

0067346XXXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ. APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVI.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS
COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO,

E SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

MAII TOMUS TERTIUS

QUO DIES XII, XIII, XIV, XV ET XVI CONTINENTUR

PRÆMITTITUR HISTORIA CHRONOLOGICA PATRIARCHARUM S. HIEROSOLYMITANÆ ECCLESIE PARERGIS CURIOSIS XIII INTERPOLATA.
SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA, AD EOSDEM DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1866

BIBLIOTHECA

BX
4655
.A2
v. 16

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO

DOMINO

D. FRANCISCO WILHELMO

LIBERO BARONI DE FURSTENBERG

ARCHICOMMENDATORI

ORDINIS TEUTONICI PER WESTPHALIAM,

COMMENDATORI IN MULHEIM ET AD S. GEORGIUM MONASTERII WESTPHALIÆ,

CELISSIMI PRINCIPIS PADERBORNENSIS CONSILIARIO INTIMO.

3-4-49 *Uph of Paderborn* *Sullivan ova.*
Nondum desierant insonare auribus nostris, ILLUSTRISSE ET REVE-
RENDISSE DOMINE, gratulantium civium lætæ voces, quibus nupero
auspicatissimo Novembri soLEMNBUS WESTPHALIA GRATULANTE IDIBUS,
exceperunt Celsissimum ac Reverendissimum Principem FERDINANDUM
Monasteriensi in Urbe, altera Episcopatus Principatusque sui Sede;
cum aliunde novi plausus usque in Belgium perferuntur, revertente
feliciter Te Paderbornam, ab obita per Hassiam legatione. Visa hæc
nobis opportuna occasio gratulationem ex gratulatione nectendi, no-
strumque officium, a Fratribus Tuis germanis in priorum duorum
Tomorum Maji dedicatione cœptum, proseguendi in REVERENDISSE ET
ILLUSTRISSE DOMINATIONE TUA, cui cum utroque, sed præsertim cum
FERDINANDO ab ætate prima incessit honestissima æmulatio, qua hunc
vincere te posse sperares, victus gloriareris non nisi quam proxime
ab eo abesse. Ut enim primum salutare Phœbum Musasque licuit, si-
mul ambo Parnassi collem adivistis alaeriter, viam præiens alter,
alter non segniter vestigia subsequens præeuntis, atque in altissi-
mum Aonii montis verticem eveci simul ambo, cœpistis canere,
quæ possent æternum placere, carmina. Valuit ad profectum quidquid
alter amabat mirabaturque in altero : perinde enim comparatum ho-
minibus ac lusciniis est, quas audimus tunc flectere suavius et con-

Maji T. III

I tentius

tentius vocem attollere, cum adest socia cantus æmula. Quoties ergo vel Poemata FERDINANDI, vel ejusdem versibus illustrata Paderbornensia Monumenta posteritas leget, ita FURSTENBERGICUM nomen efferet, ut illum commendans ob ea quæ scripsit; cogitet fieri vix potuisse ut scriberet tam eleganter, nisi in palæstra litteraria socium æmulumque FRANCISCUM WILHELMUM habuisset. Tali ratione utrique vestrum ut comparata est Facultas poetica, aureo etiam seculo invidenda, acquisita simul ambobus est flexanimæ orationis gratia summa et proxima Tullianæ. Huic maturior ætas Prudentiam addidit, FURSTENBERGICÆ GENTIS domesticum plane ornamentum, et Progenitoribus vestris communis laus. Quid enim FRIDERICUM, istius nominis apud Vos Quintum, superiori seculo (nolumus enim repetere altius, etsi possimus) apud Electorem Coloniensem? quid FRIDERICUM deinde sextum, apud quatuor alios ejusdem Archiepiscopatus Antistites? quid GASPAREM, apud Paderbornensem unum, Moguntinos tres, Colonienses quinque? quid denique FRIDERICOS septimum et Octavum, hunc Patrem, illum Avum Tuum, apud eos sic commendavit, ut habere voluerint secretiorum suorum participes et CONSILIARIOS INTIMOS, quam illa nota cunctis passimque probata FURSTENBERGIORUM Prudentia, qua præ ceteris pollere sciebantur, ad publicam rem sacram profanamque, fulciendam si nutaret, sustentandam si labasceret, erigendam etiam si forsitan alicubi corruisset? Plane ut dici hic apte possit, quod alicubi in sacris Litteris legitur, Sapientiam ædificasse sibi domum in FURSTENBERG, id est, HEROUM-MONTE, unde tot viri, consilio magni, perspicacia lyncei, providentia solertes, in publicam utilitatem prodierunt. Sed et hanc Domum conspiciere nobis videmur exornatam digestis per atria Majorum statuis, et per parietes depictis egregiarum virtutum exemplis undique convestitam, Posterorum studia, atque imprimis Tua, FRANCISCE WILHELME, ad imitationem extimulantibus. Hic Tritavus repræsentatur HERMANNUS, quam strenuus in juventute militum ductor, tam gloriosus postea sui victor, diversa in cœnobis opes suas largo sinu et fronte exporrecta dispartiens. Hic Atavi, par nobile pietatis, WENNEMARUS FURSTENBERGIUS et CORDULA VAN GALEN, ille curvatis genibus oculisque sublatis in adorando deprecandoque Numine jugiter defixus; ista nudipes duriterque vestita, ad notum Domini patientis sacellum iter tritum identidem emetiens. Hic Abavus FRIDERICUS, manu prætendens Instrumenta Beneficiorum, variis in Ecclesiis a se munifice constitutorum. Hic Frater ejus JOANNES, Abbas Sibergæ factus, ubi latere elegerat, seculo penitus abdicato. Neque tabulæ, tum aliæ multæ insignes hic desunt, locorum piorum per FURSTEN-

BERGIOS restauratorum, auctorum, dotatorum memoriam commendant : inter quæ ceteris spectabiliora elucent templum atque Academia Societatis JESU, THEODORO Patruo tuo magno, et Franciscanorum cœnobium, FERDINANDO Fratri, Episcopis ac Principibus Paderbornensibus, ut fundatoribus suis inscripta. Talibus stimulata et instructa exemplis Munificentiae Tuæ Pietas, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE, quam ampliter sese largiterque effundat erga eos, quos vel nascendi conditio miseros, vel calamitosos fortuna, vel professæ paupertas fecit auxilii indigos, nemo digne explicuerit. Hæc enim virtute id obtinuisti, ut dicaris esse in FURSTENBERGICA DOMO velut jugiter seaturiens beneficiorum fons, omnibus abundans ; iis tamen præcipue, qui eidem Tecum sacræ auctorati Militiæ, Tuæ sunt curæ specialius commendati, Tuo ARCHICOMMENDATORIS regimini subditi. Horum Domus, gravi alieno ære obstrictæ aliæ, eodem a te exemptæ narrantur ; aliæ collabascens ævo atque in ruinam pronæ, resartæ servatæque ; aliis novæ factæ accessiones, aliis census grandes donati per Te. Quæ omnia cum animos Tibi cunctorum devinciant, eosdem arctius arctiusque adstringit ipsa amabilissima indoles Tua, plena benignitatis, suavitatis, comitatis ; dum nemo est tuo unquam dignatus congressu, qui vel aspèrioris verbi aculeo, vel contractionis frontis ruga, vel oculi obliquati jaculo læsum se offensumque meminerit. Serenitas vultus, ad hilaritatem compositi, palam explicat animi Tui candorem ; et virtutum Tuarum gratia longe lateque diffundit conversationis suavissimæ odorem. Hic vero intra patriæ terminos claudi nescius, sed delatus ad supremum Ordinis Teutonici Magistrum, ad dispersos per Hassiam Ordinis ejusdem Equites, ad Italos etiam longius positos, desiderium tui apud omnes et fecit et reliquit omnino maximum. Frustra simus, si post hæc voluerimus dicendo assequi, vel etiam cogitando, quantam æstimationis ac gloriæ mensuram bellando Tibi acquisieris. Non enim manu tantum strenue, ut multi ; sed mente et consilio provide agebas præ multis. Militasti in Mediolanensi Ducatu, duxisti turmas, ditionem pro Rege Catholico defensasti. Seu res ageretur velitatione partium, seu propugnatione murorum, seu pede plena in acie collato, dexteram ubique sentiebat hostis ac metuebat Tuam : sed cum in istis excelleres quam qui maxime, magis tamen excellebas virtutibus Christiano ac Religioso Milite dignioribus ; per ea quibus junior excolueras animum Sapientiæ sanctioris studia sic comparatus, ut hostium omnium aliorum contemptor, solas exhorresceres illecebras voluptatum, et in summa castrorum licentia nihil tibi amplius licere putares aut velles quam domi : tam impense res suas servans colonis, quam cupide

plerique

plerique eas rapere consueverunt. Ergo eruditus in museo, sapiens in consilio, fortis ac moderatus in bello, triplici quodammodo via ad summa quæque enixus, FURSTENBERGICO nomine ac culmine sic evasisti dignus, ut nesciamus an pluribus titulis dignior alius : et tali constitutus in fastigio, præ multis conspicuis genere ac virtute Equitibus, Commilitonibus Tuis, lectus es a Supremo Magistro unus, qui cum potestate Legati adires Hassiam, curaturus omnia quæ Teutonici Ordinis salutem, augmentum, decorem spectarent. Ab hac Legatione revertenti Tibi, dum plaudunt summi infimique; patere, REVERENDISSIME ET ILLUSTRIS DOMINE, nos quoque venire in gratulationis partem, et Mensis Maji tertium huncce Tomum, Nomini Tuo inscriptum offerre. Continet ille, tum aliorum multorum illustrium gesta Sanctorum, tum Martyrum nomina sigillatim expressa longe plurima, quorum numerus plerumque ex Romanæ Militiæ sectatoribus increvit, dum integras quandoque legiones, Christi fidem professas, exercitui reliquo mactandas objiceret immanis crudelitas imperantium Tyrannorum. Illos inter ad xiv diem Maji, ipso nomine gloriosus S. VICTOR, in Ægypto miles, triumphalis agonis sociam habet, nomine etiam suo memorabilem S. CORONAM. Annis fere mille posterior, ordine tamen cultus prior, præcedenti die xiii occurrit Beatus ille GERARDUS, a Villa-magna prope Florentiam nominatus, et in Ecclesia Equitum Hierosolymitanorum S. Joannis ibidem venerationem, crebris a morte miraculis promeritam, obtinens, ut qui sacræ illius Militiæ Heroes semel iterumque secutus in Palæstinam, cum iis et vincula aliquando pertulit, nec nisi in habitu ipsius Ordinis depictus invenitur, crediturque eundem professus; ut eo titulo præ aliis videatur ad Te, sacrorum similis Ordinis Equitum in patria tua ARCHICOMMENDATOREM, propius pertinere. Quod si etiam in ea quam offerimus parte FRANCISCUM requiras, cujus virtutes imitando æmuleris, ut a cognomine Divo expressas; ecce Tibi in fine libri, Senensem Beatum, Mariæ Virginis Dominiæ nostræ professione et appellatione SERVUM, FRANCISCUM; ex cujus demortui ore prognatum lilium, Mariani nominis litteris inscriptum folia, Parthenophilis protenditur, lingua quantumeumque diserta potentius ad persuadendum, quod Deo grata acceptaque sit Servitus, cui Te a puero mancipasti, totus in Deiparæ famulatum transscriptus. Tutelaribus hisce tribus, si placet, ita Te committe, ut privatae religionis pietatisque arbitrum optes FRANCISCUM, publicis negotiis ubivis gerendis comitem GERARDUM, tractandis feliciter armis VICTOREM : qui denique, una cum ceteris hoc in Tomo memoratis Sanctis aliisque Coelitibus universis, ad æternam faciant Te pervenire CORONAM, postquam longo inter nos tem-

pore felix et incolumis vixeris, Præsidium Westphaliæ, Ornamentum
Ordinis, Mæcenas bonarum artium ac litterarum. Ita vovemus. An-
tuerpiæ, anno MDCLXXX.

REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE

minimi famuli et clientes Tui

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS**
DANIEL **PAPEBROCHIUS**
CONRADUS **JANNINGUS**

e Societate JESU.

JUDICIUM PATRUM REVISORUM

GENERALIUM
SOCIETATIS JESU

de sequenti Tractatu præliminari.

Legimus Tractatum Præliminarem P. Danielis Papebrochii de Episcopis et Patriarchis sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ: censemusque vulgandum in justam Auctoris defensionem, quem adversarii de variis criminibus, perperam et injuriose, scriptis etiam libris, postularunt: quibus ni respondeatur, silentium pro confessione interpretabuntur. Est autem responsio modesta; nulliusque offensionis, quæ rationabilis sit, concitatrix. Actum in Collegio Romano S. J. XX Julii MDCLXX.

JOSEPHUS MA. DE REQUESENS

IGNATIUS TELLINUS

MARTINUS DE EZPARZA

FRANCISCUS DUNELLUS,

AD TOMUM TERTIUM MAJI
TRACTATUS PRÆLIMINARIS
DE EPISCOPIS ET PATRIARCHIS

SANCTÆ HIEROSOLYMITANÆ ECCLESIAE

Continens eorum Chronologiam et Acta cum Parergis nonnullis ad Orientalis historiae
notitiam, et solutionem questionum quarundam nobis propositarum spectantibus.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 1*

PRÆFATIO AUCTORIS D. P.

Patriarchatum trium in Oriente Thronorum primus antiquitate originis,
licet ordinis dignitate postremus, Hierosolymitanus est; a Jacobo Apostolo
Fratre Domini dictus Apostolicus et Theadelphicus. Hujus Praesules, Episco-
pos primum, deinde Patriarchas, usque ad S. Sophronium nominatos quidem, cer-
ta satis serie; non tamen sigillatim omnes habebamus per sua quemque tempora
definite digestos: ceterorum vero nomina, nec omnia, nec certa, usque ad Latino-
rum in Terram sanctam seculo XI adventum: cum interim in tota Orientali histo-
ria nihil sit, quod magis conducere valeat ad hanc nostram Sanctorum Acta, quorum
partem bonam implent Monachi et Sancti, in Syria ac Palaestina conversati, velut
lilia inter spinas, ad solatium et exemplum Christianae gentis, sub Barbarico Sara-
cenorum iugo gementis per quinque integra secula. Contigit autem annis abhinc
aliquot, ut certa de causa intentos mentis oculos semper habens in hanc partem,
paulatim collegerim insignem copiam notitiarum, quibus illustrari haud mediocri-
ter posset quadruplex istius Ecclesiae status, sub Imperatoribus Regibusque, pri-
mum Gentilibus, tum Christianis, deinde Saracenis, ac rursus Christianis sed La-
tinis, quemadmodum tractatu hoc praeliminari praestare sum conatus, ad publicum
(ut spero) commodum nequaquam contemnendum. Placuit certe similis opera circa
Romanos Pontifices in Aprili, et profuit multis: quare etiam haec ut prosit placeat-
que futurum confido; nec gravandum lectorem adjunctis parergis, quae importuni-
tas extorsit aliquorum, indignantium nobis, quia suas Origines non invenimus in
tota primorum undecim seculorum historia: quos tamen ibi quesivimus studiosissi-
me, nihil unquam facturi libentius, quam eas ad summæ antiquitatis fastigium
evahere, siquidem id salva veritate liceat.

EPISCOPUS PRIMUS

S. JACOBUS FRATER DOMINI.

Ecclsiæ Hierosolymis constitutæ Episcopus, in-
quit Eusebius in Chronico, Jacobus ὁ Ἀδελφός-
θεος ordinatus est; utique eodem quo Christus
crucifixus fuit, resurrexit et in cælum ascen-
dit anno, quem fuisse Duobus Geminis Consulibus no-
tatum, et respondere anno vulgaris Æræ XXIX, de-
monstratum est in Tractatu Præliminari ad primum
Tomum Aprilis, idque ex antiquitatis fere totius
consensu. Hoc etiam confirmatur ex S. Hieronymo,
qui in libro de Scriptoribus ecclesiasticis elogium
Jacobi concludit his verbis, Triginta annis Hieroso-
lymis rexit Ecclesiam, usque ad VII Neronis annum, qui
utique est annus vulgaris Æræ LX. Ordinatio autem
ejus celebratur XXVII Decembris. Atque huc spectat,

quod jam dictus Eusebius habet Hist. Eccl. lib. 7
cap. 19, Jacobi illius cothedram, qui prius Hieroso-
lymorum Episcopus ad ipso Servatore et ab Apostolis est
constitutus, et quem Fratrem Domini fuisse cognomina-
tum divina testantur volumina; ad nostra usque tem-
pora conservatam Fratres illius Ecclesiæ jam inde a
majoribus magna prosequuntur reverentia. Ubi cum di-
citur, ab ipso Servatore et ab Apostolis constitutus Ja-
cobus, mihi videtur indicari specialis Christi appa-
ritio, post ejus gloriosam Ascensionem, coram
plus quam quingentis Fratribus (uti passim Inter-
pretes intelligunt Paulum 2 Cor. 15, 8) facta
Jacobo, ac deinde Apostolis omnibus, completo, scili-
cet per Mathiæ subrogationem duodenario eorum

Apostolus
creatus ut
Paulus.

numero:

A numero : quarum quidem apparitionum prima *Jacobus* creatus sit *Apostolus*, eodem quo ceteri jure ad totius Ecclesiae regimen, æque ac postmodum *Ponius*, *Apostolus* (uti ad Galatas scribit) non ab hominibus neque per hominem, sed per *Jesus Christum* : secunda mandatum sit ceteris, ut per Palæstinam se dispergerent, et *Jacobus* maneret Hierosolymis, primogenitæ ibidem Ecclesiae Episcopus. Passio ejus in Martyrologio Hieronymiano peracta dicitur xxv Martii, Passionis Dominicæ anniversario die : atque ita supra xxx annos sederit menses fere tres. In genere mortis nonnihil antiqui variant. *Hegesippus* e templi pinaculo præcipitatum a Judæis, et fullonio fuste in caput impacto mactatum scribit : *Eusebius* judicio damnatum ab *Anano Pontifice*, et populo traditum lapidandum asserit, atque reipsa lapidibus oppressum.

2 Hunc ostendit *Henschenius*, non tantum a filio *Zebedæi*, Joannis fratre (quod notum est omnibus) sed et a filio *Alphæi*, fratre *Matthæi* (in quo passim erratur) distingui debere : utpote filium *Cleophæ* et *Mariæ*, ejus quæ *Soror Deiparæ* nuncupatur ; a qua et filius habuit, ut *Frater Domini* appelletur. Quomodo autem *Mariæ* ambæ dicantur sorores (cum vulgatio longeque verosimilior opinio habeat, neque *Joachimo* neque *Annæ* ex communi aut diverso thoro liberos ullos fuisse, præter unicum istud benedictionis germen, unde *Verbum caro factum est*, non poteris commodius explicare, quam si ex fratre aut sorore alterutrius nata sit *Maria*, *Cleophæ* uxor, et *Jacobi mater*. Nam si *Jacobus* per patrem potius quam per matrem Christum attigisset, neque hæc dicta fuisset soror sed cognata, sicut vocatur *Elisabeth* nupta *Zachariæ* Sacerdoti, ex ipsius *Annæ* fratre aut sorore nato ; neque mortuo Christo tam plene extincta fuisset stirps illa per *Nathan* deducta, quæ in *Salomonidarum* pridem emortuorum locum successerat, sicut eam extinctam libentius crederem, quo major confusio Judæorum fuerit, iterum coactorum ad aliam ex *Davide* stirpem quærendam, unde *Messiam* expectarent.

3 Porro inter eos qui *Fratres Domini* nominantur a *Matthæo* et *Marco*, *Jacobus*, *Joseph* et *Judas* et *Simon*, libenter hoc discriminis posuerim ; ut *Judas* et *Simon* fuerint quidem filii *Cleophæ*, sed non ex *Maria* sicut *Jacobus* : *Joseph* vero, qui cognominatur *Barsabas*, filius *Mariæ* et frater *Jacobi* uterinus ex patre *Saba* : unde fiat ut in Evangelio vocetur *Maria*, *Jacobi*, et *Joseph* mater : *Judas* vero in sua Canonica satis habeat se vocare fratrem *Jacobi*, non audeat autem dicere *Domini* : *Simon* quoque seu *Symeon*, de quo mox, simpliciter vocetur filius *Cleophæ*. Fuerunt autem omnes ex *Nazareth Galilæi*, quemadmodum censebatur etiam ipse *Christus*, non nisi fortuito natus in *Bethleem* ; videturque dici posse, quod communis utriusque *Mariæ* avus *Heli*, dimissa *Bethleem* atque *Judæa*, *Nazareth* in *Galileam* migravit, cum domo et familia sua. Porro *Cleopham* ipsum quoque fuisse ex Tribu *Juda* verosimilius est : huic enim tribui *Fratres Domini* adscribit *Chrysostomus* : quidni etiam ex domo et familia *David*, sed a *Nathanitis* diversa?

II SYMEON qui et SIMON

Cæsario et *Petronio Coss.* SYMEON filius *Cleophæ* Thronum Hierosolymorum excipit, inquit *Eusebius* in *Chronico* ad annum *Neronis* septimum, qui deinde ad annum *Trajani* x, *Sosio* et *Sura Coss.* vulgaris æræ cvii Episcopatus sui xlvi, martyrium subisse dicitur et xvii Februarii colitur, ubi plenius de eo *Bollandus*, tunc necdum distinctionem triplicis *Jacobi* edoctus, neque eam quam probavimus in Martio *Jo-*

sephi et *Joachimi* germanitatem. Quod autem *Hegesippus*, ex eoque *Eusebius*, *Cleopham* *Symeonis* patrem (addo ego et *Jacobi* et *Judæ*, sed ex alia uxore) vocent fratrem *Josephi Sponsi* et *Christi patrum*, sic intelligo, ut mutuo se attinuerint in secundo consanguinitatis gradu *Joseph* et *Cleophas*, ex aliqua filia *Heli*, *Josephi* sorore, *Mariæ* amita natus. Quod si filius ejus *Symeon* erat annorum cxx cum crucifigeretur, sicuti post eosdem *Hegesippum* et *Eusebium* scribunt *Usuardus* et *Martyrologi* ceteri, etiam *Romanum* hodiernum ; fuerit is senior *Jacobo*, quem, uti et ceteros *Apostolos*, fuisse credimus juniorem potius quam seniore *Christo*. Hoc enim nascente anno vi prævio ante æram vulgarem, cum censum ageret *Centius Saturninus*, fuisset septennis ille vel octennis ; atque ita facilius apparebit, quomodo *Symeon* ex priori *Cleophæ* matrimonio sit natus, *Jacobus* vero ex secundo. Et hic potiori jure quam ille *Frater Domini* ; uterque tamen consanguineus ; si quidem et ipse *Symeon* accusatus est, quod a *Davide* originem duceret : utique per lineam masculinam, nam matres hic non considerabantur. Accusati tunc similiter sunt etiam alii, ex genere unius eorum orti qui *Fratres Salvatoris* habentur, cui *Judas* nomen ; qui etiam ipsi præsidebant, *Hegesippo* vivente, *Ecclesiis* ut *Martyres*, sub *Domitiano* ; et alta in Ecclesia pace facti, ad *Trajani* usque *Imperium* superstites fuerunt. Cum his vero et *Symeone* tunc defunctis morte, vel naturali vel violenta, emortua quoque videtur fuisse tota carnalis *Christi* affinitas et consanguinitas, quatenus illa per *Christi* proavum *Heli* referri poterat ad principalem eatenus familiam *David*, ex *Nathan* productam.

PARERGON I

De oraculo Dei Carmeli et Basilide Sacerdote, tempore hujus Episcopi.

Ad annum *Symeonis* viii, qui fuit *Neronis* xiii et *Ærie* vulgatæ lxvii, pertinet initium belli Judaici, a *Vespasiano* cœpti per insignem victoriam, ad *Taricheam* *Galilææ* oppidum prope lacum *Genezareth*, de rebellibus relatum die vii Octobris : post quam pluribus *Judææ* urbibus captis, videtur ille occasione oblata excurrisse ad *Carmelum*, utpote supersticiosus imprimis Princeps, cui longo tempore ante regnum multis proligiis somniisque significatum, ex *Dione* epitomator ejus *Joannes Xiphilius* scribit ; et *Tacitus* Hist. lib. I cap. 10, occulta, inquit, lege futi et ostentis ac responsis destinatum *Vespasiano* Imperium post fortunam credidimus. In hac ergo pridem concepta spe, apud *Judæum Carmeli Dei* oracula consulentem in confirmare sortes, ut quicquid cogitaret voveretque animo, quantumlibet magnum id esset, proventurum pollicerentur ; sicut scribit *Suetonius* *Tranquillus* in *Vesp.* cap. 5. Quod distinctius explicans *Tacitus* lib. 2 Cap. 78. Est, inquit, *Judæam* inter *Syriam*que *Carmelus* : ita vocant Montem *Deum*que. Nec simulacrum Deo aut templum (sic tradidere majores) ara tantum et reverentia. Illic sacrificante *Vespasiano*, cum spēs occultas versaret animo, *Basilides* Sacerdos, inspectis identidem extis : Quidquid est, inquit, *Vespasiane*, quod paras seu domum extruere, seu prolatare agros, sive ampliore servitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum. Hæc legens, et *Carmelitanæ* antiquitatis zelatores, ex præconcepta semel opinione de sui Ordinis continua ab *Elia* successione in isto monte, totis viribus id agere videns, ut persuadeant, verum ibi veri Dei oraculum constitisse, in oratorio quod sub invocatione *Deiparæ* istic fuerit, ab *Apostolorum* ætate consecratum frequentatumque ; non potui

D
frater Jacobi
senior ex
alla matre

uti et Judas.

E

F

Sortilegiis
addictus
Vespasianus

etiam Carmelitas
consultis-
se dicitur.

AUCTORE D. P.
usque ad
an. 60

filius Cleophæ
ex Maria,
Deiparæ
consobrina,

ejus ex alio
thoro fratres,

VIDE APP.
TOM. VII MAH
NOT 2^a

Sedit annos 16
usque ad 107

A potui non animadversum relinquere; quod rem, in omnibus cum quibus proponitur circumstantiis profanam, totamque ex haruspicum disciplina descriptam; ita ad se traherent, ut non viderent eadem opera Tacitique auctoritate everti, quod tantopere stabilitum cupiunt Deiparæ vetus in Carmelo sacellum: atque hoc paucis indicavi ad viii Aprilis, agens de B. Alberto eorum Legislatore num. 60.

6 Talia dum commentarer, contigit etiam in Hispania disputationem nasci circa idem argumentum, inter Gregorium de Argaiz Benedictinum, auctorem librorum quibus titulus *Populatio Hispaniarum ecclesiastica*; et Hermenigildum a S. Paulo, Apologias scribentem pro sua Hieronymiana Religione, per librum sub titulo *Defensionis* editum anno 1672 Acceperam quidem ex Hispania et hunc et illos: sed vides præcipuam controversiam in eo versari, uter, Ordo verius descenderet ab Elia, et utrosque iisdem hypothesibus nixos continuationem monachatus ex libro de institutione monachorum ceterisque eodem spectantibus auctoritatibus centies recoctis probare; non magis putavi quærendum mihi in Hermenigildo, quid de Carmelo ipso Basilideque haberet, quam id quæsieram in Præsidio Romano Petri Crescentii, quod adeo non legeram, ut nec habere quidem me scirem. Postquam autem a R. P. Francisco Bonæ Spei accusari nos vidi, quasi ex hoc libro haussemus alienas a Carmelitica antiquitate opiniones; inspexi eum quidem, sed idem ab eo agi quod ab Hermenigildo intelligens, seposui librum, nolens in eo tempus perdere: quippe cui æque peregrinum accidebat, Hieronymianam quæ in Hispania et alibi floret religionem, a S. Hieronymo velut institutore accersere, quam si Paulini in Hungaria, vel Antoniani in Gallia niterentur probare, ab ipsis Sanctis Paulo Eremita et Antonio institutos fuisse Ordines suos.

7 Ignoravi igitur utrumque auctorem, quatenus hac in parte Carmelitis adversabatur; usque post editum Aprilem, neque adhuc animus est discere quid habeant de Basilide, aut quomodosinguli suum probent intentum. Postquam enim scripserunt illi, scripsit etiam P. Mag. Fr. Laurentius Angelus Espin, Ordinis Carmelitarum Calceatorum; et librum Cæsaraugustæ publicavit cui titulus, *Ruina idoli Carmelici, quod somniavit Reverendiss. P. Fr. Hermenigildus a S. Paulo*. Quid alii de eo libro in Hispania judicaverint nescio, moderatis ingeniis displacuisse titulum, fastus atque arrogantiae scriptore religioso indignæ plenum, patuit per libellum anno 1678 impressum Hispali, quem nuper accepi, qui- que inscribitur, *Explicatio cujusdam loci Suetoniani et Examen Divinitatis quam Vespasianus in Carmelo consuluit*: plenum multa et solida eruditione opusculum, quemadmodum et reliqua Auctoris Excellentissimi Opera, Domini, inquam Gasparis de Mendoza, Ibagnez de Segovia et Peralta, Equitis Alcantareni, qui magnis nuper juribus auctus, per eaque ex duplici capite Magnatibus seu Grandibus Hispaniæ adnumerandus, salutatur Marchio de Mondexar Valhermoso et Agropoli, Comes Tendillæ, Dominus Provinciæ Almogueranæ, oppidorumque Corpæ, Mecí, Fuente-nobillæ, Loranæ, Azugnonis, Vianæ etc. Hic mihi solus abunde sufficit, ut meum iudicium paucis hic tuear, contra Auctorem Armamentarii. Neque tamen totus mihi ex Hispanico, quo et alii scripserunt, Latine faciendus erit: sufficet delibasse pauca, atque imprimis cum eo quævisse, quis et enjas fuerit *Basilides* iste, per quem responsum in Carmelo Vespasiana datum scribitur.

8 Marcellus Donatus inter alios Taciti commentatores Parisiis editus an. 1608, post collecta et indicata Scripturæ loca in laudem Carmeli, cum ex lib.

1 Regum retulisset quod *Saal* partu victoria de *Amalec* in Carmelo erexit sibi fornitem triumphalem, et obtulit holocaustum Domino de initiis manubiarum (quod tamen loco alius intelligitur Carmelus) sic scribit. *Ex his mihi conjici posse videtur Deum, quem Carmeli dicit Tacitus, fuisse Deum, qui sine fine vivit et regnat, cui Hebræi illo in monte sacrificium offerebant, eumque ibidem venerabantur, aram et reverentiam habentes, minime vero templum, hoc enim solum in Jerusalem; inominatum vero, quia non illi particulare nomen ut ceteris diis Gentium. Basilidem vero Sacerdotem Hebræum fuisse conjicio: quia Suetonius ea de re verba faciens, meminit Josephi cujusdam captivi Hebræi, ea felicia Vespasiano vaticinati, ob idque vinculis soluti. Ita conjectator iste, nihilo melius Basilidem cum Josepho, quam Carmelum Eliæ maritimum cum mediterraneo Nabalis conjungens, nec animalvertens quod Hebræis grande crimen et legi suæ contrarium imponat, alibi quam in Jerusalem eos faciens offerre sacrificium et aram habere. Hoc enim si semel fecit Elias 3 Reg. 18, ex dispensatione divino fecit, uti cum Abulensi sentiunt Interpretes, nec consequentiam habuit.*

9 Quanto verosimilius Lævinus Torrentius, Antuerpiensis postea Episcopus? Componit is inter se geminum eadem de re Taciti ac Suetonii locum, et ut ab hoc removendam suadeat appellationem *liberti*, ad nomen Basilidis temere adscriptam in Suetonio per aliquem sciolum; Tacitus, inquit, *Basilidem huic e primoribus Ægyptiorum, et quidem Sacerdotem fuisse narrat; et alioqui non nomine tantum, quod Regale est, sed in specie ipsa ac functione Sacerdotis, Imperii amen est. Accedit quod Carmeli quoque, sive Montis sive Dei, de quo ante, Sacerdotem Basilidem vocat, eundem nimirum qui in Serapidis templo apparuit. In eandem sententiam conveniunt Philippus Beroaldus, Justus Lipsius, Theodorus Marsilius, Isaacus Casanbonus, et præter Carmelitas atque Marcellum Donatum, neque ex horum mente neque prudenter conjectantem, invenias alicujus æstimationis antiquarium qui dubitaverit. Taciti verba lib. 4 cap. 82 hæc sunt, de Vespasiano sic loquentis *Arcei templo cunctos jubet: utque ingressus intentusque numini, respexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine Basilidem, quem procul Alexandria plurium dierum itinere ægro corpore delinere haud ignorabat. Percunctatur Sacerdotes num illo die Basilides templum ivisset: percunctatur obvios: denique missis equitibus explorat illo temporis momento octoginta milibus passuum abfuisse. Quid autem Suetonius? Cum de firmitate Imperii capturus auspiciis, ædem Serapidis summotis omnibus solus intrasset, ac propitiato multum Deo tandem se convertisset; verbenas, coronasque, et panificia (ut illic assolet) Basilides... obtulisse ei visus est: quem neque admissum a quoquam, et jara pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longæque abesse constabat.**

10 Nihil erit in tota profana historia tutum a depravatione, si unicuique liceat, ex præjudiciis quibusdam propriis, sic torquere auctores Gentiles, ut ubi quam maxime utuntur vocibus phrasibusque idololatricis, idque cum summa rerum atque verborum consonantia, ibi credantur de Christianæ fidei mysteriis a Christiano Sacerdote celebratis loqui. Interim cum Basilidem lego e primoribus Ægyptiorum, et Sacerdotibus Serapidis ac civibus Alexandrinis ita familiariter notum; non dixerim eum etiam Sacerdotem Dei Carmeli cum Torrentio et Marsilio, sed Sacerdotem Serapidis aut certe Vespasiani, qui auspiciorum et haruspiciarum capiendæ causa, quoties ei visum esset, comitabatur castra; et tunc cum Alexandriam Imperator accessit, post tergum relictus erat æger in via. Pro voce autem *libertus*, quæ

Contradi-
centibus
Hierony-
mianis qui-
busdam,

reponunt illi
injurtosum
libellum;

quem modeste
refutans Mar-
chio de Mon-
dejar et Agro-
poli,

D
AUCTORE D. P.
ostendit Basi-
lidem ne qui-
dem Judæum
fuisse,

B
sed Ægyptium
et Gentilem
Sacerdotem,

qui postea
in templo
Serapidis
apparuit,

F

AUCTORE D. V.
Vespasianum
solitus com-
mitari.

A quæ Torrentium torsit et alios fugit inobservata, si quis liberius substituatur, id est familiarius quam tali loco ac tempore decere videbatur, fortassis integer et genuinus sensus Suetonii habebitur. Primus quod equidem sciam Polyeonidorus, ea utique ætate scribens, qua inculta prorsus jacebat Romanæ antiquitatis eruditio, opinioni suæ fulciendæ idoneum Basilidem istum censuit: quem alii deinde alique ex suo Ordine secuti, in eam demum animi obfirmationem induruerunt, ut pro vindicando sibi retinendoque illo ita nunc certent, ac si in eo agatur summa prætensionis suæ: quod merito miratur Excellentissimus, quem dixi, scriptor, censetque ea ratione plus officii causæ, cui tam debilia adhibentur fulcimenta, ut ea vir prudens non possit non contemnere etiamsi alias de re ipsa non dubitaret.

Non præjudi-
cat antiqui-
tati Carme-
litarum præ-
tensæ,

B Certe nihil noceret Carmelitis neque eis detraxeretur detractus Basilides. Quid enim prohibet, eodem in monte, utique spatioso et amplo, antra quædam et speluncas circa fontem Eliæ occupari ab eremitis Christianis, si qui tunc fuerint, eosdemque ibi suum habere sacellum, seu oratorium, quocumque demum nomine appellatum, idque jam inde a temporibus Eliæ; et una abinde leuca (tantum enim spatium indicare videtur Antonius Gonzales in suo Hierosolymitano Itinerario lib. 3 cap. 30) in summo montis vertice, idololatricum viguisse cultum istic ubi Elias suum obium obtulit sacrificium? ex quo scilicet translatis in Assyriam decem tribubus, Samaria et quidquid-ei suberat regionum traditum est alienigenis, superstitiones suas cum Israelitica religione mixturas: sicut hodieque Turcæ ipsi prædictum sacrificii Eliani locum in summa veneratione habent, juxtaque Mosqueam seu fanum suum, uti scribit Gonzales. Licet autem usque ad tempora Vespasiani nuda dumtaxat ara ibi steterit; cum hoc tamen optime consistit, in ascensu montis, istic ubi sola illa rudera Bertholdus invenit seculo XII, sicut scribit Joannes Phocæ, fuisse ædificium amplum, pro usu tam ministrorum quam adventantium, superstitionis causa primum, deinde post loca sacra repurgata etiam religionis; quamvis ut dixi ea religio diuturna non videatur fuisse, occupantibus cito locum opportunum et natura satis munitum barbaris, ex quo factum sit, ut jam inde ab ætate S. Hieronymi desierit is inter sacra numerari frequentarique.

C 12 Ceterum non debet insulsum videri, quod Tacitus dixerit, *Carmelum* vocari *Mantem Deumque*. Nam ut Prudentius lib. 4 contra Symmachum v. 297, Gentilibus exprobrat,

quod Carmelus
a Gentilibus
pro Deo sit
cultus,

Quidquid humus, quidquid pelagus mirabile gignit

Induxere Deos: colles, freta, flumina, flammæ.

et Rabbi Moses Maimonides in Sepher Akam cap. 8 § 1 *Gentiles venerantur montes*. In quem sensum et ad Taciti locum respiciens Vossius, de Idololatria lib. 2 cap. 62, ait; *Mons Carmelus, in quo templum nullum, ipse quasi templum erat numinis, in eo et carpus ejus: nam Carmelus Deus constabat genio loci et vasta montis corpore: quomodo et de ceteris suis idolis sentiebant Gentiles*. Sic Scylaci Caryandensi in Periplo, qui ante Alexandrum magnum et Aristotelem tempore Darii Nothi scripsit, pag. 40 editionis Vossianæ, enumeranti loca Tyro vicina nominatur *Ὄρος Θεοῦ πρόσωπον Mons Dei facies*: et paulo infra *Carmelus* ipse, *Ὄρος ἱερὸν Διὸς, Mons templum Jovis*. Neque enim *ἱερὸν* Græcis dumtaxat significat templum manu factum, quale in loco oraculi, de quo nobis quæstio, nullum erat; sed quidquid *Dris attributum est*, uti Scholiastes Græcus Aristophanis in Plutum recte observat, *ἱερὸν ἐστὶ πᾶν τὸ ἀναθημένον τοῖς Θεοῖς*.

13 Itaque quando in Vita Pythagoræ apud Jam-

blicum cap. 3 legitur, quod ab *Ægyptiis* quibusdam nautis opportunissime in littora, quæ subnunt Carmelo monti Phœnicæ, transvectus fuit Pythagoras, ubi solus κατὰ τὸ ἱερὸν ut plurimum debebat, non debuit Latine scribi in templo, sicut fecit Jamblici interpres Arceus; sed in loco sacro. Quid autem ibi didicerit, et utrum cum Deo an cum dæmone sit versatus, definiunt auctores qui eum pro celeberrimo Mago habuerunt et laudarunt; inter quos Plinius et Diogenes Laertius; et hic quidem ex sententia Timonis, Satyrici Græci perquam vetusti. Porphyrius autem, allegato Antonio Diogene Alexandri Magni pœne coævo, dicit, quod ad *Ægyptios et Arabes, Chaldaeos et Hebræos accessit, apud quos et somniorum interpretandorum scientiæ accuratissime operam dedit, tum divinatione quæ sit thure primus ipse usus est*; Isocrates vero in laudatione Busiridis ait de eo, quod cum in *Ægyptum profectus illorum disciplinæ se tradidisset, tum reliquam Philosophiam primus in Græciam intulit, tum sacrificiorum et consecrationum in templis magis quam ceteri studium habuit*.

1) et profanis
superstitioni-
bus occupatu

14 Talis cum esset Pythagoras, quando ex *Ægypto* in Carmelum appulit priusquam rediret in Græciam, si non alios ibi quam veri Dei ministros reperisset, non utique diu moratus fuisset, neque facultatem habuisset adeo libere ac solitarie manendi. Atque hæc sufficere puto, ut credatur, quod Eliani sacrificii locus, sic fuerit Gentilibus venerabilis, ut ibi ab annis ante Christum quingentis et amplius profanæ sortes consulerentur, et idololatræ exercebantur sacrificia per extorum inspectionem, secundum haruspicum disciplinam; esto aliquid Judaicorum rituum ceremoniarumque iis fuerit admixtum, pro eorum usu, qui Christi ætate vocabantur *Samaritani*, circumcisi æque ac veri Judæi, quemadmodum et *Ægyptii* illi Magi, propter quos etiam Pythagoras fuit circumcisis, ut adyta ingrediens, *Ægyptiorum mysticam disceret Philosophiam*, uti scribit Clemens Alexandrinus: quod ipsi quoque potuit profuisse in Carmelo ab liberiore ibidem commorationem. Et hæc omnia, ut dixi, nihil Carmelitis præjudicant, si modo hypothesin ipsi suam possint aliunde probabilem facere: quod ego intelligi et nunc volo et volui semper, quoties aliquod eorum assumptum, ad illius probationem adhiberi solitum, adduxi in controversiam.

quando in
eo moraba-
tur Pytha-
goras.
E

III JUSTUS qui et JUDAS.

F Anno Trajani x, C. Sosio Senecione iv, et L. Licinio Sura iii Coss. Christi annum cxi notantibus post Simeonem tertius factus est Hierosolymorum Episcopus Justus, ex circumcissione. Ita Eusebius, et quidem Græce etiam Ιουδαν scribens. Epiphanius, quem sequitur Georgius Syncellus, *Judam* appellat. Vetus membrana, ante annos circiter pccc scripta, mihi quæ a CL. V. Evaldo Rulæo IC. Harlemio communicata περί τῶν Πατριάρχων Ιεροσολύμων, sic habet ὁ Ἰουδαῖος ὁ Δίκαιος; ut alterum velit esse cognomentum: quemadmodum et S. Jacobus dicitur ὁ Δίκαιος Justus. Existimo potius nomen *Judæ*, propter memoriam Proditoris abominabile Christianis, in nomen *Justi* commutatum fuisse cum ordinaretur, et sic utroque nomine dictum; quemadmodum infra *Judas-Cyriacus*, et inter Apostolos *Judas-Thaddæus*. Episcopatus hic secundum Eusebium triennalis dumtaxat fuit, finitus anno Trajani xiv Christi cxi. Et in his potior fides habenda Eusebio, in vicinia scribenti annosque per Consules digerenti, quam aliis spatium temporis indicantibus per solos litterales numeros, in quibus nimis quam facile errari, patet ex diversitate exemplarium prælo vel manu curatorum. Nam in ea quam dixi Membrana, anni pro Jacobo et Simeone singulis

F

Sedit ab
an. 107

ad an. 111

Non fuit
Martyr.

A singulis $\alpha\varsigma'$ 26 signantur; pro *Juda* $\iota\zeta'$, 17 apud Georgium et Nicephorum *Simeoni* solum $\alpha\varsigma'$, 23. *Judæ* seu *Justo* ζ' , 7 dantur, et priores numeri ad Trajani initia ægre pertingunt: quem tamen constat non nisi anno x Imperii sui tertiam Christianis persecutionem suscitasse. Itaque quamdiu licebit sequi præeuntem per Consules Eusebium numerorum sic varie notatorum ab aliis non magnam habebimus rationem.

16 Theodoricus Pauli in Chronico universali hoc elogium textit. *Re et nomine Justus, Judæus natione, audiens salutiferam prædicationem sanctissimi Apostoli Jacobi et S. Simeonis, licet Princeps Judæorum, conversus fuit et baptizatus a S. Simeone. Præfuit autem tertio loco Ecclesiæ Hierosolymitanæ, valde egregie et laudabiliter; ita quod non solum Judæos, sed etiam multos Gentiles sua prædicatione et miraculorum coruscatione convertibat et baptizabat. Præfuit vero annis quinque. Tandem anno Domini cxxiii feliciter quievit in Christo.* In libro autem Bellorum Dei, in pace Ecclesiæ migravisse *Justum* dicit, anno jam notato, v die *Maji*: ad quem diem ejus quoque meminit Florarium Sanctorum MS. addito titulo *Martyris*. Atqui anno cxi jam plane cessaverat persecutio. Cetera quæ nulli certiori historiæ repugnant, accipiat unusquisque ut volet; nobis satis non fuerunt ut huic Episcopo inter Sanctos daremus locum, sed inter prætermisissos retulimus tomo 2 *Maji* fol. 2 litt. F: ubi correctum cupimus lin. 2 et pro *lib. 4 Hist. Eccl. cap. 4*, substitui in *Chronico*: nam qui ibi nominatur *Justus*, non Hierosolymitanæ sed Alexandrinæ Ecclesiæ fuit.

PARERGON II.

De Essenis sive Essæis, per quos aliqui monachismum ab Elia usque post Christum continuatum volunt.

Ad hujus Episcopi tempus pertinet locus Eusebii in Hist. Eccles. lib. 4 cap. 22 ex Hegesippo scribentis, quod *Ecclesiam*, scilicet Hierosolymitanam, hactenus virginem vocabant, propterea quod vanis sermonibus nondum corrupta fuerat. Primus autem Thebuthus, indigne ferens quod non esset creatus Episcopus, eam occulte vitare est aggressus. Fuit hic e septem illis sectis in Judaico populo proseminatis.... odversus

Hegesippus
eos inter
hæreticos
sui ævi re-
censet,

C tribum *Judæ* et adversus Christum, quas idem Hegesippus recenset, nominans *Essæos, Galilæos, Hemerobaptistas, Masbothæos, Samaritas, Sadducæos, Phariseos*. Videant ii, qui tanto strepitu *Essenos*, Josepho Solinoque descriptos, laudant ut Monastici status ab Elia instituti propagatores conservatoresque in legenova, an eos satis verosimiliter ab *Essæis* jam dictis discernere possint. Mihi Ἐσσηνοὶ et Ἐσσηῖοι idem esse videtur, sicuti idem est Ἐδεσσανοὶ et Ἐδεσσαῖοι civis *Edessæ*, et alia hujusmodi infinita, invenienda apud Stephanum de Urbibus. Videri possent quæ de *Essenis* erudite commentatus est in Plinianis super Solinum Commentationibus Claudius Salmasius, Parisiis impressus duobus prægrandibus Tomis anno 1619, cum adhuc optime Catholicus esset, postea in transversum actus non hæreticæ factionis studio, sed tædio patriæ, ubi se dolebat supremo Divionensis Parlamenti Præsidatu jam certa spe prehenso frustratum, neque postea sic a Catholica religione alienus, quin fateretur cuipiam mihi noto, hac sola cogitatione se retineri in Hollandia, quod bis mutare partem turpe nimium esset viro erudito, cui facile esset ut in forensibus causis, sic et in questionibus de fide partem utramlibet tueri.

18 Ceterum in Solini commentatore parum re-

ferre puto, quam ille multum vel parum solide Catholiceus fuerit, ubi de causa religionis non agitur, sed de sola auctoris mente cum alijs cœvis conferenda; juxta quam a Salmasio lector inveniet accurate explicatos *Essenorum* mores, ritus, religionem, Græcicis superstitionibus permixtam; atque mirabitur propter nonnulla, quæ videntur cum monachis postea subortis habuisse communia, cum ea fuerint quam benignissime sumpta, dignos esse visos quos monastici status zelatores aliqui vellent agnoscere pro majoribus suis; tantum ne cogantur assentiri Hieronymo, sic scribenti de S. Hilarione: *Necdum tunc monasteria erant in Palæstina, nec quisquam monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator et institutor hujus conversationis et studii in hac Provinciâ primum fuit. Satis notus erit Hieronymo Josephus, nec fugisse eam poterant quæ de Essenis habet: non tamen ipsi vel per somnium incidit cogitare illos Monachos fuisse. Quod sane si fuissent, non potuissent illi non magnam præbuisse materiam Eusebio de Martyribus Palæstine scribenti, et tamen nec semel quidem unum vel Essenum vel Monachum in certamen adducendi, toto quo persecutio quam tractat duravit decennio; cum de Ægyptiis Monachis illustrium aliquot Martyrum Passiones extent, inprimis S. Cyri xxxi Januarii, atque universim de omnibus testetur S. Athanasius in Vita Antonii num. 61, tantam eorum fuisse alacritatem una cum magistro suo palam se tyrannis objectantium, ut motus judæi ob Antonii sociorumque constantiam, præceperit nullum penitus monachorum aut observare judicium aut in civitate manere: quo tamen non obstante legimus in S. Petri Alexandri Vita monachos quoque religiosos viros cum suo Episcopo in custodia carceris permanere voluisse.*

D
AUCTORE D

nec agnoscit
Hieronymus monachos in Syria ante S. Hilarionem;

E

nec eorum
Eusebius meminit,
sed bene
Ægyptiorum,

19 Non equidem negaverim horum disciplinam, in suis quæ habuit sub S. Marco principiis occasionem dedisse Philoni, ut quomodo Lucas narrat Hierosolymis credentes omnium habuisse communia, sic et ille Alexandria sub Marco fieri Doctore cernens, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conversatione scripserit, quin et *Essæos* eosdem nuncupaverit; sed hoc nomen in Ægypto fuisse, vel hos originem suam a præmemorata inter Judæos hæresi sumpsisse neque dicit Philo, nec si diceret posset probare: sed præsumi deberet eadem vanitate ipsos sic appellasse, propter quamdam institutorum similitudinem, qua voluit primos Alexandria Christianos, credi et appellari Judæos.

quos Philo
mala fide
Judæos et
Essæos fecit

20 Jam quod ad *Enoch de Amuthim* attinet, de quo Pakeonydorus in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 3, quasi is in monte Carmeli Fratrū Rector ac Præpositus constitutus, et ad prædicationem Joannis cum quibusdam Fratribus suis Christo junctus, septimusque in numerum LXXII discipulus ordinatus.... inde ab Apostolis Nicopoli Episcopus, tandem cum S. Marco profectus in Ægyptum, constructis ibi monasteriis Fratribusque religiose institutis, post martyrium Sancti reversus sit in montem Carmeli, defunctusque vii mensis Julii anno Domini LXXI: ad istum, inquam, *Enoch* quod attinet, talia de eo, sine idoneæ antiquitatis teste dicta, nemo hoc tempore prudenter admiserit. Nec enim allegata a Pakeonydoro *Historia Alexandrina*, cum libro de institutis Monachorum et supplemento Sigeberti de illustribus viris, ipsius Pakeonydori ætatem, id est seculum Christi xv videntur superare; nec fidem apud veræ antiquitatis studiosos invenirent predicta, licet etiam absque Carmeli et Carmelitarum mentione apud ipsummet Sigebertum legerentur; sed ceteris, quas plurimas suo Chronico intexit, fabulis annumerarentur, propter tot præcedentium seculorum silentium: sicuti iis adnumerantur quæ de S. Servatio Tungrorum Episcopo temere

Eorum institutorem
Enoch Carmelitam
ante sec. 15
nemo dixit

AUCTORE D. P. A mere credidit, tamquam hic ex S. Joannis Baptistæ consobriino natus, ipsius Christi in tertio gradu consanguineus fuerit, licet certum sit vitam prorogasse usque ad an. cccclxxxiv. Egimus nos de S. Marco ejusque in Ægypto Apostolatu die xxv Martii, tamquam mortuo circa annum Christi lxxviii; et scrutati omnia, nullum istius Enochii vestigium in antiquis de illo monumentis potuimus deprehendere.

IV. ZACCHÆUS vel ZACHARIAS.

V. TOBIAS.

VI. BENJAMIN.

VII. JOANNES.

VIII. MATHIAS vel MATTHÆUS.

IX. PHILIPPUS.

Post Justum ab an. 111
Episcopi scr,

B Anno Trajani xiv Christi cxi L. Calpurnio Pisone et Vettio Rustico Bolano Coss. ordinatus est Hierosolymorum Episcopus post Justum quartus ZACCHÆUS (Epiphania et Nicephoro ZACHARIAS dictus) post quem quintus fuit TOBIAS, sextus BENJAMIN, septimus JOANNES, octavus MATHIAS (Georgio et Nicephoro MATTHÆUS vocatus) nonus PHILIPPUS. Episcopatum Joannis usque ad decimum nonum annum Trajani extendit Epiphanius: Eusebius simul omnes perducit usque ad annum octavum Hadriani, et sic inter ordinationem Zachariæ mortemque Joannis, relatam ad ann. Christi cxvi, anni essent dumtaxat sex; atque hinc ad mortem Philippi, an. Christi cxxv adscriptam, fluxissent universim anni quatuordecim inter duos Episcopos dividendi, quibus aliorum calculi solum tres quatuorve annos concedunt. Theodoricus Pauli longius extra chorum saltat, quando Justum obiisse dicens anno cxiv, cum Zacchæo eique attributis sex annis pervenit usque ad annum cxx: sed prudentior deinceps abstinere a notando numero annorum et Christi. Causa autem tam celeris intra tam paucos annos successionis refundi poterit in proprium quemdam illius Ecclesiæ usum, ex memoria grandævæ quam in S. Simeone suspexerant senectutis, non nisi annosissimum quemque et diutissime in ecclesiasticis officiis versatum tali gradu dignum censentis: neque enim gravis aliqua persecutio a Gentilibus incubuisse in Judæos scitur, ipsique Judæi, in Ægypto Assyriaque tumultuantes identidem, Hierosolymis videntur satis quiete egisse: ut proinde difficulter in illas causas refundi possit tam crebra mutatio Episcoporum.

Elogia ex Theodorico, Zacchæi,

C 12 Elogia a Theodorico Paulo singulis attributa si referri operæ pretium quis putat, hæc habeat ex utroque libro collata. ZACCHÆUS Sanctus quarto loco succedens, postquam egregie et clarissime sex annis Hierosolymorum ecclesiam rexisset in Christo quievit xxiii Augusti.

TOMAS Sanctus, natus de sancta civitate Jerusalem, et ex circumcisione ad fidem Christi signis et doctrinis perductus, et Christiani nominis caractere insignitus, quinto loco Hierosolymorum Patriarcha divinitus præsignatus successit, tempore Trajani, et multos Judæos convertit: qui postquam aliquanto tempore præfuisset, migravit. Cujus festum colitur xvii die Septembris.

Benjamin,

BENJAMIN Sanctus, Sancto succedens Tobie, Sacerdotium summum sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ digne et laudabiliter assumens electione superna, rexit irreprehensibiliter; multosque ad fidem sua prædicatione attrahens, baptizavit. Tandem completo ministerio suo, Sacerdotium simul et vitam feliciter finivit. Cujus festum colitur...

JOANNES Sanctus, septimus Patriarcha subrogatus S. Benjamin, Hierosolymitanæ Ecclesiæ moderantiam feliciter gubernans, divinum cultum per totam Judæam augmentavit, constantissime palam cunctis Evangelium

prædicaudo. Tandem plenus virtutibus et miraculorum gloria clarus quievit in Christo. Cujus festum colitur...

MATHIAS Sanctus, octava successione sequens, et Patriarchatui Hierosolymitanæ Ecclesiæ præsidens, vir erat strenuus in opere verbi Dei; de quo mira et plena fide gesta narrantur: qui multa pro Christo perpassus, ultimo in pace vitam finivit. Ipsius festum celebratur iii Kalend. Februarii.

PHILIPPUS Sanctus, canonice nonus Patriarcha inthronatus, postquam paucis tempore Ecclesiæ gubernaculis functus fuerat; feliciter quievit, multis miraculorum signis et virtutibus tam in vita quam post mortem clarus: cujus festum colitur iv die Augusti.

23 Simili modo Florarium MS. suum quibusque diem assignat, præterquam PHILIPPO; et quidem ex eodem, uti verba significant, fonte, diversum tamen; scilicet ZACCHÆO xxiii Augusti, TOBIÆ xvii Decembris, BENJAMIN xi Decembris, JOANNI xxiii Augusti; pro quo tamen in Indice notatur dies x Maji; Quæ miramur unde definiri potuerint, cum neque in Græcorum neque in Latinorum fastis ullis occurrant. Solus MATHIAS, cum eodem quo supra relatuselegio, Usuaro innotuit, et ex hoc ceteris Martyrologiis Latinis: in cujus fide de ipso egimus xxx Januarii; sed non sine formidine, quia mira illa et plena fide gesta quæ illegat, nulli Græcorum cognita, vehementer nobis suspecta sunt: nunc autem etiam multo magis, cum videmus Theodoricum Pauli utroque libro dicere, quod festum celebratur iii Kalendas Februarii sive xxiii die Februdrii. Atqui hi dies valde discrepant, et ultimus proprius est S. Mathiæ Apostolo, cujus corpus prope Treviros servari creditur, in sui nominis ecclesia, eaque fides revelationibus et miraculis confirmata habetur: cum interim etiam Romani dicant corpus ejus se possidere in ecclesia S. Mariæ majoris sub lapide porphyretico, et caput ejusdem adhuc ostendent. Unde autem Episcopus Mathias, Græcis præteritus, cultum apud Latinos jam olim meruerit, si quærat aliquis; non aliam verosimiliorem causam inveniet, quam quod corpus ejus (sicut et S. Judæ Cyriaci infra nominandi) Hierosolymis translatus fuerit in Europam, ac forsitan Romam; quod nunc habeatur pro corpore Apostoli Mathiæ, ut in similibus sæpissime contingit. Sicut autem confusa est notitia corporum; sic potuit etiam confundi notitia Actorum; et ista quæ Usuardus vidit tam mira sub nomine Mathiæ Episcopi, sumpta esse ex Actis Apostoli, sed apocryphis, omissa ea parte quæ hunc proprie spectabat. Imo quod Trevirensis monachus, in opere de Vita et Translatione S. Mathiæ Apostoli, seculo xii scribens, crediderit ipsum Roma missum Treviros; fortassis aliud fundamentum non habet, quam quod duos illos nequiret distinguere, nec sciretur quomodo revera Treviros allatum esset id, quod ibi anno mcccxxvii per revelationem inventum est.

Habemus nos Breviarium vetustum, ante annos trecentos et amplius manuscriptum ex usu Ecclesiæ S. Sepulchri in Jerusalem, quod fuit Domus S. Joannis Baptistæ in Harlem Hollandiæ oppido, nescio utrum ad Equites an ad Regulares Hierosolymis propagatos pertinentis, ubi ad iii Kal. Februarii notatur S. Mathias Episcopus Jerusalem, sicuti et in impressis dictorum Equitum S. Joannis et antiquis Patrum Carmelitarum eundem usum sequentium, cum Officio de communi Confessoris Pontificis, quod Carmelitæ denique mutaverunt propter S. Telesphorum, a v Januarii per Vigiliam Epiphaniæ occupato huc translatus, postquam impetrarunt ut is sibi adscriberetur, quia ex Anachoreta factus fuit Papa.

A

PARERAGON III.

An pro certo credi debeat, quod hoc seculo scriptus sit liber Josephi Antiocheni de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ, cujus unicuique dumtaxat locus allegatur ab auctore seculi ut minimum XIII.

In antiquis
editis Ordinis
Constitutionibus,

Anno MCCCXCIX Venetiis per Lucantonium de Junta Florentinum, diligentia Vener. Baccalaurii Fr. Joannis de Poluciis de Novalaria impressæ fuerunt, quas habemus, Constitutiones Fratrum Ordinis Beatissimæ Virginis de monte Carmelo, verosimiliter juxta exemplar earum, quæ fuerunt antea anno MCCCCLXVI ordinatæ et publicatæ a Vener. P. Joanne Soreth: harum autem Rubrica prima docet, Qualiter respondendum sit quærentibus, quando et qualiter aut quomodo Ordo noster sumpsit exordium, et quare dicimur Fratres Beatæ Mariæ Virginis de monte Carmelo. Sic autem habet: Cum quidam Fratres nostri Ordinis juniores, quærentibus a quo vel quomodo Ordo noster sumpsit exordium, vel quare dicimur Fratres Ordinis Beatissimæ Dei genitricis et Virginis Mariæ de monte Carmeli, nesciant satisfacere competenter. Iluc est quod in scriptis formam talibus respondendi volumus relinquere: et testimonium veritati perhibentes dicimus, quia a tempore Eliæ et Elisæ ejus discipuli, montem Carmeli, qui non longe ab Achon distat, devote inhabitantium, multi sancti Patres, tam veteris quam novi Testamenti, solitudinis montis ejusdem pro contemplatione cælestium veri amatores, ibidem juxta fontem Eliæ in sancta penitentia, sanctis successibus continuata, sunt procul dubio conversati laudabiliter ac religiose, prout testatur quarti Regum historia [Cap. VI.] et Josephus Antiochenus libro de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ Cap. XII dicens: Perfectorum militum Christi Apostolorum coadjutores surrexerunt, strenuissimi viri, solitarii, contemplationi dediti, sanctorum Prophetarum Eliæ et Elisæ sequaces: qui de monte Carmeli descendentes per Galilæam, Samariam et Judæam fidem Christi constantissime sparserunt; quique in Mariæ Virginis honorem in montis Carmeli declivio fabricantes oratorium, Salvatoris Matri specialissime servierunt. Et hac ratione ipsius titulum elegerunt, ut dicerentur Fratres B. Mariæ Virginis de monte Carmeli; et ita deinceps per Apostolica Privilegia sunt vocati.

præscripta
forma respon-
dendi de ortu
et Regula Car-
melitarum,

cum mentione
Alberti Patr.

et Mariæ
magni Pri-
vilegiorum,

B 25 [Quos Albertus, ecclesiæ Hierosolymitanæ Patriarcha et Sedis Apostolicæ legatus, ante Concilium Lateranense in unum Collegium congregavit, scribens eis certam Regulam, approbatam per Papam Honorium tertium, anno sui Pontificatus primo, scilicet anno Domini MCCXVII: et per Gregorium nonum, anno sui Pontificatus secunda, scilicet MCCXXVII; et per Innocentium quartum, anno MCCXLIV; et per Alexandrum quartum, MCCLV, Pontificatus sui anno secundo; et per Urbanum quartum, anno suo primo, scilicet MCLXII. Similiter per Nicolaum IV, anno suo secundo die 1 Julii, anno Domini MCLXXXII; et per Bonifacium Octavum, anno sui Pontificatus secundo, scilicet anno MCCXCIV] Et multas Indulgentias dicto Ordini multi Pontifices concesserunt, atque plurima privilegia dederunt [ut patet in Mari magno]. Primus quoad Indulgentias fuit Leo Papa quartus, anno Domini DCCCXLVIII; et Adrianus secundus, anno DCCCXXIII; et Papa Stephanus quintus, anno DCCCXII; et Sergius tertius, DCCCXIV. Ex antiquitate tantorum Pontificum privilegiorum et Indulgentiarum facillime excerpitur antiquitas et approbatio Ordinis nostri, atque origo Fratrum nostrorum: et per plures alios summos Pontifices, qui ipsum Ordinem et titulum approbantes, tutissime confirmaverunt: in

Mojj T. III

cujus Regulæ et Ordinis professione, nos eorum sequaces usque in hodiernum diem, auxiliante Virgine benedicta, in diversis mundi partibus Deo famulamur, cui est honor et gloria in secula seculorum.

C 26 Hactenus primum Caput Constitutionum, quod post pauca sequitur Caput secundum statuens quod in Ordine sint Provinciæ viginti duæ, et earum decima Hispania, ultima nominatur Aragona: de quibus Lezana, post explicatum Capitulum Generale anno MCCCXVII in Conventu Balneolarum Provinciæ Narbonæ celebratum, ait: Divisa fuit in hoc Capitulo Provinciæ Hispaniæ in duas, quarum una vocatur Castellæ, retinens locum Provinciæ Hispaniæ, et altera Aragoniæ, ultimum locum inter provincias tenens; tunc scilicet quando Patribus Carmelitis primo visum est dignum et justum, ut Fratres prædicti Ordinis, qui sub unius Regulæ professione vivunt, uniformes in observantiis ceremoniarum inveniantur.... et ideo decreverunt Præcessorum instituta, secundum quod Regulæ consonant et vitæ Fratrum convenire videntur, in scriptis commendare: Quæ sic deducta legens aliquis, numquid existimaret Præfationem istam compositam fuisse manu vel mandato electi tunc Generalis Joannis Grossi, vel saltem in aliquo Generali Capitulo, in Europæ partibus celebrato, cum jam divisus in Provincias plures esset Ordo, seculo XIV; cujus verbis aliquid addiderit Grossus, ut suo tempori Præfationem istam aptaret? Ita mihi videbatur, dolebamque id fecisse Grossum, quo primigenius contextus, qui de sua ætate optimum testimonium præbere potuisset, degeneravit a sua puritate; sic ut, cum nequeat nunc definiri quot Provinciæ fuerint cum is scriberetur, sciri etiam præcise non possit quandonam primo compositus sit; præsumi tamen merito debeat, ea omnia ab initio continuisse, quæ [] inclusi de Alberto et Pontificiis approbationibus; ac proinde Constitutiones illas cum sua Præfatione ad annum circiter MCCCXX pertinere, quando jam aliquam æstimationem in Ordine habere poterat Josephi Antiocheni in eadem citatus liber. Quantum autem additamenta Grossi incommodant definiendæ certius Chronologiæ; tantum laudandi veniunt Sorethus atque Poluccius, qui textui, qualem a Grosso acceperant, nihil addere præsumpserunt, licet multa possent; imprimis nomina octo provinciarum ad viginti duas priores additarum intra proximos quinquaginta quinque annos, uti apparet ex Lezana, eas ad annum MCCCCLXXII enumerante.

ac divisione
Provincia-
rum 22,

E
quæ tamen
fuerint
pauciores
cum illæ
primum
scribeban-
tur,

puta circa
an. 1320.

D 27 Nihilominus R. P. Daniel a Virgine Maria, tom. I Speculi num. 522. Caput supradictum producit, ut excerptum ex antiquis Ordinis statutis, a S. Brocardo circa annum Christi MXXCI scriptis, et ex Libro sermonum Richardi Ardmachani Primatis Hiberniæ. Richardi Sermones nominatos invenio in bibliotheca Gesneri, simulque quod anno MCCCCLXX claruerit, scripseritque varia contra monachos mendicantes. Ipsum non habeo, nec scio ubi reperiam; nam RR. PP. Carmelitæ Antuerpiæ, quibus libros ex nostro Museo petentibus etiam hoc anno prompte exhibui, excusant illum esse apud se. Aveo certe videre quid Antimonachus iste scripserit in favorem Carmelitarum. Atque ecce Waldensem, qui desiderio nostro faciat satis, tom. 3 de Sacrament. tit. 9 cap. 89. Hic apud Lezanam in Apparatu Cap. 6 num. 4, sic inducit locutum Richardum in sermone de Conceptione Virginis, habito Avenione anno MCCCXLII, Dicunt fide dignæ historiæ, quod a tempore Eliæ et Elisæ, qui sæpius morabantur in monte Carmelo, juxta Nazareth civitatem Dominiæ nostræ ad tria milliaria, solebant homines devoti secretius habitare usque ad tempora Salvatoris: et tunc illi Eremitæ prædicantibus Apostolis inter ceteros sunt conversi: et in uno latere montis ipsius primo Ecclesiam con-

F
Illarum
præfatio non
habetur
apud Richar-
dum Ar-
machanum,

nec eadem
hic quæ Jose-
phus dicit.

III

struxerunt,

A *struxerunt, in loco illo scilicet in quo didicerant ipsam in vita sua cum sodalibus virginibus cohabitasse. Et ob hæc nimirum inter omnes Religiosos Dominæ nostræ primitus sunt adscripti, ut vocarentur Fratres B. Mariæ de monte Carmelo.* Hæc vero neque sunt Statutorum verba, qualia tamen nobis ut a Richardo descripta proponuntur, neque verba Josephi Antiocheni ibidem relata de oratorio in montis Carmeli declivio fabricato; cum Richardus loquatur de eo quod constructum fuisset a Fratribus, in loco in quo didicerant Dominam nostram cum sodalibus Virginibus cohabitasse in latere montis; a Nazareth ad tria milliaria dumtaxat distantis. Injuriam porro faciunt Brocardo, qui eum inducunt allegantem quarti Regum cap. 6, cum ibi nec semel quidem nominetur Elias; in toto vero isto libro nusquam dicatur Elisæus in Carmelo, nedum ad fontem Eliæ universæ Scripturæ ignotum, invenisse habitantes discipulos, intelligendo Filios Prophetarum: sed, ut legitur cap. 2, v. 15, in Jericho, unde cap. 6, v. 2 egressi sunt ad Jordanem, ut tollerent ligna in ædificium domus.

28 Ceterum quod ad eundem Brocardum attinet, cupio discere, ubi et quo loco, invenitur exemplar statutorum ab eo originaliter scriptorum, si enim tale extat alicubi, pessime consuluit Ordini suo auctor Speculi, quod *Monumenta antiqua* colligere rogatus et pollicitus, istud omiserit efferre in lucem, quod præ aliis omnibus fuisset æstimatum ab iis, qui solidam rerum præteritarum scientiam in suo quærunt fonte: nec enim parvi refert intelligere, quid in quoque Ordine vel statu fuerit successive mutatum. Si nullum exemplar ejusmodi habuit P. Daniel, sed secutus est exemplaria seculo xv scripta vel impressa, ex quibus ipse quæ voluit sumpsit, omissis aliis quæ his [] inclusimus, quæque non potuisse ex Brocardi calamo proficisci palam est; quæro qua certitudine possit asseverare istam, quam præcise servavit, partem esse Brocardi. Scripsit, inquit, Statuta Brocardus. Hoc primum mini incertum: quia apud Sanvicum, Ribotum, et Grossum nihil tale lego; qui autem id feruntur asseverasse seculo xvi vixerunt. Quando autem scripsisset? Circa annum, inquit, mxcxi. Ergo ante Regulam ab Alberto præscriptam. Consequens igitur erat, ut illa Statuta antea pro Regula fuerint, et hæc si eorum epitome erat, debebat ad eorum observantiam Carmelitas hortari, aut saltem ipsorum meminisse. Meminit, inquit, petierant enim hi sibi dari Regulam juxta propositum suum. Non potuerunt ergo illi habere propositum eremiticæ vitæ, sub obedientia unius ducendæ, nisi scriptum et variis statutis ordinatum? Quod si habebant; cur non petebant ipsamet Statuta auctoritate Legati Apostolici confirmari, eorum deinde compendium ipsi sibi pro suo arbitratu descripturi? Demus tamen Brocardum, etiam ante acceptam Regulam, scripsisse aliqua, eaque reliquo corpori aliarum post additarum Constitutionum sic nunc esse permixta, ut discerni primigenia a post additis nequeant: an inde consequitur necessario etiam scripsisse Præfationem, quam ejus esse, nequeas ipsemet sustinere, nisi simul fatearis interpolatam? Quæ autem conclusio certa et evidens potest ex opere interpolato haberi? nam quidquid inde sumpseris Interpolatori tribui poterit, nec a te probari ejus non esse.

29 Cum bene considero editionem Venetam anni mccccxcix, in calce libri lego hæc verba: *Expliciunt sacræ Constitutiones novæ Fratrum et Sororum B. Mariæ de monte Carmelo... quarum quidem Constitutionum nulla bona vel mala charta aut minima littera apud eundem impressorem vel alium secularem remansit.* Si hac fiducia R.P. Daniel omisit quæ voluit, cetera sub nomine Brocardi edidit (quod et alibi eum

fecisse notavimus, mutilatis qua displicere poterant textibus in Vita S. Angeli et Viridario Grossi) nolim quidem accusare eum fraudis malignæ, cum possim excusare intentionem, id sibi licere arbitrati pro causa sua, neque cogitantis fieri posse ut aliquis integro textu producto nudam veritatem palam exponat: non tamen possum non suspendere fidem, donec integre producta videam quæ ipsi placuit truncata dare. Interim nec ipsi nec alteri cuiquam injuriam facere me existimo, si dicam mihi non constare, quod Præfationem istam scripserit Brocardus; adeoque nec alterum, quod inde eductum cupit, istum Josephi Antiocheni librum, ætate Brocardi priorem esse. Illi vero etiam amplius petunt, exiguntque ut credam, Josephum illum proximum temporibus Apostolorum vixisse sub annum Christi cxxx. Quo autem teste? Teste, inquit Lezana, Possevinus in apparatu. Ad pœnam libri. Possevinum sic lego: *Josephus Antiochenus, vetustissimus fertur fuisse auctor. Vixit anno 130. Philippus Ribotus.* At Ribotus aliique qui multi allegantur lib. 5 Speculi cap. 8 nihil de anno neque de ætate: Possevinus, ut apparet, id solum retulit quod fama ferebatur, nihil sollicitus quam ea fundata esset: et forte alicubi pro 1300, Cyfra una per fraudem extrita vel per errorem omissa, invenit scriptum 130, quod ad alia festinantem decepit: quem ejus lapsum prudenter dissimulans Bellarminus, in libro de Scriptoribus ecclesiasticis, Josephum tacitus prætermisit.

30 Ipsum opus, quod, ut ait Lezana, *tempus elax rerum absumpsit vel sub bibliothecarum latebris abscondit*, licet non affirmaret Emanuel Romanus in Elucid. Carm. se in Universitatis Salmanticensis bibliotheca vidisse et legisse, vel ex sola tamen Riboti attestatione satis credimus, extitisse: sed vehementer dolemus, nec ipsi nec alteri venisse in mentem ut illud luci daret. Quam multi præter eum id legerint nescio, cum enim omnes non nisi unum eundemque locum transcribant, potuerunt invicem ovium instar fuisse secuti, et alter transcripsisse ex altero, nulla adeundi fontis cura assumpta. TRIUMPHATORI interim tam asseveranter dicenti, *Carmelitanam historiam veram esse aut nullam*, et hunc auctorem tamquam e præcipuis testibus unum identidem appellanti, incumbit probare, non ex unius Possevini FEATUR, sed ex irrefragabilis certitudinis documentis, quod seculo Christi secundo revera floruerit inter Ecclesiasticos scriptores aliquis *Joseph Antiochenus*, quodque ille scripserit librum *de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ*, denique quod liber iste qui nunc citatur revera sit talis per omnia, ut credi debeat verus ac sincerus antiqui illius Antiocheni Josephi fœtus esse. Conclusio enim historice evidens, qualem TRIUMPHATOR intendit, non potest elici nisi ex præmissis historice evidentibus. Tantum autem abest ut de prætenso Josephi libro habeatur ejusmodi certitudo, ut S. Hieronymi et totius antiquitatis de eo silentium, et impossibilitas examinandæ veritatis propter defectum exemplarium, suspensum cogant hæerere eum, qui novit quam multa opera, de quibus antea vel pauci vel nulli dubitabant, quin ejus auctoris ac temporis essent quod præferebant, hoc critico et omnia explorante seculo, non solum in suppositionis adulterationisve suspicionem adducantur, sed evidentissime convincantur. Obvia ubique exempla sunt, etiam in his nostris Actis; et tot Decretales, Romanis Pontificibus per summam imposturæ impudentiam suppositæ, quod videre est in nova Conciliorum editione justissima censura damnatas, fidem faciunt nullum esse tam sanctum argumentum, quod non attrectaverint consarcinatores fabularum. Denique res tantæ consequentiæ credi non debet ex alieno arbitrio et judicio, quod quam solidum sit non

et Josephum
vult vixisse
an. 130,

quod non
debet incertæ
famæ credi,

F
sed efficaciter
esse proban-
dum

potest

Eadem præ-
fatio gratis
adscribitur
Brocardo
et sec. 12,

qui nec de-
bet dici an-
te Regulam
scripsisse,

nec quid scri-
pserit discerni
potest:

quod tamen
facere præ-
sumpsit au-
ctor Speculi,

A potest ulla ratione comprobari, donec prodeat liber ipse de quo præjudicarunt homines, in aliis non recte judicasse comperti.

Interim
apparet ex
illa Præfa-
tione ignotam
fuisse auctori-
bus originem
Ordinis,

31 Ceterum ex primo antiquissimarum quas hactenus novimus Constitutionum Capite, integre fideliterque hic representato, sigillatim autem ex illa, quam P. Daniel omisit parte, luce meridiana clarius innotescit, quanta in Carmelitanum Ordinem obrepserit propriæ originis ignorantia, intra unum aut sesqui seculum ab obitu Brocardi; eum scilicet credebatur primus *Albertus in unum Collegium congregasse Fratres*. Duravitque similis de eodem Alberto ignorantia usque ad hoc præsens seculum, prot infra patebit ex litteris a Generali Stratio ad Aubertum Miræum atque ab hoc ad nostrum Bollandum datis: ut facile ignosci debeat iis qui deinde laudabili conatu incubuerunt ad eruderandas sui Ordinis historias, si veterum errorum occupati præjudiciis non omnia recte sunt assecuti. Sed quemadmodum hæc venia non gravata datur, sic nec debent Socii eorum ægre ferre, si quis ab ipsis rogatus imo coactus, et ab instrumento ad id necessario rerumque istiusmodi tractandarum experientia multo luculentius instructus, neque iisdem respectibus quibus isti impeditus a discernenda melius veritate, aliquid adferat, quod non viderint. Nam quod dicunt *Stultum plus videre domi propriæ quam sapientem alienæ*, aut ad rem nihil facit, aut nimis crasse acceptum veritati repugnat et quotidianæ experientiæ. Non ita Franci responderunt Henschenio, postquam eis medium inter duos Dagobertum, annis jam mille ab historicorum memoria abolitum, eruit ex indubitabilibus istorum temporum monumentis; sed gratulati peregrino homini, id assecuto foris, quod eorum nemo domi invenerat, etiam hodie continent plausus, studentque inventam ab eo semel certioris chronologiæ viam novis novisque monumentis numerorum, diplomatum, historiarum expeditiorem reddere. Nescio quomodo excepturi illi sint temeritatem TRIUMPHATORIS, *Dagobertum II ab Henschenio confictum* non dubitanter asserentis, quia tali Rege posito, contradicatur *Chronico de gestis Francorum, Ironi Carnotensi et Trithemio*, quasi id curandum esset in re evidenti, et ex monumentis cœvorum scriptorum longe certius quam ex multo post natorum hallucinationibus discenda.

32 Porro sicut in Speculo, sane non tam fideli quam prædicatur, omnia illa caute omisit P. Daniel, ex quibus præjudicium aliquod intento a se fini creari poterat, si tam profundam historiæ propriæ ignorantiam observari contingeret, in eo, quod totum Ordinem representabat, et cujus definitione compilatæ primum Constitutiones fuerunt Capitulo Generali; sic et deinceps relaturus partem alteram primi Capituli de Indulgentiis, abolevit mentionem *Maris magni*, hoc enim manifestum additamentum erat Joannis de Novelaria, quia non plures anni quam xxiii effluxerant a tempore datæ Bullæ, quam eo nomine Carmelitæ appellant. Bulla autem ista nihil continet de Indulgentiis: quare nec trahi huc debet allegatio *Maris magni*. Quod autem sub eodem nomine laudatur ab aliis, velut antiquiores istas Indulgentias continens; id supposititium esse alibi docuimus, sicut et fictitiæ sunt Indulgentiæ omnes, sub ea quæ prætenditur forma ante seculum x. Tale esse agnovit ipse Lezana, quando neque in peculiari de Mendicantium Ordinum Privilegiis opere, nec in suis Annalibus ausus est illud referre, aut ejus vel minimam facere mentionem, eo ubi id maxime exigebatur loco, videlicet ad annum mcccclxxvi Sixti Papæ quarti iv, quo ipsum fuisset datum.

X SENECA.

XI JUSTUS.

XII LEVI.

XIII EPHREM.

XIV JOSEPH.

XV JUDAS qui et QUIRIACUS.

D

AUCTORE D. P.

Ab an. 124

Episcopi sex,

Hadriani Imperatoris anno viii, Christi cxxiv, *Manlio Acilio Glabrione et C. Bellicio Torquato Coss. Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus decimus SENECA* (Georgio HENECAS, in MS. Membrana SENTHYAS nuncupatus) undecimus JUSTUS olim, duodecimus LEVIS sive LEVI, decimus tertius EPHRES sive EPHREM, decimus quartus JOSES sive JOSEPH, decimus quintus JUDAS: quorum omnium ex circumcisione existentium numerus ad quindecim pertingit, usque ad Judæorum defectionem ab Hadriano: pro quo Hieronymus, Eusebii Chronicon Latinum faciens, substituit, usque ad eversionem quam ab Hadriano perpressa est Jerusalem. Rebellerunt autem Judæi Anno Hadriani xvi, qui contra eos ipsam Judæam depopulantes exercitum misit sub durato Tinnii Rufi: et anno xviii ejusdem Imperatoris, Christi cxxxiv debellatum est. Ex quo tempore etiam introcundi eis Hierosolymam potestas ablata est, primum Dei nutu, tum mandato Romanorum, suntque in omnes regiones dispersi. Anno inter duos jam dictos medio. C. Julio Servilio Urso Severiano II et C. Vibio Juventio Vero Coss. Cocebas, Dux Judaicæ rebellionis, Christianos, nolentes secum pugnare contra Romanos, variis modis excruciauit, sive, ut Hieronymus Eusebium interpretatur, omnimodis cruciatibus necavit. Quem autem prius ac potius quam eorum Episcopum? Itaque cum Eusebio hic potius mortem ejus colloco, quam eam differo usque ad annum Antonini XI Christi cxxix cum Epiphanio.

usque ad
an. 133:

E

eorum Elogi
ex Theodoricis,

Senecæ,

34 De Juda mox dicturus congruum censeo præmittere elogia, decessoribus ejus a Theodorico scripta; non quia ea magni momenti sint, sed quia satis verosimiliter excogitata, et quoad Judam saltem magnum in certiori historia fundamentum habent. Sunt autem hujusmodi.

SENECA Sanctus, B. Philippo succedens, rexit decimo ordine saluberrimæ Ecclesiæ Hierosolymorum, et post cursum hujus Vitæ quievit in Christo, cujus festum colitur x die Januarii.

Justi,

JUSTUS Sanctus, Sacerdos Deo dignus, præfuit feliciter: fuit quippe vir omnium virtutum merito conspicuus et Sanctus. Qui tandem consummato felicis certaminis cursu, summi præmii brevium a Deo gloriose accepit: cujus festum colitur xxiv die Novembris.

Levi,

LEVI Sanctus, Principatu Ecclesiæ Hierosolymitanæ aliquo tempore perfunctus, migravit in caelestem Jerusalem, victus omnibus Babylonicis. Fuit enim vir scientiarum divinarum solertissimus indagator atque egregius prædicator, quique in præsentia multorum Judæorum mortuum suscitavit in nomine Jesu, atque multos eorum propterea ad fidem Christi convertit. Cujus festum colitur prima die Martii.

F

Ephrem,

EPHREM, vir inclitus ac prædicator egregius, rexit Ecclesiam suam, tempore Aelii Hadriani Romanorum Imperatoris, aliquanto tempore. Qui postquam in vinea Domini fideliter laborasset, et veluti egregius pugil Domini constanter certasset, fidem Christi enuntiando tam Judæis quam Gentilibus, magnam catervam ex eis fidei jungendo et baptizando, tandem martyrio coronatur. Cujus festum colitur iv die Aprilis.

Joseph,

JOSEPH Sanctus succedens, rexit Ecclesiam suam valde magnifice: fuit enim Sanctus in omnibus operibus suis, et multorum operator miraculorum. Tandem infinita sustinens a Judæis incommoda et tormenta, propter constantiam prædicationis suæ contra eos, licet fuerat Judæus natus et circumcisis, martyrii corona coronatus cælum perpetim regnaturus intravit: cujus festum colitur vi die Augusti.

Judæ.

JUDAS Sanctus Martyr, decimus quintus Patriarcha electus et consecratus, in maxima tribulatione et persecutione

quæ adhuc
possit melius
eruderi,

B

quam sit
in Speculo
non satis
fidelis.

C

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 3ra

A cutione tam Ecclesiae quam Civitatis Sanctae, tam a Judæis quam a Gentilibus, felicissime rexit. Qui dire tormentatus a Judæis, et saepius diversis panis in lacessitus propter fidem Christi, quam non solum Jerusalem verum etiam in circumvicinis civitatibus et oppidis ferventissime prædicabat, tandem sub Hadriano Imperatore capitis obtruncatione coronam martyrii meruit accipere : cujus festum colitur x Aprilis.

Hunc putamus etiam Quiriacum dictum,

35 Hactenus Theodoricus Pauli, cui quoad dies singulorum hic notatos consentit Florarium MS. excepto quod Judam ultimo nominatum omittat. Hunc autem ad diem iv Maji opiaati sumus ipsum eundem esse, qui hujus mensis Kalendas obtinet in omnibus Hieronymiani Martyrologii egraphis aliisque vetustioribus Usuardo, his verbis : *In Hierosolymis natalis S. Judæ sive Quiriaci Episcopi, alibi S. Quiriaci qui et Juda, et S. Judas qui cognominatus est Quiriacus.* Et quia certo demonstramus, eam qui ab Usuardo iv Maji notatur cum duplici isto nomine, tanquam Dominicæ Crucis index sub Constantino et Martyr sub Juliano, nullum fuisse in rerum natura, sed cum tota suæ Passionis historia purum putum esse figmentum ; ideo existimavimus verosimillimum esse, eum quem i Maji Hieronymus Martyrologio suo adscripsit, esse hunc ex circumcisione ultimum, quam etiam Martyrem obisse, etsi non scriberet Theodoricus, quod parvi faceremus, persuaderent, tamen verba Eusebii de Cocheba, superius recitata.

in Martyrologio Hieron. i Maji.

PARERAGON IV.

De Auctoribus elogiorum Patriarchalium apud Theodoricum, et dierum etiam in Florario MS. notatorum.

Jam sæpe laudatus Eusebius, Cæsariensis in Palæstina Episcopus, non nisi xxvi leucis ab Hierosolyma, Chronicon suum, quo utimar, finivit in vicennialibus Constantii Augusti, anno cccxxvii Nicomediæ cœptis celebrari : ac deinde Historiam Ecclesiasticam edidit, in hujus Historiæ lib. 4, cap. 5 de omnibus hactenus nominatis et recensitis sic loquitur : *Episcoporum tempora, qui Ecclesiam Hierosolymitanam rexerunt, quoniam (ut fertur) vitam ad breve admodum temporis spatium propagabant, nusquam scriptorum monumentis servata reperio. Tantum tamen ex quorundam scriptis animadverto Episcopos numero quindecim, ad obsidionem Adriano regnante contra Judæos factitatem, gradatim succedendo illic fuisse.* Quos universos ex Hebræorum stirpe (totum namque eorum Ecclesiam ex Hebræis fidelibus coaluisse constat) salos memorant, atque adeo Christi cognitionem ingenue verique amplexatos ; ita ut ab illis qui jam tum de rebus ejusmodi recte judicium ferre poterant, revera officio et ministerio Episcopali digni judicarentur. Qui quidem ab Apostolorum tempore ad eam tum obsidionem, in qua Judæi, iterum a Romano Imperio desciscientes, fuere non exiguis præliis afflictati, serie successionis continuata eam Ecclesiam rexerunt. Atque hinc luce meridiana clarius patet, eos qui vel annorum numerum definiere singulis, vel mortis diem determinare ; vel de eorum virtutibus miraculisque in particulari scribere aliquid præsumpserunt, id fecisse ex sui capitis phantasia propria ; ac proinde in iis, quantumcumque verosimiliter excogitatis, nullum haberi fundamentum ad aliquam solidam in re historica conclusionem. Dies autem singulorum festi ; notati apud Theodoricum et Florarii auctorem, æque gratuitum esse inventum aliquorum, qui ipsos ab Eusebio sic laudatos, colendos sibi esse putarunt ; et verum cujusque natalem ignorantes, pro suo commodo cuique assignarunt diem aliquem beneplacitum.

37 Hoc ut possit intelligi erit operæ pretium animadvertere, quo loco et tempore jam sæpe citatum

Florarium Sanctorum scriptum sit. Hoc autem in Conclusionem libri, ubi sui operis finem et causam reddit auctor, sic indicatur : *Nos in Occiduo constituti Sanctorum Pontificum (scilicet Clementis, Anteri, Fabiani et Gaii, qui passiones Martyrum scribi curarunt) laborem pariter et diligentiam considerantes, seculares historici de cetero conscribere aut chronica colligere sine necessitate postposuimus, ad quas colligendas ordore quodam ab ineunte ætate nostra ferebamur : et adjuvante Altissimo hoc Promptuarium Sanctorum breviter et succincte collegimus, et ad finem per nos conceptum duximus, ad vitæ nostræ emendationem et legentium ædificationem, anno salutis mccccclxxxvi die S. Lucæ Virginis gloriosæ.* Sequitur post Conclusionem Catalogus Sanctorum Ordinis Canonicorum Regularium qui in hoc Florario Sanctorum continentur. Hoc nobis indicio est, ex eo Ordine ipsam auctorem fuisse : et quoniam in tota hujus libri scriptura nihil occurrit earum mendarum et emendationum, quæ passim deprehenduntur in libris non autographis, sed ab alio originali transcriptis ; non possumus dubitare quin idem auctor sit qui scriptor : hic vero nomen suum in fine sic scribit : *Istud Florarium Sanctorum pertinet Ven. D. Henrico de Eyck Canonico ecclesiæ B. Catharinæ Eyndoviensis. Investito Parochialis ecclesiæ de Weeld manu sua propria scriptum.* Denique eadem manu, sed atramento multo magis vivido ac recentiori additur, *Datum Domino Gerardo, Abbati monasterii Averbodiensis, consanguineo suo, cui tenetur ipse Dominus Henricus in xvi Florenis Renensibus et xvii stuferis ex mutuo.* Iste autem Abbas Gerardus, Ordinis Præmonstratensis in Brabantia, iastallatus an. mmi bibliothecam iastauravit, et vixit usque ad ann. mxxxii. Loca vero hic nominata, scilicet Everboide Abbatia, Eyndhovia Municipium, Weeld Parochia, ita in triangulo se respiciant, ut septem horariis leucis ab se iavicem distent.

aut diebus notatis in Florario :

quod scriptum fuit an. 1486

E ab Henrico de Eyck Can. Reg. in Brabantia,

38 Rursum Theodoricus Pauli, quem ex serie Abbatum S. Michaelis Antuerpiæ, usque ad Olardum Teerlinch et Joannem II perducta, scimus post ann. mcccclii scripsisse, in Chronico fol. 22 originem et seriem texens Dominorum de Borssalia, vocat se Vicedominum ecclesiæ Collegiatæ Sanctorum Martini et Vincentii in Gorinchen partium Hollandiæ Trajectensis diæcesis (Ultrajectensem nunc vocamus) quod oppidum vulgo Gorcum, Eyndhovia et Weeld distat circiter decem leucis. Ad Mosanum quoque universum tractum in Leodiensi agro, Ducatibusque Brabantiae, Geldriæ, Limburgi ac Cliviæ fuerant plura, suntque adhuc non pauca monasteria Canonicorum Regularium ; quorum aliqui Sepulcrini dicuntur, utpote deducti a Canonicis, tempore Arnulphi Patriarchæ ad sancti Sepulchri custodiam deputatis ; alii Crucigeri, a Cruce quam gestaant in vestibus, caput Congregationis suæ habentes Hui, qui etiam ipsi, tamquam Hierosolymis deducti Patroam ac Fundatorem appellant S. Cyriacum, Dominicæ Crucis (uti credunt) indicem sub Helena Regina. Ab alterutris horum, non solum scriptam dixerim eodem seculo, quo Theodoricus et Florarii auctor vixerant, istam Patriarcharum seriem, sed etiam iis (quos omnes ut Sanctos laudat Eusebius) attributum fuisse cultum aliquem, definito cuilibet die magis commodo. Neque enim putes quod ita acceperint a majoribus suis ex Terra sancta : quia si hoc foret, apparerent nomina in Kalendaris Carmelitarum et Rhodensium, secundum usum Ecclesiæ S. Sepulchri scriptis ; sicut docui in Aprili, ubi de B. Alberto, cap. 9. Visum igitur ipsis fuerit in aliquo apud nos Provinciali Capitulo instituendum ejusmodi cultum ipso illo seculo xv, quo potissimum inter religiosos Ordines, eos præsertim qui videri volebant Minoribus et Prædicatoribus

cum Theodoricus scriberet Gorcomii,

et Sepulcrini Crucigerique ad Mosam floreant.

Eusebio negante Episcoporum tempora definita ex stare,

non est pendendum definentibus ea recentioribus,

A dicatoribus antiquiores, cœpit certari de antiquioribus Sanctis in partes suas trahendis.

Illius Theodorici opere cum discretione utimur.

39 Ista porro omnia nequaquam otiose hic dicta sunt, sed juvabunt ad amolienda offendicula, quæ occurrent in Patriarcharum Hierosolymitanorum serie, prout ea ab auctore suo, ex apocryphis novitiorum scriptorum somniis, non uno loco interpolata habetur apud prædictum Theodoricum. Qui vir diligens magis quam doctus, omnia, ut reperit, sic descripsit, nullo cum discrimine; ut plane nobis sit instar sagenæ illius Evangelicæ, ex omni genere piscium congregantis, quam educentes et secus littus inexhaustæ antiquitatis sedentes, conamur pro modulo nostro bonos in vasa operum horum colligere, malos autem foras ejicere. Sic Vitam S. Caroli Magni Imperatoris in libro Bellorum Dei transcriptam, repudiavimus ut farraginem ineptissimarum fabellarum, sub nomine Turpini Remensis Archiepiscopi imperitis obtrusam; Legendam autem B. Petri Thomæ Carmelitæ, in eodem volumine nobis oblatam, non dubitavimus dare in lucem, tamquam vere compilatam ab auctore cœvo et familiari, atque ut plurimum socio et secretorum ejus omnium conscio: neque dubitamus quin nostrum de utraque judicium æquis iniquisque probaverimus.

quod qui nequit vel non vult capere,

40 Probat certè totus Ordo Fratrum B. Mariæ de monte Carmelo, et tamquam beneficium æterna gratitudine dignum extulit; sed quid aut quare probarent, non æque omnes intellexerunt. Nam qui nostros in Martio et Aprili de sui Ordinis Sanctis Commentarios, quatenus præjudicatis opinionationibus suis minus favebant, suscepit exagitandos Triumphator ante victoriam, capere non potest, quomodo ad vi Martii daturi Vitam S. Cyrilli Prioris in Carmelo tertii, ut erat a Pakeonydoro et Bostio edita, non sine scrupulo id fecerimus; sed lectorem monuerimus, quod quando vixerunt auctores isti (vixerunt autem in confiniis seculi xv et xvi) *effluerant anni circiter trecenti a temporibus illis, quibus gesta fuissent quæ de S. Cyrillo ab illis narrantur, tam præclara et illustria ut mererentur antiquorum scriptis confirmari; nihil autem tale notaverimus ad Vitam B. Petri Thomæ, a cujus obitu, qui contigit an. mcccxlvi, usque ad annum editionis nostræ, totidem etiam anni circiter effluxere. Negat etiam se capere posse, cur enumeratis recentioribus Ordinis historicis, qui relata a Pakeonydoro et Bostio ut historiam certam transcribunt, adeo ut ex ea formandas curarint pro divino Officio Lectiones, novarum narrationum curiosum lectorem ad eos remittimus; non æque latui, si alius quispiam sub tali appellatione lectorem suum remitteret ad prædictam B. Petri Vitam, quæ ut est a nobis edita, videtur ipsi potiori jure dicenda Narratio nova. Non oportet tam multis annis studuisse Historiæ quam ipse Theologiæ, ut quis respondeat, ingens esse auctoritatis discrimen inter scriptores cœvos et longe serius natos; quædam etiam in se ipsis tam grandia tamque illustria esse, ut eo loco ac tempore gesta cui accuratissimorum scriptorum copia suppetebat, si ab eis præterita, diu post efferrantur sine teste idoneo, apud prudentem historiarum æstimatorem vel nullam vel exiguam fidem obtineant, donec invenierit quibus ea confirmet: denique non a tempore quo quid imprimitur, sed ab eo quo scriptum esse probatur, ipsis rebus gestis prope vel longe remoto, sumi appellationem novæ aut veteris narrationis. Et hæc ignorans, laudatur ut Historicus profundissimus, Solidus, Solers, Accuratus, non nisi veritate triumphante Triumphans. O judicia!*

XVI MARCUS.

Hadriani Imperatoris anno xix Christi cxxxv, Pom-

peiano Luperco et L. Junio Attico Aciliano Consulibus Hierosolymæ primus ex Gentibus constituitur MARCUS, cessantibus post eos qui ex Circumcisione fuerant, et sedit usque ad Consulatum Silvani et Augurini, id est usque ad annum Christi clvi. Hic sub Antonino Imperatore obiisse dicitur apud Eusebium, Usuardum, Adonem, secutis reliquis cum hodierno Romano, ornaturque a jam dictis Martyrologiis titulo clarissimi et doctissimi viri, ad diem ejus Natalem, qui ponitur xxii Octobris. Errant autem et ipsi et alii post eos, dum scribunt, quod non multo post Ordinationem suam Martyri meruit palmam: nam ab Hieronymo dantur anni xxi, qui a Nicephoro aliisque anni ut minimum viii numerantur.

Theodoricus Pauli sic loquitur: *Cæpit iste S. Marcus Ecclesiam Hierosolymitanam, grandi terrore dispersam, fide et industria sua congregare et regere: quia civitas Jerusalem, in Romanorum jus conversa, ritum penitus mutavit et nomen, scilicet a domitore suo Ælio Hadriano Ælia nuncupata. Sed quod de martyrio S. Marci omnes dicunt, præter Eusebium, difficilem fidem invenit; tum ob illius silentium, qui sollicitissime Martyrum passiones requirens, Hieronymiano Martyrologio conscribendo materiam suppeditavit, nec tamen Hierosolymis Episcopum Marcum adscribendum suggessit; tum quia jam ante annos aliquot, publico ipsius Imperatoris edicto, cohibita fuerat persecutio Christianorum, et vix credibile est Hierosolymis pertinacius sævitum esse quam Romæ. Baronius Edictum istud retulit ad annum clv, eo quod S. Telesphorum Papam et Martyrem usque huc vixisse existimaret: sed ex antiquis Pontificum Romanorum catalogis, per Consules annuos optime digestis ante Aprilem nostrum, S. Telesphorus coronatus fuit anno Christi cxxxviii, Cæsare et Balbino Coss. Sed hæc de Marci martyrio accuratius examinanda erunt ad dictum ejus natalem diem.*

D
AUCTORE D. P.
Marcus ab
an. 125 ad 156

an etiam
Martyr?

E

- XVII CASSIANUS.
- XVIII PUBLIUS.
- XIX MAXIMUS.
- XX JULIANUS.
- XXI GAIANUS sive GAIUS.
- XXII SYMMACHUS.
- XXIII GAIUS.
- XXIV JULIANUS.
- XXV CAPITON, sive APION.

Anno Antonini Pri xix, Christi clvi, Plautio Silviano et Sentio Augurino Coss. Hierosolymorum Episcopatum decimus septimus suscepit CASSIANUS, aliique ex ordine relati ab Eusebio, perductique usque ad Consulatum Materni et Braduæ, qui Magistratum inierunt anno Christi clxxxv: ita ut novem illi, quorum ultimum aliis Apionem dici, ait Georgius, annos non plures quam triginta inter se partiantur. Theodoricus Pauli, CASSIUM seu CASSIANUM feliciter migravisse significat: PUBLIUM landat, ut plenum virtutum, nullo utriusque addito mortis aut cultus die. Sequitur apud eum MAXIMUS Sanctus, Doctor Evangelicus, qui rexit post Publium Ecclesiam suam doctrinis et salubribus institutis: quique suo tempore maximis persecutionibus Judæam quatientibus martyrio vitam finivit. Videtur indicari persecutio mota in Asia, quam Hieronymus quartam numerat, anno vii. M. Antonini Veri et L. Aurelii Commodi Imperatorum, Christi ccxvi; cujus etiam persecutionis anno iii passus est S. Polycarpus, Episcopus Smyræ, die xxvi Januarii. Utinam de Maximo itaque certo et ex æque antiquis monumentis constaret! Constaret autem, puto, per Eusebium vel Hieronymianum Martyrologium, si verum foret quod hic asseritur.

F
Alii & usque
ad an. 185
cum elogio
Theodorici.

Cassianus.
Publius,
Maximus,

pro responso
ulteriori
est minus
aptus.

A 43 JULIANUS Sanctus, prae fuit fructuose Ecclesiae suae, praebens se omnibus normam et exemplar omnium virtutum. Tandem administrato Sacerdotio Hierosolymitanæ Ecclesiae, civis regni caelestis, intravit nuptias Agni Paschalis VII die Aprilis. Nihil de eo Flavianum, neque nobis ad dictum diem quidquam occurrit, ratione cuius eum vel inter Praetermissos poneremus. Fuit alioqui Pascha celebratum die VII Aprilis, ipso quo persecutio suscitata dicitur anno CLXVI. MS. Rulæi Episcopum hunc nominat JULIUM.

Gaius,

44 GAIVS sive GAIANUS, Doctor egregius rexit Ecclesiam feliciter. Iste S. Gaius primus celebravit Quadragesimam et Pascha more Christianorum. Qui post multorum Gentilium conversionem migravit ad Christum, cujus festum colitur XI die Junii. Refertur hoc die etiam in Florario. Sed nec huius nomen alibi reperimus relatam inter Sanctos. Quod additur de ritu celebrandi Paschatis eo spectat, quod teste Eusebio lib. 5 cap. 23, Omnes per Asiam (scilicet Minorem) Ecclesiae, vetusta quadam traditione nixæ, quarta decima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis, ut Agnum immolarent: eaque omnino luna, in quencumque demum diem septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant: cum tamen reliquæ totius orbis Ecclesiae alio more uterentur, ut scilicet non alio quam Resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id cæsusque Episcoporum convenere: atque omnes uno consensu Ecclesiasticam Regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt, ne videlicet ullo alio quam Dominico die mysterium Resurrectionis Domini unquam celebretur, utque eo dumtaxat die Paschali jejuniis terminum observemus. Exstat, inquit Eusebius, etiamnum Epistola Sacerdotum, qui tunc, id est anno Christi cxcviii, in Palestinam congregati sunt: quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ et Narcissus Hierosolymorum Episcopus. Est quidem satis verosimile, quod Judaicus mos retentus Hierosolymis fuerit, sub Episcopis primis quindecim, utpote Judæis et habentibus Ecclesiam ex ea potissimum gente constantem: sed quod subeuntibus in eorum locum aliis, a iugo Legis Mosaicæ conditione nativitatibus solutis, adhuc per xxx annos continuatus fuerit ritus Judaicus, certiori eget probatione; maxime cum Romanis, Judæos prorsus excludere volentibus, non potuerit non vehementer displicuisse ejusmodi memoria Judaismi.

C 45 JULIANUS II, alio nomine SYMMACHUS, sancto Gaio in administratione Hierosolymitanæ ecclesiae subrogatus, prae fuit tempore valida persecutionis Ecclesiae Catholicae. Et licet Ecclesia Hierosolymitana virgo fuerit, quia nondum adulterini verbi subreptione corrupta: tamen quia pullularent hæreses in multis Ecclesiis, iste S. Julianus cum multis aliis Episcopis et Doctoribus restituit, easque a sua Ecclesia eliminavit. Tandem plenus virtutibus migravit ad Christum. Ad persecutionem quod attinet, ea videtur continuata saltem usque in annum decimum Antonini, quando Melito Sardiensis in Asia Episcopus Imperatori Apologeticum tradidit pro Christianis: qui illa vexatione soluti, mox exerceri cœperunt a Montanistis, Cataphrygas dictis, Encratitis a Tatiano subnatis, et discipulis Bardesanis cujusdam auctoris alterius hæresis, uti ad annum xi ac xii prædicti Imperatoris scribit Eusebius. Verum ex eodem vidimus virginis testimonium, ab Hegesippo Ecclesiae Hierosolymitanæ datum, non se extendere ultra ætatem Justini III Episcopi.

Gaius,

46 GAIVS II Pontificatum tenuit in Jerusalem post S. Julianum: cujus eruditione et gratia, quam habebat in verbo Dei, fruebantur non ii solum populi quos re-

gendos susceperat, sed et procul positi, quos per Epistolas, aliquando per seipsum ad fidem perduxerit et confortaverat, et ad Evangelii credulitatem florentissime animando invitabat. Tandem scilicet quievit. At contra est, quod neque epistularum ejusmodi ulla sit mentio apud Hieronymum et similes scriptorum Ecclesiasticorum nomenclatores, nec appareat unde earum certa notitia potuerit post tot secula venisse ad auctorem elogiorum.

47 JULIANUS III succedens, Ecclesiae gubernacula et moderamina suscepit. Istius sancto labore et industria rediit calor fidei per Judæam reparatus, dilatatur per omnem regionem. Tandem quievit. Georgius Syncellus atque Nicephorus Patriarcha CP. huic Juliano sufficiunt xxv loco ELIAM, qui duobus annis sederit: sed non aparet unde eum, Eusebio et Epiphano ignotum, tanto post accipere secure potuerint, et numerum illo interjecto augere, maxime cum Eusebius lib. 5 Hist. cap. 12 adnumerans nomina Episcoporum a Marco ad Narcissum, qui continuo successionis ordine tricesimus ab Apostolis fuit, alleget series Episcoporum, quæ in illius Ecclesiae Archivis servantur, uti vocem ἀντίοχ, illic, interpretatur Henricus Valesius.

48 CAPITO vigesimus quintus Patriarcho ordinatus, velut Lucifer splendidus enituit, quippe maximis virtutibus et optimis divinis studiis præditus, quibus ad meliorem profectum Ecclesiae suæ populus aleretur; et rectæ fidei insignia edocuit. Erat enim sollicitus erga curam plebis suæ, ac se tamquam pium et religiosum patrem singulis exhibuit. Demum consummato cursu vitæ suæ, gloriose decessit ab hac vita. Non habeo quibus hæc affirmem vel infirmem, suntque ejusmodi ut cuivis Episcopo Sancto convenient. Excellit in talibus elogiis multiplici phrasi concinnandis Martyrologii Gallicani auctor Andreas Saussayus, ista in primo flore ætatis commentus; quæ ut insigniter anres et librum implent, ita vacuum a scientia lectorem auditoremque dimittunt, et propterea merito contemnuntur ut hominis, suo et alieno otio abutentis. Ætate maturiori solidius idem auctor scripsit, dimissa cura sui illius Martyrologii illustrandi annotationibus, ad indicandos fontes et veritatem assertorum suorum probandam promissis. Videbat enim se eas non posse absque multiplici retractatione sic scribere, ut satisfaceret viris eruditissimis cordatisque, quorum dubitationibus objectionibusque pulsabatur undique, sæpe etiam convincebatur multa temere imperiteque congressisse. Nolim hoc sinistro alicui affectui imputari, sed ut necessario monendum pro nonnullis, qui Gallicanum istud Martyrologium suspiciunt, velut opus totius Nationis consensu elaboratum, cum displiceat pluribus in ipsa Gallia, æque ac Hispanicum Tamayi in Hispania.

XXVI MAXIMUS.
XXVII ANTONINUS.
XXVIII VALENS.
XXIX DOLICHIANUS.
XXX NARCISSUS.
XXXI DIUS.
XXXII GERMANION.
XXXIII GORDIUS.
ITERUM NARCISSUS.

Anno Commodi Imperatoris VI, Christi cxxxv Triario Mafferno et M. Atilio Bradua Coss. Hierosolymorum Episcopus vigesimus sextus constituitur Maximus, cui alii prænominati octo ex ordine successerunt, Sedemque tenuerunt per annos circiter octoginta: Et tantus, inquit Hieronymus in Chronico constitutis Episcopis, non potuimus discernere tempora singulorum, eo quod in præsentem diem Episcopatus eorum anni

Ab an. 1:3
per annos
80 Episcopi
octo.

A anni minime servarentur. Non possumus igitur Catalogis Georgii et Nicephori credere, suum cuique tempus definientibus; sed neque Epiphanio, juxta quem JULIANUS ad undecimum annum Antonini Pii pervenit, qui esset annus Christi clix, CAIUS ad octavum annum Veri, Christi clxviii, MAXIMUS ad annum decimum sextum Veri, Christi clxxvi, DOLICHIANUS ad Commodum usque, id est ad annum Christi clxxx, DIUS usque ad Severum, id est usque ad annum Christi cxciii; GORDIUS usque ad Antoninum, scilicet Caracallam seu Christianum cexi; NARCISSUS idem qui supra iterum usque ad Alexandrum Mammææ filium, qui regnare cœpit anno Christi cccxii. Eusebius enim, tanto proximior et loco et tempore, secundum Narcissi Episcopatum finit in anno secundo Antonini Caracallæ prænominato. Rulæi Catalogus, omisso secundo Narcissi Episcopatu, Gordio immediate subjungit Alexandrum. Georgius Syncellus Narcisci ejusdem primum Episcopatum præponit Dolichiano: et pro Gordio nominat SARDIANUM. Rulæi MS. tacet de reditu Narcisci ad Episcopatum, et sic in recensendis deinceps Episcopis uno numero destituitur; sicut Georgius et Nicephorus, propter Eliam loco xxv insertum, uno numero abundant. Atque hæc de ordine Catalogorum. Quod ad elogia attinet, ea apud Theodoricum Pauli sunt ut sequitur.

B 50 S. MAXIMUS II, vir doctus et multum devotus, succedens tempore persecutionis, ordinatur Patriarcha anno Domini clxxxiv. Erat namque sanctus et tam potens in verbo et doctrina validusque in disputationibus, ut plurimos etiam nobiles viros præter populares habuerit sectatores. Nam erat zelo divino et fervore spiritus plenus: quique easdem quas Apostoli tradiderunt prædicationes divinæ fidei, integras illibatasque custodivit et suis servare præcepit. Dum post ærumnas præsentis vitæ, delicias supernorum spirituum pro merito vitæ lætus recepit. In Florario ad diem xxx Aprilis, legitur nomen alicujus Maximi Hierosolymorum Episcopi, nescio an hujus au alterius posterioris, qui in hodierno Romano ponitur ad v Maji, cum glorioso titulo Confessoris, qualis revera fuit aliquis, sub Maximino causa fidei relegatus. Tale autem nihil de hoc dicitur, sed nec persecutio ulla fuit, cum hic Maximus Episcopatum suscepit, ac ne multis quidem annis post, usque ad annum x Pertinacis, Christi cccii, quando persecutione inter Christianos facta, Leonides Originis pater gloriosa martyrii morte transfertur, uti post Eusebium scribit Hieronymus, Persecutionem quintum exordiens numerare.

C 31 ANTONIUS succedens rexit eam tem Ecclesiam in omni puritate vitæ: erat enim ornatus sacris virtutibus, similiter et miraculorum gratia, quæ sibi a Domino Jesu Christo concessa fuerat: et sic ministerio suo feliciter completo quievit in Domino.

32 VALENS succedens in Patriarchatu, rexit Ecclesiam cyregie, elocens subditos suas Evangelicis cohortationibus in fide persistere, et vitare hæreticorum contagia, atque Evangelica instituta antiquitus tradita a Patribus custodire et servare, et a vera fide nullatenus declinare. Post hæc migravit.

53 DOLICHIANUS Valenti succedens, rexit fructuose: quo tempore (maximis persecutionibus Jerusalem et Judæam quatentibus, per Præfectum Romanorum) constanter animavit gregem sibi commissum in fide stare, et virtutes sequi: deinde anno Domini cxcvi requievit in Domino.

54 NARCISSUS Magnus, trigesimus Patriarcha præfuit Ecclesiæ suæ, tempore Caracallæ Antonini: ordinatus fuit anno Domini cxcvii, rexit eam in omni patientia et virtute..... Diffamatus injustissime subterfugit Ecclesiæ multitudinem, et in desertis locis atque agellis secretioribus delituit annis plurimis. Cum vero

ita se abdidisset, ut ulinam degeret nullus agnosceret, D
necessarium visum est Episcopis vicinorum Ecclesiarum, ut alium pro ipso ordinarent. Electus est ergo sequens S. DIUS.

55 DIUS, loco S. Narcisci ordinatus præfuit in omni sanctitate: non enim confidebat in ornatu sermonis nec in suasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in humilitate spiritus et sinceritate conscientie: sed parvo tempore præfuit. Tandem post insignia virtutum plenus virtutis operibus quievit in Christo.

56 GERMANION sive GERMANUS succedens, rexit ecclesiam insigniter: erat enim rectæ fidei Episcopus et zelator Evangelii, prædicans dogmata divinitus inspirata: Tandem quievit.

57 GORDIUS, vir potens in miraculorum opere et sermone doctrinæ, concorditer constitutus est: tandem migravit de seculo nequam.

58 NARCISSUS Magnus, trigesimus Patriarcha, qui et iterum
et superius, post obitum felicem Gordii gloriosi Patriarchæ, cum Episcopi circumjacentes Hierosolymis convenissent ad ordinandum aliquem virum tanto Sacerdotio dignum; ecce subito veluti redivivus cæloque redditus ex improvviso apparuit S. Narcissus. De cujus adventu ingens lætitia facta est per totam sanctam civitatem, tam in Clero quam in populo: statimque rursum a Fratribus ad præsulendum Ecclesiæ rogatur. Igitur præfuit iterum suæ sanctæ Ecclesiæ, multis annis, docens et suadens de regno Dei omnibus suis. Tandem senex et plenus dierum, de terra ad cælum, ex hominibus ad Angelos, de miseria et ærumna ad perpetuam lætitiā migravit anno Domini ccciv, xxix die Octobris.

59 Florarium MS. retulit memoriam S. Dii Episcopi Hierosolymorum ad xi Januarii, ubi est a nobis inter prætermisissos relatus. Narcissus a Græcis commemoratur vii Augusti: sed Latini, auctoribus Usuardo et Adone, dictum xxix Octobris ei assignarunt. Et vero dignus erat, cujus, licet dies natalis ignoraretur, memoriam tamen annue faceret Ecclesia, propter virtutes et miracula fuse relata ab Eusebio lib. 6 cap. 8 et 9, quæ loca præ oculis habuit Theodoricus, annos Domini de suo calculo addens, nec multum extra viam procurrrens.

XXXIV ALEXANDER MARTYR.

Antonini Caracallæ anno ii, Christi cccii, M. Pompeio Aspro et P. Aspro Coss. Hierosolymorum Episcopus constitutus est Alexander, viventi, sed nimium seni Narcissa adjunctus: de quo legi potest Eusebii hist. lib. 6 cap. 9, 19, 20, et 39, ubi denique dicitur quod in persecutione Decii, post præclaram atque illustrem Christianæ fidei confessionem, in Præsidiali judicio editam, tandem in custodia animam exhalavit, quod et confirmatur ultimo illius libri Capite, ex epistola S. Dionysii Episcopi Alexandrini. Dignus profecto hic fuit, quem Ecclesia susceperet annuo cultu venerandum quod faciunt Latini xviii Martii, quando prolixè de eo egimus. Græci idem faciunt xvi Maji et xxii Decembris, priori tamen die sine ullo elogio: nam quod in Ambrosiano MS legitur, etsi nomen Alexandri præferat, est revera Macarii, qui Nicænæ Synodo præsens Arium damnavit, et loca sacra exornavit ecclesiis. Obiit Alexander in persecutione septima anno Christi non cclix (uti per hypothetæ errorem habetur in opere nostro ad marginem) sed cclxix. Similis error Theodorico obrepit, scribenti elogium ejus, (quod hic referre nihil attinet, et melius integriusque habetur ex Eusebio) ipsumque sic finienti, Martyrizatus fuit anno Domini cccii, in feria vi die xviii Martii, postquam xxxix annis præsedisset Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Nempe Narcissum dixerat anno ccciv obiisse: a cujus morte qui annos solum xv xvi vel xviii relinquunt Alexandro, Nicephorus,

D
ACTORE D. P.

Dii,

Germanionis,

Gordii;

et iterum
Narcissi.

E

Anno 212
ordinatus,
colitur
Martyr

F

a Latinis et
Græcis.Ex Theodoro
Elogia
S. Maximi,

Antonini,

Valentis,

Dolichiani,

Narcissi

A Nicephorus, Georgius et MS. Rulæi, debent ipsum *Narcissum* in vivis retinere usque ad annum circiter cccxxii. Ceterum non anno cclxix habente litteram Dominicalem G, sed anno ccliii habente litteram B, dies xviii Martii concurrit cum feria vi hebdomadæ, ut saltem in notando feriæ ac diei concursu inveniat non errasse auctor licet annum alium quam debebat assumpserit.

XXXV MAZABANES.

Imperante Decio, ipsoque et *Annio Grato Coss.* Christi vero anno ccl, *Alexandro Hierosolymorum Episcopo apud Cæsaream Palæstinæ ob martyrium interferto*, MAZABANES Episcopus constituitur, ut ait Hieronymus in Chronico, unde suppletur defectus Græci contextus Eusebiani. MS. Rulæi FLAVIUM appellat, et xxv annos ejus Episcopatus tribuit, aliis solum xxi ponentibus: Hieronymus vero etiam plures requirit, utpote successorem ei dans anno cclxvi. Ceterum quia Hieronymus dicit, quod *Alexandro apud Cæsaream interferto, et Antiochiæ Babyla, Mazabanes et Fabius Episcopi constituuntur*; prout in magis integro Eusebii Chronico verosimiliter legerat: hinc puto Rulæano scriptori obrepisse, ut pro Mazabane, Flavius scriberet. Mihi certe agenti de S. Cyrillo ad xviii Martii num. 25 obrepit, ut, non unum, sed duos unius Sedis Hierosolymitanæ successive Episcopos Mazabanem et Fabium, aliis catalogis ignotum, scriberem: quod ibi corrigi velim, et Fabium Antiochenis relinqui. Theodoricus in Chronico vocat virum sanctum et per omnia laudabilem, qui rexit ecclesiam suam in omni potentia et doctrina sano, dumque eam in pace gubernabat, tandem feliciter in Christo quieverit Nonis Junii, quando etiam inscribitur nomen ejus Florario Sanctorum. Sed credibile est quod persecutio, a Valeriano Imperatore contra Christianos mota, quæ S. Cyprianum in Africa coronavit anno cclvi, etiam Hierosolymitanæ Ecclesiæ pacem turbavit. Non tamen diuturna persecutio fuit: quia tyranno in Persidem abducto, Imperii socius Gallienus pacem reddidit Christianis.

XXXVI HYMENÆUS.

Anno xiii Gallieni, ipso vii et Sabinillo Coss. Hierosolymorum Episcopatum tenet HYMENÆUS, teste Hieronymo (nam hic, ut in prioribus, Eusebii Græcus textus nos destituit) qui si ab anno cclxvi sedit usque ad cccxvii, quando successorem ejus idem Hieronymus nominat, necesse est ut sederit annis xxiii, sicuti recte habet Nicephorus, aliis decennium male omittentibus. Atque in hoc Episcopo finit Epiphanius suum Episcoporum Hierosolymitanorum Catalogum, perductum usque ad Aurelianum et Probum Imperatores, id est ad annum Christi cclxvi. et scriptum anno cccxxxvii, annis quinquaginta post Eusebium, idque in Cipro ubi erat Episcopus, cum hic scriberet Cæsareæ in Palæstina. Theodoricus bene dicit, quod *sedit tempore maximæ persecutionis*, et verosimiliter addit, quod *tandem plenus virtutibus calos ascendit æternaliter victurus cum Christo*. Sane vivente eo persecutio excitata fuit a Diocletiano, mox atque Imperii collegam sumpsit Maximianum, et anno ejus xi, qui fuit Christi cccxv, magis exarsit: seipsum tamen visi sunt vicisse tyranni anno cccii. Verum non hanc persecutionem intellexerit Theodoricus, utpote ultimum Hymenæi annum faciens quem ex Hieronymo scimus fuisse secundum; adeo ut appareat quod ejus Episcopatum ad Decianam persecutionem retulerit.

XXXVII ZABDAS.

Anno Diocletiani xiv, Christi cccxviii Ecclesiæ Hierosolymorum trigesimus septimus Episcopus, ordinatur Zabdas. Ita Hieronymus in Chronico, rectissime supputans numerum: nec enim propter resumptam a Narcisso Sedem suam multiplicandus est numerus Episcoporum, sic ut idem Narcissus nominetur *trigesimus et trigesimus quartus*, sicuti fecisse videtur Eusebius, eo suo facto occasionem præbens Nicephoro duos Narcissos ex uno faciendi, atque posteriori loco scribendi Νάρκισσος ὁ δεύτερος, pro quo scribi debuisset τὸ δεύτερον secunda vice. Idem Nicephorus non recte dat Zabdæ annos x: melius MS. Rulæi, ubi iv notantur ex mente Hieronymi, et (ut credo) etiam Eusebii, licet in Græco textu id modo non appareat.

64 In MS. Florario ad vi Maji habetur Memoria Zabdæ Hierosolymorum Episcopi, et addantur verba de Thebæis, a nobis ad istum diem inter prætermisissos relata, eademque paulo auctiora sic habet Theodoricus: *Hic S. Mauritium Ducem, cum nobili sua Legione militum, convertit et baptizatum in fide confortavit, atque ad militandum contra Paganos, non Christianos, jussu Imperatoris, informatos remisit. Qui postquam rexit xxx annis in omni bonitate et patientia, refertus multis meritis, migravit ad Christum, anno Domini cccxvii: quomodo scilicet antea scripserat, quod Hymenæus calos ascendit anno Domini cclxxviii. Quod autem ad Thebæos attinet, certum est, eos ex Asia in Europam accersitos ad conficiendum Maximiano Duce bellum Bagaudicum, quodque is de eo confecto triumphum egit anno cclxxxvi die i Aprilis. Oportet ergo ut reditus ejus e Gallia, et Sanctorum Martyrium die xxii Septembris apud Agaunum, contigerit anno præcedenti; multoque citius ipsi Christiana religionis ritum Orientali traditione a Hierosolymitano Episcopo exceperint, in Actis per Eucherium Episcopum Lugdunensem scriptis non nominato Zabda, uti verosimile est nec nominatum fuisse Romanæ urbis Pontificem, apud quem confirmaverunt eandem Christianitatis fidem quam acceperant. Sed postquam aliquis Marcellini Papæ nomen istuc infarsit, consequens visum est ut Hierosolymitanus Episcopus fuerit Zabdas, in calculo Theodorici, juxta Chronicon Eusebianum Hieronymi. Hymenæo igitur, decessori immediato Zabdæ, videtur ea laus deberi.*

XXXIII HERMON.

Anno Diocletiani xviii Ecclesiæ Hierosolymitanæ vigesimus octavus præfuit Hermon, ut habet Hieronymus, adeoque sedere cœpit ut minimum anno Christi cccii: et sic initia ejus inciderunt in summum furiosissimæ persecutionis æstum, a quo mirum fuit potuisse servari, cum Ecclesiarum Præsules penitus abolendos potissimum intenderet tyrannorum diligentia. Laudatur igitur a Theodorico, non solum quod *rexit Ecclesiam multum sapienter*, verum etiam quod *adveniente persecutione Catholicæ Ecclesiæ, Apostolicam quam susceperat Cathedram illibatam conservavit*. Sed male additur, anno Domini cccci carne solutus, conjunctus est gaudiis Supernorum: cum successor ejus a S. Hieronymo referatur ad annum vii Constantiniani, Christi cccxiv. Ut vere Georgius Syncellus, finiens in Diocletiano suam Chronographiam, quam Theophanes continuandam excepit, ingredienti in Sedem suam Hermoni dederit annos xii, pro quibus Nicephorus et membrana Rulæi perperam habent solum annos ix.

A

PARERAGON V.

De Episcopis Apostolicis ab Hermone in Tauroscythiam missis, et Hispanicis sgmentis inde natis.

Horum historia in Menæis

Hermonis Episcopi insignem memoriam continent. Menæa Græcorum ad vii Martii, ubi eandem illustravimus enimentario et notis. Historia ipsa sic incipit. Anno sexto decimo Imperii Diocletiani (fuit is annus Christi ccc.) cum Hermou sanctissimus Hierosolymorum Pontifex ad varias gentes Episcopos ablegasset, qui Apostolico more verbum Dei prædicarent et Christum annuntiarent; missi quoque ab eo sunt in Tauroscythicam regionem Deiseri Patres nostri, Ephræm quidem in Scythium, Basileus vero Chersonem.... Deum rursus post Basilei mortem. Eugenius, Agathodorus, Elpidius appulsi sunt Chersonem, et missi ut salutem iis annuntiarent. In hos quoque impii insurrexerunt, ac vinctos crudelissimeque verberatos mactarunt, anno uno post eadem SS. Basilei et Ephræm. Secutus eodem est post annos plures missus Hierosolymis Ætherius Episcopus, qui ecclesia bene istis constituta, cum auxilio Constantini Magni, dum Byzantium rursus proficiscitur gratias acturus Imperatori, oppressus ab impiis, in Danaprin projectus, martyrii cursum peregit vi Martii. Missa deinde ad magnum Constantinum legatione Capitonem Episcopum acceperunt. Hæc summa Historiæ, non compendio paucarum linearum, ut passim aliæ in Menæis, sed integre per duas columnas relatæ; stylo simplici et perquam accurato, prout videre est in nostro Martio; cui ad maiorem auctoritatem addi possit, quod totum illius diei Officium de ipsis, Canonemque acrostichum historiæ consonum, ordinaverit ac composuerit S. Josephus Hymnographus. Quod addo, ne quis forte in Menæis parum versatus, scandalum accipiat ex verbis Bollandi nostri, in Præfatione generali profitentis, suspecta initio sibi fuisse Menæa, ne Schismaticos habeant admixtos veris Sanctis. Hoc enim ille de recentioribus inter Menæa occurrentibus nec aliunde notis dicit; minime autem de antiquis, quales sunt isti Chersonis Apostoli, quorum hactenus cultus celeberrimus etiam apud Moscos perseverat.

Memoria loci obscurata a Sirleto,

C

67 Interim fuerunt illi prorsus ignoti Latinis, usque dum Guilielmus Sirletus postea Cardinalis, ex Menæis prædictis, quandam Græci Menologii ideam opera satis levi concepit; quam tamen manuscriptam nactus Cæsar Baronius, Cardinalis postea etiam ipse, tanti fecit, ut Martyrologium Romanum recogniturus atque aucturus, præcipuam fere auctarii materiam inde acceperit. Ergo quia Sirletus, præcipiti nimis calamo dies Sanctosque confundens in Martio, diem etiam quintum sextumque transiliens sub nota diei quartæ sic scripserat. Eodem die Sanctorum Martyrum et Pontificum apud Chersonem Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Ætherii, Capitonis et Ephrem; nihil amplius de iis sciens Baronius, mutati leviter phrasi scripsit. Apud Chersonesum passio Sanctorum Episcoporum Basilii etc.; addiditque nomina Nestoris et Arcadii, fortassis in egrapho illo suo per amanuensis socordiam prioribus juncta, cum alioqui satis distinxerit Sirletus septem priores proponens, ut Martyres Chersone; posteriores duos, ut Episcopos Trimituntiorum in Cypro, in pace defunctos. Hæc si in Martio nostro fase deducta dignatus fuisset legere TRIUMPHATOR noster, non explosisset ut futilia, neque voluisset iis præferre Dextrini Chronici novitium fabricatorem, qui Chersonesi nomen a Baronio usurpatum, ambiguum esse videns inter regionem Tauricæ et urbem anti-

et postea a Baronio,

Maji T. III

quam Hispaniæ, nec aliam notam temporis additam; D impune futurum sibi, neque detegi posse mendacium credidit, quo omnes novem transcriberet Hispaniæ tamquam S. Jacobi Apostoli discipulos, qui singuli deinde singulos in ea Episcopatus erexerint, et Toletanum imprimis Elpidius. Quod si etiam Februarium, Martium, Aprilem pervolvisset, invenisset ad singulos pæne dies de istiusmodi turpissimis plagis convictum Pseudo dexterum ejusque sequaces, pari fide confictos; Neque magni fecisset quod adhuc aliqui in Hispania, ut veros et antiquos auctores tueantur, quos non solum exteri passim omnes, sed multi etiam Hispani eruditiores nunc abiciunt.

68 Ne dum falsitas adeo explorata erat, quando Præfationem generalem ante Januarium scripsit Bollandus, inter Syrtis, quas velis remisque evitatas, in suo Opere cupiebat, tertiam nominans Chronicon Dextri et Luitprandi Adversaria, non ita pridem tunc edita. Itaque, Hispanis ea tunc passim defendentibus, primis illius mensis diebus eorum ipse auctoritatem secutus est, sed futurus deinceps cautior, protestari maluit, quod istorum scriptorum gratia nollet descendere in certamen cum bellicosa gente, nec etiam eorum auctoritate temere niti, præsertim si alii melioris notæ scriptores refragarentur. Ast in Februario jam securior de sensu plurium eadem in gente eruditorum virorum, deque universali Galliæ totius abnuto, identius protulit Cap. 4 Præfationis judicium suum de Dextri, Maximi, Luitprandi, Juliani Chronicis Hispanicis; deditque rationes, cordato cuius homini suffecturas, cur ea magnis illis auctoribus adscripta falso esse orbitaretur. Ut autem hanc initio operis sordidatam sibi Syrtem paulatim didicit usu frequentique prætervectu contemnere; sic et alias duas ibidem propositas non ita nobis cavendas censebat, quin eas quoque auderemus tentare, cum exploratio esset fundus. Interim, sicuti post agnitam Carmeliticorum monumentorum incertitudinem pœnitentia ductos, quod persuaderi sibi sivilisset, ut ad v Januarii imprimi sineret ex illis sumptam S. Telesphori Papæ vitam, manu deiuceps ab ejusdem Ordinis rebus abstinuit, easque totas socio Henschenio dimisit, haud paulo cautius eas tractaturo; sic et in Hispanicis istis fecit, vehementerque probavit ab socio detegi recurrentes identidem evidentium imposturarum convictiones: quarum frequentia certissimos nos reddidit, ea Chronica, non solum multipliciter vitiata esse et interpolata (quod ipsi quoque eorum patroui Bivarius atque Tamayus plus vice simplici dolent et fatentur) sed integre conficta ab homine phantastico, qui de externorum judicis nihil sollicitus, speraverit Hispanicæ nationi facile se impositurum commentis suis, per quæ tantus virorum illustrium et antiquorum Sanctorum numerus in Hispaniam adduceretur, et grande robur accederet traditioni de adventu S. Jacobi ad eas partes, deque aliis multis rebus volgo gratis, atque imprimis sententiæ piæ de Immaculata Virginis Conceptione.

69 Sed frustra fuit. Cum enim illa se habuisset diceret ex nostri Fuldensis Collegii in Germania manuscriptis; prudentiores quidam Hispani, certi non ita facile fidem habere tot tantisque novitatibus in Historiam suam ecclesiasticam inducendis, identidem recurrerunt per litteras Fuldæ: idem autem responsum semper referentes, nihil simile ibi visum vel auditum fuisse unquam, dederunt operam ut in Hispania colligerentur fragmenta, ex prætenso Fuldensis Codicis apographo sparsa per manus variorum, eaque conferrent, tum inter se, tum cum Historia Toletana scripta ab ejus manu, qui ad se missum primum egraphum dixerat, aliisque persuaserat

AUCTORE D. P. Hinc a Pseudo-dextro translata in Hispaniam.

Is a Bollando primum timide,

E

deinde liberius reprobatus,

tandem totus fictus apparuit,

F

post inquisitionem factam Fuldæ,

IV verum

AUCTORE D. P.
et inspectas
schedas aucto-
ris chirogra-
phas.

A verum esse, et ad singulos pœne passus eo usus erat. Ea historia, pluribus tomis MSS. digesta, post mortem auctoris, una cum aliis aucteris chartis venerat in manus Comitissæ de Mora, atque hoc defuncto translata erat in Bibliothecam Comitissæ de Villa-mimbrosa; uti docet laudatus in primo Parergo Excellentissimus Marchio, lectorem suum alloquens ante *Discursum historicum pro Patronatu Segoviensi S. Fructuosi, contra suppositionem S. Hierothei in Cathedralam illam, ex prætensa Dexteræ auctoritate*, impressum Cæsaraugustæ anno 1666. Idem deinde ipsum illud argumentum in majus opus extendit, cujus jam primam partem habemus excusam anno 1671, secundum cupidissime expectamus. Titulus operis est, *Dissertationes Ecclesiasticæ pro honore antiquorum Tutelarum contra futiones hodiernas ubi Dissertatio in continet examen novi Dexteræ, fictionem ejus, et enormes disproportiones, modumque adhibitum ad conciliandum ei auctoritatem et fidem*. Hanc legat qui volet, nec enim nunc vacat Latine reddere: et jam alibi, scilicet ante Vitam S. Isidori Agricolaæ xv Maji, exhibuimus fraudem, in Chronico Juliani Petri fabricando usurpatam, et eodem prorsus modo detectam.

Quomodo
detecta est
etiam fabri-
ca Auberti
Hispalen.

B 70 Simili successu, quo dexteri et Juliani figulus, usus est Fr. Gregorius de Argaiz monachus Benedictinus, tribus grandibus libris, sub titulo *Populatio Ecclesiastica in Hispania et notitia primorum ejus decorum, inventa in scriptis Gregorii Episcopi Granatensis et Chronico Auberti Benedictini*, editis Madriti an. 1667, 8, et 9: quibus hoc agit, ut prioribus illis fictionibus fidem conciliet, et novis de sui Benedictini Ordinis apud Hispanos antiquitate figmentis addat auctoritatem. Vix enim prodierant libri, cum viri eruditi, venerunt in cognitionem modi, quo etiam ista fuerunt censarcinata, declarante eum certissima fide Don Petro Fernandez de Pulgar Canonico Pœnitentiario Ecclesiæ Palentinæ, per epistolam scriptam Fr. Hermenigildo a S. Paulo, in verificationem testimonii, quo sibi constare dixerat de auctore Don Antonio de Zapata Lupiano. Est ea epistola valde prelixa, sed per omnes rei gestæ gradus circumstantiasque necessarias tali cum accurate deducta, ut in tanta articularum signanderum copia brevior esse non potuerit, nec ad fidem etiam in judicio faciendam quidquam convincentius exoptari. Omnibus porro consideratis et expensis apparet has posteriores futiones cum prioribus convenire in eo, quod sicut hæc ex Bibliothecæ Fuldensis codice fideliter descriptæ, ita illæ ex San-victorina Parisiis Bibliotheca dicerentur esse originaliter acceptæ, utriusque Bibliothecæ possessoribus negantibus aliquam earum notitiam memoriamve apud se extare: item quod, sicut apographum ex Germania missum nusquam invenitur inter ejus chartas qui accepisse se dixerat, nec ipsum is voluit aut potius non petuit unquam exhibere; sic nec illæ originales membranæ Aubertinæ, Longobardicæ, ut dicitur, litteræ scriptæ et in Hispaniam allatæ, usquam compareant: quodque ii, quibus earum aliquid ostendere se finxit Lupianus, plane diversa testentur de forma litterarum et materia chartæ. Item quod impressa collata cum extractis ipsius Lupiani manu fragmentis, aliisque documentis ac MS. egraphis Pulgaris, infinitis locis deprehendantur discrepare, prout allatis pluribus exemplis in epistola ista probatur; potestque hujus rei fides authentica quotidie sumi, æque ac de Dextrinis impressis, ad Villumbrosanæ bibliothecæ manuscripta collatis. Denique utrisque MSS. commune est, quod eadem qua primum scriptæ sunt manu, sed atramento diverso, ad margines atque inter lineas inveniantur correctæ, motatæ, interpolatæ, cancellatæ et truncatæ: quæ omnia evidenter demonstrant, non

plane similis
priori:

esse illas correctiones a librariis factas ad aliud originale: sed ab eo qui originaliter composuit singula, et suum illum fortum identidem relambens successive formavit. parum memor quid exinde communicaasset cum aliis, antequam quid mutaret et suam extremam compositionem Fr. Gregorio Argaiz vulgandam daret. Hanc vero partem habuisse in futione illa, non velim dicere, haud tamen facile poterō excusare, quod tantæ consequentiæ membranas non curaverit ipse videre; cum Burgensis diœcesis, in qua Lupianus vivebat, et Matritum ubi scribebat Argaiz, non multum distent in nova veterique Castella.

71 Hæc si comperta sic habuissent RR. PP. Carmelitæ, credo non fuissent indignati, quod Societatis nostræ scriptores aliquos, ad ejusmodi fraudes cavendas minus instructos, sequendos nobis non putaverimus; quodque Pseudo-Luitprandi ac Pseudo-Auberti auctoritate moveri nos non siverimus, ut crederemus, *Elpidium* et socios, Carmelitas fuisse, fundasseque istius Ordinis monasteria in Hispania, jam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, ac nominatim Agalliense Toleti, ubi anno cccviii S. *Columba virgo Carmelitana obierit*; anno ccc S. *Leocadia, post multa tempora in carceribus detenta, animam Deo reddiderit*; anno cccxxviii decesserit *Lubiciosa Abbatissa*: quibus etiam prægressisque ac subsecutis temporibus, in aliis ejusdem Hispaniæ civitatibus, monasteria et eremiteria Carmelitica extiterint, in iisque Abbates et Abbatissæ, Martyres ac Confessores, Monachi ac Sanctimoniales, tot quot in Chronico isto Auberti commemorantur. Omnia enim hæc fundamentum habent ruinosum, scilicet S. Elpidium sociosque, primo Christi sæculo, nationique Hispanæ, et Carmelitano Ordini adscriptos, contra certioris (ut ostendimus) historiæ fidem. Sed quid facias? *Opinioni quæ plebis animos semel invasit* (ut vir quidam eruditus ait) *si religio conjuncta prætexitur, numquam desunt defensores, quia defensioni numquam deest illustris pictatis fama plebisque favor*.

ut merito
æqualiter a
nobis reji-
ciantur.

E

XXXIX MACARIUS.

Volusiano et Anniano Coss. Christi anno cccxiv, *Hierosolymorum Episcopus trigesimus nonus constituitur* MACARIUS apud Eusebium in Chronico, quod finitur cum Vicennialibus Constantini, Nicomediæ cœptis celebrari anno Christi cccxxviii. Ejusdem Chronici continuator Hieronymus, extremum *Macarii* annum oblitus exprimiere, ambiguitatem utcumque eximit, componendo extremum annum successoris *Maximi* cum xi anno Constantii. Cum enim *Maximus* saltem viginti annis plenam Ecclesiam rexerit, consequens est, quod *Macarius* ultra annum Christi cccxxiii non superfuisset, nisi mensibus fortasse paucis. Gesta ejus deduximus ad diem x Martii, quo est Romano Hodierno inscriptus a Baronio, dignum judicante qui ab universali Ecclesia annue commemoraretur. Mirum profecto est nec Græcos quidem illius nomen retulisse in Menæa; nec aliam omissionis hujus causam mihi possum imaginari, quam quod prævalentibus mox in Palæstina totaque Syria Arianis, neglecta fuerit memoria tam insignis, etiam in ipsa Hierosolymitana Ecclesia. Quapropter non magni facimus quod Florarii auctor ad xiii Augusti scripserit, *Hierosolymis Macarii Episcopi*: et diem, quem Baronius elegerat, retinendum censuimus.

Ab an. 314
ad 333,

F

73 Gestis ejus annumerari debet, quod, ut scribit Metaphrastes in Vita S. *Charitonis* xxviii Septembris, *Lauræ* ab eo conditæ, ecclesiam consecraverit. Cum autem illa fuerit initium operum, quæ fecit Sanctus iste monasticam vitam exersus, postquam latronum

dedicavit
Lauram S.
Charitonis

A latronum manus evaserat; evidens fit ipsius Metaphrastis parachronismus, statim post mortem Imperatoris Aureliani subiciens initia Charitonis, intervallo annorum minimum quadraginta, tamquam nihil foret, intercepto. Sed (uti jam ad Ephemerides Græco-moscas significavi) Aurelianus, persecutor Christianorum in Isauria ante annum Christi cxvi, sumptus pro Imperatore synonymo, persecutore etiam ipso, fecit ut duos quoque *Charitones* in unum confundens Metaphrastes, tria secula in uno homine conjunxerit; et iis qui monachos in Syria credi cupiunt quam antiquissimos fuisse, facile persuaserit Serapione seniore multo fuisse *Charitonem*, quem nos libentius dicemus annis post illum viginti circiter incepisse, non prius certe quam *Macarius* Episcopus fieret.

Theodorici
circa eum
errores.

74 Theodoricus Pauli gestis quoque illius accenset, quod ejus tempore *S. Helena Crucem Domini invenit prope montem Calvaria*, cum ceteris insignibus *Dominicæ Passionis*, mediante *Juda* postea *Patriarcha Jerusalem*, quem et cum multis baptizavit vocans eum *Quiriacum*. Sed hanc fabulam, quamvis valde antiquam, discussimus die in Maji, qua tamen deceptum Theodoricum minus miramur. Magis enormis error est, quod elogium *Macarii* sic finire potuerit. *Postquam compleverat cursum vitæ temporalis, incepit lætabundus arripere cum summa felicitate vitam æternalem: obiit vero Confessor anno Domini cccxiii: sed anno præcedenti scilicet cccxii baptizavit Judam.* Constat enim ex Hieronymi Chronico, tunc necdum sedere cœpisse *Macarium*; et ex Eusebio, nihil factum esse ab *Helena* in terra sancta, nisi post *Nicænum Concilium*, sub eodem *Macario*, ornatum sacrorum locorum *Constantini Magni* jussu sumptuque curante.

XL MAXIMUS II.

Obiit anno 348.

Quadragesimus *Maximus* post *Macarium Hierosolymorum Episcopus*, inquit Hieronymus, moritur xi anno *Constantii*, qui fuit Christi annus cccxlviii. Cultus viri, alias sanctissimi, propter iniquitatem temporum neglectus, postea numquam resumptus fuit, neque de eo in Romani hodiernum referendo cogitavit *Baronius*. Primus et solus quem novimus *Florarii* auctor ad xxx Aprilis posuit nomen *Maximi Hierosolymorum Episcopi*, quod de hoc potius quam de alio ejus nominis priore puto posse intelligi, sed auctoritatem certiore requiro. MS. *Rulæi Maximinum* appellat, *Nicephori* textus Græcus *Maximianum*.

rexit eccle-
siam commu-
niter cum S.
Macario,

76 Quomodo ejus electio processerit invenimus apud *Sozomenum* lib. 2 cap. 20, ubi ait: *Ecclesiam Hierosolymitanam post Macarium Maximus suscepit. Hunc Diospolitani Episcopum a Macario constitutum esse memorant: sed cives Hierosolymorum eum opul se detinuisse. Nam cum confessione clarus et omni ex parte egregius esset, plebis judicio tacite designabatur, ut post obitum Macarii Episcopatum illic capesseret. Prouinde cum plebs moleste ferret, eripi sibi hominem, cujus virtutem experta esset, et seditio intentaretur; commodius visum est ut Diospolitani quidem alius eligeretur Episcopus, Maximus vero maneret Hierosolymis, et una cum Macario Episcopali munere fungeretur, et post ejus obitum Ecclesiam gubernaret. Ceterum qui res istas accurate examinarunt, affirmant ex sententia Macarii hæc acta esse et a plebe summo studio postulata. Aiunt enim pœnituisse Macarium, quod Maximum Diospoleos Episcopum ordinasset: quippe qui ordinatione celebrata cogitare caput, illum qui et recte de Deo sentiret, et ob confessionem populo acceptus esset, necessario servandum fuisse ut ipsi succederet. Etenim verebatur ne se mortuo, Eusebius et Patrophilus, Ariani dogmatis fautores, occasionem nacti, aliquem ejusdem dogmatis*

labe infectum in Hierosolymitanæ Sede collocarent. Si quidem Macario adhuc superstite res novas moliti fuerant; sed cum ab illo communionem privati essent, conquiescebant.

D
AUCTORE D. P.

77 De confessione *Maximi* idem *Sozomenus* lib. 2 cap. 25 iterum meminit, agens de Synodo apud *Tyrum*, in qua *S. Athanasius* anno cccxxxv damnatus fuit: cum aite communiter dici, quod *Paphnutius Confessor*, qui judicio interfuit, apprehensa manu *Maximi Hierosolymorum Episcopi*, jussit ut surgeret; quasi non deceret ipsos qui Confessores essent, et qui pietatis causa oculos effossos et poplites succisos haberent, malorum hominum concilio sociari. Dubitavi equidem in Vita *S. Athanasii* num. 103 *Tyrine* an *Hierosolymis* factum id esset, multo autem magis utrum verosimile esset, quod impiæ illi damnationi *Maximus* subscripserit, sic admonitus a *Paphnutio*; neque adhuc deponere dubium possum, licet *Socrates* lib. 2 cap. 8, causam, cur *Maximus* *Antiochenæ Synodo* postea noluerit interesse, hanc reddat, quod animo reputabat deceptionem se prius fuisse, et per fraudem inductum ut depositioni *Athanasii* subscriberet.

Confessionis
merito claruit.

78 Atque hæc certior et omnis notitia est, quæ haberi a proximis ætati *Maximi* auctoribus potest, utpote non nisi seculo uno posterioribus: et præ hac considerari vix meretur elogium, quod apud *Theodoricum Pauli* scriptum sic legitur: *MAXIMUS XL Patriarcha, vir sanctus et multum devotus fuit, et exemplar beate viventium. Iste sanctissimus Maximus fuit unus Confessorum ex illis, quos Maximianus Imperator dextris oculis effossis et sinistra poplite succiso ad metallum damnaverat, inter cetera tormenta pro fide Christi sibi illata. Tandem, baptizato Constantino Magna et extinctis abusivis Imperatoribus, non solum liber abire permissus fuit, verum etiam ad Patriarchatum sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ assumptus gloriose eam rexit. Erat enim vir bonus, simplex et innocens, per quem Christus infinitis claruit miraculis. Fuit præterea in Christi fide stabilissimus, rexitque Ecclesiam suam tempore maximæ persecutionis tyrannorum, Constantii Imperatoris Romanorum Ariani heresi depravati, et Saporis Regis Persarum, qui ultra sedecim millia Martyrum pro Christi fide martyrio coronavit. Tandem plenus virtutis operibus et multis miraculis clarus, obdormivit in Domino. De miraculis utinam haberetur testis antiquus! Constantii et Saporis tempora conveniunt, neque causa subest dubitandi, quin in recta fide perseveraverit usque ad exitum.*

E
Elogium ex
Theodorico.

79 Eidem autem *Maximo*, non successor *Cyrillo*, convenit, quod in hujus elogio scribit *Theodoricus*: *Iste sanctus.... fecit ecclesiam Domini sepulcri, mediante pretio et thesauro S. Helenæ; et ecclesias Montis Oliveti, et vallis Josaphat, et Bethleem: ad quarum ecclesiarum dedicationem ex omni orbe conveniebant Episcopi et Sacerdotes, quos pridem ad earum dedicationem Constantinus Magnus et mater ejus Helena pie invitaverant. Eusebius in Vita Constantini lib. 3 præter ecclesiam sanctæ Resurrectionis, jussu Constantini a Macario Episcopo cœptam extrui, a Maximo dedicatam, solas duas Bethleemiticam et Olivetanam Helenæ fundatrici adscribit: addit deinde cap. 48, quod sancta Regina, cum istic versaretur, cunctis videntibus in ecclesiam ventitabat, et sacras ardes cœnitiis ornamentis decorabat, nec minimarum quidem urbium sacella despiciens. Crescens tamen paulatim fama, ut solet, credi fecit aliorum plurium ædificiorum sacrorum in Syria fundatricem ipsam fuisse: quæ qui volet enumerata sigillatim videre, legat Historiam Ecclesiasticam, annis fere mille post ea tempora scriptam a *Nicephoro Callisto* lib. 8 cap. 30, ubi dicitur inter alia, quod ad sacrum Jordanem conversa, circa speluncam ubi olim domicilium *Baptista* habuit, perpulchram ædem illi erexit; atamque ad acclivitatem*

F
Templa ab eo
dedicata.

A civitatem montis, *Eliæ Thesbitæ*, atque inde *Tiberiadem* venit..... et in singulis locis diverso Apostolis construxit templa..... Idem porro in monte *Thabor* fecit... inde *Orientem* versus descendens *Nazareth* pervenit... et in *Cana Galilææ*. ... Ceterum in urbem sanctam reversa, in *Sion* amplissimum extruxit templum.... quin et plures alias ecclesias in sanctis illis locis supra triginta Imperatoris mater ædificavit. Hæc *Nicephorus*, in tanto circuitu tanque copiosa sacrarum ædium velut ab *Helena* extractarum enumeratione, non semel recordatus adeo vicini *Carmeli* et *Elianae* in eo commorationis, aut loci in quo *Propheta* sacrificavit, apud *Saracenos* et *Turcas* in maxima æstimatione habiti, quorum ibi *Mosqueam* esse et jam olim fuisse credam *Quaresmio*, non item jam antea fuisse ecclesiam ædificatam ab *Helena*: auctorem enim laudat *Nicephorus* libro et capite allegatis, ubi (uti jam vidimus) tale nihil habet.

80 Ad ordinem successionis quod attinet, neque *Hieronymus*, neque *Nicephorus*, neque alius quisquam dubitat, quin *Macario* immediate successerit *Maximus*. Latini tamen recentiores, post receptam sub Duce *Godefrido* *Jersalem*, volentes texere *Patriarcharum* seriem, inter utrumque posuere *S. Quiriacum* sive *Cyriacum*: utique nihil dubitantes de fide adhibenda ejus *Legendæ*, antiquissimæ simul et fabulosissimæ, nec nisi in nostro Occidente notæ. Hic licet *Macario* mortuo, propter meritum revelatæ *Crucis*, dicatur *Episcopus* consecratus ab *Eusebio* Pontifice Romano (*Emissenus* si nominaretur, nominaretur saltem aliquis tunc temporis vivens, cum *Romanus* diu ante obierit) licet, inquam, ab *Eusebio* Romano consecratus dicatur, in sua illa legenda *Quiriacus*; quia tamen idem fingitur *Martyr* obisse sub *Juliano* Apostata, maluit *Theodoricus* noster, post *Maximum* atque *Cyryllum*, de quo mox, collocare *Cyryncum*, de eoque concludendo scribere, quod obiit anno Domini cccclxvi quarta die *Maji*, neque advertit se procurrere ultra imperium *Juliani* ad triennium, cum tyrannus iste extinctus sit anno cccclxiii.

XLI CYRILLUS.

Anno, ut jam dictum *Constantii* xi. Christi cccclviii. mortuo *Maximo*, ecclesiam *Ariani* invadunt, inquit *Hieronymus* in *Chronico*, quorum, non quidem errori, sed tamen communioni consentiens *Cyrillus* (causa forsitan honesta, ut ne homo prorsus hæreticus ecclesiam occuparet, non tamen ad excusationem sufficienti) cum a *Maximo* fuisset *Presbyter* ordinatus, et post mortem ejus ito ei *Episcopatus* permitteretur, si ordinationem *Marini* repudiasset, *Diaconus* in *Ecclesia* ministravit. Ob quam impietatem *Sacerdotii* mercede pensatus, *Heraclium* (quem moriens *Maximus* in suum locum substituerat, varia fraude sollicitatus) de *Episcopo* in *Presbyterum* regradavit. Horum nequaquam laudabilium initiorum labem, egregia deinde confessione sinceraque orthodoxæ fidei defensione expurgavit *Cyryllus*; adeo ut propterea fuerit ab *Arianis* ejectus e sua Sede, sicut scribit *Nicephorus*; neque semel tantum, sed tertio ejectum indicat *Hieronymus*, ipsum ab *Arianis* non distinguens, hoc modo: *Ecclesiam Ariani* invadunt, id est, *Cyryllus*, *Eutychius*; rursum *Cyryllus*, *Irenæus*; tertio *Cyryllus*, *Hilarius*; quarto *Cyryllus*. Nos semper orthodoxam ejus fidem a *Semiarianismi* suspitione liberavimus ad xviii Martii, quando ejus festum, velut egregii Confessoris, Græca pariter et Latina, nec non *Syriaca* *Ecclesia* celebrat: ibique docuimus primum ei exilium anno cccclvii indictum fuisse, substituto *Eutychio*: redire autem ei licuisse sub annum cccclxi, edicto *Juliani* id permittente. Mortuo *Juliano*

mox iterum ejectus videtur fuisse *Cyryllus*, pro eo-
que constitutus *Irenæus*, *Epiphano* *Erennis* dictus: sed ille a *Joviniano*, brevis temporis successore, in suam reductus Sedem, fortasse per citam mortem invasoris vacuum; haud diu quietem habuit, *Arianis* rursum cornua erigentibus sub Imperio *Valentis*, orthodoxos persequentis. Itaque rursum compulsus exulare *Cyryllus*, circa annum cccclxx, locum fecerit *Hilario* sive *Hilarioni*, qui (ut scribit *Epiphanius*) cum *Arianis* habuisse communionem accusatus est, et nunc id est anno cccclxxvii *Ecclesiæ* præsidet, præseditque ferme usque ad tempora *Constantinopolitanae* Synodi anno cccclxxxi celebratæ; huic enim *Cyryllus*, restitutus suæ Sedi, *Episcoporum* *Palaestinae* primus subscripsit. Inter hæc destituit nos continuatio *Eusebiani* *Chronici* per *Hieronymum*, finem accipiens in morte *Valentis* et anno Christi cccclxxviii.

82 Prædictus *Epiphanius*, illo ipso quidem tempore vivens, sed procul absens et in *Cypro* scribens, duos *Cyryllos* distinxit, fortassis credere non valens, unum eundemque hominem esse de cujus fide tam diversa fuerant nuntiata. MS. *Rulæi*, in quo *Narrissi* nomen semel tantum ponitur, bis repetit nomen *Cyrylli*, intermediis *Heraclio* et *Helludio*. His *Nicephorus* addit *Arsenium*: sed unum dumtaxat *Cyryllum* agnoscens, uti et *Socrates* et *Theodoretus* atque *Sozomenus*, imprimis vero *Hieronymus*, semel, rursum, tertio et quarto sedisse eum asserens in *Chronico*; in libro autem de *Scriptoribus Ecclesiasticis* dicens, saepe pulsum *Ecclesia* et receptum, ad extremum sub *Theodosio* Principe inconcussum annis octo tenuisse *Episcopatum*. Idem *Cyryllus*, ut ait *Sozomenus* lib. 4 cap. 24. Cum *Episcopus Hierosolymorum* esset constitutus, velut *Sedis* jam *Apostolicae* *Antistes*, cum *Acacio* *Episcopo* *Cæsareæ* de jure *Metropolitano* dissensit. Atque hinc est quod in *Catalogis Latinis* MSS. *Episcoporum Hierosolymitarum* ultimus nominetur *Cyryllus*, qui construxit antiquam ecclesiam *Dominici sepulcri*, et oratorium *Calvariae*, et ecclesiam *Josaphat*, et montis *Olivet* et *Bethleem*, quæ tamen non apte *Cyryllo* tribui supra indicavimus; deinde incipiunt Nomina *Patriarcharum*, et primus iterum nominatur *Cyryllus*. Duravit autem ea contentio usque ad *Sophronium*, qui *Patriarchalis* tituli prærogativam legitime sibi permissam ad posteros tradidit.

83 *Theodoricus* *Pauli*, sicut dictum est supra, duos *Cyryllos* numerat, et inter utrumque collocat *Quiriacum*, *Joannem*, et *Praylinum*. De *Quiriaco* demonstravimus nullum fuisse, *Joannes* et *Praylius*, consensu totius antiquitatis, secuti sunt. Magis deinde confudit omnia *Theodoricus*, quando de primo scripsit, *Iste S. Cyryllus vidit gloriam animæ sanctissimi Hieronymi Presbyteri*. Hoc ei scilicet persuaserant *Epistolæ*, quæ sub nomine *S. Augustini* *Hipponensis* et *S. Cyrylli* *Hierosolymitani* confictæ habentur, de obitu et laudibus *S. Hieronymi*; licet hic totis triginta annis ante *Hieronymum* e vita excesserit: de secundo autem dixit, quod *Eutyches*, quoque nominatus fuit, et secta *Arianus*, *Patriarchotu* confusa cum deliberatione suscepto, aliquando in fide, sapius in communionem variabat; quæ est *Rufini* accusatio, non de alio quam de immediato *Maximi* successore intelligenda. Denique nihil se certum habere de *Cyryllo* uno vel duobus, sed quidquid quomodocumque et apud quemcumque invenerat indiscriminatim congesse, satis indicat *Theodoricus*; cum utrobique et de utroque ait, *Hic fuit spiritualis pater Ordinis Fratrum Carmelitarum*, de primo addens quod festum ejus colitur xxviii Januarii, de secundo vero, quod obtinuit, quod *Fratres sui Carmelita* dicerentur *Fratres B. Mariæ Virginis*. Ex quo fonte talia acceperit *Theodoricus* non multum ambiget

Cyriacus
perperam
hic confictus.

In duos dividitur, ab Epiphano

E

et auctore
Latini catalogi

An. 348
ab Ariani
intrusus

C hæreticus ecclesiam occuparet, non tamen ad excusationem sufficienti) cum a *Maximo* fuisset *Presbyter* ordinatus, et post mortem ejus ito ei *Episcopatus* permitteretur, si ordinationem *Marini* repudiasset, *Diaconus* in *Ecclesia* ministravit. Ob quam impietatem *Sacerdotii* mercede pensatus, *Heraclium* (quem moriens *Maximus* in suum locum substituerat, varia fraude sollicitatus) de *Episcopo* in *Presbyterum* regradavit. Horum nequaquam laudabilium initiorum labem, egregia deinde confessione sinceraque orthodoxæ fidei defensione expurgavit *Cyryllus*; adeo ut propterea fuerit ab *Arianis* ejectus e sua Sede, sicut scribit *Nicephorus*; neque semel tantum, sed tertio ejectum indicat *Hieronymus*, ipsum ab *Arianis* non distinguens, hoc modo: *Ecclesiam Ariani* invadunt, id est, *Cyryllus*, *Eutychius*; rursum *Cyryllus*, *Irenæus*; tertio *Cyryllus*, *Hilarius*; quarto *Cyryllus*. Nos semper orthodoxam ejus fidem a *Semiarianismi* suspitione liberavimus ad xviii Martii, quando ejus festum, velut egregii Confessoris, Græca pariter et Latina, nec non *Syriaca* *Ecclesia* celebrat: ibique docuimus primum ei exilium anno cccclvii indictum fuisse, substituto *Eutychio*: redire autem ei licuisse sub annum cccclxi, edicto *Juliani* id permittente. Mortuo *Juliano*

et ab eisdem
tertio expul-
sus,

Figmenta
de eodem
apud Theodoricum.
F

A biget, qui intelliget tertium Carmelitarum Priorem seculo xiii fuisse quemdam *S. Cyrillum*, et hunc cum Hierosolymitano Patriarcha ab imperitis summæ antiquitatis sectatoribus imperite confundi potuisse: certe in Florario ad vi Martii, quo *S. Cyrillus Carmelita* in suo Ordine colitur, notatur etiam nomen *S. Cyrilli Hierosolymorum Episcopi*, qui vidit animam Hieronymi gloriose in cælum deferri, anno salutis ccccxli.

Obiit circa
an. 389,

84 *Cyrillum* annis totis lxii Episcopatum tenuisse indicant numeri 86 apud Nicephorum expressi, qui ducti ab anno cccxlviii, quo obiisse Maximum Hieronymus scripsit, pervenirent ad annum ccccx: atqui idem Hieronymus, ut jam vidimus, de *Cyrillo* scribens, solum ait, quod sub Theodosio Principe inconvulsus annis vii tenuit Episcopatum, adeoque non potest dici hunc extendisse ultra annum cccclxxxix, siquidem is jam ab anno cccclxxxi ut Episcopus sederat subscripseratque in Synodo Constantinopolitana ii. Restat ergo ut dicatur sedisse annis ad summum xii, utrinque incompletis.

post lustram
tam a S.
Paula Pa-
læstinam.

85 Quomocumque tamen ætas *Cyrilli* definiatur, intra illam cadat necesse est adventus *S. Paulæ* in Palestinam, quam illa totam perlustravit, priusquam sese ipsa recluderet, in sancta *Bethleem* perpetuo victura: vixit enim hic annos viginti, mortua vii Kalendarum Februariorum, Honorio Augusto vi et Aristenaro Consulibus, id est anno cccxiv. Unde consequens est eam ex *Ægypto*, quo ultimum excurrit, et unde per ferventissimos æstus renavigavit *Majnam*, nec multo post venit in *Bethleem*, rediisse in ætate anni cccclxxxiv; atque adeo in Palestinam appulisse saltem anno precedenti. Iter ejus versus Hierosolimam sic notat *S. Hieronymus*, in ejus Vita xxvi Januarii illustrata, ut non proponat ejus *hodæporicon* scribere, sed ea tantum loca nominare, quæ sacris voluminibus continentur. Et antiqua, inquit, urbe *Sidone* derelicta, in *Sareptæ* littore *Eliæ* est ingressa turriculam, in qua adorato Domino, per arenas *Tyri*, in quibus genua *Paulus* sedit, pervenit ad *Coth*, quæ nunc *Ptolemais* dicitur; et per campos *Mageddo*, *Josia* necis conscios, intravit terram *Philistiim*, mirata ruinas *Dor* etc. usque *Joppen*. Cur non a *Ptolemaide* in *Dor* itura transivit et *Carmelum*? ibique speluncam et fontem inspexit prædicti *Eliæ*, medio itinere sita loca, nec nisi sex circiter leucis utrinque distantia? cum vix quidquam nominatius sit in sacris voluminibus quam mons *Carmelus*. Cur ab itinere recte secundum mare tenendo deflectens, longo post montem circuitu est usa, ut per campos *Mageddo* veniret in *Dor*? Cur iterum, post lustratam *Jerusalem* *Samariamque*, *Galileam* peragrans usque *Naim*, non excurrit in *Carmelum*, quinque solum leucis dissitum? uti videre licebit in tabella ad Vitam *S. Angel* in Appendice ad tomum ii. An prorsus desolatus is erat, aut quod tristius, factus receptaculum et spelunca latronum, ut declinandus caute fuerit? Ita ego existimabam. Sed aliam causam, ex profunda sua rerum historicarum scientia, depromit TRIUMPHATOR; videlicet, quod Hieronymus *Carmeli* mentionem non facit, quia cum *Paula* in eo *Carmelitas* reperisset, sub institutione *Joannis Patriarchæ* viventes, ne *Joannem* in ejus *Fratribus* laudaret, prætermisit; aut etiam, quia obinde verosimiliter filix suæ spirituali inhibuerat, ne montis *Carmeli* Religiosos visitaret. Verum quando jam ostendimus totum istud iter prius peractum fuisse quam *Patriarchatu* defungeretur *Cyrillus* decessor *Joannis* (qui tamen non cœpit Hieronymo adversari, nisi circa annum cccxci) aliud non superest TRIUMPHATORI, quam ut ad consuetum sibi refugium accurrat, neque argumento negativo, quod ipse pro stramineo habet, utentem explodat. Explodat sane quantum vo-

Quæritur
cur illa
Carmelum
non adierit.

let et ipse et discipuli ejus: quoties tamen ex suo novo Breviario cantabunt, in festo *S. Lucæ* xviii Octobris Lectionem v ex eodem Hieronymo, invenient illum sic argumentatum in libro de scriptoribus Eccles. cap. 7, *Primas Pauli et Theclæ et totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas numeramus: quale enim est, ut individuis concives Apostoli, inter ceteras ejus res hoc solum ignoraverit? Sulet autem vis hujusmodi arguendi crescere, pro numero eorum, qui, si potuissent, voluissent debuissentque meminisse ejus rei, de qua an fuerit dubitatur, et tales pro singulis fere seculis produxi.*

XLII JOANNES, PRIMUS PATRIARCHA.

S JOANNES hic cœpit Hierosolymitanam Ecclesiam regere anno cccclxxxix, juxta jam positum calculum, ad ejus in Episcopatu ætatem determinandam non modo non sufficiunt anni vi, quos ei assignat Nicephori Chronologia; sed nequidem anni xvi, in membrana *Rukeana* et tabulis *Theophani* aptatis notati. Plures autem manifeste exigunt certa rerum ab eo gestarum tempora, atque imprimis contentiones ejus cum *S. Hieronymo*, cœptæ sub annum cccxci, et fraudulento *Pelagio* inpensus favor Hierosolymis et *Diospoli* anno ccccxv, cum in Palestina adesset *Orosius* Presbyter, missus ab *Augustino* ad *S. Hieronymum* in sanctam *Bethleem*. Eodem etiam anno, Consulatui *Honorii* decies et *Theodosii* sexies, Presbytero *Juliano* facta est revelatio Reliquiarum *S. Stephani* Protomartyris usque adeo famosa, translationem eorum celebrante Joanne Patriarcha, vii Kalendas Januarii, ipso Sancti natali die. Post quæ sic gesta, non diu superfuisse Joannem, cogit credere successio *Praxylli*, ulterius non differenda. Hac porro ratione poterit dici xxvi annis Episcopus fuisse Joannes.

Ab an. 389
ad 417.

E

87 Ad diem mortis determinandum nullum apud antiquos fundamentum apparet, quia tamen, non obstante invidia, quæ viventem afflaverat, velut *Origenistarum* et tandem etiam *Pelagii* fautorem; mortui famam venerati *Zosimus* Papa et *Augustinus* Episcopus, Sanctum non dubitaverunt appellare; et quia ut talis dignus habitus fuit, sub quo Protomartyris corpus revelaretur; recentiores aliqui nomen ejus inter Sanctos describere. Sic auctore *Florarii*, quod in opere omiserat, in Alphabetico Indice post confecto sub littera I scribit: *Joannes Hierosolymorum Episcopus et Confessor, qui fuit Carmelita, et levavit corpus S. Stephani Protomartyris vi die Maji*. *Palæonydorus* lib. 2 cap. 6 prolixam Vitæ historiam texens (qualem scilicet vel ipse vel alius potuit de suo ingenio comminisci) nec ullum pro ea, uti pro aliis quibusdam de eodem punctis auctorem citans, addit, quod plenus sanctitate, post paralyticorum curationem, cæcorum illuminationem, solvens debitum, viam transit universæ carnis, anno Domini cccclxxxii, pridie Idus Januarii: et *Palæonydorus* secuti sunt *Galesinius* atque *Molanns* in suis ad *Usuardum* additionibus. Sed hæc *Bollandus* nostro tanti non fuerunt, ut alibi eum quam inter Prætermisos locaret, antiquitatis congruæ auctore destitutus; meritoque formidans attingere argumentum prorsus odiosum, de *Carmelitani* Ordinis Professione; a quo etiam nos volebamus, si licuisset, abstinere calamum.

Quidam cum
inter sanctos
referunt.

I

PARERAGON. VI.

De Joanne xlv prætenso auctore libri de Institutione monachorum ad Caprasium.

Joannes, in ordine verorum Episcoporum xlii, non solum

A solum in Chronologia Nicephori (quæ ante annos non multo plures quam centum Europæ nostræ primum innotuit) sed etiam in Catalogis Latinis, post recuperationem terræ Sanctæ in Asia compositis, numeratur *Quadragesimus quartus*, nec non in Membrana Græca Rulæi : sed ubique difformiter et per errorem manifestum. Nicephorus enim huc processit *Eliam* inducens loco xxv, ignotum ceteris omnibus, et duos pro uno *Narcissos* numerans. Rulæi membrana, prætermittit xxiii *Caïum*, sed defectum supplet geminando *Cyrrillum*, et utrique interponendo *Heracium* atque *Hellodium*, quos a numero verorum Patriarcharum excludendos, nec Wastelius quidem in vindictis dubitat ; alioqui *Joannes* non jam XLIV, sed XLVI vel VII dici debuisset. Latini denique duos consequenter *Cyrrillos* statuunt, et eorum decessoribus *Maximo* et *Macario* interponunt fabulosum *Quiriacum*. Sed neque mirum neque culpandum est, si Latinos aberrantes secuti Grossus aliique Carmelitæ, suo Ordini adscriptum hunc *Joannem* cupientes, *quadragesimum quartum* nuncupaverint ; idque addiderint eorum aliqui etiam titulo libri, quem ejus esse persuasum volebant. Sed de libro postea, nunc de ætate quid apud eos legam exponendum est, ut intelligatur quam certa eis sua historia fuerit.

B 89 Viridarii auctor Joannes Grossus, totius Ordinis generalis Prior, post annum mccccxi scribens, librum suum secundum sic orditur : *Quoniam Deus in Sanctis suis toties honorari, magnificari, et glorificari dignoscitur, quoties ipsi in terris recitando a fidelibus honorantur, cum laus ipsis impensa ad ipsum Deum principaliter referatur : idcirco ut Deus in novi ac veteris Testamenti sanctis Fratribus ac devotis Ordinis gloriosa suæ genitricis Mariæ de monte Carmeli, qui in vita pariter et in morte miraculis claruerunt, laudetur atque magnificetur, nec non jugiter glorificetur, ipsos sub aliquibus suis (ut decet) miraculis recitare decrevi. Tum laudatis S. Elia, S. Elisæo, S. Jona, S. Abdia Prophetis, Quintus, inquit, fuit S. Joannes Eremita montis Carmeli, qui Regulam Basilii recepit, quam Fratribus tradidit observandum [istum S. Joannem propter ipsius sanctitatem maximam Adriannus Papa primus, notione Romanus, Pontificatus sui anno octavo, assumpsit in Patriarcham Hierosolymitanæ Ecclesiæ, quam devote, generose et strenue rexit], ejus corpus in ipsa ecclesia multis clarens miraculis requiescit, [unum cæcum illuminavit et in morte claudis gressum restituit.] Iste sanctus in Ecclesia sæpe dicta Hierosolymitana fuit Episcopus XLIV post B. Jacobum. His similia ipse Grossus lib. I Clavi I Viridarii paulo distinctius in hunc modum ante scripserat.*

C 90 Baptizatis, ut præfertur, ab Apostolis Eremitis montis Carmeli et dispersis in monte eodem, in porta aurea Jerusaleæ, in civitate Accon et in multis aliis locis Terræ-sanctæ; de quibus sunt propter Paganorum persecutionem jam deleti : atque ipsis prædicantibus in fide Christi et Apostolorum doctrina, accidit quod Basilii Magnus, Eremita, postmodum quibusdam magnis sibi devotis Eremitis Regulam composuit, quam aliqui præfati montis tenuerunt Eremitæ, juxta Elizæ et Elizæi vestigia, qui primo (ut præfertur) dictum inhabitaverunt montem, quorum isti sequaces et imitatores fuerunt. Processu autem temporis [Adrianus Papa primus, natione Romanus Pontificii sui anno VIII assumpsit in Patriarcham Hierosolymitanum Fr. Joannem, Eremitam dicti montis Carmeli, propter ipsius sanctitatem maximam. Qui dictus] Fr. Joannes Patriarcha Fr. Caprasio suo discipulo dilectissimo ceterisque Eremitis montis Carmeli dictam Regulam Basilii tradidit observandam [nullam tamen eis dedit majorem, sed] juxta Regulam eis datam et bonam conscientiam quibus Deo famulabantur : et sic steterunt usque ad annum Domini mxxiii; et interim ab infidelibus multa passi sunt dicti Fratres.

D 91 Hactenus Grossus in vetustissimo codice manuscripto Bibliothecæ Carmeli Francofurtensis, quæ ibi magis integro extant, quam in majori Ordinis ejusdem Speculo fol. 101 Venetiis impresso anno 1507, ut habet titulus egraphi apud nos servati. Qua fide in editione illa Veneta omissa sint omnia quæ his [] inclusimus, et pro anno 1023 positus 1099, viderint alii. Cur tali editione uti maluerit. P. Daniel quam integro genuinoque contextu, apparebit omissa et mutata consideranti : non tamen ut sic ageret fuit consilium PP. Bollandi et Henschenii, in Præfatione ad 2 partem Speculi allegatum. Sperabant illi originali et primigenia veritate edenda singula, et sicubi ab invicem vel manuscripta inter se vel hæc ab editis discrepant, ea indicandum sinceritate per Annotationes appositæ, quæ nos præbamus exemplum dantes in opere nostro. Hoc si factum fuisset, magnum nos habere thesaurum credidissemus, instrumentumque certissimum ad discernendum quibus gradibus creverint toties nobis objectæ objiciendæque traditiones Ordinis. Hac spe frustrati ex impossibilitate discernendi, quid in unoquoque opusculo sincerum, quid adulteratum sit, revolvimur in antiquam caliginem necessitatemque de omnibus fere æqualiter dubitandi : cum non debeamus præsumere hanc novam Speculi Carmelitani editionem fideliorum esse quam fuerit Veneta ; quid autem hujus auctor sibi licere voluerit in singulis, possumus vel ex solo Viridario cum suis originalibus collato divinare. Plura hujus licentiæ exempla videbis infra in Parergo x de Chronologia primorum in Carmelo Priorum. Hic nota Joannem qui in MSS. Quintus Sanctus est, esse septimum in excensis ; ubi v additur S. Basilii Magnus, VI S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus ; rursumque additur post Joannem loco VII S. Ludovicus Rex Franciæ, facitque ut S. Bertholdus qui erat Sextus in MSS. ad nonum locum detrudatur, et denique post SS. Brocardum et Cyrillum, qui sunt in MSS. Septimus et Octavus, ponitur in impressis Duodecimus S. Eusebius Comes fidelis S. Cyrilli.

E 92 Interim ex prædictis apparet, Carmelitas antiquos usque ad Grossum, in ea plerosque opinione constituisse, quod majores sui ante acceptam Regulam Albertinam, non aliam habuerint quam Regulam S. Basilii ; quodque eam servandam acceperint tempore Adriani Papæ I, post annum Pontificii VIII, Christi mcccxxx. Et cum hoc tempore præcise convenit, quod in Vita S. Angeli prætensus Enoch, inducit ipsum anno mccciv eligere Regulam, quam annos supra quindringentos pluribus Prophetarum successores in monte Carmelo servare susceperunt ; sive, ut antiquior textus definitius habet, annis jam elapsis mcccxi, id est ab anno mcccxi, qui fuisset Joannis ab Adriano ad Patriarchatum evecti annus XII ; excepto quod ibi per alium multo turpiorem errorem, pro Joanne nominetur Albertus ; qui quantum distat ab ætate Adriani Papæ, tantum cœvus Adriano Joannes (si quis unquam fuit) recedit ab ætate ejus Joannis, qui vere fuit post Jacobum quadragesimus secundus, sive (ut cum Catalogis vitiatis loquamur) quadragesimus quartus.

F 93 De hoc dicit Gennadius in lib. de scriptoribus ecclesiasticis cap. 30 : quod Scripsit adversus obtrectatores studii sui librum, in quo ostendit Origenis se ingenium, non fidem secutum. quod opus Apologeticum esse apparet et Theologicum, diversissimumque ab eo libro, quem de institutione primorum Monachorum, in Lege veteri exortorum, et in nova perseverantium, ad Caprasium monachum in Carmelo, scripsisse prætenditur idem Joannes, Fratribusque Carmelitis pro Regula servandum tradidisse ; uti post Philip-pum Ribotum volunt recentiores Carmelitæ. Hi porro cum

Idem sensus de regula, olim communis in Ordine fuit

donec aliis placuit Joanni tribuere librum de Institutione Monachorum,

AUCTORE D. P.
Ab aliquibus numeratus quadragesimus quartus,

et in Viridario Grossi quintus Sanctus Ordinis Carmelitæ

qui eidem dedit Regulam S. Basilii,

tempore Adriani Papæ,

A cum variis urgentur argumentis, quibus demonstrative evincitur opus istud alterius esse, et quidem Latini scriptoris; in Gallum interpretem, Ribotumque interpolatorem ea declinant; sed hoc agendo aliud non obtinent, quam ut jubeantur fidelem et non interpolatum textum Græcum exhibere, et si hoc non possint saltem Latinum: nec enim aliter possumus scire quid vere ipsius auctoris sit, quid non: eademque difficultas redit circa Epistolam Cyrillo secundo Priori imputatam, qua secundum prætensæ assertionis punctum nititur: atque ita de ceteris; idque eo potiori jure quod ipsamet, ut nunchabentur, contineant evictionem falsi tam adæquatam et certam, quam videatur contra aliquod supposititium vel adulteratum scriptum posse conferri. Quibus cum accedit totius antiquitatis de tali libro silentium, usque ad Ribotum; ipsiusque Ordinis, etiam dum is viveret, ignorantia de illo, ut patet ex Grosso et antiquarum Constitutionum Præfatione; cumque in eodem libro nullus omnino sit locus, qui indicet vel auctorem fuisse Patriarcham Hierosolymitanum, vel eo fine scripsisse ut Eremitis esset pro Regula; quis non rationabiliter cogere poterit, ut utrumque de eo credamus, idque tam certo quam necesse est, ut huic credulitati innitatur fides omnino certa totius historiæ Carmelitane? Sit igitur libri Auctor *Joannes* aliquis *Hierosolymitanus*, æque ac alterius, de quo in 2 Parergo, *Josephus* quispiam *Antiochenus*, sic dicti ab urbibus, ubi ex Latinis nati sint, et unde in Europam transgressi Latine scripserint, eodem circiter tempore, quo Guilielmus de Sanvico; id est sub finem seculi xiii, quando erat jam sesqui seculum elapsus ab initio Ordinis sub Bertholdo cœpti, tempusque sufficiens intercesserat ad majorem antiquitatem, comminiscendam et persuadendam vulgo, de rebus peregrinis peregrina audire et credere amanti.

94 Interim juverit animadvertisse, quod Vindiciarum auctor Wastelius, integro suo opere nihil sollicitius agens quam ut prædictum librum servet *Joanni*, Hierosolymitano post Cyrillum Patriarchæ; pro ejusdem Joannis honore usque adeo incaluerit, ut tota sect. 5, lib. 3 Vindiciarum suarum, susdeque vertat omnia, quatenus evertat Pauli Orosii Apologeticum pro libertate arbitrii humani, in hoc secutus Cornelium Jansenium Ipreensem Episcopum. Utrumque in nova conciliorum editione graviore reprehensione dignum censet Labbæus, quod *futilibus*, sed *fucatis in speciem argumentis* exitium illud opus in suspicionem *volētis*, adducere voluerunt, contraniteute eruditorum fere omnium exercitu. Plus sane Wastelius, cum art. 3, §. 3 fidenter pronuntiat quod cuncta sint imposturæ, totum mendacium, et tantummodo *fucus* adversus veritatem, ut proinde totum illud ad usque unum numerum, velut inane quoddam idolum, ad veritatem, sicut *Dagon* ante arcum Domini, totaque *machina vanitatis* ad nihilum evanescat: quin et Novatianæ et Nestorianæ hæreseos patronum fuisse auctorem contendit, qui Orosii nomen sibi falso assumpserit, ideoque consueta in talibus phrasi *Pseudo-Orosium* passim appellat. Mirabilis profecto genius, itaque comparatus, ut nihil possit velitque habere de suppositione suspectum quod prætensæ antiquitati suæ quomodocumque suffragatur, quantislibet eruditorum judiciis proscriptum damnatumque; nihil ex adverso probare, quod suis officiat præjudiciis, etsi aliis indubitatum ac certum. Non est orthodoxæ doctrinæ tam grande præsidium subtrahendum, ut extra omnis erroris ac culpæ reatum ponatur *Joannes*; sed nec tam desperata illius causa, quin possit excusari quadamtenus, in eo quod fecit, fraudulenta Pelagii hypocrisi, et fidei in specie verbisque Catholicæ professione deceptus; quando etiam iis ipsis

decipi potuit Papa Zozimus, successor Innocentii, qui Pelagium primus post Africanos Episcopos condemnarat, non obstante judicio Episcoporum Palæstinorum quo is fuerat absolutus, *Joanne* præside, et judicis simul atque patroni partes sustinente. Ceterum quam parum cognita Jansenio Wastelioque fuerit historia Pelagianæ hæreseos, evidenter patescit ex Marii Mercatoris S. Augustino cœvi operibus, nuper feliciter illustratis a nostro P. Joanne Garnerio.

XLIII PRAYLIUS.

P Post Joannem illum admirabilem mortuum, PRAYLIUS qui nomini suo pulchre respondebat, ob mansuetudinem scilicet, *Hierosolymitanæ Ecclesiæ regimen* capessit, uti scribit Theodoretus, hoc tempore vivens, lib. 5, cap. 27. Successit autem anno ccccxvi, neque enim, ut supra ostensum, prius potuit. Pridem tamen Chorepiscopum eum oportet fuisse ordinatum, cum ea potestate quam Petavius noster explicat in Annotation. ad Epiphaniæ hæc. 79. Et sic Presbyterum ordinavit S. Porphyrium anno cccxciii, ejus deinde Gazensis Episcopi Vitam, a Marco discipulo scriptam illustravimus xxvi Februarii; sed originali Græco destituti, non possumus clarius quam modo jam dicto explicare mentem scribentis, quod *Praylius* erat *Sacrorum locorum Sacerdos*, et corrigere Menæa quæ *Patriarcham* appellant. Æque autem ac *Joannes* decessor suus deceptus a Pelagio, huic et Celestio primario hujus discipulo testimonium dedit sanæ doctrinæ ad Zosimum Papam; qui de iis ad Augustinum et ceteros Africanos Episcopos scribens xi Kal. Octobris, anno (ut videtur Labbæo nostro) ccccxvii, *Ecce*, inquit, *epistolam Hierosolymitani Episcopi Praylii, qui in locum quondam S. Joannis Episcopus est ordinatus, accepimus, qui causæ Pelagii enixius astipulator odvenit*. Hoc tamen parum versipelli et vafro hæretico profuit, qui licet *occusatus apud Synodum Diospolitanam anni ccccxv, ambiguis quibusdam se professionibus tegens, et prosequens dubia vel respondens, illam tunc videretur audientiam delusisse*, et simili fraude obtinuisse a Praylio quas diximus commendatitias et excusatorias litteras; postmodum est evidenter deprehensus insistentibus accusatoribus a posteriore Synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochiæ præsedebat Episcopus, utque detectus, a Sanctis quoque ac venerabilibus Hierosolymorum locis est *deturbatus*: quod, inquit Marius Mercator in Commemitorio cap. 3, ejusdem S. Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ Episcopum, et Sanctæ recordationis Praylii Hierosolymitani Episcopi missa scripta testantur, quorum exemplaria ad documentum habemus in manibus.

96 Fuerat Zosimus ordinatus Pontifex in ætate anni ccccxvii, et ob hanc causam Cardinalis Baronius in Annalibus atque Henschenius noster ad Vitam S. Euthymii xx Januarii, saltem usque ad sequentem annum distulerunt *Praylii* obitum. Quod omnino tenendum puto, licet Nicephori Chronologia Episcopatu ejus annos xx adscribat: contrarium enim patet ex iis quæ de successore Juvenale habentur. Itaque vel Nicephorum, vel eum qui primus catalogum scripsit a Nicephoro transcriptum, credere volo *ετς*, non *κ'*, sed *γ'* notasse, fuisse etiam qui scripserint *ετς β' καὶ μηνες ζ'*, annos duos et menses sex, quos in novissima Nicephori editione Parisiaca typis Luparæis seu Regiis additos invenies ad annos *κ'*. Vixerit igitur in Sede Hierosolymitana *Praylius* ab anno ccccxvi per aliquot dies vel hebdomades inchoato, usque in ætatem anni ccccxviii; fortassis non falso, sed abque debito fundamento, laudatus a Theodorico Pauli, quod *gloriosus Patriarcha, multa pro Christi fide putiens et sustinens, multos gentiles fidei*

D
AUCTORE D. P.

Ex Chorepiscopo factus Patriarcha an. 416

E
primum favel Pelagio,

postea eum damnat.

F

Obiit an. 418.

quem ad elucidandam argumentorum vim fatentur, fuisse interpolatum.

Melius dicerent seculo 13 compositum.

Idem repudiavit Apologeticum Orosii,

quia Joanni contrarium,

A *fidei mancipavit Christianæ suis prædicationibus et doctrinis.* Isto enim tempore Saracenorum natio cepit diffundi per Syriam: quorum multis ad fidem adductis, tandem etiam Episcopum ordinatum fuisse quemdam eorum Ducem, a S. Euthymio conversum Petrumque ex Aspebeto dictum in baptismo, in dicti Sancti Vita legimus. Consecravit autem cum Juvenalis Patriarcha, ante quam decerneret S. Euthymius in solitudine Engaddi Lauram constituere, cujus deinde templum anno ccccxviii idem Juvenalis *Prayli* successor dedicavit, ut vel hinc certum sit pridem obisse Praylium. Porro Zosimus Papa, ad quem epistola *Prayli* delata fuit, an. ccccxvii primum inchoato factus Pontifex, ante finem sequentis anni ccccxviii morte sua vacuam reliquit Cathedram, quam denique post septem mensium schisma anno ccccxix obtinuit Bonifacius.

XLIV JUVENALIS.

Ordinatus
an. 418

B Anno, ut jam dictum ccccxviii Patriarcha factus JUVENALIS, Græcis ΙΟΥΒΕΝΑΜΙΟΣ tempora habuit, præstantissimorum Monachorum atque Anachoretarum virtutibus nobilitata quidem, sed hæreticorum machinationibus haud parum inquieta, non solum in urbibus sed etiam in eremis: quæ omnia in prædictorum Sanctorum Vitis sic leguntur, ut vix ullum alicujus nominis monasterium, quod eo tempore in Palæstina fuerit, præteritum dici possit. Nusquam tamen invenies mentionem Carmeli aut Eremitarum ex Regula S. Basilii viventium, multo minus pro Regula utentium libro de institutione monachorum, qui nobis pro veteri Carmelitarum Regula, a Joanne tradita, per summam contentionem obtruditur.

Lauram S.
Euthymii de-
dicat an. 429

98 Inter illos celeberrimus S. Euthymius fuit, cujus vitam per Cyrillum illustravimus xx Januarii, qualem tunc habuimus ex MS. Veneto Latine redditam a Gentiano Herveto; nunc vero eandem habemus ex multo perfectiori Vaticano, unde discimus Dedicationem Lauræ, non solum factam esse anno lxi ipsius Euthymii, sed etiam die vii Maji Indictionis xi; adeoque tunc numerandum fuisse Christianæ æræ ccccxviii, non sequentem; et nativatem Sancti non posse differri usque ad Junium ut tunc conjectabamus, sed saltem in Aprili anni cccclxxvii quarto Consulatu Gratiani, ut potuerit inense Majo prædicto ætatis annum lxi numerare. Quarto post hæc anno Christi cccclxxxi contra Nestorium, Deiparæ appellationem abolere volentem, congregata est Ephesi œcumenica Synodus, ad quam quarto post Pentecosten die Juvenalis Hierosolymorum Episcopus advenit cum Episcopis Palæstinis. Et ille quidem absens damnatus est, absente etiam ex composito Joanne Antiocheno Patriarcha, fautore illius. Cum autem latæ sententiæ, et per S. Cyrillum Alexandrinum pro Cœlestino Papa Apostolicæ Sedis Legatum confirmatæ, supervenisset idem Joannes; quoddam seorsim conciliabulum coegit ex triginta circiter Episcopis; contra quos necesse habuerunt Patres de suo cœtu Constantinopolim mittere aliquos, ad reddendam Theodosio Imperatori fraudulenter decepto actorum rationem, inter quos Juvenalis nominatur primus post Arcadium Sedis Apostolicæ Legatum. Nempe (ut hic observat Baronius num. 102) ob frequentem ex toto Christiano orbe Hierosolymam peregrinationem, majori habebatur honore et officiis dignioribus colebatur Hierosolymorum Episcopus, quam alii Palæstinorum Episcopi, etiam Metropolita Cæsariensis. Atque hinc (ut scribit Leo Papa Epist. 62) in eadem Ephesina Synodo Juvenalis Episcopus, ad obtinendum Palæstinæ Provinciæ Principatum credidit se posse sufficere, et insolentes ausus per commentitia scripta firmare: quod Cyrillus Alexandrinus Episcopus merito perhorrescens, scriptis suis, quid prædicta

et Primum
Palæstinæ
ambit,

D cupiditas ausa sit, Leoni indicavit; et sollicita prece multum poposcit, ut nullis illicitis conatibus præbeatur assensus. Satis autem indicat ipse Leo in eadem epistola, rem eo adductam, ut amplior numerus Sacerdotum Ephesi congregatorum Juvenali Primatum fuerit decreturus, per quorundam subreptionem, nisi Apostolicæ Sedis auctoritatem Cyrillus appellasset.

99 Interim occasione damnati Nestorii alia e contraria emersit hæresis Eutychetis, sic unam in Christo personam asserens, ut naturas etiam confunderet: cui controversiæ decidendæ cum alterum Ephesi Concilium anno cccclxix Imperator indixisset eique præsidere jussisset Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, qui totus Eutychianorum erat, rejecta est Leonis Papæ Eutychem damnantis epistola, absolutus Eutyches, Flavianus Constantinopolitanus, Eusebius Donglæi, Ibas Edessenus, Theodoretus Cyri Episcopi damnati sunt, alique eorum loco substituti, sententiam subscribentibus omnibus quotquot aderant Orientalibus metu exilii ac depositionis intentatæ. Quæ excusatio in Chalcedonensi Synodo anni cccclxi recepta non est, sed communibus suffragiis conclamatum, omnes qui sententiam injustam tulerant esse damnandos, nominatim vero, qui principem locum in Synodo cum Dioscoro tenuerant, Juvenalem Episcopum Hierosolymorum, Thalassium Cæsareæ Cappadociæ Eusebium Berææ, Eustachium Berythi et Basilium Seleuciæ: qui deinde sessione quarta, cum eorum recta fides accepta ab omnibus atque probata esset, denuo jussi sunt Synodum ingredi, a qua ante repulsi erant, utpote rei cum Dioscoro in Synodo scelerum patratorum; conjunctique sunt Ecclesiæ a qua communicatione Dioscori facti erant extorres.

In 2 Synodo
Ephes. lapsus
cum aliis
an. 449

100 Venia in hunc modum impetrata, non erubuit, in dicta Synodo, ante Cæsareensem totius Palæstinæ Primatem, locum sibi principem vindicare: qui (ut Leo redarguit) nec inter Episcopos inferiores, ob violatam fidem pacemque Catholicam, locum habere dignus erat; sed bono pacis, indulgentia Romani Pontificis factum esset, ut post lapsum sederet Episcopus. Ita Baronius ad an. 454 n. 20, sed in Juvenalem plus justo iniquus, quasi in eo nihil optimo Episcopo dignum fuisset reperire. Non ita de eo censuit Synodus universa, sed ipsum in ordinem Patriarcharum suscipiens, non jam dubitavit an esset Cæsarcensi Metropoliti præponendus; sed Antiocheno Patriarchæ eatenus ipsum coæquavit, ut, pro bono pacis, Provincias quæ omnes uni Antiocheno antea suberant, inter ipsos divideret Actione 7, sic ut duæ Phœniciæ Antiocheno manerent, Hierosolymitano tres Palæstinæ attribuerentur. Finita Synodo reversisque ad sua Episcopis, quorum duo fuerant discipuli magni Euthymii, Stephanus Jamniæ et Joannes Saracenorum; quieta fuissent omnia, nisi Theodosius, habitu quidem monachus, moribus vero præstigiator importunissimus, cum de Synodo quædam improbe confuxisset, quasi introduceret vel potius revocaret dogmata Nestorii, decerpisset Eudociam, Theodosii junioris viduam, et per ipsam omnes fere monachos, et deinde etiam Sedem Hierosolymitanam invasisset, ut dicitur in Vita S. Euthymii, idque per absentiam Juvenalis, ad remedium contra seditiosos quærendum Constantinopolim profecti, sicut docet Nicephorus Callistus lib. 15, cap. 9. Theodosio restitit generose Euthymius: illius autem facinora plenius deducta legere qui volet, jam dictam Nicephori historiam consulat, ubi leget quod menses omnino viginti tyrannidem illam suam exercuit: donec Marcianus Imperator, Eudociæ gener, mandavit Dorotheo Palæstinæ Præfecto, ut ab Ecclesia ejectum caperet; sed hoc ille facere non potuit, propterea quod pestis illa in Synaxum montem profugerat. Post Theodosii vero fugam Juvenalis in thronum

E
an. 451
gratiam
impetrat in
Chalcedonensi

et locum
inter Patriar-
chas.

Sede sua
exclusus a
Theodosio,

F

A thronum suum restitutus, omnibus, quos ille ordinaverat, dignitatem statim ademit. Eudociæ quoque, ad S. Simeonis Stylitæ increpationem compunctæ, mandavit S. Euthymius, diuissa communione Dioscori, *Juvenali Hierosolymitano Archiepiscopo omnino communicare eique consentire.*

et Synodum celebrat an. 454,

101 Idem mox ac Sedi suæ restitutus fuit, pacandæ Provinciæ omnem operam dederat, Synodo celebrata anno ccccliv, cujus extat epistolare rescriptum ad reverendos Presbyteros et Archimandritas et reliquos Monachos Palæstinæ Provinciæ: in qua primus ipse sine controversia ante Cæsareensem Irenæum subscribit, commendans fidem in Nicæno Concilio constitutam et nuper in Chalcedonensi confirmatam, ejusque calumniatores aversari monet, ut qui falsum testimonium dicere præsumant adversus tantos sanctissimos Patres, magis autem adversus cunctum terrarum orbem. Id cum S. Leoni nuntiasset, rescripsit hic pridie Nonas Septembris, Actio et Studio Viris Clariss. Coss. gratulatorias, paternæ admonitioni conjunctas, in hunc modum exordiens. *Acceptis Dilectionis tuæ litteris... gavisus quidem sum, quod Tibi ad Episcopatus tui Sedem reducere licuisset: sed confluentibus in recordationem omnibus causis, quæ te per quosdam excessus laborare fecerunt, dolui adversitatum tuarum temetipsum tibi fuisse materiam, et resistendi hæreticis constantiam perdidisse; quia æstimant non esse tibi liberum ut eos audeas redarguere, quos tibi professus sis in suo errore plocuisse. Beata enim memoriæ Flaviani condemnatio et Eutychis receptio, quid nisi Domini nostri Jesu Christi secundum carnem negatio fuit? quam ipse grandi misericordia sua fecit resolvere, cum detestandum illud Ephesinæ Synodi judicium ita sancti Concilii Chalcedonensis auctoritate destruxit, ut depravatorum nullum a remedio correctionis arceret. Unde quin in tempore indulgentiæ respicientiam magis quam pertinaciam delegisti, ita gaudeo te celestem expetisse medicinam, ut fidei ab hæreticis oppugnata tandem possis esse defensor. Pergit deinde Leo, occasione Ecclesiæ cui præerat Juvenalis, Christi vitam ibidem locorum actam recolere, editaque per Crucis virtutem miracula, a quibus possit sumere præsentem veræ fidei prædicandæ testificationem. De Cæsareensi vero in jus pristinum restituendo verbum addens nullum, satis significat, se quoque pro bono pacis ratum habere, quidquid in Hierosolymitanæ Sedis favorem constitutum in Synodo fuerat.*

C moriturque non an. 453,

102 Aliud porro nihil invenio de Juvenale. Nam quod in Catalogo Latino dicitur, Apostolicæ Sedis legatione fungens Patriarcham Antiochenum Joannem deposuisse, scilicet in prima Synodo Ephesina, falsum est; æque ac illud Theodorici de eodem elogium, quod fuit principulis cum Anatolio Patriarcha Constantinopolitano in Concilio Chalcedonensi, anno Domini cccclm, et eodem anno obiit in die Maji. Neque enim contra Joannem eo usque processum est: sed ipse potius, reconciliatus S. Cyrillo, pacem Ecclesiæ reddidit; et Juvenalis necesse habuit ad pœnitentiam recipi; non obiit autem ante ann. cccclviii. Hunc vero fuisse successoris Anastasi primum, certissimo scimus ex Vita S. Cyriaci danda xxi Septembris, ubi dicitur, quod Hierosolymam venit decimum octavum ætatis annum agens, in octavo anno Patriarchæ Anastasii, et nono Magni Imperatoris Leonis, initio Indictionis, id est mense Septembri anni cccclxv, inchoante Indictionem xiii: cœpit enim Leo regnare mense Januario an. cccclvii. Concordat Vita S. Euthymii Græca, ubi dicitur, quod Octogesimo tertio anno Magni Euthymii id est cccclxii Juvenalis Archiepiscopus Vitæ finem accepit. Ne autem in numero annorum, quibus ille sedit, exerravisse dicatur accuratissimus ubique scriptor Cyrillus, legendum est, Maji T. III

sed 458.

quod obiit Juvenalis τὸν τεσσαράκοντον ἐν τῇ πατριαρχείᾳ πληρώσας ἐνιστάτων quadragesimum annum in Patriarchatu implens: non vero (ut habent passim exemplaria) τεσσαράκοντον τέταρτον, quadragesimum quartum. Qui enim cœpit anno ccccxviii, et obiit cccclviii, non nisi xl annis præsedisse potuit. Nicephorus et MS. Rulæanum, et auctor tabularum Theophani affixarum, annos solum xxxviii numerant, non comprehendendo scilicet illos xx menses, quibus tyrannidem exercuit Theodosius: qui tamen in MS. Rulæano et Latino Catalogo non nominatur, vere indignus nominari; nominatur autem a Nicephoro, veluti ordine xlvii et a Theodorico etiam laudatur, tamquam vir omni sanctitate perspicuus. Unde discas quam exiguo cum judicio rerumque peritia processerit auctor, ex quo talia Theodoricus accepit.

103 Ad diem quod attinet, etiam in MS. Florario, die similiter in Maji, post commemorationem S. Alexandri Papæ et sociorum, hoc additur: Juvenalis, Episcopus et Confessor, colitur cum præcedenti, dicens sub uno Per Dominum; sed intelligitur Episcopus Narniensis; qui etiam hodie in Breviario Romano simul cum illis dicta die recolitur, sub hac Collecta; Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut qui Sanctorum tuorum Alexandri, Eventii, Theoduli atque Juvenalis natalitia colimus, n cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur. Per Dominum etc. Potuit tamen mense Majo etiam Juvenalis Hierosolymitanus obisse, si causa inveniatur curtoto Junio mense Sedes vacaverit: Successor enim ordinatus fuit initio Julii, ut mox dicemus. Porro in hujus Patriarchæ tempus incidit fabula de causa Polychronii, Episcopi, ut fingitur, Hierosolymorum, sub Xisto Papa III, coram Valentiniano Cæsare et lxxxii Episcopis Romæ audita, et Hierosolymis in Synodo, xxvi Episcoporum Præsidentibus Legatis Apostolicis agitata, Valentiniano VII et Avieno Coss. id est x annis post mortem Xisti; quo judicio absolutus Polychronius, damnato accusatore ejus Euthymio, requirit in pace post annos Setis vii et menses vi; æque scilicet falso in seriem Episcoporum Hierosolymitanorum intrusus, quam in numerum Constantinopolitanorum pro eodem tempore Theodosius, loco Probi vel Flaviani, cujus Theodosii chirographum ad idem judicium allatum sit.

XLV ANASTASIUS.

Anastasio quidam sanctæ Resurrectionis Clericus, idemque Scevophylax et Chorepiscopus, qui fuerat alumnus et sodalis S. Passarionis, cupiebat S. Euthymium videre: et hoc suum desiderium communicans cum Fido Episcopo Jamniæ et Cosma Staurophyllace, cum ipsis atque juniore Fido, Episcopi Fidi nepote, sanctæ Resurrectionis Lectore, ibat ad illum. Ipsi autem in via positus atque ad Lauram propinquantibus, eorum adventus revelatus est Sancto, qui Chrysippum Lauræ Oeconomum accersens, ait ei: Puratus esto: ecce enim cum Fratres venit Patriarcha. Cum autem advenissent, sublati mentis oculis magnus Euthymius Anastasium excepit ut Patriarcham: quod qui præsentem aderant mirabantur, accedensque Chrysippus in aurem ei dixit: Reverende Pater, non est hic Patriarcha, sed Scevophylax Anastasius, vident quod coloratis utatur vestibus, quibus nefas est Patriarcham indui? Adquæ in se revertens Sanctus, Crede, inquit, fili usquequo locutus es vidi ipsum albis indutum. Cunctisque audientibus dixit, Non erro: sed quod præcivit Deus atque prædixit omnino fiet, sine pœnitentia enim sunt dona illius. Ita Græcus noster Euthymianæ vitæ textus, respondens num. 60 vulgatæ versionis. Deinde vero, ut jam dicere cœpi, istic ubi incipit ejusdem versionis num. 96 Octogesimo tertio anno ætatis magni Euthymii, id est

D AUCTORE D. P.

E

Nullus hoc tempore sedit Polychronius.

F

Ex S. Euthymii prophetia,

ordinatur an. 458 in Julio,

A Christi cccclviii Juvenalis... vitæ finem accepit; AUCTORE D. P. ANASTASIUS vero præmemoratus, consensu totius populi in D. Jacobi Thronum promovetur, initio mensis Julii. Qui eum ascendens et recordatus prophetiæ magni Euthymii, Fidum Lectorem qui cum ipso olim ad Lauram accesserat prædicationemque audierat, sanctæ Resurrectionis Diaconum ordinavit, et cum Stanrophyllace misit, significaturum impletionem prophetiæ, rogaturumque ut sibi liceret ad eum venire ipsumque salutare.

illius funus
curat mortui
an. 478.

Huc usque Vita illa, laudatissima Anastasii principia nobis ob oculos ponens : cujus deinde anno xv obiisse Euthymium legimus in Vita S. Sabæ, ab eodem Cyrillo conscripta, idque, ut in sua vita dicitur xx Januarii die Sabbati, anno xvi Imperii Leonis : quæ singula incidunt in annum Christi cccclxxiii, non vero præcedentem, ut putavit Baronius ; et egregie confirmant initium Anastasii, constitutum in anno cccclviii mense Julio. Sic enim adhuc in cursu erat ipsius annus xv cum moriebatur Euthymius ; ad cuius cadaver spectandum cum accessisset etiam Anastasius et congrua ei tumultando mandata dedisset ; reversus in Sanctam civitatem misit opifices ad opus et materiam, ut beatæ illæ reliquiæ convenienter ponerentur.... Postquam autem perfecta jam fuissent omnia trimestri labore, ut ait genuinus Cyrilli textus, venit in Lauram Archiepiscopus et venerandum depositum suis ipse manibus in præparatum locum transtulit,.... septimo die Maji : conventumque absolvens, Martyrium et Eliam, quos successuros in Patriarchatu Sanctus prædixerat, secum sumpsit in sanctam civitatem, eosque Presbyteros sanctæ Resurrectionis ordinavit.

105 Atque hactenus talia de eo omnia, ut horreat animus credere Evagrio, non optime Catholico, cum lib. 3, cap. 5 accusat Anastasium, quasi is post obitum Leonis Imperatoris fugamque Zenonis, tyranni Basilisci litteris subscribens, Leonis Papæ decisionem et Chalcedonense Concilium abrogasset. Calumniam putat se refutasse Baronius allegata eadem S. Euthymii Vita, ubi dicitur, quod Tyrannidem invadens Basiliscus, conciliabulum fecit adversus divinam Synodum Chalcedonensem : quo quidem nitens pars eorum qui erant schismatici in sancta civitate, cum sibi Gerontium præfēcissent Archimandritam, multa innovat adversus ecclesiam, nec minora iis quæ prius ausus fuerat Theodosius. Ego in ea quam vere Cyrillus scripsit Vita hoc non reperio ; in alia autem, quam apud Lipomanum Latinam vidit Baronius, quamque etiam ex Florentina S. Laurentii bibliotheca descripsimus, non lego quod schismatici Gerontium istum adversus Anastasium in Sedi Patriarchalem extulerunt (sicuti rem explicat Baronius) sed quod eum in Archimandritam sibi constituerunt, eoque duce haud leviora ausi sunt contra Ecclesias, quam facta fuerant sub Theodosio. Monachorum ergo factio illa fuit, qui, rejecto iugo legitimorum suorum Abbatum, Gerontium sibi constituerunt Abbatem, non vero etiam Patriarcham ; qui erat mausitque Anastasius. Hic vero (sive in fide constitit, sive ad extremum imbecillitate aliqua lapsus est), quinto anno post ista obiit, ut habent Græca interpolata, vel (ut melius habet Vita per Cyrillum) sexto anno post dormitionem magni Euthymii, consummatus est Christo, idque initio Julii mensis, non vero Januarii, sicut habet eadem interpolata Vita : atque adeo anno cccclxxix.

106 In quibus ne contradixisse sibi Cyrillus videatur, operæ pretium fuerit genuinum contextum exhibere, qui est talis. Τοῦ πρώτου ἐννιαυτοῦ πληρομένου, ἀπὸ τῆς τοῦ μεγάλου κοιμήσεως, ὁ εὐσεβέστατος Λέων ὁ βασιλεὺς, Λέοντα τὸν ἑκγονὸν αὐτοῦ, κομιδῇ νήπιον ὄντα, διαδόχον τῆς βασιλείας ἐπιλέψας, ἐτελεύτησεν ὃν τινα ἐπὶ ὀλίγους μῆνας τῇ βασιλείᾳ ἐπικύσαντα, Ζήνων ὁ γεννήσας αὐτὸν διεδέξατο τελευτήσαντα. Τότε δὴ

Βασιλίσκος τις τυραννήσας ἐπὶ τὴν Ἰσαύρων φυγόντος, τὴν βασιλείαν ἀρπάσας, ποιεῖ ἐγκύκλιον κατὰ τὴν ἐν χαλκηδόνι σύνοδον. Τῷ δὲ ἑκτῷ τῆς κοιμήσεως τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου χρόνῳ ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος ἐτελεύτησεν ἐν χριστῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ζήνων δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν βασιλείαν ὑπέστρεψεν Βασιλίσκον χειρωσάμενος. Εὐακτο πρώτῳ post Sancti obdormitionem anno, piissimus Leo Imperator nepotem suum Leanem, admodum juvenem, successorem relinquens obiit : hunc vero paucis mensibus in regno superstitem mortuumque excepit pater ejus Zenon. Tunc Basiliscus quidam tyrannidem invadens regnumque in Isauriam profugi rapiens, encyclicam contra Chalcedonensem Synodum facit. Sexto autem post mortem magni Euthymii anno Archiepiscopus Anastasius obiit initio mensis Julii : Zeno vero ad Imperium rediit, redacto in suam potestatem Basilisco. Quæ si ita accipias, ut prius obierit Anastasius quam restitutus est Zeno, perplexam reddent Chronologiam : nam ex epistola Simplicii Papæ ad eundem Zenonem gratulatoria, data viii Idus Octobris post Consulatum Basilisci et Armati, constat eam restitutionem pertinere ad ann. Christi cccclxxvii ; siu autem referas ad ea quæ sequuntur de ordinatione Martyrii, solum significabunt hanc esse factam, cum jam restitutus esset Leo. Sic ergo intelligo ; atque Anastasio in suo Patriarchatu assigno viginti integros annos licet Nicephorus octodecim dumtaxat numeret. Theodoricus de eo scribit, quod fuit Vas omni virtutum charismate plenum, pauperibus munificus et coritativus, completoque ministerio suo in pace quievit.

XLVI MARTYRIUS.

Cum Leo pius et Christi amans Marciani successisset Imperio, id est anno Christi cccclvii, Timothens quidam cognomento Æthrus totam conturbabat Alexandriam. Hac ergo occasione, duo quidam Anachoretæ, quibus nomen erat Martyrius et Elias, unus quidem Cappadox, alter vero Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum illum veniunt Euthymium, et unusquisque illorum in cella separata apud illum longo tempore sunt versati.... Prævidit autem magnus Euthymius perspicaci oculo ea quæ eventura ipsi erant, fore scilicet ut unusquisque eorum Jacobi, inter Apostolos præclari, Sedem obtineret. Postea Elias, cum descendisset in Hiericho ædificavit sibi cellam ante civitatem, quæ accessionibus ab eo factis paulatim dilatata, transmutata est in ea quæ nunc cernuntur monasteria, inquit Cyrillus in Vita Euthymii n. 95. Martyrius autem speluncam quamdam ad Occidentem, quæ quindecim stadiis distat a Laura, ingreditur ; et cum satis temporis in ea mansisset, magnum quoddam et insigne illic quoque construit monasterium.

108 Utrumque ut jam vidimus, Euthymio mortuo assumpsit Anastasius Patriarcha et Presbyteros ordinavit : mortuo autem ipso Anastasio, Sedi Hierosolymitanæ successit Martyrius, qui ad ipsum Imperatorem Zenonem et Acucium Episcopum Constantinopolitanum scribit de schismaticis, et illorum vitanda blasphemata. Postea S. Euthymii Laura conversa in cœnobium est : cuius ædificio absoluto, descendit illuc Archiepiscopus Martyrius cum multo comitatu, et præcluram ibidem egit synaxim et cum lampodibus ac suffibus copiosis splendidam Dedicationem fecit, deponens sub ara quasdam partes Reliquiarum Turaci, Probi, et Andronici Martyrum, vii die mensis Maji : erat vero jam xii annus post decessum Euthymii, id est annus Christi cccclxxxiv. Interim schismatici sub Gerontio Archimandrita monachi S. Marciani industria ad Episcoporum, a quibus defecerant, communionem adducti sunt : Quos excipiens Archiepiscopus jussit faces accendi in sancta Resurrectionis ecclesia, et magnificam

Anno 457
in Palesti-
nam ve-
niens,

ibi mona-
sterium
condit,
F

dein Patri-
archa de-
dicat cœno-
bium S. Euthymii

et turbas
passus a
schismaticis,

obiit an. 479,

post Zenonis
restitutionem
in Imperium.

gaudet re-
ductione
schismati-
corum,

A magnificam celebravit festivitatem, cum universa multi-
tudo monachorum et civium, excepto Gerontio Archi-
mandrita, qui jam quadragesimum quintum annum B.
Meluniae monasteria gubernabat, atque Romano qui
apud Thernam monasterium construxerat : qui ambo
vesanae suae pertinaciae inhærentes, e suis denique
monasteriis ejecti, et hac illacque oberrantes, denique
excommunicati obierunt. En iterum prænominatum in
Anastasio Gerontium, absque ullo invasæ ab eo Ca-
thedræ indicio.

et moritur
an. 486.

109 Denique in Vita S. Sabæ cap. 38 legimus,
quod eodem Saba jam quadragesimum octavum ætatis
sux annum agente, Patriarcha Martyrius, anno sui
Pontificatus octavo, excessit e vivis ; et quidem, uti in
Commentario prævio ad Vitam S. Euthymii Hens-
chenius, xiii Aprilis indictione ix ; quæ nobis ann.
Christi cccclxxxvi denotant ; nam et S. Sabas natus
erat mense Januario, Theodosio xvii Consule id est
an. cccclxxxix, Baronius ad an. 485 quo obiisse
Martyrium statuit, judicat non esse audiendum
Evagrium, ex Zacharia Eutychiano assummentem,
quod Martyrius Episcopus Hierosolymorum ad Petrum,
Alexandrinæ urbis Episcopum hæreticum, Synodicas
suas misit. At nondum hic Petrus pro tali se gerebat ;
cum autem Evagrius addat, quod postea quidam ab
ejus communione se abjunxerunt, ac tum demum Pe-
trus Chalcedonensem Synodum publice anathematizavit ;
non magna Martyrio infamia fuerit cum eo qui adhuc
latebat communicasse, si modo nequitia cognita ab
eodem recesserit, quod præsumere licet. Theodori-
cus sic scribit : Martyrius, sanctus Patriarcha, admi-
randis virtutibus et miraculis late claruit, gregem san-
ctum sibi commissum devote regens ; multosque perfidos
gentiles (melius dixisset, hæreticos) sua prædicatione
convertit : ad Christum denique feliciter migrans a se-
culo, æternaliter cum Christo regnat : quæ utinam ab
antiquiori auctore haberentur !

XLVII SALUSTIUS.

Ordinatus
an. 486.

Sedem post Martyrium accepit SALUSTIUS, inquit
Cyrillus in Vita S. Sabæ, anno ut jam diximus ccc-
lxxxvi ; ubi consequenter legi potest, quomodo apud
ipsum accusatus a quibusdam suis monachis Sanctus,
quasi præ nimia simplicitate ineptus ad regimen,
justo Salustii judicio defensus fuerit. De eodem legitur
apud Nicephorum Callistum lib. 17, c. 22, quod mi-
nime credere volens quæ de Barsanuphio apud Gazam
incluso famæ vulgabat, postquam perfodere donunculum
ubi homo Dei habitabat jussit, ignis alicunde exortus
omnes combussisset nisi sibi fuga consulissent. Evagrius
quidem multo antiquior scriptor Eustochium nomi-
nat, annis post Salustium pluribus quam quadra-
ginta inductum in Sedem, et conveniunt tempora
Justiniani Imperatoris. Rationibus tamen chronolo-
gicis convictus ad xi Aprilis, censui fieri non po-
tuisse, ut usque ad Eustochii ætatem vixerit Barsa-
nuphius, multumque fore quod Justiniani tempora,
anno dxxvii regnare exorsi, attigerit centenaria
major. Neque adhuc mentem muto, solum cupio
mutatos annorum numeros, quos Salustio Eustochio-
que adscripsi num. 3, deceptus per tabulas Theo-
phani insertas. Licet enim eas suspectas habendas
nossem, juxta Tractatum meum præliminarem ad
tomum 3 Martii, sequi tamen debui, quia alium nul-
lum tunc habebam potiorum auctorem, et cum ta-
bulis faciebant numeri annorum, apud Nicephorum
Constantinopolitanum singulis adnotati, atque a So-
phronio qui obiit anno dcccxxviii sursum ducti.

111 Idem Constantinopolitanus Nicephorus de
Salustia ait, quod ab eo separatus est Romanus Episco-
pus propter Edictum concordia a Zenone editum. Edi-
tum hoc fuerat anno cccclxxxii, eique acriter se

Barsanu-
phii Reclusi
propositum
explorat :

opposuit S. Felix Papa III, anno mox secuto ordina-
tus, quamdiu in Petri Cathedra sedit, id est usque
ad an. ccccxii. Quod si verum est ab eo excommu-
nicatum fuisse eadem ex causa Salustium, neque id
potius in Martyrium cadit ; dicendum erit separatio-
nem ejus haud diuturnam fuisse. Laudatur enim in
Vita S. Sabæ Salustius, quod cum Anastasius post
Zenonem suscepisset Imperium, ut fecit anno cccxcxi,
et schismata cum summa impudentia loquerentur adver-
sus Ecclesiam, volens liberare Fratres ab illa tempesta-
te, primum quidem constituit ut S. Marciarius eis
præset : aliquanto vero tempore interjecto ægrotans et
corpore male affectus, communi suffragio omnium qui ad
se convenerant ex solitudine, statuit ut monasteriis quæ
erant circa sanctam civitatem præessent Sabas et Theo-
dosius ; atque hic quidem iis qui communiter vivebant,
ille vero aliis qui cum nullo omnino congregiebantur et
erant prorsus separati.

112 Fuit hic extremus Salustii morbus, quo et
obiit, expletis Patriarchatus annis vii ac iii mensibus,
xxiii Julii, ætatis S. Sabæ anno lvi, Christi ccccxiii,
juxta Henschenium nostrum in prolegom. ad Vitam
S. Euthymii. Theodoricus Pauli hujusmodi elogium
ei textit : Vir sanctus et Catholicæ fidei extitit præcla-
rissimus propugnator, atque tam vita quam eruditione
sanctissimus : quique Jubilæum suæ ecclesiæ cum omni
humilitate et devotione celebrans, quemdam leprosum
solo osculo sanavit, et tandem in Christo conquievit.
Credat de miraculo qui volet, de Jubilæo saltem
nemo negaverit figmentum esse, ex posteriorum se-
culorum usu sumptum.

XLVIII ELIAS.

Postquam Salustius migravit ex hac Vita, in Sedem
illius evehitur ELIAS, cujus in Vita S. Euthymii sæpe
memini, inquit Cyrillus. Ubi autem factus est Hiero-
solymorum Episcopus, statim omni studio contendit, ut
circa se congregaret bonos Monachos sanctæ Resurre-
ctionis, circa turrin David dispersos in aliquibus cellis :
monasteriumque construxit apud Episcopatum, et cellas
ædificavit ad illos excipiendos, unicuique eorum, qui
conveniebant, abunde suppeditans necessaria. Hæc dum
agerentur Anastasii Imperatoris anno tertio, gravis se-
ditio incidit inter eos qui ecclesiis præerant, Romanis
Pontificibus Byzantinos rejicientibus, præter Acacii no-
men retentum in diptychis, Byzantinis vero Alexandri-
nos non ferentibus eo quod Chalcedonensem Synodum
exceperant. Cum ergo inter eos magna esset dissensio,
Elias qui præerat Palæstinæ Ecclesiæ, solius Euphe-
mii, qui Constantinopoli erat, amplectebatur communi-
onem ; Euphemio autem propter rectam fidem ejecto et
Macedonio substituto, cum iis qui Euphemium Sede
expulerant communicare non sustinuit ; quod initio qui-
dem turbavit Imperatorem... postquam autem intellexit
Flavianum Antiochiæ Episcopum idem sentire cum
Elio, acri ira percitus utrumque damnavit exilio et
maquam Ecclesiis concitavit tempestatem. Quod cum
rescripsisset Elias, Sabam tunc in anno ætatis lxx con-
stitutum (unde intelligas acta hæc esse anno vulga-
ris æræ dvm) cum aliis legatis misit ad Imperatorem
cum epistola his verbis concepta : Habitatores Eremitæ et
Sabam cum eis, qui est Caput Eremitæ, ad tuam Poten-
tiam mittimus Legatos pro Ecclesiis. Tu autem eorum
laborem reveritus et sudores Dei causa susceptos, o
Imperator, fac ut cesset bellum adversus Ecclesias, et
ne sinas malum progredi ulterius.

114 Ivit Sabas, ægreque ad alloquium receptus,
ita causam egit, ut non solum latam contra Eliam
sententiam resciderit Imperator, sed etiam Patriarchæ
magis caverit, jussitque eum in sua Sede retineri, a
qua scilicet expellere eum nitebantur adversarii, Si-
done ad pseudo-synodum jussu Imperatoris con-
gressi,

Varie divi-
sam eccle-
siam Elias
Euphemio
CP. adhæret,

et Flaviano
Antiocheno ;

hoc ejecto
etiam eji-
citur,

monasteriis
contra schi-
smaticos
prospicit,

et moritur
an. 493.

E

F

A. gressi. Sed cum id denique expulso Flaviano, Severum Caput Acephalorum intrusissent in Sedem Antiochenam, missasque ab hoc Synodicas non recepisset *Elias*; misit Imperator cum copiis Olympium, qui cum primam Hierosolymam ascendit, *Eliam* de Sede depositum expulit in exilium; Joannem autem, filium Marcioni, qui Severi confessus erat communionem, Chalcedonensem vero Synodum anathematizaverat, in illius locum posuit.... Sed egregius pro fide pugil Sabas ad periculum accurrens, novum Patriarcham adeo feliciter aggressus est, ut ipsum a Severi communione ad Chalcedonensis Synodi professionem adducens, irritos effecerit impiorum adversus Ecclesiam conatus. Deinde cum annum ageret LXXX (quod annum Christi DXXVIII notat) ivit ad visitandum *Eliam* Patriarcham qui erat in exilio. Qui eo conspecto omnium præsentium laborum quodammodo est oblitus, et multos dies apud se retinuit, amice et sincere cum eo vitam agens. Cum itaque uno die venisset Sabas ut consueverat (is autem erat nonus Julii) cunctobatur egredi ad ipsum Patriarcham, usque ad mediam noctem; tum vero lacrymosos habens oculos et acerbe ejulans, *Hen! Pater*, inquit Sabam intuens, hoc hora mortuus est Imperator Anastasius, et oportet me quoque omnino decimo die post eum excedere, ut causam nostram agamus ante horribile tribunal.... Et mors quidem Imperatoris statim fuit audita: deinde etiam vita excessit Patriarcha sicut prædixerat. Ergo die XIX Julii, non autem IV, quando eum cum S. Flaviano Antiocheno, similiter mortuo in exilio, Romano hodierno inscripsit Baronius, absque ullo quem quidem nominet auctore. Certe *Elias* Latinis Græcisque factis ignotus fuerat hactenus, *Flavianum* vero non nisi in solo Claromontani Collegii Synaxario invenimus idque ad XXVII Septembris.

113 Omnes porro anni *Eliæ*, a die Ordinationis usque ad obitum, fuerunt triginta, non omnino integri: ex quibus Nicephorus solos XXIII relinquit ejus Patriarchatui, quasi supponat depositionem ejus anno DXXII accidisse, quod nequaquam absimile vero esset, si cetera cohererent. Verum idem Nicephorus successori Joanni solum dat XI annos: hic autem primum obiit anno DXXXIV, unde sequeretur *Eliam* primum fuisse depositum anno DXXII, sed exigua hæc est differentia. Theodoricus Pauli, omnium hactenus relatorum ignarus, quia necdum prodierant Sanctorum Vitæ unde talia sciri poterant, hoc brevi elogio et ad libitum fabricato, absolvit eum, dicens: quod Vita doctrina et miraculis illustris multos perduxit ad fidem Catholicam.

XLIX JOANNES II.

Ut depositum a Sede Patriarchali *Eliam* pro eo-que JOANNEM constitutum audit B. Sabas, nihil cunctatus, assumpto sacro Monachorum exercitu irrumpit in certamen; et... in Joannem incidens novum Patriarcham, testificatur atque denuntiatur, ne Severum admittat in communionem, sed tueatur Synodum Chalcedonensem et pro ea ad sanguinem usque periclitetur: quod ille mox fecit, reveritus protestationem Potrum, et conventorum cum Olympio oblitus. Propter hæc iratus Imperator, abdicato Olympio, magistratum tradit Anastasio, eumque totius Palæstinæ Ducem constituit. Hic vera quam velle Hæresim Hierosolymam veniens, ne verbo quidem dignatus Patriarcham, statim eum conjecit in carcerem, impudenter mandans ut Synodo Chalcedonensi abdicato Severi communionem amplecteretur. Sed ille callide subterfugit necessitatem, pollicitus omnia se ex Ducis voluntate facturum prompte, modo sibi a custodia libero saltem biduum concederetur, quo videri posset, non ex coactione, sed sua sponte fecisse Imperatoris mandatum. Sic dimisso extra carcerem Joanne, nocte

una convenit multitudo monachorum, tamquam in templo Protomartyris Stephani Synaxim octura; aderat autem etiam Dux, ut eo teste Chalcedonensis Synodus abrogaretur. Tum vero ascendit in suggestum Joannes, utraque manu tenens Sabam et Theodosium pictatis propugnatores. Cum autem se sustinisset aliquantulum, visus est sensim audire susurrantem multitudinem et dicentem, quod oporteret anathema dicere non recte sentientibus. Hoc ergo ille pro dato divinitus signo accipiens, et cor fiduciam plenum habens, una cum multitudine exclamavit: Si quis eo sentiet quæ Eutyches, Nestorius et Severus, anathema sit. Tunc enimvero Dux deceptum se sensit, et unanimum populi conspirationem formidans silentio fugit abiitque Cæsaream.

117 Sabas vero non ignorans, quomodo his auditis commovendus esset Imperator, sumpto communiter consilio sic ad eum scripsit, ut is, barbarica quadam expeditione occupatus, dissimulandum sibi ad tempus putarit. Interim, propter injustum *Eliæ* exilium, fomes quædam et necessariorum omnium rerum caritas siccitosque, et locusta, et aliæ graves plagæ integris quinque annis oppresserunt Palæstinam.... Expleto autem jam quarto anno, interpellatus a Monachis Sabas, suæ primam lauræ, deinde et aliis circum monasteriis pluviam impetravit; Joannes autem Hierosolymitanus, seditionem vulgi egentis metuens, obibat sollicitus, puteos fodiens, et humiliora quæque loca proscindens, nihilque omittens quo communi succurreret necessitati: sed frustra. Cum erga sederet mastus et consilii inops; accessit ad eum solatii causa amicus quidam, Summus nomine, indicavitque de pluvia quæ deciderat ad sancti Sabæ preces, vehementerque suadet ut eum ad se accersat. Quod cum fecisset, senemque exorasset, post supplicationem triduanam, circa primam noctis vigiliam, conversis repente nubibus, et aere ex nimia serenitate in subitam caliginem mutato vehemens erupit pluvia, quæ replevit aqua fontes et torrentibus flumina reddidit, ac totam civitatem excitavit ad gratias Deo uno ore animoque agendas.

118 Sublato deinde e vivis Anastasio Imperatore, cum successisset Justinus an. DXXVIII, Orthodoxis licuit liberius agere; et Joannes, congregata contra Severum Hierosolymis Synodo, ea fecit et scripsit, quæ in Historia ecclesiastica atque Conciliorum Actis licebit legere; insigni suo pro re Catholica zelo meritis, ut apud Hormisdam Papam pro eo intercederet Justinus, sollicitus quidem pro unione omnium Ecclesiarum, sed Hierosolymitanæ imprimis, cui omnes favorem impendunt quasi matri Christiani nominis, ut nemo audeat ab ea sese secernere. Porro cum magno Sabæ ad annos octoginta sex processisset ætas, ageretur autem Christianæ æræ annus DXXIV, decessit Joannes, relicto successore Petro viro insigni. Decessit autem XXII Aprilis, juxta Henschenium in Prolegomenis ad Vitam S. Euthymii n. 13 et tertio post anno Justinus Imperator, valde jam senex et morbo oppressus, Justinianum patrualem pro se constituit Imperatorem anno DXXVII; quæ uti in S. Sabæ vita habentur, ita cum omni temporis illius historia conveniunt optime, totamque horum Patriarcharum successionem et chronologiam reddunt undequaque indubitabilem.

119 Theodoricus Pauli, nescio quo abreptus errore, in Chronico universali hunc Joanni applicavit, quod sub ipso facta est inventio Sanctorum Stephani, Gamahelis, Nicodemi et Abibon, quodque ex Regulo S. Basilii an. Domini CCCXXII scripsit Caprusio Carmelitæ discipula suo qualiter viveret. Eadem de Regula repetit in libro Bellorum Dei ad Joannem Cyrilli successorem, quem etiam scripserat ab Adriano Papa primo ordinatum. Ita vir optimus intricavit sese, dum sese aptare nititur eorum voluntati, qui de Joanne, ut volebant, suo, tam incongrua suggere-

D
eidem publice anathema dicit;

quinto siccitatis anno pluviam impetrat:

E

moritur an. 524.

Circa eundem error Theodoric.

exul visitatur a S. Sabas,

et ut prædixerat moritur 19 Julii an. 518.

Per S. Sabam deductus ab hæresi.

A bant. Multo sane fuerat facturum consultius, si de Carmelitis non fuisset locutus ante seculum XII; prout faciendum ei suggerebat Catalogus, ab ipso initio Chronici sui fol. xx descriptus. Eum non fuerit incongruum hic attexere, ut clarius appareat, hunc scriptorem nihil suo examine ac iudicio discrevisse, sed simpliciter transscripsisse omnia quaecumque putabat servare posse intento suo, quod erat Chronicon universale contexere. Multa quidem animadversione et correctione eget Catalogus iste, sed id huius loci non est; quare eum, ut invenio, sub ejusmodi cautela accipe.

Ex hoc Catalogo Ordinum religiosorum.

Ordo Eremitarum capit anno Domini CCLXXXIX.

Ordo Regularium capit A. D. CCCC vel....

Ordo B. Benedicti anno DXXXI.

Ordo Cluniacensis anno MLXXXIV sub Odone.

Ordo Cisterciensis A. D. MCXXI.

Ordo Templariorum anno MX.

Ordo Præmonstratensis A. D. MCXX.

Ordo Hospitaliarum anno MCXXI.

Ordo Joannitarum anno MCXL.

Ordo Dominorum Teutonicorum MCXC.

Ordo S. Trinitatis anno MCXCVII.

Ordo de Sepulcro Domini anno MCXCVII.

Ordo Prædicatorum A. D. MCIII.

Ordo Minorum A. D. MCCXVI.

Ordo Cruciferorum anno MCCXVI, sed confirmatus anno MCCXLVII.

Ordo Carmelitarum anno MCLXXVI.

Ordo Augustinensium anno MCCXXIII.

Ordo Vallis Scholarium anno MCCXXIII.

Ordo Paulinorum anno MCCCX.

Ordo Celestinorum anno MCCCX.

Ordo Wilhelmitarum anno MCCCX.

Similis Catalogus dicitur esse impressus Florentiæ an. MDXIII die XX Januarii per Philippum Giunti, impressoris titulus Camaldulensis Ordinis, post Vitam S. Romualdi conscriptam a S. Petro Damiano, ubi similiter singulorum Ordinum notantur principia, et de Carmelitano hæc formalia verba leguntur, MCC Ordo Carmelitarum ab Alberto Episcopo Hierosolymitano. Apparet autem quod Catalogi auctor pro nihilo habuerit quaecumque principium ante acceptam Regulam, quæ veluti anima et forma est Ordinis cujuscumque, ut ipsi scriptores Carmelitæ loquuntur.

L. PETRUS.

C Joanni, ut jam diximus, huius nominis secundo succedens PETRUS an. Chr. DXXIV, necdum quartum in ea Sede annum expleverat, quando obiit S. Theodosius Canobiarcha, de quo ad Vitam a Theodoro Petrarum Episcopo scriptam præfatur Cyrillus, quod mors ea contigit die XI Januarii Indictionis VII, XXII mense regnantis Justiniani, cum ille annum ferme centesimum suæ ætatis attigisset: cæperat autem regnare Justinianus in cœna Domini Kalendis Aprilis anni DXXVII, ita ut mensis ejus XXII recte nos ducat ad Januarii anni DXXIX, Petrus autem Archiepiscopus, intellecta ea morte, cum aliis quibusdam aliarum civitatum Episcopis, tum forte in sancta civitate præsentibus, festinavit ad monasterium ut exequias celebraret, sicut testatur Theodorus prædictus, πρὸς ἑσπέρην, id est Optimum seu Præstantissimum, appellans Petrum. Auctor vero alterius Vitæ, quæ Latine extat edita, laudat ut virum, cujus magna quidem fuit fama, famam autem superabat virtus.

121 Post Theodosium an. Chr. DXXXI moritur etiam S. Sabas v. Decembris Indictione X, ætatis suæ an. xciv: cujus exequiis cur non dicatur nominatim idem Patriarcha intervenisse, sicut in genere dici-

tur de omnibus quotquot erant Episcopis, incompertum mihi est; honestius hoc certe ei fuisset, quam quod paulo post decipi se siverit ab Origenistis in præjudicium Sabaitarum; persuasus ab illis, ut Petri Alexandrini, et Joannis, cui cognomen erat Strongylus, susciperet communionem. Quanta line mala obveniant sanctissimæ illi Lauræ pathetice satis describit Cyrillus; neque iis finis obtigit quamdiu in vivis fuit Petrus. Qui iterum facilitate nimia adduci se passus est an. DXXXV, ut Anthimum Trapezuntinæ civitatis Episcopum pateretur ad Sedem Constantinopolitanam transferri, contra quam Canones permittant, enque meruit ab Agapeto Papa per epistolam quæ extat redargui, quod istud opus, ita aperte contrarium decretis Patrum, non solum ad notitiam Apostolicæ Sedis adducere neglexit, sed et reprehensibili consensu confirmavit. Vidit igitur, et pro sua naturali bonitate etiam approbavit, deposito Anthimo susceptum anno sequenti DXXXVI S. Mennam; ab eoque cum omni reverentia accepit Concilii Constantinopolitani Acta, et suam mox ipse quoque Synodum coegit XII Kalend. Octobris Indict. XV jam inchoata, assentientibus Sacerdotio suo sanctissimis Episcopis trium Palæstinæ sub sanctis locis venerabilissimæ Synodi existentibus, qui omnes subscripserunt Actis, hæreticorum damnationem continentibus, numero quadraginta quinque Episcopi.

122 Anno DXLII Basilio V. CL. Cos. cum Paulus Episcopus Alexandrinus, incautus agens, propter cædem, ipsius jussu ut ferebatur patratam (quod tamen negabat ille, sed negare non poterat occisionem dedisse) judicatus esset irregularitatem incurrisse, et Gazam in exilium relegatus; per Pelagium Apostolicæ Sedis Legatum, Imperatoris mandata ferentem, jussus est Petrus Gazam transire, unaque cum aliis duobus Episcopis Palliam auferre Paulo, eumque depouere, ut scribit Liberatus. Hoc sine dubio mæstissimus fecit si vere orthodoxus, Paulus iste fuit, ut credidit Liberatus: sin autem hæreticus, eoque damnatus quod Dioscori hæretici prædecessoris sui Depositionem celebraret, sicut scribit Victor Tunenensis, aut Severi Acephalorum Principis, ut habet, Theophanes; non erat quod ei compateretur. Hac occasione contigit Pelagium tradi a monachis Hierosolymitanis excerpta quædam ex Origene Capita, quæ petebant Imperatori damnanda proponi: eoque libenter annuente, quippe qui gaudebat in talibus causis ferre judicium, dictata est a Menna Archiepiscopo CP. anathematis sententia, quam ceteri Patriarchæ atque cum iis Petrus accipientes subscripserunt, teste eodem Liberato. Sed hoc in Ecclesiæ scandalum vertit; in talibus enim fori non sui causis factus inde audacior Justinianus Imperator, sicuti strictim ad aa. 546, num. 6 scribit Baronius, promulgavit edictum adversus tria Capitula Sacra sancti Concilii Chalcedonensis, ex sententia Theodori Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, qui in odium Pelagii prænominati, cujus opera damnatus fuerat Origenes cum suis erroribus Imperatori suggessit de damnando Theodoro Mopsuesteno cum epistola Ibe et scriptis Theodoretæ adversus duodecim Capitula Cyrilli, fore pollicitus, ut si id fieret, omnes Acephali adversarii Chalcedonensis Concilii, illud mox suscepturi essent.... Imperator autem sciens ejusmodi constitutiones nullarum esse virium, nisi ab Episcoporum subscriptione auctoritatem acciperent, primum omnium Apostolicæ Sedis Apocrisiarum Stephanum ut id faceret rogavit; sed nihil apud eum profecit: alios autem Patriarchas obsequentes sibi vel invenit vel fecit: sed frustra. Nam Mennas Constantinopolitanus fraude inductum se protestatus est, Zoilas Alexandrinus vim sibi factam excusationi prætexuit, Ephraïmus Antiochenus denunciatis depositionis futuræ ruinis succubuit. Quid autem Petrus Hierosolymitanus?

D AUCTORE D. P. p. 531 deceptus ab Origenistis,

iterumque an. 535,

resipiscit et hæreticos damnat an. 536.

E

an. 554 deponit Paulum Aler.

F

subscribit edicto Justiniani contra 3 Capitula,

Ordinatus an. 524,

sepeli, S. Theodosium an. 529

A *Hierosolymitanus? Publica notitia refert, inquit Facundus, Hieruianensis in Africa Episcopus, quod conveniente ad se multitudine monachorum juratus pronuntiavit, quod si quis eidem decreto munus consentiret, contra Chalcedonense Concilium faceret: nec tamen se ab ejus consensione suspendit. Hoc autem velut hereditarium primæ illius mulieris cognovimus esse contractum, quæ prius interdictum sibi fuisse respondit, ne de ligno quod erat in medio Paradisi comederet, et postea quod ipsa illicitum pronuntiaverat usurpavit, ac viro ut comederet persuasit.*

123 Credibile est tamen Petrum, qui aliis Patriarchis fuerat socius in culpa, mox ubi sententiam Romani Pontificis intellexit, fuisse eisdem participem in pœnitentia. Sane de pia ejus ac felici morte bene facit sperare, quod in Prato spirituali c. 117 narratur de Georgio Abbate montis Sinai, qui desiderio magno incensus ultimam Communionem Paschalem sumendi Hierosolymis in sanctæ Resurrectionis ecclesia, inventus est prope Archiepiscopum B. Petrum, qui præbuit tum illi tum Presbyteris sanctam Communionem: visus autem Patriarchæ et assessori ejus Mennæ, imo etiam huic locutus, cum salutasset synaxes, adorato sancto Monumento, inventus est in cellula sua: querenti autem Patriarchæ, qui eum jusserrat ad cibum secum sumendum remanere, quod non parvisset: purgavit seipsum Senior, scribens ac dicens; Absit a me, mi Domine sanctissime, ut sanctum Angelum vestrum contempserim. Scripsit autem idem Georgius Abbas et hoc ad eum: Ut sciat Beatitudo vestra, post sex menses Christo Domino ac Deo nostro simul occursuri sumus, et illic adorabo vos. Egressi itaque Presbyteri dederunt Patriarchæ litteras, dixerunt autem et hoc ei, quoniam senex multos annos habebat quod non venerat in Palæstinam.... Sanctus vero et mitissimus Petrus, afferebat testes eos qui tunc affuerant Episcopos et Clericos.... Postquam igitur impleti sunt sex menses, requieverunt in pace Senex et Patriarcha juxta ipsius Senis prophetiam. Nicephorus in Chronographia Petro annos xx dat, membrana vero Rulæana 12' qui potuerunt pro 22' irrepisse: et sic viam tenendo mediam, ut anno sui Patriarchatus XXI necdum ad medietatem producto obierit Petrus, ab Aprili an. 644 exeunte deducimur ad finem Septembris an. 644, quo Pascha celebratum fuit 22 Martii.

124 Baronius omnia ad ann. 646 distulit: quippe qui eo anno promulgatum credidit Justiniani Edictum, cui cum subscripserit Petrus non potuisset biennio citius obiisse. Verum neque in ipso quod habetur Edicto, neque in Liberati Breviario de causis Nestorianorum et Eutychianorum, neque in Facundi Hermianensis libris pro defensione trium Capitulorum, quidquam invenio, quod annum istud indicet; Vigiliæ autem Papæ profectio Constantinopolim an. 647, non modo eum non probat, sed econtra suadet longe plus temporis interponendum esse, ut post congruas ultro citroque deliberationes pro sedandis turbis ex ejusmodi Edictis concitandis, quæ denique in apertum schisma erumpentes Occidentalem Ecclesiam ab Orientali dividerunt, necessarium judicaverit Pontifex ipse ad Imperatorem se conferre, plus nimio sibi ecclesiasticas causas atque res fidei arrogantem. Quare, salvo semper respectu tanti viri, audebo ab ejus opinione recedere, et Edictum Imperatoris ad ann. 646 retrahere, ut eo quem Nicephori chronologia exigit anno obierit Petrus; ejus apud Theodoricum Pauli hoc invenitur elogium. *Iste felix Patriarcha vivit in omni puritate mentis et corporis, fuit vero castissimus, in omni humilitate et pietate vivens, compatiens, pius, et misericors; tandem æternæ felicitatis brevium ex meritis adipiscens regnat cum Christo.*

LI. EUSTOCHIUS.

P *ost Petrum MACARIUS ordinatus est; sed prius quam ab Imperatore confirmaretur, expulsus e cathedra sua: dicebatur enim Origenis dogmata sustinere: post eum autem Episcopatum suscepit EUSTOCHUS. Ita Evagrius Scholasticus, ejusdem seculi scriptor lib. 4, cap. 37, qui deinde cap. 38 narrat, quomodo, cum assertores dogmatum Origenis in monasteriis Palæstinæ, præsertim in ea quæ Nova laura dicitur, quotidie invalescerent; Eustochius omni studio in id incubuit ut eos expelleret; eodemque accedens omnes ejecit procul amandatos, tamquam communem perniciem hominum. Ita impletum est quod S. Cyriacus Anachoreta, consulenti se per Cyrillum S. Joanni Silentario, futurum prædixerat; et Nonnus quidem, totius mali incentor paulo post turpiter periit, Georgius vero, qui Præfecturam monasterii invaserat, fœda cum nota est eliminatus, accusatus libidinis quam vel nominare linguam poluit, sicut in Vita S. Sabæ scribit idem Cyrillus. Reliquorum exulum patrocinium Constantinopoli suscepit Theodorus, Cæsareæ in Cappadocia Episcopus. Cum ergo hic Palutium conturbaret, et id quod ab Eustochio gestum erat, meram impietatem atque injustitiam vocaret; missi sunt Constantinopolim ab Eustochio Rufus Abbas monasterii Theodosii, et Conon Abbas monasterii Sabæ, qui tum virtutis suæ causa, tum ob monasteria quibus præerant, principem locum inter Solitarios obtinebant.*

126 Hac occasione primo motam fuisse questionem de tribus Capitulis, Theodoro Cappadoce alio causam traducendo, scribit idem Evagrius: sed hoc jam ante factum esse, cum adhuc Petrus esset Episcopus, necesse est; siquidem is vere subscripsit Justiniani contra eos decreto, prout dicit Facundus Hermianensis. Malim igitur credere Theodorum, eadem arte, qua se ultus erat de Pelagio Romanæ Sedis Apocrisario, cujus ex Palæstina reversi suggestionem Origeniana dogmata damnata fuerant; etiam usum esse contra Eustochii legatos, effecisseque ut iis Imperator Edictum suum acceptandum offerret. Quod cum illi recusarent, tamquam rem ecclesiasticæ normæ contrariam, et in causa Imperatoris arbitrio nequaquam subjecta; Synodum convocavit Justinianus, quæ an. 647 celebrata, postmodum etiam a Romano Pontifice approbata, obtinuit ut legitima et œcumenica haberetur, quinta in ordine aliarum generalium Synodorum. Non adfuit Synodo isti Eustochius, quam tamen ipso Hierosolymitanam Sedem tenente celebratam expresse Evagrius asserit. An suos ibidem Legatos habuerit per eosque subscripserit, incertum est: neque enim quispiam aut ipsius aut Romani Pontificis nomine signasse ait. Acta tamen Synodi accipiens, suam etiam ipse Hierosolymis coegit, in qua, uti dicitur Act. 1 Concilii Nicæni II, quotquot erant Palæstiniorum Episcopi, manibus et pedibus et ore sententiam et statutum Synodi confirmare; nisi quod Alexander Episcopus Abyles contrarium sensit, quomobrem Episcopatu exutus Byzantium se recepit.

127 Nicephori Chronologia, Macario duos annos, Eustochio unum, Macario iterum quatuor assignat. Sed incredibile est duobus annis a Macario Episcopatum gestum absque assensu Imperatoris, et hoc quoque dato, non potuisset uno solum anno sedens Eustochius pervenisse ad tempora Synodi quintæ. Utramque difficultatem tollet levis mutatio, si Macario antequam expelleretur, pro duobus annis, menses duos, μήνας β', dones; sic ut eodem quo electus est anno 647, expectarit confirmationem suam mensibus Octobri et Novembri, deinde vero sederit nova electione assumptus Eustochius: sederit autem non

D

Pulso Macario ordinatus an. 544,

Origenistas pellit ex monasteriis.

E

Non adfuit Synodo CP. an. 553,

F

et post 2 annos suæ, Sedis,

ALCTORE D. P.

et juxta prophetiam Georgii Sinaitæ,

moritur an. 544 in Septembri,

C non autem 546

deponitur
an. 556.

A non ἔτος ἐν, sed ἔτη ἑνδεκά, annos undecim, sitque primum anno DLVI depositus, agente Theodoro Cæsariensi prædicto, qui ut loquitur Evagrius, cum Justiniano assiduus erat, eique fidus imprimis erat atque perutilis, seu verius perniciosissimus, ut qui optimum alias Principem ad res fidei per se tractandas impulerit, unde Liberato teste, publice clamitavit aliquando se et Pelagium vivos incendendos, per quos hoc scandalum introivit in mundum. Latinus Patriarcharum Catalogus a Joanne II ad Zacharium transit, omissis sex mediis. Theodoricus duos interponit, Petrum scilicet, de quo supra, et inferius nominandum Joannem tertium: quid porro huic Eustochio factum sit ignoramus.

LII MACARIUS II.

Sedis post
restitutionem
annis 14,

MACARIO Hierosolymitanæ Ecclesiæ Sacerdotium possidente atque in propriam Sedem restituto, cum post depositionem Eustochii Origenem, Didymum atque Evagrium sub anathemate damnasset; Justinianus scripsit id quod Romani Edictum vocant; in quo corpus Domini incorruptibile appellat, et naturalium atque inculpabilium etiam passionum capax fuisse negat. Ita
B Evagrius lib. 4 cap. 39, non distinguens quanto tempore Eustochii depositio et Macarii restitutio præcesserit publicationem impii Edicti, factam anno DLXIII. Ego, si mihi liceat sicut cœpi pergere, et Eustochium Sedis suæ anno XI expulsum dicere, poterō Macaria, non solum IV, sed XIV annos invenire, quibus sederit, defunctus anno DLXX. Hoc modo nonum is egerit Patriarchatus sui annum, quando prodit Edictum; qui, qualiscumque fuerit cum morienti Petro subrogatus primum est, nunc saltem in recta fide stetit. Evagrius enim neminem excipit; sed cum dixisset universos Episcopos conspiravisse, ut ad furorem Imperatoris tantisper declinandum appellarent ad sententiam Anastasii Episcopi Antiocheni; subjungit, quod ad eorum depositionem processurus sacrilegus Rex fuerit, nisi plaga invisibili præventus ex hac luce migravisset XIV Novembris anni DLXVI. Est tamen unde suspiceris, non omnes constantiam æqualem tenuisse ad extremum, atque inter infirmiores fuisse Anastasium, solaque simplicitate animi Baronio excusabilem. Hic enim putat suspicionem ejusmodi satis fundari in eo, quod auctor Prati Spiritualis cap. 19 et 96, asserit, Abbatem Eliam et Julianum Arabem communionem Macarii subterfugisse, interimque excusari eum, quod
C S. Simeon in Monte mirabili (cujus Vitam dabimus XXIV Maji, quique hoc tempore vivebat) ab eodem Juliano quid agere deberet consultus; Ne recedas, inquit, neque te ipsum a sancta Ecclesia separe, neque enim illa habet male, gratia D. N. Jesu Christi. In Vita quoque S. Gregorii Agrigentini, qui XXIII Novembris colitur, crebra est Macarii mentio, veluti qui adventum sancti adolescentis in Hierosolymitanam ecclesiam divinitus cognoverit, ejusque ac sociorum nomina et vultum antea nusquam visum, ac denique Diaconum ordinaverit. Sed hæc Vita multæ fabulositatis suspecta nobis est, neque in testimonium sanctitatis pro Macario adducenda, donec se-
vero examine discussa fuerit.

fidei ut vi-
detur bonæ,

an etiam
sanctus?

LIII JOANNES III.

LIV AMOS.

LV ISACIUS.

Hos tres nobis suggerunt Catalogi Græci, apud Nicephorum et in membrana Rukeana, sic ut JOANNI

assignentur anni XXII, AMOS VIII, ISACIO etiam VIII, qui simul sumpti sunt anni XXXVIII, junctique anno DLXX, quo mortuum statuimus decessorem Macarium, pertingunt usque ad annum DCVIII. De JOANNE scribit Theodoricus Pauli, quod vir totus Ecclesiasticus, devotus et justus, præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ in omni sanctitate, antecessoribus suis æquandus: qui cursu præsentis vitæ feliciter peracto, æternam vitam meruit intrare. Prætermittuntur ab eodem Theodorico Amos et Isacius, sed exiguo cum incommodo, quia elegia istæ ex conjectura sola composita videntur. Interim certa est ratio successionis. Etenim istius Amos (qui apud Nicephorum Callistum vocatur Neamus) epistolam aliquam ad S. Gregorium Papam vidi, nescio ubi, vidisse tamen notatum reperio in adversariis; cœpit autem S. Gregorius Romanum Pontificatum gerere anno nxc. Quod si ei scripsit Amos mox ut est Patriarcha constitutus, quemadmodum moris erat, scripserit anno DCXIII. Biennio ante, scilicet Guntramni Regis Francorum xxx, scribit Fredegarius, inventam esse Tunicam Domini nostri Jesu Christi, quæ eidem sublata est et a militibus qui eam custodiebant est sortita, prodente Sunone filio Jacobo: qui per duas hebdomadas multis cruciatibus affectus, tandem proficitur ipsam tunicam in civitate Zafad, procul a Hierosolymis, in arca marmorea positam esse: quam Gregorius Antiochenus, et Thomas Hierosolymorum (quod nomen Fredegario pro Amos obrepsit) et Joannes Constantinopolitanus Episcopus, cum aliis multis Episcopis, triduanum facientes jejunium, exinde condigne cum arca marmorea, levi effecta quasi ex ligno fuisset, ordine pedestri Hierosolymam cum devotione sanctissima perduxerunt; et eam in loco ubi Crux Domini adoratur cum triumpho posuerunt. Ea Tunica nunc Treviris religiose asservatur: sed quia ignoratur quomodo vel quando allata, invaluit opinio, S. Helenam, quam Treviris quoque natam fuisse volunt, ipsam misisse cum aliis Reliquiis: quod nequaquam crediderim. Qui enim inventæ ab ea Crucis Clavorumque adeo certam memoriam nobis reliquit Theophanes, non omisisset puto etiam meminisse Tunicæ, si ea tunc pariter fuisset reperta; neque ignoravisset Fredegarius, ipsam jam pridem Treviris coli, celeberrimo totius Gallie Germaniæque concursu.

130 Octennio post Amos successit Isacius, neque diu cunctatus est quin ad Gregorium Papam scriberet, sicuti apparet ex responso quod Indictione IV id est anno DCI, expeditum extat in Regesto Gregoriano, estque libri 9 Epist. 40, inscripta Isacio (verius Isacio) Episcopo Hierosolymorum. Hanc exordiens sanctus Pontifex a mystica significatione fabricatæ in tempus diluvii arcæ; in hujus, inquit arcæ, id est Ecclesiæ, ædificatione vos currere, relecta Fraternitatis vestræ epistola, rectæ fidei compage gaudemus; magnasque omnipotenti Deo gratias exolvimus, qui et in mutatis gregis sui Pastoribus, fidem, quam semel sanctis Patribus tradidit, etiam post eos immutatam custodit..... Tua Fraternitas rectam per omnia fidem excolit; et spiritualiter edocta, quæ querenda erant subtiliter enarravit. Fides itaque vestra, fides est nostra: ea tenemus quæ dicitis, ea dicimus quæ tenetis. Quia vero pervenit ad nos, in Orientis Ecclesiis nullum ad sacrum Ordinem nisi præmiorum datione pervenire; si ita esse vestra Fraternitas agnoscit, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, ut a subjectis sibi Ecclesiis errorem Simoniacæ hæresos compescat..... Præterea pervenit ad me, quia in Ecclesia urbis vestræ Hierosolymorum, quæ Ælio dicitur, sæpe jurgia nascuntur: unde Sanctitas vestra debet solite cuncta pensare, et quædam mansuete corrigere, quædam vero quæ corrigi nequeunt æquanimiter tolerare..... ut in sancta Hierosolymorum Ecclesia pacem cohabitantium

D
AUCTORE D. P.
Ab an. 570
Joannes ad
591,

tum Amos
usque ad
an. 600,

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT 5**

E

F
ac denique
Isacius, ad
quem est epi-
stola Gregorii
Papæ.

A cohabitantium per omnia conservet..... et de his quo-
AUCTOR E. D. P. que qui per jugum perire poterant mercedis lucra col-
ligat.

PARERGON VII.

De Jacobo pœnitente, circa hæc tempora pro-
pe Carmelum vivente, an Carmelita credi-
tus a Bollando.

Bollandus cu
hujus Sancti
Vitam

Pertinet ad hoc sextum, in quo versamur, secu-
lum S. Jacobus Eremita, in Palæstina apud Porphy-
reonem, qui post lapsum diu in sepulcro pœnitentiæ
causa latuit, et clarus miraculis migravit ad Dominum,
uti scribitur in Romano Martyrologio hodierno ad
diem xxviii Januarii. Hujus Vitam prælo pararat
Henschenius, illustratam Notis et Commentario
aliquo prævio; quem more suo recognoscens Bolla-
ndus, ibique legens Porphyreonem urbem, quæ et Cai-
phas dicitur, sitam esse ad mare, juxta radices Car-
meli montis; existimavit optimam hanc esse occasio-
nem indicandi, quam non pro suo haberi vellet
Zegeri Pauli Carmelitæ Commentarium de Vita S.
Telesphori Papæ, ad v Januarii ante annos circiter
septem excusam (nam toto octennio primus iste
mensis sub prælo fuit) cum novus ac rudis adhuc
in opere, ipse nesciret quid inchoasset, vix aliquid
ultra nudam collectionem tunc cogitans. Ergo sua
ipse manu inter num. 4 et 5 hæc quæ sequuntur,
joco potius quam serio collocavit; dicebat enim non
sine risu, Qui ceteros omnes sibi arrogant, non de-
bent pœnitentem peccatorem excludere. Sic ergo
scripsit.

ita miratur
ipsum non
assumptum
a Carmelitis,

132 Merito quis mirari possit, Sanctum hunc a M.
Antonio Alegre Carmelita non insertum esse Paradiso
Carmelitici Decoris, cum suo Ordini adscribat quotquot
non solum in Syria, Palæstina et Ægypto, verum et
reliquum per orbem monasticam vitam primis seculis
egerant, aut aliquomodo adumbrarunt. At, sive institu-
tum illud vivendi inde a priscis illis temporibus assidua
serie huc usque est propagatum, probabilius est ibi vi-
guisse, ubi prima dicuntur a Prophetis posita ejusmodi
disciplina cunabula; sin vero solum post subactam a
Francis Syriam erecta ea Sanctorum hominum societas
est, quæ Fratrum S. Mariæ de monte Carmelo appel-
latur (ut multi de recentioribus existimant, qui undecim
seculis integris negant usquam Carmelitarum vel no-
men prolutum ab ullo eorum temporum scriptore; at
contra constare, ante S. Hilarionem nec auditum qui-
dem in Palæstina et Syria nomen monachorum, Hiero-
nymi testimonio firmant) si igitur capit quidem ante
quinque solum secula, ut illi volunt, ea Congregatio,
sed quo magis inflammaret in suorum animis studium
virtutum, eorum voluit exempla proponere in iisdem
usurpatæ locis, et convictus similitudinem loci ac pieta-
tis similitudine asserere; non oportuit tamen veteres
potius illos ante Christum Prophetas aut alibi terrarum
Monasticen professos adducere statuereque imitandos,
quam qui tanto propius ante nostra tempora ad ipsius
habitarant Carmeli confinio. Atque ad hanc classem
pertinet non solum Jacobus, sed et sancta illa mulier,
quæ antea ad ejus lubefactandam pudicitiam allegata,
sed mox illius in profligandis voluptutum illecebris for-
titudinis miraculo percussa, dedit fidei manus, baptis-
moque ablata in Pîrgium deinde monasterio reliquum
vitæ ita exegit, ut et cara Deo esset et adversus diæmo-
nes gratiam acciperet. Illud ergo ceteraque monasteria
certiori ratiocinatione suo possunt Ordini vindicare re-
ligiosissimi Patres Carmelitæ, circa ipsum sita Car-
melum.

ut hos tunc
fuisse non
affirmet,

C 133 Hæc ibi Bollandus, et quidem motu omnino
proprio, molesteque nonnihil ferente Henschenio;
qui maluisset istam chordam non fuisse tactam,

offensione eo loco ac tempore importunam reformi-
dans. Sed vanus profectò hic timor erat; Patres
enim illos adeo ceperat Telesphori Vita, ut ad hanc
novam adeoque manifestam declarationem animi,
nihil pro Carmelitica antiquitate asserenda ex suo
illo promisso potius quam facto deduci volentis, don-
modo non respexerint; sed usque hodie pergant
blandiri sibi, atque eo loco allegato in suo Arma-
mentario Speculoque et utriusque Indice, assevera-
re, quod Bollandus admittit Carmelitam seculo vi.
Multis deinde exaggerant injuriam, quam Magistris
meis Bollandus et Henschenio fieri a me dicunt,
dum hæc in lucem effero; aut etiam occasione oblata
quædam eorum scripta retracto. Quasi scilicet illi
potuissent ac debuissent cœpto primum operi afferre
omnem eam scientiam, ac variarum rerum cognitio-
nem, verique a falso discernendi experientiam, quam
tot annis successive acquisiverunt, mihiq; com-
municare studuerunt; quemadmodum adhuc facit
(atque utinam diu pergat facere) P. Henschenius,
sextum jam supra quadragesimum annum in hac
palæstra exercitus, omniumque studiorum meorum
atque scriptorum moderator et arbiter, idemque
certissimus testis ortos atque progressus totius ope-
ris et cunctorum Bollandi arcanorum atque consi-
liorum particeps per annos triginta. Hic non modo
nullam sibi suoque Bollandus fieri injuriam existimat
a me, si quid ultra quam viderint, ipsorum humeris
suffultus videam; sed gaudet se eo rem adduxisse,
unde non iners posteritas haud difficulter possit pro-
gressus facere ampliores.

LVI ZACHARIAS.

ZACHARIAS aut captivitatem Patriarcha haud dubie
fuit, sed quod additor in Nicephori Catalogo et
membrana Rukana annis xxii, vel, ut Latine quæ-
dam versiones habent, xxiv, non potest intelligi de
tempore ante captivitatem transacto. Captivitas enim
illa contigit anno dcxiv Indictione ii, sicut constat
ex Chronico Constantinopolitano, quod vulgo Ale-
xandrinum nuncupatur, eo tempore scripto. Conti-
git autem una hebdomade, postquam in Laura S.
Sabæ occisi essent Sancti quadraginta quatuor Pa-
tres, quorum memoriam Græci recolunt et post eos
juxta hodiernum Romanum Latini, xvi Maji, licet
apud Antiochum monachum cœvum notatus inve-
niatur dies xv. Rem paucis describit in Chronogra-
phia Theophanes, sed uno anno serius propter pri-
mum Heraclii annum in duos annos divisum,
quemadmodum pluribus demonstravimus in Exegesi
Prælim. ad tom. 3 Martii cap. 4. Sic autem scribit
ad annum Heraclii v, qui revera solum iv fuit. Hoc
anno Persæ Jordanis loco, Palæstinam et sanctam civi-
tatem armorum vi subegerunt: et manibus, ut quidam
asserunt, Judæorum ad nonaginta Christianorum millia
trucidarunt. Capto vera Hierosolymorum Patriarcha
Zacharia, pretioso etiam et vivifico Crucis ligno locis
illis crepto, captivarum hominum multitudinem innume-
ram in Persidem abduxerunt.

Anno 614 a
Persis abdu-
ctus in capti-
vitatem,

135 Extat Francisci Combesii opera, post li-
bellum S. Joannis Chrysostomi de educandis liberis
aliaque nonnulla. Parisiis anno 1656 Græcolatine
impressa epistola, quam Viduæ sponsæ, civitati Regis
Magni liberis orbatæ, Hierosolymitano gregi pastorem
non habenti, sed et reliquis omnibus in Christo Eccle-
siis, residuisque in illis filiis orphanis, Pastor humilis,
solus, captivas, Zacharias minimus e Perside scripsit,
suam aliorumque captivorum calamitatem comme-
morans, et meminisse jubens, quomodo ipse qui-
dem, quando cum illis erat in Galilæa, identidem
dixerit: Plane, filii, ingentem in nobis video incuriam,
multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum
odium

scribit reliquis
gregis sui in
Jerusalem,

A odium, Apostolicorum Canonum transgressionem atque contemptum; nec scia quoniam res nostræ evasuræ sint: ipsos vero respondere solitos, *Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet.* Nunc ergo hortatur eos ad pœnitentiam, emendationem morum, misericordiam erga captivos fratres, aut quibus non suppetit quod largiantur, ad preces, jejunia, humicubationes et lacrymas.

huic epistolæ
lamentatio-
nem suam
addit Modestus,

136 Hanc epistolam prolixiori alia, pleneque ad movendam compunctionem efficaci, ad omnes fideles exhortatione prosequitur *Modestus Zachariæ Vicarius*; et tamquam suum testamentum condens, omnis conditionis, ætatis ac sexus fideles officii sui admonet, incipiens ab tristibus iis, quæ residui in urbe Sancta fideles, post Crucem Patriarchamque et ceteros abductos, viderunt. Laudat imprimis Nicodemum ac conjugem Magdalenam, qui postquam hostes exissent atque in Persidem rediissent, totam circum urbem ac vicos lustrantes, fratrumque reliquias insaspultas jecere conspicientes, projecta sparsim cadavera coacervarunt in specum, quæ est ante portam, ad sexaginta quinque millia. Ab iis exquiri jubet, qua forma atque habitu inveniebantur solo strati Beoti illi, qui sub id tempus meruerunt Hierosolymis accidi. Quomodo scilicet, alter a capite ad cor usque vulnus acceperat, alter ob humeris od usque ventrem, alius quinque vel decem ictus in intestinis habebat, alius dissectus medius inque duo divisus erat, alii ventre esse perfoeso intestino omnia effuso fluebant, alium ovis instor in macello dirî carnifices in frusta plura conciderant. His motus S. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus, sicut dicitur in ejus Vita xxiii Januarii num. 33 ad Hierosolymorum relevationem et reedificationem misit numismatu mille, et mille saccos plenos frumento, et mille legumina, mille libras ferri, mille vestes siccatorum piscium, mille vascula vini, et mille Ægyptios operarios, addens per litteras ad Modestum scriptus: *Da mihi veniam, vere Christi operator, nihil dignum templis Christi mittenti. Vellem enim, crede mihi, si esset conreniens, et ego ipse venire, et ipse operarii domo sanctæ Christi Resurrectionis.* Et hic quidem Modestus per prolepsin Patriarcha nominatur a Vitæ istius auctore Leontio; sed in Vita S. Anastasii Persæ, die præcedenti num. ii, sanctissimus Presbyter et Vicarius Apostolicæ Sedis pro Patriarcha captivo, Græco ὁ Τοποτηριτης, Locum-tenens.

Vicarius
Zachariæ,

137 Sed tandem anno dcxxxvii Persarum Rege Chosroe victo fugatoque, ac denique occiso, paterni regni invasor Siroes, pace cum Heraclio composita, detentos custodiis Christianos et per universam Persidem captivos restituit cum Patriarcha Zacharia et venerandis ac vivificis Crucis Lignis, quæ ex Jernsalem abducta fuerant, ut scribit Theophanes; qui deinde addit, quomodo sequenti anno Imperator inenite vere, venerandis et vivificis lignis secum latis, Constantinopoli solvens Hierosolymam perrexit.... et Patriarcha Zacharia Sedî suæ restituto, sacrisque Lignis suo loco redditis debitas grates Deo persolvit. Suidas ita rem narrat, quasi præmortuo Zacharia, Modestus jam tunc Pontifex Crucem excepisset, sed antiquiori Theophani, cui Latina Ecclesiæ traditio consentit in lectionibus ad xiv Septembris consignata, tutius creditur. Non tamen diu superfuit Zacharias, defunctus xxi Februarii quo colitur, et nos de eo egimus, et annos Patriarchatus ipsius ab anno dcix ad dcxxxi extendendos censuimus: quod hic iterum confirmamus. Addimus tamen ad dcxxxiii extendi eosdem debere, si successor ejus uno solum anno aut biennio non integro Sedem tenuit Patriarchalem. Ipse vero ab initio suæ Ordinationis usque ad obitum numeraverit annos xxii vel xxiv, quarum primi sex captivitatem præcesserint, tredecim in eadem acti, tres aut quinque secuti sint.

Maji T. III

LVII MODESTUS.

D

Nicephorus, cui membrana Rulæana consentit, annum unum Modesto assignat: auctor tabularum Theophani insertarum duos numerat; sed nisi decessor Zacharias plus quam xxii annis post suam Ordinationem vixerit, nec hi sufficiunt; cum certo constet successorem ejus Sophronium, mensis Maji quarta die Indictione sexta, id est anno dcxxxiii interfuisse Synodo Alexandrinæ adhuc privatum monachum; ibique exorsum sua contra Monothelitismum nascentem certamina, cum litteris Cyri Archiepiscopi Alexandrini ivisse Constantinopolim, ad ejus urbis Archiepiscopum Sergium: adeo ut multum sit, is ante Autumnum reveri potuerit in Palæstinam. Hæc considerans aliquis, et quomodo jam inde a capta sub Chosroe Hierosolyma Patriarchæ vices gesserit Modestus; fortassis volet opinari, quod primus Catalogi istius auctor, qui in Sophronio hæsit nullos ei annos definiens, voluerit totum tempus, quo Patriarchatum administravit Modestus, eidem ut vero Patriarchæ adscribere, notatis annis, xxi; quod alii non intelligentes, nimiumque, esse videntes (siquidem post Zachariam brevi satis tempore ille vixit) omisso x' retinuerint x'; facile xxi annos reperturi, si numerare illos voluissent ab exeunte Majo anni dcxiv, ad Decembrem anni dcxxxiv.

Per annos
21 partim
Vicarius
partim Patri-
archa,

obiit onno
634 16 Decem-
bris.

E

139 Sed nihil necesse erit, huc recurrere, si Zachariæ velimus annos xxiv relinquere. Tunc enim a Martio anni dcxxxiii usque ad Decembrem anni sequentis, dici potest sedisse Modestus. Dico usque ad Decembrem, quia tali mense, die xvi, colunt ipsum Græci, annua commemoratione et disticho hujusmodi, in Mensis:

Φέρει, Μόδεστε πάμμαχαρ, καὶ σὸν τάφον
Ἡ τὸν τάφον φέρουσα γῆ τοῦ Κυρίου.

Habet sepulcrum terra, ter felix, tuum
Modeste, Domini continet quæ sepulcrum.

LVIII SOPHRONIUS.

Hujus Sancti Patriarchæ Acta deduxi xi Martii, in quibus, præter ea quæ Modestum spectant, et annum mortis, mutatum nihil velim. Si placet ejus annos circa initium anni dcxxxv inchoare, ut existimo faciendum, Hierosolymitanæ urbis obsidio, quam Theophanes adscribit anno Heraclii xxvi (qui revera numerandus solum esset xxv) incidit in primum Patriarchatus ejus annum; sic tamen ut ante eam celebraverit Synodum contra Monothelitas, cujus Acta misit Sergio Constantinopolitano, appellans sese inutilem servum sanctæ Christi Dei nostri civitatis, per epistolam Actioni xii Synodo Œcumenicæ vi insertam, hoc principio *Papa! Papa! Brotissimi, quam mihi nunc amabilis quies, et multo quam prædem amabilior, ex quo de incuriosa silentio in causarum turbam decedi, et terrenis quibusdam fluctibus opprimor! Papa! Deo honorabiles, quam suavis est mihi pusillitas, et non mediocriter quam pridem suavior, ex quo de stercore et humo ad Pontificale solium ascendit! Adspirat deinde ad menses dierum anteriorum, et quoniam in eum ter afflictum peracta est illa tam injucunda mutatio, necessitate magna et vi Clericorum, monachorum, et laicorum omnium sanctæ civitatis, qui violenta mona ipsum compulerant et more tyrannico coegerunt, petit se juvari precibus, consilio, doctrina suorum Fratrum Episcoporum, suamque fidem prolixè exponit.*

Anna 631
ordinatus

F

Synodum
celebrat

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 6ta

141 De Saracenis verbum facit nullum, quia scilicet nondum eos senserat: advenerunt autem ea

VI ipsa

anno 627
liberati,

et defuncti
an. 631 vel
633.

Anno 637
capta urbe,

A ipsa æstate, et urbem sanctam cinxerunt obsidione, quæ duravit annos duos, puta ab æstate anni dcccxxv ad æstatem anni dcccxxvii, quando fide data eam ingressus est Humar, ejus nominis primus, Dux Arabum sive Saracenorum, nec in ea scitur aliquid crudeliter egisse; tantum abest ut (quod Latini Catalogi, ex iisque Theodoricus habent) expugnantes urbem Saraceni ejecerint omnes Christianos ex ea, excepto Patriarcha: quem, inquit idem Theodoricus propter reverentiam Dominici sepulcri, pacifice cum suis habitare permiserunt: quique in multa patientia eandem Ecclesiam diu regens tandem quievit. Potius credimus, quod qui ab Humaro fidem accepit pro totius Palæstinæ incolumitate, teste Theophane, eandem multo studiosius exegerit pro incolumitate urbis et civium Christianæque religionis. Ipse tamen in ea rerum calamitate juxta eundem Theophanem defunctus est, præclaris verbis et gestis Hierosolymorum ecclesiam amplificans, deque Heraclio et Monothelitarum ipsi addictorum pravitatibus et commentis, deque Sergio et Pyrrho confutatis clarissima trophæa referens. Testem certaminum istiusmodi luculentum habemus Stephanum Dorensem Episcopum, qui a Sophronio adjuratus ad Apostolicam Sedem proficisci (eo quod ipse, propter incumbentem Saracenorum incursionem id corporaliter, facere præpediebatur) semel et bis, ac denique post mortem Patriarchæ tertio Roman venit, sub Martino Papa ad Concilium Lateranense anno dcccxlx; atque in libello, qui recitatus fuit in 2 Secret. explicavit, quomodo beatæ memoriæ Sophronius, non acquiescens carni et sanguini, sed sola quæ Christi sunt excogitans...., temeratoribus fidei orthodoxæ Monothelitis in Oriente validissime contradixit, contestans et admonens ut ab hæresi quiescerent, dansque in duobus libris sexcenta testimonia Potrum, ad evictionem impietatis eorum et veritatis astensionem.

142 Bargnius ad an. dcccxxvi, quo mortuum Sophronium credidit, periisse hos libros dolet ex merito: sed qui de Sergio et Pyrrho trophæa retulit, quomodo creditur obiisse, non tantum anno illo quo Baronius, sed vel dcccxxviii, quo ego olim statui, secutus fidem tabularum, quæ solum tres annos Patriarchatui ejus assignabant, alium enim nullum invenio ejus numeri auctorem? Quomodo etiam potuit Ecclesiam suam verbis et gestis amplificasse, qui non alio fere tempore vixerit, quam quo obsessa Civitas sancta fuit? Quin igitur uno illo tam incerto calculatore contempto, laxamus spatium temporis quo Sophronius sedit, ipsique assignamus sex vel septem annos? Sergius certe Constantinopolitanus, anno dumtaxat dcccxxix promulgavit Ecthesim Heraclii, qua Læresis Monothelitarum constituta est; et Pyrrhus ei mox defuncto successit; idemque Pyrrhus in Disputatione cum Maximo habita, mense Julio Indictione ni id est anno dcccxl, accusans Sophronium, quod tempore importuno sermonem de operationibus excitans, causa fuisset turbarum in Ecclesia subortarum; appellat eum τὸν μικρὸν πρόβου Πατριάρχην γενόμενον Ἱεροσολύμων, paulo ante Patriarcham Hierosolymorum, quod recens defunctum videtur significare. Proinde nihil hactenus causæ apparet, cur non potuerit, ac fere debuerit vixisse usque ad Martium anni dcccxliv cum decimum annum Patriarchatus sui numeraret.

solymitani Patriarchatus historiam tractantibus præcipuam certissimamque lucem attulerunt pro hoc et sequenti seculo, alium de rebus in Oriente gestis auctorem non habemus antiquiorem aut meliorem Theophane; cujus Chronographiam illustravi ante 3 Tomum Martii, Vitam vero ejusdem, post egregiam Confessionem sanctæ mortui anno dcccxx, dedi xii die mensis præfati. Hujus ergo narrationem ubi habetur ex Regia Parisiensi impressione, secutus sum, quando in Propyleo antiquario ante 2 tomum Aprilis examinans instrumentum quoddam Florentinum, scripsi, quod Humar Hierosolyma capta anno dcccxxvi (ubi vellem suppleri typothetæ errorem et poni dcccxxvii) nusquam legatur Christianos persecutus, cum quorum Patriarcha S. Sophronio etiam perquam humaniter egisse invenitur. Hoc vero ut novitum commentum explodit TRIUMPHATOR num. 463, conaturque eum facere auctorem sævæ persecutionis, quam per annos cccclxiii, usque ad tempora recuperatæ a Godefrido Bullonio civitatis sanctæ, passi sint Christiani in Syria. Idque eo fine, ut verificetur quod in prædicto instrumento legitur, Thomam quemdam Florentinum Episcopum, anno dcccxlii, posuisse primum lapidem parvæ ecclesiæ, pro quibusdam Eremitis montis Carmeli, ex eodem sancto monte ab Arabiæ iniquo Rege, Mahometi succedere et discipula Humar, fugientibus.

144 Grave fuisse Christianis Saracenorum jugum, æque ac hodie est Turcarum, nemo negaverit, cui humanus, nedum Christianus sit sensus: sed totum tempus dominationis eorum unam continuam persecutionem vocari, et singulos Principes persecutores nominari, non fert historiæ communis stylus. Sicut enim primis tribus Religionis nostræ seculis, varias distinguimus persecutiones: Imperatoresque gentiles eos tantum vocamus tyrannos, qui passim omnes suos subditos cogebant ad immolandum idolis Christumque negandum; sic inter Saracenos ii soli videntur hæc infamia notandi, qui simili utebantur violentia. Et talem quidem inveni secundum Humar, anno dcccxxi regnare exorsum, atque post duos annos et menses quatuor ereptum e vivis, non vero primum. Arguebam autem, quod utrumque confudisse viderentur ii, qui epistolam quamdam sub nomine Cyrilli, et Florentinam chartam sub nomine Thomæ composuerunt. Qui enim hic dicitur Mahometi successor et discipulus, ibi appellatur discipulus perfidi Mahometi atque regni ejus successor tertius: et qui in Florentina charta se ab ejus iniquitate fugisse protestantur, enim utique videntur formidasse de quo in epistola dicitur, alios ex Christianis necavisse, alios ad suam perfidiam traxisse; qui etiam Bararii pallii auctor creditus, sub tabula Lovaniensi legitur, Carmelitas, Christi et albæ quam gerebant chlamydis odia, trucidasse; igne, ferro eorum monasteria vastavisse; punicis e septem millibus cænobii residuis, si vivere velint, barratas ex griseo chlamydes gestare coactis.

145 Ego vero de primo Humaro aliud nihil lego, nec invenit TRIUMPHATOR quidquam gravius apud Theophanem, quam quod ingressus urbem, cilicinis camelorum vestibus iisque laceris et sordidis apertus.... templum, a Salomone constructum, in impietatis et blasphemiarum oratorium illud conversurus, sibi ostendi postulavit. Ast hoc contra pacta conventa erat. Fuerit sane (quamvis non erat quod eo nomine graviter quererentur Christiani, si victor barbarus, omnia alia ipsis relinquens integra, unum solum locum suæ superstitioni petierit, et quidem tam humili specie) fuerit hoc, inquam, contra pacta; non tamen erat Christianos persequi, eosque vel adnegandum Christum vel ad patriam deserendam tormentorum ac mortis metu adigere. Concludens idem Theophanes scribit,

D
AUCTORE D. P.

Ex Theophane edoctus successionem et acta Principum Saracenorum

non potuit probare duos Humaros in unum confusos,

F

et primo inusitam crudelitatis notam,

pergit contra Monothelitas certare,

usque ad an. 644,

VIDE UT SUPRA

PARERGON VIII.

De Humaro Saracenorum hoc tempore Principe, eique afflicta persecutione Christianorum.

P præter Sanctorum quorundam Vitas, in Palæstina scriptas a coævis auctoribus, quæ nobis Hiero-

A
de quantitate
Theophanes

scribit, Sophronium Patriarcham in ea rerum calamitate... defunctum esse : scripserat autem paulo antea, quod videns Humarum euntem ad templum, ingemuerit dicens ; *Hæc est vere abominatio desolationis, a Daniele prænnuntiata, quæ modo stat in loco sancto ; multa simul lacrymarum copia insignis ille pietulis propugnator Christianam gentem deflebat.* Habuit sane quod fletet Sophronius fidelem populum, jugo infidelium subiectum, atque sub oculis suis Saracenicæ superstitiones cæptas vel in unico urbis sanctæ loco publice exerceri : habuit quod gemeret, seque humiliaret sub manu Domini, peccata suorum sic castigantis, eamque calamitatem inducentis : sed non habuit quod quereretur de Humaro, tamquam victoria suainsolenteratque crudeliter uso. Numquid autem et humanum eum erga se est expertus, quando ægre exorari se passus a Patriarcha ut acceptam ab eo syndonem ac vestem indueret, eamque gestaret donec solita indumenta lavarentur, deinde vero resumptis propriis statim ea restituit ?

neque Elmacinus, sed contraria omnia,

146 Audiamus nunc Georgium Elmacinum, qui Saracenorum historiam Arabice scripsit initio seculi XII. Cum Omar cepisset Hierosolimam, scripsit civibus ejus libellum securitatis, cujus est hoc exemplum. In nomine Dei misericordis miseratoris. Ab Omare filio Achitabi populo urbis Eliæ conceditur securitas, tum personarum, tum liberorum, tum uxorum, tum facultatum, tum omnium templorum, ne destruantur aut otiosa sint. Ingressus autem in urbem sedit in medio penetralium templi Resurrectionis, diritque Patriarcha, *Polo orare.* Respondit Patriarcha : *O fidelium Imperator, ora in loca tuo.* At ille ait, *Non. Et egressus e templo foras, oravit ad portam templi solus.* Deinde sedens dirit Patriarchæ : *Si orassem in templo, cepissent id post me Muslimi, et dirissent, hic oravit Omar: scripsitque ei privilegium, ne oraret Muslimorum quispiam ad gradum nisi solus, neque cogerentur in eo preces aut publicarentur super eo.* Ecce, invitatus ad locum Imperatori proprium in templo, non modo eum non occupat ; sed ne libertati ecclesiæ tam sanctæ præjudicet, in medio penetralium orando, ultro egreditur ad gradus templi ante fores : et hoc ipsum ne noceat cavet, vetatque ne Saraceni audeant illuc turmatim accedere, sed singuli ; ac ne prætextu quidem precum pro se indicendarum, voluit quidquam ibi fieri, quod Christianæ religioni præjudicaret. Quid autem postea ?

C 147 Hinc dirit Patriarchæ, *Indica mihi locum in quo extruam delubrum.* Unde Patriarcha ei dirit de lupide, ad quem locutus erat Deus cum Jacobo. Ut autem Omar ad eum venit, invenit super eo sordes multas, deque iis in vestem suam accepit. Cumque Muslimi viderent Omarem ferre sordes, non distulit unusquisque eorum ferre veste sua sordes, unde mandatus illico est lapis : jussitque Omar ut delubrum illic ædificaretur. Abiit et Bethleemum, atque ingressus templum ejus oravit ad arcum in quo natus est Dominus Christus ; scripsitque privilegium ne orarent in eo Muslimi, nisi singuli post singulos, neque preces ibi cogerentur aut publicarentur. De anno quo hæc gesta sint, turpe sit non credere auctori certo et antiquo, præ uno incerto, de cujus ætate et auctoritate disputatur ; quique licet fuisset ipse qui dicitur Cyrillus, fuisset Theophane totis sex seculis recentior. Non tamen vel in re tam levi cedere novit TRIUMPHATOR, neque voluit auctorem prætensum excusare (ut facile poteram et feceram ego) sed vult omnino recte ab eo scriptum, quod urbs sit capta anno DCXXXIX. quia inquit duravit per biennium obsidia urbis, et Græci annum incipiunt numerare a Septembri. Quid ergo ? an non potuit dici biennium durasse, quæ secundo anno primum finita est ? Aut si biennium sumendum est integrum, numquid anno DCXXXVI ipso ex-

VIDE APP.
TOM. VII MCM
NOT. 7**

ad annum
637 quo capta
urbs sancta,

peditionis initio cæpta, absolvi non potuit ante Septembrem anni DCXXXVIII, unde annum sequentem exorsuri erant Græci ? Sed operæ pretium non est evasiunculas istas discutere.

148 Revertor ad Theophanem, dicentem de Sophronio, quod Hierosolymorum ecclesiam amplificans defunctus est. Propter hæc verba, et libros contra Sergium ac Pyrrhum scriptos, prorogandam etiam vitam ejus censui. Numquid enim istud facere potuit Sophronius, invito et non favente Humaro ? Certe ut contrarium fuisse demonstres, efficaciori opus esse puto argumento, quam sit traditio Carmelitarum, de violentia majoribus suis ab illo facta, ac septem millibus cœnobiorum destructis ac desolatis cum cæde plurima monachorum. Una alterave monasterii S. Sabæ invasio, non auctoritate publica seu Principis mandato, sed privato prædatoriæ unius turmae latrocinio facta, cum cæde triginta vel quadraginta Religiosorum. annuam meruit commemorationem apud Palæstinos monachos, uti in Martio ac Mayo vidimus ; et tot millia monachorum cæsa, alia coacta ad vestem mutandam, quæ vestis deinceps in usu manserit per sex integra secula, non meruerit ab aliquo Græco vel Arabico auctore commemorari, sed expectandus fuit externus aliquis, qui tandem istud scriptis Latinis mandaret ? Quid ? quod etiam hodie ostendatur Sabaitarum Martyrum conditorium : Carmelitanorum vero antiquorum, tanto majori numero eadem ætate cæsorum, nullum uspiam vestigium superest.

149 Quod ad Principes seu Amerumnas attinet Humarum secutos, æquum non erat allegato semel Theophane, qui TRIUMPHATORI æque ad manum erat ac mihi, querere (uti is querit num. 467) unde successionem istam, annos et nomina habeam. Multo iniquius est ; Theophani opponere Theatrum vitæ humanæ a Laurentio Beyerlinck, hoc seculo compositum ; aut Speculum Chronologicum Mathiæ Chefneuf Augustiniani, illo forte recentius, cum Genebrardi Chronico paulo antiquiori ; aut denique Blondi Flavii Forliviensis decades, seculo XV scriptas. Quod autem eos non curaverim inspicere, ad discendam ab iis continuationem persecutionis usque ad annum DCXXII nullo meo merito visum est num. 477 redolere meram vindictæ passionem aut magnum litteraturæ defectum. At saltem Christianos persecutus est Humar II ; persecutus est etiam successor Isid, imperii sui anno quarto et ultimo, Christianæ Æræ DCXXIV : cum eorum autem morte cessasse persecutionem, incumbit mihi probare. Non magis certe, quam quod Christiani a morte Neronis usque ad annum Domitiani XV nullam memorabilem persecutionem sint passi a quinque successoribus ejus : ipsoque Domitiano. Habendus enim tam diu est unusquisque probus, donec ostendatur fuisse improbus (sicut identidem, sed loco non suo clamat, TRIUMPHATOR) adeoque ad excusandos Saracenorum Principes satis esse debet, quod nulla eorum insignis crudelitas legatur apud antiquos scriptores ; haudquaquam eam prætermisuros notare, sicut notarunt eam, quam in captivos, non vero promiscue in quosvis Christianos, exercuit Isam anno DCXXI, regni sui XVII, sicut narrat, Theophanes : qui etiam non omiserat narrare, quomodo Walid ante annos triginta Christianis eripuerit Damasci ecclesiam, ob apparatus illius et amplitudinem, licet excusari hoc ipsum potuisset, et culpa in Christianos quadamtenus referri, qui oblitos pro ea 40 mille aureos noluerint acceptare, sicut scribit Elmacinus.

150 Juvat autem ex eodem Elmacino discere, quam non omnino factum hoc probavit idem ipse secundus Humar, quem inter tyrannos patimur nominari : sic autem habet. *Narrant Christianorum historiæ ip-*

D
AUCTORE D. P.

quibus potius credendum quam Latinis post annos 600:

E

vel etiam nuper dumtaxat scribentibus,

F
nihilque inter bonos ac malos distinguuntibus.

AUCTORE D. P.
Nam et
Humar 2
initio opti-
mus fuit,

A sos instituisse querelam apud Omarem filium Abdulazizi, de templo S. Joannis, quod destruxerat Walid, et adiungeret delubro Cathedrali Damasceno, et attulisse libellum Cholidis filii Walidis, et pactum quod templa eorum neque destruerentur neque otiosa forent. Sed obtulit eis Omar quam obtulerat eis Walid pecuniam, quadraginta nempe aureorum millia. At illi noluerunt, et obtinuerunt per querelam ut traderetur eis templum eorum in limitibus suis. Hac cum agre ferrent Muslemi, dixit filius Idrisi Hulwanus; Fœdus illud de templis eorum alteram tantum Damasci partem, quæ pacifice capti erant, respicere; partis vero alterius, quæ gladio capta erat, templa omnia, tum in urbe tum extra urbem Damascenam, Muslimorum esse. Post multas tandem altercationes convenit inter eos, ut templum S. Joannis relinqueretur Muslimis, neque hi prætenderent aliquid in reliqua. Et scripsit Omar Christianis tabulas, ut nempe secure possiderent omnia Damasci templa, tam portis illius quæ gladio capta erat quam alterius, item et monasteria omnia et templa extra urbem, tum in viridario Gonta, tum in monte etolia, neque ea destruerentur vel otiosa essent, aut ulli Muslimo in ea foret potestas. Idem Humar audita tyrannide, quam Præfectus Ægyptii Asama exercebat in subditos præsertim monachos, quorum omnium manus signari annulo jusserat, quemque sine eo signo deinceps conspexisset, manus amputatione puniri; in Ægyptum misit et comprehendit eum, et collo ejus iniecit torquem ferreum, manibus autem et pedibus compedes ligneos, atque ita cum portaretur sub tormento in via obiit.

151 Quid deinde Humarum egerit in transversum ut persequi inciperet Christianos, nescio: unum scio, cita morte impeditum ne salvire pergeret, et hoc ipso terreri successores potuisse ne similia auderent. Deinde cum Isam, anno MCCXL, injuria aliqua Græcorum verosimiliter provocatus, eorum captivos per omnes sui imperii urbes trucidari jussit; si quibusdam in Syria monachis ea re tantum incussit terrorem ut trans mare fugerint; non debuerunt dicere, sicuti prætenduntur dixisse Florentiæ, se fugisse ab Humaro, ante annos fere viginti mortuo, sed ab Isamo tunc regnante. Quando denique pro tuenda sententia sua placebat aliquid comminisci, tolerabilius dicere potuisset TRIUMPHATOR, prætextos illos ex Carmelo fugitivos toto intermedio tempore erravisse vagos, priusquam venirent in Tusciam, ibique stabilem obtinerent sedem. Utatur ea excusatione qui volet: hoc dumtaxat ostendere nunc volui, quanta cum injuria arguantur primi illius ævi Saracenorum Principes passim omnes, tamquam crudelissimi et sanguinari planeque foedifragi. Esto quod unus alterve aliquando designaverit quidpiam contra promissam Christianis libertatem, quæ non tota simul, sed paulatim pessumdata fuit a barbaris, rerum suarum successu et imperii magnitudine magis magisque insolescentibus; quo factum, ut plane intolerabiles evaderent Christianis, quemadmodum in progressu historiæ hujus Patriarchalis videbimus.

152 Elnacinus porro is, cujus auctoritate hactenus uti sumus, etsi non Christianus, Christianæ tamen historiæ studiosus valde fuit, ipsique Religioni nostræ non male affectus, et quod præcipuum est sincerus scriptor, magna cum libertate exponens singulorum Principum male ac bene gesta, præsertim circa Christianos. Hic autem de Isamo prænominato ait, quod succedens Izido, qui Cruces fregerat et templa diruerat; cum Deum timeret; scripsit in Ægyptum, ut libertati suæ relinquerentur Christiani in ritibus suis et iis quæ habebant iudiciis; misitque in Ægyptum Abdallam, et commendavit ei Christianos ac subditos: paulo tamen post imperio eum dimovit, cum

rescivisset quod tyrannide etiam superans antecessorem Asamam, duplicavit tributum, et signavit Christianos nota quadam, figura scilicet leonis; ita ut quicumque inveniuntur neque notam illam in manibus haberent, eorum manus amputarentur. Tacet interim de captivorum cæde: quam videtur fama atrocior vero apud Græcos Constantinopoli auxisse supra modum. Adeo ut in his domestico scriptori, longe minores injurias Christianis factas exponere solito, major etiam haberi fides possit, quam externo Theophani. Erit forte cum Alexandrinorum Antiochenorumque Patriarcharum historiam, eo quo hanc Hierosolymitanorum elaboravi modo, deductam dabo; quando insigni adjumento mihi erit hic auctor, præ aliis ejusdem nationis scriptoribus accuratus in componendis Califarum Ægyptiorum et Imperatorum Græcorum annis, Hegiræ item apud Saracenos et Æræ Diocletianæ apud Christianos usitatæ numeris: multaque ad ædificationem fideliumque correctionem præclara adnotans, puta quomodo anno Diocletiani CCCCLXVI Christi DCCCLIX, Christianorum hostis Merwan Ægyptum invadens delusus est a sanctimoniali quadam captiva, quæ ne violaretur unguentum ei promisit adversus vim cujuscumque gladii, idque in suo collo experiri jussit, prout fecit; sed eo successu, qui monstraret maluisse eam mori quam pollui: ipse vero paulo post pœnas ultori Deo dedit, in eorundem quos vexaverat Ægyptiorum manus incidens. Ab hujusmodi ergo scriptore, quem habemus Arabico Latine editum studio Thomæ Erpennii anno 1625; et non a nescio quo Mathia Chefneuf, discere nos convenit, qui Saracenorum Principes fuerint, et quando Christianis bene vel male fecerint.

teste Elmacino Historico accurato.

E

LOCUM TENENTES.

LIX SERGIUS EP. JOPPEN. intrusus.

LX STEPHANUS EP. DOREN.

LXI THEODORUS PRESBYTER.

Prælaudatus STEPHANUS, Dorensis Episcopus, et primus ejus, quæ sub Archiepiscopalis Hierosolymorum throni jurisdictione est, diaceseos, in libello præmemorato Pontificem docet, quod hæretici, attendentes perturbationem temporis, multos in Oriente per ambitionem decepisse noscuntur: asserit enim, quod SERGIUS, quondam Joppensis Episcopus, post recessum gentis Persarum, Loci-tenentiam Throni Hierosolymitani sibi arripens, non quidem per ecclesiasticam auctoritatem, sed per secularem potestatem, quosdam earum, quæ ad Hierosolymitanam diocesim pertinent, Sediua Episcopos contra Canones præsumpsit ordinare, qui ipse minime fuerat confirmatus. Difficultas est tamen, quomodo dicatur id Sergius præsumpsisse post discessum gentis Persarum, qui saltem ante Heraclii in Persidem irruptionem anno MCCXXII non videtur accidisse; et quomodo sic ordinati, post restitutionem Patriarchæ, non fuerint statim amoti. Baronius videtur illegitimam illam ordinationem, post Sophronii mortem factam supponere, cui favet quod illi eam sibi crediderint posse confirmari, si se applicarent novitati quæ a Paula CP. Episcopo defendebatur. Sed tunc potius facienda fuisset mentio Saracenorum Hierosolymas occupantium cum reliqua Palæstina, quam Persarum inde egressorum.

Mortuo Sophronio nultus Patriarcha suffectus est, F

154 Ut ut est, constat saltem ex eo loco, nullum fuisse vere Patriarcham post mortem S. Sophronii: quare mutatum cupio, quod ad Commentarium de eodem num. 41 insinuavi, fieri potuisse, ut Episcopus Theodorus, pater Theodori de Hierosolyma Romani

nedum Theodorus pater Theodori Papæ.

et Isam qui an. 740 captivos Græcos dicitur occidisse,

Ægyptiis Christianis valde favebat,

A *mani Pontificis ordinati anno DCCLIX, fuerit successor Sophronii mediatius vel immediatus, quemadmodum a Theodorico Pauli et Florario Sanctorum suggeritur. Nam id eo minus credi potest, quod prædictus Stephanus a prædicto Papa Theodoro constitutus fuerit Apostolicæ Sedis Locumtenens seu Legatus, ad illegitimas illas ordinationes, vel abolendas omnino, vel corrigendas reformandasque, in gratiam eorum qui se orthodoxos probarent. Quis enim dubitare potest, quin si ipsius Theodori pater tunc Patriarcha fuisset, alio prorsus modo processum foret. Quemadmodum vero ὁ Τοποτηρητής τοῦ θρόνου, Locumtenentia in throno, a Sergio Joppensi præter jus usurpata, Stephano Dorensi attributa fuit a Romano Pontifice: sic et deinceps credibile est alios atque alios institutos fuisse Τοποτηρητάς Locum-tenentes, usque dum iterum resumptus est titulus Patriarchæ, Saracenis pacificam totius Orientis possessionem adeptis per Imperatorum Græcorum ignaviam.*

Locum-
tenentiam
usurpatam
a Sergio
gessit Ste-
phanus Ep.

et an. 680
Theodorus
Presbyter.

B *Interim habemus anno DCCLXXX in Synodo Constantinopolitana III, Generali IV, Constantinum Pogonatum Imperatorem, exempla definitionis in ea sanctæ cum subsignatione sua mittentem Throno sanctæ Dei Resurrectionis id est Hierosolymorum, obtinente locum ejusdem honorabilissimæ Sedis THEODORO Deo amabili Presbytero. Hic est ergo, qui in Latinis Catalogis nominatur post Sophronium, perperam creditus pater Theodori Papæ, cui Theodoricus elogium texit quasi sedisset tempore Heraclii, adeoque ante annum DCCLI quo hic obiit, de illoque sic scribit: Iste Patriarcha fuit sanctus et devotus, creber in jejuniis et orationibus, regens Ecclesiam suam in magna pressura Gentilium: tamēā prospere multos Saracenos, in Jerusalem et in circuitu habitantes, convertēbat, et postea quievit. Cujus festum colitur XVII die mensis Martii. Claruit multis miraculis. Quæ utinam tam ab antiquioribus scriptoribus accepta probarentur quam ab auctore Florarii, easdem recentiores narrationes secuto, juxta quas etiam vocat Patrem S. Theodori Pupæ. Nos nec patrem, nec filium inter Sanctos relatos antiquitus novimus, et causam in illo errandi agnoscimus sumptam ab eo, quod Theodorus Papa diceretur esse filius Episcopi de Hierosolyma, quasi id foret idem ac Episcopi Hierosolymitani; cum debuisset intelligi Theodorus de Hierosolyma, scilicet natus, filius Episcopi, alicujus scilicet innotatæ civitatis, sub Hierosolymitano Patriarcha constitutæ.*

ITERUM PATRIARCHÆ

LXII JOANNES III.

Quamdiu post Synodum VI vixerit Locum-tenens Theodorus, et an alium habuerit potestatis sic diminutæ successorem, non habeo unde definiam. Primus post illam Sedis vacationem cum titulo Patriarchæ nobis sese offert in epistola S. Joannis Damasceni de Trisagio (quæ utinam Græce extaret) JOANNES beatissimus sanctæ Christi Dei nostræ civitatis Patriarcha, homo Dei divinissimus, de cujus ætate ne possimus dubitare, facit Damascenus in eadem epistola. Nam Anastasio monasterii Eutymiani Hegumeno, de solo Filio Trisagion intelligendum asserenti, suæque opinionis auctorem nominanti Joannem; Quidnam est, inquit Damascenus, quod loquente et vivente sancto viro hæc minime de eo dicta sint? quod autem ad ejus mentem attinet, Quisnam eam melius me novit? Nemo profecto: quippe qui, ut vere loquar, nullam unquam spiritualem doctrinam efflavit, quam mihi ut discipulo non communicavit. Ubinam vero discipulo? et quando? Existimo quod Hierosolymis, idque aliquamdiu post habitum mo-

S. Joannis
Damasceni
Magister

qui eum
Presbyterum
ordinavit,

nasticum assumptum a Damasceno: hunc vero D assumpsit sub annum DCCXXX (nisi fallor) quadragenario major; atque post paucos monastica exercitationis annos accersitus ob Hierosolymitanæ ecclesiæ gubernacula tenente, ordinatus est Presbyter. Atqui Epistola præcitata scripta fuit ex judicio Baronii circa annum DCCXL: tunc enim putat ille ab Anastasio suscitatum fuisse Petri Cnaphei hæresim, cui redarguendæ epistola ista servit: nec diu ante obierat Joannes, Damasceni magister: ipse ergo fuit qui hunc ordinavit, et discipulum exinde seu domesticum habuit.

157 Hæc chronotaxis non male cum ea convenit, quam auctor tabularum Theophani insertarum secutus, Joanni huic (de quo nec verbum quidem in ipso Theophane legitur) locum fecit juxta alios Patriarchas, Episcopatu ejus totos triginta annos adscribens, eosque exordiens cum anno quo imperium Justinianus recepit, qui est annus Christi DCCV, sic enim obierit Joannes hic anno DCCXXXV. Videntur autem Episcopi Orientales Saracenorum Imperio subjecti, quando hoc jam plene constitutum fuit firmatumque foederibus, etiam cum Imperatore Constantinopolitano initis, licet infideliter sæpe servatis; quemadmodum ex S. Joannis Damasceni Vita et Leonis Isaurici ad Damasci Præfectum litteris apparet; videntur, inquam, Episcopi tam Syriæ quam Palæstinæ, fortassis etiam et Ægypti, resumpsisse usum eligendi Patriarchas, electionisque suæ confirmationem ab Imperatore postulandi, non invitis Saracenorum Principibus; ita tamen, ut, sicut illi sæpe sibi arrogabant licentiam nominandi eum quem elegerint; sic et hi non raro, maxime in Ægypto eandem sibi sumebant licentiam. Atque id confirmari potest, non solum eo facto, quo, post amissam iterum seculo XII exeunte Hierosolymam, Isacius Angelus misit quos voluit Patriarchas (utique eo jure quo sui majores fecerant ante dominatum Latinorum) sed etiam ex proximiori hujus seculi exemplo, Constantini scilicet Copronymi circa annum DCCCL, de quo narrat Elnacinus, quod tempore Saffahi XII Califæ, jussit constitui Patriarcham Antiochiæ et Orientis Isacum, mandans ut quicumque ei resisteret interficeretur: et occisus est ejus causa Matraninus. Misitque ipse synodicam ad Abnachelem Patriarcham Alexandrinum et epistolam, qua jubebat ut eum admitteret aut ad se veniret; verum is neque admisit eum et nec ad iter se paravit. Venitque rumor in Ægyptum Isacum obisse Antiochiæ, Sedemque occupasse quemdam nomine Athanasium, idque subito factum fuisse ante solis occasum. At hoc secundo die mortuo, constitutus est Antiochiæ alius nomine Georgius: quem aliquanto post, in gratiam Episcopi cujusdam sibi amici removit Abugiofar, Episcopo in ejus locum suscepto, atque hic non scripsit Synodicam ad Patriarcham Ægyptiacum.

ordinatus
ipse an. 705.

et cerosimili-
titer confirma-
tus ab Imp.

CP

1

PARERGON IX.

An ex prætensa Thomæ Florentini attestatio-
ne satis constet de antiquitate tituli B. Ma-
riæ de monte Carmelo.

Attestationem in titulo propositam continet et examinat Pars I Propylæi antiquarii ante tomum 2 Aprilis: eadem hic iterare non est operæ pretium, sed nec expendere singula quæ in defensionem illius scripturæ vulgavit auctor Armamentarii. Faciendum hoc sibi sumpterat Reverendissimus monasterii Pistoriensis Abbas Tiberius Petraccius, antea totius sui Vallumbrosani Ordinis Procurator in urbe, scripseratque Commentarium bene longum, quo suam meamque tueretur sententiam: sed occultis quibusdam

Ad abolendam
notitiam evi-
dionem,

A quibusdam machinis abductus vel absterritus ille a proposito, differt exhibere promissam apologiam : nec habet amico facessere molestiam importunius exigendo, quod forte commodiori tempore vulgaturus ipse per se est. Satis habeo hoc Parergo ostendere, quod Attestationis illius propugnatores, nihil minus egerint ac ne conati quidem sint, quam quod operosissime videntur velle, etiam cum strepitu formæ judicialis et testibus coram Notario publico juratis.

ex quatuor capitibus probatum,

159 Rem paucis absolve. Argumentorum meorum summa ad hæc quatuor capita reducebatur. Primo, quod scriptura, quæ originalis et authentica esse prætenditur, atque adeo exarata anno MCCXII, testimonio ejus qui vidisse se scribebat Petracii, constaret litteris non Latinis, non Longobardicis, sed plane barbaricis, id est prorsus talibus qualibus scripsisset advena quispiam intra hos ultimos centum annos. Secundo quod prætensæ istius scripturæ antiquitati refragaretur quidquid tunc erat hominum eruditorum Florentiæ, qui sane sunt plurimi ilque nobilissimi, exemplo suorum Principum Magnorum Hetruriæ Ducum, scientiis omnibus excultissimorum : quorum primarios nominabam, Ferdinandum Ughellum Italiæ sacrae auctorem, et Carolum Strozium Senatorem commune urbis istius oraculum, utrumque tota eaque longissima vita in patriis monumentis scrutandis versatum. Tertio quod stylus ac dispositio seu forma totius contextus prorsus ejusmodi sit, qualis hodieque in usu est Notariis Florentinis, dissimilis ei quem antiqua VIII ac IX seculi instrumenta præferunt. Quarto quod eadem novitas deprehendatur in singulis pæne formulis seu phrasibus, prorsus aliis quam quibus utebantur antiqui, aut etiam uti poterant. Quid ad hæc TRIUMPHATORES ?

oportuisset specimen ipsarum litterarum exhibere,

160 Expectabam ego, nec putabam aliter facere posse, qui vellent ratione agere, ut ad specimen litterarum in controversiam adductarum primas ultimasque lineas æri incisas darent, cum aliis ejusdem fere ævi ac loci comparatas, sicut ego feci in prima parte Propylæi, prætensi diplomatis Horreensis specimen comparans cum vero Dagoberti Regis privilegio : quo facto si convenirent specimina, nec alinde fraus appareret, evicta esset prima primæ objectionis difficultas. Profecto non convenit certare verbis, cum rebus ipsis in conspectum allatis finiri controversia potest. Interim dimissa rei controversæ substantia, maluit TRIUMPHATOR Franciscus ad circumstantiam illam venire, quam addiderat Petracius, significans nobis audivisse se D. Antonium Contalberti dicentem, quod Florentini Carmelitæ diploma illud curaverunt scribendum in membrana a quodam Fratre Polono, qui tunc in Florentino degebat Carmelo, tunc scilicet, cum lis esset inter Senenses et Florentinos de primatu suorum conventuum. Hoc testimonium ut evertant, ipsum qui allegabatur Antonium induxerunt, ut coram Notario ac testibus sic loqueretur. *Ego Antonius d'Alberto et ex Antonio de Comitibus Alberti, dico et confiteor, quod cum hic annis præteritis essem in conversatione quorundam, qui profitentur et ambiunt antiquitatis intelligentiam habere ; sermoneque fuisset institutus de memoria collocata in claustris Ecclesiæ Carmelitarum Florentiæ, me dixisse, quod videram quemdam Patrem Polonum, qui Romam iter agens aliquamdiu in præfato conventu steterat, Bullam in dicta memoria specificatam conscribentem : et hæc dixi, quia ipsum videram, dum dictam bullam scriberet, sicut etiam me nunc ipsum vidisse scribere, dico et affirmo. Verum non dixi quod Præfatus Polonus dictam Bullam composuerit. Atqui hoc non dixerat de eo Petracius. Fateatur autem nobis Antonius, quo fine dixerit, quod scribentem vidis-*

potius quam testimonium hominis

verba sua in alium sensum torquentis :

set ? Numquid non ut aliorum confirmaret sententiam, qui unanimiter judicabant novitium figmentum illud esse, de cujus auctoritate querebatur ? Ita certe intellexit eum qui adhuc superest Capitaneus Cosmus de la Rena, ita Petracius, ita (nisi vehementer fallor) alii omnes. Præsumebant enim Antonium, ut sapientem, loqui apposite ad id quod querebatur ; adeoque de ipso originali, quod jactatur esse annorum nongentorum, non vero de exemplo seu copia, quam scribi vidisse vel non vidisse, nihil ad rem fariebat.

161 Pergit Antonius : *Non etiam dixi quod id factum fuerit, quia lis erat inter Carmelitas Senarum et Florentiæ de primatu suorum conventuum, et quod ob hanc rationem Florentini composuere diploma : quia numquam audiui a dictis Patribus quod cum Patribus Senensibus de dicto primatu litigarent, neque unquam vidi ullum processum prædictum primatum concernentem etc.* Neque hoc de Antonio Petracius dixerat. Unde hic ergo istud habuit ? Ipsum interrogate : ætatem habet, nescio an libertatem dicendi quod novit. Dum ea adhuc plena potiretur, scribebatque Commentarium mihi promissum, significavit per Illustriss. Antonium Magliabechium, quod controversiæ istius testem esset addicturus auctorem impressum ex Ordine ipso Carmelitarum. Possitne id facere an non possit, ad substantiam nostræ quæstionis non attinet : quare non volo in argumentum sumere diligentiam, a Senensibus in contrarium factam anno MDLXXII, qua sub Notarii publici fide curaverunt ex Chronica Mag. Pyrrhi Landucci, perducta usque annum MCCCXLII, describenda antiquiorum quarundam Chronicarum Senensium, lingua vulgari compilatarum, verba, pro Senensis conventus antiquitate facientia ; eaque sic authentica miserunt Romam. Substantia quæstionis nostræ in eo versatur, ut doceatur scriptura, de qua agitur, esse vel non esse originaliter scripta ab annis nongentis. Hæc quæstio non potest decidi certius, quam ipsamet ante oculos fideliter per sculpturam producta. Producere ipsam ego non possum, quia postquam innotuit Patribus Florentinis rem haberi suspectam, frustra fuisset omnis amicorum conatus pro obtinenda illius fidei expressione. Restat igitur ut ipsi, quorum magis interest, hoc faciant : quod ut expectavi, sic pergam expectare, prius quam in hac tantæ consequentiæ causa iis credam.

neque de causa actionis altercari :

E

sed ipso facto ostendere nullam subesse :

162 Ad secundum quod attinet, ipsorummet scilicet Florentinorum de re tota iudicium ; intelligo ex litteris inde ad me datis, non defuisse Patribus Florentinis curam hujus rei, ipsosque eum in finem adivisse varios, quos sibi sperabant esse fautores, accedente præsertim Reverendiss. P. Generalis commendatione scripto exhibita. Nolim ego alienæ fidei præstare me vadem circa hoc punctum, quia qui hæc scripsere nominari non volunt ; ne videlicet maledicentiæ hinc sibi paratæ gratis sese objiciant ea in urbe, ubi cum dictis Patribus non solum pacem volunt, sed etiam amicitiam, tum sua tum uxorum ac filiarum causa, occasione sacri Scapularis sacro isti Ordini pie affectarum. Sed quanto ii magis amici sunt et haberi volunt, tanto facilius esse debuisset permovere saltem aliquos eorum, qui doctrinæ et antiquariæ scientiæ fama excellunt, ut antiquam vere scripturam prædictam videri sibi testarentur, contra Ughellum, Strozium, Petracium, et alios, quos ibi notos nihil hic attinet nominare. Omnem porro admirationem superat, quod ne quidem potuerint adducere præfatum Dominum Contalberti, nescio qua ratione persuasum ut verba sur ad alienam voluntatem, ab obvio quem habebant aliique intellexerant sensu, detorqueret, etiam cum suæ æstimationis jactura non levi. Mirum est, inquam,

quod

F item audire sententias antiquariorum Florentinorum,

A quod nec eum saltem potuerint inducere, ut antiquitatem prætentam confirmando, ampliorem sibi gratiam promereretur.

pro quibus
facit Carme-
litarum de
tali anti-
quitate si-
lentium

163 Nonnemo illorum, quos ita dixi favere veritati a me productæ, ut ejus tamen eausa nolint in contentionem venire cum viris sibi alias caris, mihi suggessit, ingens præjudicium ad alias certiores rationes posse ex *Compendio Historico Carmelitani ducti, cum indulgentiis et privilegiis ejusdem Ordinis, composito ab Adm. R. P. Mag. Petro Lucio de Bruxellis, Sacræ Theologiæ Doctore, atque ex lingua Latina in vulgarem traducto per R. P. Franciscum Minuccii de Rullo S. Th. Cursorem in eodem Ordine, et dedicato Serenissimæ Magnæ Ducissæ Hetruricæ, impresso denique Florentiæ apud hæredes Jacobi Juncti anno 1595 in duodecimo. Ibi enim pag. 103 leguntur hæc verba, ex Italico a me Latine reddita: Anno MCLXVIII die ultima Junii, in Sabbato mane fuit soluta ecclesia Carmeli Florentini, tempore Nicolai Gallici Generalis. Pag. 135 ad Generalatum Joannis Grossi: Ejus tempore et anno MCCCCXII in octava Paschæ, quæ tunc cadebat in diem XIV Aprilis, Reverendissimus Americus Corsinus, primus Archiepiscopus Florentinus, consecravit nostram ecclesiam Carmeli Florentini, assistentibus sibi Reverendissimis Bennozia Federighi Episcopo Fesulono, et Antonio del Fede Carmelitano Episcopo Suanensi.*

B

usque ad hoc
seculum:

164 Notandum est autem quod Lucius iste, licet origine Belga, multis tamen annis Florentiæ vixerit, ibique inpresserit tum alia opuscula, tum Bibliothecam Carmelitanam Trithemii, suis illustratam annotationibus et partibus pluribus auctam: qui profecto, inquit amicus iste Florentinus, uti et interpret ejus Franciscus, si quid de prætensa antiquitate et fundatione anni DCCXLIII cognovissent, non omisissent illam: sed magno cum apparatu et pompa voluissent *Compendio isti Historico insertam. Quod cum non fecerint, illique vixerint sub finem seculi præcedentis, merito præsumitur, eam tunc necdum fuisse notam; recteque fecisse Reverentiam vestram, quod parte 2 Propylei antiquarii capite primo, proposueris examinandum Florentinæ fundationis antiquitatem, ut primum hoc seculo excogitatum: nec esse absimile vero, quod circa idem tempus composita fuerit, quo ipsam scribi vidit Antonius Contolberti.*

et stylus ac
formula om-
nes recentes,

C

165 In tertio quartoque puncto nihil repugnant TRIUMPHATORES, neque negare audent hujus omnino ævi esse stylum ac formulas: quod perito cuivis antiquario satis esse ad convictionem solet. Constat enim annorum decursu, uti linguas et vestes aliasque res omnes humanas, quæ in perpetuo fluxu sunt, sensim sine sensu, sic et notariæ praxim mutari; adeo ut intra lapsum paucorum seculorum ingens, si non in toto, saltem in parte appareat mutatio; quæ inter similia longo usu versatis indicium pœne infallibile præbeant ætatis suæ: sic ut vix possibile sit aliquid vere antiquum scriptum produci, cui non inveniantur alia ejusdem fere loci ac temporis in plerisque similia, unde probari possit illius sinceritas. Tale nihil faciant TRIUMPHATORES, sed intricatissima gradientes via, sibi lectorique suo offundunt tenebras (quas imputant mihi, et quibus discutiendis immorari non vaeat) toti in eo, ut meam crisin circa veri falsique discrimen suspectam reddant Fratribus suis, et si possint etiam aliis quibuscumque. Sed quoad alios adeo proficiunt nihil, ut vel nunc maxime viri in ecclesiastica ac seculari potestate eminentes, meum de ejusmodi rebus exquirant judicium; quos inter nuper fuit Reverendissimus sacri Palatii Magister ex Eminētissimi ejusdem Cardinalis voluntate, nunc Cardinalis etiam ipse, Eminētissimus Capisuecus ex Ordine Prædicatorum. Ego tamen eos malle ad principia a me deducta

in quibus vi-
deor non
male fun-
dasse senten-
tiam meam.

recurrere, quam invidiosæ plenum opus aleæ, in quo consultius sæpe sit veritatem tacere quam promere, mihi imponere consulendo de singulis. Quo loco TRIUMPHATORES crisin meam habuerint, haud magni facio. Pæe memoriæ Petrus Antonius Peckius, Carthusiæ Liraniæ et Antuerpiensis ac rursum Liraniæ succe-sive Prior, Commissariusque ad inspicienda sui Ordinis per Belgicas provincias vicinasque Germanicas constitutus, idemque Cancellarii Geldriæ filius, atque a prima juventute versatus in Jurisprudentiæ studio et usu forensium rerum, post Aprilem editum sic ad me scripsit Lira XVII Aprilis: *Dum exemplarium in refugio nostro Antuerpiensi depositorum expectatur compactura, nostræ interim curiositati facere licuit satis per inspectionem exemplaris compacti P. Bollio missi: ubi mihi præ ceteris lectu jucunda fuit doctissima solidissimæque refutatio Florentinæ fundationis Carmelitarum, ab ipsis pro suæ antiquitatis assertionem ridicule productæ; atque in posterum ab eruditis (ut reor) omnibus pro fabula habendæ, nec facile reperturæ inter illos ipsos Patres, qui ad comparandam ei fidem stringere calamum audeat. Ita vir ille a singulari eruditione, virtute, prudentia, atque modestia laudatissimus in suo Ordine, qui modum posset videri excessisse, nisi excusaret evidentia agnitæ falsitatis.*

D
AUCTORE D. P.

E

LXIII EUSEBIUS vel BASILIUS.

Prieeuntibus bactenus antiquorum Patriarcharum Catalogis, et coævorum fere auctorum Orientalium scriptis, satis commode progressi; ex primæ ætatis claritate descendimus in medii ævi tenebrarum caliginem: quia gementibus sub duro Saracenorum jugo Ecclesiis Syriæ et Ægypti, atque imprimis Hierosolymitana, nemo fuit qui Patriarcharum in hac successionem investigaret, nisi postquam victoriebus Latinorum armis liberata urbs sanata est, et sacrorum Christianorum cultus ibidem cepit caput attollere. Ex hoc tempore turmatim efflorescere Scriptores Belli sacri, ex iis fere qui testes oculati aut etiam pars magna rerum ageandarum fuerant, nec omiserunt aliqui inter memorias, quas diuturna calamitas Hierosolymis reliquas fecerat, scrutari notitiam præcedentium Patriarcharum, nonnullamque eorum seriem texere. Sed hoc non ita plene consequi potuerunt, quin aliqui eorum diligentiam fugerent, quos aliud agentibus, fortuna non minus, quam sedula curiositas obtulit, quemadmodum in consequentibus apparebit: eo enim profectum est, ut paucos desiderari credam qui ad notitiam nostram non venerint. Catalogorum istiusmodi unum habemus in Collegii nostri Brugensis Codice insigni membraneo, ubi post Roberti et Fulcherii Hierosolymitanam historiam, invenitur *Descriptio locorum circa Jerusalem adjacentium, et ad hujus calcem recensentur nomina, primo Episcoporum ac Patriarcharum usque ad Fulcherium, deinde Regum Judæorum ac Latinorum usque ad Baldwinum III, tum Principum Edessanorum, Galiliæ ac Tripolitaniæ. Qui omnes cum finem habeant circa annum MCL, nihil mirum est si in tota præcedente Terræ-sanctæ descriptione de Carmelitis verbum sit nullum, utpote non nisi sub Amalrico, Fulcherii successore, congregari cœptis. Atque hæc in transitu dicta sint occasione Catalogi Latini, sæpe nobis appellandi indiscreto Brugensis aut Rubicæ-vallensis MS. nomine, ejus ætatem necesse fuit describere, et vel ex illo de Carmelitis silentio prout fuit confirmare. Nunc ad Patriarchas Joannem III subsecutos progredior, prout eos potero undecumque corradere; corriget doceri petens a quocumque, qui forte invenerit aliquem vel prætermissum, vel non suo loco ac tempore positum.*

Intermissa
continuatio-
ne Catalogi
Patriarcha-
lis Græci per
4 secula.

F

habemus Latini-
num scriptum
sec II

A 167 Prædicti Catalogi, initio prosecutionis tentatæ, in nostris illis MSS. perquam imperfecti sunt: quippe qui præteritis *Locum-tenentibus*, et eo quem dixi *Joanne, Damasveni magistro*, ordinem suæ successionis resumunt in *Theodoro*, eique successorem subjungunt *Eliam*: utrumque vero Theodoricus Pauli ad altiora quam par sit tempora subvehens, primum quidem confundit cum patre *S. Theodori Papæ*, secundum vero dicit adhuc tempore *Heracii præfuisse Ecclesiæ, cum magno incremento subditorum suorum*: quæ omnia ex jam positis refelluntur. Sed neque *Joanni*, sub annum MCCXXV mortuo, immediate potuit successisse *Theodorus*. Extat enim illius Synodica epistola de sua fide et electione, probata in Actione in Synodi in Nicænæ, prout directa fuit ad Patriarchas alios Orientales duos, *Cosmam Alexandrinum et Theodorum Antiochenum*, qui non nisi circa annum MCCXLII ordinationem suam ipsinet acceperunt. Huic ergo annorum VI aut VII hiatus supplendo *Eusebium* quemdam nobis offert Vita *S. Madalvæi Verdunensis Episcopi*, qui colitur die IV Octobris quemque ab anno MCCXXV ad MCCXLII Cathedram illam tenuisse satis evidenter demonstrat. Richardus Wassenburgius, lib. 2 Antiquitatum Galliæ Belgiæ; quantumcumque alii aliter senserint, quia ex Vita ipsa, non valde accurate nec a cævo scripta, nihil certi elici quoad tempus potest. Dicitur enim quod Sanctus iste, postquam Sedem illam, dissensione Principum et turbine bellorum plurimum desolatam, mirabiliter reformavit, sepulcrum Domini in Hierusalem devotissime visi'avit. Hoc autem cum faceret, intellexit Eusebius Patriarcha adesse virum Dei: quem ad se accitum cum magno accepit honore. Qui cum sanctitatem conversationis ejus miraretur, et eum secum retinere cogitaret quumdiu moneret in vivis; revelatione divina est admonitus, ne propriis intentus, aliorum invideret utilitatibus; nec detineret peregrinum, cum jam ejus filii indies Patris sui præstolarentur recursum. Dimisit ergo eum Patriarcha, dans ei calicem crystallinum, opere mirifico sculptum, in mutui pignus amoris una cum multis aliis Reliquiis.

vel Basilium
usque ad 742.

C 168 Prædictus quidem Wassenburgius iter istud *S. Madalvæi* usque ad extremam fere senectutem ejus annumque circiter MCCLVII differt, sed nulla cur id faciat ratione allata, multo minus cur pro *Eusebio* velit substitui *Basilium*; et quidem sic, quasi ad id coactus ratione chronologica, quæ convicerit, Sanctum Episcopum multo citius e vivis excessisse, quam statuatur Hugo Flaviniacensis Abbas, qui sub finem XI seculi scribens Chronicon Verdunense, mortem istam usque ad annum MCCXXVI differendam contendit, atque sub Hadriano Papa, adeoque post annum MCCXXI peregrinationem istam factam dicit. Hujusmodi *Basilus* necdum mihi innotuit; qui si inveniatur Hierosolymis sedisse ante *Eusebium*, locum ille suum per me non amittet: donec tamen aliter probatum fuerit, dicam *Eusebium* immediate successisse *Joanni*. Cum autem jam inde ab anno MCCXXIV Leo Isauricus cœperit imagines oppugnare, edito de iis abolendis decreto; eamque impietatem continuaverit filius ejus Constantinus Copronymus, et nepos Leo Chozares usque ad annum MCCXXX; Orientales Episcopi turpissimam hæresin execrati, ab eorum se communione segregaverunt: unde consequens fit, quod in eligendis Patriarchis eorundem vel nullam vel exiguam habuerit rationem.

LXIV THEODORUS.

Mortuo Leone Copronymi filio, ad abolendam Iconomachiae labem, Constantinopolitanus Patriarcha electus *S. Tarasius*, ejus Vitam deduximus XXV Februarii, sub Christianissimo Constantini et matris

Monachi Syriæ
ad Synodum 2
Nicænam

ejus Irenes imperio, censuit concilium Œcumenicum in urbem Nicæam convocandum, annuente Romano Pontifice: eumque in finem etiam ad Orientales Patriarchas direxit Legatos suos, non obstante periculo vitæ quod eis poterat a Saracenorum nequitia obvenire. Sed monachi Syriæ, in quos primi inciderunt, sibi ipsisque et suis Patriarchis ab ea legatione metuentes, utpote facile datura ansam suspicacibus et crudelibus Barbaris, ad novam aliquam afflictionem addendam satis superque afflictis; consilio inter se inito, ipsorum Patriarcharum nomine, cum Legatis remittendos ad Synodum censuerunt eorum Syncellos, quibus et litteras suas tradiderunt cum hac conclusione, sicuti legi potest Actione in prædictæ Synodi: Ad munitionem humilium litterarum nostrarum satisfactionemque Beatitudinis vestræ atque Imperatorum nostrorum; censuimus etiam exemplar Synodicarum Theodori, sanctæ memoriæ Patris nostri et Patriarchæ Hierosolymorum, subjiciendum his quæ scripta sunt a nobis. Hunc autem libellum, secundum solitum Ecclesiæ ritum, idem sanctæ recordationis scripsit beatis et alii termini Patriarchis, Cosmæ scilicet Alexandriæ et Theodoro Antiochiæ Theopetros, qui et reciproca Synodica eorum, dum adhuc viveret, accepisse noscuntur.

170 Hinc porro facile erit intelligere, quo anno Theodorus sedere cœperit. Etenim Elmacinus lib. I cap. 17; Anno inquit Hegiræ cxxviii obiit Alexander Patriarcha Jacobitarum Alexandriæ, in cujus locum substitutus est Cosmas, qui ut menses sedit quindecim, vita quoque defunctus est die ultimo Bannæ, id est XXIV Junii. Dicitur quoque Patriarcha factus anno ultimo Leonis Regis Romanorum, videlicet Isaurici, defuncti XVIII Junii anno MCCXLI; cœpit ergo Cosmas circa finem Martii anni jam dicti, et sedit dimidio anno sequenti. Quod ad Antiochenum Patriarchatum attinet, dicit quidem Elmacinus, quod post mortem Joannis, constituti anno I Isami, id est Christi MCCXXVI, mansit ecclesia sine Patriarcha usque ad tempora Abdallæ Safahi, qui cœpit regnare MCCXLIX; et cum hoc convenit, quod deinde lib. 2 cap. 2 dicitur Copronymus Antiochiam misisse Isacum, tempore ejusdem Safahi; sed hoc non impedit, quo minus, sicut ante hac Hierosolymis, sic et tunc Antiochiæ fuerit Locumtenens sedis Patriarchalis Theodorus, quem Iconomachus Leo noluerit confirmare, quemque nihilominus Episcopi Syriæ veluti Patriarcham habuerint. Manet interim quod Hierosolymitanus Theodorus ordinatus fuerit saltem MCCXLII. Quando autem obierit non æque facile est definire; sicut nec dicere, utrum qui tempore Synodi Nicænæ in vivebat Elias Princeps Pastorum Eliæ, sicuti nominatur in Vita *S. Tarasii*, mediate vel immediate successerit Theodoro. Quare hic etiam locus esset Eusebio, si hunc sedisse post Theodorum constaret, pro anno MCCXXI, sicut vult Hugo Flaviniacensis: et ante eundem Theodorum dari posset locus Basilio Wassenburgii, si de eo etiam certius aliquid haberetur. Sit ergo tantisper ad supplendum locum, forte alias vacaturum, et sub restrictione gratiosa, Hierosolymorum Patriarcha.

LXV BASILIUS vel EUSEBIUS.

LXVI ELIAS II.

THEODORUS intrusus et ELIAS iterum.

Monachi Syriæ, legatos suos (ut jam dicere cœpimus) sub annum MCCXXXVII missuri ad Tarasium Constantinopolitanum, in Epistola quæ fuit Nicænæ secundæ Synodo exhibita, sic eos alloquuntur: Nostis, Fratres, qualiter, per pusillum accusationem, exul factus

mittunt Syno-
dicos Theodori
ad Theodorum
et Cosmam,

quorum hic
Alexandriæ
an. 741
Episcopus,

iste Antio-
chiæ saltem
Locumten-
ens fuit

P
VIDE APP.
TOM. VII MII
NOT 8"

Elias fraude
Theodori ex-
pulsus,

A factus sit a nobis ad duo millia milliarum, is qui regendum Thronum Fratris Domini suscepit, videlicet Elias : quomodo autem id contigerit, narratur in Vita S. Stephani Sabaitæ, danda ad xiii Julii. Hic enim Sanctus, consultus a pseudo-monacho quodam Theodoro, an successurum sibi esset votum, quod habebat in animo, nec tamen verbis volebat exprimere; quale id esset explicavit homini de superbia increpito; sed futurum quoque eidem prædixit, ut in occupato majæ Patriarchali Throno, nec requiem nec diuturnitatem haberet. Et ille quidem hoc contemnens, ea qua per fratrem medicum valebat apud Protosymbolum Saracenorum gratia, tantum effecit, ut Elias relegaretur, substitueretur autem ipse; sed ad breve tempus. Quia, uti sanctus Senex prædixerat, Superbus ille atque arrogans Theodorus, suo jam voto potitus, seipsum in profundum peccatorum barathrum voluntaria præcipitatione dejecit; dirisque et execrationibus quas meruerat obnoxius, in Perside male vitam finivit : sanctissimus vero Patriarcha Dominus Elias ad proprium remeavit Thronum, festive honorificeque remissus; et Patriarchali dignitate multipliciter fruens per annos complures, sancte ex hac vita migravit, successoremque in Theadelphico Throno accepisset Syncellum suum Dominum Georgium.

codem dejecto
restituatur,

et moritur
post an. 797.

172 Sed ut cito commeritam pœnam refulerit Theodorus, non tamen etiam cito restitutus Elias fuit : antea enim in eadem Vita dictum fuerat, quod beatus ille Pontifex per injustas fraudes falsasque calumnias delatus ad Protosymbolum fuerat : qui confestim eum in Persidem transferens, vinculis et custodiæ traditum ad multos annos, ἐπὶ γρόβους ἰκκνός, inelenter conclusit. Ex actis porro Martyrum Sabaitarum, datis et illustratis xx Martii, constat, eundem Eliam, ejus reditum prædixerat Stephanus anno dccxcv mortuus, biennio post, cum Lauras invaserunt prædones barbari, adhuc in vivis fuisse. Dicitur enim num. 3 bellum civile inter Saracenos, quod istam latronibus occasionem peperit, suscitatum anno ab orbe condito series millesimo ducentesimo actavo... indictione v, id est, anno vulgaris Æræ mcccxcvii, cum Hierosolymitanæ ecclesiæ beatissimus Patriarcha Elias præsideret : qui tamen aut eodem aut sequenti mox anno obiit. Ut igitur aliquammultis annis suæ restitutioni supervixerit, neque omnino breve exilium fuerit, videntur E hæ tempora sic ordinanda, ut Patriarcha factus ante annum dclxl, post septimum vel octavum Sedis annum abductus in Persidem sit, subintruso in ejus locum Theodoro, ibique manserit usque ad tempus Nicænæ Synodi cui per Syncellum suum Joannem adfuit : mox autem reductus cum gloria, adhuc octo vel novem annis tenuerit Cathedram; annis ferme quadraginta partim in Patriarchatu partim in exilio expletis. Theodorus autem debet fuisse intrusus anno dclxlvi; siquidem Synodica ejus, ad Romanum Pontificem scripta ex more, missaque per Constantinum Presbyterum, non nisi mortuo Paulo (hic autem obiit mense Junio) perlata est Romam in manus Pseudo-Papæ Constantini, sicut ipse ad Pipinum Francorum Regem scribit. Et hæc epistola scripta erat Græce et Latine, ut qualis fervor esset in Orientalibus Ecclesiis pro Imaginum conservatione cognosceret Apostolica Sedes, quemadmodum videre est apud Baronium ad eum annum num. 7; meminitque etiam istius Epistolæ Hadrianus Papa super eodem argumento ad Carolum Magnum : quæ res Theodori intrusi nomen in historia ecclesiastica conservat, licet in Latinis catalogis non habeatur expressum, uti nec merebatur.

Theodori intruso spectat
ad an. 767.

173 Qualis autem absente adhuc Elia esset Christianorum status in Syria, præfatorum monachorum declarata epistola, quam exordiantur testando, quod

Maji T. III

legentes Constantinopolitanæ Ecclesiæ libellos de D
extinguenda hæresi Iconomachorum, quæ fuerat dominata, tremore et gaudio fuerint repleti, Tremore quidem, inquit, propter timorem eorum quibus ob peccata nostra servire decreti sumus, quique vere sunt impii ac per singulos dies occasiones requirunt ut nos morti tradant : gaudio vero, propter veritatem orthodoxæ fidei, quæ fulget in vis solarium more radiorum, et luculentissimam explanationem Apostolicorum dogmatum et paternorum. Narrant deinde qua ratione duo Legati, circumspecte et prudenter agentes, quam secretissime ad ipsos accesserint, causamque adventus sui significaverint, præhabita silentii fide, propter formidinem inimicorum Crucis. Quibus intellectis, relatisque Deo pro miraculo tantæ mutationis gratiis; Consideravimus, inquit, contaminatæ nationis cognoscentes contra nos infestationem, retinere eos qui missi sunt, et prohibere appropiare his ad quos missi sunt, videlicet Patriarchis; ducentes eos in medium nostrum, et admonentes plurimum ne iaducerent turbationem, imo ut specialius dicamus, exitium quiescentibus et Dei gratia pacificatis Ecclesiis, vel populo mirabiliter jugo servitutis afflicto, et importabilium illatione tributorum oppresso. Erat ergo pax ecclesiis Orientalibus, quoad doctrinam, prout declarare jussi sunt, qui cum Legatis remittebantur, Patriarcharum duorum Syncelli; sed afflicto populo, non quidem ab exercitio suæ religionis prohibito, sed gravibus oppresso exactionibus et serviliter habito.

Miser status
Christianorum in Syria
hoc seculo 9.

LXVII GEORGIUS.

Ita nomen legimus certissime expressum in præcitata S. Stephani Sabaitæ Vita. MS. Brugense, vicino nomine et facile alternabili, Gregorium scribit, MS. Rubicæ vallis Sergium, quod et Theodoricus sequitur; addens quod fuit vir magnæ sanctitatis et litteraturæ, qui post multa sanitatum et doctrinæ insignia quievit in pace. Certius nobis est ex Annalibus Francorum Metensibus, seculo x scriptis apud du Chesne, quod huic Patriarchæ, circa annum mcccxcix ordinato, cura fuerit Christianos Principes ad Terræsanctæ liberationem excitare : nam eodem anno Monachus quidam de Hierosolymis veniens, Reliquias multas attulit Regi, scilicet Francorum et Longobardorum Carolo, ex parte Patriarchæ Hierosolymitani : quem anno mccc idem Rex absolutum remisit, et cum eo Zachariam Presbyterum de Palatio suo, et per illum multam pecuniam, dispertiendam per illa loca sancta, ubi Dominus noster corporaliter est conversatus. Revertens autem Hierosolymis in Occidentem idem Zacharias, Carolum Romæ invenit, Idibus Decembris ejusdem anni; adducens secum monachos duos, sibi a Patriarcha adjunctos. Erant autem monachi isti, unus de monte Oliveti, alter de Bethleem : qui benedictionis causa claves sepulcri Domini ac loci Colvarie, clavem etiam civitatis cum vexillo detulerunt. Eos autem Rex benigne suscipiens, aliquot dies secum detinuit, et mense Aprilis remuneratos absolvit.

Ordinatus
an. 799

1^a
a Carolo
Magno petit subsidia.

175 Theodoricus Pauli post Georgium (sive, ut ipse appellat, Sergium, successorem Eliæ, male ab ipso relati ad tempora Heraclii, ut ad Caroli Magni ætatem perveniat) quatuor ex ordine Patriarchas numerat, Leontinum, Athanasium, Christodulum, Agathonem, quibus sous locus infra dabitur; tandemque longam textit de S. Joanne Patriarcha ex Ordine Carmelitarum narrationem : quem ait ab Adriano Papa ordinatum, eadem scilicet hic omnia repetens, quæ antea minus apto tempore dixerat de Joanne xliiv : et deinde addit, quod hic Joannes, persæpe a Saracenis expulsus cum ceteris Christicolis, et restitutus sit mediante pio Constantino Imperatore, qui septies expulerat ab Hierosolymis Payanos, sed eo re-

1^a
Fobula de
Joanne Pa-
triarcha,
quem ordi-
navit Adria-
nus 1

VII ccdente

A cedente praevaluerant... Tandem ex toto expulsus, venit
 AUCTORE D. P. Constantinopolim ad Constantinum et filium ejus Leonem, et cum eo Joannes Neapolis Sacerdos, et David Hierosolymitanus Archipresbyter, quos ille ad Carolum misit... qui Regem Parisiis invenerunt. Litteris vero lectis quas hi attulerant, per Turpinum Remensem Episcopum Imperatoris, expeditioneque in Terram-sanctam indicta, ivisse dicitur Carolus cum exercitu Constantinopolim, et inde Hierusalem, ubi cum ad ultimum venisset, infidelibus partim occisis et partim effugatis, S. Joannem Patriarcham in Sedem suam recollocavit, et Terram-sanctam Christianis restituens in bono statu eam reformavit. Praeterea habita et victu Jerusalem, Xenodochium ibi construi jussit, et bibliothecam ingentis expensae compegit et inde repatriavit. Meræ nugæ omnia, ex apocryphis Pseudo-Turpini scriptis accepta, quæ retulisse refutasse sit. Quis enim non videat, ut cetera taceam, quam impossibile fuerit Joannem istum fuisse Patriarcham a tempore Constantini Copronymi (egregii scilicet pro Ecclesia pugilis, qui septies recuperaverit urbem sanctam) usque ad tempora Adriani Papæ, per annos ut minimum quadraginta, quando noti certique sunt quos deduximus tot alii Patriarchæ? Ignoscimus tamen libenter Theodorico, ignoscimus et Joanni Trithemio, Scriptores Carmelitas sine examine secutis, ut dicerent quod istum Joannem Adrianus Papa I, propter eximiam doctrinam et vitæ excellentiam, de monasterio Montis Carmeli sustulit, et in Patriarcham sanctæ urbis sublimavit: cui etiam Trithemius addit, iisdem auctoribus eademque fide, quod nonnulla præclara syntagmata edidit, de quibus extat volumen insigne de Principio et profectu Ordinis Carmelitici, et claruit anno Christi DCCLXX.

VIDE APP.
 TOM. VII MAJI
 NOT. 9°

LXVIII FORTUNATUS.

In præcitatæ Metensibus Annalibus ad annum DCCCL, narratur, quomodo eodem anno XIII Kalendas Augusti, venit Isaac cum Elephanto et ceteris muneribus, a Rege Persarum missis, in præsentiam Imperatoris, videlicet Caroli, a Leone Papa ante sesqui annum coronati. Anno autem DCCCL venit quoque Fortunatus Patriarcha de Græcis, afferens secum inter cetera dona duas portas eburneas, mirifico opere sculptas. Rex ille Persarum sive Saracenorum Califa erat Abugiofar Haron Rasjodus, qui et dictus fuit Abu-Muhammed Haron, et Califatum tenuit ab anno DCCCLXXXVII ad annum DCCCIX, perquam amicus Principibus Christianis, et humanus erga Episcopos sibi subjectarum Provinciarum, uti ex Elmacini historia apparet. His autem inter sese hoc modo congruentibus; verosimilior fit prolixa de Fortunato Hierosolymitano Patriarcha narratio, contenta in libello de successoribus S. Hildulfi, ex Archiepiscopo Trevirensi Abbatis Mediolacensis in Vosago, ubi dicitur, quod prædictus Fortunatus, animadvertens apud Aaram Regem Persarum pluris haberi amorem Caroli quam quorumcumque Principum (quod etiam patefecerunt dirigendo ei solum quem habebat Elephantum) per Diaconem Reliquias Ligni Possionis transmisit, illique multa prece contestatus exegit, ut prædicto Aaron legationem per suos inferret hujusmodi: Omnimodis tuam Clementiam precor, pro loco Resurrectionis Domini Dei mei et sancta Sion, ne tuo luxamento a gentibus possim calcetur; neque Religionis Christianæ Pontifici, debitum cultum ibidem exequenti, contradicatur. Qui cari sibi Principis amicali suggestionem adeo delibutus est, quatenus dispositioni ejus adscribi reverendum locum juberet.

177 Hac de causa Diaconem suum ad Corolum iterato cum munusculis destinavit: tertio autem ipsemet veniens mutua visione satisfacere communi affectui,

offendit Principem, de sedandis Mediolacensis monasterii turbis et electione Abbatis consultantem: qui ob id divinitus sibi destinatum illum existimans, sua suorumque Episcoporum qui aderant multa suasionem ac prece, eum inducit, quatenus susciperet curam istius monasterii. Cujus sanctitatis excellentia priorisque Apicis reverentia stirpitus est sopita claustralis discordia. Fuisse equidem dicitur recalcitrans hic Domini famulus, corpore exilis et exiguus, facie et conversatione Angelicus, barba sublonga canisque respersa decoratus. Prædix in augmentum loci in diebus ejus collata sunt numerosa, chartarum monumentis huc usque notissima... Beatus autem Fortunatus, meritis tandem et ætate consumptus, huic temporalitati IV Kalendas Martii est subtractus, atque ad perpetuum stantium dierum infinitatem perductus. Hujus veneranda gleba post bases altaris beati Papæ Gregorii decenti sepulturæ est tradita: anni vero regiminis ejus Mediani monasterii reperiuntur viginti. Ita libellus iste, paulo ante annum Christi millesimum compositus; juxta quem Fortunatus in Galliam advectus anno DCCCII saltem usque ad DCCCXXIII vixit; existimarique poterit factus anno DCCCII Patriarcha, Græco fortassis nomine Eutychius vel Macarius, sumpto consilio remanendi in Europam, quietique monasticæ inhærendi, renuntiasset Clero Hierosolymitano ut alium pro se Patriarcham eligerent.

suscipit curam Mediolacensis Abbatia,

defunctus an. 821.

LXIX THOMAS.

Annales Francorum ab anno DCCVIII ad DCCCVIII deducti, et tomo 2 Francorum àu Chesne ex Joannis Tillii MS. editi, confirmant nomen successionemque hujus Patriarchæ, in Catalogis immediate post Georgium relati, prætermisso Fortunato; forte quia male Græcos habuit, eum a patriis ritibus ad Latinos transisse; nisi quis dubitare malit utrum vere Patriarcha fuerit, creditus tamen sit, eo quod esset Patriarchæ Syncellus seu Chorepiscopus. Dicitur autem in præfatis Annalibus, quod anno DCCCVII ad Imperatorem pervenerunt monachi de Jerusalem, Georgius et Felix, qui legatione Thomæ Patriarchæ fungebantur. Vix autem dubitamus quin hic idem sit, qui in Actis Martyrum Sabaitarum laudatur num. 24 ut optimus medicus idemque pietissimus Abbas, posteaque ordinatus veteris Lauræ Regumenus. Nam ab auctore Vitæ S. Stephani Sabaitæ, scriptæ intra decimum aut duodecimum ab obitu Sancti a Theoctisto discipulo ejus, nam. 136 dicitur is, qui, tunc cum Vita scribebatur, id est circa annum DCCCV, Theadelphici Throni gubernaculis præsidebat Dominus Thomas, ante annos aliquot (cum vivebat Sanctus amitamque Leontii infirmam non morituram prædixit) in civitate curam gessisse infirmorum, utpote qui medicus esset peritissimus, doctrinaque et experientia plurima exornatus; qui que secundum Deum vivens, Sanctorum Cosmæ et Damiani imitaretur conversationem, gradum obtinens Diaconatus. Diu autem Patriarchatum Thomas tenuit, siquidem post Leonis Armeni mortem anno DCCCXXI, pacata aliquantum Ecclesia et Iconomachorum furore tantisper mitigato, regressus Constantinopolim S. Theodorus Studita, gratulatorias ab eo accepit litteras, ad quas ille respondens (ut est apud Baronium anno jam dicto num. 55) Quanto, inquit, nos humiles affecti fuermus gaudio, ex sapientissima qua per nos epistolam dignoti estis allocutione, perspicere licet supremæ Beatitude Tuæ, qui Apostolico gradu supereminentes et Fratris Domini per legitimam successionem personam agentes, vel nudo assatu honorare nos inglorios poteratis. Atque post alia, Quid hoc rei est, inquit, quod fervente hæresis persecutione convenit sublimium Sedium Antistites, tamquam Spiritus adjutores et Apostolicis Consiliis

Loco Fortunati substitutus,

legatos mittit an. 807

F

et an. 821 scribit S. Theodoro Studita.

Anno 203
 veniens ad
 Carolum M.

* an Summum?

cui antea bis legatos miserat,

A *Consiliis plenos, fraterno animo commoveri, manumque pro veritate certantibus computiando porrigere?* Indicat denique, quod non sic essent res Constantinopoli, quemadmodum opinabatur Thomas, quoniam hiems quidem transit, nonnumquam tamen ver exaptatum, sed solum serenitas quædam affulget, et hæc per nebulam ab aurora. Itaque ait factum esse, ut nec collectæ quidem, quemadmodum cupiebat, factæ sint, nisi admodum tenues. Hinc intelligitur quæ fuerit summa litterarum Thomæ, qui non diu postea supervixit.

LXX BASILIUS.

Mortuo Michael Balbo, qui Leonis Armeni tyrannidem extinxerat, non aboleverat hæresim, succedens filius ejus Theophilus anno dcccxxix, eandem cœperat profiteri, sicut et fecit quoad regnavit, totis duodecim annis sacrarum Imaginum cultores persequens, cum tres simul Patriarchæ Job Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, et BASILIUS Hierosolymitanus ipsi scripserunt, longa dissertatione divinas Imagines sanctas adstruentes ac veneratione habendas. Testatur hoc Constantinus Porphyrogeneta in B in Oratione de Christi imagine Edessena, quam in Manipulo originum rerumque Constantinopolarum, post Allatii Diatribam de Symeonum scriptis, vulgavit Combesius: in quo etiam Manipulo dictam Orationem sequitur jam indicata Sedium Orientalium Synodica ad Theophilum Imperatorem, male præferens nomen S. P. N. Joannis Damasceni, pridem mortui: sed initio mutila, sic ut in ea non legantur ipsorum Patriarcharum nomina. Interim in ea legere est, quod Divinus Apostolus atque Evangelista Lucas, divinum ac venerabilem castissimæ Dei matris Mariæ, adhuc in carne Hierosolymis viventis, atque in sancta Sione morantis, imaginem, temperatis coloribus manu et penicillo effluxit in tabula. Hoc testimonio ægre invenias antiquius aliud ad vulgarem de S. Lucæ picturis credulitatem probandam; est autem minime contemnendum; æstimandum tamen magis est, quod Epistolam conclusuri, Ad ejus, inquit, quam docuimus divinæ doctrinæ confirmationem, venerandum quoque sanctissimæ Dei genitricis Mariæ ex eaque incarnati atque infantis Dei-verbi imaginem, velut fidei gloriationem et coram decoris sceptrumque regium, in capite confessionis nostræ expressimus; ut divinæ vestræ atque a Deo doctæ Majestati divinum ac cælestem rectæ fidei sensum totius diæceseos significaremus. Atque hinc constat, quo tempore sederit Basilius, etiam in Latino Catalogo nominatus, licet ignoretur quando præcise cœperit finieritque. Theodoricus eundem ignoravit.

LXXI SERGIUS.

LXXII SALOMON.

LXXIII THEODOSIUS.

Hos tres Patriarchas consequenter Latini Catalogi suggerunt. De SERGIO et SALOMONE nihil alibi comperimus: THEODOSIUS notus est, tum ex vita S. Ignatii Constantinopolitani Patriarchæ, tum ex Actis Synodici œcumenicæ viii sub illo habitæ, ad abrogationem schismatis inducti a Photio, anno dcccclxix; cui cum Thoma Metropoli Tyri, pro Antiocheno Patriarcha Michael, adfuit Helias Presbyter et Syncellus Throni Hierosolymorum sanctæ Christi Dei civitatis, locum et personam tenens Theodosii Sanctissimi Patriarchæ Hierosolymorum: quem deinde anno proximo dcccclxx Hierosolymis reperit Bernardus monachus Francus, cujus eo anno loca sancta visitantis Itinerarium ex Bibliothecæ Remi-

gianæ MS. vulgavit Joannes Mabillon, Seculi Benedictini 3 tom. 2, fol. 423. Hic cum Alexandriam appulit, erat in ea civitate Dominus Michael Patriarcha, super totam Ægyptum disponens gratia Dei ordinem omnium Episcoporum, monachorum et Christianorum: Hierosolymis vero Patriarcha Theodosius, qui ob meritum devotionis a Christianis fuerat raptus de suo monasterio, quod distat ab Jerusalem xv millibus, ibique Patriarcha constitutus, super omnes Christianos qui sunt in terra Promissionis.

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 10*

LXXIV ELIAS III.

Non solum in Catalogis Latinis nominatur hic successor Theodosii, cujus vicem verosimile est eum gessisse in prædicto Constantinopolitano Concilio: sed etiam Epistola ejus extat ad Carolum juniorem Imperatorem et ad cunctos Episcopos et Principes ac nobiles regni Galliæ, anno Dom. dcccclxxxi Indictione xiv, in tomo 2 Spicilegii Acheriani pag. 372. Est autem hujusmodi: Tribulationes multas et magnas, quas a nefanda et Deo perosa gente perpetuamur, necesse habemus scribere vobis: quas ipsi satis abundeque per multas hinc illuc venientes cognoscitis. Sed unum est, quod nos nimium premit et vehementer exerciat, quodque caritati vestræ his nostris litteris aperimus. Siquidem cum diuturna vetustate omnes ecclesias nostras partim dirutas partim casuras aspiceremus, nec ullum penitus ausum ad has erigendas vel corrigendas haberemus; magnis gemitibus et assiduâ votis Domini misericordiam capimus implorare, uti nobis ad laudem sui nominis magnifici auditum reseraret, quod has possemus nostris sudoribus ac nostro tempore restaurare. Tum divina providentia gestum est, ut Princeps hujus climatis, ordine quem vobis isti nostri Missi possunt referre, Christianus factus, hanc primitus legem dederit, ut ecclesiæ Dei a Christianis reedificarentur atque recuperarentur. Quam rem divinitus ordinatam atque decretam audientes, nec debuimus nec potuimus utcumque contemnere; quippe quæ nobis semper in voto erat, et quam cœlitus postulatam et indultam luce clarius ridebamus. Quapropter erecti et in Domino corroborati, ad has renovandas atque resarciendas totius virtutis animum prorsus armavimus: et quoniam sumptus, ad tantum perficiendum opus, nequaquam nostros habere potuimus; alienos quærivimus. Sed quia nemo pecuniam suam sine pignoribus nobis mutuum dare consensit, et nos quod tribuere loco pignorum possemus aliud non habuimus, oliveta vel vineas, atque ipsa earundem sanctarum ecclesiarum sacra vasa, in pignora tradidimus; et adhuc tantam pecuniam non accepimus, unde saltem illas utcumque resarcire valeremus. Quare re actum est, ut his qui tantam pecuniam commodaverunt, olivæ et vineis nostris fruuentibus, nec non et Deo sacratis vasculis abutentibus, oleum ecclesiis ad luminaria concinnanda desit, et pauperes et monachos fame tabescant, atque in captivitate multi non redempti deficiant. Nos quippe nec tanto beneficia gratia Dei collato abuti potuimus, nec huic rei congruum seu tandem indultum tempus postponere, vel inaniter tamquam ingrati Dei muneribus præterire debemus. Itaque auxiliante mundi totius Opifice, tam dirutas quam jam jam casuras ecclesias nostras, magna ex parte de commodatis nobis sumptibus, utcumque restauravimus: sed unde pignora nostra, oliveta scilicet et vineas atque sacra vasa Ecclesiarum, quæ pro his dedimus, recolligemus, minime possidemus. Quapropter visum est nobis pax in Christo generalitati seu carissimæ paternitati vestræ dirigere, ut nostris doloribus compatientes... vestræ benignitatis viscera circa nos pandatis, et pias manus vestras et sæcunda largitate decoratas usque ad nos extendatis. Hactenus Elias, servus Domini nostri Jesu Christi et Patriarcha Hierosolymorum. Subnectens Deinde

Scribit in
Franciam
an. 881,

E quod conversa
Saracenorum
in Syria
Principe,

restauravit
ecclesias,

F appignoris
earundem
tonis,

ad quæ redi-
menda jvari
petit.

Scribit Theo-
philus Imp.
an. 829,

pro cultu
imaginum.

Theodosius
vixit an.
869,

et 870,

A deinde rationes ac preces, quales putabat ad persuasionem valituras, mittit Epistolam per *Gisbertum et Rainardum venerabiles monachos*, qui ad hoc recipiendum pro Christi amore compulsi sunt, dum illi quietam vitam ducere Deoque famulori remotius elegerunt, ad hoc videlicet ex Francia in Palæstinam advecti.

extremum Nicephori Phocæ annum, Christi DCCCCLXIX D narrat, Saracenos, suorum cladibus efferatos, post expugnatas in Syria et Cilicia urbes, Archiepiscopum Hierosolymitanum Joannem, vivum combussisse, quod scilicet ipsius monitis putabant fore ut ipsos Nicephorus Imperator invaderet. Fluxerant ab anno DCCCLXXXI, quo in Franciam Elias III scripserat, usque ad Joannis martyrium anni LXXXVII; qui quomodo dividi debeant inter septem jam nominatos Patriarchas, annumerando iis ipsum Eliam, non est meum divinare. Satis est quod verosimilitudinem non excedat, omnes eos isto annorum intervalla sedisse.

Joannes an. 969 exustus a Saracenis,

184 Hunc porro Joannem eum fuisse existimo, qui sancti Joannis Damasceni vitam, ab alio, ut potuit, Arabica lingua et litteris simpliciter scriptam, consecutus, in Græcum sermonem curavit vertere ad memoriam posterorum, multo cum ambitu elegantiaque verborum, qualem dedimus vi Maji. Dedimus etiam x Aprilis Vitam S. Macarii Antiochem, incertum an Patriarchæ in Syria, an Archiepiscopi in Pisidia, apud Gandavenses post longam peregrinationem mortui anno MXX. Quem si velimus florenti adhuc ætate, honorem et curam Pastoralem fugisse venisseque Hierosolymam, annis ante mortem suam circiter quinquaginta; nihil obesset quo minus in Urbe sancta Patriarcham invenerit Joannem, de quo agimus; nec propterea opus foret alium inducere in hunc Catalogum, qui sederit initio seculi XI. Certe longa ejus peregrinatio non debet necessario paucis annis concludi, potuitque patissimam vitæ partem varias regiones oberrando duxisse; et extrema demum ætate perlatus Gandavum, ibidem proximo postquam advenit anno obiisse. Sed quam hoc incertum mihi est, tam etiam illud, quod ex Carmeliticis scriptoribus de aliquo Joanne accepit Theodoricus, huicne, an alteri alicui, vere possit applicari, quod Regulam S. Basilii suscepit, quam Fratribus suis tradidit observandam. Si autem vere Joannes aliquis prædictam Regulam servandam tradidit monachis Terræ sanctæ (neque enim illius uspiam in præmemoratis sanctorum Abbatum ac Monachorum Vitis ulla fit mentio, unde nec credibile est eam ab istis observata fuisse) si, inquam, monachis illam tradidit aliquis, tales monachi gratis dicuntur fuisse Carmelitæ, quoad hi non docentur in rerum natura ante seculum XII fuisse. Est alioqui satis credibile, circa Joannis Martyris tempora, et seculo isto x, Monachos omnes ritus Græci in Palæstina et alibi, Basilianas institutiones sibi accepisse pro Regula; cum antea propriis quique institutis vixissent, aut etiam sub Regula S. Pachomii, prout indicat Constantinus Acropolita in sermone de S. Joanne Damasceno, Græco latine edito a nobis num. 46.

scripsit Græce Vitam S. Joannis Damasceni.

forte etiam S. Basilii Regulam induxit in monasteria.

LXXV SERGIUS II.

LXXVI LEONTIUS.

LXXVII ANASTATIUS vel ATHANASII.

LXXVIII CHRISTODORUS.

Hec ordine quatuor istos nobis exhibent Catalogi Latini, eosdem fere nominat Theodoricus, sed Sergium cum Georgio Eliæ III successore confundens, omnes anteriores facit tempore Adriani Papæ, a quo fictitum suum Joannem ordinatum fuisse scribit. Laudat autem prædictus Theodoricus singulos; Sergium quidem, ut supra dixi, quod fuerit vir magnæ sanctitatis et doctrinæ, qui post multa sanitatum et doctrinæ insignia quievit bono fine: LEONTIUM, quod vir bonus et virtutibus adornatus, rexit Ecclesiam suam in sanctitate vitæ, et tandem feliciter quievit: ANASTASIUM, quem ipse ATHANASIUM nominat, quod vir vita et doctrina illustris rexit Ecclesiam Hierosolymitanam in augmento fidei aliquanto tempore, multas pressuras a Saracenis sustinens, postea feliciter quievit. Ultimum in Brugensi MS. CHRISTODORUM, in Codice Rubecvallis Christophorum, ipse Christodolum appellat, et ait quod vir in rebus ecclesiasticis sublimiter instructus, gratia Dei et virtute admirandus, bonum finem sortitus est. Quæ omnia vera esse potuerunt; ut tamen fidem obtineant, ex antiquioribus scriptoribus sumpta esse, non gratis excogitata, probare oportet. Horum autem Patriarcharum aliquis probavit quartas Leonis Imperatoris Philosophi nuptias, circa annum MCCCCI contractas, invito Nicolæ Mystico Patriarcha Constantinopolitano. Cum enim is Leonem propterea arcuisset ab ingressu ecclesiæ, Scripsit Imperator, inquit Elmacinus lib. 2, cap. 7 od Patriarchas in omnibus Christianorum regnis, et rem iis significavit, oc responsum accepit ut uxorem duceret. Potius dixisset, ut jam ductam, filiæque Constantino genito matrem, Zoem scilicet, haberet ut legitime ductam. Erant autem Patriarchæ, Romanus quidem, Joannes Papa IX; Alexandrinus vero, Michael jam ab anno circiter DCCCLXXVIII ordinatus, nam hic XXV annis sedisse dicitur. Antiochenus quis fuerit, necdum comperi. Plures quoque doctissimos viros ad id opem contulisse, ut Imperator legem perferret, qua viro etiam tres quatuorve uxores, successive scilicet, ducere liceret, testatur Leo Grammaticus; non ideo tamen minus hæresim vocat, eo quod tertium quoque matrimonium, nedum quartum, apud Græcos illicitum crederetur. Vide quæ xv Maji diximus ad Vitam ipsius Nicolai Mystici, inter Sanctos relati.

LXXIX AGATHONUS.

LXXX JOANNES IV.

Neuter horum in Catalogis Latinis invenitur, apud Theodoricum vero solus AGATHONUS, cum elogio, quod Doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus ornatus, mirabiliter effulsit; atque post signa virtutum, Deum Deorum devote desiderans videre in Sion, migravit feliciter. De JOANNE certius testimonium habemus ex Curopalate, seculi XI scriptore; qui ad

LXXXI CHRISTODORUS II.

LXXXII THOMAS II.

LXXXIII JOSEPH.

Etiam CHRISTODORUM hunc, Catalogis præteritum, suggerit Theodoricus, Christodolum vocans hujus nominis Secundum, eo quod Christophorum vel Christodorum nullum noverit. Dicit autem de eo, quod rexit Ecclesiam suam feliciter, infinitas tribulationes a Paganis sustinens: nam sua melliflua prædicatione multos convertēbat, et tandem felici fine quievit. De THOMA vero, quem Catalogi immediate subjiciunt unico (quem nominant) Christodoro vel Christophoro, ait Theodoricus; quod sub eo inventa est Tunica Domini, verbis acceptis, e Fredegario: quæ constat ad longe antiquiorem Thomam pertinere, cum res gesta

Quid de his Theodoricus?

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 11° 12°

Elogia apud Theodoricum

aliquis eorum probat quartas nuptias Imperatoris an. 901.

A gesta sit anno xxx Guntramni Regis, seculo Christianæ Aetæ vii, et seculo viii floruerit ipse Fredericus. Adeo infelix Chronologus Theodoricus est. De JOSEPHO autem ait quod fuit vir sanctus, et in maxima persecutione rexit Ecclesiam Hierosolymorum in multis bonis, floridus in largiendis eleemosynis. Fuit in negotiis ecclesiasticis valde fervidus et egenis largus, tandem plenus virtutibus migravit. Sed hæc tempestas in magnam tranquillitatem eo moriente mutata videtur, per successorem, gratia maxima in aula pollentem.

LXXXIV HIEREMIAS seu ORESTES.

Cur unus
idemque videatur
esse
Hieremias,

Diversis hisce nominibus, quorum altero Elmacinus, altero utuntur Catalogi, unum eundemque hominem significari vix ambiges. Et Elmacinus quidem lib. 3, cap. 5, sic loquitur de Azizo Ægypti Soldano, Azizus Billa, Dominus Ægypti, uxorem duxerat Christianam Melphiticam, ex qua et filiam susceperat: erant autem ei mulieri duo fratres, quorum alterum, nomine Hieremiam, constituit Patriarcham Hierosolymitanum; alterum autem Arsenium nomine, Patriarcham Melchitarum Aleahire et Mitzæ: atque hi cum Azizo aliquam habebant familiaritatem, quod avunculi filix ejus essent. Regnavit Azizus (quem Glaber Rodulfus infra ait occulte Christianum fuisse) ab anno dcccclxxvi ad annum dcccxcvi, et moriens filium reliquit tredecennem, Hakemum nomine: hoc enim colligitur ex prædicto Elmacino, qui cap. 6 ejusdem lib. 3 ait, quod anno Hegiræ ccccxi (quem interpretes Erpennius cum anno Christi mxx comparat) occisus fuit Hakemus, cum regnosset annos viginti quinque et dimidium mensem, et natus esset annos triginta septem. Cum igitur in Latino Catalogo lego Josephi successorem Orestem, tempore cujus Achim Soldanus nepos ejus, Hierosolymam veniens, Ecclesias destruxit et quatuor millia hominum avunculumque suum Patriarcham duxit in Babylonem et occidit, inducor ut credam, non nisi unum hominem utroque nomine signari, cujus apud Theodoricum Pauli, ex nescio quo auctore, hoc extat elogium verisimillimum;

et Orestes
Martyr circa
an. 1006,

187 Orestes sanctus et Martyr pretiosus, illustris genere, qui coaversus ad fidem Christi ex Saracenismo, profecit in omnibus virtutibus, ita ut ad summum gradum Sacerdotii provehetur. Erat enim filius præpotentis Ducis Abellinæ, qui defuncto S. Joseph prædecessore suo, electus in Patriarcham Hierosolymitanæ urbis, strenue vixit; exemplum dans cunctis sublitis suis bene vivendi. Cum igitur gradatim de virtute in virtutem indies iret, iratus Soldanus Achim nepos ejus Jerusalem potenter intravit; ac ipsum S. Orestem Patriarcham, nolentem fidei Christianæ renuntiare, flagellatum, lampadibus ustum et a trochleas tormentatum, tandem post diversa tormenta constanter toleratu crudeliter martyrizatum, decollavit: cujus festum celebratur xvi die Maji. Florarium autem Sanctorum manu scriptum, eodem quo Theodoricus scribebat tempore, xv Maji habet hæc: Hierosolymis Oresti Ep. et Mart. Babylonem autem, quo abductum Patriarcham dicunt Catalogi, non aliam intellexerim quam Ægyptiam, Aleairam Saracenis, Cairum Europæis vulgo dictam: nam et Rodolphus Glaber infra, Ammiratum Babylonis eum vocat, cujus ut mox dicetur jussu eversa est ecclesia Dominici sepulchri; et matrem ejus ait fuisse Christianissimam mulierem, utique sororem Orestis seu Hieremiæ. Onuphrius Panvinius in Chronico refert ejus martyrium ad annum Christi mvi; sed verosimilius est ipsum differri posse ad mxx, quando Tyrannus ille, in quo (ut paucis Elmacinus absolvit) concurrebant atheismus et insania, sævire cœpit. Afflavit autem non solum Christianos sed et Judæos, et templum horum

sub Achemo
nepote suo,

Christianorum
hoste infes
tissimo;

seu Synagogas potius, æque ac illorum Ecclesias diruit, unde multi ex iis Islamismum sunt amplexi. Et Judæi quidem maximo suo merito eundem passi sunt persecutorem, quem ad divexandos Christianos calumniosis delationibus et proditoriis commentis suscitaverant, Aureliis ex Gallia per occultas litteras ei significantes, quoniam nisi celerius domum Christianorum venerabilem subverteret, sciret se in proximum, Christianis regnum ipsius occupantibus, omni penitus dignitate carere; uti refert Glaber Rodulfus, istius seculi scriptor, lib. 3, c. 7. Nec Achemum tantum persecutorem passi sunt Judæi, sed omnes pæne Europæ Principes Totum autem rei in Oriente et Occidente gestæ seriem describit loco præcitato Glaber, narrans qua occasione, anno nono post millesimum, ecclesia, quæ apud Hierosolymam sepulchrum continebat Domini ac Salvatoris nostri, eversa est funditus, jussu Principis Babylonis: a quo missi cum imperata fecissent, ipsum quoque concavum sepulchri tumulum ferri tudibus quassare tentantes, minime valuerunt... Everso autem templo, inquit Glaber, post paululum patuit, quoniam Judæorum nequitia tantum nefas sit patratum: utque divulgatum est per orbem universum, communi omnium Christianorum consensu decretum est, ut omnes Judæi ab illorum terris vel civitatibus funditus pellerentur; sicque universi odio habiti, expulsi de civitatibus, alii gladiis trucidati, alii fluminibus necati, diversisque mortium generibus interempti, nonnulli etiam sese diversa cæde interemerant: ita scilicet, ut digna de iis ultione peracta, vix pauci illorum in orbe reperirentur Romano.

188 Ceterum Christianorum persecutio maxima fuit in Ægypto sub ipsius Achemi oculis: nam ut scribit alius quidam Chronologus Arabicus, natione Cophitita, seculo circiter uno quam Elmacinus junior (quem Abraham Echellensis Maronita Latinum fecit vulgavitque) Zacharias suffectus est apud Alexandrinos Patriarcha, anno dcccxxviii Martyrum (Æra hæc Diocletiani est, cujus Epochæ constituitur in anno Christi cclxxxv, adeo ut hic signetur annus Christi mxx) hunc vero crudeliter persecutus est Alhachemus (idem hic est quem alii, ommissa articula Achim et Hakem nominant) ut septennio luter coactus fuerit, quamolli scilicet vixit tyrannus. Aliquando leonibus fame laborantibus projectus est, nullam tamen ipsi intulerunt noxam: ecclesiæ vero sub eo clausæ sunt multo tempore, nec quisquam Missam celebrare audebat nisi in ecclesia S. Macarii: et plurimis ærumnis affecti sunt Christiani ab Alhachemo: qui etiam appendi jussit cruces collis Christianorum, et vituli caput collis Judæorum. Juvat autem hic pariter describere ex eodem Chronologo immediate sequentem historiam, specimen fervoris Christiani, etiam tunc Alexandriæ ardentis, quæ talis est. Tandem comprehendit Alhachemus Scribas autæ et nobiles Christianorum, eisque proposuit aut fidem amplecti Moslemanicam aut neci se parare. Qui responderunt ei, Omnes sequemur seniore Abunagiahum: quoniam ipse est noster primas et major. Cui accersito Molesmanicam proposuit Alhachemus religionem. Respondit ipsi senior Abunagiahus: Permittat mihi Calipha concedatque hanc noctem, ut animum meum consulere possim: cras autem dabo responsum. Ille autem ad suam profectus domum, valedixit uxori ac liberis, et quas eleemosynas ac sacrificia post ejus obitum essent facturi commendavit, totamque noctem illam in orationibus persolvendis transegit. Illucescente die sese Alhachemo sistit. Cui ait ille: Quid tibi, senior Abunagiah, dixit animus tuus? Domine mi, respondit, animus meus optimus ac fortissimus est in mea fide, et religione patrum meorum. Tunc præcepit Alhachemus ut loris bubulis mille ictus acciperet absque ulla intermissione. Cum itaque septingentis ictibus percussus esset, dixit, Sitio. Tunc milites id ad Calipham retulerunt

D
ALATORE D. P.

et ad templi
Hierosol. ever-
sionem inducto
a Judæis,
ob id merito
punitis.

E

sub quo et
Zacharias
Patr. Alex.
multa passus
an. 1013,

F

et Senex Pala-
tinus crude-
liter cæsus,

usque ad
mortem.

A runt, qui ait ipsis, Si Molesmanicam amplectatur fidem, date ei bibendum. Qui dixerunt ei: Moslemanicam amplectere fidem, et dabimus tibi bibendum. Qui respondit eis: Non. Jam Dominus meus Jesus mihi bibendum dedit. Et viderunt milites barbam ejus et labia aqua madentia; statimque tradidit spiritum. Quod cum relatum esset Caliphæ, dixit: Percutite illum donec complebuntur mille ictus: et percusserunt enim trecentis ictibus post ejus mortem.

LXXXV THEOPHILUS.

LXXXVI NICEPHORUS.

Oresti proximus successor in Catalogis ponitur THEOPHILUS, de quo ait Theodoricus quod rexit feliciter sanctam suam Ecclesiam, in grandi pressura et paupertate: cujus tamen vita, virtutibus et miraculis plena, per totam Terram-sanctam refulsit. Post Theophilum NICEPHORUS, in MSS. catalogis perperam Nichipolus et Achiaphilus: qui similiter laudatur ut vir præclarus, qui Ecclesiam venit in magna sanctitate, ac multos gentiles ad fidem perduxit. Memorabilis et certius etiam est, quod in utroque Catalogo dicitur, quod *Hic reedificavit præsentem Domini sepulcri Ecclesiam, Achim Soldano fovente.* Etenim Elmascino teste, erat Soldanus inconstans in omnibus suis negotiis: præcipiebat rem aliquam, et diligentissime in eam incumbere: mox autem ab ea recedens, pari diligentia destructioni ejus insistebat. Et similiter agens circa Christianos ac Judæos quos vexaverat, mutata deinde sententia dedit eis qui ad Islamismum defererant, eidem renuntiare, et permisit eis restaurare templa sua. Cum autem Rudolphus Glaber scribat, quod eodem anno mix destructa fuerit sancti Sepulcri Ecclesia, et cæpta reedificari; recte dicitur Theophilus, qui Oresti successit, perquam brevem habuisse Episcopatum, paucorumque annorum; sic ut sub eo cæpta restauratio, a successore Nicepharo potissimum promota perfectaque fuerit, unde hinc etiam tota adscribitur. Quomodo autem id factum sit, describit hisce verbis Glaber. Eodem anno divina propitiante clementia cepit mater ipsius Principis, videlicet Ammirati Babylonis, mulier Christianissima, nomine Maria, reedificare Christi templum, jussu ejus filii eversum, politis et quadris lapidibus: nam et vir ipsius, quasi alter Nicodemus, pater hujus scilicet de quo præsens sermo est habitus, occulte Christianus dicitur fuisse. Tunc quoque de universo terrarum orbe incredibilis hominum multitudo exultanter Hierosolymam pergentes, domui Dei restaurandæ plurima detulerunt munera.

LXXXVII ARSENIUS.

LXXXVIII JORDANUS.

Desunt hi duo Latinis Catalogis, æquè ac Theodorico, non ideo tamen minus nobis constat de eorum ætate: siquidem, proxime post restauratam Hierosolymitanam Ecclesiam, sedisse in ea debuit Reverendissimus Arsenius Hierosolymorum Patriarcha ante annum mxi. Tali anno etenim sub septimo Kalendarum Augusti, Indictione xiv, Mutinæ obiit S. Symeon Armenus, post eremiticæ vitæ sub S. Basilii Regula exercitationem in Palastina, paulo ante transgressus in Europam, cum ipsius Arsenii Formatis, ut vocabant, hujusmodi tenoris. In nomine D. N. Jesu Christi Nazareni, atque sanctissimi ejus Sepulchri, a me indigno famulo suo custoditi. Ego Arsenius, non meis meritis Patriarcha Hierosolymitanus, firmo signo sancti sepulcri, omni Ecclesiæ Catholicæ salutem et pacem: precor autem ad quorum partes Symeon iste, monachus et sanctissimus Christianus atque Eremita

iverit, ut ei beneficiat, quia bonus atque electus est. D [Ad Sepulcrum enim Domini ivit, inde venit ad Ecclesiam B. Petri Apostoli, post hinc ad limina B. Jacobi Galiciam perrexit, atque sic more Apostolorum Deo ac Domino nostro Jesu Christo servientium circuit totum orbem, et non habuit comitem nisi Jesum Christum. Ut magis stupeas panem non manducavit, nec carnem, nec adipem, neque caseum, nec ova.] Quicumque ergo Imperator sive Rex vel Regina, sive Episcopus sive Abbas, seu Comes seu Marchio, vel quicumque Christianus, amore Christi sibi benefecerit vel eum defenderit et viam ei ostenderit, quia non scit linguam, sit benedictus a Patre, Filio, sanctoque Spiritu. Conservet eum Dominus in omni opere bono, benedict, et sanctificet Pater; in die judicii ad dexteram Christus collocet cum electis, quatenus possit audire, Venite Benedicti Patris mei etc.; confirmet Spiritus, et verbum Dei corde perceptum atque incommutabiliter teneat, ut ab iniquissimo diabolo non possit avelli. Qui vero sibi malefecerit, vel eum injuriaverit, cum damnatis pereat in aeternum.

191 Has litteras credo Symeonem Græco sermone scriptas habuisse apud se, cum moreretur; quas qui deinde Latine reddidit, videtur de suo adjecisse peregrinationis ab eo susceptæ ordinem ac modum, quem propterea secrevimus a contextu reliquo per hæc signa []. Cum autem ille jam claresceret miraculis, ac dignus videretur ejus canonizationem Mutinensis Episcopus Varinus et Bonifacius Marchio apud Bonifacium VIII postularent; unus ex iis, qui causam Romæ egerant peregerantque, Vitam conscribens, Parentes, inquit, Sancti non norimus; sed sicut reverendissimus Arsenius, Hierosolymorum Patriarcha, sibi notus et familiarissimus nobis per epistolam retulit, Magistri militum filius fuit. Et caput primum finiens, Huc usque, ait, de beati viri Symeonis digna conversatione, qualiter imprimis hujus seculi pompas deseruit, vel qualiter monasterium petiit, referente nobis per epistolam venerabilis vitæ Arsenio Hierosolymitano Patriarcha compendiose digessimus. Vixit ergo post Symeonis mortem, fortassis et post canonizationem Arsenius: sed ejus venerabilis Vita laudatur, hunc suspicari possis ea functum fuisse, cum auctor scriberet.

192 Porro sicut Arsenium hunc ex S. Symeonis vita erimus; sic ex Glabri Radulphi coævi historia lib. 4, cap. 6 habetur indubitata notitia JORDANI. Verba ejus sunt: Anno incarnati Verbi mxxxiii. ex universo orbe tam innumerabilis multitudo cepit confluere ad sepulcrum Salvatoris Hierosolymis, quantam nullus hominum prius sperare poterat. Primitus enim ordo inferioris plebis; deinde vero mediocres; post hæc permaximi quique Reges, Comites ac Præsules; ad ultimum vero, quod nunquam contigerat, mulieres multæ nobiles cum pauperioribus illuc perrexerunt... Eodem tempore Odolricus Aurelianorum Præsul illuc pergens, quid viderit nobisque narraverit non prætermittendum videtur miraculum. Die igitur magni illius Sabbati, quo ignis mirabili Dei potentia veniens ab universo populo præstolatur, ibi cum ceteris idem Præsul adstabat. Jamque die ipsa in vespere transeunte, repente penes horam qua sperabatur ignis adfuturus, nuntius Saracenorum, scurra impudentissimus, ex plurima illorum multitudine, quæ annuatim una cum Christianis semper adesse solet, exclamavit, ut Christianis mos est cum primum videtur, Agios Kyrie eleison, et cavillanter cachinnum emisit, extensaque manu arripuit cereum de manu cujusdam Christiani, an fugere tentans. Qui illico arreptus a demonio, turpiter nimium verari cepit: quem prosequens Christianus cereum abstulit: ille vero tortus acerrime, protinus inter Saracenorum manus expiravit. Quod factum omnibus in communem terrorem immisit, Christicolis tamen gaudium et exultationem præbuit.

Statim

Restauratur Ecclesia sancti Sepulchri ipso quo eversa an. 1009.

B

C

in Europam transeunti,

ipsoque mortuo rescribit quid sciat de ejus genere et vita.

An. 1033 sub Jordano, F

sacer ignis cælitus impetratur.

Arsenius ante an. 1016 dedit Formatas S. Simeoni,

A *Statim vero, ut ossolet, Dei virtute erumpens ignis ex una impadarum, quæ septem ibidem pendere cernuntur, cursim eructuando ceteras inflammavit. Quam etiam cum suo oleo præfatus Episcopus emens auri libra a Jordano, qui tunc præerat Patriarcha, secum detulit, atque in sede propria reponens plurima infirmis contulit beneficia.*

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 13**

LXXXIX SOPHRONIUS.

LXXXX EUTHYMIUS.

SOPHRONIUS, inquit Theodoricus, *rexit Ecclesiam Hierosolymitanam in omni perfectione sanctitatis. Sub ipso efferbuit gravissima persecutio Christianorum in Hierusalem et Terra sancta. Sed ea res non cessit impune Saracenis: siquidem (ut Catalogi Latine expresse hic scribunt) hujus Patriarchæ tempore, Turci expugnantes Jerusalem Saracenos occiderunt. Christiani remanserunt. Elmacinus, huic cladis testis coævus, ad annum Hegyræ Saracenicæ cccclxix, qui Christiano MLXXVI respondet, scribit quod Isarus, Emissa Damascoque et subjectis regionibus potitus, in Ægyptum ipsam magno ausu moverit; sed populus Alcahiræ, cum militaribus copiis junctus, contra Isarum prodiit, eumque superatum in fugam vertit, etiamsi multo secum agmina duceret. Grassatus tamen fuit in itinere Romulæ et quemcumque superare potuit, occidit. Tum Hierosolymas concessit, ubi triu hominum millia peremit, et ex improvise Judicem et Notorios, cum coram eo venissent, interfici jussit, inleque Damascum profectus rediit. Pari ergo quo prior Sophronius fortuna, etiam hic secundus vidit mutatum Urbis sanctæ statum, ne jure diu videretur superfuisse; siquidem post eum adhuc duo sederunt, priusquam Latini Principes sacra arma intulerunt in Syriam, seculo hoc xi exeunte, ductu Godefridi Bullionii. Successit autem Sophronio mortuo primus juxta Catalogos EUTHYMIUS; de quo merito et verissime dixerit Theodoricus, quod in grandi tribulatione rexit Ecclesiam suam. Atque hic et Theodoricum et Catalogos tantisper missos facimus pro sequenti Simone, Græcorum ante Latinos ulti-*

Sub Sophronio an. 1076
Jerusalem capitur a
Turcis

B *mo, et octo primis Latinorum eorundem Patriarchis, liquidiorum veritatem ex ipsis hausturi fontibus, bellorum scilicet sacrorum scriptoribus simul et actoribus: qui tamem quia unicuique ad manum sunt, solam fere chronologiam proponentes ob oculos, abstinemus a proluxiore rerum a singulis gestarum conquisitione.*

LXXXXI, SIMON.

Certabant inter se Saraceni ac Turci de imperio Orientis, interim dum Occidens consilia, pecunias, arma, viros conferebat certatim ad natalem Christi terram a turpissimorum gentium servitute liberandam. Sed tantorum apparatum fama difficulter potuit consolari eos, quibus propter id ipsum majores indies fiebant angustiae, omnia suspectantibus barbaris: maxime cum jam non fama audiri tantum, sed ipsa Principum Christianorum virtus ac fortitudo videri coram et sentiri cœpit; debellataque Nicæa et Antiochia, Hierosolymis immineret; uti ea fuse describuntur ab illius belli historicis coævus et plurimum rerum testibus oculatis. Tunc, scilicet anno mxcviii, Simon, ultimo in Catalogis nominatus, ut Albertus Aquensis lib. 6, §. 39 scribit, *Vir sanctissimus uulito adventu Christianorum et sede circa mœnia Antiochia, profectus est ad insulam Cyprum, propter minas Turcorum et importunitatem Saracenorum. Fuit quippe vir grandævus et fidelis Christi servus: qui a prædicta insula plurima caritatis dona Duci Godefrido ceterisque Principibus misit, initio obsidionis Jerusalem... sperans sub iisdem adhuc pacifice et secure ad Sepulcrum Domini nostri Jesu Christi præesse ac deservire. Sed illo tempore obsidionis, in prædicta insula ex hac luce subtracto, Ecclesia suo Pastore viduata remansit. Quapropter consilio inter Christianorum Principes habito, et sæpius discusso quis tanto viro succederet, non est repertus aliquis tanto honore et tam divino regimine dignus: ideoque dilatio facta est. Tantum Arnolfum de Rohes, Cancellarium sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ, Procuratorem sanctarum Reliquiarum et Custodem eleemosynarum constituerunt.*

Simon Græcorum ultimus
1098 in Cypro
moritur.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 14**

E

Urbe a
Christianis
recepta.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 15**

PATRIARCHÆ LATINI.

F

I DAYRERTUS.

C

Variant de Arnulfi principiis, uti affectus, sic et judicia scriptorum, quæ nolumus examinare. Hoc certum est, vitio natalium et itineris non satis pudice facti nota diffamatum, etsi ab aliis protruderetur ut Patriarcha legitime electus, a plerisque tamen toleratum dumtaxat, tamquam Vice-patriarcham, donec Romanus Pontifex Ecclesiæ illi provideret; postmodum autem ita se gessit, suscitandis inter Reges Patriarchasque discordiis, ut omnium linguis calamisque perstringi meruerit. Absit igitur ut primum inter Patriarchas Latinos locum demus ei, qui utinam neque tertium tenuisset! Primus nobis erit Daybertus, aliis Daimbertus, aut etiam Dagobertus, Pisanus Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus: qui ut eligeretur, auctorem fuisse ipsum Arnulphum, scribit Guibertus, Abbas monasterii S. Mariæ Novigentii, historiæ suæ Hierosolymitanæ lib. 7 § 13. Ab hoc Hierosolymitani Regni investituram suscipiens Rex Godefridus, constituit novo Patriarchæ dotem, eidem a sua morte consignandam; cujus caussa Daybertus adversarium mox sensit Balduinum, Godefridi fratrem et successorem, compulsus in montem Sion se privatim reci-

Arnulphus
Patriarchæ
vices gerit.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 16**

Primus con-
secratur
Daybertus,

VIDE UT SUPRA
NOT. 17**

pere. Idem, conciliata utcumque pace, honoratus fuit illustri illo accepti divinitus luminis miraculo, quod sacra Paschali die propemodum desperatum, tandemque multis lacrymis ac precibus fuis in sacri Sepulcri ecclesia obtentum, prolixè describit qui adfuit, Fulcherius Carnotensis.

196 Recrudescētibz postea inter Regem et Patriarcham simultatibus, tandemque in apertas inimicitias et mutuas accusationes erumpentibus, Antiochiam ad Boamundum profugit Daybertus anno mcmii. Rex autem, prædicti Arnulfi seductus malitia, apposuit ut pejus faceret. Quemdam enim simplicem et religiosum circumveniens Sacerdotem, Ebremarum nomine, in Sedem intravit Episcopalem; cunctis quidem honestæ conversationis merito acceptum, sed qui in hoc crassam nimis et supinam inventus est habuisse ignorantiam, quod vivente Domino Patriarcha licere sibi credebant sedem ejus usurpare. Ita Willhelmus Tyrius, lib. 10 § 26. Navigat interim Roman Daybertus, et Pontificia sententia restituendus revertitur anno mcv. Quo audito Ebremarus quoque Roman properat: ubi aliud impetrare non potuit, quam ut secum mitteretur Gobelinus Arelatensis Archiepiscopus, tamquam

eoque pulso
anno 1103
intruditur
Ebremarus,

et hoc deposito
anno 1105

A quam Legatus Apostolicus, de tota causa cogniturus. Qui quidem Legatus, miræ Ebremari simplicitati indulgens, Cæsariensem Ecclesiam ei habendam concessit : Patriarchatu autem illum voluit omnino cedere, licet Daybertus in itinere mortuus Messanæ nuntiaretur.

II GOBELINUS.

III ARNULFUS.

Sufficitur
Gobelinus;

tum Arnul-
fus an. 1111

quamvis
indignus:

VIDE UT SUPRA
NOT. 18"

Postmodum vero, cum de substituendo Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcha Clerus ac populus disceptaret, in Dominum Gobelinum unanimiter conveniunt. Hoc etiam malitiose prædictus Arnulfus dicitur construxisse, ut homo senex et decrepitus in illa Sede diu vivere non posset, quemadmodum scribit idem Willelmus Tyrius lib. 11 § 4. Moritur ergo anno MCXI Gobelinus aliis Gibelinus, ei que Arnulfus ipse substituitur. Hic una quidem parte religiosi zeli laudem captans, Ordinem, quem primi Principes studiosi et cum multa deliberatione constituerant in Ecclesia Hierosolymitana, Regulores Canonicos loco secularium introducendo, commutavit : ex altera parte hypocrisin suam manifestam fecit, nepti suæ, nupturæ Eustachio Grener, Sidonis ac Cæsareæ Domino tribuens ecclesiastici patrimonii optimas portiones, Hiericho cum omnibus pertinentiis suis, cujus redditus quinque millium dicitur aureorum : Regem etiam ad hoc impellens, ut vivente uxore sua aliam duceret. Ita malis artibus quæsitum Patriarchatum, pejoribus stabilivit. Licet enim ab Arausicensi Episcopo, cum potestate Legati a latere ad vitam ejus examinandam misso, judicialiter depositus fuerit anno MCXV : tamen, in suis solitis præstigiis soluciam habens, ad Romanam pervexit Ecclesiam : ubi Domini Papæ religionem blandis circumvenit verbis, remeansque ad propria, Sedem obtinuit Hierosolymitanam, eadem vivendi licentia, qua prius meruerat depositionem, inquit Tyrius lib. 11 § 26. Obtinuit autem eam usque ad obitum Balduini I : cujus mortem anno MCXVIII obitum sua ægritudine subsecutus, spatio trium hebdomadarum male habuit ; et quamvis æger, ipsa Resurrectionis die Balduinum II consecravit in Regem, paucosque post dies expiravit, ut plenius exponit Albertus Aquensis lib. 12 cap. 29 et 30.

IV GORMUNDUS.

V STEPHANUS.

dein an
1118 Gor-
mundus,

C Mortuo Balduino et Arnulfo Patriarcha, sicut idem Albertus prosequitur, Gormundus, vir bonæ conversationis, ab omni Clero et populo in Patriarchom eligitur : et consecratus a sanctis Pontificibus, Cathedram Episcopalem Jerusalem meruit obtinere. Tyrius quoque lib. 12 cap. 6, Mortuo Arnulfo Hierosolymorum Patriarcha, viro inquietissimo et officii sui sanctimoniam negligente, substitutus est vir simplex et taciens Deum, natione Francus de Episcopatu Ambianensi de oppido Pinqueniaco : cujus diebus et meritis etiam, ut creditur, multa magnificæ ad Regni consolationem operari dignatus est Dominus : inter quæ merito censi debet Ordinis Templariorum institutio, ab ipso facta et a Tyrio descripta ejusdem libri cap. 7. Guarimundum vocant aliqui : ipse se Gormundum propria manu subscribit pactioni inter Venetos et Principes Hierosolymorum, initæ anno MCXXII, quæ apud Tyrium in fine libri 12 extat. Mortuus est autem quinto post anno, scilicet MCXXVII, ex morbo, contracto in obsidione cujusdam castri, quod prædones quidam, Ecclesiæ ereptum, violenter tenebant.

VIDE UT SUPRA
NOT. 19"

1127 Ste-
phanus,

199 Illic substitutus est, inquit Tyrius lib. 13 cap. 25, vir quidam, secundum carnem nobilis, sed vita et

moribus multo nobilior, Stephanus nomine, Abbas S. Joannis de Valleio, qui locus in Carnotensi urbe habetur, Ordinis D. Augustini, ab Ivone Episcopo institutus anno MCXIX sub primo Abbate Alberto, cui mortuo successit hic Stephanus per Ursum Abbatem S. Dionysii D. Bernardo scripserat, suggeri sibi a cogitationibus, deserere patriam domumque cui præerat, pergere Hierosolymam, vacare deinceps Deo, vivere sibi. Ideoque vir sanctus scribens epistolam LXXXII, frustra suadere conatus erat, ne putaret a Deo esse desiderium tantum, neve vellet spe incerti boni certum inire malum, et æquæ certum deserere bonum. Nempe ut Michaeli Archangelo, liberationem populi Judaici petenti, restitit coram Deo Angelus Persarum, populi sibi commissi utilitatem attendens ; ita et sanctis viris non raro accidit, diversis utrosque ferri studiis, sed eventu demum ipso monstrari, utrius consilium destinationi divinæ conformius fuerit.

VI WILHELMUS.

VII FULCHERIUS.

Anno deinde MCXXX mortuo Stephano, successit D. Wilhelmus, Prior ecclesiæ Dominici sepulcri, vir simplex, modice litterotus, forma decorus, moralitate commendabilis, Flamingus natione, de loco qui dicitur Mecine, Regi regnique Principibus et populo universo plurimum carus, uti eum describit Tyrius libri præcitati cap. 26. Hic est ille Wilhelmus, de quo Historia Prælatorum monasterii de Fontanis, anno MCC scripta a Peregrino ibidem Abbate, et nuper in Tomo 10 Spicilegii Acheriani edita, narrat, quomodo ipse vir religiosus ac Clericus, et Lambertus quidem Miles Flandrensis, alique nonnulli ibidem nominatim expressi, adhærentes Gaufrido cuidam, primo ad Fontanas Eremitæ in Turonia, dederint initium loco illi, in quo anno MCXXXIV instituta est Ordinis Cisterciensis Abbatia. Dicitur autem ibidem de eo quiddam dignum solenni recordatione. Quod scilicet inspiratione divina, tactus amore cordis intrinsecus, petiit licentiam a Domino Gaufrido et a Turonensi Archiepiscopo eundi Hierosolymam ; et sicut petiit habuit et abiit. Quando venit ergo socii celebratio sabbati Paschæ, accessit cum ceteris fidelibus ad Sepulcrum Domini, volens interesse consueto miraculo, quo datus ignis divinitus illa die præsentibus solebat omni anno revivare : et cunctis viventibus qui aderant et præ gaudio mirantibus, cereus ejus divina virtute ardens et lucens apparuit. Inquisitus autem a majoribus, quis esset et unde advenisset, confessus est et non negavit, se esse de Gallia, et huc advenisse a Turonia, et quod esset de Fontanis eremita. Hæc Peregrinus, utique ex relatione eorum, qui viventibus Gaufridi sociis fuerant ad religionem admissi. Corrigi porro debet quod sequitur : quia vero nuper obierat Patriarcha et adhuc vacabat Sedes illa, tanto miraculo commoti Clerus et populus, unanimi concordia eum in Patriarcham protinus elegerunt. Si miraculum prædictum immediate præcessisset electionem, nulla illud historia tacnisset. Existimo ego illo miraculo factum esse, ut a Canonicis Regularibus Sepulcri Dominici suscipere-tur, inter quos Sacerdotio initiatus, primum eorum Prior, deinde post annorum aliquot spatium factus sit Patriarcha. Quo audito Fratres de Fontanis gavisissimi sunt gaudio magno valido... Post hæc prædictus Lambertus, causa visendi sanctæ loca, adiit Hierosolymam, cum desiderio videndi Dominum Wilhelmum Patriarcham : a quo cum Reliquiis muneribusque ad Fontanas redire jussus, rediit paulo ante quam sollicitantibus Fratribus acquievit Gaufridus, ut se et suum locum transferrent ad aliquem Ordinem tunc disciplina florentium, quod (ut dixi) anno MCXXXIV factum

E
1130 Wilhel-
mus, qui antea
Eremita cum
Gaufrido,

In primo
Hierosolymas
adventu
miraculo
honestatus,

F

Canonicis S.
Sepulcri se
adjunxerat :

A factum, confirmat, prædicta omnia intelligenda esse de nostro *Wilhelmo*, sed sub ea quam indicavi correctione.

hic Fulconem
R. coronavit
1132,

201 Porro secundo hujus Patriarchæ anno, Balduinus II Rex decidit in gravem nimis infirmitatem, et habitum religionis assumens et vitam regularem professus si viveret, tradidit spiritum. Successitque in regno Dominus Fulco gener ejus, Comes Turonensium, Cenomanensium et Andegavensium, cui prædictus Rex filiam suam primogenitam Melisendam dederat uxorem, et cum eadem, in die Exaltationis sanctæ Crucis in ecclesia Dominici sepulchri, a Domino Wilhelmo solenniter et ex more coronatus et consecratus est: ita Tyrinus in fine lib. 13 et initio 14. Idem Tyrinus hujus libri 14 fine et initio 15, narrat, quomodo per hujus ejusdem Wilhelmi Patriarchæ manus, anno MCXLII, Rex Fulco tumulatus; ejusque filius Balduinus III, annorum tredecim adolescens, fuerit cum matre coronatus. Denique ipse Wilhelmus, ut dicitur cap. 17 Obiit v kal. Octobris, Pontificatus ejus anno XV: cui postmodum, subsequente Januario, anno MCXLV substitutus est Dominus Fulcherius, Tyrensis Archiepiscopus. Hujus consiliis adhortationibusque effectum potissimum est, ut Christiani rem aggressi arduam ac pæne impossibilem, Ascalonem urbem, per annos quinquaginta et amplius, postquam Dominus Terræ promissionis partes reliquas eis tradiderat, adhuc resistentem et æmulam, obsederint, et septimo demum mense, die Augusti XII, ceperint anno MCXLV.

VIDE APP.
TOM. VII MAN
NOT. 20

et Balduinum
3 anno 1112:

succedit
Fulcherius
an. 1145,

VIII AMALRICUS.

Anno Patriarchatus sui XII, Christi MCXVII viam universæ carnis ingressus Fulcherius vacuam morte sua sedem fecit. Convenerunt ergo Hierosolymam Ecclesiarum Prælati, ut de substituendo tantæ Sedis Antistite, secundum statuta Canonum, tractaretur. Factum est autem ut dicitur, quod contra Juris regulas, tam per interventum Domini Melisendis quam Domini Flandreasi Comitissæ Sibyllæ, sororum Regis, electus est. D. Amalricus, ecclesiæ Dominici Sepulchri Prior, notione Francus, de Episcopatu Noviomensi, de oppido Neella; vir commode litteratus, sed simplex animi et pæne inutilis. Promotus est autem contradicentibus et appellationem vocis exhibentibus Cæsarensi Archiepiscopo et Episcopo Bethleemita; tandemque Sede potitus, D. Federico Aconensi Episcopo negotium committit qui ad Romanam accedens Ecclesiam, apud D. Hadrianum, absentibus adversariis.... eidem gratiam Romanæ Sedis obtinuit; et Pallium, plenitudinem videlicet Pontificalis officii, secum retulit rediens. Hæc Tyrinus lib. 18 cap. 20. Sed si ad majora Ecclesiæ et Regni negotia tractanda vel promovenda parum idoneus fuit Amalricus, fuit in parvis suæque tenuitati congruentibus minister fidelis. Nam inter epistolas Principum, quæ inter Gesta Dei per Francos excusa Hanoviae typis Wecheliani fol. 1172 inchoantur, duæ inveniuntur, scilicet v et vi, quas A. Dei gratia sanctæ Resurrectionis ecclesiæ Patriarcha, scribit carissimo in Christo filio Ludovico, eadem gratia illustri et victorioso Francorum Regi; jam inde ab anno MCXLVII, quo hic Hierosolymis fuerat, sibi noto; apprecans illi servari ab eo qui dat salutem Regibus, et cunctorum hostium triumphum. Et per primam quidem dictarum Epistolarum commendat Fratrem, quem pauperes leprosi extra muros Jerusalem pro sua necessitate transmittunt: altera vero I. Episcopum Pancadensem, ad genua Regis accedentem, ut calamitatem et mendicitatem tantæ et tam reverendissimæ Ecclesiæ eidem insinnet. Sed et decimam nonam dictarum epistolarum ipsi invictissimo Francorumque piissimo Regi scribit ipse A. Sanctæ Dominicæ Resurrectionis ecclesiæ Patriarcha, una cum Maji T. III

et an. 1157
Amalricus

in promovendis
piis operibus
sedulus,

N. Priore et universo Canonico inibi Deo famulanti Conventu, salutem et debitas orationes in Christo offerens, rogansque ut S. Canonico epistolæ latori, ob reverentiam Dominici Sepulchri, auxilium largiri dignaretur, eique concedere Hospitale quoddam, sub protectione alarum suarum, ubi ipse Patriarcha sive Canonici refugium habere possent. Postea anno MCXLIII, pro Balduino absque liberis extincto, Regem coronavit ejus fratrem et sibi cognominem Amalricum; eundemque cum Maria conjugē Constantinopoli adducta, rursum nuntiavit an. MCXLVII. Hujus Regis Amalrici variæ etiam epistolæ extant una cum epistolis ipsius Patriarchæ: qui rursum, prædicto Rege defuncto, Balduinum IV, illius filium ex priori conjugē; propter affinitatem priusquam ille Rex fieret separata, annorum tredecim adolescentulum consecravit anno MCXLIII.

D
AUCTORE D. P.

atque Balduinum
i coronat.

PARERAGON X.

Latinorum in Carmelo Priorum initium, ad principia hujus Patriarchæ referendum.

Seu verum sit, quod Sacer Ordo Carmelitarum ab Elia Propheta institutus fuerit, et ad hæc usque tempora per successivas generationes propagatus, sicut volunt ipsi et ego libenter probarem si possem; sive, quod plerique malunt credere cum Cardinali Baronio, suum exordium sumpserit seculo XII; extra controversiam est, quod status is, quem Ordo habere cœpit in Terra Sancta sub Latinis Prioribus, ad hanc ætatem omnino pertineat. Quæritur annus et Patriarcha, cui tale initium adscribi debeat: et utrum ego in Aprili recte Chronologiam ordinarem, incipiens ab anno circiter MCXV, quando Antiochia pulsus Antiochenus Patriarcha Aymericus, cujus auxilio rem actam scribunt Carmelites, honoratum exilium ducebat in Patriarchatu Hierosolymitano, carus Principibus et Prælatibus omnibus. Si Joanni Grosso in Viridario credimus, nimis serum id fuerit. Nam secundum ipsum, in suo genuino contextu Francofurtensi lectum, sanctus Prior, post Bertholdum, Brocardum, Cyrillum, Bertholdum, alterum, atque Alanum, fuit Fr. Simon Stok natione Anglicus, qui [anno Domini MCC, tempore Innocentii Papæ III, anno suo III. Ordinem incepit regere, quem] quinquaginta laudabiliter vixit annis, et in ætate centum annorum obiit, multis clarens miraculis in vita et in morte. Obiit autem anno MCCLV die XVI Maji, quando pluribus de eo agendum erit si ad manus nostras perveniat Vita quæ dicitur, scripta a socio Joanne Swainghtono, in tabulino Conventus Burdegalensis extare. Idem porro Grossus, sicut Simoni dat annos regiminis L; ita Alano decessori adscribit annos VI, Bertholdo secundo annos XXVI, Cyrillo XXVII, Brocardo XXXIII, Bertholdo primo XLV, quibus simul sumptis et ab anno MCC sursum ductis, habetur numerus CLXXVI annorum ante Simonem: itaque perducitur initium Bertholdi primi ad annum MXXXIV: quod tam est cogitatu absonum, quam consonum ipsius Grossi Chronologiæ, qua statuit Carmelitas usque ad annum MXXXIII mansisse in priori eo quem descripserat statu, et sub regula S. Basilii, quam tempore Adriani Papæ I, servandum eis dederat Fr. Joannes Ermita montis Carmeli, Pontificatus anno VIII, id est Christi MCCLXXIX, ab eodem Papa assumptus in Patriarcham Hierosolymitanum.

E.
Jo. Grossus
dum 6 Priorem
Simonem

anno 1200
adscribit,

F

initium omnium
retradit
ad an. 1023:

quo errore
in editione
nova dissimulato,

204 Omitto cetera infelicis istius historici et chronologi errata, sed omittere non possum, quin moneam Lectorem, nihil fere illorum comparere in Novo Speculo R. P. Danielis a Virgine Maria, sed in tota 2 Viridarii Clave multa alterata, multa omis-
sa, omnia fere dissimulata, quæ offendiculo esse
VIII poterant.

A poterant. In qua utrum secutus ille sit editionem Venetam anni MDVII, equidem nescio, quia hæc mihi ad magnum non est: unum scio quod Francofurtense MS. ipsemet nobis laudavit ut *magis integrum*, proinde non potuit ignoravisse ea omnia ibi haberi quæ dixi. Neque satisfacit quod, ad excusandam numerorum omissionem in quatuor Simonis decessoribus, dicat, *irrepsisse in eos menda, quæ non constet qualiter emendari debeant ex mente auctoris*: de hac enim satis constat per annum MXXIII ab eo assignatum, et ceterorum numerorum ab anno MCC usque illuc accuratam partitionem, ita ut nullus hic locus sit accusandi librariorum socordiam. Multo minus placet, quod verba Grossi, annos quinquaginta tribuentis Simoni, sic torqueat, ut velit tanto tempore fuisse partim Vicarium Generalem in partibus Occidentalibus, partim Generalem totius Ordinis. Nam (ut de aliis regionibus nihil dicam) de Anglia certe probari potest (quidquid alii dicant) nullos ibi fuisse Carmelitas, adeoque nec eorum Ordini adjunctum esse Simonem, ante annum MXXI. Nam de illorum adventu primisque foundationibus antiquos hosce versus legimus, sub nomine unius ex fundatoribus scriptos, et forte in lapide sculptos titulo:

B *Anno millesimo ducenteno quateragesimo.
Olim Carmelitarum copinet ad tempora vitæ.
Cucinis censi primus, in Boream loca Vesci:
Richardus in claustris Grei primo fuit in Austro.*

Indicantur scilicet Abnewicum, in Northumbria, Anglicanarum Provinciarum ad Boream ultima, ubi Joannes Vesci collocavit Fratres, qui primi navibus advecti fuerunt in Angliam; et Aylesfordia in Cantia, Australium Provinciarum prima, ubi alios, tunc pariter advectos, collocavit Richardus Grey, et ubi anno MXXV celebratum esse Capitulum, ac Simonem Priorem Generalem electum, nemo nunc dubitat. Fuerit tunc quidem hic, juxta illum calculum solum ab annis quinque factus Carmelita; sed hoc non obstante, potuit homo, ætatis grandævus ac fere octogenarius, idemque eximie sanctitatis fama toti Angliæ notissimus et adhuc vegetus (nam ad extremum vitæ Provincias lastrans Burdegala defunctus est) quasi cœlitus Ordini ad hoc datus videri, ut noviter tractum in Europam sua sapientia et auctoritate promoveret. De Vicariatu autem quem antea gesserit nullum extat argumentum, nisi quod auctoritas Grossi nequeat aliter salvari: quod nobis curandum non est: qui credimus hunc ideo solum dedisse Simoni annos quinquaginta, ut posset pertinere ad annum quem sibi præscripserat MXXIII.

C 205 Moderator Grosso Palæonydorus, veromtamen tempus etiam ipse prævertens, Capitulum in quo electus Generalis est Simon anno MCCXV constituit, et Alano annos V, Bertholdo secundo annos VII, Cyrillo solum assignat: itaque cum annis Brocardi XXXIII, et annis XL Bertholdi primi, pertingit ad annum MCXX, quo, inquit, anno tempore Calixti Papæ II Aymericus de Samiliaco Apostolicæ Sedis in Terras sanctas Legatus a latere, Antiochenus Patriarcha factus est, et sequenti anno venit in montem... et quia universalis Fratrum Rector ab hac vita discesserat, de omnium consensu præposuit Fr. Bertholdum. Hunc deinde mortuum dicit tempore Eugenii Papæ III, suffectumque Brocardum, qui anno MCLXVI Regulam acceperit ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano, et obierit anno MCXCVII. Sed etiam hic (ut alia dissimulem) Regulæ datæ tempus ad annos ut minimum quadraginta prævertitur: quemadmodum demonstravi ad diem VIII Aprilis, in Vita prædicti Alberti, et R. P. Daniel sociique ultro concedant. Errorem hi omnem correctum putant, si inter Bertholdum primum atque Brocardum, perplexos annis aliquot Fratres teneant circa successorem instituendum, Alanum vero faciant

ordinem regere annis XIV, atque ita pertingant D ad annum MCXLI, quo coeperit Bertholdus. Verum quæ sine teste ac sine evidenti necessitate asseruntur gratis, sine cujusquam injuria negantur; maxime si alia via commoda suppetat, qua possit omni difficultas tolli.

206 Hanc vero invenisse me credideram, a noto jam confessoque Simonis principio, per eos ipsos annorum numeros, quos Palæonydorus prænotaverat, ascendens ad Bertholdum I. Per hos enim veniebam ad annum MCLV, quo tempore, ut dixi, Antiochenus Patriarcha Aymericus in Patriarchatu Hierosolymitano vivebat, magnæ vir auctoritatis et opulentia; qua utraque multum conferre poterat ad inducendum Bertholdum, non consanguineum ex familia de Malafaida in Francia, sed e Calabria oriundum et Antiocheni Principis conterraneum, in possessionem Fontis Eliani in Carmelo, quem ille ex Prophetæ revelatione vallo perparvo cingeret, temploque non ingenti extructo, Fratres ferme decem colligeret: cum quibus ibi repertus est anno MCLXXXV, etiamnum sanctum illum ambitum colens. Repertus est autem a Joanne Sacerdote pientissimo Phoca, ad videnda loca sancta veniente: qui quæ, non dico audivit diu postea ab aliis, sed suis ipse oculis conspexit, descripta reliquit, sicuti eadem edimus ante Tomum secundum hujus Maji, cum ante aliquos annos in montem appulisset is, quem ipse describit monachus; quemque esse Bertholdum, primum Carmelitarum Priorem, neque P. Daniel neque discipulorum quisquam negare ausit; licet indignentur Joanni, et tamquam nullius fidei Græculum contemnant; quod contra tot recentiorum scriptorum torrentem, procedentem ex Epistola quadam, Cyrilli Prioris III nomen, sed falso, præferente, tam exiguum fecerit numerum sociorum; cum illi plura ac numerosa per Terram sanctam monasteria eidem velint ut Priori generali foisse subjecta a prædicto Aymerico, Apostolici Legati auctoritate, quam habuisse alius nemo dixit, ad id uso.

207 Interim arguor ego Chronotaxim Generalium instituisse non bonam; moneorque, quod non posset ipsa opportunitas locum offerre opportuniorem, quam sit S. Simonis Stockii vita, ut postulata palinodiam canam, præstetque fidem protestationibus meis, ante singulos Aprilis tomos recurrentibus, de prompte corrigendo, sicubi monitus fuero deviasse a veritate. Quod sane non de qualicumque monitione, sed ea quæ veritate subnixæ esset, volui debetque intelligi. Videamus ergo quid isti meæ Chronotaxi desit, ob quod debeat retractari. Dic, inquit auctor Armentarii num. 242 Aymericum Episcopum Podiensem, Bertholdum, et Aymericum Antiochenum fuisse tres fratres, quorum medius simul cum primogenito Parisiis lauream doctoralem accepit, et ad Terræ sanctæ expeditionem ivit, uti ante annos trecentos scripsit Bostius (etsi in chronologia turpiter erravit)..... alioquin enim, natus anno circiter MLXXIII fuisset octogenarius, cum factus est montis Carmeli incolæ, et vixisset ad annum MCC: cum tamen obierit anno circiter MCLXXXVII. Quæ omnia speciem veritatis non habent. Sic argumentatur R. P. Franciscus Bonæ Spei Ord. FF. B. Maria Virginis de monte Carmeli Provinciæ Flandrobelgicae bis Exprovincialis, ejusdem Provinciæ primus Definitor, et in alma universalitate Lovaniensi S. Theologiæ Professor emeritus. Respondet veterano atque in isto argumento optime exercitato pugili, jamque etiam TRIUMPHATORI declarato, Novellus hallucinator Papebrochius, quod ista omnia vere nullam habent speciem veritatis: quodque suo hallucinanti oculo nullam etiam speciem videat æquitatis in eo quod hypotheses facere jubeatur, quibus debeant everti quæ dixit omnia; quodque a se exigatur, ut sequatur auctoritatem

Ego a certius noto Simonis principio,

ad an. circiter 1155 Bertholdum adducens, E

depravatæ chronologiæ arguor:

F

quia eorum scriptorem sequi malo quam 300 annis junctorem.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 21"

nihil melius excusatur anni 50 Simonis attributi * Les Concessis Ricardus

eosdem etiam retinens Palæonydorus in alius moderatione

annis 40 prævertit tempus datæ Regulæ.

A tatem Bostii, in chronologia turpiter errantis et hypotheses istas ponentis annis plus quam trecentis post rem gestam; obiit enim anno mcccxcix ut ait Lezana ad dictum annum: non etiam videt quare fidem istius Bostii debeat præferre fidei testis oculati Joannis, in ejus toto opusculo nihil hactenus inventum ab adversariis, quod auctorem faceret suspectum, præter quam quod fuit Græcus, quodque sit excusus in Hollandia; licet interpretem nactus Leonem Allatum, postea Bibliothecæ Vaticanæ Custodem; editorem Bartoldum Nihusium, probum doctumque Sacerdotem. Nihil hæc omnia *Joannem* juvant apud auctorem Protreplici, ante Speculum Carmelitani positi, quin concepta contra me ipsumque bilis in hos versus erumpat.

Quis pudor ELIAM Carmelo auferre Parentem,

Ipsius et QUEMOAM subdere velle loco?

Indignor referens. QUEMOAM? Sine nomine QUEMOAM Carmelitarum dicere velle Patrem?

Quis pudor auctores tot, qui præiere, negare;

Proque illis unum substituisse Phocam?

Suspectumque Phocam? Batavis, qui excusus in oris,

Ac Grajæ fors quid nescio mentis habet.

B *An non, Bellarmine, doces, Ne fido Grajis:*

Commaculant, rodunt, fulsificantque libros?

Tolle Phocam. Popebrouck; non tanti Græculus unus,

Auctores ut tot, qui præiere, premat.

Auctores istos expendimus, nec invenimus qui in explicanda Carmelitarum origine Phocam præcesserit.

208 Arguor præterea, *Chronologiæ difficultates non minnere, sed angere; dum Generalatum exordi et finis annos, seu primos et ultimos, non determino; cum in his determinandis pæne tota sit difficultas; licet hunc bene excuseam dicens, quod contingat sæpe, idque in Romanorum Pontificum Catalogis viderimus; de annorum quo quisque vexit numero firma haberi documenta, sed in iisdem ad Æram communem applicandis fluctuare opiniones.* Quid ergo? An divinare me volunt? Aliter certe nequeo definire, quantum quisque Generalium excesserit vel defuerit a pleno qui nominatur annorum numero, quotque inter diem mortis unius et electionis alterius intercesserint dies. Id quidem magnam adderet chronologiæ claritatem, si ab antiquioribus proditum memoriæ fuisset: sed his tacentibus, quid facerem? *Davus*, inquit ille, *sum, non OEdipus*: et audio Poetam monentem, quod sit etiam ponendus diligentiae modus: quia

C *Est aliquo prodire tenns, quo non datur ultra.*

Neque vero magni mea intererat, habere istec tam præcise definita. Satis videbatur, si subducta numerorum assignatorum summa, annus inde exurgens quam minime excederet annum mclxxx: sic ut vere dici tunc potuerit, in desertum ac desolatum pridem Elianæ anachoreseos locum venisse *Bertholdum* ante aliquot annos: quod fere tantundem est ac si dicas *non multos*. Hoc vero de triginta annis, a quibus *Bertholius* cæpisse videbatur, commodius dicitur, quam de multo pluribus. Quod si propter excessum vel defectum mensium dierumque, apud auctores plenis numeris usos notari neglectum, contingeret uno alterove anno citius vel serius id accidisse; manebat tamen verum id quod mea chronotaxis intendebat. Nec erat mihi curandum, quomodo id congrueret cum eo anno, quo natum fuisse *Bertholdum* deberet dici, juxta Bostium ceterosque auctores, de ætate, prosapia atque familia *Bertholdi* atque contraria veritati scribentes, quam de patria et domo natalibusque *Alberti Hierosolymitani Patriarchæ* legislatoris sui; certe non majori fide circa unum quam circa alterum dignos.

209 Istic sic positus probatisque nulli propius

certiusque videntur mihi attigisse initia Carmelitani Ordinis, sive (ut phrasi minus ingrata utar) Latino-rum in Carmelo Priorum, quam auctores illi, quos secutus Continuator Belli sacri Joannes Heroldus lib. 5 cap. 3, scripsit, quod *Almerico Hierosolymitano Patriarcha, Anachoretæ, qui sparsim circa montem agitabant; tandem coiverunt ad fontem qui Eliæ dicitur.... uni qui honesta parebat humiliter parendo.* Unus ille *Bertholdus* fuit, nominatim quidem non expressus a Joanne Phoca, ita tamen clare descriptus, ut nequeant de alio verba ejus intelligi. Qui licet advenerit adhuc vivente Fulcherio; longiori tamen tempore opus habuit, ut aliqua sanctioris eo loco conversationis opinionem adeptus socios colligeret, et sic melius omnia *Almerici* sen *Amalrici* Patriarchatui adscribuntur. Sub hoc enim statum aliquem cæpit habere cætus iste. Forte etiam intercedente Aymerico Antiocheno, idem Patriarcha eundem recepit et approbavit ut veram Religionem, cum facultate recipiendi novitios eosque ad religiosæ obedientiæ professionem admittendi. Hoc enim ad illius jus spectabat tunc temporis, quo necdum erat lege cautum, ne quis absque Apostolicæ Sedis licentia novam Religionem inveniret etc., quod postea in Lateranensi iv est constitutum. Idem jus deinde agnoscens in *Alberto* Patriarcha *Bertholdi* immediatus successor *Brocardus*, post dimidium circiter seculum, eidem cætui, jam verosimiliter auctori, Regulam ab eodem poposcit et impetravit: prout alibi plenius est explicatum. Primos *Bertholdi* socios decem fuisse ait Joannes Phocas: de quibus eorumque successoribus *Jacobus de Vitriaco*, in *Historia Hierosolym.* cap. 52 dicit, quod ad exemplum et imitationem sancti viri et solitari *Eliæ Prophetæ*, in monte Carmelo, et maxime in parte illa quæ supereminet civitati *Porphyriæ*, quæ hodie *Cayphas* appellatur, juxta fontem qui fons *Eliæ* dicitur, non longe a monasterio beatæ Virginis *Margaretæ*, vitam solitariam agebant in alvearibus modicorum cellularum, tamquam apes Domini dulcedine spiritali mellificantes. Ita illa, pie juxta ac eleganter describens varios devotorum hominum cætus, per quos, post Hierosolymitanum regnum constitutum, cæpit *Oriens Ecclesia* revirescendo florescere, et cultus religionis in partibus *Orientis* ampliari. Quod tamen in eo, qui Historiam scribendam non vero Annales deducendos suscepit, non debet ita accipi, sicut accipere video aliquos, quasi omnes isti aut simul inceperint, aut statim suam perfectionem habuerint: sed paulatim ac successive. Et sic non repugnat *Jacobus* dicentibus, quod ex iis qui antea sparsim circa montem agitabant, aliqui sub *Almerico Patriarcha* ad fontem *Eliæ* tandem coiverunt. Imo vero, inquit *Triumphator* num. 94, quia, auctore *Coria* in suo *Elucidario* lib. I cap. 23, tempore *Gregorii VII* circa annum m edulit *Sigisbertus Gemblacensis Historiam Hierosolymitanam*, in qua sic scribit: Cum Carmelitæ a tempore SS. *Eliæ et Elisæi Prophetarum*, tandem Christum prædicantem audierunt, etc. Respondeo, quod *Chronicon* *Sigeberti Gemblacensis* noverim, scriptum post tempus *Gregorii VII*, quod se ad imitationem *Eusebii* digessisse a loco intermissionis ejus usque ad annum mxi, dicit ipse in ultimo suo de *Scriptoribus ecclesiasticis* libro, ubi et cetera sua scripta enumerat: sed nusquam ejusmodi Hierosolymitanam historiam, ignotam similiter *Sixto Senensi*, *Conrado Gesnero*, *Josie Simlero*, *Auberto Miræo*, *Gerardo Vossio*, *Roberto Bellarmino* et *Philippo Labbe*, qui omnes catalogum operum ejus texuerunt. Sed nec alicujus *Sigisberti Hierosolymitanam historiam* invenerunt uspiam, qui compilarunt ingens illud opus, ex auctoribus cœvis undique conquisitis, quod inscribitur *Gesta Dei per Francos, sive Orientalium expeditionum et regni Fran-*

D
AUCTORE D. P.
quod erat
initium
Priorum
Latinorum

componere
cum Patriar-
chatu *Amal-*
rici,
E

nihil repu-
gnante *Vi-*
*triac*o,

F
nec juvante
suppositio
Sigeberto,

Arguor etiam
non præcise
definivisse
unusquisque
que initium
et finem,

licet absque
co intentum
obtinere;

A *corum Hierosolymitani Historia* inclusive usque ad Marinum Sanutam, seculi xiv scriptorem. Nullius igitur fidei est testimonium hominis, qui, quando, ubi, et quid scripserit ignoratur. Ubi autem suum Sigisbertum, quem male cum Sigeberto confudit, invenerit Coria, viderint ii qui æque ac ipse ædificant sine palea, et parietem liniunt absque temperatura.

suadente
autem Joanne
Phoca;

210 Atque hic eosdem monitos velim, cum irascuntur Joanni Phocæ, quod primum eorum Priorem designans, non addito nomine, dicat, *Monachus quidam*, pari omnino jure, id est nullo, eos posse succensere Jacobo, qui sic eos comparat apibus, ut tamen nec hoc quidem indicet, utrum in sacris illis alvearibus pro Rege fuerit aliquis, tantum abest ut eum vel suo nomine exprimat, vel saltem genere, ætate, dignitate definiat. Rogatus aliquando Ex. P. Mag. Jacobus Emans Carmelita Coloniensis, quod fuerit nomen illius Patris ex cujus ore scripserat miraculosam gratiam, concessam nobili viro Gaudentio Botsch, invocato B. Simone Stok, Bolzani in Tyroli; respondit *Pater, qui mihi historiam illam de Nobili sacelli illius fundatore narravit, fuit Ordinis S. Dominici et gremialis conventus Bolzanensis, ad quem hospitii causa divertimus. Oblitus sum vero dicti*

B *Patris nomen inquirere, ideoque quo nomine vocatus fuerit ignoro. Idem respondisset credo Joannes jam sæpe dictus, si quis eum interrogasset, quo nomine vocaretur iste quidam monachus, quem invenit Elianæ anachoreseos instauratorem; neque credidisset indefinito illo appellandi articulo quidam, injuriam a se factam viro Sacerdoti, abundeque a se pro instituta brevitate laudato. Et vero familiaris istæ excusatio hominibus est, quæ peregre viderint commemorantibus, ut rerum potius quam nominum vestigia menti impressa referant, raro etiam quærant vel quæsitæ curent mandare memoriæ nomina eorum, quos semel visos, numquam amplius a se videndos confidunt. Quare vehementer miror R. P. Danielis discipulos adeo acerbo animo ferre, quod fidem Joanni habeant. Quid enim? An Exim. P. M. Emans fidem non obtineret, si, uti oblitus est interrogare nomen Patris Dominicani Bolzanensis, sic neque nomen ejus, cui contigit narratus ab eo favor, audivisset, simpliciterque scripsisset, *Vir quidam nobilis, Archiducis Leopoldi Marescalcus Tirolensis, ante aliquot annos votum fecit? Ego vero existimo apud æquos judices tanto plus fidei habiturum Joannem, quanto persona ejus minus potest esset suspecta de favore aut odio: quippe qui Carmelitas**

cui male
objicitur non
expressisse
nomen Ber-
tholdi.

C antea nullos noverat, neque postea reversus in patriam Cretam, noseiturus erat, proinde ab iis nihil sperabat, formidabat nihil; quemque pronius erat, consueto peregrinis res a se visas narrantibus more, augere potius laudando, quam minuere aliquid detrahendo: in laudem certe tam Carmeli montis quam incolentis eum Monachi tota propendet et inclinat narratio, si oculis minime malignis legatur.

IX HERACLIUS.

T andem, ut habet Marinus Sanutus lib. 3 parte 6 cap. 24, anno mclxxx Patriarcha Amatricus moritur: cujus simplicitas parum Ecclesiæ profuit: cui successit Heraclius, tam perniciosi vir exempli, ut in ejus electione publice dictum fuerit, sub Heraclio amittendam esse Crucem, sicut sub Heraclio Imperatore recuperata fuerat. Hic jussu Balduini Regis leprosi, ideoque uxorem ducere recusantis, anno mclxxxii innoxii Balduinum puerum, Regis ex sorore majori Sibylla nepotem: deinde anno mclxxxiv mare transgressus Heraclius cum Priori Hospitalis transmarino, inquit Guilielmus de Nangis in Chronico apud Dacherium tom. n. Spicilegii, venit in Franciam ad Regem Phi-

Succedit
an. 1180
Heraclius,

lippum pro succursu Terræ sanctæ: quos Rex multum honoravit; et quia tunc heredem non habebat, consilio Prælatorum et Principum misit ad Terræ-sanctæ subsidium ingentem multitudinem tam militum quam pedum armatorum, sufficientes sumptus eisdem propriis redditibus administrans. Anno sequenti mclxxxv in Angliam trajecit Patriarcha, ubi, sicut in alio Chronico inter monumenta tomo 8 Spicilegii prædicti scribit Nicolaus Trivetius Dominicanus: *Baldewinus Cantuariensis Archiepiscopus convocatis per Regem Prælatis et Proceribus, ad præsentiam Heraclii Patriarchæ Hierosolymitani, nuper ad ipsum Regem missi pro subsidio Terræ-sanctæ, verbum exhortationis proposuit coram eis: quorum multi corde compuncti Crucis characterem acceperunt. Rex vero per manum Patriarchæ et Militum Templi in subsidium Terræ-sanctæ tria millia marcarum dicitur transmisisse, promittens nihilominus Patriarchæ succursum celerem affuturum. Deinde idem Rex Anglorum cum Patriarcha, Episcopo Dunelmensi et Magistro Hospitalis mare transiens, diem Paschæ Rotomagi celebravit. Rex in Francia hæsit, Patriarcha in Terram sanctam rediit, ibique mortuis Balduino leproso ejusque nepote Balduino puero, anno mclxxxvi secundum Sibyllæ prænominatæ maritum Guidonem sublimavit in Regem. Secundo autem ab hujus coronatione anno, qui fuit Christi mclxxxvii mense Julio, capta a Turcis Hierosolyma est; secutæque sunt clades, quas describit et deplorat Marinus Sanutus libri 3 parte 9. Heraclius autem, ut scribit Theodoricus Pauli, Clerusque universus et de monasteriis diversorum Ordinum professores, turbaque cujuslibet ætatis et sexus miserrima, ab Jerusalem recesserunt: universisque pene Latinis urbem deserentibus, Suriani et diversarum sectarum homines, utpote Georgiani, Jacobitæ, Armeni remanserunt ibidem sub Turcorum dominio. Addit Guilielmus de Nangis, Sybilla Regina, cum Heraclio Patriarcha Templariis et Hospitalariis, ac immenso exultantium cætu apud Antiochiam est profecta: alii vero apud Alexandriam, vel in Siciliam navigaverunt.*

qui cum
subsidiis ex
Europa re-
versus,

an. 1186
Guidonem Re-
gem coronat,

E
et Hierosoly-
mam amittit
an. 1187,

VIDE APP.
TOM. VII MAJ.
NOT. 22^a

R. Guido
an. 1188
ausus Acco-
nem obsidre,

212 Capta urbe Hierosolymitana, cum Guido Rex, dimissus intra annum e Damascena captivitate, se transferre Tyrum niteretur; a Conrado Montis-ferati Marchione, asserente suam esse civitatem, exclusus portis; ut vidit quia sibi in sua civitate non licebat hospitari, et quod in toto Hierosolymitano Principatu nec unum habebat casale, ubi caput reclinare valeret... ostendit quam potens res sit desperatio; ipsaque ætate quæ sanctæ Jerusalem amissionem secuta est, cum admodum paucis, quos colligere potuit, Ptolemaidem civitatem obsedit, cum essent in ea pro uno Christiano quatuor Saraceni. Ita Marinus Sanutus lib. 3 parte 10 cap. 2. Erat autem Ptolemais sive Accon totius barbarici imperii munimentum. Ibi Christianorum reliquias, obsessas magis quam obsidentes, cum subito posset opprimere Saladinus; maluit expectare adventum fratris sui, interimque occupare urbes et loca munita Antiocheni Principatus. Sed brevi, sero tamen, expertus est, quantum noceat differre paratis. Etenim cum esset in Europa auditum quanti animi superessent victis; tam stupendæ fortitudinis exemplo stimulata virtus Christiana, paravit subsidia; quæ primum Fridericus Imperator collegit, in ipsoque victoriarum cursu moriens, filiorum suorum uni Sueviæ Duci commisit porro perducenda. His accessere novæ Flandrensium, Brabantinorum ac Frisionum copiarum, ac demum Philippi Franciæ et Richardi Angliæ Regum classes; quibus id effectum est, ut anno mxcxi, xii Julii, coacti sint ad deditio-

F

eandem an.
1191 potitur.

A

X SULPITIUS.

Constituitur
Patriarchium
Accone

in quo Sulpi-
tius Heraclio
successit,

an loco S.
Cyrilli se
excusantis ?

Profuit prædicta victoria non tantum Episcopo Acconensi, per eam suæ Sedi restituto; sed etiam Hierosolymitano Patriarchæ, tutum quærenti receptum, ubi juxta suæ dignitatis eminentiam resideret tantisper, et supremum reliquæ Christianitati jus diceret, donec placeret Deo sanctam urbem restituere Ecclesiæ. Itaque die xvi præfati mensis, expiatis ecclesiis, Patriarchiam Accone designatum est. Sed cui? De *Heraclio*, ubi vel quando obierit, incertum est, propter auctorum silentium: Catalogus MS. Rubæ-vallis cum ipso clauditur; Brugensis Codex jam pridem cum Fulcherio desierat. Solus nobis superest Theodoricus Pauli, SULPITIUS suggerens, *Heraclii* successorem. Palæonydorus, in Vita S. Cyrilli, tertii Prioris Carmelitarum (magna quidem correctione egente, a nobis tamen, quia melius offerebatur nihil, data ad vi Martii) scribit num. 4, quod *Cælestinus Papa* anno Domini mxcxi, anno suo primo, audita Cyrilli funa, admonitum habuit, ut Patriarchatum suscipere Hierosolymitanum: quod ille omnino renuit, sic rescribens; *Beatissimo Patri Cælestino, pedum oscula Cyrillus famulus Christi. Sufficit mihi thesaurum Domini mei, id est, animam, pro qua magnus ille mercator advenit, proprium sanguinem fundens, portare in hoc vase fictili. Quæ veremur ne æque incerta debeant haberi, atque magnifica illa gesta Iconii et in Armenia: quæ quidem hanc famam potuissent Romæ conciliare Cyrillo, si vera fuissent, sed etiam vix potuissent propter magnitudinem suam ab illius ævi scriptoribus præteriri: ideoque optavimus ut ea possent haberi confirmata ab auctore antiquiori. Eo deficiente fatemur suspecta nobis manere omnia; sicut etiam suspecta nobis est, tum epistola ejusdem ad Abbatem Joachim, qua petit interpretationem Oraculi sibi per Angelum traditi, tum responsio ejusdem ad jam dictum Cyrillum hoc exordio, *Stellæ manenti in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo parcitatis, orbem opacum, deformem et squalidum virtutibus illustranti, moribus informanti, exemplis ornanti, Cyrillo Presbytero in monte Carmelo etc.* Quæ Joachimi stylum, ex ejus operibus cognoscendum, nullatenus sapiunt, neque congruunt sanctæ simplicitati; ut de ipso, quod ad Cyrillum delatum dicitur oraculo, nihil pronuntiem.*

C

XI MONACHUS.

Anno 1193
pro Michael
electo

Patriarcha
fit Monachus
Archiep.
Cæsariensis,

Exolantium Hierosolymis Patriarcharum, seriem Theodoricus Paulus sic prosequitur. Anno mxcxiv Michael, Parisiensis Decanus, vir in regendis scholis Parisiensibus eximius, et in largiendis cleemosynis et in aliis pluribus bonis floridus, in Patriarcham Hierosolymorum est electus: sed post quindecim dies a Clero Senonensi electus et in Archiepiscopum Senonensem est consecratus: et sic alius electus in Patriarcham fuit: cujus nomen non reperi. Ita ille: sed forte, reperisse se ignoravit, quando Monachum reperit; non intelligens id proprium ei nomen fuisse. Hujus tamen, ut Cæsariensis Archiepiscopi, plus vice simplici mentionem reperias in citatis jam sæpe Scriptoribus. Monachum natione Etruscum, patria Florentinum fuisse Joannes Villanus historiæ Florentinæ auctor scripsit, et Ecclesiæ illi, in qua Clericus servierat legasse brachium S. Philippi Apostoli. Dedimus i Maji translati brachii historiam, nostra manu descriptam ex antiquis Ecclesiæ Cathedralis membranis, ubi tota Monachi Patriarchæ vita compendio exponitur, atque inter cetera hæc habentur. Cum videret Patriarcha sibi diem mortis, superveniente fu-

nerere, imminere; Rainerio, olim ecclesiæ sanctæ Resurrectionis in Hierusalem, tunc autem Jeppensis Priori, qui de Florentina diocesi fuerat, et Capellanus steterat in ecclesia de Pulvento, in virtute Spiritus sancti et obedientiæ veræ præcepit, ut beati Apostoli Philippi brachium, juxta suum votum, Florentiam destinaret, et in fumoso Joannis Baptistæ templo faceret magnifice collocari. Postmodum autem reverendæ memoriæ Patriarcha, Domino vocante, debitum humanitatis exolvit... Hactenus MS. istud, unde etiam intelligitur mors illa accidisse anno mcm.

XII ALBERTUS.

Tumulato corpore tanti Patris, inquit idem qui supra scriptor Florentinus, Cardinalis Offredus (imo Goffredus, vel Siffredus), qui tunc in partibus ultramarinis Legationis officioungebatur, fuit in Patriarcham electus: sed ille postea electioni renuntiavit. Verum universi ad quos spectabat electio, de consensu Regis elegerunt Episcopum Vercellensem, ad quem reducendum jam dictus Prior fuit Legatus principaliter constitutus. Multa de hujus ALBERTI, ex Regulari Canonico Vercellensis Episcopi, priori vita et vocatione ad Patriarchatum, rebusque in eo gestis dicenda forent, nisi id accuratissime factum esset ad viii Aprilis diem. Sufficiat ergo paucis verbis dixisse, annum mxcvi fuisse ei primum in Patriarchatu; et hunc anno mxcxiv conclusum esse per mortem, martyrio comparandam, xviii Kalendas Octobris.

D
AUCTORE D. P.,
qui moriturus
anno 1203
legat Floren-
tiam brachium
S. Philippi.

Post Offre-
dum Card. se
excusantem

electus Alber-
tus Ep. Ver-
cellensis, mo-
ritur 1214.

E

PARERGON XI.

De cultu hujus Sancti Patriarchæ apud Carmelitas et Canonicos Regulares Congregationis Lateranensis in Italia.

Licet de hoc argumento satis etiam videamur egisse ad prædictum diem viii Aprilis, in Commentario de ipso Alberto cap. 4, est tamen aliquid quod hic insuper animadversum, aliquid etiam quod correctum mutatumque velim; non quia id mereatur expostulatio TRIUMPHATORIS, occasione iudepta immodice efferentis sese; sed quia propositum mihi semper fuit, atque etiam nunc est, et (sicot spero) erit semper, nihilo indulgentius mecum ipso quam cum aliis agere, quoties, ut homo, fuero vel proprio ratiocinio lapsus, vel informatione aliena in errorem protractus. Ut autem ab iis exordiar, a quibus cultus prædictus sumpsit exordium, iterum dico: quam certum est Carmelitanum Ordinem vitæ Regula informatum esse ab Alberto, tam æquum fuisse, ut eum, si in ecclesia Hierosolymitana aliquando habitus est ut Sanctus, colerent etiam ipsi ut talem, et quidem specialiori cultu; maxime si id liceret per sacram Congregationem Rituum, per quam id ipsis licuit sub Ritu officii duplicis de Comuni Confessoris Pontificis, saltem ab anno mdcxxix. Cur autem tunc etiam postulatum non fuerit, ut de eo velat de Martyre facere liceret, quod sane æquius fuerat, quam id faciunt de S. Petro Thoma xxix Januarii, non alia facile dabitur causa, quam quod famæ crediderint, hunc, dum Religionis Catholicæ propagandæ et contra infideles propugnandæ conatu fortius instaret, telis infidelium vulneribus multis confossum esse: de illius autem obitu, qualis fuerit, nemo ipsis eatenus indicavit.

217 Accidit quidem ut eodem tempore, quo istæ Romæ agitabantur a Patribus Discalceatis, suum Bononiæ Menologium cuderet ex Ordine veterum Carmelitarum Fr. Petrus Thomas Saracenus de Bononia, professus se Sanctorum originaria proprio stylo recudere, robusta et constanti fide, e genuinis fontibus,

F
Quod Carme-
litæ non
petierint
Officium de
Martyre

fecit ignoran-
tia de illo
apud Discal-
ceatos an.
1628,

apocryphis

A *opocryphis omnino exulare jussis*: sed hic conatus discalceatos latuit. Cum autem in eorum venit manus, ceptaque sunt vulgo legi et examinari quæ scripserat, licet non sint agnita omnia illa gravissima errata in Alberto, quorum aliqua postea Lezana in Annalibus correxit, ego longe plura adnumeravi toto Capite 2; apparuit tamen relatio tota adco male consuta esse, ut nihil sinceri posset ex ea sperari. Itaque sexto post anno, cum Patres Antiqui cuperent propriarum Lectionum defectum suppleri, horum generalis Theodorus Stratus, ab Alberto Miræo Cathedralis Ecclesiæ Antuerpiensis Decano, qui in opusculo de Origine Teresiarum c. p. 1 nonnullam Alberti mentionem fecerat, auxilium consiliumque petiit per litteras, datas anno MDCXXXIV, quarum hic erat tenor.

et apud Anti-
quos an 1634,

218 *Controvertitur his diebus in hac alma Urbe, apud sacram Congregationem de Ritibus, de officio B. Alberti, Hierosolymitanæ Patriarchæ, jam pridem ab eadem sacra Congregatione nobis Carmelitis concessi: et principalis ratio controversiæ est, quia non bene constat, quæ aut qualis personæ sit iste Albertus, quem colimus.*

E

quam hi fa-
tentes Miræo

Si etenim dixerimus istum Albertum illum fuisse qui nolis Regulam tradidit; premimur hac difficultate, quod Regula nostra tradita nobis est anno MCLXXI, quo tempore nullus erat Albertus Hierosolymitanus Patriarcha, quia iste inthronizatus fuit MCCIV. Prædicto autem anno MCLXXI solum in Syria vigere poterat Albertus Bethlermita Episcopus, qui cum Guiljelmo Tyrio venit postea ad Concilium Lateranense sub Alexandro III, ut ipse Guiljelmus et Baronius referunt. Vidimus quæ Perillustris et Reverenda Dominatio vestra de hoc puncto scribit in suo illo tractatu de Origine Carmelitani Ordinis, et veram credimus esse hujusmodi solutionem; quod scilicet eadem persona fuerit Albrechtus ille, Bethlermita primum, et postea Patriarcha Hierosolymitanus, ut a vestra Rev. Dominatione, in prædicto tractatu edocti sumus: verumtamen quia nonnullis non placet hæc opinio, nec satis constare potest, quomodo ille Bethlermitanus, Hierosolymitanus postea effectus fuerit (cum constet ex tabulis Ecclesiæ Vercellensis, quæ habentur in libro a Joanne Stephano Ferrerio de Vitis Episcoporum Vercellensium, Albertum illum, qui Patriarcha Hierosolymitanus constitutus est, fuisse primum Bobiensem et postea Vercellensem Episcopum, patriæque Parmensem) propterea humiliter exoramus Perill. ac Rev. Dominationem vestram, quatenus pro sua benignitate velit scribere nobis ea quæ circa hoc habet in mente, cum testimonio aut monumentis ad confirmandum cum sanctitatem prædicti Alberti, tum identitatem personæ in prædictis Episcopatibus, tum etiam aliqui (si in promptu habuerit) pro corroborando quod prædictus Albertus ex Ordine nostro Carmelitico aliquandiu fuerit. Quæ si fecerit, ut speramus, majori vinculo adstricti erimus pro V. Revv. Dominationis in utroque homine felicitate Deum enixe deprecari.

optant aliquid
certi discerni:

C

219 Quid ad hæc responderit Miræus nescio, unum scio, quod epistolam prædictam communicavit cum nostro Bollandi, per idem tempus magnum suum opus exorso; qui XII Maji ad illum Bruxellis agentem rescripsit, nullam se idoneam expedire posse solutionem propositæ quæstioni: Trithemium dicere, quod Regula condita sit anno MCXXII: Theodoricum Pauli sic habere; Albertus Patriarcha Hierosolymitanus, Apostolicæ Sedis Legatus, succedit anno MCCVI tempore Innocentii Papæ III et Frederici Imperatoris II. Iste certam vitæ Regulam tradidit observandam Fratibus Ordinis B. Mariæ de monte Carmeli, et Ordinem Carmelitarum instituit in monte Carmeli. Addebat Bollandus, esse qui Albertum istum velint Patriarcham Syrum fuisse, cum alius esset Latine, alius Græcus schismaticus: sed nullum ab eis auctorem proferri, nec verosimile id esse, cum Regula sit

hic Bollandum
consulti,

Accone scripta, ubi Latinus Patriarcha residebat: denique nihil certi occurrere quod pronuntiet. Ita tunc ille: qui si habuisset, uti quarto demum post anno habuit, Vitas Patrum Occidentis impressas anno 1623 Lugduni opera et studio Benedicti Gonnii, haud dubie ex relata ibidem fol. 227 S. Angeli Vita adierisset, Enochum Hierosolymitanum Patriarcham, S. Angeli illius socium (ut se fert) ita loqui, ac si dictus S. Angelus ac frater ejus statuant Regulam observare, quam S. Albertus fecit Carmelita, prædecessor Nicodemi Patriarchæ, nutritoris eorum, annis jam elapsis ccccxii; id est (juxta rationem temporis quo istud ipsi statuissent) an. Christi MCCXII; quodque mox in eadem Vita, conformiter consilio jam sumpto, dicantur Sancti recepti in Fratres Ordinis Eremitarum de monte Carmeli, secundum Regulam S. Alberti Patriarchæ.

220 Sed nihil hic præsidii invenissent boni Patres ad suæ perplexitatis solutionem; multo autem magis fuissent confusi, si intellexissent Albertum Vercellensem, primum ipso anno MCCIV quo sic locutus foret S. Angelus, postulatam Patriarcham fuisse, et ante MCCVI vix pervenisse in Palestinam, attentis iis quæ post nominationem suam in Italia egit. Fortassis etiam incidisset iis cogitare, ex Trithemii, annum MCXXII signantis, errore, verum datæ Regulæ annum elici posse, unius litteræ haud incongrua mutatio, e. scribendo MCXXI. Sed necdum eo usque profecerant, ut auderent falsificationis suspectam habere notam anni MCLXXI, quam sub Regula sua inveniebant; neque etiam hoc suspicantes, fuissent ausi suam istam suspicionem indicare Sacre Congregatione Rituum. Nam cum circa annum MDCLXVII R. P. Daniel a Virgine Maria suasisset, antiquum S. Petri Thomasi cultum ut Confessoris in Ordine resumendum, omisso titulo Martyris; responsum ei Roma est, sicut P. Henschenio fatebatur, quod minime expediat movere quidquam, et occasionem eo motu dare Congregationi sacræ plura alia ad examen vocandi. Acquiescimus libenter rationi huic; sed vicissim nobis indulgeri petimus, quod ista sic agi scientes, non adhibeamus tam certam fidem singulis officiorum Ordini concessorum verbis, quam aliqui optarent.

221 Quod interim ad Lectiones proprias de S. Alberto obtinendas attinet; post prima illa tentamenta irrita, nihil porro actum est, quia nulla satis segura via ad id se offerebat; donec alii, quibus per sua Privilegia licebat independentem a sacra Congregatione Rituum componere et in usum adducere Officia propria quorumcumque Ordinis sui Sanctorum, præirent exemplo; prout anno MDCLXVI fecerunt Canonici Regulares Lateranenses, impresso Mediolani libello propriorum Officiorum enormiter aucto. Numerus enim Sanctorum, qui tempore Pii V, anno MDLXXX proprium de iis fieri concedentis, solum quindecim fuerant, excrevit ad nonaginta circiter; interque eos etiam Albertus compinguit, cum Oratione et Lectionibus propriis, ex Menologio Carmelitano acceptis: quod quia totius Ordinis Carmelitani assensum habere presunebatur, earum auctori nulla fuit cura consulendi Annales Lezanæ vel Episcopos Vercellenses Ferrerii, ex quibus discere potuisset, quam nulla fides habenda esset Menologio isti circa Albertum. Sic autem composita omnia, impressa sunt Mediolani, ac deinde Venetiis, tanquam ex speciali Sanctiss. D. N. Pii Papæ V concessionem recitanda; exemplo ceteris ejusdem Ordinis Congregationibus in Gallia, Belgio et Hispania, eadem quæ Lateranenses Privilegia habentibus, neutiquam probato; prout patet ex earundem Officiis, similiter propriis, et ejusdem Pii V concessionem præferentibus, juxta postremas eorum editiones factas Parisiis,

D

qui diffident-
tali pro-
positæ nullam
reperit ido-
neam solu-
tionem

propter male
notatum an-
num datæ
Regulæ,

E

qui forsitan
fuit 1212.

F

Cum autem
Regulares
Lateran.
an 1666
per se as-
sumpsissent
officium
Alberti,

cum Lectio-
nibus et
Saraceni
acceptis,

A risiis, Montibus, Conimbricæ, ac novissime anno MDCLXXII Bruxellis: quarum editionum curatoribus visum fuit pareius utendum esse Pii V nomine, jam ab annis centum vita functi.

VIDE APP.
TOM. VII. MAJI
NOI. 23 *
petierunt
Carmelitæ
antiqui eas
etiam sibi
concedi an.
1672.

222 Ut ut erat, novis illis et qualitercumque compositis Lateranensium Officiis insertum fuisse Patriarcham Albertum, perquam commodum fuit Patribus Carmelitæ: quibus jam non foret necesse ancipitem subire aleam coram sacra Congregatione novum aliquid petendo; liceret autem declinare periculum, id solum postulando, quod jam aliis indultum videbatur. Id ergo postularunt anno MDCLXXII sub hac forma: *Eminentiss. ac Reverendiss. Domini. Fratres Carmelitæ recitant officium S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani die III Aprilis, ex concessione facta ab hac sacra Congregatione XII Junii anno MDCLXXVIII, quod etiam recitant Canonici Regulares Lateranenses. Et quia Carmelitæ non habent Orationem nec Lectiones proprias secundi Nocturni, humillime supplicant ut VV. EE. eis velint concedere facultatem recitandi Orationem et Lectiones annexas, desumptas ex Officiis propriis dictorum Canonice Regularium, auctoritate felicitis recordationis Pii Papæ I compositis.* Indultum facile,

ut editas
auctoritate
Pii V.

B quod petebatur: sed Patres illi, optime scientes, Lectiones eas, quas Lateranenses recitant, multipliciter repugnare veritati historię, certius aliunde cognitæ; non eas, quas sibi postulaverant concedi, Lectiones induxerunt in novum suum Breviarium; sed alias, multo prudentius veraciusque conceptas, eidem inseruerunt, quas hodieque recitant; optimo jure, ut quibus illius sic mutati Officii usus, una cum reliquo prædicto novo Breviario, concessus est a sacra Congregatione, referente Eminentiss. Cardinale Bona.

Hoc ergo tunc
capere non
potui,

223 Nihil equidem hic reprebensum volo, vel in suspicionem fraudis adductum: ignoscendum tamen mihi puto, quod procul ab Italia, eodem quo ista agebantur tempore, scribens Commentarium de B. Alberto, opponendum primæ parti Armamentarii editi anno MDCLXIX, gratius quam par fuerat judicaverim de iis, per quos credebam in errorem inductos Carmelitas. Videbatur enim sine alicujus fraude fieri non potuisse, ut in manus venissent Lectiones de Alberto, velut auctoritate Pii V compositæ ad usum Lateranensium, cujus nomen nec in illius Pontificis Bulla apparebat, nec in tot quot habebamus editionibus, etiam Romæ per annos sexaginta post mortem Pii curatis. Accedebat, quod, cum super ea quæstione hæsitarem ego et R. P. Daniel a Virgine Maria, et ambo bis terve scriberemus Romam, ipse ad suos Transpontinos Patres, ego ad P. Carolum Alexandrum a Manderscheidt, Pontificium in S. Petri Basilica Pœnitentiarum; ille nullum congruum responsum acciperet, quo explicaretur Privilegium Congregationis Lateranensis in ejusmodi rebus a sacra Rituum Congregatione independentis; mihi vero ex ore Procuratoris Generalis Canonice Regularium identidem responsum fuit, hos de Alberto nihil scire, nec nomen quidem, nedum ejus Officium recitare.

quia Roma
scribebatur
Regulares nil
scire de Al-
berto,

nunc intelligo
illos alterius
Congregationis
esse.

224 Sed denique post Aprilem editum, multamque ultra ac citro questionem, patuit erroris mei causa. Procurator ille, ut scribebatur, Generalis Regularium Canonice Regularium Congregationis erat, non Lateranensis, sed Gallicanæ, Asselina nomine; annum quidem circiter vigesimum in Urbe et officio illo agens, sed diverso a Lateranensibus tecto habituque utens, et (quod bonus Pater Carolus nesciebat) etiam Officiorum propriorum diverso libro. Mirum ergo non fuit eum ignorare, quid procul ab Urbe in Lombardia non ita pridem innovatum esset in Officiis, quibus etiam in Urbe Lateranenses utebantur; et excusabilis videtur culpa P. Caroli, cui nec minima

quidem cogitatio suggerebat, eos, qui dicebantur uti Officiis a Pio V concessis, iisdem uti tam diversis, ut aliis ignoratos Sanctos colerent alii. De me, ut quisque velit, sic statuat: si cui videor fecisse injuriam, reparatam eam omni modo cupio, sincera et candida rei ut acta est declaratione, et in prædicto Commentario meo expunctam vel mutatam bonam partem numeri 38.

D
AUCTORE D. P.

225 Restat ut de Vercellensi Ecclesia, cujus Episcopus Albertus fuit, prius quam ad ordinem Patriarchalem eveheretur, verbum addam, ex instructione Lezan e tomo 4 Annaliura edito sub annum 1656 sic scribentis pag. 208. *Si dicatur, Cur Ecclesia Vercellensis, de aliis Episcopis suis festum agens, B. Albertum non colit? Dicimus hujus negligentie forsitan causam fuisse, quod extra Episcopatum Vercellensem, in Patriarchatu scilicet Hierosolymitano e vita decersit. Deinde dicimus Illustriss. ac Reverendiss. D. Jacobum Garium, modernum Vercellarum Episcopum, prædecessorum negligentiam corrigere volentem, proximis his annis petiisse a sacra Congregatione Rituum, liceret sibi addere Officiis propriis Ecclesie et Diocesis suæ Officium S. Alberti Episcopi et Confessoris; qui de Episcopo Vercellarum factus Patriarcha Hierosolymitanus, primam Regulam composuit et dedit Carmelitæ, qui propterea illius Officium de Communi recitant ritu duplici. Ad quod respondit sacra Congregatio; Doceatur quod S. Albertus fuerit Episcopus Vercellarum. Quod cum evidenter constare possit ex dictis, intentum suum idem Illustrissimus habere potuit, etsi ande facto habuerit mihi nondum constet. Mihi constat, non habuisse, et hoc quoque anno scriptum inde esse, quod nihil dum ibi de Alberto fiat. Viderint ii, quorum interest istud curare, Deoque et Sancto de tam facile parabili ipsi honore neglecto reddere rationem. Desiderio pro ipsis meo magis officit, quod Episcopii istius archivium adeo conturbatum sit, ut nemo velit magno incertoque labore scrutari tantum chaos, adquirendas originales de Vita S. Alberti membranas, historiamque miraculi in liberatione Principissæ Parmensis patrati, cujus epitomen dedi num. 6; integram hic daturus, si sæpius petitam potuissem nancisci.*

Vercellenses
circa an. 1655

E
Alberti cultum optantes,
deinde egerunt
negligentius.

XIII RODULPHUS.

XIV LOTHARIUS.

Marinus Sanutus, lib. 3 Secretorum fidelium Crucis, parte II cap. 5, cum dixisset, quod anno MCCXIV Albertus Patriarcha Hierosolymitanus in Processione mortuus est (hoc autem Italica phrasi idem est ac Latina, occisus) addit, quod ei successit Rodulphus, pro quo Thomam Agni nominat Heraldus in Continuatione belli sacri lib. 3, cap. 2, velut unum ex duobus nobilissimis Patriarchis, qui adfuerunt Lateranensi Concilio, quod anno MCCXV die XI Novembris celebratum est. Sed cum nesciamus unde nomen istud habere Heraldus potuerit, non extantibus uspiam Concilii subscriptionibus, potior nobis est Sanuti auctoritas, qui proximo post hæc seculo floruit ac scripsit, et per seipsum res Terræ sanctæ scrutatus est. Sed nec diuturnus Rodulpho Patriarchatus fuisse potuit, cum Ferdinandus Ughellus tom. 3 Italiæ sacræ in Archiepiscopis Pisanis, agens de LOTHARIO, quem abiturus Albertus pro se Episcopum Vercellensem consecravit, facto sub annum MCCXIX Archiepiscopo Pisano, scribat, quod cum demum in Orientem, illic bellantibus Christi fidelibus ap. m. laturus, cum suis Pisanis transiit, Patriarcha Hierosolymorum creatus est anno MCCXVI. Hic autem annus vel inde confirmatur, quod apud eundem Ughellum mox referatur instrumentum, ipso eodem anno confectum scilicet:

F
Alberto Rodulphus an.
1211 succedit,

et huic aa.
1216 Lotharius.

A scilicet *Honorii Papæ III* anno 1, mense *Decembris* die xvi, *Indictione v*, per Archipresbyterum et Canonicos Pisanos duos, apud *Apostolicam Sedem* constitutos, pro *confirmatione electionis Domni Alexandrini, factæ ad Ecclesiam Pisanam*: unde necessario consequitur illo ipso anno vacuum *Sedem Pisanam* fuisse per *Lotharii prædicti* promotionem. De *Rodolfo* nihil magnopere dignum relatu inveniri haud equidem miror: de *Lothario* omnino: siquidem usque ad annum mcccxiv neminem reperio; quem dicam ei successisse.

XV GERONDUS vel GIRALDUS.

Fuit hic *Valentinus* in *Gallia* Episcopus; et anno mcccxiv adhuc præsens *Valentiæ*, acceptavit donationem, suæ isti *Ecclesiæ* factam a *Guidone Adamaro*, cujus donationis *Sanmarthani* in *Gallia Christiana* meminerunt. Anno deinde sequenti expeditæ sunt eidem, jam ad *Patriarchatum* promoti, commendatitiæ ab *Honorio III* litteræ illæ, quæ lib. 9 epistolarum ejus notantur num. 319 320, 321 et et 363 apud *Odoricum Raynaldum*. Ipse autem iis egregie usus, ad concitandos pro induendis armis juventutis *Gallicæ* animos, transmisit in *Syriam*; indeque anno mcccxvii misit *Gregorio IX* Epistolam, ab aliis septem Prælati signatam, pro accelerando subsidio. Hanc Epistolam ipse *Gregorius* omnibus *Christi* fidelibus communem fecit, et *Matthæus Paris* integram transcripsit. Idem *Gerondus* anno mcccxxx scripsit aliam, querens de treuga cum *Soldano* inita ab *Imperatore Friderico*, cum maximo *Christianitatis* damno atque dedecore: quam epistolam apud eundem *Matthæum Paris* legere est. Capitula autem turpis treugæ, a jam dicto *Patriarcha* ad *Pontificem* missa, vide sis apud *Odoricum Raynaldum*. Satis hic fuerit indicasse, primum, quod fuit in speciem gloriosum, reipsa impiissimum, propter adjectam conditionem de relinquendo *Saracenis* templo *Salomonico*, aliasque laud minus probrosas pactiones: scilicet, quod *Sultanus Hierosolymam Imperatoris* ejusque *Præfectis* tradat, ut de ea quomodocumque pro arbitrio disponat communitate. Communire autem eam tantum abest at caraverit *Imperator*, ut omnia in eo relinquens statu ad quem *Turci* redegerant, imo restaurari prohibens atque impediens, totam *Terram sanctam* *Saracenorum* furori expositam dimiserit. Itaque non tantum nequivit *Gerondus* *Sedem Patriarchalem* suo loco restituere; sed etiam ipsam civitatem, propter *Imperatorios* eam obtinentes, coactus fuit subijcere *Interdicto*.

228 Quamdiu deinde et ubi *Gerondus* vixerit, incertum est. Constat ex *Regesto Epistolarum Gregorii IX*, lib. 14, ep. 54, vacante dudum *Hierosolymitana ecclesia* ad eam fuisse postulatam bonæ memoriæ *Tusculanum Episcopum*, videlicet *Jacobum de Vitriaco*: sed quod is *Romæ* necessarias putaretur, merito non concessum. Venerat sanctissimus hic Prælati *Romam* anno mcccxxvii post scriptos *Ogniaci* in *Belgio Occidentalis Historiæ* libros in quos cum forte incidissem eo tempore, quo multiplicatis præhs et operis absolvebatur editio *Aprilis*, jamque imprimebatur *Propylæum antiquarium* pro secundo Tomo, certis de causis reservatum ad finem totius impressionis; vidi plurimos religiosos Ordines sigillatim describi, nulla facta *Carmelitani Ordinis* mentione. Hoc in eam rem quæ sub manu ac prælo erat credens vehementer convenire, raptim scripsi partis 2 numerum 31 ultimumque, et argumento jamjam imprimendo subjunxi; non animadvertens, non solum *Carmelitarum Ordinem*, de quo erat mihi quæstio, istic præteriri: sed etiam *Ordinem Prædicatorum*, qui juxta *Ordinem Minorum* ævo isto sur-

rexerat, nec poterat ignotus fuisse *Jacobo*. Affertar deinde recens a prælo folium, a mendis typographice emaculandum: lego nomina religiosorum Ordinum, sicut ex libro ipso descripseram: video deesse *Prædicatores*: miror si sint a *Jacobo* præteriti, ne que in auctore defectum, sed in me fuisse cogito, cui festinanti nomen unum exciderit. Recurro nihilominus ad ipsum librum: et compendium facturus temporis requiro indicem; pro quo offertur pag. 471 ab *Andrea Hoyo* descriptus syllabus eorum Ordinum, quorum meminit auctor. Quid plura? Celeri oculo paginam percurrenti offertur ultimus *Ordo Prædicatorum*: neque pluribus opus putavi, ut defectum animadvertens mihi ipsi imputarem, atque ante *Minores*, in aversa pagella notatos, scriberem *Prædicatores*. Infelici profecto casu! Nam si tantillum ultra legissem, totum illum de *Vitriaci* silentio paragraphum aboleri jussissem. Vidissem enim sic ibi scribi: *Ordo Prædicatorum a B. Dominico inchoatur in Tulosatibus anno mccciii sub Innocentio III, confirmatus est ab Honorio III anno mcccvi, cujus nullum fieri ab auctore coævo synchrono mentionem, est cur miremur*.

229 Habes *Lector* ingenuam confessionem causamque erroris, propter quem omni occasione ac loco proscindor ab adversariis. ut *Mendax et Falsarius*, nullaque fide dignus in cunctis quæ circa *Ordinem Carmelitanum* scripsi. Tu, ut affectus es, ita judica. Interim observa ingens esse inter *Ordinem* utrumque, a *Jacobo* prætermisum, discrimen. De *Prædicatoribus*, qui tunc fuerant, vix ullus istius temporis historicus tacet; de *Carmelitis*, qui pariter in *Europa*, non in uno nec paucis, sed plurimis locis fuerint, nec unus quidem auctor tunc vivens adducitur. Scribebat *Jacobus*, abdicato *Acconensi* *Episcopatu* solitariam fere vitam ducens, apud sepulcrum *B. Mariæ Ogniacensis* filiæ quondam suæ spiritualis, in *Brabantia* nostra *Gallicana*; scribebat autem circa annum mcccxx, cum adhuc ipsum *Prædicatorum* nomen ignotum fere esset in *Belgio*, conventus certe vel nulli vel paucissimi inchoati: *Carmelitas* vero in *Oriente* et viderat et laudaverat, ut supra diximus; prætenditque *Triumphatorem* parte 2 *Armamentarii* n. 685, ex instrumentis ante a se productis satis esse probatum, quod *Ordo* suus, diu ante ibidem fuerit multiplicatus quippe qui (ut prætenditur) anno mcccxxx in *Provincias* distinctus in *Alemannia* (sub qua et *Belgium* comprehenditur) domos habebat longe lateque diffusas.

230 Atque hæc occasione *Jacobi de Vitriaco*, ad *Patriarchatum Hierosolymitanum* postulati, licet non concessi, dicta sunt; quem qui anno mcccxliv primam vitam functum fuisse scribit *Andreas Hoyus*, *historiarum* ejus ex *Ogniacensi MS.* acceptarum evulgator *Duaci*, *Ciacconium* quidem, *Ughellum* atque alios sequaces habuit in eodem anno notando: ex præcitata tamen *Gregorii Papæ IX* epistola corrigendus est: illa enim ejus, ut jam mortui, meminit per titulum bonæ memoriæ. Est autem, teste *Odorico Raynaldo* in *Annalibus*, epistola data n. *Idus Maji* anno *Pontificatus* xiv, atque adeo ære vulgaris anno mcccxl. Itaque jam obierat *Jacobus*, de quo post annum mcccxxvii nihil in *Ecclesiæ Romanæ* monumentis *Ciacconius* potuit reperire.

XVI ROBERTUS.

Idem qui supra *Gregorius Papa IX* in eadem Epistola: Cum, inquit, processu temporis ad nos fuisset præfatæ *Hierosolymitanæ Ecclesiæ* provisio devoluta, ne diutina vacationis deprimeretur dispendiis, venerabilem Fratrem nostrum *Patriarcham Hierosolymitanum*, tunc *Episcopum Nannetensem* (*Robertum* vocant *Albertus le Grand* et *San-Marthani*) eidem providimus in

D non solum *Carmelitas*, sed et *Prædicatores* omisit,

quod me latuit.

E

F Obiit ille non an. 1234 sed post 1236,

VIDE APP. TOM. VII MAH NCI. 24.

An. 1224 ordinatus,

an. 1227 queritur de treuga cum Saracenis facta,

eo mortuo, eligitur de Vitriaco;

qui in Hist. Occidentali enumerant Ordines Religiosos,

ordinatus
circa an. 1240

A *in Pastorem.* Sed hic anno MCCXLIV, irrudentibus super Christianos ex improvviso Chorasminis, perfidæ gentis metu, de civitate Hierosolymitana, una cum Magistris domorum Hospitalis et Militiæ templi et universis habitatoribus civitatis ejusdem, tamquam de humano præsidio desperatis, versus Joppen abscessit (ut significat suis in litteris Fridericus Imperator) Accionemque delatus, inde die xxv Novembris dedit lamentabiles ad Cypri Regem et Principes Europæos litteras, quæ apud Matthæum Paris extant: eam cladem meritis, si ipsius quoque negligentia factum est, ut Innocentii Papæ IV mandatum, de restaurandis Urbis sanctæ mœnibus anno præcedenti directum, executioni non daretur. Anno MCCXLV, celebratum Lugduni ab eodem Papa Innocentio est Concilium universale, ad quod de Terra sancta, quæ multo patebat discrimini nullus potuit advenire, sed nec advocari: occasionaliter tamen illuc advenit Episcopus Berytensis, totius Syriæ Nuntius generalis, mandatum bajulans lugubre de exterminio ibidem patrato. An etiam Patriarchæ Roberti nomine, tunc adhuc viventis, nescimus divinare. Anni certe ab hac legatione, usque ad tempus electi successoris Jacobi Pantalconis, decem effluerunt. Cumque nemo alius sit, qui intervallo illo sedisse dicatur, præsumi potest, quod Robertus vixerit usque ad ætatem anni MCCLV: missus enim Jacobus primum in Syriam est mense Decembri.

B
moritur an.
1255.

PARERGON XII.

De usu zyfrarum numeralium, hac primum ætate Europæ communicato.

Zyfra inven-
tum Orientale

Pulcherrimum arithmeticæ artis commodissimumque ad supputationes quantumvis numerosas instrumentum, sunt notæ illæ decem, quas quia primi Arabes pertulerunt ad nos, Arabicas dicimus; proprio autem nomine vocamus Zyfras, eo ipso significantes, Orientalium illas esse inventum. Siquidem jam inde a tempore Josue in Palæstina notum erat vocabulum istud, licet in ampliori significato; quando litteræ universim nominabantur Sepher, unde Carith-Sepher id est Civitas litterarum redditur Josue xv. Usus illarum apud nos minime antiquum esse, ita notum esse credebam omnibus, ut non esset opus nominare auctores qui id docent; neque vel per somnium suspicatus fueram unquam, aliquem invenendum tam imperitum, ut multorum seculorum ætatem auderet velletve arrogare scripto, in quo illæ reperirentur. Sed mea me fefellit opinio. Inventus est qui non antiquas tantum, sed antiquissimas in Europa zyfras esse sustineret, et ab initio Christianæ Ecclesiæ usitatas (pudet dicere, quo argumento) atque pro ea qua valebat auctoritate suis etiam discipulis persuaderet. His ergo melius instruendis cum forte ad manum libri non sint, unde possint discere veritatem, quam mihi noluerunt simpliciter asserenti credere; ex Athanasii Kircheri nostri Arithmologia, excusa Romæ anno MCCLXV, non gravabor transcribere partis I Caput ultimum, de zyphrarum sive numerorum hodierna die usitatorum origine, omissis iis quæ ibidem de earum fabrica apte innexuit; eo quod id parum faciat ad nostram quæstionem, et ab originaria illa ac prima fuma, valde deflexerit usus noster, ut in communibus alphabeti litteris aliisque rebus omnibus, sic in numeralibus zyfris nonnihil mutationis jure suo inducens. Sic autem disserit,

C
sicuti docet
Ath. Kircher
in Arithmo-
logia,

233 Brachmanis vicini Arabes, advertentes insignie numerorum compendium, quibus illi veluti arcanis notis utebantur, successu temporis id suum fecerunt. Ita Abenragel in suc de introductione ad Astronomiam libello, ubi loquitur de zyfris: Et hi,

Maji T. III

inquit, sunt numeri Indiani, a Brachmanis Indiæ sapientibus ex figura circuli secti inventi. Id quomodo factum accurate explicat et ad oculum ostendit Kircherus, deinde ait: Zyfras itaque Arabum, quas illi Haruph et End, id est, Litteras Indicas vocant, ab Indis processisse, non solum dicti Arabes, sed et Græci fatentur, uti postea videbimus. Quo autem anno hæc translatio facta sit, magnum est omnium silentium: quantum tamen conjecturis assequi possum, contigit id Hegira ccc, anno vero Christi dcccxxii quo annorum circulo, sicuti Arabes juxta Saracenicam historiam, totam illam Persiæ, Carmanis, Indiaque oram suo subiciebant imperio, ita ex Indorum ceterarumque regionum commercio hæc notas seu zyphas primum suscepisse putamus: quæ postea per Ægyptum, Lybiam ceterasque Africes regiones ad Occidentalem usque oceanum propagatæ, inter Arabes nullo non tempore viguerunt; donec irruptione in Græciam et Hispaniam facta, intra terminos proprios contineri nesciæ, tandem ad dictas nationes traductæ, non Europæ tantum, sed et toti orbi publici juris factæ sunt. Quod ut exactius comperirem, vetustissimos codices tum Græcos tum Latinos Arabicosque consulendos duxi, quibus discussis, certe nullum unquam harum notarum ante annos ccccxxx comperire vestigium licuit.

D
AUCTORE D. P.
a Brach-
manis Indis,

ad Arabes
traductæ an.
900.

Græcorum
primus iis
usus Planudes

234 Inter Græcos primus fuit, qui hoc numerorum genus in sua quam edidit Arithmetica usus est, Maximus Planudes; ejus liber etiamnum in Bibliotheca Vaticana, sub antiquissimi codicis forma, continetur, ubi et has notas zyfras vocat, et ab Indis profectas dilucide ostendit. Libri titulus est, Τοῦ φιλοσοφώτερου μονάχου Κυρίου Μαξίμου Πλανούδη φιλοσοφία κατ' Ἰνδοὺς ἢ λεγόμενα, μετ' ἄλλους οἱ τῶν ἀστρονόμων φιλοσοφώτεροι κατὰ νοῦν ἀκριβοτέως καὶ εἰς τὰ σχήματα ἔννεα. Sapientissimi Philosophi monachi Domini Maximi Planudis calculatoria, nuncupata secundum Indos, qui præ aliis periti Astrologiarum disciplinarum illam subtiliter excogitarunt. Sunt autem figuræ novem, non adnumerata scilicet decima O, quæ non tam zyfra esse censetur, utpote per se nihil significans, quam cyfrarum in decuplum multiplicandarum complementum. Dixi primum inter Græcos, quantum nobis constare potuit, celeberrimi nominis Maximum Planudem fuisse, qui Arithmetica suam hisce zyfrarum notis descripserit: cum ante eum nec Psellus, nec Plethon, neque Ptolemæus, neque Diaphantus, nec alii antiquiores Arithmetica et Astronomica sua opera iis adornasse comperiantur. Cum vero Planudes nonnulla sua opera Michaeli Palæologo Orientis Imperatori inscripserit legatur, ex eo luculenter sane patet tempus quo vixerit, quodque pereruditus Leo Allatius invenit fuisse circa annum MCCLXX, cui et historiæ tum Græcorum tum Latinorum consentiunt. Hi itaque anni subducti a præsentis anni curriculo MCCLXV relinquunt annos cccxcv, quibus abhinc supradictus Planudes vixit. Illo videlicet tempore, quo declinante paulatim monarchia Græcorum, Saraceni et Turcæ, qua data porta, uti in alias, ita et in Græciæ Africæque maritimas provincias sub Bajazete irruerunt. Josephus Scaliger, uti curiosissimus hujus rei indagator fuit, ita hanc quoque veritatem evoluit in epistola quadam, ad Marcum Freherum data, nummum Constantini Magni sibi oblatum, multorum instinctus precibus explicans, his verbis. Nummus ingens argenteus clarissimi viri Marquardi Freheri, quam recens sit, argumento sint characteres arithmetici 2. 3. 4. 2. 3. 5. qui ante trecentos aut paulo plures annos ad nos transierunt: ac primo quidem dissimiles his nostris hodiernis, postea memoria pravorum hæc forma interpolati quæ hodie in usu est. Itaque nummus hic cusus aut conflatus est, non

F
circa an.
1376:

A illo seculo, quo ii a Christianis recepti sunt, sed illo quo interpolati, hoc est memoria pravorum.... Characteres autem illos primi omnium Christianorum Hispani a Mauris, ab Hispanis reliqui Latini Christiani, ab illis Græci acceperunt,... Nobis igitur constat recentissimam quidem nummi conflaturam esse, formas autem inclusas et veteres esse et ex aliquo vetusto libro aut pictura ecclesiæ alicujus desumptas, cujusmodi multas hodie videmus in geminis, novitiæ quidem cælaturæ, sed vetustissimi argumenti. Ex notis itaque zyfrarum, posticæ nummi faciei inscriptis, colligit Scaliger illum Constantini Magni tempore minime eusum fuisse, sed posteris temporibus, jam dictis zyfris communi omnium Christianorum consensu acceptatis. Et in epistola quadam ad Albertum Pighium expresse dicit, se discussis omnibus veterum manuscriptis, numquam huc zyfrarum notas ccc. annis superiores comperisse. Cum vero Scaliger tempus annumque, et qua occasione hæc zyfræ primum Europæ innotuerint, præcise non determinet; nostrarum partium esse rati sumus, negotium paucis notum ex Chronologia Astronomica, eo quo fieri potest studio, quantumque comperire licuit, exacte enodare.

B 235 Anno salutis nostræ mclx Alphonsus Princeps Hispaniæ, et Ferdinandi sanctissimi Regis Castellæ filius, cum litterarum tum potissimum Astronomicarum disciplinarum, ad quas veluti naturæ quodam pondere ferebatur, amore stimulatus, uti jam incredibiles in iis progressus fecerat, ita quoque animos omnium in admirationem sui traxit. Interim confluentibus ad eum, tamquam ad oraculum, undique et undique Astronomis Mathematicisque, cum jam a multis annis desiderum motibus, a Ptolomæi temporibus in eum usque diem interruptis et oppido defectuosis, tum per seipsum tum per alios certior factus, errores cognosset; intenta mentis applicatione eos ponderans, de remedio quantocius adhibendo deliberavit. Quoniam vero inaudierat summos in Africa Astrologos tum Arabes tum Judæos florere, qui et emendatissimas de siderum motibus tabulas possiderent; ut concepta jam dudum animo molimina educeret, quotquot eo tempore in Astronomica facultate magna nominis celebritate florerent, ingentibus sumptibus evocavit: quos inter fuisse dicuntur, ut in Astronomica Historia Christmanni traditur, et Augustinus Riccius in præfatione ad Almagestum Ptolomæi fuse prosequitur, Alfarabios, Abenragel, Profatius, Mahumed, Hoamar et inter ceteros princeps Isaac Hazan, Synagogæ Toletanæ Cantor Hebræus. Qui omnes, allatis secum tabularum Astronomicarum codicibus, emendationis veterum tabularum initium fecerunt: quorumque opera postea celeberrimum illud opus, quod Tabulas Alphonsinas vocant, primum in lucem exiit; tantæ apud omnes æstimationis, ut ex eo Rex Alphonsus immortalem nominis sui gloriam non immerito comparaverit. Sapientis titulo apud posteros obtento. Atque hujus Astronomicæ Synodi occasione zyfras arithmeticas, quibus Arabum tabulæ constabant, quasque jam ante nonnulli ex Hispanorum Astronomis et Mathematicis a Mauris acceperant, primum in Latina tabularum descriptione introductas fuisse, omnes fere Astronomicarum rerum scriptores consentiunt, cum anteharum editionem tabularum, non nisi Latinis notis tabulæ conscriptæ reperiantur. Tempus vero, quo Rex Alphonsus hoc opus inchoavit, Mariana teste, fuisset ceterum annus post Christum natum mxxl; et anno mclii, quo patre Ferdinando satis functo Hispani, ipse regni gubernacula adiit, in lucem editum fuisse, Chronicum Astronomicum P. Joannis Riccioli scite ostendit, queis et Arabum historici consonant. Opus itaque vere Regionum, utpote

in quo quadraginta aureorum millia expensa dicuntur, uti novitate sua omnium Latinorum animos vehementer accendit, ita ex novitate curiositas, famam operis identidem per Europam crebrescentem secuta, hoc præstitit, ut beatum se quispiam diceret, cui describendi copia concederetur. Itaque intra paucos annos multiplicatis exemplaribus manuscriptis (nam typographia necdum inventa fuerat, sed anno mccccl Moguntia primum per Joannem Faustum orbi innotuit) factum fuit, ut novæ hæc nomenclaturæ notæ, tum ad scribendum facillimæ, tum ad computandum aptissimæ, ab omnibus acceptatæ, non ad privatum dumtaxat, sed ad publicum bonum converterentur.

236 Quotquot scriptores; lxx abhinc annis, harum notarum mentionem fecerunt, earum ad Hispanos translationem intra ccc aut cccc abhinc annos præter propter constituunt. Scaligeri verba supra allegavimus, quem secuti Gruterus et Hermannus Hugo; ille in suis, quos Fax artium vocat, inscriptis libris; hic in suo de scribendi origine libello his verbis, *Barbaricæ Arithmeticarum notæ, quibus hodie utimur, ante trecentos circiter annos tantum ad nos venire ab Arabibus: et Hispani quidem primum eas acceperunt a Mauris, Latini denique omnes ab Hispanis*. Quibus non abnuat Matthæus Hostius in libro de recta numerandi ratione. Theatrum Vitæ humanæ tomo N fol. 64 *Notæ barbaricæ, quas zyfras vocamus, recentiores sunt, quam quidam existimare possent; a Mauris in Hispaniam primo introducta, et ab his ceteris Europæ provinciis communicata*. Certe a Mauris primum communicatas vel ipsæ notæ ostendunt: idque instituta characterum tam Latinorum nunc quam barbarorum collatione accurate ostendit Kircherus. Deinde sibi objicit typos tres, qui nostris 4, 5, 7, respondent, ante annos ccc in Anglia inventos, a modernis nonnihil discrepare; et respondet, has notas nullam specificam differentiam involvere. Addo ego tres illas, quas ille Anglis tribuit notas speciales, in nostro quoque Belgio fuisse usitatas; illæ enim, pro signando quaternario quinario ac septenario numero, reperiuntur in libris apud nos seculo quinto supra decimum exaratis, quos multos in bibliothecis Belgicorum monasteriorum vidimus, varios habemus ipsi, ac nominatim in Florario Sanctorum MS. sæpius nominato ac nominando. Omnium vero, quos sic notatos possidemus, veterrimus Codex membraneus, continet Polychronicon Ranulphi Cestrensis, perductum usque ad obitum Eduardi Regis hoc nomine primi, id est usque ad annum mcccxxxvii, cujus Polychronici non nisi epitome hactenus habetur excusa.

237 Pergit deinde Kircherus ea quæ dixerat pluribus testimoniis stabilire, atque audiri in primis jubet Petrum Ramum lib. 4 Scholarum Mathematicarum fol. 117, quæ huc usque de barbaricis notis dicta sunt, veluti anacephalæosi quadam confirmantem his verbis: *Numeri seu notæ, quæ hic describuntur, recentes sunt: his enim Euclides vel Theon numquam usi sunt, nusquam Archimedes aut veterum quisquam. Denique apud veterum neminem notare potui has notas 1. 2. 3. Alii eas referunt ad Phænices, alii ad Indos. Joannes a Sacrobosco, cujus sepulcrum est Lutetia in comitio Maturinensi, refert ad Arabes; nec opinio a vero est... Quicumque autem fuerit inventor decem notarum, laudem magnam meruit. Res ipsa certe tantum placuit, ut omnium gentium consensum meruerit*. Huc usque Ramus: obi nota, Joannem de Sacrobosco primum fuisse qui in Francia libros suos hisce notis insignierit, et sphaeram suam vulgavit Parisiis anno mclvi. Confirmat hæc eadem Lucas Gauricus, in oratione quadam de laudibus Astronomiæ Ferrariæ habita. Verba ejus sunt: *Nec minus nobis in scribendo*

Ita affirmant quotquot de hac re scripserunt,

E Scaliger, Gruterus, Hugo, Hostius,

Beyertinck,

F

Ramus,

Gauricus,

tabulas suas componentem.

easdem Hispani acceperunt a Mauris

AUCTORE. D. P.

A bendo profuerunt Arabes cum plerisque recutitis Sabbatariis, qui suas ad nos inventiones induxerunt : quorum plerique in Hispania Alphonso Regi auxiliares in Astrologia instauranda manus porrexerunt. Petrus Nonius in præfatione ad sphæram Joannis de Sacrobosco, hasce in Occidentem ab Arabibus translata hic verbis confirmat. *Nam etsi, inquit, Arabes desertum a Græcis possessionem magna vi invaserunt, adeo ut has artes in Occidentem et Hispaniam usque propagarint; tamen eorum scripta ostendunt, curiosam gentem non tam laborasse in observandis motibus quam in divinationibus per numeros. At nostri, numerosis Arabum suffulti præsidiiis, post modum multo excellentius Astrologiam tractasse censeri debent.* Atque hæc abunde puto suffectura cuivis non pertinaci, ut deinceps sciat, pro veris originalibus et ante seculum xiii confectis non esse habenda, quantancunque speciem vetustatis præferentia monumenta, scripta vel sculpta, in quibus ejusmodi zyfras reperiet. Quod si de sepulchralibus titulis aliisve similibus, deque Notarialibus instrumentis est quæstio, longævos omnes Notarios et curiosos epitaphiorum inspectores credo in hoc conventuros unanimiter, ut dicant multo etiam serius irrepsisse illas in stylum curialem et ecclesiasticum, in quo etiam hodie Latinarum litterarum numeralium frequentior quam zyfrarum usus est. Ego certe superiori anno Hoogstratanæ insignis parochiæ tumulos omnes otiose perlustrans, nullos reperi ante annum mcccclx insculptos zyfris, præter duos, quos apparebat olim extritos recentiori sculptura fuisse reformatos, ita ut ex iis nullum sumi argumentum possit. Alibi non vacavit rem minime dubiam examinare sollicitius, cum mihi esset quæstio de solo seculo xiii, et annis famosam Carmelitarum migrationem prægressis; ante quam nullas alias migrationes eorum agnosco, nedum tales quæ integris Provinciis constituendis sufficerent.

XVII JACOBUS PANTALEON
postea URBANUS PP. IV.

Hic Trecensis origine atque per omnes ecclesiasticorum Ordinum gradus successive proventus, primum non Laudunensis (ut vulgo scriptores) sed Leodiensis Archidiaconus, nominatus in Vita S. Julianæ Corneliensis v Aprilis, occasione operæ quam illi contulit ad promovendam Leodii institutionem novæ festivitatis in honorem venerabilis Sacramenti; deinde Virdunensis Episcopus anno mclli; cum a Pomeranica Legatione feliciter administrata revertisset ad Alexandrum Papam IV, creatus est ab eodem Hierosolymitanus Patriarcha an. mcllv, missus in Orientem, et Christianis ibidem degentibus commendatus per Epistolam, anno i Pontificatus, vii Idus Decembris datam, hoc principio : *Venerabili Fratri nostro J. Patriarchæ Hierosolymitano, viro utique morum honestate conspicuo, litterarum scientia prædito, et providentia circumspecto, quem carum habemus suorum exigentia meritorum, plena Legationis officium tam in Provincia Hierosolymitana, quam etiam in exercitu Christiano, ubiunque pro subsidio Terræ-sanctæ in dicta Provincia fuerit, de Fratrum nostrorum consilio, durimus committendum : spe nobis firma proposita, quod cum ei adsit puritas conscientiæ, et præsto sit judicium rationis, malitiam odiat et innocentiam tneatur, quod recta regens et dirigens indirecta, aspera convertet in plana.* Sexto post hæc anno, cum prædictus Patriarcha Viterbium accessisset ad Curiam pro suæ Ecclesiæ negotiis promovendis, dum istic de successore Alexandri IV eligendo consultarent Cardinales, concorditer ad apicem Apostolicæ dignitatis assumptus est : itaque factus de petitore concessor, de sub-

dito dominus, de filio pater, Urbanus IV meruit nominari; ut scribit Sicularum rerum auctor anonymus MS. cui de eadem electione consentiunt auctores ceteri, novi veteresque, ad annum mclcxl.

XVIII GUILIELMUS.

XIX THOMAS AGNI.

Cujus rei causa ad Curiam venerit Jacobus Patriarcha, utcumque colligere possumus ex eo quod fecit mox atque creatus est Papa, providens futuro post se Patriarchæ, ne in subjecti sibi Episcopi diœcesi diutius velut hospes agere cogeretur et vivere. Quomodo autem id fecerit et quem substituerit sibi, utcumque docebunt nos Sammarthani Fratres in Archiepiscopis Arelatensibus tom. i Galliæ Christianæ, ubi agentes de Florentio, sub annum mclcx ab Acconensi in Syria Episcopatu ad Arelatensem in Gallia Archiepiscopatum translato, addunt, quod ejusdem Acconensis Ecclesiæ in partibus Orientibus Pastore vacantis cura commissa fuit Guilielmo, Episcopo Agennensi, Patriarchæ Hierosolymitano. Cujus sui asserti utinam antiquum aliquod proferrent testimonium ! tenebras enim sibi et nobis faciunt, cum deinde in tomo 2, agentes de Episcopis Agennensibus deque hoc Guilielmo, nullam ejusmodi promotionis faciunt mentionem; imo dicunt, ipsum in membranarum tabularum Regii memorari ad annum mclcxiii, eodemque anno obiisse, humatum apud S. Martinum de Campis. Interim de translatione Florentii e Syria in Galliam cum nullum sit dubium, neque obsit aliquid quo minus hinc illic Agennensis transierit GUILIELMUS, locum ei hic facimus; credimusque causa negotiorum Terræ-sanctæ venisse Parisios, ibidemque suum diem obiisse, ac successorem accepisse THOMAM, eum ipsum cui Heroldus tempore non suo dedit cognomentum AGNI, quod alibi non invenimus; retinemus tamen, quo facilius eum distinguamus a suo ejusdem nominis successore. Hic igitur erit ille Thomas, cui a Messanensis Ecclesiæ administratione in Sicilia ad Patriarchatum Hierosolymitanum promotus, statim a morte Guilielmi, Urbanus IV scripserit Epistolas quatuor, in Regesto anni mclcxiv relatas, sub numero 13, 120, 121 et 122, quorum hoc fuit argumentum, teste Bzovio ad dictum annum num. 10; *Ut deferentes prohibita Saracenis anathemate percelleret, utque una cum suis Suffraganeis festivitatem corporis Christi celebraret, atque pacem inter Cruce signatos nec non reliquos Christianos in Syria procuraret.* Verum quidem est quod S. Antoninus, quem alii Ordinis Prædicatorii scriptores cum Panvinio et Rocco Pyrro secuti sunt, hunc Thomam a sequenti non distinxerint; sed distinguendum esse omnino constabit ex mox dicendis de altero.

XX THOMAS DE LENTINO.

XXI ELIAS.

Horum duorum successionem, et prioris de Acconensi Ecclesia dispositionis confirmationem suggerit Nicolaus Papa IV, constitutum a se Patriarcham Nicolaum infra nominandum alloquens his verbis, per epistolam quæ est 30 in ejus registro : *Cum felix Recordationis Urbanus Papa IV primo de Fratrum suorum consilio Ecclesiam Acconensem, de qua bonæ memoriæ Mag. Florentium ad Arelatensem Ecclesiam tunc vacantem duxerat transferendum, Patriarchæ Hierosolymitano, qui erit pro tempore, decreverit committendam; et ab eo una cum dicta Hierosolymitana Ecclesia tandem in temporalibus et spiri-*

D
ACCTORE D. P.
St Papa
an 1261.

Ex Agennensi
Ep. factus Pa-
triarcha et Ad-
ministrato
Eccl. Arconen.

E
obiit an. 1263:

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 25 **
succedit ei
Thomas
Agni diversus
a sequenti.

Creatus a
Gregorio X

Nonius.

Eadem multo
serius assum-
pta a Notariis
publicis.

Ordinatus
Patriarcha
an. 1235,

A tualibus gubernandam, donec eadem Hierosolymitana Ecclesia, bonis ejus recuperatis, possessionem habuerit eorundem: et postmodum etiam piæ memoriæ Gregorius X, primo Thomæ; et subsequenter Nicolaus III, Romani Pontifices, prædecessores nostri, Eliæ, Patriarchis prædecessoribus tuis, de Fratrum suorum consilio duxerint committendam; prout hæc in Regesto ipsius prædecessoris nostri Nicolai plenius continentur. Nos eandem Ecclesiam Acconensem, similiter nunc etiam vacantem, tuæ circumspectioni committimus, per te, una cum dicta Hierosolymitana Ecclesia, plene in omnibus gubernandam; donec eadem Hierosolymitana Ecclesia, bonis suis recuperatis, de adepta ipsorum possessione latetur. Datum Romæ apud S. Petrum u Kal. Maji anno I, id est Christi MCLXXVIII. Habemus hic ergo, præter non nominatos qui sub Urbano IV fuerunt sub Gregorio Papa X THOMAM, sub Nicolao III Eliam Scimus deinde Thomam de Leutino fuisse ex Ordine Prædicatorum: in quo cum esset Prior Conventus Neapolitani anno MCCXLII, teste Bernardo Guidonis, suscepit ad Ordinem S. Thomam Aquinatem. Idem, fortassis Provincialis Lombardiæ, anno MCLIII vel paulo post, scripsit

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 26**
ex Ordine
Prædicato-
rum,

B Vitam et Passionem S. Petri Martyris ex eodem Ordine, anno superiori ab hæreticis occisi, prout ad XXIX diem Aprilis vidimus, eandemque dedimus, sed miraculis aliunde acceptis a Taegio auctam. Deinde in Terram sanctam profectus, et Bethleemiticus factus Episcopus, functus ibidem est munere Apostolicæ Legationis, insigni cum satisfactione Romanæ Curiae, uti apparet, tum ex epistola Gregorii X, de eo jam Patriarcha Hierosolymitano scripta ad Philippum Regem, quæ apud Ughellum extat tom. 7, col. 297, ubi laudatur, ut vir profundi pectoris, alti consilii, virtutum claritate conspicuus, et multa experientia probatus; in cujus manibus alias virtus Altissimi statum Terræ sanctæ dixerit; tum quod Romam reversus assumptus sit ad Cusentinum in Calabria Archiepiscopatum a Clemente IV, anno Pontificatus ejus in Christi MCLXXVII, in locum Bartholomæi Pignatelli ad Messanensem in Sicilia Archiepiscopatum translatus. Hoc autem brevi Vita functo, ab iisdem Messanensibus hunc quoque Thomam fuisse postulatum, scribit Ughellus: sed pro eo datum fratrem ejus, ex eodem Prædicatorum Ordine, tunc Episcopum Marsicarum, nomine Reginaldum sive Raynaldum. Quidquid autem sit de illa Messanensium postulatione, certum est Gregorium Papam X (cui, antequam Pontifex fieret in Syriam peregrinato, alte inhæserat cura juvandi rem Christianam, ibidem in maximo constitutam discrimine) neminem potius habuisse, quem vacanti per alterius Thomæ mortem Patriarchatui Hierosolymitano cum Legati Apostolici auctoritate præficeret, quam hunc Thomam, in rebus ad statum Terræ-sanctæ spectantibus apprimè versatum. Ex præcitata autem Epistola ad Philippum, quæ anno Pontificatus primo signata invenitur, constat ipsum eo directum fuisse anno MCLXXII.

241 Mortem ejus Ferdinandus Ughellus accidisse ait anno MCLXXVI: adeoque vacavit Patriarchatus usque ad electionem Nicolai III, exeunte anno subsequenti factam. Huic Pontifici cum inter primas curas esset Terræ-sanctæ necessitas, cassata Aiglerii (Angelum vocat Spondanus) electione (fortassis quia Archiepiscopatus Neapolitanus, quem jam inde ab anno MCLXV felicissime probatissimeque regebat, non posset tali viro carere) nominatus continuo ad Patriarchatum Hierosolymitanum est, non Fr. Hieronymus Asculanus Minorum Minister Generalis, ut quidam perperam credere; cum hunc Nicolaus fecerit Cardinalem anno MCLXXVII (nisi hunc quoque peti- tum, non tamen consentire persuasum existime-

Obiit an.
1276.

An. 1277
electi varii

mus) sed Joannes de Vercellis: Ordinis Prædicatorum Magister Generalis. Neque Papa, post longiorem responsi moram, onerosum istum honorem recusanti, omnique ad eum juri renuntiare volenti, principio acquievit; sed datis ad eum litteris die Kalend. Octobris anno MCLXXVII, quas apud Odoricum integras vido, vehementer exiguum ejus zelum obelientiamque redarguit, omninoque mandavit, ut pro Electio Hierosolymitano se gerens, ipsum regimen et administrationem ejusdem Ecclesiæ prosequeretur diligentius, ad ipsius et terræ prædictæ utilitatem; etiam, dum ab illis eum abesse contingeret, sollicitas, quantum pateretur absentia, operas impensurus. Tandem tamen importunius instanti, missio indulta est, per Breve quod allegat Bzovius, ut anno Pontificatus II, pridie Nonas Februarii datum: et in Patriarchatus Hierosolymitani jure atque Acconensis Episcopatus administratione confirmatus fuit ELIAS, de quo supra, et de quo alibi nihil legimus. Quoniam autem a Nicolao IV nominatur, tamquam Patriarcharum antecedentium ultimus; credimus eum usque ad annum MCLXXXVII vivendo pertigisse.

excusantur;

et constitui-
tur Elias.

XXII NICOLAUS DE ANAPIIS.

E

Anno sequenti, II Kalendas Maji, dedit Pontifex prænominatus Bullam, num. 240 citatam, Firma credulitate tenens (ut ibidem ad novum Patriarcham loquitur) quod per tuæ virtutis ministerium Hierosolymitana ecclesia in prosperitatem optatam consurgat, et brachio tuæ consolationis subnixæ, spiritualibus et temporalibus, ocore Domino, proficiet incrementis. Huic fiduciæ occasionem et fundamentum dederat, Tartarorum Regis Argonis ad Catholicam fidem recens conversio: qui Pontifici per suos legatos significaverat, quod si regnum Hierosolymitanum de manibus liberari contingeret impiorum, in civitate Hierosolymitana renasci desideraret lavacro baptismatis. Nam licet baptismi dilationem providus Pontifex dissuaderet, excitabatur tamen promissione auxilii grandis, ab eodem potentissimo Rege sibi facta, promptaque illius voluntate ad rem continuo aggrediendam: cujus viribus si Armeniæ Rex Catholicus suas vires junxisset, et Occidentales Principes bene gerendæ rei occasione non defuissent, poterat insignis aliquis de Saraceno hoste triumphus referri. Sed his in mutuas cædes versis, propter dissensionem ex Siculorum perfidia ortam; isti quoque bene cogitata dimisere; et spes illa grandis in fumos abiit. Nomen novo Patriarchæ, Nicolao de Anapiis fuit: quem ex Ordine Prædicatorum Provinciæ Franciæ, Remensis diocesis, extitisse scribit Leander Albertus lib. 3 de viris illustribus Ordinis Prædicatorum: et hunc quo electus est modum narrat. Cum esset in Romana curia Penitentiarius, et ab omnibus ob ejus vitæ integritatem, modestiam et sanctimoniam dilectus; Nicolao IV Pontifice Maximo singulis Cardinalibus imponente, quod postridie ejus diei tres viros, pro dignitate prædicta idoneos quilibet proferret; non sine divino nutu is venerandus Pater a singulis protolatus fuit: sicque per eundem Pontificem ad præsidentiam sanctæ civitatis Hierosolymæ evectus est. Mortem obiit plenus bonis operibus anno Domini MCCXXXVIII. Imo tunc fuit creatus Patriarcha: obiit autem anno MCCXCI, die VIII Maji in excidio urbis Acconensis. Genus mortis Marini Sanutus lib. 3, parte 12 cap. 21 explicat, postquam narrasset, quomodo oppugnata et tandem capta a Saracenis urbe, Rex et Capitanei et quotquot fugere potuerunt, galeas ascendissent: explicat autem ut sequitur. Patriarcha solus, quasi pastor bonus, sollicitus erat de ovibus: et cum propinqua illi esset golea ad recipiendum parata, ut gregem salvaret commissum, cunctos per aquam ambulantes ad se in parvo

Tum an.
1288 Ni-
colaus ex
Ord. Præd

F
Cardinalibus
in eum mira-
biliter consen-
tientibus,

qui an.
1291 in
excidio Acco-
nen. submer-
gitur.

A parvo suo navigio recofligere cupiebat, donec nimia fuit repletionem submersa : sic animam pro ovibus suis, et simul cum ovibus suis dedit ; solusque evasit, qui portabat Crucem et Crucifixi imaginem ante eum.

Amissa tota Syria diffugiunt Catholici omnes,

243 Pergit deinde sequenti capite describere Sanutus, quomodo Tyrus, Sydon, Berytus ab incolis Christianis desertæ, et reliquæ munitiones omnes fuerint a Saracenis occupatæ : ac denique concludit : *Tunc omnis Syria amissa est, cunctique Christiani habitatores Terræ Promissionis aut morte extincti sunt, aut profugi exulesque suis deieceritis, inde ad insulam Cyprum habere refugium : illicque secum habentes, quam secum in conscientia portaverant, sarcinam peccatorum et causam desolationis præfatæ, in multa angustia, multoque tremore miseram vitam agunt.* Inter eos qui capta urbe evaserunt, se quoque fuisse ait *Guilielmus de Sanvico, Eremita montis Carmeli*, cui ea quæ vidit scribenti major habenda fides, quam aliis, totalem exterminationem Ordinis, ex prima sua præcipuaque commoratione imo ex toto Syria, adscribentibus anno MCLXXXV, sicut facit Belli sacri Continuatur Heroldus : cum Guilielmus solum id factum dicat post urbem captam. Adde quod nec subsistere possit chronologia Heroldi, si vere propter cappæ mutationem ex Barrata in albam, jussu, seu potius permissu Honorii Papæ IV factam, iratus Melechsaitis odisse cepit, quos ante coluerat ; sicut ipse narrat, conformiter Villano et S. Antonino. Etenim de illa mutatione primum fuit actum in Capitulo Mon-pessulano anno MCLXXXVII ; nec scio an ea, licet permissa ab Honorio, plenæ fuerit executioni data ante annum MCCXCV, quando Bonifacius VIII Honorii decretum confirmavit. Viderit igitur, si quis volet tali causæ adscribere Carmelitarum expulsionem, an etiam velit decennio serius, factam credere, et decennii omissionem supplendo Heroldum excusare.

et denique expelluntur omnino Carmelitæ, non antea,

B

244 Nos quoad principale punctum auctorem habentes cœvum, nihil curamus quid ille dixerit ; sicuti nec ad definiendam aliter formam barratæ cappæ, quam ea definiatur in epistola Cyrillo III Priori attributa, induci possemus ullis auctoritatibus longe posteriorum scriptorum, nisi ipsamet manifestæ suppositionis se damnalet, de nomine *Carpitæ*, tamquam jam exoleto, loquens pro eo tempore, quo illud maxime in usu erat ; aliæque multa in modo ejus conficiendæ peccans contra certam et notam usurpationem vocum, in tali materia antiquitus usurpatam. Sed rursus cum circa processionem Ordinis ab Elia, primorumque in Syria conventuum initia ea lego in Sanvico, quæ vel antiquitatis totius silentio refutantur vel Joannis Phocæ certiori relatu repugnant ; non tanti ipsum diu postea scribentem facio, ut ejus causa putem dimittendos illos, qui melius scire potuerunt. Cujus discriminis arbitrium ut lectori liberum sit, non gravabor opusculum huic loco Sanvici intexere : idque eo minori cum scrupulo, quam proferrem alia collecta a Riboto, aut Venetiis edita in Speculo, quod illud habeatur seorsim manuscriptum in conventu Gandavensi, cumque eoque diligenter collatum exhibeat P. Daniel, annotata ad marginem lectionum varietate, quam satis est ibi inveniri. Abjicerem autem scrupulum omnem, si in Viridario Grossi P. Daniel accuratiorem se probasset, nec dissimulasset gravissimorum punctorum omissiones et discrepantias editionis Venetæ ab antiquioris MS. magisque integri ac sinceri contextu : sit ergo nobis.

juxta Chronicon Sanvici tunc viventis,

quod hic damus.

PARERGOX XIII.

Chronica Guilielmi de Sanvico, Eremitæ montis Carmeli, de multiplicatione Religionis Carmelitarum per provincias Syriæ et Europæ, et de perditione monasteriorum Terræ sanctæ.

Religiosi Carmelitæ, sicut in Terra sancta exordium suæ Religionis sumpserunt, ita in sola illa patria dudum habitare consueverunt, tam in urbibus quam in eremis. Anno autem Domini sexcentesimo trigesimo nono, quidam profanus Rex Arabiæ, nomine Humar, discipulus perfidi Mahometi, dominium Terræ sanctæ a Christianis abstulit, et eam potestati Saracenorum subjugavit. Quamobrem dicti Religiosi, propter graves molestias quas patiebantur a Saracenis, compulsi fuerunt tunc mansiones, quas in urbibus habebant, dimittere, et solum in monte Carmeli et in quibusdam aliis Terræ-sanctæ solitudinibus residere a. Post hæc autem anno Domini millesimo nonagesimo nono, Godefridus de Bulyon Dux Lotharingiæ, et Exercitus Christianorum Cruce signatus, civitatem Jerusalem de manibus infidelium recuperaverunt, et eam totamque Terram-sanctam, infidelibus hominibus paulatim exclusis, ad dominium et potestatem Christianorum reduxerunt : propter quod cœpit tunc cultus hujus Religionis iterum in Terra-sancta dilatari. A diversis enim mundi partibus multi devoti Christiani, desiderantes Terram illam videre, in qua Dominus noster Jesus Christus fuit conceptus, natus, conversatus, baptizatus, tentatus, transfiguratus, passus, mortuus, sepultus, resuscitatus, et in cælum assumptus ; accedebant ad eam, lastrantes tunc secure, non solum loca sancta in quibus sancti Patres veteris Testamenti magnifica egerunt, sed præcipue illa in quibus Christus Jesus sacramenta redemptionis generis humani adimplevit. Hos itaque devotos diversarum nationum advenas sancta conversatio et abundans justitia illorum Religiosorum montis Carmeli ita edificabat, et ad contemplationem cœlestium trahebat, ut multi ex ipsis advenis intuentes dictos Religiosos, in pulchritudine pacis internæ, et in mentis requie virtutibus opulenta, in antris Carmeli montis residere, se felices putarent, cum per devotionem, relictis mundi oblectamentis, poterant eorum consortio aggregari. b

CAP.

n

E Post recuperatam a Latinis Jerusalem,

multi ex peregrinis.

F

b

247 Qui cum ita multiplicati fuissent, ut in monte Carmeli omnes commode recipi non possent, repleverunt desertas Terræ-sanctæ solitudines, in quibus prædecessores eorum antiquitus habitaverant, quarum famosiores hic commemorabo. Aliqui enim eorum sequentes vestigia sanctorum Patrum hujus Religionis, videlicet beati Joannis Baptistæ, et Filiarum Prophetarum, construentes sibi modica tabernacula, in solitudine Jordanis latuerunt : quidam autem ipsorum desertum montis Quarentenæ elegerunt, ut illic vitam solitariam in modicis cellulis Domino ducerent prope fontem, cujus aquas steriles et amaras Elisæus Propheta sanavit, et in quo deserto Dominus Jesus Christus quadraginta diebus et quadraginta noctibus jejunavit. Alii vero eorum, in eremo illa quæ adjacet mari Galileæ, in qua Jesus frequenter turbis prædicavit et ex quinque panibus hordeaceis duobusque piscibus multitudinem magnam hominum saturavit, et variis miraculorum signis illustravit, solitariam sibi elegerunt habitationem. Nonnullos quoque eorum duxit Aymericus Patriarcha Antiochenus in solitudinem montis c Neroi, qui alio nomine Montana nigra appellatur, ubi in antris absconsam

vitam eremiticam in Palestina suscipiunt.

c

A absconsam vitam Domino servabant. Qui omnes, AUCTORE D. P. quamvis essent locis sejnucti, eandem tamen vitam solitariam servare satagebant, quam servabant Eremitæ montis Carmeli.

CAP. II

d
Albertus
Regulam
Carmelitis
scribit :

247 Tempore autem procedente cum dicti Religiosi a Domino Alberto Patriarcha Hierosolymitano Regulam vivendi monastice suscepissent; dictus Patriarcha Albertus anno Domini mxcix d in monte Carmeli prope fontem Eliæ Prophetæ monasterium, quod Aymericus inceperat, eis edificavit, secundum formam figure in prædicta Regula descriptæ. Propter quod ex tunc, juvante munificentia virorum nobilium et largitate hominum fidelium, cœperunt dicti Religiosi in diversis eremis et urbibus Syriæ monasteria suæ Religionis similiter construere, apta et comoda ad vitam solitariam in eis observandam secundum memoratam Regulam. Horum autem monasteriorum nobiliora nunc exprimam. Quippe in Provincia Syriæ, quæ appellatur Phœnix, a monte Carmeli procedendo versus mundi partem Aquilonarem, ad quatuor milliaria est Acon, civitas magna supra mare sita, quæ alio nomine in sacra Scriptura vocatur Ptolomaida, in qua dicti Religiosi edificaverunt et habuerunt monasterium sui Ordinis. De

qui secundum hanc
varia monasteria
condunt,

B Ptolomaida vero procedendo ulterius ad decem leucas, est Tyrus civitas munitissima in corde maris sita, cujus exterior planities rigatur rivis procedentibus ex Puteo aquarum viventium, cujus meminit Salomon in Canticis canticorum, qui nec per leucam distat a Tyro. In hac civitate edificaverunt etiam dicti Fratres, et habuerunt monasterium suæ Religionis. Porro de Tyro procedendo ulterius ad quinque leucas est Sarepta Sidoniorum, supra mare sita, civitas quondam gloriosa, nunc autem vix habet octo domos; ante cujus portam australem Fratres hujus Religionis olim edificaverunt capellam quamdam ad honorem Virginis Mariæ, quæ adhuc exstat in eodem loco in quo Elias obviavit mulieri viduæ, apud quam in Sarepta mansit, et cujus filium e Jonam a mortuis resuscitavit. Ulterius autem procedendo de Sarepta, ad viginti sex leucas est Tripolis, civitas nobilis in corde maris sita, cujus planities rigata est flumine procedente de Fonte hortorum, cujus etiam meminit Salomon in Canticis canticorum: est enim paradiso voluptatis assimilata. In hac etiam civitate similiter edificaverunt, et habuerunt monasterium suæ Religionis prædicti Fratres. Sed de Tripoli procedendo ulterius quasi contra

e

in Phœnicia,

C Orientem ad tres leucas, occurrit mons Libani, in cujus pede ibidem oritur abundanter Fons hortorum, fluens impetu de Libano: ex quo fonte subito nascitur invalescens flumen magnum, quo rigantur horti, et tota planities civitatis Tripolitane, cujus aquæ sunt lymphidæ, dulces, frigidæ, et optimæ: et ibi in solitudine prope montem Libani edificaverunt dicti Fratres, et habuerunt juxta Fontem hortorum monasterium appellatum Belli loci, propter pulchritudinem dicti loci.

Cælesyria,

248 Prædicta autem omnia monasteria fuerunt edificata in Provincia Syriæ Phœnicia. In Provincia autem Syriæ, quæ Comagena dicitur, est Antiochia, civitas nobilis et gloriosa, distans a monte Carmeli per duodecim dietas versus Aquilonem, in qua professores hujus Religionis edificaverunt solenne monasterium sui Ordinis, et habuerunt. In eadem quoque Provincia, ab Antiochia procedendo versus Aquilonem, occurrit mons dictus Neroi, id est aquosus, qui est rivis et fontibus totus irriguus: Neros enim Græce f, dicitur Aqua Latine: sed quia vulgares Neros interpretantur Neyre, id est nigra; ideo dictus mons vulgari-ter appellatur Montana nigra. In hujus montis solitudine edificaverunt Fratres nostri Ordinis, et habuerunt suæ Religionis monasterium. Quoniam autem hæc

provincia Comagena est extra terminos Terræ sanctæ, D ideo Fratres nostri plura monasteria non edificaverunt in ea; neque prædicta edificassent, nisi quoque Aymericus Patriarcha Antiochenus aliquos eorum duxisset in solitudinem montis Neroi. In provincia et Palæstina. autem Syriæ quæ Palæstina nominatur, habuerunt dicti professores antiquitus in omnibus pœne locis mansiones suæ Religionis. Sed duplici ratione non potuerunt hoc novissimo tempore monasteria construere in locis et urbibus, in quibus solebant olim habitare. Primo quia propter dissipationes crebras hujus provinciae, aliquæ dictarum urbium sunt funditus eversæ, ut Samaria; et aliae sunt quasi ad nihilum redactæ, ut Bethel, et Galgala, et Jericho, quæ vix habent orto domus numero. Secundo quia Saladinus genere Turcus, Rex Syriæ et Ægypti, nuper, anno Domini scilicet millesimo centesimo octuagesimo septimo, post celebrem victoriam quam de Christianis obtinuit in bello apud Cephorum commisso, in quo fuit sancta Crux amissa, et Rex Jerusalem Guido captus, cum Magistro Templi et innumeris Christianis, occupavit fere omnem Palæstinam, auferendo a Christianis ejus dominium. Propter quod ex tunc difficile fuit dictis Religiosis in hac provincia edificare monasteria sui Ordinis, vel E diruta reedificare. Veruntamen, juvantibus devotis peregrinis Christianis, Sepulchrum Domini visitantibus, edificaverunt ipsi in eadem provincia in Regione Judææ, et habuerunt monasterium suæ Religionis in civitate sancta Jerusalem, quæ a monte Carmeli distat per triginta duas leucas versus Austrum. In eadem quoque provincia in Regione Samariæ, inter Galgalam et Jericho, et desertum Quarentenæ, distans a monte Carmeli per viginti leucas versus Nothum, ubi dicti Religiosi edificaverunt prope fontem Elisa i, et habuerunt monasterium suæ Religionis, quod fuit appellatum Domus in eremo Quarentenæ. In eadem etiam provincia in Regione Galilææ ad duodecim leucas de monte Carmeli contra Orientem est eremus illa, in qua Christus frequenter prædicavit, de qua dictum est supra, ubi prædicti Religiosi edificaverunt et habuerunt monasterium sui Ordinis, quod fuit appellatum monasterium Valim; quia fuit constructum sumptibus cujusdam nobilis viri, qui dicebatur Valim. Omnia autem prædicta monasteria sumpserunt institutionem et Regulam a monasterio montis Carmeli, et fuerunt subjecta dicto monasterio et ejus Priori g.

249 Præsciens autem Dominus Deus, demeritis nefandorum Christianorum, suis sceleribus Terram sanctam sordidantium, sacram hanc Religionem de Terra-sancta eradicandam, immo totam Terram a Christianis auferendam, et in dominium et potestatem Saracenorum penitus reducendam, providit Religionem istam non delere, sed eam alibi transplantare. Propterea quidem voluit Deus, sicut revelavit B. Cyrillo Eremitæ montis Carmeli, quod in novissimis diebus istis viri diversarum nationum profiterentur sacram hanc Religionem; ut cum adveniret persecutio, propter quam oporteret eos de Terra-sancta fugere, tanto patientius tolerarent Religionem istam de Terra illa eradicari, quanto amplius ex hoc viderent eam in diversis mundi Regionibus, et maxime in suis propriis nationibus, copiosius multiplicari; sicut per B. Cyrillum eis propheticè prædixit. Igitur cum Joannes Rex ultimus Hierosolymitanus unicam filiam suam, dicti Regni heredem, dedisset, cum omni jure Regni ipsius, in uxorem Imperatori Romanorum Frederico II, mortuo dicto Joanne Terra-sancta non habuit succursum consuetum a Sede Apostolica, impediende dictum succursum Imperatore Frederico II, qui adversus Romanam Ecclesiam grassabatur, et Concilium generale, quod

9
CAP. III
Invalescentibus iterum
Saracenis.

omnia pessum
ire videntes

A quod Papa Gregorius nonus volebat inter cetera pro subsidio Terræ-sanctæ celebrare, conatus fuit modis omnibus impedire. Quamobrem ceperunt Pagani Terram-sanctam efficacius solito invadere, plerosque milites, et aliquos nobiles, multosque alios Christianos, anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, prope Gazam interfecerunt et ceperunt.

*deliberant de
transferendo
Ordine in
Europam,*

250 Propter quod aliqui infirmiores professores hujus Religionis conturbati, et perterriti de frequentibus incursibus Paganorum quos patiebantur, maxime in monasteriis quæ erant in eremis, optabant Terram-sanctam deserere, et, si fieri posset licite, ad regiones proprias, unde venerant, redire: desiderabant enim in suis regionibus monasteria hujus Religionis construere, in quibus possent secure Domino Deo, et ejus Matri Virgini Mariæ jugiter deservire. Super qua re, an licita, congregatum fuit Capitulum in monasterio montis Carmeli, et habitum concilium ibi. Et quamvis essent ex Fratribus qui dicerent, nullo modo illo tempore Terram-sanctam fore ab aliquo Fratre deserendam, neque extra eam mansiones hujus Religionis esse construendas: oppositum tamen horum esse licitum, fuit tunc in

B Concilio ostensum, tam Christi præcepto, quam ejus et fundatoris hujus Religionis exemplo; præcepto quidem quo Christus ait, Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (melius enim est persecutionem fugiendo Catholicam fidem servare incorruptam, et valde malum, persecutionem incidendo, ex timore persecutionis, negare fidem Christianam) exemplo autem, quo Christus, qui non erat missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel, dum Herodes eum persequeretur, Terram-sanctam deseruit, et in Ægyptum fugiens ibidem usque ad Herodis obitum morabatur; exemplo denique fundatoris hujus Religionis Eliæ, qui propter persecutionem Achab et Jezabel Terram-sanctam dereliquit, et ad montem Oreb fugiens, illic in spelunca mansit. Prior itaque monasterii montis Carmeli, attentis rationibus istis, et considerata persecutione quam in Terra sancta Pagani inferebant huic Religioni assidue, admonitus a Christo et a Beata Maria Virgine ejus genitrice in somnis, licentiam aliquibus Fratribus concessit Terram-sanctam deserendi, et ad proprias regiones redeundi, illicque monasteria hujus Religionis ædificandi.

*idque decernunt facien-
dum. 1237,*

*C
executionique
mandant
an. 1238*

251 Anno ergo Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo, aliqui ex dictis Fratribus natione Cyprii, ad insulam Cypri transfretaverunt: alii vero natione Siculi, ad insulam Siciliæ navigaverunt: quidam autem natione Provinciales, apud Massiliam Civitatem Provinciae applicuerunt. Qui omnes, et post eos alii, hac intentione Terram-sanctam desererebant, et ad illas ac varias regiones accedebant, ut Religionem istam in illis regionibus noviter plantarent. Igitur qui ad Cyprum transfretaverant, mansionem huic Religioni congruam in Eremo Frontaine construxerunt. Qui vero ad Siciliam navigaverant, habitationem huic Religioni commodam in suburbanis Messanæ erexerunt. Sed illi, qui apud Massiam applicuerant, domum isti Religioni opportunam in Eremo Aqualatarum, distant per unam leucam a Massilia, ædificaverunt. Denique anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo, Christianissimi milites Dominus Joannes Vesci, et Dominus Richardus Grey, natione Anglici, cum Richardo Comite Cornubiæ, Fratre Henrici Regis Angliæ, ad Terram-sanctam transfretaverant; post multos vero actus bellicos in Palæstina contra infideles strenue peractos, de Terra-sancta ad Angliam remeantes, quosdam hujus Religionis Fratres Anglicos, de licentia Prioris monasterii montis Carmeli, secum ex devotione ad Angliam duxerunt. Quibus Fratribus

D Dominus Joannes Vesci in Silva de Holne juxta Alnewicum, et Dominus Richardus Grey apud Eylesfordiam in Cantia, mansiones huic Religioni commodas ædificaverunt.

AUCTORE D. P.

252 Considerantes autem Fratres prædicti, regiones ad quas pervenerant esse aptas et idoneas ad multiplicandum in ipsis sacram hanc Religionem, plures viros ad eam receperunt. Sed priusquam præsumerent eam quoad monasteria in dictis regionibus notabiliter multiplicare, prudente ducti consilio, ad summum Pontificem Innocentium quartum, tunc Lugduni commorantem, accesserunt: cui rationem iugæ eorum de transmarinis partibus, et causam adventus eorum ad prædictas varias regiones et remotas exposuerunt: eique supplicaverunt, ut dignaretur eis impendere favorem, quo possent in dictis regionibus multiplicare suam Religionem. Pontifex autem prædictus, adversitatibus eorum compatiens, et de multiplicatione hujus Religionis per cunctas fidelium partes gaudens, litteras eis duodecimo Kalendas Julii anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto concessit, per quas universis Christi fidelibus scripsit, ut dictos Fratres benigne reciperent, et eis de opportunis locis, in quibus possent secure Domino famulari, liberaliter, et caritative providerent *h*. Obtentis itaque a summo Pontifice Innocentio quarto litteris præmissis, ceperunt dicti Fratres per regiones ad quas pervenerant, juvantibus eos Christi fidelibus, loca Religioni eorum opportuna in diversis civitatibus et villis per incrementa temporum construere, in quibus possent Domino Deo et ejus Matri Virgini, sicut desiderabant, secure deservire: Qui enim ex eis ad Cyprum accesserant, in quibusdam civitatibus et locis Cypri monasteria huic Religioni commoda ædificaverunt. Qui vero ad Siciliam perrexerant, non solum per civitates Siciliæ hanc Religionem plantaverunt, sed inde per Apuliam, et per ceteras Regiones Italiæ sensim in diversis civitatibus, et locis eam auxerunt. Qui autem ad Provinciam profecti fuerant, nedum per civitates et loca illius regionis, sed per Narbonensem provinciam et Aquitaniam atque Hispaniam, in diversis civitatibus, et villis ac locis, Religionem istam paulatim multiplicaverunt. Illi vero qui ad Angliam secesserant, non tantum per insulam Angliæ, sed per Scotiam et per Hiberniam, in multis civitatibus et villis ac locis, Religionem pedetentim dilataverunt.

CAP. IV.

*Rationem su-
gæ exponunt
Innocentio*

*cui supplicant
pro favore,*

E

*h
et in variis
Regionibus
mansiones
accipiunt.*

F

*CAP. V.
a Curatis
gravati*

253 Interea dum hæc prædicta a Fratribus agebantur, invidens diabolus bono eorum operi, et hujus Religionis multiplicationi, nisus fuit eam impedire. Quamobrem incitavit Rectores et Curatos Parochialium Ecclesiarum adversus Fratres prædictos: qui Fratribus non permittebant in eorum monasteriis divina celebrare; nec sepulturam Fratrum sui Ordinis habere. Cumque Fratres ad Dominos Dæcesanos, pro compescendis Rectoribus et Curatis a gravaminibus prædictis, recurrerent, supplicantes eisdem, ut de licentia eorum et gratia possent in locis suæ Religionis divina celebrare, et sepulturam Fratrum sui Ordinis habere, respondebant Prælati: quod, cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatam Fratribus non concederent, donec super præmissis intentionem summi Pontificis scirent. Ea propter dicti Fratres iterum ad summum Pontificem Innocentium quartum accesserunt, cui humiliter supplicaverunt, ut dignaretur Prælati scribere, sibi non esse displicibile, sed placibile, si licentiam Fratribus concederent celebrandi divina in eorum locis, et habendi liberam sepulturam Fratrum sui Ordinis. Pontifex autem prædictus, humili Fratrum petitione annuens, super præmissis, sexto Kalendas Augusti anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto,

A sexto, Archiepiscopis et Episcopis scripsit. Cum autem prædictas summi Pontificis litteras Fratres Dominis Diocesanis ostenderent, quidam Prælatorum rennebant eis concedere licentiam celebrandi divina in locis quæ habebant in ipsorum Diocesis, et habendi in dictis locis sepulturam Fratrum sui Ordinis. Alii autem ex Prælati, compatibles Fratribus, hujusmodi licentiam celebrandi divina, in locis de quibus erat Fratribus provisum in ipsorum Diocesis, et habendi in dictis locis liberam sepulturam Fratrum sui Ordinis, eis favorabiliter concedebant.

ab eodem
remedium
obtinuit.

CAP. VI

S. Ludovi-
cus Rex

254 Beatus autem Ludovicus, Francorum Rex Illustrissimus, dilatationem fidei Christianæ ardenti desiderio cupiens, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo contra gentem incredulam Cruce signatus, cum magno exercitu transfreta vit. Qui cum apud Ægyptum applicuisset, famosam illam civitatem Ægypti quam Damiatam vocant, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo nono coepit. Ulterius autem procedens, ipse cum suis captus fuit a Saracenis. Reddita itaque eis Damiatam, et copiosa pecunia pro sui et suorum redemptione data, de captione liberatus, ad Terram-sanctam peregre est profectus. Qui sepulcrum i Domini visitans, et cetera religiosa Terræ-sanctæ loca perquirens, ad montem Carmeli ascendit, et propter laudabilem conversationem Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli ibidem commorantium, eorum monasterium ex devotione visitavit. Postmodum vero audita morte Reginae matris suæ, Baronum suorum consilio redire in Franciam acquievit. Et dum esset in mari, tertia nocte prope diloculum, navis deferens Regem, retrocedendo ad Biralassum, juxta montem Carmeli, bina impulsione tam fortiter est collisa, quod a nautis et aliis fracta et protinus submergenda credebatur. Tanta ergo concussione excitati et perterriti Clerici et alii, sanctum Regem genibus flexis Deum devote orantem invenerunt: cumque omnes submergi indubitanter crederent, campanam monasterii Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli, pro Matutinis dicendis sonantem, in auribus suis resonare senserunt. Qua audita, pius Rex, cujus loci campana esset navarchum diligenter interrogans, eam esse monasterii Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli, ex navarchi responso percepit. In devotione ergo Genitricis Dei accensus Rex, ejus monasterium tunc visitare promisit, si ipsa ab illa gravi tempestate eum cum aliis liberaret. Tranquillitate ergo ejus meritis et precibus in mari subito facta, B. Maria eos a prædicto mortis periculo liberante, mox mitis Rex in montem Carmeli ascendens, Matutinas Fratrum magna cum devotione audivit. Quibus dictis, pius Rex locum illum humiliter contemplans, ac prædictorum Fratrum, titulo Beatæ Mariæ Virginis in toto orbe terrarum quoad Ordines approbatos singulariter insignitorum, fama laudabili et religiositate permotus, quosdam eorum natione Gallicos a Priore dicti monasterii postulavit, qui ideo desiderabant sanctum Regem sequi, et fugere de loco illo ante faciem persequentium Paganorum; quia propter graves Paganorum incursus frequenter oportuerat eos hactenus monasterium illud deserere, et se interdum in saltu montis Carmeli abscondere, interdum vero in civitate Cayphas se includere. Quos numero sex, a Priore sibi concessos, Rex secum in Franciam duxit, et eis in civitate sua Parisius monasterium ædificavit. Qui alios ad soam Religionem recipientes, in diversis Franciæ et Germaniæ partibus monasteria sui Ordinis paulatim construxerunt.

rediens in
Franciam
periclitatur
circa Car-
melum,

seque B. V.
Mariæ com-
mendat:

indeque sex
Religiosos
assumit,

CAP. VII.

255 Videns itaque diabolus, quod quanto plius multiplicationem hujus Religionis impedire co-

nabatur, tanto magis ipsa in diversis mundi regionibus multiplicabatur, sæviens ille acrius adversus eam, concitavit fortius Rectores et Curatos parochialium ecclesiarum contra ipsam. Aliqui enim ex dictis Curatis non permittebant quod in eorum parochiis Fratres ædificarent ecclesiam, nec haberent campanam, neque cœmeterium ad opus ipsorum. Alii autem ex Curatis, qui præmissa non poterant Fratribus vetare, exigebant ab eis et ab eorum monasteriis servitutes graves et insupportabiles, quas nunquam Fratres in monasterio montis Carmeli nec etiam in aliis Terræ-sanctæ monasteriis consueverant exhibere. Cum Fratres ad Dominos diocesanos recurrerent, ut a prædictis gravaminibus Curatos compescerent; e contra plures Diocesani partem Rectorum foventes, quasdam sophisticas rationes allegabant, quibus Curatos ducere causam justam adversus Fratres asserebant. Videntes ergo Fratres, quod super præmissis non poterant cum Prælati favorem invenire, Virginem Mariam eorum Patronam humiliter deprecabantur, ut quæ ipsos ad regiones illas pervenire fecerat, a præmissis diabolicis tentationibus eos eriperet. Virgo itaque Maria Priori eorum revelavit, ut ad summum Pontificem Innocentium intrepide Fratres sui accederent; quia ab eo salubre remedium contra præmissa gravamina reportarent. Ad ipsum ergo tunc Perusii commorantem accedentes Fratres, ipsi exposuerunt gravamina quæ Curati eis inferebant, et favorem modicum quem super præmissis Prælati eis impendebant. Pontifex autem prædictus Fratribus compatiens, scripsit Prælati Idibus Januarii anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, mandans eis, ut super præmissis pium favorem Fratribus impenderent, et molestatores eorum per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescerent. Dum autem Fratres Innocenti Papæ quarti litteras Dominis Prælati præsentabant, Prælati illi qui Fratribus fuerant prius favorabiles, multo magis tunc se eis favorabiles reddebant: et subditos suos, qui præstabant Fratribus impedimentum ædificandi in eorum parochiis ecclesiam, et habendi campanam et cœmeterium ad opus Fratrum, dicti Prælati a præmissis gravaminibus efficaciter compescerent: cohibebant etiam Curatos illos, qui a Fratribus et ab eorum monasteriis servitutes graves et insupportabiles exigebant. Similiter Prælati, qui fuerunt prius Fratribus duri, visis prædictis litteris dicti summi Pontificis, subditos suos a præmissis gravaminibus cessare faciebant. Propter quod Fratres, a prædictis diabolicis tentationibus liberati, in monasteriis, quæ jam receperant, Divina in pace celebrabant; et nihilominus nova monasteria sparsim hinc inde facientes, recipiebant: sicque paulatim hanc Religionem in diversis fidelium regionibus per Europam multiplicabant.

256 Quando autem hæc sacra Religio incepit de Terra-sancta ad cismarinas partes per modum prædictum transplantari, tunc etiam coepit ipsa in Terra-sancta de Palæstina eradicari. Propter quidem frequentes incursus, quos in Christianos Saraceni, et Christiani in Saracenos tunc in Palæstina exercebant, aliqui ex Fratribus hujus Religionis fuerunt a Paganis interfecti in monasteriis eorum, et maxime in monasteriis Quarentenæ et Valim. Idcirco oportuit Fratres hujus Religionis totaliter illa monasteria deserere; quia non poterant ibi secure habitare, quæ postmodum ab infidelibus penitus diruta fuere. An. Dom. millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, Pagani Chorasmani, post triumphum quem in Terra-sancta de Templariis et Hospitalariis aliisque innumeris Christianis obtinuerunt, ad sanctam civitatem Jerusalem accesserunt, et tam intra

D
Auctore D. P.

Curatis ite-
rum vexanti-
bus Ordinem,

E

iterum roga-
tus Pontifex

tempestatem
sedat.

F

CAP. VIII.

An. 1244
multa passi
a Chorasma-
nis

A intra quam extra eam plurimos Christianos occiderunt. In diebus autem illis nulla audebat fieri peregrinatio Christianorum ad Sepulcrum Domini: propter quod Fratres hujus Religionis, qui in monasterio Hierosolymitano solebant de elemosynis peregrinorum sustentari, tunc fame periclitabantur. Ea igitur necessitate compulsi, monasterium illud Hierosolymitanum dereliquerunt, et se ad monasteria Phœnicis transtulerunt, dimissis monasteriis Palestinis; et sic Religio ista fuit de Palestina prorsus eradicata. Post hæc autem ascenderunt vehementius ante conspectum Domini Sabaoth scelera nefandorum Christianorum, Terram sanctam sordidantium, quorum corda Deus effeminavit, et animos infidelium adversus eos corroboravit. Qui cum potestate magna contra nobilem civitatem Antiochiæ venientes, et eam obsidentes, tandem anno Domini mccc. lxxv. eam vi armorum ceperunt: in qua innumerablem Christianorum sanguinem effundentes, non solum solenne monasterium quod Fratres hujus Religionis in ea habebant, sed totam civitatem in solitudinem redegerunt. In eadem quoque tempestate perdiderunt Fratres hujus Religionis monasterium Montanæ nigræ, quod ab infidelibus fuit dirutum. Et sic Religio ista fuit de Provincia Comagena penitus eradicata. Cum autem Dominus Deus Christianos Phœniccos ad pœnitentiam diutius expectasset, quos studia profana dilacerabant; videns quod illam agere remeabant, iratus in eos, induxit ad Phœnicem innumerabilem Paganorum multitudinem: qui gloriosam civitatem Tripoli obsidentes, tandem eam anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono obtinuerunt, et tam monasterium, quod Fratres hujus Religionis in ea habebant, quam ipsam civitatem diruerunt, captis in ea et interfectis infinitis utriusque sexus Christianis. Tunc quoque temporis Pagani per planiciem Tripolitanam discurrentes, pervenerunt ad monasterium Belli-loci hujus Religionis prope Fontem-hortorum, quod etiam funditus subverterunt. Proinde contra Tyrum ascendentes, munitissimam civitatem illam eodem anno cœperunt: in qua multorum Christianorum sanguinem effundentes, civitatem illam, cum monasterio hujus Religionis quod in ea erat, destruxerunt.

237 Biennio autem fere lapso, Saraceni contra opulentissimam civitatem Accon venerunt, et post multos actus bellicos a Saracenis peractos qui eam deforis impugnabant, et a Christianis qui eam intus defendebant, tandem Saraceni in mense Majo, anno

C Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, civitatem obtinuerunt: in qua fuerunt ultra triginta millia Christianorum cæsa et capta, præter eos qui per mare evaserunt, ex quibus fui ego unus: multi enim Christiani de civitate Accon, et de civitatibus Tyri et Tripolis, per mare fugerunt. Saraceni autem civitatem Accon, cum solenni monasterio hujus Religionis quod in ea erat, ita devastaverunt, ut eam totaliter inhabitabilem reddiderint. De qua egredientes, et ad sanctum montem Carmeli, qui ab ea non longe distat, ascendentes, monasterium Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli ibidem commemorantium, de quo ego nuper ad Accon perrexeram (quod frequenter invaserant, sed nunquam destruxerant) tunc igne cremaverunt, et omnes Fratres, ibidem repertos et Salve Regina cantantes, gladio trucidaverunt. Et sic Religio ista fuit de Provincia Phœnicæ, et per consequens de tota Terra-sancta, prorsus eradicata. Professores itaque hujus Religionis, qui in monte Carmeli tempore Eliæ et Elissæi Prophetarum continue et incessanter, in contemplatione Dei perstiterunt per annos circiter bis mille ducentos viginti unum, in hac persecutione montem illum ex toto amiserrunt. Quod ideo totum fa-

ctum puto, ut adimpleretur, quod vaticinatum fuerat per Jeremiam Prophetam dicentem: Asperi, et ecce Carmelus desertus, et omnes urbes ejus destructæ sunt a facie Domini, et a facie iræ furoris ejus. Jam enim lætitiā et exultationem, quibus contemplationis dulcedine in eodem monte professores hujus Religionis recreabantur, non esse perpetuo ibidem permansuros, Isaias dudum prophetaverat dicens: Auferetur lætitiā et exultatio de Carmelo. Ab illo tamen monte dilatati fuerunt professores hujus Religionis, sicut dictum est, in diversas mundi partes. Qui etiam novissime, scilicet a diebus beatissimi Papæ Innocentii quarti et sanctissimi Regis Francorum Ludovici, ab eodem monte Carmeli in partibus Occidentalibus multiplicati sunt in multas provincias, provinciæque in domus, in personas multas sufficientes et idoneas, per orbem virendo florent, et florendo multum fructum afferunt, augmentum fidei Catholicæ, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et sancto Spiritu est honor, virtus, et gloria, per infinita secula seculorum, Amen.

ANNOTATA AD SANVICUM.

Vita S. Angeli, sub nomine Enoch Patriarchæ Hierosolymitani edita, et a nobis in Appendice ad v. Maji examinata, ad hoc saltem proderit spero, ut, si ab ægris pridem animis non abstergatur amaritudo omnis contra me contracta, tamen haud obstinatissimis persuasum fiat, non omnia sine causa mihi esse suspecta, quæ ad firmandas prætensiones suas zelatores summæ antiquitatis tam secure jactant, ac si nihil illis optari possit convincentius. Fecit etiam eadem Vita (ut existimo) palam, quam non multis ætatibus opus fuerit, ut Ordini, primo post Bertholdi initia sesqui seculo nullam vel exiguam curam litterarum habenti, nec nisi confusam præteritarum rerum memoriam, imponeretur fictione aliqua, eatenus verosimiliter excogitata, quatenus id patiebatur istorum temporum ignorantia. Etenim a morte S. Angeli fortassis vix effluerant anni centum et quinquaginta quando talis Vita conscripta est, et in hunc usque diem a Carmelitis habitata pro historia usquequaque certissima. Cum igitur Sanvicus pari temporis intervallo abfuerit a Bertholdi initiis, circa annum mccc aut etiam serius scribens; nec mirum nec grave videri potest, quod Fratres, nihil certi scientes quod requirerentibus de instituti sui auctore responderent, Eliam Prophetam peculiari quadam ratione ad se pertinere voluerint; neque hoc tantum, sed etiam persuaserint sibi, ab ejus ad sua usque tempora, in Carmelo viguisse aliquam religiosioris vitæ formam: quæ qualis medio illo spatio fuisset, continue an interpolata, non deberet exquiri scrupulosius. Hanc opinandi loquendique moderationem si tenere omnes potuissent, credo neminem futurum fuisse, qui voluisseteis contradicendo se opponere, quamdiu nemo propterea cogeret veri nominis monachos in Syria et Palestina ante Hilarionem agnoscere: et quamdiu credi possent Eremitæ illi, Syri aut Græci, qui forte ante Bertholdum in Carmelo habitare cœperint, post monachismum in illis regionibus exemplo Hilarionis propagatum; tunc cum Bertholdus cœpit, aut penitus desiisse, aut nihil novis incolis communicasse præter locum. Sic enim non obligamur antiqua omnia totius Orientis monasteria cum suis Sanctis adscribere ei, quem nunc habemus, et ut ceteros veneramur, Ordini Carmelitano: saltem non diceremur huic injuriam facere, ab ea appellatione abstinendo istic, ubi ea usi antiquiores scriptores non sunt. Eandem moderationem si non te-

D
AUCTORE D. P.

E

Ex Vita S.
Angeli patet
quod intra
sesqui seculum

potuerint
aliquæ fictio-
nes in Ordine
recipi,
F

tolerabiles
quamdiu
moderate.

A neat, saltem non operose prohibet *Sauvicus*; quem vel propterea amo; et, si quid in illo suo sensu abundantius dixit, quam per summum examinandi rigorem probari possit; dignum vena judico, ac præ ceteris Carmelitanarum originum scriptoribus lectu dignum. Panculas tamen Annotationes subiungo, quibus intelligi commodius possit.

a Varias ac graves molestias a Saracenis passos Christianos omnes, ac singulariter monachos, jam satis patet ex hac nostra historia. Sed quod ii se pro majori parte ad Carmelum receperint, gratis assumitur; et verum non esse satis probatur ex continua illa desolatione Carmeli, quam demonstrat perpetuum omnium in Terra-sancta peregrinatorum silentium. Si cui nihilominus aliud videatur, suum sibi sensum habeat, mihi meum relinquat: nec moveat quæstionem de cappa Barrata, de cujus origine ad Humar referenda forte necdum cogitaverat quisquam, cum scriberet Sanvicens.

b Similia scribit de adventantium peregrinorum frequentia Jacobus de Vitriaco, ex cujus historia Orientali hæc et quæ sequuntur accepta fuere, et applicata Eremitis, sparsim in Carmelo habitantibus; sed (ut existimamus) absque ullo alio inter se vinculo, quam simplicis propositi vitæ in solitudine degendæ; nihil alter curantes de altero, adeoque absque forma alicujus religiosi Ordinis. Gratis etiam puto assumi, quod ab advenientibus in Terram-sanctam Latinis inventi sint ibi aliqui, a quibus ceteri formam sumpserint vivendi: sed hos potius eam ex Europa attulisse, qualem viderant observari a solitariis Europæis, tunc quam nunc frequentioribus, et nulli certæ Religioni adstrictis.

c Cum hic *Aymericus* plurimum contulisse credatur ad stabiliendum in Carmelo Bertholdum, qui forte eum fuerat ab Antiochia secutus, ipsius Prophetæ Eliæ, istam ei sedem designantis, admonitu; perquam verosimile fit, quod ille, post quinque vel sex annos exilii, revertens Antiochiam, ex noviter adanatis sub Bertholdo Eremitis unum alterumve duxerit secum, qui ex Latinis advenis simile ibi eremitorium colligeret, ad normam Carmelitani. Huic præfectus postea Eusebius aliquis, propter memoriam communis originis, potuit petiisse et accepisse a Cyrillo Priore III Regulam, quam iis ab Alberto traditam audierat; licet non cum ea quæ prætenditur epistola.

d Si jam tunc ita varie varii supputabant tempora Alberti et Regulæ datæ: quid mirum tam confusam eorundem notitiam ad hoc usque seculum perdurasse in Ordine, qualem ex litteris Stratii Generalis cognovimus? Nempe, ut (meo quidem judicio) rectissime et ingenue inter causas tenebrarum, Carmelitanas origines involventium, fatetur Joannes Hildeshemensis, *Incolæ vetusti montis Carmeli fuerunt eremite simplices, non litterati, pauperes, membronas forte non habentes, nec scriptores; orare potius quam scribere consueti; de quibus non est dubium, quod juxta doctrinam Pauli anteriorum et præteritorum obliti, præstantiori cura tendebant ad futura*. Loquitur ille quidem de Syro-Græcis, quos jam olim putat sub Saraceis fuisse; sed nec excludit Latinos posteriores, de quibus nos agimus: alteram enim causam petita desolatione monasterii post captam Acconem, in qua perierint si quæ erant scripturæ, una cum pallio Eliæ, ad id usque servato scilicet. Sed hanc causam non recipio: cum ab annis quinquaginta et amplius ante cœperint Carmelite migrare in Europam, per otium et citra festinationem; qui, sicut servaverunt Regulam et Brevia quædam a Romanis Pontificibus obtenta, sic etiam poterant ac debebant, prævisa imminente perditione totius Terræ sanctæ, ceteras quoque majoris momenti scripturas trans-

ferre in totum, imo et earum exempla pluries sibi transcribere in varias deferenda provincias, si talem cura apud illos fuisset.

e Non puto injuriam facturum Prophetæ, qui noluerit credere ipsum fuisse filium viduæ Sareptanæ: sed videri possunt quæ in Commentario de Vita et scriptis S. Epiphaniî xii Maji diximus num. 58 et 59, ubi docuimus quam parvi facienda sint istæ commenta Rabinorum: quibus non magis credimus de Jona, cum eum faciunt origine Sidonium, quam aliis qui ex diversa longe regione Philisthæum nobis fugiunt, ex *Cariathmao gentiliū urbe, prope Azotum ad mare*, et patrem ejus *Amathem* similiter fuisse Philisthæum ex *Geth*: sicut habent Menæa, utramque sententiam inepte combinantia. Tutius fuerit, quamdiu aliud Scriptura non dicit, Judæum aut saltem Israelitam credere hunc Domini Prophetam.

f Sicuti Joanni Hierosolymitano in libro de Institutione monachorum infelicitè cessit Græcæ linguæ notitiam affectasse, reddendo etymon nominis *Melota*; ita etiam huic scriptori accidit. Græci, ut ex Joanne Phoca apparet, τὸ μῦρον ὀρεὺς vocabant, id est *Montem nigrum*: id sua lingua Italica exprimebant Europæi, *Nero*. Sanvicens vocem, non sensum, a Græcis petendam putavit: et, nescio quo docente, credidit, quod νερός sit *aqua*, rem Lexicographis omnibus ignotam. Horum præcipui dicunt, voce adjectiva νερός, *carnū* aut *humilem* significari, aut etiam *humidum*; non ita tamen, ut probent dici νερὸν ὕδωρ, *humidum aquam*: et sic dicuntur *Nereus* et *Nereides*, marina nomina apud Gentile, ac νερός ἕρως; quæ omnia, una cum adjectivo νερός, quidam derivare malunt ἀπὸ τοῦ νεῖν *natare*.

g Utrumque credo verissimum esse: sed non propterea recedo a mente, quam explicui in Vita S. Alberti num. 110; scilicet usque annum mcccxxx Montis Carmeli Priori alios subditos non fuisse, quam quos ibi habebat; esto ex Carmelitis, Albertina Regula informatis, aliqui traduces accepti fuerint ad propagationem Instituti. Id enim mihi probant Pontificum Bullæ, de sola *Carmeli eremo* singulariter usque ad id tempus loquente. Libenter autem hanc gloriam dederim S. Cyrillo, quod unius Regulæ Eremitaria, in unius etiam Ordinis compagem adunavit; et sic potuerit non jam solum *Prior*, sed *Prior Generalis* vocari. Id certe ad Religionis conservationem gubernationemque magnam habuit utilitatem, etsi primi videantur fuisse Cluniacenses, per quos tam utile inventum apud Latinos incepit: et sic credo eos etiam, qui in Antiocheno Patriarchatu erant, fuisse ad eundem cum ceteris unionem invitatos, facileque adductos. Notandum est autem, quod juxta Sanvicum, omnia fere hæc monasteria excitata fuerint post annum datæ Regulæ.

h Illic vel ipse auctor vel Philippus Ribotus Innocentii Bullam inseruerat, quod et deinceps fecit: sed cum ex Bullæ minus necessariae sint, et alibi possint inveniri, brevitatis causa transilire malui.

i Voluisset quidem id facere Pius Rex, nec prohibuisset Saraceni qui urbem tenebant; sed quia præter ejus majestatem esse videbatur, ut qui pro recuperatione illius arma sumpserat, eo ingrederetur ante quam id effecisset, cohibuit ipse se, uti scribunt cœvi auctores rerum ab eo gestarum.

APOLOGIA PRO SANVICO

Contra prætensam Ordinis in Europa diffusionem ante tempus ab eo notatum.

Nihil ambigo, Lector, quin obstoperis, tertium quartumque

Toties et
tam clare
asserunt
Sanvico,

traditionem
Ordinis de
sua migra-
tionis in-
telligo,

opponuntur
fundationum
antiquiorum
pretensiones :

1. quartumque Caput hujus Chronicæ legens; simulque commemorans, quam vehementer adversum me insurgant TRIUMPHATORES, eo quod negaverim, Carmelitanum Ordinem, ante tempus a Sanvico signatum, in Europa nostra fuisse diffusum. Fieri etiam vix potuit, quin considerata Sanvici ætate, judicaveris alia documenta quæcumque contrarium probantia, contemnenda tibi esse, licet ad ea erroris fictionisve convincenda deessent alia argumenta omnia. Quid enim haberi certius, qui distinctius potest, quam quod narrat, qui forte eo ipso tempore, quo cæpta migratio, jam vivebat, aut etiam Novitius erat in Ordine? quique prænotatum argumentum quam distinctissime tractandum susceperat? Excusat primum hic cap. 2, quod in *Provincia Comagena non plura monasteria ædificaverunt Fratres: neque prædicta, inquit, ædificassent, nisi Aymericus aliquos eo duxisset: quoniam scilicet hæc Provincia est extra terminos Terræ sanctæ*. Eisdem Fratres Cap. 3 facit dubitare, sitne *res licita* inde emigrare; et aliquos eorum inducit sentientes, *nullo modo extra eam mansiones hujus Religionis esse construendas*. Rursum Cap. 4 ipsos laudat, quod *prudenter ducti consilio Pontificem sibi adeundum statuerunt, priusquam præsumerent Religionem suam quoad monasteria notabiliter multiplicare*. Denique Cap. 5 ait, querentibus contra Curatos Fratribus respondisse Prælatos, *quod cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatam non concederent*. Dictis autem consonat utraque Innocentii Papæ Bulla. Istis tamen omnibus non obstantibus, jam non amplius paucos aliquos ac raros Conventus, qui antea fuerint, nobis objicit TRIUMPHATOR, sicut in prima parte Armamentarii fecerat: sed tam multos, ut oportuerit eos dividere in Provincias. Tali assumpto etiam istud consonat, quod *B. Simon Stock*, mortuus anno mclxv, dicatur (sicuti supra vidimus) totis quinquaginta annis Ordinem gubernasse. Cum enim id non potuerit cœpisse in Oriente ab anno mccxv, propter eos qui tunc et deinde nominantur Carmeli Priores; additur explicatio, quod usque ad annum mccxlv id fecerit, *tamquam Vicarius Generalis, seu Generalis quasi secundarius in Partibus Occidentalibus*, ut ait P. Daniel parte 1 num. 579.

259 Idem P. Daniel prolixissimas Annotationes texti ad Sanvici Chronicon, ita ut simul cum ipso contextu impleant totas viginti columnas: nec tamen quidquam hic invenit difficultatis, quæ discussionem indigeat: sed satis habet num. 423 paucis dixisse, quod *præteritis quidem temporibus, olim et nuper, ad varias Europæ partes transmigraverant (videlicet in Italiam, juxta fluvium Arni haud longe a Florentia, atque etiam Senis; in Germaniam, prope Rhenum Boppardiam; et in Galliam, Burdigalam) sed hæc, inquit, transmigration, universalis fuit, ad omnes fere Europæ partes*. Itaque, sub annum mclxxx imprimens Speculum, quod postea multiplici additamento auctum, hoc primum anno in lucem venit: utique vel securus de veritate atque evidentiâ instrumentorum, quibus nihil posse opponi credidit; vel existimans futurum neminem, cui talia luberet examinare, aut saltem publice confutare. Quod postremum omnino factum non fuisset (quantum quidem ad nos attinet) si humiliter amanterque rogatus abduxisset auctorem Armamentarii, a nobis nominatim trahendis in controversiam, quod, inquebam, *nec lubet nobis, nec vobis expedit*. Sed ea fuit fiducia causæ licet adeo paratam in Sanvico contradictionem habentis, ut quasi nullus foret hic auctor, omnium fortassis Carmelitarum primus qui aliquid circa historiam scripto mandarit, eadem nobis multo distinctius permiserit objici in prima parte Armamentarii. Nihilque moderatior factus evidenti satis Florentinæ atque Boppardiensis prætensionis inanitate, ante se-

cundum tomum Aprilis demonstrata: in secunda quoque parte ejusdem Armamentarii voluit eadem aliaque offendicula operosius explicari, atque in rationibus meis refellendis per se aliosque multipliciter fatigari.

260 De Florentina Attestatione, quam sine examine ullo in Appendice post Ribotum adjecerat num. 506, sicuti anno mclxii fecerat in Vineâ Carmelitanum. 469, jam vidimus, quid actum sit, et quam nihil responsum ad causam quæ præcipue agebatur. Senensis Conventus probationem aliam pro se non allegat, quam transsumptum quoddam Notariale, anno mclxxxiii acceptum ex quibusdam antiquis Chronicarum libris et codicibus, qui tunc reperiebantur penes et in manibus magnificorum virorum D. Francisci de Thomasiis, D. Orlandi de Malavoltis, D. Alexandri de Biringucciis, et D. Pyrrhi de Landucciis, nobilium civium Senensium, collectarum per se et eorum ante natos: idque vulgari Italica lingua: in quibus, tamquam ex uno aliquo eorum muni fonte, iisdem ubique Italicis verbis, nec nisi ætatem seculi xv referentibus, scribitur, quod anno dcccxcvii, redierunt omnes Fratres S. Mariæ de monte Carmelo prima vice ad ecclesiam S. Nicolai, ubi antea habitaverant Eremitæ: item, quomodo iidem Fratres, anno mclxxxvii Senis laborantes penuria aquæ, puteum foderint eo successu, qui fuse narratur. Cum producti fuerint istorum temporum annorumque scriptores, ex quibus Magnifici isti Domini talia acceperunt; tum licebit examinare, an æque certum sit tales esse, quales prætenduntur, quam certum est in Chronica Sanvici nihil inveniri ob quod contrarium asserens debeat esse suspectum. Si vero suspectum eum non habent Carmelitæ, de illis non possunt non merito dubitare; cum palam sit pro illis non adferri testimonia seculum xvi excedentia; fieri autem facillime potuerit fiatque centies, ut cum locus aliquis inquilinos mutavit, ut nihil perpetuum est sub sole, traditio vulgi (qua nihil incertius) postremis notisque sibi iaculis applicet, quæ olim contigerunt aliis alterius conditionis ordinisque.

201 Ex Boppardiensi prope Rhenum epitaphio, qua scripto, qua sculpto, nihil hactenus extendi potuit, quod probaret Carmelitam esse, qui sub eo olim sepultus fuit: sed nec ex ulla Boppardiensium antiqua scriptura verificari, quod fuerit ibi conventus hujus Ordinis anno mcccxx, id est multo prius, quam ille Metis Trevirisque [in Lotharingia, et in Franconia Francofurti atque Moguntiæ] suos instituisset conventus, quorum mutua inter se communicationi opportuna Boppardia erat. Ita scripseram 2 parte Propylæi num. 29: sed socors typotheta, et non satis attentus inter urgentissimas tunc occupationes oculus meus, non nisi a puero simul legente adjutus, inobservatum dimisere defectum, quem hic apposis signis [] suppleo, quique nonnullos haud immerito conturbavit, verba (ut videbatur) clara legentes, nec tamen valentes credere, quod ego qui per Rhenum navigans Boppardiam fui, et cum Boppardiensi Priore tum ipse per litteras immediate tum mediate per nostros Patres Confluentibus Collegii non multum remoti a Boppardia sæpe egeram, adeo fuerm hebes; ut oppidulum istud collocarem Treviros inter ac Metas, Mosellæ adsitas civitates. Sed hoc dictum sit causa erroris undecumque nati: quid ad postulatum meum TRIUMPHATOR, rogatus probare id quod querebatur? Non enim puta satis probationis esse in eo, quod locussit Carmelitarum, quodque non possit positive doceri quo præcise anno illi eo advenerint: nam si contingeret ibidem nummos aliquos servari ante Christi nativitatem cunos, vellentes dicere, se quoque ibidem tam antiquos esse?

D
AUCTORE D. P.

1 Florentinæ,

2 Senis pro
an. 1097

et an. 1177
ex Chroni-
ca seculi 16,
E

3 Boppardiam,
ex Epitaphio
nihil ad rem
faciente,

F

A 262 Quid ergo ad quæstionem TRIUMPHATOR?
AUCTORĒ D. P. *sive legatur
uti ego le-
gendam
docui,*
Æque ac ad primam de Florentina Attestatione, de
substantia nihil: sed dilabitur ad explicationem
Epitaphii, in cujus lectione frustra laborantem Ge-
neralem Sylvium, cum socio Provinciali Neapolitano
Provana, conatus fueram juvare, pro nonnulla quam
habeo rerum talium experientia, cum docui unde
incipienda lectio, quo ordine esset pertextenda.
Deinde quia iidem sibi erant imaginati, Henricum
Priorem ibi sepultum, eo sepulcri elegantioris
honore dignum habitum veluti Sanctum; addidi
quod mihi ad manum erat, Venerabilis Yolandæ
tumbam, simili lamella expressam, unde intelligi
posset, quid potuisset ex antiquitatis more addi, si
sanctitatis titulum eo epitaphio denotatum voluissent
auctores; effigies scilicet animulæ diadematæ, et ab
incensantibus utrimque Seraphinis subvectæ in cœ-
lum. Ne ergo obmutuisse videretur, quæ ego, a su-
premæ oræ centro incipiens, docueram legere, apices
nonnullos extremo margine attritos supplendo, juxta
exigentiam versus rhythmi seu Leonini, in talibus
isto seculo usitatissimi, in hunc modum:

*Floribus ornatum virtutum sac tibi gratum,
Rex pie, sic ratum facies ejus simulotum.*

B *Henricus, dictus Prior Hein, non crimine victus,
Horrens conflictus fit, dum aitem necis ictus
Anno millesimo cum vicenis nonageno
Et trino pleno, prostravit corde sereno,
Octobris siue talis memor esto ruinæ.*

sive ut
alius minus
apte vertit,

Hæc, inquam, quæ ego sic haud incongrue legeram, a signo manifeste notato lapidem circumiens, et congrua metaphrasti prosaice explicueram; ille, nullo indicio apparente, exorsus sub finem dextri lateris, neque metri neque rhythmî rationem ullam habens, sis invertit:

*Henricus decennis Prior hibi, non certamine victus,
Horrens conflictus fuit, dum mitem uecis ictus
Anno milleno cum Boppardis viceno, nonageno
Ætatis terno pleno, prostituit corde crucifixo:
Floribus ornatum virtutum soc tibi gratum,
Rex pie Henrici Solvator; rotum facies ei famulatum:
Sereno Octobris sine, talis memor esto ruinæ.*

Tum lineamenta corporis exhibet, fortasse accuratius quam ego illa accepi, et in epitaphio supplet aliquas litteras, sane opportunas, quæ fuerant omissæ in eo quod ad me missum est ectypo, quodque alias fidelius esse quam sit ectypum ipsius præsumere possum: eo quod qui meum pinxit, litteras dedit quales reperit, nec præsumpsit extritos apices supplere; sicut is, qui pinxit ectypum novum, fecit in litteris variis. Addidit etiam cifras, ut possit inveniri ordo verborum a se excogitatus, quasi non essent verba legenda naturali suo ordine, quemadmodum leguntur in aliis omoibus epitaphiis, quæ nemo haclenus ænigmatica esse credidit, uti credi vult ille.

lectionem
mean im-
probans,

263 Juvat ergo iterum exhibere ectypum illud nostrum, in nonnullis ectypo secundo aptatum : quo inspecto, atque ad meam ipsiusque lectionem collato, tuum erit, Lector, considerare singula, et definire utra lectio sit melior. Deinde, quia TRIUMPHATOR, dum non potest ex verbis, ex forma vestitus conatur eruere probationem sententiæ suæ, et persuadere quod lineæ per vestem ductæ expriment barras seu strias Carpitæ Carmeliticæ, perpendiculariter ductas ; vide, obsecro, an illæ aliud notent, quam plicas ipsius vestis, qualiter eæ exprimuntur in aliis quibusvis istius generis sculpturis, quas plurimas vidisse potes, omni conditioni sexuique positas. Item an propter H. et I, quæ extrito angulo imo nunc supersunt, tantum plausum meruerit, qui legi jussit *Heuricus Decennis Prior hibi* : ego vero tam grande vituperium, quia conjectavi quod legi

deberet *Henricus*, dictus *Prior Hein*: et utrum
usque adeo insulsum sit, in epitaphio addere Latino
nomini nomen vulgare: quod etiam in Notarialibus
instrumentis haud insolitum esse scimus. Tale quid
certe exigunt litteræ ncs, quæ ut rhythmum faciant
cum sequenti vñce victus, non possunt aliter quam
dictus legi, maxime cum hujusmodi abbreviatio sat-
tis nota per se sit. Si tamen omnino id nolis, lega-
tur, ut alii ante nos legerunt, prior nrc, licet in
apice recto superius posito nullum sit vestigium lit-
teræ C; vel, quod facilius capi potest, legatur
prior hnl, ut intelligatur, Prior iste, dictus seu
nominatus fuisse HENRICUS hnl, id est *Henricus o*
Colle. Fiat denique aliquid, quod neque metri men-
suram neque rhythmî consonantiam tollat: mihi
enim perinde est, dummodo sensus et versus sub-
sistant.

264 Sed cur ego hæc? Nihil (ut dixi) ad principalem causam facit, recte ego an secus legerim epitaphium antiquum, si nihilo plus ipse, quam ego, potuit in eo reperire, unde doceretur illud ad Carmelitas spectare, vel continere sensum hujus paraphrasis, quæ sola in Vineâ Carmeli legitur, velut si ipsummet vetus Epitaphium foret.

*Dum sol mille suo cursu compleverit annos
Virgineo a partu, centum simul et duo lustra
Et tres exactos, fatalis terminus instat,
Octobris, nigro vere signanda lapillo,
Ultima lux. Rapuit virtutum luce coruscum
Parca severo virum. Rara virtute Priorem
Ordinis agnoscit sacri sententia, nomen
Qui sibi Carmeli divino munere poscit,
Atque urbs fausta colit sancte Boppardiu. Saxum
Ossa tenet. Jacet hic gelida tumulotus arena
Virtutum exemplar fulgens Henricus : at astra
Meas tenet, et Superum felici sede locatur.*

Hanc paraphrasim, cum absque ulla vetustioris epitaphii mentione legissem in jam dicta Vineâ Carmeli

nec tamen pu-
raphrasim
Boppardix fa-
ctam probans,

A meli num. 476, tamquam idoneum tantæ vetustatis testimonium; scripsi num. 26, quod nulla hic appareret forma epitaphiorum, seculo XII usitatorum; quodque non dubitarem quin periti verum judicaturi forent, ipsum hoc seculo primo esse compositum. TRIUMPHATOR autem censuram istam refert, sub fine num. 709, tamquam de ipso veteri epitaphio, de quo nondum loqui cœperam, ut mea legenti palam est. Hoc interim sit specimen exiguæ attentionis, seu magnæ in animo perturbationis, cum qua meum Comentarium ille legit, quando eum confutandum sumpsit: et possem infinitas hujusmodi verborum meorum alterationes, toto Armamentario sparsas, proferre; sed non id ago; quin et libenter excuso, si factum non possim, fidem bonam, qua eum credo processisse, et alia aut aliter quam scripseram legisse.

4 Burdegala,
ex Romancia
familia
Landensis,

265 Superest ex quatuor locis Sanvico objectis, Burdigala in Gallia: pro qua Lezana in Annalibus ex Archivis Conventus Burdegalensis Carmelitarum, nec non ex monumentis lapideis ecclesiæ dicti Conventus indicat extracta sequentia. Conventus Burdegalensis Carmelitarum tribus vicibus constructus est, in diversis locis civitatis Burdegalensis, intra tamen ambitum ejusdem Parochiæ, quæ dicitur S. Eulatiæ Virginis et Martyris. Prima fundatus fuit anno Domini MC, vi

B
quasi an. 1100
B. M. V. de
Carmelo to-
tum faciens,

voti facti, in honorem B. M. Virginis de monte Carmelo per Illustrem D. de la Lunde, eo fine ut victoriam obtineret contra giganteam seu hominem proceræ staturæ, qui ex parte inimicorum Burdegalam obsidentium, ad singulare certamen cum aliquo Burdegalensi inveniendum, destinatus erat, ut de summa belli disceptaret. Obtenuta victoria ope Deiparæ, Conventum Carmelitarum extruxit: quem deinde alius ejusdem familiæ Gagliardus de la Lande reedificavit in alio loco, anno Domini MCCXVII. Tandem tertio extructus fuit dictus Conventus anno Domini MCCCXCII, liberalitate D. Catharinæ de la Lande. Postremæ foundationis tempus ex dictis monumentis probari efficaciter posse, facile credam, etsi ea non exhibeantur. Landensi quoque familiæ deberi principium istius conventus, admittam libenter. Potuit etiam Gagliardus de la Lande, ipso quo dicitur anno, sacellum aliquod intra urbem condidisse: cujus administratio successu temporis Carmelitis cesserit, ad Missas, ibidem fundatas, statis diebus temporibusque dicendas. Verum debellatus ille gigas, ex vi voti facti B. M. Virgini de monte Carmelo, tanto prius quam hoc nomine nosei ac coli cœpit Deipara, cumque adhuc desolatus sine incola mons sacer squaleret, nec nisi

quidam D.
de la Lande

C structurarum, quæ eo loci antiquitus fuerant, vestigia monstraret, ut scribit Joannes Phocas: ille, inquam, ab Anonymo Landensi debellatus anno MC Gigas, si est ex Annalibus Burdegalensibus haustus, eodem Annales isti apud me loco sunt, quo Romani de Enæa et Turno, sive (ut aliquid notitiæ nostræ vicinius dicam) quo Clivenses illi a Teschenmakero memorati, descripti autem a Theodorico Pauli in Chronico universali, ubi Ducum et Comitum istius nominis historia inchoatur modo: *Elias de paradiso veniens, ut fertur, in navicula (trahente illam cygno, aurea cutem navi connexa colloque cygni circumdata, per Rheni fluentia sic ducente) ad castrum appulit Noviomagium, in quo virgo unigenita, Beatrix nomine, residebat: quam duxit in conjugem, et ex ea genuit tres filios etc.*

gigantem
debellavit

266 Datur hæc venia antiquitati, inquit Livius Annales ab Urbe eondita exorsurus, ut miscendo humana divinis, primordia urbium angustiora faciant. Eam licentiam Romani a Græcis, a Romanis provincie passim et civitates atque familiæ illustriores mutuatae sic sunt, ut paucas reperias de quibus non quædam poetis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis tradantur. Atque uti-

nam id in rebus sacris, ad suas origines revocandis, non etiam sæpe locum haberet! Nobis ea, si affirmare jubeat nemo, refellere in animo plerumque non est; ne scilicet imperitæ multitudinis clamores contra nos Opusque nostrum gratis suscitemus. Sed cum viri, opinione hominum prudentes ac graves, temeritatis impietatisque nos arguunt, quia similibus non credimus, neque recipimus ut solidas Carmelitane antiquitatis probationes, uti facit auctor Armamentarii parte I. n. 160; quomodo possumus non respondere, patentemque fictionem vanitatis non redarguere? Quod igitur ad gigantomachiam prædictam attinet, nihilo veriore ea, quæ nostræ Antuerpiensi urbi nomenclaturam dedisse narratur; quero, quæ sit illa urbis Burdegalensis obsidio, antiquis et modernis Francorum historicis ignota? ipsi etiam qui Burdegalense Chronicon compilavit Joanni Darnal, et historiæ Aquitanicæ scriptoribus ejusdem nominis Beslyo et Bucheto? Tantis eo tempore, quo urbs sic dicitur fuisse obsessa, prolebat Aquitania viribus, ut (teste Orderico Vitale ad annum MCI) vexillum Guilielmi Ducis secuta ferantur trecenta armatorum millia. Mahesburiensis lib. 4 cap. 2 sexaginta millia militum, id est equitum, et multo plura peditum numerat. Vetus auctor apud Urspergenssem Abbatem pag. 237, Aquitanos, quibus Guilielmus Pictoriensis præerat, ait, fuisse præter vulgus ad triginta millia loricas. Nisi hic mea me vehementer fallit conjectura, fabulator aliquis, volens Familiæ Landensis Romanciam verius quam historiam texere; cum aliquid intellexisset de Normannica invasione, qua constat anno MCCXLVIII captam concrematamque Burdegalam, similem aliam posteriorem commentus est, quæ fuerit a Landensis familiæ progenitore per miraculum coercita: quod quidem miraculum ideo retulerit ad B. M. Virginem de monte Carmelo, quoniam sciebat ab hujus familiæ heroe aliquo, ex Terra-sancta regresso, adductos Burdegalam Carmelitas.

obsessa urbi
insultantem,

267 Finieram: sed aurem rursum vellicat Sanvicius, monetque in 2 parte Armamentarii a num. 681 ad 687 multa dici de conventu Coloniensi: quæ nisi refellantur, ægre possit subsistere clausula ultima sui Capituli 6, ubi ait, quod fratres, a S. Ludovico Parisiis fundati, alios ad suam Religionem recipientes, in diversis Franciæ et Alemanniæ partibus monasteria sui Ordinis constituerunt. Ad tempus etiam redeuntis ex Syria sancti Regis, conventus sui originem videntur retulisse ipsinet Colonienses Patres, qui totam Historiæ Carmelitane seriem, novemdecim distichis in camera Hospitum descriptis intexuerunt, hoc modo concludentes poema:

5 Colonia

Victores Asiæ, patriam plerique petentes,

E sacro secum monte tulere viros:

Miles, Agrippinam deductis, Bruno reversus

Atria fundavit, auspice, nostra, Deo.

Sicque Palæstinis remeans Ludowichus ab oris,

Gallia nostrates regna per usque locat.

Cur ultimum distichon omiserint omnes, qui priora duo ubique efferunt, non est difficile judicatu: credebant enim Brunonis istius et Ludovici tempora nimium enormiter distare ab invicem, neque ex re sua erat composita legi. Unde autem probatur tanto senior fuisse Bruno, Carmelitarum Coloniæ fundator? Ex quodam, inquit, libro Germanico, ejus initium Latine versum fol. 4 pag. I est hujusmodi: *Liber Provisorum pauperum domesticorum S. Jacobi, Originis Parochialis ecclesiæ S. Jacobi pariter et fundationum ac duorum monasteriorum conventuumque in ea situatorum.* Immediatè autem post in eadem pagina sequitur: *In anno post Nativitatem Jesu Christi, cum in Romano regno inscriberetur sexcentisimus quadregesimus primus, tempore Dagoberti Christianissimi*

ex Chronica-
quodam,

A Christianissimi Regis Franciæ et Austriæ, qui tunc temporis civitatem et Coloniensem districtum obtinebat. Tum eodem fol. 4 pag. 2 continetur hæc Clausula : Cum inscriberetur annus 1220 Carmelitarum Ordo, circum ope et ejusdam Equitis dicti Bonnerhoff, edificavit domum unam Dei et cœnobium : ac Ordinis Fratres ceperunt in eodem variegatas, albos et nigras capus aut pallia deferre, fueruntque nuncupati Variegati Fratres B. V. Frauen-Bruder.

quam seculo
16 scriptam
esse

268 Licetne videre librum ejusque auctoritatem ex antiquitate æstimare? Toto biennio hoc jam egerunt Coloniensis urbis Notarii quidam ex senioribus, jam sæpe antea ab Apostolico Nuntio ad similia judicia in transumptis ejusmodi Romam mittendis adhibiti : sed quidquid per se aliove egerint, orando, suadendo, nunquam potuerunt ab his qui Archivium istud servant obtinere ut librum exhiberent, aut etiam faterentur cum ibi esse. Habent ergo ipsi suspectam rem totam, censentque, ex grandi illo saltu ab anno DCXLII ad annum MCCXX in eodem folio, verosimile reddi, quod alius iterum fiat in sequenti annorum ducentorum aut trecentorum; nihilque dubitant, quin reliqua quæ librum complent instrumenta ac documenta finem habeant post annum MD, et tunc primum conscriptus sit liber. Sic enim eorum unus argumentatur; *Erhardus Winheim in suo Sacratio Agrippinæ sacellum S. Jacobi erectum fuisse ait a S. Annone post annum MIV. Ut illud in ecclesiam Parochialem excresceret, quæ suos jam Provisores haberet, videtur fieri non potuisse, nisi multorum annorum decursu. Quam multa interim scripta digna debuissent occurrere, quorum causa mutatum est sacellum in Parochiam, circa foundationem dotationemque illius et contractus varios ea causa intus, legata, obligationes, anniversaria et similia alia? Qui igitur omnia ista paucis lineis decurrere potuit, ut veniret ad Carmelitanæ ecclesiæ foundationem, nihil magnopere ad ecclesiam S. Jacobi pertinentem; profecto debuit scripsisse ea ætate, qua ista omnia, multas alioqui paginas impletura, abolita erant a memoria hominum. Fortasse nec mysterio vacat, quod cum aliorum extracta appereant apud auctorem Armamentarii in sua originali Italica lingua; non etiam hoc producat in sua Germanica, unde facillimum fuisset de ætate scribentis judicium ferre. Recentioris enim elegantioris est 70 Frauen-Bruder, et superioribus seculis, quibus lingua nostra plurimum Westphalismi habebat, scriptum fuisset Frauen-Broers; aut accuratior aliquis posuisset Frauen-Broiders vel Frauen-Broeders. Quid? quod nec tunc quidem, cum huc advenirent Carmelitæ, vulgo sic vocati sunt; si vera est, quæ pro anno 1231 obtruditur, donatio Alexandri de Ripa, sed Fratres Stripetiti; id est (quantum ego conjicio) virgulati seu striati, a voce Teutonice Strepe, striam notante, unde verbum Streipen, strias ducere, virgulare, et participium Gestreipte. Denique, si numerus anni, sive in hujus donationis instrumento, sive in libro S. Jacobi, expressus est per zyfras, uti nobis offertur; nemo Notariorum Coloniensium, in Protocollo antiquis aliquamdiu versatorum, dubitabit, quia utraque scriptura sit recentior eo qui præstenditur anno ad duo vel tria seculo.*

per varia
indicia col-
ligunt Notarii periti :

et cui fidem
derogant ipsi
Patres Car-
melitæ,

269 Hactenus vir Religiosus, in seculo Notarius et Notarii filius, non ex suo tantum, sed et ex patris sui jam valde senis expertissimique judicio; ejus tamen nomine abstineo, ne cum ipso totum ejus monasterium obijciam indignationi eorum, quibus parum favet ejusmodi judicium. His interim ipsum, quod nunc pro se allegant, testimonium ex libro S. Jacobi, adeo ignotum fuit ante annos triginta, eum Admiranda Coloniæ suæ scriberet Ægidius Gelenius, ut eidem suggererint, quod Bruno de Bonnerhoff anno MCXCVIII Religiosos Carmelitani montis incolasse cum in Agrippinensem Coloniam deluxit, quodque

anno MCCXIX temporibus S. Engelberti Archiepiscopi destructa est eis ecclesia. Factum id fuerit tempore Engelberti alicujus, sed non Sancti, verum Falkenbergii, anno MCCLXI ordinati : et consueti infirmitas hominum, ex pluribus synonymis consuetorum ordinarie accipere famosiores, quem plerumque solum noverunt, occasionem dederit opinioni, foundationem Carmeli Coloniensis justo antiquiorem facienti. Sed quid agimus? Frater Joannes de Lennia Prior Generalis Fratrum Ordinis Beatæ Mariæ de monte Carmeli, universis Prioribus et Fratribus ejusdem Ordinis in Provincia Alemanniæ existentibus... longe luteque diffusis... pro Fr. Brunone ejusdem Ordinis Professo nec non et ejus uxore de Sutta, Ordinis matre et filia, propter collata in Ordinem beneficia indicit Collectam, Deus qui caritatis dona, quoad vivent : et post mortem; Inclina Domine, aliasque preces et sacrificia, per litteras datas in Domo nostra Coloniensi anno Domini millesimo ducesimo trigésimo in die Trinitatis.

270 Est hic Bruno diversus a priori, sicuti ex proprio ejus scripto patet, in quo se appellat Brunonem de Banregassen : sed nullo apposito anno, ut præfensi Vicarii Generalis epistola nequeat hinc vel confirmari vel infirmari. Objectioni tamen contra Sauvicum hinc sumptis facilis datur solutio, ex illo communi scholarum effato, Quod nimium probat, nihil probat. Erat tempore Honorii Papæ III, ad Pontificatum Romanum evecti sub annum MCCXVI, ignotus Ordo in Europa, et ob id apud eum non pueri pro illius extinctione instabant, uti legitur in Officio Commemorationis solennis B. Mariæ de monte Carmelo; in Officio, inquam, reformato, cum antea legeretur nomen Honorii quarti, primum creati anno MCCLXXXV. Tempore Innocentii Papæ IV, anno MCCXLVI, Carmelitarum e Syria transmigrantium adhuc aspirabat affectio, ut per Apostolicæ potestatis auxilium statum consequi valeret; sicut habet Bulla, ex ipsorummet supplicantium verbis de more formata, atque ad hoc petita, ut haberent quod responderent Prælati, dicentibus, quod cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatum Fratribus non concederent, donec super præmissis intentionem summi Pontificis scirent : et tu mihi dicis fuisse eum longe lateque diffusum per Alemanniam, divisum in Provincias, Capitula Provincialia celebrasse etc. ? Nimium hoc esse, adeoque nihil, fatearis necesse est. Præterea quid de B. Simonis Stockii Vicariatu generali fiet, si anno MCCXXX Vicarius Generalis fuit Joannes de Lennia? Non est, mihi crede, nec potest esse ejusmodi epistola Joannis autographa, sed apographa, in qua ducesimus annus pro trecentesimo, vel suppositus sit per fraudem, vel (quod malim) obrepserit per errorem. Pateret hic, si ad diem Trinitatis additus esset etiam dies mensis, et pro xviii Maji, quem annus MCCXXXI requireret, legeretur xxvi Maji, quem requirebat seculum alterum. Sed id fortassis omissum de industria a transcribente, prodi metuente.

271 De fundatione Gedanensi, quam fecisse dicitur Sabislaus Dux Gedanensis, Pomeraniæ etc. anno Domini 1186 juxta copiam authenticam, secundum verum originale privilegium ex protocollo de verbo ad verbum transcriptum Stetini, anno 1536 die 26 Septembris : deque fundatione Viennensi, quam Joannes Cuspinianus in Austria sua, impressa Basileæ et recusa Francofurti anno 1533, adscribit Henrico I Duci Austriæ, S. Leopoldi filio, sub annum 1172 vita functo : de his, inquam, duabus fundationibus aliud non habeo nunc quod pro Sanvico respondeam, quam quod Cuspiniano æque facile imponi potuerit post tria et dimidium secula scribenti, quam Gelenio; et quod Protocollo præfatum, licet in arcibus Buthoriensis registro servatum, suam in fronte damnationem

D cum an-
1198 venisse
Coloniæ se
dicunt,

et allegant
instrumentum
anni 1230,

E

juxta quod
jam tum fuis-
set longe late-
que dilatatus
Ordo in Ale-
mannia,

P

G Gedan
et Viennæ,

A damnationem præferat, si est per zyfras, ut præfectur, notatum, Scilicet seculi xvi ruditas ad fraudes ejusmodi dignoscendum, facile tres illos Philippi Ducis Pomeraniæ Secretarios excusabit, quod vitiatum apographum in anni numero, pro vero originali acceperint; vitiandi autem numeri occasionem dederit aliquis posterius *Subistans*, sicut in *Engelberto* Coloniensi factum vidimus. Denique certo certiora et meridiana luce clariora deberent esse testimonia, quæ in hoc puncto everterent cœvi Sanvici auctoritatem. Abstineo ab aliis in Hispania, Italia, Cypro originibus examinandis, quia nec tanto cum apparatu obijciuntur, neque difficile est ex jam refutatis cognoscere, qua ratione possit contra illas excipi. Quædam etiam nobis antea per expostulatorias litteras indicata, nec producuntur quidem in Armamentario, nominatim Bononiensis membrana de anno mccc, quia qui eam mihi laudavit Reverendissimus P. Mag. Ludovicus Torellus, Ordinis Eremitarum S. Augustini Historiographus, velut de qua nullatenus dubitandum sit (utpote similima scripturis istius temporis, quarum plurimus viderit) ingenue mihi fassus per epistolam, numerum *mailesimi non litteralem sed arithmeticum* esse, videtur, mutata sententia etiam Carmelitis Bononiensibus suasisse, ne suum istud instrumentum exauni exponerent: quod comparentibus in eo zyfris defendi non posset pro originali, quantumvis ad vetustatis similitudinem belle confictæ sint litteræ.

7 in aliis
provinciis.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 28"

PATRIARCHÆ TITULARES.

Captæ anno mccc Ptolemaidi, Latinorum reliquiis a tota Terra-sancta exterminatis, non diu supertuit Nicolaus Papa IV, sed infra undecimum a ferali nuntio accepto mensem expiravit, sequenti anno, die iv Aprilis. Nec ibi malum stetit. Nam sicut uno præcipuo corporis membro violenter avulso, totus periclitatur homo; sic amisso tam insigni Pontifice, languere videbantur omnia. Certe intestino dissidio, tamquam letifera feбри occupati ii, quorum erat novum Ecclesiæ Pontificem sufficere, toto biennio peregerunt nihil: donec tandem suos miseratus Deus, Cardinalibus cunctis mentem inspiravit unam, ut S. Petrum de Morono, cujus festum agitur xix Maji, ex eremo sua protractum, anno mccciv die vii Julii extollerent in Cathedram S. Petri, et Cælestinum V nominarent. Ille inter primas curas assumens recuperationem Terræ-sanctæ, Patriarcham pro eadem ordinari fecit, qui comitaretur novas Christianorum copias illuc mittendas. Sed ut ipse brevi sex mensium Pontificatu perfunctus, eo se munere abdicavit; sic novo Patriarchæ ordinatio sua nihil profuit, quia ut scribit Guilielmus de Nangis, *RADULFUS DE GRANDIVILLA, Frater Ordinis Prædicatorum, qui jussu Cælestini Papæ apud Parisiis in Patriarcham Jerusalem consecratus fuerat, Romam veniens, fuit a Bonifacio Papæ degradatus*. Neque quod scitur, substitutus est alius.

273 Bonifacio Benedictus XI octimestris Pontifex Benedicto successit Clemens V: qui anno mcccv Antonium Dunelmensem Episcopum, cum Cruce signatis aliis militiam sacram professum, Patriarcham Hierosolymitanum creavit, eximium ejus zelum multis commendans, et tam ipsius quam sociorum bona, interim dum abesset, in clientelam Apostolicam suscipiens, variisque eum privilegiis ornans. Idem ex decreto Viennensis Concilii Crucem prædicari jussit; ad quam ex omnibus nationibus multitudo magna confluit anno mcccxi; sed ab eodem Pontifice voto suo absoluta est, tamquam inutilis eo tempore, quo Principum Christianorum vires animique ad alias longa curas distrahebantur. Cum autem

degradavit
Bonifacius 8.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 29"

An. 1305
ordinatus
Antonius,

Ecclesiæ Hierosolymitanæ titulus mortuo Antonio iterum vacaret, anno mccciv, Pontificatus sui penultimo mense, idem Pontifex eam dignitatem PETRO Rutenensi Episcopo contulit: cui, ob Hierosolymas ab infidelibus oppressas, Ruthenensis Ecclesiæ vetigalibus potiri, ejusque administrationem gerere permisit. Erepto quoque e vivis Petro, Clementis V successor Joannes XXII anno mcccxiv RAYMUNDUM, Dominicane familie virum religiosum, eo titulo exornavit, eique contulit Nimosiensis Ecclesiæ administrationem, cum Hierosolymis ob infidelium tyrannidem sedere non posset. Atque hæc successio innotescit nobis iisdem fere verbis, ex Annalium Baronianorum Continuatore diligentissimo Olorico Raynaldo, ad præcitatos annos. Post Raymundum anno mcccxxix ut scribit Continuator Guilielmi de Nangis *Fr. Petrus de Palade de Ordine Prædicatorum, vir utique magnæ mte et famæ, Doctor in Theologia, Avenione existens, Patriarcha Hierosolymitanus per summum Pontificem ordiatur*: qui circa principia Julii una cum Episcopo Monotensi et nuntiis Regis Cypri, ducentes secum filiam Comitis Claromontis, filio Regis Cypri desponsandam, cum multis aliis peregrinis, accepta licentia Domno Papa, per portum Marsiliæ ad insulam Cypri tendunt, sperantes, *D. N. Jesu Christi auxilio, ab illo loco usque ad Jerusalem transfretare, ut D. N. Jesu Christi verum Deum adorent in loco ubi steterunt pedes ejus*. Ivit deinde Legatus ad Ægypti Soldanum Petrus, ad sciendum, utrum via posset inveniri, qua Terra-sancta recuperaretur, sin minus indiceret bellum Philippi Regis nomine: indeque reversus accepit a Pontifice litteras, inscriptas sibi universisque Archiepiscopis et Episcopis per regnum Franciæ constitutis, datas Nonis Decembris, anno Pontificatus xvi, ad prædicandam Crucem pro expeditione sacra, post biennium ab instanti mense Martio computandum. Quibus litteris etiam ordinatur specialis Missa, ad eum finem dicenda, cujus hæc est Collecta: *Deus qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut terram, quam Unigenitus tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum Crucis eripias, et eam in Christiana religione tuo nomini deservire concedas*.

274 Sed in fumam abiit etiam hic conatus, per bellum quod Rex Angliæ Eduardus Franco intulit anno mcccxxxvi: et maximus, si alias unquam apparatus, cui Aragoniæ, Majoricarum, Cypri et Hungariæ Reges, Respublice item Venetæ et Genuensis vires jungendas promiserant, inutilis hæsit: neque deinceps de Terra-sancta recuperanda cogitatum est: sed de obstruendo totius mali fonte, per occupationem Ægypti. Quæ res felicissime cœpta, anno mcccixv occupata Alexandria, infelicissimum habuit exitum. Post hunc vero unice curandum fuit, quomodo averteretur Ottomanicæ potentie torrens, post occupatum anno mcccxiij a Mahometo II Constantinopolim, Hungariæ, Græciæ, Italiæque formidabili successu imminens. Quæ gens denique ab Europa conversa in Asiam, victo Soldano, Babylonis, occupavit Syriam anno mxxvi eandemque suo sub iugo continet usque in diem hodiernum. Quare non est operæ pretium perquirere studiosius omnes, quibus deinde nudus titulus, absque spe recuperandæ possessionis, datus est in Ecclesia Romana, prout usus obtinet usque in tempus præsens. Et enim a tempore amissi Orientis, Apostolica Sedes jus, quod semel assumpserat, providendi Ecclesiis ibidem constitutis, tam Patriarchalibus quam Archiepiscopalibus et Episcopalibus, perrexit usurpare; et sicubi vel Chorepiscopo opus erat, vel Episcopo Apostolico ad infidelium conversionem ordinando, eidem conferre titulum alienjuss Ecclesiæ in partibus

Post hæc
abjecta spe
Syriæ recuperandæ,
17

mansit tamen
titulus nudus
in Ecclesia
Romana.

2

an. 1329
Petrus de
Palade.

an. 1324
Raymundus,

an. 1314
Petrus,

A partibus infidelium constitutæ, donec hi sibi ipsis Sedem certam constituerint in iis ad quas mittuntur nationibus.

VIDE APP.
TOM. VII M. II
NOT. 30**
ut et alii
aliarum eccle-
siarum am-
sorum tituli.

VIDE UT SUPRA
NOT. 31**

275 Ad Petrum quod attinet, asserit Michael Pio lib. 2 de viris Illustribus sui Ordinis § 17, obiisse in Cypro, miraculis clarum; et Nicosiæ, ubi requiescit, haberi colique ut Sanctum. Quod autem non defuerit ei successor aliquis, potest vel ex Sixto Senensi probari; qui in Chronico ad ann. mcccxxx nominat tres consequenter Archiepiscopos Tyrenses, omnes ex Ordine Prædicatorum, *Nicoluum, Bonacarsium et Petrum de Conflictu*. Si enim hujus Ecclesiæ titulus non est permissus vacare, multo minus permissus sit vacare titulus ipsius Ecclesiæ Patriarchalis. Atque hanc causam (videlicet quod titulus hic occupatus esset) fuisse puto, ob quam S. Petrus Thomasi Carmelita, ad Orientalem Legationem cum Crucesignatis profecturus sub annum mcccxliv, non Hierosolymitanus, sed Constantinopolitanus Patriarcha sit creatus. Interim occasionem præbuit talis titulus Menologii Carmelitani auctori Saraceno, comminiscendi, quantum vir ille Sanctus in urbe Byzantina laborarit, quinquennio toto: qui Byzantium in vita sua numquam vidit, fortassis nec videre cogitavit; uti nec pilum capitis ejus aut fimbriam vestis stinxerunt sagittæ Saracenum, quibus eum in foro Alexandrino confixum idem scribit, de hoc et de aliis quibusdam Ordinis suis Sanctis æque portentosas narrationes, ac de Alberto Patriarcha, contexens eo in opere, in quo summam fidem accuratationemque adhibitam proficitur. Quare mirum est ab iis ipsis, qui pridem hæc agnoverunt, adeo ægre ferri, quod errores istius Menologii paulo enucleatius exposuerim, eo solum fine, ut fidem detraherem aliis quibusdam ejus assertis, ipsum solum auctorem habentibus, et tamen, velut si exploratissima forent, in Lectiones proprii Officii relatis, atque (ut mihi videbatur) nequaquam veris.

Saracenis Asiæ
victoribus
ferocioribus ii
qui ex Africa
in Europam
reuerunt,

276 Porro quamvis ejusdem et superstitionis et originis fuerint Saraceni, qui Ægypto occupata ex ea sese in Asiam universam ac potissimum in Syriam effuderunt; et qui per Africam transgressi in Europam; Hispaniam, Siciliam, Corsicam atque Sardiniam seculis aliquot obtinuerunt, nonnullam etiam Italiæ partem et aliquam Galliæ; ingens tamen inter utrosque discrimen fuit respectu Christianorum. Illi enim plerumque positis sub imperio suo religionem, ecclesias, Episcopos relinquebant; civitatibus autem etiam opera nova munitionesque addebant non raro: isti vero omnem Religionis nostræ cultum proscriptum abolitumque cupiebant, et neque Sacra neque Præsides tolerantes, subvertebant, quas superstitioni suæ non addicebant, ecclesias; urbes etiam plerasque aut destructas funditus transferebant alio, aut semel eversas non patiebantur resurgere. Hinc fit ut in Provinciis et Regionibus Occidentalibus, quas nominavi et in quibus illi Sedem fixerunt, toto miserabilis illius servitutis tempore nullos invenias fuisse Episcopos, nisi quos nuper in Hispania confinxerunt Dextrinarum fabularum continuatores. Ino nec si alio aliquo casu contingebat Episcopales urbes alias excindi desolarique ad notabile tempus, disperso fugatoque penes quem solum tunc jus electionum erat Clero populoque, mortuo Episcopo sub quo clades contigerat non prius substituebatur successor, quam illa esset quadamtenus reparata: sed ipsa diocesis manebat vicinis Episcopis commendata. Ita Genuensis civitas, quinto ac sexto aëræ Christianæ seculo, Archiepiscopi Mediolanensis curæ derelicta, sub eodem adhuc diu mansit, etiam cum jam iterum civibus opibusque pollebat; et circa annum dlix Alboino Ligoriæ ingrediente refugium præbuit Fortunato Archiepiscopo, fugienti

non permit-
tebant
Christianis
habere Epi-
scopos,

qui etiam
passim ces-
sabant ever-
sis suis ur-
bibus:

a servitute Longobardorum, et Mediolanensibus primum quidem invitis, deinde et consentientibus, Sedem ibi habuit; adeo ut non ipse solum sed etiam successores ejus quatuor, Laurentius, Constantius, Densdedit, atque Asterius ibidem sederint atque sepulti sint, non nisi post octoginta annos relata Mediolanum Sede: quo facto civitas quidem Genuensis cepit proprios habere Episcopos, sed a Rothari Longobardorum Rege desolata eversa, rursum iisdem aliquamdiu caruit.

277 Ferdinandus Ughellus, Italiæ sacræ auctor, longa tot annorum, quot operi illi suo impendit, experientia persuasus, negavit anno mcccxliv fuisse Florentiæ (quæ tota pæne tunc jacebat diruta populusque dispersus) Episcopum Thomam, qui potuerit, ad totius Florentini populi placitum et concursum, posuisse (uti prætenditur) primum lapidem ecclesiæ Carmelitane, idque coram Raynerio Simconis a Signa, Apostolica et Imperii auctoritate Notario (eo scilicet tempore, quo nulla apud Hetruscos, Longobardis subjectos, auctoritas agnoscebatur nisi Regia) qui potuerit, inquam, signasse Attestationem prætentam, Florentiæ, in Palatio Episcopali. Dederat ille quidem, ante annos xx, inter Episcopos Florentinos locum Thomæ isti, reperto in antiquissimo Codice MS. Abbatæ S. Salvatoris Montisamiatæ, continente Canones Concilii Romani sub Zacharia Papa, cum attexta eidem historica relatione: sed hanc, uti in omnibus codicibus mendosissimam reperisse se testatur Baronius, sic nihilo saniozem in Montisamiatæ MS. reperiri prudenter postea judicans Ughellus, optasset ex illius historie fide minus fidenter a se positum Thomam Florentinum, forsitan scriptum pro Ferentino. Quidquid tamen de hoc esset, certum ei videbatur ejus esse non posse Attestationem prædictam, in quam tot indubitabiles suppositionis notæ confluxissent, atque imprimis cæ quas modo attigi, ad nonnullam dumtaxat defensionem illius, qui, propter sententiam de jam dicta Attestatione clare distincteque perscriptam ad me, exploditur velut delirus senex, cui diuturna stultitia multa negotia memoriam excusserint.

ut merito
Ughellus
dubitarit
de Floren-
tino Thoma
pro an. 743.

E

PATRIARCHIÆ GRÆCI

post ejectos Latinos, capta iterum a Saracenis urbe.

Remanentibus in Urbe sancta Syro-Græcis Christianis, post urbem anno mclxxxvii captam, usque adeo benigne usi sunt Saraceni, ut excepto Templo Salomonis, ecclesias eis suas, ac nominatim ecclesiam Patriarchalem sanctæ Resurrectionis cum Sepulcro Domini, relinquerint liberas; quin etiam potestatem fecerint more antiquo Patriarcham petendi ab Imperatore Constantinopolitano (erat is ab an. mclxxxv Isacius Angelus in schismate perverax) aut saltem electo Hierosolymis confirmationem ab eo postulandi. LEONTIUS hic fuit, a Niceta Choniæ laudatus, tamquam vir eruditus et virtute celebris: post cujus obitum Hierosolymitanus Patriarcha designatus est monachus quidam Studiensis, Dosithens nomine, genus trahens ex Venetis, id est Ceruleis (quibus opposita factio altera, Prasinorum, id est Viridium, dicebatur) summo apud Isacium honore florens, utpote cui privato adhuc Imperium prædixerat. Hic autem cum esset ab Hierosolymitana Cathedra ad Constantinopolitanam contra Canones traductus, tumultuantibus contra eum primariis ex Clero, semel iterumque ejectus, eodem modo quo canis Æsopius, et Pontificatum quem tenuerit amisit (nam alius Hierosolymis electus erat) et majori Sede excidit, magno Vasorum custode Xiphulino Georgio Patriarcha Constantinopoli

F
Anno 1187
capti Pa-
triarchæ
ab Imp.
CP peti
aut dari,

Leontius,

tum abib,
forte Nico-
denus etc.

A *Constantinopoli designato.* Ita Nicetas : qui utinam etiam nominasset Hierosolymitanum, pro Dositheo jam dicto Electum ! Dum tamen nemo nominatur, licebit gratiose supponere, eos qui nominantur in Vita S. Angeli Carmelitæ, Dositheo successisse; videlicet NICODEMUM, ONUPIRIUM, JOANNEM atque ENOCHIUM : sed successisse primum anno MEXCII, non autem ante annum MCLXXXV, cum adhuc urbem Latini tenerent; quod tamen, sequeretur ex prædicta S. Angeli Vita, si ea fideliter esset descripta, et auctorem haberet, quem titulo præfert, *Enoch Patriarcham.*

279 Vix equidem dubito, quin ex eo deducta Series Patriarcharum inveniantur Hierosolymis : sed eam inde ad me mitti facilius possum optare, quam curare. Si quis tamen habere ipsam nos fecerit, poterit alias pertexti historia, quam hactenus deduxisse satis est intento nunc a nobis fini. Ferdinandus Ughellus tom. 4 Italiæ sacræ col. 1098 allegat suum *Hierosolymitanorum Episcoporum Catalogum, quem in libello Orientalium Episcoporum concinnavit.* Sed hic libellus publicam lucem neque vidit adhuc, neque visurum sperari potest, quia latet inter manus ignotas, aut inter eas fortasse jam periit. Interim non vacat studiosius perquirere illorum nomina, qui forte erui possent ex auctoribus Græcis seculi xiii ac xiv. LAZARUM tamen, quem Joannis Cantacuzeni, ex Constantinopolitano Imperatore monachi facti, historia suggerit, eo minus possum præterire, quod initio quidem pertinax in schismate, in fide tamen Christiana constantissimus, denique in unionem Ecclesiarum cum aliis duobus Patriarchis consenserit an. mccccxvii; sicuti patet ex Epistola, ab Urbano IV ad ipsos directâ, sub hac epigraphe, *Prudentibus viris, Philotheo Constantinopolitanam, Nifon Alexandrinam, et Lazaro Hierosolymitanam Patriarchales Ecclesias more Græcorum regentibus.*

280 *Hic Patriarcha* (ut lib. 3 cap. 14 Cantacuzenus narrat) adhuc *Andronico Imperatore superstitē,* circa annum mccccxxviii, a *Coepiscopis in sancta civitate, ut mos est, electus, Byzantium venit ab Imperatore confirmandus.* Tum *Gerasimus monachus, cum aliis quibusdam audaciæ suæ satellitibus Patriarcham in eis calumniose accusat, ob quæ loco movendus videbatur.* Dum causa discutitur, moritur Imperator; Lazarus Cantacuzeno favere creditus, a Joanne Constantinopolitano Patriarcha degradatur, et ordinatur *Gerasimus.* Ille non tantum ignominiose dejectum se, sed extrema rerum omnium penuria pressum videns, Peram fugit ad Genuenses. Ab his, quia Romanam unionem, cum multa honoris ac commodorum pollicitatione oblatam, acceptare recusabat, Præfecto urbis Constantinopolitanæ eundem repescenti vinctus traditur, ac pro constantia in schismate admirationi etiam habitus laudatusque, inde ad Cantacuzenum se retulit : qui ei Bizyensis Ecclesiæ administrationem commisit, ab eodemque vicissim Adrianopoli coronatus Imperator, postquam in Regiam receptus est, inter alias curas hoc sibi sumpsit, ut eum Sedi suæ restituendum curaret, missa legatione ad Ægypti, Syriæ et Judææ Sultanum, aliter quippe non erat licitum quemquam Episcoporum, per urbes hisce barbaris subditas, restituere. Annuit benigne postulatis Sultanus, mandavitque Lazarum Hierosolymis recipi, et velut antecessores Patriarchas observari. Ceterum *Gerasimus* (ut cap. 15 dicitur) throno ejectus, ad Sultanum ire, mendaciisque persuadere depositionem Lazari properavit : sed decimo quo Urbe sancta egressus erat die, spiritum in itinere edidit.

281 Ita diu satis Patriarcha suos honores gessit, donec auctore quodam Sichunte, infestissimo Christianorum hoste, Sultanus, alioqui minime malus,

Maji T. III

consensit in eorum persecutionem : a quo soli Jacobitæ excusabantur, propterea quod illius sectæ essent Abyssini omnes, alioque avertere Nilum possent si gravius irritarentur. Tum scilicet comprehensus Patriarcha est, cujus exemplum ad seducendos reliquos valde posset conducere. Cumque is nec minis nec promissis cederet, dictata quidem in eum mortis sententia est, sed Sultani jussu commutata in plagas; quas Sichunte jussit nudato corpori quinquaginta inferri nervis bubulis, sub iis expiraturum credens. Carnifices, postquam seductum flagellarunt, defecerunt illi quidem, non tamen athleta Christi, nihil abjectum dicens aut faciens ob verberum acerbiteriam. Quare tyrannus, majori succensus ira, totidem alias plagas infligi mandavit. Quod cum dicto citius fieri capisset, totum pavimentum rubescebat sanguine, et carnes dilaceratæ disfluebant, fatiscentibusque compagibus patebant ossa. Inter hæc deficiens Patriarcha et paululum adhuc spirans, interrogatur a barbaris, num Sultani mandatis obtemperans, Christi fidei deserere et cum ipsis communicare velit. Libereque recusantem ac dicentem, *Nihil me a fide in Christum separare poterit, in carcerem quendam, morte damnatis destinatum, asportantes projiciunt, si non ex plagis, certe post gladio periturum.* Sed Jacobitarum Episcopus, ab odio in amorem Patriarchæ tanta ejus constantia versus, ministrare ei in vinculis cepit, sollicitaque eum fovit, et post intervallum longius, Sichunte extincto, eundem a Sultano impetratum e carcere eduxit, donatum etiam potestate colendæ religionis Christianæ... Lazarus porro, cum post flagellationem creditum sibi Gregem diu pavisset, a Sultano postea ad Joannem Palæologum Imperatorem legatus missus est. Hactenus Cantacuzenus, verbis partim suis partim meis compendii causa expressus.

282 Lubet credere, Lazarum quod religiose proposuerat, quoad subjectionem Romanæ Ecclesiæ præstandam, fideliter executum esse; maxime postquam ipse Imperator Joannes anno mccccxix Romam profectus, Latinam fidem professus est; et Cantacuzenus, in monasterio dictus Joseph, Catholicæ unionis cepit præconem agere. Quamvis autem ea non habuerit successum, nihil tamen est quod nos credere cogat Lazari successores fuisse in schismate pertinaciores, quam fuerint Constantinopolitani Patriarchæ, identidem in hoc puncto vacillantes cum suis Imperatoribus, saltem Turcarum metu et spe subsidiorum a Latinis contra eos impetrandorum. Nolim igitur a numero Catholicorum excludere tres illos, quos nobis pro xv seculo Theodoricus ita suggerit : in fine sui Catalogi. *Abraham vir Christianissimus præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ Patriarcha, in maxima pressura paganorum tempore Pii Papæ, scilicet anno mccccxxviii. Tandem feliciter migravit. Jacobus, Doctor sacræ pagine, Abraham succedens, et in magna egestate regens Patriarchatum, ceteris Christianis, in Terra sancta tum sub tributo degentibus, erat majus solamen, adjutorio Regalis Ducis Philippi de Burgundia : qui pridem consensu Soldani renovavit ecclesiam sancti Sepulchri, et annuatim magnam gazam isti Patriarchæ transmisit. Istius tempore Turcorum Imperator, pro parte Arabiam occupavit : quare necessitate coactus Episcopus monasterii montis Sinai, in quo corpus requiescit sanctissimæ Catharinæ Virginis et Martyris, debuit dare annuatim trecentos ducatos in tributum, et aliam summam pecuniæ in ænium. Quare præfatus Patriarcha misit quendam monachum ejusdem monasterii ad Reges et Principes Europæ, cum magnis Reliquiis et cum uno dente S. Catharinæ, ad congregandam illam summam pecuniæ. Tandem iste Patriarcha obiit anno Domini mccccxxxii. Marcus Catholicus et pius, miseratione divina Archiepiscopus Bethleem, et Patriarcha sanctæ urbis Hierosolymorum*

1) AUCTORE D. P.

et pro fide Christi ad mortem flagellatus.

E

Exinde credi possunt satis Catholici fuisse,

F Abraham, an. 1468,

Jacobus, 1472,

et Marcus. A et sanctæ Sion, Syriæ et Arabiæ et trans mare Jordanis præfuit salubriter, quando scilicet ipse Theodoricus Pauli suo universali Chronico istum adscribebat; sicuti ego nunc possem ultimum, et adhuc (nisi nuperrime obiit) viventem scribere DOSITHEUM : qui anno MDCCLXXII Synodum Provinciam celebravit, pro asserenda contra Calvinistas reali præsentia Christi in Eucharistia, unde Acta Parisiis impressa Græcolatine habentur. Certe anno MDCCLXXV Antwerpæ excepi mercatorem Armenum, qui ab eodem Patriarcha exhibebat impressas litteras, peractæ Confessionis et Absolutionis receptæ testes, cum facultate cuivis Sacerdoti confitendi. Erat harum litterarum tenor impressus typis Græcis, quales Menæorum Venetiis excusorum typi sunt, sub hoc titulo :

ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.

Titulo, uncialibus litteris expresso, hinc inde adjunctæ erant tessellæ duæ, quarum altera Resurrectionem Christi, altera S. Jacobum repræsentabat;

eo fere modo, quo in Pontificum Romanorum Decretis impressis cernuntur Apostolorum Principes Petrus et Paulus. Subtus erat impressum sigillum, quali usum ante annos cccclxviii S. Albertum Patriarcham Latinum vidimus in Commentario de ejus Vita num. 77, exploso fictitio alio sigillo, quod præter illius seculi usum contraque veritatem afflictum ei diximus. Ipsum hic iterum considera, et intellige ne nunc quidem alio sigillo uti Hierosolymitanos Patriarchas.

FINIS.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 32 *

INDEX SANCTORUM

TOMI III MAJI.

A

- A**bdas Episc. M. in Perside. *Ex MSS. Synaxariis Græcis* 371
- 16 Abdiesus Episc. M. in Perside. *Ex MSS. Synaxariis Græcis* 371
- 12 Achilles Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 15 Achillius Ep. Larissæ in Thessalia. *Ex Menol. Basilii Imp. Synaxario et aliis* 464
- 12 Achilleus cum Nereo eunucbus Domitillæ. Acta scripta 4. Cultus sacer. Cœmeterium, Ecclesia Romæ. Translatio. Reliquiæ variis locis. Acta Martyrii 6 *Cap. 1 et 2* Matrimonii incommodo et virginitatis pulchritudo proposita S. Domitillæ 7 *et 8 Cap. 3* Exilium in Pontiana insula. Certamen cum discipulis Simonis Magi 9 *Cap. 5* Martyrium n. Historia translationis ad Ecclesiam propriam *Ex MS. 13.* Caput translatum ad Ecclesiam Vallicellanam 16 e
- 16 Adamus Abbas Firmi in Piceno. *Ex Ferrario* 623
- 14 Adactus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 14 Adeodatus M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 14 Ægidius Ordinis Prædicatorum Scalabi sive Santarenæ in Lusitania. Cultus cum Officio Ecclesiastico. Memoria in variis 400. Vita Auctore Andrea Resendio Ord. Prædicat. Præfatio editoris Stephani de Sampayo 402. Prologus Auctoris 403. *Cap. 1* Adolescentia et conversio Ægidii : Vita in Ordine usque ad obitum acta 403. *Cap. 2* Amor ejus erga Deum extaticus frequenti raptu testatus 407. *Cap. 3* Visiones Sanctorum et futurorum prædictiones 410. *Cap. 4* Miraculosæ sanationes ad præsentis vel absentis invocationem impetratæ 413. *Cap. 5* Revelationes de ejus sanctitate ante et post ejus obitum 417. *Cap. 6* Miracula primo post obitum ejus anno patrata 420. *Cap. 7* Aliæ miraculosæ curationes 422. *Cap. 8* Reliqua libri tertii miracula 426. *Cap. 9* Miracula libro quarto comprehensa 431
- 14 Aframus M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 13 Ager Martyr Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 13 Agnes Abbatisa secundum Regulam S. Cæsariæ Pictavis in Aquitania : Vita *ex Lectionibus propriis et versibus Fortunati* 237
- 13 Agrippa M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 13 Agrippa Martyr Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 12 Alexander Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 13 Alexander Romanus Martyr Driziparæ in Thracia. Varia elogia 192. Acta Martyrii *ex Lipomano et MS. Græco. Cap. 1* Genus. Professio fidei. Tolerata Romæ tormenta 193. *Cap. 2 et 3* Iter Roma Berœam, et Driziparam. Martyrium, sepultura 195, 198. *Appendix* Templi S. Alexandri in Thracia. Ob Reliquias dissipatas Chaganus Rex Avarum punitur 200
- 13 Alexander Martyr Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 14 Alexander M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 14 Alexander M. CP. honoratus. *Ex MSS. Menais* 285
- 15 Alexander Martyr. *Ex Martyrologiis* 454
- 16 Almarus M. in agro Carnotensi. *Ex Vita S. Emami* 592, 593
- 16 Alnobertus Ep. Sagiensis in Normannia. *Ex Officio Ecclesiastico et Actis S. Evermundi* 622

- 14 Ampelius Eremita Genuæ 362 Vita Auctore monacho Olivetano 363. *Cap. 1* Res in vita gestæ : felix obitus 363. *Cap. 2* Inventio et translatio corporis 363
- 15 Andreas M. Lampsaci. *Ex Fastis Græcis et Latinis* 450. Acta Martyrii *ex 5 MSS.* 450
- 13 Antonius Hungarus 3 Ordinis S. Francisci Fulgini. *Ex Jacobillo, Waddingo et aliis* 250
- 13 Aphrodisius M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 12 Aphroditus M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 14 Aprunculus Episc. Lingonensis, dein Claromontanus. *Ex epistolis Sidonii Apollinaris et Ruricii Episcopi Lemovicensis et Chronico Lingonensi* 368. Aliqua in Appendice 681
- 15 Aquilinus M. in Portu Romano. *Ex Mroll.* 456
- 15 Aquilinus M. in Isauria. *Ex Martyrologiis* 568
- 16 Aquilus sive Aquilinus M. Cortonæ. *Ex Mroll.* 569
- 14 Audactus M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 14 Augia Martyr Apte-Juliae. *Ex Saussayo et Ferrario* 284

B

- B**achtisoes M. in Perside. *Ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 464
- 14 Barbarus M. Methonæ Venetias delatus. *Ex Mroll.* 285. Acta apocrypha *ex Petro de Natalibus* cum Censura 285
- 14 Barbarns M. CP. honoratus. *Ex MSS. Menais* 285
- 12 Barontius bubulcus Bettonæ in Umbria 22 c. Martyrium 25 c d
- 15 Benedimus M. Athenis. *Ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 452
- 14 Benignus monachus et eremita Perusiæ. Acta *ex Jacobillo.* Ecclesia illi dicata cum cœnobio addito. Pars Reliquiarum in Cathedrali 369
- 15 Bertha Mater S. Ruperti Ducis Binghiæ. *Ex hujus Vita* 501. Ejus sanctitas. Conjugium et viduitas 502. In visione præmonetur de obitu filii, apud quem sepelitur 505
- 14 Bonifacius Ep. Ferentinus in Hetruria. Cultus. Corpus an Viterbii an vero in Hernicis? Tempus vitæ 370. Elogium *ex Dialogis S. Gregorii Papæ* 370
- 14 Bonifacius Romanus M. Tarsi in Cilicia 279. Vita *ex MSS. Latinis Cap. 1* Conversio a vita libidinosa. Iter Tarsense. Obsequium Martyribus præstitum. Comprehensio 280. *Cap. 2* Varia tormenta illata. Martyrium, Corpus Romam delatum 282
- 14 Bonifacius M. Beneventi, ubi Corpus adservatum 280
- 15 Boninus M. Papiæ. *Ex Inscriptione et Ferrario* 456
- 14 Bonosius Ep. Salernitanus. Corpus in altari. Tempus Sedis. Festum. Aliqua *ex Caracciolo et Ughello* 373
- 16 Brandanus Abbas Cluainfertensis in Hibernia. *Cap. 1* Ortus, educatio, institutio, monasteria constructa. S. Furseus instructus 396. *Cap. 2* Illustria apud alios Sanctos gesta. Fabulosa Acta rejecta. Cultus miracula 598

C

- C**æcili et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. Acta *ex antiquo Breviario* 442
- 13 Cæsarea Virgo prope Castrum in Calabria. Sacellum Luconiani et Francavillæ 496. Vita *ex MS. Italico vetustiori* 497. Alia *ex MS. Ital. recentiori* 499
- 16 Carentocus Ep. Abbas in Wallia et Hibernia 582. Vita de fabulositate suspecta. *Ex MS.* Exordium antiquius 583 Posterius 583. Historia Vitæ 583
- 14 Carthacus seu Mochuda Ep. et Ab. Lismoriensis 374. Vita *ex duplici MS. Legendario* 374. Alia Vita *ex antiquo MS. Hibernico. Cap. 1* Ortus, juvenus 377. *Cap. 2* Discessus in Mediam. Monasterium Raithin constructum. Miracula patrata 379. *Cap. 3* Illustria gesta in monasterio Raithin: mortui suscitati, absentia et futura cognita: alia miracula 381. *Cap. 4* Violente pulsus e Media, discedit in Momoniam: et condito Lismoriensi monasterio pie moritur 384
- 14 Cassius M. Claromonte. *Ex Gregorio Turonensi, Joanne Soverone et aliis* 453. Acta a S. Projecto scripta desiderantur: alia apocrypha omittuntur 453
- 13 Cervolus Beneventi. Inventio. *Ex Chronico Falconis* 466
- 13 Chottia sive Chotidia Martyr. *Ex Martyrologiis* 454
- 15 Chrysanthus Presb. Papiæ. *Ex Actis S. Syri et aliis* 443
- 13 Christiantianus M. Asculi in Piceno. Patrocinium contra grandinem et tempestatem ibi et in diœcesi Laudensi 203
- 12 Chryspolitus Ep. Bettonæ in Umbria 22. Vita *ex MS.* 22
- 14 Claudius M. Roma Antuerpiam delatus 286
- 14 Coluthus M. CP. honoratus. *Ex MSS. Menæis* 283
- 14 Constantius Ep. in Italia depositus, Cultus et ecclesiæ, Beneventi, Capreis et Massæ Lubrensis. Compendium vitæ *ex Ferrario* 373
- 14 Corona M. in Ægypto. *In Actis S. Victoris.* Memoria in Fastis Latinis et Græcis 264. Confortat S. Victorem: constans in fide, arboribus alligata discinditur 267. Cultus et Reliquiæ variis in locis 268
- 13 Credulus M. Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 15 Ctesiphontis et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. Acta *ex antiquo Breviario* 442
- 12 Cyriacus Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 15 Cyriens M. in Portu Romano. *Ex Martyrol.* 456
- 13 Cyrilla Martyr Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 13 Cyrilla Martyr Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201

D

- D**amianus M. in Aprutio *Ex Ferrario, Ughello et Lectionibus de Translatione* 566. Cetera sunt conficta 567
- 12 Dannius Presb. Bononiensis Amolæ. Locus habitationis et sepulturæ, Miracula 179
- 14 Demeratia M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 15 Dimidrianus Ep. Veronæ. *Ex Augustino Valerio et aliis* 432
- 15 Dignus Martyr. *Ex Martyrologiis* 454
- 16 Diocletianus seu Dijudicianus M. *Ex Mroll.* 569
- 15 Dionysia Virgo Martyr Lampsaci. *Ex Fastis*

Græcis et Latinis 450. Acta Martyrii *Ex* 5 MSS. 450

- 15 Dionysia M. in Portu Romano. *Ex Martyrol.* 456
- 12 Dionysius patruus S. Pancratii Martyris. *Ex hujus Actis* 17 b, 21 b
- 13 Disciola sanctimonialis Pictavis in Aquitania 237. Acta *ex Gregorio Turonensi* 237
- 13 Dominica Virgo apud lacum Comensem in Insubria. Ecclesia illius in introitu Vallis-Tellinæ. Videtur extra septa monastica Virgo Deo devota vixisse 238
- 12 Dominicus Calceatensis in Rivogia Hispaniæ provincia et diœcesi Calagurritana 166. Congressus cum S. Dominico de Silos, an etiam cum S. Joanne de Urtica. Tempus obitus 167. Vita *ex antiquo Lectionario Asturicensi* a Tamayo Salazar edita 167. Miracula ex Hispanico Ludovici de la Vega. *Cap. 1* Injurie in Sanctum punitæ: captivus liberatus, suspensus innocens servatus 169. *Cap. 2* Sanitas variis collata: captivi liberati, urbs servata contra Petrum Crudelem 171. *Cap. 3* A morte liberati aut resuscitati, cæci illuminati, loquela donata 173. *Cap. 4 et 5* Miraculosæ curationes et gratiæ recentiores. *Ex authenticis instrumentis* 176, 177
- 12 Domitilla Virgo. Acta scripta 4 Cultus. Translatio. Reliquiæ variis locis 6. Acta martyrii *ex MS.* 6. *Cap. 1 et 2* Matrimonii incommoda et virginittatis pulchritudinem discit ex SS. Nereo et Achilleo: sacrum velum suscipit 7, 8. *Cap. 3* Exultat in Pontiana insula 9. *Cap. 6* Martyrium subit 12
- 15 Dominus Diaconus Placentiæ in Italia. *Ex Ferrario et Ruffino monacho* 468
- 16 Domnolus Ep. Cenomanensis. §. 1 Vita scripta. Cultus. Reliquiæ 600. §. 2 Tempus Sedis et obitus. Peracta circa obitum S. Leonardi Vendoporensis 601. Vita auctore Presbytero Cenomanensi cœvo 603. *Cap. 1* Iter Romanum. Episcopatus. Monasteria constructa 604. *Cap. 2* Miracula in vita patrata 605. *Cap. 3* Viriutes. Obitus, sepultura, miracula 606. Alia Vita *ex MS. Amisoleusi* 619. Testamentum 608
- 15 Dorotheus Eremita Lucæ in Italia. *Ex relatione submissa a Francisca Maria Florentino* 509
- 15 Dorus Beneventi. Inventio. *Ex Chronico Falconis* 466
- 15 Dynapna Virgo Martyr Gelæ in Brabantia 475. Inquiritur a cuiate Rege occisa sit 476 Corpus visitatum et translatum, templa illi dicata 478. Vita auctore Petro Canonico S. Auberti. *Ex MS.* 478. *Cap. 1* A parte ad incestas nuptias postulata, fugit in Brabantiam et Gelæ moratur 478. *Cap. 2* Quæsitæ, et inventa frustra sollicitatur 481. *Cap. 3* Martyrium et sepultura 482. Historia miraculorum 485. Miracula recentiora ab an. 1604 ad 1668 facta. *Ex codicibus Ecclesiæ Gelensis Latine translata.* 487 et seqq.

E

- E**manus Presb. Mart. in agro Carnotensi 592. Vita auctore cœvo *ex MSS.* 593. *Cap. 1* Patria Cappadocia. Acta Romæ, Mediolani, Augustoduni, Miracula 593. *Cap. 2* Sacerdotium. Miracula in agro Carnotensi. Martyrium 595
- 12 Epiphanius Ep. Salaminæ seu Constantiæ in Cypro. *Caput 1* Cultus apud Græcos et Latinos. Vita sub e mentito discipulorum nomine compilata

- pilata 36. *Cap. 2* Casti adolescentis monachatus. vitæ ætas, et quædam in Episcopatu gesta 38. *Cap. 3* Liberalitas erga pauperes, mutua inter eum et Joannem Hierosolymitanum querelæ 40. *Cap. 4* Prophetiæ donum. Ancoratus et liber de hæresibus scriptus 42. *Cap. 5* Extrema Constantinopoli acta: mors in reditu obita 44. *Cap. 6* Examinantur Acta edita, quatenus a Joanne conscripta finguntur 46. *Cap. 7* Cetera, ut a Polybio adjuncta obtruduntur, explosa. Liber de Vita et sepultura Prophetarum 48. Aliqua in Appendice 667
- 14 Erembertus Ep. Tolosæ et Fontanellæ. Natalis et duplex Translatio 387. Vita *ex MS. et editionibus Catelli et Mabillonii* 388
- 15 Euphrasii et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. Acta *ex antiquo Brevariario* 442
- 13 Euphrosina Virgo Mart. Cultus sacer 5 e. Instituitur in fide a S. Domitilla 12 d. comburitur 13 a
- 16 Eupuria Virgo Cajetæ in Latio 572. Historia miraculorum. *Ex MS.* 573
- 12 Eusebius monachus Agyrii 26. cultus 27 b. res gestæ 32 e
- 13 Eutitius Presb. apud Surianum in Hetruria 457. Vita *Ex MS.* 458. Translatio corporis 460. Analecta de ejus ecclesia et manna ibidem scaturiente 461
- Felix Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 284
- 13 Felix M. in Portu Romano. *Ex Maroll.* 456
- 15 Felix Beneventi. Inventio. *Ex Chronico Falconis* 466
- 16 Felix Martyr Urzali in Africa. *Ex Martyrol. Rom. et Miraculis S. Stephani* 570
- 16 Fidolus Presb. Abbas Trevis 585. Vita *ex 4 MSS. et Camusoto* 586
- 16 Flavianus Mart. Anconæ Patrocinium 561. Acta martyrii *ex MS. Anconitano* 562 Corpus inventum et translatum 564
- 15 Florentius Ep. cultus Camiliæ in Hetruria 469 an Episcopus Populoniæ? 469
- 16 Fortis Episc. Burdegalæ Mart. *Ex MS. Maroll. Burdegalensi et Ferrario* 570
- 15 Fortunatus Presbyter Papiæ. *Ex Actis S. Syri et aliis* 443
- 16 Franciscus Senensis Ordinis Servorum B. Mariæ Senis 652. Vita *ex Chronico Servorum Michaelis Florentini* 653. Depositiones testium super Vita et miraculis. *Ex MS. Cap. 1* Articuli propositi testibus in judicio oblatis et horum nomina 656. *Cap. 2* Pars prior de Virtutibus ejus 657. *Cap. 3* Pars posterior de insignibus sanctitatis 659 *Cap. 4* Analecta ex depositione aliorum testium. Inspectio corporis. Judicium Romani Consultoris 661
- 16 Francovæus monachus apud Nivernenses. Vita *ex MSS. Nivernensibus* 624
- 16 Gentius solitarius Bausseti in Carpentoractensi diocesi. *Ex notitia inde missa* 624
- 13 Gerardus solitarius 3 Ordinis S. Francisci in Villa-magna prope Florentiam 243. Vita per Bartholomæum a Quercu Parochum. *Ex MSS. Italicis* 247. Appendix *ex epistola Italica* 250
- 13 Gerebertus Sacerdos Martyr Gelæ in Brabantia. *Ex Vita S. Dymphnæ* 475. Cultus. Corpus Soubocæ servatum 476. Fugam in Brabantiam et habitatio Gelæ 482. Martyrium 483
- 12 Germanus Patriarcha Constant. *Cap. 1* Cultus sacer. Studia et virtutes in juventute 153. *Cap. 2* Res gestæ usque ad annum dccxx. Archiepiscopus Cyzicenus, Patriarchatus C P. 154. *Cap. 3* Acta cum Leone Isaurico pro cultu imaginum 156. *Cap. 4* Laudatus a S. Gregorio 2 Papa. Nomen diptychis inscriptum. Libri ab eo editi 157. Varia in Appendice 677
- 12 Germanus Hegumenus, fundator monasterii Cosinitres 160. Vita *ex MS. Græco Florentino* Interprete Daniele Cardono Soc. Jesu. *Cap. 1* Vita monastica in Palæstina. 161. *Cap. 2* In Europam missus, Oratorium D. Virginis extruit, aliud exorditur, prodigio geminæ Crucis animatus 162. *Cap. 3* Construit monasterium, quo perfecto moriturus suos alloquitur 164 Vita Græca 6 *
- 16 Germerius Episcopus Tolosæ 588. Vita *ex veteri MS.* 589
- 13 S. Glyceria Virgo Mart. Heracleæ in Thracia 187 Acta martyrii *Ex MS. Græco Cap. 1* et 2 Genus Fides Christi annuntiata. Tormenta Trajanopoli et Heracleæ illata. Sanctus obitus. Sepultura 188 et 190. Appendix Reliquiæ Lemni. Unguentum ex monumento Heracleæ distillans 191 Vita Græca 10 *
- 12 Gradus Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 13 Grisus Martyr Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 201

H

- Halwardus Mart. in Norwegia. Acta martyrii *ex MS. Ultrajectino. Notitia in Maroll. et Fastis Danicis* 399
- 15 Heraclius Martyr Athenis. *Ex Menol. Basilii Imp. et Synaxario.* 452
- 15 Heraclius M. in Portu Romano. *Ex Maroll.* 456
- 16 Heraclius Martyr. *Ex Martyrologiis.* 569
- 16 Herculanus Martyr Anconæ. Patrocinium 561. Acta martyrii *ex MS. Anconitano* 562. Corpus inventum et translatum 564
- 14 Henedina Mart. in Sardinia. An Virgo, et passa Turribus an Calari? Elogium *ex Ferrario* 270
- 16 Herolus Martyr Cortonæ. *Ex Martyrologiis* 569
- 15 Herolus M. in Portu Romano. *Ex Maroll.* 456
- 15 Hesichii et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. Acta *ex antiquo Brevariario* 442
- 16 Hilarinus Episc. Papiensis. *Ex Ughello et Joanne de Gasparis* 574
- 15 Hilarus Abbas Galeatensis in Italia. 470. Vita Auctore Paulo discipulo *Ex MSS. Cap. 1* Anachoresis, monasterium, in eoque receptus cum suis Olybrius Ravennas 471. *Cap. 2* Theodoricus Regis furor contra Sanctum repressus: hujus in regimine virtutes et studia 473. De Translatione ejus Epistola Petri Delfini Generalis Camaldulensis 474
- 15 Hildebertus sive Aribertus Ep. Dertonæ in Iulubria

INDEX SANCTORUM

- subria. *Ex relatione o Joanne Baptista Chapius transmissa* 498
 16 Honoratus Ep. Ambianensis 609. *Vita ex MSS.* 610. Appendix 612

I

- I**melda Lambertina Virgo Bononiae. Corpus in monasterio S. Mariæ Magdalenaë. *Vita a Joanne Baptista Lambertino edita* 181
 15 Indaletii et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. *Acta ex antiquo Brevario* 442
 15 Isaacius Martyr in Perside. *Ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 464
 15 Isidorus Mart. in insula Chio. § 1 Acta scripta: cultus et Reliquiæ Constantinopoli, annus martyrii 443. § 2 Sepultura ejus. Translatio corporis Venetias 443. *Acta ex MS. Græco Vaticano collato cum MSS. Latinis*, Interprete Daniele Cardono 447
 15 Isidorus Agricola Madriti 509. *Vita Auctore Joanne Diacono ex MS. Fides authentica de Codice originali* 512. *Cap. 1* Vita sancta et miraculis probata: eleemosynæ viventis 512. *Cap. 2 et 3* Mors, elevatio, miracula secuta 514 et 515 *Appendix triplex*. Miracula seculo xiv descripta 519. Fides authentica 521. Analecta ex Hispanico Jacobi Bleda 522. Miracula recentiora, *Ex Processibus collecta ab eodem Bleda. Cap. 1 et 2 etc.* Multa beneficia impetrata 525 et seqq. Supremus honor Isidoro ab Ecclesia impensus per Beatificationem et Canonizationem 540 Philippus III Rex alato ejus corpore sanatur *ibidem*. Collegium S. Isidori Romæ 545

J

- J**anuaris Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 283
 15 Januarius Martyr in Portu Romano. *Ex Martyrologiis* 456
 15 Januarius Martyr Lamosinensis. *Ex Martyrol.* 456
 15 Joannes Episc. Beneventi. *Ex Falcone, Ughello, Vipera* 466
 13 Joannes Silentarius, Ex Ep. Coloniensi in Armenia, monachus Lauræ S. Sabæ in Palæstina 230. *Vita auctore Cyrillo oculato cum MS. Græco collata, et in Appendice notata pag. 678 et 679 Cap. 1* Ortus, monachatus, Episcopatus, secessus in Lauram S. Sabæ 231. *Cap. 2* Vita acta in solitudine Ruba, et dein in Laura 233. *Cap. 3* Accessus Cyrilli scriptoris. Miracula patrata. Senectus civ annorum 235. *Vita Græca* 14 *
 16 Joannes Nepomucenus Canonicus Presbyter Martyr Pragæ 663. *Vita Auctore Bohuslao Balbino Soc. Jesu 665. Cap. 1* Pueritia, Sacerdotium et cetera munia 665. *Cap. 2* Observatum Confessionis arcanum tortus et in flumen mersus. Exequiæ 667. *Cap. 3* Veneratio et cultus 670 *Cap. 4* Mira quædam ad ejus tumulum patrata et beneficia coelestia omnis generis 671
 12 Joannes Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
 16 Jovinus Martyr Ephesi. *Ex Martyrologiis* 569
 14 Justa M. in Sardinia. Ecclesia, cultus, an Virgo et passa Turribus? an Calari? Elogium *ex Ferrario* 271
 14 Justina M. in Sardinia. An Virgo et passa Turribus, an Calari? Elogium *ex Ferrario* 271

- 13 Juvinus Mart. Alexandriae. *Ex Martyrologiis* 201

L

- L**iberator Episc. Martyr Beneventi depositus. *Ex Vipera et Ferrario* 463
 12 Lucius Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
 13 Lucius Martyr Alexandriae. *Ex Martyrologiis* 201

M

- M**agdalena Albricia Abbatissa Brunatensis Comi Ord. Eremit. S. Augustini 251. *Vita auctore Paulo Lulmio ejusdem Ordinis Ex MSS.* 252. *Vita 2. Ex MSS. Cap. 1* Pia infantia. Vita monastica. Præfectura 254. *Cap. 2 et 3* Miracula viventis et mortuæ 256 et 257. Analecta. *Ex Italico Hieronymii Borseri* 258
 13 Marcellianus Ep. Autissiod. *Ex Mrol. et Historia Autissiodorensi.* Tempus Sedis incertum 202
 15 Maria uxor S. Isidori Agricolæ Tordelagunæ in Hispania 547. *Cap. 1* Processus in genere circa sanctitatem et cultum antiquum 547. *Cap. 2* De vita, virtutibus, corporis elevatione et cultu 549. *Cap. 3* Gratia miraculosæ 552
 15 Martiannus Beneventi. Inventio. *Ex Chronico Folconis* 466
 *13 Martyres plurimi Alexandriae occisi, *Ex Martyrol. Rom. et Theodoret* 205. Epistola Petri Alexandrini Ep. *Cap. 1* Virgines sacræ stupratæ, occisæ. Variæ insolentiæ 205. *Cap. 2* sub Lucio Pseudo-Episcope Presbyteri et Diaconi xix torti et in exilium missi 206. *Cap. 3* Cædes plurimorum. Exilium monachorum Episcoporum, Clericorum 207
 15 Martyres sexies mille ducenti sexaginta sex Claromonte. *Ex Gregorio Turonensi, Savorone et aliis* 453. Acta a S. Projecto scripta desiderantur, alia apocrypha omittuntur. 453
 16 Martyres Presbyteri xvi, Diaconi ix, Monachi vi, Virgines vii, et alii in Perside. *Ex MSS. Synaxariis Græcis.* 571
 12 Martyres Quiaquenti quatuor Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
 13 Martyres duo Alexandriae. *Ex Maroll.* 201
 16 Maurilius Martyr in agro Carnotensi. *Ex Vita S. Emani* 592
 16 S. Maxima Virgo Callidiani in Foro-Julienſi Provinciæ diœcesi 576. Indulgentia data 577. An soror S. Augustini 578. Epistola de cultu et patria 578. Translatio 581
 14 Maximinus M. in Africa. *Ex Maroll.* 283
 12 Maximus Mart. Romæ. *Ex Maroll.* 26
 13 Maximus Mart. Polentia. *Ex Maroll.* 201
 15 Maximus M. Claromonte. *Ex Gregorio Turonen. Savorone et aliis* 453. Acta a S. Projecto conscripta desiderantur: alia apocrypha omittuntur 453
 14 Medianus Mart. in Africa. *Ex Maroll.* 283
 16 Mengenes Martyr Ephesi. *Ex Maroll.* 569
 16 Menirus Martyr Cortonæ. *Ex Maroll.* 569
 16 Menserimus seu Maneremas M. *Ex Maroll.* 569
 15 Minerius M. in Portu Romano. *Ex Maroll.* 456
 12 Modoaldus Archiep. Trevirensis 50. *Vita Auctore Stephano Abb. S. Jacobi Leodii* 51. *Lib. 1* Progenies B. Pipini Ducis et uxoris ejus, cujus frater censetur S. Modoaldus 52. *Lib. 2* Res gestæ et obitus 53. *Lib. 3* Miracula post obitum 59. Translatio SS. Modoaldi, Auctoris, Abrunculi et Bonosi Archiepp. Trevirensium ad

- ad monasterium Helmwardeshusense. *Epistola prævia* 63. *Cap. 1* Cœnobium constructum. Translatum brachium S. Auctoris. Miracula ibi facta. 64. *Cap. 2* Laboratum ad obtinendum et effodiendum corpus S. Legontii Archiep. Trevirensis, sed irritò conatu. 67. *Cap. 3 et 4* Corpus S. Modoaldi impetratum, et solenni pompa elatum, in proprio monasterio excipitur 70 et 74
- 13 Moeldodius Ab. in Hibernia. *Ex Maroll. Hibernicis et pluribus aliis. Genealogia ex Colgano* 244
- 12 Moiseus Martyr Romæ. *ex Maroll.* 26
- 16 Monachi 44 Lauræ S. Sabæ Martyres. Acta auctore Antiocho monacho 613
- 16 Monorgus Martyr Cortonæ. *Ex Maroll.* 569
- 12 Moysetes Martyr Romæ. *Ex Maroll.* 26
- 12 Mulieres XII Mart. Bettonæ in Umbria 25 de

N

- N**atalis Archiep. Mediolanensis. *Ex lectionibus, Tabulis, Ughello*, num ante Toletanus Archiepiscopus 240
- 16 Neadius Thaumaturgus apud Græcos. *Ex MSS. Menæis* 585
- 14 Nemor Martyr Mediolani. *Ex Maroll.* 284
- 12 Nereus cum Achilleo, eunuchus S. Domitillæ. *Vide supra, ubi de S. Achilleo*
- 15 Nicolaus Mysticus Patriarcha CP. *Ex Leone Grammatico, Cedreno. Cultus ex Menæis Græcis* 507
- 16 Niderunus Martyr Cortonæ. *Ex Maroll.* 569
- 13 Onesinus Ep. Suessionensis. Translatio Doncheirium et Duacum 203. Vita *ex MS. Longipontano* 203

P

- P**achomius Abbas apud Tabennenses in Thebaide § 1 Acta a ferme cœvis scripta. Cultus apud Græcos et Latinos 287. et in Appendice 680 § 2 Tabennensis et vicinorum monasteriorum situs. Ætas Pachomii 289. § 3 Cœnobialis vitæ seu perfectioris monasticæ initium et exemplum a S. Pachomio acceptum. 292. Acta Auctore suppari monacho *ex MSS. Græcis*, Interprete Daniele Cardono Soc. Jesu. *Prologus De initiis monachatus in Ægypto* 295. *Cap. 1* Pachomii adolescentia et conversio. Monachatus sub Palæmone. Hujus sanctitas et mors 296. *Cap. 2* Pachomii in vivendo severitas, animi demissio, pugna adversus dæmones : cura de discipulis et monasteriis 299. *Cap. 3* Prudentia in regendo : zelus et bonum exemplum Pachomii monasteria ordinantis 302 *Cap. 4* Moderatio erga immorigeros, delinquentes, pueros et ægros : miracula quædam et monita spiritualia 306 *Cap. 5* Alia tria monasteria suscipit, et in iis varia spiritualia documenta tradit 310. *Cap. 6* Dexteritas in curandis Fratrum tentatorum infirmitatibus. Præfecti monasteriis 312. *Cap. 7* Alia monasteria suscepta : Fratres varie instructi 315. *Cap. 8* Varia præcepta regiminis et spiritus data : delinquentes cum fructu correcti. 318. *Cap. 9* Vexatio in Synodo Latopolitana; morbus, obitus 322. *Cap. 10* Orsisii in monasteriorum supremum regimen succedentis laus et vigilantia 325. *Cap. 11* Turbæ subortæ sedatæ : monasteria aucta et visitata 327. *Cap. 12* Theodorus a S. Athanasio, post ejus obitum consolante Orsisium et Fratres. lau-

- datur 331 PARALIPOMENA *Ex iisdem MSS. eodem Interprete* 333. *Cap. 1* Varii varie delinquentes utiliter castigati 333. *Cap. 2* Discretionis donum diversis occasionibus elucens : item visiones 336. *Cap. 3* Procuratoris repressa cupiditas : dæmonum tentationes, revelationes 339. *Cap. 4* Vanitas gloriæ in se aliisque coerct : Idololatriæ origo et vanitas explicata. Athenodori leprosi virtus 342 PRÆCEPTA *Ex MS. Græco Florentino* 345. EPISTOLA Ammonis Episcopi de conversatione et peculiari vita, *Ex MS. Florentino eodem Interprete* 346. *Cap. 1* Juvenis susceptus discit de prophetico spiritu et arcanorum cognitione 346. *Vide infra* Theodorus. Vita Græca 22 *. Aliqua etiam Græce addita in Appendice 681 APPENDIX de Pachomio juniore Abbate monasterii S. Antonii in Ægypto 356. Vita apocrypha *ex MSS. et editione Rosweidi* 358
- 12 Pacratius seu Pancratus M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 26
- 12 Pancratus M. Romæ §. 1 Cultus sacer, Acta in martyrii. Ecclesia S. Pancratii 17. §. 2 Reliquiæ sacræ in variis ecclesiis 18. §. 3 Cultus in Anglia et Bohemia 20. Acta martyrii *Ex plurimis vetustis MSS.* 21. Aliqua in Appendice pag. 677
- 16 Papylinus M. apud Græcos. *Ex MSS. Menæis* 570.
- 14 Paschalis I Pontifex Rom. 390. Vita auctore Anastasio Bibliothecario. *Cap. 1* Virtutes Pontificatus. Exornatæ ecclesiæ SS. Petri, Mariæ, Praxedis. Incendium restinctum 391 *Cap. 2* Ecclesia S. Cæciliæ constructa et ornata. Ejus et aliorum corpora inventa et translata 394. *Cap. 3* Variæ Ecclesiæ exornatæ, potissimum S. Mariæ Majoris 397
- 15 Paulius M. Athenis. *Ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 452
- 15 Paulinus M. Papiæ. *Ex Inscriptione et Ferrario* 456
- 16 Paulinus M. *Ex Maroll.* 569
- 15 Paulus M. Lampsaci. *Ex Fastis et Lat.* 452. Acta martyrii *Ex V MSS.* 450
- 15 Paulus M. in Portu Romano. *Ex Maroll.* 456
- 16 Paulus M. Cortonæ. *Ex Maroll.* 569
- 16 Paulus alter M. Cortonæ. *Ex Maroll.* 569
- 13 Pausiacus Ep. Synnadarum in Phrygia. *Ex Menologio Basilii Imp. MS. Synaxario et aliis Menæis* 239
- 15 Pelagia M. Lamosinensis. *Ex Maroll.* 456
- 16 Peregrinus Ep. Autissiodorensis M. 558. Nullus a Sixto II Papa Translatus ad monasterium S. Dionysii 559. Vita *ex variis MSS.* 560
- 16 Peregrinus M. Anconæ. Patrocinium 561. Acta martyrii *ex MS. Anconit.* 562. Corpus inventum et translatum 564
- 15 Petrus M. Lampsaci. *Ex Fastis Gr. et Lat.* 450. Acta martyrii. *Ex V MSS.* 450
- 16 Petrus M. Constantinopoli *Ex MSS. Menæis* 622
- 12 Philippus Presb. Agyrii in Sicilia. Cultus Sacer Vita edita. Energumenæ 200 excepta una liberatæ 26. Vita Latine reddita a Jacobo Sirmondo. *Cap. 1* Ortus, educatio ; Diaconatus ; Romæ apud Pontificem Acta, Sacerdotium 28. *Cap. 2* In Agyrio monte pia exercitia et miracula patrata 30. *Cap. 3* Dæmones pulsi. Pius obitus. Miracula 32. Vita alia apocrypha 34 et seqq. Vita Græca pag. 1 *
- 12 Philippus Diac. Pavorui 26. Cultus 27 f. Reliquiæ, miracula 32 d, 33 a
- 14 Pomponius Ep. Neapolitanus. Tempus Sedis. Corpus

- Corpus sub altari. Cultus. Traditio popularis
ex Chiaccarello 372
- 14 S. Pontius Romanus M. Cimellensis in Alpibus
maritimis 272. Vita auctore Valerio teste
oculato. *Ex MSS.* 274. *Cap.* 1 Genus, ortus,
studia, conversio ejus et patris ejus ad Chri-
stum 274. *Cap.* 2 Philipporum Imperatorum
ad Christum conversio et cædes 275 *Cap.* 3
Captivitas, præservatio ab eculeo, igne et ur-
so, martyrium, sepultura 277 In Appendice
addita 680
- 15 Potitus Beneventi. Inventio. *Ex Chronica Falco-*
nis 466
- 15 Præstabilis M. in Portu Romano. *Ex Maroll.*
436
- 15 Primaël Sacerdos eremita in Britannia Armori-
ca. *Ex Vita S. Carentini* 468
- 14 Proculus M. in Africa *Ex Maroll.* 283
- 15 Prosper Beneventi. Inventio. *Ex Chronica Fal-*
canis 466
- Q
- Quarius M. in Africa *Ex Maroll.* 283
- 15 Quirilla Vigo et M. Romæ deposita. *Ex Inscriptio-*
ne 463
- R
- Regnobertus Ep. Bajocensis. Legenda conficta
omittitur 615. Translatio auctore cœvo *ex*
MSS. *Cap.* 1 Translatio prior, per appari-
tionem Hervæo mandata et ab eodem facta
616. *Cap.* 2 Alia apparitio et corporis transla-
tio, ad ecclesiam S. Salvatoris. Varia miracula
618 *Cap.* 3 Reliqua miracula 620. *Appendix*
de Reliquiis translatis in Burgundiam 621
- 12 Rictrudis Abbatissa Marchianis in Gallo-Flan-
dria 78. Vita auctore Huchaldo monacho
Elnouensi 81. *Cap.* 1. Nobilis ortus. Conju-
gium. Liberi. Obitus mariti 81. *Cap.* 2 Vi-
duæ sanctitas: vita monastica cum filiabus.
Mauronti Clericatus 83. *Cap.* 3 Acta cum
S. Eusebia filia. Hujus et Rictrudis, aliorum-
que obitus 86
- Historia Miraculorum auctore monacho Marchia-
nensi *ex MSS.* Lib. 1 Res gestæ et mi-
racula usque ad annum 100. *Cap.* 1 Synopsis
vitæ S. Rictrudis 88. *Cap.* 2 Status monaste-
rii Marchianensis sub sanctimonialibus; Dæ-
moniacus liberatus. Alia miracula. Irruptio
Normannica 90. *Cap.* 3 Monachi Marchianen-
ses sub 4 primis Abbatibus. Incendium et
ignis sacer restinctus ope S. Rictrudis 92.
Cap. 4 Cæcus illuminatus. Injurii in S. Ri-
ctrudem puniti, 95. Lm. II. Miracula et res
gestæ ab anno MC usque ad annum MCLXIV 97.
Cap. 1. Marchianense monasterium dissipatum
et restauratum. Cæcitate, hernia et cal-
culo laborantes sanati 98. *Cap.* 2 Hamaticum
olim extructum; dein desolatum et restaura-
tum. Punitus morte obminas intentatas. Aber-
rantes a via et ab alto lapsi servati 101. *Cap.*
3 Varii malevoli divinitus puniti. Candelæ
ultra accensæ 103. *Cap.* 4 Monachus emen-
datus. Translatio S. Rictrudis in novam ca-
psam. Auxilium ei devotis promissum. Con-
troversia de novo Abbate sopita 107. *Cap.* 5
Apparitio quorundam in Purgatorio existen-
tium. Monasterii restauratio: variis concessa
beneficia. 111. *Cap.* 6 Corporis nova transla-
tio. Miracula varia 114
- Aliud opus de Miraculis. Auctore Gualberto mona-
cho. *Ex MS. Marchianensi.* Epistola Saswa-
lioni missa 117. Prologus 129. Liber 1. Bene-
ficia impensa. *Cap.* 1 Angelorum die Natali
lætitia. Energumenus liberatus: ignis sacri
lues repressa 122. *Cap.* 2 Fruges a rapina,
ecclesia a flammis servata: disciplina mona-
stica restituta 125 *Cap.* 3 Miracula in mo-
nasterii restauratione patrata 127. *Cap.* 4
Curata paralysis et scrofularum morbus. Con-
versio Balduini facinorosi 130. Liber II. *Cap.*
1 Quatuor Advocatorum et totidem villicorum
monasterii miserabilis exitus 132. *Cap.* 2
Alia monasterio injuriosorum exemplaris pu-
nitio 135 *Cap.* 3 Hilduini Marchianensis ty-
ranni punitio. Auxilium periclitantibus in
Anglia præstitum 137
- Patrocinium Marchianensi monasterio præstitum
Auctore eodem Gualberto 139. *Cap.* 1 Ful-
chardi gravis hernia miraculose curata 139.
Cap. 2 Propalatio miraculi. Ejusdem oculi a
defluxu, manus a paralysis curantur 142.
Cap. 3 Fulchardi pro tuendo loco cum hosti-
bus visibilibus et invisibilibus collectatio diu-
turna 145. *Cap.* 4 Fulchardi Abbatis depo-
siti pro sua restitutione conatus irriti 148.
Cap. 5 Quorundam punita insolentia. Sancto-
rum Marchianensium enumeratio 151
- 13 Rolendis Virgo Garpinæ in Comitatu Namur-
censi 241. Vita *ex pluribus MSS.* Natalis,
fuga ad vitandas nuptias. Obitus. Miracula.
Ecclesia. Altare. Elevatio corporis 242
- 16 Rosias Ep. Afer Confessor in diœcesi Campaniæ
Suessana 575. In cariosam navim immissus
in Campaniam appulit 575
- 15 Rosula M. Filasiæ. *Ex Rubano et aliis* 455
- 12 Rotheres M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 26
- 15 Rupertus Dux Bingæ in diœcesi Moguntina 501.
Reliquiæ variis locis 501. Vita a S. Hildegarde
Abbatissa scripta. *Cap.* 1 Pia pueritia: affe-
ctus erga pauperes 502. *Cap.* 2 Peregrinatio
Romana: deliberatio de statu vitæ 504. Tes-
timonium authenticum de Reliquiis translatis
505
- 14 Rusticus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis*
284
- S
- Sabinus M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 15 Saterius Martyr Papiæ. *Ex Inscriptione et Fer-*
rario 456
- 13 Saturnius M. Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 13 Savinus Martyr Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 13 Sebastianus Ep. *Ex Martyrologiis*, ubi de variis
Sanctis Sebastianis, et num hic Martyr an
Confessor habendus 201
- 15 Secundi et sociorum adventus in Hispaniam.
Hymnus antiquus 440. Acta *ex antiqua Bre-*
viaria 442
- 14 Secundianus Martyr in Africa. *Ex Martyrol.*
283
- 13 Sergius Conf. Constantinopoli in exilium actus.
aliis sub Leone, aliis sub Theophilo Imp.
241
- 13 Servatius Ep. Trajecti ad Mosam in Belgio.
Cap. 1 Urbs Trajectensis. S. Servatii res
gestæ in variis Conciliis. Euphratas ab hæ-
resi vindicatus 208. *Cap.* 2 Iter Romanum.
Tempus mortis. Successio Episcoporum. Chro-
nologia, stabilita 211. *Cap.* 3 Acta ab Hari-
gero Abbate Lobienſi conscripta. Cetera obi-
ter indicata 214 *Cap.* 4 Duplex corporis
translatio. Cultus Sacer. Reliquiæ alibi 216.
Cap.

- Cap. 5 Miracula tempore Caroli Magni patrata, aliaque seculo nono et decimo facta 218. Cap. 6 Miracula seculo xi facta. *Ex pluribus MSS.* 219. Cap. 7 Alia ejusdem xi seculi. *Ex eisdem MSS.* 222. Cap. 8 Alia ex sex MSS. 224. Cap. 9 Alia miracula, potissimum seculo xv facta 226. Cap. 10 Miracula duo seculo xvii patrata 228
- 15 Simeon M. in Perside. *Ex Menal. Basilii Imp. et aliis* 464
- 16 Simon Stok Ordinis Carmelitarum Prior generalis Burdegalæ. Cultus. Elogium *ex Grasso.* Tempus ejus in Ordine transacti. Vita auctore Swaningthono cœvo expectatur 650
- 15 Simplicius M. in Sardinia aliis Presbyter, aliis Episcopus, *Ex Martyrologiis et Ferrario* 453
- 15 Sophia Virgo et Martyr Romæ deposita. *Ex Inscriptione* 463
- 15 Stephanus Levita Beneventi. *Ex Falcone et Viperâ* 466, 467 c d
- 15 Stephanus alter Beneventi. Inventio *ex Falcone* 466

T

- T**heodora Virgo Mart. Cultus sacer. Instituitur in fide a S. Domitilla 12 d. Combuitur 13 a
- 13 Theodorus Presb. M. *Ex Marall. Casinensi* 203
- 14 Theodorus Ab. socius S. Pachomii apud Tabennenses in Thebaide. §. 1 Acta a ferme cœvis scripta 287. Cultus apud Græcos et Latinos 289. §. 2 Ætas 289. Acta *ex MSS. Græcis de Vita S. Pachomii.* Cap. 3 Theodori novitii de matre victoria 304 d. Cap. 4 Ejus profectus 309 a Cap. 6 Dexteritas in curandis Fratrum tentatorum infirmitatibus 312. Cap. 7 Fratres varie adjuti et instructi 315. Cap. 9 Theodori ex nova probatione profectus 322. Cap. 10 Ejus sub Orsio successore humilis conversatio 326 b. Cap. 11 In Vicarium assumptus, sedat turbas subortas, monasteria auget et visitat 327. Cap. 12 Acceptissimus S. Athanasio, a quo post obitum laudatur 331. *Inter Paralipomena* laudatur a S. Pachomio, redarguuntur senes ejus juvenis instructionem audire nolentes 333 d. *Epistola* Ammonis Episcopi 346. Cap. 1 A Theodoro susceptus juvenis discit quædam de prophetico Spiritu et arcanorum cognitione 346. Cap. 2 Secreta cordium a Theodoro sape cognita et revelata 349. Cap. 3 Aliorum errata prophetice cognita et sapienter correctâ 351. Cap. 4 Alia quædam Theodori miracula et insignes prædictiones 353. Acta Græca 25
- 15 Timotheus M. Sirmii. *Ex Martyrologiis* 454
- 15 Torquati et sociorum adventus in Hispaniam. Hymnus antiquus 440. Corpus in Cella-nova. Reliquiæ variis locis 441. Acta *ex Breviariis* 442
- 12 Teutela soror S. Chryspoliti 22 c. Martyrium 25 d

U

- 16 Ubaldus Ep. Eugubinus 625. Vita Auctore Te-

baldo Episcopo successore. *Ex MS. Cancellariæ Episcopalis* 627. Cap. 1 Vita ante Episcopatum 628. Cap. 2 Perusino Episcopatu recusato, ad Eugubinum coactus, miraculis clarescit 629. Cap. 3 Mors et eam secuta miracula 632. Appendix 635. Gloria posthuma *ex variis monumentis.* Cop. 1 Canonizatio et Translatio 636. Cap. 2 Corpus cum ecclesia Canonicis Lateranensibus commissum. An digiti articulus ablatus in Germaniam 638. Cap. 3 Caroli Oliverii in cultu promovendo industria 641. Cap. 4 Varia beneficia præstita, præsertim energumenis liberatis 642 Cap. 5 Gravissimis vitæ periculis eruti, et a variis morbis liberati 644. Cap. 6 Auxilium obsessis, captivis, puerperis præstitum. Injuriæ puniti 646. Cap. 7 Familiæ Baldassini, unde pronatus Ubaldus creditur, monumenta 648

15 Ursus Ep. Fanensis in Italia. *Ex Vincentio Nolfo, Ferrario, Ughella* 500

V

- V**alentinus M. in Aprutio. *Ex Ferrario, Ughello et Lectionibus de Translatione* 566. Cætera sunt conficta 567
- 14 Victor miles Mart. in Ægypto. Acta Latina: at Græca minus probata. Memoria in Fastis Latinis et Græcis 265. Acta martyrii *ex MSS. et Mombritia.* Cap. 1 Professio fidei. ConfRACTio digitorum. Projectio in caminum ardentem absque læsione 266. Cap. 1 Præservatio a veneno bis sumpto. Constantia animi in sectionibus, ustulatione et excoriatione 267. Cap. 3 Martyrium 267. *Analecta* De cultu et Reliquiis variis in locis 268
- 13 Victor M. Polentiæ. *Ex Martyrologiis* 201
- 14 Victor Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 284
- 15 Victor M. in Portu Romano. *Martyrol.* 456
- 12 Victorianus M. *Ex Martyrologio Casinensi* 203
- 14 Victorianus M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 283
- 16 Victorianus M. in Isauria. *Ex Martyrologiis* 568
- 15 Victorinus M. Claromonte. *Ex Gregorio Turonensi, Savarene et aliis* 453. Acta a S. Projecto conscripta desiderantur: aliqua apocrypha omittuntur 453
- 16 Victorinus M. Masciaci in territorio Bituricensi. *Ex Hagiologia Labbæi* 571
- 15 Vincentius M. Cortonæ. *Ex Martyrologiis* 569
- 15 Virgines vii Martyres Sirmii. *Ex Martyrol.* 454

W

- W**itesindus M. Cordubæ. *Ex Memoriali S. Eulogii et aliis* 506

Z

- Z**eno Diac. Bajocensis. *Ex Actis Ragnoberti* 615. Per apparitionem utriusque corpora inventa, et Miracula facta 616
- 12 Zoteris Virgo Mart. Romæ. *Ex Martyrol.* 26

INDEX CHRONOLOGICUS.

SEculo I ET II.

Seculo I Adventus septem primorum Episcoporum
in Hispaniam 440
SS. Chrysanthus et Fortunatus Presbyteri Pa-
piæ 443
Fine I seculi S. Petronilla Virgo obit 11 a
S. Felicula Virgo Martyr 11 b
S. Nicomedes Martyr 11 b
SS. Eutychus, Victorinus Moro Presb. M. 11 e
SS. Sulpitius et Servilianus Mart. 12, 13 a
S. Nereus { Eunuchi, } MM. Terracinæ in
S. Achilleus { Latio 4
S. Flavia Domitilla }
S. Euphrosyna }
S. Theodora }

Circa an. 177 SS. Victor miles et Corona MM. in
Ægypto 265
177 SS. Glyceria Virgo et Leodicus Custos
carceris, MM. Heracleæ in Thracia 187

SEculo III.

An. 247 Solennitas anni millesimi Romæ conditæ
276 a f
251 S. Isidorus M. in insula Chio 443
Sub Decio SS. Petrus, Andreas, Paulus, Dionysia
Virgo, MM. Lampsaci 450
Circa an. 257 S. Pontius Romanus M. Cimellæ 272
264 SS. Cassinus Victorinus Maximus et
6266 Martyres Claromonte 453
An. 290 S. Bonifacius Romanus M. Tarsi 279,
280 e
296 Constantinus et Diocletianus invasorem
Ægypti Achellem prosternunt: tunc sub
Constantino tiro S. Pachomius 291 a,
296 d
Seculo 3 S. Peregrinus Ep. Autissiodori Martyr 538
S. Dimidrianus Ep. Veronensis 452
S. Eutitius Presb. Martyr apud Surianum in
Hetruria 457

SEculo IV.

Sub Maximiano. | Chryspolitus Ep. Barontus bubul-
et Diocletiano. | cus, Tutela et 12 mulieres MM.
Bettonæ in Umbria. 22
S. Alexander Romanus M. Driziparæ in
Thracia 192
SS. Peregrinus, Herculani, et Flavianus
MM. Anconæ 561
An. 303 aut 304 S. Pancratius Martyr Romæ 17
Paulo ante Dionysius patruus S. Pancratii M. 17 b
An. 304 S. Theodorus Ab. Thebaidos nascitur 291
308 S. Epiphanius nascitur 38 f
313 S. Pachomius socios adsciscit 291 b
Circa an. 314 S. Marcellianus Ep. Autissiodori.
Num censendus tunc vixisse 202
330 S. Achillius Episcopus Larissæ in Thes-
salia 464
An. 346 Concilium Agrippinense habitum contra
hæresin Episcopus, non Euphratis 209 a b
An. 347 S. Servatius interest Concilio Sardicensi
unde Euphrates missus ad Constantium Imp.
209 d
349 S. Pachomius moritur, 71 anno ætatis
287
Circa an. 350 S. Abdiesus Ep. Presb. 6, Diaconi 9,

monachi 6, Virgines 7 Martyres in Perside
574
S. Abdas Episc. Presbyteri, Diaconi, Virgi-
nes, Martyres in Perside 571
An. 351 Servatius et Maximus Episcopi ad Con-
stantium Imp. missi 210 c
Ante an. 556 S. Ammon in monte Nitriæ solita-
rius e vita decessit 296 f
An. 359 Concilio Ariminensi cum aliis interest S.
Servatius 210 d
360 Julianus mense Majo proclamatus Augu-
stus imperare cœpit cum Constantio 356 a
368 S. Theodorus Abbas in Thebaide moritur
289, 291 d
372 Plurimi sancti Martyres Alexandriæ oc-
cisi sub Lucio Pseudo-Episcopo. Virgines stu-
pratæ. Episcopi, Clerici, monachi in exilium
missi. 208
Anno 376 S. Hilarius Ep. Papiensis obit 574
Post an. 381 Monachus fere cœvus scribit Acta
SS. Pachomii et Theodori 287, 320
An. 383 Ancoratum scribit S. Epiphanius 43
384 S. Servatius Ep. Tungrensis Trajecti mo-
ritur 208, 212 b Hunni evocati destruunt
Tungros, occidunt Ursulanas 212 d, 214 d
Sub Arcadio SS. Philippus Presb. Agyriensis et Eu-
sebius monachus florent 26, 28 a
Seculo 4 SS. Simeon, Isaaci, Bachtisoes Martyres
in Perside sub Sapore 464

SEculo V.

Anno 403 S. Epiphanius Ep. Salaminæ seu Con-
stantiæ in Cypto 36, 46 c
445 S. Carentocus cum S. Patricio transit in
Hiberniam 583 d
454 S. Joannes Silentarius nascitur Nicopoli
in Armenia 231 d, 233 b
481 S. Joannes Silentarius ordinatur Episco-
pus Colonæ in Armenia 231 e, 233 c
Circa an. 488 S. Aprunculus, Ep. Lingonensis dein
Claromontanus obit 368
Seculo v S. Rosius Ep. Afer, cariota navi in Cam-
paniam appulsus 575
S. Carentocus Episc. et Ab. in Wallia et Hi-
berniam 582
S. Ampelius Eremita Genuæ 362
Circa an. 500 S. Benignus ex monacho anachoreta
Perusiæ 369

SEculo VI.

Circa an. 536 S. Pomponius Episc. Neapolitanus
obit 372
540 S. Fulgentius Episc. Utriculi corpus S.
Victoris invenit, et supra illud construit al-
tare 268 f
S. Fidolus Presb. Ab. Trevis in Galliæ 585
550 S. Florentini Campiliæ in Hetruria 469
an Episcopus Populoniæ. 469
Anno 558 S. Joannes Silentarius anno ætatis 104
moritur 230, 235 b, 236 e
S. Hilarus Ab. Galeatensis in Italia 470
Circa an. 560 S. Germerius Ep. Tolosæ in Gallia
588
An. 577 S. Brandanus Abbas Cluainfertensis mori-
tur 596
581 S. Domnolus Episc. Cenomanensis mo-
ritur 600
Seculo

Seculo 6 S. Bonifacius Enisc. Ferentinus in Hetra-
ria 370
S. Emanus Presb. Maurilius et Almarus
Martyres agro Carnotensi 392
S. Agnes Abbatissa Pictavis apud S. Radegun-
dum et S. Disciola sanctimonialis ibidem
floruerant 237, 238
S. Dominica Virgo apud Lacum Comensem in
Insubria floruit 238
Circa an. 600 S. Honoratus Ep. Ambianensis 609

SECCULO VII.

Anno 614 Monachi 44 Lauræ MM. 613
637 S. Carthacus seu Mochadda Episc. et
Abbas Lismoriensis 374 f
Circa an. 640 S. Modoaldus Archiep. Trevirensis
obit 50
643 S. Domminus diaconus Placentiæ in Ita-
lia 469
Post an. 680 S. Erembertus Episc. Tolosanus mori-
tur Fontanellæ 388
Circa an 688 S. Rictrudis Abbatissa moritur 78
Seculo 7 S. Alnobertus Episc. Sagiensis 622
S. Ursus Episc. Fanensis in Italia 500
S. Pausicacus Ep. Synoadarum in Phrygia
239
SS. Dympha Virgo et Gerebernus Sacerdos
MM. Gelæ in Brabantia 475, 477 c
Seculo VII aut VIII S. Rolendis Virgo in Comitatu
Namurcensi 242

SECCULO VIII.

Anno 712 Corpus S. Eremberti a S. Bains Abbate
Fontanellæ transfertur 388 c
715 S. Germanus creatur Patriarcha Constan-
tinopolitanus 155 c
726 Carolus Martellus victor de Saracenis die
S. Servatii 216 d e f. Hujus corpus a S.
Huberto elevatum 217 a b c d
733 S. Brithunus Abbas Beverlacensis in Au-
glia obit 500
751 S. Natalis Archiep. Mediolanensis obit
240
784 Corpora S. Peregrini, Herculani et Fla-
viani Martyrum in una arca composita 567
Sub *Iconomachis*. S. Sergius Confessor Constantiuo-
poli in exilium actus 241
Seculo 8 aut. 10 S. Hildebertus Ep. Dertonensis in
Insubria 495

SECCULO IX.

Anno 824 S. Paschalis Papa moritur 391 f
847 Corpora SS. Regnoberti Episc. et Zenonis
Diaconi reperta feruntur 617
855 S. Witesindus Martyr Cordubæ 506
Circa an. 876 Reliquiæ S. Ragnoberti transferuntur
in Burgundiam 621
An. 886 Servii seu Tribali a Basilio Macedone re-
cepti 160 b c
895 S. Nicolaus Mysticus creatur Patriarcha
CP. 507 c
Seculo 9 S. Rupertus Dux Bingæ et B. Bertha ma-
ter 501

SECCULO X ET XI.

Anno 907 S. Rictrudis Vita scribitur ab Huchaldo
monacho Elnunensi 78 c, 81 a
925 S. Niculaus Mysticus Patriarcha CP. obit
507

933 S. Domnini et aliorum Transla-
tio Placentiæ in Italia 469 d
936 Pontius Comes Tolosæ construit monaste-
rium Tomeriarum S. Pontii 273 f
1088 S. Brithuni ossa transferuntur 501 e
1096 Sacellum pro corporibus SS. Victoris et
Coronæ Feltriæ costruitur 269 c d

SECCULO XII.

Seculi XII initio Corpus S. Rolendis Virginis ab
Oberto Ep. Leodiensi elevatum 243 e, 244 f
An. 1107 S. Modoaldi corpus transfertur Helm-
wardenhusium 78 b
1109 S. Dominicus Calceatensis in Hispania
obit 166, 167 b
1113 Corpus S. Ursi Ep. Fanensis in Italia
invenitur 500 d
1119 Corpora SS. Martiani, Pori, Potiti, Pro-
speri, Felicis, Cervoli, Stephani inventa
Beneventi 466 f
1124 Corpus S. Domnoli Ep. Cenomanen. in
nova capsam translaturum 601 b
Circa an. 1130 S. Isidorus agricola moritur 512,
514 a S. Rictrudis opera scribuatur a
Gualberto Marchianensi 79 b
An. 1140 Reliquiæ S. Ampelii aliæque indicatæ
deponuntur in oppido S. Romuli 368 S.
Rictrudis corpus transfertur Rinengam et
refertur Marchianas 108 e, 110 f
1160 S. Ubaldus Ep. Eugubinus moritur 625.
626 b
1164 S. Rictrudis corpus in novam arcam
transfertur 114 e
Circa an. 1168 S. Rictrudis miracula scribuntur a
monacho Marchianensi 79 d
An. 1170 Translatio corporis S. Isidori Agricolæ
Dominica in Albis 511 d
1184 S. Daanius Presb. Bononiensis Amolæ
obit 179
1192 Cœlestinus 3 Papa Sanctis adscribit S.
Ubaldum 637
1195 Corpora SS. Victoris. Coronæ et Phi-
lippi avecta Auximam 268 d
Seculo 12 Corpus S. Isidori M. Chiensis translaturum
Venetias 446 c

SECCULO XIII.

An. 1213 SS. Nerei et Achillei Martyrum corpora
iuvata in Ecclesia S. Adriani 15 c
Corpora SS. Peregrini, Herculani, Flaviani
Martyrum Anconæ inventa 564 d
1240 B. Simon Stok ingressus Ordinem Car-
melitanum 651 b
1258 Reliquiæ S. Ampelii Genuæ in monaste-
rio S. Stephani deponuntur 367 c
1265 B. Ægidius Ordinis Prædicatorum Scal-
labi moritur 400, 418 f
1267 Beatus Gerardus solitarius tertii Ordinis
S. Francisci obit 245
B. Simon Stok Ordinis Carmelitarum moritur
650
1275 Acta S. Isidori Agricolæ scripta a Joanne
Diacono 509 c

SECCULO XIV.

An. 1325 B. Franciscus Senensis Ordinis Servorum
B. Mariæ moritur 652
1333 Imelda Lambertina Virgo Bononiæ obit
181

INDEX CHRONOLOGICUS.

1354 Carolus IV Imp. mittit caput S. Victoris
Feltria Pagram 270 b
1383 B. Joannes Nepomucenus Canonicus
Presb. Mart. obit 663
1398 B. Antonius Hungarus 3 Ordinis S.
Francisci Fulgini obit 250
1400 Cœpta Congregatio Lateranensis Cano-
nicorum Regularium 626 e

SEculo XV.

An. 1429 S. Gemma Virgo Reclusa prope Sulino-
nem obit 180
1448 Corpora SS. Victoris et Coronæ Feltriæ
inclusa plumbeo loculo in marmoreum infe-
runtur 269 e
1463 B. Magdalena Albricia Ordinis Eremita-
rum S. Augustini obit 251, 257 e
1481 S. Domini et aliorum sanctorum Transla-
tio Placentiæ in Italia 469 d
1488 Galeatensis Abbatia tradita Camaldulen-
sibus 471 d
1495 Corpus S. Hilari Abbatis sub altari re-
ponitur 475
Corpus S. Eutitii Presbyteri M. apud Suria-
num inventum transfertur 460

SEculo XVI.

An. 1504 Corpus S. Isidori Agricolæ inventum in
carne et ossibus integrum 523 f
1513 Canonici Eugubini susceperunt Regulam
Portuensium 626 f
1535 Corpus S. Domnoli Ep. Cenomanen. in
aliam capsam translatum 601 e
1545 Corpus S. Isidori Agricolæ transfertur
in novum monumentum 523 a
1593 Corpus S. Isidori Agricolæ reperit Phi-
lippos II Rex Hispaniæ integrum et suaveo-
lens 524 d
1595 B. Magdalene Albriciæ corpus transfer-
tur 252 c
1596 Corpus B. Mariæ uxoris S. Isidori Agri-
colæ inventum 547 a, 551 a

Baronius, Cæsar creatur Cardinalis 13 b e
1597 SS. Nerei, Achillei et Domitillæ corpora
transferuntur Romæ ad Ecclesiam SS. Nerei
et Achillei 3 f, 13 e
1599 Corpus S. Philippi Agyriensis refoditur
et reconditur 33 f

SEculo XVII.

An. 1603 Inveniuntur corpora SS. Alexii, Bonifacii
et Aglais 283 e
1605 Corpus S. Philippi Agyriensis transfertur
33 f
1607 Baronius, Cæsar, Cardinalis 30 Junii obit
16 e
1608 Corpus B. Antonii Hungari transfertur
ad majus altare 251 e
1615 Processus inchoatus circa sanctitatem et
cultum veterem B. Mariæ uxoris S. Isidori
Agricolæ 547. Corpus transfertur Tordela-
gunam 551 e
1619 Beatificatio S. Isidori Agricolæ decreta
540
1620 Corpus S. Isidori Agricolæ transfertur
in arcam argenteam 525 b
1622 S. Isidorus Agricola cum SS. Ignatio,
Francisco Xaverio, Philippo Nerio et The-
resia canonizatur 509 e
Processus formatus de sanctitate Francisci Se-
nensis Ord. Servorum B. Mariæ 652 c
1623 Visitatur corpus S. Dymphnæ ab Episcopis
Silvadueensibus 478 a
1643 Reliquiæ S. Maximæ Virg. Callidiani
translatæ 581
1661 SS. Nerei et Achillei Martyrum capita
transferuntur ad Ecclesiam Vallicellanam
16 e
Reliquiæ variorum Sanctorum Roma Avenio-
nem translatæ 463, 466
Fulminis ictu incurabiliter percussa in brachio,
ope S. Servatii sanata multorum testimonio
comprobatur 229, 230

PROTESTATIO AUCTORUM

AD LECTOREM.

Quod ante quatuor prægressos Menses identidem protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum argumento servatas velle URBANI VIII Pontificis Maximi Constitutiones, neque nostris aliorumve huc referendis Commentariis aliud velle momentum inesse, quam est historiæ ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ; idem denuo protestamur. Obtestamur etiam eos, qui meliora aut veriora se habere putaverint, ea ut dignentur communicare, cupientibus discere, et corrigi paratis atque corrigere quidquid emendationis egere cognoverimus; idque vel opportuna aliqua in progressu Operis occasione, ut jam sæpe fecimus, vel ea deficiente in faciendo postmodum totius Operis Supplemento. Deprecamur autem, ne mox ac reperiet aliquis diversum quidpiam a sensu, in sua Natione, Provincia aut Religione recepto, id sibi prius statuatur esse improbandum, quam seposito affectuum præiudicio rem totam expenderit; vel, si id est difficile, eruditorum passim alibi virorum liberiores de proposita controversia sententias exquisierit. Imprimis vero obsecramus, ne nos, quibus unice proposita est Major Dei gloria, per cultum Sanctorum in certiori veritate fundatum, apocryphis qua fieri poterit seclusis; in hisce discernendis notandisque agi quis credat alieniori a se suisque rebus animo. Si cui tamen secus videbitur, eoque iustum arbitretur expostulationibus, etiam typo vulgandis, contra nos agere; non simul id efficere velit, ut vel non liceat vel non expediat ad objecta respondere. Quamvis nec putemus obligatos nos semper, ad responsum, eo quo voluerint modo ac tempore sic expostulantibus dandum, quando satisfactionem expostulando prætensam ipsi sibi liberaliter præripiunt; et apud animos sic comparatos, ut factione magis quam ratione moveantur causam dicere, nihil aliud foret quam offensas augere, fortassis in totius nostræ Societatis injuriam et publica simplicium mentium scandala erupturas.

ACTA SANCTORUM

MAJI

TOMUS TERTIUS.

Quae primum mensis hujus Tomum complere debebant Sanctorum Acta, absoluta a praeulo, hoc anno MDCLXXVIII ipso Majo mense, fecerunt locum diei duodecimae ac sequentibus, tertium nobis tomum confecturis, interim dum sub altero praeulo sudare pergit Tomus secundus. De quibus nihil est quod Te moneamus, Lector, nisi ut intelligas, non ideo quia absoluta diximus Acta primum Tomum complementia, censi etiam debere absoluta omnia quae eodem spectant, ut sunt, non solum Indices priores posterioresque, sed etiam Prolegomena seu Preliminaria, atque Appendices addendorum vel corrigendorum : haec enim multis justisque de causis rejiciuntur ad finem hujus impressionis, quo nobis liberior maneat de singulis disponendi facultas, ipsaque mora praebeat commoditatem plura, si offerantur, addendi.

DIES DUODECIMA MAJI.

SANCTI QUI IV IDUS MAJI COLUNTUR.

S ANCTUS NE- REUS, S. ACHIL- LEUS.	Eunuchi	Martyres Terracinae in Latio.	Alii LIV	Martyres probabilius omnes Romae passi.
			S. Alexander, S. Moysetes, S. Lucius, S. Philippus Presb. Thaumaturgus, S. Eusebius monachus, confessor, Agiræ in Sicilia.	
S. FL. DOMITILLA, Virgo		Romae.	S. Philippus Diaconus, Panormi in Sicilia.	
S. Euphrosyna Virgo,			S. Praeatus, seu Pancratus, Martyr in Africa.	
S. Theodora Virgo,		Martyres Bottonae in Umbria.	S. Epiphanius, Episcopus Salaminæ in Cypro.	
S. PANCRAIUS Martyr,			S. Modoaldus, Archiepiscopus Trevirensis.	
S. Dionysius Patruus,			S. Rietrudis, Abbatissa Marchianensis, in Gallo-Flandria.	
S. Chrysopolitus Episc.			S. Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus.	
S. Barontus bubuleus,			S. Germanus, fundator monasterii Cosinites.	
S. Tutela,			S. Dominicus Calciatensis, in Rivoglia Hispaniae provincia.	
Sanctæ VII mulieres		Martyres probabilius omnes Romae passi.	S. Donius, Presbyter Bononiensis in Italia.	
Quidam explorator			B. Gemma, Virgo Sulmonensis, in Italia.	
S. Cyriacus,			B. Imelda Lambertina, Virgo Bononiae.	
S. Maximus,				
L. Gradus,				
S. Soteris,				
S. Rotheres,				
S. Joannes,				
S. Achilles,				
S. Moyseus,				
S. Aphroditus,				

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 33 **

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Parmenas Apostolus, unus ex septem Diaconis. *Græci in Menæis et apud Cytheræum, et cum iis Galesinius. De eo egimus xxiii Januarii.*

S. Bandus Episcopus, in civitate Fossensi, indicatur in *Greveni auctario scripto a Carthusianis Bruxel- lensibus: sed hactenus nobis ignotus. Quid si S. Gaudus Episcopus Ebroicensis in Gallia, de quo egimus, et modo Vitam nocti sumus, daudam in Sup- plemento* xxxi Januarii.

S. P. N. Effrem, refertur in *MS. Leodiensi S. Lam- berti cum S. Epiphania, de quo hoc die agimus. Videtur esse S. Epbræm Diaconus, cujus varia Acta dedimus* i Februarii.

S. Blasii, Episcopi Sebasteni et Martyris, aliqua Reliquiarum inventio recolitur *Orbitellis in Italia. Acta dedimus* iii Februarii.

S. Mathiæ Apostoli, electio in locum Proditoris Judæ, indicatur in *MS. Florario et Auctario Gre- veni. Acta dedimus* xxiv Februarii.

S. Archelaus Martyr, Arboreæ in Sardinia, indicatur in *Catalogo generali Ferrarii. At Bonfont obiisse ait in Kalendas Martii. Proinde consulas Lector, quæ de eo inter Prætermisos diximus* xxvii Februarii.

S. Quintus seu Cointus Thaumaturgus, Martyr. *Græci in Menæis et opud Cytheræum. Acta dedimus* ii Mart.

S. Georgius in Monte Malæo, apud Græcos in non- nullis Synaxariis recolitur hoc die: plura de eo agunt *iv Aprilis.*

Genocchia et Francisca, Sorores Senenses, familiares S. Catharinæ Senensis, cum magno elogio referun- tur a *Laherio, sed id desumptum scribit ex Vita S. Catharinæ, quam late deduximus* xxx Aprilis.

S. Walberti seu Waldeberti, Episcopi Meldensis, festum annua commemoratione agi in ecclesia Meldensi xii Maji, tradunt *Sammarthani in Gallia Christiana. Verum nullum alibi ejus cultus extat vestigium, non opud Claudium Robertum aut Joan- nem Chena, non etiam in Breviario Meldensi, quod habemus anno 1640 excusum, non denique in ullo Martyrologio. Perperam etiam arbitrantur iidem Sammarthani eundem fuisse tertium Abbatem Luxo- viensem, uti diximus ad hujus Vitam* ii Maji.

S. Cyriacus, qui Crucem Domini invenit, et cccvi cum eo passi, memorantur in *MS. Tanlactensi. Consule dicta* iv Maji.

S. Theodotus, Episcopus Cirenæ in Cypro. *Ita Græci in Menæis et apud Cytheræum: quem sub Licinio passum addit Galesinius. Colitur is in Mar- tyrologio Romano et Græcorum Menologio, quando de eo actum est,* vi Maji.

S. Epiphana, Martyr Leontina, colitur hoc die *Officio Ecclesiastico. Ejus Acta continentur in Actis SS. Alpei, Philadelphi et Cyrii Martyrum, potissi- mum a capite vii, sed cap. x ejus Martyrium late narratur, quæ supra videri possunt* x Maji.

Comgallus, Abbas sacri nemoris Haly-woode in Scotia, religiosa continentia clarus, memoratur in *Menologio Scotico Dempsteri, et ex eo in Cata- logo generali Ferrarii: in quodam Catalogo no- stro MS. dicitur Congellus Abbas de Sacro- Bosco, et Confessor anno 1013. Camerarius plu- rimu huic attribuit ex Vita S. Comgalli Abbatis Benchorensis in Ultonia, quam dedimus* x Maji.

S. Soteris, Virgo et Martyr, colitur Madriti in cæ- nobio sanctimonialium sanctissimi Sacramenti, cujus sacra lipsana Roma accepta ibidem adser- vantur. *Ita Tamayus Salazar.*

SS. Trofinus et Calocerus Martyres, Romæ in ec- clesia S. Silvestri in Campo Martio, ubi aliquæ eorum Reliquiæ sunt. *Ita Piazza in Sanctuario.*

Donatus Episcopus, et Innocentius Martyr, *nude absque ullo loco memorantur in MS. Florario, quod indicare Lectori volumus.*

Remigius Episcopus in Anglia, qui Sedem Dorece- stria Lincolniam transtulit, mortuus anno mxc aut sequente, mense Majo, die vii, aut viii, aut ix, aut xii, quo cum titulo Sancti refertur a *Wilsono in Martyrologii Anglicani utraque editione, et eo citato a Ferrario. Abstinens ab eo titulo cum antiquioribus, Alfordus, passim alias secutus dictum Martyrologium, et Harpsfeldius; qui ejus ambitionem exaggerat: at postea Episcopatum sancto regens, Clero ad omnia pietatis opera prævisse, dicitur ab Alfordo.*

S. Renatus, Episcopus et Confessor, memoratur in *MS. Pragensi, non expressa Sede, quod indicamus.*

S. Macarii Abbatis depositio in Aquensi diocesi, refertur dictis verbis a *Saussayo in Supplemento Martyrologii Gallicani, cujus alibi non reperimus mentionem: cum ne quidem indicetur cujus loci fuerit Abbas, aut in quo loco fuerit corpus depositum.*

Pancratius Eremita, qui S. Eudaldum ad fidem con- vertisset, et dein in Catalaniam venisset, cum titulo Sancti a *Tamayo-Salazar in Martyrol. Hisp. occasione S. Pancratii Martyris, qui hoc die colitur, refertur; idque ut fatetur nullo prævio auctore. De S. Eudaldo egimus xi Maji sed Vitam hujus, in quo de Pancratio eremita agitur, judicavimus ex vulgi traditione parum fundata fuisse conscriptam, et omit- tendam esse. Proinde de hoc Pancratio nobis hic agendum non putamus.*

Dima filius Cassii, } indicantur in *MS. Tam-*
Ereus Nascæ de Talach-leis, } *lactensi. De quibus*
Ernenus seu Hernenus, } *aliud non possumus*
proferre ab defectum aliorum instrumentorum.

Lupus, Episcopus Lemovicensis, ut Sanctus refertur a *Ferrario in Catalogo generali, citatis tabulis Ec- clesiæ Lemovicensis. Habemus hujus Ecclesiæ Brevia- rium anno 1626 excusum, in quo mense Majo colun- tur Sacerdos et Aurelianus Episcopi Lemovicen- ses, at nulla, fit mentio S. Lupi. Interim a Demo- chare, Claudio Roberto, et Sammarthanis Sanctus appellatur, et inscriptus est Supplemento Martyro- logii Gallicani a Saussayo. Nomen suum adscriptum foundationi monasterii Solemniacensis factæ a S. Eligio: nec aliud de eo scitur: et quamvis adeo an- tiqus sit, nulla tamen reperitur in Martyrologiis mentio illius.*

Alitherius, seu Peregrinus de Muc-inis, indicatur in *MS. Tamlactensi, quo citato et Mariano Gormano aliisque a Colgano ad 4 Vitam S. Columbe Abbatis notat. 38, appellatur Aliterus Abbas de Cluain- Mucnois, mortuus anno 595, tum Cluaniæ, tum in quadam insula Sinnani seu lacus Derg-dheare 12 Maji coli solitus. Ita ibi, quibus plura addenda optamus aliunde nancisci. Alitherius seu Peregrinus de cella duorum Peregrinorum in Garnina, in Occidua plaga Connactiæ, et in Cluaingeise in Campo Geise in Magh-theagha, cognatus est Muadani Peregrini de Cella Muadani in monte Corbre; et ferunt germanos fuisse. Vel est de Corco-mogha et nomen ejus Lagadius. Quæ omnia in MS. Tamlactensi leguntur, et ulteriori Hiberno- rum disquisitioni a nobis relinquuntur.*

Epiphanius, Ep. Beneventanus, cum titulo Sancti re- fertur a *Ferrario in utroque Catalogo: additque se*
ad

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 34 "

ad hunc diem referre, quod nunc colatur S. Epiphanius Episcopus Salaminæ : cujus cultus huc videtur translatus, quia corpus nunc advectura fuit Beneventum uti infra ad Acta dicitur. Ceterum Marius Vipera edidit Catalogum Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana colit absque ulla Epiphani Episcopi Beneventani mentione, eundemque idem Vipera in Catalogo Episcoporum Beneventanorum, et post eum Ughellus referunt absque mentione ullius venerationis.

Æmilii, Episcopus Beneventanus xx, missus ab Innocentio Papa I et Concilio Romano Constantinopolim in causa S. Joannis Chrysostomi, laudatur in Dialogo Palladii de Vita S. Chrysostomi, et a S. Paulino Episcopo Nolano, ut vir sanctus, quem Marius de Vipera Catalogo Sanctorum Beneventanorum adscripsit ad hunc xii Maji. Idem in Chronologia Episcoporum Beneventanorum etiam appellat Sanctum : at quo die obierit aut colatur silet. Ughellus tomo 8 Italix sacræ, in Archiepiscopis Beneventanis, ex Vipera asserit se elogium scribere, sed absque titulo Sancti. Nos etiam in Bibliotheca Vaticana reperimus Martyrologium MS. quod fuerat Ecclesiæ Beneventanæ, ex eoque decerpimus quæ de Sanctis Beneventanis reperimus, sed absque mentione S. Æmilii. Quare dum clarius nobis innotescat ejus cultus, hæc retulisse sufficiat.

S. Severi Episcopi natale in Pitzelai, in territorio Montis-Pessulani, indicatur in quodam ad Grevenum scripto auctario Corthusie Bruxellensis : de eo autem alibi nihil legimus : nec reperitur inter Magalonenses seu Montepessulanos Episcopos, apud Catellum et Sammarthanos, ullus nomine Severus : alterius igitur loci Episcopus censeretur poterit.

Ermengardis, discipula S. Norberti et Cuissiaci monasterii fundatrix, cum titulo Beatæ relata in Bibliotheca Præmonstratensi et Gynecæo Arturi : Sausayo solum inter Pios locatur.

Merenum Abbatem Benchorensem hoc die referri in Breviario Aberdonensi tradit Camerarius die xxviii Junii, quo cum celebrat. Apographum nostrum dicti Breviarii, anno mdix excusi, neutro die ejus meminit.

Ingofredus, Abbas Luxoviensis, cum titulo Sancti inscriptus est Kalendario Benedictino MS. non antiquo. A Sammarthanis Abbas sextus dicitur, et mortuus ix Aprilis. Verum neutro die reperimus illum ullis aliis fastis monasticis aut Gallicanis inscriptum.

Joannes Herechim, Conversus in monasterio Veteris-Montis diocesis Coloniensis, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beati indicatur ab Henriquez et Buclino, abstinet ab omni titulo Chalemotus : Venerabilem appellat Gelenius in Fastis Agrippinensibus, et Theodorus Rhay in Animabus illustribus Julix, Clivix etc. De ejus visionibus agit Cæsarius lib. 7 cap. 7, qui nullum alicujus venerationis indicium prodit.

B. Nicolaus, Ordinis Eremitarum S. Augustini, ut hoc die anno 1396 sancte mortuus, in Illicitano prope Senas conventu, cum insigni elogio refertur in fastis Senensibus, item in Sacra silva Lecietana, in Alphabeto Herreræ, et Centuriis Torelli. Fuimus nos anno 1661 in dicto loco, et multos ibi Beatos nominari audivimus, aliquorum etiam imagines cum radiis vidimus ad parietes templi : nullum quem elevatum corpus vel alia aliqua publici cultus prærogativa, faciat nobis specialiter memorabilem in hoc opere.

Joannes IV Abbas Montis Virginis, a Felice Renda, in Vita S. Guilielmi fundatoris fol. 11 et 12 laudatur, et appellatur beatus Abbas Joannes, ac pro tali haberi dicitur. Idem cum titulo Beati refertur a Pione, Dorganio, Menardo et Buclino ad hunc diem : quem Renda non indicat.

BB. Radulphus Freburnus et Catharina Cardona,

in Acte bene ordinata Carmeliticæ Religionis ab ejus auctore collocantur hoc die : qui in notis MSS. ad eandem scribit : Radulphus Anglus, in ipso Carmelo sagum exuens, habitum monasticum induit ; quem postea rediit in Angliam S. Simoni Stochio præbuit, ubi tandem miraculis illustris et senex, obiit anno 1274, Beatus in antiquis Kalendariis dictus. At vero Catharina, anno 1519 nata, Pastranæ tertium Carmeli habitum publice accepit, in quo virtutibus et miraculis effulsit. Defunctæ anno 1577 gloriam cœlestem videre meruit S. Theresia, illam titulo Beatæ honestans. Quibus ex mente auctoris huc relatis, quod additum velimus, præter votum ut aliquando publicum in Ecclesia cultum obtineant, nihil est.

Joanna, filia Alfonsi Quinti Lusitanæ Regis, Virgo sanctissima, in Conventu monialium Jesu oppidi de Anecito, admirabili vitæ puritate et amore Sponsi resplenduit, quam Dominus quoque multis miraculis decoravit. Ejus Acta magno volumine manuscripto sincerissima fide consignata servantur. Ita indiculus post Martyrologium Ordinis Prædicatorum Romæ excusum, in quo pag. 99 et 100 indicantur Sorores Beatæ Ordinis S. P. Dominici. Sancte mortua dicitur anno mccccxc die xii Maji, ad quam refertur in Hagiologio Lusitano Georgii Cardosi, ubi longo ordine citat Auctores, qui de ejus Vita scripserunt : inter quas primo loco citatur Mater Catharina Penheira contemporanea, a qua scripta Vita conservatur MS. in dicto conventu. At Vitam typis vulgavit Nicolaus Dias Lusitanus Dominicanus anno 1585, Hieronymus Roman Lucroniensis Augustianus anno 1595. Joannes Lopez 3 par. Historiæ Ordinis S. Dominici lib. 3 cap. 53 et 11 sequentibus a pag. 320 ad 341. Ludovicus dos Aagos in horto Lusitano Sanctarum et Illustrium feminarum num. 107 a pag. 286 ad 306. Antonius Vasconcellus de Regibus Lusitanæ, Anacephalæxi 17 a pag. 237 ad 262, et mortuam asserit pridie Idus seu xiv Maji, eumque sequitur Abrahamus Bzovius ad annum 1490, cum Arturo in Gynecæo sancto. At die xiii Maji mortuam tradunt Joannes de Rechac de S. Maria par. 2 capitibus 12, a pag. 25 ad pag. 66. Hilarion de Coste in Elogiis Reginarum et illustrium Motronarum a pag. 334 ad 354. Omitto plures recensere, donec mittatur nobis prima illa, quam expectamus, Vita.

Cherubinus Surrenti a Turcis occisus anno 1556

Balthasar { in Florida occisi anno 1587

Petrus { cum titulo Beati referuntur ab Arturo in Martyrol.

Jacobus in territorio Firmano 13 seculo

Bernardinus Astensis 2 Generalis Capucinorum.

Antonius a S. Vincentio in Lusitania 16 seculo

Sebastianus a Casis in Hispania sub finem 16 seculo

Barbara Traveria Valentix in Hispania

Maria Gomes Hispana cum dicta Barbara refertur a Laherio.

S. Germerius, Episcopus Tolosanus, dicitur a Catello in Languedocia pag. 836 colit hoc die. Verum in Breviario Tolosano refertur xvi Maji.

B. Guido Cortonensis, Sacerdos Ordinis Minorum, ab aliquibus hoc die traditur mortuus. Verum ex concessione Gregorii XIII festum ejus celebratur in tota diocesi Cortonensi die, quo alii obiisse tradunt, xii Junii

S. Liborii, Episcopi Cenomanensis in Gallia Translatio aliqua reliquiarum Ameriam, indicata est a Bollandi in Vita illius seorsim edita, et iterum dicitur

xxiii Julii

S. Boni

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 35 **

- S. Boni Martyris translatio corporis, Roma Ulyssiponem, ad conventum SS. Trinitatis, facta anno 1658, indicatur in *Hogiologio Lusitano Cardosi*, tradentis illum esse S. Bonum Presbyterum ac Martyrem relatum 1 Augusti.
- S. Hippolyti Martyris Translatio corporis, Roma Suessionem ad ecclesiam S. Medardi, et inde Parisios ad Ecclesiam S. Dionysii, notatur in *Martyrologio Gallicano Saussagi*, et tunc cessasse tempestatem vastæ mortalitatis indicatur in *MS. Reginæ Sueciæ*.
Dies ejus natalis est xiii Augusti.
- S. Euthalia Martyr, inscripta *Menaxis Græcorum*, et apud *Cytheræum*. Iterum cum illustri encomio, quod et Latini sequuntur, xxii Augusti.
- S. Nonnosi Confessoris inventio corporis inserta est *Additionibus scriptis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum*. Videtur esse S. Nonnosus Abbas in monte Soracte, in *Martyrol. Rom.* relatus ii Septembris.
- S. Guido Confessor in Anderlechte Brabantiae prope *Bruzellas*, memoratur a *Greveno et Canisio*. Colitur xii Septembris.
- S. Mauritii exceptio Reliquiarum inscripta est *Martyrologio Turonensi*, et in *Breviario Monasterii-majoris* sub annum 1534 excuso præscribuntur octo priores *Lectiones de Subventionem S. Martini*, et quatuor aliz de S. Mauritio. In *Breviario Turonensi* anni 1612 totum Officium fit de S. Mauritio tam hac die quam etiam die xxii Septembris.
- S. Andronici { Dormitio. Græci in *Menaxis* et apud
S. Athanasiae { *Cytheræum*. Coluntur in *Martyrologio Romano* ix Octobris.
- S. Antonina et sex Sociæ, Virgines et Martyres Ursulanæ, coluntur *Coloniz in Ecclesia S. Joannis Baptistæ*: de quibus ogendum erit ad *Vitam S. Ursulæ*. xxi Octobris.
- S. Theodoretus, Presbyter Antiochenus, refertur a *Græcis in Menaxis* et apud *Maximum Cytheræum*. Est is sub *Juliano Apostota* passus, et alius sæpius Theodorus dicitur, coliturque potissimum xxiii Octobris.
- S. Severini, Episcopi Coloniensis, ordinatio inscripta est *Martyrologio Coloniz et Lubecæ* sub annum 1490 excuso: item *Germanico Canisii*, et *Auctario Gre-*

veni ad *Usuardum*, ac *Fastis Agrippinensibus Gelenii*. De ea *Ordinatione* agi poterit ad xxiii Octobris.

- S. Anastasiæ festum, quod Mottæ in Sicilia solenni ritu quôtannis agebatur 12 Maji Scipio Caracciolus Catanensis Episcopus in primam post festum Pentecostes Dominicam per annua reverticula transtulit celebrandum, scriptis litteris Catanæ 13 Martii 1525, ne solenniis D. Philippi Agyrensis esset impedimento. Ita *Joan. Bapt. de Grossis* in sua *Catana sacra* §. 66. non addens cujus Anastasiæ; pleniorẽ proinde lucem optamus, si est a vulgo notis diversa, pro die xxviii Octobris, vel *Romanæ Martyris Natali* xxv Decembris. quando de illu etiam agi poterit, nec non de altera, cujus reliquiæ, juxta *Rocchum Pyrrhum* in *Notitia Ecclesiæ Syracusanæ*, dono *Principis Buterensis* servantur *Buterii* apud *Benedictinas*, colunturque xii Octobris.
- Lugæthus*, filius *Ængussii*, indicatur in *MS. Tam-lachtensi*, Est *Lugadius* filius *Ængussii* Regis *Munoniæ*, sed is refertur ad ii Novembris.
- Ysanus* Abbas, discipulus S. *Iltuti* in *Britannia*, cum titulo Sancti indicatur in *Kalendario quodam MS. Sanctorum Ordinis Benedictini*, potissimum desumpto ex *Trithemio*: qui libro 3 de *Viris illustribus* dicti Ordinis cop. 40, de *Isano* agit, nullo assignato obitus aut venerationis die. Quare nisi alius occurrat cum certa venerationis designatione, poterit de eo agi, cum S. *Iltuto* sive *Eltuto*, die vi Novembris.
- S. Martini, Episcopi Turonensis, solenne Officium celebratur sub titulo subventionis in *Turonensi Breviario et Majoris Monasterii*, de quo ad ejus *primarium festum* agendum. xi Novembris.
- B. Werrius, Prior *Alnensis*, Ordinis *Cisterciensis*, in *Kalendario* sub annum 1617 excuso, item apud *Henriquez et Chalemotum*. In *Vita MS.* dicitur obiisse iv Nonas Decembris; et quam nos habemus Nonis: aliis xviii Kal. Januarii id est ii aut v aut xv Decemb.
- B. Adalsendis Virgo, filia S. *Rictrudis*, occasione matris, quæ hac die colitur, memoratur a *Ferrario* et aliis. At proprium diem habet xxiv Decembris.

VIDE APP.
TOM VII MAJ
NOT. 36 "

NOT. 1
VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 38 "

VIDE UT SUPRA
NOT. 37 "

DE SANCTIS MARTYRIBUS

NEREO ET ACHILLEO EUNUCHIS, FLAVIA DOMITILLA, EUPHROSYNA ET THEODORA,

G.H.

VIRGINIBUS ROMANIS, TERRACINÆ IN LATIO.

Eusebius Pamphili lib. 3 *Ecclesiasticæ historiæ* cap. 17 asserit, Domitianum Imperatorem, Neronianæ impietatis, bellicæ et odii adversus Deum fuisse successorem, et secundum qui persecutionem in Christianos concitavit. Relata dein cap. 18 S. Joannis Evangelistæ in insulam *Pathmum* ablegatione, ista addit: Porro his ipsis temporibus doctrina fidei nostræ tantopere florebat ut scriptores etiam a nostra religione alienissimi, et persecutionem et martyria nostrorum monumentis suis tradere non dubitarint. Qui quidem etiam tempus ipsum persecutionis accurate notarunt. Scribunt enim anno Principatus Domitiani quinto decimo Flaviam Domitillam, Flavii Clementis, ejus qui tunc temporis Romæ Consul fuit, ex sorore neptem, una cum aliis plurimis ob confessionem Christi in insulam Pontiam fuisse deportatam. Hæc ibi.

Unus ex his scriptoribus videtur indicari a S. Hieronymo, in *Chronico Eusebiano*, his verbis: Scribit Brutius, plurimos Christianorum sub Domitiano fecisse martyrium, inter quos et Flaviam Domitillam, Flavii Clementis Consulis ex sorore neptem, in insulam Pontiam relegatam, quia se Christianam esse testata sit. Fuerunt Brutii apud Romanos celebres: ex quibus Brutius Præsens cum Imperatore Antonino Pio Consulatum gessit anno cxxxix, et dein cum Antonio Rufina anno ccliii. Iterum, nisi alius et fors hujus filius, Brutius Præsens Consul fuit anno cclxxx cum *Quintilio Gordiano*. Præterea in antiquis inscriptionibus memorantur L. Brutius Celer et L. Brutius Primitivus. Arbitramur autem inter horum majores fuisse Brutium, qui exilium S. Flaviæ Domitillæ, cum hæc fors adhuc viveret in Pontia insula, descripsit, neque recurrendum esse ad Erucium

et nominatum a Brutio:

SUB FIN.
SEC. I.

Exilium S. Domitillæ scriptum ab ethnicis scriptoribus.

A Erucium sive Erycium, uti Cæsar Baronius aut Erycius Puteanus voluerunt corrigere.

Acta horum
Sanctorum
mox Græce
scripta et
Latine red-
dita,

eduntur ex
optimæ fidel
MSS.

2 Floruerunt primo, imo et secundo Christi seculo varii rerum Christianarum scriptores, qui cum plerisque Hagiographis sua amnia Græco sermone exararunt. Ipse etiam S. Clemens Papa (qui sacrum Virginitatis velum S. Flavie Domitillæ consanguineæ suæ imposuit) nomine Ecclesiæ Romanæ epistolam Græce ad Ecclesiam Corinthiorum scripsit. Quo etiam modo Acta S. Flavie Domitillæ, et SS. Nerei et Achillei eunuchorum aliquis Græco sermone contexit, quæ alius, uti in Prologo testatur, de Græco transtulit in Latinum. Hæc Acta optimæ fidei scripta edidit Surius, sed dictione plerumque in gratiam lectoris nonnihil expolita: quam nos damus stylo genuino, ex pervetustis et optimæ fidei membranis codicibus, videlicet Trevirensi monasterii S. Maximini, Windbergensi Ordinis Præmonstratensis in Bavaria, Andomarensi Ecclesiæ Cathedralis, duplici Ultrojectino S. Pauli et S. Salvatoris, triplici Reginæ Surciæ numero 13, 81 et 482, Rubæ Vallis prope Brucellas Canonicorum Regularium, et Bodecensi in Westphalia eorundem Canonicorum, quodque potissimum astinamus, ex duplici eoque valde egregio codice nostro, quorum alter ab octingentis annis apparet exaratus, alter in magno folio continuatur in variis voluminibus usque ad finem anni. Extant eadem in monasterio S. Huberti apud Arduennates, in monasterio Capuano Sanctimonialium S. Joannis, et in bibliothecis Romanis Lateranensi, Vaticana, Vallicellensi. Nec plures codices annotare lubuit.

Alia Acta
Terracinæ
legi soluta,

cum oratione
de Patribus
istius Eccle-
siæ,

3 Alia Acta invenimus multo breviora, quæ in Ecclesia Terracinensi (nam ibidem horum Martyrum quinque in titulo prepositi, passi sunt) solebant ad Matutinum in Lectiones distributæ recitari, et servantur Romæ in Archivio S. Mariæ Majoris, indeque descripta in bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii in tomo littera F signato. Sunt ea elegantia ac fluido ducta stylo, sed nullam habere possunt ab antiquitate commendationem: quare etsi ea transcribi curaverimus, non putavimus tamen hic esse danda: digna est tamen ne omittatur, addita sub finem Oratio seu Collecta, qua utitur Ecclesia Cathedralis civitatis Terracinæ in diebus feriatis totius anni et in festis semiduplicibus ac simplicibus: et est hujusmodi. Aure tuæ pietatis, piissime Deus, precibus nostris accommoda, et tuam misericordiam, quam pro reatibus nostris non meremur, Sanctorum tuorum Cæsarii, Juliani, Felicis, Eusebii, Eleutherii atque Silvianiani, Ansiæ, Silvie, Rufinæ, Domitillæ, Euphrosynæ atque Theodoræ, quorum patrocinio confidimus, meritis consequamur. Per Dominum nostrum etc. Ex his, qui primo loco ponitur, Cæsarius Diaconus sepelivit corpora SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ ultimo loco relatorum, et ipse postea Terracinæ cum Juliano Presbytero martyrio coronatus est Kalendis Novembris. Horum duorum corpora sepeliverunt Felix Presbyter et Eusebius, et ipsi pro Christi nomine capite plexi Nonis Novembris. Eleutherius videtur esse Episcopus urbis Ecanæ, nunc Trujæ dictæ in Apulia, sed Romæ cum matre Anthia, hic Ansia, sub Hadriano Imperatore passus xviii Aprilis, ad quem diem Acta elucidavimus. Non æque facile nobis est indicare quid sentiendum de reliquis tribus Silvianiano, Silvia, et Rufina. Fuerunt SS. Sulpitius et Servilianus, adhuc ethnici, desponsati SS. Euphrosynæ et Theodoræ, et ob cæcæ et mutæ a S. Domitilla sanatos, Terracinæ ad fidem Christi conversi, et sub Aniano Urbis Præfecto decollati. An ergo loco Silvianiani legendum Servilianus? Verum tunc quomodo non adisset socius in conversione et martyrio Sulpitius? Demum Rufina et Secunda sorores sub Valeriano et Gulliena passæ sunt Romæ x Julii. An ergo Secunda foret, quæ in oratione Silvia dicitur? Sunt autem et Silvia mater

S. Gregorii Magni, et Silvia Virgo et Martyr Braxiana. Sed hæc relinquuntur Terracinensibus excutienda, nobis sufficiunt ista relata, ut Acta ista secunda ostendantur fuisse a Terracinensibus in pretio habita, et in officio Ecclesiastico recitata.

4 Edidimus ad diem x Martii Acta B. Andreæ Abbatiss Vallumbrosani in Hetruria, cui adjunximus § 3 Vitam Joannis Eremitæ Cellarum anno MCCCXXXI defuncti, in qua dicitur hic Vitam S. Domitillæ, neptis Domitiani Imperatoris, non incondita et tumultuaria oratione et sermone in composito, ut quidam; verum Latino et summa dignitate ornato, cum omnibus, quæ ad officia Ecclesiastica pertinent, edidisse. Verum an sit ista Vita de qua egimus, nos latet: potius arbitramur illam aliquot seculis citius fuisse compositam. Illustrem quoque mentionem S. Flavie Domitillæ facit S. Hieronymus in Vita S. Paulæ viduæ; quam nos edidimus ad xxvi Januarii, in qua num. 6 ista leguntur: Delata est Paula cum filia Eustochio ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondam feminarum sub Domitiano Principe, pro confessione nominis Christiani, Flavie Domitillæ nobilitavit exilium: vidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alii Hierosolimam et sancta loca videre cupiebat. Hæc ibi. Est autem Pontia insula a littore et urbe Terracina dissita triginta duobus millibus passuum; sive, ut Strabo loquitur, ducentis et quinquaginta stadiis.

5 Dies natalis, qua martyrium complerunt SS. Flavia Domitilla, Euphrosyna et Theodora, non indicatur in Actis antiquis; censetur tamen esse vii Maji, ad quam ista habet Usuardus: Nonis Maji. Apud Terracinam Campaniæ urbem natalis B. Domitillæ Virginis et Martyris, quæ cum esset Flavii Clementis Consul ex sorore neptis, et a S. Clemente velamine sacro consecrata, persecutione Domitiani cum aliis plurimis in insulam Pontiam exilio deportata, longum inibi martyrium duxit. Novissime doctrina ac miraculis cum convertisset plurimos ad fidem Domini, incenso cubiculo a quodam Judice, in quo simul cum suis Convirginibus, Euphrosyna videlicet et Theodora clausa morabatur, cursum gloriosi martyrii sui consummavit. Plura ex Actis addiderunt Ado et Notkerus, quos secutus auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, et passim alii recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo sub finem additur, celebrari etiam una cum sanctis Martyribus Nereo et Achille die duodecima Maji: quo die sub ritu semiduplici in hodierno Breviario horum festum agitur, et illa recitatur Oratio: Semper nos, Domine, Martyrum tuorum Nerei, Achillei, Domitillæ atque Pancratii foveat, quæsumus, beata solennitas, et tuo dignos reddat obsequio. Præterea in secundo Nocturno lectio quarta recitatur de SS. Nereo et Achilleo, quinta de S. Flavia Domitilla, et sexta de S. Pancratio, sub Diocletiani et Maximiani tyrannide passio: cujus Acta infra damus. Dicitur autem xii Maji celebris est memoria SS. Nerei et Achillei etiam inscripta antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, et genuino Martyrologio Bedæ ac Martyrologio Rabani, sed absque elogio: quod edidit Usuardus hujusmodi. iv Idus Maji Romæ via Ardeatina, natalis sanctorum Martyrum Nerei et Achillei fratrum: qui primo apud insulam Pontiam longum duxerunt exilium, et postmodum a quodam Judice verberibus gravissimis sunt attractati. Deinde cum eculeis et flammis compellerentur ad immolandum, et dicerent se a B. Petro Apostolo baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Hæc Usuardus, quibus ista addit Ado: Quorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis Domitillæ: quæ etiam naviculæ imposita adduxit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit via Ardeatina.

D
AUCTORE G. H.

Alia S.
Domitillæ
Vita scripta
a Joanne
Eremita Cel-
larum:

illius mentio
in Vita S.
Paulæ.

Cultus sacer
SS. Domitil-
læ, Euphrosy-
næ et Theo-
doræ 7 Maji,

c. 12 Maji

quo cæsi SS.
Nereus et
Achilleus.

A Ardeatina, a muro Urbis milliario uno et semis. AUCTORE G. II. *Similia habent Notherus et alii recentiores cum magna approbatione Actorum tom S. Domitillæ et sociarum, quam SS. Nerei et Achillei.*

Cæmeterium SS. Nerei et Achillei,
Ecclesia Romæ,
eorum et S. Domitillæ corpora
6 Inter Pontifices Romanos floruit sexto seculo S. Joannes I, anno dxxvi defunctus, ejus Acta illustramus ad diem xxvii Maji, et in iis ista leguntur uti et in antiquis Breviariis Romanis : Illic Papa Joannes perfecit cæmeterium beatorum Martyrum Nerei et Achillei via Ardeatina. At loco perfecit legitur apud Anastasium Bibliothecarium, fecit : in codice MS. Thuano et Freheriano altera refecit, in MS. Mazari-niano restauravit. Verum ut annotavit Baronius ad hunc xii Maji, fuit vetus Romæ titulus nomine horum Martyrum, cujus habetur mentio in registro S. Gregorii Papæ lib. 4 epist. 44, ubi idem Gregorius habuit homiliam xxviii in Evangelia. Erant ibi sepulta eorundem Martyrum corpora simulque Flavie Domitillæ, quibus alludit cum ait : Sancti isti, ad quorum tumbam consistimus, florentem mundum mentis despectu calcarunt etc. Quæ tria sacra corpora hoc ipso anno, quo hæc denovo eudimus, mxcvii, quinto Idus Maji, ex Diaconia S. Hadriani, quo sub

B Gregorio Nono translata fuerant, ac demum sub Sixto V ab Augustino Cardinale Cusano, ejusdem Ecclesiæ tunc Diacono Cardinale, altari majore a se magnificentius extructo, decentius collocata ; nos restituto titulo, S. D. N. Clemente Octavo concedente, in suum pristinum locum celebri pompa reduximus, una cum eorum capitibus, thecis auratis inclusis. Hæc Casus Baronius, a dicto Clemente Papa anno mxcvi Cardinalis titulo SS. Nerei et Achillei creatus : cujus liberalitate inquit Paulus Aringhus lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 18, dignissima eximie Virginis ac sociorum Martyrum capita argento inclusa, quod eorundem imaginem exhibet, in nostra B. Mariæ et S. Gregorii in Vallicella ecclesia, scilicet Patrum Congregationis Oratorii, trophæorum instar perhonorifice asservantur. Historiam originalem translationis cum Bullis Clementis VIII infra damus.

7 Non desunt interim Ecclesiæ quæ gloriantur patrocínio horum Sanctorum, eo quod habeant eorum sacras Reliquias. Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad diem vii Maji ista tradit : Lemovicis in monasterio S. Augustini, susceptio Reliquiarum sanctissimæ Christi Virginis et Martyris Flavie Domitillæ, ex Terracina civitate in Campania Romana : ubi postquam longum duxisset martirium, quod multos doctrina et miraculis ad Christi fidem converteret, jussu Judicis incenso cubiculo, ubi cum suis Virginibus Euphrosyna et Theodora morabatur, cursum gloriosi martyrii consummavit. Hujus sacra pignora Lemovicis in dicti cænobii sacrario reverenter condita, signis et miraculis perpetim coruscant. Hæc ibi, ex auctoritate Gaufridi Prioris Vosiensis in chronica a Roberto Rege ad annum mclxxxiv deducta, edita tom. 2 Bibliothecæ Labbanæ, ubi cap. 15 agitur de Sanctis in Episcopatu preclarioribus, et hæc verba leguntur : Urbem nostram, Lemovicensem post diœcesim repetamus, et in monasterio S. Augustini B. Asclepium Præsulem (colitur hic xxiii Decembris) post Virginem et Martyrem Flaviam veneremur : quæ cum esset Flavii Clementis Consul ex sorore neptis, persecutione Domitiani flammis exusta triumphat. Meminit dicti Lemovicensis monasterii Thomas de Herrera, tomo 2 Alphabeti Augustiniani pag. 36, Infra autem capite ultimo describitur conversio ad fidem et martirium SS. Sulpitii et Serviliani, quorum Acta illustravimus ad diem xx Aprilis, et adjunximus traditionem Elwacensium, asserentium sacra corpora dictorum Martyrum, gratia et auxilio Adriani I Pontificis, ab Hariolpho et Edolpho Episcopis Lingnonensibus, et Ecclesiæ suæ

C fundatoribus, ad eam delata fuisse. Præterea, uti anno mxcxxxix ad nos scripsit Christophorus Strebonus noster, in eadem Elvacensi ecclesia quiescunt Domitilla, Euphrosyna et Theodora Virgines et Martyres, secundariæ Patronæ, celebranturque sub duplici secundæ classis sine octava. Quarum reliquæ a D. Hariolpho et Fratre ipsius Erlolpho Lingonum Episcopis, Elvacum in Ecclesiam collegiatam S. Viti, cujus ipsi fundatores extiterunt, translatae traduntur, ubi etiamnum pia veneratione coluntur. Ita ex Lectionibus ibidem ad Mututinium recitari solitis Strebonus.
8 At Lupus de Morales in libello de Inventione reliquiarum SS. Sergii et Bacchi, Marcelli et Apulei, cap. 8, inter alia scribit ista : Apud oppidum Garray, olim Namantiam, conduntur et coluntur ipsana sanctorum Martyrum Nerei, Achillei et Pancratii : ad quorum tumulos devota peregrinatione universi illius regionis accolæ oblationibus et solennibus supplicationibus conflunt. Hæc illo citato Tamayus Salazar in suo Martyrologio Hispanico, addens, eorum, ut ipse refert Lupus, tam antiquam esse ananthesim, ut hominum memoriam excedat. Hinc arrepta licentia excogitandi et in Pseudo-Chronico Juliani num. 292 ista scribendi : S. Marcellus induxit in Hispanias memoriam sanctorum Martyrum Nerei et Achillei, Romæ passorum sub Lanitio Rufo Consulari, Martiali nimis amico, ad quem multa scripsit. Hæc ibi. At passi sunt Terracinæ, ac traditi Memmio Rufo, aut certe Minucio Rufo. Hinc infert Tamayus, has Reliquias in Hispanias advexisse S. Eugenium I Toletanum Episcopum, quem Marcellum Marci Consulis filium, de quo infra in Actis, audacter fingunt.
9 Ughellus tomo 8 Italiæ sacræ recenset Episcopos Ariani oppidi, a metropoli sua Benevento xv m. r. distantis, ubi, inquit, credunt tenere capita SS. Nerei, Achillei, Domitillæ et Pancratii. et Fabius Barberius in Catalogo Episcoporum Atini, Neopoli anno 1635 excuso ; nulla SS. Domitillæ et Pancratii facta mentione, ista scribit pag. 51. SS. Nerei et Achillei capita summo cultu hac nostra ætate conservantur in Thesauria ejusdem majoris Ecclesiæ, cum quamplurimis aliorum Sanctorum Reliquiis. In Bertiniana quoque apud Audomarenses ecclesia asservari, magnas partes corporum Nerei et Achillei Martyrum, testatur Rayssius in Hierogazophylacio Belgica pag. 101, qui allato testimonio tradit Duaci, in ecclesia collegiata S. Petri, positas fuisse sacras Reliquias SS. Nerei, Achillei et Pancratii anno mccccxl. Ima SS. Domitillæ, Nerei et Achillei Reliquias esse Bononiæ testatur Masinus, Colonix Gelenius, Venetiis in ecclesia S. Zachariæ Bucelinus, et alibi alii.

D in Hispania SS. Nerei et Achillei,

E Ariani horum capita : NOT. 2 ET APP. TOM. VII MAJI NOT. 39**

alibi aliz reliquie
F VIOE UT SUPRA NOT. 40**

ACTA MARTYRII

Ex plurimis pervetustis MSS.

PROLOGUS.

Nisi studia Catholicorum securitatis suæ somno a quiescerent, nulla posset ratione impietas hæreseos limites invadere pietatis, ad b evigilandum nos stimulis suis exulcerans. Et tamen c segni quadam evigilantia ac fastidiosa cura d strenuis et sollicitis obviantes, negligimus agnos, quos pro certo de ovili amittimus, luporum morsibus devorandos. Unde juxta eorum sollicitudinem qui ante nos fuerunt orthodoxorum, provinciæ nostræ martyria aliquanta colligens de Græco transtuli in Latinum : dans exemplum hoc diversarum provinciarum studiosis, ut sicut nos in nostra, ita illi in suis provinciis transferant consummata martyria : ut populi excolentes et venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Jesu Christi

ejusdem et SS. Euphrosinæ et Theodoræ Etwangi.

A Christi passos agnoscunt, sciant quo studio belli, *e* victoriarum triumphos portantes, ad Regem ovantes atque lætantes pervenire mernerunt.

ANNOTATA.

a *Surius*, torperent. *at MSS. omnia cum Mombritio* quiescerent.

b *MS. Windbergense* ad invigilandum, *MS. Reginæ cum Mombritio* ad evangelizandum, *et ubique præponitur sed, quod expunxi ut redundans, et pro exulcerant scripsi, exulcerans.*

c *Ita MS. Ultrajectinum, MS. Windbergense* vigilantia, *aliud MS. segnes.*

d *MS. Windb. seculi et solitudinibus Aliud MS. curavimus, et solicitis obviantes; intelligo autem strenuos et solictos dici hæreticos, quibus Catholicici sequitur obvient se cis apponendo.*

e *MS. S. Maximini, victoriam triumphi. Aliqua MSS. victoriam triumphosque.*

CAPUT I.

B *Matrimonii incommoda et virginitatis pulchritudo, S. Domitillæ proposita a SS. Nereo et Achilleo.*

Primum itaque ad ædificationem omnium, quorum est studium placendi Deo, sumamus Domitillam nobilissimam Virginem, *a* neptem Domitiani Imperatoris. Hæc habuit Nereum et Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus et sanctissimus Apostolus Dei Petrus lucratus fuerat Christo. Hi dum viderent dominam suam gemmis ornari, et purpureis vestibus atque auro textis indui, dixerunt ei: Quanto studio ornaris in corpore, ut *b* filium Consulis Aurelianum, hominem mortalem, maritum accipias. Si tanto studio ornabaris in anima, filium Dei, immortalem Regem, poteris adipisci sponsum; qui etiam teipsam æternam faceret, et numquam tibi neque ornamentis tuis neque gaudiis tuis finem permetteret et terminum evenire. Respondit eis Domitilla, et dixit: Quæ potest esse melior caritas, quam habere virum; suscipere filios, per quos posteritas *c* dulcissima possit propagari; et tam generis dignitatem, quam memoriam nominis non delere? Postremo quam asperum est delectationes ipsas contemnere, et vitæ ipsius suavitate non perfrui, et quasi qui non sit natus in hac luce, quæcumque sunt corpori dulcia non amare?

C *3* Ad hæc Nerens respondit et dixit: Tu delectationes unius puncti vides, et quæ sequuntur per annum totum pericula non vides. Primo enim cum te ab integritate, quæ et tecum nata est, separaveris; perditio nomine virginis, mulier nuncupaberis: et quæ numquam ingenuitati tuæ dominari passa es nec parentes; patieris dominum tui corporis extraneum hominem, qui te quasi vilissimo abutatur imperio, ut nullius tibi confabulatio sine litis periculo vel discrimine *d* cedat: non affines, non nutrices, non vernaculi tecum nutriti, erunt tibi affabiles: periclitabitur sermo, periclitabitur aspectus, periclitabitur auditus, et quidquid simpliciter egeris malis suspicionibus coarctabitur. Respondit Domitilla et ait: Scio matrem meam passam patrem meum zelotypum, et in hac injuria per longa tempora difatigatam, num quidnam et ego talem habebo? Achilleus dixit: Omnes sponsi, antequam sponsas suas accipiant, humiles se et mansuetissimos fingunt: postea vero quales se celaverint produnt; et, si luxuriosi fuerint, ancillas diligunt, easque, dominas suas contemnentes et pro nihilo habentes, superba iracundiæ intentione defendunt; et

has non tantum verbis, at etiam verberibus ulciscuntur: et cum injuriosus sermo a pia matre dictus *D* vix sufferri potuerit, pugni interdum, durissimis ictibus juncti calcium ingeruntur. *EX MSS.*

4 Sed esto, quod neque luxuriosus sit, neque zelotypus, sed potius probetur lenis et blandus; videamus nunc quæ pro certo mulierem incommoda *et ob ærumnas prægnantium,* subsequantur. Conceptum enim in utero pondus die noctuque portabit invita: quo pondere efficitur ægra, tumens, pallida, vix suis pedibus incedere prævalens; ciborum utilium perferens fastidia, cibis noxiis dilectatur: nonnumquam etiam sinus ipse interior aut abundantia sanguinis inflammatur, aut humoris nimietate algescit; aut siccitatis macie constringitur, aut pinguedine coarctatur: ex quibus causis intra uteri secreta concepto fœtu morbi nascuntur, ex quibus solent debiles nasci, curvi et claudi. Plerumque etiam in ortu suo positi, ab *e* itineris rectitudine versantur: et non solum mulierum oculis feminea earum occulta manifestantur, *et parturientium,* sed etiam virorum ignotorum pro arte medicinæ nudantur, ita ut soleant artibus preferri membra concepti, qui matrem suam antequam *f* nascatur interficit, cum ipse prius incipiat occidi quam nasci. Solet etiam surdus atque mutus, aut plenus vulneribus, aut etiam cum dæmonio præcreari, ut prius quærere exorcistam necesse sit quam nutricem.

5 Respondens quoque Nereus dixit: O quam beata est virginitas sancta, quæ ab his omnibus est *laudatur virginitas,* necessitatibus aliena, et est Deo amabilis, et omnibus Angelis cara: quam qui habet, similis est Deo; qui autem non habet similitudinem Dei, ideo non habet, quoniam integritatem perdidit et corruptionem invenit: cujus quidem reatum mulier per pœnitentiam evadere potest, ipsam vero integritatem recuperare jam non potest. Heu! quantæ dementiæ et velle se subdere libidini alienæ! Heu! quam nimis inconsiderationis est, ut quæ poterat, cum gaudio et laudibus hominum et Angelorum, integritatis expectare præmium et coronam perpetuam; cum planctu pœnitentiam pro ipsa pollutione necesse habebit quærere, ut queat ad indulgentiam pervenire! Omnis namque sanctitas, cum per aliquam voluntatem aut necessitatem amissa fuerit, ad statum suum per pœnitentiam et ad suam gloriam revocari potest: sola virginitas ad statum penitus revocari non potest. Reatus autem ejus per lacrymas pœnitentiæ expelli potest, ipsa vero integritas, ut diximus, penitus revocari non potest, ita ut ad statum pristinæ sanctitatis attingat. Omnia ergo *F* perdita recuperari possunt, sola virginitas perdita recuperari non potest. Neque enim per pœnitentiam suam mulier, cum ad indulgentiam facti sui pervenerit, poterit etiam ad hoc adjungere, ut virgo fiat, cum semel amiserit integritatem cum qua nata est.

6 Satis amica Deo, Patri, Filio, et Spiritui sancto familiaris probatur esse virginitas. Nam sicut *virtutumque prima et martyrio proxima,* Reginæ persona omnium et nobilium et illustrium matronarum antefertur; ita et virginitas omnium virtutum dignitatem excedit: ita ut secundum locum post Martyres teneat, et sit inter virtutes ceteras prima. Serviunt enim illi universæ virtutes, et quasi Augustæ cubiculariæ snæ, ita obediunt imperiis suis. Blanditur ei fides, amplectitur eam spes, osculatur eam caritas; et omnes quæ adstant in conspectu Regis cœlorum, patientia, perseverantia, constantia, contemptus mundi, vigilantia, hospitalitas, misericordia, sollicitudo, scientia, veritas, probitas, tolerantia; omnes istæ, quæ sunt memoratæ, et quæ non sunt memoratæ virtutes famulantur ei. Inter frondes Paradisi et vitæ æternæ immarcescibiles flores, inter nemora Angelorum et præta *g* umbrosa et sanctis odoribus exhalantia: ubi vita æterna naribus

SS. Nereus et Achilleus dissuadent S. Domitillæ nuptias.

exaggerando incommoda matrimonii:

ob maritorum zelotypiam.

et luxuriam,

EX MSS
h
et in calo
coronanda.

A ribus h assumitur, ubi aer ipsi habet odoramenti virtutem, ut qui cum naribus suis assumpserit, ultra tristis esse non possit, ultra nulla in eum possit dominationem exercere infirmitas, nullus dolor, nulla tristitia; sed semper erit gaudens, semper exultans anima, et semper de vitæ suæ perpetuitate secura.

ANNOTATA.

a Neptis ut alibi saepe pro consanguinea sumitur. Nam, ut infra num. 9. Plautilla mater ejus fuit soror Clementis Consulis. Hic vero a Suetoniolib. 8. cap. 15 dicitur patruelis Domitiani Imperatoris.

b Aurelianus hic dicitur in Lectionibus Breviarii Romani filius Aurelii Fulvi: qui sub Domitiano Consulatum gessit anno quinto et nono supra octogesimum.

c Aliqua MSS. dilectissima, out dulcisona.

d MS. H'indberg. credatur. MS. Bodec. concedatur.

e MS. S. Moximini a tenore recto.

f Alias, nanciscatur.

g MS. Andom. Ambrosia consita.

B h Alibi, percipitur.

CAPUT II.

Ulteriora ad Virginitatem incitamenta, veli sacri susceptio.

Ad hæc Achilleus dixit: Hæc quæ frater meus commemorat parva sunt; et quasi de fluvio immenso unum sextarium sumit, atque immerso sinu tenet, ipsius autem aquæ mesuram colligere computando non prævalet: ita et vitæ illius quæ futura sunt gaudia et delicias nullus sermo explicare sufficiat, nulla cogitatio invenire, nulla disputatio comprehendere. Volo autem et hoc non intermittere, quod etiam hic in isto seculo virginitas non perdet ingenuitatem suam, non timet virilem audaciam, non est subjecta homini corruptori qui coinquinat mundam, designat signatam, frangit integram, captivat liberam; et ingenuam a Deo factam, et ipsi Deo et omnibus Sanctis caram, libidini suæ facit violenter ancillam. Post hæc intra parietes domesticos quasi in privato carcere continet clausam, salutaris non sinit, videri etiam a suis parentibus prohibet, nutritores et nutrices et affines quasi hostes a consolatione et confabulatione excludit, nec ipsa infantum alloquia libere patitur, dum timet per eos agnosci a parentibus suas quas exercet in muliere injurias. Et hæc sunt quæ habuerat in virgine falsissima blandimenta: Mentior, si numquam est factum, et non magis minora satis memoraverim mala, quam solet exercere virilis superbia, agente Angelo Dei sancto, virginitatis patrono, eo quod hanc a se excludi permisit, cum qua nata est et lactata, cum qua a cunabulis et risit et flevit; hanc integritatem permisit projicere prædio suo, quam nascendo a Creatore suo suscepit; et locum ejus fecit inimicam corruptionem invadere, cum ejicitur inde integritas, quæ semper ibi ex quo nata est mansit, et introducit corruptio, quæ numquam ibi ex quo vivere cæpit, accessit. Et quoniam diximus Patronum habere sanctam virginitatem Angelum Domini, qui mulierem factam objurgat et increpat; faciamus vocem ejus rationabiliter objurgantis.

8 Dic mihi, o homo, in quo te læsit virginitas, ut illam a te projicias, et in locum ejus inimicam admittas? Quando de utero matris tuæ existi tecum nata est, tecum lactata; tecum fuit semper, et a tuo consortio non recessit; tecum flevit fletus infantiae, tecum inter blandimenta et nutrimenta la-

ctata est, tecum cibata, tecum potata: cum tædio corporis tui tecum tædiata est, cum angustiis infirmitatum tuarum tecum angustata est: tecum cum vigilares vigilavit, tecum cum dormires dormivit, cum surgente surrexit, cum stante stetit, cum sedente sedit: cum vestiteris vestita est, cum ornatu ornata est, cum esuriens esurit, cum epulante epulata est; tecum litteras didicit, tecum grammatico magisterio erudita, tecum oratoris imbuta facundia, tecum Christi corpore refecta, tecum facta catechumena, tecum baptizata est, tecum Christi sanguine est consecrata: simul tecum venit ad nuptias Christi et Ecclesiae, ubi thalamus ejus gemmis virtutum instructus in ornamenta mundarum mentium quotidie pulchrescit, de quarum nuptiis quotidie innumerabilis nascitur multitudo, in tantum ut pater sit nascentium Christus, et mater filiorum Ecclesiae; tamen thalamus non læditur, quia pater Christus sponsus esse non cessat, et Ecclesia sponsa esse non desinit. Semper enim Christus et sponsus et pater est, semper Ecclesia et sponsa et mater est, quæ parere non desinit, et virgo immaculata esse non cessat. In amplexu enim Christi ampliatur potius integritas quam fugatur, et in partu Ecclesiae crescit potius virginitas quam decrescit. Hujus ornamenta vario gemmarum splendore coruscant, ab hujus ore procedunt melliflua legis eloquia et perpetua virginibus blandimenta. O felix et sancta virginitas! Quæ adhuc inter homines peccatores in terra posita, his tam magnis lætitiis frueris: quales putas inter Angelos post hæc habitura erit in cœlis, quam carissimam eris Angelis? quam melior istis labentibus regnis, quam ornatior omnibus pretiosissimis gemmis? Omni hora habes tecum juvenem pulcherrimum Christum, Dei Omnipotentis filium, diadematum decore, auricomum, splendidum et fulgentem, corusco cœli potius micantem lumine. Nani cum sol ejus servus probetur et famulus, quanta potest esse pulchritudo domini, cum tanta pulchritudo sit servi? Hic semper tecum erit, o sancta virginitas, tecum inter omnes Sanctos in blandimentis æternis et spiritualibus perseverat, tecum semper inter Angelos lætus exultat. Elige nunc, quem velis: an istum qui æternus est cum æternis deliciis; an hominem moriturum, cujus simul sunt cum eo et ipsæ deliciae periturae.

9 Hæc et his similia persequentibus Nereo et Achilleo, Domitilla Virgo prudentissima dixit: Utinam ad me olim hæc Dei scientia pervenisset, et numquam ego nomen sponsi suscepissem, et potuissem sine labore titulum sanctitatis hunc assumere; et sicut baptizata idolorum culturam deserui, sic instructa carnale hoc commercium contempsissem. Nunc autem quomodo vobis Deus aperuit os ad lucranda animam meam; ita ipsum credo quod aperiat vobis consilium suum, ut possit per vos hoc quod pro ejus amore cupimus adimpleri. Tunc Nereus et Achilleus perrexerunt ad a S. Clementem Episcopum, et dixerunt ei: Licet b gloria tua tota in Domino nostro Jesu Christo sit posita, et non de humana, sed de divina dignitate glorieris; scimus tamen c Clementem Consulem patris tui fuisse germanum: Hujus soror d Plantilla nos in famulos comparavit, et tunc quando a Domino Petro Apostolo verbum vitæ audiens credidit et baptizata est, et nos simul secum et cum filia Domitilla sancto baptismo consecravimus. Eodem anno Dominus Petrus Apostolus ad coronam martyrii properavit ad Christum, et Plautilla corpus terrenum deseruit. Domitilla vero filia ejus cum Aureliano illustrem haberet sponsum, a nostra parvitate didicit sermonem, quem nos ex ore Apostoli didicimus: quia virgo, quæ propter amorem Domini in virginitate perseveraverit,

ejusque delicias in Christo explicans:

E

Inculcatur
durities ma-
ritorum,

et Angelus
qui virginitatis
patronus est,

17
quibus S.
Domitilla
ad illam in-
citatam,

a
b
a S. Clemente
ad id invitato,

inducitur
eam laudans

A raverit, Christum mereatur habere sponsum, cum quo in æternis deliciis et gloriis perseveret perpetuis. Hæc et his similia audiens a nobis cupit nunc virginitatis suæ votum manibus tuis velamento sacrari. Quibus Clemens Episcopus ait : Tempus est, ut video, in quo et mea, et vestra, et ipsius vocatio hac occasione ad martyrii palmam attingat, sed quia præceptum Domini nostri Jesu est, ut non timeamus eos qui occidunt corpus, contemnamus hominem mortalem, et Principi vitæ æternæ totis viribus obtemperare nitamur. Tunc sanctus Clemens veniens ad Domitillam, consecravat eam.

ANNOTATA.

a Colitur S. Clemens Papa 23 Novemb. Multa de tempore Sedis attigimus in Tractatu de Antiquis Pontificibus Romanis ante tomum 1 Aprilis.

b Identur hæc satis congruere illorum sententiæ, qui censent S. Clementem abdicato Pontificatu, diu quasi privatam vixisse, uti loco citato deduximus.

c T. Flavius Clemens Consulatum gessit anno 95, sed mox a Consulatu interemptus jussu Domitiani traditur a Suctonio, idque ob fidem factum fuisse passim creditur. Ejus uxor etiam Flavia Domitilla ob eandem causam exul vixit in insula Pontatario, nunc S. Mariæ dicta in mari Tyrrheno in sinu Puteolano, octo milliaribus ab insula Pontia. Non ideo tamen cum Ericio Puteano hanc mulierem conjugatam cum sanctissima Virgine Flavia Domitilla eandem facimus : imo habemus litteros Joannis Jacobi Chiffletii, quibus indicat sibi scriptum a dicto Puteano, quod hanc suam sententiam voluerit aliquo publico scripto revocare : FLAVIA certe, cujus nomen in Sarde Chiffletiana expressum cernitur, circum curul puellare atque innuptum nec nisi suis capillis ornatum, ante illam Puteani commentatiunculam, omnino ut virgo repræsentatur; et potest nostra hæc Sancta esse, qualem sibi habuit Aurchianus ejus sponsus, ut proci solebant dilectarum sibi virginum curare vultus, etiam gemmis insculptos : DIVA autem DOMITILLA AUGUSTA, cujus fortunæ cusus argentens nummus, ab Archiepiscopo Patrano exhibitus Puteano, nupto capite spectatur, utpote Vespasiani Imperatoris uxor : alius nummus æreus ex Huberto Goltzio, quem MEMORIÆ DOMITILLÆ DIVI VESP. F. S. P. Q. R. id est Vespasiani filiæ Senatus Populusque Romanus endi fecit, ut habet facies circum speciosissimam bigam, a duabus mulis protractam, et PP. IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. P. M. TR. P. III. IMP. C. V. COS. X. ut habet facies altera, circum S. C. quo Senatusconsultum notatur, indicaturque ex hoc cusus nummus, Patri patriæ, Imperatori Cæsari Domitiano Augusto, Germanico, Pontifici Maximo, anno ejus Tribunitiæ potestatis III, Imperii V, Consulatus X : hic, inquam nummus, neque Sanctam nostram spectat, neque illius matrem : neutra enim Vespasiani filia Domitiani soror fingi potest sine teste. Præterea omnino rationi repugnat, ut cum eas Domitianus relegavit in insulas, alterutrinus earum obita ibi morte memoriam consecrare æterno ad posteros monumento præsumpsisset Senatus Populusque. Unum igitur solum probant nummi isti, scilicet Domitillæ nomen fuisse in Cæsarea tum familia frequens, in honorem ejus quæ Vespasiani uxor fuit : cujus filia sub fratris Imperio innupta potuit obisse, sed non potest censei obisse Christiana, ipso, quem dixi mortuæ habitum, honore obstante.

d Est Plautilla, femina Consularis, mater B. Flavie Domitillæ inscripta Martyrologio Romano ad diem 20 Maji.

CAPUT III.

Exilium in Pontiana insula. Certamen cum discipulis Simonis Magi : de hoc exquisitum judicium Marcelli cujusdam Romani.

Et quia longum est per ordinem singula perscribere, quæ mala sponsus ejus Aurelianos exercuit circa Domitillam furiis plenus : hic articulum ad rerum exitum transferamus. Impetravit Domitiano Principe ut, si sacrificare contemneret, Pontianæ insulæ subiret exilium : in quo exilio se extorquere posse arbitrabatur, ut a proposito perseverantiæ animum sanctæ Virginis revocaret. Igitur cum esset in Pontiana insula exiliata, simulque ibi essent cum ea Nereus et Achilleus, erant ibi exiliati duo malefici, discipuli Simonis : unus ex eis vocabatur Furius, alius Priscus. Hi ergo duo omnem pene insulam fallendo magicis signis, fecerant Simonem magum pro Dei filio venerari et credi ; Petrum vero inimicum sine causa fuisse. Cumque obsisterent eis Nereus et Achilleus, essetque copiosa multitudo quæ eos defenderet, dixerunt populis Nereus et Achilleus : a Marcellum nostis, Marci Præfecti Urbis filium ? Responderunt : Quis hunc nesciat ? Dicunt eis Nereus et Achilleus : Hujus testimonium admittitis de Simone et Petro ? Responderunt, Valde stultus est, qui tali personæ non credit. Qui respondentes dixerunt : Præstate ergo salutem vestram, et quousque litteras nostras accipiat et rescribat nobis, tam de beato Petro Apostolo quam etiam de Simone Mago, tollite vos a doctrina eorum : facta autem epistola nostra, eligite unum ex vobis qui ad eum deferat, quam nos in conspectu vestro cupimus recitari : ut dum ille scripserit, in vestro conspectu nihilominus recitetur. Placuit autem omnibus hoc dictum, et cum litteris Sanctorum Nerei et Achillei suam hominem direxerunt.

11 Textus autem epistolarum iste est : Nereus et Achilleus, servi Jesu Christi, fratri et condiscipulo Marcello salutem æternam. In ergastulo Pontianæ insulæ exiliati, propter nomen Domini nostri Jesu Christi, gaudemus : sed gaudium nostrum fatigant Furius et Priscus, discipuli Simonis, qui pro magicis artibus hic exiliati sunt. Asserunt enim quod innocens fuerit Simon, et Apostolus Petrus sine causa execratus sit eum. Cumque diceremus omnibus, ut nemo eis crederet ; asseruimus idoneam et illustrem fidei tuæ personam, quæ possit suis eos informare scriptis, quæ et qualis fuerit vita ejus. Quoniam cum fueris ejus discipulus, universas ejus agnoveris actiones : quæ petimus ut ea scribere non moreris, ut possint innocentes ab eorum fallaciis liberari. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum. Finiunt scripta Nerei et Achillei. Incipit rescriptum Marcelli.

12 Marcellus servus Christi sanctis Confessoribus Nereo et Achilleo : Lectis litteris vestris gaudium repletus, cognovi enim esse vos constantes et fide et opere, et solcite pro veritate pugnare. Et quoniam memorastis objectum vobis hoc quod Simon innocens fuerit, retexam ex parte aliqua vitam ejus, ut ex paucis cuncta cognoscantur. Ego enim cum ejus essem discipulus, malignum et b infantici-

dam et maleficum illum exfactorem agnoscens, deserui eum, et adbæsi Domino meo S. Petro Apostolo. Quem cum Simon magum diceret, et populum Romanum in ejus odium excitaret ; subito in loco, in quo Petrum Simon arguebat, transibat vidua cum ingenti populo clamosisque vocibus et luctu, efferens unicum filium suum. Tunc ait Petrus ad populum, qui credebat Simoni : Accedite ad feretrum, et de-

Exules in Pontiana insula cum S. Domitilla

ad refellendos sequaces Simonis magi,

E

a

mittunt epistolam a Marcello;

F

Respondet hic,

b
se a Simone defecisse ad S. Petrum

EX MSS.
cum puer
mortuus, ab
illo solum
esset motus,

A ponite illum qui mortuus ducitur : et qui eum suscitaverit, hujus vera fides esse credatur. Quod cum feci set populus, dixit Simon : Modo, si eum suscitavero, interficietis Petrum? Responditque omnis turba : Vivum eum incendemus. Tunc Simon invocatis omnibus dæmoniis, ministerio eorum cœpit agere, ut moveretur corpus. Quod populi videntes cœperunt clamare in laudem Simonis et in perniciem Petri. Tunc Petrus, vix impetrato silentio, ait ad populum : Si vivit, loquatur, ambulet, accipiat cibum, revertatur ad domum suam. Quod si hoc non fecerit a Simone sciatis vos falli. Ad hæc populus una voce clamabat dicens : Si hoc non fecerit Simon, pœnam quam Petro posuit ipse patiatur. Simon vero fingens se iratum, fugam petebat. Populus vero tenuit eum cum ingenti exprobratione, et custodiebat eum. Tunc Petrus, expandens manus suas ad cœlum, dixit : Domine Jesu Christe, qui nobis discipulis dixisti : Ite in nomine meo et dæmonia ejicite, infirmos curate, et mortuos suscite : excita puerum istum : ut omnis hæc turba cognoscat, quia tu es Deus, et non est alius præter te, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas in secula seculorum. Amen. Exsurgens autem puer adorabat Petrum, dicens : Vidi Dominum Jesum Christum, jubentem Angelis et dicentem : Ad petitionem amici mei Petri, restituatur orphanus viduæ matri suæ. Tunc omnis populus una voce clamabat : Unus est quem prædicat Petrus. Simon vero transfiguravit se in caput caninam, et cœpit fugere. Populus autem tenuit eum : et dum vellent eum in ignem mittere, misit se Petrus in medium, et liberavit eum dicens : Magister noster hoc nos docuit, ut pro malis bona reddamus.

sed a S. Petro
vere resuscitatus:

Simon, autem
liberatus ne
in ignem pro-
jiceretur,

aut a cane
quem addu-
xerat

occideretur :

C Canis autem nullum ejus contingere potuit membrum, sed vestimenta ita morsibus attraxerat, ut nulla pars ejus corporis tecta remaneret. Populus autem omnis, et præcipue pueri, simul cum cane post eum tamdiu cucurrerunt, quamdiu illum cum ululatu quasi lupum extra muros civitatis ejicerent.

quem postea
sub Nerone
vicit Petrus,

et cum S.
Pau-
lo mar-
tyrio est co-
ronatus

14 Post hæc autem, opprobrium hujus pudoris non ferens, per annum unum nusquam comparuit. Postea vero invenit, qui eum Neroni Cæsari insinuaret : sicque factum est, ut homo malignus malignum, imo pejorem se suis amicitiiis copularet. Post hæc etiam apparuit Dominus Apostolo Petro, per visionem dicens : Simon et Nero, pleni dæmonibus, adversus te cogitant : noli timere, quia tecum ego sum, et dabo tibi servi mei Apostoli Pauli solatium, qui cras Romam ingreditur : cum quo post septem menses simul habebitis contra Simonem bellum, et postquam ejeceritis et viceritis eum, et deposueritis eum in infernum, simul ad me venietis ambo victores. Quod et factum est. Nam altera die venit Paulus. Quo autem ordine se viderunt et post septem menses conflictum habuerunt cum Simone, quoniam

hic fuistis et vidistis oculis vestris, et superfluum habui vos docere quod nostis, cum S. Linus Græco sermone omnem id textum passionis eorum ad Ecclesias orientales scripsit.

c
d

ANNOTATA.

a Ito etiam Marcellus, Marci Præfecti Urbis filius, appellatur in *Historia Passionis S. Petri Apostoli*, quæ perperam S. Lino Pontifici tribuitur. Hic etiam Marcellus ab Ludovico Jacob a S. Carolo in *Bibliotheca Pontificia*, Presbyter Sanctus et Martyr appellatur. At, quod minus tolerandum est, ab aliquibus Hispanis dicitur idem esse qui Eugenius Episcopus Toletanus, uti ex pseudochronicis Deatri et Juliani Petri assumpsit Tamayus Salazar ad diem xv Novembris, quo S. Eugenius est inscriptus *Martyrologio Romano*, ac tum poterit, si tamen id foret pretium operæ, fusius refelli.

b MS. Winberg. nefandum.

c Extant interim aliqua Acta S. Petri sub nomine S. Marcelli vulgata anno 1531 a Frederico Nausea, inter *Rhapsodias Anonymi Philolethi Eusebiani* in vitas, miracula passionesque Apostolorum. Sunt eadem iterum an. 1668 excusa a Joanne Maria Florentinio ante *Martyrologium Hieronymianum* in *Indiculo Apostolorum* a pag. 103 cum ejusdem Florentinii *Notationibus*. Habemus eadem ex pluribus MSS. et hoc ubique est exordium : Cum venisset Paulus Romam, conveniunt ad eum omnes Judæi. Verum multa nobis ibi displicent, quo minus arbitremur a Marcello scripta, licet etiam sub finem nomen ejus adscriptum reperiatur.

E

d In *Breviario Romano* jussu Pii edito ad diem 23 Septembris dicitur Linus scripsisse res gestas B. Petri, et ea maxime quæ ab illo acta sunt contra Simonem magom : quæ non sunt illa, quæ sub Lini nomine edita sunt a Jacobo Fabio Stapulensi aliisque, et inserta sunt *Bibliothecis Patrum*. Alia sub nomine Lini Acta reperimus in variis MSS. et in iis sunt gesta contra Simonem Magum : de quibus erit agendi locus 29 Junii ad natalem SS. Petri et Pauli, Aliqua attigimus in *Tractatu præliminari* ad tomum 1 Aprilis, de *Sammis Pontificibus*, in Lino.

CAPUT IV.

Acta vitæ et obitus S. Petronillæ, ac martyrii SS. Feliculæ et Nicomedis Presbyteri.

De a Petronilla vero filia Domini mei Petri Apostoli, quis ejus exitus fuerit, quia interrogastis, sollicite breviterque intimabo. Petronillam itaque bene nostis, voluntate Petri paralyticam factam : nam recolo interfuisse vos, cum apud ipsum plurimi discipuli ejus reficeremus, et contigit ut Titus diceret Apostolo : Cum universi a te salventur infirmi, quare Petronillam paralyticam jacere permittis? Apostolus ait : Sic expedit ei. Sed ne existimetur impossibilitas ejus incolumitatis meis sermonibus excusari, ait ad eam : Surge, Petronilla, et ministra nobis. Et statim surrexit sana. Ministerio autem expleto jussit eam redire ad grabatum. At ubi in timore Dei cœpit esse perfecta, non solum ipsa salvata est, verum etiam plurimis recuperavit in melius suis orationibus sanitatem. Et quoniam nimis speciosa erat, venit ad eam Flaccus Comes cum militibus, ut eam sibi uxorem assumeret. Cui Petronilla ait : Ad puellam inermem cum militibus armatis venisti : si uxorem me habere vis, fac matronas et virgines honestas ad me post tres dies venire, ut cum ipsis veniam ad domum tuam. Factum est autem ut trium dierum acceptum spatium Virgo sanctis jejuniis et orationibus occuparetur, habens secum sanctam Virginem b Feliculam collactaneam suam, in Dei timore perfectam.

a
S. Petronilla
F

a S. Petro
sanatur :

a Flacco Co-
mite in
uxorem,

b

Tertio

A Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes Presbyter, celebravit mysteria Christi. Virgo autem sacratissima, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum, emisit spiritum. Factumque est, ut omnis turba matronarum et virginum, quæ fuerant a Flacco adductæ, exequias funeris sanctæ Virginis celebrarent.

*S. Felicula
neque nubere
Flacco neque
diis sacrificare
consentiens,*

*post dierum
14 inediam*

*in eculeo sus-
penditur :*

*proicitur in
cloacam :*

*S. Nicomedes
ob ejus corpus
sepultum*

*plumbatis
casus otit,
d*

e

16 Flaccus autem vertens animum, dixit ad Feliculam; Unum tibi elige e duobus, aut esto uxor mea, aut diis sacrificā. Cui S. Felicula respondit: Nec uxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam Vicario, et fecit eam in tenebroso claudi cubiculo, sine cibo per septem dies, in quo dicebant ei uxores custodum; Quare vis mala morte mori? Accipe virum nobilem, divitem, juvenem, elegantem, Comitem et amicum Imperatoris. Audiens hæc Felicula, nullum sermonis objiciebat omnino responsum, nisi hoc: Virgo Christi sum, et præter ipsum nullum omnino accipio. Ejecta autem post septem dies, ducta est ad virgines Vestæ, et ibi per alteros septem dies sine cibo permansit. Nulla enim ratione potuerunt eam ad hoc adducere, ut de earum manibus cibum acciperet. Post hæc levata in eculeo clamabat, dicens: Modo cœpi videre amatorem meum Christum, in quo amor meus fixus est. Dicebant autem omnes ad eam, et ipsi qui torquebant eam: Nega te Christianam esse, et dimitteris. Felicula autem clamabat: Ego non nego amatorem meum, qui propter me felle cibatus, aceto potatus, spinis coronatus, et cruci affixus est. Post hæc deposita et præcipitata est in cloacam.

17 Sanctus autem Nicomedes Presbyter in speculis positus occulte levavit corpus, et pernoctanter in *c* bioto perduxit ad cassellam suam, septimo millario ab Urbe Roma via Ardeatina, et ibi eam sepelivit: in quo loco fructificant orationes ejus usque in hodiernum diem. Pervenit autem ad Flaccum hoc fecisse Nicomedem Presbyterum, et fecit eum teneri et duci ad sacrificandum. Qui cum diceret; Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti qui regnat in cœlis, non his diis qui in templis quasi in carceribus clausi custodiuntur. Cum hæc et multa talia diceret, plumbatis diutissime cæsus migravit ad Dominum. *d* Corpus vero ejus in Tiberim præcipitatum est. Clericus vero ejusdem Presbyteri, nomine et opere Justus, collegit corpus ejus, et posuit in bioto suo, et duxit ad *e* horticellum suum juxta muros via Nomentana, et illic sepelivit illud: in quo orantes Dominum, consequuntur quæ postulant interventu Martyris ejus, qui passus est pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Explicunt scripta Marcelli, missa ad Nereum et Achilleum. Incipiunt rescripta de passione eorum.

ANNOTATA

a S. Petronilla colitur 31 Maji, ad quem diem omnia exacte explicantur: sed vel Sanctorum epistola supra proposita non habetur integra, vel alias illi de Petronilla quæsierunt, quia de ea nullum ibi verbum, vel denique diversa hæc est epistola a priori, respondens alteri epistolæ Martyrum, nunc non extanti.

b Martyr effecta S. Felicula creditur et colitur 13 Junii.

c Birotum, vehiculum duarum rotarum, pro quo in MSS. Birote, hyrote et pyrode etiam legitur.

d Dies natalis S. Nicomedis est 15 Septembris. De hoc et Felicula consule quæ de tempore martyrii diximus ad Vitam S. Petronillæ.

e MSS. plerumque osticellum: pro quo credidi legendum horticellum.

CAPUT V.

Acta martyrii SS. Nerei et Achillei item SS. Eutychetis, Victorini et Maronis.

Eutyches, Victorinus et Maro, servi Domini nostri Jesu Christi Marcello. Sicut venerunt litteræ tuæ ad sanctos Nereum et Achillem, jam transierant triginta dies, quod pervenerant ad coronam. Flavia enim Domitilla Virgo illustrissima, immo Christianissima, cum isti sui eunuchi docuissent eam credere Christo, et ipsi suam virginitatem servare; Aurelianus sponsus ejus contemptus ab ea, fecit eam Christianitatis titulo in hanc insulam religari. Ipse vero Aurelianus veniens huc, cœpit Nerei et Achillei animum attentare, putans se per ipsos Virginis animum commovere. Sancti vero execrantes dona ejus, et magis Domitillæ fidem corroborantes, ideo verberibus ab eo gravissimis attractati sunt; atque ad Terracinum depositi, a Memmio Rufo sunt traditi Consulari. A quo cum eculeo et flammis compellerentur ad immolandum idolis, et dicerent se a B. Petro Apostolo baptizatos nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Quorum corpora rapuit *b* Auspicius, discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis Domitillæ: qui etiam naviculæ imponens adduxit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit, in via Ardeatina, a muro Urbis milliario uno semis, juxta sepulcrum in quo sepulta fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia. Hæc nos ipso Auspicio referente cognovimus, qui eorum corpora et rapuit et sepelivit. Erit caritatis tuæ sollicite circa nos agere, et aliquem ad nos talem dirigere, qui et nos de tua et de nostra sospitate faciat letiores. Dies natalis eorum quarto Idus Majas.

*SS. Nereus
et Achilleus*

*Aureliani
jussu cæsi,*

*Terracinæ
capite ple-
ctuntur,
a*

*b
E
et sepeliuntur
ab Auspicio
discipulo.*

19 Accepto hoc scripto, Marcellus germanum suum misit ad insulam: qui fuit cum his Confessoribus Christi per annum, postea vero ad Marcellum reversus hæc retulit. Cum Aurelianus post martyrium Nerei et Achillei ageret, ut ad Domitillæ possit pervenire consensuro; dictum est illi a quodam, quod majorem haberet caritatem, cum Eutychete et Victorino et Marone, quam habuerat cum eunuchis suis Nereo et Achilleo, qui eam docuerant Christo credere. Unde factum est ut a Principe *c* Nerva peteret eos sibi donari, si sacrificare veluissent. Qui cum viriliter agerent *d* Eutyches, Victorinus et Maro, atque minas Aureliani penitus non curarent, deposuit eos de insula, et quasi servos per sua prædia singulos divisit, Eutychen in sexto decimo ab urbe, via Nomentana; Victorinum vero in sexagesimo, Maronem vero in centesimo trigesimo, in eadem Salaria via: jussitque eos in terram fodere per totum diem, ad vesperum vero *e* cantabrum manducare. Sed Deus omnipotens dedit eis gratiam in locis peregrinis. Nam Eutyches Conductoris loci filiam a diabolo liberavit; Victorinus autem Vicedominum loci paralyticum, per tres annos de lecto non surgentem, fecit orando incolumem. Maro vero morbo hydropsis laborantem Procuratorem civitatis Septempedæ liberavit.

*SS. Eutyches
Victorinus
et Maro,*

c

d

*in agros rele-
gati ab Au-
reliano,
F*

e

*clarent mi-
raculis :*

*factique
Presbyteri,
occiduntur :*

*Eutyches
dum cæsus,*

sum

20 Interea facientes sermonem ad populum docuerunt multos Christo credere, et facti Presbyteri populum credentium ampliavere. Tunc diabolus replevit ira mentem Aureliani, et misit qui vario genere pœnarum interficeret eos. Nam Eutychen in media via diu cædi jussit, quamdiu spiritum exharet: ejus corpus rapuit populus Christianorum, et cum honore magno sepulto, in Christi nomine super eum basilicam fabricavit. Victorinum vero apud eum locum, qui Cotilias appellatur, ubi putentes aquæ emanant et sulphureæ, in ipsis capite deorsum

A sum per horas tres teneri jussit et iterum suspendi. Hoc per triduum pro nomine Christi passus Victorinus migravit ad Dominum. Jussit autem Aurelianus corpus ejus non sepeliri. Et cum una die apud *f* Cotylas jacuisset, venerunt, *g* Amiternenses populi Christiani et rapuerunt eum, et in suum territorium transtulerunt atque ibi sepelierunt. Maronem vero misso amico suo, nomine Turgio, jussit duci et saxi ingentis pondere opprimi. Unde factum est, ut immanissimam petram, quam vix ad trochleam septuaginta homines pensare potuissent, super humeros ejus ponerent. Ipse autem S. Maro quasi leves paleas portavit eam per duo milliaria sanus, et in eo loco posuit, in quo orare consueverat. Et hoc factum omnis provinciæ populus admiratus, credidit Christo, et baptizatus est. Consularis autem, accepta ab Aureliano potestate, interfecit eum. Populi autem excavaverunt petram quam humeris portaverat, et ibi sepelierunt eum, et ecclesiam Christi fabricaverunt, in nomine ejus : in qua præstantur beneficia Domini, ad gloriam nominis sui usque in hodiernum diem. *h*

EX MSS.

f
*g**Victorinus
super aquas
sulfureas
suspensus,**Maro post
ingentem pe-
tram porta-
tam,**interfectus.**h*

ANNOTATA.

B

a In hodierno Martyrologio Romano M. Minucius Rufus dicitur, scilicet qui Consul fuerat cum Domitiano Imperatore XIV, anno 88.

b Primus Episcopus Aptæ Juliæ est S. Auspicius, et creditur ibi esse is de quo hic agitur, et colitur 2 Augusti.

c Nerva successit Domitiano, occiso 18 Septembris anni 96.

d Columitur 15 Aprilis, ad quem diem horum Acta illustromus.

e Cantabra, signa quædam militaria fuisse Romanis ex Minutio et Tertulliano est notum : quid ni similiter Cantabrum dixerint panem, non siligineum, quem solum urbs Romana etiam hodie novit ex pura farina ; sed furfuribus, ut a mola venit, adhuc commista factum, cujus in militia et costris usus fuerit ? panem secundarium seu militarem vocare etiam posses.

f Cotylæ in Sobinis, prope urbem Reate, trans Velinum flumen, unde ad tria circiter milliaria Cutilias aquas ponit Kircherus in chorographico Sabinæ antiquo-modernæ tabula, quam vide in ejus Latio illustrato. Potentes hujusmodi aquas etiam invenimus transivimusque inter Sirmonetam et Privernum, dum Cassinum proficisceremur.

C *g* Veteris Amiterni ruinas, decimo a Cotyliis milliario removet idem Kircherus.

h MS. Windberg, sicut initio hujus capituli interseuerat titulum, Passio SS. Eutychetis Victorini et Maronis, ita hoc loco interpolatur per alium titulum sic, Explicit de passionibus Eutychetis, Victorini et Maronis ; incipit Domitillæ Euphrosynæ et Theodoræ Virginum et Sulpitii ac Serviliani : quæ forma Sylloges martyriolis egregie respondet proposito Interpretis per prologum indicato, referentis partim antiqua de iis monumenta, in epistolis expressa, partim res ut erant suo tempore notæ, ut cum meminit ecclesiarum Sanctis erectarum etc. certe non existimo meram hic haberi interpretationem ex Græco.

CAPUT VI

Martyrium SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ Virginum : item Sulpitii et Serviliani.

Factum est autem, postquam omnes Dei Sanctos tulit a solatio Domitillæ Aurelianus, dixit ad Sulpitium et Servilianum, *a* juvenes illustres viros : Scio quia conlactaneas Domitillæ habetis sponsas, id est,

Euphrosynam et Theodoram virgines sapientissimas. Cum ergo Domitillam deponi fecero de insula ad Campaniam, istæ ad illam visitandi gratia vadant, et suasionem suam revocent ad gratiam meam animum ejus. Cum ergo deposita esset Domitilla de insula Pontiana ad Terracinam, et venissent ad eam Euphrosyna et Theodora, invicem habuerunt gaudium magnum. Interea ad convivium dum venissent, prandentibus illis Domitilla jejuniis et orationibus vacabat. Tunc dixerunt ei conlactaneæ ejus : Modo quia nos prandemus et maritos accipimus, non possumus colere Deum tuum. Dicit eis Domitilla : Cum habeatis vos sponsores nobiles viros, quid faceretis si vellent vos ab amore eorum aliquæ ignobiles revocare *b* suppressæque personæ, ut ipsi vos maritas acciperent ? Respondentes dixerunt : Avertat hoc Deus a mentibus nostris. Quibus Domitilla ait : Ita et a mea mente, quia magnum sponsum habeo, filium Dei, qui de cælo descendit, et promisit virginitatem diligentibus se, earum sponsum esse, quæ propter amorem ejus custodirent virginitatem, et dare eis vitam æternam : ita ut post exitum animarum earum introducat eas in thalamum æternum in cælis, et faciat eas gaudere cum Angelis, et inter flores aromatum in medio paradisi semper gratulari et sine fine in convivii epulari. Cum hæc promitteret filius Dei, et nullus ei vellet credere, cœpit cæcos illuminare, leprosos mundare, omnes infirmitates curare, etiam mortuos suscitare ; sicque factum est ut se verum Deum ostenderet et doceret, et omnes in eum crederent.

22 Dicit ei Theodora : Fratrem habeo juvenem, quem nosti Herodem : hic ante istum annum oculorum cæcitatem incurrit : si verum dicis, in Dei tui nomine salva eum. Dicit etiam et Euphrosyna : Tu fratrem Romæ reliquisti cæcum ; ego autem hic habeo filiolum nutricis meæ, quæ in ægitudine muta facta est, auditum quidem integrum habet, sed vox et sermo fugerunt ab ea. Et hæc dicens, fecit eam in ejus adhiberi conspectum. Tunc Domitilla prosternens se in oratione, diutissime flevit : exurgens autem expandit manus ad cælum, et dixit : Domine Jesu Christe, qui dixisti : Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi ; ostende verum esse testimonium meum. Et cum hæc dixisset, fecit signum Crucis super os mutæ, et dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi loquere. Et statim emisit vocem magnam dicens, Verus Deus tuus, Domitilla, et omnia vera sunt quæ de tuo ore protulisti. Tunc miserunt se ambæ ad pedes ejus, et credentes mysteriis Christi consecratæ sunt. Frater etiam Theodoræ adductus cæcus, Domitillæ precibus recepit lumen et mentis et corporis. Universi autem viri et mulieres, qui Pagani ex Urbe venerant, sive servi sive ingenui, videntes hæc crediderunt Christo, et baptizati sunt. Et facta est domus, in qua manebat, quasi ecclesia.

23 Factum est autem, et venit Aurelianus cum duobus sponso, ipse tertius cum tribus organariis, ut quasi uno die trium virginum nuptiæ fierent. Sulpitius autem et Servilianus videntes mutam loqui, et Herodem Theodoræ fratrem illuminatum ; audientes autem omnia quæ dicta et facta fuerant, crediderunt. Quos cum Aurelianus instanter hortaretur, ut una die simul acciperent sponso suas, Sulpitius et Servilianus prudentissimi homines dixerunt ei : Da honorem Deo, cujus virtute cæcum illuminatum conspiciamus, et mutam loquentem videmus. Aurelianus autem non curans de his quæ illi loquebantur ; fecit per potentiam suam includi in cubiculo Domitillam, ut securus faceret violentiam. Et positis organis, post cœnam, cœpit lætus saltare inter eos. Cui saltanti more solito nuptiarum, omnibus autem

D
*S. Domitilla
Terracinam
perducta,**Euphrosynam
et Theodoram
ad se missas,**b**instruit in
fide Chri-
stiana.***E***cumque muta
loquendum***F**
*cæco visum
impetrasset,**ipsas et om-
nes presentes
convertit.**credunt etiam
earum sponsi
Sulpitius et
Servilianus,**Aurelianus
saltans et
pirat.*

A autem deficientibus, ille incessanter tamdiu saltavit per duos dies et duas noctes, quamdiu corruens expiravit. Videntes autem quæ evenerant, omnes crediderunt.

illi capite
plectuntur,

24 Frater autem Aureliani, nomine Luxurius, petiit ab Imperatore Trajano, ut hos omnes ad sacrificandum compelleret: qui si non consentirent, pœnis eos quibus vellet interimeret. Unde factum est ut Sulpitium et Servilianum Præfecto Urbis Aniano traderet. Quos Præfectus confessos quod nuper facti essent Christiani, nolentes penitus ultra idolis immolare, decollare eos *b* præcepit. Quorum corpora Christiani posuerunt in prædio eorum Via Latina milliario secundo, in quo loco exuberat virtus eorum usque in præsentem diem.

Sanctæ tres
virgines
comburantur.

25 Posthæc Luxurius abiit ad Virgines Christi ad Terracinensium civitatem, et nolentes penitus idolis immolare, ablatis omnibus quæ habebant, in eodem cubiculo, in quo simul morabantur, clausit, et ignem imposuit. Altera namque die veniens sanctus Diaconus, nomine Cæsarius *c*, invenit corpora Virginum immacolata: in facies enim suas prostratæ, orantes Dominum, recesserunt. Quorum corpora sanctus Cæsarius in sarcophago novo simul condiens, in profundo terræ infodiens sepelivit.

ANNOTATA.

a Dies natalis SS. Sulpitii et Serviliani est 20 Aprilis, ad quem diem eorum Acta, translationes corporum, ac venerationem lector expositam reperiet.

b Supprimas personas, inferioris conditionis interpetor.

c S. Cæsarius Diaconus et cum eo Julianus Presbyter, agente eodem Luxurio, Terracinæ sacco inclusi in mare sunt præcipitati Kalendis Novembris, quando erunt illorum Acta illustranda.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Curante Cæsare Card. Baronio factæ.

Ex MSS. authenticis ecclesiæ Vallicellanæ.

Baronius
factus Car-
dinalis 1596

Vitam Cæsaris Baronii, ex Congregatione Oratorii S. R. E. Presbyteri Cardinalis, et Apostolicæ Sedis Bibliothecarii, atque Annalium Ecclesiasticorum scriptoris clarissimi, anno MDCLII Romanis vulgavit typis Hieronymus Barnabæus, ejusdem Congregationis Presbyter; quem deinde illius Præpositum dignissimum, nono post anno habuimus studiis nostris ita faventem, ut exiguas esse putemus gratias, quas ante 2 tonum Martii, verbis licet amplissimis, conati sumus reddere ipsi ac religiosissimo isti eruditissimorum Patrum cæui. Hic lib. 3 cap. 13 Vitæ prædictæ, ad propositam nobis materiam, sic loquitur: Vixit ille, Baronius scilicet, ad Cardinalatam assumptus fuerat, (quod a Clemente VIII factum anno Pontificatus v, Christi MDXCVI, Nonis Junii, Creatione secunda) cum titularem sibi ecclesiam SS. Nerei et Achillei a Pontifice petiit, atque eam quidem, cujus parietes vetustate collapsi, templi formam amiserant: eo scilicet animo, ut e vestigio instauraret. Re audita Pontifex obstupuit, et subridens ait: Tibi scilicet, tamquam omnium Cardinalium ditissimo, jure optimo debetur hic titulus, continuo enimvero restituendus. Denique roganti atque obsecranti, quod voluit, concessum est. Nec mora. Cæsar operi manum admovet, quodque magno animo inceperat, intra anni spatium feliciter absolvit. Cum autem illi per eos dies ad largiendum nihil suppeteret præter voluntatem, non dubitavit pro ea re pecuniam justo fœnore accipere, et ad septem aureorum millia, instaurandæ atque exor-

Titulum SS.
Nerei et
Achillei petiit
et impetrat,

mandæ ecclesiæ, liberaliter effudit. Id quod jam, antequam Cardinalis crearetur, meditatus fuerat, ac veluti animo præ sagierat. Cum enim aliquando septem præcipuas Urbis Ecclesias religionis causa obiret, aspiceretque antiquas templi ruinas, disiectos parietes, atque omnia prostrata et rudibus plena, Hæc, inquit ad socios, quo tandem Sanctorum Martyrum Nerei et Achillei templum antiquissimum redactum est. Hic S. Gregorius Magnus homiliam ad populum habuit. Hic priscis illis temporibus Titulus a majoribus erectus est et Fasciæ appellatus. Quid dicent hæretici, qui quotidie ad Urbem veniunt, et nos undique calumniantur? Tu scis, Domine, quid ego facturus essem, si animo suppeterent vires. Igitur cum primum sese obtulit occasio, (fuit autem nondum elapso mense) ecclesiam reficiendam coravit, ac prope a fundamentis excitatam ornavit, et perfecit. Hæc Barnabæus.

2 Proximum a restauratione tituli ecclesiæque fuit, ut utrique sui restitueretur celebritas, per annuæ Stationis instaurationem: quod rogante Baronio, per sequens Breve factum est. Clemens Papa VIII ad perpetuam rei memoriam. Cælestium Ecclesiæ munus dispensatores in terris, quamquam inmeriti, Divina disponente clementia constituti, illa sic dispensare studemus, ut Christi fideles illis affecti, ad pia et salutaria opera exercenda, magis excitentur; cum præsertim pia S. R. E. Cardinalium vota id exposcant, ac alias in Domino salubriter conspicimus expedire. Supplicationibus igitur dilecti filii nostri Cæsaris, titulo SS. Nerei et Achillei Presbyteri Card. Baronii nuncupati, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, ac de omnipotentis Dei miseria, et BB. Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, omnibus et singulis Christi fidelibus, qui ecclesiam SS. Nerei et Achillei, sitam e conspectu ecclesiæ S. Sixti, die quoniam eadem ecclesia S. Sixti, prope portam S. Sebastiani sita, Statio esse solet, visitaverint, et alia quæ pro consequendis Indulgentiis præd. Stationis adimplenda sunt adimpleverint, easdem Indulgentias præd. Stationis ecclesiæ S. Sixti, non privative quoad ipsam ecclesiam S. Sixti, sed cumulative, perpetuo concedimus: ita ut eodem die statio in eadem ecclesia SS. Nerei et Achillei pariter atque in ecclesia S. Sixti prædicta sit; et ita ab omnibus censeri, sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari ac defini debere; et irritum et inane quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus Regula nostra, de non concedendis Indulgentiis ad instar, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xxii Januarii, MDXCVII, Pontificatus nostri anno v. Obtinuit nihilominus usus in Missalibus, saltem hactenus excusis Antuerpiæ, ut solum notetur Statio ad S. Xystum (Hic est ejus nominis secundus et colitur vi Augusti) in Feria iv post Dominicam iii Quadragesimæ.

3 Huic gratiæ addita intra mensem est alia, per Breve ad ipsum Baronium in hæc verba directum. Dilecte fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem. Piis ac devotis tuis supplicationibus inclinati, Circumspectioni tuæ Reliquias SS. Nerei et Achillei ac Flaviæ Domitillæ, qui simul martyrium passi sunt, ex quibuscunque Urbis et extra illius maros Basilicis, ecclesiis, monasteriis quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, et piis locis in quibus reperiuntur,

D
AUCTORE D. P.

cujus restau-
rationem pri-
dem op'arat :

1;

codem petente,

Statio du-
mbrimissa
eodem resti-
tuitur 1597.

F

VIDE AP-
TOM. VI. MAI
Nof. 31**

eodem conce-
ditur foral-
tas requirendi
Reliquias
olim inde
ablatas,

A rrientur, libere extrahendi, et ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei, quæ Titulus tui Cardinalatus existit, transferendi licentiam et facultatem, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus et imperitumur. Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, et sub indignationis nostræ ac privationis vocis activæ et passivæ ac officiorum quæ obtinent, nec non aliis arbitrii nostri pœnis eo ipso incurrendis, dilectis filiis Præsentibus, Capitulis et Personis earundem basilicarum, ecclesiarum, monasteriorum et piorum locorum Superioribus seu Commendatariis respective, ut dictas sanctas Reliquias, apud eos existentes, Circumspectioni tuæ libere ac omni mora, tergiversatione, exceptione, vel excusatione sublata, tradant, consignent; ac tradi et consignari cum effectu curent et faciant.

et alias insuper
acquirendi :

B Præterea eidem Circumspectioni tuæ, ut alias quascumque Sanctorum et Sanctarum Reliquias a Præsentibus, Capitulis, Personis et aliis quibuscumque prædictis tibi sponte dandas, ex ipsis Basilicis, ecclesiis, monasteriis et locis piis extrahere, et ad præd. ecclesiam SS. Nerei et Achillei transferri facere, libere et licete et absque aliquo conscientiæ scrupulo possis, auctoritate et tenore prædictis pariter concedimus et indulgemus. Non obstantibus etc.... Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die xiv Februarii mpxcvi. Pontificatus nostri anno vi, *ante dies scilicet quindecim inchoato. Quomodo autem facultate sibi data usus Baronius et quos Reliquias ex ecclesiis SS. Adriani, Sebastiani et Silvestri de capite extraxerit, sequenti continetur instrumento.*

qua usus 20
Febr. ex
Disconia S.
Adriani,

C In Dei nomine. Amen, Hoc publico instrumento cunctis ubique pateat et sit notum, quod anno a Nativitate Domini mpxcvi Indictione x die vero xx mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Clementis divina providentia Papæ VIII, anno ejus vi, in mei Notarii publici infrascripti, testiumque infrascriptorum ad hæc specialiter vocatorum, habitorum et rogatorum præsentia, præsens et personaliter existens Illustriss. et Reverendiss. D. Cæsar tit. SS. Nerei et Achillei S. R. E. Presbyter Cardinalis Baronius nuncupatus (cui nuper S. D. N. Clemens diu. Provid. Papa viii per suas in forma brevis desuper expeditas litteras, ut Reliquias SS. Nerei Achillei ac Flaviæ Domitillæ, ex quibuscumque.... extrahere, et ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei transferre licentiam et facultatem concessit) uti volens facultate sibi in eisdem litteris Apostolicis concessa, assumpto me Notario ad ecclesiam S. Adriani se contulit: quam ingressus, piisque ibi prius ad Deum effusis precibus, vocatis inde ad se Reverendis Patribus Fr. Ferdinando Suarez, Vicario generali Ordinis S. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum; Fr. Ricardo Bargas, Vicario ecclesiæ ejusdem S. Adriani, Fr. Marcello Leonis, Fr. Dominico Aragonensi, Fratribus ejusdem Ordinis in eadem ecclesia degentibus, prænaratas litteras Apostolicas originales, quas manibus tenebat, in medium exhibuit, ac mihi Notario eisdem Fratribus præsentandas tradidit....

recuperat
capita SS.
Nerei et
Achillei,

6 Quibus quidem litteris per me Notarium clara et intelligibili voce prælectis, eidemque Illustriss. et Reverendiss. D. Cardinali restitutis, illarum copia penes me retenta, prædicti RR. Fratres visis et auditis litteris præd. ea qua decuit reverentia, pluribus luminaribus accensis, aperta quadam capsula in sacrario existente, pluribus clavibus reclusa, eidem Ill. ac Rev. D. Cardinali ibidem adstanti, tria capita SS. Nerei scilicet, Achillei et Flaviæ Domitillæ, thecis ligneis auratis oclusa, cum inscriptione nominum eorumdem Martyrum, humiliter et reve-

renter consignarunt, asserentes in eisdem eorumdem beatorum Martyrum capita recondi. Et insuper idem R. Fr. Ricardus, etiam medio juramento, tacto pectore more Religiosorum, affirmavit eorumdem Beatorum Martyrum corpora ab Illustriss. ac Reverendiss. D. Augustino S. R. E. Cardinali Cusano de anno mclxxxix cum vetustis inscriptionibus in d. Ecclesia S. Adriani inventa, et sub altari majore ejusdem ecclesiæ præd. Cardinalis jussu collocata, eorumque capita dictis inauratis thecis recondi vidisse. Quæ quidem capita præd. Ill. ac Rev. D. Card. Baronius ad manus suas pie recepit, animo illa, juxta præinsertarum litterarum formam, ad ecclesiam præd. SS. Nerei et Achillei deferendi, ibique quam honorificentius et religiosius fieri poterit collocandi, ut ad divinum cultum ipsorumque sanctorum Martyrum memoriam retinendam, populo veneranda proponi possint. Actum Romæ in ipsa S. Adriani ecclesia, pie ad præmissa omnia etiam interveniente Illustriss. ac Reverendiss. D. Francisco Maria S. R. E. Card. Taurusio et quamplurimis ipsorum DD. Cardinalium familiaribus ibi adstantibus...

7 Successive, iisdem anno, Indictione et Pontificatu, die vero xxv ejusdem mensis Februarii... præfatus Cæsar Card. Baronius, assumpto me Notario, ad ecclesiam S. Sebastiani extra muros positam se contulit, eamque ingressus est, et cum Reverendiss. D. Angelo Rocca S. D. N. Papæ Sacrista, d. ecclesiæ Administratore, ibidem existente, ad altare majus d. ecclesiæ accessit, et in vim præd. litterarum... fuerunt pluribus luminaribus accensis, coram testibus etc. eidem D. Cardinali per d. D. Administratorem consignata duo capita lignea inaurata, quæ sub clavi recondebantur supra altare majus d. ecclesiæ in nobilissimo sacello, ut ex ipsius inscriptione legebatur, sumptibus Serenissimi et Piissimi utriusque Bavaricæ Ducis constructo, cum inscriptione in quolibet eorumdem capitum apposita, in uno scilicet de capite S. Nerei Martyris, et altero de capite S. Achillei, intusque asserebatur de capitibus eorumdem sanctorum Martyrum Reliquias recondi: quæ idem D. Cardinalis ad manus suas pie et humiliter recepit, iteratisque precibus ad Deum illa secum asportavit, præsentibus etc.

8 Deinde v Martii, eisdem anno, Indictione et Pontificatu quibus supra... præd. Cardinalis accessit ad monasterium S. Silvestri de capite de urbe, et advocata adm. Rev. Sorore Hieronyma Maccarana, ejusdem monasterii moderna Abbatisa, eaque certiorata de facultate sibi concessa intravit chorum ejusdem monasterii et genu flexus ante altare majus ibi existens, effudit preces Deo optimo maximo; et accensis quatuor torceis cereis albis, cum præsentia et consensu d. D. Abbatisæ et nonnullarum aliarum monialium, ibi devotionis causa adstantium, habuit per manus R. D. Pompeii Paterii Presbyteri ecclesiæ S. Mariæ in Vallicella de Urbe præsentis, et de ordine d. Sor. Hieronymæ Abbatisæ tradentis, sex petia reliquiarum Sanctorum et Sanctarum, existentium in quadam capsula plumbea, quæ quondam adstabat in altari SS. Pauli et Nicolai ecclesiæ S. Silvestri; et nunc ob restaurationem d. ecclesiæ et altaris, supra altare majus d. chori, ab anno et citra, ut d. Abbatisa affirmavit, recondita; et nonnulla alia petiola reliquiarum existentium in quadam capsula ossi albi clausa, quæ fuit aperta et postea reclusa: quorum quidem Sanctorum et Sanctarum nomina ignorantur: et demum tria petia reliquiarum SS. Innocentium, reposita in quodam vaso argenteo, sponte per dictas Moniales oblata et concessa. Quas omnes Reliquias idem Cardinalis ad manus suas humiliter recipiens, in quadam parva capsula pro nunc reponi et conservari mandavit, ad d. ejus titularem ecclesiam

et 25 Febr.
ex S. Sebastiani ecclesia
particulas
aliquas eorumdem,
E

ac 5 Martii
alias innotu-
minatus ob-
tinuit ex mo-
nasterio S.
Silvestri.
F

A ecclesiaro postmodum pro fidelium devotione deferenda....

Idem 12 Martii possessionem tituli sui adeptus,

9 Postmodum die Mercurii xii mensis Martii, anno, Indictione et Pontificatu predictis... d. D. Cardinalis, cui nuper per S. D. N. Papam predictum de titulari praed. ecclesia provisum extitit (prout in Apostolicis sub datum Romae in Monte Quirinali xi kalend. Februarii Pontificatus sui annov sub plumbo expeditis litteris plenius continetur) volens juxta facultatem sibi in eisdem litteris Apostolicis concessam, ejusdem ecclesiae juriumque et pertinentiarum illius quorumcumque, actualem et corporalem possessionem adipisci tam in spiritualibus quam in temporalibus; hac praesenti die, qua est Statio ad d. ecclesiam; multis nobilibus et dignis personis comitatus, et ad effectum illius possessionem accipiendi, in illam intravit: et aqua benedicta accepta ad altare majus ipsius ecclesiae, sumptu ipsius D. Cardinalis noviter extructum accessit, genibusque flexis devotas ad Deum optimum maximum preces effudit, Deinde sacris vestibus indutus in ciborio ejusdem ecclesiae Pontificaliter sedit: et postea litteras Apostolicas super concessionem ejusdem ecclesiae Titularis ut supra confectas mihi, ut illas populo ibi adstanti legerem, tradidit...

ibi sermonem de sanctis Patronis facit,

10 Postmodum praed. D. Cardinalis, adeptionem possessionis hujusmodi continuando, solitis orationibus decantatis, Missam in eodem altari majori solenniter celebravit, magna personarum multitudine audiente: et sacra Missa completa sacrisque vestibus exutis, sedens, ad populum ibi adstantem sermonem habuit de laudibus SS. Nerei et Achillei, sub quorum nominibus ipsa ecclesia est consecrata; ecclesiamque circumcirca aqua benedicta aspersit atque lustravit: et sic, praemissa et alios actus possessorios, veram, realem et corporalem possessionem denotantes, faciendo, gerendo et adimplendo, ecclesiae SS. Nerei et Achillei illiusque jurium, membrorum et pertinentiarum, uti Cardinalis titularis d. ecclesiae, in vim dictarum litterarum Apostolicarum, accepit, intravit et adeptus fuit praedicto et alias omni meliori modo: protestans quod per discessum ab eadem ecclesia non intendit illius possessionem dimittere, sed illam animo et civiliter semper et quaecumque retinere.

C et eorum corpora sub altari S. Adriani reperta

11 Demum ix Maji Ill. D. Cardinalis utendo facultate sibi concessa in litteris de quibus supra, existens in suprad. ecclesia S. Adriani... assistentibus eidem RR. PP. Priore et Fratribus d. Ecclesiae, ea qua decuit veneratione, sublato, ipsius Illustriss. D. Cardinalis jussu, per Mag. Bartholomeum Bassum Florentinum lapideam, et D. Gasparem Guerram Mutinensem Architectum, ac alios ad id adhibitos, lapide marmoreo, sub quo, sub altari majiori d. ecclesiae, recondi asserebantur corpora SS. Martyrum Nerei Achillei et Domitillae, fuit per praed. D. Cardinalem, subtus d. altare, comperta quaedam capsula plumbea, in qua eorundem SS. Martyrum corpora recondebantur, ut apparebat ex inscriptionibus ibi repertis, et per me Notarium visis et lectis, illarum copia sumpta inserti tenoris, videlicet. Hic sunt conditae Reliquiae, videlicet medietas corporum BB. Martyrum Nerei, Achillei, Domitillae sociarumque eorundem, quorum corpora invenerunt, Gregorius Abbas S. Sebastiani, et Presbyter Paulus S. Adriani Clericus, anno Incarnationis Dominicæ mccciii, pridie kalendas Maji. Altera vero infrascripti tenoris, videlicet. Sixto V Pontifice Maximo, anno Domini mclxxxix die xviii mensis Julii, Augustinus Cusanus Mediolanensis, hujus ecclesiae S. Adriani S. R. E. Diaconus Cardinalis invenit in confessione medietatem corporum BB. Martyrum Nerei Achillei et Domitillae Virginis, quae in hoc

et an. 1589 ibi posita

plumbeo loculo, simul cum veteri plumbea inscriptione recondidit, et in altari majori decentius collocavit, xviii Februarii, die Dominico mdxix.

D AUCTORE D. P.

12 Qui Illustriss. D. Card. Baronius, omnibus his visis et lectis, cum praesentia et interventu praedd. DD. Prioris et Fratrum d. ecclesiae S. Adriani testiumque insertorum dicta beatorum Martyrum corpora, ex loco in quo recondebantur, humiliter et devote extraxit; et in alia capsula lignea, serico Damasceno rubeo cooperta, sub clavi, ipsius Illustriss. D. Cardinalis sigilli impressione pluribus in locis accurate obsignata et munita, omni cura et diligentia, propriis manibus pie et humiliter reclusit, et in sacristia ejusdem ecclesiae pro nunc servari et fideliter custodiri mandavit, ad effectum illa inde postmodum majori quo fieri poterit sumptu et apparatu solenniter et processionaliter, ad eorundem SS. Nerei et Achillei ecclesiam, sui Cardinalatus titulum, transferendi et asportandi; relicta nihilominus per praed. Illustriss. D. Cardinalem eisdem RR. Fratribus, et in eadem capsula plumbea subtus praed. altare in priori in quo aderant loco, aliqua parte Reliquiarum corporum ipsorum beatorum Martyrum. . . Actum in praed. S. Adriani ecclesia, praesentibus ibidem Magnif. D. Fabritio Paulutio et Magnif. D. Joanne Bapt. Picciolotto praed. Illustriss. D. Cardinalis familiaribus, testibus ad praemissa omnia et singula vocatis et habitis. Ego Octavius Cellius de Aqua-sparta, causarum curialium Camerae Apostolicae Notarius, de praemissis rogatus, hoc publicum instrumentum subscripsi et signavi requisitus +.

9 Maji transfert in novam capsam

particula quaedam relicta in veteri loculo,

F

13 Non longa interposita mora fuit quin designata translatio perficeretur: de qua licet nullum conditum instrumentum acceperimus, neque aliam peractae solennitatis historiam, diu tamen fuisse a praedictis tertiam, ipsum scilicet Sanctorum festum, notavit Joannes Juvenalis Ancina apud Barnabam, lib. 3 cap. 2 hoc memorabili eventu et ad Sanctarum commendandam interventionem non praetereundo, his verbis addito. Lubet, inquit, bis adjungere Card. Baronium (quemadmodum ipsemet ore suo mihi narravit) calidissimis precibus obsecrasse gloriosos Martyres Nereum et Achilleum, ipsa die qua eorum corpora ex Diaconia S. Adriani ad antiquam ecclesiam relata sunt, ut adesse dignarentur Cardinali Avenionensi, in re difficillima quam tractabat, de conciliandis inter se Mantuae et Parmae Principibus, id quod humanis rationibus obtineri non posse, Purpuratorum prope omnium judicio, censebatur. Ecce autem ipsa die, qua ipsis Martyribus solenni officio gratulamur, iv Idus Majas, pacem ex improvise factam esse apprunt. Cardinalis Avenionensis intelligitur supra nominatus et infra laudandus Cardinalis Taurusius, Julii III nepos, ex Congregatione Oratorii ad Archiepiscopatum Avenionensem, deinde ad Cardinalatum erectus, et ad Senensem Archiepiscopatum translatus: de quo ad annum mdcxvii scribit Historiae Mantuae auctor Hippolytus Dumesmunde, quod cognita Parmensis mente Mantuam appulerit xxvi Martii, adeoque decere tractaverit Mutinensis animum, ut cum inclineret ad honoratas quas afferebat pacis conditiones: in eas rei gratiam cantaverit Missam sequenti Dominica scilicet xxx Martii, in ecclesia Cathedrali de Spiritu sancto; proposita plenaria indulgentia omnibus pro pacis confirmatione oraturis. Et haec confirmatio intelligitur ex Ancina facta esse xii Maji, prout postea Romae innotuisse indicat praedictus auctor, ipsa scilicet eadem die quo non tantum celebratum Sanctorum festum operamur, sed ipsa quoque eorum corpora in ecclesiam restauratam relata.

et 12 Maji deferret ad restauratam a se ecclesiam,

F

quando ex vno Bironi inter Parmensem et Mutinensem pacem contraxit

14 Conservationi porro praedictae ecclesiae SS. Nerei et Achillei futuris quoque temporibus consultum volens Clemens

A *Clemens Papa, eodem anno MDXCVII die III kalen. Julii, per bullam datam ad S. Petrum, decrevit eandem Congregationi Patrum Oratorii subjiendam, sic exordiens. Clemens Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum ex debito Pastoralis officii, humeris nostris Divina dispositione impositi, singularum ecclesiarum cura nobis demandata existat : illarum tamen quæ in hac alma Urbe existunt et quæ S. R. E. Cardinalibus in titulum concedi consueverunt, manutentionem et conservationem præcipua quadam providentia et sollicitudine, Domino coope-
rante, procurare ac ejusdem officii partes interpo-
nere nos convenit, prout conspiciamus in Domino expedire. Cum itaque ecclesia SS. Nerei et Achillei, quæ inter vetustissimos d. Urbis Titulos connume-
ratur, ob illius antiquitatem collapsa et fere diruta ac ad profanos pene usus redacta fuerat; et quæ per
plures annos proprio caruit Presbytero Cardinale; et quam dilectus filius noster Cæsar, titulo eorum-
dem SS. Nerei et Achillei Presbyter Card. Baronius nuncupatus; in titulum sui Cardinalatus sibi per nos
concedi obtinuit; quique ecclesiam ipsam singulari pietate et non modica ejus impensa restauravit, et
ad pristinum statum et ecclesiæ usum restituit, et ad
quam eorundem SS. Nerei Achillei ac Domitillæ corpora, in quorum honorem ecclesia ipsa con-
structa fuit, quæ antea sub Confessione d. ecclesiæ recondita, ad ecclesiam S. Adriani tempore felicitis
recordationis Gregorii Papæ IX Prædecessoris no-
stri translata fuerant, d. Cæsar Cardinalis pia ejus liberalitate, de nostra licentia, sub eadem confes-
sione ab ipso pariter restituta honorifice reportari et recondi curavit.*

cum insigni
ipsius Baro-
nii commen-
tatione,

B

15 Ut igitur ecclesia ipsa SS. Nerei et Achillei in hoc decenti statu conservetur providere volentes, de maxima pietate et caritate nobis admodum nota dilectorum filiorum Præpositi et Presbyterorum Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella de eadem Urbe, cum quibus antiquitus dum in minoribus constituti essemus, ut etiam dum Cardinalatus honore fungebamur, familiariter conversati sumus, plurimum in Domino confisi, decrevimus ecclesiam ipsam SS. Nerei et Achillei, de consensu ipsius Cæsaris Cardinalis, curæ, regimini et administratione ejusdem Congregationis committere et demandare, illamque eidem Congregationi perpetuo concedere et assignare. *Decernens deinde proprio motu, annum ju-
rium et bonorum quorumcumque ad ecclesiam pertinen-
tium valorem in præsentibus pro expresso habendum (decreverat enim alias absque hoc irritum esse benefi-
cium unionem) eandemque ecclesiam a cujuscumque præterquam a Vicarii generalis jurisdictione erimens, et quæcumque contraria abrogans, salvo quod Presby-
ter Cardinalis Titularis ad illam in festivitatis ac stationis et aliis quibuscumque diebus accedere, et
Missæ ac Vesperis assistere, illasque uti sibi libuerit celebrare possit... ipsam, inquit, ecclesiam, sic ut
præfertur liberam et exemptam, eidem Congrega-
tioni perpetuo concedimus et assignamus, unimus, annectimus et incorporamus.*

unit et com-
mittit Con-
gregationi
Oratorii :

C

16 Ita quod d. Congregationis Præpositus et Presbyteri, ecclesiæ SS. Nerei et Achillei hujusmodi, ac

illius ædificiorum, jurium et pertinentiarum quorum-
cumque per se vel alium vel alios, eorum etiam d. Congregationis nomine, propria auctoritate realem et actualem possessionem libere comprehendere et perpetuo retinere; ac quæcumque ipsius ecclesiæ SS. Nerei et Achillei ac alia illi donanda seu quomodolibet relinquenda bona recuperare, recipere, exigere et levare, illorumque fructus, redditus et proventus exigere, ac in eorum et d. Congregationis usus et utilitatem convertere; nec non sacrarum Reliquiarum in eadem ecclesia consistentium curam et administrationem perpetuo habere, ac Reliquias mobiles, quæ non sunt sub Confessione reconditæ, in eorum ecclesia de Vallicella custodire et asser-
vare, ac ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei in festi-
vitatibus et Stationis illius diebus deferre; ac eidem ecclesiæ SS. Nerei et Achillei in divinis, prout eis videbitur ac eorum arbitrio (ita ut ad aliquod onus, seu servitium in d. ecclesia SS. Nerei et Achillei subeun-
dum vel præstandum minime eogi aut compelli pos-
sint) deservire seu deserviri facere, ipsamque eccle-
siam SS. Nerei et Achillei in spiritualibus et tempo-
ralibus regere et gubernare libere et licite possint ac valeant, etiam absque ipsius ecclesiæ SS. Nerei et Achillei Presbyteri Cardinalis Titularis seu d. Urbis Vicarii vel cujusvis alterius consensu seu licentia, E
desuper minime requisita, eisdem auctoritate et te-
nore similiter perpetuo concedimus et indulgemus.

*Sequuntur formulæ cautionariæ ordinariæ atque ex-
traordinariæ, ut præsentis decreti firmitati et inviolabi-
litati consulatur : quibus omissis hic addimus, quod juxta
potestatem in eo factam, capita SS. Nerei et Achillei
translata fuerint ad ecclesiam Vallicellanam ubi ea hoc
xii Maji anno MDCLXI venerati sumus, Missæ sacrificium
solenne ibidem celebrante Ferdinando Furstenbergio,
Alexandri VII Camerario et Electo Episcopo ac Prin-
cipe Paderbornensi. Fuisse autem Cardinalium Baro-
nium usque ad finem vitæ SS. Nereo et Achilleo pie
devotum, tamquam Patronis suis, non solum testatur
Barnabæus lib. 3 Vitæ cap. 4, sed etiam cap. 9 addit,
quod de suo ipsius funere cogitans, Franciscum Zas-
saram obsecravit, hoc sibi beneficii loco a Patribus
impetraret, ut se in ecclesia SS. Martyrum Nerei et
Achillei, omissa funeris pompa, tamquam paupercul-
um hominem sepeliendum curarent : ibi enim ille
jam pridem, juxta tutelares Martyres, sepulcrum
sibi paraverat, sola modestia atque humilitate con-
spicuum. Et ille quidem obiit pridie kalendas Julii
anno MDXVII : sed in eo quod petierat mos ei gestus non
est; nolentibus præsentia tam cari sibi pignoris privari
religiosis illis Patribus, qui, uti scribit idem Bar-
nobæus lib. 2 cap. ult. quarto postquam obierat die
corpus in arca plumbea, quam lignea circumdabat,
inclusum in sepulcro suo communi ad sinistram la-
tus aræ majoris condiderunt. Cumque apud eosdem
biennio post Franciscus Maria Cardinalis Taurusius
extremum diem clausisset, et juxta Cæsarem sepul-
tus esset, ibidem erecto monumento elogium, utrique
commune marmori insculpendum curarunt, id factum
professi, nec corpora disjungerentur in morte, quorum
animi, divinis virtutibus insignes, in vita conjun-
ctissimi fuerant.*

D
libere possi-
dendam et
regendam :

capita ad ec-
clesiam Val-
licellanam
delata,

ubi et Card.
Baronius,
licet ad SS.
Nereum et
Achilleum
sepeliri
petierit,
p

cum Card.
Taurusio
tumulatur.

DE S. PANCRATIO MARTYRE, ET S. DIONYSIO EJUS PATRUO.

G. M.

§. I. Cultus Sacer: Acta martyrii. Ecclesia S. Pancratii.

ANNO CCXCIII
AUF. CCIV
Memoria in
antiquis
Fastis,

Quemadmodum veneratio SS. Nerei et Achillei, Martyrum Romanorum, in Ecclesia Romana non excludit cultum S. Pancratii Martyris, quin simul eodem Officio Ecclesiastico eorum festum celebretur; ita sacra eorum memoria in antiquissimis Hieronymiani Martyrologii apographis conjungitur his verbis: Romæ Nerei et Achillei, et natale S. Pancratii Mart. Idem fit in antiquis MSS. Martyrologiis Richenoviensi, Rhinoviensi, Augustano, Cosinensi, Altempsiano et aliis. Venerabilis Beda, in suo genuino Martyrologio, hoc ei tribuit elogium: Romæ S. Pancratii, qui cum esset annorum quatuordecim, sub Diocletiano martyrium capitis detractione complevit. Quæ plane eadem suis Martyrologiis inseruerunt Rabanus et Usuardus cum hodierno Martyrologio Romano, sed præponitur via Aurelia, ut palæstra martyrii. Ado ista subjungit: Cujus corpus Octavilla, illustris femina, occulte noctu sublatum, aromatibus conditum sepelivit, quarto Idus Maji. Quæ eadem leguntur apud Notkerum et in Martyrologio sub nomine Bedæ supposito. Similia apud posteriores Martyrologos habentur. Ado dein ista addit: Eodem die B. Dionysii, patris ejusdem Pancratii, ejus studio idem Pancratius et baptizatus et in timore Dei confortatus, ad martyrium animatus est. Ipse cum præmiis cælestibus carus et Deo dignus, in pace diem vitæ hujus clausit. Eadem tradunt Usuardus, Notkerus, et auctor Bedæ suppositi, aliique recentiores cum Martyrologio Romano.

Acta Martyrii in vetustis MSS.

2 Acta Martyrii ex variis MSS. obtinere studuimus, ob aliquam in Imperatoribus notandis diversitatem. Ex omnibus ea sola selegimus danda, quæ et ipsi in pervetusto codice nostro habemus et descripta accepimus ex MSS. Windbergensis in Bavaria monasterii ac Trevirensibus S. Maximini et S. Martini, Aulomarensi ecclesiæ Cathedralis et alio Regiæ Sueciæ. Eadem apud Mombrutium ante ducentos annos fuerunt excusa, et in MS. Cryptæ Ferratæ inter Codices Vaticanæ bibliothecæ servato sub num. 866 Græce redidit leguntur sub aliqua phrasis diversitate. Ubique autem commune cunctis *σπάλμα* irrepsit, dum ad titulum Papæ Romani, fortassis sine nomine positum, notatum fuit nomen Cornelii, qualis tempore Diocletiani non sedit: et pro quo, omnibus consideratis, malleus substituere, nomen Caii Papæ Romani, quod etiam incorrecte scriptum potuit præbuisse occasionem ineruditis amanuensis aberrandi. Interim horum errorem satis palpabilem secutus cum aliis est Pamphilus Monachus, Presbyter Sanctæ civitatis ordinatus et servus sanctæ Christi Dei nostri resurrectionis in encomio Græco S. Soteridis Virginis ac Martyris, quod Florentiæ invenimus servamusque pro supplemento Februarii, dandum ad diem x ejus mensis quo illa colitur. Præfuit Ecclesiæ S. Caius ab anno cclxxxiii, usque ad annum ccxcvi, ejus Acta illustravimus ad diem xxii Aprilis, et nonnulla ex Actis S. Sebastiani Martyris ad xx Januarii repetivimus. Ex hisce num. 69 relatis hæc latius deduximus: Quia tutus nullus inveniri poterat locus ad latebram confovendam, morabantur omnes apud Castulum quemdam Zetarium palatii, qui Castulus ibidem in palatio in superiori loco et valde altissimo commanebat. Ideo autem hæc apta mansio probabatur, quia et ipse Castulus cum suis omnibus Chri-

stianissimus erat; et lex data de sacrificiis, cum ubique sui fervore desæviret, in illis qui palatio adhærebant, quia nec suspicio de eis esse poterat, celabatur. Erant ergo, ut diximus, omnes hi morantes cum sancto Papa Caio apud Castulum Zetarium in ipsis superioribus palatii. Hæc ibi. Jam infra num. 2 Dionysius et Pancratius venerunt ad Regiam sancti Papæ, quam custodiebat Eusebius Ostiarius, vir totius sanctitatis. Ita supra palatium, hic Regia in antiquioribus omnibus MSS. scribitur, præ qua in recentioribus legitur janua. Deinde in eisdem Actis ista adduntur: Ascedebant autem ad eos occulte viri religiosi et religiosæ feminae, et a Sanctis diversas sibi sanitatum gratias impetrabant: ibi juvenem exanimem a S. Tiburtio sanatum baptizavit S. Caius cum parentibus illius, item alios a S. Castulo conversos S. Caius omnes baptizans numero Sanctorum sociavit. Ibidem, ex Actis S. Susannæ Virginis et Martyris, referuntur conversi S. Thraso Christianissimus togatus, SS. Maximus Comes rei private, Claudius ejus frater, Prepedigna hujus uxor, Alexander et Cutias filii dein Martyres, quorum Acta illustrovimus ad xviii Februarii. His conformia sunt, quæ infra num. 2 dicuntur. Quia magna persecutio erat Christianis in illis diebus, quidam Papa Romanus latebat in vico Dionysii et Pancratii, et cum audiret Dionysius universas virtutes quas Papa Romanus faciebat, quomodo universum populum ab cultura idolorum amoveret, et ad viam rectam et ad vitam æternam perduceret; ita factum est ut Dionysius, una cum suo nepote Pancratio, ad ejus notitiam perveniret.

3 Hisce considerationibus permoti, nomen Caii Actis inseruimus, idque hic monemus, ne præjudicium fiat, si forsitan alia certiora monumenta reperirentur, quibus probaretur, prædictos Sanctos sub S. Marcellino Caii successore primum pervenisse Romam. Non enim primæ notæ Acta illa sunt, neque ipso martyrii tempore conscripta, ut patet ex conclusione, qua dicitur. Eodem tempore passa Virgo Sotheris, additurque, Diocletiano nono et Maximiano octavo Imperatoribus. Ubi si intelligas annum Imperii nonum et octavum, non habebis phrasim illius ævi, sed posterioris, et annum Christi ccxciii. Sin autem cum interprete Græco legas *βασιλεύοντος μὲν Διακλητιανου ὑπαρχείας Ἐ καὶ Μαρτυρίου*, ut intelligatur passu Virgo Imperatoribus Diocletiano IX et Maximiano VIII id est nonum et octavum Consulibus, quomodo tunc temporis scriptum fuisset, indicabitur annus Christi ccciv et istorum Imperatorum ultimus, quando uterque 1 Aprilis, adeoque ante mortem S. Sotheridis, Imperium deposuit, Nicomediæ unus, pridem Roma absens, alter Mediolani: proinde censeri deberent, ea quæ Diocletiano hic tribuuntur, intelligenda de Maximiano Galerio, Diocletiani et Maximiani Herculi persecutionem continuante: sicuti in similibus post scriptis Martyricorum Agonum Actis Diocletiani nomen sæpe invenimus perperam poni, quando in Diocletiani persecutione passus aliquis memorabatur. Est nobis satis verosimile idem accidisse in scribendo S. Pancratii certamine: sic enim annus dicitur notatus ex aliquo illiusmet ævi monumento, cetera autem pro scriptoris ingenio explicata haberi. Ex dictis interim corrui ratio aliorum, qui loco Diocletiani et Maximiani intraserunt Valerianum et Gallienum,

Tempus martyrii anno 293

aut forte an. 304 sub Maximiano Galerio.

converso an. a S. Caio Papa facta?

AUCTORE G. II. **A** quasi tunc S. Cornelius vixisset : qui obiit Consulibus Imperatoribus Gallo et Volusiano anno cclii, biennio antequam in horum locum succederent Valerianus et Gallienus. Similia Acta, in quibus hi Imperatores indicabantur, passim nitidioris stylo et cum nonnullis amplificationibus exornata, ex MS. Romana accepimus, quæ omittuntur : uti etiam alia, quæ habemus ex codice MS. Monasteriensi Bernardi Rottendorffii, et alio Regine Succia num. 13 signato. In his dicuntur parentes S. Pancratii fuisse Christiani, et ab iis S. Pancratius in fide Christiana educatus persuasisset Dionysio patruo eandem fidem amplectendam esse : et deinde reliqua ex aliis Actis subjunguntur, nec satis coherentia, ut non mereantur hic excudi.

Alia Acta
omissa.

Ecclesia S.
Pancratii in
cæmeterio
Calepodii,

B 4 Decollatum esse S. Pancratium via Aurelia, et ab Octabilla sive Octavilla in sepulcro novo depositum, Acta habent. Erat eadem via cæmeterium S. Calepodii, de quo ad hujus Acta egimus x Maji. Fuisse autem cæmeterium S. Calepodii apud S. Pancratium, testantur Cencius Camerarius et Petrus Mantius, in Cæmeteriarum Catalogo apud Paulum Aringhium lib. 2 Romæ subterraneæ cap. 12 num. 5. Pancirolius, quia apud Anastasium legit in Felice 1, quod constituit supra sepulcra Martyrum Missas celebrari; et in Felice II, quod fecit basilicam via Aurelia cum Presbyterii honore fungeretur, ab uno conditum aratorium, ab altero amplificatum sibi est imaginatus : prudentiar prælaudatus Aringhus num. 13 ait, incertum esse quo potissimum tempore aut a quonam exædificata fuerit ecclesia super Calepodii cæmeterio : quod tamen de primo illius ecclesiæ initio intelligit Aringhus ; quia Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum tribuit istius operis perfectionem S. Symmacho Papæ, in cujus Vita ista habet : Hic fecit basilicam sanctæ Martyris Agathæ, via Aurelia in funde Lardario, et a fundamento cum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit basilicam S. Pancratii, ubi et fecit arcum argenteum qui pensabat libras quindecim. Fecit autem eodem loco balneum, ubi Aringhus notat vocem illam, fecit, apud Anastasium frequenter, pro instauravit, usurpuri. Sedit Pontifex Symmachus ab anno ccccxcviii usque ad annum dxiv. Celebris porro fuit dicta ecclesia S. Pancratii, ut ab ea portam Janiculensem, Aureliam antiquitus dictam, ex ejusdem Sancti nomine jam olim appellatam fuisse portam S. Pancratii, testetur Procopius lib. 1 de Bello Gothico Justiniani Imperatoris. In magna quoque veneratione fuisse S. Pancratium ejusque socras reliquias in dicta ecclesia asservatas, attestatur Gregorius Episcopus Turonensis lib. 1 de miraculis cap. 39 his verbis. Est etiam haud procul ab hujus Urbis muro et Pancratius Martyr, valde in perjuriis ultor. Ad cujus sepulcrum si cujusquam mens insana juramentum inane proferre voluerit, priusquam sepulcrum ejus adeat, hoc est antequam usque ad cancellos, qui sub arca habentur, ubi Clericorum psallentium stare mos est, accedat ; statim aut arripitur a dæmone, aut cadens in pavimento emittit spiritum. Ex hoc enim quisque fidem cujuscumque rei ab alio voluerit elicere, ut verum cognoscat, non aliter nisi ad hujus basilicam destinat. Nam ferunt plerosque juxta basilicas Apostolorum sive aliorum Martyrum commanentes, non alibi pro hac necessitate, nisi templum expetere B. Pancratii, ut ejus severitatis censura publice discernente, aut veritatem audientes credant, aut pro fallacia judicium Martyris beati experiantur.

unde dicta
porta S.
Pancratii :

in illa non
impune pe-
jerabatur,

et a S. Gre-
gorio Homilia
habetur,

5 Hæc Gregorius Turonensis, quo aliquanto junior S. Gregorius Magnus Papa hanc ipsam Ecclesiam tantopere veneratus est, ut ipso S. Pancratii natalitio die ibidem Homiliam xxvii, in Caput xv Joannis, habuerit, quam ita concludit : Ad Martyris tumbam

consistimus, qui ad cœleste regnum, ex qua morte pervenerit, scimus. Nos si pro Christo corpus non ponimus saltem animum vincamus. Placatur Deus isto sacrificio, et probat judicio pietatis suæ victoriam pacis nostræ. Certamen enim nostri corporis aspicit : et quo post vincentes remunerat, nunc decertante juvat Jesus Christus Dominus noster. Idem Magnus Gregorius, lib. 3 Registri epistola 18, cum cultum S. Pancratii animadverteret a Clericis negligi, dictam ecclesiam monachis custodiendam tradidit, eorundemque Abbatum Mauro commendavit, hæc præcipue verba illi scribens : Sed et hoc præ omnibus curæ tuæ sit, ut ibidem, ad sacratissimum corpus B. Pancratii, quotidie opus Dei procul dubio peragatur. Hæc Gregorius Magnus : post cujus obitum elapsis annis xxii præfuit Honorius, qui, teste Anastasio, fecit id est instauravit, basilicam B. Pancratio Martyri, via Aurelia, milliaro secundo a solo, et ornavit sepulcrum ejus argento, pensante libras centum viginti Pancirolius existimat, eo loci a Leone X superiori seculo institutam fuisse stationem, et collocatos Fratres S. Ambrosii advenimus nuncupatos; antea autem dixerat Ludovicum Cardinalem Torres Mortis regalis Archiepiscopum anno mdcviii decori ejusdem ecclesiæ consultum valuisse, solo æquatis ædificiis, quo utramque illius alam obscurabant : sed morte ejus hæsisse suspensum opus; postea tamen (id est ante annum mdcxxv quo librum suum edidit) translationes quasdam Sanctorum co factas, nominatim SS. Malchi, Madiani et Goterix, quorum alio nulla habeatur notitia, sub uno altarium; sub altero, SS. Victoris et Corouæ, Damasci passorum, qui xiv Maji coluntur. Demum illud ex Aringo addimus, quod prædictam ecclesiam Innocentius X Pont. Max. cum ejus curam negligi animadverteret, in Abbatialem, ut olim erat, titulum redegerit, et uni ex sacro Cardinalium Collegio commendaverit : qui religiosum ejusdem ecclesiæ cultum solite curaret ac promoveret, remotis inde monachis S. Ambrosii, quibus eadem ecclesia commissa fuerat. Nunc autem transisse eam ad Carmelitas discalceatos intelligitur ex Sanctuario seu Menologio Romano Caroli Bartholomæi Piazza, in lucem dato sub annum 1675.

eadem restau-
rata ab Ho-
norio I

E

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 42va
ab Innocentio
in Abbatia-
lem erigitur.

VIDE UT SUPRA
NOT 43va

§. II. Sacræ reliquiæ in variis ecclesiis.

Socræ S. Pancratii Reliquiæ ditantur complures ac pariter nobilitant Christiani orbis ecclesias : at præcipua ossium moles, quæ Corpus ejus adhuc censetur, adservatur sub maximo altari prædictæ ejus ecclesiæ, venerabile vera Caput ejus habetur in sacrosancta ecclesia Lateranensi, ubi, Officio SS. Nerci et Achillei translato in primam diem non impeditam, calitur S. Pancratius ritu duplici, et omnia recitantur de Communi unius Martyris tempore Paschali, et in Missa legitur Credo. Est in ea ecclesia antiquum Oratorium S. Pancratii, ejus in veterum Annalibus frequentem fieri mentionem tradit Cæsar Rasponus lib. 1 Patriarchii Lateranensis cap. 16. Addit Piazza sacrum caput in magno ecclesiæ illius incendio fuisse conservatum, et triduo sanguinem sudasse. Esse præterea dentem S. Pancratii in ecclesia S. Clementis et alias Reliquias in aliis templis tradit Pancirolius in Thesaurio urbis Romæ. Sed et per viciniam ejusdem Urbis partem illarum aliquam distributam atque Albanensibus nominatim communicatum persuadet, quod antiquissimus illius ecclesiæ titularis fuerit S. Pancratius : sic enim apud Anastasium Bibliothecarium legitur in vita Leonis III : Episcopium Albanense simul cum ecclesia, quæ in nomine B. Pancratii fundata est, per quamdam negligentiam vel incuriam, per submissiones diabolicas, post matutinas laudes exusta, a fundamentis usque ad summum tectum combustum est : sed cle-

F
Corpus in
propria aede,

Caput in La-
teranensi,

Athan.

mentissimus

A mentissimus et solertissimus Pontifex Deo aspirante ex sancti Spiritus inspiratione, firmum jaciens fundamentum, mirum in modum jam præfatam ecclesiam noviter restauravit, et simul cum sartis tectis Deo juvante ad meliorem deduxit statum.

VIDE UT SUPRA
NOT. 44va

Venetis,

7 *Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 56 aliquod Vitæ compendium non absque mendis tradit, et sub finem addit ista: Nunc autem dictum corpus Venetiis in monasterio S. Zachariæ quiescere ab ejusdem loci Sororibus perhibetur. Quod ob aliquas ejus Reliquias a sanctimonialibus ita asseri, arbitramur. De Reliquiis hujus ecclesiæ egimus 7 Februarii ad Vitam S. Theodori Ducis et Martyris § 2 n. 37, ubi inter alias Reliquias etiam recenseri quasdam S. Pancratii diximus ex Sabellico et Sansavina. Bononiæ etiam aliquas S. Pancratii reliquias asservari in ecclesiis S. Petri, S. Dominici et apud Sanctimonialia a Jesu Maria in platea Galleria scribit Masinus in Bononia perlustrata: imo quod miramur, primo ad hunc diem tradit Caput S. Pancratii Martyris extractum ex cœmeterio S. Saturnini, et ab Alexandro VII anno MDCLX mediante Ambrosio Landuceio Senensi, Episcopo Porphyrensi, ihins Sacrista impetratum, et Bononiæ ab Antonio Ridolfo Vicario generali Archiepiscopali, rogante Carolo Vannotto Notario, recognitum anno*

Bononiæ,

ubi caput al-
terius Pan-
cratii,

B MDCLXII die XV Septembris, et depositum in ecclesia Patrum Servitarum ad S. Georgium in Poggiali. *Hæc ibi, quæ melius ad dictum XV Septembris aut alium diem referrentur, et cultum obtinerent, ut posset sacrarum Reliquiarum nimia confusio evitari. Nam S. Pancratii, de quo hic agimus, corpus fuit depositum via Aurelia, et ex ejus ibidem ecclesia caput olim delatum ad basilicam seu Patriarchium Lateranensem: et contra caput S. Pancratii Bononiam translatum, nuper extractum est ex cœmeterio S. Saturnini via Salaria: ex quo eodem aut alio aliquo extractum credi potest corpus alicujus S. Pancratii Martyris Romani quo Domus Probationis quondam Rector Treviris, piæ memoriæ P. Panhauss sanctius reddidit, ante annos circiter decem, sacellum honori S. Ignatii a se ornatum, insigni pompa istuc reliquias illas inferens, uti nobis aliquando scripsit P. Jacobus Kritzerdt S. J. In ecclesia et diœcesi Mediolanensi solennem S. Pancratii venerationem olim fuisse, colligimus ex Missali anno MDXXII excuso et Breviario anni MDXXXIX, in quibus et Missa propria ejusque Officium particulare designatur. Forte hujus solennitatis præbuit occasionem S. Gregorius Magnus, qui lib. 7 Registri epistola 86 testatur se Fortunato Episcopo Mediolanensi misisse reliquias S. Pancratii, et lib. 8 cap. 63 meminit ecclesiæ in urbe Siciliæ Lilibetana, ad honorem S. Pancratii et aliorum Sanctorum consecratæ. Esse ejusdem ecclesiæ in diœcesi Colineni tradit Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 502. Passim autem in topographicis Italicarum Provinciarum tabulis invenire est varios vicos a S. Brancatio nuncupatos, quomodo S. Pancratii nomen vulgus Italicum enuntiat: quod late diffusum illius Sancti cultum probat.*

uti et Tre-
viris,

aliæ Reliquiæ
Mediolanum

C 8 *Ad varias etiam Gallicanas ecclesias, fuisse aliquas S. Pancratii reliquias delatas constat. Sanssayus in Martyrologio Galliano ad hunc diem refert natalem S. Pancratii Martyris, ejus reliquiæ aliquot, inquit, dono Pelagii Papæ, cum multis aliis Sanctorum Martyrum pignoribus, in Gallias Massiliam, miraculorum cornicante fulgore, delatæ sunt: sicut S. Gregorius Turonensis in libro suo de gloria Martyrum gravi relatione commemorat cap. 83; scilicet quad virtute reliquiarum Diaconus, ex cujus relatione ista scribit Gregorius, cum ceteris mare transfretantibus, a sava, quæ ventorum vi oborta fuerat, tempestate liber evaserit. S. Gregorius Magnus lib. 3 Registri epist. 50 testatur se etiam Reliquias S. Pancratii et aliorum Sanctorum misisse Palladio Episcopo Santo-*

et in Gal-
lias delatæ,

nensi, qui ecclesiam ad horum honorem construxerat. *Præterea S. Italianus Papa aliquas Reliquias S. Pancratii Martyris misit S. Wandregisilo, qui unum ex quatuor a se constructis templis dedicavit S. Pancratio Martyri, uti indicatur in Vita S. Wandregisili, ad diem XXII Julii illustranda. Inter Reliquias, quas S. Angilbertus Abbas Centulensis pro sua ecclesia conquestus, fuisse aliquas S. Pancratii Martyris indicatur XVIII Februarii post ejus Vitam, in Scripto S. Angelberti num. 45.*

9 *Fuerunt etiam Belgicæ Ecclesiæ sacris Reliquiis S. Pancratii nobilitatæ, ac primo Ecclesia Gandensis, ejus rei testimonium tale præbet Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc XII Maji his verbis: Sunt anno nongentesimo octogesimo quinto Reliquiæ ejus ex Urbe ad cœnobium Gandense delatæ, per Eremboldum tunc monachum, postea Abbatem, de quo nuperrime inventum est testimonium pene detritum, quod ad conservandam antiquitatis dignitatem subjiciam. Andreas Abbas Oduino Abbati. In nomine Domini. Istæ sunt Reliquiæ S. Pancratii Martyris, quas transmisit Andreas humilis Abbas ab urbe Roma ad Gandavi castri cœnobium, non propter pecuniam, sed pro caritate ac Dei proximique dilectione, rogante quoque Domina Tetta ancilla Dei ex Anglorum gente orta. Promisit enim nobis, ut memoratas Reliquias mittere deberet in locum sacrum, ubi magnam venerationem et quotidie Missarum celebrationem habere deberent, ut... S. Pancratii beatissimi Martyris accipiatis cum magna reverentia ac debito honore, portiones de ejus sacratissimo corpore, id est unam portionem de dorso, alteram de costa, tertiam de crure, atque recondatis in locum sacrum, ubi quotidie et sine intermissione sacrificiis, canticis et hymnis honoretur: sed et nos pro amore ejus intet nos habeamus fraternitatem, ac memores simus alterutrum, sive in orationibus sive in Missarum celebrationibus. Vale in Christo Amen. Has autem S. Pancratii Reliquias jacere in capsula S. Lamberti, constat ex visitatione Cornelii Jansenii, primi Gandensis Episcopi. Hæc Molanus. Memoratus Eremboldus, traditur vixisse usque ad annum MXVII, sub quo ibidem vitam hanc mortalem exiit S. Macarius Archiepiscopus Antiochenus, in cujus Vita longiore, ad diem X Aprilis edita, traditur num. 63 corpus S. Macarii, ut populus liberiorum accessum haberet, delatum fuisse ad montem S. Pancratii, urbi vicinum ad viam publicam versus Teneramundam, ubi etiamnum visitur altare semirutum, in quo credimus hos S. Pancratii, depositos fuisse Reliquias, et inde cum solenni pompa ad præfatum monasterium delatas, dicta autem translatio inscripta est MS. Floraria ad diem XX Octobris.*

D
AUCTORE G. H.

NOT. 3

item Gan-
davum an.
985,

E

F

10 *Arnoldus Rayssius in Hieroglyphylacio Belgico tradit pag. 411 aliquas Reliquias S. Pancratii asservari Duaci in ecclesia Collegiata S. Petri et pag. 495 etiam aliquas esse Mechliniæ in ecclesia Societatis Jesu, et pag. 263 fuisse etiam olim Ultrajecti in ecclesia collegiata S. Joannis. At Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii scribit Reliquias ejus fuisse in ecclesia S. Salvatoris, ideoque natalem ejus solere a Clero et populo diætæ diœcesis celebrari. In hac diœcesi erat Lugdunum Baturorum, in quo secundum templum fuit S. Pancratii anno MCCCXV dedicatum, habuitque collegium Canonicorum, a Jeanne Varneburgio Episcopo Ultrajectino anno MCCCXVIII institutum. Colonia in collegio Baturorum, SS. Willibrordo et Bonifacio sacro, esse os magnum S. Pancratii, et alias reliquias in custodia depositas, tradit Gelenius in Admiranda Colonia: qui etiam scribit ejusdem S. Pancratii Reliquias servari in ecclesia parochiali S. Lupi, item in ecclesiis Canonicorum S. Antonii, Patrum Carmelitarum, et sanctimonialium*

sunt etiam
Duaci,
Mechliniæ,

Ultrajecti,

cum ecclesia
Leidæ,

Coloniæ etiam,

lium

A lium S. Claræ. Præterea in *Fastis Agrippinensibus* idem Gelenius, uti et Theodorus Rhay in animabus illustribus Julix, Cliviæ, Montium, indicant Dusseldorpii, in æde principe, cum magno honore aliquas S. Pancratii Reliquias cali. Ast apud Treviras in ecclesia S. Matthiæ esse etiam S. Pancratii aliquas Reliquias in altari principali, et alia ad tumbam S. Matthiæ, retulimus ad hujus Acta xxiv Februarii, capite iv de Reliquiis. De prædictarum autem ecclesiarum aliqua intelligendum videtur, quod S. Pancratii Martyris translatio ad eam facta celebretur iv Aprilis, juxta additiones Greveni ad Usuardum Colonix excusas, ut dictum in Prætermisissis ad eum diem. In Metropolitana Ecclesia Pragensi esse S. Pancratii digitum, costam et alias duas insignes partes, sed quando et per quem allatas, non constare, indicatur in *Diario Reliquiarum dictæ Ecclesiæ*. Quas omnes Reliquias etsi plurium Synonymorum Martyrum esse nobis persuadeamus, hic tamen pariter indicare volumus: quia una hoc die honorantur, qua unus præ ceteris natus occurrit in *Fastis*. Sic Festum S. Pancratii Martyris Romani celebratur in conventu S. Claræ, in urbe Lusitaniæ Guarda, in districtu seu commarca Beira, eo quod venerandas ejus reliquias, ut asserit in *Hagiologio Lusitana* Cardoso, acceperint a Francisco Saraiva, Sacerdote et Secretaria Jasephi de Mello, Agentis Lusitanorum in Curia Romana, sub patrocinio Marchionis de Vilhena, apud Summum Pontificem pro Rege Catholico Legati, anno mocciv e cœmeteria S. Calixti erutas. Has autem Reliquias seu Corpus, esse etiam olterius S. Pancratii, non est dubitandum.

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 45 **

Cantuaria
prima Eccle-
sia dicata est
S. Pancratio,

et prima
Missæ dicta
frustra obni-
tente diabolo.

Reliquiæ
missæ Osicio
Regi:

§ 3. Cultus S. Pancratii in Anglia et Bohemia.

In Angliam una cum fide Christiana introductam fuisse venerationem S. Pancratii Martyris, ex MSS. a Spelmanno in Conciliis Britannix editis, tradidimus xxiv Februarii post Vitam S. Ethelberti Cantuarum Regis, ubi in hujus Historia Donationum traditur, fanum sive idolum consilio salutari beatissimi Augustini fecisse ab inquinamentis et sordibus Gentilium purgari, et in Ecclesiasticam Synagogam mutavisse, et fecisse in nomine Pancratii Martyris dedicari: et hanc esse primam ecclesiam a S. Augustino dedicatam. Quibus ista addit Spelmannus pag. 114. Templum illud valde congrue de beatissimo Martyre Pancratio dedicatur: valde utique conveniens et rationi congruum videbatur, ut puer Pancrati, qui tunc Romæ (quæ est mundi domina) Martyr tam celebris habebatur, ab Anglicis præcipue veneraretur, quibus pueri Anglici id foro Romano lactei candoris venales, causerunt Gregorium, tunc Abbatem monasterii S. Andreæ, quod ipsemet ad Clivum-Scauri in urbe Romana de patrimonio S. Pancratii fudaverat, Anglos Angelis sociare. Dum vero beatissimas Augustinus primam Missam in eadem ecclesia celebraret, invidens hostis puritati Anglorum, per puerum Pancratium dilatandæ; et videns se de domo expulsum, quam per longa inhabitaverat tempora; dictam ecclesiam funditus evertere nitebatur: ejus unguium sculptura usque in præsens exterius evidenter in muro orientali apparet. Obtinuit itaque immediate istis peractis a Rege Ethelberto B. Augustinus eandem S. Pancratii ecclesiam, una cum terra adjacente, in cujus fundo Rex ejus hortatu ecclesiam in honore Sanctorum Petri et Pauli a fundamentis construxit. Hæc ex antiquis monumentis Spelmannus. Voluit S. Vitalianus Papa hanc S. Pancratii venerationem apud Angli-Saxones promovere, dum litteris ad Oswium Nordhumborum Regem missis, et a Beda lib. 3 Historiæ Anglorum cap. 29 relatis, eidem Reliquias beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum

Martyrum Laurentii, Joannis et Pauli, et Gregorii D atque Pancratii fecit contradi. Ex quibus omnibus magni fuisse meriti habitum S. Pancratium, et eximia ubique veneratione cultum, certissime constat.

12 De ejusdem S. Pancratii cultu et ecclesia in Bohemia inter Majales Triumphos, anno 1669 Lilomisslii editos, eorum auctor R. P. Georgius Crugerius e Societate Jesu ita scribit ad præsentem diem. Hujus honori, quod sciam, unicum in toto regno templum in libero campo præ Wissehradensi arce ejusdem exemptæ ecclesiæ, primus Præpositus Benedictus erexit: unde olim, ante Hussitica distarbia, in illud semper competiit jus Patronatus Wissehradensi Capitulo. Memorabilia de eodem habentur sequentia. Cæso profligatoque sub annum Domini mccccxx Sigismundi Cæsaris exercitu a Pragensibus et Thaboritis, idque in vicinia ecclesiæ Pancratianæ, et quidem ipsis kalendis Novembribus, ceciderunt inter ceteros Bohemiæ ac maxime Moraviæ Barones non pauci: quin et solenniores aliquot Hungariæ Proceres, inter quos fuit et Bosniæ Princeps: quorum omnium corpora, in vicino scilicet ad D. Pancratii cœmeterio terræ mandata sunt. Et vero uti cæsorum in fidei Catholicæ defensione extaret memoria, juvarenturque pro pietate apud nos consueta, cum non possent amplius corpora, saltem animæ, liberali omnino fundatione Hungarorum agnati cognatique providerunt. Cujus censuales quasi pecunias, quotannis pro sacris Missæ sacrificiis dependi solitas, etiam nobis superstitionibus Pragam delatas memioimus.

13 Campanum deinde minus æs, quo ad Missas celebrandas evocari Sacerdos, easdemque audiendas populus consueverat, hoc quoque peculiare habuit, ut quoties nulla humana manu, sed Angelica haud dubie insonaret; toties Pragæ imminentem calamitatem denuntiaret. Quare cum pulsu illo ac sono extraordinario numquam fefellerit, semper fidem prædictionis apud credulos Pragenses invenit. Ante proximam Suecorum invasionem, atque adeo minoris Pragæ oppressionem tacuisse omnimode deprehensa est fatalis illa campana. Quo silentio haud dubie innuere voluit Deus, quod Vetere et Novo-Pragenses calamitate ea ultima et bellorum triginta annis durantiam terminativa, non essent (farent quantum vellent tormentis, ac extrema omnia per tot insultus attentarent hostes) non essent tamen involvendi, multo minus evertendi. Hoc tamen ut ita dicam beneficium non exemit ecclesiam Pancratianam ab ultimo exterminio, etiam post depulsum Suecum confectamque generalem pacem: quia prætextu nimix vicinix occasionisque recipiendorum hostium, si quando ea parte ingruerent, a Generali Bohemiæ Rudolpho Colorado jussa est destrui, ac cum terra complanari.

14 Sed æris illius fatalis cum nemo sabinde multum curaret tam sonoram annis præter propter quingentis sexaginta aliquot memoriam, subiit denique mihi adeo inclitæ antiquitatis conservandæ cupido. Quare bona Professorum et Doctorum Academicæ Carolinæ venia, ad quos ultimo ecclesia illa spectaverat, campanam ad Collegium nostrum S. Clementis detuli. In cujus ecclesia, ut dicimus, Germanica, hodieque in illum ipsum usum, in quem extra Pragam pependerit sonat. An etiam extraordinaria illa prophetia admonitura sit divino sonore urbem impendentium calamitatum, me omnino ac ceteros mortales fugit. Fortassis assistens ille ac commotor Campanæ Angelus, bonus equidem spiritus, quia præmonebat ac ad pœnitentiam inducebat, terminato præscripto jam laboris illius tempore, cum alio translata sit campana, quiescet. Sin una Pragam transmigravit commovebitque illud æs aliquando

ejusdem eccle-
sia prope
Wissehradum
in Bohemia,

ubi tumultati
ann. 1420
Sigismundus
ni ab Hussitis
erast,
E

et campana
nullo pulsan-
te sonare so-
lita ad cladis
alicujus præ-
sagium,

F

quæ nunc ad
collegium
Societatis
translata,

A quando, ut loquatur consueque mirabilia; moveat quæso e cælo Deus corda Pragensium, ut ea respondeant, per quæ non suscitetur, sed emollescat Numinis ira ac plane placetur.

similes etiam
atibi

15 In Analectis post Acta S. Thomæ Aquinotis §. 2 die VII Martii, fuisse egimus de simili tintinnabulo, quod in conventu Ordinis Prædicatorum Salerni, ex amore erga sanctum Doctorem adhuc viventem constructo sub onnum MCCLXII, in summo ipsius conventus campanili oppensum altius, quam ut absque scalis attingere quisquam id possit, pulsatur toties, quoties ibidem aliquis externus vel domesticus moriturus est, quamvis nullus ex eo funis dependeat per quem moveri humanis manibus possit. Sed et in Hispania Villelæ talem Campanom inveniri sæpius audivisse puta me, et (nisi me fallit memoria) etiam legisse in Historia naturali Nierembergii nostri, quæ dum hæc imprimuntur ad manum non est.

ACTA MARTYRII

Ex plurimis vetustis MSS.

B Temporibus illis immanis persecutio Christianis fuit, ut idolis thurificarent, sub a Diocletiano et Maximiano sceleratissimis Imperatoribus. Factum est autem b apud provinciam Phrygiam in civitate Synnada, post mortem c Cleonii et conjugis ejus Cyriadæ, qui de nobili genere erant orti, quorum filius erat Pancratius. His cum unicus esset parentibus, commendavit eum pater ejus, post obitum matris suæ, germano suo, nomine Dionysio; adjurans eum e per Deum omnipotentem et magnam virtutem ejus et omnium deorum, ut omne patrimonium suum, sive ibi sive in Urbe Roma, quidquid de facultatibus habere videbatur custodiret, et ad nullam detestabilem cupiditatem invasor videretur sui esse nepotis, sed ut dignus frater patris in omnibus piissimum se illi ostenderet. Dionysius autem ut fratrem carissimum, ita Pancratium cœpit amare et diligere.

Post mortem
parentum S.
Pancratius
manet sub
tutela Dio-
nysii patris:

ambo profecti
Romam,

f
g
h

2 Et factum est post triennium temporis ut ad urbem Romam properarent pariter. Et cum ibidem demorarentur, cœperunt habitare in f insula Cumniana in g Cælio monte cum omni familia sua in suis prædiis. Et quia magna persecutio erat Christianis in illis diebus, quidam Papa Romanus, h nomine Caius, latitabat in Vico Dionysii et Pancratii. Et cum audiret Dionysius universas virtutes, quas Caius Papa Romanus faciebat, quomodo universum populum a cultura idolorum amoveret; et ad viam rectam et ad vitam æternam perduceret; ita factum est, ut idem Dionysius, una cum suo nepote Pancratio, ad ejus notitiam perveniret. Et venerunt ad i regiam S. Caii, quam custodiebat Eusebius ostiarius, vir totius sanctitatis, et rogabant eum ut mererentur notitia ejus sublimari. Qui etiam Eusebius vadens ingreditur ad S. Caium dicens: Domine Pater, quidam pro foribus sunt, nescio qui clarissimi viri: et rogant, ut mereantur ad tuam beatitudinem ingredi. Adhæc B. Caius Papa cœpit gaudio magno repleti, et prosternens se in orationem dixit: Gratias tibi ago Domine Jesu Christe, Rex regum et Dominus dominantium, qui me ultimum servum tuum per Spiritum sanctum revelare eis dignatus es. Et citius jussit eos introire ad se. Quidum introducti fuissent, mittentes se ad pedes S. Caii rogare cœperunt: ut talem Dominum mererentur colere, qualem et ipse coleret. Et erigens eos sanctus vir, cœpit eos amplecti, declarans eis et instruens eos omnem divinitatem cœlestem. Post dies autem viginti k baptizavit eos et fecit eos Christianos: qui imbuti Sacramento Christianitatis ita fervere cœperunt in timore Dei, ut se ipsi ultroneos persecutoribus offerrent.

accedunt ad
Romanum
Pontificem
i

et in fide
instructi
baptizantur:

k

3 Interea contigit ut post paucos dies abiret ad Dominum Dionysius cum præmiis cœlestibus, carus et dignus Deo. Cum ergo nimia insania esset Paganorum adversus Christianos, cœperunt nimio furore clamare dicentes, Dignissimi et Pissimi Imperatores; tollite de hac urbe magos et crudeles Christianos, per quos universus mundus decipitur et omne Regnum vestrum subvertetur. Tunc indignatus et ira commotus Diocletianus; talem legem dedit, ut si quis hujus sectæ inveniretur, sine auditu puniretur: in quibus tenetur, Pancratius. Et cum didicissent persecutores, qui eum tenerant, quod magnis natalibus ortus esset, hæc Diocletiano Augusto nuntiaverunt: qui jussit eum cum omni celeritate adduci ad suum palatium. Et cum vidisset faciem Pancratii, cœpit obstupescere Diocletianus de tali infantia, quæ sic perseverando mori vellet propter Christum potius, quam idolis deservire. Et dicit ad eum Diocletianus: Adolescentule, tibi suadeo ut morte mala non moriaris: quia ætas tua, ut satis claret, non est plus, quam ter quini anni, et quia do nobili genere natus es, ex patre Cleonio, qui mihi satis amicissimus et carus erat. Et hoc tibi volo extorquere, ut recedas ab ista insania Christianorum, et reddas te natalibus tuis, propter quos te magnificentiorum et ditiorum faciam, ut a latere meo non sis alienus, sed veluti filium te habeam. Quod si tibi displicerint pietatis meæ verba, jubeo te interfici, et corpus tuum incendi, ne forte veniant Christiani, et ipsi te sibi Martyrem faciant. Cui B. Pancratius dixit: Noli frustra errare, Domine Imperator, quod quasi videns puerum annorum quatuordecim, credas me scientiam aut sensum minus habere. Dominus noster Jesus Christus talem intellectum nobis donare dignatus est, ut omnis terror Principum vel Judicum vestrorum tantum sit apud nos, quantum pictura ista quam videmus. Nam deos et deas tuas, quos tu exhortaris ut colam, dæmones deceptores sunt, qui parentibus suis non pepercerunt, et germanas suas stupratores polluerunt. Tales dæmones, Imperator, miror, quod non sit tibi deformatio colere: quod si hodie servos tuos scias tales, jure tuo inaudito cruciatu juberes occidere.

D
Ex MSS.
post Diony-
sii obitum

Pancratius
captus ad
Diocletianum
ducitur:

ad hujus
promissa et
minas imper-
teritus,

E

4 Tunc jussit eum Diocletianus Imperator duci in viam Aureliam, et ibi capitalem subire sententiam: quia turpe illi fuit ut a tali puero superaretur et dehonestaretur. Ductus l itaque est beatissimus athleta Christi Pancratius in viam Aureliam, atque ut jussum fuerat decollatus, Martyrium constanter excepit. Tunc corpus ejus ab Octabilla sublatum est occulte noctu: et conditum aromatibus et dignissimis lintheaminibus involutum, sepelivit in sepulcro novo quarto Idus Majas. m Eodem autem tempore passa est Sanctissima Virgo, n Sothis nomine, nobili genere orta, Diocletiano nono et o Maximiano octavo Imperatoribus, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

capite plecti-
tur.

l

m

n

o

u

o

ANNOTATA.

a In MSS. Trevirensibus S. Maximini et S. Martini, item in MSS. Ultrajectino, Audomarensi et alio Romano, et uno nostro erant intrusa nomina Valeriani et Gallieni.

b MS. Audom. et Surtus, apud provinciam Phrygiam, et additur in MS. Romano in civitate Synnada, In aliis contracte, civitate Frigia. Pamphilus monachus ex φρυγίας. MS. Cryptæ ferrate ἐκ μιᾶς τῶν Φρυγῶν πόλεω.

c Cleonius, aliis Cleonius, Eledonius, Dedonius, Clenionius. MS. Cryptæ ferrate Κλεών.

d Cyriada, aliis Cyriaca, Eridiada, Quiria, Quirina, Κυρία.

e

- A e MSS. Romanum et Audom. per omnipotentem et magnam virtutem deorum.
- f Insulæ dicebantur singulæ collectiones domorum, plateis nudique circumcinctæ et ab aliis separata: in Græco scribitur Κεραύων.
- g Cælius mons hodie a Lateranensi ecclesia et Sanctæ Crucis in Hierusalem celebratur.
- h Nomen Cornelii passim in omnibus MSS. oppositum, dedit occasionem aberrandi ad alios Imperatores, ut supra dictum: pro quo nomen Caii Pontificis arbitramur substituendum.
- i Januam seu januas habent MSS. Romanum, Rottendorfsense et aliquod nostrum cum Mombrilio.
- k Pamphilus triginta.
- l In MS. Romano ista adduntur: Cumque a ministris duceretur, pervenit ad locum, ubi futura erat Martyrii ejus digna consummatio. Tunc S. Paneratus expandit manus suas ad cælum, oravit et dixit:

Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia dignatus es servum tuum in hac hora, quam semper optavi, annumerari cum Sanctis tuis. Et cum hæc dixisset amputatum est caput ejus. In aliquo MS. nostro dicitur ejus corpus ibidem, canibus devorandum, fuisse relictum.

m In Græco Cryptæ-ferratæ additur: Quo in loco sanitates perspiciuntur in eos qui variis morbis tenentur, et multa beneficia curationum præstantur qui illuc cum fide sincera accedunt.

n S. Sotheris verosimiliter ea est, de qua pluribus 10 Februarii.

o Supple regni anno in Græco βασιλεύοντος μὲν Διοκλετιανοῦ ὑπατὶς θ' αὖτις Μαξιμιανοῦ, Εὐδῶν. regnante quidem Diocletiano nonum Consule et Maximiano. Idibus. supple Maji. et ita notaretur annus ccciv, quem usque ad Majum Imperatores illi non tenuerunt, sed Maximianus Hercules et Constantius Chlorus.

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT 46 **

DE SS. CHRYSPOLITO EPISCOPO, BARONTIO BUBULCO, TUTELA ET XII MULIERIBUS, ITEM QUODAM EXPLORATORE CONVERSO,

MARTYRIBUS BETTONÆ IN UMBRIA.

SUB MAXIMIANO.

Acta ex MSS.

cultus Sacer.

corpus,

ecclesia,

varia a S. Chryspolito erecta templa,

martyrium ejus et Sociorum,

sub Maximiano,

Bettona seu Bictonia oppidum seu municipium Umbriae, antiquis Vettona, infra Assisium versus occasum hiberni solis sita, Episcopum habuit S. Chryspolitum, aliis Chrysopoldum et Chryspoltum: nec scimus alios ibidem postea sedisse Episcopos. Eum, uti Barontium bubulcum ac illius sororem Tutelam, aliasque duodecim mulieres, quarto Idus Maji martyrio coronatos infra habent Acta, quæ Romæ obtinimus in illustri bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii, ex MSS. collectaneis R. P. Antonii Galloni sub nota litteræ .I. Colitur S. Chryspolitus in dicta Bettona, ut loci illius Patronus: præterea Assisii, in cujus diocesi est dicta Bettona constituta, etiam Ecclesiastico officio honoratur. Ferrarius in Catalogo generali hoc cum titulo celebrat: Vettonæ in Umbria S. Chrysolti Episcopi et Martyris. At longum elogium habet idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, in quo tradit Vettonæ S. Chrysolyti Abbatiam cerni, et corpus ejus in ecclesia suo nomini dicata, quam Fratres Minores tenent, quiescere. Jacobillus tomo I de Sanctis Umbriae tradit hanc ecclesiam ab ipso S. Chryspolito fuisse constructam ad honorem Deiparæ Virginis, ac postmodum ipsi S. Chryspolito dicatam. Præterea asserunt dictus Jacobillus et Ughellus in Episcopis Fulginatibus, eum plurimum laborasse apud Fulginates et Nuceros, et per totam Umbriam, ac varias ibidem ecclesias et altaria erexisse, et Fulgini duas construxisse ecclesias, unam S. Petro, quæ anno mdcxiv diruta sit, alteram Deiparæ sacram et dictam S. Mariæ foris portam, ac postea S. Mariæ infra portam quod urbi esset inclusa, eamque diu fuisse Cathedralē et Sedem Episcopalem, et hoc adhuc tempore esse Collegiatam: Nuceria etiam extra urbem traditur edificasse ecclesiam in honorem S. Petri, itemque Vettonæ.

2 Ughellus eum nominat primum Fulginatium Episcopum, et sub Domitiano Imperatore anno xciii hoc xii Maji martyrio coronatum ait cum supra allegatis Barontio et Teutilla, in Actis Teutela aliisque: et reliqua ex Actis contraxit. Eandem cum Ughello chronotaxin tenuit Jacobillus, initia S. Chryspoliti ad Neronem, martyrium referens ad Domitianum: cum historia Vitæ et Passionis expresse nominet Maximianum, et præcepta Principum sæpe inculcent, ac tandem

sic concludatur, Actum est hoc sub Imperio impiissimi Maximiani. Morisse videtur illos quod S. Chryspolitus cum S. Britio atque Eraclio et cum aliis plurimis dicatur a B. Petro Apostolo ad prædicandum in Italiam missus. Sed cum hanc historiam constet diu postea scriptam florere Christianitate, et forsitan post adificationem sub Sancti nomine Abbatiam supradictam: æque facile aut facilius possumus opinari, S. Petri nomine intelligi aliquem ejus successorem, quam pro Domitiano substitutum perperam fuisse nomen Maximiani: cum aliquis S. Eraclius dicatur passus Tuderti sub Diocletiano, Maximiani Collega. Nec refert quod S. Britius, Spoletinus Episcopus, a quo tamquam Metropolita consecratus dicitur S. Chryspolitus, putetur primus istius urbis cathedram tenuisse: cum enim de S. Britio et illius ætate nihil certi habeatur, potuit is ex simili errore, quo a S. Petro, id est a Petri Sede, missus dicebatur, ad primum seculum æque perperam relatus fuisse. Nihil igitur in hac quacunque historia mutandum censeo, sed sola opus esse explicatione, quam non incommodam dedisse videmur. Certe plures illæ ecclesiæ, quas dicitur fabricandas curasse S. Chryspolitus, ætatem Diocletiani et Maximiani potius, quam Domitiani nobis insinuant.

3 Georgius Cardosus in Hagiologio Lusitano, nescio quo somnio abductus, transfert S. Chryspolitum in suam Lusitaniam, et Britoniæ Episcopum fuit, constitutum a quodam S. Brisso de Mertola, Antistite Eborenensi. Perum similia figmenta, nulla auctoritate nixta, ultro corrunt. Acturus du Monstier in Gynæco sacro refert Teutillam, seu Tutelam ad diem xxiii Maji, sed quæ id auctoritate faciat, non indicat.

perperam Lusitaniam affingitur.

VITA

Ex MS. Bibliothecæ Vallicellanæ.

Tempore quo Dominus humanum genus a diabolicis laqueis solvere voluit, diversis ordinibus ex una eademque propagine Doctores elegit: Patriarchas primitus, ut incultum agrum, sentibus purgatum, fructificalem facerent: misit post hos Prophetas qui eundem a suis contagiis coercerent. Sed quia nondum tempus advenerat, quod ad illorum prædicatio-

Post Patriarchas et Prophetas,

nevi

A nem susciperet salutem, quotquot ad opus direxerat variis interemere supplicis; nullusque horum animabus adminiculum ante adventum ipsius conferre valuit. Nam ille ipse per suum dixit Prophetam: Frater non redimit, redimet homo. Quis enim fuit frater ille nisi Moyses, qui quamvis Domini populum a servili iugo Pharaonis corporaliter eriperet; minime tamen ei spiritaliter potuit subvenire. Sed homo, per quem Propheta redemptionem promisit, Christus Dominus noster est: qui humanam sumens naturam, velut homo isto in mundo corporaliter ambulavit: de quo David cecinit dicens: Factus sum sicut homo inter mortuos liber. Is enim pro nobis natus velut homo inter homines conversatus, ac post a terdenos annos Crucis patibulo affixus, nostrae salutis causa mortis et inferni claustra confregit, plurimos inde abstraxit, et in paradisi gaudia intravit: tertia die resurrexit, discipulis duodenis, quos ante passionem elegerat, nec non et septuaginta duobus apparuit, et multis modis locutus est eis de aeterna beatitudine, confortans eos; ac misit in universum mundum, verbum vitae in remissionem peccatorum praedicare.

B 2 De horum collegio Chryspolitus fuit, qui a B. Petro Apostolo cum S. b Britio atque c Eraclio, et cum aliis plurimis, missus d est in Italiam, qui praedicando pervenit usque Bittoniam civitatem. In introitu vero ejus mulier quaedam, a daemonio jam fere annis tredecim possessa, occurrit ei, et ingenti clamore vociferabat dicens: Homo Dei, nostrum tu venis tollere ritum, et Jesu Nazareni introducere fidem. Ad cujus vocem mox B. Chryspolitus ait: In nomine Dei Patris omnipotentis tibi dico, daemon, exi ab ea. Qui statim cum teterrimo fumo et oris spuma exiit. At illa repente sana facta, cecidit ad pedes ejus, fidem ipsius postulans, per cujus nomen est liberata. Tunc S. Chryspolitus sanctificavit aquam, et baptizavit eam: et omnis domus ejus credidit in Domino, et baptizati sunt die illa numero decem. In domo namque ejus oraculum construxit, et die ac nocte Deo ibidem cum Christianis clam serviebat. Nocte quadam cum in Dei persisterent laudes, audientibus omnibus Deicolis qui cum eo erant, vox personuit Domini dicens: Per Britium filium meum tibi hic Pontificalem concedo dignitatem: Nam populus tuus istius civitatis per te mihi crediturus est, et postmodum longo non tempore ad aeternum te recipiam gaudium. In eadem vero nocte B. Britio praecipit Pontificem eum constituere: quod et factum est e.

C 3 Paganus quidam de civitate, explorare a Principibus missus, in quo Christiani loco consisterent, dum venisset ad domum, ubi Sanctus manebat Chryspolitus, statim perdidit linguam: sed quos valebat mogitus ante ostium dabat: Audiens enim B. Chryspolitus vocavit ad se, ac trina invocatione ei illico reddidit loquelam. Tunc ille, cognoscens magnam esse fidem Christianorum, postulavit se fieri Christianum. Beatus vero Chryspolitus aquam sanctificavit, et baptizavit eum in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Mane autem facto requisitus ab Austerio; inventus est Deum toto corde colere. Tunc Austerius jussit eum ad templum Martis duci, ut ei holocaustum offerret. Cumque ille diabolicum negaret sacrificium, jussus est decollari; sed cum duceretur non cessabat pro modulo suae scientiae vivum et verum invocare Deum, dicens: Domine Rex omnipotens, qui hominem ad tuam plasmasti similitudinem, et deceptum ab antiquo hoste ad pristinum gradum restaurare venisti, confirma cor meum, ut in tuo amore futuras poenas mihi illatas sufferre valeam. Et haec dicens, unus de carnificibus exemit gladium, caputque amputavit ejus. Tunc S. Chryspoli-

tus venit ad eum cum Christianis, et tulit corpus ejus, et cum laudibus et hymnis sepelivit eum f.

4 Jam vero quia talis Amistitis omnipotens Deus nolebat abscondere lumen sub modio, sed in propatulo ponere, ut cum Propheta vere decantare quivisset, Domine justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare tuum dixi; ideo publice praedicare nomen Salvatoris omnibus coepit. At supradictus Austerius suis praecipit, ut si eum invenirent, ante conspectum ejus perducerent. Istius Austerii, Valerius quidam nomine, nepos erat, qui de equo cecidit, et crura et tibias confregit; ejus causa praedictus Austerius festinus ad vestigia beati viri pedum cecidit, ac misericordiam petiit ei, qui in causa mortis fuerat terminatus; et incolumem si eum restitueret, omnem cultum idolorum spopondit se respuere. Cui S. Chryspolitus ait: Scio te hominem fallacem esse, ac post salutem illius corporis non crediturum. Sed quia nomen Domini omnipotentis longe lateque divulgari debet ab hominibus, ideo ipsum pronis precibus posco, qui contractum mundum suo proprio cruore restauravit, ac trinos mortuos suscitavit, mundum ex nihilo fabricavit, hominem cum non esset condidit; ut istum contractum juvenem pristinae sanitati reddat. Oratione facta cum omnes dicerent, Amen, tanta velocitate consurgit contractus de grabato, ut a cunctis videretur quasi de levi somno surgere. At ille mox sanitate recepta, ad pedes supradicti viri pervolutus, spiritaliter iterumque animae salutem postulat: et baptizatus in nomine Trinitatis, coepit magnificare quotidie Dominum, et per eum multi ad fidem venerunt, ac plebs sacra devota in Domino crescere coepit. Sed saevus Austerius, eadem hora mutatus, denegat miraculum fore factum per invocationem almæ Trinitatis, sed per auxilium Martis confirmat contractum virum restauratum. Ab illo enim die coepit observare eum, qualiter per se aut per suos interficeret. Sanctus autem vir magis ac magis Domino famulabatur, quia nec terrore convincebatur nec blandimento, suadebatur. Itaque die ac nocte psallebat Domino, dicens: Deus meus in te confido non erubescam, neque irrideant me inimici mei; et iterum, Confundatur qui me persequuntur: et item cum Propheta, Dominus mecum est tamquam bellator fortis, non timebo quid faciat mihi homo. Sic undique armatus protectione omnipotentis Dei, de saevo populo verum fecit Catholicum, ac totam Bittoniae provinciam convertit ad fidem Apostolicam.

5 Eodem quoque tempore per diversa montis latera lupi inventi sunt, qui homines comederent, in tantum ut quadam die bubulcum arantem comprehenderent ac deportarent. Tunc relatum est sancto Dei viro, qui cominus juxta fontem Sambronis et g Cleotonis lupo obviavit, lupum ad invocationem Trinitatis stitit, et bubulcum illesum dimisit: et lupis praecipit ut aliam in partem irent, in qua nullum invenirent hominem quem laedere possent: locus enim constitutus erat in campo Bucaronis, ubi cum multis jam Christianis Deum colebat absconse, propter metum impiissimi b Maximiani, qui apparitoribus suis jusserat, ut ubicumque Christianos invenirent, aut sacrificarent idolis aut diversis poenis interimerentur. Vincentius collega ejus in carcere positus erat. Tunc B. Chryspolitus nocte ad eum venit, et signaculo Crucis facto omnia contracta sunt vincula de manibus ac pedibus B. Vincentii et catenae ceciderunt; et per totam noctem in Dei laudibus persistentes, lumen inter eos tam preclarum apparebat, ut homines qui in turre Bibaniae vigilabant, caelestibus partibus in carcerem ipsum lumen venire non dubitarent. De quibus unus statim ut ad locum pervenit, et eos orantes reperit, ad terram devenit, et

D
EX MS
VALLICEL.
f
Psal. 39, 11

contritum
ex lapsu,

E
et sanatum,

Psal. 24, 2

Psal. 34, 3

F
g
bubulcum a
faucibus
lupi ereptum.

h

S. Vincentii
Monaviensis
vincula signo
Crucis soluta

i

Psal. 48, 8

venit Christus,

Psal. 87, 6

a
et misit Apostolos per orbem.

b c
d
a S. Petro S. Chryspolitus missus Bittoniam,

energumenam liberatam baptizat eam alius 9,

constituitur Episcopus:

Baptizatum sanatum deinde martyrio donatum,

EX MS.
VALLICEL.
aliquos in
carcere
baptizat :

A et Christi postulabat fidem. Tunc B. Chryspolitus cum S. Vincentio sanctificavit aquam, et baptizavit eum, ac multos qui in carcere cum eis erant retrusi. Sed sanctus vir ad Bittoniam civitatem reversus, nomen æterni Dei auctius cœpit prædicare. Quod re latum est impiissimo Maximiano ab Austerio Præfecto suo, per Epistolam scilicet continentem ita. Invecitissime Imperator, cognitam tibi sit, quod ab Hierosolymæ partibus quidam venerant, qui sectam Christianorum colunt, quam vestra excellentia exterminare jussit; et unus quidem vocatur Chryspolitus, qui totam provinciam seducit, et ad Jesu Nazarenidoctrinam convertit. Insuper et Deos nostros, per quos Imperialis honor pollet, dicit esse dæmones et vanas ac surdas imagines, quæ nec sibi nec cuique valeant subvenire. Ad hæc sales ubique Imperialis sit diffusa longe lateque.

Ad Præfectum
et untios
Imperatoris
adductus,

6 Tunc Imperator præcepit suis militibus ut Bittoniam pergerent quam citius possent, atque eum comprehenderent et omnes socios illius : ac in carcerem mitti, donec nova cogitaret supplicia, quibus eos perderet. Qui cum venissent, inquisitione facta quo in loco S. Chryspolitus lateret, cum plerimis Christianis inventus, adductus est ante Imperatoris nuntios; qui cum Præfecta civitatis Austerio male attractare eos cœperunt. In crastinum autem jussi sunt venire ante conspectum Præfecti, et ante Imperatoris missos : qui cum venissent, interrogavit illos Præfectus, dicens : Cujus conditionis vel ejus sectæ estis ? quidve vocamini ? Cui B. Chryspolitus cum magna constantia ait : Nos genus unum habere putamus vobiscum, nam binos opinamur primos homines esse, quos in paradiso constituit Altissimus; qui semper ibidem manerent, si non prævaricassent præceptum sui Conditoris, de cujus stirpe omnes decimos ortum. Sed ista inæqualitas inter nos esse cœpit ab initio primi peccati. Quis enim in paradiso potentiorum esse cuperet, in quo cuncti uno potu atque cibo aluntur, nisi diabolus, qui jactantia sua excelsiorem esse omnibus Angelis voluit, et hæc cogitans de cœlo cecidit, omnemque honorem et venustatem suæ pulchritudinis perdidit ? Ad hæc Præfectus ait : Quid nos seducis multiplici sermone ? Aut sacrificia diis, aut jussa Principum manifeste denega. Cui vir Sanctus ait : Principum jussa, si honesta sunt contemnenda non sunt : sed sacrificium dæmoniorum omnimodis respuo et contemno. Ad quod Præfectus : Ego id ipsum replico, ut sacrifices, et adores deos immortales. Ad quem ille quos deos immortales confirmas, dæmones esse cognovimus ac effigies lapidum vel lignorum.

docet huma-
num genus
ab Adamo
provenire :

diis sacrifi-
care renuit :

C 7 Tunc iratos Præses alapis jussit cædi eum, et ligatis manibus ac pedibus jactaverunt eum in terram, atque fustibus ejus dorsum cædentes dicebant : Noli blasphemare deos, per quos gubernacula regni consistunt. Tunc ille solutis manibus et pedibus erectus, viriliter ait : O impiissime et veritatis inimice, cur non potius dicis, quod per eos disperduntur homines interius et exterius, et fruges terræ ac omnia bona mundi ? Tunc Præfectus jussit eum in equuleo poni, et nudum cum spinis flagellari; et postea deposuerunt eum ac miserunt in carcerem, et dixerunt : Modo circa salutem tuam tracta qualiter vivas, et dies tuos ante terminum non dimittas. At ille missus in carcerem per dies quindecim non cessavit nomen Domini prædicare; et facultates, quas suo proprio labore habebat, erogavit pauperibus. Gentilis quidam, jam longo tempore in eodem carcere propter quoddam homicidium missus, ut audivit prædicationem ejus, postulavit ab eo se fieri Christianum. Beatus igitur Chryspolitus, delata aqua sanctificavit eum, ac baptizavit eum. Tunc milites qui custodiebant carcerem, cum vidissent quod plus in

cæditur
fustibus,

spinis flaget-
latur :

in carcere
baptizat ali-
quem eum,

eo nomen Domini cresceret, renuntiaverunt Præfecto, et Gentilem illum adduxerunt. Quem cum vidit Præfectus, dixit ei : Quia jam din est quod pœnam habuisti, et desperatus, ut audio, aliorum sectam suscepisti; nunc tempus est quo misericordiam habeas, tantum fidem Christianorum dimitte, et ritum Principum, a quo homines salvantur, suscipe. At ille : Et si hoc in seculo pro parvo crimine lex præcepit aliquem in carcerem atque in exilium mitti, quanto magis omnipotens Deus, nostram qui fecit animam et corpus, nos condemnare habet ? quem quotidie centies offendimus ; et quem timere debemus ac laudare nocte ac die, ipsum respuimus malis nostris actibus. Unde scire te volo et commonefacere tibi, ut respuas falsos deos atque sacrificia eorum, et lumen veritatis agnoscas, in quo vera vita constat et beatitudo perpetua manet. Cui Præfectus ait : In tantum te patior, ac tua vana verba, ut facias quod dixi, alias te et doctorem tuum diversis perdam pœnis. Et ille : Potius eligo tuam pœnam, quam ut gaudia paradisi perdam. Ait ei Præfectus : Per deos meos immortales, promitto quod te ac tuum gaudium perdo. Cui ille : Gaudium Christi nemo utique tollere valet, nisi malis operibus quilibet eum perdat. Tunc Præfectus iratus jussit eum ad templum Martis duci, et si non sacrificaret, ibidem decollari eum. Qui cum pervenisset ad locum, oratione facta, templum corruit, et ipse migravit ad Christum.

dein constan-
tem in fide,

usque ad
mortem.
E

8 Interim S. Chryspolitus fidem confirmat Christianorum signis ac virtutibus, expectans jugiter finem hujus seculi, et assidue orat Dominum, ut Ecclesia sancta palam ac in pace possit ei famulari. Quidam Anianus, qui longo jam tempore dextrum perdiderat latus, ad carcerem venit, ac Sanctum rogat, ut ei subveniat. Ad quem Sanctus : Si credis Jesum Christum, filium Dei, verum Deum esse, poteris animæ et corporis salutem habere. Cui ille inquit : Si aliam salutem substantialem dare mihi posses, istam omnimodis respuerem, quam cum suscepero celeriter perdo. Ad quem Sanctus : Nec enim salus tantum corpori datur, et mox ut habetur cum magno dolore amittitur : sed salus æternæ beatitudinis hic requiritur, et in illo sine fine manet seculo : in ea nullus error nullusque luctus, nulla suspiratio est, nec valet aliquis ibi aliam accusare; sed sic alter alteri cupit, quemadmodum sibi : omnes enim unam tenent caritatem, quia enim amarunt Deum in vita sua : illic namque quotidie inest frequentia Angelorum, et Deus facie ad faciem videtur : de illa enim decantabat Propheta dicens : Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum; et iterum, Elegi abjectes esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Illic plane nulla cupido auri vel argenti tenetur : sed, sicut ait Apostolus, Non quærit quilibet quæ sua sunt. Ad hæc Anianus. Tantum da mihi fidem Christianorum, et suavem corporis sanitatem nolo, ut hæc quæ dicis contingere possim. Tunc S. Chryspolitus sanctificavit aquam, et baptizavit eum in nomine Trinitatis, et dimisit illum. At ille quocumque ibat, nomen Domini Jesu Christi palam magnificabat.

Anianum
in fide in-
structum
baptizat :

F
Psal. 83. 2
et 11

1 Cor. 13, 5

coram Præ-
fecto consti-
tutus,

9 Tunc perlatum est Præfecto, quod sanctus vir omnes Bittoniæ provincias in carcere magis converteret ad Dominum, quam antequam in carcerem fuisset retrusus. Misit ille duos milites ut ducerent eum ante conspectum ejus : ad quem cum venisset ait : Miser, lex nostra præcepit ut sine causa neminem damnemus : tu vero non solum causam magni mali fecisti, sed etiam per audaciam illicitæ presumptionis cunctos seducis a cultura deorum nostrorum recedere, et ad Jesu Nazareni fidem converti, quem

Judæi

explicat la-
psum Ange-
lorum,
Ez. 28, 13.

et inductam
idololatram :

non lædatur
conjectus in
fornacem
cum S. Ba-
rontio,

de n decolla-
to :

flagellatus
per medium
scinditur :

A Judæi propter eandem superfluitatem condemnave-
runt, et crucis patibulo affixerunt; quod et tu patie-
ris, si non recedis ab arte magica, et iterum illos
non reducis ad nostram legem, per quam cuncta
regna gubernantur. Ad quod vir Sanctus : Jam ite-
rum meminisse te volo, quia de hac secta contentio
inter me et te fuit : dixi enim quia Angelum lucis
primitus omni decore et pulchritudine condidit Deus,
de quo per Ezechielem dicitur, Tu signaculum simi-
litudinis in delitiis paradisi Dei fuisti; sed superbia
ductus jactavit se ponere sedem suam ab Aquilone,
et esse similis Altissimo : qui sola opinione gloriam
aliorum Angelorum perdidit, et omnem honorem
amisit, et gloriæ nostræ immortalitatis statim invi-
dus existit : nam more serpentis decepit primum
parentem. Ab illo namque die suis persuasionibus
perdere nos cœpit, et hoc agere non desinit usque
in seculi finem. Hinc est quod homines suadet ad
idola colendum, atque falsos deos adorandum, unde
vos admoneo ut relinquatis omnem vanam supersti-
tionem, ac solum colatis Deum omnipotentem, qui
fecit cœlum et terram atque cuncta quæ continentur
intra et extra. Cui præfectus ait : Ergo tu solus ve-
rum Deum colis, ac nos falsos? Respondit ei S.
Chrysopolitus. Vere, Præfecte, deos falsos æstima
illos, qui nec sibi nec cuiquam juvare possunt, sed
lædere : certe non sunt dii, sed sunt effigies mani-
bus hominum factæ, et in quorum honore consistunt
homines fuerunt pessimi, scilicet Jupiter, Hercules,
Mars, Maja, Venus, ac multi alii, qui in inferno
jugiter ardent pro suis sceleribus.

10 Tunc Præfectus iratus, fornacem accendere
jussit, et S. Chrysopolitum cum bubulco ejus in eam
mitti. Qui cum intromissi essent, extinctus est ignis,
et ventus in ea spirare cœpit. Tunc Sancti per me-
dium psallebant et dicebant : Igne me examinasti,
et non est inventa in me iniquitas. Tunc aspicien-
tes carnifices ignem extinctum, et Sanctos in medio
psallentes, renuntiaverunt Præfecto. At ille conti-
nuo venit, et videns eos in media fornace psallere,
misericordia motus est, et vocavit eos ad se, et ait
illis : Adhuc dii faciunt misericordiam vobiscum. Ad
quem Barontius bubulcus S. Chrysopoliti ait : Mi-
serissime, adhuc cæcus es, quia dicis miraculum Dei
omnipotentis diabolico opere factum. At ille nimio
furore repletus, præcepit eum a carnificibus in campo,
ubi solitus erat arare, decollari. At illi compræ-
hredientes eum, duxerunt in campo Bucaronis. Quem
cum videret S. Chrysopolitus ad martyrii coronam
pergere, ait illi : Fili, gaudeo de te, quia hodie ad
regna beati poli læto itinere pergis; sed tristis sum
de solatio Ecclesiæ sanctæ, quia hodie apud me de
te peribit. Tunc S. Barontius ait : Mi Domine Pater,
tu si adhuc velis vivere, potes, ego autem finem vi-
tæ meæ depono. Cum autem venissent in campo Bu-
caronis, decollaverunt eum ibi juxta fontem B.
Chrysopoliti, in quo primitus mirabilia fecit.

11 Tunc Præfectus ait B. Chrysopolito, Elige quod
vis, aut sacrificia aut maleficia tua perdam. Respon-
dit ei S. Chrysopolitus, dicens : O Præfecte, quare
sic erras, quod Dei omnipotentis, virtutes putes ma-
leficiis patratas? Tunc iratus Præfectus jussit eum
tamdiu flagellari, donec expiraret. Qui cum diu cæ-
deretur ac carnifices fatigarentur, et ipse minime

læderetur; jussus est cum gladio scindi per medium.
Tunc carnifices, dextram lævamque tenentes, per-
cusserunt eum in medio, et de corpore ejus duas fe-
cerunt partes in castro Imperiali. Tunc venerunt
duodecim mulieres, cum Teutela sorore B. Chry-
spoliti, Martyris et Episcopi, ut viderent finem ejus :
quæ statim ut visæ sunt, dictum est illis ut sacrifi-
carent idolis. Quæ cum nollent sacrificium offerre
diis, jussæ sunt torqueri in mamillis, postmodum
flagellaverunt eas tamdiu plumbatis, donec aliquæ
ex eis expirarent. Cumque diu illas diversis suppli-
ciis affligerent, et non prævalerent eas a bono pro-
posito carnifices retrahere, ad ultimum decollave-
runt illas in eadem die, quo et S. Chrysopolitus
palmam martyrii suscepit cum Barontio ejus bu-
bulco, qui et in supradicto campo Bucaronis decol-
latus est. Tunc venerunt pauci Christiani de prædicta
civitate, cum hymnis et laudibus et balsamis et aro-
matibus, et ibi sepelierunt cadavera eorum juxta
turrem inter duo flumina, quæ sunt Cleoton et
Sambro. In quo loco Dominus præstat beneficia pro
meritis sacris eorum, ab illo usque in præsentem
diem omnibus suppliciter venientibus ibi : et in ho-
norem B. Chrysopoliti basilicam illic construxerunt,
nec non et ad honorem almæ Mariæ Virginis atque
omnium Sanctorum. Actum est hoc sub Imperio im-
piissimi Maximiani, quarto idus Majas, regnante
Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria
in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Generali voce indicantur 30 anni, relictis 3 annis
et 3 mensibus.

b Colitur S. Britius 9 Septemb. in pace mortuus
circiter annum 93, primus Spoletanus Episcopus ha-
bitus ab Ughello.

c Colitur Heraclius 26 Maji cum aliis Tuderti Mar-
tyr, quasi sub Diocletiano passus.

d Jacobillus assignat annum 36, quod nobis non pro-
batur.

e Anno 38 inquit Jacobillus et Ughellus, ex jam
posito principio.

f Utinam hujus Martyris nomen et dies natalis suis-
sent adjuncti! nunc eum sub nomine Exploratoris ejus-
dam referimus.

g Clitumnum fluvium, qui in Spoletanis finibus oriens,
in territorio Vettonensi immergitur Teniæ vulgo Tar-
tarena dictæ, ex tabulis et Geographis novimus : et hic
videtur corrupto intelligi nomine Clietonis, juxta quem
Sambro concipias licet, alibi necdum notum rivu-
lum, qui vel communem cum Clitumno fontem habeat,
vel cum eo confluat, ut confluentia utriusque hic potius
quam fons intelligi forte debeat : maxime si Campus
Bucaronis, de quo mox dicitur, is est ubi nunc no-
tatur vicus Borroni inter Fulginium et Mantem-
Falconis, ab hoc Tenia fluvio intercurrente divisus.

h Jacobillus accipit Neronem et in morte S. Chry-
spoliti Domitianum, quod etiam facit Ughellus. S.
Vincentii hujus Acta erunt examinanda ad diem 6
Junii.

i Bibania vulgo Bevagna, antiquis Mevenia, 6 mill.
passuum dissita, urbs olim Episcopalis.

D
EX MS.
VALLICEL.
S. Teutela
et 12 mu-
lieres coro-
nantur,

et ibidem
sepeliuntur.

E

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CYRIACO, MAXIMO, GRADO, SOTHERE VIRG. ROTHERE, JOANNE, ACHILLE, MOISEO, APHRODITO, ET ALIIS QUINGENTIS QUATUOR. ITEM ALEXANDRO, MOISETE, LUCIO,

PROBABILIUS ROMÆ PASSIS.

O. H.

XII MAJI

An sint Ro-
mæ passi?

Post relatos Martyres Romanos Nereum et Achilleum et Pancratium, referuntur sequentes Martyres in quatuor antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, nulla indicata palæstra, ut videantur cum probabili conjectura etiam Romæ passi, cum nusquam solenne illud dictum alibi interponatur: exprimuntur autem nomina Cyriaci, Maximi, Gradi, Sotheris Virginis, Rotheris, Joannis, Achillis, Morsei, Afroditi, cum aliis numero quingentis quatuor, quorum nomina Deus scit. Ex his Cyriacus et Maximus sunt in antiquissimo MS. Epternacensi, desunt in aliis tribus. Verum Quiriacus et Maximus sunt in MSS. Tamlectensi et Aquisgranensi, et apud Grevenum in Auctario Usuardi. Imo et Quiriacus est in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi. Loco Gradi, in tribus apographis et in alio Corbeiensi indicati, est in Epternacensi nomen Gnati. Dein in MS. Blumiuno et aliquo Corbeiasi necdum excuso fit memoria Sotheris Virginis et Rotheris, quod nomen deest in Corbeiensi Parisiis excuso. In Lucensi apographo scribitur Rotheris Virginis et Soteris, uti etiam in Epternacensi. Verum Sotheris Virginis meminerunt MSS. Richenoviense, Rhinoviense et Parisense Labbei. Ado et Notherus habent Passionem sacratissimæ Virginis Sotheris, genere nobili sub Diocletiano Augusto. De S. Sothere Virgine Romana accepta sunt ista ex Actis S. Pancratii jam productis: de eaque pluribus egimus ad diem x Februarii; a qua num hic relata Sotheris sit diversa statuenda, non possumus certo asserere. Inter sequentes quatuor socios, nomina Joannis et Achillis sive Achillei sunt ubique constantia: at loco Moises et Afroditi,

legitur etiam Moires seu Mores, et Affroditi sive Afroti. In MS. Richenoviensi fit mentio Quiriaci, Sotheris Virginis, Joannis, Mosei, Affioli cum aliis quingentis quatuor. Notherus, cum de Sothere, ut diximus, egisset, addit ista: Item passio SS. Joannis, Achillis, Moysi, Aphroditi, cum aliis numero quingentis quatuor. In MS. Pragensi celebratur memoria SS. Joannis, Achillis et Afroditi, cum aliis IIII. Quæ eadem sunt apud Grevenum in Auctario, sed Socii IV dicuntur. In MS. Florario et MS. Adone cænobii Laurentini apud Leodienses nominantur Joannes et Achilles, cum aliis quingentis sex.

2 Post hunc numerum Martyrum indicatum adjunguntur nomina Alexandri et Moisetis in quatuor Martyrologiis Hieronymiani apographis, quibus in MS. Corbeiensi Parisiis excuso adjungitur Julius, quos etiam Romæ passos arbitratur Florentinus.

3 Tamiyus Salazar in Martyrologio Hispanico de S. Sotere ad hunc diem ista habet: Romæ natalis S. Soteris Virginis et Martyris, cujus sacra lipsana in cænobio sanctimonialium sanctissimi Sacramenti Madridensi honorifice coluntur et adservantur. Hæc ibi absque ulla in Notis mentione. Unde quod eadem sit Virgo et Martyr, quæ supra relata est, absque fundamento assereremus. In MS. Tamlectensi, præter Maximum et Cyriacum supra indicatos, celebrantur Gratius, Rotheres, Moisetes, Joannes, Affroditus, Achilles, Alexander, in titulo ex aliis indicati; et Zefanus, farsan loco alterius adjunctus. Item cccvi Martyres, sed passi cum S. Cyriaco, qui Crucem Domini invenit, de quo actum est iv Maji.

E

alii adjuncti.

Reliquæ aliquæ Sotheris Madridi.

C

DE S. PRACATO SEU PANCRATO

F

G. II.

MARTYRE IN AFRICA

XII MAJI

Solitarius hic Africae Martyr memoratur in quatuor Martyrologiis Hieronymiani apographis, et sub nomine Pracati habetur in antiquissimo Epternacensi: at sub nomine Pancrati in aliis

tribus codicibus Lucensi, Corbeiensi et Blumiuno. Idem etiam Pancrati dicitur et refertur in MS. Hibernico monasterii Tamlectensis, ab alio Pancratio supra relato distinctus: quippe qui Romæ passus est.

DE SANCTIS SICULIS

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 47 **

G. II.

PHILIPPO PRESBYTERO, ET EUSEBIO MONACHO AGYRII, ET PHILIPPO DIACONO PANORMI.

XII MAJI

Argyrii oppi-
do Sicitur,

Agyrium, Siciliae oppidum, in sublimi atque acuto colle, haud procul a fluvio Simætho positum, inter Æthnam et Etnam montes, a Cicerone, Dionysio et Diodoro Siculo, qui ibidem natus est, memoratum, Ptolomæo et Antonino Agarium, Stephano de Urbibus Agyrena, unde vulgare

nunc vocabulum Agirone derivatum; et ob memoriam S. Philippi, de quo agimus, passim incolis S. Filippo d'Agirone, aut etiam, d'Argirone. Ad quod ultimum nomen Fasellus decade prima Rerum Sicularum lib. 10 ita alludit: Argyre vetustissima urbs, in editissimo et acuto monte sita, dicta, quod argenteum (ἀργύρεον) namque

A namque argentum Græcis sonat) habeat solum, argentique apud eum sit minera : quod ipsum usu hac etiam ætate didicimus. Siquidem aquarum torrentes, qui sæviente hieme ad ima dilabuntur, auri argentique plurima secum deferunt ramenta. Ab argento igitur Argyra denominatur. Sed a quibus fuerit condita, me latet. *Hæc Fasellus.*

cultus S.
Philippi
Presbyteri,

2 *Celebris est hic locus habitatione, sepultura, miraculis et veneratione dicti S. Philippi Presbyteri, de quo ad hunc diem xii Maji Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis in suo Martyrologio scribit : Eodem die Argyræ in Sicilia S. Philippi Presbyteri, cujus in dæmoniis effugandis virtus crebris apparet signis. Quæ eadem inde descripta leguntur apud Molanum in Auctario Usuardi et Felicium in Ephemeride Italica. In hodierno Martyrologio Romano ista habentur : In Sicilia S. Philippi Argyrionis, qui a Romano Pontifice ad eam insulam missus, magnam illius partem ad Christam convertit : cujus sanctitas in liberandis energumenis maxime declaratur.*

Acta et Græca
et Latina
dantur,

B

3 *Addit Baronius in Notis se accepisse ejus res gestas manuscriptas, quarum est exordium : In diebus Arcadii Imperatoris etc. Hæc Baronius. Extare eadem Acta in MSS. codicibus Ecclesiarum Agrynsis, Catanensis, Syracusanæ, et Panormitanæ, ex Græcis fontibus deducta, et Græce scripta reperiri in bibliotheca Vaticana, Cryptæ-Ferratæ et Messanensis cœnobij S. Salvatoris, asserit Octavius Cajetanus, tomo primo de Vitis Sanctorum Siculorum, et addit se illam dare, quam inde vertit Latine P. Jacobus Sirmiondus e Societate Jesu, vir in primis doctus. Nos Græca reperimus Romæ in bibliotheca Vaticana et ad calcem damus, hic vero subjungimus Latinam ipsius Sirmundi interpretationem, nostrisque Annotationibus illustramus.*

Interprete
Jacobo Sirmundo :

4 *Hujus titulus est hujusmodi : Narratio Eusebii monachi, de vita et miraculis sancti Patris nostri Philippi, Apostolici Presbyteri, dæmonum expulso- ris. Hic auctor Vitæ cum ipso navigavit Romam, et num. 6 in numero plurali ait, facta serenitate salvati sumus, et Romam pervenimus, ac dein Romæ num. 7 Syriace exponebat S. Philippo, quæ ei dicebantur. Dein cum illo Agryrium profectus num. 9. vidit dæmonum turbam instar lapidum voluari ex montis vertice, et num. 26 specie ignis e templo prorumpere. At post mortem, ut in Notis observatur, Alexandriam se contulit, ibidemque Patriarchæ vitam et miracula S. Philippi, a se conscripta obtulit. Addit porro Cajetanus sub titulo de S. Eusebio monacho et Confessore sequentia : Agryii in pace requievit, et ædem sibi divinitus descriptam Basilarius quidam extruxerat : in eaque thecas duas, superiorem quidem B. Eusebio, et inferiorem S. Philippo Presbytero, quod insinuat num. 32. In præsentiarum, ait Cajetanus, Corpora Sanctorum Eusebii, Philippi Diaconi, et Lucæ Abbatis eadem in arca servantur. sed caput Eusebii argento tectum ostenditur festo die S. Philippi ad quartum Idus Majas : quo die Eusebius una cum Philippo Agryii colitur. Hæc Cajetanus, qui ante in Martyrologio Siculo ad hunc xii Maji ista scripserat : Agyræ Sanctorum Confessorum Philippi Presbyteri et Eusebii monachi. Ferrarius cum in Catalogo Sanctorum Italiæ illustrem epitomen ex hac Vita edidisset, itilem in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ex Tabulis Ecclesiæ Agryniæ retulit S. Eusebium monachum Argyræ. Eundem in titula, nisi horum auctoritate, subjunximus. Sed queri potest, num Vita hæc, prout jam habetur, fuerit ab Eusebio viva sancto scripta. Dubitat Cajetanus, quia quædam ibi leguntur ex trivio sumpta, puta de dæmonum inclusione Hierosolymis a Salomone facta etc. quæ ipse ideo prætermisit, et nos ex Græco inter Annotata restituimus. Sed potuerunt etiam viri*

hoc 12 Maji
relato,

cujus textum
alias postea
amplificavit.

sancti in sancta simplicitate de rebus antiquis credidisse quædam, et suis scriptis inseruisse. Magis nos movet ut dubitemus, donum Latine linguæ, S. Philippo divinitus collatum, qua uteretur in divino officio, cum ea narratura circumstantia, quam testis præsens et acutus non potuisset sic exprimere, ut in Latini ritus Missa, qualem Latine credendus est fecisse Pontifex, adhibitus Diaconus dicatur Latine expressisse hæc verba, In pace Dominum oremus : cum eorum in nostra Missa nullus sit usus ; sed bene in Græca liturgia, dum ea fit quæ S. Chrysostomi dicitur Quare omnia censemus ea quæ S. Eusebius breviter scripsit de Philippo, fuisse a Siculo aliquo, non satis prudenti ac gravi, exornata amplificataque ; quemadmodum ex eadem Sicilia varias alias vitas habemus, sub eorum scriptorum nominibus, ut levissime dicam, amplificatas, quibus uti cogimur contextus antiquioris et sincerioris defectu.

5 *In hac vita dicitur, quod parentes S. Philippi in Thracia vixerint, et liberos procreaverint, temporibus Arcadii Imperatoris, qui post obitum patris Theodosii ab anno cccxcv ad ccccxviii regnavit. Quare contra prædictam Vitam, ut prorsus apocrypham, vehementer insurgunt primum supramemoratus Fasellus, tum Rocchus Pirrus Notitia prima Siciliensium Ecclesiarum aliique, quos antiquitatis amor in illorum animis flagrans eo deduxit, ut tempore S. Petri Apostoli viasse S. Philippum velint : et proferunt vitam aliquam ejus, quasi a S. Athanasio Episcopo Alexandrino scriptam : quam, ut satisfiat horum clamoribus, licet apocrypham, subjungimus : ut quivis per se possit judicare, eam veriorum circumstantiarum ignorantiam, quam notamus, non potuisse cadere in ullum virum prudentem, multo minus in eruditissimum ac prudentissimum Athanasium, cujus Acta accurate illustrata dedimus die secundo Maji. Auctor tamen is, quisquis fuerit, seculo octavo aut septimo debet vixisse, antequam a Saracenis occuparetur Sicilia ; etsi potuit antiqua characterum forma Græce scripta fuisse illa Vita, quam dicit Cajetanus inter sua manuscripta habuisse Antistitem Antonium Augustinum, juris prudentia et eruditione celebrem ; et se eandem Messanæ in collegio nostro Latine scriptam in vetusto codice reperisse et exscripsisse. Plura sed parvi momenti a Cajetano proferuntur argumenta, ut probet quod S. Philippus tempore S. Petri vixerit, adductus a Panormitanis, apud quos antea Ideam imprimens, pro tempore Arcadii prioris sententiæ faverat.*

D
AUCTORE G. H.

Alla majis
apocrypha,

E

non a S.
Athanasio,

sed seculo 6
aut 7 scripta.

6 *Nobis nihil seritur aut metitur, quandonam vixerit : sed Vita, sub Eusebii nomine edita, magis nobis probatur : vel etiam ex iis, quæ capite tertio narrantur de Philippo juniore et Diacono, quem Panormitani ut suum civem dicuntur etiam hoc xii Maji venerari : ad quem diem Cajetanus in Martyrologio Siculo ista habet : Panormi S. Philippi Diaconi, discipuli senioris Philippi. Et Ferrarius in Catalogo generali, ex tabulis Ecclesiæ Panormitanæ, illum hoc die ut civem suum colentis, celebrat festum S. Philippi Diaconi Panormi : et Cajetanus sub finem Vitæ, seorsim ex Actis S. Philippi Agrynsis extractæ, et a nobis in ea relictæ, addit : Philippi Junioris ac Diaconi corpus Agryii servatur, cum SS. Luca Abbate et Eusebio Monacho, cum quibus ad quartum Idus Maji colitur : cujus et nos nomen in titulo præsentamus. Acta S. Lucæ Abbatis dedimus die secunda Martii. Omnium autem quatuor translatio celebratur apud dictum Cajetanum xxv Julii.*

F
Philippus
Diaconus
colitur etiam
12 Maji.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 48**

7 *Fasellus indicato lib. 10, de virtute S. Philippi Presbyteri, in ejiciendis dæmonibus cælitus illius meritis concessa, istu scribit : Enimvero anno mxxli, solenni Divi Philippi festo, dum Agyræ una cum aliis religionis instinctu interesset, ducentas pene ibi arreptitias feminas offendi. Mirum erat ac stupendum miraculum, videre eas non ex sese, sed ex dæmone*

Anno 1541
energumenz
200 a-1 fe-
stum S. Phi-
lippi conve-
nerunt, mire
agitatz,

A dæmone qui in earum corpora imperium occupaverat, ludibriis agitata, voces in sublime ferre, omni amictu ac verecundia abjectis, rotare crines, stridere dentibus, os oculosque distorquere, spumam emittere, brachia ac totum pene corpus in altum magna vi sustollere, velubilem linguam turgere, guttur et ejus venas intumescere, et denique furorē inauditum totis membris concipere : Græce quasdam, plures Latine, Saracenicæ alias loqui, ita perfecte, ut nihil purius ab expertissimo quoque in suo genere proferri possit. Cordium postremo conceptus et quæ clam quisque et sibi uni cognita perpetraverat facinora (quod mirabilius fuit) mulierem quamdam Leontinam ignominiose cuique exprobrare.

quæ linguis
variis lo-
quentes,

8 Et hæc quidem privata. At publica et quæ in procedente simulacri divini pompa contigerunt, illis longe fuerunt majora. Nocte enim illa, quæ sacra præcessit, arreptitiæ hæc ad præcipuum templi altare cum custodibus suis, absque ullo morbi signo quasi prorsus incolumes quiescebant, Divi Philippi simulacrum ex adytis, quæ juxta sunt, exportandum præstolantes : ubi et frequentissimus populi conventus, et nos quoque mira cum expectatione aderamus.

coram ima-
gine S. Phi-
lippi dire
agitantur :

B Mane vero, aperta adyti janua, Divique signo ostenso, ubi illud arreptæ conspexerunt; mox ac si hostis capitalis adesset, illius aspectum formidantes, voce sublata vestimenta scindere, crines vellere, vinculisque quibus strictissime impediabantur diffractis, quædam etiam e custodum manibus elabi cœpere. Quarum dein inusitati clamores, omnique gemitu majores, veluti rugitus immanes, ita toto templo vicinisque agris personuere, ut e propinquo bellum ingens ac sævum, cruentissimumque prælium committi videretur. Ibique tum Ragusana quædam mulier, cunctis spectantibus, mox curata est, signo perspectissimo relicto. Pendebat nempe a fune supra altare sinistrum, candelabrum æneum, lampadibus ac lychnis pluribus pellucidum, a terra octo circiter cubitos elevatum : quod ipso illo quo liberabatur momento, nullo qui quidem videretur movente, lampadibus omnibus dissipatis (mirum visu) crebris motibus, molaris rotæ instar, quam velocissime totum inversum est.

ex his una
liberatur
signo relicto :

9 Sed ad pompam ipsam venio. Viri igitur, qui vel sacerdotio vel dignitate præstabant, celeberrimam longo ordine pompam deducentes, Divi Philippi imaginem, subnigram quidem illam ac visu horribilem, præcedebant : quam subinde conditionis cujusvis viri et mulieres innumeræ, fere cum cereis thure etiam ardentibus, permixtim sequebantur. Comque ad templi medium, ubi ara erat, perventum esset, Leontina mulier quædam, quæ a quodam Sacerdote sinu portabatur, plures jam annos dæmonio detenta, edita voce ad ceteras versa, signo manu facto, Forti, exclamavit, animo estote : nullus abscedat : dies hic jam occidet. Hæc cum ego audivi, obstupui, quod eum, quæ illa obsidebatur, esse inter dæmones principem, ex verbis, vultu præterea, audacia ac imperio, quibus ceteris præstare videbatur, non absurde cognoscerem : quod et Patriciis Gatanensibus, qui prope me erant, ut adverterent, indicavi : et reipsa postmodum declaratum est. Nam cum paulatim eodem ordine procedendo, foretrum jam ad valvas templi primarias pervasisset, eadem illa mulier, ex editiore loco in gradu templi ultimo conspiciens omnem arreptitiorum turbam sibi subjectam, substitit; appellatisque omnibus, ac manu demonstratis, rursum vernacule, Absit, inquit, metus, procul hinc terror abeat. Jam advesperascit, jam ad occasum vergit hic dies nobis infensus, atque hostis acerrimus : abjicite timorem, nullus vestrum recedat : absistant curæ, sufferte parumper, jam occasus instat. Cui ex illis una, Vim patior, respon-

deinde in
processione,

C

principe dæ-
monum fru-
stra socios
animante

dit, compellor hinc exire. At princeps contra : Ubi vires? resumas animum : jam die adest interitus. At illa iterum : Exire cogor. O cruces! o tormenta! quæ patior. Quibus vix expressis, præmisso fremitu, a numine Divi Philippi exactus, ab ea recessit dæmon. Et mulier modo ferocissima, inauditam continuo mansuetudinem induit.

liberatur
altera :

10 Sed et dæmon ab ipsa mox in servum quemdam, hæc curiosius insipientem, videntibus nobis ac mirantibus transmigravit. Qui ululare, ingemiscere, dentibus frendere, ac sanguineis oculis occupatus, furere e vestigio cœpit : quod Dominus ejus, qui Alicatensis erat, ut vidit, iræ impetu in contumelias prorupit, ac sanctum diabolum (quæ familiaris hodie Siculis blasphemia est) inclamavit : quod servum aureorum centum pretii ita repente atque ex inopinato amisisset. Verum paulo post et ille ad aram perductus, nullo labore pristinam mentem liberamque recepit. Porro tempus me deficiet et instituti ratio, si singula, quæ eo die apertissima Divi Philippi eluxere miracula, velim recensere. Aderant enim ibidem sexaginta inter ceteras puellæ Ciramenses, quæ una noctis hora, dum simul in eodem vico luderent, a dæmonibus fuerant occupatæ : quæ omnes et quotquot aliæ ad hæc sacra conveniant, spectantibus nobis, mirabiliter liberatæ et incolumitati restitutæ sunt, sola tamen Leontina illa tanti beneficii fuit experta.

et corripi-
tur curiosus
inspector,

sed et hic
liberatur,

et 60 puellæ,
aliæque
omnes,

E

præter unam.

11 Hæc ille ut oculatus testis. Nihil igitur miramur, quod S. Philippi cultus etiam in Melitam insulam penetraverit, ubi quarto a Metropoli milliario versus Africum, oppidum Zelugi nominatum, ter mille circiter animarum, tum alias ædes varias habet urbanis minime cessuras elegantia, tum magnificam imprimis ecclesiam parochialem sub titulo et invocatione S. Philippi Argyriensis; uti in sua Melitæ descriptione Italica notat Commendator Abela, sacre Hierosolymitanæ Religionis Vice-cancellarius pag. 88. Deinde observat pag. 370, quod ea ecclesia fuerit ædificata priusquam Bernardinus de Paterno et Jacobus de Paterno Catanenses, ex monasterio S. Philippi, cujus Abbates fuerant, ad Melitensem Episcopatum assumerentur, annis MCCCXVI et XLVII : indeque conjecturam ducit, illius auctorem fuisse Antonium Platamontium, ad hanc Sedem assumptum, ex Prioratu Xicleni S. Mariæ de Monacho, a dicta Abbatia dependente, ante annum MCCCXII, quo mortuum scribit Rocchus Pyrrhus in notitia Melitæ, ipse vero dubitat an non sit multo senior.

Templum
parochiale
in Melita.

F

VIDE ACTA
GRÆCA PAG. 1*

VITA

Latine reddita a Jacobo Sirmondo, et cum Græco Vaticano a nobis collata.

CAPUT I.

Ortus, educatio, Diaconatus. Romæ apud Pontificem acta. Sacerdotium.

Temperibus a Arcadii Imperatoris, fuit in b Thraciæ provincia vir quidam nomine Theodosius, genere Syrus, cui uxor erat Augia, ex magna Romanorum urbe oriunda, amplis opibus ambo et familia, Deum in primis colentes, ejusque legem servantes.

a b
Parentibus
divitibus et
Christianis.

2 His filii tres erant, qui omnes suas facultates in jumentorum omnigenum emptione collocabant, in Galatia, Cappadocia, Asiaque universa, ætatem omnem ponentes in hujusmodi negotiatione. Die autem festo exaltationis c Sanctæ Crucis soliti erant Constantinopolim petere, cum instructu negotiationis, ibique cum parentibus suis agitare diem sacrum, Accidit ergo aliquando, ut dum instante festo, mense Septembri, d Sagarim amnem trajiciunt, una cum pullis

c
post filios 3
submersos

d

A pullis equinis, quos emerant; repente intumescens unda fluminis ipsos cum jumentis abriperet. Quod cum perlatum ad patrem matremque esset, magno dolore affecti, Deo gratias egerunt, Jobi exemplo, dicentes: Sit nomen Domini benedictum, ex nunc et in secula. Urgente vero matrem stimulo mœroris, dies noctesque angebatur, ita ut clam maritum relinquere cogitaret, et patriam repetere, hoc est Romanam provinciam Theodosius autem pater assidue pro filiis orabat, et bona multa largiebatur.

3 Quare incensum erga se amorem intuitus Dominus, ejus conjugem Augiam in somnis consolatus est nocte quadam, ipse se exhibens senis forma, et his verbis alloquens: Quid ita indesinenter augeris, filiorum causa? Nescis, quod qui indiscrete plangit mortuum, Deum provocat ad iram? et rursus; Si ad Domini servitutem accessisti, præpara cor tuum ad tentationem, et iterum; Si facis bonum, expecta tentationem: Dominus enim, quem diligit, castigat. Itaque pone vestem lugubrem, et evigilans unge caput tuum oleo, et faciem tuam in lætitia cordis tui lava, et accipe stolam qua indueris in ecclesia, et fac e panes tres ex similagine, et offer dona tua Deo in exultatione, et accede ad virum tuum, et consolare eum; et ecce erant dona tua in odorem incensi. At illa surgens, divino spiritu vere illuminata, in omnibus obsecuta est, et munera sua cum marito simul obtulit Deo, dicens: Vivit Dominus, non jam amplius dolerit nobis de mortuis filiis, sederimus, Domine mi Theodosi, sicut in juventute, Deo servientes, ejusque mandata custodientes. Potest autem nobis Deus dare filium unum, pro tribus qui mortui sunt.

4 Et peperit viro suo masculum, quem appellavit Philippum: ablactatusque puer, cum ad septimum annum pervenisset, proficiebat in moribus et doctrina. Quem detondens mater Ecclesiæ dicavit, qui et Diaconus factus est anno ætatis vigesimo primo, studioseque linguam Syriacam addidit, et Ecclesiasticam omnem disciplinam. Sæpe autem dicebat ei mater: Fili mi dulcissime, si tibi liceret Romam ire, ubi cognati et propinqui mei universi, illic videres templa maxima, et ordines Sacerdotum et monachorum congregationes, ascetarumque prudentiam, continentiam et modestiam et vigilias laicorum; omnes autem cum timore ecclesiam frequentantes, assistentesque sacrario tamquam ad tribunal Dei, nec aliter capita sua deorsum inflectentes. Illic nefas est, reprehensibilem quemquam ingredi ecclesiam, aut susurrum ullum vel risum exaudiri, sed sollicite omnes et cum reverentia, ut dixi, assistunt tamquam ad tribunal Dei.

5 Hæc ille audiens, animo incendebatur et desiderio; rursusque reformidabat, timens parentes contristare, quibus nimirum solatio erat unico pro fratribus defunctis. Confidens porro cum parentibus sæpe dicebat, non sine affectu: Utinam mihi contingat Romam ire, et videre synaxim g Petri, Apostolici Patriarchæ, et ab eo communionem percipere, et postea statim mori, si fieri potest. Vehementerque angebatur Philippus hac cogitatione: interposuitque apud patrem aliquot ex propinquis, ut ab eo impetrarent veniam proficiscendi hac lege, ut simul ac dignus factus esset, qui Apostolos adoraret et ecclesiasticam disciplinam inspiceret, ad suos revertetur. Theodosius vero, eernens fixum ejus in Deum amorem, manu ipsum apprehendens, et Syriaca dialecto preces fundens Orientem versus, sic effatus est: Deus Abraham, Isaac et Jacob, in manus tuas commendo servum tuum: sicut vis, ita tibi cura sit de illo. Atque ita eum complexus dimisit, inscia matre, nihil hac de re cum ea communicans.

6 Ille autem Dei voluntate navigans appulit ad

oram Italiæ, statimque exorta est ingens maris procella. Tum Philippus stans, Domine, ait, in manus tuas deposuit me genitor meus, ne perdas me hac aqua, sicut perierunt fratres mei in aqua torrentis: Quod si hæc tua est voluntas, voti mei prius compos fiam, ac tum id fiat quod jusseris. Verum ne propter peccata mea pereant, qui mecum sunt viri tredecim. His ab eo dictis, in somnum versi sunt omnes, visusque ipsis est Apostolus, sub Papæ figura, naucleoque Thomæ dixit: Festina naclere, Romam appellere, ducens tecum Philippum Diaconum, quia illic mihi usui futurus est. Facta inde subito serenitate ac tranquillitate magna, salvati omnes sumus meritis Apostoli.

7 Tercio autem post die cum exeuntes Romam pervenissemus, die Dominica, Philippus cum Eusebio monacho, unanimis ad ecclesiam profecti sunt: constiteruntque in læva templi parte. Nec mora, Deo favente, revelatur Papæ: qui accito uno e Diaconis, ait illi: Vade ad lævam templi, ibi invenies Diaconum penula tectum, cum altero monacho: illum advoca, et dic, ut ecclesiam ingrediatur, et tecum ministret. Parens itaque Diaconus omnia per egit, ut jussus fuerat, manuque prehensum deduxit ante ambonem. Ille autem ne verbum quidem novetat Romana lingua, sed Eusebius monachus, quæ ei dicebantur, exponebat Syriace, callebat enim etiam Syriacam. Significavit ergo per Diaconum; Da veniam, Domine, servo tuo, quoniam Romana lingua ne verbum unum scio. Papa vero manum extendens, et ipsum obsignans, ait: In nomine Christi Dei nostri, aperi os tuum, et eloquere in ministerio tuo Romana verba. At ille ore aperto, linguam movens propria lingua, statim dixit h quæ sequuntur in sacra Liturgia, ad Diaconum pertinentia.

8 Commoratus autem est ibi menses tres, dies duodecim; dolebat quod cum in Diaconi officio Romana lingua loqueretur, in ceteris rebus ne verbum quidem proferre posset. Cogitante igitur illo ad Papæ pedes procumbere, et preces ejus implorare, ut sibi usquequaque concedatur Romana dialecto loqui, movit statim Papa quod animo agitabat, dixitque illi: Accede ad lectionem. Ille vero mutus manebat, legere non valens. Et Papa, Loquere, inquit, Philippe, sicut nos loquimur; statimque evolans ignis ex ore Patriarchæ, attigit labia ejus, et Romane loqui cœpit cum omnibus. Tum creavit illum Presbyterum, librumque in manus tradidit scriptum, dicens; Tonum Apostolicum cape hodie, cumque perveneris ad Australes partes Provinciæ Siciliæ, in montibus, qui illic sunt, locus est, cui nomen Agyrium i e regione Etnæ montis, ex quo erumpit ignis, perennem flammam eructans, quam k Satanæ cum spiritibus illic habitantibus, et universis copiis suis sortitus est tamquam hereditatem. Tonum autem; quem tibi dedi, l manu mea scripsi virtute Spiritus sancti: quoad omnes ad unum illo expuleris, redire tibi ad parentes non licet. Apostolico mandato propere obediens Philippus, tomo accepto, et Papa consalutato, peractaque oratione, accipiens etiam secum Eusebium monachum, navim conscendit, Deo bene juvante, solventesque Rhegium Calabria pervenerunt, magnam modestiam præferentes, divinoque nutu Messanam m appulerunt, terrestrique itinere in locum prædictum Agyrium venerunt.

ANNOTATA.

a In MS. Latino Syracusano. In diebus Theodosii. Quæ simul possunt consistere, cum Philippus annos vixerit 63, ut sub Theodosio Magno ejusque filio Arcadio floruisse potuerit.

D
ACCT. ET
SEBIO M.
EX 3. S. GR.
tempestate
jactatur;

et apparen-
te S. Petro,
Romam per-
vectus,

a Pontifice
ad legendum
accersitur,

E

ab ecque be-
neditus La-
tine legi et-
si ignarus
linguæ,
h

eamque lin-
guam a-se-
cutus.

Sacerdos
creatur:
F

i

k

l
et accipit
librum exor-
cismorum.

m

b

nasciturus
prædicatur:

e

B

f
21 annum
agens fil
Diaconus:

edoctus a
matre pieta-
tem Roma-
norum,

C

et ejus coram
videnda de-
siderio motus,

g

dimittitur
a patre,

AUCT. FU-
SEBIO M.
EX MS. GR:

A b In nonnullis MSS. Latinis apud Cajetanum, Intra Præsidentum Caiæ seu Achaia. In aliis : In terra Præsidentatus. At Græce ἐν τῇ τῶν Θεσσαλῶν ἐπαρχίᾳ.

c Scilicet 14 Septembris, quo die coli ab antiquis Græcis et Orientalibus festum exaltationis sanctæ Crucis indicavimus 3 Maji, in festo Inventionis a Latinis celebrato.

d Sagaris, Græce Σάγγαρις, potius Σάγγαρις, aliis Σάγγαριος. Sangarius dictus, fluvius Bithyniæ : ubi in Pontum Euxinum se exonerat.

e Hic ritum Judæi cum apprehendit Cajetanus, et suspectum habet : legat lector et judicet.

f Ex voluntate scilicet patris natione Syri. Supponitur autem vulgarem regionis linguam, id est Græcam, a puero scripsisse : neque verosimile est pro alio quam Græco ritu Diaconum ordinatum Philippum.

g Hic et infra num. 27 Petrus, pro quolibet successore Pontifice sumitur : nam de ipsomet Apostolo aliter loqui auctorem apparet num. 6. et 9 ubi cum manifeste distinguit a Pontifice, qui Philippum in Siciliam misit.

h Deleo, ut ab interpolatore imperite adjecta quædam in his verbis, dixit : [In pace Domini oremus : et quæ] sequuntur in sacra liturgia, Nihil enim tale in Latina ac Romana Missa dicit Diaconus : sed tene in Liturgia Græca secundum Chrysostomum, qua usum Romanum Pontificem inepte fingeretur.

i Hinc ablata et in Notis a Cajetano rejecta, ut a vulgo credita, sunt ista : Quo immundi spiritus immigrarunt, ex Hierosolymis post urbis captivitatem, cum eam ingressus est Nabuchodonosor, et confregerunt portas templi, inveneruntque eos in vasis aureis, existimantesque pecunias in eis esse, aperuerunt vasa ; statimque inde avolarunt, et habitare coeperunt in cavernis lapideis Agyrii prædicti. Hæc ibi, quæ infra Græce habentur. Contractus autem in MSS. Latinis Catanensi et Agyrensi apud Cajetanum sic : Hosce dæmones in vasis æreis a Rege Salomone inclusos fuisse.

k Ætnam flammivomum montem, fauces inferorum haberi ab antiquis Patribus, Tertulliano, Chrysostomo, Hieronymo, Paciano, Gregorio Magno aliisque deducit Cajetanus. At naturales similium mantium causos profert Athanasius Kircherus in Mundo subterraneo. Utrumque consulat curiosus lector.

l Cajetanus arbitratur hæc verba redundare, aut adjecta ob iis, qui hæc ad S. Petrum retulerunt : ceterum videri librum Evangeliorum esse : ego exorcismorum librum intelligere mallet.

m Vetus traditio Messanæ est Philippum ea loca incoluisse, ubi ædes est S. Mariæ cognomento Latinæ Cajetanus ita.

CAPUT II.

In Agyrio monte pia exercitia et miracula patrata.

u
expellit dæ-
mones de
monte,

Consedit Philippus in spelunca a quadam ubi triplex est columnarum ordo, et gradus tres lapidei expoliti : ubi de more sedens, curationesque faciens, duorum dierum spatium post ascendit in excelsum montem, qui est e regione Ætnæ, ubi sunt possessiones Argyri Toparchæ. Factaque oratione in cacumine montis, orationem convertit ad eum, a quo missus venerat, et ad Apostolum Petrum, dicens ; Ostende, Domine, ostende faciem tuam, et delebuntur dæmonum catervæ. Signoque facto per totum, quem manu gestabat, visa est monacho dæmonum turba instar lapidum volitari ex montis vertice, fugientesque lugubri voce clamabant ; Væ nobis, Petri Apostoli manus iterum nos in vallibus istis deprehendit. Alii dicebant, rursum hinc pellimur, sicut

cum Simon Magus in altum sublatus est, expulsi a Paulo fuimus ; iterum pellimur nunc a Petro, per Philippum Presbyterum.

10 Deinde quodam die, cum pro iis oraret, qui ab immundis spiritibus obsessi tenebantur, accessit puella divitis viri filia. Deumque timentis, quæ a spiritu vexabatur. Statim ergo protensa manu Philippus, et illi imposita dixit : In nomine Jesu Christi, et Petri Apostoli, exi, et vade in locum tibi præparatum. Spiritus vero magna voce clamans, dixit ; Per Altissimum, Philippe, et Petrum Apostolum, ab hac quidem puella egredior ; ex loco vero isto nunquam abibo, sed tecum habitabo usque ad novissimum diem. Mox corruens puella in solum ante pedes Sacerdotis Philippi sana facta est, abiitque laudes referens Deo. Erat autem magna multitudo eorum, qui a spiritibus torquebantur numero circiter quadraginta, qui quidem summæ Trinitatis gratia et sancti Patris nostri Philippi precibus salvi facti sunt, Deo gratias agentes, qui per servos suos mirabilia facit.

11 Mos erat populis illis, ante Sancti adventum propter immundorum spirituum metum, b munera eis offerre : neque id solum, sed et facultates suas in sepulcris condebant, quia dæmones hominum speciem induentes, dicebant patres mortuos petere a filiis : Date nobis, filii, de bonis vestris, ut fruamur. Qua ratione decepti homines, ab egenorum ope revocabantur. Sanctus autem vir ecclesias in Apostoli nomine multis locis extruxit.

12 Alio rursus die, proficiscente sancto ad Borealis loci partes, orandi gratia, accessit ad eum vir cum uxore, plangentes planctu magno, et dicunt Sancto ; Miserere nobis, Sancte Dei, quia filius noster unigenitus, cum ad hauriendam aquam ivisset ad fontem, cui nomen est Mamoniaca, ut ex eo gustavit, illico extinctus est. At ille caput quatiens, confestim abiit ad fontem, videtque juvenem mortuum jacentem : manuque prehendens, cecit ejus parentibus : Qui vocatur filius vester, illi vero dixerunt, Joannes. Et consignans eum tomo Apostolico, ter eum vocavit, Joannes, Joannes, Joannes, in nomine Dei surge. Statimque surrexit juvenis, tamquam e somno ; et dedit ipsum matri ejus, dicens ; Vade, da gloriam Domino Deo nostro, qui per famulos suos facit mirabilia. Dominus mortificat, et vivificat. Tu vero spiritus immunde, qui hoc loco manere vis, cave hominem ullum ladas. Quod si pergis in malitia juxta tuum desiderium, et Dei permissionem ; hoc tibi erit a me, et ab Apostolo Petro supplicium, quod alligaberis ferreis catenis a Spiritu sancto, et c Gabriele Duce militiæ, et vincetus eris usque ad seculi finem, ut hic habites, quemadmodum petisti, et Deus permiserit.

13 Sedente ipso, et Evangelium in manibus habente, occurrit senex quidam nomine Athanasius a vipera ictus : corporeque ex eo morsu graviter saucio, ac pene jam deplorato, accidit ad Sancti pedes provolutus, et lugens. Erat enim his Athanasius avarus, et munerum ac personarum acceptor : et qui omnia in melius convertit, permisit ut a fera vulneraretur, ut ad meliorem frugem revocaretur. Dixit ergo ei Sanctus ; Quid tibi contigit ? Senex. Ostendit ei vibicem vulneris icti a serpente : et sanctus vir manum admovent, ait. Si sanus factus fueris, abstinebis te a nequitia tuis ; Cui ille Sacramento addito, respondit : Si precibus tuis sanitatem recuperabo, abstinebo ex hoc die ab omnibus meis pravis actionibus. Ille vero in pavementum expuens, et sputo pulverem diluens, unxit ejus vulnus, statimque curatus est.

14 Mulier foetum gerens in utero mortuum, ad dies quatuor entit non poterat, mortique jam propinquabat,

et ex corporibus plurimorum ;

h
superstitio-
nem abolet ;
E

mortuum
suscitat.

F

c

Ictum a vipera sanat ;

A *parturientem liberat,*
 pinquabat, obambulans autem foribus ejus Sanctus, ait. Quidnam est, quod dolet puella? Responsum est fœtum in utero mortuum esse, et parere illam non posse. Et ille utraque manu aquam capiens, et mit- tens in vasculum, jussit eam bibere in nomine Do- mini, et Philippi Apostolici Presbyteri; statimque exiit infans penitus integer, et servata est puella.

pecora n fer- ris tuta red- dit:
 15 Venit ad eum pastor meridie, dicens; Misere- re, Domine, quoniam mercenarius sum divitis ejus- dam, et pasco ejus pecora: irruerunt duæ feræ agrestes, et tractant ea crudeliter: Dominas vero impatienti fert animo, nec mihi vel unicum ex illis remittit: itaque quid agam nescio. At Dei famulus pulverem e terra tollens, et tomo suo benedicens, pastori dedit, dicens: Sparge hanc in fossa pecorum, et cum irruent feræ, dicito; Peccator Philippas Presbyter, in nomine Domini, præcepit vobis hæc: Abstinete posthac a pecoribus. Fecit, ut jussus fue- rat pastor, et territæ fuerunt et repulsæ feræ, sancti Sacerdotis Philippi intercessione.

sanat mu- lierem fluxu sanguinis,
 16 Erat mulier, sanguinis fluxum passa novem anis, quæ et sua omnia in medicos absumpserat, ut sanitatem reciperet, sed frustra. Ut vero audivit de Sancto et ter beato Patre nostro Philippo, acces- sit ipso adhuc sacrificante, et stetit eminus, ubi ille sacris mysteriis operabatur: et postquam manus abluit, rogavit Hypodiacnum, ut sibi daret aquam, in qua sacras manus abluerat; quæ et sudarium li- neum attulerat ad tergendas manus ipsius. Cumque abluisset; et aquam mulieri dedisset Hypodiacnus; illa cum fide suscipiens, et ex ea hauriens, divino consilio repente convaleuit. Et sudarium referens domum, invenit mulierem gravi morbo laborantem, jacentemque in lectulo annis tribus, quæ alienis ma- nibus victum capiebat. Illa vero sudarium appli- cans, in quo sacras manus abluerat Sanctus, dixit: In nomine Jesu Christi et Sancti Presbyteri Philippi, per quem sanitatem accepi, surge et tu e lectulo tuo, et ambula pedibus tuis, ad venerandam ejus eccle- siam. Et illa sudario totum corpus attingens, statim convaleuit: et surgens Deum laudabat, qui per fa- mulos suos curationes operabatur.

aliam ab elephantiaci morbo:
 17 Quidam, cujus filia elephantiaci morbo gra- vissime laborabat, ita ut totum ferme illius corpus obtegeretur, accessit ad pedes viri sancti, clamans, et dicens; Sanctissime Pater, exhibe misericordiam, et curetur per te puella tua, quia ejus vir destituere illam vult, propter exuberantem vim morbi: pluri- ma enim consumpsi in medicos curationis gratia, et nihil consecutus sum: sed obsecro te, sanetur puella tua precibus tuis. At ille Diacono jussit ad se afferri protensum ecclesiæ velum, et eo tegi puellam: quæ statim mundata refulsit auro clarior, et domum re- versa est laudem tribuens Deo.

curat ulcus putridum:
 18 Rursum celebrato per Philippum sanctum Præ- sbyterum die festo Apostoli Petri, advenit Leontius, quidam nomine, ulcus habens putridum in femore, vociferabaturque in hæc verba: Serve Dei, qui om- nibus sanitatis gratiam facis, jube et me sanari ab hoc vulnere, quia mercenarius sum, et manuum mearum labore victito: nunc vero cum hoc ulcere otiosus maneo: et quia laborare non possum, fame crucior: obsecro te sana me per Dominum. Tunc ille ablvens manus, Diacono dixit: Vade ad me- diam ecclesiam portam, et pulverem qui ei adhæret hac aqua diluens, fac emplastrum e luto, et appone alceri hujus, dicens: Per nomen Dei sanetur vulnus: tibi que præcipio, si quis interroget, quis tibi sani- tatem restituit, responde, Per Dei misericordiam, et Spiritus sancti gratiam, sanus sum. Eademque hora restitutus est sanitati, Deo gratias agens, per in- tercessionem sancti Presbyteri Philippi.

19 Mercenarius quidam ferum exercens subjugale

jumentum, ab eo calcibus et dentibus totus fuerat contusus. Hunc vero dolorem cum dies aliquot pa- tienter tulisset, nec jumentum ulla ratione domare posset; recordatus miraculorum, quæ S. Philippus patrarat, dixit apud se: Sit nomen Domini benedi- ctum: eras tollam ferum hoc jumentum, et manu mea ducam ad Philippum Presbyterum, qui et dæ- mones expellit, ut præcipiat ei, domari se sinat. Postero igitur die deduxit ad Sanctum, diceas: Mi- serere mei, qui ægros sanas, vide humilitatem meam et laborem meum, quem ab agresti hoc animali pa- tior: quia ferre nequeo, quæ dies noctesque ab eo mihi fiunt mala. Subridens sanctus Pater manum profundit, et animal consignaas, ait; Obtempera domino tuo, et flecte illi indomitam cervicem, neque amplius calce et dente impetas illum: sed esto deinceps sicut agnus in omni obedientia. Et hora ipsa, sancti Presbyteri jussu, redditum est ove man- suetius: abiitque homo gaudens, Deumque glori- ficans.

20 Arca erat templo Sancti vicina, in eaque Dei permissus habitabat spiritus immundus, qui circa horam sextam prætereuntium oculos cæcos redde- bat. Quidam vero cum aliquando gravi morbo deti- neretur, accessit ad arcam, ut requiesceret hora prima, statimque excæcatus est. Cum autem incla- maret, ubinam est Philippus, qui sanitates operatur, interrogans eos qui pertransibant, dicebat; Misere- mihi mei, deducite me ad portam ecclesiæ venerandi Presbyteri Philippi. Et cum perductus eadem hora fuisset ad portam, dixit: Sancte Dei, a multis sta- diis ad te veni sanitatis causa, et cæcus factus sum ad arcam templo tuo vicinam, hora circiter sexta. At Sanctus indignans, ait: Tibi dico spiritus im- munde, qui hominum oculos cæcos reddis, eris ex hoc tempore in æternum cæcus ipse, nihil videns intra arcam illam. Extra vero non poteris ad homi- nem aut jumentum ullum propius accedere. Eadem- que hora liberatus est homo a cæcitate, et simul a morbo suo, abiitque laudans Deum, qui servos suos liberat ab omni infirmitate.

21 Homo quidam erat in toparchæ ditione, quem rabida fera momorderat. Hunc videns sacer Philip- pus, herbam ex agro afferri jussit et comburi simul- que cum aqua infundi ejus plagis; statimque sana- tas est homo, Dei voluntate et sancti viri precibus.

22 Quidam ex Agrigentiorum civitate numero viri duodecim, injusta accusatione circumventi, de- latique ad Ducem a Præsidente suo, quasi in Ducem conspirassent, vincti adducebantur injuste necandi. Cum autem Catanensium civitatem præterirent, ro- garunt milites, a quibus ducebantur, data ipsis pecunia, ut transire liceret per templum Philippi Presbyteri: sperabant enim se illius oratione pla- catum habituros Ducem: quod et factum est. Nam cum ad venerandam ecclesiam pervenissent, voce magna et lugubri clamarunt, dicentes, Miserere nobis, Sancte Dei, qui injusta morte condemnati sumus: quia iniqua est accusatio contra nos scri- pta, quam deferunt milites. Ille autem planetum eorum miseratus, dixit militibus: Adducite huc ho- mines istos, quasi percontari eos vellet, cur vincti ducerentur. At illi Sancto dixerunt: Tradidit nobis eos Præses, scripta etiam contra eos epistola, ut capitali pœna in eos animadvertat, ostendentes si- mul litteras plumbea d'bul'a obsignatas. Tum sanctus vir ait: Scribatur in hac charta verbis meis, et Dei virtute, sic intus: Illi homines injuste damnandi sunt, ut Præsidente invidia in eos acto. Tu vero mise- ricors esto, Dux, nec flagellis, nec gladio eos sub- dens; sed liberentur ab injusta accusatione, redeant- que ad sua lætantes. Deinde cum perducti essent ad locum quem Dux habitabat, simul atque episto- lam

D
 AUCT. EUSEBIO
 M. EX MS. GR.
 ferum jumen-
 tum reddit
 mansuetum:

cæco reddit
 visum:

E

curat morsum
 feræ rabidæ:

17
 viros 12 in-
 juste vinctos
 et morti tra-
 dendos,

d
 mutata mira-
 culose scrip-
 tura liberat,

AUCT. EUSEBIO
M. EX MS. GR.

A lam legit, solvi jussit vinctos, dicens eos nihil injuste perpetrasset, nec contra se quidquam machinatos esse: quin potius tamquam injuriam passis detur cibus, redeantque ad sua læti. Illi autem Deum laudantes, et Sanctum ejus Philippum, a quo fuerant prius liberati, reversi sunt domum.

eorum accen-
satorem dein
energumenum
liberat et
emendat:

23 Qui vero eos injuste accusarat et vinctos miserat, ut reversos vidit, a dæmone correptus est. Tum dixerunt ei qui vineti fuerant, quasi ore uno; Vade ad pedes venerandi Philippi Presbyteri, a quo nos ab iniqua cæde liberati fuimus, et te ille ab immundo spiritu liberabit. Et ille cursu properans, sanctum illius templum ingressus est, et dixit; Miserere mei, famule Dei Philippe, expellatur a me precibus tuis nequam spiritus, qui me vexat. Cui Sanctus: Indignus es excusatione, inquit, qui paulo ante viros innocentes ad mortem persequeris. Tandem vero cum a misero diu fatigaretur, misertus ejus, dixit spiritui: Exi, et secede ab eo, in nomine Christi Crucifixi Dei nostri. Mox cadens in terram, sanus evasit, accepto a beato viro mandato, ne quem unquam donis corruptus falso aceusaret: abiitque Deum magnificans, qui prodigia magna facit per famulos suos.

B

item monia
lem,

24 Spiritualis quædam erat femina, quæ curam gerebat cænobii venerandi templi SS. Sergii, et Bacchi, ab immundo spiritu graviter agitata; venitque ad virum sanctum, quo tempore sacris intentus erat: statimque ut apprehendit oram penulæ ipsius, et ore momordit, sana facta est divina virtute, et ad monasterium reversa est prædicans Dei potentiam.

furatam pec-
cuniam socio-
rum

25 Tres homines e Lydia Provincia in Siciliam venerant, cum multis pecuniis ad emendum frumentum, habebantque auri libras circiter triginta duas. Suggestit uni dæmon, ut clam tolleret et sibi usurparet, quæ communia erant omnibus. Turbatus autem illis ob aurum amissum, cum audiissent de sancto Patre nostro Philippo, accedunt ad eum propere, et dicunt: Miserere nobis, famule Dei, quia aurum, quod ad negotiandum in commune habebamus, amisimus, et nescimus quid dicere aut agere debeamus. Tum sanctus aperiens os propheticum dixit eis; Porrigite manus vestras in solum, et lutum ubi consistitis, et apprehendite lutum. Cumque statim manus in designatum locum extendissent, iterum dixit: Adducite nunc manus vestras; et duo quidem cum retraxissent, apparuerunt sicut aqua munda lotæ: ejus vero qui furatus erat, lutum exsiccatum digitos tenebat, ita ut explicare non posset. Tum dixit ei Sanctus: Vade, redde aurum sociis tuis, et sana esto deinceps manus tua. Illo vero clamante, et dicente; Sanetur manus mea, ego sum qui aurum abscondi; confestim restituta est manus, et aurum sociis restituit, abieruntque Deum collaudantes.

mire detegit,
et emendat.

C

ANNOTATA.

a Ad radices montis Occidentem versus, S. Philippi spelunca appellata, miraculis clara.

b Ita etiam, S. Augustinus serm. 15 de Sanctis, miratur cur aqua quosdam infideles tam perniciosus error invaluerit, ut super tumulos defunctorum cibos et vina conferant, quasi egressæ de corporibus animæ carnales cibos requirant. Quibus similia apud Tertullianum et alios leguntur. Et videtur ille mos apud Agyrios etiam viguisse.

c Imo Michael substituentum, qui Princeps militiæ Angelorum debellavit dæmones cum dracone etc. in Apocalypsi S. Joannis cap. 12.

d Plumbo bullatas ejusmodi epistolas mitti solere, alibi necdum comperi: et vereor ne glossema sit, vetustiori textui temere insertum.

CAPUT III.

Dæmones Pulsi, pius obitus. Miracula. Item Acta S. Philippi Diaconi inserta.

Die quadam, cum ad Petri Apostoli ecclesiam venisset venerandus Presbyter Philippus, una cum Eusebio monacho ad orandum, et animum intenderet nocturnæ orationi, circa horam sextam noctis vocem audit spiritus immundi: Inferius ruite, descendite, fugite, quia Philippus persecutor noster ad montem ascendit, et statim consumet nos ignis. Vox autem illa erat spiritus, qui petierat in eo loco habitare, et hoc dicebat aliis spiritibus, qui ex longinquis oris convenerant. Tum ait Eusebius Philippo sacro Presbytero: Venerande pater, quænam est vox ista? Ille vero respondit, Migrarunt huc a remotis locis immundi spiritus: nos vero fixi manemus in oratione, ut misericors Deus per preces nostras increpet ipsos, et hinc expellat. Orantibus ergo illis, exsiliit ex templo ignis tamquam torrens, et expulit eos ex eo loco. Qua enim hora spiritus vox audiebatur, sive noctu sive interdiu, in eo loco, qui dicebatur a Katopedontes, idest inferius ruentes, repente ruebat lapis, et occidebat seu virum, seu puerum, seu jumentum quodlibet. Ex eo autem die sani et illæsi manserunt, quotquot homines aut jumenta per Catopedontes locum transibant.

Dæmones ex-
pellit suo
adventu et
precibus.

27 Tunc ei dixit Eusebius Monachus: Vere, Philippe, discipulum te ostendisti ejus, qui Presbyterum te consecravit, Petri: cui pascendum Christi ovile commissum est, ut pasceret viros velut oves, et pueros sicut agnos: similiter et tu gregem tuum servas a feris agrestibus et lupis, hoc est ab immundis spiritibus, ab omni noxia eos sapientia tua custodiens. Equidem debet universus Occidens thecam tuam auream facere, et templi tui pavementum argento insternere, et preces tibi quotidianas offerre. Nihil enim est sub sole, quod rependi possit beneficiis, quæ per merita tua singuli acceperunt. Philippus vero Eusebio respondit: Sit nomen Domini benedictum, Frater, qui gratis miseretur, et salvat mundum totum: quia nos omnes, cum simus peccatores, nihil boni facientes, quod dignum ejus gloria offerri a nobis queat, aut æquale beneficiis ejus, perpetua in nos gratiæ suæ dona derivat. b

Laudatur ab
Eusebio,

omnia Deo
tribuit.

28 Vir quidam locuples valde, ex Panormitana civitate, sed liberis carens, valde affligebatur: isut de B. Philippi miraculis audivit, venit ad Agyrium locum, videtque eminus Sanctum ante fores templi sedentem, dicitque famulis suis: En vere stellam, quam videre desiderabam: quem et nocte in somnis vidi vocantem me, et hilari vultu invitantem, en ipse est. Quod si ex Dei voluntate fuit visio quæ mihi apparuit, relicta sede vocabit nos, et introire in templum jubebit ad orandum, et interrogabit. Unde estis, fratres, cur huc venistis? Vir autem S. Philippus, quasi divina revelatione accepta, exurgens illico e sede, in qua sedebat, dixit Eusebio monacho: Voca bilariter eos, qui e longinquo veniunt ad nos. Statimque vocavit eos hilari vultu Eusebius, dicens: Bene venistis, peregrini, advocat vos Pater noster Philippus Presbyter, cujus causa peregre advenistis. Quo audito vir magna perfusus lætitiâ, Deo egit gratias, quod quem querebat invenisset, et voto suo potitus esset: ille vero jussit, ut oraret. Post hæc multa is dona, quæ attulerat ante pedes ejus projecit, dicens: Pater, scis Deo revelante, qua de causa venerim. Et Sanctus, Scio, inquit, sed tu domum redi, et quod optas, fiet tibi secundum fidem tuam.

h
Panormitani
civis occulto
voto

facit satis:

29 Cumque domum revertisset, invenit uxorem suam

cique addit
filium

A suam lætantem viso, quod ei noctu apparuerat. Vidit enim B. Philippum dicentem sibi : Ecce redeunte viro tuo, ex eo concipies, et filium paries, quem Philippum vocabis, et benedictio Dei sit vobiscum. Quod cum ex ea cognovisset maritus, miratus apud se dixit; Benedictus, Domine Deus, qui facis mirabilia, qui et procul positus tamquam in momento proximam facis miserationem tuam, per venerandum Presbyterum Philippum, super omnes qui invocant te in veritate. Narravit autem vir uxori, quemadmodum cognovisset quod animo cupiebat, et Eusebium monachum præmisisset, et causam adventus novisset. Et brevi post peperit masculum uxor viro suo, vocavitque eum Philippum. Cumque annorum esset circiter octo, sancto Hierarchæ Philippo eum obtulit, dicens : En, Pater, fructum precum tuarum. Ille vero blande manu apprehendens, offert ipsum templo, et benedicit, et dixit ei : Vade, fili, ad fines natales tuos, et ædifica templum Domino, eritque benedictio ejus tecum. Et redeunte puero una cum patre suo, post Diaconus factus est sub Episcopo Panormi : deditque ei mandatum Philippus Pater noster, ne unquam aurum curaret aut argentum, sed ut omnia sua bona, quæ haberet et habiturus esset, distribueret in pauperes. Quod et fecit, deditque vir ille gloriam Deo, una cum filio suo, per totam vitam, omnia semper erogantes pauperibus.

qui ejus jussu
octennis
offertur Deo,

B

et recepta
Philippi zona
aridum sanat,

30 Accipiens autem puer Philippus a venerando Presbytero Philippo unam ex tunicis ejus, et sudarium unum, et cingulum, quo lumbos suos præcingebat, in ejus memoriam; dum revertitur, offendit in via hominem a dracone tabefactum. Volensque sancti curationes imitari puer, soluta zona, quam a Sancto acceperat, cinxit aridum hominem jacentem, dicens; In nomine S. Philippi surge sanus et innoxius. Surrexit e vestigio sanus, ut antea laudem Deo dicens : et miratus est valde junior Philippus quod acciderat, quod non solum præsens morbos curaret, sed ejus indumenta morbos expellerent. Audientes autem id cives Panormitani, quod tunicae Sancti deferrentur a Philippo Juniore, redeunte in Panormitanam urbem, et quod miracula per eas fierent; gavisus sunt supra modum, dicentes : Benedictus Deus, quoniam misertus est nobis indignis et peccatoribus Sanctissimus Philippus, venerandas tunicas suas ad nos mittens, ad sanandas infirmitates nostras : et quid ei nos dignum rependere possimus? Preces, et orationes supplices ad Philippum? Sed ejus oratio, quam pro nobis omnibus facit, nostra omnia munera exuperat, auro et lapide pretioso et saphyro pretiosior. Videreque erat turbam nil aliud loquentem, quam, Gloria sit Deo, qui glorificat diligentes se. Factaque est die illa lætitia, ita ut Deum ipsum adesse existimare viderentur incolæ.

gaudentibus
Panormi-
tanis,

C

31 Statim autem Abbas quidam, immundum spiritum patiens, veniente Philippo, ut intraret primam portam civitatis, exclamavit : Bene venisti, junior Philippe, cum sanctis vestimentis, quæ adfers Philippi Presbyteri. Ego enim hac hora festino ad eum, ut liberer ad infestationem immundi spiritus. Tum dixit ei : Valde citissime, revertere ad Dominum et herum meum, sanctum Patrem et Presbyterum Philippum, et ab eo curaberis : quod et factum est. Cum ivisset autem Abbas, invenit Philippum profectum ad Dominum.

prescribit
sepulturam
sibi et Eusebio
faciendam

32 Ceterum ille post Deo placitam vitam et omnia quæ dixi miracula, quadraginta diebus ante obitum suum, apparuit uni ex optimatibus regionis nomine Belifario : assumensque pueros ejus, venit ad Agyrium locum, et ostendit ei in somnis delineationem ecclesiæ, instar Crucis extruendæ : ædificavit autem et thecas duas, superiorem quidem

Maji T. III

Eusebio monacho, qui ejus vitam scripsit et miracula : inferiorem vero sacris ejus reliquiis. Ædificavit idem Belifarius sacrum ejus templum : quadraginta enim diebus ante ejus obitum peregit quadragenarias ejus memoriæ inferias, et persolutis divinis mysteriis, procumbens Sanctus ad sepulcrum suum, aperiens os suum, dixit : Hæc requies mea in seculum seculi. Domine in manus tuas commendo spiritum meum : qui enim in te siacere credit, et si moriatur, vivet. Et sic obdormivit in Domino c.

D
EX CAJE-
TANO.
ac pie mortuus

C
claret mi-
raculis.

33 Ut autem post ejus etiam obitum Dei famulus fontes curationum funderet; ad sacram ejus thecam accedens Eulalius monachus e Panormo civitate, ab immundo spiritu graviter vexatus, ingressusque templum, dicebat : Me ad sepulcrum volutari oportet, quoad consequar sanitatem. Statimque extendens manum suam Sanctus cum tomo, ut obsignavit illum, ille mox sanus factus est, summæ Trinitatis gratia. Sparsa autem fama ejus miraculorum, concurrebat multitudo magna male habentium ad sepulcrum : venit autem quadragesimo die post ejus consummationem vir quidam, nomine Eutropius, E
cujus dimidiata pars corporis arida erat : stansque ad feretrum et admovens seipsum, statim sanus factus est. Accedentes porro ad feretrum cum timore ac desiderio, liberat omnes a tentationibus, et periculis et spiritibus immundis, calumnia mala et bello civili, a variis morbis et agrorum sterilitate, a periculis fluminum atque maris, ab ira Dei et Principum, eos qui annuam ejus memoriam cum fide et metu celebrant d.

d
Vitz spatium.

34 Sanctissimus vir Philippus vixit annos circiter sexaginta tres, requievitque in pace. Agitur annua ejus commemoratio obitus mense Majo, die duodecima, per gratiam Spiritus sancti, cum quo gloriam Patri reddimus et Unigenito filio Verbo ejus? cui gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a MS. Latinum Syracusanum Rapituntas, Catanense, Catopiduntas utrumque corrupte. Græce est καταπιδούνας.

b Quæ hinc usque ad numerum 32 dantur, erant seorsim apud Cajetanum pro Vita S. Philippi Junioris et Diaconi sejuncta : sed prout Græce habentur, conjuncta retinemus.

c Hic iterum aliqua a Cajetano ommissa, quæ ex Græcis sic hoc loco refero : Statim vero Eusebius monachus, omni notitia instructus accurate conscripsit omnia ejus facinora : et ob metum Orbiani Toparchæ, se conferens Alexandriam, sanctam ejus vitam et ab ipso patrata miracula indesinenter tradidit Apollinario, sanctissimo Patriarchæ in throno S. Marci. Verum in nomine Apollinarii difficultas est, quod hic Alexandrinus Patriarcha fuerit seculo sexto, ut Sanctus relatus in MS. Florario ad diem xi Maji, ubi inter Prætermisos de eo egimus : toto autem tempore Imperatoris Arcadii præfuit Ecclesiæ Alexandrinæ Theophilus. Arbitramur igitur nomen Patriarchæ antiquitus non fuisse expressum, interpolatoris autem temeritate adjectum fuisse Apollinarium.

F

d Anno 1599 Corpus refossum et reconditum fuit. Dein anno 1605 die 21 Julii, ne ob nimiam sepulcri humiditatem corrumpereetur, in commodius et accuratius sacellum solenni ritu a Philippo Georgio, Jurium regii Patronatus Visitatore, fuit translatus. Consule Cajetani Annotationem 23.

A

VITA ALIA APOCRYPHA

Falso S. Athanasio Alexandrino tributa.

PROLOGUS.

*Sanctorum
memoria
utilis.*

Quemadmodum Sol cernentibus, sic audientibus Sanctorum sermo lumen adfert : et ut astra cœlo sunt ornamento, ita Sancti Ecclesiam, quos illa suo quasi sinu amplectitur, illustrant. Quod enim in pratis sunt flores, id sunt Sancti in Ecclesiis. Sanctorum memoria iis, qui a malis spiritibus obsidentur, quietam tranquillamque mentem, infirmis solatium, vitam omnibus, et firmam corporis valetudinem præbet. Virorum magnorum magna sunt certamina; Martyrum, Sanctorumque splendidae coronæ, qui omnia hujus seculi nihil duxerunt. Quem animum ut iis rependeret Dominus Deus, fecit ut cum Sanctis Angelis perpetuo viverent. Etenim cum eos oppugnare antiquus humani generis hostis existimaret, nihil aliud, quam cœlo familiares ipsos reddidit. Magnis porro vocibus personandum sit, quanta illi vitæ asperitate se exercuerint, quantoque spiritu ad contemplandas res divinas elati fuerint : quorum enim vox in universam terram pervenit, atque in loquendo facultas in extremos orbis fines perlata est, eorum profecto laudem eodem perferri merito oporteat. Verum quis usquam est, qui se posse speret S. Philippi Agyriensis, vulgo Argyrionis nuncupati, certamina pariter et miracula pro merito commendare? Ille enim turbam dæmonum expulit, ille sanguinis fluxum sedavit, ille arefactam manum sanitati restituit, ille denique mortuum suscitavit. Quorum quidem omnium gloriam Deo, rerum omnium curatori ac præsidi, tribuere debemus : a quo facultas et gratia in servos ipsius emanat, qua non obsistere tantum, sed etiam conculcare inimici vires facile possint. Quamobrem et David, inquit : Mirabilis Deus in Sanctis suis; ac rursum : Justus, ut palma florebit, et sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur : et Salemon, Justus si morte præreptus fuerit, et iterum, Justorum animæ in manu Dei sunt, nec tanget eos tormentum : has ob causas in gratiam Filii Dei Jesu Christi, Sancti ejus miracula enarrare institimus.

*et inter illos
S. Philippi
Agyriensis.*

NARRATIO.

C

*a b
c
d
Parentes diu
steriles,*

2 Temporibus imperantis a Neronis fuit b Romæ vir quidam pius, Theodosius nomine; huic erat uxor c Anesia nuncupata, ex Bethsaida oppido Andreæ et Petri; fuere hi et Christianissimi et doctissimi, quatenus uxoris d sterilitas utriusque animum non parum deprimebat et dejiciebat : quoniam ob causam elemosynis et precibus diu noctuque assidue vacabant, Deum obnixè rogantes, ut prolem eis concederet. Quadam autem die abiit uxor in templum seorsum, ut oraret; apertoque ore cum lacrymis dixit ad Dominum : Deus Abraham, Isaac et Jacob, qui cœlum palmo, pugillo terram metiris, qui sedes super curru Cherubim, cui adstant Angeli clamantes, ac dicentes Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth; exaudi hodie ancillæ tuæ preces, et sicut utero Saræ benedixisti, dedisti ut filium pareret Isaac; et quemadmodum Annæ quæ Mariam semper Virginem Angelorumque Dominam peperit, benedixisti; ita et mihi uteri mei fructum aliquem largire, ut sancto nomini tuo dem gloriam.

*filium preci-
bus impe-
tratum*

3 Illic et alia cum dixisset; rediit in domum suam : cujus lacrymas et preces non aspernatus Deus omnipotens, quod petierat concessit : et peperit illa e puerulum masculum; quo accepto parentes vehe-

menter gavisi sunt. Ille vero ubi ætate visus est D ideneus, cœpit rebus agendis ac negotiationibus animum applicare, ut mos fert hujus seculi. Ceterum cum esset quadam die in locum alium profectus negotiationis gratia, ac pro more suo oves ac boves, aliaque item animalia quadrupedia emisset, reditumque in patrium solum pararet : opera dæmonis interiiit. Etenim ille malorum omnium aucter ac princeps, qui nihil non odit boni, cernens prolis parentumque felicitatem, quodque summa sinceritate ac fiducia ante Deum versarentur, invidia stimulatus, magnoque imbre excitato, fluvium f, qui transmittendus juveni fuerat, ita auxit, ut eodem impetu et animalia et animalium dominum submerserit. Hoc acerbo repentineque nuntio de morte unigeniti filii accepto, parentes in luctus ac lamentationes eruperunt : ac mater ipsa in primis ejulans ac gemens, Hei mihi, inquit, hei mihi ! viscera mea sentio perturbari. Heu, heu ! ubi mortuus est filius meus ? Ubi, inquam ut illic profecta, canum caput meum in formosissimam ejus faciem depilem, neque enim te posthac, fili mi, sum visura. Ubi es lumen meum ? Non quidem tua causa, sed nostra descendit fluvius hic, qui te abripuit, nosque hereditatis bona parte privavit. Jam quidquid mihi vitæ superest, id totum in luctu ac fletu, fili mi, transigam, donec ege queque hinc demigrans ad te proficiscar.

*lugent sub-
mersum :*

f

E

4 His dictis atque aliis, rursum suam uterque ad Dominum orationem fudit, procidentesque Deum in hæc verba supplicaverunt : Domine, da nobis alteram prolem : ac siquidem masculum progenuerimus, hunc tibi consecrabimus in ministerium templi tui in urbe Roma, ut illic tibi deserviat, gratumque majestati tuæ præstet obsequium : offeremus autem eum tibi, non secus atque Joachim Mariam Virginem. Porro Deus patientiam et humilitatem eorum animadvertens, secundum filium, ut Annæ alterum Samuelem, illis donavit, cui nomen Philippo est impositum. Hunc etsi magno affectu educabant, tamen in metu ac tremore continebant.

*et alium
petunt, eum
consecraturi
Deo :*

5 Cumque duodecimum ætatis annum attigisset, quid de eo statuissent parentes in hæc illi verba aperuerunt : Promisimus, fili, in conspectu Domini, si prolem nobis dedisset, eaque fuisset mascula, nos eam dicaturos templo Domini. Quare volumus, fili mi, ut g Romam te conferas, ubi cognatum nostrum Sanctissimum Petrum, Romanum Pontificem, Christi Domini discipulum, inventurus es : cujus te permittens arbitrio, dabis operam, ut Deo placeas et hominibus, nomenque Dei per te glorificetur. Hæc Philippus cum audivisset, libenter quod jubebatur accepit, et non multos post dies dixit ad patrem suum. Pater, si me Romam vis (ut dixeras) proficisci, benedic mihi, et ad Sanctissimum Papam scribe litteras, ut abeam, Deo ita volente. Quod audiens pater scripsit omnia, quæ contigerant circa filium hunc : at Philippus acceptis a patre litteris et pecunia, quanta ad iter opus esset, nec non utriusque parentis benedictione, gaudens egressus est : cumque in litus descendisset, consensu navigio profectus est.

*qui duodennis
Romam
contendens
ad S. Petrum,*

g

F

6 Postquam autem in h Italicum sinum pervenerunt, flante vehementius vento, factaque in mari non parva tempestate, navigium prope submergebatur. At nautæ hoc periculo consternati divinam opem implorabant, utque se ab æstu fluctuum tantorum Deus eriperet, orabant. Philippus quoque animadversa tempestatis magnitudinis, positus genibus in hunc modum oravit : Domine Deus, qui cœlum, terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, creasti, ne nos quæso absorbeat tanti maris gurges, neque nunc moriamur : sed quemadmodum Jonam Prophetam ex ventre ceti post tertium diem servasti

*h
et tempestate
jurtatus,*

sti

eam sedat : A sti, ita nos ex instanti periculo libera. Ubi precandi finem fecit magna statim facta est tranquillitas; quam cum cernerent nautæ ex pueri precibus esse secutam; rei admiratione commoti, Deam optimum maximum collaudaverunt, qui gratiam suam Sanctis elargitur.

i 6 Pervenerunt autem in *i* Cretam insulam, ibique septem dies commorati, restauratis quæ ad viam erant necessaria, inde digressi, felici navigatione Romam delati sunt, Ubi autem illuc ventum est, in hospitium quoddam, ubi et alii quidam Christiani habitabant, diverterunt. Illa vero noctesensit Petrus, Pontifex et Apostolus Jesu Christi, divinam intra se inspirationem, quæ diceret: Mitte qui accersat cognatum tuum, et fidelem servum meum Philippum nomine: in hospitio enim est, illumque in templum Domini introducito. Petrus autem vocato uno ex ministris: Ingredere, inquit, *k* in Urbem, ac dextram ejus partem petens, offendes hominem, Philippum nomine in hospitio morantem. Hunc tu meo nomine salvere jube, et huc ad nos perducito. Profectus ille, repertum hominem in hæc verba salutavit: Pax tibi. Eamus inquit, ad Sanctissimum Papam. Ad nomen Pontificis gavisus adolescens, ministrum secutus, templum *l* ingressus est: ibique de more facta oratione, cernens B. Petrum, sese in pavimentum abjecit, atque ad pedes sancti Pontificis est prolapsus. Quem ille benigne manu acceptum elevans, Dicito, inquit, adolescens, quo ex loco, quave ex regione advenis? Et cum porrectam ab adolescente epistolam perlegisset; cognovit quæ de illo scriberentur: quam humanissime amplexatus ac deosculatus, rogavit de parentibus, ut valerent, utque cum illis ageretur. Quæ cum fuisset sigillatim a Philippo edoctus, gratias egit Deo.

7 Philippus autem illic permanens apud Apostolum, jejuniisque ac vigiliis vacans, toto in Deum animo intendebat. doctusque etiam sanctas litteras ac sanctæ Scripturæ perceptis mysteriis, vita et moribus præclarus, magnum se coram Deo et hominibus comprobavit. Cernens autem Petrus virtutis ejus magnitudinem in Diaconorum numerum illum adscivit, ac deinde Sacerdotem constituit, atque ineffabilium mysteriorum fecit illum participem.

et sacris initiatus 8 Illis temporibus prodigiosa res admodum contigit, in occiduis partibus orbis. Fuit enim in insula Siciliæ mons quidam Agyrion, vel, ut vulgus, Agyrion appellatus. Ejus accolæ ac circa finitimos exagitabant dæmones, opprimebantque adeo, ut alios in mare demergerent, alios intra quaslibet aquas præfocarent, nonnullos præcipientes ex editis locis dejicerent. Christiani vero, qui tum illic erant, congregato *m* concilio, virum unum virtute insignem elegerunt, quem ad Beatum Papam cum codicillis legarunt, in quibus erat scriptum, Orare se sancti Pontificis Beatitudinem, ut per divinam clementiam atque misericordiam virum aliquem pietate præclarum ad eos mitteret, qui dæmones, regionem suam infestantes, et Christianos in mare demergentes, fugare ac vincere possit.

contra infestationes dæmonis, C 9 Has litteras ut ad se perlatas Pontifex perlegit, admiratione tantæ rei captus, vocatum ad se Sacerdotem Philippum ita alloquitur: Vade, inquit, in insulam Siciliam, in montem Agyrion, ac ter implexum versatumque draconem veritatis inimicum alliga, ut ab ejus manu genus humanum liberes. Tum Philippus, Non sum, inquit, hoc ministerio dignus, quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Cui Pontifex, Præsta, inquit, obedientiam et proficiscere. Ego vera venerandam ac vivificam Crucem, gratiamque et potestatem tibi dabo, quam a Domino meo accepi, cum diceret: Leprosos mundate, dæmonia ejicite: gratis accepistis, gratis

date. Tunc sanctus Sacerdos obedire volens, et mox ad modestiam et humilitatem compositus, in hunc modum respondit. Jube, Venerande Pater, adsit modo nobis Dominus, nec nos Sanctitatis tuæ preces destituant, et amanda me quocumque Deo visum fuerit. Pontifex igitur scriptis litteris, fusaque ut solebat oratione, benedictione a se donata in Siciliam eum dimisit.

10 Venit autem primum Catanam, indeque in Agyrion montem ascendit, et in eo a populo omni cum honore ac veneratione acceptus est. Cœperunt autem post ejus adventum dæmones omnia perturbare, et qui a spiritibus immundis tenebantur, in fugam se vertere. At Sanctus positus genibus oravit, et iis qui aderant præcepit, ut obsessos omnes ad se adducerent. Qui ut se cogi viderunt, stridere horribili voce, et spumas e dentibus emittere cœperunt. Tandem Sanctæ Trinitatis potentia, in qua est vitæ fons atque principium, sanos eos et sui compotes reddidit: qua ex re nominis ejus celebritas in universam insulam divulgata est *n*.

11 Tum accessit ad eum vir quidam pius, cujus filia a dæmonibus agitabatur, annos tredecim nata. Sanctus autem fusa in hoc oratione, sanitati restitutam, ac mente quietam sobriamque patri in manus tradidit: qui ea accepta cum gaudio et exultatione discessit.

12 Alios Joannes nomine, dæmonis opera prope fontem deprensus est mortuus: quem ter suo nomine vocatum, ut Christus Lazarum, Sanctus facta oratione in vitam reduxit. Spiritum vero nequam in finem seculorum vinculis indissolubilibus addixit, ac Joannem parentibus, non secus ac Marthæ Christos Lazarum, reddidit.

13 Alius nomine Eutropius *n* manum habuit aridam, hanc Sanctus suis precibus sanitati pristinae restituit, indeque ille gaudens, benedicens, et collaudans Deum, discessit.

14 Mulier quædam abortum passa, fœtorem in utero habebat, jam *o* tres ante dies mortuum, huic Sanctus jussit *p* Ambrosium Ministrum aquam bibendam porrigere. Qua epota, statim partus molestia, in quo jam triduum laboraverat, liberata est, et laudem ac gloriam Deo omnipotenti reddidit.

15 Altera mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, variaque medicorum remedia experta curari non potuerat, ad Sanctum accedens, procidit ad pedes ejus, statimque fluxus ille cessavit: illaque abiit Deum laudans ac glorificans.

16 Vir quidam, dictus Athanasius, cum inter colendam vineam labore fessus sub arbore obdormisset, vipera manum ejus momordit: at ille ex dolore vigilans clamabat, ac tantum non mortuus apparebat. Accurrens autem ad Sanctum, cecidit ad pedes ejus, et dixit: Sancte Dei, adjuva me. Oratione autem a B. Philippo facta, venenum manu egressum est, ipsaque in pristinum statum restituta. Porro Athanasius, tanto beneficio commotus, laudem pariter et gloriam dedit Domino.

17 Pastor quidam, cujus oves lupi frequenter adventantes præfocabant, quique non satis sciebat qua ratione illos a suo grege arceret: (erant enim multi) venit ad Philippum, ac procidens ad pedes ejus, Sancte Dei, inquit, fer opem. Cui Sanctus, Qua in re? Luporum, inquit ille, multitudo gregem nostrum infestat, quibus nec obsistere possumus propter multitudinem, Tum Sanctus incurvatus, pulveris paululum accepit, quem ei porrigens, Accipe, inquit, hunc pulverem, atque hoc oves tuas asperge: quod si feceris, non ingredientur posthac lupi in ovile vestrum!

18 Tres viri, una iter facientes, in hospitium quoddam

D
EX CAJ-
TANO.

qui profectus
Agyrion,

energumenos
liberat:

E

mortuum
suscitat

aridam ma-
num curat:

o p
parturiem-
tem liberat:

sistit san-
guinis fluxum:
F

sanat a vi-
pera ictum:

lupos ab
ovili arceat:

A quoddam diverterunt. Horum unus clam noctu aperto q cauponis scrinio, satis magnam pecuniam furatus est. At caupo insequenti die, cum scrinium vidisset apertum, tres illos detinuit, quærens quis ex ipsis pecuniam esset furatus. Quod cum illi audirent, quid dicerent se nescire responderunt: Eamus, inquit caupo, ad Divum Philippum: ille etiam quod quærimus statim aperiet. Illuc autem profecti, ut rem omnem Sancto narraverunt, cognito statim fure, Hic est, inquit Sanctus, qui aurum tuum furatus est. Statimque manus ejus aruit, qui furtum commiserat; quam ob rem quam citissime procumbens, Sancti pedes est amplexatus, clamans ac dicens, Sancte Dei miserere mei, ego vero acceptum aurum restitui. Quod cum re præstitisset, repente in pristinum statum manus est immutata.

alia miracula patrat:

19 Multa quoque alia miracula, et supra modum admiranda prodigia cum Sanctus fecisset, leprosis mundandis, omnique morborum genere ab humanis corporibus depellendo, descendit tandem ex Argyrio monte in locum quemdam r se junctum ab urbe Messana, tribus passuum millibus, vulgo... appellatum: ubi extructa cella una cum quibusdam religiosis viris ætate pariter et moribus probatis habitavit, jejuniis ac vigiliis et orationibus vacans assidue. Multa etiam eo in loco miracula edidit, ac præcipue in expellendis immundis spiritibus alterum se Eliam exhibuit; neque verbo minus quam opere Sanctum se esse prodidit. Sed cum in loquendo esset facundus ac facilis, nequaquam eam facultatem otiose aut incassum possedit: sed in divinis laudibus decantandis sanctissime occupatus, Sancte quoque et pro Dei voluntate suum rexit gregem; summo studio exercitiis spiritualibus intentus, vitæque et moribus gravis. Denique cum vitæ suæ annos omni cum virtute percurrisset, honesta in senectute migravit ad Dominum. Funeris vero ejus sacræ Reliquiæ, omnique veneratione dignum corpus, in Argyrium montem translatum est. Ex ejus autem capsâ pretiosissima varia emanant remedia morborumque curationes: et in hodiernum usque diem miracula facere non desinit Dei omnipotenti gratia; quem decet gloria, imperium, et adoratio, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

et post vitam
piam mortuus
senex,

in Argyria
monte sepe
litur.

ANNOTATA.

a Nero loco Arcadii ab ambientibus antiquitatem, ut supra dictum, collocatur.

C

b Roma, pro provincia Thraciæ poni non potuit nisi posterioribus seculis, cum hæc Romania, et Constantinopolis appellaretur nova Roma.

c Anesia, supra Augia, ex magna Romanorum urbe oriunda. Hic vero deinceps mutatur ordo, et Theodosius, qui Syrus erat, Romæ tribuitur: uxor autem (ut via parctur ad S. Petrum) ex Bethsaida fuisse dicitur.

d Nihil de hac sterilitate in altera vita.

e Imo tres filios habuisse ac simul submersos, dicitur in altera Vita.

f Singaris seu Singarius fluvius Bithyniæ, omissus hic est, quia procul a Romæ urbe distare sciebatur.

g Hic scriptor, non satis sui memor fuit, qui Romæ finisse Theodosium patrem ante scripserat.

h Ad oram Italiæ in altera Vita: sed quis auctor Sinus Italici meminit?

i Male sui memor iterum et regionum ignorans. Profectus ex Thracia per Ægæum mare, et Cyclades insulas pervenit in Cretam: inde per mare Siculum et Libycum ingressus Tyrrhenum, pervenit ad oram Italiæ, atque ita Romam delatus est.

k Videtur auctor credidisse S. Petrum fuisse in Tuscia et Vaticana regione, ubi jam Ecclesia S. Petri est. Nam ipsi experti fuimus, cum ibidem essemus, quod inde dicerent se Romam ire, cum Tiberim ad castellum S. Angeli transgressi ad interiora Romæ loca abirent.

l Quod illum templum: An Vaticanum? Nugæ.

m Et hic mirabilis apparet amplificatio.

n Ex multis miraculis, in altera Vita propositis, auctor pauca seligit, et hoc adjunxit: nisi hic sit aridus homo zona S. Philippi a Philippo juniore sanatus, ut num. 30 refertur.

o Altera Vita, ad dies quatuor eniti non poterat.

p Nulla Ambrosii mentio in altera Vita.

q Imo sociorum pecuniam furatus dicitur in altera Vita.

r Cojetanus num. 13 ad alteram Vitam, S. Philippum in accessu in Siciliam arbitratur Messana profectum, in specu constitisse tribus ab urbe passuum millibus, ex eoque multa dæmonia expulisse. Extat rei monumeatum, inquit, ara in specu, atque ex marmore statua, ac prope monasterium Ordinis S. Basilii, ædesque Divi Philippi nomini sacra, in eaque Crux, quam Divi Philippi fuisse, quæ dæmones expulit, fama fert.

VIDE APP.
TOM. VII MAH
NOT. 49 **

F

DE S. EPIPHANIO EPISCOPO

SALAMINE SEU CONSTANTIÆ IN CYPRO.

CAPUT I.

Cultus apud Græcos et Latinos. Vita sub ementito discipulorum nomine compilata.

ANNO CCCIII

Miraculis
celebris.

templum sub
nomine suo
dicatum ha-
buit, in quo
ejus imago.

Salamis Cypri (nam alia hujus nominis est insula et urbs circa Atticam) Constantia dicebatur Hieronymi ætate, ut ait ipse in epitaphio Paulæ Epist. 27. Nunc utrumque nomen desiit, et dumtaxat oppidulum fere dirutum superest, quod Veterem Famagustam vocant incolæ, postquam ex ejus ruinis nova surrexit, quæ adhuc Regia est, regno licet extincto sub Turcarum tyrannide. Eadem Metropolis insulæ totius fuit, et seculo Christi quarto Episcopum habuit S. Epiphanium, quem non solum vitæ conversatio illustrem ob virtutes reddidit; verum etiam miracula, quæ Deus, honore illum afficere volens, ipso

adhuc superstite et post obitum ejus edidit. Mortuo enim illo, id quod viventi non contigerat, ad sepulcrum ejus dæmones etiamnum fugari, et morbi quidam curari dicuntur. Ita lib. 6 Hist. eccles. cap. 27 Hernias Sozomenus, ipso ejus principio ille obiit seculo quinto florens. Hinc soletum, sicut Synodus Nicæna 2, seculo Christi octavo celebrata, Act. 6 docet, quod templum dedicaverunt in Cypriorum insula ejus discipuli nuncupantes illud ejusdem Patris vocabulo; et cum multum aliis titularibus picturis imaginem ejus in ipso collocarunt, qualem scilicet videre licet ante opera, Petavio nostro curante edita, ex pervetusto quodam

A quodam exemplari, quod extat in Constantinopolitano antiquissimo monasterio, Sula dicto (vulgo τὸ ἐξ μάρμαρου appellant) quod olim Patriarchum fuit.

oratorium
Constanti-
nopolit.,

2 Etenim etiam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, æque ac toti Orienti fuit in maxima veneratione Epiphanius; cujus Synaxis (ut habent Menæa ad hunc XII Maji) in Regia illa urbe celebrabatur in sanctissima ejus æde seu sacello, quæ est intra templum S. Philemonis, quod, Codina in Originibus Constantinopolitanis attestante, Eudoxius Constantini Magni Patricius et Præfectus condidit. Colitur autem ibi et alibi S. Epiphanius solennitotius diei Officio, communi quidem cum S. Germano Patriarcha Constantinopolitana; sed principaliori loco: quomodo etiam notatur in figuratis Ruthenorum seu Moscorum Kalendaris. Solum autem illum spectat Canon sacer, hoc die præscriptus sub hac Acrostichide.

et officium
proprium,

Ἐπιφάνιον τὸ κύδος ἐπλήσσε γένονα.

Terram replevit Epiphani decus.

Solus etiam hic in Ephemeride metrica nominatur, et quidem tamquam hac die mortuus.

Τῇ δὲ καὶ δεκάτῃ Ἐπιφάνιον μέρος εἶλεν.

Statæ lex mortis duodena Epiphaniion aufert.

B Certe vel tunc fato suo functus est, vel in sua ecclesia post mortem sepultus, haud diu ante quam S. Joannes Chrysostomus, de quo infra, a Synodo ad Quercum deponeretur: quod factum esse circamensem Julium anni cccciij, ex Palladia, Chrysostomi actus scribente, constat.

nomen in La-
tinis Mar-
tyrologis,

3 Græcos cito imitati sunt Latini, quorum antiquissimus Bedu in sua quod ex octo MSS. delinns genuino Martyrologio, post commemorationem SS. Nerei et Achillei, primo loco nominatorum, mox addit, S. P. N. Epiphani Episcopi Cypri. Secuti Ado et Usuardus, ultimum eundem, post ceteros scilicet ejus diei Martyres, locaverunt hac fere phrasi, Apud Cyprum S. P. N. Epiphani; additque Ado Salaminæ Episcopi. Horum aliorumque posteriorum vestigiis inhærens hodiernum Martyrologium Romanum sequentia verba recitanda proponit: Salaminæ in Cypro S. Epiphani Episcopi, qui multiplici eruditione et sacrarum litterarum scientia excellens, vitæ quoque sanctitate, zelo catholicæ fidei, munificentia in pauperes et virtutem miraculorum extitit admirandus.

festum ad-
huc annuum
Famagustæ,

4 Sitne adhuc aliquis ejus cultus Salaminæ super, aut vestigia sepulcri olim tam famosi, haud facile dixerò: credibile est cum fortuna loci cetera quoque esse partim abolita, partim Famagustam translata: ubi etiam hoc tempore a Christianis, festum ejus solenniter agi, indicio est, quod Thomas Porcaccius, in suo de Insulis mundi famosioribus Italico opere, ante annos circiter centum primum edito, scribat pag. 150 editionis Patavinæ, speluncam ibi haberi, in quam S. Epiphanius pœnitentiæ causa solitus sese fuerit recipere: quæ eadem in pervigilio festi stillare incipit aquam claram limpidamque, neque ea stillatio finem habet ante finem diei sequentis: hanc autem aquam magna cum devotione a multis excipi, adhiberique utiliter ad morborum curationes divinitus impetrandas per merita Epiphani. Sub cujus nomine, in Boreali parte insulæ, inter Nicosiam et Ceraunias, hodieque habetur vicus vulgo S. Piphani dictus; quo loco fuisse templum, in Nicæna Synodo nominatum, mihi persuadeo, propter ejus celebritatem olim tantam ut promontorium ad Ceraunias, vulgo Cerines excurrrens, nomen idem teneat in Insularia Benedicti Bordoni, excuso Venetiis anno 1547.

ubi ejus
spelunca
salutarem
aquam stillat,

5 Atque hinc verosimiliter conjicere possit aliquis, vel corpus vel partem notabilem corporis eo translata fuisse aliquando, idque celebritatem loco dedisse: et vel hinc vel ex ruinis Salaminæ deportatum fuisse Beneventum, quemadmodum asserit Marius de Vipera de Sanctis Beneventanis ad hunc diem, Officio duplici pro-

alibi vicus
et promon-
torium.

pterea notatum, allegans Martyrologium MS. antiquum in bibliotheca Beneventana existens, signatum num. 178 sub prædicta die: quo vero tempore, allatum sit non adverti, significans. Plura de Reliquiarum tantarum qualitate et veneratione hodierna cupientes discere, litteras ad Collegii istic nostri Rectorem dedimus, cujus responsum, hactenus frustra expectatum; si aliquando accipiamus, notitiam inde haustam non invidebimus pro lectori. Interim ex epistola Thomæ de Czechorod Episcopi Samandriensis ejusdemque Pragensis Decani, ad me sub finem anni MDCLXXVII data suggero, quod aliquæ ejusdem S. Epiphani Reliquiæ, una cum brachio S. Theclæ et capite unius ex Innocentibus Bethleemiticis, anno MCCCIV allatæ fuerint in Bohemiam, et Carolo IV Imperatori præsentatæ a Protiwa Swihowski Seguiensi, viro apud Bohemos illustri ac Regii sanguinis: quæ notitia nunc primum reperta, in Diario Pragensis ecclesiæ adhuc desideratur.

D
AUCTORE D. P.
Corpus Bene-
venti

Reliquiæ
Pragæ.

6 Vitam ejus, jam olim conscriptam, in MSS. Vaticanis Græcis reperimus, unde eam Latine redditam primus edidit Lipomanns, deinde Surius, ac denique Petovius, ad calcem tomi 2, addito etiam contextu Græco, qualis in Medica Regis Franciæ MS. inveniebatur, quem et nos inde transcriptum acceperamus. Ea testes et auctores præfert duas ejus discipulos: primo Joannem, quasi hic inter ejus discipulos in monasterio unus, ac peregrinationum variarum comes individuus usque in Cyprum, scripserit ea quæ Sonctum viderat facientem miracula, usque in diem quo cæpit extremum ipsemet ægrotare: deinde Polybium, cui idem Joannes moriturus conscriptas a se chartas tradiderit, præcipiens ut quæ consequerentur mandaret litteris; promittensque adjiciendos ei annos vitæ, ut toto tempore permaneret apud Epiphani: qui etiam Polybius loco Joannis ab Epiphanio ordinatus Presbyter, eumque et Romam et bis Constantinopolim et aliorum comitatus, mortuum revexerit in Cyprum; et quia corpore ejus adhuc insepulto ex suprema ejus voluntate profectus in Thebaidem ibi coactus fuerit subsistere, factus Rhinocoruris Episcopus, post annum unum aut amplius scripserit ad Epiphani successorem Sabinum, ab eoque petierit de modo et tempore sepulturæ prædictæ per litteras instrui: atque ita cum Sabini responso finitur ea Vita.

Vita Latine
ac Græce
edita

E

quasi a Joanne disci-
pulo cæpta, a
Polybio Ep.
continuata,

7 Utinam ea sic ut præferuntur; Acta essent ac scripta. Non doleremus in tali Vita nihil omnino esse, quod tuto credi possit, sed omni fide dignissima forent singula, neque facile uspiam aut ob ipsomet Epiphanio aut a coævorum auctorum aliorum scriptis invenirentur discrepare. Nunc vero plurimis Acta ea esse conferta mendaciis judicare cogetur cum Baronio, ad an. 372 num. 108, quisquis eam contulerit cum infra proponendis censuris seu observationibus: nam ipsam, jam sæpius Latine, semel etiam Græce excusam, recudere, tantum ut refellatur, operæ pretium non est. Toleramus quidem Vitæ in hoc opere multos, dum meliores non suppetunt, nævis quandoque gravibus aspersas: quarum auctores credimus, bona quamvis, nimium tamen simplici fide mandasse litteris, quæ plura post secula partim ex relictioribus monumentis, partim ex popularium traditionibus compilarunt. Sed eas amplius ferre non possumus, quæ mala fide nominibus alienis suppositæ, tanto gravius offendant ad veri falsique discrimen exercitatum lectorem, quanto turpius imponunt simplicioribus. Cum enim illis eatenus pia aptetur credulitas, quatenus nulla in contrarium obstat auctoritas certior vel ratio dubitandi præstantior: istis nihil tuto creditur, nisi quod aliunde invenitur testimonio magis idoneo confirmatum. Itaque iis quæ dixi Actis omissis, ea colligere aggredior, quæ ipse de se pauca satis, plura quæ alii indubitati scriptores suggerent.

finita a Sa-
bino succes-
sore.

F

A

AUCTORE D. P.

CAPUT II.

Casti adolescentis monachatus, vitæ ætas, et quædam in Episcopatu gesta.

Patria Palæstiniæ,

juvenis mittitur Alexandriam,

utique studiorum causa a parentibus Christianis et divitibus,

ubi Gnosticorum spurcitas evadit instar Josephi,

instanti ad Deum prece,

post lectos eorum libros,

Epiphanii patriam institutionemque adolescentis Sozomenus explicat lib. 6 cap. 32, ubi de monachis Palæstiniæ loquens, Ex eorum, inquit, numero fuit Hesychius, Hilarionis Sodalitæ; et Epiphanius, qui postea Salaminis in Cypro Episcopus fuit. Et Hesychius quidem in eodem quo magister loco philosophatus est: Epiphanius vero juxta Besanducem vicum, in territorio Eleutheropolitano situm, ex quo ortus fuerat. Qui cum ab ineunte adolescentia a præstantissimis monachis institutus fuisset, ejusque rei causa diu moratus esset in Ægypto, in monastica Philosophia celeberrimus extitit. Ac primum quidem disciplinarum litterarum causa petitam ab eo Ægyptum, atque adeo in fortuna minime tenui natum, mihi persuadet ipse, in libro de Hæresibus, hæresi 26 ubi de Gnosticis agens, inquit: Et nos, carissimi, in hanc hæresim incidimus, et ex ipsomet eorum, qui hanc proprie et ex instituto tractant, ore ac magisterio didicimus; utique priusquam monachus esset; et cum adhuc alia omnia, quorum scilicet causa in Ægyptum venerat, studia tractaret: quæ autem alia quam litteraria? cum Gnosticorum libros, priusquam perniciosos esse nosset, studiose a se lectos fateatur. Qui vero ad hoc peregrinari juvenis extra patriam potuit, consequens est ut in patria credatur habuisse parentes, satis opulentos ad alendum peregre filium, probeque Christianos, ex quorum institutione eam traxit castimoniam tenendam constantiam, quæ ipsum servavit impollutum inter illecebras et sordes Gnosticorum. Ipse quomodo eas evaserit loco jam citato sic explicat.

8 Ad magisterium hæreseos illius comparatæ deceptæque mulieres, non solum istiusmodi nobis sermones iniecerunt, sed insuper, Ægyptiæ illius perditæ ac nequissimæ feminæ instar, quæ coquorum Principis uxor erat, petulanti nos conatu pertrahere, tum cum florenti adhuc ætate essemus, aggressæ sunt. Verum is qui sanctissimo Josepho tum adstitit, nobis quoque præsto fuit: et hunc ipsum, qui illum eo in periculo liberavit, implorantes, licet indigni ac tanto beneficio impares essemus, ejusdem benignitate ac misericordia perniciosas illarum manus effugimus, ac sanctissimo Deo gratulatorium carmen cecinimus, ut id usurpare merito possemus; Canteamus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare. Neque enim similiter ut ille Patriarcha vi quadam virtutis ac justitiæ nostræ, sed fuso ad Deum gemitu ejus sumus miseratione servati. Cum etiam mihi pestes illæ per ludibrium exprobrarent, ac secum invicem illudentes ita loquerentur: Hunc juvenem servare non potuimus, sed in manibus Principis perire sivimus. Nam quæ forma inter illas liberaliore est, semetipsam velut escam atque illecebram objicit, ut quos in fraudem ipsa pellexerit, non eos profligare ac perdere, sed eripere dicatur... Et erant sane, quæ tum his verborum blandimentis ac lenociniis utebantur, corporis, quo ad peccandum abutebantur, venusta cum primis specie: sed misericors Deus ab illarum improbitate nos eripuit, adeo ut (postquam illorum libros perlegimus et ad veritatis cognitionem animum adjecimus, nec abducti vel earum illecebris capti sumus; sed effugimus tandem) mox ad Episcopos, qui in illo loco erant, deferre studuerimus, et eorum hactenus ignota nomina in ecclesia detegere. Ex quo factum est, ut octoginta fere capita exulare jussa, a lolio spinisque suis repurgatam urbem reliquerint.

9 Ceterum spurcitas illius hæreseos lectione et sermone, non autem et usu cognitas, iterum iterumque testatur Epiphanius ita prosequens: Ostendimus unam illam ex iis hæresibus esse, de qua certi explorati-que aliquid afferre possemus; non ex eo quod gesserimus ipsi (avertat hoc a nobis Deus) sed ex eo quod ab iis accurate didicimus, qui illam nobis persuadere frustra voluerunt, et conceptam de nostro exitio spem penitus abjecerunt; cum insidiæ omnes ac fraudes, quas ad infelicis animæ nostro perniciem tam ipsi quam qui in ipsis inest diabolus machinati fuerant, irritæ atque inanes extitissent; ut hoc a Davide dictum accommodatissime usurpare possimus, Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum etc.; tum illud, Convertetur labor eorum in caput ipsorum, et iniquitas eorum in verticem ipsorum descendet. Igitur quemadmodum sic nos in illum errorem incurrimus, ut illius noxam effugeremus; eumque simul ac legimus damnantes, salvi atque incolunes prætergressi sumus: ita te, quisquis es qui ista legis, hortamur, ut lecta pariter ac damnata transilias, ne in serpentem ejusmodi velut improbitatis quoddam virus incidas: ac si quando forsitan ex hac serpentum schola quempiam offenderis, subito lignum illud, quod nobis a Domino comparatum est et in quo Christus affixus est, arripias. Hactenus Epiphanius, ex quibus satis verosimile reddi putamus, quod initio dixi; cum, cum in periculum istud incidit, Christianum fuisse, caste ac pudice a Christianis parentibus educatum: apparet etiam necdum seculo renuntiassse, de quo talem spem sibi finxerant Gnostici; contra quam eum nobis commentitia Acta representant, Judæum ex Judæis, iisque rusticis et pauperibus, et prius in patria sua monachum, quam inde pedem efferret.

10 Eadem asserunt, ipsum inter valedicendum interrogatum ab Imperatore Arcadio quot annos esset natus, respondiisse, Centum et quindecim, et tres menses. Sic autem dixisse: Fui Episcopus, cum essem annos sexaginta natus: fui vero in Episcopatu quinquaginta quinque annos et tres menses. Sed in annorum numero vitium esse aliquod nemo dubitaverit, primo quia Hieronymus anno cccxcii de Epiphano scribens, id est, decimo ante ejus mortem anno, asserit in extrema ætate varia adhuc endere opuscula, quod nemo apte intellexerit de homine centum et quinque annos nato. Secundo quia annorum centum et quindecim senem, nemo credet ejus fuisse vigoris, ut ei liberum Constantinopolim navigare. Tertio quia Dialogus, qui de Vita S. Joannis Chrysostomi extat sub nomine Palladii, quasi ex sermone habito Sozini Papæ tempore, id est anno ccccxviii, inter Palladium Helenopolitanum Episcopum Chrysostomi discipulum et Theodorum Romanæ Ecclesiæ Diaconum, dicitur, quod Epiphanius triginta sex annos Ecclesiæ præfuit, sub Damaso et Syricio, quorum prior anno cccclviii copit, alter anno cccxcviii desiit. Numerum autem annorum xxxv integre expletorum cum initio anni xxxvi si teneas, cetera hand incommode cum veritate consistent; ita ut ætatis suæ anno xcvi obierit Sanctus, solumque ex levi unius litteræ errore, quo se scripserit aliquis pro λς, perductus fuerit Actorum auctor in calculum adeo exorbitantem. Sic vero dici poterit Epiphanius, anno cccclxviii ineunte factus Episcopus, et anno cccviii natus. De quo dum in Synopsi ad Ancoratam ejus legitur, quod primam monastici instituti exercitationem in Ægypto suscepit, ibique ad vigesimum usque ætatis annum permansit, donec ad Eleutheropolitanam regionem reversus monasterium in ea condidit, datur intelligi anno cccxxxix excessisse ex Ægypto, adeoque non valde longum fuisse tempus, quo ibi inter monachos vixisse potuerit: et denuntiationem illam Gnosticorum, Episcopis Alexandriæ congregatis factam, apte referri

D
constanter-
que repulsas
solicitationes mulie-
rum,

Psal. 63
Psal. 17

E
utique nec-
dum mona-
chus,

qui ad an-
nos ætatis
non 115,

F
sed 96 po-
tuit perve-
nisse,

natus circa
an. 308

*et saltem
326 factus
monachus,*

A referri posse in *Januarium* anni *cccxxvi*, quando mortuo *S. Alexandro Episcopo*, ad successorem *S. Athanasium* substituendum conveniunt *Episcopi*. Nec enim videtur convenire ut biennio citius id fecisse dicatur, puta anno *cccxxiv*, quando præsidente *Hosio Cordubensi* celebrata est *Synodus Alexandrina*, tunc enim annorum *ducentarum* *sedecim* *adolescens* fuisset.

*in patria
deinde S.
Hilarioni
familiaris*

11 Ut ut sit, statim post illam denuntiationem, dimissa *Alexandria*, eremum petiti ab *Epiphanio* nullus dubito: cum autem is rediit in *Syriam* junxisse se potuit *S. Hilarioni*, de quo circa annum *cccxxv* illic similiter ab *Aegypto* sub *Antonio* exercitatione reverso, scribit *Hieronymus* in ejus *Vita*, quod post *xxii* ætatis ejus annis, id est annum *Christi cccxxxiii*, de *Syria* et *Aegypto* ad eum certatim populi confluebant, ita ut multi in *Christum* crederent, et se monachos profiterentur. Horum autem crescenti numero potuit se junxisse *Epiphanius*; potuit etiam, mox ut rediit, in patriam vicum recepisse se, similem acturus vitam, et nihilominus *Hilarioni* frequenti conversatione fuisse familiaris; quod usque ille, nimis suæ celebritatis pertæsus, circa annum *ccclx* profugit in *Aegyptum*, ac denique in *Cyprem* an. *ccclxiv*, ubi cum mori contigisset

*cujus laudes
postea scripsit,*

B *Salaminis Episcopum*, haud mirabor si ex *Hilarionis* consilio postulatus e *Palæstina* fuerit *Epiphanius*: qui libentius onus istud admisit, ne *Arianorum* grassantem sub *Valente* tyrannidem spectare et sustinere cogere-
retur, et quia veterem spiritualis vitæ magistrum aut socium ibi esset reperturus, et eo quoad viveret fruturus. Vixit autem *Hilarion* usque ad annum ætatis *lxxx*, *Christi ccclxxii*, quando de ejus laudibus brevem epistolam idem *Epiphanius* scripsit, sicut in *vita Hilarionis* testatur *S. Hieronymus*: ex cujus etiam epistola

*ante Episcopatum
Presbyter,*

61 ad *Pammachium* discimus, quod eo tempore quo totum *Orientem*, excepto *Papa Athanasio* atque *Paulino*, *Arianorum* atque *Eunomianorum* hæresis possidebat, quando *Joannes* adhuc privatus (contra quem postea *Hierosolymitanum Episcopum* scripta Epistola) in fide dissimulans vel vacillans, *Occidentalibus* et in medio exilio *Confessoribus SS. Dionysio Mediolanensi, Eusebio Vercellensi, et Lucifero Calaritano*, non communicabat; *Epiphanius* vel *Presbyter* in monasterio ab *Eutychio* audiebatur (magni utique nominis aliquo, cum *Epistola* sub annum *cccxcvi* scriberetur, *Episcopo* aut *Abbate*, necdum tamen aliunde noto) vel postea *Episcopus Cypri*, a *Valente* non tangebatur: tantæ enim venerationis semper fuit, ut regnantes hæretici ignominiam suam putarent si talem virum persequerentur. Exules autem vixerunt in

etiam Valenti venerabilis,

C *Oriente* *Confessores prædicti* ab anno *ccclv* ad *ccclxii*, et *Valens Orthodoxos* est persecutus ab anno *ccclxvi* ad *ccclxxv*. Unde intelligi datur, non tantum quam integra toto illo tempore fuerit *Epiphanii* fama et veneratio; sed etiam quod jam inde ab initio persecutionis, a *Constantio* suscitata, *Presbyter* fuerit consecratus.

*et Hilarioni
probatas,*

12 Porro de mutua inter *SS. Hilarionem* et *Epiphanium* familiaritate habetur insignis locus in libellis de vita et doctrina et perfectione sanctorum Patrum, quos teste *Sigeberto Pelagius Diaconus Romanæ Ecclesiæ* transtulit de *Græco* in *Latinnm*, quique in *Vitis Patrum* editis a nostro *Hieriberto Rosweido* librum 5 constituunt: ibi enim libello 3 num. 13 sic legitur: Misit aliquando *Epiphanius Episcopus Cyprinus* ad *Abbatem Hilarionem*, rogans eum et dicens, Veni ut nos videamus, antequam de corpore exeamus. Qui cum venissent ad invicem, manducantibus eis allatum est de avibus quiddam, quod tenens *Episcopus* delit *Abbati Hilarioni*. Et dicit illi senex: Ignosce mihi, Pater, quia ex quo accepi habitum istum, non manducavi quidquam occisum. Et dixit ei *Epiphanius*, Ego autem, ex quo accepi habitum istum, non dimisi aliquem dormire, qui habebat

aliquid adversum me; neque ego dormivi habens aliquid adversus aliquem. Et dicit ei senex, Ignosce mihi, quia tua conversatio major est mea. Atque ad hanc mitigatæ ab *Epiphanio* austeritatis excusationem etiam spectat, quod in *MS. Ultrajectino*, ex *Vitis Patrum*, nescio unde sumptum, reperi sic quotatum: Factus *Episcopus* voluit uti eadem duritia, sicut in eremo, sed non potuit: et orans quæsivit a Deo, si propter *Episcopatum* recessisset ab eo gratia Dei. Responsum est autem ei quod non, quia pia intentione curam suscepit: sed quia tunc quando in solitudine fuit, Deus erat sibi proprius adjutor, in seculo autem etiam homines auxiliabantur. Sic filii *Israel* receperunt manna in deserto, quousque venirent in terram promissionis.

13 Colitur *S. Hilarion* *xxi Octobris*: ut vero ad eum identidem recurrebat discipulus suus *Hesychius*, eumque de statu tum monasterii sui in *Palæstina*, tum discipulorum ibidem relictorum curabat edocere: ita nec segnes fuerunt discipuli *Epiphani* in forenda mutua cum suo magistro communicatione, cum hic abesset.

Itaque in libello 12 dicti operis num. 6 tale quid invenitur. Mandatum est sanctæ memoriæ *Epiphanio Episcopo Cyprio*, ab *Abbate* monasterii sui quod habuit in *Palæstina*: Quia orationibus tuis non negleximus regulam, sed cum solitudine Tertiam, Sextam, Nonam, atque Vesperam celebramus. Ille autem, reprehendens eum, mandavit ei: Constat vos vacare aut oratione ceteris horis: eum autem qui verus est monachus, oportet sine intermissione orare aut certe psallere in corde suo. Revisit haud dubie monasterium illud suum aliquando *Epiphanius*, quando ecclesiasticorum negotiorum causa in *Palæstinam* excurrit: sed ejus rei nulla est apud probatos scriptores memoria. Quantam autem tum ita excurrens, tum antea in *Palæstina* vivens, collegerit absolutæ perfectionis famam, intelligi potest ex epistola *Acacii et Pauli Presbyterorum et Archimandritarum in Cælesyria*, quæ præfigitur *Panario* et sic incipit: Pietatis quidem tuæ, Pater, aspectus ipse satis esse poterat, qui nos spiritualibus sermonibus implevit, ac tam vehemens tui nobis desiderium indidit, postquam tuo semel frui conspectu licuit. Verum quoniam prævia discipuli *Christi* fama verborum ejus factorumque fragrantiam ubique prædicat, angit nos et sollicitat, ut illius nos sermonibus et sensis explere studeamus. Coram igitur adeuntes, par erat ejus, quæ in te perinde atque in *Apostolis* est, gratiæ communione perfundi. Sed cum iter illud nobis corporis ægritudo et languor intercluserit... pietatem tuam vehementer exoramus, ut eorum nobis communionem ne invidéas, quæ in te sunt a *Salvatore* collata. Etenim non nos ipsi solum, sed et universi qui audierunt, novum te *Apostolum* *Præconem*que confitentur, a *Christo* nobis hac ætate productum, velut alterum quemdam *Joannem*, ut ea præciperes quæ servanda sunt iis, qui in illud quod accipiuntur sanctioris vitæ curriculum se commiserint.

14 Ut autem illa monasteria in *Cælesyria* invisit *Epiphanius*, sic et de suo *Bethleemico* testatur *Hieronymus*, illic eum accessisse, cum ibi ab ardore febris respirasset *S. Paula*, et medici persuaderent ob refectionem corporis vino opus esse tenui et parco, ne aquam bibens in hydropem verteretur; et ego clam beatum *Papam Epiphanium* rogarem, ut eam moneret, imo compelleret vinum bibere. Aderat ergo ibi tunc *Epiphanius*: quo autem successu commendatum sibi officium apud *Paulam* egerit, prosequitur idem *Hieronymus*, continuans epistolam 27 ad filiam *Paulæ Eustochium*: Illa, inquit, ut erat prudens et solertis ingenii, sensit insidias: et subridens, meum esse quod ille diceret, intimavit. Quid plura? cum beatus *Pontifex* post multa hortamenta exisset foras, quaerenti

D
AUCTORE D. P.
quamvis
monasticum
rigorem
tunc laxarit,

docet monachis
inces-
santer oran-
dum esse,

E

eisdem ali-
quando in
Syria revisit.

F

maximi ab
illis habitus,

uti et S.
Paula cui
frustra ta-
men vinum
usum suadet.

A quærenti mihi quid egisset, respondit; Tantum profeci, ut seni homini pene persuaserit, ne vinum bibam. Eadem in epistola iterum Epiphanius meminit Hieronymus, nec sine commendatione monastici status ab eo in Cyprio propagati. Cum enim dixisset, quod sancta illa Vidua Hierosolymam navigans, post Rhodum et Lyciam tandem vidit Cyprium, ubi sancti et venerabilis Epiphanius pedibus provoluta, decem ab eo diebus retenta est; non in refectionem, ut ille arbitrabatur, sed in opus Dei: ut hoc reipsa comprobet, omnia, inquit, illius loci monasteria lustrans, prout petuit, refrigeria sumptuum Fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto illuc orbe conduxerat. Erat autem annus CCCLXXXIV quando hoc contigit, uti XXVI Januarii ad Vitam S. Paulæ diximus: apud quam idem S. Epiphanius Romæ erat hospitatus anno CCCLXXXII, quando eum, cum Sanctis Paulino Antiocheno et Hieronymo, Romam ecclesiastica traxit necessitas, uti etiam scribit Hieronymus in eadem Vita S. Paulæ; addens quod hæc eorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat; non domus, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alienius rei quæ ad seculum pertinet memor; solaque si dici potest et incommutata, ad eremum Paulorum atque Antoniorum pergere gestiebat: tandemque exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas Episcopis, et ipsa voto cum eis ac desiderio navigavit. Tam efficax apud eam fuit hospitii sanctissimi pia conversatio.

CAPUT III.

Liberalitas Epiphanius erga pauperes: mutuæ inter eum et Joannem Hierosolymitanum querelæ.

Si qua fides esset pseudepigraphis S. Epiphanius actis, dicendum foret, ordinatum fuisse Episcopum, propter revelationem de eo factam S. Pappo, Episcopo Cytriæ, quinto a Salamina milliario, annorum quinquaginta Episcopatu et Confessionis cum Gelasio Salaminiorum Episcopo obitæ gloria præcellenti, cui Metropolitæ novi designationem Episcopi ceteri Provinciales commiserant. De S. Pappo quidem satis constat, eum hodie quoque apud Cyprios coli pro Sancto, sub ejusque nomine adhuc manere oppidum quod ejus olim fuit Episcopatus: diem annui cultus adhuc ignoramus et optamus discere: de Gelasio alibi nihil legimus; neque ut vere Salaminiorum Episcopus fuerit, ei credimus successisse Epiphanius; sed potius Auxibio, qui inter Cyprios Episcopos duodecim (habuit autem insula universim Episcopales Sedes quindecim) nominatur a S. Athanasio primus, eorum qui Synodicam Sardicensis Concilii anno CCCXLVII subsignando postea approbarunt; aut illius, si alius quis intercessit, successori. Eo tempore cæperat insula cum S. Hilarione monachos etiam nosse: credibile tamen est ab Epiphanius institutione et cura pleraque eorum monasteriorum erecta directaque fuisse, quorum supra meminimus; adeo ut merito scripserit Sozomenus de Epiphanius l. 6 c. 32 quod in monastica disciplina celeberrimus extitit et Ægyptiis et Palæstiniis, et denique Cypriis apud quos electus et in metropoli totius insulæ Episcopatum administraret.

16 Dum hunc gereret, multa illi miracula tribuuntur, ex quibus illud ad notitiam nostram pervenit, inquit idem Sozomenus lib. 7 cap. 27. Cum liberalis esset erga pauperes, qui vel naufragio vel alio quopiam casu ad inopiam redacti essent, quoniam facultates suas jam pridem omnes absumpserat, Ecclesiæ bonis ubi opus erat prolixè usus est: erat autem opulentissima ejus Ecclesia. Multi enim ex variis partibus orbis, qui opes suas in pios usus impen-

dere studebant, et superstites ejus Ecclesiæ eas impendebant, et morientes eidem relinquebant. Confidebant enim illum, utpote qui probus dispensator Deique amantissimus esset, res ab ipsis donatas ex ipsorum sententiâ ac voluntate erogaturum. Quodam igitur tempore cum paucæ admodum pecuniæ superessent, aiunt Ecclesiæ Æconomum succensuisse, eumque tamquam prodigum reprehendisse: illum vero, ne tam quidem, de solita erga pauperes munificentia remisisse. Omnibus autem consumptis, repente nescio quis ad cubiculum, in quo degebat Æconomus, accedens, saccum in quo multi erant aurei nummi in manus ei tradidit. Cumque nec is qui dederat nec is qui miserat nosceretur, videreturque merito insolens quemquam in tanta pecuniæ largitione latere velle, tum vero universi id Dei opus esse judicarunt.

17 Ita Sozomenus, tamquam hoc alterumque mox subjiendum solum distincte cognitum habens; proinde nihil sciens de commentitiis illis ac mendacissimis Actis, in quibus tum alia multa valde singularia continentur, tum illa ipsa duo longe aliter narrantur; quod idem accidisse videtur alteri S. Epiphanius facto, cujus in Vita S. Joannis Eleemosynarii, a nobis data XXIII Januarii, ita meminit cævus Joanni Leontius, Neapoleos Cypri Episcopus seculo VII, num. 33 narrans, quod S. Joannes dicebat semper, quod posset aliquis, intentione dandi pauperibus, expoliare divites, et ipsum etiam hypocamisiū ab eis benevole auferre, et maxime si sunt aliqui immisericordes et avari. Duo enim ex hoc lucratur, unum quidem quia animas illorum salvat; alterum autem, quia et ipse non modicam inde mercedem habet. Attulit autem ad credulitatem verbi et testimonium verax, quod circa S. Epiphanius et Joannem Episcopum Hierosolymorum factum est: quomodo S. Epiphanius per artem tulit argentum Patriarchæ, videlicet Joannis ejusdem, et dedit egentibus. Alia certe orbe utebatur S. Joannes Eleemosynarius, dum identidem donatus ultro ad suos usus vel etiam petitas vestes novas, vendendo ac pretium distribuendo in pauperes, suaviter quasi vindemiabat opulentos homines erga se beneficos: quam qua usus fingitur Epiphanius, qui argenteorum vasorum, velut od hospitum quorundam tractationem mutuo acceptorum, pondus librarum mille quingentarum, inscio domino vendiderit erogaveritque, ac postea in Episcopi de injuria sibi facta quærentis faciem expuens, cum excæcaverit.

18 Tam enim circumstantiæ ex falsæ esse videntur, quam quod idem Joannes, recepto deinde ad preces Epiphanius visu unius solius oculi, castigatus et convictus a viro justo fuit deinceps sanctus in omnibus. Hoc sane de eo non sensit Epiphanius, quando ad eundem, de Origenianis erroribus apud se suspectum, et immerito indignantem quia S. Hieronymi fratrem, Paulinorum monachum ipse Presbyterum ordinarat, epistolam scripsit, quam ab ipsomet S. Hieronymo habemus Latinati donatam, hoc principio: Oportebat nos, dilectissime, Clericatus honore non abuti ob superbiam; sed custodia mandatorum Dei et observatione dignissima hoc esse quod dicimur... Audiui enim quod tumeas contra nos, et irascaris, et miniteris scribere in extremos fines terræ... Nihil tibi nocimus, nihil injuriæ fecimus, nihil violenter extorsimus. In monasterio Fratrum, et Fratrum peregrinorum, qui provinciæ tuæ nihil deberent, et propter nostram parvitatem et litteras, quas ad eos crebro direximus, ne viderentur quadam durtia et conscientia nostra antiquæ fidei ab Ecclesia separari, ordinavimus Diaconum, et postquam ministravit rursus Presbyterum: super quo debueras gratulari, intelligens quod ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi...

prodigalitate accusatus divinitus aurum accipit.

Quomodo vindemiandos divites censuerit

idque in Joanne Hierosol. probatur:

cui postea sibi irato,

excusat quod ordinando Paulinianum ejus jus non taserit,

*sed ex caritate provi-
derit mona-
sterio libero,*

A 19 Cum enim vidissem quia multitudo sanctorum Fratrum in monasterio consisteret, et Sancti Presbyteri Hieronymus ac Vincentius, propter verecundiam et humilitatem, nolens debita nomini suo exercere sacrificia, et laborare in hac parte ministerii quæ Christianorum præcipua salus est; invenire autem et comprehendere, qui te (eo quod grave onus Sacerdotii nollet suscipere) sæpe fugiebat, nec alius quis Episcoporum facile eum reperiret (unde et satis miratus sum quomodo dispensatione Dei ad nos venerit cum Diaconis monasterii et ceteris Fratribus, ut mihi satisfaceret, quia nescio quid adversus eos habebam tristitiæ) cum, inquam, celebraretur collecta in ecclesia villæ quæ est juxta monasterium nostrum; ignorantem eum et nullam penitus habentem suspicionem, per multos Diaconos apprehendi jussimus, et teneri os ejus, ne forte liberari se cupiens adjuraret nos per nomen Christi: et primum Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei: valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulsumus eum et persuadere potuimus testimoniis Scripturarum et mandatorum Dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificiis rursus eum, ingenti difficultate tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum, et iisdem verbis, quibus antea suaseramus, impulimus ut sederet in ordine Presbyterii. Post hæc scripsimus ad sanctos Presbyteros monasterii et ceteros Fratres, et increpavimus eos, quare non scripsissent super eo (cum ante annum multos eorum queri audissem, cur non haberent qui sibi Domini Sacramenta conficerent, et illum omnes suo poscerent testimonio, et grandem utilitatem in communi monasterii testarentur) quare, inquam, tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neque super ordinatione ejus aliquid poposcissent. Hæc ita acta sunt, ut locutus sum, in caritate Christi, quam te ergo parvitatem meam habere credebam: quamquam in monasterio ordinaverim, et non in parochia quæ tibi subjecta sit... Quid ergo tibi visum est sic graviter intumescere et jactari contra nos pro opere Dei, quod in ædificationem, et non in destructionem Fratrum factum est?

*Presbyteri
summe in-
digo:*

B 20 Hactenus Epiphanius, ipsis his verbis satis indicans, jam tum receptum in ecclesia fuisse, ut monasterium saltem aliqua (quale erat monasterium S. Epiphani juxta Besanduceum vicum, in territorio Eleutheropolitano, quod ab inopia aquarum Spandydion appellatum scribit Pseudo Joannes, ubi facta ordinatio; et alterum peregrinorum monachorum in Bethleem, unde Paulinianus ad Epiphonium venerat) exempta censerentur ab Ordinarii jurisdictione: ita ut quicumque Episcopus in eis posset, si rogaretur, ipsis monachis sacros conferre Ordines. Pergit porro Epiphanius excusare se Joanni his verbis Sed et illud vehementer admiratus sum, quod meis locutus es Clericis; asserens te per sanctum Presbyterum et Abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi, ne quemquam ordinarem; et ego pollicitus sim dicens. Numquid juvenis sum aut Canones ignoro? Audi igitur veritatem in sermone Dei, me nec hoc audisse, nec nosse, nec istius sermonis penitus recordari. Suspicatus sum ne forsitan inter multa, quasi homo, oblitus essem; et ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum, et Zenonem Presbyterum qui cum eo est. E quibus Abbas Gregorius respondit, se hoc penitus ignorare. Zenon autem dixit, quia cum ei Presbyter Ruffinus nescio quæ alia transitorie loqueretur, etiam hoc dixerit, Putasne aliquos ordinaturus est sanctus Episcopus? et hujusce stetit sermonem: ego autem Epiphanius nec audiui quidquam, nec respondi. Unde, dilectissime, non te præveniat furor, nec occupet indignatio, nec frustra movearis; et aliud dolens non te veritas ad alia,

ut peccandi occasionem invenisse videaris, quod Propheta devitans Dominum precatur, dicens, Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Nempe dolebat Joannem, quod pro Originianæ hæresis defensione fuisset ab Epiphanio correptus, et ea de causa dissidentes ab eo qui Hieronymo adhærebant monachos, ipse suis epistolis monitisque roboraret ad constantiam in repudiando Origene; eaque de causa vezotos a Joanne consolaretur atque juvaret.

21 Et hoc est, quo stylum vertit Epiphanius, ita prosequens cæptam epistolam: Illud quoque audiens admiratus sum, quod quidam, qui solent ultro citroque portare rumusculos, et his quæ audierunt semper addere, ut tristitias et rixas inter fratres concitent, te quoque turbaverunt et dixerunt, quod in oratione, quando offerimus sacrificia Deo, soleamus pro te dicere, Domine, præsta Joanni ut recte credat. Noli nos in tantum putare rusticos, ut hoc tam aperte dicere potuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo semper orem; tamen, ut simpliciter fatear, numquam in alienas aures protuli, ne te viderer parvi pendere, dilectissime. Quando autem complevimus orationem, secundum ritum mysteriorum, et pro omnibus et pro te quoque dicimus, Custodi illum qui prædicat veritatem: vel certe, Tu præsta, Domine, et custodi, ut ille verbum prædicet veritatis: sicut occasio sermonis se tulerit, et habuerit oratio consequentiam. Quapropter obsecro te, dilectissime, et advolutus pedibus tuis precor, præsta mihi et tibi, ut salveris, sicuti scriptum est, a generatione perversa, et recede ab hæresi Origenis et a cunctis hæresibus, dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis vestra indignatio concitata sit, quod dixerimus vobis, Arii patrem, Originem scilicet, et aliarum hæreseos radicem et parentem, laudare non debetis. Et cum vos orarem ne ita erraretis, et monerem; contradixistis, et me ad tristitiam atque ad lacrymas adduxistis: non solum autem me, sed ad alios plurimos Catholicos qui intererant. Inde ut intelligo, hæc est omnis indignatio et iste furor: et ideo comminamini quod mittatis adversum me epistolas, ut hac illucque sermo vester discurrat; et propter defensionem hæreseos adversum me odia suscitantes, rumpatis caritatem quam in vobis habuimus, in tantum ut feceritis nos etiam pœnitentiam agere, quare vobiscum communicaverimus, ita Origenis errores et dogmata defendentes. Simpliciter loquor: nos secundum quod scriptum est, nec oculo nostro parcimus, ut non effodiamus eum, si nos scandalizaverit; nec manui, neque pedi, si nobis scandalum fecerit. Et vos ergo, sive oculi, sive manus, sive pedes fueritis, similia sustinebitis.

22 Pergit deinde ex libris περί ἀρχῶν explicare, quam minime ferendam Catholicis auribus sint propositiones quædam Origenis, istic contentæ; quamvis inquit, nihil mihi subripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi aut hereditatem odium adversus eum pugnasque suscepî; sed (ut simpliciter fatear) doleo, et valde doleo, videns plurimos Fratrum, et eorum præcipue qui professionem habent non minimam, et in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus persuasionibus deceptos, et perversissima doctrina cibos factos esse diaboli. Conatur igitur a sequendo et defendendo Origene monendo, hortando, increpando Joannem quantum in se erat abducere: tum ad sui excusationem iterum relabatur, exponitque factum, quod et insignem ejus zelum ostendit, in cavendo eo omni quod rectæ religionis puritati quantulumcumque videbatur adversari. Sed idem ab iconomachis hodiernis possime intellectum arripitur contra expositionem imaginum.

D
AUCTORE D. P.
Psal. 140, 4

aut eum a se
publice insti-
mulari hæ-
reseos:

E

Matth. 17, 16
monet inte-
rim ut rece-
dat a secta
Origenis

alias non
tolerandus.
F

Matth. 5, 29

Ejus circa
fidem zelus

defenditur a
2 Synodo
Nicæna.

A In hoc autem apparet eos magis esse insanos veteribus iconomachis, adversus quos Nicenum II Concilium egit. Nam hi, ad suam hæresim Epiphaniî nomine obarmandam, non sunt abusi eo quod sequitur facto, sed offinxerunt Sancto quamdam ad Theodosium Imperatorem epistolam, in cuius fine sic ei scripsisset: Quia multoties locutus sum cum coadministris meis, ut auferrentur imagines, receptus non sum ab eis, neque audire vocem meam saltem paululum passi sunt. Hanc vero epistolam falso superscriptam dici quidem, sed non esse Epiphaniî, æque ac aliam in qua scripsisset, Ne inducatis imagines in ecclesias, neque in cœmeteria Sanctorum, sed neque in domum communem; cum multis astridisset Synodus Act. 6, se quidem sanctum Patrem Doctorem Ecclesiæ Catholicæ nosse, conscriptionem vero abjicere iterum profitetur: quia hæc mendacis assertionis conscripta, quæ contra venerabiles imagines sunt, dicuntur quidem a quibusdam S. Epiphaniî esse, sed nullo modo sunt.

contra scripta ei falso afficta:

quam autem ille disciunt imaginem

toles in ecclesia ponit improband,

ca ostenditur profana fuisse.

B 23 Ipsum porro factum, cujus occasione hæc dicta, audiamus propriis ejus verbis. Præterea, inquit, audi vi quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus ad sanctum locum qui vocatur Bethel, ut ibi Collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, et venissem ad villam quæ dicitur Anablatha, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem, et interrogassem qui locus esset, didicissemque esse ecclesiam, et intrassem ut orarem; inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem ecclesiæ, tinctum atque depictum, et habens imaginem, quasi Christi vel Sancti cujusdam: nec enim satis memini cujus imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem, in ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum, hominis pendere imaginem; scidi illud, et magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent et efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt, Si scindere voluerat, justum erat, ut aliud daret velum atque mutaret. Quod cum audissem, me daturum esse pollicitus sum: paululum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere, arbitrabar enim de Cyprio mihi esse mittendum. Nunc autem misi quod potui reperiri; et precor ut jubeas Presbyteros ejusdem loci suscipere velum a latore quod a nobis missum est; et deinceps præcipere in ecclesia Christi ejusmodi vela, quæ contra religionem nostram sunt, non appendi. Hactenus epistola, cujus si recte expendantur verba, velum istud discissum fuisse apparebit, non quia vere babebat imaginem Christi vel Sancti cujusdam; sed quia, cum haberet effigiem hominis cujuspiam profani, aut forte adhuc viventis, appensum istic erat quasi Christi aut Sancti cujusdam: quæ exceptio orthodoxæ fidei regulam ex contrario firmat.

CAPUT IV.

Prophetiæ donum: Ancoratus et liber de hæresibus scriptus.

Ex multis ejus miraculis

refertur quod mendicem, qui se mortuum simulando decipere voluerat,

P plurima S. Epiphaniî, ante et post susceptum Episcopatum miracula continentur in Actis, sub nomine Joannis et Polybii productis; sed talia, ut eorum plerisque fidei deroget Sozomenus, negans viventem contigisse ut daemones fugaret et morbos curaret. His ergo prætermisiss, quod solum in dicto auctore nobis superest, referamus, narratione hand parum diversa, ab ea qua idem miraculum in Actis prædictis recensetur. Verba Sozomeni lib. 7 cap. 27 hæc sunt. Aliud præterea quod de illo refertur commemorare libet. Id quidem ab admirando Gregorio, qui Neocæsariensem etiam rexit Ecclesiam, gestum esse accepi et libenter

credo: sed non idcirco incredibile videri debet idem quoque factum ab Epiphanio: neque enim solus Petrus Apostolus mortuum ab inferis resuscitavit; verum etiam Joannes in urbe Epheso, et Philippi filiæ Hierapoli: multosque, tam ex antiquis quam ex nostræ memoriæ piis hominibus, eadem sæpe numero gessisse comperimus. Id autem, quod dicere proposui hujusmodi est.

25 Duo quidam mendici cum Epiphanium venientem observassent, ut plus pecuniæ ab eo emungerent, alter quidem eorum, super solum extensus, mortuo similis jacuit; alter vero prope stans plorabat, simul sodalis sui mortem lamentans, simul egestatem suam querens, quod illum sepelire non posset. Epiphanius vero, jacenti requiem apprecatus, ea quæ ad sepulturam necessaria erant mendicanti donavit, flentique dixit: Cura sepulturam et plorare desine, fili; neque enim in præsentem resurget: quod vero accidit inevitabile ac prorsus necessarium, id forti animo ferendum est. Et Epiphanius quidem his dictis abscessit. Cum autem nemo jam in conspectu esset, mendicus stans jacentem pede pulsare cœpit, laudans quod mortuum egregie simulasset: et Surge, inquit; ex labore tuo hunc lætum transigemus diem. Sed cum ille perpetuo jaceret, et nihilo plus nec clamantem audiret, nec totis viribus monentem sentiret; concito cursu Episcopum assecutus, fraudem amborum confessus, ploransque et crines vellicans orabat, ut socius ad vitam revocaretur. Verum Epiphanius hominem dimisit, hortatus ut id quod acciderat æquo animo ferret: non enim dissolvere voluit Deus id quod factum fuerat, persuadere omnino volens hominibus, eos qui se tales præbent erga famulos ipsius, ipsi qui omnia audit ac videt fraudem struere.

revera mortuum esse cognoverit;

E

26 Prophetiæ porro donum in Epiphanio, quo occulto et arcano pervidere divinitus ei sæpe dabatur, indicat illa significatio veræ mortis ejus, qui eam simulare dumtaxat credebatur o socio, cum ei dixit: Neque enim in præsentem resurget. Idem donum prius ex communi fama, deinde propria experientia agnoverunt duo illi, de quibus narravit Senex quidam in Vitis Patrum, libello 15 num. 88 interprete Pelugio, his verbis: Duo quidam erant seculares religiosi; et colloquentes secum, egressi sunt, et facti sunt monachi. Emulationem autem vocis Evangelicæ, sed non secundum scientiam, castraverunt se quasi propter regna cœlorum. Audiens autem Archiepiscopus excommunicavit eos. Illi autem, putantes quia bene fecissent, indignati sunt contra eum, dicentes: Nos propter regna cœlorum castravimus nos, et hic excommunicavit nos? Eamus et interpelemus adversus eum Hierosolymitanorum Archiepiscopum. Abeuntes ergo indicaverunt ei omnia. Et dixit eis Archiepiscopus Hierosolymitanus, Et ego vos excommunico. Ex quo iterum contristati abierunt in Antiochiam ad Archiepiscopum, et dixerunt et omnia quæ facta fuerant circa se: et ille similiter excommunicavit eos. Et dixerunt ad seipsos: Eamus Romam ad Patriarcham, et ipse nos vindicabit de omnibus istis. Abierunt ergo ad summum Archiepiscopum Romanæ civitatis, et suggesserunt ei quæ lecerant eis memorati Archiepiscopi dicentes: Venimus ad te, quia tu es caput omnium. Dicit autem et eis ipse, Ego vos excommunico, et segregati estis.

item quod fratres duos qui se castraverant.

F

et culpam pertinaciter defendebant,

27 Tunc defecerunt excommunicati totius rationis, et dixerunt ad semetipsos: Isti Episcopi sibi invicem deferunt et consentiunt, propter quod in Synodis congregantur: sed eamus ad illum virum Dei S. Epiphanium, Archiepiscopum de Cyprio, quia propheta est, et personam hominis non accipit. Cum autem appropinquarent civitati ejus, revelatum est ei de ipsis: et mittens in occursum eorum dixit:

prophetico spiritu correverit ad penitentiam

Ne

A Ne intretis in civitatem istam. Tunc illi in se reversi dixerunt: Pro veritate nos culpabiles sumus, ut quid ergo nos ipsos justificamus? Fac etiam quia illi injuste nos excommunicaverunt numquid et iste propheta? ecce enim Deus revelavit ille de nobis. Et reprehenderunt semetipsos valde de culpa quam fecerunt. Tunc videns qui corda novit, quia pro veritate se culpabiles fecerant, revelavit Episcopo Epiphonio: et ultro misit et addaxit eos, et consolatus eos suscepit in communionem. Scripsit itaque de his Archiepiscopo Alexandriae dicens: Suscipe filios tuos, quoniam in veritate poenitentiam egerunt. Et addidit senex, qui hoc exemplum narraverat, dicens: Hæc est sanitas hominis, et hoc est quod vult Deus, ut homo culpam suam projiciat ante Deum.

Ancoratum
scribit, anno
383, rogatus

B 28 His aliisque spiritualibus gratis ævo suo celebris Epiphanius, tati deinceps posteritati innotuit scriptis libris, quorum primus fuit quem appellant Ancoratum, propterea quod animum, de vita ac salute sollicitum, instar ancoræ firmat. Ejus scribendi data ipsi occasio est per epistolam scriptam e Pamphilia, ex oppido Suedris a Tarsino, Matidio et aliis Presbyteris, anno LXXXX Diocletiani, Valentis vero x et Gratiani vi, qui fuit Christi CCCLXIII. Ipsam epistolam ante apud videre est, una cum epistola Palladii cujusdam, ut ex rescripta apparet monachi, τῆς αὐτῆς πόλεως Σουέδρων πολιτευομένου, quod mallem in eadem Suedrorum urbe habitantem, quam inibi magistratu aliquo perfunctum aut fungentem vertere. Moverant autem eos, qui antea suorum multos ab errore abductos gaudebant, acceptis a beato ac felicis memoriæ Episcopo Athanasio et ab religiosissimo Epiphanii collega Procliano litteris, ut ad ipsum Epiphanium nunc recurrerent, mortua ante biennium Athanasio, et Procliano aliter impedita: moverant, inquam, eos conscelerati dogmatis reliquiæ, apud nonnullos adhuc superstites, compulerantque ragare ut et ipse ad eorum Ecclesiam litteras dare non gravaretur, ac rectam fidem uberius explicare. Dogma autem illud, ut ex epistola Palladii intelligitur, Eunomianarum fuit, inanes et absurdas quæstiones de Spiritu sancto moventium, negantiumque eum cum Divinitate Dominatuque gloria simul affici ac prædicari oportere; sed in ministri nuntiive haberi loco, imo etiam humiliter aliquod abjectiusque de ipso sentientium. Quibus de causis, inquit Palladius, sic tamquam inconstanti jactatione ac difficili tempestate fluctuantes; cum neminem hic ad eas dissolvendas quæstiones ac sanam fidem exponendam idoneum reperire possimus; ad pietatem tuam de hoc negotio referre coacti sumus: ut merito et illam vocem usurpare possimus, Præceptor, serva nos. Quamobrem id pro sincera tua ac recta fide a te petimus, quam secunda jam dudum fama et idoneorum virorum testimonia passim celebrant: ut ad quod munus obeundum a Salvatore constitutus es, hanc nostram hortationem humaniter admittere, et quid de Trinitate sit credendum uberius velis apertiusque disserere. Hæc et alia alii.

et ad hoc
multis pre-
cibus indu-
ctus.

C 29 Epiphanius, vera respondens tum illis, tum Numerio Presbytero et Severino manacho, quarum nomina vel exciderunt e titulis epistolarum, vel atunde nota amoris honorisque ergo adjunguntur ultra, primo excusans ingenium suum, quod abjectum et humile, in quiete otioque versari perpetuo studebat, neque sese ultra quam par est extendere; eorum tamen stimulis impulsus se fatetur, ut ad id quod utile ac fructuosum est excitatum animum transferret.... Auditis enim, inquit precibus, quas non paucas pertulerunt Conops Frater atque Compresbyter, alique ipsum secuti, vosque carissimi filii, nec non Hypatius filius noster, qui ad me propterea ex Ægypto venit; cum tot in idem suffragia consensisse cerne-

rem; mente animoque commotus reputare mecum ipse cœpi, ac tandem istud mihi prompte et alacriter faciendum esse decrevi, ut pro eo ac per litteras postulastis, ad hanc vobis pro vestro desiderio scribendam epistolam, tenuis licet et imbecillus, sine ulla tergiversatione me conferrem. Ut autem dicitur in prævia Synopsi, complures opus hoc, quod justius librum quam epistolam dixeris, fidei partes continet, ut puta de Patris, Filii ac Spiritus Sancti una eademque substantia, de perfecta Christi Incarnatione, de mortuorum resurrectione, de æterna vita ac judicio animæ pariter et corporis; tum adversus idola hæresesque sigillatim, ac contra Judæos ceterosque disputat; octoginta porro hæreseon nomina complectitur, denique varias de Scripturis sacris quæstiones exponit.

30 Verum hoc quod de hæresibus dicitur in Synopsi Ancorati, nunc in ipso Ancorato non reperitur: fuisse tamen in eo verosimile facit, quod Acacius et Paulus, Presbyteri et Archimandritæ monasteriorum in partibus Carebedonis et Berææ in Cœlesyria, grandius de eadem argumento opus ab eo postulant, anno Diocletiani xcu, Valentiniani et Valentis xii, Gratiani viii, qui est annus Christi ccclxxv, dicant, Nomina quidem ipsa quæ a te sunt hæresibus imposita jam audivimus; nunc uniuscujusque sectæ dogma perspicue declarari a tua pietate cupimus. Hoc autem pasito quod nomina illa primitus fuerint in Ancorato, consequens foret ipsummet Epiphanium, hunc librum post annos sex vel octo recognoscentem, inde sustulisse, quod jam alibi plenius ordinatiusque tractarat. Munet nihilominus mihi scrupulus, ne Synapseos auctor postremas duas lineas, de hæreseon nominibus et quæstionibus variis, non retulerit ad argumentum Ancorati, sed ad ejus auctorem Epiphanium, quem indicare voluerit etiam ista tractasse.

31 Ut ut sit, sive in Ancorato, sive extra eum (quamvis verosimilius mihi sit quod extra eum) priusquam ad preces Acacii et Pauli Panarium conderet, de quo infra, composuit aliquid, de quo ipsi audierint, quodque jam excidit, et fuit præludium ac veluti rudimentum aperis postea ab eodem compilati. Et hoc habuisse salumque navisse videtur Augustinus, cum ejus materiam et formam descripsit in libro de hæresibus ad Quodvult-Deum, quem circa extremum vitæ suæ annum, Christi cccxxx composuit, ita præfatus: Noster vero Epiphanius, Cyprius Episcopus, abhinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta hæresibus loquens, sex libros etiam conscripsit, historica narratione commemorans omnia, nulla disputatione adversus falsitatem pro veritate decertans. Breves sane sunt bi libelli, et si in unum libellum redigantur, nec ipse erit nostris vel aliorum quorundam libris longitudine comparandus. Hujus brevitem si fuero in hæresibus commemorandis imitatus, quid a me brevius postulare vel expectare debeas non habebis. Et rursum ipsa in contextu hæresi LVII. Proinde Epiphanius de octuaginta hæresibus, viginti, quas ante Domini adventum extitisse, sicut ei visum est, computavit; reliquas post Domini ascensum natas sexaginta, brevissimis libros quinque comprehendit, atque omnes in sex libris totius ejusdem sui operis fecit concludi. Miratur Petavius et merito miratur, talia de Epiphania scribere Augustinum, qui nec illud ipsum, quod omisum ab eo, a se vero factum iri dixerat, ut adversus singulas hæreses disserteret, aut in illo de hæresibus libello, aut in alio præstitit. Magis etiam mirum, quod in Bibliotheca sua Photius, post laudatum a se Panarium dicat, num. 124 legimus et Ancoratum ejusdem, quæ est summa quædam Panariorum: quandoquidem tanto prius Ancoratum quam Panarium fuisse compositum indubitabile sit. Legerit fortasse Photius Anakephaleosiu,

D
AUCTORE D. P

In eo vide-
tur etiam
hæreseon no-
mina per-
censuisse,

E
sed inde ab-
stulisse post
an. 377

imo et li-
bellum par-
ticularem
ante de iis
scripsisse,

F
quem solum
viderit S.
Augustinus.

Photii circa
Ancoratum
hallucina-
tio.

serius

A *serius quidem compositam, sed in eodem fortassis volumine scriptam cum Ancorato, citra novi tituli distinctionem, atque ita unum esse opus crediderit: Augustinus autem cum legisse non potuit, cum divisionem longe aliam invenerit, quam in ipsa sit, utpote eadem quæ in Panario.*

Panarii seu libri de hæresibus argumentum

32 *Sed ipsummet Epiphanium de suo opere, quod solum Græco-Latinè editum grande implet volumen, audiamus loquentem in epistola ad Acacium et Paulum: Quoniam hæreseon nomina omnia declaranda vobis hoc in libro suscepimus, nec non execranda; ac nefaria illarum flagitia, sic tamquam præsentissima quædam venena, patefacere volumus; atque his velut antidota quædam opposuimus, quæ vel iis qui morsu petiti sunt remedio esse possint, vel eos, quibus ne incidant periculum est, præmuniant et conservent, honestarum rerum studiosis conscribere: Panarium sive arculam medicam, ad eorum qui a serpentibus icti sunt remedium, jure opus illud ac librum appellabimus: qui in tres partes divisus, hæreses octoginta complectitur, quæ serpentum ac reptilium similes sunt: secundum quas veritatis firmamentum et salutaris doctrina fideique formula subjecta est, ac Christi sponsa, sancta videlicet Ecclesia, declarata: quæ cum jam tum ab orbe condito esse cõperit, postea tamen per Christi Domini incarnationem, temporum successione, ante commemoratas omnes hæreses, vulgata atque patefacta, eademque a nobis in Commentarios ex Christi prædicatione relata (ad Ancoratum forsitan hæc respiciunt) ac rursus post explicatam omnem istarum hæreseon improbitatem, ex Apostolorum doctrina accurate ac perspicue brevi quodam est compendio subjecta; uti ea re eorum recreentur ac reficiantur animi, qui hunc hæreseon percurrendarum laborem susceperint.*

divisio,

utilitas,

stylus iudior,

33 *Prædicti autem tres libri sic dividuntur, ut secundus et tertius in tres singuli tomos dispartiantur; atque ita cum primo, qui indivisus est, existant tomi septem. Et alia quidem Epiphani opera, ut Hieronymus in libro de Scriptoribus ait, ab eruditis propter res, a simplicioribus propter verba lectitantur: Photius autem de Panario nominatim, sive (ut ipse cum Anastasio Sinaita pluraliter appellat) Panariis, ait quod auctor, præ aliis qui ante ipsum adversus hæreses lucubrationes ediderunt, uberior atque utilior est: nam nec ea prætermisit quæcumque ab aliis prodita utilitatis aliquid continent, et ipse quæ potuit a se excogitata aliis addidit, initium ducens a Barbarismo et ad Messalianos usque perveniens. Genus porro dicendi, inquit idem Photius, humile, et cujusmodi esse potest qui Atticæ doctrinæ rudis extiterit. Sed et in confutandis hæresibus plerumque parum nervosus est, quamquam interdum præstantissimis illas rationibus ac sententiis aggreditur; etsi nihilo dictio sit atque oratorio structura aut stylus ipse commodior. Næpe perparum temporis studii in excolenda Græci sermonis eloquentia, cui bonam vitæ partem cultiores alii Patres Basilus, Nazianzenus, Nyssenus, Chrysostomus impenderunt, Alexandria posuit Epiphanius, ut supra vidimus; moxque ad spiritus, non sermonis exercitationes transgressus in eremum, multas potius linguas scire, quam unam perficere eligebat; laudatus ideo ab Hieronymo in Apologia 2 contra Rufinum, quod Græcam, Syram et Hebræam, et Ægyptiacam linguam, ex parte etiam et Latinam noverit: unde de eo querebatur Rufinus, quod velut necessitatem evangelizandi per omnes gentes et per omnes linguas habere se putaret, de Origene male loquendi.*

quo major Petavii laus

34 *Per hanc autem sermonis cultioris incuriam seu imperitiam factum est, ut in eo Latine reddendo, majorem opinione sua laborem senserit Petavius: Accedebat enim, inquit in præfatione ad lectorem, ad com-*

munem interpretandi molestiam, præcipua quædam in illo scriptore difficultas, quod incompta et salebrosa est illius oratorio, et in qua frequentissime occurrunt illa quæ Græci ἀναπόδοτα et ἀνακλόουθα nominant: pedestre ac popolare dicendi genus: quod sive plani sermonis simplicitate consequi voveris, subagreste quiddam existet ac putidum, cujusmodi fere sunt Latina prioris interpretis Cornarii, cujus nos utique similes esse nolimus; sin ornatum atque cultum adhibeas, id siné magna sententiarum commutatione obtinere vix possis. Magnam igitur Petavio debemus gratiam, quod ejus beneficio sic Latine loquentem audiamus Epiphanium, ut styli nitorem in eo non desideremus: multo tamen majorem ipsi Sancto, quod suæ sibi in eo genere tenuitatis conscius, contempserit judicia fastidiosorum philologorum, modo prodesset publico; enque protulerit, quorum semper maxima et fuit et erit utilitas, cum in unaquaque ætate, ut idem Petavius in epistola dedicatoria notat, redivivæ mendaciorum sectæ, evulgatis veterum hæreseon abstrusis reconditisque mysteriis, validissime propulsari evertique possint; et unctores perfidiæ atque satellites, suos in illis, quos quidem erubescant, principes auctoresque recognoscant. Est quidem ejus, qui in hæresim vel moliendam vel tuendam incubuerit, animus in omnem audaciam sine ullo pudore projectus: sed nemo est tamen ex illis absurdarum opinionum patronis, quem non utcumque convicti olim erroris atque damnati pudeat. Sint sane, ut sunt, ferrei omnes hæretici, sint pervicaces; iidemque se in ipso ardore agitationeque disputandi ad resistendum acrius fingant: tamen qui id didicerit, quique certis veterum testimoniis compererit, ante ab antiquis Patribus et Conciliis publicoque Christianorum consensu agnita ac repudiata dogmata illa, quam illi ipsi (quos sequitur) interpolatores existerent; vix erit, opinor, ullus, cujus, nisi frangi edomarique contumacia potuerit, non languidiores habeat eruptiones et impetus, ac paulatim per seipsam refrigerata atque enervata concidat.

NOT. 4

CAPUT V.

Extrema Sancti acta Constantinopoli: mors in reditu obita.

Quid de Origenis libris περὶ ἀρχῶν sentiret Epiphanius, satis declaravit per epistolam ad Joannem Hierosolymitanum, cujus supra fecimus mentionem. Dum autem hac ex causa disputationes in Palæstinu ferverent; contigit etiam Alexandria simulatas nasci inter Theophilum Alexandria et Dioscorum Hermopoleos Episcopum, atque hujus fratres Ammonium et Eusebium cognomento Longos, totidem monasteriorum Præfectos; quas cum primum caros habuisset Theophilus, aut immerito deinde a se aversos atque ad solitudinem regressos, persequi modis omnibus statuit; et quo simpliciores monachos ab iisdem abstraheret, culpæ in eis præsumpsit, quod Deum humana forma præditum negarent, Origenis præsentim auctoritate suffulti. Cum autem eos Constantinopolim ad S. Joannem Chrysostomum confugisse intellexisset, atque ab hoc susceptos; cogitare cœpit, inquit Sozomenus lib. 8 cap. 13 et deinceps, qua ratione Joannem quoque ipsum ab Episcopatu dejiceret. Verum hæc in intimo pectoris sui recessu occultans ac moliens, scripsit interim ad omnes ubique locorum Episcopos litteras, quibus libros Origenis reprehendebat. Cumque consideraret magno sibi emolumento fore, si Epiphanium, Salaminis in Cypro Episcopum, participem et consortem consiliorum suorum haberet, virum ob virtutis reverentiam omnium sui temporis clarissimum, eum sibi amicum adjunxit....

F Theophilus Alexandrinus

Chrysostomo infensus,

in vertendo opere

etiam contra novitias hæreses efficaci.

E

*persuadet
Epiphano ut
Origenis li-
bros damnet,*

A 36 Porro Epiphanius. qui Origenis libros jam pri-
dem aversabatur, Theophili litteris facile assensum
præbuit: collectoque Cypriorum Episcoporum Con-
cilio, Origenis libros legi prohibuit. Datis deinde
litteris, tum ad alios, tum ad Episcopum Constan-
tinopolitanum, ea quæ a Synodo decreta fuerant in-
sinuantibus, hortatus est illos ut Synodum convo-
carent eademque decernerent. Animadvertens igitur
Theophilus se Epiphanium absque periculo sequi
posse, utpote quem multi laudarent, et cujus senten-
tiam ob vitæ sanctitatem suspicerent; ipse quoque,
cum Episcopis qui sub ipso erant, idem quod Epi-
phanius decrevit. Verum Joannes studium illorum
haud magni ponderis esse existimavit, et Epiphani
ac Theophili litteras neglexit: ex potentioribus vero
hi, qui Joanni privatim iofensi erant, cum intelle-
xissent Theophilum id agere, ut Joannem Episco-
patu exueret, ipsi quoque operam suam ac studium
contulerunt, utque Constantinopoli maxima Syno-
dus fieret procurarunt. Quibus cognitis Theophilus
adhuc magis incubuit, et Episcopos quidem Ægypti
navigare jussit Constantinopolim, Epiphano vero et
aliis per Orientem Episcopis scripsit, ut quam pri-
mum in unum convenirent: ipse pedestri itinere
proficiscitur.

*et ipse ad
Synodum
CP. naviget:*

B 37 Nec multo post Epiphanius, cum primus ex in-
sula Cypro solvisset, ad locum haud procul ab urbe
Constantinopolitana, quem Septimum vocant, appli-
cuit; factaque oratione in ecclesia quæ illic est, in
urbem introivit. Eum ingredientem Joannes occursum
Cleri totius honoravit: at Epiphanius perspicue de-
claravit, quod calumniis adversus Joannem concin-
natis fidem habuisset. Invitatus enim ut in ædibus
ecclesiasticis manere vellet, neutiquam acquievit:
et cum Joanne quidem congregari penitus detrectavit:
privatim vero convocatis Episcopis qui tum Constan-
tinopoli morabantur, ea quæ adversus libros Orige-
nis decreta fuerant iis ostendit, ac nonnullis quidem
persuasit ut decretis subscriberent, plures vero id
facere recusarunt.... Porro Joannes adhuc nihil-
ominus reverentiam exhibebat Epiphano, eumque
hortabatur ut Collectas secum celebrare, et contu-
bernalem ipsum habere vellet. Verum Epiphanius,
se neque ejus domo usurum, nec cum eo oraturum
esse respondit, nisi Origenis libros prius damnasset,
et Dioscorum una cum sociis expulisset. Sed cum ille
ante causæ cognitionem hæc facere haudquaquam
justum esse diceret et præcristinaretur; die quo Col-
lecta agenda erat in ecclesia Apostolorum, procura-
runt Joannis inimici ut Epiphanius in ecclesiam
veniret, et publice coram populo tum Origenis li-
bros, tum Dioscorum et eos qui cum illo erant, tam-
quam idem sentientes cum Origene, anathemate
damnaret; eademque opera Episcopum urbis per-
stringeret, ut qui illis addictus esset; existimabant
enim se hac ratione plebem ab illo esse aliena-
turos.

*qui Chry-
sostomi com-
munionem
aversatus,*

*quandiu
Origenis
laudatores
foveret,*

*eumque palam
arguere para-
tus,*

*justo metu a
proposito
flectitur;*

*et ab Impe-
ratrice re-
dargutus
ipse*

C 38 Postero igitur die, cum ad id agendum pro-
gressus Epiphanius jam ecclesiæ appropinquaret;
obviam ei occurrit Serapio, missus a Joanne (præ-
senserat enim Joannes ea quæ pridie fuerant consti-
tuta) palamque denunciavit Epiphano, illum ea
gerere, quæ nec justa essent, nec ipsi privatim uti-
lia: siquidem tumultu populi excitato, ipse tam-
quam hujus rei auctor periculum subiturnus esset.
Hæc ratione cohibitus est impetus Epiphani. In-
terea accidit ut Imperatoris filius, admodum puer,
morbo corripere: mater vero sollicita ne quid
tristius puero contingeret, misso ad Epiphanium
nuntio, ut pro eo Deum precaretur, postulavit. Ille
puerum victurum esse respondit, si Augusta hære-
ticos, qui cum Dioscoro erant, aversaretur. Verum
Augusta, Si Deus, inquit, filium meum eripere mihi

voluerit, ita fiat: Dominus enim qui dedit, idem et
aufert. Quod si tu mortuos ad vitam revocare pos-
ses, non esset mortuus Archidiaconus tuus. Etenim
haud multo ante e vivis excesserat Crispio.... quem
Epiphanius cum contubernalem haberet, Archidia-
conum suum constituerat.

D
AC. TORE D. P.

39 Ammonius vero et qui cum illo erant Epipa-
nium adierunt: id enim ipsi quoque Augustæ pla-
cuerat: Cumque Epiphanius interrogasset quinam
essent, respondit Ammonius, Longi sumus, o Pater:
libenter autem disceremus, utrum aliquando in
discipulos aut in libros nostros incideris. Illo negan-
te, iterum quæsit Ammonius; Unde ergo hæreti-
cos illos esse judicasti, qui nullum babes argumen-
tum quo sententiam illorum possis convincere? Et
cum Epiphanius diceret, id se auditu accepisse. Nos
vero, ait Ammonius, plane contrarium fecimus:
nam et discipulos tuos sæpe numero vidimus, et li-
bros perlegimus: ex quibus unus est qui Ancoratus
inscribitur. Cumque multi vituperare te et tamquam
hæreticum calumniari vellent, nos pro Patre, uti
par erat, pugnavimus, et causæ tuæ defensionem
suscepimus. Proinde nec tu ex solo auditu absentes
damnare debuisti, quos nequaquam tu ipse certis ar-
gumentis inductus conviceras, nec ejusmodi gratiam
referre laudatoribus tuis. Posthæc Epiphanius le-
nius eum allocutus, tum quidem ab se dimisit, brevi
autem interjecto tempore Cyprum navigavit, seu
quod Constantinopolitanæ protectionis ipsum præni-
teret, seu quod Deus oraculo ipsum admonuisset,
mortemque ipsi suam (ut verisimile est) prænun-
tiasset. Ceterum cum navem conscensurus esset,
Episcopis, qui ipsum ad littus usque persecuti fue-
rant, dixisse fertur: Urbem vobis et palatium et
scenam relinquo: ego vero abscedo: festino enim,
et quidem valde.

*atque a mo-
nachis quos
accusabat
utcumque
placatus,*

E

*in ipso redi-
tus appara-
tu,*

40 Aliud præterea quidpiam audiui, quod multo-
rum sermonibus etiamnum circumfertur; Joannem
quidem Epiphano prædixisse, illum in navigatione
esse moriturum; Epiphanium autem prænuntiasse
Joanni abdicationem Episcopatus. Nam dum inter
se dissiderent, Epiphanius quidem Joanni scripsisse
dicitur, Spero te nequaquam Episcopum moriturum:
Joannes vero rescripsit Epiphano, Nec ego spero te
in urbem tuam rediturum esse. Hæc Sozomenus,
historiam suam annis circiter triginta post Epipha-
nii obitum scribens; cui similia iisdem fere verbis habet
Socrates lib. 6 cap. 14, paræ planè cum Sozomeno
ætatis scriptor, et ex quo suam fere historiam mutuatus
Sozomenus creditur. Sozomeno tamen libentius usus hic
sum non quia Salaminium cum fuisse credo, sicut opi-
natur Nicephorus alique post eum; cum ipse lib. 5
cap. 15 haud obscure indicet se Palæstinum, ex vico
quodam juxta Gazam cui nomen Bethelia: sed quia
jam inde ab adolescentia familiariter cum monachis ibi
celebribus, Hilarionis discipulis suisque ut videtur con-
sanguineis, versatus; Salamane scilicet, cum quo com-
mune nomen habuit (dicebatur enim, ut Photius notat,
Salamanes Hermias Sozomenus, quod alios decepit,
ut Salaminium crederent) ejusque fratribus Fuscone,
Malchione et Crispione, quorum postremus S. Epipa-
nio adhærens, in munere Archidiaconi Constantinopoli
nute ipsum obiit, ut supra vidimus. Accedit quod Socrati
nonnulli etiam hic addiderit Sozomenus, et accuratius
aliqua videatur edidisse. Notabile est tamen quod relata
Epiphani et Joannis mutua de se invicem prædictione,
addat Socrates; Utrum porro vera mihi dixerint
qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare:
utrique tamen illorum hujusmodi exitus contigit.
Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, post
discessum enim mortuus est in navigio: et Joannes
haud multo post ex Episcopatu dejectus est.

*dicitur Joan-
ni deposi-
tionem præ-
nuntiasse, et
de sua morte
tunc monitus.*

*juxta Sozo-
menum,*
F

*Socrate rem
ut dubiam
proponente,*

41 Potuit sane hujusmodi exitus utriusque occasionem
dedisse

A sis : nam alioqui inquit, multa continet, quæ cum vera receptaque ab omnibus historia consentanea sunt, sed eadem admista falsis : in quibus discernendis, si nihil aliud, tuum, lector humanissime, ac $\chi\rho\iota\tau\iota\kappa\acute{\eta}\ \tau\eta\varsigma\ \iota\sigma\tau\omicron\rho\iota\epsilon\varsigma\ \delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\mu\iota\varsigma$ exerceri possit. Quæ et quatenus vera credi debeant, satis ex capitibus præcedentibus Lector intelliget : quam multa sint manifeste falsa, nunc aggrediar explicare. Hoc autem facto, apparebit, cetera inter hæc media ejusmodi esse, ut licet per seipsa fidem non excludant, eam tamen prudens nemo dari ipsis possit, quamdiu non alium auctorem sciuntur habere a mendacissimo istius Vitæ compilatore. Hunc tu cave ne *Metaphrastem* esse ex vulgi errore credas, cum stylus passim concisus a stylo *Metaphrastis* periodico et fluido diversissimus sit. Præfert illa *Vita* duorum discipulorum *Jonæ* et *Polybii*, ut dixi, nomina : qui et in prima persona ubique loquuntur, licet unus idemque sit a principio usque ad finem stylus, proinde non nisi unum auctorem referat : non tamen omnino rejiciendum, si vera duorum istorum scripta præ oculis habens, suo illa duntaxat exornasset sermone, sensu servato. Quæ autem ætate ille scripserit, quis divinando consequetur? Hoc certum, decimo seculo priorem fuisse, quando et *Leo Imperator* cognomento

B *Supiens*, sub quo etiam *Metaphrastes* floruit, *Vitam* illam secutus est in laudando *Chrysostomo*; et elogium ex ea sumptum invenitur in *Synaxario Basilii Imperatoris Porphyrogeniti*, ut de *Menæis* excusis nihil dicam.

46 In hac *vita* *Epiphanius*, patre agricola, matre linifica, ambobus *Judæis* natus dicitur cum sorore *Callitrope*; cumque decennis esset amissa patre, jussus ad alendum familiam unicum quod suppetebat vendere jumentum, tanta negotium sinceritate egisse, ut quamvis indamitum alias, in ipso foro placidum se præberet præter morem, vitium tamen indicavit licitanti *Jacobo*, quod religioni sibi duceret fallere ejusdem religionis hominem : quare tribus ab eo donatus nummis, domum reverterit cum ipso jumento : a quo deinde excussus in via graviterque læsus, per supervenientem quemdam *Cleobium Christianum*, sanatus virtute *Crucis* fuerit. Postea cum agellum paternum *Eleutheropolitano* cuidam legisperito ac diviti *Judæo*, cui *Tryphon* nomen, offerret venalem, ab eo adoptatum, ut matrimonio filix unice jungendum, nisi hæc cito mortua fuisset ; atque ita mortuo etiam *Tryphone*, ejus et doctrinæ et opulentix mansisse hæredem. Tum vero incidisse in monachum *Lucianum* : quem cum vidisset donata pauperi veste, candida alia cælitus indui, petierit et *Christianus* et monachus fieri ; congrueque instructus cum sorore, et ad ingressum ecclesiæ decidentibus ultro calcæis nudipes, baptizatus fuerit ab *Episcopo* ; acceptisque mille aureis, *Veronicæ*, materteræ suæ eidemque sanctimoniali, sororem commendans, in *Luciani* monasterio factus sit monachus, annos natus sedecim, et *S. Hilarioni* ejusdem *Luciani* discipulo commendatus, ipsum post mortem communis magistri habuerit cum cetera fraternitate *Hegumenum* seu *Abbatem*.

47 Sed jam aliunde constare vidimus, monasticæ vitæ tiracinia in *Ægypto* posuisse *Epiphanium*, ea forte quæ hic notatur ætate, quamvis mallem biennio majorem credere. Ad *Lucianum* et *Hilarionem* quod attinet, patet mendacii evidentia ex ipsius *Hilarionis* vita, qui annos quindecim natus ad *Antonium* abiisse in *Ægyptum* dicitur ab *Hieronymo*, indeque post biennium revertens primus monasticæ vitæ exemplum retulisse in patriam, quod ævo ejus ætatis *xxii* multi ceperunt imitari, eateus autem necdum fuerant monasteria in *Palestina*, nec quisquam monachum ante *S. Hilarionem* in *Syria* noverat. Fingitur præterea monasterium ejus quod prope *Gazam* fuisse scitur, eo fuisse loco ut ad quinque miliaria petenda esset aqua : qua occasione cum contigisset vinum ab *Epiphanio* in aquam converti ad refec-

tionem transeuntium, ille gloriæ fugitans alio se subdu-xerit, ubi cum *Saracenarum* prætereuntium quidam eum ferire volens, miratus esset aperiri sibi oculum alterum, quem semper clausum habuerat ; ea re motum unum e turba, suscepisse fidem ; qui baptizatus ab *Hilarione* et *Joannes* dictus, adhæserit *Epiphanio*, atque hæc omnia scripserit : ac primo, ab *energumeno* pulsum dæmonem cominatum esse, quod in *Persidem* venire faceret *Epiphanium*. Occupata igitur *Regis* filia indicasse, quod nisi veniret *Epiphanius*, eriturus a puella non esset. Quæritum ergo et in *Spanydrio* suo repertum, post aridam manum uni naissorum regionum restitutam, venisse in *Regium*, quæ dicebatur *Urion*, dæmonem a filiola *Regis* ipso spectante expulisse, blandienti sibi ineptius maga loquelum abstulisse et paenitenti reddidisse, regia munera epulasque recusasse solo pane contentum ; et resuscitato, qui mortuus efferebatur, adolescente, ab *Rege* honorifice dimissum fuisse. Nescio an *Ur-Chaldeorum*, *Abrahami* patri im, intellexerit hoc loco fabulator (nam *Urion* alias nullum novi : ad miracula quod attinet, audivimus *Sozomenum* expresse negantem, quod viventi contigerit fugere dæmones morbosque curare.

48 Pergit interim *Pseudo-Joannes* narrare, quomodo ad *Spanydrium* reversus secum *Epiphanius* fontem ibi elicerit, ferus prohibuerit ab oleribus, et in novas mansiones sibi a *Saracenis*, prioris tugurii conditoribus extractas, receperit. *Fratres* quinquaginta, leonem multis noxium sua præsentia occiderit, *Synonymum* sibi ab *Edessa* *Philosophum* exceperit, cum eoque integrum anam disputavit coram *Calisto Aetii* magnæ *Romæ* *Præfecti* filio, quem a dæmone liberatum habebat discipulum ; et quomodo *Theogoniam* *Hesiodi* pertinaciter defendentem, opposita veriori *Geneseos* historia flectere nequiens, provocavit ad *energumeni* liberationem, quam qui effecisset ejus fides vera censeretur : atque ita conversum *Epiphanium* *Philosophum*, monachumque factum et *Presbyterum* ordinatum ab *Eleutheropolitano* *Episcopo* : quem deinde in *Ægyptum* recedens *Epiphanius* *Sanctus* monasterio suo *Præpositum* reliquerit. Sed præterquam quod ea disputandi mora et ratio ridicula omnino videatur, et de altero isto *Epiphanio* alibi legatur nihil ; unum hic *Aetii* *Romæ* *Urbis* *Præfecti* velim nomen notatum, quod ex cerebro suo commentum auctoreia patet ex accuratissimo eo *Catalogo*, quem *Bucherius* a *Bollandio* nostro ac eptum edidit ad *Canonem Paschalem Victorii* cap. 13 pag. 236, ubi ex temporibus *Gallieni*, ab anno *cciv*, indicatur, quis, quantum temporis *Præfecturam* *Urbis* administravit, quandoque *Præfectis* successive quatuor intra eundem anam positis : nec soli nomina, sed et prænomina exprimuntur. Interim ex ipsius sibilatoris calculo, annorum quinquaginta sex *Episcopatum* *Epiphania* tribuentis, acta hæc essent ut minimum ante decennium ordinationem prægressum, adeoque ante annum *ccxxxviii*.

49 Post hæc demum *Sanctum*, quem nos admodum juvenem fuisse in *Ægypto* diximus, celebritatis nimix fugientem, illuc secum naviare ex *Jeppe* facit *Pseudo-Joannes*, post *energumenum* in egressu *Hierus* lem liberat m ; et *Alexandriam* app Isum *Judæum*, *Aquilam* nomine disputando convertere, ac *S. Athanasio* *Episcopo* sistere baptizandum : deinde cum *S. Paphnutio*, magni *Antonii* discipulo, in *Thebaide* congregari, eo consilio ut in *Nitrix* eremo habitare permitteretur ; sed ab hoc prophetice jussu, collecto apud *Patres* restivo fieno, abire in *Cyprum* atque oves pascere. Tum prope *Leontopolim* fingitur *Sanctus* accedere a *Hieracis* celeberrimum monasterium, istamque publice docentem errores multos nutum imperio reddere, ac paenitentem sanare ; denique curato in superiori *Thebaide* *energumena*, venire ad loca quæ dicuntur *Bucolia* ibique septennio habitasse, ubi *Eudæmonem* *Philosophum* converterit sanato pueri ejus aculo ; seque ad *Episcopatum* quæri cognoscens

D
AUCTOR. D. P.

sequitur fabulosa profectio in persidem,

integri anni disculatio cum Epiphanio Philosopho, E

F

fuga in Ægyptum.

Hieracis et Eudæmonis conversio.

Metaphrasti perperam imputata,

sed illo re-tustiora,

multa fingunt de ejus conversione a Judæismo

et vitæ monasticæ initio sub Serapione :

qui etiam ipse Luciani discipulus fingitur

A *cognoscens, reverterit in Syriam primum quadraginta dies conversatus in monasterio S. Hilarionis, postquam ille in Cyprum se receperat, id est post annum cccxiii juxta Hieronymum: cum tamen in calculo ipsius fabulatoris, diu ante Hilarionis adventum in Cyprum, ibi Episcopus fuisse Epiphanius debuerit. In Hierace autem insignem parochronismum etiam notavit Baronius ad annum 372 num. 110, observans plane hic eundem describi de quo ipse Epiphonius fuisse tractat hæresi lxxvii, tamquam a Manete proximo et ante Meletianum schisma etque Arii hæresim apud Ægyptios noto; quamquam in Ancoroto dicat num. 83 se comperisse nonnullos nuper excitatos, id est circa annum cccclxx, quibus plerique omnium monasticam in Ægypto, Thebaide, ceterisque regionibus exercentium facile primas deferunt, qui in eodem cum Hieracitis errore versantur, ac perinde ut illi non resurrectionem carnis, non hujus quam habemus modo, sed alterius in hujus locum substituendæ prædicant. Quod ad Paphnutium attinet, inter celebres Nitriæ monachos, quos S. Paulo Romana audivit, numerat Palladius hist. Lausiaca cap. 117 Paphnutium Scetioten, qui utcumque reduci posset ad hujus factæ in Ægypto peregrinationis tempus: ceteri ejus nominis celebres alii juniores sunt, nam de Episcopo Confessore sub Maximiano, qui Concilio Nicæno interfuit, non est hoc loco cogitandum.*

B *50 Porro manente juxta Spanydrion Epiphonio, fames valida incubuisse Phœnicæ dicitur, eamque impetrata tridua pluvia curasse Sanctus; quare pro eo ad Episcopatum evehendo collecti Episcopi, cum ad eundem quærendum juvenem monachum Polybium submisissent; ipse adventus causa divinitus cognita, cum eodem Polybio secum retento, et cum Joanne suggerit in Cyprum ad S. Hilarionem: a quo jussus Salaminam habitatum adire, et invitus ac tempestate compulsus illuc appellens navim, quam navigaturus Ascalonem ascenderet, comprehensus in foro fuerit a S. Pappo, de quo supra num. 13, cum forte uvas licitaretur, tractusque ad ecclesiam ordinatus fuerit per vim Episcopus: quo in munere habuerit Diaconum Charinum, a quo calumniam passus propter aureos centum ad dissolvendum captivi Eugnomonis debitum de bonis ecclesiæ expensos, quamvis eidem restitutos; eundem Charino, sibi ad ter repetitam prandii tempore corvi vocem illudenti, mortem ab hoc prænuntiata significavit; uxorem autem ejus a paralysi liberatam ordinavit Diaconissam, non sine utili ad reliquum Clerum in officio*

C *continendum exemplo: quin etiam solitus non perficere oblationem, donec visionem vidisset; cum ea præter morem differretur, orasse et cognovisse, in causa moræ esse præsentiam Diaconi, eadem nocte usi conjugæ suæ, quare solos cœlibes deinceps ad ministerium altaris ordinavit.*

CAPUT VI.

Cetera, ut a Polybio adjuncta obtruduntur, explosa. Liber de Vita et sepultura Prophetarum.

Capite superiori relata omnia scripsisse, inscio invitoque Saacto, fingitur jam expe nominatus Joannes, Epiphanii Presbyter et itinerum omnium socius; qui moriturus advocato ad se Polybio lampada tradiderit. Hic ergo inducitur narrans, quomodo sanctus Episcopus, divinitus monitus, pro eatenus parva magnam ecclesiam a fundamentis extruere, variis miraculis obtinuerit sumptus ad opus necessarios. Nam primo cum Draconis cujusdam divitis, sed gentilis, sibi illudentis filium ægrotum sanasset; morbo in patrem translato, rursumque ad suam benedictionem ablato, impetrasse ab eodem, converso cum familia et baptizato, quinque millia num-

orum: deinde cum Eustorgium Synesii similiter D gentilis filium, rogante matre suscitasset a mortuis, ab ea oblata tria millia nummum remisisse ad fabricam. Postea cum Polybiojam Presbytero narratur Epiphanius ivisse Hierosolimam ad Joannis Episcopi, sui sub Hilarionis disciplina condiscipuli, castigandam avaritiam, ut dictum num. 17, indeque regrediens offendisse mendicos duos, quorum alter semortuum simulabat, quod in Cypro factum videtur indicare Sozomenus supra num. 24. Huc porro reversus Isaacum, Judæum legis peritum sibi adjuverit, et coram Romanis nuntiis, ab Arcadio et Honorio Imperatoribus ad ipsum Romam adducendum missis, calumniatorem suum Faustinianum, inuorio alias fabri alienigenæ lapsu oppressum, suscitans, mille nummos ab ejus uxore oblatus dicitur fabricæ applicasse, atque ita Romam navigasse, cum Isaaco atque Polybio, relicto ad ecclesiæ Constantiensis vicariam curam Philone, una ex legalis, quem pro civitate Carpasii Episcopum nominarat, Carpasii civitas quam norim nulla est: Carpathus insula, Cycladum extrema inter Cretam et Rhodum, longo maris tractu distat a Cypro, ad cujus Metropolitam nequaquam spectabat ei providere.

52 Sed hæc leviora sunt: quæ sequuntur quam possunt speciem habere vel tolerabilis mendacii? Arcadius natus erat anno cccclxxiv, deceunio post Honorius, utrumque de baptismo suscepit vir in Palatio sublimis nomine Arsenius, et utriusque juventuti informandæ præfuit: simul illi Romæ fuerunt nunquam, sed nec Epiphanius quod quidem sciaturnisi semel tantum anno cccclxxxii, uti num. 14 diximus. Illorum soror unica Galla Placidia; (sed ex secundo Theodosii Imperatoris conjugio, sub onnum duntaxat cccclxxxvii contracto) quo quidem anno præcise sit nata ignoratur; sed quamdiu Arcadius vixit, Romæ non fuit. Eo autem sub onnam ccccxviii mortuo, ad fratrem Honorium in Italiam profecta, dum Romæ secure agit adhuc virgo, anno ccccxix a Gothis, ad urbem ante annum captam ex improviso regressis, etiam ipso capitur, ab eorum Rege Ataulpho in uxorem sumitur, et in Hispaniam abducitur; fratri autem reddita et Constantio desponsa, Valentinianum Juniores peperit anno ccccxviii; nec alium scitur filium habuisse, nisi forsan ex Rege barbaro in Hispaniam ss. Theodulphum ac Theodoricum peperit, de quibus apud Treviros mortuis actum a nobis i Maji. Quamvis autem hæc omnia certissima sint, fingitur tamen Epiphanius ab Arcadio et Honorio, ut dixi, vocatus Romam ad eorum ægram sororem curandam: idque non tantum præstitisse, sed etiam ejus filium mortuum suscitasse, tali lege, ut Imperatores cum sorore atque nepote fidem suscipere Christianam: quod et fecerint, baptizati omnes ab Epiphanio, suscipientibus Arcadium Polybio, Honorium Isaaco, eorum sororem Proclisia Patricia, et filium hujus quodam Eunuchus, non sine prodigiis. Et hæc quidem omnia vivente adhuc Theodosio Seniore Augusto, atque adeo ante annum cccxcv, quo hic e vita migravit.

53 Roma in Cyprum reversus, ut fingitur, Epiphanius non diuturnam ibi quietem habuit, sed postquam fami publicæ, coemptis Faustiniæ frugibus prudenter consulisset; et insidias vitæ suæ a Ruffino Diacono suo, ex ejusdem Faustiniæ suggestione, paratas divina prænotione evasisset; evocatur Constantinopolim, ad prædictum Imperatorem Theodosium; quem pedibus laborantem sanaverit, lætitiâ faciens non tantum ipsi, sed et filiis Arcadio atque Honorio, per eosdem dies Roma Constantinopolim reversis. Prius autem quam ab iis discederet Sanctus, Faustinianus eodem adductus in vinculis male dicitur perisse; rediisseque Epiphanius in Cyprum cum mandatis, ut quæcumque illius fuerant retineret pia uxor quæ omnia ad usus ecclesiæ consignaret ordinata Diaconissa. Deinde Aetium Valentinianorum Episcopum obmutescere fecerit: sed et contra Ophitas,

ccessus in
Cyprum,

Charini
Diaconi in-
solentia.

Hic fingitur
Sanctus post
structam
cum variis
miraculis
ecclesiam

ipsorum so-
rorem sanas-
se neptem
suscitasse, om-
nes baptizas-
se,

Theodosii se-
nioris poda-
gram CP.
curasse,

ejus rescri-
ptum contra
hæreticos
obtinuisse,

A Ophitas, Sabellianos, Nicolaitas, Simonianos, Carpocratianos *hæreticos*, in *Cypro nidulantes*, *rescriptum Theodosii occiperit*, ut *perirentur ab insula*. Quorum quam *agre quidquam possit cum veritate consistere*, partim liquet ex dictis, partim quoad Sabellianos revinci potest ex Epiphania qui *hæresi LXII agnoscens* hujus tunc novæ adhuc sectæ plurimas tum in Mesopotamia tum Romæ versuri, non præterisset Cyprum, si ad eam ipsorum pertigisset venenum, sicut id de Valentinianis dixerat *hæresi xxxi*. Ophitas, Nicolaitas, Simonianos, Carpocratianos, sub his nominibus adhuc superfuisse secula IV exente, quis credit?

54 Restat ultima, aut verius unica, Epiphania ad urbem Constantinopolitanam profectio, anno cccci ad finem vergente aut sequenti jam initio. Hanc ob ovo exordiens fabulator noster, primo narrat Theophilum dissidium cum fratribus Longis, tribus scilicet filiis Heraclionis imperantis Alexandriæ, quod alibi non legitur; et eorum causa exortam inter Theophilum et Joannem discordiam: tum longam de agro viduæ, per Eudoxiam usurpata per Chrysostomum reddi jusso, relationem terit: quum veram in substantia esse dubitare non sinit Marcus Diaconus, in Vita S. Prophyrii Gazensis xxvi Febr. num. 37; sed prætextum ejus agri usurpandi eum adducit fabulator noster, qui non possit non esse de falsitate suspectus; quod scilicet mos est Imperatoribus et Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, et si fructum acceperit ex aliquo eorum quæ fructum ferunt, ut nullus alius in ea potestatem habeat nisi Imperator: itaque factum ait, ut cum casu illuc ingressa Imperatrix botrum sibi resecaisset, hoc ipso cogi videretur ad fundum eum sibi vindicandum. Addit Imperatricem obtulisse viduæ pretium illius; quod sane ut illa acceptaret aut oblatum alibi prædium, consultius fuisset suadere læsæ, quam pro summo jure tantas turbas movere, quantas consequi necesse erat, si per excommunicationis rigorem excluderetur ab Ecclesia Imperatrix. Itaque existimo neque tate quidquam ab hac oblatum, prætextum autem illius agri usurpandi alium non fuisse, quam quod mortuus esset in exilio viduæ ejus maritus, et bona olim fisco addicta. Neque me movet quod eandem rem in encomio Chrysostomi narrat Leo Imperator: apparet enim eum inhaerisse, sine ullo examine, huic tam partemose Vitæ S. Epiphania.

55 Ut ut sit, fingitur eo usque irata Imperatrix ut de Joanne deponendo carperit agitare consilia. Quo cognito Theophilus persuaserit Epiphania navigare Constantinopolim. Huc appulsam cum Polybio et Isaaco (nulla facta mentione Crispionis de, quo mox) sollicitaverit Imperatrix, ut in Joannis, tamquam perturbatoris et hæretici, depositionem consentiens, seipsum in ejus locum pateretur substitui: molliora vero suadenti Epiphania minata sit dicens, Si fueris impedimento quo minus mittatur Joannes in exilium, aperiam templa idolorum etc. Cumque ad hæc ingemiscens Epiphanius se ab hoc judicio innocentem protestaretur, non tamen effugisse, quo minus diceretur consensisse: itaque Joannem accepta charta ei scripsisse: Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In throno tuo non sedebis amplius; Epiphanius vera rescripsisse: Athleta Christi, verberare, et vince: in locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. Potuimne postrema hæc pro falsis, ut necessario sunt falsissima, habere Baronius; et non videre colloquium Epiphania cum Imperatrice, ejusdem ut auctoris sic et fidei esse? Cur igitur ipsum opposuit auctoritati Sozomeni, tamquam in favorem Originistarum propter Joannem propensioris? Utrumque sane velim æqualiter rejectum, quando priorem Eudoxie cum Chrysostomo rixam, quæ Theodosii junioris nativitate ac forte etiam annum cccxci antecessit, constat fuisse compositam: et posteriores querelas primum esse subortas, quando digresso ab

urbe Epiphania, Joannes in ecclesia verba faciens, communem adversus mulieres vituperationem instituit, quam populus ita accepit, quasi adversus Imperatoris conjugem figurate composita fuisset, ut scribit Sozomenus, in hoc conformis Socrati. Tum scilicet Theophilus, qui salus fuerat vocatus in urbem, judicandus a Joanne in causa monachorum; agentibus Joannis æmulis et suadente Imperatrice, atque Synodum contra eum convocandam poscente, permissus est Ægyptios Episcopos secum ducere: qui in suburbio Chalcedonis ad Quercum congregati Joannem depositum declararunt: sed frustra, populo eum vel invitum restituyente. Cum autem propter argenteam statuam denuo accensa esset indignatio Imperatricis, in altera postea Synoda decretum Sancti exilium est, eo solum prætextu, quod damnatus in Synodo, absque numerosioris quam illa ad Quercum fuerat Synodi sententia, Sedem suam recepisset.

56 Ad extremum in Actis, tanto jure reprobandis, dicitur Epiphanius adhortatus in navi suos, sedasse precibus tempestatem triduanam, atque expirasse. Cujus demortui corpus, circumcisumne, explorare volens navarchus, ictu pedis retro actus extinctusque, ad eosdem pedes positus revixerit. Cuique Constantiam appulisset navis, tenebræ quidem toti incubuerint civitati; trestamen cæci obviam progressi, cum reliquis sese manu tenentibus, visum receperint: corpus autem conditum melle prostiterit in ecclesia diebus multis, eo quod Longinus et Petronius Diaconi, hæresi Valentiniana clami infecti, nefas esse dicerent intra civitatem in ecclesia sepeliri mortuum: quia autem sepelire eum nihilominus volentibus illi se opponebant, ad venerandi Diaconi Sabini, Epiphanius invocantis, preces; Longinus quidem conciderit ipso loco mortuus, Petronius vero, elatus inde paralyticus ac mutus, quarto die obierit. Tum vero missos Constantinopolim legatos sex, qui Arcadii Imperatoris voluntatem exquirerent: hic vero eos detinuerit, donec summi, ut appellabat, patrem luxisset diebus quadraginta; iisque expletis eosdem remiserit cum quodam Maximo, molestum sibi dæmonem circumferente. Ab hoc autem, ante sacrum corpus prostrato ac liberato, lectam Imperialem epistolam, versu secundo sic continentem: Eum qui vixit supra nostras leges, nolumus jacere convenienter nostris legibus: atque ita demum depositus fuerit Sanctus in theca ad id fabricata, ipso loco ubi supra Faustianum ceciderat fabricator, utque mensibus tribus aut quatuor, juxta hanc fabulam, post Sancti mortem. Hæc autem, ut indicari n. 5, fingitur scribere Epiphania successor Sabinus ad Polybium, octavo die durantis pro sepultura contentions digressum ab insula, et post unius anni moram in Thebaide, raptum ab Heraclione, totius Ægypti Præsidi, Rhinocoruris tunc habitante, ut esset ejus urbis Episcopus; cum petisset de illius controversiæ exitu doceri a Sobino, quia ex Calippo Diacono audierit illum Constantiæ Episcopum ordinatum.

57 Habes, Lector, his duobus Capitibus comprehensam totius prolixæ alias fabulæ summum, eo fine, ut si quid alibi reperias a nobis præteritum in primis quinque Capitibus quod hic etiam attingatur; discernere possis, utrum id hinc acceptum æstimari non debeat: an vero, ut ex meliori uctore huc translatum, fidem mereatur cum prioribus obtinere. Similiter arbitrio tuo relinquo, velisne pro genuino S. Epiphania fatu habere cum Belarmio librum de vita Prophetarum eorumque sepultura, quamvis ignotum Photio, num. 122 et seqq. ejus opera recensenti; an cum novissimo ejus interprete Petavio, φεῦδ' ἐπιτομὴν credere, propter sexcentas mendaciorum nugæ, quibus liber ille refertus est. Petavio Sirmondus et Labbæus subscribere, Sancti Patris honori faventes: et horum sententiam ex eodem motivo libentius teneo, licet satis intelligam cum Labbæo, esse qui censeant, non omnia veteribus Patribus subtrahenda,

D
AUCTORE D. P.

Denique in
navi defun-
ctus susci-
tasse mor-
tuum,
E

et post lon-
gam de se-
pultura con-
tentionem
tumultus

cum Poly-
bio jam
esset Rhino-
corurorum
Episcopus.

F

Liber de Vi-
ta Prophetarum, licet
non demon-
stretur certo
suppositus
esse,

A in quibus Thalmudica commenta et Hebraicæ quædam deuteroseos continentur.

(nom et
S. Isidorus
tate quid
scripsisse
scitur et
occuratur)

§§ Sic liber de Vita et morte Justorum, Baronio in notis ad Romanum Martyrologium i Maji et xxv, cujuspiam alterius potius quam S. Isidori esse videtur, eo quod in eo complura reperiuntur, Isidoro indigna, coagmentata mendacia : de eo tamen non sinit nos dubitare S. Broulio in prænotatione librorum ejus : ita ut huic excusando aliud non suppetat, quam cum Labbæo vel agnoscere ab aliquo interpolatore corruptum, vel ingenuè fateri, quod nimis credulus, quæ ab aliis scripta reperit, minus discussa, non tam sua quam aliena protulerit fide. Quamdiu tamen alterutrum dicere, pro tuendo qui sub Epiphaniî nomine controversatur libro, similis ponderis non cogit auctoritas, bene de illo omnes mereri existimo, qui id quod ejus gravitate indignum esse rationabiliter censent, ob ipso scriptum esse non libenter credunt; male econtra, qui mordicus id sustinere volunt, ut ejus auctoritate, sicut et S. Isidori, fulciri videantur, quæ ibi de Eliæ Prophetæ natalibus leguntur. Equidem existimo Patres istos, si talia ipsi revera scripserunt, mere interpretum et collectorum fungi officio voluisse, nullum autem iis ex se pondus addere : non autem revera operæ pretium fuerit

melius tamen
non recipi-
tur,

B Rabbiorum de Sanctis veteribus somnia, quibus illi omnes sacræ Scripturæ historias interpolant, vel jam olim collecta Græcæ Latineque reddidisse, vel in illorum libris pluribus dispersa in unum libellum collegisse, prudentiarum esto judicium : curiositati certe et oblectationi nonnihil serviunt ista, neque alicui nocere possunt qui eis fidem non magnam habuerit, intelligens cum Theophilo Raynaudo nostro, de bonis et malis libris num. 352, eorum multam mendacitatem et fabulositatem, quodque (ut idem num. 348 notat) Rabbini proprium quarto modo est fabulari, et quæ nunquam fuerunt eruntve unquam, tanquam vera proponere, adeo crasse ac stolidè, ut ne ingenii quidem mica deprehendatur in comminiscendo dextre et apposite fingendoque probabiliter et apte ad persuadendum. Convenit profecto non tam considerare quis quid scripse-

ut non satis
dignus S.
Epiphanius
et ex Rabbi-
nicis figmen-
tis consutus,

rit, de iis quæ ante longissimas ætates acta feruntur, D certis nullis auctorum cœvorum monumentis testata : sed quos fuerit duces in scribendo secutus : hi autem, in eo quod tangimus argumento, alii quam Rabbini non fuerunt, iique verosimiliter Hierosolymitano exilio posteriores omnes.

§§ Ceterum, quia liber vulgatus sub nomine Epiphaniî, primum superiori sæculo Latine legicæpit, merito præsumuntur scriptores Latini, præsertim ii quos Græcam nescivisse constat, dum aliquid ejusmodi de legibus antiquæ Prophetis scribendo attigerant, non illum sub nomine Epiphaniî librum, sed alium sub nomine S. Dorothei, Latine dumtaxat extantem, præ oculis habuisse, prout in tractatu de B. Alberto Hierosolymitano ad viii Aprilis indicovi. Hic autem liber, multo prius et certius, quam alter ille Epiphanius, abjudicatus Dorotheo fuit, statim ac per impressionem factus est magis publici juris : Synopsim intelligo de vita et morte Apostolorum, Prophetarum ac Discipulorum Domini, quæ sub Dorothei nomine excusa fuit, tum seorsim tum in Bibliothecis veterum Patrum; hanc enim, ut notavit Labbæus, jam pridem ut fabulis refertam nulliusque apud Doctos auctoritatis, obelo fixerunt, Molanus, Baronius, Bellarminus et alii Catholici, quibus heterodoxi subscripserunt : ut de Theophilo Raynaudo

sicut etiam
is qui S. Do-
rotheo fuit
Latine sup-
positus,

E qui forte ab
aliis synoni-
mis scripti.

DE SANCTO MODOALDO

G. H.

ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

F

CIRCA DCXL.

Interest
Concilii Re-
mensi,

laudatur a
S. Desiderio
Ep. Cadur-
censi ob be-
neficia huic
prestita.

C Floruit Septimo Christi Sæculo S. Modoaldus, Metropolitans Ecclesiæ Trevirensis, cujus prima mentio fit inter Episcopos, qui cum ipso fuerunt in Remensi Concilio sub Somatio Episcopo, anno DCXXIV aut sequenti habito, uti deduximus libro 4 Diatribæ nostræ de tribus Dagoberti Regibus Francorum. Floruit eodem cum S. Modoaldo tempore S. Desiderii Episcopi Cadurcensis, sub eisdem Regibus Austrasiorum, Dagoberto primo ejusque filio S. Sigeberto. Extant hujus S. Desiderii epistolæ tomo primo Scriptorum Historiæ Francorum apud Andreæ du Chesne : inter quas epistolam iiv inscribit Domino semper suo Modoaldo Papæ, quem hunc S. Modoaldum arbitramur esse : quare illud præclarum monumentum hic proponimus. Si gratiarum jura beneficiis vestris recompensare voluerim, non sapiam; propter illa scilicet supereminentia bona, quæ anno presenti erga nos largitas vestra deseminare studuit; propter impensas videlicet superfluentes, propter itinerantium multimodas necessitates. Nec solum famulantium opportuna subsidia non pauca iasisistis, sed etiam nosmet et expensis et muneribus ampliastis. Implesti, beate Pater, largitatis officium, sustinisti peregrinationem nostram, compassus est laboribus nostris; et longe a solo patrio positos ita

paterno affectu fovistis, ut nec regionis ubertatem, nec parentum dulcedinem ex inopia desiderarem. Dominus noster Jesus Christus, in cujus amore id impendisti, tibi pro nostra extremitate retributor existat. Nunc igitur famulatus mei jura persolvens, supplico, ut quem tunc beneficiis consolastis, nunc orationis beneficio juves. Latorem præterea presentis officii, filium communem, Claudium Abbatem, percipite per omnia commendatum : et munuscula quæ ex nobis intulerit, grato animo habetote. Cum se de munio opportunitas contulerit, de vestra et Domini Regis, vel fratrum ac filiorum vestrorum mereamur incolumitate rescripti serie consolari. Hæc S. Desiderius, mortuus XIX Novembris anno XVII S. Sigeberti Regis, Christi DCXLVIII, cum ipse anno XXIII Ecclesiæ Cadurcensi præsideret. At S. Modoaldus dicitur passim ad triginta annos rexisse Ecclesiā Trevirensē. Perum quia hæc de re nihil certi apud antiquos reperitur; opinamur præfuisse ab anno circiter DCXXII : usque ad annum DCXL : sed absque præjudicio, dum aliter ab aliis probatum sciemus.

2 Edidimus ad diem XXI Februarii Acta S. Germani Abbatis Grandis-vallis in diocesi Basileensi, auctore Boboleno cœvo, qui ista num. 2 et 4 scribit : Cum esset S. Germanus infantulus, traditus est B. Mo-

Instituit
S. Germa-
nus Abb
Grandis-
vallis.

doaldo

A doaldo, qui et ipse illis diebus Trevirorum urbis Cathedram arce sanctitatis tenebat : qui cum audisset eum elegantem, et sagacis ingenii cerneret puerum, litteris liberalibus eum erudire cœpit.... Cum vero S. Germanus esset annorum septemdecim, anhelanti animo B. Modoaldum Episcopum flagitare cœpit : O venerabilis Pater, permitte me, ut omnibus posterius positis, ad monasterium, quo me jussit Divina pietas, pergam. At vero B. Modoaldus mirari cœpit adolescentis animum, quod tam viriliter ageret, ut eremum desideraret, ait ad eum : O juvenis, magnum et altum petere desideras, sed juvenibus lubricum est iter, per quod terrente pede ire festinas. Dixitque ad eum : Non sum ausus tibi dare permissum propter regiam potestatem, quia scriptum est : Non est enim potestas, nisi a Deo. Et iterum : Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. *Hæc ibi. Neque alia certa atque indubitata monumenta de S. Modoaldo extare scimus, quæ per barbarorum incursionem et Trevericæ urbis eversionem non perierint.*

3 Postea cum anno Christi mcvii corpus S. Modoaldi esset delatum in diocesim Paderbordensem et ad monasterium Helmwardenhuisium, institit Abbas Tietmarus apud Stephanum Abbatem S. Jacobi in urbe Leodiensi, ut res gestas S. Modoaldi conscriberet. Præstitit quod rogabatur Abbas Stephanus, præfatus ob dictam eversionem urbis Trevirensis se accuratam relationem habere non potuisse de rebus a S. Modoaldo ante annos fere sacerdos gestis. Videtur ergo undequaque sui ex traditionibus vulgaribus et Chronicis non semper certissimis collegisse. Vita hæc extat in pluribus MSS. et est edita a Laurentio Surio ad hunc xii Maji, quam nos contulimus cum codice MS. Corsendoncano Canoniorum Regularium prope Tornhoutum in Brabantio. Adidimus ex MS. Bodecensi Historiam translati corporis, ab oculatis testibus et rerum actoribus scriptam, ejusdem Stephani censuræ et correctioni subjectam, quasi opus haberet ab eo expoliri. Sed hoc religiosæ modestiæ fuerit, apparet enim ex Prologo, qui aliud non est quam epistola Abbatis Tietmari ad Stephanum, nihil opus fuisse ut in ea scriptione expolienda ornandaque laboraret Stephanus, cujus auctor tam eleganti niteret eloquio. Hunc autem non dubitamus ipsum Tietmarum dicere, sub cujus nomine uti scriptus est Prologus, sic et sub eodem censeri debet edita esse quæ sequitur historia.

4 Trithemius, lib. i Compendii Annalium, in Chlodoveo II trodit, Dologiense, aliis Theologiense monasterium, consilio et auxilio B. Modoaldi fuisse anno dcccxxvii fundatum. De eo monasterio egimus od diem viii Februarii ante Vitam S. Pauli Episcopi Verdunensis num. 9, diximusque idem adstrui a Browero, asserente posita ejus cœnobii fundamenta primis Dagoberti regni annis, Modoaldo Trevirorum Archiepiscopo studium atque patrocinium eam in rem suum conferente. *Hæc illi : quorum apud Stephanum Abbatem aut alios antiquiores, cum mentione S. Modoaldi, non reperimus aliquod vestigium : an autem Trithemius aliquod tale ex antiquioribus habuerit, nos latet. Præterea rogatu S. Modoaldi traditur S. Siebertus Rex Ecclesiæ Trevirensis protectionem suscepisse, in eum suum diplomate a Francisco Rosieres vulgato : quod merito suspectum haberi diximus in Analectis ad Vitam S. Sigeberti num. 13 et 14. Jacobus Masenus, in suis ad Broweri Annales Additamentis et Indice Chronologico, late conatur probare, S. Irminam ejusque sororem Adelam fuisse Dagoberti primi filias, a S. Modoaldo egregie ad omnem pietatem formatas, et a S. Irmina monasterium Horreum, ab altera Palatiolum constructum. Quorum nulla apud Stephanum, qui antiqua monumenta perscrutatus est, reperitur mentio : et nos ad tomum ii Aprilis in Præfatione contra eundem Masenum, ostendimus S. Irminam et Adelam fuisse filias Dagoberti II, quem ignoravit ad*

regnum pervenisse Browerus, cum reliquis qui ante nos floruerunt scriptoribus genealogiarum Francicarum.

5 Memoratus supra Bobo'eanus, solis cœpius auctor, pronuntiavit Modoaldum in arce Sanctitatis vixisse, et sæpius eum titulo Beati exornat. Stephanus, Abbas Leodiensis, ut Sanctum præcipuum contra omnes encomiorum laudibus exornat. Deinde posteriores Fosti in Germania conscripti cultum sacrum confirmant, et sunt cum MS. Florario Martyrologium Colonix et Lubecæ anno mccccxc excusum, et Additiones Greveni atque Molani ad Usuardum, cumque hodierno Martyrologio Romano Galesinius, Canisius, Ghinius, Gelenius, Saussoyus ad hunc xii Maji, item ad xv Februarii sub nomine Rodoldi MS. Calendarium Benedictinum, et xvi Aprilis ob translationes corporis in ante indicato MS. Florario, et MS. Bruxellensi S. Gudilæ, cum nonnullis qui ad xv Aprilis eum referunt. Præter socra corporis ossa Helmwardenhuisium delato, et forsitan ab hæreticis dissipata, in templo S. Paulini relictas tres portuiculas habet historia Translationis num. 36, quibus (ut de honore veteris sepulcri taceam, testato, in Vita num. 41) addit Archidiaconus, Trevirenses in talis Patroni dimissione consolans num. 43, quidquid sacris ossibus olim conjungebatur se continere, cor videlicet et linguam ceteraque carnis ejus pignora, quæ in cineres versa, sine dubio sibi reservabant illi. Aliquæ etiam ejus Reliquiæ sunt extra urbem in ecclesia S. Mathiæ, et Colonix in ecclesia S. Gerconis. De his ultimis agit Gelenius in sua Colonia pag. 267, de prioribus egimus od Vitam S. Mathiæ 24 Februarii pag. 433. In libello de Reliquiis in Ecclesia S. Paulini olim excuso, inter Reliquias Patronorum dictæ Ecclesiæ censetur Caput et Crus S. Modoaldi Trevirorum Archiepiscopi, et postea inter Reliquias Confessorum, iterum additur inter has asservari de Reliquiis S. Modowaldi Confessoris, et has crediderim esse tres particulas, de quibus supra : caput autem et crus, jam olim extra scrinium seorsim a reliquis ossibus fuisse ad venerationem asservata, ideoque opus non fuisse ut pars alia notabilior ibi relinqueretur. Dubiam tamen hæc explicationem facit qualitas ossium ex corporibus SS. Abrunculi et Bonosi Helmwardenhuisensibus traditorum in vicem eorum quæ dimittebant. Inter Reliquias quoque majoris Ecclesiæ Trevirensis tradit Scheckmannus etiam repertas in cistula eburnea aliquas de S. Modowaldo Archiepiscopo. Sed et ad S. Jacobi Leodiensis locum, haud multo priusquam Stephanus Abbas Vitam scriberet, translata aliquas ejusdem Sancti reliquias Stephanus ipse testatur num. 42, ut vel ideo a Moguntia Leodium veniretur : estque credibile hinc factum esse, ubi ab eo potius quam alio quopiam Thietmarus Helmwardicensis Abbas eum ad ejusmodi scriptionem provocavit.

VITA

Auctore Stephano Abbate S. Jacobi Leodiensi.

Ex MSS. et Surio.

PROLOGUS.

Domino Tietmaro, Helmwardicensis cœnobii Abbati reverendo, et sanctis qui sub ipsius cura degunt Fratribus, Stephanus, Abbas humilis congregationis B. Jacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in dividendo singulis, prout vult, super omnia donat caritatem, qua diligamus bona in aliis, quæ desunt in nobis, ut omnia singulorum et singula fiant omnium ; necesse est, ut in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando minus provenire. Unde bonum studii vestri trahentes odorem, admodum lætati et delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus

D
AUCTORE G. II.

Memoria in
sacris Fastis.

Reliquiæ
Treviris,

E

et Leodii.

F

Rom. 13, 1
et 2

B
seculo 12 Vita
ta scripta

et Historia
Translationis.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 50**

An juverit
in fundando
Theologiensi
monasterio ?

ejus tempore
non cœperunt
S. Irmina
et Adela.

Auctor
Tietmaro
gratulatur

AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.

A profectibus innotuerunt nobis per quemdam ex vestris, quo ad tempus usi sumus : in quo uno omnium vestrum conservationem bonam imaginantes, gaudemus jam ex caritate vos prænoscere, quos corporeo intuitu needum contigit vidisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lacrymarumque legatione præmissa, rogare debemus quæ ad pacem sunt Hierusalem; et ad perpetuum cum illius civibus habitandi fœdus componendum, levare potius fidei oculos ad montes, unde nobis intercessionis auxilium veniat, quam præsumere de Principibus, in quibus salus nulla est.

obtentas
Reliquias
S. Modoaldi
et aliorum
Sanctorum :

2 Hujus itaque cœlestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros provexitis animos, ut thesaurum Trevirorum, a pluribus annis reconditum, pia importunitate aggredere mini spoliare, pignora videlicet S. Modoaldi Archiepiscopi, et duorum corpora Thebæorum, cum aliis reliquiis ausi postulare, digni impetrare, absportare, honorificare et patrocinii eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudivit Dominus, tam Dei et Sanctorum voluntate præeunte, quam vestra subsequente industria, illud
B obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expenderitis, qualibus suffragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam perveneritis, qualiter hujus, ut ita dicam, victoriæ bravium apprehenderitis, satis diligenter usque ad unguem descripsit ille vir supradictus, imo jam noster et frater et amicus præcordialis, et quidquid ex caritate meretur appellari, vir sinceræ jucunditatis, qui tali negotio semper labore suo et consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro investiganda Patroni sui generositate, ordinis nostri loca, plurima ioviseret : et quasi apis argumentosa, florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta Pontificum; quam Annales Regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret; tandem ad nos omnium ultimos divertit, obsecrans non perfunctorie, sed infatigabiliter et instantissime, ut de vita et miraculis B. Modoaldi, in lectionibus et responsoriis, aliquod ingenioli nostri xenium domum deferendum a nobis mereretur accipere. Cujus precibus opportune importunis, cum
C hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obviare persuaderet, illinc caritas internæ obdurationis in proximum nos argueret; supereminenteris viæ latitudinem timore abjecto considerantes, quoniam id quod sumus, quod vivimus, quod sapimus, totum Deo et proximo debemus; tandem amici pio desiderio acquievimus satisfacere.

et petenti
sibi ejus Acta
describi

id se factu-
rum recipit,

Deut. 16

3 Sed cum ad hæc, nos idoneos fore desperaremus, ipsa nostri desperatione robustiores, ad illum protinus spem ereximus, qui etiam immenses brutosque asinæ ruditus, per sensatos humani colloqui distinxit modos. Hujus ergo robore considerationis accincti, adorsi sumus auctore Deo enarrare, quæ de vita et miraculis B. Modoaldi Pontificis, tam ex antiquorum relatione, quam ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus : in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia in-fræctuosæ loquacitatis levitas in sacris paginis compescitur, dum in templo Dei per Moysen nemus plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam a puero ingressus, eo usque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, ut juxta vocabuli præsagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum neminetur et sit modo altus.

Cujus sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis D paritate conveniebant, ut nos ipsa sui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus. Quia cum plerumque in hujusmodi personis nobilitas sanctitatem impediat, in hoc sancto viro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negotiis præcellere, privatam vero sanctitatem, etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, a filiis tamen seculi parvipondi; ideo hujus nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet utilitatem : quæ etiam ab avis et parentibus inchoanda, et certius describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim invidisset.

4 Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui fræna laxasse, divina et humana pari abolitione contemptui habuisse, urbes ditissimas subvertisse, sanctuaria Dei profanasse, præclaros hominum labores exmanisse, monumenta Sanctorum, titulos et nomina antiquorum heroum omnino delevisse; nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis avorum nostrorum nobis reliquisse, omnia gladio et incendio exterminasse. Verum supra omnes urbes, tanto subjacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis gloriosa Treveris, urbium nobilissima, quæ dignitatis prærogativa meruit appellari altera Roma : in qua cum amplius exuberassent divitiæ et gloria, felicitas et exultatio, superveniente exterminio, acrius redundabant egestas et desolatio, dolor ac mœstitia : tantoque in ea miserabilius plangenda erant antiquarum virtutum monimenta, quanto damnosius multorum profectibus sunt ablata. Ubi cum antiquorum fastos exemplarium absumeret ignis, et ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem B. Modoaldi retro actam parentelam usque adeo posterorum subtrahi memoriæ, ut ex qua consanguinitatis vena, licet nobilissima, ipse et duæ sorores ejus, Itta scilicet et Severa, descenderint, vel, ut verius fatear, ascenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subjectione dæmonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de cœlesti nominum inscriptione potius esse gaudendum; desistat fraterna sollicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera justitiæ in libro æternæ ascribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere Sanctitas vestra hoc nostræ parvitatæ munusculum, penset et amplectatur in eo solius caritatis affectum : quia etsi non videamur satisfacisse utilitati fraternæ, quantulumcumque tamen laborem impendimus amicitiae.

licet ea per
barbarorum
incursiones,

et Trevericæ
urbis ever-
sionem
accurate ha-
beri ne-
queant.

Luc. 10
F

LIBER I.

Progenies B. Pippini Ducis, et uxoris ejus : cujus frater censetur S. Modoaldus.

I Inter præcipuos et præclaros summa sanctitate et ingenuitate viros, quorum fide, doctrina et moribus, signis et virtutibus, sancta fulget Ecclesia sicut sol et luna; vir venerandæ memoriæ Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inclita Aquitanorum prosapia, luna pulchrius, sole splendidius, ad honorem Dei et Ecclesiæ refulsit. Cujus generositatis linea, quibus parentibus, quibus avis aut majoribus descenderit, vel quam digna radice tam insignis arbor prodierit, etsi nobis, propter vetustatem aut scriptorum abolitionem, minus sit

S. Modoaldus
ex Aquitanis
ortus dicitur

A sit compertam; tamen ex propinquis et cognatis, nomine, gloria et honore terra marique celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia lætata, quorum triumphis exaltata est, tam charta quam fama genus ejus incognitum non est.

6 Nam sicut ex fideli *a* antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus; fuit soror ejus, *b* Itta nomine, mulier admodum venerabilis, ac Deo devota in fide et operibus bonis. Quæ quidem matrimonio juncta clarissimo Duci *c* Pippino, genere et opibus, et (quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum) sublimitate scilicet honorum et humilitate morum æque nobilissimo, divina providentia in omni pietatis studio sibi unanimem sortiri meruit thori legalis consortem. Cujus exemplo ut discant potentes humiliari, qui de inani solent potentia gloriari, non dedignentur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi utiliter inserere. Tempore, quo Dux egregius ac verissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto *d* Austriam totam dolore perculit, ut planctui ejus planctus Regum nequaquam conferri possit. Fuit namque probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controversiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum et disciplina Regum. Audiant ergo nunc Duces, serenissimi Ducis Pippini tot præclaras post finem ejus laudes: intelligant Reges æquitatem ejus et prudentiam, fortitudinem ac temperantiam: erudiantur hujus exemplo potentes, qui judicant terram. Quod si uxores nobilium vel etiam Regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Ittæ, uxoris præfati Principis, exemplo dignarentur animum applicare; possent utique perpendere ex eo, quod fortiter et sancte egit sub viduitate jam libera, quod devota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina.

7 Namque dum post obitum pii consortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones et numerosam familiam, a multis nobilibusque procis studiosissime peteretur; illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentie palmam assequi cupiebat, a S. Amando Trajectensi Episcopo, divinitus ad eam directo, sacrum velum sanctæque religionis habitum suscepit, spemque nuptiarum tot procis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperate propriæ domus fastigia in ecclesiam commutasse, totamque illius speciem non in alicujus proci amorem, sed ad cœlestis Sponsi honorem diversi generis ornamentis decorasse; ipsamque redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad serviendum Deo exemplo suo collegerat, obedire magis humiliter, quam imperare. Discant matronæ hujus nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant: discant et viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna et quaterna vel eo amplius matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, ut sexagesimum vidualis continentie fructum cum ista Deo studeant referre.

8 Jam vero genus et nobilitas B. Modoaldi, ut ex liberis et nepotibus venerandæ sororis ejus, quanto verius, tanto clarius elucescat, producantur in medium tres summa digni memoria liberi, quos ad laudem et honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pippino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, pateruæ dignitatis ac pietatis heres dignissimus ad totius regni firmamentum: tum duæ sorores ejus *e* Gertrudis et Begga, geminum quasi pretiosissimarum decorem gemmarum, ad cœlestis Sponsi glo-

riam et Ecclesiæ sanctæ decus et gratiam referentes. Quarum fratres illustris Grimoaldus, dum in Palatio Sigeberti paternam dignitatem sua probitate esset adeptus, præter illam qua vixit domi militiæque industriam, magnum etiam erga Deum suæ devotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, *f* Stabulaus et Mahmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia sollicitudine, et exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adjacentium terrarum aliarumque possessionum traditione, B. Remaclo, ad instituendam illic monasticam vitam, sub firma adstipulatione et regni sigilli impressione contradidit.

9 Quid autem de sorore ejus clarissima Deoque devotissima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, divitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo ut stercora despexit? Ipse huius ejus est, quem in cœlis sponsum elegit, quem in carne posita tota devotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui eam desereret cum moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper lætaretur. Hunc anans ut sponsum, adorans ut Dominum, novas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia jucundum in sua virginitate habitaculum Christo jam præparaverat. Unde cum generis sui nomen et gloriam magnifice auxerit, tum etiam beato avunculo suo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Ecclesia dulci odore redolens, et ut monile pretiosum refulgens, virginitatis servandæ coævis tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque, cum illo quem tanta caritate dilexit Sponso, tanto verius regnare jam creditur, quanto sæpius cunctis, qui locum sepulturæ ejus, quæ apud nos floret, humili devotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur.

10 At vero soror ejus venerabilis Begga, etsi sponsum in terris, divina dispensante providentia, cum timore Dei consensit suscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitie matronalis, illinc sexagesimum referens continentie vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cujus etiam sanctitatis pia apud nos clarent monumenta, in loco in quo ex divina revelatione septem construxit ecclesias, ubi et corpus ejus a sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidem famulantur. Ibi quoque Dux egregius et conjunx ejus piissimus, nomine Ansigisus, ab ea conditus est; qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum forte inventum, et sacro fonte susceptum, aluit in filium et exaltavit, crudeliter in venatione peremptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Scieodum est, istum Ansigisum fuisse filium *g* B. Arnulphi, ex Majore-domus Metensis Episcopi; cui venerabilis Begga felici juncta matrimonio, generosæ sobolis et nobilissimorum Regum mater extitit.

11 Hujus siquidem filius, nomine Pippinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen avi, ita et virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo *h* Lambertus eximia claruit sanctitate, eo magnitudinis excrevit et potentie, ut in tota Austria, etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphavit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed et B. Lambertum, factione iniquorum de Episcopatu ejectum, in Cathedra sua decentissime relocavit. Et ut tam gloriosæ sobolis, quæ hinc ex radice S. Arnulphi, illinc ex cognatione B. Modoaldi prodiit, fortia et præclara gesta liceat aliquatenus intueri, imo non parvo stupore admirari; videamus *i* Carolum, quem idem Pippinus sibi superstitem,

D
AUGT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.
Grimoaldus
Major-domus,

S. Gertrudis
Virgo,

et S. Begga
uxor Ansigisi:

Horum posteri
Pippinus
Herstallus,
h

Carolus
Martellus,

i

tam

a
et Frater
B. Ittæ

b

c

d

B

quæ fuit
uxor B. Pippini

quæque viro
mortuo sanctissime
vixit,

C

uti et eorum
liberi,

e

AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.

A tam dignitatis quam et virtutis suæ reliquit heredem quomodo patrios transiliens limites, antiquas patrum victorias novis excedens, mirabiles triumphos de Ducibus ac Regibus, de populis et barbaris nationibus reportavit. Nam et Saracenos, tribus eorum Regibus peremptis, usque ad internecionem fudit, urbe-que eorum famosissimas expugnans, usque ad fundamenta subvertit. Unde et cognomen Tudetes, a tundendo accepit, eo quod a Sclavis usque ad Hispanos, tot regna, tot arbes, tot castra et oppida tam Saracenorum quam Christianorum, ferrei instar mallei tundens, propitio Deo, transvolasse dicitur potius quam superasse.

Carolomannus

et Pippinus
Rex Fran-
corum.

h

12 Quid vero de filiis ejus Caroli, Carlomanno scilicet ac Pippino, dixerim? e quibus Carlomannus, post plurima bella et nobiles triumphos, secularem deferens militiam, factus monachus in monte Casino, coelesti se militiæ mancipavit; Pippinus vero, virtutum suarum meritis excrecens, primus in hac stirpe Regium nomen obtinuit? Nam cum merito prudentiæ suæ et virtutis, acclamantibus Ducibus et populis, primum a S. Bonifacio Moguntinensi Episcopo, auctoritate Zachariæ Papæ, in h Regem esset consecratus; postmodum a Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanam rempublicam ab Aistulphi Regis Longobardorum incursibus defendit, Apostolica benedictione, tam ipse quam uxor ejus ac liberi, in regnum perpetuo est confirmatus. Jam tandem, si placet, veniamus ad illum gloriosissimum Imperatorem l Carolum Magnum, hujus Pippini filium, qui paternas virtutes ceteris magnificentius auxit, et regio nomini, quod pater ejus promeruit, Romani nomen Imperii et dignitatem feliciter adiecit. Ipse est enim, cui in die Natalis Domini Leo Papa cum Apostolica benedictione Imperii coronam imposuit, et a cuncto Romanorum populo ter acclamatum est: Carolo Augusto, a Deo coronato, magno et pacifico Imperatori Romanorum, vita et victoria. Hujus nomen et gloria, virtus et victoria, per tanta tempora adhuc quasi recens, ore universorum cum tanto studio et admiratione celebratur, ut si littera sileat, sola fama quasi vivere credatur.

Carolus Ma-
gnus Imp.

l

Ludovicus
Pius Imp.

13 At vero de filio ejus Ludovico quid dignum referre valeam? qui post patris obitum Imperialia sceptrum, ut nullus dignius, suscipiens, præter cetera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monumenta exhibuit. Ad faciendas enim justitias, et oppressiones ecclesiarum seu populorum relevandas, C legatos idoneos in omnes regni sui provincias mittens, quæquæ corrigenda invenire potuit, corrigere atque emendare sapienter curavit. Sed et, quod magis in Imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quæ publice perperam gessit, Theodosii Augusti exemplo, publicam egit pœnitentiam. Quid etiam de Lothario, hujus Ludovici filio, dixerim, cujus potentiæ fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse major natu, major virtute et imperio, dividens regnum cum duobus fratribus Carolo et Ludovico, m regnum quod hactenus ex ejus nomine nuncupatur, sortitus est, necnon et omnia Italiæ regna cum ipsa Romana urbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis heres existens, post plurima tam sapienter quam et fortiter gesta, regnum filiis suis divisit; relictoque seculo ac sanctæ conversationis habitu suscepto, in hac monastica professione cursum vitæ feliciter consummavit.

Lotharius Imp

m

aliique.

14 Sed jam considerata horum potentia et nobilitate, quid ultra tot Carolos et Pippinos, tot Lotharios aut Ludovicos, aliosque Reges et Imperatores, qui de hac gloriosa stirpe usque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cum ex his, quos enumeravimus, præclara B. Mo-

doaldi ingenuitas luce clarius emiteat? Hoc tantum D in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam noverimus, tam præclarum tamque nobile germen Regum pullulasse, qui tantam potentiæ Gallico regno addiderint, totque et tam mirabiles triumphos de Ducibus et Regibus et barbaris nationibus reportaverint, adjuvante eos et protegente Divina misericordia, Sanctorum sanctorum Modoadi et Arnulphi meritis, ut credimus; de quorum affinitate tantam stirpem fructificasse cognoscimus. Postremo, quantum religionis, potentiæ et honoris Gallicis contulerint Ecclesiis, testantur libri, sanctorum decreta Patrum continentes, quos ipsi in Synodis sua corroboraverunt auctoritate: testantur et Ecclesiæ, quas cum diversi generis ornamentis, tum etiam præliis et regalibus suis, castris scilicet et comitatibus, teloniis, monetis et hannis, cum jure civitatum concessis, magnifice extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia hujus seculi potentibus subjaceret, aut tyrannide eorum pavesceret; imo superbiorum colla, Dei virtute superior, calcaret. Inde est, quod nusquam gentium æqualis potentiæ Pontifices inveniri queant, vel quod a Regio comitatu et opulentia parum differant.

Hi Galliarum
ecclesiis con-
tulerunt
multiplicia
bona,

E

15 Quos certe beatos fore dixerim, si pro hac potentia sanctius viverent, si pro hac opulentia ditiores virtutibus esse studerent; si bonum opus, non dignitatem, appeterent; si lucra, non pecuniarum, sed animarum quærent; si super egenos et pauperes benigne intelligerent; si sobrietatem, si justitiam, si humilitatem sectantes, in omnibus, sicut decet Episcopum, irreprehensibiles se exhiberent. Sed, quod valde grave est, dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quærentes justitiam nisi pro nummis non faciunt, dum ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum æris dulcius quam clamorem pauperis audiunt, dum secularem militiam plusquam Dei Ecclesiam diligunt; inde elati Pontifices Deo displicent, unde Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quam indignum est, ut in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, et in mente Pontificum vanitas vitiorum: dum in illis familiaris soleat esse elatio, et in istis amica debeat esse religio? Sed quorsum ab hoc opere aliena tendit oratio? Talia Hieronymo seu B. Gregorio relinquamus; nos autem incepta melius prosequamur. Et quoniam exteriorum B. Modoadi generositatem, ex nobilissima et multiplici sobole venerandæ sororis ejus, satis aperte monstravimus; in sequenti volumine mentis ejus ingenuitatem, ex vita et conversatione ejus sanctissima, declarare tentemus; meritis illius ipso nobis adspirante, in quo signati sumus in die redemptionis nostræ.

quibus ut
bene utan-
tur Episcopi
optat auctor.

17

ANNOTATA.

a Utinam hos antiquos auctores citasset, forsitan aliquis illorum adhuc inveniretur, ex quo de rebus relatis fieremus certiores et securiores

b B. Ittæ sive Idubergæ Acta ex variis collecta damus 8 Maji, ubi primus profertur Stephanus in hac Vita, qui hanc sororem Modoadi dixit. In aliqua Vita S. Gertrudis, sec. 11 aut 12 scripta, dicitur Itta ex clarissima nobilitate Aquitanie oriunda. In Sigeberti Chronico appellatur Modoadus frater Ittæ et avunculus S. Gertrudis, sed illa in MS. Gemblacensi desunt, forsitan ex hac Vita ab alio adjuncta. Quibus omnibus an et quantum circa hoc credi possit in antiquorum silentio, judicet lector.

c Colitur S. Pippinus 21 Februarii, mortuus an. 640.

d Austriam hanc alii Austrasiam appellant, plane ab

A ob Austria hodierna diversam : illius limites deduximus
1 Februarii ad Vitam S. Sigeberti, Regis Austrasiorum
Francorum.

e Vitam S. Gertrudis dedimus 17 Martii, S. Beggie
erit danda 19 Decemb. mortua prior est an. 659, poste-
rior 695.

f De horum monasteriorum constructione late egimus
inter Analecta ad Vitam S. Sigeberti § 3, et quæ a
Grimoult collata sunt, referunt num. 20 : iterum re-
petenda ad Vitam S. Remacli 3 Septembris.

g Colitur S. Arnulphus 18 Julii.

h S. Lamberto Episcopo Traiectensi sacer est 17
Septembris.

i Carolo Martello iustam a posteris notam, quasi
ejus damnatio revelata fuisset S. Eucherio Episcopo
Aurelianensi, deleuimus 20 Februarii ad Vitam ejus-
dem S. Eucherii.

k De hac promotione regia egimus 17 Februarii ad
Vitam B. Fulradi Abbatis, et 15 Martii ad Vitam S.
Zachariæ Popæ, atque iterum agitur 5 Junii ad Vitam
S. Bonifacii. Habet et Carolomannus aliquam venerationem
17 Augusti.

l Caroli Magni Vitam illustravimus ad 28 Januarii.

B m Lotharingia scilicet, sed hunc potius a filio ejus
Lothario sic appellatam, alibi diximus.

LIBER II.

Res gestæ et obitus S. Modoaldi.

Igitur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum
clarissimis ortus esset natalibus, nobilitatem ipsam
carnis, digniore mentis nobilitate sciens nesciebat;
nec parentum divitias aut potentiam, sed humilitatem
Christi et paupertatem Evangelicam, quam imi-
taretur, jam a puero, sed non pueriliter, attendebat.
Denique non lascivia puerilis, non vanitas aut am-
bitio secularis in ejus studiis aliquatenus apparebat :
ita ut in puero divinam jam posses admirari gratiam,
quæ eum vas electionis sibi futurum prævidebat. Nam
cum liberalibus studiis et spiritualibus disciplinis
erudiendus traditus esset a parentibus, qui eum te-
nere diligebant; tantam brevi tempore geminæ con-
secutus est scientiæ efficaciam, ut omnes gloria an-
teiret, et tamen omnibus ex affectu carus esset.
Nullum quippe per tumorem despiciens, imo per hu-
militatem cordis omnes sibi præferens, obsequium,
quod parit amicos, pie omnibus exhibere, nulli inju-
riam inferre; quinpotius accepta injuria ignoscere,
quam persequi malle; sed et inferentem pro Christo
diligere ut fratrem, amplecti ut amicum. Ita Christi
firmitas invidiam virtute superabat. Et ne forte
virtus concepta desidia aut otio teperat, teneræ ætati
nequaquam parcere; non membra quieti, non ani-
mura socordiae aut ignaviæ dare; sed semper aut sa-
cere lectioni, aut pie meditationi inservire. Cum
ludentibus non se adhaerebat, sed vel tutorem disci-
plinæ, vel majorum dictis sedulis adhaerebat; ut ab
ore eorum pendens, quam suavis est Dominus de-
gustaret, ac postmodum memoriam abundantiae sua-
vitatis ejus ad ædificationem multorum eructaret.
Quippe qui, secundum propositum vocationis Dei, ad
summum apicem gradus Sacerdotalis, et ad pastora-
lem curam Dominici ovilis fuerat promovendus; jam
talibus virtutum studiis, talibus sanctarum institu-
tionum rudimentis, sub cœlesti magisterio adolesce-
bat: jam digito Dei ad boni pastoris officium infor-
mabatur et proficiebat.

17 At vero tam præclara tironis Christi adole-
scentia ubi in virile robur capit exerescere, quando
conversis studiis, ætas animusque virilis quærit opes
et amicitias, inservit honori; ipse a priori inten-
tione animum nequaquam divertit : sed ad fortioris

militiæ studia sese viriliter accingens, gradus ætatis
diversarum gradibus virtutum sublimiter transcen-
debat. Non seculares inire amicitias, aut opes ag-
gregare querebat perituras. Non honoribus cum
ambitioso, non sublimitatem cum superbo; sed cum
strenuo virtute, cum modesto pudore, cum inacuo
simplicitate, cum mansueto patientia, cum abstineate
parsimonia, cum pio caritate et misericordia certa-
bat. Videres eum crebris jejuniis et vigiliis volupta-
tem carnis frangere, pro honoribus suinet abjectione
delectari, paupertatem pro divitiis amplecti, conven-
tui nobilium consortia servorum Christi et humilium
præponere : unde animus ejus aut circa ecclesiam,
aut erga pauperum curam semper occupatus erat.
Cumque in ejus pectore jamdudum accensa inva-
lisset flamma cœlestis desiderii, nihil otii, nihil
quietis patiebatur, ut ad otium et quietem divinæ
contemplationis perveniret. Quamobrem omnes car-
nis afflictiones, omnes seculi occupationes funditus a
se decernit extirpare, desiderans gloriari cum Apo-
stolo dicente; Mihi mundus crucifixus est, et ego
mundo. Solitudinem, quam Joannes et Paulus cum
bestiis in deserto, iste deliberat exigere sibi in se-
metipso. Ibi secum proponit habitare, ibi calcato
secularium curarum strepitu, remotis ab animo ter-
renarum phantasiis cogitationum, illi soli, qui spe-
ciosus est forma præ filiis hominum, in quem etiam
desiderant Angeli prospicere, libero mentis aspectu
contendit jugiter inhærere. Ipse illum in sua, virtu-
tum floribus adornata, tamquam in lectulo, præoptat
suscipere amplectique conscientia, ut possit cum
sponsa jucundari et dicere : Ecce tu pulcher es, di-
lecte mi, et decorus : lectulus noster floridus.

18 Sed ecce velut ex insidiis plurima suæ inten-
tioni contraria videt ex hoc mundo succrescere,
hinc secularium curam negotiorum, illinc illustrium
frequentiam proximorum : quæ dum inopinate men-
tem ejus impugnant, ab hujus lectuli quiete et dile-
cti sui dulcedine nolentem suscitant. Quamobrem
remotiora sibi loca quærere, et ab horum tumultu
sese occultare omnibus modis elaborat : ut quanto
occultius, tanto liberius pulcherrimæ sibi que dile-
ctæ Rachelis amplexibus possit inhærere. Cujus
sororem, scilicet Liam, etsi fecundam, tamen lip-
pam minusque videntem despicit, ne mentem tanto
in divinam contemplationem minus tendere va-
leret, quanto plures ex labore prædicationis filios
generaret. Rachelem vero pulchram, bene videntem,
licet infecundam, toto affectu concupiscit : in cujus
amore tanto suavius sub silentio requiesceret, quan-
to ad generandos labore prædicationis filios minus
exiret. Verum quia non est in hominis potestate via
ejus, sed contra spem votumque saepe a Domino
gressus ejus diriguntur : B. Modoaldus, Liæ laborio-
sæ in nocte hujus vitæ volens jungitur, dum Primo-
ribus regni et Majoribus Palatii, quasi utilis in ver-
bo, providus in consilio, divina providencia, licet
repugnans socius accitur. Clarebant tunc temporis
in palatio viri strenuissimi iidemque religiosissimi :
inter quos eminebat Pippinus, Carlomanni filius,
Dux clarissimus et Major-domus sub Clothario,
Dagoberto et Sigeberto potentissimis Regibus : cujus
laudum præconia quia in superiori libello breviter
perstrinximus, nunc ubi res exigit, de ipsius consi-
lio et aequitate, prudentia et fortitudine paulo latius
disseramus.

19 Ea tempestate Dagobertus rerum patiebatur,
sub quo idem Dux dignitate, modicam a sublimitate
regia differente, præditus, omnia regni negotia
prudenterissima dispositione ordinabat, præstabat-
que tam in bello fortitudine, quam justitia in pace.
Erat enim erga Regem fidei servantissimus, erga
populum vero tenacissimus aequitatis : et in disce-
ptanda

D
AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.

vitam contem-
plativam eti-
git.

Gal. 6, 14

E

Cant. 1, 15

objecta impe-
dimenta su-
perat :

F

inventus Pala-
tio servit

cum Pipino
Duce

S. Modoaldus
generis nobili-
tate non
inflatus,

discit puer
litteras et
pietatem :

crescentibus
cum ætate
virtutibus

AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.
Levit. 19

sub Dagoberto
Rege

Ecd. 6

A ptanda utrorumque causa fortissimo animi iudicio persistens, nec munera populi ad subvertendum jus Regium respiciebat, nec gratiam Regis ad ohruendam populi justitiam attendebat. Siquidem Regem Deum Regi homini praeferbat, cujus mandato prohibitum noverat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat; quam quæ Cæsaris, Cæsari restituebat. Tali hujus Ducis industria et consilio Dagobertus eo celebritatis splendore enituit ut liberalitate, justitia, mansuetudine aliisque artibus, quibus Regem decebat, plures ante se Reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quamdiu sanam doctrinam sapientissimi præceptoris sustinuit, et non ad sua desideria coacervavit sibi magistros. Felix, si, secundum viri sapientis monita, de mille pacificis suis unum hunc elegisset consiliarium. Sed demum Salomonis exemplo depravatum est corejus ad tempus per mulieres: utque solet in magna rerum copia ac soluta libertate prona esse in consensum peccati natura mortaliū, ob divitiarum affluentiam ac secundos rerum successus a bono honestoque in pravum abstractus, salubribus monitis aures occlusit. Cœpit ergo tam avaritia quam libidine æstuarē, rebus Ecclesiarum novos thesauros implere: cujus impudentiam dum Pippinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quod maximis Dei beneficiis ingratus existeret; ille obscœnis libidinibus potius quam sanis obtemperans consiliis, tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quam a pravitate suæ furore resipiscere. Sed benignus Dominus, qui quos salvare decrevit, nunc a malis liberat, nunc etiam innoxios servat, et pium Ducem a periculo mortis potenter eripuit, et malevolum Regem ab effusione justī sanguinis misericorditer revocavit. Nam saniore consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilem, potentem, fide ac justitia popularibus acceptum perimeret; paulatim animum reflexit, cœpitque egregium Ducem intantum revereri, ut conceptam malitiam in pacem et gratiam commutaret.

et cum Arnul-
pho Metensi
Episc. et Cu-
niberto Episc.
Coloniensi,

C que viros, quos in timore ac dilectione Dei noverat excrevisse, omnium consiliorum vel negotiorum suorum socios assumebat. Nam et Arnulphum Metensium Pontificem, qui ante Pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administraverat; et postmodum, eo defuncto, B. a Cunibertum Coloniensium Antistitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorum administratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quæ æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circumspectos custodes, tamque incorruptos arbitros consiliis suis delegerit. Quia enim a pravitate aversos, rectis et honestis studiis attentissimus extitit, in exercitio boni operis sanctorum virorum semper usus est consiliis. In quorum numero dum Beatum quoque Modoaldum, non tam quidem pro sororis affinitate, quam ipsius prudentia et eximie virtutis claritate, divina præeunte gratia, sibi socium ascisset; tanto æquitatis et sanctimonie decore aula illa Regia ubique resplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dum solis supervenientis radiis illustratur. Jam vero æstimari non potest, quanta lætitia ipsius Regis et Optimatum, quæve honore susceptus; quæ reverentia, quæ affectu apud

gratus Regi et
Optimatibus.

omnes aulicos, velut Angelus Dei, habitus sit. Sed D quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si nobis hominibus diligeretur? aut quem repletset gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulae Regiæ causa lætitiæ et honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitia et honore susciperetur? Juste enim honorabilem dixerim aulam Regiam, jure felicem rempublicam, cui Deus tantum donaverit virum, cujus doctrina et exemplo Rex et Optimates cum sapientiæ et religioni studerent, tum sapienter et religiose omnia regni negotia disponerent. Qualiter autem eum promovere, vel ejus meritum declarare Divina providentia decreverit, subsequenti narratione luce clarius patebit.

21 Interea venerandus Antistes, b Sebaudus Ecclesiæ Treverensis, rebus humanis excessit: cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cum omni affectione quæritur, Dei gratia procurante et certis indiciis præsignante, hic longe dignissimus reperitur. Nam quocumque te vertas, Modoaldi fama celeberrime per ora omnium resonat, Modoaldi nomen cœn oleum effusum odore suavi passim redolet, Modoaldi sanctitas diffusis radiis longe lateque sole clarius relucet. Illum omnes videas intueri, attendere, admirari: illum alios aliis digito ostentare, illum omnes in commune pusillos cum majoribus Sacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito casu, nec humani industria ingenii, sed occulto agebatur consilio dispositionis Dei: qui sicut quendam David, ita et hunc sibi juxta cor suum quæsierat; qui dux fieret super populum suum, et pasceret gregem ovium suarum. Verumtamen sanctitatis ejus testimonium ne a populari aura, vel a nostra tantum pagina expectetur; ostenditur hodieque Treveris in ecclesia S. Paulini, de sepulcro ejus assumpta, mirificeque sculpta Parii marmoris tabula; in qua legitur exaratum, ad ejus memoriam in generatione et generatione transmittendam, hujusmodi epitaphium: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Trevirorum Archiepiscopi Modoaldi, cujus rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in ejus præcepto c de Treveri continetur, inter Ligerim et Rhenum magnifice extulit et dilatavit.

b

Expetitur in
Episcopum
Treverensem:

laudatus in
quodam epi-
taphio:

c

22 Itaque concurrunt pariter omnium vota, Rex et Dux ille æquissimus Pippinus, alique Optimates, Clerus et populus, omnis sexus et ætas unanimi exclamant consonantia; Modoaldum Pontificem, non tam eligunt, quam a Deo jam dudum electum, et sibi promissum, exigunt. Quid faceret vir sanctissimus? Quid, nisi quod docebat imitatore Christi? quid, nisi quod fecerunt prædecessores, Præsules sanctissimi, qui non aliunde, sed per ostium intraverunt in ovile Christi? Fugit Christus, cum eum vellet Regem constituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad suscipiendum vocarentur Pastoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, se indignum profitetur: reclamatur, cogitur meretur. Nec tamen quisquam ita existimet virum sanctum declinasse, ut divinæ voluntati, quam erga se intellexerat, obtinatus decreverit contraire: sed utrobique humilis, utrobique subjectus, et præesse, prius semetipsum metiendo, noluit; et tamen, de imperantis Dei viribus præsumendo, postmodum consensit. Siquidem in uno ejus pectore quasi pugnant duæ virtutum maximæ; hinc timor humilitatis, illinc dilectio caritatis. Ex humilitate, honorem illum et onus refugiebat: porro ex caritate, desolatis civibus subvenisse jam cupiebat. Istud dilectio suadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo, sibi met repugnantia, Christi miles primum cunctatus, ancipiti aliquatenus hæsit sententia: at paulo post, ut æquum erat, et caritas vicit humilitatem, et dilectio foras misit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt

nititur sub-
terfugere
Episcopatum: f

tandem con-
sentiens con-
secratur.

A pient, abducunt, ut exaltent eum in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum. Induitur ergo stola gloriæ, accingitur zona justitiæ, divinis benedictionibus Archiepiscopus Trevirensis Ecclesiæ consecratur. Jeso bone! quanta fuit lætitia illius diei? quæ exultatio utrique sexui? quod tripudium universæ ætati? Quam devoto corde, quam sublimi voce concti laudibus ingeminabant Angelicis, Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

23 Considerare nunc libet, quale erat illud tempus, quam acceptabile, quam serenum, quando Regibus quidem regnantibus, sed Reges cum regno justis et timoratis viris regentibus, justitia, fides, veritas, modestia, ceteræque artes bonæ, tam in bello quam in pace, custodiebantur: quando ad lineam æquitatis divinæ omnia Regiæ potestatis negotia dirigebantur. Quale, quam sanctum erat illud palatium? ex quo tam claros, tamque illustres suscipiebat Ecclesia Sacerdotes; ex quo procedebant sectatores, non Simonis, sed Petri; non mercenarii, sed veri ministri Christi; et qui curias Regum non quaerent, sed potius a Regibus quaererentur; non ipsi honores per ambitionem appeterent, sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorum numero (erant enim plurimi) fuit Arnolphus Metensis, Cunibertus Coloniensis Tungrensium d. Remaculus. Trevirensis noster Modoaldus, istis et omnibus aliis omni virtutum genere conferendus. Isti sunt plane, isti sunt viri sancti et amici Dei, quorum fide et sanctimonia Ecclesia corroborata est, doctrina illustrata, humilitate sublimata, caritate fundata, virtutibus jucundata. Tunc certe reverentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio ceca, letali perfossa vulnere, moribunda jacebat: avaritia, cupida semper pecuniæ, vires penitus amiserat: de injustitia autem, de libidine, ceterisque malis artibus jam conclamatum erat. At vero nostra tempestate hujusce facies serenitatis tota immutata est, cum, juxta Veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit caritas multorum: in qua perversis modis justitia, fides, veritas, leges divina et humana omnia, in manu, in gratia, in lingua sita sunt: et ut breviter concludam, secundum illius historici sententiam, nullus honor virtuti datur, sed omnia virtutis præmia ambitio possidet. Ex quibus quæ mala consequantur, quales Ecclesie Rectores, quales Provinciarum Judices, quanta Ecclesiarum calamitas, quæ scelerum impunitas, nimium, nimium experti sumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora! o mores!

24 Modoaldus igitur, in domo Domini et in atris Dei nostri plantatus, tamquam palma floruit, et ut cedrus Libani multiplicatus est. Nam sicut palma virens et in altum tendens, fidei virore et vitæ altitudine ad profectum Ecclesie florebat; et sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conversationis omne virus serpentis antiqui a subjectis expelleret; dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad celestia evolare. Siquidem occasione Pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeo se studebat innovare, ut tunc primum putares eum incipere. Ad ejus laudem diceret alius, quidquid animo occurrisset, spiritum scilicet celestibus jugiter inherentem; indefessis enim orationibus vacantem, dies jejuniis, noctes continuasse vigiliis dissereret; recte et composite de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quidquid ingenii, quidquid eloquentiæ unquam hausisset. Sed hanc compositam narrationem præcipit nobis supereminens meritum excellentissimi

Maji T. III

mi Præsulis, qui ita universas has virtutes habebat, ut in singulis eminere; ita in singulis eminebat, ut in omnibus æque resplenderet.

25 Sed interim omisissis illis, quæ in interiori homine, Deo tantum teste sanctis Angelis ejus, operatos est; quis vel illam sollicitudinem, qua Pater vigilantissimus suis præerat subditis, digne valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterii arte informando instituebat, ut quasi illa prophetica mensa intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem revocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordiæ, sic erga interiora subditorum studia fervebat, quatenus eis exterioris vitæ providentiam non negaret: ne sicuta exterioris vitæ ab eo negligere, quasi jure a percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ovibus invigilabat, generalem illam ejus exhortationem, tamquam sibi specialiter datam, sollicite attendebat: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis passionum Christi, et futuræ gloriæ, quæ revelanda est, particeps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum: et, Cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

26 Jam vero cum infulatus, tamquam Pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate; ita per singulas species Sacerdotalis habitus singulis respondebat virtutibus, ut quot exterius sacris ornabatur vestimentis, tot interior anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in ejus mente, quasi in Aaron pectore, rationale judicii vittis ligantibus imprimi, dum cor ejus nequaquam fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret: nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim Patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium Patrum indesinenter intueri, et Sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari; ne forte extra sacri Ordinis limit in operis pedem tenderet, si ab eorum subtile examine seu discretionis ratione aliquo modo deviare. Et quia præcipitur Moysi, ut tabernaculum ingrediens, tintinnabulis ambiatur, ut de eo sonitos dulcedinis audiat; non cessabat sonum prædicationis quasi ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectantis judicium ex silentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tanto divini ornatus decore Pontifex sanctus, ingrediens tabernaculum fœderis, et hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suavitatis, ita suis votis divinam conciliabat clementiam, ut quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundum verbum tuum. Nam quia secundum verbum Dei innocenter vixit, et maudatorum ejus non surdus auditor, nec segnis executor extitit; idcirco misericordem Deum secundum verbum ejus fecisse credimus, quoties pro salute subditorum piis coram eo preces humiliter effudit.

27 Interea cum domus ejus decorem diligeret, et ad referendas dignas Conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore B. Symphoriani et Martyris extruxit, opere quidem exiguum, et artificiosi schematis decore minus ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginum candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius, quam fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro et argento ac tot mirificis expositum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum

8 Virginum,

D
ACCT STE-
PHAN. AB.
EX MES.

cura erga
subditos,

Joan. 21

1 Pet. 5

E

et pia inter
Sacrificandum
devotione.

Exod. 28

F

Exod. 33

Monasterium
Virginum
extruit:

e

illustribus or-
natus virtuti-
bus,

Nat. 24, 12

AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.
Cant. 1, 2
eique præficit
S. Severam,
sororem suam,

A Virginum, tamquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptiis Christi et Ecclesiæ jugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere : Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ servandum, sororem suam præfecit, nomine Severam; quæ secundum nominis sui præsagium et convenientiam, digna præsentis animi severitate copulam carnis, opes, gloriam et cuncta quæ peritura noverat, cum ipsa sui nobilitate et corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, parvipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibatam obtulerat. In cujus fide et amore virgineam aciem, quam Sponso collegerat, tam materna pietate quam magistra severitate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius : lætitia illius tristis, tristitia suavis : inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus gravis, cibus tenuis; ita sane, ut cum omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plus exemplis doceret quam verbis. Nec deerat ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum æris candentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacræ exhortationis animum Virginis ad amorem Dei fortius accenderet, et, ut aunt, oleum camino adderet. Benedictum et Scholasticam crederes : idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum devotionem in istis videres. Illom non magistrum, sed discipulum putares : istam non dominam, sed ancillam humilem æstinans : nisi quod eo magis ille servus, hæc ancilla Christi esset, quod uterque subjectis non dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei et laboris remunerationem quia jam tempus est enarrare, prudentissimæ Virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

Cant. 4, 8

Cant. 7, 1

e

ibidem sancte
mortuam :

C 28 Quæ dum vocem Sponsi vocantis audiret et dicentis, Veni de Libano, Sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis; ista nihil morata, pio respondit affectu : Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus. Statimque secuta vocantem, cum lampade accensa et ornata oleo optime nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, et in illum æthereum thalamum cum multa Sanctorum exultatione introducta. e In quo tandem, quod diu optaverat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi Sponsi requiescit amplexus; atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adjuncta, deliciis beatissima perennibus delectatur. Cujus sacratissimum corpus, virgineis stipatum choris, virgineis conclunatum lamentis, cum psalmis et hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti Martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissime est reconditum. O vere beata et venerabilis Virgo, quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cœlestem thalamum commutavit! Vere beata et gloriosa, quæ pro brevi labore æterna beatitudine fruatur, pro vanis histrionum cantilenis dulci Angelorum concentu jucundatur. Hæc de vita et transitu clarissimæ virginis paucis libavimus : neque enim justum erat, tam pro ipsius meritis, quam pro honore et reverentia egregii fratris, memoriam et laudem ejus præterire, de qua gaudent Angeli et collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus Pontifex dilectissimum sororem ad bravium perpetuæ claritatis postmodum subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

ad cujus
memoriam

29 Post felicem sanctissimæ sororis transitum, insignis athleta Modoaldus, et æterni Regis miles jam emeritus, cunctis justissimæ vitæ studiis optimo fine compositis, ad præmium et palmam felicitatis

D æternæ corripit ardentius anhelare, ad quam germinam cum exultatione Angelorum translatam se noverat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria et beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum et tepidum judicabat; quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid jam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinenciam videmus? Nos membris corporis viri sumus, et tamen effeminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpe sortia virili animo proponimus, sed parvo labore fracti, a proposito citius resiliimus. Talia quidem vir sanctos referens, humilia de se sentiebat, qui jure et absque ulla jactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certasse, cursum consummasse, fidem servasse; de reliquo repositam sibi coronam justitiæ, quam in illa die a justo sibi Judice reddendam confideret. Unde cum ex fidei et operum securitate et spei certitudine dignam jam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, novis et acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat; seque in se crudelis exactor persequabatur, in illa jam quasi ultima ætate, quam profecto non tam natura, quam ipsemet continuis laboribus urgendo acceleraverat.

30 Interea Christi miles indeficiens, suæ jam impatiens quietis, mira arte militiæ, recentem quotidie renovabatur ad pugnam : sed Rex immortalis et summæ aequitatis Judex dignam suo militi nectebat in cœlestibus coronam. Cum ergo sub gravi corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cœlestia raperetur, jam desiderans in illam dilectissimam et inestimabilem supernæ civitatis curiam intrare, illis hymnidicis Angelorum choris interesse, et bis terque non sine admiratione iuculans, Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini; pia tandem consolatione divinitus refovetur, et de expectatione vicini obitus et præmii securitate præmonitus certificatur. Tum vero repente mutatur in quamdam deificam et incredibilem exhilarationis lætitiam, convocatisque discipulis dum sui obitus diem lætum et horam jucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sane, virum sanctum de certitudine sui transitus tantam concepisse lætitiam, cui pura felixque conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogasse, commissamque pecuniam gemino fenore multiplicatam, suo jam Domino reportare, quem pervigil expectans, paratus erat pulsanti protinus aperire. Qui cum jam desideraret dissolvi et cum eo esse, jam carnis oblitus et toto spiritu in columis suspensus, fatiscens membris, quasi jam renovatis novos [studebat] superaddere cruciatus, sese plus solito persequi, ipsique modicum, quod supererat, vitalis caloris extinguere. Cujus ardentissimo labori cum etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quam cibo magis delectari : quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. Et cum assistentes discipuli fiendo suggererent, ut fatiscenti corpusculo aliquantulum misceretur : Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc major misericordia impenditur, cum spiritu superante mortificatur.

31 Tali spiritus fervore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redeemptori cum Angelicis choris expectanti reddere gestiens,

ipse humiliter
de se sentit :

2 Tim. 4, 7

E

Psalms 83
divinitus
discit obitum
imminentem,

F

affligit debile
corpus :

*adhortatur
suos :*

A gestiens, suos interim pie consolabatur, ipsumque residuum et vix in ore palpitantem vitæ motum, doctrinæ et admonitioni filiorum totum impertiebat. De fidei integritate, de mandatorum Dei sedula meditatione, de religionis amore, de memoria mortis, de adventu districti Judicis quamdam vivæ vocis efficaciam lingua moriens, aperte tamen, exprimebat. Et cum multos videret anhelantes concurrere, hinc Clericos dolentes, illinc monachos lacrymantes, pauperes quoque viduas et orphanos multo ejulatu clamantes : lacrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquantē hora, delatis vivificis Christi Sacramentis, oratione præmissa, participat : dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo Patri cum votiva pacis et salutis imprecatione sæpius commendat. Tum vero a terrenis oculos rejiciens, et concives Angelorum Sanctorumque choros adesse sentiens; toto corpusculo obviam dilecto exercitui se erigit, manus et oculos in cælum protendit, Crucisque signaculo his terque se consignans, splendidum caput in manus Salvatoris reclinavit, atque inter verba orationis obdormiens, in pace requievit. O beatum virum, quem cælestis illa Hierusalem gaudens suscepit! ad quem deducendum Rex ipse Regum Christus, Angelico coetu stipatus, processit! cui Maria cum Virginum choreis occurrit! Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharius *g* cum sanctis Confessoribus totaque cœli militia, in hymnis et laudibus benedicentes Dominum, qui tali compare, tam claro Pontifice eorum auxerit collegium.

*Cruce se
consignans
moritur :*
g

B 32 Interim sacrum funus de more componitur, et a circumstante psallentium choro nunc piis lacrymis defletur, nunc psalmis et hymnis honoratur. Cujus ad Christum felix et liber transitus, sicut festivo gaudii supernis civibus extitit, ita totam pene Austriam nimio quodam et inconsolabili mœrore concussit : unde tota pene provinciā ad tanti Patris exequias anhelavit, nec solum ex urbibus aut oppidis, sed etiam ex vicibus turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maxime confluens, senes incurvi, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes æque lugentes, et a feretro pendentes, suum Patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueverat, voce lacrymabili quærebantur se amisisse. His familiaribus bajulis cœlum suo clamore pulsantibus, carissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam deferretur, quam supra diximus ab eo fundatam, et in honore B. Symphoriani Martyris dedicatam : in qua etiam, non sine gravi gemitu multisque lacrymis suorum, prout decebat tantum Pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factum esse credimus divina præordinante gratia, ut quos eadem devotio, eadem Christi caritas, idem affectus, non tam sanguinis quam spiritus conjunxerat, dum agerent in carne; idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste devote construxit, illa fideliter rexit, conjungeret in morte. Ubi in testimonium sanctitatis ejus, tot et tanta miracula quotidie coruscare videntur, ut nunc demum verius cum Christo vivere credatur. Vivere, inquam, vivere certissime probatur, per cuius meritum ab ipso Deo, qui salus et vita est omnium, cunctis fideliter petentibus multa salutis et vitæ beneficia præstantur. Atqui celeberrimum habetur hodieque Treviris, certisque indiciis compertum, sanctitate et meritis Modoaldi omni circa regionem salutem frequenter a Deo concessam, si quando divinæ ultionis animadversione, aut aeris inclementia, vel

fame aut gladio, vel cujusque adversitatis tribulatione incumbente, patrocinium ejus incolæ fideliter implorarent. Unde pater et singulare refugium miserorum a civibus appellatur; ejusque depositio quarto Idus Majas, cum maxima devotione et festiva totius regionis exultatione, ad laudem et gloriam divinæ majestatis celebratur. Obsecramus itaque, ut B. Modoaldi celeberrima apud homines pietas, et apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miseriis compatiatur, peccatorum funes dirumpat, et in illo dilecto et desiderabili in cœlis tabernaculo æternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per immortalia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Est S. Cunibertus Fastis sacris adscriptus ad 12 Novembris.*

b *S. Sebaudus apud Trevirenses obtinet venerationem 26 Novembris, mortuus circiter annum 622.*

c *De hoc præcepto, quod quidem ad scriptum contextum attinet (nam de juribus eo contentis nulla nobis disceptatio) diximus in Propyleo antiquario ad tom. 2 Aprilis parte I num. 17, ostendimusque nihilo majoris fidei esse quam Horeense sub ejusdem Regis nomine diploma: utrum autem post illius fictionem primo compositum sit hoc epitaphium, an vero hoc illius fingendi dederit occasionem lector judicet.*

d *Imo Trajectensis, Verum ipsi postea Episcopi Leodienses se ipsi Tungrenses amore antiquitatis appellabant, uti clarum est in x Leodiensi Episcopo Stephano, qui ad Vitam S. Lamberti a se scriptam, se Episcopum Tungrensem appellat.*

e *Est hic celebris Symphorianus, 20 Julii martyrio Augustoduni coronatus.*

f *Inscripta est S. Severa Martyrologio Romano ad 20 Augusti.*

g *S. Eucharius primus Episcopus et Patronus Trevirensium colitur 8 Decemb. missus a S. Petro cum SS. Valerico et Materno: quorum trium Acta illustravimus ad diem 29 Januarii, S. Valerio sacrum.*

LIBER III.

Miracula a S. Modoaldo post obitum patrata.

Quoniam, adspirante Deo, nobilem B. Modoaldi prosapiam, altissima regii sanguinis linea productam, in primo hujus operis libello dilucidavimus; in secundo vitam ejus laudabilem paucisque imitabilem, qua Deo carus hominibusque venerandus extitit, omni regie nobilitati prætulimus, transitumque ejus gloriosum Angelicis choris gaudium intulisse peroravimus: nunc jam in tertio non ab re judicavimus perpauca explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia, post quietam famuli sui dormitionem, ex illius Reliquiis in urbe Treverensi voluit ostendere. Licet enim signa minime sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiore plebis fidem, nonnumquam mortua Sanctorum ossa attestari solent, quid eorum vivens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immerito dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclari apud seculum generis, tam eximie apud Deum sanctitatis, absque signorum attestatione inter homines latuisset; si gloriosa illius pignora, suis plurimum profutura veneratoribus, humani caruissent exhibitione honoris.

35 Verum ex quanta barbarorum crudelitate, ex quanta

D
AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.

et festive
colitur.

F
Miracula
infirmos
confirmant.

miraculis
claret,

AUCT STE-
PHAN. AB.
EX MSS.
In Nortmanno-
rum immani
barbarie,

A quanta præfatae urbis desolatione occasio illa subor-
ta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primum in-
notuerint, paucis libet perstringere: quia quod in
præfatiuncula hujus opusculi de simili calamitate,
alio inducta tempore, disseruimus, argumentum
cognitionis esse valet his, quæ hoc in loco dicturi
sumus. Ibi enim commemoravimus barbaras natio-
nes generaliter per omnes Galliarum fines furoris
sui fraena laxasse; hic vero inducimus Nortmanno-
rum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis
eductam, quasdam Galliae et Germaniae partes oc-
cupasse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in
cervices fidelium velut ursa raptis catulis efferata,
nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reverendos
necare, juvenes et adolescentes, pro viribus vel tem-
pore se defendentes, confodere, parvulos matrum
uberibus avulsos excerebrare, matronas castas,
virgines pudicas dehonestare, urbes nobilissimas flam-
mis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut sub-
vertere aut profanare, divina et humana pari con-
temptu pessumdare. Erat in his omnibus miseriam
videre, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto
formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, ut
B datur intelligi, volens Dominus justam in reprobos
exercere vindictam, qui non custodierunt mandata
ejus, iratus in populum suum, tradidit eos in manus
gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos.
Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis,
ira justitiæ Dei hic inchoat, ut ea in futuro irrepa-
rabiliter disperdat; ita misericordia ejus diligentes
se plerumque per compendiosam martyrii viam mi-
grare disponit id illam inenarrabilem gloriam, quam
oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor ho-
minis ascendit: ut unde reprobi rapiuntur ad pœnam,
inde electorum alii ducantur ad palmam, alii casti-
gationes reddantur ad vitam et conversationem bo-
nam, juxta quod scriptum est: Flagellato pestilente,
stultus sapientior erit.

Prov. 19, 25

a

25 Hujus horrendæ tempestatis procella urbem
invadente a Treverensem, omnes pavere, trepidare;
neque fugæ, quam non paraverant, neque præsidii
ullam spem habere; præ oculis omnium imago mor-
tis volitare, jucundæ populi urbanitates in planctum,
chori psallentium in luctum, choreæ puellarum in
lamentationes migrare; totius civitatis faciem im-
mutatam videres, divinæ religionis vix aliquas te-
nues reliquias remanere. Porro Deo dicatæ Virgines,
quas in oratorio B. Symphoriani Martyris cœno-
biali conversatione Deo servire supra exposuimus,
C inter tot mortis genera ad consueta orationum arma
confugientes; pro castitate servanda, quam devove-
rant, non pro vita præsentis tuenda, quam despexe-
rant, supernum cœpere auxilium ardentissima spi-
ritus contritione invocare; ac B. Modoaldi sepulcro
omnes advolutæ, ut ejus patrocinio ab imminente eripe-
rentur periculo, talibus vel talium similibus cœlum
precibus feruntur penetrasse: Domine Jesu Christe,
æterno Patri Fili cœternæ, qui nascendo de Virgine,
illud maledictionis solvens elogium, Maledicta, quæ
non fecerit semen in Israel, virginitatis semen in
plenitudine temporum mandasti multiplicandum, ut
tempore messis fructum ejus reciperes centesimum;
tu nostris gemitibus, tu nostris lacrymis et vocibus
aurem accommoda solitæ pietatis, ut quam tibi devo-
vimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis
pudicitiam, Confessoris tui Modoaldi precibus et me-
ritis ab omni pollutione custodias; et quam nullus
animi nostri meretur consensus, nulla barbarorum
violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Hu-
jusmodi precibus cum magna spiritus contritione,
cum magno lacrymarum imbri profusis, non defuit
operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio
miraculorum beati Confessoris. Ne ergo Deo sacratæ

Sacræ virgi-
nes S. Mo-
doaldi im-
plorant pa-
tronicum,

Virgines mala viderent, quæ pro sexus fragilitate
metuebant; neve bona amitterent, quæ pro castita-
tis observantia promeruerant; mirabile auditu, mi-
rabilius visu! in pace lecto decubantes, intra dies
triginta omnes præsentis decesserunt vita; tantoque
feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis
lampadibus Sponso cœlesti occurrentes, sempiternæ
jucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Qua-
rum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in
quo B. Modoaldi pignora: ut ejus patrocinantibus
meritis animæ illarum cœlum cum suo possidebant
Patrono, ipsius exigentibus Reliquiis, corpora in
eodem humarentur loco: ubi florent orationes earum,
et exuberant Dei beneficia ad memoriam Virginum
ex tunc, et modo, et usque in seculum.

36 Cum igitur ejusdem tempestatis adhuc reside-
rent vestigia, longaque solitudo pleraque Sanctorum
cohiberent loca; fiebat nimirum, ut illæ Sancti fa-
miliaris angulus pro sui quidem dignitate parum
obtineret reverentiæ, neglectu vero civium omni
custodia destitutus, etiam pateret injuriæ. Sed ea
mortalium incuria, nostro Pontifici auctoris gloriæ
facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci,
suæ gentis haud ignobiles, animo et corpore quam
maxime valentes, sanctæ devotionis gratia urbem
Trevirin accesserant; quam suorum Sanctorum nu-
mero superbam, tum vetustatis dignitate celebra-
tam, omni Gallia magis clarere compererant. Ejus
aliquamdiu laribus obversati, religione delectati,
sacra terebant limina, ex ignotis pene notissimi:
cum interea viros natura sagaces flamma subiit pul-
cherrimi facinoris, ut quocumque modo, precibus
aut pretio, tot Sanctorum pignoribus cum maximo
Trevirorum participarent beneficio. Quæ ubi tardius
procedunt, nihilque in illis bonæ spei aut gratiæ
præsumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus
locis opportunitatem querere, nec flagitium arbitrari
quavis arte, dummodo ne inefficaces redeant, in-
ceptum peragere. Itaque simulata devotione eccle-
siam S. Symphoriani subintrantes, ejusque omnia,
quæ sibi mox usui forent, explorantes; vident domum
incultam, injuriæ opportunam, ministris civibusque
neglectam, merito quidem sui Cræsi divitiis nobilio-
rem, sed rei familiaris inopia longe ceteris obscu-
riorem. Et quis, inquit, tuas Modoalde, Reliquias
hoc totius urbis angulo coarctavit? Indignum certe
sacrarium tuæ dignitati comparavit. Ubi enim ja-
nitor frequens in limine? ubi varia suppellex tuæ
ornatus ecclesiæ! Nihil hic dignum tanto contuemur
nomine. Quam sancte, quam utiliter tuorum hospi-
tium poteras iter comitari, ut arentem nostræ re-
gionis eremum largæ benedictione patereris irrigari,
ubi nec decori tuo chori psallentium, nec optimis
virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus
tamen, si pace tua liceat, aliquid hujus negotii at-
tentare, partemque vel exiguam tui corporis abspor-
tare: ex quo Treverensi quidem populo detrimenti
minimum, nobis emolumenti plurimum, Deo propi-
tio, poterit evenire.

37 Hac familiari colloquutione velut in bonam fru-
gem animati, simul quia nihil satis festinatur ani-
mo cupienti, optimum factu rati sunt noctem proxi-
mam huic operi dedicare; ne dum noctes diebus,
moras dilatandis consultationibus innecterent, at-
tentis civibus se cum suspectos, tum repulsa dignos
efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi
tempore, pia sed audaci violentia mausolæum effrin-
gunt, sanctissimo fœcundum corpore: dehinc unus
ceteris paratior, manum temero injiciens, et quic-
quid tenaci digitorum pectine concludere potuit, sibi
recondens, fugam cum sociis maturat invadere.
Quod facinus, licet amore Sancti licenter perpetra-
tum sit, non tamen Sancto placuisse, rerum sequen-
tium

D
et intra 30
dies omnes
moriuntur:

Franci Tre-
verim appulsi
ad obtinendas
Reliquias,

E

I
et S. Modoaldi
corpus incus-
toditum nasci,

partem ali-
quam aufe-
runt:

A tium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit: qui dum abunde tamquam de patenti vulnere profluere, tenebris tamen visum arcentibus, raptos ipsos nihil huiusmodi aut videntes aut sentientes, ante prodidit quam a cœpto deterruit. Interea die terris reddito, cum matutina plebs ad orandum cœpisset ex more concurrere, animadvertunt ecclesiæ pavementum largo perfusum sanguine; nec statim re cognita, diu multumque incerta suspitione agitabantur, quænam illa essent cœdis indicia, ubi nulla unquam mactari consuevisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primo recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeritatis damna luce clarius patuere quærentibus. Nec visus est labor difficilis fugitivos insequi, cum sanguis a direptis emanans ossibus, nusquam locorum reos suos desereret; donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigiis, et quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites injuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrime fugientium terga prementes, eosque facili negotio a fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, receptas integre summi Pontificis Reliquias ad urbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudii, quid bonæ spei civibus attonitis redierit? quam benigne, quam exultanter beatæ memoriæ Archiepiscopus cum summo Cleri plebisque tripudio obviam processerit, ac si tunc primò totus sibi Sanctus obvenerit? Videres totam civitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis resedisse; ut cælo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus redeuntem salutatum ire mereretur.

B 38 Ceterum huius facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps perniciosa crearet licentia, decernunt in commune, corpus Sancti in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cœlestemque thesaurum firmioribus apothecis et tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circumquaque munitam accelerant; eoque translata Confessoris pignora, in oratorium *b* S. Paulini, super altare sanctæ Crucis, summa cum veneratione deportant: consulte scilicet, ut par pari, Sacerdos Sacerdoti jungeretur, illaque adventantes duplici patrocínio solatiarentur. His additur ex Pario marmore *c* tabula, ad extremam manum decoris mira sculptoris arte perducta, quæ propter sepulcrum ejus reperta, sepulti nomen et meritum præferebat, hac serie exarata: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treverorum Archiepiscopi Modoaldi, ejus Rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in ejus præcepto de Treveri continetur, intra Ligerim et Rhenum magnifice extulit et dilatavit. Quid etiam in superioribus memoratum est.

C 39 Igitur S. Paulini ecclesia, novo illustrata hospite, in quantam brevi claritudinem pervenerit, quanto fidelium studio priorem neglectum correxerit, dum pauper cum divite eo suas necessitudines maturat deplorare, memoratu est incredibile. Sed postquam diuturna quies otium, otii vero securitas corruptos mores pepererat; totamque urbis faciem immutatam, pro religione divinorum contemptus inceserat; sustinenda erat necessario supernæ correctionis sententia, quæ pollutam licentiam sub fræno distractionis coercet. Itaque juxta sententiam Prophetæ, A sanctuario meo incipite; intempestæ noctis silentio idem oratorium subito conflagravat incendio, id scilicet agente divina censura, quo ne per diem accensum, facili concurrentium restingeretur industria. Ferebantur undique globi ignium ventis

urgentibus, totisque habenis regnabat flammarum impetus; cum interea expergefacti custodes, videntes suas in extremo sitas, opes ad subveniendum ubivis imparatas. Itaque quod in tanto constrictis licebat articulo, festinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contra niti, nec posse quiescere: postremo manerent, an fugerent incerti, in alium improvisum, anceps periculum clamore testari. Quorum vocibus exciti licet admodum pauci, si qui tamen sub obscura nocte confluerant, aurum et argentum, quæ prima mortales putant, variamque sacri ministerii suppellectilem summa ope tueri satagebant: de Sanctorum vero pignoribus ervendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Unde et contigit, ut ignis edax, dum nulli locorum parceret, non solum arentem lignorum materiam penitus absumeret, sed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumperet.

40 In tanta rerum difficultate quis tuas, Sancte, Reliquias non æstimaret iri perditum? Ruebat undique moles ædificiorum, dissiliebat vi caloris soliditas marmorum, totaque sacrarum ædium facies una favillarum erat congeries. Et quis omnium apothecam ligneam, contra vim ignis tenerrimam, quæ media templi testudine in edito posita, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum evasisse? Sed quod actu difficillimum ægris videbatur mortalibus, summo Procuratori facillimum, rerum probavit exitus. Nam postera luce, cum plerique civium adventare, et nocturnæ tempestatis spectaculum more humani ingenii prospectare cœpissent; sedatis tandem incendiis, propius accessere, id maxime curantes, ut vel modicas Sancti favillas colligentes, salutis posterorum reponerent. Quid enim aliud, quam usque ad cineres tam diuturna clade absumptum crederent? Res mira, et nostris seculis inusitata! Remota enim, quæ omnem superficiem contexerat, incendiorum congeries; cuncta præter spem, quæ Sancti erant, integra reperere, ipsumque loculum totius expertem injuriæ, ut aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quis ibi se a laudibus Christi continuit? Quis non gloriosum Deum in Sanctis suis repetito clamore prædicavit? Tuum, Modoalde, nomen, tuum meritum omnis sexus et ætas super astra levavit. Sic Metensem quondam *d* Stephanum prodit antiquitas, inter miserorum cædes, inter barbaricæ depopulationis atrocissimas tempestates, solum oratoriolum, sui martyrii sanguine consecratum, ignium exemisse discrimini, ut hinc tam præsentibus colligerent quam futuri, quantum reverentiæ deberent Protomartyri.

41 Sed quia majorum ingressi vestigiis, qualiter beatus Confessor suarum Reliquiarum defensionem semper affuerit, monstravimus; libet cetera ejus carptim attingere, utque suorum supplicum post id dierum nunquam saluti defuerit, paucis absolvere. Mausolæum illud lapideum, quod a quibusdam temerariis effractum, latenter expoliatum, sicut ex præmissis claudit, veterum memoria testabatur; postquam majoris cautelæ gratia, omnibus id consentientibus, pretioso thesauro vacuatum est; pari nihilominus, atque dudum, reverentia in eadem ecclesia compositum, sancte admodum reservabatur. Hujus superficiem docta manus artificis tabulis undique marmoreis a fronte præcinxerat, eisque solide adinvicem compactis, decorem operi, usum decori addiderat. His vero ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris divinitus accesserat, ut credi vix possit, quantis mortalium incommodis, patrocinate Sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicumque enim longis febribus usque ad ossa depastus, quisquis morbo diuturno confectus,

D
AUCT STE-
PHAN. AB
EX MSS.

sola manet
illa

E

d

F

Vacuæ autem
sepulcri
rasura

sed sanguine
ab ea stillato
proditi,

referre co-
guntur:

quo facto ad
S. Paulini
transferitur
nova arca,

Ezech. 9, 6
que illo
ardente,

AUCT. SUE-
PHAN. AB.
EX MSS.
agri sanantur;

A confectus, huc cum fidei integritate suarum aerum-
narum querimoniam detulerat; rasura ejusdem mar-
moris, aquæ mixta et in potum sumpta, celerrimum
languoris remedium certissima curatione obtinebat.

42 Hujus opis capessendæ gratia cum hodieque
innumeros ex diversis mundi partibus videamus
concurrere, nullumque frustra pii Intercessoris suf-
fragium desiderasse, unum tamen fide et religione
præstantissimum silentio præterire non est consi-
lium. Moguntia, civitas totius Germaniæ celeber-
rima, Rheni imminet littoribus, commerciis patens,
egestatis insolens, agrorum et vinearum fertilis, nul-
lusque necessariæ rei indigens, viris et ædificiis
satis exornata, sed multo beatius, quod pretiosissi-
mum religionis genus est, reverendo monachorum
ordine illustrata. Horum in uno monasterio, quod
longe ceteris nobilius, e S. Albani dicitur, nostra

quod experi-
tur in febrī
Præpositus
S. Albani:

e

B premebatur industria: qua peste acerrima jam per
triennium exhaustis viribus, nihil postremo credidit
salubrius, quam inutiles medicorum opera cessante,
cœlestis manus suffragium quærirasse. Nam edoctus
claritudinem Treverensis Ecclesiæ, eo profectus in-
tendit: parsque factus supplicantis populi, hu-
millis precator, sed celeberrimus beneficiorum im-
petrator, tumultum Sancti accessit, potum abradi
marmoris sincere participavit: nec fidei desiderio
frustratus, brevi ex infirmo sanissimus, pallorem re-
divino colore mutavit. Is non immemor beneficii,
cum Sanctis omnibus pure deserviret, tum suo cu-
ratori familiariter inhærebat: eoque devotionis circa
illum profecerat, ut locum nostrum, quo ejus reli-
quias nuper translatis didicerat, speciali affectu mul-
tus et frequens expeteret; et ante fraternitati nostræ
acceptus, tum vero ex assiduitate commanendi ac-
ceptissimus fieret. Hujus relatu virtutem, quam ex-
pertus fuerat, Fratribus sui studiosis compertam,
haud injuria nostræ narrationi credidimus inseren-
dam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pul-
sari, quæ tam veracis viri patrocinio facile poterit
enervari.

C 43 Ne vero quibusque sui supplicibus et devotis
semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinen-
dum cujusvis incommodi suffragium et doloris, po-
tum ire pulverem illius abrasi marmoris, operæ præ-
tium erit præsentis exemplo animadvertere, quam
facilis, quam paratus fuerit sibi famulantibus, se
appellantibus nonnumquam sine hoc potu, solo vir-
tutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonia-
lis Deo devota in eadem Treverensi civitate, quæ
psalmis, orationibus et vigiliis vacans, non discede-
bat de templo, ut Annam viduam crederes de Evan-
gelio. Sed cum illas atque illas Sanctorum frequens
circuiret Reliquias, et in tabernaculo Dei, Deo plena
mulier, suavissima laudis et compunctionis sacrificia
offerret; tum ante omnes et super omnes excellen-
tissimi Præsulis Modoaldi sanctuarium venerabatur
et frequentabat, amplexabatur et honorabat, atque
coram eo affusa, imo affixa, quot preces devotas,
quasi tot acceptabiles hostias in odorem suavitatis
ante conspectum divinæ Majestatis dirigebat: Erga
quem ex inspiratione divina tantam conceperat de-
votionem, ex devotione amorem, ex amore familia-
ritatem, ut quæcumque sibi ex humanarum rerum,
ut assolet, varietate obtigisset necessitudo, ad eum
specialiter causam suam expositura recurreret; ut-
pote quem unum et solum, quodam ausu confidentiæ,
Dominum suum et crederet et diceret. Hæc aliquando

etiam absque
illa,

vi febrim facta, cum acius fatigaretur et æstuaret, D
ad ejusdem Domini sui memoriam se recepit; et
cansata cum eo de sui status, suæ salutis incom-
modo, hujusmodi querelam apud eum deposuit: Sic-
cine, inquit, placitum est coram te, Domine mi, et
ita congruit, ut cum abi, tam externi quam dome-
stici, te suarum infirmitatum adeo facilem et prom-
ptum obtineant adiutorem, me tuam singularem
ancillam tam gravi dolore, sine ullo respectu ele-
mentiar, patiaris fatigari? Quin potius beneficium,
quod aliis elargiris gratuito, mihi, ut confidentius
ceteris loquar, famulæ tuæ Dominus impendas ex
debito. Nec reputaverim mihi necessarium esse
marmoris tui salutarem illam rasuram cum aliis bi-
bere, quando fideliter et vere apud animum meum
constat, sine hoc aut ullo exteriori adminiculo te
mihi posse subvenire. Hæc et his similia ubi coram
Domino suo tam pia quam fidei peroravit quærimo-
nia, subito correpta sopore obdormivit. Unde paulo
post expurgata, ita se incolumem factam, omni-
que dolore ac tremore carentem invenit, ac si tota
illa febris cum somno pariter evanuerit.

44 Jesu bone! qua exultatione, quo gaudio, qui-
bus illa ad hoc laudibus resiliit, quo tripudio?
Enimvero quæ tam manifesto ipsius rei probaverit
experimento, non se hactenus frustra servisse, ne-
que quidquam frustra supplicasse Modoaldo. In spem
proinde maximam animata, stabat tanta in hoc ipsum
admiratione attonita, ut pene sui suarumque rerum
inmemor, ne librum quidem psalms, qui quasi
comes individuus sibi semper adhærebat, recedens
a sanctuario, meminerit secum tollere a loco, quo
reposerat. Interea illo deveniens quidam adolescens,
speciè tenus Clericus, corpore et mente vagus, actu
indisciplinatus, inventum psalterium, nullius arbitri
solicitus, rapit: seseque inde celerius, nec tamen
ab urbe remotius, abripit: sed quo minus deprehen-
deretur, in suburbio diversorium ejusdam subin-
trat pauperis. Quasi vero, hominum ineptissime,
damnum famulæ suæ, Modoaldo inspiciente et jam
insequente, ullus locus, ulla latebra, ulla humani in-
genii industria possit vel abducere vel occultare. Ergo
quia mens in malum obdurata, nihil unquam pensi,
nihil habet moderati; iniquitatem super iniquitatem
apponit, pannosque sui hospitii, quos uxor ipsius ad
abluendum exposuerat, de nocte surgens et auferens,
psalterio quasi lucro lucrum adjungit; impatiensque
morarum et quietis, duplicati mali conscientia per-
urgente, nihil sibi misere tutius ratus, noctis et fugæ
præsidium invadit. At mulierecula somno inane ex-
cita, ubi neque suppellectilem suam, neque fidelissi-
mum illum suum hospitem invenit, marito damnum
conqueritur, fugientem furem e vestigio subsequi ad-
hortatur. Ille vero nihil moratus, velocius furem
insequitur et comprehendit, atque execratus fœdum
hominem, violenter quod suum erat, et etiam psal-
terium aufert et reportat. Interea devota sanctimo-
nialis, ubi librum suum requirens non reperit, de-
votione, qua consueverat, ante sanctuarium Domini
sui, dispendium suum causata, deplorat; etiam atque
etiam eum precatur, ut sibi solita benignitate psal-
terium restituat, unde sacrificium laudis Deo et ei
immolaret, ac redderet Altissimo vota sua. Nec fefellit
affectum piæ petitionis effectus justissimæ exaudi-
tionis. Fit quæstio per totam urbem de psalterio:
transit viritum ad alterum ab altero, donec rogatus
pauper, qui receperat, exponit, reddit, sanctimonia-
lis recepit, Deo gratias Dominoque suo Modoaldo,
non sine magno animi fideique ardore, rependit.

45 Ecce lucidissima miraculorum insignia, sed
paucissima de plurimis libata sunt: quibus tamen,
si ea recte animadvertitis, sic vita Modoaldi gloriosa
et merita præclara splendidissime illustrantur, ac si
aurea

subita curatur
a febribus,

E
et præ stu-
pore oblita
sui psalterii,

illud a fure
ablatum

F

Sanctum
invocans
recipit.

alia dein-
ceps multa
patrantur.

A aurea tabula, gemmis vel lapidibus pretiosis distincta et decorata, videatur. Quid enim ejus vitam, nisi auream recte dixerim tabulam, aureis videlicet operibus coruscam? Quid gemmas vel margaritas in tabula, nisi interlucentia gestis ejus miracula? Porro sicut nec virtutum ejus, ita nec hujus libri finem a nobis convenit expectari: quia dum quotidie, Deo militem suum glorificante, novis et præcipuis effulgeat miraculis, nova perinde materia novos quotidie et præcipuos expostulat scriptores: imo summa moles materiae Tullianis insultat ingeniis et eloquentiæ. Sed facessat apud fidelium mentes indigna describendis sancti viri gestis sollicitudo et molestia. Atqui pretiosa ejus memoria æternaliter viget, et super omnia redolet aromata: utpote qui gloria præditus immarcescibili, semper multiplicatur ut palma et cedrus Libani, et germinat ut lilium, floretque ante Dominum per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Anno 882 Nonis Aprilis in Cuna Domini, intercepta a Normannis est urbs Trevirensis teste Reginone. Nam tunc littera Dominicali G. Pascha celebratum fuit 8 April.

B b S. Paulinus Episc. Trevirensis et Martyr colitur 31 Augusti.

c Hanc tabulam, templo S. Symphoriani disturbato, credi ex tumulo S. Modoaldi translatam ad Paulinianam basilicam asserit Browerus lib. 7 num. 56: nobis aliter videtur, ut supra dictum: ea certe, quam ipse tam antiquum esse vult, tabula, nulla præfert incendii ejus vestigia, quo hic auctor dicit marmora ipsa fuisse corrupta: si autem miraculo ea servata fuisset, nihilo minus id notandum fuisset quam fuit notatum de arca lignea.

d Est S. Stephano dicata Ecclesia Cathedralis Metensis: miraculum autem hic indicatum refert S. Gregorius Turon. lib. 2 hist. num. 7.

e S. Albanus Martyr, Moguntia a Gothis Arianis occisus, colitur 21 Junii. Huic Sancto construxit ecclesiam Richolfus Archiepiscopus et dedicavit anno 805, ad quam adjunctum monasterium anno 1419 in Collegium Canonicorum demigravit.

TRANSLATIO

SS. Modoaldi, Auctoris, Abrunculi, et Bonosi Archiepisc. Trevirensium ad monasterium Helmwardeshusense,

C

Sub Tietmaro Abbate facta et descripta.

EPISTOLA PRÆVIA.

ad Stephanum Abbatem S. Stephani Leodiensis.

Domino et Patri Stephano divina electione Abbati, et sanctæ Congregationi beato Apostolo Jacobo sub ejus moderamine in Leodio famulanti; frater Tietmarus, quem dicunt Procuratorem ovilis B. Petri in Helmwardeshusen; cum omnibus Christo secum militantibus, munus perfectæ caritatis ex animo, et plenæ fraternitatis pensum ex debito.

I Quoniam, Pater Serenissime, ut multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissime inbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide et actibus imitari; dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum novi Testamenti, non solum littera, sed etiam spiritus modulamine laudem omnipotentis Dei

pronuntiare, et Sanctorum suorum gloriam præsentibus posterisque seculis inimitabilem verbo et scriptis prædicare. Uberrimus namque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris corpore perpulso, Australis spiritus grata temperie afflatus, dulcissima stillavit aromata, quæ sui fragrantia longe lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram usque transfudere notitiam. Et licet tot terrarum spatia nobis aspectu vestri notitiam celaverint; tamen merum maturitas, cordisque sinceritas, ac piæ mentis affectus, ingenique patet efficacia: et in hoc miranda omnipotentis Dei mortalibus, prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec mollicam quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis arcana, licet carne absentis, quodammodo perspicimus, quoties beati Patris nostri Modoaldi Vita mellifluo tractatu nostris insonat auribus; et delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcisonam cantus ejus melodiam sive cernimus, sive concinentes attendimus.

2 Hæc utraque luculenter digesta tantam super omnia aromata dulcedinem fucibus nostris indidere, tantamque dilectionis plenitudinem infudere, ut nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ tædio evacuari. Pro talibus tantisque beneficiis, justissimum rati omnimodis gratiarum præconiis piæ devotionis vestræ studio respondere, in nobis nihil, laboribus vestris æquiparandum, ex nobis sufficimus æstimare: quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conversi ad eum, qui ore vestro magnificatur et voce glorificatur, nostroque licet exili famulatu honoratur, indefesse supplicamus quatenus suis meritis ac precibus vobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui procul dubio impenditur, quicquid Sanctis suis obsequi, digne et laudabiliter exhibetur. Igitur cum indagatione sufficienti nulla unquam abolitione delendam vestri notitiam tenemus, par est ut studio nostræ manus et linguae nos quoque ad vestri notitiam perducamur. Offerimus itaque vestræ Beatitudini Translationis beatissimi Patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestræ dignationis solertia corrigendum, vestra auctoritate corroborandum. Cujus seriem indagantes, cognoscetis de situ loci et exordio cænobii nostri, quam benigna et mirabili dispensatione Dei in prosperos successus convalescit, quam devota piorum astipulatione in augmentum religionis excreverit. Patebit etiam cujus occasionis eventum, pio dudum accensi desiderio, larga omnipotentis Dei miseratione in tantam animi fiduciam sumus permoti, ut pretiosissima Sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia digne valeret comparari, pia importunitate postulata mereremur accipere. Quæ condigna veneratione et honorificentia loco nostro illata, diversis miraculorum signis divina glorificavit dignatio: ut liquido clareret cunctis, ejus meriti, ejusque magnificentia sit eorum spiritus in calis.

3 In his omnibus agnitione nostra, totiusque rei nostræ summa, vobis sufficienter patefacta, Pater reverendissime, Sanctitatem vestram ad congratulandum nobis invitamus, cum omni caritatis devotione, affectu deprecatorio verbis utentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, et exaltate nomen ejus in idipsum. Hanc autem vestræ magnificationis seriem exigimus, ut, sicut beati Patris nostri Modoaldi nobilem prosapiam vitamque laudabilem luculento stylo digressistis, ita quoque translationis ejus schedulam, ingenii vestri scalpello elatam, per cavernas pi cordis vestri traditeatis, quæ im-

D
AUCT. STE-
PHAN. AB.
EX MSS.
pro scripta
S. Modoaldi
Vita gratias
agentes Ste-
phano Ab.

ei bene pre-
cantur.
E

ei offer-
runt hunc
libellum

I

Psalm. 3:

melliori stylo
elatum.

Tietmarus
et monachi
sui

2 Cor 3

SI E TIET-
MARO AB.
EX MSS.

A litum quippiam vel admittere vel emittere nullatenus consuevere. In hoc igitur fraternæ caritatis intuitu desiderio nostro satisfacite : ut sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, jam holocaustum fiat ; et hostiæ medullatæ caudam medullatam, id est, boni operis perfectionem, auctoritate piæ devotionis vestræ roboratam, a nobis de-
mo omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque susceptam hoc ordine recitandam teneamus.

CAPUT I.

*Cænobium Helmwardeshusen constructum :
ad illud translatum brachium S. Auctoris
Archiepiscopi Trevirensis. Miracula ibi fa-
cta.*

Est oppidum in provincia Saxoniam, ex nomine primi sui ruris incolæ *a* Helmwardeshusen dictum, quod per priscam traditionem hereditario jure cessit in gloriosi Comitis Eekihardi ejusque nobilissimæ conjugis Mathildæ propriam possessionem. Hi natalium linea et seculari dignitate clari, sed morum probitate præcipui, in id infortunii lamentabiliter incidere, ut excepto uno filio, trina ætate defuncto, totius sobolis privarentur successione. Quos omnipotens Deus quia fructu ventris attenuavit, religionis fecunditate ditavit ; et quanto minus sollicitabantur in augmento propaginis, eo largius insudabant studio divinæ servitutis. Unde factum est, ut omni consanguineorum postposita posteritate, mundi Salvatorem, et ejus piissimam Genitricem, necnon Apostolorum Principem, heredes totius suæ possessionis efficerent, ac in oppido prætitulato cænobium, ordini monachico condecens, ipsorum honori et nomini disponent. Quapropter idem vir illustis Eekihardus Romam adiens, consilio et auctoritate venerabilis memoriæ *b* Sylvestri Papæ quidquid sui juris possessionum erat, B. Petro Apostolo tradidit, construendique cænobii licentiam et loci libertatem obtinuit. Adeptus est enim Apostolici privilegii sanctione, ut nullus ibi construere vel ordinare præsumat Abbatem, nisi secundum regulam et sanctorum Patrum institutionem canonice electum : similiter Advocatum, non ex suis natalibus, sed quemcumque Abbas et congregatio exposceret constituendam : res etiam sui juris acquisitas vel acquirendas perpetua libertate possidendas, et ab omni servitute Imperatorum, Regum, vel quorumlibet potentum immunes.

C Hac igitur paterfamilias auctoritate roboratas, atque Apostolica benedictione munitas, prosperoque successu patriæ redditus, decrevit intensionem sui desiderii *c* Ottoni tertio Imperatori patefacere, cum quo fuerat pro sui probitate, proque fidelis servitii multiplicitate, jamdodum nimia devinctus caritate. Sopersunt hodieque in ornamentis ecclesiæ signa, quod idem Princeps huic dilecto suo (qui secum in expeditione Romana fideliter consistens per longam diem pontem Tiberis valide cum suis expugnavit, et contra fortissimum quemdam immani corpore terribilem, et procaci arrogantia majestatem Regiam inhonorantem, viriliter congressas, caput ejus amputatum sibi præsentavit) regalia quædam ornamenta sua, ob insigne nobilis victoriæ, in præmium concessit. Cujus voto cogito admodum congratulatus, concessit ei auctoritate Imperiali, quæcumque vidit Apostolico testamento contineri ; de cænobii videlicet constructione, et loci libertate, de canonica Abbatis electione et Advocati substitutione, de omnimoda sui suorumque servitii immunitate ; dans ei super his Imperialis privilegii chartam, sigilli sui impressione ac propriæ manus signo roboratam.

Illic duplici auctoritate pius provisor animatus, D Abbatem, cum paucis Fratribus, suis præfecit omnibus ; atque in Christi nomine fundamenta jaciens, et ad prosperum effectum tendens, opus initiatum maturabat celerius.

6 Sed Dei qua ipse novit providentia disponente, fabrica se nondum dimidiante, uterque constructor imminuta præventus est morte. Ad augmentum quoque lacrymabilis infortunii, utrorumque propinqui, magnæ scilicet potentie viri, funebres illorum exavias, variæque suppellectilis reliquias, plorima ex parte suis usibus vendicare ; nonnullas etiam prædiorum curtes invadentes, subtraxerunt ecclesiæ. At rudis ecclesiæ provisor novellus Abbas Haulfus, nullo annisu confidens tantis contraire potestatibus, quoniam nec facultas suppetebat interpellare auctoritatem Apostolicam, sive majestatem Regiam, satius duxit sub silentii moderamine divinam postulari misericordiam. Interea d Menwerens Paterbrunnensis Episcopus, Ottone jam de medio facto, adiens Regem, qui dicebatur Bavenbergensis Henricus ; paternæ pietatis intuitu conquestus est, infra suæ diocesis limites *f* Fratres pauperulos commanere, Romanæ Sedis ditioni subesse, niti esse quod non possent supplere, Dei misericordia et Imperatoris egere. Illos, inquit, cum loco, si vestræ complacet Majestati, meæ committere tutelæ et provisioni ; procurabo, obtentu gratiæ vestræ et amore Dei, ut proficiant in augmentum divini servitii ; adeptoque sub determinata sponione fidei consensu Imperiali, venit ad locum, de disponendis inhabitantium causis ordinare. Considerans quorum tenuitatem, et monasticæ religionis ordinem sub penuria vigere non posse ; prudentiam usus consilio, deliberavit meliori dispositione utilitati commanentium providere. Intenderat enim in castello sui juris *g* Warthberg nomine cænobium monachorum ædificare ; satiusque duxit, ut compositis utriusque loci copiis, suisque quoad viveret supplementis, hinc illuc omnium fieret translatio : sicque consultius utrorumque res perpetua vigerent stabilitate. Verum huic consilio non annuit divina dispositio : unde Præsul idem, nocturna visione gravissime communitus, ab intentione sua destitit quantocius.

7 Cujas concessionis et regiæ permissionis occasione Pontifices Paterbrunnensis ecclesiæ locum hunc continent *h* parochiali tuitione, quieti Fratrum commanentium molestiæ nil inferentes, Abbatibus sibi regulariter electis virgam pastorem seu consecrationem canonice largientes, a nemine sui juris quidquam servitii exigentes, sed in omni causa eorum privilegiis Imperialibus pie assentientes. Non enim ignorant Apostolico Sylvestri Papæ, sub quo traditio ipsius loci cum omnibus redditibus suis beato Petro facta est, condemnatum esse anathemate, quicumque privilegium ejus canonicam et synodale præsumpserit quoquo modo violare. Sed quoniam nullo proprii juris sollicitabatur debito ad beneficia conferenda ; locus idem per succedentes sibi Episcopos multo tempore, totius supplementi largitate, neglecti est habitus ; excepto quod Abbates sibi substituti, in augendis ecclesiæ redditibus satagebant pro suis quique viribus. Et cum inhabitantes Fratres frequenter angustia rerum, tenuitas, tamen nullo modo desolvebat in eis amor religionis et regularis sedulitas : sed pauperes spiritu, suam credentes esse regnum cælorum, ibant gradatim de virtute in virtutem. Cum hic fervor filiorum Dei longe lateque opinionem sui dilaret ; plures Christi fideles, illorum accensi et animati exemplo, res hujus ecclesiæ suis coeperunt redditibus dilataro. Multi quoque æmulantes charismata meliora, modicum videri censebant, si tantummodo rebus suis renuntiarent

Mortuo Eekihardo bonisque imminutis,

d
S. Menwerens locum impetrat,

f
qui frustra conatus monachos transferre alio

g
eos sub tuitione successorum suorum relinquunt

h
in magna paupertate, quæ paulatim sublevata,

a
Comes Eekihardus carens posteritate

b
ædificando a se monasterio petit a Sylvestro 2 privilegia,

c
quæ Otto 3 confirmat.

A nuntiarent: et præcepto instructi evangelico, credebant se non esse dignos Deo, nisi renuntiantes sibi metipsis, sub regula monachili circumferrent corpore suo semper mortificationem Crucis Christi.

Tietmarus
Ab. 6 desiderans
obtinere
corpus alicujus sancti,

8 Interea Tietmarus, sextus hujus cœnolii a Deo electus Abbas, multa prædecessorum suorum animatus industria, nihil patiebatur remissi ad suppleta ecclesiæ negotia, vetustate et incuria pene semirutâ; restaurabat ædificia, et, quod omnium Creatori acceptius noverat, ad lucrandas Deo animas, totum se superimpendebat. Cui cum plura cederent pro voto, inspirantesibi magni consilii Angelo, cœpit majore suspirare desiderio, ut corpus alicujus Martyris vel Confessoris sibi largiri dignaretur divina miseratio, cujus se suaque omnia committeret speciali patrocinio. Pia etiam consideratione perpendebat se suosque ad hoc non sufficere, ut multiplicibus religiosorum votis condigna rependerent beneficia, nisi Deus sua subveniret gratia per Sanctorum suorum suffragia. Quod ad obtinendum, quia credebatur majus esse suis viribus, consilio cum spiritualibus communicato Fratribus deliberavit hoc a Deo quaerendum vigilis et orationibus. Fratres igitur pio Patris sui studio gaudentes, et aures Omnipotentis crebris supplicationibus pulsantes, obsecrabant ut tam devotum pii pectoris desiderium ad dignum proveheret exitum. Quid multa? Dominus Jesus, qui dixit in Evangelio: Si duo ex vobis consenserint de omni re, quam petierint, fiet illis; ostendit se interesse suorum fidelium unanimiati, et consilium ipsorum prospero mancipavit effectui.

Matt 18, 19

9 Summa consilii a Deo directi hoc sumpsit initium, ut super hoc negotio interpellarent aures et cor i Brunonis, Archiepiscopi sanctæ Ecclesiæ Treverorum, quæ privilegio sui principatur omnibus Ecclesiis Galliarum, eo quod fundata a B. Petro Apostolo, sit ordine prima et dignitate præcipua, multorumque Sanctorum corporibus gloriosa. Deinde visum est utile arcanum hujus negotii Paterbrunnensi k Episcopo patefacere, cujus dioceseos clauduntur limite, ut ejus roborati consilio, licentia, et auctoritate, cum suis litteris ejus quoque epistolas deprecatorias dirigerent, pro totius Episcopii profectu et honore. Nec erat difficile id apud Episcopum obtinere fideles ejus, quibus jam dudum religionis amore et plenæ fraternitatis communionem conjunctus, speciali fuerat caritate devinctus. Abbas igitur cuncta sua moderans consulte, præmissis atque dispositis suis suorumque orationibus, utpote tantæ viæ tantique negotii comitibus, unum ex comunitonibus suis monachum, cum epistolis Pontificalibus suisque ac totius Paterbrunnensis Ecclesiæ, direxit ad flectendam clementiam Treberensis Archiepiscopi, sic ut [annueret] effectum hujus spiritualis negotii. Susceptis igitur et perlectis epistolis, Pontifex venerabilis expavit primum novitatem tam inusitati tamque terribilis negotii. Accersitis quoque et consultis Prioribus Ecclesiæ, nihil ab eis retulit certi, utpote exterritis et mirantibus quemquam mortalium audere mente concipere, nedum opere attentare, magnitudinem tam horrendæ atque inauditæ rei. Quapropter pius Præsul acceptis induciis rursum distulit, septemque diebus emensis denuo monitus, denuo consultis Fratribus nihil effectus reperit, rursumque responsa dilatione protelavit.

agit apud
Brunonem
Treverensem:

10 Post hæc decem et eo amplius interjectis diebus Frater legatus, adjunctis tam religiosis monachis quam Clericis fidelibus, quos ordinum et servitii futuri beneficiis sibi asciverat, rursum Pontificem adiit; et clementi importunitate, quanta uti ausus est, interpellavit; dilationem responsionis ejus suæ imputans negligentiam et insipientiam, nullumque quamvis despicabilem et abjectum legatum

Muji T. III

protestans esse repudiandum. Præterea Antistitis sui nobilitatem et ordinis dignitatem, necnon Abbatis venerandam sanctitatem proposuit; non contemnendas esse personas tantæ dignitatis tantæque auctoritatis, decere dignitatem Pontificalem honori suo convenientia responsa reddere supplicantibus. Hujusmodi oratione flexus piissimus Pontifex hilari vultu dulciffua usus est excusatione, dicens se in dilatione responsi, nec propter stultitiam, utpote quæ nulla esset legati personam respuisse, nec aliquo contemptu dignitatem Episcopi sive Abbatis inhonorasse: timoris anxietate vallatum esse; tanti negotii, quod petebatur, ministerium expavisse; l Herimannum Episcopum Metensem a sepulcro S. Clementis, primi ejusdem urbis Episcopi, quem transferebat, vix manibus deductum die tertiâ obisse; se peccatorem, se indignum vitæ suæ periculum formidare; Sanctum m [Leguntium] qui petebatur, ante complures annos attentatum loco suo nec moveri potuisse; cespitem super eum, ut putabatur, pridie effossum, postero mane integrum et sanum reperisse, se suo suorumque consilio, quod non inveniebat super hac re, nil definire audere, et ob hoc productioris temporis inducias habere velle. His peroratis Legato litteras excusatorias deferendas tradidit, et paria Abbati viva voce referenda mandavit; non desperare de misericordia Dei; sed magis in hoc voluntatem Dei continuis precibus promereri monuit, et a se valedicens dimisit.

11 Qui sic dimissus angustiari nimium cœpit et tædere, seque tanti itineris fatigationem frustra consumpsisse dolere, multumque laborem peccatis suis cassatum, reputans se indignum, se immeritum, cujus ministerio tale tantumque negotium Omnipotens effectum ire dignaretur. At Pater omnipotens hujus dolori condescendens, et solitæ pietatis aures Fratrum suorum precibus accommodans, spe sua noluit eos frustrare, sed misericorditer et mirabiliter eis dignas et insperatas contulit Sanctorum Reliquias:

EX SACRARIO B. PETRI:

De baculo ejus:
Rasuram clavi Domini panoiculo involutam:
De sandalis S. Andreæ Apostoli.

alia quædam
et brachium
S. Auctoris
accipit:
F

EX SACRARIO B. EUCHARII.

De corpore B. n Celsi Episcopi.

n

EX SACRARIO B. MAXIMINI.

De pallio et stola o ejus:
Brachium S. p Auctoris Trevirorum Archiepiscopi,
magnæ sanctitatis viri.

o

p

12 His missus præfatus nimium animatus, et quasi de profunda mœroris et angustiarum voragine relevatus, reduces acceleravit gressus: qui post longa terrarum spatia dimensa, tandem voti cespitis attigit confinia. Et quia diei sabati hora jam præterierat undecima, ratum duxit ejusdem fidelis viri clientis Ecclesiæ petere hospitium: directisque litteris ad claustrum, Abbati suo et Fratribus intimavit, quanta secum, de collato brachio B. Auctoris Archiepiscopi, Divina operata sit clementia. Unde cunctis Fratribus admodum exhilaratis; Abbas, accenso cum thymiamate et luminaribus, ad salutandas sacrosanctas Reliquias proficiscitur; deputatisque Fratribus ad celebrandas tanto Pontifici vigiliis domum revertitur. Deinde

quibus magna cum solennitate
translati.

SUB TIET-
MARO AB-
EX MSS.

A postquam illoxit crastina dies felix per secula, Fratres feliciores futuri tanti Patris presentia, dispositis populorum catervis invicem se cohortantur, ad suscipienda cum spiritualis apparatus gloria summi Sacerdotis pignora. Bajulis vero nondum digressis ab hospitii liminibus, scholares pueri procedentes cum vexillis et crucibus, deducunt Sanctos, cum letaniis et hymnis spiritualibus, jam tunc glorificante Deo Sancti sui meritum, inchoatis laudibus ex ore infantium. Deinde in itineris medio procedunt in vestibus albis Clerici cum populo, nonnullas Sanctorum reliquias gestantes in feretro, totaque corpore prostrati juvenes et virgines cum junioribus laudabant nomen Domini. Sicque procedentes ad vici medium, ecce conspiciantur militie celestis apparatus, agmina palliata monachorum, qui solatenus incurvati prima devoti cordis holocantomata tanto libant Pontifici; læta videlicet suspiria gemituum cum dulcibus rivalis lacrymarum, quos nimii gaudii extorquebat affectus, ex intimis eorum visceribus. Hinc laudibus impositis cum solenni tripudio procedentes, templi recipiuntur gremio, non minus populorum turmis, circumquaque concinentibus, et diversæ ætatis confusa voce concrepantibus, ut jam in his Prophetæ compleretur vaticinium, Omnis spiritus laudet Dominum.

ad ecclesiam
monasterii:

Psalm. 150

B

13 Tanta igitur veneratione B. Auctoris Archiepiscopi ceterorumque, quos prælibavimus, susceptæ Reliquiæ, sacrario templi sunt reconditæ anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinto, indictione decima tertia, pridie Idus Maji, die 7 Dominico, hora diei tertia, qua sanctus Spiritus quondam discipulorum replevit corda. Suscepto itaque venerabiliter et decenti honorificentia locato brachio B. Auctoris, Treberorum Archiepiscopi, in sacrario Principis Apostolorum, quod est Helmwardesbusen, quod largitatis divinæ dignatio mirabiliter et insperato ad ipsum direxit locum; diu noluit Deus occultari quanti esset meriti apud eum, sed declaravit in mortuo membro corporis, quid ejus sancta anima posset in cælis. Mulier namque vidua pauper alimoniis Ecclesiæ nutriebatur, quæ continui languoris laborabat incommodo. Hæc subita paralyti percussa, omnium membrorum dissolutionem tam valide incurrit, ut se nullo modo in latus alterum sine ministrantis adminiculo convertere valeret: quin etiam ad augmentum miseriæ pollicem sinistræ manus in volam recurvam quatuor digitorum continua stringebat reflexio, ipsumque brachium tanta dissolverat ariditas, ut penitus insensibile quasi lignum gestaret a collo dependens. Quæ sanctarum Reliquiarum adventu comperto, divina visitatione medullitus tacta, subito ad solum erigitur; tunicaque postulata vestitur, et partim humeris suæ procuratricis subvecta, partim baculo sustentata, se obviam sanctuario tulit, fidenter asserens ejus se virtute ab assiduitate lectuli relevatam, seque beneficiis ipsius Sancti salvandam. Deinde brachio Sancti debilitatis ejus locis contractatis atque signatis, mox mirum in modum os torridum arentibus venis pristini vigorem humoris infudit, membrumque mortuum artus præmortuus vitalis spiritus officio animavit.

cui brachium
exaruerat,

C

14 Armentarius quidam ejusdem vici, insensibili correptus languore, totius operis usu corpus invalidum cibo frequenti alebat: sed membris inde nullo virium vigore proficientibus, lectulo debilis cubabat. Hujus incommoditatis remedium explorans, se qua liber erat, B. Auctori jure proprietatis contraxit: atque recuperandæ sospitatis gratia, censum numismatis se illi annuatim persolvere devovit. Nec distulit novus Dominus novelli servi

contractus
tota corpore,

votis annuere, ut indultis ad usus necessarios viribus, consuesceret non otiose fruges consumere, sed sedulo frugibus augendis operam dare. Mulier quædam præfati loci repentina aurium surditate percutitur, et in somnis commonetur, ut pro auditu recuperatione B. Auctori suas inanes deberet offerre. Quæ facto mane jussis parere accelerat, oblatisque inauribus sana domum repedit, seque solito inclamantibus non sine irrisoria increpatione, clare se audire pronuntiat. In possessiuncula ecclesiæ, Muthen dicta, juvenis quidam 7 Susaliensis, mane quodam solito nitens surgere, tanta subito correptus est infirmitate, ut oculis miserabiliter patentibus, oris hiata terribili terrore aspicientibus incenteret cum dolore. Mox ad monasterium curritur, Sancti brachium defertur, æger ex eo cum fide beneditur, pristinaque sospitati redditur. Hujus Frater bajulos sanctarum Reliquiarum hospitio suscepit, quibus et benigne ministraverat: cujus ædificia posthæc ab hostibus succensa et penitus sunt conflagrata, solo granario ejus incendium evadente, in quo B. Auctoris pernoctaverant Reliquiæ.

surda,

juvenis tur-
piter hians,

15 In vico qui Heyson dicitur, quædam mulier multa cum difficultate pariens, tanto cibi somnique fastidio corripitur, ut neutro uti commode prævalens per dies pene ad extrema perduceretur. Quæ suggerentibus amicis commonita, quanta Deus per S. Auctorem operaretur miracula, votum fideliter vovit, statimque somno indulsit: hinc lente expurgens, cibo postulato reficitur, tediumque in naturalium delectationem commutans, periculo mortis exiit. In eadem villa mulier quædam, dolore capitis ingravescente, utriusque auris officium penitus amisit. Quæ auditu vacua, sed fide plena, voto B. Auctori facto monasterium petiit: ubi tam celerime tamque perfecte convaleuit, ut quæ sonum quantumcumque sentire non poterat, deinceps tenuissimi susurri sibilum plenissime hauserit. In prædicto vico puer parvulus miserabilis languoris morbo ægrotabat: interdum enim quasi exanimis procumbens, singultus varios emittebat; interdum quasi sanus incedebat; interdum vero voce penitus intercedente, apertis oculis et hianti ore, nullius halitus spiramen trahabat. Cujus parentes, inter continui doloris anxietatem nomine B. Auctoris comperto, votoque reddito, tam plenissima filii sui sunt valetudine exhilarati, ut ejus solam mortem prius præ nimietate tædii desiderabant, ejus vitam paterna dulcedine amplecterentur et foverent.

puerpera fa-
stidio cibi
deficiens,
E

alia surda,

miserabilis
languore
correptus,

F

16 In oppido Monasterii, piscatoris cujusdam filia parvula inflatione miserabili ventris translocidi gravabatur, ceterisque membris cum facie inedia et pallore squallentibus, oculorum rotatu moribundo, pene omnem vitalis spei certitudinem infelicibus parentibus ademerat. Qui nomen ignorantes Sancti, ex adventu brachii personam ignotam inclamant: vota vovent, ut ejus ope misellula filia, si sit possibile, melioretur; sin autem, finem tantis imponens cruciatibus, viam universæ carnis ingrediatur. Illis peroratis umbilicus puellæ mirabiliter rumpitur; nimioque impetu effluente sanie, vigor vitalis reparatur: quia pondus mortiferum evacuatur. Hoc viso parentes immensis laudibus virtutis hujus ministrum extulere, animoque alacriori et filiam recipere, et tædii litigationem amiserunt. In villula ecclesiæ, Windelesheim dicta, infantula vix biennis assidua quatiebatur ægritudine, adeo ut lactis victualia penitus spernens, noctes diesque insomnes duceret, et interdum moribunda specie, articulis obrigescentibus doloris assiduitate, languida matris viscera cruciaret. Quæ tandem fide plena spem adipiscendæ salutis ejus concipiens, monasterii cum eadem petiit limina, S.

passu ventris
inflationem

umbilico
rupto sanan-
tur:

Auctoris

infantula agra curatur :
A Auctoris efflagitando suffragia : ædituoque consulto, ægra Sancti brachio benedicitur, moxque resumpto spiritu matris petit ubera, lactatur et dormit, domumque refertur sana.

pannus furto ablatu recuperatur,
17 In contubernio monasterii mulier quædam, mente et habitu speciem prætendens religionis, manebat : quæ ab ædituo pannum optimum lavandum susceperat, quem furto sublatum perdidit. Quo comperto mox monasterium ingreditur, B. Auctori conqueritur, filiumque argenteum pro voto spondet. Inde exiens protinus indicia furti deprehendit, personamque suspicabilem conveniens, culpam reperit; exactione facta, quod perdiderat recepit; sanctoque provisorii grates cum voto reddidit. Vir quidam de pago Westphalorum, capitis dolore vehementi lumine orbatus est oculorum; tibiaque ejus altera, cancri correpta ulcere, gradiendi penitus amisit officium. Is in una noctium B. Auctoris fideliter invocato nomine, miserationis ejus insensibili curatus est medicamine: veniensque ad cœnobium fium obtulit argenteum, cum gratiarum actione, quod pro suæ salutis voverat recuperatione. Hæc et his similia miraculorum signa omnipotens
B Deus idcirco fieri disponit per sancti Confessoris sui merita, ut liquido declaret, quantum remedii animabus in æternum victuris obtinere prævalet in cœlis cum Christo feliciter vivens ejus anima; cum corporibus morituris, ejus os mortuum, tot præstare possit beneficia.

ANNOTATA.

a Helmwardenhuisen vulgo et contractius Helmershausen, est oppidum modo Hassiæ, ad Dimelam fluvium prope Visurgim, in confinio ditium Brunswicensis et Paderbornensis.

b Silvester sedit ab anno 999 usque ad 1003.

c Otto 3 imperavit ab an. 989 ad an. 1002.

d S. Meinwercus seu Meynwercus sedit ab anno 1009 usque ad annum 1036, et diem 5 Junii quo colitur.

e Hic est S. Henricus, Ottonis 3 successor, qui vixit usque ad an. 1024.

C f S. Meinwercus anno 1010 post Pentecosten Helmwardeshuisen venit, et monasterium quod Ekkehardus Comes in proprietate sui fundi construxerat, in honore sanctæ et individuæ Trinitatis, sanctique Salvatoris et victoriosissimæ Crucis, et S. Mariæ semper Virginis et S. Petri Principis Apostolorum et omnium Apostolorum et Sanctorum omnium, Nonis Junii dedicavit. Ita Auctor Vitæ S. Meinwerci num. 21: ost num. 42 ista habet. Anno 1017 quinto Idus Julii ab hereditus Ekkihardi Comititis de Abbatia Helmwardeshusen querela habita, diu multumque inter Principes ventilata, tandem Regno est adjudicata. Et quia nec in facultatibus nec ministerialibus Regno servitio esse potuit, interventu et consultu Episcoporum et Principum, Episcopo Meinwerco suisque successoribus a Paderbornensi Sede Episcopaliter secundum Regulam S. Benedicti regenda et possidenda est collata. Iterum lis suborta de Abbatia Helmwardeshusen, est anno 1024 in Conventu Wariensi sedata, uti num. 91 explicatur.

g Wartberg seu Warburg oppidum ad Dimelam fluvium. 20 circiter millibus passuum ab Helmwardeshuisen dissitum, olim Comitatu illustre. Optavit id frustra obtinere S. Meinwercus a Dudichone Comite anno 1010, ut num. 18 et 19 Vitæ ejus dicitur. Perum illo anno 1021 mortuo, illud accepisse ibidem traditur num. 71 et 72.

h S. Meinwercus ibi de monachis suæ civitatis constituit Abbatem Winonem, quem anno 1031 Hierosolymam direxit, ut dicitur num. 120.

i Bruno creatur Archiepiscopus an. 1103 moritur anno 1124.

k Hic est Henricus ex Comite de Werle, olim a Waldeck, electus anno 1084, mortuus an. 1126.

l Hermannus factus Episcopus an. 1073, mortuus an. 1090 die 4 Maji: ab hoc autem translatio S. Clementis 2 Maji facta indicatur in MS. Florario et ab aliis, colitur hic præcipue 23 Maji.

m Nomen hoc exciderat e contextu, sed ipsum hic reponendum persuasit, quod infra eum a se nominatim petitum dicit Tietmarus: est igitur hic non parum quo augeatur Commentariolus editus de S. Legontio 19 Februarii, quo colitur.

n Corpus S. Celsi Ep Trevirensis inventum fuit anno 970, uti late deduximus 23 Februarii.

o Acta S. Maximini damus 29 Maji.

p Colitur S. Auctor, 20 Augusti, ad quem diem sequentia miracula transferri possent, nisi præstaret totam hanc relationem simul proferri. Vixit S. Auctor Episcopus ab anno 409 ad 427.

q Fuit hæc Dominica Rogationum ante Ascensionem Domini, seu quinta post Pascha, quod littera Dominicali A celebratum fuit die 9 Aprilis: atque hinc correxi errorem qui in numerum Indictionis irrepserat, quasi ea fuisset xii cum fuerit xiii: Correctio autem probatur ex finali clausula ubi acta 12 Maji 1107 signantur Indictione xv.

r Vereor ut recte hic scripta locorum nomina quia talia nusquam circa Helmershausen inveniuntur notata: pro Susalia autem occurrit Uslaria in Brunswicensi Ducatu intervallo leucarum 2; pro Heysen, reperio Hemsen in Paderborn. Episcopatu ad leucas 4.

CAPUT II.

Laboratum ad obtinendum et effodiendum Corpus S. Legontii, Episcopi Trevirensis, sed irrito conatu.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexto, Indictione decima quarta, condita est a Synodus in partibus Italiæ a venerabili Paschale Romanæ Sedis Præsule, agenda de statu et de diversis utilitatibus Catholicæ Ecclesiæ, atque concordia Regni et Sacerdotii, quorum dissidentia multo convalescerat tempore, non sine periculo multorum corporis et animæ: ad quam invitati confluebant ex diversis partibus orbis Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, et cum Catholicis monachis religiosi Clerici, regnorumque Proceres seculares, et diversarum potestatum administratorii, cum clientibus et innumera manu populi. Unde contigit Tietmarum Helmwardicensem, per duos Legatos Apostolici nominatum vocatum, comitante monacho suo cum ceteris agere iter; et insperato Treberorum Archiepiscopo, cum aliis legatis Romanorum Regis, in civitate Basilea obviare. Quem conveniens, et ab eo decantissime susceptus, commonuit legationis suæ suique Episcopi, eidem ferme ante duos annos per præsentem monachum suum transmissis, pro exorando et obtinendo corpore c B. Legontii, Archiepiscopi Sedis suæ, videlicet Treberensis Ecclesiæ. Replica- bat etiam eadem, quæ tunc scripto mandaverat, nunc quoque viva voce humilique suggestionem; necessitatem et causam devotionemque tam spiritualis desiderii sui, intentionem et studium sui suorumque servitii, ornatum in varia operositate picturæ diversæque suppellectilis, sui monasterii præstolationem diutinam, et ob hoc desideria monachorum Clericorumque ac promiscui sexus et ætatis populi, decere dignitatem Episcopalem id efficere, ne tot tantique filii Ecclesiæ suæ frustrarentur expectatione.

a
b
Anno 1106

F

Tietmarus ad Guastallensem Synodum proficiscens,

c
petit ab Archiep. Trevirensi Corpus S. Legontii,

SUB TIET-
MARO AB.
EX MSS.
d
e
intercedenti-
bus pro co
variis aliis,

A 19 Additi sunt huic petitioni vir venerabilis Herimannus Comes, necnon religiosi Clerici d Reinhardus, postea Halverstadensis Episcopus, e Adelgozus sequenti anno Parthenopolitanus Archiepiscopus factus, ceterique legati Regis et ejus viæ comites, eadem protestantes, eademque sæpius ingeminantes; nec posse Sanctum quempiam alicubi decentius honorabiliusque concedi seu locari, sub obtentu amplioris divini servitii, confirmantes. In loca etiam habitæ Synodi sollicitatur assensu et consilio Archiepiscopi Saltzburgensis f Conrardi, religione, nobilitate et sapientia præditi; et ante triduum ab ipso Apostolico ordinati; dicentis eum in hoc consulte agere, seque dignum ducere ratumque sentire, si ob incrementum honoris et gloriæ, ob augmentum servitii venerationis et reverentiæ Sanctorum, de loco ad locum transferantur et destinentur Reliquiæ. Simili etiam movetur assensu et consilio a suis Clericis religiosis et sapientibus, et nonnullis laicis fidelibus, secum in navi a Papia usque Placentiam in flumine Pado proficiscentibus; sæpeque non esse necesse formidare divinam animadversionem seu Sanctorum offensam ob hoc incurrere protestaantibus, si devotioni et necessitati fidelium consuleret in largiendis eis, quibus abundaret, Sanctorum corporibus. Hæc omnia Præsul reverendissimus in trutina cordis sui librans, et subtili consilio secum pertractans, vimque verborum et in his veritatem considerans, monet omnem hujus negotii causam Deo committendam, ejusque voluntatem et dispositionem omnimodis implorandam, spondetque se Abbati cum caritate responsurum, si vita comite revertatur in patriam. Deinde se ipsius Abbatis suorumque commendans orationibus, cum omni humilitate, spemque se adeundi seque proculdubio movendi promittens fidentissimam, datis oculis dimisit in pace.

Reversus ad
monasterium

20 Abbas igitur his pro quibus Synodum adierat ordinatis, necnon gratia et benedictione Apostolicis munitus, et de promissione Archiepiscopi certus, in patriam redit lætissimus; omnia quæ visa, quæ dicta, quæque audita fuerant suis annuatians Fratribus: cum quibus etiam diu intermissi desiderii negotium denuo cœpit ventilare, necnon eventum Archiepiscopi, ac ceterorum ejus comitum, in sua postulatione, assensa et consultu concordantium, insinuare. Beati quoque Auctoris insperatum adventum, ejusque signis attestantibus meritum cœpit replicare; et in his viscera divinæ pietatis, sibi suoque loco ac suis omaibus impensa, considerare. Quapropter, ait, cum omnipotens Deus tanta largitatis suæ beneficia nobis indignis ministret; omnium nostrum indefessa solertia continuis orationibus, vigiliis, necnon jejuniis apud ejus misericordiam obtineat, ut quod in nobis cœpit bonum, a templo sancto suo, quod est in Hierusalem cœlesti, confirmet atque perficiat; nostrumque negotium erga desiderium B. Legontii compleat, et viam nostram præcedente et comitante gratia sua ad id peragendum prospere solita pietate dirigat. Hujusmodi exhortatione suos omnes promptos atque unanimes reddidit, ipseque in capite quasi bonus signifer, ut eo liberius ad imitandum se reliquos animaret, spiritualibus exercitiis supra vires suas institit; sicut sapientissimus Seneca optimos bellatorum magistros instruens ait: Participatus cum duce labor, persuadetur militibus minor.

excitatis ad
pia exercitia
monachis,

25 Martii
anni 1107
Trevirum pro-
cedit,

21 Deinde mensibus fere tribus, orationibus et lacrymis publice privatimque multiplicatis, viii Kalend. Aprilis, indicto communiter triduo jejunio cum Missarum supplicationibus, et prius Fratrum benedictione suscepta, proficiscitur cum duobus monachis, prosperoque itinere, quinta feria quæ

præcedebat Dominicam Palmarum, mœnia suspicantur Treberensis urbis: statimque toto corpore solo prostratus, cum omni reverentia Sanctos parentes pro commissis exorat excessibus; atque sibi viæ prosperitatem, et sui desiderii effectum concedere dignentur, lacrymosis interpellat precibus. Utque devotius eorum implorare queat suffragia, cum spiritualibus exercet nudipedalia, atque confragosos scopulos, et itineris anomalos anfractus, magis, ut ita dicam, reptans, quam incedens, nos sine terroris multique sudoris angustia circuibat per longa duo milliaria: transmissoque Mosellæ alveo per pontem inclitum, B. Petri Principis Apostolorum, qui ibi præcipua colitur [devotione], petiit oratorii domum: postque suorum recordationem peccatorum, cum omni cordis contritione, ipsius implorat suffragium. Imploratis etiam in hanc modum præsentium inibi Sanctorum auxiliis, sepulcrum petiit g B. Si meonis: eoque exorato super negotio suo et desiderio, apud S. Maximinum proficiscitur, illic suscipiendus hospitio, quod poposcerat paulo ante præmisso legato.

22 Cujus adventu comperto, venerabilis Abbas h Berrengozus nomine, ejusque Præpositus Arnulphus dignæ memoriæ, cum omni veneratione susceperant cum; et adjuncta Fratrum comuni congregatione, dataque consuetudinaria benedictione, ministrabant ei in quantum voluntas suppetebat pro tempore. Deinde sabbatho quod præcedebat Dominicam Palmarum, admissus coram Archiepiscopo, honorificentissime suscipitur, ejusque negotium cum Primatibus totius Episcopii, postera die convenire debentibus, tractandum pie procrastinatur. Illucescente demum die Dominico, hora prima, congregatis ad benedictionem Palmarum omnium congregationum Prioribus, Archiepiscopo pronuntiante, causa intimatur. Res, velut inaudita et inusitata, primum ab omnibus expavescebat: seque invicem respicientibus, et, quid responderent, hæsitantibus, admirationi omnium habetur.

23 At Archidiaconus, vir totius honestatis et religionis Godefridus, idemque Decanus S. Petri, cujus erat officii prima responsa reddere, solvit silentium sic emissa voce: Intelleximus, inquit, et incunctanter comperimus, Abbatem præsentem, virum venerabilem, magna quidem, sed justa, et (ut remur) Deo placita, omnique mundo profutura postulare; et ad impetrandum se suosque jejuniis et orationibus, vigiliis ac eleemosynis aptasse, quæ digna et utilia talique negotio necessaria probantur existere: nec dignum ducimus tam spirituali desiderio et divinæ dispositioni si est, penitus contradicere. Præsertim cum multo jam tempore, nunc per litteras et legatos, nunc per semetipsum ad hoc obtinendum constet eum elaborasse. Verum nos ad hæc contrectanda et exponenda omnino indigni, quoniam tam sancto ministerio interesse sumus omnimodis imparati, restat ut nobis iaduciis concessis conscientie nostræ scrutemur secreta, idcircoque communiter triduo jejunio ad Deum in cœlis corda nostra levantur cum manibus, ut in hac piæ devotionis actione illis quodammodo pares, fieri satagamus, qui nequimus per omnia. Hæc quidem fecisse jam debueramus, sed ignorantia tam, subitæ tamque insperatæ rei non prævideramus. Ad hæc exequenda nos summa cogit necessitas: quæ si intermittamus, et ultro nos illicitis ingeramus, grandis videtur temeritas; ne dum aliorum saluti inconsulte conamur providere, Sanctorum incurramus offensam, et æquissimi judicis Dei offendamus gratiam. Abbas interim, susceptis caritatis gratia aliquorum Sanctorum pignoribus, in sua cum comitibus suis se recipiat, nobisque post hæc commode ad

D

h

E
exceptus ab
Abbate S.
Maximini,

et Archiepi-
scopo Trevi-
rensi;

quo rem in
conventu pro-
ponente,

et Archidiacono
probatante
sed ob jeju-
nium præmit-
tendum differ-
ri suadente,
l^a

ad

A ad respondendum suoque desiderio satisfaciendum paratis redeat, aut certe idoneos et spirituales nuntios, qui vicem ejus suppleant, mittat.

moram de-
precat,

24 Illis auditis, Abbas cum suis mente nimium consternati, et quasi emissis sagittis præcordialiter vulnerati, primo obriguerunt; moxque recollecto spiritu, constanter Archiepiscopo cunctoque cœtui responderunt. Pater reverendissime, perpendat excellentia nobilitatis vestræ labores et angustias exiguitatis nostræ, sumptus quos impendimus veniendo et hic manendo supra vires facultatis nostræ, intercapedinem prolixioris vite, nec quemquam nisi in diebus pacis uspiam progredi audere: quodque nos potissimum coarctat, incertitudinem vitæ nostræ et vestræ: nec velitis, quod Sacerdotii vestri diebus Omnipotens per vos disposuit agendum, in alterum differre: præsertim cum hortetur Apostolos nos, Dum tempus habemus operari bonum ad omnes. Siquidem de jejniis et elemosynis, vigiliis et orationibus agitur, nec nisi præmissis his negotium nostrum ad præsens valet terminari; restant septem dies proximi ad id exequendum, excellentiores et aptiores tempore totius anni: in quibus ad hæc exercitia quicumque non valet commoveri, aut vix aut nullo modo provocabitur in omni decursu temporis æstivi. Nec enim Omnipotens coacti jejunii seu invitæ orationis diuturnitatē pascitur, qui magis pio voluntatis bonæ studio in brevi tempore deletatur. Disponat ergo pietas vestra, quidquid super hoc agendum est, exerceri in his diebus salutis, et in hoc acceptabili tempore, nosque finem illorum præstolabimur promptissime: ut qui cœpinus impensas erogare, non duobus sed uno expendamus tempore: nec enim aliud tempus aptius vel decentius est, quam his sanctis diebus sancta tractari: et religiosi viri, qui jam Deo vixerunt non sibi, per hanc Quadragesimæ observationem purificati, devotius quam alio tempore, hoc omne quod postulamus et indigemus, prævalent exequi.

Galat. 6, 10

et ostendit
sufficere
præsens je-
junium.

B His consequenter peroratis, et longo silentio communem consensum prodentibus cunctis, Dominus Archiepiscopus, præsentē i Abbate Prumiensi, et in omnibus consultum et consensum Abbatis negotio præbente, qui ad visitanda sacra loca casu venerat tunc temporis, silentium omnium hujusmodi solvit verbis: Justis executionibus fidem præbere non est peccare: itaque quoniam ego ex præcepto regali ad comitatum cogor proficisci, nec vacat nunc definire sententiam hujus negotii, crastino huc omnes conveniatis, mea vice prima hora diei super hac re tractaturi, finemque deliberaturi: sciatisque consensum meum in hoc esse, ut dispositio Dei Sanctorumque horum fiat in Abbatis voluntate. Quod si forsitan B. Legontius, pro quo res agitur, eventu sibi, ut audivimus olim, consuetudinario inveniri non valeat, nec velit omnino, non est a nobis culpanda seu judicanda hæc occulta Dei dispositio. Vos autem virum tantæ auctoritatis nullo modo vacuum aut tristem redire patiamini, sed ei Patronum sanctum et probatum procuretis ex sacro B. Paulini.

i
Differtur in
proximum
diem defl-
nitio,

C 25 His dictis et benedictione ramis Palmarum imposita, necnon processione, quæ sub cælo nusquam hac die decentius et honorificentius agitur disposita, post longos circuitus ordinem sui sermonis ad populum exorsus est in basilica B. Maximini Confessoris: digestisque convenienter nonnullis ad tantæ diei mysterium pertinentibus, jam determinato sermone sic intulit coram omnibus: Venit, inquit, ad nos servus Dei fidelis quidam Abbas de Saxonia, Sanctorum expetens patrocinia, sibi que donari deposcens unius nominati sancti Præsulis, et Domini quondam nostri pignora, cui satis condecens aptavit

et requisito
populi con-
sensu

monasterium, et cetera ejus honori divinoque famulatui congruentia: Quæ quoniam magna sunt, et supra vires meas; nec valeo solus tanti negotii pondus attentare, vobis omnibus notifico, qui filii estis Ecclesiæ nostræ, et quorum consultu omnia mea divina et humana consuevi disponere; protestans in hoc divinæ dispositioni vestroque consensui voluntatem meam concordare, si placet ipsi Sancto se transferendum illi manifestare. Illis vero æquanimiter et benigne respondentibus, et voluntatem Dei fieri super hoc imprecantibus, Dominus Archiepiscopus, ab Abbate sua suorumque societate et fraternitate sibi suisque omnibus percepta et illi sua suarumque congregationum inviolabiliter concessa, sicut petebatur, profectus est ad Curiam, monens postero die præstolari, ex consilio et consensu suorum Primatum, sicut ordinaverat, voluntatem divinam.

D
SUB TIETMARO
AB. EX MSS.

atque impe-
trato;

27 Nocte igitur sequente in divinis laudibus consummata, illucescente diei sequentis aurora, Abbas cum suis celebrat Missarum solennia: finitisque orationibus congruis, et tantæ expectationi necessariis, indictoque etiam singulariter sibi suisque triduo jejunio, Principis Apostolorum adiit limina, super hac spe sua ambigua ipsius imploratur suffragia. Statimque convenientibus Episcopis, Abbatibus, Præpositis atque Decanis, et Prioribus ceteris, adjuncto etiam Abbate S. Maximini, qui erat Regiæ ditionis, mediante gratia Dei subito factus est unus omnium consensus, una concordia piæ voluntatis dicentium: Non decere diutius protelare viros tantæ reverentiæ tantæque gravitatis, non debere contradici desiderio negotii spiritualis, magis expediendam esse divinam voluntatem in effectum bonæ actionis. Accersitoque Abbate cum suis monachis, a sensum concordiamque suam fatentur ad hoc usque perductam, ut ejus velint voluntati satisfacere, Sanctumque quem postulabant investigandi copiam concedere, repertusque ut exponatur et transferatur, cum debita tanto Pontifici reverentia et devotione, se communiter interesse velle; monentque non id ulterius differendum, sed esse maturius inchoandum. His peroratis, fraternitatem et societatem, pridie Archiepiscopo concessam et ab eo susceptam, in conventu suo censuerunt iterandam, eamque ad succedendæ posteritatis memoriam scripto confirmandam et perpetualiter stabilendam. At Abbas, ad rependendas condignas grates eorum piæ responsioni, cum suis in terram prono curvatur corpore; dataque et suscepta, sicut postulabant, fraternitate orat, ut precum suarum suffragiis ei dignentur astipulare, quatenus is, qui est initium et finis, ejus negotii initium finemque dignetur prosperare.

E
de communi
Procerum
Trevirensium
sententia

datur Ab-
bati licen-
tia optata:

28 His ita gestis, surgentibus cunctis, k Abbas S. Martini præcedit cum Decano et ædituo S. Paulini, ad insinuandum certius, ut credebant, locum effodiendi diu desiderati thesauri. Quo conspecto Abbas cum suis hospitium repetit, postulatisque sarculis et fossoriis, necnon ferculis huic operi necessariis, et conductis operariis in hoc officio peritis, suos ad conductum locum remisit, ipse cum fidelibus monachis et religiosis Clericis cryptam, SS. l Paulini, Thyrsi, atque Palmatii sociorumque eorum corporibus repletam, septem Psalmos cantando intravit. Quorum cum suspiriis et lacrymicis ex intimo corde suffragiis imploratis, egreditur ad locum cum letania et Cruce præcedente, aqua benedicta cum odore thymianatis: orationibusque præmissis ipse Abbas, præcinctus terram sarculo primus aperuit, pauperibus interim elemosynarum largitione lætificatis. Deinde aliis aliis succedentibus, et terram hinc iude viriliter jactantibus, multisque promiscui

k
qui locum
sibi mon-
stratum

odiendi ini-
tium facit,

SUB TIET-
MARO AB.
EX MSS.

sed labore
per diem ac
noctem fru-
stra conti-
nuato,

nec non per
duos sequentes
dies,

propter signa
quibus locus
illustrari
solebat;

nullo autem
uspiciam ap-
parente in-
dicio,

1. Mach. 3, 16

morrens Ab-
bas,

Psal 37, 11

A promiscui sexus et ætatis ad hoc spectaculum con-
fluentibus, atque divinum auxilium illis afflere pre-
cabantur; optabant et asserebant plerique non esse
diu laborandum, sed quantocius votis cum prosperi-
tate potiendum: quod heu! longe aliter eventus rei
monstravit affuturum. Nam per totum diem multo
conamine est laboratum, nihilque certi repertum,
sed nec sepulcri alicujus apparuit vestigium; omnis-
que spei eventus differebatur in crastinum. At Cle-
rici juniores laborantibus condolentes, ultro se
accingunt operi, et per totam noctem laborant fo-
dientes, Abbate in vanum usque mane cum suis per-
noctante. In noctis vero medio duo quidem sarco-
phaga aperiebantur, sed in eis nihil certi indicii
continebatur, quo designari deberet is qui quære-
batur.

29 Deinde hymnis matutinalibus expletis, et facto
mane redemptibus operariis, aliisque superlocatis,
Abbas cum suis ad consueta Sanctorum recurrit
suffragia; Missisque celebratis et orationibus super-
additis, ad locum rediit, aliqua voti sui comprehen-
dere desiderans indicia. Sed nullo ambigui timoris
adhuc reperto levamine, denuo suscepit Deum in-
terpellare: et quoniam, sicut ait Scriptura, deside-
ranti et amanti non sufficit semel quassisse aut res-
pexisse; rursum venit, ivit, et rediit, et trepidanti
pectore curiosis oculis sæpius perlustravit. In hac
animi fluctuatione bujus quoque diei ad usque de-
scensum producto labore, Abbas cum suis nimium
fatigabatur, animoque et viribus nimium consterna-
batur: sed quia prudens erat et nimium discretus,
adhuc aliquantula recuperandi spe regebatur. Quo-
circa suprum usus consilio, nondum censuit cessan-
dum esse ab incepto, sed in crastino universa loca
perscrutanda, in quibus secundum opinionem diver-
sorum investiganda foret aliqua existimatio. Fessis
deinde membris modica quiete recreatis, post matu-
tinalem synaxin, postquam crepusculum quartæ fe-
riæ, libato mysterio nostræ redemptionis, post ora-
tionem vel psalmodiam congrui temporis, solito
temperius insistitur labori cœpti operis. Animabat
enim et incitabat ostensio diversa multorum, se
nonnullos febricitantes aliisque incommodis labo-
rantes, in illis et in illis locis, sanitates adeptos esse
protestantium; lucernas etiam accensas fidelium
manibus, die ac nocte, et non vento et aliqua aura
donec consumerentur penitus extingui valentes, se
vidisse asserentium; necnon luminaria intempestæ
noctis silentio cœlitus emissa, in ipsis locis lucentia,
se frequenter comperisse dicentium.

30 Quapropter in horto, loco illi contiguo, im-
petrata fodiendi licentia, a Clerico cujus erat juris,
circumquaque omnibus tentabatur industriis, si for-
sit alicubi supplicibus suis dignaretur omnipotens
manifestare munus suæ largitatis. In priori enim
fossura sex sunt virorum, mulierum et infantum
aperta sarcophago, in horto tria, item juxta sepem
ipsius horti tria: in quibus omnibus nullo Pontifi-
calis infulæ reperto indicio, Abbatem suosque into-
lerabilis animi gravabat passio. Pallebant jejuniis,
vigiliis, nimisque angustiis confectæ facies, dolori-
bus nimis languida viscera quatientibus, membra
debilia quædam subitanæ dissolutionis occupabat
effigies: superciliis acedia contractis, sanguineos
oculorum orbis moribunda premebat species; to-
tumque corporis habitum horror quidam et tremor
gravabat per vices. Jam, ut ait quidam ipsorum, in
nobis heu! completur, quod in Machabeorum libro
continetur; quod quicumque vultum principis Sa-
cerdotum contemplantur, mente vulneratur: erat enim
intolerabilis miseria videre virum tantæ
religionis et reverentiæ, totius spei pene exhaustum
fiducia, ita ut revera clamare posset cum Propheta:

Cor meum conturbatum est; dereliquit me virtus D
mea, et lumen oculorum meorum non est mecum.
Sed et hoc vir idem patientissimus ad relevandum
suos, in quantum possibile fuerat, admodum dissi-
mulabat: sed undique interiorem animi dolorem pro-
dentibus indicii celare non poterat.

31 Quapropter suis peculiaribus secreto seorsim
assumptis, his usus est alloquiis. Venimus, inquit,
ad hæc loca, dilectissimi, spe nimium animati mul-
taque fiducia roborati: sed vereor ne videamur
utroque frustrari. Geminum nobis erat negotium,
apud homines unum, apud Deum alterum: de quo-
rum una ambigue formidabamus, de altero nil du-
bitabamus: sed hæc versa vice multo secus quam
æstimabamus processerunt: dum id prospere, quod
dubitabamus, advenerit; et quod fidenter speraba-
mus, Deus a nobis subtraxit. Et alia plura conte-
stans, tandem intulit: Et quoniam B. Legontius,
cui nos humillime devovimus, nec nostris miseris
flectitur, nec laboribus movetur, nec servitii nostri
devotione delectatur; quemcumque Divina largitas
suis supplicibus in ejus loco subrogare dignabitur,
pari honore et reverentia ex intimo corde a nobis
suscipiatur: parque cultus et veneratio ejus domi-
nationi in omni famulatu ab omnibus nobis exhi-
beatur. Hujus sermonis dulcedine relevati tanti Pa-
tris filii, et de voragine tam profundi mœroris manu
piæ consolationis abstracti, et quasi jam adepto Pa-
trono exhilarati, totius laboris et angustiae sarcinam
deponentes, solummodo tractabant de celebratione
vigiliarum instantis solennitatis Cœnæ Domini, et
ordine divini servitii.

abjecta spe
inveniendi
S. Legontii,

E
decernit
alium San-
ctum accipere.

ANNOTATA.

a Est ea Guastallensis Synodus, in Longobardia ad
Padum fluvium celebrata hebdomade quarta Octobris
hujus anni 1106, quando jam inchoata ab uno mense
erat Indictia xv, sed hic agitur de tempore non actæ
sed convocata Synodi, currente adhuc Indictione xiv.

b Paschalis 2 Papa sedit ad anno 1099 ad annum
1118.

c S. Legontius floruit sub initium seculi, quinti.

d Reinhardus dicitur Bruschio, electus anno 1107,
mortuus anno 1122.

e Adelgozus in MS. Saxonico, per hoc seculum 12
exarato, traditur anno 1108 Henrico Archiepiscopo
successisse, et obiisse anno 1120.

f Conradus Baro de Abensperg, electus et a Pas-
chale Papa ordinatus anno 1106, mortuus senex san-
ctus ac pius anno 1147.

g Hic est Simeon, qui ex monte Sinni Treverim
veniens, ibidem reclusus vixit, coliturque Kalendas
Junii.

h Beriengosus dicitur Bruschio et successisse Foca-
lino, qui præfuit anno 1101: et dicitur Beriengosus
adhuc præfuisse anno 1125.

i Hic Abbas Pramiensis infra num. 23 appellatur
Wulfrannus, proinde non decessit e vita anno 1103 ut
scripsit Bucelinus.

k Theodoricus nomine, quantum ex Bruschia colli-
gimus.

l Hi tres Martyres coluntur 31 Augusti.

CAPUT III.

Corpus S. Modoualdi impetratum, et solenni
pompa elatum, cum aliis sacris Reliquiis.

Sequentis vero diei facto mane, Abbas cum suis
cacumen vicini montis conscendit, invitatus illuc a
duabus Deo devotis feminis illic in ecclesia beate
Mariæ inclusis: ibi consolatione et exhortatione
alterutro

In Cœna Do-
mini, 11 April-
tis Abbas do-
natus particu-
lis S. Beati

A alterutro impensa, suscepit ab eis a S. Beati Confessoris pignora, videlicet, dentem ejus et partem costæ, quam ipse levaverant manibus suis de sarcophago ejus, ante altare ejusdem ecclesiæ posito. Peractis deinde cum lætitia spirituali tantæ diei solenniis, corporibusque post diutinam jejunorum inediam refectis, Abbas adjuncto Præposito S. Maximini, cum suis basilicam S. Paulini petiit; convocatisque cum Decano nonnullis priorum Ecclesiæ, primitus ærumnarum suarum ordinem, et multimodi laboris graviter quassati seriem replicavit, et sic protinus intulit. Quoniam monente sacra Scriptura, mæstis solamen jubemur impendere; docet hoc potissimum spirituales spiritualibus exhibere, quoniam ex capacitate et scientia litterarum excusationem non habent ignorantia. Quocirca moveat vos nostra intolerabilis, cui condescendendo et miserando interfuistis, tribulatio: et quia nota vobis est, in quantum patientis et compatientis notari potest discretio, eo largior fiat per vos in nobis vestra misratio et relevatio. Jam enim tempus est, ut liquido declaretis, si caritatis intuitu miseris nostris præcordialem compassionem impendistis. Recolite igitur, benignissimus Pontifex quanta nos pietate suscepit, quanta benignitate dimiserit; quanta spe et fiducia, si quod sperabamus, non contingeret, animarit; quod sic heu! evenisse rerum exitus comprobavit. Spopondit enim et mandavit nobis in vestra præsentia, pulsa omni ambiguitate, Patronum dignum et sanctum Pontificem a vobis expectere; quod et facimus, omni cum humilitate et devotione nostri famulatus, et jugis orationis id promereri desiderantes sponcione; et quid ad hæc vobis animo sedeat indicare.

33 At illi primum ambiguos circuitus offerre molientes, evadere tentabant, sed constantiam Abbatibus in exactione considerantes, et deliberationem ejus rursus Episcopum adeundi, et super hac re denuo interpellandi perpendentes; secreto inter se conferendi gratia in partem secedebant. Nec multum collatione producta redire, postulantique benigne respondere: Sicut prosecuti estis rei seriem, processisse profitemur: vestro labore flectimur, vestris angustiis movemur, ac orationam vestrarum spiritualiumque beneficiorum impensione delectamur: nec vos diutius suspensos ambiguitate jactari patimur: ideo vestræ voluntatis desiderio satisfacere non cunctamur. Crastina igitur die, secretiorum horam nobis procurantibus, et nobis nuntio vobis intimaatibus, venietis: et ex auctoritate Domini nostri Præsulis trium Sanctorum corporum optio dabitur vobis, videlicet Modoaldi, b Abrunculi, Bonosi, Pontificum hujus Treverensis urbis. Quod tamen fatemur Deo presente, qui est inspector conscientia nostræ, quoniam, si salva gratia Præsulis nostri vestraque fas esset contradicere, quantum ad nostrum spectat arbitrium, nulli hominum velleamus concedere. At Abbas cum suis ex cordis abundantia læta ducens suspiria, pronisque luminibus atque cervice suppliciter inclinata, A Deo, inquit, vobis retributionis rependatur gratia; quo mediante, mentesque vestras disponente hac nos lætificastis consolatione: His deinde valedictis claustrum S. Maximini lætissimus ingreditur.

34 Post hæc Dominica Cæna spirituali jucunditate celebrata, et post medicam fatigati corporis quietem matutinalibus hymnis solenniter expletis, dies illabitur terris, monetque suos Abbas communicandum passionibus Dominicis, ut participes fieri mererentur ejus futuræ consolationis et lætissimæ resurrectionis. Statim, terra licet acutissimo gelu crispata, nudis pedibus prodeunt cum psalmodia, Sanctorum perlustrando implorare patrocinia: cer-

tuque tramite repetentes ecclesiam S. Maximini, psalterium illic cum orationibus congruis terminavere. Completisque in diurnali synaxi his quæ competeabant eo tempore, pene jam fatigati ad hospitium redire: accersitoque venerabilis memoriæ sibi quæ fidissimo supra notato Arnulpho Præposito, de singulis Sanctorum meritis, quorum eis data fuerat optio, inquirere studebant sedulo. At ille, Sunt, inquit, singuli magnæ sanctitatis, magnique apud Deum meriti: sed B. Modoaldus genere et virtutibus nobis est notissimus, et in hoc loco præcipuus. Ad hæc Abbas: Eundem, ait, beatissimum Pontificem Modoaldum, post Deum et sanctam ejus Genitricem ac beatos Apostolos, puro corde Dominum et Patronum eligo, et devotionem meam et servitium meum meorumque omnium offero; ejus adjutorium ut ad nos venire suosque supplices visitare dignetur, invoco.

35 Mox ut votum vovit, ecce nuntius fratrum S. Paulini affuit, monens eos properare ad peragendam negotium voluntatis suæ. Qui sumpto thymiamate et mandissima sindone, accelerant promptissime, et cum ipso Præposito Clericorum præsentati obtutibus, conferunt, quo id agendum sit ordine. At illi, nostrorum, aiunt, unus, alba stola et cappam ornatus, præcedat ferens thymiamata; nosque subsequentes cum psalmis et letania Sanctorum ingrediemur habitacula. Quibus auditis Abbas; Nil, ait, obesse si etiam Fratrum meorum unus alba vestiatur, ut duobus præcedentibus ministris, quod agendum est celerius compleatur. His ita dispositis, et in sacrario coram altari stantibus Abbate cum Præposito et monachis suis, necnon paucis Canonis, orationibusque completis, deinde pallio levato, et Sanctorum oculis relevatis, Decanus S. Paulini sic ait præstolantibus illis: Ecce duo corpora SS. Abrunculi et Bonosi Episcoporum, magni meriti viro- rum: quem eorum in Patronum et Dominum elegeritis, hic erit loci vestri vestrorumque omnium protector fidissimus, patriæque totius protector potentissimus. Ad hæc Abbas: Sic inquam, ut asseritis non solum non contamur, veram etiam credimus et profitemur: sed quia trium optio data est nobis, D. Modoaldo nos nostrumque servitium devovimus: hunc coram Deo et vobis Patronum et Dominum eligimus, et eum nobis donari devota supplicatione quæsumus.

36 His auditis subito immutata facie, totisque visceribus tremefacti, videntesque virum tantæ constantia a proposito non posse reflecti: revelata arca lignea, ex omni parte ferreis ligaminibus constricta, et nimium munita, rursus aiunt illi: En ipsum pro quo supplicatis. Videte si inter tot ferrea vincula illum quoquo modo educere queatis. Confestim monachus ille, qui sacris vestibus stabat ornatus, appropinquans et curiosius omnia perlustrans, duos asseres sibi conjunctos in fronte arce reperit: quos quia vetustate pene consumpti fuerant, lento conamine pertractans; sejunctos deponit, et inspectis sacrosanctis artibus, ad suscipiendos eos sindonem mandissimam expandit. Mox imposita Antiphona, et apposito thure, in terram toto prosternitur corpore, Clericisque circumstantibus, et cordis tristitiam suspiriis et lacrymis prodeuntibus, membra sancta singillatim eduxit, et diligenter involvit, tribus portunculis relictis eis supplicantibus; et pro ipsis mandibulas, S. Abrunculi, brachiumque S. Bonosi largientibus. Suscepto itaque pretiosissimo beati Modoaldi Trevirorum Archiepiscopi corpore, et in scrinio ipsius sacrarii posito, ac clave munito, sibi- que retenta clave usque ad diem discessionis suæ, exeunt pleni omni exultatione.

37 Præterea Abbas S. Maximini, secreto rogatus multumque

ex S. Paulini
ecclesia petit
sibi dari cor-
pus aliquod

juxta mentem
Archiepiscopi:

dataque sibi
optioque unius
e tribus

b

Feria 6 in
Parasceve

SUB TIET-
MARO. AB.
EX MSS.

eligit corpus
S. Modoaldi

E
et ad locum
procedens,

quod petierat

F

cum mandibu-
lis S. Abrun-
culi, brachio S.
Bonosi,

A multumque flagitatus pro reliquiis S. Auctoris Episcopi, doctusque quanta miracula per eum Dominus in Saxonia sit dignatus operari : considerabat, quod miraculis attestantibus non dedignaretur in cœnobio præsentis Abbatis pro salute inhabitantium exul haberi. Perpendens etiam quod alia multa Sanctorum corpora sufficerent illi; ædituo coesulto, jussit ut quantas ejus corporis habere posset Reliquias, secreto concederet eidem Abbati, credens et protestans multis indiciis hanc esse voluntatem ipsius Sancti. Ipse quoque ædituus pridie rogatus et flexus fuerat amore prædicti Præpositi, et familiaritate unius præsentium monachi, sibi quondam in necessario usu ecclesiæ satis proficui. Redeunte itaque Abbate cum letitia ingenti de sacrario S. Paulini, ædituus præscriptus, convocato in partemque deducto eodem monacho sibi noto, testam superiorem capitis S. Auctoris Archiepiscopi, necnon duo de majoribus membris assignavit ei, contestans ejus apud se, excepta modica portione, nihil amplius haberi. Quæ cum immensa gratiarum actione Frater ille suscipiens suo intimavit Abbati. Gaudia gaudiis accumulatur, et in ara cordis laudum victimæ Deo cum odore devotæ humilitatis immolantur : quæ ad utrumque dantis sive susipientis profectum impensæ caritatis igne cremantur.

38 Abbas interea processurus ad Missarum solennia Sacerdotali induitur infula, necnon a ministris Ecclesiæ cetera tantæ diei mysteriis congruentia. Interim advenit Præpositus, eorum quæ contingerant super reliquiis B. Auctoris ignaras, et ipse dilectos suos de his quæ didicerat ex revelatione Sanctorum Thebæorum lætificaturus. Jamque Abbate procedente uni monachorum a saorum junctus, hoc brevi versiculo est usus : Visitavit, inquit, nos Dominus. Suscipiensque brevibus verbis sermonem, succincte gestæ rei pandit seriem. Deinde Missarum sacrique mysterii celebratione completa, Præpositus Abbati annuntiat universa : assumptoque monachorum ejus altero, necnon Fratre, qui rem sibi revelaverat cum ædituo, cryptam ingreditur secreto, Fratribus reliquis ad recreandum corpora sedentibus in refectorio, et Abbate cum Fratre altero finero rei præstolantibus in exteriori oratorio. Moxque oratione facta Frater ille notum locum repetit, quod obstruxerat, aperit, Sanctorum artus majores et minores educit, et Abbatis monacho cum sindone munda statim porrigit : c duobus vero corporibus

C pene collatis et diligenter involutis abihere, necnon Abbati cum Fratre præstolanti et oranti magnas reliquias, immensumque gaudium detulere. Qui mox in cœlum porrectis manibus, lacrymasque dulces et lætas profundens ex intimis visceribus, sic intulit pronis in terram luminibus : Sit tibi bone Jesu redemptor, mæstorum consolatio, laborantium fortitudo, gloria, laus, et jubilatio, qui dignatus es in hac die tuos supplices visitare de cœlo sancto tuo, atque lætificare multiplici Sanctorum patrocinio.

39 His omnibus inchoante, mediante, et perficiente divina dispositione, tam gloriose completis, Abbas cum suis omnibus ad S. Maximinum, ejus loci Fratribus se illic caritate detinentibus, cum omni jucunditate spirituali, Sabbatum sanctum, et sacrosanctæ Resurrectionis diem in Dei peregrit laudibus. Cujus diei completa vespertinali synaxi, Abbas Decanum S. Petri adiens, ei per semetipsum curavit notificare, se in sequentis diei crepusculo proficisci velle. Quem vir religiosus suscipiens benignissime, statim directa legatione cunctis congregationibus ceterisque Christi fidelibus studuit intimare. Deinde post modicam et brevem noctis quietem, matutinalibus hymnis, ut consuetudinalis sanctorum dierum ordo exposcebat, solenniter completis; jam

facto mane Abbas cum suis assumpto feretro, cum D thymiamate et palliis, necnon cruce argentea et deaurata, quæ imaginem redemptoris nostri ex osso decentissime sculptam continebat, quamque ob hoc solum secum detulerat, et ipsa hora nomini S. Modoaldi determinaverat (neque enim Archiepiscopum absque cruce quoquam proficisci decebat) basilicam S. Paulini petiit, seque religiosis Canonicis id jam præstolantibus representavit. Qui statim finita Prima, compulsatis signis cum crucibus, labaro et aqua benedicta, necnon thymiamate, Abbate quoque sacris vestibus induto, ad sacrarium processere : salvisque repertis signaculis, corpus preciosissimi Confessoris Christi Modoaldi cum aliis Sanctorum reliquiis feretro imposuere, dataque Antiphona cum lacrymis, eorum S. Paulini, Missarum solennia festive celebraturi conscendere.

40 Et ecce d Abbas S. Mariæ, cum omni congregatione sua in albis palliata, cum Crucibus et Evangeliorum libro atque thymiamate, advenit, et celebrationi Missarum devote interfuit. Quibus venerabiliter expletis, et processione congruis laudibus impositis voce solenni, assumpto sancti Præsulis feretro, cum crucibus et reliquo apparatu, cœperunt proficisci. Quantum ibi fusu sit lacrymarum, quantumque concrepuit gemituum, nisi qui præsentis fuere difficile fidem dictis possunt adhibere. Quis enim se a fletu poterat abstinere, cum Pastor piissimus, jam cœli Consul, locum, quem per multa annorum curricula cum inhabitantibus protexerat, cernebatur corporaliter deserere; atque in longinquam patriam profecturus, et quasi exul futurus, B. Paulino ceterisque confratribus suis quodammodo videbatur valedicere? Vix egredientibus de choro S. Paulini, ecce procedit obviam devota congregatio S. Maximini, cum crucibus et ingenti apparatu, monachi omnes palliati, et cum laudum melodiis jungunt se præcedenti processioni. Deinde propinquantibus portæ S. Simeonis, occurrunt Canonici ejusdem Ecclesiæ, palliis ornati, suscipientes sanctum Corpus cum crucibus et omni veneratione. Stantibusque bajulis, et thurificatis necnon aspersis Reliquiis, præmissaque oratione, processioni in suo loco se conjungere. Hoc ordine procedentibus ad medium vicum, ecce appropinquabant instar cœlestis exercitus honorabiles viri, cum contigua sibi congregatione, Principis Apostolorum Canonici, palliis auro gemmisque fulgentibus induti, suscipientes, sed magis educantes corpus Pastoris amantissimi, cum crucibus et omni ornatu duplici : et incurvantes se cum lacrymis, ac pronis in terram vultibus tanto Pontifici, aspergebant et thurificabant sacra pignora, cum laudibus et oratione solenni.

41 Quibus processions orationem prolongantibus, modicumque progredientibus, occurrit Abbas S. Martini cum suis Fratribus; quorum quanto minor erat apparatus exterior, tanto rutilabat interior abundantibus; quique in quantum facultas suppetebat, piissimæ Patris comitatus protelabant, sequentes cum hymnis, et canticis spiritualibus. Subito autem, quasi prorumpentes apes ex alvearibus, confluebant plebs utriusque sexus et ætatis, gestientes interesse comitatu dilectissimi; graviterque se offensum dolebat, quicumque tardior occurreret : non patres dulcedo filiorum domi retinebat : non matres filiarum sollicitudo impediēbat : non sponsorum amor sponso aut illas eorum jocundus affectus continebat; non vernaculos domestica cura prohibebat; non servos aut ancillas cujuscunque operis injuncti sollicitudo aut timor plagarum coercēbat; non pueros aut puellas matris intra domum fames et amor pams, aut extra consuetudo jocosum cohibebat : sed par omnium et concurs affectus Patrem sequendi

aliquibus
Reliquiis
S. Auctoris,

et duobus
Corporibus SS.
Thebæorum :

Translationi

d
accedunt
monachi
S. Mariæ,

E

et S. Maximini,

Canonici S.
Simeonis,

et S. Petri,
F

Abbas S. Martini,

et copiosus
populus.

Joan. 10

A sequendi Dominumque deducendi erat. Jam tunc enim quodammodo complebatur hujus sancti Pastoris officio, quod ait Dominus in Evangelio: Paster bonus cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves eum sequuntur, quia sciunt vocem ejus. Hi enim erant illarum ovium agni, quibus vice primi Pastoris a Deo sibi quondam commissis verba piæ exhortationis paraverat, quasque dulcedine totius suavitatis præeundo, eperando et docendo repleverat.

plurimum
dolens se
patrocinio
ejus privari

42 Hujus prædulcis et largissimi Pastoris abundantiam recelentes, et ejus patrocinii tutelam contra cuncta adversantia fidissimamque protectionem animo revelentes, horumque omnium fieri expertes pro tanti Patris absentia metuentes, et ex intimo cordis dolore suspiria trahentes, hæc ingeminabant lacrymantes: Quorsum, Domine? quid est, Pater piissime? Cur relinquis oves tuas, Pastor amantissime! In quo te læsimus? in quo te offendimus? Numquid non doctrinis tuis nos et patres nostri prænas aures accommodavimus? Sed vae nobis, qui patrocinio tanto destituimur! Et nos, velut amentes et quasi ad epulas invitati, te proficiscentem cum laudibus prosequimur? Vere etenim Dominus noster, de longe vel prope veniens, sic erat suscipiendus; hujusmodi obsequiis ad misericordiam nostrumque affectum flectendus; sed in longinquas terras profecturus, et extraneæ gentis saluti profuturus, nosque ultra non visurus, nequaquam cum tanto tripudio erat deducendus. Heu quam damnesa processio! quam subita totius patriæ desolatio! quam gravis loci hujus destructio! et, nisi omnipotens Deus manu sua contineat, in profundum terræ submersio! At illi ter quaterque et septies beati, quos Omnipotens talis tantique Patroni honore et beneficiis donavit, quos nostro damno ditavit, quos nostris spoliis dilatavit, quos nostro infortunio prosperavit. Hæc multiplicius ingeminando lacrymis lacrymas addunt, fletusque crebris singultibus adjiciunt.

Processio de-
ducta usque
ad pontem,

43 Ii igitur hujusmodi lacrymabilibus querimoniis interdum utentes, interdum etiam diversarum laudum præconia concrepantes, cum omni devotione et reverentia comitabantur, præcedentes et subsequentes. Nec cunctantur, imo plena fide credimus, ipso die super sacrosancta pignora cælum patuisse, sanctosque Angelos invisibiliter descendentes et ascendentes obsequium tantæ Pontifici præbuisse, tamque mirificæ processionis concordiam et æquanimi-
C tatem ordinasse (quæ procul dubio ad trecentos Clericos aestimabatur habuisse) ut in tanta frequentia nec præcedentes a subsequentibus premerentur, nec subsequentes a præcedentibus traherentur, sed in utroque æqualitas et discretio servaretur. Erat præterea stupendum miraculum videre tot tantasque catervas, utriusque sexus et ætatis, tam reverenter tamque concorditer ex utraque parte processionis incedere, ut quasi maceræ viderentur quodammodo hinc et inde immobiles stare, quos nec angustior via coarctabat, nec spatiosior dilatabat, ut se removerent ab æqualitate. Tali ordine, tamque decente honorificentia cum divinis laudibus transeuntes longam intercapedinem viæ, tandem ad Pontem inclytum pervenero: statimque de ponte descendens Abbas e
S. Eucharitii, cum suis Fratribus honestissime palliatis, cum crucibus reliquoque ornatu multiplici, obvisus processit; sanctumque Pontificem reverenter in ponte suscepit, et per pontem subsequendo cum multiplici laudum tripudio deduxit.

e
recipitur ob
Abbate S.
Eucharitii:

44 Huc ordine descendantibus ab altitudine pentis ecce irruit innumera multitudo finitimæ plebis, cum Crucibus et diversis Sanctorum reliquiis, suscipientes sanctum Præsulem cum dulcibus melodiis. Sed vicinitate montis circumquaque oppositi vetabantur

Maji T. III

ulterius progredi: depositoque lipsano, circumfloit cum lacrymis innumera multitudo, jamjamque valedictura Pontifici sanctissimo: incurvatique soletenus viri cum mulieribus, et pio Pastori suas commendantes animas, sacras honorabant Reliquias suis oblationibus, percutientesque pectera sua tristes revertebantur ad propria. Clericis deinde cum monachis in orbem conglobatis et in modum coronæ cingentibus membra sui Pontificis, Archidiaconus Godfridus et ipse Decanus S. Petri, postulato silentio, hoc modo exorsus est seriem sui sermonis. Magnum, inquit, est, carissimi Fratres, hoc mysterium et inæstimabile, atque ad efficiendum omnibus retro seculis incredibile, quod nutum divinæ dispositionis a nobis pene, ut ita dixerim, invitis factum constat hodie, ut tantum tamque præcipuum, omnique reipublicæ nostræ tam proficuum Patronum, a loco nostro vellemus seu auderemus emittere. Hic enim erat spes totius patriæ; in hoc pendebat omnis fiducia salutis nostræ: et quotiens nos cujuscumque tribulationis pulsabat incommodum, in Modealdo et Eucharitio totius auxilii nostri patebat refugium. Et revera, nisi quia jussioni Omnipotentis resistere mortaliū nemo sanum sapiens debet præsumere, ad hujusmodi consensum nulla ratio flecteret constantiam mentis nostræ. Enimvero non cunctamur, quamdiu volvitur hujus mundi orbita, ipsius patrocinii selita nos experiri suffragia: quoniam si loci mutatione in patriam, quam ipsi Sancto provisorio complacet, ipsius dulcia mittimus ossa: quod his continebatur, cor videlicet et linguam ceteraque carnis ejus nobis reservamus pignora.

45 Vos igitur, Fratres carissimi, qui tantarum Reliquiarum estis geruli, pensate, quantum honoris et gaudii largita sit vobis gratia Christi, quantamque laudum vicissitudinem rependere debeatis beneficiis omnipotentis Dei, nobisque largitoribus tanti thesauri. Unum quippe est, quod solum et præcipuum ducimus in æstimatione nostra, quod stabile et inconvulsum scripto firmare dispenimus in succedentia ævi tempera, ut simus amodo cor unum et anima una, et mutuae fraternitatis et societatis, cujus maximum pignus vobis concessimus, inter nos et vos atque nostros vestrosque posteros pactæ firmetur perpetua. Commendamus itaque Deo et vestræ fidei, sub testificatione et obtestatione Christi, super salutem et animam vestram, corpus pretiosissimi Provisoris et Pastoris nostri Modealdi Archiepiscopi, quatenus debitum honorem pro posse vestro et nosse in feriis et in omni divino servitio exhibeatis illi. His peroratis, sanctisque Reliquiis cum humectatione genarum salutatis, necnon Abbate suisque monachis crebrius deosculatis, ad sua quique rediere cum suspiriis.

46 Transmisso itaque anne Musellæ, in cuneis conglobati viri cum mulieribus, in parte ripæ altera, quasi ultimum valedicentes suo Pastori, laudum concrepabant carmina: quemque ulterius nequibant corpore, luminibus sequebantur et voce dulcisona. At bajuli Sanctorum, arduos montium scopulos confragosque repetentes ascensus, nonnullis pietatis intuitu et amore Sanctorum comitantibus, itinere quo venerant alacres Dominumque vicissim laudantes, ad sua remeare properant. Deinde non absque sudore ascensu ardui montis emenso, ecce contiguae villæ pene omnes vicani confluunt obviam Pontifici suo, nonnulli etiam toto corpore solo prostrati, fide stantes, et tunc pectoribus reatum venam, vite salutem, rerumque commoditatem implorabant voce supplici. Alii autem compulsatis signis ecclesiæ præcedentes atque subsequentes, totis viribus insistebant laudum melodiæ. Quidam vero prona cervice propius accedentes, suosque humeros salutifero sup-

D
SUB TIETMARO,
AB. EX MSS.
et plebe remis-
sa Archidia-
conus perorat
ad Clerum,

E
hujus dona-
tionis aucto-
rem,

et ad eos
quibus illa
facta.

F

His transmis-
so Mosella
redeuntibus

undique e
pagis occur-
runt

A ponentes lipsano, sibi per vices succedendo Sanctorum bajuli gestiebant fieri; summo devotionis studio se beatos fatentes, seque sanctificari credentes mente et corpore, quicumque sanctitatis tantæ sarcinam merebatur contingere. Sicque recto tramite de vico ad vicum properantes, et aliis jam fessis supplici jam lumine valedicentibus et quasi jam spe recuperata suæ salutis alacriter recedentibus, aliisque cum integra fide et spe salvandi obviam properantibus, et suæ felicitatis *f* augurium suscipientibus; nonnulli etiam per milliarii et eo amplius spatium procedentibus, in commune nomen Domini laudabatur ab omnibus.

*et affertur
a Præposito
missa*

47 Deinde Fratrum S. Maximini tres monachi, a venerabili Præposito Arnulpho ad præbendum ducatum directi, præcedentes e vestigio celeriter subsequuntur, apprehensosque fatigationem itineris alleviare paulisper residendo hortabantur. Ac primo residentibus offerunt pyxidem, Sanctorum pignori-
B bus refertam, a memorato Præposito suis amicissimis recedentibus, et jam per multa temporum spatia non visendis, caritatis intuitu directam, et hæc continentem :

*aliam
Reliquiarum
pyxis :*

EX SACRARIO S. MAXIMINI.

De pallio ejus et stola : et
De manubrio cultelli Domini nostri Jesu Christi.

DE SACRARIO B. MARIE SEMPER VIRGINIS
a venerabili loci ipsius Abbate directa :

De ligno Domini :
De corpore S. Matthiæ Apostoli :
De corpore S. Severæ virginis, sorore S. Modoaldi Archiepiscopi aliasque diversorum reliquias.

*eadem iter
suum prosequen-
tibus*

48 His devote susceptis lætissimi redditus, quia nec aversos, et in via positos, solique desiderio intentos redeundi, Omnipotens suæ largitatis privaret benedictione; verum tantæ sanctitatis thesaurum eis dignaretur, cum eo quem ferebant, accumulare; grates omnium Largitori satagebant rependere. Deinde ex his quæ caritatis geruli secum detulerant abundanter refecti, cum his eisdem operam dant exercitio proficiscendi. Ingredientibusque saltum, qui semitam occupabat, eorum quidam forte Crucem argenteam, cui ossea imago nostri Salvatoris inerat, quæ nomine S. Modoaldi titulata coram ejus sancto corpore indesinenter ferebatur, incaute bajulans, ramis humilioribus impingebat : quæ mox excussa a baculo cui inhærebat, cadendo inter duos lapides recte et quasi voluntarie fixa stabat. Res mira, quod tam fragilis ossea materies, tanto impetu ramorum in altum evulsa, et per semetipsam ter seu quater antequam terræ appropinquaret gyrata, super lapides, qui forte conglomerati viæ profunditatem supplebant, quæ minutatim confringi poterat, divina virtute eisdem lapidibus mirabiliter infixæ permansit illæsa. Ad declarandum enim meritum sancti Sacerdotis, providebat gratia divinæ dispositionis, ut et meliori cautela Cruciferi corrigeretur incuria, et signum nostræ redemptionis lutei humoris non violaretur immunditia.

*e Cruce
avulsa imago
ossea illæsa
erigitur :*

49 Addidit etiam adhuc altero miraculo palam facere omnipotentissima largitas Divinæ miserationis, quid mererentur quantumque possent eorum spiritus in cœlis, quorum corpora tantæ devotionis studio transferebantur in terris. Tanta enim erat caumatis ariditas, tantaque terræ siccitas, ut spem totius incrementi suis cultoribus brumalis negaret et satio pene torrida, et tellus quasi ferrea nullius vomeris acumine suscitari valeret ad æstiva semina suscipienda. Bajulis vero Sanctorum primæ mansionis receptis habitaculo, tanta pluviarum copia

*et arentibus
terris per
singulas
noctes*

pluvia infunditur,

manavit e cœlo in totius sequentis noctis spatio, ut herbis omnibus viriditas, et seminibus fecunditas, atque telluri redderetur culturæ facultas. Et ut claresceret liquido, quorum subvenientibus meritis tantæ misericordiæ largitas proflueret arenti mundo, tanta fuit convenientia pluendi et hospitandi, ut una eademque videretur hora, et viantes domus linen subire, et imbrum largitatem effluere. Nec desuit in totius itineris spatio ejusdem divinæ pietatis miserationis, quodammodo famulantibus cœlis venerabilibus Sanctorum exequiis, adeo ut pene singulis noctibus terræ facies madefieret imbrum abundantia : et dierum spatiis, sole et vento temperiem præstantibus, proficiscendi concederetur copia.

*calo semper
per diem
sereno,*

50 Igitur, ut præmisimus, susceptæ primæ mansionis hospitio, totius humanitatis et caritatis fovebantur commodo; excepto quod hospes vir strenuus, cum uxore satis honesta, conquerebantur, sibi pisces omnino deesse, quibus tantæ religionis viros, ut deceret eorum honorificentiam, valerent reficere. Cujus statim consolatione recepta, videlicet Abbate, totius humilitatis viro, de appetitu se excusante, se lantiores seu sumptuosos cibos non magni pendere; sibi cujuscumque modi victualia, cum caritate impensa, quamvis parva sufficere; se bonæ voluntatis ejus studio gratias agere fatente, cetera sibi suisque necessaria cœpit disponere; ecce duo viri, functi piscatoris officio, alter prioris ignarus, et ingredientem mox subsecutus e vestigio, uterque tamen præsentis necessitatis inscius, tantam piscium copiam detulere, quæ si nihil alterius fuisset in promptu, omnium præsentium multitudini posset ad esum sufficere.

*pisces etiam
in hospitio
ultra adferuntur.*

ANNOTATA.

a Acta S. Beati dedimus 9 Maji.

b Acta S. Abrunculi illustravimus 22 Aprilis, et S. Bonosi 17 Februarii.

c Cohuntur hi Martyres Trevirenses 6 Octobris, etiam Martyrologio Romano inscripti.

d Monasterium S. Mariæ ad Martyres dictum, situm ad litus Mosellæ. Catalogum Abbatum, sed imperfectum, exhibet Bucelinus : et forsitan Folcuinus aut Petrus 2 hoc tempore Abbas erat.

e Abbatia S. Eucharii, nunc S. Matthiæ appellatur, ob corpus hujus Apostoli istic asservatum, ut diximus ad hujus Vitam 24 Februarii. Illic Abbas Erwinus sive Everwinus præfuit ab anno 1097 usque ad an. 1110.

f MS. Angaria : sed augurium omnino sensus ipse requirit.

CAPUT IV.

Reliquum iter peractum. Solennis exceptio in proprio monasterio.

Fratres igitur, quos prælibavimus, S. Maximini, postquam in vico eodem, qui sui juris erat, Evendicta, apud supradictum hospitem cum omni caritate et humanitate nos habuerunt; increscente crepusculo sequentis diei, præmissis divini servitii ministeriis, ducatum præbentes præcessere, et sacrosantas Reliquias interdum propriis gestantes humeris, usque Prumiæ perduxere. Quo propinquantes, unum e suis præmisere sagacem virum, nomine Burchardum monachum, qui venerabili Wulframno ejusdem loci Abbati Sanctorum intimaret adventum. Quo audito vir strenuæ nobilitatis, compertoque quantæ prosperitatis effectum sit assensu sua petisserat, qua cum ipso Abbate in eodem negotio intercesserat apud Archiepiscopum Trevericæ urbis; laudum grates rependit omnipotentia divinæ largitatis.

*Proficiscentes
solenniter ex-
cipiuntur a
Prumiensibus*

SUB TIET-
MARO. AB.
EX MSS.

Paderbornen-
sibus et Helm-
wardensibus

E

missa ab Ab-
bate epistola,

F

annuntiatur
sanctarum
Reliquiarum
adventus,

A largitatis. Statimque misso edicto jubet vica nos omnes utriusque sexus et ætatis, cum summa celeritate, in occursum Sanctorum progredi, et Monachorum Clericorumque ordines ad susceptionem tantæ sanctitatis coaptari. Præmissoque Fratre, qui apud eum legationis officio functus fuerat, mandat primum in oratorio S. Benedicti Sanctos suscipi cum reverentia et honore debito, cujus spatioso et remoto atrio Fratres utuntur pro cœmiterio. Inde colliculo, qui prope erat floribus gramineis refertus, transito, ecce cum caterva plebis, devotionis cultum habitu et officio præferentes, procedunt Clerici palliis ornati; qui Sanctos suscipientes, cum crucibus et dulci laudum modulamine, deferunt in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis et Virginis Mariæ. Quibus post orationis terminum deductis honorifice, protinus monachorum palliato vallatus grege, se obvium tulit Wulframnus Abbas, vir totius reverentiæ: qui cum crucibus et thymiamatis, ac multiplici apparatu devotionis, reverendas Reliquias deducunt in cœnobium S. Salvatoris: ibique laudibus divinis solenniter expletis, omni humanitatis et caritatis intuitu amplectuntur Abbatem cum suis.

B 52 Deinde sequentis diei matutino lucente, celebratis mysteriis redemptionis nostræ, Abbas cum suis, concessa suorum præsentiumque Fratrum alacriter suscepta societate, valedictisque suis ductoribus, in osculo pacis et mutua caritate, deducuntur ab omni congregatione, cum multa reverentia et Sanctis debita veneratione. At hospes munificentissimus, appetens promereri dilectionem Dei, memor Scripturæ testantis: hilarem datorem a Deo diligere; et illius beati Job, Non passus sum peregrinum absque viatico præterire, Abbati recedenti piscium copiam largitus est cum caritate; præbensque eis ducatum usque ad villam sui juris, Monasterium a nomine, cetera quæ pernoctantibus erant necessaria ex suo ministrari jussit abundantissime: ibique eis devotissime susceptis, tertiamque mansionem facientibus, geminavit obsequia hospitalitatis. At illi proficiscentes, et de die in diem proficientes, sexta diei hora feriæ quintæ, Agrippinam Coloniam peraccessere: statimque præmissa legatione, Sanctorum adventum notificantes suis fidelibus, b S. Pantaleonis Fratribus, pro se crebras orationum victimas ex debito fraternitatis offerentibus, et ante quadriduum in Paschalis festi celebratione adventum suum desiderabiliter præstolantibus, immensum gaudium inididere, de optata negotii sui consecuta prosperitate. C Qui voluntarie, absente suo Abbate, se protinus invicem cohortantes, et ornamenta tantæ susceptioni digna exponentes, albatu atque palliati solenniter Sanctis obviam processere: susceptosque cum devoto laudum modulamine, in sanctuarium S. Pantaleonis pertulere. Deinde Fratribus suis admodum congratulantes, et pro omnibus quæ voti sui compotes divinæ gratia largitatis adepti fuerant, in commune Dominum benedicentes, totius caritatis officium exhibere; postulantesque pro sui itineris acceleratione, licet inviti et renitentes, cum omni honorificentia prosequentes deduxere.

53 Die igitur octava resurrectionis Dominicæ, directo tramite et Deo præduce, c Suzatium pervenire: in cujus itineris medio juvenis quidam Clericus, vicini loci Canonicus, eis obviam venit, a suis directus Fratribus; dicens, reditus eorum atque optati effectus famam aures omnium perculisse, cordaque immenso gaudio replese. Illis dictis ingredientibus vicum ecce plebis innumera multitudo, promiscui sexus et ætatis, in gloriam Sanctorum laudum carmina concrepantes vocibus alternis: quos sequebatur tutius venerationis cultu ornata conscio Clericorum, cum crucibus et thymiamateriis, susci-

pientes et deducentes Sanctorum reliquias, in hymnis et laudum melodiis. Deinde Missarum solenniis, ut tanti diei reverentia Sanctorumque veneratio exposcebat, celebriter expletis; Reliquiarum bajulos in suæ hospitalitatis contubernium suscepit Clericus quidam, Azelinus nomine, vir reverendæ honestatis. Deductis itaque Sanctis cum debita veneratione a liminibus monasterii, nonnullis etiam Clericorum laicorumque piæ devotionis intuitu comitantibus, per spatium itineris, quod computari poterat tertia pars milliarii; ecce familia domus prænominati Clerici, quam vir totius opulentiae plurimam possidebat, ipso in fronte gradiente, cum Clericis quos secum duxerat, cum crucibus et thure ac reliquo apparatu quo poterat, se obviam ferebat: susceptosque Sanctos cum laudibus carminum, in oratorium, quod ibidem beatæ memoriæ Anno Colonien-sis Episcopus in honorem beati Matthei Apostoli dedicaverat, deducebat. Placuit igitur exinde missa legatione matrem Ecclesiam Paterbronensem tanti patrocinii adventu lætificare, Fratresque suos Helmwardenses, jam diutina expectatione et crebra jejuni-
orum, vigiliarum ac orationum instantia laborantes, quodque potissimum gravabat, in ambiguitatis trutina suspensos, prosperi eventus certitudine relevare. Libet paulisper immorando benignum piissimi Patris affectum pensare, dilectisque filiis suis dulcissimæ consolationis manum porrigentem, spemque perennis lætitiæ denuntiantem, considerare.

54 Tietmarus Dei gratia, quicquid est aut esse potest, dilectis filiis in Domino. Gaudium vobis et exultatio. Surgite jam, dilectissimi, et de pulvere excutimini, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus vestri: quia enim coram Domino vos humiliastis et in eo sperastis, respexit in orationem humilium, et non sprexit precem eorum. Perseverastis enim in cordis et corporis contritione, ideoque vos non fraudavit laborum vestrorum voluntate: sed præveniens gratuitæ dilectionis benedictione, replevit desiderium vestrum multiplicis patrocinii largitate. Quapropter gaude et lætare, felix Saxonia, quam Rex quondam Christianissimus lingua ferrea divinis subegit legibus; quamque nunc Rex Regnum Dominus, per præcipuos suæ dominationis ministros, jam cœli Consules, mirabiliter invisendo, suis revendicat ditionibus. Jucundare, virgo, nobilis Christi sponsa, et mater fœcunda Paterbroonensis Ecclesia, quam cum numerositate filiorum multiplicia beatificant Sanctorum pignora, nunc iterato largitas omnipotentis novo fidelium suorum patrocinio dignanter illustrat, amplectitur, fovet, protegit, et sublimat. Exulta satis, filia Sion, lauda filia Hierusalem cœlestis, ecclesia Helmwardicensis, quia venit tibi de supernis a Domino salus et protectio, gaudium, pax et exultatio. Ut enim similis ceteris ecclesiis tibi collimitaneis fieres in hac parte, postulasti tibi a Domino Patronum salutis tuæ: deditque tibi Deus B. Modoaldum, strenuæ nobilitatis et mirificæ sanctitatis virum, Archiepiscopum Treborensis Ecclesiæ: cujus sacrosanctis ossibus conjuncta sunt duo insignia beatorum Martyrum Thebæ legionis corpora, insuper etiam gloriosissimi Protectoris nostri Auctoris Archiepiscopi superior testæ capitis, et duo de majoribus membris: quo, ut credimus, suggerente, et nostræ legationis officio fungente, idem venerabilis Modoaldus dignatus est, aula sui Episcopii relicta, apud nos exul dici et esse. Duorum etiam reverendæ sanctitatis et præcipuæ nobilitatis Pontificum dignissimæ deferuntur Reliquiæ: videlicet B. Abrunculi mandibula cum dentibus, Sanctique Bonosi brachium, atque gloriosissimi Beati Confessoris dens unus cum costa, aliorumque Sanctorum pretiosissima pignora. Pro his igitur

2 Cor. 9, 7
Job. 31, 32

a

b
et Colonia a
monachis S.
Pantaleonis,

c
dein Domini-
ca in Albis a
Suzatensi
clero

SUR TIET-
NARO AB.
EX MSS.

A igitur omnibus beneficiis ejus magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum, et omnibus medullis cordis et corporis laudate Deum in excelsis. In susceptione ergo tantæ sanctitatis ornatæ domus vestræ mentis et corporis, mundate conscientias vestras, abluite culpas, abstergite sordes illicitæ actionis, excutite pulverem ventosæ cogitationis; ne præpotens amicus vester novusque Patronus et Dominus, cum illo nobili suo comitatu veniens, in vobis inveniat quod oculus suæ dignitatis offendat: sed magis operum honorum referti floribus, odoremque virtutum spirantibus respersi graminibus, obviam procedentes dicatis illi: Benedictus qui venit in nomine Domini.

in quem ab his
p̄antur
omnia:

55 Hujusmodi legatione Fratres Deo devoti, de multiplici laboris anxietate relevati, et ultra quam credi potest exhilarati, protinus exilientes, ecclesiæ signa consonant, et gratiarum laudes intonant; et pleni devotione mentis et spiritus, celebriter prosequuntur hymnum, Te Deum laudamus. Deinde per ordinem seiscitati, et omnem eventus seriem edocti, solenniter disponunt universa competentia tam diu desideratæ susceptioni. Abbas igitur cum suis, cum largifluxæ caritatis eopia, benevolo valedicentes hospiti, studium accelerant redeundi: deinde annem Almna transeuntes, tandem ad urbem Paterbronensem optato pervenire: quæ cum multis Sanctorum reliquiis, præcipue d B. Liborii, Confessoris atque Pontificis Cenomannensis, fovetur et illustratur corpore. Et ecce vir venerabilis e Gumbertus Abbas ejusdem loci, cum innumera multitudine promiscui sexus et ætatis populi, nudis pedibus, totiusque humilitatis cultum præferens habitu et mente, Sanctis obviam processit, plena cordis devotione, plebs consonis vocibus in honore Sanctorum Deo laudum melodias concrepante. Congratulabatur enim ad invicem populus Domini et oves pascuæ ejus de adventu et præsentia novi Pastoris et fidissimi Protectoris, cujus confidebant meritis salvari, et patrocinio ab omnibus angustiis liberari. Dehinc portam urbis ingressis, ecce matris ecclesiæ Canonici, procedentes obviam novo Patrono sanctoque Pontifici, susceptos Sanctos cum reverentia et cantu solenni deferunt in sanctuarium gloriosi Confessoris Liborii.

d
prope Pater-
bornam ex-
cipiuntur ab
Abbate
Gumberto
e

in urbe a
Canonici,

56 Interim Abbas comperto, quod prona devotione singularem susceptionem instituerant ejusdem loci monachi, nec vacaret illic diutius immorari; salutatis Canonici sibi congratulantibus, et de prospero adventu suo Deum collaudantibus; resumpto denuo lipsano Sanctorum, per portam Australem honorifice Clericis prosequentibus egrediuntur monasterium. Progressisque paululum via quæ ducit ad cœnobium, ecce pallida et palliata monachorum concio, omnem devotionis reverentiam Sanctis advenientibus exhibens corpore et animo, incurvatique solotenus, et sacrosanctis supplices cervices supponentes pignoribus, spiritu et mente totisque nisibus insistunt divinis laudibus. Cum hujusmodi venerationis tripedio Apostolorum Petri et Pauli oratorium subeuntes, rursumque melodias cantuum solenniter ingeminantes, Sanctos deferunt in sanctuariam, in quo f B. Felicis Martyris requiescit corpus sanctissimum. Deinde videres pariter omnes confluere, videres viritum singulos ex abundantia cordis Abbati suisque caritatis salutationem offerre, intimæ congratulationis affectum impendere, Deum voce et manibus collaudare, qui tantæ prosperitatis et largitatis effectum concessit sperantibus in se. Statim Missarum solenniis celebriter expletis, fessisque Fratribus officiosissime recreatis, lucente diei sequentis aurora, cum omni veneratione deducen-
bus monachis et Clericis, prosequentibusque cum

extra ab
Abdin-
hoffensibus
monachis.

f

carminum modulatione populis, accelerant iter profectionis.

57 Tandem optato suæ possessionis limitem calcantibus, ecce iustar regalis exercitus populi circumquaque conglomerati, novis suæ salutis Patronis irruunt obviam, cum Sanctorum Reliquiis et Crucibus præcedentes et subsequentes, in hymnis et confessionibus. Prima igitur sequentis diei aurora, quam illustrabat beati Evangelistæ Marci publica solennitas, quanque majoris letaniæ veneratione colit omnis Christianitas, Abbas cum suis comitibus, multaque frequentia undique confluentis populi, efferens pretiosissimas Reliquias cum letaniis et modulatione solenni, procedit ad explendam consuetudinariam executionem tam celebris diei. Disposuerat enim ipsa die dilectissimis filiis suis et Fratribus palam facere sui laboris et obedientiæ præmiu, ac devotissimæ orationis fructum; eorum diutinæ præstolationis desiderium implere, et eos multiplicibus patrociniis lætificare constituens, mutui conventus locum juxta vicum suæ ditionis, Cesle nominatum: quo ubi perventum est, placuit fatigationem viæ residendo alleviare, ut populis late circumfluentibus copia daretur conveniendi, et Sanctis orationum et oblationum libamina deferendi. Et ecce hi quorum specialis amoris et salutis gratia tantæ viæ tantique laboris fatigatio fuerat expensa, monachorum videlicet Helwardicensium, cruciferis præeuntibus, instar nubeculæ tenebræ properabat concio spiritalis, ardoris videndi et complectendi quæ diu concupierat exæstuat desiderio: quos cum diversis Sanctorum Reliquiis præcedebat lipsanum beati Petri principis Apostolorum. Igitur tam pro consuetudinaria letaniarum reverentia, quam pro votivæ susceptionis devotione augenda, nudis pedibus procedentes, atque cum omni mentis et habitus humilitate cominus accedentes, diuque desiderati Patroni et comitum ejus lipsanum contuentes, diutius stare nequibant; sed tertio in terram toto corpore prostrati, novo Domino dulcia lacrymarum libamina, quæ ex plena cordis abundantia lætitiæ spiritualis profundeabat affectus, cum nimis singultibus offerebant.

Helmar-
dicenses fines
ingressis,

75 Aprilis
occurrit
Conventus
cum litania,

E

58 Tandem erecti cervicibus a terra, hæc ore et manibus intonant voce excelsa: Optato advenisti, Pater desiderabilis, quem expectabamus in ambiguitatis et angustiarum tenebris, te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta. Suscipe jam, Dominator serenissime, tibi devotos servulos: protege, Pastor amantissime, agnosce Deo tibi traditos. Deinde laudum cantibus solenniter inpositis, præcedentes cum Crucibus et Sanctorum reliquiis, veneranda corpora digna reverentia deferunt in ecclesiam B. Joannis Baptistæ: ibique Missarum solenniis celebriter expletis, Abbatis sui pedibus, gaudentes quod eum cum suis omnibus salvum et incolumem receperunt, humiliter prosternunt: susceptique manibus a terra, mox ad pacis et caritatis osculum eriguntur. Quantem ibi gaudii et exaltationis atque congratulationis inter spirituales spiritualiter sit habitum, testis est Deus inspector cordium, testis læti rivuli lacrymarum, testis ecclesia videntium et audientium. Abbas itaque Fratribus suis in pace dimissis, ad illationem Sanctorum postera die solenniter agendam, ipse in tuto suorum contubernio positus, fatigationem sui laboris latam jam ducebat levissimam, pro omnibus beneficiis suis glorificans misericordiam Omnipotentis.

F
et Abbatem
suum cum
Reliquiis
gratulabun-
dus excipit.

59 Beatus igitur Modoaldus, Trevirorum Archiepiscopus, altera die suæ peculiaris et perpetualis sedis domicilium cum tot tantisque comitibus suis ingressurus, atque inibi curiam Angelicis spiritibus et Sanctis omnibus communem habiturus, noluit,

Postridie
monasterium
versus pro-
cedentibus,

quia

A quia nec decebat virum tantæ auctoritatis, clam ingredi aut privatim suscipi; utpote quem morum nobilitas et generis altitudo commendabat, et ordinis dignitas extollebat, atque admirandæ sanctitatis meritum insignibat. Quapropter innumera multitudo, tam nobilium quam plebeiorum utriusque sexus et ordinis, videlicet, monachorum, Clericorum, laicorum, virorum scilicet ac mulierum, quorum Deus corda tetigerat, et quos fraternus amor provocabat, quosque devotionis intuitus et desiderium lætitiæ spiritualis amorque divinæ retributionis excitabat, undique confluebat; credens quisque se felicem fore, quicumque tanti Pontificis obsequiis mereretur interesse. Nocte igitur instante, spiritualibus vigiliis, carminumque melodis, ac divinis laudibus exacta infra ecclesiam B. Joannis; mane autem jam solis jubare mundum universum illustrante; post orationum synaxim Missis ibidem celebratis, Abbas cum præsentium multitudine Cleri ac utriusque sexus plebis, imposito suis humeris feretro, datisque laudum cantibus, in publico cœperunt ad locum diu desideratum, videlicet Helmwardicense cœnobium, procedere, die duodecimo egressionis eorum a Treverica civitate.

B 60 Appropinquantibus autem procedunt obviam primi pauperes et egeni, de sumptibus ecclesiæ, jam a Christo B. Modoaldo cum loco ipso collatis, ipsa hora itineris medio abundanter relecti et lætificati; devotione qua poterant sanctum Pontificem suscipientes, et laudes gratiarum juxta suæ scientiæ facultatem concinentes. His hoc modo prætereuntibus, ecce gloriosus militiæ cœlestis apparatus, cordibus videlicet ornatis, corporibusque decenter palliatis, monachorum concio, præcedentibus in capite Cruciferis necnon thymiamateriis cum devotionis studio. Inter hos cum nonnullis cœnobii sui Prioribus procedebat medius Corbelensis Præpositus, idemque S. Viti Martyris Aedituus, gestans in ulnis scrinium, auro gemisque pretiosis mirifice fabricatum, in quo continebantur pretiosissimæ reliquie de corpore pretiosissimi Martyris Stephani. Juxta quem latere dextero incedebat Frater spiritualis, portans lapidibus auroque decenter ornatum lipsanum gloriosissimi Apostoli Petri, Horum duorum Procerum cœli Reliquias sequebantur multorum Sanctorum pignorum in feretro bajuli, cum gerulo brachii B. Auctoris Archiepiscopi; qui dilectissimo fratri congaudens, et advenienti quodammodo dexteram porrigens, in locum quietis et exultationis deducebat, quem faciem ejus præcedens olim sibi preparaverat; quique legatione dudum suscepta, hortatu pio et amica suggestionem, hunc adventum ejus illo effecerat.

C 61 Hos utroque latere cum summa veneratione deducentes, et advenientibus se cum debita reverentia obviam ferentes Abbates duo, viri clarissimi, procedebant; qui statim suos humeros feretro devotissime supponentes, et thymiamata thuribulis adjicientes, præsentem omnes ad laudem Dei provocabant. Mox omnis professio, omnis generositas, omnis sexus et ætas in voces cantuum prorumpunt, his incipientibus, illis alternatim respondentibus, consonas carminum modulationes in altum offerunt, ut putaretur sub cœlo nihil esse, quod a laudibus Dei posset vacare. Gaudebant et psallebant monachi, corde et animo intendentes dulcissimo Pastori; congratulabantur et caneant contiguae regionis Clerici, spem maximam gerentes fidelis patrocini; exultabant et concinebant nobiles quique, multa clientum manu vallati, fiduciaque magnæ protectionis provocati: concrepabant et plaudebant utriusque sexus et ætatis populi, fide et spe continuæ salvationis excitati: a fragore nimio tam multiplicis

tamque confusæ vocis omnis terra resonabat, sal-
tuum densitas tinniebat, vallium concava perstre-
pebant, montium vertices respondebant, fluminum
decursus, fontium, stagnorumque sinus mugiebant;
ut ad tantæ sanctitatis introitum Isaia compleretur
vaticinium, Montes et colles cantabunt coram Deo
laudem, et omnia ligna silvarum plaudent manibus,
quoniam venit Dominus et Salvator in jus et domi-
nium, quod ei prædestinavit ab initio rerum omnium
Creator: qui quoniam tanti patrocini multiplicem
largitatem ante tempora secularia suis prævidet
fidelibus, laudent illum cœli, terra, mare, et omnis
creatura ejus.

62 Igitur cum tam multiplici virorum ac mulie-
rum totiusque creaturæ tripudio, B. Modoaldus,
Trevirorum Archiepiscopus et Helmwardicensis
Patronus, cum suis sociis et comitibus, beatæ Mariæ
semper Virginis ac Principis Apostolorum oratorii
recipitur gremio: cujus parietes undique diversorum
palliorum varietatibus ornati, multisque luminari-
bus accensis irradiati, quodammodo hilarizabant in ad-
ventu novi Rectoris et Domini. Interim Abbas Pater
ipsius monasterii, cum Coabbatibus suis Fratrum-
que nonnullis, consensu pulpito postulatque silen-
tio, pauca populo pro tantæ solennitatis lætitiâ
intinavit, notitiamque Sanctorum et causam adven-
tus eorum replicavit. Deinde fide symboli prælibata,
et confessione plebis eminatim suscepta, de indul-
gentia et remissione præsentium omnium, pro San-
ctorum precibus et meritis collata, cunctos admodum
audientes lætificavit. Quo facto viri cum mulieribus,
senes cum junioribus, pauperes cum divitibus, quis-
que pro facultatis suæ modulo, Sanctos diversis
honorant oblationibus: inter quos Sigefridus Comes,
illius regionis Princeps nominatissimus, unum man-
sum hereditatis suæ S. Modoaldo tradidit cum fami-
lia cunctisque redditibus. Erpo quoque, vir illustris
et ipse Comes, mancipium unum satis spectabile,
cum uxore sua, addita in fabricam sanctuarii lapi-
dum pretiosorum auriue notabili quantitate.

63 His ita expletis, cum debita veneratione om-
nium, denuo levatas Sanctorum Reliquias devexit in
sanctuarium; collocans eas super beatæ Dei Geni-
tricis altarium, cunctis B. Modoaldo corde et ore
solenniter concinentibus: Ingredere jam in locum
exultationis sodalium tuorum. Erat hora diei tertia,
qua Spiritus sanctus olim fida discipulorum replevit
corda; qua etiam Deo devota familia Helmwardicen-
sis cœnobii, tanto Sanctorum patrocinio, vigiliis,
jeuniis et orationibus acquisito, meruit lætificari,
sexto Kalendas Maji, ad laudem et gloriam omni-
potentis Dei. Posthæc die duodecima Maji, qua cele-
brantur natalis B. Modoaldi Pontificis solennia,
multis fidelium ob honorem Dei et reverentiam tantæ
solennitatis undique confluentibus, vespertinalem
matutinalemque synaxim exegerunt solito cele-
brius, amplificantes per omnia divinum officium in
psalmis et hymnis ac canticis spiritualibus. Luce-
sciente demum aurora diei sequentis, hora tertia
jam appropinquante, in arca lignea decenter Abbas,
circumstantibus Fratribus, imposita solenni leta-
nia, membra sancti Confessoris Christi Modoaldi
diligenter aromatibus condivit, pallioque decenter
involvit; conjungens eis corporum sodaliumque
suorum pretiosissimas reliquias, videlicet B. Au-
ctoris caput et duos artus, S. Abrunculi mandibulas,
Sanctique Bonosi brachium, similiter aromatibus
honorificentissime conditas, et singillatim involutas.

64 Moxque finitis letaniis hoc oblationis testa-
mentum obtulit audientibus cunctis: Audite et in-
telligite, Fratres et commilitones mei, quod vestro
consilio et voluntate, in omnia tempora ævi, inspi-
rante Deo, agendum disposui. Hujus beatissimi
Protectoris

D
SUB TIET-
MAPO AB.
EX MSS.

Isai. 55, 12

inferunt in
ecclesiam:

E

quæ post
concionem
et oblationem

altari B.
Mariæ im-
positæ,

cum aliis
reliquiis in-
cluduntur
capsæ 25
Maji,

occurrunt
pauperes,

deinde mo-
nachi cum
lipsanthe-
cis:

Reliquias
S. Modoaldi
duo Abbates
ferendas
suscipiunt;

magnaque
cum comita-
tu et exul-
tatione com-
muni,

SUB TIET-
MARO AB
EX MSS
cum instru-
mento de in-
stitutione
festi,

fundatione
lampadis,

patrocinii
adoptione:

et iterum
imponuntur
eidem altari

anno 1107
12 Maji.

A Protectoris nostri Modoaldi, quem divina largitas post beatam Dei genitricem Mariam, et post Apostolorum Principem, summum nobis Patronum est dignata concedere, Natalem, qui hodierna die colitur, constituimus et volumus annuatim, ac si beati Petri Apostoli, sollemniter celebrari: diem S. Auctoris, ac si beati Andreæ Apostoli; aliorumque duorum suis in locis plena officii divini celebritate. Constituimus etiam, ex præcepto Dei et B. Petri Apostoli, ac ipsius Sancti auctoritate, quod nullus successorum nostrorum præsumat violare, ut ex censu allodii, quod Comes Sigefridus eidem concessit in ipsius translatione, cum additamento nostri census, quantum sufficiat, perpetuum lumen ardeat coram altari semper Virginis Mariæ, et ejus venerabili corpore; ut ipsius interventu lux nobis perpetua luceat in perenni felicitate. Commendamus quoque et tradimus ejus donationi et patrocinio nos et omnia nostra, ut locum hunc tueatur et protegat, et inhabitantes in omni sanctitate et religione custodiat, totamque familiam, cum omnibus quæ juris nostri sunt, regat et muniat, ac ab omni tribulatione et pestilentia totiusque necessitatis angustia de fendat.

B 63 His dictis, omnibus Amen respondentibus, arcam diligenter clausit, ferreisque nexibus muni- vit, atque clavis obfirmavit, Fratribus sollemniter decantantibus læta voce, Laudem dicite Deo nostro omnes Sancti ejus. Deinde post Missarum solennia levantes arcam, suo imposuerunt loco super altare Dei Genitricis Mariæ cum decenti reverentia: ubi cunctis cum fide quærentibus, meritis Sanctorum sanitarum patrantur beneficia, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui Sanctos suos glorificat in cælo et in terra. Acta sunt hæc anno Domini Incarnationis millesimo centesimo septimo; indictione decimaquinta, quarto Idus Maji, a venerabili Tietmaro, sexto Helmwardicensi Abbate, anno ordinationis suæ vigesimo septimo, regnante eodem

Domino nostro Jesu Christo, cum Patre et Spiritu D sancto, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Intelligo Monasterium Eysliæ, quod Prumia distat 7 vel 8 horarum itinere: nam Monasterium Meienfeldiæ, quod Confluentium venientibus, et inde secundo Rheno descensuris Coloniam, in via fuisset, huc non fuit: apparet enim terrestri semper itinere coque multo breviori usos: alias nihil opus fuisset excurrere Prumiam, sed oportuisset Mosellam Treviris conscendere.*

b *Colitur 27 Julii S. Pantaleon, cujus ibidem sacrum Corpus anno 1660 venerati sumus. Tunc autem ibi Abbas erat Herimannus a Comitibus Zutphanæ oriundus, qui B. Wolphelmum Abbatem Brouwillerannum, uti in ejus Vita 22 Aprilis num. 42 dicitur, moribundum invenit, et a morte sepelivit, ubi dicitur vir totius honestatis et religionis, et ipse mortuus est anno 1121 die 19 Decembris.*

c *Susatum vulgo Sonst, urbs Imperialis et Hanseatica Westphalia, in Comitatu Marchiæ.*

d *Colitur S. Liborius 23 Julii. Ejus illustria Acta seorsim edidit Bollandus noster, id petente Fabio Chisio tum Apostolico Nuntio ad Rhenum, dein Pontifice Maximo, Alexandro VII dicto.*

e *Gumbertus Abdinchhoffensis Abbas traditur annis 54 præfuisse, et decessisse anno 1120.*

f *S. Felix, Aquileiæ sub Numeriano, cum S. Hilario Episcopo et aliis, passus est 16 Martii: cujus corpus Wolfgangum Patriarcham Aquileiensem misisse ad S. Meinwerum, in hujus Vita num. 109 traditur. Sed pro Wolfgango videtur Poppo substituendus, qui ex Germanorum claro genere ortus cum S. Meinwero vixit, nisi forte binominis fuit. Pridem autem est quod ex ipso monasterio petimus historiam istius translationis si qua extat; sed variis intercurrentibus causis necdum eam potuimus consequi.*

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT. 57 **

DE SANCTA RICTRUDE

ABBATISSA MARCHIANENSI IN GALLO-FLANDRIA.

CIRCA AN.
DCLXXXVIII

Tempus Vi-
tæ.

Acta scripta
ab Hucbaldo
anno 907.

C **M**archianæ seu Martianæ, illustre hoc tempore monasterium est monachorum Ordinis Benedictini, in Gallo-Flandria a! Scarpum fluvium, inter Duacum et Amoudopolim, in quo olim S. Rictrudis vidua, in allodio S. Adalbaldi mariti sui, Abbatissa sanctimonialibus præfuit. Nata co fuerat in Wasconia circo annum DCXIV, mortua IV Idus Maji, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, uti Hucbaldus infra in Vita tradit. Auctor miraculorum asserit feliciter obdormivisse anno ætatis septuagesimo quarto. Buzelinus lib. 2 Annalium Gallo-Flandriæ refert ejus obitum ad annum Christi sexcentessimum octogesimum octavum. In Acta a Mabillovo edita intrusus est annus DCLXXXVII, ætatis suæ LXXIV, Prælaturæ XL. Quæ verba in omnibus MSS. desunt. Scripsit ea Acta Hucbaldus monachus S. Amandi, ad id excitatus a Stephano Leodiensi Episcopo, ut pluribus indicatur ab Auctore miraculorum lib. 4 num. 17. Ipse eidem Stephano inscripsit hanc Vitam, quam in Prologo asserit a se editam anno nongentesimo septimo, Indictione decima. Nos eam damus ex vetustissimo MS. codice monasterii Marchianensis, collatum duplici MS. Audomaropolitano et editione Mabillo-nensi; quæ tamen a posterioribus partim interpolata, partim truncata est, variis sacræ Scripturæ locis

expunctis. Surius eandem Vitam habuit, sed quia stylus ei videbatur obscurus et simplex, eam in gratiam Lectoris mutavit: recte quidem, ut tunc erant tempora: at nunc majorem gratiam ejusdem Lectoris relatu- nos scimus, si primogenio stylo eam demus: Christianus enim le Roy, monachus Lartiensis, et nostris studiis valde addictus, olim utramque Vitam contulit, et varia menda indicavit, ista styli mutatione inducta, quæ non est operæ pretium hic notare.

2 Floruit postmodum circa annum millesimum Joannes itidem monachus Amandinus, qui rogatu Erluini Episcopi Cameracensis, Vitam ab Hucbaldo scriptam carmine heroico edidit, cum epistola ad Stephanum monachum Gundensem, et hujus ad illum responso; in quo asserit eum claro Hucbaldi studio pedes dedisse. Nos quæ ad S. Adalbaldum maritum S. Rictrudis spectant, hinc excerpta edidimus ad diem 11 Februarii: nunc vero, ne moles operis nimium excrescat totum istud poema, quod habemus ex dicto MS. codice Marchianensi transcriptum, ultro omittimus, Hucbaldi relatione contenti. Post illos eodem in argumento sese exercuit quidam Fr. W. cujus habemus MS. Epistolam, hujus rei indicem, missam amico Saswaloni, facta eam S. Rictrudis mentione sic prosequitur: De cujus videlicet Beatissimæ Rictrudis Actibus, indignus quidem et

et carmine
a Joanne
Armandino,
quo omisso

dantur opera
in S. Rictru-
dis laudem,

pareus

A parvus relator, pauca commisi scripto, in aliquo additamento laudum ipsius, postquam hæc orationum suarum condigno munere, Regi Sponsoque suo cœlesti oblato, retraxit me a seculari visco seu a luporum faucibus. Apposui tamen aliquanta de sanctissima filia ejus et virgine Ensebia, quæ dulcissima harmonia resonat Domino de castissima humilitatis et subjectionis pietatisque cithara: sed et de ceteris, a majoribus nostris cum honore reservatis Christi præclaris militibus, quorum apud nos gratissima et sanctissima requiescent usque in diem Domini corpora... De situ etiam loci nostri, quem Deus de suo inordinato statu permutavit et ordinavit, venerandi merito Atrebatensis Episcopi, viri religiosi et divina lege admodum eruditi (qui nunc superest diuque supersit) Roberti providentia, in cultu ecclesiastico et religione divina... de cujus manuum sacra impositione et sacratiore intercessionem, ad altaris ministeria peragenda, securior effectus accessi; Deoque, qui tanto Antistiti in Diaconatus et Presbyteratus cœlibatum me reservavit initiandum, benedixi. Nam rudis horum de seculari habitu vel de secularis palæstræ fastu tunc reversus aderam ad monachile gymnasium, quod votivum et nativum, ignorante causam exilii Richardo Patre Carnobii, reliqueram. Nam partim irrepente occasione scholarum, partim pro subversione claustrali Marceniarum, diversa instituta peragrans nationum, quodammodo zatulo professus fueram, et fidem seculo feceram, unde non immerito cor meum dolet.

3 Is porro qui, pro sui seculi more, soliti in epistolis per solas litteras initiales notare nomina propria salutantis ac salutati, sese ipsum hic scripsit Fr. W. in eo quod de S. Rictrude, prout hic innuit ediderat opere Fr. Gualberti nomine ad longum expresso sæpe usus est, alternantur enim W et Gu (ut in Willielmo et Guilielmo apparet) fere ad libitum. Istud autem opus habemus ex MS. Marchianensi, a D. Christiano le Roy diligenter cum originali collatum, sub hoc titulo, Textus operis, Sanctorum Marchianensium merita commendantis et præcipue B. Rictrudis: compositum post mortem Rudolphi Archiepiscopi Remensis, defuncti anno MCXXIV, et ante eandem Caroli Boni Flandriæ Camitis, anno MCXXXVII patratam; siquidem num. 45 ipsius operis Archiepiscopus dicitur bonæ memoriæ, et in Epistola meminit auctor versuum de illa eadē a se conscriptorum, et a Saswalone reprehensorum eo quod nimium secularis litteraturæ spirarent; ex quibus colligi posse censeo, proximo post dictam eandem anno visum amatumque Walberto Saswalonem, Atrebatensem ut existimo Canonicum, fortassis occasione Ordinum sacrorum Atrebatii ab illo susceptorum. Obiit autem Rotbertus Episcopus, a quo Ordines suscepit et sub quo epistolam illam scripsit Walbertus anno MCXXXI: quem biennio post secutus moriendo est Amandus Abbas, sub quo ad monasterium redierat idem Walbertus: qui deinde opus alterum scripsit libris duobus, vocavitque Epilogum vitæ sanctæ et Deo dilectæ Rictrudis, et quedam miracula ejus insignitæ sanctitatis. Scripsit autem hoc, ut in Prologo dicitur, cum jam caput distingueretur canis intermixtis, et mors cita cito fixura crederetur clavos trabales temporibus albis. Quia vero ex simili opere Monachi Anonymi, lib. 2 num. 25 constat, Gualbertum post suam reversionem modicum vitæ residuum habuisse; inferre possumus rediisse illum Marchianas circa annum MCXXV, scripsisse de Sanctis et de Carolo Bono intra biennium tricuniumve, tum etiam sacris Ordinibus initiatum esse; de miraculis vero composuisse libros anno MCXXX, vivente adhuc Amando Abbate, quemadmodum in nota Marginali manu recentiori indicatur; ac denique obiisse infra sextum aut septimum sui reditus annum aut etiam citius, annos fortassis necdum sexaginta natum; quippe qui

tempore Richardi Abbatis monasterium deseruit, psal- mos, cantum et cetera, quæ ad cultum divinum pertinent, sufficienter edoctus, cum jam annos pubertatis attigisset: puto sedecennis aut octodecennis, secundo vel tertio Richardi Abbatis anno, anno Christi MXXI ordinati, peregrinatus antea in habitu Clericali annis circiter xxx.

4 Stylo utitur hic scriptor admodum verboso et luxurianti, et affectata ex verborum transpositione elegantia ac periodorum longitudine subobscurus. Quare lectoris festinabundi tædio consulturus, post Vitam ab Hincbaldo scriptam, omissis tantisper jam dictis operibus, dandos censeo monachi Marchianensis alterius, licet anonymi, et annis fere quadraginta posterioris libros duos, de Vita et miraculis S. Rictrudis, erutos ex eisdem Marchionensibus MSS. upote stylo longe moderatiori et ordine meliori digeri ceptos, post translationem corporis factam anno MCLXIV, ut dicitur lib. 2 num. 72 vivente adhuc Gosvino Aquicinctensi Abbate, ut habetur ann. 49, odoque ante annum MCLXVI, et continuatos usque post annum MCLXVIII, quando in juvene paralytico patratum narratur ultimum miraculum, præcipiente Joanne Abbate ceteris additum ad ædificationem audientium. Atque hæc sufficere plerisque poterunt. Is vero qui rerum Marchianensium accuratorem notitiam habere voluerint, dabimus jam sæpe dicti Walberti seu Gualberti opera, alio tamen quam scripta sint ordine, sic ut primo loco ponatur Epistola ad Saswalonem, deinde libri duo miraculorum, ac denique opus illud ejus ut ante compositi dicta Epistola meminit, cum initio Epistolaris proœmii, quod habemus Gerardo missum, S. Trudonis Hasbaniensi monacho. In quibus hanc mihi licentiam sumam, ut ubi oratio visa fuerit transpositis incongrue verbis nimium intricata, clariorem aliquando faciam ipsis ad naturalem Grammatices ordinem reductis in gratiam lectoris, non vero mutatis; quandoque etiam verba pauca aut lineam unam alteramve expungam, prorsus in contextu redundantem, ideoque claritati officientem.

5 Post Joannem Abbatem, hujus nominis primum, qui usque ad annum MCLXX vivendo pervenit, præfuerunt eidem monasterio Henricus, Joannes secundus, Stephanus et Simon, circa annum MCXCIX assumptus. Is cuidam Marchianensi monacho occasione præbuit Chronicon Marchianense scribendi, quod habemus hactenus ineditum, ex eoque dedimus VII Epitomen Vitæ S. Adalbaldi. Hujus Chronici auctorem censet Buzelinus Andreæ Silvium, motus his verbis Simonis Abbatis, in Præfatione relatis: Magis hæc eum scribere debuisse ad utilitatem filiorum hujus Ecclesiæ, quam gesta Regum et bella Imperatorum componere. Hæc autem gesta Requæ a dicto Andrea scripta, sub titulo Synopsis Franco-Merovingicæ, a Raphaele de Beauchamps ejusdem monasterii Sacerdote illustrata extant, typis Duacensibus anno MDCXXXIII excusa. Fuerant autem ab Andrea Silvio scripta iortatu Petri Episcopi Atrebatensis, ex Abbate Cistercii in Episcopum consecrati anno MCLXXXIV, et mortui anno MCCIII. Quæ tempora plane conveniunt cum Prælatura Simonis apud Marchianenses anno MCXCIX constituti et MCCII mortui. Sed si præfationis jam dictæ notata hic verba in suo legantur contextu, apparebit ea fortassis dirigi ad Andreæ Silvium, ex relatione antiquorum varia Simoni Abbati narrantem, quæ fatebatur scripta non esse; ideoque merito arguebatur, quod externa curans et secularia, domestica et ad spiritualem ædificationem facientia non scriberet. De eo tamen, tamquam aliquo tertio, et qui in operis, a multis etiam antea sed languidius petiti executione segnis fuerit, ibi agitur; deinde auctor ipse sic de se in prima persona loquitur, quasi facturus et quod ulter rogatus neglegebat. Igitur secundum Abbatis Venerabilis imperium, licet inculto sermone, de statu ecclesiæ nostræ aliqua dicemus, sed et de

præmissis tamen 2 libris miraculorum auctoris anonymi

Anit. an. 1168.

Quæ ex Chronico Marchianensi haberi possent

post Synopsim Merovingicam, non tamen ab hujus auctore scripta,

scripta a Walberto seu Gualberto Marchianensi

intra an. 1125, et an. 1131,

sub Amando Abbate;

A de temporibus Regum aliquid interseremus, et de vita specialium Patronorum nostrorum pauca scribemus. Putamus ergo auctorem ab Andrea diversum esse; eodemque tempore, quo hic incumbere operi suo, illum quoque scripsisse, indeque occasionem datam eos confundendi; sicuti postea eundem Andream Silvium, cum auctore librorum primo loco promissorum, qui eam tenens aliis Anonymus fuerat, confuderunt Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, et Joannes Mabillon ad Acta et Translationes S. Rictrudis. Interim Mabillon fateatur hunc dictis libris adesse inscriptionem Auctoris anonymi de Vita et Miraculis S. Rictrudis libri duo: et ita hos libros sub nomine Auctoris anonymi continuo allegat Buzelinus, uti et aliud, Chronicon sub Simone Abbate conscriptum, licet suspicetur, uti diximus, ejus auctorem esse Andream Silvium. In hoc autem Chronico nihil relatu dignum reperimus, quod ab Hucbaldo et dicto Auctore anonymo sive Gualberto non fuerit accuratius deductum. Prætermittimus etiam Poleticum Marcenensis Cœnobii, quo vetero ejus jura continentur, et fundi præcipui curiose satis describuntur; quia illud nec integrum unum in autographo reperitur, nec ad historiam sacram magnopere facit.

hic omittuntur.

S. Rotrudis Virgo

perperam eadem habitata cum S. Rictrude vidua.

quasi hujus corpus fuisset ad Andrenses translatum,

quod cum Marchianis fuerit an. 1633

an. 1048,

an. 1105,

B 6 Colitur die xxii Julii S. Rotrudis Virgo, in Andrensi monasterio, anno MLXXXIV per Balduinum Comitum Ghisnensem in diocesi olim Mornienſi nunc Boloniensi constructo, ubi S. Rotrudis Virginis corpus olim adſervabatur, postea ad ecclesiam S. Bertini translatum, quod hic anno MDXVI, una cum corpore S. Silvini, ostensum fuit, ejusque costa donato Oliverio Abbati Alciacensi, uti late deduximus ad Vitam S. Silvini 17 Februarii § 4 sub finem. Est prout nos MS. Chronicon Andrense, ab anno MLXXXIII ad annum MCCXXIV deductum, quod etiam Lucas Acherius tomo 9 Spicilegii excudit: hujus Auctor Willelmus Abbas, aliquo nominis vicinitate deceptus, unam eundemque credidit et S. Rotrudem Virginem et S. Rictrudem Viduam; quæ licet mater existeret quatuor liberorum, tamen quia continentiſſima inter sacras Virgines sanctimonialis vixit, aliisque præfuerit Abbatissa, etiam Virgo, id est Sanctimonialis, subinde appellatur. Quæ autem de S. Rotrudis corpore, apud Andrenses asservato, traduntur; ea attribuit dictus Auctor corpori S. Rictrudis, quasi illud et non alterius Rotrudis, ab ecclesia Marchianensi fuisset versus dioceses Ghisnenses furtim translatum, et in sacello B. Medardi apud Andrenses depositum: quando diocesanus Episcopus Gerardus, in facto reventi Deum glorificans, iactum approbavit. Præfuit Gerardus Ecclesiæ Ternanensi ab anno MLXXIV usque ad annum MXXIX, quo hic depositus successorem habuit B. Joannem, uti ad hujus Vitam xxvii Januarii illustrata cap. 3 indicatur.

C 7 Hinc liquet dictum Willelmum in suo Chronico plurimum aberrare, asserendo corpus S. Rictrudis Marchianis ablatum, dum in ipso cœnobio adhuc Moniales residerent, et sub spina occultatum fuisse usque ad annum MLXXXIV, id est ultra annos sexaginta post earum extinctionem. Nam in loco sanctimonialium, monachis introductis anno MXXIV Abbas constitutus est, et successorem habuit anno MXXXIII Albricum, sub quo corpora SS. Rictrudis et Mauronti adſervata fuisse apud Marchianenses tradit Auctor miraculorum lib. I num. 17, addens de ossibus eorum ad villam delatum fuisse, quum Oshertus advocatus sibi subſicere volebat. Albrico successit S. Poppo; eique intra mensum vita functo, Anno MXXLVIII: sub quo ob pestem ignariam multitudinem populorum ad S. Rictrudem accurrisse traditur num. 23. At sub Fulchrado Abbate, anno MCV electo, corpora SS. Rictrudis et Mauronti, ab altero Fulchrado ibidem Converso, ne deperirent, diligenter et cum summa veneratione custodita fuisse leges lib. 2. num. 3. Dicto Fulchrado deposito subrogatus est Amandus, cujus tempore in crypta corpora

B. Rictrudis et aliorum Sanctorum decenter reposita, locum orantibus reddidisse gratiorem, indicatur eodem lib. 2 num. 10: additurque num. 31 aliquas Reliquias Salicæ delatas, coram quibus in processione publica candleæ duæ fuerunt virtute divina accensæ. Dein num. 45 narratur, quod cum corpus S. Rictrudis de veteri loculo in alium recens factum esset transferendum, concessum est, ut id Rinengæ in territorio Iprensi fieret. Tunc assumptis duobus oculis cum sacratissimo corpore, quidam ex monachis illuc proficiscuntur, Conventusque devotionis affectu, extra monasterium, quantum licuit, psalmis et laudibus suam Dominam prosequuntur. At gleba sanctissimi corporis anno MCXI in novum loculum reclusa ab Atrebatensi Episcopo, sacrum corpus est Marchianas relatum. Dein anno MCXLIX, ab imminens bellum inter Comites Flaudriæ et Hunnoniæ, loculos SS. Rictrudis et Eusebiæ in villas, ut ex protegerentur, delatos fuisse traditur ibidem num. 59.

8 Hæc latius deducta sunt, quod supra indicatus Raphael de Beauchamps, monachus et Presbyter monasterii Marchianensis, in Appendice ad Synopsin Franco-Merovingicam pag. 1087 concedat corpus S. Rictrudis olim ad monasterium Andrense delatum, et toto jam indicato tempore scilicet ab anno MLXXXIV ibidem detentum fuisse, atque inde anno MCLXIV Marchianas revectorum, dicat, et apud Marchianenses in scrinio argenteo toto deaurato reconditum. Describitur infra dicto lib. 2 num. 70 tota illa historia, et dicitur corpus ante in Ecclesia Marchianensi reservatum in loculo ligneo fuisse, non aliunde apportatum. Porro miramur quomodo Joannes du Joucquoy, Abbas Marchianensis eruditissimus (cujus liberali dono cum Antuerpiæ nostram Bibliothecam inviseret, opus præcitatum accepimus) aliique sub initium allegati, tam faciles fuerint, ut crederent revera corpus S. Rictrudis ad monasterium Andrense fuisse allatum et ibi tam diu conservatum Habuerunt Andrenses, ut dixi, corpus S. Rotrudis Virginis, quod etiamnum in monasterio S. Bertini asservari, ejusque costam in Alciacensi apud Hesdinum cœnobio, esse testatur Rayssius in Hieroglyphica Belgica: qui eodem modo asserit corpus S. Rictrudis in Marchianensi ecclesia quiescere, in feretro argenteo inaurato, affabre facto; caput vero in capsula argentea deaurata. Nos reliquias et S. Rictrudis et S. Rotrudis in suis locis aliquando venerati sumus, reliqua ad Vitam S. Rotrudis jam ad prælum paratum dicentur xxii Julii.

9 Antiquam S. Rictrudis venerationem adstruunt multiplices historiæ Vitæ et miraculorum, in iisque relatæ variæ ipsi constructæ ecclesiæ et altaria, atque festivi dies absque opere servili pluribus in locis celebrati. Ejusdem memoria inserta est ad hunc XII Maji Martyrologio MS. Centulensi seu S. Richarii, item MS. Floraria, et Fastis excusis Molani, Miræi, Galesinii, Canisii, Ferrarii, Gelenii, Suassayi: item Benedictinis Wionis, Dorgnyii, Menardi, Bucelini, et Natalibus Canoniorum Ghinii. Celebratur quoque illius et filiarum aliqua elevatio ad diem vii Februarii uti tunc inter Prætermisso monuimus. Aliqua etiam transpositio corporis Rinengæ facta est anno MCXL, feria quarta Pentecostes, ac prout dir xxix Maji, Paschate ante celebrato die vii Aprilis litteris Dominicalibus GF. Multo autem solennior fuit translatio in novam thecam, anno MCLXIV, die Dominica, iv Nonas Augusti, facta ab Henrico Archiepiscopo Remensi et Andrea Episcopo Atrebatensi, præsentibus Abbatibus Martino S. Vedasti, Fulcone Hasnoniensi, Waltero Bergensi, Balduino Iprensi, Henrico S. Quintini Bellovacensis. Denique aliqua ejus memoria inserta est a Molano Additionibus Usnardi primæ editionis; et ejus exempto apud Canisium et Ferrarium, ad diem xxix Octobris. Singularis præterea S. Rictrudis cultus est Dunci, in ecclesiâ S. Amati

D an. 1130,

an. 1140,

an. 1149,

E perperam dicitur ablatum an. 1081 et relatum an. 1164.

Cultus sacer 12 Maji 12

7 Februarii,

29 Maji,

2 Augusti,

29 Octob.

Reliquiæ
etiam Duaci.

A *Amati collegiata, ubi visitur amplum et peregregium sacellum, cum ara S. Maurontio ejusque parentibus sacra, et statuis cultui publico expositis; ubi tertia est S. Rictrudis, ædem sacrum Marchianensem manu tenens, tamquam ejus fundatrix. Adservatur ibidem inter alias Sanctorum Reliquias dens aliquis S. Rictrudis: item in æde S. Petri collegiata est ejusdem S. Rictrudis junctura una digitorum cum costa ex Reliquiis S. Eusebiæ filiae: de quibus, anno MDXXXVII donatis authenticum testimonium legitur apud Raissium, in dicto Hierogazophylacio pag. 412.*

VITA

Auctore Hucbaldo monacho Elnonensi.

Ex MSS. Marchianensi et aliis.

In Christi membrorum compage, sicut excellentiori, sic merito honorabili Domino Præsuli Stephano, secundum nomen suum, Apostolicæ Reverentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis, quorum vices exequitur, a Deo coronando; Hucbaldus, omnium exiguus Sacerdotum ac monachorum, ejusdem immarcescibilis vernantisque floribus virtutum optat coronæ gaudium.

I A Clericis et sanctimonialibus congregationis Deo dilectæ famulæ B. Rictrudis rogatus, apponere novum, ad conscribendum gesta ipsius natorumque ejus, calamus; diu multumque renisus sum, vel quia meam quantolamcumque scientiolam tantæ imparem materiæ noveram, vel quia tanto transacto tempore nulla certæ relationis de his scripta videram vel audieram, veritus, ne forte dubia pro certis, vel falsa pro veris assererem. Cumque renitenti mihi quædam historiarum exemplaria suis ostenderent concordantia dictis; de cetero illis, quorum non contemnendæ videbantur personæ, mihi fidem facientibus, quod hæc, quæ referebant, eadem olim tradita litteris fuerint; sed insectatione Northmannicæ depopulationis deperierint, postremo adjuratus tremendo Divinæ Majestatis nomine, tandem acquievi: et si non ut debui, institui tamen ut potui, non phaleris deservire verborum, sed ædificationi consulere legentium cupiens vel audientium.

2 Explicito vero jam opusculo, cum ad recitandum, vel potius vestræ examinandum traderetur excellentiæ, visum est prudentiæ vestræ, et his quæ ad corroborandam uniuscujusque libri auctoritatem solent a Scholasticis requiri, quædam deesse; persona videlicet et locus cum tempore. Mihi tamen satis superque videbatur sufferisse, si tam præclara tantorum virorum nomina et facta et loca loquentibus scriptis, supprimeretur locus et persona scriptoris, ne per eam veluti peratram nubem obnubilari viderentur astra tanti splendoris. Verum, quia sic placuit sanctitati vestræ, famosa vestri nominis lampade præfulgente, nostri quoque, licet tetræ, illuminabuntur tenebræ: et dum Stephanum Legiensium inclitum Præsulem hujus libelli loquetur Præfatio, nostræ etiam exiguæ fiet personæ mentio. Porro locus, ut nostis, non est mihi cujuslibet nunc, ut olim, celeberrimæ urbis; cum potius libenter me infimum esse gloriarer cœnobitam monasterii beatissimi Amandum, egregii Christi Confessoris, vestri quoque dudî prædecessoris; nisi meis exigentibus peccatis, inde tam crebro fugarer, metu Barbaricæ insectationis. Quid autem dicam de tempore? Quod ut ita dictum sit, pessimum videtur fore: libet dumtaxat cum Psalmista ad Deum proclamare: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice, Domine, in servos tuos et in opera tua. Cogimur denique Apostolam

Maji T. III

monentem audire: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Ne tamen prætergredi videar auctoritatem vestræ jussionis, nostratum Regum nominibus omissis, innotescat tempus tempore Nativitatis Christi somni Regis, cujus agebatur annus nongentesimus septimus, revoluta Ordine decimæ Indictionis anno hujus editæ descriptionis. Ad profectum Ecclesiæ Catholicæ opto vos feliciter ad vota communiaria valere.

3 Vestra sagax votis faveat prudentia nostris, Quæ passim suavem famæ diffundit odorem, Quod cultrix veri retegat quoque nubila falsi. Hæc nostrum placido dignetur visere vultu Hoc opus, et justo pensans examine libram, Emendet mendas, si quas malus intoluit error. Quod si laxo nullo præponderat acta rotatu, Imparibus neque se miscet fraus partibus ulla, Congaudere pio justum, Pater, esse labori Inclite, scis; dignasque Deo persolvere grates, Quod sumus et sapimus, vitæque movemur in ista. Dum potius veræ speramus gaudia vitæ, Quæ nobis pariter Dominus det sumere Jesus, Sanctorum precibus, quorum signavimus actus.

Sequatur distinctio capitulorum circiter triginta, adeo brevium, ut cum plura eorum tres quatuorve lineas non excedant, ipsi quandoque textui fere cœquetur titulus justo prolixior. Quare superfluum duximus, non modo titulorum verbosam seriem hic apponere, sed vel in margine tam densos numeros adnotare. Quod hic monuisse sufficiat, dum nostro modo vitam hanc in Capita numerasque distinguimus.

CAPUT I.

S. Rictrudis nobilis in Vasconia ortus. Conjugium cum S. Adalbaldo. Quatuor liberi Sancti. Luctus in obitu mariti.

Cum Francorum gentem, in suis olim primoribus de minore progressam Phrygia, atque ex regali Trojanorum propagatam prosapia, diu quoque fanatica simulacrorum delusam dementia, ad agnitionem veritatis divina voluisset venire gratia: quod ante tempora prædestinaverat secularia, pene in fine temporum seculi, cum industrius Rex Chlodoveus ejusdem gentis teneret sceptrum, beatissimi Præsulis Remigii devota perfici decrevit instantia. Qui sacratissimus Pontifex, et sancta morum probitate et admirabili signorum pollens virtute, præfatum Regem, necnon et maximam ipsius exercitus partem, fidei doctrina Catholicæ, atque (ut ferunt) sumpto cœlitus chrismate, una die ad tria circiter millia Christi baptismatis imbuuit charismate. Ex illo deinceps tempore magis magisque, et sancta inter Francos religio et super regna sibi collimitanea sevetiam quædam procul posita, a suis partim majoribus elaborata, convuluit eorum dominatio. Quam non suorum feritate morum sunt adepti (a qua Franci putantur a quibusdam nuncupati, eo quod sit in illis velut naturalis quædam ferocitas animi, et mores in eis sint inconditi) sed quoniam genibus magnisque erant columnis fulti, quique totus totius Ecclesiæ status videtur inniti; auctoritate videlicet sanctorum Pontificum, honore ejus, cujus vice funguntur, præcellenti; et præpotentium virtute Regum, in administrandis reipublicæ negotiis in omnibus sagaci; idcirco, divina eos præveniente gratia ac subsequente, ad potiora passim fastigia sunt proveci.

5 Denique ubi quondam peccatum abundaverat, in tantum Dei gratia superabundavit, ut sicut cœlum varia stellarum decoratur pulchritudine, sic et a patre luminum, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum, Francorum terra

a b
Francis cum
Chlodoveo
Rege ad fidem
conversis,

c
et valde
amplificato
eorum regno,

inter varios
Sanctos

absoluta
anno 907.

cum sancta
apprecatione.

Vita hæc
collecta ex
nonnullis
scriptis et
relatione
aliquorum

C
oblata Ste-
phano Episco-
po Leodiensi;

A multiplici perfectorum Sanctorum, tam indigenarum quam et ab exteris regionibus advenientium, utriusque sexus et omnis ordinis, illustraretur claritate. De quorum sacrosancto refulsit collegio, velut quoddam sidus splendore admodum venusto, Rictrudis devota Christi famula, ipsi suo acceptabilis Deo, atque bonis omnibus amabilis ac laudabilis justitiæ et sanctitatis merito. Hæc claro satis extitit *d* oriunda germine, Ernoldo nobili edita genitore, et Lichia genitrice, ex agili pugnacique Wasconum gente. Hujus autem gentis antiquiores primo dicti sunt Vaccæi, a quodam oppido juxta Pyrenæum sito, sic cognominati. Sed postea *e* Wascones quasi Vaccones demutata C in S littera nuncupati; et ipsorum regio, quæ antea dicebatur Vacceia, appellata est Wasconia. Cujus incolæ licet illo tempore pene omnes dæmoniis essent dediti cultibus, a Deo tamen præelecta Rictrudis sic ex eisdem impiis et sine Deo prodiit hominibus, veluti solet rosa de spinosis efflorere sentibus: quæ ab ipsis incunabulis, cum ætatis teneræ propectibus, honestis est alta et instituta moribus.

B Fuit vero temporibus Chlotharii Regis magni, qui a Chlodovæo ex Francorum Regibus, ut præfatum est, primo ad fidem Christi converso, quartus extitit; seu etiam filii ejus Dagoberti Regis incliti, qui a beatissimo Arnulfo Metensium urbis Episcopo enutritus, ut patri conregnaret atque succederet, sicut de eo scriptum est, et industria dignus et viribus fuit. Hic post defunctionem patris sui Chlotharii regalia sceptræ regenda suscipiens, fratri suo Chariberto, non sibi uterino, ad regendum concessisse placuit pagus et civitates, citra Ligerem, et limitem quo tenditur partibus Wasconæ *f*, seu et Pyrenæos montes, sapienti usus consilio: ea scilicet pactio facta firmitate, ne unquam adversus ipsum frater ejus amplius quid de regno repeteret paterno. Charibertus igitur Sedem tenens Tolosanæ, cum et in partibus provinciæ regnaret Aquitanicæ, non post multum temporis etiam totam subegit Wasconiam ditioni suæ. Præfatus autem Rex Dagobertus, cum in multis optime Regalia jura gubernaret, nimium tamen deditus amoris mulierum, eam quam in conjugium sortitus fuerat, eo quod sterilis esse videretur, reliquit, alteramque in matrimonium accipiens, Regiam esse voluit. Cumque super hoc scelere a Pontificibus, maximeque a sanctissimo viro et mirabilium patratore operum Presule redargueretur Amando; ille indignatione et fastu permotus Regio, eundem venerabilem Pontificem, non absque injuria, ab omni suo depulit regno. Qui persecutionem pro veritate, quæ Christus est, patientissime tolerans sibi illatam; et quoniam libentissime pro ipso optabat proprium fundere sanguinem, per diversa serendo loca divini verbi semen, tandem inter cetera genuinam Rictrudis aggressus est patriam, scilicet Wasconiam; ut illic et plures et hanc pulchram sibi cœlitus infuso, quo ardebat, irradiaret lumine stellam; reputans etiam, ob illius gentis savitiam, adipisci se imbi posse martyrii palmam.

7 Interea jam dictus Princeps atque Rex Dagobertus, cum non haberet filium, quem sibi gauderet posse fieri successorem; mœstus super hac re nimium, tertiam quoque suo ascivit lecto conjugem. Tandem conversus ad Dominum, ac plurimorum expetens suffragia virorum, ex eadem eodem habuit aano, largiente Deo, filium, multis precibus atque eleemosynarum largitionibus acquisitum. Solicitus denique cui potissimum traderet eum sacro fonte diluendum, divinaque lege imbuendum, ut sicut ipse B. *g* Arnulfum habuerat pædagogum, sic et suum a quolibet maximo Dei servorum juxta Chri-

stianæ religionis exercitium educari faceret puerum; factique prioris reminiscens et pœnitens, quod tantum in tantæ comiserat sanctitatis viro flagitium; a ministris circumquaque studiosissime perquisitum et vix repertum, ad se reverentissimum petiit revocari Pontificem Amandum. Quid plura? Reducitur ab exilio verus prædicator et operator Evangelii, venerandus Antistes, veluti novus de Pathmo rediens Evangelista Joannes. Fit commune tam Regi quam Optimatibus gaudium, omniæque populo solenne de ejus reversione tripudium.

8 Prostratus itaque ejus pedibus Rex, veniam rogat, facillime impetrat. Fundit precem pro filio; sed ejus frustratur petitio. Respondit enim illi ille ter beatus voce Pauli noster Paulus, militantem Deo non oportere negotiis implicari secularibus. His dictis, e conspectu Regis illico abscedit, sed regalis fervor desiderii minime recedit. Denique quod per se nequit, bonorum suggestionibus virorum perficere gestit *h*. Audoeum siquidem et Eligium, præcipuos in sanctitate et prudentia viros, ideoque Amando harum amatori virtutum merito amantissimos ac familiarissimos, Rex post eum dirigit, probabiles sui voti executores. Quorum sanctæ petitioni quia fas non erat obviare, sancto annuit, licet coactus Regis placito. Igitur infans Regius defertur, qui non amplius a nativitate quam dies circiter quadraginta habere ferebatur, per beatum Sacerdotem sacram benedictionis suscepturus gratiam; sed jam naturalis amissurus nominis Etymologiam. Namque dum ab eo catechumenus fieret, finitaque oratione, nemo ex illius tantæ multitudinis exercitu Amen responderet, Dominus qui aperit os mutum et linguas infantium disertat facit, os, ut ita dictum sit, non jam infantis sed pueri aperuit; et cunctis audientibus clara voce, Amen, respondit. Res satis stupenda, et circumstantes contra morem siluisse, et hunc contra naturam locutum fuisse. Statimque illum sanctus Pontifex vivifico baptismo regeneravit, atque Sigebertum nominari instituit: quam Charibertus Rex, Regis frater, de sacro lavacro excepit. Sicque Dominus dum Sanctum suum mirificavit, et in conspectu Regum magnificavit, et ipsos et utrumque exercitum magno gaudio atque admiratione in hujusmodi signo replevit. Sequenti post hoc anno Charibertus Rex, nec mora post ipsum filius ejus parvulus obiit, omneque regnum illius cum Wasconia *i* Dagobertus Rex suæ potestati redegit. Hoc totum, et propter quædam præcedentia, maximeque pro his quæ sequuntur, interposui; ut legentes vel audientes noverint, quæ B. Rictrudis fuerit causa in Franciam veniendi.

9 Temporibus ergo præfatis, cum crebro Francis Wasconia fieret permeabilis, Rictrudis puella bonæ indolis, jam facta nubilus, videtur, diligitur, atque eligitur a quodam Francigena *k* Adalbaldo nomine, natalibus orto præclaris et justis. Mater denique ejus Gerberta fuerat filia S. Gertrudis, in monasterio, nunc Hammatico dicto, a se ædificato requiescentis. Ipse etiam a puero optimis institutis disciplinis, copiosis pollebat fundis et divitiis, atque in aula Regis carus valde erat et honorabilis: dignus plane vir, qui maritus existeret dignæ Rictrudis. A quo juxta morem desponsatur, dotatur, atque in contubernium matronale, licet quibusdam nolentibus puellæ consanguineis, assumitur. Causa vero uxoris ducendæ non fuit incontinentiæ, sed caræ sobolis habendæ. Sed ea conveniunt in utrisque, quæ spectari solent in eligendo marito vel uxore. In viro enim virtus, genus, pulchritudo et sapientia, quæ ex his ad amoris affectum potior est, inerant: in uxore autem pulchritudo, genus, divitiæ, et mores, qui magis quam cetera quærendi sunt, habebantur.

D
postea revocato

h

E
ad baptismum
S. Sigeberti:

i

l

k
nubil S. Adalbaldo:

Heb 3

Et

1 Cor. 6 A Et ne multis immoremur secundum Apostolum erat illis honorabile connubium et thorus immaculatus. Non enim surda transierant aure ejusdem verba Apostoli : An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro. Itemque Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro. Et illud, Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis arationi. Et iterum : Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstinatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore, non in passionibus desiderii. Talem ergo servantes fidem conjugii, proponebant ante oculos et illud Apostoli : Unusquisque suam uxorem sicut seipsum diligat, uxor autem timeat virum suum. Itemque Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet in Domino. Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas. Igitur compage fidei et caritatis sic adherentes sibi, ut essent duo in carne una, et non jam duo, quia una caro; unanimes uno ore et consensu operatione, honorificabant Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, omnibus diebus suis servientes Domino in sanctitate et justitia coram ipso, qui habitare facit unanimes in domo.

cum coque
ut Christianos
deceat vivens,
1 Cor. 7,
3 et 5
1 Thes. 4. 3

Eph. 5, 33

Colos. 3. 19

B

10 Dati quoque sunt eis filii secundum benedictionem Domini, quam primo dedit homini, Crescite, inquit et multiplicamini. Fuitque eis primogenitus nomine I Maurontus, postea Abbas et Levita sanctus; et filiae tres sacræ Virgines; Clotsendis, post obitum matris ejus monasterii Rectrix; Eusebia, bona Dei cultrix, secundum interpretationem sui nominis: post has quoque Adalsendis: quos, cum essent parentes eorum justis, et per seipsos et per familiares sibi servos Dei educaverunt et erudierunt in timore Domini, auctos ab infantia benedictione cœlesti. Mauronto siquidem venerabilis Deoque dignus Sacerdos m Richarius Pater spiritualis extitit, eumque per sacrum baptismum Deo regeneravit. Clotsendem egregius Pontifex Amandus, quia sacris dignisque manibus e fonte salutari excepit, in omnibus Deo dignam reddidit. Eusebiam vero ex sacro lavacro Nanthildis Regina, uxor Dagoberti suscepit. O vere beata et Deo beneplacita progenies! De hac denique dicitur recte: O quam pulchra est casta generatio cum claritate! Vere etenim cum donis spiritualibus sic plerumque ditantur justis etiam bonis temporalibus, sicut canit Psalmographus: Beati omnes qui timeant Dominum, qui ambulant in viis ejus. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ: Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. In quibus verbis licet spiritualis sit intellectus, tamen secundum hæc datur aliquando justis et temporalis profectus.

I
gignit Maurontum Clotsendem, Eusebiam, Adalsendem,

m

Sap. 4

Psal. 127

C

11 Post hæc bonæ et laudabilis memoriæ Adalbaldus, devotæ Christi famulæ Rictrudis maritus, a pago n Austrebatense, ubi etiam pluribus locupletabatur possessionibus, eundi Wasconiam nimium triste suis iter arripit. Quem nobilis matrona Rictrudis aliquantulum prosequitur, sed quam citius domum, prout ei jussum fuerat, mœrens revertitur: mens enim futuri quodammodo præsaga doloris, jam portendebat, quod adhuc ignorabat; et quod nondum patiebatur, jam veluti lamentabatur. Quid multa? Inter eundem insidiis malignorum, et, ut fertur, eorum, quibus sanctum displicuerat matrimonium, vir justus appetitur, vulneratur, perimitur: honorifico deinde, ut decebat, tumulatus obsequio, defunctus seculo, vivit Deo. Vivit, inquam, vivit ejus

n
S. Adalbaldu
occisum tuget:

felix anima, illi cohærens qui vera est vita: quod attestantur signa, quæ ob illius declaranda merita, ad ejus mortua frequenter ostenduntur ossa. Neque multæ fiunt moræ in his nuntiandis Rictrudi Dei famulæ: quæ tam tristi perculsa relatione, non modico afficitur animi mœrore; augescitque sensim dolor, dolore dolentium sobolum; crescit luctus, luctu lugentium familiarium.

12 Transactu tandem aliquando tanti fletus tempore, init cum philochristis sibi familiaribus, maximeque cum Amando sanctissimo Dei Pontifice, et capit consilium salubre. Proponit denique ei ille verus consultor animarum illud Pauli Apostoli: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult nubat, tantum in Domino: beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Ad quod illa erigit aurem, erigit et mentem. Audit etiam ab eo, imo exaudit et illam dulcem et amplectendam Christicolis Evangelicam vocem: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Et: Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Itemque: Si vis perfectus esse, vende omnia, quæ habes et da pauperibus, et habetis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me. Et iterum: Omnis qui reliquerit domum vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.

D
AUCT. HUCBAL-
DO EX MS.

et seculo ren-
nuntiare de-
cernit.

1 Cor. 7

Luc. 14, 33

E
Matt. 19, 21

ANNOTATA.

a Hæc olim quasi splendida fuerunt excogitata, et passim a mediæ ævi scriptoribus assumpta: quorum primus forsitan fuit, qui Chlodovæi ætatem sibi mendaciter arrogans sub nomine Hunibaldi imposuit Trithemio. De origine Francorum egimus 1 Februarii ad Vitam S. Sigeberti § 1.

b Regnavit Chlodovæus ab anno 480 ad 27 Novembris anni 509.

c Colitur S. Renigius Kalendis Octobris, de tempore ejus Sedis et baptismo Chlodovæi, egimus 6 Februarii ad Vitam S. Vedasti § 2 et 3, et ad Vitam S. Aviti 3 Februarii § 2.

d Circa annum 614, Chlothario 2 tunc monorcha facto, qui superfuit usque ad an. 628.

e De Vaccæis et Wasconibus consule quæ diximus ad Vitam S. Amandi 6 Febr. cap. 5 litt. e.

F

f Commodius legeretur usque ad.

g S. Arnulpho sacer est dies 18 Julii.

h Coluntur S. Audoeus 24 Augusti et S. Eligius 1 Decembris.

i Anno 630.

k Colitur S. Adalbaldu 2 Februarii, ubi lector quæ ad ipsum spectant accurate exposita reperiet.

l Coluntur S. Maurontus 3 Maji, B. Clotsendis 30 Junii, S. Eusebia 16 Martii, B. Adalsendis 24 Decembris.

m Acta S. Richarii dedimus 26 Aprilis.

n Austrebatense includitur Scarpo, Senseto et Scaldi fluvii, uti latius exposuimus ad Vitam S. Adalbaldi § 3.

CAPUT II.

S. Rictrudis viduæ sanctitas, vita monastica cum filiabus, Mauronti Clericatus.

I In his sacris ac vitalibus verbis figens anchoram mentis Adalbaldi relicta, sed Dei dilectrix et a Deo dilecta Rictrudis; omni postposita ancipitis moræ deliberationis, ejus salubribus se acquieturam pollicetur

Nuptias se-
cundas etiam
a Rege propo-
sitas respiciens

A cetur monitis. Sed ecce, et salubri Præsulis consulo, et pio sanctæ Matronæ voto invida diaboli nititur obviare subreptio. Nec movet in his perturbandis infimos quosque vel mediocres, sed summos seculi Primores: per ipsum denique Regem ejus tentat suadere animo, uti se suorum cuidam Optimatum secundo copulet connubio. Quod cum illa prorsus aspernaretur, plurima blandimentorum hortamenta, sed incassum, profunduntur. Cumque ad hæc penitus in Deo fixus illius status non moveretur, Regalium terror minarum, licet frustra, illi proponitur. At illa pari modo sævientem parvipendit, ut blandientem. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus illam quam maxime, quæ est in actione et causa recte conversandi, apprehenderat, quæ Græce Ethica, Latine Moralis dicitur, et bene vivendi magistra cognoscitur; quæ etiam in quatuor principales virtutes, prudentiam scilicet atque justitiam, fortitudinem sive temperantiam dividitur: hic singulis sua reddens, sicut per justitiam Deo magis quam hominibus obedire disposuerat; et per fortitudinem nec illecebris emolli, nec adversis frangi poterat; sic per prudentiam caute indignationem a se Regiam submovere; et per temperantiam, humilitatis regulam modumque vitæ in omni verbo vel opere servare satagebat. Usa denique consilio sui Symmystæ, Deiferi scilicet Amandi, atque ad tempus dissimulans immobile in Dei servitio sui propositum voti, acturam se ex hoc cum ejus consilio vel permissione spondet Regi, quod utilius judicaretur fore sibi.

B

14 Et quid multis immorer? Cum ita Regem spectrum reddidisset, veluti ejus voluntati parere vellet; in prædio suo, hoc est in villa a Baireio, opiparum et Regiæ condignum magnificentiæ instruit convivium. Invitat cum Optimatibus Regem, et inter prandendum sale conditorum omnes lætificat suavitate sermonum.

Postquam exempta fames et amor compressus edendi,

Tum multo clara exhilarans convivia Baccho, Surgit, et non trepide sed constanter, non tepide sed ferventer, non segniter sed sagaciter, non muliebriter sed viriliter, quod conceperat mente, perficit opere. Primoque sciscitatur a Rege, si concederet sibi in domo sua quod vellet agere, libera coram eo uti potestate. Ille autem annuit propere, reputans quod sumpto poculo, ut moris est pluribus in cogendo bibere; se vel convivas suos deberet lætificare. At illa, secundum salubre sui consiliatoris C Amandi incliti Præsulis consilium, ex suo sinu prolatum, invocato terribilis Dei nomine et auxilio, capiti superponit, ipso Rege et cunctis stupentibus, jam benedictum ab eodem Pontifice velum. Quo facto Rex ira permotus, ingratas derelinquens epulas, abscessit e convivio. Illa vero jactans cogitatum suum in Domino, totam se suoque ejus commisit arbitrio, ut ab eo enutrientur et solatiarentur misericordie semper solatio.

15 Ac primum facultatibus et possessionibus sibi relictis, ordinatione prudenti distributis, et spinosis hujus seculi curis a terra cordis sui penitus extirpatis; quæ antea in conjugali vita ferebat trigesimum, postmodum, duplicato germine, fructum cepit in viduitate ferre sexagesimum: et quæ prius, dum in membris suis Christo ministrare satageret, fuerat Martha; jam secus pedes ejus residens, audiendo et custodiendo verbum illius, facta est Maria: et quoniam ipso attestante optimam partem, quæ ab eam non auferetur, elegit; optimum ejusdem partis dilectæ et electæ præmium in recompensatione percipere meruit. Sane ut quod homo gerebat interior, ostenderet quoque exterior; sicut mutaverat habitum

mentis, sic mutat et corporis. Pomposas projicit D vestes, quibus ornabatur nupta, cogitans aliquando ea quæ sunt mundi, quomodo placeret viro: et una cum eis exiit omni seculi hujus impedimento, ut quamvis videretur vidua, id est, divisa a viro, jam non esset divisa animo; sed sollicita semper quæ Domini sunt solummodo, quomodo placeret Deo. Induitur viduitas vestibus, quæ ipsa sui specie monstrarent contemptum mundi istius. Nam sicut albæ vestes exultationi et solenni congruunt lætitiæ, ita nigræ humiliationi et lugubri conveniunt tristitiæ. Unde et caput, quod est principale corporis, tetro velatur amictu; ut principale animæ, id est mens, velanda signetur mœroris et poenitiæ luctu. Qui dum brevis sit, et, ut ita dicam, momentaneus, eam operatur consolationem, de qua ait in Evangelio Matth. 5 Dominus: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et alibi: Amen amen dico vobis, quia Joan. 16, 20 plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

16 Et ut quondam expertas corporis voluptates, et molestas evinceret dæmonum suggestiones, cum nimis vigiliis et orationibus continuis, crebra ducens jejunia, b esophorio amictur cilicino; cujus assiduis punctionibus edomaret libidinis punctiones, et (ut dictum est a poeta) sine Cerere et Libero Venus frigeret, atque veraciter cum Psalmista caneret: Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio, et humiliabam in jejunio aliam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur. Locum vero ubi spiritualibus daret operam exercitiis, cum consilio et auxilio sæpe dicti Præsulis, qui eidem erat a secretis, elegit valde congruum, monasterium scilicet Martianas vocatum, quod ab eodem Pontifice super fluvium Scarb fuerat constructum. Cui perficiendo et ordinando idem Præsul discipulum suum præfecerat Abbatem S. c Jonatum, venerabilem virum, cujus adhuc in eodem monasterio sacrum corpus habetur reconditum. In quo et monachorum Ordinem B. Amandus haberi voluit: sed jam dictus Abbas sanctimonialis, pro ut sibi visum fuerat, aggregavit. Hunc ergo locum, satis opportune remotum, Dei famula Rictrudis expetiit, atque B. Amando consentiente, et inter Regem et ipsam reconciliationis officium fungente, cum privilegio Regiæ auctoritatis accepit; quatenus ibi, licet in fragili posita corpore, corporeas fortiter concupiscentias superaret. Et non hoc solummodo, verum adversus aereas F potestates, adversus rectores mundi tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in cœlestibus colluctando, et ea pariter cum mundo devincendo, triumphum victoriæ et condigna curtaminis præmia a superno Spectatore expectaret et perciperet.

17 Ut autem ad hæc feliciter peragenda sufficeret, omnibusque exempli gratia a quanta perfectione conversationem suam cœpisset, palam fieret; juxta illud Evangelicum, Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est: post abjectas a se onerosas prædiorum et divitiarum sarcinas, post professam Deo viduitatis continentiam, et post sumptum sanctum sanctimonialis habitus indumentum; seipsam tantummodo. exhibere oblationem vivam, sanctam, Deoque placentem non contenta; etiam terræ, hoc est ventris sui, sacras ac præcipuas sanctæ et individue Trinitati offert primitias, præfatas videlicet tres filias, candidas veluti columbas, gratissimas illi scilicet hosties; ut corde et corpora immaculatæ, et perpetuam virginitatem servant, Agnum, Virginis matris filium, quocumque ierit sequantur sinceritate cordis et carnis, vernantes flore illibatæ virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolatæ

prudenti
consilio S.
Amandi usa

eum ad convi-
vium invitat:
a

et coram co-
sacrum velum
capiti impo-
nit;

curis seculari-
bus depositis

Luc. 10. 24

vestes nigras
assumit:

Matth. 5

Joan. 16, 20

corpus affli-
git jejunio
et cilicio:
E

b

Psal 34

in Marchia-
nensi cœno-
bio statuit
degere:

c

F

Matth. 5

3 filias Deo
consecrat

A inviolatæ veritatis in corde; ut sint semper sine macula ante Dei thronum, cantantes ei canticum novum, hoc est gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet possint audire, nemo tamen poterit dicere Sanctorum, nisi illa candida turba incontaminatorum.

ad cultum
perpetuæ
virginitatis.

August. de
S. Virg.
cap. 28

18 Hæc cum verissime ita sint, audite, obsecro, et auribus percipite omnes qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad Angelicæ privilegia castitatis assurgere, et tam præclari contubernii societatem acquirere, atque cum eis tam dulcem novi cantici melodiam personare. Properate, currite, festinate, ac memores uxoris Loth, retro respicere nolite. Putidam luxuriam fugite, carnales concupiscentias calcate. Omnis caro fœnum, et aronis gloria ejus tamquam flos fœni. Hæc exhortatoria cordis vestri penetrent intima, quæ non ex meis edita, sed ex Patris Augustini doctoris egregii verbis, quibus Virgines hortatur, sunt mutuata. Pergite, inquit, sancti Dei pueri et puellæ, mares ac feminæ, cœlibes et innuptæ: pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius: sperate felicius, cui servitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius.

B Lumbis accinctis et lucernis ardentibus, expectate Dominum, quando veniat ad nuptias. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris: utique tale, quale nemo poterit dicere nisi vos. Et sequitur post pauca: Sequimini Agnum, quia et Agni caro utique virgo est: sequimini eum virginitate cordis et carnis, quocumque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus.

Marcha-
nensi cano-
bio se inclu-
dit

1 Cor. 9,

19 Rictrudis igitur Dei fidelis femina, quæ se totam illi in sancta devoverat continentia; tres quoque filias uni despondit viro Christo, in ætate adhuc tenera, ut prædicto modo ejusdem Agni semper sequerentur vestigia, et Canticum, quod illa nequibat jam per se, per suarum citharas filiarum ei faceret personare. Omnibus tam sapienter dispositis, et cunctis exuta seculi curis, gymnasium monasteriale, ubi stadium vite præsentis agonizanda percurreret, et contra diabolum luctando decertaret, palæstricorum more sic nuda, ne in aliquo ab adversario maligno teneri posset, et oleo peruncta gratiæ cœlestis ingreditur; et juxta quod ait Apostolus in agone contendens, ab omnibus se abstinet, suoque exemplo filias vivere edocet; Mauronto primogenito suo adhuc in laicali habitu Regalibus obsequiis ac negotiis militaribus, corpore potius quam mente, detento: de quo in sequentibus opportunus erit nobis sermo.

In natali
Dominæ
mortua filia

20 Illis igitur diebus moritur Adalsendis, novissima filiarum ejus: et quæ postrema fuerat ingressa janua vitæ præsentis, prima ingreditur janua mortis. Et quare dicimus moritur? cum anniversaria circuli revolutione, ipsa sacrosancta Dominicæ Nativitatis sollemnitate, quando huic mundo peccatis mortuo advenit remedium, quo mors cum suo fugatur principe, hæc, non mortua, sed potius luci vitæque sit edita perpetuæ? At bona Rictrudis, inter adversa fortis et longanimis, quid tunc ageret, duobus sibi occurrentibus affectionibus animi valde contrariis, gaudii scilicet ac mœneris? dum hinc intonantem toti orbi audiret Angelum, Ecce Evangelize vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: hinc suam præ oculis haberet mortuam, quam esse dolendam ipsa naturæ cogeret conditio? Virilis tamen, quod ei inerat, animi robur muliebre superavit affectum: nec passa est sibi dominari luctu mortis filiae, vel esse ibi locum tristitiæ, ubi natalis celebrabatur vitæ. Et ut paucis absolvam digna me-

dolorem dis-
fert usque
post festa,

morizæ: debitum sepeliendi officium completur fidelium more, remota caros suos legendi consuetudine. Sic exactus est primus, sic secundus ac tertius sequentium se solennitatum dies.

21 Quarto denique succedente die, quæ sancta recolit Ecclesia victimationem parvulorum, pro Christo ab Herode jugulatorum, et miserabile matrum justitium; prudens Rictrudis, sciens quid cuique deberet impendere temporis, et quia tempus et tempora sint omni rei sub cœlo; ideoque distinguens tempora gaudendi et tempus flendi; post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis Martyribus honor exhibetur, non dolor; vota quædam ceremoniarum, non lacrymarum; cum sibi ceterisque sanctimonialibus jam parata esset refectio corporum; illa convocatis omnibus ait: Nunc vestra socialis, o dilectæ sorores, caritas eat, et de donis Dei cum gratiarum actione participans gaudeat: Me autem exemplo Dominarum mearum matrum scilicet sanctissimorum puerorum innocentium, quorum hodierna die ploratus et ululatus auditus est multus, meam quoque innocentulam quodammodo simili, loc est immatura morte præreptam, lugere permittat. His dictis amicum mœneri locum secretum petiit, atque ut naturæ competeat, dolori satisfecit. O laudabilem et imitabilem in prudentia, longanimitate, et patientia feminam! quam laudent in portis opera ejus. O mulierem fortem! quæ in castitate accinxit fortitudine lumbos suos, et in boni perseverantia operis roboravit brachium suum; ideoque non est extincta in nocte lucerna ejus!

tum Bethle-
mlarum
malrum ex-
emplo lugere
incipit.

E

22 Verum quoniam in præcedentibus beati viri Mauronti facta est mentio, non abs re videtur breviter quid narrandum de eo. Hic ut prælatum est, egregii Sacerdotis Christi Richarii in baptismo spiritualis extitit filius. Accidit vero aliquando, ut idem venerabilis Sacerdos, tam pro sanctitate quam etiam pro familiaritate, beatam equo vectus inviseret Rictrudem. Cumque post sacra colloquia, quibus pariter dulces vitæ cœlestis sumpserunt epulas, vir Dei, consensu equo, redire vellet ad propria: eadem quoque Dei famula, dilectionis causa a domo paululum progressa, gestans in ulnis suum quidem naturali generatione, illius autem spirituali generatione filiolum, ejus secuta est vestigia, quatenus ipse parvulus benedictione muniretur paterna. Sed cum jam vir Dei equo sedens eundem in manibus accepisset infanterem, sive ad benedicendum seu ad deosculandum; omnium bonorum hostis et invidus diabolus insolitam immisit equo ejus ferocitatem. Arreptiorum namque more insaniens, dentibus frendens, pedibus calcitrans, nimium valido huc illucque impetu discurrens, geminatum utrisque, sed unum Sacerdoti et matri incusserat timorem. Sacerdos denique sibi et puero, mater Sacerdoti metuebat et filio. Et quid illa ageret anxia? Jam pene exanimis, quasi innoientem præ oculis spectans adesse mortem, offuscatum lacrymis avertibat vultum, ne amorum simul miserabilem cerneret occasum. Sed et familia tristis, dolens et ejulans, magnis instabat plangoribus, ad triste congregata spectaculum. Servus autem Dei, ne laboretur, manu tenens parvulum, orationem fudit ad Dominum: qua completa, et puer ad terram delatus est incolumis, quasi levis advolarat avicula; et equus pristinae redditus est mansuetudini velut ovis placida. At mater tandem recepto spiritu, filium quoque recepit sanum, et in ulnis levavit ridentem: sicque tam ingens tristitia in magnum cunctis, qui aderant, versa est gaudium: quod nemo debet ambigere præstitum meritis amorum. Et quoniam tanta Dei omnipotentis est clementia, ut unde malignus hostis inhiat justos atterere, inde eos magis magisque faciat proficere, hæc quoque

S. Mauron-
tus infans a
S. Richario
in equum
assumptus,

F

et periculo
præcipitatio-
nis miracu-
lose ereptus.

AUCT. HUG.
BALDO
EX MS

A quoque tentatio ad profectum virtutum provenit beato viro. Nam reputans secum, Dominum Deum suum, dum ad humani generis pergeret redemptionem, ad insinuandum humilitatis exemplum, non superbo schemate, id est, non equo phalerato, sed strato sibi ab Apostolis vectum asello; ipse etiam postea, si quando instaret illi alicubi necessitas eundi, simili exemplo eodem usus est gestatorio.

adultior
sponsalia
contracta
dissolvit,

23 Postquam vero ad viriles pervenit annos, idem venerabilis Maurontus, Regali adhærens, ut ejus posebat nobilitas, lateri, ipsius continuis ut dictum est, obsequiis mancipatus, etiam vinculis innectitur sponsalibus. Sed carnalis citius amoris voluptuosas, in quibus veluti pedem posuerat, solvit compedes, animarum lucrifactore Amando Præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates, et æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cum suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quod nequaquam suæ contubernio sponsæ vellet uti; illa metuens ne forte per abruptos lasciviæ discursus, ut quorundam moris est juvenum, latam et ad inferos ducentem deliberaret viam sequi; maxima percellitur mœstitia animi. rursumque poscit Amandum, medicum morbidarum mentium, succurreres sibi. Qui Marcianis adveniens, lenibus sibi que notis verborum fomentis eam demulcens, pristinae in Deum reddidit alacritati. Acta deinde ab eodem Antistite Missarum celebritatesolemni, cum et ipse Maurontus astaret in præsentia, aspiciens predictus Antistes apem ter gyrare ejusdem verticem viri. Vir autem Deo plenus intelligens statim quid portenderet hujus præsagium signi, advocato eo hortatur, ut quam celeriter perficiat opere, quod olim et ille jam cœperat corde, et sibi revelatum agnoverat Deo auspice. Quod et ipse nequaquam distulit facere.

B

probante
consilium
S. Amando:

24 Tum sanctissimus Pontifex Amandus, eum juxta morem Ecclesiasticum benedicens, decisa, capiti ejus coma, in Clericum totondit, et coronæ signum gestare fecit; per hæc quæ agebantur exterius innuens, quæ eorum significatione servanda essent interius: scilicet ut summitas denudata capitis esse nuda et aperta Deo significaret omnia secreta cordis; et quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis patere cuncta cernentis; frequens vero resectio capillorum, doceret resecanda frequenter malorum superflua cogitationum; decus quoque coronæ utrumque exprimeret, et summi tiaræ Sacerdotis, et Regalis diadema dignitatis; ut per hæc nasset ad Regale se pertinere Sacerdotium; necnon et post expletam diversarum tentationum sufferentiam, atque in his probationem per patientiam, se merito perceptorum vitæ æternæ coronam, a Deo diligentibus se repromissam. Quod et idem sanctus vir Maurontus, non solum ex salubri hujus Præsulis traditione, sed etiam ex sancta sanctæ Scripturæ suscipiens et memoriæ commendans lectione et admonitione studuit devotissime, ut assiduo semper impleret opere. Factus namque postmodum Levita, eidem nomini et officio condigna morigerari curavit conversatione et vita. Et ut clara editus prosapia, Regis quoque præclarus fulsit in aula, Regia honoratus bulla, utpote prudens Notarius, Regalium præceptorum conscribens edicta. Cui etiam ad capessendum cumulandumque sanctæ conversationis emolumentum, sanctum sancti viri d. Amati Episcopi Dens addidit collegium. Qui beatus vir, electus et sublimatus ad Episcopatum urbis Senonensium, eo tempore quo e Theodoricus Rex iniquam exercebat tyrannidem, insimulatus falso quasi de infidelitate apud ipsum, in Perrona monasterio sito in oppido Virmandorum, cui sanctus præerat Abbas Ultanus, subire jussus est exilium. Deinde post excessum beati Ultani, traditus est præfato Dei famulo Abbati Mauronto, ut eum custodiæ manciparet in suo, qui Broilus dice-

et ejus manu
in Clericum
attonsus,

ordinatur
Diaconus

d

e

et S. Ama-
tum custo-
dendum
suscepit.

batur, monasterio, ab eodem nuperrime constructo, D in territorio Lætia vocato. Quo suscepto, ut ejus religiosam expertus est conversationem, sicuti servando cœlesti thesauro omnem omnibus vitæ ejus diebus famulandi adhibuit diligentiam, habens in eo pulcherrimum suæ suorumque confratrum vitæ et sanctitatis speculum.

ANNOTATA.

a Bareium: in libris miraculorum Bajerium nominatum lib. 1 num. 5 et lib. 2 num. 83 dicitur esse in Comitatu Atrebatensi: ibi, media inter Duacum et Atrebatum via, est Marville, quam mutato nomine hic notari scribunt aliqui. Si sola spectaretur affinitas nominum, potius intelligerem villam Bray dictam, eique vicinum Marcul, 4 aut 5 p. m. ab urbe; ut prædium Sanctæ, ubi res gesta, olim ad priorem, nunc ad alterum pertinens locum, appellationem variavit.

b Esophorium restis interior, ut latius exposuimus 23 Januarii in Vita S. Joannis Eleemosyarii auctore Leantio cap. 7 litt. f Mabillon excudit elephorio, sed quid eo significetur non explicat.

c Colitur S. Jonatus Kalendis Augusti.

d S. Amato sacer est dies 13 Septembris.

e Theodericus, post obitum Chlotarii III in Regem assumptus anno 670, sed inclusus monasterio, post obitum Childerici anno 675 regnum recepit, de quo tempore hic agitur: et traditur ab eo S. Amatus anno 678 in exilium missus.

f S. Ultani Acta dedimus 1 Maji, ubi, uti et 5 Maji ad Vitom S. Mauronti, reliqua explicantur.

CAPUT III.

Acta cum S. Eusebia filia. Hujus et SS. Amati et Mauronti atque ipsius S. Rictrudis obitus.

Interea Dei famula Gertrudis, quæ fuerat avia Adalbaldi viri venerabilis, longævitatē vitæ accumulans operibus bonis in Hamatico monasterio a se ædificato, ubi etiam sacra virgo Eusebia ejus educabatur proneptis; viam ingreditur universæ carnis. Cui velut loco regiminis eadem succedit Eusebia, puella quidem bonæ indolis, sed adhuc satis teneræ ætatis, utpote duodennis. Mater vero ejus Rictrudis, vere Christicola, profundiori usa consilio atque prudentia, bene sciens quod multos multis exercitatos virtutibus maligni hostis seducat astutia in ætate quoque jam matura, metuebat pro filia, ne forte serpentina tentaretur fraudulentia, si libertate potiretur immatura: quapropter ad se eam venire, et secum voluit habitare. Illa vero renuente atque in Hamatico conversari volente, mater ejus Regales compulsa est aures pulsare, quo suam ipsius auctoritate filiam potuisset recipere. Quo concedente, missaque epistola reverti præcipiente, mœsta ad matrem sancta regreditur Eusebia ad monasterium Marcianas, cum suæ proaviæ sanctæ Gertrudis corpore, et cum Sanctorum Reliquiis, quæ ibidem fuerunt reconditæ, atque cum omni sua congregatione. At mater ejus voti compos effecta pluribus filiam hortabatur monitis, secum in spirituali Deo deservire militia. Quæ libentissime quidem ejus parebat dictis, divinis se mancipando jugiter obsequiis; sed refragari ejus nequibat intentio ab amore loci sibi veluti genialis.

26 Unde fiebat frequentissime et noctibus pene singulis, ut post Vespertinalis completionem synaxis, dum capere cum ceteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum sandaliis, ad Hamaticum pergeret silentio intempe-

S. Eusebia
duodennis
præficitur
Hamatico
monasterio,
v

unde ab-
structa ad
matrem,

et noctu
secedere
illuc solita

A stæ noctis b... cum sua collectanea, aliisque fidis, ut putabat, sui secreti sociis. Ibiq̃ celebratis Vigiliis, omniumque horarum Officiis, ad monasterium Marcianas, fidei peracto furto, revertebatur mox satis hilaris, quatenus et ibi non deesse videretur nocturnalibus seu matutinalibus horis. Nec defuit qui hæc auribus intimaret maternis. Iterumque eam convocans, et mulcendo blandis, et terrendo sermonibus compellabat asperis, quatenus illam revocaret a suæ proposito voluntatis, sciens pro certo eam detineri secum corporis potius proximitate quam mentis. Cumque nec per se nec per amicos seu familiares suos quidquam proficeret, in re hujusmodi inito consilio cum suo filio Mauronto c... visum est utrisque, verberibus illam, pro ipsa inobedientia, et quasi quadam animi pertinacia, debere castigari. Quod cum placuisset matri ab eodem fratre ejus fieri, eo jubente, inter brachia coarctata famuli, adjudicata subditur correptioni. Et quia isdem, a quo tenebatur, puer accinctus erat gladio, dum inter angustias verberum hac et illac se flectit Virgo, ejus tenerum latus, ut fertur ensis illius læditur capulo; in tantum, ut pluribus, quibus postea supervixit annis, purulentam mixtamque sanguine ejiceret salivæ oris.

et ideo iussu illius castigata,

tandem illuc redire permittitur

ibique reliquam vitam degit.

Sap. 4

Huic Sanctorum factis oblectantes

B 27 Cum vero neque sic a cœpto ejusdem sacræ Virginis cessaret intentio, convocant Episcopos vel Abbates illustresque viros e vicino, qui omnes agebant cum ea diverso modo, quatenus a tali revocaretur desiderio. Illa autem cunctis multum constanti renitebatur alioquo. Qui dum inflexibilem ejus cernerent animum, matri dederunt consilium, ut illam ad capitum redire permitteret locum. Quod et mater annuit, licet invita, religiosum illius conversationem suæ oris roborans monitis, Deoque precibus eam commendans sacris. Quæ diu desiderato potita votorum effectu, cum omni sua plebecula, accepto iterum sanctæ suæ proaviæ corpore, cum venerandis Reliquiis Sanctorum, gaudio plena ad monasterium repedavit Hamaticum. Ibiq̃ angelicam agens vitam in terris, in medijs ipsius adolescentiæ annis rapitur ad thalamum Sponsi cœlestis; ne, sicut dicit Scriptura, malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius; et consummata in brevi, explevit tempora multa; placita enim Deo erat anima illius; propter hoc properavit educere illam de medio iniquitatum.

C 28 Enimvero propter ineptam quorundam garulitatem, libet paulisper exacuendo stylum protellare, quo illorum perfodiuntur linguæ, qui loquuntur adversus justos iniquitatem in superbia et in abusione; qui ponunt in cœlum os suum, dum eis detrabere non verentur, quijam exempti de terrenis, cum Deo in cœlestibus regnare creduntur. Aiunt enim strophas commentantes hujusmodi: En, quales isti dicuntur esse Sancti, Mater innoxiam insequitur filiam, Deo militare volentem: Filia sicut hostem, sic propriam execratur et refugit matrem: Filius matre consentanea, sororem refugam, asportato clam signo proditam, dirissimis velut furti ream afficit verberibus pene usque ad mortem; quam etsi non statim perimit, longo tamen dolorum cruciatu tabescere facit. Hæc cœne Sanctos Deoque placitos efficiunt? Quæ in istis sanctitas? Quæ pax? Quæ caritas? Quid ergo nos tam insani capitis hominibus respondebimus? O stulta vesanæ mentis arrogantia! O rabida fatuorum, non hominum, sed canum oblatratio! Quid dabitur, aut quid apponetur ad linguam dolosam, nisi sagittæ potentis acutæ, id est verborum Dei omnipotentis jacula, ex sanctarum prolata Scripturarum pharetra? Quæ tam sunt efficacia, ut non modo ora loquacia, sed ipsa quoque fumida transfigant corda.

29 Ac primum tales Evangelico percelluntur to

nitruo: Nolite, inquit, judicare et non judicabimini, nolite condemnare, et non condemnabimini. Insonet dein tuba Pauli Apostoli: Tu autem quid judicas fratrem tuum? Itemque: Tu quis es qui judicas alienum servum? Illis addatur: Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo. Audiatur et illud Jacobi: Nolite detrabere alterutrum, fratres mei. Qui detrabit fratri et judicat fratrem, detrabit legi et judicat legem. Sed et hoc quod Deus loquitur per Psalmistam; Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos: sedens adversus fratrem tuum loquebaris. Et paulo post: Arguam te et statuam contra faciem tuam. Itemque: Disperdat Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Et iterum dicit Scriptura: Qui detrabit fratri, eradicabitur. Cur ea miseri non pertimescitis? Ut quid loqui diligitis vanitatem et queritis mendacium? Perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium? et: Quoniam dilexistis iniquitatem magis quam loqui æquitatem, et dilexistis verba præcipationis, id est, blasphemiam linguæ dolosa, propterea Deus destruet vos in finem.

30 Audite si potestis, et animadvertite: Rictrudis mater sancta, non filiam persequitur innocuum; sed ejus immaturam considerat ætatem: sciens quia omnia tempus habent, et quod omni negotio tempus fit. Et quoniam, ut sapientissimus ait Salomon, Puer qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam; auditque Scripturam dicentem: Filie tibi sunt? conserva corpus illarum; quin potius idcirco illam secum manere desiderat, ut suis eam potissimum exhortationibus et exemplis ad perfectiora provehat. Filia quoque ejus Eusebia, licet cœlesti Regi sit desponsata, non tamen beatam tumide aspernatur aut despicit matrem, cum sui Sponsi tale noverit esse dictum: Honora patrem et matrem, ut sis longævus super terram; sed in nisu gratiæ ejus, qui illam annulo suo subarrhaverat, ejusque solummodo flagrans dilectione, nullius alterius amoris, nec suæ quidem matris affectum sibi exhiberi volebat, ne se vel immodico ab insiti fervoris amore sejungeret. Sed et frater ipsius Christi minister Maurontus, non odio, non crudelitate suam flagris torquet germanam, sed fraternapotius caritate, quasi insolentem, et (ut ita dictum sit) veluti parenti inobedientem, ut ipsa poscebat ætas, castigat infantulam, sciens scriptum: Qui parit virgæ, odit filium: et quia virga atque correctio tribuunt sapientiam. Et quid mirum si mater et filius humano falluntur iudicio sacram corripiendo Virginem, ignorantes adhuc divinam, quæ inerat illi, gratiam, cum Prophetæ sancti sic aliquando ex suo humanam quasi ex Dei spiritu proferant sententiam? Cessent ergo, cessent stulta stultorum vaniloquia: non enim poterunt assignari operibus iniquitatis, quæ prodeunt ex radice caritatis; ipsi attestante Veritate, quæ dicit: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Adhuc vero quod hujus occasione facti virgo beata corporaliterum adviveret subjacuisse dicitur infirmitati, quis non videat hoc ad annulum jam collatæ gratiæ profecisse illi? Ut dum deficeret corpore, roboraretur spiritu, juxta illud Apostoli, Cum enim infirmor, tunc potens sum. Obstruatur ergo os loquentium iniqua, quoniam de bis per Isaiam Prophetam vox intonat divina: Dabo opus eorum in veritate, et fœdus perpetuum feriam eis, et scietur gentibus semen eorum et germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti semen, cui benedixit Dominus.

31 Decessit autem vere bona cultrix Dei Eusebia virtutibus plena xvi die Martii, qui est xvi Kalend.

Aprilis

D

AUCT. HEC BALDO EX MS. compescit auctor Malib. 7 Rom. 2, 1 1 Cor. 4, 5 docens nil temere judicandum, Jac. 4, 11

Psal. 49, 19

Psal. 11, 2 Jac. 4, 11

F

et innocentiam S. Rictrudis,

Prov. 29

Eccli. 7, 16

S. Eusebiæ,

Exod. 20

ac S. Maurontis deficiens

F

Prov. 13

Matth. 6

2 Cor. 12

Isai. 61, 8

Moriuntur S. Eusebia 16 Martii,

AUCT. HUG-
BAUDO
EX MS.
S. Amatus
13 Septemb.

S. Mauron-
tus 5 Maji,

et S. Ric-
trudis abdi-
cato regimi-
ne

Joan. 6, 38

Matth. 20

A Aprilis. Postquam vero sanctum Episcopum sibi amabilem et monachum Amatum Dominus ad cœlestem patriam, ex hac molestæ peregrinationis ærumna, idibus Septembris assumpsit; sacrum corpus illius sacer Maurontus in sua possessione honorifice tumulavit: totaque hereditatis suæ prædia per charitarum instrumenta illi contradidit. Ipse quoque venerabilis Abbas Maurontus, Deo dignus Levita, licet sanctæ matri fuerit superstes in hac vita, post expleta piæ administrationis munia, tertio Nonas Maji, functione liber debita, ut condigna laborum suorum perciperet præmia, ad cœli subvectus palatia, perenni cum Christo vivens vita, jugi cum eo lætatur gloria.

32 Sed ut ad ea quæ cœpimus redeamus explicanda, Rictrudis devotissima Dei famula toto nisu mentis, toto famulatu corporis, bonis operibus dedita, ambulans de virtute in virtutem, dilatato corde cucurrit infatigabiliter viam mandatorum Dei in stadio fidei et justitiæ, patula hauriens aure: Carrite dum lucem habetis, ut digna haberetur accipere bravium cœlestis. Et ut in omnibus se exhiberet perfectissimam illius imitatione qui dixit: Non veni facere voluntatem meam; se quoque alterius regimini subdens, ejus imperiis obedientissime paruit; ceterisque famularum more famulans, illud quod dictum est: Non veni ministrari, sed ministrare; præ oculis semper attendit; nec usquam vel unquam septa monasterii egrediens, exemplum bonorum operum seipsam cunctis præbuit in humilitate, in obedientia, in patientia, in castitate, in jejuniis, in vigiliis et orationibus continuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia et benignitate. Et quid multa? Ut filia dei semper ambulavit in luce, cujus fructus est in omni bonitate et justitia et veritate. Sicque in sanctarum virtutum perseverans proposito, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, quarto Idus Maji, diu desiderato potita votorum gaudio, corpusculum terræ, sanctam vero animam reddidit cœlo. Sepulta autem est in eodem loco honorifice a Dei Sacerdotibus, aliisque in Ecclesiasticæ dignitatis ordinem ipsi militantibus, sen etiam quam plurimis Christianæ religionis viris ad exequias tantæ matris undique confluentibus, de temporali quidem ejus absentia morrentibus, sed de æterna, qua cum Christo fruitur gloria gaudentibus. Et nunc cum spe ineffabilis gratulationis præstolatur magnum diem polioris suæ glorificationis, quando illud quod seminatum est in corruptione, surget in incorruptione; et quod seminatum est in ignobilitate, surget in gloria: et quod in infirmitate, surget in virtute; tunc denique illa felici resurrectione, duplici glorificatione glorificanda, in beata resurget gloria, cum Sanctis omnibus in parte dextera meritis suorum actuum feliciter coronanda.

12 Maji:

sepelitur
honorifice,

claret mira-
culis

Invocatur ab
Auctore.

flammis, tecum ad æternæ rapiat gaudia felicitatis, D
cujus misericordiæ et miserationis nullus est finis: cui est cum Deo Patre sibi cœterno, et sancto Spiritu regnum et virtus, honor et gloria, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a S. Gertrudis vidua colitur 6 Decembris.

b Interponebuntur hæc verba. Cum jam superius dicto sanctissimo Episcopo et monacho, nomine et religiosa conversatione Amato, illic sub cura Mauronti sancti Abbatis ad tempus exulante. Hæc sechissimus a textu, ne nostro nomine edita citarentur. Nam cum forte legeretur cum fidis amatisque sociis. Hic assumptus est, qui diu post S. Eusebiæ obitum factus Episcopus, et tandem sub Theoderico relegatus est, primo ad S. Ultanum, dem ad S. Maurontum. Uti ea lotius explicantur ad Vitam S. Eusebiæ 16 Mortii § 1, ubi tamen Chronologia ex jam dictis est reformanda.

c Addebatur, Levita aut Abbate venerabili: sed cum tunc adhuc secularem fuisse verosimilins videtur ex ejus famuli gladio accincti præsentia, ipsiusque castigationis modo, ideoque hæc etiam verba expunximus. E

d Circa annum 637.

HISTORIA MIRACULORUM

Auctore Monacho Marchianensi.

Ex MS. ejusdem loci.

LIBER I.

Res gestæ et miracula usque ad ann. mc.

CAPUT I.

Synopsis vitæ S. Rictrudis.

I mperatoribus Chlotario secundo Francis, et Romanis Heraclio, qui devincto Chosroe Pege Persarum et filio ejus, Dominicæ Crucis lignum victor Hierosolymam reportavit, B. Rictrudis in Wasconia, ex Tolosana urbe, et ex regali prusapia orta est.... a Huic siquidem pater extitit Ernoldus, et Litia mater, ambo satis nobiles et Christianæ religionis cultores. Educata est autem intra patrios lares satis delitiose: sed de barbarie gentis illius nihil trahens, Deum cœpit ab infantia venerari et timere. Cumque Dagobertus Rex Francorum, pro fratre suo Chariberto, qui paulo ante defunctus Wasconiam rexerat, partes illas in potestatem redegisset; de amicis suis illuc frequenter mittere consueverat, prout necessitas postulasset. Erat tunc temporis b Erchenaldus quidam Francigena, nepos Regis, et secundus a Rege in Palatio ejus, vir prudens et magne gratiæ, apud Deum et homines: [qui ad ædificandas tres ecclesias de suo procuravit sumptus et expensas: quarum una S. Petri Latiniaci c constructa est, alia S. Forsei apud Perponam, tertia Duaci in honore S. Virginis Mariæ, quæ nunc S. Amati nominatur. Juxta illam, turrem quoque munitissimam, et miræ altitudinis construxit: quæ in jus proprium B. Rictrudi, post mortem viri sui, hæreditarium successionem obvenit. Unde quia Flandriarum Comites turrem illam possident, prout sibi invicem succedunt, hujus rei causa Marchianensi ecclesiæ conferre quinque solidos annuatim consueverunt.] Hujus frater fuit Adalbaldo, qui pro quodam Regis negotio in Wasconiam profectus est. Et hic redditibus affluens innumeris, S. Adalbaldo potentia et genere, quia regia stirpe progenitus, nubil: magnus

In Wasconia
pie educata

a

F

b
Erchenaldi
Majoris-Do-
mus fratri

c

S. Adalbaldo
nubil:

A magnus erat, juxta nomen magnorum qui sunt in terra, optimis disciplinis a puero institutus, et in domo Regia admodum omnibus per omnia gratus; visa ibi puella nobili, de qua scribere intendimus; pro ea sibi desponsanda in uxorem parentes inquirunt, precatur, et obtinet. Et ecce viri potentes, puellae consanguinei, frustra resistendo contradicunt, indignantes quod tantae prosapiae puella cuilibet Francigenae jungeretur. Contendunt, et omnia irrita facere moluntur: sed non datur ultra. Dotata enim virgine, et nuptiis solenniter celebratis, vir cum uxore in Franciam feliciter revertitur.

quicum in
conjugio san-
cte vivens,

2 Sed quod sola successionis causa matrimonium inierint, statim in suae conversationis initio coepit apparere. Scientes enim membra sua esse templum Spiritus sancti, satagebant ut sibi esset honorabile connubium et thorus immaculatus. Debitum quoque sibi invicem reddendum non ignorantes, nisi forte ex consensu ad tempus ut vacarent orationi, noverat uterque vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii. Denique vir non ad uxorem amarus, sicut seipsam diligebat: et illa timorem viro deferens, subdita erat sicut oportebat in Domino. Erat ambobus verae dilectionis indicium idem velle et idem nolle: sed in ipso apice nobilitatis, multo nobilicrem Matri Ecclesiae devotionem quotidie impendebat. Interea nati sunt eis filii, sacer scilicet Maurontus, postea monachus et religiosus Abbas, filiae tres, a primae aetate in virginitatis proposito placentes Virginum Sponso, quos per se et per viros sibi familiares et religiosos, doctrina et exemplo bonis moribus informare studuerunt. Unde bonum quod aetas immatura non dederat, hoc in eis multiplex virtutum decore, cooperante Dei gratia, brevi enitunt. In quibuscumque etenim excessibus, etsi levissimis, timentes offendere Divinae Majestatis aspectum, bene intra se compositi, carnis gloriam et ejus voluptates pro nihilo habuerunt. Mauronto siquidem sacer Praesul Richarius, spiritalis doctor et patrinus extitit, et eum per baptismum salutare Deo regeneravit: Clotsendem Pontifex Amandus, et eam utpote filiam salubriter instruxit: Ensebia vero, Dagoberti Regis et d' Nanthildis Reginae manibus de sacro fonte suscepta est, qui e possessiones dederunt et redditus multos in Francia, quae omnia erant ecclesiae Marchianensi, occulta Dei dispositione, profutura.

gignit S.
Maurontum
et 3 filias,

3 Post haec Adalbaldu, vir ab omnibus bonum habens testimonium, eundem Wasconiam iter arripuit, suis tamen contradicentibus eum ploratu et ululatu multo. Quem Rietrudis nobilissima Matrona quantum licuit prosecuta est: quae statim domum moerens jussa revertitur, eum amplius non visura. Gaudium planctus excludit, et jam mens quodammodo mali praesaga, dolorem quem passura est in proximo reveretur. Homines igitur nequam, quibus matrimonium displicuerat, cum propinquis et amicis consilium inierant, quomodo virum illius sanctum dolo tenerent et occiderent. Et jam ad perficiendum scelus, quod conceperant, nacti tempus opportunum, inter eundem preparatis insidiis, eum qui nihil morte egerat dignum, occiderunt. Offertur pro eo sacrificium, et honorifice ut decebat sepelitur. Sanitatum vero gratia, quam usque hodie ad sepulcrum ejus quærentes inveniunt, testis est, quod in consortio Angelorum receptus, cum eis pari gloria laetetur. Nec mora, malum quod acciderat B. Rietrudi et amicis ejus nuntiatur: quae tam gravi relatione perculsa, in primis quid ageret, quid loqueretur, ignorat: sed dum filiorum et totius familiae dolor in voces erumperet lacrymosas, mater turbata gravius affligebatur. Sciebat modicum plorandum esse super mortuum, cujus mors pretiosa

maritum oculum
sum lugens

est in conspectu Domini; sed carnalis affectus naturaliter ab ea dolorem exigebat.

4 Unde transactis aliquot diebus, init consilium cum viris religiosis et familiaribus, qualiter illud modicum residuum vitae suae transigere oporteat. Dei autem Pontifex Amandus proponit ei verba Apostoli, viduas ad continentiam cohortantis, ubi beatiores fore promittit, si sic permanserint secundum consilium ejus. Exerit quoque illud Evangelicum, ubi Dominus ait: Si vis perfectus esse, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo. Ad haec et alia multa in hunc modum, illa erigens mentem, Omnia, inquit, quae temporaliter possideo, resigno illi a quo sunt, et meipsam pariter, etenim illius sum: perdam ad tempus animam meam, ne perdam in aeternum. Cui talia proponenti non defuit rediviva illi instantatio, per quem prima mulier in Paradiso seducta est. Ibi per serpentem diabolus mortis venenum infudit; hic qui semper alienae salutis est inimicus, per Francorum Regem de arce summi propositi matronam nostram dejicere conatus est. Rex etenim blanditur et suadet, ut totius regni sui optimatum cuilibet habere denuo consentiat: sed dum suis et suorum precibus eam non acquieturam intendit, regiam adhibet comminationem: sed nihil profecit. Illa enim, sexu infirma sed fide fortis, et blandientem respuit, et minantis auctoritatem non expavescit. Secum tamen indesinenter revolvit, qualiter Regis indignationem lenire valeat, et cordis sui desiderium effectui mancipare. Denique quod a consilio Praesulis Amandi accepit, fixam dissimulat propositi sui constantiam, et quod magis esset utile, consilio et assensu se facturam Regi pollicetur. In hoc verbo de sua voluntate Regem reddidit suspectum, quae bonis intenta potioribus, ad vim caelorum regno inferendam se praeparat.

5 Nec mora in villa sua, quae Bajerium dicitur, generale et sumptuosum instruit convivium: ad quod Dagobertum Regem cum suis Optimatibus solenniter invitat. Adsunt qui invitati fuerant, et inter prandendum jucunda affabilitate et ciborum affluentia convivas reddidit laetiores. Quibus saturatis, sed adhuc discumbentibus, surgit a mensa, Spirituque consilii et fortitudinis roborata, coram omnibus ita Regem alloquitur: Rogo ut in domo mea et solenni convivio mihi prout libuerit agere concedas, quatenus bonum, quod coepi, dignum inter convivas exitum inveniat. Quam Rex vultu alacri et confidenter loquentem intuens, quod de proceribus suis magis adhuc laetificandis cogitet, suspicatur. Unde et petitioni ejus contraire [aequum non] duxit, et precari coepit ut faceret. Illa vero, juxta consilium Praesulis Amandi, velum ab eodem benedictum de sinu suo extrahens, et invocans nostri Salvatoris auxilium, capiti suo laeta et gaudens superponit. Stupent discumbentes, et Rex indignans admiratur; et convivio statim abscedens, inconcessa licentia se deceptum fuisse causatur. Tunc illa Regiam indignationem parvipendens, se et suos divino consilio et voluntati committit, et possessiones sibi relictas prudenter ordinat et distribuit. Nititur curam seculi a se penitus excludere, pro nihilo ducens quidquid ad caelestem vitam euntes retardat, nec jam amplius quidpiam proprius habere desiderat. Eligit cum voluntaria paupertate in jejuniis et orationibus Dei servitium, et ex consulto Praesulis Amandi Marchenias locum exercitiis valde idoneum. Locus etenim a strepitu secularium semotus est, ubi ejusdem Praesulis industria monasterium extruxerat. Istic pomposis abjectis vestibus nobilis Matrona nostra habitu religionis induitur, inter ipsam et Regem benevolentia et pace per supradictum Pontifi-

D
EX MS.

a consilio
S. Amandi
eligit manere
vidua,

1 Cor. 7, 40

Luc. 14, 33

et nuptias
secundas
suadente Rege,

E

coram eo in
convivio

F
sacrum velum
imponit
capiti:

Marcianus
habitu religio-
nis induta,

EX MS

Isai. 32, 17

A cem prius reformata. Carni admoveatur cilicium, oculis quoque pœnitentiæ luctum inducit : et quæ prius honeste conversando, in vita conjugali fructum tricesimum merebatur, nunc in viduitate sexagesimum adipiscitur. Quæ Martha Christo fuerat in membris suis, devote ministrando; nunc ad pedes ejus residens, facta est Maria, ipsum incessanter audiendo. Sedebat et tacebat, sciens secundum Prophetam cultum justitiæ esse silentium. O Divinæ Majestatis ineffabilem misericordiam! Quæ paulo ante villas et castella et alios redditus innumeros possidens, inter Francigenas post Reginam summæ dignitatis et venerationis erat, nunc superna illustratione præventa, se pauperem et esse in subjectione gloriatur. Jesu bone, tuum est hoc opus, tua est gratia : qui sic per Sacerdotem tuum Amandum, tam potentem et tanti generis feminam lucrari disposueras.

3 filias Deo consecrat :

6 Necdum tamen hæc omnia desiderio ejus satisfecissent, si non tres filias suas in monasterium Deo servituras sêrum introduxisset. Has igitur Virgines teneræ adhuc ætatis habens, secum gratulabatur in earum conversatione, et quam in se non poterat, per eas Deo integritatem offerebat. Doctrina quoque et exemplo vitæ suæ instruens ad contemptum mundi, humanæ felicitatis dulcedinem multis amaritudinibus esse respersam; neminem quoque in mundo tam compositæ felicitatis esse, qui non ex parte aliqua cum sui status qualitate rixetur. Postremo docebat eas, bona corporis et fortunæ, ut initium sic finem habere : et ideo postpositis omnibus iis ad æternam beatitudinem totis viribus anhelandum. His et aliis hujusmodi verbis salubriter instructæ sunt : quia quod audierunt memoriæ commendantes, operibus impleverunt. Sed ne quid desiderio matris deesse videretur ad cumulum gaudii, per divinam gratiam adhuc aliquid superadditur. Maurontus enim primogenitus suus, suo et Præsulis Amandi hortatu et consilio, pro stipendiis sempiternis eligit militare Deo. Et licet esset Regis nepos, et unus de Primoribus domus Regiæ : intelligit tamen in iis ponendam non esse summam felicitatis humanæ. Unde magis approbat servorum Dei paupertatem cum operibus bonis, quam Regis purpuram cum redditibus suis. Seculo igitur renuntians, vigiliis et orationibus Deo servire studuit, et a bono quod cœperat, donec ad bravium veniret, nullis secularibus illecebris detorqueri.

ut et filium S. Maurontum.

7 Si quis vero requirat, qualiter hic et sorores ejus conversatæ sint, alibi vita eorum scripta est : legere vel audire eam potest, qui scire voluerit. De ea enim me aliquid dicturum non proposui : sed matris earum conversatione breviter et compendiose absoluta, de ejusdem Matronæ nostræ miraculis pauca quidem de pluribus enarrare decrevi. Hæc igitur monasterium ingressa, tam districtam corpori suo pœnitentiam indixit, ut numquam postea pro quavis occasione loci illius clausuram egredi voluerit. Memoriter quoque retinens Dominum dixisse, Non veni ministrari, sed ministrare, scilicet totam in obsequio ancillarum Christi tanquam famulam devote studuit impendere. Castigatrix corporis sui erat inexorabilis et austera admodum vitæ, Deo serviens in jejuniis et obsecrationibus die ac nocte. Vita ejus lex vitæ et disciplinæ, ad pactus officiosus et demissus, sermo serius aut nullus. Unde aliis magnæ admirationi erat, quod femina paulo ante præpotens, et inter majores seculi divitias enutrita, in officio et omnimoda humilitate modo se primam exhibebat. Hoc fuit vitæ ejus institutum et spiritualis exercitatio, donec ætatis suæ anno septuagesimo quarto, iv Idus Maji, ab Angelis assumpta feliciter obdormivit in Domino. Convenientes autem,

Mat. 20, 28

vitam asperam ducentem,

abit annos ætatis 74

ad ejus exequias Episcopi, Abbates et alii plures viri D religiosi, cum Clero et populi multitudine, honorifice et cum reverentia sepelierunt corpus ejus, ante altare Joannis Baptistæ et Andreæ Apostoli, in dextera parte ecclesiæ.

ANNOTATA.

a Intrusa hoc loco mentio Marchianensis monasterii, a S. Amando supra Scarpum fundati, contextum interturbabat; quare lineam unam expunximus, ut quæ ex margine in contextum irrepperit.

b Erchenoaktus Ægano mortuo anno 640 factus Major-Domus Chlodovæi 2.

c Latiniacum, vulgo Lagny, ad Matronam fluvium, de quo et sequenti monasterio actam ad Vitom S. Farsei 16 Januarii. Quæ autem hic de tribus ecclesiis et turri Duacena dicuntur, haud dubie connexionem turbant et aliunde sunt interjecta, ideoque ea censuimus per [] secernenda, ut intelligatur his omissis melius constitutus sensus.

d Solius Nanthildis meminere alii.

e Inter possessiones fuit potissimum Verniacum villa, E vulgo Vergny, prope urbem Surssonum, de qua infra agitur lib. 2 num. 76.

CAPUT II.

Status monasterii Marchianensis sub sanctimonialibus. Dæmoniacus liberatus. Alia miracula. Irruptio Normannica.

Ad cujus sepulturam multos languentes et contractos, gratiam sanitatum invenisse testes sunt prædecessores nostri, et qui ejus vitam descripsit Hucbaldus monachus S. Amandi, vir religiosus et provectæ ætatis : quam cum descripsisset, ad testimonium sanctitatis illius, hoc eam fine conclusit : Ne quis vero ambigat de istius famulæ, vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia, ad examinata ejus corporis membra. Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, febricitantes ac variis ægrotationibus laborantes, optatam frequentius receperunt, et nunc usque cum fide poscentes recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi, et eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, et illorum qui hæc videntes, Deumque in Sanctis suis mirabilem laudantes, de ejus beneficiis sunt gratulari. Nos vero quod ea scripta non sunt, quibus imputandum sit ignoramus, et de re incerta certam ferre sententiam non audemus. Potuit enim fieri quod ad posterorum memoriam prædecessores nostri ea diligenter scripta reliquerunt; sed cum ecclesia Marchianensi a Normannis omnia igne cremata sunt. Si autem per eorum incuriam nihil scriptum fuit, et in quingentis annis totum oblivio delevit, non imputet eis Deus, quod tantæ rei notitiam eorum negligentia nobis subtraxit. Ex diversis tamen miraculis, quæ per hujus Matronæ merita, Dei gratia nunc coeoperante, frequenter fieri videmus, et multa et maxima tunc temporis facta fuisse conjiciamus. Quæ ne imposterum similiter delere posset oblivio, solummodo ea quæ vidi, vel veridica relatione diebus nostris facta fuisse didici, scripto memoriæ commendabo; si potero, recte; si non, quo unque modo.

Miracula, olim facta testatur Hucbaldus : num. 31

Alia si scripta per Normannos perierunt :

9 Erat igitur juvenis quidam dæmonium habens, qui obvios quosque morsibus atrectabat, et vestes quibus induebatur, cum quadam terribili indignatione, laniabat : et cum esset metuendus lingua et manu, jam ab omnibus qui noverant eum, de recuperanda salute ejus desperabatur. Unde parentes ejus

Da moniacus rabidus

A ejus funibus eum vinxerant, et fortiter; quod eum fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset. Sed cum fama crebrescente virtus, quam B. Rictrudis divinitus acceperat, pluribus innotesceret; illi de filio suo, quid facto opus esset, quærebant inter se. Hoc denique eorum fuit consilium, ut ad B. Rictrudis sepulchrum duceretur, ibi sine dubio vexationis suæ remedium inventurus. Adducunt eum igitur, reluctantem quoque super sepulchrum jacere faciunt, et in fide qua venerant suæ petitionis effectum inveniunt. Curatur etenim juvenis a dæmonio, et omnes qui aderant lætantur. Parentes etiam, qui cum lacrymis venerant, ad propria cum gaudio revertuntur. Quid autem agat ille, vel quas Deo et B. Rictrudi grates possit rependere, ignorat; dum quis fuerit, et quis modo sit, non ingratus recogitat. Nihil suis vel penitus meritis repensum confitetur, sed totum Dei famulæ, collati beneficii memor, adscribit a. Hoc quoque, quod spiritui immundo potestas in eum concessa fuerat, in revertendo proclamat media se inervisse via. Notis et ignotis prædicat quod factum est, ut in Dei et famulæ ejus præconium diversorum ora relaxet. Ipse vero quod aliis suggessit, vivens facere non destitit, sed ex tunc B. Rictrudem, memoria et veneratione dignam, devotis coluit obsequiis.

ad sepulchrum
S. Rictrudis
liberatur.

Memoria
ejus celebris
apud viros
Principes.

10 Francorum quoque Regi Dagoberto et aliis orbis terræ Optimatibus, vivens in corpore, magnæ auctoritatis et reverentiæ fuit. Post transitum vero solennis ejus memoria longo tempore, ab eorum successoribus cum debita veneratione retenta est. Episcopi quoque et Abbates et religiosi quique, grande illi devotionis obsequium impendere satagebant. Unde Stephanus Leodicensis Episcopus, vir grandævus et miræ sanctitatis, ab Hucbaldo S. Amandi monacho Vitam ejus conscribi præcepit. Hic est autem Episcopus, qui cantum scilicet Trinitatis, et Vitam B. Lamberti Martyris, quam devote tam eleganter composuit, et multa alia Deo inspirante locutus est: quæ mater Ecclesia memoriter et in auctoritate retinuit. Qui propterea Hucbaldum ad conscribendum Vitam ejus elegit, quod esset vir litteratus, et inter monachos sana de ejus conversatione haberetur opinio. Cujus dictis fidem faciunt ejus diuturna [opera] et conversationis tenor immunis a querela. Ne quis igitur ambigat seculi hujus Primores Matronam nostram tam devotos habuisse cultores; de pluribus, qui magnæ auctoritatis sunt, unum causa exempli subjiciam. Visis miraculis et conversatione ipsius audita, Carolus Imperator Romanus, non in vanum posse recoli memoriam ejus, satis utiliter intellexit. Præcepit igitur omnia quæ tunc sui juris erant scribi, et a Fratribus Deo servientibus sine omni seculari exactione, libera in perpetuum possideri b. Nec enim omnia quæ vivens possederat conscripta sunt, quia per incuriam sanctimonialium, et eorum vitam magis secularem quam religiosam, jam multa male distracta erant, et in seculares usus redacta. Est autem in archivis ecclesiæ subscriptio Imperatoria, annuli ejus impressione roborata; in cujus privilegii ultimo versu, regia munificentia ob amorem prædictæ Matronæ instituit, ut si Fratres vel Sorores eidem famulantes aliquo indigerent, de Dominicatû regio suppleretur c.

b

c

11 Nunc vero restat ut ostendatur, qualiter a Normannis Marchianensis ecclesia destructa sit, et quæ occasio destruendi Flandriam cum Francigenis eis animum subministraverit. Quæ destructio ut legenti evidentiùs elucescat, paulo alius repetendum est, et pauca de pluribus replicanda: quibus breviter explicitis ad restorationem ecclesiæ, quæ Divina miserante clementia facta est, festinandum. Precamur autem ut hæc digressio legenti non sit onerosa:

quia propter nescientes historiam breviter et succincte transcurramus. Anno igitur Dominicæ Incarnationis octingentesimo quadragesimo, Ludovico Augusto piissimo diem obeunte, tres filii ejus Lotharius, Ludovicus, et Carolus regnum paternum inter se dispertunt. E quibus Lotharius, qui major natu erat et Imperator, prædictos fratres suos exheredare conatus est; qui exercitum copiosum ab Italia congregans, vii Kal. Julii d in pago Autissiodorensi, in loco qui Fontanidus dicitur, utrumque fratrem regni portionibus hostili apparatu privare contendit. Cumque ad pacis confraternitatisque concordiam minime revocari potuisset, obviis fratribus die Sabbati mane interceptus, multis utrimque cadentibus, compluribus fatigatis, turpiter victus aufugit. Palantium autem cædes passim agitabatur, donec Ludovicus et Carolus, pietate ferventes, ab eorum interfectione cessandum uereverunt. His malis eo tempore Francia et Alemannia cum Lotharingia affligebantur. Quarum miseram discordiam, et iniquam damnationem audientes, qui trans mare Oceanum habitabant, junctis sibi clam Normannis, eodem anno mare transierunt, et universam Galliam septennero incendiis, interfectionibus, rapinis, ecclesiis etiam non parcentes depopulati sunt. Et hæc omnia mala justo Dei judicio, ut æstimo, illis acciderunt. Cui rei simile quondam Judaico populo accidisse e Scriptura testatur. Hircanus quippe Rex illorum, et Aristobulus frater ejus, cum inter se pro regni ambitione decertarent, a Romanis paulatim usque ad interuccionem, ipsi Reges et successores eorum cum omni populo et templo, deleti sunt. Veridica est enim illa sententia Salvatoris, quæ dicit, Omne regnum in se divisum desolabitur. Igitur ut prædiximus, Normanni cum Danis omnem Franciam depopulati sunt per annos fere quinquaginta. Sed non est propositi nostri ut omnia male gesta eorum nunc per ordinem prosequamur, sed tantummodo ea, quæ præsentī narrationi nostræ congrua esse videntur.

D
EX MS

Per bella
intestina inter
filios
Ludovici Pii,
d

E

e

excitati
Normanni,
Franciam
depopulantur
per annos 50,
Luc. 11, 17

12 Anno igitur Domini octingentesimo septuagesimo nono, Ludovicus filius Caroli Calvi defunctus est: post cujus obitum mirabilis et excidiosa inter Francos orta dissensio est. Nam Hugo, qui fuit filius Caroli Magni ex concubina, memor fidelitatis, quam promisit Ludovico Regi consobрино suo, videlicet filios ejus Ludovicum et Carolomannum paterno regno statuere conabatur f. Godinus vero Abbas et Conradus Comes g Ludovicum Regem Teutonicum, cognatum supradicti Ludovici, in regno advocarunt. His denique inter se discordantibus, supradicti Normanni, ultra mare positi, eorum audientes discordiam; navali invectione mare transierunt, Taruennam urbem Morinorum, mediante mense Julio, igne et gladio vastaverunt. Post hæc ecclesiis circumquaque destructis, villulis et aliis civitatibus non pepercerunt; populos utriusque sexus, cujuslibet conditionis et ætatis, absque ullo misericordiæ respectu, in ore gladii trucidantes. Dirutis quoque monasteriis, quæ super fluvium Scarp sita erant, etiam Marchianense cœnobium, in quo B. Rictrudis corpus quiescebat, accolis terræ fugatis vel interfectis deletum est. Corpora vero Sanctorum, quæ in destruendis ecclesiis recondita fuerant, ad loca tutiora per divinam providentiam salva transportata sunt. In qua destructione deperit omnis ornatus Marchianensis ecclesiæ, in chartis videlicet et privilegiis, in libris et gestis Sanctorum, et ceteris rebus ad decorem et usum loci pertinentibus.

f
g
F
et post
Taruennam
incensam

Marchianas
delent,

13 Quod si forte quis requirat, ubi fuerit translatum corpus supradictæ Sanctæ ob infestationem Paganorum, noverit, quod adhuc in tumulo lapideo ante altare B. Joannis Baptistæ satis decenter quiescebat:

EX MS.
servatis cor-
poribus SS.
Rictrudis,
Mauronti et
Jonati.

A scebat: quando autem inde elevatum sit, vel a quibus personis, non satis plane nobis elucet. Verum in disquisitione elevationis S. Jonati Abbatis, qui fuit discipulus egregii Confessoris Amandi, scriptum invenimus, quod tempore Abbatissæ Judith, quæ Marchianensi monasterio præfuit tempore Lotharii Regis Francorum, adhuc quiescebant in tumulis lapideis, altaribus antepositis corpora Sanctorum, videlicet B. Rictrudis, nobilis Matronæ, et bonorum Confessorum Mauronti, atque supradicti Jonati. Cumque per divinam revelationem reliquiæ sæpe fati Confessoris elevatæ fuissent, atque honeste in crypta reconditæ; ipse idem relator, qui hæc scribit, subinfert: Ibi quoque postea appositæ sunt, reliquiæ B. Rictrudis, nobilis Matronæ, et Mauronti prolis venustæ, et venerantur a supervenientibus populis religiosa devotione. Nos vero diem elevationis ipsius beatissimæ VII Idus Februarii, secundum morem a prædecessoribus nostris traditum, jam per annos sexagies viginti devotissime celebramus.

B 14 Post transitum autem ipsius, et Sanctorum Confessorum Jonati et Mauronti, Marchianensem locum sanctimoniales rexerunt, quibus prima præfuit filia ipsius Sanctæ, Virgo nomine Clotsendis. Ubi B. Amandus, qui monasterium ipsum in honore B. Petri construxit, monachorum ordinem haberi voluit. Disponente autem Deo S. Jonatus Abbas sanctimoniales aggregavit, ut esset ibi congrua habitatio tam B. Rictrudi quam filiabus ejus Virgini-
bus sacris. Cui cœnobio sanctimoniales, ab obitu B. Mauronti, qui transiit ex hoc mundo anno Domini septingentesimo primo, per trecentos viginti duos annos præfuerunt. Quæ sicut erant sexu infirmæ et imbecilles, ita quoque erant, ad res ecclesiæ nobiliter fundatæ tuendas, per muliebrem ignaviam impotentes. Et quid plura? Res ecclesiæ in villis et redditibus et innumeris possessionibus, ita sunt per eorum insolentiam et muliebrem impotentiam ab illis alienatæ, ut vix haberent unde possent miseram sustentare vitam. Nam sicut ab antiquis nostris nobis relatum est, quædam Abbatissa nomine Judith, cujus supra mentionem fecimus, ita cœpit possessiones ejusdem ecclesiæ dissipare, ut cuidam militi nepoti suo villas circa monasterium mira temeritate ausa sit jure hereditario tradere. Inter quas Villam, cui nomen Warlen antiquitas imposuit, dedit, in qua nunc Dominus Laudastensis speluncam latronum construxit. Supersedeo narrare propter fastidium legentium innumera, quæ Marchianensi ecclesiæ per harum tam longam inhabitationem acciderunt, scilicet amissionem Orchiensis villæ, Duacensis redditus, silvæ de Rinengis, et ceterarum rerum quas scimus et quarum non recordamur. Hæc de iis dicta sufficiant: et ad renovationem ecclesiæ, quæ per Spiritum sanctum, et orationem B. Rictrudis, et monachorum fidelium religionem facta est, vertamus stylum.

ANNOTATA.

a Gualbertus idem miraculum narrat, additque, hymnum trium puerorum in camino ignis nihil læsionis sustinentium decantatum.

b Extat diploma apud Miræum lib. 1 Diplomatum Belgicorum cap. 16 signatum Indict. 10 anno regni 38 Imperii 2, id est Christi 877, et conceduntur villa de Lis in pago Cameracensi, villa Bariacum in pago Atrebatensi, villa Gaugiacum, et mansus unus cum molendino suo in Lambras; et angullæ quadringentæ de villa Rullagio in pago Ostrebanno, villa Rumcinius cum appendice, villa Templovio in pago Medenentinsi, villa Haignas cum appendice, villa Nantgiaco et omnes decimæ in villa Rinenga in pago

Letico, tres partes de vino de villa Viriaiaco, et mansus unus infra ipsum monasterium, et mansi duo in villa Ampleias etc.

c Quæ omnia in dicto diplomate leguntur.

d Anno 841.

e Hæc a Josepho lib. 13 et 14 Antiquitatum Judæicarum describuntur.

f Id perfecit Hugo, mortuus dein anno 884 apud Sammarthanos.

g Ludovicus fuit nepos Ludovici Pii, et filius Ludovici Regis Germaniæ, et frater Carolomanni et Caroli.

h In Appendice ad Gualbertum Warlenium dicitur, ut tunc locus desertus et sine habitatore inanis et vacuus.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 52**

CAPUT III.

Monachi Marchianenses sub 4 primis Abbatibus. Incendium et ignis sacer restinctus ope S. Rictrudis.

Cum igitur Marchianense monasterium, et cum eo multa alia, rabies Normannica destruxisset, sanctimoniales quoque pene ad nihilum possessiones ejus rede-
gissent; pio Domino, cujus est proprium misereri, tantis malis finem placuit imponere. Et quoniam vitam feminarum dissolutam exosam habebat, substantiam, qua Deo servientes sustentari debuerant, eas totam dissipare, ut cœperant, non sustinuit. a Balduino igitur Comiti Flandriarum, avo scilicet b Balduini, qui apud Hasnonium honorifice sepultus est, bonum pro restaurandis ecclesiis spiritum largitus est: et gratia Dei in eo vacua non fuit. Sapienter etenim tractare cœpit apud se, ubi vir sanctus et perfectus inveniri posset in hereditate Domini, non quærens quæ sua sunt, sed quæ aliorum. Quærit virum optimum, multorum liberatorem: qui statim per spiritum quem acceperat, ei ostenditur. Hic est autem Ledewinus, S. Vedasti Abbas, vir vere sanctus, et tunc temporis singularis sapientiæ et virtutis. Ipse erat lucerna ardens et lucens, et in eo sapientia et gratia apud Deum et homines. Non præesse sed prodesse fidelium multitudini curabat; et in lucem gentium clarus, non fumabat de sublimi, sed quam multos exemplo et doctrina sua illuminabat: religionis formam et omnium novissimum seipsum subditis exhibebat: in Prælationis officio verbo et opere suo, non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem cogitans. Accito igitur tali viro, supradictus Comes Balduinus exhortationibus, et promisso cooperationis suæ auxilio, ad quod intenderat, animum ejus inflexit. Vides, inquit, Reverende Pater, Flandriarum monasteria Normannica incursione destructa, et quod ætas nostra inops sit virorum, qui ad ea instauranda aliquam impendant sollicitudinem. Ego autem si vita comes fuerit, Deo volente ruinas eorum reædificabo; si gratiam quæ in te est huic restorationi communicare non graveris. Denique inter alias Marchianensem ecclesiam, quæ peccatis sanctimonialium exigentibus, concrematione monasterii et reddituum amissione desolata est, in statum pristinum revocare conemur. Tu nostram, imo Domini vocem, in hoc opere tamquam fidelis servus exequere, et amotis auctoritate nostra sanctimonialibus, ibi substitue monachos et ordinem regularis disciplinæ. Si vero per industriam tuam, cooperante Dei gratia, juxta fidem nostram res in melius cedat; bene omnibus ordinatis, hac Pastoralis cura et onere te levabo.

16 Acquiescit ille, non honorem affectans, sed hereditatem Domini vindicare cupiens, de manibus diripientium. Et qui prius ad regendam ecclesiam unam

Monasterium
a sanctimo-
nialibus ha-
bitatum,

male adminis-
tratur.

E

a
b
Balduinus
Comes

Ledwinum
Ab. hortatur
ad restauran-
das Marchia-
nas
F

sanctimonia-
libus ejectis,

A unam se indignum fatebatur, super duas per divinam providentiam modo illi sollicitudo injungitur. Nec mora. Ex præcepto Comitum sanctimonialia abscedunt, et ille de suis aliquot boni testimonii monachos eligens, Marchianas transmittit. Tunc ibi disciplinæ cœnobialis rigor, otium contemplandi, orandi assiduitas innovatur. Denique infra novem annos, quibus Marchianensi loco Pater ille venerabilis præfuit, res monasterii in bonum statum revocatæ sunt, et omnia mutata sunt in melius. Decursis igitur novem annis, et omnibus ad monasterium pertinentibus bene ordinatis, de pace sua sollicitus, dimissionem petit et totum quod elaboraverat, loci unius regimine contentus, alteri cessit. Qui etsi Prælati nomen deposuit, affectum tamen dilectionis erga Fratres et ecclesiam sibi retinuit: quibus se ipsum, quamdiu vixit, baculum sustentationis, prout poterat, exhibuit; et loci molestias et anxietates, non nisi molestus et anxius, audire potuit. Juvando, Patris viscera se habere monstrabat: sed alteri cedens dominium, temporalem gloriam quanti pependerit evidenter apparebat. Uni ergo de filiis suis, Albrico scilicet monacho S. Vedasti, hoc onus suscipere injungit, et ne excusationes prætendat; illi se coadjutorem fore pollicetur. Suscipit ille, sicut erat spiritu fervens, in omni alacritate mandatum; et maxime quod tribulationes suas tanti Patris auxilio superandas esse non diffideret.

17 Electus itaque ab Abbate et Fratribus ex more præsentatur Cameracensi Episcopo (Diœcesis etenim illa et Attrebatensium pagus tunc temporis unum habebat Episcopum, et erat ibi Sedes constituta). Accepta ergo benedictione et Episcopali assensu; cum debito honore Marchianas reducit. Et cum jam pro officio suo strenue cœpisset agere, hinc inde causæ multiplices et difficiles ad sustinendum emergere cœperunt. Multi siquidem ex his quæ numquam possederant, se exheredari querebantur, suis eum desideriis, pro eo quod novus esset Abbas satisfactorum suspicantes. Habebat autem B. Rictrudis quamdam villam, nomine Haines, quam Arnulphus Vetus Comes, eo tempore quo Flandriam regebat, injusta pervasione ei abstulerat. Sed Lotharius filius Ludovici, filii Caroli Simplicis, regni monarchiam adeptus, inter ceteros, per Domini gratiam, uxorem sortitus est prudentem et religiosam. Quæ interpellata a Fratribus et Sororibus Marchianensis ecclesiæ, apud præfatum Regem obtinuit, ut villam, quam Arnulphus injuste abstulerat, ipse timore divini examinis et Reginae interventu, beatissimæ Rictrudi devotissime restitueret, et ut sine querela in perpetuum possideret. Erat autem in eadem villa B. Rictrudis quædam domus, tanta libertate donata, ut nemini ab hospite in ea manente census pro ipsa extorquere liceret. Et hanc a monachis vir quidam custodiendam acceperat, in ea laborans ut se ipsum et familiam suam sustentaret. Sed erat miles ex adverso, cui nomen Osbertus, qui villæ ipsius advocacionem sibi usurpaverat, non tamen advocatus, sed tyrannus. Hic supradictæ domus libertatem non ferens, se nihil habere fatebatur, dum illa potestati suæ non esset obnoxia. Venit itaque dies, ut ab homine illo redditum suum pro ea requireret. Stupefactus ille ad inopinatam redditus submonitionem, an sciens loqueretur mirari cœpit. Sed cum miles verbis pertinacibus, torvis oculis, totus in eum irrueret; intellexit quod injuriam B. Rictrudi irrogare moliretur. Unde in justitia confidens, quod rogabatur se numquam daturum affirmabat. Adversarius: Velis nolis, reddere habes census, qui pro hospitio mihi debetur, nec te ulterius supportandum existimes. Unde pluribus contumeliis affecto dura supplicia et catenas intentabat.

18 Qui tyranni minas reveritus, induci se trespectum sibi concedi postulavit. Et ego, inquit, infra hos dies, fidelem Patronum mihi conquiram, qui justitiam adversum te libere proloquatur et defendat. Hoc ille audito, fidejussoribus acceptis rata fore quæ promittebantur, diem respondendi constituit, et dicebat apud se: Jam totum deratiocinavi, quia ille non est inventurus, qui contra me audeat ferre sententiam. Causa itaque suspensa, homo ope indigens Marchianas recurrit, exponit Abbati causam adventus, et ille rem ex ordine ceteris Fratribus renuntiat. Sed quia illuc ferri tam facile non poterant Sanctorum corpora, consilium fuit ut aliquid de reliquiis ipsorum, pro tyranni correptione mitteretur. Sumptis ergo cum tremore et reverentia de ossibus B. Maurontis et S. Rictrudis, monachi ad villam proficiscuntur. Et cum die denominata tyrannus ille hominem, quem in causa vocaverat, præsentem intueretur; de advocato fidei quem se adducturum promiserat, requirere cœpit. Adsunt monachi, et thesaurum quem attulerant coram omnibus proferunt; Marchianensis cœnobii Sanctos pro tuendo jure suo venisse monstrantes. Quibus dum constantes debitam venerationem exhibent, ille ne quidem assurgere voluit (totus quippe traditus erat satanæ) sed dicere præsumpsit, legitimum defensorem adversarium non habere, cum non per se sed ab ossibus mortuorum partem suam muniri confideret. Non credebat miser, quod migrante habitatore, in aridis artibus quippiam virtutis remaneret: et qui pari gloria cum Angelis lætarentur, ossibus suis deferri [reverentiam] non curarent. Et irruens in pauperem illum, pugnis cedebat; et ab eo munus indebitum per violentiam extorsit. Parvi pendens quod fecerat, domum revertitur, et ex instanti equum quem habebat ducit adaquatum. Qui statim Dei judicio arreptus a dæmonio, sessorem suum excussit in puteum: unde semivivus extractus, tam graviter collisus est, ut post paucos dies misere exhalaret animam. Diebus tamen quibus supervixit a B. Mauronto et S. Rictrude se miserabiliter torqueri fatebatur, et pro linguæ effraenis et operis sui temeritate, non inmerito tam gravem subisse sententiam. Hoc videntes qui aderant, Sanctorum Reliquias ampliori devotione venerati sunt, et ne offensam eorum incurrerent, facti sunt de reliquo cautiore.

19 Interea Albricus Abbas suæ Prælationis officium prudenter exequabatur. Erat illi nomen grande foris et intus: vita ejus Fratrum erat regula: prudentia iis qui turbare ecclesiam moliebantur supplicium. Quod diabolus animadvertens indoluit, quia nulla Fratribus ad ipsum societas, non plusquam luci ad tenebras. Quid ageret? Fratrum numerus et religio indies augmentabatur, et omnis ecclesiæ status prosperabatur. Per suorum violentiam ministrorum, hoc est filiorum ejus seculi, bonum quod arripuerant auferre non poterat, nec Abbatem ab orationibus suis et recta mentis intentione detorquere. Quod autem ecclesia, in medio nationis perversæ sita, erat legitime decertans; per tribulationes et angustias magis divinis aspectibus complacebat. Pro his omnibus humanæ salutis inimicus, cum repugnantium constantiam labefactare non posset, alio nocendi genere illos aggreditur. Suggestit uni satellitum suorum, quia multos habebat in seculo, Marchianense cœnobiū ignibus cœquare, fiduciam habens, viros religiosos de loco suo taliter fore deturbandos. Ad coneremationem templi et ædificiorum se accingit, et statim voluntatem sequitur effectus. Fratres tamen locum suum non deserunt, nec Abbatis religio pro temporalium amissione aliquod sensit detrimentum. Qui enim prius Job tentari passus est, ut post examen probatior appareret; in hoc loco diabolum malignitatis

Hic locum
tradit mona-
chis.

eisque annos
9 Abbas
præst:

tum] Albricum
sibi substituit,

B

C
sub hoc Hai-
nenses villæ
monasterio
donata,
il
e

liberam do-
mum

censui pen-
dendo subji-
cere volens
Osbertus,

D
EX MS.

Sacras reli-
quias SS.
Rictrudis et
Maurontis nū
reveritus,

E

miserere perit:

F

ecclesia cum
monasterio
combūritur,

EX MS.

A malignitatis suæ dolos insumere demum permisit. Et sicut ibi dictum est, Verumtamen animam illius serva; ita et hic per effectum operis dictum fuisse non ambigimus. Ibi qui tentare venerat, sublati omnibus quæ hominis illius erant, per patientiam victus abscessit: hic quoque pro temporali jactura, qui contra Deum murmurarent, non invenit. Itaque quod aliquando finiendum erat, dum minus est inventum, corona tentatorum et tentantis crevit supplicium. Post hæc Abbas annos circiter quinque supervixit, et reparandis quæ destructa erant operam quam potuit impendit.

f *

g

Poppo a
Balduino
Insulensi
Abbas Veda-
stinus

B

itemque
Marchianensis
constitutus,

20 Postmodum feliciter Albrico migrante ex hoc mundo, f Balduinus Comes Flandiarum, ejus filius cujus supra meminimus, Atrebatum venerat. et ibi g Popponem S. Vedasti Abbatem offendit. Ipsum autem quia grande ei erat nomen, et gratia apud Deum et homines non impar, de Stablaus, ubi multorum numero monachorum præerat, Comes ad se venire mandaverat. Et audi causam quare. Abbas S. Vedasti obdormierat in Domino, cujus loco istum subrogare, pro singulari ejus sapientia, religiosi viri et Principes terræ a Comite impetrarant: et hoc factum fuerat eodem anno: et sub ipso multa monasteria irreprehensibiliter procurabantur. Comes vero Marchianensis ecclesiæ pressuris compatiēbatur, quod in prima ejus reedificatione, Patris sui sollicitudo invigilasset. Unde cum supradictus Abbas, pro sapientia et sanctitate, omnibus qui noverant eum, in admiratione haberetur, jubet accersiri eum; nec ut Comes, sed ut devotus filius, blande leniterque alloquitur. Dei providentia et hortatu hujus Abbatiae curam suscipere dignatus es, sed unum quod adhuc suppliciter postulo rogo ut audias. Est Marchianis monasterium, quod pater meus Deo auxiliante de camino paupertatis erutum, bonis omnibus abundans reliquit: diabolus autem, grave certamen sibi a Fratribus indictum ferre non sustinens, illud postea ad eorum injuriam igne consumpsit. Nunc ergo precor, ut et hoc sub tua constituatur providentia, quia de profectu non diffidimus, si talem habeat dispensatorem. Ille vero se tot curis et variis occupationibus distentum, nec ad omnia posse sufficere, causabatur, nec sibi onus injungendum quod humeri ferre recusarent. Tandem cum precantis instantiam declinare nullatenus prævaleret, adquievit vel invitus: cui Marchianas deducto Fratrum gaudens occurrit processio, sicut in Vita ipsius scriptum invenimus.

C

infra mensem
moritur,

leproso olim
suscepto et
curato clarus:

21 Sed o felicitatis humanæ misera conditio! Nulla quidem terrena in dignitate securitas ponenda est, pro eo quod certam præsens vix habet hora fidem. Unde quisquis te ceteris prælatum attendis, quæ nunc tibi læta videntur dum loqueris, fieri tristitia posse puta. Hic etenim qui tot Fratribus modopræerat, statim febre correptus lecto decubuit, et infra mensem quo Marchianas venerat, sortem explevit conditionis humanæ. Pro cujus morte, tota Flandria et ultra multæ provinciæ turbatæ sunt, quia sani consilii virum et pacis reformatorem amiserant. Hic est ille, qui dum adhuc novitius esset, apud S. Remaculum in Stabulaus eleemosynarii officium agens, die una leprosum quemdam in domo pauperum hospitandum suscepit. Quem de his quæ in manibus habebat, tanquam devotus famulus, satis abunde refecit: et ne quid deesse videretur, sella juxta ignem apposita eum super induxit, hiems quippe erat. Post hæc dicto Completorio, dum ad lectum suum pausaturns duceretur, memor hospitis sui se in hunc modum accusabat. Frigus est, ad quod arcendum pauper ille vestes non habet: quem si hac nocte mori præ nimio algore contingat, nunquid de manu mea ipsius anima requiretur? Sumpto igitur coopertorio

suo reversus est ad illum, et lectulo quem ei straverat collocatum cooperire non distulit, et mane facto rediit, quid hospes ageret cogniturus: et accedens ad eum, sub coopertorio suo, lepra mundatum invenit. Quo viso lætus effectus est, impensum tamen opus pietatis noluit Fratribus innotescere, sed celari non potuit. Pro meritis viri hujus hanc unam gratiam cœlitus emissam præterire nolui: ut ex hoc lector conjiciat, quam prudenter residuum vitæ suæ instituerit, qui ab initio conversationis suæ, tali multos illustravit miraculo. Si quantæ fuerit opinionis, qui tamen in opere non minor inventus est, enarrare voluero; nihil ea dignum me proloqui vel etiam cogitare dixerim.

22 Tunc temporis homines de villa, quæ h Wasi-
siers nuncupatur, circa ecclesiam quæ in honore Do-
mini et B. Rictrudis ibi dedicata est, fœni et segetis
suæ massas, pro cautela securioris tutelæ locave-
rant, unde se in futurum sustentandos arbitraban-
tur. Accidit autem, ut inimicus homo pro destru-
ctione monasterii, in fœnum illud sœdum aliquam
(villula enim prope erat) ignem mittere præsumpse-
rit, sive alio quolibet casu factum sit, certum tamen
est quod evenerit. Qui cum in segetem et fœnicu-
lum defureret, vix a circumstantibus pinna templi
conspici poterat, flamma et fumo eorum arcenibus
visum. Nemo tamen erat qui ad illius defensionem
propius accedere posset, quia in collocatione annuæ
messis, quam ibi construxerant, non nisi semitam
quandam admodum arctam reliquerant, per quam
festis diebus cum Presbytero suo intrabant eccle-
siam. Omnes autem jacturæ suæ et futuræ mendici-
tatis oblitus, solummodo pro templi adustione quæ
imminebat quærebantur. Communis erat gemitus et
clamor omnium similis, quatenus B. Rictrudis mo-
nasterium suum de instanti periculo absolvere dig-
naretur. Interea qui longius aufugerant, et eo li-
berius quod fiebat intuebantur, quandam reverendi
vultus Matronam super pinna templi deambulan-
tem conspiciunt, quæ vestis suæ manicis flammæ
repercutiens, ad inferiora retorquebat; et quo magis
illæ per subjectam materiam augebantur, eo per
superiora liberius discurrens earum globos ne nocerent
potenter deprimebat. Tandem conquievit ignis, et illa ab oculis intuentium evanuit. Quod factum fuerat, qui viderant, aliis retulerunt, et eorum
dictis fides deesse non potuit: evidens enim erat mi-
raculum, et rei gestæ veritas, cum furens et cir-
cumstans incendium nec unam monasterii tegulam
consumpsisse inventum sit.

23 His ita se habentibus, Wido S. Vedasti monachus, Marchianis in Abbatem eligitur: cujus conversatio et sapientia bonum intra Fratres resper-
sant odorem. Sapiens quidem erat in administrandis
exterioribus, et ad lucrandas animas servus in domo
Dei satis necessarius. Et hoc ad exprimendum gra-
tiam sibi divinitus traditam sufficiat, quod diebus
suis fabrica monasterii restaurata est, et ipsius or-
namenta, cum iis quæ Fratrum usibus necessaria
erant, redintegrata. Et dum omnia prospere gerun-
tur, ecce manus Domini multarum populorum natio-
num corripiens. Pestis etenim, quæ vulgo ignis i
infernalis dicitur, hominum genus vexare cepit.
Non urbs, non castellum, non denique villula in-
veniri poterat, quæ non hac peste se quereretur mo-
lestari. Nullus erat condolendi modus, cum jam do-
lentium non esset numerus. Multi potentes, et qui
erat de infimis parentibus, Suessionas et Tornacum
(prout locis propinquantibus degebant) et ad dul-
cem Dei Genitricis memoriam in vectatoriis fere-
bantur, ubi alii membra sua remissa, alii jam uri
incipientes vocibus lacrymosis plangebant; omnes
nequid eis adhuc deterius contingeret pertimescen-
tes.

h
sub hoc Ec-
clesia Wase-
riensis,

E
ardentibus
circum cu-
mulis fœni
ac frugum

a S Rictrude
apparente
liberatur.

Sub Widone
Abbate, mo-
nasterii re-
stauratore,

l
ignis sacer
magnum stra-
gem edens,

in multis ope
deprecat

A tes. Timebant enim ne flagelli hujus horrenda perniciēs, statim usque ad vitalia irrumperet, et sic hora una, vita carerent pariter et flagello. Sed misericordiā Mater supplices suos exaudiens, neminem ineuratum remisit ad propria.

24 Is etiam qui potens erat verbo uno simul omnes de flagello liberare, per B. Rictrudis merita voluit mederi flagellatis. Unde quorundam mentibus inspiravit, ut ad ejus monasterium se deferri facerent, ubi sine dubio merito fidei suae sanitatum gratiam invenirent. Delati igitur Marchianas, invocato nomine ipsius Sanctae, reversi sunt, et Dominus in famulae suae meritis glorificatus est. Audierant hoc multae gentes, et quae propter locorum distantiam numquam mutuo fruebantur adpectu: fama enim velox divinae virtutis nuntia, plures sub uno monito provincias discurrerat. Hortabatur male habentes ad audita suffragia confugere, multorum linguas vera in praemia solvens. Nulla itaque hominum conditio, non sexus, non aetas plagam Domini declinare praevalens, Marchianis confluere coepit, et in jejuniis et devotis clamoribus B. Rictrudis auxilium praestolabatur. Videres cuncta monasterii ostia patere: exeuntium tamen et ingredientium cunctos se graviter comprimentes, pro curandis fratribus unanimiter orabant, et eorum preces optata sanitas sequebatur. Tunc hymni et laudes non deerant, et hos saepius replicari frequens urgebat miraculum. Denique nullus postulata salute fraudatus est, et nemo inventus est, qui Deo et B. Rictrudi pro adeptis beneficiis ingratus existeret.

25 A praedecessoribus quoque nostris audivimus, in crypta ejusdem ecclesiae B. Maurontum puteum fodisse: indignum siquidem judicavit, ut de aqua quae ceteris Fratrum usibus necessaria erat, in sacrificio Domini poneretur, et haec eadem vasis ejus mundandis subserviret. Unde aqua putei hujus solummodo in hoc ministerium deputata est, et adhuc B. Mauronti puteus nominatur. Juxta illum sepultus ipse et multorum Sanctorum corpora requieverunt: ubi Dominus, quae essent eorum merita, frequenter ostendere dignatus est. Inter cetera, quae ibi virtus divina operabatur, rem unam dignam relatu, factam fuisse legimus. Morbus quidam, quem vulgo *l* Scroellae nominant, se in multos diffuderat, et remedia nunc a medicis nunc a Sanctorum suffragiis querebantur. Videres de corrosa carne hujus vermes in terram effluere, guttur illius et collum miserandis foraminibus deturpari. Sed qui superius miraculum in manu Sanctorum suorum distribuerat, quibusdam hoc morbi genere laborantibus revelavit ut ad B. Rictrudis suffragia recurrerent. Ibi etenim orationis instantia agros saluti restitueret, quos mortalis et conductitius medicus curare non poterat; morbi tamen locum aqua supradicti putei prius abluerent in fide nihil haesitantes. Quibus hoc per Spiritum sanctum Deus innotuit, fecerunt sicut fuerant praemoniti: et abluta aegritudinis tace, supradictae Matronae meritis et B. Mauronti filii ejus, salutem propter quam venerant reportaverunt. Unde Domino et Sanctis, quos inviscerant, gratias redidentes, plures alios verbis et aperta miraculi testificatione ad opus simile cohortati sunt. Venerunt multi de longis etiam terrarum partibus, qui omnes post ulcerum suorum ablationem, voti sui compotes, nude venerant, cum gratiarum actione reversi sunt. Hic memoria recurrit factum Naaman Syri, quem septies lotum in Jordane, a lepra sua mundatum, teste Scriptura cognovimus. Utrobique gravis infirmitas, et grande miraculum: sed hoc simpliciter, illud autem contigit in figura.

ANNOTATA.

a Hic est Balduinus IV, cognomento Barbatus, qui praefuit Comes ab anno 1003 ad 1036.

b Hic est Balduinus VI, cognomento Montanus, ob ductam uxorem Richildem heredem Hannoniae, anno 1007 in Hasnoniensi monasterio sepultus.

c Arnulphus vixit annos 92, et rexit Comes ab anno 918 usque ad an. 964.

d Lotharius regnavit ab anno 934 usque ad an. 986.

e Emma filia Lotharii, post Hugonem patrem Regis Italici et B. Adalheidis, dein nupta Ottoni I Imperatori, cujus Vita danda erit 16 Decembris.

f Balduinus V, Insulensis et Pies dictus, successit Balduino Barbato patri anno 1036, mortuus an. 1067.

g Vitum S. Popponis illustravimus ad diem 25 Januarii. Mortuus est an. 1048.

h Wasiers, sive Waseria, pagus urbi Duacenae contiguus in ejus suburbio.

i De hoc igne sacro egimus 17 Januarii ad Vitum S. Antonii § 1 de Miraculis.

k Sunt Scrofulae seu strumae, Gallice escrouelles.

CAPUT IV.

Cæcus illuminatus. Injurii in S. Rictrudem puniti.

Post hæc Wido, cum rexisset monasterium Marchianense per triginta sex annos, Alardum Abbatem, de monasterio S. Vedasti assumptum, successorem accepit a. Et hic verbo et opere non impar a supramemoratis viris, numquam secundantis operis extollebatur eventu. Circa pauperes et afflictos, misericors, unum ferisse legitur, quod silentio non est praetereundum. Villa de *b* Saily igne concremata, qui prius ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inedia redacti, recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes. Qui vase assumpto, quo B. Eusebiae corpus erat repositum, auro et argento quo desuper ornabatur spoliare non distulit: et erogans ea suis hominibus, prout opus erat, alienae mendicitati elementer indulsit. O virum vere misericordem! pauper sibi, dives fuit pauperibus: in cujus manu dum donum non haeret, probat de crastino se non esse sollicitum. Ubi sunt qui aliena diripientes, dum suppellectili et substantiis suae incumbunt, moventur ad quaque perdita et neglecta? In codicibus legere possum aliquos similes huic: sed rara avis est in terris, nigroque simillima cygno.

27 Ejusdem viri temporibus erat homo apud Rinengam villam B. Rictrudis, dives et ex illustri prosapia: hunc Comes Flandriarum cujusdam nemoris sui, quod non longe a villa situm est, custodem posuerat. Accidit autem ut cecitatis plagam nescio qua occasione incurreret. Sed dum rei exitum attendo, hoc accidisse confidenter dixerim, ut postmodum Domini gloria, et B. Rictrudis merita manifestarentur in eo. Qui etsi totius mundi possideret divitias, parum id faceret, dum ad emendandum lumen, quo eas intueretur nulla sufficeret pecunia. Et jam pro expellenda cecitate sua nullum quarebat subsidium, quia etsi quareret nullo modo se inventurum sperabat. Unde ad mundandum lumen interius se totum converterat, trahens exterioris hominis cecitatem ad interioris profectum. Nec solum primum opus exhorrens, sed etiam cogitatus malos emendare sollicitus, bonis studiis animum intendebat: ac si quotidie quid in mente revolveret audiret. Si autem aliquando pro expellendis cecitatis suae tenebris Dominum precaretur, in iis morai

in aliis invocata S. Rictrude curatur:

item aqua putei a S. Maurontio effossi

l auferuntur Scrofulae.

addito S. Rictrudis suffragio.

4 Reg. 5.

a Sub Alardo Abbate

b

magno elemosynario.

F

Custos nemoris apud Rinengam cæcus factus,

dum visisset plus operibus,

EX MS. A non sustinens, ad obtinendam animæ salutem, elemosynis et orationibus insistebat bonas facere vitæ suæ vias; sciens hominem, qui bene vixerit, nunquam male moriturum. Sanctorum, quoque memoriam cum summa veneratione retinens, eorum patrocinium devotis obsequiis merebatur. Invocabat omnes, quorum nomina memoriæ ipsius occurrerant: præ ceteris tamen B. Rictrudi devotus erat, ab ea specialiter opem efflagitans. Ad cujus fontem, qui infra memoratum nemus profuit, languentium concurrebat multitudo, lavans ibi faciem, vel etiam totum corpus, debilitate aliqua debilitatum vel prægravatum: alii inde potum haurientes, anhelis febribus curabantur. Quod cum cæcus iste frequenter fieri audiret, revertentibus et jam sanatis congaudebat, cum eis prorumpens et ipse in laudes et gratiarum actionem.

ad fontem
S. Rictrudis

se sanari
somnia:

28 Transierunt in iis anni plurimi, et ecce quadam nocte obdormiens somnium vidit. Putabat enim se stare ad fontem, et eo faciem et oculos irrigare. Facta quoque oratione et invocato nomine B. Rictrudis, cecitas ab eo extergebatur. Hoc igitur non visionem, sed rei veritatem existimans, vehementer gaudebat: sed gaudium statim evanuit, quia expergefactus somnium fuisse recognovit. Illud tamen intra se revolvens, in auribus cujuslibet sapientis replicandum fore deliberat, scire gestiens, quid hæc visio portenderet. Surgens igitur, Presbytero suo rei ordinem exponit. Qui visa tacite considerans; Et tamen, inquit, fac quæ vidisti: nec enim fons procul a nobis, nec rem attentare difficile est. Accede ad fontem plena fide, quia qui primum in vulva matris tibi oculos creavit, et ipse eos nunc potest reformare, si placitum est ei; Deo tamen ex integro prius confitere: credo enim quod vere poenitentis visio irrita esse non poterit. Et ille, Coarctor, inquit, Domine mi, e duobus alterum eligere. Si enim jussioni tuæ obtemperans, nihil profecero, derisui alienæ superbiæ meipsum constitui. Qui rem gestam noverint, dicent, Ecce somniatorem, et (ad improprium cæcitatatis meæ) Interrogemus, quid prosunt ei somnia sua? Magni quoque criminis reus apud Deum inveniar, quod mandatum ipsius transgrediens, eum tentare præsumpserim. Si autem hoc non egero, et divina virtus, quæ in me manifestari poterat, per me non prædicetur, hoc silentium mihi mortis erit occasio. Ignoro quid eligam, sed tu nutantem animum corrobora, quia hoc alterum, nisi te consulto, aggredi pertimesco. Ad hæc Presbyter, Scio, inquit, quod te mihi colloquentem, vel ubicunque fueris, Domini manus sanare non est invalida. Sed sicut Naaman Syrus missus est ad Jordannem mundandus a lepra, sic et te ad fontem B. Rictrudis, dispositione divina, illuminandum confido. His cohortationibus factus hilarior, ad locum destinatum duce puero proficiscitur: gustat de fonte, et faciem lavat, et oculis eo irrigatis, meritis et interventu supradictæ Matronæ visus ei restituitur. Stupor et gaudium apprehendit omnes, qui viderunt et audierunt. Unde gratias agentes benedixerunt Dominum et famulam ejus, ex tunc et deinceps majori devotione dignam prædicantes.

quare ex
Parochi sui
consilio

lavat ibi
oculos et
sanatur:

S. Rictrude
injurias suas
ulciscens,

29 Verum quæ sic adhuc in seculo remorantibus opitulatur, Fratrum querimoniis jugiter ei servientium aliquando non deerit. Nec enim justum videretur, ut alienis compatiens, suos desereret alumnos, et eis gratiam, quam acceperat a Domino, non communicaret. De pressuris eos liberare consuevit, et injuriantium superbiam multis afflictionibus retundere. Et cum multos legerim, qui cum male fecissent non diu gloriati sunt; si aliquot ex his, qui memoriæ occurrunt, revocem stylo, nemo mihi succenseat. Non enim in exemplum de-

linquendi ad notitiam hominum revocandi sunt: sed ne quid simile, quicumque divinam audierit ultionem, attentare præsumat. Fuit igitur Miles quidam, nomine Heluinus, Marchianis habitans, hic ejusdem villæ advocationem sibi usurpaverat, et pro advocati officio, adversus ecclesiam et ejus homines tyrannidem exerebat. Adsciverat quoque sibi milites sexaginta vel eo amplius, quorum præsidio ad male agendum factus securior, immanius impunita grassabatur temeritas. Vivebat de pusillorum et viduarum substantia, quod supererat reservans in sumptus et stipendia militum: quos flagitium, egestas, conscius animus, exagitabat, hi Heluini proximi, et familiares erant. Quod si quis etiam a culpa vacuus in amicitiam ejus incidisset, quotidiani usu atque illecebris facile par similisque ceteris efficiebatur. Quotidianis rapinis vacans, vicinis circumquaque de finibus suis exturbabat, et quemcumque comprehendisset Marchianas adductum, ab eo substantiam suam variis extorquebat injuriis. c Richardus vero, tunc Abbas Marchianensis, Domini Alardi, de quo prædiximus, successor, vir secundum seculum honorabilis, et secundum Deum timoratus, frequenter hominem flagitiosum conveniens, ut resipisceret, admonebat. Scripturas quoque ei proponens, quæ in malis perseverantibus gehennæ supplicia denuntiant, nunc terrore, nunc blandimento a viis suis retrahere nitebatur.

Heluinus
Marchianis
opprimens
alios,

c
frustra ab
Richardo
Abbate monetur:

30 Sed ille in d obstinatio perseverans, nullis volebat cohortationibus ab incepto desistere; et Abbatem despiciens, ejus monasterium foris et intus multis modis non cessabat affligere, Villas ejus deprædabatur, et homines captivabat. Ad male faciendum diaboli minister vitæ innocentium quotidie insidiabatur, nihil credens actum, cum quid superesset agendum. Cui Marchianis erat refugium, locus secretus; et aqua et nemore, quibus circulator est, ad omne opus pravam istum reddens securiorem. Abbas autem dum indies malitiam ejus augmentari, et suorum hominum afflictiones increescere videret; cum Fratribus init consilium, quid facto opus sit. Et illi unanimiter respondentes, nihil melius, quam ad Domini et B. Rictrudis misericordiam recurrere decernunt. Non enim querela apud terrenum judicem erat referenda, cum facile non inveniretur qui in eum manum mittere præsumeret. Omnes itaque Sacerdotes hominem anathemate percutiunt, et divinæ ultionis censuram præstolantur. Revoluti anno, eadem die Kalendarum qua sententiam excommunicationis acceperat, irreconciliatus ecclesiæ occisus est: nec dubium quin B. Rictrudis interventu suæ temeritatis pœnas hoc modo exsolverit. Unde qui prius nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, modo cadaver in humeris suorum Marchianis relatum est. Ubi amicis sepulturam implorantibus, Abbas et Fratres nequaquam acquiescunt, scientes locum atrii excommunicato minime profuturum. Deferunt eum Hafnionum, sed justitia in locis diversis diversam non dicat sententiam. Denique multorum precibus, extra atrium sepeliri vix permittitur, Domino ei retribuente quod meruerat. Hoc igitur tam miserabiliter defuncto curramus ad reliqua.

d

et implorato
patrocínio
S. Rictrudis

F
anathemate
percutus
occiditur.

31 Habebat e villicum B. Rictrudis, in villa sua quæ Haietis dicitur: cui dum propria non sufficerent, animi cupiditatem in aliena extendere præsumpsit, et occasionem quærere, quomodo suos faceret terminos alterius. Inde avaritia suadente sprete est Divinæ Majestatis offensio, et in iis quæ juris erant supradictæ Matronæ manum mittere ausus est. Post messes enim, cum seges ejus in area tritureretur, superveniens homo ille, totius annonæ stramen suum esse jure hereditario asserebat. In

e

Alius injuste
diripiens
bona monasterii.

A hoc verbo Frater qui curti præerat admiratus est, hujusmodi quippe reclamatio res nova et inauditum quid ei videbatur. Contradicit quod ille adstruebat, et sic ad Abbatem causa delata est. Qui villicum suum redarguens, volentem malignari, ne cura præsentis commodi suum operaretur interitum, admonuit. Intellexerat enim partem illius, nulla veritate suffultam, quem delectabat ambitio, et initium omnis peccati superbia. Sed hujus salubre consilium, contradictor adspernatur, iugeminans, se exheredari non passurum. Et descendens in domum suam, res monasterii cœpit consumere et deprædari, resistentes contumeliis afficere, damnis etiam jugiter multiplicatis indies seipso pejor inveniri: et dum minas evomens, ab incepto non desisteret, injuriam quam inferebat, se passum querebatur. Dicebat Abbatem contra se injuste agere, qui justitiam nollet prosegui, et diem ad verum examinandum ei constituere. Ecclesia autem gravem suarum rerum jacturam sustinente, tandem communi Fratrum consilio dies et locus ad dirimendam litem præfigitur. Interim homo impudens quærit sibi coadjutores, industria quorum obtineat, quod justitiæ lex in jus suum retorquere non permittebat.

B Diffidit parti suæ, si carnales amicos in causa deesse contigerit. Cum iis igitur ad diem denominatum occurrit. Religiosi viri qui convenerant, convocatis partibus dictant formam pacis. Ille vero donec voluntati suæ obtemperant, se non acquieturum respondet.

32 Denique quod malo conceperat animo, bonum non habuit exitum. Promisit enim quod eum tertia manu, fide et sacramento causam suam justam esse defenderet. Hoc Abbas audiens, credidit in tantum eum progredi non audere, ut in Dominum et Sanctos ejus tam aperte delinquere non expavesceret: et assensit petitioni ejus. Qui statim lætus efficitur, et ad cumulum perfidiæ suæ, addit falsis perjurii verbis, B. Rietrudi nullam Domini detulit reverentiam, et ita in mortem suam quod concupierat obtinuit. Gaudebat quod adversus Abbatem in negotio prævaluerit, sed animæ suæ detrimentum minime attendebat. Et ecce in proximo manus Domini corripuit illum. Gravi namque corporis morbo occupatus lecto decubuit: adest amicorum multitudo, admonens ut res Marchianensis ecclesiæ, injuste usurpatas, quantocius restituat; confiteatur se in B. Rietrudem graviter deliquisse, et accepta pœnitentia de reliquo emendationem polliceatur.

C Quod si neglexerit, defunctus perpetuo cruciati damnabitur; et dum male acquisita ad heredem transierint, timendum ne culpa similis similem sortiatur vindictam. Hoc illis inaniter suadentibus, æger, factus extra se, rationem amittit. Arreptus quippe a demonio spumans cœpit in lecto volutari, in circumstantes amicos evomens verba horroris et contumeliæ plena. Luget familia, propinqui lamentantur, et magis dolent cruciati corporis vicem, quam mortis imminens periculum reformident. Non diem noctemve ullam a tam laboriosa cura et custodia ejus feriatam habere sinebantur. Sed res denique in suum devenit statum: in tali quippe et tam horrenda vexatione mentis captus, miseram exhalavit animam. Quod autem sine mentis horrore reminisci nequeo, expers Dominici Corporis, ultimum præsentis vitæ diem invenit. Qui aderam, in ultionem mali, quod ecclesiæ B. Rietrudis intulerat, hanc illum corporalem subiisse sententiam asserebant.

33 Alii etiam duo, qui in perjurio socii extiterant, subita correpti infirmitate, debitas suæ temeritatis pœnas non evaserunt. Ambo enim corporaliter flagellati sunt, pari quidem miraculo, sed sorte di-

Maji T. III

spari. Alter quippe de Sandemontensi villa, non post multos dies positus in extremis, se miserabiliter in lingua ardere fatabatur, precansque rogabat ad exemplum divitis illius, qui in inferno positus linguam suam a Lazaro refrigerari præoptabat, ut B. Rietrudis missa digiti sui extremitate in aquam, ejus ardorem compesceret. Sed sicut illi sera pœnitentia non profuit, ita et hic cauterio, quo percussus erat, vivens in corpore non caruit. Qui celeri morte factus de medio ne Marchianensi noceret ecclesiæ, cruciatus sui memoriam posteris derelinquit. Tertius vero, Major scilicet Goiensis villæ, horrendam duorum [mortem] ut respisceret minime attendit: sed Dominus non est oblitus sermonis sui, quem dixerat, Mihi vindictam, ego retribuam. Redi miser ad cor, attendito tibi ne in peccato tuo moriaris. Dum licet recogita quod gessisti, quia post mortem sera retractatio est. Vexatio et mors ignominiosa, quam tui meruerunt amici, dierum tuorum paucitatem nuntient tibi. Considera quod eos perjurii crimen temporaliter luere vidisti, qui perpetuo gravius puniendi de corporibus exierunt. Si similem damnationis sententiam eupis declinare, falsitatis nota lacrymis et confessione prius diluenda est. Si sapis, eorum supplicium tua erit correctio, unde dictum est:

Jam tua res agitur paries cum proximus ardet. Sed o misera humanæ ignorantie conditio! quæ numquam de crastino certum quid tenere prævaluit. Facies hominis, parvipendentis quod gesserat, statim pessimo ulcere tota conspergitur. Post hæc os ejus, quod in perjurium relaxarat, retroactum est, et capitis posteriorem partem occupavit. O res nova, et miraculum grande, a seculis inauditum! Videre erat non hominem, sed rem monstruosam et terribilem visu, suis etiam amicis qui convenerant nimis metuendam. Si quis vero de salute animæ cum eo ageret, nihil respondebat, qui plectro linguæ jam erat destitutus. Si sensum vel motum corporis requireret, nihil distabat a lapide. Et ita Domini et B. Rietrudis manum ultricem sustinens, demum morte horrenda extremum exhalavit spiritum. In tribus igitur, qui ad res distrahendas Marchianensis ecclesiæ sibi conjuraverant, veritatem rerum exitus satis indicavit. Quod multi videntes, et qui audire potuerunt, mirabantur, dicentibus qui erant de semine Chanaan; Fugiamus B. Rietrudis incurrere offensam, Dominus enim pugnat pro ea.

ANNOTATA.

- a Id contigisse anno 1074 tradit Buzelinus.
b Saily villa in territorio Insulensi, ad S. Eusebiam olim ex dono Dagoberti pertinuerat: estque media fere inter Insulas et Tornacum via.
c Richardus Abbas, teste Locrio, interfuit Synodo Atrebatensi anno 1097.
d Obstiniam iterum infra lib. 2 cap. 17 dicitur pro obstinatione aut pertinacia.
e Hic in sequenti opere lib. 2 nominatur Ibertus, villicus Haicurtensis.

LIBER II.

Miracula et res gestæ ab anno MC usque ad annum MCLXIV.

PROLOGUS.

Quoniam de Abbatibus, qui in restauranda Marchianensi ecclesia insudaverunt, quædam miracula incidenter apposuimus. Nemo humilitati nostræ molestus sit, si adhuc quid successores eorum gesserint

D
EX ME-

alter in lingua
ardens,

Rom. 12, 19

alter impœ-
nitens,

E

ore retro-
acto, mutus.

F

ut causam
in judicio
obteneat

volentem
addit per-
jurium:

quare a dx-
mone arre-
ptus,

misere perit:

item ex sociis
perjurii duo,

EX MS.
Marchia-
nensis loci
fortuna con-
versa in
melius,

A rint ad memoriam revocemus. Pro miraculo haberi potest et ad laudem B. Rictrudis referendum est, quod tam brevi status Ecclesiæ mutatus in melius, et omnia de novo instaurata sint. Ubi prius cœnôhialis disciplinæ rigori per sanctimoniales dissolutio prævaluerat; nunc per Dei gratiam locus erat contemplandi, et totius perfectionis forma, collaborantibus illis quibus specialiter hoc opus incumberebat. Et isti jam in jus ecclesiæ, sicut antiquitus, ex maxima parte possessiones revocarant, et cuncta prospere foris et intus actitabant: quod si quis staret ex adverso, B. Rictrudis injurias sui monasterii vindicare non differebat. Super alios vero timor et tremor, visis miraculis, irruerat; et quiescebant in omni subjectione, facti de reliquo cautiores. Verum non est in homine via ejus, nec quisquam nisi in morte suprema de transacta conversatione laudandus est. Fortuna quoque præsens non multum optanda: quippe nec manendi fida, et cum discesserit allatura mœrorem. Et hæc minas ipsius non formidandas, nec exoptandas faciunt esse blanditias. Hæc autem propterea dico, quia ecclesia quæ paulatim secundis amara mutaverat, nunc Domino faciem suam avertente, quasi momento uno decidit in idipsum. Quod cum labore sibi restituerat, per Prælatorum incuriam denuo substractum indoluit. Nec tamen dæmonis incursibus totiens fuisse impugna- tam mirandum est: summa enim petit livor, perfiant altissima venti. Et sicut ventis sæpius ingens agitur pinus, feriuntque summos fulgura montes; ita Ecclesiam, quæ se spiritualibus exercitiis non cessat affligere, dæmon frequenter inquietare molitur; suggerit venenata consilia, struit de proprio calumnias innocentie, discordias nutrit: aliquando etiam substantias, quibus Fratres sustentari debuerant, in seculares usus retorquet, ut eos, quibus gravem conflictum indixit, reducat in seculum. His autem malis sibi modo concurrentibus, Marchianense monasterium pene in solitudinem nunc reductum est. Verum quantum de graviore pressura caput extulit, tanto fidentius inter miracula adscribendum, et B. Rictrudis opera cum ampliori dilectione prædicanda sunt. Dicamus ergo, quod sicut tam graviter vindicatum est in eos, qui res ipsius distraxerant; ita frequenter ecclesia ipsius, pene tota destructa est, ut in multiplici restauratione quantam apud Dominum gratiam habeat, claresceret.

B
iterumque
retro acta

ope S. Ric-
trudis resti-
tuitur.

C

CAPUT I

Marchianense monasterium dissipatum et restauratum. Cæcitate, et hernia, et calculo laborantes sanati.

Defunctis itaque memoratis Patribus, qui religionem secum in monasterio illatam, verbo et opere alios docuerant; Fratres Abbatem constituunt a Fulchardum, Hasnoniensem monachum. Et hic erat de iniqua progenie Laudastensium, frater eorum qui tunc temporis perversæ nationis illius quasi caput esse videbantur. Qui ad hoc electus est, quod vir secundum seculum de magno genere, infestantes ecclesiam, liberius posset arguere: resistentium quoque contumaciam, nunc censura distentionis ecclesiasticæ, nunc affinium suorum potentia retundere. Hæc fuit in electione consideratio, sed Deo permittente, res aliter impleta est. Ordinatus Abbas residuum vitæ suæ, non religiose, sed seculariter exegit: monasterii substantiam in pravos usus expendens, multa petentibus sibi largitus est, et Domini voluntas non est inquisita; foris et intus dissipavit Christi patrimonium, et ab ecclesia multas

Sub Fulchar-
do Abbat'e ma-
læ vitæ,

alienavit possessiones. In subditis tyrannidem exercuit ut dominus, nec ut pater aliquando fomenta consolationis adhibuit. Prædecessores sui verbo et opere bene ministraverant: sed hic exemplo vitæ suæ et expensis continuis, quod ædificaverant, destruxit. Quam male vixerit, nisi ad vitandum replicari non debuerat, nec tamen omnia propter venerandam monasticæ professionis reverentiam dicenda sunt. De quo ut breviter dicatur, cervicosus fuit ad disciplinam, spureus ad vitam, Abbas nomine, re mercenarius. Et quia humana natura prona est ad peccandum, discipuli in ejus conversatione interitus sui laqueum acceperunt. Inde dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ enervatio, totius religionis evacuatio. Fratres pro libitu vagabantur, et quod de ecclesia poterant tollere, singuli proprium nominabant. A sæculi hominibus eos aliquantum discrevit habitus, sed rebus deficientibus retro respicientes, canes facti sunt reversi ad vomitum suum. Grandis adversitas locum Marchianensem quasi inundatione facta opprimebat, nec erat qui errantem proximum revocaret.

D
bona monaste-
rii dissipante

et exemplo
disciplinam
labefactante

3 Solus in monasterio b Conversus remanserat, nomine Fulchardus, Corpora sanctorum, [quæ aliquin] cum ceteris deperissent, diligenter et cum summa veneratione custodiens. Hic diebus multis in fame et siti, in frigore et nuditate Deo servivit; et velut in solitudine constitutus, visibiles satanæ congressus frequenter sustinuit. Laborabat autem ruptura inguinum, sed a sanctis orationibus corporali molestia detorqueri non poterat. De qua infirmitate, cum postea dissolutio religioni cederet, per B. Rictrudis merita, hoc modo eum convaluisse legimus. Erat in crypta monasterii altare prope habens fenestram, et lapis desuper reliquæ maceriei male cohærens: quem cum quotidie ruinam minitantem supradictus æger attenderet; timebat ne Sacerdote ibi divina mysteria celebrante, lapis ille super mensam Domini corrueret. Quod peccatum grande si accideret, se reum mortis futurum expavescebat, cum Sacerdote et ministro ejus. Viscera vero contra naturam sub inguine dependentia, ipsum aliquid operari non sinebant: et cum voluntas bona non deesset ad lapidem loco suo reponendum, ut opus non attentaret infirmitas aliquamdiu retrahebatur. Denique, divinitus assumpto fortitudinis spiritu, manu dextera scalam erigit, sinistra viscera sustentat, et cum cæmento et trulla adscendere nititur. Sed vires non suppetunt: virtus vero animi non succumbens ægrum secundo erigit. Tertio, Deo auxiliante opus consummatur: et deteresa ægritudine, per divinam gratiam et invocationem nominis supradictæ Matronæ, quam in opere suo auxiliatricem habuerat, ad locum naturalem intestina refugiuunt. Quod sentiens, ultra quam credi possit gratulatur: et omnes qui noverant ipsum admirantes pro evidenti miraculo, Domino et B. Rictrudi cum eo gratias egerunt. Laterum quoque dolore, podagra, et aliis pluribus modis flagellatus a Domino, quotiens necesse fuit ad curandum, B. Rictrudi confessus est. Orabat sine intermissione simpliciter, ut laicus: nec ab altero quippiam, ad divinum officium pertiniens audiebat.

b
E
Fulchardus
Conversus
observans
regulæ,

sanatur a
ruptura

F

et aliis in-
firmatibus

4 Locus oratorii paulatim redigebatur in pascua hominum: ædificiorum parietes, tectis cadentibus, ruinam minabant. Viri religiosi, perversi Fratres et locum destitui attendentes, patienter ferre non poterant: et ut Dominus tantis miseriis finem impo- neret, precabantur. Interea cum solennis omnium Sanctorum dies instaret, Abbas S. Amandi de monachis suis duos Marchianas transmittit, ut ibi tantæ diei celebritatem cum præcurrenti nocte in psalmis et hymnis, et aliis ad divinam cultum pertinentibus, devote

Loco sic
desolato

A devote transigerent. Nam cum esset vir bonus, tristabatur, si in hac solennitate nullum Deo et Sanctis ejus, qui ibi quiescunt, obsequium impenderetur. Illi vero scientes absque alimentis corporalibus se diu non posse subsistere, deferunt secum, quæ ad victum diei unius sibi forent necessaria. Quod si non egissent, post vigilias et completa mysteria, egestas loci cogeret eos jejunos reverti ad propria. Post hæc c Atrebatensis Episcopus, ad cujus diœcesin pertinebat, divina præventus gratia, Fulchardum Abbatem præcipit vocari ad se. Cui coram adsistentibus, Quid, inquit, audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Pessima res est quam gessisti. Dispensatio tibi credita est, et tu infidelis servus totam dissipasti: nihil pluris existimans, quam quod lasciviam corporis et gloriam redoleres temporalem. Si jejunio, lacrymis, et oratione continua, quæ peccasti vivens in corpore, non punias; post extremum examen perpetuo digna animadversione multanda erunt. Recogita quod fecisti, et [cede] alteri ordinando Abbati ecclesiæ; jam enim amplius non poteris villicare. Quod cum ille audire meruisset, graviter tamen accepit, et misericordiam postulans, deinceps emendationem pollicebatur. Sed Episcopo in sua sententia permanente, injuriæ tantæ parentes suos fore ultores, procaciter asserebat. Et cum reconciliari nequaquam posset, contigit ut una dierum ira permotus, virgam pastorem redderet Episcopo, vel potius projiceret. Verum facti hujus statim pœnitens, precibus et obsequiis, ut Comitem Flandriarum sibi coadjutorem haberet, multam impendit operam. Addens quoque munera muneribus, ampliora promittebat, dummodo in locum Abbatis restitueretur. Et dum nihil proficit, ad effundendum sanguinem innocentem, Episcopo parat insidias: sed Domino eum protegente, scelestis hominibus ultra progredi non licuit.

5 Sub hac dissensione, minis precibusque frequenter alternatis, quatuor tantum monachi, qui jam Marchianas redierant. Amandum Priorem Aquiscinctensis ecclesiæ sibi Abbatem constituunt. Assentit Episcopus, quia sana de moribus et conversatione illius habebatur opinio. Ille vero resistendo, suam imperitiam, loci et ordinis destructionem opponerebat: et ex adverso Fulchardum et suos, qui rem prospere agi nequaquam paterentur. Dicebat enim quælibet frustra niti, neque aliud se fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ imputandum. Ilas et alias occasiones, ad excusandum satis necessarias, prætendebat; sed accedente obedientia et precibus multorum, tandem onus suscipere coactus est. Supradicto tamen incubatore et suis prohibentibus, non statim Marchianas advenit, sed Aquiscincti vigiliis et orationibus deditus, a Domino Deo consolationis auxilium præstolabatur. Duobus igitur annis in hac Fulchardi temeritate decursis, coram Remensi Archiepiscopo et pluribus viris religiosis, successori suo et rebus monasterii pacem tenere tandem est pollicitus. Cui, dictante concordia, duæ villæ B. Rictrudis ad sustentationem sui, quoad viveret, concessæ sunt; quarum fructum cum nemoribus, et quibusdam circumstantiis ad easdem villas pertinentibus, tam in suorum quam in privatas abusiones dissipavit, numquam pro sui depositione pacatum gerens animum. Post hæc venit ei in mentem ut ad S. Ægidium peregrinus properaret, et præparatis quæ in itinere necessaria erant profectus est. Cum autem reverteretur d morbo correptus, peccata sua gemendo confessus est; et accepta Eucharistia, referentibus qui adfuerunt, in bona confessione ultimum vitæ spiritum exhalavit.

6 Tunc Atrebatensis Episcopus Marchianas veniens, in tanto rerum defectu locum offendit, ut

quod ei etiam necessario apponeretur, deesse conspiceret, scyphos, manutergia, scutellas etiam de Aquiscincto Fratres in ejus obsequium attulerunt. Et post refectionem Abbatem leniter et blande consolatus est: spondet opere et effectu, non diffidere monet, Deum affuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes adversarii ejus. Qui humane satis loci miseriis compassus, valedixit Fratribus, et abiit: Abbas vero in manus Domini remanens, inter pericula et sudores, ab eo confortatus est: Fratresque litteratos et alios sine litteris, de quorum vita et moribus securus erat, apud Aquiscinctum eligens, eos sibi coadjutores in domo Domini constituit. Ex his alii foras egressi, in procurandis exterioribus operam dabant: alii vero interius meditationi vacantes, legem et regulam vitæ monachorum servandam verbo et opere demonstrabant. Domus paulatim cœpit correptionem admittere, recipere disciplinam. Consuetudines praviæ de medio fiunt: Confessiones et solennia Sacramentorum rite celebrantur: Horis Canonicis ad psallendum Domino cum summa devotione occurritur, in vita Abbatis cunctis legentibus, quod esset monasticæ conversationis institutum. Ipse etenim illos præibat in sanctitate et justitia coram Deo, multa præter communia instituta singulariter faciens, et ad tam ardua omnes eum imitari non poterant. Dominus igitur loco benedixit, et in brevi factus est magnus, religione, operibus et personis. Auditum quippe est et celebri sermone vulgatum, quod Marchianis actibus religionis incumbitur, et in statum bonum foris et intus ecclesia revocatur. Unde multi perfecte recontingentes seculo, Domino vocante, monasterium ingressi sunt: quos tanquam primitias sui laboris, supradictus Abbas in timore Domini educavit laudabiliter, legemque et disciplinam, quam eis imponebat, ipse portabat Magister et Dominus.

7 Isti sunt quorum vita fructuosa tam futuris quam præsentibus fuisse dignoscitur; in contemptu corporum suorum ostendentes, quam paucis minimisque natura humana contenta sit. Isti sunt qui honeste viventes, res monasterii in maximos extulerunt proventus, tam secundum Deum quam secundum seculum viri sapientes. In eorum pernecessario adventu, felix Marchianensis ecclesia circumquaque veraciter prædicatur: quia multiplex bonum, quod cum gratia Domini peregerunt, in evidenti est. Ipsi laboraverunt, et Dominus pro labore suo mercede eis reposita, in eorum labores ad serviendum sibi multos vocare dignatus est. De continentia et gratia multiplici, quam a Domino acceperunt, libens aliqua replicarem: sed vereor adulationis notam incurere. Sciens etiam quod laudari non appetunt; verum dicendo tales offendere amicos expavescō. Adhuc enim dum loquor, quidam ex ipsis in corpore viventes, a bono quod olim novitio fervore cœperunt, pro senio et membrorum debilitate non retardantur. Isti quedam miracula, quæ per B. Rictrudem Dominus operari dignatus est, videntes et audientes, non potuerunt nobis non loqui. Sed et nos ad memoriam posterorum ea scripto mandare dignum duximus, scientes quia testimonium eorum verum est. Et licet quæ dicturi sumus, B. Martini vel alicujus Apostoli miraculis longe inferiora sint; nostris tamen temporibus admiratione digna, pro minimo haberi non possunt. Adeo quippe super nos raritas sanctitatis invaluit, ut abundante iniquitate vix inveniri queat, non dicam Sanctus, sed qui seipsum possit salvum facere.

8 Sicut ergo a Fratribus supradictis accepimus, tres in territorio Insulensi fratres manebant. Est autem ibi villa quædam B. Rictrudis, quæ Lorgies nuncupatur, habens monachum in sui custodiam deputatum.

D
EX MS.
ubi ab Episcopo
adjuvatus

monachos
Aquiscincti-
nos assumit,

isique præit
exemplo,

E
ita pluribus
ultra habitum
patentibus

refloruit
Marchianensis
ecclesia,

F
et S. Rictrudis
veneratio,

c
et Fulchardum
per Episcopum
Atrebatensem
deposito,

electus
Amandus
in Abbatem,

post biennium
Marchianas
venit:

d

EX MS.
Horreum
S Rictrudis
incensurus,

A deputatum. A quo cum fratres illi quadam portione terræ se exheredari frequenter quererentur; ut volebant, aliquando responsum non acceperunt. Unde cum precibus et assidua reclamatione nihil proficerent, condixerunt sibi ut grangiam supradictæ Matronæ concremarent. Grandem quippe doloris sui consolationem se recepturos arbitrabantur, si hora una incendio deperirent, unde monachus et ejus familia toto anno sustentari debuerat. Nacti igitur temporis opportunitatem, ad perpetrandum nefarium opus noctem constituentes, in loco determinato modicum plus de media nocte quieverunt. Et cum hora instaret, qua dulci sopore homines altius deprimi solent; duo qui juniores erant expergefacti, seniore fratrem ad proficiscendum excitare cœperunt. Et hic, sicut ætate, ita consilio et iniquitate præibat illos. Qui quasi de gravi somno expergefactus, se lumen oculorum amisisse conquestus est. Sed illi minime credentes, ut opus acceleraret, urgebant: quod paululum mora interveniente competens hora transcurreret. E contra, quem Dominus corripuerat, de inceptis pœnitens, errorem suum fatebatur, quod pro temerario ausu, merito cæcitatibus tenebras incurrisset. Sinite me, inquit, ut plangam dolorem meum, fratres carissimi, qui deinceps ad manum alterius necesse habeo quocumque deduci. Consilite vobis, et ab incepto, quod vestræ saluti obviat, dum licet, respiscite: alioquin timeo vos mecum simili vindicta divinitus pœnandos. Sed quia de Domini et Sanctorum misericordia numquam desperandum est, ad ejus ecclesiam, cui damna illaturus veneram, ducite me fratrem vestrum; ubi pernoctans contrito corde, reatum diluam, et auxilium suffusis lacrymis humiliter præstolabor. Nunc enim mihi in somnis cæcitas mea extergenda videbatur, si apud Lorgies apprehenso dextro cornu altaris B. Rictrudis, paululum ibi obdormirem.

cæcitate
percutitur:

qui ductus
ad altare
S Rictrudis,

9 Tunc illi quid mali acciderit intuentes, ut rogati fuerant ducunt eum ad villam; ceteris, qui in auxilium eorum venerant in fugam conversis; et monacho visionem, totiusque rei ordinem, non sine gemitu exponunt. Sed quia in vicino loco hostes suos manere noverant, illic diutius morari pertimescentes, relicto fratre suo in manu monachi, velociter abscedunt. Quem monachus assumens adducit ad ecclesiam, et ut in somnis admonitus fuerat, cornu altaris apprehendit: ubi dolori suo satisfaciens, solus relinquitur. Post lacrymas et orationes, ut est mœrentium consuetudo, dormire cœpit. Cui tam sublimis et formosa adstare visa est mulier, ut evigilans adstrueret aliquam in terris, quamlibet decora facie, illi minime comparandam. Et hæc niveis induta vestibus, pro temeraria cogitatione primo quasi durius ad illum [locuta], monstrare adventus sui causam operis effectu non distulit. Traxit enim manicam suam ex transverso oculorum ejus, et statim cæcitas extersa est. Quod cum evigilans veraciter agnovisset, gaudens et exultans ineffabilem Dei et B. Rictrudis misericordiam prædicabat. Et accito monacho et cunctis qui aderant mirantibus, voluntarie promisit se nulli ecclesiæ mala deinceps illaturum. Accepti quoque beneficii non ingratus, Domini et B. Rictrudis vivens in corpore cultorem se devotum exhibuit. In signum quoque devotionis, tonsa capite suo, se servum B. Rictrudis per duos denarios, annuatim solvendo constituit, et sic lætus ad propria reversus est. Hujus miraculi testis est Simon, quondam Capellanus B. Bernardi Abbatis Claræ-vallis, qui adhuc superest, qui huic rei interfuisse, et capillos se vidisse attonsos prædicat et testatur.

illa sibi appa-
rente sanatur.

10 Frater etiam quidam in monasterio degens morbo calculi tam graviter laborabat, ut ad urinam

libere emittendam, vel intra se sola diei hora colibendam, omnino facultas ei negaretur. Orans et jejunans multis diebus Domino servierat, quem nunc ad celebranda divina mysteria tentatio passionis accedere prohibebat. Psalmis enim et hymnis intentus, a corpore quantum poterat, ad spiritum adducebatur. Et quia cum Fratribus ad horas Canonicas nequibat occurrere, psallens eas sibi, debitum solus Domino rependebat obsequium. Erat enim Sacerdos, et si pro infirmitate vel hora sola cessarent a laudibus, Dominum timebat offendere. Interea supervenit dies, qui singulis annis in honore B. Rictrudis a Fratribus solenniter recolitur. Transactis igitur in hymnis et canticis spiritualibus nocturnis vigiliis, mane facto Sacerdotes Missarum solennia celebraturi, ornabant altaria rebus huic cultui dedicatis: et ut dignius accederent præmuniebant se, alius lacrymis, alius vero devotis orationibus, secundum gratiarum divisiones. Frater vero memoratus cum aliis infirmis ad ecclesiam processerat, et sedens in angulo quodam, quod fiebat ab omnibus, diligenter intuebatur. Tunc spiritus ejus anxius est, et vehementi dolore attritus, quod in tanta solennitate, sicut et ceteri Sacerdotes, ad altare non procederet. Et surgens abiit in cryptam monasterii: ubi B. Rictrudis, et aliorum Sanctorum Corpora, decenter reposita, locum orantibus reddunt gratiorem.

11 Ibi frequenter genibus flexis, ante Reliquias ipsas toto corpore prostratus diu jacuit, et lacrymis suffusus, oravit sic: Deus, cui voluntas loquitur humana, flagellum quo corpus meum conteritur in salutem mihi proficiat, et Sanctos tuos intercessores habeam, quorum corpora hic quiescentia toto mentis affectu jam pridem veneratus sum: et vae misero mihi! quem Domino ministrare tam gravis et diuturna non permittit infirmitas. Utinam liceret mihi, saltem in hac solenni die, manibus meis, licet indignis, Corpus tractare Dominicum, et incontaminatis et vivificis communicare mysteriis! Sed ne desiderium hoc effectus subsequatur, ægritudinis meæ genus impedire dignoscitur. Nam cum ad orationem tam diu vix stare valeam, donec in ecclesia septem Pœnitentiales Psalmos expleam recitando, quomodo intrans ad altare Dei, ministerium Sacerdotis explere sufficiam? Et quid de me fiet, si periculum et angustias incidam, ut morbo ingravescente, quod cœpero, nequeam consummare? Verum etsi senio et corporis infirmitate confectus sum, scio tamen quod in corde contrito et humiliato misericordia non deerit. Adjuvet igitur impossibilitatem meam, qui medico non sanos, sed male habentes opus habere, verbo docens, opere monstravit. Nihil de meis meritis præsumens ad tuum, B. Rictrudis, patrocinium recurro: tu mihi sine offensa ministerii hujus consummationem impetres a Domino.

12 Quo dicto, lacrymis et confessione præmissis, accessit ad altare, et paratis quibuscumque ad hoc officium necessariis, Crucis etiam signo præmunitus, agere quæ Sacerdotis erant humiliter cœpit: De consummando quippe ministerio fiduciam magnam habebat in Domino, et spem in Sanctorum ejus patrocinii non modicam. Cum vero venisset ad locum ubi, quod panis extiterat, in verum Corpus Domini cum virtute verbi transferretur; elevato illo cum summa reverentia paululum ab altari, caro ejus in parte inguinis, ac si novacula scinderetur, sine dolore tamen divisa est; et lapis, qui urgebat intra femoralia leniter elapsus, Quod sentiens, ignorabat quid hoc esset: sed ad Dominum totum habens desiderium, quod cœperat, cum timore cultor devotus explevit. In cujus carne nec læsura nec cicatrix aliqua remansisse visa est, quia non erat opus

D
Calculi dolore
impeditus a
Missæ et
officio,

in festo S.
Rictrudis,

E

coram Reli-
quiis orat:

F

cui deinde
Missam
celebranti

sub elevatio-
nem calculi
erexit

A opus hominis, sed Divina virtus totum operabatur. O grande miraculum, et pro sui magnitudine, memoria dignum! Post expleta vero ministeria, Frater ille maxime mirabatur, quod nullum sentiret dolorem: et exiens de ecclesia, lapidem in femoralibus invenit. Tunc exultans ultra quam dici possit, miraculum Fratribus enarravit. Qui Domino gratias in commune referentes, B. Rictrudem, cuius meritis et intercessionibus hoc factum fuerat, laudibus attollebant, et diem festum ipsius quotannis devotius recoluerunt.

ANNOTATA.

a Buzelinus Fulchardum electum asserit circa annum 1105.

b Fulchardi hujus *Conversi sanctitas latissime describitur infra in opere de Sanctis Marchianensibus, ut mirum sit ejus rationem ab aliis non fuisse habitam.*

c Robertus in *Episcopum Atrebatensem assumptus anno 1115.*

d Gualbertus mortuum asserit in loco Milario nuncupato, duobus millibus citra S. Ægidium. *Est Millicum vulgo Milly oppidum in tractu Vastinio, vulgo Gastinois, si tamen is locus intelligatur. Colitur S. Ægidius 1 Septembris.*

CAPUT II.

Hamaticum olim exstructum, dein desolatum et restauratum. Punitus morte ob minas intentatas. Aberrantes a via, et ex alto lapsi servati.

Non longe ab ecclesia Marchianensi locus est, Hamaticum nuncupatus, et ibi ecclesia quæ a S. Amando, in honore S. Petri Apostoli constructa est, et ab eodem Antistite solenniter dedicata. Ibi sanctimoniales Domino pluribus annis servierunt, quibus tunc temporis præfuit B. Gertrudis, S. Eusebiæ Virginis proavia. Hæc ab illa de omnibus monasticæ disciplinæ bene informata, post obitum illius, cum adhuc duodennis esset, monasterium rexit: et in annis juvenilibus, Domino vocante, de medio facta est: cujus exitum viri religiosi, qui ad hoc convenerant, Domino commendantes, in parte monasterii ejusdem corpus decenter sepelierunt. Cui sanctimonialis quædam, Gertrudis nomine, moribus et ætate grandæva successit, quæ diebus suis dispensationem sibi creditam sapienter administravit. Ille vero locus jam ad ecclesiam Marchianensem pertinet, et per se nomen et dignitatem Abbatiæ obtinebat. Hæc igitur Abbatisa, videas locum oratorii nimis angustum, de suis quas secum in monasterio contulerat opibus, et fidelium amicorum donariis, juxta villam in honore B. Mariæ aliam cœpit ædificare ecclesiam. Gravis enim ei erat cohabitatio sanctimonialium tam angusta, et maxime quia corpus supradictæ Virginis in locum decentiorem transferendum cogitabat. Propter quod de terra elevandum, et ad ecclesiam dedicandam, postquam perfecta est, adesse S. Vindiciani Atrebatensis Episcopi præsentiam devote et humiliter postulavit. Quo diebus illis variis occupationibus detento, Hatto, S. Vedasti primus Abbas, ut in elevatione corporis vicem ipsius suppleret, mandatum accepit. Et hic cum venisset, viris religiosis et fidei populo qui convenerant triduo jejunium indixit; quatenus per hanc observantiam Domini voluntas super hoc manifesta fieret. Tertia igitur nocte apud [oram] marmoris, quo corpus tegebatur, nonnullis vigilantibus, quibus Dominus hoc voluit revelare, quasi hominis manus apparuit, quæ ad submovendum lapidem niti

videbatur. Quo signo divinitus ostenso qui adlerant non mediocriter gavisii sunt, a terra statim sanctissimum corpus illud cum debito honore sustollentes. Post hæc transactis aliquot diebus, ad dedicandam ecclesiam, et corpus in ea collocandum, Abbatisa supradictum Pontificem iterum precibus invitabat. Qui cum Clero suo veniens, xiv Kal. Decembris, [juxta] ecclesiasticum morem utrumque solenniter executus est. Quibus peractis de bono perseverantiæ omnes cohortatus, valedixit congregationi et abiit.

14 Abbatisa vero vivente, nec in monasterio religio defuit, nec ancillarum Dei subsidia per cujusdam violentiam sublata, vel per incuriam eorum quibus commissa fuerant sunt imminuta. Sed cum carnis vinculis absoluta esset, cum detrimento religionis, rebus monasterii paulatim in deterius mutatis, desolationem futuram dissolutio præcurrebat. Sanctimonialia tamen, quæ Marchianensi ecclesiæ præerant, et loco illi post obitum ejus longo tempore præfuerunt, et ab illis ad monachos cura pertransiit, qui sibi invicem succedentes, usque ad Fulchardum Abbatem quod illæ destruxerant, isti restaurare conati sunt. Verum temporibus istius Abbatis, de quo satis supradictum est, quid egerit, qualis fuerit, cum monachi sui cum eo substantiam ecclesiæ suæ consumpsissent, nec loco illi pepercerunt: qui in tantum apud vesanas eorum meotes venerat despectum, ut cuidam rustico et uxori ejus monasterii custodiam delegarent. Abbas quoque cuidam militi cognato suo, debili et leproso, totum concessit, quidquid ibi ad sui sustentationem potuit accipere. Corpus vero memoratæ Virginis quando Marchianis allatum sit, et a quibus personis, vel ante destructionem hanc vel tempore ipsius, certum non habemus. Sed quoniam de re constat, si tempus ignoratur parum id facimus; affirmare nolentes, quod non a senioribus nostris audivimus, nec nobis antiquitas scriptum dereliquit.

15 Usque ad tempus vero Amandi Abbatis non fuit qui amovere paupertatis hujus sarcinam recogitaret. Sed hic ad laborem se destinatum non ignorans, dum Marchianis ad reædificandum intenderet, propter Hamaticensis ecclesiæ destructionem, eo quod locus sanctus esset, animus ejus cœpit affligi: et vocato ad se Fratrem quodam, qui religiosus et secundum seculum sapiens erat; cum eo loci desolationem plangens. Frater, inquit, necesse est per tuam industriam aliquid reædificare. Vade ad locum pauperis obedientiæ, diligens et lætus executor, quia pro tua voluntate certus sum, quod tibi gratia Domini non deerit. In hoc verbo Frater stupefactus, Grandis, ait, labor, sed utilitas nulla subsequetur. Locus enim jam multis retro temporibus neglectus est, et sumptus, unde quæ destructa sunt reædificari [possint], non habeo. Et quid faciam? Ne jubeas rem, in qua filius operam inaniter consumat: desine velle compleri hoc mandatum, et ad alia quæcumque injunxeris suscipienda paratus sum. Non, inquit ille, fili, voluntas tua nostram præire debet, nec expedit tibi. Si melius aliter faciendum arbitreris quam audisti, non accipias a me mandatum, sed a Domino. Sic altero humiliter excusante, quod alter injungebat; Fratres nocte proxima, postquam in lectulis paululum quieverant, secundum consuetudinem ad confitendum Domino surrexerunt.

16 Quibus in choro psallentibus, Frater ille, cuius animus pro mandato suscipiendo nutabat, tamquam ad diffiniendum quid certius ageret, ante altare B. Mariæ veniens, super lapidem caput suum, cubito subnixus, reclinavit. Qui dum cogitationibus suis turbaretur, ut est morientium consuetudo, paululum obdormiivit. Et ecce Virgo quædam inæstimabili

D
EX MS.

18 Novemb.

ac deinde
collapso loco,

E

Marchianas
devehitur.Illum restau-
rare jussus
monachus,

F

cum se ex-
cusaret,a S. Eusebia
annuatur,VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 53⁹Hamatici post
B. Gertrudemet S. Euse-
biam,præest alia
Gertrudis;sub qua cor-
pus S. Euse-
biæ elevatum

A decore, ut videbatur ei, stans ante ipsum, blande leniterque, ne turbaretur, admonerat. Et, Cur, ait, obediētiā, quæ tibi iungitur, suscipere recusas? Ne desperes, suscipe illam, tibi nostrum non deerit auxilium. Hoc dicto, Frater expegefactus est, et hæc quæ cum eo loquebatur, disparuit. Tunc visionem recordatus, inanem fuisse non credidit, et consolatione recepta, mane facto. Abbati quæcumque viderat enarravit. Et ego, inquit, Pater amantissime, ad locum destinatum cum benedictione vestra pergā, confidens in Domino, quod precibus vestris promisso non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque, sed de duobus, scilicet reverenda Dei Genitrice et B. Eusebia, ignorabant, quæ in apparitione illa suam ostendisset præsentiam. Frater autem ad locum veniens, neminem invenit, rustico et uxore ejus, qui custodes monasterii constituti erant, ab Abbate jam depulsis. Dum vero præter locum desertum et monasterii parietis nihil adspiceret, intra rimulam quamdam parietes viginti marcas argenti ex improvise adspexit. Unde magis exultans accepit eas; tunc pro certo sciens, quod a Domino Deo fuisset visio quam viderat.

et 20 marci
argenti
reperitis

B 17 Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cæmentariis et ligni cæsoribus, satagebat ut in primis parietes et tectum monasterii restaurarentur. Sed cum trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Quæ de re artifices cum monacho tristes effecti, quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne forte errore decepti, aliter se res habeat quam loquuntur. Reiterant, quod his factum fuerat, sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quam primitus respondit. Tunc, inquit operarii, propter trabem unam, totum opus nostrum retardatur; et dum dies prætereunt, vacamus otio, nihil lucrantes: aut quærant nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviamus, conditam pro labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito monachus tristis, recurrit ad Abbatem, et indicans ei rem, consilium et opem requirit. At ille, Vides, ait, fili, quod juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque adfuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quam venerat, ad operarios revertitur. Quibus volentibus abire. Ad aliam, inquit, trabem comparandam, mihi pretium deest: sed precor, ut istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquit, nos, cui semel et bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantia tamen precum denique victi, cum summa repetunt diligentia rei longitudinem quam toties consideratam, fateri se ignorare non poterant. Res mira! Inveniunt trabem illam, non solum ceteris cœquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum oratorii cum gaudio perfecerunt.

tectum re-
sarturus.

trabem justo
minorem

aliis subito
longiorem
factam gau-
det:

exinde servit
locus infirmis
Fratribus.

19 A diebus illis quatuor vel quinque Fratres, ad serviendum Domino, illic deputati sunt, et est locus ille Fratribus infirmis de Conventu Marchianensi, pro viribus corporis reparandis, valde necessarius. Ne mireris, lector, quod a proposito nostro longius, evagati simus; quia cum Hamaticensis ecclesia una sit cum Marchianensi, ut ibi restauratio innotesceret, hæc digressio facta est. Quidquid etiam B. Rictrudi adscribitur, dum profectus et restitutio Marchianensis ecclesiæ prædicatur, ad laudem quoque et gloriam ipsius referri potest, quod locus ille per prædecessorum incuriam, quondam ferarum cubile, nunc domus orationis est. Et nos iis omissis restat ut ad ea quæ cœpimus, sicut Dominus dederit, enarranda redeamus.

20 Venerabilis igitur Abbas Amandus officium suum diligenter exequabatur, et a prædecessoribus suis male dispersa in jus monasterii sui paulatim revocabat. Quem pravas extirpantem consuetudines, quidam secularium non diligebant, cum ea quæ injuste possederant reddere cogerentur: Fratres intus religioni vacabant, et ipse foris graves pro eis injurias sustinebat. Et dum cuncta prospere, sed cum difficultate maxima, geruntur; suggerunt ei Fratres, ut amotis ab officiis suis quibusdam ecclesiæ ministris, loco eorum alios substituat. Noverant enim quod singuli eorum ministerium suum hereditario jure sibi defendere præsumerent. Quibus vocatis, Mercedem, ait, vestram paratus sum vobis reddere, præmonens ut de vetero, ad alium Dominum vos conducendos transferatis: officiis quippe, quibus præestis, nunc alios præferendos decrevi, sed pro diuturno servitio vestro vobis viventibus mutua permanebit dilectio. Ad hæc illi stupefacti: Pervenit, inquit, ad nos hereditaria successione ut ecclesiæ serviremus; nequaquam nos exheredari patiemur. Quod a patribus nostris pervenit ad nos, dictante [ratione] transibit ad filios. Numquam, inquit Abbas, si partem vestram ratio tueretur, ex adverso stare præsumerem: sed quoniam prædecessores meos ecclesiæ jura diripuisse non ignoro, potuit fieri, ut majora parvi pendentes, etiam ab iis quæ nunc defenditis patres vestros suspendere non curaverint. Dilectio vel sufferentia fuit, non ad hereditatem ecclesiæ possidendam consensus. Precor, ne humilitati meæ, quæ variis negotiis distrahitur, molesti sitis, quia vobis assertire nequeo, nisi ab alieno abstinētibz. Contradicunt illi, et fronte obdurata partem suam defendunt.

Amandus
Ab. restaura-
tionē Mar-
chianensi
intendens,

fundos repe-
lit a colonis,

jus heredi-
tarium præ-
tendentibus:

21 Verum unus ex iis quod audireat ceteris gravius accipiens, obstinatius respondit, et ad parentes suos, eo quod plures haberet in seculo, queritiam referre non distulit. Tunc illi insurgentes in Abbatem, aspere conveniunt eum, et maxime miles quidam [Ingebrandus], cui cognomen Paganus, resistebat ei in facie, et miſabatur absenti. Unde cum quadam die staret coram Abbate, Quæ, inquit, temeritate me et nepotes meos exheredare præsumitis? Cui vir mansuetus mansuete respondens, Numquam, ait, in potestatem monasterii mei jus alienum religi desideravi: sed si quid de monasterio irrationabiliter subtractum intellexi, non in vestram nec alicujus injuriam, quantum in me fuit, loco proprio restituere curavi. Quod si nepoti vestro, qui vos ad hæc jurgia provocavit, quod periculose desiderat, concederem; totum tamen irritum duceretur, quia communæ Capitulum monasterii non concederet. Capitulum, inquit, negaret mihi, quod meum esse assererem? Ego infra proximos triginta dies, cum totidem gladiis in eorum Capitulo magister et dominus sedebo, certius discutere volens, qui petitionibus meis audeant resistere. Ad hæc Abbas, Dominus, ait, qui superbis resistit et humilibus dat gratiam. infra dies denominatos, nobis pacem conferre, et adversariorum potest superbiam retundere.

pro quorum
uno miles
quidam

cum 30 gla-
diis in Capi-
tulum se
venturum
minatus,

22 Has ille blasphemias cum in Dominum et servos ejus evomisset, cum magaa indignatione recessit, in brevi pro linguæ effrænis temeritate pœnis cruciandus. Comes quippe Flandiarum adversus Comitem Hainoiensem, loco et die denominato, cum manu forti et armis se venturum prædixerat. Ad quem locum Paganus ille, armis strenuus, ut aliquid lucri reportaret occurrit, ab amicis suis cum planctu et dolore maximo statim Marchianas referendus. Accidit enim ut die illo, nescio quo casu, lancea sua seipsum transfoderet; et inter manus suorum, ultimum vite spiritum redderet. Qui ergo dicere non timuerat, Capitulo cum triginta gladiis, injuriam

propria lon-
cea confodi-
tur

A injuriam meam vindicaturus, præsiedebo; infra tempus determinatum cum lacrymis triginta parentum suorum, morte inopinata subtractus, Marchianas relatus est: qui pro mortuo veniam humiliter postulantes, ecclesiæ B. Rictrudis se nihil mali deinceps illaturos pollicebantur. Abbas vero, sicut vir misericors, facile petitioni eorum acquievit: oblataque pro anima ejus Domino Eucharistia, corpus ejus cum lacrymis et devotis orationibus sepelivit. Legerat enim simile quid B. Ambrosium fecisse, qui cujusdam temerariæ virginis blasphemias patienter sustinens, die altera, cum carne solutam audisset, usque ad locum sepulturæ cadaver ejus misericorditer prosecutus est. Ad cujus exemplum, cum prædictus Abbas pro contumelia accepta obsequium rependisset; multi prius ecclesiam infestantes, pro ultione quam viderant, potius servire quam malignare studuerunt.

23 De beneficiis quoque beatæ Rictrudis quidam puer enutritus fuerat: qui litteris traditus, psalmos, cantum, et cetera quæ ad cultum divinum pertinent, sufficienter edoctus est. Sed cum annos pubertatis attingeret, quomodo hæc ætas laborare consuevit, mens ejus variis affectibus distrahebatur. Denique nihil pluris existimans, quam ventosam secularis litteraturæ scientiam, subiit ejus animum, ut ad hujus scientiæ doctores se transferre deberet. Profectus est igitur in Franciam, et inde Trajectum ad Magistrum Lambertum, ut plenius ab eo de omnibus informaretur. Audierat enim, quod hic vir, septem artibus quas liberales vocant optime eruditus, non paucos haberet discipulos, et pro scientia sua, inter Clericos magnæ esset auctoritatis et reverentiæ; apud quem pluribus annis scholaribus exercitiis deditus, ab ubertate scientiæ illius sibi quotidie aliquid hauriebat. Prima vero institutio, quam a puero acceperat, neglecta et tempore cœpit obsolescere, et post studium horis aliquibus, otio et corporeæ voluptati cum coequalibus suis vacabat. Cum longum sub hac negligentia vanitate tempus defluxisset, repatriare cogitavit. Quod ut perduceret ad effectum, dum de die in diem magis inardesceret, verum experiebatur quod legerat:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Ducit, et immemores non sinit esse sui.

24 Assumpto igitur secum Clerico uno, iter arripuit. Sed nondum de terra illa egressus, quadam die a recto itinere deviauit: et procedens paululum nemine revocante, nemine viam monstrante, incidit in vallem tenebrosam, quæ plena erat fructicibus et plurimæ paludis vehementia. Locus terribilis latibula monstruosa solis avibus vel feris exhibebat. Sed cum dies in vesperam declinaret, magis timebant, ne vel a bestiis dilacerati comederentur, aut in solitudine vasta fame perirent. Nec enim die illo quidquam cibi perceperant, nec tunc proxima: et usque in diem tertium ambo jejuni, in timore mortis miserandæ perduraverunt. Qui sub divo positi, cum adhuc hiems esset, aquis inferius et nivibus desuper urgebantur, voce tamen qua poterant, sed horrore frequenter eam interrumpente, Domini auxilium implorabant. Die tertia cum pœne deficerent, miser ille recordatus est B. Rictrudis, in cujus monasterio tam delicate nutritus fuerat: et invocato nomine et auxilio ejus, quod in eam deliquisset humiliter fatebatur. Nec mora. [Videt] ante se hominem, quem prius non viderat; haud dubium, quin Matronæ, quam invocaverat, meritis et intercessionibus divinitus missum. Ille pulchra facie et decorus adspectu, condensa arborum ferro, quod manu gestabat, cœpit extirpare; et in invio duobus illis sequentibus ipsam viam aperire. Extraxit ergo eos seminortuos de valle horribili, et usque ad domum

cujusdam Presbyteri, fidelis comes et dux itineris, non deseruit. Quos Presbyter in magna defectione adspiciens, cognito rei miserabilis eventu, eis ignem copiosum accendit; et cibariis suis, quamdiu voluerunt, abundantissime refectos, abire volentes, cum diu retinere non posset, viæ reddidit. Ille igitur cum Cleficulo suo Marchianis veniens, rem gestam Fratribus retulit, et modicum residuum vitæ suæ in Domini et B. Rictrudis obsequio cultor devotus expendit.

25 Eodem quoque tempore, dum dormitorium Fratrum rursus de novo instauraretur, consummata maceria, trabem ad sustentandum culmen artifices unamquamque suo loco coaptabant. Ex quibus una cum superius traheretur, ejus summitate jam maceriæ superius innitente, qui inferius eam sustentabant, nimio pondere gravabantur. Quod artifex quidam, qui aliis præerat, a loco superiori et remoto conspiciens, trabem illam ad se trahentibus opem ferre per planum maceræ cursu velocissimo festinavit. Sed cum ad locum, quo intenderat, pervenisset, ubi voluit, quia nimio impetu ferebatur, subsistere non potuit. Necesse ergo habens alterum e duobus subire discrimen, ut videlicet saltu periculoso ad ima ferretur, aut præceps contractus rueret; a summitate maceriæ, cujus altitudo mensura viginti quinque pedum erigebatur, in terram prosilivit: et qui cucerat, ceteris auxilium laturus, ut mortis periculum declinaret in arcto positus, sibi consulere non valuit: male enim cuncta ministrat impetus. Verum priusquam terram attingeret, B. Rictrudis suffragium invocavit. Tunc Abbas et ceteri qui aderant, mortuum vel non diu victurum credentes, ad ipsum turbati cucurrerunt: quibus inquirentibus qualiter se haberet, incunctanter respondit: Timui quidem, sed læsura vel doloris nihil sentio, servatus ejus adjutorio, cujus nomen ruens ab alto invocavi. Eadem hora, readscendens unde corruerat, cum aliis operabatur: et qui videre, Domino et B. Rictrudi gratias agentes, mirati sunt. Abbas quoque tam evidens miraculum scribi præcepit, ut quod oculis suis viderat, scripto posteris nuntiaret. Unus etiam e Fratribus, in eodem dormitorio nondum consummato cum aliis existens, nocte quadam in Capitulum, quod lapidibus plenum erat, corruit: qui similiter nomine et adjutorio B. Rictrudis illæsus apparuit.

CAPUT III.

Varii malevoli divinitus puniti. Candelæ ultro accensæ.

Necum prædicto Abbati Amando, in contemplandi otio et orandi assiduitate, secundum consuetudinem remorari licebat; dum pro eo quod secularis violentia ecclesiam infestaret, ad conquerendum frequenter exire cogeretur. Christi patrimonium vicini diripere non cessabant, singulis inde tollentibus quod poterant; et Abbas eorum malitiam sustinere non poterat. Quidam tamen eo magis adversabatur, quod ceteris erat genere et potentia sublimior, manens in loco vicino, paternæ iniquitatis hereditarius successor. Pro ejus violentia, quia continua erat, si monachi contristabantur, non curabat; sed dum hoc vel illud damnum intulisset, ad aliud inferendum festinabat: unde cum tota familia sua horrendo anathemate percussus est. Sed de die in diem insolentior effectus, corde indurato respere contempsit. Quod cum Abbas attenderet, diutius ferre non sustinens, ad Carolum Comitem Flandiarum profectus est, ut ejus auctoritate potentis inimici superbia retunderetur. Qui venientem intuitus, quia viram religiosum noverat, et magna in Domino dignum reverentia

et Marchianis
sepelitur.

Juvenis
Marchianensis

a studiis
Trajecti
peractis re-
diens,

ex itinere
deviat,

triduumque
jejunus,

S. Rictrudem
invocat:

a qua submis-
so duce eva-
dit:

D
EX MS

in periculo
lapuss ex
alto desiliens
faber,

E

eadem invo-
cata illæsus
manet

F

Vir potens
pro detentis
monasterii
bonis

ad B. Corolum
Bonum pro-
vocat

EX MS.

A rentia; de domo superiori descendens, ei humiliter occurrere festinavit. Quem salutatum ut patrem carissimum amplexatus est, adventus fatigationisque suæ causam prior inquirens: valde enim compatiebatur senectuti ejus videns quia ingredi et exire præ senio et debilitate amplius facile non poterat. Cui Abbas, Ecclesia, inquit, nostra in medio nationis perversæ sita est: et a vicinis suis varias sustinens injurias, vix diem noctemve ullam ab oppressionibus miserandis feriatam habere sinitur. In præsentiarum quoque vestris obvoluta genibus, cujusdam viri potentis et magni generis per vos tyrannidem retundi suppliciter implorat: qui totus in reprobum sensum datus, excommunicationi subjacens, pro nihilo ducit.

27 Comes vero ita justitiam diligens, ut seipsum malignari volentibus libenter murum opponeret, Abbatem blandelenterque consolatus, ut ad domum suam cum spe futuræ pacis lætus reverteretur admonuit. Æquitatis quippe jus esse noverat, ut dum clamaret oppressus, sentiret oppressor; et non superbiret impius, dum incenderetur pauper. Abbas igitur nominato viro quem tam molestum sustinebat, valedixit Comiti et reversus est. Post aliquot dies Miles ille, de quo agitur, habens Comiti aliquid dicere, securus intravit ad eum, quia quod de ipso clamor relatus esset ad curiam nesciebat. Et salutans eum, primo nullum tamquam ab indignante responsum accepit, sed præter solitum se torvis oculis respectum considerans, quod ejus conspectui se præsentasset, tarde indoluit. Ad quem Comes, Quid est, inquit, quod audio de te? Qua fiducia Ecclesiam Marcellianensem, quam per Domini gratiam manutendam suscepi; et Abbatem quem non mediocriter diligo, jam senem inquietare præsumis? Vade hinc in domum tuam, et quiesce de reliquo in omni subjectione, quia si deinceps tale quid in te repertum fuerit, injuriæ Dei et nostræ districtus ultor apparebo: temeritas enim et præsumptio fuit, ut post tam gravem excessum introire ad nos non expavesceres. Tunc ille, paucis aut nihil præ timore responsis, confusus abscessit: et veniens domum, se tristem familiæ suæ, quod erat, exhibuit. Admiratur uxor, et causam doloris inquirat. Ad quam ille, Numquam, ait, viro nostri generis, pro quolibet excessu, Comes adeo dure ut mihi locutus est, nec quisquam comminationem coram Baronibus suis graviolem suscepit. Deinceps Ecclesiam, pro qua convitia tanta pertuli, amare non potero, nec virum, qui me nesciente in nostri ultionem ei adversaretur, odisse. Sic contumeliam quam acceperat moleste sustinuit, sed referre non audens, observavit tempus opportunum quo talionem reponeret.

28 Post hæc brevi decurso tempore, de quo diximus, Comitem piæ memoriæ Barones sui, imo pessimi traditores Dominum suum a occiderunt, et omnis Flandria in morte ejus turbata est: justitia quippe defensorem suum amiserat. Et tunc odium, quod adversus proximum suum quisque clausum gestabat in pectore, non latuit, prædictus quoque miles, memor criminationis quam acceperat, ut Patronum Ecclesiæ mortuum audivit, statim quodam molendino ejus igne combusto, Abbatæ officinas se terræ coæquaturum minabatur. Abbas vero et monachi, de Domini misericordia non desperantes, B. Rictrudem incessanter deprecabantur, ut intercessionem suam pacem Ecclesiæ suæ reformaret. Ab Episcopis quoque et Fratrum conventu publice in ecclesiis excommunicatio frequenter repetebatur, et Sacerdote Dominicum Corpus inter manus tenente, de adversario clamor quotidianus ad aures Domini ascendere non cessabat. Quadam vero die dum illud a Fratribus devote ageretur, hic, cujus cor Du-

minus induraverat, per villam Marchianensem transiens, signorum sonitum et Fratrum clamorem audivit. Cui ab iis qui comitabantur requirenti quid sibi vellet clamor ille; Nunc, inquit, cum Sacerdos Corpus Dominicum ab altari elevat, Fratrum Conventus in terram prostratus jacet, et a Domino postulans pacem teipsum vinculo anathematis horribiliter adstringit: et hic est clamor metuendus, quem audisti. Ad hæc ille, tam detestabilis contumeliæ verbum in monachos evomuit, ut aures humane merito illud audire expavescant. Totus itaque satanæ traditus, quid dixerit vel quid audierit parvipendens, cum exultatione recessit. Sed ab eo qui dixit, Mihi vindictam, ego retribuam, pro monachis ei responsum est. In crastino quippe juxta domum suam, et inter parentes suos, et ab iis qui eum ode- rant, satis contemptibiliter occisus est: nec fuit de parentela ejus qui sanguinem proximi sui ulcisceretur. Quod videntes, qui peccatis suis exigentibus excommunicatum noverant, ne simili sententia punirentur, B. Rictrudis monasterio inferre calumniam magis timuerunt. Uxor quoque ejus et filii, pœnitentia ducti, devota precum instantia veniam consecuti sunt, se nihil mali deinceps illaturos fide et sacramento pollicentes.

29 Castellanus Insulensis unum de Armigeris suis, ad custodiendum segetes suas, in territorio Basseiæ tempore messium direxerat, sciens quod a pluribus damnum sustineret, si custos deesse cerneretur. Hic dum Domini sui jussa fideliter exequeretur, accidit una dierum ut quatuor aut paulo plures manipulos de cultura B. Rictrudis furaretur: et accito rustico quodam, carrum suum de manipulis, quos in custodia acceperat, onerari præcepit, et ita domum deduci; furtivos quoque desuper collocare non timuit. Quo peracto, super runcinum suum readscendens, ire perrexit, et rustico incontinenti vestigiis suis inherere mandavit. Qui juncta carro animalia primo virgis; dein, cum cerneret non moveri, fustibus cædebat: sed illa, velut solo inhæsiscent, immobilia permanebant. Armiger vero ad clamorem rustici, cum magna indignatione cædentis animalia sua, retro respiciens; quem post se venire putabat, in eodem loco stare conspexit: et quid impedimento esset, quod non sequeretur, scire desiderans, ad eum reversus est. Tunc ambo unus hinc, alter inde jumentorum latera fustibus tunde- bant, clamorem cum verberibus attollentes, ut geminato stimulo ad proficiscendum excitarentur. Sed dum verberando nihil proficiunt, magis irascuntur, et ad baculos semel et iterum recurrentibus, vires amplius sæviendi non suppetunt. Et dum starent attoniti, Armiger ille in se reversus, Exonera inquit, carrum tuum manipulis suis, quos de terra B. Rictrudis furtive sustuli, ne justo Dei judicio malum hoc sit moræ, quam sustinemus, occasio. Paret ille, et in eodem momento quo jumenta pondere illo importabili sunt levata, sua sponte, tamquam nihil tormenti sustinuissent, iter arripiunt: et quæ [verberibus] nimis fuerant affecta, carrum manipulis exoneratum modo tam alacriter trahunt post se, ut vacuum vel etiam nihil trahere viderentur; rustico autem, si illa velit assequi, magis solito festinandum est. Ad hunc igitur rei eventum stupet rusticus, admiratur Armiger, et ad villam venientes evidens miraculum silere non possunt. Qui furtum fecerat, quid acciderit, Domino manifestat: a quo ei suggeritur, festinandum esse ad monachum de Haines, et agendam coram eo pœnitentiam. At ille libens obsequitur, magis eligens coram hominibus de errore confundi, quam in die districti examinis in eum dari sententiam, quam portare necesse sit. Et quoniam facti pœnitens errasse humiliter fatebatur,

misere interimitur.

E

b

Ob manipulos de cultura B. Rictrudis sublatos,

c

jumenta cum carro manent immota

F

donec iis depositis exonerentur.

a

B
ab eo acriter reprehenditur,occiso deinde Comite,
a

iterum ob incensum molendinum excommunicatus,

A a monacho facile veniam consecutus est. Omnes igitur ad quos res gesta pervenit, dignum non offendi B. Rictrudem, prædicaverunt. Qui sapuit, cavit sibi sollicite, ne offenderet; qui autem monasterio ejus injuriari præsumpsit, denique manum ejus ultricem expertus est.

*Pace cum
nece B. Ca-
rolu sublata.*

30 Carolo igitur reverendo Comite Flandriæ, ut, dictum est, a suis occiso; qui erant de semine Chanaan, filii scelerati, lætati sunt: nec enim eo vivente potentiores a subditis coacta servitia exigebant, sed suis contenti redditibus, ut sine offensa coram Domino suo apparerent, paci specialiter intendebant, Agricole, cives, cum reliquo populo benedicebant Dominum et Comitem, cujus temporibus, quicumque vir potens proximo suo injuriari præsumpsisset, absque misericordia puniebatur. Unde [Abbas Amandus] diligens justitiam et protectore indigens, morte ipsius audita, ubertim faciem rigare cepit [lacrymis], quas tristitiæ magnitudo indices cordis effuderat. Tranquillam quippe vitam agere dixerat: sed tunc per singula momenta de salute sua suspensus, quid ageret, nesciebat. Singulis igitur a potentioribus graviter oppressis, cum non esset qui eriperet, solum dolori supererat remedium, ut injuriati opponerent scutum patientiæ, et vincerent in bono malum. Willihelmus d quippe

*d
Willhelmo
Iprensi Selu-
sas occupante,*

B Iprensis cum ceteris ad prædum et homicidia suspirabat: vidensque omnia turbata, Faciam, inquit, currus, et equites, et Flandriæ Comitatum obtinebo. Illustri etenim Comite absque liberis de hac vita subtracto, me sibi propinquum dereliquit, in patrum nostrorum dignitatem hereditario jure succesorum. Et convocatis complicitibus suis, castellum quoddam, Selusam e nuncupatum, quod a Comitissa f Clementia in dotem acceperat, securus intravit. Turris firma erat, villa, nemore, vivario, et aquis palustribus circumdata, cujus aditus una via admodum areta introeuntibus patebat. Locum hunc, ad expugnandum hostium incursus satis aptum, Willihelmus ingressus est. [Rex autem Franciæ g Ludovicus] conducens sagittarios aliosque satellites, omnibus qui parti suæ favebant, carceris aut ignominiosæ mortis periculum intentabat. Duces quippe cum Optimatibus terræ, Willihelmum h Normannum loco defuncti jam Comitem subrogaverant. Eo magis contumax iste in pauperes sæviebat, omnia ferro et igne depopulari desiderans, quæ in potestatem alterius redacta conspiciebat. Dives quoque anni et argenti, sumptui non parcebat, ut quoscunque secum habere poterat, obnoxios fidosque sibi faceret.

*g
et resistente
et Guillelmo
Normanno,
h*

C 31 Sub hac miseranda dissensione, in qua nec monasteriis parcebatur, Abbas Marchianensis sibi et hospitibus suis metuebat, ne ecclesia, cui præerat, damnum sustineret, et hospites sui captivi ducerentur. Villæ enim monasterii non longe erant a castello, quod homicidas illos tuebatur; et ideo inter primas sensuræ desolationem, quæ gravis imminabat. Rustici in luctu et timore maximo degentes, mortem potius ærummarum finem, quam cruciatum esse dicebant. Quemadmodum enim ventis ex adverso discurrentibus, nescit cui domino pareat unda maris; sic diversis Dominis istos in subjectionem trahentibus, ad quem securius confugerent, ignorabant. Præfecti, quos ad custodiendum terram suam Comes præfecerat, ab istis quotidiana servitia extorquebant, quorum jugum sustinentes, paupertatem declinare non poterant. Tunc Abbas, miseriis eorum et clamoribus valde compatiens; inito consilio accepit de reliquiis Sanctorum, quæ in monasterio conservabantur, et eas per manus monachorum, apud villam suam Salicum destinare curavit: ab hostibus quippe depredatis, erat versiculus ille merito coaptandus,

*vrslandas
villam timens
Abbas,*

*illatus Salica-
rum Reliquiis*

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

Fratres nihilo minus coram Domino jejuniis et orationibus pro pace impetranda quotidie seipsos affligebant: qui ex parte maxima ad tempus secundum desideria sua exauditi sunt. Eodem quippe anno, quo Reliquiæ Sanctorum apud Salicum delatæ sunt, adversarii, Deo et B. Rictrudi reverentiam exhibentes, res, quæ ad ecclesiam pertinebant, diripere timuerunt. Ipsi etiam cum oblationibus suis de via frequenter ad eas divertebant, devoto et humili animo vota sua reddituri.

32 Homines autem qui in prædicta villa morabantur, umbraculum quoddam de ramis et foliis virentibus contexuerant, in quo juxta ecclesiam suam Dominicis et aliis festis diebus, Reliquias illas cum summa veneratione, reponi statuerant. Non tamen ipsis absentibus illuc deferebantur, sed cum omnes signo audito convenissent, Cruce cum cereo et thuribulo præeuntibus, ipsi portantes eas sequebantur, et exultantes in Domino diem lætum transigebant, proximos suos ad offerendum, licet monachi recipiendis oblationibus non intenderent, singulis reinvitantibus. Una vero die, cum id solito devotius agere decernerent, duobus viris secundum consuetudinem de ecclesia cum ceteris exeuntibus, vis venti cereorum lumen præripuit. Quod animadvertentes contristati, vocant unum de adolescentibus, qui ad ignem requirendum cito currere possit et reverti. Mittitur, sed festinans, dum in aliquot domibus ignem non invenit, currit ad alias, et revertendi mora innectitur. Et quoniam desideranti nihil satis festinatur, qui miserant, missi moram non sustinentes: dum alii præcipiunt ut currens insipientem illum tardantem reducat, ignis divinitus missus cereos extinctos in manibus ferentium coram ossibus Sanctorum reaccendit. Hoc videntes qui aderant, mirati sunt, et cum augmento devotionis et gaudii Deum in Sanctis suis mirabilem prædicare coeperunt: nec solum illi, sed omnes qui audierunt verbum hoc, locum Marchianensem pro Sanctorum reliquiis, quas conservat, de cetero magis venerati sunt.

D
EX MS.
illud conser-
vat:

*coram iisdem
in magna
veneratione
ibi habitis,*

*extinctæ ven-
to candelæ
E*

*divinitus re-
accenduntur.*

33 Beata Rictradis, quos in seculo pepererat, ut dictum est, per Domini gratiam, seculo subtraxit: et omnibus perfecte contemptis, quæ temporaliter transierant, fideliter consummati sunt. Reliquiæ vero S. Mauronti filii ejus (cum reliquiis matris in Marchianensi monasterio, longo tempore quiescentes, postea nescio seu permittente seu volente Deo, furtim sublata, Duacum translatae sunt. Ubi in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis, quæ nunc S. Amato dicitur, juxta ejusdem Pontificis corpus, qui tunc Deo ibi serviebant, eas in vasculo deaurato, cum exultatione decenter reposuerunt; affirmantibus qui aderant atque dicentibus: Hi duo viri, affectione mutua, dum viverent, in Domino se diligentes, nec in morte corpora sua separari patiuntur. Si verum de separatione dixerint, nec ne, certum non habemus, referentibus qui ante nos fuerunt, quia cum res monasterii variis olim, ut superius dictum est, casibus deperirent, Reliquiæ memorati viri furtive illuc deportatae sunt: de dilectione vero mutua, quæ per Dei gratiam illustrati fuerant, non ambigitur, cum de ea notitiam ad posterum satis manifestam eorum opera [transmiserint]. Maurontus siquidem a Theoderico Rege Francorum, cujus lateri adhærebat, virum hunc custodiendum accepit, sublata ei per regiam violentiam Senonensium Archiepiscopatus dignitate cum redditibus universis: et recludens eum in monasterio suo, quod apud Meurivillam construxerat, frequenter eum invisere consuevit: quo aliquantulum remoratus compungebatur, et in præsentia et sermone

F
Post delatas
Duacum S.
Mauronti
reliquias

*ut dilecto
quondam
S. Amato
jungeretur;*

EX MS.

A ejus non mediocriter ædificatus discedebat : denique in intimis visceribus adeo ipsum collegit, ut totum patrimonium suum filiali et devoto ei conferret affectu. Sed iis omnibus omissis, quæ alibi plenius scripta sunt ; ad rem, quam posteris innotescere volumus, revertamur.

*festum ejus
absque scr-
vili opere
agendum*

34 De reliquiis igitur B. Mauronti ex parte maxima Ducum sublati, connivente Clero et populo statutum est, ut in Nonas Maji, quæ est dies Depositionis ejus, ab universis ibi manentibus de eo memoria quotannis solenniter representaretur. Cum autem annus revolutus eandem solennitatem reduceret, hæc a Sacerdotibus, qui populo præerant, in ecclesiis Dominica præcedenti omnibus nuntiabatur : et interdicto publice servili opere, singuli die illo, sicut nunc quoque agitur, ad ecclesiam devote festinabant. Verum diei festi aliquando recurrente memoria, post horam nonam, quæ diem illum præcedebat, ob reverentiam Sancti illius, singuli ab operibus, quæ servilia nuncupantur, disjuncti sunt. Accidit autem ut quidam sutor, post horam interdictam ad opus suum residens, Sancto [honorem] non deferret ; suorum insuper vicinorum correptiones audire contemneret. Dicebant enim ei qui operantem intuebantur : Qua temeritate Deum in Sanctis suis contemnere præsumis, matris Ecclesiæ traditionem non observans ? Numquid ! ominum in Sacerdotibus suis dixisse meministi ? Qui vos audiunt mihi obsequuntur ; et, spernentes vos, me spernunt ; et Quæ dicunt facite ? Hæc dies annua nobis secundum consuetudinem festiva traditor : et tu avaritiæ deserviens, præceptum Dominicum transgredi non vereris ? Ad quos ille ; Sacerdotes, inquit, imponunt nobis quæcumque volunt. Sed qui est Maurontus, et quæ Rictrudis mater ejus ? Mortales utique, inter divitias enotriti, sed in natura similes mei fuerunt ; et post hujus vite cursum, sicut et ceteri ad patres suos appositi sunt. Non eos colo, nec revereor : quia et auxiliandi virtus et nocendi facultas in morte eis sublata est.

*sutor contu-
maciter vio-
lans,*

B

*et sanctum
ejusque ma-
trem blas-
phemans*

35 Hoc dicto, paululum manu ad operandum elevata, cultellum quem tenebat, per manum alteram, quasi arte sutoria aliquid inci-urus, ex improvviso traduxit. Plaga vero adeo gravis inflicta est, ut manu eadem nihil de cetero operaretur, nec a melicis unquam perfecte potuerit sanitati restitui. Unde otio vacans, qui dives extiterat, per dies ad paupertatem redactus est : et ad ultimum ære oppressus alieno, clam de villa, ut creditores suos falleret, pauper aufugit. Quod vicini attendentes, blasphemiam, quam in Sanctos Dei factam audierant, recordabantur, propter quam hominem punitum tam graviter asserebant. Cujus contemptoris dejectio, tam futuris quam præsentibus in eodem castello, Sanctorum dies festos annuatim devotos recolendos nuntiavit.

*sibi manum
lædit et fit
pauperrimus.*

C

36 Sicut laus et gloria matris in filiam redundat, ita quicumque filiam offenderit, procul dubio matrem ipsius exasperat. Asconium igitur, villa B. Eusebiæ, duobus Advocatis serviens, duorum potius tyrannorum olim violentiam sustinebat. Ipsi enim ab hospitibus Ecclesiæ frequenter pecuniæ collectionem exigebant, et qui dare nolisset, multis affectus contumeliis in carcerem retrudebatur. Sed cum monachus in villa manens, pauperum fortunas diripi tam miserabiliter attenderet ; zelo Dei accensus, non aliter quam qui patiebantur indoluit. Unde conveniens Milites illos, a responso bono etiam alienos invenit Prædicto Abbati rem manifestat ; et ille tyrannos die denominata præcipit adesse. Qui vocati veniunt : sed cum exactionem eorum pessimam ratio nulla tueretur, Abbas precibus eos polsabat, ut respectu Dei hospites Ecclesiæ de reliquo non

*Duo affli-
gentes subdi-
tos S. Euse-
biæ.*

affligerent. Verom illi in obstinio suo perdurantes, D Nihil, inquit, ab ipsis. præter consuetudinem patrum nostrorum accepimus : quod illi fecerunt, et nos similiter faciemus : hereditario jure privari consilium non est. Ad quos Abbas, Voluntatis, ait, vestræ non est, ut nunc propter Deum pauperum cesset afflictio : confido in Deo, quod cum ipse voluerit, vel etiam invitis vobis cessabit. Vocati fuerant, si forte audirent, et quiescerent ; sed post monitionem viri Dei, magis irascuntur, ad propria cum magna indignatione reversi sunt. Tunc superaddentes ad jugum, quod sui prædecessores subditis imposuerant, absque misericordia tractabant eos : et unde sustinens flebat, inde obsequiorum exactor gloriabatur. Abbas vero nec afflictorum lacrymas, nec tyrannorum ferens insolentiam, assumptum Corpus supra dictæ Virginis apud Asconium dirigit, ubi in media ecclesia, ut ab intrantibus facilius videretur, super spinas in terram dimissum est ; asserentibus monachis, quia numquam illud de spinis sustollerent, si non prius pacem suis hospitibus reformaret. Sic igitur per dies aliquot jacuit, Domino persecutorum poenitentiam expectante ; sed illi, quid ageretur, attendere non curabant.

*nec allatum
Corpus ejus
reveriti,*

37 Superveniente vero messis tempore, apud Gaugiacum villam S. Rictrudis, quiddam contigisse E veridica relatione cognovimus, cujus recordatio satis jucunda est. Unus ex famulis monachi, qui ad messores ierat, domum reversus, præ lassitudine paululum obdormivit. Et ecce quædam mulier, decora facie, coram eo stare visa est. Quem alloquens, Ecce inquit, cum expergefactus fueris, cornix quædam huc advolans, in domo et in curte hac quasi avis domestica requiescet : nuntius meus est ; prædica omnibus ex parte mea, ut nemo eam effugare, nemo molestus esse ei præsumat. Et hoc signum quod eam miserim, et in quo ab aliis generis avibus erit discernenda, debilis et quasi infirma uno pede claudicabit. In hoc verbo mulier illa disparuit ; servus quoque expergefactus, somnium, quod viderat, recordatus est. Cui circumstantibus enarranti, nemo qui crederet, nemo erat qui curaret audire, dicentibus singulis, quia in homine fatuo ridiculosa inventor visio. Qui vulgaris hujus proverbii contumelia percussus, foras egressus est : circumspiciensque videt per aera cornicem directo volatu ad locum destinatum substitisse, atque per curtem deambulare : F quæ quia pede uno claudicabat, contemptæ visioni manifeste satisfacit ; et servus rem tacite considerans, gavisus est. Convocatis ergo iis, qui intus erant, incredulitatis eos arguebat, et omnes quod futurum audierant, modo intuentes, quid hoc portenderet ignorabant. Ad quemcumque vero locum avis illa per diem devolaret, nocte quasi ad proprium nidum illuc revertebatur ; quam, monacho defendente, nemo aliquando lædere præsumpsit. Interea fama nuntiante per totam provinciam, de ea sermo multus erat in populo. Et quidam, propter mittentis auctoritatem reverebantur eam ; alii ridebant, claudicantem invententes.

*per cornicem
de qua San-
cta revelat,*

38 Decurso vero aliquanto tempore, cum adhuc præfatæ Virginis corpus spinis in terram soppositis jaceret, et persecutio ejus hospitibus illata non cessaret, cornix hæc die quadam ad corpus, quasi injurias vindicatura, transvolavit. Ubi cum supradicti Milites, imo tyranni, eam remorari cernerent ; perterriti mutuo dixerunt ; Quia Beata, ut ira ejus in nos desæviat, cornicem suam huc direxerit. Dum licet, humilis poenitentia imminens flagellum præveniat : quippe correctionem suscipere aut cruciari necesse est. Ad cornicis ergo adventum inito salubri consilio, Marchianis recurrunt ; et Abbatis genibus provoluti, veniam de errore suppliciter implorant.

*ad ejus cor-
pus advolan-
tem territi.*

A plorant, et de cetero emendationem pollicentur. Quibus cor contritum et humiliatum praeferentibus, juxta desideria sua responsum est. Tunc sancti corporis oneri humeros suppleiter incurvantes, de spinis illud sustulerunt coram populi multitudine; et ingenti gaudio loco suo restituentes, cornix quoque, post satisfactionem avolans, ulterius nusquam comparuit. Si tibi, lector, in mentem veniat, qualiter Dominus in muscarum irruptione terruerit Aegyptios, non miraberis: nec ridiculosum videbitur, istorum violentiam per avem hanc fuisse condemnatam. Utrobique par miraculum: nisi quod Aegyptii, peste submota, Domino mentiti sunt; isti vero cautiores effecti, praeter id quod justitiae lex exigeret, ab hospitibus Ecclesiae nihil amplius acceperunt.

emendantur.

39 Haec eadem Sancta villam habet, in territorio Atrebatensi, Baireium nuncupatum; et terras circumjacentes, de proprio ipsius Sanctae alodio, satis amplas. Villae huic monachus praest (quemcumque Abbas elegerit) in mansionibus et agrorum cultura sapienter providens quod tempus requirit. Non longe locus est, qui Vallis-sanctimonialium, eo quod earum antiquitas fuerit, dicitur: et hic de dominicatu Marchianensis Ecclesiae, opportunis temporibus cum multo fœnore, cultori suo fruges referre consuevit. Aliquando vero accidit, ut redeunte messis tempore, priusquam hordea meterentur, quidam miles equos suos, ut herbam, quae paulatim in segetem proficiebat, depascere, ad locum illum duci preceperit. Cujus jussionibus servi, semper prompti ad mala agendum, obtemperare non distulerunt: nec defuit, qui eadem hora rem monacho nuntiaret. Adest ille, convenit illos, et injustitiae arguit, quod ad devastandum in alienam segetem intrare non timerint. Monens precatur, ut equos suos inde amoveant. Sed illi suas aures ad verbum precantis advertere contemnunt: verum cum irrisione magna, Domine, inquit, monache, redi in domum tuam, cum equi nostri saturati fuerint et nos ad propria revertemur. Oportet perfici quod nobis inunctum est, quia flagello subjiciendi sunt servi, domino suo non obtemperantes.

Equi immissi in segetem monasterii,

frustra monacho deprecante,

40 Tunc ille, quia damnum in praesentia sua tam praesumptuose illatum graviter ferebat, ad eorum dominum festinans, de servis ejus apud ipsum conquerebatur. Humiliter quoque rogabat ut eis districte mandaret, ne denuo id ipsum agere praesumerent. Tandem a Milite illo, non ut transgressionem suam futuram non decerneret, sed quia tam manifesta erat injuria; responsum hoc omnibus satis notum extorsit: Ne contristeris: Ego, inquit, omnia corrigam. Quod leviter pollicitus est, periculose non timuit infringere. Nam post paucos dies remisit equos suos, octo numero, ad locum depascendum, herba jam in spicam prodeunte. Recurrit ad eum monachus, et nunc geminatam esse dicit offensam, quia et pactum irritum duxit, et equos in segetem B. Rictrudis, tamquam in sua pascua remisit, et ait: Res est pessima, quam geris: Fratres qui Deo Marchianis serviunt, anno proximo de annona illa fuerant sustentandi. Nemini profuit res ecclesiae Marchianensis imminuere; cave, ne cum emendare non possis, tunc sero poenitere incipias.

et eorum Domino injuriam continuante

contumeliosque repone,

41 Miles salubri admonitione audita, in contumelias et minas prorumpit; En, inquit, grave damnum: si gramen in agro nostro decerpitur, futurae messi praestat augmentum densae segetis, dum adhuc in herba est, accelerata resectio. Quod si impedimento esset frugi vestrae meae jussionis executio, numquid post messes horrea vestra minus aliquid reservarent? Numquid amplas et plures culturas non habetis, ita ut destructis minoribus grangiis

maiores reaedificare frequenter necesse sit? Vos enim monachi terras omnes monasteriis vestris possidendas acquiritis, et non solum in caelo, sed in hac regione nostra vobis thesaurizare nitimini. Monachus vero sciens cum talibus contradictionem non esse miscendam, tamquam invitum a loco discessit, et Dominus pro eo vicem, quam noluerat, adversario rependit. Equis quippe saturatis, et in stabulo domi reclusis, primum duo vel tres contagio attacti sunt, ceterorum quoque pestem illam nullus evasisit. Priusquam vero diei, qua depasta fuerat seges B. Rictrudis, dies octava succederat, omnes equi pariter mortui sunt, et octo eorum coria ad distrahendum foro illata. Tunc eorum Dominum tarde poenituit in jus alienum suam violentiam aliquid potuisse: et ceteri, scientes cur hoc ei acciderit, ne simili sententia punirentur, noxam similem vitare studuerunt.

omnes peste percunt.

ex MS.

ANNOTATA.

a B. Carolus Bonus occisus est anno 1127, die 2 Martii.

b Bassea extremus Gallo-Flandriae versus Artesiam limes.

c Runcinus, alia pro vitiori, hic pro generoso et sessorio equo sumitur.

d Wilhelmus seu Guilielmus, patre Philippo Comite Iprensi seu Loensi natus, de quo late agitur in vita B. Caroli.

e Sclusa extremum olim Flandriae versus Zelandiam munimentum, nunc sub ditione Statuum foederatorum eodem oppositum.

f Clementia, uxor Roberti II Comitis, cognomento Hierosolymitani, et mater Balduini VII, cui B. Carolus successit.

g Ludovicus Crassus, Caroli occisi consobrinus: ex historia autem apparet haec fere verba, ommissa per amanuensis socordiam, supplenda fuisse.

h Acta Guilielmi Normanni Comitis accurate describuntur in 2 Vita B. Caroli per Gulbertum, potissimum num. 11, 12, 19 et seqq. mortuus est e vulnere in obsidione Alotana 27 Julii anno 1128.

CAPUT IV.

Monachus emendatus. Translatio S. Rictrudis in novam capsam, auxilium ei devotis promissum. Controversia de novo Abbate sopita.

F

Quaelibet igitur damna, in exterioribus illata, utilitati Marchianensis Ecclesiae deserviebant: quia in solum alicubi delinquentem ultio divina transiens, multorum violentiam, ne injuriari praesumerent, reprimebat. At cum conatus suos incessanter retundi hostis humani generis attenderet, alio nocendi genere Fratres, qui intus erant, aggressus est. Videt eos quotidie in agone caelesti decertantes; sed unum ex omnibus eligit, ad omnes perturbandos. Proponit ei longioris vitae spatia, disciplinae coenobialis tedium, varias secularium delectationes: minus consulto coepisse quod usque in finem sustinere non posset. Cujus suggestionibus miser acquiescens, fugam inire praecogitat: et hic in templo lectulum suum habens, ab Abbate thesaurum ecclesiae custodiendum acceperat. Cui cum ruina sui solius non sufficeret, Fratris cujusdam minoris, in quem habebat fiduciam, signis potius quam voce coepit in arrepti propositi fastidium detorquere. Accusari etenim timens, fugam ei nominare primo non audebat, donec per conjecturas aliquas voluntatis illius praesentiret.

Sacrista monasterii fugam cogitans

A tiret arcanum. Cujus animum cum nutantem intel-
EX MS. et allecto ad sceleris societatem junctore monacho
 ligit, et claustralem fastidire vitam, tempus quo cum
 eo secretius loquatur, quærit opportunum. Ipsis
 ergo convenientibus ad colloquendum, ex more dicto,
thesaurum omnem secum ablaturus,
 Benedicite, statim ad maledicendum linguæ relaxantur.
 Exponunt sibi invicem conscientias suas, et se mutuo ad fugam cohortantur : sed ne in seculo de-
 habere contingeret, unde cum seculo gaudere, et per omnem modum carnis concupiscentiis inservire possent ; custos ille templi, imo jam fur : Nosti, ait, quod claves ecclesiæ et omnem thesaurum apud me habeam. Quidquid in auro et argento, et ornamentis pretiosis possidetur, nobiscum absportabimus, etiamsi longo tempore victuri simus, nobis amplius quidquam deesse non poterit. Perfacile est secundis amara mutare, de mœrore ad gaudium, de subjectione intolerabili transire ad gloriam. Placet quod dicitur, et diem fugæ constituunt ; fide mutua sibi invicem satisfaciētes, secretum fore quod alterutrum locuti sunt.

B 43 Proximæ vero hebdomada instabat dies festus dedicationis ecclesiæ, ad quem, eo quod solennitas B. Rictrudis nominaretur, multi diversæ conditionis sexus et ætatis annuatim confluebant. Donec dies hæc præterisset hos duos Fratres remorari in monasterio curiositas persnasit, ut celebrem viderent tantæ multitudinis conventum. Verum Dominica die, quæ illam præcurrebat, Frater ille senior vena incisa sanguinem minuit : inde morbus occasione accepta per dies aliquot eum graviter affligebat : imo, ut verum fatear, B. Rictrudis furem suum, ne male cogitata perficeret, flagello instruebat. In die autem festo, morbo ingravescente, a circumstantibus extremum putabatur agere diem : qui de sua salute sollicitus, festinato Dominum Abbatem [vocari] precabatur. Credebat enim mortem esse in januis, et definitum judicium, ut ad inferos traheretur, nisi pœnitentia ductus, sacrilegam mentis intentionem Patri suo spirituali detegeret. Adest igitur Abbas, æger suum errorem humiliter confitetur ; et Si, ait, Domino permittente, saluti restituerer, potius eligerem mori, quam sacrilegio huic deinceps assentire. Infelix ego graviter corruui, cogitans quod vota, quæ coram Deo et Angelis ejus labia mea distinxerunt, infringere ; et ecclesiam, quæ mihi multa bona contulit, suis ornamentis destitutam relinquerem. Tunc Abbas admiratus, Fratri consolatio pœnitentiam injunxit, et sacro Oleo inunctum Domino commendans, secum gloriabatur, quod peccatum suum confiteri non erubisset. Eadem hora æger compunctus corde convalescere cœpit ; vivens tamen in corpore, numquam plenæ salutis restitutus est. Ad recordationem enim peccati sui et aliorum cautelam, longius a monasterio pedes ire postea non potuit : sed inter eundem, baculo artus sustentante, etiam si voluntas aliquando distorta esset, corporalis eum infirmitas longius evagari non sinebat. Qui prius ergo corpore vegeto, membrorum agilitate ceteros præibat Fratres ; nunc omnibus debilior, omnes, qui eum noverant, tacens informabat, in B. Rictrudem simile quid non esse præsumendum.

C 44 Antiquorum devotio, ejusdem Sanctæ loculum auro et argento pretiosisque lapidibus satis decenter ornavit : sed eorum posteritas, quæ longo tempore fuit ante nos, ornatum exterius renitentem, ad consentiendum concupiscentiis carnalibus, totum expendere non timuit. Abbas vero ecclesiæ malefactores ultione divina circumquaque perterritos, et violentias eorum ex maxima parte intelligens consopitas ; cum haberet ætatis annos plurimos, gavisus est. Verumtamen loculi illius tam abjectæ vetustatis quotiens recordabatur, necdum boni aliquid per suam industriam collatum fuisse monasterio asserebat. Et

convocatis Eratribus, qui sanioris erant consilii, **D**
 Videtis, inquit, quod merita et intercessionibus B. Rictrudis a secularium oppressionibus hanc ecclesiam incessanter tueantur. Indignum est ergo, ut sacratissima illius ossa, quæ in omni necessitate nobis subveniunt, vasculum contemptibile diutius deservet. Faciamus illi loculum novum, cujus forma et intuentem delectet, et formæ pretium respondeat et comparetur. Omnium una eademque sententia fuit, Abbatis voluntatem effectui mancipandam. Præparantur sumptus, et novum vas, auri et argenti non modicam habens quantitatem, instauratur. Statim fama loquax multorum præcessit ad aures, B. Rictrudem de veteri loculo in alium recens factum esse transferendam. Hæc res celebri sermone vulgata Flandrigenas diu latere non potuit. Hi sunt qui hujus Sanctæ memoriam devotis effecerunt præconiis, et ejus ope invocata, quanti sit apud Dominum, se frequenter expertos fuisse protestantur.

E 45 Audito igitur quod futurum erat, qui in territorio Iprensi morabantur, pagenses etiam circumquaque, lætati sunt : et convenientes qui inter eos genere, potentia et consilio præeminebant, Abbatem adeunt, devote postulant, ut apud a Rinengam, antiquitus villam ipsius Sanctæ, corpus solenniter transponendum deferatur. Decimam, inquiunt, et alios redditus, quos ecclesia per prædecessorum incuriam amisit, nunc, si vestræ est voluntatis, facile est in jus proprium revocare. Annuit Abbas eorum devotæ postulationi, et res cum die determinato **b** Episcopo Tervanensi nuntiatur. Quod cum in diocesi sua celebrandum audisset, gavisus est, præsentiam suam affuturam, omni sopita excusatione, respondens. **c** Alvisus quoque, Reverendus Atrebatensis Episcopus, rogatus ab Ecclesia, nihilominus cum Clero suo illuc se venturum constituit. Tunc assumptis duobus loculis cum sacratissimo corpore, quidam ex monachis illuc proficiscuntur ; Conventusque devotionis affectu extra monasterium, quantum licuit, psalmis et laudibus suam Dominam prosequitur. Quanta populi multitudo in via ei occurrerit, quantam et qualem exhibuerint singuli reverentiam, vel dimidium non esse meæ possibilitatis evolvere. Ad ejus præsentiam, tanquam si propria singulorum mater de peregrinatione repatriaret, congaudebant ; et transeuntem cum gaudio conducentes, se invicem repellendo impingebant, ut ejus loculum attingerent. Sic cum summa omnium devotione et lætitia usque ad Rinengam deducitur, supradicti Episcopi Milonis præsentiam corporali molestia excusante. **d** Quarto igitur die Pentecostes, astantibus Clero et Optimatibus terræ et populi multitudine infinita, sacris Atrebatensis Episcopi manibus, cum timore magno et reverentia, sanctissimi corporis gleba in novum loculum reclusa est, anno Verbi Incarnati mxxl. Deinde postquam idem Episcopus sermonem ad populum et Missarum explevit solennia, cum pari honorificentia, sacro corpore Marchianis relato, ad propria reversi sunt.

E 46 Eodem tempore quidam alienigena monachus et absque litteris, sed religiosus et austeræ admodum vitæ, in coquina Subcellerarii officio fungebatur ; ministerio huic, eo quod irreprehensibiliter se ageret, pluribus annis deputatus. Circa pauperes, infirmos et infantes cura illi grandis, et jure studium obtemperandi per omnia regularibus institutis. Die vero quadam, quasi mortis imminentem præsentiret adventum, de omni offensa quam sub coquinæ officio negligenter contraxerat in Capitulo coram Fratribus, ut absolutionem accipere mereretur, humiliter postulabat : missionem nihilominus precabatur, mirantibus

Abbas novam capsam faciendam decernit :

in quam transferendum sacrum corpus

a

b

c

Rinengam deportatur,

d

e

anno 1140, indeque Marchianis refertur.

Subcellerario monasterii vir sanctus

tus

mortis suæ præcius ab officio solvi petit

A bus cunctis, eo quod sanus sicut heri et nudius tertius videretur, et ut a precibus ei nequaquam profuturus cessaret, unanimiter rogantibus. Ipse vero impossibilitatem suam prætendens, quo plus petitioni ejus singuli contraria respondebant, eo magis precibus et devotis obsecrationibus insistebat. Affirmabat in coquina ulterius se custodem non sessurum; et Si, inquiens, vi me cogitis, velim, nolim, impossibilitas mea statim me habebit excusare. Cujus precum instantiam non ferens, qui Capitulo præerat, Claves Fratri commissas, de manu ejus, licet invitus, recepit; et ut de contractis negligentibus absolveretur, omnes Dominum deprecanti sunt.

et impetrat :

47 Soluta post absolutionem Capitulo, Frater ille eadem hora in infirmaria secedens, febre correptus lecto decubuit: quod omnibus admirationi magis fuit, rei exitum præstolantibus. Post paucos dies, morbo ingravescente, peccata sua humiliter confessus, Viaticum petiit, et sacri Olei inunctionem: qui tam salubrium gratia Sacramentorum defraudatus non est. Abit Conventus, et statim revocatur, quia regefactus in extasi, exuisse faculentam terrene molis materiam credebatur. Psalmis ergo et letania super eum ex more completis, [in se revertens] et circumstantes respiciens, de loco ad quem isset, et de visione requisitus est. Ego, inquit, Fratres, nusquam abii, nec tamen misericordiam, quam mihi exhibuistis, præsens adverti. Hic namque B. Rictrudis cum sanctis virginibus Eusebia et Cæcilia, indigno mihi modo præsentiam suam ostendens, me ne timerem præmonuit, dicens: quia non solum me, sed nec quemlibet ei servientem, ope sua subtracta, incomitatum unquam desereret. Hoc dicto, jam de se securus, in confessione bona emisit spiritum. Fratres qui aderant de audita consolatione informati, cum devotionis augmento, ab eadem Sancta confidentius auxilium præstolabantur. Ipsi enim, peccatis suis exigentibus, a Domino Alviso Atrebatensi Episcopo tunc temporis graviter affligebantur, et manus ejus contra eos indies aggravari non cessabat. Causam autem dissensionis, et concitæ correptionis sententiam cum fine suo, lector, audire, quicumque es, ne graveris: quia nec erit præter rem, nescientibus ista paucis absolvere.

extremisque munitus,

B eum ex more completis, [in se revertens] et circumstantes respiciens, de loco ad quem isset, et de visione requisitus est. Ego, inquit, Fratres, nusquam abii, nec tamen misericordiam, quam mihi exhibuistis, præsens adverti. Hic namque B. Rictrudis cum sanctis virginibus Eusebia et Cæcilia, indigno mihi modo præsentiam suam ostendens, me ne timerem præmonuit, dicens: quia non solum me, sed nec quemlibet ei servientem, ope sua subtracta, incomitatum unquam desereret. Hoc dicto, jam de se securus, in confessione bona emisit spiritum. Fratres qui aderant de audita consolatione informati, cum devotionis augmento, ab eadem Sancta confidentius auxilium præstolabantur. Ipsi enim, peccatis suis exigentibus, a Domino Alviso Atrebatensi Episcopo tunc temporis graviter affligebantur, et manus ejus contra eos indies aggravari non cessabat. Causam autem dissensionis, et concitæ correptionis sententiam cum fine suo, lector, audire, quicumque es, ne graveris: quia nec erit præter rem, nescientibus ista paucis absolvere.

exponit open a S. Rictrude sibi et omnibus ei devotis promissum.

48 Cum ergo e Abbas, qui venerabili Amando jam defuncto successerat, onus Prælationis attenderet; laborem cœpit abhorrere, et stricti examinis futuri timere discussionem. Unde convocatis Fratribus in

Capitulo; Curæ, inquit, Pastoralis officium exequi, prout dignum est, nescio: et videte, filii, quid acturi sitis, quia ulterius non dispensabo. Cui dum responderetur, ne hoc ageret; et ille inscientiæ suæ causam replicaret, pariterque nolentis affectum; surgens incontinenti et coram omnibus lacrymans, arrepta Pastoralis virga, posuit eam super altare B. Rictrudis. Tunc nulli opus fuit quærere, ad quid hæc fecisset, scientibus cunctis, quia in baculi oblatione, Pastoralis renunciasset officio. Fratres autem videntes quod factum fuerat, Abbatem se non habere, prædicto Episcopo nuntiant: et ille postulat rei gestæ ordinem sibi manifestius exponi. Dominus, inquiunt, Abbas, coram omnibus accusans impossibilitatem suam, et propriæ consensum voluntatis, ut ulterius non præset, Abbatis nomini et officio sponte renunciavit. Adhæc Episcopus, Alter, ait, qui dignus est præesse, canonice et cum timore Domini, loco ejus subrogetur. Et factum est ita. Renuntiatur electio, et Episcopo non placet, animumque ad causam dissolvendam intendit. Prohibet Fratrea ulterius progredi, et ut meruerant, vir ille sanctissimus, post interdictum, dure locutus est ad eos. Ipsi vero acceptis verborum contumeliis, ad indignationem Episcopi, scientes verbum ejus vi-

vum esse et efficax, eo magis timuerunt: unde ne in præsentiarum ejus excellens dignitas gravius eos corriperet, seipsos et ecclesiam suam in tutelam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sub adstantium testimonio eadem hora constituentes, Marchianis reversi sunt. Adhuc enim sperabant, ut dum in monasterio quieti vacarent, infra paucos dies Episcopalis indignatio conquiesceret.

49 Verum lingua tertia quam, quia multos turbavit pacem habentes, sacra Scriptura detestatur, Venerabili Episcopo tamquam homini subripuerat, ut Marchianensium petitionibus non acquiesceret. Hoc etiam inquietum et inquietans malum eidem suggerebat, ut ejus auctoritas et eorum reprimeret insolentiam et corrigeret excessum. Cum ergo Fratres exissent, ipse cum aliquibus de Clero suo, equis ascensis, Aquiscinctum venire festinavit; et revocans eos, sicut placuerat in oculis ejus, sic locutus est eis, præcepitque ut Abbatem suum, qui eos dimiserat, nulla interveniente mora secum reducerent. Dominus vero / Gosvinus, Aquiscinctensis Ecclesiæ Abbas, qui adhuc superest, vir religiosus et provectæ ætatis, inexorabilis corporis sui castigator (quem laudare [prætermitto] quia laudari non appetit) et ceteri ejusdem domus seniores, quid facto opus esset requisiti, licet is qui reduci mandabatur eorum monachus esset et socius, tamen ipsum Abbatem restitui non approbant. Scientesque quod Venerabilis Episcopi sententia modum excederet, humiliter ipsum precabantur, ut in Marchianensem ecclesiam misericordius agere dignaretur. Verum hic, sicut erat spiritu fervens, zelo Dei et secundum scientiam, vel etiam remissius quam oporteret omnia se agere credens, instabat Episcopali auctoritate, Abbatem in locum quem dimiserat sponte, revocare. Unde qui ex adverso stabant, graviores adhuc metuentes sententiam, In nos, aiunt, sanctissime Pater, quod pace vestra dixerimus, injuste agitis, et ideo unicum Apostolicæ Sedis remedium appellamus. Ibi cum coram summo Pontifice causa nostra discussa fuerit, et decisa, in vestram sumus, Deo annuente, amicitiam revocandi. Adhæc Episcopus graviter indignatus, Nequaquam, ait, propter vestram appellationem Romam profecturus sum, sed vos in præsentiarum, tamquam mihi rebelles, excommunicationi subijcio.

50 Hoc dicto, foras illi Fratres dolentes egressi sunt, et ab officiis divinis ecclesia eorum suspensa. Dicebant enim: Qui nos hoc alligavit vinculo, Dominus est, et ejus sententia nequaquam infringenda. Tunc inito consilio, aliqui ex senioribus monasterii Romam profecti sunt, qui causam negotii hujus sibi creditam, coram Domino Papa irreprehensibiliter prosecuti sunt. Dominus enim, qui cum eis erat in via, sic prosperum fecit iter eorum ut confecto negotio, de manu summi Pontificis ad Capitulum suum litteras acciperent, gratia et benedictione Apostolica plenas: alias quoque ad Episcopum Atrebatensem, quales Pater ille universalis dirigendas constituit. Dum agerentur hæc, reliquos Marchianensis ecclesiæ Fratres, a communione suspensos, Episcopus misericordia iactus communioni restituit. Post absolutionem vero præcepit, ut de tribus personis, quas eis nominaret, quem liberet Abbatem sibi constituerent, quia domum Dei sub hac dispensatoris destitutione ulterius esse non sustineret. Hinc ergo a Romano Pontifice responsum præstolantes, hinc ad electionem Episcopo eos urgente, quid potius eligerent ignorabant. Nec enim Episcopo parere poterant absque libera electionis detrimento, nec suorum reditum sustinere, nisi præcepto Episcopi tam districte jubentis postposito. Quorum alterum, cum esset effectui mancipandum, consulti Abbates

D
EX MS.
ipsi appellant
ad Papam.

Eccli. 28, 16

Episcopus
inquitominus.

Abbate Aquiscinctino frustra cum suis intercedente

volentes abdicatum
restituere
interdicto
subijcit,

17

et dum alia
causam Romanæ agunt,

et

EX HIS.
ceteros ad
electionem sibi
placitam cogit.

A et alii religiosi viri, Episcopo satisfaciendum concorditer respondebant. Non erat qui Fratres eorum amplius reversuros diceret, praesertim cum nullus crederet eos Romae aliquando secundum vota sua responsum accepturos. In has isti deducti angustias, ad invicem dicebant: quia cum tandem necessitate cessuri sumus, ante flagellum cedere multo melius. Nominatis igitur ab Episcopo tribus personis, dataque optione, ut quam voluerint unam ex iis sibi assumant; cujus opinio sanior erat, hic electus est, et Abbas constitutus.

supervenient
missi cum
litteris Apo-
stolicis,

B 32 Verum die eadem, qua Marchianis introductus est, et a Conventu receptus; dictum est iis qui intus erant, Ecce nuntius ante januam stat, de reditu Fratrum, qui nunquam reversuri dicebantur, nuntium portans bonum. Jesu bone! quam magnam et insperatam letitiam singulorum animis fama haec reportavit? Jucundus ille dies: exultatum et letatum est in eo. Singuli enim desperantes, dolore contabuerant: sed ad hoc verbum, quorumcumque spiritus revixit. Nec mora; qui reditus sui iter acceleraverant, divertunt ad Episcopum, Sedis Apostolicæ litteras humiliter ei praesentantes. Miratur Episcopus, mirantur omnes, per quos transitum faciunt, quia barbis prolixis et adusti caumate, non monachi, sed peregrinorum similitudinem induerant. Hinc ad Fratres suos festinant, Apostolicam benedictionem cum litteris sigillo impressam nuntiantes. Quam audientes singuli, Patrem illum, tamquam praesentem, submissis vultibus adorant. Inde vultu alacri et animo in oscula nuntiantium ruunt, et ab uno continentia litterarum ceteris audientibus recitata est. Quibus perlectis Abbas suppellectilem suam collegit, et abiit: quia quæque post appellationem constituta Sedis Apostolicæ damnabat auctoritas. Qui si stare voluisset, monachi eo vivente, salvaque Domini Papæ reverentia, nequaquam alterum elegissent: erat enim vir sapiens et religiosus, pro sanctitate sua Remis apud B. Remigium in Abbatem paulo post assumendus.

et monachi
sua libertati
restituti,

atque in
Concilio La-
tinianensi

C 33 Deinde transactis admodum paucis diebus, quidam Romanæ Sedis Legatus in Franciam directus est, ut faceret judicium injuriam patientibus, et extra Alpes summi Pontificis partes explicaret. Hic apud Latinianum Concilium convocavit, ad quod Episcopi cum Abbatibus et infinito Cleri numero confluerunt. Multa quæ digna erant correctione, ibi discussa et recisa sunt. Dum vero oppressus clama-
F vel oppressor partem suam nititur defendere, causam inter Episcopum et Marchianenses monachos diu ventilatam Episcopus et qui ei adhaerebant recordati sunt. Et dum Cardinalis Presbyter quæreret, quid causæ esset quod Marchianenses vocati non venissent, plenam justitiam accepturi; qui Episcopo favebant, illos tamquam refugas justitiæ, nunquam venturos responderunt. Qui enim, inquit, in spiritu mendacii Romam profecti sunt, qua fiducia vel temeritate, praesentibus iis qui eos intus et in cute norunt, conventui Sanctorum se manifestare praesumerent? Si dum in absentes falsitatis crimen imenditur, ecce tres Fratres, qui Roma insperato redierant, ad eundem locum occurrentes, celebri illo conventu alacriter salutato, se medios ingesserunt. Ad quorum praesentiam, eo quod nunquam venturi dicerentur, Legatus, qui eos Romæ noverat, hilarior factus; assuixit eis, et annuens ut sederent, non modicum coram omnibus honorem eis exhibere dignatus est. Post paululum, eo jubente, unus ex eisdem Fratribus stans in medio, quæcumque Romano Pontifici innotuerat, cuncta per ordinem in auribus omnium memoriter repetere non distulit. Ad quem Legatus, Verbum, inquit, Frater, quod nunc dixisti, maxime consonat illi, quod Romæ le-

benigne a
Card. Legato
auditi,

D cutus es; ad rem pertinens nihil additum vel praetermissum est. Nam cum praesens essem, omnia hoc ordine te prosecutum satis recorder, et nunc, vobis tacentibus, venerabili Episcopo, qui adversum vos agit, respondendi facultas tribuitur. Respondentibus Episcopis, qui partem illius [favebant]; Pater sanctissime, cum consilio responsurus est Episcopus. Justitia, inquit ille, Fratres carissimi, petitioni vestrae refragatur. Isti quippe Fratres advocatum non habent, absque consilio locuti sunt: æquum est, quæcumque stantem ex adverso, inconsultum, et absque avvocato respondere.

34 Videns itaque Episcopus, quod ad respondendum dictante justitia habere inducias non poterat, se deceptum, et fraternas irrogando injurias graviter peccasse, coram omnibus confessus est. Nam sicut vir sapiens præcavens sibi in futurum, dicebat se male confundi in celebri illo conventu, pro eo quod modum corrigentis excesserat, quam ad diem districti examinis cum noxa hac venire impunitum. Audiens hæc legatus, et inclinans se ad Bernardum Claræ vallis Abbatem (erat enim prone) dulcis scilicet memoriæ virum, Audisti, inquit, Fratris et Coepiscopi nostri confessionem, pro humilitate tanti Sacerdotis omni laude dignissimam. Ubi ergo fuit tuæ Sanctitatis discretio, cum g litteras, tam detestabiles et multæ amaritudinis nota respersas, Romam adversus Fratres innoxios misisti? Ad quem ille, Peccavi, inquit, et culpam humiliter confiteor, quia ignoranter feci: credidi nuntiis Episcopi, et uterque nostrum uno eodemque spiritu deceptus est. Quibus salubriter confessis indulta venia, Episcoporum qui convenerant procurante sapientia, alterutrum reconciliati sunt. Et qui discordes ad invicem illuc venerant, amici redierunt. Patribus tamen illis postulantibus aut Abbati, qui per Episcopum fuerat assumptus, non deposito cura Pastoralis crederetur; Legatus indignæ petitioni nequaquam voluit acquiescere, quia electionem hanc appellatio prævenerat. Imo, inquit, Patres carissimi, cassatis omnibus recens institutis, juxta Apostolicam traditionem, Marchianensibus electionis liberæ privilegium restituitur: quibus etiam, si idoneam judicaverit personam, Abbatem, quem ante appellationem elegerant, habere licebit. Sic B. Rictrudis servos suos de odientium manu et de falsitate objecta, non tantum eripuit, sed per solam benignitatem suam, amicitia et laude dignos, coram tam innumerabili et religiosa virorum multitudine, demonstravit. Hoc etiam Fratris infirmi, de quo dictum est, visioni fidem fecit: ejusdem scilicet Sanctæ nunquam destituendos auxilio, quoscumque in obsequium suum devotos invenerit.

cum Episco-
po et S. Ber-
nardo se
deceptos fas-
sis reconcili-
antur,

et agnoscunt
effectum opis
promissæ.

ANNOTATA.

a Rinengæ, pago territorii Iprensis, etiamnum S. Rictrudis est Patrona Ecclesiæ, ejusque ibi festum in populo sollemniter colitur, estque ibidem altare illi consecratum. Est etiam Patrona in Roesten pago vicino.

b Milo, ex Ordine Præmonstratensi Episcopus Tervanensis, creatus anno 1131, mortuus an. 1158.

c Alvisus, ex Abbate Aquiscinctino Episcopo creatus an. 1131, mortuus an. 1148.

d Ergo hæc translatio facta 29 Maji, Paschate tunc celebrato 7 Aprilis.

e Lietbertus, circa annum 1142, creatus Abbas.

f B. Goswinus, in locum Alvisi anno 1131, electus, obiit 1166, 9 Octobris.

g Est hæc epistola 327; cui hæc subjici in notis potuissent.

A

CAPUT V.

Apparitio quorundam in Purgatorio existentium, monasterii restauratio, variis concessa beneficia.

Sed sic istis misericorditer subvenit, ut negligentes, et qui monasterii sui [bona] male diripuerint, nisi prius peracta pœnitentia, opem ejus non sentiant. A Domino enim, dictante æquitate, nihil impunitum relaxatur: de cujus hæc voluntate tota pendens, in suis etiam servis, quidquid ultione dignum invenerit, condemnat. Unde ad correctionem nostram, qui variis subiacemus tentationibus visio quedam uni ex Fratribus revelata, non est prætereunda silentio. Quod si grande miraculum non reputatur, instructoris tamen vitæ forma est et exemplum. Frater ille religiosus erat, agens centesimum, vel eo amplius, ætatis suæ annum. Hic in nocte, qua B. Cecilie passio solenniter recolitur, dum ad vigilias Fratrum senex devotus occurrisset, sedebat in Capitulo cum aliis infirmis; non significationi eorum quæ legebantur, sed voci psallentium, sicut laicus, aurem accommodans. Tunc somni importunitate nolens dormire cœpit, ita ut quid horum, Dormit sive Vigilat, de eo verius prædicaretur, ignoraret: psallentes tamen ibi monachos audiens, quis, quando psalleret, se numquam ignorasse postea veraciter perhibuit. Et ecce videt ante se monachum, armatura terribili et rubicunda, ut ei videbatur, indutum. Cui quærenti qui-nam esset, illius monasterii se monachum fuisse respondit. Et extendens manum, ut de genere indumenti certum aliquid cognosceret, a mortuo, ne ipsum tangeret, prohibitus, et ita correptus, Ne tangas, inquit, aliquid horum, quibus induor, quia arma ignea sunt, et omnino comburant, quodcumque corpus mortale attigerint.

56 Quadraginta anni sunt, ex quo peccatis meis exigentibus, nec ad momentum quidem ista portare desivi, tam luctuosa et horribili pœnitentia, annis adhuc decem cruciandus. Tam autem miserabilis hujus sortis causa est hæc: Veniens in corpore, linguam a detractione numquam cohibui: quidquid Abbas vel Prior meus agerent, aliter faciendum judicabam: inferiores despiciens, dignum me præponi cœtaneis arbitrabar, in electis etiam ponens maculam, locum superiorem obtinentibus: si quid vero de rebus monasterii aliquando custodiendum accepi, ex parte maxima in usus expendi proprios, non ad servandum sicut debueram sollicitus, nec ad restituendum fidelis. Hic tenor vitæ meæ: sic in monasticæ religionis injuriam [vixi, et] quod bonum erat, malum interpretari solebam. Propterea, ut dixi, sub hac gravi sarcina laboranti, venit alma salus, sed limite duro; precorque, ut in tuis orationibus, propter Deum, mei memoriam habere digneris. Verumtamen horrendis planctibus, quos audio, numquid et tu compateris? Cui respondentem, se nihil audire; Ausculta, inquit, attentius: nam quos rogo ut audias prope sunt, et nosti eos. Et dum diligentius attenderet, audivit duos sibi colloquentes, quorum verba memoriæ commendans, hæc postea Fratribus innotuit.

57 Dixit enim, sicut a mortuo secum locuto acceperat, alterum fuisse Hugonem cognomento Vitulum, qui graviter ingemiscens, sic suam alteri replicabat miseriam: Væ mihi, qui B. Rictrudis monasterium vivens opprimere nunquam cessavi; et quod illius erat, meum esse violenter defendebam: controversiæ, inter me et monachos ipsius frequenter obortæ, dissensio nunquam legitime sopiri poterat;

donec violentia vel præsidio mendacii adversus eos voti compos efficeret. Pro hujusmodi excessibus, pœna incredibili et diuturna torqueor, ita ut mallem non fuisse, vel, sicut prius, ad nos esse redigi, quam vel ad momentum cruciatus, quibus addictus sum, sustinere. Alter vero, qui nihil aliquando in B. Rictrudem commiserat, et verbum illius verum et pœnam justam asserens, numquam eum aliquid fecisse, unde ei misericordia deberetur, adstruebat. Uxorem quoque suam, male vivendo, dicebat vestigiis ejus inhærere, affligentem ejusdem monasterii hospites, et de monachorum injuriis gloriantem. Tum qui ante senem illum stare videbatur disparuit, et qui loquebantur pariter ulterius auditi non sunt.

58 Ille vero non immemor eorum, quæ tam aperte viderat; mane facto, Priori cuncta per ordinem nuntiavit. Credidit Prior, eo quod religiosa senectus eum mentiri non sineret, et ut Fratres sibi a detractione linguæ parcerent, omnibus in Capitulo visionem referre non distulit. Per quam aliqui correpti, de rebus monasterii fraudem facere postea non præsumpserunt, custodiendo semetipsos, ut etiam absque murmurationis vitio, vitæ præsentis iter conficerent. Quod autem mortuus, qui cum vivente monacho locutus est, tempore Fulchardi Abbatis extiterit, secundum tempus indictæ pœnitentiæ per Chronica et annorum supputationem inventum est. Uxorem quoque militis, quod de viro suo auditum fuerat, diu non latuit: quæ festinans quidquid de monasterio B. Rictrudis sustulerat, usque ad satisfactionem, monachis restituit; promittensque de cetero emendationem, de præteritis veniam consecuta est: et commendans virum suum et seipsam Fratrum orationibus, per visionem non modicum ædificata recessit.

59 Instante aliquando messis tempore, inter duos Comites Flandrensem et Hainoensem tam gravis emerserat discordia, ut absque detrimento utriusquo partis reconciliari ad invicem non possent. Magnum igitur et fortem exercitum uterque sibi constituerat, et rustici resistere non valentes, in primis utrimque puniebantur. Sed quia præfatum monasterium terras habet sitas in confinio utriusque Comitatus; monachi damnum imminens metuentes, initio communi consilio, B. Rictrudis et Eusebiæ Virginis, loculos illuc direxerunt: quos in villis, quæ magis hostium incursus, eo quod propinquiore essent, formidabant, constituerent; et colloquentes utrique Comiti, Fratrum Domino servientium parci segetibus, humiliter precabantur. Et ipsi in Principibus exauditi sunt, et utriusque partis hominibus sub magna distractione præfati monasterii oppressio interdicta est. Non fuit qui mandata Principum violare præsumeret, excepto quodam armigero: qui unam segetem intrans, equo suo, ac si prati fœnum esset, pabulum concessit. Prohibuit monachus, et ut exirent rogare cœpit; dicens hanc injuriam B. Rictrudi non debere inferri. Cujus preces armiger parvipendens, donec equus satur efficeretur se non abiturum, contumeliose respondit. Unde alvo equi segete impleta, nequam spiritui, ut ab eo vexaretur, traditus est, ita ut etiam dominum suum sessorem sui habere recusaret. Ad nullum igitur usum postea necessarius fuit, primus et novissimus, cui seges prædictæ Sanctæ tunc temporis non negaretur.

60 Gandavi burgensis erat quidam, qui negotiationi deditus, navigio Duacum frequenter ire consueverat, ferens et referens unde accresceret ei multiplex rerum opulentia. Eunti autem et revertenti transitus erat juxta Marchianense monasterium, et ipse quotiescumque transiret, ad ecclesiam convertens faciem, B. Rictrudem et ejusdem loci Sanctos invocabat, et eorum se muniri precabatur auxilio:

D
EX MS.

propter peccata in monasterium:

et visio narratur non sine fructu
E

Belli tempore

a

Sanctarum loculis ad villas protegendas elatis
Fequum in messem immis-
sum dx-mon occupat.

Juvenis cum avunculo solitus S. Rictrudem visere,

Ad viventium instructionem

Seni laico tempore Capituli,

apparens monachus igneam loriceam indutus,

exponit cruciatus diuturni causam:

auditur et miles, torqueri se dolens

A lin : erat enim devotionis institutum sic agenda dis-
 ponere, ut quotannis solenni die Paschæ Marchia-
 nis veniens, ibi Communionem sanctam acciperet
 sibi. Cum eo semper ambulabat et revertebatur ob-
 sequendi gratia adolescens quidam, nepos ipsius :
 qui contemplans devoti ejus animi constantiam, et
 ipse in transeundo versus ecclesiam, toto corpore
 seipsum humiliter festinabat [inclinare]. Sic pariter
 pluribus vixerunt annis, donec vir ille in confessione
 bona sortem humane conditionis expleverat, et ne-
 pos ejus jam adultus virum reddebat. Interea nescio
 qua Domini voluntate *b* Eugenius Papa, Ludovicus
 Rex Francorum, et alii Optimates terræ condixe-
 runt sibi, ut mari transito cum infinita Christiano-
 rum multitudine, Hierosolymis succurrerent, Sara-
 cenorum vicos et urbes plurimas consumpturi. Ho-
 rum igitur hortatu et consilio, vacuæ sunt urbes
 et castella, ita ut septem mulieres, vix invento viro
 uno quem apprehenderent, viduas se dicerent, ma-
 ritis adhuc viventibus. In hac expeditione, prout sin-
 gulis placuerat, terra et mari profecti sunt, inter
 manus hostium derelicti a Domino, eo quod rever-
 terentur cum ambularent.

B Cum Flandrensibus autem, qui navigio iter
 suum acceleraverant, erat juvenis hic de quo dixi-
 mus; et ipse captus, in partem Saracenorum veniens
 diversis est addictus suppliciis. Ibi Sanctorum, quos
 in patria sua frequenter invocari audierat, recorda-
 batur : et de gente demonum cultibus dediti eorum
 precibus eripi humiliter postulabat. Quibus invo-
 cati facile erat desiderium postulantis audire, nisi
 Dominus B. Rictrudis meritum et in hoc voluisset
 declarari. Nam post annos aliquot venit ei in me-
 moriam, quam devotum illi Sanctæ obsequium avun-
 culus suus, dum adhuc viveret, impendebat; et quod
 die sancto Paschæ ad illius ecclesiam annuatim
 communicandi gratia divertisset. Tunc cum lacrymis
 orare cepit, ut hæc ipsum de vinculis Paganorum
 misericorditer solveret. Quæ nocte eadem, non
 per somnium, sed vigilantem manifeste apparuit; et
 dissolutis cutenarum pessulis quibus adstrictus erat,
 Surge, inquit, et sequere me. Qui consurgens, usque
 ad locum quo Saraceni non timeret, ab ea sub ni-
 mia celeritate perductus est. Et veniens Gandavum,
 ibi moram non sustinuit; sed cum ineffabili gaudio
 festinans ad ecclesiam liberatricis suæ, detulit ei
 candelam et filum de argento, ad longitudinem sta-
 turæ suæ porrectum. Ubi cum nocte quadam venis-
 set, pulsabat januas monasterii, et expergefatti cu-
 stodes, qui intus erant, pulsanti aperuerunt. Quibus
 ille, Sancta, inquit, ad cujus tumulum vos sedetis,
 captum me in terra Paganorum nuper absolvit, et
 nunc ei oblationem meam defero, votiva pietate an-
 nuatim persolvendam. Monachi vero propter taci-
 turnitatis observantiam, quia nox erat, nihil viro
 abeunti locuti sunt : sed mane facto Patri suo
 spirituali quæ audierant nuntiaverunt. Ad quos ille,
 Cur, ait, et qualiter absolutus sit, non quæsis-
 tis? Pro tantæ rei notitia, nocturnis horis, certe silen-
 tium infringi debuerat : si de cetero redierit, abso-
 lutionis modum inquire, nec abeat, nisi vobis prius
 rei ordinem exposuerit. Post annum vero cum sua
 oblatione reversus est, et rem monachis requirenti-
 bus, prout fuerat, veraciter innotuit. Hæc me pro
 exiguitate ingenioli mei scribente, vivit adhuc vir
 ille, quod semel vovit singulis annis rependens,
 monachi quoque adhuc supersunt, ad quos primum
 factam in se retulit misericordiam.

in Palaestina
 a Saracenis
 captus,

et a S. Ri-
 ctrude invo-
 cata libera-
 tus,

Marchianas
 venit,

et votum
 suum quot-
 annis solvit.

Hugo Abbas,

bonus extitit monachus; postea vero, pro vita sua **D**
 atque meritis, Abbas constitutus, nisi cogeretur
 infirmitate, de rigore solito nihil aliquando sibi
 relaxavit. Sobrius, castus, et humilis, sicut in sub-
 jectione didicerat, in loco superiori permansit; nec
 ut dominans in subjectos, sed forma factus gregi,
 omnibus qui eum noverant, reverentiæ erat et
 amoris. Si quos murmuriolos aut aliis vitiis obno-
 xios invenisset, ipsorum noverat se patrem, ipsorum
 se noverat Abbatem : sanis vero et religiosis non
 patrem, sed parem; non Abbatem, sed comitem se
 exhibebat. In jubendo discretus, in loquendo mode-
 stus, de omni re plus fidens orationi, quam suæ in-
 dustriæ vel labori.

vir Sanctus
 et humilis,

Hujus erat solidare fidem, mentique mederi;

Virtuti stimulos addere, spemque reis.

Jurabatque scelus, non extirpare scelestos,

Atque sibi nullus, omnibus omnis erat.

Maluisset quidem multos habere Patres, in sui
 custodiam deputatos; ut tanto securior exiret in
 pascua, quanto plures sui curam gerere sensisset.
 Nam cum electus esset, satis recusavit; omnia, quæ
 Prælato necessaria sunt, sibi humiliter deesse asse-
 rens. Sed quanto magis accusabat prædicabilem,
 tanto prædicabilior apparebat, convincentibus ipsum
 vitæ sanctitate et fumæ gloria. Postea cum a disci-
 pulis suis, ei colloquentibus, Pater, Dominus, Abbas,
 vel Magister, aut aliquid hujusmodi vocaretur, et
 vitam ei optarent diuturnam, aspere et cum lacrymis
 eos redarguens aiebat : Ne vocetis me Magistrum
 vel Abbatem, sed servum et infelicem; nec rogetis
 mihi misero longioris vitæ spatium, sed bene vivere,
 et feliciter consummari : hæc est enim gratia ad
 amicum suum, omni præstantior officio; cetera vero
 quæ desiderantur, opinione quidem bona sunt, et
 nomen commune habent cum veris, sed boni pro-
 prietas in illis non est.

E

63 Hic vir sic conformis ad unitatem, locum cui
 præerat, per Dei gratiam, religione decoravit : et
 Dominus bonis temporalibus foris amplius, intus
 etiam bonorum Fratrum numero cumulavit. Mona-
 sterium igitur Marchianense vetus erat, et permo-
 dicum, a Beato constructum Amando : sed quando
 ædificatum est, satis amplum videbatur, et diebus
 illis sufficiens. Nunc vero tam Fratrum numero,
 quam bonis exterioribus ampliat, angustum erat,
 nec aliqua compositione acceptum. Quod cum Abbas
 iste (de cujus multiplici gratia nihil me dignum
 dixisse fateor) graviter ferret; in honorem Domini
 et Fratrum commodum, visum est ei, ut aliud con-
 struere deberet. Sed quia legerat, ad evitandam
 pœnitentiam, omnia cum consilio facienda, super
 hoc Abbates et plures religiosos viros consuluit : et
 omnes, ut in nomine Domini opus inciperet, con-
 corditer responderunt. Eorum igitur hortatu et
 consilio, accito Conventu, manu sua primum lapidem
 a fundamento collocavit, quibusdam tamen obedi-
 tiariis, propter imminuentem sumptuum quantitatem
 rennentibus. Nobis, aiunt, sufficebat monasterium
 antiquum, quid opus est opere superfluo tam su-
 perbo? Unde nobis sumptus ad perficiendum? Cur
 tum amplum jactis fundamentum, ejus structura
 modum excedet, vincet vires, superabit facultates?
 Facile est inchoare quidquid volueritis, sed possibi-
 litas de consummando opere prius esset consulenda.
 Ad quod ille; Fratres, inquit, cessando a querelis,
 desinite molesti esse. Oratorium, quod incepti,
 grande erit et pulchrum vaide, multi quoque
 perfectum videbunt, Domino et B. Rictrude, quid-
 quid in eo expensum fuerit, sufficienter provi-
 dentibus. Erat enim cor ejus fiduciam habens in
 Domino.

angustias
 ceteris monas-
 terii laxata-
 ras,

F

novi jact
 fundamenta :

64 Sicut audivimus, sic vidimus, de forma pariter
 et

eoque intra quadriennium perfecto moritur.

A et perfectione: et opus tam sumptuosum de allodio ipsius Sanctæ, sine oblationibus alienis, totum perfectum est. Quatuor denique annis quibus ædificando supervixit, quæque in lapidibus, et columnarum ornamentis construenda erant, pene consummavit, mirantibus cunctis, quod structura adeo grandis et decora tam brevi profecisset. Et dum ad complendum cum omni sollicitudine adspiraret, qui bene vixerat, de medio feliciter subtractus est. Quod talem habuimus, qui nemini deerat expanso omnibus gremio pietatis, lætati sumus: sed quod amissimus talem, nunc quis fuerit, certius advertentes adhuc plangimus. Postremo tale est monasterium, quod erexit, ut ab iis, qui ipsum in carne non viderunt, opus suum intuentibus, anima ejus benedictione donetur. Et qui, dum fundamentum jaceretur, impensas abhorrentes, cessandum suadebant, quod aliquando inceptum fuit, modo non mediocriter gaudebant.

Occasione hujus fabricæ

B 65 Verum cum jam maceria quadraginta pedum altitudinis vel eo amplius habere diceretur, quadam die cæmentarii desuper adhuc lapides coaptabant, ut eminentior appareret. Et dum operi, sicut heri et nudius tertius, insisterent; os unius pallere, et facies præ timore in diversa mutari cœpit, genibus vix aliqua membra sustentantibus. Erat enim mens ipsius mali quodammodo præsaga futuri; et ignorans quod timebat, ante patiebatur, quam de periculo scire potuisset. Hunc socii ejus exterriti intuentes, de cogitationum ejus secretis requirebant. Quibus ille silentio indicto, Sinite, inquit, me, quia nihil mali patior. Hoc dicto sustentaculum illud, super quod ad operandum deambulabant, ex improvise corruit, et ipsi cum eo ceciderunt. Socii vero ejus, ad quædam retinacula manibus injectis, casu mortem evasisse dicti sunt. Ille autem, cui cor ante ruinam corruerat, deorsum ruens, super struem acutorum lapidum decedit: ad quem Prior et alii monachi in stupore magno concurrentes, mortuum aut positum in extremis putaverunt. Et cum sensissent non expirasse, qualiter se haberet requirebant: sed spiritu præ timore anxiato, non erat in eo vox neque ullus sensus. Post paululum vero reversus in se, et circumstantes intuens, Beata, inquit, Rictrudis, quam corruens invocavi, sub tanto mortis periculo vitam mihi conservare dignata est. In somnis eam vidi nocte præterita; et cum per gradus dispositos ad opus solitum non possem ascendere, manum suam mihi porrigens, ad locum, quo ire intenderam, celeriter et sine difficultate ducebat me. Quæ igitur mihi totis viribus enitenti ascensum facilem reddidit, hæc me corruentem, manu sua misericorditer supposita, vitæ reservavit. Aliquid vero læsuræ, sed hoc permodicum, cruri meo lapis acutus infixit, reliquis membris nullum dolorem sentientibus. Eadem vero hora cum ad faciendum opus suum reascendere vellet, Prior et monachi prohibuerunt; sicque die illa otio et quieti [vacare] consensit, licet invitus.

a S. Rictrude servatum se narrat:

qua invocata etiam alius sine noxa cadit:

66 Duobus etiam famulis, ad subministrandos lapides operariis cæmentum sursum ferentibus, qui retro veniebat, deorsum cerasa rubentia cœpit inspicere: erat enim tempus quo fructus ille mature-scere solet, et eo ab hominibus avidius decerpitur, quo arbores illum quasi primitias terræ primitus producere festinant. Et dum illi paululum procederent, pedibus viginti vel eo amplius jam longe a terra, qui fructum viderat, tam specie quam aviditate illectus, et oculos ab eo non avertens, pede offenso deorsum labitur. Et hic corruens B. Rictrudis nomen et auxilium invocavit: qui, si timorem solum auferas, eadem conservante, nihil mali perpessus est.

D 66 Alio quoque tempore, dum trabes grandis et ponderosa de sursum rueret, monachus quidam casu venerat in loco, quo illa se ruituram minabatur. Quod videntes, qui a longe erant, ut ad evitandum imminens periculum fuga sibi consuleret, conclamabant. At ille horrendis eorum clamoribus et proximo mortis discrimine adeo perterritus est, ut in partem secedere, aut de loco illo movere pedem vel ad modicum nequiret. Hanc igitur trabem in caput ruentem nolens suscepit; et qui viderant, contrito capite cerebroque effuso, mortuum crediderunt. Sed quoniam, ruente machina, ille hujusce Sanctæ, quam, frequenter nominavimus, opem inclamavit, trabes ponderosa pondus naturaliter inolitum, ut non læderet, tunc divinitus amisit.

67 Duacus Castrum est Comitum Flandrensium. Ibi mulier quædam, unius brachii sui officio jam pluribus annis destituta manebat. Quod grande incommodum, gravius sua fecit paupertas, dum et corporale subsidium deesset, et operari, unde sustentaretur, imbecillitas prohiberet. Infirmitatis ergo diuturnitas spem recuperandæ salutis absciderat; cum quadam die, vultum lacrymis suffusa, B. E Rictrudem devote precari cœpit, ut ei auxilium dignaretur impendere. Eadem hora fugit passio, et illa brachium extendit, jamque capiti manum admove nulla erat difficultas. Admirabatur si vere esset quod erat, et præter solitum, brachii extensionem, pene somnium suspicabatur. Postquam vero factam in se veraciter Domini misericordiam intellexisset, cujus meritis et intercessione curata fuerit, gaudens et exiliens, quibuscum loqueretur, nuntiavit: festinansque Marchianas, de paupertate sua munus obtulit devotione magnum, et monachis requirentibus quid causæ esset, Hoc brachium, inquit, pendens a latere emortuum, pluribus annis mihi magis impedimento fuit quam usui, manus arida nihil operabatur: invocavi Sanctam, cujus reliquias conservatis, et vivificavit eam. Non solum ergo mulier, sed et monachi lætati sunt: hæc pro recepta sanitate, illi quod corpus ejus penes se reconditum haberent, quæ ad sui nominis invocationem aptatæ salutis referret gratiam.

68 Altera quoque mulier, degens in pago Tornacensi, annos pene tres quartanis laboraverat febribus, adeo afflicta et exhaustis viribus, ut videntes eam de recuperanda salute diffiderent. Votiva peregrinatione loca sancta frequenter circuibat, et maxime ubi d. B. Livini memoria solennius recolitur, illic sæpius festinans, ut molestia corporalis abscederet, devotionis lacrymas offerebat: nam monasterium ejus vicinior erat, et quanti meriti esset apud Deum, miraculis coruscantibus monstrabatur. Verumtamen Domini voluntas non fuit, ut per aliquem Sanctorum, quos adierat, curaretur: et febre ingravescente, totoque corpore carne exinanita, vix potuit ingredi et exire. Si vero ad hominem medicum recurreret, non solum absque consilio, sed contempta propter suam inopiam, vel potius contumeliis exasperata, reverteretur. Pauper enim cum esset, non habebat nade humanum suffragium, vel etiam viliora sibi medicamenta posset comparare. Et quia pauperibus et infirmis mors accelerata, non cruciatus, sed ærumnarum finis est: si esset voluntas divina, optabat mori, ut sic sua desineret esse infelicitas. Denique ab amicis suis et propinquis, qui audierant B. Rictrudis quid esset apud Dominum, suasum est ei, ut ab ea auxilium postulare deberet: quorum consilio fidem adhibuit, et febre sicut heri et undius tertius hora solita eam fatigante, humiliter precabatur B. Rictrudem, ut ei subvenire dignaretur. Et tu, inquit, Domina, cujus opem, ut audio, plures experti sunt, licet nihil de te meruerim, tamen non

D
EX MS.
al ius ruentem
in caput
trabem illa-
sus excipit.

Invocanti
eamdem
paupercula

brachii et
manus emor-
tue usus
redditur:

alteri quarta-
na diuturna
aufertur:

F

d

EX MS.

A me a beneficiis tuis exclusam torqueri diutius patiaris. Quae divites et pauperes aequè admittis, cura me pauperem, et habeto ancillam. Moveat te paupertas mea, moveat passio tam diuturna; quod enim curare me posses tam audissem, indubitanter credidi. Expletis hujus desiderii sui precibus, febris disparuit; et illa coepit convalescere, hujusmodi aegritudinem deinceps non sensura. Cum igitur morbo tam gravi se relaxatam cognovisset, gavisus est gaudio inenarrabili, et cum marito Marchianas veniens, illi, qui salvam facerat eam, grates rependens, voto quod voverat se absolvit.

puero facultas gradiendi datur.

69 Puer vero quidam, jam transacta aetate, et sub qua ceteris, ut erigantur et eant, facultas naturaliter attribuitur, omnibus membris dissolutus, parentibus suis oneri erat et labori. Jacebat in domo eorum quasi funus, imo funere gravior, quia pro passione continua carnalis affectio dolorem ab eis exigebat continuum. Mater denique, audita Sanctae hujus celebri memoria, et ipsa Marchianas venit, bajulans in ulnis filium; quem etsi mortuum non habebat tamen quasi defunctum quotidie lamentabatur. Quae cum intrasset ecclesiam, quid rogatura venisset lacrymis testata est; et ut sanus revertetur, quem infirmum attulerat, prolixius oravit. Domino tamen volente, hora eadem, quod plena fide postulaverat, non accepit; sed cum domum redisset, post dies aliquot, hunc stantem super pedes suos et firmiter gradientem audivimus.

ANNOTATA.

a Anno 1149.

b Eugenius III discipulus fuit S. Bernardi, sub quo et Ludovicus VII Rex Francorum, Concilio habito discessit versus Palestinam anno 1147.

c Hugo Abbas mortuus est an. 1158 die 9 Junii, et a Buzelino, Ruizio et aliis titulo Beati honoratur.

d S. Livinus colitur 12 Novembris: et hic quidem Gandavi requievit, sed locum aliquem propiorem Tornaco hic notari patet ex sequentibus: duplo autem longius Tornaco Gandavum distat quam Marchianæ.

CAPUT IV.

Sacri corporis nova translatio: miracula varia.

Distracto prioris loculi ornatu,

C Dictum est superius, Reliquias ipsius Sanctae Rinnengam de veteri loculo in novum solenniter repositas fuisse; cujus etiam vasculi pretium exterius enitens, prædecessores nostri expendere præsumperunt. Ornatum igitur exteriorem fraterna et concordia devotione jam secundo instauratum, male fida successio totum secundo diripuerat, sed Deo gratias, quod nobis illud sacratissimum Corpus in ecclesia reservatum est. Nec enim ingrati esse debemus, quod conflatis auro et argento, distractisque lapidibus pretiosis, quod incomparabiliter pluris erat, ad nos potuit pervenire. Invenimus itaque loculum ligneum, secundum se satis abjectum et contemptibilem, licet apud fideles mentes pro Reliquiis valde pretiosum. Cum igitur consummatum fuisset aedificium novum Marchianensis ecclesiae, pudor erat Fratribus, vasculo incomposito ejus Reliquias, quæ ad perficiendum opus tam grande sumptu sufficienter providerat, contineri. Attendit hoc quispian ex obedientiariis, et tactus dolore cordis intrinsecus, et inspiratus a Deo, aliud non minus bona forma quam pretio illi se factum cogitabat. Nesciebat quidem litteras, sed erat secundum seculum valde sapiens, et secundum Deum vir timoratus. Qui cum hoc desiderium divinitus concepisset, recordabatur

de novo post restaurationem monasterii

cogitans plus monachus,

quod a Patribus suis didicerat, Bonum operantibus Dominum in Evangelio prohibere, ne sinistra eorum de profectu dexteræ quidquam scire permetteretur.

71 Instar ergo B. Nicolai, qui tres virgines, urgente inopia scorto addictas, ita redimere studuit, ut redimentis personam homines nescirent; cogitabat et iste sic suam honorare Dominam, ut ipse in exhibito honore nulli mortalium innotesceret. Unde aceto Priore, tulit eum in partem; et refert se hominem scire, qui tanto paupere loculo thesaurum illum non mediocriter doleat contineri. Subjungit quoque de hominē illo, quod in præparatione alterius vasculi viginti marcas argenti oblaturus sit, et adhuc ampliora se collaturum polliceatur. Vult tamen rem fore secretam, ne si pro bono opere populari favore in aliquo delectetur, fructum laboris amittat. Prior hoc audiens, pro tanta hominis incogniti devotione gavisus est; et conducens operarios in auro et argento, de persona hominis illius, pro eo quod nesciri vellet, diutius non requisivit: verum dum cæpto operi insistitur, Domino prodente auctor celari non potuit. Fratrem quippe Martinum ipsum esse, qui opus coepisset, et ad perficiendum impensas præpararet, audivimus: et inde ampliori dilectione apud Deum et homines dignus inventus est.

alieno nomine

sumptus necessarios offert,

eoque confecto E

72 Vasculo igitur cum magno auri et argenti apparatu consummato, Dominus a Henricus, Venerabilis Remorum Archiepiscopus, venerat in Flandriam. Hic iv Nonas Augusti anno Verbi Incarnati MCLXIV, Archiepiscopatus autem sui tertio, ad nos divertit; et annuens Joannis Abbatis et totius ecclesiae precibus, sub eodem die B. Rictrudis Reliquias, manibus suis de veteri vasculo assumptas, in novum cum timore et reverentia collocavit. Aderant Clerici, virorum ac mulierum infinita multitudo; alii, ut sequentes virum tantæ dignitatis et Ludovici Regis Francorum germanum fratrem; alii, ut illam sacri Corporis translationem præsentem intuerentur. Sed et Andreas b Atrebatensis Episcopus, cum Clero suo et vicinis Abbatibus, ad hunc diem festum occurrere festinant: cum quibus, celebri monachorum adstante conventu, per omnia ut decuit solenniter et devote res acta est. Quicumque vero pro auctoritate sua quippiam de Reliquiis illis ab Abbate loci ipsius potuit impetrare, rem grandem se accepisse gavisus est, secum deferens illud in ecclesia sua, pro munimento vitæ præsentis et futuræ conservandum. Ipse quoque Archiepiscopus, aliquid sibi reponens, ob solennem memoriam cum debito honore secum portavit in Franciam. Eodem anno non solum vicini, sed et plures in locis remotioribus commanentes, quacumque corporali molestia laborarent, ad invocationem nominis ipsius, saluti pristinae restituti sunt: ex quibus nonnulli, gratias exhibitori, Marchianas festinaverunt, de sua quique facultate Domino et B. Rictrudi votum, quod voverant, offerentes: et quia visi sunt a nobis omnes, sub silentio præterire indignum duximus; ejus gloriam, de qua loquitur, eo securius prædicantes, quo per ipsam se saluti restitutos referentibus ipsis, qui gratiam consecuti sunt, accepimus.

a
2 Augusti
anno 1164
translatio
celebratur.

b

F

Varii morbi curantur:

c

Parturiens 10 die liberatur:

73 In villa igitur B. Amandi, quæ Remegias c nuncupatur, erat mulier prægnans, quæ jam novem dies partus difficultatem sustinuerat. Nemo erat qui prolixioris vitæ tempus ei promitteret, amicis suis ut animam redderet per singula momenta expectantibus. Invocabat incessanter Deum et ejus Sanctos, quorum nomina memoriæ occurrebant: sed Dominus occulta causa, quam ipse novit, desiderium ejus differebat. Itaque cruciatibus pene exanimata, tandem die decimo B. Rictrudis recordata est. Ad quam conversa; Fer, inquit, piissima Mater, opem huic infelici mulierculæ, cui vel de vicina morte remedium,

A medium, vel de absolutione partus imminet solatium. Nam si auxilium distuleris, jam ex toto deficiam: si vero ad voces et lacrymosa suspiria misericorditer respexeris, indubitanter credo me cito parituram. Vix orationem compleverat, statim illius auxilium, quam invocaverat, subsecutum est, quod devote postulavit. Mulieres quoque rei exitum præstolantes, et amici, qui foris stabant, lætati sunt pariter et mirati. Post dies igitur purgationis suæ, gratias simul et oblationem exhibitura, marito comite, Marchianas venit, et de misericordia in se facta nobis, quid tam devota muneris oblatio sibi vellet requirentibus, cuncta per ordinem enarravit.

74 Apud Rumam *d* quoque villam de territorio Tornacensi, juvenis quidam sibi uxorem desponsaverat; quorum sicut ætas non impar, ita parentum numerositate neuter alterum præcellebat. Ad diem igitur nuptiarum dum certatim [necessaria] præparant sponsus et sponsa, et amicorum invitant præsentiam; virgo illa non solum capitis, sed et totius corporis cœpit ægritudine cruciari. Et dum per dies membra singula pene suo destituuntur officio, parentes ipsius accersitis medicis, suis non parcent facultatibus, ut filiam salvam recipiant. Sed dum nihil proficiunt medicamenta, ad suffragia Sanctorum recurritur; et amici de salute recuperanda jam desperantes, a B. Rictude cum lacrymis medelam postulant: et illa statim incipit convalescere. Post hæc pauci dies effluxerant, cum de infirmitate sua plene convalesceret, induta laneis ad carnem, et nudis pedibus cum matre sua Marchianas veniens, Domino et ejus famulæ, quæ salvam fecerat eam, gratias egit. Et offerens ad altare duos denarios annuatim referendos, cum omni successione sua Sanctæ illi servitutis vinculo devote obligata, cum gaudio ad propria remeavit.

B 75 Rinenga, ut supradictum est, villa fuit ejusdem Sanctæ: ubi de illa sub magna veneratione non solum ab incolis loci illius, sed a vicinis quoque memoria jugiter retinetur. Ibi cujusdam Militis filius, jam in virili constitutus ætate, a dæmonio vexari cœpit; et nisi vinctus catenis cohiberetur, nec etiam parentes sui cum eo habitare sustinuisent. In domo erat clamor et tempestas valida, audax et importabilis omnibus, lingua etiam et manu metuendus. Contristabantur amici, et qui noverant illum, eoque dolor amplius succrescebat, quia secundum seculum de infimis parentibus non ducebat genus. Quoscumque domum intrare cerneret, non tantum clamore horrendo, sed et brachii extensione vocabat ad se. Ad quem cum omnes propius accedere formidarent, Presbyter villæ illius adveniens, vocatus ab illo, nescio qua fiducia, juxta eum considerare præsumpsit. Tunc ille manibus injectis apprehendit caput ejus, cujus os et faciem dentibus lacerans, vix a circumstantibus cogi potuit, ut prædā vel invitus refunderet. Confusus itaque et facie deturpata, qui furioso se incaute obtulerat, de domo egressus est: et ecce Miles quidam stans ad ostium, exeuntis contumelia quid ageret edoctus, intrare non audebat. Verum amentem catenis constrictum intuitus, non solum semetipsum, sed et illum, cum oratione hac inaniter non emissa, signo Crucis præmunivit, Dominus, inquit, et ejus famula B. Rictudis, cujus nos homines sumus, fili, ad sanæ mentis te reducant officium; invasoremque rei alienæ tibi ulterius dominari non permittant. In hoc verbo recessit ab eo dæmonium, et curatus est. Qui hora eadem vocans Militem, ut introiret precabatur; asserens quod per sui adventus occasionem, salutem, quam dæmonum maleficio amiserat, restitutus sit. Ex quo enim, inquit, signo Crucis præmisso, B. Rictudis auxilium super me invocasti, meritis

et interventu ejus, dæmonium aufugit. Eo igitur soluto, et amicis concurrentibus, fit gaudium et exultatio; et pro miraculo tam evidenti glorificatus est Dominus, et ejus famula ab incolis loci illius solito amplius honorata.

76 Non longe a Suessionis civitate beata Virgo Eusebia et ejus mater villam habent, cui *e* Vergny vocabulum est. Hanc Dagobertus Francorum Rex et ejus uxor Nanthildis memoratæ virgini, eo quod de salutare lavacro suscepissent, regali munificentia contulerunt; suis etiam confirmantes privilegiis, ut deinceps nulla super hoc terrena potestas ei molesta esse præsumeret. Mater vero post hæc in Marchianensi monasterio habitu religionis induta, et ipsa cooperante Domini gratia filiam suam secum introduxit: quæ villam hanc cum appendiciis suis, sicut liberam possidebat, eidem Ecclesiæ perpetuo et libere possidendam contradidit. Hinc est quod de loco illo annis singulis Marchianas vinum mittitur, unde portione aliqua ob Missarum celebrationem in parte una decenter reposita, de reliquo Fratribus infirmis et hospitibus sufficienter et cum caritate annuatim ministratur.

77 Monachus autem, qui ad custodiendas res monasterii, et faciendum quod opus est, illic deputatus est; nobis quiddam dignum memoria se vidisse perhibuit. Dixit enim: Cum aliquando pro reparandis ædificiis nostris lapides mihi necessarios attenderem, nisi hominem, qui de terræ visceribus illos effoderet sursum extrahendos: saxosus quippe locus est non longe a villa; ubi homo ille per dies aliquot laborare cœpit, in sudore vultus sui comedens panem suum. Qui vero coadjutores sui erant, stantes desuper ad os speluncæ, submissis funibus et quibusdam machinis ad hoc præparatis, certatim lapides extrahebant, et eo ardentius insistebant, cœpto operi, quo illum fodere altius introspicerent. Istis itaque extrahentibus quod ille subministrabat, et hinc inde loco spatioso inferius vacuo quasi camera una remanente, omne pondus lapidum quod desuper apparebat, super hominem illum ex improvviso, [cadens], eos etiam quos non attigit ruinæ vehementis fragore horrendo exterruit. Attollitur clamor et luctus pro homine, quem sorte tam miseranda mortuum putabant; currentesque ad villam, rei eventum lacrymosis vocibus nuntiant. Tunc omnis ætas et uterque sexus illuc festinantes, terram cum lapidibus a loco instantius rejiciebant ut quem vivere diffidebant, saltem more humano decentius sepelirent. Sed cum ad eum pervenissent, absque lesura aliqua stantem supra pedes suos reperiunt. Quibus de salute reservata inquiringibus, Beatæ, inquit, Eusebiæ et ejus sanctissimæ matris auxilio, quia eas, tanta mole lapidum supra me veniente, invocavi, mortis imminens periculum, timore sublato nihil mali sentiens, illæsus evasi. Hoc audientes, qui convenerant, Dominum in Sanctis suis laudaverunt, et hominem illum cum admiratione et gaudio spirituali ad villam reduxerunt.

78 Dignum etiam credimus memorabile illud atque evidens signum referre, quod multis cernentibus per invocationem B. Rictudis dignoscitur fuisse perpetratum ab omnipotente Deo, anno Verbi Incarnati millesimo centesimo sexagesimo octavo. Est in territorio supradicto Insulensi villa ejusdem Sanctæ, quæ *f* Runcinium nominatur, in qua ecclesia, in honore ipsius dedicata, usque hodie demonstratur. In hac villa quidam pauper juvenis debebat, qui victum quotidianum labore manuum sibi acquirebat. Quadam igitur die post laborem ad vesperum domum reversus, pauper ipse paupere cena relectus est. Et quia sicut dicit Scriptura, Dulcis est somnus operanti, parum comedat aut multum; ut membra

D
EX MS.
in nomine
S. Rictudis
liberatur.

e
In Vergny
Marchia-
nensis juris
villa,

E
latumæ in-
tentus,

sub ruina
reperitur
incolumis

F
invocatis SS.
Rictude et
Eusebia.

Anno 1168
circa Insulas

fessa

puella jam
sponsa sana-
tur a gravi
ægritudine,

juvenis a
dæmonio
corruptus

post fedem
laceratum
Rinengensem
Parochum,

a superveniente Milite
Cruce
signatus

xx ms.
Eccli. 5, 11
horribili
somnia con-
sternatus
juvenis,

A fessa sopore reficeret, post cibum accessit ad lectum. Cumque obdormisset, vidit somnium, et visio capitis ejus turbavit eum. Vidit enim quatuor malignos spiritus, sub specie totidem mulierum valde deformium in domum suam intrare, et ignem copiosum usque ad tectum ejusdem domus ascendentem succendere. Cum autem vehementer fuisset accensus, illæ malignæ mulieres ad ejus, ut sibi videbatur, lectum accedunt, eumque per capillos foras extrahunt. Quem a capite usque ad inferiora dividentes, dexteram illius partem super carbones coquendam præcipiunt, sinistram vero procul ab igne reponunt.

in eoque Jesu
nomen invo-
care

79 In tanto itaque tribulationis articulo, id est, in hac horribili visione constitutus, nocte ivit clamare ad amicum hominem fidelissimum, Dominum Jesum, et in tribulatione sua invocavit eum. Et misit de cælo Dominus, et liberavit eum, et dedit in opprobrium conspuentes eum. Nam cum illarum crudelium mulierum manibus intolerabiliter per somnium torqueretur, misit ei liberatricem Dominus, quæ eriperet eum. Subito enim illi altera mulier apparuit, forma et habitu ultra quam credi potest venerabilis; statimque ea visa irruit super eas formido et pavor, in magnitudinæ brachii Domini, et in fugam versa est illa turba monstruosa, quia nulla conventio Christi ad Belial, nulla societas luci ad tenebras. Ipsa vero mulier sancta, quæ illi apparuerat, ad ignem accessit, partemque corporis, quæ super carbones comburebatur, extrahens, sinistræ parti, quæ ab ignibus intacta remanserat, copulavit: totumque corpus fascia constringens, ægrum illum, exemplo illius Samaritani Evangelici, super humeros suos imposuit, et in quodam domus secreto reponens, ab oculis intentis evanuit.

B
et a speciosa
muliere juva-
ri sibi visus,

paralyticus
manet die-
bus 7,

80 Cumque evigilasset ille a somno, surgere nequivit vel ad sedendum de lecto suo, non manum suam ad caput perducere, nec se potuit in latus aliud declinare. Ita enim totus paralyticus jacuit per septem dies, ac si per multos annos longa eum ægritudo dissolvisset. At ille, tam pro supradicta visione, quam etiam ex infirmitate perterritus, clamores magnos cum fletu emisit, et omnes qui in domo illa quiescebant ad se venire fecit. Quibus causam clamore et fletu percunctantibus, ille cuncta per ordinem pandit, et ut Presbyter vocaretur oravit. Qui diluculo cum populo præfata villæ adveniens, præcepit ei, ut rem omnibus intimaret circa se gestam. Quo veraciter omnia narrante, in admirationem audientes pariter versi sunt et dolorem: valde enim compatiebantur ei. Presbytero quoque peccata sua confessus, Dominici corporis est Sacramento recreatus. Post sacram ergo Communionem, ab ipso Presbytero et ab omnibus vicinis suis est salubriter admonitus, ut Dominum attentius exoraret, quatenus supradictam Sanctam, quæ in eo opus bonum inceperat, iterum dirigeret, ut bene cœpta melius consummaret. Septem itaque diebus et totidem noctibus æger ille officio destitutus membrorum, vix cibum potuit percipere vel somnum. Parte tamen illa corporis plus laborabat, qua super carbones per visum ab illis phantasmaticis mulieribus exustus fuerat. Invocabat Dominum assidue, ut ei auxilium suæ gratiæ dignaretur mittere. Respiciebat ad adjutorium medicorum, et qui adjuvaret prorsus non erat: quia ille sine cujus nutu nec passer ad terram, nec folium cadit arboris, alio hunc modo sanare disposuerat. Deus enim et Dominus noster Jesus Christus hanc suam famulam in conspectu hominum sæpenumero voluit magnificare, quia ipsa dum viveret, eum studuit in omnibus operibus suis glorificare. Ipse enim per Prophetam dicit: Qui me glorificaverit, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Glorificavit enim B. Rictrudis

inter dolores
inmedicabiles;

1 Reg. 2

Deum, seipsam castam et irreprehensibilem custodiendo, atque pauperibus, orphanis et viduis, peregrinis et hospitibus de suis opibus sedulo ministrando. Et quid multa!

81 Septimo itaque die jam advesperascente, precibus hujus Sanctæ, ut æstimamus, supradictus infirmus in seipsum reversus, uxorem suam vocavit, dixitque illi: Obsecro te, soror carissima, ut in secreto illo loco domus meæ lectum mihi facias, quia ibi, ut recorder, a muliere piissima, quæ mihi apparuit per visionem in lecto reponebar: fursitan in illo loco, meritis Sanctæ ipsius, me aliquantulum alleviabit Dominus. Statim in loco, quem designaverat, lectus reponitur, atque aliorum manibus illic deportatur. Invocat nomen Domini et ejus sanctæ Genitricis: invocatur etiam nomen B. Rictrudis. Commendaverunt eum Domino, et in illius noctis tenebris visitavit eum Oriens ex alto. Mira res! Parvissimo itaque noctis spatio transacto, pacifice et cum magna quiete obdormivit. Cum ecce subito apparuit illi quidam monachus, ejusdem villæ Præpositus, dixitque ei: Galtere (hoc enim erat illi nomen) surge quantocius, et eamus pariter Marchianas, quia hoc a Domino præceptum tibi et mihi. Qui statim, ut illi videbatur, de lecto surgens incolumis, cum monacho Marchianas venit, et processionem futuram solennem jam de claustro exeuntem offendit. Porro monachus qui cum Cruce processionem præcedebat, accessit ad illum, et dixit ei: Accipe hanc Crucem salutiferam, et præcede in ecclesia Fratrum processionem. Ille vero Crucem accipiens Dominicam, per medium ecclesiæ processit, et super altare sanctæ Crucis eam decenter deposuit. Quæ deposita, ab ecclesia exiit, et ante januam templi, ut Missæ audiret solennia, sicut poenitentibus et excommunicatis moris est, substitit. Missa vero usque ad Evangelii lectionem solenniter [cantata], Cellerarius monachus attulit ei panem miri candoris; dixitque illi: Intra festinus ecclesiam, et pro salute tua Domino Abbati, sancto altari assistenti, offer hunc panem. Quem cum obtuleris, Deo et B. Mariæ, nec non B. Rictrudi gratias age; et a sacro altari recedens, in domum tuam sanus revertere. Ille autem panem acceptum obtulit Deo, et ejus Genitrici, et B. Rictrudi gratias egit, sicque benedictione accepta recessit.

82 Hoc ut dictum est, in somnis viso, statim evigilavit e somno, caput ex toto jam sanus erexit, manu dextera frontem signo Crucis armavit, et pedes de lecto deponens, se vestimentis suis induit. Necdum dies erat, ipse tamen, quamvis laicus, Deo, qui verus est dies etiam in tenebris, grates reddere cupiebat. Surgit, et ad ecclesiam B. Rictrudis (quæ, ut supradictum est, in prædicta villa consecrata erat) Deo et Sanctis ejus pro salute sibi reddita gratias reddidit: et valde mane venit ad domum B. Rictrudis orto jam sole. Fratri autem qui illam custodiebat, et omnibus, qui ibi aderant, quæ sibi acciderant narravit; et audientes quod magnificasset Dominus misericordiam suam cum illo, congratulabantur ei. Porro vicini ejus et qui noverant eum, summo mane ad ipsum visitandum festinantes, non invenerunt eum, et quid de eo factum esset mirari coeperunt. Nemo enim illorum, qui viderant eum ita subito in tanta infirmitate decidisse, putabat tantæ ægritudinis molestiam illum posse ulterius evadere. Igitur ad requirendum eum omnes vadunt, et in domum Sanctæ illum inveniunt, et non jam paralyticum, sed robustum et validum cum ceteris operariis suum implentem servitium. Implentur omnes stupore et extasi in eo quod acciderat illi; quoniam quem præterita nocte reliquerant semivivum, nunc videbant exilientem, et laudantem Deum. Hæc omnia, sicut superius dicta sunt, juvenis ille, cui hoc con-

deinde ibi
positus, ubi
sibi visus
fuerat juvari,

et S. Rictrudem
invocans,

E
cum somnias-
set Marchia-
nas duci

Crucem pro-
cessionem
præferre,

et facta
oblatione
domum redire,

ipsa nocte
sanus a lecto
se proripit
F

et mane in
domo S. Ri-
ctrudis opus
faciens

a requirentibus
invenitur

tigerat,

*deinde omnia
narrat Abbati.*
A tigerat, qui etiam adhuc superest, Domino Abbati Joanni et Fratribus nostris fideliter et cum magna devotione narravit. Dominus vero Abbas ad ædificationem audientium, ut scriberentur præcepit. Ea igitur fide et devotione, qua nobis narravit, retulimus et vobis, Fratres sanctissimi, ut ista audientes et legentes, cum psalmista David dicatis : Mirabilis Deus in Sanctis suis.

*In Villa
S. Rictrudis*
83 In Comitatu Atrebatensi est villa B. Rictrudis Baierium nuncupata, ubi quondam cum in seculo, corpore magis quam spiritu, delinqueretur, sæpissime manebat. Ibi olim a S. Amando consilio accepto, seipsam velavit in Regis convivio, et seipsam suosque commisit Domini arbitrio. Huic villæ circumjacentes habuit terras multas redditusque, et possessiones de propria hereditate infinitas. Quas ad conversionem veniens, Deo, qui illas ipsi dederat, reddidit, sapientique usa consilio, pauperibus distribuit. Audierat enim piissimum Dominum et sponsum suum Jesum in Evangelio cuidam diviti dixisse : Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me. Sed vix malignitatibus hominum : Filii enim hujus seculi, quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi agros ecclesiæ B. Rictrudis copulaverunt suis agris. Sed vix illi, qui congregat non sua, et agrum agro copulat. In territorio igitur supradictæ villæ homo habitabat, qui de terris, quas de Sancta tenebat, decimas annuatim absque fraude persolvebat. Sub ea tempestate pagus ille plenus raptoribus atque latronibus erat, et quod intolerabile videbatur, Castellani et majores populi illis favebant; et communicato cum illis consilio, pauperibus suas substantias vi vel furto auferbant. De honorum similibus dicit Isaias; Principes tui, socii furum.

*de messe
custodia ejus
commissa*
84 Messis igitur tempore, cum homines illius pagi messes suas meterent, eas in agris suis propter infestationem supradictorum latronum die ac nocte custodiebant. Accidit autem quadam die ad vesperrum, jam mense Augusto mediante, ut nemo in agris posset remanere, tempestate valida et periculosa consurgente. Tunc vir supradictus reversus in domum suam, et segetes suas, quæ in agro remanebant, Deo et B. Rictrudi commendans, oravit sic : O B. Rictrudis, tuus ergo sum famulus, tua est seges, tuus est campus : custodi partem tuam, serva etiam meam. Oratione ergo completa in domum se recipiens, ostium clausit : et confidens in Domino, et Sancta custode in agro relicta, se in lecto suo jactavit. Vere secundum Domini vocem omnia possibilia credenti. Tres enim ex illis raptoribus super equos mox accurrunt, suaque omnia esse putantes, ad terram descendunt : non enim eos grandis pluvia detinuit, non tonitru fragore exterruit. Agrum igitur sine custode existimantes, alligant onera gravia sibi importabilia, et vix ab ipsis equis ferenda. Tollunt quod non posuerant, et metunt quod non seminaverunt : super equos insiliunt, fugæque arripiunt præsidium. Sed fides hominis et custos agri B. Rictrudis fures illos detinuit, nec illos longius cum sua segete abire permisit. Illi enim latrones cum furto de campo minime exire potuerunt, quia in errorem conversi, tota nocte illa gyraudo circuibant agrum illum : neque enim, illa Sancta custode eos detinente, abire poterant, quia revertebantur cum ambularent. Mane igitur facto, cum jam se putarent, mente alienati, ab illo loco longius abesse; ante ostium hominis illius, cui damnum intulerant, valde stupentes se inveniunt constitisse. Ebrii enim tota nocte illa fuerant, sed non a vino : in voluntate enim sua Dominus deduxerat illos.

85 Et illi de eo quod sibi acciderat ultra quam credi possit mirantes, et de furto quod commiserant

nimis timentes, dixerunt ad invicem : Audivimus B. Rictrudem misericordem esse : unde putamus monachos ipsius ab illa non degenerare. Eamus igitur ad domum illius, et vicariis ipsius peccatum nostrum vel invidi confiteamur : melius est enim nobis ut ante homines confusi scelus nostrum pandamus, quam pro ipso scelere ab hominibus puniamur : domus namque supradicti viri non longe distabat a domo B. Rictrudis. Igitur statim ad domum illius cum furto suo veniunt, et de equis ad terram descendentes, ipsi suis manibus segetem ad terram deponunt. Illico ante pedes Fratrum in terram prostati corruentes, quæ sibi acciderant retulerunt; et de suo commissio veniam postulantes, sine mora quod petebant obtinuerunt. Quo facto in templo suo Deum adorantes, et S. Rictrudi gratias agentes, de cetero se illi vel ecclesiæ nihil mali facturos ultronei spondederunt. Audientes autem complices eorum quod eis evenerat, timuerunt valde; et paululum animo æquiores facti, sinebant pauperes quietius in sua terra degere. Audierunt hoc inopes, et lætati sunt, atque Domino gratias egerunt, qui exaudierat eorum desiderium. Religiosi quoque Fratres hoc cognoscentes, patrem orphanorum et pupillorum Dominum Jesum cum propheta David laudaverunt dicentes : Tibi Domine derelictus est pauper; pupillo tu eris adjutor. Hanc etiam mulierem fortem plus solito dilexerunt, eo quod manum suam aperuisset inopi, et palmas suas extendisset ad pauperem : et Deum omnium largitorem bonorum pro hoc facto glorificaverunt : cui est honor et gloria, potestas et imperium, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Henricus filius Ludovici VI Grossi dicti, et frater Ludovici VII, mortuus an. 1175, 13 Novemb.

b Andreas, ex Abbate Vallium-Sernay Ordinis Cisterciensis, creatus Episcopus anno 1164, obiit anno 1171.

c Remegiæ, vulgo Reumegys, sesquileuca a S. Amando trans Scarpum.

d Ruma vulgo Reume, inter Tornacum et Orchinicum via fere media.

e Vergny, in tabulis quibusdam Vregny, inter secundam ab urbe leucam.

f Mirum est in accuratissima Gallo-Flandriæ tabula, nullum hujus nominis circa Insulas vestigium apparere.

VIDE APP.
T VII MAJ
NOT. 54

ALIUD OPUS

F

De miraculis S. Rictrudis, auctore Gualberto monacho.

Ex MS. Marchianensi.

EPISTOLA

Amico Saswaloni missa.

Eodem momento temporis parvissimo, feliciter viso et dilecto Saswaloni, a Regularis seu Canonici professionis sacram editionem, magis opere quam verbo, profitenti; Episcopali b lateri et familiaritati, morum probitate et virtute scientiæ, decenter inhaerenti; Fr. Walbertus c, vix iter, per multa temporum d curricula inceptum, ad instar dirigens monachi; de sanguine Agni, utroque poste signato, digne sumere, ac ejus carnes cum azimorum panum et lactucarum agrestium religiosa severitate decoquere.

1 Edendæ sunt, Frater carissime, carnes Agni incontaminati et immaculati, ea qua vivimus præsertim

D
EX MS.
et restitutis
manipulis
veniam petunt

impetrantque
ad aliorum
exemplum.

12

Psal 10. 14

A serlim momentanea sorte; ne exterminator Angelus, catervas Ægyptiorum fugientibus et cæca nocte incedentibus, possit occurrere, iter impellere, spolia diripere, membra contere: insuper primogenitis mortuis, domos plenas luctu et gemitu offendere. Adoriamur igitur laudabilem dolum, et ad hoc impetremus Dei donum et auxilium. Ingrediamur Ægyptum, rapiamus vasa aurea et argentea, faciamus sortes in spoliis Ægyptiorum. Sed ne redeamus quandoque ad Pharaonis exactionem devorare hædum, qui jam experti sumus palato cordis sacrosanctum Agni mansuetissimi, mitissimi, et mundissimi edulium. Felix tamen, qui dignis manibus carnes memorati Agni mundissimas singulari munditia tetigerit, et cruorem ad redemptionem de latere Redemptoris profluentem sumpserit; felicius vero, qui ad passionis Dominicæ imitationem igne sacro Crucis mentem integram corroboraverit; summæ vero felicitatis, qui palulo vitæ et inebrianti calice, interiore homine, more aquile renovato, novus tamen incola in novo Patris regno, nova fercula et præclara pocula degustare in æternum promeruerit.

2 Sed heu, me miserum! quid ad hæc faciam? quo me vertam? quam viam incedam? qua fronte ad iudicium accedam? quod remedium inveniam? quam tandem excusationis afferam sententiam? Jesu bone, quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Num erit in potestate hominis, sicut ait Job, ut veniat ultra ad Deum suum in iudicium? Redemptor unice, optime, benigne, quoties Agni sacrosancti carnes edignissimas indignis manibus tetigi? quoties inde, nisi me elementer reservasses, supplicium merui? et unde, fateor, misericordiam tuam multimodam promereri putavi, iudicium potius, ut vereor, mitissimi et patientissimi iudicis incurri. Proinde quia patientia misericordis Dei ad pœnitentiam peccatorem, secundum Apostolum, adducit; necesse est demceps in via renes accingi, caleramentis pedes, ne venena scorpionum calcant, muniri; nihilominus dextras, ut elidant caput venenati anguis, baculis sustentari; sed et in interiori fornace ignem mentis accendi, et adhibere modum, utrum crudum vel aqua coctum, an nec crudum nec coctum, sed assum tantum igni, ut præceptum est Moysi, peccator quivis debeat comedere Agnum. Prope est enim phase, et jam instat dies Domini, qua fit transitio in libertatem gloriæ filiorum Dei, a qua non fiet retransitio ad tolerandos ulterius æstus seculi.

3 Ut autem renes dissoluti digne queant præcingi, nec non cor igne amoris peruri, et in gratiam Dei reformari; infirma virium mearum in dies beatæ committo Rictrudi; in ejus interventionibus sub Domino maxime confido de criminibus relaxandis, quæ relictis secularibus spinis, maluit perenni Sponsio copulari in astris, quam terrigenæ connubio brevi permanentis, licet fulgeret in aula Regiæ dignitatis, pompatici emolumentis quibusque fragilibus, caducis et momentaneis suffultus circumstantiis. Non elegit ex animo, ut pro certo reor, diutius subesse primo, quæ tam graviter recusavit secundo (licet Regis ex præcepto cogeretur) adhærere sponso. Et tamen post primum, denuo virilis expers thori B. Rictrudis nupsit secundo, non jam mortali, sed cui conjungitur tanta Sanctorum Angelorum et hominum concio, immortalis scilicet et insolubili, indissolubili firmitate nexu sibi conjuncto, ac præ omnibus speciosissimo. De ejus videlicet Beatissimæ Rictrudis actibus, ejus clientelæ glisco fore vel extremus, indignus quidem et parvus relator actuum ejus, pauca commisi scripto in aliquo additamento laudum illius; postquam hæc orationum suarum condigno munere, Regi Sponsoque suo cœlesti oblato, retraxit me a seculari visco, seu a lupo-

rum faucibus. Apposui tamen aliquanta de sanctissima filia ejus et virgine Eusebia, quæ dulcissima harmonia resonat Domino, de castissima humilitatis et subjectionis, pietatisque cithara. Sed et de ceteris, a majoribus nostris cum digno honore reservatis Christi præclaris militibus, quorum apud nos gratissima et sanctissima requiescunt usque in diem Domini corpora, beatam spem et immortalitatem una in receptione animarum expectantia; quorumque melius in libro vitæ inserta, quam in superficie schedulæ continentur et conscribuntur nomina.

4 De situ etiam loci nostri, quem Deus de suo inordinato statu permutavit et ordinavit, venerandi merito Atrebatensis Episcopi (viri religiosi et divina lege admodum eruditi, qui nunc superest, diuque supersit) magis testimonii libertate quam nominis dissertatione edisserendi Roberti providentia, in cultu Ecclesiastico et religione divina. Idem venerabilis Antistes indignum me et peccatorem sacris Altaribus inter collegas ordinandum f. sisti præcepit, et bajulum sacri mysterii digna ministerii sui executione efferit; meque ab aris gentilium prævaricationum, seu poetiarum traditionum, custodem vasorum sacrorum, licet infimum, gazophylaciis monasterialibus admisit: denique sacros ordines homuncioni, imparis a ceteris meriti, qui sacris infulis digni erant, imposuit. De ejus nimirum sacra impositione et sacratiore intercessione, ad Altaris ministeria peragenda securior effectus accessi; Deoque, qui tanto Antistiti in Diaconatus et Presbyteratus cœlibatum me reservavit initiandum, benedixi. Nam rudis horum, de seculari habitu vel de secularis palæstræ fastu tunc aderam, reversus ad monachile gymnasium, quod votivum et nativum a puero, ignorante causam exilii Richardo Patre cœnobii, reliqueram. Nam partim irrepente occasione scholarum, partim pro subversione claustrali Marceniarum, diversa instituta peragrans nationum, quodammodo zabulo professus fueram, et fidem seculo feceram. Unde non immerito cor meum dolet, quod tandiu cum errante mundo erravi, quod cum labente lapsum sustinui, quod cum iniqua gerente iniqua gessi; postremo quod immunde porcos pavi, quod usque ad siliquas porcorum egui, vixque stolam cum annulo patris respiciens iterum appetii.

5 Inde tamen magis mæreo, quod lateri mulieris gentilis vel Ægyptiæ, Æthiopissæ et captivæ, Sunamitis fortassis nomine (unde Salomon in Canticis, Revertere, revertere Sunamitis, ut intueamur te) cupide adhæsi, de ejus membranis, ut ita dicam, particulam aliquam apposui (magis ex incuria tamen, quam de industria) in principio versuum de Carolo compositorum g. incomparabili et insigni Comite Flandriæ; nec in ejus emundationem, vel minimum immunditiæ ejus crinium abradi. Ille ipse beatus decalvat Hieronymus, et abradit pilos, concidit ungues, aufert ciliorum silvam et superflua quæque, donec legitimo jungatur thoro, et fidelium librorum inseratur choro. Sic enim fiebat de qualibet captiva, eodem attestante, in veteri lege. Si aliquis vellet eam ducere in conjugium, prius auferebat illi calvitium, abradebat supercilia et superabundantiam pilorum sive concretionem unguium; sicque conjunx futura amittebat captivitatis opprobrium. In ejus non injustam contumeliam exprobrastis impudentem lasciviam, meique vicem doluistis (dum apud nos Dominus noster memoratus Episcopus benedictionis faciebat curiam) quod unquam vel in solo verbo, ejus, cui libellum repudii dederam, fecissem memoriam. Ille tamen captiva mulier, adeo vaga et lasciva, gentilem scripturam ejusve scientiam indicat: quæ detruncatur, et emundatur, utque inseratur authenticis catholicisque libris redditur idonea. Unde

nunc autem
Sacerdos
ordinatus,

E

excusat quod
ex seculari
scientia,

necdum satis
repurgata,

F

g

Ep. 26, ad
Pammach.

admiscuerit
aliquid suus
de Carolo
Bono versibus:

ta. ven

AUG. WALBERTO
EX SIS
Expensa
digne Missam
facientis
felicitate

dolet toties
condemnisuisse
indigne

Joh. 14, 23

e

utque ad
sacra mysteria
demceps apte
tractanda,
Rom. 2, 4

Ex. 12, 9

C
petit auxilium
S. Rictrudis.

ejus et
aliorum
Sanctorum
laudes antea
scripsit:

A tamen grates habeo, quod apte et congrue atque satis verecunde objecistis, nec restitistis, ut etiam Paulus Petro in facie, ubi reprehensionis nævo notandus erat ex convictu gentilium simulato. Proinde Paulus (non tamen ut Saulus) Cephæ. Si tu eum sis Judæus, gentiliter vivis et non Judaice, quomodo igitur cogis gentes judaizare? Et tamen quod non inureret Paulus Petro Coapostolo suo notam verutiae cauterio infamiæ, indicio est sermo Petri, quo usus est in laude Pauli, in ejus scilicet epistolarum disertissima conscriptione.

petitque ut
vicissim
Saswalo
mittat suos
de eodem,

6 Re itaque ad medium deducta, de indigna videlicet contrectatione vivifici mysterii, quæ me magis remordebat, in ejus reatus dissolutionem, precum B. Rietrudis incessanter præsentia præmitto munia. De cetero rogo vos meminisse mei, imo promissionis vestræ, mittendo mihi metricos versus, quos composuistis de eodem Carolo Comite dignissimo et irreperabili Duce Flandriæ. Audio revera et teneo cum multa aviditate quicquid novi scriptum in ejus honore, sive de justissima Comitatus et vitæ suæ dispositione, sive de ejus injustissima et plena lamentis interfectione. Cujus nimirum necem Deus ultor, Deus ultionum fortis, justo judicio suo et in præsentî vindicavit, eosque qui eum injuste necaverunt, præsertim in sacris penetralibus, in sanctis temporibus, et pro patriis legibus; ut erant digni terribili ultione muletavit; et ut credi potest, ad terrorem Flamingis incutiendum, ne amplius audeant in proditionem Dominorum suorum, vel in sua viscera, sua proditione, injicere ferrum. Valet: et cum Dei, qui in vobis est, amore, amorem proximi in nobis redamandis comprobate, et maxime nobiscum in B. Rietrudis dignissima veneratione: quæ adeo cuncta seculi hujus impedimenta projecit pro cœlestis Sponsi vehementissimo ardore; cujus etiam gratulabundæ famæ Carolus et ipse illustris Comes Flandriæ in necessitatibus suorum occurrebat grantantissime. Accelerans vero in id negotii, epistolam hanc edidi, vixque scriptam modo emisi, accelerante ad sua gerulo ministro nostro, cui vobis emendandam, relegendam et reddendam commisi. Vos igitur susceptam corrigite, et ad unguem, ut dicitur, cum scriptura superiori deducite, si quid inest incompositionis vel solœismi.

olim S. Rietrudis devoto.

ANNOTATA

C

a b Utrumque nomen, pro istius ævi more per solas initiales S. et W. scriptum, ad longum in gratiam lectoris extendere placuit, sicut primum in titulo, secundum in ipso opere (sed per litteram G) expressum invenimus.

c Rotbertus I Episc. Atrebatensis ab anno 1115 ad 1131, hujus autem Canonicus Saswalo et Secretarius fuerit: brevissimum vero tempus, quo hunc a se visum gratulatur Walbertus, tempus ordinationis ipsius intelligo.

d Ab anno circiter 1100, cum hæc scriberentur anno circiter 1128.

e Cum recens tunc adhuc esset Sacerdos Walbertus, existimo hæc verba de sola laica Communionem intelligenda, quam sub Clericali habitu perrexerit usurpare post discessum a monasterio.

f Minoribus scilicet et Subdiaconatus Ordinibus.

g B. Carolus Bonus hic est, anno ut jam dictum 1127, id est, non multis annis post Walberti regressum Merchianas, occisus: qui versus de ejus nece si reperirentur, possent addi aliorum coëvorum scriptis, de ea nece editis ad 2 Martii.

PROLOGUS

Æstivis quondam in solibus, modulatione Nonæ præmissa, consuetudinali potione Fratribus, refectionis in æde, pro more propinata; concessa atque sumpta sono a ictus tabellarum locationis licentia, forte aliquantisper sejunctus a Fratrum colloquio, residebam in quodam samoto claustrali atque Occidentali angulo, aliqua meditans in libro S. Augustini, quem ipse facit ad Valentinianum et com eo monachos, de gratia et libero arbitrio: quem recens advectum Aquicinctiensi de cœnobio timebam citius referri, moralitatis alicujus propositæ infecto negotio. Cum igitur attentius utilissima ejusdem discussionis argumenta, et multimoda locutionum atque argumentationum genera, divinaque Paginæ copiosa ad informandos mores exemplaria inspicerem; atque documentum insigne S. Cypriani, a B. Augustino toties relatum. In nullo scilicet, cum nihil sit nostrum, gloriandum, frequenter attenderem; cum etiam controversiam quorundam, gratiam Dei defendentium, sed ad ejus positionem liberum hominis arbitrium denegantium; aut econtra liberam voluntatis judicium affirmantium, sed, hoc posito, gratiæ Dei emolumentum evaeuantium, in eodem opere per singulas fere paginas evolverem; ecce alia de parte claustrî sed Orientali (credo ab eo, ejus nomen est Oriens, missus) supervenit Fratrum quidam nomine Gualterus, bonæ indolis, bene utilis, et admodum religiosus: et quasi invehens et vehemens in me, non injustis ex abrupto increpationibus, Quid, inquit, hic tota die quasi iners resides truncus? nec saltem miracula B. Rietrudis, quæ minus suppleantur ejus in gestis exaratis, conscribitis; præsertim ab antiquis, imo ejus a puero alumnus? Jam caput vestrum distinguitur canis b intermixtis, mors cita cito tiget clavos trabales, ut ait, Poeta c Cynicus, temporibus albis; et quis fructus residuus erit de tot laboribus vestris? Terra jacto sive jaciendo semente proseinditur, ut seges inde proveniat, paulatimque fructus exurgat: vinea patatur, ut uva pullulet, et læto germine pampinis emineat: olivæ cultura adhibetur, ut amurea decussa, olei liquamen exprimatur, et super ceteros liquores eniteat. Et vos ergo, si vomere alicujus discipline terram cordis soleastis atque excoluistis, procedat ad glorificandum Deum in publicum fructus: si etiam manum, juxta Satyricum, ferake subduxistis, in præconiis B. Rietrudis appareat effectus.

2 Ad quem ego; Frater, inquam, carissime, plura B. Rietrudis finisse miracula, nec tacet quæ adhuc superest antiquitas; nec tamen plene æmula antiquorum rem certam tenet ab antiquis edocta posteritas. Verum ut atriisque proportionis exactio se paucis absolvat ab hujusmodi questione determinanda, id est, quæ vel qualia in admirationem mortalium venerunt ejus insignia, asserant ea, cum nimio et repentino templi incendio, Hunnorum infestatione barbarica, olim concremata; com ea, quæ tunc temporis adunata pro modo rerum fuerat, Bibliotheca. Non ago, inquit Frater, de antiquioribus ipsius, imo de recentioribus miraculis: quibus Dominus Deus sua miseratione dignatus est subvenire rebus periclitantibus, fere in diebus nostris. Multa enim, ut accepimus, etiam modernis temporibus, per eam operatus est Conditor rerum, ad vindictam quidem malefactorum, laudem vero bonorum. Quis enim unquam erga Sanctam Dei male gessit, et inopine recessit, vel omnino impunitus remansit? Quis aliquando sua, male cautus vel potius mente captus, pervasit, et serius ocus præsumptionis pœnas evasit? Quis vel de solo verbo commissuram veteris panni

D
AUT. WALBERT-
TO EX MS.

a
Gualbertum
tempore collo-
quii

legendo S.
Augustino
vacantem,

E

arguit Frater,
quod negligat
miracula S.
Rietrudis:

b
c

F

etsi enim
antiquiora
Hunnico
incendio
coflagravit,

non deesse
recentia
plurima,

AUG. WALHER-
TO EN BS.

praesertim
ultiones de
adversariis
divinitus
sumptas.

e

Id sane me-
reri illam,
quæ sponte
pauper facta
est,

ut Marchia-
nensem locum
fundaret,

A panni novo assuit, et non vindice pœna exactione dira vapulavit? Quis unquam vel parum suos exagitando, conseissos utres cordium mordaci vino permiscuit, et flagella vindicis matronæ vehementer non extimuit? Et ideo, si vobis videtur, ultio, non crudelis, non injusta, sed divinitus adjuncta; et mulctatio multorum ad medium deducatur: suppressa interim multitudo miraculorum atque magnitudo, bibulae vulgi auri, ut puta jugiter famæ inservienti, reservetur. Quamquam æque (si vacat, nec auctorem aedia præpediat) eadem divina operatio, non sibi, sed nobis requirat, ne forte futura et cita oblivione, pro scriptorum inertia, deleantur, ne dicam ex toto sopiantur. Nonne vel in maximis reputantur mirabilis ultiones illatae, et ab auctoribus earum relatiæ inimicis, Sanctorum videlicet Patrum; verbi gratia, Benedicti, arctioris vitæ instituta edocentis; nec non Remigii, Metropolitani atque Remensis Præsulis? cui scilicet S. Remigio detulit indicium sanctitatis, Beatus idem Benedictus, e remittens ei enandam lunaticam Tolosanam puellam, exorcismis ejus validissimis vim inferentibus et maligno contrariis.

B 3 Et digna est utique et bene promeruit, ut de ea pro viribus eloquamur: et dignum est, et ad nos specialiter pertinet, ut ejus prae aliis merita veneremur, ejus equidem grata praesentia perfruimur, ejus voluntaria paupertate ditamur, ejus munificentia alimur, et sine gravi solitudine per singulos dies praemissa gratiarum actione reficimur. Sed quid egit? Uterinam sobolem benignâ fraude exheredavit, spiritualem prolem e copiosissimis atque amplissimis abundantis suis, spiritualibus nihilominus commerciis oppigneratis, tum suae tum suorum saluti providens, prudenter heredavit. Quibus fideliter utrobique dispensatis, hæc dumeta nemorosa, paludosa, parum ab eremo (praesertim tunc temporis) distantia, habitanda delegit: hic quasi anachoreticam vitam reliquam vitæ duxit: hic in sancta conversatione Domino Deo deservire studuit, suosque secum militiam Domini vitamque tenuem mundani exilii degere, crucemque spiritualem bajulare exegit. Quas igitur grates vel laudes possumus ei digne respondere? quibus linguis, quibus præconiis valeamus condigne munificentiae ejus assurgere? Si centenae vel millenae linguae ejusque nostrum centenos vel millenos sonos ederent, ejus laudibus non sufficeremus: si tot ora quot habemus membra, tonos inexpertos atque inexhaustos ferrea voce acclamarent, ejus harmoniis atque beneficiis præcipientibus, prout decet, non sufficienter applauderemus. Sed quid ad hæc? Eundem, inquam, in sententiam vulgi, Assurgo, inquit vulgus, semper quanta possum laudem mihi bene facienti. Quod etiam aliis verbis apertius exprimit, Lando, inquam, illi qui mihi bene facit. Cujus ossa, ut cepti, sacrosancta penes nos, ad cumulum felicitatis recondita, veneratione dignissima habentur; quorum mira fragrantia tetri odores effugantur, ludificationes demonum depellantur, nocturni lemures conterriti a sacris locis exterminantur: ejus patrocinia injuriis, injustitiis, infortuniis fortiter resistunt: ejus imperia Optimatibus terrenis frequenter vim inferunt, et (velint, nolint) contumacia corda, torosa pectora, cervicosa colla sibi intectant: ejus beneficia necessitatibus subvenire non desistunt: ejus experta medicamenta tam corporum quam animarum recte petentibus detrimenta adimunt. Illic denique contubernia Sanctorum possidemus domestica: hic possumus promereri, si bona voluntas adsit, præmia, quæ de diversis sinibus et procul positis promiscui sexus diversa itineratio expetit per longos tractus, per diversos sinus, per multimoda terrarum spatia. Verum ad

et posteris
virtutum
prælucret
exemplo:

hæc proposuit, nobis exemplum imitabile Domina D nostra sanctissima, quæ in hoc tam solitario loco, tam fortiter, tam libenter, et tam prompte carnis evicit tentamenta: cui etiam ut primo loco acquirerentur cœlestis vitæ munia, de donariis suis tam liberalia voluit fieri Dei servis additamenta. Proinde quadam excellentia meritam sanctæ benignitati atque magnanimitati ejus debemus reverentiam, quæ sic sibi suam minuit copiam, et nostram voluntarie supplevit indigentiam; nimiamque, quæ pusillanimes coarctat, dispensative depulit inopiam. Nos siquidem a fame et siti, a frigore, peste et elade, atque turbine vehementi defendit; nostram debilem naturam atque fragilem materiam servitio Dei circumspicientem reddit.

4 Et conversus vultum derepente ad me; Vos, inquit, vel maximam causam habetis præconii, ejus benigna prece ac interpellatione de longa peregrinatione Dominus vos reduxit, imo adduxit famosæ, quæ non erat antiquitas, religioni. Sed et, sicut legitur in vita f. B. Autberti, Cameracensis Episcopi, secundum Maurosum quasi eripuit de fauce prædonis maligni, imo exerrantem ovem, quasi de morte ad vitam, perditam et inventam ad ovile Dominicum atque domesticum, licet invitam, licet rebellem ac renitentem, detorsit. Quæ etiam tot tantaque gladiatorum, latronum, itinerantium, insidiantium, desævientium, tamque transmarina quam etiam marina a vobis removit; et maxima illa duo (quæ cum quadam adhuc admiratione seu membrorum cum tremore vel horrore soletis enarrare) pericula. Nam ut veritatis rei possum reminisci, et a vobis assignatam diligenter intellexi; cum a barbara regione vel urbe, quæ est in confinio Frisorum, Trajectensi, nec non a summe divulgato summi fere et incomparabilis viri magistri Lantberti, in omni dote vitæ (ut perstrictæ atque summatim comprehendatur laus bonorum atque morum ejus) præclarissimi, atque doctissimi Gymnasio reverteremini; convallem desertam, aquosam, inviam ex improvise incidistis; iter, nullo indicante, nullo adveniente aut abeunte pervium, amisistis; quo amisso, errorem devium et malignum incurristis. Accessit nox, clausa est dies: amissa die, nocturno diurnum aerem obsecrante, imo diurno nocturno aeri succedente, ipsum saltem errorem diutius continuare nequivistis. Circumdante igitur vos undique cum Clericulo collega, tam nemorum quam annuum inmundantia, et velut in terribili solitudine, frondium, fruticum vel plurimæ paludis vehementia, latibula ferarum monstroosa, pro humana habitatione semota, quæsita, expetita, satisque in ipso crepusculo vel noctis conticinio inclamata, nec habita nec inventa, vobis tristis habitanda delegistis. Illa, inquam, nocte, hispida, inamœna atque horrida antra, adherente palato præ timore lingua, invitus fovistis. Sed neque imbrem nimium matutinum aut serotinum, sive brumalem auram, vel congeriem nivium, nondum plane Libra restituente g damna Arieti, certior de morte quam de vita, tergo submovistis. Quid vobis, prohi dolor! tunc animi erat? Sed quid dieo animi? cum potius in extasi aut in agonia defatigati doloris, nec incertæ mortis totius vel annuæ noctis in interstitio, tardiore mora (ni fallor) solito diei propinquante Lucifero, insuetus insuetis atque fere inhabitabilibus incolæ plagis habitaretis? cum patulis atque nemorosis, naturalibus nec manufactis tectis, tot inarticulatas seu illiteratas voces assidue captaretis? cum nihil omnino certi præter sibilos aurarum, strepitus ferarum, fragores arborum patula aure hauriretis? Ad hæc singula ipsam imminemtem semper præ oculis necem videre videbamini, ad singulas quasque commotiones (sed in spiritu Dominus) imminentes atque ferientes

quæ ipsum
etiam ad
monasterium
a seculo re-
vocavit,

f

E
cum a Tra-
jectensi stu-
dio ventens,

in loco invio
et silvoso
exerrasset;

F

g
totaque nocte
sub dio
acta.

A ferientes deproperare cuneos, a quolibet quorumlibet vel invisibilibus et tanto atrociorum hostium, aut aliquam immanem alicubi latentis lustris [feram]. Noctem illam tenebrosus turbo, nullo pullorum vigiliis alternante sono, possedit.

5 Verum posterae diei lux subsecuta, dispar sed æque grave discrimen, mucronis usque ad ipsa penetralia graviter cuncta dissecantis, famis scilicet intolerabilis, diram sortem objecit. Diem namque, noctem illam adeo gravem adeo periculosam præcedentem, ferme absque edulio feceratis; subsequenter vero jam instantem, velut unda transeuntem; et (sicut quidam Cynicorum ait, Truditur dies die altera superveniente) ad occasum ruentem, multo magis timebatis; et de vita, vix retenta, retinenda dubitabatis. Sed quid ultra? Nec ibi vos, se infelicitate deserentem B. Rictudis deseruit, neque inanem felix infelicem prorsus dimisit. Namque ejusdem lucis nona in vespem declinante, voci vestrae in clamanti, querulosæ, lacrymosæ ac desperanti, rauce laborando clamanti, clamando laboranti (raucæ enim fandi vox defecerat) sed per echo resonanti, sonus hominis, ut est nostrum profiteri, divinitus missi, licet insperati, de contra reclamavit: atque vos (Clericulo vestro, tamen fere præ lassitudine laboris insomnis et famis emortui; verum radicibus quibusdam herbarum in sarrariis, vel potius librorum in sarcinis caso repertis, spiritu paululum resumpto) de dumetis silvosis, de spinosis, arctis et condensis lustris, de saltibus umbrosis, et malignis lucis, jejunos, famelicos, tremantes, pallentes, et deficientes, obviis quidam homo missus a Deo, iam effeaci tamque præclaro interventu B. Rictudis, in invio atque impenetrabili loco, nec non ab humanis conspectibus procul remoto, vix ante se viam pede, manu, ferro præsecans, quoquo modo eiecit: et de profundis ignotæ mortis et nemoris, ac per nemus sparsæ sævitiae bestialis, eripuit: Deinde satis propere pro eventu rei apprehensus perduxit ad aulam, bonis multis cum benevolentia refectum, cuiusdam ejusdem terræ Teutonici Presbyteri, cuius anima in pace quiescat: qui vos cibariis suis libentissime, abundantissime atque largissime, copioso accenso igne ante horam, et etiam in ipsa hora refectionis Quadragesimalis refocillavit; venasque arctatas vixque satis cibis aptas, quasi quadam arte, paulatim scilicet exhibita ministracione, laxavit; stomacho quoque nihilominus, ab alimonia consueta desueto,

C impermeabilem ciborum viam, permeabilem sagaci industria assuefecit: cuius hilaritas ac munificentia oppido debuit commendari, qui adeo vobis in omnibus benigne ministravit, benigne incommoda vestra alleviavit, benigne ac humaniter vobis condoluit, Apostolice non segnis executor mandati, Beneficentiae et hospitalitatis nolite oblivisci. Et licet fremens barbare (utpote barbaræ regionis, alterius sideris, alterius quidem nec nostratis linguæ) longe tamen dissimilis male cantu astutiæ, tam re quam vocabulo Sacerdotii indigni Florentii, qui juxta exemplum, quod viderat in corde tabescente peste et veneno invidiæ, virus confecit in pane, et Patri monachorum B. Benedicto missit illud in dolo, quasi pro benedictionis munere. Qui postquam proventus solo nihil nocuit avi, colore nigredinis contentæ h ut sibi accidentali et proprie proprio: adjudicavit eum Dominus, secundum quod male excogitaverat in proximo, facto eminentiori sub pedibus ejus (reliqua soliditate domus integra permanente) conaculo. Ceterum, ut ad vos revertar, ea qua Tobias devotione, Benedicite Deo celi, universorum excellentissimo Artifici, qui vos morti fere addictum, de rictu, dente, morsu silvestrium liberavit ferarum; eadem potentia, eadem clementia, eademque virtute.

Maji T. III

6 Alio quoque tempore, si bene memini, juvenili adhuc fervore inserviens vanitati vanitatum, com aliquo litteratoriæ professionis concertare gestiens, talia ad subversionem audientium vel morum valere non reputans; cum Synodalem Conventum i Bituricensis expeteretis civitatis, quæ est prope fluvium k Ligerim et Comatæ Galliæ ulteriori affinis; inimica subreptio, quæ in toto itinere gressus concitos quadrupedatis equi supplantare, pio Domino vos adhuc expectante, minime prævaluit; in ipso introitu urbis, malignos maligne et satis astute laqueos injiciens, fere supplantavit, fere cornipedem vobiscum monstruose enecavit. Dum enim pontem saxeum, multæ longitudinis et latitudinis in immensum porrectum, et tam altum quam robustum, prætergressis sociis ejusdem associati itineris, solus scandere; equus, cui vice sinistra residebatis, lascivus, durus, nequam, indomabilis, et ut ita dicam, pbreneticus atque intractabilis, lupatis omnimodis renitens, nec aures frænis pro votis accommodans, in abyssum aquarum, ultra quam posset trahere acies oculorum ponti subsidentium, ferme desilivit; fere tam sibi quam vobis ruinam atque interitum (utrique dolose a satana adinventum) male præceps intulit. Jam quasi e latere, quasi e longinqua regione, utputa tergum habens decora nec non egregia bonæ Rictudis in facie, breviter, tenuiter, ignoro an humiliter, ipsius sanctissimæ Matronæ suffragia inclamastis. At illa sine mora, re potius quam voce, Adsum, inquit, quid me inclamasti, nequaquam sic dignus conspectibus nostris, infauste, vel præsidii? Jam equus bruto nisu sese dedens in præcipitium, duos anteriores pedes a ponte, velut in aere, et quasi in inferioris abyssi abrupta, et tam ardua quam semota superficie suspenderat; duos vero posteriores adhuc super pontis crepidinem vibrans, vix fortiter posteriori forti pressu ungula, priora suspensi corporis, duo aut tria per momenta, librabat sive sustentabat: cum ecce divina, et ut credimus, B. Rictudis vis, vel anteriora vestigia, nimis aeri obnoxia et casui immimentia, collegit; contrariæque renitentia, repugnantia posterioribus conjunxit; vel magis in orbem, vobis fere resiliente pontique caput illidente seu conquassante atque conterente, retorsit et cervicem reflexit. Enimvero jam tunc erat fas experiri, in muta licet pecude, verisimilem sententiam Flacci, Invitum qui servat, idem facit occidenti. Porro ipse mannus, de nimietate furoris sui quasi ad se reversus, quasi rationabilis effectus, de casu suo vel mortis periculo, quod vobis sibi que evaserat, timidior atque pacior, ut videbatur; non jam in transversum, sicut solebat, nec maligne gyrans, sed recto calle gradiens, veloci tamen gressu, quadrupedes, qui se præcesserant, consequi deproperavit. Nulli tamen præcedentium comitum, quod factum fuerat, indicastis, ne forte de vobis conferretur, quod de B. Paulo, antequam in ignem viperam manu ejus adhaerentem excuteret. Hic homo procul dubio mortis est reus, nusquam terrarum patet ei ad inhabitandum locus. Gratias Deo tamen et B. Rictudi, vestrae post Deum ereptrici, intra cubiculum vel secretum cordis vestri tacitus agebatis, eidem erotus de tot adversis et periculis, vos ad se quandoque reversurum sibi que servitutum (sicut veritas rei hodie sese habet) promittebatis.

7 Sic jucunda, nec (ut reor) inutili mora, de benigna Domina benignus Frater benigne peroravit; et sermonis sui cursum nequaquam inopportunum, per singula ad id quod intendebat, de Jesu Christi famula Rictude Sanctissima, pene reflexum seu reciprocum, paululum continuit. Cujus benigne importunitati paucis ego: Frater, libenter, quod caritative et devote injungitis, attentarem; si virium

16 mearum

D
AUCT. WAL-
BERTO EX MS.
quæ eadem
illum antea,
Bituricas
euntem.

k

et super
Ligerim pe-
riclitantem
in equo fero-
ciente,

E

tamque cum
eo præcipi-
tandum ex
ponte,

mirabiliter
servaverat,

F
simulque de
reditu ad
monasterium
fecerat co-
gitare.

Hic motus
Gualbertus

sub diei se-
quentis
vesperam,

submisso vix
duce

deduxit in
domum cu-
jusdam
Presbyteri,

a quo refe-
cillaretur,
Heb 13, 16

melius quam
a Florentio
S. Benedi-
ctus;

h

Tob. 12, 6

AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

Jo. 16, 33

sese ad scri-
bendum
accingit.

A mearum desuetæ pusillanimitati confiderem; si certa relatione, opera Domini, quæ per suam famulam designavit, præsentialiter tenerem; et obtrectatores tam dictorum quam meritorum B. Rictrudis (nihil est enim tam bene dictum factumve, quin possit depravari, ut ait Comicus) non timerem. Nec diutius, inquit Frater ille, protelandum est diu dilatæ rei principium: nam ab ipso sumpto exordio, secundum Flaccum, dimidium subsequentis operis habetur plerumque negotium. Nec ob fiduciam vestri inchoandum, sed ob illius, qui ait, Confidite quoniam ego vici mundum: neque enim semper venenatis aut vipereis linguis pravus mos gerendus est. Nam quem adeo elimata perfectione ad unguem erasum constat ad summa evelli, ut non in aliquo vel minimo puncto subiaceat carpendæ dormitationi? Cui rursus ego; Mi Frater carissime, licet grave sit audita magis quam visa recolligere, et moribus diversorum complacere; tamen fraterna confortatus exhortatione vel favore, amica suffultus exactione, alterna confirmatus admonitione, Domini quoque fretus adminiculatione, et B. Rictrudis pia interventione, aggrediar qualiacumque scripta; prout verius de Domina nostra potero persentiscere. Sensum tamen, non quasi verbum e verbo [reddere] experiar, simplici quoque narratione convenientia relationi prosequar. Sed quomodocumque varientur et differant dicta, pia tamen mente, plena fide, omni dubitatione procul pesita, summa rei attendatur; id est, operantis Dei, et B. Rictrudis cooperantis magnalia.

ANNOTATA.

a Ergo, seculo 12 ad medium vergente, necdum in monasteria Benedictini Ordinis inductus erat usus domesticæ nolæ, ad temporis ejusque officia distinguenda; sed adhuc tabulæ pulsabantur: quod nunc in sola monachorum morte usus retinuit.

b Erat enim, ut jam ostendimus, fere sexagenarius.

c Nescio quis hic Poetica Cynicus indicetur.

d Hunni, post Normannos, Gallias vastarunt seculo 10, uti dictum ad miracula S. Ursari 18 Aprilis.

e Fortunatus, in Vita S. Remigii apud Surium, dicit quod dæmoniacam, ad S. Petri sepulcrum Romæ, ubi quidam Dei servus ad sancti præsentiam corporis patrabat signa virtutum, adluxerint Tolosa parentes sui; sed cum dæmon respondisset expelli se non posse nisi a S. Remigio, tunc adhuc vivente, iidem parentes, ipsius benedicti servi Dei et Alarici Gothorum Regis affatibus suffragati, puellam deduxerunt ad sanctum Antistitem. Ubi vocem Benedicti, a Fortunato adjective sumptum, substantivè accepit auctor noster, non advertens quod ab anno ccccx, quo Alaricus Rex in urbe a se captus præsens fuit et res illa gesta est, usque ad S. Benedicti nativitatem, anni intercesserint minimum septuaginta.

f Colitur S. Anbertus 13 Decembris, S. Landelinus vero Crispiniensis Abbas (qui inter latrones dicebatur Maurosus) 13 Junii.

g Videtur initium mensis Martii significari, hyemis utique ac veris confinium, intemperiei ejusmodi clementium.

h Corvo scilicet; per quem Sanctus jussit offerri venenatum panem, in locum ubi nemini posset nocere, prout narrat S. Gregorius in Vita, a nobis 21 Martii illustrata num. 8.

i Cum auctor Anonymus dicat quod Gualbertus, Marchianus digressus, profectus est in Franciam ac deinde Trajectum; et ipse hic dicat, juvenili fervore actum se Bituricas; verosimile redditur, hunc qui sequitur casum multis annis præcessisse priorem; et Synodum hanc ante finem seculi xi celebratam esse, tempore

Urbani II, occasione Schismatis Guibertini; quemadmodum anno 1098 celebratam Synodum Burdegalensem scimus ex quodam diplomate Tabellarii Angeriensis, allegato in nova Conciliorum editione Labbæi nostri; alia similia allegantis, pro aliis Synodis seculi xii inchoati, quarum vix tenuis memoria hinc inde eruitur.

k Propinquitas hæc sumenda respectivè ad longum quod præcesserit iter: nusquam enim propius Bituricas alluit Ligeris quam ex 9 aut 10 leucarum distantia. Supra eum varii pontes sunt, celeberrimi autem qui in Bituriges ducunt lapidei duo, unus e Septemtrione apud Aureliam jacet, arcuum forte 30, alter ex Oriente ad oppidum Caritatis, et ipse bene longus.

LIBER PRIMUS.

Beneficia Sanctam invocantibus impensa.

CAPUT I.

Angelorum de Natali S. Rictrudis lætitia, energumenus liberatus, ignis sacri lues repressa.

Grata signiferi revolutio Zodiaci, benigno ortu Tauri, jucundi mensem Maji, et gratam vicem præconii B. Rictrudis refert Congregationi devotæ, celeberrimam et sacratissimam depositionem corporei tabernaculi ejus devotissime ac justissime recolenti; qua beatissima ac felicissima ipsius anima, relicta gleba terræ parenti, feliciter atque perenniter cum Christo regnatura, remigio virtutum ætherei transmigravit ad secreta palatii. Cujus resolutioni, cujus funeri atque sepulture credimus nimirum cœlicas phalanges adfuisse, dignis exequiis digna obsequia exhibuisse, sacras excubias sacris carminibus produxisse, salubres auras pretiosis odoribus aspirasse, qualia funera Sanctus meminit Hieronymus, sanctos persæpe Angelorum choros quibuslibet Sanctorum corporibus solenniter exegisse. Illi vero, qui sacros artus tumultuando composuerunt, et de diversis partibus illuc confluerunt, sacris cantibus se delinitos gavisi sunt, et claro atque æthereo lumine se irradiatos, mirique odoris fragrantia aspirante delibatos atque recreatos contestati sunt. Quinimo super thymiana et balsamum redolentia aromata, plurima morborum genera ab obsessis corporibus expulere, atque debilia membra salutis dote privata ad salutem reduxere, sed et pristino vigori restituere. Hujus sacræ depositioni Sanctorum concentus gratulabundis plausibus, in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus et in voce exultationis et confessionis, in cymbalis jubilationis et bene sonantibus, choris alternatim dulce melos concrepantibus occurrit: atque de tam sancta Deoque dilecta anima, in acie Dei viventis secum constituta, hilarem, festivum, continuumque diem duxit, et in terris itidem fieri indixit. Huic nihilominus Throni et Dominationis in organis videlicet, psalteriis, lyris ac tympanis, et omnimodis musici generis instrumentis obviam processerunt; atque dulci symphonia laudes Deo in excelsis concinentes, amicam Dei, sponsam Christi, sine felle columbam Spiritus sancti, mutuis honoribus cumulaverunt.

9 Hanc etiam Cherubin et Seraphin famulatu divino ardentius assistentes, eodem tripudio, eodem plausu, ac eodem jubilo, vera libertate donatam, utpote mundalis pompæ sorditata tunicam nec rursus induenda exutam, nec non a laqueis venantium aereis et dolosis mira humilitate erutam, in suum consortium susceperunt; hanc eandem, in æternum victuram perpetuæque lætitiæ fruituram, Angelorum Domino gratanter obtulerunt; sacrum ejus memoriale

E
Transitus
S. Rictrudis
dies anniversaria,

a choris Angelicis celebrari creditur,

F

ejus sublimem sanctitatem Deo præsens- tantibus,

A riale, non atramento reali vel debili, cœlestis vitæ codici adscripserunt; ejusdem munitissimam cautionem litteris aureis in Senatoria dignitate gratanti assensu affixerunt : testamentum reconciliationis, pro amore supernæ felicitatis membris summi Patrisfamilias in terris factum, Regi Regum repræsentavere; pro summis in infimis Verbum, non tam legendo quam imitando, de diligendo super terram Deo ac proximo, abbreviatum atque reassignatum Curiae cœlorum assistenti, congaudenti, lectioni de contemptu mundi applaudenti, explicuere; quæque tantopere exoptaverat, ad quæ toto animo suspiraverat, quibus sese omnimodis accinxerat, exercuerat atque excitaverat, affectuose recitavere. Quam sobriam, quam castam, quam continentem seu cœlibem cum marito duxerit vitam, quam largam, quam occultam, quam voluntariam inopibus impen- sam exhibuerit; quam diversam, quam alienam, quam immutatam a ritu gentis suæ, præsertim idololatræ, viam tenuerit, cœlestis harmonia consonabat, dulci- que harmoniæ consono plausu cœlestis curi- eadem sacra poli chorea vicissim resonabat. Unde minimè diffidendum, cœlicas Potestates jucundissime spiritali aure percipere, ancillam Dei, hereditatem (qua de sua carne progenitos et ad Deum singulari industria ad maternæ persuasionis monita conversos, noluerat irretiri mundo, vel laqueo initiari maligno) vacantibus Dei servitio attentius reliquisse; pro terrenis cœlestia, proque caducis permutasse nullis unquam casibus obnoxia.

quæ spreto seculo nuptiisque

10 Juvabat equidem cœlica agmina disserere, Beatam Dei famulam, oblectamenta, lenocinia, blandimenta secularis pompæ, facto marito de medio, prorsus contempsisse; Regias minas, tyrannicas iras, legationes de secunda copula sibi missas longe a se removisse, nec muliebriter expavisse; ipsum quoque terrenum Regem, licet superbum et præpotentem, licet nobilem atque prudentem, fortem atque in throno residentem, tamen mortalem, idcirco minantem et blandientem, tum virtute divina tum sacrorum virorum et in lege Dei eruditorum perspicaci providentia probabiliter decepisse; sed non multo post Symmysta Dei B. Amando Confessore beatæ sponcioni allaborante, favores Regios ad beatam concordiam inclinasse; et doti, quam secundi sed cœlestis atque immortalis sponsi tabulis, Mosaicæ legis completionem parificatis, non tam carne, quam spiritu Dei dictatis, nec tam lapideis quam devoti cordis, immo non jam carnalibus sed spiritalibus.

C velut alta cedro Libani compositis conscripserat; ejus arbram brachio, ejus annulum digito, ejus osculum ori suo constrinxerat, conjunxerat atque confœderaverat, favorabiliter assensisse. Quam bonum ergo quamque jucundum; spiritali collectione Virtutes cœlorum tripudiatim efferre atque beatificare femineam constantiam, immo feminam pectoris virilis superantem instantiam; teneram ætatem, insignem juventutis florem, elegantem nimis speciem; terram cordis exarando, lumina post tergum non inflexisse; vestigiis uxoris Loth retroactis, nullis inimici insidiis incidisse; vultus vero alacres atque semel fixos in Domino, diversa tentando, diversa proponendo, in diversa non mutasse; in sterquilinio monstruosæ pestis, juxta Zachariam, plumbi in talento residentis, aut in facie mundanæ concupiscentiæ, nec more jumenti computruisse, nec more vel letargo ebrii obdormisse; denique mundo sibi congratulanti, utpote de mundo plura possidenti, florenti, arridenti, invitanti, nullo ferme oblectamine, (quamvis raro aut minimo infortunio reluctante) inhæsisse?

Zach. 5, 7.

11 Ecce quæ in cœlo gaudia, quæ lætitia, quæ non licet homini effari; in terra duorum Domino-

rum, alterius contempsisse [tyrannidem]; alterius tirocinia, excellentem sed in Christo humilem personam, fortiter apprehendisse; in stadio currentem, sed humiliter metam attingentem, bravium coronæ incorruptibilis obtinuisse. Non surda igitur aure frequentius conjubilant cohortes æthereæ : Jussa doctrinæ Sancta continens pertransivit Evangelicæ; cujus menti splendor adeo pretiosæ complacuit margaritæ; pro cujus alta dignitate comparanda vel emenda, cuncta sua disposuit egentibus erogare. Quare quæsitam fortem mulierem et inventam undisonis procellis, diversis naufragiis, cladibus innumeris mundani salis transvadatis, veloque fidei expauso, navigio sanctæ crucis potenter evictis, certum est ad portum salutis applicuisse; atque peccato restu carnalium illecebrarum, refrænato cursu voluptatum affluentium, sub umbra Sponsi cœlestis, pro cujus concepto diuturno et desiderato amore elanguerat, considentem, vim nimii caloris nimium per diem exurentis, tanto feliciter quanto constanter, evitasse; nec non ab arbore vitæ fructus suaves faucibus, satietatem nullo fastidio consequente, nec desiderio anxietate pariente, pro voto decerpisse. Sic enim promissum est generaliter sponsæ, Vincentem debere refici de ligno vitæ. Porro in cellam vinariam introductam, nec jam tam de ordinanda quam de perficienda caritate peragentem, constat inebrianti calice pocula vini meri, immo (ut in eisdem Canticis insinuatur) in favo et melle, in vino et lacte salubrem esum, dulcem haustum sumpsisse. Unde patet, beatissimam Matronam undique sibi circumspexisse; utrobique latus murato aggere virtutum circumsepsisse; nec jam piget eam, fontem vitæ sitientem, cœlestibus desideriis inhiasse, nefandis sacramentis nequissimi prædonis abrenuntiasse, pœnas Phlegthontis solerter cavisse, gemere cum gigantibus sub aquis Acherontis respuisse; et idcirco circumspecta Sanctorum actione, per figuram quatuor animalium, non incongrue meritam describi ab Ezechiele. Irradiata namque oculis intus et foris, docet in actu totum corpus animalium refertum esse fulgore coruscæ lampadis. Sed nec expers ejusdem luminis, quod ex eodem sensu attestatur vaticinium Apocalypsis, dum resculpit Joannes Evangelista quatuor animalia, singula senas alas habentia, et in circuitu et intus plena esse oculis. Et ne quid nimis, ne dum extra modum virtuti cuilibet insisteret, aliarum quamlibet vel minimam negligeret; ibique intuitus suus non pure defæcatus intumesceret, ubi animum suum singulariter declinaret, et magis se exereret seu exerceret (nam secundum Jacobum Apostolum, etiamsi omnia mandata legis observaret, et offensam transgressionis unius incurreret, rea omnium et negligens appareret) igitur in omnibus cauta, in omnibus provida atque voluntaria, imo de corde puro et conscientia bona et fide non ficta, sororibus ministra; mira simplicitate, vera humilitate, interiori affectione familiæ Dei devincta, licet precibus defatigata; abiecit a se omnimodis ceteris præferri dominatione aliqua; et potius omnibus omnia facta, omnibus voluit subjacere, de retributione certa non incerta. Semper præ oculis atque in ejus memoria versabatur, quam in lectione patienter afflicti audierat recitari, sententia; Homo cum dormierit, et nudus atque consumptus minime comparuerit, ubi quæso est?

12 Quare manifestum est, sanctissimam Dei famulam decantare canticum Domini, non in terra aliena, immo in secura paradiscularum et amœna colonia; non in exilio, sed in loco certa meta præfinito; non in transitu, sed in certo et præfixo statu; non in peregrinatione, sed in Dominica mansione; immo in ordine viginti quatuor Seniorum depromere citbaras

D AUCT. WALBERTO EX MS. sponso suo Christo ad- hæsit;

E Apoc. 3, 21

et virtutibus ornata.

Apoc. 4, 8

F Jac. 3, 10.

Job. 14, 12

Canticum Domini in culis canit,

AUCT. WALBER-
TA EX MS.

Dan. 7, 10

Patrona
Marchia-
nensium ef-
fecta.

Liberatur
puer energu-
menus :

A citharas et phialas plenas odoramentorum, quæ vice orationum persolvit æternaliter Domino Dominorum ineffabilia cantica canticorum; neque defraudata oleo sanctarum continentium, introducit ad immortales nuptias in Sancta Sanctorum: jamque tenet in re, quod in Daniele acceperat in spe, millia millium scilicet æterno Regi assistere, et decies centena millia Deo homini deservire; cum quibus beata Domina nostra Rictrudis, insignis Dei famula, jocundatur divino conspectu, quod fuit singulare commercium mundo representare; Dignus es, inquit, Domine, librum assumere ejusque signacula digne solvere, et cetera quæ sequuntur in eadem Beati Joannis revelatione. Liquet igitur, felicem Marceniensem locum fore beatæ Matronæ retento pretioso pignore; nec minus felicem Conventum, cum Domina sua carissima, Rictrude videlicet sanctissima coronandum, impetrato multis et præclaris meritis regali diademate. Felicem prorsus habitationem Marcenienensis cænobii, si Regi Regum cum tremore servierint, et Beatæ Dei famulæ. Quod si remoto peccato ad mortem, peccaverint peccatum non ad mortem; humiliter poenitentes, certum asyllum, proximum refugium habent; patentem misericordie sinum certæ rei possessores non in cassum possident. De spe igitur venique præsumentes accedant; querelas in auribus Domine suæ juxta positæ familiariter, fidehiter, ac tute deponant; ipsam, nihil dubitantes, ne fiant fluctibus maris similes, ipsam quidem, imo Dominum Jesum per ipsam invocent, petendo pulsant, pulsando petant, et quæ volent impetrabunt. Neque enim petitionum salubri affectu vel effectu frustrabuntur, imo competes votorum efficiuntur, atque optatis (licet quandoque justa ac dispensativa consideratione dilatis) potentiuntur. Talia confessus cœlestis collegii edidit, qualia sine dubio rei eventus mire postea comprobavit; dum virtus, majestas ac potestas æquo pondere et mensura librantis summa et infima, per B. Rictrudis insignia atque sub oculis plurimorum patrata miracula, mundo clarius innotuit.

13 Accidit igitur subsequenti tempore, fama meritorum B. Rictrudis longelateque crebrescente, nefarium hostem, impurum hospitem graviter doluisse, graviter ferentem se compelli divinæ virtutis verberet B. Rictrudis intercessionem, vasculum pueri pervasum non sine admiratione multorum exire. Cujus parentes cum viderent daemoniacum vehementer a damone vexari, vehementius in dies agitari, nec ullum humanis iudiciis remedium posse consequi, morsibus quoslibet attractantem, cædentem, vestes scindentem, et alia signa energumeni satis infelicia facientem; manicis arctatum, vinculis astrictum puerum secum rapuerunt; secumque, de misericordia Dei laud diffidentes, sed fideliter præsumentes, ad orationes pretiosorum Marcenienensium Sanctorum detulerunt, atque super tumbam sacratissimæ Dei famulæ Rictrudis raptim projecerunt. Nec mora, divinam virtutem invocantes, Sanctæ virtutem in puerum persenserunt, letosque clamores de puero incolunt, fere usque ad cœlum excitaverunt. Quare expulso damone a puero, grates innumeras Salvatori Deo et B. Rictrudis suffraganti subsidio peragentes, qui prius accesserant tristes, converso luctu in gaudium, læti ad sua remeaverunt. Idem ipse puer ereptus a dæmonio, nec jam vexatus ut prius deformi ac pestifero maleficio, utpote nihil debens priori arreptio, vulgi favorem et affectum non tam in se, quam in B. Rictrudem provocabat; nativæque sola cum suis revisens, hortatu suorum, nomini Domini hymnum trium puerorum, in fornace ignis nihil læsionis sustinentium, decantando benedicebat, ac B. Rictrudis merita circumquaque diffundeat et prædicabat.

14 Quanta vero miraculorum gratia refulsit B. Rictrudis, dum sub toto cœlo notissima incendii tabes per Romani orbis climata gentes percurrit, præsentibus tunc temporis viderunt, agnoveruntque, et subsequentes veracissimæ relationi fidem adhibere non dubitaverunt, filiisque postumis suis qui nascentur et exurgent ea enarranda tradiderunt. Cuncta Marcenienensis cænobii ostia patebant, properantium undique quidam adventabant, quidam recedebant, sed et advenientium aut abeuntium alii arctato limine vix introibant: alii vix exibant. Viri, feminae, senes, anus, juvenes, puellæ vocibus claris personabant; Sancta Rictrudis, Domina Deodilecta, subveni nobis. Utriusque sexus, utriusque ætatis satis misera conditio, alter alterum longa reste manuum (miserum spectaculum) attrahebat, alter alterum inter humeros aut inter brachia deferebat: alius alium præ se impellendo sustentabat, alius alium in grabato, aut carpento sive biga, aut quadriga ad curiam B. Rictrudis evehebat. Conventus, consessus, concursus, discursus, sonus undique confusus (ut nihil inter hæc fere et nundinas, vel inter hæc et quæstiones forenses et publicas [differret] vigiliæ, lychni, cerei, lampades, ignes, non tam in vestibulis vel in exedris seu in diversoriis, quam ante majus altare, neque die neque nocte lucescere, calescere cessabant. Vix aliquis somnum in tabernaculo Dei capiebat; vix vel ipsi custodes, personante assiduo strepitu, quiescebant. De plurima vero serie consistentium, jacentium, cubitantium, singulis aris sese volutantium, singulis sese precibus prosternentium, alter dolebat consumi truci incendio pedem, vel consumptum fuligine nigriorem; alter acclamabat, totum crus vel reliquam ejus medietatem, alter fere totum corpus vel dimidium; sed jam deficere spiritum vitalem. Et quid plura? Alii egrediebantur hilares et sani; alii ingrediebantur tristes, infirmi ac semiusti. Sed de illis qui exibant sani, qui astabant lætos clamores ad sidera tollebant, trinoque et uni, vivo et vero Deo gratias et laudes persolvebant.

15 Signa sonitu continuo terribiliter concutiebantur atque collidebantur; nam facto auditove miraculorum nutu, assistentium agitato cursu, statim agitabantur. Fratres monasterii dulci modulatione, atque alta vocum sonoritate, assuetas miraculis jubilationes certatim resultabant: vix tamen inceptas laudes finierant, ecce de aliis et de aliis, ab incendio per corpora perque ossa nimium furente, sed jam defurente Dei miseratione et B. Rictrudis operatione, iterum assidua signorum classica sonabant, iterum finitos hymnos Fratres resumebant ac distincte resonabant. Verum quid oportet toties scripto repetere, quoties iteratio miraculorum in publicum habebat procedere? Alternabantur in eodem mœror et lætitia, gaudia atque lamenta: assidue verberabantur divinæ aures, propter impetranda vel impetrata miraculorum prodigia vel beneficia. Quæ si quando tardarent, propter alicujus forte delicta; recurrebant confestim ad B. Rictrudis nota atque experta suffragia, cujus Deum confidebant efficaciter exaudire vota. Ut igitur breviter absolvatur misratio Domini, per B. Rictrudis opem, brevis supradictorum compendiosa innotescat repetitio. Plenum populis Marcianensis cænobii monasterium, die noctuque resonantibus, tumultuantibus, quibusdam mœrentibus, quibusdam congaudentibus, atque Salvatore mundi Dominum nostrum glorificantibus, perstrepebat; quasi in eo nundinæ frequentarentur aut celebrarentur, vel forensia negotia ibidem actitarentur vel desudarentur. Videbant enim miracula, currebant ad signa, cantabant, hymnizabant, representabant, cum hymno, videlicet Te Deum laudamus, Dei et B. Rictrudis magnalia.

D
Grassante
igne sacro.

concurritur
Marchia-
nas :

E

et pluribus
successive
curatis,

F
continua
publicantur
miracula

A

CAPUT II.

*Fruges a rapina, ecclesia a flammis servata,
disciplina monastica restituta.*

Sub Ab.
Fulchardo

dum Lor-
gienses rusti-
ci ita suas
messes colli-
gunt.

B

ut quæ San-
cta erant
nemini attin-
geret;

C

quidam cum
plastro suo
detinetur
immobilis;

Sicuti equidem putant, qui referunt meram veritatem, advertere, adhuc Abbate Fulchardo regimen Marceniensis carnobii suo modo procurante, miraculum in ostensione meritorum B. Rietrudis contigisse, a pluribus illud sæpe in ore versantibus accepi, quod huic interserere opusculo, rogatu tamen quorundam Fratrum, non indignum judicavi. Sextiliigitur mense, qui etiam Augustus alio denominatur nomine, in territorio seu parochia Lorgiarum, in B. Rietrudis videlicet vicina, possessionum certatim colligebantur messes, ad subsidium expensarum totius subsequenti anni profuturæ. Erat ibi mira expectatio plebis, partim falce turgentes culmos resecantis, partim insequendo vestigia metentium reliquas spicarum reliquias artificiosa quadam sedulitate, ab inanibus, ut ita dicam, decisarum stipularum truncis secernentis, et a terræ sinu vi fere indefessa evellettis. Sicut itaque mos est illius temporis, pars utraque quod poterat quoquo modo in messione lucrari, hoc avidè reponebat sibi seu futuro tempori, posthabita ferme cura de præsentis; modoque apum laborans, et parcens velut mellifluis rori collectæ segeti, sollicitabatur et meditabatur qualiter transigeret ævum tam longum adventantis anni: maxime reputans secum Sapientis sapienter dictum, Quod utile est carum; et e converso, uti non solum apud veteres (verbi gratia temporibus Pharaonis Regis Ægypti, septena computationis annuæ curricula opulenta et macilenta, Josephi somniorum sagaci interprete, præsentis) sed etiam apud modernos, unius anni sterilitate alterius fertilitate vicissim compensata, frequenter clarsit. Neutra tamen pars frandem circumjacenti B. Rietrudis præsumpsit inferre segeti, metuens ultionem eandem propemodum sibi fieri, quam paulo post audivit inferri cuidam agricolanti; nihil tamen de conscientia metuenti vel promerenti. Timebant quoquoque divinum subito ignem affore, si quid distraherent de rebus Sanctæ Deoque dilectæ Rietrudis; ac miserabili et miseranda ultione, aut manibus vel pedibus contrahi, aut toto corpore dissipari, veluti quondam, quando (ut superius relatum est) de diversis partibus orbis, lue incendii miserabiliter perfurente, humani generis plurimæ parti atque dispendio, plaga scilicet notissima mundo quadrifido, catervatim adventabant ad limina B. Rietrudis, in laudem et honorem Conditoris, non visibili aqua, sed sancti Spiritus invisibili gratia, pedum manuumque summa crura, seu cetera membra semiusta, lacera vel trunca velociter extinguentis. Malebant itaque minus abundare, quam in abundantia sua de re B. Rietrudis injuste sublata fraudi suæ aliquatenus indulgere.

17 Sicut igitur prædictum tempus exigit, juga boum diversa paria, bubulcorum industria, stimulorum crebris punctionibus agitata, Cerealia munera devehabant, exponenda seu excutienda atque repouenda ad quælibet horreorum receptacula. Sed cum plastrorum ferventes rotæ calles diversos attererent, aurigæ quoque minantes, junctis bobus, admodum properarent; et reversuri citato itinere ad alia decisa campisque exposita, priora segetum onera deponerent; spectaculum factus erat quidam agricolantium, transeuntium quorundam atque quærentium, quid ibi immobilis interdin quasi lapis astaret? quid hæsitaret? quid hæreret? cur non potius, sicut et ceteri, ad sua necessaria stipendia conservanda atque introducenda, domum præpropere intenderet,

plastrumque et boves quas in eodem [loco] detinebat affixas, ad reliqua si quæ restarent colligenda, reduceret? Ille vero in primis lacrymosis utens suspiriis, interim tamen agitans sed in cassum boves stimulis, instantibus remque stupendam seiscitantibus miser paucis responsum edidit: sese inquam divino judicio teneri, vindice summi Judicis sententia urgeri, et pro vetusto facinore, nova forsitan verecundia adjuncta, innovato flagello ab Antiquo dierum, jam in throno residente, ut in Daniele legitur, tangi. Sic enim ait: Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit. Non tamen (adjecit) Olim abyssum quasi senescentem, ut apud Job de Leviathan dicitur, existimavi: sed potius cum Psalmista, Judicia Domini abyssum multam fore non immerito didici. Sed quid multa? Me tandem aîo non esse nefarii alicujus conscium commissi; tamen nihil linguam intentatum ad quocunque modo adendum, quod summo mane liqui, tugurium. Boves ergo alleviabo, plastrum exonerabo, non sine damno manipulos spicarum projiciam, et projectis abire tentabo. His dictis, carrum ascendit, mergetes continuatim abiecit; atque in dispendium, uti prius in stipendium familiaris rei, laborandum æstimavit. Verumtamen evacuato omnino plastro, nihil hortamentum pungentis stimuli, nihil clamor vel iracundia stomachantis atque indignantis rustici, bobus ne quidem recalcitrantibus profuit; nulla illarum vel parum quid in eundo pedem de loco movit.

18 Proinde rusticus insaniens, dentium stridore terrorem incutiens, manu in manum signum doloris pectori ingeminans, tundeat latera miserarum pecudum, nodosis baculis, dura materia viarum, cespitibus scilicet atque saxorum ictibus; aliquando posteriores, aliquando anteriores, quasi pro juvenamine, cum temone rotas protrahens atque impellens, lædebat corpora boum, nihil promoventium, veluti immobilium, et quasi in saxa penitus rigescentium. Quocirca utroque malo, utroque damno ingemiscebat ultra modum miser homuncio; boum videlicet insolito præter solitum obstupescendum stabulo, nec non segetum discussarum sub divo platearum horreo satis incommodo. Quid igitur faceret? Iret? Solus nolebat. Juvencos relinqueret? Absens, illis et præsertim projectis manipulis metuebat. Iterum iterumque eodeo urgeret? Et hoc persæpe fecerat, nec profecerat. Quid ergo? Plastrum sæpius exoneratum, rursus oneravit; manipulos tam sæpe dejectos, iterato superimposuit; diuque hæsitans inibi, divinam clementiam, quæ toties respexit desolatos precesque humilium exaudivit, devote expectavit. Nec diu abfuit divina misericordia, quæ misero homini demonstravit, quo infortunio detinebatur in eodem loco ipse et sua toties fastigata miserissima pecora. Terrore etenim divinæ ultionis oculus affuturus perterritus quidam de clientela Rogeri Castellani Insulæ, nomine quasi barbaro, ut aiunt, Ferragus, quid commiserat, quidve damni intulerat B. Rietrudis, patefecit quamplurimis qui advenerant, rem talem tamque insolitam mirantibus; tresque tantum manipulos, quos occulte rustici carro superimposuerat, indicavit; dicens illos procul dubio fuisse causam immobilitatis miseris et toties fastigatis bobus. Quod cum semel, bis et ter cum admiratione multorum repeteret; abstractas ab ipso plastro manubias (quas solus, qui reposuerat ignorante agricola, recognoscebat) in medium projecit, easque Præfecto, B. Rietrudis decimasdecimanti sive colligenti, protinus reddidit; veniamque sed et gratiam Sanctissimæ Rietrudis requisivit, et de facili impetravit.

19 Quapropter rusticola, recepta spe evadendi letus vehementer effectus, quasi prius nihil incommodi pertulisset, priori mox a se omnimodis rejecta

D
ACCT. WAL-
BERTO EX MS

Dan. 7, 9

Job. 41, 23

Psalm. 53, 7

coque exone-
rato nihilo
magis profi-
ciens,

E

dum consili-
um Dei
opem poscit.

F

intelligit ex
messa S. Ri-
etrudis 3
mergetes
adjuvatos
suis,

mœstitia,

ARCT. WAL-
BERTO EX MS.
lisque reddi-
tis expeditus
dimittitur.

Psal. 117, 18

Waserla
ardentibus
circum ec-
clesiam fani
et frugum
cumulis,

ipsam prote-
gere conspi-
citur Sancta,

A moestitia, mororem in gaudium commutavit; rapti-que stimolis, animalia jugis assueta solitum iter arripere concitavit. Cerneret mira, stupenda, inopinata Dei et B. Rictrudis facta insignia, et quae pos-
sent elicere a cordibus licet adamantinis lacrymarum fluenta. Boves namque illico fere agiliores pennatis avibus, iter arripientes, quasi nulla plaustris sentirent onera, ocissime properavere ad ea, quae duce rustico disposuerant adire horrea. Interim ipse ruris incolae, explosis manibus, immensis vocibus, quae sibi fecerat B. Rictrudis, quae leta quaeque moesta sibi fuerant, obviis quibusque ruricolantibus non celabat; sed omnibus omnia quae facta extiterant, per omnia per quae gradiebatur loca, pro ingenti miraculo promulgabat. Ferragus itidem supradictus, qui in causa se fuisse ostentaverat, qui poterat offerre cum Psalmo-grapho, Castigans castigavit me Dominus, divina admonitione correptus, quamvis nondum per suum, sed per infortunium tam evidens alterius, testimonium sanctitatis ingens, S. Rictrudi perhibuit; nec aliquid injusti debere agi erga Sanctam et electam Dei contestatus, tale quid ultra minime attentare presumpsit; nec non et prave agentes aequae, ne deinceps talia attentarent, paucis admonuit. Feliciter siquidem illi agitur, qui de incommodo alterius ad salutis profectum corripitur, veluta quodam ex quodam praesagio divini oraculi,

Res tua tunc agitur, paries cum proxinus ardet, evidenter et caute asseritur. Caveat igitur quisque B. Rictrudi vel suis damna inferre, quae adeo respicit non solum quantitatem, sed etiam qualitatem ac facultatem rei, nefaria arte adipiscendae.

20 Dignum quoque memoria videtur et illud insigne miraculum, quod factum est in villa a cespitibus, ut opinamur, Waseria nuncupata, Dei per elementiam, nec non et per B. Rictrudis merita. In eadem namque, juxta quantitatem villae, ecclesia dedicata est in honorem Domini nostri et tam Beatæ quam venerabilis Dei Rictrudis famulae. Ceterum, ut fit foenili atque messionis tempore, ex agro collecta massa feni et segetis, juxta et circa praefatae villae ecclesiam, ad majorem et conservationem et securitatem, posita est, brevi admodum via et arcta. Missarum accedentibus ad solennia vix pervia, derelicta. Sed licet fragili materia circumdata, vallata et circumsepta foret ecclesia; ipsa tamen divino nutu et Beatae Rictrudis obtentu, a periculis subiti exundantibus flammis incendii, misericorditer erepta est.

C Attendite populi Salvatoris et Redemptoris mundi, attendite, queso et videte mirabilia testimonia Creatoris vestri. Sive igitur casu, sive malignantis ejuspiam astu, sive de villae ejusdam ardentis aestu, quodam impetuoso et subitaneo saltu, coepit ignis in foeno et segete perfurere, magis et magis crescere, vires exerere et vehementer exercere: flammarum globi, quasi exaestuantis clibani incendia, et scintillarum ardentes funiculi coeperunt sursum convolare, aera obscurare, minari ecclesiae, fastigia sacri loci velle lambere, nec posse.

21 Namque a principio incendii, mediis fastigiis domus Dei, mulier mirae pulchritudinis, imperiosae habitudinis, vestibus induta niveis, videbatur astare, ecclesiam defendere, flammarum globos hac illaque deflectere, nec pati propius furentes ignes accedere. Igneus calor superiora conscendebat, sed pulcherrima muliebris imago astans desuper, latis et candidis manicis hinc illinc oppansis, eundem ad inferiora continuo retorquebat. Flammeos apices vires licet materia abundanter ab inferioribus pascebat: sed imperiosa Matrona materiam cum suis flammis a superioribus potenter deprimebat et dejiciebat. Pyramis siquidem flammea, grandine ignea nec irae suae nec subjectae materiae ullo modo parcebat: sed

nulli parcenti magisque ac magis furenti Domina-
trix de eminentioribus tectis contra instans, pestem indignantem sacrato sibi sacello parcere coge-
bat. Qui vero de prope et qui de longe, flammæ non valentes resistere, nec segeti nec foeni cumulis subvenire, jam obliti annualis sub igne pereuntis substantiæ, tantummodo condolebant ecclesiae, itidem actutum et eadem incendii lue periturae. Quid igitur? Unusquisque in afflictione et angustia saepissime pronebat in hæc verba vel lamenta, S. Rictrudis, benedicta Domina, serva eam, obsecro; tua est ecclesia. Obscuritate vero famigantis aeris non poterant intuitu suo plene informare decentem speciem mulieris, pinnaculo templi, igne stomachante et ad continuandas vires undecumque materiam corradente, ad tutelam commorantis. Quid multa? Benedicta saepe dicta prominente muliere, materiam eminentem lupo rapaci, id est igni exundanti, quasi ovem eximente, defatigatis viribus ignis apex corruit, corruens defecit, et sopitus paulatim conquivit. Tunc vero qui longius, et ideo liberius prospexerant, affirmabant, jurabant, judicioque deferendo convincere et comprobare volebant, sese B. Rictrudem in columine seu culmine templi incendii hora vidisse, accessumque flammarum a loco sibi consecrato constanter prohibuisse. Talia Dominus noster curat ostendere de B. Rictrude, ut ostendat quanta apud homines digna sit veneratione.

22 Quoniam igitur beatissima Domina nostra Rictrudis, omnipotentis Dei famula, protegit et defendit adeo cetera, quae in honore ejus consecrata sunt loca; quid igitur putamus eam speciali loco facturam, ubi sacra ejus requiescunt ossa? Qua strenue conservante atque inter pias ulnas amplexante Marceniarum confinia, non praevaleret inimicus: moliri poterit, sed minime praevalere. Armilla enim perforata est maxilla ejus, non praevaleret inimicus: quod si perforata non fuisset, conatus pessimos frustratos non tam cito deseruisset. Conatus est utique malignus Marceniensem locum destruere; et domum Dei, quam decet sanctitudo in longitudinem dierum, ad nihilum redigere: conatus est quidem, et, permitte divina voluntate, partem conaminis effecit; sed rursus, eadem bonitate respiciente, ab incepto conamine desivit. Ad hoc tamen conabatur, ut redigeret locum in solitudinem, a quo seminator discordiae inter oves et pastorem, pro nefas! pacis abstulerat unitatem. Pastor praetendebat causam adversus oves, non servari ab eis Religionem; oves adversus pastorem sibi non sufficienter impendi corpoream necessitatem. Pastor intimabat, ut res sese habebat, sibi praeceptum esse ab Episcopo, ut quem gregem haberet sub manu sua, sibi repraesentaret justoque exerendo judicio; grex econtra adferebat, se non debere manui supponi Episcopali, correctioni vel supplicio. Hac igitur altercatione hac illaque, pro pudor! partes faciente, atque inimico zizania discordiae seminante, atque virus antiquæ necis, propinatum diffundente, domus Dei negligebatur; servitio Dei neglecto, neglectis quoque sacris altaribus, sacra ades paulatim periclitabatur. Nullus equidem in ea remanserat, qui vel die vel nocte psalmodiam debitam in domo Domini celebraret; nemo Fratrum de convento solito atque assueto aderat, qui cum David in psalterio decachordo, in cithara, tympano et choro ante Arcam Dei more Patrum luderet; unde non jam filia Saul, sed malignus prædo; nec jam irridendo, sed invidendo, inimicus doleret.

23 Gaudebat plane hostis antiquus, cernens sibi patefactos domus Dei liberiores aditus: exultabat concionator pessimus, videns sibi non resisti solitis exorcismorum sacrorum carminibus. Cujus denique invidia

donec absumpta materia consumisset ignis.

Dissidentibus a suo Abbate monachis,

F

et sacrorum corporum cultu neglecto,

A invidia mors introivit in orbem terrarum, lætabatur super alia infortunia, negligi corpora Sanctorum, nec illustrata decenti copia lucernarum; neque frequentata, veteri de more, sacris oblationibus, observationibus, ac devotionibus fidelium. Nævo ergo invidiæ, tabe malitiæ affectus et vehementer infectos, non primas sed majores exerebat artes magisque perversas, repellens accessum fidelium in domo Dei devotas excubias agere præoptantium: non enim audebant propius accedere, vel intra monasterium latitare, seu pernoctantes quiescere. Dicebant quippe, se nescio quibus terribilibus vocibus, nocturno tempore fatigari; seque balatu pecorum, rugitu asinorum, sibilis anguium, stridore suum aut murium, seu quolibet simulato strepitu diversorum animalium terreri. Diffugiunt vero queritantes, idcirco magis terrebantur, quia materia cuiuspiam luminis, tenebræ noctis minus depellebantur; neque horrores umbrarum, illustratione assuetæ lampadis ante corpora Sanctorum, in interiori et secretiori ædícula saltem detergebantur. Ad hoc etenim miseriarum res redacta jam fuerat, ut singularis et B. Rictrudis fidelis ac familiaris Frater, qui audacior ceteris, diligentiam suam, æque nocturno ut diurno tempore, tabernaculo Dei cum deserto tum desolato impendebat, non haberet unde emeret simplicia vitæ alimenta, nedum ad illustranda lypsana Sanctorum corporum luminaria tam diurna quam nocturna. Inimicus vero humani generis, inimicus semper luminis, nil majus post animas, quam carcerales tenebras exigebat: qui nigredinem et horrorem profundæ noctis, nigredine et horrore suo nigriorem et magis horrendam faciebat: qui tanto certior infra templi parietes vagabatur, quanto securior erat, quia nullius meritum intra sacræ habitationis spatium simile inveniebatur.

24 Datium Pontificem Mediolanensem, refert B. Gregorius apud Corinthum conseruisse eundem conflictum, cum ipsum Pontificem de nocte quiescentem dæmon astutis et iniquis susurris inquietaret; Pontifex vero ne non præjudicato vim nimiam inferret, præoccuparet miræ magnitudinis præreptam domum, multo comitatu suo sufficientem, horrendum videlicet habitaculum a dæmonica ludificatione longo tempore possessum. Quem etiam Sacerdos reverentissimus verbis improperii, verbis increpantibus, redarguentibus, suamque dejectionem exprobrantibus, insequabatur; Nunc, inquit, gloriare miser, quondam reputans te debere fieri Altissimo similem vel æqualem; nunc extollere in altum, nequam, cuius Dominus fregit cornu, cuius superbiam fregit cervicem; nunc, inquam, superbi, scelesti, cum videas, vel tu ipse potius facias tibi parificari animal quolibet usque ad vilem et parvulum soricem. Desine, miser, desine antiquas artes, astutias, dolos, fraudes, Dei servis, fonte renatis, fronte signatis, præsertim imnerentibus innectere: mulierem, quæ fertur in Apocalypsi peperisse masculum, persequi desiste: de cælo in terram jam dejecte, pœnas gehennales, calamitatibus tuis vel torminibus imminentes, intolerabiles fore decet saltem meminisse. Verum pondus vimque verborum alii Præsulis inimicus non sustinuit; neque enim exterminatus nequam spiritus domui diu possessæ, nec jam suæ, ultra comparuit. Nondum vero in eodem Marcenienſi cœnobio, scilicet a suis destituto loco, Dominus futuros clientes suos sibi comprobatos atque religiosos adesse vel religioni inservire indixerat: quos in tempore sibi complacito simul ac affore jussit, armaturam ministravit, certamen ad suscitandum Leviathan firmiter edocuit. Interea negligenter ac sordide tabernaculi Dei pertractabantur utensilia, propter hostilium agminum incurrentium inpetuosa, intestina,

vel conspirata discrimina. Beneficia vero exteriora, usibus Fratrum deputata, Fratrum ad usus ab antiquis constituta, prædis, spoliis, rapinis patebant: et quia non erat qui resisteret vel contradiceret incessanter diripientibus, ob hoc raptores diripere, disperdere, dissipare, vel usque ad minimum quadrantem minime quiescebant. Sed quid per singula? Si enim enucleatius et evidentius stylo pereurrente cuncta dissidii, destructionis vel subversionis, nec non permutationis genera Marcenienſis cœnobii conarentur evolvere; mens, lingua, ac manus deficeret, chartæ fortassis non sufficerent, audientes credere dubitarent.

25 Igitur justus Dominus, non tam Pastorem, quam domus Domini Mercenarium, qui erat (ut aiebant) caput et auctor totius prave disceptationis, secundum justum judicium suum juste judicavit; virga, qua voluit, eum percussit; atque e Praefectura sive de sede Abbatiae, eo quo voluit modo, deposuit: successoremque, quem dignum noverat, quique dignus erat sibi complacitum atque religiosum, in loco ejus substituit. Sicque pius Dominus continuas et assiduas preces B. Rictrudis exaudivit, locum adeo neglectum relevavit; quem demum domum obedientiæ effecit, atque collata religione religioni servos Dei inibi coadunatos invigilare præcepit. Ex illo itaque tempore, verbi salutaris irrigatione corda eorum compluit; vitamque æternam, si permanserint in proposito religionis, promittit.

CAPUT III.

Miracula in monasterii restauratione per S. Rictrudem patrata.

I In magnitudine vel admiratione tanti miraculi, de innovatione vel restitutione Marcenienſis cœnobii, postquam gloria Domini mirabiliter claruit, ac B. Rictrudis apud Deum quanta esset innotuit, res admirabilis, stupenda et inopinabilis in eodem cœnobio, a Domino jam visitato, contigit. Diligens namque ac sollicitus Frater, quem supra prælibavimus (ceteris effugatis immundorum spirituum teterrimis significationibus) intendere rebus monasticis, dum suscepto habitu monachali Domino deserviret, ac religioni atque Fratrum socialitati neque minus solito ecclesiæ invigilaret negotiationi ac devotioni; genitalibus nimis aggravabatur, nec ad opus quodlibet, sicut solebat (neque enim poterat, nimium agra vel intolerabili sorte detentus) ulterius accingebatur. Dissolutus etenim pudenda, gravia onera deferendo, sustinendo importabilia, continuando opera, resarciendo decedna, discurrendo per ardua, transiliendo difficilia; jam deficiens, inter sua inguina vix sustentabat viscera, quæ de ventris alveo, de supremorum abdito domicilio, profluebant horribiliter ad ima tuberosa, gibbosa, atque elephantina, in formam deformantia genitalia. Postremo ejulatus multiplices emittens atque lacrymosa suspiria, usque fere ad extrema, vexabatur infirmitate tam continua quam quotidiana. Cui ergo non ars, non ingenium, non exercitium, non carnalis medicinæ experimentum, denique nullum medicorum peritorum consuetum antidotum pollicebatur consecuturæ salutis indicium; B. Rictrudis, non secante materiali ferro, non expediente manu intestina, cippo pede coarctato, aut potius funibus illigatis, trabibus suppositis corpori instar cippi ad incisionem composito, non resarciante acucutem, viam acus imitante filo, non etiam incisum depictis ankeis vel molliter stratis fulcris aegrum reclinante, aut balnearum vel unguentorum longo usu inflictum vulnus confovente; sed spirituali fomento, liquore salutifero, invisibili oleo perfusum, in momento fecit optata potiri salute Fratrem religiosum.

Tenete,

D
AUCT. WAL-
BERTO EX MS.donec sub
novo Abbate
restituta est
disciplina.

E

Fratre qui
solus perstiterat in
monasterio,F
ab hernia
quam laborando incur-
rerat,nullo huma-
no remedio
adhibito,locum ut
suum possi-
debat dæmon,
Dial. 3. c. 4ejusque bona
dissipaban-
tur.

ARIT WIL-
BERTO EX MS.
sanatur in
reparatione
cujusdam
fenestraz.

Tenete, Fratres, breviter quod dico, tenete; memorialiter conservate, quaeso, mirabilia Dei. Præfatus igitur Frater, dum ferme usque ad mortem inguinis dissolutione prægravaretur, atque de ejus salute omnino desperaretur; accessit, petiit, pulsavit aures B. Rictrudis; salutemque, dum unum de eminentioribus fenestraz vitreæ lapidibus reliquo parieti Sanctorum præsentium ex devotione resarciret, et misericordiam sub eodem condecenti cryptæ contextu exoraret, misericordiam impetravit: pro qua insperata et totaliter indepta, continuo debitas laudes et gratias, licet nondum publice, Deo et sanctissimæ Dei famulæ referre non cessans, ad spiritualia deinceps opera majori instantia sese totum accinxit.

Ad dormitorii
restauratio-
nem

B
addidit con-
ventus impen-
sas vestiarum
sui:

27 Exinde cœperunt vetera, prout necessarium videbatur, dirui; nova, prout oportunitate ducebatur et res patiebatur, aedificari; ligna, lapides, cœmenta comportari; parietes longo situ neglecti resarciri, novi veteribus inserti altius erigi. Inter alias tamen aedes sive officinas monasterii, domus requietionis magis indigebat manu reparatoris artificis; ad quam Fratres, tam post diurnam, quam post nocturnam, tum in hyeme tum in æstate, synaxim, intendebant pausaturi. Igitur tam Abbas, quam ille qui præerat vestibus, idem qui vulgari editione fertur Cameraarius, consensu seu prece totius Congregationis, illic vestium impensas contulerunt; malentes carere solita vestimentorum libratione, quam perfundi adeo pluviarum, præsertim hiemalium infestissima collisione; quam etiam inquietari minutarum muscularum, quæ cyniphes melius nuncupantur, maligna et intolerabili susurratione; nec minus pulverulenti squaloris antiquatæ materie, atque ideo resolutæ in minutias cariei seu putrefacti ligni, immundorum etiam animalium, quæ non est necesse nominatim per singula exprimi, sordida ejectione. Itaque omni cum festinatione, supputata mercede, ab alienis fundis, lapidum, trahium, lignorumque ad hoc opus oppido necessariorum advecta congerie, cum multa sollicitudine, interposita cetera fere domus Dei necessitudine, aedes quiescentium post laborem Fratrum quasi ab integro cœpit componi; sed et quadam nova novi parietis insitione cum veteri ex utroque latere, manu cœmentariorum, duorum scilicet monachorum (alter quorum pater, alter filius) Ecclesiæ fidelium altius exrescere.

quod opus
dum promo-
vetur,

C

Insuper trahi
succurrere
valens faber

28 Verum enimvero cum ferventi atque alacri studio incæptum opus proficeret, seseque cum ingenti gaudio ad invicem artificum multitudo hortaretur ac moneret; maligni hostis subreptio invida, atque inimica cœtui associato et paulatim obtentu religionis associando, nequitiam defuit: quæ omnem illam collectionem, de provectu sive de reparatione vel renovatione cœlestis habitationis, veterem (ut aiunt de serpente) pellem deponentis, congratulantem, in immanem tristitiam vertit. Namque dum a frequentia vicinorum (quæ convenerat illic, quasi ad diem festum, aut veluti fere apes ad alvearium, ad classicum signorum auditum) desuper congeries aptaretur trahium, superstruem lignorum, in utraque crepidine parietum in modum scalarum compositorum; unus artificum in summis stantium, molem materie superiori cum inferiori clavis affligentium, videns a longe incomposite penultimam trabem pertrahi, sicque periculose a manibus non tam trahentium, quam detrahentium atque ad ardua enitentium elabi; juvenili robore, per congestas trabes in superiori versu per transversum collocatas, saltus nimios, nimis amplos et incompressos, ad succurrendum trahi vacillanti ac pene recidenti, confecit; atque auxiliator conantibus plurimis, ligneis machinis auxiliariis cum funibus in medio positus, quantum adesse voluit. Verum dum properaret; dum

suspendentibus molem ligneam ad altum, ne laxaretur, inclamaret; funemque triplicem trahi illigatum apprehendere, atque reliquis in transversum coæquare vellet; ex improvise alter pes nimium in præcipiti processu properantis deviauit; atque raptus per inane, citato torbine, nimia murorum ab altitudine, conclamato tamen Christi et B. Rictrudis nomine, ad terram, quantus erat, illæsus corruit. Ceterum quod fuit magis admirabile, dum laboretur, dum sorte teterrima in proclive devolveretur, dum nil cum eo ac de eo nisi de morte ageretur; sensum memoriamque non amisit, sed potius cum quadam et necessaria vitæ industria obvium parietem ligneum, ad clivum (ut ita dicatur) dormitorii cellæ infirmorum contiguum, utraque manu quadam arcuatione facta corporis ab alvo protensa, ne foret læsioni obnoxia, depulit; sicque satis cum periculo, veloci momento, corpus terræ illisit; sed muro fortissimo, protectore Domino, et Beatissimæ Rictrudis indesinenti patrocinio, cladem imminuentem, stupentibus cunctis qui aderant, evasit.

29 Consocii artifices et reliqui opifices, imo omnes qui ad illud opus amplius solito ea die conveniant auxiliares, quasi ad spectaculum, ad casum illos confluebant; et omnes magis cadaver exanime, quam aliquid viventis hominis se reperturos existimabant. Priora tamen artificum conventicula, insperatæ salutis vel vitæ sodalis congratulantia. Quid agis, Rainere (hujusmodi enim salutaris lavacri fonte renatus fuerat nuncupatione) Quid agis, inquiunt, carissime? vivisne? An sensisti Sanctorum Marcenensium, quorum mors adeo in conspectu Domini pretiosa, præsentia ac præclara merita? et præcipue B. Rictrudis, ejus opus nobiscum tantopere insectabaris, patrocinia? An, quæ toties fuit portus quibuscumque patientibus naufragium, tabellæ tuæ in profundo aere dissolutæ neglexit saltem innuere portum; tibi que soli, præsertim operario suo periclitanti, quod absit, denegavit ferre præsidium? Quid ergo apud tuos, vel misere conjugi referemus de te? Tene lusisse municipali arenæ, et bravium tale retulisse? Sed quid interea de meritis Rictrudis sanctissimæ Dei famulæ? Dic igitur, cuius delatores simus, mortis an vitæ? Quid siles? vivis-ne? Vivo, inquit, vivo; nullo defraudatus vitæ officio, nihilque in me prævalente zabulo: duce ac rectrice Domina mea B. Rictrude, vitales auras plenissime carpo, ejus nimirum, ut jam cum ea familiarius ac verius agam, sine usus sum in talis ac tanti tamque subiti casus infortunio. Alioquin quomodo diu poteram superesse, dum tot vicibus distractus per abrupta, rotatusque per inane, sola formidine pene potuerim occubuisse? Revera B. Rictrudis a supremis ad infima, sine gravi mei offensa, detulit me leviter; ac leniter ulnis, vel ocioribus aquilæ pennis, utpote nullo ponderis gravamine præpeditis, me procul dubio protexit ab inimici ferreis involucris, sive circumquaque per aera tensis in insidiis laqueis, ad capiendas, ut B. Antonius Paulo discipulo manifestavit, exeuntes animas e corporibus; quosque B. Severinus Archidiacono suo, dum Sanctorum loca post Matutinorum officia circuiret, Sanctum Martinum evasisse significavit, subjuncta pie querela. Quid ergo erit de nobis tantis involutis sordibus? Hospitem itaque, etsi necdum cive, rebus suis perficiendis tamen fideliter instantem, noluit B. Rictrudis in præsentiarum fore vitæ immunem; quin potius quem detulit ad terras fere sine læsione sospitem, confidenter aio, longioris ac melioris vitæ volet esse superstitem. Deo igitur et B. Rictrudi gratias ago, mortem evasi, dolore non tencor; et quod in re expertus sum, sanctissimam Dei famulam, beatam videlicet Rictrudem magni apud Deum me-

D
præceps ipse
corruit,

E
et accurrenti-
bus sociis

a S. Rictrude
præservatum
se testatur,
F

A riti fore scio et profiteor, meque ejus famulatu obnoxium obnoxius deinceps polliceor. Cujus equidem opus instantius jam repetam, et quod restat, incolumis munere ipsius, ocius perficiam.

morque ad
opus suum
redit,

30 Et cum a circumstantibus persuaderetur ut refocillaret stomachum, sumpto cibo potuque saltem permodico; ait, se nequaquam salutem participaturum oblatae refectioni, quam debebat, a qua consecutus eam fuerat, B. Rictrudi. Postquam tamen, iterum operaturus sine dilatione intermisso operi, ad superiora tecti, quod parabatur requiei, conscendit; cogentibus sociis ac timentibus, ne lassus opere tanto, jamque a matutino casu usque ad signum Tertiæ continuato, deficeret: spiritum simplici et perparvo raptim panis et liquoris haustu refocillavit, et cœptum opus indies cum ceteris continuavit, et ad finem usque complevit. Hoc vero scimus et attestamur de eo, quod quamdiu interfuit operi prædicto, nomen B. Rictrudis fere sine intermissione in ore habebat, et libenti animo de ea conferebat: quodque de se gestum per Beatam Rictrudem fuerat miraculum, ad memoriam sempiternam assidue exarari implorabat. Nos itaque, quod rogavit, executi sumus, etsi non ut debuimus, saltem ut potuimus, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui per suam et talem famulam, salutem et talem salutem operatus est in medio terræ. Emmanuel quippe sanctum nomen ejus, sit pro nominis interpretatione nobiscum Deus, nosque regat ac deducat ad pascua viriditatis æternæ, B. Rictrudis adepta sponsalibus.

Ex eodem
dormitorio
necum strato

2 Cor. 5, 17

Apoc. 11, 5

31 Multorum etiam usque hodie attollitur præconium præclara, benevola et indefessa pro suis B. Rictrudis intercessio: quæ præpotenter, ac sicut misericorditer ita et mirabiliter, devotæ sibi Congregationis Fratrem, in eodem opere laborantem, eripuit de mortis confinio. Ut igitur de ipsa fabrica, quieti aptæ futura, Apostolica conferatur sententia, Vetera transierunt, et ecce facta sunt nova; Et Joannis in Apocalypsi dogma, Ecce nova facio omnia; inveterata et putredine consumpta, ab ipsis artificibus remota sunt inferioris laquearis et soliditatis tabulata; relictus est in longum trames, ut ita dixerim, latus et solidus, sed in latum brevis admodum et arctus: qui Fratrum necessitati vel necessario itineri deserviret, si quando vellent progredi ad emundationis naturalis ulteriora domicilia. Contigit vero quemdam Fratrem, nomine Guilielmum, sacris altaribus, utpote Levitam, ascitum et assumptum; ad quælibet claustralia satis agilem, ipsique operi de quo agitur maxime industrium, velle pertransire, post Completam, eundem limitem malignum, angustum et obscurum, nec aliqua lucerna condensas tenebras detersum. Sed perparum processerat; et ecce, stupore simul et horrore depressus atque comprehensus, delapsus est in inferiorem locum, qui deputatus est pro more, vel potius pro disciplina seu religione conservanda, ad judicia Fratrum. Quis non viderit periculum immane lapsuro fuisse, cum nescierit nec vel senserit, ubi manus, ubi pedes, sive caput cum ceteris membris, cui voragini seu præcipitio deberet subesse? Sese utique pari modo comitantia subitque fuere casus et incessus. Nam adhuc putabat recte incedere, firmiterque vestigia in pervia regere, et jam invia et profunda penetrabat, nulla aut modica dote memoriæ, ingenii, intellectusve derelicta in cantelam necis evitandæ. Pugnant igitur fata et B. Rictrudis digna suffragia. Nec mora; contrariæ vicissitudinis caligine detera, digna Deo Dei famula Rictrudis superior fuit in causa: neque enim desinit suos intueri, quos propriis, non alienis impendiis disposuit benigne tueri. Sed jam diligentius rei summam attendans, Fratrique prædicto et denominato in servitio Contratum, nec

delapsus
Frater in lo-
cum Capituli,

super conge-
sta ibi rudera,

non in quolibet opere pari atque utilissimo, ab ipsa hianti et patenti fauce mansionis dispositæ requiei male descendisse, super congestum caleis et sabuli, imo super immensum tumultum vel aggerem cumulatam veteris inferioratæ materiei, condoleamus. Nec tamen desuper, sed de latere corruit, ac continuo super glebas obduratas antiquæ maceriei, substratis præduris fragminibus antiqui roberis, resilivit. Inde vero Dominus secundum multitudinem miserationum suarum misertus est ejus, quod non incidit in robur præfixum ferro duarum columnarum, (ni fallor) in eodem positarum in signum dilectionis diligendorum Fratrum, quarum tamen officium deputatum deservire laqueari vel sustentationi trabium. Nam si in eas incidisset, mox capite diminuto cerebroque discussso, vita prorsus caruisset.

32 Ad cujus casum et sonitum vicinum Fratres tres aut quatuor, qui de completa synaxi remanserant rerum procuratores, illato lumine, gestæ rei ordinem et miserabilem conditionem sciscitabantur; et super eo valde ingemiscientes, aliqua enormitate scelerum diligentiam S. Rictrudis aversam et ademptam sibi esse conquerebantur. Ille autem, quia Completæ in Conventu cum ceteris officium compleverat, potius nutibus manuum et signis, quam plectro linguæ verborumque modis vel sonis, divinam correctionem vel animadversionem, suique corruptionem et multimodam membrorum collisionem demonstrabat. Super his idem Frater signa creberrima in fronte media seu affinitate proxima gutturis et colli faciebat, quibus ad congruam interpretationem Fratrum, capite innuens, sanctæ Crucis per virtutem, perque B. Rictrudis intercessionem, sese de præsentis mortis angustia ereptum designabat: cujus rei munitionem paulo ante trina oratione coram altari cum Fratribus, sicut moris est, post Completorium imploraverat; et, ut erat cernere in præsentiarum, impetraverat; sed et in casu suo parum quid in idem nec intelligibile submurmuraverat. Cujus dolori, maxime dextri lateris ac brachii dextræ partis, super quæ ceciderat et quæ plurimum plangebatur, compatientes; correptum inter brachia Fratres, in cellam infirmorum deduxerunt, vel potius vix incessui aptum detulerunt, eumque plangentem ac dolentem, nec in vita vel salute spem plene habentem, lecto molliori humanitus composuerunt. Solliciti tamen servare unitatem spiritus in vinculo pacis, prout movent scripta Apostoli, crastinam colloctionem expectantes, eum vota precesque B. Rictrudi ante sacrum ejus sarcophagum deferre invitaverunt; ibique corporis recuperandam ac restituendam sanitatem, si devore exoraret, benignissime commoverunt. Ille vero laud segnis executor præceptorum Fratrum, prout potuit, quantocius secretum B. Rictrudis colloquium expetiit; ibique cum ea, velut in secreto thalami, vix biduo aut triduo de necessaria re agens, salutem obtinuit; ac desideratam filiæ Regis gloriam secum ab intus retulit; Deoque et B. Rictrudi adjuncta Fratrum caterva, benelixit; sibi que servitutum, quoad viveret, fidelius ac devotius salutifero fœdere spopondit.

33 Jam vehementem minuscule existimationem plebeculæ erga venerationem beatæ Rictrudis quantum putares, quantique penderes, cum audita insignium et talium factorum recenti fama, videres pro posse deferre tegulas, lateres, calcem, saburram, lapides, ac invicem semetipsos in his simplicibus verbis exhortantes, Eamus, eamus; S. Rictrudis liberat a malis omnibus sibi deservientes, quæ nec sinit suos operarios vel artifices in casibus suis ad mortem fieri præcipites. Ab hujus itaque famæ, quasi æris candentis scintilla demigrante, parvus primitus et infrequens cultor, usque ad primores,

D
ALCT. WALBER-
TO EX MS.

servatum se
ne collidere-
tur indicat
signis,
E

et a lateris
ac brachii
attriti dolore

Eph. 4, 3

F

sanatur ad
sepulcrum
Sanctæ:

miraculis
istis ad opus
jurandum

A
AUCT. WALBERTO EX MS.
incenduntur
plebis ac
procerum
studia.

quisque jam congratulabatur, B. Rictrudis limina terere, seque suaeque suis suorumque religiosis deprecationibus salubriter committere. Qui vero, multis confluentibus causis et secularibus incommodis, non valebat adesse; favorem tamen et gratiam B. Rictrudis non intermittebat, accessu plurimorum bonorum mediante, expetere; ejus praeconia, prodebat per quæque etiam remota pertransire. Lubricus autem anguis et lividus hostis, cum suis funestis satellitibus tristis et confusus, nihil jam suum in domo Dei pro velle repens, graviter animadvertibat sacrae religioni se suosque turpiter cedere, quam, multum dissimili a priori proportionem, crebrescentibus miraculis conspiciebat in sacris moribus non minimum præpolere.

CAPUT IV.

Auctoris curata paralysis, Balduini facinorosi conversio, curatus scrofularum morbus.

B Ne vero longe petantur exempla, ut cognoscamus in terra, quanti sit apud Deum Reverenda Rictrudis, operum per merita ac virtutum per opera; me ipsum profecto memini, Fratrem videlicet Gualbertum, famulantium sibi, fateor, minimum; non mea utique praeumptione, temeritate, seu ostentatione, sed fidelium Fratrum, notam rei certissimam perpetuo reservari monumento exhortantium, frequenti astipulatione, hæc eadem referentem, scribentem, recitantem; me, inquam, memini incolumitatem mei Beatae debere Rictrudi; quem in experta, nova, inaudita, dejectum, debilitatum, dissolutum dissolutione et paralysis, nullius membrorum corporis jam potestatem fere habentem, in integrum restituit; nullo penitus apparente signo vel vestigio (ut attestantur B. Rictrudis miracula verius admirantes) præteritæ obnoxio infirmitati. In secundo quippe exitu de Ægypto sive de populo barbarico, nihilominus abrenuntiato Pharaonis crudelis exactoris nefando imperio, causam inertis atque in religione rudis adhuc agens, utpote novus tiro, noviter reconciliatus, initiatus, atque aggregatus ovili seu gregi Dominico; casu accidente, cum Patre mei monasterii, Aquicinctianorum proxima confinia Fratrum expeti; expetendo, spirituales catervam in proximo positam devote salutavi; devotius salutando, devotissimis eorum orationibus me commisi: ibi etiam compendiosam fletulentantis famuli manum comperiens, postquam eum satis extuli, eadem percurrente, patre præcipiente, et filio obaudiente (utroque tamen spirituali) satiem voto meo vel desiderio ac necessitati dedi. Pervigente namque sanguinei fluentis incommoditate, sed deficiente Marcenarum tunc, cum commoditate medicinalis peritiæ, opera arte, ingenio idonei vicemque medici gerentis ministri; pravi, nocivi ac superflui humoris inquietudinem intrinsecus impugnantem eliquavi, ac extrinsecus ultra legitimum atque institutum terminum retentum sanguinem salubriter emisi; sique nociva quæque, quæ innocuis erant adversa vel contraria interius, libens amisi, et damna sine damno toleravi.

C
dum secta
Aquicincti
vena,

Verumtamen parva aut nulla pæne mora interposita, postquam sanguinem minui, necessaria legatione ejusdem Patris secundum etymologiam suæ denominationis (qua denominabatur Amandus) bona cuncta volentis et amantis fungens; per devexum aquæ, perque eandem alvei semitam, per quam illic una cum prædicto Patre transieram, properante remige, redi. Reversus itaque in tertia die minutionis inceptæ, cœpi aquæ fortassis immeritæ

Marchianas
regreditur

improperare. causasque repentinæ dissolutionis paulatim per membra repentinis imponere. Jamque illo quotidie ingravescente vel succrescente incommodo, pilos barbæ vel capitis novacula eradi vel evelli minime poteram pati, vel munditias ceterorum Fratrum exequi. Condolens vero pie meus Abbas meæ passioni, adeo convalescenti et confundenti superficiem male alteratæ faciei, consulta discreto misit me curandum Domino Bonioni, medico Atrebatensi professo, sed apud Aquicinctum commoranti; qui præ aliis suæ artis medelæ peritus, viscera misericordiae super infirmos gerens, de totis præcordiis compassus infirmanti, multimoda curationum genera adhibuit; atque octonis diebus, quibus apud eum commoratus sum, assidue nocte ac die fere vi diacodii ceterarumque potionum vel confectionum expellere hujuscemodi morbi genus non destitit. Ego vero interim, distorto turpiter ore, vix aliquo ciborum genere poteram refici. Residens quippe ad mensam, postquam diurnæ inservieram calamitati vel abstinentiæ, Fratribus quibusdam infirmis, nec non clientibus capitis mei occipitium stringentibus vel sustentantibus, iisdemque ministris, esurie curus jugales quasi enervare attentans quoquo pacto, satis quidem misere comedeam; verum eosdem sine mora cibos comestos, vel potius cum labore ventri trajectos, vix aut minime masticatos evomebam: quippe nauseas seu vomices jam nulla reverentia inhibere poteram. Inde desperatum de vita, aliquo signo pro lingua confusa formato, inter ulnas et brachia ad lectum trahebant, vel quasi semimortuum ad necessaria naturæ clamantem, dolentem, ejulantem, prorsus tædio vitæ affectum, deferebant et referebant. Horres me hiantem, et in verba conantem; sed ora difformiter divaricantem; sed confuso murmure suffocato in gutture, confuse, nescio quid, verbis plectro linguæ non plenarie informatis, blaterantem. Et quid multis? Relegavit me, laborans in me frustra, multa sed cassa arte in cura mei benigne expensa et consumpta, Dominus Bonio, monachus bonus et benignus medicus; tamen indicto quid adhuc super hoc facere deberem, novenis scilicet diebus balneis a mane usque ad vespem quotidianis et continuis uti, torre igneo sumpto in manu, nuce grandiuscula in bucca, eadem bucca torrem insufflante, flammam nutriente et excitante, ut vel sic os contractum ad locum suum seu ad pristinum statum redigeretur; multa sinapi etiam trita atque in pulverem confusa, calidis aquis balnearum exhibita et commixta.

36 Ex eadem tamen infirmitate vel dissolutione, septima septem septimanarum peracta evolutione, satis infelicitate elaboravi, asserentibus plurimis eundem morbum incurabilem, propectæ præsertim ætati. Tandem pio interventu atque efficaci cura vel medela B. Rictrudis, quam quotidie Abbatis vel Fratrum suadela visitabam, visitando frequentabam, frequentando exorabam, ante cujus corpus sacratissimum pronus jacebam, vultu dimisso in terram, corde tangente cælum, manibus expansis ad Dominum, sanitatem recepi. Unde omnes acclamabant, nullam omnino aliam, præter Domini et B. Rictrudis medicinam, mihi adeo tamque perfectam et integram sanitatem potuisse reddere: quæ sine prioris læsionis vestigiis videbatur tam perfecte adesse, præterquam quod inversa atque titubantia verba efferre videbar ab ore, raro tamen. Ipsa enim pia, misericors, et propitia, singularis, specialis ac propria Marcenensium Domina Rictrudis, mater, soror, filia summi Patris devotissima; quæ licet au lenter, non tamen impudenter reverso pridem videbatur dixisse, Congratulamini mecum, filioli, oviculæ de exilio longinquo atque diuturno redeunti: ipsa, inquam

D
paralysis
incurrit:

curandus
remittitur
Aquicinctum,

E
ubi nausea
et vomitu
attenuatus,

et ore distorto
nil eloqui
valens,
redit idem
qui venerat:

F
atque post
7 hebdomades

sanatur ad
Sanctæ
sepulcrum,

A quam, Deo sacrata et dilecta, malis meis bene sciens uti, non jam prout merueram, vicissitudinem mali, imo pro malo bonum mihi impendit. Dereliqueram etenim Dominam, quod non erubesco, sicut nec Evangelista de publicano erubescerat, quod male fuerat, confiteri; et conformatus Angelo apostatae in apostatam, fidem tamen minime, sed rem monachi abnegans, sive clericum simulans et monachiae puerile votum dissimulans, diu, pro nefas! servieram Baalim. Sapientia quippe mundana, quae juxta Apostolum, apud Deum reputatur insipientia, me sibi ultra modum illexerat; meque profugum ab ea, glutino tenaci nimis tam sibi quam seculo nequam atque vitioso conviscaverat. Sed flagellatum, sed castigatum, sed emendatum, vel, utinam in melius! immutatum, gratiae suae inexpertem, tanquam mensura gomor, expensae, remensae, et ni fallor, proficiente statu religionis duplicatae, dulce manna mihi praebens in alimentum, non fastidienti, nec jam in Aegypto ollas desideranti carni, denuo servitio ejus astrictum, sicut in Domino Jesu Christo confido, minime me dereliquit memorabilis sanctitas Rictrudis egregiae.

B 37 Non solum autem corporibus, sed etiam animabus scit mederi sub gratia Dei Domina nostra carissima et beatissima Rictrudis: sicut de quodam militari, media inter juvenem et senem aetate constituto, raptore, injusto, et ad omne facinus prompto atque parato, nomine Balduino, comperimus. Qui dum interesset assiduus, aegestate praesertim eogente, rapinis, incendiis, et caedibus hostilibus, nulli fere vulnus vel modicum infligebat (unde et ipse nimium conquerebatur) quin de vulnere, vel levi motu ab eodem injecto, sine retractatione medellae interimeretur. Iste autem tam flagitiosus, tam crudelis, tam execrandus, dum forte quadam nocte, fatigatis infatigabili diei actione artibus, in stratu suo solito profundius somno indulgens, totus solveretur; visum est sibi subito se Marcenis translatus adesse, atque Missae solenni, quam B. Rictrudis ipsa eadem, induta Sacerdotalibus infulis, celebrabat, cum alio quodam in primaevo flore juventutis pubescente, Anselmo nomine, Patris spiritualis gregis, juxta vocabulum Amandi, Deo et hominibus amandi nepote; utroque tamen, sub nudo aere extra parietes resonantis cryptae, ejusdem expectante benedictionem Sacerdotis reverendae. Cumque post recitationem sacrorum, in Evangelica lectione verborum Domini, de more Sacerdotali, humilem faciem, digitorum aptam complicationem, cum reliqua coaptatione membrorum, humiliter astantibus inclinaret; seque inflecteret, ut pro se quisque Dominum verum Sacerdotem exoraret; luminibus, naturam lyncis exuperantibus, obstantem murum in reflexione sui corporis ad altare penetravit; illumque reum, nefandum, facinorosum, sanguine cruentatum, sed veniam deposcentem, pugnis pectus tundentem, crines vellentem, emendationem omnimodam pollicentem, et poenitere volentem, sed praepudore nihil vel hiscere audentem, aspexit.

38 Quo viso, illico misericordia mota super illo, convertit se denno ad B. Eusebiam virginem sacram illic astantem, filiam suam carissimam; Vade inquit B. Rictrudis, perfode continuo parietem; et introduce illum cum festinatione, quem invenies exterius tristem, gementem, plangentem, sed et habitum poenitentis gerentem: gerit enim serum reptilium similitudinem, animalium immundorum abominationem, culturam idolorum, ut in Ezechiele legitur, execrabilem; sed omnibus his pollicetur sine dilatione abrenuntiationem. Verumtamen prius ista (et forte tenebat corrigiam in manu) liga eum; sicque ligatum et introductum fac eum interius de dextera

parte residere nobiscum. Beata vero Eusebia, virgo Christi prudentissima, obediens jussis sanctissimae Matris sine mora, virum denominatum perfosso pariete appetiit, eumque per media illa materna ligatura constrinxit; sed tamen de industria adhuc expectans jussa Matris iteranda, ea vice eundem non introduxit. Rursus B. Eusebiae ad se reversae Sanctissima Mater, Accipe, ait, haec suppara (id est, quasi manicarum apta ligamenta) et constringe eundem fortiter circa mamillas et circa pectora; sicque constrictum, colligatum et comprehensum, adhuc cum tecum, non amplius a nobis recessurum, utpote seculo renuntiaturum, nec jam terrenis lucris inhiaturum. Factum est igitur, ut imperavit beata Mater. Alma sane Eusebia, Christi virgine idonea, legationem exequente, vinctus, coarctatus, introductus, stansque in praesentia B. Rictrudis flet et dolet, poenitetque quod commiserat miser. Erat autem et alter interim juvenis, qui secum venerat, eventum atque exitum rei praestolans adhuc extra. Sed et illum jussit B. Rictrudis, sciscitante sponsa Christi Eusebia quid de eodem fieret, paulo post ligari, simplici tamen ligamine, et introduci.

39 Expergefactus vero qui prius fuerat jussus ligari et introduci; coepit vehementer flere, nimium dolere, totumque exuberante imbre stratum suum pie irrigare. Flens itaque assidue Marcenensem apud villam, Asconium nuncupatam, accessit ad Abbatem, dum deferrentur corpora Sanctorum, beatae videlicet Rictrudis ejusque filiae sacratissimae Virginis et sponsae Christi Eusebiae, extra Basilicam, propter removendum, placandum, sive terrendum exercitum Flandrensium, segetes vastantium Austrebantensium, ne idem fieret novalibus deputatis victui Fratrum Marcenensium. Flens, inquam, atque prostratus Domni Abbatis pedibus, totus in preces ruit, visa retulit, misericordiam imploravit, monachatum petiit, obedire Deo et homini sub Deo sibi que promisit. Porro, quod fuit valde mirabile, visum illum, qui secum ligatus fuerat per somnium, quem nunquam antea viderat, videlicet Anselmum, sororis Domni Amandi Abbatis filium, optime recognovit. Abbate vehementer renitente, et causas impossibilitatis et sui et illius afferente, atque evolvente; vehementius ille perstitit in petitione, vehementissimeque studuit Dominum exorare; donec praecinctus non solum renes, sed etiam mamillas, uti figuratum est per Angelum in Apocalypsi, zona anrea, meruit realiter colligi; et in hortum deliciarum, utpote sociandus coetui religiosorum virorum, intromitti; atque expetiti loci cohabitator fieri, sicut jusserat B. Rictrudis, et consignificaverat in supradicta visione. De illo autem alio simpliciter secum ligato, necdum B. Benedicti iugo supposito, idem expectabat, exoptabat, et cum lacrymis in proximo de proximo expetebat. Splendorem autem nimium, qui in crypta refulgebat, et canoram sonoritatem, nec non remissam modulationem sive jubilationem, quando B. Rictrudis in eodem apto, quasi subterraneo specu, Missarum solennia celebrabat, multis gemitibus et piis querelis referens, multoties Fratres laetificabat atque exhilarabat.

40 Quondam etiam, sicut antiquorum Patrum veridica assertionem relatum est, frequentabatur B. Rictrudis populo accessu miserrima infestatione vermium laborantium, quod genus morbi scroellae vulgariter nuncupatur; quod genus utique incommodi, compaginem membrorum, cui adheret fere sicut cancer, misere populatur. Sed sicut profecto seculo prompto ad malum refriguit caritas multorum, ita ex maxima parte intepuit frequens devotio, seu visitatio Sanctorum. Accedentes igitur laborantes, regrotantes, vermibus scaturientes, vermesque

D
AUCT. WAL-
BERTO RX MS-

ad eam
introducitur

E
quo viso jam
totus alius

habitu ab
Abbate petiit
et impetravit

et agnoscit
visum simul
ligari nepotem
Abbatis.
Apoc. 1, 13
F

Curatur
morbis scro-
fularum,

a qua redu-
ctus fuerat ad
dimissum olim
monasterium.

Cor. 3, 18

Balduinus
miles faci-
norosus

somniat se,
coram Sancta
Missam
celebrante

poenitentia
tangi;

et ejus jussu
a S. Eusebia
constrictum

AUCT. WALBERTO EX MS. ad puteum B. Mauronti invocata ope matris.

A secum, maligna prurigne sœviente, deferentes, continuo experiebantur virtutem Domini nostri Jesu Christi et B. Rictrudis, nec non sanctissimi filii ejus Levitæ et Abbatis Mauronti; de cujus aqua medelæ efficacia, quæ hodieque fertur Puteus S. Mauronti, quæ ipsemet dicitur effudisse, ut esset priesto sacrorum vasorum sanctificationi atque emundationi; de ejus, inquam, salubri aqua potati, facies et membra per singula loti curabantur, nulla ulterius vermium occupatione detenti. Deinde commendantes se precibus sanctissimæ Dei famulæ Rictrudis et beatæ ejus progeniei, proficiscebantur in tabernacula sua, lætantes inenarrabili lætitia super omnibus bonis, quæ eis contulerat verus Rex Salomon pacificus, per Sanctorum suorum merita. Verum unus, idemque benignus, et trinus Deus; qui in suis aliquando non est recens operibus; post quem, nec ante quem, nec est, nec fuit, nec erit Deus alius; eadem et majora novit suis dare fidelibus, recta fide, spe et caritatis fervore postulanti-
B bus, munditia, innocentia et sanctitate vitæ præeun-
tibus, ac summa rationis ope ceteris animantibus præstare decertantibus. Sec quia partem, prout meminimus, miraculorum B. Rictrudis propositorum quoquo modo perstrinximus, nunc ad reliqua, quæ ad nostram pervenere notitiam, neque fastidium aliquo intercepta sunt, vires resumamus.

LIBER SECUNDUS.

Ultiones pro Sancta divinitus exercitæ.

CAPUT I.

Quatuor Advocatorum totidemque villicorum monasterii miserabilis exitus.

Facultas exercenda ultionis concessa Sanctis,

Hoc quoque insigne libertatis privilegium, sicut superius in præmio constat prælibatum, Sator rerum libero reservavit famulatui suorum; ut sicut ipse Deus et Dominus ultionum triumphavit et debellavit potestates, et nefanda jura tenebrarum captivavit, atque exulavit phalanges confusas perfidorum Judæorum; sic non hostilis, sed concors unitatis, et pacis, et cœlitus vindex incursio Sanctorum, insurgat pomposæ tyrannidi mundanorum, et injustæ potestati in cathedra pestilentia residentem male dominantium, nec non factionibus, injuriis, fraudulentis malignantium; sanctam matrem Ecclesiam,
C sine macula aut ruga sponsam Christi dilectam, opprimendum; sine misericordia, sine respectu justitiæ, damnis et calamitatibus pauperum orphanorum, pupillorum, viduarum, incumbendum. Et ut ait Salomon, in rebus pessimis et cum male fecerint nimis exultantium. Freti fuerunt hujus prærogativæ commercio viri in Dei rebus admirabiles, Sanctus Martyr Livinus, atque Sanctus Confessor Christi Bavo, ut eos interponamus verbi gratia, pro horrenda, rara, ac tremenda patratione miraculi sub exemplo; neve importuna, dira, seu inhumana beatissimæ Rictrudis, de persequentibus se vel gentem suam, videatur ultio.

Prov. 2, 14

qualis apparuit contra Arnoldum;

42 Ipsi quidem Sancti denominati insurrexerunt contra vesaniam vel præsumptionem nimiam cujusdam Arnoldi, alto sanguine generis oriundi, et calice fortunæ exundante, sed paulo post in acetum verso, nimis ebrii, nulla vice reverentiæ servata vel homini vel Deo. Sed, o mira virtus Christi! Quanta malignatus fuerat inimicus in Sancto, cujus os maledictione et amaritudine et dolo plenum erat, blasphemans et inferens; Quid mihi et Livino? Hoc autem modo convitiando, non dabat honorem Martiri sanctissimo, illuc ad decernendos Sancti Ba-

vonis fines, ad dirimendas lites multo comitatu confluentis populi, substituto. Postremo correptus semel et secundo, cum publice, tum secreto, addictus etiam in verbo Domini spirituali gladio, neque resipiscere, neque ea, quæ juste competeabant S. Bavoni, injuste usurpando, restituere voluit, in pertinaci et avara mente: Achab, vineam Naboth expetentis, in obstinato et duro corde nimirum, et Pharaonis consimilis. Verumtamen publico anniversariæ dedicationis Basilicæ S. Bavonis conventui, inter quoslibet occurrentes, et ipse occurrere non extimuit, et quasi nihil contra Sanctum commisisset, numismatis oblationem intra cœlestem aulam præsumptuose intulit. Verum enimvero dum sacræ imagini crucifixi Domini astaret; et de fine templi, non promittens finem mali, sanctam Crucem aspiceret; tanquam secundam iteraturus orationem, pronus in faciem cecidit; atque, dum putaretur orationi, spiritu permutato, vacare, veniam quærere, redditurus terram cum injustitia possessam, ulterius a malitia desistere; subito miser anima, vita, terraque exanimis caruit; et quod nequiter contra Sanctos actibus et verbis egerat, palam cunctis, qui aderant et ad diem festum convenerant, apparuit. Demum corpore seu cadavere paulo ante cum anima vivente exposito et absoluto, sepulturæ officium juxta ritum fidelium, non omnimodo denegatum est peccatori; terra, qua abusus fuerat, finibus suis contigua, de integro per parentes suos reconstituta, et Sancto restituta Bavoni; spondentes ultro, dolentes et lugentes de propinquo, non se commissurus de cetero quidquam erga Sanctum Dei. Nullatenus tamen procedit de immiseriordia, quod sic se exerunt ad vindictam fortia Sanctorum agmina; sed potius de immensa misericordia, ab illo et per illum immissa, qui mavult ad tempus plecti corpora, quam animarum perpeti dispendia, nec judicabit bis in idipsum.

prædium S. Baronis pertinaciter usurpantem.

E in coque subito extinctum;

43 Ferunt etiam de beata Rictrude Domina nostra dilectissima, hac eadem indepta libertate, quod fortiter vindicat se de inimicis sanctæ Ecclesiæ, qui sibi vel familiæ injustitias, injurias, fraudes inferunt vel nituntur inferre. Subita enim et inopinata morte præventi aliquando, etiam rerum suarum ad minimum quadrantem profligatione detriti, pauperie misera circumventi, atque humano solatio destituti, obeunt. Alii hostiliter seipsos, propria manu illata sibi, miserabiliter concidunt; atque atrociter propriis armis, inimica occasione occurrente seque ingerente latenter, irruunt. Alii repentino conflictu hostium, hinc spoliis adversæ partis inhiantium, hinc obviis telis suorum sua jura defendentium, tum pro vita, tum pro rebus viriliter dimicantium, terga dantes, gravia e certamine vulnera referunt, e quibus aut vix aut numquam graviter lecto incubantes resurgunt vel evadunt. De quibus illud impleri videtur, quod per Psalmistam dicitur, Viri sanguinum et dolosi dies suos non dimidiabunt, neque in arcu et scuto et gladio et bellico procinctu similitates et perversas artes complebunt; denique quantum velint servis Dei minime nocere prævalebunt. Gravem tamen manum B. Rictrudis, maxime Patroni (qui et Advocati) nec non et villici Marciensis Ecclesiæ, sicut multi attestantur, persensere; nec immerito. Jus enim exigebat, ut qui erga Dei famulam audaciori deliquerant præsumptione, sors gravior redundaret in eorum capita punientis seu vindicantis pœnæ.

etiam in S. Rictrude patuit:

F severe se ultiscentem

Psalm 5, 7 de injustis Advocatis et villicis monasterii,

44 Unde aiunt perversum morem cujusdam male patrocinantis, miram et a seculis inauditam vindicis Domini sententiam attingisse; atque inevitabili persecutione animalium, a pluribus suæ quantitatis pedibus denominatorum, in ipsis etiam et pœne fer-

quorum unus a peccatis corrumpitur perit

A ventibus balneis, ad enecandum infandum examen de industria excogitatis et preparatis, singulis e membris scaturientium, quemdam Albricum consumptum atque praefocatum misere expirasse. Quoties vero domestici ejus, et maxime fragilior sexus, hujuscemodi minutias repullulantes vermium eraderent de carnibus ejus, veluti Alcmēidis manu perscrutante divortia succrescentis hydræ, ex superfluo supersedi demonstrare. Nec tamen praedecessoris suis miserandis casibus aut conditionibus perterritus est, ut debuit, succedentis officii Fulbertus successor indignus: qui et ipse prava judiciorum injustorum vestigia tenuit; dirus exactor, plebscita cum indignatione et amaritudine et ira pertractavit; patriis legibus abutens, crumenæ potius quam causæ, cupiditati magis quam correptioni consulens, quæ justa erant injuste disceptavit; non tam juvenum consilio, velut Roboam, quam suo illectus, populum Dei scorpionibus flagellavit. Verum Auctor rerum, Judex omnium, qui judicat orbem terræ in æquitate, non est diu passus Patronum judiciaria virga sua iniquum furorem suum exercere, qua plebis Israeliticæ, mandatis suis non obtemperantis, placabili tamen ultione volebat errata corrigere.

B Fracta enim cervice, dum cursu circumvolitaret quadrupedante, idem miserandus Fulbertus luit pœnas acerbis miserabili vicissitudine seu redditione apud summum Judicem pœnalis atque inevitabilis pœnæ, parva aut nulla seraque deliberatione confessionis vel pœnitentiæ.

alius plebem
opprimens,

fracta cer-
vice expirat:

tertius eidem
similis

45 Operæ pretium est etiam duorum ejusdem generis, alterius subitaueam, improvisam et insperatam interfectionem, alterius gravem atque importunam egestatem inserere, ut posteri eorum discant, B. Rictrudem suos affligi haud leviter ferre. Dodo Judex iniquus, nimis crudelis et austerus iis quibus patrocinari debebat, injustis quæstionibus affligens subditos et clamoribus, quadam die, obstinata mente, quod nulli subditorum vellet parcere, causis nimis turbulentus agendis resedit, causas excogitatas multiplicavit, plura falsa paucioribus veris permiscuit. Et quid plura? Plus equidem a superioribus diebus, increpationibus, invectionibus, datis insuper vadiibus, miseros afflixit. Postquam autem visum est ei, satis causarum complexionibus consedissee; indignans animo, quod protelatione exequendæ justitiæ plurima et malitiose excogitata desereret, equum evectum ascendit, phalerato supinus ac superbus resedit, viamque reversurus ad sua, usque ad mediam fere proximam silvam, arripuit. Et ecce a tergo vindicta Domini, virga furoris, virga utique plagæ insanabilis, quæ eum insequens velociter, graviter, atque atrociter percussit. Miles namque strenuus nomine Guntardus, nimium quem effert usque hodie gaudens novitate vulgus, celeriter admissis post eum equo transeuntem insecutus, quasi deferens Landastensis Amalrici mandatum, tam sui quam illius Domini, ad colloquium ejusdem evocavit; eundemque Dodonem, licet invitum, licet nolentem, retrocedere efferata voce coegit. Cumque ex improvise revocatus, ora equi frenis alternatis castigaret, atque calcaribus ad properandum retrogrado itinere terga quadrupedis perurgeret. Guntardus properantem increpitans, cur non magis properaret, dorsa properantis gravi vulnere illiso graviter cecidit primo ictu, nec secundo apposito spiritum ejus in auras extrusit; sicque Dei inimicum et B. Rictrudis clientelæ adversarium funditus extinxit. Tum vero cerneret viros ac mulieres, parvulos ac senes, e caveis exilire, complosas manus ad cælum ferre, justis Judicis acceleratum judicium et B. Rictrudis insigne factum collaudare, venerari et magnificare; nec non et mamillas, quas suxerat

fradulenter
confoditur;

cum lacte qui cum peremerat, efferre ac benedicere; cum cantibus, choreis, obviis itineribus revertenti, transeunti, alludenti, gratulabudo exire; xenia, obsequia, hospitia Guntardo offerre.

46 De inopudentia vero et calamitate notabili alterius, quem identidem proposuimus, Phaureli scilicet cognominati, brevis et evidens discussio, [erit] divitum, ne eadem incidant neve idem patiantur, cauta circumspectio. Quem illius avi successoris veris astipulantur assertionibus, de annuis successibus, de Regis sumptibus, de mutatorii duplicibus, ad tantam inopiam devenisse, ut etiam de vita quibuscumque cibariis sustentanda desperaret, et usque fere ad siliquas porcorum cupiendas descenderet; de loco etiam ad locum villarum, municipiorum, urbium arenas discurrendo conculcasset, conculcando discurreret; venales merces quaslibet collotenus sustinendas deferre nec indignaretur; nec parvi, sed potius magni duceret jejuno stomacho, raro vulgaria contemnenti imo magis ab Esau desiderii edulio tabescenti, vilibus impensis seu mercimoniis succurrere. Quicumque vero prioris notitiæ obvi eum habebant, priorem fortunam, priorem potentiam, modo serio, modo illudendo ei improperebant, et miracula B. Rictrudis præteriti temporis, respectu hujus tam evidētis, quasi pro nihilo ducebant. Unde sæpe et addebant; B. Rictrudis, ludus fortunæ in manibus tuis: paveant inimici tui, ne forte nimis irascaris, et ocius resipiscant.

47 De villicis vero certa et præfixa est sententia, frequenter multa calamitate, multo cruciata, miseraque mulctatos morte, male ab hac vita atque miserabiliter exisse. Sed dum succincte male villicata male villicantium incuria enititur annotare, ingerit se memoriæ tristis exitus Guillelmi Goyensis villici, ab hujus mundi, ne dicam ab incolatus sui cœnacula voragine. Hic nempe Guillelmus, in primævo flore juventutis non solis contentus militariis stipendiis, dirigebat animum, velut arcum intentum, sollicitudini paternæ successionis vel regendæ familiæ, vice patris seu defuncti fratris jam sese respicientis; in quo, præter affectum filii ad regendam matrem vel conservandam, vigeat affectus maritalis; felix, si æque fovisset jura B. Rictrudis, sicut fovebat, quæ erant, etsi pleraque usurpata vel pervasa, carnalis matris. Verum hic aliquando, Lucifero faciem, officium, denominationem, sed non essentiam alterante, nondum tamen rubore auroræ in pallorem diei demutato apparente, necdum vicino Geminorum signo Cancro seu solstitio terras exurente; hic, inquam, Guillelmus propinquo tempore missionis, industriam gerens, ut præfatum est, paternæ sollicitudinis, et tanto magis instans immaturitati conservandæ frugis; dum adhuc indulgeret stratui matutinae requietionis, incertum est utrum in somnis, an insomnis huserit vocem, male præconantis jumentorum alienorum depastionem male ominatæ segetis. Quare torporem ignaviæ, qui maxime nescio quo pacto circa matutinum tempus solet pigros opprimere, impigros seu tardos obsidere, suis a temporibus excussit; et de revisendis segetibus meditans (O mors! qua proxima es homini, sed ignorat homo) et nihil mali affuturum suspicans, tergo quadrupedis insilivit: sumptaque hasta, non sua vel secunda ea die usus fortuna, campos exundantes novellis plantationibus solus cum solo equo adivit; in sibilos gratos aurarum, lascivas comas pubescentium messium, turgentes inflexiones spicarum, arundineas atque invalidas hastas arborum validis impulsibus zephyrorum celeritiam, non reversurus se immersit; ad locum devenit, ubi latitantes et depascentes alienos equos segetes reperit.

48 Quibus visis vehementer commotus et in iram succensus,

D
AL CT. WAL-
BERTO EN MS.

quartus a
summis
opibus

ad maxi-
mam egesta-
tem devol-
vitur.
E

Goyensis
villicus, vi-
duæ matris
familiam
regens,

summo mane
erectur
F

ad arcendos
equos alienos
a sui segete,

AUCT. WAL-
BERTO EX MS.
eorumque
unum percen-
tere volens,

A succensus, sibi ipsi conquestus est, sibi jam nequaquam, quia nihil recepturo, seminasse. Quare post eos insequendos, effugandos, comprehendendos, et secum captos ducendos, vel sine dilatione interficiendos, emissarium celeriter admisit: sed praeuultes, vitæ simul et pedibus consulentes, rem suam presentiam cupienti et jam de prænis pertractanti absentabant. Unum tamen, unum restantem, et contra minas ejus cursim spicarum summitates vellicantem consequi celerius existimavit; et quia animo cupienti nihil satis festinatur, se vel ad modicum delusum nec consecutum lascivientem pulum, immanissime delinit. Super quem tamen cautius sese agentem hastam suam obliquatam projecit, putans eum confodere ac sic retinere. Sed prohi dolor! res multo aliter, ac ratus erat, processit. Nam hasta terre infixæ, et hinc acclini ferro superiori, hinc ensipide posteriori solo retenta, miserabilem mortem appetiit et eodem impetu, quo ferro pedibus accincto cursum sonipedi incusserat, hastam e manibus elapsam male recepit. Pluribus etenim censis concurrentibus, hinc equo, acie chalybis penetrante costas exulcerante; hinc milite, de concordia equi et frangi desperante atque extra se raptio; lignum ferro præfixum vitalibus crudeliter admisit, cordis secreta concussit, illa perforavit. Et quid amplius? Quo incursu atque impetu hasta cordis sinus penetravit, eo torrens cruoris, ab omnibus emissus fibris seu partibus corporis, telluris superficiem decoloravit et commaculavit; nec se tantum, sed et sui generis omnes subito dolore conturbavit: omnia denique confudit; seipsum homicidii reum fecit, juri seculari partim bene partim male vindictam abstulit, parentes insalutatos tristesque dereliquit; familiam, ad nutum ejus se dirigentem seque respicientem, desolatam fortune objecit atque exposuit; quinimmo annosum matrem, non tam filii necem quam mariti vicem altius ingemiscientem, captivavit. Igitur postquam exanimes artus vita deseruit, exangue corpus ab equo, priores in domino vires minime recognoscente, in terram corruit: equus liber et vagus segetes perarando, plagis laterum effleratus, fugam iniit; nec domum rediit e vestigio, ut saltem eo signo innotesceret, quid actum esset de onere solito ejus insidere tergo.

et mortuus
domum re-
latus a suis,

C 49 Din vero præstolantes aut dominum suumque patremfamilias reversurum cum equo, aut equum saltem vacuum a domino; ubi neutrum reditionem videre, posuerunt diligentias, diviserunt turmas, lustraverunt semitas, nec jam indulgentes laboribus, opaco luco segetum oclusas pandebant domestici ejus vias. Perlustratis quibuslibet anfractibus ac deviis, tandem de partibus singulis monstruose cædis ad compita pervenere, ad locum scilicet doloris, mæroris et tristitiæ, ubi nefando attactu inimici accumbebat cum hastili corpus exanime. Sed eheu! quis dolor et luctus, quis mæror, clamor et planetus suorum, tam subitum, tam miserabile funus cernentium, super eum efferebatur? Ingeminabant lamenta, tundeant pugnæ pectora, in facie lanians sæviebat ungula, crinis immeritus ac distractus deturpabat capita, clamor tristis ac resonans incutiebat æthera. Post miserandas lacrymas et emensas diu querimonias (quid enim aliud facerent?) non jam hominis, sed mortui hominis artus exangues, composita peltarum testudine sustulerunt; atque præeuntibus aliis, aliis subsequenteribus, non paucis latera ambientibus, laribus saxeis, paucis diebus, ne dicam paucissimis horis, futurum hospitem induxerunt, atque reliqua parte diei ac nocte subsequenti excubias mœrentes continuaverunt.

50 Ab ipsa tamen senili parente, jam fere præ dolore ad inferos canos deducente, præ aliis animæ

fili consulente, ceteris agnatorum certantibus de D funerando more vulgari corpore, delata est sententia in commune, natum vel defunctum repræsentandum Rictrudi sanctissimæ, offensas profiteri, veniam promereri fidelium ore. Itaque postera die illucescente, rursus funereo cantu præcedente, nec nimis insequente, lugubri pompa etiam de latere properante, genitrice prima sandapilam corripiente, miserericordem, auxiliatricem, interventricem celeriter et devote expetierunt; cunctis concordi voce deprecamentibus, S. Rictrudis propitia sis; miseris gemitibus, libitinam mediastinam funeris in sacra æde Marcenienti locaverunt. Peractis vero ibidem Missarum solenniis, atque debitis funeri sacris obsequiis cum religiosis Fratrum catervis pro consuetudine Ecclesiasticæ sanctionis factis, religiosum sepultura morem exegerunt; corpus quidem visceribus terræ conficiendum commendantes, diei magni iudicii reservaverunt; animam vero Deo et Domino nostro et B. Rictrudi, oblata justitia, data atque impetrata venia, quantum fas erat, quantumque res in arcto posita sinebat, conciliaverunt. Proinde inmutua consolatione relevati, orationibus Sanctorum communiti, fide atque spe corroborati, lætiores pro rei eventu ad sua disposuerunt reverti. Jamque altera e medio decedente germanitate, pene obliti erant prioris adversantis fortunæ, prioris nimirum crudelitatis in majore natu fratre, nomine Guidone; quem noverant et doluerant multis cernentibus crudeliter appetiisse; congregientem cum equite, graviter ab equo corruisse; mutato consensu, tergo prægravantis domini equum inopinate atque monstruose resiliisse; vitamque nimia casus gravedine, non tam domino, quam hosti præripuisse. Quem tamen nimium dolebant hujusmodi ultima, quæ restat in finem, religiosa consolatione funeris caruisse. His et hujusmodi aiunt B. Rictrudem, inimicorum suorum de injuriis, si eam offendentes in obstinatio permanserint nec aliquando resipuerint, se imo servos Domini et suos ulcisci.

51 Nec debet excidere a memoria Stephani Saliacensis villici obstinatio seu importuna malitia, quem mediator fortis, obtentu B. Rictrudis, tam patenter repressit a sua pravitate vel insaniam. Libris quippe fundis ipsius violentias inferebat, tusores in aræ tritura contumeliis afficiebat, metentes atque manipulos colligentes in campo opprobriis lacebat, emundantes novales in herba confundebat, et ab incepto opere dejiciebat. Cui, iudicio Dei repentinus, sicut credimus, supervenit interitus; dum vellet vi retorquere ad se Saliacensis pagi prædam, ab ingruentibus violenter direptam hostibus. Felix et ipse postmodum, si in corde conservasset e cælo descendens proverbium, Scito videlicet teipsum; si etiam testimonium perhibuisset convillicorum, quod testificabatur felices fore, quicumque non forent transgressores liberalium Sanctæ Rictrudis bonorum, prædiorum, redituum, et reliquorum ad usus Fratrum necessariorum. Idcirco vero tantopere astruebant debere fidem servari B. Rictrudi, ne eis contingeret, quemadmodum etiam cuidam pagano, cognomento recto vel proprie vocabulo Ingebrando nuncupato, strenuo militi, cujus minas, cujus resupinam cervicem, cujus gladios quadraginta numero in deliberatione propositos, benignus dispensator Dominus velut in vomeres et falces conflavit; nec eos Capitulo Fratrum, sicut minatus fuerat, interesse permisit. Qui dum fieri hostis alterius voluit, seipsum inimico suggerente hostem elegit, hostilem manum propria rimatus viscera in se vertit. Posterius enim lignum, vicarium ferri usum sibi vindicavit; fuscisque intestinis, bella, ut ita dicam, plusquam civilia miserabiliter atque horribiliter peregit: sicque

Marchianis
a matre
veniam ei
impetrante,
sepelitur;

E
fratre felicior,
qui sepultura
caruit.

Villicus
Saliacensis,
colonus S.
Rictrudis
molestus

F

ab hostibus
occiditur,

alius hostem
sequens suo
ferro incumbit.

A sicque constituit ei Dominus terminum vitæ quem non potuit, superbie minoratus a spiritu, præterire.

CAPUT II.

Alia monasterio injuriosorum exemplaris punitio.

Res hortari videtur, haud indidiscussum præterire commissæ ejusdam lberti, licet præpostero ordine, olim villicantis in villa B. Rietrudis, a frequenti cultura, ut puto, Alieurtis nuncupata, sub Marce- niensi tunc temporis Fulchardo Abbate. Ipse siquidem lbertus affirmabat omnimodis, paterna sucres- sione in jus suum debere cedere ultimas pileas, quas nos possumus vulgariter nuncupare straminis nomine, in tritura areæ cujuscumque annonæ vel sementis triturandæ in area Rietrudis sanctissimæ. Eo itaque obstinatius affirmante rem penitus sic se habere, non desistebat plurima incommoda inferre, clientes prohibentes atque resistentes contumeliis afficere, obloquentibus et contradicentibus, minas, injurias, violentias inferre, illatas jugiter multiplicare. Interim tamen conquerebatur de Abbate, quod erga se injuste ageret, quod secum justitiam exequi nollet; quod nullam saltem diem justitiæ discutiendæ, ponendo lites, constitueret, quam etiam ante suos constabiliret: postremo recte judicare secum cum suis diffugeret; nec illud quod Psalmista concinit, Si vere utique justitiam loquimini, recte judicate filii hominum, malo more sibi inolito observaret.

53 Ablias demum coactus tum rerum familiarum jactura, tum assidua impudentis hominis querimonia, tum maxime immensa verecundia, quia ferebatur sponte detineri in injustitia; diem discussionis utriusque partis, fructus consultu suorum, constituit: ad discutiendum accessit, plures e suis pro eo convincendo seu compescendo evocavit. Porro multa cavillatione ex utraque parte peracta, altero miro modo in sua permanente pervicacia, altero moderate deflectente juris a se discrimina; prædictus vir sacramentum obtulit: quod concessum, non tam pro justitia, quam pro ejus refrænanda injusta controversia seu vesania (neque enim putabatur in id usque audere, ne forte pejeraret) cum tertia manu suorum, ut dicitur, perjurium perfecit, nec perjurii ultionem Domini vel B. Rietrudis subsecuturam pertimuit. Sed, o homuncio, quid gaudes ad ruinam? Scriptum quippe est, Ante ruinam exaltatur cor. Gratulabatur equidem nimium Abbatem Sanctæ Rietrudis se convicisse, spolia ejus imo Marce niensis ecclesiæ diripuisse, causam suam in causam illius prævaluisse; adscribens probitati non improbitati suæ, victrices velut aquilas, trophæo adepto, laribus suis retulisse.

54 Sed inepta lætitia paucorum dierum numero expletur. Occupat namque eum subito formido et pavor, tremor concutit ossa, ægritudo et dissolutio irrumpit super eum, decubat lecto. Et ecce amicorum multitudo monet ut confiteatur, poeniteat, communice, et lamentetur quæ commiserat in B. Rietrudem; redilat quantocius quæ injuste usurpaverat, ne suus heres cum peccato ea possideat, neve cum peccato ab hac vita exeat. Dum vero talia prosequerentur et persisterent, sed nihil proficerent; ecce derepente a maligno spiritu correptus graviter urgebatur, amisso sensu vehementer torquebatur, expertus sensus crudeliter vexabatur, in lecto spumans hæc atque illuc volubatur; nec jam cujuslibet affabilitati blandienti vel sævienti recte sed inversa verba loquebatur. Lugebat familia, lugebat conveniens

parentela, magis de crudeli ejus vexatione, quam de morte propinqua. Sic, non tamen persistens in penitentia luctu, ante mortem caruit sensu, ratione, et intellectu; et, quod majus est, sed nefas dictu, Dominici Corporis vel Sanguinis salubri haustu vel esu. Omnes fere qui aderant, ultionem Domini et B. Rietrudis conclamabant; atque de priori ac spiritali amentia, qua prius B. Rietrudem infestaverat, ad hunc effectum corporalis demerentia devenisse illum asserebant.

55 Nec minori poena, licet diversa, qui fuit socius perjurii in causa, Alewinus videlicet de Sandemuntensi villa, ab hoc seculo evasit; idem indocte et nimis tarde, quæ in Dei famulam B. Rietrudem injuste egerat, planxit. Veniens enim ad extrema, linguam suam non tam in udo, quam in flamma sensit esse; neque styllam lymphæ minutissimæ, quam dives in poena gehennalis Ethnæ petiit sibi infundi, porrecta, cujus noluit misereri digiti extremitate, a B. Rietrude meruit obtinere. Unde admonitus de his quæ consueverat Mater Ecclesia, in ultimis maxime, filiis exhibere, parum consultit animæ suæ, parum aut nihil potuit amenti mederi linguæ. Egenus tandem et pauper, juxta Isaiam, quærebat aquas, sed non erant, lingua exardescens. Sic illi duo, auctor mali et socius perjurii, misera morte addieti, ab hac vita (non parvum posteris documentum seu monimentum) decessere. Ne vere cuilibet, undelibet, ad quælibet penaliter contin, at pejerare, Dominus in Evangelio (concinnante postmodum canonico Epistolæ Jacobi Apostoli eloquio) in simplici nec fallaci propositione seu proposito, negativæ vel substantivi verbi particula, nos coarguit et admonet, aut simpliciter affirmare, aut simpliciter negare: Quod autem his abundantius est, a malo est, inquit idem Dominus noster; et attestante Jacobo sub judicium decedit.

56 Tertius vero ejusdem commissi sive perjurii comes ascitus, Goiensis videlicet villicus, simili vocabulo non dissimili maledicto Alewinus, non post multos hos dies in novissimis positus, miserrimo et ipse cruciatus cepit cruciari, inaudito poenarum genere torreri, horrendo atque monstruoso ulcere utramque faciem deformis fœdari. Os namque atque robur oris ejus retro actum est; os quasi cancro irrepente, sennim veracium teste relatione, de loco suo derepente motum est; et usque ad sinciput ipsum ferme, confusa atque indiscreta faciei superficie, contractum. Nec jam fas erat contineri, utpote indiscreta, labia, nares, atque oculos, nec non maxillarum confinia. Merito igitur formæ perdidit speciem vultusque decorem, qui vafer et nimis acer in fallaci causa nec Deum reverebatur nec hominem, præsertim B. Rietrudis ministrum et Abbatem. Inde tamen pius Index justus, fortis et patiens, minime quantum merentur homines per singulos dies irascens, feliciter sibi parere videbatur, quod a planta pedis usque ad verticem cutis ejus non distrahebatur; non ut meritum (sicut et Sancti Job nullum angeretur, sed ut rabiga contracta falsiloquii de causidico jam inutili detracta, saluti in interiore homine reformandæ consummeretur. Et quid plura? Jam horribilis, jam gravis etiam ad videndum plectebatur atrociter, quod sic stulte devianlo contra B. Rietrudem abierat in consilium malignantium, stultius perstiterat in semita indirecta peccantium, de re B. Rietrudis certa quasi incerta stultissime, B. Rietrude causam pro suis agente, resederat in sede contradictionis pestilentium. Et quis jam cum eo ageret de salute animæ cui deerat organum sive plectrum linguæ? Pars tamen amicorum innuebat ei, quæ competentia erant salutis. At ille immobilis et fere insensibilis sustinebat ultricem manum B. Rietrudis. Pro miserrimam

D
AUGT WALBER-
TO EX MS.
inexpialus
moritur:

uti et perjurii
socius unus:

E

Matth. 5, 37

Jac. 5, 12.

alter vero
oris distor-
sione punitus,

F

perit ipse
æque impar-
nitens:

Alieurtensis
Villicus,
ultimas tri-
tura pileas
sibi vindicans,

Psalmi 57, 9

eaque de
causa in
judicio peje-
rans.

Prov. 16, 18

ex morbo
lapsus in
amentiam

A serrimam hominis conditionem! Timeant vehementius futoram discussionem, qui et hic male agendo florent, et nullam sortiuntur in hujusmodi pœnam temporalem. Hæc enim præfigurans summus Rector pie flendo inquit Hierosolymitanæ urbi, Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Non immerito itaque horrendo fine exiit hominem, qui sicut dictum est, sine respectu justitiæ, vel subsequenti vindictæ, falsum testimonium tulit adversus beatam Dei famulam, rerumque ejus insuetam distractionem.

37 Neque tamen sic cessavit plaga, imo redundavit ad proximum heredem, dico autem Thomam cognomine Bigotum, qui filiam Iberti supradicti Haincortensis villici (ut remur) in uxorem suam duxerat, et conjugæ mediatrice fœdus generi cum socero in eodem affectu devinxerat. Sed hic forsā ductus correctiori vitæ exemplo patrum prava noluerit sequi vestigia; neque more priorum cupiditate illectus possessionum, B. Rictrudis detraxit beneficia: nec reversus ad controversiam, fugitivam portionem substantiæ, quæ eum minus contingebat, retraxit ad se legum justaram per decreta, voluntati magis quam justitiæ subjecta, Pro dolor! Verum

B enimvero (ut premisit in artis Grammaticæ proœnio Didascalus orbi notus universo, Quanto juniores, tanto præsertim sub lingua melle veneno illite perspicaciores: utque ait Flaccus, Nequam progenies successioni natos tulit nequiores) quæ sibi relata fuerant ex affinitate conjugis, astutia serpentis curabat atque satagebat ampliari ex his quæ non erant sui juris, de justis scilicet nec non et liberis fundis, usque ad ipsam ventilationem seu triturationem, quæ fiebat in tempore suo in area beatissimæ Rictrudis. Verum hæc nec diu, nec impune. Namque in flore juventutis immatura morte præventus, sed et ante mortem quinque sensuum dote privatus, utque cum Psalmista agam, cum in honore esset non intellexit, imo intelligere noluit erga B. Rictrudem quos habuerat excessus; indulgentia, confessione, pœnitentiæ caruit; neque Deum neque Sanctos ejus recognovit; Viaticum salubre minime expetiit, memoriam bonorum seu humanæ conditionis amisit, idem identidem tandem ad insaniam devenit, cum qua continuata quæ sua videbantur esse reliquit; quæ nimium obstrepente, convulicorum in multis erga Sanctam Dei obstinatas mentes vel perterrituit vel perterrere potuit. Et quidem eo sublato, et sicut deficit fumus deficiente atque exivanto, inerant vultus Angelici, et terrii timentesque sibi ad tempus purgabantur, sed in tempore tentationis, ut canes ad vomitum, vel sicut suæ lotæ ad luti volutabrum, ad pristinos atque perversos mores revertebantur; et quæ patres eorum injuste tenebant, et cum fraude usurpaverant, ipsi injustos atque inhonestos, et sicut violenter ita et fraudolenter, insequabantur. Sed beata Vidua, pullo velamine sacrum caput super nivem dealbata, nulli et uni viro juncta, nulli et soli heredi parca, nulli et multæ filiorum collectioni provida atque humana, beata, inquam Rictrudis, dilecta Dei et humilis famula, non sinebat fieri in direptionem, quæ Deo obtulerat in viduitate sacra, ob sui servorumque Dei justificationem.

38 Quid autem referam de quodam Amalrico, Marcenienſis ambitus œconomo sive villico? cujus extremus finis de translato villicationis suæ satis indicavit negotio, quam infideliter B. Rictrudi servivit, circa pusillum gregem suum recte judicando, aut sua sive in memoribus, sive in aquis seu in terris, aut potius distributionem seu mansionum funiculis, conservando. De quo propinqui sui Deo servientes et religiosi asserebant, circa metam extremæ horæ, vix Deum factorem suum et omnium

agnovisse, vix se quidquam habentem adversus aliquem cognovisse, vix confessioni vel pœnitentiæ salubriter indulsisse, vix denique Jacobi Apostoli de inunctione sive de inductione Presbyterorum super infirmos sententiæ acquiescisse. Et cum admoneretur de transacta malorum suorum perpetratione, de querenda venia dumtaxat in stadio præsentis vitæ, de nulla aut non fructifera juxta Psalmistam infernali pœnitentiæ vel confessione, et nequaquam illic secutura delictorum suorum remissione; aniles quasdam fabulas vel nœnias inchoabat disserere; imo hac illacque cervice reflexa, cum quadam gente Æthiopum subito visa se occupatum inussabat et quasdam ratiunculas conserere. Cumque etiam redargueretur cur signaculum salutiferi ligni fronti suæ negligeret imprimere, subridendo aut deridendo caput agitare, et (quod magis erat absouum) in faciem sanctæ Crucis sibi assistentis, spumeas salivas ab ore defluentes more cerriti minutatim jactitare. Sed nec in articulo lucis penultimæ inducias expetiit vel usque mane, quemadmodum infelix ille de Valeria provincia Chrysaorius nomine, qui hodieque verbis B. Gregorii, inducias expetendo proclamato nato monacho: Maxime, propera, fidei tuæ me participem fieri certa, nihil unquam tibi nocui, tu scis, vices recompensa.

39 Hujus equidem pater Godefridus, ori vulgi obloquentis notissimus, ne dicatur notabilis vel infamis, et B. Rictrudi contrarios extitit; qui de more non tamen veteri Sacerdotis Zachariæ, in ordine ejuscomque vicis suæ, institutis parochiæ satis decenti schemate primo deservivit. Verumtamen pro vectæ ætatis, affectu intermisso editæ prolis, sub Abbate Richardo venerabili et simplici viro fructus est, non ad succurrendum, nec ad permanendum, vestibus illius religionis. Din tamen in monasterio conversatus est, res monasterii inter manus habuit; sed (ut astruebant de sua etiam prosapia concreti et B. Rictrudis alumni) magis propriæ, quam Fratrum voluntati vel utilitati servivit. Sed et de thesauris ecclesiæ non adeo juste eidem Abbati venerandæ memoriæ Richardo, sicut beatus Laurentius obavit Sixto Romanæ urbis sanctissimo Episcopo. Et quid refert iterum nota publicare? [Distraxit enim] miri operis cælaturam in auro et argento decentissime compositam, in sollemni sollemnizantes exhilarantem; tabulam altari Apostolorum Principis appositam; textus aureos ternos, scilicet Evangeliorum Codices, Sanctæ Trinitatis insigne præferentes, aurea serie superficiem ejusdem altaris decorantes; virgas superni Aaron quæ fronduerant, non tamen amygdala, sed fulvi metalli gemmarumque pretiosa germina, binario sui vim binarii de dilectione Dei et proximi præsignantes, in modum pastoralium a summis reflexas, et altari ad decorem domos Dei præfixas; monilia quoque miræ magnitudinis, quæ dicebantur Sanctæ Rictrudis, referta Sanctorum reliquiis, mire in obrizo auro fabrefacta, lapnearibus sollemniter suspensa; aut potius medio in aere, conto mediante, ad illuminationem ejus quæ præsens aderat sollemnitis librata; præterea maximi ponderis argentum thuribulum, in quo jubilando in Sanctorum Sancta summo Sacerdoti festive cremabantur thura.

60 Vox itaque Sponsæ Christi tristes, et facies denigrata [erat ejus, quæ] onusta prius incedens auro nec non sopellectili varia, in cappis, in casulis et palliis, in albis dalmaticis, tapetibus, sed et amictibus festivis confinia occipitum decenter protegentibus. Et hæc diversicoloria [erant] ejusdemque coloris, ac pleraque auriphrygiata. Verum B. Rictrudis et minora et maxima, et tam extrinseca quam et intrinseca detrimenta, usque ad ipsa etiam

librorum

Godefridus
Sacrista,

per quem
distractus
thesaurus
ecclesiæ,

ipsa que Sanctarum
ipsa thesauri
nudata,

A librorum firmamenta aurea vel argentea toleravit; donec ventum est ad spolia detrahenda seu decrustanda [tegmina] lipsani utriusque, sui, [quod erat] primi et purissimi argenti; et filiae suae sacrae virginis Eusebiae, pluri, sed mira incisura et sculptura fabricati, politi et honeste compositi. Hæc enim Domina nostra, ut plures testificantur, minime tulit, utque postea rei effectus demonstravit. Tunc namque cœpit a rectis semitis declinari, tunc cœpit in reprobum sensum duci, tunc cœpit meditari vel excogitare, quæ non conveniebant Mouacho vel Sacerdoti. Verum enimvero objicientibus nobis ejus facinoris turpem excessum, solemus opponere e contra justissimi atque sanctissimi David grave commissum, sapientissimi Salomonis culturam idolorum, nec minus fortissimi Sampsonis deciso crine, resolutum problemate, cor emollitum. Nam eorum corda subversa sunt per mulierum nefanda blandimenta. Sed tamen misericordia Dei, licet in alienis posito, non deficit. Evocatis enim ad se quibusdam religiosi viris, monachi schema in ultimis resumpsit, et ab iisdem, visceribus matris terræ commendatus, quæ contra beatam Rictrudem commisit, lamentando deplanxit. Quoniam vero, ut ait Scenicus, Vicissitudo est omnium rerum, fratres pro fratre debemus orare; ne Deus noster velit in eum districtius decernere. Veneremur igitur B. Rictrudem, timeamus eam offendere.

61 Prope est pagus, aliorum a copia, ut aiunt, denominatus, lympharum, amnium, fontium uberitate circumfluus; nemorum, fruticum, veprium densitate inclusus; intus tamen campis, pratis, hortis satis amœne virentibus. Sed quis inibi vel opinaretur Martem gerere gladium? Non tamen ore gladii, sed minutissimo puncto teli rem gessit, quando per manum cujusdam inhabitantium ejusdem loculi villicum, nomine Rotbertum Gotfridi Hammaticensis et monachi Marceniensis consanguineum, interfecit. Illum vero qui sibi letale vulnus intulit, in silva cædentem ligna injuste invenit. Pro ablata vero securi, cum lignis et navi, cœpit altercatio inter eos nasci, sicque a quo non sperabat, debitum Adæ persolvit. Idem vero villicus ante villicationem suam, curtis ut ita dicam assecla, curiam S. Rictrudis diutissime observaverat; denique expertus est, si quid forte commisit vel hic vel ibi, quod S. Rictrudi displicuerat.

C

CAPUT IV.

Hilvini Marchianensis tyranni punitio : auxilium periclitantibus in Anglia præstitum.

U t autem de ceteris sanctæ Matris Ecclesiæ inimicis reticeamus; de quodam tyranno Marcenensi Hilvino vocitato videamus, et quid miraculi Deus, exauditor pius in tribulationibus, piæ querelæ B. Rictrudis benignam aurem inclinans, peregerit, ad memoriam revocemus. In eodem namque pago, nimis prope Fratrum cœnobio, quasi castro firmissimo et tutissimo, utpote ceu murali ambitu circumdantis aquæ septo, morabatur; et ponte navigii ad hoc præparato alveum deflui amnis transmeans, prædas, credes, rapinas circumquaque peragebat: inde vero rediens malignas seu nefandas copias commilitonibus suis, imo tyrannidis insolentis junctis complicitibus, dividebat; de reliqua vero portione, quæ eum contingebat, cum eisdem jacebat, sed abusive et nefarie victitabat. Relictis vero fœdis atque nefandis per multa terrarum spatia vestigiis, eo recedente res processit, ut ecclesiastico juri servorumque Dei concessæ liberalitati fidem non servaret; sed et in B. Rictrudis liberam possessionem

nem manum injicere præsumeret, neque Goiensis villuke, a gaudio ut remur denominatæ, spoliis parceret. Prædam itaque ab ipsa Goio sublatam, Marceniarum vicis invexit, et partem ejus cum militibus suis pro more suo divisit, reliquam quotidianis obsoniis necessariam inquilinis suis reservandam deputavit. Beatæ interim Rictrudis plebecuke miserabilis planctus et ululatus in viciniis illis audiebatur, partim captivos abductos, partim rerum, partim pecorum prædam aut spolia congemiscentis ac exigentis; sed de damni miseranda sorte eam nemo consolabatur. Ipse tamen tyrannus adest accersitus Abbati et Fratribus: sed in causa et responsis ejus poterat conjici ac denotari, qualis mens futura erat præmeditatis precibus.

63 Abbas autem tunc temporis, nomine Richardus, Frater Domini Adelardi Cameracensis Archidiaconi, postea monachi Aquicinctensis, nec multo post Abbatis (sed brevis proli dolor interstitii temporis) ejusdem cœnobii Marceniensis; cujus successor extitit Abbas Fulchardus, monachus Hasnienensis; quem pro ejus indigna, irrationabili, injusta et indiscreta, ut aiunt, villicatione, itinerantem atque supplicationes S. Ægidii a expetentem, in alienis finibus, sub aliis sideribus defungi pro voluntate sua disposuit Dominus: Abbas, inquam, Richardus, et qui sub eo erant Fratres, cum tyranno multa de injusta, inusitata atque inaudita rerum distractione; de libertate, liberalitate, de sanetitate, et B. Rictrudis futura solitaque ultione; de ejusdem etiam in eadem B. Rictrudis Marcenienti villa, licet ingrata, licet violenta, tamen sui receptione, diu suppliciterque egerunt; sed nil misericordiæ, nil consolationis ab eo impetrare potuerunt. Sed neque clementiæ lex erat in lingua ejus. Quid ergo? Dolebat Abbas, dolebat Congregatio ejus. Sed quid agerent? Vindictam expeterent? Sed a quo? Sub nullius fere redigebatur potestate. Sed de quo? Cujus male gesta si alter Maro designaret, quæ Bibliotheca caperet? Quid enim refert nosse misera spectacula captivorum, dira vincula compeditorum, immensa pondera catenarum, cipporum crurifragium? Præterea perfusionem hiemalem congelati, amnis ardorem intolerabilem cremii concremata pinguedinis; miseros tangi (secundum illud Flacci) triumviralibus flagellis usque ad fastidium præconis? Imo defatiscientes artus longo padore carcerum, jubente, inspectante, nec compatiens tyranno, torqueri usque ad effusionem sanguinis? Si quando vero, velut secundus Pharaon, infestantis auræ instabili qualitate vesaniam suam cohibente, cum curribus et equitibus non ingrediebatur mare sanguineum, id est, tumultum bellicum rapinarum, cædium atque prædamm; vacabat de tota industria seu vigilantia spectaculis ferarum, ursorum scilicet, equorum, taurorum, levi materia colligata, novum genus pœnæ, truci incendio sese agitantibus, ostentantium. Jam equidem de raritate atque taciturnitate ignotæ villæ, fere inaccessæ, nec adeo a popularibus frequentatæ, utpote tam nemoris quam inundantia circumflui amnis inclusæ, videbatur effecisse frequentiam atque inquietudinem clamosi municipii vel urbis populosæ.

64 Verum post hæc quam justitiam ab homine iniquo, scelesto, atque doloso tam Abbas quam Fratres exigent? Prorsus nullam. Quid deinde? Remansit impuniter? Nullo modo. Sed quid? Quoniam ergo ab homine de homine nullam expectabant justitiam, Dei ulterius justitiam expetere non distulerunt. Vindictam cœlitus requirentes, ad aures Domini Sabaoth clamores non inefficaces emisernunt; tactisque fortiter signis, quem non poterant humanis, supernis vinculis, vinculis scilicet consueta anathematis,

D

AT CT. WALBERTO EX MS. Goyensem villam de prædatus,

ideoque a Richardo Abbate,

a

E

contra crudelitissimum hominem aliam ultionem non habente,

F

excommunicatus;

dimisso habitu redit ad seculum:

in morte tamen resipiscit

Alterius cupisdam mors infelicit.

Hilvinus tyrannus Marchianensis,

AUCT. WALBERTO EX MS. ipso lata sententia anniversario die,

misere perit;

publicum omnibus factus exemplum.

A astrinxerunt. Sed, heu! misera conditio! imo insignis atque juste disponentis seu judicantis Domini operatio, et B. Rictrudis digna consecuta ultio! Revolutio enim anni circulo, eadem Kalenda, eadem die, eadem fere hora, qua pro excommunicationis poena [pulsata fuerant monasterii signa] versa vice, terna repetitione, pro ejus anima, corporis ab ergastulo longe exulante seque absentante, diro cruciatus vulneris ad cor redeunte, in confinio dextri lateris fixi et inguinis vitalia penetrante, [eadem signa terribili classico insonuere. Cujus rei eventum innumerae plebes confluentes, in immensum miraculum reputabant; diemque et horam denotantes, atque admirantes, laudes Dei acclamabant, virtutes Domini nostri et B. Rictrudis extollebant, serebant, conferebant, disserebant; et aliis serenda, conferenda, dissereunda deferebant; postremo frequenti rumore mirabile dictu factum in ore versabant. A Fratribus tamen Marcentiensibus nihil actum est de ejus sepultura: alibi translata est funeris insperati miserabilis sarcina; sed nihilominus delato funeri Hasnoniensia denegata sunt atria. Extra tamen Hasnoniensis limitem atrii vix parum quid cespitis, plurimo interventu suorum, tandem obtinuit.

B 65 Ille igitur tantus, ille, inquam, quem paulo ante fere non capiebat mundus, imo cui totus non sufficebat orbis terrarum cultus, et concupiscentia ejus, quemque seculi totius fere plaga nectuebat; paucis momentis, orbe volutus fortunae instabilis, nusquam comparebat. Denique de caduca, transitoria, mortali pompa, de tota circumfusi mundani ambitus gloria; de illa, inquam, tota, quam solemus in mundana resculptam admirari in mappa; cui tanta vigilantia, omni sagacitate et industria, infatigabili pene spiritu, artibus quiete denegata, quasi noctem vertens in diem, insudabat; parva pulveris congestio, modico terreni carceris antro incluso, jam sufficebat. Unde non immerito obstupescerent, divinitas dicti illius Boetiani meminimus elugii: O doxa! doxa! nil aliud millibus hominum facta, nisi aurium inflatio magna! Utrum vero dissolutus ab anathematis nexibus postea fuerit, scientiae relinquinimus Altissimi. Nescimus tamen utrum purgatior Turno, mundanae lucis reliquerit tenebras; cujus, secundum Maronem, vita cum gemitu fugit indignata sub umbras. Sed ne forte quis obviet, male gesta non debere retractari, imo devotas obsecrationes assidue pre-commissis debere fieri, causae sunt, ni fallor, non indecentes hujusmodi retractationi. Namque per hoc partim majori Domini nostri Jesu Christi et B. Rictrudis inseruimus glorificationi, partim frequentiori fidelium congruimus interventioni, nec non cautiore tam praesentium quam futurorum invigilamus correctioni. Scimus tamen quoniam B. Rictrudis, imo Dominus meritis B. Rictrudis praevidet, quod videt expedire suis capis, sibi obligatis tantopere famulis.

Quidam in Anglia per hiemem iter agentes

b

66 Quis autem hanc gloriosam Dominam putaret sanctissimis meritis maria transmeasse, ubi singularis et mirabilis Dominus, ad commemorationem sanctissimae ejus memoriae, apud barbaricas Britannicasque insulas, miraculi quiddam insigne voluit ostendere? Scholaris enim quidam, ad tempus degens in Anglia, illuc tamen evagatus de ejusdem beatæ videlicet Rictrudis illustri schola, revertebatur a quadam urbe Angligenitarum, quæ vocatur b Baidia: quam adierat partim novitate ductus rerum, partim salubri fervore aquarum calidarum, per quasdam poros et hiatus terræ meantium, sulphureum odorem accedentibus de se prætententium; quæ licet sint multis communia, dicuntur tamen balnea Regum. Sed in reversione, recenti grandine et nive de supernis quasi heri et nudiustertius affluente; alba

gelu vestigia permiscente; denique corde hiemis, ut D dicitur, circa Natale Domini magis rigescente; in reversione, inquam, nescivit rectum callem cum armigero, licet Angligena, cunctis conservare. Intravit itaque paludes nimias, teterrimas, et profundissimas, terræ solum, crustata glacie super summum, simulantes: quas dum quadam vi saltem putavit permeabiles, infixus in limo profundi ingemuit, et exclamavit fore impermeabiles. Idem vero colore permutato, spiritu perturbato, jam de vita desperando, itineris exclamavit comes. Fallaces tamen viæ ex hoc magis erant, quia hinc solida humus, hinc fruteta rara latitabant, intra quæ lubrica vestigia mollitie fallente, leviter ad ima defluebant. Equi ter atque quater elapsi, atque in profundum relapsi, misere divaricabant crura, vix inflectentes intra obsceñas paludes genua: quæ non solum jam pertingebant usque ad ipsas phaleras, verum etiam usque ad colla cœnulentis fundis relabentium et capita; fere jam palpitantia includentes lumina, fere secum devolventes sessores, exanimis volentes eisdem ferre præsidia.

inter paludes deviant:

67 Videntes itaque, nimium deturpata vestimenta prædicti itinerantes, mortis pericula non minus sibi quam equis imminentia; cogitaverunt et locuti sunt nequitiam, vehicula scilicet sua, id est animalia, usque ad mortem confovere paludem, se autem retrocedere, et querere si quem forte reperirent viatorem, ne tantam cum ipsis equis pereuntibus incurrerent voraginem vel subversionem. Hæc autem eis cogitantibus sumptis iterum frænis, quasi compatiendo derelinquendis, unaque piis threnis seu querelis invocantibus nota multis præsidia B. Rictrudis, equorum ante ora eadem cœperunt fræna concutere, concutiendo quasi ad alterutrum conferre; Putasne erimus impotes voti, simul ac invocaverimus B. Rictrudem ad auxilium nostri? Eis ergo talia conferentibus, et ad singula de B. Rictrude quasi tardante conquerentibus; equi subito datis saltibus, retrogradis gradibus, inter paludes properaverunt discurrere, arenosa quæque obviantia disrumpere, mollia, lutosa, acsi solida, conculcare. Sicque tristitia versa est in gaudium: quæ adeo magna erat, non tam prodamno, quam pro pudore, si eis, quamquam illæsis, accidisset, pedites ad ea quæ incolebant Angliæ loca remeare. Igitur gratias Deo liberatori et B. Rictrudi piæ adjutrici in redeundo non cessabant referre, ab instanti morte eruti. Et F

E jamque de equis in cœno relinquentis cogitantes,

expediuntur a salebris invocata S. Rictrude,

cujus natali honornudo hac a se scripta protestatur auctor.

68 Hæc autem pauca de pluribus B. Rictrudis miraculis interserimus, quibus vacaremus plenius altricis Domine in laudibus, præsertim in die tantæ sollemnitatis seu sacræ depositionis ejus. Verum ejus liberalibus impensis sustentamur in terris, ipsius precibus et devotis suffragiis, cœlestibus cum ea dapibus, sine fastidio, sine anxietate, quandoque reficimur in cœlis; annuente Domino nostro Jesu Christo, quem collaudat in excelsis cum beatorum Angelorum et Sanctorum omnium adjuncta cetervis. Hodie itaque beata Dei famula mundani maris evasit naufragia, nec rursus subeunda pericula felici depinxit tabula: hodie feliciter decantavit, Tua, Domine, quam dilectissima tabernacula! Hodie perenniter introivit, quæ toto animo concupivit, amœna Domini sui in atria: hodie denique septuaginta quatuor annorum sanctæ conversationis decursis spatiis, sicut ejus fertur plenius in gestis, induta stola immortalitatis, calcatis sentibus mundanæ sterilitatis, vernantium regionum albertia jugiter ac immarcescibilia

A marcescibilia felici manu decerpsit lilia ; jubente ac vocante Sponso immortalis, quem elegit et assumpsit, postposita omni mortali pompa, haud deficientem, sed viventem ac regnantem in seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a S. Ægidii monasterium et oppidum in Gallia Narbonensi, longissime dissitum a Marchianis, ubi ipse Sanctus colitur 1 Septembris.

b Baidia, Balnea Regum, credo eam esse, quæ Latine scribentibus Bathonia, Anglis et Gallis Baithe nominatur, urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Cantuariensi, ad Bathonium montem, inter Bristolium et Glocestrium.

PATROCINIUM

Marchianensi monasterio a Sancta exhibitum, et ab eodem Fr. Gualberto descriptum

Ex MS. ejusdem loci.

B EPISTOLARE PROOEMIUM

Gerardo S. Trudonis Hasbaniensi monacho.

Serundum nomen singulari proprietate et univoca ratione denotato ; secundum professionem vero, S. Trudonis de Clerico, in loco et tempore opportuno, monacho dilecto, grato et commendabili Gerardo, Frater Gualbertus Marcenienensis, de monacho nomen saltem gerens in professione, salutes coarquandas guttis maris vel arenis, sive Deo soli cognito stellarum pari vel impari numero. Sicut Boetius super hypotheticos syllogismos pramissit. Omne bonum jucundius est, cum in commune deducitur. Bonum et jucundum, si et vobis, mihi videtur (non quantum ad stylum auctoris, sed relative) quaecumque bonum ad laudem et honorem Domini Dei nostri, et Beatæ Deoque dilectæ Rictrudis, si vobiscum in commune deducatur, ... quod pollicitus fueram me missurum vobis, dum apud Aquieinctum celebraretur anniversarium Dedicationis solenne.

Sequebatur proluxa excusatio operis, eo stylo scripti, ut oculos Gerardi subire non deberet, nisi ipse is esset, qui nosset cum quam exiguo otio scribendique apparatu sit compositum, possetque illud corrigere et expolire. Nihil illa ad rem vel historiam facit, sed neque ad notitiam Auctoris meliorem conferre potest quidquam. Itaque ejus nobis hic finis sit, ut ad ipsum contextum veniatur.

CAPUT I.

Fr. Fulchardi gravis hernia, et miraculosa juxta corpus S. Rictrudis curatio.

Igitur ut cetera magnalia, in quibus habet operari summi Regis singularis omnipotentia, prætereundo veneremur ; res Marcenienisium, præ enormitate scelerum, diu laborantes, pium Dominum, per suffragia Sanctorum Marcenis quiescentium, diligenti consideratione respexisse attendamus ; nec de ejus misericordia, qui prout vult, de profundo lacu erigit immersum, et de stercore vitiorum suscitatur infimum, ulterius diffidamus ; sed magis ac magis Conditori ac Reparatori nostro debitores, pro his et hujusmodi beneficiis suis, quæ nobis gratuito contulit, gratiarum actiones incessabiliter persolvere studeamus. Verum in primis consideremus divinæ gratiæ respectum circa quemdam Fratrem, nimia ægitudine invalidum, nomine Fulchardum ; in priori monachorum

conventu necdum ordine posito Laicum sub Abbate Fulchardo, et Conversum postea in ipso, ut ita dicam, religionis puncto, multæ devotionis, atque amantem in aliis, quod nondum in se poterat experiri, religionis novitiæ monachum, sollicitum quidem ac devotum circa Fratrum advenientium et religiosorum obsequium, eadem devotione et sollicitudine perseverante, quæ prius sibi soli fuerat, in assignandis atque asservandis rebus monasterii vel pignoribus Sanctorum.

2 Illic itaque bonæ indolis juvenis, de quo intendimus, satis astutus in negotiis secularibus, nulla tamen dote, sed neque conjugis seu filiorum compede, mundanis concupiscentiis astrictus, matri et maxime in viduitate sua non solum filii, sed etiam mariti carissimæ administrationem sedulam, non tam in matris quam in superni Patris gratiam, affectuosissime impendebat ; omnes amores vel carnales voluptates, præter hoc quod mater intendebat, pro nihilo et velut stercora procul dubio reputans. Ergo abjecta fere omni mundanæ pompæ, et maxime carnalium fratrum causa, quorum immatura morte ultra humanum modum tabescebat, mundo non jam amicus, imo inimicus ; soli Deo, sanctæ conversationis habitu, cum B. Benedicto placere satagebat. Verum enim vero bonis ac fidelibus viris etiam in operibus justis tentationes non desunt, quibus vel conflentur vitia, si viriliter resistant, vel augmentum virtutum, si nihil est excoquendum, proficiant. Ceterum quibus cum Paulo crucifixas est mundus, tentari quidem possuat ; sed a recto statu, si bene fixerint anchoram mentis, minime decidunt : licet pulsati, licet tentati, tentatori nequaquam cedunt, vel enerviter succumbunt. Tentatus est Job vir sanctissimus dirisque flagellatus verberibus, utpote ad horam, pro nullo fere commisso, petitionibus inimici concessas ; sed licet saniem de membris eraderet in angustiis positus, nullatenus tamen ad hoc potuit compelli, ut unquam benignum Judicem corroderet, qui eum tradiderat satanæ manibus. Quid igitur mirum, si tentatus est non solum filius, verum etiam mulieris viduæ cliens devotus ? Imo quamvis infra pedes Eliæ, mulieri Sareptanæ, quasi in lecyto et hydria farinæ propitius, cui semper de servitio matris, sicut Romano monacho de obsequio Benedicti Patris, invadebat inimicus ? Incidit quidem in primam tentationem, videlicet in dolorem fratrum defunctorum intolerabilem : sed non ideo destitit ferre de matre laborem, imo laborando in vita sua fovebat, quam super omnia dilexerat, matrem.

3 Nec multo post, artubus graviter elisis, incidit in secundam, re quidem, sed minime gemitu, a priore dissimilem ; dum nocturnis horis rebus monasterii anhelo passu faceret diligentiam ; dum propositum mentis, quod prius versabatur in cura carnalis, spiritualis matris verteret in custodiam. Conclamatum enim jam de parente sua fuerat, cujus corpus funebribus exequiis, fidelium more, urnæ commissum diligenter pro modo suo composuerat ; animam vero debitæ salutis animarum obsequiis, crebris suffusus lacrymis, ultimum valedicens, Reparatori omnium commendaverat. In offensionem ergo scandali, trabem longam latamque et nimis ponderosam, ab introitu chori usque ad valvas templi porrectam, in tenebris noctis, cruribus per eandem mediam divaricatis, offendit ; super quam quodque gravem casum faciendo, graviter eliso corpore resiliivit. Tunc sero, jussu solo nomine Abbatis Fulchardi, sic temere positam (ad hoc tamen ut postmodum, radiis lignorum in transversum in modum scalæ ex utraque parte fixis, aptaretur ad ascensum turris) quam multa paria hominum vix posseat efferre, viribus præsumptis, quibusdam tantum levigamentis

D
AUCT. WALBER-
EX MS.

Allo pauperis
viduæ ;

E

qui post do-
ctorem de obitu
fratrum

Cal. 6, 14

atque ma-
tris,

F

nocte qua-
dam

in trabem
grandem
impactus,

cum eam so-
lus amovisset,

Scripturus de
restauracione
monasterii

præmittit
sanitatem
collutam Fr.
Fulchardo ;

A gamentis suppositis, in partem alteram, juxta parietes templi, non sine ingenti dispendio corporis sui amovisse solus, etiam sero doluit vehementer. Sensit enim post modicum, non sine gravi gemitu et mœrore, utroque pertuso inguine, propria permutata sede, de superioribus ad inferiora meatum quærere viscera; et paulatim de soliditatis suæ, ut ita dicam, solio, miserabili eventu, in infima genitalium defluere.

4 Verum moram pati nesciens in faciendo, nec contentus more solito; dum aggressus quæque difficiliora, solitos discursus, veluti agilis naturæ et satis superque mobilis et animo et corpore continuaret; dumque capreas fere hinnulosque cervorum præveniens, vix in operibus strenue continuandis requiem vel diei vel noctis fatigatis membris indulgeret; eodem momento, subito impetu et quasi facto agmine, cuncta pene intestina delapsa sunt in inguina; sinxeruntque (proh dolor! ope superci Figuli, quasi ollam ingentem inter illius crura. Quis igitur mortalium viribus suis præsumat confidere? quis salutis futuræ certam spem sibi audeat promittere? Ecce, paulo ante juvenis validus et fortis, et (ut ita dicam) exultans ut gigas ad currendam viam, jam non valet parentis terræ recte incedendo figere sentiam, nedum operari. Ad nullos quippe usus utile corpus, ferme in vicem trunci redactum erat. Signis aliquando et nutibus, quibus poterat, manuum potius quam verbis, Viaticum Dominicum expetebat; et quasi statim morituros necessario percipiebat. Omni enim hora pertæsus vitæ, neque stare, neque sedere, vix jacere solummodo supinus valebat; sed vel ad dextrum vel sinistram latus se inclinare nequibat. Et quid per singula? Jam neque mori neque vivere pro desiderio suo poterat. Si quando ad mensam residebat (nam eibus quandoque miserum corpus refici oportebat) utroque genu ad invicem reflexo, sinistram genitalibus manum, ne pateret ex toto iotestinis aditus, apponebat; dextra vero appositos ori cibos, ad refocillandum potius quam ad reficiendum stomachum, in vacuam lacunam ventris trahiebat. Namque ingenti labore, multo ejulatu, et fere ad nubes emisso clamore, ipsa, quæ effundebantur, exta, resupinata ventris superficie, spiritu ferme vitam exhalante, reponebat; hisque conatu longo relocatis, iterum ea, miserabili eventu, exire formidabat: et ideoque, licet cruribus assiduitate lecti pertusis, a comite lecte, jam nimis domestico, exurgere non immerito dubitabat. Si quando tamen necesse erat egredi ostium vel ingredi, prius faciebat sessionem super limen ostii; sicque pedetentim, alternatim, sigillatim ultra limen misere crura exposebat.

5 Verumtamen qui justo judicio, utpote justus Judex, juste de eo judicaverat, expertem consilii vel auxilii non ex toto eum reliquerat. Nam benignam consolationem cujusdam religiosi viri Aquicinctensis monachi, nomine Sigeri, tunc in ordine inibi commanentis, per singulos dies sibi offerebat; qui ex quadam familiaritate et religiosa affabilitate, eum familiaris astrictum dilectionis in pectore gerebat; et quem consolabatur et relevando supportabat, consolando et supportando relevabat: quem etiam patientiam Joh edocebat, nec non de patientia ejusdem multiplici et hic et in futuro remunerationem, sive de infirmitate tandem mutuandam æternam consolationem. Dum vere humilis ex caritate ligaturus vellet coaptare, quas Demnus Godefridus Tornacensis monachus, qui in scribenda Matutinalium totius anni serie ibidem morabatur, de primitiis Ordinis cum ceteris agens, assueverat hujusmodi infirmitati circumferre; pondere pudendorum intolerabili de cruribus dependente supra modum

obstupescerebat, signumque Crucis, stupere nimio perterritus, fronti suæ imprimebat. Omnem tamen tactum Frater infirmus, dolore nimio anxius, refugiens vel magis abhorrens; caligarum ab utroque genu desursum contiguam partem decisam, nodosamque corrigiarum confibulationem excluserat; et file circa utrumque crus infra utriusque poplitis confinia, reliquam earum partem nodaverat. Postpositis quoque et abjectis pulvinaribus, levi plumarum strue contextis, unaque cum vittis et zona inguinibus distinctis vel circumligatis, se hominem fore deinceps desperabat: et licet Dominus noster de lapide posset excitare filium Abrahæ, salutis tamen redituræ nequaquam confidebat, imo magis magisque mortem imminuentem de die in diem expectabat.

6 Cumque diuturnare ægritudinem ducens, vitam inertem moveret, sed nihil promoveret, vel utile ageret; seque natum, fruges, imo dapes reliquorum Fratrum, die nocteque Dei servitio invigilantium, consumere dolendo defleret, deflendo doleret; venit sibi in mentem prominens in fenestra cryptæ vitreæ de eminenti parte ruina saxi, quod casum suum quotidie et interitum illius, qui Missam celebraret in altari fenestræ supposito, minabatur; ex quo de improvviso grave periculum contingeret, nisi ocius disjungeretur, vel aliquo modo reliquo parieti adæquatum conjungeretur. Sed cum hoc frequenter retractaret, Deumque devote exoraret, ut saltem hoc ante finem vitæ B. Rictrudi operis efficeret, a lecto membra sua, pertæsus nimium quietis, corripuit; infirmitateque contempta, vitæ pariter mortisque, ad quodcumque Deus eum inclinaret, audacter se objecit, et voluntati divinæ se constanter exposuit. Verumtamen longa tabe inediæ, utpote non præsumens sumere cibum, propter tumorem viscerum sumpto cibo graviorem, maceratos artus diu recto calle sustinere nequivit: cœptum tamen iter rependo, claudicando, dextera innixus baculo, ad ecclesiam quoque modo perfecit; Patremque cœlestem, ut voto suo afforet, suppliciter ac simpliciter obsecravat.

7 Deinde in diversorium monasterii secedens clam, Deumque solum adiutorem habens, commixtioni calcis et sabuli contra vires cœpit inniti, cæmentum composuit, atque sibi formam cæmentarii assumere contra morem disposuit. Nec mora, cum cæmento locum cryptæ seu fenestræ vitreæ, ubi casum molis prænotaverat ruituræ, expetiit; scalam, ad ascensum fenestræ quæsitam, in altum direxit; pelvique cæmento referta colloque supposita, paulatim super gradus scale innitendo, ad altiora gressus quoque pacto erexit; saxoque cum trulla cæmentarii forte reperta, superducere lituram de cæmento inchoavit. Ceterum in ipso introitu operis, levam manum pudendis, ad prohibendum lapsum, vel ad obsistendum cursui solito viscerum, apposuerat; dextera vero operabatur; et ne laboretur ipse deorsum, quandoque se sustentabat; unoque tantum pede scale, alio vero inferiori innixus fenestræ, operam suam perficere satagebat. Jam vero parum quid de opere nisu, quo poterat, effecerat; et ecce ab imo pectore alta suspiria trahens, cœpit deficere, deficiens ingemiscere, ingemiscens opus interruptum relinquere. Et quid ageret? Opus inceptum multo conatu erat finiendum. Sed quomodo finiret? Dolor vehemens ex infirmitate vehementi urgebat eum; pudor suadebat operi insistere; vires denegabant ulterius in eodem consistere. Pudore urgebatur; quia si desisteret, hujusmodi improprium inertis incurreret; Hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare. Ne vero ultra modum viribus insisteret, audierat illud Sapientis:

Quod

recordatur
saxi in crypta
S. Rictrudis
periculose
laxati,

E

eademque
adrepens

sumpto cæ-
mento scalas
erigit et
ascendit
12

sed in operis
faciendi co-
nato defi-
ciens semel,

Luc 14, 30

Hoc in statu
consolatione
fructus Sigeri

et Godefridi
monachorum,

gravissimam
incurrit
herniam:

quæ ad omne
opus inutilem
tantum non
mori faciebat.

A Quod potes, id tentes operis, ne pondere pressus
Succumbat labor....

Dumque coarctaretur, hinc pudoris objectu, hinc imminenti virium defectu; deficientibus tandem viribus pudor cessit. Quare pudore intermisso, invitus tamen, praefatus aeger operari destitit.

8 Igitur defatigato, imo virtutis robore exhausto corpore, nec diutius valens cœpto instare negotio, anhelante spiritu prae nimio sudoris aestu, ad terram descendit; descendens, requiem sibi gremium terræ, ante lipsana sacrorum corporum, delegit; viresque deficientes semivivo corpori, iterum ascensurus, aliquantulum reparavit. Resumptis itaque, pro temporis qualitate, paucis admodum viribus, non de tactu parentis terræ, ut ferunt de Antheco post multos agones suffocato ab Hercule; sed Sanctorum ope præcellenti, quorum fovebatur patrocinio et intercessione, iterata vice ad fastigium fenestriæ, directo itinere, erectæ scalæ pedes ruanusque innexuit; atque alternando brachia, continuando negotio membra licet debilia sursum invexit, seque constantiori animo reliquo operi, quasi statim expleturus, accinxit. Sed frustra operam insumebat, cui infirmitas reciproca toties resistebat. Nam ubi sedulitate quadam strenuum operarii morem cœpit exequi, quemadmodum primo viribus interceptis, sic secundo quoque deficiente virtute, ad perficiendum quod restabat, lassescere cœpit; sicque præ dolore membra unguibus desecans, dentibus lanians, fremitu sæviens, in conatu suo defecit. Dolor enim monstruosus vitalium, cordis intima crebris punctio- nibus misere penetrabat; cujus rei gratia nec ad propositum suum explendum subsistere, sive in conamine sufficere poterat.

9 Quare sicut primo, sic secundo, vixque descen- dendo contra voluntatem suam renitentem, se mise- rum seque Deo odibilem ingeminando, deposuit se inferius: diuque in præsentia Sanctorum, in eadem crypta quiescentium, non tam de requie, quam de dissolvenda membrorum compage; non tam de vita, quam de morte properante securus aut sollicitus fuit. Diu enim in extasi positus, fere in sui dissolu- tionem laborans, fere ultimum spiritum vitæ exha- labat; cujus rei evidens nota erat creber pulsus, qui tam crebro a pectore emanabat. Tamen expers vitæ, quasi per trium aut quatuor horarum spatium jacens exanimis in faciem terræ; sensit veluti e longinqua regione vires peregre profectas ad se reverti, sensit divinam virtutem in eo et per eum velle operari.

C Quocirca divinæ voluntati, munia vitæ decertaturo iterum suo artifice offerenti, parere nequaquam distulit; sed iterum ad ardua fenestriæ resarciendæ, per media latera scalæ innexis gradibus artus suos suspendens, repetita ascensione, se superius quan- tocius intulit: neque tamen tertio, sicut primo et secundo operatus, Deo ingratus extitit. Neque enim jam contentus una sola, sed utraque potius manu (parum aut nihil deliberans de sustentando pudendo pondere, sicut hactenus) in calce operis, viribus in operando omnimodis enitebatur; neque interim pri- stini doloris de cruciatu viscerum miserrimo reme- morabatur.

10 Verum enimvero dum magis ac magis ad un- guem seu ad finem perducere toties interruptum, toties repetitum, ex tanta devotione inceptum opus conaretur; levio- rem sese præter solitum, continuum- que magis in postrema executione operis secum ta- citus mirabatur. Unde jam præsa- ga mente insignis alicujus rei future hilaris effectus, cœpit carnem suam, cujus sustentationis, operationi nimis assi- duus, oblitus fuerat, valde paulo ante infirmam con- tractare: sed jam non infirmi carnem, imo quasi septennis pueri, sensit adesse. Admirabatur intra

se satis superque, dudum quis fuerit, quis modo foret, ut aiunt de Beato Gregorio Papa, quando patiebatur incisionem vitalium, nec valeret sustinere jejunium in Sancto Sabbatho, corporis scilicet incommoditatem, Syncopen nuncupatam in Græco. Illa enim; illa, inquam, notabilia, quæ dependebant crurum tenuis et etiam infra crura in modum oræ defluentia viscera, meatu ad superiora retrogrado, uno de duobus inferius libratis et ad genituram aptis cum eis associato, dum intenderet operi ante- quam deficeret perficiendo, propria remearunt ad domicilia; in fraque alvum vacuam, atque, ut ita dicam, ab intestinis deorsum loca genitalia usur- pantibus viduam, pro antiquo more naturalia, deinceps a contrariis non reversura, constituerunt habi- tacula.

11 Hoc igitur iterum iterumque apud se retra- ctans, iterum iterumque verecundæ carni solito et satis usitato more manum innectens, et supra mo- dum quid sit miraculi factum expavescens, nec seipsum sibi, nec rem gestam de seipso credens; quod sibi ipsi incredibile videbatur, nulli propalare, ne reus mendacii haberetur, per multum tempos andebat. Et, quod monstri simile reputabat, qui paulo ante repentis modo, vehiculi astantis præsi- dio se sursum vix contrahabat; nunc velocis cursoris agili cursu, gressus suos de imo ad superiorem gradum scalæ, modo desursum ascendentes, modo deorsum descendentes, variando commovebat, com- movendo variabat. Qui licet secum immensas, pro collata sibi sanitate tam subita tanque insperata, in ægritudine sanitati contraria, tam mirabiliter et modo tam insperato, depulsa, gratias agere non ces- saret; tamen in hoc minus faciebat medico suo, id est Conclitori omnium Domino, quod debitas mira- culo laudes, id est, Te Deum laudamus, ad osten- dendum cunctis nationibus per orbem terrarum quantum de se præpotens Deus fecerat miraculum, in jubilo psallere non admonebat vel etiam acclama- bat. Sed vere et absque dubio de eo possumus con- testari; quod non malitia, sed quadam usus simpli- citate, testimonio innixus Psalmistæ, Obmutui, re- ferentis in humilitate, et silui a bonorum commo- ratione; et maxime, ut dixi, ne videretur tam cito referens falsum pro vero velle incutere vel verba venari, quod summus Artifex in eum medicinæ con- tulit, reticuit; imo in futurum congrua occasione referendum distulit.

12 Cumque erectus tam mire ab infestæ ægritu- dinis squalore salutis, salutis-que Auctori nimio con- gratularetur detentus gaudio; partim ex membro- rum agitatione, quoderat signum interioris hominis tripudiantis pro hominis exterioris reparata salute; partim de angustiis viscerum ad interiora ventris redeuntium, vehementi dolore rursus afflicus est; quarum rerum, et forte pro testiculi intus remanentis commixtione seu conquassatione, vel cum eis, quæ deviendo ad exteriora non evagata fuerant innodatione, triduo fluxu sanguinis emareuit. Proinde per tres septimanas lecto doloris, quoti- dianio pene Viatico Dominici corporis et sanguinis, quasi diem ultimum vitæ singulis et quotidianis momentis clausurus, præmunitus incubuit. Sed divina, sicut eum prævenit, ita subsecuta eundem est gratia; sicque hujus etiam expers incommodi convaleuit. Septem annis passionem, laborem et do- lorem rupturæ utriusque inguinis toleravit: quam abscondens, vix paucis, et illis amicis, gravamen illius non amplius ferre sustinens, fere in ultimo septimi anni puncto aperuit: septem, inquam, annis graviter affligi utrumque inguen tulit: donec in oc- tavo anno, mirabili virtute atque excellenti pote- state, mirabilis Deus, et revera sicut Deus mirabiliter in

D
ACET. WAL-
BERTO EX MS.
sursum re-
ductis visce-
ribus;

quod dum
cunctatur
propalare

E

Psalm 38, 3

F
recurrente
doloris sensu
ad extrema
deducitur,

rursumque
sanatur

iterumque

descendere
cogitur:

dumque ante
sacra corpora
ferre exani-
mis jacet,

tandem
sensit reddi
sibi vires,
et opus ab-
solvens

sese ab her-
nu sanatum
miratur,

AUCT. WAL-
HERTO EX MS.
meritis S.
Rictrudis

A in agrum operans, suffragantibus tamen Sanctorum, quibus pro posse deserviebat meritis, salutem reddidit. Neque enim fas est dubitare, presentia Sanctorum pignora suis hæc et hujusmodi cultoribus remedia apud Deum impetrare potuisse; quos scimus desertum Marceniarum in vita exilium, in morte certam sibi quietem delegisse: de quibus id certum tenemus, non solum res rerumque voluptates, verum etiam proprias voluntates pro Christo reliquisse; nec solum mundum, sed et mundi concupiscentias pedibus, velut quiddam inane vel nullius ponderis, subdidisse.

CAPUT II.

Propalatur factum in Fulchardo miraculum: ejusdem oculi a defluxu, manus a paralyti subito curantur.

Attero post
anno

Jam vero sol cursu suo duodecim signa peragraverat, jam anniversarius dies revoluti anni advenerat, et adhuc supradictus æger incolumis factus, opportunum tempus loquendi expectans ex industria, nonnumquam in cuncto et redeundo languorem simulabat, sanitatem dissimulabat; nullum Fratribus verbum faciens de incolumitate sua, de medicina cælesti, de condescendente clementia Conditoris diurno languori; orique suo silentium imponens, divinum illud opus et admirabile, summaque veneratione recolendum, nec ulla oblivione delendum miraculum, ad publicas aures non afferebat. Cumque sermonem Domini de re certa, diu taciturnitati deserviens, non multiosa mente, sed pia ut dixi simplicitate, malens pie latere, quam ocus temere elierre, absconderet; atque indicare cæleste secretum (ad laudem ejus, cujus prognosticum saluberrimum, citum offert ægris remedium, cujus malagma potentissimum salubriter obstitit irruptioni viscerum, cumque fecit sanum) de die in diem protelaret; Dominus Sigerus, qui interfuerat Ordini Marcenientiensi, de Aquicincto monachus, vir bonus valde et religiosus, visitandum iterum duxit Marcemensem locum; nec non religionem Fratrum, quos concredes in religiosa dilectione ac diligenda dimiserat religione, iterum pia sollicitudine de utroque admonere procuravit. Qui inter cetera, quæ ibi habuit spiritualia negotia, oblata salute sibi et reddita ceteris, infirmos Fratres (ut, sicut cum Apostolo gaudebat cum gaudentibus, fletet etiam cum flentibus) benigna ac secreta consolatione relevandos ac refovedos appetit.

Marcenius re-
diens Fr. Si-
gerus,

C

14 Verum cum in cellam infirmorum iter propositum dirigeret, atque familiarem suum, quem solebat mutua colloquutione relevare valde infirmum, ante alios exposceret; forte, quem quærebat, Dominum Fulchardum obvium habuit. Quo viso, plausuque dato ad invicem et reddito, prima sed communi quæstione preposita, quid ageret, inquisivit; secundamque primæ, de infirmitatis suæ monstruosa gravedine, quomodo se haberet, privatam, nulla interposita mora, quæstionem adjecit. Ille vero subridens, capite innuens, paucis hujusmodi responsum edidit. Bene, inquit, bene. At ille; Vidi, inquit Dominus Sigerus, tota præteriti anni serie, pariter posita nostra conversatione, gravari vos miserabili extalium genitalibus folliculis influentium ponderatione. Sed quo modo aut qua ratione (expeto enim familiariter scire) intueor vos instantius solito gressus terræ solo figere, articulis pedum constantius inniti, tibiæ suras non enerviter frangi, crura hac illacque non divaricari, denique ceteras partes ad quælibet inflecti nec dilabi? Et ut de toto breviter concludam, meumque vobis animum aperi-
am,

et Fulchardo
jam sano
obviam
fuctus,

quærit quid ei
evenit,

toto corpore erecto et quolibet discurrente, quasi ex D tono sano, hocque eminus vel cominus diligenter annotato, cum quidam admiratione, esse vestrum et præsens et præteritum, quamvis incertis futurorum, aspicio. Quare necesse est, ut aut magicam artem, aut divinam operationem in hoc intelligam. Sed absit, nefandæ artis causa aliquando vos esse mentitum Deo. Ergo aut solitis ligaminibus solidius colligatus estis, aut desperando fortunæ vos agitando objecistis. Sed absit, ut unquam obstinata mente eximii Patris Benedicti velitis jussui contraire, præcipientis obnixi, de misericordia Dei numquam desperare. Verum, inquit, inanes conjecturas assero. Nudam, nudam faciet mihi linem vestra caro. Facite ergo ut probeam, utrum sit in re an non, quod de vestra salute conjicio.

15 Quid igitur? Jam jam, velit nolit. Dominum Fulchardum oportet rem sicut est confiteri; dum præbet se suo familiari contrectandum, rubore faciem suffusus. Ceterum ad primum aspectum inferiorum, Dominus Sigerus divinum non ferens indicium, præ nimio stupore retrorsum abiens, in terram sere corruit; versaque vice munivit frontem signo Crucis vivificæ, prius præ nimio Fratris infirmi mœrore, nunc præ nimia rei divino nutu gestæ exultatione. Reversus vero in seipsum. Quid, inquit, carissime Frater, quid est quod video? quid est quod tam insolitum contueor, vel potius præter usitatum cursum naturæ imaginati videor? Quid est? inquam, ne celaveris me, quæso: quid est quod factum est, quod tantopere effari gestio, nec elierre valeo? Divinum est quod cerno, miraculum obstupesco. Numquid cæleste oraculum, medicinæ insigne donum recenter actum, patuit Fratribus, ut resonaret Deo hymnus, Te Deum scilicet laudamus? Nolui, ait, tam cito index esse cælestium secretorum, propter repugnantes causas diversorum diversa sentientium, et conscientia depravata crebro veritati repugnantium. Timui siquidem contrahere offensam, si solus pluribus et a sententia diversis divinam autumare voluissem sententiam. Metuebam præterea ne futuri temporis indicis, nec nimis Domini mei qui me sanum fecit justis judiciis, si forte rursus plangerem, malis exigentibus meritis, iterata dira sorte ab extalibus profusus, simulatæ hypocrisis commentata fraude, sollemniter mendax viderer enuntiasse incerta pro certis. Postremo mihi, mecum discutienti judicium Domini, dixi: Si opus est Domini, si summo opifici placuerit revelari, quando et quomodo voluerit quandoque faciet palam haberi.

remque ad-
mirandus
cognoscit;

E

quam hactenus
celatam
fuisse intelli-
gens,

F

16 Et quid, inquit Dominus Sigerus, si ego sim ille, per quem pius Dominus causam suam non dignetur asserere? Ergo carissime ne velis super hac re (te enim prohibente et refragante divinæ laudes non debent silentio comprimi) ne velis, inquam, ex obliquo super hac re disserere, me non debere assertorem publicum de secretis amici fieri. Servum enim Dei non decet eoutristari, imo letandum est lætitia inenarrabili, si contingat aliquid addi per servum laudibus communis Domini. Habemus enim per Psalmistam: Et adjiciam super omnem laudem tuam. Quot enim ora collaudabunt Dominum pro te, causa salutis eorum procul dubio videberis esse et gloriæ, gloria vero salusque collaudantium addet incrementum coronæ tuæ. Sive igitur in publicum proferas, sive reticeas, et reticere suadeas, non possum me jam ex tunc continere, non possum divinis laudibus non vacare, et ut verbis utar Comici, Plenus rimarum sum; ideoque, velis nolis, hac illacque videbis me diffuere. Et hæc dicens callida persuasionem, volebat ab eo licentiam proferendi elicere. Nam nisi potestatem dicendi ab eo benigna fraude extorqueret, nec ille concederet, nec iste fidem secreti

revelandi eam
facultate
petita,

Psalm. 70, 14

A creti proderet. Sed quid plura? Frater Fulchardus, tandem gratam vim ferens, et meliori et melius consulenti obediens, Sicut, inquit, melius valetis, sic et melius scitis quid debeat fieri, quid debeat reticeri, quid aptum sit profiteri. Et nos ergo, ait Dominus Sigerus, profitebimur, et gloria Domini Fratribus hujusce rei ignavis quantocius revelabitur.

Fratribus
inducat:

17 Illa vero amica collatione ad invicem sic diffinita, Domnoque Fulchardo, utpote qui non libenter otio vacabat, redeunte ad sua; Dominus Sigerus anhelo passu colloctionem Fratrum appetens, sine mora Domini nuntiavit magnalia, iterumque de Fratre quid et qualiter gestum esset, exhortabatur Fratres degere in omni sanctitate et religione et justitia, quos iterum Dominus visitaverat, tam aperta præbens miracula, Talibus corde compuncti ac in lacrymas Fratres resoluti, Dominum omnipotentem unaniter collaudaverunt, et gratias egerunt; doluerunt tamen, quod in recenti miraculo, melioris debitæ Deo dudum non insonnerunt. Unde saepe benigne objurgati sunt Fratrem postea, qui divina silnerat beneficia, nec assurrexerat protinus compos cœlestis medicinae in sui Medici altisona præconia.

B Ille vero et objurgantes et increpantes modesto ritu et sustinebat et compescebat, aiens: Sic voluntas Domini fuerat finienda. Nec multa mora interposita, spirituali ac religioso cœnobitali Patrifamilias res mira ac stupenda innotuit: neque enim divina bonitas perscrutantem ac volentem scire diutius latuit: et ipse lætus Fratrum plausibus adfuit, et quasi ignorans, sciscitatus causam illorum spiritualiter magisque solito more tripudiantium, et ipse pariter cum tripudiantibus de collatis cœlestis beneficiis tripudiavit. Ipse etiam de integro rebus insuetis acceptis, piis perfusus lacrymis, pio Satori ac bonorum Remuneratori secretas magis quam publicas grates exolvit; atque nomen Domini altissimi, mirabiliter in sua et ab eo visitatæ ecclesiæ novellis rudimentis, gregem suum invisenti, benedixit; breviterque Fratres admonuit ut Deo, casto timore militarent, propositæ religioni præcordialiter intenderent, coronandi in finem legitime decertarent. Si enim sic inceptis religiosis persisterent, beneficia Conditoris nec eos hic desererent, imo divina eos opera prævenient, et munera supernæ retributionis fideliter apprehenderent. Præcepit etiam rem gestam, ad memoriam sempiternam annotari, commendari, frequentari; frequentatam, commendatam, annotatam, divinis operibus operam impendi; et hanc vicissitudinem, quanta potest a mortalibus, collaudandis cœlestibus recompensari. Hoc siquidem plures, præter sibi subditos, religiosi persuadebant Fratres; asseverantes profecto, si tale quid contigisset in primitiva prædicatione duodeni nec non consecrati numeri, sine sub infantia nascentis Ecclesiæ miraculis provehenda, quando signis erat frequentioribus attrahenda atque subdenda fidei, assueta spurcissimo idolorum cultui, ignorantia populi; orthodoxi Patres nolissent absque multa retractatione præteriri. Sic itaque monastici jussu Patroni scriptum est; sic potens opifex rerum Deus circa infirmum Fratrem consona intercessionem Sanctorum Marcenensium operari dignatus est.

C
describi mira-
culum jubet.

Idem Fulchar-
dus rursum
humiliatur

18 Sed jam quæ divina misericordia circa eundem Fratrem præter supradicta non multo consequenti tempore misericorditer egit, prosequamur. Nam qui beato Apostolo ad tertii cœli [culmen] delato, ac de mysteriis cœlestibus ultra hominem erudito, ob custodiam humilitatis stimulum carnis, voluntati ejus contrarium neque terna precum vice relaxatum, benigne indidit; idem benignus dispensator, Fratri miro modo sanitati restituto, ne eum

extolleret, ut reor, miraculi magnitudo, dolorem quo prius caput aliquantisper dolebat intolerabiliter exaggeravit. Nam fonte contrebaticapitis perturbato, per mediam cervicem ad oculos et maxime ad dextrum oculum, profluenti redundantia lacrymarum, sive defectu doloris vel punctorum fere excœcitum, eadem infirmitas miserabili visu porrigebatur; qua pene usque ad exitum vite bimatu continuo irremediabiliter cruciabatur. Collyrio oculi tumida superficies inungebatur; medicina purgando aliquoties cerebro adhibebatur: sed nulla medicina carnali quotidie crescens agritudo depellebatur. Clamabat, gemebat, suspirabat, semetipsum dolori dolorem addendo disceperens; quasi sensus extorris in terra volutabatur, mortem præ oculis jam mortuis spectans; se nihil unquam boni egisse, si quando aperte poterat loqui, tunso pectore conque- rebatur, ab imo pectoris delato gemitu. Sape vis doloris loquelam interrompebat; nec verba incepta plene formare, naturalibus instrumentis deficientibus, poterat. Aliquando ipsam loquelam ex toto amittebat: si quando ad se reversus spiritum resumebat, manus ad invicem, quasi in modum pectinis innexas, fortiter adstringebat; pectusque, quasi ex debito graviter tundendo, affligebat. Totum octonarium vel dimidium (quod majus mirum videbatur de vivente) continuato solique dolori vacans, multoties jejunabat; solum remedium, longum jejunium, jam pro domestica consuetudine sibi insitum, restimabat.

D
AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

fluxu oculos
pene excacan-
te

E

19 Incredibile est dictu eunti per singula. Ex eadem infirmitate, per singulos dies ingravescente, in spatio unius anni bis sacro Oleo fuit inunctus; bis cineri et cilicio, quasi extremum valefacturus, superpositus, bis aqua igni supposita, ad lavandum statim moritori corpus [accingebantur] exurbie, singulis noctibus, singulis momentis, spiritum ejus transitorium expectantium. Amissa ferme loquutione, adhuc inter dentes quædam vix intellecta et inarticulata balbutiens, adstantium propius auribus immurmurabat; agens sollicitè de sarcinulis projiciendis, quas a se removeri, vel potius projici flagitabat, ne forte illud proprium deputaretur a maligno hoste, quod in proprios usus parce reservabat: et quæ forte sibi commissa vel commendata fuerant, manuum potius nutibus quam articulatis vocibus significans, quorum essent, erogare properabat. Sed quid plura? Benigna invertio, vel potius paterna correctio miserantis Patris, omne fermentum malitiæ, si quod residuum fuerat, excocit; et quasi mallei impulsu, cuneo cerebro coarctato, omnem pessimum succum vitiorum ab eo expressit. Tandem pater, qui flagellat quos erudit, corpus flagellatum exterius, cor contritum interius, solita pietate respexit; corpusque capitis agitudine fere examinatum, vitæ redditum potenter erexit. Dum enim in crepusculo ejusdem noctis versaretur ad ignem, et taderet eum lecti; eodem momento ager, eodem momento sanus adstitit brevissimo puncto: quia Dominus, peritus et misericors Medicus, ab infestatione diurnæ calamitatis, multis admirantibus, ejusque nomini benedicientibus, eum eripuit.

eoque bis ad
extrema
deductus,

F

subito con-
valescit.

20 Nec illud oblivioni [dandum], imo ad laudem mediatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi frequentandum, quod non longo post tempore, dum redditus in voluitati pristinae, pauperum curam exhiberet, catena ductus ad hoc obedientie; prædicti Fratris manus indicibili morbo occupatæ, ante consumpta et abstracta, nullis tantum ossibus videbantur patere. Videres ipsas manus quasi tinca demolitas, de albedine pertransire in croceum colorem; de croceo, subita permutatione vel etiam cutis exinanitione, in ruborem; nec minus de rubore in pallorem;

Deinde ma-
nus habens
paralyti
dissolutas,

APCT. WAL-
BERTO EX MS.

A pallorem; postremo rigescere, rimis findi, crebris pertusionibus hiare; versas in tumorem runc fervescere, nunc defervescere. Digiti dissoluti, et quasi ab invicem dissociati, nullum commercium inter se putabantur habere. Dumque miro modo de qualitate in qualitatem alternatim fieret transitio, nec apponeretur, sed negligeretur ab eo medicinæ curatio; unum tamen familiare sibi erat refugium, scilicet in præsentia Sanctorum devote fusa oratio. Nulla manuum inequalitas, ut reor, per tot accidentia visa est aliquando variari: paucis tamen nervis derelictis, non jam minus, imo signa manus innuebant manus fuisse. Quid referam, quod non poterat solito more ecclesiasticis rebus abluendis vel emundandis manus inserere, qui propriis usibus nullatenus poterat inservire? Magis tamen dolebat de Fratribus peregrinis, quam de se, quibus in vicem Christi devote servitium solebat impendere; quorum suppellectilia in diversis usibus non negligebat prævidere, vasa ciborum etiam ad reliquias in refectory, ac de refectory ferre ac deferre. Sed licet manibus, ut aiebant, paralyti insolita dissolutis, nullum opus posset exequi vel seipsum pascere; tamen in deferendis cibis refectioni pauperum non cessabat contractas manus offerre.

et tamen
pauperibus
ministrans
ut poterat,

simili modo
sanatur:

B 21 Cujus devotionem seculamque benignitatem, nec non erga pauperes Christi voluntarium etsi non plene posset adhibere obsequium. Conservator attendens seculorum, manibus, sibi in suos minores ad serviendum promptis, pristinum vigorem reddidit. Qui enim non venit ministrari, sed ministrare, medicina non arte quæsita, ministro suo fideli, utile suis ministerium minus non diu distulit exhibere. Jam lassescere aquam haurire et calefacere, atque ad ceteros usus pauperum peregrinorum inops auxilii minus poterat vacare; quando omnipotens Medicus, infirmo condescendens, infirmum alteravit, debiles manus sanavit, quodque mirabilis erat, nullum fere vestigium deformitatis in eis dimisit. Hæc ignorans adhuc Pater monasterii, potius existimans morbo defatigatum Fratrem obedientiam suam dimisisse, nec aliquo modo ad serviendum membrum Christi eniti posse, accersiri sibi eum jussit. Cujus infirmitati compatiendo, cum se satis affabilem, jucundum, benignum et hilarem vultum ei præbisset; quæsivit ab eo, utrum injunctum officium de cura pauperum Fratrum abjecisset? Ad quem Frater; Non præsumptuose, Domine mi, istud bonum obedientiæ præ aliis expetibile abieci: sed ad horam dimisi: et est causa, ni fallor, et justa, quare me subtraxi. Nostis et vos ipse, si placet, curam illam me non sine causa dimisisse, meque ab officio juste, quod non poteram condigne explere, per tempus subtraxisse. Novi, ait benignus Pater, de manibus nimium te infirmari Frater; sed si aliquo modo potes pati, te decet perseveranter servire Deo in membris suis, ut cœpisti. Et post pauca, Ostende mihi, subjecit, manus tuas, si forte in eis aliquod signum futuræ sanitatis appareat; ne forte desperet medicus, cum tractare de eis, et malagma imponere incipiat. Non me, inquit humilis Frater, Pater amantissime, perturbat infirmitas manuum, quæ nulla est; imo inest eis et integra et perfecta sanitas: sed officii magna est dignitas, et mea, ne indigne servientem digna sequatur ultio, me terret indignitas. Et his dictis, manibusque expositis, læto sermone, priori sanitati sanitatem superadditam edocuit.

quæ rentique
cur officium
dimisisset
Abbati

manus red-
integratas
ostendit:

et eas
exhortatione
suscepta

22 Cumque præ nimio gaudio sese continere non posset, totusque in gaudium spirituale spiritualis Pater exuberaret, atque sanas manus pertractans, Fratribus congaudentibus, ut exinde Deo gratias referrent, sapius ostenderet; Deus, inquit, condonet

tibi; carissime Frater; ut quid hoc fecisti? ut quid D nos suspendisti? ut quid, inquam, misericordiam homini, circa te mirabilia sua operantem, tamdiu sinuisti? Vade ergo, et deinceps bonæ spei, libenter servi Deo, tuo utique omniumque Creatori, qui te toties liberavit, toties voluit restitui incolumitati. Rupturam sine dolore incisionis evasisti, infirmitati capitis felicem permutationem persensisti, manibus multimodo infortunio dejectis medicinam mirabilem atque a seculis retroactis inauditam suscepisti. Sicque et ex virtute Dei enim visitante, et ex spiritualis Patris cara exhortatione multum profecit; et multum Frater ipse confortatus, anteactam vitam parvi existimans, totum Domino ac magisterii sui arbitrio se commisit; ac velut mansuetissimum pecus aratro sulcanti corda verbi Dei, virium suarum quaecumque quantitatem mancipavit: denique ad qualibet, omisso pudore, facienda, emundanda vel curanda, humilitatem suam inclinavit; et iugo legis, velut alterius Mosaicæ, intra septa monasticæ disciplinæ, tam gentili quam Judaicæ plebi misericorditer indultæ, colla ferventius edomanda supposuit. Vis etenim divinæ sementis non in sentibus, non in saxosis ruderibus, sed in opima et exulta fœce telluris ap- E tissimæ locum germinandi obtinuit, atque pacatissimum fructum tempore suo congruo in horreum Dominicum condidit; et de trigesimo proventu ad centesimum vel sexagesimum gradum, ascensiones in corde suo disposuit. Sed quid hoc? Jam enim, ut reor, excessit medicina modum. Scriptum quippe est; Ne laudes hominem, nisi cum venerit ad portum.

egregie ad
sanctitatem
proficiens,

23 Igitur exhortationis verbis, pia mente reconditis, negotiosus Frater, ad aliqua circa monasterium agenda vel resarcienda, sese a conspectu pii Patris reverenter corripuit. Nec multo post, licet aliquamdiu reniteretur (ideo plane, quia, ut aiebant, ad manum plene aliquando non abundabat, quod viduis, orphanis, pupillis et maxime peregrinis hospitibus et advenis deberet erogare) tamen voluntati obtemperans prædicti Patris monasterii, jam se erga eum commoventis, jam quasi vultum irati ostendentis, jam ejus inobedientiam ulcisci parantis, haud desuetus a priori consuetudine et tam sedula religione quam religiosa sedulitate, non solum pelues, paropsides, lebetes, sportas, reliquis Fratrum eduliis vel pulmentis recolligendis, refectorariæ stationi intulit; verum etiam fragmentis vel micis deidentibus de mensis (memor Dominicæ sanctionis; Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant, præcipientis discipulis) ne perirent, verrendis, solite cavit. Sagax vero in distribuenda roga sive eleemosyna, prout necessitati cujusque videbat indigentis competere, dives quidem pro bona voluntate, juxta exemplum Joannis Sanctissimi Patriarchæ, xenodochia pauperum magis affectu quam re decenter coaptavit. Paucis quoque xenis in gratiam Dei sibi delatis, nova religione nondum ad hæc sufficiente ad cetera explenda, pluribus repertis necdum expedita incommodis, habitacula Fratrum ege- F norum satis convenienti industria reformavit; ibidemque supervenientibus et alimoniam petentibus compatiendo, sermonem bonum supra datumtribuendo, Deo rursus in suis membris parere ac deservire studuit.

resumit
curam hospi-
tium pauperumque.

serpius etiam
postea a va-
riis morbis

24 Ne aliqua tamen vel modica pervagatione, oblivisceretur operum Domini, si ex toto fieret expers verberum eruditionis superni Medici; universa conspiciens atque saluti hominum providens Dominus, nonnumquam præcones suos, id est, gravissimos dolores ad eum mittebat, et concussione laterum, concisione ilium tridua aut quatruidua, servum suum devotissimum lecto lacrymis irrigato affigebat,

A affigebat, præ angustia spiritus gementem affligebat, metuque mortis in extremis fere situm vehementer afficiebat. Sed tamen medicinali ac supersubstantiali antidoto, sacro scilicet redemptionis nostræ Libamine sumpto, tanto gratiorem, quanto insperatam salutem conferebat. Nolebat enim, ut vere conjicere andemus, summæ medicinæ peritus pieque suos erudiens Dominus, ut toties immensæ pietati obnoxius, ejus alacritatis daretur immemor memoratus æger, piis eruditus verberibus. Quare juxta Salomonis documenta, In omnibus operibus memorari debere novissima, novissimæ diei magis ac magis suspectus, gravitate morum, continuatione orationum, in abstinentia arctius gulæ indicendo bellum, emendatior vivebat. Qui etiam in agone pii certaminis desudans contra Leviathan, quoties sinebat incommoditas corporis seu discussio cœlestis malleatoris, cœlesti ædificio lapides aptos quando vult et quemadmodum vult attendentis, ad obsequium pauperum, inopum, nec non peregrinorum alacriter recurrebat. Unde liquido potest colligi, quanta sit clementia Conditoris nostri, qui nec sibi obsequentibus clementer parcit; sed quos videt dignos remunerari, ligone sæpius ferientis increpationis scindit, limaue paternæ correptionis rubiginem eorum nocivam eradit.

CAPUT III.

Fr. Richardi, pro tuendo loco, cum hostibus visibilibus et invisibilibus colluctatio diuturna.

Frater itaque, cum quo Dominus toties exegit opus misericordiæ, finem suum cum timore, sicut dictum est, præstolabatur: in mente cujus, Beatus homo, qui semper est pavidus, assidue versabatur. De quo postquam præmisimus, restat, ut quod distulimus, inspiciamus; scilicet quomodo misericors idem Deus et Dominus, res Marcenensium, nimis inclinatæ ad occasum solis, ut ita dicam, reduxit ad ortum interventione Sanctorum, in eodem loco præsentia corporali diem Domini expectantium. Verum ad majorem evidentiam, sæpe commendanda est supra memorati Fratris tam solers diligentia, quam in earum fidei conservatione diligens solertia. Erat enim Frater ille, de quo agimus, infra limina Apostolorum Petri et Pauli, quasi in reclusionē solitarii, tam a suo, qui tunc temporis erat fere solotenus nomine Abbate, Fulchardo, quam a Fratribus ceteris, per diversa circumquaque loca gyrovagis et ab Abbate suo discordantibus, derelictus; et ne dicam de sumptuosi obsonii, jam de quotidiani panis refectione sollicitus; solitudine, solitudine, frigore, nuditate, et cum famis sitisque labore, vigiliarum assiduitate vehementer afflicto. Præterea major instantia perurgebat eum, ecclesiæ scilicet sub manu sua commissa custodia; sed ante omnia Sanctorum pignorum, thesauri videlicet incomparabilis, pervigil observantia; Fratrum quoque, quos partim sub banni interminatione, partim Episcopali anathemate Abbas Fulchardus, antequam privaretur virgeæ potestate, ab ipso cœnobio excluderāt, quia nolebant religioni cedere, tam nocturna quam diurna persecutio.

26 Dolebant siquidem, tyrannica atque injusta dominatione, ut aiebant, expulsi, minus posse ad propria reverti; rebusque exterioribus quibuslibet infortuniis ad nihilum fere reductis, illud paululum quod erat de interioribus in ecclesia residuum, non sibi ad libitum famulari; et, quod magis moleste accipiebant, se minime posse lege posita vel in villa hospitari. Legis enim decretum ab ipso ecclesiæ Patrono constitutum intonabat, Si quis quemquam

illorum, qui percussi erant sententia, in tota vicinia infra hospitium et maxime pernoctandi causa reciperet, aut marcam integram, aut dimidiam, aut quartam partem marcæ, determinata rei familiaris quantitate, utpote faciens contra edictum legis promulgatæ, persolveret. Cujus sanctionis detrimentum quidam vicinorum ad ecclesiam pertinentium hospitum paulo post incurrerunt, qui aut debitæ servitutis legem supradictam postponentes aut de lege adhuc ignorantes, infra mapalia sua eos per compita vagos susceperant. Horum itaque, qui tamquam jus proprium reposcebant, et nonnullorum malefactorum, qui juncti societati eorum, causam, locum, tempus spoliandi ecclesiam omnimodis investigabant, lanceas, arcus, gladios, fastus, minas, lites pertimescebat; et quandoque solus occurrens cominus occurrentibus, in locis monasterio propriis, audaciori animo, non tam de suo, quam de Jesu Christi Sanctorumque robore, sumpto, baculo quasi pro signo correpto, signifer Domini ictus omnium sustinebat; cordeque cum manibus elevato ad Deum, sub Moysi legiferi præsidio, longe a se velut alterum exercitum Amalech propulsabat.

27 His atque hujusmodi anxietatibus seu perturbationibus, luce adhuc continua diei, visibilium inimicorum crebro impetu collidebatur; ast invisibilium tetro conflictu, nullam fere recreandis artibus concessam requiem admittens, intempestæ noctis silentio, gravioribus molestiis afficiebatur. Nullus, de his etiam qui sibi erant astricti lege naturæ, infra parietes ecclesiæ præsumebat secum excubare; conflagrantem (incerti utrum ita esset in re) tumultus, sonitus, discursus malignorum spirituum, devotioni fidelium invidentium: quos non ignorabant illi tam deserto loco fideles permanere, et ne longo situ neglecti duceretur, in custodiendo præcavere. Verum tamen dæmoniacas illusiones, quas rogati sive pretio evocati non ausi erant aure percipere, [ille] tropæo vivificæ Crucis præmunitus, de Domini nostri virtute, Sanctorum cœtu comite non diffusus, solus ausus erat perferre. Idem tamen Frater, quadam nocturnum suscitatus a rara quiete, naturæ pondus hesternum necesse habuit relevare; nec exquisitæ cœnæ crapulam, sed simplicis pabuli sumptam offillam, molestante nausea, eructuare; meatus quoque venarum, post egestam aquosam humectationem, salubri aura temperare. Proinde quanto magis serotinam, tanto vehementiorem inundantiam somni a se excussit, a lecto prosilivit, cothurnos induit: sed materia luminis carens pauper Dei, lumen non accendit; nullaque face dimotis tenebris, obscuras medii recessus latebras pro more transilivit. Sed dum ad ostium, quod dirigebat iter ad Fratrum cœmeterium, propinquaret; et in alteram partem horti declinaret et rediret; incautas inimici humani generis insidias perpressus est: quibus subito præpeditus, præsertim solus, præsertim humano solatio destitutus, repentino pavore præventus, [mortuis] in eodem cœmeterio quiescentibus fere annumeratus est.

28 Sed attendite, quæso, quam callida teterrimi insidiatoris machinamenta, quam argute atque promptæ in servos Dei sint ejus præstigiæ. Noverat enim atque bene notaverat, ejus etiam importunitatem effugandam præcedenti die saxorum imbre a consepitis propioribus propulerat, lascivientem, arietantem, nec non levia membra per publici atrii septa pervia agitantem, caprificos quoque atque reliquas herbas de tumulis mortuorum succrescentes vellitantem, cujusdam vicinæ viduæ mulieris bucculam, nigræ fornæ specie dirum omen prætendentem. Hanc videbat astantem, imo astare putabat, blande nec ullo torvo indicio sese representantem, et quasi de sereno tractu nocturni aeris lasciviam

D
AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

E
etiam dæmo-
niacas illu-
siones
sustinet:

Nocte quadam
egressus in
cœmeterium

F

sumpta Eu-
charistia cu-
ratur.

Olim solus ad
ecclesiæ tute-
lam perseve-
rans,

dum præter
infestationem
expulsorum a
monasterio
Fratrum

AUCT. WAL-
BERTO EX MS
ac nigra bu-
culæ ibi appa-
rentis specie
consternatus,

A suam in viridi gremio herbarum confovere meditan-
tem. Verum primo aspectu, nec attendens, nec re-
putans, nec deprehendens Frater deprehensus inesse
aliquid mali in blando ejus vultu sibi representato,
sine terroris præsigio aliquantis per remorabatur
sub divo : quem javabat oculo percurrente pro sim-
plici sensu relegere vel prospicere, quæ audierat a
prudenteribus recitari de vago cursu siderum atque
retrogrado, de mutato Phæbes ab igne fratris in-
cendio, de transte Aplanes directo nec discordante
planetarum itineri indirecto. Sed quoniam non
transfigurabat se quibus modis se habere solebat,
nec se, lasciviendo, vestigia perturbando, saltus gy-
rando, gramen conculcando representabat; qui
Frater ceteris noctibus impavidus, introitum et
exitum ejusdem aditus penetraverat, jam cœpit
membris contremiscere, capillis horrere, verbis hæ-
rere, frigus gelidi torporis interius persentiscere,
et post amissam virtutem corporis, animi subtilio-
rem experientiam omittere. Cujus incomparabiles
erant angustiae, quia nec sub nudo axe reliqua no-
ctis parte morari competebat; nec ad lectum, semita
qua venerat, interposita maligna obice, retrocedere;
nec quamvis pusillum nutantibus gressibus, hæren-
tibus cruribus, postremo defatiscientibus totius cor-
poris viribus procedere; nec sine custodia, solita-
rium ex toto, cujus reliquas fores obseraverat, mo-
nasterium relinquere audebat

B

29 Dum vero in ipso fere articulo mortis et vitæ
sic fluctuaret, sicque mente captus ferine in amen-
tiam verteretur, et profluide sudoris torrente totus
emanaret; tenui vixque intelligibili murmure, adhuc
unum de pœnitentialibus assuetum Psalmis ruma-
bar, Miserere mei Deus; saepe succinens, Deus mi-
serere. Cumque frequentius Psalmum sibi notum
repeteret; et misericordiam Domini, qui non dere-
linquit sperantes in se, potius clamosa mente, quam
alta verborum modulatione, invocaret; fidelis Deus,
qui (sicut ait Apostolus) non patitur servos suos ten-
tari supra id quod possint ferre, fidelem servum
suum non passus est diutius extorrem intelligentiæ vel
virtutis pristinae fieri; imo et sensum et fortitudinem
membrorum, nec non intellectum, quo discerneret
Satorem et Auctorem omnium, potenti virtute ver-
borum ei reddidit. Ipse vero Frater sibi vitæque red-
ditus, atque velut e pigro quedam torporis involucrio
excussus, continuo vexillum Dominicæ passionis
contra hostem erexit: nec solum fronti vel capiti,
sed et reliquæ artuum compagini titulum pretiosi
ligni dextro pollice sæpius superscripsit. Cujus vir-
tutem versipellis atque multiformis prædo animad-
vertens nec ferre sustinens, in tennes auras tam quam
fumus ab oculis Fratris evanuit, atque immunda
vestigia post se relinquens, tetra odore, nullo in-
timante, quis esse aperuit. Cernens vero Frater
liberum sibi aditum patere, licet vexatus de inimici
horribili visione, tamen non minoratus sensus capa-
citate, discreta ut prius actione, per quod egressus
fuerat per idem iter regressus, proprius accessit,
ostium super se clausit, clauso seram obdixit, vecte
munivit, et ad stratum requietionis, gratias agens
Dominumque pro ereptione sui magnificans, remea-
vit. Sed ante conticinium pullorum, quo tempore
liberius dicuntur pervagari spiritus malignorum,
requiem interruptam, raram licet ac tenuem resu-
mere minime quivit. Sicque victoriam de inimici
rugientis, atque vasti loci futuræ religioni invidentis
impetu, clienti suo fidelissimo victor et protector et
defensor Dominus contradidit; dum ad expressionem
pretiosi signi ejus videlicet in corpore sacrati ligni,
et spiritalem nequitiam in auras extrusit, et tutum
ac expeditum egressum et regressum Fratri pertur-
bato patefecit.

30 Hic autem tam magnanimis quam unanimis

Frater, sicut in sacra æde nocturnis vigiliis solus
pernoctabat; sic etiam necessariam corpoream recrea-
tionem vel refectionem, quam Dens sibi per manus
servorum suorum administrabat, diurnis et congruis
horis solus in eadem sumebat: non quia domum
erationis fieri vellet domum vel exedram negotia-
tionis; sed quia fideli diligentia nolebat longius abesse
præsentiam suam, in cautela cœlestis sed neglectæ
mansionis. Accidit autem in una æstivarum dierum,
eo sub meridiem reficiente in ea parte, qua conse-
crata veneratione debita recolantur altaria S. Mar-
tini Turenensis Episcopi nec non S. Joannis Bapti-
stæ, ingentem sonitum, in modum elidentis seu fe-
rientis fulguris, ab ea parte qua dedicatum est altare
beatae et gloriosæ Dei genitricis Mariæ, ad aures
ejus pervenisse: et cujus insolito strepitu, tegulæ,
trabes, laquearia, saxa quoque visa sunt una cor-
ruisse. Quamobrem Frater contremissens, et nimis
super hoc admirans, tum conjectans quid hoc esse
posset, nihil adhuc suspiciosum super fraudulentum
hostem gerens, præsertim cum diei pars tanta re-
staret; saltu concito, gressu citato, ciborum non
grandi apparatu in medio derelicto; partem illam,
qua tumultum antea inauditum perceperat, appetiit;
et ut ita dicam, sursum, deorsum, dextrorsum, si-
nistorsum, ante et retro tractus oculorum evexit,
seu circumduxit; sed cuncta quaquaversum integra
et omnia immobilia circumspexit. Nec hoc solum
opinabatur sibi sufficere, qui jam, quasi deprehen-
deret notam rei manifestæ, anhelo discursu reliquas
cœpit partes templi circuire; angulorum, laterum,
flexuris, latebris intuitus claros orbium diligentius
infigere; si aliqua signa vel minima perstreptentis
ictus quivisset, vel unius lapidis jactu, aliquo pacto
annotare. Cumque diutius pertractans, diuque sin-
gula loca paragrans, nihil indicii de re insolita per-
cepisset; tum demum cœpit in animo superstitiosas
virulenti hostis artes retractare: quem jam alterna
vice senserat ludibria, sed irrita, exercuisse domui
Dei quam inspiciebat sic enormem et tamdiu a ser-
vitio Dei vacasse.

31 Igitur cum Apostolo confortatus in Domino et
in potentia virtutis ejus, atque contra colluctationes
aeræ potestatis memoria pretiosi ligni atque virtu-
te roboratus, ad percipiendam cum gratiarum actio-
ne relictam refectionis portiunculam, mensæ suæ
tripodem revisit, iterata benedictione eam sanctifi-
cavit, et, in nomine Domini subjiciens, burcellam
ori suo apposuit. Quam dum mandibulis conficiens,
traduce palato per arterias stomacho decoquendam
voluisset trajicere; sensit graviter in gutture ver-
sari; sensit eam, amisso meatu, anxie in faucibus
restare, nec ultra procedere. Proinde carens auxilio,
et præsertim remotus ab humano solatio, de supre-
mis tantum cogitabat, subitoque casu ad mortem
usque fere anhelabat. Quid plura? Dum igitur diu-
tius cruciaretur, nec requies diris ejus cruciatibus
impertiretur; terribile atque ineffabile nomen Domi-
ni exorsus est invocare, ne permetteret, ad adven-
tum seu commentum malignum, de indigni servi sui
ruina inimicum exultare; qui sibi non modicum
invidebat de fideli custodia, quam videbat reliquiis
loci posthabitis se posse impendere; ideoque tam
callide astutus serpens se ingerebat, quia pestifere
nequitiae suæ veneno grassabatur quantulumcumque
vigilantiam a sacris aris depellere. Cumque hoc modo
ratiocinaretur, sed magis corde quam ore cum Do-
mino; frustum, quod inhærebat gutturi, repente
in palatum, de palato in os de ore extra resiliit;
atque ita illam intolerabilem passionem Domino,
quem pie invocaverat opitulante evasit, et pio libe-
rateri immensas, pro adepta salute, grates et laudes
sine cunctamine exsolvit.

D
Alias in ec-
clesiam cibum
sumens,

horrendo
fragore per-
cellitur;

E
et lustratis
omnibus

a dæmone
cum processis-
se intelligit;

Eph. 6, 10

hærenteque
in faucibus
boto pœne
suffocatus,
F

invocata
Dei opetibera-
tur.

recitato
Psalm 50

1 Cor 10, 13

et signo
Crucis facto,

dæmonem
pellit.

Idem dæmonem jactantem vires suas,

A 32 Jam equidem incredibile memoratu est quod idem inexpugnabilis atque imperterritus Frater, per singulas fere noctes, cum nigriore fuligine hoste luctabatur: et nonnumquam etiam usque mane, et quasi duello hinc inde commisso, pugiles impares videbantur manus ad invicem inserere. Quem etiam fraudibus plenus dæmon, indignantis affamine moliebatur deorsum elidere; Fuge, inquit, hinc in malam rem, cum tua irreligiosa observatione. Putas tu, diu mecum te posse decertare? putas tu spirituale agmen luteo conamine superare? Nonne sum ille, qui sublimem sedem ad Aquilonem ponere disposui, et fere non impos voti solum Conditori adæquatum obtinui? Numquid es immemor Protoplasti, quem interdictæ arboris ingluvie circumventum, atque a pristino statu immortalitatis immutatum, callide eduxi vel potius seduxi, et ejeci a delitiis paradisi? Num reminisceris fratricidii, quod primum hominis seminarium primo intulit fratri? Nec illud ad inter-
Adami et filiorum Israel,

B necionem ferme orbatu senis sedatum quievisset fratricidium, nisi venditio alterius intervenisset ab Ismaelitis transferendi in Ægyptum. Recordare, nos non solum super Ægypti, verum etiam super limites totius mundi plagam induxisse, dum non solum obstetricantes, sed etiam diversi generis sicarios, barbaros, immisericordes, utriusque sexus crudeli nece fecimus desævire. Nonne infra angustias anilis uteri, puerilis insectationis inivimus ludicrum hostile, odio intestino inter geminos exardescere? Quis tot millia stravit in eremo, lingua facile labente, veluti commorante in udo, et ideo peccante murmuranti eloquio, post vitulum conflatilem et erectum in alto, genere musicorum multimodo; Hæc Nûmina tua sunt, Israel, Judaico acclamante populo? Quis eundem populum, divinis jussionibus obsistentem, fecit abduci a copia lactis et mellis, post locatam positionem in terra promissionis, nisi intranquilla vis nostræ sed malevolæ persuasionis? Quis etiam post cœlestis thesauri fontem epotatum, post cœleste munus sapientiæ sibi commissum, præ omnibus adoptatum, precibus tantis expetitur, cœtui muliebri importune admissum subvertit corregnantis atque in pace in solio residentis, ita ut pœne excusabile videretur adulterium parentis? Quis edocuit rudem in armis adolescentem, forma egregia cunctorum mortalium speciem superantem, non tam in solum parentem, quam in totam regni ejus insurgere latitudinem; cujus optatam, exeunte arie contra tironum insaniam, imperabat pater reservari pulchritudinem, commonendo, obsecrando, iterando.

Salomonis,

C Reservate mihi puerum Absalon superstitem? Quis post emblematum dissolutionem, post Philistheorum dejectionem, post orbium effossionem, post molarum probrosam evolutionem, interitum suum pro nihilo duci fecit in tanta strage atque ruina inimicorum suorum, stipite mediæ domus concusso, spectaculo quoque in luctum permutato, subitoque leto cum forti viro una intereuntium? Quis rogo, tanreis, flagris, scorpionibus, et nervis Machabæus fratres edomuit, nolentes vel aliqua simulatione nedum suillæ carnis incorporatæ veritate, mandata Legis transgredi?

Absalonis,

D 33 Postremo retexere veteris ac novi Testamenti seriem, fastuum, historiarum, actuum Regum contextionem, et invenies immanissimos impetus adversantium, cuneos e diverso adventantes exercituum, elisiones hostilium cadaverum, ferocitates devictas et victrices aquilas barbarorum. Quid enim? Numquid in novo, quod minus arbitrabar me peregissem in veteri præcedente mandato, supplevi, dum de morte Jesu, omne nefas superante, cum Juda, Pilato, Herode pertractavi; sed et Judæis male præconantibus, et militibus manus in crucifigendo injicientibus, ni-

Sampsonis,

et ipsius Christi cruciata morte,

hilominus discipulis Domino et Magistro abrenuntiantibus (quamquam meo, ut aiunt, detrimento) ad finem usque complevi? Quis præterea Judæorum, gentilium, hæreticorum, falsorum Christianorum ritus suggessit aberrare, et a vero aberrantes nobiscum una sententiam damnationis in gebenna incurere? Curre ergo per singula, et continuo videbis nostra ludicra, et quæ raro in vacuum cedunt, stупenda atque miranda exercitia. Tu vero, quisquis es, qui in tantam audaciam proruis, qui nos a propriis laribus, imo a neglectis tabernaculi hujus sedibus expungere conaris; ab hoc forsitan non discedes loco, donec sensu perturbato, a teipso non parum alienaberis. Sed hens! tu, ne videatur forte dedecus cedere nequitiiis spiritualibus; cede, festina, discede, et quominus visibilibus, eo validioribus tyrannis succumbe: alioquin ocus ab exterminatore angelo, tam a loco quam a sensu, exterminaberis; et postquam desipueris, cum mœrore ad inferos velis nolis descendens, nobiscum de injuria commissa ratiocinaberis. At Frater intrepidus, strepitum in atrocem faciens, collecto flatu in hostem insuflans, sputa oris jaciens, rursusque luctam conferens, auxiliatrice Dei Sanctorumque virtute, in terram malignum, ut erat in exstasi, projecit, pedibus substravit, diro verbere tutudit, et suffocando defatigavit. Verumtamen cum inter terram et pedes superbiam atrocis prædonis conterere atque humiliare existimaret, de repente nec spiritum, nec corpus, quod putabat adfuisse, constringebat: sed quasi quamdam massam, in modum lanei velleris, sub pedibus expergiscens conculebat. Hæc autem incommoda seu discrimina, vel infortunia gravia, nec impuro tamen hosti cedens, sed fiducialiter in Domino devotus Frater agens, importune patiebatur aliquando usque ad ipsum gallicinium, aliquando, ut præfatum est, usque ad conterminum orientis auroræ diluculum, vel jubar solis exortum.

34 Nec semel vel bis; neque die, septimana, vel mense; sed longa temporis intercapedine sic anxibatur, sic patiebatur, nulla aut rara quandoque suffultus refectione, nulla aut rara usus stomachi fultura, nimia confectus corpus esurie, dum ab eo timeretur sibi, sed multo magis rebus ecclesiæ. Si quando, quasi ad speciosam portam templi, ab incolis fidelibus Deumque timentibus caritatis alimonie pro mercede animæ suæ deferebantur, ex illis macilentum corpus, satisque laboribus atque nexibus diversarum curarum attenuatum, potius quam reficeret, sustentabat; hisque contentus, neque vades, neque venditiones de gavis vel beneficiis ecclesiasticis, quas tamen inter manus habebat, aliquando facere disponebat. Cuique a pluribus et vicinis et procul positissæpius tale quid suggereretur, et verbum illud, nedum factum, ut nefas refugeret et execraretur; jurejurando se affirmabat malle mori fame, quam unquam aliqua distrahere; præsertim cum hoc nolisset fieri paulo ante pro quodam nobilis satis prosapiæ laico monacho in suo senio, Rotberto nomine: quem diutino depressum languore, sagaci studio pro posse servaverat; eique in cibo et potu, licet parco nec delicato, largo fletu tamen recompensato, parcus satis, pro nefas! pro defectu rerum, minister servierat. Quem licet universæ carnis viam ingressum dignis exequiis prosequeretur, tamen pro ejus anima Deo commendanda aliunde Sacerdotem asciverat, cum jam in eodem loco nec Levita ad eum tumultuandum inveniretur.

D
AUCT. WALBERTO EX MS.

ac loco cedere jubentem,

pedibus conculeans

E

totis noctibus cum eo luctatur:

nulla denique necessitate induci se patitur

F

ad res ecclesiæ distrahendas.

A

AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

CAPUT IV.

*Fulchardi Abbatis depositi pro sua restitutione conatus irriti.*Fulchardo Ab-
bati deposito

Contigit interea Fulchardum Abbatem, verbis contumacibus resultantem, atque multarum spirantem minarum, utpote juris Abbatiae suae expertem (cujus virgam, judicio Domini eum perurgente, apud Episcopalem Sedem multis praesentibus, iunctisque praesentem accusantibus et convincentibus, ipsi Atrebateni Pontifici iratus reddiderat, vel potius cum quadam indignatione projecerat) Marcenas remeare, atque poenitentem temerariae executionis subitaque commotionis, velle, tam propria quam vi parentum suorum, res integras, ut prius, Abbatiae, cui abjuraverat, obtinere vel potius usurpare. Conabatur etiam aliquando minis, aliquando persuasionibus blandisque verbis chartas a Fratre Fulchardo, tunc Converso, postea incipiente religione statim religioso Monacho, in jus suum retorquere. Sed providus Frater tonitruis ejus sibi imminentis sive comminantis insuperabilis, nec minis intonantibus nec verbis persuadentibus volebat aliquando acquiescere. Inde mox eructuantis Aethnae incendia, inde fornacis magnae fulgura, voces et tonitrua, inde rixae et verborum pugnae, seu contentionum jacula: rursus pax fieta, et verba subdola. Qui etiam ex tunc ut leo fremens, non jam insidiabatur in ovilia, quae huc illucque non solum priori tyrannide dispersa, sed etiam percusso Pastore nunc a pastoralis cura penitus erant destituta, circa sola atque desolata moenia exuebat; si forte de distractis qualibet arte vel fraude sarcinulis viduae Matris Ecclesiae, quivisset ollam, a facie Aquilonis succensam, mentem videlicet pestis invidiae laborantem, restinguere. Videres humilem fundibularium in funda David tyrannum expugnantem, atque de pera exponentem saxum imbre in Goliath inmanissimum hostem, proprio tandem mucrone confossum, dolore scilicet prostratum, ira superatum, ac in sese ruentem. Furor enim caecus, furor a se alienus, furor totus velut caminus ignis inundabat; furor, inquam, licet extra deserviente, furor tamen intra saeviente, furoris utique graves poenas in seipsum retorquebat. Porro elibano sic accenso, sic bacchanti, sic furiis infernalibus exagitato, denique sic furenti lupo, placidam ovem, in protectione Dei Sanctorumque commemorantem, cerneret confidenter obsistere, nec omnino perverso conamini ejus velle cedere.

C

Comitissae
et Episcopi
favore fultus,

36 Verumtamen nec iste ejus injurias diutius tolerasset, nec ille conatus pessimos deseruisset, nisi partim timor Comitissae, partim Pontificis anathema praemissum eos repressisset. Favor quippe Comitissae partem Fratris confuebat, qui Ecclesiam ditioni suae mancipatam, etiam jussu ipsius tam fideliter quam solerter conservabat. Pontifex vero succedenti Abbati jam assignato, jam electo, jam consecrato curam regiminis multo cum favore reservabat, refraganti, latitanti, dubitanti, futuro tamen coactione Pontificali, nihil de injuncta cura relaxare volebat. Sed dum a Pastore vidua gerneret ac successoris jura expectaret, interim Dominus Praesul Ecclesiam sub manu, sub tutela, sancta cautela retentabat; eamque vice Domini Electi, adversus malignantium insidias, nequicias, et versutias, divinis armis, in acie spirituali praecinctus, defensabat. Qua securitate, non plena fide tamen indepta, quod prius non infidelis Frater conceperat mente, nunc demum cogente nimia esurie ipso perficit opere. Accessit igitur ad arcam, in qua messis hordeaceae ad modum et duarum minarum quantitatem

summam praenotaverat reconditam. In quo tamen uno, duo mira peregit, quia et arcam spoliavit, et eandem integram atque obseratam, nullo tamen execrabili maleficio dereliquit. Relatum est tamen ab eodem postea, sese hoc effecisse, ligneis tantum clavis reffixis, et ablatis de posterioribus arcae. Verum enimvero unde ventris ingluviem satiare proposuerat, inde mutuato pretio, partem quamdam monasterii male detectam disposuit retegere; malens solita castigatione repugnare ventri, quam patere utrobique aditus templi Aeolo ventosae cohortis tempestuoso Regi.

37 Quo peracto, casu accidente, atrii exterioris ab obliquo adventanti Abbati Fulchardo res diutius non latuit. Nam sursum erectam aciem oculorum figens, sarta tecta templi innovata praenotavit, atque intra se Fratrem Fulchardum montes aureos invenisse submurmuravit. Tamen de praesagio damni metuens, nec non metuendo casus incertos ad deteriora saepius devolvens, continuo arcam hordeiferam appetiit, reseratam aperuit; sed de thesauro occultati hordei, nudius tertius arcae commisso, nihil invenit. Unde mutata colore, Quis igitur, inquit, locorum amodo nanciscetur securitatis possessiunculam in orbe? Sed jam reprimum me, ne nimium avide ad rem, nimiae cupiditati videat jam degener inservire: et haec dicens, erexit se contra se. Frontem itaque non abiecit, frontis decus non amisit, erubuit irasci, erubuit contendere; memor utique attestationis Propheticae; Frons meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Sed nec fas erat aperte objurgare vel irasci. Iracundiam igitur atque jurgia, repressit, vel potius formidine Pontificis seu Comitissae tristem vultum quoquo modo palliavit: alter nato tamen vultu honestam videbatur causam praetendere, ferens se motum pietatis super Fratris egestate fuisse; Alter inquam, si perpetrasset idem itatenus, patienter nullatenus tolerassem. Simili typo, ne dicam furto, dictu factuque satis jucundo, simili coactus necessitate non multo post indigens Frater, benigne simile peregit opus, sub Pincernae magni Hugonis Aquicinctensis monachi; quondam Cameracensis Castellani, austeritate inhumana; subveniens fami suae in pane et liquamine avenae, nec non in sagimine et farina; dolens ultra quam credi vel dici possit, post dicessum monachorum S. Bertini a, ea inhumane agi in conclavi et sub sera, re penitus sicut prius fere perturbata.

38 Videns autem qui fuit Abbas Fulchardus, sese apertis nisibus nihil aut parum proficere, vertebat se deinceps ad alia argumenta, aestimans alia via causam suam melius atque expeditius procedere. Nam frequenti discursu sollicitabatur anxius, nitebatur curiosius diversorum Curias frequentare, Palatinos Proceres in sui juris restitutionem auxiliares compellere, Comiti etiam et Comitissae multa offerre et plura promittere. Praesulis aures, quas sciebat lucris obseratas vel simoniae interclusas, de simonia vel cupidine mundana non posse nec debere interpellare, non cessabat plurimam petitione, postulatione, obsecratione et per se et per suos assidue pulsare, attentando utrum in gratiam prioris villicationis posset redire; si sub fidei testimonio vitam moresque corrigere; si etiam futuro immenso conamine, dignitatem depravatam Abbatiae, quam peccata sua suorumque perverse tractaverant, atque infamia turpi infamaverant, ne dicatur foedaverant, promitteret relevare: alioquin in eandem damnationis sententiam, qua modo lugebat et cui modo obnoxius licet invitatus erat, infra paucos dies sponte sua, sine ulla controversia, vix expectato jussu Domini Praesulis, semetipsum libens praecipitaret. Quae quidem verba precanti similia, toties repetita, toties inculcata, misericors

D
et pretio
subducti clam
hordei tectum
resarcit,frendente
nequidquam
avaro Abbate;E
Jer. 3, 3F
qui dum pro
sua restitutio-
nemeliora pol-
licens agit
apud Epi-
scopum;

A misericors Præsul absque misericordia non distulisset; nisi absonum et inconveniens, pro accelerata benedictione sequentis electionis, apud sanctos Patres claruisset. Quod si alterius depositio prævaluisset, nimirum sanctum religiosorum virorum Collegium, hæc mutatio dextræ excelsi, non præcinnisset; imo auri et argenti sacra fames, resultandi causam habuisset.

ad hoc reprehenditur
de dissipatio-
ne rerum,

39 Cui tamen peroranti plerumque nec ad interrogata respondentem, Præsul ex adverso opponebat: Quomodo, Frater, te ipsum ovesque curæ tuæ commissas pascendas, protegendas ac regendas, resque et interiores et exteriores totius Abbatiae disposueris, velut nota prætereo; et ideo tamquam ex superfluo adeo nota, adeo perspicua toties replicare supersedeo; potius ea frequenti populo (parum est hoc) toti fere contra te reclamanti mundo enarranda jam relinque. Transeo siquidem tecta monasterii, claustrum, refectorium, dormitorium, et cetera non solum detecta, sed etiam negligentia tua vel incuria destructa: ornamenta etiam, factis vadibus, ab ecclesia remota et amissa: ceteraque in eundem modum templi suppellectilia, pravis usibus deputata,

B paulatim eliminantur summi Regis extra castra. Quid? quod etiam, deficiente horreo, deficiunt Fratrum victualia, sicut etiam cetera prorsus necessaria? Quæ vero spes sit de futuris, cum iumenta non sint et terræ minime incolantur? Quæ cum ab externis cultoribus occupentur, non solum terræ prædia, sed et ceteri reditus amittuntur. Extra male est, intus nihil reliqui fit: extra sæviunt hostes visibiles, intus tumultuantur seniores, nec depelluntur invisibiles. Servitium Dei in sacris ædibus, pro dolor! negligitur; Dominus Deus ad indulgentiam delictorum neque die neque nocte excitatur. Grando, nix, pluvia, si quando resiliunt, intra officinas redundante torrente delabuntur, aut vix integumento tenui veterique prohibentur: parietes veteres diluuntur, novi non superædificantur, et (ut verum fatear) lapis super lapidem fere non relinquitur qui non destruat. Papæ! quid execrabilius, quam ad stabula porcorum sacratissima loca redigi, ubi quondam sanctorum Angelorum excubiæ solebant fieri? Prorsus tam sacer locus redactus est ad eremum; ubi vituli cum matribus, arietes cum ovibus, cumque ceteris pecudibus, per hortum perque virgultum pro hortulanis vagantur, nec alicujus ambitus interclusione anfractus arcentur. Utriusque sexus vulgus, absque retractatione, absque obstaculo, et ingrediuntur et regrediuntur monachorum habitacula, quæ tam solitaria solebant esse. Quid? quod ad hoc ventum est, quod etiam quidam maligni machinantur arte maligna turris ab arce campanas erui, et in altum profundi demergi, ne ultra, vel ne saltem venturo recenti Abbati compareant? Quid? quod paulo ante, non jam monachi, sed, quod nimis e natura dictum est, tirones ac vehementes tyranni in proximo saltu decontra munierunt castra, vel quasi Romulei asyli castrensia latibula, dum demoliri conantur?

et loci tam
sacri imminente
ex-terminio

40 Væ væ tibi (ut jam audeam, salva nostra reverentia, paululum in te invehi) væ, inquam tibi: exterminare quidem nituntur, non jam templi, sed deserti nescio quæ reliqua, dum etiam malunt filii Belial inhonestis rapinis cedere materna viscera, quam ad matris desolatæ saltem plangere funera. Et quid amplius? Respublica monachorum, indiscretæ actioni, utpote Pastoralis expertæ curæ, indiscrete obnoxia, jam ad subvertendum permiscetur, et velut in cujusdam chaos præcipitium, pro nefas! ex inculto ferme cultu, paulatim delabitur, immergitur, periclitatur, et ad nihilum deducitur. Prorsus sacræ habitationis tam sacra moles in parietis, tecti, atque

fundamenti ruina, quasi nusquam fuerit structura, a radice evellitur; prorsus, inquam, quasi numquam sacris ædibus jecerit fundamentum antiquitas, domus Dei confunditur, nedum saltem rudis et velut indigesta subsistere quantumlibet vilis casa, videatur. Verumtamen pia, credo, verbera *b*, non ab inhumano Fratre Domine suæ carissimæ, Sanctæ videlicet Rietrudi, pie illata, fuerunt procul dubio ante Deum in causa, ne adhuc ex toto redigantur ad ima tam egregii loci pia Sacraia. Non igitur de omnibus diram affero sententiam; de illis scilicet, qui dignam exequentes electionem, disposerunt affuturam observare religionem, ac jugo Domini colla submittentes, quantocius vivere delegerunt, tam religiosi quam spiritualis Patris ad arbitrium vel voluntatem. Sic Præsul.

41 Confusus itaque, qui solum adhuc nomen Abbatis retinebat Fulchardus, fatebatur se errasse, se deliquisse, se inique egisse; juvenem retroactis Kalendarum cursibus rudem atque indiscretum degisse, nunc primum ad annos viriles pervenisse. Hucusque non bene usum imperio animi super rebellem carnem, et ideo parum consulte voluptatibus ipsius carnis restitisse. Ideo, venerande Pater (prosequatur) spiritus vigorem imperio suo edomuit, et nimis sibi subdidit lasciva, rebellis, et indomita caro: hæc enim sibi invicem adversantur, ut ait Apostolus, dum caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem, sicut in præsentiarum satis superque experior. Quare non immerito querimoniam Apostoli mihi configuro: Non quod volo bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Sed unde hoc? Quoniam, ni fallor, ultroneitati liberi arbitrii, primo concessæ parenti, non legitime resisto: inde perversa conjux crebro renititur viri spiritualis legitimo thoro, rationalitati scilicet sensualitas persæpe effrenato contrahit dominio, nec sibi cedit mutua vicissitudine in prælio.

42 Verum enimvero, ut secundum vulgi elegium pro me quidem pauca loquar, Pater, non bono omine nascitur, cujus vita aliquando non corrigitur. Lupus quoque, secundum idem vulgus, non adeo est ingens, sicut extollitur: plus satis de eo rumor dicit, quam dici promereatur. Verum ne lupus sim in sequenti, sicut fui mole peccaminum prægravatus, fabula ut jam verser in communi vulgi parabola; neve rumore corrodat maligno; de cetera castigatis moribus, mihi præcavebo. Proinde quoniam, ut ait Maro, Mærim lupi videre priores; ne lupi me primitus videant, et vocem, ut aiunt, auferant; a conspectu meo lupos viriliter arcebo, nec eis ulterius locum male sentiendi de me concedam, interveniente vestra prece et auxilio. Quod a nobis igitur partim imprudentia, partim ignorantia tam indigne actum est, tam vestra prudenti industria quam illustri prudentia corrigatur: deinceps linea, hactenus curva, ad rectum vestra manu dirigente deducatur: eademque firmiter clavum tenente, naufraga puppis ad portum dirigatur. Pro subito nimirum stomachi felle, adeo trucidanti gladio non est vestrum, Pater, in me sævire, cujus circumscriptio vel discretio, iracundis, incautis, et graviter delinquentibus solet misericorditer parcere. Hactenus non bene res processit; liceat corrigere. Quo altiori gradu, eo graviore casu cecidi; liceat resurgere. Parum mihi, fateor, [in præteritis] consului; liceat melius de futuris consulere. Poenituit profecto juvenem, parentis imperium temere violasse: poenituit equidem et gavisus est Jonathan, patre laudabiliter pejerante, veniam salubriter impetrasse. Sed et ego veniam merear, Pater reverentissime; poenitet enim me rerum Domini transgressorem extitisse. Vos ipse vero post hæc inconsulte aberranti ovi pastorem, ut

D
AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

b
nisi Fr.
Fulchardus
obstitisset:

rursus culpam
agnoscens,

E
Gal. 6, 19

Rom 7, 10

seque cautio-
riorem deinceps
futurum,

F •

recipi in
gradum
priorum pos-
tulanti,

deceat

AUCT. WAL-
BERTO EX MS.

A decet, consulite. Hanc autem contumeliam, ne dicam injuriam mihi indulgete, ne videar cum dedecore jus possessum rei, vestro tempore praesertim, amittere. Ergo vestra cum benedictione ad loculum nostrum intermissum ac desolatum relibo; rebusque intermissis, vestra cum licentia, solita sed magis sagaci provisione providebo.

suadet Epi-
scopus ut novo
Abbati ultro
cedat:

43 Contra quem rursus sic est Praesul prosecutus: Non ita, Frater mi, non ita erit. Electo nostro religioni invigilanti, non tam ego, quam Dominus, ad permanendum benedixi, et permanebit benedictus. Oleo benedictionis impinguatum est caput iusti; nec decet, quod a nobis semel et rationabiliter factum est, frustra vel irritum fieri. Tu vero ad concordiam, saniori consilio, potius enitere; ne vel tu expers sis ex toto rerum allegatione, et successor religionis iusta pertrahatur pace. Vere, Frater, ne sit tibi grave: vero dico tibi, Deus benigne tibi peperit, quod justo fulmine te non extinxit; quod ad poenitentiam te provocans, jugum intolerabile collo tuo feliciter subtraxit. Nunc libet tibi soli vacare, nunc neglectum tempus, dum vacat, potes redimere; animamque tuam de locis pœnalibus, dum dies est, eruere.

sed frustra
illo regressum
varie tentante,

44 Ceterum ad haec penitus surdus auditor ipse Dominus Fulchardus, non admittebat ad arcana interioris hominis, quod, magis sollicitus de temporalibus, vix percipiebat aure corporis, nedum cordis, de salute scilicet animae verba salutifera pervigilis Pastoris. A superioribus igitur saepe perorata repetens, durum illud saxum diu evolvebat; persape primum, cum postremo, vel postremum cum primo, medio cum utroque conjuncto, sed nullo effectu, conjungebat. Quare toties repetita, cassa frustrabatur petitione: neque enim a diebus illis jam audebat Praesul promissis ejus, praesertim fallacibus, credere. Unde etiam ipse Dominus Episcopus saepius incidit, ac pertulit terrorem periculumque parentum suorum; nec ideo voluit relaxare rigorem inceptum, tenens, atque continuans constanter in priori dispositione, super eum Dei et Domini nostri, iusti videlicet Iudicis, datum iudicium. Cum autem videret Abbatia privatus, quod nihil unquam mutabile de severitatis censura, in animi ipsius constantia resideret; tandem cum iterata ira et indignatione nimia praesentiam suam subripuit a Praesulari Sede Dominus Fulchardus, frendens et addens: Incendia fornacis nostrae plurimorum ruina in proximo restinguam, cum Domni Praesulis exturbatione.

donec tandem
pax coaluit,

C 45 Sed clemens Dominus locum Marceniarum neglectum, gregemque affuturum, diutius proprio noluit frustrare Patrono, qui calleret obsistere lupo venienti, remoto mercenarii infelicitis infausto negotio. Tandem (quoniam, ut ait Crispus, sicuti concordia minimae res in melius provehuntur, sic etiam maximae discordia dilabuntur) visum est expedire ipsi Atrebatensi, in cuius diocesi negotium hujusmodi versabatur, venerabili videlicet Rotherto Pontifici, cum ascitis a se plurimis tam honestis quam sapientibus et discretis viris, Coepiscopis, Abbatibus, et monachis religiosis, Clericis quoque et laicis boni testimonii praesentibus, ante Archiepiscopum Remensis Ecclesiae, bonae memoriae c Rodolphum, inter Depositum et Marceniensem provisorem Electum, Deum timentem et religiosum, in metaphora nominis jam tum bonum praesignantem atque amabilem, nomine Amandum, pacem atque concordiam ratam et inconcussam conformare, confirmare, et conservare. Adhuc tamen novi hospitis, imo condigui successoris animus suscepto officio repugnabat accedere; atque de inculto ago Dei spinas, ut ita dicam, et tribulos evellere differebat; diuque ac vehementer rennebat injectam curam regiminis duplici de

c
interventu
Remensis
Archiep.

causa suscipere; vel quia litibus et contentionibus, D causis hinc inde consurgentibus, abhorrebat se quandoque oportere vacare, quod prohibet Apostolus, inquit; Non in contentione et aemulatione; vel Rom. 13, 13 quia contemplationem Mariae dubitabat actioni Martiae permiscere, pusillanimis executor adhuc innuentionis Propheticae, Ibant, inquit Ezechiel in illa de quatuor animalibus visione, et revertebantur saepius, ab ipsa scilicet contemplatione. Ezech. 1, 14

46 Facta ergo pace et concordia, Archipraesulis Remensis in praesentia; plurimorumque, ut jam significatum est, religiosorum virorum astante, contestante, et concedente frequentia; tum certo consultu, tum discreto consensu, et tam competenti dispositione, quam etiam clementi dispensatione, concessae sunt Domino adhuc reclamanti Fulchardo, de solito victu Fratrum, quoad viveret, duae in proprios usus villae. Quas concessas et per misericordiam susceptas possedit, dissipavit, et tum in suorum, quam in privatas abusiones, cum nemoribus et quibusdam circumstantiis ad easdem villas respicientibus, reliquo vitae suae spatio occupavit, vel potius in proprios, ne dicam pravos usus redegit. Verumtamen nec sic pacatum animum gerebat, dolens irremisso dolore de sui depositione; detrahens quoque religioni assidue, quam audiebat in Deo certatim fervere. Cujus rei specimen manifestius claruit, quando domum hospitum, in ipsa curia ejusdem Marceniensis caenobii, in favorem sui et dolorem depositi Domini quidam circumcellionum de suis succendere, sicut fama postea promulgavit Quod, nisi misericordia Dei loco periclitanti favorabiliter indulsisset, et corporale Dominicum contra ignem, a cuius conspectu retro flamma illico conversa est, delatum fuisset; orationes quoque nec non et lamentationes et lacrymae, sed et utriusque sexus concurrentium, atque undique trabes a domo nimio incendio concremante detrahentium ac restinguentium caterva certatim confluxisset; profecto nihil reliqui post incendium, tam de ecclesia quam de ceteris officinis, extitisset; mœnia enim atque aedificia, a minimis usque ad maxima, voraci flamma in cinerem fuissent redacta; nec solum in murorum ambitu, sed etiam in sumptuum ceterarumque necessariorum rerum collecto apparatu, incendii flamma percubisset, ac tetri odoris signa, nulla re superstita, post Vulcani tam graviter eructuantis verbera, reliquisset.

duabus villis
Fulchardo
relictis,

E
cujus fautores
nihilominus
domum hospiti-
um incederunt,

reliquo mona-
sterio per
miraculum
servato:

47 Utrum vero vitam, mores et habitum saepedictus cognominatus Abbas Fulchardus commutaverit, in vita ejus praesenti, praesens seculum praesentialiter judicare, visuque discernere potuit; sed et rectum iudicium Domini in itinere S. Aegidii aperte declaravit. Ceterum, licet in maximum miraculum reputatum sit, quod sic repentino discessu a suorum conspectibus se rapuit, resque Fratrum et tam consortium, quam caenoterium in medio dereliquit; tamen conjicimus [valuisse] ad indulgentiam delictorum suorum, quod extra suos, extra nativum solum, et ut vulgo dicitur, captivus obiit. Sed tamen licet esset in captivitate positus (sicut a quibusdam de suis, qui ab ejus funere redierunt, accepimus) viam utique veritatis non deseruit; imo Deum Creatorem suum, corde resolutum in lacrymas, devote recognovit. Siquidem Viatico Dominici corporis, contra spirituales nequitias communitus, poenitentia et confessione Christiani atque monachi morem executus, naturae debitum explevit; relinquens quae secum detulerat in peregrinationem, pro salute animae suae, cuidam loco, duobus millibus citra S. Aegidium, d Miliaco nuncupato, cui se tumultuandum exhibuit.

F
ipse vero
qui nihil
emendatus
videbatur in
vita,

pie tamen
obiit in itinere
ad S.
Aegidium.

d

A

ANNOTATA.

a Hinc colligitur, quod Marchianensis locus, post abdicationem Fulchardi, primum Bertiniensibus, deinde Aquicinctinis fuerit commendatus, usque ad novi Abbatis electionem.

b Ejusmodi verbera, per piam obtinendam opis impatientiam, Sanctorum lipsanis inflata aut intentato, legis 1 Aprilis in miraculis S. Walarici n. 21, quorum etiam alia exempla in hoc opere occurrunt, non facile irrelegisitatis damuanda, dum excusori potest sincera affectus aetati intentio.

c Rodolphus Remensis Archiep. cognomento Viridis, ordinatus a Paschali Papa an. 1108, Pater et institutor monachorum et Clericorum, ut ait Ordericus lib. 12 histor. defunctus an. 1124. Fuerat autem, pulso Gervasio invasore, restitutus Sedi suæ anno 1115, uti explicant Sammarthani, qui cum Orderico Radulphum appellant.

d Oppidum S. Ægidii, haud procul ab Occidentali ripa Rhodani in Gallia Narbonensi situm, unde ad trrs leucas, Nennusum versus super Vistrum, in tabulis ponitur oppidum, Meillan vulgo dictum.

B

CAPUT V.

Quorundam punita insolentia. Sanctorum Marchianensium enumeratio.

Magis timeo cuidam Militi, dudum Fratribus, de quibus exortus est sermo, Marceniensibus scilicet male vicino, nomine Ingebrando, cognomento Pagano: qui in ipso ordinis tirocinio, insana tyrannide insanas vires efferens, ruinam minabatur tam clientibus quam famulis religiosis, et maxime operam dantibus rebus gerendis in pistrino. Qui etiam ad tantam vesaniam efferato spiritu devenit, ut auderet jactando minari, sese ter denos gladios Capitolo illaturum, atque cum infando regimine rescare culpas Fratrum monachorum. Tunc enim temporis erat questio de magistro pistore, nepote suo, proxima post fratris lineam sibi in consanguinitate juncto, qui talia suo juri exigebat, quæ non dederat antiqua heredum traditio: quod tamen annitebatur omnimodis concedi; imo multa vi extorqueri, atque perpetuo fœdere possideri, quod neque jus dabat neque ratio. Verum humilis Deus, illo quo voluit conflictu, superbo restitit: illa qua pace voluit, humiles spiritu roboravit. Nam non multo post in expeditione Flandrensi, Austrebatensi segeti vastandæ facta, contigit eum miserabili atque inopinato stupore pati, improvisa atque subita conditione rebus humanis eximi, monstruoso atque execrabili modo hominem exire, vitamque finire.

49 Dum enim, quæ sua non erant, nimia militaris lucri correptus cupiditate, concupivit; dum in quemdam militarem Flandrigenam, non sua fortuna usus, irruit; eique tam cetera spolia quam arma, cum quodam fratre suo, secum in negotiis militariibus comitante, nomine Acarino, diripere seu detrahare facto impetu voluit; post alia ea die insignia strenue peracta, fere plura prioribus, ad se levigandum lorica exutus, posteriori cuspide hueste suæ, verso in se crudeli eventu pugnae, ab inguine desursum ad dextrum lateris prociuctum semetipsum evisceravit; seque graviter lesum, et ad mortem propria manu vulneratum, miserabiliter atque infelicitate planxit. Qui paucis diebus, quibus postea supervixit, quod injuste contra Dei servos deliquit profiteri et pœnitere, Deo spatium sibi concedente, potuit. Cui tamen ad extremum venienti, ac debitu mortis solatium fonebri pompa deposcenti, vicem

malignam Fratres non recompensaverunt; imo jussu Domni Amandi Abbatis, compuncti ad gemitus lamentantis Fratris, funeris hajulis obviam exierunt. Ad cujus exequias postquam funebria insignia deferentes processerunt, non secundum iniqua merita præcedentis vitæ, satis honeste juxta fores templi eum matri terræ mandaverunt. Quod tamen factum de eo fuerat, ipsi Marcenenses Fratres in maximum miraculum reputaverunt: dignumque scripto, ad correctionem aliorum malefactorum, non irrationabiliter judicaverunt.

50 Est et aliud e vicino, quod eorumdem judicio non est prætermittendum, in eo scriptura Beati Job, vel stylo ferreo vel plumbi lamina in silice rescoldendum, vel in cujuslibet alterius indissolubilis metalli duritie, ne deleatur in sempiternum; Stephani videlicet Saliacensis erga cœnobitas Marcenenses, quamdiu iniquæ villicationi superstes fuit, indissolubile atque immutabile odium, nec non adversus ea, quæ adversus eos pertinebant, maxime in confinio tenoris suæ, malevolum atque contrarium omnimodis animum. Hujus igitur plagæ supradictæ, crudelis, horribilis, inaudita citissima comperta relatione; fama divini examinis eventum rei exasperante, Villici Marcenensis Ecclesiæ, tam districtam animadvertentes severitatem ultricis patientiæ, Domino Jesu Christo gloriam dedere: qui justus in misericordia, et misericors in justitia, dabat eis spatium, et proponebat exemplum convertendi atque resipiscendi ab infestatione, injuria, sive oppressione, qua in primis, salva fide Ecclesiæ, cui se confederaverant, sacramenti obligatione debuerant alienari, et alios male agentes, pro viribus alienare; nec abuti rebus, quarum sustentatione cohors Fratrum coadunata in Domino, et habitans in unum, liberius ac jucundius hymnis celestibus potuerat vacare.

51 Et licet quidam eorum, saltem ad tempus, credentes perfinescerent venturum judicium Domini, tamen villicorum Marcenensium infestissimus, qui Saliacensi præerat villæ nomine Stephanus, solito more, injusta occupatione, non destitit sanctorum rerum distractionibus, reclamantibus Abbate et Fratribus, insistere; et bona, quæ nullo jure sibi cedebant, quasi propria sensim vindicare. Præterea proscindentes humumque sarrientes sarculis, ferreis uncinis, carduis evellendis, novalibus mundandis operam dantes; messores in agro messis in tempore segetes attondentes, atque æstivos soles grato labore levigantes; sed et ventilationis hora subsequente, excussores triturales, atque in area grana a paleis secernentes (præter paucos, qui ei morem gerentes, et sibi præcavescentes consensu sævientis hominis, exercendis sudoribus progrediebantur) exturbabat; pagnis, flagellis, fustibus verberabat; quandoque eosdem, injuriis pluribus propulsatos atque debonestatos, extracto pugione, vulnerabat; neque Deo, neque monacho reverentiam exhibens; sed mala faciens, et plura et pejora se facturum minitans, vix maligno spiritu debacchanti sævitie de mane usque ad vespertinam finem imponebat.

52 Inde vero rediens illucque revertens, tam in triviali quam in quadrivii sermones intercalares et sæpe repetitos, singulta verba interrumpente et lamento, eheu! non intermittente, in hunc modum dolose concinabat; Sic, inquiens, proficiant vobis de terra Audomeri segetes: quas tamen ab ipso Audomero, longe ab ejus cogitatione diverso et remoto (licet hoc ipse assereret, terram ejus reclamando atque usurpando) veridica patriæ attestatione Marcenensi Ecclesiæ mancipatas noverat; cui ipse videlicet Audomeros se devoverat, votumque tam in habitu quam in sepultura exolverat. Inficiabatur etiam, et tam constanter quam et impudenter, sese

D

AUCT. WAL-
BERTO EX MS.
Marchianis
sepeliri pett
et impetrat:

tali exemplo
moti non-
nihil ceteri,
E

sed non Ste-
phanus Sali-
acensis,

qui colonos
Marchia-
nenses
regans,
F

propter agrum
quem patris
sui esse præ-
tendebat,

cum

Ingebrandus
miles minatus
Fratribus,

propria hasta
confossus,

A cum sua prole (quod tamen multi praesentes et audire et videre) publica coactum lege, nec non justitia Patroni ac Defensoris ecclesiae, publice et nominatim eas abjurasse, quando vix compos corporis, a compedibus, catenis, carceralibus tenebris, ac reliquis durae custodiae incommodis coarctatus, contracta tamen offensa aliunde erga eum adjudicantem Advocatum reus, absolutus fuerat. Neque enim ad simplicem clamorem Fratrum erat quidquam actum de poenis, inferendis cum detrimento corporis cujuscumque pro quavis injustitia mulctandis reis. Neque enim ignorabant Fratres, non esse eorum reos adjudicare nexibus ferreis, ac ceteris ergastuli machinis: potius orandum esse caritate debita pro absolvendis quantumlibet infestatibus inimicis.

B Cumque ori impudenti silentium non imponeret, maledictis frena non incenteret, nec indies a ferocitate multimoda respiceret, vocibus clamoris, verborum ineptiis, malorum iudiciis, et praesentibus et futuris; inspector Arbiter de supernis, certum atque repentinum limitem ei, prout voluit, imposuit. Vindice etenim sententia, divino nutu distincta atque procurata, de improvviso Caput nostrum, membrorum suorum in terris persecutorem, et licet minus verbis, rebus tamen reclamantem, Quid me persequeris? truncem ecclesiae suae hostem prostravit, plagaque crudeli et subito dolore lesi capitis ingemiscientem repente mulctavit. Justum quippe videbatur, hostium cuneos, sarcinas diripientes, alienos labores aggredientes, homines in captivitatem junctis post tergum manibus abducentes, vulneribus affligentes, hastis caedentes et contumeliis afficientes, pro viribus insequi sed in eodem, audacter manu conserta cum armato milite, placuit iusto Judici, de temerario rhetore diu expectatum iudicium exerere. Nam librata cuspide adversae partis, hasta veniens cominus ex adversa, cerebro ejus grave vulnus illisit; caputque viribus effectum, minime jam quiaque capax sensuum, de fulmine ictus subiti vehementer attonitum, praeter solitum collisit. Quo graviter vulnerato, nec jam conserente praeter dolore nimio manum in tamultu bellico, qui de tota vicinia secum erant unanimiter ad defendendum vel resistendum collecti; qui etiam saepe congressu cominus dato, sed pro multitudine resistentium conatu frustrato, satagebant direptam ad se retorquere praedam, ab hostili cuneo dispersi, in fugam coacti, vulneribus attriti, interfecti, artus truncati, ignominiosa captione captivi eminus adducti, vix pauci misere redire, non tam de praelio, quam de misero ut ita dicam spectaculo. Ipse vero vix reversus tergo subsistentis equi, lectum gemens ac stupens ascendit, paucos dies aegrotavit, atque ad extrema deductus, octonis diebus, immensis cruciatibus miseram vitam continuavit.

C De novissimis vero et maxime de occultis non est nostrum judicare; Domino enim Marcenensi Abbati Amando, ad se tam suis quam suorum precibus evocato, confessus est: Deo idcirco relinquimus de eo disponere secundum beneplacitum ejus. Verumtamen scimus, eum in sua phrenesi de cerebri commotione laborantem vestes religionis abhoruisse; monente, deprecante, collacrymante, et animae consulente propria conjuge. Non ei imputetur, consortium monachorum augere noluisse de se paucorum dierum, jurejurando asseverantem se nunquam monachum fore. Sed quid plura? Ab illa vulneris insania fremens, de lecto prosiliens sese corripuit, caecidit uxorem, natos ac mancipia, tertia die vitalem spiritum exhalavit; conditusque est in mausoleo juxta patrem suum in communi scilicet ruricolantium atrio.

55 Talis fuit hujus tamque miserae conditionis

exitus. Viventes recogitent villici, quid futurum sit posterioribus, ex eo quod actum de suis praedecessoribus. Prope enim januam assistit, qui, post Hevæi et Amorrhæi et reliquorum persecutionem, filiis Israel etiam nunc juste de inimicis judicare disponit. Et siquando igniti serpentes, vel peccati aculeo pungentes scorpiones, aut rugitu feroci maligni leones, eos devotam sacrae legionis militiam peragrantes infestant; non tam exteriores quam interiores oculos summum ad Liberatorem, humanis miseriis, condolentem erigant, eosque sancta sobrietate, et obsecratione, cum vigiliarum assiduitate procul a se abigant. Insignis etenim, ut superius praelibatum est, Domina nostra, beata videlicet Rictrudis, ac devota Christi famula, æneum serpentem, ad restringendum mortiferum atque serpentinum ignem, usibus Domino famulantium in altum erexit; dum in monasterio scilicet Marcianensi, de suis largitionibus excellenter insignito, nec non regalis manus inscriptione confirmata dote, liberaliter sublimato, crucis Dominicæ vexillum affixit. Hortatur igitur in exemplari et quasi in speculo egregiae vitae suae, latentium morsibus anguium attriectatos atque interius læsos, sacrae imaginis ad insigne respicere; zona sanctae devotionis aurea, etsi non usque ad mamillas, praecinctum cor sursum erigere; memoria salutiferæ Passionis, venenum saevientis iniurici visceribus infusum effundere. Ipsa equidem quos videt devotos ad impetrandum remedium, manu pietatis adjuvat; ipsa proapta circumspectione, invisos serpentes necat, elidit, dissipat, virus projicit; contraque tentamenta vel malignantium spicula, debilia pectora roborat.

56 Cui mira dispositione et libera dispensatione omnipotens Dominus satis familiare contulit praesidium, suffraganeum scilicet Collegium collateralium Sanctorum, in eodem arcuato quadro, pulchra testudine satis apte murato, consito atque composito, nec non in competenti atque secreto loco, secum quiescentium. Primo attende, inter matrem atque proaviam, hinc atque hinc mediam, secundam autem filiam B. Rictrudis, sanctam, Sponsoque Christo condignam Eusebiam: quæ ab ipsis fere cunabulis, abjecto virili thalamo, longe a se facto concupiscentiæ toro, suam Deo devovit continentiam; nullius tamen ferine vel carnalis commotionis conscia, fratris de inimici metuentis astutia, tenerrimo adhuc corpusculo correctioni adjudicata, verberum in se saevientium admirandam suscepit patientiam. Tertio loco, e sinistro latere sacrae Filio Regis unico Eusebiæ, ejus quam prænissimus, proaviam est invenire, umbilicum sancta continentia praecinctam sanctissimam Gertrudem, sanctæ Deoque dilectæ et illustris Gerbertæ nobilem atque praeclaram genitricem; quæ videlicet Sancta Gerberta fuit mater insignis viri, et B. Rictrudis sacri mariti, nec non et Martyris Adalbaldi. Cui scilicet Sanctæ Gertrudi, sanctæ viduitatis bravium apprehendenti, non minus devotam, non minus gratam, pro carnalibus quibus sustentamur bonis, debemus venerationem; quæ primitus ab ejus donariis procedentia, B. Rictrudis cum marito et a marito accepit in dotem. Eadem vero domina nostra, statim post mariti sui defunctionem, quod saepe commendandum est, abrenuntians seculo, sua quæ fuerant, dimisit in hereditatem Congregationi Marcenensi, in Dei desudanti servitio.

57 Quarto loco in inferiori consessu [videre est] Sanctum Abbatem Jonatum, memoria et honore dignum, meritorum qualitate praeclarum; cujus insignem conversationem crudeli verbere in tertia admonitione Malgerus monachus expertus est, duabus admonitionibus praecedentibus ab eodem factis non adhibens

D Metuant ergo alii.

et contra peccatorum venena

inspiciant Crucem Marcianis positam a S. Rictrude:

E

cujus patrocinio suffragantur ibidem tumulati,

S. Eusebia filia

F

S. Gertrudis sacra S. Adalbaldi,

S. Jonathas Abbas.

A adhibens fidem, sed credere renuens, et quasi phantasmata reputans, quasi certam admonere vel exposcere, quam et ipse Sanctus Jonatus admonebat vel exposcebat, sacram atque a Deo sibi concessam sacri corporis sui fieri elevationem. Quinto loco [veneramur] beato Abbati Jonato vicinum et iuxta positum Sanctum Chrodobaldum, celebri memoria æque dignum, meritis gloriosum, sanctissimi Confessoris atque Pontificis Amandi monachum et Præpositum; percussum tamen a Deo ob contumaciam, jactantiam atque pervicaciam; sed humiliatum, et ab eodem Pontifice, compage membrorum paralysis morbo dissoluta, propter inobedientiæ vitium erga beatum virum commissum; præcipiente magistro, et non obaudiente discipulo caritatis obsequium, per virtutem Domini sanatum atque correptum. Pro cuius merito posteris demonstrando, de eo tale miraculum innotuit in Marcenienti cœnobio. Quando enim prisco tempore combustum est ejusdem cœnobii templum, tapetum ejus sarcophago superpositum, prunis ardentibus undique coopertum, flamma undique fervente per totum monasterium, sicut ab antiquis Patribus relatum est, omnino permansit illæsum. Ad cuius miraculi insigne oculis tam futurorum quam præsentium quotidie innovandum, tapetum adhuc reservatur reconditum, vel potius in revestiaro, cui superponuntur Albæ, Cappæ, et cetera ornamenta, extat appositum. Cujus festum ideo non celebratur, ideoque vir magnorum meritorum insignis obscuratur, quia ejus exitus ab hoc mundo vel Kalenda certa ignoratur.

58 His itaque Comitibus constipata, in acie progreditur B. Rictrudis, ad præliandum pro suis domesticis contra humani generis inimicum, præsto ad defendendum requietionis suæ locum, ne redigatur, sicut prius, peccatis exigentibus in nihilum, si videat nostrum a malis operibus sabbatum. Neque enim Aversatrix malignæ partis desinit templi septa perlustrare: quod solebat Abbas Fulchardus Sanctæ Trinitatis contestatione profiteri sibi in re comperitum fore. Equidem se aliquando fere de media nocte in monasterio pernoctante, solitudinem gerente, diligentiam instantius solito rebus quæ sub cura sua erant adhibente. Altrix nostra et Domina B. Rictrudis, cum trina natarum cara sobole, veste alba

fulgori atque femineo habitui fulgorem addento, præeunte, nec non multitudine sanctorum virorum, quorum nomina Deus scit et Reliquiæ conquiescunt in eadem ecclesia reconditæ, dulci, jucunda ac submissa melodia resonante, et subsequente, singulas dilectæ habitationis aras, in lateribus quoque aquilonis et meridiei invisit, circuiit atque perlustravit: peractaque diligenti perlustratione, interioris quietis rediit ad secreta, religiosa atque honesta alternati, recreati, et ordinati itineris, qua venerat, retransitione unde coruscante multo lumine refulgebant parietes resultantis ecclesiæ. Proinde tremebundus, exhilaratus tamen et compunctus corde, cepit exinde Fulchardus Abbas locum magis venerari, sed et amando timere, et timendo amare; merita quoque B. Rictrudis evidentius extollere, nec non præsentium Sanctorum in præconia virium suarum conatimulatus extendere: cui nimirum beate foret indultum, si pari modo, pari voto, parique voluntate debitæ veorationi sacri loci voluisset insistere nec lassescere.

59 Cujus ergo beneficio corporali, quotidiana sustentatione, continua consuetudine, Fratrum cæterva, sub Dei, ejusque, id est almæ Rictrudis, servitio perfruitur; cuius miraculis et assiduis coram Deo precibus locus Marcenientis insignitur, sustentatur, et relevatur; ejus tandem beneficio spirituali apud summum Patronum et Judicem omnium ultimo in examine impetrato, carnali interea ab eadem non indigne nec ingratis sumpto, Conventus spiritualis (nec enim est fas diffidere) in æterna gloria in æternum sustentabitur. Sed quoniam natura nostra per se non sufficit eniti, ejus medela quotidie tam in anima, quam in corpore in melius permutatur; quemadmodum suprapositus æger, Fulchardus videlicet templi custos fraterque fidissimus, pœne in cinerem e diurno languore aggravantis rupturæ resolutus; sed ab ipsa, imo Deo in ipsa, sed et in ceteris Sanctis sibi associatis, operante, viva voce protestatur. Neque enim familiaris boni putanda est B. Rictrudis expertes velle socios præsentis, quibus tam familiariter conjunctis coogaudet de corporali præsentia, quorum in æterna animarum requie fungi mereamur legatione apud eum, qui trinus et unus Deus sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

D
AUCT. WALBERTO EX MS.
ecclesiæ
Marchianensis altaria visitans,

a quo juvandos Fratres promittit auctor,
E

exemplo Fr. Fulchardi sanati.

DE SANCTO GERMANO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

CAPUT I.

Cultus sacer. Studia et virtutes in juventute.

Duo clarissima orbis Christiani lumina ejusdem nominis proponit hoc mense Majo Ecclesia Catholica, Germanum utrumque, alterum ad diem xxviii, eumque in Occidente Lutetiæ Parisiorum Episcopum; alterum in Oriente Patriarcham Constantinopolitanum, de quo hoc xii Maji constituimus agere. Hunc Cardinalis Baronius ad annum 730 num. 6 appellat propugnaculum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, lucernam ardentem et lucentem Orientalis Ecclesiæ: utpote qui non solum sanctis operibus et fidei Catholicæ defensione universum illustravit Orientem, sed et scriptis ipsam Ecclesiam Catholicam luce perfudit. Utinam haberemus illustria ejus Acta, ab auctore aliquo cævo conscripta! In harum defectu ex variis scriptis aliquas res ab eo gestas colligimus atque ab ejus cultu sacro inchoamus; vel ideo Maji T. III

potissimum, quod in hujus diei Officio apud Græcos, ejus genus et res ante Episcopatum susceptum peractæ accuratius indicentur. Primum sit elogium, ex Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris desumptum.

2 Sanctus Pater noster Germanus, sub Imperio Heracli natus, fuit filius Justiniani Patricii; quem ob invidiam Heraclii filius (imo ex filio nepos) occidit, ipsumque Germanum eunucho fieri curavit, ac magnæ Ecclesiæ Clero præposuit. Tunc ille primum quidem se divinarum Scripturarum studio adixit, contemplationique et ceteris virtutibus acquiritis sese totum impendit. Postea Episcopus initiatus, Ecclesiam Cyzicenam regendam suscepit. Inde Seden transferens, ad Constantinopolitanam Ecclesiæ regimen evectus fuit, Patriarcha electus. Ibi tunc sua doctrina populum illuminavit, atque altiora

20 divinarum

POST AN
DCCLXXX

In Actorum
defectu col-
lectanea ex
varius dantur.

Elogium ex
Menologio
Basilii Imp.

A divinarum Scripturarum arcana exposuit : persistens in eo munere usque ad Leonis Isaurici Imperium. Quem cum a sacrarum imaginum cultu aversum vidisset, eumque neque rationibus neque hortamentis ab hæresi avocare valisset, Humerali, hoc est Patriarchali veste super sacro altari deposita, ad propriam domum regressos, quietam egit vitam : ubi preces assidue Deo offerens, nonagenarius emigravit ad Dominum. *Huc usque Menologium Basilii Imperatoris : quæ plane eadem leguntur in Anthologio novo Antonii Arcudii, auctoritate Clementis VIII excuso. At fere centenarium e vita decessisse, infra ex epistola S. Gregorii Papæ secundi constabit.*

aliud ex
MS. Synaxario CP.

3 His subjungimus aliud elogium aliquanto uberius, excerptum ex MS. Synaxario vetusto Ecclesiæ Constantinopolitanae, quod spectat ad Collegium Parisiense Societatis Jesu. Id latine versum est hujusmodi : Fuit sub Imperio Heraclii natus, filius Justiniani Patricii, viri conspicui atque celebris, qui plurimas obivit gubernationes publicas, et ab universo Senatu propter summam pietatem magna cum admiratione et veneratione colebatur. Verum propter amulationem et invidiam illud prorsus non ferens Heraclii nepos, quod videlicet ut præficeretur imperio esset consultatum, eum interemit, ac beatum Germanum eunuchum fecit, et in Clerum magnæ Ecclesiæ adscripsit. Tunc hic sese divinarum Scripturarum contemplationi dedit : ingenii aotem celeritati assiduisque laboribus ad maximam sapientiam rerumque cognitionem pervenit. Cum vero vite sœ rationes recte composuisset, primum quidem ordinatus est Ecclesiæ Cyzicena Episcopus, non simul et per saltum acceptis ordinibus ; sed lege et solitis statutis progressus, ad fastigium sacrorum honorum pervenit. Deinde cum Ecclesiæ provida administratione et viro eloquentia usuque rerum exercitatore egerent, e Cyzico ad magnam urbem Constantinopolitanam Cathedralam transfertur : ubi infinitos populos doctrina illustravit, ac profundiora et obscura Scripturæ loca interpretatus, frequentibus concionibus et encomiasticis sermonibus Ecclesiam exhilaravit ; et quod in vigiliis durum et laboriosum est, suis canticis et suavis hymnis lenivit : et in hisce exercitiis perstitit usque ad Leonis Isaurici Imperium. Quem cum vidisset sacras imagines abominari et rabie quâdam persequi ; conatus est tam verbis sacræ Scripturæ, quam aliis adhortationibus persuadere, ut ab ista hæresi animum avocaret. Verum cum is magis Deum blasphemaret, et sacrosanctas imagines contumeliis afficeret ; imposuit Germanus sacræ mensæ suum Humerale, atque ad proprias aedes reversus, quietem est amplexus, ac tandem in bona senectute vitam finivit, jam annos vivendi nactus nonaginta. Cujus funus dum efferretur, varios accedentium ad ejus Reliquias morbos depulit, ac post ejusdem sepulcrum assidua sanationum beneficia ex sacris ejus pignoribus exundantia fideles consequuntur. Positum est autem corpus ejus in sacro monasterio Chora. Dies ejus festus celebratur in sanctissima magna Ecclesia.

4 His similia leguntur passim in variis Græcorum Menæis, manu exaratis et typo cisis. In hisce tres Versiculi similes de S. Germano continentur, quos, quia de viro tanto sunt, addere placet. Primus est : Leoninam mentem, impietatis plenam, fortiter, Germane, superasti : venerandarum enim imaginum Christi et Sanctorum omnium cultum negavit ille miser Leo : sed sermonibus tuis, o interpres Sanctorum, confusus fuit ; et tamquam demens, permansit insipiens. Alter Versiculus : Leo, ut fera impia, Deo exosus et Antichristi prodromus, quia imaginis Christi venerationem oppressit, e sorte fidelium expulsus est. Ideo rogamus te, Germane, tuis divinis precibus præsentem sedam tumultum. Tertius demum Versiculus : Desiderio potitus es tuo, jam pridem prudentissime exoptato, Sacrorum Antistes, Beate Germane. Ad Dominum enim tuum, ut sacrum decet virum, cum fiducia pervenisti. Cui cum adsis divinitate fruens, pacem mundo impetra. Reliquus totus Canon spectat ad S. Epiphanium, ejus Acta supra dedimus. In Menologio Sirlleti additur : quod Leo compositos a sancto illo viro de orthodoxa fide libros combussit. Verum in Menæis dicuntur simpliciter combusti libri, ad defensionem sacrarum imaginum compositi : nullo addito verbo unde intelligatur, tales composuisse Germanus.

5 Locum, in quo corpus ejus depositum fuerit, ita exprimitur Græce : Κε:τε:θη: εν τῷ ἐκκλη: μοναστηρίῳ τῆς Χόρας. Depositus est in sancto monasterio Chora, quod in Ponto fuisse diximus viii Januarii ad vitam S. Cyri Patriarchæ Constantinopolitani, ejus Fundatoris : qui a Philippica Imperatore Sede pulsus, ibidem vitam finivit. Non mansit tamen eo loci corpus sanctum : cum enim ad diem in Februarii ageremus de S. Remedio Episcopo Vapincensi, ejus et S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani corpora asservari in Gallia diximus ; de hujus autem Translatione ista scribit Saussayns in Supplemto Martyrologii Gallicani ad hunc xii Maji : Ipso die transitio S. Germani Constantinopolitani Patriarchæ.... Hujus sacrum corpus postea in Aquitaniam a Francis, Constantinopoleos subjugatoribus, advectum, in finibus Arvernorum et Lemovicensium in oppido Borti, capsæ inclusæ argenteæ, cum reliquis S. Remedii Episcopi Vapincensis reconditum est, ubi nunc usque omni cum reverentia conservatur. Est autem Bortum ad fluvium Duranium, sed Dorduniam, ubi is ex Arvernia proliens, agri Lemovicensis limitem radit prius quam Rura fluvio recepto augeatur ; Tutellensi civitati in Lemovicibus quam Clarmontanæ Arvernorum metropoli propius.

sepulcrum
Choræ,

6 Denique sacra memoria illius inscripta est hodiernis Martyrologii Romani tubulis hac formula : Constantinopoli S. Germani Episcopi, virtutibus et doctrina insignis, qui Leonem Isauricum, adversus sacras imagines edictum promulgantem, magna cum fiducia redarguit. Eundem hoc die celebrant Antonius de Balinghem in Ephemeride seu Calendario sanctissimæ Virginis Mariæ, et Franciscus Marchesius in Diario sacro, idque ob singularem ejus affectum erga Deiparam Virginem : ob quam causam Hippolytus Marraccius conquistavit et Romæ anno MDCL typis vulgavit S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani Miriale, quo ejusdem S. Germani de Maria Deipara Virgine opera omnia, quæ reperiri potuerunt, Latine expressa notisque illustrata continentur. Denique ad diem xii Januarii ejus nomen insertum est MS. Florario Sanctorum.

E

translatio
Bortum in
Gallias

NOT. 5

Memoria apud
Latinos.

F

CAPUT II.

Res gestæ usque ad annum dccc. Archiepiscopatus Cyzicenus. Patriarchatus Constantinopolitanus.

Heraclius Imperator (sub quo eminuit Justinianus pater S. Germani et hic adolevit) vita sanctus est die xi Martii anno DCXLI : post quem cum aliquot mensibus regnassent filii ejus Constantinus et Heraclionas, Imperium delatum est ad Constantem ejus etiam filium : quo post annos Imperit sex et viginti Syracensis in balneo interempto, subrogatus est hujus filius Constantinus, cognomento Pogonatus : qui sub initium regni, uti apud Theophanem legitur, Justinianum Patricium, Germani postmodum Patriarchæ patrem, occidit : Germanum

A Constantino
Pogonato post
patrem occi-
sum eunuchus
factus.

A manum vero, *πρυχότερον* molestius id ferentem, virilibus resectis castigavit. Quod factum arbitramur circa annum DCLXIX. At quanta dein auctoritate fuerit, etiam apud ipsum Constantinum, constabit infra ex epistola S. Gregorii secundi Papae. Ceterum cum pius Imperator Constantinus, inquit Theophanes, annos septemdecim regnas-et, filius ejus Justinianus Imperium suscepit, postmodum Rhinotmetus cognominatus, quia naso mutilatus in Chersonam relegatus permansit, dum Leontius triennio, atque Absimarus septennio Imperium administrarent. Tum demum Justinianus recepto Imperio iterum regnavit usque ad annum DCCXI, quo una cum Tiberio occisus fuit a Philippico: qui tum Imperium per scelus partem circiter biennium obtinuit, anno DCCXIII oculis evulsis dejectus.

e Clerico
Episcopus
Cyzicenus,

8 Floruit sub dictis Imperatoribus S. Germanus, in Clerum magnae Ecclesiae adscriptus, eidemque praepositus, atque inde ob eximium virtutum doctrinaeque splendorem ordinatus est Episcopus Cyzicena metropolis Hellenoponti: ut sub quo illorum praecise non liquet. Sub Philippico eum administrasse Sedem Cyziceam, indicant Nicephorus Patriarcha in sua historia, et Theophanes in Chronologia: apud quos Germanus, inter eos qui tum haeresi Monothelitarum contra sanctam et Oecumenicam sanctam Synodum faverunt, cum Joanne Pseudo-Patriarcha, in locum S. Cyri intruso onerabatur: quod falsum omnino est, et ex subdolis haereticorum chartis excerptum. Quin potius cum S. Cyro videtur Sede sua pulsus, et eidem in Chora monasterio cohabitasse, ut vel ille ibidem voluerit sepeliri: et apud Theophanem dicto S. Cyro, sed sensu immutato, conjungitur. Quam autem sincere orthodoxam fidem semper coluerit, testantur trecenti et quinquaginta Episcopi in Synodo Nicæna secunda, Actione sexta prope finem, his verbis: Germanus ut luminare in mundo luit, verbum vitae continens: qui in sacris enutritus, et ut Samuel ab infantia Deo deputatus, atque Sanctis Patribus consimilis est comprobatus. Cujus sequi disputationes necessarium esse, conscripta ejus affirmant, celebrata per universum orbem. Exaltationes enim Dei in faucibus ejus, et gladii ancipites in oculis ejus, jaculati contra dissidentes Ecclesiasticæ traditioni. Imo ut Synodus sexta contra Monothelitas cogeretur, collaborasse S. Germanum infra constabit.

B
non adhæsit
Monothelitæ,

semper
orthodoxus
habitus:

9 Interim Philippico dejecto, Imperator coronatus est, ipso festo Pentecostes anno DCCXIV, Artemius, et Anastasius appellatur. Fuit is litteris apprime excultus, et Catholicarum sanctorum partium: qui Joanne haeretico expulso, S. Germanum Constantinopolim translulit, anno Christi DCCXV. De qua translatione ista scribit Theophanes. Anno porro secundo Imperii Artemii, qui etiam Anastasius, Indictione decima quinta, mensis Augusti die undecima, e Cyzicena metropoli Constantinopolim Germanus translatus est. Decretum super ea translatione, quod subjicitur, promulgatum est. Suffragio atque consensu religiosorum Presbyterorum, Diaconorum et totius sanctioris Cleri, sacricae Senatus, atque universi Christum amanti populi hujus a Deo custoditæ et imperatricis civitatis; Divina gratia, quæ infirma semper curat, et quæ desunt adimplet, Germanum sanctissimum Metropolitani et Præsidentem Cyzici Metropoleos, in Episcopium hujus a Deo servatæ Urbis et Reginae urbium, transfert. Facta est hæc translatio coram Michaeli sanctissimo Presbytero et Apocrysiario Apostolicæ Sedis, ceterisque Sacerdotibus et Episcopis praesentibus, Artemio imperante. Hæc ibi, quæ virum fuisse orthodoxæ fidei confirmant.

Patriarcha
CP. factus
anno 715

10 His lubet apponere, quæ in Vita S. Stephani junioris, propter sacras imagines sub Constantino Copronymo Martyris, habentur, ejus hoc est in MS. nostro Græco exordium: Θεῶν τε χερσὶν ἁγίων, Divina quædam res est virtus. Leo Allatus in sua de

Simeonum scriptis Diatriba pag. 126 cum Vita agnoscit esse genuinum factum Simeonis Metaphrastis, quam Jacobus Billius S. Joannis Damasceni operibus subjunxit, unde perperam huic nonnulli adscripserunt. Cum dictus S. Stephanus junior adhuc in utero matris esset, hæc narratur contigisse: Cum eximius vir Germanus in Patriarchicum thronum ascensurus esset, plebs ingenti frequentia ad maximum S. Sophiæ templum, ipsius videndi cupiditate concurrebat. Erat enim ille virtutis nomine clarus et illustris, atque in omnium linguis non sine voluptate versabatur. Una autem cum omnibus præclarum illud parentum Stephani par accurrens, scamnum quoddam occupat: quo eum, quem cupiebat, e superiori loco intueri posset. Cum igitur ille per Ecclesiam transiret, statim mulier (ipsam enim ejus, quem utero gestabat, cura concitabat) Benedic, Domine, id quod in utero meo est, clamare cœpit. Ille autem perspicaci animæ oculo eum, qui utero gestabatur, intuens, Benedicat huic Dominus per Protomartyris Stephani intercessionem, respondit. Apud omnes porro mulier affirmabat se ea hora, quo hoc audisset, igneam flammam ex divino illo ore prosilientem vidisse. Ut igitur in lucem editus est, statim eum, ut magnus Germanus prædixerat, Stephanum appellarunt. Quandoquidem autem baptismo quoque collustrari eum oportebat, qui, ante etiam quam in lucem prodiret, illustratus erat; ad magnæ Sophiæ baptisterium itum est. Erat autem tum vespera magni Sabbati Resurrectionis Christi, clarissimeque illi Germano in manus datur: qui statim eum baptizat atque ungit; eum inquam, qui jam jamque spiritale Ecclesiæ unguento futurus erat. Hæc ibi, quæ etiam, et quidem uberius, explicantur in alio MS. Græco, quod repertum in codice Vaticano 808 ipsi Romæ descripsimus, et erunt hæc omnia ad xxviii Novembris diem, natalem S. Stephani Junioris, illustranda.

D
AUCTORE G. H.

ex ore pri-
mum eccle-
siam ingre-
dientis

et S. Stephano
juniori bene-
dicentis,

E
flamma pro-
sillire visa,

eundem
baptizat.

Alium S.
Stephanum
excepit,

F
eique agel-
lum donat.

Ab exilio
revocatus

sequester pro
Leone Isaurico

futura præ-
dicit in
baptismo
Copronymi
filii ejus

11 Huic S. Stephano Martyri, cum respectu ad Protomartyrem dicto juniore, adjungimus alterum S. Stephanum, Fundatorem monasterii τοῦ Χερσολιζκοῦ, sive ad Lacum-anserum, uti exposuimus ad xiv Januarii diem ejus natalem: de quo in Græcorum Menæis, æque ac in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanae, ista leguntur: Constantinopolim venit, hospitio ab sanctissimo Patriarcha Germano acceptus: apud quem aliquamdiu moratus, plurima ab eo didicit, magnumque inde fructum percepit, atque in rebus agendis salutari eum consilio juvit. Huic illud est cœnobium, quod ab Anserum lacu nomen accepit, ab ipso conditum: in quo ipse vixit, et magnum numerum monachorum coegit. Hæc ibi, quibus additur in Menologio Basilii Imperatoris: Perhumaniter a Germano Patriarcha exceptus, donatusque agello, in quo monasterium condidit.

12 Anastasio Artemio, rebus suis diffiso, subrogatus est et quasi per ludibrium factus Imperator Theodosius Adramyttenus: sub ejus imperii initium comprehensos Artemii amicos, et una cum Germano Constantinopolitano Antistite Nicæam deportatos, scribunt Theophanes, Nicephorus Patriarcha, et alii. Verum Theodosius requisita Germani Patriarchæ et Senatus sententia, a Leone Isaurico, qui hoc in tractatu Patriarcham admiserat sequestrem, immunitatis et salutis fidem accepisse, atque sub ea Imperio se abdicasse et Leoni tradidisse, dicitur apud eundem Theophanem: qui ad hujus Leonis annum tertium, Christi DCCXIX, ista scribit: Hoc anno irreligioso Imperatori filius, impietate et irreligione superior, verus Antichristi præcursor, natus est. Octobris vero mensis die vigesimo primo (sive ut aliud MS. habet xē, vigesimo quinto, quod secutus Miscellæ auctor viii Kalendas Januarii scripsit) Maria ejus uxor in triclinio Augusteos (quod magis integre Balsamon ap-
pellat

A *pellat* Augusteonem) coronæ recepit consortium, et cum solenni comitatu, sine viro, ad magnam Ecclesiam processit. Votisque ibi conceptis, ante Ingressus ad magnum altare solennia, ad magnam baptisterium, viro ejus paucis domesticis stipato, eodem loci se conferente, ipsa perrexit. Ubi cum imperii malitiæque eorum heres Constantinus a Germano Antistite lustrali unda expiaretur, dirum ac fœdum ab infantia iudicium sui edidit, alvum nimirum in sacrum lavacrum egerens, ut ab oculatis testibus fide dignis perhibetur. Ita ut sanctissimus Patriarcha Germanus, maximum malum Christianis ipsique Ecclesiæ per istum eventurum, illo sigeo portendi vaticinatus sit. *Hinc dicto Constantino cognomen Copronymi adhæsit. Dein anno Leonis quarto, Indictione tertia, ipso Paschatis die (fuit is xxxi Martii) a patre Leone Constantinus in novemdecim Accubitorum tribunali Imperii corobam accepit, consuetas orationes beatæ memoriæ Germano Patriarcha peragente.*

et coronatione.

CAPUT III.

Acta cum Leone Isaurico pro cultu imaginum.

B

Placet cum Theophone, ex quo superiora desumpsimus, progredi. Anno, inquit hic, Imperii nono, irreligiosus Imperator Leo, de proscribendis et deponendis sacris et venerandis imaginibus, primum tractatum habere cœpit : cujus comperto proposito Gregorius Papa Romanus, scripta prius ad ipsum Leonem decretali epistola, qua commonet non decere Imperatorem quidquam statuere de fide, et antiqua Ecclesiæ sanctita a sanctis Patribus firmata innovare aut convellere, Italiæ tandem ac Romæ tributa ad ipsum deferenda prohibuit. *Perum, ut ad sequentem annum dcccxxvi refertur, impius ille, non tantum in errore de respectiva venerandarum imaginum veneratione versatus est, sed etiam de sanctissimæ Deiparæ Sanctorumque omnium intercessionibus : eorumque Reliquias homo scelestissimus, in Arabum præceptorum suorum morem, abominatus est. Ab eo itaque tempore inimicitias cum beato Patriarcha Constantinopolitano imprudenter suscepit, omnes decessores suos Imperatores, Præsules, Christianosque populos tamquam idololatrias, ob sacrarum venerandarumque imaginum venerationem, condemnans : cum ille, præ nimia incredulitate atque rusticitate, de respectivo earum cultu rationem ac sermonem minime capere valeret.*

Leo Isauricus incipiens agere contra imagines

et intercessionem Sanctorum,

maiores idololatrias appellat :

C

14 Deinde ad annum Leonis decimum tertium, qui est nobis annus Christi dcccxxx, idem argumentum prosequens Theophanes : Nefarius, inquit, Imperator, adversus rectam fidem insaniens, Sanctum Germanum ad se accersitum verbis divinitus inspiratis (id est Scripturis, sed in sum pravam sensum detortis) cœpit inescare. Beatus itaque Præsul sic eum alloquitur : Sanctarum quidem imaginum futuram proscriptionem audivimus, haud tamen te imperante. Eo, cujus ætate vel Imperio res foret exequenda, sollicitius exquirente ; respondit Germanus : Cononius tempore. Dixit ille : Atqui Cononis mihi nomen est, in ipso baptismo vere inditum. Subinfert Patriarcha : Absit, Domine, ut te imperante malum istud perpetretur : Antichristi quippe præcursor est, qui scelus istud adimplebit, et divinæ Incarnationis eversor et hostis, qualis quondam Herodes in Præcursorem invectus. Fidei vero cautionem, ante susceptum Imperium oblatam, in memoriam Patriarcha revocavit ; qua nimirum, Deo in fidejussorem dato, nihil Apostolicarum et traditorum a Deo sancitorum circa ipsam Ecclesiam Dei penitus se innovaturum promiserat. Sed tantum abfuit ut

non fuit monentem S. Germanum,

cœpti miserum Leonem puderet, ut præterea in hoc incubuerit, Patriarchæ sermones captando, aliosque dolose miscendo, ut eum læsæ majestatis reum convinceret : quo eum, tamquam seditiosum, non vero tamquam Confessorem, throno depelleret.

15 Eam ad rem adiutorem atque participem nactus Anastasium, Germani discipulum et Syncellum, ipsi, ut sensuum suorum æmulo ac per omnia conscio, pollicitus est, Sedis successorem fore. Hunc cum ita adversum se prave affectum Beatus non ignoraret, Dominum suum imitatus, tamquam alterum Iscariotam, aperte quidem, sed leniter ipsum de proditione commovit. Cum vero ab errore illum revocari non posse cerneret, quadam die eidem Anastasio, Germani Imperatorem aduentis posteriorem vestis oram caleanti, ipse Patriarcha dixit : Noli festinare, in Circi etenim stadium citius quam voles ingredieris. At nec ille hisce verbis turbatus est, nec alii præaugium intellexere : quod tamen quindecim post annos, tertio videlicet Persecutoris Constantini, Indictione duodecima exitum tandem habuit, ac non sine divino impulsu prolatum fuisse constitit. Etenim Constantinus, Artabasdo genero expulso, cum solus Imperia potitus esset, Anastasium cum aliis suis inimicis verberibus cæsum, deinde nudum, asinoque facie retro versa insidentem, per Circi stadium palam circumduci jussit : utpote qui una cum inimicis suis se Imperatoris munere abrogatum Imperio ejecerat, atque Artabasdam coronaverat.

qui complici ejus Anastasio prædicit malum exitum,

in male usurpando Patriarchatu :

E

16 Porro sacer ille ac divinus Germanus, decretorum veræ religionis defensor, Byzantii floruit ; versus Leonem, ex re nomen habentem, ejusque satellites, tamquam adversus feras, depugnans. Quem admodum in veteri Roma vir undequaque sacer et Apostolicus, Petri Apostolorum Coryphæi successor, eruditione præclarisque facinoribus clarebat Gregorius : qui Romam atque Italiam totumque Occidentem a Leonis obedientia, tam civili quam ecclesiastica, subtraxit. Tum vero Damasci Syriæ Joannes Chrysorrhœas Presbyter monachus, Mansuris filius, Doctor egregius, sanctitate vitæ æque ac doctrina fulgebat. Porro Germanum, ut suæ potestati subditum, Patriarchali solio dejecit. Gregorius autem epistolis, quas omnes norunt, ad eum datis ipsi succensuit : ac denique Joannes, una cum totius Orientis Episcopis, impium Leonem anathemate devinxit.

et resists Leonem cum S. Gregorio II,

et S. Joanne Damasceno,

17 Ceterum die decima septima mensis Januarii, Indictione decima tertia, feria hebdomadis tertia, irreligiosus Leo silentium contra sanctas, venerandasque imagines in novemdecim Accubitorum tribunali celebravit, Germano sanctissimo Patriarcha advocato : cui persuadendum arbitrabatur, ut suo de abolendis sacris imaginibus decreto tandem subscriberet. At fortis Christi servus, abominando Leonis consilio nequaquam cedens, imo veritatis verbum recto sensu distribuens, Episcopatu sese abdicavit : quin etiam Pallium Pontificium sponte deponens, post satis longum meræque doctrinæ plenum sermonem, demum dixit : Si ego sum Jonas, in mare me projicite. Etenim absque universalis Concilii auctoritate, o Imperator, circa fidem quidquam innovare non valeo. Tum vero in locum, qui Platanum dicitur, in paternam domum se recipiens, vitæ reliquum summo silentio transegit. Tenuit Pontificatum annos quatuordecim, menses quinque, dies sex.

ultra se abdicat :

18 Die autem vigesima secunda ejusdem mensis Januarii, Anastasium falsi nominis virum, ipsius Beati Germani discipulum et Syncellum, in ejus loco suffecerunt : qui videlicet dominii secularis ambitione motus, cum Leonis impietati assentiret. Pseudoeписcopus Constantinopolitanus, creatus est. Ceterum Gregorius, sacer Romæ Præsul, quemadmodum jam præmisi, Anastasium una cum libellis

Anastasius creatur Pseudo-Patriarcha :

ejus

A ejus abjudicavit: Leonemque ipsum, tamquam irreligiosum, per epistolas redarguit: ac Romam cum universa Italia ad defectionem ab ejus imperio concitavit. Ex quo tyrannus majori indies lurore percitus, persecutionem adversus sanctas imagines movit: adeo ut multi clerici ac monachi ac devoti laici, ob recta fidei decreta periclitati, martyrii corona fuerint redimitti.

et hæc ex
Theophane,
sed expurga-
ta a mendis.

19 Hactenus Theophanes: in cujus editione regia, ex librorum incuria, nonnulla in numeris occurrunt $\sigma\sigma\alpha\lambda\mu\alpha\tau\alpha$. Hinc supra num. 9 apud Petavium in *Rationario temporum* legitur Indictio decima quinta: et recte, cum perperam excusa sit Indictio decima tertia. Nam anno dcccxv, Indictione xv, translatus est S. Germanus ad Sedem Patriarchalem CP. et hoc quidem factum constat Augusto mense, sed de die est quæstio. Exprimitur namque in editis undecima, et postea dicitur tenuisse Pontificatum annos quatuordecim, menses quinque dies tres, seque abdicasse. Indictione decima tertia, anno scilicet dcccxxx die septima Januarii, FERIA tertia hebdomadis: ubi ut dici ac feriæ conveniat numerus, eo anno quo Cyclos solis vi adferebat litteram Dominicalem A, pro septima Januarii (quam etiam Miscellæ auctor et Anastasius notatam inveniunt scripserrunt, septima Idus Januarii) legenda esset decima septima. Sed tunc dici deberet Sanctus, ultra annos xiv, menses v, sedisse dies sex: quod vel ideo magis probo, quia dies xi Augusti anno dcccxv, quo in Constantinopolitanam Sedem constitutus esset Sanctus, Cyclo solis xxiv littera Dominicali F, fuit Dominica, ejusmodi actioni ex veteri Ecclesiarum instituto opportuna: et ideo rursum num. 18, ubi dicitur in locum S. Germani substitutus Anastasius die septima Januarii; evidens mendum corrigendum censui ponendo diem vigesimam secundam. Hujusmodi certe lectionem præ oculis habuerunt Miscellæ auctor et Anastasius in historia, quando scripserunt, undecimam Kalendas Februarii, quæ dies similiter Dominica fuit. Quod si aliunde constaret dies solus tres, non scilicet, numerandos pro Germani Pontificatu, tunc eum dicerem in solenni Assumptionis Mariæ die xv Augusti in Sede Constantinopolitana locatum: facillime enim ex pro æ irreperere potuit in numeros Græcos: et hoc cum insigni Sancti erga Deiparam affectu eximie quadraret. In Eargesi prima ante totum tertium Martii, potissimum cap. 5 indicavimus et correximus similia menda plura, per librorum socordiam Theophani adpersa; ejusque Vitam, a S. Theodoro Studita conscriptam, dedimus xii Martii.

C 20 Ex Theophane præterea, quæ de S. Germano proferunt, excerpterunt Constantinus Manasses, Michael Glycas, Joannes Zonaras, Georgius Cedrenus, alique in suis singuli Annalibus. Solum lubet ex supra laudata S. Stephani Junioris Vita imperterritum animum S. Germani intuendum proponere, dum contra Leonem Isauricum venerationem imaginum propugnat: Nam, ut inquit dictæ Vitæ auctores, dum illius impietatis certior factus fuisset Germanus, vir libera atque intrepida pietate præditus, per quemdam ex præcipuis Ecclesiæ ministris hæc ei mandat: Haudquaquam oportebat, Imperator, te, qui tum vitam, tum Imperium a Deo accepisti, adversus Conditorum tuum insolenter extolli; atque, ut vulgo dicitur, non movenda movere; Patrumque terminos, quos illi antiquitus posuerunt, transferre. Etenim humana forma, a Deo Verbo ex sancta et pura Virgine suscepta, cum omnis dæmonum cultus extinctus est, tum omnis idolorum adoratio abcessit. Theandricæ vero similitudinis imago Christi adoranda nobis et colenda perspicue tradita est: itemque illius, quæ eum modo quovis sermone præstantiori peperit, et Sanctorum quorum vita ipsi grata atque accepta fuit. Ex quo enim ille in forma nostra

S. Germani
oratio in
defensionem
sacrarum
imaginum:

ad nos accessit (abhinc autem septingenti triginta sex anni jam fluxerunt) Patres interea ac Doctores, quorum summa virtus fuit, venerandarum imaginum cultum nobis perspicue tradiderunt. Ne longe abeam post Christi in cælum ascensionem, mulier illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, ab eo sanitati restituta, ipsius imaginem velut acceptum beneficium referens, exsculpsit. Ac prius etiam ab ipsomet Christo, ipsissima Patris imagine, divino linteo facies ipsius impressa est, ac Toparchæ Abagaro id postulanti Edessam missa. Demum ab Evangelista Luca picta est. Quin ab Hierosolymis quoque Virginis Dei Genitricis imago missa est: ob eamque causam divina ac sacrosancta Concilia, variis temporibus ac locis coacta, non ut ex calcarentur, sed ut adorarentur edixerunt. Velim itaque hoc scias Imperator, quod si iniquum hoc dogma confirmare atque constabilire in animum induxeris, me primum nullo modo assentientem habiturus es, sed promptum ac paratum, qui pro Christi imagine animam meam profundam, pro qua ille, ut collapsam ac prostratam imaginem meam instauraret, cruorem suum effudit. Perspicuum est enim ignominiam eam et contumeliam, quæ Christi imagini infertur, ad exemplar ipsum redundare. Quo circa nobis faciendum est, ut gratorum servorum officio fungentes, pro Domini honore periculum adeamus.

D
AUCTORE G. H.

21 Hanc liberam orationem arrogans illa anima, ne extremis quidem, ut ita dicam, auribus acceptare sustinens; milites gladiis accinctos mittit, qui sanctum virum contumeliose habitum, ac plagis male mulctatum throno exturbarent. Ipse itaque statim ad monasticum et quietum vitæ genus se contulit. Hæc ex dictis S. Stephani Junioris Actis, quæ plurimum a Baronio laudantur ubi quod in utriusque Vitæ textu, Græco eni. dcccxxvi a die Incarnationis divinæ usque ad hujus sermonis diem numerentur, eo anno qui et vulgaris Æræ apud Constantinopolitanos dcccxxii, apud nos dcccxxx diceretur, videtur ex accuratiori quæpiam et tunc forte Constantinopoli inter eruditos passim nota, etsi vulgo non usitata, Chronologia acceptum: quam maximo antiquitatis ferre totius consensu niti ostendimus initio Aprilis nostri ad Proœmium veteris Pontificii Catalogi. Quæ porro de plagis S. Germani illatis referuntur in illa S. Stephani Vita, confirmantur a S. Joanne Damasceno; quem Baronius ad hunc annum 730 num. 8 asserit, his ipsis diebus scribere aggressum esse sermones de imaginibus. Hic enim oratione 2 de illis; Eliam, inquit, persecuta est Jesabel, et linxerunt sues et canes sanguinem ejus... Joannem Herodes interfecit, et consumptus a vermibus expiravit. Et nunc Beatus Germanus alapis percussus et in exilium missus est, et complures alii Patres, quorum nomina nos ignoramus. Nonne id latronum est? etc. Eodem modo Constantinus Pius, Episcopus quondam Tui ad oram Ponti Euxini, scribit in oratione de Inventione Reliquiarum S. Euphemie, quam Græcæ ex Bibliothecæ Vaticanæ codice 820 descriptam habemus: Impurus, inquit, et profanus Leo, ex gente infaustorum Isaurorum, cepit latrare adversus Dei Ecclesiam et venerabiles frangere imagines... Quamobrem sanctissimum Patrem nostrum Germanum Patriarcham, vita et sermone resplendentem, impudentia et flagris usus, a Sede ejecit. Omittimus plures auctoritates hanc in rem coacervare.

excerptus
plagis.

F
alapis.

et flagris.

CAPUT IV

S. Germanus a S. Gregorio Papa II laudatus. Nomen diptychis inscriptum. Varii libri ab eo editi.

Pærat hoc turbulento tempore Sedi Romanæ S. Gregorius

A *Gregarius II Papa, electus xxv Martii an. dccviii, mortuus anno dccxxxi, et depositus die xiii Februarii, quo ejus Acta illustravimus. Hunc S. Germanus, quid Leo Imperator machinaretur, serio admonuit. Sed et ipse Leo suum de abolendis imaginibus edictum Romam misit, et vicissim binas litteras a Gregorio accepit, quas ex translatione Frontonis Ducis Græco Latinas edidit Baronius ad annum dccxxvi. In prioribus ista de S. Germano leguntur. Tu ea (Imperatorem alloquitur Papa) quæ cognita sunt et spectata ut lumen, aperte insectatus es. Ecclesias Dei sancti Patres convestierant et ornavant, tu spoliasti atque denudasti, tametsi talem habebas Pontificem, Dominum, inquam, Germanum fratrem nostrum et comministrum. Hujus debebas tamquam Patris atque Doctoris, et tamquam senioris, multaque rerum cum Ecclesiasticarum tum civilium experientia pollentis, consiliis obtemperare. Annum etenim agit hodie vir ille nonagesimum quintum, singulis Patriarchis et Imperatoribus inserviens; perpetuoque fuit occupatus, quod utrisque rebus gerendis mirifice utilis et aptus esset. Illum igitur onittens lateri tuo adjungere, improbum illum Ephesium ejusque similes audisti.*

ut consiliis
obtemperet
S. Germani,

B *Hæc ibi. Inducitur autem Theodosius Ephesi Episcopus, qui postea etiam Constantino Copronymo Leonis filio a consiliis fuit: et Conciliabuli ab hoc collecti anno Imperii xiii, Præses extitit Theodosius Episcopus, Ephesi Absimari filius, uti ad dictum annum scribit Theophanes.*

agentis ætatis
annum 95,

qui olim
persuaserat
Constantino
Pogonato ut
peteret Syno-
dum contra
Monothelitas.

23 *Dicitur supra in Menologio Basilii Imperatoris, item in MS. Synagoria, S. Germanus nonagenarius emigrasse ad Dominum: at si anno Leonis nono Christi dccxxv aut saltem initia sequentis, ut supra dicitur annum egerit nonagesimum quintum (Græce ἀπὸ τῆς πεντήκοντης ἐπέτειος ἐβίωσεν) videtur annum circiter centesimum vivendo attigisse: quod etiam hæc in dicta epistola S. Gregorii verba adjuncta indicant: Cum Dominus Germanus et qui tum temporis Patriarcha erat Dominus Georgius suggessissent, persuasissentque Constantino Constantis filio Justiniani Patri, ut Romam ad nos (id est ad Romanum Pontificem tunc existentem) scriberet, sic interposito jurejurando scripsit, et nobiscum egit, ut ad universalem Synodum congregandam viros utiles mitteremus. Neque cum illis, inquit, sedebo, aut imperiose loquar, sed tamquam unus ex illis, et prout statuerint Pontifices, ego exequar; et eos qui recte loquuntur admittemus, eosque, qui male loquuntur, expellemus, et exiliis relegabimus. Si pater meus quidpiam ex intemerata puraque fide perverterit, ego primus illum anathematizabo. Tum nos Deo benevolente misimus, et cum pace sexta Synodus celebrata est, scilicet Constantinopoli a mense Novembri anni dclxxx usque ad xvi Septembris anni sequentis, in qua Synodo Monothelitarum hæresis condemnata fuit. Ea in qua tunc auctoritate fuit S. Germanus necdum Episcopus, ut is primo loco ante Patriarcham collocetur, quicum suggessit et persuasit Constantino Imperatori, ut dictam Synodum congregari expeteret.*

Coryphæus
in Oriente
contra Ico-
noclastas,

24 *Demum lubet adjungere, quæ in dicta epistola per quamdam ironiam objicit Pontifex Leoni Isauro: Cum Ecclesiæ Dei, inquit, alta pace fruerentur, tu pugnans et odia et scandala suscitasti. Cessa et quiesce, tum Synodo minime opus erit. Scribe ad omnes, et in quasunque regiones orbis terrarum, quibus offendiculo fuisti, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum et Gregorium Papam Romanum circa imagines non peccasse, et nos ab hac cura quietum te præstabimus, ne peccatum aut lapsus ullus sit tuus, utpote qui a Deo potestatem et cœlestia et terrena solvendi accepimus. Præclare Cardinalis Baronius ad an. 727 num. 17 S. Germanum appellat primum Coryphæum, qui contra Ico-*

noclastas in Oriente vexillum confessionis erexit: D *quod maxime apparet ex ipsa dicti Gregorii Papæ ad S. Germanum epistola, quæ integra Græco-Latina inserta est Actioni quartæ Concilii Nicæni II anno Christi dcccxxxvii habiti, ubi in principio verbis his utitur sanctus Pontifex.*

25 *Qualis et quæ delectatio meam sic lætificare animam novit, sicut gratificus nuntius super tuo nomine, quod reverendum revera mihi et magnificandum decenter est, o sanctificate et divinitus acte? Hoc enim et nunc ego per honorabiles litteras tuas evangelizatus exultavi, et præ oimio gaudio, spiritu lætificatus sum. Deinde in cælum extendens oculum, gratiarum Donatori omnium Deo retuli actiones: qui tali etiam modo voluit, et sine tenus vobis cooperatur, et omnia vestra in lucem educit. Hoc enim et orandum mihi est et noctu et interdiu, et nunquam aliquando hoc desiderium deserendum esse in Christo confidens pronuntiabo. Testimonium autem perhibet sermoni meo, o superlaudabilis et a Deo dilecte, etiam tuæ per omnem horam benevolentiae recordatio: quam habitatricem habens in labiis, et dolorem verbi ferre non valens, illico ad affectum per litteras properavi. Est enim debitum mihi et debitis cunctis insignius, te Fratrem meum et propugnatorem Ecclesiæ salutare ac alloqui, et luctamentum tuorum collaudare materias. Etiam si quis dicat et valde convenienter: Clamet potius ea impietatis præcursor, qui nunc passus est, bona actione malam actionem tuis commutaturus felicitatibus... Quomodo ergo cum Deo pugnas, o tu Sanctissime, adversus eos, qui sine Deo et contra Deum sunt, non commoveris? Ubi sic cœpisti prælium, ut Deus ipse tibi monstravit, præesse præcipiens in castris regni Christi gloriosum vere ac insigne labarum, id est, vivificam Crucem, magnum contra mortem magnitudinis suæ trophæum (in quo mundi quadriefarie terminos circumscripsit, lineamentis distinguens) deinde et sanctam imaginem omnium Domine ac veræ Dei Matris, cujus vultum divites plebis deprecabuntur. Etenim sancta est, ut Patribus videtur, quæ taliter a vobis pie honorata tribuit vicissitudines. Nam imaginis honor ad principalem transit, secundum Basilium Magnum. Et post multa de sacris Imaginibus præclarissime explicata subdit:*

cum magno
gaudio ejus-
dem S. Gre-
gorii

ob exaltatam
Crucem
Christi,

et imaginem
Deiparæ
Virginis

26 *Quid opus est epistolam in longum extendere, et maxime ad virum electum a Deo, gratiam adeptum spiritus, et in profunda divinorum dogmatum valentem prospicere, atque Deo ductore considerare summam scientiæ altitudinem. Verum hinc ad propositum redeamus. Propugnatrici tuæ, o Sanctissime, et omnium Christianorum Domine magnificationes, et qualis ipse ostensus fueris, in cunctis ab illa directus et salvatus, et contra inimicos confortatus, admirantes. Illi vero, qui ex multo tempore contra eam debacchati sunt, tanto invenerunt resistentem, quanto invenerunt sibi contradicentem. Et huc mirum non est. Si enim Betulia per manum Judith mulieris Israelitidis salvabatur, cujus opus Holofernis peremptio fuit; et hanc salvatricem Israel, qui per idem tempus fuerunt prædicaverunt; quomodo non oporteret amplius tuam amplissimam Sanctitatem, tali Propugnatrice usam, aggredi fidei hostes, et victoria coronare subjectos? Sed ejusdem supplicationibus et omnium Sanctorum, potens in prælio Deus noster, fortis et longanimus, qui deduxit te super Joseph ut ovem, custodiat te, Sanctissime, in annos prolixos, universæ Christianæ beneoperantem conversationi; et sacro canoni obtemperare cunctos docentem et incitantem, et custodire depositum, quod a Patribus suscepimus; convertentem eos, qui ad modicum non intellexerunt: O jube gaudium nostrum, et communis utilitas et refectio,*

eum Judithæ
comparantis

et ut dum rival
optantis.

Sanctissime

A Sanctissime et omnibus Christianis amabilis. Hæc S. Gregorius II Papa.

27 Floruit sub iconoclastis S. Nicetas, illustris Confessor Hegumenus Medicensis in Bithynia, cujus Acta Græce conscripta a Theophrasto discipulo, Latine reddita illustravimus ad diem in Aprilis; ubi cap. 4 describitur hæresis Iconomachorum, exorta a Leone Isaurico, dicente, non debere pingi Christum, neque in sua imagine a lorari. Hæc, inquit, dum agerentur, nigravit e throno suo Magnus Pontifex Germanus; fugitque nido veneranda hirundo, quæ vernam Ecclesiæ tranquillitatem dulcisono ornatat garrito, Dominica festa condecorans: et in locum ejus inductus est deformis corvus, hians et absonum crocilians, procumbente Ecclesia et moestum ingemiscente, quod tanto tamque divino Præsule esset orbata. Duravit illa tristitia sub Constantino Copronymo, potissimum quando anno Imperii xiii, ut loquitur Theophanes, Imperator in forum progressus est vicesimo septimo mensis Augusti, cum sacrilego Patriarcha Constantino et reliquis Episcopis, qui omnes pravam suam hæresim coram universo populo promulgaverunt: et sanctissimum Germanum, Georgium Cyprium, Joannem Chrysorrhœam Mansuris filium, viros sanctos et venerandos Doctores, anathemate ferire ausi sunt. Ipsa formula condemnationis ejus inserta est Concilio Nicæno ii, ubi his verbis Germano, duplici sensu et ligni cultori, anathema dicitur. De S. Joanne Damasceno vi Maji egimus. At S. Georgius forsau is est, qui colitur xxiv Augusti, a Leone Isaurico, quem de fractis imaginibus arguerat, naribus abscissis et capite ambusto interemptus. Neque obstat quod in MS. Synaxario CP. et Menæis appelletur Limniota, quia e mari sive Oceano, in quo sita est Cyprus insula, in montem Olympum et Constantinopolim venerat. Quæ tamen tunc erant accuratius discutienda.

28 At quomodo in dicto Nicæno Concilio honos sit S. Germano restitutus, in Vita S. Theophanis Chronographi, quam ex MS. Græco Sfortiano edidimus xii Martii, legitur num. 13 his verbis. Cum esset Patriarcha Constantinopoleos creatus Tarasius, veræ fidei sanctissimum lumen, Synodusque Œcumenica convocata, confirmatæ sunt ex, quæ ipsum præcesserant, sanctæ sex Synodi; anathemati subjecti, supra nominatus Constantinus, ejusque successor Nicetas hæresiarchæ et fraudulenti Patriarchæ; Germanus sanctissimus Patriarcha inscriptus diptychis; stultusque Iconomachorum error submotus e medio, et tamquam aranei tela est dissolutus. Hinc honestissima ejus mentio Actione quarta dictæ Synodi Nicænæ, ubi pussim compellatur Ἀγνόητος, μνηστρούτος, ἐν ἁγίοις Πατέρι ἱερῶν. Sanctissimus, Beatissimus, Sanctus Pater noster; et proferuntur ejus epistolæ, scilicet Sacris imaginibus, accuratissime scriptæ, ad Joannem Episcopum Synodensem, ad Constantinum Episcopum Natioliæ, ad Thomam Episcopum Claudiopoleos: ac priore epistola lecta Tarasius sanctissimus Patriarcha dixit: Pater noster Sanctus Germanus concordat cum prædecessoribus sanctissimis Patribus, ante eandem actione quarta relatis, qui sunt S. Basilus, Joannes Chrysostomus, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius Nazianzenus, Athanasius, Nilus, Anastasius, Sophronius, cum variis Sanctorum Actis.

29 Utinam hoc erudito seculo aliquis Græce Latineque doctus, studium impenderet colligendis operibus hujus S. Germani, et simul in lucem proferendis! utilissimam Ecclesiæ præstaret operam, et tunc facile discerneretur an aliqui tractatus huic ascripti, essent tribuendi aliis auctoribus, verbis gratia Andreæ Cretensi: aut juniori alicui Germano Patriarchæ Constantinopo-

litano, nam duo ejusdem nominis seculo xiii præfuerunt viri eruditi. Philippus Labbe in Dissertatione historica de Ecclesiasticis Scriptaribus accurate collegit indiculum eorum librorum, et sermonum qui aut a S. Germano conscripti sunt, aut sub ejus nomine vulgati. Hippolytus Maraccius Mariæ S. Germani vulgavit, in quo, ut supra diximus, continentur opera quæ spectant ad cultum Deiparæ, ac præponitur effigies Patriarchalis ejusdem S. Germani, cui ad dexterum brachium appensa est icon representans faciem Deiparæ Mariæ. Franciscus Combes Auctario Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ inseruit aliquot Orationes de Deipara, et pag. 1482 ex Regio Codice Græco addit encomion S. Germani, in quo dicitur veritatis sermonem recta fide docuisse, et sat multos scripsisse sermones, quibus pios deimeretur: sed et varios hymnos edidisse laudandis Sanctis, ac cantica admirandis divinæ gratiæ celebrandis operibus, quibus illa humani generis ruinam de integro reparavit. Hinc etiam Simson Wagnerckius, in Prologomenis ad Pietatem Græcorum Marianam ann. 21 observat, nomen S. Germani Patriarchæ, inter expressos Menæorum hymnographos lucere.

30 Darius Photius in Bibliotheca cap. 233 ista habet: Legi librum auctore Germano, qui primum Cyzici ordinatus, post Constantinopolitanus Patriarcha fuit: qui liber inscribitur, Retribuens et Legitimus: quod perinde est ac si dixeris: De vera et legitima retributione, quod rependatur hominibus prout vixerint. Et hæc quidem tituli inscriptio. Contendit vero Gregorium Nyssæ Episcopum, ejusque scripta ab Origenis errore esse immunia. Ac relatis deliramentis Origenistarum, Contra quos, ait, Germanus, pietatis patronus, acutum veritatis gladium stringens, et vulnere prostratos hostes relinquens, victorem superioremque eum constituit, in quem hæretica colluvies insidias strinxerat et posuerat. Hujus stylus in hoc opusculo purus ac clarus, verborumque tropos feliciter arripens, phrasi venusta et eleganti, non ad frigiditatem vergens, proposito valde insistens, par etiam in contentionibus suscipiendis, nihilque citra necessitatem miscens, nihil quod dictu sit necessarium prætermittens, tum constructione et epicheumatibus, tum euthymematibus, et est veluti sanæ doctrinæ norma. Ita et illorum, si quis vehementes, claras, et gratas, et spiritualem doctrinam ostentationi præferentes scribere orationes cupit, egregium est exemplum et imitatione dignum... Libri autem quos insidiis excipere hæretici moliti sunt, et quos Germanus veritatis propugnator primarius ab latronum insultu sine noxa servavit, sunt Dialogus ad Macrinam sororem de Anima, et liber Catecheticus, et is qui de perfecta vita narrationem continet. Ita Photius, his verbis innuens, quosnam Nysseni libros præ ceteris interpolando in rem suam trahere conati sint hæretici, eisque eripere sua defensione contendit Germanus. Potest de his videri Labbeus noster, recte cum Casaubono advertens, neque Catechetice magnam Orationem, totius a Theodoretæ in Dialogis adversus hæreticos citatam, etsi contineat nervos aliquos ab Origenis sectatoribus aspersos, debere in dubium vocari utrum vere Nysseni sit; neque Dialogum ad Macrinam, quod ibi ad caput 6 legatur de animis humanis simul cum Angelorum choro creatis juxta easdem Origenistas, a quibus hæretica quædam dogmata ei operi admixta accepisse se scribit Nicephorus Callistus lib. 11 cap. 19. Eodem modo excusandus libellus erit de perfectione Christiani ad Olympium, qui hic videtur notari a Photio: res autem tota pateret clarius, si ipsum S. Germani opus pro illis compositum veniret in lucem.

Tristitia
Ecclesiæ ob
ejus abdica-
tionem,

et anathema
ei ab
iconomachis
inflictum:

sed in Nicæna
Synodo dipty-
chis inscriptus,

honestissimis
titulis hono-
ratur, insertis
epistolis.

Votum ut
opera ejus
Latino-Græce
edantur:

a Photio lau-
datur ejus
stylus et ratio
scribendi,

qua quædam
Nysseni ope-
ra defendit

DE S. GERMANO HEGUMENO

D. P.

FUNDATORE MONASTERII COSINITRES,

IN CONFINIIS THRACIÆ ET MACEDONIÆ.

Vita sine
mutila ex
MS. Græco

diu post San-
cti obitum
composita:

B

Memoria S. Germani Constantinopolitani Patriarchæ, ejus Acta quæ licuit jam collegimus, vovet nos ut ad hunc eundem diem referamus alium ejusdem nominis, ejus diem natalem ignaramus, cultum autem et sanctitatem probat nobis inventa in MS. Bibliothecæ S. Laurentii Florentiæ Vita (ut præfert titulus) et conversatio S. P. N. Germani, qui fundavit venerabile monasterium Cosinitres. Deerat autem in MS. pars Vitæ postrema et plurima forsitan post mortem miracula, revulsis ultimis codicis istius paginis; quæ si alicubi inveniantur, verosimiliter nos docebunt certum diem ac tempus beati transitus ex hac mortalitate ad gloriam celestem. Excusat auctor in principio, quod res a S. Germano hoc gestæ, ad suum usque tempus incognitæ manserint, propterea quod ex eruditis nemo ad eas litteris mandandas adjecerit animum. Quod autem persuasus a multis et velut debitum postulatus suscepit argumentum, id ita tractat, ut appareat plus quam uno post Sancti mortem seculo scripsisse; qui neque oculatos, neque coævos, neque eos qui ex coævis audiverint testes allegat; sed ea solum narrat, quæ vel post multa secula potuerunt per traditionem in memoria posterorum conservari, monasterii originem concernentia.

qui capiti post
Servios ab Im-
peratore rece-
ptos an. 886

C

2 In his unica, eoque satis roga et incerta est nota temporis, cum num. 21 dicuntur in Germanum, qui ob non persolutam integram solvis mercedem ab iis ad urbem vinculis raptabatur, incidisse Neophytus et Nicolaus, e Constantinopolitana civitate, a Romanorum id temporis Imperatore ad Triballum missi legati: qui debitum exolverunt, ac deinde peracta legatione sub eodem S. Germano facti monachi maximum suarum facultatum partem ad monasterii constructionem ei attulerunt, et ideo posteris mansere nominatim notiores, potius quam Imperator a quo missi: quem si nominare scripsisset auctor, minime ambiguum nobis dedisset noscendi temporis indicium. Nunc videndum, quo primum seculo innoverint Constantinopolitanis ii ad quorum Principem missa legatio. Id hoc modo eruitur. Anno circiter DCCCLXXXVI Basilius Macedo Imperator, in præmium Christianæ fidei ad Russos et Bulgaros strenue propagatæ, accepit a Deo, et illud beneficium, ut Scytharum barbaræ nationes, Chrovatæ dicti et Servii, missis ad eum legatis, sponte seipsos subjecerint: accedentibusque ad Imperium datæ sunt illis provinciæ illæ, quæ ab ipsis nomen accepere, ut Croatia et Servia dicerentur. Hæc autem Servia continetur intra Danubium atque montes contigua Bulgariæ ad Orientem: quom Bulgariam, eodem qui priora docuit Curupalata teste, sub Michaele Duca Indictione xi, adeoque anno MXXXII, ut in servitutem redigeret gens Servorum exiit, easque molestias Ecclesiæ istæ tum florentissimæ intulit, quas Theophylactus Archiepiscopus deplorat in suis epistolis, etiam a Baronio ad dictum annum n. 82 ac deinceps allegatis.

usitatiōi
postea Græcis
nomine di-
ctos Tribal-
los,

3 Et hactenus quidem sola Servorum ac Serviarum nomina legebantur quæ etiam apud Latinos sola fere usurpantur: apud Græcos vero a principio seculi xii inveniuntur idem usitatiari nomine appellati Triballi, ex licentiori patius antiquitatis affectatione, quam quod revera eas occuparent terras, quas secundum Ptolomæum, Plinium, Strabonem veteres Triballi tenebant in Mæsia Inferiore, cum ipsi in Superiori consisterent.

Nominis hujus usus primum se prodit apud Nicetam Choniatem in Joanne Comæno, qui ab anno MCVIII usque ad MCLIII ejusque initio, post illustrem de Scythiis Hamarobiis victoriam, etiam contra Triballos, quos alii Servios dicunt, maleficio non abstinens et fœdifragos, expeditionem denuntiavit, et eos quoque acie victor ad pacem coegit. At vero Joannes Cantacuzenus in sua historia, ab anno MCCCXXI ad MCCCIV perducta, creberrimam facit Triballorum mentionem, Servorum nusquam; ut eo seculo primum ac proprium gentis nomen videatur Constantinopoli exolevisse, sub quo interim semper fuerot appellata a Latinis. Nam anno MEXCIX ad Magnum Serviarum Jupanum seu Dominum a schismate revocandam scripsit Innocentius III; et illius successor Stephanus, in ordine regnarum suorum primam nominat Serviam, scribens ad Honorium III anno MCCCXX pro sua coronatione. Ex his porro videor posse statuere, quod non ante nonum seculum in istas partes venerit S. Germanus, nec etiam diu post illud aut saltem non post decimum; ut inter ejus mortem et scriptam Vitam duo vel tria secula commode intercesserint, scripta autem sit cum Constantinopoli pro Servii nominabantur Triballi.

4 Genus et patria sancti hujus viri quamvis ignorentur, conjectura tamen formari potest ex Asia minori ivisse in Palestinam, ubi in monasterio S. Joannis Baptistæ ad Jordonem, de quo actum ad Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ 1 Aprilis, monachus vixit usque ad annum xxx ætatis. Hinc jussu in Europam transire, locus, quo appellere debeat, indicatur Christopolis, Macedoniæ maritima civitas, et aliquando Episcopalis sub Archiepiscopo Philippensi: quam cum Amphipoli male confundi ab aliquibus, monstrat Macedoniæ hodiernæ tabula, a Gerardo Mercatore confecta, ubi locus uterque collocatur a Philippis remotus pari fere intervallo miliarium Italicorum sexaginta; Christopolis ad Ortum, ex regione insulæ Thassi; Amphipolis mediterranea in Strymonis fluvii ripa, ad Occasum. A Christopoli jussus petere Montem, e regione Popoliæ situm, per Philipporum fines transivit usque ad Panacis ejusdem ostium, stadiis fere quinquaginta ab oppido quod Drama dicebatur, ipsum quoque ad Philippensem pertinens Episcopatum, infra eos verosimiliter montes, qui Philippos inter et Philippopolim Thraciæ urbem interjacent.

5 Hanc autem Philippopolim puto quad opinari passim, abbreviatonominæ Popoliam dici, sicut Salonica dicitur præ Thessalonica; itaque Panacis ignoti alias rivi ostio, Græce ἐξῆλξι, concipiuntur juxta dictos montes, istic ubi Carissum fluvium notant tabulæ, qui ubi assumat dictum Panacem et sic auctor Philippos præterlabatur. Certe ex hac monte, quem primum Sanctus oratorio constructo occupaverat, ad olium æque Popoliæ objectum, cui nomen Maticia, jussus transire, versus Occidentem declinanda promovit iter, venitque in proximum ei loco Tzernistam vicum: qui usque hodie in tabula Mercatoris prædicta vocatur Sarnis, pari intervallo distans Philippis et Philippopoli; et ex proximo monte deductus Marissa fluvius, sub differentia unius solum litteræ, hic aut ibi farte perperam scriptæ, commune nomen videtur referre. Adeo ut Cosinitrense in eo monte structum monasterium, optime constituatur in confinio Thraciæ et Macedoniæ; ad hanc tamen, quæ

et ex Pala-
stina trans-
iens in Eu-
ropam

inter Philip-
pos et Phil-
lippopolim
monasterium
struxit.

Patriarchatui

A Patriarchatui Romano suberat, potius quam ad illam Constantinopolitano subjectam, pertinuisse videatur, et hæc esse causa; cur hujus S. Germani nomen nusquam compareat in Græcorum Menais aut Synaxariis, nullos ponere solitis! Macedoniæ Sanctos, qui ibi medio ævo plures fortassis quam in Thracia extiterunt; cum illa Romanæ fidei et Ecclesiæ, constantissime adhæserit, tempore schismatum et hærescon, quæ Constantinopolitanam diocesim frequenter infamarunt. In suo autem monasterio Cosinitres ut Sanctum fuisse tunc, cum Vita scriberetur, cultum, videmur posse pro indubitato statuere: cum in similibus nullum fere certius dari possit cultus publici indicium, quam Vita olim scripta ut in Ecclesiis legeretur.

VITA

Ex MS. Græco Florentino.

Interprete Daniele Cardon S. J.

CAPUT I.

S. Germani vita monastica in Palæstina.

B **M**agnum ad virtutem incitamentum habent vitæ Sanctorum et Dei amantium virorum, si eæ litterarum et enarrationum præsidio tradantur ad posteros. Per illas siquidem sanctæ cujusdam æmulationis stimulus non exiguus audientium animis subditur, ac mentes eorundem ad similes labores sustinendos vehementer accenduntur erigunturque. Neque hoc solum, sed Dei etiam erga genus nostrum immensa bonitas et beneficentia, et quidquid homines sanctos ad ejus amorem pellicere potissimum valuit, hujusce generis descriptionibus manifestum evadit. Quibus sane tot ac tantis ad Deum amandum invitamentis affecti Sancti, mundum hunc universum, et quidquid in eo pulchrum aut delectabile, divitias, inquam, gloriam, honorem, rerum omnium abundantiam, nobilitatem, familiares, et ipsam denique carnem suam nullo in pretio habendam putaverunt. Tota scilicet mente totoque animo cum prima ac suprema illa mente conjuncti, ei soli vivebant; sibi vero non aliter, quam qui mundo se plane crucifixos autumant: homines, ante etiam quam ex hac vita discederent, inter mortuos habendi. Horum conversatio et secundum divinam voluntatem exacta vivendi ratio, aliis sane omnibus, brevis veluti agendi regula et actionum corona, est proposita; iis quoque quorum clara est in litteris scientia, et qui insignes pietate sacrorum codicum volumina, in talium præsertim hominum utilitatem elaborata, pervolverunt ac scrutati sunt: nec non et iis qui suam e virorum sapientum institutione et disciplina doctrinam hauserunt.

C **2** Admirabilis porro et magni Patris [Germani] res præclare gestæ, magnæ licet memoriaque hominum dignissimæ, non paucis tamen in hoc usque tempore obscuræ atque incognitæ, propterea quod ex eruditis nemo ad eas litteris mandandas animum unquam adjecit; me nunc, omnium quamvis postremum, eas ut describam non parva invitant, hominem ob multa peccata rei tantæ perficiendæ ineptum, et ob incertiam ad tanta enarranda certamina parum habilem. Quemadmodum enim longe infra viros claros versari me video, quoties meam in dicendo rusticitatem et in rebus enarrandis imperitiam attentius mecum considero: sic ante omnia facile statuo, de magnis viris narrationes haud recte a me suscipi. Sed instant non pauci, suadent, atque etiam cogunt, et sic quasi debitum quoddam ut ne de argumento isto sileam importune adroducta exi-gunt, ac Sancti ipsius precibus hoc in conatu adju-

tum me iri fidenter promittunt. Horum itaque sermonibus ad rem suscipiendam adduci me sum passus, atque ad tantum certamen, non sine audaciæ insignis nota enarrandum me comparavi, tam ipsius Sancti, quam sacrorum hominum precibus unice confisus.

3 Etenim sic mecum cegitabam, rem videri absurdam, quod mercatores vasto sese oceano committere audeant, multaue enavigent maria; qui vero terra negotiationem exercent, algorem, æstum ac frigus, et quæcumque alia in non exiguum vitæ discrimen solent adducere, fortiter ferant; manifesto quamquam periculo ante oculos posito, in unam lucri spem intenti, ejusque causa flocci facientes reliqua omnia: me vero, cui neque maria trananda, neque nubes, neque mentes nivibus obsiti sunt superandi, hæc scribendi onus invitum suscipere, quod non modicam mihi utilitatem allaturum sit; et gravem me molestumque præbere in publicum, qui tantorum virorum auctoritate cedere recusem. Numquid igitur jure meritissimo reprehendere me quispiam posset, ac certissime mihi amentiam objicere, qui orituram ex inobedientia pœnam non præcipiam? Hæc sane in mentem revocans, ac non contemnendis armis, Sancti videlicet hujus benedicti et religiosiorum hominum orationibus, me communiens, tantum repente roboris accepisse mihi videor; ut, quamvis justo timore a conatu isto longissime repelli me sentiam, dictarum tamen precum auxilio suffultus, speque bona plenissimus, in hoc scriptio-nis argumentum descendere constituerim.

4 Quid autem est quod in ipse orationis limine sustinere egor? Initium siquidem facturum dicendi, quid primo loco in medium afferam ignoro. Nemo enim hactenus fuit qui certo nosset, quæ terra virum hunc in lucem ediderit, vel quinam ejus parentes extiterint. Quoniam igitur incognitum nobis est, quem in hoc mundo locum natalem Sanctus ille sortitus sit; æquum est, ut quem in patria cœlesti locum sit consecutus, dicere non prætermittamus. Illius certe civis hic est dicendus, quemadmodum et Patriarcha Abraham; cœlestem illam dico Hierusalem, in qua quicumque modo versantur Beati, advenæ et peregrini erant super terram, quam incolentes, non ita vitam instituebant quasi carne lussent circumdati, sed angelicam potius quam humanam vivendi rationem sectabantur. Ex his fuit Germanus, vir admiratione dignissimus, qui eorum, quos dixi, Sanctorum vitam imitans, et omnes eorundem virtutes quam perfectissime in seipso exhibens, vitæ asceticæ imago et regula quadam pulcherrima posteris suis extitit.

5 Susceptamque in Palæstinam peregrinatione, et adolescentiæ annis nondum transactis, ad sancta loca devenit contemplaturus ea pariter et adoraturus: in eamque Prodromi eremum progressus est, quam Jordanis fluviorum omnium sanctissimus præterlabitur, terram illam perpetuo fovendans simul et sanctitatis suæ parte aliqua impertiens, asceterium reperit; ejus incolas cum non dissimilem angelis vitam ducere observasset; mundo et iis quæ mundi sunt valere jussis, et inhabitantium istic monachorum consuetudine omnino captus, asceterii Moderatorem suppliciter adit, et non sine profusis ubertim lacrymis, vehementer obsecrat, ut in monachorum numero ipse etiam unus esse possit. Tum venerandus ille Hegumenus, adolescentis animum experiri penitus statuens; Poterisne, inquit, o adolescens, tantam in vivendo asperitatem sectari, quantam omnes quos hic vides monachi amplexi sunt? Illud quoque ante omnia nobis volo dicas, unde huc adveneris, quibus sis parentibus prognatus, et quæ te causa, ut in Palæstina commora-

D
INTERP. D. C.

hoc ipsum
præsumit ex-
emplo mer-
catorum
lucra sectan-
tium,

E
fretus inter-
cessione San-
cti;

qui cujas
fuerit igno-
ratur;

solum scitar
quod cœli
civis

et peregrinus
in Palæstina

ibi in mona-
sterio ad
Jordanem
recipi petuit

A tionem deligas, impellat. Tum si ex iis quæ daturus es responsis non indignum te judicaverimus, qui inter monachos scribaris; confestim ac verbo citius in hanc monachorum sodalitatem te recipiemus. At beatus Germanus, ejus verba cupide velut lucrum quodpiam insperatum excipiens, patriæ suæ nomen, et quos nactus fuisset parentes, quaque ratione factum sit ut ad eos accesserit, et cogitare coepit de eorum asceteriis; neque illa tantum, sed ut omnes etiam sanctorum hominum sudores et quæcumque ab eis fortiter tolerata fuerunt certamina in memoriam revocaverit; utque hisce perpendendis intentum tantus suum animum amor et cupiditas subierit, visendi primum loca illa sanctissima, et experiendi opem spiritualem, quæ ex eorum religioso aspectu provenit, ac denique in degentium istic piorum hominum asceteriis aliquod sese abdendi, ut sustinere sese amplius nequiverit, quin quod proposuerat, reipsa exequeretur. Atque hæc omnia, Pater sancte, mei, aiebat, in terram hanc adventus causa sunt et occasio. Sed amplius, oro, ne differ: fac potius et benigne tribue, quod a sanctitate tua suppliciter obtinere contendo.

B 6 Hisce igitur sermonibus venerandus ille senex persuasus, suos in unum Monachos convocat; et templi interiora ingressus, solitus super Germanum preces pronuntiat: detonsa deinde coma, et monastico collato habitu, Fratrum numero eum, ut petierat, adscribit. At vero Germanus, postquam sua tandem vota et desideria opere ipso completa esse perpexit, et inter monachos adscribi meruit, non facile quis oratione explicet qualem quantamque continuo diligentiam adhibuerit, ut spiritum in carnis desideria primum ad meliora omnia persequenda impelleret, ut membra sua omnia quæ sunt super terram, secundum Apostolicam præceptionem mortificaret, ut denique pluribus et gravioribus asceticæ vitæ laboribus dies suos transigeret. Quin et modum subinde visus est excedere, dum jejuniis diuturnis ac perquam severis, dum orationibus septies per diem, quod divinus nobis David commendat, repetitis, dum vigiliis, humicubationibus, genuflexionibus, et aliis pietatis exercitiis, quibus exiguo etiam tempore imperium in hæc omnia inferiora obtinuit, sine intermissione vacat. Quod vero singularem in spiritu profectum et gloriam Germano attulit, et supra humanam veluti conditionem, supraque monachos alios omnes extulit, insignis ejus fuit humilitas, quæ sui studiosos nunquam non elevare in altum solet, nec non egregia ad omnes obsequendum et ministrandum promptitudo. Cum enim cinerem se et vilem verniculum esse duceret, atque etiam nominaret; omnium nutus, tanquam se longe digniorum et meliorum, observare erat solitus. Hoc modo quod in vita nostra contemptum est et humile, pura illa et sceleris omnis experta anima summo studio amplectebatur.

C 7 Etenim sic semper secum ratiocinabatur; Cum viri isti sancti tanto jam tempore in hoc asceterio cultui divino vacaverint, et non pauca sane de jurato nostro hoste tropæa erexerint; quo modo ego, nullorum meritorum homuncio, qui longis adeo post illos temporibus ad serviendum Deo accessi, paria cum illis certamina generose conficiam? Hac consideratione incitatus, plus etiam quam vires patiebantur, ascetam sed diligentissimum probare; et alios in virtutis stadio jam multum progressos, intenso sane ac nunquam interrupto cursu contendit assequi. Tantum est indolem nancisci frugero, et boni omnis honestique studiosum. Omnem namque suam requiem, omnem delectationem in eo arbitrabatur sitam, ut multis laboribus carnem suam macram redderet atque exsuccam. Quin et facilius fuisset reperire

hominem voluptatibus deliciisque deditum in iisdem sine voluptate versari, quam diligentem hunc ascetam vel in minimo a bene coëptis recedere. Postquam enim rerum ad animi et spiritus culturam spectantium amore semel fuit omnino percussus, ejusdem amoris igne magis quotidie magisque exardescens, continere se amplius nequivit, quin et ad ea quæ cum virtute sunt conjuncta indesinenter se extenderet, et quæcumque apud nos dicuntur bona nihili facienda putaret. Omnem igitur desideriorum suorum impetum in bonum illud extendens, quo nullum esse potest amabilius, et die illud noctuque cogitatione sua perpetuo versans, terrenæ omnis affectionis se quasi expertem reddidit; ibique mentem habebat defixam, unde ea divinis illustrata splendoribus pulcherrimam futurorum bonorum arrham accipiebat: ita ut ante etiam quam ex hoc corpore migraret, divinitatis luce, quam unam in futuro seculo laborum nostrorum mercedem expectamus, ipse jam tum animum mentemque illustraret. Sed hæc quidem ita ut dixi sese habuere: nos vero ad propositum dicendi argumentum revertamur.

CAPUT II.

Ex Palæstina in Europam missus Germanus oratorium unum D. Virgini exstruit, alibi alterum exorditur, prodigio geminæ Crucis animatus.

Beato itaque Germano in jam descripta solitudinem strenue sese exercenti, et pulchras in corde suo disponenti ascensiones, quin et perfectum animi sui statum jam consecuto (trigesimum tunc ætatis agebat annum) divinitus objecta est visio, quæ e loco illo discedere, et in Europæi orbis partes aliter jubebatur: ubi postquam in uno montium Macedoniæ templum ab ipsis fundamentis extruxisset, Dei illud Parenti sacrum esse juberet. Atque hæc quidem visionis istius fuit series. Quam cum Germanus non a Deo profectam, sed a malo genio (quemadmodum haud semel ab eo factum, qui, cum spiritus sit tenebrarum, in Angelum tamen lucis sæpe se transformat) effectam arbitraretur; quæ per illam mandabantur, exequenda sibi minime putabat.

9 Hac in sententia persistenti idem rursus visum est oblatum, quod prius: quæ enim conspecta illi per quietem fuerat viri species, veste alba induti, et multo lumine coruscæ, eadem vice altera conspexit. Denuo igitur apparens visio inobedientiam ejus, et quod difficulter adeo ad ea quæ fieri oportebat peragenda adduci se sineret, graviter castigat; nec a verberibus infligendis abstinuit, usque et usque differenti et executionis incurio dicens; An non istius tuæ inobediendiæ condignas tibi poenas accersisti? Cui Germanus, Sed ubi, inquit, terrarum situs est locus, quem ut adeam mandas? aut quo modo eum adibo, cum qua is adeundus sit via plane ignorem? præsertim cum longa adeo sit, ut, quemadmodum ex hominibus istinc ad nos peregre advenientibus intelligo, vix integri anni intervallo emetenda veniat? Qua vero ratione iter illud aggrediar, ad quod perficiendum ne obolus quidem in expensas mihi suppetit? Tum alter; Noli, ait, multis et inutilibus annum tuum cogitationibus vexare, neque anxius omnino sis aut timentus; sed fidem habe, et omnia experieris prona atque facilia. Deus quippe viam reperire novit, ubi nulla hominibus viæ apparent vestigia, si ejus præsertim sapientia potentiaque subnixi, arctius eidem adstringamur. Si tamen loci nomen cognoscere est animus; Scito te, ubi urbem, quam Christopolim dicunt, attigeris, atque inde ulterius institueris iter, recta perventurum ad montem,

ad summam perfectionis.

E

Jussus in Europam adificare templum Deiparæ,

F
et iterato visu increpitus de mora,

ac viam conducturam edocuit,

in

strenuèque se exercens,

et humilitati præcipue studens,

egregie proficit

A in quo novum a te templum oportet erigi. Sed ocius, quod jubetur, perfice; euge sis, nec moras necte.

10 Insolita visionis specie vir sanctus haud parum exterritus, a somno repente excitatur; ac toto deinde corpore tremens, et acerrimis quibusdam veluti doloribus percussus, tam ob viri qui apparuerat speciem, quam ob inflicta sibi ab eodem verbera, quanta potuit festinatione ad monasterii sui Præsidentem abit, et quaecumque in visione illa nocturna sibi contigerant suspicienda admirandaque aperit. Ille autem (ut erat non modo peritus rerum quarumvis utilium apte ad persuasionem proponendarum; verum etiam, concessa sibi recte omnia iudicandi prærogativa, quidquid in apparitionibus difficultatem habet facile explicandi) visionem eam divina virtute objecta, et Germanum ob singularia sua merita dignum fuisse habitum, cui ea exhiberetur, coniecit. Facultatem itaque, cum vellet, proficiscendi fecit Germano, postquam et sanctis eum precibus fuisset prosecutus, et optimis spebus confirmasset. Tum vir sanctissimus, Præpositi sui verbis acquiescens, eique et universis sub ipso monachis tenerrimo amoris sensu valefaciens, in omnium conspectu iter arripuit; non parum equidem de hominis egregii discessu illis dolentibus, et sic affectis animo quomodo in tanti commilitionis habitu par erat eos affici (ipsi enim scitis quam graviter molesteque carorum absentiam, non li modo, qui mitiore et ad commiserationem magis prona sunt natura præditi, sed vel ferocissimi quique ferre soleant) attamen et iudiciorum divinorum metu, et visionis, qua sapientissimus Germanus habitus fuerat non indignus, magnitudine permoti, non ab hominibus, neque per homines, sed divina prorsus inspiratione ad alia evocari Germanum haud nescii, facile ad id quod ipsos sentire par erat animum suum retulerunt.

11 Abiens igitur inde Germanus non exiguum animo suo dolorem cœpit. Qui enim aliter id fieri poterat? Sanctissimis siquidem legibus, quibus multo jam tempore ad animæ suæ profectum insigniter assueverat, et spirituales quamdam maturitatem erat adeptus, exsolvebatur. Divinæ nihilominus jussioni obtemperans, ac futurorum bonorum spe plenus, iter in Europam alacri gaudentique animo instituebat. Magnam viæ partem longinqua sulcando maria, atque ubi illa deficiebant, pedestri absolutebat itinere, donec pedum suorum officio diu tandem multumque usus, non sine ingenti labore nec minore alacritate, post confectum longa peregrinatione magnum locorum intervallum, ad urbem devenit Christopolitanam, Deo ut Psalmista loquitur, omnem viri sancti viam dirigente. Urbis itaque nomen ex indigena quodam sciscitatus, ubi qua appellatione esset accepit, demonstratam sibi jam ante per somnum eam esse civitatem haud amplius dubitavit. Quo cognito, non satis deinde, quid ageret, quamve ad itineris sui prosecutionem viam teneret, secum statuebat. Hæc ubi mente et cogitatione apud se ille versabat, et quam in partem verteretur dispiciebat anxius; eadem rursus illi per somnum objicitur visio omnemque ex animo ejus dubitationem aufert, jubens ut ad eum se montem conferat, qui Popoliæ ex adverso respondet: quem simul atque attigerit, mox ad ædificandum templum cogitationem et operam suam convertat.

12 Percepta jussione venerandus Pater absque mora urbe Christopolitana excedit, die jam illucescere incipiente, ac Philippos præteriens, ad montem quemdam devenit; ex adverso quidem Popoliæ, quemadmodum per visionem fuerat edoctus, sed ad Panacis ostia constitutum, et stadiis fere quinquaginta ab oppido quodam distantem, cui Dramæti nomen. Germanus non alium sibi montem ad ædifican-

dum ratus fuisse demonstratum, diligentiam continuo omnem adhibet, ut aptum extruendo templo et asceterio locum deligat. Omnem igitur illum oberrans atque accurate perlustrans, antrum offendit a natura apte efformatum: in quod ingressus, postquam suis ipse oculis locum circumspexit, hunc enim esse, quem jussus erat querere, absque dubitatione apud animum suum statuit. Quod itaque divinitus fuerat imperatum aggressus exequi, trium omnino annorum et sex mensium spatio ad finem perduxit, intra ipsius atrii fornicem templum statuens sanctissimæ Dei Verbi Parenti sacrum; idque unus ipse ac solus, nullo laborum et curarum socio usus effecit. Cum enim omnibus ad expensas faciendas adjumentis destitueretur, suis ipse manibus omnia ad fabricam spectantia, præparare coactus, non nisi totidem, quot dixi, annorum spatio finem imposuit operi.

13 His e viri sanctissimi sententia perfectis, cum non mediocrem gaudendi materiam fuisset nactus, ex eo quod e divino mandato recte omnia peregisset, quæcumque per visionem proposita fuerant executioni mandanda; præter expectationem ad alios rursum labores subeundos, ante etiam quam paululum ab opere quievisset, descendere necesse habuit. Idem namque Angelus qui semel et secundo in Palæstina, ac prope Christopolim (cum, quo itinere peregrandum esset, dubitaret Germanus) spectandum se exhibuerat; nunc quoque subito, apparuit, aiens, non hunc esse demonstratum a Deo montem, ad quem abire aut in quo templum ædificare jubebatur: sed alium quemdam, cui Maticia nomen. Hunc quanta posset festinatione peteret, ac longe majus longeque magnificentius in eo templum extrueret. Quid autem Sanctus? Anne divina jussione audita vacillavit, exhaustorum laborum magnitudine deterritus? Anne retro sese referre proposuit, spatiumve petiit quiescendi tantisper dum vires colligeret? Nequaquam profecto. Sed probe gnarus labores, quantumvis multos et magnos, suo tandem fine concludi; eosdemque multorum ac variorum præmiorum, post hanc vitam consequendorum, spem non dubiam facere; summa sua voluntate divinam excepit jussionem, magnæque ad indicatum montem alacritate perrexit.

14 Pagum deinde ingressus, quem vernaculo idiomate Tzernistam vocant, apud hominem pietate conspicuum, et in peregrinis suscipiendis magnam pietatis suæ partem habentem repositum, hospitatus est. Ab hoc itaque domo exceptus et magna hospitalitate habitus, de monte, quem dixi, ex eo sciscitatus est. Cui alter; Quieti, ait, Pater, venerande, tantisper indulge (dies namque in noctem vergebat) ac die crastino in eum, de quo quæris, montem ipse te deducam. Patrisfamilias orationi arquivit Sanctus, et noctem illam quieti sumendæ attribuit. Tam orto die, ac viro jam nominato iter monstrante, ad montem perrexit. Quem simul atque attigerunt, alter in domum et ad propria est reversus. Sed Germanus, cum omnes montis partes tribus omnino diebus circumeundo lustrasset, et diligentissime omnia esset perscrutatus, vicum jam ante dictum ipse etiam petiit. Ac rursus viri ejusdem humanissimi domum adiens, a rusticorum aliquo securim et lignonem flagitavit, ut hac quidem silvæ partem aliquam excinderet aditumque faceret, illa vero tellurem effodiens aptum futuri templi fundamentis locandis præpararet locum: acceptisque ferramentis, ut potuit, celerrime in eundem sese montem retulit.

15 Erat is aditu sane difficillimus, vel ut verius dicam plane inaccessus, ac silva perquam densa impeditus, ferarum solummodo commorationi idoneus.

D
INTERP. D. C.

oratorium intra antrum extruit solus:

deinde aliud alibi jussus fabricare,
E

F

locum questum et inventum,

manibus suis emundat:

de consilio
sui Abbatis

B
iter ingreditur.

cumque
Christopolim
appulisset,

C
novo visu
instructus
de loco

prope oppidum
Dramæti

A neas. Quid igitur laboris exantlandum non fuit homini tantarum difficultatum plenum præceptum aggresso exequi, eidemque peregre agenti et pauperi, nullamque tanti operis habenti adiutorem, Deum unum si excipias? Numquid desperans abiit retro? petiitque ab eo, qui tam ardua ac difficilia imperabat, veniam sibi dari, insufficientiæ et egestatis prætextu? Numquid a facie Dei, ut olim Propheta Jonas, fugiendam aut in remotissimas insulas navigandum sibi esse statuit, ut alius quispiam e potentioribus ac locupletioribus upus molestissimum susciperet? Minime vero: sed quamvis durum adeo et arduum negotium imperabatur, attamen sibi non defuit, non est cunctatus, non dixit; Habe, quæso, me excusatum, quia tum imbecillis tum minime opulentus sum: multos sumptus istud requirit: nihil is ejusmodi seu dixit seu cogitavit; sed non nescius omnia esse possible credenti, cæpto operi institit, silvam exscidit, aditum in montem aperuit. Tanto itaque labori non paucis diebus vir sanctus intendens, summa cum difficultate semitam ab impedimentis omnibus perpurgavit, in eumque tandem locum devenit, in quo monasterium erat exædificandum. Quod ut cognovit, mox terram cæpit effodere, ubi fundamenta jaceret ædificii.

16 Ecce autem, antequam multum temporis aut laboris fodiendo consumpsisset (mirabilia profecto opera tua, Domine) Crucis effigiem reperit: quam manibus religiose acceptam tenerrime amplexus, et ori propius admotam pie exosculatus, hac oratione tandem est allucutus; O Christi mei Crux, omni cultu et veneratione dignissima! O Crux, potissimum Imperatorum robur, Christianorum omnium gloria, ac meum, hoc præsertim tempore, auxilium! Tu nostram in eo quod aggredimur opere imbecillitatem indignitatemque virtute tua corrobora: tu magna tua potentia viam nobis aliquam aperi, qua ad optatum magnorum conatuum finem aliquando pertingamus. Non equidem ignotum tibi est quam exiguae mihi adsint vires, et quomodo non nisi ejus unius qui in te exaltatus est metu ac desiderio confisus, ea quæ facultatem meam longe superant aggredi non dubitaverim. Nunc igitur mihi, si unquam alias, auxilium imploranti, et in non exiguis difficultatibus constituto, vires ac robur suffice. Ita lacrymis simul et gaudio perfusus cum orasset, terram demum perrexit effodere. Nec diu fuit, cum alia rursum Crux fodienti est oblata, quam simili Germanus pietate accipiens, præ gaudio quid ageret vix statuebat; geminæ Crucis admirandam inventionem, tamquam eorum quæ deinde eventura essent pulcherrimum quoddam principium indiciumque, accipiendam ratas.

17 Cæpta ergo sua prosequens, spes suas haud sane irritas esse sensit. Ab illo namque tempore permulta quotidie Cruces illæ prodigia efficere non cessarant. Si supplices accederent, cæci visum, claudis gressum, muti loquelam simul et auditum recipiebant mundabantur leprosi, reddebantur sibi a demonibus insessi, immundis geniis verbo citius in fugam coniectis. Quanta denique generis nostri Servator, in carne apud nos existens, et inter mortales mortalis educatus, admiranda perfecit, tanta utriusque istius Crucis invocatione peragebantur. Nec mirum, cum non minorem modo, quam olim, dum inter homines vixit, pro natura nostra servator sit sollicitus; nec minus salutem nostram curet, qui dives est in misericordia, et glorificantes se glorificat, multisque et egregiis donis labores nostros remunerat. Dum adeo igitur patrantur miranda, dici non potest, quanta undique mortalium, inorbis variis afflictorum, multitudo visa fuerit accurrere. Nullus siquidem petendi auxilii causa ad Cruces illas venerandas

adfuit, cujuscumque demum infirmitatis genere teneretur, qui non continuo, depulsa mali omnis causa, salvus existeret et incolumis. Sic equidem, post non exiguum temporis intervallum: ad magnum Patrem nostrum Germanum respexit Deus, qui facit mirabilia; qui et majori deinceps consolatione eum dignatus est replere, animos faciens ad majora etiam quam antebac audenda.

CAPUT III.

Construitur a S. Germano monasterium: qui eo perfecto moriturus extremum suos alloquitur.

Cumque jam faciendis sumptibus facultas aliqua adesset, magis etiam ad injuncti operis executionem accendebatur. Fabros itaque et artifices ad templi ædificationem evocat. Qui ubi adfuere, non prius manum operi admoveere statuerunt, quam de persolvenda mercede conventum esset. Ea de re Germanum adeunt. Qui postquam in artis et laborum mercedem centum se argenteos promisit daturum, quanto potuerunt conatu, operis molitionem sunt aggressi. Locum illi absque mora dimensi, effossaque humo, fundamenta ex arte collocarunt: quibus inædificare deinde pergentes, Deo laboribus eorum aspirante, templum extruxerunt, non uno e capite elegantissimum. Quod quidem cum usque in hoc tempus sartum tectum persistat, non mediocrem sui admirationem præbet universis illud spectantibus. Neque hoc solum, sed magnus quoque monachorum istic aggregatus est numerus, qui sacros in eo hymnos continenter decantant, ac fuis precibus, Dei misericordiam tam sibi quam nobis, precum sanctarum auxilio multum indigentibus, conciliare non cessant, neque cum aliis ullis quam secum ipsis et cum Deo commercium habent: quibus hoc unum agitur, ut Dei creatoris magnalia omnibus diei horis cum laude celebrent, ut rerum divinarum contemplationi semper intendant, qua mentem humanam præcipue purgari, illuminari, et perfici non est dubium; quorum pars est Deum absque cessatione obsecrare, ab eoque regnum cælorum cum fiducia reposcere: qui rei nullius, ad mundum hunc terramque spectantis, desiderio aut amore tanguntur: quorum sudoribus atque in ascetico pulvere certaminibus solitudinem illam Deus sic quasi spiritualem palæstram esse voluit, ut, quæ sterilis prius fuerat et infœcunda, gratis nunc omnibus et bonis abundaret spiritualibus.

19 O rem admirandam! Istud ferarum quondam domicilium, sanctorum nunc est hominum sedes atque habitatio. Silva illa quondam iuvia, facilem nunc omnibus de salute sua sollicitis præbet aditum. Aridum istud quondam et exsiccum solum spiritualium doctrinarum fluminibus nunc uberrimus abundat. Quam ingens tua, o Christe, erga homines est benevolentia! quam immensa bonitas! quam incomparabilis misericordia! qua adductus non modo inclinas cælos, ex iisque descendens naturam nostram e Virgine Matre sanctissima numquam amplius dimittendam assumis; sed etiam inter homines vitam agis, cum publicanis et peccatoribus cibos capere non dedignaris, omnem morbum et infirmitatem sanas, animarumstrarum tollis afflictiones; veterem nostrum hominem, antiquæ fraudis cupiditate corruptum, renovas et cœlestem efficis; quin etiam per sacram Evangelii tui doctrinam hominum saluti provides: et qui ratione divinitatis nulli es passioni obnoxius, mei causa, qui flagitiorum omnium reus sum, tam dura tamque acerba ad extremum pateris, opprobria sustines et colaphos, flagellis cæderis, et spinea corona ornaris; a sordidis militibus per omnia tentatus,

D magnus incipit fieri concursus.

Conductis operis exstruitur templum

E

deinde adnuntantur monachi,

sibi et Deo vacaturi:

F

qua in re mirabiliter clucet potentia Christi.

pro salute hominum, dum a quaque perpassi-

dumquæ non obstante rei difficultate

terram fundamentis locandis fodit,

duas Cruces invenit:

ad quas dum crebra patrantur miracula,

A tentatus, et ludicri instar regis habitus, qui creaturæ omnis, tam ejus quæ sub aspectum nostrum cadit, quam quæ eundem fugit, verus Rex Dominator existis : crucem quoque libens ac volens suscepisti, nec sepeliri es dedignatus. Neque ea solum quæ enumerari omnia, peccatorum meorum causa, qui nihil unquam peccati admisisti, sed nec admittere potes, tolerasti, ut salutem ego adipiscerer, et anti-quæ eriperer ruinæ, ut divinus dixit Gregorius; verum etiam in hoc usque tempus varias salutis vias præparare mihi et ostendere non desinis, sanctos tuos Apostolos, sanctos Martyres atque Ascetas duces nobis ad virtutem et felicitatem submittens, ut horum prementes vestigia, promissionum, nomen tuum sanctum diligentibus et exquirentibus factarum, mereamur esse participes. Ita obsecro fiat.

*Promissam
mercedem
nequiens
exhibere
Germanus*

20 Templo perfecto et Virgini Mariæ rite consecrato, laborum suorum pactam mercedem a viro sancto repetebant artifices. At Germanus, unde in solidum illis persolveret non inveniens, summæ totius partem quamdam exignam hominibus tradidit. Decem quippe solum argenteos in potestate habebat, nec aliud præter hosce aderat quod in operis pretium posset persolvere. Hinc eorum animos vehementer adversum se commovit : qui pluribus primam contumeliis in eum invecti, deceptorem eum, et sub habitu monachi, cum revera monachus non esset, egregium dicebant esse hypocritam. Talis namque est hominum pecuniis addictorum genius, ut reverentia prosequi nesciant ea quæ summa in veneratione habenda sunt. Quæcumque alii habent in pretio soli illi vilipendunt, dummodo id quod maxime cupiunt, quantumvis vile, detur obtinere. Funibus deinde constringunt, haud volentem quidem, sed præinopia hoc ab ipsis requirentem, vel, ut verius dicam, id providentem quod deinde erat eventurum. Non enim ignoramus quo tandem fine, quod agebatur, conclusum fuerit; non ignoramus sapientiæ divinæ vias faciles et expeditas, ac viri sancti firmam in Deum fidem et spem insignem.

*vincitur a
fabris*

21 Postquam ergo hominum ferocissimi et nulla commiseratione tacti virum sanctum, ligatis post tergum manibus, in potestate habuerunt; non aliter ac sceleris fœdissimi reum, raptare infelicem cœperunt; nulloque Dei timore perterriti, aut venerandum viri vultum reveriti, eam quæ in oppidum Drama perducit viam ineunt, sperantes fore, ut cum e melioribus nonnemo S. Germanum in tam acerbo statu conspiceret, miseratione aliqua erga afflictam ejus fortunam commoveretur; et aurum, ejus causa tam duriter tractabatur, repræsentaret; itaque pactam ipsi pecuniam consequerentur. Hujus igitur spei stimulo incitati, e monte descensum faciunt, sanctum hominem vinculis arcte constrictum post se raptantes. Ad pedem montis simul atque perventum est, planities quedam sese visa est offerre, herbis diversicoloribus vestita, in eaque arbores ingentis altitudinis ac ramorum densitate spectabiles, quæ volentibus illic tantisper quiescere viatoribus umbram in refrigerium et amœnitatem sufficere poterant. In hac planitie viros quosdam in dignitate positos, quantum ex famulorum, ex jumentorum, et ex omnigeni apparatus multitudine dabatur colligere, sub arboribus conspiciantur, illarum umbra adversus vehementem solis ardorem (æstivum namque tempus agebatur) sese tegentes. Duo hi erant, præcipua inter suos dignitate, quorum alteri Neophyto, alteri nomen Nicolao, e Constantinopolitana civitate a Romanorum id temporis Imperatore ad Triballum missi legati.

*et ad urbem
raptatur :*

*quod con-
spicati duo
Imperiales
Legati*

22 Illo præsertim tempore existimandum est viros illos silvam ingressos tantisper ibidem substitisse non casu et fortuito, sed destinato potius divinæ

providentiæ consilio, ut hac occasione et S. Germanus e misero adeo statu eriperetur, et ipsimet ad certissimam perducerentur viam salutis. Certe postquam eos, a quibus crudelem in modum vexabatur Sanctus, factos propius, ipsumque Germanum magna cum animi tum corporis modestia viderunt subsequenter; conjectis attentius in eum oculis, speciem viri Angelis haud indignam, sed multo tamen pulchriorem ejus animum, taciti considerabant. Ex corporis quippe habitu exteriori non difficile illis esse poterat de internis animi bonis atque divitiis statuere. Confestim itaque e terra assurgunt, ac verbis homines illos immites duriter increpant. Cujus tandem rei causa aut que consilio, inquirunt. mortalium amicum pessimi, virum, quiddam quasi divinum vultu spirantem, funibus adstrictum raptatis, nihil aut Deum veriti, aut communis inter nos naturæ miseratione permoti, qua alter alterius miseras quacumque possumus ope et auxilio levare jubemur? Non statim hominem illum sanctum a vinculis liberum esse jubebitis? non tantæ calamitatis causam protinus eloquemini?

D
INTERP. D. C.

*inhumanos
illos repre-
hendunt,*

23 Ad has voces ingens calumniatores illos simul ac viri sancti puniteros metus atque horror invadit, tremantibus eum manibus a vinculorum molestia celeriter liberant : causamque exponentes, sermonem nondum finierant, cum a viris plane egregiis, sanctissimi innocentissimique hominis sortem miserantibus, centum e vestigio aurei persoluti sunt. Sapientissimam Dei providentiam, et qua ratione, ubi nulla videtur spes superesse evadendi, facilem evasioni viam sciat aperire, nec non et S. Germani spem insignem, ac mentem futuri providam hoc loco considerate. Sic equidem arbitror, hominem sanctum, cunctorum quæ erant eventura haud ignarum, summa sua voluntate et gaudio suscepisse vincula.

E
*exsolvunt
debitum*

24 Posteaquam vero opifices, accepta pecunia impetrataque a S. Germano præteritorum venia, domos suas repetierunt; ipse cum dictis jam sæpe viris illustribus eodem loco Germanus permansit. Quid opus est enarrare, quos ad ipsos et quanta cum animi alacritate sermones habuerit? Quos autem alios nisi divinos? quorum pondere et efficacia sic hominum istorum animi sunt permoti, ut mox in numerum monachorum recipi ardentem flagitaverint, nihil amplius de Imperatore adeundo solliciti : ita sermonum ejus suavitate fuerunt evicti hominum egregiorum animi. Datis igitur viro sancto dextris, viam quæ in urbem omnium felicissimam ducit arripuerunt. Hanc vero salvi atque incolumes ingressi, ac suscepta legatione perfuncti feliciter, magnis deinde præmiis atque honoribus affecti sunt. Transacta autem aliqua ibidem mora temporis, et rebus domesticis ut oportebat recte compositis, postquam bonorum suorum partem aliam in necessitates pauperum, aliam in domesticos erogassent, aliam denique et hanc longe potiorem secum sumpsissent, magna animi voluptate sancto sese Germano rursus obtulerunt. Qui eos, summa sua voluntate ad societatem vitæ admissos, in monachorum morem tonderi continuo fecit; ac monastico paulo post habitu indutos, eorum adscripsit numero qui eo in loco vitam profitebantur asceticam.

*et monachi
fiunt sub
S. Germano :*

24 Constructis deinde cellulis, vinetis quoque et pomariis non paucis constitutis, haud ita longi temporis intervallo universa hæc ad finem perduxit. Rerum porro tantarum fama longe lateque diffusa, tam quæ ad hominem sanctissimum, quam quæ ad ejus monasterium spectabant, ubique insiguit divulgabantur. Unde per singulos, ut sic loquar, dies, incrementum sumebat tam monasterium ipsum quam quæ aliqua ad illud modo pertinere poterant,

*quæ mona-
sterio instru-
cto*

multis

INTERP. D. C.
et indus
auctiore :

A multis æternum mundo valde dicentibus, ac venditis quæ possidebant omnibus rerum suarum pretia ad S. Germani pedes afferentibus. Atque hæc quidem omnia, ita, ut dixi, gesta, eum sortita sunt exitum, quem in monasterii sui bonum optare potissimum Germanus potuit. Sed jam dies illa et tempus aderat, quo ut ad Deum proficisceretur vel potius rediret, ac spebus tandem suis potiretur homo sanctissimus, et tot ærumnis laboribusque confectus, erat constitutum.

moriturus
ipse extre-
mum allo-
quitur suos.

25 Emigrationis ex hac vita dies, et quæcumque emigrationem illam comitari solent, aderant. Quo cognito, monachos universos sibi subditos in unum convocat: et supra lectum sese, ut poterat, erigens (infirmirate namque tenebatur, et extremum agebat vitæ spiritum) hanc ad eos orationem habet. Ego quidem, Filii carissimi, quæ Dei voluntas est, e vitæ hujus stadio discedo, a lætus et alacer ad eum quem tantopere desideravi abeo. Scio quippe apud illum brevi me futurum, ac regni æterni aditum hereditatem; ejus causa infinitos prope labores et certamina, quorum vos ipsi testes esse potestis, ex quo monasterium illud condidi, fortiter perferre non dubitavi. In senilem hanc ætatem deveni, nunquam

non sive visibilibus, sive invisibilibus hostibus ad depugnandum oppositus. Vos autem pacem habete inter vos, et cum aliis quoque, si potestis, omnibus. In hoc siquidem omnes intelligent, quod humilis et pacifici Christi imitatores estis, si pacem habueritis ad invicem. Mundum hunc omnino et ex animo abnegate, nec ullo in pretio apud vos habeatur quidquid terrenæ materiæ concretione consistit. Paupertatem volentibus animis excipite: hæc enim devotum Deo ascetam, a rebus crassioribus avulsum, arctius Deo adstringit. Senioribus obsequantur juniores, et juniorum vitia patienter seniores tolerant; illi namque nonnunquam labuntur, quod equidem deprecor. Unusquisque sibi ac rebus suis attentus sit, ac diem illum supremum mente et cogitatione verset, obliviscens ea quæ sunt præterita, et ad ea quæ agenda instant semetipsum extendens, siquidem bonorum incorruptibilium sincerus amator existat. Omnes in Domini ac Salvatoris nostri cognitione et gratia ut crescatis satagite qui in omne opus bonum gratiam vobis abundante sufficiat, qua digni fiat is supremo in altera vita honoris gradu.

26 Hæc et multa alia in extremo vitæ termino licet constitutus, et magna parta...

G. II.

DE S. DOMINICO CALCEATENSI IN RIVOGIA HISPANIÆ PROVINCIA.

AN. MCIX.

Cultus in
Rivogia urbe
Calciata,

Rivogia, infra Rivonia, vulgo Rioia, provincia Hispaniæ, annexa Castellæ veteri, ab Alava provincia et Cantabria antiqua separatur Ibero fluvio; in quem defluit Oia amnis, a quo hæc provincia nomenclaturam sortitur. Ejus urbs præcipua habetur Calciata, intra montes in amœna et fertili planitie ad fluvium Laglera sita, celebris devotione erga S. Dominicum, de quo hoc die agimus, unde etiam vulgo la Calzada seu S. Domingo de la Calzada appellatur. Ejus ibidem sacrum corpus asservitur in ecclesia Cathedrali illi dicata, et festum solenni cultu celebratur hoc XII Maji cum Octava. Debet autem hæc urbs suam originem isti S. Dominico, qui teste Mariana lib. 10 de Rebus Hispaniæ cap. 7, quoniam viis muniendis atque complandis, qua Compostellam ibatur, diligentem operam dabat, Calzadii vernaculo Hispanorum lingua cognomentum invenit, et hæc loco communicavit. Nam, ut Tamayus Salazar in suo Martyrologio Hispanico ex Garibato ad hunc diem observat, S. Dominico territorium concessit Burevanum Alphonsus VI Castellæ Rex, ut ecclesiam extrueret. Post Alphonsus VII euidam Abbati Sanctio anno MCXXX indulsit ut illam ecclesiam augetet: et in tantum erexit, ut anno MCXXXVII Calagurritanæ applicaretur basilicæ. Hinc auspiciis ejusdam Domini Najarensis, qui Burgum addidit, sic fuit amplificatum oppidum, ut anno MCLXXX Rodericus in Cathedrali erigeret Ecclesiam, scilicet sub Archiepiscopo Burgensi; sed ad anno MCCXXXVI ejus Episcopatus traditur unitus Calagurritano, a qua urbe XII leucis distat versus Occidentem: et ibi quoque festum S. Dominici celebratur sub ritu duplici primæ classis cum Octava. Indicat etiam Mariana S. Dominici urbem, fuisse Calagurritani Episcopi subjectam ditioni, deinde Hispaniæ Regibus; deque ea re extare diploma Ferdinandi Regis, ejus cui vitæ merita Sancti appellationem pepererunt, quique suum cultum habet XXX Maji.

in diocesi
Calagurritana,

et in Bur-
gensi pro-
vincia.

2 Præter sacram venerationem, huic Sancto Culciatæ et in diocesi Calagurritana exhiberi solitam, in Breviario Burgensi anno MDII excuso præscribitur offi-

cium Ecclesiasticum ix Lectionum cum quatuor cappis, et ista adjungitur Oratio: Sanctissimi Confessoris tui Dominici, misericors Deus, hodierna die solennia celebrantes, elementiam tuam suppliciter deprecamur, ut ipso intercedente et te largiente, delictorum nostrorum veniam et felicitatis æternæ gloriam consequi mereamur. Per Dominum. Præscribuntur dein sex lectiones de Vita hujus Sancti, et pro septima lectione legitur Evangelium: Nemo accendit Lucernam, ut dein octava et nona lectio iterum de Vita desumuntur. Ea videtur extitisse satis diffuse composita, cum hæc lectiones solum deducunt lectorem usque ad eremitam, cujus infra in tertia lectione vita solitaria indicatur. Datus ergo S. Dominici Acta ex Legendario Asturicensi MS. quæ judicio Tamayi Salazar ab annis fere quadringentis fuerit exarata, cum Appendice, quæ perperam lectio decima appellatur, extra ordinem miraculum a vivente patratum referente. Habuit præterea S. Dominicus in Breviariis antiquis Hispanicis, Compostellano, Placentino, Palentino et aliis quamplurimis assignatum sibi in Martyrologio Tamayi cultum Ecclesiasticum, in quo dicitur P. F. Ludovicus de Vega ejus Acta patrio sermone descripsisse, typis apud Burgos anno MDCVI edita, quæ ex ipso loco tandem accepimus, indeque in linguam Latinam transtulimus cetera, quæ apud Tamayum desiderabantur, miracula. Horum enim antiquiora licet Latine scripta fuerint a prælaudatæ vitæ collectore, tempore Petri Cruclis, seculo XIV ultra medium prorecto; nulla tamen nobis spes superest originalem textum obtinendi ante finitam hujus mensis impressionem. Eadem vita recentiori stylo Hispanice scripta invenitur in Hagiographia seu Vitis Sanctorum, a Joanne Basilio Sanctio, Bilbai anno MDLXXXV excusis: Joannes item Marietta in Historia Ecclesiastica de Sanctis Hispaniæ anno MDXCVI vulgata, de S. Dominico agit lib. 6 cap. 18 et sequentibus: agunt etiam de eodem Villegas et alii in Floræ Sanctorum. Ediderunt præterea illustria Vitæ compendia Joannes Maldonatus et Thomas de Trugillo in Thesaurio Concionatorum. Horum omnium auctoritate me-

Vita datur
ex Legendario MS.
P

eadem ab
aliis quoque
scripta.

ruit

A ruit nomen suum inscribi hodierno Martyrologio Romano, et Additionibus Molani ad Usuardum. Inscripterunt quoque eundem Martyrologiis Benedictinis Wion, Doğanius, Menardus, Buceliius; et addit Wion se ignorare utrum vitam monasticam solenniter fuerit professus, quod iis in cœnobiis, in quibus vivere peroptabat, susceptus minime fuerit; placuisse tamen Benedictinis inserere, quod ex historiis cognoverit, eundem ad finem usque vitæ habitum S. Benedicti gestasse; et quod actu nequivit, voluntate perfecisse. Quibus Tamayus Salazar opponit, nequaquam fuisse monachum actu, imo ne habitum, cum hoc ex historiis non patescat.

3 Vixit eodem tempore S. Dominicus de Silos, de quo ante laudatus de Trugillo in Vita S. Dominici Calciatensis ista scribit: Visitavit eum ibidem quidam alius Sanctus, Dominicus de Silos nuncupatus, qui contemporaneus ejus erat: seque mutis amplexibus deosculati sunt præ amore et caritate. Commendavit autem plurimum, qui venerat Dominicus ad visitandum virum sanctum, opera illa omnia præclara quæ ædificabat. Hæc ibi, quæ etiam referunt Sanctorius, Maldonatus et alii. Mortuus est S. Dominicus de Silos

B anno MLXXII die XX Decembris quo colitur. Decennio ante hunc obiisse B. Joannem de Urtica eremitam, id est anno Domini MLXII, quarto Nonas Junii quo colitur, in tribus MSS. Codicibus, ex quibus Vitam habuit, reperisse se fatetur Tamayus: ipse tamen a se demonstrari putat, vitis librariorum omissam litteram C, adeoque seculo integra posteriorem fuisse Joannem, cujus laboriosa caritas erga peregrinantes ad S. Jacobum similibus fere fluxit operibus unde S. Dominicus commendatur. Vega huic illum synchronum facit, mutuaque impensa auxilia prolicie commemorat. Sed cum neutrius Acta horum expresse meminerint, malumus in diem II Junii istius chronologiæ examen differre: eoque rejicere quidquid Sancti sibi mutuo dicuntur præstitisse. Interim S. Dominicus Calciatensis dicitur superfuisse in Actis usque ad annum MCIX: asseritque Maldonatus, post constructum pontem mansisse in eadem solitudine, annos sexaginta pauperibus ministrando. Hinc talem Tamayus Salazar conficit supputationem. S. Georgius Ostiensis obiit anno MXLV: post ejus obitum S. Dominicus quinque annos consumpsit in extructione pontis; post ejus fabricam sexaginta superfuit annos: hinc procul dubio mortis ejus tempus ad annum MCIX consignandum erit. Dein rejicit eos qui dixerant anno MLX occubuisse.

C VITA Ex antiquo Lectionario Asturicensi

a Tamayo Salazar edita.

In Dei omnipotentis honorem et B. Dominici Confessoris, pauca de ejus vita et miraculis plurimis, adjuvante Domino, prose quæmur. Beatissimus igitur Dominicus, laicæ professionis et illitteratus existens, e a Villoria, in Cantabriæ finibus posita, originem duxit. Quia ad partes Rionviæ gressum dirigens, quasi ad suæ dispositionis portum pervenit: ibique per aliquot dies moram faciens, statuit intra se communem vitam in contemplativam mutare.

L. 2 Ad Abbatem b Valvaneriæ Ordinis S. Benedicti celeriter tendens, humiliter petiit se in ejus admitti consortium, et sacrarum doctrinis imbui litterarum. Cujus voto cum præfatus Abbas renneret; vir sanctus ad c S. Æmiliani cœnobiū accessit, et Abbatem præsentiam adivit, ut suum propositum adimpleret. Abbas autem vitæ suæ d deputans occultare infamiam, ut alter fecerat, ipsum refutavit. Impar enim morum proprietas mores discrepantes

sibi minime appetit sociari. Inde vir sanctus recedens, ad quemdam sanctum eremitam, qui circa monasterium S. Æmiliani degebat, perrexit.

L. 3 Eremita solitariam dicens vitam, e parvumculam orationis domum sibi composuerat. Habito profinus vicissim de contemptu mundi sermone, adjecit eremita: Si locus iste tibi placet, cedere præsto sum, festinabo mihi alium parare. S. Dominicus respondit: Nolo sic tuis commodis ditari, ut tua dispositione priveris. Sic sancto valedicens eremitæ, ad Barovanos profectus est fines, qui nunc Calciata vocantur, et e peregrinorum strata non minime distat situ: quo in loco cellulam in honorem B. Mariæ fundavit. Per lustrum ibi, et amplius diutius, hortum fertilem cum amœnis arboribus et vineis fecundissimis plantavit.

L. 4 Eodem quoque tempore quidam sanctus Episcopus, g Gregorius nomine, in partes Hispaniæ ad prædicandum Dei verbum pervenit. Quo audito B. Dominicus ad ipsum tendens, ut animam ejus salutaribus doctrinis reficeret, ipsius discipulus efficitur h; illumque est longo tempore usque ad obitum ejus comitatus. Beatus igitur Dominicus, sancto privatus Patrono, quid de suo diffiniret statu cogitavit. Considerato enim loco, ubi Christi pauperibus suam substantiam distribueret, tandem villam aggressus est, quæ ab ipso sortita est nomen S. Dominici de Calciata: ubi nunc veneranda consistit ecclesia, in qua ejus sanctissimum corpus honorifice quiescit sepultum.

L. 5 Locus iste tunc erat nemoribus densus, et latronibus frequentatus, et transeuntibus valde periculosus, modo est fertilis et amœnus, i per quem undosa k lympharum vorago fluebat; ad ejus evasionem pontem sibi fundare disposuit. Domo tamen sibi et familiæ suæ in primis instructa, prope ipsam parvam orationis domum in honorem beatæ Virginis fabricavit l. In hac vir beatissimus crebro intendens orationi, ad sustentandam corporis debilitatem usque ad cellam baculorum sustentaculum supponebat. Ad pontis quoque ædificationem, quasi ad opus commune, auxilium villarum circumjacentium imploravit. Habitatorum vero ipsi huic tam pio operi unusquisque pro suis viribus succurrebat.

L. 6 Quodam festo, hujus operis causa, ruriel las de corporali subsidio in ecclesia ad Missarum existens solennia requisivit Petitioni sancti viri populo exposita, quidam animalia, alii currus, alii vero personaher auxilium promiserunt. Tunc quidam rusticus perversus et indevotus, affectans sancto Patri illudere, cum haberet in montanis duos tauros feroces, quos nunquam tangere potuit, dixit: Ego duos tauros, quod in montibus habeo, in subventionem pontis illius per diem unam promitto: ita tamen ut Pater Dominicus ipsos de monte perducatur, et ad currum vehendum simul jungatur. Almus Deo Dominicus, ejus spiritus cœlo inhærebat, subridens ait: Conditionem voti tui opulutione divina complere tentabo. Tauri vero viso B. Dominico, omni ferocitate deposita, a sancto viro sunt per cornua capti, atque jugo vehiculi cum omni suavitate conjuncti: qui levius et æquius aliis bobus domitis onus sibi impositum ad pontem traxere prædictum. m

L. 7 Septem quoque annis, antequam vir beatus ab hac vita ad Dominum migraret, sibi lapideum excidit sepulcrum: quod singulis annis aënona replebat, pauperibus per industriam misericorditer dividenda. Cum quædam commater ad eum visitandum quodam diu venisset; vir sanctus dixit ei: Commater Deo devota, mansueta, quam nuper construxi, nunquam tuis oculis conspexisti? Cumque sepulcrum ambo cernerent simul, commater adjecit: Quare membrorum tuorum requiem ab ecclesia tam

D

e
cum eremita
agit:apud Baro-
vanos habi-
tat:q
fit discipulus
B. Gregorii
Ep. Ostiensis:

h

E

Calciata
dedit:i
k
construit
sepulcrum
Deiparæ

l

et pontem,

tauros feroces
reddidit man-
suetos:

m

m

sepulcrum
sibi construit:

A tam remotam tibi parasti ? Cui B. Dominicus : In providentia divina est, me ab ecclesia in posterum nullatenus sequestrari : aut enim ecclesia nostra sequetur vestigia, aut nos ejus beneficia prosequemur. Mira res. Quod vir Dei ore prophetico prædixerat, hodie completum cernitur : quia ad ejus monumentum ecclesiam pervenisse cunctis manifestum apparuit. *n*

L. 8 His et aliis quoque plurimis pollens virtutibus, arumnas hujus seculi varias sustinendo patienter. iv Idus Maji anno Domini m^cix, multis plenus meritis gloriosis, ingravit a seculo ad Dominum, corpus in terris, cælo spiritum destinando. Cujus corpus gloriosum devota ejus familia in tumba, quam ipse sibi paraverat, honorifice tumulavit. *o* Accidit postmodum, quod agricola quidam arbores, quas beatus Dei Confessor in horto et extra plantaverat, properavit accepta securi radicibus extirpare. Qui dum incisioni propensius instaret, et a vicinis transeuntibus ob hoc continue increparetur, nec desistere vellet ; divino flagello luminibus est privatus. His mirandis miracula stupendiora succedunt.

B L. 9 Item quidem miles valde locuples, de Gallicis partibus oriundus, male a dæmonio vexabatur : qui gratia recuperandi sanitatem ad S. Jacobum peregre veniens, per villam hujus Sancti transivit. Cumque ligatis pedibus ac manibus ad ejus tumulum duceretur ; statim fuit a dæmonio liberatus. Ipso vero iter inceptum prosequente, hostis antiquus omnes ejus eversiones, in recompensationem amissi corporis, antequam limina B. Jacobi visitaret, interfici curavit. Miles autem de peregrinatione rediens, cum ad pontem sancti viri appropinquaret, sciens se ejus precibus liberatum, a descensu pontis usque ad sanctum sepulcrum ejus, flexis nudisque pedibus et genibus, laudans apud Deum ipsius meritum et potentiam, est cum magna ejus devotione et reverentia regressus. Vigiliis vero ibidem ab eo devotissime celebratis, ac muneribus largissimis solemniter oblatis. ad propria est cum ingenti gaudio et exultatione reversus.

ANNOTATA.

a Villoria, etiam in antiquis Breviariis Burgensi et Compostellana et aliis scribitur. Vega Calceatensi urbi propinquum esse locum ait ; unde merito hic Sanctus Hispanæ seu Cantabriæ tribuitur. Assentiuntur Maldonatus, Sanctorus, Tomagus qui asserit, mutatis perperam litteris, intrusam ab aliis Victoriam, oppidum Alavæ vicinam. Sunt etiam qui Villoriam in Calabria querant, et Italum natione fuisse arbitrentur : sunt qui parentes ei fiant opulentos et nobiles Ximanium Garziam et Auream-Dulcem. Contra Marinus Siculus lib. 5 de rebus Hisp. Opilionem vocat.

b Valvanera, seu cœnobium S. Mariæ de Valvanera, est in Rivigoia seu Rioia supra urbem Najaram.

c Colitur S. Æmilianus Presbyter 12 Novemb. de cujus Vita et cœnobio hoc, ad ejus honorem condito, præclare scribit Prudentius Sandovalius par. 1 de Foundationibus monasteriorum S. Benedicti in Hispania, ubi § 19 fol. 39 tradit aliquas Reliquias S. Dominici Calceatensis, una cum aliquibus Reliquiis S. Donici Fundatoris Ordinis Prædicatorum, et S. Joannis de Urtica, contineri in dicto monasterio ; easque ex antiqua capsâ fuisse anno 1593 transpositas in novam argentam deauratam.

d Eandem cum nonnullis pejoribus leguntur in Breviario Burgensi.

e Idem Brev. parvulam orationis composuerat mansuenculam, et mox finit.

f Imo fundatam ante, ibidem ab eo repertam, inveniunt Santorus et Marietta. Vega hoc solum certo sciri ait,

quod in Bureba fecerit primam suam cellulam. Sunt contra qui existiment, ipsam esse quæ hodieque visitur prope urbem Calceatensem, S. Mariæ de los Posados dicta : alii ipso præsentis urbis situ comprehendere dicunt ejus, non amplius extantis, locum.

g Hic est S. Gregorius Episcopus Ostiensis, cujus Acta dedimus 9 Maji.

h Marinus Siculus addit, quod S. Gregorius eum Sacerdotem ordinavit. Hoc vero non solum traditio popularis rejicit, cui in hac parte plus tribuimus ; sed ex eodem, aut forte etiam ex antiquioribus monumentis asserit Vega, litterarum prorsus expertem fuisse, quin imo incapacem : frustra enim in eo docendo laborasse Gregorium, ideoque auctorem fuisse, ut a se recedens hospitale conderet, eique se impenderet : quod tamen facere recusavit, quoad vixit ille.

i Idem Vega Fagolam sive del Fagal veteri nomine dictum locum ait, juxta quæ desertum fuerit a S. Gregorio, dum viveret, designatum S. Dominico ad foundationem hospitalis, quod nomen nunc abolitum sit.

k Hoiam rivum appellat idem.

l Proximam fuit, inquit Vega, lacunas et salebras implere, per easque Calceatam ducere, a qua loco inde nomen mansit : ad extirpandas autem spinas et cetera silvestris soli impedimenta ignem adhibitum a quibusdam credi, ex succis aut in lignis incensisque carbonibus sibi collegisse Sanctum ad usum peregrinorum : quibus etiam, donec pons confectus esset, trans rivum bajulandis solutus fuit commodare humeros.

m Breviarium Calceatense, teste Vega, addit hac occasione resuscitatum a Sancta hominem, quem juxta rivum, quæ a S. Dominici urbe Granionem ducit, tenere dormientem petulei juvenis cum onusto carro transierant. Ipsum miraculum ex dicto Breviario Vitæ subnectit his verbis Tomagus : Item accidit, quod cum peregrinus quidam prope locum illum divertens obdormiret, casu exorbitantes boves rota miserum oppræsserunt. Quod ut agnovit vir Dei, defuncti manum tenens, elevatis oculis in cælum in hanc deprecationem prorupit : Domine Deus omnipotens, qui me in hunc locum tua providentia adduxisti, ut in tuo nomine omnia hæc operarentur insignia ; ostende potentiam tuam, ut omnia, quæ in tua edificantur virtute in hoc loco, tuo noscantur nomini ædificata, a quibus generis humani et veritatis inimicus aufugiat : et concede, ut anima hujus famuli tui ad suam revertatur mansionem, et omnes credant extare hic tuum brachium cum potentia. Quo dicto defunctus ad vitæ spiritum rediit. Verum addit idem Vega, alios esse qui S. Joanni de Urtica miraculum hoc adscribant : ipse utrique, vices orationis et laboris inter se alternanti, tribuit. Sed hoc fieri non potest, si Joannes integris cxxiii annis post pontem a Dominica confectum vixit, juxta calculum Tamagi.

Pergit autem Vega, et extabula altaris S. Sebastiani, quod est in ipsa Sancti Dominici ecclesia, juxta capellam majorem ad latus Evangelii, ante annos tunc ferme trecentas sculpta, addit, ruina fornicis sive arcus unius obtritos operariorum dnos, simili modo resuscitados ; item hominem dormientem, et ab incute adequantibus conculeatum ; item filium duorum peregrinorum illac transeuntium, in itinere mortuum. Nec non in ipsius Sancti sepulcro sculptum videri operarium, qui, cedente cui insistebat saxo, de ponte cadens, in viris servatus sit vel ad eos revocatus.

Post pontem vero, etiam constructum Hospitale, vivunt omnes : additque Vega, locum quidem ei fabricando cessisse Fagalenses, sed materiam negasse. Cumque saltem tantum sibi concedi petisset, quantum putatorio suo falcastro posset obtinere ; illis conditioni annuentibus, arbores tamquam paleas secuisse, quot opus sibi erat. Indignatam autem ad hujus stragis conspectum plebem, sedatam miraculo, quo coram ipsis unico ictu ingentem quercum

A *quereum falcastro suo excidit: falcastrum autem istud etiam hodie ad sepulcrum ejus appensum cernitur. Addit etiam Vega, quod cum ad usum sui hospitalis putrem fodisset Sanctus, eadem plibecula, jus suum violatum quirilans, concurrerit ad lapidandum eum, aut saltem a se expellendum: sed ad ipsum ejus conspectum cecidisse iras ex pectare, lapides e manibus. Inter eos vero, quos ibi receperat fuisse pauperes duos, qui hospitii gratiam maleficio compensarint, insultantes Sancto circa focum occupato, adeo ut etiam eorum unus, ipsum brachio impellens, mediam in flammam proturbarit: Dominica autem citra novam assurgente, digressos illas capisse alterrari, et a verbis devenisse ad verbera ac mutuum eadem: quorum corpori canes lacerarint, unus vero raptum inde scelestum brachium obtulerit Sancto, ob ecclesia regredienti, idque in prædicta tabula sculptum videri. Fuisse insuper quemdam rusticum ex Punensi villa, qui, ut Sancto agere faceret, gregem suum immittere solitus in hortulum servi Dei, ad eum depascendum, nulla ejus mansuetudine abduci potnerit ab iteranda injuria; donec percussus divinitus membrisque contractus, clumbis, surdus et toto capite defluentibus pilis culvus apparuit, ut aliorum exemplum.*

B *Denique dicitur Sanctus præter pontem et hospitale ac quatuor oratoria, quorum unum fuerit ardentia S. Mariæ ipso in loco, alii vero alibi, ædificasse etiam ecclesiam S. Salvatoris, eam quæ deinde in majus porrecta spatium facta est Episcopalis. Addit autem, situm ejus eodem prorsus modo comparatum a Fojulensibus, quo Virgilius fabulatur condendæ Byrsæ locum emptum a Didone. Secto scilicet, quod sibi datum fuerat, corio complexum Sanctum esse totam eam arcam, quæ hodie Margubeto dicitur, continens præter Cathedralē, nunc grandem ecclesiam, claustrum totum Clericale, et Episcopale palatium. Minorem tamen tunc fabricasse ecclesiam, quia majori nondum opus erat; invitasseque Calagurritanum Episcopum ad eam consecrandam. Quod cum hic facere nescio qua causa recusasset, anno toto conflictatum eum morbo, tandem agnovisse eam esse pœnam repulsæ, quam a se tulerat Sanctus; ideoque mississe qui nuntiaret, ejus se voto facturum satis, si precibus morbum amoliretur; moxque sanatum promissi fidem implevisse. Quæ in hunc locum referre malui, quam velut vitæ antiquæ supplementum sorsim dare, propterea quod existimem nonnulla discretione opus esse; neque vulgaribus traditionibus, quæ antiquo scripturarum cureant testimonio, nimis facile habendam fidem: istud certe de corio, excogitatum ingeniosius quam veracius narratum dixerim.*

C *Ita ut, inquit Vega, ipsum sepulcrum nunc sit in capite navis sinistra.*

Idem, ex tumæ mensura imaginibusque Sancti, colligit, fuisse cum tam procera corpore, ut statura octo fere pedes æquaret.

MIRACULA.

Ex Hispanico Ludovici de la Vega,

Impresso Burgis anno mdcvi.

CAPUT I.

Injuria in Sanctum punita, captivus liberatus, suspensus innocens servatus.

Non tantum hominibus venerabilem Sanctum fecit Deus, castigando eos qui in ipsum resque ad eum pertinentes irreverenter egerunt; sed etiam irrationalium animalium exemplo eandem reverentiam voluit inculcatam fidelibus, quemadmodum sequens casus probabit. Bos ab aratro fessus jugoque solutus, ut erat sudore madidus, procubuit supra sepulcrum Sancti, quod tunc in ipsa via erat, per quam

Maji T. III

transibatur a peregrinis. Paulo post assurgere conatus, non modo non potuit, sed crepuit ipso in loco: quod ne post id contingeret etiam aliis, visum fuit inquilinis sepire sepulcrum venerabile, illudque decenter operire.

2 Ad festum quoddam, in ecclesia Sancti celebrari solitum, accessit inter alios vir quidam cum sorore; quæ simul atque observavit qua liberalitate quicumque ad locum illum convenerant, suas ad Sancti hominis sepulcrum eleemosynas offerrent, simulans se quoque eleemosyna Sanctum velle honorare, ad eam inquam pecuniæ conjiciebantur propius accessit, atque inde certam pecuniæ summam clanculum sustulit. Quo autem momento scelus patravit, Deo audaciam ejus castigante, visum repente amisit, et per templum incedere cepit impingendo et gressum tentando per columnas atque parietes. Hoc animadverso, frater ejus non sine admiratione ex ea quærit, æquid illi accidisset, quidve sibi vellet quod eo modo ingrederetur. Illa igitur in peccati sui cognitionem deveniens, et immissæ cæcitatibus causa cognita, rem omnem plane fratri suo exposuit dicens: Justo Dei judicio, mi frater, oculorum usu sum orbata, propterea quod sine debita erga Deum ejusque Sanctum reverentia ad locum accessi, in quo dabatur eleemosynæ, atque nummos aliquot ex iis surripui, pro quibus eam quam vides pœnam sustineo. Hoc audiens alter, sororem suam manu apprehendens, ubi ad Sancti eam sepulcrum deduxit, et quam ipsa surripuerat eleemosynam reddidit, implorata suppliciter a Deo venia delicti, per merita et intercessionem magni hujus Sancti, oculorum usum continuo recepit.

3 Oia fluvius, qui S. Dominici urbem præterlabitur, non infrequenter extra alveum sese effundit, eo quod magnis persæpe augeatur accessionibus aquarum, e propinquis montibus nive soluta ruentium. Quodam autem tempore contigit eum ita excrecere, ut in non exiguo pereundi periculo ipsa versaretur civitas. Jamque fluvius uno sese impetu in eam videbatur effusurus, totamque obruturus aquis; quando qui in tanto versabantur periculo, unanimiter ad Patronum suum auxilii causa confugere statuunt, quemadmodum agere semper consueverant. Hoc porro auxilium (admirandam sane rem!) adeo in promptu adfuit, ut quo præcise tempore ad Sancti sepulcrum, non sine lacrymis et magna cum pietate, ut a tam horrendo tamque vicino periculo liberarentur, postulabant; recedens continuo aqua, nullo plane nocumento illato, intra suum sese alveum contineret.

4 Innumerabiles sunt qui e vinculis et servitute, per hujus gloriosi Sancti intercessionem, fuerunt erepti ac libertati redditi; quorum si exacta notitia superesset, vel de illis duntaxat liber facile unis confici posset. Verum in hisce, non minus quam in aliis, colligendis negligentes sese præbuerunt, qui nos præcessere. Hinc factum est, ut de uno solo habeamus memoriam, quem in nescio quo contra Christianos bello captivum fecerunt Mauri. Miserriam is apud illos agebat vitam, seu longam potius trahebat mortem. Ferro crudelem in modum detinebant vinctum. Christianus interim, cum in tantis se calamitatibus cerneret constitutum, ad unicum quod tunc supererat remedium confugit, quodque in rem ejus maxime erat. Sincere itaque Deo se commendat, ut e misera adeo fortuna eripiat. Sanctum quoque Dominicum Calceatensem, ut melius exaudiat, intercessorem adhibet, per ejus merita, fore ut suis tandem votis potiretur, spem certam accipiebat. Quoties autem hac in oratione versabatur, non modicam tormentorum suorum experiebat diminutionem. Tandem die quodam Sanctus

D
EX HISPANICA.
LUD. VEGA
illud decentius
custoditur

Eleemosynas
in Sancti
honorem
oblatus furata

cæcitate puni-
tur,

E

et culpam
confessa mox
visum recipit.

Urbs S. Do-
minici a
periculo inun-
dationis ser-
vatur.

F

Apud Mauras
captivus
prodigiase
liberatur.

Bos ad
Sancti sepul-
crum repente
mortuus,

EX HISP.
LUD. VEGA

A eum e carcere eduxit, per mediam Maurorum turmam, a quorum nemine observatus abiit. Paulo autem post, cum jam securo loco consisteret, ferrum quo manus ac pedes vincebantur, ultro exiecit. Quæ quidem vinula in tanti beneficii gratam memoriam ad S. Dominici sepulcrum attulit, ibique curavit suspendi.

§ *Post hæc, integro ac satis longo Capite, subiungit auctor miraculum de gallo et gallina a S. Dominico resuscitatis, cum jam essent ad comedendum appositæ, ejusdem fere rei geminam exhibens narrationem, quarum alteram ex MS. ecclesiæ Calceatensis et P. Fr. Petro de la Vega in Flore Sanctorum; alteram sic proponit, ut ex variis capitibus ostendat, gallum et gallinam, qui semper in ecclesia Calceatensi servantur, ab illis originem trahere de quibus est narratio secunda, licet utramque contendat esse recipiendam ut veram. Ego utrumque casum, ut diversum miraculum propono; liberum lectori relinquens utrum id malit, an vero credere velit, unicum duntaxat esse quod sub quadam circumstantiarum varietate refertur ut geminum: multo autem libentius eadem definiendum relinquo controversiam ab auctore hic motam, et quæ ille solius disputationis causa interjecit, prætermitto. Prima autem narratio hæc est.*

B 6 Cum Mauri, quibus id temporis Hispania nostra adeo erat referta, e Rivogia captivum abduxissent, teterrimo carceri incluserunt: ad cujus molestias accedebant perpetuæ ab excubitoribus vexationes, quales ab hominibus extra Dei cognitionem versantibus. Captivus ergo S. Dominicum, patriæ suæ Patronum, pro se intercessorem apud Deum per continuas orationes adhibebat, ut e miserrimo vitæ statu liberaretur. Aliquot deinde elapsis diebus Maurus, in cujus potestatem devenerat adolescens, convivium instruxit, in quo inter alia fercula appositus fuit gallus ad ignem assatus. Universis igitur mensæ accumbentibus, e carceris custodibus nonnemo, suo convivas sermone detinens, inter alia dixit: Multum vereor, Domine mi, ne propter continuas, quas captivus iste Christianus ad S. Dominicum preces fundit, eum aliquando e carcere isto educat Sanctus, et libertati restituat. De hoc, reposuit Maurus, sollicitus ne sis. Etenim si in eo quo illum nuper reliqui statu captivum detineas, sic ille evadere poterit e carcere, sicut gallus hic gallinaceus assatus e catino avolare poterit et cucurire. Sermonem necdum finierat, quando appositus gallus vitæ redditus sese crexit, plumis vestitus candidis, et coram omnibus cucurire mox incepit. Magna fuit omnium qui spectaculo intererant consternatio, qui ut in carcerem descenderunt, eum vacuum; et captivum deprehenderunt esse abductum. Et carcer quidem multo adhuc lumine resplendebat, quod a S. Dominici presentia, cum vinculis captivum eximeret, in loco permanserat. Miraculi fama continuo per orbem fuit vulgata: quæ ad S. Dominici urbem ubi delata est, et captivus ipse jam liber in ea apparuit, beneficii agnoscendi causa; diu nequit, quanta incolarum fuerit exultatio, ubi suum Sanctum ita a Deo honorari viderunt. Gallum quoque redivum omni conatu acquirere sibi studuerunt, quem cum gallina compare certo loco aloerunt. Ab hisce porro descendisse aiunt gallos et gallinas, qui eodem loco in hunc etiam diem servantur. *Hactenus prima narratio: secunda talis est.*

7 Coniuges duo, natione Galli, peregrinatione religiose suscepta, ad S. Jacobi Apostoli sepulcrum visitandum proficiscebantur, itineris socium habentes filium, adolescentem octodecim aut novemdecim annos natum, corporis animique dispositione insignem. Hi ad S. Dominici urbem Calceatensem devenerunt, in qua ejusdem quoque Sancti sepulcrum religiose venerari statuerant. Noctem istic unam

certi traducere, hospitium ingressi sunt, in quo D hospitii ipsius filia tanto erga peregrinum quem dixi adolescentem amore est incensa, ut, postquam flagitiosam suam voluntatem juveni indicasset, nihil non egerit, ut in peccatum eum pertraheret. Frustrata tamen. Pius namque adolescens adduci numquam potuit, ut quidquam ageret, quo Deus offenderetur. Eam ob rem in tantam devenit rabiem tristis ob repulsam puella, ut, converso in odium amore, solum quo vindictam sumeret modum deinceps circumspiceret. Diabolus porro hoc ei tamquam suum suggessit consilium. Scyphum argenteum e paterna supellectile, quando mane abituri erant hospites, in adolescentis caputio secreto addidit. Discedunt peregrini; ac mox puella, scyphum furto ablatum simulans, clamare incipit, fieri non posse, quin adolescens, cui ea nocte hospitium præbuerant, eum abstulisset. Re ad judicem delata, missi sunt qui una cum accusatoribus peregrinos insequerentur: quos ubi facile assecuti sunt, scyphum penes adolescentem reppererunt, in ea chlamydis ejus parte, in qua perditâ eum puella clam posuerat. Captivi igitur omnes reducti sunt ad civitatem: in qua cum E nullos reperirent innocentiae suæ defensores, peractum brevi est iudicium, et suspensio addictus adolescens. Nullus appellationi datus est locus, et, sententia e vestigio executioni mandata, suspensus juvenis, eum parentibus mœrorem attulit, qui cogitari facile potest. Attamen iter suum prosecuti, susceptam ad S. Apostoli sepulcrum peregrinationem absolverunt.

8 Cumque redeuntes, per eandem S. Dominici urbem iter instituerent, mater adolescentis (ut quæ teneriore filium suum amore diligeret, et numquam non ob ejus infortunium animo commoveretur) videre statuit, utrum in patibulo adhuc suspensus permaneret. Ut ergo accessit propius, filium suum agnovit pendentem. Qui læta et alacri voce matrem compellans; Noli, inquebat, o mater, me ut mortuum deffere; Dei namque miseratione vita adhuc fruetur. Maria Virgo sanctissima ac Dei mater, nec non et S. Dominicus Calceatensis hoc in statu vivum, ut ipsa vides, conservarunt. Vade, Mater, ad rectores civitatis, ut e patibulo me deponant; quod sane supplicium minime sum commeritus, cum delicti nihil admiserim. Quo audito mulier dolorem suum in gaudium convertit, et quanta potuit festinatione ad urbis Prætozem, de tota eum re edoctura, perrexit. Ad mensam consederat Prætor, ubi mulier advenit; appositique erant ad comedendum gallus et gallina, assati nescio, an elixi. Mulierem ut attente audivit Prætor, apud se statuit, illusionibus eam agi, ex nimio erga filium amore profectis. Mournit itaque, errorem suum ut adverteret, ac sciret, æque in vivis agere filium, ac gallus et gallina quos ad comedendum videret appositos. Quo dicto, gallus et gallina vivi e catino exsilierunt, plumis candidis insignes, quo modo etiamnum ostenduntur; ac gallus quidem cucurire mox instituit. Præ admiratione Prætor non fuit apud se: et absque mora, abrupto convivio, domo egressus, cum universo civitatis Clero ac populo, ad locum in qua pendebat adolescens pervenit: quem vivum ita ac sanum reppererunt, quemadmodum fuerat cum ad supplicium deduceretur. E patibulo deinde depositum ad civitatem et S. Dominici sepulcrum solenni pompa et supplicatione deduxerunt, non sine gratiarum ad Deum actione, qui admirabiliter adeo, ob Sanctorum et Electorum suorum intercessionem, suis opitulatur. Adolescentem porro parentibus reddiderunt, quo cum illi ad S. Apostoli sepulcrum venerandum denuo converterent iter. Urbis autem incolæ cum omni Clero ad Prætoris domum regressi, gal- lum

in eodem
vivus permanet

F donec suscitatus in signum gallo et gallina ad comedendum appositus,

miraculose in vivis conservatus deprehenditur.

Item alius

gallo gallinaceo prius in vitam revocato.

Innoctius patibulo affixus

A lum et gallinam miraculo suscitatos ad maiorem urbis ecclesiam deportarunt: ubi ante sancti Domini sacellum in cavea, ferreis clathris communita, in hodiernum usque diem conspiciuntur. Ab his generati sunt, qui in sancta illa ecclesia semper aluntur, gallus et gallina, e quorum plumis dari sibi perpetuo poscunt peregrini. Ita de his sentit Auctor, qui opinionem suam e variis capitibus probare pergit. Hanc autem disputationem, cum ad rem nostram non admodum faciat, lubentes omittimus.

CAPUT II.

Sanitas variis collata, captivi liberati, urbs servata contra Petrum Crudelem.

Cacus et
paralyticus
sanatus:

Civis quidam ex urbe omnium Sanctorum, a S. Domini oppido haud longe dissita, cui Garzia nomen, nescio quo infortunio, sic membris omnibus erat fractus, ut nullum eorum commovere ullo modo posset: cui malo accedebat, quod oculorum usu privatus omnino esset. Novem is septimanas ac dies tres in eo statu exegerat, nec quidquam auxilii a medicis aut medicamentis adversus tantum malum experiebatur. Verum exacto eo tempore, cum de miraculis, quæ S. Dominicus Calceatensis quotidie operabatur, non pauca audivisset, ad ejus sepulcrum deportari sese jussit: ubi cum dies aliquot in vigiliis et oratione exegisset, nocte quadam, per merita S. Domini, divinam miserationem vehementius implorans, ad pristinam rediit sanitatem. Qua recuperata, et gratis rite persolutis, cum miraculi magnitudinem ubique divulgasset, sanus ac vegetus in domum suam est reversus. Alius ex eadem omnium Sanctorum urbe civis, membris omnibus sic erat affectus, tantosque toto corpore experiebatur dolores, ut in mortis articulo versari ab omnibus putaretur. Magnam ille in S. Dominico fidem fiduciamque habet repositam; qua adductus, caudalam ad corporis sui altitudinem exactam, ut ante Sancti sepulcrum absumeretur, destinat, Deum pro aliquo malorum suorum remedio cum lacrymis et pietate obsecrans: a quo, per S. Domini intercessionem, tam paratam sibi opem est expertus, ut in momento membris omnibus sanus ac vegetus effectus sit.

carceri in-
juste man-
cipatus,

10 Loci cujusdam Prætor captivum injuste cepit, civem ex oppido Bannares (pertinet illud ad Ducem de Veiar, et distat uno ab urbe S. Domini milliari) quem arctissimo carcere, apposis etiam custodibus, servabat. Vehementerangebatur infelix quod tanta haberetur immanitate, idque contra fas omne et æquum. E cœlo itaque auxilium sibi poscendum statuens, continuis Deum precibus interpellabat, ut per S. Domini Calceatensis merita e tantis molestiis atque incommotis aliquando eriperetur. Magnam Deus, ut a malis eximamur, curam habet, tunc præsertim, quando ejus providentiæ unnia nostra committimus. Hinc factum est ut insigni plane miraculo homini huic succurrerit. Cum enim nocte quadam divinam ardentius opem imploraret, vox ad eum, veluti quondam ad S. Petrum, est emissa; Festina, Sancho, et surge. Expavit ad vocem captivus, propterea quod, unde ea accideret, omnino ignoraret. Attamen resumpto tandem animo: Quis, inquit, es, qui isto ad me sermone uteris? Ac rursum vox audita: Ego S. Dominicus sum Calceatensis. Quo percepto responso, magis etiam animatus captivus, ferro et catenis onustus sese erigit, ac per medios custodes abit: e quibus nemo ne verbo quidem eum morari est ausus, quamvis omnibus observatus incederet. Hoc modo ad oppidum usque Bannares devenit: cujus portæ cum essent clausæ, ultro ac nemine manum admovente, sunt reseratae.

S. Domini
ope evadit,

Hic postquam tantisper quieti indulgit, ad S. Domini urbem, sepulcrum ejus visitaturus, se contulit. Quo simul ac perventum est, omnia e manibus ac pedibus vincula ultro sunt delapsa. Post quæ, peractis Deo et S. Dominico gratiis, ad propria est reversus. Alius quidam corpore debilis (quod sanctæ illius ecclesiæ Canonicus aliquis, cui nomen Raol, commemorare sæpe solebat) non semel conspicuum habuit S. Dominicum, sic eum compellantem: Vade ad domum meam, ibique sanaberis. Quod ille exsecutus, simul atque ad S. Domini sepulcrum devenit, sanitatem adeptus est.

D
EX HISPANICA
LUD. VEGA

Paralyticus
sanatur:

11 Adolescentulus, cui nomen Joannes a S. Dominico in tanta erat infirmitate tantosque patiebatur dolores, ut ad extremum vitæ tandem visus sit devenisse. Hujus mater, filii sui dolores miserans, ad S. Domini sepulcrum eum defert. Sanctum cum lacrymis precata, ut seu vivus seu mortuus filius a tantis molestiis liberaretur. Tam vero ardentes ejus fuere preces, tamque promptum a Sancto auxilium, ut momento temporis adolescens sanus extiterit. Viso miraculo, conjecit mulier, ad majora etiam suum a Deo filium destinari, quem adeo prodigiose sanitati restituerat. Studiis ergo illum addixit, in quibus ab egregia sua indole adjutus sic profecit, ut in ejusdem S. Domini ecclesia dignitatem Decani obtinuerit. Neque intra unius miraculi terminos Sancti erga eum beneficentia constitit, sed ulterius progressa est. Cum enim Canonicorum Calceatensium Collegium ad Romanam curiam suam destinasset Decanum, negotii conficiendi causa quod Calceatensis Clerus istis habebat, duo eum in itinere pericula exceperant: equibus, invocata S. Domini ope, per Dei misericordiam salvus evasit. Primum fuit, quod, cum majori quam consultum erat fiducia flumen quoddam trajiceret, aquarum fuerit violentia abreptus: cumque jam prope ut mergeretur abesset, implorato S. Domini auxilio supra aquam sustentari sese sensit: supra quam eandem sic visus est incedere, ac si continenti insisteret. Alterum accidit, cum in suscepto itinere longius jam esset progressus. Tanseundum erat per quasdam rupes et præcipitia, quando equus cui insederat, non satis firmiter figens vestigia, in subjectum fluvium ibat præceps. At ejus sessor suo se Patrono plurimum commendans, e præsentis vitæ periculo ereptus est. Tribus omnino mensibus infelicem quamdam mulierem ita malignus spiritus vexaverat, ut non semel putaretur emoritura. Hanc ubi familiares et propinqui hinc illuc remedii causa pertraxissent, nihil uspiam opis consecuti sunt, donec quadam nocte ante S. Domini sepulcrum vigiliis intenta, malum omne per ejusdem Sancti intercessionem depulsum sensit.

Item puer a
doloribus
gravissimis,

E
quem eundem
super aquas,
ne mergatur,
S. Dominicus
sustentat.

Energumena
curatur.

F

12 Juliobrigæ, quæ civitas una est e principibus totius Episcopatus Calagurritani, Martinum quemdam, ex Cenizero Rivogiz oppido oriundum, contra fas omne et æquum carceri manciparant: qui quidem carcer cum ex se satis esset molestus, gravissimæ tamen insuper compedes hominem constrangebant. Quin etiam non parum huic calamitati adjectum est, quando pedes ejus cippo conclusi, et gravis collo catena est injecta, et severius quam pro æquitate caritateque Christiana habitus fuit. Cum in tantis angustiis versaretur miser, et cæleste auxilium perpetuo exposceret: nocte quadam S. Dominicum, ingenti luce et splendore cinctum, per carceris ostium conspexit intrantem. Is propior factus captivo, Surge, inquit, Martine, quia ex hoc te carcere liberare constitui. Quibus vix prolatis, omnia quibus captivus retinebatur vincula sponte sua fuerunt soluta; et, illic eodem Sancto, per fenestras carceris absque ulla sui lesione evasit.

E carcere
quidam pro-
digiose edu-
citur.

Post

EX HISPA.
LUN. VEGA.

A Post hæc per plateas civitatis ita deductus fuit, ut a nemine conspiceretur, quamvis e civibus non pauci ea nocte ad defuncti cujusdam funus multa cum luce in plateis vigilias agerent. Hoc modo ad urbis portas cum pervenissent, easque reperissent clausas, quod in illis Navarræ partibus bellum tunc gereretur, ultro illæ sunt apertæ. Ad duo deinde milliaria suum Sanctus captivum ubi deduxit, tandem disparuit. At qui liberatus fuerat, in S. Dominici urbem devenit, et ejus sepulcrum religiose visitans, catenam, qua in carcere fuerat constrictus, ibidem appendit, ut tanti miraculi tantique beneficii memoria nunquam excideret.

Effracto carcere ad S. Dominici sepulcrum confugientes

13 Civitatis S. Dominici Prætor quidam, nimia severitate et crudelitate duos habebat captivos; sic ut parum abesset quin uterque ex immoderata vexatione vitam amitteret. Ut ergo tantas aliquando molestias a se amoverent, S. Dominici ecclesiam et sepulchri privilegio statuerunt uti. Ruptis itaque vinculis et carcere effracto, post ipsa sepulchri clathra se abdiderunt. Quo cognito, Prætor urbis mox ad ecclesiam accurrit, gravibus profugos catenis onerat, et portis diligenter obseratis, alios abit quæsiturus, quorum opera captivos suos ex asylo abstractos, ad carcerem ex quo aufugerant reducat. Ubi autem cum omni satellitio et apparitoribus quotquot videbantur necessarii adfuit, elathrorum ligaturas quibus sepulcrum muniebatur aperire est aggressus; sed nec vi nec industriam efficere, aut ulla ratione captivos inde abstrahere valuit. Quamobrem domum regressus, S. Dominici beneficium erga eos agnovit, qui Sancti illius opem cum fiducia implorant. Sed et in semetipso experiri opem eandem meruit, cum a iudice superiore ad pœnam vocatus, propterea quod captivos passus esset elabi, ad S. Dominicum se convertit: cujus auxilio sic res omnis est transacta, ut molestiæ nihil Prætori sit allatum.

amoveri aut abduci inde nequeunt.

A potentiore oppressus et carcere detentus

14 Homo dives ac potens (quem quia manuscriptum, more in Biscalia usitato. Magnum-amicum, nominat, Biscainum fuisse puto) captivum detinebat hominem, cui Garziæ nomen. Hic ut e captivitate dimitteretur, non exiguam pecuniæ summam in lytrum offerebat; non tamen tantam qua extinguere posset insana auri fames, qua tenebatur, in cujus alter potestatem devenerat. Quæcumque possidebat captivus jam obtulerat, sed cum ea ad consequendam libertatem minime sufficere videret, S. Dominicum in adiutorem putavit vocandum. Quamobrem magna illum pietate obsecrat, ut ejus ope e tam ferocis tyranni manibus posset liberari. Istud captivi sui consilium ut tyrannus advertit, fortissimè illum columnæ alligari, fores carceris diligentius claudi, ac plures etiam custodes apponi præcepit. Quod ut factum est, satis, ne elaboraretur captivus, putavit cautum: ad quem sic quasi jocando, Videamus, inquit, an Sanctus ille tuus Dominicus ex hisce te vinculis sit erepturus. Mirum dictu! Eadem ipsa nocte adfuit gloriosus Sanctus, et captivum vinculis exsolutum, pallore et metu attonitis custodibus, e carcere abduxit. Hoc factum deinde Domino suo iidem retulere custodes, ac prodigiosum rei eventum explicarunt; per quem et captivus permansit liber, et tyrannus ira ac pudore affectus est.

miraculo claudit

Vero homicida miraculose depresso,

15 Narratur in eodem manuscripto, quod, cum ingens ad templum S. Dominici factus esset populi concursus, cædes in eo facta sit hominis cujuscumque, qui cum nepte sua sacris istis vigiliis vacaturus advenerat. Perpetrato facinore fugam respiciebat homicida; verum Deus, ut tantum crimen esset inultum, non tulit, cum præsertim in S. Dominici pium cultorem esset commissum. Homicida itaque, etsi ad ipsas sæpe urbis portas pervenisset, num-

quam tamen per illas valuit erumpere. Quia autem nusquam reperiri potuerat cædis auctor, multi alii innocentes in carcerem erant coniecti, qui continuas ad S. Dominicum fundebant preces, ne ob unius erimen tot innoxiiis periculum crearetur. Nec multum temporis est elapsum, quando suis tandem votis potiti sunt. Sanctus namque Dominicus inquirentium iudicium diligentiam sic adjuvit, ut deprehenso homine facinoroso, aliorum innocentiam ex ipso ejus ore intellexerint, cum se solum in culpa esse confiteretur. Hic igitur sceleris sui pœnas dedit, et innoxii omnes magno suo gaudio, quo vellent, abire permissi.

multi innocentes liberantur.

16 Quod modo narraturus sum miraculum contigit anno MCCCCLX hac ratione. E severis moribus, qui fecerant ut Petrus Rex eognominaretur Crudelis, illud ortum est mali, ut universa Hispaniæ regna iis jaetata sint bellis civilibus et dissensionibus domesticis, ut non oculos modo, sed ipsam quoque cogitationem offendere haud parum potuerint. Hæc, ut dixi, mala ex insita quadam Regi severitate initium habuerunt: quam cum alia quoque et gravia vitia comitarentur, adeo subditorum suorum amorem sibi non acquisivit, ut in omnium odium inciderit. Universum interim regnum in partes erat scissum: civitatum aliæ, metu magis quam amore impulsæ, pro Regis sui causa decertabant: aliæ, eæque numero longe plures, partes sequebantur Henrici, qui frater erat Petri, quique tandem superior factus regno Petrum et vita privavit. Inter alias civitates, quæ cum Henrico optimæ spei Principe faciebant, una fuit civitas S. Dominici Calceatensis: quæ vel hoc nomine ei favebat, quod et ab ipso plurimum diligeretur, et erga S. Dominicum Princeps esset valde affectus. Ut autem Petrus intellexit, quo ardore S. Dominici cives fratris sui partes tuerentur, ut quantopere ea re offenderetur ostenderet, et qua solebat severitate pœnas sumeret, ad eam cum exercitu obsidendam accessit, ea mente ut vel incendio urbem absumeret, vel cives omnes ferro ad internecionem deleret; a severa namque ejus indole mitius nihil sperabatur. At cives, cognita Regis sententia, cum in tanto se periculo viderent constitutos, ad solitum in angustiis suis omnibus solatium recurrerunt; ad sepulcrum, inquam, S. Dominici, quem cum multis lacrymis et devotione rogarunt, ut in tantis angustiis suos eriperet, et obstinatum Regis animum mollire vellet. Tam porro perseveranter tamque lamentabiliter preces fuderunt, ut Deus, qui numquam non exaudit invocantes se in veritate, ostendere voluerit, exauditas quoque a se esse preces civium S. Dominici.

Petrus Crudelis Rex Castellæ urbem S. Dominici vastaturus,

eamque obsidens,

17 Sed et ipse Sanctus, quem in causæ suæ patronum assumpserant ostendere voluit quam non ingrata sibi accidissent suorum preces. Sic autem res hauiit. Quo tempore universa pœne civitas orationi erat intenta, ex ipso S. Dominici sepulchro, non sine omnium stupore, vox erupit. Dum admiratione omnes hærent percussi, binæ manus, nivis instar candidæ, per fenestellam, quæ ad sepulchri latus erat exstructa, visæ sunt sese exerere. Hæ postquam aliquo tempore conspectui omnium patuere, tandem se denno abdiderunt, nec parva omnes qui aderant lætitia reliquerunt affectos, propterea quod certum hinc omen sumerent, auxilii in tantis angustiis non defuturi, et arrham veluti haberent rei, quam per S. Dominici intercessionem operatus esset Deus. Itaque factum est. Continuo namque oblatum sibi de cælo auxilium experti sunt. Simul atque ad monticuli cujusdam summitatem, ex quo S. Dominici civitas et tota Rivogia despicitur, quemque Morqueram nominant, Rex pervenisset; sistere eum Deus tandem decrevit, et ipsi totique exercitui prodigio-

sum

cum universo
exercitu
cæcitate
punitur,

ac propositi
pœnitens
visum recipit.

Eundem de
emendanda
vita moneri
jubet S. Do-
minicus,

lib. 14 c. 34

sed impius Rex
monitorem
flammis exuri
imperat :

Regno itaque
et vita priva-
tur

A sam immittere cæcitatē. Factum ergo est repente, ut nubes tam obscura exercitum universum involveret, ut nihil ei lucis relinqueretur. Quin etiam subito tam Regi quam cunctis militibus oculi sic inceperunt offundi aquis, ut veluti insani huc illucque in invicem incurrerent, ignari quo pergerent aut quo loco consisterent. Ita referunt manuscriptum, de quo non semel facta est mentio, et Breviarium ecclesiæ Calceatensis in Lectionibus Officii ecclesiastici, quod de S. Dominico solenniter recitatur : ubi additum reperitur, quod ea quam descripsimus cæcitate percussi fuerint Rex et milites, donec mutata sententia errorem suum agnoscentes, culpam sunt confessi, ac veniam suppliciter petierunt vastitatis contra urbem S. Dominici destinatæ. Tunc demum omnibus redditus est visus, et conversis alio animis, relicta S. Dominici civitate, iter quoque alio converterunt.

18 Non hic stetit S. Dominici erga Regem beneficentia, si modo uti ea Rex scivisset. Post enim illud quod jam narravimus prodigium, in Morqueræ collibus patratum, quodam tempore ex ipsis sepulcri sui adytis Clericum sibi perquam devotum compellavit Sanctus (quo is nomine vocatus, aut qua patria oriundus esset nullibi notatum reperio, quamvis ut certum passim habeant, in ipsa S. Dominici urbe fuisse natum.) Huic igitur Sanctus mandat, suo ut nomine Petrum Regem moneat, ut majorem de vita et salute sua curam susciperet; fore enim ut intra paucos annos fratris sui manibus vitam amitteret. Sic referunt qui de Regis hujus temporibus scripserunt historici, ex quibus idem refert Paribayus, ubi de hoc Rege tractat. Clericus porro diutius differendum haud putavit, ut S. Dominici mandatum exqueretur : sed mox instituto itinere ad locum quemdam perrexit, cui nomen Azofræ, tribus milliariis ab urbe Calceatensi dissitum, in quo tunc versabatur Rex, ibique legatione sua fungi apud Regem instituit; a quo deinde accersitus Sacerdos, palam est jussus proferre, quæ privatim sibi antea dixerat. Quod ubi alter intrepide præstitit, pro salutari admonitione, qua S. Dominici monitu Regem ab errore conatus fuerat abducere, hoc præmii tulit, ut Regis ejusdem jussu in præparatum ad eum finem rogum sit coniectos Flammiis itaque absumptus vitam hanc mortalem cum meliori et immortalis commutavit, et præclaram martyrii coronam adeptus est. Paucis deinde post annis hoc est anno mccc.lxix, xxiii Martii, quæcumque S. Dominici nomine sanctus Sacerdos edixerat, plane evenere. Henricus namque, Rege ac fratre suo occiso, supremus regnorum horum Dominus ac Princeps effectus est. Magna hic fuit pietate in S. Dominicum : qui postquam Santi ejusdem sepulcrum religiose visitasset, divina voluntate ad perpetuum in cælo regnum posidendum evocatus est, postquam exiguo temporis spatio in terris regnasset. Mortuus porro est in ipsa civitate Calceatensi, mense Majo, quo eodem Sanctus quondam ipse obierat, die autem mensis xxx. anni mccc.lxix; eodem illo, quo frater ejus germanus vita foit et regno privatus. Cor autem et intestina sepeliri voluit Rex Henricus in Cathedrali S. Dominici ecclesia, ut magnam qua erga Sanctum erat pietatem palam faceret, quamvis corpus suum ob rationes justissimas in majori ecclesia Toletana terræ mandandum curarit : ad quem locum, ea qua tantum Principem decebat pompa et celebritate, delatum est.

CAPUT III.

A morte servati aut resuscitati : cæci illuminati : loquela donati muti.

Observando ordinem, quem in enarrandis quæ de

Sancto nostro cognita habemus miraculis hactenus sumus secuti, ea omnia nunc prosequemur quæ memorati sæpe Regis Petri temporibus contigerunt, sub quo Rege exaratum fuit manuscriptum, ejus frequens modo facta est mentio. Primum itaque miraculum quod jam supra narrato successit, mulierem spectat, quæ cum brachium haberet aridum et exsuccum, gravissimos patiebatur dolores. Post adhibitos medicos et sumpta quæcumque potuit remedia, cum frustra tempus a sese ac sumptus videret perdi, ad S. Dominici opem confugiendum, sibi tandem putavit. Ad Sancti ergo sepulcrum profecta, exiguo solum tempore orationi vacaverat, quando ita firmum ac sanum deprehendit brachium, ac si nulla unquam molestia fuisset affectum.

20 Xenedochium quod Sanctus extrui curaverat, molendinum sibi habebat proprium; circa quod istud contigit admirandi, ut quadam vespera quæ annuam S. Dominici memoriam præcedebat, sic consisteret, ut quantumcumque adhiberent rotatum, circumagere illud nequaquam valerent, donec ejusdem Sancti festus dies esset peractus. Post illud autem tempus, absque ullius opera, velocitate cœpit verti prorsus singulari atque insolita. Quo sane prodigio significatum voluit Deus, quod sensus etiam expertes creaturæ docere nos valeant, quanto in honore, tum ipsi Sancti tum Sanctis dicati dies habendi sint.

21 Puer quidam, cui nomen Jacobo Giraldo, in S. Dominici urbe natus, ad puteum, ex iis unum qui multi sunt in civitate jam memorati, pueriliter ludendo se recreabat. Sed cum puerorum in morem parum sese circumspecte gereret, accidit ut in puteum delaberetur. Audiverat is frequenter ab aliis invocari opem S. Dominici, et quamvis in puerili adhuc ætate versaretur, illud tamen idem facere haudquaquam neglexit. Sanctum itaque Dominicum in adiutorem vocat, cujus ope effectum est, ut non solum aquis non mergeretur, sed incolumis quoque cum omnium admiratione evaderet : qui viso inopinato ac prodigioso casu, debitas Deo et S. Dominico gratias persolverunt.

22 In quodam Alemannia loco, quem Rean appellant, in Provincia, Burgundiæ obierat nobilis quidam adolescens, qui inter alios, amicos et consanguineos non paucos avunculum habebat, e præcipuis unum et admodum divitem, a quo tenere diligebatur. Is porro adolescenti cum moreretur non adfuerat, sed voluerant propinqui ut ejus saltem exequiis interesset : quamobrem missi sunt qui hominem advocarent, et duorum dierum spatio, dum is adesset, mortuum servarunt insepultum. Post duos dies avunculus adfuit, non dolore minus quam pulvere itineris obsitus. Paucis ante adolescentis mortem diebus idem ad S. Jacobi reliquias peregrinatum iverat : qua in profectione cum sancti quoque Dominici sepulcrum visitasset, multa de ejus miraculis quæ quotidie patrabat inaudiit. Nunc igitur Sancti hujus opem implorare et videre constituit, num solatii quidpiam in carissimi nepotis sui jactura sperare ab eo posset. Ad defuncti deinde corpus accedens propius, viva fide piissimam ad Deum orationem fudit, qua obsecravit, ut per intercessionem S. Dominici Calceatensis hac in molestia succurrere sibi ne gravaretur; et cum vitæ Dominus ipse sit et auctor, eandem nepoti suo restituat, ut hac ratione magna ipsius potentia, misericordia et bonitas clarius elucescat. Multum temporis sic orando transegit, patronum perpetuo adhibens S. Dominicum. Tandem mortuus se movere, et in omnium qui ad funus excubabant conspectu (erant hi sane complures) ruptis mortuariis vestibus vivus sanusque exurgere cœpit, gratias persolvens, tam ipse quam omnes præsentēs, beneficii tanti auctori

D
EX IUSPA.
LUD. VEGA
Brachium
aridum sonatur.

Festo S. Dominici molendinum nequit circumagi.

E

Puer in puteum incidens ab eo servatur

Adolescens præ mature extinctus

F

In vitam revocatur.

EX HISPANICA
LUD. VEGA

A anctori Deo et S. Dominico, cujus potissimum precibus et intercessioni quidquid contigerat adscribendum non ignorabant. Magna fuit adolescentis desiderium visendi sepulcrum S. Dominici, a quo tantum boni receperat: sed cum hoc per se haudquam valeret exequi, misit qui suo nomine id præstaret, ac vestem mortuariam, qua fuerat involutus, ad Sancti gloriosissimi sepulcrum deferret.

E submersione
periculo alius
eripitur:

23 Sed et homini, cui cura ea fuerat demandata, prodigiose pariter succursum est. Cum enim magnus transeundus ipsi esset fluvius, nescio quo modo vel ipse pons confractus, vel e ponte homo ipse cecidit, ea ratione ut nonnisi miraculo mortem evasurus videretur. Quod autem præcipue fecit hoc fuit, quod cum inter cadendum sancto sese Dominico plurimum commendasset, non solum nullam passus sit noxam, sed ita prompte ac subito ex aquis evaserit, ut nulla vestis ejus pars madida fuerit deprehensa. Ad sancti deinde Dominici urbem ubi devenit, re ut oportebat diligenter examinata, universi Deo et S. Dominico gratias reddiderunt, et ante ejusdem Sancti sepulcrum allatam vestem suspenderunt. Originale manuscriptum, quod in narrando sequimur, notat, quod

B eo tempore quo ipsum scribebatur, vestis mortuaria ad sancti reliquias adhuc appensa cerneretur, quodque in Alemania adhuc in vivis esset qui a morte fuerat revocatus. Puella quardam, civis S. Dominici filia, nescio qua incuria in puteum ceciderat. Cadens autem Sancti ejusdem auxilium invocare non neglexit: quod continuo ita est allatum, ut absque ulla sui lesione super aquam, sic quasi super tabulam, sedere sit comperta. Ad voces, quas dum caderet emisserat, magna hominum accurrit multitudo: e quibus cum nonnulli eam e puteo extrahere fuissent conati, manus adjuvantium fefellit, ac denuo cecidit. Verum Deus miraculum miraculo addidit: nec enim submersa nunquam fuit, aut ullum passa detrimentum. E puteo igitur educta, ad S. Dominici sepulcrum solenni pompa perrexit, ubi ingentes gratias pro beneficiis, quæ nullo non die per Sancti hujus manus recipiebant, pariter retulerunt.

Casu cæcus
factus

24 Quidam Bernardus nomine et natione Germanus, loci ejus incolæ quem Sasatram nuncupant, ad S. Jacobi Apostoli sepulcrum visitandum pergens, ex itinere sancti quoque Dominici sepulcrum sibi duxit venerandum. Cumque ipso Resurrectionis Dominicæ festo die ecclesiam ingressus, ante Servatoris cruci affixi imaginem precibus vacaret; accidit ut mulier quæpiam non advertens, pallio suo non sane leviter oculos orantis perstringeret. Casum patienter tulit peregrinus, et sperans fore ut malum vires et incrementum nullum caperet, ceptum iter prosecutus est. Tanto autem dolore ejus oculi coeperunt affici, atque ita paulatim debilitari visus, ut non diu post eo fuerit omnino privatus. Suam nihilominus peregrinationem non omittens, cum in reditu ad S. Dominici urbem devenisset, templum ingressus, non sine lacrymis magnaue pietate malo suo remedium expetiit. Hoc, inquiebat, loco visum perdidit; faxit Deus et S. Dominicus ut hoc eodem loco visum amissum recuperem. Qui hominem sic loquentem audiebant, ei suggererunt, ut, si absque ullius opera ad sancti viri sepulcrum pertingere conaretur, absque dubitatione speraret fore quod oculis suis remedium nancisceretur. Fecit is quod suadebatur, et cæci instar parietes manu pertentans, per ecclesiam coepit proropere. Non multum temporis sic eundo impenderat, quando ad desideratam Sancti sepulcrum perveniens, cum ingenti omnium admiratione visum recepit. Quamobrem oculorum suorum effigiem e cera fictam S. Dominico pariter cum aliis eleemosynis postquam obtulit, in patriam lætus et alacer est reversus, Deo ac S. Dominico gratias ubique debitas

ad sancti
sepulcrum
visionem recuperat.

persolvens. Alius ex Normandia peregrinus, ad S. Jacobum profectionem religiosam susceperat. Quæ peracta cum reverteretur in patriam, tantum in itinere capitis dolorem perpessus est, ut unius oculi usum omnino amiserit. Hoc in statu ad S. Dominici urbem progressus, sine mora in ejus se ecclesiam contulit: in qua cum non exigua pietate sancti imploravit opem, ut et capitis liberaretur dolore, et oculi amissi usus sibi restitueretur. Precibus adjecit votum, quo ad certam istic eleemosynam tribuendam sese obstringebat. Hæc ubi præstitit, sanitatem ac visum plane recuperavit, magnaue lætitia et consolatione impletus ad propria remeavit.

25 Juvenis Villalobarillæ natus, cui Sanctio nomen, e quadam infirmitate mutus omnino evaserat, sic ut duorum plane annorum spatio ne verbum quidem proferre unquam valuerit. Quibus elapsis, a S. Dominico auxilium requirere statuit. Ad cujus sepulcrum ubi diei ejusdem Sabbatinæ vespera pervenisset, noctem totam vigiliis et oratione cum lacrymis magnaue pietate transegit: quod inde sufficienter patere potuit, quoniam noctis istius medio per S. Dominici intercessionem linguæ, tanto tempore constrictæ, vinculum Deus solvit; coepitque homo voce clara atque distincta uti, divinam erga se miserationem et S. Dominici intercessionem apud Deum efficacissimam celebrando. Simile prodigium accidit mulieri, cui nomen Mariæ Perez de Vallueranos, quæque e gravissima quadam infirmitate loquendi usum omnem amiserat. Quo malo cum fuisset diebus aliquot oppressa, ad S. Dominici sepulcrum vigilas agens, ejusdem apud Deum intercessione loquelam momento sensit sibi restitutam.

26 Joannes Michael, in oppido Leyva natus, ingentes toto corpore, sed circa latera potissimum et manus, ad quas maligni multi humores defluerant, patiebatur dolores. Septimanis porro septem infirmitas tanta hominem jam affligebat, nihil de cruciati remittens, cum ad nundinas, quæ in S. Dominici urbe tum forte celebrabantur, se contulit; et reculis nescio quibus ibidem divenditis, e pecuniæ quam collegerat summa eleemosynam attribuit ecclesiæ S. Dominici. Verum sic agebat incurius, ut quanto illie fuit tempore, ne semel quidem eam visitando adiret. Ad propria igitur revertens, adeo vehementer antiquos suos dolores augeri sensit, ut toto inferiore corpore redditus sit omnino invalidus et absque sensu. Domum suam, quæ non procul inde ab erat, delatus ac lecto impositus, secum ipse cogitare coepit, quæ ingravescentis adeo mali causa tandem esse posset. Post multas variasque cogitationes, divino tandem auxilio in eam incidit, quæ mali omnis causa et origo vere exstiterat. In memoriam revocavit, quod tanto tempore in S. Dominici urbe versatus, nunquam tamen sen ecclesiam sen Sancti ejusdem sepulcrum religiose adisset; quod tantis, quin et gravioribus quoque doloribus causam præbere potuerat. Quapropter ut solatium illis remediumque quæreret, illuc se deportari voluit. Impositum itaque jumento, ac brachiis deinde exceptum, ante S. Dominici sepulcrum deposuerunt. Hic cum per dies aliquot vigilas egisset, et culpæ suæ veniam ac dolorum levamen multis cum lacrymis postulasset; ubi malum augeri sensit, circum sepulcrum reptare instituit, quod pietatis genus a peregre venientibus introductum est. In modum ergo hestiae, cum aliter nequiret, circum illud reptabat: quando absoluta prima circuitione sanum sese et salvum erexit, gratias ut par erat pro tanto beneficio persolvens.

27 Petrus Ximenez in S. Vincentii urbe natus, loquelam amiserat: qua cum tempore non exiguo caruisset,

D Dolor capitis
et oculi
unius cæcitas
curatur.

Sanantur
mutus,

E

et muta.

S. Dominicum
colere
negligens,

punitur acutis
doloribus

F

et ad sepulcrum
Sancti
sanantur.

Mulus loque-
lam reci-
pit.

Brachium
aridum
restituatur.

Infantulus
ad vitam
revocatur.

Fornix tem-
pli inuorie
corrui

A caruisset, et omnia frustra tentasset remedia, omni-
um tandem efficacissimum statuit adhibere. Sancti
igitur Dominici sepulcrum adit, ac mali sui levamen
magna cum devotione expetit. Nec vanæ fuere pre-
ces, quandoquidem Deus ob Sancti ejusdem inter-
cessionem muto loquelam repente reddiderit. In
hujus autem beneficii memoriam sollemnis instituta
fuit, ipso qui loquelam receperat comitante, suppli-
catio. Qua finita domum suam, ea quæ cogitari fa-
cile potest letitia, repetiit. Dominica de Bannuelos
(hoc enim nominis genere tunc utebantur) brachii
unius usum amiserat, quod a cubito ad ipsam usque
manum exaruerat, nullis remediis malum depellere
valentibus. Solatii tandem alienius adipiscendi causa
deligendos sibi forte Sanctos statuit, ut qui ex iis
sorte sibi obtigisset, in Patronum assumeretur. Ob-
tigit porro S. Dominicus, a quo salutem et incolumi-
tatem magna cum fiducia promittere sibi ausa est.
Nec sua eam spes fefellit. Quo enim tempore sepul-
crum ejus adiit, ac vigilas ibidem de more egit,
pristinæ continuo sanitati per S. Dominici interces-
sionem brachium restitutum est.

28 Miles natione Longobardus, qui Antonium
Cramor sese vocitabat, aliquot annos in Hispania
nostra vixerat. Quibus elapsis, in patriam cum con-
juge et familia universa revertens, ubi transeunda
fuit S. Dominici urbs, et ab hac non nisi mediæ unius
milliaris intervallo distarent, paucorum annorum
infantulus, quem brachiis gestabat mater, e vita
abiit. Amabant eum parentes tenerrime; quapropter
cum magno doloris sensu jacturam suam lamenta-
bantur. Sed pueri pater, in memoriam tandem re-
vocans ingentia beneficia, quæ in cives suos tempore
Petri Regis, sub quo ipse meruerat, Sanctus quon-
dam Dominicus benigne effuderat; spem ipse quoque
concepit reparandi eam quam fecerat filii sui caris-
simi jacturam. Oculis igitur animoque in cælum ere-
ctis, S. Dominicum in opem advocat, et incredibili
eum pietate petit, ut quoniam cives quondam suos
in tantis angustiis, quantas descripsimus, Petri Re-
gis temporibus constitutos, auxilio suo tam manifeste
texisset, sibi quoque deesse modo ne vellet, atque
a Deo vitam mortuo impetraret filiolo. Quo autem
momento has aliasque obsecrationes facere destitit
(tantum valet oratio cum viva fide ad Deum pronun-
tiata) sanus ac vegetus in vitam infantulus rediit.
Noluit vero Deus ut eventus adeo insolitus et prodi-
giosus in hominum notitiam non deveniret, sed potius
ut Sancti sui gloria et honor ubique palam fieret.
Eodem namque tempore, quo tam insolito miraculo
in vitam revocatus est puerulus, supra S. Dominici
sacellum lumen effulgere est conspectum, stellæ ad-
modum magnæ lucidæque figuram spectantibus ex-
hibens: quod ubi sensim ex ære delatæ visum, supra
memoratum jam sacellum consistit, miraculum recen-
ter patratum, magnam Dei misericordiam, et conti-
nuum S. Dominici in suos favorem, qua poterat
ratione, omnibus declarans. Hinc miraculi fama
ubique pervagata est, et Clerus ac populus universus
puerum redivivum ejusque parentes sollemni pompa
circumduxerunt, ut beneficii magnitudinem grati
agnoscerent. Quo peracto in patriam cum infantulo
suo reversi sunt, gratias Deo, ob magnam erga se
miserationem, ut par erat, persolventes.

29 Aliud quoque in manuscripto miraculum nobis
proponitur. Fabri quidam murarii fornitem, qui S.
Dominici ecclesie et choro imminet, reficiebant;
quando nescio qua incuria, ubi præcipuus fornici
sustentando lapis collocabatur, ipse cum omnibus
quibus innitebatur arcibus, et operis, quæ circa eum
laborabant, in terram collapsus est. Cumque tantus
lapidum acervus et tot homines, eo præcise tempore
quo omne Canonicorum Collegium in choro versa-

batur, decidisset; nemo tamen, sive eorum qui cum
machina fuerant delapsi, sive qui in choro fuerant,
ab ingruente mole obtriti aut larsi omnino fuere, Dei
miseratione per intercessionem S. Dominici eos pro-
tegente.

30 Mulier quaedam, cui nomen Dominica a S.
Millano, ut farinæ modicum commodè posset deferre,
saccum multis partibus lacerum cogebatur reficere.
Colebatur eo die festum S. Dominici de Silos, quod
in S. Millani oppido, e quo mulierem illam ortam
fuisse autumo, sollemniter quotannis celebratur:
propterea quod sanctus ille monachus, in celebri
arimodum S. Benedicti Conventu, ibidem sito, et a
S. Millano de Cogolla nomen habente, vitam egisset.
Eo igitur die saccum, quem dixi, mulier illa repa-
rare est aggressa. Nocte sequente ubi decubuit, inso-
lito ita caput malo vexari, ut omnem magno tem-
poris spatio loquendi usum amiserit. Post aliquod
tempus loquela recepta, magnis clamoribus domesti-
cos et vicinos ad se evocat. Accurrerant non pauci,
quid rei esset visuri; atque ita eam deprehenderunt
debilem, ut brachium utrumque, quod pectori tene-
bat applicitum, ab eo amovere modo nullo nequiret.
Omnes continuo ejus tetigit miseria, omniumque
fuit sermo de eo quod mulierem affligere poterat.
Ipsa porro, cum mulier esset satis perspicax, cala-
mitatis sibi inflictæ causam facile intellexit; atque
ita secum statuit, non aliam ob rationem hoc ei mali
accidisse, quam quod S. Dominici de Silos festam
lucem laborando transegisset. Veniam igitur multis
cum lacrymis a Sancto petiit, emisso voto adeundi
religiose ejus ecclesiam, cum primum daretur facul-
tas: tunc enim ob hiemis rigorem proficisci haud-
quaquam poterat. Verum non immemor quanta invi-
cem amicitia fuissent complexi Dominicus Silosius
et Calceatensis, quodque ad priorem illum facilius
susciperetur iter, jam tum ejus sibi sepulcrum adeun-
dum statuit. Ad illud ergo deportari se faciens,
confessione apud sanctæ illius ecclesiæ Sacellum
instituta, inchoatisque in S. Dominici sacello vigiliis,
majorem in modum malo suo levare sese sensit. Post-
quam deinde Sacrum unum in Sancti ejusdem ho-
norem jussit peragi, plenam omnino sanitatem mi-
raculose adeptæ est. Quo beneficio leta, post insti-
tutam de more supplicationem, domum suam est
reversa.

31 Alia mulier ex oppido Bannares, ad S. Domi-
nici urbem accesserat; in qua etsi frequenter juxta
ecclesiæ Sancto dicatæ portam transiret, nunquam
tamen eam ingredi aut Sancti meminisse curavit;
quoniam eæ non sunt potissimæ rationes, ob quas
ad civitates accedere solent qui pagos habitant. Sic
illa quoque Sanctum nostrum visitare tum quidem
neglexit; verum ipsammet Deus insequente nocte
visitavit, immitendo gravissimos manibus ejus pedi-
lusque dolores: quibus ita fuit afflicta, ut nullus
eorum membrorum usus ei sit relictus. Mali causam
secum ipsa perpendens, facile sibi persuasit, suppli-
cium sibi divinitus immissum, ob exignam aut nul-
lam S. Dominico exhibitam venerationem. Ad cujus
urbem cum denuo pervenisset, de peccatis confessa,
illud a Sacerdote consilium accepit, ut novem dies
ad Sancti sepulcrum vigilando exigeret, ejusque festum
annua pietate deinceps colat. Quæ ubi summa sua
voluntate facturam se recepit, Sanctus quoque Do-
minicus auxilium adferre nequaquam distulit; nam
vix a Confessario mulier discesserat, cum sana sibi
omnia atque integra esse advertit.

D
EX HISP.
LUD. VEGA.

Festum
S. Dominici
de Silos
violans,

paralysi
punitur:

E

et S. Dominici
Calceatensis
ope curatur.

Atque Sanctum
visitare
negligens
F

fit paralytica

et voto facto
sanatur.

A

EX TISPA.
LEB. VEGA

CAPUT IV.

*Miraculosæ curationes et gratiæ recentiores
ex authenticis instrumentis collectæ.*

Muta et surda

Catalina de Fonzea, Reginæ-domo, qui locus duabus a S. Dominici orbe leucis distat, oriunda, ex certa infirmitate loquelam pariter et auditum amiserrat. Quinque omnino annos malum tenuit, sic ut nihil plane loqui, nihil audire posset. Quibus exactis ad S. Dominici urbem ea mente accessit, ut gloriosi Sancti corpus veneraretur, et aliquod malis suis levamen expeteret. Ejus igitur ecclesiam ingressa, et sanctissimæ Trinitatis sacellum majus ante omnia visitans, mox ad S. Dominici sepulcrum sese contulit. Ante quod nixa genibus, cum a quinta matutina Sabbati ad quintam similiter matutinam diei Lunæ pervigilasset, rursus sanctissimæ Trinitatis altare, et stationes reliquas atque altaria ejusdem ecclesiæ reliqua pie devenerat. Ad S. Dominici sacellum ut pervenit, lingue vinculum solum sibi persentiens; Deus, inquebat, e cælo me adjuvet; quid hoc tandem est rei? Deinceps vero ea ratione perrexit loqui, acsi nunquam hac in parte defectum ullum habuisset. Paulo post Reginæ-domum reversa est, ubi amicos, et quotquot illam ante noverant, magna admiratione implevit, qui Dei misericordiam et S. Dominici in beneficiendo benignitatem grati obique prædicarunt. Sed illis rursus valedicens puella in S. Dominici urbem denuo se confert, ubi quod pro collato sibi beneficio votum conceperat, duos omnino annos in S. Dominici xenodochio præstandi obsequium, religiose implevit. Hoc porro miraculum contigit anno mclvi die xv Februarii; quod ex informationibus patet, quæ sumptæ sunt coram Licentiate Francisco de Berganzo, Episcopatus hujus Provisore, et coram Licentiate Bazan, urbis S. Dominici Præstare. Eadem informationes recognite sunt coram Bartholomæo de Castro Notario, et Francisco del Castillo, Notario regio.

Mortis proxima
sanitate subito
adipiscitur;

C

33 Hoc eodem anno Catalina quædam ex oppido Grannon, conjux Petri Garziæ del Oyo, a medicis erat deposita et absque ulla vite producendæ spe. Jamque morbi violentia loquelam amiserrat et magnos cordis sustinebat dolores. Animum tamen in cælum levare adhuc cum posset, memor beneficii Catalinæ, de qua jam diximus, Fonzea præstiti, magna cum pietate et ipsa Sancto sese Dominico commendare cœpit. Votis nonnullis et promissionibus in ejus honorem factis, loquelam recipit; ac sibi omnino reddita, sanitati prodigiose restituitur. Catalina de Flores, ex oppido de Briones, membris omnibus per novem mensium spatium facta erat inutilis, sic ut nisi duobus fulcris sustentata, movere se facile posset. Intellexit tandem et ipsa miraculum in Catalina Fonzea patratum, atque ejusdem Sancti intercessionem sibi quoque putavit conquirendam. Die ergo xii Maji, quando Festum ejus quotannis recurrit, ad sepulcrum ejusdem deferri se curavit: ubi cum novem dierum religionem pie exsolvisset, ac multis cum lacrymis S. Dominico sese commendasset, sana mox ac vegeta effecta est. Casilda del Rio, ex oppido Piernegas, in diœcesi Burgensi, genibus sic fuit debilis, ut nisi fulcrorum duorum adminiculo incedere nequaquam valeret. Tribus annis eo molestiarum genere vexata, in notitiam tandem devenit miraculorum, quæ propter S. Dominici Calceatensis merita Deus operari quotidie dignabatur. Hinc salutis et incolumitatis suæ spem haud vanam concipiens, Sancti ejusdem urbem adit. Ubi Confessione de peccatis instituta, et sumpta Communionem; novendialem pietatem solitasque vigilias peragere

uti et paralytica.

pedibus debilis gressum recuperat;

instituit, a xxviii scilicet Januarii ad Februarii sequentis diem vi anni mclix. Postremo Novem die ad clathra gloriosi sepulcri in oratione exubans, quartam inter et quintam matutinam, majores quam ante in tibiis dolores cepit persentiscere. Quamobrem ut mali causam scrutaretur exurgens, sanam se et incolumem reperit, ut ex informationibus coram eodem Notario sumptis abunde constat.

34 Matthæus de Cadahalso, civis Logroniensis, sic membris omnibus erat captus (et opinio mihi est cum hac infirmitate fuisse natum) ut nulla ratione valeret progredi, nisi manibus, quod dicunt, ac pedibus, animalis instar, reptando. Huic malo summa accedebat paupertas; ob quam simul et infirmitatem suis hominem sumptibus, Dei causa, alebant Petrus Herrera Syndicus et uxor ejus Catalina Zuaza. Magna hæc mulier commiseratione erga adolescentem tangebatur (mulieres quippe hoc affectus genere magis solent commoveri) ex qua multis a Deo precibus contendebat, ut tantæ ejus infirmitati finem aliquando poneret. Interea audit de insolitis prodigiis, quæ per dies singulos intercessione S. Dominici Calceatensis Deus operabatur: ac die xii Maji mclix, cum Sancti ejusdem festum consuevit celebrari, ad ecclesiam S. Bartholomæi, ex illius civitatis parochialibus usam, rem sacram auditura perrexit, præcipiens ut in eandem miser ac paralyticus deferretur. Reptans de more progrediebatur adolescens: qui ut ecclesiam intravit, hoc ab optima hera monitum accepit, ut Deo ac S. Dominico Calceatensi ex animo se ipsam commendaret. Fecit quod monebatur, et ipsa quoque cum eo Domina suppliciter Deum obsecrabat per merita S. Dominici, ut paralyticum illius, ad majorem nominis sui gloriam et honorem, sanare dignaretur. Tam antem subito petitioni eoram per gloriosissimi Sancti intercessionem datus est assensus, ut adolescens, qui nonnisi rependo ad templum paulo ante accesserat, sanus et validus domum reverterit; magna omnium, qui spectaculo non pauci interfuerant, admiratione. Hujus porro miraculi authenticas informationes sumpserunt Præcentor Ecclesiæ Calagurritanæ Martinus de Chanz; et Canonicus Rodericus de Valentia, tunc temporis Provisores Ecclesiarum Cathedralium Calagurritanæ et Calceatensis, coram Francisco de Valpuesta Notario Apostolico.

paralyticus
ad Sancti
ecclesiam
delatus
sanatur.

E

35 Maria de Aperrigni, vidua Joannis de Gayangos, ex oppido Briones, quod tribus aut paulo amplius leucis a S. Dominici civitate dissitum est, manibus pedibusque sic erat debilis, ut nihil nisi dentibus apprehendere aut retinere nullo modo valeret. Annum in ista infirmitate et sex in lecto menses exegerat, ea ratione, ut movere se aut vertere absque aliorum auxilio nequiret. Sic affecta multum ac frequenter S. Dominici opem implorare erat solita, idque tanta cum pietate, ut primo illorum dierum, quibus Domini Resurrectio celebrabatur anno mclix, gloriosissimus Sanctus, forma et habitu peregrini in oppidum Briones adveniens, facie sic quasi a sole exusta, ex muliere quapiam et infantibus per plateas civitatis forte occurrentibus quærere instituerit, equis in eo loco majorem reliquis patetur infirmitatem. Quemadmodum autem nulli ignotum erat malum, quo nominata jam mulier gravissime affligebatur, eandem Sancto, ut quæ omnium maxime cruciabatur, indicavit. Quo audito, ad infirmæ domum continuò se peregrinus contulit, et salutem primus dicens, panem porrexit e pera, quæ gestabat, depromptum. S. Joannis Evangelio deinde recitato, benedictionem ægrotanti impertit. Qua percepta, mulier tenerius animo affici et pietate majori

F
Membris
omnibus
debilemhabitu peregrini
apparens
Sanctus

A majori in Sanctum suum ferri, quin et corpore ipso valere melius, sic ut nihil de vetere malo superesse sibi amplius videretur. Ac repentinæ quidem mutationis ut certius sumeret experimentum, advertens quod peregrinus e conspectu se repente subduxisset, exsurgere cœpit, eum ut consequeretur, gratias pro beneficio et hospitalitem quantam posset exhibitura. Verum quantacumque adhiberet festinationem, ut sana jam et incolumis e cubiculo exsili-
ret, Sanctum, qui jam disparuerat, videre amplius nequivit. Tantum porro ex ea re solatii cœpit mulier, ut manantibus præ gaudio lacrymis, agnitum benefactorem toto oppido prædicare aggressa sit, omnibus declarans, illud tam singulare ac prodigiosum beneficium uni S. Dominico Calceatensi, quem persæpe in opem et auxilium advocarat, a se deberi. Hæc omnia certitudinem habent ex informatione quam coram Joanne Marin Notario sumpsit Franciscus de Berganzo, Cathedralis Calceatensis ecclesiæ Judex.

sanitati
restituit.

Morbus ar-
tem omnem
medicorum
superans

et ulcus fe-
dissimum

ad sancti
viri sepul-
crum curan-
tur.

Mulier item
toto corpore
inutilis

B 36 Pauci omnino anni præterierunt, quando S. Dominicus anno m^olxxxv aliud miraculum, ejusdem oppidi incolæ, Joanino Alphonso de Vinnegra, molitori, præstitit. Multi etiamnum supersunt qui (si tamen, quod nescio, adhuc in vivis sit) hominem norunt. Hic morbo laborabat insolito plane et nunquam ante viso. Ac talem sane esse eum oportebat, ut tanto majus esset beneficium a S. Dominico prodigiose conferendum. Gravissimi erant quos patiebatur dolores, et omnes corporis partes partiumque compositio ita a naturali ordine ac symmetria abierant, ut, cum in sinistra tibia ingens se vulnus ultro aperuisset, per illud omnis corporis succus, quin et excrementa omnia, relictis viis ad hoc a natura constitutis, effluerent. Ut verbo dicam, visu horrenda ac plane fœda erat infirmitas. Manum adhibuerunt medici ac chirurgi plurimi, sed parum, vel ut melius dicam, nihil omnino profecerunt, quoniam Deus per sese hominem illum sanare decreverat. Sic porro evenit. Infirmus siquidem magna pietate S. Dominicum invocare solitus, hoc ab omnibus qui Sanctum invisuri ibant, humiliter flagitabat beneficium, ut propter Dei amorem ad Sancti ejusdem sepulcrum se quoque deferri curarent. Omnes quidem hominis dolebant vicem, sed nemo persuaderi potuit ut votis infirmi ac desideriis faceret satis; donec alias oppidi ejusdem incola, cui Michaeli de Velasco nomen, jumentum attulit: cui cum miserum illum inter geminos hinc inde saccos medium imposuisset, ad expetitam diu ecclesiam deportari fecit. Eo ubi perventum est, mox e jumento ægrotum deponere sunt aggressi, ante ipsum ecclesiæ vestibulum: et vehementem adeo in tibia dolorem sentire cœpit teger, ut eam sibi abscindi violenter putaret. Tandem in templum eum inferentes, lecto imposuerunt ante Sancti sepulcrum. Atque ecce eodem quo illum reposuere momento, omnes dolores prodigiose cessant: meatus corporis naturales, antea clausi, repente aperti sunt, et tibiæ vulnus omnino fuit sanatum: post quæ pristina plane sanitate recuperata, gratiæ Deo et S. Dominico ob adeo singulare et prodigiosum beneficium redditæ sunt. Ne vero, quod multis aliis factum fuerat, miraculi hujus memoria omnis elaberetur, sufficiens informatio ut sumeretur effecit Andreas Vasquez Canonicus et Vicarius sanctæ illius ecclesiæ, coram Joanne de Castro-Malla Notario.

C 37 Ex eadem civitate mulier, nomine Maria de Ungria, vidua, paralytica erat ac toto corpore inutilis, sed pedibus præsertim, sic ut quinque annorum spatio nonnisi reptando progredi valeret. Frustra fuerant quæcumque adhibita remedia, ita ut omnem ejus persanandæ spem medici ac chirurgi deponerent.

Maji T. III

Desperatio porro medicorum in causa fuit, eum in Deo, a quo mali ejuscumque remedium sperari potest, fiduciam haberet majorem. Hunc itaque ut magis sibi propitium redderet, S. Dominicum intercessorem pro sese adhibere statuit. Cum lacrymis itaque et magno pietatis sensu opem Sancti implorans, vigilias ante ejus sepulcrum, ut facere alii consueverant, peregit. Quodam die horam inter undecimam et duodecimam cum orationi esset intenta, majus solito dolorum suorum levamen sensit. Quamobrem tentat assurgere, ut osculo veneraretur velum ante Sancti sepulcrum pendens. Rem facile perfecit, et fixo religiose osculo sana evasit ac vegeta. Tum magnis etiam vocibus recuperatam subito sanitatem proclamare, et per S. Dominici intercessionem vegeto et erecto corpore cœpit incedere. Quamvis autem notum palam esset miraculum, sumpta nihilominus fuit informatio per Doctorem Bustinza, Canonicum Doctorem sanctæ illius ecclesiæ. Sumpta vero est coram Martino de Victoria Notario. Miraculum contigit anno m^olxxxviii die xi Maji Sancti ipsius pervigilio. Informationes porro tam hujus quam aliorum quæ narravimus miraculorum, in memoratæ sæpius ecclesiæ archivo conservantur.

D
EX HISPAN.
LUD. VEGA

E

CAPUT V.

Novissima quædam curationes et gratiæ.

I In pago quodam S. Dominici urbi subjecto, quem Corporales nuncupant, mulier erat vidua, proba, ac magna in S. Dominicum pietate. Summa autem premebatur egestate, quæ ex eo reddebatur difficilior, quod adeo numerosam prolem haberet alendam, ut, quamvis non omni destituta fuisset pecuniarum ope, in prolem solam consumi facile potuisset. Optimum quod in fame aliisque miseriis suis solatium sperare possunt liberi, in matribus suis habent repositum. Sic itaque et hi de quibus diximus liberi a matre paupercula, quo famem sublevarent, requirebant. Sæpe universi pariter ad illam accurrebant fame tantum non enecti, ac panem postulantes. Durissimum hoc accidebat bonæ mulieri et animo anxietur, propterea quod nec panis domi, nec qua eum compararet, pecunia esset. Illos ergo a se vel sese ab illis amovebat meliori qua poterat ratione, cum tantam prolis suæ necessitatem absque remedii ullius spe intueri diutius non sustineret. Quoties vero sic affligebatur, animum, ut piam et prudentem decebat mulierem, levabat in cœlum, atque inde aliquod calamitatis suæ postulabat solatium, adhibito præsertim deprecatore S. Dominico, quem tanta colebat pietate. Solet frequenter Deus, quando jam media omnia humana deficiunt, auxilium suum amplius non differre, erga eos præsertim, qui unice ad illum confugiunt. Accidit igitur quodam die cum in tanta versaretur necessitate, in quanta nunquam antea, ut Sanctus ejus patronus, cui se ex animo forte commendarat, specie et habitu peregrini in mulieris sese domum inferret: a qua cum Dei causa eleemosynam dari sibi flagitasset, magnum animo ejus dolorem attulit; non tam quod sponte et ultro eam non fuisset elargita, si fuisset ad manum, quam quod unde daret non inveniret. Dolore igitur plena hoc peregrinum modo compellavit: Animitus, Frater, angor quod necessitati tuæ succurrere nequeam. Sed neque in meum, neque in liberorum meorum usum, vel panis mihi frustum superest. Deus, qui id potest, te adjuvet. Tum sanctus peregrinus: Quo modo, inquit, hoc audes dicere, cum penus tua panibus abundet? Utinam, subjecit illa, res, ut dicis, haberet. Vade, reponit Sanctus, et quod factum est considera. Quo

Vidua cujus-
dam pauper-
tati

sumpto rur-
sum peregrini
habitu S.
Dominicus
accurrit.

EX HISPA.
LUD. VEGA

A audito, mulier domum ingressa, apertaue arca, qua exiguum pro sua paupertate victum solebat servare, coctis eam panibus refertam invenit. Miraculo attenta, nec ignorans uode illud sibi contigisset, e panibus unum sumpsit et magna festinatione ad domus ostium contendens, illum peregrino statuerat porrigere, qui, cum ut panem daret, non ut acciperet, eo advenire fuisset dignatus, citius disparuit, quam festinans mulier prodire potuit; quæ Deo et glorioso ejus Sancto, a quibus tantum beneficii acceperat, debitas gratiarum actiones reddere non cessavit.

A carro
obtrita ac
semianimis
sana effici-
tur.

39 Maria de Cubo ex urbe S. Dominici oriunda, carrum agebat septem uvarum sarcinis oneratum, in usum Xenodochii ab eodem Sancto exstructi. Quæ cum nescio ex qua incuria, boum uni inniteretur, ab eo percussa et in solum dejecta est. Carrus deinde super eam pertransiens, semianimem in platea reliquit. Quin imo e præsentibus complures eam plane extinctam autumabant. Sed S. Dominicus, in cujus gratiam plaustrum minaverat, ab omni eam molestia liberatam voluit. Cum itaque exiguo temporis spatio sine loquela et extra se jacuisset, sibi deinde reddita sanitatem integram consecuta est. Magna e prodigio orta admiratio, ac Sancti beneficentia palam agnita.

Captivus
prodigiose
per S. Domi-
nicum li-
beratus,

40 Andreas de Tubia, ex eadem urbe a Mauris Afris in captivitatem abductus, eos aliquot jam annis patiebatur labores et afflictiones, quas ab infensis Dei hostibus ille sustinent, qui in miseram adeo conditionem incidunt. Tam porro tristem dum servitutem servit, memor inagis ipse quam reliqui omnes miraculorum, quæ per S. Dominicum operabatur Deus, utpote qui in urbe ejus fuerat natus; huic sese Sancto sæpe multumque commendare erat solitus. Accidit ergo ut, cum quodam die in carcere velut in familiariori sibi loco degeret, senis venerandi habitu apparuerit Sanctus; qui proprio captivum nomine ter compellans; Quid hic, inquit, agis, o Andrea? voce alter et apparitione nonnihil exterritus, felicior deinde eventu timorem omnem dispulit. Solutis namque Sancti ope vinculis, et reclusis carceris foribus, captivus, a nemine observatus aut impeditus, liber evasit. Neque hic stetit S. Dominici in miserum beneficentia; sed cum suam is domum repetens per vastam aliquam solitudinem institueret iter, leonem sibi habuit obvium, cujus occursum vel fortissimus quisque expavesceret. Verum species quædam mansuetudinis, quam ferox animal præferbat, omnem periculi metum abunde eximere videbatur. Et vero ita factum est; quoniam custodis et viæ ducis locum fera subiens, certo eum tramite deduxit, donec ad periculosi illius deserti exitum pervenit, ubi hominem leo deseruit, domum suam sanum deinde et incolumem reversum. Hoc mihi prodigium enarravit, qui e captivi ipsius ore universam rei gestæ seriem excepit.

leonem habet
itineris in
solitudine
ducem.

C

Mulier supra
modum debi-
lis, evadit
sana.

41 Mulier e regno Navarrae ex certa infirmitate sic membris omnibus capta est, ut movere se aut passu uno progredi, nisi reptando nequiret: gravissimi insuper dolores eam urgebant; qui eo usque tandem excreverunt, ut ad vitæ finem addicturi illam viderentur. In tam difficili conditione cum se videret constitutam, vehementer ab amicis et familiaribus suis petiit, ut ad S. Dominici sepulcrum deferendam se curarent; quoniam certo confidebat fore ut per merita et intercessionem istius Sancti ab infirmitate sua tandem curaretur. Ad locum igitur desideratum delatum, ante sacrum sepulcrum de more collocarunt. Istic vero in tantum creverunt dolores, ut illorum vehementia exspiraturam se arbitraretur. Benedictum manibus cereum jam sustinebat, et extremam unctionem conferebat Sacerdos: quando tam ipsa, in tanto tunc periculo constituta, quam

D omnes qui circumstabant magna pietate S. Dominici invocare cœperunt, ut miseræ huic mulieri opem suam ne denegaret. Vix preces pro ea finierant, cum nervi omnes repente sonare, et non aliter quam si magna protraherentur vehementia, dissolvi atque extendi cœperunt, ipsaque subito mulier sanitatem recepit. Quod quidem prodigium sic quasi publicum et notorium in sancta illa ecclesia narrabant plurimi, qui, dum fieret, forte interfuerunt.

42 Miraculi etiam loco habetur, a S. Dominico patrati, quod in eadem sancta ecclesia contigit anno MOLXXXIX, quando Philippus II gloriosæ memoriæ Rex, sacrum ejus sepulcrum invisit. Quemadmodum enim magno omnes desiderio tenebantur Regem ac Dominum suum coram intuendi, ita ex omni parte ingens confluebat hominum multitudo, ubicumque iter ille suum institueret. Nec minor fuit e vicinis locis mortalium concursus, quando S. Dominici urbem memoratus modo Rex ingressus est. Verum ut ejus diutius conspectu daretur frui, exspectandum putarunt plures, donec in ecclesiam ad S. Dominici corpus religiose venerandum se conferret. Hic optimum quem quisque poterat locum sibi deligere, et, cum tanto esset confluentium numerus, omnibus capiendis minime sufficere ecclesia. Quamobrem alii e trabibus pendere, alii per fenestras et porticus atque sacella, ut optime poterant, prospicere. Unus ex omnibus, qui meliorem nancisci locum fortassis non potuerat, intercolumni arcum et capitella conscendit: quo in loco ut commodius sibi esset, lapidem unum aggressus est labefactare, cum quo in terram delapsus, alteri homini impeditum, qui ad mortem inferendam potuisset sufficere, si non continuo adfuisset a S. Dominico auxilium; neque enim plus allatum est mali, quam si lanæ floccus in ipsum decidisset. Omnium vero fuit judicium, Deo permittente rem evenisse, ut tum ipsius, tum Sancti ejus gloria et honor in tanta celebritate clarius elucesceret. Hoc eodem anno factum contigit non minus quam quod modo narravimus admirandum, et ex quo non minus apparet cura et sollicitudo quam pro suis civibus conservat Sanctus. Petrus itaque de Puerto-carrero, qui tunc temporis eum Episcopi dignitate diœcesi isti præerat, Capitanei cujusdam, qui eo loco militem conscribebat, vexillum ad aram benedicebat. Excepta promiscua multitudine, plures quam quingenti milites spectandi causa intererant: e quibus majorem aliquis scelopum plus æquo oneratum secum detulerat. Hic igitur in media hominum multitudine magno cum sonitu disruptus est. Miraculi autem loco habitum est, quod cum in plures partes diffractus fuerit scelopus, aliæ in solum delapsæ, sepulcrales dumtaxat aliquot lapides fregerint; in altum sublatae aliæ, fenestras aliæque obstantia; e præsentibus vero, cum tamen tot essent itaque invicem conjuncti, nemo quidquam læsionis accepit. Quæ res S. Dominico, tamquam optimo suorum protectori, jure adscripta est, ante cujus sepulcrum confracti scelopi partes, in perpetuam prodigii memoriam, appensæ sunt.

Philippo II
ecclesiam
S. Dominici
visitante,

ingens lapis
sine noxa
decidit.

Scelopus ma-
jor rumpitur
pari eventu

F

42 Aliud in eadem ecclesia, tamquam publice notum et memoria omnino dignum, referuat. Homo perditus, ut magis etiam se perderet, rem plane sacrilegam perpetranda suscepit. Quæ in arcam, ante S. Dominici sepulcrum ad id paratam, conjiciebantur eleemosynæ, furari constituit. Nec quod impie cogitaverat, diu exequi distulit. Nocte siquidem una intra ecclesiam furtim permanens, in ipsa sepulcri claustra, ubi arca eleemosynis excipiendis erat proposita, sese penetravit. Hanc postquam fraudulenter aperuit, quidquid in ea reperit, nefarie abstulit. Perpetrato facinore, extra sepulcri clathra proripuit: cumque ad ecclesiæ fores accessisset eva-

S. Dominico
oblatis
eleemosynas
surripient

surus,

A surus, permittere Deus noluit, ut grave adeo peccatum et tantæ excommunicationi obnoxium facinus abiret impunitum. Factum porro est, ut cum infelix foribus ecclesiæ appropinquasset, adeo sensibus fuerit turbatus, ut portis se patentibus egressum, atque ad multa extra civitatem milliaria constitutum, et omne depulsum putaret periculum: cum tamen noctem illam universam circumeundo ecclesiam trans-egisset: donec apertis secuto mane templi foribus a superveniente populo deprehensus est, surreptam pecuniam suis ipse manibus ostentans. Cum igitur nullus esset relictus negationi locus, crimen suum palam est confessus. Eam ob rem suspendio vitam finiens, peccati sui pœnam et aliis exemplum dedit, ut Deum quisque timeat; et Sanctos ejus, quemadmodum par est, honore prosequatur.

43 Sed finem historiæ ut tandem imponamus, non unum modo, sed plura pariter miracula producemus in medium: quæ etsi, quo tempore aut quibus personis contigerint, singillatim enarrare nequeamus; facta tamen fuisse, nullo modo dubitare possumus. Præter alia multa captivitatis aut servitutis instrumenta et vincula, quæ in S. Dominici sacello ad gratam beneficiorum acceptorum memoriam appensa sunt, quindecim paria compedum in-

tueri licet (aut saltem licuit) si illas modo non sustulerint. E quibus satis apparet, totidem captivos vinculis suis et miseriis per Sancti intercessionem fuisse ereptos. Circum quoque ejus sepulcrum cereæ multæ conspiciuntur figuræ, brachia, tibiæ, capita, effigies puerorum, et ejus generis aliæ; quæ omnia declarant singularia prorsus beneficia, a gloriosissimo Sancto iis collata, qui cum debita fide et devotione eum implorant. Præcipue tamen qui dictam ab ejus nomine civitatem incolunt, quotidiana experientia (quoniam singulariter eos Sanctus, tamquam suos, amat et complectitur) verum a me dici cognoscunt. Hi siquidem majorem ab eo favorem ac benevolentiam, beneficia plura et majora in necessitatibus, in afflictionibus, in mœrore, in infirmitatibus quotidie recipiunt. Hic per Sanctum suum Dominicum quidquid cupiunt abunde consequuntur, requiem, auxilium, levamen, solatium, salutem. Ob quam causam majore etiam pietate Sanctum illi suum colant necesse est. Quæ porro ad S. Dominici laudem hoc in libro enarravimus, satis ut apparet curte et minus ad pompam descripta sunt, cum ad hoc ut oportet præstandum, nullius satis ingenii robur sit capacitas.

D
EX HISPA:
LEO. VEGA

Alia multa
patrata mi-
racula.

E

DE SANCTO DANNIO PRESBYTERO BONONIENSI.

D. P.

ANNO
MCLXXXIV

Notitia ex
Bononia
pertustrata
Masini.

Imago in
altari.

Locus habi-
tationis

et sepulturæ:

Venerationem Sacram S. Dannii Presbyteri Bononiensis indicat Antonius di Paolo Masini in sua Bononia perlustrata ad hunc XII Maji, ubi asserit in parochia S. Mariæ de Amola, milliari a Castello S. Joannis in Persiceto, S. Dannium olim in parvo sacello vixisse, et diem extremum anno MCLXXXIV obiisse, ejusque corpus in arca particulari ad latus sinistrum majoris altaris requiescere, et festum magno populi concursu celebrari, potissimum quod istic infantes herniosi sanitatem acquirant, et tales propterea undeque multos quotidie eo apportari. Hæc Masinius, nec plura alibi legeramus. Ergo Rectorem Collegii nostri Bononiensis, R. P. Alexandrum Zampi, a quo paulo ante Collegium Mantuanum regente sæpe sacramus adjuti, rogavimus ut ex ipso loco peteret quæcumque alia haberi inde possent circa Sancti illius vitam cultumque documenta. Hic nobis misit illius Sancti rudi prorsus sculptura expressum imaginem, qualis in dicto loco supra altare spectatur, in habitu stantis sacrificati in veste Sacerdotis aurosi, altera manu librum ante seopertum tinentis, altera ad pectus applicita cælum suspicientis, ad-volutis ad genua hinc sene, inde juvene, quasi gratias agentibus de curata sibi hernia, et comparata rupturæ continendæ vincula eidem consecrantibus. Addiderat Rector seu Parochus Amolensis, eorum quæ sciebat omnium succinctam relationem, quam jurat Latinam reddere.

2 Anni circiter sexcenti sunt (quingenti duntaxat juxta Masinium) quod S. Dannius, Presbyter Bononiensis, recedens a civium suorum consortio, ex desiderio totum sese mancipandi famulatu divino, secessit in villam agri Bononiensis, ad confinia oppidi dicti S. Joannis in Persiceto, et locum qui appellatur Quarterium Postmani. Locus autem hic erat exigua vallis, ubi nunc consistit ecclesia parochialis dicta S. Mariæ de Amola: qui cum esset aliquanto elatior supra aquas, magnum convallium istarum spatium occupantes, iisdem paulatim magis magisque siccatis, reddita est tellus circumcirca arabilis et fœcunda satis. Hic ergo juxta prædictam ecclesiam,

ex sinistro latere majoris altaris, cernitur cohærens ecclesiæ ædícula quadrata, operis antiqui: intra quam habitasse dicitur prædictus Sanctus annis tredecim, mortuusque accepisse sepulturam sub quodam fornice, ad quinque pedes infra terram depresso, tessellisque incrustato per latera fornitem sustentantia. Est ibi ejusdem operis tumba, intra petram excisa, quæ corpus venerabile S. Dannii continet. Pavimentum autem ipsius ædiculæ, ad subeundum illam fornicatam camerulam patescit ostio, quod clauditur saxo Travertino, quinque pedes longo, largo pedem unum et uncias septem. Hodieque adhuc servatur integrum corporis venerandi skeleton.

3 Placuit porro divinæ bonitati sacras hasce exuvias venerabiliores fidelibus reddere, frequentibus gratis ad invocationem S. Dannii concedendis, quibus quotidiana experientia pro authentico testimonio est. Sic anno MDCLVI die XVII Aprilis, feria II Paschæ, uxor Mag. Alexandri Zamboni, modo in parochia Longaræ commorans, venit ad visitandam ædiculum S. Dannii: et post receptam ibidem communionem Dominici corporis professæ est, quod morbum comitalem pati solita, post votum nuncupatum Sancto libera fuerit ab ejusmodi infirmitate, ideoque venisset actura suo sospitatori gratias. Ejus autem patrociniū specialiter experiuntur herniosi, prout sequentibus demonstratur argumentis.

4 D. Blasius Munari, ex oppido Cento, ab infanzia tam graviter ruptus erat, ut malum incurabile judicarent medici, et de pueri vita desperarent. Accidit autem ut rusticana mulier domum ingrederetur, in qua mœsta Domina mater sua lamentabatur. Ea causam istiusmodi planctus edocta ab ancillarum una, dixit, sæpius audivisse sese, quod in ecclesia Amolensi requiesceret corpus S. Dannii, qui speciali polleret efficacia ad talis mali curationem: eo-que multos propterea herniosos concurrere: voveret filium illuc deducendum, si forte eum istic sanare Deus dignaretur. His auditis accurrit ad matrem

F
Sanata co-
mitiali morbo
laborans:

item ex her-
nia mori-
bundus puer:

A matrem familias puella, eique rusticæ verba exposuit. Quæ eam ad se vocans, atque de singulis interrogans diligentius, concepta fiducia vovit, quod tribus continuis sabbatis Amolam duceret filium : statimque surrexit de lecto parvulus, perfectissima donatus sanitate. Cum ergo consueta hora redivissent medici, potius ut mortuum intelligerent, quam ut medicinam aliquam applicarent deposito ; monstravit eum illis mater sua ludentem inter coætaneos : atque ad subitam istam mutationem attonitis dixit, accersitum a sese externum medicum, qui puerum visitavit sanaveritque. Postquam eos in hunc modum suspensos habuisset aliquamdiu, rem totam eis ut acciderat narravit : qui eidem gratulantes dixere : Vade igitur, Domina, et gratias age Sancto ; neque enim humano ullo remedio curari Blasius tuus poterat. Paruit illa, votoque expleto narravit Parocho, quod receperat beneficium.

alius post
relictum in
ecclesia cin-
gulum,

B

3 Anno MDCLVII mense Junio, venit quidam de Casumaro, oppido Centensis territorii in confinio Ducatus Mutinensis : qui dicebat se venisse ad gratias Sancto agendas. Cum enim alias huc venisset herniam patiens in comitatu plurium contreraneorum suorum eodem incommodo laborantium ; et domum simul revertentes consedisent ad prandium sumendum, medio ab ecclesia miliari, dixit ei ex sociis unus : Quid ? num cingulum tuum dimisisti in ecclesia ? haud certe ego. Respondit alter : Reliqui equidem, confidens quod eo amplius opus non haberem, per intercessionem illius Sancti. Et ecce ipsa hora redintegratum se sanatumque sensit, sociis, qui absque ejusmodi fiducia iverant redibantque, optata sanitate frustratis. Ideoque redivisse se aiebat, ad gratiam acceptam testandum.

alii denique
ex voto an.
1668

6 XII Maji MDCXLVII Mag. Andreas Rigazzi Mirandulanus, ad honorandum corpus. S. Dannii venit eum Mag. Angelo Lupi cognato suo : et multis præsentibus publice declaravit ante annos ferme octodecim pæne ad extrema deductum se fuisse per incurabilem prorsus rupturam : statim autem ac vovit visitare corpus Sancti, liberatum se esse ab omni incommodo. Cum autem ante hos paucos dies in idem ex eadem causa periculum incidisset cognatus iste suus Mag. Angelus Lupi, persuasisse se dicebat eidem, ut simili sese obligaret voto ; quo facto etiam ipse subito convalescit. Ambo autem coram

multis testibus professi sunt, non esse sibi opus ut ab aliis gratias Sancti referentibus discant, quas in propriis suis personis adeo certa experientia cognoverunt. Nondum illi discesserant, quando supervenit Mag. Marcus Gaviolus Mutineus, adducens filium suum Josephum, ad agendas Deo gratias propter herniam intercessionem Sancti sanatam, immediate postquam eidem fuisset puer a suo patre commendatus,

7 XIV Junii MDCXXI venit Jacobus Lubius, ex Ravarino status Mutinensis oppido, gratias Deo acturus : dixitque, desperatum fuisse de vita sua propter incurabilem rupturam : statim autem ubi voto se obstrinxit visitandi Sanctum, redditum se pristinae sanitati. Denique cum hac X Julii MDCXXVIII prædictis gratiis describendis occuparer, supervenit mihi Joannes Dominicus Forni, habitans in hac parochia S. Mariæ de Amola ; cui cum ipsas legerem, Ecquid opus est, inquit, memorias e longinquo petere ? Ipse præsens testis et præco possum esse mirabilium gloriosi hujus sancti mei Patroni : quippe qui dum adhuc essem puer, fuerim in proximum mortis discrimen ab hernia prægravante deductus, et ad votum patris mei Sanctum invocantis convalescui : habitabamus autem tunc in parochia Tivolensi : et adhuc optime recordor venisse nos ad implendum votum. Est igitur concursus fidelium propemodum infinitus ad tumulum Sancti, quemadmodum maximo in numero sunt gratiæ quæ hic per eum impetrantur.

an. 1671

et 1678

E

8 Talia cum manu suo idiomate Italico scripsisset loci illius Parochus, septimo post die attestationem suam in hunc modum Latine conclusit :

Fidem facio universis, præsentibus visuris et leturis, ego infrascriptus, Rector ecclesiæ parochialis S. Mariæ de Amola Bononiensis diocesis, me fideliter descripsisse omnia et singula in præsentis relatione descripta, juxta mihi per nominatas personas relata et narrata, tractu temporis ab anno MDCV usque adhuc ; excepta narratione tangente D. Blasium de Munariis, de tempore meo Antecessoris, a quo multoties audivi. In quorum fidem hic me subscripsi, et sigilli dictæ ecclesiæ meæ impressione munivi, hac die decima septima mensis Julii, anni MDCXXVIII.

† Ego Joannes Bapt. Barbinus Rector.

D. P.

C

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 55**

A. MCCCXXIX.

Memoria
festi apud
Ferrarium.

Sulmo urbs Samnii ab omnibus pæne Scriptoribus memorata, Ovidii patria, Pelignorum populorum caput, inter Aquilam et Venafrum, inde fere xxx, hinc ad xlv M. P. distans, vulgo adhuc Sulmona. Hujus Sulmonensis diocesis est Castrum-Gorianum ab Aquila x M. P. dissitum. In hoc magnam habet venerationem B. Gemma Virgo, ita ut templum S. Joanni Baptistæ dicatum, in quo corpus illius conditum est, nunc ab illa nominetur. Ita Ferrarius in Catalogo generali ex monumentis illius loci, et Vita ejusdem MS. et hoc eam appellat titulo. In territorio Sulmonensi B. Gemmæ Virginis, Ferrarius describit Arturus du Monstier in Gynæceo sacro. Meminit ejusdem Ludovicus Jacobillus ad diem XXIV Aprilis, in elogio alterius B. Gemmæ viduæ, quam inquit, ob reverentiam S. Gemmæ Virginis Sulmonensis, quod esset ejusdem patriæ, voluit appellari Gemma, cum ante Elisabetha diceretur. Istius autem S. Gemmæ Virginis corpus in

veneratione habetur in ecclesia illius nomini dicata in Goriano-castello, ubi ejus festum celebratur XII Maji. Est autem in Pelignis Gorianum duplex, alterum a vallibus appellatum, ad Aterni fluminis ripam Australem, media inter Aquilam et Sulmonem via ; alterum cognomento Siccolum ab eadem via in Occidentem declinans : Hoc ultimum propius Sulmona abest, solis x M. P. distans, et hujus Sanctæ patrocinio gaudet ; quemadmodum discimus ex Vita Italica (nec enim Latina ulla ibi amplius extat) eaque recenti satis phrasi exornata nostro hoc seculo ; quam nobis ipso in loco describendam curavit R. P. Franciscus Jordanus, Neapoli in Collegio nostro studiorum altiorum Præfectus operis hujus promovendi cupidissimus. Hanc, quamvis verbis magis quam copia rerum narrandarum diffusam, ex Italico tamen Latinam facere lubet castigata luxuriantis styli prolixitate : ex ea interim præmonentes, mortem Sanctæ referendam videri ad annum Christi MCCCXXIX et diem XIII Maji, cum Ferrarius

Cultus
Goriani.Vita Italica
MS.

constanter

DE B. GEMMA VIRGINE RECLUSA PROPE SULMONEM IN ITALIA.

F

A *constanter XII signet, minime habiturus nos in hoc se-
quaces, nisi serius allatum fuisset hoc scriptum, post
impressum jam indicium Sanctorum hoc die referen-
dorum : quod proinde in altera hujus, si qua fiat, operis
ordine mutari poterit.*

VITA

Ex MS. Italico Gorianensi.

*Rusticanis
sed piis nata
parentibus,*

*dum pecora
pascit,*

*raptorem
suum duo-
dennis exorat,*

*ut se reclusam
vivere sinat :*

Ubi in Marsorum valle scaturiunt aquæ claræ ac frigidæ, e quibus principium sumit fluvius Inventus, vulgariori usu dictus Invengelus, qui eandem vallem irrigans tandem in Fucinum lacum illabitur; ad montis radicem situm est castellum exiguum, quod a S. Sebastiano Martyre nomen habet. Hujus loci incola quidam fortuna tennis, virtute locuples ex uxore sua filiam suscepit, cui in sacro baptismate nomen Gemmæ est positum. Deinde cum modica familia sua, quæ paucularum ovium porcorumque pastu sustentabatur, transiit ad castrum Goriani Sicoli, quinque passuum millibus a patria dissitum, qua jugum Apennini inclinatur in vallem modicam ad viam Valeriam. Ibi crescebat annis et moribus Christianis puella, quam parentes sui, pro conditione generis et usu patriæ pecoribus pascendis applicarunt donec adolesceret, quod illa prompte et alacriter faciens otio omni utebatur ad orationes devotas Deo crebrius faciendas, cui uni placere studebat extra hominum frequentiam posita. Quamvis autem in tali vitæ genere, nulla ei esset formæ cura, contigit tamen loci ipsius Dominum (quem temporis circumstantiæ credi faciunt fuisse Rogerium Celani Comitem, ad quem spectabant castra Subæquinæ seu Subrequinæ vallis circa annum MCCC.LXXXIII) ea sic capi, ut per famulos suos raptam e pascuis puellam dumtaxat duodennem suæ destinaret libidini: in cujus potestate illa se positam videns, fortiori intus divini amoris igne succensa, quam impurus erat, quo ardebat Dominus, suum illibatam Deo virginitatem servandi propositum tam apte gratioseque eidem explicuit, ut ejus custos esse voluerit, qui accesserat raptor; atque ex ejus voto cellulam ei construxerit ad ecclesiam sancti Præcursoris, intra quam prospectus pateret per fenestellam ferrea crate munitam.

2 Huc ingressa Gemma atque inclusa, solitariam cepit vitam agere, eam sustentans modicis, quas fidelium caritas subministrabat eleemosynis, quibus ipsa rependebat vicem ferventis ad Deum amandum exhortationis, liberæque ac Christianæ correptionis, quibus eos noverat displicere supremo conscientia-

rum humanarum Arbitro. Vixit autem sub hac reclusionem sancta Virgo totos quadraginta duos annos, post quos ætatis annum agens quinquagesimum quintum correpta morbo et mortem animo intrepido prospectans, tamquam ingressum ad diu concupitatas nuptias; petiit extremis Sacramentis muniri, iisque susceptis, genua inclinavit ad terram atque in hujusmodi piæ adorationis actu spiritum Deo reddidit die decima tertia Maji anno Redemptionis humanæ, quantum per conjecturas assequimur, millesimo quadringentesimo vigesimo nono. Ad cujus in celos ingressum quæ fuerit supernæ civitatis exultatio declaratum in terris est, prodigioso campanarum istius ecclesiæ a nemine pulsatarum sono tali, qualis ad fidelium funera convocando populo in usu est. Convenit ergo turba ingens ad cellam defunctæ, eaque tunc primum ab ingressu ejus erant reserata, reperientes genuflexum in speciem orantis cadaver. Eodem in loco post consuetas pro mortuis ceremonias illud sepeliverunt; non sine magna de ejus sanctitatis æstimatione, quam divina bonitas confirmavit frequentatione gratiarum ad ejus invocationem præstitarum.

3 Vix annus a morte Sanctæ transierat, cum paries extimus illius cellulæ prolapsus in terram, casu suo Gorianenses movit, ut de transferendo in locum patientiorem honoratioremque sacro corpore cogitarent. Convocato ergo eum in finem Clero, advenit Episcopus, qui tunc erat Valvensis D. Guidalottus Perusinus, raræ prudentiæ et virtutis Præsul: cumque submotis ruderibus detexissent sepulcrum illudque niterentur aperire, subito extitere fulmina et tonitrua: quibus consternati cessarent ab opere: animadvertentes deinde cœli jubilantis potius quam irati ea signa esse, utpote sereni et nihil triste præferentis, regressi sunt ad cœptum lapidis amoliendi laborem: quo facto cœlestis continuo totum locum perflavit suaveolentia; repertamque est corpus ab humanæ corruptionis necessitate adeo adhuc integrum, ac si recenter expirasset, in pectore habens argenteam cruculam, cum bursula Reliquiis Sanctorum referta. Tunc piæ ex omnium oculis fluxerunt lacrymæ, adornataque est ex mandato Episcopi prænominati solennis pompa, cum qua sacrum pignus deferretur ad ecclesiam, ubi eodem honorificentius condito, non cessat Deus, fidelium ad ejus suffragia postulanda concurrentium, exaudire preces; largiendo plurimas mortalibus gratias, et sanitates ægrotantibus, ad gloriam suam, qui vivit et regnat unus ac trinus in secula seculorum. Amen.

D
EX MS. ITAL-
GORIAN.

*ubi post an-
nos 42 san-
cte mortua.*

E
*et sequenti
anno reperta
incurrupta*

*transfertur
atque mira-
culis claret.*

F

DE B. IMELDA LAMBERTINA

G. H

VIRGINE BONONIÆ.

AN.
MCCCXXXIII

*Epitaphium
in loco pri-
mæ sepulturæ
extra urbem.*

Iⁿter monumenta, quæ de B. Imelda hactenus vidimus, eminet epitaphium, a Gente Lambertina erectum, quod est hujusmodi. D. O. M. Beata Imelda Lambertina, Virgo claris orta natalibus, clara magis præcociis vitæ sanctimonia. Cum divino sacrae Eucharistiæ incensa desiderio, propter ætatis imbecillitatem (vixit annus undecimus egerat) ad sacratissimam ejus mensam accedere vereretur; in pias preces lacrymosasque effusa, divina prorsus ope recreari meruit, hostia cœlitus demissa; post cujus summptionem feliciter expiravit anno Domini MCCCXXXIII. Ejus ossa, per multos annos hic tumultuata, monialibus Ordinis Prædicatorum, quæ hinc

in Divæ Mariæ Magdalensæ canobium intra urbem migrarunt, efflagitantibus concedentibusque hujus ædis Fratribus, eo relata sunt. Anno Domini MDLXXXII Kalendis Martii, Gens Lambertina, ad piam Gentis suæ memoriam et posteritatis exemplum, lapidem hunc posuere. *Hoc epitaphium ediderunt Celsus Faleonus Canonicus Regularis Lateranensis, in Memoria historica Sedis Bononiensis, lib. 4 pag. 350, Michael Pio Bononiensis lib. 2 de Viris illustribus Ordinis S. Dominici cap. 18, et alii.*

2 Antonius Masmi in Bononia perlustrata ad diem XVI Junii, occasione solennitatis ob dedicationem Ecclesiæ S. Mariæ Magdalensæ, in platea Gallerana

*Corpus nunc
intra eam
in monaste-
rio S. Mariæ
Magdalensæ;
sit,*

A *scilicet*, indicat ab anno mcccix eam satis parvam pertinuisse ad monachos Benedictinos; dein ab anno mclxxxix fuisse Ecclesiam parochialem, postea anno mccciii fuisse datam Patribus Servitis, qui anno mcccv ejus acceperunt plenam possessionem. Denique, quod hic maxime spectat, anno mclxvi, data per Breve Apostolicum a Pio V Pontifice facultate, facta fuit permutatio inter dictos Patres Servitas et Sanctimoniales Dominicanas, quæ tum temporis debebant extra portam Saragozzam in Vallo-Petra, in Ecclesia S. Mariæ Magilalenæ: et utrimque die xvi Maji hora eadem in publica processione migrarunt Patres Servitæ extra civitatem, et sanctimoniales in Urbem, assumpto nomine prioris monasterii, cum sacris Reliquiis: atque ita jam asservantur apud dictas Sanctimoniales corpora S. Eugeniz Virginis et Martyris, et B. Imeldæ de Lambertinis. Sed corpus S. Eugeniz est Romæ tempore Gregorii XV anno mcccxi ucerptum, uti indicat Masinius ad diem xix Januarii, quo festum translationis celebratur.

B *quod fuit primo Augustiniarum,*
 3 Ludovicus Torellus Augustinianus, professione sacre Theologiæ, varia regimine, etiam Provincialtus, et pluribus libris editis celebris, concedit Ordini Prædicatorum, ut memoriam recolat B. Imeldæ de Lambertinis, nobilissimæ Virgunculæ Bononiensis, quod sacras ejus Reliquias possideat. Verum asserit B. Imeldam in dicto monasterio vixisse et mortuam esse, cum in eo degerent Sanctimoniales Augustinianæ. *dein Dominicanarum.* *Mysterium totum explicat supra laudatus Masinius pag. 129 num. 18, ubi osserit, dicta in monasterio primum habitasse monachos Cluniacenses Ordinis S. Benedicti, eosque relicto suo habitu assumpsisse alium S. Augustini secundum Congregationem Briatinensem, atque exstare tria Brevia Apostolica illis concessa ab Innocentio IV. Postea migrantibus inde monachis, circa annum mclix ingressas esse Sanctimoniales Augustinianas. Præterea ex Registro Generalis Bartholomæi de Venetia, xvii Septembris anni mcccxi signato, constare eis tunc adhuc ibidem resedisse. Verum anno mcv accepisse regulam et habitum Sanctimonialium Dominicanarum. Hæc Masinius. Torellus occasionem ejus monasterii in registra nominandi explicat in epistola ad nos data, cum ait ibi haberi, quod Bartholomæus Generalis, quemdam Fratrem Stephanum privavit studio canobii Bononiensis, eo quod associasset quemdam studentem Bononiensem ad monasterium prædictum, contra ordinationes et jussa ejusdem Generalis.*

C *VIDE OPP. TOM. VII MAJI NOT. 56.*
 Promittit autem Torellus tamò sno quarto seculorum, quem prælo paratum habet, se ejus Vitam tamquam Augustinianæ descripturam: addit præterea matrem Imeldæ fuisse Castoram de Gallutiis, quam suspiratur sororem germanam extitisse Fr. Neapolionis, Augustiniani Ordinis in prædicto conventu alumni: cui Joannes Papa XXII, per bullam datam anno mcccxiv, facultatem fecit duo monasteria fundandi Bononiam inter et Tusciam. Quæ suspicio si vera est, apparet causa cur puella in hujus Ordinis potius, quam alterius monasterio fuerit collocata.

4 Alia difficultas est ut explicetur quomodo ea, quæ propter ætatem Confessoriorum arbitrio obstruebatur a sumptione Sacratissimæ Eucharistia, iisdem potuerit apta æstinari, ad religionem monasticam etiam in gradu et ordine Novitiæ. Potuit habitum assumpsisse e voluntate aut etiam voto parentum, atque in dicto monasterio (quod etiamnum fit) apud sanctimoniales vixisse, ut postmodum ibidem, quanda per ætatem liceret, suam probatimem auspicaretur: ea scilicet moda, quo Eugenius II de S. Nicolao Tolentino in Bulla Canonizationis ait, in ordine Augustiniensium a pueritia educatum fuisse, et in Processu legitur habitum Ordinis vix decennem sumpsisse. Hos autem exemplo conatur Torellus comprobare, B. Imeldam tunc ut Sanctimo-

nalem habitum sumpsisse, cum nondum ab Ecclesia præscriptum erat certum tempus, pro religiosi habitus sumptione tam viris quam mulieribus.

D *Obitus anno 1333 die 12 Maji.*
 5 Annus obitus in Epitaphia assignatur millesimus trecentessimus trigesimus tertius. Huic supracitatus Celsus Fulconus addit diem xii Maji et festum Ascensionis Domini. Verum quia dicto anno littera Dominicali C Pascha incidit in diem iv Aprilis et festum Ascensionis in xii Maji, arbitramur legendum Profestum Ascensionis Domini: maxime quia Masinius et reliqui cum ipso Fulcone constanter diem obitus osservat esse xii Maji. Lahrius in Menologia Virginum retulit ad Kalendas Martii, quo die Epitaphium a Lambertinis est positum. Vitam B. Imeldæ, Italice a Celso Saroferrato monacho conscriptam, Latine et Belgice reddidit ediditque Antverpiæ circa annum mdcxxxviii nobilis Dominus Joannes Baptista Lambertinus, ex Bononiensibus Lambertinis oriundus, nobis olim optime notus, uti et ejus filius ejusdem cum patre nominis urbis hujus Antverpiensis Senator. Hanc Vitam lectori proponimus, ex jam datis observationibus facile intellecturo, quid in ea per antiquitatis ignorantiam peccatum, quid ex liberali ac verosimili conjectura expressum, quid denique ex certu constantique traditione acceptum debeat æstimari.

E *Nobili progenie orta,*
 6 Imelda, claris licet orta parentibus, ex pervertusta videlicet Senatoriaque Lambertinorum prosapia inter primas Bononiensis ditionis (ex qua familia, veluti uberrima avitæ nobilitatis stirpe, summi continenter viri prodierunt; quorum excelsos animos eximiamque virtutem pace belloque cernere licuit: utpote qui nova semper tam sibi quam urbi suæ ornamenta pepererunt) splendor tamen ille ac nobilitas, quam virtute sua et adversus Deum religione sibi ipsa comparavit, et orbi terrarum patefecit, haud dubie lucem omnem, a clarissimis ceteroquin majoribus ortam et propagatam, dignitatemque ab iisdem haustam longe antecellit: quæ in femineo licet sexu, supra quam credi potest, stirpem suam extulit. Unde non vulgarem, hujus tam præstantis Virginis ortu, stemma illustre laudem sibi vendicat, ac præ ceteris ipsa Imeldæ parens, quæ nobilem adeo factum suscepit et in lucem edidit. Si enim verum est, quod est verissimum (utpote ex ore Christi prognatum) Ex fructibus eorum cognoscetis eos; quis digno præconio sæcundam hujus præclari fructus radicem complectatur? Certe si fas esset sacerarum paginarum sensum nonnihil inflectere, et alteri feminæ adscribere, quod B. Elisabeth æternæ Cælorum Reginæ attribuit, dicere non formidarem: Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. Cum potiori jure possit hæc mater, quam Lacæna illa quondam, ostensa filiola sua, gloriari et dicere: Hujusmodi esse oportet honestæ mulieris opera, hisque se jactare. Ceterum Reginarum omnium gloriam hæc nostra mater superat, quæ de natis sibi forma modestiæque decoris filabus, et ad Regum nuptias idoneis gloriari potuerunt: habet enim hæc filiam, omnibus profecto, quæ natura largiri solet, ornamentis belle instructam, et cœli terreque itidem Monarchæ thalamis sociatam. Nata igitur Imelda ex Egano Lambertino magis magisque indies proficiebat sapientia et ætate et gratia apud Deum et homines; vixque præcisum adhuc tenera lingua balbutiebat sermonem, quin continuo, nescio quid supra humanum ostentaret, indolemque illam proderet, vel jam virtute imbutam: adeo cum lacte nutricis pietatem suxerat. Jam vero quam futura messes putas, ubi tam mature semina gratiarum et virtutum actis alte radicibus erumpunt? Nihil in illa insolentiæ, nihil levitatis, nihil immodestæ immodesticiæ speciem præbebat: sed rara quædam in infante (quis credat) maturitas, universos merito

Obitus anno 1333 die 12 Maji.

Vita scripta.

E

Nobili progenie orta,

Matth. 7, 16

F

ab infantia virtuti dedita,

VIDE OPP. TOM. VII MAJI NOT. 56.

Imelda an vere fuerit religiosa dubitatur.

A merito in admirationem rapiebat. A fletu non animum fabularum, sed spiritalium rerum narratione, piisque documentis se advocari sinebat. Ubi infantiae annos paululum excesserat, oratorium sibi a se constructum, sphaerulas precatorias, Davidicos versus, et alios piarum precum libellos, puerilium crepundiarum loco habebat: deque his et aliis ejusmodi, cum sermo incideret, non puellam parvulam, sed quasi gravem religiosamque feminam agentem audivisses.

decennis in
monasterio
degit:

7 Tandem simul atque decimum ætatis annum attigit (o quam mirabilis Deus in Sanctis suis!) continuo maximum quid animo agitabat. Vide præcoces plane, certissimos tamen et suavissimos virtutum fructus. Vix mundi decora juxta ac paternæ domus splendorem adolescentula conspexit, cum ab iis se remove statuit: cuncta maturo firmoque consilio insignia, quibus eminere poterat, ut fluxa, ut vilia, ut se minus digna contemnens, et infra se humana omnia judicans, voluntariam paupertatem, castitatem et obedientiam amplecti, atque adeo in religiosam familiam transire decrevit. Cumque multis precibus ac lacrymis id prosequeretur, sæpius Cœnobiarcho per se per alios supplex facta, tandem aliquando omnium calculo in sanctissimam Religiosorum D. Dominici familiam adscita est, quæ tum temporis non longe ab urbe Bononiensi, loco celebri morabatur: qui locus modo sanctissimo Josepho sacer a Patribus Servitis incolitur. Huic novæ militiæ adscripta, quemadmodum strenue religiosæ disciplinæ exercitationibus usa sit, quas corporis asperitates adhibuerit, quanto studio in affectuum interiorum refrenationem incubuerit, quantopere orandi studio fuerit impedita, quam generose cetera munia tum insueta tum aspera subierit, dici nequit. Hoc certum testatumque, illam aliis, et annis et exercitatione se superioribus, faciem semper prætulisse.

pia erga Eu-
charistiam,

hanc sumere
prohibita,

8 Venerabilem Eucharistiam præcipua religione observare nihil habebat antiquius. Numquam Sacro intererat (quod in dies singulos contingebat) quin profundissima mysterii hujus arcana attentissima mente pervolveret, et lacrymis amorem suum indicaret, desideriique indices gemitus exhalaret. Tunc vero vel maxime cruciabatur animo, cum ceteris cœlesti pabulo relictis, ipsa per ætatem abstinere cogeretur: ita visum erat iis qui ei a Confessionibus erant, virtutem, pietatem, modestiam, sapientiam, non ut in hac virgine erant, sed annorum paucitatem ponderantibus. At non diu votis suis destituitur, qui Deum ardentissimo amore prosequitur. Ipse enim longe æquiore lance, non temporis sed virtutum ratione subducta, Imeldam æquavit ceteris, imo vero etiam præ ceteris dignam, citra spem omnem, manifesto prodigio declaravit. Religiosis ergo omnibus statâ die ad sacram Synaxim accedentibus, Imeldæ accessus prohibebatur: quæ

tamen dolore, precibus, lacrymis, gemitibusque quam maxime eo anhelabat. Et ecce tibi illico cœlo delapsa augustissima Sacramenti hostia, medio in aere hærens, visa est Virginis capiti superimminere. Quæ tum Virgini mens, quæ suspiria, quæ colloquia, quæ alia ex aliis iterabat, nihil hic opus est pluribus commemorare. Considera, Lector, qualia illa fuerint, quæ Dei filium diutius abesse minime patiebantur. Consodales ejus Virgines, rei insolentia percussæ, hærebant, oculis fidem ægre adhibentes. Demum Sacerdoti, qui eis præerat, nuntiant. Venit, videt, patella sanctam Hostiam excipit, quo Imeldæ (quoniam Dei nutum et placitum id esse videbat) impertiretur. Sentiebat jam nunc Imeldæ ex voto desiderioque suo Cœlitum se pabulo reficiendam (gaudium hoc verbis quis complectatur?) relecta est: tantumque priori gaudio accessit, ut ferendo amplius non esset. Clausis igitur suaviter oculis, quasi somno indulgens, spiritum Christo sponso suo reddidit; qui mortali corpore conclusus tantas delicias ferre diutius non posset. Hujus prodigii fama, per omnium ora longe lateque vagata, celeberrimum fecit Virginis nomen: quæ illustri tumultu illata eo in cœnobio tantisper quievit, donec Religiosarum illarum sedes abhinc ducentis triginta tribus annis ad S. Mariæ Magdalenæ, ubi etiam nunc degunt, translata est; semperque instar Sanctæ summa veneratione habita, Deo Optimo Maximo plurima hujus Sanctissimæ Virginis nomine mortalibus munera impertiente. Postea una cum Religiosis alio migrantibus, etiam ossa Virginis novum in cœnobium translata sunt; ubi continuato hucusque favore Deus (cujus manus non est abbreviata) Imeldam etiamnum innumeris ostensis clarere facit.

9 Fuerat D. Joannes Baptista Lambertinus, anno mdcxxv civitatis ac territorii Hallensis in Belgio, a miruculosa Driparæ imagine celeberrimi loci, tertia a Bruxellis leuca positi, summus Prætor: qui cum sacri Jubilæi causa Romam profectus, eadem occasione gentiles suos Lambertinos Bononiæ salutasset, ad sacram B. Imeldæ memoriam venerandam deductus est. Reduci ergo ad suos Hallenses gratulari volentes alumni Gymnasii, quod nostra ibi Societas habet, argumentum a visis adoratisque sacris illis cineribus sumpserunt Poetæ: totam deinde Beatæ historiam partiti vario metro ac versu etiam Græco, ulius Genethliacon Imeldæ punxit, alius desiderium vitæ religiosæ ineundæ expressit, tertius ipsius jam Christo desponsæ epithalamium cecinit. Fuit qui ejus ad sacram Communionem aspirantis lacrymas, et nec in somno sopita desideria, arstuantemque in tenello corde amorem versibus illigret. Fuit qui miraculum Hostiæ salutaris supra caput apparentis, felicemque ipsius Imeldæ mortem, utque festivam inter virginæ choros receptionem diversimode celebraret. Atque hæc omnia, ut intra unum erant conscripta libellum, sic habuimus, restitimusque nominis paterni virtutumque heredi, inter familiæ monumenta servanda.

D
AUCTORE G. H.
sacram ho-
stiam de
cœlo delapsam

sumit,

et continuo
moritur.

E

Corpus in
urbem trans-
latum

claret mira-
culis.

F

VIDE APP-
TOM. VII MAJI
NOT. 57 **

DECIMA TERTIA MAJI

SANCTI QUI III IDUS MAJI COLUNTUR.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 58**

Sancta Glyceria Romana,
S. Laodicius, eustos } Martyr. Heraclæe
carceris, } in Thracia.
S. Alexander Romanus, Martyr Drusipatæ in Thracia.
S. Aprodissius,
S. Agrippa,
S. Sabinus,
S. Crisius,
S. Lucius,
S. Cyrilla,
S. Cridula,
S. Juvinus,
Alii duo,
S. Victor,
S. Saturninus,
S. Alexander,
S. Agrippa,
S. Ageres,
S. Cyrilla,
S. Savinus,
S. Credulus,
S. Maximus,
S. Gagus,
S. Sebastianus Episcopus,
S. Marcellianus, Episcopus Autissiodorensis in Gallia.

Martyres Alexandriae in Egypto.

Martyres Polentiae.

S. Christantianus, Martyr Asculi in Piceno.
S. Theodorus Presbyter, } Martyres.
S. Victorianus. }
S. Onesimus, Episcopus Suessionensis in Gallia.
Sancti Martyres plurimi, Alexandriae occisi.
S. Servatius, Episcopus Tungrens. Trajecti ad Mosam in Belgio.
S. Joannes Silentarius, in Palæstina.
S. Agnes Abbatissa, } Virgines Pictavi
S. Disciola Monacha, } in Aquitania.
S. Dominica Virgo apud Lacum Comensem in Insubria.
S. Pausiacus, Episcopus Synnadarum in Phrygia.
S. Nafalis, Archiepiscopus Mediolanensis.
S. Sergius Confessor Constantinopoli, in exilium actus.
S. Rolendis Virgo, Garpiniae in Comitatu Namurensi.
S. Moeldodius Abbas in Hibernia.
B. Gerardus, Solitarius Tertii Ordinis S. Francisci, in Villa-magna prope Florentiam.
B. Antonius Ungarus Tertii Ordinis S. Francisci, Fulgini in Umbria.
B. Magdalena Albrica, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Comi in Insubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Fulgentii, Ruspensis Episcopi et Confessoris, memoria inscripta est MS. Florario. Vita ejus est illustrata die 1 Januarii.
S. Gregorii, Episcopi Lingonensis, elevatio facta anno mclxxxii, a Guidone istius nominis secundo Episcopo, simul et S. Gengulphi, uti ad hujus Vitam xi Maji diximus, et refertur a Saussayo et Claudio Roberto et Sammarthanis in Episcopis Lingonensibus. Vitam S. Gregorii dedimus
iv Januarii.
Petrus, monachus Cisterciensis, Caduini mortuus, cum titulo piæ recordationis refertur a Saussayo: ab aliis sequenti die. Videtur is esse, de quo egimus inter Prætermisos
ix Januarii.
SS. Liberatæ et Faustinae Virginum Translatio celebratur in Martyrologio Comensi. Acta illorum dedimus
xviii Januarii.
SS. Faustini et Jovitæ, Martyrum Brixiensium, Translatio indicatur ab Ughello tomo 4 Italiae Sacre, columna 733 in xlii Episcopo Brixiensi. Varia Acta martyrii dedimus
xv Februarii.
S. Feliceis Papæ III depositio inscripta est MS. Florario. Vitam ejus illustravimus
xxv Februarii.
Motomagus insertus est Catalogo Sanctorum Hiberniae apud Henricum Fitzsimon, qui in Alphabetico indicat referrî ad xviii Maji, citato Martyrologio Canisii: sed is refert ad xiii Martii, et videtur in-

telligendus S. Mochoemogus, cujus Vitam dedimus
xiii Martii.
S. Liminii Martyris, Translatio capitis Arvernensis, in Prioratu Thureis, indicatur a Saussayo; Natalis hujus celebratus est
xxix Martii.
S. Elphegus, Episcopus Cantuariensis, inscriptus Catalogo Ferrarii: sed ex errore legit is xiii Maji, loco xii Kalendas Maji, et tunc ejus Acta dedimus
xix Aprilis.
S. Hugonis Abbatis Cluniacensis translatio memoratur a Dorganio, Menardo, Buccelino, Ferrario. Acta ejus illustravimus
xxix Aprilis.
Tilbertus, Botwinus, Albertus, Saguedus et Wildenus, cum S. Wulfrido secundo Archiepiscopo in monasterio Riponensi diæcesis Eboracensis requieverunt: quorum corpora a S. Oswaldo Archiepiscopo Eboracensi inventa fuerunt. Hos quinque Edwardus Maithew ad hunc diem inscripsit suis Fastis Anglo-Benedictinis in Addendis pag. 78, et Beatos Abbates appellat. Secuti Menardus et Buccelinus, et Sanctos Abbates vocant, additque Buccelinus plurimos cænobii Riponensis monachos. In Vita S. Oswaldi xxviii Februarii, solum Reverendi Abbates nominantur. Consule hujus Vitam, ut et S. Wulfridi supra citati ad diem
xxix Aprilis.
S. Florianus Martyr, cujus corpus Alexander Papa tertius donavit Casimiro Regi Poloniæ, memoratur
iii

in Sanctuario Romano Abbatis Piazza. At Poloni cum colunt iv Maji.

SS. Zebedæus et Tadaeus Carmelitæ, socii S. Angeli Martyris, referuntur in *Acie bene ordinata S. Philippi a Visitatione, ex Vita S. Angeli et Calendariis Carmeliticis*. Hæc nulla vidimus, nec publica Ordinis auctoritate collecta putamus, sed privata quorundam devotione: nam in typo excusis nihil tale: sed nec in *Mechliniensi excuso* quidem, licet pluribus manu adjunctis successive aucto: *Vita vero illa* cujus auctoritatis sit, judicet Lector ex *Annotatis ad eam in Appendice tomi 2 ad diem* v Maji.

S. Victor Martyr, hoc die inter Patronos a Volaterranis colitur, et refertur a *Ferrario in Catalogo generali*. Verum quia arbitrantur esse S. Victorem Mediolani coronatum, hanc controversiam attingimus ad hujus Natalem vii Maji.

S. Desideratus, Episcopus Bituricensis, proponitur a *Ferrario, citatis Tabulis Ecclesiæ Bituricensis*. Verum in ea colitur, quando et nos ejus Acta illustramus viii Maji.

S. Meiro, inclusus Veronæ, indicatur in *MS. Usuardo, in Alsatia olim aucto*. Est hic Meiro Presbyter, a nobis relatus viii Maji.

S. Mucius Presbyter, Martyr Constantinopoli, memoratur ab *Usuardo et aliis cum Martyrol. Rom.* Coronatus is est et relatus a *Græcis die, quo Acta domus* xi Maji.

S. Gangulfus, Martyr Lingonensis, memoratur in *MS. Trevirensi, Martyrologio Colonia et Lubecæ sub annum 1490 excuso, item apud Greveaum, Molanum, Canisium*. Vitam delimus xi Maji.

S. Gualterius, Confessor in Aquitania, indicatur in *Supplemento Saussayi*. Vultur esse S. Gualterius Stirpensis: cujus Vitam dedimus xi Maji.

Immaculatæ Dominæ Deiparæ nostræ memoria, in ecclesia Diaconissarum, indicatur in *MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ*. Construxit illam Cyriacus, Patriarcha tempore Mauriti Imperatoris. Ita vero denominata est, quod Patriarcha adhuc Diaconus ibi habitaret, et Soror ejus ibidem esset Diaconissa. Ita *Georgius Codinus de Originibus CPP. pag. 53*.

Theodora Virgo indicatur ab *Arturo du Monstier in Gynecæo Sacro, et a Ferrario in Catalogo generali in Notis, citantibus Maurolycum, in cujus duplici editione non habetur*.

S. Theodorus Episcopus, quem *Misenatem* plerique, alii *Puteolanum* fuisse volunt, ut hoc die depositus, laudatur in titulo lapideo, juxta forum Putentis posito, ab indoctis hominibus (ut censet *Capaccius apud Ughellum in Episcopis Puteolanis*) et jam fere exeso. Ejus tituli verba hæc sunt: Hic requiescit S. Theodorus Episcopus, qui depositus est in Idus Majas Cons. Theodosi XV et Valentiani III. Esset hic annus Christi ccccxxv. Quod ad ulteriorem disquisitionem satis est lectori proposuisse.

S. P. N. Harachas monachus indicatur in *Kalendario Coptico sive Ægyptiaco per Seldenum edito: de quo utlibi nihil legimus*.

S. Josiphaci memoria est in *MS. Martyrol. Arabo-Ægyptiaco Gratiz Simonii*. De quo alibi similiter nihil.

S. Amatus, Abbas et Martyr in monasterio Habensi, refertur a *Bucelino, citante Andreæ Bambergensis*, addens ulterius indagare non licuisse.

Dubliterius Fiond seu Candidus refertur in *MS. Tamlachtensi*. Fuit Dabhlitirius Abbas de Cluain-Ednech, in diocesi Lethglinensi et regione Lagesiæ, mortuus anno 927. Sed num de hoc agatur non constat. Alius die 15 Maji occurrit.

Sancti Presbyteri memoria, in monasterio Aphaxeos, celebratur in *MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitane*.
Maji T. III

politana: sed nomine non indicato difficile est in majorem ejus notitiam devenire: neque ipsum monasterii nomen alibi legimus, unde de situ et fundatione aliquid disceremus.

Mochonna indicatur in *MS. Tamlachtensi, de quo dubitando inquit Colganus ad vii Martii, ubi de Mochonna seu Dagonna agit*.

Tobias, Refensis Ecclesiæ in Anglia Episcopus, indicatur in *MS. Florario. Laudatur a Beda lib. 5 Hist. Eccl. cap. 9 ut vir Latina, Græca, et Saxonica lingua atque eruditione multiplici instructus*. Verum de veneratione ejus Ecclesiastica nihil alibi legimus.

Fastidius, Episcopus in Scotia, ut Sanctus insertus est *Menologio Scotico Camerarii*.

Hermingardis, nonnullis Theodora, filia Desiderii Regis Longobardorum, a Carolo Magno, cui nupta erat, repudiata, dein Sanctimonialis et Abbatisa in monasterio S. Juliæ Brixinensi, refertur in *Menologio Benedictino Bucelini: at solum tribuit ei titulum Venerabilis* De repudio isto seu verius matrimonii non consummati dissolutione, egimus ad *Vitam S. Hildegardis Reginæ 30 Aprilis; et censuimus illam Desiderii Regis filiam proprio nomine vocatum Desideratam, ex Vita S. Adelardi Abbatis Corbeiensis, qui repudium istud improbens, ex anulo cognati Regis fugiens factus est monachus: si de monastica ejus professione constaret, minus difficultatis haberent secundæ Caroli nuptiæ*.

Bernarius Episcopus, quondam B. Mathildis amitæ Ottonis tertii Sacellanus et familiaris, vir singularis poenitentiae, memoratur a *Gelenio citante Dithmarum Merseburgensem lib. 7*. Sed signo adjuncto indicat non habere cultum, licet eum Beati titulo honoret.

Abbenus, Eremita Hibernus in Comitatu Berche-riensi, cum titulo Sancti indicatur in secunda editione *Martyrologii Anglicani, citato Cambdeno: qui ut fabulam respuit, quod Abbenoniam urbem dicti Comitatus appellatam quidam velint ab Abbeno Hibernico Eremita: et ex vetusto libro Abbenonensi ostendit prius dictam Sheovesham, sed ab Abbazia constructa vocatam Abbenun, et Abbington, id est Abbatiæ oppidum*. Interim *Fitzmon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ Alphabetico retulit ex Corabdeno dictum Abbenum Eremitam, cui hunc diem adjecit Wilsonus: quod aemo antiquitatum amator admittet*.

Merwina, Virgo Abbatisa, cum titulo Sanctæ memoratur a *Wilsono in utraque editione Martyrologii Anglicani; et hoc citato a Ferrario et Arturo*. Allegantur verba *Westmonasteriensis* ad annum 967, ubi dicitur Rex Edgarus in monasterio Rammesigo sanctimoniales congregasse, Sanctamque Merwinam in eo Abbatisam ordinasse. Agit dicto anno de *Edguro Alfordus, sed absque mentione Merwinæ, cujus etiam non meminit in Indice Sanctorum Angliæ*. Omittitur etiam ab *Eduardo Maihew, et Hieronymo Portero*.

Herveus sive Hermens Toleti circa an. 1342.

Thomas Illyricus Burdegala sec. 16.

Boixius, Barcinone circa an. 1526.

Helena a Latere, Tertiaria in Lusitania, sec. 16.

Maria ab Incarnatione, in ditione Cordubæ sec. 16.

Maria in illius *Gynecæo*. De Herveo Consultus domus nostræ Toletanæ Præpositus R. P. Jospho de la Torre, diligenti apud Franciscanos facta inquisitione, respondit nihil ibi eos scire de corpore aut cultu. Multo igitur majori jure recenseri hoc loco potuisset et *Martyrologio isti ac Gynecæo sacra inseri*.

Ordinis Minorum cum titulo Beati referuntur ab Arturo in *Martyrologio Francisc. et Helena et Pasithea*

Pasithea de Crogis, Virgo Cappucinarum Senensium parens, cujus insigne elogium ad hunc diem exhibent *Fasti Senenses* : nam et corpus ejus anno 1657 recluso sarcophago adhuc plane integrum est inventum, ut ibi in *Notis* additur ; omninoque constare dicuntur ex Actis rite firmatis in Archiepiscopatus Senarum archivio, et ex Vita Parisiis edita Gallico idiomate. Necdum illa quidem ad hoc opus spectat : Acta tamen illa ab aliquo ejus memoriarum devoto optavi aliquando in ordinem redigi, nobisque mitti, ut si forte eam aliquando Beatorum Catalogo inseri contingeret, ad manum sint in operis hujus Supplemento laboraturis ; aut forte etiam eorum Vitae, qui singulari cum opinione sanctitatis obierunt, singulari opere collecturis.

Thomas, monachus Dunensis, in Anglia sub Henrico VIII occisus, memoratur post alios in *Menologio Bucelini* cum titulo Beati.

S. Gemina Virgo colitur hodie in Castro Goriani prope Sulmonam, uti scimus ex Vita inde missa : sed serius quam ut integrum nobis esset, eam huc transferre die, qua illa Catalogis suis ejus nomen inscripsit Ferrarius

xii Maji.

S. Pontii Martyris translatio, Aqua-vivam in partibus Italiae, refertur in *Notationibus Carthusiae Bruzellensis* ad Grevenum. At quis hic S. Pontius fuerit non indicatur. Ejus meminimus ad Acta S. Pontii Romani, Cimellae coronati,

xiv Maji.

S. Bonosius, Episcopus Salernitanus, refertur a Ferrario in utroque Catalogo. Nos cum Ecclesia Salernitana

xiv Maji,

S. Carthacus, Episcopus in Hibernia, memoratur a Greveno, Canisio, Ferrario et Fitzsimon uti indicatur ad ejus Acta duplicia, quae damus

xiv Maji.

S. Hilarus, Abbas Galeatensis in Italia, memoratur a Greveno, Manrolyco, Galesinio et aliis. Acta illius damus,

xv Maji.

Thomas Cantipratanus refertur in Anno sancto Ordinis Prædicatorum et inter Pios a Saussayo, ab aliis die quo mortuus est

xv Maji.

Olybrius, ex Patricio Veneto monachus sub S. Hilario Abbate Galeatensi, cum titulo Sancti refertur a Wione, Dorganio, Menardo. Omnia habentur in Actis S. Hilari

xv Maji.

S. Dympha Virgo et S. Gerebernus Presbyter, Martyres Ghelæ in Brabantia, indicantur a Saussayo : ab aliis

xv Maji.

Bonifacius Papa IV indicatur in *Martyrologio Witsfordi*, Anglice Londini excuso. Forte occasione dedicationis Ecclesiae S. Mariae ad Martyres, quae hoc die a S. Bonifacio facta refertur in pluribus *Martyrologiis*, quae omnia memorantur ad Natalem S. Bonifacii

xxv Maji.

S. Othonis, Episcopi Bambergensis, ordinatio inscripta est MS. *Kalendario Benedictino*, ut Natalis celebratur

ii Julii.

Seraeanus, Apostolus Pomonae Orcadum maximae, indicatur in *Menologia Scotico Dempsteri*, quem Joannes Lestrus lib. 4 de Rebus gestis Scotorum pag. 137, a S. Palladio ad Orcades missum dicit : preinde cum in vetustioribus *Martyrologiis* necdum inscriptum invenerimus, differimus eum, ut simul cum S. Palladio de eo agatur ad

vi Julii.

S. Liborii, Episcopi Cenomanensis, Translatio me-

moratur ad Vitam, a Bollandi nostro seorsim editam et dandam

xxiii Julii.

S. Jacobi Apostoli translatio brachii Leodium, ad monasterium S. Jacobi anno 1056 facta, uti diximus 3 Januarii in *Relatione capituli* ad monasterium S. Vedasti num. 3. Plenius de eadem agendum erit ad Vitam S. Jacobi

xxv Julii.

S. Bernardi, a Deipara Virgine lactati, memoria celebratur in *Kalendario Cisterciensi Divione excuso* : colitur ipse

xx Augusti.

S. Paulini, Episcopi Trevirensis, translatio indicatur in MS. *Florario*, *Martyrologio Coloniae et Lubecae* anno 1490 excuso, item apud Grevenum et Canisium. Dies natalis est

xxxi Augusti.

SS. Proti et Hyacynthi translatio tertia, facta anno 1317 in *Martyrologio Novocomensi* et Galesinio notatur ex usu antiquo, quæ postea propter Dedicationem ecclesiae Cathedralis hoc die factam, ut seorsim ab ea commemoraretur Officio semiduplici, translata est in diem sequentem : agemus de ipsa, quando præcipue hi Sancti coluntur,

xi Septembris.

SS. Innocentii et Vitalis Martyrum, ex legione Thebæorum, translatio Siburgi indicatur in *Auctario Greveni* et a Canisio : poterit de iis cum reliquis Thebæis agi

xxii Septembris.

S. Grati, Episcopi Cabilonensis, Translatio indicatur in *Usuardo aucto pro Prioratu Candiaccensi*. Agitur de ea in Vita danda

viii Octobris.

S. Joannis, Prioris Canonorum Regularium in Anglia, translatio anno mcccxc indicatur in MS. *Florario*. Natalis celebratur

x Octobris.

SS. Tharacus, Probus, Audronicus, Martyres in Palæstina, memorantur in quatuor apographis *Martyrologii Hieronymiani* et apud *Florum* : item in MSS. *Richenoviensi* et *Rhinoviensi* : et dicuntur passi in Oriente, sed loco non indicato. Hi in *Martyrologio Romano* et aliis, quando hæc erunt illustranda, dicuntur passi Tursi in Cilicia

xi Octobris.

S. Martini Presbyteri depositio, in territorio Sanctonico, indicatur in MS. *Reginæ Sueciæ*, per Holstenium laudato. Refertur etiam viii Moji, sed dies ejus natalis est

xxiv Octobris.

S. Maria ancilla, post varia tormenta martyrium passa refertur a Rabano : In *Martyrologio Romano* et aliis die

i Novembris.

Commemoratio omnium Abbatum et monachorum monasterii S. Æmiliani in Hispania, sanctitatis et miraculorum gloria illustrium, proponitur a Bucelino allegante Sandovallium. Ille ipsos quidem laudat, sed nullum iis publice venerandis diem decretum indicat : quare laus ea melius differetur in diem, quo de S. Æmiliano agemus

xii Novembris.

S. Balsamia, nutrix S. Remigii, quæ ædem sacram collegio Canonorum insignem Remis habet, refertur a Saussayo et Arturo du Monstier. Verum in *Breviario Remensi* colitur

xvi Novembris.

S. Catharinæ, Virginis et Martyris, inventio corporis in monte Sina indicatur in MS. *Florario*, et a Galesinio, Canisio, Ferrario, Arturo. Dies natalis est

xxv Novembris.

SS. Marcellius et Exuperantius Martyres recoluntur in MS. *Florario*. Sunt hi Diaconi, Spoleti passi, et cum S. Sabino Episcopo celebrantur in *Martyrologio Romano*

xxx Decembris.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 59 ..

DE SS. GLYCERIA VIRGINE ET LAODICIO CUSTODE CARCERIS,

G. H.

MARTYRIBUS HERACLEÆ IN THRACIA.

CIRCA ANNUM
CLXXVIICultus etiam
in Oriente.Elogium ex
Menologio
Basilii Imp.

et Menæis

Illustrissima est memoria sanctissimæ matronæ Glyceriæ potissimum in Patriarchatu Constantino- politano et apud Orientales ad hunc xiii Maji : quo die in Typico, secundum consuetudinem Ecclesiasticam apud Hierosolymitanos soceræ Lauræ sanctissimi Sabbæ et aliorum monasteriorum, indicitur solennis veneratio S. Glyceriæ Martyris. Sic etiam certamen S. Glyceriæ Martyris celebratur hodie in Martyrologio Arabico-Ægyptiaco perantiquo, quod Gratia Simonius Maronita ex lingua Arabica nobis in Latinum transtulit. Sed Græcorum Ecclesia, clariore notitia Actorum martyrii imbuta, ipsam in Menologio Basilii Imperatoris seculo x exarato, primo loco honorat isto elogio : Glyceria Christi Martyr fuit temporibus Antonini Imperatoris ; et Sabini, Trajanopoli in Thracia Præsidis : qui cum quadam vice idolis sacrificaret, ipsa, venerando Crucis signo in fronte munita, ad eum accedens, Christianam sese esse ac famulam Christi libere est professa. Tunc iubente Præsidente, ut etiam ipsa sacrificaret, idolorum templum ingressa, et precibus ad Christum fuis, simulacrum Jovis deiecit et contrivit. Quapropter capillis suspensa, ferreis virgis verberata, deinde in carcerem conjecta, cibatur ab Angelo ; ac tum e carcere educta, in ardentem fornacem projicitur : sed extincto per rorem divinum igne, incolumis evadit. Postea detracta capitis pelle, denuo in carcerem detruditur : ubi ab Angelo sanata, custodem carceris ad Christi fidem convertit : qui illico capite truncatur. At sancta Christi Martyr feris objecta occubuit, et corpus ejus Heracleæ in Thracia fuit depositum. Hæc ibi : quæ fere eadem leguntur in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, nunc pertinente ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis. Aliud aliquanto exactius elogium continetur in Menæis Græcorum et Novo Anthologio, quod est hujusmodi.

2 Erat hæc [Glyceria] temporibus Antonini Imperatoris et Sabini Præsidis Trajanopoli : cumque in ea Præses diis sacrificaret, ipsa habens in fronte sna depictam sanctam Crucem, accessit Præsidentem ; et se Christianam professa, famulamque Christi testata est. Quam ubi Præses hortatus est, ut diis sacrificaret ; ingressa fanum, precibus ad Deum fuis, Jovis simulacrum in terram deiecit et comminuit. Pagani ergo istis præsentibus, lapidibuseam impetentes, numquam potuerunt tangere. Tum a crinibus suspensa dire ceditur, ac dein in carcerem deiecit, ibique multis diebus jubetur absque omni cibo relinqui. Sed pasta ab Angelo nihil inde detrimenti accepit : omnesque in stuporem dati sunt et Præses et consilium ejus, cum in carcere viderent et mensam appositam, et panes, et lac et aquam : atque interim nullus omnino aditus per vigilantissimos custodes et claustra ulli mortalium pateret. Conjecta inde in rogem est, sed rore e caelo misso ignis extinctus est, et ipsa illæsa ex fornace prodixit. Deinde detracta e capite usque ad frontem pelle, et vinctis manibus et pedibus reducit in carcerem substratis lapidibus. Sed ab Angelo vinculis soluta est, et capitis sanitate donata, Præfectum carceris admiratione perculit : qui confestim Christum confessus, capite plexus est. Sancta autem Martyr ducta ad Præsidentem, feris objicitur, ex quibus una Martyrem sic attigit, ut nullius plagæ vel livoris

vestigium præter unicum morsum in corporeprehenderetur : ex quo spiritum Deo reddidit. Depositæ sunt ejus Reliquiæ Heracleæ in Thracia. Hæc ibi : quæ arguunt Acta martyrii jam olim fuisse conscripta.

3 Nos ea Romæ reperimus inter libros Comitum Palatini, in Bibliothecam Vaticanam transmissos, in MS. codice numero 27 signato, ubi a pagina 19 continentur, sub hoc titulo. Certamen sanctæ et pulchrevictricis Martyris Christi Glyceriæ. Ea Græce etiam infra damus, et hic Latine, collata cum translatione Guilielmi Sirleti, qui eadem reperit Græce in monasterio Cryptæ-Ferratæ, Ordinis S. Basilii, Roma xii m. p. distante. Sed quod ea Acta adscribat Simeoni Metaphrastæ, non admittimus, cum stylus concisus sit, et ab ejus periodico scribendi genere alienissimus : quod agnoscens Leo Allatius, in genuinis ejus scriptis dignoscendis versatissimus, inter illa numerat quæ sub nomine Metaphrastæ, sed errore communi, referuntur a Lipomano tomo 7 de Vitis Sanctorum Patrum, et a Surio : ubi sub finem indicatur obitus ad diem decimum Maji, ex illa Sirleti versione : cum dies xiii accurate indicetur in MS. Comitum Palatini, et hunc confirmant omnia Menologia, Synaxaria, et Menæa Græca, ipsumque quod Sirletus ex illis contraxit Menologium. Hoc citato ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano : Heracleæ S. Glyceriæ Martyris Romanæ, quæ sub Antonino Imperatore et Sabino Præsidente passa est, nulla facta Laodicii mentione, licet in dicto Menologio esset facta. Hujus singularis notitia habetur ad hunc xiii Maji in MSS. Menæis, Divione a nobis in collegio Societatis repertis, addito disticho, quo ejus in præsentia populi confessio fidei Christianæ, et martyrium gladio consummatum sic laudatur.

Ἀποδείκνυς ἐν μέσῳ λαῶν, Ἀόγε,

Θεὸν καλῶν σε πρὸς δίκην ἔχθη ξίφους.

Sola autem Glyceria laudatur in Ephemeride metrica hoc die

Τῇ δεκάτῃ τριτάτῃ τίς δάμασε Γλυκερίην ;

Quis decima tertia, Glyceria, te superavit ?

Solum etiam hoc die ponit figuratum Moschorum Kalendarium : Possevinus Cilariam corrupto nomine scriptam reperit.

4 S. Glyceriæ meminerunt etiam Genebrardus in suo Calendario Græcorum, Molanus in Auctario Usuardi, Arturus in Gynæceo sacro, Laherius in Menologio Virginum, et Gallonius in Historiæ Sanctarum Virginum Romanarum Italice edita, ubi late Vitam ejus deducit, et Annotatione secundu multa sollicite examinat, num Virgo habenda sit, cum de illo statu nihil dicatur in Actis martyrii, quorum interpres omnino duodecies inculcat nomen feminae aut mulieris : sed quæ hic in Græco deberet responderi vox γυνή, ne semel quidem est in MS. Palatino. Græci autem in Menæis hujus diei Canonem de S. Glyceria sic incipiunt : Διὰ πόνον ἀλλότῳ τῷ δεσπότη νουόμενους παρθενίας καλλεσι διαλάμπουσα. Prepter certaminis laborem Domino desponsata est virginitatis pulchritudine effulgens. Favent etiam huic titulo Acta, dum nobilitatem Sanctæ ex parte patris matrisque exaggerant semel iterumque, nulla usquam facta mentione mariti. Quibus igitur etiam ob virginitatem a S. Euphemio, Virgine et Martyre, Soror appellata fuerit (uti infra in Appendice ad Vitam referetur) cum corpus ejus ad insulam Lemnum

Acta Græca
Romæ reperta,eadem et
Latina lingua
dantur :

E

Memoria in
Martyrolog.
Romano.Græci addunt
Laodiciam,et titulum
virginitatis.Lemni cultus
et Reliquiæ,

EX MS. GR. A *Lemnum in Archipelago Septemtrionalis esset appulsum, ubi etiam celebris cultus erat S. Glyceriæ, ob aliquas hujus ibidem asservatas Reliquias? Deditur die III Aprilis Vitam S. Nicetæ Hegumeni Mediciensis in Bithynia, qui a Leone Armeno Imperatore iconomacho ob fidem afflictus, fuit Constantinopoli relegatus ad unam parvularum insularum, quæ sunt in sinu, S. Glyceriæ dictam, ut in illius Vita a Theostericto discipulo scripta legitur num. 44. Hanc insulam tunc conjectavimus esse aliquam circa Proconnesum, non longe ab Heraclea ad oram Propontidis, in qua urbe fuit S. Glyceriæ templum, in eoque Corpus ejus sacrum peregrinorum concursu frequentatum propter unguentum quod ex ejus monumento defluebat, uti infra in Appendice refertur ex Nicephoro Callisto et Theophylacto Simocatta : qui libro 6 Historiæ Mauricianæ cap. 1 narrot, quomodo Mauricius Imperator Perinthum sive Heracleam navigare contendens, ob turbulentam tempestatem appulserit Daonium, indeque in equo Imperiali Heracleam ivit, Glyceriæque Martyris templum ingressus, et quam maxime illud veneratus, pecuniam insuper, ad partes ejus, illato per Avars incendio vastatas atque prolapsas, iterum excitandas exornandasque, erogavit.*

et in insula vicina,

templum Heracleæ

a Mauricio Imp. restauratum.

B

VIDE ACTA GRÆCA PAG. X

ACTA MARTYRII

Ex MS. Græco Latine reddita.

CAPUT I.

Genus. Fides Christi annuntiata. Tormenta Trajanopoli illata.

A Anno primo Imperatoris a Antonini, Præsides Græciæ Sabino, multa erat consensio Christianorum, qui habitabant in urbe b Trajanopoli. Per singulos autem dies in unum locum conveniebant, et multo labore ac studio a Deo pacem petebant : pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus vero Imperator, cum Græcorum superstitionem sequeretur, omnibus idolis sacrificabat, iis videlicet, qui falso nomine dii appellabantur : sed multo diligentius ac frequentius Jovi sacra faciebat, et in ejus superstitionis errore assidue versari videbatur. Quodam autem die in templo ipsius Jovis cum execrandis illis sacerdotibus consultavit, et in omnes urbes, regiones ac provincias misit, ut universi homines accederent, et diis sacrificarent, Jovi præsertim. Hac autem consultatione facta, terribile præconium evulgavit per universam terram sic præcipiens, Omnes qui noluerint diis sacrificare, jubeo crudeliter interfici. Cum autem edictum illud tam iniquum ubique divulgaretur, in c Europam quoque perlatura est. Quod cum Præsides accepisset, primum sacrificium in templo apud d Maximianopolim offerebat, Imperatoris legem ostendens, neminem vero adhuc cogens. Postero autem die mane Trajanopolim profectus, similiter et iis, qui illic erant, legem ostendit, et hoc edictum proposuit. Sabinus fortissimus Præsides et valde illustris, omnibus populis et regionibus illustribus salutem. Una mente ac sententia omnes convenientes, intra tres dies nosipos purgemus, et in Jovis templum ingrediamur; atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Jovi sacrificium offeramus. Qui vero non obtemperaverit, neque lampadem tenens sacrificium obtulerit, gravibus suppliciis cruciatus moriatur.

2 Tunc omnes in urbe illa Christiani homines Deum precabantur, pacem petentes. Glyceria vero quædam Romana, filia e Macarii ter Consulis, cum esset in urbe illa, et singulis diebus atque horis in eam parvam domum ingrederetur, in quam homines

Trajanopoli a Sabino Præsides :

c S. Glyceria Christianos animat :

Christiani congregabantur, seipsam Deo et Christo ejus purgabat. omnibus ita dicens : Fratres, sorores, filii, patres, et quæcumque matris loco mihi estis, videte et vobis cavete, ac diligenter animadvertite, qualis est Imperator ille, cujus characterem habemus, et quali forma in fronte signati sumus, qualis denique monetæ inscriptionem accepimus. Hæc igitur cum sciamus, demus operam, ut quam diligentissime Domini nostri præcepta servantes, apud illum ipsum æternum Regem salutem consequamur : characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe vacuum ac purum custodientes. Id cum femina illa dixisset : Optamus, inquit omnes, horum omnium, quæ dixisti, compotes fieri. Tum illa : Vestræ igitur preces Deo ipsi offerantur.

3 Postea vero quam tres dies præterierunt, cives omnes cum lampadibus insanientes concurrebant. Venit autem et Glyceria, quæ Crucis Christi signum in fronte inscriptum habebat, quo animam illuminare posset. Ad Præsidentem igitur cucurrit : cumque ante illum stetisset, sic est locuta : Clarissime Præsides, en sacrificiorum, quæ Deo ipsi offerenda sunt, ipsa initium faciam. Prima enim sum, et eo patre nata, qui fuit tertio Romanus Consul. Et ubinam, inquit Præsides, lampas tua est, qua te id facturam significes? Cui Glyceria : In fronte scriptam habeo lampadem meam, quæ cum extingui non possit, sincera nostra, quæ Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat, et æterno Regi offert. Tum Præsides id non intelligens dixit : Accede igitur et sacrificia. Minime, inquit Glyceria, æterno Regi et Deo lampadibus fumum emittentibus opus est : sed jube ipsas extingui, ut sacrificium meum non labefactetur. Jussit igitur Præsides, et extinctæ sunt lampades. Quibus extinctis, S. Glyceria, pectus temperantia et fortitudine præcinctum habens, oculos ad cælum intendit, et, manu ad populum extensa, Videtisne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptam? Cumque hæc diceret, Crucem Christi ostendit, ac dixit : Deus omnipotens, qui per Christi tui Crucem a servis tuis gloriose collaudaris, qui sanctis illis tribus pueris te ostendisti eosque ab ignis fornace liberasti, qui leonum ora clausisti et servum tuum Danielem victorem effecisti, qui Belo everso et dracone interfecto dæmonum imaginem confregisti, Jesu Christe, purissimus Dei Agnus, veni, quæso, et mihi humili opitulare, et dæmonem hunc, arte humana erectum, comminue, novaque et inania istorum sacrificia disperge ac dissipa. Repente autem magnum quoddam tonitruum auditum fuit, et Jupiter ipse corruit atque comminutus est : erat enim lapideus.

4 Hæc cum vidisset Præsides, furore percitus una cum iis sacerdotibus, qui cum illo erant, jussit Glyceriam lapidibus in eam jactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo descendit, et lapides in Glyceriam coniecit. Lapidibus vero ipsi, tamquam in locum quemdam repositi, eam circumdabant quidem, sed non tangebant. Cum vero Dei beneficium hoc esse illi non intelligerent, pharmaceutriam f eam esse dicebant, ob idque lapidibus non percuti. Tum Glyceria, Recte, inquit, dicitis me pharmaceutriam esse : Christi enim pharmaca, per me vim suam operantia, vestrum errorem redarguunt, ejusque auxilium injurias vestras dispergit. His auditis, Præsides dixit : Ad crastinum usque diem in carcere custodiatur, ne forte beneficiis suis utens effugiat, et a Deo suo se adjutam fuisse dicat, et ita multos decipiat. Tum Glyceria : Stulte, inquit, excæcate atque impurissime homo, non animadvertis me præceptis Dei ligatam esse, et ejus legi affixam, e quibus solvi non possum? Ipsius enim vinculum est indissolubile, quo superbiorum vincula dissolvuntur, et eorum

Præsidentem alloquitur :

E

precibus statuas Jovis comminuit. F

Lapidatur, sed non tangitur,

f

carceri inclusa

a Philocrate Presbytero confortatur :
A eorum qui Deo ipsi resistunt consilia dissipantur. Hæc cum dixisset, in carcerem abiit. Ad eam Philocrates Presbyter accessit : Illi autem dixit Glyceria : Signa me Christi signo, et pretioso veritatis Chrismate me ipsam exorna, et Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, et cujus arma ipse geris, me commenda, ut eo signo munita, pravissimi demonis malitiam superem. Ad hæc Philocrates Presbyter : Signum, inquit, Christi vota tua expleat, et pretiosum Christi unguentum faciat, ut, quod cupis, id assequaris. Hæc cum dixisset, pacem ei precatus, discessit.

Iterum Præsidi respondet,
B 5 Eo autem die, qui consecutus est, Præses ipse mane ad domum regiam venit, ut Glyceriam ad se duci faceret, eamque interrogaret, an diis sacrificare vellet : quod si facere nolisset, pluribus tormentis afficiendam, ac morte denique condemnandam esse censuit. Ducta igitur fuit, et ante Præsidentem stetit hilari vultu. Cui Præses : Dic, inquit, Glyceria : Num adhuc persuasum non habes, ut magno deo Jovi sacrifices, cui et Imperator ipse sacrificat? Quomodo, inquit Glyceria, illi sacrificem, qui fractus est, et in multas partes comminutus? Quique sibi ipse opem ferre non potuit, huic me vis sacrificium offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, qui sedet in cœlis, quique mihi opem tulit, et nefariam vestram potentiam dissolvit : illi me sacrificia offerre decet, illi me gratam esse convenit. Cum hæc audisset Præses : Sacrifica, inquit, antequam te cruciem. Tum Glyceria : At cruciabit me Deus meus, si te audiam. Ecquidnam, inquit Præses, mori cupis? Respondit Glyceria : Ego studeo et propero corporis mei labore animæ vulneribus mederi.

crinibus suspensa laniatur,
C 6 Tunc Præses jussit Glyceriam crinibus suspensam ac dilaniatam interfici. Illa vero suspensa dicebat : Gloria tibi sit, Deus omnipotens, qui stolido huic Præsidi ostendisti, non alia illi esse tormenta, nisi crines illos a tua benignitate mihi datos, quibus caput meum circumdatur. Iis, inquam, crinibus, per quos Præses me cruciat, ipse redarguitur : illi enim pro corporis tegumento et gloria tua mihi a te adiutore meo dati sunt, et illi ipsi nunc adversus bonarum rerum inimicum Præsidentem hunc adiumento mihi sunt. Hæc cum illa dixisset, jussit Præses eam laniari. Quæ dum laniaretur : Nefarie, inquit, et omni malitia referte minister diaboli, nihil sunt ista tua tormenta, quæ ipsa non sentio : habeo enim omnium Dominum Deum, qui per Jesum Christum me servavit, qui et nunc mihi opitulatur. Para igitur majora aliqua tormenta : hæc enim nulla sunt. Talia dicebat Glyceria, et carnificum manus ipsam laniando defatigatæ jam erant.

alapis cæsa
7 Præses vero cum se ab illa superatum videret, eam deponi jussit, et ejus faciem contundi. Tum Glyceria : Lux mea, inquit, Deus, et firmamentum meum Christus est, qui sua bonitate ancille suæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine, ut vultum meum illumines, et ad verbera excipienda paratiorem me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora : tu enim es Deus, qui per Dominum nostrum Jesum Christum sancti Spiritus tui thesauros iis conferre soles, qui nominis tui confessionem oratione firma ac stabili profitentur. Qui omnibus tuis viris sanctis opem tulisti, per quos et ipsa tui notitiam accepi, eamque amplexa sum, exaudi nunc ancillam tuam : quoniam nominis tui causa studeo e laqueis diaboli et ab ore serpentis liberari. Hæc cum diceret, a carnificibus verberabatur. Angelus autem Domini Dei repente illic adstitit, et carnifices illos ita prostravit, ut mortui viderentur. Tum Præses : Dic, inquit, Glyceria : Quare Imperatori non obtemperas? At illa : Cuinam Imperatori vis me obtemperare? Dico, inquit Præ-

D ses, ut illi obedias, qui rerum habet imperium, et legem hanc servandam jussit. Respondit Glyceria : Ego omnium rerum Imperatori Deo et ejus legi obedio, eamque servo. Tum Præses : Obtempera, inquit, et diis sacrifica. Illi autem Glyceria : Nolo sacrificium offerre, quod jubes, cum inane illud sit : sed sacrificium offeram Deo meo, quod ipse in Spiritu sancto requirit, quodque pater Abraham sacrificavit, cum Isaac filium suum obtulit, et vero Deo gratus fuit, a quo beneficium accepit, ut esset pater multarum gentium. Fac, inquit Præses, quod dico, et sacrifica ; ne muliebriter decepta, gravi ac turpi morte pereas. At illa dixit : Christus nostri certaminis præfectus, in spirituali stadio non solum viros certantes, sed etiam mulieres ipsas contra diabolum patrem tuum præliantes splendide coronat. Commune enim veritatis stadium iis, qui in eo currunt, propositum est.

reducta in carcerem
8 Jussit autem Præses ipsam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri. Abiit igitur illa valde læta, et divinam gloriam celebrans, in carcerem ingressa est. Custos autem ipse multo timore illam in carcere custodiebat, quæ Deum ita laudabat : Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui cognitus es a sanctis viris præcepta tua observantibus : qui te sancto Petro Roma discedenti ostendisti, et adversarium tuum Simonem magum per eundem relargoisti ; qui magno David adiumento fuisti, et Goliath adversarium ipsius sub ejus pedibus conculcasti. Tu venerandus et purissimus Deus, exaudi me, et esto simul cum ancilla tua, eamque eripe a pravissimo Præsidente. Cum tres dies præterissent, dixit Præses Tribuno : Accipiens hunc annullum, vade, obsigna carcerem, in quo maga illa servatur. Tribunus igitur abiit, et in carcerem ingressus, Glyceriam ipsam invenit diligenter custoditam, et Deum landantem. Sigillo igitur claustris impresso, jussit et exteriora carceris loca custodiri. Cum autem illa intus esset, et Deum landaret, Angeli citum ei afferebant. Præses vero cum post aliquot dies in urbem Hieracleam *g* profecturus esset, ad carcerem accessit videre eam, ut post se duci juberet. Videns autem appositum sigillum existimavit eam jam esse mortuam : multi enim transierant dies. Aperiens vero, eam vinculis solutam vidit, et lancem ipsi appositam, in qua erant panis, atque lac, et aqua in cratere. Itaque stupore affectus illam eduxit, non intelligens, Deum esse, qui eam nutriebat. Illa vero sic Deum precabatur : Domine Deus, qui veritatis cognitionem nos doces : qui populum tuum providentia maxima prosequeris, qui Danieli per Angelum cibos præbuiisti, et ad sanctum illum virum Elion in torrente *h* prandium ac cœnam misisti, qui errantes convertis, et cæcos illuminas : tu, inquam, Deus recordatus es et mei humilis ancille tuæ, et ex illis tuis thesauris, qui diripi non possunt, beneficentiam depromens, me humilem ancillam tuam audivisti.

ANNOTATA.

a Anno 161, Antonino Pio 7 Martii mortuo, successit gener ejus Marcus Aurelius Antoninus Philosophus; sub quo resumpta persecutio, de qua hic agitur, ex seditione populi anno Imperii 17, Christi 177, ut constat ex Proœmio libri 5 Historiæ Ecclesiasticæ apud Eusebium et Rufinum.

b Trajanapolis urbs Thraciæ, et metropolis provinciæ Rhodopes Archiepiscopalis, ad Hebrum fluvium, etiamnum celebris.

c Europa proprie est provincia Thraciæ primaria, quod nomen inde ad quartam orbis partem translatum est. Sirtetus Græciam verterat, cum Thracia non censetur proprie provincia Græciæ.

D
 EX MS. GR

reducta in carcerem

E

obsignatum

g
cibatur ab Angelis.

F

h

d

sed non sentit tormenta :

ab Angelo protegitur,

A d Maximianopolis urbs Episcopalis Thraciæ, sub Trojanopoli metropoli. Apud Lipomanum et Surium legitur Maximianopolis, sed Græce melius, ἐν Μᾶξιμα-νοπόλει, ejusque mentio est in Itinerario Antonini et opud Appianum. Dicit autem videtur locus eo nomine, quod uno seculo post accepit scilicet a Maximiano Imperatore collega Diocletiani.

e Macarius ter Consul, scilicet in Thracia, aut etiam Trajanopoli a Romanis constitutus : et forte ex Urbe eo missus, hoc enim ut summum dici potest, etsi in Græco sit Ἐπιστάτης Πόλεως : nullus enim toto 2 seculo Romæ ter Consul fuit, si Imperatores excipias : et nullus vel semel eodem tempore in fastis Macarius seu Felix nominatur.

f Addit Sirletus hoc est Veneficam : et hoc sane sensu voce ille utebatur vulgus : sed cum eadem meliorem quoque sensum habeat, eam a se non repellit Sancta.

g Heraclea metropolis Thraciæ appellatur in Vita S. Partheui Lampsacensis Episcopi 7 Februarii cap. 3 ; sed et proprie metropolis Europæ Provinciæ in Thracia, sita in Propontide Thraciæ e regione Lampsacis in Hellesponto.

B h 3 Reg. 3 dicitur Eliæ, Abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem : et tibi de torrente bibes, corvisque præcepi, ut pascant te ibi ; unde in Græco hic simpliciter ἐν τῷ χειμάρρῳ in torrente, pro quo Sirletus vertit, in fluvio Jordane.

CAPUT II.

Varia tormenta Heracleæ illata. Sanctus obitus. Sepultura.

Heracleæ a Christianis honorifice excipitur,

Hæc cum dixisset, abiit in urbem Heracleam, Dei gloriam laudans. Cum vero Præses ipse illic esset, in templo Jovis immolabat. Christiani autem, qui erant in illa urbe, audiverunt de certamine ejus, omnesque una cum venerando Episcopo Dometio ei obviam venerunt, tribus milliaribus longe ab urbe. Tunc Episcopus ipse orationem hæc ad Deum misit : Christe lux, quæ nunquam extingueris, sol justitiæ, lux eorum qui sunt in tenebris, et errantium dux, qui Moysen duxisti et Pharaonem in mare præcipitasti, tu, quæso, esto dux et servæ tuæ in confessione nominis tui. Hæc cum dixisset Episcopus, sancta Christi Martyr Glyceria in urbem ingressa est. Postero autem die jussit Præses Sanctam ad se duci, et, si diis sacrificare noluisset, igne comburi. Ducta igitur illa est. Cui Præses dixit : Num, Glyceria, certum aliquid deliberasti ? Tum illa : In lege scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum : et, Sit vester sermo, Est, est : Non, non. Dixi enim tibi, me Deo meo adjuocam esse, et diabolo, cui tu servis, renuntiassæ : quomodo igitur Christo adjuncta, possam aliquando ab eo segregari, et pro vita mortem eligere ? Fac igitur quidquid lubet : ego enim parata sum breviter ista et caduca despicere, ut bona cælestia consequar.

Matth. 4. 7 et 5. 37

signo Crucis se munens,

a

jactatur in fornacem, quæ divinitus extincta,

D Glyceriam de cælo auxilium misisti, ut omnia tibi et volutati tuæ subjecta te cognoscerent. Hujus flammæ radii, horribilia jussa tua non ferentes, aufugerunt, et nunc iniqui atque improbi Præsidis memem combuunt. Hæc cum dixisset, exiit e fornace sine læsione aliqua. Tunc Judex : Cujusnam inquit, auxilio confisa, non sacrificas ? Respondit Glyceria : Deo meo et Christo ipsius. Tum Præses : Ne verbis artificiosis atoplius utaris, et omnes decipias. Cui Glyceria : Non verbis, inquit, artificiosis, sed operibus bonis ac sermonibus fidem omnibus facio.

11 Tum Præses jussit capitis ejus pellem a vertice usque ad frontem detrahi. Itaque satellites cum manibus ac pedibus viocam tenerent, fecerunt id quod jussi fuerant. Sancta vero Glyceria, dum pellem ei secaretur, ita Deum orabat : Domine Deus, qui effulgentem lucem emittis, et justitiam facis efflorescere, per hanc pellem meæ detractionem, scelesto Præsidi Sabino illud ostende, quod, quicumque spem suam in te collocarunt, student per maximas quasque ærumnas confessionis coronam a te percipere. Quamobrem gratias tibi ago, quod per hujus meæ carnis pellem detractam, omnia, quæ in me sunt, detexisti, ut lumine tuo illustrata, possim dicere ; Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. Hanc suam injuriam non ferens Præses b, jussit eam in carcerem duci, ut usque ad crastinum diem manibus et pedibus vincata servaretur, et super acutos lapides prosterneretur, quo super illos agitata, ærumnose ac pessime interiret. Fecerunt mini-tri quod jussi fuerant, et ita eam disposerunt. Media vero nocte Angelus Domini venit, et a vinculis Glyceriam dissolvit, et faciem ejus ita curavit, ut talis esset, qualem Deus effecerat.

detrahitur pellis capitis,

E Psalm 118

b sed in carcere ab Angelo restituitur.

12 Postridie vero mane Præses, cum progressus esset, jussit ad se duci saocam mulierem Glyceriam. Itaque custos carceris, cum patefactis foribus eam solutam vidisset, neque agnovisset, in desperationem venit, et seipsum interficere voluit. Illa vero, Quiesce, inquit, et tibi parce : ego enim sum illa, quam tu quæris. Tum custos tremens, dixit : Misereere, quæso, mei, ne moriar : credo in Deum illum, qui tibi opem tulit. At illa : Sequere igitur Christum, qui salutem affert. Tum Glyceriam eduxit, et ejus vinculis ipse illigatus eam sequebatur. Id cum Præses vidisset ; Quidnam, inquit, istud es, quod fecisti, Laodici : Ubi est mulier illa, quæ devincta tibi commissæ fuit ? Tum Laodicius : En tribunali assistit, quæ proxima nocte divino lumine illustrata, insignem ac splendidam faciei speciem per manum Angeli a Deo missi recepit, et ab eodem vinculis exsoluta fuit : ejus autem vincula, cum Dei miracula perspexerim ipse accepi : credo enim et ejusdem mortis volo fieri particeps. Tum Præses : Feriatur, inquit, iste, et capite privetur. Sine, videamus, an illi Christus opem ferat. Ille vero cum securi ferendus esset, hæc verba protulit : Tu Christianorum Deus, connumera me, quæso, cum serva tua Glyceria. Itaque illa sic Deum oravit : Pater Domini nostri Jesu Christi, qui mortis dolorem dissolvisti, et captivos liberasti ; tu, quæso, libera servum tuum Laodicium, et da, ut in Christi tui confessione perficiatur, et spiritum ejus in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixisset, securi c percussus est, et ejus corpus a Christianis sublatum fuit.

Laodicius credit in Christum,

F

c

13 Tum Præses ad Glyceriam : Scis, inquit, Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Consulatum gessit, et matre, quæ nihilo minus quam pater, et ipsa nobilis est. Dic igitur : Quisnam est iste, qui tibi opem affert ? Christus, inquit Glyceria, mundi Salvator, et Deus totius consolationis, qui mihi prandium misit in carcerem, et a vinculis me liberavit,

et capite plectitur.

et

A et faciei meæ honestam speciem restituit: is, inquam, est adjutor meus. Hæc cum audisset Præses, jussit ipsam feris obijci, et cum eis pugnare. Illa vero ad feras, quasi ad jucundissimas aliquas epulas, accessit. Sedente igitur Præsede, ingressa est Glyceria composito incessu et hilari vultu, et stetit in medio stadio, Christum adiutorem suum expectans. Cumque illa sic stetisset, ferarum d. præfectus repagula sustulit, et læna ingenti corpore fremens exiit, quæ ad Glyceriam accurrit, et ad ejus pedes revoluta est. Tunc illa cum oculos suos ad cælum erexisset: Gratias, inquit, tibi ago, Deus omnipotens, Deus patrum, Deus misericordiarum, qui agrestes feras mansuetiores effecisti ad Divinitatis tuæ potentiam comprobendam; qui aspera et difficilia, mihi lenia et plana reddidisti; qui arida loca aquarum multitudine complexisti. Exaudi me Deus, et redde maligno Præsidi consilii ipsius congruentia. Da, quæso, mihi, ut quæ tibi grata sunt, ea faciam, et mandata tua observem, quæ venerandam coronam cum sanctis patribus assequar. Hæc cum dixisset, vox e cælo demissa est, quæ dixit: Exaudi orationem tuam; veni cum pace; patefactæ sunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quædam læna in Glyceriam immissa fuit: quæ cum egressa esset, ipsam momordit, neque morsus vestigium aliquod reliquit. Itaque sancta illa bellatrix Glyceria, in veritatis confessione perfecta obiit. Tunc præfectus repagulum sustulit, et feræ illæ tristes in stabulum suum redierunt. Præses vero illa ipsa hora hydropicus effectus, et in platea, omnibus rebus indigens aliis in exemplum, mortuus est.

14 Cum vero B. Glyceria, martyrii confessione perfecta, obiisset; ejus corpus Dometius Episcopus accepit, et in loco quodam venerando prope urbem reposuit. Cujus memoriam pie ac religiose agimus e decimo tertio die mensis Maji, Deum precantes, ut ejus socii esse eum gloria mereamur. Martyrium autem obiit S. Glyceria una cum Laodicio, Antonino Imperatore et Sabino Præsede: in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria una cum Patre et Spiritu Sancto, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Sirletus, Scripsi et pronuntiavi confessionem tuam.

C b Longiori paraphrasi sic usus Sirletus. Cum ejus mulieris constantiam non ferret Præses; putabat enim injuriam ab ea fieri. Ubi nota apud eum ad nauseam iterari et inculcari paragraphis singulis has voces femina, mulier: cum in textu Græco ne semel quidem Glyceria appelletur γυνή.

c S. Laodicius etiam hac 13 Maji colitur, eodem ut videtur die, martyria coronatus.

d Græce ὁ βρωτόφωγος, quod hinc in suum Glassarium retulit Meursius, nescio an alibi inveniendum: infra usitatori voce dicitur Θρωποφάγος, Bestiarum curator sive altor.

e Lipomanus et Surius decimo die mensis Maji, quo die Kalendario Felicii et Martyrologia cuidam Basileensi ambo inscripti sunt. Interim in MS. Græco legitur μην Μάιος ἢ scilicet ἰμέριος, mensis Maji die 13, quo eodem die coli a Græcis passim omnibus supra ostendimus.

APPENDIX

Reliquiæ Lemni. Unguentum ex monumento Heracleæ distillans.

Magna et familiaris videtur communicatio fuisse in-

ter Euphemiam Virginem et Martyrem, et hanc S. D Glyceriam. Nam cum Constantinus Copronymus Imperator irreligiosus, ut ait Theophanes, anno Imperii xxvi, Christi dccc.lxvi, pretiosissimum celeberrimæ Euphemiae corpus in maris profundum cum ipso loco demersisset, Martyrem sub Christianæ plebis conspectum sanctis unguentis exsulantem videre non ferens: et Deus illud illesum servans, ad Lemnum insulam evolare fecisset; tunc, inquit, Constantinus Episcopus Tii in Oratione de Inventione Reliquiarum S. Euphemiae,angebantur et dubitabant, cujusnam essent Sancti Reliquiæ. Illa vero nocte acceperunt revelationem earum, per ejus nominis enuntiationem. In illa enim insula S. Glyceriæ jacebant Reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula Martyr Christi Glyceria, et hæc Euphemia e navi exiisse et se invicem esse complexæ. Et cum dixisset, quæ ex insula erat egressa, ei quæ e navi exierat: Salve Martyr Christi Euphemia benedicta, et se invicem salutassent; rursus per se recedebant.... His ita gestis sanctissimus Lemni Episcopus venerabile templum edificarat in illis temporibus. Visum est ergo ut illic portarentur sacræ benedictæ Euphemiae Reliquiæ ad dedicationem templi, quod ab eo constructum fuerat. Et cum supplex fudisset preces, et venisset ad Reliquias benedictæ Euphemiae, et illic totam noctem transegisset, ab eo visa est in somnis Martyr Christi dicens: Ne aggrediaris facere quod statuisti: non obediam enim hac in re tuæ sanctitati. Sed abi ad sororem meam et in martyrio sociam Glyceriam, et ego illam rogabo. Ipsa enim se tibi tradet ad hoc, ut impleas quod desideras. Experrectus autem sanctissimus Episcopus, fecit ut ei jusserat benedicta Christi Martyr. Hæc ibi.

2 At plurimis annis citius Mauritio Imperatori varia contigerunt circa monumentum utriusque Martyris, quæ a Nicephoro Callisto lib. 18, historiae Ecclesiasticæ narrantur, ubi cap. 21 asserit ipso passionis die S. Euphemiae in conspectu omnium ex defunctæ corpore sanguinis liquorem spongiis hauriri: illudque Mauritium Imperatorem experimento explorasse, et digitis sanguini admotis eoque humore delibutis seipsum sanctificando conspersisse, et reipsa ut hoc crederet persuasus; laudes suas Martyri tribuisse. Quæ latius ad xvi Septembris, quo colitur, dicenda. Dein idem Nicephorus capite sequenti 22, explanat miraculum, quod ad monumentum S. Glyceriæ Martyris, unguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit: quæ ex Historia Mauriciana Theophylacti Simocatta, lib. i cap. 11 ita descripsit.

3 Minime vero abs re fuerit, si celeberrimæ Martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ et ipsius Martyris miraculum conjunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis ulmodum educatus, manifesto in impostorum et maleficorum barathrum demersus esse deprehensus est. Incantatori huic et mago argentea fuit pelvis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate fugitante argentariis vendidit. Qui pretio numerato lancem eam receperunt, venalemque et ipsi pro foribus, cuius prætereunti emendi liberam facultatem facientes, proposuerunt. Accidit autem ut Perinthius Antistes Byzantii esset, et pelvim eam ita ut venum labatur compararet. Itaque cum vasculo empto se in Sedem suam recepit, et ob reverentiam unguenti Martyris Glyceriæ, sublato priore vase æneo, argenteum istud reposuit, cultui divinitus manantis unguenti id maxime convenire arbitratus. Atque ille quidem hoc fecit: rivus autem unguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam et donum

D
EX MS. GR.
Familiaris
S. Euphemiae

Reliquias
Lemnum
appulas

E
revelat,
ipsam amplecti visa.

et illa vicissim
hujus Reliquias honorari jubet.

Ille sanguinem,

hæc unguentum stillant,

cui cum supponretur pelvis a mago profanata,

ipsumque fluere cessaret;

S. Glyceria
feris obijci
lis mansuetioribus
d

pro voto, unius
leri morsu
suffocatur,

e
sepelitur
13 Maji.

A donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, ut mundum immundo tangeretur.

4 Hoc postquam diebus plurimis fieri cognovit Episcopus, oppido quam graviter tulit: variasque curas in animo ipse suo quod ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, volutavit. Proinde ad lacrymas et preces conversus; Deo supplicavit, ut hunc rem tam gravem auferret, et facti ejus causam latentem ostenderet. Deus vero rite abominationem eam amolens, et inscitiam misericordia legitime prosequens, Antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argenteam phialam subducit, et priorem illam æream, proinde atque puram et quasi virginem atque immaculatam ministram, cultui religioso restituit. Et ecce tibi derepente unguentum rursus scaturit, et miraculosum latex denuo exundat. Piaculum autem exerrandum manifesto in apertum producit, et non aliter quam in publicis columnis incisum proponitur, urbiq; sua gloria redditur.

donec ea amota substituat alia:

5 Ea res ubi ad Imperatoris aures, per primariæ Sedis Episcopum (Joannes is Jejunator erat) relata est, Princeps ab eodem Episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est: nam is resipiscencia atque pœnitentia crimen corrigere voluit. Judicium igitur maximum cogitur, et maleficorum multitudo ingens producit. Qui in gravem carcerem conjecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in palum summa parte hiantem actus, turpiter vitam finit, cum prior cædem filii spectasset: siquidem et hunc abunde impiæ impusturæ et maleficii portentis imbuerat. Atque hoc ita est gestum. Ante relatus Joannes Jejunator, creatus fuit Patriarcha Constantinopolitanus anno DLXXXII Indictione XV ultimo anno Tiberii Imperatoris, et usque ad XII annum Mauriti Imperatoris, et usque ad XII annum Mauriti Imperatoris vixisse dicitur apud Theophanem. Perinthius autem Episcopus idem est qui Heracleensis in Thracia, cum urbs Heraclea Perinthia, ad distinctionem altarum ejusdem urbium cognominetur, et ante etiam Perinthus dicta fuerit.

magus cum filio punitur.

E

DE S. ALEXANDRO ROMANO, MARTYRE DRIZIPARÆ IN THRACIA.

SUB MAXIMIANO

Acta martyrii
e Græco
translata.

Drisipara seu Drusipera, Ptolomæo lib. 3 Geographiæ Δροσσιπάρη, urbs antiqua Thracia, in Provincia Europæ sub metropoli Heraclea, inter Hadrianopolim et Propontidem; post varia tormenta S. Alexandro, de quo hic agimus, illata, tum Romæ tum toto itinere, fuit ultima illustris martyrii palæstra: in qua ei ecclesia erecta, et gloriosum monumentum sacro corpori servando constructum. Hujus Acta martyrii edidit Aloysius Lipomannus tomo 7 de Vitis Sanctorum Patrum, et ex eo Laurentius Surius ad hunc XII diem Julii. Ea Acta Græce scripta reperit Guilielmus Sirlatus in monasterio Cryptæ-Ferratæ in agro Latino XII M. V. Roma distante, et a se Latine reddito misit dicto Lipomanno. Nos partem ejus priorem Græcè etiam habemus, Romæ ex libris Comiti Palatini descriptam: reliquam ac potiore partem necdum potuimus impetrare, eo quod Codex Palatinus mutilus hic sit, alter autem ex Crypta-Ferrata in Vaticanum non ideatur translatus, ibi certe non invenitur: quæ causa est cur Lipomanni versione cogomur esse contenti. Auctor est antiquus, et accurate notat singula itineris loca, quorum plurima alibi necdum legimus nominata: facilius tamen credimus hæc ex vero appellari, quam ex certa scientia haberi tot Angelicas apparitiones et allocutiones, colloquiaque inter Martyrem et tyrannum, et tormentorum per viam tolerantium species singulas: hæc enim omnia suspecta nobis sunt, tamquam circumstantiæ Poetica quadam licentia ad ornatum compositæ, quemadmodum in similibus diu post scriptis sæpe contigit. Erraret, qui auctorem non distingueret a Simeone Metaphraste, quemadmodum ex stylo liquere potest. His subjungimus quæ circa sacras Reliquias ejusque templa, tempore Mauriti Imperatoris, circa annum Christi sexcentimum contigerunt, desumpta ex Theophylacto, Simocatta, Theophane et alii.

Appendix de
Reliquiis.

Elogium ex
Menologio
Basili Imp.

* at. Numeriano

2 Aliqua martyrii epitome est in Menologio Basilii Imperatoris seculo X composita, his verbis: Alexander Christi Martyr fuit sub Imperio Maximiani, militarem artem exercens sub Tiberiano Comite. Semel autem Comite una cum suo exercitu idolis sacrificante, solus Alexander non tantum sacrificare recusavit, verum etiam Comitem cum suis sociis deceptum dixit et dæmonum cultorem. Comprehensus

proinde adductus fuit ad Maximianum, ac interrogatus et Christum professus, crudeliter cæsus fuit. Deinde Tiberiano Præsidi traditus est, ut in itinere tormentis afficeretur, ex urbe Romana Byzantium usque. Ac primum quidem igne in lateribus ustulatus est, et spineis deinde virgis cæsus, matre ipsum sequente ac læto animo ejus martyrium sustinente. Adductus autem Beræam victus, et precibus aquam producens, multos ex idololatriis persuasit fidem Christi amplecti. Demum cum Driziparam Thraciæ urbem pervenisset, martyrium gladio percussus consummavit. Hæc in dicto Menologio Basilii Imperatoris. Quæ multo accuratius exponuntur in perelusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod nobis concessum a nostris Parisiensibus Collegii Claramontani est hujusmodi:

3 Certamen sancti Martyris Alexandri. Hic fuit ex urbe Romana sub imperio Maximiani, miles in centuria Tiberiani Comitis: quo cum cohorte sibi familiari idolis sacrificium offerente, noluit sanctus Alexander sacrificare, sed et Comitem et reliquos id facientes, vocavit infantes, et insanientes, et deceptores, et mentium prava insitione inebriatos, ac tandem dæmonum cultores, et non venerantes Deum creatorem universorum Dominum Jesum Christum. Adducitur igitur ea de causa ad Maximianum Imperatorem, sed ab Angelo ei apparente ad martyrium corroboratus; ac tum Christum libere confessus crudeliter est cæsus. Qui imitatus magnum Protomartyrem Stephanum in cælos oculos intendit, eosque vidit apertos et Filium sedentem ad dexteram Patris, et facie effulgens apparuit, et aspectu matutino festivus, Angelo æquiparandus, neque poterat [Maximianus] in eum impios oculos intendere, neque etiam ad examen revocare, quadam circa illum desperatione actus. Traditus ergo est Tiberio et Sebastiano Præsidi, ut in itinere tormentis afficeretur, ab urbe Romana Byzantium usque, cum mandato Christianos ubique affligendi. Primo igitur igne latera ejus aduruntur. Sequebatur vero mater ipsius Pœmenia, illum ad patiendum pluribus confortans. Accedens deinde Philippopolim, in occursum habuit dictæ urbis Christianos, vincula ejus osculantes, et gratias

Attul ex MS.
Synaxario.

* imo Tiberiano

A gratias Deo egit. Ductus deinde versus Berœam, in loco Parembolis dicto ad tribunal sistitur et crudeliter verberatur, Angelo eum confortante. Cum vero aquam deficientem precibus Sanctus procurasset, multi Christi fidem amplexi sunt. Postea ad urbem Thraciæ Drisiparam ductus, ad præterfluentem existens fluvium, sententiam accepit ut gladio interficeretur. Cum autem carnifex executurus sententiam, vellet occidere, territus visione Angelicarum Virtutum circa Sanctum existentium, non fuit ausus in ipsum manus inferre. Verum Sanctus ut Angeli tutores paululum recederent, precibus impetravit : et tunc collo præciso martyrium complevit. Solennitas ejus celebratur in Centumcellis : quem locum Constantinopoli fuisse arbitramur. Aliud elogium descripsimus Mediolani in Ambrosiana bibliotheca ex codice MS. littera O et num. 148 signato. Idem prorsus elogium, sed die XIII Maji, describitur in Synaxario Chiffletiano, ubi perperam pro Tiberiano Comite legitur Tiberius Cæsar : elogio autem hoc distichon præmittitur :

alia in variis.

B

Τῆν νῆς κεφαλῆς ἐκπορεύων εὐρών σκάφος,
Περὶ τὰ χυλῶν Ἀλέξανδρος ἐκ βίου.

Capite rescisso, cum fune solvens ratim,
Festinus e vita trajicit Alexander.

Aliud ad hunc diem habetur in excuso Menologio per dictum Sirletum collecto.

4 At Græci in Menæis excusis celebrant memoriam S. Alexandri die xxv Februarii, sed cum elogio non satis emendato, et forsan pluribus ejus nominis Sanctis tribuendo, quod est hujusmodi : Alexander Carthagine natus, Maximiano imperante et Tiberiano Præside, instigatur ut idolis sacrificaret, quæ ipse contumeliis et ludibriis exposuit. Quare ab summis manibus suspensus, gravique saxo appenso tortus est. Deinde Carthaginem ductus, ibique rursus in equuleum actus, laceratur et verberatur. Inde Martianopoli tædis ardentibus in facie ustulatur, ac demum in Thracia capite plectitur. Hæc ibi. Galesinius, asserens martyrium e Græco in Latinum sermonem a se brevi conversum; ait, civem Puteolanum fuisse : et dein Ferrarius in Catalogo generali ad eundem xxv Februarii, citata Menologio Græco et Galesinio, quem solum videtur legisse, eundem S. Alexandrum, patria Puteolanum, refert in Thracia Martyrem sub Maximiano. Sic unus sponte vel casu aberrans, facile invenit erroris socium, dum alteri credere quisque navit quam per se veritatem indagare.

Aliquod in Menæis excusis corrigendum ad 25 Febru

Memoria
27 Martii,

C

5 Retulimus ad diem xxvii Martii S. Alexandrum Martyrem in Pannonia, ejusque cultum confirmavimus ex quum plurimis Martyrologiis ac potissimum auctoritate Usuardi, quo citato Baronius hodiernum Martyrologium Romanum auspicatus est his verbis : Driziparæ in Pannonia S. Alexandri militis, qui sub Maximiano Imperatore post multos pro Christo agones superatos, multaque miracula edita, martyrium capitis abscissione complevit. Quam præcæ Drizipara urbs Thraciæ et Byzantio seu Constantinopoli vicina, a Pannonia dissita sit, indicavimus ad diem xxvii Martii, et norunt, quotquot in antiqua Geographia tantillum versati fuerint. Interim in Annalibus Ecclesiasticis iterum Drizipara urbs Pannoniæ asseritur. Reliqua in Appendice post Acta martyrii proferuntur. Galesinius iterum ad hunc xiii Maji ista refert : In Græcia S. Alexandri Martyris, qui Maximiano Imperatore, cum tot tantaque gravia supplicia exhausisset, præclarus victor et testis pietatis, demum præciso capite palmam accepit. Et in Notis citantur Horologium Græcum et Metaphrastes. Quod nos habemus Horologium Græcum, Venetiis anno MDXC excusum, nihil habet de S. Alexandro; et solius Glyceriæ, de qua supra egimus, meminit. At si Acta martyrii, quæ vulgo solent Metaphrastæ sed perperam tribui, vel obi-

Muji T. III

ter inspexisset Galesinius potuisset magis proprium elogium proferre. Meminit Molanus, S. Alexandri Martyris sub Maximiano Imperatore. Plura et magis accurata leguntur in Martyrologio Basileæ anno MDLXXXIV impresso, his verbis : Drizipari in Thracia S. Alexandri militis, qui sub Maximiano Imperatore ab urbe Roma ductus in Thraciam, atque sævissime cruciatus, post multos pro Christo agones superatos, multaque miracula edita, capite cæsus, martyrii coronam accepit.

D

AUCTORE G. B.

ACTA MARTYRII

Ex Aloysio Lipomano, et MS. Græco.

VIDE ACTA
GRÆCA PAG.
XII *

CAPUT I.

Genus. Professio fidei. Tolerata Romæ tormenta.

Quo tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, daemonum amicissimus, Maximiani Imperatoris jussu erexit templum Jovi, longe ab urbe Roma stadio uno. Edixit igitur Maximianus Imperator, ut quicumque Christianam fidem sequebantur, diis ipsis sacrificare cogerentur : jussitque omnes præsto esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam urbem indicere, ut quicumque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore convenirent. Itaque omnes, audita præconum voce et tubæ ipsius clangore, parati erant una cum Imperatore in Jovis templo præsto esse. Multi ergo a qui opera curiosa habebant, iis secum assumptis accessere, simul ut ea venderent, simul ut Jovi sacrificarent. Quidam vero admodum dives, Tiberianus nomine, sub Imperio suo habens milites, a Felice Tribuno sibi commissos, omnes illos convocavit, eisque hæc dixit : Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodum Imperator præcepit, ut hodierno die in templo Jovis cuncti una cum ipso præsto simus : parate igitur vos, ut mecum una in templum veniatis. Hæc cum militibus suis diceret, nuntiatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, ut Imperatori assisterent.

In persecutio-
ne Maximiani

E

ad dedicatio-
nem templi
Jovis,

2 Unus vero ex illorum numero, nomine Alexander, cum, a puero pietatem servans, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit : Si ad Deum illum, qui vere Deus cælestis est, nobis eundem esse dixisses, enimque adorandum, recte quidem locutus fuisses : quos enim vos deos esse dicitis, demones illi sunt, non dii. Tum Tiberianus : Non omnibus, inquit, diis, sed uni deo Jovi nobis nunc sacrificandum esse dixi, licet sint alii, quos et Imperator et nos colimus. Ad hæc Alexander : Jovem ipsum Deum nominasti : at ille talis est, qualis et ceteri, qui demones sunt valde fallaces ; cum eos a quibus coluntur, circumvenire atque omnino perdere soliti sint : quemadmodum et vos ipsi asseritis, quod dii vestri b aliquando mulierem appetiverint ; eaque inventa, cum aere simul et mare polluerint in deceptione sua. Quis vestrum unquam vidit, aut aliquando audivit, Deum imparis facinoribus labefactari ? Non solum igitur, ut dixi, demones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli et terre effector est : neque iis indiget sacrificiis, quæ vos impuriis demonibus offerre consuevistis : sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cum Tiberianus audisset : Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, et deos ipsos beneficiorum auctores ne contempnas ; ne forte Im-

F

Alexander
ire renuit :

b

et hoc 13
Maji.

A perator hæc audiat, et adversus me indignetur, quod te talia dicentem feram.

EX LIPOM.

3 Hæc cum dixisset, festinabat una cum Imperatore in templo esse : erat enim tempus, quo Imperator diis sacrificia offerret. Memor vero eorum verborum, quæ a milite suo audiverat, Maximianum adjit, et ita eum allocutus est : Milites omnes, Imperator, quos mihi majestas tua commisit, tuo edicto inservientes vidi : unus vero e militibus non solum mihi repugnavit, sed deos etiam ipsos contumeliosis verbis affecit, affirmans deos illos, quos tu, Imperator, et nos colimus, daemones esse impurissimos : neque cogitat eos, qui edictis imperii tui adversantur, mea manu interfici. Hæc cum Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audiverat, valde iratus fuit : et, Ubina, inquit, ille est, de quo hæc dicis? Age duc illum ad me, ut sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tiberianus : Ita edictum tuum, Imperator, et meipsum miles ille pro nihilo fecit, ut huc venire neglexerit. Illico Maximianus jussit tres milites abire, et illum ferreis catenis vinctum ad se ducere c.

adduci jussus,

4 Beatus vero Alexander domi suæ in lecto requiescebat : erat autem hora quasi sexta. Tunc Angelus Domini in somnis illi apparuit, et ait : Esto fortis, Alexander, quoniam multa passurus es pro nomine Christi crucifixi : parata enim tibi sunt tormenta multa. En veniunt ad te Imperatoris milites : sed ne timeas, neque cor tuum expavescat : ego enim missus sum, ut tibi opem feram adversus omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferenda sunt. Surge igitur, et Deum tuum ora : ego enim tecum ero, quoad cursum confeceris. Hæc cum beatus Alexander ab Angelo audivisset, surrexit, et Deo Psalmum illum cecinit : Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicit Domino, Susceptor meus es tu, et refugium meum in die tribulationis meae : Et quæ deinceps sequuntur.

confirmatur ab Angelo :

Psalm. 90

5 Cumque Psalmum totum absolvisset, domo sua egressus, militibus illis occurrit, quos olim sodales habuerat. Qui cum Alexandrum vidissent, præ timore in terram ceciderunt : erat enim ejus aspectus tamquam fulgur. Tunc beatus Alexander dixit : Surgite, fratres : quidnam timidi estis? Cui milites responderunt : Vidimus Dei potentia te circumdatum, et præ timore in terram cecidimus. Ad hæc Alexander : Audite, inquit, fratres : Deus ille cælestis providit servo suo. Facite igitur vos, quod jussi estis in eum, contra quem missi fuistis, et me vinctum ducite. Tum milites responderunt : Nos deereveramus nihil tibi dicere : quomodo igitur tu hæc ipsa cognovisti? Non necesse habeo, inquit Alexander, vobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propositum, quod cælestis Imperator mihi præparavit. Ego enim ab urbe Roma Byzantium usque iturus sum.

seque vincendum ultro sistens,

6 Hæc cum dixisset beatus Alexander, flexit genua, et has preces ad Deum misit : Domine Jesu Christe, Deus patrum nostrorum, laudabilis et benedictus es in secula. Nunc te precor, Domine, ne separe me a consortio justorum tuorum, neque me ad te venientem repellas : quoniam nomen tuum sanctum et terribile mihi notum fecisti, quia tu es adjutor et susceptor meus. Mitte, quæso, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, et coram Maximiano Imperatore orationem expeditam lingue meæ suppeditet. Has preces cum Alexander complivisset, milites in ipsum manus conjecerunt, eumque vinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipsius Pæmenia eam rem ignorabat. Milites igitur festinabant quamprimum ad Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ vero cum eum vidissent, magnopere obstupuerunt : erat enim ætate valde robustus, annum agens quasi

post preces fusas,

ducitur ad Maximianum,

decimum octavum, aspectu ita formoso, ut Angeli D alicujus speciem præ se ferre videretur. Cum vero et adspexissent illum valde hilarem, furore magno perciti, dixerunt : An non iste, qui talis est, multo ante debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cum beatus Alexander audivisset, exardescens, et vultum instar ignis accensum habens, ad scelestos illos homines conversus Vos, inquit, de me Imperatori vestro nuntiate. Maximianus igitur cum audivisset Alexandrum præsto esse, Tiberianum accersiri jussit. Qui cum venisset : En, inquit Imperator, adest ille, cujus causa milites misimus.

7 Cumque hæc dixisset, jussit Alexandrum ante tribunal sisti. Tunc Maximianus : Verene, Alexander, majestatem meam contempsisti, quia ita stulte atque insolenter Tribunum unum cum sociis tuis ad templum, sequi noluisti, ut mecum simul magnum deum Jovem coleres? Ad hæc Alexander : Ego, inquit, Deum meum, qui in cælis est, colo, et ejus filium Jesum Christum, et Spiritum sanctum : alium enim ipse neque novi, neque confiteri possum, cum nullus alius sit Deus, nisi quem ipse colo. Cum igitur præter cælestem hunc Deum alius non sit, ne me amplius de deo alio interrogas. Quod vero ad majestatem tuam pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimesco, quæcumque a te mihi afferenda sunt. His auditis, iratus Maximianus, dixit : Eoquidnam potest facere Deus iste, quem tu dicis? Respondit Alexander : Deus meus corporeis oculis non videtur, sed omnia potest facere : neque quidquam est, quod ejus potentie subjectum non sit. At Maximianus : Estne Deus, qui ab hominibus in cruce suffixus atque interfectus fuit? Obmutesce, Satana, inquit Alexander : non enim dignus es, qui Christum crucifixum nomines. Stulte, quem crucifixum ac mortuum fuisse dixisti, an non eundem audivisti a mortuis etiam resurrexisse, et multis, qui mortui fuerant, vitam restituisse?

idem profertur,

8 Ad hæc Maximianus : Miseret me juventutis tuæ, quod ætate admodum juvenili te esse video. Misereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ, et resipiscens eripe teipsum a laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit : Accede, miserrime, et Jovi deo sacrificia, ne morte pessima intereas. Teipsum, inquit Alexander, miserrimum appella, qui daemones impuros veneraris : ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcumque ipse allaturus es, extimesco, cum verum Deum adiutorem habeam. Maximianus autem : Jam dixi, me tui misericordia commotum esse : accede igitur et diis sacrificia : idque si feceris, scito te unum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille est, cui a me sacrificium offerri vis? Cui Maximianus : Magno deo Jovi sacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cælum manibus, ita Deum precatus est : Domine Jesu Christe, ne derelinquas me humilem servum tuum, sed opem feras mihi peccatori et indigno. Cumque preces complexisset, oculos ad cælum erexit, et vidit cælos apertos, et filium Dei sedentem ad Patris dexteram : ac tunc Maximianum rursus interrogavit : Cuinam deo vis sacrificem? Jovi magno, inquit ille. Ad hæc Alexander : An ignoras, daemonem et fallacem istum esse, quem tu deum appellas? Quondam mulierem quandam concupivit, et ejus amore captus, tauri forma se induit, et prestigiis suis mulierem miseram decepit ac fœdavit. Hæc Maximianus cum audivisset, rideas ait : Hoc nostrorum deorum potentiam demonstrat, quod hominibus tales se ostendunt, quales ipsi volunt. Propterea, inquit Alexander, landas illorum turpia facinora, quia cum illis convenis ; neque Deum illum cognovisti, qui te honore et Imperio isto donavit.

E

et Christum a morte resurrexisse prædicat

Minas et blanditias spernit :

F

turpitudinem Jovis arguit :

A 9 Tum Maximianus : Mihi quidem dii Imperium hoc largiti sunt. Cui Alexander : Tu quidem, inquit, veritatem odisti, ob idque Deum non agnoscis : et quamvis prudens videaris, teipsum tamen perdidisti, dæmonibus fidem habens. Iterum dixit Maximianus : Multum profecto me miseret tui, ob idque te sustineo, cum me contemnas, et ita mecum loquaris, quasi tui similis ego sim. Propterea, inquit Alexander, teipsum contemno, quod prudens cum appareas, stultus factus es, colens idola muta et sensu carentia. Cum enim immortalem Deum et semper viventem impie dereliqueris, patrem tuum Satanam diabolum secutus es. Relinque igitur tenebras, et ad lucem te converte, ne pereas, et in sempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, jussit ad se accersiri Tiberianum Tribunum : cumque Alexandrum eiecisset, tradens eum Tiberiano : En, inquit hominem hunc potestati tuæ trado, quin etiam precipio, ut ab urbe Roma Byzantium usque diligenter inquiras de nostris diis, et de Jesu, qui dicitur, quem colit Alexander : cujus sectatoribus, quoscumque invenies, nolim parcas, neque isti Alexandro : sed et ipsum, et omnes Christianos affligas, utcumque tibi visum fuerit, ut omnes edicto meo adversantes cognoscant manu mea se posse interfici. Tum beatus Alexander : Gratias ago tibi, Tyranne, quod me per multas regiones celebrem fieri jussisti. Per deos ipsos, inquit Maximianus, non effugies manus Tiberiani : non enim ille tui miserebitur, quemadmodum ega misertus fui. Cui Alexander : De hac etiam re Deo meo gratias agam, si forte dignus inveniar, qui ubique gentium pro Christi nomine labores et æumnas patiar.

10 Hæc cum audivisset Maximianus, jussit Alexandrum extra tribunal ejici. Quem cum Tiberianus eiecisset, et potestati suæ traditum haberet, postero die sedens in tribunali, jussit ipsum illuc duci. Cum autem duceretur, risit ac dixit : En ut rursus Satanæ seinstruxit, et contra me armatus est. Postquam autem ille ingressus fuit, Tiberianus ita eum affatus est : Quid est, o Alexander? An adhuc in illa temeritate tua persistis? Fac, quod dico : diis sacrificia, et teipsum a tormentis libera. Respondit Alexander : Vidi ego sempiternam gloriam mihi præparatam : qua re delectatus sum, et exultavit spiritus meus. Ad hæc Tiberianus : Si facies, quod jussit Imperator, et diis sacrificabis, tunc magis lætari et exultare poteris : at si perges temere agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes urbes ac regiones ossa tua a me dispergenda esse. Ego, inquit, Alexander, facio quod jubet Dominus meus cœlestis, neque minas tuas timeo, neque tormenta tua formido. Hæc cum audisset Tiberianus, ita percitus, jussit Alexandrum suspendi, et ejus carnes laniari. Cum vero laniaretur, vocem nullam emittebat : sed erigens oculos in cœlum, Deo ipsi gratias agebat. Quod cum vidisset Tiberianus, jussit militibus Alexandrum e ligno depositum extra urbem educere, gravibusque catenis vinctum in Thraciam perducere.

ANNOTATA.

a Ita MS. Græcum Palatinum : apud Lipomanum simpliciter legitur : Multi ergo, rebus omnibus omnis templum adierunt et Jovi sacrificarunt.

b Ita ibidem : Lipomanus vero : Asseritis illum ipsum Jovem aliquando mulierem appetivisse, et cum illam juxta mare invenisset ipsam deceptam corrupisse, ubi respicitur ad fabulam de raptu Europæ infra num. 8 adhuc clarius expressam.

c Hactenus fragmentum Palatinum præcitatum, cetera desiderantur.

CAPUT II.

Iter Roma usque Beræam et tormenta variis locis tolerata.

Angelus autem Domini ejus matri apparuit in somnis, et ait : Surge Pœmenia : quam celerrime præpara pueros tuos et jumenta, nihil molestiæ in animo habens, ac filium tuum sequere : martyrium enim pro Christi confessione illi obeundum est. Hoc igitur, ut dixi, tibi molestum non sit : neque prius desistas, quam ad locum ei propositum perveneris. Alexandri mater, cum hæc audivisset ab Angelo, magnopere lætata est : cumque surrexisset, sicut dixit illi Angelus, iter faciens sequebatur filium. Quæ in urbem ingressa, in quam perductus fuerat, illic eum invenit, quo tempore a Tiberiano Præsidente interrogabatur. Cum igitur optima illa femina eum vidisset, missa voce magna : Deus, inquit, ille altissimus, pastor bonus, cui tu credidisti, adjutor tibi sit, fili mi. Postquam vero Tiberianus feminæ illius vocem audisset, quæsivit quænam esset vox illa : neque quisquam ex illa turba, quæ multa illic assistebat, potuit dicere, undenam ea vox advenerat.

12 Tum Alexandro dixit Tiberianus : Age, miser, diis sacrificia. Sacrifico, inquit Alexander, sacrificium laudis cœlesti Deo meo. Ad hæc Jux : An non dixisti mihi, Alexander, ves'rum illum Deum sacrificiis non egere? Talibus, inquit ille, sacrificiis, qualia vos offertis, Deus meus non eget : sed sacrificium justitiæ ac sanctitatis requirit, quoniam Deus noster sanctus est. Tunc jussit Tiberianus faces accensas ejus maxillis admoveri, dicens : Videamus, an veniat Deus ipsius, et liberet eum de manibus meis. Itaque ministri Satanæ fecerunt quod jussi fuerant, et faces accensas Alexandro admoverunt. Ille vero, elatis in cœlum oculis, hæc dicebat : Gloria tibi sit, Domine Jesu Christe, qui Archangelum Michaellem in Babylonem misisti, et tres illos pueros ab ignis fornace liberasti. Tu, Domine, libera me ab hora hac et presenti angustia, et tyrannum hunc subijce potestati tuæ, ut et ego cum Davide illud dicam : Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. At cum Tiberianus vidisset, ignem ipsum nullam vim habere contra Alexandrum, erubuit, et servis suis præcepit, ut eum vinculis adstrictum ducerent : quibus et dixit : Interim præite vos : ego vero sequar. Miter autem Alexandri, cum filium a Judicis conspectu abductum vidisset, rogavit milites, ut eum sinerent filium adire atque alloqui. Cum igitur illa prupe accessisset, et Alexander matrem vidisset : Bene, inquit, mater domina mea, huc venisti : sequere me usque ad eum locum, qui propositus mihi est, quem diadolum Christus Dominus hoc mihi revelavit. Quidam vero e militum numero cum hæc viderent, dicebant : Tu quidem, Alexander, beatus es, quoniam magna est fides tua : magnus enim Deus est Christianorum. En ut multa tormenta passus pro nomine ipsius, nihil mali acceperis.

13 Hæc dicentes iter faciebant, ut a Tiberiano jussi fuerant. Cum vero ad fontem venissent, et apud illum consedissent, cœperunt una cibum sumere : et B. Alexandrum hortabantur, ut ipse quoque id faceret : erant enim dies quadraginta, quibus vir ille beatissimus neque panem, neque aquam gustaverat. Tunc Christi athleta, flexis in terram genibus, cœpit psalmum illum canere : Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi : auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram. Domine Jesu Christe, serva me ovem tuam sine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus super me : quoniam cognovi nomen

Prosequitur
eum mater :

E
facibus ad-
motis

Psalm. 65
non uritur :

F

post 40 die-
rum in ediam

Psalm 120

hortatur
Tyrannum,
ut respiscat :

a quo tradi-
tur Tiberiano,

cujus jussu
fortis in
Thraciam
duclitur.

EX LIPOM.
ab Angela
corroboratur:

A nomen tuum sanctum et terribile. Ne me confundas ante tyrannum hunc, sed emitte Angelum tuum et dexteram tuam, et esto adjutor et protector meus. Cumque preces complevisset, illa ipsa hora adstitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Alexander, quoniam exaudivit Dominus preces tuas, et me misit, ut tibi opem feram. Cum vero ii, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis vocem audirent, et neminem viderent, valde timuerunt, et in terram prostrati sunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit, fratres, vidistis, quod vos in terram prostraverit? Illi autem responderunt: Audivimus Dei vocem tecum loquentis, et timore percussi sumus, talem sonum non ferentes.

ad tribunal
constitutus

14 Hæc cum illi dicerent, venit Tiberianus cum satellitibus suis. Erant autem cum illo et ejus urbis Optimates. Quæsitiv Tiberianus a ministris suis, quo nomine locus ille appellaretur. Responderunt illi, Judicii locum appellari. Ducite, inquit Tiberianus, huc Alexandrum, qui Christianum se esse dicit, ut interrogem, quodnam sit ejus consilium, si forte, mutata sententia, diis velit sacrificium offerre. Cum igitur Judex ipse pro tribunali sederet, adstiterunt quatuor consiliarii. Tunc B Alexandrum interrogavit: Adhucne in temeritate illa tua prava et insania persistis, neque diis sacrificas? Sed, ut video, corpus tuum robustum est, propterea non vis sacrificia diis offerre. Me certe miseret tui, ob idque ad deos ipsos omnium dominos te convertere vellem. Tum Alexander respondit: Impie et excæcate filii Satanæ, cum teipsum diabolo tradideris, quomodo te miseret mei? Satanas enim pater tuus nemini misericordem se præbet: sed vult omnes secum una in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itane, inquit Tiberianus, homo scelestissime, tecum loqueris, quasi ego sim tui similis? An propterea contumeliosis verbis me afficis, quod te benignitate et misericordia prosecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat, ut me honore potius, quam contumelia, prosequeris. Tum Alexander: Vere similis es patri tuo Satanæ, qui tamquam silex aliqua durissima, omni plane sensu cares. An ignoras locum hunc, Judicium appellari? Quæ res manifeste significat, tibi Dei judicium imminere. Veniet enim, qui judicaturus est vivos et mortuos, et unicuique operum mercedem redditurus. Tum cognoscere poteris, an hæc, quæ tibi dixi, vera sint. Nam Deus ipse te quoque judicabit, quod sine misericordia servum ipsius judices. Ille enim videt, quam impie tecum agas, et quibus tormentis me crucies: sed hæc mihi gloriam, tibi vero perniciem maximam afferent.

raptatus et
cæsus dolorem
non sentit.

C 15 His auditis, Tiberianus magnopere iratus est, jussitque tribulos in terram spargi, et Alexandrum super illos sterni ac distrahi. Has ærumnas cum vir ille beatissimus pateretur, ne vocem quidam emittebat. Tiberianus vero, cum animadverteret Alexandrum eos cruciatus non sentire, magis iratus, fraxineis virgis eum cædi jussit. At ille cum a militibus caderetur: Istane, inquit, homo impurissime, tormenta tua sunt? Adde alia, si qua habes his acerbiora: ego enim divina ope adjutus, nihil istorum tormentorum sentio, cum Dominus meus Jesus Christus præsto mihi sit, et opem ferat. Habes igitur corpus meum in potestate tua: fac illi quod libet: animæ autem meæ, neque tu, neque pater tuus Satanas unquam dominabitur, sed Dominus meus Jesus Christus. Ad hæc Tiberianus: Jamjam te in ignem conjiciam, ut videam, an veniat Christus iste tuus, quem dicis, et te e manibus meis eripiat. Illud enim velim scias, carnes tuas et ossa per singulas regiones, per quas ego transiturus sum, dissipatum iri: et ne mulieres ipsæ aliquid e carnibus tuis et ossibus inveniant, quod postea unguentis odoratissimis per-

fundant, et ut sanctas aliquas reliquias venerent tua, jubebo cineres tuos in fluvium projici: sicque ne vestigium quidem aliquod memoriæ tuæ supererit.

16 Tunc Alexander: Perdet, inquit, te Christus ipse, et carnes et ossa tua sub cælo ita disperget, ut monumentum tuum quamprimum dispereat: futurum enim est, ut, Domino meo Jesu Christo ita providente, non redeas, neque Imperatoris tui scelesti adspectum videas: et delebit Deus memoriam tuam de terra, quoniam eum non cognovisti, neque miser illum honorasti, qui honorem et potestatem istam tibi largitus est. Nam si ipsum cognovisses, in cælo vivere potuisses. At nunc viventem Deum reliquisti, et patrem tuum Satanam diligis, cum quo in gehennam ignis detrusus peribis. Ego autem semper Domino meo et Salvatori Jesu Christo benedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipsius est gloria et imperium in secula. Hæc cum Tiberianus accepisset, furore magno percitus, vultum mutavit, et jussit ministros suos eo in loco manere, et cœnam parare. Cubuit autem illic ipse cum toto satellitio suo: Alexandrum vero milites ipsi sub arbore quadam collocatum servabant. Cum autem Tiberianus cubaret, adstitit illi Angelus Domini valde terribilis, qui gladium tenens: Tiberiane; inquit, adversum te ego veni, quoniam cum Alexandro Dei servo tam inique te geris, ut videas ac scias, quam facile hoc gladio te interficere possim. Surge igitur, et per Illyricam regionem Byzantium quam celerrime propera: tempus enim Alexandri Deo servientis jam prope est. Cum Tiberianus rem ita terribilem vidisset, ita tremore correptus fuit, ut ejus carnes fere liquefierent. Cum igitur tremens surrexisset, cohortibus suis et principibus viris convocatis, visum illud narravit. Tum illi dixerunt: Volebamus quidem nos te admonere, ne male atque injuste Dei servum cruciaries, sed timebamus: audivimus enim et nos, magnum esse Christianorum Deum, et eos, qui ejus servos cruciant, igne consumendos esse.

17 His auditis, Tiberianus valde timuit, et illa ipsa noctishora omnes iter facere, et B. Alexandrum præire jussit. Cum vero multas urbes prætergressus fuisset, in nullam introivit, ut servaret, quod ab Angelo per visum audiverat, a quo admonitus fuerat, ut per Illyricam regionem quamprimum Byzantium properaret. Per multos igitur dies non ausus est a B. Alexandro aliquid quærere: cujus corpus nulla ex parte debilitatum fuerat, sed integrum et robustum erat. Præteriens igitur per Illyricam regionem, venit in urbem a Sardicam, in quam neque ipse, neque Judex ingressus est. Cum vero ejus civitatis Optimates eum adventare audivissent, obviam illi cum multo comitatu processerunt. Christiani etiam homines, qui illic erant, cum audivissent Tiberianum venire, Martyrem quemdam secum habentem, egressi ex urbe, Alexandrum seorsum in via stantem invenerunt. Quem cum vidissent, ad ejus pedes se abjicientes, dixerunt: Precare Deum pro nobis, serve Dei altissimi. At ille: Vos etiam, inquit, fratres, pro me Deum precamini, ut cursum meum in Christo perficiam; et coronam, quam promisit mihi Dominus, ab eo recipiam. Postea vero, quam urbem transierunt, quæ Clisura nominatur, et ad castrum quoddam, Bonamasium nomine, advenerunt: quod est supra b Philippi urbem fere milliaribus quadraginta, illic constiterunt.

18 Tunc Tiberianus Alexandri memor fuit, et illum ad tribunal duci jussit, quem sic interrogavit: Num, Alexander, adhuc permanes in temeritate tua, neque vis ab ea desistere, et ad magnos deos ac misericordes accedere, Jovem, inquam, et Æsculapium, qui omnem terrarum orbem gubernant? Tum B.

Alexander:

Tribunus
Martyris
prænuntia-
tione,

E
et Angeli
apparitione
territus,

F
a
per Illyricum
Sardicam

Indique Phi-
lippopolim
Alexandrum
duxit.

A Alexander : Excæcate, inquit, et stulte fili Satanæ, adhucne vis a me aliud audire, quam quod dæmonibus non sacrifico? Ego enim initio dixi, me Christianum esse, et Dei cœlestis cultum servare, neque impuros dæmones vobis similes a me coli. Ad hæc Tiberianus : Avertat Deus, ut ego id faciam : non enim præcipio, ut dæmones, sed Jovem et Æsculapium, summos illos deos, colas. Obmutesce, Satana, inquit Alexander : nihil enim sapis. Tum Tiberianus dixit : Si diis sacrificium vis offerre, quamprimum dicas : sin minus, cur me et deos ipsos, sceleste, convitiaris? Vide, Alexander, quid agas, et te misereat tui : rursus enim per deos omnes futurum tibi prædico, ut per omnes terras de te sermo divulgetur. Hoc, inquit Alexander, valde cupio, et precibus a Christo meo exposco, ut omnes qui terrarum orbem incolunt, ad Deum et Christum Dominum per me humilem et abjectum ejus servum gloriam referant. Tunc ait Tiberianus : Auferte hinc hominem istum, et a conspectu meo removete : non enim ejus contumelias ferre possum. Abducite ipsum in urbem Philippi, et conjicite in carcerem : ego enim vos sequar. Itaque cum B. Alexandrum Tiberianus præmisisset, ipse quoque in Philippi urbem profectus est.

ubi eum solantur Christiani :

19 Cum vero ejus urbis incolæ audivissent, Tiberianum cum suis cohortibus adventare, Optimates multo cum comitatu obviam illi prodierunt : qui in urbem illam ingressus est, Jovi et Æsculapio sacrificium oblaturus. Audierunt et Christiani, qui erant in urbe illa, quemadmodum Tiberianus Martyrem quemdam in carcerem misisset. Itaque omnes in eum carcerem convenerunt, et custodem illius precati sunt, ut sineret illos ad Christi Martyrem introire, et eum videre. Id permisit custos, quippe qui et ipse Deum timebat. Cum igitur omnes ingressi, beatum Martyrem in ligno sedentem et vinculis adstrictum vidissent, adejus pedes se dejecerunt, eumque et ipsius vincula exosculabantur, ac dicebant : Vere faustus et felix nobis fuit adventus tuus, serve Dei : urbem enim et patriam nostram hoc ipso felicem futuram scimus. Patientiam igitur serva, ut eursum tuum conficias. Nos autem Christiani multo metu ac tremore hanc terram incolimus. Nam hujus loci, Præses singulis diebus nos Christianos inquit, ut puniat : sed ille quidem nobis minatur : at potestatem tamen nullam habet, qua nos definire possit, quo minus Christiani simus : multi enim, divina ope adjuvante, in hac urbe sumus, qui Christi fidem tenemus, ex quorum numero sunt et urbis hujus Optimates. Iidem speramus Christi potentia Gentiles ipsos, male de fide Christiana sentientes, ita superatum iri, ut omnes fiant Christiani. Esto igitur patiens Christi Martyr, et quicumque ab impio Judice cruciatus afferentur, eos forti animo perferas.

qui iterum interrogatus

20 Interea Tiberianus recordatus fuit, suo jussu Alexandrum fuisse missum in carcerem. Itaque civitatis illius Optimatibus dixit : Scire debetis vos, Christianum hominem ab Imperatore ex urbe Roma fuisse mihi traditum, quem per totam viam admonerem atque hortarer, ut ad deorum religionem se converteret : verum nihil adhuc in eo profeci : dura enim quædam respondens, et me et deos ipsos contemnit : cumque multis crueiatibus eum subjecerim, nihil illis læsusest. Si placet igitur, vobis presentibus, huc illum accersiri jubebo : fortasse multos reveritus, ad deos ipsos beneficiorum auctores se convertet. Alexandrum igitur eductum e carcere, illuc accersiri, et ante tribunal sisti jussit. Cum igitur eo ductus esset, Tiberianus cum civitatis Præside Alexandrum sic interrogavit : Age Alexander, an adhuc persuasum non habes, ut a priore senten-

tia discedas? Cumque Christiani homines, qui in hac urbe sunt, omnes diis sacrificent, tunc solus nobis repugnas et deos contemnis? Age saltem nunc mecum una et cum Præsidente templum ingredi, et diis sacrificare. Tum B. Alexander : Excæcata mentis homo, fili Satanæ tecum una sedentis, quid a me vis amplius audire? Sæpiissime tibi dixi, me Christianum esse, et dæmonibus impuris non sacrificare : nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cœlestis Dei cultorem esse, neque Domini mei Jesu Christi nomen a me negari. Scito nihil præterea te a me auditurum.

21 Hæc cum Tiberianus una cum Præsidente audivisset, jussit Alexandrum illinc amoveri, dicens : Abducite istum, milites, et vinctum per plateam ducite : ego enim vos sequar. Cum vero milites una cum illo ad fluvium quemdam venissent, cui nomen est c Serminus ; beatus Alexander manus et faciem lavit, et ad orientem solem conversus, his verbis Deum precatus est : Domine Jesu Christe, laudo gloriosum et sanctissimum nomen tuum, quod mihi dedisti, ut et in urbe Philippi nominis tui confessionem servarem. Illis dictis, milites eum abduxerunt : cumque ad locum quemdam venissent, ubi emporium erat, quod Castrametatio dicebatur, eos Tiberianus consecutus est : qui cum Alexandrum vocasset, ei ita dixit : Scis, Alexander, crebro te fuisse a meipso admonitum, neque tamen diis sacrificium offerre voluisse? Rursus, inquit Alexander, fili Satanæ, vis a me audire, quod non sacrifico? Sæpius dixi me Christianum esse. Tum Tiberianus ita percitus, jussit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum et extensum, a quatuor militibus ducentis verberibus pulsari. Hos cruciatus cum sanctissimus ille Martyr fortiter sustineret, vocem nullam emittebat, sed oculos in cœlum ad suum Dominum Jesum Christum erectos tenebat. Tum vox hæc audita est, e cœlo demissa : Esto bono animo, Alexander, neque tormenta ista timeas : brevia enim sunt, egoque tecum sum. Hac voce audita Tiberianus valde timuit, jussitque carnifices ab Alexandro abstinere. Abduxerunt igitur illum milites.

22 Postea vero ad castrum quoddam, cui nomen est Carasura, quod quadraginta miliaribus ab urbe Philippi, et decem et octo distabat a Berœa, Alexander et Tiberianus pervenerunt. Cumque Tiberianus illuc ingressus esset, in castrum illo diversatus est hora fere sexta. Milites vero sanctum Martyrem Alexandrum secum habentes, una cum ipso prope castrum aliud ad locum arboribus consitum diverterunt. Tum Martyr Alexander dixit militibus : Eamus, fratres, ad arbores illas : cum enim eum locum vidisset, valde oblectatus est. Itaque cum eo venissent : Vere, inquit, fratres, ego sitio. Illi vero : Et unde nam hic aquam habebimus? Expectate paulisper, fratres, inquit Alexander : potest enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aquam suppeditare. Cumque hæc dixisset, flexis genibus, ita Deum oravit : Domine Jesu Christe, qui lapidem in solitudine olim discidisti, et aquam ex illo eduxisti, ne populus tuus Israel siti deficeret, nunc tu misericors respice servum tuum, et hoc in loco aquam præbe, ut ego servus tuus bibam, et nomini tuo gloriam reddam. His dictis, statim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta est, et gelidissima ac purissima quædam aqua erupit : unde et Alexander, et milites, quicum illo erant, biberunt. Id cum vidissent milites, quod tam mirabiliter sanctus Martyr fecerat, mirati sunt, et inter se dicebant : Vere magnus est Deus Christianorum, quoniam sic servos suos ex-

D
EX LIPCM.

fortiter respondet :

abductusque ad fluvium Serminum

c

E

d rissime verberatur :

prope Carasuram

F

Exod. 17

precibus aquam impetrat.

A

EX LIPOM.

ANNOTATA.

a Sardica urbs in confinio Thraciæ et Mysiæ, Con-
cilio Sardicensi sub Constantio Imperatore habito clara.
Ejus rudera ostenduntur prope Sophiam metropolim
Bulgaricæ; et per hanc ex Hungaria transitur in Thra-
ciam. Erat apud Lipomanum et Surtum Sardinia loca
Sardiciæ perperam excusa.

b Hæc est Philippopolis, etiam nunc ita appellata,
metropolis Thraciæ proprie sumpta, ex qua, et ex Sar-
dica cognoscitur situs Clisuriæ et castrî Bonanosii.

c Seruius credi potest rivulus aliquis in Hebrum i-
fluens.

CAPUT III.

Iter Berœa Driziperam. Martyrium, sepul-
tura.

Tunc Tiberianus sedens pro tribunali, jussit B.
Alexandrum illuc duci: quem interrogans: Age,
inquit, dic Alexander: Facisne quod jubet Impera-
tor, an non? Respondit ille: Ego celestis Impera-
toris mei edicto parere volo, neque te aliquid esse
puto, neque Imperatorem tuum, mortalem et cadu-
cum hominem. Hoc responsum cum Præses ab eo
accepisset, non amplius illic eum interrogare voluit;
sed convocatis militibus: Celeriter, inquit, istum
comprehendite, et in urbem a Berœam abducite.
Ceperunt igitur illum milites, et ad fluvium quem-
dam venerunt, cui nomen erat Arzon. Cum autem
essent fessi de via, seipsos apud flumen illud refrig-
erabant. Illic quoque B. Alexander manus et fac-
iem lavit. Cumque arbores, quasdam celsiores vi-
disset: Venite, inquit, fratres, et parumper sub
arboribus illis quiescamus. Cum igitur illic milites
cum Alexandro sederent, venit Tiberianus; qui cum
eos ita sedentes vidisset: Cur, inquit, scelestissimi
servi, hominem istum sedere permittitis? Postea
vero quam in Berœam urbem Tiberianus ingressus
est, ejus civitatis Optimates illum acceperunt. Quam-
vis enim plerique ipsorum Christi fidem servarent,
Imperatoris tamen metu eam rem dissimulabant.
Qui autem Christianam fidem profitebantur, audien-
tes Christi Martyrem Alexandrum illuc venire, ma-
gno gaudio affecti, illum acceperunt: quem ita sa-
lutarunt: Felix et sanctus est adventus tuus in ur-
bem et patriam nostram, serve Dei Alexander: tuo
enim adventu omnes res nostræ feliciores factæ sunt.
Esto igitur fortis pro nomine Domini nostri Jesu
Christi, neque quidquam dubites.

24 Cum adhuc illi verba facerent, jussit Tiberia-
nus Alexandrum ante tribunal sisti. Quem cum pro-
pe se haberet: Age, inquit, Alexander, mihi obtem-
pera, tamquam patri tuo, et mecum veniens diis
sacrificium offeras: id enim si facies, audientibus
his omnibus tibi polliceor, te statim absolvendum
esse; ac, si ex illa ipsa hora mecum esse volueris,
eris ut unus ex iis, qui principem locum in exercitu
ipso tenent; at si mecum esse tibi non placuerit,
liceat ire quocumque libet. Hæc cum B. Alexander
audivisset, ridens dixit: O acerbam et tristem con-
solationem, qua in me usus es! Verba ista tua
acerbitatis plena sunt; ista enim admonitio majorem
cruciatum animæ meæ affert. Sed avertat hoc Deus,
ut ego consilium tuum sequar. Sæpiissime tibi dixi,
me Christianum esse, et impuris demonibus non sac-
rificare. Illud igitur scito, me nihil aliud, nisi quod
audivisti, posthac dicturum. Tunc Tiberianus egres-
sus ab urbe, præcepit militibus, ut Alexandrum vin-
ctum per viam publicam ducerent, et ipsum Tribu-
num Martyr sequeretur. Cum igitur Tiberianus ad

fluminis, quod supra diximus, vadum alterum venis-
set, qui locus quadraginta fere milliariibus distabat a
Berœa urbe, ubi et hospitia multa erant, illic Mar-
tyrem exspectabat. Postea vero quam Alexander
Martyr eo venit, ubi erat Tiberianus, eum rogavit,
ut tempus sibi concederet, quo Deum orare posset.
Cumque illic vidisset magnam arborem nucem, ad
illam accessit, sub qua flexis genibus sic Deum ora-
vit: Domine Jesu Christe, mitte Angelum tuum, et
accipe animam meam, quoniam nihil amplius ferre
possum. Cum vero Tiberianus Alexandrum precan-
tem vidisset: Rursus, inquit, magicas preces iste
aggreditur. Miror ergo valde, undenam iste has
prudentes orationes didicit; scio enim manibus meis
illum educatum, et militem creatum fuisse: neque
unquam novi, quod ille hæc sciret. Hoc igitur est,
quod valde miror, undenam hæc didicerit: Illum
igitur ad se vocavit, et his verbis affatus est: Age
jam, Alexander, diis sacrificia. Ad hæc ille: Vere
mens tua tenebris perfusa est, qui cogis me denno
tibi dicere, quod sæpiissime dicentem me audivisti.

25 Hæc ubi audivit Tiberianus, jussit oleum ca-
lidissimum fieri, et supra illius terga effundi. Ange-
lus autem Domini venit, et vas, in quo oleum erat,
confregit, et oleum ipsum in ministros Tiberiani ef-
fudit. Id vero cum ille vidisset, furore accensus, ac
ministros increpans: Itane, inquit, nihil potuistis
isti facere? neque quidquam Alexander passus est?
Tunc vectibus eum cædi jubens, niebat: Sacrifica
diis, Alexander. Ad hæc ille: Obmutescce Satana,
qui veritatis es inimicus, et patris tui diaboli ami-
cus. Hæc Præses audiens, iratus illi est, et dentibus
frendens, jussit, facie in terram versa, prosterni sub
nuce illa, et a quatuor carnificibus verberari. Cum
ille autem verberaretur, vocem nullam emittebat.
Tunc videns Tiberianus, quod nihil proficeret, jussit
milites desinere. Alexander vero cum surrexisset,
has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas
quæso, arbori huic, quoniam sub ejus ramis nomen
sanctum tuum confessus fui. Hæc ubi Alexander di-
xisset, Christianorum hominum multitudo, quæ us-
que ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat,
salutato illo, in regiones suas reversi sunt.

26 Milites autem, cum sanctum Martyrem appre-
hendissent, abierunt per viam illam, per quam a
Præside jussi fuerunt: Præses vero sequebatur, ca-
tervam secum habens. Cumque milites illos una cum
beato Martyre consecutus esset, simul in locum
quemdam venerunt, Bortiam nomine. Quæsitit au-
tem Præses ab ejus loci hominibus, quam via
compendiosius ad b Europolarum provinciam per-
venire possent. Illi responderunt, compendiosius
iter futurum, si transeuntes per montes, in campam
quemdam descenderent, in eum locum, qui diceba-
tur Burtodexion. Cum enim Tiberianus multos Chri-
stianos in urbe c Adrianopoli esse audivisset, defle-
xit de via publica, ne in urbem illam ingrederetur.
Cum igitur eam urbem a dextera, et castrum a sini-
stra reliquisset, transiit per montes illos, sicut ab
ejus loci hominibus didicerat, et venit in Burtode-
xion. Cum vero beatus Martyr Alexander illuc ve-
nisset, matrem suam invenit. Quæ, viso filio, ad
ejus pedes se dejecit, et flere cœpit. Postea vero
surrexit, et filium osculata est. Tum B. Alexander
illi dixit: Noli, mater mea, flere: spero enim futu-
ram, ut Domini mei Jesu Christi ope adjutus, cra-
stino die cursum meum perficiam. Mansit autem
Tiberianus apud castrum illud, et octava noctis hora
illinc discessit, et milites suos sequi jussit, Alexan-
dram vinctum ducentes.

27 Orto autem sole, venit ad fluvium quemdam,
apud quem erat hospitium. Fluvium autem illum
ejus loci homines Zioncellum vocari dixerunt. Illic

finem vitæ
desiderat:ibidem varie
tortus sed
frustra,
EF
b
ducitur per
Bortiam, et
Burtodexion,

c

ubi matrem
salatur:

B.

a
Ductus Berœ-
am Sanctusa Christianis
animatur:et blandientem
tyrannum
aversatus

A B. Alexandrum Tiberianus ad se accersivit, eique dixit: Age, Alexander, audi me, deosque ipsos confitere. Tum Alexander: Vanissime, inquit, homo, et patri tuo Satanæ addicte, rursus me interrogas, et deos vocas qui non sunt? Ad hæc Tiberianus: Multos cruciatus tibi adhibui, neque quidquam adhuc profeci, et ab urbe et patria mea peregrinatus sum, neque adhuc assequi potui, ut te ad deos converterem. Nunc igitur scito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cum dixisset, ad eum locum properabat, in quo Christi martyr certamen suum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum pervenit, qui Druzipera vocabatur. Sedit vero in sublimi quodam loco ultra fluvium Erginam, ad orientem solem conversus. Cuique Alexandrum accersivisset: En, inquit, finis tuis hodierno die præsto est. Jubeo corpus tuum in fluvium projici, ut feræ illæ, quæ sunt in aquis, carnes tuas consumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, tyranne, si vere facies quod dixisti, ut eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, sententiam adversus illum Tiberianus pronuntiavit. Cumque quatuor militibus eum securi ferendum tradidisset, illos dimisit, et illinc abiit.

B 28 Milites igitur illum apprehenderunt, et ad dexteram partem ejus viæ ad Boream vergentem festinabant, ut facerent quod jussi fuerant. Beatus vero Alexander, cum huc atque illuc circumspexisset, et turbas, quæ ad ejus spectaculum conveniant, vidisset; petiit a carnifice, ut Dei orandi facultatem ei præberet; idque cum carnifex concessisset, aquam petiit. Tunc unus ex iis, qui ad spectaculum venerant, vase quodam aquam e fluvio Ergina celeriter ad B. Alexandrum attulit: ille vero manus et faciem lavit, ac totum corpus Cruce ter signavit, et ad Orientem conversus: Gloria, inquit, tibi sit, Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac et Jacob, quem omnia contremiscunt et adorant, cæli et terræ opificem et totius cælestis potentiae effectorem. Te quoque universarum rerum Deum, corporeis oculis non spectabilem, incorruptum et inviolatum, Seraphini magno cum timore adorant: qui non audient erectis oculis te intueri, clamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena est omnis terra gloria tua. Sol ipse per ætherem quadrigam suam ducens, tibi benedicat. Terra et homines, qui in terris sunt, jumenta et omnis spiritus tibi gloriam cantant, qui solus es in omnia secula Pater, Filius, et Spiritus sanctus. Recordare, Domine, illorum, qui te metuentes, tibi grati sunt, et sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, servum tuum peccatorem et indignum.

C 29 His dictis, se ad eam turbam, quæ illum venerat, convertit ac dixit: Admoneo vos, fratres et patres, Deique mei nomine vos hortor, ut labores meos recordemini, quos pati non recusavi: neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Jesu Christi, ut propitius fiat peccatis meis et genti nostræ, quoniam misericors est et clementissimus ipse Dominus Jesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio et iniquo Tiberiano: qui per totam viam nunquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Jesu Christi, ut cursum meum perficerem, et superarem tyrannum contra me bellum gerentem, et diabolum concertantem: ipse enim fuit adiutor Tiberiani. Cumque hæc turbis dixisset, ad carnificem conversus: Mane, inquit, frater, parumper, ut adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deum precatus est: Domine Jesu Christe, exaudi servum tuum, qui nominis tui causa laboravit, et da gratiam corpori meo, ut quo loco illud repositum fuerit, illic signa, prodigia et curationes ad tuos

minis gloriam edantur. Statim autem vox hæc e cælis demissa est: Quaecumque petisti, dilecte et perfecte Martyr Alexander, omnia faciam, neque quidquam denegabo. Jam vero veni, et cum patribus tuis requiesce: paratum enim est tibi regnum cælorum, teque Michael Archangelus excipiet, coronam receptorum, quam concupivisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit e terra, et milites hortatus: Cito, inquit, fratres, facite quod jussi estis.

30 Cælestinus autem quidam (sic enim appellabatur unus ex iis, qui illic stabant) ei dixit: Ego sum, Martyr Christi, cui negotium hoc impositum est: sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc B. Alexander: Age, inquit, fili, fac quod jussus es: peccatum enim non est facere, quod jussus fueris. Hoc cum ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, et linteis sumpto, oculus B. Alexandrini contextit. Cum vero illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque amplius ausus est manus in ipsum inferre. Tum B. Alexander: Age, frater, fac quod jussus es. At carnifex: Timeo, inquit, serve Dei; video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum B. Alexander Deum ita precatus est: Domine Jesu Christe, da ut hac hora martyrium complere possim. His precibus ad Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit; ejusque beati viri animam Angeli ad cælum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes: turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque B. Alexander martyrium complevit in Patris, Filii, et Spiritus sancti nomine.

31 Ejus autem mater cum properans ad eum locum venisset, qui Zorolus dicebatur, quaerens a militibus Tiberiani; Ubinam, inquit, est filius meus? Tum illi unus e militibus respondit: Sententia hodie filio tuo decreta est in loco quodam, qui appellatur Druzipera: distat autem hinc locus ille (ut opinor) fere decem et octo milliaribus. Cum igitur mater rem ita se habere didicisset, publicam viam ingressa, venit in eum locum, qui Druziperæ nominabatur. Dum vero iter faceret ac lamentaretur, et tanquam bos aliquam proprium vitulum quaerens, ingemisceret, occurrit militibus. Illi enim cum sancti Martyris caput abscidissent, ejus corpus in fluvium projecerant. Divina vero providentia factum est, ut quatuor canes in fluvium illum venissent, et sancti Martyris corpus inventum, e fluvio extraherent, suisque linguis illud lambentes, ac prope sedentes custodirent. Ut autem B. Alexandri mater duobus milliaribus prope locum illum venisset, in quo Martyris corpus situm erat; duo illi canes accurrentes, ipsi obviam venerunt, et uterque, unus a dextera parte, alter a sinistra, mulierem ipsam ad ejus filium recta deluxerunt. Illa vero sancti Martyris corpus accepit, et unguentis multis ac pretiosis linteis involutum, deposuit in monumento quodam insigni ultra fluvium Erginam. Occidentem solem versus, quemadmodum Spiritui sancto visum fuit. Postea vero, quam Spiritum sanctum adiutorem habens, omnia, quæ cupiebat, explevit, Domini nostri Jesu Christi præstante gratia, Angeli multi una cum ea Psalmos canebant.

32 Magna vero quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adjuvat eos, qui vexantur, et his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Christi ope auxiliante, cujus ipse particeps factus est Martyrium autem complevit sanctus Alexander decimo tertio die mensis Maji, sub Tiberiano illo homine valde impio, imperante Maximiano, iniquo et impio tyranno, in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo Salvatore; cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

D
EX LIPOM.
cælesti voce
confortatur

gladio cæditur:

E

Corpus a
fluvio a canibus extractum

F
a Pæmenia
matre sepelitur:

claret miraculis

EX LIPOM.

apparens
matrem con-
solatur.

A 33 Apparuit autem sanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri suæ, eique dixit: Bene, mater, laborasti, et per totam viam defatigata es, ut proprium filium sequereris. Det tibi Dominus meus Jesus Christus in regno suo, ut tecum una mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris: sed pueros tuos tecum habens, cum pace redeas in locum tuum: spero enim a Domino meo Jesu Christo me impetraturum esse, ut cito te quoque assumat in eum locum, in quo ego sum. Hæc cum beata illa d Pœmenia audivisset, et Dei gloriam celebrans ipsi gratias egisset, una cum pueris suis leta reversa est, persuasum illud habens, quod beatum Alexandrum Domino nostro Jesu Christo magnum donum obtulisset. Magna igitur gratia eo in loco inest; ubi repositæ sunt sancti et gloriosi Martyris pretiosæ Reliquiæ, in gloriam et laudem Christi Dei nostri: quoniam ipsi gloria est in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Præter Berœam Syriæ est alia Macedoniæ, postea Irenopolis ab Irene Imperatrice appellata, teste Brietia in Illyrico antiquo: sed necessarium est aliam inveniri inter Philippopolim et Hadrianopolim, nisi enormiter erravit Auctor.

b Provincia Europæ sive Europolarum est primaria Thraciæ: in qua sub metropoli Heraclea est urbs Drizipara.

c Hadrianopolis, urbs celebris ad Hebrum fluvium, Metropolis provincie Hæmi-montis, ubi sub Maximiano hoc Imperatore martyrio coronati Maximus, Theodorus et Asclepiodotus celebrantur in Martyrologio Romano ad diem xv Septembris.

d Pœmenia mater, ut Sancta, inscripta est Gynæceo sacro Arturi ad diem 16 Maji, utique ejus arbitrato lectum.

APPENDIX.

Templa S. Alexandri in Thracia. Ob Reliquias ejus dissipatas, Chaganus Rex Avarum divinitus punitus.

C Cardinalis Baronius, in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi cccviii, agit de quamplurimis Sanctis, martyrio sub Maximino Imperatore coronatis, actundem numero xxvii addit ista: Driziparæ civitate passus est Alexander Martyr, miraculorum post obitum virtute orbi notissimus. Aliqua miracula in genere indicantur in Vita jam dicta. At notissimus fuit in Thraciæ variis locis, per quæ ductus et tormentis afflictus fuit, ac tandem Driziparæ coronatus. Theophylactus Simocatta duarum Ecclesiarum ei in Thracia dicatarum meminit, in Historia rerum sub Mauritio Imperatore gestarum, quoniam auctor isto tempore ibidem degeus scripsit. Ac primum lib. 6 expouit bellicas Chagani Avarum Regis incursiones, et capite 5 asserit eum Anchialum pervenisse, ubi Martyris Alexandri ædem reperit, quam Anchialo discedens flammis pro ludo exussit. Est Anchialus urbs Thraciæ, a Ptolomæo lib. 3 Geographiæ cap. 11, memorata, postea Episcopalis in provincia Hæmi montis sub metropoli Hadrianopoli.

Sancti
ecclesiam
Anchiali
Chaganus
caurit:a Drizipara
repulsus

2 Inde, inquit Simocatta, Drizipara profectus urbem subigere aggreditur... Divina autem providentia quædam ab urbe opprimenda colubuit. Visus est enim Chaganus medio diei videre innumeras Romanorum phalangas, una frementes ex oppido procedere, et in campum ad animas in acie profundendas cupidissime properare. Hinc se in fugam conjecit, tametsi, quos viderat, adversarii nihil essent nisi

vana opinio, terriculamentum oculorum et consternatio animi. At postmodum, uti idem Simocatta scribit lib. 7 cap. 14 et 15, post varios fortunæ bellicæ eventus, Barbari paulatim Driziparam procedunt, urbem capiunt, ædem Alexandri Martyris inclyti incendio excitato absuunt, ejusque monumentum argento ornatissimum nefarie spoliunt. Quin etiam corpus inde indignissime ejiciunt, mirificeque victoria elati ad convivandum toris discumbunt. His itaque diebus Jesus Dominus noster, qui a Patre imperium in omnes gentes et possessionem in omnes terminos terræ accepit, regnum suum Chagano nequaquam intestatum esse voluit. Passim quippe immissa pestilentia barbaros delevit: eratque malum indeprecabile, non ulla medicina, quantumvis solerter excogitata, curabile. Itaque a Chagano, ob Alexandrum Martyrem tam ignominiose tractatum, pœna commerita exigitur. Nam septem ejus filii peste inguinaria corripiuntur, caloreque vehementi et igneo plane uno simul die extinguuntur. Sic Chaganus in victoriis suis infelicitate felix fuit. Nam propæanibus et canticis et hymnis, et manuum plausibus et saltationum numeris et risu effusissimo, lamenta et lacrymas, et luctum nulla consolatione sanabilem et jacturam intolerandam adeptus est. Percussus est enim ab Angelorum exercitibus: et cum plaga esset aspectabilis, acies tamen illa visu contingi non potuit...

3 Senatus Cæsarem de Legatis ad Chaganum mittendis hortatur: qui accito Harmatoni eas partes mandat. Harmaton multis cum muneribus Driziparam venit. Chaganus presentes fortunas lamentans, amissionem filiorum, pestiferumque copiarum exitium immenso dolore prosequitur. Decem diebus ibi positus, Harmaton conveniendi copiam impetrare non potuit. Erat quippe dolor vehemens, ut dixi: nec levandæ calamitati ulla via ratiove apparebat. Die duodecima in tabernaculum introducit, barbarumque leni ac placida oratione demulcet... Tandem multis verbis eum Legatus permovet, ut se donis coli patiatur. Postridie pace firmata domum redit... Ex pacto autem Ister ad Romanorum Avarumque fines dirimendos constituitur, atque hoc sane modo bellum inter Avars et Romanos profligatum est. Hactenus Simocatta.

4 Theophanes etiam in sua historia ad annum Mauriti Imperatoris xviii, Indictione iii, qui est Christi sexcentus, commemorat irruptionem Chagani Regis Avarum: ejus milites, homines barbari, Drizipera profecti, civitate direptioni tradita, in S. Alexandri templum incendio grassati sunt. Cumque sepulcri thecam argento ornatam reperissent; illis prius et contemptis Martyris reliquiis, ornamentum omne sacrilege spoliavere... Porro Deus injurias Martyri Alexandro irrogatas ulturus, morbum pestilentem in barbaros immisit, qui uno solo die febris ex peste orta septem Chagani liberos cum innumera populi multitudine extinxit, adeo ut triumphalis lætitiæ, victoriæ, pæanum, cantuumque vice, luctus, lacrymas atque plaudus prorsus inconsolabiles receperit. Hæc Theophanes, cumque secuti Anastasius bibliothecarius in sua Historia, et Paulus Diaconus in Historia miscella.

5 Non videntur sacræ Reliquiæ plane periculis, sed earum multæ a piis Christianis, uti in simili casu sæpe contigit, fuisse collectæ. Unum certe frustum, digito majus, ex Reliquiis hujus S. Alexandri ad Ecclesiam Pragensem circa annum mccciii sub Wenceslao II Rege pervenisse, asserit in Pragensis Ecclesiæ Diario Thomas Joannes Pessina a Czechorod Decanus Metropolitani ædis S. Viti, nunc etiam Samandriensis in Hungaria Episcopus.

D

eadem postea
capta Reli-
quias dissi-
pat:ideoque
filiis et co-
piis per pestem
diminutus,

E

pacem cum
Romanis
sancti,

F

verso in lu-
ctum trium-
phi.Aliquæ Reli-
quie Pragæ.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

APHRODISIO, AGRIPPA, SABINO, GRISO, LUCIO, CYRILLA, CRIDULA, JUVINO, ET ALIIS DUOBUS.

G. II.

XIII MAJI

Antiqua Martyrologia Hieronymiana præsente-
tem diem ab his Martyribus auspicantur hoc
modo : In Alexandria Aphrodisii, Agrippæ,
Sabini, Grisi, Lucii, Cyrillæ, Cridulæ, Jo-
vini et aliorum duorum. Ex his loco Grisi legitur
etiam Grissi et Grippi. Ex nominibus Lucii et Cyrillæ,
unicum conflatur in MS. Epternacensi Lucirillæ : in
eodemque pro Cridula est Oritula, et tres Socii addun-
tur. Juvinus est in solo Corbeiensi Parisiis excuso, et
duobus anonymis postponitur. In aliis Martyrologiis
etiam nonnulli memorantur : nam in MS. Richeno-
riensi ista sunt : Alexandria Agrippæ, Sabini, Lucii,
Cyrillæ. MS. Rhinoriense : Alexandria Agrippæ.

Notkerussic hobet : In Alexandria Aphrodisii, Agrip-
pæ et multorum Martyrum. Palæstra vero martyrii
non indicata sunt in MSS. Aquisgranensi, Augustano
et Labbeano Agrippa, Lucius, Sabinus ; quamvis et
Agrippus et Lucas etiam legatur. Apud Grevenum in
Additionibus ad Usuardum hæc traduntur : Item San-
ctorum Gagi, Luci, Agrippæ et Sabinæ. Et in MS.
Florario fit mentio Sanctorum Virginum Agrippæ et
Sabinæ : interim Sabinus aut Savinus legitur in anti-
quis Martyrologiis, in quibus Gagus infra inter alios
Martyres colitur. In MS. Tamtactensi referuntur no-
mina Aphrodisii, Sabini, Agrippæ, Luci, Cridulæ,
Quirillæ, Gressi, item Lucii.

B DE SS. VICTORE, SATURNINO, ALEXANDRO, AGRIPPA, SAVINO, CREDULO, MAXIMO, GAGO

G. H.

MARTYRIBUS POLENTIÆ.

XIII MAJI

Nomina
Martyrum
in Fastis
Hieronymi:
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 60 **

et aliis.

An Alexan-
der his jun-
gendus ?

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 61 **

Multa hic controversa occurrunt, num hi Mar-
tyres sint simul collocandi, et quonam sint
modo dividendi. Ac primo in apographo Lu-
censi Martyrologii Hieronymiani ista legun-
tur : In Polentia passio S. Victoris, Saturnini, Ale-
xandri, Agrippæ, Agri, Cyrillæ, Savini, Creduli,
Maximi, Gagi. Erant hic post Alexandri nomen quæ-
dam de S. Servatio, quæ plene præter mentem auctoris
iatura cum Florentinio arbitramur : quod et in MS.
Blumiano sub initium hujus diei collocatur, et in MS.
Corbeiensi Parisiis excuso sint inter superiorem et hanc
classem ; ne plene desint in antiquissimo codice Eptern-
nacensi, in quo de his Martyribus sic legitur : Polen-
tiæ, Victoris. In Vicia daucti, Saturnini, Alexandri,
Agrippæ, Aeris, Cyrillæ, Sabini, Credulæ, Maximi,
Gagi. Ex codice Corbeiensi ista sunt Parisiis excusa :
In Polentia passio S. Victoris et Saturnini. In Ale-
xandria Agrippæ, Veris, Cyrilli, Savini, Maximi,
Credili, Gagi. In MS. Blumiano etiam legitur Ale-
xandriæ, Agrippæ, Ageris, in reliquis cum Lucensi
conveniunt. Ex his Sanctis indicantur in MS. Tamtactensi
nomina Saturnini, Alexandri, Sabini, Maximi.
Ast nomina Victoris et Gagi sunt in MS. Augustano
S. Udalrici : Victoris, Saturnini et Gagi in MS.
Parisiensi Lobbei : Saturnini solus in Casinensi.
Palæstram vero addit Notkerus : In Pollentia, inquit,
passio Sanctorum Victoris et Saturnini. In MS. Ri-
chenotiensi fit memoria Aeris et Maximi : Gagi deni-
que in MS. Aquisgranensi et apud Grevenum in Aucta-
rio Usuardi. In aliquibus sunt nomina Agrippæ et
Sabini, uti supra indicavimus, quod ea etiam inserta

sint inter Martyres Alexandrinos. Et hæc quæ de
his Martyribus apud antiquos indicantur. Ac primo
dubitatur an recte in MSS. Epternacensi, Lucensi
et Tamtactensi nomina Alexandri instar Socii exprima-
tur, et an pro eo non sit urbs Alexandria supponenda,
quæ in præcedenti classe exprimitur : quod vel ideo cum
Florentinio non arbitramur, ac sequimur antiquissimum
MS. Epternacense et alterum Lucense cum Tamtactensi.
His positis inquirenda Palæstra martyrii. Ea
Polentia dicitur in tribus apographis et apud Notkerum,
quæ Polentia est in MS. Epternacensi. Tres vero
urbes Polentiæ nomine celebres indicat Ferrarius in
Lexico Geographico. Hæ sunt Polentia Balearis
majoris, Polentia in Picino inter Maceratam et
Septempedam : ast quæ nobis cum Florentinio hic vi-
detur signari est Polentia urbs Lignuræ, apud Tuna-
rum fluvium olim celebris, nunc excisa, ubi Stilico
feliciter adversus Wisigothos pugnavit, teste Claudiano
de Victoris Stilicis hoc versu :

Palæstra
martyrii
Polentia,

P

O celebranda mihi cunctis, Polentia, seclis.
At quod interponitur in MS. Epternacensi Vicia dau-
cti non æque explicari potest. Quid si dicatur Vicus
Adaucti, sicut Vicus Aurelii, Vicus Aquensis, Vicus
Cuminarius, Vicus Egonum, Vicus Matrini, Vicus
Varronis, Vicus Pacis ? Ita res tota posset exponi. Si
quis tamen dauctum ex aliis MSS. Martyrem proba-
verit, et Viciam urbem esse docuerit, ei gratias refere-
mus. Colitur hoc die inter Patronos Polaterranos S.
Victor Martyr, cujus ibidem caput habetur : sed, eo
quod arbitrentur esse S. Victorem Mediolani corona-
tum, de eo egimus ad diem vii Maji.

an et Vicus
Adaucti ?

DE S. SEBASTIANO EPISCOPO.

XIII MAJI

Inter alios Sanctos aliquoties occurrit nomen S.
Sebastiani. Sub hoc toti orbi celeberrimus est S.
Sebastianus Princeps militiæ sub Diocletiano,
qui ejus mandato sagittis confectus colitur xx Janu-
arii. Alius fuit Sebastianus inter Martyres Thebæos,
cum S. Alverio a nobis relatus ad diem ii Januarii : de
Maji T. III

quibus multo plura dicendo nobis restant in Supplemento
ejusdem mensis ex MSS. ad nos Fossano missis : atque
utinom interim inveniri contingat inventionis eorum hi-
storiam, quam Baldesano de Thebæis scripturo commu-
nicatum, deinceps non amplius visam a se esse Fossa-
nenses Episcopus et Canonici queruntur. Alius Dux
Sebastianus

A *Sebastianus, a S Victore ad fidem conversus, et cum*
AUCTORE G. H; *eadem ac S. Photina coronatus martyrio notatur ad*
diem xx Martii. Tertius etiam Sebastianus, in Ar-
menia cum SS. Dionysio et Emiliano Martyr, cele-
bratur viii Februarii. Et ita alibi occurrent alii, uti hoc
die S. Sebastianus Episcopus, inscriptus quatuor anti-
qua Martyrologii Hieronymiani apographis, uti etiam
Martyrologio Coloniensi Ecclesie S. Marix ad Gradus;
ibique autem memoratur hujus S. Sebastiani Episcopi
depositio, ut vel inde possit suspicio oriri, eum potius

Confessorem quam Martyrem esse censendum. In MSS. G
Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbri nudum
nomen profertur S. Sebastiani. Cetera latent, forsitan
alias reperienda, docturaque quæ fuerit ejus Sedes
Episcopalis et quo tempore vixerit : hoc interim arbi-
tratur ad quatuor Christi priora secula referendum,
cum in omnibus prædictis Martyrologiis Hieronymianis
sequatur S. Marcellianus, Episcopus Ecclesie Autis-
siodorensis secundus, de quo jam acturi sumus.

DE SANCTO MARCELLIANO

G. II.

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

CIRCA AN.
CCCXIV

B
Cultus sacer.

A *ntiqui Ecclesie Autissiodorensis Episcopi*
aliique Presbyteri videntur venerationi San-
ctorum valde addicti fuisse. Hinc quæ habemus
antiqua Martyrologii Hieronymiani apogra-
pha, passim habent subjunctos priores Ecclesie Autis-
siodorensis sanctos Episcopos, ut videatur ipsum cete-
rorum protographum ab illis conserutum. Colitur ibi
hoc xiii Maji S. Marcellianus Episcopus Autissiodo-
rensis officio Ecclesiastico trium lectionum, uti indi-
cant antiqua ejusdem Ecclesie Breviaria, nobis a Petro
le Penier dictæ Ecclesie Penitentario submissa : de
qua citata Martyrologii Hieronymiani apographa Ep-
ternuense, Blumiannum et Corbeiense Parisiis circums-
um ista habent : In civitate Autissiodoro depositio
et translatio S. Marcelliani Episcopi. In apographo
Lucensi dicitur depositio et translatio corporis S.
Marcellini Episcopi. At depositionem S. Marcelliani
Episcopi solum habent antiqua MSS. Trevirense S.
Maximini, et aliud Regine Sueciæ ab Holstenia vul-
gatum, ac MS. Florarium, et cum iis Notkerus, Gre-
venus, Mauralyceus, Canisius ; item Martyrologium
Coloniæ et Lubecæ anno 1490 excusum, in quibus Mar-
cellianus dicitur. At Marcellinus, in MSS. Richeno-
viensi et aliquo Trevirensi S. Maximini. De eo longum
encomium edidit Saussayus in Martyrologio Gallicano,
quod ibidem legi potest.

Elogium,

C

2 *Historia Episcoporum Autissiodorensium ex MSS.*
eruta a Philippo Labbe et tomo 1 Novæ Bibliothecæ
excusa, cap. 2 de S. Marcelliano ista habet. Marcell-
ianus, natione Gallus, sedit annos xxxix. Hic in
prædicationis officio fideliter elaborans, felici cursu
migravit ad Christum iii Idus Maji, et sepultus est
in monte Autrico. Fuit autem temporibus Alexandri

et Maximi Imperatorum, Aureliano et Marcellino
Consulibus ; Præsulantibus apud urbem Romam
Felice atque Eutychiano. Hæc ibi. Fuere Aure-
lianus Imperator III, et T. Avonius Marcellinus
Consules anno cclxxv, quo etiam anno S. Felici I
Papæ successit S. Eutychianus : sed procul ab isto
anno absunt Imperatores supra indicati. Nam Alexan-
dro post tredecim Imperii annos occiso anno ccxxxv
successit Maximinus, qui supra Maximus dicitur. Sed
ne hoc anistoriæ patentis vitio conturbetur lector, me-
minerit ostendisse nos Kalendis Maji, ad Vitam S.
Amatoris Episcopi, nomina Imperatorum et Pontificum
cum magna rerum confusione fuisse dictæ historiæ
inserta. Decessor S. Marcelliani dicitur S. Peregrinus,
primus Autissiodorensium Episcopus a S. Sixto
II Pontifice Romano missus, nec diu postea martyrio
coronatus xvi Maji : post quem statuuntur SS. Mar-
cellianus Episcopus II, Valerius III, et Valerianus
IV, de quibus egimus vi Maji, diximusque S. Vale-
rianum designatum Episcopum circa annum cccxxxiv,
ergo a martyrio S. Sixti Papæ usque ad hujus Epi-
scopatum intercurrent anni lxxxvi : ex quibus in dicta
Historia assignantur S. Marcelliano triginta novem,
et S. Valerio septemdecim : adeoque viginti reperiuntur
anni, quibus Sedes vacavit, quos arbitraremur proximos
a martyrio S. Peregrini posse concipi. Quid si Mar-
cellianus dicatur ordinatus Aureliano et Marcellino
Consulibus ? Ita superfluisset ad annum circiter ccxiv
aut sequentem. Nihil nos hic affirmamus pro certo : so-
lum aliqua ut magis verisimilia ulteriori discussioni
aliorum proponimus. Bucelinus ejusdem meminit in
Sacratio Benedictino, quod Autissiodori in monasterio
S. Germuni fuerit sepultus.

Tempus sedis.

F

DE SANCTO CHRISTANTIANO

G. II.

MARTYRE ASCULI IN PICENO.

XIII MAJI

Processio so-
lennis.

Imago.

Patrocinium
contra gran-
dinem,

A *sculum, urbs Piceni nobilis et opulenta, post*
Auconam nulli ceterarum secunda, inter Ma-
ceratam ad Occidentem et Aquilam ad Ortum
quasi media, supra xxx m.p. utrinque distat.
In ea urbe colitur hoc xiii Maji S. Christantianus
Martyr : quo die habetur processio per Capitulum
et Magistratum ab Ecclesia Cathedrali ad Parochia-
lem S. Victoris : ubi in altari majori dictæ Ecclesie
imago hujus sancti Martyris, in habitu Levitico ex-
pressa, cum martyrio ab eo passo sub lapidum gran-
dine. Fertur ex traditione majorum ejus corpus re-
quiescere in dicta Ecclesia Cathedrali ; sed in quo
loco soli ignoratur, ex incuria eorumdem Majorum.
Est ipse Patronus ad depellendam grandinem, non
solum hujus civitatis et totius diocesis, sed etiam

finitimorum oppidorum : estque peculiaris Patronus
et Advocatus nobilis castri Moldignani, in quo nunc
et olim mixtum habet imperium Ecclesie Asculanæ
Capitulum ex donatione Caroli Magni. Recitabatur
olim ejus Officium sub ritu duplici, quod postea
omissum est ex generali decreto sacræ Rituum
Congregationis. Non extant ejus Acta manuscripta,
nec typis excusa quod sciamus. Huc usque exacta
de Sanctis Asculanis nobis submissa informatio. Memo-
rium ejusdem ex Tabulis Asculanæ Ecclesie celebrat
Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Ita-
liæ, additque eundem in diocesi Laudensi, in qua
contra tempestates adversas invocatur, veneratio-
nem habere : licet Confessor apud eos habeatur.

et tempe-
stes.
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 62**

DE SANCTIS MARTYRIBUS

THEODORO PRESBYTERO ET VICTORIANO.

Inter alia antiqua monumenta, quæ nos anno MDCLXI in celeberrimo S. Benedicti monasterio Casinensi reperimus, fuit aliquod illustre Martyrologium MS. antiquo caractere Longobardico exaratum, et numero 334 signatum : in quo ad hunc xiii Maji ista scribuntur : in Idus Maji natalis Sanctorum Martyrum Theodori Presbyteri et Victoriani. Dolendum est, quod in dicto Martyrologio non apponitur

tempus martyrii aut saltem ejusdem palæstra. Tunc facilius judicaremus, num alio aliquo die colerentur. Est aliquis Theodorus Presbyter Antiochiæ, sub Juliano Apostata, die xxiii Octobris, sed absque Socio Victoriano. Nos propter Martyrologii venerabilem antiquitatem, utrumque simul relinquimus, forsitan in vicina Italia eadem palma martyrii coronatum : et optamus aliquando lucem pleniorum de utroque nancisci.

DE SANCTO ONESIMO

D.P.

EPISCOPO SUESSIONENSI IN GALLIA.

CIRCA AN.
CCCLX

Cultus sacer.

Vita ex MS.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 63**
Translatio
corporis
Duacum.

Suessionum Augusta, urbs Episcopalis Gallia, ad sinistram Axonæ fluminis ripam, inter antiquiores suæ Sedis Episcopos veneratur hoc die S. Onesimum, cujus primo loco in suo Martyrologio B. Rabanus, seculo Christi nono Archiepiscopus Moguntinus, ita meminit : Tertio Idus Maji festivitas S. Onesimi Confessoris. At natalis appellatur in Usuardo MS. Reginæ Sueciæ. De eo ista scribunt Sammarthani in Gallia Christiana : Septimus Episcopus S. Onesimus vixisse fertur ad annum Christi ccclx, mortuus in Idus Maji. Quiescit in ecclesia S. Georgii Martyris, extra confinia civitatis Suessionensis, citra fluvium Axonæ in fisco Croviaco, in vico qui postea nomine S. Medardi insignitus habetur : ita refert MS. vetus. Hæc Sammarthani. Dictum MS. vetus quidem, sed tamen multis seculis infra ipsius Sancti ætatem exaratum, de vita, morte et sepultura S. Onesimi, descripsit manu sua ex Legendario monasterii Longipontani Ordinis Cisterciensis, et ad nos misit anno MDCLXVI Dominus Muldrac, senior Longipontanus : quod hic edimus. Scriptum illud videtur antequam sacræ Reliquiæ alio fuerint deportatæ : de qua deportatione scribunt dicti Sammarthani : illius Reliquias ex D. Medardi monasterio Doncheirium, prope Sedanum, membrum ejusdem Abbatia, translata fuisse. Quidquid sit de hac translatione, cujus alibi nullum vestigium reperimus, Duacenses asserunt, tria sacra corpora SS. Amati Senonensis Archiepiscopi, S. Onesimi Suessionensis Episcopi, et Gurdinelli Confessoris, post extinctam Normannorum persecutionem, ex Suessionibus translata fuisse circa annum Domini MCCXVI, et etiamnum adservari in insigni collegiata S. Amati. Ita Arnoldus Rayssius Duacenus in Hierogazophylacio Belgico. Ex hic colitur S. Amatus Idibus Septembris, mortuus Brogli apud S. Maurontum, et inde Duacum translatus, uti dicitur in Vita S. Mauranti v Maji, et S. Rietrudis xii Maji. S. Gurdinellus colitur xvi Octobris. Hujus itaque et S. Onesimi corpora ex Suessionibus solum translata tradunt alii. Cultum ejusdem S. Onesimi apud Duacenses testatur etiam Molanus, in Additionibus ad Usuardum et in Natalibus Sanctorum Belgii, cum longo ex Vita elogio; Miræus in Fastis Belgicis, Canisius in Martyrologio Germanico, Saussayus in Gallicano, Galesinius, Ferrarius alique.

VITA

Ex MS. Codice Longipontano.

In sanctorum Patrum solennitatibus, divinis nos

convenit instanter exerceri laudibus : ad hoc enim feriatis diebus humana indulgentur otia, ut immortalitatis impensius inquirantur obsequia. Idcirco confessionem laudis Christo personet mens, sensus, et lingua, dum beatissimorum Patrum annua recoluntur solennia, maxime quorum sacra gratulamur præsentia. Adest igitur nobis, dilectissimi, natalitius dies Patroni nostri S. Onesimi : cujus vitæ gesta vel miracula, licet aut nimia vetustate temporum consumpta, aut desidia scribentium recordationi posterorum non sint tradita ; inter præcipuos tamen Confessores ejus celeberrima perpetualiter habetur memoria. Quod fieri non posset, nisi in æterna Dei prædestinatum fuisset præscientia : quos enim ille summa ante constitutionem mundi præscivit sapientia, hoc etiam ad laudem et gloriam nominis sui prædestinavit elementia. Misericordiam ergo B. Onesimus consecutus est et benedictionis gratiam, quia in temporibus suis operatus est justitiam. Siquidem in annis adolescentiæ cepit Deo devotus existere, et ad supernæ vitæ patriam totis desideriis anhælare. Contra incentiva quoque vitiorum didicit viriliter agere, ut liberiori mente viam virtutum grater posset incedere. Denique promotus ad sortem Clericatus, sacrorum Ordinum gradatim ascendit gradus. Sed quoniam vitium elationis operibus se frequenter assolet ingerere justis, summa cum difficultate timoris, ministerium suscepit altaris.

2 Non parva denique sancto Dei fūculo inerat molestia, quod adhuc vana Gentilium superstitionis secta tota sibi pæne vendicaverat Suessionum confinia. Adhuc enim in valde Suessionica tenera nascentis ecclesiæ pullulabat infantia, ut antiquiora Annalium tradunt monumenta. Legitur namque quod felici completo cursu martyrii, postquam animæ a SS. Crispini et Crispiniani martyrum [cœli] petiere palatium, per visum Pontificem aggrediuntur Romanum, et ut Pastor vigilantissimus Suessionicis sedibus quantocius dirigatur, evidenter admonent, qui et populum Deo acquisitum lucrificeret, et Ecclesiam nova sobole fœcundatam verbi pabulo nutrirer et fidei fundamento solidaret. Mox sanctus Antistes Romanus, certus de oraculo, religiosus pro officio, venerabilem Sixtum Apostolicæ benedictionis gratia sublimavit, et eum præficiendum Episcopum in Suessionica direxit Ecclesia. In quam urbem ingressus felix supradictorum Martyrum successor, felices aggressus est labores. Sed quia juxta Evangelii vocem videbat albescere regiones ad messem, Sinitium suæ Suessionicæ dioceseos consecravit Episcopum :

E

Patronus
habetur :

ple educatus

sacros Ordines
suscepit:
P

a
post martyrium SS.
Crispini et Crispiniani,

et Episcopos
S. Sixtum,

Sinitium,

A Episcopum : ipse vero maximam remorum metropolim prædicationis officio penetravit, et Remensem Ecclesiam sub Præsule Christo *b* primus Pastor suscepit regendam. Ubi instanter agens quæ Dei sunt, tam passione quam fide præfatorum Martyrum sortitur collegium. Hujus vestigia pari fide et eadem devotione secutus Sinitius, simili ordine *c* S. Divitianum, S. Divitianum Suessonicis constituit Episcopum, et ipse in Remensi cathedra collocatur, ne labore Magistri sui Sixti populus Deo acquisitus periclitaretur. Nec multo post, S. Divitiano vita mortali exempto, Rufinus Pontificales infulas accepit, cui Filanus successit, deinde *d* Mercorinus, in Episcopatu seuarium complens munera, jam septiformi gratia repletum in ministerio prædicationis sibi dilectum adscivit Onesimum. Et recte Onesimus in domo Domini assumitur verbi minister, ab illo *e* Onesimo Apostoli Pauli discipulo nusquam degener, de qua inter cetera Philemoni scribit, quia prædicationis illi verbum commisisset, et Episcopum Ephesiorum ordinasset. Exaudiebatur interea divinitatis occulto iudicio, ne quid deesset Apostolico Pontifici mox futuro : miroque modo populus in Dei cultu per sanctum virum accendebatur, quotidianis ab eo illustratus miraculis atque doctrinis. Quid pluribus immoror? Mercorinus diem vitæ claudit ultimum : Onesimum vox una postulat omnium : fit communis vox lætitiæ in populo, qua in eligendo unanimiter acclamatur Dei famulo. Complentur in Electo Dei divina munia, secundum Ecclesiasticæ sanctionis instituta : constituitur dies sollemnis in condensis usque ad cornu altaris, in quo a Participibus suis Onesimus consecratur oleo divinæ unctionis. Exhilaratur facies Onesimi in oleo sanctificationis, quia in nitore mentis per manifestationem sancti Spiritus, ad interpellandum Deum pro populi salute, assumitur medius.

3 O vere felix Ecclesia, quæ tanto Pastore suscipitur regenda! felices et filii, qui tantum merentur Patronum, quo duce perveniant alacres ad Christum! Jam cillera colla sub tanto Pastore deponit suavi jugo regio Suessonica, et Evangelicæ legis excipit onus leve : cui prius dominabatur jus potestatis dæmoniacæ. Funditus evertunt falsorum aras Deorum, qui prius vana religione contenti, colebant simulacra dæmonum. Ubique destruantur Paganorum delubra, et undique præclara sanctæ Crucis stigmata prædicantur. Ad Ecclesiæ baptismi gregatim confluit credentium turba, ut peccatorum remissione percepta procedat, lavaeri salutaris fonte dealbata. Viam mandatorum Dei cucurrit Onesimus cum ceteris Sanctis, ut et nos exemplis ejus informati per eandem viam currere sapiamus : spiritualium charismata virtutum Dei gratia non solum promeruit, verum eisdem virtutibus dum vixit nobiliter uti sapuit. Quibuscumque enim in tribulationis succurrebat angustia, et qualibet calamitate affectis opem adhibebat suæ consolationis : quod enim sibimetipsi, hoc procul dubio omnibus impendebat aliis. Aliena damna acsi propria conquerebatur incommoda, sicque aliorum detrimenta multa illi pariebant incrementa virtutum per caritatis officia. Ubique fit innummerabilis populi concursus, ubi præstolatur summi Pontificis adventus.

4 Non differuntur ægrotis dona salutis, ubi manum dignatur per suum famulum imponere medicus cœlestis. Omnes indifferenter suscipiuntur, et universis præveniente gratia subvenitur. Cæcis equidem diu negata patent lumina, pervia fiunt surdis diutina claustra surditatis, lingua mutorum cœlitus soluta per Sanctum perfecte perfecta novit edere verba, sed et manci agilitate operis in præsentia viri Dei prorsus efficiuntur idonei : spiritus immundus

ab obsessis recessit, sapius ope intercessionis ejus expulsus. Quidquid debile vulgi sanctum virum veniebat, prompta in melius ad sanandum divina per suum famulum restaurabat virtus. Tanta ergo miraculorum insignia justæ necessitatis ordo deposcebat, propter teneram nascentis Ecclesiæ infantiam in valle Suessonica : signa enim data sunt infidelibus, non fidelibus. Attamen in omnibus sancto Dei famulo custos erat humilitatis maxima virtus : qui si quando extra se fortia egisset, maluit abscondi intra se, ne humana opinione captus raperetur super se. Pro talibus ergo meritorum prærogativis culmen ascendit perfectionis, et nihil in hoc mundo voluit appetere, verum ardentem sui Conditoris desideriis inhiare. Ad illum enim indesinenter anhelabat, cui devota mente usquequaque inhæserat : quia pennas assumpserat tanquam columbæ, per quas volare posset ad cœlestia et requiescere. Deum itaque vere amavit, ejus præcepta toto ex corde servavit. Unde contigit, ut amando quæreretur, quem quærendo inveniret; ne ab ejus amore divelli posset in ipsa tentatione, cum etiam in afflictione efferveret.

5 O quantas injurias et opprobria, in mediogentis prævæ et perversæ, ubi habitabat, pertulit! O quot sibi cruces conscivit, qui in suo corpore fluxum luxuriæ domare potuit! Sine ferro enim longum martyrium in suis pertulit membris, ut quod sanguinis non contulerat effusio, conferret proluxa in attritione flagelli membrorum vexatio. Primum [certamen] illi fuerat in nimia tenacitate cibi et potus, ut indicta parsimonia in utroque, veluti sine Cerere et Libero, frigeret Venus. Pallida ora præ nimis traherat jejuniis, et in vigiliis constans erat animus, et mens Deo devota vacabat orationibus. Factum est tandem, ut exitus ejus de hoc seculo appropinquaret, et triumphum gloriæ de hoste caperet superato, et ad Regem suum cum palma perveniret victoriæ, qui nunquam in ejus prælio novit terga versare. Nam quantum Deo placuit, Pontificatus sui officium feliciter administravit : sicque corporali percussus molestia, usque ad extrema vitæ suæ perductus est tempora. Securus itaque sustinebat Judicem, quem toto desiderio expectaverat venientem; quique eum, ab humanitatis consideratione, non longe post transferret in contemplationem divinitatis suæ. Igitur languore præventus, a divinis non cessabat laudibus; et evoluto cursus sui tempore, acri usque ad mortem correptus est dolore; plenusque dierum, eflagitatum divinis operibus Christo reddidit spiritum *f*. Salva fide credimus, in exequiis tanti Pontificis Angelorum non defuisse obsequia : qui illius sanctam animam, carne exemptam, de labore ad requiem, de terrenis transferrent ad cœlestia.

6 Sepultus est autem in ecclesia S. Georgii Martyris *g* extra Confinia civitatis Suessonicæ, citra fluvium Axonæ in fisco Croviaco, in vico, qui postea nomine S. Medardi dictus atque insignitus habetur. Plurima in ejus transitu patuerunt miraculorum signa, et ad ejus tumultum ægri sæpe veniunt, ut optata suæ sanitatis remedia referant : sicque remeant cum gaudio, qui se alicujus infirmitatis oppressos angustia cœlesti offerunt medico. Quæ omnia ad laudem illius fiunt, cujus dono Sancti mirabiles existunt : qui dum ab eo plenitudinem accipiunt gratiæ, cum perfectione cohærent justitiæ. De qua plenitudine beatus Confessor et Episcopus Onesimus in superna curia cum Angelicis exultat spiritibus : et quod hic acquisivit in itinere, illic procul dubio adeptus est in perventione. Jam enim inter supernos cives emicat, et inter ignitos lapides diadematis Regis æterni pretiosa gemma coruscat. Jam in superna curia illa Divinæ majestatis perfruitur præsentia, in qua Cherubin et Seraphin prospicere desiderant incessanter

Deum amat :

E patitur adversa :

pie moritur :

sepelitur in a de S. Georgii,

invocatur ab auctore.

A cessanter ardentia. Debitis ergo laudibus ejus solennia celebremus, et diligenter ejus amplectamur praesentiam corporis, qui dum adviveret fuit vas et habitaculum Spiritus sancti. Imploremus tandem pia ejus suffragia, ut digna languoribus animarum nostrarum remedia conferat; et sic nos praesentialiter deponat beate vivere, quatenus in coelestibus mereamur aeternaliter assistere, ad laudem et gloriam sanctae et individuae Trinitatis et inseparabilis Unitatis: cujus virtus, honor et imperium permanet sine fine in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a SS. Crispinus et Crispinianus sub Rictiovaro in persecutione Diocletiani passi sunt 23 Octobris.

b Flodoardus lib. I Hist. Ecclesiae Remensis cap. 3, de his 2 Episcopis ista habet: S. Sixtus, Remorum primus Episcopus, etiam Suessionicam fundasse fertur Ecclesiam, et B. Sinicius collaboratorem et cooperatorem suum inibi constituisse: quique post ejusdem S. Sixti decessum, nepote suo, ut ferunt, S. Divitiano Suessionis a se Pontifice ordinato...

B Remis Archiepiscopalem subiit Cathedram. At quis Pontifex Romanus S. Sixtum miserit, controuertitur: S. Petrum Apostolum assignat dictus Flodoardus: Sixtum II Hincmarus in Opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. 16. S. Marcellum, qui seculo fere

dimidio post Sixtum II praefuit ab anno 308 ad 310 D praefert Melchior Reginaldus in Historia Suessionensi, EX MS quod praesenti relationi magis congruit. Sed haec accuratius erunt discutienda ad Kalendas Septembris, quo die ambo Sixtus et Sinicius coluntur.

c S. Divitianus colitur 5 Octobris, cujus corpus in D. Crispini Majoris ecclesia conditum esse tradunt Sanmarthani.

d Mercurinus etiam legitur in MS. S. Amati. At Mercurius aliis: qui adfuit Concilio Agrippinensi anno 346.

e S. Onesimus, discipulus S. Pauli et Episcopus Ephesiorum, colitur 26 Februarii Pro hoc scripta quidem est epistola ad Philemonem, sed longe tunc adhuc remoto ab Episcopali gradu, cujus nec ibi nec alibi apud Pontium mentio. Alius esset S. Onesimus, Magister SS. Alphii, Philadelphi et Cirini martyrum, et xxxi Julii Putealis martyrio coronatus. De hoc regimus supra 10 Maji in Vita dictorum Martyrum. Ceterum verba hic relata transcripta sunt a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii.

f Ex sequentibus plurima eisdem verbis allegat Malanus, in prima editione Auctarii ad Usuardum, addens in fine, Scriptum in gestis ejus.

g Haec ex vetere MS. citari a Sanmarthanis supra diximus. Quid autem, si ipse Sanctus, inclarescente etiam in Galliis nomen S. Georgii, hanc ecclesiam sub nomine illius struxerit et dedicavit?

DE PLURIMIS SANCTIS MARTYRIBUS

G. II.

ALEXANDRIÆ OCCISIS.

In Hodierni Martyrologii Romani tabulis proponitur hoc XII, tanquam propria Alexandriae, commemoratio plurimorum Sanctorum Martyrum, qui ob fidem Catholicam ab Arianis in ecclesia Theonae occisi sunt. Quantum ab hisce Arianis persecutionem tulerit S. Athanasius Episcopus Alexandrinus, late deduximus ad diem ejus natalem, qui secundus hujus mensis est. Successor ejus in Episcopatu fuit Petrus, sudorum illius particeps, domique ac foris assiduus comes, omnisque generis pericula cum illo expertus, et verae orthodoxaeque fidei propugnator. Verum provinciae Rector, idolorum cultui deditus, collecta Gentilium et Judaeorum manu, cinctis Ecclesiae septis Petrum Episcopum exire jussit, invitum alioquin expellendum minatus. Admirandus ergo Petrus, inopinatum bellum animadvertens, clam exiit; et consensu navigio Romam profectus est. In cujus locum Lucius Arianus introductus, cum videret populum Alexandrinum vere orthodoxum ab Arianis suis conventibus abstinere; satellitem loco idolorum habens cultores, alios verberibus laniabat, alios carceribus includebat, alios ad fugam adigebat, aliorum etiam domos ritu barbarico populabatur. Indicat ista Theodoretus Episcopus Cyri libro 4 Historiae Ecclesiasticae cap. 21. addens ista omnia melius Petrum Episcopum in epistola commemorare, quam operi suo intexuit cap. 22, quamque in Notis a Baronio citatam nos inde damus. Meminerunt ejusdem persecutionis S. Gregorius Nazianzenus, Rufinus, Socrates, Sozomenus, Theophanes, quos infra referemus.

EPISTOLA PETRI EP. ALEXANDRINI.
CAPUT I.

Virgines sacrae stupratae, occisae. Variarum insolentiarum.

a **P**rovinciae Rector a Palladius, secta Gentilis et

simulacrorum cultor assiduus, qui ad bellum Christo inferendum saepius sese exercenerat, collecta multitudine impetum in Ecclesiam fecit, perinde ac si ad subigendos Barbaros properaret. Tunc vero teterrima facinora perpetrata sunt; quae cum ego dumtaxat referre vellem, tantum mihi dolorem attulit eorum recordatio, ut ingentem lacrymarum copiam effunderim: atque in eo statu mansissem diutissime, nisi divina cogitatione dolorem meum compressissem. Ingressa enim turba in Ecclesiam, quam vocant b Theonae, loco verborum gravium laudes idolorum canebant: pro lectione sacrarum Scripturarum plausus manuum indecoros, et fractas cum obscenitate voces usurpabant: ejusmodi denique contumelias adversus Virgines Christi, quas nec lingua proferre sustinet: nam et turpis est ipsa prolatio. Certe ex cordatis hominibus quisquis haec solummodo audivit, statim obturavit aures, et surdus esse potius optavit, quam illorum obscenitatem auribus suis audire. Set utinam verbis contenti hactenus deliquissent, nec verborum petulantiam factis ipsis superassent. Nam convitia, quantacumque sint, tolerabilia sunt iis, in quibus Christi sapientia et divina mandata resident. Isti vero, utpote vasa irae ad exitium praeparata, expanso naso turpem sonum per naves edentes, et tubis, ut ita dicam, ac fistulis procul emittentes, sanctarum Christi Virginum vestem disciderunt: quarum continentia sanctorum Angelorum similitudinem exprimebat: easque nudas, sicut natæ erant, per totam urbem traduxerunt, petulante iis illudentes, prout ipsis libitum erat: erantque omnia prorsus crudelia atque inaudita. Quod si quis ad haec miseratione captus, eos impedire ac verbis eos admonere voluisset, vulneratus abibat. Sed, O rem calamitosam! Multae Virgines per vim stupratae sunt; multae, dum fustibus capita verberarentur, manserunt exanimae. Ac ne corpora quidem sepulturae

Inimpre in ecclesiam Praefecto Palladio

b post verba obscena, f

sacrae Virgines nudae per urbem traducuntur,

constuprantur et occiduntur,

EPISTOLA
PETRI EP.

A turæ mandari permittebant. Plurima certe corpora, magno cum parentum dolore, hactenus reperiri non possunt.

puer effemi-
natus in al-
tari saltat,

altus nudus
concionatur
adversus
Christum.

B

2 Sed quid persequor parva ac levia, si cum maioribus comparentur? Quid his immoror, aut non potius ad ea quæ urgent contendo? in quibus admirabimini, sat scio, clementiam Domini; et nobiscum attoniti diu manebitis; ac stupentes, quod universa non obruerit. Etenim quæ neque facta sunt neque audita in diebus patrum nostrorum, ut ait Scriptura, ea in ipso altari impii perpetrarunt. Nam velut in pulpito scenæ petulantis, puerum, qui virilem sexum ejuraverat et muliebrem affectabat, oculos stibio depictos atque munetos habentem, sicut ipsorum simulacra habere solent, muliebri habitu in ipso sancto altari, ubi adventum Spiritus sancti invocamus, saltare fecerunt, solubili motu, hac et illac manus jactantem ac gesticulantem, ipsi immoderate ridentes vocesque nefandas emittentes. Quin etiam istud ad lasciviam spectare arbitrati, et præterita decora potius esse quam inopia existimantes, quemdam ex suo numero notissimæ turpitudinis, qui una cum veste pudorem exuerat, nudum sicut natus erat, in Ecclesiæ solio collocantes, concionatorem infamem adversus Christum salutarunt. Nam divinatorum verborum loco turpitudinem proferebat, pro gravibus verbis petulantiam, pro pietate impietatem, pro continentia scortationem, adulterium, masculam venerem, furtum, escam et potum, vitæ hominum utilia esse docens.

ANNOTATA.

a S. Gregorius Nazianzenus Oratione 23 in laudem Heronis, de Polladio ista habet: Ducis munere fungebatur, vir impius et consceleratus, ac Christiani quidem nomen gerens (hoc enim totius contumeliæ indignissimum est) verum ab idolis ad Dei templum properans, ab impuris cruoribus ad execrabiliores et detestabiliores, ac fortasse huiusmodi adversus nos contumelia, quasi victima quadam dæmonibus litans. Socrates lib. 4 cap. 21. Mandatum Imperatoris Valentis missum est ad Palladium Praefectum Ægypti, iussumque erat, ut milites operam suam ac ministerium præberent.

b Theonas Episcopus Alexandrinus inscriptus est Martyrologio Romano ad diem 23 Augusti, sub cuius invocatione hanc ecclesiam positam addit Baronius.

C c Virgines mirabilem in modum distractas asserit Nazianzenus. At Rufinus tanta ac tam turpia in Virgines et Continentes Ecclesiæ gesta sunt, quæ nec in persecutionibus Gentilium memorantur.

CAPUT II.

Sub Lucio Pseudo-Episcopo Presbyteri et Diaconi XIX, post varias promissiones et minas, torti et in exilium missi.

a
Post disces-
sum Petri

b

sub Lucio
Pseudo-Epi-
scopo,

Quæ cum ita fierent, atque a ego Ecclesiā excessissem (quomodo enim non abissem, cum milites incursionem facerent, plebs pecuniis conductæ esset ad tumultuandum, nummi erogarentur, multitudo Gentilium magnis pollicitationibus illecta adesset?) Successor noster mittitur, qui Episcopatum, velut secularem quemdam Magistratum, pretio coemerat; b Lucius quidam, lupi prorsus improbitatem et actus studens æmulari, non in Orthodoxorum Episcoporum Synodo, non suffragio legitimorum Clericorum, non postulatione plebis electus, sicut Ecclesiasticæ leges requirunt. Erant una cum illo (neque enim simplex ejus ingressus esse potuit) nunc Episcopi aliqui, non Presbyteri aut Diaconi, non populi mul-

titudo. Non illum præcedebant monachi, hymnos e D Scripturis depromptos canentes: sed c Euzoius, qui olim cum Diaconus esset Alexandriæ nostræ, in sancta et magna Synodo Nicæna simul cum Ario depositus est: nunc d vero Antiochenam Ecclesiam Præsulatu suo devastat. Simul etiam Comes largitionum Comitatus, e Magnus nomine, immensam militum multitudinem secum ducens, qui in omni impietate semper antesignanus esse cognoscitur...

4 Qui statim, ne momento temporis interjecto, acerbus satelles et crudelissimus Satrapa, collecta multitudine eorum, qui sub ipsius cura ductique erant, Presbyteros ac Diaconos novemdecim numero comprehendit, ex quibus nonnulli octogesimum annum excesserant: et quasi in detestando quodam facinore et legibus Romanis contrario deprehensi fuissent, constituto publico judicio, ipse Christianarum legum de virtute ignarus, avitam fidem per Patres nobis traditam prodere eos coegit, clementissimo Augusta Valenti gratissimum id fore asseverans. Assentiatis miseri, clamabat, assentiatis dogmati Arianorum. Quamvis enim vera sit religio quam colitis, ignoscet tamen vobis Deus: quippe qui non sponte, sed necessitate compulsi, id feceritis. Nam necessitati quidem excusatio semper relinquitur: liberam autem voluntatem sequitur accusatio. Has igitur rationes præ oculis vestris habentes, omni cunctatione abjecta, alacres accedite ad subscribendum dogmati Ariano, quod nunc disertis verbis prædicat Lucius. At pro certo habete, vos, si quidem parueritis, pecunias et opes atque honores ab Imperatoribus consecuturos: si vero renuatis, carcerem, tormenta, quæstiones, flagra et cruciatus vos esse subituros: ac pecuniis ac possessionibus cunctis spoliatis et patria extorres, in loca aspera atque incommoda deportandos. Ad hunc modum generosus ille vir, fraude atque illecebris minas suas temperans, hortabatur simul et cogebat cunctos ut a pia sententia recederent.

5 Verum illi, pietatis prodicionem omni tormento acerbiorum esse ducentes, uti revera est, his illi verbis coacti responderunt, fraudem ejus pariter ac minas suas virtute animique magnitudine calcantes: Desine tandem, desine his verbis nos terrere. Cessa inanes proferre sermones. Nos enim nec novitium nec recentem colentes Deum (licet instar maris fluctuum inaniter spumes, et tamquam veemens ventus cum fragore irruas) rectæ ac piæ doctrinæ ad extremum usque spiritum adhæsuri sumus: non potentiæ, non sapientiæ expertem, non sine veritate unquam fuisse sentientes Deum: non enim eum aliquando Patrem, aliquando autem non fuisse dicemus, juxta impium istum Arianum, Filium temporalem esse credendo. Nam si Filius creatura est, ut aiunt Ariomanitæ, nec consubstantialis Patri: ad nihilum redigetur etiam Pater, cum secundum ipsos, Filio non existente, Pater aliquando non fuerit. Si vero semper est Pater, existente ex ipso scilicet vero fætu, et non per defluxum (Deus enim passionis expertus est) qui fieri potest, ut non amens sit ac vecors, qui de Filio dicit: Fuit tempus, in quo non esset, cui cuncta accepta ferre debent, quod existunt? Hac de causa Patres nostri, qui ex toto terrarum orbe Nicæam convenere (a quibus exidentes illi, merito spurii facti sunt) cum perversam Arii opinionem, quam nunc junior iste defendit, anathemate damnassent; non alterius quam Patrem substantiæ, Filium esse dixerunt, sicuti nunc nos cogis dicere: sed ex una eademque substantia. Quod pio sensu recte intelligentes, ex multis divinis vocibus in unum collectis, Consubstantialem esse confessi sunt.

c

d

e

Presbyteri et
Diaconi XIX
capti,

ad Arianis-
mum inci-
tati

E

promissis et
minis,

generose
persistunt in
orthodoxa
fide

F

de Filio
consubstan-
tiali Patri,

A 6 Hæc et hujusmodi alia cum dixissent, eos multis diebus Comes in carcere detinuit; ratus eo se facto a pia sententia illos abducturum. Verum illi, velut in stadio fortissimi athletæ, abjecta omni formidine, rebus a majoribus ex divina mente fortiter gestis seipsos communientes, excelsiore animo pro pietatis defensione stabant, cruciatus esse ducentes gymnasium virtutis. Cum igitur ad hunc modum decertarent, et spectaculum, sicut ait B. Paulus, facti essent Angelis et hominibus; accurrit tota civitas visura athletas Christi, qui flagra Judicis ipsos torquentis tolerantia sua superabant, et trophæa adversus impietatem per patientiam erigebant, et de Arianis palam triumphabant. Quod hostis ille acerbissimus, minis ac fraudibus subactos, impiæ in Christum factioni dediturum se putabat. Fatigatus igitur in infligendis, quæ subinde excogitabat, tormentis; cum universus populus crebro ingemisceret ac lugeret; crudelis iste et ab omni sensu humanitatis alienus, convocatis iterum turbis incompositis et ad tumultuandum assuetis, eos ad iudicium, seu potius ad paratam condemnationem vocat juxta urbis portum; Gentilibus ac Judæis multas adversus eos acclamationes, mercede conductas, ex more jactantibus. Cumque ipse manifestæ Arianorum impietati cedere nolissent, universo populo ante prætorium lamentante, sententiam in eos profert, ut Alexandria excedentes, in urbem Phœnicis f Heliopolim migrent: in qua ne audire quidem nomen Christi ullus incolarum sustinet: sunt enim omnes simulacrorum cultores.

B 7 Mox cum illos navigium conscendere jussisset, ipse in portu stans (prope enim in publico lavacro sententiam contra eos tulerat) strictum gladium ostentabat; ratus hoc facto se territorum eos, qui ancipiti gladio infestos dæmones sapius vulneraverant. Sic igitur solvere eos jubet, nullo comœatu instructos, nihil prorsus habentes solatii ad exilium perferendum: quodque mirandum et incredibile est, spumante mari, ac per hoc (ut arbitror) indignante, nec sustinente, ut ita dicam, ut per horum virorum susceptionem injusti præcepti socius ac particeps fieret: demonstrabat enim barbarum Judicis propositum, iis quoque qui illud ignorabant. Vere igitur dici potest: Obstupuit cælum, ob hoc facinus. Inge-muit enim universa civitas, et in hodiernum diem usque luget. Et alii quidem pectus identidem manibus percutientes, ingentem sonitum edebant: Alii manus simul et oculos in cælum tollebant, vim contestantes, tantum non ista dicentes: Audi cælum, auribus percipe terra, quam iniqua sunt, quæ fiunt. Denique ejulatu plena erant omnia, nœniæ ac lamentationes tota urbe resonabant. Et fluvius quidem lacrymarum, mare ipsum inundatione sua obtegens, cunctis repente effluxit. Itaque cum supra memoratus in littore stans, remigibus præciperet, ut vela panderent; tunc promiscuus ululatus virginum ac mulierum, senum ac juvenum, et lamenta acerbis lacrymis permixta, clamoresque omnium simul juncti, fremitum ventorum, qui turbati maris fluctibus allidebantur, longe superabant. Interim supra-dicti hoc modo navigabant Heliopolim, quæ in urbe sunt omnes idolorum cultores: ubi studia atque instituta diaboli vigent ad voluptatem tendentia: ubi ferarum horrenda domicilia; montibus enim undique cingitur cælo ipsi contiguit.

ANNOTATA.

a Mortuo S. Athanasio anno 371, Petrus vir longe optimus Præsulatum accepit, primum Suffragio S. Athanasii designatus, deinde consensu omnium tam in sacra quam in politico ordine electus. Ita Theo-

doretus. Eum Valente mortuo proprium thronum recepisse scribit Theophanes: quod factum est anno 379. De ejus veneratione aliqua attigimus ad Vitam S. Athanasii num. 374.

b Nazianzeno Lucius appellatur, veritatis proditor, luporum pastor, percaulam transcendens latro, secundus Arius, etc. Rufino Arianæ partis Episcopus, continuo tamquam ad ovem advolans lupus.

c Euzoius, qui tum apud Antiochiam Arianæ præerat Ecclesiæ, occasionem ab Valente, qui tunc Antiochiæ versabatur, opportune sibi oblatam arripens ambivit, ut ipse Alexandriam mitteretur, quo ejus loci Ecclesias Luciano Arianio traderet. Ita Socrates lib. 4 cap. 21.

d Porro Euzoius, rebus quas instituerat ad exitum perductis, Antiochiam reversus est. Ita Sozomenus lib. 6 cap. 19.

e Magnus regionum thesaurorum una cum Euzoio perrexit, inquit Socrates.

f Heliopolis in Phœnicia Libani sub Damasco metropoli: ejus incolæ postea, forte per hos exules, susceperunt fidem Christianam: eorumque Episcopus Petrus subscripsit anno 451 epistolæ ad Leonem Imperatorem, quæ habetur in parte 3 Concilii Chalcedonensis. Ceterum hoc tam incalcentum de Heliopolitanorum pertinacia testimonium, valde nunc apud nos angat scrupulos, qui pridem nobis successunt negotium circa Acta S. Eulocii ibidem Martyris sub Trajano, quæ Regem istius loci Aurelium cum familia et magistratibus ad fidem Christi dicitur convertisse: et mortuorum suscitatione, oc denique martyrio suo quamplurimos debuit confirmasse in fide, si vera forent Acta illa: quæ nunc vellemus rigidiori subjecisse censuræ, æque ac S. Martini Acta in Januario: optaremque ut saltem a talibus non fuisset datum mensi utrique intinm. Quod hic ad posterorum, qui priora recognituri sunt, instructionem putavimus indicandum.

CAPUT III.

Cædes plurimorum. Exilium Monachorum, Episcoporum, Clericorum.

Cum omnes posthæc in media urbe publice et privatim singuli gemerent, et verba lugubria funderent (ne flere quidem permisi sunt, vetante id Palladio Præfecto urbis Alexandriæ, qui et ipse demonum cultui erat addictissimus) multi ex flentibus rapti, ac prius custodiæ mancipati, deinde verberati, torti, ad a Phœnensia et Proconensia metalla damnati sunt, viri qui pro Ecclesiæ defensione divino zelo incensi pugnauerant. Plerique enim erant monachi, accuratioris ac districtioris vitæ studio b solitudinem incolentes, tres ac viginti numero. Cum quibus paulo post Diaconus quoque, qui a carissimo nostro Damaso Episcopo urbis Romæ consolatorias simul et communicatorias litteras attulerat, manibus post tergum revinctis, publice a carnificibus ductus est, non secus ac insignis quispiam maleficus. Qui cum homicidarum tormentis, et adhuc acerbioribus cruciatus fuisset; lapidibus ac plumbis cervice diu verberata, navigium in mari conscendit, sicut ceteri, divinæ Crucis signo frontem suam consignans, omnique cura et solatio destitutus, ad æris metalla datus est quæ sunt in Phœnæ.

9 Porro dum Judex tenera puerorum corpora adhuc torqueret, quidam juxta ipsa cadavera remanserunt, ne exequiarum quidem honore iis persoluto; cum parentes, fratres et cognati, tota denique, ut ita dicam, civitas unum hoc extremum solatium sibi concedi flagitassent. Sed ol summam judicantis, seu potius damnantis, immanitatem! Qui pro pietate certaverant, cum homicidis non sunt judicati, insepultis

D
EPISTOLA
PETRI EP.

E

Multi, cæsi,

f

a

b

in quibus 23
monachi

ad metalla
damnantur

aliis occisis
negatur sepultura.

A insepultis corporibus jacentes. Qui strenue depugnauerant, feris ac volueribus laniandi objiciebantur. Qui cæsorum patribus compati propter conscientiam voluerant, proinde ac si grave facinus admisissent, capite truncabantur. Quæ lex Romana, quæ barbarorum sententia, in eos unquam animadvertit, qui parentibus condoluissent? Quis unquam ex veteribus tam iniquum facinus perpetravit? Jussit quondam Pharaon, ut Hebræorum mascula necarentur: sed invidia ac metus hoc mandatum ei suggesserat. Quanto ea, quæ tunc gesta fuerunt, humaniora sunt illis quæ nunc cernimus? Quanto magis optabilia, si optio detur injuriæ? Quanto potiora, si conferatur iniquitas, tametsi vitia a se invicem sejungi non possint? Incredibilia sunt quæ dicuntur, immania et gravia, crudelia et barbara, inimitia atque acerba; his tamen oblectabantur atque exultabant Arianæ dementiæ sectatores. Cumque universa civitas lamentaretur (nulla enim erat domus, sicut in Exodo scriptum est, in qua non erat c mortuus) ii tamen, quorum animus, in omni scelere exercitatus, nulla iniquitate satiari poterat nequaquam quiescere.

10 Propositum enim suum ad pejora semper acuentes, improbitatis suæ venenum usque ad Episcopos provincie protulerunt, satellitem ac ministrum sceleris habentes Comitem largitionum, quem supra diximus Magnum. Et alios quidem Curiae tradiderunt, alios aliis modis pro arbitrio suo vexarunt, nihil intentatum relinquentes, dum cunctos undequaque student ad impietatem pertrahere. Omnia enim circumvenientes, quemalmodum parens et auctor hæreseos ipsorum diabolus, querunt quem devorent. Postremo cum eorum conatus ab omnibus repelleretur, Episcopos Aegypti undecim numero, viros qui ab ineunte ætate usque ad senectutem districtioris vitæ gratia solitudinem incoluerant, qui ratione et actu voluptates corporis superaverant, qui piam fidem audacter prædicabant, qui pietatis doctrinam una cum nutricis lacte suxerant, qui victoriam de demonibus saepe retulerant, qui sua virtute pudorem inculcabant adversario, qui denique Arianam hæresim sapientissima oratione vincebant ac denotabant, ministro crudelitatis suæ usi supra memorato Magno, d Diocæsaream relegarunt, urbem quæ a Judæis Domini interfectores colitur. Et tamen velut Orcus, fratrum morte minime satius, crudelitatis suæ monumenta dementes ac stulti ubique terrarum relinquere ausi sunt, famam ex male-

factis consequi studentes. Ecce enim rursus Ecclesiæ Catholicæ Clericos Antiochiæ degentes, qui una cum piis quibusdam monachis adversus fraudes eorum protestari decreverant, cum Imperatoris aures variis criminationibus obtudissent, Neocæsaream Ponti relegari fecerunt: qui nunc etiam vita forsitan privati sunt ob locorum asperitatem.

11 Hujusmodi tragædias tempus illud expertum est, silentio quidem et oblivione dignas, sed quæ litteris traditæ sunt, adversus reprehensionem eorum, qui adversus unigenitum Filium Dei linguas suas exacerunt: qui pestilenti blasphemiae morbo correpti, non solum in Dominum universorum tela jacere conantur, sed et adversus pios ejus famulos implacabile bellum susceperunt.

ANNOTATA.

a Hæc duo loca sunt procul hinc et a se invicem disita, scilicet ut ita magis separarentur. Nam Phenæ, alius Phinon seu Phunon Namerorum 33 versu 42 et 43, S. Hieronymo in Locis sacre Scripturæ dicitur Fenon, castra filiorum Israel in deserto: olim civitas Principum Edom, tunc viculus in deserto, ubi æris metalla damnatorum suppliciis effodiebantur, inter civitatem Petram et Zoaram. At Proconnesus insula est Propontidis ante Cyzicum, unde marmora effossa dicebantur Cyzicena; imo et ipsam insulam hodie Marmoram dici scribit Ortelius, citans Bellonium et Curopalatem.

b Rufinus, Vastat eremum, bella quiescentibus indicit. Triamillia simul et eo amplius viros, per totam eremum secreta et solitaria habitatione dispersos, oppugnare simul aggreditur. Mittit armatas equitum ac peditum manus; Tribunos, Præpositos et bellorum Duces, tamquam adversum barbaros pugnatos elegit. Qui cum venissent, novam belli speciem vident, hostes suos gladiis objectare cervices, et nihil aliud dicere, nisi. Amice ad quid venisti? Similia habet Socrates, addens Rufinum asserere, se coram vidisse, et cum illis perpressum esse.

c Theophanes. Plerique tunc orthodoxorum viri, mulieres, virgines, verberibus fæde sunt lacerati, plures etiam perierunt.

d Plures Diocæsareæ fuerunt, scilicet in Phrygio, Cappadocia et Cilicia aspera, ut incertum sit, quænam earum hic potissimum intelligatur a Judæis possessa.

DE S. SERVATIO EPISCOPO

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

CAPUT I.

Urbs Trajectum. S. Servatii res gestæ in variis Conciliis. Euphratas ab hæresi indicatus.

AN. CCCLXXIV

Trajectum
ad Scutum,

Inferioris Germaniæ sive hodierni Belgii plura loca sunt, nomine Trajecti celebrata, et a Trajectu fluminum Scoldis, Mosæ, ac Rheni sic appellata. Sunt supra Valencenæ ad Scoldim, Pons et Trajectum, vulgo Tricht, uti me docuit vir nobilitate et doctrina eximius Franciscus Dixmidaus, Toparcha de la Balque, cujus alloquio Valencenæ aliquando frui: ejusque memini iv Februarii ad Viam S. Veronice (ut appellant), §5. Sed magis eminent aliæ duæ istius nominis civitates, ambæ solio olim Episcopali ornatae, ad Mosam flumen altera, altera ad antiquum Rheni alveum. Illa a situ superius Trajectum dicitur, Teutonico sermone Ober-Tricht et Obtricht. Quo etiam

nomine Ammianus Marcellinus (qui tempore S. Servatii floruit) libro xx Historiarum Obtricense Mosæ oppidum scripsit. Belgæ plerique, uti flumen Masam, ita urbem Mas-Tricht nuncupant. Altera illa ad Rhenum civitas Onder-Tricht, et contracte Utricht sive Utrecht, ac Latine Ulterius-Trajectum et Ultrajectum nuncupata, olim (dum Episcopalis in altero ad Mosam Trajecto Sedes erat) metropolis fuit Frisiorum, sed o fide Christiana abhorrentium: quibus postmodum per viros Apostolicos excultis, datus est sub finem seculi septimi primus Episcopus S. Willibrordus, S. Huberto (qui Sedem e superiore Trajecto Leodium transportavit) per annos aliquot superstes. Quæ cum minime ambigua sint,

D
et Clerici
Antiocheni
Neocæsaream.

E

F

Mosam;

Rhenum,

et duo hæc a quibusdam confusa :

A *sunt, scriptores tamen nonnulli, nominum vicinitate decepti, varios prioris Sedis Episcopos ad hanc Ecclesiam ac diocesis Ultrajectinam transtulerunt. Ita S. Aman- dum Episcopum Trajecti ad Mosam (ut pluribus exem- plis parcimus) Ultrajectinæ Sedis ad Rhenum Episco- pum dixerunt Gaspar Bruschi in Episcopis Argen- tinensibus, Martinus Crusius par. 1 Annatum Suevi- corum lib. 10 cap. 6, Petrus de Marca lib. 1 Historiæ Bearnæ cap. 25, Samuel Guichenonus in Historia Bressiæ et Beugesiæ ex MS. Martyrologio monasterii ibidem Nantuaensis, ac plures nli. Sed omisso nunc Ultrajecto, de Trajecto ad Mosam nobis agendum est.*

illius Patro- nus S. Ser- vatius,

2 *Hujus urbis, gloria et corona fuit S. Servatius Episcopus, qui divino monitu, Tungrensis civitatis suæ prævertens excidium, istuc se contulit : et mox hoc xiii Maji, quo colitur, ex hac mortali vita decessit anno cccclxxxiv. Hujus Acta ex antiquis monumentis colli- gentes primam ejus notitiam invenimus in Concilio Agrippinensi, anno cccxvi. Post Consulatum Aman- tii et Albini iv Idus Majas habito : ad quod ista an- notat Jacobus Sirmondus : Concilii hujus manuscri- ptum exemplar nullum vidimus. Itaque Surianam editionem repræsentamus, nisi quod in nomenclatura Episcoporum pro Articlavo irrepsit a Laticlavo, Virodunum porro, cujus Antistes Santinus, urbem Clavorum olim dictam fuisse, docet inter ceteros Bercharius Presbyter, qui brevem Virodunensium Episcoporum historiam ad Dudonem Episcopum scripsit. Hæc Sirmondus. At loco Auctoris Episcopi Mediomatricum, legi ibidem nomen Victoris plurimi observarunt, infra num. 13 relati. Et Simplicio datur Episcopatus Augustodunensis, cum ibidem videatur tunc sedisse S. Cassianus, et post hunc Egemonius, ac dein seculo sequenti Simplicius, uti diximus ad Vitam S. Amatoris i Maji. Liceat nobis ergo, cum venia lectoris, indicare, quod arbitremur aliud nomen quoque in eum- dem textum irrepsisse, aut falso suppositum a sciolo ali- quo, aut ab imperito librario longe a vero deformatum ; ipsius scilicet Episcopi Agrippinensis, ab aliis autem in Concilio Episcopus forsitan alto silentio involutum, ut famæ illius consuleretur, aut pro nomine Eupraxii, Euphra- sine aut alio simili perperam scriptum ; Euphratæ in- quam, viri et eruditissimi et integerrimi, ut mox pte- bit : imo quem arbitramur nequitiis alterius detexisse, et in ejus depositi locum fuisse subrogetum. Præfuit huic Agrippinensi Concilio S. Maximinus Trevirorum, qui vulga habetur istius Sedis Episcopus xxvii, et saltem se- cundum nos, qui octo ex illis Tungros amandamus, es- set decimus nonns. At Catalogi Episcoporum Coloni- ensium adeo imperfecti sunt, ut adhuc apud Sammarthanos post Maternum secundus statuatur Euphratas. Adfuit Maternus Concilio primo Arelatensi anno cccxiv : ex cujus Successoribus (si plures ante Euphratem fuerint) censemur fuisse hunc Pseudo episcopum, eamque con- spirasse cum Photino et Christi divinitatem abnegasse : de quo in isto Concilio inter quatuordecim Episcopos penultimus S. Servatius Episcopus dixit : Quid fece- rit, quidve docuerit N. Pseudo episcopus, non opi- nione sed veritate cognovi, pro finitimi loci conjuncta civitate, cuique publice et domesticè obstiti sapie, cum ille Christum Deum negaret, audiente Athanasio Episcopo Alexandria et Presbyteris et Diaconibus plurimis. Et ideo censeo Christianis Episcopum cum esse non posse, quia Deum Christum sacrilega voce negavit ; neque illum Christianum esse judi- candum, qui ejusdem confinitimus fuerit inventus. Hæc S. Servatius : at quando obstitit audiente S. Athanasio, nisi quando hic Augustæ Trevirorum apud S. Maximinum exul commoratus, potuit cum S. Ser- vatio Coloniam excurrere, et Pseudo-episcopum com- monuisse, et obistentem illi S. Servatium audivisse ? Fuisse autem S. Athanasium in hoc suo exilio a mense circiter Februarii anni cccclxxxvi usque ad mensem Junii*

anno 346, Concilio Agrippinen-

B *Episcopus, qui divino monitu, Tungrensis civitatis suæ prævertens excidium, istuc se contulit : et mox hoc xiii Maji, quo colitur, ex hac mortali vita decessit anno cccclxxxiv. Hujus Acta ex antiquis monumentis colli- gentes primam ejus notitiam invenimus in Concilio Agrippinensi, anno cccxvi. Post Consulatum Aman- tii et Albini iv Idus Majas habito : ad quod ista an- notat Jacobus Sirmondus : Concilii hujus manuscri- ptum exemplar nullum vidimus. Itaque Surianam editionem repræsentamus, nisi quod in nomenclatura Episcoporum pro Articlavo irrepsit a Laticlavo, Virodunum porro, cujus Antistes Santinus, urbem Clavorum olim dictam fuisse, docet inter ceteros Bercharius Presbyter, qui brevem Virodunensium Episcoporum historiam ad Dudonem Episcopum scripsit. Hæc Sirmondus. At loco Auctoris Episcopi Mediomatricum, legi ibidem nomen Victoris plurimi observarunt, infra num. 13 relati. Et Simplicio datur Episcopatus Augustodunensis, cum ibidem videatur tunc sedisse S. Cassianus, et post hunc Egemonius, ac dein seculo sequenti Simplicius, uti diximus ad Vitam S. Amatoris i Maji. Liceat nobis ergo, cum venia lectoris, indicare, quod arbitremur aliud nomen quoque in eum- dem textum irrepsisse, aut falso suppositum a sciolo ali- quo, aut ab imperito librario longe a vero deformatum ; ipsius scilicet Episcopi Agrippinensis, ab aliis autem in Concilio Episcopus forsitan alto silentio involutum, ut famæ illius consuleretur, aut pro nomine Eupraxii, Euphra- sine aut alio simili perperam scriptum ; Euphratæ in- quam, viri et eruditissimi et integerrimi, ut mox pte- bit : imo quem arbitramur nequitiis alterius detexisse, et in ejus depositi locum fuisse subrogetum. Præfuit huic Agrippinensi Concilio S. Maximinus Trevirorum, qui vulga habetur istius Sedis Episcopus xxvii, et saltem se- cundum nos, qui octo ex illis Tungros amandamus, es- set decimus nonns. At Catalogi Episcoporum Coloni- ensium adeo imperfecti sunt, ut adhuc apud Sammarthanos post Maternum secundus statuatur Euphratas. Adfuit Maternus Concilio primo Arelatensi anno cccxiv : ex cujus Successoribus (si plures ante Euphratem fuerint) censemur fuisse hunc Pseudo episcopum, eamque con- spirasse cum Photino et Christi divinitatem abnegasse : de quo in isto Concilio inter quatuordecim Episcopos penultimus S. Servatius Episcopus dixit : Quid fece- rit, quidve docuerit N. Pseudo episcopus, non opi- nione sed veritate cognovi, pro finitimi loci conjuncta civitate, cuique publice et domesticè obstiti sapie, cum ille Christum Deum negaret, audiente Athanasio Episcopo Alexandria et Presbyteris et Diaconibus plurimis. Et ideo censeo Christianis Episcopum cum esse non posse, quia Deum Christum sacrilega voce negavit ; neque illum Christianum esse judi- candum, qui ejusdem confinitimus fuerit inventus. Hæc S. Servatius : at quando obstitit audiente S. Athanasio, nisi quando hic Augustæ Trevirorum apud S. Maximinum exul commoratus, potuit cum S. Ser- vatio Coloniam excurrere, et Pseudo-episcopum com- monuisse, et obistentem illi S. Servatium audivisse ? Fuisse autem S. Athanasium in hoc suo exilio a mense circiter Februarii anni cccclxxxvi usque ad mensem Junii*

ob hæresin Episcopi coacto,

C *Episcopus, qui divino monitu, Tungrensis civitatis suæ prævertens excidium, istuc se contulit : et mox hoc xiii Maji, quo colitur, ex hac mortali vita decessit anno cccclxxxiv. Hujus Acta ex antiquis monumentis colli- gentes primam ejus notitiam invenimus in Concilio Agrippinensi, anno cccxvi. Post Consulatum Aman- tii et Albini iv Idus Majas habito : ad quod ista an- notat Jacobus Sirmondus : Concilii hujus manuscri- ptum exemplar nullum vidimus. Itaque Surianam editionem repræsentamus, nisi quod in nomenclatura Episcoporum pro Articlavo irrepsit a Laticlavo, Virodunum porro, cujus Antistes Santinus, urbem Clavorum olim dictam fuisse, docet inter ceteros Bercharius Presbyter, qui brevem Virodunensium Episcoporum historiam ad Dudonem Episcopum scripsit. Hæc Sirmondus. At loco Auctoris Episcopi Mediomatricum, legi ibidem nomen Victoris plurimi observarunt, infra num. 13 relati. Et Simplicio datur Episcopatus Augustodunensis, cum ibidem videatur tunc sedisse S. Cassianus, et post hunc Egemonius, ac dein seculo sequenti Simplicius, uti diximus ad Vitam S. Amatoris i Maji. Liceat nobis ergo, cum venia lectoris, indicare, quod arbitremur aliud nomen quoque in eum- dem textum irrepsisse, aut falso suppositum a sciolo ali- quo, aut ab imperito librario longe a vero deformatum ; ipsius scilicet Episcopi Agrippinensis, ab aliis autem in Concilio Episcopus forsitan alto silentio involutum, ut famæ illius consuleretur, aut pro nomine Eupraxii, Euphra- sine aut alio simili perperam scriptum ; Euphratæ in- quam, viri et eruditissimi et integerrimi, ut mox pte- bit : imo quem arbitramur nequitiis alterius detexisse, et in ejus depositi locum fuisse subrogetum. Præfuit huic Agrippinensi Concilio S. Maximinus Trevirorum, qui vulga habetur istius Sedis Episcopus xxvii, et saltem se- cundum nos, qui octo ex illis Tungros amandamus, es- set decimus nonns. At Catalogi Episcoporum Coloni- ensium adeo imperfecti sunt, ut adhuc apud Sammarthanos post Maternum secundus statuatur Euphratas. Adfuit Maternus Concilio primo Arelatensi anno cccxiv : ex cujus Successoribus (si plures ante Euphratem fuerint) censemur fuisse hunc Pseudo episcopum, eamque con- spirasse cum Photino et Christi divinitatem abnegasse : de quo in isto Concilio inter quatuordecim Episcopos penultimus S. Servatius Episcopus dixit : Quid fece- rit, quidve docuerit N. Pseudo episcopus, non opi- nione sed veritate cognovi, pro finitimi loci conjuncta civitate, cuique publice et domesticè obstiti sapie, cum ille Christum Deum negaret, audiente Athanasio Episcopo Alexandria et Presbyteris et Diaconibus plurimis. Et ideo censeo Christianis Episcopum cum esse non posse, quia Deum Christum sacrilega voce negavit ; neque illum Christianum esse judi- candum, qui ejusdem confinitimus fuerit inventus. Hæc S. Servatius : at quando obstitit audiente S. Athanasio, nisi quando hic Augustæ Trevirorum apud S. Maximinum exul commoratus, potuit cum S. Ser- vatio Coloniam excurrere, et Pseudo-episcopum com- monuisse, et obistentem illi S. Servatium audivisse ? Fuisse autem S. Athanasium in hoc suo exilio a mense circiter Februarii anni cccclxxxvi usque ad mensem Junii*

subscripsit, citato contra eum teste S. Athana- sio,

olim apud Treviros commorato.

anni cccclxxxviii, ostendimus 2 Maji ad Vitam illius cap. 10, quo tempore S. Servatium fuisse creatum Episcopum Tungrensem arbitramur, et quod inde con- sequitur, annos circiter xlvii in ea dignitate vixisse. Pseudo Episcopum vero (ut scribit Bucherius lib. 9 Belgii Romani cap. 6 num. 9) ita damnatum atque depositum, paulo post senio mœroreque contabuisse volunt, et contra Novesium ad Rhenum tumultum. Quod alibi necdum legimus.

3 *Successit anno proximo cccclxvii, Consulibus Eu- sebio et Rufino, Concilium habitum Sardiciæ urbe Thraciæ, in confinio Imperii utriusque, Constante et Constantio subjecti, adnitentibus Julia Romano Ponti- fice et dicto Constante Imperatore : ad quod profecti dictus Euphrates, Episcopus Colonia Agrippinæ, in locum Pseudo-episcopi ordinatus ; tum alii plerique Episcopi, qui fuerant in Concilio Agrippinensi, et cum iis Maximinus Trevirensis, et Sarvatius Tungrensis. Græce Σαρδικίος, aliis etiam Servatius scriptus : per quos potuit Concilio innotuisse hæresis Photiniana, quam ibi detectam esse auctor est Epiphanius hæresi 72, ibi Episcopi ex quinque et viginti Provinciis collecti S. Athanasium cum suis innocentem declararant, eaque de re quaquaversum scripserunt, subscribentibus post Hosium singulis, prout ad Vitam S. Athanasii latius deduximus cap. 15 et 16. Electi tunc a toto Concilio fuerunt duo Episcopi, Vincentius Capuanus et Eu- phrates Coloniensis, ut viri eximia sanctitate et do- ctrina præclarissimi : quos ad Constantium Imperatorem destinatos, Athanasius in epistola ad Vitam solitariam agentes, describit his verbis : Missis a sancto Concilio in legationem Episcopis, Vincentio Capuæ, quæ me- tropolis est Campaniæ, et Euphrate Agrippinæ, quæ est metropolis superioris Galliæ, ut pro Synodi de- cretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipso ejecerat, in suas Sedes reverti pateretur : et in eam sententiam a Constante pientissimo ad fratrem suum litteris datis, quibus Episcopos illi commendabat. Viri vero isti mirifici et ad quodvis facinus prompti (Eusebiani scilicet Arianique) cum Legatos istos An- tiochiæ vidissent, in commune quidem consilium ineunt : sed ita tamen, ut Stephanus (Antiocheus Episcopus Arianus) fabulam initi consilii peragen- dam susciperet, utpote ad istiusmodi res longe ap- tis- simus. Suscepto negotio conducit ille publicam me- retricem in ipsis feriis sanctissimi Paschatis, eamque nudam per tenebras inmittunt in ades Euphratæ Episcopi. Meretrix autem, quia principio credebatur juvenem esse a quo accerseretur, prompte sequeba- tur. Postquam autem ita destituta ab illis, hominem dormientem, ignarum omnium, intueretur ; diligen- tiusque considerans, senis vultum et Episcopi spe- cieni animadverteret ; statim clamorem edit ac vim quiritatur : Illi contra eam orare ut taceret, et fal- sum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illuce- scente vulgatur facinus, et universa civitas concur- rit : et qui in Palatio erant, rei admiratione com- movebantur, neque eam silentio tradi volebant. Itur in judicium, leno prodit eos, qui meretricem accer- sierant, illique deinde auctorem istius rei Stephanum esse ostendunt : erant enim ejus Clerici, qui cum lenone convenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exuitur, et in ejus locum sufficitur Leon- tius ille castratus ; non in aliud, quam ut non deesset hæreseos propugnator. Imperator vero Constantius paulisper compunctus ad se redit : conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratem designaverant, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias ar- bitratus, relegatos ex Alexandria in Armeniam Presbyteros et Diaconos e vestigio redire jubet, et diserte Alexandrian scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem defuncto Gregorio, accersit Athana-*

D *AUCTORE G. H.*

Interest anno 347 Concilio Sardicensi,

E

unde misso ad Constantium Imp. Euphrate

structæ ab Ariantis in- sidia pte- scunt,

F

A sium cum omni honore, non semel aut iterum, sed tertio ad illum amicissimas litteras scribens, quibus illum animabat, et ad veniendum hortabatur : misitque ad illum Presbyterum et Diaconum ut majori cum fiducia ad se rediret.

et viri vir-
tutem no-
tam faciunt,
4 Hæc omnia S. Athanasius : quibus Theodoretus lib. 2 Hist. Eccl. cap. 9 multas minutiores circumstantias addidit, scilicet o Constante Imperatore adjunctum Legatis Sallianum Prætozem, virum pietate et justitia insignem : Quindecim virorum turbam in Episcoporum hospitio abditam, qui meretrice ingressa tumultum cierent : Legatorum seniore Euphratem, in exteriori cubiculo dormientem, ac pedum strepitu excitatum, audita visaque muliere velut ad conspectum demonis expavisse, atque ad Crucis orationisque arma confugisse : Demum clausis a Vincentio ostiis, et septem ex insidiatorum numero comprehensis, a Salliano imperatum, ut quæstio in regia haberetur. Quæ omnia ad Vitam S. Athanasii explicantur cap. 16. Citatum supra Pascha, in ejus feriis submissa meretrix, erat anni eccxlvi, et celebratum est die iii Aprilis. Secuta dein abdicatio Stephani ab Antiocheno Episcopatu, ac post decem menses mors Gregorii Alexandrini. Postea multis litteris invitatus S. Athanasius, cum ante Romam prefectus Julinus Pontificem convenisset, iter Antiochenum suscepit, et a Constantio benigne susceptus est : quo tempore Legati Vincentius et Euphrates jam pridem a suis se Sedes receperant. Est autem omnino absurdissimum vel cogitatu, quod post ea omnia talem virum defecisse a fide somniant nonnulli, cum maxima ejus injuria. Nam quomodo potuit postea detectus et damnatus fuisse in eo Concilio, quod anno eccxlii celebratum demonstrant Consules additi? Aut hoc qui potuit multo serius esse celebratum, cui S. Maximinus præsedebat, anno eccxlii mortuus; uti ostendimus ad ejus Vitam xxix Maji? Quomodo etiam S. Servatius, audiente Athanasio, obstitit homini jam Photiano post omnia prædicta, idque sub vitæ suæ finem, ut Surinus aliique post Acta Concilii voluit : cum semel egressus e Galliis Athanasius, numquam eo redierit, et Servatius vixerit usque in annum eccxxxiv? Quid erit totum Agrippinensis Concilii historiam subvertere, temporibus personisque confusis, si hoc non sit miscere omnia? Munstret alius, si potius est, faciliorem rationem ab eo quam tenuimus, ad dirimendum controversiam ex hoc Concilio subortus; eam libenter ingrediemur.

Ad eundem
Imp. missas
etia videtur
S. Servatius
anno 351
C 5 Anno ccll Magnentius tyrannidem assumpserat, et acriso Constante Imperatore, potitus est Imperio in Italia, Gallia et Africa. Ab hac missi ad Constantium Imperatorem Legati, Servatius et Maximus Episcopi, item Clemens et Valens : qui cum Alexandria transitum habuissent, occasionem arripuerunt Ariani calumniandi S. Athanasium, quasi per eos tyranno scripsisset : quod ille crimen fortiter a se removit in Apologiam ad Constantium. Fuerant in Concilio Sardicensi inter Italos Episcopos Maximus, et inter Gallicanos noster Servatius, ibidem uti hic Græce Σερβάτιος scriptus. Sicuti autem postea ad Maximum Imperii invasorem legationes susceperunt SS. Ambrosius et Martinus, ita et hi ut Ecclesie quietem procurarent, potuerunt missi fuisse ad Magnentium, idque anno cclli, quando hic magis quietum habuit suum Imperium.

dem anno
359 interest
Concilio
Arimineusi
6 Anno ccllii, Consulibus Eusebio et Hypatio, habita est in Italia Synodus Ariminensis per septem menses, a Junia ad Decembrem usque. Huic quoque interfuit S. Servatius, cujus et S. Phœbadii Episcopi Agrippinensis memoria in illa potissimum celebratur. Hujus Synodi res gestas exponit Sulpitius Severus lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ, et nos late descripsimus ad Vitam S. Hilarii xii Januarii : hic autem pauca ex eo damus quæ ad S. Servatium potissimum spectant, hujusmodi verbis edita : Apud Ariminum urbem Italiæ

Constantius Imperator Synodum congregari jubet, idque Tauro Præfecto imperat, ut collectos in unum non ante dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem Consulatu si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris officialibus, acciti aut eoacti quadringenti et aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum convenere; quibus omnibus annonas et cellaria dari Imperator præceperat : sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis ac Britannis indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt... Interea Legatos Ariminensis Concilii ex parte nostrorum compellit Imperator unum hæreticorum communioni, eisdemque conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Usiæ verbum, tamquam ambiguum, et temere a Patribus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur. Eadem fides similem Patri Filium fatebatur : sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset equalis.

7 Ita dimissis Legatis, Præfecto mandatum, ut Synodum non ante laxaret, quam conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis Legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communicatio. Enimvero compertis quæ decreta erant, major rerum et consiliorum perturbatio : dein paulatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post reditum Legatorum superioribus, et ecclesiis, nostris inde detrusis, obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum, catervatim in partem alteram concessum : donec ad viginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant : constantissimisque inter eos habebatur noster Phœbadius, et Servatio Tungrorum Episcopus. Hos, quia minis et terculis non cessabant, Taurus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent : clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere : injuria hiemis et inopia confectis nullam spem reversionis dari. Quis tandem esset finis? Sequerentur plurimum exemplum, auctoritatem saltem ex numero numerent. Et enim vero Phœbadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deprecaretur : profiteri, se ab Arianis conceptam fidem non recepturum.

8 Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. Ubi parum ad pacem proficiebant, paulatim et ipse infractioni, ad extremum proposita conditione evincitur. Namque Valens et Ursacius affirmantes, præsentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam cum patulo repudiari : et quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsentis fide editum videretur, ipsi adderent quæ addenda putarent, præbituros se in his, quæ essent adjecta, consentiam. Favorabilis professio promissum omnium animis excepta : nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ a Phœbadio et Servatione professiones edicere : in quibus primum damnatur Arius totaque ejus perfidia : ceterum non etiam Patri equalis, et sine initio, sine tempore Dei filius promutatur. Tum Valens, tanquam nostros adjuvans, subiecit sententiam, cui inerat occultus dolus : Filium Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas : sefellitque

D
cum 400
Episcopis,

E
variisque ad
Arianis-
mum per-
tractis,

cum S. Phœ-
badii con-
stantissimus
persistit,

F

sed tandem
hoc quoque
in fraudem
ducto

visus etiam
credere,

A que audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen, potior tantum ceteris pronuntiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus aut victam putare poterat : quia fides ipsa pro Arianis, professiones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat; quæ tum non intellecta, sero demum animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum bono initio, sædo exitu est consummatum... Tum Hilarius Pictavorum Episcopus redire ad Gallias jussus, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem et pœnitentiam, frequentibus intra Gallias Conciliis; atque omnibus fere de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, et in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant.

et a S. Hilario reductus in riam,

9 Hæc ibi. Colitur S. Phoebadius xxv Aprilis, ubi ab eo librum contra Arianos scriptum atque a S. Hieronymo laudatum diximus. Quibus similia a S. Servatio, in odium Arianismi, mox actitata non dubitamus. Dicuntur quidem duo sanis consiliis restitisse, Saturninus Arclatensis Episcopus, et Paternus a Petrocariis, sed uterque ab Ecclesia dejectus est, potissimum quando Juliana imperante Episcopi ad suas Ecclesias reversi sunt, tum enim Sancto Hilario curante, frequentio illa intra Gallias Concilia fuisse habita, scribit Severus, illa non nominans, nec quo potissimum Galliarum parte celebrata sint indicans. Unicum ex omnibus notum est Parisiense anni cccclxii, idque tempore Juliani apostatæ, in quo formula fidei, ab Arianis suppresso Usiæ nomine condita, et Arimini suscepta, fuit condemnata; fides Catholica exposita, et ad Orientales Episcopos missa. Huic autem desunt subscriptiones Episcoporum, inter quas forsitan Servatius, nisi morbo aut alia re impeditus, suum locum tenuit: vel ab Arianis semel deceptus, ab omnibus Episcoporum conventibus abhorruit, nec deinceps voluit ullam Synodum adire, sed sibi et suæ diocesi attendere solum curavit. Hoc tempore factum crediderim, ut S. Severinus Coloniensis Episcopus, Euphratæ, non in Concilio Coloniensi anni cccxlvii, sed post annos decem aut sedecim suffectus, Tungros accesserit, de causis ecclesiasticis collaturus cum S. Servatio jam senex: quod in vita S. Evergisti successoris apud Sarum die xxiv Octobris, haud sine vulgaris de Euphratæ erroris admiratione, sic narratur. Grassabatur tum etiam in Galliis Ariana hæresis, quam beati-simus Severinus passim profligare nitebatur. Cumque ea intentione etiam Tungros inviseret... primum e Fratribus, qui illi Ecclesiæ cura et dignitate præerat, ad se accivit; ex illo diligenter inquirens de fide eorum et studio cultus divini. Respondit ille ad singula quod res poscere videbatur: et inter cetera etiam Evergisti religiosi pueri miras virtutum primitias accurate exposuit. Bucherius cap. 5 Disputationis historicæ post primum tomum Chapeavilli, hæc ita accipit, quasi post mortem S. Servatii, Tungrorumque excidium, acta cum eo qui Sede vacante miserande urbis reliquis utcumque procurabat in rebus sacris. Sed cum ea Vita primæ notæ non sit, diuque post scripta; sicut ejus auctor erravit comminiscendo causam hujus excursionis, quasi apud Tungros perfidiosus Euphratæ impij dogmatis zizania sanæ doctrinæ tritico superseminaverit, quibus evellendis Severini opera necessaria fuerit; sic idem videtur ignorasse, quem ea Ecclesia tunc habuerit Episcopum, aut an omnino habuerit aliquem, cum inde abductus S. Evergistus est. Causam autem quam habere potuerit S. Severinus Tungros adhuc stantes invisendi, longe verosimilins credemus fuisse unam ex pluribus illis Gallicanis Synodis, a quarum una rediens ille, curaverit accedere S. Servatium, ut de rebus in Synodo actis decretisque eum informaret, qui id forsitan ab eodem antea postularat.

nescitur habitus postea Conciliis adfuisse,

a quorum uno rediens S. Severinus Coloniensis

S. Evergistum puerum commendante S. Servatio, secum duxerit,

10 Denique ad hæc tempora spectat, (si verum est) quod in MSS. Trajectensibus sub finem miraculorum continetur his verbis: Tempore quo beatus Pastor Ecclesiæ Servatius divini verbi semina in suo passim Episcopio omni cum diligentia seminaret, occurrit ei Comes oppidi Lovaniensis, Porus nomine, ab incurabili morbo, quem in naso gerebat, gravatus: quem Deus ad preces beati Antistitis sanitati illico restituit. Cujus quidem miraculi gratia ille Comes beato viro medietatem temporalis dominiij oppidi Trajectensis hereditario jure contulit: quod Ecclesia Leodiensis, ad quam translatum est, hodie noscitur possidere. Hæc ibi, ex quibus potest colligi offertur S. Serrati erga populum Trajectensem, quem ut suum diligenter in fide et moribus Christianis instruxit. Ad diem tertium Maji in Vita S. Alexandri Papæ ostendimus, Aurelianum tempore Trajani Imperatoris, sub quo iste passus est, fuisse Comitem utriusque militiæ in Isauria, et tales titulos durasse usque ad tempora Arcadii et Honorii. Eodem modo fuerunt Comites appellati, quos Imperatores aut Prasides Provinciarum et Proconsules e Comitatu suo mittebant, ad ditionem aliquam aut civitatem administrandam armisque tuendam. Plurima de simili Comitum dignitate apud Romanos congressit Olivarius Uredias, in Historia Comitum Flandriæ capite primo. Ita etiam patuit in Belgio Romanæ militiæ præfuisse aliquis, cum titulo Comitis; quem imperita posteritas, nullum in hisce partibus alium antiquiorem Comitem cognoscens, quam Lovaniensem, aliquam multis seculis postea primo captum nominari, ejus urbis titulo proleptice insignierit; addito forte eadem licentia Porus nomine, ex Historia Alexandri Magni sumpto. Potuit quoque idem Comes egisse apud Imperatorem, ut Tungrensibus ecclesiæ juribus adderetur medietas præventuum in Trajecto Imperialium, idque in gratium S. Servatii. Potius tamen dixerim, quod diu post mortem hujus Sancti et ædificatam sub ejus nomine ecclesiæ, tempore Regum Francorum (sub quibus integra etiam oppida et urbes alloiali jure quandoque possidebantur a præcipuæ nobilitatis viris) aliquis eodem jure Trajecti dominus, juris sui medietatem dederit S. Servatio, id est ecclesiæ ejus: qui modus loquendi usitatissimus, sæpe occasionem dedit viventibus Sanctis attribuendi miracula, diu post mortem eorum patrata. Hoc vero jns Leodiensium Episcoporum aliquis, incertum quando, ad se traxerit per aliquam cum Monasterio seu Capitulo Servatiano conventionem, ut illud ejusque ecclesiæ emanciparet, futurum deinceps sub tuitione Imperiali.

D AUCTORE G. H.

Medietas domini Trajectensis

E

a quo et quomodo S. Servatio traditus?

F

CAPUT II.

Iter Romanum. Tempus mortis Successio Episcoporum. Chronologia stabilita.

P ost Julianum imperarunt Jovianus, tum Valentinianus et Valens fratres, quibus de n adjunctus prioris filius Gratianus, et patri mortuo Valentinianus junior substitutus. Tunc Valente v et Valentiniano juniore Consulibus anno cccclxxvi, Gothos a gente Hunnorum ejectos et expulsos esse, scribit in Fastis Consularibus Idatius. Biennio post interit Valens, quando Hunni occuparunt Pannoniam, in eaque sedem fixerunt, ac terrorem vicinæ Germaniæ et Galliæ iacusserunt: quo tunc permotum S. Servatium, iter Romanum suscepisse scribit Gregorius Turorensis lib. 2 Historiæ Francorum cap. 5 his verbis: Igitur rumor erat Chunos in Galliis velle irrumperere. Erat autem tunc temporis apud Tungros oppidum Servatius, eximie sanctitatis Episcopus: qui vigiliis ac jeuniis vacans, crebro lacrymarum imbre perfusus, Domini misericordiam precabatur, ne unquam gentem hanc incredulam, sibi que semper indignam in Gallias venire permitteret.

Hannorum meta perterritus,

A teret. Sed sentiens per spiritum, pro delictis populi sibi hoc non fuisse concessum; consilium cepit, ut expeteret urbem Romanam, scilicet ut adjunctis Apostolicæ virtutis patrocinis, quæ humiliter ad Dei misericordiam flagitabat, mereretur facilius obtinere. Accedens ergo ad beati Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis ejus, in multa abstinencia, maxima inedia se consumens, ita ut biduo triduoque sine ullo cibo potuque maneret, nec esset intervallum aliquod, in quo ab oratione cessaret. Cumque ibidem multorum dierum spatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc a beato Apostolo accepisse responsum: Quid me, vir sanctissime, inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorsus sancitum est, Chunos in Gallias advenire, easque maxima tempestate debere depopulari. Nunc igitur sume consilium, accelera velociter, ordina domum tuam, sepulturam compone, require lintheamina munda. Ecce enim migrabis a corpore, nec videbunt oculi tui mala quæ facturi sunt Chuni in Galliis, sicut locutus est Dominus Deus noster. Hoc a sancto Apostolo Pontifex responso accepto, iter accelerat, Galliasque velociter repetit: veniensque ad urbem Tungrorum, quæ erant necessaria sepulture secum citius levat; valeque dicens Clericis ac reliquis civibus urbis, denuntiat cum fletu et lamentatione, quia non visuri essent ultra faciem illius. At illi cum ejulatu magno et lacrymis eum prosequentes, supplicabant humili prece dicentes: Ne derelinquas nos, Pater sancte: ne obliviscaris nostri, Pastor bone. Sed cum eum fletibus revocare non possent, accepta benedictione cum osculis, redierunt. Hic vero ad Trajectensem urbem accedens, modica pulsatus febre, recessit a corpore: ablatusque a fidelibus juxta ipsum aggerem publicum est sepultus. Cujus beatum corpus qualiter post multorum temporum spatia sit translatus, in libro Miraculorum scripsimus, inquit Gregorius, et nos infra referemus.

12 Annus is erat cccclxxxiv, quo eum vita functum esse die Maji tertia decima, feria Pentecostes secunda, se legisse in antiquissimo Trajectensis Ecclesiæ pittacio asserit Vendelinus cap. 7 Legum Salicarum. Et optime congruunt characteres: nam dicto anno, cyclo Lunæ 5, Solis 1, litteris Dominicalibus GF, Pascha incidit in xxiv Martii, et Dominica Pentecostes in xii Maji. Elapsi tunc erant anni duo et quadraginta post habitum Concilium Agrippinense, cui Episcopus interfuit S. Servatius, sed aliquot ante annis Episcopali dignitate exornatus: ut videatur in ea annos circiter septem et quadraginta vixisse, neque necessario cagamur multos annos ultra septuaginta ejus vitæ concedere. S. Remigius, seculo integro junior, anno ætatis vicesimo secundo est Episcopus Remorum ordinatus, et postquam septuaginta quatuor annos in Episcopatu ministraverat, nonagesimo sexto ætatis anno cursum sancti certaminis consummavit. Si tamen velint aliqui annos octoginta aut aliquanto plures Serratius adscribere, non ideo funem contentiosum trahemus. Degebant quieti eo tempore Salii Franci apud Tarian-driam-locum, in confiniis Tungrorum, in sedibus per Romanos precario concessis, nec ullum vicinis inentiebant timorem. Non tamen ad illos in hac sua fuga discessit Serratius, quos a fide Christi alienos et in sua idolorum cultu obstinatos repererat: sed ad cives Trajectenses, a se in orthodoxa religione ac sincera pietate instructos migravit. Nec difficile est statim post mortem ejus, ad supra memoratum tempus relatum, invenire occasionem, qua in hasce Germaniæ inferioris provincias excurrerint populabundi Hunni, Tungrosque vastarint. Invaserat enim Imperium Maximus, illudque sibi corroborarat, Gratiano Imperatore occiso, viii Kalendas Septembris Indictione xi, Merobauda ii et Sa-

turnino Coss. ut scribit Comes Marcellinus in Chronico, id est anno Christi cccclxxxiii.

13 Contra hunc evocatos a Gratiano Hunnos scribit Baronius, qui partim Britannicum mare navibus, partim Galliam incursionibus infestarent; sed quod id fecerit Gratianus, veteri nullo testimonio probat: imo cum Alanis, Hunnorum sociis, bellum tunc fuisse Gratiano, indicare videtur Zosimus libro quarto, cum hanc alienatorum a Gratiano militum consum fuisse ait, quod Alanos quosdam transfugas, susceptos et militum numeris adscriptos, muneribus largis cohonestabat; tantique faciebat, ut eis maximi momenti res crederet, nulla ratione suorum militum habita. Non enim transfugæ nominarentur, nisi ab hostibus venissent. Demus tamen, iisdem conciliatoribus, pacem Gratianum inter et barbaros coaluisse (nam cognita militum multorum a se defectione, Gratianus non ausus dubiæ ceterorum fidei committere pugnam aleam, fugam inivit versus Rhoetias, Noricum et Pannonias et Mysiam superiorem, pridem a barbaris occupatus, utique tamquam ad amicas regiones) non tamen eorum auxilia ille in tam subita trepidatione potuit evocare, nisi forte ut sibi occurrerent. Nec eos in Britanniam Galliamve longo circuitu amandare debuisset; sed sibi eos potius adjungere, et opponere Maximo, qui transmissis navibus Oceano ad ostia Rheni impulsus, et exercitibus qui erant in Germania ceterisque secundum hanc regionibus electionem approbantibus, tota jam dominabatur inferiori Germania, atque adversum se veniebat. Denique S. Ambrosius, pro Gratiani interempti fratre Valentiniano secunda ad Maximum legatione fungens, eidem sibi obijcanti, quod Bantbo Comes barbaros sibi immisit; non respondit, eos pridem a Gratiano evocatos: sed excusat quod non contra ipsum, sed adversus Juntungchos, qui populabantur Rhoetias, Hunnos accitus est, uti habes epistola 27: imo laudat, quod cum ipse barbarorum stipatus agminibus in Italiam sese infunderet, Valentinianus Hunnos atque Alanos, appropinquantibus Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. Dicamus igitur Bantthonem fuisse, qui sub specie repellendi a Rhoetiis Juntungchos, Hunnos Alanosque exciverit post mortem Gratiani; eosque dum Gallias occupat Maximus, populabundos excurrisse per eas omnes, quæ illi se primæ adjunxerant, Germaniæ superioris inferiorisque regiones, ipso fortassis anno cccclxxxiv, quando xxi Octobris in eosdem, Coloniam Agrippinam obsidentes, videntur incidisse Ursulanæ virgines, cum illi scilicet jam essent in reditu, Tungris Remisque et aliis pluribus urbibus destructis; cumque eorum vestigia insequeretur Maximus, ut adversus similes incursiones deinceps muniret easdem regiones illas, Sedemque imperii sibi Trevis constitueret. Ita factum esse potuit, ut S. Serratii mortem secutum mox fuerit Tungrorum excidium.

14 In tractatu præliminari ad ultimum tomum Maji agemus cap. 3 de Hadriano Valesio, duos obtrudente Episcopos pro hoc unico Serratio, atque hanc Hunnorum irruptionem ad tempora Attilæ et annum Christi ccccli transferente, quasi tunc alter Serratius sive Aravatus e vita decessisset. Verum quidni Valesius hoc loco arguat fidem, falsa scripta, negligentiam et nimiam securitatem, dictorum oblivionem, aliosque errores Gregorii, quos ait se refellisse, ne quis post hac tam veteris historici auctoritate deciperetur? Equidem ejusmodi censuras, optimo scriptori injurias, non probo: est tamen operæ pretium legere quomodo ille eundem tractet, narrantem irruptiones Vandalorum. Non sufficebat ei quod tomo i lib. 5 pag. 209 et sequentibus Gregorium arguisset erroris, sed in præfatione ad sequentem tomum ista adjecit: Initio libri secundi Reges Vandalorum in Hispania primum, deinde in Africa quinque solum pro septem, ac ne ordine quidem, enumerat Gregorius, omissis Geiseric

Supervenerunt deinde Hunni, non a Gratiano,

E sed post hujus mortem a Bantbone Comite evocati.

S. Gregor Turon. quomodo explicandus, cum Attilæ meminit.

ad limina Apostolorum accedit,

sed divino monitu

migrat Trajectum:

mori'tur anno 384.

A rico ac Gunthamundo : et regnante Thrasamundo Vandalos ex Hispania in Mauritaniam transisse, ac per totam Africam esse diffusos dicit, quod ductu principatuque Geiserici factum esse constat. Interim illa erunt magis publica, recentius facta, et orbi universo notiora, quam prima irruptio illa Hunnorum in hasce Belgicas regiones, cui dein adunxit Gregarius, quæ postmodum sub Attila contigerunt. Præterea solet idem externa, licet disparata conjungere : nam uti dicto loco Reges Vandalorum ; ita, lib. 3 cap. 20, conjungit Reges Hispano-Gothos, in eo et cap. 17 ejusdem libri 3 simul proponit Episcopos Turonenses decessores Sedis suæ, licet non satis exacto calculo. Dicatur ergo more suo fecisse, quando hic conjunxit plures Hunnorum irruptiones : et sic parens historiæ Francorum, et vir sanctitate et cultu Ecclesiastico celebris, potest explicari et excusari ; non item Valesius, dum auctoritatem ejus, alibi apud se tam levem, ut ineluctabilem hic nobis obicit, nullam hujus loci obscurioris explicationem recipiens, nedum negligentiam vel erroris auctorem suo more accusans. Sed ad S. Servatium redeamus. Fuerat is, ut dictum, anno CCCLXXXIV feria secunda Pentecostes

B
ea explicatio
ex successione
Episcoporum
confirmatur : I

die XIII Maji vita hac mortali functus, designata Sede Episcopali in urbe Trajectensi, et sepultus juxta aggerem publicum seu viam militarem, cui hodieque adjacet illustris Ecclesia ejus nomini dicata, uti ipsi ibidem existentes observavimus. Dicitur autem hæc eo esse loco, ubi S. Maternum, ad honorem Christi Salvatoris et S. Petri ædificasse Ecclesiam, antiqua traditio est. Reliquias deinde Sanctorum Tungrensium eo delatas et hactenus servatas certum est, ut vel propterea credi possit Cathedra istic collata fuisse : de qua re plenius egimus in Preliminari tractatu cap. 9. S. Servatius successit S. Agricolaus, qui traditur tectum sepulcri S. Servatii, ventorum violentia dejectum, restaurasse : quem circa annum ccccxx mortuum et Trajecti sepultum, diximus v Februarii die ejus natali. Hujus Agricolaï tempore cives Horenses Ecclesiam B. Mariæ, ab Hunnis cum oppido destructam, reædificasse, antiqua traditio est. Post B. Servatii mortem, inquit Ægidius, completis annis septuaginta, quos Dominus ad poenitentiam concessit omnibus confugientibus ad sepulcrum ejus, per Gallias Hunnorum erupit sævitia, duce scilicet Attila. Ægidio præiverat Harigerus sic scribens. Post eam vindictam, quæ ab Hunnis facta legitur, Wandolica item crudelitate sequenti, incertum quanta temporis intercapedine Ecclesia Tungrensis fuerit sine Pontifice. Huc scilicet eos impulit auctoritas S. Gregorii, priam ab Hunnis eadem conjungentis cum altera post annos, si præcise numerare velis, LXVII subsecuta : et quasi non tantum eo tempore, sed etiam diu post usque ad S. Remigii ætatem desolata Ecclesia jacuisset, uterque scriptor multa de Francis admiscens, tunc demum referunt ordinationem S. Agricolaï et subsequentium Episcoporum. Verum in hoc vehementer eos falli ex hoc patet ; quod eorum septimus Falco, fuerit cœrens ipsi S. Remigio. Itaque omnino tenemus S. Agricolaum, qui dicitur tectum sepulcri S. Servatii ventorum violentia dejectum restaurasse, obiisse circa annum ccccxx, uti diximus die ejus Natali v Februarii.

quorum pri-
mus S. Agri-
colaus circa
an. 400 vide-
tur ordinatus

15 Adde nunc ordinationis auctorem videri fuisse S. Evergisum, supra memoratum Coloniensem Episcopum. Hic enim, ut in ejus vita legitur, Pastoralium perurgente cura et solitudine, sed et patrii soli amore stimulante, fidei fervore inflammatus, ad Tungros profectus est, idololatriæ sordes eliminaturus, quas scilicet illuc intulerant Franci, post primum Hunnorum sub Valentiniano discessum toti dominantes Hasbania. Et ille quidem dum rebus istis restaurandis intendit, noctu a latronibus interfectus Tungrisque sepultus, simili ibi capit clarere miraculorum gloria, qua Trajecti Servatius : ordinatus vero ab eo Episcopus, ea

carde contreritus, in loco patenti ac seminato subsistendum sibi non putavit, sed Trajecti figendam Sedem. Idem fecerunt successores, maxime post secundam sub Attila vastitatem anno ccccli : adeo ut non alio quam Trajectensium Episcoporum nomine censerentur ; itaque appellarentur sequenti seculo tempore S. Gregorii Turonensis, quando Episcopalem Cathedram Trajecti fuisse, ipsumque Tungrensium appellationem desiisse, pro certo habeo. Fuerunt autem eodem quinto post S. Agricolaum seculo inter Episcopos sanctos alii septem Ecclesiæ Trajectensis Episcopi, omnes fastis sacris adscripti, videlicet Ursicinus relatus Kalendis Octobris, Designatus Idibus Januarii, Resignatus seu Renatus Kalendis Decembris, Sulpitius seu Supplicius xviii Januarii, Quirillus xxx Aprilis, Encherius et Falco xx Februarii. Hic autem est ille Falco, qui a S. Remigio acri epistola sub finem seculi quinti reprehensus est, quod Presbyteros aliosque ministros Ecclesiæ Mosomensi præfisset, et quidem in Episcopatus sui exordio. Verum ille ignorans dictam Ecclesiam ad Episcopatum Remensem pertinere, studio divini honoris curandæque salutis animarum id fecerat. Ceterum hæc retulimus, ut lector observet, tot Episcopos Trajectensi Sedi tam paucio tempore præfuisse, ut S. Servatii obitus ultra annum jam præfixum non videatur differendus.

16 Alia nota temporis, per quam confirmari potest Chronologia, S. Servatii mortem ad annum cccclxxxiv referens, et Valesii, duos Servatios comminiscens, figmentum evertens, desumi potest ex ætate S. Auctoris Metensis Episcopi : ad quem ex itinere Romam instituto deprecandi exilii causa S. Servatium accessisse narrat Harigerus infra, atque post eum omnes Servatiani Vitæ scriptores. Considerat hic S. Auctor cum S. Servatio in Concilio Agrippinensi ; sed littera unica mutata per amanuensium inadvertentiam in Actis Victor scribitur : qui error jam ante observatus fuit a Menrissio Episcopo in Historia Episcoporum Metensium, ab Ægidio Gelenio lib. 1 de Magnitudine Colonia Agrippinensis syntagmate 6 notatione 3, Claudio Roberto in Gallia Christiana aliisque. Inscriptus est S. Auctor ad diem x Augusti pluribus Martyrologiis, manu exaratis et typo cussis, et apud Saussayum in Martyrologio Gallicano dicitur, ad pietatem vindicandam. Agrippinensi Concilio suffragium decusque laud modicum contulisse. Illum Menrissius ait sedisse annis novem et quadraginta. Inter illustriores quoque Episcopos Metenses recensetur in Vita S. Deicoli, ad xviii Januarii a nobis edita, ubi nominantur Clemens, Cœlestis, Adelfius, Auctor, Arnulphus. Successores ejus fuerunt Effetius, Urbicius, Bouolus, Terentius, Gunsolinus seu Gosselinus a S. Auctore sextus : sub quo urbem Metensem altera vice furori Hunnorum, quibus præerat Rex Attila, subjectam fuisse asserit citatus Menrissius. Itaque si ejusdem Attilæ advertantis metu, ut vult Valesius, Romam iturus S. Servatius cum S. Auctore Remis egit, necesse erit Remensibus quoque dare duos Auctores, vel unum Victorem, alterum Auctorem, quorum primus Coloniensi adfuerit Synodo, secundus sub Attila vixit ; uti ille Servatium ab Arvatio distinxit : eademque omnia citra ullius vel levissime auctoritatis prætextum Valesius deberet Remensibus impingere, quæ Trajectensibus impacta diluimus. Cum utrumque effugiat sententia nostra, congressum SS. Auctoris et Servatii ponens sub primum adventum eorum Hunnorum, qui uno post seculo Duce Attila alteram in Gallias ferere irruptionem, dicendo Gregorium Turonensem hoc solum et nihil aliud significatum voluisse, quando ad primam mentionem Hunnorum etiam Attilæ meminuit.

D
AUCTORE G. H.
succeedenti-
bus eadem
Trajecti aliis
septem eodem
5 sec.

E

item ex ætate
S. Auctoris
Ep. Metensis

F

qui alias
etiam esset
geminandus

A

AUCTORE G. H.

CAPUT III.

Acta S. Servatii ab Harigero Abbate Lobienſi conſcripta ex editione Chappeavillæi; cætera obiter indicata.

Omissis fabulis quas collegit Ju-
cundus,

Seculo Christi xi ac xii et deinceps, varii varie S. Servatii Acta seu Vitam collegere, quorum apud nos cægrapha ex diversis MSS. collecta extant. Inter hos, ut style proluxior, sic etiam ætate prior fuit Jucundus Presbyter. Hic autem qua levitate crediderit Armeni cujusdam fabulatoris somnia de viri sancti Genealogia, vidimus in Exegesi præliminari; quo fit ut neque in cæteris, quæ habet; nec inveniantur in vetustioribus de Sancto monumentis, fidem ei passimus securam habere, eandemque cogamur quoad ista abrogare cæteris eum secutis, Legendæ Servatiæ scriptoribus. Prudentior illo fuit, qui in confinio seculi x atque xi floruit Lobienſis Abbas Harigerus, solisque insistens antiquioribus (quæ utinam adhuc extarent) S. Servatii Actis in Chimico Episcoporum Tungrensium, Trajectensium atque Leodiensium ea scripsit, quæ, prætermisſis Egidii Auracavillensis interpolamentis, habet hic verbatim proponere, juxta correctionem et emendationem Roswedi nostri munus factam ad fidem veteris exemplaris: jam enim, ut puto, ex duobus præcedentibus capitibus abunde constat, ad quæ tempora referenda sint singula. Ita ergo ille apud Joannem Chappeavillæum, cujus hic in margine adnumerabo paginas, quibus singula sunt tomo ejus primo de gestis Pontificum Leodiensium, invenienda.

habemus ex
Harigero,
Acta vetu-
stiora seculo

B

pag. 28

de patria
ejus nihil
constare,

pag. 30
sed solum
quod stirpe
nobili natus

C

difficillime
ecclesiæ
Gallie in
tempore,

18 Eo tempore, quo scilicet Gallias Hunni vastare ceperunt, de quibus prolixam præmiserat narrationem, S. Servatius Tungrenſi Ecclesiæ decimus præsidebat, vir omnium virtutum honestate præclarus. Cujus quidem ortum et prosapiam licet quidam putent ex Domini Salvatoris cognatorum descendisse familia; quia tamen locum nativitatis ejus nequaquam accepimus, nec adventus ejus causas aliunde uspiam audivimus, idcirco nec faciles ad credendum esse possumus; nec tantæ opinioni, quæ fortasse ex pietate ingeritur, judicamus omnimodis derogandum: cum juxta Tullium non debeat pudere, nos fateri nescire quæ nescimus; et hujus opinionis assertoribus conveniat ignorantiam potius verecunde fateri, quam irreverenter pro pietate mentiri. * Hic sane vir (sicut in Gestis ejus legimus antiquioribus) ex generosa magnorum virorum stirpe editus, nobiliter natus, nobiliter conversatus, Pontificale Petalium gessit, oves Dominicas ab insidiatore lupo protexit, pro eisdem, etsi gladius perſecutoris defuit, paratus ferre martyrium. In diebus sane sui Sacerdotii placens Deo, probatus et inventus est justus, in tempore imminentiſ iracundiæ quærens pro barbarica irruptione fieri reconciliatio. Ejusmodi nempe multas tunc temporis provisio Divina pro necessitate accenderat faces, qui et erroris mundani pellere possent tenebras, et sævientis in tanto turbine tribulationis sedare procellas. Unde quidam Metricanus, luculenter satis scribens, ait:

Talibus ecclesiæ fautoribus undique firma,
Obstant imbriferis vento quotiente procellis,
Desuper et petram nequeunt trepidare ruinam.
Et de hoc specialiter beato viro inter alia:
Servatius, servando fidem, servat perentem
Orando populum, confortans forte Trajectum.
Et B. Lupus Trecassinæ urbis Episcopus
Dum bella cuncta perderent,
Orando Trecas muniit.

19 Et Hieronymus, ad Ageruchiam super mundi contemptu scribens epistolam, super hujusmodi quoque cladem sumit lamentum, cujus hæc sunt

verba: Quod rari huc usque residemus, non nostri meriti, sed Dei misericordia est. Innumerabiles et ferocissimæ nationes universas Gallias occuparunt: quidquid inter Alpes et Pyrenæum est, quod Oceano et Rheno includitur, Quadus, Wandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alamanni, et (O lugenda respublica!) hostes Pannonii vastaverunt... Et quia perit pius cum impio, multos sanctorum, tam clericorum quam monachorum et sanctimonialium, sub hoc contigit periisse excidio. Urbes, munitissimæ licet, longa obsidione evertébantur, ecclesiæ Sanctorum exurebantur, altaria jugulatorum ante ea Sacerdotum sanguine profanabantur*, pueri innuptæque puellæ suffocabantur, Virgines Deo dicatæ violabantur, Monachi, et Clerici ludibrio et spectaculis exponebantur, et omnibus in commune diversa mortium facies adhibebatur.... Nec solum nostri hac sunt pœna multati, sed etiam hæreseos Arianæ defensores Gothi, qui soli Valenti Augusto et Romanis in Gallia resistere videbantur et reniti, ab Hunnis sunt crudeliter devastati; et Athalaricus eorum Rex, pro sanguine innoxio quem nimium effuderat, pulsus a regno meruit exulare....

20 Horum adventum B. Servatius sciens et audiens, simulque de irruptione suæ civitatis metuens, multis lacrymis et corporis afflictionibus misericordiam Domini precabatur, ut populum suum a perfidorum nequitia tueretur. Sed sentiens per spiritum, peccatis populi præpedientibus, id sibi nullo modo concedi, Apostolorum Petri et Pauli limina decrevit adire, ut suis saltem Tungris ereptionem per eorum merita inereretur obtinere. Paratis igitur omnibus viatico competentibus, assumptisque secum comitibus* necessariis, civibus jejuniorum et orationum super tanto discrimine indixit instantiam: et sic itinere arrepto primum B. Auctoris, Metensis Episcopi, requirit prudentiam. At beatus Antistes Auctor, habita cum B. Servatio deliberatione, adjudicavit ejus ratam esse intentionem, simul exposcens pro se suaque urbe fundi profusius illic orationem: ut quoniam per se Romam nequibat adire, ejus sanctissimis precibus, Apostolis intervenientibus, optatam ereptionem sibi commissis civibus inereretur obtinere. Accedens ergo ad B. Petri tumulum, deprecatur ejus interventione auxilium, ut ejus occurrentibus iueritis et orationibus a Tungrenſi et Metensi urbe arceretur infanda gens* Hunnorum. In hac assiduus persistens oratione, maxima corpus affligebat inedia, perfundebat lacrymis ora pio prodeuntibus a pectore, nec erat interstitium quo ab oratione vacaret. Et die quidem aliorum Sanctorum patrocinia frequentabat, nocte vero ad B. Petri suffragia remeabat. Tandem quia sine intermissione non cessabat aures pulsare clementissimi Dei, tali meruit visione solari

21 Videbat, et ecce coram altari ecclesiæ majori quasi thronus positus, et in eo sedens Altissimus, tam Sanctorum Angelorum, quam et sanctarum animarum concione vallatus. Duos etiam conspicui vultus viros, ante ipsum thronum genibus flexis nunc Domini majestatem, nunc sanctissimæ ejus Genitricis implorare subventionem (quos constat præcipuos fuisse Apostolorum, Petrum scilicet et Paulum) et ob conservationem Galliarum enixius supplicare. Et quia vir venerandus B. Servatius, cum sua supplicatione, Beati quoque Auctoris Metensium Præsulis obtulit preces; vidit in parte Septemtrionali stantem personam, vestibis albis et pretiosis indutam (quam proculdubio constat Protomartyrem fuisse Stephanum) et ad eum sanctos Apostolos responsa quædam perferentes, et ab eo ad Omnipotentis majestatem supplicationes quasdam referentes.

Sanctum

D
Hunnis
vastationem
facere inci-
pientibus,

pag. 31

E

pag. 37
Romam ive-
rit cladem
deprecaturus
Tungrorum,

pag. 38

Itemque vicem
S. Auctoris
pro Metensi
urbe oraturus.

pag. 39

Ibi ad S. Pe-
tri tumulum
offeritur ei
visio
F

qua intelli-
git Tungros
vastandos,

Metis ser-
vandam
solam S.
Stephani
ecclesiam.

pag. 43

qui Tungros
regressus
valedicit
suis :

pag. 45

eoque Trajecti
mortuo ac
sepulto,

pag. 47
sequitur
praedictionis
effectus.

Incerta plu-
ra ex Jacu-
do addita

A Sanctum itaque Servatium, hac contemplatione attonitum, sanctus compellat Apostolus Petrus : Quid me, inquit, sanctissime vir, inquietas ? Praefinitum noveris Omnipotentis justissima sanctione, Hunnos Gallias impeiere, cunctaque Europae oppida et castella complanare : Tungrensium urbem incolarum peccatis exigentibus eversum iri ; Protomartyrem vero Stephanum, quem nobis hactenus vidisti colloquentem, pro sua Metensi Ecclesia noveris exaudiri, ne civitatis reliquae debeat sustinere periculum. Tu autem, sanctissima anima, in sorte Sanctorum jam praelecta, vives inter peccatores, a mundi turbine in brevi transferenda, ne videant oculi vestri mala quae superventura sunt in terra : nec habebis in urbe scelerata et ideo peritura sepulcrum : sed placuit Altissimo oppidum tibi servare Trajectum, ut illic speliatar sanctum corpus tuum. Hoc oraculo venerabilis Pontifex Servatius suscepto, reversionem accelerat, transitumque per urbem Metensium habens B. Auctori indicat, quae in responsis acceperat.

22 * Egressus tandem ad urbem Tungrensem, convocato Clero simul cum populo, hortabatur universos in animarum suarum salute fore sollicitos, quibus tantum imminabat discrimen. Dicebat autem eis : Jam collegio vestrae fraternitatis nequeo celare, quod per triduum dissimulans tandem compellor dicere. Super vestra salute B. Petri sepulcrum adii, hujus urbis reservationem supplicatione praemissa petivi ; sed peccatis vestris exigentibus inevitabilis instat ei interitus : vobis quoque immortalis imminet perditio, nisi morum ex toto corde praecedat conversio. Quapropter prohibitus sum et hic effodere mihi sepulcrum, et ad vicum Trajectensem transmeare hinc jussus sum ; ut illic me dies assumat extrema ne me contingat vobiscum vestra vel cernere vel perpeti mala. Ab hac jam die faciem meam non videbitis, nec ulterius me vobiscum commorantem conspicietis : quia post breve tempus corpusculum hoc sum relicturus, neque huc deinceps reversurus. Verumtamen certos vos esse cupio, quod si corporibus salvandis intervenire nequeo, animabus saltem vestris incolumitatem semper impetrare curabo.

23 * His igitur a B. Servatio flebiliter peroratis, mox universus adstans populus clamoribus magnis irrugit : luctus et ejulatio ab utroque sexu increvit. At vir Domini, necessariis sepulturae secum delatis, ab Orientalis Tungrensis ecclesiae porta pedes egreditur, ac tramite recto Trajectense petit oppidum. Et cum Trajectum pervenisset, modica pulsatus febre, post modicum fragile corpus deseruit, et a viris fidelibus juxta aggerem publicum, tertio idus Maji, est sepultus. * Post hujus obitum Hunni, subversis quamplurimis Galliae urbibus, civitatem quoque diruere Tungrorum ; deinde Metensem petentes urbem, in vigilia Paschae, eam obsidionibus circumdederunt. Fatigati vero longa obsidione cum de abscessu jam tractarent, muri civitatis ultro corruere, adiutumque revertentibus patefecere. Illico civitatem ingressi, peremptis omnibus ipsam tradiderunt incendio, remaneente intacto S. Stephani oratorio, quod videbatur a quodam splendidissimo desuper stante viro defendi.

24 Hactenus Hariigerus : quibus multa interserit Aegidius, fere ex Jacundo accepta : integreque et suis quaeque locis expressa apud Chapeavillum, quae cum exiguum apud nos fidem obtineant, non lubet eis angere molem hujus operis. Summa omnium haec fere est. Angelo duce venit Tungros, ab eoque post traditum baculum Pastorem evexitur ad Cathedram Pontificalem : de divinis loquens ab omnibus cujuscunque nationis intelligitur : quotidie Missam celebrat, nec praeter Corporis Domini, aliarum epularum gustum

habet : variis modis aegros sanat et daemones liberat : Tungrensibus post varias illatas contumelias urbe pellitur : excipitur Trajecti in basilica a B. Materno consecrata : contemplationi intentus cognoscit mala superventura, eaque exponit : rogatus peregrinatur Romam ad limina Apostolorum : accipit responsum, et a B. Petro Apostolo clavem argenteam, cum potestate claudendi eam et aperendi. In reditu ab Hunnis capitur : jubare caelesti carcerem illustrante, et facie instar solis resplendente, in admirationem Hunnorum venit : dormiens in campo ab aquila protegitur : Jesu Christi fidem profitetur, et in aliquam ejus notitiam Hunnos adducit : sitiens fontem elicit potationi salubrem : columna ignis de cella ejus ad caeli fastigia extolli visa : seriem Angelicis manibus supra corpus ejus positum. Circa haec nihil notandum occurrit praeterquam de clavi, quam licet secundum vulgi opinionem de caelo accepisse dicatur Sanctus, et pro tali ea hodie ostendatur, sitque in signum Capituli assumpta, quo omnia ejus Acta signantur : viri tamen eruditi plures, in quorum sententiam vehementer propendeo, existimant ex earum genere esse unam, quales a sepulcro S. Petri acceptas et de rasura catenarum ejus nonnihil intra nodum continentes, saepe legimus Romanos Pontifices honoris causa misisse bene meritis de Ecclesia Principibus, aut etiam Romanis advenientibus donasse : quemadmodum videre licet in Registro S. Gregorii Papae lib. 1 Epist. 23, lib. 6 Ep. 23 et 25, lib. 7 Ep. 35 Post hunc quoque Vitalianus Papa Osui Northumbriae Regis uxori Christianae similem misit, teste Bedae lib. 3 cap. 29 ; et S. Gregorius II Carolo Martello, ut refert Continuatio Gregorii Turonensis cap. 110.

25 Erat tunc, cum ivisse Romam S. Servatium credimus, ibidem Pontifex S. Damasus, anno cccclxxxii ordinatus. Hic ergo clavem istam S. Servatio dedit ex argenti et aris mixtura conflata ; non quasi eam ea conferens ligandi atque solvendi potestatem (hanc enim acceperat cum ordinaretur Episcopus) sed in pignus fraternae caritatis et memoriam S. Petri, quem in successore suo veneraturus Romam accesserat. Sanctum quoque Servatium Tungris migrantem catulis secum refossa Sanctorum decessorum ossa, ita scribit in additionibus ad Hariigerum apud Chapeavillum Aegidius cap. 27. S. Servatius festinanter Sanctorum Valentini, Naviti, Marcelli, Metropoli, Severini, Florentii, Martini, ejusdem urbis Episcoporum, et aliorum Sanctorum Reliquias tolli imperat, et Cruces, divini mysterii vasa, simulque sepulturae suae necessaria... Tunc subito voces exaudiuntur de caelo hymnizantium, sacrique Praesulis et Sanctorum Reliquiarum iter, a porta Tungrensi usque ad portam Trajecti, concentibus comitantium. Sed uti hoc ultimum, de Angelorum cantu, ex pia fictione videtur additum auctore Jacundo : sic primum quoque de S. Servatio, Decessorum Reliquias efferente, per gratulitiam conjecturam scriptum fortassis fuerit : cum non satis conaret, quis primus datam translationem curaverit. Ego post destructus secunda vice ab Hunnis Attilam secutus Tungros, aut etiam post extractam a S. Monulpho Servatianam Basilicam, lentius crederem esse peractam. Nulla certe verisimilitudo id suadet de S. Servatio, cui alia cura non fuisse videtur, quam ut secum efferreret sui mox futuri funeris apparatus. Pro S. Agricola si quis velit pugnare, et hanc saltem dictae translationis auctorem credere, suam ipse sibi sententiam habeat, donec eam aliquo certiori documento confirmet.

26 Festum Sanctorum Trajecti quiescentium sub ritu duplici fuisse olim celebratum vi Februarii, ibidem inter praetermissos late docuimus. De omnibus autem simul haec recitabatur Oratio : Praesta nobis quaesumus, Domine, famulis tuis, per sanctorum Confessorum tuorum, Servatii, Monulphi, Gondalphi, Martini

D
AUCTORE G. H.

ac nomina-
tum de clave
virtutis ac-
cepta,

VIDE APP
TOM VII MAJI
NOT. 65 **
quam vero-
similius
donavit S.
Damasus
Papa.

p
et de trans-
latis Reli-
quiis S. de-
cessorum

qui cum
aliis colun-
tur 6 Febr.

A Martini, Valentini, Candidi et Amandi, et aliorum, qui in præsentī Ecclesia requiescunt, merita gloriosa : ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Vides ut in dicta Oratione memorantur ex antiquis Episcopis Tungrensibus SS. Valentinus et Martinus, et S. Servatius utrique Sedi assignatus, et præterea ex Trajectensibus Monulphus, Gondulphus et Amandus, licet hujus corpus adservetur Elnone in monasterio Amandino, de cujus tamen Capite Reliquias alias adhuc obtinent Trajectenses. Qui additur S. Candidus Episcopus, aliunde refertur ad venerandum S. Servatii Reliquias Trajectum advenisse, ibique decessisse vii Junii : quo die una cum S. Valentino Tungrensi Episcopo colitur. Habemus Epitomen seu Medullam Gestorum Trevirorum Joannis Euen et Joannis Scheckmanni, editam anno MDXVII, in qua notabiles Reliquiæ Ecclesiarum Trevirensium referuntur. Habemus etiam antiquos libellos tres distinctos, de Reliquiis adservatis in Ecclesiis S. Maximini, S. Paulini, et S. Matthæ, et nusquam invenimus mentionem octo Episcoporum supra relatorum; sed solius S. Materni, cujus corpus Treviris in Ecclesia Cathedrali adservatur : quod ipsum nos in ea confirmat opinione, qua indicabimus in Exegesi præliminari ad tomum septimum Maji eorum nomina perperam fuisse intrusa recentioribus Episcoporum Trevirensium Catalogis.

CAPUT IV.

Duplex Corporis Translatio. Cultus sacer. Reliquiæ alibi.

Gregorius Episcopus Turonensis, libro de Gloria Confessorum in pervetusto codice MS. Leodiensi S. Laurentii cap. 72 ista his verbis scribit : Servatius vero Trajectensis Episcopus tempore Hunnorum, cum ad irrumpendas prorniperent Gallias, fuisse memoratur : qui et sepultus refertur juxta ipsum pontem aggeris publici Circa cujus sepulcrum, quamvis nix defluxisset, nunquam tamen marmor, quod super erat positum, humectabat : et cum loca illa nimii frigoris gelu ligentur, et nix usque in trium et quatuor pedum crassitudinem terram operiat, tumultum ullatenus non attingit. Datur enim intelligi verum Israelitam hunc esse. Nam illis, inter muros aquarum, aque non sunt pernicioei, sed salutis : et circa hujus Justi tumultum nix decidens, non humoris causa est sed honoris : videasque in circuitu montes nivcos elevari, nec tamen attingere terminum monumenti : et non miramur si terra operiatur nive, sed admiramur quod attingere ausa non est locum beati sepulcri. Nam plerumque devotio studiumque fidelium oratorium construebant de tabulis ligneis levigatisque, sed protinus aut rapiabantur a vento, aut sponte ruebant. Et credo idcirco ista fieri, donec veniret qui dignam ædificaret fabricam in honorem Antistitis gloriosi. Procedente vero tempore adveniens in hanc urbem Monulphus Episcopus, templum magnum in ejus honorem construxit, composuit, ornavitque : in quod multo studio et veneratione translatus corpus magis nunc virtutibus pollet. Hæc Turonensis, qui eodem seculo sexto cum S. Monulpho floruit, sed aliquanto junior. At Monulphus omnium præciorum suorum heredem scripsit S. Servatium (interque Dionantense castrum censetur) et Clericos Deum timentes atque in amore superno ferventes, qui sub ipso digne Deo militarent, addidit non paucos; super universis Christi beneficiis, circa S. Servatium suis temporibus factis; letatus valde : et sicut dignum erat, mirabiliter glorificabat eum in auro et argento, et universis etiam quibus in ministerio opus est divino, uti legitur in MSS. Actis, aut etiam apud Chapeavillum ex Egilio.

Sepultus est S. Monulphus, uti et successor ejus S. Gondulphus, in medio Ecclesiæ viri gloriosissimi Servatii. Colantur ambo die xvi Julii, et de horum sacris corporibus, sub eodem monumento cum corporibus SS. Valentini et Candidi depositis, dicemus ad horum natalē diē vii Junii.

28 Alia corporis S. Servatii translatio refertur facta tempore S. Huberti, occasione victoriæ de Saracenis ipso die festo S. Servatii obtentæ. Videtur hæc illa esse, quæ in Anaalibus Fuldensibus et aliis narratur occasione Eudonis anno DCCXXIV in fugam conjecti, ubi deinde ad annum DCCXXV ista leguntur : Saraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalemque perveniunt, cunctis locis vastatis et Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque S. Hilarii Pietavis incendunt : postea autem anno DCCXXVI, Carolus, Saracenis cum valida manu occurrens, et auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infinita multitudine prostravit, devictisque hostibus cum triumpho regreditur. Hoc bellum et secutam Translationem corporis S. Servatii habemus in plurimis MSS. late descriptum, atque hic damus, prout in vetustis membranis Ecclesiæ S. Servatii Trajecti anno MDCLXVIII reperimus, præfando auctorem non videri eorum. Est autem hujusmodi.

29 Carolo Martello monarchia gubernante, Saracenorum phalanges innumera Francorum terminos pervasere. Id Carolus agnoscens, iramque attollens, præ nimio zelo celeriter hostem finibus detradendi, hen! non permisit tempus legiones suorum congregandi; paucis vero quos ducebat verbis et exemplo indidit audaciam; passimque castra hostilia lustrans, irrumpendique aditum attentans, nunc cruentabatur, nunc cruentabat : sed non prævaluit, quia nimis impar egressio fuit. Paulatim vero militum suorum millibus, instar nivium de Alpibus, grandinumque de nubibus labentium, per turmas et cuneos suos confluentibus, invocato Christi auxilio, resonantibusque tubis prælium rursus commisit, hostiumque cuneos ad noctem usque palantes pugnautesque cecidit, nec tamen prævaluit : numeras enim adversariorum adhuc amplior fuit. Præhebatur illo vespere illaque nocte casum humanorum spectaculum miserabile : spectabant singuli tristes occisorum suorum acervos, coram oculis in tabem sedentes, bestiasque commilitonum cadavera crudeliter depascentes, sanguineoque stillantes rore arbores, quibus viscera Heronum sævis unguibus supervexerant alites. Spectabant, inquam, tristes, tristabanturque talia humentibus oculis aspectantes. Nocte inclinata nobilium mentes juvenum, cum sidera cæli labi conspicerent, flexoque Arcturi temone propinqui rursus belli dubias vices paverent; iidem tamen Ducis virtutem, Christique nomen attenderent; ultro iterum optavere certamen, instruxeruntque barbari nihilominus aciem. Ferrum denuo imbre letali conseritur : plurima mortis imago vertitur : Imperator a latere labescentes providit, lectas quoque retro legiones immisit; cessantes inerepabat, alacres proprio ex merito laudabat, ac ne summa virtus nutaret, anxius orabat. Cives, ut creditur, Angelici desuper ex aula Dei, animæque felices Sanctorum cum Christo jam regnantium, hæc detuentes ab arce cæli, iras miserabantur inanes vanosque tumultus, totque lantosque miseris mortalibus esse labores. Taliter dum vicissitudine funesta inter acies, cadentium capita raptim utrinque carperet diræ mortis alea, partem alterutram penitus absumptura; tandem Deo Christianos protegente, fortitudo gentium instar fumi dispersa est. Tum etiam fortissimi barbarorum, qui resederant eo usque in castris, ut suos terga dantes cernunt, occurrunt, decernunt; sed nihilominus corruunt

Idem postea sub Carolo Martello,

post variam contra Saracenos fortunam,

insignium de his victoriam adepti

Anno sepulchri a viribus intacti miraculo

motus S. Monulphus,

extruit in templum et corpus transfert.

in die S. Servatii: A ruunt, equorumque prostriti pedibus intereunt. Actum est hoc in die festivitatis B. Servatii : indubitatumque tam victori Carolo, quam cunctis qui opem ejus mane specialiter invocaverant, meritis ipsius indultam sibi ea die victoriam. Itur Parisios, placuit Triumphatori cunctisque Principibus, Sanctam hunc solennius celebrari in terris, cujus tot ac tanta jugiter ope clarescerent de cœlis. Mittitur Trajectum Præsul Willigisus, ut si qua essent dilapsa in templo, memoriæ ac venerationi illius restauraret; si qua minus perfecta consummaret. Quod diligenter per eundem Præsulem adimpletum est. Erexit enim etiam super viri sancti sepulcrum ciborium, auro et gemmis instar speculi lucidissimum.

hujus corpus a S. Huberto elevandum

30 Eidem autem Willigiso Venerabili viro, nocte quadam suavi sopore sopito, vir venerandus astitit, Sanctum Domini levare de tellure jussit : incongruum, dicens, latere sub modio, qui cœlum terramque sanctitatis illustraret radio. Visionem Huberto, Sedis ejusdem tunc Episcopo, indicat : ille adhuc ulterius voluntatem Domini querendam judicat. Quid referam semel secundoque triduana jejunia, consulta responsa, timores, spes, tot lacrymas, tot preces ? Invento subterraneo demum secretario, apparuit locus omni jucunditate plenus : et ecce sedilia in circuitu, in quibus omne decus et thesaurus Ecclesiæ Tungrensium, in altiori gradu reliquiæ Sanctorum, in medio pretiosi marmoris conspexere sarcophagum, in quo Sanctum Domini credebant conditum. Tolluntur interim quæ inveniuntur, luctuque mixta cum inenarrabili gaudio ante altare ponuntur ; necdum enim præsumi fas erat, ut quidquam super Altare poneretur præter sacrificium, quod mensa est Domini exercituum. Admirabantur autem ultra omnia, quod sacræ vestes nil lisionis aut nidoris ex tanti temporis situ habuerant. Sarcophago autem aperto, nec Sancti corpore reperto, ululatus et desperatio, timor et hebetudo cunctos occupat, quia furtim sublatum formidabant. Peragitur nox illa vigiliis, diesque jejuniis. Nocte sequenti circa galli cantum, cum cetera per omnes terras animalia somno curas laxaverant, Trajectigenæ consilium summis de rebus versabant, superiorisque oratorii monumentum visitant ; in quod tamen, illum a S. Monulpho translatus eatenus ignorabant. Aperto sed enim maxima cum reverentia monumento, tanta subito fragrantia suavitatis effusa est, ut omnium pigmentorum redolentias incomparabiliter superaret. Expanduntur manus ad cœlum, multiplicantur vota ad Deum : apparet corpus sacrum lineis et sericis involutum : quibus dimotis Crucem auream de pectore levant ; de sub capite auri purissimi monile, in quo de ligno erat Crucis Dominicæ : a dextris virgam Pastoralem : alio de latere traditam illi quondam Romæ a B. Petro argenteam mirifici operis clavem. Capsas quoque electro lucidissimas, ex utroque latere perplurimas. Quid Pontificale memorem vestimentum ? nulla quippe corruptione læsum. Tollunt et quoddam sericum, in die depositionis ejus manibus Angelorum, adstantibus mille fidelibus Christi, allatum, superque illum diligentissime locatum. A facie ejus cum abducunt sudarium, tamquam irradiatum a sole meridiano, totum resplenduit sanctuarium. Pavor illico ingens ac stupor, singulorumque per artus gelidus cucurrit error : genibus corruunt, pectora tundunt, lacrymas fundunt, implentque clamoribus locum : Vivusne Pater, nec defunctus eras ; aut si te sacer finis abstulerat, veramne resurrectionis gloriam apportas ? Post hæc diligentius exanimem intuentes, manusque applicare cupientes, instar candentis ferri prunarumque ardentium transfigurata membra contemplati sunt. Rursus hebetudo, rursus

in monumento per S. Monulphum structo repertum,

luce et odore locum replet,

desperatio ; sed arrepto quispiam Psalterio, exclamavit versu primitus prælato : Exurge, quare obdormis Domine ? Exurge, et ne repellas in finem. Quam vocem prosequentibus ceteris, cœpit jubare ad tolerabilitatem minui, tandemque levatur : et in loculo, interius argenteo, foris deaurato, locatur. Interim, sicut cynamomum et balsamum aromatizans, dedit ille odoris suavitatumque diversarum fragrantias. Clausis dum foribus hæc aguntur interius, pavendi miraculi splendor templum circumfudit exterius, terroremque gaudiumque ingens infudit intuentibus.

31 *Hactenus MS. Trajectense. In aliis MSS. additur hujus translationis excoli quatuordecim annis memoriam solennem vii Idus mensis Junii, quo die ea inscripta est Martyrologiis MSS. Leodiensi S. Lamberti, Bruxellensi S. Gudilæ et plurimis excusis, et officium Ecclesiasticum sub ritu duplici præscribitur in Breviariis Tungrensi et Trajectensi ante ducentos annos excusis, et novem Lectiones in uno, et sex in altero recitantur ex præscripta relatione desumptæ. Hæc elevatio corporis videtur adhuc facta anno MCCXXVI, cum a victoria obtenta elapsi essent dies quinque et viginti. Nam anno sequenti MCCXXVII mortuus est S. Hubertus, et ut plurimi volunt die xxx Maji, cujus tamen præcipuum festum incidit in diem iii Novembris, quo corpus incorruptum est inventum et elevatum. At prior Translatio sub S. Monulpho videtur facta ipso depositionis die. Nam in antiquo Martyrologii Hieronymiani apographo Lucensi ad hunc xii Maji ista habentur, Trajecto depositio S. Servatii Presbyteri et Confessoris, et Translatio et Dedicatio basilicæ. In Apographo Blumiano ita sub initium legitur : In Trajecto depositio Sanctissimi Servatii Episcopi et Confessoris. In Apographo Corbeiensi Parisiis excuso ista habeatur. Trajecto porto in Gallia depositio S. Servatii Episcopi et Confessoris : quod Florus nitidius explicat his verbis : Trajecto portu natale S. Servatii Episcopi, ac dein multa de itinere Romano ac responso S. Petri indicantur. Rabanus etiam ejus elogium sic incipit. Eodem die in oppido Trajectense natale S. Servatii Episcopi et Confessoris, ac multo plura ex Gregorio Turonensi describit, cum templi per S. Monulphum constructione. Similia habent Ado, Usuardus, Notkerus ac reliqui posteriores Martyrologi cum hodierno Martyrologio Romano. De serico, supra corpus S. Servatii reperto, mentio fit in Vita S. Norberti vi Junii. De Carolo Martello late egimus xx Februarii ad Vitam S. Eucharii Episcopi Aurelianensis § 3 et 4, et hujus visionem de illius damnatione, ostendimus esse plane rejiciendam.*

32 *Florebat eo tempore Fontanellense ad Sequanam monasterium, in cujus Chronico apud Acherium tomo 3 Spicilegii cap. 12 ista de Reliquiis S. Servatii traduntur : Wando regimen assumpsit cenobii ab anno Dominicæ Incarnationis MCCXLII, qui est annus primus Principatus Carolomanni et Pippini filiorum Caroli Martelli. Igitur idem vir religiosus Wando, dum de Trajecto castro ubi ad exilium ductus fuerat, cum permissu ac jussione gloriosissimi Principis Pippini reverteretur, pignora Reliquiarum B. Servatii Confessoris assumens secum detulit : veniensque in hunc locum ædificavit basilicam in honorem ipsius Confessoris Christi, juxta ecclesiam beati Principis Apostolorum Petri, ad meridianam ejusdem ecclesiæ plagam. In qua solarium posuit, ita ut per gradus sursum ascenderetur : collocavitque ibi altare unum, in quo de Reliquiis prædicti Confessoris posuit. Quo in loco, ob meritum ejusdem almi-fici Confessoris, plurimæ a Domino patratae constant fore virtutes. Nam e pluribus unum proferam. Lampas, quæ coram ara hujus basilicæ dependebat, postquam in ea semel positum fuit, sponte liquorem olei in usu lucernæ, nullo quippiam adjiciente, per*

D
AUCTORE G. N.

et in novam capsam reponitur

7 Junii anno 726.

E

Natalis 13 Maji.

F

Reliquie ejus et Ecclesie Fontanellæ

miraculis claræ :

A plurimos manavit annos : donec quidam latomus (sicut relatione cujusdam venerabilis senis didici, qui tunc temporis in hoc debebat monasterio) fortim inde abstulit ; sicque deinceps ob piaculi hujus facinus manare desiit. Aliud quoque memorabile miraculum huic operi inserere commodum duxi. Quodam denique tempore, id est anno Dominicæ Incarnationis DCLVI, qui erat Pippini Regis annus quintus, Ecclesia B. Petri per culpam incuriæ igne cremata est : hæc autem B. Servatii Confessoris basilica contigua erat illi. Cumque furentium flammarum globi alta peterent, aliqui ex Fratribus ad ipsum virum religiosum Wandonem, qui in eadem sanctissimi Servatii basilica residebat, accedunt : monebantque ut egrederetur, metuentes, quia adhærebat ei quæ incendium patiebatur, ne similiter igne cremaretur. Tunc idem vir Domini respondisse fertur : Si potuerit, me quidem S. Servatius ac basilicam istam, quam devoto pectore ædificavi, ab his ignibus defendi faciat : sin vero, sponte cum ipsa temporale subire non recusò incendium. In eadem denique basilica, sicut dixerat, orationi insistens remansit : exustaque S. Petri basilica, hæc illæsa permansit obtentu B. Servatii Præsulis. *Hæc ibi. Nos de Fontanellensi monasterio latins egimus xiv Aprilis ad Vitam S. Lantberti Abbatis, dein Archiepiscopi Lugdunensis.*

Item Centula,

Romæ,

Pragæ.

B 33 Floruit etiam eodem tempore S. Angilbertus Abbas Centulensis, cujus Acta illustravimus xvm Februarii. Hic multorum Sanctorum Reliquias conquirit et exornavit, et in altariibus deposuit, inter quas S. Servatii impositæ capellæ sive alteri S. Mauricii dicantur num. 43, quæ in scripto S. Angilberti memorantur num. 8 inter Reliquias Confessorum. Dicti Centulensis conobii fundator fuit S. Richarius, a quo jam nomen habet situm in Pontivensi regione, uti late deduximus ad ejus Acta xxvi Aprilis. Romæ in basilica S. Petri esse mentum S. Servatii, legitur apud Baronium ad an. 828 num. 23, et in Sanctuario Romano Abbatis Piazza. At Pessina in Diario Pragensi asserit Carolo IV Imperatori, dum anno mcccclxxii Trajecti esset, a Capitulo Trajectensi donatam fuisse partem capitis (hanc ipse deinde per litteras descripsit molicam, cui adhæreat pars mandibulæ superioris cum quatuor dentibus) pro eaque exoranda Illustrissimum Dominum Servatium Baronem de Engelfluss, sanctissimi sepulcri Domini nostri Equitem, pro sua erga sanctum Patronum suum eximia pietate, argenteam statuam pectoralem fieri curasse : quam deinde idem Eques anno MDCLXXIV die 1 Martii ecclesiæ donavit, ipsoque anno et mense pie obiit die x. Fecerat natus Trajecti cum fratre suo Angelo, Societatis nostræ utilissimo in conversionem integrarum regionum hæresi infectorum operario, transgressusque cum eodem in Bohemiam, quam e patris illius utilitatis pietatem erga Sanctum, in locis Swanenbueh, Muisssech et Hrassitz apud Bohemos acquisitis induxit, insignis Sicello in Muisssech sub ejus nominis invocatione extracto ; cum grandibus campis, et tabularum eleganter pictorum, miraculi et gesta S. Servatii representantium ornatu virio ac speciosa. De aliis pluribus Coloniae existentibus S. Servatio reliquiæ agitur infra in Annotatis ad Cap. 8. Embricense Societatis Jesu Collegium in Christo, in sacro thesauro reliquiarum suarum numerat nodum de tibia S. Servatii Episcopi Tangrensis.

CAPUT V.

Miracula tempore Caroli Magni patrata, aliaque seculo nono et decimo facta.

Tempore Caroli Magni miracula patrata indicantur.

Gregorius Turonensis supra num. 16 relatus, asserit nunc, id est suo tempore, et sexto Christi seculo, corpus S. Servatii magnis virtutibus pollere. Ea tamen scripta si fuerint, modo non extant. Videntur aliqua

exhibita Carolo Magnodum Trajecti haud procul Aquis-grano degeret, aut certe dum quodam anno, inter sua cum Saxonibus bella, Paschalem festivitatem Trajecti peregit. Nam tunc, ut plurima MSS. habent, in sacratissimæ noctis Vigiliis, inter legendum lectiones, duæ in conspectu omnium sanatae sunt ante altare mulieres, gibbosa altera, altera contracta ; et paralytica quoque una in hospitali domo, insuper energumenus duobus catenis horrendum antea vinctus. Eo præ stupore quam plures nobilium, soluto cingulo, sese divino ibidem mancipare ministerio. Dum vero multum temporis insumeret Imperator, de tanti viri gaudenter loquens vel audiens laudibus ; liber miraculorum ejus coram eo est * oblatus, cunctisque miraculo habitus. *Hæc ibi. Insecuta est seculo Christi nono magna Normannorum persecutio : quando, uti inquit Regino Abbas Prümensis, anno DCCCLXXXI mense Novembri duo Reges Normannorum, Godofridus et Sigefridus, cum inæstimabili multitudine peditum et equitum consederunt in loco, qui dicitur Has-loe, juxta Mosam : et primo quidem impetu finitima loca depopulantes, Leodium civitatem, Trajectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. Eadem referunt ad dictum annum Annales Fuldenses his verbis : Illi instaurato exercitu et amplificato numero equitum... vastaverunt Cameracum, Trajectum et pagum Hasbanicum totamque Ripuariam etc. Interim non potuisse eos spoliare templum S. Servatii referunt omnia passim Acta MSS. S. Servatii, in quibus ista leguntur : Gens Danorum, armis potens et animis, templum Trajectense famosum invasit : sed tamquam torbine ab intrito inhibiti, utroque ex latere scalis fastigia conscendunt, lino, stipula, fomentis ignem injiciunt : sed plures eorum retorquente se flamma combusti sunt, plures hærentibus indissolubiler ad tegulas manibus, ridiculum monstrum pependerunt. Quis non intelligat, quam gratificum miseris oculis præbuerunt dependendo spectaculum ? Postremo in se redeunt, vota que voventes, Dei clementia sanctique Præsulis Servatii indulgentia laxati sunt. *Hæc ibi. De hac re antiquæ picturae hi inscripti sunt versus :**

Normanni invidia moti delubra cremare

Nituntur, sed in hos urens se flamma retorsit.

35 Anno post hoc miraculum circiter trigesimo Quinlingeburgum, aliis Quedelinbrogum, Germanis Quedlinburg, urbs in Comitatu Reginstenio inter Halberstadtum et Ermeslebam, utrimque duobus leucis Germanicis distita ad annum Bodam, ab Henrico Aucupe Rege Germaniæ, seculo Christi decimo muris cincta est ; in eaque extractum illustre monasterium sanctimonium, S. Servatio Episcopo Trajectensi dicatum : in cujus Ecclesia idem Rex transtolisse stolam et hac illam S. Servatii dicitur in predictis Actis S. Servatii. Uxor hujus Henrici fuit B. Mathildis Regina, cujus Vitam illustravimus ad diem xiv Martii. Ibi num. 10 indicatur, Regis corpus in Quinlingeburg transportatum, ubi ipse requiescere decreverat, et quod mortuæ B. Mathildis Reginae corpus sepelierunt in basilica S. Servatii juxta sepulcrum Regis Henrici, cum magno honore, ubi ipsa decreverat requiescere, et diem judicii expectare : quæ ibidem num. 33 legi possunt, nulla facta mentione corporis S. Servatii eo per Ottonem Imperatorem instigante B. Mathilde translata, ac post triennium clanculum de nocte oblata, et Trajectum reposita. Quæ tamen historia in pluribus codicibus MSS. Trajectensibus hoc modo narratur. Otto filius ejus, Romanorum Rex effectus, surrexit virtute paterna, quasi leo de cubili suo : Romam venit, repugnantem subegit, ordinari se Imperatorem exegit, decusque nominis tanti a Francigenis in Teutonios primus magnanimitè transvexit. Mater proinde ipsius Ottonis Augusti, considerans

D

* al. ablatus

In persecutione Normannorum,

E

templum ejus miraculose serratur.

F

Quedelinburgi Ecclesia S. Servatio erecta a B. Mathilde Regina

A considerans ex B. Servatii veneratione se sobolemque suam arcem juris coequalium excessisse, filium indefessa sollicitavit prece, ut causa cultus Dei ampliandi, ad visitandam in Saxonia constructam sibi basilicam, deferrentur ejusdem Sancti Reliquie. Oravit et impetravit. Adductas autem tantæ venerationis reliquias pius Jesus Rex Regum mille signorum honorificavit virtutibus : personabatque laus altisona jugiter in nubibus, cunctis audientibus. Dicentibus obinde præ nimia lætitia Saxonibus : Dominum in devotionis perfidia timendum nescimus, et Servatium a nobis non dimittimus.

Corpus ejus
ad dictam
Ecclesiam
ab Ottone I
Imperatore
translatum

clam inde
relatum re-
fertur Tra-
jectum,

36 Infinita desperatio et calamitas accrevit Trajectensibus, augebaturque indies per triennii tempus. Tunc tempore statuto accolis terræ illius ad festivitatem commementibus, sed nimia se licentia securitati epulisque laxantibus, cum per diem solennem lusibus et poculis fatigati, nocte sequenti decubarent, gravissimo sopore sopiti; clam exploratores Trajectigenarum Dilecti sui, illuc directi, oblata opportunitate ecclesiam ingressi, arcem sacri corporis de altari corripunt, funes campanarum abscindunt, valvas claudunt, abscedunt, abeunt, et evadunt. Orthodoxi Saxones evigilant, damnoque suo comperto, frustra demum, qui fugientes occupant, ordinant. Ultra igitur fidem et vota Saxonum, pignore gratissimo ad sedem pristinam cooperatione divina relato, conclamantibus obviam omnibus; Benedictus qui venit in nomine Domini, tanta sanitatum largitas provenit, ut ventus loqueretur, hydropiens in salutem siccaretur, dæmoniacus mundaretur, surdus audiret, cæcus visum reciperet, reverberaretque vox astra dicentium; Venit Deus in castra. Septimo Idus Junii ingrediente illo Trajectense templum, luminaria parietum et coronarum, in manibus quoque astantium candelæ divinitus mira levitate succenduntur. Ascenso pulpito, qui simul venerant, quanta fecisset illis Deus in via, protegens eos insequentibus ab hostibus per nubis columnam, enarrabant: et expansis in cælum manibus, aiebant: Nonne Dux fuisti, Domine, in misericordia populo quem elegisti? Nonne et portasti Sanctum tuum, Domine, in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum? Ascenderunt Saxones et irati sunt; dolores obtinuerunt balitantes Bodæ: tunc conturbati sunt Principes anlici; consiliarios Augustæ obtinuit tremor, obriguerunt omnes sanctimonialium illarum amici et affines: facti sunt immobiles quasi lapis, donec pertransirent legati tui, quos ad reversionem direxisti.

et miraculis
claret

Cultus ejus-
dem Servatii
apud Boreales
Germanos.

37 Hactenus illa relatio. Porro summam apud Boreales Germanos fuisse reverentiam et venerationem erga S. Servatium, produnt antiqua Breviaria istarum regionum: ex quibus nonnulla habemus, utpote Ecclesiarum Erfurtensis in Thuringia, Hildeshemensis in vicina Brunsvicensis ditonis, Cambrænsis in Pomerania, Raceburgensis et Lubecensis inter Mecklenburgium et Holsatiam, Mindensis et Osnabrugensis in Westphalia: in quibus præscribitur ad hunc xiii Maji officium Ecclesiasticum de S. Servatio recitandum. Floruit eodem tempore Gisbertus Lotharingæ universæ, ut est superioris et inferioris, Dux, ab ductam filiam Henrici Aucupis Regis Germaniæ. Is anno mccccxxxix, Rheno flumine absorptus perit, cum jam Otto tribus annis post mortem patris in Germania regnasset. Interim in sequenti relatione huic attribuantur, quæ ad Henricum patrem pertinent: ac proinde sequentia non sunt ab auctore plane cævo conscripta, et sunt ista: Gisbertus Dux Lothariæ, Ottonis Majoris gener, Trajectum a socero Imperatore petiit et accepit; locique habitationem diligens, Servatiæ spatium memoriæ regiumque Palatium cingere muro instituit. At Beatus in una nocturnum Servatius apparens illi, cur funda-

Gisbertus
Dux a novis
muri ex-
traendis
deleberetur.

mentum aliud posuerit, præterquam quod a se positum fuisset, inquisivit. Quem agnoscens Dux ex imagine ipsius, per aurum expressa in sanctuario, respondit: Aliud esse positum, Domine, neque novi, neque vidi. Cui Sanctus; Quod dextera, inquit, Altissimi fundavit, nisi peccatis eradicantibus dirui non poterit, sed stabile ac solidum permanebit in æternum. Iis blande dictis jussit desistere cœptis, nimirum ut comprobaret Dominus seipsum esse murum loci illius, ad similitudinem orbis, cujus lux Dominus, et cujus lucerna est Agnus.

D
EX MSS.

38 Uxor autem ejusdem Ducis sericum quoddam permirandæ pretiositatis de Sancti arario, cum curiosa thesaurum templi contemplaretur, tulit: muliebrique levitate rassolembum, ad sui corporis modum, inde sibi fieri jussit. Quo insolenter induta, ejusdem Patris Servatii in festivitate, oculos vulgi occupatura, mane processit ad basilicam, propriæ conspuitatis lascivum enitens jubar, dum aurea ridimicula gemmasque perlucidas rutilans verberaret aurora. Inter Missarum porro Agenda, in suggestu suo dissolutæ sopor irrepsit, et subito insolitum exclamans: Parce, parce, ancillæ tuæ: parce, Domine Servati, o Pater inclyte, dixit. Tertio in talia erupit verba coram multitudine universa, ingenti excitata strepitu. Accurrens de throno suo Dux, rogat super hoc eventu: At illa; Ut veni, Domine, inquit, infelix, ut sedi; me sævus soporavit sopor; vidi Dominum Servatium, aureo in throno residentem ante altare hoc sanctum, circaque conventum virorum venerabilium. Cujus cum pedibus cuperam prosterni, quidam horrendus capillis me comprehensum crudeliter avertit; latusque meum humerosque fuste percutiens, nisi ocus Pater ipse sanctus dexteram pacis extendisset, animam de hoc corpusculo meam eiecisset; abstrahendo quoque vestimenta mea nudam exponere me voluit, quia, pro pudor? sericum hoc injuste de thesauris Ecclesiæ hujus abstuli; demens! quæ non extingui extendere manum in Christum Domini. Obstupuere omnes, occultorum cognitores Deum benedicentes. Dux porro erubescens ad contextualis culpam, B. Servatio in reconciliationem magnifica coram omnibus obtulit munera. Sic censura Sancti Regiæ prolis petulantiæ represit. Mox referam quid etiam de familiaribus posterius fecerit. *Hæc illi. At Gerberga Ducissa post obitum Gisberti mariti nupta est Ludovico IV Regi Francorum Transmarino dicto. Quæ vero mox sequuntur, facta sunt post obitum Ottonis III vita functi anno millesimo secundo, cui successit S. Henricus.*

Ducissa ob
sericum
ablutum

E

punita dicitur.

F

CAPUT VI.

Miracula seculo xi facta, ex pluribus Codicibus MSS.

P post obitum deinceps Ottonis Junioris, filii illius Ottonis, qui pugnabit in Calabria cum Grecis, ante successuri Electionem Principis confusum est regnum nimis. Hæc erroris licentia quidam Potentium, haud procul a castro Confluentis situm, suæ proprietati vendicavit B. Servatii prædium. Trajectenses allato Patroni sui feretro, tamquam bellatore fortissimo, rerum potiri cœperunt. Protinus ab invasore qui ejiceret eos directi sunt: die vero Domini Servatii quicquid adversarius illis præcluserat, reclusum patuit, ipsumque omnesque complices sceleris ultio terribilis occupavit. Inter epularum namque delicias, comminantes et insultantes sufflavit eos Satanas. Alii videntes a limine sunt, conturbati sunt et commoti sunt, et tremor apprehendit eos. Potentibus obinde Confluentinis, ut illo sacer deportaretur locus gratia benedictionis; multa inter millia ple-

Invasores
prædii S.
Servatii

subita morte
punguntur:

bis

EX MSS. A bis, contra castellum depositis in campo Crucibus, et
 a occurrentium Sanctorum capsulis, feretrum sacri
 pignoris a capite in arcem se levavit: atque ad
 montem meridianum, in quo alicujus a Beati me-
 moria colitur, tertio quasi salutans inclinavit. Salu-
 tans, inquam, inclinavit, sive ut recessurus jam
 exinde, valefacere se consorti suo, Sanctus Domini
 sic demonstravit.

pueri botros
 carpentes
 redduntur
 immobiles,

40 Gulisanorum in præfato alledio pueri, tempore
 autumnali, vineam B. Servatii noctu introierunt,
 botros furaturi. Extrahebat alter cultrum, alter
 attrahebat botrum; ille uvas carpebat, pars canistris
 imponebat: cum subito senior apparens sole splen-
 didior; Ut quid, ait, pueri vastare vineam meam in-
 cursastis? Quos ego, si non ætas infirmior flecteret,
 punirem: verumtamen vestros hic exspectabitis
 parentes. His dictis abcessit, illorum vero corpora
 gelidus torpor oppressit, utque singulorum variis
 gestibus conspexerat membra, sic diriguere pariter,
 instar uxoris Luth, velut in saxea simulacra. Orto
 lucifero a suis parentibus quaquaversum requirun-
 tur: vix tandem aliquando tantæ afflictionis monstro
 intricati reperiuntur. Singulorum gestus causam
 B cur venissent predebant: ipsi porro quid vidissent,
 vel quid dictum eis fuisset referebant. Quis vulgi
 mox clamores? quis matrum angores expediat? Pro-
 trahuntur consilia doloresque usque ad vesperum,
 seroque saltem supplicibus votis impetrata B. Servatii
 indulgentia, pueri resolvuntur: exultantium voci-
 ferationes rusticorum in excelso audiuntur. Ap-
 prehensa deinde quilibet comparis sui dextra Tra-
 jectum, Deo grates relaturi, votivum iter inibant.
 Tali custodia, bone custos de nocte, bone, inquam
 custos de nocte, supplices tuos, Servatii, omnibus
 horis et momentis confove.

renuens cen-
 sum solvere

b 41 Tempore, h Conradi Imperatoris in familia
 Hloieni, quam olim Sancto Domini Rex obtulerat
 Suendebaldus, juvenis erat spurius, a quo panculo-
 rum pro capite suo ad altare nummularum exige-
 batur census. Atqui liberioris illum propagine stir-
 pis elatum, quatenus inferiorum propinquorum
 exemplo debita redderet, nulla concione civium, non
 aliqua ratione juridicialium, non confessione paren-
 tum, nec dulcibus edomare quisquam valuit sermo-
 nibus persuasionum. Denique in contendendo per-
 tæsis omnibus, juravit: Amen, quamdiu suis con-
 sisteret pedibus, hac se repugnantia haud unquam
 desisteret penitus. Res differtur in crastinum. Infe-
 C lix nocte illa paralyti depascitur pedum. Sole diem
 revebente vindicta cœlestis in placito nuntiatur: filius
 confusionis in medium apportatur: integra superficie
 tali usque ad plantas ad inflexibilitatem induruisse
 probantur: gratesque ab universis Deo, et ab ipso
 jam saltem se recognescente misero vota frequen-
 tantur B. Servatio, nec tamen ulla prorsus subse-
 cuta est incolumitatis recuperatio. Justificata igitur
 est auctoritas sermonis Prophetici, quia tantummodo
 sola vexatio intellectum dabit auditui.

Isa. 28, 19

c
 Henricus II
 structa mo-
 nasterio

d
 e

42 e Henricus secundus, Romanorum Imperator
 Augustus, tam animo virtutumque pondere magnus,
 quam corporalis decere proceritatis arduus, B. Ser-
 vatii (ut ipsemet erat referre solitus) opem sæpenu-
 mero pace ac bello expertus, primum aut inter pri-
 mos erga Deum hunc Patronum sibi diligens, mo-
 nasterium d Goslarianum suo jussu constructum,
 cum in honore Apostolorum e Simonis et Judæ, tum
 et B. Servatii dedicatum iri voluit: quem tametsi
 duodenaria Apostolorum dignitate, non tamen infe-
 riorem operum insignitate [præterire] noluit. Cujus
 devotionis amplificandam ad gloriam, post legatio-
 nem unam et alteram, ipsemet pro Patris ejusdem
 reliquiis Trajectum venit: tandemque impetrato
 quod desideraverat, gloriando tripudians remeavit.

In honorem igitur ipsius caput aureum fabrefieri
 decrevit, quod visu delectabile cunctis, memoriam
 Sancti arctius plebeis mentibus impresserit. Jacitur
 aurum in ignem, egressum expolitur ad unguem:
 præsentatum Imperatori displicuit, quandoquidem
 gemmas, quæ oculorum gerebant effigiem, sane
 prorsus indifferens parilitas consimulavit. Magnani-
 mitate Regia regalis ira carceri artifices, ut im-
 ptores, mancipavit. Pro vindicta quippe: quod haud
 quemquam inventum iri, qui inerrabilis per artem
 malleatoriam quam se quidquam effigiare posset aut
 nosset, jactaverant. Porro ne tanti Regis tanta de-
 votio sanguine contaminaretur innoxio pius eadem
 nocte Servatius in visu illi communis astitit, clau-
 strisque vinctos educi postulavit. Denique omnium,
 quæ illius in honore vel amore Imperator ubicumque
 fecerat, benigne conscium et memorem se demon-
 strans; insuper, Considerasne, inquit, fili mi, faciem
 quam diligis? Nonne quæ tuo nunc sese offert ani-
 mo, eadem facies eodem modo est expressa in auro?
 ita non secus quam Deus voluit manus artificium
 opus disposuit. Expergefactus exhilaratusque Au-
 gustus opus opificesque jussit præsentari, malentibus
 aurificibus omnia tunc pericula, quam opus ipsum
 iratamque Imperatoris faciem conspiciari. Verum ab
 eo ultronea sunt indulgentia dignati: siquidem in-
 disparem similitudinem probans Imperator, et aurei
 capitis et personæ per visum se alloquentis ex ordine
 amicis visionem exposuit, omniumque pariter ex
 ore gloria Deo personuit. Celebre mox in aula regia
 foroque percrebuit; Imperatorem Henricum Beati
 visitatione Servatii dignatum. Ipso denique per
 atrium regaliter descendente, universaque diversi
 sexus et ætatis plebe ad basilicam festinanter oc-
 currente, aurea effigies, maximo Cleri militumque
 tripudio, per manus Cæsareas Deo super altare cum
 donis et votis mille millenis oblata est. Exivit ergo
 edictum ab Augusto Henrico, ut Servatianæ venerationis religio, summa devotione per secula secu-
 lorum haberetur in Goslariensi emporio.

D
 Reliquias
 aureo capiti
 inclusas,

post appari-
 tionem S.
 Servatii,

E

super altare
 deponit:

e
 laborantium
 in ejus festo
 tela sanguine
 manut.

F

43 Ejusdem ad huc Augusti tempore, in campe-
 stribus subjacentis viciniae e Francorum, antiquitus
 ecclesiola B. Servatii constructa fuerat memoriæ,
 rari tamen accessus; quam quidem et utrumne con-
 secrata fuisset nec ne, postumi noxa oblivionis du-
 bium habuere. Verum quoniam semel in anno, sci-
 licet in die Servatianæ festivitatis, ut frequentaretur
 ruricolæ moris habuerant; duæ aliquando mulieres,
 eodem modo illuc post ceteros inter Missarum
 Agenda, vestes totas et capita manusque conspersæ
 sanguine, superveniebant. Causam tanti monstri re-
 quisitæ, responderunt: Aliis ecclesiam accurrenti-
 bus, heu! importunum se ministerium opere tex-
 trino exercuisse, singulaque suæ subito fila telæ
 tale portentum stillasse. Festinato mittitur, tela
 adgeritur, sanguinis feracissima cernitur: dato
 pretio a mulieribus emitur, ante ostium ecclesiæ
 suspenditur: dies illa feriarum impensius tum deni-
 que honoranda quotannis censetur. Altera die san-
 guis defluere desiit: tela tamen ibidem diu post pe-
 pendit, nec de consecratione basilicæ illius, ulla
 deinceps dubitatio extitit, quin ita fuerit, ut eam
 populus ante annue, licet anceps, excoluerat. Triste
 nomen est judicium fontibus, fulmen montibus, tem-
 pestas ratibus, contemptoribus suis Servatius. Sed
 sis ex opposito quoque, Servatii, tuæ lætus lectori,
 tuo Præsul præconi, singulorum scilicet hominum,
 more læi, respondens votis et cogitationi.

43 Idem Imperator Henricus secundus agros
 quosdam possessionis S. Servatii, apud Juliacum si-
 tos, cuidam Colonienisim Generoso petenti dono
 concessit, nesciens tamen quod Beati essent Servatii,
 et præbendis Canonicorum ejus adscripta. Colonien-
 sis

Agros S.
 Servatii oc-
 cupans, cum
 filia petiit:

A sis itaque ille cum uxore, filia et familia hoc prædium intravit, epulisque lætissimis convivium fecit, quia hoc de manu Regis susceptum filiae suae unicae futuram in dotem tribuit. Media nocte sequente, filia ejus unica a Satana suffocata est. De mane familia filiam extinctam reperiens, terribiliter infrepens, domum clamoribus implevit. Exterritus etiam tantis prodigiis, tanti pater auctor facinoris, Trajectum ad Sancti sepulcrum fugere voluit, sed intrare basilicam Sancti nequaquam potuit. Confusus desperavit: desperans rediit, sed prædictum prædium minime intravit. Spiritu enim nequam exagitante de curru suo cecidit, et inter sublevantium manus clientum moriens defecit. Nullus amicorum præfatos ultra contingere agros audebat. Augustus etiam suum errorem, ut agnovit, exhorruit: celeresque legatos, ut, quod consilia impiorum abstulerant, dignis redderetur muneribus, misit: veniam quoque pro ignorantia oravit, orantibusque pro se unanimiter Trajectensibus, periculum evitavit.

45 Sublato immortales ad sedes secundo Henrico, Romanæ Urbis Augusto, S. f Anno Agrippinensium Præsul, pariterque g Everardus Treverorum Pontifex, cum Duce Lothariæ h Godefrido, et Comite i Palentino Henrico, convenere castro in Rheni littore Andernaco, gratia roborandi Imperii. Excursabat obviam illis B. Servatii familia, partes illas inhabitans (quam Palentini Miles quidam ibi præsens, quem Advocatum habebat, violenter oppresserat, et a quo direptionem bonorum Ecclesiæ sustinebat) interpellans humiliter ut a violentia desisteret, et bona Ecclesiæ redderet, quæ sibi hactenus vendicasset. Videns ergo Miles tumidus contra se agere volentes, minabatur, quod multo pejora post discessum Principum delatoribus inferret. Nec mora: aderat in Principum comitatu ursus catenatus, qui ruptis repente loris supertum invasit Militem, impetuque rabido eum visceribus evacuavit, nec de cadavere comedit, sed acsi nihil nisi noxium necare insontesque ulcisci voluerit, mira cum lenitate ad magistrum suum rediit. Agnoverunt quod evenerat Primates, et expaverunt intuentes, sanctique familia Servatii a sævo tyranno erepta, gaudenter ad propria remeavit: tantæ autem severitas vindictæ deinde perterruit universos. Eadem siquidem familia alium Defensorem seu Advocatum a Palentino petiit, juvenemque admodum nobilem accepit: qui primo devotum se exhibuit, postea malum, postremo pessimum. Rursus dolores, rursus creverunt clamores. Exacto triennio, Principibus denuo colloquium ineuntibus castro Andernaco, familia S. Servatii illuc occursans proclamabat contra oppressorem suum: et quia ob magnas provinciae causas audientiam ipsa non habebat, in littore Rheni fluminis deambulabat tristis. Interim Advocatus navigio se præparans, familiamque S. Servatii in arena propius conspectans, et subsannando verba submordens, dixit: Quinam sunt isti stolidi et otio vacantes, qui curias Magnatum adire præsumunt, ut nostro super nomine Principes querelis fatigent: scio namque quod de Servatio suo stulte præsumentes superbiunt. Nonne Servatius fuit homo, sicut et nos homines sumus? Et hæc dicens equum spumantem arroganter ascendit, et quospiam ipsorum proterere bellualiter calcibus voluit: sed justo Dei judicio præoccupatus infelix, retrorsum corruit, et miserrime vitam finivit.

46 Henricus quoque Palatinus et Dux Lothariæ Godefridus, pauperes iniquis afflictabant judicibus, rebusque et familiae B. Servatii mala plurima ingerebant: unde contigit ut Henricus, præter alia facinora sua, contra sanctum Pontificem Coloniensem Annonem bellicans, ultiono divina in sensum repro-

bum traditus est k. Mathildam conlectalem nobilissimam in lecto conjugali securi excerebravit, desertusque a militibus, et coactus ab amicis, accepta tonsuramonasterium intravit. Godefridus vero, dum exercitum duceret in Italiam, vidit in somno B. Servatium, juvenemque eum sequentem, gladium ex utraque parte acutum dextera vibrantem; cui cum S. Servatius, digito Dncem designans, dicere; Irrue in hunc leralem, qui per plurimam Fratibus nostris intulit cladem; illico juvenis visceribus ejus gladium immersit; Dux vero vigilans, interemptum se clamabat, statimque disenteria laborare cœpit: uxor illius l Beatrix nomine, mariti mortem metuens, medicos consuluit: qui artibus suis diffidentes suadent Ducem redire in Lothariam, si forte naturali cibo et aere mortis periculum queat evadere. Rediit et nimis pressus angustiis m obiit in terra, in qua maxime Deum et B. Servatium offendit.

47 Sanctimonialis quædam femina, de finibus Metensium adducta, indeque seducta Trajectum, ante ostium Basilicæ Sancti est relicta Servatii: clauso enim templi ostio, qui advexerant eam, ibi eandem dimiserunt. Mulier itaque diu sola stans, iterum iterumque pro foribus pulsans, multumque vociferans, post uberes lacrymas, januam, quæ obserata pridem fuit, patefieri vidit. Illa, cui nullum adesse visibilium vel advenisse constabat, gressum ulterius maturabat. Itaque cryptam Occidentalem intrans, eodem modo clausam sed divinitus reseratam, secretarii Beati Servatii transivit januam. Ibi prostrata in preces, somno felici soporata est. Nam S. Servatius illi palam astitit, omnesque illi seductorum technas reseravit. Inter hæc Ecclesiæ custos, portam apertam offendens, feminamque in secretario reperiens, stupore metuque mixto comprehensus est. Mulier, ut sensit; Ne turberis, Domine, inquit, feriatimque cuncta ei quæ pertulerat mala intimavit. Cum talia memorans, Christo flens referret grates, supervenere de foro juvenes, ut iret ocus urgentes. Renuit illa: rogabant causam; retulit traditionis suæ fraudisque illorum historiam. Requirunt sagaciter, quomodo nosset; respondit ibidem apparuisse senem sibi, cujus decori et gratiæ nil unquam conspexisset simile; causam sui itineris quæsisisse; Cumque non haberem quid responderem, cor vestrum mihi exposuit ac ne ultra sequeretur intiravit. Confusi nimium pestilentes illi, et quæque attulerant, illa tollentes, recosserunt festini. At Confratres Ecclesiæ omnimoda consolatione trepidam refovebant, usquequo noti ejus legatione suscepta reduxerunt eam ad loca propria, laudibus condignis illius extollentes magnalia, qui tanta per famulum suum Servatium exercet miracula.

48 In Trajecto contigit quoddam mirabile. Erat enim ex Canonicis S. Servatii quidam satis religiosus, qui honorem Dei, Patrisque sui S. Servatii totis visceribus diligebat, et in illud quod est benedictionis, quod salutis æternæ, semper intendebat. At salutis humanæ adversarius diabolus ei invidit, et puerum quemdam adeo seduxit, ut omni die fere per fenestram intraret domum ejus, et quæcumque invenisset, maxime esculenta, ei diriperet. Quadam vero die dum more solito intrasset, et quod invenit collegisset; in exitu pendens fenestræ inhæsit et laqueo suspensus usque ad mortem laborabat. Missa finita exiit Ecclesiam Confrater ille, et domum venit: vidensque furem pendentem ingemuit, miratus vehementer quia de tantillo Dominus curam agebat. Conversus continuo ad furem, donavit quæ peccaverat; et egressus est, atque plene liberatus, quasi nihil passus fuisset.

D

EX MSS.

k

et Godefridus Dux Lotharingæ.

l

m

Sanctimonialis seducta

E

a S. Servatio admonitur ne seductores suos sequatur:

F

furtum impeditur.

A

EX MSS.

ANNOTATA.

Otonis 2 infelix pugna et obitus indicatur 23 Aprilis, ad Vitam 2 S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 2. At mors Otonis 3 describitur 16 Martii in Vita S. Herberti Archiepiscopi Coloniensis cap. 2. Huic 24 Januarii anni 1002 in Italia mortuo subrogatus S. Henricus, quo imperante, hic relata contigerunt.

a In quodam MS. in margine ita adscriptum. Hic mons est mons S. Beati prope Confluentes, ubi Carthusiani habitant. Colitur 26 Julii.

b Conradus S. Henrico successit anno 1024, mortuus anno 1039 die 4 Junii.

c Henricus 2 Imperator et 3 Rex Germaniæ, potri Conrado successit, mortuus 5 Octobris anni 1036, festo SS. Simonis et Judæ natus, quo etiam die sepultus est Spiræ.

d Goslaria illustris urbs Saxonie inferioris Imperialis, intra Ducatum Brunsvicensem, 5 leucis Germanicis ab Hildesio in Eorum dissita.

e In alio MS. Biturricæ, quasi Biturices intelliguntur: extat autem hujus miraculi pictura antiqua cum hisce versibus:

Stamina sanguineo maduerant tincta rubore,

Dum tua, Servati, violarunt festa puellæ.

f S. Anno post obitum Henrici Imp. vixit annos 19, mortuus anno 1075 die 4 Decembris.

g Everardus profuit usque ad annum 1066, quo primo Pasche 18 Aprilis extinctus est.

h Hic est Godefridus Barbatus, dictus, pater B. Idæ vulgo Boloniensis, a l. ejus Vitam 13 Aprilis ejus genealogiam deduximus. Obtinuit Lotharingiam anno 1055, mortuus anno 1070.

i Preherus parte 1 Originum Palatinarum cap. 11 pag. 89 profert instrumentum Henrici Palentini Comitis Rheni, sed multo junioris, datum anno 1198, unde liquet Palentinos et Palatinos Comites appellari. In Vita S. Annonis Henricus Palatinus Comes appellatur, ubi reconciliatus illi donavit Sigebergam.

k Adelheidis appellatur in Vita S. Annonis, ubi eadem narratur, et dicitur Comes monachus factus Gorziæ prope Metas, sed monasterium reliquisse.

l Beatrix, ante nupta Bonifacio Tusciæ Marchioni, pepererat Mathildem Marchionissam, celeberrimam pro Ecclesia Dei tuenda matronam: de qua sæpius agimus.

m Bertoldus Constantiensis, ad annum 1069, Godefridus Dux, inquit, inter seculares excellentissimus, et in recordatione peccatorum suorum ad compunctionem lacrymarum facillimus, in erogatione elemosynarum largissimus, in vigilia Nativitatis Domini satis laudabili fine quievit. Laudatur etiam a Lamberto Schafnaburgensi, asserente Verduni sepultum.

CAPUT VII.

Alia ejusdem XI seculi, ex iisdem MSS.

Comes Brabantie, n. Henricus nomine, dum res Canonicorum Trajectensium invaderet, S. Servatius ei per visum, ut cessaret, indixit. Postremo, quia stultus non corrigebatur verbis, eum verberibus afflixit: quod cum erubesceret confiteri, acerbissimo languore meruit urgeri. Necessitate itaque ductus, visiones correctionis exposuit amicis. Conterriti hortabantur, quidquid male usurpatum fuisset, quantocius reddi. Illo illud de crastino in crastinum protelante; amici ejus pro eo abierunt in prædium, et ad distinctionem terminorum fixerunt palum; sed altera die receperunt ejectum. Fixerunt rursus die secunda ac die tertia, nec palus consistere potuit in terra: nimis quippe in hereditatem

progressi fuerant. Dum sic pro palo figendo mora protrahitur, Comes gravissimo dolore conteritur: et ecce homo ignotus superveniens, consciunt se dixit veritatis, palum fixit, nullus convocatorum contradixit, controversia cessavit, Comesque convaleuit. Otto Brabantie Comes possessione: B. Servatii vastavit. et trium juvenum patrisque ipsorum pedes atrox amputavit: super quo familia Servatiana, pulsus pectoribus complosisque manibus, suspiravit; si qua in celo esset pietas, super his judicium postulavit. Statim suscitavit Dominus hostes Otonis super eum, qui fecerant plagam ad mille hominum, nec fuit numerus argenti et auri, vestiumque et animalium atque ædificiorum, quæ præda consumpsit et vis flammarum. Ignis etiam invisibilis pedes et manus Otonis exurens torrebat, unde ululatum diri cruciatus die ac nocte ipse promebat, donec Trajectum deductus pro injuria satisfecit, munera obtulit, intercessionem pro se Canonicorum impetravit: et sic sanitate percepta gaudens atque pavens ad propria remeavit.

50 Accidit aliquando, ut Canonici Trajectenses, causam acturi [adessent] Aquisgrani, super Ecclesiam et bona de Echt, quam pridem c. Gerberga soror Otonis majoris Imperatoris, uxorque Gisleberti Ducis Lothariæ a militibus interempti, et Trajecti regali magnificentia sepulti, animæ illius pro reconciliatione B. Servatio tradidit. Quæ post longum litigium eis fuit adjudicata, si tamen prædictam donationem sacramento ex more confirmarent, atque feretrum cum Reliquiis Patroni sui per septem Milites nobiles eadem die peteret secum deportari. In eundo mulier cæca atque debilis, quæ ubi turbam sensit illuc se convertit, supplex humi corruit, et sana surrexit. Eadem hora cæcus natus accepit visum, loquebatur mutus, sanabatur contractus, aliaque sacrodotum dona emicuerunt, donec Aquisgrani ad Palatium pervenerunt. Peracto ad vota negotio, dum non impari cum gloria referretur feretrum, puer claudus prosiliit salvus, mulier contracta stetit super pedes suos, et ambulavit erecta: sicque infinito populi comitatu in Dei laudibus atque gaudiis ad propria redierant. At contumax d. Gerardus Comes, qui hujus facti incentor fuit, æstu febrium tactus, se et omnes nobiles pro superbia justo supplicio dignos confessus est. Statim Legatos Trajectum direxit, guttam aquæ petiit quæ ossa piissimi Patris tetigerit, acceptamque gustavit et periculum evasit. O Pater, metuende contumacibus, venerande supplicibus, miseris misericors, Servati, tua sectantibus patrocinia! quamvis ille non solis optuletur supplicantibus, sed crebro succurrat etiam non invocatus.

51 Advena quidam, nomine David, vesana Trajecti vexabatur phrenesi, et hoc in diebus recolendæ Passionis Domini: cujus quid memorem fremitus, et discursus, clamores, vulnera vel cædes, quantumque in cives debacchatus sit; cum illius, quem legio daemonium intraverat, non impar furis, in ipsos etiam excubiæ sacri templi Canonicos frequenter effleratus irruerit; atque in tantum equidem, ut in sanctissima nocte Paschalis vigiliæ fores basilicæ post Completorium irruperit, ac sacri baptismatis latice sese amens perfuderit. Ejectus tandem ante valvas Ecclesiæ invicto tumultuabatur furore. In conveniendo autem populos cum Canonicis in unum, ut in Matutinis laudarent Deum, grandis erat timor ne repente clamorosus incursaret, divinæque religioni aggregatorum oculos atque intentiones interstrepando contaminaret. Verum gratia cœlestis præordinaverat aliter: nuntiatur enim præ foribus quieto jacere sopore sopitus: ipsemet quoque paulo post sani capitis expergiscens, ubinam tanto fuerit

b
et Otto ab injuriis Sancto illatus punit.

E
c
Dum Reliquiæ S. Servatii Aquisgranum portantur,

plures miraculose sanantur:

d

f

furiosi duo sanæ menti restituantur.

Luc. 8, 36

a
Comites Brabantie Henricus

A fuerit tempore mirabatur vehementer. Requisitus porro de habitudinis suae qualitate, Hac, inquit, nocte media senex splendidior astris, hac egrediens Ecclesia, comprehensum me deorsum in terra posuit; sancta-que Crucis, signaculo singula membra mea sanavit, dicens, Age B. Servatio, gratias, fili mi, quoniam per illum te Deus vitae restituit. Putasne gaudium erat recordantibus qualem vidissent eum heri et nudius tertius? Ex Longobardia quidam Trajectum venit, qui saepe se in fluvium Mosam praecipitavit, instar pueri, quem pater in Evangelio saepe in ignem, saepe in aquam a demone angariatum asseruit; sed per gratiam Dei quispiam semper ex populo succurrens, exceptum a periculo repulit: neminem tamen Trajecti laesit, licet Leodii paulo ante puerum occiderit. Quadam die, dum maxime laboraret, nescitur tamen quo sensu raptus, Ecclesiam S. Servatii intravit, coram altari corruit, obdormivit, evigilans sanus exivit. Pro gratiarum igitur actione duobus in eadem Ecclesia servavit annis. Postea Patriam infelicitate revisit, ibidem pristinam incidit aegritudinem; et cum vota plurima faceret, nil profecit. Denuum cognati et affines, ubi prius convalescenter recolentes, furentem eundem reduxerunt Trajectum ad B. Servatii monumentum, ubi secundario sanitatem recepit, Deo gratias egit, et patriam ultra non repetiit.

52 Imperator Henricus secundus quadraginta reos in carcere tenuit, quibus nulla Primum intercessio, nulla gratialis redemptio impunitatem praevaluerat obtinere. Custos carceris, confluentibus ceteratim ad instans festum B. Servatii populis, custodiam multiplicavit vinculis: sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Deum. Dum namque nox medium iter peregisset, quidam in tenebris sole rutilantior adstitit, et noxiis ait: Pax vobis: imperatque vinculatos oppido exire. Illi autem responderunt; Omnibus aliis de festo S. Servatii gaudentibus, nobis miseris a civibus varii criminacionibus oppressis poena duplicatur. Me, inquit, ille cuius nunc festum agitur misit ad vos, ut soluti a vinculis cum gaudio recedatis. Illi dum trepident, mirantur, vultumque loquentis notant, ex oculis ille stupentium disparuit. Enimvero in augmento miraculi Augustus interim vidit virum Angelici vultus, duobus cum juvenibus pulchris, ipsique Imperatori dixit: Oportet te, Imperator, dilecti tui Servatii hodie in pueris, quos carceri addixisti, meminisci. Reperente quippe visio illorum ex oculis eius disparuit. Dum sol de mane apparuisset, carceris custos anxius Imperatoris prosternit se pedibus, palmisque protensis; Parcat, inquit, servo tuo, Imperator, invictus oculus tuus. Heri autem ad Patroni festum grassante tanta populi multitudine custodes carceris multiplicavi: hodie vero dum reddi, vigiles universos decubantes graviter soporatos offendi, foribusque apertis, quos vespere compenditos reliqueram, ibant soluti. Auditis clementer his, gavisusque Augusto, gaudium exhibebatur omnibus. Tunc ipso praecedente ad basilicam, ante introitum templi praesentati rei, referebant quaeque viderant, quaeque audierant, quaeque sibi acciderant. Qui introducti in sanctuario, manu Caesarea donantur S. Servatio. Hic multimoda vox auditur, Deum laudans super huiusmodi B. Servatii beneficia.

53 Pauper ab Esseda quidam paralyticus, Walterus nomine, ad beati Viri memoriam delatus, extra Ecclesiam plerisque annis jacebat: penitusque forsitan asperitate algoris extinctus interisset, nisi bonae recordationis Canonicus, Adelbertus nomine, hospitio suo eundem quasi Lazarum in sinu saepe invexisset. Labentibus itaque multis diebus, patientia unius, compassio exercebatur alterius:

donec aestivo tempore Beati revolvebatur Servatii D festivitas: in qua paralytico perfecta sospitas, perfecta-que Canonico probata est compassionis caritas, ac sic utriusque pondus et laborem Servatiana sustulit sanctitas. Claudus quidam, nonnullis incolis Trajectensibus ex cognatione notus, Trajectum venerat. Illic ut orationes suas offerret Deo propensius, post horas Canonicas in Ecclesia mansit frequentius, quem Custodes Ecclesiae velut hyporritam multoties extra Ecclesiam cum contumelia eiecerant. Ipse etiam omnia patienter ferens incommoda, nonnumquam ante Ecclesiae valvas pernoctabat. Urebat enim eum acerbior vis doloris in anima, cuius humanitatem quidem respexit Dominus. Dum ergo die quadam Servatianum invocasset nomen, in medio Ecclesiae ante Crucem sacram prostratus, ruptis venis ejus cruor effluxit copiosus. Ille gemitum horrendi clamoris ex imo pectoris produxit. Obstupere praesentes, quidnam acciderit perquirentes: innotuit salus salvati Clero, et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

54 Porro Flandrus quidam cum viginti octo navibus Angliam adibat: et ecce quarto Idus Decembris, circa horam tertiam, tempestas Oceanum conquassabat asperissima, ita ut nautae ejicerent quaecunque in navibus erant. Extemplo frigore solvebantur membra nautarum, insequabatur clamor pavitantium, voveruntque viri vota Sanctis omnibus, in caelum oculis, manibus suppinatis ad Deum, quique Patronos gentis suae invocantes ob imminens exitium; solus autem Flandrus solum Sanctum inclamitabat pro sui conservatione Servatium. Sed repente tantorum ex melio mortuum, tunquam manu hominis, litore attracta est quae Flandrum continebat ratis. Quin imo illud nequaquam suppressendum, quod hi qui naufragium evaserant, perorant S. Servatii sibi apparuisse lugubres narrarunt, atque indicasse cuncta quae decreta divinitus ceteris navibus acciderant. Postquam scilicet ipsi tanta de voragine se mirabiliter ereptos admirati et congratulati sunt; venerunt Trajectum, sepulcrum Beati visitantes, suaeque salvationis historiam exponentes, ac sua vota solventes: tandem cum divinum actione gratiarum cum gaudio ad propria redierunt.

55 Erat in Elsatia quaedam Abbatissa honestae vitae et famae, quae habebat libellum de vita atque miraculis B. Servatii: ad quam venit quidam Episcopus de Saxonia, ejus cognatus, cum viris religiosus, affectum habens legendi Vitam ejusdem S. Servatii: in quo affectanter legens valde letabatur. Interim fures, qui in vicina morabantur, conspirabant, ut equos absentis Episcopi, qui in piscuis erant, furarentur. Episcopus vero nimio legendi desiderio victus, obdormivit incognatus. Et ecce aderat ejus vitam legebat, et Episcopo iniquorum detexit consilium. Expergefactus autem Episcopus Deo gratias egit, et misso pueri homines et juventa salvata invenit: post triduum autem ad propria rediit gloriificans Deum, et omnia pii Patris Servatii opera omnibus revelans e.

ANNOTATA.

a Videtur in hunc Henricus I Comes Lovanicensis, anno 1038 occisus et Nivelis sepultus.

b Otto sive Otho dicti Henrici filius Comes, non diu praefuit, in juvenili aetate caelebs mortuus. Apud Jocundum non dicitur Comes Brabantiae, sed Comes Otto, cujus possessio a B. Servatii non longius aberat.

c Haec si legenda transposuimus. Erat hoc molo: Gisberta soror Giselberti Imperatoris, uxorque Ottonis majoris praedicti Ducis Lotharingiae, a militibus occisi. At ergo a militibus Rheuo injecti, nam Rheuo absorptus fuit.

EX MSS.

et claudus

Servantur
tempestate
periculantes:
Elegens Vitam
Sancti
servatur
a dummo
F

e

d

Matth. 7, 14

Captivi 40

In festo S.
Servatii
liberanturet ab Henrico
2 Imp.ducuntur in
templum.Sanantur
paralyticus,

A *Quis hic Gerardus non æque liquet, addebatur*
 ex MSS. Flamingorum scilicet Comes. Quid si Gerardus Comes Vadani-montis, filius Gerardi Docis Alsatii, mortui anno 1070? et hic Gerardus dicitur vixisse tempore Henrici 4 Regis et tertii Imperatoris, ergo post annum 1084.

e *Subscriptum erat.* Concordat præsens extractum eum registro miraculorum S. Servatii. In fidem Guilielmi Lyssen Decani: qui nos anno 1668 excepit Trajecti, cum Domino Canonico van Eyll: qui curavit describi ista: ex variis aliis quoque sua manu descripta transmisit anno 1673.

CAPUT VIII.

a *Alia ex sex a MSS. Codicibus transcripta.*

B Miles quidam, gentilitate Brabantus, genere ingenuus, ingenii mali ac pravi, corporis vasti ac validi, fasque nefasque omne pariter pendebat, sacrumque profanumque nihil inter habebat, modestis tamen ac mitibus atrocior imminebat. Quo in una die ferociente in medio populi, aggravata est super eum manus Domini, multisque intuentibus repentina ruina occidit mortuus. Stupor timorque non immerito apprehenderunt præsentibus. Delatus inde ab amicis domum, die altera efferebatur ad sepeliendum. Inter agendum autem, dum longiliter extensus et oblectus a portaretur feretro, inopinatum spectaculum mortuus præbuit: membra commovit, manibus operimenta devolvit, gestatorii medio consedit, ambivertibilique vultu oculos circumflexit: turbam comitantem stupens ipse aspexit. Quid continuo non pavoris, quid non admirationis! Pars cursum in diversa festinabat currere; pars frontem signo Crucis munire; alii horrore frigore genua lapsare; pauci fide solida cominus adstare. Enimvero qui onus quadrangulum humeris sustulerant, cum igne imprudenter attacto, vel dracone inter herbas repente calcato, ut moveri supra verticem cadaver mortuum cernebant, capti pavoris perexsangues expalluere, exclamavere, desuper dissiluere, procul fuga pulsique vix demum pedes fixere, tantique ad novitatem portenti exanimis eminus admussitavere. Is porro qui revixit ut singula perspexit, ut quæque agebantur intellexit, complicatis in condylos digitis, pectus totidit, gravique suspirio ingemuit: Deinde in pedes suos attollitur, progreditur, loquitur. Quos pavor pepulerat, calor curiositatis revocat: medio gyro circumdant, constipant: an vere obisset, ubinam fuisset, quidquamne vidisset, rogitant.

C 57 Ille demum consistente spiritu: Ut primum, ait, heri oculis ac pectore noctem acerbam sobivi, uti corpusculum hoc velut ergastulum exivi, ac membra velut vestimenta exui, neque spiritum nudum atque unum repente vidi; tum demum infelix demoniaci fraude me deceptum intelligebam, tum euncta facinora sero recognovi quæ gesseram: neque me dextra lauce momentum meritorum ad sedes et concilia insontium animarum per viam justorum transtulit, sed ad loca tormentorum daemonibus impellentibus via peccatorum me rapuit. Quis genera, quis horrores, quis immanitates referat aut credat, suppliciorum illius fortis immitesque vicissitudines flammarum sulphurivomarum et diri alboris? Post cruciatus innumeros doloresque infandos, rursus attollebar in aera, offendique illic etiam incendia, ipsis potestatibus aeris perhorrenda. Ignem illorum rogo maximo imponebar, adurebar, consumebar; in cinerem usque ad pulverem, ut equidem revera mihi videbatur, comminuebar. Hoc præludio penarum infernalium veluti gratis exagitatus sum: tamen postremo, pro alterius mali principio, pavendum Christi

ad Tribunal examinandus trahebar. Heu infelicium D sortem miseram, qui dulcis Dei demerentur gratiam! Sed quid autem hæc ego vobis nequidquam, vel multis forsitan nocitura revolve? Quidve moror? Cur non aliquid potius quorum tempus indiget molior? Lumen cœleste, vitamque animarum, consciosque rerum illarum Angelos joro, vereri me incredibilibus dictis veritati fidem derogare, vobisque in non convertendo noxam infidelitatis accumulare: neminem vero inexpertum illius seculi vel piorum gaudia, vel miserorum piacula posse ad purum pensare. Tum enimvero adstantes ardentius inflammantur, et singula obnixè sciscitantur, spondent credendi devotionem conversionisque participationem. Prosequitur secum ipse pavitans, ac tremulo corde Deum inclamitans. Producebar, accusabar, discutebar; nihilominus convincebar, condemnabar, ejiciebar: præstolabantur parati ante portam in vulturum specie demones, reum rapturi ad inferos inferiores. Vidi, defeci, ultima desperatione anxius hæsi. Illius necessitas articuli mediturienda incessanter omni homini. Exigebar pro minutissimis cogitationum et verborum minutiis rationem, qui grandia expurgare facinora nequaquam possem. In fumum tartareum spes omnis evanisset, nisi pro me tunc, ille singularis pietatis et meriti, S. Servatius judicantis Domini pedes appetisset; obtinuitque mihi vitam; non spiritualementem illam, sed corporalem istam; neque pro delectamento dierum longitudinem, sed pro poenitentia tantum annos septem. Ad me conversus; Consolare jam, fili, inquit; illiusque angustiae semper ut memor essem indixit: quod meo ex corde præceptum neque lancearum depellet unquam ferrea seges, neque pilorum vulnifici imbres, non limati legionum congregientium enses obvia quæque in mortem metentes, non terror fulminis, non omnia subruens ignis, nulli amores, nulli dolores, nullæ mortes, neque omni morte terribiliores tempestuosi maris horrores.

58 Denique ingenti fama bonitatis, sanctus ipse Servatius, sacris ingentior actis, manum saluiferam extendit, meque tenuem fere flavillam contigit. Mox duras æstuantis adhuc dum in me incendii reliquias sacer attactus extinxit, et cicatrices obduxit: incolumemque meum spiritum rigentibus gelida morte membris restituit. Quem ego quanto magis tantæ benignitatis ac potestatis intellexi, tanto minus æquum est illius nostro ex pectore vultum aboleri, sed illum colere, sed illum venerari, sed illius voluntatem semper sectari. Discite rumores alios ex aliis: ego calamitatis tartaræ præsto sum testis: quem tametsi natura finxit infelicem, haudquaquam tamen ultra veritas arguet mendacem. Horæ quidem labuntur et menses, et anni mihi induciæ breviantur, terribile ad tribunal repedandi. Percussit tamen jam cor meum magna spes salvationis, simul et beati patroni mei Servatii conspectus incussit ardorem. Illius me ut nomen diligere, sic et monumentum invisere. Talia effatus iter direxit Trajectum, plurimique audientium laud dissimili devotione comitati sunt. Ibi multifariam Deo auxiliisque cœlestibus gratias referens, atque alia quaquaversum oratoria Sanctorum, poenitentiae fractus parturiendo, circumiens: post hiemes quatuor et tres hilaris decubuit: utque puras mentes semper amant Sancti, bonæ jam illi conscientiae sanctus fidejussor Servatius apparuit; illeque, relabente in quatuor unde convenerat elementa corpore, sancta jam anima, atque ad summæ Trinitatis imaginem reformata, cum Servatio, qui pro eo terras patrocinerat adierat, ad congregationes justorum tripudians abibat.

59 In littore Rheni, haud longe Coloniensium ab urbe, in monte manebat quidam b Presbyter magnæ vitæ

sed patrocina-
nante sibi
Servatio
indultam 7
annorum
poenitentiam,

E

Trajectum
venit ibique
tandem pie
obit.

F

b

Sacerdos devotus S. Servatio,
ab eo in morte visitatur.
 A vitæ et sanctissimæ : hic solitus erat singulis fere noctibus vigilare in psalmis ceterisque divinis laudibus, diluculo passionis Dominicæ mysteria celebrare, celebrando seipsum offerre hostiam vivam et veram Altissimo. Hinc sane populo longe lateque in regione illa posito placuit : placuit vere et majoribus cunctis, non minus Clericis atque laicis. In monte dum erat, divinis omnino vacabat. At cum descenderet omnibus condescendebat infirmis et debilibus, memor Dominicæ consuetudinis, qui ne laborarent iuvalidi et imbecilles, semper infirma petebat. Hic pauperes reficiebat, hic infirmos visitabat, hæc faciendo omnia factus est omnibus. Præterea Ecclesias Sanctorum memoriasque eorum semper frequentabat, et maxime B. Servatii in Trajecto. Quadam vero die, dum more solito ascenderet in montem, valde graviter infirmari cœpit. Convocatis, protinus amicis et cognatis, omnia quæ habebat, manu propria tribuebat : cœlestia amare, terrestria proculeare hortabatur. Cum subito personam Domini Servatii adesse lætabatur, et in hæc prorumpens verba, ait : Congaudete mihi, fratres delectissimi, quia quod semper optavi jam video. Et conversus ad eum omnibus audientibus ; Accipe, inquit, Pater Servati, spiritum meum. Et eadem hora obdormivit in Domino. Tunc omnes qui aderant glorificaverunt Deum et B. Servatium, vere scientes quia salvatus est per eum.

Psalm. 58, 18
c d
Juvenis nobilis
1 Joa. 2: 17
ad S. Servatium peregrinatus
in reditu occiditur et se salvatum nuntiat :
 C 60 Operæ pretium est nomen S. Servatii multipliciter propalare, qui vere ab eo, de quo Psalmista canit, Deus meus, misericordia mea, mundo labenti est destinatus janua misericordiæ et salutis. In Opido c Nivellensi, inter puellarum gregem d, mulier erat, quæ nobilis nobilem in seculo nepotem habebat : vivebat idem frater ejus secularium more, qui pro facto nihil periculi putant stipendiis non suis vivere, sua omnibus modis retinere, iras et inimicitias pro suis habere, qui nesciunt illud Apostoli perpendere ; Mundus transit et omnis concupiscentia ejus. Ille quodam tempore ad festum gloriosi Præsulis Servatii, discalciatus et in lineis, pedes Trajectum adiit ; fidele patrocinium hujus Sancti fideliter imploravit, imploratum sibi promeruit, ut in sequentibus patebit. Inde regressus octavo die ab inimicis comprehenditur et occiditur : cujus neptis elemosynis et orationibus pro salute animæ attentius insistebat, vigilias seu jejunia plus solito ducebat, et piæ conversationis vitam commendabilem in conspectu Dei ampliabat. Infra triginta dies obitus illius hæc agebantur ; cum una nocturnum semivigilanti nepti in precibus juvenis apparuit, et ab eo requisitus qualiter esset ei, utrum cum electis vel reprobis sortem accepisset ; Bene, inquit, dulcis neptis, ne formides ; dexteram, qua fidelium animæ felici jucunditate lætantur, accepi ; atque sinistram, quæ malorum exercet poenam, et ad impia tartara mittit, evasi. Ante octavam diem, qua morte multatus sum, sancti ac pii Servatii limina adieram : cujus fidele patrocinium, quod fideliter imploraveram, feliciter adeptus sum, quo potenter potens indistricti examinis iram, dum debitum supplicium avertit, impetravit mihi indebitam misericordiam. Satisfecit audienti nepti cum verbis lætitiæ loquentis leta effigies : et certior facta ; Quanam, inquit, dignitate pollet Servatius inter Cœlestes ? Et ille ; Sanctus, inquit, Servatius, de quo fideliter requiris, servator est Curiae cœlestis. Hæc ultima verba loquentis, et visio finita est hæc audientis.

prædium sancti, male possidens,
 61 Comes Lovaniensis quoddam Servatiane possessionis prædium pervasit, et cuidam Militi, Eustachio nomine, illud concessit. Interim Trajectenses Canonici possessionem Patroni sui multis proclamationibus repetebant. Placuit tandem B. Servatio, ut

sibimet ipse Advocatus existeret. Cuidam ergo sancto viro per visum apparens, prædicti Eustachii avunculo denuntiari jubet, quod eodem anno vitæ esset terminum habiturus ; quod et factum est. Illo namque mortuo per eundem devotum virum ipsi Eustachio comminatur, quod propter prædictam possessionem infra anni cursum mortis subiturus esset sententiam. Credidit ille contritus, in morte avunculi veritatem nuntiantis expertus : tandemque pœnitens sibi bene consulens, pii Confessoris Servatii sepulcrum nudis adiit pedibus : culpam fatetur : nec solum quod a Canonicis exigebatur reddidit, sed et sua propria bona Sancto Dei devotus et humilis obtulit. Deinde pœnitentiam aggressus, peregrinationem suscepit in Galitiam ad suffragia S. Jacobi Apostoli, Beato Servatio specialiter se suamque viam committens. Cum igitur ipse in reditu esset gravi infirmitate correptus, mortis sibi tempus adesse credidit. Tunc pie et humiliter compunctus, fidelem Servatium, cui se commiserat lacrymabiliter interpellavit, ut sibi aut celerem mortem aut celerem indulgeret sanitatem ; quia propter eum socii sui itineris tardabantur. Mox autem ut hæc orasset gravabatur somno. Cumque evigilasset, surrexit ; et ita sanum se sensit, ut tam subitam virtutem ipse miraretur. Rediensque ad servatorem suum Servatium, Deo immensas gratias retulit, omnibus contestans manifestam in se virtutem illius et pietatem.

62 Abbatissa de Bellisia religiosa devotione Vitam S. Servatii legere consueverat, et præ nimio affectu, quocumque isset, libellum hunc frequenter ferebat. Accidit ut quodam tempore, cum ad partes Elsatiae perrexisset, ut in domo Episcopi consanguinei sui, apud quem hospitata erat, quidam ejus familiaris Clericus esset, qui in illis locis graves inimicitias et vitæ suæ insidiatores habuit. Moris enim est apud duces regionis illius incolas, ad inferendam ultionem, in sacro Clero non deferre reverentiam. Hic ergo Clericus, cum vigiliæ noctis agerentur, regressus a monasterio, libellum supradictæ Vitæ sedili superjacentem reperit ; sedensque cum lumine diu cupitam sibi Vitam legere cœpit, et in legendo somno repente corripitur ; paululumque dormitans, vidit sibi senem assistere veneranda canitie, talia sibi dicentem : Quid, inquit, dormitas ? Surge velociter, et mortem instantem quantocius effuge, salvatus beneficio Servatii, cujus Vitam legis. Exiliens ille subito clamat sibi subveniri, talia sibi Sanctum Servatium dixisse. Jam sibi equus parabatur ne dissimulans ab inimicis comprehenderetur. Cumque ei diceretur, somnium non esse credendum. Numquam, inquit ille, vanum hoc reputabo somnium : jam inimici in vicino sunt. Ascenso igitur equo quantocius eripit fugam, salutem suam fidei Servatio magna fide committens. Vix autem milliarium unum quamvis velociter currens evaserat ; ecce multitudo armatorum domum qua exierat irrumpens, incredibili furore cuncta perturbat, cuncta diversoria quæque cubiculorum abdita debacchando perrumpit, si forte jacentem aut latitantem Clericum in aliquo angulo contigisset detruncari. At ille fugiens atque salvatus, magnum omnibus fuit exemplum, non perdere illos gratiam, qui hujus Sancti pie ac fideliter legerint aut audierint Vitam.

63 Eadem Abbatissa aliquando infirmata, sic jacebat per tres dies, ut in sola mortis expectatione pendere videretur. Visum est ei, sibi apparere B. Servatium in habitu Sacerdotali, baculum in sinistra, thuribulum tenentem in dextera : cujus pallium, quo indutus esse videbatur, cappam videlicet, sicut moris est Episcopis fieri, sequens juvenis utraque manu a brachiis exerebat. Cumque sibi thuribulum

D
EX MSS.

cum illud
pœnitens
reddidisset

e morbo con-
valescit :

E

legens Vitam
S. Servatii

monitus ab
illo

F

mortem mox
inferendum
effugit.

Abbatissa et
Clericus Sancto devoti

A quasi pro incensi odore obtulisset; tamquam ab ipsis faucibus mortis revocata, in seipsa experta est, pium esse ac salubre memoriam tanti Pontificis habere. Item Clericus quidam Aquensis infirmatus, et jam in confinio mortis positus, hoc modo per eundem Servatium ad vitam est revocatus. Vidit beatam Dei Genitricem Mariam in throno sedentem, et hinc inde assistere ei B. Servatium, Sanctumque Nicollanum, videlicet quibus ipse devotus fuerat, pro se orantes. Ipsum autem B. Servatium propius astare, et attentius orare, atque ipsi B. Mariam salutem ejus, pro quo rogabatur, annuere. Cui rei fidem fecit statim subsecuta sospitas. Nam deinceps convaleuit, qui jam magna ex parte pramortuus fuerat.

ex MSS.
*eodem appa-
rente sanan-
tur.*

*In mari pe-
riclitantes*

B 64 Quidam Coloniensium Clerici simul et laici ierant ad orationem in Jerosolymam. Cumque in mari tempestate laborarent, votum fecerunt de rebus suis quindecim libras, incerti cujuslibet Sancto-
*eadem Pa-
trono electo*
*incolumes
redeunt.*
c
f
g
rum servitio eas devoventes, videlicet cujus patrocinio et praesens periculum evaderent, et de reliquo securum iter peragerent. Et cum incerti essent de Patrono, et singuli pro suo arbitrio vel affectu illum atque illum Sanctum praerferrent in patrocinio; hi qui erant sanioris consilii, incertitudinem hanc dubiam abhorrentes, in crastinum rem detulerunt, Dei potius ordinationi committentes, non quem ipsi eligerent, sed quem Deus eis dignaretur tutorem annuere. Itaque mane orto, vel occulta edocti cordis inspiratione, vel aperta noctis commoniti visione, gravissima vero compulsi imminentis periculi necessitate, omnes unanimis velut uno ore pium inclamitant Servatium: eum praeter ceteris tunc sibi clementiorem fore judicantes, cum lacrymis invocant et eligunt adiutorem, supradictas quindecim libras ejus specialiter servitio devoventes. Postquam igitur hoc votum consignaverunt, continuo cessavit tempestas, et deinde nullum passi periculum omnes incolumes ad sua reversi sunt. Pecuniam illam, quam huic sancto devoverant, persolvunt Coloniae in quadam ecclesiola nomini ejus dicata, quae olim a B. f Severino Coloniensi Episcopo in eodem loco, quo super eundem B. Servatium, Roma redeuntem hospitio susceptum et orantem, noctu coelitus columnam luminis dimissam viderat (qui etiam in transitu S. g Martini coelestem melodiam audierat) Porta-coeli nuncupata est.

ANNOTATA.

C a *Hæc miracula continentur in duplici MS. Trajectensi, et MSS. Trevirensi S. Maximini, Bodecensi, et Reginae Sueviae, et Domini Lindani, ac primum de mortuo resuscitato etiam apud Jocundum, qui historiam concludit cum anno 1088.*

b *Plane quid simile legitur 5 Januarii in Vita S. Gerlaci, sed eremite in territorio Trajectensi degentis. Hic fere singulis diebus S. Servatium in Trajecto frequentabat: et templum S. Servatii ultro patuit, et est in mortis articulo a S. Servatio visitatus. Beata quoque Juliana, Virgo Cornethensis, solebat Leodio peregrinari Trajectum ad Reliquias S. Servatii, uti dicitur 5 Aprilis lib. 2 Vitæ num. 12, ab auctore coævo scriptæ.*

c *De oppido Nivellensi et nobili Canonissarum cenobio egimus ad Vitam S. Gertrudis Fundatricis 17 Martii.*

d *Hæc in quibusdam scriptis Oda appellatur.*

e *Hæc ecclesiola S. Servatii etiamnum nuncupatur, in clivo vel alto Rheno litore sita, et fuit primum hospitium, in quo excepti fuerunt Patres Societatis Jesu. Ibidem adservatur costa major brachii S. Servatii, argenteo brachio inclusa, a febricantibus honorata, ac cibis potusque harum Reliquiarum attactu sacratu solet morbis mederi. Sunt Coloniae*

articulus S. Servatii in *Ecclesia Collegiata S. Ge-
reonis hierotheca xxv: aliæ particulæ Reliquiarum, in Ecclesia Collegiata S. Mariae ad Gradus hierotheca xv, in Parochiali S. Lupi hierotheca ii, in Abbatiali S. Martini majoris Ordinis S. Benedicti hierotheca xviii, apud Carmelitas hierotheca x, et apud Sanctimoniales tertii Ordinis S. Francisci hierotheca viii. Denum in antiquissimis Breviariis Ecclesiae Coloniensis, quæ varia habemus, præscribitur cultus et veneratio S. Servatii, ad hunc xiii Maji. At dedicatio Ecclesiolæ S. Servatii celebratur xii Novembris, quo etiam die colitur S. Cunibertus. Ecclesiae Decanus habet jus patronatus hujus Ecclesiae, illi anno 1249 concessum. Consulendus Gelenius de Coloniae Agrippinae Magnitudine in variis hic citatis Ecclesiis, et potissimum Synagoga 151.*

f *Colitur S. Severinus 23 Octobris.*

g *Hæc historia describitur a Gregorio Turon. lib. 1 Miraculorum S. Martini cap. 4. Mortuus hic est anno 397, ut sapius probavimus. Colitur xi Novemb. qua autem fide nitatur revelatio eidem de S. Servatii sanctitate facta, nescimus divinare: cum in hujus Vita nil tale legatur, possitque ex simili de S. Martino id ali-
quibus temere persuasum fuisse.*

E

CAPUT IX.

Alia miracula potissimum seculo xv facta.

Aliud miraculum omni devotione recolendum. a Henricus namque Bavarie Dux, arthetica podagra-
a
que [erat] tactus, adeo quod membra sua movere non poterat; quin imo contractus et ab eorum usu penitus destitutus, quemadmodum proprium est illi ægritudini hoc agere b. Attactus [autem] Spiritu sancto, qui mentem ejus accendit, per visum monitus est, ut Trajectum iret, sacras reliquias visitaret, ibique Divinum Beatique Servatii Patroni nostri suffragium imploraret. Dum igitur ecclesiam ipsam accessisset, intromissus in reliquiarum Cameram, videns imaginem nostri Salvatoris in Cruce suspensam et ibidem reservatam, devotus oravit, ut per virtutem sanctissimæ Passionis suæ usum membrorum donaret ac sanum remitteret. Oratione completa, surrexit incolumis; c Crucifixo a genibus
c
fere citra tibiis et pedibus concidentibus, ubi Dux prius majores patiebatur angustias; quod usque hodie apertissime videtur contuentibus. Qui Dux ad ad propria remeans Ducissam suam conthoralem Trajectum advexit: ibique moratus, bono fine vita functus, apud eandem ecclesiam B. Servatii in d parva crypta cum prolibus sepultus existit; Beatoque Servatio multas possessiones, villas et prædia comparavit: quas sæpe dicta Ecclesia u que hodie, ad gloriam Dei sui que cultus augmentum, dignoscitur possidere.

*Henricus
Dux Bava-
rie podagri-
cus et con-
tractus sa-
natus,
b*

F
*ibidem se-
pultus:
d*

66 Mulier quædam venit ad Ecclesiam B. Servatii, quæ miserabili peste ventris intumuerat, adeo ut tamquam folliis vento inflante distensus, ita totius corporis ejus pellis turgida ac distenta videretur. Aderat tunc quidam Clericus, nomine Rado, ipsius Ecclesiae Custos: cui miseranda mulier magnopere supplicabat, ut sibi de pignoribus B. Servatii aliquam benedictionem impenderet, eo quod haberet fidem, quod virtute ejus ab illa morte posset liberari. Visum est prædicto Clerico particulam Dominicæ Crucis quæ ibi habetur aqua lavare, et ipsam a quam petenti mulieri fideliter propinare: quod cum fecisset, et illa magna fide bibisset, egressa statim tantum noxii humoris evomit, ut mirum esset omnibus unius hominis corpus tantam mortem qualiter unquam ferre potuisset. Mox reversa cum magna voce magnisque lacrymis Deo gratias agebat, ostendens

*hydropica
mulier*

*sanatur
ablutione
Crucis S.
Servatii.*

A dens in membris suis laxas pelles, quas illa pestis vomitu egesta vacuaverat; ita ut qui illam ante non viderat, in hoc advertere posset quid passa, vel a quo liberata fuisset. *De Cruce illa agi hic credimus, quæ anno DCCXXVI cum sacro corpore inventa fuisse dicitur supra num. 30: quare priusquam ad sequentia miracula seculo xv patrata, quæ hic consequenter post primam collectionem habebantur adscripta, transitum faciam; lubet hic ex Ægidio Aureæ vallis monacho referre aliquid de Cluve, similiter inventa juxta corpus, quod ille narrat in Additionibus ad c. 28 Hurigeri: cum Ægidius tanto ante seculum xv floruerit, quippe in fine historiæ suæ profiteus, quod columno silentium imposuit finiente anno Domini MCCLII. Sunt autem ista.*

cujus Clavis

ad Sorices
obigendos
circumferri
solita,

67 Reservatur in præfato loco, ubi corpore requiescit B. Servatius, Clavis illa, quam ab Apostolo Petro accepit, dum oraret apud Deum pro imminente excidio Galliarum: quæ hujus virtutis esse dignoscitur, ut si aliquando soricum pestis aut tale aliquid agros invaserit, ipsa per agros deportata omnem hujusmodi putredinem funditus extinguat. Testati sunt Clerici, qui eam aliquando per agros Hasbania, Tessandria, atque Saxonie circumtulērunt, cum eadem qua ierant via repedarent, se acervos invenisse soricum extinctorum. Hæc aliquando cum thesauro ecclesiæ a furibus noctu sublata est. Clerici autem pro ea potius quam pro thesauro non modice contristati, statuunt pro hoc communiter invocare Dominum, triuianumque jejunium atque solennes litanias sibimet indicunt. Cum igitur litanias agendo longius procederent vident eminus cui-dam spineto maximam avium multitudinem insedis-se, Deo utique per hoc hujus rei pro qua rogabatur indicium dante. Siquidem fures, cum partem thesauri detraxissent, divinitus perterriti reliquam partem et ipsam Clavim sub spineto fossa humo absconderant. Foderunt igitur et ita invenerunt. Sed quod ad cumulum doloris accessit, ipsam Clavim in duas partes fractam reperiunt. Cum igitur fidelibus ac probatis artificibus redintegranda committeretur, nec quemquam eorum sequeretur effectus; dolentibus et auxiliis omnibus, apparens uni ex dictis fidelis Patronus Servatius, non posse ait arte humana refici, quod ab homine factum non esse constaret: quærendum esse divinum auxilium, ubi humanum succumberet ingenium. Sic itaque commo-niti, post solis occasum altari illam imponunt, et ad Matutinorum solennia surgentes integram ac solidam recipiunt, Deo ac Provisori suo B. Servatio gratias in omnibus agentes. *Hactenus Ægidius: hinc ad MSS. nostra revertor.*

miraculo
recipitur et
redintegra-
tur.

Anno 1459

cum voto
visitandi
Sancti se-
pulcrum
mortuus,

tantis per
resurgit do-
nec id protri-
suo commen-
det.

68 Anno Domini, millesimo quadringentesimo, quinquagesimo nono, venit peregre Trajectum, quidam Francigena, et fassus est coram cunctis Canonicis et Capellanis hujus Ecclesiæ S. Servatii Trajectensis, qualiter corpus nudum fratris sui jam defuncti positum fuerat super stramina in terra strata, quosque calor vitalis deficeret: et dum in loculo seu libitina poni deberet ad sepeliendum; erexit se corpus et revixit, vocans fratrem suum præfatum ista protestantem, et præsentī fratri dixit suspirando: Ecce, frater, regratior B. Servatio, qui apud Deum obtinuit mihi, quod revixi, ut adimpleatur votum quod voveram accedendi sepulcrum suum, quod morte præventus heu! non persolvi. Supplico, mi frater, ex toto corde, ut nomine meo promittas hoc facturum, ut redeam gaudens, quo jussus sum ire: et fratre suo hoc facturum promittente, idem corpus inclinavit iterum deorsum ad terram, et amplius non est locutum, nec mansit in illo alicujus aut aliquod vitæ signum, et sepultum est. Et in signum veritatis hujus notabilis miraculi, frater hæc uarrans assumpsit secum Pastorem et

duos vicinos Parochiæ suæ, qui secum expensis suis visitaverunt limina B. Servatii in Trajecto, et tamquam boni testes protestabantur prædicta esse vera.

D
EX MSS.

69 Anno sequenti venit Trajectum quidam laicus ex Francia, et protestatus est coram duobus custodibus hujus Ecclesiæ S. Servatii, quod filius ejus, quem secum istuc adduxit, fuit submersus in aquam: et per invocationem divini auxilii et S. Servatii, idem filius fuit restitutus ad terram et ad vitam. Eodem anno sexagesimo quitaverunt vota sua nonnulli nautæ de Normannia, affirmantes custodibus ecclesiæ hujus, quod ex magna maris tempestate per invocationem Dei et S. Servatii liberati sunt, et salvi ad portum venerunt.

Anno 1460
submersus
reviviscit

et tempestas
sedatur.

70 Anno LXI venit ad sepulcrum S. Servatii quidam Francigena, corpore nudos, qui asseribus fractis ante quoddam molendinum in aquam cecidit, et dum vis gurgitis eum nitebatur submergere, ipse quoad valuit S. Servatium invocabat: cui sub aqua existenti videbatur quod B. Servatius, quem invocavit, eum per manum extraxerit ad terram, et ita a periculo submersionis evasisset. Et ita factum esse protestatus est hujus Ecclesiæ custodibus clara voce. Anno LXIX penultima Octobris venerunt Trajectum, vota peregrinationis adimplentes, quatuor nautæ de Britannia, affirmantes se fuisse in maximo maris periculo, et desperantes ex toto de vita invocabant Deum, voveruntque visitare limina B. Servatii: et continuo cessavit tempestas, et ad portum incolumes devenerunt, offerentes aurum et navem ceream. Eodem anno, in festo S. Martini Turonensis, duo nautæ de bassa Britannia, ex oppido, Gallice dicto e Cornuailge, venerunt Trajectum; affirmantes quod in eodem periculo maris cum quatuor prædictis fuerunt, et per invocationem Dei et promissionem voti ad sepulcrum S. Servatii liberati sunt, et duas f Salutias obtulerunt B. Servatio.

Similiter
anno 1461,

et 1469
liberantur
ab aquis.

E

f

71 Anno Domini MCCCCLXX, viii Maji, venerunt plures peregrini, de villa, Gallice dicta Jaurac, patriæ Normanniæ ad numerum quindecim personarum, ad sepulcrum B. Servatii: inter quos unus vir dictus Joannes Moinsnereaux affirmavit, quod in absentia sua filius suus, existens infans unius anni, fuit morbo præventus, et adeo vexabatur infirmitate quod expirasset. Uxor sua, Peronia nomine, corpus exanimatum textit linteamine, ut terræ mandaretur. Casu de foris venit pater infantis, et præ tristitia imprævisæ mortis unici filii animo turbabatur non modicum. Tandem cœpit flagitare et invocare Divinum auxilium, et voverunt B. Servatio ipse una cum uxore sua, quod visitarent sepulcrum suum in Trajecto, et darent sibi massam cereæ ad quantitatem eorum infantis, ut revivificaret Deus eorum infantem. Et statim infans ejulando respiravit et convaluit, et adhuc superstes est: et hoc miraculum contigit ante festivitatem Nativitatis Christi proxime transactam, et alii peregrini hoc idem attestati sunt, landantes magnalia Dei in S. Servatio operata.

Infans mor-
tuis vitæ
restituatur:

F

72 Eodem anno et die exposuit alius peregrinus cum uxore sua de numero prædictorum peregrinorum, quod haberent prolem femineam, unicam, adhuc viventem, quinque annorum et ultra: quæ a die nativitatis suæ rupta fuit, et sic permansit usque ad quintum annum: et adeo miserabiliter vexabatur de exitu viscerum ejus per moliebrici, quod cum magna pœna vix poterant reintrudi. Ircirco prædicti parentes, hoc nobis exponentes, et remedium medicorum non invenientes, desperabant de vita unicæ filiae suæ. Demum ubi humanum auxilium defecit cœperunt invocare Deum, et voverunt jam proximis diebus visitare limina S. Servatii, et offerre sibi corpus cereum ad quantitatem suæ filiae, si sanitatem dictæ ægritudinis Deus concedere filiae dignaretur.

ruptura al-
terius cura-
tur:

A dignaretur. En mirum in modum filia continuo con-
valuit, et amplius de ruptura non sensit, et omnes
audientes dederunt laudem B. Servatio: et alii pe-
regriini hoc idem miraculum affirmaverunt esse fa-
ctum.

73 Erat quoque in numero præfatorum peregrinorum alia mulier cum viro suo, de eodem loco nata: quæ exposuit, cum attestazione viri sui, et aliorum peregrinorum, cum eo peregre venientium ad limina Ecclesiæ S. Servatii, quod ipsa infra hunc curren-tem annum adeo laboravit in partu, quod ex dolore requiem perdidit et loquelam. Et quia in tanta infirmitate permansit quatuor diebus, omnes mulieres præsentibus desperabant tam de vita matris quam proli. Tandem maritus, pro uxore et prole, vovit Deo, si uxor sua liberari posset a prole, et proles baptisma reciperet, ipse cum uxore visitarent limina Ecclesiæ S. Servatii. Et instanter Deus ostendit virtutem suam: et filius natus est et baptizatus: affirmantes, quod idcirco huc venerunt, vota sua adimplentes, et Deum glorificantes de meritis gloriosissimi Patroni nostri B. Servatii, quod etiam sui peregrini assertive fuisse factum contestati sunt *g*.

74 *h* Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octavo, mensis Maji die duodecima, coram Rev. D. Joanne Groetheynen, Ecclesiæ Collegiatæ Divi Servatii oppidi Trajectensis ad Mosam Canonico et Camerario, ad examinandum quemdam peregrinum, nomine Jacobum Joannis, natum in Borey provincie Franciæ sub diocesi Suessionensi, per venerabiles Dominos Decanum et Episcopum dictæ Ecclesiæ S. Servatii deputato; super eo quod idem Jacobus Joannis dicebat et asserebat, sibi beneficio Dei omnipotentis et meritis Divi Servatii, dum quarto die existens in itinere versus Trajectum, quo tendere statuerat ad invisendum ecclesiam prælibati Divi Servatii, restitutam fuisse loquelam, qua aliquamdiu antea privatum se fuisse dicebat. Qui Jacobus in mei Notarii infrascripti, ad hoc per præfatum D. Joannem Groetheynen deputatum, assumpti præsentia, prævio solenni juramento, per ipsum corporaliter præstito de veritate dicenda, dixit et declaravit: Primo quod ultra biennium ante restitutam illi loquelam fuerit obsessus a dæmone, et ita vexatus ab eodem, ut spatio octodecim mensium plane mutus factus fuerit, et triduo aut circiter ante festum Purificationis proxime præteritum Suessione fuit exorcizatus a Curato de Marsiem, præsentem Reverendissimo Domino Episcopo i Suessionensi,

C mansitque nihilominus mutus. Secundo dicit idem Jacobus, quod promiserat se religionis ergo visitaturum prædictam Ecclesiam S. Servatii Trajectensis: qui quarto die postquam jam esset in itinere, sub finem Martii anni millesimi quingentesimi nonagesimi octavi præacti, sensit agitationes maligni spiritus, quibus prius male afficiebatur, ut plurimum esse sedatas, ita ut ab eo tempore loquelam receperit, et quiete sacrosancto Missæ officio interesse valeat, quod sine maximis doloribus et agitationibus dæmonis antea præstare non poterat. Deinde seorsim vocata uxor dicti Jacobi Joannis, Joanna Mechay, et supra præmissis examinata, præstito per eandem solenni juramento de veritate dicenda, dixit et attestata est in omnibus, pro ut ejus maritus Jacobus supradictus declaravit. Antonia Join vidua, soror præfati Jacobi Joannis, supra præmissis prævio solenni juramento examinata, dixit et attestata est, quod in proximo festo Nativitatis Joannis Baptistæ crit annus, quod redierit ad fratrem suum præfatum, et vidit illum obsessum et male vexari a dæmonio: et se fuisse præsentem ubi Suessione fuit exorcizatus: et quod post exorcizationem manserit mutus, et concutiebantur manus ejus adhuc postea,

cum malum eundem arriperet, et quod voverit visitare ecclesiam S. Servatii Trajectensis. In reliquis concordat cum aliis ut supra. Supra quibus prælibatus D. Joannes Groetheynen petit fieri actum, et in perpetuam rei memoriam, et per me Notarium infrascriptum in hoc libro registrari, sic subscriptum. Symon de Bellemonte, sacris Apostolica et Imperiali auctoritatibus, et per Concilium Brabantiae admissus Notarius, ad præmissa assumptus.

ANNOTATA.

a Plurimi fuerunt Duces Bavariae, Henrici nomine appellati: quales quindecim recenset Aventinus, et potuit fuisse aliquis ex iis prognatus, qui more Germanico istum titulum gessit.

b Andreas Bouwens in sacro Thesaurio Servatiano, per Litanias exposito, et anno 1652 excuso pag. 62 addit: Cum nusquam sanitatis remedium, quod in diversis locis quæsiverat, obtinere potuisset.

c Idem Bouwens, Crucifixus pedes quasi ad tibias, ut adhuc apparet, perdidit. Postmodum Ludovicus XI Rex Franciæ, ex materno patris sui Caroli VII sanguine de Bavaria notus, in memoriam dicti miraculi capellam extrui fecit, sub invocatione Salvatoris sub specie Crucifixi, ut habet diploma sive instrumentum foundationis anno 1478 regni 18 factum. Quæ nobis indicavit Alardus Laurentius van Eyll Canonicus S. Servatii. Uxor Caroli VII fuit Elisabetha aliis Isabella Bavara, mortua anno 1435, quo tempore vixit Henricus Dux Bavarus in Landshut, mortuus anno 1450.

d In hac parva crypta, occasione Serenissimi Leodiensis, anno 1666 invisentis ecclesiam S. Servatii, inventa fuit inscriptio, laminæ plumbeæ incisa his verbis: Karoli Com. Carolinæ stirpis, filii Lothoici, Fratris Lotharii Francorum Regis, anno Domini m. Ut autem illa reperta est, ita speramus aliquando repertiendam sepulturam hujus Comitissæ, aut aliquod ejus indicium.

e Cornuwallia vulgo seu Corisopitum.

f Salutæ monetæ genus, vulgo Saluts, de quibus jam actum i Maji ubi de S. Africano num. 7.

g Subscripta erunt hæc verba: Quod præsens extractum miraculorum S. Servatii per omnia concordet cum Registro, in pergameno descripto, testor Guilielmus Lipsen ad S. Servatium Decanus. Quæ eadem nos habemus in antiqua MS. codice papyraceo, sed ob foliuli 2 defectum, deest ultimum miraculum.

h Hoc miraculum addebatur ad Vitam S. Servatii in MS. Ultrajectino S. Salvatoris.

i Hieronymus Hennequin ab 1585 ad 1619 Episcopus Suessionensis.

CAPUT X.

Miracula duo seculo xvii patrata.

Guilielmus Lipsen, ad S. Servatium Decanus, hæc fideliter ex suis originalibus descripta testatus, sua manu subscripsit. Secundum nos ex Gallico Latine transtulimus, et Gallicum MS. penes nos asservamus. Est ergo primum miraculum hujusmodi.

Ego Marcus vanden Tynpel, Societatis Jesu Religiosus Professus et Sacerdos, in fide Sacerdotis affirmo et assevero: quod, cum jam decimus laboraret mensis, ex quo febris quartana laborarem, et post varios adhibitos medicos et medicinas, missus tandem, fuisset Leodium, ut ibidem Spadanam biberem; interea in mentem venerit Trajecti ad Mosam bibere aquam ex Scypho S. Servatii, sanctiorem Spadana non sine frequenti miraculo. Eo profectus ad aram Sancti votum feci, me nimirum pridie festi xii Maji jejunaturum, ipsoque die in honorem ipsius quotannis

An. 1630
Febri quarta-
na

A quotannis celebraturum. Ter sacrificium ibidem obtuli, ter aquam sumpsi. Quartana febris me deseruit, et quarta vice feci pro gratiarum actione. In burum fidem hæc mea manu scripsi et subsignavi, et Trajectum Leodio misi anno MDCXXX. Julii xiii. *Signatum erat Marcus vanden Tympel, Societatis Jesu Sacerdos.*

per haustum
aquæ ex
scypho S.
Servatii li-
beratur,

Attestor ego infrascriptus Reverendum Patrem Tympel, Societatis Jesu, suprascriptam declarationem apud me exhibuisse, ac professum esse, ita evenisse pro ut in ea narratur, ad majorem Dei et Sancti Servatii gloriam, quod omnibus eam legentibus testatum esse cupio ad fidem etc. Leodii die xiii Julii anno MDCXXX *Signatum*

Joannes Baptista de Ninis J. C. Perusinus, Prototarius Apostolicus et Illustrissimi Nuntii Auditor.

Et erat in margine expressum sigillum.

Eodem anno MDCXXX, ego Godefridus Henschenius, qui hæc Acta S. Servatii in lucem profero, veni Lovanium ad studia Theologica, et quatuor ibidem annis cum dicto Marco vanden Tympel vixi, eodem cum reliquis domesticis Confessario usus, ejusque coactiones in templo nostro habitas audivi, uti ante anno MDCXXIV eundem etiam ex Cathedra Ecclesiæ Domini-Professæ Societatis Jesu ad Antuerpiensem populum audivi verbum divinum perorantem : quem sciodiu ante fuisse Superiorem omnium Patrum, qui in missione Hollandica et adjunctis provinciis ad solatium Catholicorum, ibi sub jugo heterodoxorum degentium, in suis latebris tunc vivebant. Aderat idem Marcus vanden Tympel Romæ cum Gregorius Papa XV viveret, eique moribundo adstitit, et pias preces suggestit. Tandem senex ex hac mortali vita decessit xvii Maji anno MDCXXXVI. Sed ad aliud multo illustrius miraculum progrediamur ex Gallico tractum.

P. Marcus
vanden
Tympel S. J.

B nostro habitas audivi, uti ante anno MDCXXIV eundem etiam ex Cathedra Ecclesiæ Domini-Professæ Societatis Jesu ad Antuerpiensem populum audivi verbum divinum perorantem : quem sciodiu ante fuisse Superiorem omnium Patrum, qui in missione Hollandica et adjunctis provinciis ad solatium Catholicorum, ibi sub jugo heterodoxorum degentium, in suis latebris tunc vivebant. Aderat idem Marcus vanden Tympel Romæ cum Gregorius Papa XV viveret, eique moribundo adstitit, et pias preces suggestit. Tandem senex ex hac mortali vita decessit xvii Maji anno MDCXXXVI. Sed ad aliud multo illustrius miraculum progrediamur ex Gallico tractum.

An 1661
coram Decano
et Canonicis

76 Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, die vicesima tertia Maji, convenerant in loco capitulari insignis Ecclesiæ Collegiæ S. Servatii admodum Reverendi, nobiles et eruditi Domini, Dominus Guilielmus Lipsen, Decanus; Andreas Mantelo, Licentiatu utriusque Juris Scholasticus; Fredericus de Grammaie, Cantor; Martinus Bevers, Licentiatu Sacræ Theologiæ, Pastor parœciæ S. Matthæi, modo S. Catharinæ; Joannes Velen, Licentiatu sacrae Theologiæ, Pastor parœciæ S. Joannis, nunc S. Jacobi; Andreas van Beul; omnes dictæ Ecclesiæ Canonici; Joannes Gysen, Capellanus et custos Reliquiarum; item Andreas Bouwens, Antonius Vaes, Hieronymus Stas, Licentiati utriusque Juris; Joannes Baptista Gaethovius Doctor medicus, et Robertus Carbozier Chirurgus juratus : coram quibus introducta comparuit honesta femina, nomine Poncetta Coquelet, vidua Francisci Cornet, oriunda ex pago Estione, prope Carolopolim, in quo oppido ultra triginta annos habitavit, ætatis annorum octo et triginta, fullonico artificio solita lanam parare. Hæc serio admonita, ne facile obligaret se juramento, aut aliquid veritati contrarium effaretur, inter manus prædicti Domini Decani juramento reipsa præstito dixit, cum ante annos circiter duos in festo SS. Jacobi et Christophori, esset inter pagos Hornam et Escomam, tribus Carolopoli leucis dissitos, in aperto campo sub pyro arbore, se fuisse fulmine percussam; hujusque vehementia et stupore inde contracto ad arborem projectam, atque inde detinuisse quamdam in sinistro brachio contractionem adeo molestam, ut illud sit illi redditum inutile, nec ullo potuerit modo moveri; ac continuo absque intermissione incusserit tantum dolorem, ut non absque difficultate potuerit, etiam de nocte, quiescere. Redditum etiam fuerat brachium illud sinistrum multo brevius, quam erat dextrum. Facta ergo impotens

testatur mul-
lier

quod ex ictu
fulminis
incurabiliter
in brachio
perculso cru-
ciata,

debutit adjuvari a Maria Brayard, quæ ab aliquot annis ei cohabitarat. Adhibita varia fuerunt remedia, etiam frictio olei, ex benigno consilio aliquot honestorum virorum et judicio Domini Gallardi chirurgi istius loci. Verum non est ullum experta solatium, adeo ut ab initio Quadragesimæ ultimæ seposuerit omnem usum cujuscumque medicinæ, applicationis aut unctionis, comperiens affectum brachium continuo in deterius ruere; ac tandem die Mercurii hebdomadis sanctæ debuerit muniri sacramento extremæ Unctionis. Deinde cum postridie festi Paschalis sacrosanctam Eucharistiam communicasset, accepit quamdam devotionem obligandi se voto peregrinandi Trajectum ad S. Servatium, et mox reipsa vocit : et consequenter abhinc elapsis septem diebus, scilicet die Martis decima septima hujus mensis Maji, cum aliasocietate navim ingressa, voti peragendi causa, huc pervenit hesternodie, scilicet vicesima secunda hujus mensis. Ast hodie circa horam sextam matutinam ingressa dictam Ecclesiam S. Servatii, expletura suam devotionem, post Confessionem sacramentalem suscepit sacram Eucharistiam Corporis Dominici : ac mox obruta fuit ingenti dolore, et valde extraordinario, in humero brachii sinistro; unde sensit malum derivari in brachium, et postea vehementem extensionem dicti brachii; ac simul eodem tempore aliquod deliquium est passa. Quo dein cessante, sensit ab omni se dolore liberam, ac brachium adeo sanum redditum, ac si nullum unquam in eo incommodum habuisset : illudque ad quemcumque usum, uti olim, potuit adhibere. Hæc omnia ex confessione ejus descripta, fuerunt illi prælecta, et perstitit in sua sententia, asserens verissime ita omnia evenisse : at nesciebat scribere ut subsignaret nomen suum.

D

EX MISS.

ex voto Tra-
jectum venerit

E
et subito
sanata sit.

Idem attestat sub juramento quinquaginta sociæ :

F

77 Eodem die et anno, coram prædictis Dominis in eodem loco consistentibus, comparuerunt Claudia Adam, vidua defuncti Lilli Baucheri, ætatis circiter annorum quinque et quinquaginta, residens Carolopoli in ædibus vicinis domui, in qua habitat Poncetta Coquelet; Maria Brajard, ætatis plus minus annorum quinquaginta; Joanna Berant, uxor Joannis Joly, annorum octo aut novem supra quadraginta; Joanna Gaunin, uxor Nicolai Clouet artificis pectinum ad lanas carminandas, nacta ætatis annus trigintaquinque aut circiter; Alisonna Gaignier, annorum viginti. Hæc omnes habitantes Carolopoli, et Brajard (ut dictum est) in eisdem cum Poncetta Coquelet ædibus, pertinentibus ad quemdam solearium fabrum ferrarium, nomine Ludovicum Vignol, et aliæ præter ultimam in vicinia illarum in platea Judæorum; sub juramento (cujus energia illis fuerat abunde intimata) declarant se optime ab annis plurimis elapsis cognovisse dictam Poncettam Coquelet, concivem suam; eamque a festo SS. Jacobi et Christophori anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi noni arreptam aliquo infortunio sinistro brachii, adeo ut eo non potuerit ad ullum servitium uti : et quia una in societate omnes in urbem Trajectensem ad S. Servatium in peregrinatione adveniant, declarant illum hoc adhuc die circa horam septimam, mox post sacram Communionem, cecidisse in quamdam debilitatem; e qua liberata declaravit, se a suo malo plane sanatam, neque amplius ullius mali laborare sensu, ac si nunquam aliquo fuisset vexata, ac se sinistro brachio æque libere atque dextro uti, imo et reipsa illud ostendisse : ac pro sua scientia allegarunt causam cohabitationis, vicinitatis et cognitionis, quam de ea habuerunt et adhuc habent, et supra scripta propriis oculis observarunt. Cumque hæc omnia illis essent prælecta, perstiterunt, omnia ita vera esse, neque se ut ita deponerent fuisse ante instructas, aut aliqua compositione ut ita facerent fuisse

EX MSS.

A fuisse inductas. Et his subsignarunt Guilielmus Lipsen Decanus, Andreas Mantelo, Fred. Grammaye, Martinus Bevers, Joannes Velen, Andreas van Beul, Joannes Gysen, Andreas Bouwens, Hieronymus Stas, Robertus Carbonier.

Eadem Carolopolis

narrat infortunium suum,

B

et recuperatam totiva peregrinatione sanitatem.

C

78 Coram nobis Notariis in supremo Dominio Archensi, et presentibus aliis Officialibus, civibus et mercatoribus dictæ Carolopolis, infra nominatis et subsignatis, comparuit Poncetta Coquelet, vidua Francisci Cornet, in dicta Carolopoli habitans : quæ nobis dixit, et sub juramento, quod debet Deo et justitiæ, testata est, quæ modo vicesima quinta Julii die SS. Jacobi et Christophori, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, ex dicta Carolopoli egressa, iter suscepit versus Cartoniam; et cum inter Escomani et Hornam, hinc tribus leucis distans, esset; circa horam quartam et quintam matutinam, aer nubibus oppletus magnam obscuritatem procreavit, et ob ventum vehementem perterrita versus arborem accesserit, ubi ob tonitru, vehementia venti cum fragore retortum, fuit ictu quodam percussa; ejusque plantæ pedum et tibie denigratæ et ambustie, et ipsa arbor vehementer concussa et aliquatenus extirpata. Tunc ibi perstitit, dum tempestas lapsu grandinis paulatim sedaretur: dein magno cum dolore, et quasi sulphure oppleta, iter suum promovit; arbitrata se murtem evasisse, quod sancto Scapulari esset cineta: et in reditu septem aut octo horas impendit, ut iter trium circiter horarum absolveret. Reversa Carolopolim, per sex hebdomadas fuit lecto affixa, quod pedibus nequiret consistere; et quo plura adhibebat medicamenta, eo pejor habebat: quare coacta fuit omittere ista remedia. Præterea e tonitru brachium sinistrum habuit mutilum, nervis illius adeo retortis, ut nullum admitteretur nutrimentum, sub quadam paralysis forma, cum vehementi ejus dolore. Adhibita fuerunt varia remedia, etiam frictio olei ex judicio honorabilis viri Nicolai Gallardi chirurgi et pharmacopœ: sed nullum experta solamen, deseruit medicamenta, applicationes et unctiones. Tandem malum adeo in deterius ruit, ut die Mercurii in hebdomada sancta debuerit sacramento extremæ Uctionis muniri. Postridie Paschatis, sumpta sacra Eucharistia Corporis Christi, et variis orationibus recitatis, vocit peregrinationem ad S. Servatium in urbe Trajectensi. Quapropter die decima septima Maji hujus anni millesimi sexcentesimi sexagesimi, in portu dictæ Carolopolis navem ingressa, sibi quæ adjunctæ Sociæ Claudia Adam, vidua Lillii Bucher ætatis annorum quinque et quinquaginta; Maria Brajard, ætatis circiter quinquaginta annorum; Joanna Beraut, nupta Joanni Jolly annorum etiam quinquaginta; Joanna Gauvin, nupta Nicolao Clouet artificii pectinum ad lanas carminandas, nata annos quinque et triginta; et Alisonna Gaigniere, inupta puella viginti circiter annorum. Hæ omnes domicilium habent

Carolopoli; et familiari notitia conjunctæ et una venerunt Trajectum die Lunæ, die vicesima secunda dicti mensis Maji. Ibi sequenti die hora sexta, post factam Confessionem et sumptam sacram Eucharistiam, aggravata fuit illa vehementi supra modum dolore brachii sinistri, atque in ejus extensione summam debilitatem passa: qua deinde liberata, cognovit se extra dolorem esse, et nihil mali pati; et jam brachio restitutum vigorem pristinum, quo in hunc usque diem ad omne servitium utitur, uti olim solebat.

79 Occasione cujus agnoscimus miraculum, in illa a Deo præstitum per intercessionem S. Servatii, quem ad hunc effectum votis et precibus suis invocarat. Equum proinde est et justum, ut actis Deo gratis agnoscamus authenticis actis obtentum beneficium: prout ipsa rogavit Dominos Odonem Pilleum, Joannem Pelterium, Joannem Archambaldum, Joannem Milletum, Jacobum Robinetum, Antonium Morellum, Jacobum Cheaux, Jacobum Deloches, Joannem Briancourt, et Petrum Briancourt, omnes mercatores et cives dictæ Carolopolis, item dictum Dominum Gallardum, qui sanandam eam susceperat, et hanc juridicam petitionem persuaserat. Omnes hi unanimi consensu, post conceptum more solito iuramentum, jurati nobis testati sunt, se hanc Poncettam Coquelet vidisse, a die vicesima quinta Julii anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni, per septem circiter hebdomadas lecto suo affixam, et brachii sinistri stupore percussam; neque potuisse ejus obsquio frui, nisi post suum ab urbe Trajectensi reditum, quo peregrinata fuerat ad S. Servatium. Quod idem similiter juramento et attestatione confirmatum est a supra citatis Claudia Adam, Maria Brajard, Joanna Beraut, Joanna Gauvin et Alisonna Gaigniere, quæ cum dicta Coquelet eandem susceperant peregrinationem; et in itu Trajectum versus viderant infirmam et brachio sinistro mutilam, et in reditu sanam, et cum libero dicti brachii usu sicut alterius, uti supra relatum est. Quapropter postulante memorata Coquelet, hæc acta rei gestæ in testimonium veritatis perfecta sunt, presentibus venerabilibus et prudentibus viris, Domino Roberto Bertrando Presbytero, Parocho et Decano dictæ Carolopolis in propriis ædibus, in quibus hæc congregatio est instituta, Mario Canel Carolo Coichon Consiliariis suæ Celsitudinis Sere-nissimi Mantuani supremi Domini Archis et Carolopolis, item Advocatis et Generalibus dicti Domini; et Magistro Joanne Halma, Procuratore Syndico ejusdem civitatis; tum etiam Graphariis, Secretariis et Tabellionibus dictæ Carolopolis. Vicesima secunda Junii, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, est hæc scriptura facta.

Erat in margine impressum sigillum in rubro cera. Et erant infra positæ varix signaturæ et signa dictorum respective comparentium.

Adducuntur
XI jurati
testes Caro-
lopolitani,et v. feminæ
sociæ itineris.VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 66 **
ET 67 **

DE S. JOANNE SILENTIARIO

G. H.

EX EPISCOPO COLONIENSI IN ARMENIA

MONACHO LAURÆ S. SABÆ IN PALÆSTINA.

ANNO DCLVIII

Cultus apud
Græcos 8
Decemb.

Illustris est memoria S. Joannis Silentarii, tam apud Græcos quam Latinos; sed diversis plane diebus, potissimum apud dictos Græcos. Nam in Menologio Basilii Imperatoris ista ad diem vii Decembris leguntur: Commemoratio sancti Patris nostri Joannis Episcopi, qui postea in monasterium

S. Sabæ se recepit. Joannes Christi servus, Nicopoli Armeniæ natus, mortuis parentibus, Martino Imperatore, erogatis in pauperes facultatibus suis, monasticam complexus est vitam. Qui tantos in virtute progressus habuit, ut a Sebastæ Archiepiscopo Coloniæ Episcopus creatus fuerit. Episcopatu vero, quem

A quem annos decem gesserat, renuntiato, Hierosolymam profectus, in monasterio S. Sabæ ad otium sese addidit: eamque a Deo recte factis gratiam iniit, ut medio itineris labore defatigatus, aliquando divina arreptus virtute, ad suam cellulam, quæ millia passuum quinque aberat, temporis momento deferretur. Infestam forte illius regionem excursionibus habebant Persæ, qui cum ad monasterium Sancti pervenissent, excacati repente Inere. Optavit etiam videre, quo modo excederet de corpore anima: votique compos factus, quinque annos supra centum natus, migravit ad Dominum. *Longiora et accuratiora encomia, sed ex Vita ejus desumpta, habent Menæ Græca MSS. reperta Mediolani in bibliothecæ Ambrosianæ codice, littera O et numero 148 signato, ad eundem diem vii Decembris: sed ad diem vii Decembris Synaxarium MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in bibliotheca Cluromontana Societatis Jesu Parisiis. Alia Menæ tam MSS. quam excusa ad diem iii ejusdem mensis Decembris: ad quem diem Matthæus Raderus, parte prima Viridarii Sanctorum, illud elogium Latine protulit: sed videtur ignorasse, illum eundem sub nomine S. Joannis Silentiarii magis innotuisse.*

2 Alios etiam Græcos retulisse ad hunc xiii Maji festum S. Joannis constat ex Lipomano, qui totum suum sextum auspicatur de Vitæ Sanctorum Patrum incidentibus in mensem Majum, inter quos secundo loco proponitur Vita S. Joannis Episcopi Silentiarii, Lauræ Abbatis Sabæ, xiii Maji, quam deinde S. S. ad dictum diem retulit. Secutus Lipomanum Molanus; Et Joannis, ait, Episcopi, postea Silentiarii in Laura. In Martyrologio etiam Romano ita recitatur: In Palæstina S. Joannis Silentiarii. Ubi ista annotat Baronius: Hujus Vitam fidelissime scripsit Cyrillus monachus, qui etiam gesta S. Sabæ et Euthymii litteris commendavit. Colitur S. Sabas die v Decembris, ast Acta Euthymii illustravimus ad diem xx Januarii, ubi de Cyrillo scriptore late egimus. Sed Baronium secuti aberravimus, tribuentes Cyrillo ea S. Euthymii Acta, quæ ipsius non esse postea cognovimus; vere ab illo scripto reservantes in supplementum ejusdem Januarii. Incipit autem Cyrillus caput tertium Vitæ S. Joannis a suo ad ipsum adventu, et passim indicat se ex eodem jam sene pleraque accepisse, ac proinde per annos ætatis ejus atque Indictiones hæc Acta prosequitur, eoque subinde per mortem Imperatorum et tempora Patriarcharum Hierosolymitanorum confirmat; ac demum finiens, significat Sanctum adhuc vivere cum scriberet quatuor annos natum supra centum. Nos dicta Acta etiam Græce assecuti sumus ex codice Bibliothecæ Patavianæ num. 866 signato, et contulimus eum versione Latina Francisci Zini Verouensis, nonnihil eamdem expolientes.

VITA

Auctore Cyrillo monacho, teste in pluribus oculato.

Cum MS. Græco collata.

CAPUT I.

Ortus, Monachatus, Episcopatus, secessus in Lauram S. Sabæ.

Primum mihi propono dicendum de Joanne Abbate Lauræ B. Sabæ, Silentiario: ut qui et tempore et vitæ splendore omnes alios antecedit. Hic ergo illuminatus Pater noster Joannes, ducit quidem originem ex a Nicopoli, quæ est in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius et Euphemia. Erant autem insignes opibus et claritate gene-

ris, multosque præclare magistratus gesserant, Ducesque fuerant exercitus et populi rectores, et in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchre gestas Byzantini narrant et Armeni, quas quidem libens præteribo, ne a proœmio asseram satietatem: illa sola de eo narrans, quæ sunt propemodum nota omnibus, qui illum novere. Natus est itaque, ut ipse mihi narravit, octavo mensis Januarii, septima indictione, quarto anno Imperii pii ac religiosi Martiani b. Cumque essent Christiani, qui eum genuerant, fuit Christiane cum suis fratribus educatus.

2 Cum autem præterisset aliquantum temporis, et essent consummati in Christo ejus parentes, et divisæ essent parentum facultates; hic vir divinus Deo seipsum consecravit, et ædificavit in ipsa Nicopoli Ecclesiam semper laudandæ et semper Virginis Mariæ, et hujus vitæ rebus renuntiavit, c octavodecimo anno suæ ætatis: assumptisque decem Fratribus, qui volebant esse salvi, illic construxit cœnobium. Toto autem tempore suæ juventutis multum posuit studii, ut ventri imperaret, et superbiam contemneret: ut qui sciret quod ventris quidem satietas nesciat vigilare neque esse temperans, et quietem minime patiatur superbia. Absque vigiliis autem, castitate et humilitate nihil potest recte gerere exercitatio. Sic ipse quidem in juvenili ætate contendebat, ut mentem servaret minime sublimem, et sermonem nulli reprehensioni affinem, ut qui divino esset sale conditus: eos autem, qui erant ei subjecti, verbo et opere componebat, ac formabat ad se recte gerendum in exercitatione: neque eos onerans jugo regulæ, ut qui recentem compacti fuerant; nec permittens, ut manerent otiosi, et se nullo labore exercerent: sed eos paulatim ducens, et divinis fluentis irrigans, effecit ut fructus producerent pro dignitate suæ vocationis.

3 Cum autem intrasset d vigesimum octavum annum suæ ætatis, bona virtutis quæ in eo resplendebat fama Sebastie Metropolitanus commotus, et a civitatis, quæ dicitur e Colonia, habitatoribus rogatus, cum eum tamquam ad rem aliam accersivisset, ut qui Ecclesiasticorum graduum jam omnem pervasisset consequentiam, ordinat Episcopum, mortuo dictæ civitatis Antistite. Cumque sic Pontificatum suscepisset invitatus, monastica disciplina non mutavit regulam, sed decertabat in Episcopatu, tamquam in monasterio, ut qui maxime vitaret balnea, nec se unquam lavaret; non solum cavens ne videretur ab alio, sed etiam ne seipsum videret nudum: in animo cogitans Adæ nuditatem, et quæ scripta erant in illa parte: et existimabat esse unam ex maximis virtutibus, numquam lavari: et ut semel dicam, omne studium ponebat, ut Deo placeret in jejuniis et orationibus, castitate corporis et puritate cordis, cogitationes semper purgans, et omnem altitudinem quæ extollitur adversus Dei cognitionem. Quin etiam frater ejus Pergamus, qui apud utrumque Imperatorem, nempe Zenonem et Anastasium, in magna fuit existimatione, et plurimos gessit Magistratus, ab ejus virtute illustratus, omne adhibebat studium, ut Deo placeret. Idem et ejus nepos Theodorus Scriba, vir clarissimus, cum hujus sui patrui, qui in virtutibus consenuerat, famam audiret, et per auditionem suam illuminaret animam, Deo valde placuit cum tota sua familia, qui quidem Theodorus nunc apud omnes nempe Senatuum et imprimis pium nostrum Imperatorem Justinianum, propter prudentiam et vitæ honestatem, rectamque fidem et misericordiam, habetur in admiratione. Atque hæc quidem postea. Ego autem redeo ad temporis consequentiam.

4 Cum hic ergo divinus Joannes transegisset jam

fit monachus anno 18 ætat.

b

c

subditos instruit,

d

e ordinatus Episcopus 28,

f servat pristinum rigorem,

fratri et nepoti secularibus exemplo suo utilis

item 7 et 3 Decemb.

item 13 Maji, cum Martyrol. Romano.

Vita a Cyrillo monacho scripta

cum MS. Græco collata

NOT. 6.

VIDE ACTA GRÆCA

Natus Nicopoli illustribus et Christianis parentibus,

a

f

f A *f* novem annos in Episcopatu, accidit ut maritus sororis ejus, qui vocabatur Pasinicus, Armeniorum haberet administrationem: qui instinctu satanico incipit damno afficere et conturbare eam, quæ illi credita fuerat, Ecclesiam; iis quidem, qui eam administrabant, non permittens, ut ecclesiasticarum rerum curam gererent: eos autem, qui intra ejus fines confugiebant, vi avellens, et jus asyli solvens ac violans. Qui cum sæpe rogaretur a Dei servo, evadebat deterior, Maria ejus sorore jam mortua. Cum autem ex eo vir justus in gravissimam incidisset afflictionem, cogitur venire Constantinopolim. Cum vero illic fuisset, et quæ erant ejus Ecclesiæ utilia peregrisset, circa finem *g* Imperii Zenonis, *h* Euphemio Archiepiscopo Constantinopolitano proprio decertante, Deo gratum init consilium: nempe ut in sanctam secedat civitatem, et per se quiescat ab omnibus hujus vitæ negotiis. Cumque dimisisset eos, qui cum ipso erant, Presbyteros et Clericos, et omnibus inscientibus solus navem ascendisset; venit Hierosolymam, et manet in primo sanctæ civitatis gerocomio: in quo est oratorium S. Martyris *i* Georgii. Cumque illic fuisset, et mundanam illic turbam adspexisset, magno animidolore est affectus; Deumque rogavit cum lacrymis, ut deduceretur in locum sibi gratum et quietum, et aptum ad salutem consequendam.

g *h* *i* *NOT. 7* B Postquam autem in dicto gerocomio mansit venerandus Pater noster Joannes, in fundendis noctu ad Deum precibus versans longo tempore; cum una nocte ex omnibus solus gerocomii impluvium et cælum suspexisset, adspicit repente stellam lucidam, quæ habebat figuram Crucis, et ad ipsum veniebat: et audit vocem ex illa dicentem: Si vis esse salvus, sequere hanc lucem. Is autem cum credidisset, protinus est egressus, et illam lucem secutus, venit in maximam Lauram sancti Patris nostri Sabæ, cum eo tempore esset Hierosolymitanæ ecclesiæ Pontifex *k* Salustius, quartadecima Indictione, tricesimo octavo suæ ætatis anno: quo quidem tempore a Deo constructæ maximæ Lauræ ecclesiæ celebrata sunt encaenia seu dedicatio; Anastasius autem, mortuo Zenone, suscepit Imperium, ut eum audivi sua lingua narrantiem. Cum venisset ergo ad maximam Lauram, invenit B. Sabam: qui habebat conventum centum et quinquaginta anachoretarum: qui degebant quidem in magna penuria eorum quæ ad corpus pertinent, erant vero divites spiritualibus gratiis. Cum eum autem suscepisset B. Sabas: tradit eum Lauræ Œconomo, ut ei mandaretur ministerium unius ex novitiis, ignorans thesaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quispiam venerabilem senem Sabam latuisse thesaurum bonorum factorum Joannis: sed potius is reputet, quod quando vult Deus suis Sanctis revelare, ii sunt prophetæ; quando vero noluerit revelare, vident ad omnium similitudinem; fertque orationi testimonium Propheta Elisæus, dicens de Sunamtide: Tristis est anima ejus, et Deus id me celavit. Divinus autem Joannes omnem implebat obedientiam, Œconomo et reliquis Patribus inseruiens cum omni humilitate, promptitudineque et alacritate animi; aquam ex torrente afferens, coquens iis qui ædificabant, eisque ministrans in lapidibus et ceteris ministeriis ædificationis, quando construebatur Lauræ xenodochium.

g *h* *i* *NOT. 7* B *k* *l* *NOT. 8* C Secundo autem anno ejus in Lauram adventus, purgato castello ab habitatione daemonum, ut jam a me dictum est in vita S. Sabæ, multum cum Patre nostro Saba hic laboravit cum quibusdam aliis, ut ipse mihi narravit. Quo tempore sanctus quoque Abbas *l* Marcianus per divinam revelationem ad eos misit alimenta, esurientes et nihil habentes neces-

sariorum ad vitam. Cum vero tempus mutandorum ministeriorum venisset in prima Indictione, qui creatus fuerat Œconomo, hoc magnum lumen præfuit excipiendis hospitibus et culinæ. Quod ministerium cum alacri et læto animo suscepisset, omnium Patrum curam gerebat, cum omni humilitate et mansuetudine unicuique ministrans et inseruiens. Cumque is hoc munus obiret, accidit ut conderetur cœnobium, quod vergit ad Septemtrionem extra Lauram: ut qui vitæ mundanæ renuntiabant, in eo prius monasticam accurate docerentur disciplinam: deinde sic in Laura habitarent, cum vitam cœnobiticam perfecte didicissent; B. Saba affirmante et dicente, quod sicut flos fructum præcedit, ita vita cœnobitica anachoreticam. Cum hoc ergo cœnobiū construeretur, cogebatur hic vir justus, qui hospitum excipiendorum curam gerebat, præter alia xenodochii ministeria, coquere artificibus, portareque cibaria et reliqua ad eos qui laborabant, plusquam decem stadiis a xenodochio.

7 Cum autem in hoc annum ei esset impletum ministerium, omnibus Patribus ædificatis ex ejus moderatione et honestate et spiritali prudentia; dat ei Pater noster Sabas cellam ad silentium. Venerandus itaque Joannes, accepta cella, cum jussus esset silere, mansit tres annos per quinque dies hebdomadæ a nullo omnino homine visus, neque aliquid sumens. Sabbato autem et Dominico ante omnes intrabat ecclesiam, et exhibat omnium ultimus, stans cum gravitate et timore, et omni pietate ac reverentia, implensque psalmodiæ regulam, prout dictum est in psalmis: Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. Tanta vero ei aderat compunctio, ut ipse vehementer lacrymaretur in tempore incruenti Sacrificii, et non posset se continere: adeo ut Patres, qui videbant gratiam lacrymarum, obstupescerent, et laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennii, præficitur communi Œconomiæ, Deoque eum adjuvante in omnibus, benedicta fuit Laura, accrevitque Conventus ejus ministerio.

8 Cum autem hoc quoque impleisset, voluit B. Sabas eum ordinari, ut virtute præditum et perfectum monachum. Itaque acceptum secum in sanctam civitatem, *m* sexta Indictione, adduxit ad B. *n* Eliam Archiepiscopum; et narrans ejus virtutes, rogavit, ut ordinaretur Presbyter. Et Archiepiscopus quidem, his de eo auditis, processit ad sanctum Calvarie locum, volens eum propriis ordinare manibus. Hic ergo magnus Pater sic deprehensus, ut non posset effugere, cum ea, quæ sibi inerant, sapientia dixit Archiepiscopo: Venerande Pater quoniam me quædam oportet dicere, rogo, ut tuæ Beatitudini ea seorsim exponam: et, si me dignum esse existimaveris, accipio ordinationem. Cum eum autem assumpsisset ad ascensum sancti Golgotha, dicit seorsim: Parce vitæ meæ, rogo tuam Sanctitatem, et nemini annunties mysterium, ne ego ab hac recedam regione: eo autem pollicente, dixit: Ego, Pater, sum unius civitatis ordinatus Episcopus, sed propterea quod multiplicata esset mea iniquitas, procul aufugi, et habitavi in solitudine, expectans Dei visitationem. Justum autem esse putavi, dum sum adhuc robusto corpore, ministrare et servire Patribus: ut quando ero imbecillus, minime condemnem, si mihi ministrent alii. Cumque hæc audisset Archiepiscopus, et esset admiratus, vocat B. Sabam, et dicit: Quædam mihi secreta confidenter aperuit, et fieri non potest, ut ipse ordinetur: sed ab hodierno die silebit, ei nemine molestiam exhibente: quibus solum dictis dimisit eos Archiepiscopus.

9 Beatus vero Sabas magno animi dolore affectus, secessit

D
excipit ho-
spites,

inseruit
extruentibus
cœnobiū,

dein cum
triennio vixis-
set inclusus,
E

Psalm. 2

creatur
œconomo:

m n
ordinandus
Sacerdos
F

inducat Pa-
triarchæ se
Episcopum
esse

ob vexatio-
nes sororis

g h
abit Constans-
tinopolim,

i
NOT. 7

secedit ad
Lauram S
Sabæ:

traditus
Œconomo,

4 Reg. 4

vitiorum mi-
nisteria obit:

l

A secessit circiter triginta stadia a maxima sua Laura, ab Occidente Castelli, in speluncam, ubi postea construxit cœnobium. Cumque sepronum in terram dejecisset coram Deo, dixit cum lacrymis: Cur, Domine, me tantum despexisti ut ego deciperer, et putarem Sacerdotio dignum esse Joannem? Et nunc Domine de eo quid sit mihi aperi (tristis enim est anima mea usque ad mortem) an vas, quod a me fuit existimatum, sanctificatum et utile, et dignum quod divinum susciperet unguentum, sit inutile coram tua majestate. In his et hujusmodi cum lacrymis totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quædam apparet forma, dicens: Non est inutile vas Joannes, sed vas electionis: Episcopus autem jam ordinatus, non potest fieri Presbyter. Et eousque quidem fuit visio: Pater vero noster Sabas, ut qui Dei apparitioni et visioni Angelicæ esset assuetus, non timuit; sed lætitia affectus, venit in cellam divini Joannis, et eum complexus, dixit: O Pater Joannes, tu quidem Dei in te donum me celasti, Dominus autem mihi aperuit. Et divinus quidem dixit Joannes: Tristitia afficior, o Pater: neminem enim volebam hoc scire mysterium: nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex vero ei promisit per verbum Dei, se hoc meminisse omnino enuntiaturum.

4 annis silentium servat.

10 Ab eo autem tempore siluit in cella, neque procedens ad ecclesiam, neque ullum omnino conveniens, spatio quatuor annorum, eo excepto, qui ei ministrabat, ac nisi solum die Dedicationis, quæ fuit in Laura o nona Indictione, venerabilis domus sanctissimæ Deiparæ et semper Virginis Mariæ. Tunc enim solum ad Archiepiscopum Eliam, qui accesserat ad dedicationem, coactus est exire, et eum salutare. Qui quidem Patriarcha cum eum convenisset, et spiritalis ejus prudentiæ et suavis colloquutionis amore esset captus, eum in honore, habuit toto tempore sui Pontificatus.

ANNOTATA.

a Nicopolis urbs Armeniæ primæ, Episcopalis sub Sebaste metropoli, cujus Episcopus Joannes anno 451 interfuerat Concilio Calcedonensi.

b Ergo anno Christi 454. Nam Martianus a S. Pulcheria et Senatu electus est in Imperatorem anno 450 die 25 Augusti.

c Ergo anno 471.

d Vigésimus octavus ætatis incidit in annum 481. Græce ὁ εἰκοστός. Apud Lipomakum et Surium legitur Trigesimus octavus, sed mendum infra patet.

e In secunda Notitia antiqua Græca Episcopatum, apud Carolum a S. Paulo in Provinciâ Armeniæ sub Sebastia habetur Κολωνεία, in priori Notitia Κολωνία scribitur, ab Ortelio et Ferrario dicitur esse urbs in Cappadociæ et Armeniæ minoris confinio, sub Sebastienſi Archiepiscopo, quam nunc Tanaram dici volunt.

f Anno ætatis 38, uti infra dicitur, et anno Christi 491. Zmus decem legit.

g Mortuus est Zeno dicto anno 491, die 6 Aprilis.

h Euphemius coronavit Anastasium dicto 491, feria quinta in cana Domini xi Aprilis.

i De S. Georgii antiquo cultu late egimus ad ejus Vitam 23 Aprilis.

k Salustius præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ ab anno 486, mortuus anno 493 die 23 Julii.

l Marcianus a Salustio fuerat constitutus universalis Archimandrita omnium monasteriorum. Consule Vitam S. Euthymii 20 Januarii, cap 22, et in Annotatis litteram a.

m Indictio 6 convenit cum ultimis mensibus anni 497, et reliquis anni 498.

Maji T. III

n S. Elias successit Salustio, mortuus anno 518, inscriptus Martyrologio Romano ad diem 4 Julii.
o Ergo sub finem anni 500, aut anno 501.

CAPUT II.

Vita acta in solitudine Ruba, et dein in Laura.

Impleto vero tempore quadriennii, cum B. Saba a Laura secessisset ad partes a Scythopolis, propter insolentiam eorum qui novam Lauram postea habitaverant; hic imprimis venerandus Joannes, fugiens concilium insolentiæ, secessit in desertum Rubæ b, quinquagesimo anno suæ ætatis, undecima Indictione. Siluit autem illic sex annos, remotus ab omni humana consuetudine, cupiensque cum Deo quiete conversari, et contemplativam mentis facultatem longa purgare philosophia, ad hoc ut revelata facie Domini gloriam contemplaretur: omne etiam studium adhibens, ut a gloria in gloriam proficeret, desiderio eorum quæ sunt præstantiora. Post duos autem aut tres dies, se demittens ad naturalem usum corporis, exibat e spelunca, et obibat solitudinem ad colligenda c melagria quæ sua sponte nascuntur, quibus aluntur anachoretæ qui sunt in solitudine. Quodam vero die cum illic versaretur, in principio antequam esset eam expertus solitudinem, egressus ad ea colligenda, incidit in invia quædam præcipitia. Cumque non invenisset viam, per quam rediret in speluncam, neque posset ingredi, cecidit propemodum exanimis. Ecce autem repente divinæ virtutis visitatione in altum sublatus, non secus ac Propheta Abacuc, inventus est in sua spelunca. Procedente vero tempore, cum vastam illam expertus esset solitudinem, et locum didicisset ex quo sublimis est evectus, invenit id esse spatium quinque milliarium passuum.

12 Frater quidam, qui venerat in Rubam, mansit apud eum parvo tempore, vitam cum eo exercens anachoreticam. Quem Fratrem cum cepisset satietas talis philosophiæ, dicit seni: Paschali jam festo appropinquante, eamus ad Lauram, Pater, et diem festum Paschæ peragemus cum Fratribus: nam hic nihil habemus quod edamus, præter hæc melagria. Divinus autem Joannes volebat illuc ire, cum non esset illic Pater noster Saba, sed a Laura, ut dictum est, recessisset. Fratrem vero, qui ut eo iret urgebat, admonuit dicens: Quiescamus, Frater, et credamus, quod qui sexcenta hominum millia quadraginta annos aluit in solitudine, ipse quoque nos non alet solum necessariis, sed etiam superfluis. Ipse enim sic dixit: Non te dimittam, non te derelinquam. Et dicit in Evangelio: Nolite solliciti esse, dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Novit enim Pater vester cœlestis, quoniam his omnibus opus habeatis. Sed querite regnum Dei primum, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Sustine ergo, o fili, et angustam viam præpone litiæ. Nam quæ est hic relaxatio ac remissio, æternum parit supplicium: præsens autem afflictio præparat honorum perceptionem. Ilis et hujusmodi verbis Frater minime persuasus, recessit, et inivit viam, quæ fert ad Lauram. Cum vero is recessisset, venit homo quidam omnino ignotus ad senem, qui habebat asinum multis bonis onustum. Habebat autem ejus sarcina panes mundos et calidos, vinum et oleum, et recentes caseos, et ova, et urnam mellis: cumque eum exonerasset, recessit. Et venerandus quidem Pater noster Joannes exultavit spiritu propter Dei visitationem: Frater autem qui recesserat, cum a via aberrasset, valdeque fractus fuisset et afflictus, tertio die rediit esuriens et resolutus, et fructum capiens suæ inobedientiæ. Cumque tot bona invenisset in spelunca, et

D
A. CYAIL.
EX MS. GR.

a
Vivit in deserto
Rubæ annis 9:
b

c
E
inter colligenda melagria aberrans,

divinitus restituitur speluncæ suæ:

confidens Providentiæ divinæ

F
Jos. 1
Matth. 6

cibos abundanter accipit:

A se damnasset incredulitatis et inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes senis, petens veniam. Senex autem misertus humanæ imbecillitatis, et Fratribus motus misericordia, eum erexit et admonuit, dicens : Plane scias Deum posse mensam parare in deserto.

d
Saracenicæ
Incurione
e
NOT. 8
non movetur
ut redeat ad
Lauram :

13 Eodem vero tempore *d* Alamundarus Sicices, qui accepit Regis auctoritatem in Saracenos subjectos Persis, invasit Arabiam et Palestinam cum magna ira in Rotomanos, omnia diripiens, et multa hominum millia abducens in servitutem, et multa faciens nefaria, postquam capta fuerat *e* Amine. Cumque multitudo barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem, lique, quibus mandata fuerat custodia solitudinis, denuntiarent, ut caveretur barbarorum irruptio in monasteria : maximæ Lauræ Patres significarunt venerando Patri, ut desisteret quidem in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, et quiesceret in sua cella. Et divinus quidem Joannes, qui per quietem divinam gustarat dulcedinem, eam lubenter sequebatur, et non poterat in animum inducere, ut eam relinqueret, apud se hæc reputans et dicens : Si Deus mei curam non gerit, quid vivo? Et sic Altissimum suum ponens refugium, mansit minime obstupefactus. Deus autem, qui semper curam gerit suorum famulorum, Angelis quidem suis mandavit (ut dicit Scriptura) ut Sanctum suum conservarent : volens autem eum securum reddere, ut qui paululum esset territus, misit sensilem custodem, leonem maximum et terribilissimum, qui eum diu et noctu custodiret ab immanium barbarorum insidiis. Ac prima quidem nocte, cum leonem adspexisset prope dormientem, nonnihil extimuit, ut ipse mihi narravit : cum autem vidisset diu nocturne sequentem ab eo non avelli, et propulsare barbaros; emisit cantica, quibus ageret gratias Deo, qui non dimittit virgam peccatorum super sortem justorum.

B
Psalm. 90
sed leonem
ad custodiam
accipit,
Psalm. 124

14 Cumque beatus quidem Pater noster Saba venisset *f* Nicopoli, et novam Lauram constituisset, accedensque ad speluncæ ædificium, ut a me dictum est in secunda oratione, et in mentis revocasset eam, quæ in ipso fuit aliquando, visionem de S. Joanne, ivit ad eum in Rubam, et dicit ei : Ecce Deus te servavit ab incurione barbarorum, teque reddidit securum, ad te misso sensili custode : surge, et tu quoque fac id quod est humanum, et fuge sicut patres, ne superbiæ vitio id tibi vertatur. Multi-que aliis ad eum usus admonitionibus, deluxit eum ad maximam Lauram *g* secunda Indictione, et inclusit eum in cella, cum ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis, nullo alio ex conventu cognoscente, eum esse Episcopum. Cum autem plurimum temporis præterisset, providit Deus, ut aperiretur, qui occultus erat thesaurus, hoc modo.

f
a S. Saba
reductus
g
ad Lauram
an. ætat. 56.

15 Vir quidam profectus ex regione Asiæ, nomine Ætherius, Archiepiscopus dignitate, vitam ei gradui decentem agebat. Hic cum venisset Hierosolymam et loca veneranda cum vivifico ligno Crucis adorasset, multasque distribuisset pecunias pauperibus et monasteriis, egressus est e sancta civitate, properans redire in patriam. Sed cum navi conscensa parumper navigasset, propter quendam ventum contrarium eum in igno periculo reversus est Ascalonem. Post duos autem dies volenti rursus navigare, in somnis apparuit Angelus Domini, dicens : Non licet tibi navigare, nisi reversus in sanctam civitatem, iveris in Lauram Abbatiss Sabæ, et conveneris Abbatem Joannem Silentiarium, virum justum et virtute præditum, qui est Episcopus, et habet vim magnam operum spiritualium, et propter Dei meritum et desiderium omnia quæ sunt hujus vitæ con-

tempit, et voluntaria paupertate et exercitatione seipsum humiliavit. Tunc ergo cum a somno surrexisset Ætherius, et esse visionem judicasset; diligentissime inquirens, venit in Lauram Abbatiss Sabæ. Cumque visionem renuntiasset Patribus, deductus est ad Silentiarium. Quem cum salutasset, et duos dies apud eum mansisset, et eum amplissime convenisset, jurejurando adigit, ut sua ei plane et libere narret et enuntiet. Sicque compulsus, genus enuntiavit, et patriam, et Sacerdotium. Quæ cum cognovisset Ætherius, et supra modum esset admiratus, dixit; Vere nunc quoque sancti lapides in terra volvuntur. Cumque sic Justo vale dixisset, ivit ad B. Sabam, eique et Patribus exposuit omnia de B. Joanne : et ab eo tempore cognitum fuit Patribus Joannis genus et Episcopatus. septuagesimo octavo anno ætatis Sancti Joannis, vicesimo autem quarto suæ inclusionis.

16 Sanctus vero Pater noster Sabas eodem anno in pace dormivit, die quinto mensis Decembris decimæ Indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem pretiosissima hæc margarita Joannes, quod non esset egressus e cella, et adfuisset consumptioni sancti Abbatiss. Et autem, cum esset adeo anxius animo, et se esse Patre privatum defleret ac lugeret, in somnis apparuit Pater noster Sabas, dicens : Ne sis de meo decessu tristis, o Pater Joannes : nam etsi sine a te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente : Roga Dominum, ut me quoque assumat, dicit B. Sabas : Hoc nunc non potest fieri : gravis enim tentatio est invasura Lauram; Deus autem vult te esse in carne, ad eos consolandos et confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt et decertant. Hæc cum vidisset et audivisset divinus Joannes, evasit quidem lætus, ut qui de Patre ægritudinem animi excussisset; sed sollicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat significata.

17 Eum autem invasit desiderium videndi, quemadmodum anima separetur a corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in sanctam Bethleem, et videt in imis ambonis subselliis venerandæ, quæ illic est, Ecclesiæ jacentem virum, sanctum, peregrinum, qui consummabatur, et assumebatur ejus anima ab Angelis, et cum divina quadam hymnodia et suaveolentia ferebatur in cælos. Et volens ipsis oculis videre an ita esset, surrexit ea ipsa hora, ivitque in sanctam Bethleem, et invenit, quod eadem hora homo decesserat : et ejus sanctas amplexus reliquias, cum in eodem loco ei justa fecisset, in sanctis thecis ea deposuit : et sic in suam cellam est reversus.

18 Illuminati hujus senis discipuli Theodorus et Joannes mihi narrarunt, dicentes : Postquam dormisset S. Sabas, misit nos senex, ut curaremus responsa quæ iam in Libiadem i. In via autem, cum transissemus Jordanem, occurrerunt nobis quidam, dicentes : Videte, leo est ante vos. Nos vero cogitavimus posse Deum nos per preces sancti Abbatiss custodire : an non enim ejus voluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulavimus : et ecce venit nobis leo in occursum, et valde timuimus, nec nobis vires remanserunt : statimque adspiramus senem, in medio nostri venientem, et jubentem nos esse bono animo. Tunc leo, tanquam qui esset actus flagello, recessit fugiens a nobis : nosque sine damno ambulantes, rediimus ad senem, qui prior dixit nobis : Videtis, quemadmodum inventus sum vobiscum in necessitate? Sed hic quoque multum pro vobis Deum rogavi, et ecce fecit misericordiam.

19 Hoc autem mihi quoque dixit unus ex discipulis, eum multos annos vixisse solo pane, eique admiscuisse cinerem thuribuli, et sic comedisse. Eum vero

eique fassus
se Episcopum
esse inno-
scit an. 79.

ob mortem
S. Sabæ tri-
stis

E

recreatur
ejus appa-
ritione :

NOT. 9
videt ani-
mam mor-
ientis assu-
mi ab An-
gelis :

F

1
apparet
discipulo
servat a
leone :

solo pane
cineribus
misco vesci
tur.

psalm. 101

A vero, inquebat, hoc facientem deprehendi hoc modo Oblitus erat semel suam observare fenestram : cumque vellem ei dare mixtum, et tetigissem fenestram, ea aperta est, et invenio eum exinanientem thuribulum in calicem. Cumque propterea magno esset dolore affectus, volens ego ejus reprimere molestiam, dixi : Non tu solus hoc facis, o Pater, sed plurimi quoque hujus Lauræ, implentes Scripturam, quæ dicit : Cinerem tamquam panem manducabam : et vix potui bis verbis mutare senem.

ANNOTATA.

a Scythopolis metropolis Palæstinæ secundæ, in confinibus Judææ et Galilææ.

b Hæc aptime congruunt in annum 503.

c Melagria, id est, poma silvestria.

d Theophanes. Alamundarus Zizices Saracenorum Regulus, irruptione facta primam Syriam depopulatus est. Sed hæc refert ad annum 529, cum hæc irruptio sit 20 annis citius facta. Forsan Theophanes, uti aberravit in Hierosolymitanis Episcopis istorum temporum ordiandis, ita potuit aberrasse circa tempus irruptionis.

B e Num Amida metropolis Mesopotamiæ, an Anitha urbs Episcopalis in Arabia Petrææ satis vicina? aut certe locus aliquis munitus magis propinquus?

f Nicopolis, alius Emmaus cum Ptolomæo dicitur, urbs Judææ ab Occidente Hierosolymæ.

g Annus hic est Christi 509.

h Apud Lipomanum et Surium, annus octavus omisus, qui est Christi 531, Indictione x, qua eodem anno mori dicitur S. Sabas obiisse, et nonnisi vicesimus Tertius ab initio inclusionis in cellam.

i Libias, trans Jordanem posita ut mox apparet, nullum habet ad Libyam, Africæ regionem; vel etiam ad Libam, Ægyptiacæ eremi partem, respectum.

CAPUT III.

Accessus S. Cyrilli scriptoris. Miracula patrita. Senectus 104 annorum.

Nonagesimo anno ætatis hujus sancti Senis, mense Novembri sextæ Indictionis egreliens ego e Metropoli Scythopolitanorum (ut jam a me quoque, dictum est in oratione de S. Euthymio) accepi mandata a mea matre Christi amante, ut nihil facerem ex iis, quæ ad meam pertinent animam, absque sententia et jussu divini Joannis, dicendo : Ne forte abductus ab errore Origenistarum, excidas ab initio a tua stabilitate. Cum itaque venissem Hierosolymam, et peregissem encænna novæ ecclesiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ et semper virginis Mariæ, veni in Lauram B. Sabæ, et conveni divinum Joannem, ei meipsum dedicans, et Deo gratum consilium volens ab eo accipere. Cumque ab eo audissem : Si vis esse salvus, magni Euthymii habitum monasterium : ego, utpote juvenis et stultus, contempto ejus mandato, descendi ad Jordanem : volensque habitare unum ex iis, quæ illic sunt, monasteriis, non solum iter non habui prosperum, sed etiam magna laboravi ægritudine b in Laura Calamonis. Cum autem fuisset in magno mœrore et tristitia, tum quod essem externus, tum quod ægrotus, et quod conventus jugum nondum subissem; apparet mihi in somnis hic illuminatus senex, dicens mihi : Quod meo mandato minime obedieris, fuisti satis castigatus : sed nunc surge, et ingredi Hiericho, et invenies seniculum quemdam monachum in xenodachio Abbatis Euthymii : sequere eum in monasterium, et eris salvus. E somno vero excitatus, et protinus confirmatus, cum fuisset in

temeratorum particeps Sacramentorum, et cibum sumpsissem, ascendi pedibus in Hiericho, adeo ut mirarentur Patres tam subitum mutationem. Cumque sic venissem in S. Euthymii monasterium mense Julio c sextæ indictionis, ex eo tempore assidue ad eum veniebam, omnia mea offerens : jamdiu enim ex Scythopoli habebam notitiam cum ejus discipulis, qui ad nostras ædes divertebant, tamquam ad proprium xenodochium, et annuam quandam benedictionem accipiebant a meis parentibus communi ipsius Lauræ Patri (multum enim ei afficiebantur) et Patribus ejus Lauræ, ex quo præsentia sancti Patris nostri Sabæ dignata est nostra domus : quocirca mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoque ad eum vadens confidentius, admonitione ejus fruor et precibus, maxime nunc ab eo jussus novæ Lauræ habitationem dimittere, et habitare maximam Lauram, quod Deo quoque volentē feci. Et hoc quidem postea.

21 Aliquo autem ante tempore conveni hunc sanctum senem, gravatus a cogitatione aliqua Satânica. Quam cum ei exposuissem, et preces ab eo accepissem, relaxationem ab ea statim sum consecutus. Me vero ejus fenestræ assidente, et divina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur a dæmone. Quem cum ante ejus fenestram projecisset, recessit. Pueri autem jacente et lacrymante, cum cognovisset senex eum habere immundum spiritum, motus est in misericordia; fusi que pro eo precibus, cum eum unxisset oleo sanctissimæ Crucis, eum sanum reddidit : maligno enim dæmone statim recedente, mundatus est puer ab illa hora.

22 Abbas Eustathius, qui ante hos paucos dies successit B. Sabæ in præfecturam, mortuo Sergio, vir spiritu egregius, rectisque dogmatibus et vitæ institutione, narravit mihi, sic dicens : Me aliquando graviter oppugnavit spiritus blasphemie : veniensque ad Abbatem Joannem Silentiarium, exposui ei meas cogitationes, rogavi ut preces ab eo acciperem. Surgens autem senex, mihi fecit orationem, et dixit : Benedictus Dominus, fili mi, quod tibi non appropinquabit amplius cogitatio blasphemie. Atque ita factum est, ut senex dixerat : neque ab illo tempore sensi amplius malam illam et blasphemam cogitationem.

23 Mulier quædam, genere quidem Cappadox, Basilina d nomine, Diaconissa magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, venit Hierosolymam, habens secum consobrinum, majori in ordine constitutum : qui erat quidem alioqui vir pius, Catholicæ autem minime communicabat Ecclesiæ, ut qui Severi a recta diversam suscepisset opinionem. Atque Diaconissa quidem multum ponebat studii, ut mens illius mutaretur, et eum Catholicæ uniret Ecclesiæ : et ideo unumquemque virum justum rogabat, ut pro eo oraret. Cognita igitur gratia divini Joannis, desideravit quidem eum adorare : sed cum didicisset non licere mulieri in Lauram accedere, accersito Theodoro ejus discipulo, rogavit, ut eum acciperet, et ad sanctum senem deduceret, credens fore, ut per ejus orationem Deus converteret cordis ejus duritiem, et dignum redderet communione Catholica. Quem cum accepisset Theodorus discipulus, venit ad senem; et cum pro more pulsasset fenestram, et senex esset aperturus, uterque se inclinavit. Dicente autem discipulo, Benedic nos Pater : senex aperiens, dicit discipulo : Tibi quidem benedico, hic autem non est benedictus. Cum autem diceret discipulus, Non sic, o Pater : Respondit senex : Revera ei non benedicam, donec a mala schismaticorum sententia destiterit, et se Catholicæ Ecclesiæ confessus fuerit communicare. Hæc cum ille audisset, obstupuit senis

D
A CYRILL.
EX MS. GR.

et deinceps
dirigit :

precibus
liberat ten-
tatum :
E

Item puerum
energumenum

et vexatum
spiritu blas-
phemie :

d

F
hereticum
agnoscit et
convertit.

Cyrillo scri-
ptori suadet
monasterium
S. Euthymii :

h
non obedi-
entem appa-
rens casti-
gat.

A CYRIL.
EX MS. GR.

A senis perspicacem gratiam, et miraculo mutatus, certo est pollicitus se communicaturum Catholicæ Ecclesiæ. Tunc senex, cum ei benedixisset et eum erexisset, primus ei intemerata impertiit Sacramenta, abstersa ex ejus corde omni dubitatione.

apparens in
sommis ad
petita re-
spondet :

24 Hæc cum didicisset Basilina, venit in majus desiderium senem videndi suis oculis, et in animo habuit se virili amictu induere, et ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Hoc cum ei ab Angelica esset apertum visione, ei significat, dicens : Scias, quod si venias, futurum sit ut me non videas. Noli ergo vexari : sed potius mane, et ubicumque degeris, apparebo tibi in somnis, et tua a te audiam, et quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renuntiabo. Illa cum audiisset, et aperte credidisset visionem, ipse ei apparuit in somnis, dicens : Ecce Deus me misit ad te : enuntia mihi, an velis aliquid. Ea vero cum dixisset quæ ad se pertinebant, responsum accepit conveniens, et surrexit Deo agens gratias. Cumque senis venisset discipulus, formam ei et figuram renuntiavit. Atque hæc ego ab ipsamet Diaconissa Basilina audiui.

caricam in-
serens petra
aridæ ex
ejus fructu
de sua salute
certificatur :

B 25 Locus autem, in quo fuit inclusus hic sanctus senex, habuit altissimum ab Occidente præcipitium, quod instar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitii autem petra est adeo sicca et succo vacua, ut nullo modo possit cellæ iogenerare humiditatem. Quodam vero die, cum hic sanctus senex accepisset semen unius caricæ, dicit suis discipulis Theodoro et Joanni : Audite me : Si Dei clementia donaverit huic semini et huic petræ virtutem ut fructum ferat, cognoscetur quod mihi Deus dono largitur regnum cælorum. Cumque hoc dixisset, infractæ illi petræ admovit caricam. Deus autem, qui Aaronis virgam, quæ erat sicca, pullulare et germinare annuit ; ipse quoque jussit hanc infractam et nudam petrâ germinare, ut ostenderet posteris, qualem ejus servus gratiam sit assecutus. Cumque senex vidisset germen, gratias egit cum lacrymis. Quod quidem germen paulatim crescens in altum, pervenit usque ad tectum, quod etiam operuit, et (ut semel dicam) post aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos accipiens senex, et cum lacrymis deosculatus comedit, Deo agens gratias, qui eum de salute sua certiore fecerat : ex eis quoque nonnihil dedit suis discipulis. Et ecce arbor clamat, testans virtutem senis. Ex quo autem comedit ficus se parabat ad exitum.

accipit ficus
inde productos

cum stupore
scriptoris
omnia scruta-
tati :

Rom. 11

C 26 Quoniam vero jam ad profundam processerat senectutem, aperuit discipulus ejus locum, ut ei ministraret. Ego itaque ad ipsum ingressus, et germen terribile spectaculum contemplatus, diligenter considerabam, quemadmodum radices egerit, et an rimas fissurasve ullas habeat petra : nec potui invenire, adeo ut ego obstupefactus dixerim : O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ! quam sunt imperscrutabilia judicia ejus, et investigabiles viæ ejus ! Sciunt enim, qui diuturnam Lauræ hujus B. Sabæ habent experientiam, quod nulla in aræ aut horto ficus nascatur, aut ulla alia arbor, propter multum calorem et siccitatem aeris Lauræ. Quod si quis adducat arbores parvi cœnobii, quæ sunt in via, sciat

NOT. 10
D eas quoque fuisse opus orationis B. Sabæ. Cumque terram invenissent profundam, et torrentem aquarum pluvialium copiosum, multique aggressi essent in profunda terra plantare juxta torrentem, et tota hieme irrigarent, vix uno anno potuerunt tenere arbores, propter multam, ut dictum est, aeris siccitatem et æstus vehementiam.

27 Hæc quidem pauca ex multis selecta mandavi litteris, mittens narrare ejus de fide certamina, quæ suscepit adversus Origenis et Theodori Mopsuesteni dogmata, eorumque qui ea defendebant ; item persecutiones, quas congruenter Evangelio pro decretis sustinuit Apostolicis. Sed quæ ab eo in iis gesta sunt relinquo narranda aliis : scio enim fore ut multi (sicuti est consentaneum) post ejus decessum studeant scribere ejus certamina et persecutiones et pericula, quæ sustinuit pro fide Orthodoxa ; victoriasque et res ab eo gloriose gestas in tota nostra (ut semel dicam) vita, ut qui propter vitam et coruscantes ejus virtutes fuerit insignis et celebris.

multa passus
pro fidei de-
fensione

28 Ut autem audiui sanctam ejus linguam narrantem, vigesimo octavo e suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, ut superius dictum est, et transegit novem annos in Episcopatu. Mansit autem in Laura prius novem annis : et in cella sedens, in qua silet usque in hodiernum diem, implevit Dei gratia quadraginta septem annos : et ecce jam pervenit ad centesimum quartum annum suæ ætatis : estque, licet valde senex, læto vultu, promptoque et alacri animo, et divina plenus gratia. Oramus autem nos quoque humiles et abjecti, ut Deus eum adhuc magis confirmet et corroboret, et ejus cursum in pace consummet. Deo autem nostro gloria in secula seculorum. Amen.

NOT. 11
e

E

f
usque ad an-
tat. 104
vegetus per-
manet.

ANNOTATA.

a Ab anno nonagesimo, ut conveniunt mense Decembri cum Indictione sexta debent tolli anni duo, et sic rotundo numero dicitur pro anno octogesimo octavo, qui fuit annus Christi 541.

b Calamonis Laura fuit inter Lauram Pharan et Lauram Turrium sita, sicut apparet ex Prato spirituali cap. 40. Zinus Lauram Aruadineti Latine vertit.

c Anno 542.

d Idem Zinus Latine vertit Regina vocatione, ac deinde Reginam simpliciter oppellat, quod non placet in nomine proprio.

e Perperam iterum apud Lipomanum et Surium, trigesimo anno, Græce τῷ εἰκοστῷ.

f Est hic annus Christi 557. In Menologio Basilii Imperatoris dicitur natus quinque supra centum, tunc ultimo demum senio fessus obdormivit in Domino, uti alii Græci in Menæis finiunt. In codice Vaticano 1589 ista sub finem habentur. Precibus ejus misereatur nostri, ac miseros peccatores simul conscriptos habeat in secula seculorum. Amen. Vitam vero consummavit sanctus hic senex Joannes mensis Decembris die septimo, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et potestas, in secula seculorum Amen. Quibus simul expensis videtur obitus ejus contigisse anno 558.

DE S. AGNETE ABBATISSA ET S. DISCIOLÆ SANCTIMONIALI VIRGINIBUS PICTAVIS, IN AQUITANIA,

G. H.

CAPUT I.

Cultus utriusque Virginis. Acta S. Agnetis.

SRC. VI

Cultus sacer.

B
Lectio propria
de S. Agnete,sub Regula
S. CæsariæC
prima Abba-
tissa.

Sacra veneratio Sanctarum Agnetis et Disciolæ Virginum, celebranda ad hunc xiii Maji, præscribitur in Officiis propriis Ecclesiæ Pictaviensis, in qua sub ritu semiduplici coluntur, et hæc recitatur Oratio: Servularum tuarum supplicationem, Deus omnipotens et misericors, exaudi: ut qui solennitatem Beatarum Virginum tuarum Agnetis et Disciolæ humiliter peragimus, ad te, quem verum Deum colimus, ipsis pro nobis intercedentibus, pervenire mereamur. Dein pro secundo Nocturno recitantur propriæ Lectiones, quarum prior de S. Agnete est hujusmodi. Quanti apud Deum meriti B. Agnes, prima monasterii S. Radegundis in spiritu mater, extiterit; vel ex eo licet colligere, quod eam sanctissima Regina, post tot jejuniorum asperitates, orationum ardores, eleemosynarum effusiones, ceterarumque virtutum dotes, post crebra cum sanctis viris colloquia, post divinas apparitiones et illustrationes, in tanta prudentia taotoque propriæ salutis et alienæ desiderio, toti cœtui præfecerit: demum quod multis virtutibus illustris animam Deo reddiderit. Sepulta est in ecclesia B. Mariæ, quæ nunc B. Radegundis dicitur.

2 Colitur S. Radegundis xiii Augusti, in cujus testamento sive institutione ultimæ voluntatis suæ apud Joannem de la Haye post Origines Pictavenses, et Carolum le Cointe ad annum 587 num. 5 edita, illustre hoc testimonium de S. Agnete Abbatisa habetur. Congruæ provisionis tunc roboraliter ad effectum tendit exordium, cum generalium Patrum modicis a Pastoribus ovilis sibi commissi causa auribus traditur; eorumque sensibus commendatur, quorum participatione de caritate consilium, de potestate suffragium, de oratione ministrari poterit interventum. Et quoniam... Congregationi per me Christo præstante collectæ Regulam, sub qua S. Cæsaria deguit, quam sollicitudo B. Cæsarii Antistitis Arelatensis ex institutione sanctorum Patrum convenienter collegit, institui; consentientibus beatissimis vel hujus civitatis vel reliquis Pontificibus, electione etiam nostræ Congregationis, Dominam et sororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate loco filiæ colui et educavi, Abbatissam institui, ac me post Dominum ejus ordinationi regulariter obedituram commisi: et formam Apostolicam observantes, tam ego quam Sorores de substantia terrena, quæ possidere videbamur, factis chartis tradidimus, metu Ananiæ et Saphiræ in monasterio positæ nihil proprium servantes... Hoc etiam deprecans, ut cum Deus prædictam Dominam et Sororem nostram Agnetem de seculo migrare jusserit, illa semper Abbatissa de ipsa Congregatione debeat ordinari, quæ Deo et ipsi Congregationi placuerit, custodiens Regulam et nihil de proposito sanctitatis imminuat, et nunquam, quod propria cujusque voluntas, hoc præcipiat. Hæc atiaque S. Radegundis, quæ Institutioni a se factæ manu propria subscripsit. Colitur autem S. Cæsaria xii Januarii, ubi cum ejus Vita edidimus Regulam scriptam a fratre ejus S. Cæsario Episcopo Arelatensi, cui xvii dies Augusti sacer est.

3 Henricus Ludovicus Castanæus de la Rochepozay, in suis Notis ad Litanias Pictonicas a se concinnatas,

quæ et seorsim editæ extant, et post ejus Exercitationes in varios Bibliorum libros, atque a Philippo Labbe tomo 2 Novæ Bibliothecæ inter Miscellanea rerum Aquitanicarum recusæ sunt, ista scribit: xiii Maji, Agnes Abbatisa sanctæ Crucis Pictavensis, cui plurimos versus Fortunatus Pictavorum Episcopus inscripsit libro xi suorum Poematum. Fuerat Fortunatus in familiam SS. Radegundis et Agnetis assumptus, jam tum Presbyter ordinatus, ac proinde illas passim commendat. Ita lib. 3 carm. 28 ad Avitum Episcopum Claramontanum;

Commendantur item vestræ pietatis amori

Agnes, voce humili, cum Radegunde pari.

Dein lib. 5, carmine 2 ad Martinum Episcopum Galiciæ,

Cum Radegunde humili supplex pia postulat Agnes,

Ut commendatæ sint tibi, Sancte Pater.

Ut crescente choro per carmina sancta Sororum
Complaceant Domino, te duce mite, suo.

Atque adscita sibi, servetur, ab urbe Genesi,

Regula Cæsarii Præsulis alma pii.

Libro etiam 8 extat longum poema 4 de Virginitate, quod idem Fortunatus sub finem S. Agneti offert hoc modo:

Hæc tibi, cara Deo, meritis venerabilis Agnes,

Offero, quo placeant, tu faciendo colas.

Judicis ut jussu munus tribuatur utrisque,

Quando corona tibi, tunc mihi vel venia.

3 Sed aliis omissis, carmina viginti octo sunt S. Radegundi et potissimum S. Agneti inscripta, ex quibus unicum excerptimus, cum apud auctorem cetera legi possint. Estque secundum ad S. Radegundem, de Natalitio Abbatissæ, hujusmodi.

Mater opima, decens voto lætare beato.

Gaude, natalem filia dulcis habet.

Hanc tibi non uterus natam, sed gratia fecit:

Non caro, sed Christus hanc in amore dedit.

Quæ sit in æterno tecum: tibi contulit auctor,

Perpetuam prolem, dat sine fine Pater.

Felix posteritas, quæ nullo deficit ævo

Quæ cum matre simul non moritura manet..

Hinc longinqua salus teneat vos corpore vinctas,

Rursus in æterno lumine jungat amor.

Ceterum elucet passim in adjunctis carminibus indicia casti et fortis amoris, quæ Fortunatus has illustres Sanctitate matronas prosecutus est: apparet etiam eum haud procul ab illarum monasterio vixisse, cum hos versus pangeret, res domesticas ipsarum describens, et munuscula lactea ac florea, quæ ultra citroque deferebantur. Est et ipse Fortunatus Litanis Pictonicis inscriptus, et ad xiv Decembris in Notis Castanæi relatus: quo die sub ritu duplici coli in Ecclesia Pictavensi indicatur in Officiis propriis.

Invocatur
in Litanis
Pictonicis:

commenda-
tur Episcopis
Avito,

E

et Martino.

Offertur
poema de
Virginitate.

Filia Spiritus
S.
Radegundis.
F

CAPUT II.

Acta S. Disciolæ.

Henricus Ludovicus Castanæus de la Rochepozay, in supra indicatis Litanis Pictonicis, invocat S. Disciolam, de qua in Notis ista indicat: xiii Maji Disciola,

A ciola, B. Salvii Albigenſis Episcopi neptis, monialibus sanctæ Crucis Pictavenſis olim annumerata est : de cujus felici obitu agit Gregorius Turonensis, historiæ lib. 6 cap. 29, ex qua relatione duæ sequentes lectiones assignantur in Officiis propriis Ecclesiæ Pictaviensis, recitandæ pro secundo Nocturno ad hunc diem xiii Maji. In monasterio B. Radegundis puella quædam, nomine Disciola, quæ B. Salvii Albigenſis Episcopi neptis erat, obiit hoc modo. Cum agrotare cœpiſſet, et ei assidue Sorores aliæ deservirent ; vœpiſſet, et ei assidue Sorores aliæ deservirent ; quomodo ab apparenter Sancto evocata ;

B non est efflata. Tunc facto modico intervallo, emisit vocem magnam cum ritu, et sic emisit spiritum. Et ecce quidam energumenus, qui tunc ad beatæ Crucis gloriam mundandus advenerat, arrepta manibus

cæsarie, collisit se in terram, dicens : Heu ! heu ! D heu nobis ! qui tale damnum perpeſſi sumus. Vel licuiſſet prius causas inquirere, et sic de potestate nostra fuiſſet ablata hæc anima. Inquirentibus vero his qui aderant, quod eſſet hoc verbum quod loquebatur, respondit : Ecce animam puellæ Michael Angelus suscepit, et ipse eam ad cœlos evehit. Princeps vero noster, quem vos diabolus nominatis, nihil in ea participatur. Post hæc corpus aquis ablutum ita candore niveo refulgebat, ut nullum lintenum reperire Abbatissa potuiſſet in promptu, quod corpore candidius cerneretur. Induta tamen linteis nudis sepulturæ mandata est. Hactenus Gregorius Turonensis. Hanc Virginem inscripsit Sacro Gynecæo Arthurus du Monſtier ad diem x Martii his verbis : Pictavis S. Disciole Virginis B. Radegundis discipulæ, virtutum meritis spectabilis. Verum dictus Arturus sæpe deprehenditur ad libitum definire Natus plurium, quando proprios ignoravit. Meminit ejusdem Carolus le Coûte in Annalibus Ecclesiasticis Francorum od annum DLXXXIII num. 61. Perum quia Turonensis mor capite sequenti xxx scribit, eodem anno Tiberium Imperatorem migravisse a seculo, potius utriusque mortem referimus ad annum DLXXXII. At S. Salvius E Episcopus Albigenſis, cujus hæc Virgo neptis erat, mortuus est x Septembris anno DLXXXV.

a S. Michael
in cœlum
delata sit.

Memoria
10 Martii.

DE S. DOMINICA VIRGINE

APUD LACUM COMENSEM IN INSUBRIA.

SEC. VI

Fratri suo
S. Agrippino
Ep. Com.
consepulta.

C omensi apud Insubres Ecclesiæ præfuit secundum ipsius Catalogos decimus tertius S. Agrippinus, ab anno DLXVIII ad DLXXXVI, die xvii Junii commemorandus, qui sepultus in insula Comacina ibidem requievit, usque ad ultimum insulæ illius excidium, ex mandato Friderici Imperatoris factum anno MCLX, quando ad D. Petri sætellum ossa ejus translata sunt ; atque hoc etiam pavens post annos destructo, deportata ad ecclesiam Aquæ-Frigidæ, anno MCLXII extractum a Cisterciensibus monachis, et deposita sub majore altari ; uti ad prædictum diem ex certioribus monumentis probat Martyrologii Novocomensis auctor, Primus Aloysius de Tattis, contra Ferdinandum Ughellum, hujus postremi loci fundationem S. Agrippino ipsi adscribentem : qua de re proximo mense plenius agendum nobis erit. Nunc quod ejus loci memnerimus fuerit S. Dominica, ipsius Sancti Episcopi soror, paulo post illum defuncta, et juxta fratrem sepulta, simulque de novo in alterum locum translata. In prælaudato Martyrologio, Ipso etiam die, quo scilicet Cathedralis ecclesiæ Dedicatio et tertio SS. Pion et Hyacinthi translatio commemoratur, id est hoc xiii Maji, præscribitur cultus S. Dominicæ Virginis, D. Agrippini Comensis Episcopi sororis : quæ sicut fratrem æmulata est vitæ sanctimonia, ita cum eodem meruit a Domino in æterna beatitudine coronari : cujus sacra pignora nunc in ecclesia monachorum Cisterciensium, apud Larii ripam, condigna veneratione coluntur.

2 Quidquid de en nunc dici aut sciri potest complexus est hujus Martyrologii auctor, partim in sua ad ipsum Annotatione, partim in epistola postmodum submissa. Verba Annotationis jam indicate hæc sunt : De Dominica Virgine agit Lazarus Caraffinus Episcopus Comensis, in Diptycha Antistitum hujus urbis num. 13, et in Catalogo Sanctorum et Beatorum, quorum corpora in civitate et diœcesi Comensi requiescunt ; Philippus Archintus, in Tabella Sanctorum Ecclesiæ Comensis ; Quintilius Lucinus Passalacqua, in i Epi-

tola Historica ; Franciscus Ballarinus, in Chronico Comensi part. 3 cap. 2 ; Petrus Maria Campus, Historicæ Placentinæ lib. 8 ; Ferdinandus Ughellus, Italiæ sacræ tom. 5 in serie Episcoporum Comensium num. 13 ; Robertus Russcha monachus Cisterciensis, in descriptione cœnobii Aquæ-Frigidæ, quam typis Landensibus in lucem edidit anno 1619 ; et Lelius Fravezzius, in Diario Novocomensi ad diem xvii Junii. Nos quoque de eadem nonnihil disseruimus lib. 8 Annalium Novocomensium a num. 73 ad 77.

3 Nemo ambigit de gloriosæ hujus Virginis sanctitate : digladiantur tamen inter se scriptores, quæ et qualis fuerit ejus vita. Franciscus enim Ballarinus, indubitanter affirmat una cum Ferdinando Ughello, Dominicam fuisse in asceterio S. Joannis Baptistæ, nunc S. Margaritæ, Novocomi monialem : quam etiam credit sociam SS. Liberatæ et Faustinae circa annum Domini nxc, quo eam obiisse putat. Sed in hoc monasterio nulla viget aut in tabulis aut in picturis aut ulla majorem traditione hujus Virginis memoria : quæ procul dubio perduraret, si una cum sanctis Sororibus communem in hoc celeberrimo loco vitam duxisset. Plane si Dominica suos ibi clausisset oculos, aliquod sui vestigium ibidem reliquisset : et sacræ Virgines, adhuc ibi perseverantes, præclarum hoc decus non contemnerent : quæ sicut maxima pietate Liberatam et Faustina colunt, ita Dominicam venerarentur et sibi vindicarent.

4 Contra Ballarinum Robertus Russcha existimat, illam vixisse inter Moniales SS. Faustini et Jovitæ, cujus asceterium olim erat in insula Comacina : qua funditus excisa a Novocomensibus, Moniales se receperunt ad continentem, quæ Campus appellabatur, ubi novam sedem fixerunt. Verum neque unquam Campi Moniales Dominicam agnoverunt, neque de ea servant vel leve in priscis sui monasterii codicibus monumentum. Ut propterea jure credendum

non fuit
monialis ad
S. Joannem
Baptist.
f

neque ad
SS. Faustinum
et Jovitam,

Sanctas
diœcesis an-
numerata ab
auctoribus,

A credendum sit, Dominicam apud eas domicilium non habuisse, atque adeo sacram Deo virginem non extitisse, ut Ballarinus et Russcha contendunt, licet dissentiant in assignando monasterio quod ipsa incoluerit. His addere licet, quod cum insulæ Moniales ad insula transmigrarint, ad locum quem nostra hac tempestate tenent; si ante cum illis Christo mancipata convixisset Dominica, illius et reliquias probabiliter possedissent, et eas secum ad nova claustra asportassent: præsertim quia nulla ratio cogebat, ut ipsæ venerandæ suæ Sororis exuvias cederent Cisterciensibus monachis, incolis Larii recentioribus: quippe qui anno tantum Domini MCLIII has oras inhabitaverint; ipsisque nulla jura favebant, ut Dominicæ corpus ab insulæ Monialibus extorquerent.

sed videtur
in seculo
ple vizisse.

B Veritati igitur magis est consentaneum, Dominicam, non inter septa monasteriorum virginitatem suam illibatam servasse; sed in seculo, seculari quidem amicto, sed procul ab omni vanitate et levitate muliebri; ut eam decebat, quæ sibi Sponsum immortalem delegerat, ei que conabatur tota cordis et corporis puritate inservire. Qui ante Franciscum Ballarinum et Robertum Russcham Dominicam laudant, ne verbum quidem de illius religione inter S. Benedicti Ascetrias fecerant. Ex quo facile colligitur, ipsam tanti Patriarchæ institutum coluisse, Ballarini et Russchæ commentum omnino fuisse. Hactenus ille: quibus adde, si placet, perquamincer-

tam esse, utrum adeo cito post S. Benedicti mortem (obierat enim hic anno DXLIII) monasterium ullum habuerit Insubria, quod Regula Benedictinæ professionem suscepit; quæ potissimum sese diffundere cepit, post monasterii Casinensis restorationem sub S. Petronace initio seculi VIII.

6 Quod ad patriam S. Dominicæ attinet, eam haud dubie habuit communem cum fratre: sed vercor ne soli nominis Agrippini forma fecerit, cum ab aliquibus Germanum credi, Coloniæ Agrippinæ natum; Comam ex divino instinctu adfectum, sub extremum S. Joannis Episcopi Comensis tempus annumque DLXVII, qui ejus cognita sanctitate curaverit præmissuasionibus, ut post suum excessum eligeretur Episcopus. Nam ita facile temporibus illis aliunde quam ex proprio Clero Episcopos sibi assumebant Ecclesiæ: si tamen id factum fuit, votivæ ad limina Apostolorum peregrinationis occasione Comam appulisse crediderim Agrippinum cum sorore Dominica: de cujus cultu speciali rogatus nos edocere distinctius prædictus R. D. Primus Aloysius de Tattis, in hæc verba respondit anno MDCLXXVIII, XIV Martii S. Agrippini cultus exploratissimus est: nam quotannis per urbem et diocesim Novocomensium memoriam ejus instauramus in Officio ecclesiastico: de B. Dominica vero quod postulatis, addo eam quidem non esse in nostro adnotatam Calendario, sed tamen habere ecclesiam in introitu Vallis-Tellinæ nomini suo sacram, in qua magna celebritate colitur.

Quo fundamento dicatur advenisse Colonia Agrippina?

propria ejus ecclesia.

DE SANCTO PAUSICACO

EPISCOPO SYNADARUM IN PHRYGIA.

SEC VII

Elogium ex
Menologio
Basili Imp.

Synaxario
MS et Menol.
Sirteli,

cum ætate
monstruosa.

G raci celebrant hunc sanctum Episcopum die XIII Maji, et quidem in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc ejus proferunt elogium: Sanctus Pater noster Pausicacus, oriundus ex urbe Apamea, piorum parentum filius, medica instructus arte, urbes ac regiones peragravit, ægrotos omnes absque ulla mercede curando. Deinde cum mundum odisset, ac Christi amore flagraret; in quoddam monasterium se recipiens, monachus effectus est: atque adeo in virtute profecit, jejuniiis, vigiliis, et assiduis precibus vacans, ut maximis a Deo gratis donatus fuerit, solo pane ac modica similiter aqua vesci solitus. Ob ipsius autem virtutem, a Cyrico Patriarcha Constantinopolitano, quamvis non desideraret, Synadaram Episcopus initiatus fuit sub Imperio Mauriti; quem et ipse a gravissimo morbo curaverat. Postea creditum sibi gregem recte gubernans, vixit usque ad Imperium impii Leonis Iconomachi, atque extremam senectutem nactus, migravit ad Christum. Hæc ibi: quibus similia leguntur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ Parisiis in Collegio Societatis Jesu adservato, item in Menologio Cardinalis Sirteli, et ubique adnotatur summa et extrema ejus senectus, Græcis βετὴς γήρας. Et profecto juxta prædicta vixisset in suo Episcopatu XV aut XVI ultra centum annos. Nam Mauriti Imperator, quo vivo ordinatus est Episcopus, a Phoca successore interemptus anno DCII, die XXVII Novembris, et Leo Isauricus suscepit Imperium XXV Martii anni DCCXVII, ad cujus usque tempora vixisse S. Pausicacus dicitur in jam relatis tribus elogiis. Interim in magnis Græcorum Menæis, et apud Maximum Cythærorum Episcopum ἐν βίῳ καὶ ἁγίῳ nulla Leonis fit mentio, in satis longo encomio, quod subjicimus et est hujusmodi.

2 Natus est Pausicacus Apameæ, parentibus illu-

stribus et generosis et Christianæ fidei cultoribus. Adolescens inedia, assiduis precibus et vitæ austere disciplina seipsum emaciavit et edomuit: unde religiosam et ascretiam viam ingressus, modico pane et aqua vitam toleravit, operamque medicinæ dedit, simulque corpora et animos sanavit: acrique in demones bello suscepto, eos in fugam vertit, abortus levavit, incurva silicernia corripuit, aliaque admiranda prodigia fecit. Fama autem, quæ omnia aperit et vulgat, de illo ad Archiepiscopum Constantinopolitanum (Cyrillus is erat) delata, Synadaram Ecclesiæ præfigitur: ubi statim fandi divini verbi homines ut lupos grassantes persecutus, ab ovilibus aruit, et gladio verbi patrii membra rescivit, ne sincera pars Ecclesiæ ab illis corrumpetur. Ita sua ovilia sua ac integra servavit, triumphavit. Venit inde Constantinopolim, et cum Mauritio Imperatore congressus, ipsius quo detinebatur morbum curavit: impetravitque, ut civibus suis annuum vectigal, auri neque libram, cum aureo sigillo, in quo additamentum ad annuam pensionem inscriptum erat, condonaret. Revertens vero Synadas, cum Solmi esset, sulis precibus aquæ scaturigenam produxit, suorumque comitum situm inde levavit. Deinde post vitam præclare pieque peractam, multisque salutem procuratam, ex humanis excessit, atque ad desiderata ganlii transiit. Hæc in dictis Menæis, absque mentione extreme senectutis, et in di Leonis Iconomachi. Quod si hujus loci substitueretur impius Imperator Monothelita Constant, qui anno DCXIII imperavit? Adhuc grandem satis esset assecutus senectutem, et aliquantulum sub Imperio Mauriti Episcopus fuisset. Si Vita ejus aliqua a veteris scripta reperiretur (scripta enim aliquam perscrutentur miranda, tam specificè relata in posteriori elogio) aliquid certius posset forsitan erui. Est autem Synada, seu Synadæ metropolis

Aliud elogium
ex Menæis,

in quo tantæ
ætatis mentio
nulla.

A polis Phrygiæ Salutaris, a qua circiter LXXXV millibus passuum distat Apamea, patria S. Pausicaci. At Cyriacus Patriarcha, qui illum Episcopum constituit, in

dictis Menais refertur xxvii Octobris. Inter Latinos nuper S. Pausicacum in Catalogo generali suo Ferrarius retulit, alibi de eo hactenus nihil invenimus.

DE SANCTO NATALE

ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI.

G. H.

ANNO DCCLI

Cultus sacer.

Antiquum S. Natalis cultum, ad hunc xiii Maji apud Mediolanenses recurrentem, indicant vetusta Missalia hujus Ecclesiæ secundum morem S. Ambrosii, qualia habemus anno MXXXI et MCLX excusa, itemque Breviaria anni MXXXIX, et anni MDCXXXV, cum antea in Breviario anni MCLXXXVII ejus memoria esset omissa. Memoratur etiam a Galesinio in suo Martyrologio, Ferrario in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiae, atque ab aliis rerum Mediolanensium scriptoribus. In præcitato Breviario anni MDCXXXV, pro Officio solenni præseribitur, secundum usum dictæ Ecclesiæ, Lectio iii de vita ejus, quæ est hujusmodi :

B

Elogium ex Breviario,

2 Natalis, Pastor hujus Ecclesiæ Mediolanensis, mirifica fuit eruditionis et ingenii fama : ac præcipue de eo traditur; quod Græcas Hebraicasque litteras eximie didicisset. Doctrinæ autem et ingenii sui vim etiam scriptis declaravit, quæ adversus fidei Catholicæ hostes edidit. Cælestia porro merita ejus multis post mortem et in vita miraculis illustrata fuerunt. Reliquiæ corporis ejus in S. Georgii æde, quæ dicitur ad Palatium, summa cum veneratione asservantur. Hæc ibi, quæ eadem leguntur in Lectionibus propriis editis ad usum illorum, qui in ea diocesi Romano ritu utuntur, quibus præseribitur Officium sub ritu duplici. In Tabula Archiepiscoporum Ecclesiæ Mediolanensis, ex decreto Concilii Provincialis iv sub S. Carolo habiti, illud habetur elogium.

ex Tabula Archiepiscoporum

3 S. Natalis, Latina Græcæque eruditione valde præstans, et Hebraice doctus etiam, eximiusque Catholicæ religionis cultor, Zacharia Pontifice Archiepiscopatum suscepit, et gessit usque adeo religiose, ut exantlatis multis pro fide laboribus, demum sancte in Domino quieverit in Idus Maji, sepultus in basilica S. Georgii, quam is ædificavit. Sedit annum unum, menses duos. Hæc ibi. S. Zacharias Papa præfuit Ecclesiæ a mense Decembri anni MXXLI, usque ad annum MXXII, et colitur xv Martii, ad quem diem ejus Acta edidimus. Subjungimus quæ Ferdinandus Ughellus in Archiepiscopis Mediolanensibus de Natale scripsit.

C

et Ughello.

4 S. Natalem S. Zacharias Papa in Mediolanensem Archiepiscopum ordinavit anno MXXIX, vel ut alii volunt MXXVII. Hic tunc linguæ Græcæ tum Latinæ peritia clarissimus fuit, ritusque Ecclesiasticos peritissime calluit. Scripsit contra Arianos, quorum hæresis reliquiæ repullulare videbantur. Duos omnino annos Mediolanensem administravit Ecclesiam, laureamque decedens sanctitatis tulit a Stephano secundo Romano Pontifice, in Idus Maji, quo ipso die ejus festum celebrari est captum : sepultusque est apud S. Eustorgium, quod ipse templum excitaverat a fundamentis vel ut alii volunt, apud S. Georgium in Palatio, ubi Canonici instituerat. Ceterum ut de sepultura Natalis scriptores varie narrant, sic nihilo constantius de ejusdem Pontificatus tempore sententiam ferunt. Ut enim vetustas obscura, ideoque recondita est ; sic dum aliquid in ea expiscari conamur, conjecturis rem agimus ; experturi, an propius accedamus ad scopum, qui computandæ ætatis, atque annorum certa ratione caremus. Hæc Ughellus. Panvinus in Chronico Ecclesiastico assignat Sedi ejus annos duos,

menses duos. Illum ferri a Stephano II, aliis III Pontifice Summo in Sanctos relatum tradunt Ferrarius et Besutius : addit hic basilicam S. Georgii ab eo constructam. Quæ fere omnia habet Paulus Morigius in Sanctuario urbis et diocesis Mediolanensis pag. 76, ubi de basilica S. Georgii agit : at pag. 63 describit basilicam S. Eustorgii absque mentione S. Natalis.

5 Certiora esse videntur quæ habemus in parte 3 Catalogi Episcopalis, hæc diu post ipsius S. Natalis mortem, ut nobis videtur, scribi capta, et deinceps ad annum usque MXXXIV continuata, in qua ista leguntur : Natalis Episcopus, sedit menses xiv, obiit pridie Idus Maji, sepultus est ad S. Georgium : ad quem locum diximus, pro pridie Idus, assumptam videri diem præcedentem, quando captus est in Ecclesia coli : eo quod ipsa et vera mortis dies impediretur Translotione S. Victoris, jam antea solenni ; neque vacarent ipsæ Idus, quæ potius assumi debuissent, Officio S. Evasii Episcopi Martyris occupatæ. Ibidem ostendimus tempus sedis certius statui non posse, quam si ordinatus mense Martio anni MXXI, mortuus ponatur MXXII mense Majo : quo ipso quidem anno Pontificatum capit Zacharias Papa, sed mense Novembri exeunte ; adeo ut, juxta hunc calculum, quo non facile fideliores inveniet aliquis, mors Natalis septem fere mensibus Zachariæ initio præcesserit. Nicolaus Brautius in Martyrologio Poetico hoc eum disticho honorat.

Eximius Præsul sacros depromere sensus,

Eloquio linguæ triplicis aptus erat.

6 Hunc eundem Natalem Hispani sibi arrogant, quasi ante fuisset Episcopus Toletanus, dein Mediolanensis, nisi auctoritate Dextri, Juliani Petri, et maxime Luitprandi in Adversariis, in quibus dicitur obiisse, xiii Maji anno MXXIV. Verum deficit horum tractatum nuper excogitatorum auctoritas, et nulla Natali tribuitur veneratio in antiquis Breviariis et Missalibus Toletanis, qualia sunt jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi Toletani edita anno MD et MDII, aliaque postea recusa anno MDLI, MDCVII, MDCXVI et MDCXXXVIII. Si quis tamen delectetur hisce inventiunculis, adeat Tamayum Salazar in Martyrologio Hispanico aliosque ab eo citatos, quos non habet hic proferre. Pars aliqua attingetur xxv Maji ad vitam S. Dionysii Mediolanensis Episcopi, anno MXXV in exilium acti, substituto in ejus locum Auxentio, qui totis triginta annis Episcopatus illi incubuit, et vix sero damnatus ut Arianus, latam a Damaso depositionis sententiam elusit usque ad mortem ; non laturus ut Catholici suum seorsim Episcopum seu Proepiscopum haberent in ea civitate, ubi poterat omnia, non tantum sub Constantio Ariano, sed etiam sub Valentiniano, Christianissimo quidem Principe, Arianis tamen nequaquam molesto. Qua autem ratione persuaderi sibi visisset Toletanus Episcopus aliquis, ut permissus redire ab exilio, dimissa propriæ Ecclesiæ cura, ubi prorsus habiturus erat ad restituendam pietatem omnia, hæreret in aliena, ubi erant impeditissima cuncta, propter Auxentii quam dixi præsentiam et potentiam ? Pari stultitia idem Natalis fingitur SS. Justi et Pastoris Martyrum frater, ex patre Hispano Vitali, qui ex primis in Italia nuptiis Natalem, et ex secundis in Hispania Martyres istos genuerit.

Tempus Episcopatus ex antiquo Catalogo.

E

Idem etiam Hispanis tribuitur,

F

cum turpi anacronismo.

DE S. SERGIO CONFESSORE

CONSTANTINOPOLI IN EXILIUM ACTO.

G. H.

SUB ICO-
NOMACHIS.Elogium ex
Menologio
Basili Imp.cum nomine
Leonis,a Baronio
Isaurici cog-
nominati :aliud ex MS.
Synoxario

Celebris est memoria S. Sergii Confessoris apud Græcos : ac primo in Menologio Basili Porphyrogeniti Imperatoris hoc ejus elogium extat : Sergius Christi Confessor, Constantinopoli natus, nobilium ac divitum parentum filius fuit. Cum vero sacrosanctas ac venerabiles imagines cultu prosequeretur, ab iconomachis fuit comprehensus, et ad impium Imperatorem Leonem adductus, modo blanditiis, modo minis jussus fuit a sacrarum imaginum cultu recedere. At cum non assentiretur, sed potius tyrannum tamquam rem abominandam detestaretur, ejusque sermones et minas tamquam nugas contemneret, ac summa animi fiducia pronuntiaret, sacras imagines esse colendas, et ab omnibus Christi fidelibus merito honorandas, perinde ac si honor ille Prototypo, cujus est imago, exhiberetur; fune ejus collo alligato, tamquam scelestus ac maleficus, per fora protractus fuit: deinde in carcerem detrusus ac publice reus denunciatus est, divitiisque suis orbatus, una cum uxore sua Irene ac liberis relegatus fuit : ubi cum mala plurima gravesque inimicitias sustinuisset, emigravit ad Christum. Hæc ibi. At quis hic Leo Imperator fuerit, non indicatur. Baronius Leonem Isauricum interpretatus, refert in Annalibus martyrium S. Sergii ad annum dcccxxxv.

2 Contra in MS. Synoxario Ecclesiæ Constantinopolitane, asservato in Collegio Claromontano Societatis Jesu Parisiis, tribuitur hæc persecutio Theophilo Imperatori, qui imperavit ab anno dcccxxix usque ad annum dcccxlvi, de cujus crudelitate egimus ad Vitam S. Theodoræ ejus uxoris xi Februarii. In dicto autem Synoxario ista leguntur : Eadem die, xiii Maji, me-

moria sancti Patris nostri Sergii Confessoris. Hic prognatus erat Constantinopoli, ex Parentela illustri et magna, sacrarum et venerabilium imaginum cultor : qua de causa jussus est apparere coram persecutore et impio Imperatore Theophilo, ac funibus circa collum constrictus, per forum sicut malefactor est circumductus; dein divitiis, quas plurimas habebat, spoliatus, una cum uxore sua Irene ac liberis in exilium ablegatur, ubi multas tribulationes ac varias tentationes perpessus, migravit ad Christum. Hæc in dicto Constantinopolitano Synoxario.

3 Aliud denique encomium ejusdem Sancti habemus in magnis Menais Græcis excusis, sed omissio nomine Imperatoris, quod est hujusmodi. Eodem die S. P. N. Sergii Confessoris. Sergius et genere clarus magnusque, et illustri animo celebrabatur. Delatus igitur est apud impium et persequentem Imperatorem propter sanctarum et sacrarum imaginum cultum, funeque ad collum ejus ligato, per forum populosum actus et circumactus, sannis contumeliisque affectus et oneratus fuit : postea omnibus suis bonis exutus, in carcerem est detrusus : ac tandem cum uxore, liberis ac tota familia fuit in exilium ejectus : adeoque ex alienis etiam malorum ærumnis triumphat, variis calamitatibus conflictatus. Unde a Deo vocatus est in cælum, digna ab agonothea Christo præmia accepturus. Simile elogium formavit in suo Menologio Sirletus; omissio etiam Imperatoris nomine. Memoria autem hujus S. Sergii celebratur in Martyrologio Gallico, excuso Leodii anno mdcxxiv, et apud Ferrarium in Notis suis ad hunc diem Catalogi generalis.

cum nomine
Theophili :tertium ex
Menais Græ-
cis absque
nomine Im-
peratoris.
E

DE S. ROLENDE VIRGINE

GERPINIÆ IN COMITATU NAMURCENSIS.

G. II.

SEC. VII
AUT VIII

Cultus sacer

et transla-
tio corporis
in novam
cupsum.Memoria in
Fastis,

Namurcum, urbs jam Episcopalis ad Mosæ et Sabis fluviorum confluentes, caput est Comitatus, inter Belgicas provincias numerari soliti. Sub hoc recensetur Gerpiniæ, celebris pagus inter Tudinium et Fossas oppida, Lomacensis olim territorii inter Sabim et Mosam, Decanæ Boviniensis, a Namurco quinque circiter leucis sed vix duabus dissitus Fossis. Magna et laude prorsus dignissima est populi hujus erga S. Rolendam Virginem religio. Hujus rei fidem facit templum et imprimis chorus eleganter arcnatus, sub quo secretiora loca subterranea pari artificio concamerata conspiciuntur. In hoc templo quiescit ejus corpus, pro ejus majore veneratione capsula argentea affabre facta est, hinc inde marmorata, ab iisdem Gerpiniensibus egregia liberalitate curata : in quam Reverendissimus Dominus Jacobus Blasæus, Namurcensis Episcopus, sacra Virginis ossa anno mdcxc hoc xiii Maji, quo colitur, reverenter transposuit, presente Ægidio Monæo Societatis Jesu Sacerdote, qui ista in sua de Sanctis Namurensibus historia MS. testatur

2 Memoria S. Rolendis ad hunc xiii Maji notatur in MS. Florario Sanctorum his verbis : Eodem die Rolendæ, alias Dolendis, Virginis, quæ iliacam passionem et vitium lapidis sanare connevit. Grevenus Carthusianus Coloniensis, in additionibus ad Usuardum Maji T. III.

anno mdcxv et mdcxi excusis, ista commemorat : Rolendæ Virginis, quæ invocari solet contra iliacam passionem et calculum. Molanus in prima editione Auctarii ad Usuardum, addit : Cujus corpus requiescit Gerpiniæ in diœcesi Namurensi. Similia leguntur in Martyrologio Germanico Canisii, Gallicano Saussayi, et alio Gallice Leodii anno mdcxxiv edito, item in Fastis Belgicis Murei, et Coloniensibus Gelenii. Arnoldus Raysius in Hierogazophylacio Belgico pag. 230 hæc scribit : Corpus S. Rolendis Virginis Gallicanæ, quæ nuptias potentis proci fugiens, Gerpiniæ pie defuncta est. Quotannis in feriis Paschalibus (Molano Pentecostalis) feretrum argento cælatum, in quo sacre Virginis exuvie custodiuntur, per parochiæ circuitum processionaliter deferunt. Illa autem supplicatio ad quinque passuum millia sese extendit, ita ut sacris post medium noctis peractis, circa crepusculum matutinum ad iter, magna etiam populi confluente caterva, progrediatur. Juxta sacellum in ejus honorem dicatum spectatur mausoleum, ubi hæc Virgo telluri mandata fuit, ad quatuor aut amplius pedes a terra elatum, ex nigro ac tersissimo marmore his litteris exaratum : Diva Rolendis, summi Desiderii Galliarum Regis filia, mea hic ossa quieverunt. Curo stranguriam Dei permissu, her-

F

Annuus pro-
cessio,

epitaphium,

A niam, cæcitatem, præter languores ceteros. Me implorate, mea qui opera egetis.

3 *Hæc ibi et magna simplicitate posita. Ubi pro filia Regis, legendum esse Dynastæ alicujus in Gallia arbitramur. Nomen autem Desiderii fuit apud Gallos frequentissimum. Hinc Episcopi dicto nomine appellati sederunt Turanne, Autissiodori, Cabilone, Cadurci, Lingonibus, Viennæ et aliis Galliæ urbibus. Meminit et Gregorius Turonensis Desiderii Ducis, sed qui diu ante vixerat. Est et oppidum in Picardia superiore Desiderii-mons, sive Mondiderium dictum, medium inter Ambianum et Compendium. Sed quid tam longe divinando expatiatur? In ipso de quo agimus ad Sabim tractu, inter Fossas et Marchianas ad Pontem, exiguo quatuor leucarum intervallo, omnia inveniuntur loca, quorum in hac Legenda fit mentio: dictis enim Marchianis, trans Huram fluvium, spatio unius leucæ adjacent Marchianæ alie, in Monte-Desiderii positæ, vulgo Mon-Desir Marchiennæ. Hanc Sanctæ patriam si dixerimus, fuga ejus in proximum Villarii a Poteria cognominati oppidum, vulgo Villers la potry, iter vix plusquam leucæ unius fuerit: et hinc impulsus Gerpiniæ, dimidia vel paulo plus leuca distantem, una autem a*

B *Fossis leuca, ibidem infirmata obierit: sed hæc omnia auferit in immensum traditio; et a longiaquitate terrarum, per quas advecta, et potentia generis ex quo nata, proci etiam a quo expetita conditione Regali, admirabilitatem addiderit narrationi tanto majorem, quanto verosimilitudinem plus detrahebat. Nec e longinquo admodum advenerit mater, filie sepulcrum veneratura, ac inde itura Fossas ad S. Foillanum, ibique suam oblationem factura. Sic autem rectum instituebatur iter Coloniam versus. Sed hæc ad ulteriorem disquisitionem proponimus ipsis Gerpiniensibus et Namurensibus. Thomas Dempsterus in Menologio Scotico ad xiv Maji, Gerpiniæ, inquit, inter Tudinium et Fossas, Rolendis Virginis: quæ in Gallia nobilibus orta parentibus, cum a Scotorum Regis filio in conjugem expeteretur, maluit Christa nubere, ad quem in fuga terreni Sponsi migravit. Idem Thomas Dempsterus xiii Junii: Gerpiniæ, Rolendis per Obertum Leodiensem Episcopum elevato.*

4 *Præterea huc facit, quod Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii indicat his verbis: Litteras canonizationis, sigillis munitas, putant majores sese sæpius vidisse, sed cum multis aliis in subitanea templi conflagratione periisse, scilicet, ut ad Molanum observant Doctores Duacenses, anno mbl. Unde, addit Molanus, eis sola superest historia, sive Vita S. Rolendis: quam sub præmissa cautione damus ex MSS. Canoniorum Regularium cænobiis Rubæ-vallis prope Bruxellas, et Corsendonceni juxta Turnhoutum; in quo derrat Prologus. Eandem Vitam, sed contractam, habet Molanus in citata MS. historia de Sanctis Namurensibus. Eandem, sed plenior, edidit anno mdcxx Crispinus Paradis, loci Plebanus, ex vetustissimo MS. Codice loci ipsius, quam libro 9 Historiæ S. Ursulæ cap. 6 inseruit Hermannus Crombach. Est hæc ultima stylo meliore a posteris correctæ. Auctor vixit post multum temporis decursum ab elevatione corporis, sub initium seculi duodecimi facta: ergo quatuor aut quinque post ætatem S. Rolendis secutus, ut non mirum sit si genus hujus Virginis non potuerit assequi. Idem, se vident, miraculum unum alterumque testatur patratum.*

VITA

Ex variis codicibus MSS.

Pro admirationis speculo et imitationis incitamento proposita sunt nobis sanctarum Virginum exempla, suggerente Domino, ut qui potest capere capiat.

Ipsæ enim vario modo certaverunt viriliter, contra mundum, carnem et diabolum, in præsentis exilii curriculo, pro æternæ retributionis braviis, præoptantes castitatis sigillum illibatum conservare potius, quam illud temporalis vitæ jucunditate attaminare. De quarum numero extitit inclita Virgo Rolendis, quæ consummata in brevi explevit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Hujus ergo gesta compendiose subnectimus, ut in ejus miraculis copiose spatiamur.

2 Fuit vir genere clarus, dignitate reverendus, nomine a Desiderius: qui nobilium stirpe progenitus, ac Regiæ majestatis heres inclitus, Gallicis gentibus imperavit: qui dum ætatis adhuc teneræ tanto præfulgeret imperio, creandæ sobolis amore permotus, tantæ Celsitudini condignam antiquorumque Regum nobilitate exortam conjugem honestissimam sibi legali copula sociavit. Iste si quidem naturæ studio temperatissimo invigilans affectu, unicam filiam, Rolendem nomine, meruit procreare. Pater autem prædictus, hujus nativitati primordiali arri-dens favore, ipsam, tamquam Gallorum imperio destinatam, regalibus nutrimentis instituit educari. Hæc tandem adulta claro lumine totam respersit provinciam: ardebat enim fides in pectore, religionisque dignitas coruscabat in facie. Quanto autem gradu altiori ceterarum Virginum choris præeminabat, tanto virtutum flore generosior et morum honestate lucidior apparebat. Fama ergo innovante, qua nihil velocius, nomen tantæ Virginis vitæque discretio admiranda, non tantum Latinorum Principum, verum etiam nobilium Regum finibus in remotis aures intentas cum omni laudum vigilantia commovit.

3 Regis denique b Scotiæ filius, Miles probatissimus, communi [præconio] laudes ejus percipiens, in amore ipsius protinus exarsit: floremque militiæ apud Gallicanas partes frequentiori usu exercens, ut dilectæ Rolendis frueretur alloquio, Desiderii patris ejus curiam aliquando intravit. Ab ipso igitur Principe, tum hospitii gratia tum tanti viri reverentia susceptus, a beata Virgine, quæ tota intentione totisque viribus quotidianum Creatori suo servitium impendebat, pompisque regalibus abrenuntiare proposuerat, neglectus est. Juvenis igitur prædictus multo magis tædæ jugalis amore compulsus est, ut virginitatis incorruptæ lilia prælibaret, ipsamque Virginem sibi uxorem dari in matrimonio postularet. Pater vero super hac re consilio brevi inito, omni applaudente curia, dignum tanti honoris sibi adoptans generum, virorum nobilium fretus consortio, amantis voto consensit. Virgo autem opus Deo perfectum exhibens, ut inter perfectos Christi sectatores annumerari mereretur, nihil sibi proprii retentans, sed regnum et Regum insignia tamquam transitoria vilipendens et vituperans, simplici tantum indumento contenta, paucisque (tribus videlicet, ancilla et duobus servis) comitata, ut terrenæ maculæ copulam fugeret, iter Christi de nocte arripuit. In via ergo mandatorum Dei delectata incedere, obstacula mundi a se penitus curavit abjicere; despiciensque omnes seculi pompas ac delectationes, cœlestibus studuit inhærere mandatis; speciale ducens, custodire mandatum Domini et ipsius pretiosum penetrare mysterium, rogans toto corde Dominum, ut vestigia mentis suæ dirigeret, quo posset ejus custodire justificationem.

4 Audierat autem Rolendis, undecim millium Virginum Coloniae jungi consortium: quarum amore studio ardenti perculsa, peregre pergere desiderans, ad Orientalem se transtulit regionem: quæ summo-pere ad hoc nitebatur, ut sponsa sponsum (videlicet Deum, quem dilexerat, in quem crediderat) cum illis amplexari

An pater
dynasta Mon-
tis Desiderii
in vicinia?

Nobili stirpe
procreata,

E
virtutum
fama et mo-
rum honesta-
te inclita,

b
a filio Regis
Scotiæ in
sponsum expe-
tita,

F

fugam medi-
tatur:

itura Colo-
niam apud
Ursulanus,
c

Bulla canoniza-
tionis
perdita.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 68 **
Vita ex MSS.

Prologus

A amplexari mereretur. Dum autem villæ præsentis situm, tamquam calle directo et incessu temperato, transmearet; sole in meridionali plaga fere immorante; ab his tribus, qui causa ipsius quibuscumque poenis tolerandis destinati fuerant, ut sibi requiem pro invio viarum spatio fatigata in Gerpiniensi villa sumeret, dulci admonitione compulsa est. Ipsa vero in urbem Coloniae toto annisu aspirans nullatenus voluit immorari, sed ne casu aliquo investigata tardaretur ab itinere incepto, quantocius egrediens, ad arborem tunc temporis acernam, cujus de nomine *d* locus adhuc ita dictus est, nimio fatigata incessu et jam pæne viribus corporis ab insolito labore consumptis, ægrotans pervenit: illicque, infirmitatis conceptæ gravi cogente pressura, nulla admonitione coacta, residit. Præsens igitur familiola, dulci lacrymarum impensione solamen illi indulgens, ut vires corporis *e* nocturnali sumpta requie reformaret, causam querendi hospitium iterum submovit: quorum voto Virgo amantissima, diffidens sanitati suæ, alacriter tamen et promptissime consensit. Pago igitur munitiori into, qui Romano *f* nomine *g* Viliers dicitur, hospitium sibi honestum, cum causa dicta quia necessitas ægrotantis et noctis affinitas exigebat, ibidem impetravit. Illic tandem prædictis sustentata clientibus fideliter est deportata. Ubi secundum ruris possibilitatem a quodam villano benigne suscepta, noctis discedente caligine cum primum aurora consurgeret, a rure prædicto tentans recedere, castelloque aspirans Fossensi, ut saltem affinior quæsitis Virginibus esset, et ut tutiorem in eo requiem sumeret, abire non potuit; sed graviore tempore afflicta, ibidem octo diebus permansit. Tandem Virgo regia, quæ tot et tanta facultatum genera extraneis possidenda reliquerat, debitum humanæ carnis casa brevi contenta persolvit. Ab Angelicis ergo choris solenniter suscepta, in sinum veri Spousi, cui virginittatis florem illibatum conservaverat, collocata est. Hic est, cujus oscula casta, sacer tactus, honestus amor est, denique iste utique cœlestis est,

Qui nulla niveum denigrat labe pudorem.

Sed castum casto servat amore decus.

5 Ipse verus Sponsus totinsque puritatis fons exuberans, ut dilectissimæ sibi Rolendis sanctitas tam præsentibus quam absentibus et futuris innotescat, virum quempiam orbatum lumine, ad tantæ Virginis corpus ire compulsus, spe luminis recuperandi concepta, ante ipsam flexo genu prostratum restituit claritati. Hujus miraculi veritate percepta, hospes, tantæ congratulans hospitæ, eum qui cæcus fuerat ad matrem ecclesiam, *h* Gerpiniensem videlicet, cum multis eum intueri admirando gaudentibus, delegavit. Prænominata vero ecclesia, cum *i* signis hujus miraculi novitate resultantibus et resonantibus, filios ejusdem ecclesiæ, tunc temporis militia et probitate insignes et admodum florentes, convocavit ad se, et devotissime abnavit. Ergo veritate prorsus discussa, cum omni reverentia et lacrymarum devotione atque nudis pedibus, ad sanctissimæ Virginis corpus venerabiliter deportandum, a Clericis et Militibus atque honestissimis viris, quibus hæc villa tunc florebat, properatum est. Quod honorifice a majoribus et reverendis hominibus delatum, in præfata ecclesia, parte templi dextra, venerabili mausoleo consecratum et conservatum est. Ad ejus tumulum multimodo miraculorum genere eoruscantem, gens infinita, etiam a remotis regionibus, tum pro labe corporis tum pro mentis cæcitate purganda avidissime cœurit. Corpus autem virgineum stillabat olei sacri transcendente copia; cujus leni tactu languentium curabantur vulnera. Contigit quemdam importunum virum et duræ cervicis, de tanta multitudine gentium pro temporis adstrictione conque-

stum, sacrum in terra cum phiala fudisse olenm: D
cujus effusionis poena in ipsum et posteros ipsius
originis, *k* nodis in manibus eorum innatis redunda-
vit, oleumque ipsum in Virgine nullatenus compa-
ruit. Christus tamen, pro fidei meritis digna dignis
repensens præmia, electæ suæ loculum miraculorum
non privavit gloria.

6 Inter hæc autem mater, unicæ filiæ destituta solamine, quamplurimas ad ipsam quærendam investigari jusserat regiones: quæ tandem a multis, ab ipsius quoque famula et ab altero cliente prædictæ Virginis, qui post decessum illius, natalis soli capti dulcedine, ad patrium larem redierant, verius certificata est. Alter enim famulorum, beatam Virginem tantis gaudens coruscare miraculis, ut ab ipsa pro servili jugo tam corporis quam animæ sanitatem impetraret, in diebus vitæ suæ eidem ministrare voverat: eaque propter, cum beata Virgine numeratus, patriæ suæ fines, numquam videre amplius cupiebat: verum parentum desiderio et omnium amicorum solamine postposito, fideliter illic permanebat: tandem vero morte præventus, in eadem ecclesia honorifice est sepultus. Mater vero sanctitate filiæ dolori suo conferens remedium, preparato itineris viatico, filiali capta amore, ad ipsius sepulcrum cum honestissimo comitatu devenit: sed quia recenter adhuc erat compositum, solius aeris tegumento circumdatum invenit. Videns ergo eam ventis et solibus expositam, ac pluvie et grandini subjectam, tum pro miraculorum dignitate ac solennitate, tum pro regæ sublimitatis honore inobservato, nimium indoluit: nihilque præter vestis purpureæ particulam, qua adornata fuerat, præfata ecclesiæ dereliquit; ita quod Fossense castellum declinando præteriens, ærarii sui partem in ecclesia *l* B. Foillani distribuit. Veste autem, tamquam memoriali ejusdem Reginæ accepta, astantes viri, casulam variis distinctam coloribus studiose composuerunt.

7 His insuper villæ honestissimi Milites et alii majores indignati Dominæ questibus, et commoniti negligentia, *m* basilicam dextero lateri junctam ecclesiæ, in honore beatissimæ Virginis Rolendis, de collatis sibi beneficiis ædificare studuerunt: in qua ad honorem Dei et ejusdem Virginis ac *n* B. Aldegundis, annuente pariter et juvante Metropolitano Pontifice venerabili Domino *o* Oberto, cum Abbatum sanctorumque virorum frequentia, altare rite consecratum est: feretroque perlucenti elimato, quod residuum erat sanctissimi corporis e terris honorifice *p* sublatum, ibidem summa cum reverentia est collocatum.

8 Contigit autem, post multum temporis decursum, huic provinciæ maximum frugum sterilitatem incurrere, terramque ipsam parum aut nihil cultoris sui respondere labori: si vero agrum quemlibet messe adaptata rara sæcunditas investiebat, dira post hæc tempestatum pernicies annum miseri agricolæ laborem in momento extirpabat. Aliud quoque perniciosius acciderat, quia et plurimarum gentium superflua mortalitas et quam plurimus Procerum occasus inundabat. Ergo antiqui patres illius evitandæ cladis improprio exterriti, in beatæ vero Rolendis patrocinio equidem confidentes, ante tumbam ipsius, miraculorum gloria coruscantem, unanimiter convenerant: corpusque illius sanctissimum cum honore summo, cum jejuniis et piarum lacrymarum impensione, tantæ pestis incursum ejus interventu cessare non desperantes, singulis annis circa metas parochiæ ipsius deferri instituerunt. Cujus quidem rei pietas quanto devotius est innovata, tanto celerius a Deo et ab ipsa Virgine sacratissima tempestas est abolita. His atque multis aliis hæc beata Virgo invigilavit miraculorum studiis.

D
EX MS.

k

Post reditum
ancillæ et
famuli in
patriam,

E
ex oblata per
matrem veste,

l
casula con-
fiscitur,

m
basilica et
ara S. Ro-
lendis con-
struitur,

n
o
F
et corpus
elevatur.

p

Sterilitas et
mortalitas
voto curantur.

in itinere mor-
bo correpta,

d

e

f g

B
et Villarii
ad 8 dies sub-
sistere coa-
cta;

sancte mor-
itur.

Cæcus illumi-
natur:

C

h

i

Corpus Ger-
piniæ delat-
um,

claret miracu-
lis et olei
fluu.

EX MSS. **A** 9 Sed quoniam nuper ab antiquorum veritate, ea quæ hic superius recitata sunt, accepimus; quæ de ipsa sub testimonio Dei et hominum vidimus, ad majorem sanctitatis ejus evidentiam, deinceps explanabimus. Erat quædam muliercula *q* Praellæ, quæ ex accidenti vel forte ex nimia vetustate, oculorum cæcitatem contraxerat. Sæpe ergo claritatis recuperandæ concupiscentia in prænominatam ecclesiam devenit: in qua, beatissima Virgine Rolende mediatrice, et visum oculorum recepit, et seretrum ipsius circa situm villæ ipsius cum multis aliis honorifice deportavit. Fuit et quædam puella infra præfatæ villæ terminos, curvitate genuum in extricabili oppressa, ita quod calcaneorum in renibus ejusdem patebant vestigia. Hæc ante corpus sacratissimum B. Rolendis cum lacrymarum devotione collocata, sanitatem corporis meruit accipere, et ab oraculo templi sospes ad domum propriam repedare. Vidi et quamdam indigenam, quæ vocis privata arteriis, verbum nullatenus explicare seu formare ad plenum poterat. Hæc ante corpus sanctissimæ Rolendis Virginis, flexo genu quotidie assistens, iter vocis cum verborum reformatione ibidem meruit impetrare.

B 10 Quomodo autem et a quo sepultura ejusdem Virginis manifestata fuerit, justum est ut disseramus, et natum omnibus faciamus. Erat nempe quidam Dei servus, nomine Eugorrandus, qui vitæ hujus gloriam aut nullam aut frivolam esse, oculo circumspectæ discretionis et fide bonæ conversationis considerans, ab ea penitus tam mente quam corpore recedere curabat. Muro igitur basilicæ, in qua beatissimæ Rolendis virginis corpus inventum est, a dextro ipsius latere inclusus, motus illicitos a mundi hujus immunditiis refrænabat. Hic a beatissima Virgine Rolende, prima et secunda citatione, ut ipsius indicaret sepulturam, leniter admonitus; tertia tandem gravi impulsione commotus et commotus, et (ut verum fatear) verberare nimio tamquam negligens et adhuc hæsitans afflicto, exorata venia, Virginis precibus vel coactus acquievit. Igitur gravius ægritudinis imminente pressura, visionem quam viderat et infirmitatis causam, paucis tamen, ne super hoc gloriari videretur, edocuit. Idem veru Reclusus, ut certior prædictorum pateret notitia, a carcere suo sepulturam prædictam baculo subscribente prænotavit.

Conclusio. 11 Hæc de beatissima Virgine Christi Rolende breviter ad ædificationem legentium perstrinximus: in quibus, Deo teste, vitæ ipsius memoriam potius studuimus innovare ac propalare, quam expolito sermone (cum nusquam facultas ad hoc suppetat) quodcumque Scholaris vel Clerici ingenium aliquatenus declarare: ideoque supradictæ Virginis sanctitatem recolentes; exoremus eam instantè et humiliter, quatenus ipsius interventu sic transeamus per hæc bona temporalia, ut non amittamus æterna. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre ac Spiritu sancto vivit et regnat Deus, trinus et unus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA

a Quid de ejus dignitate censeamus, supra dictum.

D *b* In *Sacroria Namurcensi*, anno 1619 excuso, dicitur S. Rolendis Virgo Gallicana, nuptias potentis proci fugiens, in Namurcesio defuncta. Potuit hic proci ex nobilitate Scotica fuisse, et in Belgio militasse, quamvis alioqui notum est, nihil in Belgicorum Sanctorum scriptis per traditionem Vitis, esse familiarius, quam Scotos vocare, quosvis ignotæ gentis advenas. In *MS. Gerpiniensi*, societatem quiescere Colonie.

c *Hermannus Crombach lib. 9 Historiæ S. Ursulæ cap. 6 Vitam S. Rolendis profert, et sub finem in Epitome Chronologica refert hanc peregrinationem ad annum circiter 690: potuit tunc aut etiam serius contigisse, cum plures et nobiles Virgines ad Parthenonem a Plectrude erectum confugerent.*

d *Monæus advertit, nullom amplius neque arboris neque pagi, quem Acere appellat, extare memariam.*

e *MS. Rubæ-vallis, naturali.*

f *MS. Corsendone, idiomate.*

g *MS. Gerpini. appellat castellum Domini Vilturiensis. Molanus, Castellum Domini Villariensis la Potterie. Sic enim vocatur pagus. Romanum autem nomen hic dicitur; sicut communi usu Brabantia Romana appellatur ea Provinciæ pars, in qua Romani olim sermonis, nunc Gallici ex eo deflexi, obtinuit et nunc etiam obtinet usus.*

h *Idem MS. miraculum hoc, ipsa adhuc vivente, ita contigisse narrat: Virgo morbo ingravescente cæcum claudicantem, qui in castro agebat, Gerpiniæ misit ad Parochum, ut ecclesiastica Sacramenta illuc deferret. Is autem imperata amplectens, ex Gerpiniensi ecclesia, videns et bases solidas habens, reversus est. Verum reliquis MSS. fidendum potius.*

i *MS. Gerpini. Novo prodigio statim æra campana, nullo movente, dulcia consonant harmonia.*

k *Idem MS. In singulis digitorum articulis, nunc grandiorum instar, tubera protuberant.*

l *S. Foillanus Episcopus et Martyr, Fossis a fratre S. Ultano sepultus, circa annum 660, uti ad hujus Vitam diximus 1 Maji. At colitur ille 30 Octobris.*

m *In MS. Gerpini. et supra apud Rayssium dicitur sacellum, ubi et hodie sepulcrum sanctæ Virginis visitur.*

n *Acta S. Aldegundis varias dedimus 30 Januarii.*

o *Obertus, teste Sigeberto; creatus est anno 1091, mortuus pridie Kalendas Februarii anni 1119, qui inchoantibus tum a Paschate annum dicebatur annus 1118, tunc successit illi B. Fredericus, postea Martyr, cujus Vitam damus 27 Maji.*

p *Hæc elevatio a Fisenio lib. 9 historiæ Ecclesiæ Leodiensis refertur ad annum 1103, quo a dicto Oberto elevata est Rhodæ, in diocesi hodierna Silvaducensi, S. Oda Virgo et Martyr, quæ colitur 27 Novembris.*

q *Pruella, vulgo Prellæ, vicinum Gerpiniæ oppidum: Gerpiniæ autem cum neque Hannoniæ neque Namurcesii tabulæ topographiæ expriment, illum autem notent æque ac cetera loca, superius in prævio Commentario nominata, facile est desinire verum Gerpiniæ situm, qui ibi desideratur.*

VIDE UT SUPRA
NOT. 70 "

E

F

VIDE UT SUPRA
NOT. 71 "

DE SANCTO MOELDODIO, ABBATE IN HIBERNIA.

G. H.

XIII ET
XIV MAJI

Orgiellia, vulgo Uriel, provincia Australis Ultoniæ, contigua extremæ ad mare parti Orientalis Mediæ, progenitorem illustrissimæ Dominorum suorum familiæ traditur habuisse Collain, cognomento Dachrioch: ex qua familia prognati viginti novem Sancti, recensentur apud Colganum ad diem XXI Martii in Appendice ad Vitam S. Eudei Abbatis Araniensis cap. 4, citato cap. 13 Sanctilogii genealogici. Verum non sunt hi Sancti extra Hiberniam noti, nisi valde pauci, ex quibus sunt dictus S. Eudeus, cujus Acta dedimus ad dictum XXI Martii et S. Moeldodius, aliis Maldodus et Maldod, de quo hic agimus. De hujus genealogia citotus Colganus num. 22 ista habet. S. Moeldodius Abbas de Mucnaimh in Oirgiellia filius Eingini, filii Aidi, filii Fiachrii, filii Fiechæ, filii Eugenii, filii Briani, filii Muredacii-Meth, filii Inachadii, qui erat unus ex tribus filiis supra indicati Collæ Dachrioch. Hæc ibi per novem generationes deducta ulteriori probationi Hibernorum relinquinus. Natalem horum Sanctorum assignat ibidem Colganus ex Martyrologiis domesticis, nempe Casselensi, Tam-

lachtensi, Damgallensi, Mariani Gormani, Engusii, et Cathaldi Maguir, et dein S. Moeldodii venerationi assignat hunc XII Maji: ad quem diem in Martyrologio Richardi Wulfordi, Anglice excuso Londini sub annum MDXXVI, ista leguntur: In Hibernia festum S. Maeldoki Confessoris. Ad diem sequentem XIV Maji memoratur S. Maldod, Confessor in Hibernia, in MS. Florario Sanctorum, in Auctario Greveni ad Usuardum, Martyrologio Germanico Canisii, Catalogis Ferrarum et Fitz Simonis. Dempsterus in Menologio Scotico ista tradit: In Hibernia Maldodi Episcopi, natione Scoti, viri in omnibus sanctissimi, qui miranda patientia et exemplo genti illi præsuit. Pro sua vero probatione litteras M C adjungit: quibus asserit indicari Martyrologium Carthusianum, scilicet Greveni, aut Canisii vel Adami Walasseris, quod ultimum non vidimus. In aliis nihil de ejus Episcopatu, aut origine Scotica habetur. Potius cum ipsis Hibernis Abbatem de Mucnaimh in Oirgiellia arbitramur. Reliqua nos latent.

E

DE B. GERARDO SOLITARIO, TERTII ORDINIS S. FRANCISCI IN VILLA-MAGNA PROPE FLORENTIAM.

D. P.

AN. MCCLXVII

Cultus fer. 2
Pentecostes.integritas
corporis in-
corrupti.

Villa-grandis olim dicebatur, quæ nunc Villamagna, vicus pass. m. v Florentia dissitus, cujus ecclesia parochialis S. Dominico sacra, proxime sibi adjunctam habet aliam ædificulam, in qua nunc requiescit corpus B. Gerardi, ibidem nati ibidemque defuncti. Et hic quidem tota anno colitur ut Beatus; celeberrimum tamen ac proprium festum ei agitur quotannis feria II Pentecostati; quando ad ejus venerationem undique concurrentium numerus ad decem millia hominum plerumque ascendit. Ita per litteras ad me datas significavit Illustrissimus Eruditissimusque Magliabechius, qui ipsemet anno MDCLXXVIII die I Martii ad locum se contulit, ut certiora exploratioque referret; et singulari favore Plebani fuit admissus ad sacri corporis inspectionem; quod olim quidem annis singulis in festo prædicto dumtaxat semel, nunc autem multo rarius ostenditur populo. Vidi et inspexi, inquit Magliabechius, attente et morose, istud quondam animæ sanctissimæ domicilium, exueta carne adhuc integrum; cui pars nulla deerat, quæ quidem adfuerat morienti, decrepita in ætate seni. Hærebant capiti capilli, gingivis dentes, sed rari utrique. Maxilla sinistra tota incorrupta, plus integritatis monstrabat quam dextera: pellis inducta ossibus solida; et quidem a genibus sursum deorsumque, utrimque ad digitos quinque, mire callosa obdurateque: quam quidem callositatem contraxisse creditur, de geniculis visitando ecclesias quasdam satis remotas; integerrimi pedes ac manus nullum vel articulum vel unguem requirebant. Servatur autem sub altari sui oratorii intra capsam ligneam inauratam perquam honorifice, et hæc includitur grandiori lapideæ, quam ipse Beatus eo conductam, suis manibus aptarat ad formam altaris. Prius autem quam prædicta capsula inaurata conficeretur, jacuerat

intra aliam capsam æque ligneam, sed elegantia minoris, quam mihi sub altari sui parochiali monstravit Plebanus.

2 In hac eadem ædificula cernitur ejus imago, depicta cum quatuor historiis e vita acceptis: quarum una monstrat quomodo post obitum, eductum e pauperculo tugurio corpus, expositum fuerit supra truncam quercum, dispositis circum custodiis ad arcendam plebem indiscrete piam. In secunda exprimitur Sanctus, equitem quendam in fluminis trajectu admonens periculi. Tertia eundem repræsentat in oratione defixum, ante quoddam sacellum, et post eum turbam plurimam genuflexam. Quarta denique mulum onustum panibus, quos credo pauperibus a Sancto distributos. Similiter in quodam tabernaculo operis Gothici cernitur sculpta lapidea effigies Beati, scipionem dextera, sinistra funem tenens, qui præsumitur esse cordula, Tertiariorum S. Francisci gestamen. Singulis porro Quadragesimæ Dominicis ducuntur Processiones, in memoriam earum, quis de genibus facere solebat Beatus, idque in hunc modum. Egrediuntur illæ ex parochiali S. Domini ecclesia, progrediunturque ad S. Romuli Rectoratum, mille passibus distantem a dicta ecclesia S. Domini; inde pergunt ad Montem-acutum, pari spatio dissitum, ubi est oratorium Nerliorum: tum procedunt ad aliam Villam-magnæ ecclesiam, quæ S. Mariæ a Ringhiulla dicitur, distatque milliari magno, per iter difficile emetiendo: tum ad Incontrum flectunt, ubi est appendicula quædam Villæ-magnæ, et Eremitæ habitant, duorum milliarium intervallo a Ringhiulla, per viam difficillimam: ac denique ad ecclesiam parochialem revertuntur. Fiunt autem Processiones, illæ etiam nubilo, etiam pluvio tempore: quod si præceps nimium imber prohibeat tanto spatio

Imagines in
ecclesia.

F

Processiones
per per Qua-
dragesimam
ejus exem-
plo institutæ.

A spatio distantia loca circumire omnia, ut minimum visitantur semper aliqua.

AUCTORE G. II.

Acta antiqua exiderunt,

pro quibus datur alia recentior Vita.

Ejusdem laus apud scriptores varios.

Obiisse dicitur an. 1242,

Waddingus an. 1277 notat :

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 72."

3 Hæc Magliabechius, partim a se ipso visa, partim a Plebano audita: quæ quam certum nobis Gerardi cultum, tum molestum reddunt veterum de eo monumentorum defectum, peritiorum ut præsumitur circa annum MCCCLX, quando Senenses, incursione contra Florentinos facta, S. Gerardi ecclesiam spoliarunt ac destruxerunt. Defectum hunc utcumque supplebit Vita, quam prælaudatus Magliabechius post longam inquisitionem apud Dominos Gambairos Florentiæ reperit, sicut eam circa finem seculi præcedentis (post annum certe MDI) composuit Presbyter Bartholomæus Joannis della Quercia, quondam dicti luci Curatus, acceptam a fide dignis testibus et per traditionem istorum locorum, uti testatur u. 14 is qui recentiori manu transcripsit exemplum apud Gambairos inventum. Hujus antequam nobis copia fieret, paraveramus prælo Vitam recentissimæ compositionis aliam, nunc usui futuram ad Notus, quam per eundem Magliabechium miserat Rev. P. Fr. Antonius de Terrinca, Provinciæ Thuscienæ alumnus; misit autem Latine, allegatis in fine auctoribus, tam sui Franciscani Ordinis quam aliis; videhæc, Legenda antiqua Minorum, Mariano Florentino in Append. tom. 1: Marco Ulisipponensi Chronic. parte 2 lib. 1 cap. 11: Luca Waddingho tom. 2 Annalium ad an. 1277 num. 12: Algezira in Arbore epilogica totius Ordinis: Palazzo lib. 6 Chronic. Prov. Castellæ cap. 25: de Syllis cap. 1 Tertiæ Regulæ: Martyrologio Franciscano Arturi ad XIII Maji: Silvano Razzio parte 1 de Vitis Sanctorum Thuscienæ fol. 335: Bosio parte 1 lib. 9 Historiæ Equitum S. Joannis Hierosolymit. Bzovio tom. 13 Annal. Eccles. ad an. 1241 num. 15; et quibusdam relationibus, ab adm. Rev. D. Bartholomæo Magnani, moderno Plebano S. Domnini Villæ-magnæ, exhibitis: a qua eodem etiam nos accepimus posteriorem miraculorum seu beneficiorum, B. Gerardi intercessionem attributorum, notitiam aliquam.

4 Ex his auctoribus Jacobus Bosius opus suum divulgavit anno MDXCIII, eorum quas de B. Gerardi vita et reparatione profert notitiarum auctores allegans, Commendatorem Fr. Petrum Guadagni Florentinum, qui ex mandato Ugonis Cardinalis, magni Magistri sui, ad locum se contulit omnia exacte cogniturus; et Fr. Julium Zanchini, ejusdem Ordinis et patriæ Equitem, qui multo etiam exactius id fecerit: refert autem Beati illius obitum ad annum MCCXLII, quem etiam signans Vita hic dandæ auctor, tamquam communior sententiam laudat; etsi fateatur certitudinem ejus rei nullam haberi. Lucas Waddingus, annis pluribus quam triginta post Bosium, anno MCCLXXVII Feria II Pentecostes, III idus Maji obiisse Gerardum statuit: quod sequitur Arturus et nos tantisper tenemus, saltem quoad diem, donec certior aliqua ratio occurrat ejus definiendæ. Dixi quoad diem, licet enim cum hoc optime conveniant anni et feriæ numeri; repugnet tamen traditio loci, ex qua Presbyter Bartholomæus asserit ipsum sibi mortem prædixisse in diem Veneris; et ideo suspicatur Terrinca, Waddingum et alios, qui Feriam II Pentecostes scripserunt, eo solum fundamento id fecisse, quod tali die colatur annue; annum autem istum cultum originem suam forsitan habuisse, non quia tali die sit mortuus, sed quia tali die illatus sit in ecclesiam, consummatum intra annum a morte ejus: addo ego vel quia tali die post ruinam ecclesiæ a Senensibus factam, in restaurata capella et consecrata cæperit corpus ad publicam venerationem ostendi populo, quod antea non videtur factum fuisse. Certe de anno MCCLXXVII mortis isti assignando ante Waddingum nemo videtur cogitasse: nam cum Vita scriberetur dux de eo solum erant sententiæ, altera pro anno MCCXLII, altera pro MCCLIV. Opinio quoque de ejusdem Beati nativitate, ad annum

ciriter MCLXXIV referenda, uti notatur initio Vitæ, repugnat morti ultra centum annos differendæ, cum adeo excessivæ grandævitatatis nullum appareat in imaginibus aut traditione vestigium.

5 Utinam sciremus, ex quo fonte Waddingus accepit hunc diem III idus Maji: hunc enim componentes cum die Veneris, possemus opinari mortuum esse Sanctum anno MCCLIV, quem antiquitus Hetrusci, novem mensibus prævenire Kalendas Januarias soliti, numerassent XLV, quod facile errore scribentium in XLII verti potuit. Ita attigisset Sanctus ætatis annum circiter septuagesimum, vitæque eremiticæ potuisset auspiciatus fuisse post primum reditum e Terra sancta circa annum vitæ suæ quadragesimum, et verificaretur quod de eo jam quinquagesimum annum agente habent Chronica Minorum, teste Waddingho, accepisse habitum tertii Ordinis Assisii ab ipso S. Francisco, qui usque ad annum MCCLXXVI vixit. Si vero eum suscepit Gerardus, non ab ipso Sancto Patriarcha, sed a Ministro conventus Assisinati uti maruit auctor Vitæ, mihiq; verosimilius est; fuerit adhuc Gerardus in Terra-sancta, pro secunda vice novennio post primam eo reversus, circa annum MCCLXXVIII quando de Frederico II Imperatore, jam palam contra Ecclesiam rebellante, prædixit calamitates eidem propterea obventuras, sicuti in Vita eadem dicitur num. 7, et initia eremiticæ Vitæ ejus novennio ante habitum sumptum capte paterunt post annum vitæ quinquagesimum differri.

6 Paulus Mini Florentinus, apud Bosium, in suo de Nobilitate Florentina discursu, Gherardum Mecatti nominat, atque fuisse Fratrem Servientem nobilissimi Ordinis Equitum S. Joannis Hierosolymitani: quod ita admittit Bosius, ut fateatur non constare quando aut quomodo habitum Fratris Servientis accepit. Erroris autem convincit Silvanum Razzium, asserentem quod admodum juvenis ductus sit Rhodum a Frederico Falcho, Ordinis Admirali; ab eoque aut aliquo consanguineorum ejus, Ordini eidem adscriptorum, accepit habitum prædictum; quandoquidem Ordo iste non ante annum MCCCIX dictam Insulam obtinuerit. Certum tamen esse supponit Bosius, quod etiam post sumptum Tertiarii Franciscani habitum, prioris Ordinis gestaverit insignem, Crucem scilicet albam, asperrimo suo vestitui assutam, quia ita pingitur usque hodie. Sed auctor Vitæ, licet in Ordinem admissum fateatur, ne a communi opinione recedat, asserit tamen illius insignis sive habitum, solum a morte, ei fuisse aptatum: adeo ut ex eo quod Domini ejus, apud quos adolevit et cum quibus in Terram-sanctam bis profectus fuit, Ordinem istum sint professi, præsumi potius quam probari videatur, Fratrum Servientium numero fuisse adscriptum Gerardum. Quare, omisso titulo minus certo, solum usurpavimus nomen Tertiarii Franciscani, sic tamen ut in nullo præjudicare velimus nobilissimo Ordini, haud parum juris in illum sibi vendicanti.

7 De iis quos ad militiam sacram secutus est Gerardus, Terrinca ex Razzio Bosiaque hæc sumpsit: A spectabili nobilique viro Frederico de Folchis, S. Joannis Hierosolymitani Equite ejusdemque illustrissimæ Militiæ Maris-præfecto, qui decies octies (teste Christophoro Landino in præmio Commentariorum in Dantem) de inimicis Catholicæ fidei retulit triumphum, sive ab aliquo illius fratre aut nepote (tres enim germanos fratres et nepotes octo, teste eodem Landino, ejusdem sacræ Militiæ Cruce insignitos habuit) Florentiam in proprias Folchorum ædes est adductus. Razzius hæc solum dubitanter asserit, ex eo quod D. Zenobius Cassi Legum Doctor Florentinus, cui uxor obtigerat filia Simonis Folchi, in quo familia Folchorum desit, ostenderit sibi exemplar ejusdem memoriæ, scriptæ anno MCCCXXXIX, unde constabat, quod dicta familia possessiones suas in Villamagna habuerit. Bosius, uti supra diximus, negat ab illis

si 13 Maji feria 6 obiit potius ponetur an. 1255

et commodior erit chronotaxis vitæ.

An apud Hospitalarios suscepit habitum Fr. Servientis?

F

An Folchos ad militiam sacram secutus?

A illis Rhodum duci potuisse Gerardum, multo prius mortuum scilicet quam pedem istie Hospitalarii ponerent. Eodem autem jure videntur debere removeri a Gerardo in Terram sanctam ducto Fredericus Folchus ejusque fratres ac nepotes; siquidem Fredericus iste fuit Admiralius Ordinis. Non videtur enim Ordo diu ante finem seculi xiii naves et navales Magistratus habuisse, quandoquidem Bosius toto illo ac precedenti seculo nullu invenit navalium pugnarum nedum victoriarum indicia. Potuit tamen ante Fredericum Admiraliū, familia illa jam inde a seculi predicti initio habuisse in Ordine isto Equites, quibus Gerardus servierit; unde eadem familia semper ei devota extitit, forte et ecclesiam ejusdem, ut ait idem Terricus, magna ex parte ædificavit dotavitque, prout indicare videntur insignia, in altari et ecclesia, et quædam portio annua, quam Prioris S. Jacobi in Campo-Corbolini persolvit ecclesia ista. Sed et hæc intelligi debent de ecclesia, ut est post suam destructionem restituta: adeoque in eo solo videntur fundari, quod Folchorum familia esset in Villa magna tempore istius restorationis potentior ceteris.

B

VITA

Per Bartholomæum a Quercu Parochum loci.

ex MSS. Italicis Florentiæ servatis.

Rurinatus,

Natus est gloriosus hic Sanctus circa annum mclxxiv, quamvis in tempore multi variant, quidam citius, aliqui serius eum referentes. Natus est autem prope Florentiam intervallo quinque milliariū in loco montoso, vico qui dicitur Villa-grandis, quod nomen hodie redditur Villa magna, ex patre et matre rusticanis. Duodennis erat, quando, occasione pestilentie grassantis orbatus parentibus remansit orphanus; ejusque Domini a, coacti novos fundis suis colonos querere, puerum duxere Florentiam, suæque familiæ inseruerunt: ubi pie ac Christiane educatus adolevit. Contigit porro Dominorum ejus uni, ut necesse haberet sacri belli causa in Syriam proficisci contra infideles: creditur autem is fuisse ex Folchorum familia, quæ tum temporis multas in Villa magna habebat possessiones, et erat ipse Hierosolymitanus Eques. Hic eo secum ducere Gerardum voluit, propter bonam indolem, ejus experimentum dederat in familia, sibi dilectum. Appulsi vero in Terram sanctam variis agitati sunt casibus: captique ab infidelibus, post ingentes ærumnas toleratas, redempti fuerunt.

postea cum
eorum uno
navigat in
Syriam semel,

C

2 Post hæc moritur patronus Gerardi: quare visitato sanctissimo Domini sepulcro aliisque locis sanctis, in Hetruriam rediit: et salutatis Florentiæ reliquis Dominis suis, in suum tuguriolum apud Villam magnam se recepit. Necdum ibi biennium exegerat, cum ab alio Domino ex eadem familia revocatus, et rursum in partes infidelium, quantumvis reniteretur, ductus est. Etenim generosus iste Eques, et pugnae cum Saracenis conserendæ cupidissimus, non ignarus erat periculorum quibus sese expositum ibat; eoque cupiebat socium habere Gerardum, ejus preces Deo credebatur acceptissimas esse, et sibi utiles fore sperabat. Neque diu dilata est experientia ejus, qua pia ista credulitas nitebatur, veritatis. Dum enim in Syriam navigant cum viginti militibus, quorum dux et capitaneus erat Dominus iste; occurrerunt quidam infidelium piraticæ, plus quam centum viris armatis instructæ. Expaverunt milites cum Capitaneo suo, fugamque libenter arripissent, si spes fuisset evadendi periculum: sed animati a Sancto sunt, et quodammodo ad pugnam coacti promissa victoria. Junctis igitur

iterumque
cum altero,

cui victo-
riam præci-
bus impetrat,

navibus initur prælium, Gerardo genibus flexis orationem faciente, ac brevi obtinetur gloriosa victoria, Christianis duobus dumtaxat desideratis, occisis autem quinquaginta infidelibus, ceteris captivatis. Ex hinc tantæ venerationi Domino suo fuit Gerardus, ut nihil aggrediretur neque decerneret, quamvis minimum, nisi ex illius consilio: nec solum iste tanti eum faciebat, sed et alii milites multi maximo eum prosequabantur honore.

3 Septem solidis annis, hæc secunda vice, in istis partibus fuerat Beatus; quando cedens verecundiæ suæ, non ferenti quod ita passim haberetur ut præditus virtute insigni, facultatem revertendi in patriam a Domino suo petiit, atque ægre impetravit ab eo, cui molestissimum erat tam sancto comite spoliari; impetravit tamen, promittens quod assidue esset pro eo oraturus. Tum navem cum pluribus sociis conscendit: quæ gravi jactata tempestate, atque jam jam submergenda, liberata est precibus B. Gerardi: qui appulsus in Tuscani b, prius quam patriam suam repeteret, Assisium profectus est, ubi a Ministro conventus S. Francisci obtinuit habitum c tertii Ordinis: gestavitque illum quoad vixit ad genua usque decurtatum, ex panno rudi coloris cinerei, cum palliolo breviori: itaque in locum suum rediit, cui a Grottis, id est Cryptis, nomen erat: neque ultra alio commigravit.

4 Occupatio hujus sancti Eremitæ alia fere non erat, quam continua oratio in locis desertis ac piis: quandoque etiam visitabat ægros, eisque ut poterat subveniebat. Quandoque se transferebat ad capita publicarum viarum, petiturus a transeuntibus elemosynas, quas deinde in pauperes erogaret: neque difficile erat notabiles etiam summas colligere, cum unusquisque magnæ sibi duceret felicitati, petenti Gerardo aliquid posse tribuere: ipse vero earum nihil servabat sibi ad proprios usus, sed integre pro Dei amore erogabat. Siquando contingebat eum non explere consuetarum orationum pensum, propter ægrorum visitationem aut alia ex causa, defectum ipsa supplebat nocte, per asperas illas semitas deambulans; aut ascendebat in podium (ubi nunc est ejus ecclesia et corpus) quia istie sub antiquo tabernaculo erat imago quædam beatissimæ Virginis, ibique sæpe visus est pernoctare. Solebat præterea visitare ecclesiam S. Laurentii in Vicchio, duobus milliariibus distante, Florentiam versus: quandoque adibat locum qui dicitur... ad Incontrum d: cavebat autem quam maxime poterat, ne in oratione deprehenderetur: ideoque penetrabat se, si dies erat, in condensa silvarum et abdita vallium, in quibus ipsis tamen sæpe visus est a rusticis genibus flexis consistere.

5 In victum quotidianum panis et herbulæ sufficiebant ei, quandoque et modico utebatur legumine: jejunabat autem ter in hebdomade, totaque majori Quadragesima, observans insuper cetera jejunia quæ sunt in usu Conventualium. Multiloqui osor fugiebat festa publicosque conventus, dicere solitus, quod lingua occidat animam. Rogatus aliquando ut quemdam suum consanguineum moribundum visitaret, qui trans Arnū habitabat in loco, cui Mons-Albanus e nomen, ivit eo tamquam coactus, et ibi perstitit donec æger moreretur, continuas pro eo preces ad Deū fundens, eaque omnia faciens quæ possent a Christiana caritate sperari. Cum autem cadaver, quod adhuc domi erat, sepeliendum esset; puer annorum quinque ex quodam domus podio cecidit supra cumulum saxorum, caputque vehementissime lesum doluit, totus sanguine copioso perfusus. Duplicatam unius familiæ calamitatem misertus Sanctus, puerum sustulit, sanguinem abstersit, circumligavit caput, supra lectulum collocavit, faciemque

D
A. BARTOL.
PAROCHO
EX MS

atque septimo
post anno
reversus

sumit habitum
Tertiarum.

b

c

E

Subvenit
ægris:

noctes impen-
dit orationi:

d

multum jeju-
nat:

e

pueri ex alto
lapsi caput
contusum
sanat:

A. BARTOL.
PAROCCHO
EX MSS.

A que sudario quo ad usum proprium accingebatur textit. Hora erat tunc vigesima quarta : mane vero sub horam decimam surrexit puer salvus ac sanus, quasi nihil mali passus, cum maxima admiratione circumstantium : quorum plausus pro tam insigni miraculo non ferens, debuit mox e loco abire.

arcam lapide-
am miraculo
transvehit :

6 Accidit aliquando, ut in comitatu Curati sui cum aliis rusticis iret ad negotium quoddam expediendum; cum autem reverteretur, pulchram quamdam arcam ex saxo griseo factam intuitus, inspirante Deo, ipsam pro ejus amore petiit impetravitque. Tum consanguineum quemdam suum rogavit, ut eam cum bobus transveheret in suum locellum. Non habebat is nisi par juvenecorum parvulorum et indomitum : et ad tantum onus movendum ægre suffectura videbantur paria boum tria, multisque hominibus opus fore, eo quod distarent a loco miliaribus tribus, transeundæque essent fossæ ac rupes aliæque incommoda non sine periculo superanda : itaque censuerunt omnes, rem impossibilem peti, et ad sua quique se receperunt. Sequenti die solus eodem rediit Sanctus, et consanguineum suum propter Dei amorem precatus est, ut juvenecos suos jungeret : quo facto soli ipsi duo comperunt arcam illam protrahere, et maxima cum facilitate adduxerunt eam ad locum ubi nunc est, stupentibus ad miraculi tam evidentis conspectum rusticis f.

spiritu pro-
phetiæ futura
nuntiat :

g

7 Prophetiæ quoque dono ornatus Sanctus varia futura prædixit : atque imprimis Domino suo priori, ad bellum Saracenicum proficiscenti, prænuntiavit, quod nunquam esset rediturus in Thusciam ; nec non plurima mala eventura ejus temporis Imperatori g, eo quod bellum gereret contra Ecclesiam ejusque Pontificem : quæ omnia certus probavit eventus. In patria autem sua viduam quamdam, nomine Bartholomæam, quæ prædium habebat versus Arnum, præmonuit ut salutis suæ invigilaret ; ntpote eadem hebdomade incursum periculum ne absque Confessione moreretur : quin et Curatum loci rogavit, ut vigil apud eam persisteret atque confitentem audiret. Verum hic parum discretus Pastor, visa muliere, verbis Sancti fidem non habuit ; sed domum suam rediit, existimans adeo exiguum invaletudinem non posse ei mortem adferre tam repentinam. Vix autem limen domus suæ attigerat, cum ei adfertur nuntius de improvviso mulieris istius obitu : sique verificata est prædictio Sancti, quod absque Confessione moritura esset.

sanat reneff-
cio tactam,

C 8 Jam fama sanctitatis ejus circumquaque ferebatur, et a decem miliaribus accurrebant ad Gerardum populi, auxilia egentes. In his fuit Dominicus quidam de Ponte Sevæ, cujus filia Maria beneficiis infecta, ultra secundum annum detinebatur lecto, omni movendorum membrorum facultate carens, sic ut nec brachium quidem posset attollere : et gravissimos toto corpore patiebatur dolores. Tandem spei omnis expers pater ad Sanctum abiit, rogaturus pro liberatione filie suæ ; atque post plures repulsas exoravit eum, ut liceret sibi sumere scipionem ejus, quo solitus erat membra fatigata sustentare. Cum vero eum attulisset in domum, supraque lectum filie patientis collocasset, hæc post ingentem vomitum statim surrexit omnino sana. Agazoni cuidam, cum duobus jumentis ligna Florentiam deferenti, prædixit quod in Arno periturus esset, nisi abstinere blasphemando : nec minus factum est. Cum enim quodam die mane transiret esset prædictum flumen, solutus ab unco funis est, quo cymbula tenebatur, et impetum aquæ sequens, submersa est ipsa cum agazone, jumenta autem salva evaserunt ad ripam.

blasphemi-
purnam præ-
dicat :

sacrilege
confessam
noscit et cor-
rigit :

9 Sevocatam aliquando ad secreta mulierem, quæ a Confessione faciendâ revertebatur, monuit

redeundum illi esse ad ecclesiam, ut faceret exomologesim integram. Obedivit mulier verbis Sancti : atque ad Confessarium reversa etiam illud peccatum declaravit quod decennio celaverat propter verecundiam, quodque diabolica illusionem prævalente cogebatur tacere, quoties ad pedes Confessarii accedebat. In quadam sua infirmitate a duobus amicis Florentinis visitatus, unum eorum rogavit, ut caveret sibi perquam sollicite, periclitari enim eum ne ab inimicis invaderetur. Oravit ergo alter ut ipsum Deo commendaret, suarumque precum efficacia juvaret : tum bona spe et promissis plenus ad civitatem revertit. Vix dum transierant dies decem, cum ille nocturno tempore occupatus ab hostibus, sanctum cepit invocare Gerardum. Neque id frustra : sensit enim quasi brachio illius discuti ictus ; et quamvis læsus fuerit, intra paucos tamen dies a vulneribus suis sanatus est.

D

periculum
amico præ-
nuntiatur
avertit :

10 Erat, ut dixi, Sanctus hic solitudinis et silentii amantissimus : ideoque verbis quam poterat paucissimus utebatur ad eos a quibus auxilium postulabatur, atque sic consolatos dimittebat : sed neque ab omnibus requirentibus eum inveniebatur, eo quod sæpissime in valles locaque absconsa et semota se reciperet atque ad silvarum opaca : ibique orationibus ac meditationibus diuturnis insistebat, plerumque de genibus, quæ ex assiduitate ista maximos callos contraxerant. Videntur etiam hodie manuum ejus signa, impressa saxo quod apprehenderat, cum orationi intentum tartareus hostis retrorsum trahens, præcipitare ex alto niteretur h : cessit enim digitis saxum, velut mollis cera, et sic a periculo illo est liberatus. Quidam etiam Petrus Bembus, domum ipsi Sancto vicinam incolens, affirmavit pro certo, quod mane quodam lignatum egressus, ex loco in quo Gerardus orabat, viderit ascendentem flammam seu splendorem ingentem. Cum autem nondum clara dies esset, conterritus Petrus aliquantum substitit, deinde paulatim appropinquavit loco : quem ubi attigit, continuo disparuit flamma, inventusque est Sanctus genuflexus ubertim lacrymare et vehementer plangere. Tum jovit eum Petrus ut sese erigeret, ac domum suam deduxit, continuantem lacrymas et gemitus, quorum causam aiebat esse sua et aliorum peccatorum crimina.

signa ma-
nuum saxo
imprimit :

E

h

flamma cœ-
lesti collu-
stratur orans :

11 Tanta interim erat nominis ejus istis in partibus celebritas, ut dies nulla præteriret, quin aliquis ad eum veniret auxilii causa, non sine magna ipsius molestia, qui ægre ferebat ea ratione se distrahi a suis orationibus, neminem tamen absque solatio solebat dimittere. Multos inter se dissidentes reconciliavit, multas lites composuit, multa jurgia sedavit, ex quibus alias secutæ fuissent plurimum hominum cædes. Aliquando agrotans Januario mense, quatuor cerasa appetivit, et cuidam suæ sorori viduæ mandavit ea carptum iret, indicans locum et ramum ipsum unde colligenda erant. Noluit autem ire ipsa, sed filiulam i quamdam suam duodennem misit, quæ ea reperit; attulitque Sancto terminem pulchrum, recentem, foliisque ornatum suis, velut si medius Majus fuisset, cum magna admiratione adstantium, et præ teneritudine devotionis et miraculi magnitudine in lacrymas prorumpentium k. Alias a cujusdam ægri visitatione revertens, cum quodam Luca del Pesca, occurrit vulpi gallinam jam occisam auferenti : mandavit autem ei Sanctus, ut referret eo unde abstulerat; et paruit bestia, ipse vero iter suum est prosecutus. Alias visitatus a quodam Patre Benedictino, qui Confessarius suus erat, cum esset infirmus (tertio enim ægrotavit ad mortem, sed de duabus primis infirmitatibus prædixerat, ab iis convaliturum se, de hac autem tertia affirmarat, fore ultimam) dicente prædicto Patre, bono esset animo,

F

in Januario
cerasa inven-
nit :

i

k

gallinam
a vulpe resti-
tuit facit :

prædicta
mortis die

cito

A cito enim sanandum ; respondit, non ita futurum, sed proxima die Veneris *l* finem vitæ suæ ponendum.

pie obit.

m

n

o

Ex eleemosynis collatis extruitur et ecclesia

B 12 Sumpsit ergo extrema Sacramenta quam potuit devotissime, petitaque a circumstantibus erratorum venia, auditus est cum Beatissima Virgine et Sanctis suis Patronis sermocinari; atque ita vultu subridenti, ipsa qua prædixerat Veneris die, animam Domino Deo reddidit. Eo mortuo vulgata circumquaque est rei fama intra duos non integros dies; tantusque fuit populorum concursus, ut ex mandato Dominatus Florentini fuerit adhibenda militaris custodia. Cum autem corpus esset impositum lignæ arcæ; posita hæc fuit supra truncam quercum, et *m* sepimentum circum eam factum: tantæque eo allatæ eleemosynæ sunt, tot votiva anathemata, ut antequam mensis unius præterisset: cæpta sit ædificari ecclesia supra *n* podium, ubi hodie sanctum corpus requiescit; et quo dum viveret trahi jussæ arcam *o* illam saxeam, cujus superius facta est mentio. Depositum est autem sacrum istud pignus, concurrente ad id eum summa devotione innumerabili populo, sub crypta novæ fabricæ. Factum est hoc antequam finiretur annus, cæperuntque ecclesiarum vicinarum plebes advenire processionaliter ad novum Sanctum honorandum et invocandum. Quidam volunt fuisse annum MCCXLII, alii annum MCLIV notant: prima communior sententia est, veritas autem ipsa non scitur.

quæ circa 1360 destructa est, mox restaurata,

an. 1551 aufertur Sancti sudarium.

C 13 Porro cum circa annum MCCCX, quatuor annis minus vel amplius, ex Senensi Comitatu fieret contra Florentinos excursio militaris, transitusque esset per ecclesiam Sancti, fuit hæc multum deformata atque destructa; ablataque ex loco multa supellex, et miraculo simile censei potest, quod ipsæ sanctæ Reliquiæ combustæ non sint. Deo fortassis illas occultante ab oculis barbarorum istorum, qui nec saceris quidem rebus parcebant. Ipsis autem omnino digressis paulatim restaurari et resarciari cœpit prædicta capella, non tamen ea pulchritudine qua fuerat prius. Postmodum anno MDLI furto sublatum est velum sive sudarium, quo intra capsam operiebatur corpus sanctum: ex traditione autem credebatur, ipsum esse quo solebat Gerardus, ab itinere aliquo fatigatus, sudorem abstergere: ideoque occasione ægrorum sæpe petebatur, et domum ferebatur a fidelibus: quibus eo mediante Dominus Deus noster miraculosas multas curationes largiebatur, præcipue contra febres. Sacrilegii auctor, qui thesaurum hunc in suam regionem abstulerit, haud certo scitur: suspicio tamen plurium notabat quemdam Sacerdotem Casentinum, de quo refertur, quod collum sibi frangerit. In vicem autem ejus, quod ablatum fuerat, aliud simile positum fuit.

Vita describitur.

14 Ad habitum Equitum Rodiensium quod attinet, creditur Sanctus in vita sua nunquam gestasse ejus solitum insigne, quamvis Patronis suis intercedentibus fuerit receptus in Ordinem: ipse autem habitus ei primum post mortem impositus est. Dubium porro nullum est, quin sanctus hic Eremita miracula multa fecerit: sed omnia in oblivionem venerunt per militares incursus frequentes pestemque grassantem. Hanc vero historiam composuit et invenit Presbyter Bartholomæus Joannis della Quercia, quondam dicti loci Curatus, acceptam a pluribus testibus fide dignis et per traditionem illius regionis. Cum autem fabricaretur capella seu ecclesiola pro Sancto, fuerunt a devotis personis ibidem deposita, lanx una, scutella una, et scyphus unus, atque alia quædam, quæ fuerant Gerardo viventi in usu quotidiano, partes universim quinque. Sudarium vero prædictum post mortem Sancti tam multa fecit miracula, ut per traditionem habeatur, quod vulgo di-

ci fuerit solitum, opus esse sudario sancti Eremitæ, D præsertim contra febres *p*.

A. BARTHOL
PAROCHO
EX MSS.

ANNOTATA.

a *Ilos passim nunc volunt fuisse ex Folchorum familia, cui nihil detractam velim.*

b *Putat circa annum 1230, ita ut prima profectio in Terram Sanctam modice præcesserit annum 1220.*

c *Waddinghus in elogio ad an. 1277, citatis in margine auctoribus antiquæ Legendæ et Appendicis ad Marianum, Florentiæ id factum ait.*

d *Waddinghus ex eoque Terrinca hæc scribunt. Qualibet hebdomade ter visitabat ecclesias tres, valde inter se dissitas, quam vetustam in vertice montis excelsi, qui Incontrus appellatur; aliam ad Montem-acutum, sitam juxta fluvium Arni; tertiam S. Mariæ in Monte-Romuli supra Sesinas. Sacrum hoc iter die Lunæ dicabat animabus e purgatorii pœnis liberandis, die Mercurii suis peccatis redimendis, die Veneris pro condonandis omnium fidelium peccatorum reatibus et infidelibus illuminandis.*

e *Idem Waddinghus ex eoque Terrinca sic narrant: Mortem præmeditatus, quatuor ingentes excidit lapides pro sepulcro construendo, quibus trahendis duo vel tria boum juga adhiberi oporteret: illa petiit a quodam agricola, sed non obtinuit: vocatos itaque, tamquam rationales, duos juvenecos, jugum adhuc inexpertos, ingenti curru submisit, et quo voluit facile minavit.*

f *Addit Terrinca, populi S. Andreæ de Rovezzano.*

g *Fredericum II Terrinca nominat.*

h *Rozzius aliam causam miraculi assignat, scilicet quod solitus quasdam suas devotiones noctu obire, rependo genibus ad tria millia, eoque labore fessus, istic subsistere consuevit, et manus supra saxum ponere: additque Inquillini Villæ-magnæ quotannis certo quodam festo processionaliter illuc eunt, in memoriam atque honorem sui Sancti.*

i *Waddinghus, ex eoque Terrinca, ipsam sororem ivisse asserunt.*

k *Addit idem, Inveniens brumali et rigido tempore arborem florentem, cerasis onustam, stupefacta collegit ad votum, languenti tulit, aliqua comedit: sed optimo sapore oblectata, dum regreditur ut sibi evellat, videt prius viridantem, jam aridam et gelu rigentem. Terrinca autem eadem sic proseguitur. Hinc cum ramo aut calatho cerasorum in manibus representari consuevit Gerardus: quod ut constaret certius vellem addidisset ecclesiarum nomina, in quibus sic representatur Sanctus: nihil enim tale in propria ecclesia reperit Magliabechius: et aliarum, ipsius imagines habentium, doceret cultum late extensum.*

l *Terrinca addit vel feria secunda sequenti: quidam enim dicunt obire feria secunda Pentecostes, forte quod tali die populorum concursu colatur, alii vero feria sexta in Idus Maji.*

m *Addunt idem auctores Franciscani: Subtus contigit duci ad sepulcrum ancillam quandam Xenodochii S. Mariæ novæ de Florentia, quæ tunc ruri agebat: sed virtute sacri corporis statim surrexit, glorificans Deum in tanti viri potestate.*

n *Waddinghus minus verosimiliter ait: habitaculo ejus in ecclesiam constructo, religiose conditus est in sepulcro, quod vivens ipse paravit.*

o *Terrinca ait, quod supra eam, in formam altaris redactam, usque in hodiernum diem sacra celebrantur.*

p *Waddinghus: Ejus cingulum quotidie infirmis applicatur, et desideratam salutem impertit. Ita supra num. 5 dici videtur Sudarium, quod ad usus proprios accingebatur: sed hoc ita intelligo, ut ipsum non haberet usum cinguli, sed penderet ex cingulo*

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 73**
F

A sive ex fune ejus cinctorio, ad sudorem tergendum etc.

A BARTOL.
PAROCHIO
EX MS.

APPENDIX

Ex Italica epistola Bartholomæi Magnani, nunc
Parochi S. Dominici in Villa-magna.

Exponitur
corpus tem-
pore pesti-
lentiae:

Anno mdcxxxi, grassante per Italiam pestilentia, ipso mali contagiosi principio, expositum in suggesto perquam ornato, media in ecclesia, fuit sacrum corpus, in habitu Franciscano: ad quod venerandum opemque poscendam, toto triduo, quo illud sic stetit, concursus fuit innumerabilis populi ex omnibus circum locis: multosque a morbo sanatos fuisse, credibile faciunt plurima vota, mox appensa per ecclesiam. Per annos deinde continuos tres, quibus lues decessit, vicinis in oppidis afflatus contagio fuit nemo; sed nec mortuus quisquam, præter senes duos, quos gravis ætas potius quam aliud quodvis malum diutius vivere non sinebat.

a qua præs-
ervatur familia
ei commen-
data.

16 Erat in sua quadam villa D. Franciscus Nasi, Nobilis Florentinus, eo tempore quo pestis erat fer- ventissima: hæc autem sese manifestavit in famulo quodam ejus, qui illam Florentiæ contraxerat: non tamen ad alium quemquam transiit, quamvis cum domesticis ceteris et externis quibuscumque, cum ipsoque hero suo, nihil mali suspicantibus, versatus fuisset familiariter; quamvis etiam ab alio juvene tactum esset ipsum pestilens tuber sub una axillari- rum, existimante id provenire ex violenta cujusdam tubæ inflatione dum dictum juvenem ea canere do- ceret: solus autem famulus, sicut idem juvenis pos- tea mihi retulit, Ancisam locum suum natalem re- versus, ibi intra biduum obiit. Quod vero nemo con- tactus fuerit, attribuit D. Franciscus voto, quod nuncupaverat B. Gerardo, se suamque familiam in tam præsentis discrimine commendans ei: quare etiam in gratiarum actionem curavit a populis istis solennem institui processionem: et ipse donavit oratorio, in quo sanctum corpus asservatur, pluviale et casulam ex Ormusino rubro, quæ hodieque su- persunt, indiciumque beneficii præstant, intextis sibi litteris ex voto.

Gressu donatur
paralyticus,

17 Quidam cognomento de Radichis ex Ponte- Sevræ, ab annis viginti quinque media sui parte a

cingulo deorsum paralyticus; sic ut vix modicum se movere ipse posset adminiculo crucularum sub- axillarium; votum vovens B. Gerardo convaluit, et deinceps liberrime ambulans, in gratiarum actionem suas in oratorio cruculas obtulit: ubi etiam nunc videntur appensæ. Eodem loci Præfectus publici sa- tellitii (Barigellum vocant) ex gravi morbo despe- ratus a medicis, petiit sibi adferri velum dicti Beati quod ibidem servatur: ad ejus præsentiam mox habere cepit melius, atque intra paucos dies ex toto convaluit: in gratiarum vero actionem jussit con- fici argenteam capsulam, in qua dictum velum nunc servatur. Res autem contigit ab annis viginti duo- bus, et Præfectus ille (quantum memini) vocabatur Caesar Acciari.

18 Felicitati porro singulari totum circa territo- rium ducit, quod ea Beatus valeat gratia apud Deum, ut ea mediante securum maneat liberumque a grandine, quamvis in remotioribus hinc locis grandia sæpius damna faciente. Quod si hæc ali- quando cadere coperit noxamque minari, mox ut pulsantur campanæ nostræ cum invocatione B. Ge- rardi, continuo videas dissipari nubes damnifero ge- ni gravidas, aliosque dispelli: cui rei certissimam E fidem præbet frequens experimentum. Multitudo votorum, huc allatorum in testimonium receptarum gratiarum, has quoque plurimas fuisse probat: sed quia eæ non sunt scripto consignatæ, ideo eas expo- nere prætermitto.

19 Anni autem sunt octo circiter, quod ego Bar- tholomæus Magnani, Presbyter atque in præsentia- rum Parochus hujus loci, faciendam curavi novam capsam, in illanque ex veteri transtuli corpus B. Gerardi, nemine præter Sacellanum meum adjuvan- te, illo per pedes, me per humeros illud attollente, plane ac si recens mortuum fuisset. Et tunc cum venia D. Bardi Vicarii generalis, concurrente ad spectaculum innumerabili populo, ipsum supra al- tare expositum mansit, aliquanto minus formosum quam fuerat in prima expositione conspectum, quia multitudo facularum, et aer a tanta turba hominum spirando reciprocatus, illud quadam fuligine tunc infecerunt: ex eoque tempore defecit etiam bona pars capillorum, qui satis densi eatenus capiti in- hæserant.

D
sanatur de-
speratus æger,

avertitur gran-
do noxia

E

Corpus in
novam capsam
transfertur.

DE B. ANTONIO HUNGARO

C

D. P

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI.

F

FULGINII IN UMBRIA.

AN MCCCXCVIII

In loca ubi
olim ora-
tionem S.
Trinitatis

deinde mona-
sterium S.
Sedestri Cu-
razzari,

Ludovicus Jacobillus, libro de Sanctis ac Beatis Fulminatibus, sub annum mdcxxviii vulgato, de hac B. Antonio scripturus, amplam præmittit descriptionem ejus loci, ubi nunc in dicta civi- tate Hospitale sancti Spiritus est. Ibi S. Vincentium dictæ urbis Episcopum, ait, struxisse oratorium, in ho- norem Sanctissimæ Trinitatis, vitæ solitariae quam deperibat idoneum: Sanctum deinde Florentiam addi- disse monasterium, in quo Benedictum Ordinis institu- tum tenentes monachi diu steterint, sub novo S. Silve- stri Curasserii titulo, veteris appellationis vestigiis remanentibus supra portam ecclesie intra extraque ge- mina scilicet sanctissimæ Trinitatis in igne, eaque ve- tusto satis: intelligi autem S. Silvestrum Papam, cu- jus festum ultima die anni solemnissime ibi agatur, et cur, seu potius monasterio ei sacro, cognomen sit indi- tum a cura ægris incurabilibus, quasi sero adductis, impendi ibidem solita. Opus hoc caritatis ibidem tam

antiquum esse, licet non probetur; malim tamen reci- pere eam quæ offertur nominis rationem, quam ex eo quod Curasero derivetur ab Italico Curazza (rox autem hæc etiam apud Francos loriceam notat, unde loricati seu cataphracti equites dicuntur Cuirassiers Francis, Italici Corazzari) malim, inquam, primum credere, quam citra aliam probationem, aliquem qui istic vixerit S. Silvestrum Loricatum ibi statuere, ad instar S. Do- minici Loricati, S. Guilielmi Eremitæ, aliorumque, qui lorica super undam pro veste usi sunt penitentia causa.

2 Stantibus autem adhuc ibidem monachis, ait Jaco- billus, locum, qui extra muros civitatis primum stabat (sicut adhuc veteris porte ac turrium reliquæ monstrant) ejusdem muris, anno mcccxxx latus protensis, fuisse inclusum; annis ducentis, postquam unitus fuisset Mo- nasterio S. Mariæ de Stroraco Cassinensis Congregatio- nis prope Aurimum. Cum autem iidem monachi aliud Sanctæ

ac denique
hospitale
S. Spiritus,

A *Sonctæ-Crucis ad Sacrum-vivum Fulginiensis districtus oppidum possiderent, eos illic dimissos a Clemente Papa I^o sub annum mcccxi, et monasterium ipsum unitum fuisse Romano sancti Spiritus hospitali, eamque dici Hospitale sancti Spiritus, aut etiam laboratorum; eo quod in ministerio infirmorum laborent, deducti istuc Roma Fratres: quamvis Sixtus Papa I^o anno mccccxxiv, intelligens alia esse Fulgini nosocomia, ubi id genus caritatis exerceretur; jussit redditus amnes impendi alendis infantibus expositis aut aliter devotictis. Interim, cum prior ibi forma Hospitalis observaretur, advenit eo hic de quo agimus B. Antonius, cujus ibidem corpus supra majus altare intra arcam decenter collocatum, religiose honoratur. Vitam deinde Beati subjungit auctor præfatus, qualis fere ex traditione haberi potuit: quam deinde ommissa prolixiori loci descriptione anno mccccxvii revolvendam curavit in tomo I de Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ. Ex priori opere Latinam epitomen fecit R. P. Lucas Waddingus, inseruitque suis Annalibus Minorum tom. 4: et hinc eam transcripsit Arturus du Moustier, in Notis ad Martyrologium Franciscanum, hoc illius elogium præmittens: Fulgini in Umbria B. Antonii Hungari, Confessoris, Tertiarii, admirandæ pietatis, humilitatis et caritatis viri.*

B *3 Epitame apud Waddingum hæc est. Obiit hoc anno mccccxviii, in Idus Maji B. Antonius Hungarus, tertii instituti S. Francisci sectator, ignotæ tamen urbis et prosapiæ. Venit in sacram urbem peregrinationis et magnæ Indulgentiæ Jubilæi lucranda causa anno mcccc. Ubi moram aliquot annis traxit, visendis Sanctorum liminibus operibusque pietatis exercendis totus intentus. Opportuniori veste et vitæ genere Deo famulaturus, tertii Ordinis S. Francisci habitum suscepit, et leges observavit. Deinde sui Legislatoris sepulcrum veneraturus, et celebris Indulgentiæ Portuiculae merita assecuturus, Assisium profectus est. Hinc reversus Fulginium anno mccccxxi in morbum incidit: ductusque ad xenodochium sancti Spiritus, multiplicem expertus est mi-*

nistrorum caritatem. Recuperata valetudine, statuit, quæ recepit misericordiæ opera, erga alios exercere, et infirmorum pauperumque obsequiis operam suam omnem vitamque locare. Nihil illo mansuetius, nihil benignius, nihil erga proximum beneficentius. Infirmos curabat, alebat, confortabat: expositos infantes tenerrime fovebat, pie educabat, instruebat: pauperes et peregrinos Christianis prosequabatur officiis. Abstinentiæ et penitentiæ erat admirabilis, orationis assiduæ, et profundæ humilitatis: factus virtutum omnium exemplar. Tantam obtinuit in populo opinionem, ut ad eum omnes recurrerent angustati pro consilio, afflicti pro remedio, tentati pro suffragio. Tandem annis et meritis plenus, longa purgatus infirmitate, quam patientissime toleravit, præmissis Christiani humanis munis, receptisque sanctæ Ecclesiæ Sacramentis, pie obdormivit Fulgini. Corpus honorifice, concurrente universo populo, in quodam sacello ecclesiæ prædicti Xenodochii positum est, et perpetua populi reverentia celebratum, Deo plurimis per ejus intercessionem bene faciente. Postremo anno mccccviii translatum est ad aram templi majorem, supraquam in nobili theca integrum et illæsum omnium exponitur venerationi.

4 *Vix plura his habet, quamvis pluribus verbis, Jacobillus; solum addit, in dicto Xenodochio substituisse Beatum ex vota conceptosi convalesceret: deinde translationis postremæ auctorem nominat P. Fr. Melchior de Valle Tullensi, Francum, Priorem tunc ibi; et nobilem appellat arcam, in qua ejus corpus requiescit. Dolemus sane, quod cum anno mccccxix apud eum versaremur, dierum aliquot Hospites, chartas et libros ejus omnes curiose scrutando occupati, ut quæcumque nobis deerant describenda ipse curaret, quod et liberaliter fecit: dolemus, inquam, quod ei non inciderit cogitatio deducendi etiam nos ad prædictum Hospitale, sacrum illud corpus inspecturos et veneraturos. Hoc ipsum tamen non tam oblivioni ejus, quam nostræ imputarim festinationi, qua iter accelerabamus, ut saltem Domini Natalem possemus Romæ celebrare.*

D
AUCTORE D. P.

et annis 17
pie vixerat:

E
translatus ad
majus altare
an. 1608.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 74°

DE B. MAGDALENA ALBRICA

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI,

ABBATISSA BRUNATENSIS COMI APUD INSUBRES.

D. P.

F

C *Una anno mccccxxx Generalia Ordinis Eremitani Comititia, in Monte-Pessulano Gallie Narbonensis urbe celebrata, Augustino Romano Priori suo Generali in tertium sexennium proragassent munus; unicus ejus auctoritate et prudentia Joannes Rochus Portius Papiensis, Theologus insignis, Ordinem, a primævi instituti vigore deflexum, in Gallia Cisalpina suscepit ad meliorem formam reducendum, uti scribit Josephus Pamphilus Episcopus Signinus in ejusdem Ordinis Chronica. Fuit hoc Congregationis Lombardicæ in Italia principium, eo successu promotum, ut Nicolaus Crusenius in suo Monastico Augustiniano parte 3 cap. 24, suo tempore, id est anno mccccxiv, numerata dicat ejusdem Congregationis in eadem Italia monasteria octoginta quatuor, structura ac proventibus magnifica: quorum tamen pleraque antiquiora fuerunt. Tale certe fuit Brunatense prope Comum, et ex hoc prognatum S. Trinitatis in ipsa urbe Comensi monasterium: quæ ut a regimine Canonicorum Cathedralis ecclesiæ ad Eremitarum disciplinam transirent, effecit B. Magdalena Albrica, Brunatis Abbatissa, circa annum mcccclv; factum autem confirmante Pio II, as-*

sensum denique suum Canonici Comenses quarto post anno addiderunt.

2 *Ita compositis rebus vixit Magdalena usque ad annum mccccxv, quando mense Maji ex hac Vita migravit, continuo cæpta coli ut Beata, propter miracula, quæ Abundius Raymundi Comensis dicitur collegisse; sicut et vitam scripsit Paulus Ulinus, sive Lulmus, Bergomensis, quam Romæ excusam fuisse anno mccccxxxiv scribit Gelsominus, in Thesaurio devotionis ad Beatam Virginem pag. 132, teste Herrera in sui Alphabeti Augustiniani parte 2 pag. 36, dolente quod inertia deperditam, vel in bibliothecis latentem, videre non meruit. Nos pro Abundii scriptione Comæ accipiendâ frustra laboravimus, operam ad id suam, sed effectum cassam, commodante Primo Aloysio de Tattis, Novocomensis Martyrologii et Historiæ auctore; non item pro altera; hujus enim ecygraphum in suis MSS. repertum vir ille patriarum antiquitatum studiosissimus ad nos promptissime misit. Idem etiam in Annotatis ad prædictum Martyrologium, post longum de Magdalena elogium allegat auctores quotquot ejus cum laude meminere; quibus addi poterat amicus noster Augusti-*

cujus Vita a
Lulmo
comæ compo-
sita

uns

colitur B.
Antonius,

an. 1368
ibidem mor-
tuus,

ubi post voli-
tas peregrina-
tiones substi-
terat,

ANNO MCCCCLXV

Congregationi
Lombardicæ

se sociasque
subiecit Mag-
dalena,

A *nus Torellas, in Centuriis Virorum atque Mulierum*
 AUCTORE D. P. *ex Ordine Augustiniano sanctitate illustrium, annis viginti octo prius vulgatis Bononiæ, quam dictum Martyrologium prodiret.*

3 *Fuisse Abundium ipsi B. Magdalene coævum, præsumere citius quam probare possum : de Paulo constat (uti jam dictum ad Vitam B. Helenæ Utinensis, xxiii Aprilis editam) obiisse primum anno mccccxciv, septuagenario majorem, sicut Pamphilus ait : qui argumenta hujus de Magdalena scriptiōis se habuisse dicit a familiaribus ejus collecta, ac nominatim a Nicolao Zaffarone, comobii S. Andreæ ante susceptos Fratres Augustinianos Confessario, atque a Fr. Augustino de Perlaschis, Nicolai in eodem munere successore. Ab hac ergo scripta Vita lenire poterit desiderium ulterius opusculi ; nec non is qui utrumque habuit Hieronymus Borserius, indeque et ex scripturis variis ipsius monasterii Vitam Italica lingua collegit, ac prælo dedit anno mdccxiv. Hanc igitur secundo loco Latinam fecissemus, resectis parergis moralibus, quibus ad Sanctimonialium informationem fusa distenditur, nisi inter MSS. Vitæ, ad nostrum Hierbertum Rosweidum olim transmissas, invenissemus Latinam quendam aliam, succinctam ac brevem, ex ejusdem monasterii tabulis excerptam annisque decem aut quindecim citius compositam, nec Borserio visam ; quæ per addita ex ipso Annotata et Appendicem suppleri posset.*

et ex Italica recentiori

suppletur Vita 2.

Magdalena
 ut Beatae cultus,

13 Maji,

C
 die forsitan
 Translatio-
 nis factæ
 an 1595.

VIDE APP.
 TOM. VII MAJ
 NOT. 75.*

4 *Ad cultum quod attinet, requisitus a me per litteras Comensis Collegii nostri Rector, Ambrosius Maria Spiniola ; anno mdclxvii respondit, Depositum ejus supra terram, et quidem honorifice collocatum servari in ecclesia S. Juliani, intra chorum Sanctimonialium ; quæ perpetue ardentem lampadem ad illud foveat, et in honorem ejus quotannis Sacrificium Missæ peragendum curant de Spiritu sancto die xiii Maji, tamen Lulmius dicit Idibus Maji expiravisse ; pro quibus sequentem diem xvi substituit Borserius, et hunc secutus Martyrologii Auctor : qui super hac differentia consultus, respondit, penitus inexploratum sibi esse quo argumento Moniales diem xiii cultui Magdalene delegerint, cum ex priscis earum monumentis nihil certi ad hunc rem invenitur : se vero xvi prætulisse, tamquam diem non mortis, quæ pridie accidit ; sed Depositionis et exequiarum solennium, esto quod solum octavo post die corpus terræ mundatum sit, prout asserit Borserius. Nobis hactenus visum consultus est, eo quo Sancti solennius coluntur die de ipsis agere ; quod cum fiat xiii Maji, ipsomet Aloysio attestante (cujus Martyrologium, utpote auctoritate privata dumtaxat nixum, nec ad publicos Cleri Novocomensis usus inter divina receptum, non immutavit antiquiorem ritum) tenemus diem prædictum ; ideo fortassis a Sanctimonialibus assumptum, quod verus martis dies lateret, et certa scientia teneretur, tali die corporis sacra ossa, jam ante a Vicario Episcopali ex priori elata tumulo, fuisse in novum sepulcrum translata. Quod si contigit anno mdxcv, sicut Borserius scribit ; contigit in Vigilia Pentecostalis festivitatis, tunc in xiv Maji cadentis. Anno quidem mdxcii moniales e Brinati montis cacumine, ad ejusdem radices et Abbatiale cœnobium S. Juliani, non procul ab urbe situm, demigrarunt, inquit in sua ad nos epistola Aloysius ; idque ait constare liquido, tum ex Brevis Clementis Papæ VIII, tum ex processu Feliciani Ninguardæ Episcopi Novocomensis : insuper in suo Martyrologio asserit, anno mdxcii coram Tobia Peregrino, prædicti Episcopi Vicario generali et ecclesiæ Cathedralis Canonico, reseratum fuisse B. Magdalene tumulum primum, et sacra ossa ad S. Juliani translata. Nihil tamen obstat, quo minus inter hanc privatam, ut sic loquar, translationem, et solenniorem aliam, intercesserit sesqui anni circiter spatium ; dum scilicet alia multa, communi Virginum usui magis necessaria, componuntur, et progressu lentiori absolvitur novi tumuli opus.*

5 *Quoad reliquum B. Magdalene cultum, addit Herrera, quod extant adhuc sacre illius effigies, radiis coruscantes, in ecclesia S. Andreæ et in D. Augustini fano super quadam columna, quæ ingredientibus ad manum dexteram prostat, cum hac inscriptione, B. MAGDALENA DE COMO. Vidimus etiam, inquit idem Herrera, in Conventu Tolentino et in aliis Italiæ Conventibus similes ejus icones. Et hæc post translatum, uti diximus, corpus ; ante quod tempus Hubertus Senensis, in Centuria illustrium Eremitarum eam collocans, testatur pie ac religiose coli, in ipso ubi primum sepulta est loco ; ubi etiam epitaphium legabatur, eidem, ut Antistiti beatissimæ positum ab ejus seniore fratre Pierio : multa etiam ibidem visebantur anathemata votiva, quemadmodum ex miraculis Vita relatis apparet. Neque tulibus contentus fuit Comensium erga Beatam affectus, sed de solenni quoque Canonizatione procuranda tractarunt : hujus enim rei, inquit in præmio Borserius, testes mihi sunt supplices quidam libelli, inter scripturas Communitatis asservati, quibus apud Leonem X Pontificem maximum (adeoque intra annos mdxiii et xxi) instabatur pro facultate celebrandi festi : qui libelli licet oblatis non fuerint, propter conditionem illorum temporum, iniquissimam ejusmodi negotiis perficiendis, probant tamen quæ fuerit de ejus sanctimonia æstimatio populi.*

D
 Images.

Æstimatio.

E

VITA

Auctore P. F. Paulo Lulmio Ordinis Eremitarum S. Augustini.

Ex MS. adm R. D. Primi Aloysii de Tattis.

Mire religionis et sanctitatis odore floruit B. Magdalena de Albricis de Como, Galliæ Cisalpinæ civitate. Hæc puella adhuc, cum in Domini nostri Jesu Christi amorem ferretur, totaque mente illius mandata percurreret, ingentem fabarum copiam clam pauperibus distribuens, D. Livium et Margaritam parentes jugales in religiosam sui admirationem perduxit. Quod cum et spiritualibus quotidie officiis comprobaret, de B. Abbatis Benedicti instituto eligendo cogitavit : verum in somnis a S. P. N. Augustino admonita, solitudinem quamdam extra civitatis mœnia adiit, ubi paulatim ciliciis ac jejuniis carnem macerans, adolescentulas nonnullas coepit assumere. Quo factum est, ut locus ille, qui Brunas dicitur, fertassis ex mentis horrore, citra Ecclesiasticorum omnium opinionem in monasterium tractus sit : quod postea, Nicolai V, ac Pii II summorum Pontificum auctoritate, Congregationi Cremensi, Blanca-Maria Mediolani Ducissa, penes quam Virginis nomen audiebatur mirabiliter, expostulante, adscriptum est.

Ab infantia liberalis in pauperes

fit monacha :

F

2 *De hac mira quam plurima referuntur. Fama enim est, ejus precibus per signum Crucis agrivolarum uxores binas febrim evasisse, pluresque alios sexus masculini ægros a mortis periculo fuisse ereptos. Quæ omnia nullatenus illius mentem inflabant, cum, quo magis indies sui ipsius nomen augeri animadverteret, magis etiam magisque humilis dignosceretur. Tradiderant illi parentes redditus cujusdam villæ Ponzati in limite : sed Zanino et Gasparino fratribus dominio utentibus, pensiones per annos aliquot sublata fuerant : quapropter ostiatim per moniales servulas cœnobio victum quærere coacta est. Quod cum sæpius frustra factum fuisset divinitus cibi et potus ante fores S. Andreæ, cui cœnobii basilica dicata fuerat, reperti sunt. Divinitus etiam fertur, in summo pluvie defectu, ad sitim removendam fructibus inassuetis recreata, sicuti accepimus ab Andreoza et Helena consororibus, quæ*

patrata miracula :

divinitus pascitur :

A quæ ibi obtentum asserunt mense Augusto mccccxxx. Lite tandem composita, auxilio potissimum Martini a Comensis Episcopi, et F. Bernardini b ordinis Minorum instauratoris, ac Antonii de S. Germano c familiæ Dominicanæ in S. Joanne Prioris (quorum sanctissimis præceptis interdum consolabatur Ordinis sui Moniales) cœnobio, cui ipsa præerat, villa cum omnibus juribus adjecta est.

juvenem
libidinosum
convertit :

Eremitis
Augustinianis
se subdens,

3 Ibi venerabilis Virgo, cum diebus ac noctibus sedulo ecclesiam frequentaret, totamque se Domino in holocaustum offerret; consobrinus Pierius nomine, facibus parum honesti amoris erga communalem ei subditam inflammatus, cum Magdalenam ipsam de rigore silentii in hospites pro Monasterii hospitii leniendo tentaret; a Deo optimo maximo obtinuit, ut ipsemet ex tenebrarum dæmone lucis Angelus factus sit, quod unum, flendo magis quam loquendo, ipso præsentem consecuta est. Id autem præstare consueverat ex sacris Sacerdotum colloquiis: quibus cum affici mirum in modum videretur, sese secundario voverat. Hinc orta ejus Fratrum nostri Ordinis electio, ad rectam instituti Augustiniani rationem: quod postea auctoritate Apostolica est comprobatum. Tenui victu, et rudi vestitu utebatur;

B ad illum vix legumina, ad hunc vix lanam infimæ speciei adhibere assueta, Cremensibus d in utroque Ordinis restitutoribus persimilis, prisearum Ægypti Eremicolarum imitatrix non sine omnium admiratione effecta est. Sacerdotes, uti Altissimi ministros, adcoluit, ut eorum consilio a choro, et a sacris nunquam abstineret, licet doloribus interdum oppressa difficillimis: in quibus perferendis, ut etiam in invidorum livore abjiciendo, virago ut plurimum Christiana habebatur. Quod probatum est, præsertim cum de cœnobio S. Andreae auferendo, et domicilio sanctissimæ Trinitatis ei subjecto restringendo, penes Mediolanensem Principem ex primorum suspicionem ageretur. Obstant enim Civitatis decuriones, Petrus de Coquis, Joannes de Lavizaris, et Antonius de Mugiasca præ ceteris, ne cœnobium illud amplissimis adibus illustraretur, et ne domicilium hoc in cœnobium, sicuti factum est, traderetur. Hoc unum Virgines quamplurimas, quæ in domiciliis id genus una debebant; sub institutis inter seculum adhuc et Religionem vulgatis, ad nostri Ordinis insignia in integrum assumenda ex voto excitavit: quod et Tertiariis quibusdam masculis, prope Communis susceptis, tribuitur. Siquidem per idem tempus ibidem nobis Moniales innumeræ subscripserunt, paucatimque novem Augustinianæ familiæ Monialium monasteria Civitas acquisivit.

exercit vir-
tutibus,

4 Norunt Comenses, quot qualesque tempestatum injurias per hanc omnipotentis Dei Ancillulam evaserint: cujus precibus bella sæpius intermissa, et populorum seditiones consueptas accepimus. Et sane Paulos et Antonios semper habens præ oculis (quamvis comitata) in solitudine perpetuo debebat: ubi non aut temporis calamitates, aut Virgines quas pascebat a pauperum cura pedes ejus tenuissent; quorum cellulas ad eos ex infortuniis eripiendos attentam intrabat. Diva intentio, et admirabilis in sexu fragili firmitas! Otium puniebat laborem manuum, vigiliis ultra hominum usum dedita. De nullo gloriabatur: de nullo, nisi id cœleste esset, gaudebat, cujus durant adhuc monumenta. Vox interim administratorii Spiritus audita est, quæ ipsam ad suspensiones in veri Dei cultum et in Ecclesiæ unicum regimen suscipiendas impellebat. Sed id totum, sexus oblita, in fidei Apostolicæ basi constituabat. Nulla unquam penes eam inanis petitio, nullumque in Religione dubium: quidquid esset de his, quæ tunc temporis circa beatitudinis cœlestis e formam agitabantur. Quantum mundo crucifixa, Cruce etiam admodum delectabatur, vel ut orationum munera tutior persol-

veret, vel ut se ipsam a terrenis concupiscentiis certior erigeret. Hujusmodi signum visitur adhuc, quod ipsa suadente in summo montis cacumine prope monasterium S. Andreae erectum est. Pallor ejus ex jejuniis, caritas in pauperes, constantia in adversis, humilitas in properis, mansuetudo in officiis, modestia in obsequiis, et tandem fervor in religione, Communionales subditas ad summam virtutum perfectionem mire accendebant. Accedebat et hisce sermo perpetuo sale conditus, et prudentia quam ab inenabulis deportaverat in domesticis.

5 Ex his igitur sanctitatis nomen ab Occidente in orientem sibi comparaverat, crescenteque fama indies cœpit a Primoribus, etiam Ecclesiæ Prælati, in pretio haberi. Nulla Monialibus indulgentia aperiebatur, quam et ipsamet impetrare non conaretur, ad hoc Romam Bernardo fratre juniore transmissa: nullum item spirituale pro sexus viribus institutum, cui et ipsa statim non adhereret, ubi vel Apostolica auctoritate divulgatum, vel sapientum consilio saltem examinatum et propositum fuisse percepisset. Quas sibi leges in Ordine præscribendas curaverat, easdem etiam perpetuo servavit, et servari mandavit. Atque cum prima ab infantia a pompis abstinisset, volebat et in ingressu Religionis puellas vestitu, pœne religioso ad Religionem accedere. Secundo, nullam admittebat, de ejus morum rectitudine non constaret; illud subjungens, sui ipsius Regulam ad puras, non autem ad pœnitentes facere. Tercio, a choro absentes voluntarie, puniendas in prandio decernebat. Quarto, nullam a Sacris, si fieri poterat, abesse permittebat. Quinto, cum secularibus colloquia ad bene esse omnimode vetita supposebat; ut etiam quæ ad animi relaxationem inter consorores proponebantur. Sexto, non nisi Romanæ Ecclesiæ subscribendum affirmabat; licet Ecclesiæ [aliquandoque ab] Hierarchiæ norma devolverentur f. Septimo, illusiones demonum, sensuum oblectamenta, carnis susurrations, et quicquid hujusmodi spiritui obstat penitus removendum assererat, quamplurima ad hoc dividens medicamina, quæ ipsamet collegerat. Quod enim suis experta fuerat viribus, id etiam, uti certum, aperire aliis sæpius consueverat. Octavo, in contractibus cum seculo non nisi æquum ex directo usus processu assumebat, idem et Sorores per libellos canonicos interdum docere assueta.

6 His et aliis quamplurimis g regulis ancilla imperabat: cujus sanctitatis odore per proximas regiones effuso, mirabile dictu, quanta alacritate Virgines pariter et Viduæ, nobilitate insignes et divitiis exultæ, amplioribus contemptis palatiis, ad eam confluerint, præsertim Mediolanenses. Aliæ vero, Magdalene invitante præconio, eandem salutis viam, per quam ipsamet procedebat, alibi arripuerunt, monasteria suis sumptibus extruxerunt, et non modo civilia, sed etiam ruralia loca h Augustiniano Ordini adjecerunt. Quo temporis curriculo regimen ceterarum administrabat, subesse magis quam præesse voluit; et timore potius, quam timore præferri passa est. Infirmarum sedilia pluries lavit, pedes famularum de foris revertentium sæpius expurgavit; et expurgatos deosculata est. Hoc autem spiritu imperans, imperio humilitatem, humilitati pauperie, pauperie constantiam, constantie fidem, et fidei denique amorem adjungebat. Semel atque iterum, ad binas puellas dictis saltem puniendas, quæ ab ejus cœnobio defeccerant, tentata, seipsam potius strictioribus vigiliis punire cœpit, certamen hoc non nisi silentio absolvi posse affirmans; quod Ordinis i Humiliatorum adamussim [vivere elegissent], licet non ad ejus gloriam, uti earumdem puellarum receptores adnotarunt.

D

AUCT. P.
LULMIOad quas exem-
plo est ceteris:monasterium
optimis legi-
bus temperat :

E

f

g

F

humilitatem
exercet,

h

i

7

A 7 Vigebat prava inter agnatos tunc temporis consuetudo, qua proximiores non nisi precibus proximæ tuto commendari seipsos posse arbitrabantur. Cum autem citra consuetudinem ad Albericam hospites confugerent, id magicis tantum artibus vel hypocrisi tribuendum contendebant. Veruntamen Alberica, nedum hoc sibi deberi pro humillima vivendi norma respondebat: Absint, asserens, absint qui me celestibus adscribant: me enim innumeris peccatorum nexibus et obvolutam et implicatam dignosco, quæ nulla animi prudentia discipulas instituo, nullo pietatis ardore foveo, nulloque orandi genere erigo: me prorsus immortalis gloriæ indignam fateor, quæ sorores, ut summa mentis in Deum alacritate versentur, singulis momentis nos hortor. Gaudeo quidem Sanctorum nominibus, mei tamen ipsius discrimen deploro, cum nullum mea oratio hominum unquam vicerit militiam, nullumque familiarem dæmonem ad cedendum compulerit. Meum est confugere ad Verbi Divini dispensatores, meum etiam sit horrescere ad divinarum virtutum inquisitores. Hisce et aliis huiusmodi assertionibus irascebatur, et hisce tumescebat. At crescente magis inde piorum concursu, non tamen Sororum obliviscebatur, erga quas prima semper illi cura erat: quod ut facilius consequeretur, plures interdum Primorum famulos, qui depositis ad monasterii fores negotiis implicatam decipi posse, facillimum existimabant, alio remitti jussit. Nec mirum si Virginem exterorum affectus et artes *l* non removebant a propriis. Erat enim cor a qualibet seculi cupidine alienum, et fides in unum Altissimum perpetuo erecta.

8 At lubet hic aliqua de ejus in Deum pietate recensere, quæ prorsus repetita ad actus singulos non videbuntur. Nam cum quinquaginta pæne annis in patriæ stadio cucurrisset, languoreque letali paulatim deficeret, voluit sæpius in chorum deferri; ubi quod voce non poterat, spiritu perficiebat. Aderant Confessarii, quorum præceptis cum ad cellulam redisset, sibi Psalmos legendos quotidie curabat. Atque ubi ea omnia, quæ singulariter in vivendi norma suppetierant, qua fieri potuit, ad supernæ vocationis bravium præcognoscendum, testatrix religiosa proposuisset; in nonagesimi Psalmi versiculo; Cum ipso sum in tribulatione, Idibus Maji expiravit. Corpus ejus statim in monasterii basilicam delatum est, advenientibusque per singulas horas populis per dies aliquot sepultura caruit. Tandem in peculiari loculo humatum piorum votis cœpit muniri, quo factum est ut insigni elogio paulo post sit illustratum. Mitto beneficia, quæ ejus apud Deum suffragio fideles quam plurimi obtinuerunt, ne Vitæ limites excedere videar. Sciant tamen historiarum cultores, ea omnia quæ hic præ oculis ponuntur, a probatis piisque Magdalene familiaribus fuisse collecta, et potissimum a Philosopho de Sala: qui de ejus prudentia qua in infantia prælucebat metrum vulgavit; a Nicolao Zaffarone, S. Antonini Rectore, et cœnobii S. Andreae, ante receptos Fratres Ordinis nostri, Confessario; ac a Fr. Augustino de Perlaschis, Nicolai in eodem munere successore.

ANNOTATA.

a Sedu Martius, Comensis Episcopus, frutris sui Antonii successor, ab anno 1457 ad 1461.

b S. Bernardini Vitam damus et illustramus 20 Maji.

c De hoc paucis agit Leander Alberti lib. 3 de Viris illustr. Ord. Prædic. f. 852, et obiisse ait an. 1458; prolixius autem Michael Pio Italice lib. 3 cap. 27. Dominicus vero de Herre Belgice, in Anno sancto

sui Ordinis ad 28 Novembris, cum titulo Beati Patris, D eundem proponit.

d De Cremensi Conventu scribit Herrera, quod susceptu an. 1439 observantia Regulari, Congregationis Lombardicæ prima vidit cunabula: et jam formatæ sodalitatæ sedes primaria fuit antiquitate originis, unde ceteri hic appellati Cremenses.

e Sub Joanne Papa 22 circa an. 1332 ceptu agitari quæstio inter Theologos de visione beatifica, an animæ jam cælis receptæ ea fruere ante extremum judicii diem; et affirmativam definivit Benedictus 12, an. 1333; intuitivam eam esse asserens, nulla creatura mediante in ratione objecti: quod tamen non obest, quominus credi possit vetus error Magdalene tempore resuscitatus. Neque enim, ut meus in Theologia Magister R. P. Jacobus van Calloen recte animadvertit, in quadam sua super hoc ad me epistola, definitione una ac ne pluribus quidem ita extinguuntur controversiæ de Religione, ut scintillæ sub cinere doloso non lateant, quæ absistunt non raro; ut omni tempore apparuit, et nunc quidem manifestissime, circa toties tamque expresse damnata Jansenii dogmata. Quin et hujus ipsius, quæ de agitur, controversiæ fibras hodieque perstare, quibus abradendis dandum adhuc sit opera, colligi potest ex Joannis Sinnichtii Saule Exlege, cujus utinam gravissimus error esset, ut verosimile sustinuisse, E lib. 1 cap. 67, Canonizationem Sanctorum, non importare actualem beatitudinem canonizatorum, sed duntaxat consummationem ipsorum in statu gratiæ, sanctitatis et divinæ amicitiae: quod ejus discipuli explicantes distinctius, publicis thesibus propositis sustinuerunt, non esse de fide, imo nec theologice certum, quod Canonizati sint in cælo. Adde quod licet lumen gloriæ, sicut idem meus Magister observat, et cetera hujusmodi, quæ ad intuum Deum facere putantur, ad formam cælestis beatitudinis non videantur pertinere; neque controversiæ, circa eandem jam olim et nunc agitata, excedere limites disputationis scholasticæ; aliquo tamen modo dici possint ex priori per Benedictum definita controversia fluuisse, dum sine cujusquam contumelia aliis aliud sentientibus quæritur; Teneatne se lumen gloriæ ex parte objecti an subjecti; Deturne species impressa Dei aut saltem dari possit; ac plura hujusmodi, quæ simpliciter ad intuitionem Dei attinent etiam Angelicam.

f Ecgraphum nostrum, devolveretur, et aberrant verba inclusa parenthesi.

g Ibidem, plurimis habitui regulis; ubi forte pro habitui legendum statutis.

h Utinam ea nominare placuisset auctori, ad locupletandum Ordinis historiam!

i Humiliatorum Ordo, tunc valde florens apud Insubres, multa utriusque sexus numerabat monasteria; nunc sola Virginum cœnobîa supersunt, virorum cœtibz sub S. Carolo Borromæo dissolutis.

k Ecgraphum, eripi.

l Idem, testes.

VITA II.

Ex MS. ad Rosveidum misso.

CAPUT I.

Pia infantia Magdalene: vita monastica, et Præfectura.

Albritiorum gens, vetusto antiquitatis stemmate inclita, sed nominis a immutatione ac familiis divisa, in diversis Insubriæ oppidis reperitur: Comi autem, quæ est urbs in ultimo Latii sinu constituta, maxime illustris fuit: cum etiam ad summum Reipublicæ magistratum Zaninum ex eadem gente eventum

externisque ad eam accurren-
tibus

in cura sub-
ditorum ni-
hilo remis-
sor

k

l

pie obit.

E

F

a
Nobilder
nata.

A ctum legamus. Sed multorum obscurata memoria, Nicolai *b* nomen aeternum fecit Magdalene filiae virtus ac sanctimonia minime vulgaris. Vix enim edita eadem obscuras futurorum bonorum notas prae tulit: rerum sacrarum usu ac crebro sermone capi ac delectare, puerilis aetatis oblectamenta re- fugere, ac si quid minus pudicum animadvertisset prorsus adversari, parentum imperiis facilem se praebere, mirabiles denique apud omnes sui amores excitare. Sed super alia virtutum decora elucebat in illa mira quaedam in pauperes ac arduos caritas, cuius teneris adhuc in annis magnitudinem ex hoc ejus facto conjicias.

2 Urgebat forte per ea *c* tempora dira annona caritas, ut deficientibus undique alimentis pauperum greges, lurido squallore fœdi et grandi macie prope enecti, per urbem vagarentur. Unum ex his, sane numerosum, parente domum egresso, Magdalena ad se vocat, atque ingentem arcam, fabis bene *d* refertam, una largitione absunit; mox mendicos dimittit. *e* Reverso deinde parente, audit ab eodem, se pactum certo pretio omnem illam arcam vindidisse. Extimuit parentis iram Magdalena, si res forte resciretur: nec diutius celari poterat, cum emptor in singula momenta expectaretur. Ergo rem totam Deo accurate commendat, et in lacrymas fusa obsecratur, ne se paterno furori objiciat. Audet optimus parens deprecantem Magdalenam: quae vix conceptis votis, arcam, legumine eodem ad summum labrum *f* plenam, aspexit.

3 His aliisque magnarum virtutum rudimentis pueritia exacta, cum orbam utriusque parentis funera reliquissent; rerum humanarum fluxum considerans, quae antea parvi fecerat, nunc omnino desere- re statuit. Ergo impetrata a tribus fratribus venia (ut nec a germanis nullo negotio obtinetur) sese totam in cœnobio, cui a D. Margaritae nomen est, extra urbis mœnia, Deo statuit dicare. Huic cœnobio principium fecerunt notae virtutis et celebratae sanctitatis feminae duae nobilissimae, Liberata et Faustina, quae ab urbe illuc se conferentes *g*, veluti ex alto fluctuum in certum portum, parva casula conducta, precibus ac piis commentationibus tempus omne traducebant occulto: sed eluxit vera virtus, vulgatoque novi instituti odore, majorum auctoritate probante, multas illis ejusdem vitae socias conciliavit: quibus deinde certis institutis ac legibus in ampliorem locum migrantibus, constitutum est cœnobium.

4 Hunc igitur locum, virginitatis praesidium et virtutum pakestram sibi delegerat Magdalena: sed alia illi commemoratio divinitus parabatur, quod hoc maxime modo intellectum est. Pergebat forte ut in monacharum disciplinam admitteretur; cum repente missa a caelo vox est, Magdalena, alio iter converte, atque ad Brunatem te confer; ibi tua erit commo- ratio. Substitit primo, attonita rei seu novitate seu miraculo. Ceterum cum nihilominus, callidissimi hostis insidias subverita, pergeret ire quo cœperat; iterum ac tertio eadem audita voce, atque interiori quodam sensu divinam edocta voluntatem *h* se ad Brunatem convertit. Brunates ignobilis vicius est, in eo monte, qui vasto plane dorso ad Orientem urbi imminet, ant qua civium religione nobilitatus. Fama siquidem est in eo monte, praeter Eusebium *i*, Euty- chium etiam sanctissimum Antistitem olim secedere consuevisse, ut liberius, a pastoralibus curis remo- tus, sibi ac Deo vacaret. Mons est assensu arduo ac laborioso, cuius in altissimo vertice defixa ingens Crux piis saepe accolarum votis colitur. Brunates ipse vicius nemoroso in loco, medio ferne monte situs est. Huc se jam contulerant notae probitatis feminae nonnullae, et probante Eugenio Romano *k*

Pontifice, sanctimoniam vitam certis legibus ab Augustino petitis ducebant.

5 In hac virtutis schola brevi magnos progressus fecit *l* Magdalena, religiosae disciplinae domestico- rumque institutorum religiosa observatrix, virtu- tumque omnium diligens sectatrix. Sed praecipuo quodam sensu perpetua acerborum Christi crucia- tum contemplatione capiebatur, quod eam uberem esse omnium Christianorum exemplorum segetem non dubitaret. Doleo equidem incruditi atque incen- riosi seculi vitio accidisse, ut virtutum documenta, quae ad gloriosam ac frugiferam imitationem poste- ros possent excitare, Magdalena, tua aliorum etiam, in rebus gestis desiderentur; cum miracula sola adnotata legimus, quae omnes admirentur, imitari nemo sanus audeat. Ceterum nonnulla pru- dentia vestigia remanserunt. Etenim cum ab in- gentium virtutum certissima opinione, Ministra (sic Parthenonis Antistitem vocabant) creata *m* esset, in suarum curam diligentissime *n* inebuit. Parebant per ea tempora Monachae Canonicis majoris aedis *o*, qui statis diebus illis in sacrorum usu operam loca- bant: verum enimvero Magdalena prudenter vide- bat, vix posse ab hominibus, religiosorum instituto- rum prorsus ignavis, quantumvis alioquin piis, religiosas feminas informari. Ergo cum accepisset, quosdam Parthenones *p* Mediolani se ad Eremitas D. Augustini, qui per ea tempora sanctimonia flo- rebant, contulisse; statuit, et ipsa omni ratione id a Romano Pontifice impetrare. Quare interprete Blanca Vice-comite, *q* quae Magno Storciae nopta Mediolani imperabat; brevi voti compos, consignatis publicae tabulis, se ac suas *r* Virgines in Eremita- norum vitam *s* contulit, uberiore religiosae disci- plinae provenitu.

6 Occurrit etiam alteri incommodo, et ne Virgi- nes, quae stipis petendae causa ad oppidum itare consueverant, impedita sapinus ad reditum tempe- state, apud ignotos dubiae famae hospites divertere cogerentur, domicilium illis *t* comparavit. Hortum *u* in pios usus donavit Aloysius Sala: Philippus *x* Vice-comes Mediolani Dux ex antiquis rumis, ad extruendam domum, cœmentorum quantum satis fuit, Coaluit deinde hoc diversorium, justumque effectum cœnobium est *y*, in quod continuo missa est ex Brunate colonia, solo capitis veli colore di- stincta. Tentatum est ut omnes tunc in urbem de- scenderent, ne repentinis militum excursionibus, quae eam aetatem infestam habebant, Virgines pate- rent, nimis periculo oppositae. At Magdalena, divino scilicet nutu, ibidem cum multis remansit: nostra denique aetate cœnobium intra pomœrium constitu- tum est.

ANNOTATA

a Scilicet Albrici, Alberici, et Albrizzi dicuntur; et omnibus commune insigne, Portam ac Leonem, ha- bent: quibus Albrici, ad quod proprie Magdalena spectat, junxerunt Rotam, ut D. Catharinae cultum peculiarem profiteantur, cui in templo Augustina- norum Bergomi capellam erexerunt atque dotarunt. Ita pag. 8 Borserus.

b Tam affinis inter se sunt Livii et Luch nomina, ut alternari facile a transcribentibus potuerint.

c Infra num. 10 indicatur hæc pertinere ad annum 1409.

d S. hæc capsula, inquit pag. 13 Borserus, similis fuit alns, ea aetate usatis Comi ad leguminum cu- stodiam, et quales usque hodie plures videmus; capax fuit sextariorum viginti quinque aut triginta: nam etiam capaciores invenire est.

D
EX MS*l*
inter quas
virtute ex-
cellens*m*
n
o
ab eisdemque
electa Mini-
stra.

E

p
subditas ca-
tenus Cano-
nicis, trans-
fert ad Ero-
mitarum
disciplinam.
q
r
*s**t* *u*
*x**y*

F

*dicatus
jubetur Bru-
natem abire,**h**i**ad monachos
Augustina
nos**k*

A *e Hactenus etiam rem narrat Borserius : quem mirum est ignorasse sequentia.*

f *Idem ait pag. 14 id quidem dici, sed auctorem idoneum non inveniri qui hoc scripserit, unde colligas hanc Putam, etsi pridem extabat, ei visam non fuisse.*

g *Seculo 12 id factum : nam Borserius ait, quod harum una XXI, altera XXIII Januarii obiit; prior autem Faustina, ætate licet junior, idque circa annum MCC. Addit quod eisdem prolem impetraverunt mulieri sterili, quæ ideo desperabunda se diabolo tradiderat : quod alteram a marito liberarunt, et tam ipsam quam illum, alias moribus corruptissimum, ad vitam ex virtute ducendam moverint : quod urienti, laborantem annonæ caritate, precibus adjuverint : quod denique Leo Lambertengus, Comensis Episcopus, corpora earum transtulit ad ædem Cathedralium. Comensis Martyrologii auctor eidem ipsas inscripsit, cum titulo Sanctarum Virginum et longo elogio, ad XVIII Januarii. Egimus et nos eadem die de ipsis tanquam ad seculum 6 pertinentibus, ex vita per Franciscum Balarinum scripta, sed admodum diversa in plerisque punctis; erunt omnia denuo dijudicanda in*

B *Supplemento istius mensis.*

h *Tacet de secunda ac tertia vice Borserius; et consilii ancipitem Beatam, illud a suo spiritali Patre petiisse atque accepisse, scribit.*

i *Sequentes prædictum Comense Martyrologium, de S. Eusebio 22 Maji, de S. Eotychio 5 Junii agemus : uterque colitur ut Comensis Episcopus.*

k *Neque in Eugenium tertium, qui anno 1145 sedere cepit; neque in Quartum, qui 1431, hoc convenit : Borserius enim allegat Bullam Nicolai IV, datam an. 1448, qua dicitur, Exhibita nobis nuper pro parte dilectarum in Christo Filiarum, Ministræ et Sororum Domus S. Andreæ de Brunate, petitio continebat; quod licet ipsæ in præfata Domo, quæ olim circa centum annos elapsos (id est circa an. 1348 quando Clemens VI Ecclesiæ præsidebat) per nonnullas mulieres religiosas fundata sub regula dicti Sancti. An Augustini? Docere id nos deberet pars Bullæ anterior; vereor enim ne alterius expressum sit nomen, ideoque hic studiose omissum; nisi forte Comenses Canonici seculo 14 Regularium Canonicorum disciplina et legibus utebantur, quod apud Pennottum non invenio. Interim ex dictis patet errasse Jacobum Porcaccium, Pamphilum Signiensem Episcopum, et Petrum Cremenensem, qui B. Magdalenam fecerunt hujus monasterii Fundatricem.*

C *l Addit Borserius, quod Professionem factura noluit eorum quemquam, uti moris erat, invitari ad convivium.*

m *Idem apud eundem pag. 43 asserit, electam esse ante ætatem legitimam.*

n *Huc spectat ex pag. 60, quod magna cum circumpectione eligebat Sorores, ad infirmarum ministerium applicandas : quodque nihilominus aliquando fuerit obligata curam istam ab una transferre in aliam, extra consuetum ejusmodi electionum tempus, aut ipsa eam per sese gerere : et allegatur testis Paulus, in quo hoc non reperio.*

o *Ignoravit hoc vel dissimulavit Borserius.*

p *Scilicet S. Augustini et S. Agnetis, in quorum utroque ultra centum monachos tunc fuisse ait Borserius. De priori agens Herrera in Alphabeto Augustiniano parte 2, pag. 249, conjectat erectum circa an. 1240, cum adhuc Eremitæ uterentur habitu coloris berretini, ut vocat, id est grisei vel rufi, ea quod in istarum monacharum habitu, sicut alibi variis locis, idem color adhuc perseveraret sec. 14 : quæ deinde causa fuerit schismatis inter eas, quia earum pars major, tempore Eugenii IV, transire omnino volebat ad regulam S. Clare, ut suppositæ fierent Fratribus S. Francisci de observantia; pars vero alia*

in vocatione sua prioris Regulæ S. Augustini, sub jurisdictione Archiepiscopali ordinaria, permanere intendebat. Ita Nicolaus V, in Bulla anni 1449, attingens lites et discordias graves : quæ sub Eugenio IV suo immediato decessore extiterant in monasterio novo de Vadiano : sic enim proprio nomine appellabatur, id quod deinde S. Augustini est dictum. Unde apparet ipsas monachas, non nisi post aliquot annos ab hac contentione, circa annum 1455 subdi cepisse regimini Eremitarum, uti recte observat Herrera : qui etiam circa eundem annum putat monasterium S. Agnetis non reformatum (prout hic supponitur) sed primo fundatum fuisse sub Eremitarum disciplina.

q *Blanca-Maria, in titulo ecclesiæ Augustinianorum a se ædificatæ, dicta apud Borserium Ducissa Mediolani, Papiæ Anglericæque Comitissa, Domina Cremenæ, nupta Francisco Sfortiæ, Mediolani Duci quarto : cum quo etiam an. 1456 Hospitale illud fundavit Mediolani, cujus, regia prorsus magnificentia dotata, admiratio omnes illud cognascentes in stuporem rapit : uti experti sumus anno 1662 illuc adducti.*

r *Fuisse eas tunc viginti quinque Professas asserit Borserius.*

s *De hac subjectiõne Herrera, part. 1 pag. 185, ex decretis Capituli Derthonensis anno 1455 celebrati, hæc describit : In civitate Cumarum, monasterium de Brunate et Trinitatis monialium Ordinis nostri, accepimus sub nostra cura, sicut et cetera monasteria quæ Mediolani habemus. Factum videtur primus approbasse Pius II; ait enim Borserius, quod Bulla hujus mutationis confirmatoria (cui adjecta conditio erat, ut monachæ veteribus ac primariis Patronis suis Canonicis Comensibus, in memoriam primæ subjectiõnis, die Natalis Domini quotannis penderent quatuor libras cere) ait, inquam Borserius, quod Bulla exhibita Canonicis prædictis, ab iisdemque benigne excepta sit an. 1459, 12 Septembris : ceperat autem Pius sedere priori anno 18 Augusti.*

t *Prius hoc factum quam Eremitis subiceret Albricia se suasque, quæ, teste Borserio, solum tunc decem Professæ numerabantur, scilicet Petrina et Catharina de Assono sorores, Maria Ferrera, Andreetta de Pedralis, Joanna de S. Benedicto, Elisabetha, Malacrida, Lucia Crivella, Margarita de Paravicinis, Helena Malacrida, et Agnes de Albeso.*

u *Sicut hic erat, juxta Borserium, intra civitatem in superiori parte ejusdam viæ, quæ dicitur Porta nova.*

x *Obiit Philippus an. 1447, nulla legitima prole relicta : nam Blanca-Maria naturalis duntaxat erat. Quam suam occasionem rati Mediolanenses libertatis acquirendæ, diu restiterunt Sforzæ, auxilio potissimum Venetorum freti, ita ut non nisi an. 1450 post varios belli casus urbs capta, et Franciscus Dux agnitus sit.*

y *Factum id auctoritate Pauli II ad preces Blanca circa an. 1456 : sed forte tunc primum conditio est ad dita, ut quæ intra civitatem manerent nigro capitis velo uterentur discernereanturque ab aliis : atque hoc est monasterium S. Trinitatis dictum. Res autem peracta est coram Martino Comensi Episcopo, qui sedit ab anno 1457 ad 1461.*

CAPUT II

Miracula viventi Magdalenæ concessa.

Neque sane multum dubitabat Magdalena de divino auxilio fidens : subiectam singulare a exemplum. Erat forte summa hiemis et præalta nive interclusus aditus in arbe. Quare in Parthenone brevi domesticæ annonæ penuria sentiri cœpta, et cum prandendi hora immineret, nihilque esset quod Virginibus apponeretur, Proma ad Ministram advolat,

a
Sororibus
egentibus
divinitus
panem

et

A et conceptum dolorem timoremque vultu præferens rem trepida exponit. Bene sperare de divina providentia jubet Magdalena, et consueto signo Virgines ad prandium evocare. Paret illa : neque hanc obedientia, neque Ministram fiducia in Deum fefellit. Vix accubuerant, cum repente ad ostium pulsatur. Occurrit janitrix, et prægrandem cistam pane optimo refertam invenit : cumque quis attulisset frustra oculis ac voce inquirerent ; agnovit divinam largitatem. Et vero intactæ nullisque vestigiis violatæ nives divini donatoris fidem faciebant. Huic illud non dissimile. Ardentissimo æstu cruciabantur Virgines, cum in loco aquarum indigo, fontes omnes æstivo calore aruissent : et ipsa quoque Magdalena siti ardebat tunc maxime : cum ad illam una ex Virginibus adit, atque opem urenti siti aliquam petit. Consolatur blande æstuantem Magdalena ; sed cum ardentior mali vis consolationem nullam reciperet, in hortum domesticum egreditur. Aruerant etiam arbores, torrente desuper intolerabili solis æstu. Hic in genna procumbens Patrem suum orat, deficientibus siti Virginibus mature subveniat ; et ecce statim arida in arbore, et ab ipsis foliis nuda, cerasa plurima conspiciuntur, quarum salubri succo utriusque sitis extincta est.

B 8 Sed per omnia fere miraculorum genera pervagata Magdalene virtus est : quare operæ pretium fuerit ea, quæ dum inter vivos ageret patravit, primo ponere, deinde reliqua sicuti notata invenimus. Inviserat Magdalenam vir nobilis, officii ac cognationis gratia. Hunc cum Magdalena gravi scelere obstrictum divinitus accepisset, lacrymis multis excepit. Rogat ille cur lacrymetur ; cumque acrius tacentem urgeret, tandem Magdalena ; Tuam, inquit, mortem ploro. Elevabat homo, ab huiusmodi cogitationibus alienissimus, sanctæ mulieris responsum : etenim se sanum esse ; neque ullum præcursorem mortis morbumque aliquem in se animadvertere, integra præterea ætate florere ; quod si sibi ab inimicis structas insidias rescisset, ne moraretur detegere : effecturum se ut illos concepti maleficii pœniteret. Hic Magdalena, ingenti suspirio conceptum animo dolorem testata, se de æterna morte locutam dixit, perrexitque homini occulti sceleris uotas et vestigia omnia recensere. Qui tandem, tanta denuntiatione attonitus, cum id Magdalenam non nisi divinitus accepisse certo sciret, et salubri Dei timore agitatus, exinde elutis per sacram confessionem animi sordibus, Christiano homine dignam instituit vitam.

C 9 Rusticus erat quidam, iræ admodum impotens, qua aliquando in furorem prope versus, curissimæ filicæ ex levi causa caput, impacta secure, fœde disseciderat. Accurrit exanimis mater, et natam ad Magdalenam deportat, illi se ad pedes abjicit, magno fletu opem implorat. Magdalena post breves preces caput Christiano signo munivit velo obligat, et momento vulnus curat. Eodem etiam crucis signo virulenta ulcera rustico cuidam, quem sæviens atrociter lues corripuerat, repente obdixit. Itabat sæpius Magdalena in proximos vicos, ut Christianæ caritatis munere fungeretur. Ergo in gurgustiolum, fumo prope obæcatum, ingressa offendit feminam b duobus apostematibus in gula laborantem : ejus egestatem doloresque miserata, impresso Crucis sigillo, omni illo dolore ac ulcere liberavit : et quando res celari poterat, cum obscuro in gurgustio esset gesta, feminam jussit rem omnem ad suum usque obitum diligenter tacere c. Hac eadem Cruce febribus laborantem pari modo restituit valetudini. Decumbebat Comi vir sane honestus, et doloribus acerrime cruciabatur. Audit forte illac transire Magdalenam ; conceptaque de illius virtute haud dubia

spe, se ad ostium sisti jubet, transeuntem d observat : illa subsistens solito Crucis signo febrim illico, doloremque a corpore depulit.

D
EX NS.
d

ANNOTATA.

a Borserius pag. 77. præter Paulum Ulmiam in Vita, allegat etiam Abundium Raimundi in Summario miraculorum, huic Beatæ attributorum.

b Idem tria apostemata numerat.

c Addit Borserius pag. 89 quod Rustica, post mortem Magdalene miraculum in se factum pingi, et ad sepulcrum in memoriam appendi fecit.

d Idem scribit, delegatam ab infirmo uxorem, quæ domum invitaret, ad ferendum marito auxilium.

CAPUT III.

Mors Magdalene et miracula ad ejus invocationem patrata.

His igitur rebus gestis clarissima, jam plane grandæva, diuturno ac sibi familiari morbo conflictata, tandem anno MCCCCLXV a in eolum evolavit, magno relicto Comensibus sui b desiderio ; celebratoque funere exquisitis hominibus elata est, ac in eodem Parthenone sepulta hoc addito epigrammato :

MAGDALENÆ ALBRICÆ c ANTIST. BEATISS.
QUÆ PRÆTER RELIGIONEM SANCTIMONIA,
ET MIRACULIS ADAUCT. HOC DELUPIRUM
PIENTISS. POSTERITATI EREXIT.

PIERIUS ALBRICUS F. F.

Quo ætatis anno decesserit incertum : ceterum cum notata fabarum largitas in annum MCCCCLXV incidere, haud difficile est conjectare eam plane annum satis cessisse.

11 Perseverat eadem sanctimonie fama et miraculorum gloria ad nostram usque ætatem. Mira nonnulla admodum testata hic afferimus. Fratres in Albritia gente, cum in tres partes dividenda esset hereditas, fœde dissidebant, resque paulatim eo deducta erat, ut jam dicta die ferro lis esset finienda. Angebatur unius d uxor et mariti et affinium periculo : occurrit illi Magdalene vulgata virtus ; nec mora, certi ejusdem voti e se ream facit. Res mira ! repente divino numine efferatæ mentes ad concordiam revocantur, resque omnis familiariter admodum verbis conficitur. Alexander Sormannus, nobilis Mediolanensis, cum Eques iter haberet, ab equo excussus fracta coxendice ad terram affligitur. Erat solitario loco : ergo Superum ac hominum opem mœstissimis vocibus implorabat. Accurrunt in propinquo agrum colentes rustici, hominemque inter manus ad vicinum pagum deferunt. Multa cum (ut fit) dicerent de recentibus Magdalene miraculis, Alexander jubet eo se deportari. Vix ad sepulcrum delatus erat, cum subito voto suscepto omnino sanus apparuit f. Baccolina erat Comi, quæ sæviens per ea loca pestilentia correpta, prope erat deposita. Dira omnino morbi vis, et præsens correptis mors. Extincta sunt in oppido non frequentissimo, vix primo volvente mense, hominum supra quinque millia. Hæc igitur ope Magdalene implorata, incolumis evasit g.

12 Sed in Joanne Baptista Pelixono Magdalene virtus duplici est nobilitata miraculo. Hic vitiatæ genibus claudis et deformis, cum forte esset h in pueritia, Comum a parente defertur ; Brunatem venit, et Antistite in ulnas trahit. Illa accepto infante ad loculum una cum parente se confert, tum alta voce jubet puerum, per Dei omnipotentiam et Magdalene merita, illico rectis insistere vestigiis. Mirum plane!

33 Ad

et ad sitim
sedandam
cerasa im-
petrat.

Affinem in
statu peccati
esse divinitus
edocta,

prudenti ad-
monitione
emendat :

sanat vulnus
capiti
impactum,

et Crucis
signo pestilen-
tia ulcera
b

c
ac febres.

E
a
b
Mortitur
anno 1465:

c

ad ejus in-
vocationem
sopitur dissid-
ium inter
fratres,

d

e

F
et ad sepul-
crum erus
ruptum
solidatur:

f
voto ad eam
facto sanatur
pestilentia.

g

h
qui puer ad
tumulum
recte gradi
coeperat,

EX M^ajam vir a
latronibus
occidenduseadem invo-
cata sospes
evadit :

i

liberat enerv-
gumentum ei
apparet,

k

et colitur ut
Beata:

l

A Ad Magdalena nomen morbus omnis abcessit. Eadem Pelziona jam grandi, in diverso genere, praesentem Magdalena operam contigit experiri. Profectus peregre incidit in latrones, qui hominem expoliare minime contenti, nefaria crudelitate, nudum omnino a vestibus in desertam casam bene ligatum conjiciunt: ibi saepe barbare lubricundi intentatis gladiis terrent jugulumque prope feriunt. Ille frustra ferrea hominum pectora lacrymis mollire conatus, quia nihil spei reliquum esse videt, se tantum ad divinam operam implorandam confert; et veteris beneficii grata memoria spem fecit novi quoque accipiendi. Ergo non segniter Magdalenam implorat: ne clientem suum in tantis periculis deserat, obsecrat. Inter haec sicarii foras ad epulas concedunt, ut deinde innocentis sanguine per lusum abutantur. Sed Pelziona jam vincula omnia sponte deciderant; et commodum, juvante haud dubie Magdalena, per nemorosa nudus aufugerat; ac non multo longe ad rusticas casas delatus, donatusque communi caritate rudi diploide, accepti beneficii non ingratus testis, se Commum contulit: seque rem fassus, vota persolvit, ac deinde donariis excultum Parthenonem nata i etiam anxio.

B 13 Non multo post Joannes Petri, a daemone obsessus, misere torquebatur. Cuiusque Christiano ritu importunus possessor expelleretur, exclamat, se non nisi Magdalena Albricie imperiis e sua possessione cessuram. Eadem nocte Joanni per quietem visa est Magdalena, sanctimonialis cultu, ardentem faciem manu praefrens; quae increpitum daemonem illico abegit, Joanne nihil hujusmodi deinde passo k. His igitur aliisque plurimis aucta Magdalena fama; et Brunnates tandem celebratus est, quamdiu sacrum pignus ibi servatum est. Nam superioribus annis Moniales, inde migrare jussae, secum etiam sacra ossa detulerunt. Visitur picta l Comi in D. Augustini templo, ac monasterii pluribus locis; ubique culta, et antiqua civium pietate pro Beata habita.

ANNOTATA.

a Ita Borserius, Herrera, et Martyrologium Comense ad hunc diem relictis scriptoribus ceteris, qui annum 1555 perperam notant. Eccegraphum nostrum habebat an. 1462: sed facili errore potuit 11 pro u lectum fuisse.

b Idem Borserius ex Paulo asserit, quod egrotante Beata, nemo in vico Brunatis fuerit, qui non accurreret ad monasterium, sollicitus pro salute, et trepidus de periculo tam dilectae ibidem Sanctimonialis. Factum crediderim: sed apud Lutonium istud non reperio, uti nec plerumque eorum, quae Paulo auctore citata referantur in Analectis infra: adeo ut cogar suspicari nos vel solum ejus Uita habere epitomen, vel Borserium secutam versionem Italicam quamvis diffusorem, ad ipsamet Lutonium petentibus cum monialibus, vel alio quopiam compositum, qui Lutonii Latino textu ut plurimum usus sit, non pauca vero addiderit de novo, ex relationibus haud minus certis.

c Ita Borserius scribit, haud dubie quia ex ipsomet lapide, et Rector Comensis in sua ad nos epistola: cum alius in nostro eccegrapho hic et alibi semper Alberitia et Alberitius scribatur.

d Minoris, inquit Borserius.

e Tabellam, inquit idem, curandi et appendendi ad sepulcrum, quae beneficium repraesentaret. Addit praeterea, quod votum executioni pia mulier addidit bonam elemosynam, ad sepultura ornatum; et quod fratrum primogenitus ea occasione inductus sit, ad ponendum supramemoratum Epitaphium, uti ex quibusdam literis tunc scriptis, ipsaque superstite adhuc tabella, colligere se scribit P. Butius.

f Refert idem, uti et cetera, Borserius pag. 145: D addit autem, Alexandro, cum cecidit, iter fuisse versus Genuillam: et quod ad praesentiorum beneficii memoriam, in se suisque conservandam, jussit Magdalena effigiem depingi, quam domi suae reverenter haberet; moriens autem ejusdem cultum heredibus suis commendavit: quodque etiam ejusdem de eadem re attestatio extat inter scripturas monialium, necessariis testimoniis consignata, cujus epitomen, inquit, penes me servo. Cur ergo non etiam annum, qui forte deerat in epitome, curavit ex autographo discere?

g Addit Borserius, quod eadem mulier tunc erat partui proxima, voveritque curaturam se ut foetus suus, si supervivere daretur, Deo se consecraret: itaque intra paucos dies morbo et partu levata est, edito filio, qui aetate provecior habitum sumpsit Tertiarii S. Francisci: totiusque rei testimonium reliquit ad calcem Missalis, etiam nunc apud moniales asservati: nam memor receptae gratiae, saepe apud eas sacrificabat: additur autem annus, quo res contigit, 1490. Corius Hist. Mediol. parte 6 meminit ingentis pestilentiae, Mediolani grassantis an. 1486. E

h Anno 1500, inquit Borserius, cui ex attestatione tunc facta, et sanctimonialibus tradita atque a se visa, ait, quod uno genito ita male affectos puer fuit, ut per se moveri loco non posset; a matre autem supra sepulcrum collocatus, ac B. Magdalena commendatus, mox convaluit, coram adstantibus monachis.

i Adjungit Borserius pag. 144, quod filium Petronii dicta fuerit Soror Prospera, quae saepe testata est, quod pater suus, in ipsa qua liberatus est hora, proximum se urbi Comensi invenerit, nesciens quo modo aut duce: ex epistola autem Fr. Augustini Melsi Eremitae Augustiniani intelligi, quod tribus continuis diebus haeserit ad sepulcrum Magdalena, orationi intentus et gratias agendis.

k Anno 1595 inquit Borserius; quod ante visionem illam, cum forte in ecclesia S. Juliani (jam ergo illuc erat translatus sacrum corpus) audiens multa de gratiis, B. Magdalene attributis, saepius illuc accesserit, auxilium petiturus; quod, ut consanguinei ejus, memores molestiarum ab eodem, dum adhuc sub daemonis potestate esset toleratarum, etiam nunc (scribat autem Borserius anno 1624) profiteantur singularem reverentiam erga dictam Beata, cujus intercessionem tribuunt liberationem F istam.

l Rector Collegii nostri Comensis: In ecclesia S. Augustini, sita in suburbio civitatis Comensis, altitudine gigantiae depicta videtur, cum radiis ambientibus caput, dextera Christum liliis stipatum, laeva librum pectori adnotum tenens.

ANALECTA

Ex Italico Hieronymi Borserii.

F r. Petrus Cremensis, in sermone, quem composuit de hujus beatae Monachae laudibus, narrat, quod sancto Missae sacrificio adeo pie affecta fuerit, ut quoties in sui monasterii ecclesia fieret, interesse curaret, etiamsi plures diebus Sacerdotes concurrerent, illuc vel ab externis adducti, vel fama ipsius Magdalene affecti. Fr. Paulus Lutinius dicit, quod supra nudam carnem solita fuerit gestare radem ex cruda cannabepannum, informam scapularis enimque crasso fimo et quadautenus noleso adstringere: hujusmodi autem scapularia, in istis partibus satis usitata, supplebant defectum eorum, quae nunc ex animalium setis texuntur, ciliciorum.

Pag. 28

Devotio erga
Missam.p. 31
cilicium usum

A 16 Ad exercitia spiritus fervens ac sedula, maxime cum jam ad senium vergeret, hæc fere observabat quotidie. Sub auroram signo Crucis se muniens flectebat genua, et culpas confitens tria oscula figebat terræ in honorem sanctissimæ Trinitatis. Aliquot deinde horis post, inclinabat se versus imaginem beatissimæ Virginis Mariæ, puritatem cœlestis istius Reginæ laudans, eique pro materna protectione sibi impensa agebat gratias. In meridie salutabat aliam S. P. Augustini effigiem, considerabatque ejus, sub qua militabat, Regulæ dignitatem, petens doceri illius integram observantiam. Inclinato jam die convertibat sese ad figuram S. Mariæ Magdalene in tabula expressam; collatosque in eam a Dei filio favores recogitans, orabat ut sibi salutarem impetraret de suis delictis pœnitentiam. Vesperidenique se provolvens in genua, suam rursus confitebatur culpam, et Custodis sui Angeli petebat tutelam. Noctem similiter habebat trifarie divisam: ita ut prima ejus parte invocaret S. Michaelem Archangelum, divinæ justitiæ æquitatem considerans, et pectus suum humiliter percutiens; secunda, reflectebat sese ad Archangelum Gabrielem, optabat salutem alicujus animæ, et ruminabat principum nostræ redemptionis ex ore humillimæ Deiparæ prolatum: postrema, gratias agebat omnibus Angelis, eos quodammodo stringens brachiorum complexu, cum actu profundæ submissionis, addito firmo mentis proposito de curando ea die, quantum posset, suo profectu spirituali.

17 Scribit Fr. Paulus quod adeo reverens fuerit Sacerdotum, ut extra Confessionem Sacramentalem nulli eorum auderet sola loqui; tantamque eorum suggestionibus haberet fidem, ut consilia, etiam de rebus minimis, circa cœnobii regimen ab his data, conaretur executioni mandare. Accidit aliquando ut eorum aliquis, post sermonem de rebus divinis in monasterio habitum, inde recederet; quem subsequens Magdalena, neque sciens se observari a quoquam, non videbatur posse expleri osculando vestigia, quæ terræ impresserat; gratias Deo agens pro præceptis, quæ per eum sibi suisque ferre dignatus erat: ac deinde procumbens in genua, tantum ibi temporis expendit orando, quantum ille implebat dicendo, hæc quodammodo ratione remitti Deo volens acceptam gratiam. Interim ex Professis sororibus illæ, quæ rem totam notaverant, ejus notitiam toti communicarunt conventui. Quod ubi intellexit illa, deprehensam se dolens, humillime rogavit singulas, ut ne extra monasterii ambitum tale quiddam per eas vulgaretur. Visitata subinde a Martino, tunc Comensi Episcopo, ei procidebat ad genua, extremam vestimenti oram verecunde deosculans; idemque gaudebat fieri a Sororibus aliis, quas mox a discessu Præsulis convocabat in ecclesiam, jubebatque reddendis pro tali favore gratis tamdiu insistere, quamdiu illius præsentia frui ærant. Est qui addat, sæpe eam propterea visitatam a Beato Fr. Antonio de S. Germano, ex ordine S. Dominici, in quem receptus circa annum mccccxxv tantopere ad perfectionem profecit, ut in monasterio S. Joannis prope Comum Prior institutus, claresceret gratia curationum; cui collatos divinitus favores alios qui scire volet, legat vitam S. Petri Martyris, ab Archangelo Mancassone descriptam. Dicitur etiam ad eam accessisse S. Bernardinus, cum venisset in Lombardiam nimiam Ducis Mediolanensis licentiam reprehensurus; et regionis monasteria sigillatim obiret, verbum in eis salutis prædicans.

18 Singulari imprimis erat modestia et animi demissione. Cum ergo aliquando ad eam venisset officii causa quidam ex Tuscia, eamque conaretur comparare sanctis Claræ et Catharinæ Senensi; ef-

fuse plorare cœpit. Illo autem cœptum sermonem continuante; Felicem me, inquit, si per ea quibus istæ præcesserunt vestigia vel eminus sequi possem: famulam me inutilem scio Creatoris mei, cui utinam saltem pro majoribus debitis faciam satis! tu tuis orationibus me adjuva, precor, ut salvari merear. Quidam addit, quod per eundem hospitem curaverit Roma impetrandam sibi peccatorum indulgentiam pro hora mortis: sed ex epistolis Pierii et Bernardi Albriciorum, colligitur, ejusmodi indulgentiam ei a minori fratre procuratam fuisse. Monita aliquando ut a Blanca-Maria, Ducissa Mediolanensi, monasterio suo peteret quædam prædia vicina, fisco addicta, non est passa ejus rei amplius sibi fieri mentionem, quamvis id facile impetratum fuisse apud Principem, quæ non raro ad eam visendam veniebant. Eademque modestia cavit, ne sibi persuaderetur, ut ab hoc vel illo devoto amico ornamentum quidpiam impetraret pauperrimæ ecclesiæ suæ: dicere solita, ejusmodi splendorem convenire ecclesiis urbanis aut suburbanis, ad quas frequentandas sæpe alliciuntur fideles seculares istiusmodi apparatu; in ecclesiis vero eremiticis aut ruralibus, quæ Parochiales non essent, sufficere structuram simplicem cum munditia.

19 Vehementer displicebat ei si qua sororum tardius ad chorum accederet, eamque jubebat post ceteras istic remanere, dum aliæ essent in refectorio: quod si prorsus abfuisset aliqua, ei injungebat noctem unam alteramve sine culcitra nudis in paleis cubare. Ultra regulam, Brunatensibus sanctimonialibus tunc communem, constituit ut sacræ Communioni participarent ut minimum prima Dominica Quadragesimæ et Adventus, in Natali Domini Epiphania, Purificatione Deiparæ, festis Annuntiationis, Resurrectionis, Ascensionis, Corporis Christi, Nativitatis B. Joannis Baptistæ, Assumptionis Dominae nostræ, S. Augustini, S. Michaelis, et Sanctorum omnium.

20 Patientiam in adversis probavit multoties: sed notatu dignus imprimis est casus, quo apud Franciscum Mediolani Ducem accusata fuit, quod laudavit consilium eorum, qui prætextu visendi monasterium Brunatense, ad explorandam commoditatem capiendæ vicinæ urbis Comensis abusi dicebantur, suspicione in hoc solum fundita, quod in aliquo loco, unde ad urbem prospectus patet, notati essent subsistere tantillum, ac situm ejus considerare. Non excanduit Magdalena in iram adversus delatores tam injustos, quamvis sciret fieri posse, ut ea res periculum, non tantum vitæ amittendæ, sed etiam monasterii funditus evertendi crearet: sed nec laborandum putavit, ut suam Duci probaret innocentiam; verum ad ecclesiam se contulit oratura pro illis, cetera Deo commisit, quasi certa aliunde retegendam istius calumniæ falsitatem. Nec spe sua frustrata est: cumque putarentur penam talionis luituri accusatores temerarii, ipsa pro iisdem solícite intercessit; remque totam silentio involvi curavit, præsertim in suo monasterio, ubi eam per dies aliquot jejunasce scribit Fr. Paulus, ut Deum iisdem placatum redderet.

21 Alia gravis persecutio contra Dei famulam mota est a duobus juvenibus, quorum senior ambiebat in matrimonio jungi cum Catharina de Pioppia, unica filia Joannis, primæ tunc inter Comenses auctoritatis: persuaserant enim sibi, licet falso, quod ipsa, cupiens monasterium suum ampla Catharina hereditate locupletare, non suasura tantum, sed pæne coactura esset ad habitum apud se sumendum. Hinc multipliciter detrahebant moribus et conversationi ipsius Beatæ, omnia in pessimam trahentes partem, famamque ejus quantum poterant apud cives et externos denigrantes, ut vel sic puellam ab-

D
EX ITAL.
ROBERTII.

aut sibi suisque
petere aliquid
a Ducissa;

E

p. 17
castigat tardas
ad chorum;

auget dies
Communione
ordinarie;

p. 96
pro calumni-
tis se

F

ple interce-
dit;

p. 98
pro detractori-
bus suis

p. 117

p. 117

nocturne exer-
citia:

p. 71
reverentia
erga sacerdotes

et Episcopum
Comensem.

p. 73
Visitatur a
B. Antonio et
S. Bernardino:

p. 76
laudari re-
cusat,

EX ITAL.
BORSEANI.
Deum orat.

A ducerent a capescendæ religionis proposito, cujus haud levia indicia dabat. Molestæ eam rem ferebant monachæ, Matremque de remedio quærendo monuerunt: illa reposuit, magnas Deo agendas gratias, qui hac ratione ipsas probaret; se autem minime commissuram, ut de injuria sibi facta apud suos aut illorum consanguineos quereretur aliquis; imo jubere ut ea res altissimo premeretur silentio. Deinde ad ecclesiam se recepit, ubi ad orationem provoluta in genua, atque in altissimam cœlestium rerum contemplationem raptâ, mansit omnis motus expers, donec eam Sorores supervenientes pro mortua ad cellam suam extulerunt.

p. 68
Tertiarius
Franciscanis

22 Sub hæc diffundebat se fama Augustinianæ disciplinæ, in Brunatensi monasterio reflexcentis; qua non solum illectæ feminæ sunt ad ejus imitationem, sed etiam viri ad solitudinem colendam. Inter hos fuerunt Fr. Ambrosius Gerla et Fr. Andreas Mairuolo, ambo professi sub habitu tertii Ordinis S. Francisci: qui magna cum instantia supplicarunt, ut sibi liceret vitam solitariam ducere in ea parte silvæ, quæ Brunatem inter Comumque sita, a S. Donato nomen habuit. Facultatem hæc eis dedit Jacobus Mansueti Episcopus Bibliensis et Abbas titularis S. Juliani, anno mccccxviii; sed eam ad annorum xxv spatium restrinxit, sub annua quatuor librarum ceræ et unius libræ thuris pensione. Quod deinde Martinus Comensis Episcopus, nomine Pii Papæ II, tamquam ejus Legatus, confirmavit: atque ex consensu subsequentium S. Juliani Abbatum, spelunca quam ibi natura fecerat, conversa est in justum conventum Fratrum: quibus annu mxxv ecclesiam nobilem, ibidem ædificatam consecravit Joannes Antenius Volpi, Comensis etiam Episcopus, nullo ut par est opinari urgentiori respectu, quam ut B. Magdalenæ sepulcrum adituris commodaret. Ita certe censuisse videtur Hieronymus Butius insignis Theologus, qui dum ibi Guardianum ageret, sollicite curavit annotare gratias, quas B. Magdalenæ meritis acceptas referebant, quæque illac transibant eoque divertebant hospites.

speluncam
habitandam
impetrat:

p. 38
pestilentiam
curat:

23 Insignis ejusdem erga miseros caritas frequentissimis poterat notari exemplis: pauca in specimen hic sufficient. Rusticus quidam pestilentia contactus, ut melius potuit, adrepit ad monasterium; et notæ illius benignitati confidens, vocari ipsam ad se petiit. Quid mali pateretur indicis haud obscuris cognoscens quæ ad ostium observabat Soror, volebat eum longe abigere, ne sua præsentia malum illuc inferret: sed supervenit Magdalena, eamque ibi manere jussit; inspectoque morbi leco et signis ad cellam suam recurrit, oleum benedictum attulit, eoque plagas in brachiis apparentes perunxit, itaque dimisit, intra paucos dies sanum futurum. Sunt qui dicant continuo sanatum, sed ex authentica miraculorum relatione, cui addere nihil velim, non amplius elicitur quam nunc scripsi. Matrona quædam nobilis et nobiliter nupta, annorum circiter viginti, quia nullos concipiebat liberos, vehementer affligebatur: itaque fama mirabilium, quæ per Magdalenam operari dicebatur Dens, adducta, Brunatem venit, necessitatem exposuit, remedium postulavit. Oravit ergo pro ea Magdalena; nec frustra: brevi enim concepto foetu gravida illa, ac denique eundem feliciter enixam Brunatem attulit, benedictionem ei ab ipsa petens, cui acceptum referebat. Tum illa puero in ulnas suscepto, Deus, inquit, qui per suam misericordiam absque merito meo hunc tibi concessit, eidem benedicat; sicque dimisit. Rusticana mulier Brunatensis, sentiens febri, qua laborabat, dolorem capitis accessisse, orabat Deum ut se juvaret: mox autem intravit ad eam visitandam Magdalena, factoque supra caput infirmæ Crucis signo dolorem dispulit, febrim mitigavit,

p. 39
sterili protum
curat:

p. 89
febres sanat:

quæ ipsa quoque evanuit intra paucos dies, cum admiratione omnium, qui antea misellæ ministraverant. Rem totam ut accidit diffuse narrat F. Paulus, asserens eam habuisse se ex attestazione legitima ipsius feminæ, in scriptis reperta.

24 Anno mccccxv die xvi Maji, mortuæ corpus tulerunt ad ecclesiam, extenderuntque supra tabulas aliquot, indutum monasticis ordinariis vestibus. Sed hæc cito dissipatæ sunt ab accurrentibus undequaque fidelibus, recisas inde particulas devotionis ergo servare volentibus: quorum impertunitate victæ monachæ sic insepultam Matrem suam toto octiduo reliquerunt, ac tum demum peculiari sepulcro, ipsi singulariter in ecclesia parato, condiderunt. Anno autem mxxcv, cum nolent earum posteræ discedere ex veteri suo monasterio absque Reliquiis tam sanctæ Matris, Superiorum permissu apertum prædictum sepulcrum est, ex eoque prædiit odor omnino cœlestis. Tunc Tobias Peregrinus, paulo ante Vicarius Generalis Feliciani Comensis Episcopi et Canonicus ecclesiæ Cathedralis, huic actioni assistens, jussit ut Joannes Baptista Raimundi, Notarius Episcopalis, publicum de re tota instrumentum conficeret, ipseque manu propria transtulit sacra essa in capsellam ad id paratam; quæ deinde deportata fuit ad Abbatialem S. Juliani ecclesiam, cujus ipse tunc Titulum gerebat. Eodem etiam translata est tabula ex marmore candido, epitaphium continens effigiemque Beatæ, a sculptore non imperito sic formatam, ut modice supra æqualem fundum emineat.

25 Ex his qui ante prædictam translationem Brunatæ sanitatem recuperarunt, Mediolanensis infans fuit, uti scripsit P. Butius prælaudatus; quem ex parentum voto sua illuc attuleratATRIX, tria apostemata patientem, letalia omnia, a quibus in momento liberatus fuit. Martia Cernezza Comensis, cum duobus mensibus ingentem in brachiis cruciaturo ægre jam toleraret, brachium argeoteum Beatæ offerendum vovit: citoque convalescens, votum solvit, Hippelyta, uxor Joannis Donati Paravicini, singulis in puerperiis periclitari solita, Sororem Angelam Brunatensis monasterii Professam rogavit, ut se commendaret intercessioni, Beatæ. Fecit illa quod rogata fuerat xvi Octobris an. mclxiv, et proximo anno die vi Augusti citra difficultatem peperit Hippolyta filiam, quæ eidem se monasterio mancipavit postea, dicta Soror Octavia; curavitque ut memoria beneficii authentice extaret in monasterio, nec non argenteum anathema ex suprema matris voluntate.

26 Celia Mazaretta duobus post ista annis periculosum in gutture apostema patiens, cum vulnere gravi in latere dextero, proposuit ad sepulcrum Magdalenæ votum cereum offerre, ut ejus intercessione mortem evaderet: nec multo post sana surrexit, Brunatemque veniens votum solvit; rem autem totam, ut gesta est, descriptis accurato circumstantiis singulis, sicut et Soror Octavia fecerat, descripsit alia Soror, Constantia dicta. Josephus Pansoi, Modoetiæ natus, cupiens liberari a vehementi dolore capitis, quo annis duobus laboraverat, et recordatus quod penes se haberet particulam veli, quæ olim usa Beata erat; eandem manu duxit supra caput in formam Crucis. Quod cum sæpius fecisset, liberum se sensit, Bruatatem accurrit, multis horis ad sepulcrum oravit; et cujus favori acceptam referret gratiam testatus est, oblata insigni elemosyna, fidelique rei gestæ narratione coram sanctimonialibus: quæ lætissimo eum audientes animo, verba ejus scripte mandarunt, uti et alios plures ejusmodi favores, per Beatæ istius invocationem obtentos.

D

p. 136
post mortem
octiduo pro-
stat in ec-
clesia:

p. 140
anno 1595
transferenda
assa suavi
olent.

E

Antea ad se-
pulcrum ejus
curata apo-
stemata,

dolor brachii,

periculum
partus,

F

grave vulnus,

capitis cru-
ciatus,

feli venenati
ictus.
A
27
Bernardus Carcanus, venenato telo læsus in gutture, dum in horas mortem operitur, oblatus B. Magdalenæ fuit, voto facto per Lucretiam Peregrinam de imagine argentea ad sepulcrum ferenda; quæ ubi eo allata est, coaluit plaga, et evanuit quod metum omnibus incusserat, periculum. Factum ut testatus esset fecit eadem Peregrina, per scripturam apud monachas servatam, qua agnoscit se quoque gratia Beatæ donatam pro se suoque marito, post similia vota: nam se quidem subito liberatam gravi stomachi dolore; maritum vero sanum surre-
xisse a lecto, in quo jacebat moribundus. Per hujusmodi etiam commendationem, factam a Sorore Helena Peregrina ejusdem monasterii Professa, pie creditur ejusdem mater liberata a duplici dolore, qui vitam ejus in periculum adduxerat, anno MDCXCVI juxta registerum monacharum: quæ non omiserunt adhibere necessarias ad legitimam probationem circumstantias; sed et memoriam ejusdem beneficii particularem servat Ludovicus Peregrinus, Legum non minus Christi quam Justiniani peritus.
D

DECIMA QUARTA MAJI.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Victor miles, (Martyr. in Ægypto
 S. Corona matrona, (Martyres in Sardi-
 S. Justa, (nia.
 S. Justina, (Martyres in Sardi-
 S. Henedina, (nia.
 S. Pontius Romanus, Martyr Cimellensis in
 Alpibus Maritimis.
 S. PONTIACIUS Romanus, Martyr Tarsi in Cili-
 cia.
 S. Secundianus,
 S. Quartus,
 S. Victorianus,
 S. Januarius,
 S. Melianus,
 S. Adauctus,
 S. Benecentia, Martyr. in Africa.
 S. Maximinus,
 S. Alexander,
 S. Proculus,
 S. Afranius,
 S. Andactus,
 S. Adeodatus,
 S. Victor,
 S. Nemor, Martyres Mediola-
 S. Felix, ui in Insubria.
 S. Rusticus, (

S. Augia Martyr Aptæ-Julie in Gallia.
 S. Alexander, (Martyr. Constanti-
 S. Coluthus, (nopoli honorati.
 S. Barbarus.
 S. Barbarus Martyr, Methone Venetias trans-
 latus.
 S. Claudius Martyr, Roma Antuerpiam trans-
 latus.
 S. Pachomies, (Abbates apud Tahennen-
 S. Theodorus, (ses in Thebaide.
 S. Ampelius Eremita Genuæ in Liguria.
 S. Aprunculus, Episcopus Lingonensis dein
 Claromontanus in Gallia.
 S. Beignates Monachus et Anachoreta Pe-
 rusie in Italia.
 S. Bonifacius, Episcopus Neapolitanus.
 S. Bonosius, Episcopus Salernitanus.
 S. Constantius Episcopus, in Italia depositus.
 S. Cartachus seu Moeluda, Episcopus et Ab-
 bas Lismoriensis in Hibernia.
 S. Erembertus, Episcopus Tolosæ, mortuus
 Fontanellæ in Gallia.
 S. Paschalis Papa Romanus.
 S. Harwaldus, Norwegus Martyr.
 B. Ægidius, Ordinis Prædicatorum Scallabi
 seu Santirenæ in Lusitania.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Petrus monachus Ordinis Cisterciensis Caduini in Gallia, indicatur ab *Heuriquez et Bucetino*, et pridie inter Pios a *Saussyo*. Omittitur a *Chalemato*, qui eum ab aliis Radulphum seu Gerardum vocari ait, ad diem, quo Petrus monachus Caduini, et forte non alius, memoratur ix Januarii.
 S. Pontiani Martyris translatio Spoletum Ultrajectum memoratur in scriptis additionibus *Carthusiæ Bruxellensis* ad *Grevenum* de qua ad *Vitam* xiv Januarii.
 SS. Liberatæ et Faustinae Virginum translatio indicatur a *Ferrario et Arturo*, de qua et nos egimus ad illorum natalem xviii Januarii.
 S. Petrus Confessor, Ordinis nostri dicitur in *MS. Carmelitano Calendario Mechliniæ adservato*. At quis ille sit non indicatur. Unicus S. Petrus Tomasius in *Ordine* colitur, et quidem nunc sub indebito Martyris titulo, cum olim Confessor diceretur: cuius Acta seorsum edidimus, et in *Opere nostro* xxix Januarii.
 Yso monachus S. Galli refertur hoc die in *Necrologia monasterii S. Galli*. At nulla eius mentio in *Officiis propriis dictæ Abbatie anno mxcxii excusis*. De eo inter Prætermisos egimus die, quo dicitur mortuus, vi Aprilis.
 S. Isaac Abbas apud Spoletum indicatur in *MS. Calendario Benedictino*: de eo egimus xi Aprilis.
 S. Adalberti Episcopi Pragensis dedicatio Ecclesiæ

Aquisgrani, inscripta est *MS. Martyrologio Aquisgraniensi*. Acta ejus varia dedimus xxiii Aprilis.
 S. Maximus, Martyr in Asia, memoratur in *Epternacensi Martyrologio S. Hieronymi*, item apud *Græcos in Menologio Basilii Imperatoris et aliis Menais*. Et dicitur in *apographo Corbeiensi* et apud *Nalkeorum Maximinus*, et in *opographis Lucensi et Blamiano* et *MS. Richenoviensi Maximianus*. Nos Acta S. Maximi illustravimus xxx Aprilis.
 S. Orientius Episcopus memoratur in *MS. Florario* et in *Auctario Gerreni*, eique inscribuntur Acta, quæ dedimus die quo obiit i Maji.
 S. Maurus miles, pro fide Christi primo per quinque dies fame in carcere maceratur, secundo fustibus creditur, tertio plumbo bulliente perfunditur: sed Angelica operatione ut aqua frigescit, unde et ipse Cæsar miratur: quarto decollatur. Post sex dies jubet Cæsar requiri, si corpus a bestiis sit consumptum, et ecce duo lupi illud custodiunt Veniens igitur S. Martinus Episcopus cum Christianis sanctum corpus abstulit et sepelevit. Ita *Viola Sanctorum*, Hagenoæ anno 1508 excusa. Aliqua horum eisdem verbis referuntur in *MS. Florario*. Est hic S. Victor genere Maurus, cuius Mediolani Translatio, facta sex post necem diebus, memoratur a *Galesinio, Malano, Ferrario*. Item in antiquo *Breviario Mediolanensi* anni 1539, et *Missali* anni 1522 Acta passionis dedimus viii Maji.

VIDE ALP.
 TOM. VII MAJI
 NOT. 67

Garbhanus sive Garvanus in *MS. Tamblachtensi* indicatur. *Aliquis S. Garvanus Episcopus, filius Augussii, memoratur in Vita S. Forannani 15 Februarii, ubi annotat Colganus cum fastis inscriptum xx Martii (quando ejus non meminit) et ix Julii.*

Lasra seu Lassara refertur in *MS. Tamblachtensi. Consule quæ de Casara Virgine diximus inter Prætermisos* xi Maji.

Maldod seu Maldodus inscriptus est *MS. Florario, Auctario Greveni, Martyrologio Canisi et Dempsteri, Catalogo Ferrarii et Fitzsimonis. Est aliis Moeldodius Abbas, de quo optimus* xiii Maji.

S. Rolendis Virgo Gerpiniensis, a filio Regis Scottorum in conjugem expetita, refertur in *Menologio Scotico Dempsteri. Vitam dedimus* xiii Maji.

S. Stephania Virgo et Martyr colitur Scalæ in *Picentibus, et creditur esse S. Corona, quæ mox refertur.*

Pachomius eremita apud Scythopolim, occasione S. Pachonii celeberrimi Abbatis, qui hoc die colitur, refertur post illam a *Petro de Natalibus lib. 4 cap. 172, Petrum seculi sunt Grevenus, Maurolycus, Felicius, Canisius. Verum neque apud Græcos, neque apud Latinos antiquos aliquod certi de ejus cultu legitur. Memoratur apud Heraclidem cap. ii et Palladium cap. 29, et dicitur Pachon.*

Orosiensis, discipulus S. Pachonii, etiam refertur a *Petro de Natalibus lib. 4 cap. 173, sequentibus cum Greveno, Wifordo, Canisio, Ferrario. De eo agitur infra in Vita S. Pachonii, ejus fuit successor in regimine Fratrum, non notato obitus ejus die.*

VIDE UT SUPRA
NOT 77 "

S. Theodori Martyris memoria colitur in *MS. Brevariario, sed ejus Ecclesie hoc Brevariium sit non indicatur.*

S. Theodori Papæ depositio inscripta est duplici *MS. Florentino, alteri Magni Ducis, alteri Senatoris Strozii, et Martyrologio ibidem anno 1486 recensio. Contigit hæc depositio, seu potius ejus obitus, hac die xiv Maji anno hexlxx, sed quod miramur nullis aliis fastis, maxime Romanis, ejus nomen insertum reperimus.*

Moncodon indicatur in *Catalogo Sanctorum Hiberniæ ab Henrico Fitzsimon. Vercor ne in scriptione nominis sit erratum. Nihil de eo alibi legimus.*

Maelchedarius filius Romani indicatur in *MS. Tamblachtensi.*

Midanus et Modanus fratres, monachi in Scotia, referuntur a *Wilsono in Anglicano Martyrologio, sub nota anni 1640 recensio, citato ad marginem Joanne Lesteri lib. 5 Hist. Scottorum, qui pag. 177 hos cum aliis indicat summæ eruditionis laude floruisse, nulla alienius venerationis facta mentione.*

Hieronymus Pragensis, Congregationis Camaddulensis, vir Apostolicus proponitur apud *Bucelinam, ut extaret illustris memoria venerabilis viri.*

Regrengunda Virgo indicatur in *scriptis additionibus Carthusiæ Bruzelliensis ad Grevenum: quæ nobis ignota est.*

Arnoldus ejus nominis secundus, gente Comes Wedanus, in Parthenone Reinendorph a se fundato sepultus, ut pius Antistes indicatur a *Gelenio in Fastis Agrippinensibus. Præfuit Ecclesie Coloniensi Archiepiscopus ab anno 1153 ad 1156: monasterium autem prædictum situm est in districtu Bonacensi sub titulo S. Clementis.*

Cistercienses monachi, ab hæreticis Tiaboritis suspensi prope Pragam, memorantur ab *Henriquez, Chalemoto, Bucelino. Nihil interim de us hoc die in suis Triumphis majalibus Crugerius, qui tamen ibidem commemorat, Jacomirzerstiam civium an. 1421 cum uxoribus liberisque, post defecsam fortiter urbem, juxta deditonis pacta egressorum et magno numero,*

quia recipere Bohemicos articulos fidei Catholice injuriosos volebant, ab Hussitis contra datam fidem in Albim præcipitatorum; sacerdotumque viginti et unius, ex eadem causa ibidem flammis exastorum pro fide: quare arbitramur, Cisterciensibus Reliquosis istis prope Pragam commemorandis hunc diem pro libitu electum ab Henriquez, cum de vero cedis die non extaret notitia.

Gerardus Prior in Claravalle cum titulo Beati memoratur ab *Henriquez et Bucelino, citato Magno exordio Ordinis Cisterciensis, in quo Beatæ memoriæ appellatur, et amittitur a Chalemoto.*

Ferdinandus Episcopus Granatæ in Hispania, ut Sanctus, refertur a *Ferrario, et ut sanctus Frater Ordinis S. Hieronymi a Joanne Marieta lib. 5 cap. 94. Omittitur a Tamayo Salazar, qui ad xvii Augusti referens Episcopos Granatenses solum ait obiisset cum opinione sanctitatis. Advertit etiam inter Sanctos Ecclesiæ Granatensis non contineri, neque in Ordine divinum officium recitandi apud Hieronymianos. Alibi additur ei cognomen de Talavera, et dicitur fuisse Abulensis Episcopus, dein primus Archiepiscopus Granatensis, miraculis etiam honoratus post mortem, quam hoc die obiit anno mivii. De illis autem formatus Processus versatur in Rota Romana: ubi dum causa agitur, sufficit nominasse ejus vitam in Historia Ordinis a Fr. Josepho de Signenza descriptam legi posse: insignem autem epitomen inde sumptam extare in Theatro ecclesiastico Aegidii Davilla inter Episcopos Abulenses.*

Joanna, Virgo Regia, Ordinis Prædicatorum Averii in Lusitania indicatur cum titulo Beatæ in *Gyneeco sacro Arturi da Monster. Vitam ejus edidit Antonius Vasconcellus in Anacephala osibus Regum Lusitanæ, in quibus dicitur hoc die anno 1490 obiisse. At diem xii Maji mortis ejus tradit Cardoso in Hagiologio Lusitano, sed absque titulo Beatæ, quando de ea latius actum.*

Petrus Catanensis, Laicus, Carmeli Nirciani in Apulia alumnus, inseritur *Aciei bene ordinatæ, at Beatus, deque eo in notis MSS. additur, tanta excelluisse obedientia ut eam quoque post mortem observavit, referens Superiori salutis suæ statum: quare illum inter Sanctos colatur. Nos de eo cultu optamus distinctius edoceri, deque ætate ejus et miraculis aliis; quæ non possunt defuisse, si verum est eum coli ut Sanctum; neque enim ad hoc sufficere potuit simplex illa, quæ uni soli dicitur facta, revelatio.*

Maria a S. Dominico, Virgo apud omnes sanctissima reputata, prope oppidum Petre-Fixe in Hispaniis, in monasteriolo a se condito collegit 100, aliis 300 Virgines, et proditur Christi stigmatibus insignita fuisse. Ita *Antonius Senensis in Chronico Prædicatorum ad annum 1513, Joannes de Rechar de S. Maria tomo 2 lib. 1 cap. 8, et Annus sanctus ejusdem Ordinis hoc xiv Maji.*

Anonymous, in regno Chili occisus, (Ordi
Barbarus, socius S. Francisci in Umbria, nis
Casiblis Calderonia, in Hispania an. 1537. (Mino
Anna Maria S. Josepho, Salmanticae an. 1631, rum,
relovi cum titulo Beati ab *Arturo in Martyrol. Franciscano. Et Virgines duæ etiam in ejus Gyneeco. Ex quibus venerabilis Maria indicatur in Menologio Laheri. Addi eodem jure potuit et, si tunc nota fuisset.*

Constantia, Cracoviensis Carmelitana, SS. Teresæ et Monicae conspectu in morte recreata an. 1627, et cum titulo Beatæ inserta jam dictæ *Aciei.*

S. Liberatores, Confessor in Italia, indicatur in *scriptis additionibus Carthusiæ Bruzelliensis ad Grevenum. Verum est Episcopus et Martyr referendus* xv Maji.

S. Victor

- SS. Victor, Quartus, et Isidorus, Martyres Romæ ex MS. indicantur a Galesinio, sed veremur, ut sæpius indicuimus, ne non satis fidele MS. istud fuerit. Agimus hoc die de Victore, cum Corona in Syria passo, item de Victore, Martyre Mediolanensi, et de Quarto Martyre Afro. De Isidoro, qui etiam a Greveno refertur, agemus xv Maji.
- S. Isidorus, Martyr in Insula Chio, celebratur a Græcis in Menologio et Menæis : item in MS. monasterii S. Cyriaci, a Galesinio etiam et Ferrario. Eum cum Martyrol. Romano et aliis referemus xv Maji.
- B. Franciscus Bonvisius de Luca, Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Assisii, inscriptus est Martyrologio Franciscano Arturi. Verum Ludovicus Jacobillus de Sanctis Umbriae asserit eum obiisse, quando de eo acturi sumus xxi Maji.
- S. Therapon Martyr indicatur in Menæis Græcis, et ei multa adscribuntur, quæ examinamus ad Vitam S. Therapontis xxvi Maji.
- S. Lantfrancus, Archiepiscopus Cantuariensis, ad hunc diem memoratur a Bucelino, citante Andreæm Bambergensē. De eo agemus die xxviii Maji.
- SS. Felix et Fortunatus, Martyres Aquileiæ sub Diocletiano, celebrantur Officio Ecclesiastico in Ecclesia Mediolanensi, et memorantur a Bellino, Greveno, Molano et a Palladio de Olivis lib. 8 Rerum Foro-Julienſium. Verum in Martyrologio Romano et aliis die xi Junii.
- S. Gerasimus monachus, Ordinis S. Basilii in Calabria, indicatur a Ferrario in Catalogo generali, ex Tabulis et Chronicis Calabriae, et Paulo Regio lib. 2 de Sanctis regni Neapolitani hac die. Verum addit a Davide Romæo, qui ultimus scripsit de Sanctis ejusdem Regni, de illo agi xviii Kalendaris Quintilis, quanto iterum eum refert Ferrarius. Optamus ut aliquis interim Acta ad nos transmittat, idcirco differimus illum ad dictum diem xiv Junii.
- Trecenti quatuor, aut Quadringenti quatuor Martyres, qui cum S. Cyrico seu Cyriaco passi sunt, referuntur in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et variis aliis; ac perperam junguntur cum Martyribus Mediolani hoc die passis : scorsim autem S. Cyriacus memoratur in MS. Aquisgranensi et apud Grevenum. De iis et Cyrico seu Quirico et matre ejus Julitta agetur ad diem xvi Junii.
- S. Theodorici translatio in Crispo-castello proponitur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Colitur S. Theodoricus i Julii.
- S. Auctoris, Archiepiscopi Trevirensis, brachium hoc die magna solemnitate in monasterio Helmwardeshusen diocesis Paderbornensis susceptum est, uti dictum 12 hujus in Historia Translationis S. Modibaldi cap. 1. Colitur vere S. Auctor die xx Augusti.
- SS. Proti et Hiacyinthi Martyrum translatio Comi memoratur a Ferrario : sed controversia est, explicanda ad Vitam xi Septembris.
- S. Editha Abbatissa, Regis Anglorum Edgari Soror, memoratur a Wilſono in Martyrologio Anglicano, et eo citato a Ferrario. Ab aliis habetur filia dicti Regis, et colitur in Martyrol. Romano et aliis xvi Septemb.
- Editha, Ethelwoldi Regis et Monarchæ Anglorum soror, indicatur ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ, quasi hæc debuisset in Martyrol. Anglicano hac die collocari. Poterit una de hac agi ad dictam xvi Septembris.
- Tato ex monacho Emmerano creatus anno dcccxcī Episcopus Ratisponensis, ac post annos Sedis sex et triginta mortuus anno dcccxcxvi laudatur a Wigulero Handia in Metropoli Salisburgensi ut Vir sanctus. Illum ad hunc diem absolute ut Sanctum celebrant Menardus et Bucelinus. Silent antiqua Breviaria et Officia propria anno mdcxlxcusa. Laudatur in Actis S. Emmerani, quando, si aliquid de ejus veneratione indicetur, una agi poterit xxii Septembris.
- S. Gerardus Episcopus inscriptus est MS. Carmelitana Kalendario Mechliniæ adſervato. Colitur in dicto Oraine S. Gerardus Hungarorum Apostolus, xxiv Sept.
- S. Taracus miles memoratur in MS. Tam-lactensi. Forsan est Taracus cum Probo et Andronico in eodem MS. pridie relatus : de quibus plenius agendum erit xi Octobris.
- Petrus Monneulus Abbas Claræ-vallis memoratur in Kalendario Cisterciensi anni 1617, et cum longo elogio et Beati titulo ab Chalemato. Verum tradunt Sammarthani et Manriquez ad an. 1186 cap. 6, num. 10 obiisse eum die xxix Octobris.
- S. Agricola civitate Arvernensis memoratur in vetustissimo apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani, in aliis apographis dicitur dedicatio Ecclesiæ S. Agricolæ. Hujus et Vitalis Martyrum reliquæ traduntur a S. Namatio, Episcopo Claromontano, seculo quinto Bononia Claram-montem translata. Horum dies natalis est iv Novembris.
- Silvanus Archiepiscopus Dumblanensis in Scotia et successor S. Livini, memoratur in Menologio Scotico Dempsteri et Ferrarii Catalogo. Citatur Vita S. Livini, ad quam poterit de illo agi xii Novembris.
- SS. Audoeni Episcopi Rotomagensis, et Eligii Episcopi Noviomensis Ordinatio, hoc die facta indicatur ab ipso Audoeni in Vita S. Eligii, et memoratur in MSS. Casinensi, Florentino bibliothecæ Medicæ, et alio Senatoris Strozzi, MS. Florario, aliisque. Colitur S. Audoenus xxiv Augusti. et S. Eligius, etiam relatus in Menologio Scotico Camerarii, i Decembris.
- Erkantrudis Virgo sanctimonialis, in monasterio Brigensi sub S. Burgundofora Abbatissa, virtutibus clara, cum titulo Beatæ indicatur in Menol. Bucelini. Poterit de ea agi ad Vitam S. Burgundoforæ vii Decemb.

DE SS. VICTORE MILITE ET CORONA MARTYRIBUS IN ÆGYPTO.

G. H.

CIRCA ANNUM
CLXXVII

Nobile adeo par Martyrum fuerunt SS. Victor et Corona, ut multiplicari necessario debeant, ob plurimas Ecclesias, quarum de eorum variis Actis, patrocinio et sacrorum Reliquiis corporum decertant. Aliquod hujus rei specimen dedimus ad diem xx Februarii, ubi retulimus SS. Victorem et Coronam Martyres, sed quos nulli certo loco attribuere

potuimus, omni decisione in hunc xiv Maji rejecta. Quod utinam cum aliqua partium litigantium satisfactione jam possemus præstare ! Porro hoc unum singulis addicimus, nos nullo partium favore abreptos uni veritati eruendæ adlaborare. Ex variis quæ conquisivimus martyrii Actis, arbitramur certiora, primo quæ nacti fuimus ex MSS. Romanis, asservatis in bibliotheca

Vaticellana

Acta Latina
ex MSS.

- A *Vallicellana Patrum Congregationis Oratoru S. Philippi Neri et u Cardinali Carassa ad nos missis: tum quæ ipsi curavimus describi ex antiquissimis membranis Trevirensibus Imperialis monasterii S. Maximini, dein quæ in MS. codice Ultrajeetino Ecclesie S. Salvatoris reperimus. Ea omnia scimus etiam extare in MSS. Lætiensibus in Hamoniæ et aliis Arduennatibus monasterii S. Huberti, sed quæ nolumus pro nobis describi, cum alia tria exemplaria viderentur sufficere, maxime quia ea ex majoribus Actis fuisse contracto notaveramus. Omnibus autem pleniora domus ex tomo secundo Actorum a Bonino Mombratio ante ducentos circiter annos editorum, eaque cum dictis aliis MSS. conferimus. Reperta etiam fuerunt Græca apud monasterium Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano, et Latine reddita a Guilielmo Sirleto, editaque sub nomine Symeonis Metaphrasta apud Lipomanum tomo 7 par. 2 et Surium ad hunc XIV Maji, itaque allegantur a Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum. Verum quia ea ab aliquo scriptore juniore et dicti monasterii monacho ex Latinis translata, plane omittenda censuimus, cum apud dictos auctores legi possint. Consuli autem optamus quæ ad diem III Aprilis, de similibus Actis in*
- B *Cryptæ-Ferratæ repertis, dicimus § 2 ad Acta SS. Agapes, Chionix et Irenes.*

Græca minus
probantur.

Memoria
in fastis S.
Hieronymi,

Beda,

Rabani Adonis
Usuardi etc.

Vincentii
Bellovac.

2 Memoria sacra duorum horum Martyrum ad hunc XIV Maji, inscripta est antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis primo loco, his verbis: In Syria Victoris militis et Coronæ, qui simul passi sunt. *Fenerabilis Beda in genuino Martyrologio a nobis antetomum 2 Actorum Martii edito, ex dicto Martyrologio præposuit ista verba: In Syria, reliqua verba fere ex antiquis Actis, quæ ex Mombratio dare promissimus, ille desumpsit. atque hac ratione ea nobis reddidit certiora, quoad magnam antiquitatem eis necessario tribuendam sub ejusmodi teste. Quare elogium illud ut conferre cum dictis Actis possis, hic accipe: Ipso die in Syria natalis Victoris et Coronæ sub Antonino Imperatore, Duce Alexandriæ Sebastiano, Erat autem Victor miles a Cilicia, cui Sebastianus in confessione fidei confringi digitos et velli jussit a cute. Deinde illum jussit in caminum ignis mitti, ubi triduo permanens non est læsus. Deinde venenum bibere jussus, non est mortuus: sed veneficum potius ad fidem convertit. Deinde jussus est, nervos corporis ipsius tolli: deinde oleum bulliens mitti in pudendis ejus. Post hæc jussit ardentes lampades suspenso ad latera applicari. Post hoc acetum et calcem simul misceri et dari ei in ore: deinde oculos erui: deinde triduo jussus capite suspendi; dum spiraret, jussit eum excoriari. Tunc Corona, cum esset uxor cujusdam militis, cepit beatificare B Victorem pro gloria martyrii. Id dum faceret vidit duas coronas de cælo lapsas, unam Victori et alteram sibi missam. Cumque et hoc cunctis audientibus protestaretur, tenta est a Judice, et jussus est duas arbores palme curvari ad invicem, et canabinis funibus ligari Coronam in utraque manu et pede utroque, et sic arbores dimitti. Quod dum fieret, divisa est Corona in duas partes: erat autem annorum sedecim. Tunc quoque Victor decollatus, et ipse victoria perennis triumphum promeruit. Hæc Beda, quæ fere eadem habent Rabanus, Ado et Notherus, et aliqua inde excerptis Usuardus, plasi autem parum mutata leguntur in hodierno Martyrologio Romano. Consentiant auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, Bellinus, Grevenus, Manrolyeus, Molanus, Cunsius, Galesinius, aliique in Martyrologiis manu exaratis et typorepensis. Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 168 quod edidit elogium, asserit esse Adonis in Martyrologio suo, sumpto a B. Hieronymo. At majus encomium ex gestis eorum, quæ hic dari diximus, edidit Vincentius Bellovacensis lib. 10 Speculi Historialis cap. 107, et hujus fere verba tran-*

Maji T. III

scripsit S. Antoninus parte prima Historiarum seu Chronicorum tit. 7 cap. 6, § 9, nisi quod apud hunc dicatur S. Victor a Sicilia in utraque Lugdunensi editione anni MDXXXVII, et MDLXXXVI; cum apud Vincentium in editione Veneto anni MDXCI, et Duacensi anni MDCCXIV legatur S. Victor miles a Cilicia, uti in Actis omnibus Latinis et citatis Martyrologiis habetur.

3 In Actis Græcis, a monacho Cryptæ-Ferratæ adornatis, dicitur S. Victor miles genere Italas, sed hæc perperam a Sebastiano Duce ad Victorem translata possent videri. Nam ad diem XI Novembris, quo Græci eos colunt, in Menologio Basilii Imperatoris ista leguntur: Victor, Antonino Imperatore et Sebastiano Duce in Italia, comprehensus cum adduci non posset, ut Christum abnegaret, luxatis prius membrorum articulis in fornacem projicitur: deinde lethali pharmaco, quod sibi porrectum a mago fuerat, exhausto, nulloque prorsus affectus damno, magum ad Christum convertit. Erutis vero oculis, capite plectitur. Sancta vero Stephanis, seu Corona, illa tormenta intuita, et summam sancti felicitatem eloquuta, comprehensa est, atque ad palmas duas, quæ in unum inmani viriam contentione contorta fuerant, alligata, præcisisque repente vinculis in duas partes dilaniata fuit. Hæc ibi, quæ aliquanto fusius ex ipsis Actis referuntur in Menæis excusis et apud Maximam Cytherorum Episcopum; Sebastianus autem Dux in Italia dicitur, et S. Victor non capite plenus, sed exutus cute spiritum Deo reddidisse. S. Corona vero seu Stephanis relicto marito in viduitate fuisse: quæ minus placent. Potuit ergo Sebastianus Italus fuisse, ac Dux Ægypti ab Antonino constitutus, quo tempore Alexandriæ fuit quidam vir Christianus a Cilicia Victor miles. Nam, ut in Notitia Dignitatum Imperii Romani sect. 1 dicitur, erant Duces per Ægyptum duo, Libyæ et Thebaidos: et infra in Actis sub finem dicitur passus S. Victor cum S. Corona, octavo Kalendas Majas hora nona, sub Imperatore Antonino, agente impiissimo Duce Sebastiano in Thebaide Ægypti, contra civitatem quæ dicitur Lycos, aliis Lycopolis, urbs ibidem olim Episcopalis in provincia Thebaidos primæ sub metropoli Antinoæ.

4 At quod dicuntur vii Kalendas Maji passi, suggerit modum solvendi nodum difficilem extricatu, nempe quomodo ab illis alii sint hi, qui hoc die XIV Maji, referuntur in Martyrologii Hieronymiani apographis passi in Syria, cum dicto vii Kalendas Maji, referantur in eisdem passi Alexandriæ Corona, Victor cum alius sociis: et Corona, quæ passim Virgo celebratur, absque tali titulo refertur in antiquissimo egrapho Epternacensi. De quibus prutæ seu ix Kalendas Maji, in Martyrologio Flori cum genuino Martyrologio Bedæ a nobis edito, ista leguntur: In Ægypto passio SS. Victoris et Coronæ sub Principe Antonino, quorum Victor post evulsionem nervorum et ferventis olei in ejus pudilibus membris effusionem, et post eructionem oculorum, suspensus est deorsum, decoriatus atque sic decollatus. Corona vero duabus arboribus divisa est. Hæc ibi. Num ergo alii Martyres dicendi sint passi in Syria, alii in Ægypto, qui tamen fuerint a supra memoratis Martyrologis in unum idemque par Martyrum conflati, judicio aliorum relinquimus. In Actis Græcis dicuntur passi quarto decimo die mensis Decembris, in urbe Damasco. Quo ad hoc autem secuti sunt Græcos, et Martyri palæstram Damascum nominarunt Baronius in Annalibus ad annum CLIV, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italie, et in Topographia ad Martyrologium Romanum. Verum sicut in die XIV assignando erratum est, ita potuit urbs Damascus ex arbitrio auctoris adjecta fuisse. Ab his diversam par tertium Martyrum, a nobis relatum ad diem XX Februarii, sed nulli loco tributum diximus, et singulis sacra memoria assignatur in antiquissimis

D
AUCTORE G. H.

in Menol.
Basilii

E
et Menæis.

An aliud
par passum
in Ægypto,
aliud in Syria,

F

et tertium
alibi.

A *Martyrologii Hieronymiani: apographis et aliis antiquis fastis. Isti porro eorum multipliciter faverit diversa hujus nominis Sanctorum corpora, quæ variis in Ecclesiis ab antiquissimis temporibus summa cum veneratione asserviri infra post ipsa Acta referemus. Imo Martyres, Victoris nomine appellati, in quatuor mensibus prioribus a nobis elucidatis, facile sexaginta reperiuntur, et hoc mense Mayo quam plurimi Victores celebrantur. Quibus subinde etiam aliquibus, quos nomen sanctæ suæ passæ lutebat, Coronæ, nomenclatura placuerit?*

aut etiam
plura.

ACTA MARTYRII

a Mombritio edita et cum pluribus MSS collata.

CAPUT I.

Professio fidei. Contractio digitorum. Projectio in caminum ardentem absque læsione.

B In diebus illis, facta in Christianos persecutione ab Imperatore Antonino, temporibus Sebastiani Ducis Egypti, Alexandrie fuit quidam vir Christianus a Cilicia, nomine Victor, miles, ab infantia metuens Deum: cui Dux dixit: Victor, litteræ mihi venerunt ab Antonino, jubentes ut sacrificent Christiani: qui autem noluerint sacrificare diis, in magna erunt damnatione. Ergo, Victor, sacrificæ, ne periclitetur animæ tuæ. Victor dixit: Ego enim miles sum magni Regis immortalis Jesu Christi: nam regnum hujus Antonini instabile et exterminabile est: regnum autem Domini mei Jesu Christi semper stabile et incorruptibile est, et finem non habet. Sebastianus Dux dixit: Et tu ad Regem nostrum pertinens, obandi illi et sacrificæ diis. Victor dixit: Et ipsi quidem militabam, et ipsum amabam: sed quia in corde meo Deum meum colo, propterea non me vincit diabolus. Hoc solum scito, quoniam in carnem meam habes potestatem, perdere autem animam meam non habes. Solus Deus est, qui habet potestatem mortificare et vivificare corpus et animam, ipsi gloria et honor, laus et imperium in secula seculorum. Sebastianus Dux dixit: Video te magnam habere sapientiam in sermone. Victor dixit: Sapientia hæc non est mea: sed Dominus donavit mihi eam. Sebastianus Dux dixit: Erue te a malis tormentis. Victor dixit: Ego propter hoc libenter torquor, et plus confortor: quoniam dignatus est me Deus ad hoc perducere, ut propter testimonium ejus possim torqueri, et in spem venire Regis sempiternalis. Sebastianus dixit: Lector es aut Diaconus, qui talem eloquentiam habes in sermone? Victor dixit: Non fui dignus talem habere gratiam, sed gratia Christi perduxit me ad hoc. Ipse est, qui donat rectis corde, et iis, qui servant mandata ejus, sapientiam et prudentiam de divitiis suis. Quomodo ergo agricola si bene colit agrum suum, superveniente pluvia perducit eum ad fructus suos; sic et sapientia Dei omnes sperantes in illum suscitæ, et non permittit iniuriam supervenire in illis; sed potius perducit eos fructiferos ad Deum. Sebastianus Dux dixit: Ergo nunc est cogitatio tua magis mori quam vivere? Victor dixit. Hæc mors non est, sed vita æterna: si perseveravero in hoc sufferens tormenta tua. Sebastianus Dux dixit. Hoc ergo consilium tenuisti? Victor dixit: Etiam.

S. Victor invitatus ad sacrificandum se Christianum asserit:

C paratus ad quævis tormenta perferenda:

a patiens confractionem digitorum magis confortatur:

diis meis, ut non male moriaris. Dicit ei S. Victor: D. Hoc numquam ero factururus, ut lapidibus et sculptilibus, quibus tu ipse similis es, ego sacrificem. Sed ego sacrifico Deo vivo, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt: ipsi soli serviet anima mea: nam tibi numquam consentio. Tunc Sebastianus furore repletus, jussit eum in carcerem mitti.

3 Altera vero die jussit sibi præsentari S. Victor: cui et dixit: Quoniam annonam non accipis? S. Victor respondit: Quoniam per vim et injuste exigitur, propterea nolo accipere nec manducare. Ego enim habeo cibum meum spiritalem, et non esuriam in sempiternum. Tunc Dux ira repletus, jussit mitti illum in caminum nimis ardentem, ut consumeret eum ignis. Tunc illi accipientes eum perduxerunt ad locum camini. Et respiciens S. Victor in cælum dixit: Deus patrum nostrorum, exaudi me peccatorem: quia propter te hæc patior: et præsta mihi, integrum in conspectu tuo permanere: serva me ab igne, quem paraverunt mihi: ut sciant hi, qui te non noverunt, quoniam tu es Deus. Et signans se signo Christi intravit in caminum: et erat glorificans nomen Domini in camino ignis, dicens: Gratias ago tibi, Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, quoniam sicut visitasti Ananiam, Azariam et Misahel misso Spiritu sancto, et liberasti eos a camino ignis; ita fecisti et mihi peccatori, et non dereliquisti me sperantem in te. Post dies autem tres jussit Præses aperiri caminum, ut colligerent ossa ejus: et convenit militum multitudo, et audierunt eum decantantem in camino laudes Deo et gratias agentem. Aperientes autem milites caminum, viderunt eum illæsum, et dixerunt ad eum: Egredere, vocat te Dux. Cum venisset autem S. Victor ad Præsidentem, dixit ei Præses: Quomodo sic prævaluerunt magiæ tuæ, ut non te lederet ignis? Dic mihi, quemadmodum maleficiis tuis extinxisti ignem? Ad quem ille: Gratias ago Deo meo, quoniam magus non sum, ut tu dicis, sed Christianus sum.

illæsus in
camino ignis

E

post triduum
reperitur.

ANNOTATA.

a MS. Trevir. addit: Et a proceria explicitos contorqueri articulos. At MS. Ultraject. Et acroceria et plicitos torqueri. MS. Rom. Adcroeria plicitas: Sirtetus ex Græco Crypto ferratensi vertit digitorum compages: videntur omnino hæc monasse ob originalibus aliquibus Græcis, ubi legebantur τὰ ἀκροτέρηα, summitates digitorum, quod interpretes priores retinuerunt, alii vero explicationis causa in margine apposuerunt vocem articulos; et hæc denique ab aliis in textum translata, Græcæque voci conjuncta, sensum perturbarunt aliis, qui imaginati sibi hic sunt ipsius torture instrumentum aliquod, aproceria vel acroceria dictum.

F

CAPUT II.

Præservatio a veneno bis sumpto. Constantia animi in sectionibus, ustulatione et excoriatione.

Tunc jussit confici venenum mortiferum: et dari in carnibus a maleficio, ut ederet ex eis. S. Victor dixit: Non auderem tangere carnes, nisi confisus in virtute Domini mei Jesu Christi: ideoque ut ostendam tibi, quoniam possum omnia maleficia tua dissolvere, et accipio de carnibus istis, et orans manduco. Et accipiens manducavit, et nihil mali sensit. Tunc maleficus alia illi pejora venena attulit et dixit: Manduca et nunc: et si manducaveris, et nihil mali perpessus fueris; ego relinquam omnia maleficia

Veneno bis
sumpto
manet illæsus.

A maleficia mea, et credam in Deum, quem tu colis. Et manducavit B. Victor, et non est mortuus. Dixit illi maleficus : Salve sis Victor : vicisti enim et fortior me extitisti, et salvasti animam meam perditam ab inferis, ut deinceps vivam. Quomodo enim statua ænea veterasset, et in novissimis extergitur et innovatur; sic et hominem veteratum in maleficiis suis convertit per te Deus, et salvavit in gratia sua. Statimque maleficus ille combussit codices suos omnes, et abrenuntiavit omni substantiæ suæ. Et denuit eum S. Victor de omnibus quæ pertinent ad fidem, et consignavit eum in nomine Domini nostri Jesu Christi.

5 Post hæc jussit Sebastianus, ut reducerent ante conspectum suum S. Victorem, cui et dixit : Victor, sacrificia diis, et esto sapiens. S. Victor dixit : Semper sapiens extiti. Sebastianus dixit : Sed nunc factus es stultus. Ad hæc ille : Stultitiam istius mundi elegit Deus, ut sapientiam tuam evacuet. Tum Sebastianus dixit : Ubi est scriptum? S. Victor dixit : B. Paulus Apostolus hæc dixit. Respondit Sebastianus : Ergo Paulus Deus est? S. Victor dixit : Paulus Deus non est : sed Apostolus est Dei. Ut sapiens

B architectus in templo Dei a fundamentum posuit, quod ædificatur in adimplentione ædificii convenientis in angulari Christo. Unde et accepit sapientiam a Deo cum plenitudine Scripturarum, ut ostendat viam salutis iis, qui volunt salvi fieri. Cui Sebastianus dixit : Parce ab stultitia ista, et sacrificia diis : non enim sunt tibi utilia ista verba. Et Victor : Non sum stultus, sed sapientiam quero : sunt enim stulti omnes, qui tibi audiunt et sacrificant diis, qui ipsi nesciunt verum Deum : et sicut pater eorum diabolus, qui ab initio non agnovit veritatem; ita hi cæcati sunt corde, et scientiam fidei non noverunt. Tunc commotus Dux jussit omnes nervos ejus a corpore amputari. S. Victor dixit : Ego in nomine Domini mei Jesu Christi non pavesco tormenta tua. Ad tempus fac quod facis, noli cessare : sed ista tormenta dolorem mihi non faciunt. Quomodo enim de pede tollitur spina, et post illam exit omnis dolor, et post hæc fit requies; ita et ego nervis amputatis a corpore meo, quievi nimis propter fidem Christi Dei omnipotentis. Iterum Dux jussit oleum fervens mitti in pudenda ejus. S. Victor dixit : O miser, quare non erubescis, et vides quanta est virtus Domini mei Jesu Christi? Nam incendium istud, quod mihi præparas, magis mihi refrigerium præstat; tibi autem æternum supplicium præparat. O insania tua infelix! Non cognoscis, quia sic est mihi oleum fervens tamquam aqua, quæ datur viatori sitienti, et bibit ut refrigeretur; ita et ego refrigeratus sum propter nomen Domini mei Jesu Christi.

6 Tunc iratus Præses, dixit : Appendatur in equuleo. Cumque fuisset appensus, jussit lampades ardentes applicari ad latera ejus, et sub voce præconis clamare, et dicere illi : Immola diis, ut ab Imperatore præceptum est. Tunc ait Victor : Ne deficias, miser, variis cruciatibus; hypocrita, communicator dæmoniorum, putas me his pœnis terreri? Non timeo minas tuas, quia habeo Dominum meum Jesum Christum, qui me confortat. Et non dubitabo pati pœnas, expectans desiderabilia bona illa, quæ promissa sunt quærentibus eum. Et benedico te, Domine Jesu Christe, quia in te confidens, nihil sentio eorum, quæ mihi ministri diaboli intulerunt. Itaque jussit impius Præses, acetum et calcem simul misceri, et mitti in ore ejus, et adjecit Sebastianus : Sacrifica : multum enim in te confundor. Sanctus Victor respondit : Non voluntatem tuam ego facio, sed Dei mei, ut me offeram illi sacrificium castum : quoniam ipse in potestate sua habet corpus et animam meam. Iratus autem Præses jussit a carnificibus oculos

ejus erni. Tunc S. Victor dixit Præsidi : Insensate, alienare me speras per has pœnas ab amore Dei mei et Salvatoris Jesu Christi. Sed non potes, quia habeo corroboratorem meum et Salvatorem ipsum Dominum Jesum Christum, filium Dei vivi. Si oculus istius corporis obsecasti, de interiore luminæ plus videbo oculis animæ.

7 Sebastianus Dux dixit : Cogis me multa pejora tormenta imponere tibi. Et ille; Gratias, inquit, ago Deo meo, et quomodo volueris torque, nihil mihi parcens. Paratus sum omnia tolerare, Deo donante fortitudinem. Tunc Dux jussit eum suspendi capite deorsum per triduum : b quousque cartilagine ejus sanguinem traherent in terram. Milites autem, ut jussi fuerant, dimiserant eum triduo pendentem : et post triduum venerunt milites videre, si mortuus esset, an adhuc viveret. Et eum viderunt illum vivum, statim effecti sunt cæci. Tunc S. Victor dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi, pro cujus amore ita suspensus sum, aperiantur oculi vestri. Et statim aperti sunt oculi eorum. Et redeuntes ad Sebastianum Ducem, omnia illi retulerunt. c.

8 Iterum autem jussit eum Sebastianus excoriari. Victor Martyr dixit : Etsi corium carnis meæ et vestem ossium a me tollis, vestem anime meæ non potes auferre, quia vestitus sum fide et Dei mei dilectione. Cum ergo excoriaretur, et esset in dolore positus, elevatis oculis ita preces ad Dominum fudit, dicens : Domine Deus omnipotens, anima mea in exitu posita est, confirma me, et exaudi me, et miserere mei : et veniat in me misericordia tua, sicut omnibus, qui tibi placuerunt. Domine Deus, suscipe me, et ne derelinquas me : neque despicias me Deus meus : et ne propicias me a facie tua, et ne deseras me in tempore doloris mei. Et nunc gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, fili Dei : adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et adjuva me a doloribus istis. Ne permittas me a profanissimo hoc judice vinci : tu enim nosti, quia propter nomen tuum hæc omnia patior.

ANNOTATA.

a MS. Romanum : super fundamentum, quod est Christus ædificavit. MS. Trevir. suam doctrinam super ædificium Christi ædificavit.

b MS. Rom. Et sanguis de naribus stillabit in terra. MSS. Trevir. et Ultraj. et sanguis de naribus exstillabat in terra.

c Hæc de excoriatione erant apud Mombritium omissa, quæ uncis hisce [] inclusimus, et erant in aliis MSS. et Martyrologiis, Menæis et Actis Græcis, idque sequentia exiunt.

CAPUT III.

Martyrium SS. Coronæ et Victoris.

Tunc quædam mulier, uxor cujusdam militis, nomine Corona, quæ ætate fuerat annorum circiter sexdecim, exclamavit, dicens : Beatus es Victor, et beata opera tua. Susceptum est sacrificium tuum, quo modo sacrificium Abel : quoniam obtulisti te Deo in sinceritate mentis, et Deus suscepit te : quo modo Enoch justus, translatus es, ut non gustes mortem hujus seculi, quo usque advenerit tempus promissionis. Justificatus es sicut Noe, perfectus a generatione sua; et sicut ille, ita et tu in omnibus perfectus et justus es. Credidisti Deo sicut Abraham, qui obtulit filium suum Isaac. Tolerasti persecutiones sicut Jacob, quem persequuntur Esau et Laban. Factus es sicut Joseph, qui gubernavit colonos

D
EX MSS.

suspensus
capite deor-
sum,

b

ministros
excritos
illuminat :

E

c

jussus exco-
riari

implorat
auxillium
Dei.

F

S. Corona
Confortat
Victorem ex-
emplis vete-
ris legis :

maleficum
conversum
instruit :

constans
in fide,

immutus in
amputatio-
ne nervo-
rum

et perfusio-
ne olei :

appulsus in
equuleo,
lampadibus
uritur,

et potatur
aceto calce
misto :

EX MSS.

A colonos terræ Ægypti tempore famis. Perseverasti in tolerantia fortissimi Job, qui sustulit multas persecutiones, quo usque vinceret immissiones inimici. Zelaverunt te sicut Isaiam, qui sectus est medius. Suscepit Deus sacrificium tuum, sicut Propheta Samuelis. Factus es in odorem suavitatis, sicut Eleazar in sacerdotio suo. Suscepit te Deus sicut Danielelem. Non tetigit te ignis sicut tres pueros sanctos, Ananiam, Azariam et Misael in incendio, quod eis intulit Nabuchodonosor Rex, quoniam obtulerunt sacrificium Deo. Sperasti in Domino sicut David. Suscepisti sapientiam Salomonis, quousque vinceret omnes colluctationes et circumventionem diaboli. Et cum hac mulier locuta fuisset, addidit, dicens: Ecce video duas coronas deferri de cælo manibus decem Angelorum: tibi dabitur major, mihi vero brevior. a Etsi fragilis, minas Ducis non metuo, Christi regnum, ut fortis, hereditabo.

constans in fide

B

10 Et cum audisset ista omnia Dux illam dicentem; commotus jussit illam ad se adduci, et ait: Quot annorum es? Cui ait Corona: Annorum sum sexdecim. Sebastianus iterum dixit: Quando nupsisti? Cui Corona: Ante annum et quatuor menses. Et ille; Ergo, ait, accede et sacrifica diis. Respondit Corona: Ego Corona vincor, et persuades me perdere coronam meam? Ad hæc Sebastianus: Quare tam cito deornas te? Corona dixit: Hoc apud me consideravi, exterminare ornamenta temporalia coruscatione corporis, ut possim illi venire obviam, in quo credo, Jesu Christo immortalis sponso. Nam sponsus terrenus, temporalis est, et mortalis; Jesus Christus autem indulgentior est in poenitentes, qui nunquam dissolvitur. Sebastianus Dux dixit: Sacrifica diis. Corona respondit: Ideo non sacrifico, ut accipiam coronam a Deo. Tunc Dux jussit duas arbores b palmæ a militibus declinari, et de cannabinis funibus B Coronam alligari utraque parte manibus et pedibus: et jussit militibus, ut subito dimitterent paritiri. Et cum hæc fierent, divisa est in duas partes: atque ita consummavit agonem suum sapientissima et bona Corona, martyrium suum fideliter adimplens in Domino.

b arboribus alligata dissolvitur.

S. Victor capite plectitur.

C

11 Tunc S. Victor dixit: Gratias ago Deo meo, qui mihi donavit constantiam istam ingenuitatis meæ usque in finem. Accelerabat quippe gressum, jam prope victoria coronandus: et extendens manus suas ad cælum, dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe: quia consolata est virtus mea, et non permisisti perire animam meam: sed donasti mihi gratiam nominis tui. Et nunc, Domine, suscipe spiritum meum in pacem. Et cum hæc diceret, percussit eum spiculator. Et postquam decollatus est S. Victor, exiit ab eo sanguis et lac. Populi autem circumstantes admirabantur omnes passiones ejus usque ad finem: multi augmentati sunt in fide Domini nostri Jesu Christi. Passus est S. Victor Martyr et B. Corona octavo Kalendas Majas, hora nona, sub Imperatore Antonino, agente c impiissimo Duce Sebastiano in Thebaide Ægypti, contra civitatem quæ dicitur Lycos, benedicentes Deum et Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

c

ANNOTATA.

a *Alia MSS.* Etsi vas fragile et infirmum sim, tamen timeo Regem Regum Christum, ut participaro possim cum Sanctis ejus regnum.

b *Palmas in Thebaide esse præstantissimas scribit Strabo lib. 17, easque duodecies in anno dactylorum fructus germinare legitur lib. 1 de Pitis Patrum in Vita S. Omphrii cap. 10, et ex palmæ foliis S. Paulus Eremita tunicam sibi contexuerat. De hoc porro*

supplicii genere consule Baronium in Notis ad Martyrologium.

c *Dum Sebastianus appellatus impiissimus, et modeste nomen Antonini Imperatoris proponitur, suspicatur intelligi Marcum Aurelium Antoninum, sub quo nulla nova persecutio fuit excitata; sed Duces et Gubernatores Provinciarum pro suo libitu aliquam tyrannidem exercebant, potissimum ex incursione popularium, uti asserit Eusebius in Proomia libri quinti, idque factum anno Imperii xvii, Christi 177.*

ANALECTA

De cultu et Reliquiis horum Martyrum plurimis in locis.

Johannes Baldus, Canonicus Penitentiarius Ecclesiæ Auximane in Piceno, edidit Vitas Inclytorum Martyrum Victoris et Coronæ, et S. Leopardi Episcopi et aliorum Sanctorum, in Ecclesia Auximana depositorum, quas inscripsit Augustino Galamino Cardinali Aræ-cæli et Episcopo Auximati, creato anno mncxx. Hic autor dictarum Victoris et Coronæ Vitas Italie deducit per xi capita, eisque subjungit Martyrium B. Philippi: et in iis de horum corporum translatione ad Ecclesiam Auximanam agit, potissimum ex monumentis Episcoporum Auximanorum, collectis a Gaspare Zachio, viro Græcis Latinisque litteris cultissimo, qui Cardinali Bessarioni a Secretis, et Pio II Papæ familiaris, ab hoc Episcopus declaratus fuit anno mcccclx. Hujus autem auctoris verbis in Vita B. Philippi ita scribit Baldus de Gentili Episcopo: Eximiorum Martyrum Victoris, Coronæ atque Philippi, ab Alexandria Ægypti Numanam, ac deinde ad Castellum-Ficardum deducta corpora, ab eo loco Auximum deduxit: et phiribus cap. 10 Vitæ SS. Victoris et Coronæ ejusdem Zachii verbis eadem res ita deducitur: Anno Christianæ salutis mxcv, tempore Cælestini III, præerat Auximanæ Ecclesiæ Gentilis Episcopus, vir magnanimus. Hic Ecclesiam humilem prius brevem que elevavit, atque duplo fere longiorem reddidit: Sancta Sanctorum magnifico opere construens, in ea Episcopalem sedem marmoream locat: et altare majus Matri Salvatoris dicatum erigit, subterque Sanctorum Reliquiis locum attribuit. Hic quoque eximiorum Martyrum Victoris et Coronæ atque Philippi ab Alexandria Ægypti ad Castellum Ficardum deducta corpora, ab eo loco Auximum advexit, quæ sub confessione in arca marmorea, juxta parietem ad meridiem sita, honorifice clauduntur. Hæc ibi, quæ mutata phrasi leguntur apud Ughellum tomo 1 Italiæ sacræ in Episcopis Auximatibus, dicunturque eorum corpora ex Alexandria Ægypti delata ad Numanam civitatem, quæ valgo Humana dicta, Episcopalis olim ad mare Adriaticum, a Gothis eversa, inter quom et Auximum est Castellum-Ficardum. Ludovicus Jacobillus tomo 1 de Sanctis Umbræ ad hunc XIV Maji asserit, in civitate Humana fuisse erectum templum S. Victori, ac translationem ad urbem Auximum recoli ad diem xviii Septembris, quo etiam die ejus memoriam alibi coli infra dicemus.

Corpora SS. Victoris et Coronæ dicuntur esse primo Auximi,

E

Alexandria, Numanam, inde Ficardum, et Auximum olim translata

F

VIDE APP. TOM. VII MAH NOT. 78.

secundo t tricoli

2 Alter locus, cultu et reliquiis horum Martyrum celebris, est Utriculum, sive Otriculum, civitas Umbræ prope Tiberim in diocesi Narniensi. En olim proprios Episcopos habuit in antiqua urbe destructa, ab hodierna mille circiter passibus dissita: ubi ecclesiam Cathedralē fuisse dedicatam S. Victori Martyri, in eaque S. Fulgentium Episcopum (de quo agitur xxii Maji) circa annum dxi corpus S. Victoris reperisse, ac supra illud altare construxisse tradit Jacobillus; ob antiquam chartam, ex antiqua Ecclesia in hodiernam Collegiatam translata, hisce litteris exaretam: Adjuvante Deo, Fulgentius Episcopus, invento corpore beati

A beati Martyris Victoris, in Christi nomine super altare construxit. *In alia autem charta membranea ista leguntur* : Ex æde Divi Victoris Tiberina, anno Domini mcccxvi Sanctorum Martyrum Fulgentii, Elozymi, Nectarii, Leopardi et Coronæ translata corpora hoc sub altari quiescunt; *ubi in marmore hæc inscriptio habetur* : Hic requiescunt SS. Fulgentius, Lozymus, Nectarius, Leopardus et Corona Martyres Christi. *At corpus S. Victoris Martyris, uti refert ibidem Jacobillus, fuit anno mccccl die v Novembris tunc Dominica, ex Ecclesia Tiberina illi dicata, translatum ad Ecclesiam Collegiatam Utriculanam Deiparæ Virginis sacram, et sub altari majori cum aliorum Sanctorum corporibus depositum. Caput ejus seorsum ibidem conservatur, et in die natali defertur in solenni processione per ditionem Utriculanam. Præterea inter alias hujus Ecclesiæ Reliquias est in veneratione pars digiti ejusdem. Imagines etiam SS. Victoris et Coronæ, et mysteria martyrii, videntur in eadem Ecclesia; festumque eorum ab antiquissimis temporibus celebratur in oppido et territorio Utriculano, de quibus ista in Martyrologio dictæ Ecclesiæ leguntur* : Die xiv Maji Sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ, Protectorum Otricoli, festum de præcepto. xxx Maji Dedicatio altarium SS. Victoris et Coronæ. In tertia Dominica Maji Translatio corporum sanctorum Martyrum Fulgentii Episcopi Otricoli, Coronæ etc. Protectorum Otricoli, facta anno mcccxvi ab Ecclesia S. Victoris ad Ecclesiam S. Mariæ intus Otrienti. xiv Julii Dedicatio Ecclesiæ S. Victoris Martyris. Quinto die sive in prima Dominica Novembris Translatio Corporis S. Victoris, facta anno mccccl per R. F. F. Augustinum Episcopum Narniensem in Ecclesia S. Mariæ de Otriculo.

3 Hæc ibi, quæ magis placent, quam aliqua Acta a Jacobillo submissa, et ab ipso ex MS. Otriculensi descripta; in quibus dicitur S. Victor miles de provincia Ciliciæ in urbem Otriculanam venisse, Martyres sex et quadraginta inter tormenta confortasse, et post martyrium completum eorum corpora abscondisse, et humeris suis portasse, et in crypta juxta civitatem sepelivisse, atque ideo captum atque ad Sebastianum Ducem fuisse adductum, ac dein reliqua ex Actis jam datis subdunt. Verum illa necessario dicta de alio Martyre, et forsitan etiam Victore, fuerunt huc Actis accommodata. Habemus ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris Sermonem de Martyrio et translatione SS. Victoris et Coronæ Utriculo Aquisgranum : in quo referuntur hi a Cyrino Præsidente Italiæ Utricoli inventi, variisque tormentis cruciati et interempti, et demum in antiqua civitate sepulti. Ubi Lozinus puer a morte suscitatus, alius mutus et cæcus demone arreptus, et leprosus et claudus curati narrantur. Ast Utriculo devastato horum Sanctorum corpora vili loco condita reseravissent, quæ Othio Imperator Romæ coronatus, Aquisgranum detulisset : ubi in capella S. Mariæ a Carolo Magno constructa singulis sub altaribus essent condita, ibique Dei annuente gratia multa salutis præstarentur miracula. Quæ iterum de aliis Martyribus videntur dicta fuisse.

4 Tertius locus, horum Sanctorum Reliquiis et cultu celebris, est urbs Episcopalis Feltria, in Marchia Trevisana, in Tridenti Venetiarumque ditionum confiniis, supra editos Carnorum montes sita. Ibi, inquit Octavius Cajetanus corpora Sanctorum Victoris et Coronæ condita sunt in æde, quæ Sancto Victori extra Feltriam, duobus ferme passuum millibus, exstructa dicataque est, ubi dies eorum natalis pridie Idus Majas colitur : festus vero dies translationis agitur xiv Kal. Octobris magna populi affluentis frequentia, quo tempore præclara Sanctorum Martyrum merita crebris a Deo miraculis ostendantur. Neque solum in Urbe Feltria, sed per totam Diocesim ea transla-

tio celebratur. Sacellum, in quo Sanctorum Victoris, et Coronæ corpora humi primum condebantur, Joannes Vidoriensis, fama inclutus anno post Christum natum mxcvi ornavit : quod a filio ejus Arbone, eodemque Episcopo Feltriæ, quinque intra annos dedicatum est. Inde in arcam sublata; quæ patefacta est, cum Carolus, hujus nominis Imperator Quartus ea videndi cupidine teneretur. Demum anno mcccclxviii, plumbeo loculo inclusa, in magnificum marmor illata sunt. Inscriptiones, quæ testificantur ante dicta subjicimus.

5 Prior inscriptio in Sacello sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ a tergo. Ab ineunte redemptione publica, anno mxcvi, quo stellarum casus, quoque Christianorum motus in Paganos, Joannes Vidoriensis, tam pectore et armis quam divitiis et gloria pollens, honor patriæ, confectus senio, fundator aulæ, xvi die Septembris, a filio suo Arbone Pontifice Beatissimis Martyribus Victori et Coronæ commendatus. Secunda inscriptio a tergo arcæ sanctorum Martyrum. Anno mci ab Incarnatione Verbi ii Idus Majas, Imp. Henrico Cæsare III dedicatum est Sanctuarium hoc ipsi Deo cæli, et Beatæ Mariæ semper Virgini, et hic continentur reliquæ Apostolorum Petri et Pauli, Philippi, Jacobi, Stephani Protomartyris, Stephani Papæ et Martyris, Marcellini et Petri, et Sanctorum Militum Christi Mauriti, Marcellini, Georgii et Christophori, et Beatorum Victoris et Coronæ Martyrum, quorum corpora hic infra requiescunt in Christo Jesu, dictante Arbone, indigno Pontifice. Tertia inscriptio. Anno Domini mcccclx, Maji xxvi. Imperante Carolo Imperatore, presidente Antistite Jacobo, Feltri et Belluni Episcopo, corpora inclutorum Martyrum Victoris et Coronæ in hac fuerunt recondita tumba, a dictoque Imperatore visa. Quarta inscriptio circa arcam sanctorum Martyrum. Anno mcccclxviii mense Martio, Indictione iii, Sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ corpora ex humo religiose huc ereximus, quæ plumbo ac duplici marmore clauduntur, dominante Illustrissimo Senatu Venetiarum, Antistite Henrico Scarrampo de Ast, Prietore Ludovico Fuscareno, utriusque Juris interprete.

6 Hactenus ex inscriptiones, quarum prima et secunda sunt excusæ apud Ughellum tomo 3 Italiæ sacræ in Episcopis Feltrinsibus, et horum actaro Arbono Joannis Vidorensis filio : omnes reco habentur apud Octavius Cajetanum tomo 1 de Vitis Sanctorum Siculorum, in Animadversionibus ad martyrium SS. Victoris et Coronæ; quos ille conatur Siciliæ vindicare, nixus aliquibus Actis in codice MS. Feltriæ apud cœnobium S. Hieronymi adservatis, quæ ipse edidit, sed dictione paululum immutata. Est historia ista eadem quam supra edidimus, sed ex vero alicujus beneplacito sub initium et finem nonnulla in alium sensum torquentur. Est ergo hæc exordium : Imperatoribus M. Aurelio et L. Vero, Victor miles Christianus in Sicilia agebat, qua tempestate Sebastianus insule præerat. In accepto Imperatorum mandato adversus Christianos, Victorem sisti ad tribunal jubet etc. Sub finem vero ista habentur : B. Victoris corpus e Sicilia in urbem Feltriam a suis delatum est. Pro confirmatione a Cajetano adduntur aliqui auctores, scilicet S. Antoninus, qui suum elogium ex Vincentio Bellavacensi descripsit : sed ubi hic habet Ciliciam, errore amanuensium videtur scriptum esse Siciliam. Tum Petrus de Natalibus, qui ut supra diximus lib. 4 cap. 168 elogium horum Martyrum ex Adone dedit, asserente in Syria passos pridie Idus Maji, dein lib. 8 cap. 89 idem elogium latius deducit, et passos ait apud Siciliam xiv Kalendas Octobris : ex quo patet Auctorem istum diversa de iisdem, prout in diversis scriptis reperit

D
AUCTORE G. H.

et an. 1101
consecratum,

E

ubi anno 1355
in tumba
recondita,

et 1448
alteri tumba
inclusa sunt.

Quod in Sicilia
passi indeque
allata
sint corpora,

An Utricoli
passi?

et Aquisgrana
ab Othone
Imp. delata
corpora?

Tertio Feltriæ,

in sacello
quod 1096
structum,

varius tem-
poribus
translata,

et solenni
memoria
hactenus
celebrata.

A *reperit, sine ullo examine protrusisse : quod utinam in his solis fecisset ! Decepit eam hic vox Græca Stephana, quam non cogitavit Latine Coronam appellari, uti et Galesinus dum Petrum de Natalibus sequitur. Accuratiore fuerunt Gregeus in additionibus ad Usuardum, et Canisius in Martyrologio Germanico, asserentes Stephanam Latinis Coronam dici, et die xiv Maji coli : quo etiam die Feltrenses diem horum natalem celebrant, et translationis festum die xviii Septembris.*

7 *Prædictis a Cajetano additur Jacobus Januensis, ejus Legradam Sanctorum sive Historiam Lombardicam, cum Legendis adjunctis, habemus excusam Coloniae anno mccccxxxv, et Argentorati anno mccccxvi, uti aliud supplementum excusum Mediolani anno mccccxciv, sed ubique absque mentione horum Martyrum. Habuerit forsitan Cajetanus aliquam posteriorem editionem, cui aliquis interpolator inseruit elogium horum Martyrum, quod tamen ita sit, an non, haud magni refert ; cum nec ipse Januensis Legenda sit alienæ auctoritatis. Demum allegantur Menerlâus Abbas Camaldulensis et M. Marulus ; quasi hi asserunt passos Messanæ in Sicilia : ex his Menerlâum non vidi. Marulus lib. 3 cap. 6 citato agit de S. Stephana et Victore, sed absque mentione Messanæ, imitatus tamen Petrum de Natalibus in Sicilia passos scribit. Denique Philippus Ferrarius allegatur : hic autem in Catalogo generalitatis ad xviii Septembris refert SS. Victorem et Coronam Martyres et Feltræ Patronos, et in notis asserit passos in Syria, non in Sicilia, uti apud Galesinum legitur : idemque asserit in Catalogo Sanctorum Italiæ ad xiv Maji. Hæc placuit deducere propter Cajetanum asserentem, plures commemorare Messanæ in Sicilia Victorem et Coronam pro fide interfectos, quam in Aegypto aut Syria ; ut patet quales ii sint. Habemus Officiū propriū Siciliæ ac potissimum Messanensis Ecclesiæ, anno mdcxxiv Messanæ excusum, sed absque ulla mentione SS. Victoris et Coronæ Martyrum.*

8 *Ergo his sepositis, admittimus ipsas Inscriptiones supra relatus, et quæ in tertia habentur, confirmantur ex rebus gestis Caroli IV Imperatoris, qui uti Cortusii auctores evari libro ii cap. i narrant, anno mccciv Indictione vii die xiv Octobris de Boemia equitavit in Utinam : qui transiens per Sacile, Civie, Feltrum, die primo Novembris intravit Bassanum. In ejus Comitiva erat Aquileiensis Patriarcha, ejus frater : ejus diploma de Capite S. Victoris tunc Carolo Imperatori donato, quod asservatur in archivo Ecclesiæ Pragensis, ex autographo descriptum P. Theodorus Moretus Societatis Jesu misit nobis Praga anno mdccliv, ipse tunc Rector collegii Glatturiensis, in hæc verba. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Gloriosus Deus in Sanctorum suorum veneratione gloriatur, cum Reliquiæ eorum, quorum capillos capitis non perire permisit, a Christi fidelibus condigna devotione excoluntur, et præcipue ab aliis, quos summa providentia ad suæ protectionem Ecclesiæ Reique publicæ gubernationem gladio accinxit justitiæ, atque ad fidei Catholicæ roborationem providentiæ et temperantiæ thorace induit, cumque fidei, spei et caritatis decore, fortitudinis clypeo circumdedit. Notum itaque Nos Nicolaus, Dei gratia sanctæ Aquileiensis Patriarcha, fore volumus universis, quod adveniente Serenissimo et Victoriosissimo Domino nostro, Domino Carolo, Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto et Boemiæ Rege, ad civitatem Feltrensem ; idem Princeps clarissimus, devotissimus, zelo accensus, Ecclesiam sanctam Victoris Martyris, extra civitatis ejusdem haud longe mœnia in collibus constitutam, in qua idem Martyr miraculis claris coruscat, humiliter visitavit. Ubi ipse Princeps, sacratissimis dicti Martyris Reliquiis, compertis, cum sibi de potestatis plenitudine licitum foret absque con-*

traditione cujuscunque accipere, Caput dicti Martyris Victoris re et nomine, sibi dari humiliter supplicavit ; non ut lumen hoc obtenebretur sub modio, sed ut, sparsa per pium Regem tanti fulgoris et luminis flamma, apud exterarum idem Martyr veneretur etiam nationes. Et quoniam Caput hujusmodi, tantis exoratum precibus et emptum devotionis pretio, non potuit nec debuit Dominatori Orbis merito denegari, cum consensu et assensu unanimi dilectorum in Christo filiorum Decani et Capituli Ecclesiæ Feltrensis, nobis Metropolitico jure subjectæ, et per ipsos Decanum et Capitulum, Episcopali tunc Sede vacante, cum applausu populi universi civitatis ejusdem, traditum est Principi antedicto. Quod ut verius hoc ab omnibus credatur, nec inficiatur ab æmulis, nostras has Metropolitice auctoritate litteras in præmissorum testimonium fieri jussimus, et nostri pendentes sigilli munimine roborari. Datum in terra nostra Sacili Aquilegiensis Diocesis, die primo mensis Novembris anno Dominicæ Nativitatis millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima. Hactenus diploma.

9 *Constitutus dein xi Kalendas Decembris Feltrensis et Bellunensis Episcopus est Jacobus de Bruna, qui proximo anno mcccly; die xxvi Maji in nova tumba recondidit sacra corpora SS. Victoris et Coronæ, antea sub finem Octobris præcedentis anni a dicto Carolo visa. Hic autem inde profectus, Romam cum sua uxore Imperator est aurea corona coronatus die v Aprilis, in festo Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi ; et inde in Bohemiam reversurus, fuit Pisis die xxvi Maji, ac mense Junio transitum faciens per Lombardiam, intraivit vallem Falcamonica, et sic per Alamannium Pragam est reversus, uti ea apud Codruncios indicantur. Thomas a Czecharod, Decanus Pragensis et Samardienensis in Hungaria Episcopus, in Diario Reliquiarum Ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis S. Viti ad hunc xiv Maji, ista habet : S. Victoris Martyris caput per Carolum Feltrio ex Italia allatum anno mccciv, quo reversus est. Addit et brachium, et Eodem die S. Coronæ Martyris, quæ erat socia passionis ipsius, et alio nomine Stephana vocatur, ejus Reliquiæ sicut et S. Victoris sunt in tumba Divi Viti repositæ. In MS. Martyrologio dictæ Ecclesiæ Pragensis ad hunc xiv Maji ista leguntur : In Syria sanctorum Martyrum Victoris militis, ejus caput et brachium Carolus Rex donavit Ecclesiæ Pragensi, et Coronæ, prius Stephanæ dictæ, sub Antonino Imperatore.... quorum corpora sunt in tumba S. Viti.*

10 *Neque hic finis eorum qui de horum Martyrum possessione gloriantur, sibi quique jus potius orogantes. Ex his etiam est in cimiterio Calepodii via Aurelia Ecclesia celebris S. Pancratii, uti xii Maji ad ejus Acta diximus. Sed hujus Ecclesiæ altari, in navis sinistra posito, olim deposita fuisse corpora SS. Victoris et Coronæ Martyrum, antiqua ibidem traditio est : ipsa vero anno mclxx, cum altare istud ex sinistra navi translatum esset Pii V Pontificis Maximi jussu, a Ptolomæo Gallio Cardinale simul translata fuerunt iterumque sub eo recondita. Octavius Pancirolus in Thesaurio abscondito urbis Romanæ, regione 8, ecclesiam 6, arbitratur tertio post martyrium eorum anno huc translata fuisse, quod similia de suo corpore transferendo prædixisse S. Victorem, legatur in Actis Græcis. De eisdem sacris corporibus ibidem asservatis agit quoque Pompeius Ugolini in Historia Stationum Romanorum cap. 34.*

11 *Philippus denique Bergomas lib. 6 Supplementi Chronicorum, agens de urbe Arimino, ista scribit : Ornatur autem hæc ipsa civitas S. Gaudentii ipsius Episcopi et S. Victoris Martyris Sanctæque Coronæ Virginis et Martyris, scilicet patrocino et reliquiis. Colitur S. Gaudentius die xiv Octobris ; ad cujus honorem templum, in quo sacrum ejus corpus depositum fuit, cum illustri*

auctoritate
plane levi
asservitur.

Caput S.
Victoris do-
natam Ca-
rolo IV Imp.

et Pragæ depo-
situm cum ejus
brachiis

et Reliquiis S.
Coronæ.

Corpora eadem
Romæ dicun-
tur esse,

et Arimini.

A illustri Abbatia erectum prae urbem extat, et plura in eo Sanctorum ipsa honorifice asservantur: de quibus libellus extat jussu Juchimi Abbatis conscriptus, et ad nos a P. Francisco Via Rectore Collegii Ariminensis Societatis Jesu transmissus, cum Vita S. Gaudentii edendus: sed praevenit nos Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italiae sacræ, dum in Ariminensibus Episcopis agens de S. Gaudentio, eundem libellum istis inseruit. Inducantur in eo Stationes Ecclesiae S. Gaudentii, ubi quinta statio est in capella S. Coronae, et in ea altare lapideum cum sepulcro itidem lapideo: in quo esset corpus S. Coronae Virginis.... Octava statio est in capella sanctorum Martyrum Valentini et Victoris ubi est altare lapideum et juxta ipsum retro est sepulcrum lapideum: in quo sunt corpora praedictorum Martyrum Valentini et Victoris, quae fuerunt ibidem mirabiliter reperta cum corpore S. Gaudentii, ibidemque in sepulcro marmoreo, cum maximo honore et hymnis et canticis spiritualibus, recondita. Haec ibi. Inter Patronos Ariminenses est S. Julianus Martyr: ejus Acta edenda ad diem xxii Junii transmisit dictus Franciscus Via. ad quae Acta iste titulus habetur: Alia sunt corpora Sanctorum Ariminensium hic notanda ac primo loco referuntur S. Victoris Martyris et S. Coronae Virginis et Martyris, citaturque Supplementum Bergomatis supra indicatum. Interim nulla cultus illorum mentio habetur in Kalendario Ariminensis Ecclesiae quotannis imprimi solito, neque apud Ferrarium inter Sanctos Ariminenses. Sed potuit cultus ejus in monasterio S. Gaudentii perseverasse. Quare dum dies natalis ignoratur, placent ista hic suggerere.

12 Aliquis codex MS. de Vitis Sanctorum erat olim apud Leonem Allatum, in quo inter alia notabatur,

Passio S. Victoris et Coronae Patronorum Ecclesiae Senensis. Ipsa autem Acta Martyri eundem videbantur, quae nos supra indicavimus in variis MSS. haberi. Divisione etiam in Burgundia festum SS. Victoris et Coronae sub ritu duplicis majoris ad hunc xiv Maji, celebratur in Ecclesia collegiata S. Stephani, et Lectiones secundi Nocturni sunt desumptae ex Actis martyrii a Lipomono et Surio editis. At quae causa in hisce aliisque Ecclesiis, quas non lubet omnes investigare, horum patrocinium aut cultum promoverit, ignoramus. Coluntur, umbo sub ritu duplici in Ecclesia et diocesi Compostellana, quod Caput S. Victoris alicujus ea in Ecclesia asservetur. In Picentinis Amalphitanoque Ducatu Scalae urbs antiqua et olim ampla, ut ex ejus ruinis apparet, ad aram maris sita est, quae Amalphi proxima, a Raretto uno tantum milliari distat. Est ibidem Ecclesia S. Stephaniae, e qua duo ossa S. Sabinae cum aliis Reliquiis fuerunt olim translata ad Ecclesiam S. Laurentii Cathedrali. Constantinus autem, ex Afflicta familia, Episcopus Scalensis, anno mccciv dedicavit altare Ecclesiae S. Michaelis, prope Ecclesiam S. Stephaniae juris patronatus suae gentis. Haec pluribus leguntur apud Ughellum tomo 7 Italiae sacræ in Episcopis Scalensibus: Ferrarius vero in Catalogo generali ad diem xvii Septembris asserit, S. Stephaniam Virginem et Martyrem coli in urbe Scalensi, eque dicatam Ecclesiam Parochialem: arbitraturque eandem esse cum S. Corona; quae dicta die xviii Septembris, ut supra diximus, in pluribus Ecclesiis cum S. Victore colitur. De ea tunc accuratius agendum erit, maxime si antiqua aliqua monumenta suggerantur.

D
AUCTORE G. B.
Cultus apud
Senenses,
Divisionenses
et Compostellanos,

apud Scalenses
S. Stephaniae

E
qua Ferrario
S. Corona
creditur.

DE SS. JUSTA, JUSTINA ET HENEDINA

MARTYRIBUS IN SARDINIA.

G. H.

SEC. II.

Ecclesia S.
Justae.

Nomen omnium in
fastis:

dicuntur
Virgines,

et passor
Turribus,

Inter tres urbes Sardiniae Archiepiscopales est in ora occidua Arborea, vulgo Oristagni, sub qua metropoli fuerant olim Episcopi Toraliensis, Uselensis, et Sanctae Justae, sed jam dicuntur haec urbes cum Sede Archiepiscopali coaluisse. At quae hic a Sancta Justa appellatur, suam, ut voluit plerique, nomenclaturam debet S. Justae, de qua atque ejus comitibus in hodierno Romano Martyrologio ista ad hunc xiv Maji leguntur: In Sardinia sanctorum Martyrum Justae, Justinæ et Henedinae. Jacobus Pinto, natione Sardinus, e Societate Jesu vir eruditus, lib. 3 de Christo Crucifixo, titulo 4 loco 12 interserit Digressionem de Martyribus Sardiniae, et num. 21 cum egisset de Martyribus primo Christi seculo, ac dein sub Trajano et Hadriano passis, ista ex Actis Ecclesiae Arboreensis et Martyrologiis subiungit: Suppare fere clarissima Virgo, a matre Cleodonia varie tortæ, et Justina et Henedina ejus famulae, clarissimæ Virgines Martyres. Salvator Vitalis in Annalibus Sardiniae par. 2 pag. 46 inter Martyres sub Hadriano Imperatore in Sardinia passas recenset Justam, Justinam et Henedinam Virgines et Martyres. Franciscus de Vio in Historia generali insulae et regni Sardiniae, Hispanico idiomate scripta, par. 3 cap. 2 inter Sanctos, qui seculo Christi secundo in Sardinia floruerunt, asserit SS. Henedinam, Justam et Justinam martyrium passas Turribus. Fuit ea urbs olim ampla et Archiepiscopalis, cui extinctæ successit urbs Sassari. Ad Dimas Serpi, Sardinus Calaritanus, Ordinis S. Francisci Minorum de Observantia, in Chronico Sanctorum Sardiniae lib. I cap. 16 SS. Justam, Justinam et

Henedinam appellat Virgines et Martyres, sed Calari passas, imo ex ea metropoli oriundas, eisque ob plurima quibus claruerunt miracula, ait fuisse dicatas Ecclesias, et potissimum Ecclesiam Cathedrali S. Justae. Demum Dionysius Boufant, et ipse Calaritanus, lib. 13 Triumpho Sanctorum Sardiniae cap. 4 etiam Virgines et Martyres censet, imo et nobiles sorores, Calari a parentibus Catholicis pie educatas, et in persecutione Diocletiani post alia illis illata tormenta capite plexas, earumque corpora in crypta S. Restitutæ fuisse deposita, ibidemque inventa cum hac inscriptione HIC SUNT SS. JUSTA, JUSTINA ET HERENDINA V. ET M. MC. JA. forte juvenes. Praeterea prope dictam cryptam S. Restitutæ, asserit esse ecclesiam parochialem, S. Annæ matri Deiparae Virginis sacram: in ejusque ecclesiae altari has tres Sanctas in antiquo habitu depictas videri. Hæc dictus Dionysius Boufant: cujus fidem viris eruditus suspectum haberi, sæpius insinuavimus. Quod etiam ante ipsum Dimas Serpi passas Calari asserat, nullo alioquin testimonio fieri indicat Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae: in quo illud eloquium profert. Justa, Justina et Henedina feminae, in Sardinia propter fidem Christi comprehensæ, martyrio coronatæ sunt pridie Idus Maji, circa ea tempora, quibus Crescentianus Turribus et Antiochus Suleis sub Hadriano passi sunt. Quibus ob miracula ecclesiae extractæ, postea in Cathedrali erecta est, oppidoque nomen S. Justae impositum, quod ad Arboritanam metropolim proximam attinet. Acta illorum desiderantur: miraculis tamen claras, ac urbis S. Justae, quam a peste liberarunt

aliis Calari,

†

Atque ex
Ferrario

A rarunt, Patronas. Sardinie Annales tradunt. In
 ACTORE G. H. Annotatione rejicitur Fara, quod illas in pace decessisse
 scribat. Coluntur autem Crescentianus xxxi Maji, et
 Antiochus xiii Decembris. Alique præterea Reliquæ
 S. Justæ Martyris asservantur Bononiæ in Ecclesia S.
 Juannis in Monte, anno mdccli sub Pontificatu Inno-
 centii X Roma eo delata, quod ad hunc diem annotavit

Allicijus
 S. Justæ
 Reliquæ
 Bononiæ,

Masius in Bononia perlustrata: gratis supponens e D
 Sardinia advectas. Magis huc spectat, quod præcitatus
 Ferrarius, in Catalogo generali, easdem ad v Maji, Cultus 5 Maji.
 hæc phrasi refertur; In Sardinia sanctarum Virginum
 et Martyrum, Justæ, Justinæ et Heredinæ; annotet, VIDE APP.
 id se habere ex tabulis Ecclesiæ S. Justæ, in qua ea- TOM. VII MAN
 rum corpora asservantur. NOT. 79^a

DE S. PONTIO ROMANO MARTYRE CIMELLENSI IN ALPIBUS MARITIMIS.

CIRCA CCLVII.

Patria ac præcipua tutius fere vitæ palastra S.
 Pontio fuit urbs Roma, ex qua ob immanem
 persecutionem fugiens Cimellam, ibidem mar-
 tyrii coronam adeptus est, sub Imperatoribus
 Valeriano et Gallieno circa annum cclvii. Floruit
 postea seculo Christi quinto Valerianus Episcopus Ci-
 mellensis, cujus Homilius xx vulgavit Jacobus Sirmon-
 dus anno mxcxii et in Præfatione ita hanc urbem de-
 scribit: Pont Cimelennum, sive ut posterior ætas locuta
 est, Cemelinum, aut Cemela, Vediantiorum in Alpi-
 bus Maritimis oppidum, eis Alpem summam nono;
 sexto, ut vetus Itinerarium docet, ultra Varum flu-
 vium lapide. Cujus hodieque prisca rudera vestigia
 nomenque hanc procul Niciæ restat in colle,
 quem Cemelam vocant. Sed Cemelinum Plinius lib. 3
 cap. 5 et Ptoleus in Italia locant, quia Italiæ ini-
 tium a Varo ducunt. Itinerarium, quia Galliam justis
 finibus ad Alpem osque summam porrigit, Galliæ
 adsignat. Et vero ad Galliam pertinuisse, fidem sine
 controversia facit vetus Notitia civitatum Galliæ,
 quæ inter Alpium maritimarum civitates, quæ sub
 Ebreduno metropoli censentur, sexto loco numerat
 civitatem Cemelensem. Hæc Sirmondus: quibus ex
 Ughello toma 4 Italiæ sacræ in Niciensibus Episcopis
 ista addimus: Niciam conditam dicunt a Massiliensibus
 prope Cimeliam, perantiquam urbem, Prætoris
 sedem. Hæc semota mari et a Longobardis vastata,
 cives ejus Niciam in ora maris tutissimoque loco
 situm demigrantes, unam ex duabus constituerunt
 civitatem, cum autem a S. Leone primo Papa Ci-
 meliensis Ecclesia Niciensi unita fuisset: unde nec
 mirabitur lector, si de Niciæ aliqua dicantur, quæ
 proprie ad Cimeliam pertinere videntur: cujos qui-
 dem nec nomen aliter retentum, quam ex denominatione
 ecclesiæ beatæ Dei Genitricis; et vix aliquæ nobilissimorum
 ædificiorum illius inter rodera decernuntur reliquæ,
 præterquam amplius ejusdem amphitheatri et antiqui
 aquæductus.... S. Nazarius, ut narrant Nicienses,
 cum in primo ipso Salutis seculo Cimeliam devenisset,
 et Christi fidem in ea disseminasset; nobilis quedam
 matrona ad eum accedens, et trimulum filium inter
 ipsos brachia reponens, hæc intulit: Infans hic, o Nazari,
 quocumque perges, te sequetur, usquequo ante thronum
 Dei tecum se sistat. Hisque dictis relicto puero recessit.
 Hic vero, ut Acta ipsius testantur, puer S. Celsus
 fuit, ipsius comes et in Evangelii promulgatione ad-
 jutor: quem Nicienses, Cimeliensium successores,
 veluti civem suam adorant et colunt. Ab S. Nazario
 itaque Cuiuslibet et Niciæ disseminata fides tam bene
 adolevit, ut circa annum Salutis cccxxx, si non ante,
 Nicienses proprium habuerint Episcopum S. Bassum,
 Cimelienses S. Pontium, qui Philippum Imperato-
 rem sacro baptismo tinxit. Amantius Niciensis
 inter Episcopos Galliæ Legatus missus ad Aquis-
 leiense Concilium anno cccclxxxii. Valerianus Cime-
 lensis fuit Episcopus, subscripsitque Concilio Re-
 giensi anno cccclxxxix: et postea eorumdem Sedes

B

Palastra
 martyrii
 Cimella

NOT. 13
 a Longobardis
 vastata:

C

fidem edocta
 a S. Nazario

et S. Pontius:

Episcopales unitæ fuerunt: et Magnus utriusque
 Episcopus dicitur in subscriptionibus Concilii Aure-
 lianensis quinti anno dclxxviii. Hæc Ughellus. Ex dic-
 tis autem Sanctis coluntur Nazarius et Celsus xxviii
 Julii, Bassus v Decembris, et Pontius hoc xiv Maji.

2 Acta vite et martyrii S. Pontii, ut fatetur Auctor
 in Prologo, scripsit qui cum ipso nutritus est et stu-
 duit, et propriis oculis vidit, et auribus bausit, et
 magnam partem cum eo sustinuit, imo ut in fine ad-
 dicitur, corpus ejus sepelivit, et Gesta Martyrii ab
 exceptoribus pecunia redemit. Huic nomen erat Va-
 lerius, quod exprimitur num. 3 et 17. Sunt ea quidem
 (quantum judicare possumus) quod phrasim nonnihil
 amplificata a posteris; sincera tamen esse suadet accu-
 rata Pontificum Imperatorumque notitia, qualis passim
 deficere invenitur in omnibus, quæ corævis auctoribus
 falso supposita in hoc opere notamus; ideoque censemus
 ea quoad substantiam historiæ, indubitanter recipi posse,
 esto num. 9 et alibi grandior aliqua auxesis invenia-
 tur, ubi de templorum destructione et populi Romani
 conversione sub Philippis Christianis Imperatoribus fit
 mentio. Damus illa ex vetustissimis MSS. Claudii
 Puteani, et Trevirensi S. Maximini, et tertio nescio
 unde ad nos transmissa. Eadem reperimus in bibliotheca
 Regiæ Sueciæ: et habemus, sed absque Prologo in
 illustri MS. Legendario nostro, quo etiam modo extat
 in MS. Arduennate canobii S. Huberti. Eadem, sed
 plurimum contracta, descripsimus ex codice MS. Car-
 thusiæ Ultrajectinæ, et extant in Legenda, Coloniae
 anno mcccclxxxiii, et biennio post Lovanii excusa: cu-
 jus pars, a persecutione Valeriani et Gallieni inchoata,
 legitur etiam apud Mombrinium. Eadem denique Acta,
 sic contracta, habuit Laurentius Surius, et mutata
 vulgavit: at primogenio stylo extant apud Vincentium
 lib. ii speculi Historialis partim cap. 34 et 35, partim
 cap. 78 et 79. Aliquod etiam eorumdem Actorum com-
 pendium edidit Ferrarius, aliud apud Petrum de Na-
 talibus lib. 4 Catalogi cap. 169 extat, sed non absque
 variis mendis: a quo dicitur igne circa eum accenso
 summitas amphitheatri combusta: dum autem ad
 templum Jovis immolaturus adductus esset, tem-
 plum cum idolo in pulverem redactum. Eundem
 Episcopum et Martyrem appellat, quasi dignitate
 Senatoria relicta, Roma accessisset ad Galliæ præ-
 dicandas, et in civitate Cumella Episcopus factus
 esset. Primum de Natalibus sequuntur supra citatus
 Ughellus et Sammarthani in Niciensibus Episcopis, et
 Episcopum Cemelenensem appellant. Quod idem cum
 aliis mendis ante relatus in suum Martyrologium retulit
 Galesinus. Saussayus ait recepto a Christi Vicario
 Episcopali honore, in Galliæ disseminandi Evan-
 gelii causa profectum, multa ibi Christo trophæa
 erexisse.

3 Illustre elogium ex Actis desumptum habet, ad
 hunc xiv Maji, Usuardus his verbis: ii Idus Maji. In
 Gallia, civitate Cimella, natalis Pontii Martyris,
 cujus prædicatione et industria postquam conversi
 sunt duo Philippi Imperatores ad fidem Christi,
 ipse

Cultus 5 Maji.

VIDE APP.
 TOM. VII MAN
 NOT. 79^a

tandem
 Niciensi
 unita est.
 E

Acta S. Pontii
 a Valerio so-
 cio scripta,

ex MSS.
 dantur:

NOT. 13

F

ex his aliis
 contracta
 Episcopum
 faciunt.

Cultus 4

A ipse quoque sub Valeriano et Gallieno Principibus martyrii palmam adeptus est. *Quæ fere eadem, omisso loco martyrii, referuntur in hodierno Martyrologio Romano, et passim alii ejus meminerunt, nulla facta Episcopalis dignitatis mentione. Nos secuti etiam omnia citata Acta, et hæc Martyrologia, abstinemus a titulo Episcopali: relinquentes aliis liberam sentiendi facultatem. Baronius in Notis ad hunc xiv Maji tradit S. Pontium hac die sepultum fuisse, passum vero undecima ejusdem mensis, quod videtur ex Petru de Natalibus hausisse, qui ait, corpus sepultum esse pridie Idus Maji. Verum in perperasti nostri Legendarii titulo ista leguntur: Incipit passio S. Pontii Martyris, quæ est pridie Idus Maji. Acta vero apud Mombrinium et Vincentium clauduntur hac phrasi: Hujus Martyris passio celebratur pridie Idus Maji. Interim ad diem xi Maji in quodam MS. Adone, inter libros Regine Suecie adservato, ista habentur: Civitate Nicena passio beatissimi Martyris Pontii. Sed forson hæc verba debent intelligi de die qua fuerunt Reliquiæ Nician translata. In MS. Florario omnia ex Usuardo ad hunc xiv Maji referuntur, addito anno Salutis cclvi, et iterum ad xi Maji ista indicantur: Romæ Pontii Senatoris et Martyris, anno Salutis cclx. Quæ sine sufficienti examine ibidem sic inserta videntur. Habemus Officiu propria Ecclesiæ et diocesis Agathensis in Gallia Narbonensi, anno moccvi edita: in quibus præscribitur cultus annuus S. Pontii Martyris sub ritu semiduplici, et Lectiones secundi Nocturni ex ipsis Actis sunt contractæ, atque hæc recitatur Oratio: Deus qui nobis venerabilem B. Pontii Martyris tui passionem celebritate annua concedis venerari; præsta quesumus, ut sicut constanter pro tui nominis confessione agonizando, triumphale stadium divinæ largitatis meruit accipere; ita nos ejusdem patrociniis ad immortalitatis triumphum mereamur pervenire. Est etiam modo nobis quædam Episcopalis in eadem Narbonensi Gallia, ab hoc S. Pontio denominata, ex qua videtur cultus ad vicinas urbes Agathensem, Biterreensem, et alias delatus: de urbe autem ista infra agemus.*

4 Solennem S. Pontii venerationem a Valeriano Episcopo Cimeliensi commemorari, sed tacito nomine, in triplici Homilia, testatur in Prefatione ad Lectorem Sirmondus. Ac primo Homilia xv asserit, facta certaminis sensum nullius latere posse, quod per singulos annos repirentur documenta virtutum, et in amore Sanctorum totius orbis studia convenire, et passim undique ad devotionem annuæ solennitatis concurrere, ac studiose lacrymas suas huic Patrono commendare, ac se frequentibus patrociniis insinuare. Si cogitemus quantum nobis cinis Martyris præstitit, imitemur primo loco sanctam Martyris fidem in confessione, et sequamur viam ejus in virtute. Hæc ibi. In Homilia xvi ista continentur. Ecce ante oculos nostros est, qui quotidie exemplis salutaribus provocat, et paterna affectione ad consortium sanctitatis invitat, qui loca nostra martyrii cruore perfudit. Facile agnoscitis quam specialis circa vicem Martyrum officiorum cura nos maneat, cum videatis huc etiam extraneas nationes devotæ mentis amore concurrere, et sancti Martyris solatia postulare. Videmus frequenter in castigatione immundi spiritus corpora humana vexari, et invocatis Sanctorum nominibus actus suos auctorem scelerum confiteri. Denique ex Homilia xvi ista excerptimus. Apud nos Christianum nomen a virtutibus cœpit, quorum non solum auribus sed etiam oculis quotidie sub præsentia tanti Martyris fides religionis inseritur. Et cujus tandem Martyris? Illius necessario qui in hoc loco pugnam inclytæ virtutis primus exercuit, et quo ordine celestis regni possessionem obtineremus ostendit: qui indies quid

Maji T. III.

agendum nobis sit exemplo docet, quid proficiamus inquit. Oportet itaque primo loco, ut nos huic Patrono frequentibus insinuemus officiis: quatenus pro nobis apud Dominum peculiaris Intercessor invigilet, et vitam nostram dignationis suæ favore commendet. Intelligite quo honore ille nobis habendus est, qui hujus urbis locum in conflictu cœlestis pugnae suo victor cruore perfudit. Patrocinium ergo, quod aliis fides præstitit, nobis ultro Dominus majestatis exhibuit. Non itaque longe quaerendus est, quem sequamur. Hic habemus patientiæ magistrum, hic exempla præmiorum, hic formam virtutum, hic documenta meritorum. Aptemus itaque ad omnem patientiam animam: et memores annuæ solennitatis, quem veneramur meritis, sequamur et exemplis. Videte quæ sunt ornamenta pectoris, quod pretioso serico quasi opus Dei tegitis, et fulvo auro sidereum vultum oneratis: et discite quæ sit pompa vulnorum, quæ corona lacrymarum: in quo stet sustinuisse carnificem, vel quanti constet vicisse tortorem, vel in qua descendat exultatione victoria supplicii comparata. Hæc atque dictus Valerianus Episcopus Cimeliensis, circa annum cccxi, de S. Pontio primo Martyre Cimeliensi ad suos cives peroravit, quorum nonnulla infra ad Acta annotamus.

5 Haud procul ab urbe Nicia et Cimella visitur monasterium S. Pontii, quod ferunt a Carolo Magno Rege Francorum et Longobardorum ac Patrio Romanorum constitutum, ut vel sic restauraret memoriam celebris urbis Cimellensis, a Longobardis et Saxonibus excisæ; et honoraret S. Pontium, miraculis clarum: eique monasterio præfuisse dicitur S. Siacrum, nepotem suum ex fratre Carlomanno, postea Episcopum Niciensem, ejus natalis celebratur infra xxiii Maji. Ejus S. Pontii ibidem asservari sacras Reliquias, asserit Honoratus Boucharus lib. 2 Historiæ Provinciæ cap. 29, et lib. 3 cap. 3. Additur tamen priori loco, aliquas S. Pontii reliquias in ecclesiis Collobriera et Figuniera magnis clarere miraculis, imo plurimis ægris, qui ex devotione intra ejus sepulcrum procumbunt, sanitates conferri. In ipso etiam loco antiquæ Cimellæ eundem ipsum lapidem, supra quem caput ejus abscissum est, ferunt hactenus ostendi, et subinde supra illum sanctum Misse sacrificium offerri. Additur denique, ex quadam urolavum traditione, caput S. Pontii in colle seu saxo abscissum inde in fluvium Pallionem decidisse, et inde per mare vicinum Massiliam usque non absque miraculo devolutum, ibidemque duabus facibus illustratum, a civibus exceptum, hactenus asservari. De quibus certiora monumentum requirimus. Baronius in Notis ad hunc xiv Maji asserit, S. Pontium Niciæ potissimum coli, ubi ejus venerandum corpus reconditum habetur. Quæ eadem refert Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Habemus aliquas Cathusæ Bruzelliensis annotationes ad Grevenum: in quibus ad xiii Maji ista habentur: In Aqua-viva in partibus Italiæ translatio S. Pontii Martyris. Sed an ex Reliquiæ ejusdem sint Sancti, de quo hic agimus, incertum nobis est: idque ulterius examinandam relinquimus inculis Aqua-vivæ in regno Neapolitano, haud procul a Vulturno fluvio situs.

6 Ughellus in Niciensibus Episcopis asserit ex jam relata Abbatis, sacra deinde Pontii lipsana in Galliam Narbonensem ad monasterium Tomeriarum, quod Pontius Tolosæ Comes anno mccccxxvi in ejus honorem inter Pezenatum et Carcassonem construxerat, deportata esse. Guilielmus Catellus lib. 1 Historiæ Comitum Tolosanorum cap. 14 describit Acta Pontii 1 Comitis, ac diplomata fundatæ Abbatie S. Pontii profert, duo dicti Comitis, ac tertium Ludovici Ultramarini Regis Francorum confirmantis foundationem; cum illustri mentione S. Pontii Martyris,

D
ACTORE G. H.
patrocinium
imploratum:

Reliquiæ
exornatæ:

E
monasteria
S. Pontii a
Carolo Magno
constructum.

NOT. 14
Reliquiæ.

NOT. 15
An caput
Massiliæ?
F

S. Pontii
monasterium
Tomeris in
Gallia,

A *non tamen sacri Corporis aut Reliquiarum, Papyrius Massonus Tomerias arbitratur appellatas ἀπό τοῦ τομάρου ab excindendis marmoribus, quorum ibi magna est copia : sed quidquid sit de origine vocis, perperam censuit Saussayus, ipsas Tomerias esse Ciroellum oppidum, ibidem S. Pontium præcisis cervicibus agonis cursum confecisse, et sacrosancta ejus morticina ibidem a fidelibus sub acervo Testimonii condita : at deinde pace Ecclesiæ divinitus concessa ad monasterium Tomeriarum, quod Pontius Tolosæ Comes, coronæ tanti Christi athletæ eximius venerator, in ejus honorem inter Pezennatum et Carcassonem edificaverat, plurimo religione deportatum, ac condecenti situ repositum esse : ubi tanta patuerunt hujus Cœlitis opitulantis lumina, ut confluentibus ad ejus patrocinia undique clientibus, sensim ad conurbium oppidum adeo populosum coaluerit, ut Joanni XXII Pontifici Maximo dignum visum sit, quod ad Episcopalis Sedis decus attolleret. Cui, in tanti Martyris venerandam memoriam, titulum S. Pontii Tomeriarum nomen indidit : quo etiamnum ipsa, in qua quiescit Beatus ecclesiæ urbsque, quam meritis tuetur, ut præcipuo decore magnopere gloriantur. Hæc Saussajus, inter se haud satis coherens : videtur enim loqui, ac si pax Ecclesiæ solum data esset seculo nono. Sammarthani in Episcopis S. Pontii Tomeriarum, aiunt ex MS. Chronico Senonensi, narrari corpus S. Pontii quiescere in monasterio Tomerienti. Guilielmus Catellus libro 2 Historiæ Occitanicæ cap. 22 agit de Episcopatu Tomerienti S. Pontii, nulla Reliquiarum ejus facta mentione. Quare totam hanc controversiam de sacro S. Pontii corpore dimittimus a Niciensibus et Tomerensis decidentem ; aliqua forsitan S. Pontii ossa a Niciensibus impetrata, fuerunt Tomerias delata.*

In Episcopatum erectum.

an ibi Reliquiæ S. Pontii ?

VITA

Auctore Valerio teste oculato.

Ex variis vetustis codicibus MSS.

PROLOGUS.

Auctor a se visa et una peruncta tradit.

Quis potest credere, nisi Deo tribuente ? Quis potest certamina suavire, nisi Domino adjuvante ? Quis potest coronam accipere, nisi Christo præstante ? Ideoque ego indignus tanta gratia, qui eum Pontio Dei Martyre et nutritus sum et studui, societatem Martyrii ejus non merui percipere : tamen confessione ejus et labore credo mercedem me a Domino accepturum : quia omnia, quæ de eo dicturus sum, testificor coram Christo et Angelis ejus, et propriis oculis vidi, et meis auribus hausi, et magnam partem, ut dixi, cum eo sustinui. Ideoque et vos, quod fideliter auditis, fideliter credite : ut fides vestra remunerationem percipiat cum sancto Viro in resurrectione iustum.

CAPUT I.

S. Pontii genus, ortus, studia, conversio ejus et patris ejus ad Christum.

Fuit quidam Senator urbis Romæ, nomine Marcus, et uxor ejus, nomine Julia : cumque in uno conjugio perdurarent annis plurimis, et sobolem non haberent, nimio affligebantur tædio, ita ut sine filiis deficere se crederent : sed post annos viginti duos, ex quo conjuncti sunt, cum filium exceperant, ceperunt pariter exultare et lætare. Post menses autem quinque, cum prægnans mater templa idolorum suorum cum viro suo, portans dona et munera cir-

Profano oraculo territa mater gravida

cumiret ; venit ad templum Jovis, quod Magnum D vocabant. Quod cum ingrederentur, forte Sacerdos velato capite infulatus ad aras stabat. Qui arreptus a demone, apprehendensque velamen simul et infulam, cœpit eam minutatim scindere, voceque miserabili ejulans, omne clamoribus templum complere ; Hæc mulier, inquam, eum in utero gestat, qui templum hoc magnum funditus evertet, et deos ejus comminet. Cumque iterum atque iterum has repperet voces, Marcus et Julia hæc audientes, exangues fugiunt in prope positam domum. Arripiensque Julia saxum, alvum suam lateraque tundens, aiebat : Utinam non eum conciperem, per quem magnum templum, et numina ejus erunt evertenda ! melius est, ut ego ipsa cum hoc deficiam. Cumque dies pariendi advenisset, edidit puerum honestum sine ulla macula, quem credebant tantis suppliciis maceratum, exanimem generari. Mater autem pueri Julia interficere parvulum nitebatur ; cui Marcus pater ejus dixit : Sine, non eum interficias, a si Jupiter voluerit, vindicet se de inimico suo : nos autem non injiciamus in eum manus nostras. Sicque conservatus est parvulus, quem ex genere suo Pontium vocaverunt : unde accidit, ut in templa idolorum numquam induceretur ; sed cum ad puerilem venisset ætatem, a magnis doctoribus imbutus, omnium fere Philosophorum et diversarum artium literis ita pollebat, ut copiam voluminum librorumque, quos bibliothecæ portare non poterant, in suo parvo corpusculo transfundens, omnia memoriter retineret.

factum perdere volens, prohibetur a patre.

a

Ita natus litteris imbuitur, E

3 Factum est autem, cum quodam die diluculo surgens, ad suum pergeret præceptorem, audit in Vigilia matutina Christianos, quibus præerat sanctus Papa b Pontianus, Ecclesiæ Dei Sacerdos, psallentes et dicentes : Deus noster in cœlo sursum est, in cœlo et in terra, omnia, quæcumque voluit, fecit : simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum ; os habent, et non loquuntur ; oculos habent, et non videbunt ; aures habent, et non audient ; nares habent, et non odorabunt ; manus habent, et non contrectabunt ; pedes habent, et non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo, neque enim est spiritus in ore ipsorum ; similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Quod cum audisset venerabilis puer, restitit, inoque trahens a pectore suspirium, et apud semetipsum diutissime inquam, quæ esset ista modulatio, compunctus Spiritu sancto, erumpensque in lacrymas, cœpit flere : statimque elevans palmas in cœlum, dixit : Deus, cujus laudem isti decantant, ostende mihi notitiam tuam. Et accedens ad ostium, crebris quatiebat illud pulsibus. Cumque de superiori eum per fenestram respicerent, dicunt S. Pontiano Episcopo ; Ecce parvulus quidam pulsat januam. Papa autem Pontianus, revelante sibi Spiritu sancto, ait : Aperite, et sinite eum venire ad nos, talium est enim regnum cœlorum. Venerabilis quoque Pontius relinquens pædagogos suos in vico, et assumens secum unum adolescentulum, qui cum eo studebat, nomine Valerium, ingressi sunt. Cumque ascendissent in cœnaculum, et vidissent eos sancta celebrare mysteria, declinaverunt in locum, quoad usque Dominicum consummassent officium. Tunc venerabilis Pontius accedens ad pedes S. Pontiani Episcopi, osculabatur eos cum lacrymis, dicens : Rogo te, sanctissime Pater, ut ostendas mihi carmen, quod paulo ante psallentes dicebatis : Deus noster in cœlo est, simulacra autem gentium muta, et cæca, et surda sunt ; non odorant, neque palpant manibus suis : Et quod nobis potius est, audivi vos dicentes : Similes illis fiant omnes, qui confidunt in eis. Tunc dicit ei S. Pontianus Episcopus : Scio, fili

b Psal. 113 audiloque Christianorum psalmo,

F ad S. Pontianum admissus

atque in-
structusidolorum
vanitatem
agnoscit :c
seque patre
gentili na-
tum fatetur :et Catechu-
menus factus

d

Rom. 5, 20

cum patre
idololatra
agit de fide

A fili, quia Deus cor tuum illuminavit, ut eum inquiras. Ergo non tibi videntur omnia figmenta ex metallis facta, sive aurea sint, vel argentea, aut aërea, ex terra sumpta? Quis non intelligat lapideas statuas, ex rupibus excisas, et in carrucis impositas, et a bobus tractas, sic demum in foro esse positas? Ista non sunt dii, sed e terra orta sunt, et paulo post in terram revertentur. Deus autem, in quo speramus, in cœlo est, qui non carneis oculis, sed cordis videtur obtutibus. Nam quod videt quis, quid sperat? Tunc B. Pontius respondens dixit: Domine mi Pater, quis nesciat ista omnia esse sine anima, et sine motu? Nam per omnes vicos vel plateas, non dicam in foro, in templis, in Capitolio, tanta multitudo inesse noscitur, ut penitus numerari non possit; et sic diversis modis instituta, ut artificum reperit sapientia. Quis autem non videat in basibus ea posita, ferro et plumbo firmata, ne vento subversa conterantur? Nam sæpe cognovimus ab hominibus ea furata, et a prædonibus invasa: et quomodo homines a malo custodire poterunt, qui ab hominibus et custodiuntur et furantur?

4 Audiens hæc S. Pontianus Episcopus, miratus B est, quod talis ratio ex puero procederet, et tenens ejus manum, voluit eum secum sedere. Tunc beatissimus Pontius dixit: Si cum vaniloquis et inania docentibus sedere non audemus; quomodo cum homine, mihi viam veritatis pro itinere erroris, lucem pro caligine demonstrante, sedebo? S. Pontianus Episcopus dixit: Magister noster et Doctor Jesus Christus, talem doctrinam nobis donavit, ut omnes in ipso unum simus, et alter alteri, quod sibi desiderat, tribuat. Rursumque dixit ei: Estne tibi pater, aut mater? Venerabilis Pontius dixit: Mater mea, fere biennium est, ex quo mortua est. Pater vero meus superest senior, et grandævus, et c me unico gaudet filio. S. Pontianus dixit: Christianus est, an Gentilis? Beatissimus Pontius dixit, eum pessimum et perversum in cultura demonum suorum esse, ultra omnes homines. S. Pontianus Episcopus dixit: Deus, qui cordis tui oculos, nullo homine cogente, illuminavit, potens est etiam patris tui perversitatem corrigere, ut per te immortalē vitam discat, per quem tu in hanc vitam mortalem venisti. Rursumque addidit: Tu autem, fili mi, acquiesce mihi, et crede Christo, et accipe baptismum regenerationis, per quem possis ardorem ignis æterni extinguere. His et aliis quam plurimis verbis exhortans eum per trium horarum spatium, demonstravit ei regnum Domini nostri Jesu Christi. Tunc catechizavit eum, et puerum illius, et permisit abire. Illi autem egressi, ibant sicut agni pleni pascua, exultantes et letantes, quod invenerint salutem animabus suis. Sicque d quotidie veniebant ad hominem Dei, audientes ab eo doctrinam salutis. Beatus vero Pontius, adhuc Catechumenus, tam alacriter divina aggressus est præcepta, ut juste in eo impleretur, quod ab Apostolo dictum est, ut ubi abundavit iniquitas, superabundaret gratia.

5 Cumque hora regrediendi adveniret, valefaciens honorifice S. Pontiano Episcopo, et omnibus sanctis qui ibi aderant, pergebat ad patrem suum. Cumque venisset ad patrem suum, dicebat ei pater ejus: Percepisti aliquid a præceptoribus tuis, fili mi? Beatus Pontius aiebat: Numquam melius audiui a magistris meis, quam hesternā die vel hodie, omnibus diebus quibus in studio fui. Pater autem audiens hæc gaudebat, sperans eum vanam Philosophorum audisse sectam. Beatus autem Pontius quærens opportunitatem, ut et patrem suum Christo Domino secum credere faceret, die aliqua dixit patri suo. Domine Pater, audio a multis hominibus, quia dii, quos colimus, inanes sunt, ita ut nullam in

se, ut perhibent, majestatem possideant, sicut et nos ipsi ex parte perspicimus: et quidem lineamenta membrorum cuncta habent, sed ad nullos usus apta. Nam quandocumque quis voluerit, inducto apud se artifice, prout substantiam habuerit, sibi met deos facit; unus ex auro, alius ex argento, vel ære, aut ex quibuslibet metallis. Rogo te, dic mihi, si aliquando audisti, ut hi, qui in domo nostra sunt, virtutem aliquam, ex quo facti sunt, ostendissent. Marcus pater ejus respondit: Numquam. B. Pontius dixit: Ergo ut quid eos sacrificiis et thure honoratis? Pater autem ejus indignatus contra eum cum ingenti iracundia, ita ut gladio eum vellet percutere, dixit: Injuriam diis meis facis? Post paululum sedato furore, dixit ad filium suum: Ergo, fili, sine diis et sine sacrificio in omni urbe nos soli erimus? B. Pontius dixit patri suo: Multi sunt in hac civitate, qui verum sacrificium Deo vero offerunt. Marcus pater ejus dixit: Et ubi eos reperiemus? B. Pontius dixit: Præcipe ut eam, et adducam tibi virum, qui omnia tibi Incidius demonstret. Dicit ei pater ejus: Vade, fili mi. Tunc B. Pontius conversus ad Valerium adolescentem, dixit ei: Hæc est mutatio dexteræ Excelsi: statimque perrexit ad S. Pontianum Episcopum, et introduxit eum ad patrem suum, qui omnia sacramenta veritatis ei demonstravit, Dei autem misericordia credidit Marcus, B. Pontii pater: et simul cum S. Pontiano Episcopo et filio suo idola manibus suis confringens, baptismi gratiam cum eodem filio vel omni domo sua suscepit.

6 Non post multum vero temporis, pater B. Pontii Marcus defunctus est. Et tunc venerabilis puer accepta libertate, erat enim annorum viginti, venit ad virum Dei, et narravit ei omnia quæ acta fuerant, et de patre suo. Post menses sex apprehensus a militibus B. Pontius, et in curiam perductus, locum patris sui nolenti et repugnanti designant. Hoc autem divina providentia fiebat, quia per B. Pontium non solum diversa plebs, sed et ipsi Principes credituri erant Christo. Talem vero gratiam Dominus S. Pontio contulit, ut in omni curia vel palatio ab omnibus specialiter diligeretur. In ipsis diebus S. Papa Pontianus gloriosa morte e ingravit ad Dominum. Post quem Antheros f præfuit Ecclesiæ, mense non amplius uno. Deinde Fabianus in Pontificatum succedens, ita B. Pontium, ut verus pater verum filium, diligebat. Sanctus autem Pontius, F jam perfectus in Domino, omnes facultates suas accipiens, B. Fabiano g Episcopo tradidit, et eas pauperibus distribuit, maxime ad domesticos fidei. Nunc autem qualiter primus omnium Imperatores Christianos fecerit, aut quomodo cum diabolo certaverit victor existens, vel palmam Martyrii sumpserit, non tacebo.

ANNOTATA.

- a Alia MS. Si Jovis voluerit.
b S. Pontianus successit S. Urbano, anno 231, 25 Maji Martyrium passo.
c In uno MS. me unicū gaudet filium.
d MS. S. Maximini, frequenter.
e Anno 235 die 19 Novembris.
f Mortuus an. 236 die 3 Januarii.
g Actu S. Fabiani dedimus 20 Januarii.

CAPUT II.

Philipporum Imperatorum ad Christum conversio et cædes.

Temporibus a Philippi Imperatoris, qui cum filio Philippo

D
A. VALER.
FAMULO
EX MSS:

E

et baptizatur :

coque de-
functo crea-
tus Senator,

e
f

F

g
sua in pau-
peres erogat.

a

A. VALER
FAMULO
EX MSB.
A Philippis
Imp. incl-
tatus ad sa-
crificia,
b

A Philippo Romanum regebat Imperium, fuit his Philippiis amicus B. Pontius Christianissimus, et omnium divinarum litterarum doctissimus; cumque gratia individua in eis esset, tertio Imperii eorum anno (ipse est b millesimus annus a condicione Romæ) cum ad diis suis sacrificandum pergere vellent, dicunt B. Pontio: Eamus, et repropitiemus nobis Deos magnos, qui nos in istius millesimi anni circulum natalis Romæ perduxerunt. Quos B. Pontius diversis excusationibus declinare nitebatur. Imperatores vero, velut amicum ad sacrificandum cogeabant. Beatus autem Pontius, cognoscens a Domino datam sibi occasionem, ait: O piissimi Imperatores, cum sitis a Deo Principes ordinati hominum, cur non ei qui vobis hunc honorem præstitit cervices flectitis, et ipsi soli sacrificium laudis offeritis? Philippus Imperator dixit: Propterea et ego magno Deo Jovi sacrificium offerre desidero, qui mihi hanc tribuit potestatem.

docet eos
idola vana

B. Pontius subridens respondit: Ne erres, Imperator: est Deus in cælis, qui cuncta unico verbo suo constituit et Spiritus sancti gratia animavit. Philippus Philippi Imperatoris filius, una cum patre dixit: Qua animi intentione ista referas, ignoramus. B. Pontius dixit: Numquid ab initio Jopiter fuit? Imperator dixit: Non, quia Saturnus pater ejus antiquior illo est, qui populos Italiæ tranquilla moderatione gubernavit. B. Pontius dixit: Et quando Saturnus Cretæ regnabat, antequam a Jove filio de regno pelleretur, numquid Italia populos non habebat? Nonne statim ut expulsus est, sicut litteræ vestræ declarant, hospitio est receptus? Rursumque addidit. Piissimi Imperatores, ne seducamini in vanis poetarum figmentis, unus est Deus in cælis pater omnium, qui cum Filio suo, et Spiritu sancto, omnia quæ fecit sua potestate continet. Imperator dixit: Si unus est Deus, quem in cælis esse asseris, cur et filium eum habuisse commemoras? Beatissimus Pontius dixit: Unus Deus, quem sæpe testatus sum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, postremo fecit hominem immortalem ad imaginem et similitudinem suam, et cuncta quæ in terra et quæ super terram vel deorsum morantur in aquis, potestati hominis subiecit. Diabolus autem e cælo projectus, videns in tanto honore hominem positum, invidia ductus homini persuasit, ut ingratus vel inobediens ei qui omnia illi subdidit existeret: quo facto, immortalitate qua indutus fuerat expoliatus, mortem per inobedientiam cum sua omni prole sibi et ipse inflixit: nam et diabolo ut semel hominem olideret, parum visum est; sed idola, quæ nunc deos dicitis, ipse adinvenit, ut genus humanum in toto a Creatore suo separaret. Sed pius Dominus, nolens fabricam imaginis suæ perire, unicum Verbum suum, per quem omnia quæ in cælis et quæ in terra creata sunt, ad terram e cælestibus thronis mittere dignatus est: qui carnem immaculatam pro nostra salute ex Virgine sumens, venit homo ut lapsum hominem reformaret, et diabolum eum suis ministris igni perpetuo deputaret. Nam cum multa mirabilia in terris ostenderet, quæ nunquam talia sunt visa, scilicet, ut cæcos a nativitate sua illuminaret; paralyticos, qui per multorum temporum spatia arentibus membris corporali virtute destituti erant, pristinae restitueret sanitati; leprosis putridissimis, comestisque atque foetentibus carnibus, nitorem cutis mirabiliter restauraret; mortuos et quatrduum Lazarum præsentem omni populo suscicaret; et alia multa mirabilia, quorum numerus non est, faceret (quippe quid non reformaret, qui omnia formaverat?) Judæi non credentes, sed potius invidentes, tradiderunt Pontio Pilato Præsidi, et eum qui pro salute eorum venerat cruci affixerunt:

solumque
unum Deum
esse,

et propter
peccata ho-
minum

Verbum in-
carnatum

post multa
miracula

quem Deus suscitavit tertia die a mortuis, et per dies multos post resurrectionem suam cum hominibus conversatus est; mortem vero, quam diabolus hominibus intulit, moriendo occidit; et vitam sua resurrectione nobis donavit; ut quemadmodum ipse post ipsam mortem resurgens jam non moritur, ita et nos post hanc vitam parvam et miserabilem resurgentes, in æternum cum illo vivamus. Nam ascendens in cælum viam demonstravit fidelibus: unde si quis hanc salutem neglexerit, cum diabolo in æternum damnabitur; si quis autem crediderit, cum Christo in cælestibus regnis permanebit.

D
a morte re-
surrexisse.

7 Cumque his et aliis multis pro salute eorum disputaret verbis, Dei voluntate Imperatores crediderunt, et eum deprecabantur, ut mysterium hujus salutis superveniente die eis plenius aperiret, qualiter ab igne perpetuo evadere et immortalitate cum Sanctis sine fine perfrui potuissent. Et quidem ex die illa et deinceps c sacrificia idolorum declinantes, spectacula tantum pro conclusione millesimi anni, quo natalem Urbis celebrabant, fieri imperaverunt. Tunc beatissimus Pontius ad Episcopum Urbis Romæ, nomine Fabianum, qui Ecclesie Dei præerat, convolvit; et omnia ei ex ordine pandit. Tunc sanctus Papa Fabianus, cadens cum eo in orationem, dixit: Domine Jesu Christe, gratias ago nomini tuo, qui per famulum tuum Pontium Imperatores populi Romani ad notitiam tuam perducere dignatus es. Alia vero die, cum simul ad Principes venissent, et Sacramenta divina demonstrassent, baptismi gratiam consecuti sunt. Quæ tunc illi civitati lætitia fuerit, quæve exultatio repentina supervenerit, quis poterit enarrare? Initio autem templum quod magnum vocabant, ex jussione Imperatorum, arripientes S. Fabianus et beatissimus Pontius ac confringentes, omnia ejus sculptilia simul cum d templo funditus everterunt, ita ut omnis populus ad notitiam Domini nostri Jesu Christi cum alacritate et gaudio concurreret, et baptismatis unda perfusi, Domino benedicerent: nam ubi dæmonum templa destruebantur, ibi illico ecclesie consurgebant. Ecce quanta contulit Dominus Pontio famulo suo, ut ante omnes homines Principes totius orbis Christo acquireret: et ipse, qui secundum seculi dignitatem Consul ad suffragia populi expectabatur, humanis spiritualiter consulens, lucem eis veritatis demonstraret. Hoc autem factum est per annos quatuor, quibus Philippi Christiani Imperatores Romanum populum continebant. Porro ambo Imperatores diversis in locis, fraude successoris Decii circumventi et occisi sunt. Dominus noster volens Ecclesiam suam ut aurum purissimum probare, paleas autem et stipulas igne cremare, post Philipporum mortem permisit, ut etiam Imperium susceperent Gallus et Volusianus filius ejus. Qui cum in cultura dæmonum imperarent annos duos et menses quatuor, succedunt eis truces et Ecclesie Dei persecutores Valerianus et Gallienus: qui mox arrepto imperio, pestiferis elictis per universum orbem propositis statuerunt, ut si quis Christianos apud se detineret, et non eos statim proderet, easdem quæ illis parabantur lueret pœnas. Omnes namque Ecclesie filii, post quietem tranquillam, sævissimis procellis quatiebantur.

Ad conver-
sos a se Im-
peratores

E
adducit S.
Fabianum

et idola
cum templo
destruit,

F

ANNOTATA.

a Gordiano i Martii anno 244 occiso successit Philippus.

b Solennitas hæc inchoata est ipsis Patribus xi Kalendas Maji anno Christi 247. Consulibus Philippo Imp. II, et Philippo Cæsare filio. Reliqua de anno millesimo urbis Romæ late deduximus ad Vitam S. Fabiani § 4.

A c Paulus Orosius lib. 7 cap. 20 ait: Ascensum fuisse in Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit.

d Baronius ad an. 246, num. 9 censet hanc u postea addita. Scimus pleraque Gentilium delubra intacta permansisse, arbitramur tamen idola ac sacella, quæ in potestate Augustorum erant, et inter hæc dictum Jovis templum, potuisse eversa esse: uti supra num. 2 a sacrificulo predictum traditur, et infra repetitur.

e Fuerunt ambo occisi an. 249, quibus successit Decius, sub quo anno 250 S. Fabianus est martyrio consecratus. Huic successerunt Gallus et Volusianus et his Valerianus et Gallienus anno 254.

CAPUT III.

Captivitas, præservatio ab eculeo, ursis, et igne: Martyrium, sepultura.

Sub Valeriano et Gallieno, mota persecutione

Mat. 10, 23 et 26, 41 fugit Cimellam:

sislatur Claudio Prasidi:

et carceri inclusus,

Cum B. Pontius hoc comperisset, paulisper in Urbe sese oculuit: sed cum tutissimum locum ad latebras sui perfugii fovendas minime reperisset, maxime quia eum sacerdotes idolorum, qui sua templa funditus cernebant eversa, insequabantur; tandem Urbe egressus, non sine Dominico præcepto faciens, qui dixit: Et si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Et iterum: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma; fines Italiæ transiens, urbem sub iugo Alpium procul sitam petiit, nomine Cimellam. Sed cum perseveranter impiissimorum tyrannorum præcepta insisterent crudele, ut Christianorum nomen radicitus vellent exterminare, et satanæ ministros per omnes provincias cum militibus præfecissent; Claudius præses cum Anabio Assessore Galliarum partium Principes deputantur. In principio autem itineris sui, supradictam civitatem Cimellam ingressi, sacrificium dæmoniis reddiderunt. Et mox in foro tribunal sibi præparantes, jusserunt, ut Christicolæ quoscunque reperissent suis representarent aspectibus. Cumque B. Pontius ante tribunal perductus fuisset, sedens Claudius pro tribunali cum Anabio, sub voce horrida dixit: Adducatur Pontius. Ex officio dictum est, Præsto est. Tunc Claudius Præses dixit: Tu es Pontius, qui urbem Romanam per nescio quam seductionem conturbasti; insuper et piorum Principum mentes a diis abalienasti? B. Pontius respondit: Ego neminem turbavi, neque subverti, sed ab errore dæmonum ad Domini Verbum converti. Præses dixit: Audientes de te Domini mei Principes, Valerianus et Gallienus, eo quod nobili familia sis ortus, præceperunt, ut diis immoles: siu autem, cum personis dedecoris et vilibus, diversis afficiaris pœnis. B. Pontius respondens dixit: Consolator meus Christus est. Patrimonium terrenum si perdidero pro Christo, æternum acquiram; ubi non censum terrenum, sed claritatem cum sanctis Angelis merebor. Claudius Præses dixit: Quid mihi per ambages verborum cursitas? Aut sacrificia diis, aut carnes tuas diversis pœnis faciam dissipari. Pontius beatissimus Martyr dixit: Jam tibi dixi, quia Christianus sum, nunquam sacrificabo dæmoniis.

11 Tunc Præses jussit, eum vinctum catenis in carcerem trudi, quoad usque Imperatoribus relationem misisset, dicens: Dominis piissimis atque invictissimis triumphatoribus sæpè Augustis, Valeriano et Gallieno Principibus, servi vestri. Ingreddientes initium Galliarum, invenimus Pontium, qui dudum urbem Romanam conturbavit, et multa templa deorum subvertit, fugientem vel inobedientem præceptis vestris. Et quia est de primis in Palatio Senatoribus, fecimus eum in carcerem recludi, quoad usque vestra deliberatione censeatis, quid de illo nos

oporteat facere. Tunc Valerianus et Gallienus præceperunt, dicentes: Hoc jubet Pietas nostra, ut si sacrificare noluerit, habeatis licentiam qualicumque vultis eum tormento interficere. Tunc Claudius Præses produci eum jussit e carcere. Cui et dixit: Audi Dominorum tuorum salutaria præcepta, in quibus te jusserunt, aut diis ceremoniari, aut inter damnatos diversa pati tormenta. Beatissimus Pontius respondit: Ego Dominum non habeo nisi unum Dominum meum Jesum Christum, qui potens est me de his, quæ mihi minaris, liberare tormentis. Claudius Præses dixit: Miror te virum potentem, ad tantam humilitatem temetipsum inclinare, ut tuum Dominum voces hominem pauperem et sine honore, quem Pilatus Præses nostri Ordinis atque officii, pro nescio qua accusatione dicitur interemisse: et non potius hos Dominos vocas, qui summum Reipublicæ apicem moderabiliter contingunt. Pontius sanctus dixit: Et ego miror te, hominem rationabilem factum, ad tantam dementiam devenisse, ut non cognoscas, eum, qui cæli possessor et terræ est, pro tua salute pauperem non dedignatum esse; et illum, qui in cælis ab Angelis honoratur, sine honore audeas dicere. Nam quod a Judæis accusatus, et a Pilato Præsidente est crucifixus, hoc voluntarie pro nostra salvatione, non necessitate fecit, ut tu ipse perhibes. O! si velles huic tali Deo temetipsum humiliare, statim mentem tuam ad cælos erigeres, et cognosceres te cum diis tuis (quos dæmones esse manifestum est) in profundo tenebrarum jacere. Nam Principes tui, quos Rempublicam diis moderari, non solum ipsi in perditionem valent, adorantes ligna et lapides; insuper et populum, qui eis subjectus est, secum attrahent. Unde cognoscatis, quia si in hac perfidia manseritis, de isto seculo opprobriosissime exhibitis, et in die judicii, cum diis quos dicitis, in æterna damnatione eritis.

12 Tunc furore repletus Præses, exclamans licetoribus, ait: Præparate omnia a tormenta, equuleum, ungulam, faculas, lardum, nervum, et si quæ sunt alia, ut insipientia ejus omnibus manifestetur. Ministri dixerunt: Parata sunt omnia. Claudius Præses dixit: In equuleo aptatus distendatur, ut omnia tormenta per membra ejus decurrant, et tunc videamus, si Deus ejus eruet eum de manu mea. Cumque equuleo aptaretur, B. Pontius dixit: Licet incredulitas tua impossibilem Dominum nostrum dixerit; ego tamen in nomine Domini Jesu Christi, credo, ut pœnæ tuæ ad nihilum redactæ, nullum corpori meo dolorem incutiant. Cumque equuleo tenderetur, et ministri vectibus impositis trochleam retornarent, cum magno sonitu equuleus confractus est, ita ut in pulverem redactus non compareret, et exanimis repentino fragore qui ibi aderam redderentur. Sanctus vero Pontius, lætus et sine ullo terrore, dixit: Vel nunc, incredule, disce, quia Dominus noster potens est pios de tentatione eripere; vos autem iniquos in die judicii igni perpetuo deputare.

13 Claudius autem Præses, ultra solitum terrorem indignans, conturbatur. Tunc Anabius Assessor dixit Præsidi: Sapientissime virorum, adventantibus nobis adducti sunt duo ursi ex Dalmatiæ montibus, miræ magnitudinis: præcipe præparari amphitheatrum, ut ab eis devoratus non habeat sepulturam. Jussu Præsidis præparatur amphitheatrum, et B. Pontius in arena deponitur: statim egressi duo venatores, cum taureis et nervis secundum consuetudinem, eum stetissent in media arena, et Sancto Dei provocassent ursos, illi exeuntes de civibus, singuli utrosque venatores arripuerunt, et ita eos discerpserunt, ut penitus, qui fuissent, non compareret. Tunc venientes ad S. Pontium, non ausi fuerunt

D

A. VALEN-
FAMULEO
EX MSS
post respon-
sum Imper-
ratorum,

iterum con-
fessus fidem

E

a
in eculeo
suspenditur,

F

quo divine-
tus commu-
nato

frustra ursis
objicitur,

A fuerunt propius accedere, aut pedes Martyris osculari, propter paganorum errorem; sed paulo longius procumbentes, nihil sancto Martyri permissi sunt læsionis inferre. Tunc clamor populi in cælum tollitur, Gentiles omnes clamant: Unus est Deus Christianorum, quem Pontius colit.

14 Tunc demum efferatus Præses superbia, et rabidis vocibus concrepans, clamare cepit et dicere: Nunc, nunc afferite copiam lignorum, et omne quod fomiti ignis augmenta præstare potest, et si nescio quibus incantationibus, quibus b Marsorum ars serpentum mitigare iras consuevit, iste usus est; nunc videbo si igni imperare potest. Beatissimus Pontius respondens dixit: Numquid objectum criminis apud me reperisti, ut his me truces flammis? sed te trucidet ignis æternus intextibilis. Postest Deus meus, qui tres pueros de camino ignis illæsos eruit; et me liberare. Aggregata autem multitudine lignorum, jussit Sanctum Dei tyrannus vincire manibus pedibusque catenis, et in media arena statui; multitudinem vero lignorum in circui ejus exstrui, ignemque supponi. Cumque factum fuisset, ignis gyrans flammis in sublime, atque arenam contorquens, plusquam fastigium elusit amphitheatri: consumptisque omnibus, quæ pabulo ignis fuerant preparata, ita servus Dei ab omni d ardore apparuit illæsus, ut nec saltem fimbriam vestimenti ejus læderet.

15 Tandemque Præses victus atque confusus, dixit: Numquid omnia genera tormentorum superasti, et ideo gloriaris nunc ut reliqua evadas tormenta? Ecce proximum venerabile Apollinis templum, accede, et sacrifica. B. Pontius dixit: Sacrifico ego corpus meum Domino Jesu Christo, quod hætenas a pollutione idolorum immaculatum custodivi. Nam vobis, et Principibus vestris, cito superveniet ultio divina, quia injuste persequimini servos Christi: licet non tibi Dominus permisisset, ut maculam corpori meo inferres, tamen applica quæcumque tormenta vulneris. Tunc Præses videns constantiam ejus, callide dixit ei: Et quidem nos a te oportuit judicari, sed secundum Clementiam tuam te a nobis judicaris: et cum sis primus Senatorum, in spe nescio qua vana confisus, et potestatem et divitias amittis. Pontius sanctus dixit: Potestas hujus seculi vel divitiæ similes sunt nebulae matutinae, quæ in oculis hominum videtur terras montesque vel maria cooperire: quam si ventus perflaverit, statim in momento temporis, quasi non fuerit, penitus evanescit:

C nam gloria et honor, quæ concupisco, in æternum permanent. Tunc Judæi, qui ad spectaculum Amphitheatri convenerant, clamare ceperunt et dicere: Occide, occide maleficum. Beatus autem Pontius, elevans manum in cælis, dixit: Gratias ago tibi, Domine, quia, sicut Patres eorum de Christo clamabant, Crucifige, Crucifige; ita et isti in me eisdem usi sunt vocibus. Tunc inflammatus Præses a diabolo, exclamavit, et dixit: Non enim mihi soli,

sed et principibus meis multas fecit injurias. Tunc D decretum dedit, dicens: Ducite eum, et in saxo, qui rivulo imminet, decollate: corpusque ejus deorsum mittite. Cumque factum fuisset, Sanctus ac Venerabilis Pontius Martyrium suum Domino consummavit, et cum palma victoriæ anima ejus cælos

capite plectitur:

16 Non multo post tempore transacto, completus est sermo, quem S. Pontius prædixerat. Valerianus scilicet Imperator in captivitatem e ductus a Sapore Rege Persarum, non gladio, sed ludibrio omnibus diebus vitæ suæ, merita pro factis percepit; ita ut quotiescumque Rex Sapor equum conscendere vellet, non manibus ejus, sed incurvato dorso, et in cervice ejus pede posito, equo membra locaret. Gallienus vero, cum Mediolanum intrare vellet, a militibus suis comprehensus, gladiis est f confossus. Claudius autem Præses, et Anabius Assessor, eadem hora, qua sanctus Pontius decollatus est, arrepti a daemonibus suffocabantur. Nam Claudius linguam sibi morsibus minutatim incidit; Anabii vero oculi e suis concavis vi doloris evulsi, pellibus tenuissimis per ora pendebant: sicque factum est, ut in momento temporis uterque expiraret.

paulo post etiam tyranni pereunt.

f

17 Ob hoc factus est timor magnus Judæis et Gentilibus, et omni illi civitati; et sepulcrum S. Pontii Martyris admirabili venerabantur honore. Juvenis quidem Valerius, qui cum eo fuerat nutritus, timens corpus ejus metu Gentilium auferre, per noctem in quo jacebat sepelivit loco. Gesta vero Martyris ab exceptoribus pecunia redimens, secum tollens, reperta navicula, Libyæ partibus, causa persecutionis, declinavit. Dominus autem suscepit Martyrem suum in pace: cui est honor, gloria, imperium, et potestas in secula seculorum. Amen.

E

ANNOTATA.

a Valerius Episcopus Cimeliensis Homilia 16 Quare tortoris ungulas expavescat, quam tam pietosæ gratia remunerationis expectat?

b Marsi populi Italiæ sub Samnitibus ad lacum Fucinum. a Marso Circes filio dicti, et edocti, teste Solino, saliva sua serpentum morsibus mederi: ad quæ alludit Præses.

c Idem Valerianus: Nemo diffugiat, si ita usus fuerit, sonitus catenarum, et tenebrosis pedibus odiosa supplicia, in usum impiorum parata Neuro- rum. Erant Neuri populi Sarmatiæ, quos in lupos se transformare, et ad priorem cum volunt formam redire, fabula est.

F

d Idem: Quare autem ille flammis non securus adspiciat?

e Anno vulgaris æræ Christianæ 259, aut saltem (ut alii tradunt) anno 261.

f Anno 268, 21 Martii Gallienus Imperator cum fratre Valeriano occisus.

b
et rogo
imponitur:

c

d

ridet potestatem
Principum:

C

a Judæis ad
mortem expectatus

DE S. BONIFACIO ROMANO

MARTYRE TARSII IN CILICIA.

G. H.

ANNO CCXC.

Acta per-
volutaex MSS.
Romanis
plurimiset nonnul-
lis aliis.Dies natalis
13 Maji in
Breviariis et
Mrol.Sepultura
Romæ 5 Junii

Acta damus S. Bonifacii, Tarsi in Cilicia passi, eaque antiquissimo et a fidelissimis auctoribus descripta: prout ea socii a fratre Commentariensis, qui illis scribendis præsederat, ibidem acceperunt, et Romam cum sacro corpore attulerunt: quibus ea addita fuerunt, quæ ad vitam B. Aglaes spectant. Habentur ea in quam plurimis pervolutis, et optimæ fidei codicibus MSS. eisque Romæ asservatis: inter quæ tria Vaticanæ bibliothecæ, signata numero 1191, 1193 et 6075, unde ipsa hic damus: itemque ex antiquo codice MS. ecclesiæ S. Mariæ majoris, et alio MS. Basilicæ Lateranensis, ex quo nonnulla allegat Paulus Aringhus tomo 2 Romæ subterraneæ lib. 4 cap. 6 num. 6: ac denique ex veteri manuscripto Monasterii S. Cæcilie trans Tiberim, cuius meminit Baronius in Notis ad hunc XIV diem Martii, ex eoque potissimum desumpsit Lucas Holstenius Passionem S. Bonifacii, post ejus obitum Romæ anno MDCLXIII excusam: qui præterea asserit, se usum quatuor codicibus, quos bibliotheca Principis Apostolorum suppeditavit. Ex hac nos duo illustria Martyrologia descripsimus: sed Acta S. Bonifacii, quæ jam habebamus ex tot aliis codicibus MSS. descripta collata cum iis, ultra pignit conferre cum pluribus. Aliqua etiam habemus ex MS. codice Congregationis Oratorii Romani, sed contracta et in Lectiones octo, ad Matutinum recitandas distributa: quæ in antiquo Breviario Romano MS. fuerunt in novem Lectiones divisæ. Sex solum excusa sunt in Breviario Romano anni MCCCCLXXIX, anni MCCCXC et annorum sequentium: et hæc in duas lectiones jussu Pii V contractæ hactenus in Ecclesia recitantur. Præter Romanos codices, ea item Acta in antiquis MSS. multis reperiuntur: ex quibus eadem habemus sunt, duplex codex Trevirensis monasteriorum S. Maximini et S. Martini, item MSS. libri cænobiolum Windbergensis Ordinis Præmonstratensis in Bavaria, et Boderensis Canoniorum Regularium in diocesi Westphaliæ Paderborneusi, sed in hoc subinde est alia phrasis substituta. Denique hæc eadem Acta excusa sunt a Bonino Monibritio ante annos dacentos, ex MSS. codicibus Italicarum bibliothecarum, et ex alia collectione, sed in pluribus contracta Colonia anno MCCCCLXXXIII et Lovanii anno MCCCCLXXXV, nec non edita a Petro de Natalibus lib. 1. cap. 163.

2 Dies natalis, quo Martyr obit, in præcipuis MSS. dicitur quartadecima mensis Maji, in nonnullis prædie Idus Maji, quæ coincidunt: eoque die refertur in citatis Breviariis Romanis manu exaratis et typis eusis: item a Bellino in Martyrologio secundum morem Romanæ curiæ Venetiis anno MCCCXCVIII excuso, et a Greveno, Molano, Maurolico, Galesiuis, aliisque: item in pluribus MSS. etiam sub nomine Usuardi et Adonis cum hodierno Romano. In Actis tamen MSS. monasterii S. Maximini dicitur martyrizatus Nonis Junii. Quod de commemoratione martyris, Romæ a corporis portitoribus nuntiati, seu depositionis vel elevationis alienius anniversario videtur intelligendum: unde librarii quidam licentiam sumpserint mutande diei, aliisque idem faciendi occasionem dederat: quod intelligentes ad dictas Nonas Junii Ado et Notkerus in suis Martyrologiis, elogia sua ex dictis Actis desumpta sic finiunt, ut dicatur Sanctus martyrizatus XIV die mensis Maji apud Tarsum metropolim Ciliciæ, et sepultus Romæ Nonis Junii. Quæ eadem leguntur in citata antiqua Legenda Colonia et Lovanii

excusa. Eodem die v Junii refertur ab Usuardo et aliis recentioribus, et in pluribus MSS. Ast a Rabano ad diem secundum Junii et in MS. Florario ad sextum Junii.

3 Græci in Menæis solenni officio celebrant festum S. Bonifacii Martyris, die XIX Decembris et illustre encomium referunt ex Actis ejusdem Sancti, quorum exemplar vetustissimum est in Vaticano. Leo Allatus ea Acta attribuit Simeoni Metaphrastæ in sua Diatriba de Simeonum scriptis pag. 126, ibique initium Actorum allegat, quæ nos Græce damus ex MS. Mediceæ Regis Christianissimi: Latine vero translata ab Gentiano Herveto, satis est edita haberi apud Aloysium Lipomannum tomo v et Laurentium Surius ad diem v Junii, ut iis hic recedendis non angeatur Operis per se vastissimi moles. Ita autem in plerisque cum Latinis conveniunt, ut non dubitemus quin ab hisce Græca promanarint, nonnulla tamen explicationis causa sunt interjecta, et a Metaphraste eloquentiori dictione explicata. Iterum Lipomannus tomo suo septimo edidit Acta martyrii hujus sancti Martyris ex Græco, in monasterio Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano olim asservato, latine a Guilielmo Sirleto reddita. Sunt ea multo strictius ex Latinis Actis translata, nonnulla tamen ex Metaphraste aut certe ex Menæis inserta continent: scilicet quod amputato capite luc simul et sanguis effluerit, corpus quinquaginta ab urbe studiis fuerit sepultum, annis quindecim superfuerit Aglais. Alia duo illustria compendia martyrii habemus, alterum ad diem XIX Decembris, in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitane quod spectat ad Collegium Claromontanum, Societatis Jesu Parisiis, aliud ad XX Decembris relatum in Martyrologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris.

4 Paulus Aringhus in citato anno 2 Romæ subterraneæ lib. 4 cap. 6 num. 7 asserit, sacrum corpus S. Bonifacii ex loco primæ sepulture ad Ecclesiam in Aventino colle sub ejus nomine exedificatam, piis fidelium obsequiis ac festivis totius Romæ tripudiis delatum fuisse. Ad quam Ecclesiam, cum delatum postea fuisset etiam corpus S. Alexii, sub ejus quoque nomine appellari cepit cum Monasterio adjuncto, in quo S. Adalbertus Episcopus Pragensis seculo Christi decimo vitam monasticam quinquennio egit, uti ad diem XXIII Aprilis in duplici ejus vita dicitur: ubi in altera appellatur SS. Bonifacii et Alexii, in altera sub solis S. Bonifacii nomine indicatur. Baronius tomo XI Annalium ad annum 1004 num. 8 inseruit Homiliam in codice Casinensi repertam, et Romæ in Ecclesia SS. Bonifacii et Alexii dictam, ex qua una cum exordio sequentia accipe. Non solum qui assiduitate Romam, plus solius Petri potestate, quam Regum judicio urbem Romanam, incolunt, verum etiam qui a diversis mundi partibus eam expetunt, pretiosissimum sciunt templum, corporibus Sanctorum Christi Martyris Bonifacii et Confessoris Alexii decoratum. In quo dum famæ sacræ religionis cresceret, quidam nobilitate carnis pollens et divitiis affluens, monachicum habitum, abrenuntians quæ seculi sunt, suscepit, nomine Joannes Canaparius... Extitit compater ejus Franco, cognomento Maringus... qui ad monasterium prædictorum SS. Bonifacii et Alexii deduci se petiit... Inductus ad Ecclesiam Sanctorum... rauca voce talia cœpit: Eia compater, eia Domine, recipi me fallacem, re-ipe me infidelem, et consigna me tuis Dominis Bonifacio et Alexio, fac me

Acta Græce
translata a
Metaphraste,

E

et alia a
monacho
Cryptæ Fer-
ratæ:relata ad
19 et 20
Decembris.Corpus in
ecclesia SS
Bonifacii
et Alexii

F

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 80 "eorum pu-
traculo
Franco Ma-
ringus con-
versus,

A
AUCTOR G. H.
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
X
Y
Z
AA
AB
AC
AD
AE
AF
AG
AH
AI
AJ
AK
AL
AM
AN
AO
AP
AQ
AR
AS
AT
AU
AV
AW
AX
AY
AZ
BA
BB
BC
BD
BE
BF
BG
BH
BI
BJ
BK
BL
BM
BN
BO
BP
BQ
BR
BS
BT
BU
BV
BW
BX
BY
BZ
CA
CB
CC
CD
CE
CF
CG
CH
CI
CJ
CK
CL
CM
CN
CO
CP
CQ
CR
CS
CT
CU
CV
CW
CX
CY
CZ
DA
DB
DC
DD
DE
DF
DG
DH
DI
DJ
DK
DL
DM
DN
DO
DP
DQ
DR
DS
DT
DU
DV
DW
DX
DY
DZ
EA
EB
EC
ED
EE
EF
EG
EH
EI
EJ
EK
EL
EM
EN
EO
EP
EQ
ER
ES
ET
EU
EV
EW
EX
EY
EZ
FA
FB
FC
FD
FE
FF
FG
FH
FI
FJ
FK
FL
FM
FN
FO
FP
FQ
FR
FS
FT
FU
FV
FW
FX
FY
FZ
GA
GB
GC
GD
GE
GF
GG
GH
GI
GJ
GK
GL
GM
GN
GO
GP
GQ
GR
GS
GT
GU
GV
GW
GX
GY
GZ
HA
HB
HC
HD
HE
HF
HG
HH
HI
HJ
HK
HL
HM
HN
HO
HP
HQ
HR
HS
HT
HU
HV
HW
HX
HY
HZ
IA
IB
IC
ID
IE
IF
IG
IH
II
IJ
IK
IL
IM
IN
IO
IP
IQ
IR
IS
IT
IU
IV
IW
IX
IY
IZ
JA
JB
JC
JD
JE
JF
JG
JH
JI
JJ
JK
JL
JM
JN
JO
JP
JQ
JR
JS
JT
JU
JV
JW
JX
JY
JZ
KA
KB
KC
KD
KE
KF
KG
KH
KI
KJ
KK
KL
KM
KN
KO
KP
KQ
KR
KS
KT
KU
KV
KW
KX
KY
KZ
LA
LB
LC
LD
LE
LF
LG
LH
LI
LJ
LK
LL
LM
LN
LO
LP
LQ
LR
LS
LT
LU
LV
LW
LX
LY
LZ
MA
MB
MC
MD
ME
MF
MG
MH
MI
MJ
MK
ML
MM
MN
MO
MP
MQ
MR
MS
MT
MU
MV
MW
MX
MY
MZ
NA
NB
NC
ND
NE
NF
NG
NH
NI
NJ
NK
NL
NM
NN
NO
NP
NQ
NR
NS
NT
NU
NV
NW
NX
NY
NZ
OA
OB
OC
OD
OE
OF
OG
OH
OI
OJ
OK
OL
OM
ON
OO
OP
OQ
OR
OS
OT
OU
OV
OW
OX
OY
OZ
PA
PB
PC
PD
PE
PF
PG
PH
PI
PJ
PK
PL
PM
PN
PO
PP
PQ
PR
PS
PT
PU
PV
PW
PX
PY
PZ
QA
QB
QC
QD
QE
QF
QG
QH
QI
QJ
QK
QL
QM
QN
QO
QP
QQ
QR
QS
QT
QU
QV
QW
QX
QY
QZ
RA
RB
RC
RD
RE
RF
RG
RH
RI
RJ
RK
RL
RM
RN
RO
RP
RQ
RR
RS
RT
RU
RV
RW
RX
RY
RZ
SA
SB
SC
SD
SE
SF
SG
SH
SI
SJ
SK
SL
SM
SN
SO
SP
SQ
SR
SS
ST
SU
SV
SW
SX
SY
SZ
TA
TB
TC
TD
TE
TF
TG
TH
TI
TJ
TK
TL
TM
TN
TO
TP
TQ
TR
TS
TU
TV
TW
TX
TY
TZ
UA
UB
UC
UD
UE
UF
UG
UH
UI
UJ
UK
UL
UM
UN
UO
UP
UQ
UR
US
UT
UU
UV
UW
UX
UY
UZ
VA
VB
VC
VD
VE
VF
VG
VH
VI
VJ
VK
VL
VM
VN
VO
VP
VQ
VR
VS
VT
VU
VV
VW
VX
VY
VZ
WA
WB
WC
WD
WE
WF
WG
WH
WI
WJ
WK
WL
WM
WN
WO
WP
WQ
WR
WS
WT
WU
WV
WW
WX
WY
WZ
XA
XB
XC
XD
XE
XF
XG
XH
XI
XJ
XK
XL
XM
XN
XO
XP
XQ
XR
XS
XT
XU
XV
XW
XX
XY
XZ
YA
YB
YC
YD
YE
YF
YG
YH
YI
YJ
YK
YL
YM
YN
YO
YP
YQ
YR
YS
YT
YU
YV
YW
YX
YY
YZ
ZA
ZB
ZC
ZD
ZE
ZF
ZG
ZH
ZI
ZJ
ZK
ZL
ZM
ZN
ZO
ZP
ZQ
ZR
ZS
ZT
ZU
ZV
ZW
ZX
ZY
ZZ

quiritantibus frustra domonibus

pie ibidem obit

ubi olim degreant Basiliani et Benedictini,

postea Hieronymiani

Corpus an. 1693 repositum

VIDE UT SUPRA NOT. 81**

alterius Bonifacii Mart. Beneventi.

Romæ in bibliotheca Vaticana servatum num. 5949, in quo ad Nonas Junii nulla S. Bonifacii fit mentio, sed ad hunc xiv Maji ista leguntur: Beneventi S. Bonifacii Martyris in S. Sophia, qui Tarsi passus et Romæ sepultus. Num ibidem aliqua hujus Martyris Reliquia dicenda sit asservari, an potius credendum id esse corpus alterius S. Bonifacii Martyris, cujus die natali ignorato assumptus fuerit hic xiv Maji, judicent alii. Porro ex simili occasione magnam fuisse sacrarum Reliquiarum inductam confusionem, hactenus sæpius monuimus. In Diario Pragensi ad hunc diem asseritur, partem insignem S. Bonifacii Martyris anno mcccclxx Roma delatam fuisse. Volaterrani etiam asserunt, se habere Reliquias aliquas S. Bonifacii Martyris.

VIDE ACTA GRÆCA

VITA

Ex perantiquis pluribus codicibus MSS. Latinis.

CAPUT 1.

A vita libidinosa conversio. Iter Tarsense. Obsequium certantibus Martyribus præstitum. Comprehensio.

Temporibus Diocletiani quater et Maximiani ter a impiissimorum Imperatorum, orta est seditio maxima tempore persecutionis eorum adversus Christianos, ut omnes Dei cultores ad inclinandas cervices eorum nefandissimis idolis compellerentur. Qui etiam tyranni miserunt ex personis suis, una cum Divis apicibus suis, judicem atrocissimum mente, et astutum nimis, Simplicium nomine, in partes Orientis, in Tarsum civitatem, que est metropolis Ciliciæ provincie; ut ibidem omnes, qui Christum confiterentur, utriusque sexus et ætatis, per publicam audientiam interrogaret; ipsosque per diversa genera tormentorum, et macerationem ad sue vesaniæ mentis quantocius inclinaret.

2 In illis igitur temporibus erat quædam in urbe Roma mulier magna, nomine Aglaes, filia quidem h Acacii, genere autem Clari, quondam Proconsulis. Hæc ergo ter candidam egerat apud urbem Romam Expræfecturam habens sub se septuaginta et tres procuratores; qui curas agebant in possessionibus ejus, et unum majorem, qui erat super omnes, nomine Bonifacius, qui etiam commiscebatur cum ea in peccato. Erat autem hic ebriosus et adulter, et amicus peccatorum, quæ odit Dominus Deus: tria autem habebat rectitudinis opera, hospitalitatem scilicet, largitatem, et misericordiam. Qui si aliquando videret peregrinum aut de itinere venientem, cum omni festinatione et alacritate adherens in hospitium suum introire, ministrabat ei. Noctibus autem circumibat plateas et vicos civitatis, tribuens pauperibus omnia quæ necessaria erant.

3 Post annos vero multos gratia Dei compungente Aglaen, convocavit puerum suum Bonifacium, et dicit ei: Frater Bonifaci, tu scis in quanta peccata convoluti sumus, non existimantes quoniam Deo assistere habemus, et reddere rationem eorum quæ gessimus malorum in hoc mundo. Et nunc audivi quosdam Christianorum dicentium, quoniam si quis minustraverit Sanctis, qui propter nomen Domini Jesu Christi agonizantur, et certamen sumpserunt propter eum, consors eorum fiet in die illa terribilis judicii Dei. Et nunc, ut prædixi, didici a quibusdā, eo quod servi Christi agonizantur adversus diabolum in partibus Orientis, tradentes corpora sua carnicibus, ut non abneget Christum. Perge igitur ad

a
In persecutione Diocletiani,

b

c

d

e

f

sub Simplicio Judice Tarsensi

g

h

ik

erat Roma S. Bonifacius præfectus procuratorum Aglaes,

l

m

ritiosus sed hospitalis, et misericors:

qui ab Aglae pueritute missus Tarsum,

^A ad illas partes, et affer nobis reliquias, id est corpora sanctorum Martyrum, si quomodo servientes atque ministrantes eis, nec non et oratorias domos ædificantes eis dignas, per sanctas passiones eorum salvemur, tam nos quam et alii multi. Accepit autem puer Bonifacius ⁿ aurum satis multum ad comparationem corporum Sanctorum, et ad ministrationem egenorum, et duodecim equites, et tres basternas, sed et unguenta diversa ad honorem Sanctorum martyrum.

^{se Martyrem fore prædicit :} Cumque cœpisset puer Bonifacius egredi, dicit Dominae suæ gratulanter: Domina mea, si invenero ad comparandum reliquias, id est corpora sanctorum Martyrum, affero mecum; sin vero meum corpus redierit, in nomine Martyris suscipies illud? Dixit autem Domina sua ad eum: Abjice abs te ebrietatem et stultiloquium, et sic vade quasi ^o sciturus, quod corpora sanctorum Martyrum portare habebis. Ego autem peccatrix, etsi indigna sum, tamen expectabo te citius. Dominus autem et Deus omnium ^p rerum, qui propter nos homines et propter nostram salutem formam servi accipiens, proprium sanguinem effudit propter salutem generis humani, ipse mittat Angelum suum ante faciem tuam, et dirigat gressus tuos in sua benignitate, et impleat in bonis desiderium ^q meum, delicta mea oulitus. Egrediens autem puer Bonifacius ^r in itinere suo cogitabat dicens; Justum est vere, ut neque carnes contingam, neque vinum percipiam; quoniam licet indignus sim et peccator, tamen corpora sanctorum Martyrum portare habeo. Et extendens oculos ad cœlum dixit: Domine Deus omnipotens, Unigeniti tui Pater, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et dirige viam meam in qua ego ambulo, ut glorificetur nomen tuum in secula seculorum. Amen. Cumque finisset orationem, ambulabat iter suum gaudens.

^{Tarsi conspiciunt Martyres certantes} Adveniens igitur post dies aliquot in Tarsum civitatem, et cognoscens quia sancti Christi Athletæ agonizantur in martyrio, dicit ad eos, qui cum eo erant: Viri fratres, euntes requirite nobis hospitium, et ibi requiescere facite animalia; ego autem vado videre eos, quos valde desidero. Cum igitur iret ad stadium, ubi sancti Martyres erant certantes; vidit eos inter tormenta positos, et quemdam eorum suspensum capite deorsum, et ignem subtus eum stratum: alium extensum in quatuor ligna, et diutissime mactatum: alium exterminatam habentem faciem: alium ungulis laceratum: alium manus habentem abscissas: alium stipite in collo infixum, et exhalatum in terram: alium inclinatum ex adverso, id est, retro manus et pedes habentem, et sic fustibus a ministris cæsum: et ^s sita erat obscuritas pessima ^t his, qui videbant hæc tormenta. Magis autem erat videre diabolum victum, servos autem Christi fortiter certantes. Accedens igitur puer Bonifacius cœpit osculari sanctos Martyres, cum essent in tormentis nequissimis: erant enim omnes viri numero ^v viginti: Et clamans voce magna dixit: Magnus Deus Christianorum: magnus Deus sanctorum Martyrum. Obsecro vos, famuli Christi, intercedite pro me, ut et ego dignus efficiar consors vester inveniri, certans adversus diabolum. Et ^x considens pelibus sanctorum Martyrum, amplectebatur vincula eorum, osculans ea et dicens: Certate Athletæ et Martyres Christi, conculcate diabolum, modicum perseverate. Parvus quidem labor, sed multa est requies: minor est tortura, sed ineffabilis est satisfactio: super terram torquetur corpus a ministris, in futuro autem seculo a sanctis Angelis ministrabitur illi.

6 Aspiens autem Simplicius Judex ad populum, et cum contemplatus eum fuisset, dixit: Quis est

ille, qui de contemptu meo Deorumque injuria hæc gerit? applicetur igitur ante tribunal meum. Cumque adductus fuisset, Judex ad eum dixit: Quis es tu, edicto nobis, qui contempsisti splendidissimum iudicium meum? B. Bonifacius dixit: Ego Christianus sum, et Dominum meum Jesum Christum habens, contemno et te et tribunal tuum per auxilium Dei mei. Judex autem ait ad eum: Quid vocatum est nomen tuum? B. Bonifacius dixit: Jam dixi tibi, quia Christianus sum; si autem vis discere commune nomen meum, Bonifacius vocor. Judex dixit ad eum: Antequam tangam carnes laterum tuorum, accedens sacrifica diis immortalibus. B. Bonifacius ait: Dixi tibi multotiens, quia Christianus sum, et non sacrifico dæmoniis, neque nefandissimis idolis: quod ergo vis facere fac, et noli morari; ecce enim appositum est tibi corpus meum.

^D EX MSS. coram Judice profertur fides:

^{contemnit minas.}

ANNOTATA.

a Scilicet Consulibus, ergo anno Christi 290. In MSS. Germanicis deest annus, ipsaque sic incipiunt, Regnantibus, aut sub, Diocletiano et Maximiano impiiss. Imp. orta est etc.

b MS. Lateranen. inclinare.

c MS. Bodecen. interponit. Ut autem ibique persecutio ista æqualiter desæviret, destinarent Duces et Comites per omnes Imperii sui civitates.

d MS. Vatican. 1195, ex persona sua.

e Idem Vatican. et Lateranen. atrocissimæ mentis. MSS. Windberg. et Rom. S. Cæcilæ; at S. Maximini atrocissimum mentis.

f MS. Vatican. 6075, S. Mariæ Majoris et S. Cæcil partibus Tarsi Civitatis.

g MS. Trevir. S. Martini, ad adoranda idola. MS. Bodecen. ad suorum deorum culturam.

h MSS. Vatican. 6075, et S. Cæc. et S. Maxim. Acacii ejusdam Proconsulis. Acta opud Mombritium, quæ hinc incipiunt, Acacii quondam Proconsulis.

i MS. Lateranen. Hæc quidem divitiis locuples erat etc.

k In MS. Vatican. 6075 post candidam, additur, id est militare signum. Quia tamen vitium aliquod hic loteat vir dubito: non enim hæc quatuorcumque honoris insignia possunt aptari Aglæ, nisi quatenus ad virum referuntur. Quare si per conjecturam mutare quid vellem, ita legerem. Hæc [erat vidua N. qui ter candidam egerat apud urbem Romam et Praefecturam] habens etc. ita ut intelligatur Maritus ejus fuisse ter Praefectus urbis, fortassis Ovinus Pacatianus (nam anno 276 et 277 hic nominatur in Catalogo Praefectorum apud Bucherium in Canonem Paschalem cap. 13. et iterum Ovinus, sed cognomento Paternus anno 281) et toties ex officio illo suo candidam dedisse, quemodum loquuntur Acta apocrypha S. Eleutherii Ep. Mart. 18 Aprilis, ubi nostram ea de re conjecturam protulimus in Annotatis. Quoniam autem in uno MS. Vaticano 6075 explicationis causa additur, id est militare signum; dubitari possit, an ea res ad ludos pertineat, an vero ad congiuratio, militibus Praefecto ad custodiam urbis subiectis præberi solita: fortasse etiam non signum, sed sagum legi debeat, quod in fine aut initio cujusque Praefecturae candidum toti cohorti solutum fuerit duri.

l MS. Vatican. 6075 et MS. S. Cæcilæ interponunt, ut assolet genus humanum vitiis implicari.

m MSS. Vatican. 1195, Windberg. et S. Maxim. Omnium, MS. Treviren. S. Mart. omnium vitiorum.

- A n *MS. Vatican. 6075* aurum copiosum ad eroptionem corporum.
- o *MS. Lateran. quasi certus. MS. Vatican. 6075* Sic te exhibe ut digne possis corpora, *Monbricit.* Sic vade devotus.
- p *Tria MSS. Vaticana et Windberg.* Regum.
- q *MS. Windberg.* tuum.
- r *MS. S. Mariæ Majoris* iter cœpit suum et cogitabat intra se, dicens.
- s *MS. Vatican. 6075.* Et horror magnus et pavor intolerabilis super eos, qui.
- t *MS. Lateran.* inentibus horum qui cruciabant Sanctos Dei, magnaue lentia servis Christi, qui fortiter certantes meruerunt de iniquissimo Principe obtinere triumphum.
- v *Hi numero viginti coluntur 6 Junii, inscripti Martyrologiis Usuardi, Adonis, alisque et hodierno Romano. In aliquibus MSS. legitur fere viginti.*
- x *MSS. Vatican. 1191 et 1193 et Lateran. consedens. MS. Vatican. 6075 et Trevir S. Mart. consedens pedibus. MS. Maxim. consedens ad pedes. MS. S. Mariæ Majoris et sedens, sanctorum Martyrum pedes amplectebatur et osculabatur dicens.*
- B

CAPUT II.

*Varia tormenta illata. Martyrium completum.
Corpus Romam delatum.*

*Suspensus
ungulis ra-
ditur :*

a

Cumque hæc audiret Judex, iratus est vehementer, et jussit suspendi eum; et diutius unguis corpus suum radi. In tantum autem raserunt eum ministri diaboli, ut ossa ejus apparerent. Beatus autem Bonifacius nihil respondebat: sed habebat oculos suos a attentos ad Sanctos Dei Martyres, et jussit Judex levare eum a terra. Transacto autem quasi unius horæ spatio, dixit ad eum Judex: Miser, sacrificia diis immortalibus, et miserere tibi et ipsi. B. Bonifacius respondit ei dicens: Non erubescis, ter miserrime, sæpe dicendo mihi, Sacrificia? mihi, nolenti audire de perituris tuis simulacris?

*torquetur
calamitis acu-
tis sub ungu-
lis*

b

8 Et cum iratus fuisset Judex, jussit ut calamis acutis sub unguibus torqueretur. Cumque hoc fieret, aspiciens sanctus Martyr in cælum, alacriter dolores tolerabat. Videns autem impissimus Judex eo quod minime sentiret tormenta, jussit aperiri os ejus, et plumbum bulliens effundi in illud. Sanctus autem Athleta Christi Bonifacius, aspiciens in cælum, deprecatus est Dominum dicens: Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, fili Dei, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et alleva me a doloribus istis, et ne permittas me a profanissimo hoc Judice vinci. Tu enim nosti quia propter nomen tuum hæc omnia patior. Et cum complexset orationem, exclamavit ad sanctos Martyres, dicens: Obsecro vos, servi Christi, orate pro me famulo vestro. Sancti autem Martyres tamquam ex uno ore dixerunt ad eum: Dominus noster Jesus Christus ipse mittat Angelum suum, et eripiat te de profanissimo isto Judice, et perficiat cursum tuum velociter, et adscribat nomen tuum cum primogenitis. Cumque complexset orationem, et dixissent, Amen; factus est ploratus a turba; et vociferatio maxima dicentium: Magnus est Deus Christianorum: Magnus Deus sanctorum Martyrum: Christi fili Dei, salva nos; universi enim in te credimus, et ad te confugimus: pereant universa simulacra gentium. Et nupetum fecit omnis plebs, et destruxit aram, d et Judæi lapidaverunt. Et exurgens Judex secessit propter tumultum, timens turbas.

*et plumbo
in os fuso :*

c

*ideo conver-
sis ad fidem
plurimis.*

d

9 Dilecto autem residens Judex pro tribunali, jussit assisti sibi sanctum Martyrem Bonifacium, et

dicat ei: Ut quid miser sic insanis, habeos spem in hominem; et ipsum crucifixum tamquam nequam adoras? Dicit ei sanctus Martyr: Obmutesce, infelix, et noli aperire labia tua contra Dominum meum Jesum Christum, obscurissimæ mentis serpens, inveterate dierum malorum: anathema tibi, nam Dominus meus Jesus Christus hæc omnia sustinuit, volens salvare genus humanum. Et iratus Judex jussit afferri ollam, et eam impleri pice, et in bullentem picem immitti sanctum Martyrem inverso capite. Sanctus autem Christi Martyr, facto signo Crucis missus est in ollam. Angelus vero Domini descendit de cælo, et tetigit ollam; et protinus liquefacta est sicut cera ante faciem ignis. Et sanctus quidem non est molestatus; incendit autem de astantibus viros multos.

*In ollam
picis immissus
non lædatur,*

e

10 Tremefactus autem Judex in virtute Christi, atque admirans tolerantiam sancti Martyris, jussit ut gladio caput ejus abscinderetur, dicens: Quem legibus Imperatorum non obtemperantem reperiimus, hunc jubet nostra Potestas capitalem subire sententiam. Spiculatorum autem tulerunt eum cum festinatione de medio judicii. Sanctus vero Christi Martyr, facto signo Crucis Christi, rogavit spiculatores ut largirentur ei parvam horam donec oraret. Et stans contra Orientem, deprecatus est Dominum, dicens Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et mitte Angelum tuum, et suscipe in pace animam meam, ut non impediat me pestifer et interfector draco, in sua malignantate; et ne suadeat mihi in fallacia sua; sed conrequiescere fac animam meam in choro sanctorum Martyrum tuorum: et erue, Domine, populum tuum de tribulatione impiorum; quoniam te decet omnis honor et potestas, una cum Unigenito tuo, atque sancto et vivificante Spiritu, in secula seculorum. Amen. Et cum complexset orationem, percussus est ab spiculatore; et factus est terræ motus magnus, ita ut omnes exclamarent, dicentes: Magnus est Deus Christianorum: et crediderunt multi in Dominum Jesum Christum.

*accepta sen-
tentia*

*E
et facta ora-
tione*

*capite plecti-
tur.*

*Conservi
veniunt in
notitiam
ejus :*

f

F

11 Conservi autem B. Bonifacii circumbant, ubique requirentes eum: et non inveniētes, cœperunt dicere ad invicem: Ille modo in adulterio aut in taberna positus epulatur, et nos circumvius ubique requirentes eum? Cum ergo inter se confabularentur, contigit obviare eis fratrem Commentariensis, et dicit ei: Forsitā vidisti aliquem virum peregrinum Romanum? Ille autem dixit eis: Hesterno die vir peregrinus martyrizatus est pro Christo, et abscissus est capite. Qui dixerunt ei: Et ubi est iste? At ille dixit eis: In stadio; ubi et passus est. Et iterum dicit eis: Quis enim aspectus ejus? Et dixerunt ei: Vir est quadratus; gressu robusto, capillo compositus, coccinea armelausia indutus. Et dicit eis: Ille quem quæritis apud nos hesterno die martyrio est finitus. Illi vero dixerunt ei: Homo quem nos quærimus adulter est et ebriosus. Dicit autem ille eis: Quid enim vobis nocebit venire usque ad stadium et videre eum? Illi autem secuti sunt eum usque ad stadium; et ostendit eis pretiosum corpus ejus: et dixerunt ad eum: Quiesumus te, ostende nobis et caput ejus. At ille currens attulit eis et pretiosum caput ejus. Cum autem contemplati fuissent caput sancti Martyris conservi ipsius, risit in Spiritu sancto. Et cognoscentes eum pueri, fleverunt amare, dicentes: Ne memineris nostri in peccatum quanta locuti sumus de te, famule Christi. Et dicunt ad Officialem: Iste est quem quærimus; petimus te, da nobis eum. Dicit eis ille: Ego gratis corpus ejus dare non possum vobis. Illi autem dantes ei solidos quingentos, acceperunt corpus sancti Martyris: et hoc ungentes cum aromatibus, et involventes linteaminis pretiosis,

*et oblatis
300 solidis
obtinēt
sacrum cor-
pus :*

A pretiosis, posuerunt illud in una de basternis, et sic proficiscebantur iter suum, gaudentes et glorificantes Dominum super defunctione sancti Martyris.

illud Aglaes
ab Angelo
monita
suscipit,

12 Angelus autem Domini apparuit Dominae suae dicens: Quem aliquando servum tuum cognovisti, nunc autem nostrum fratrem, suscipe sicut Dominum, et reconde eum bene: per ipsius enim interventionem universa peccata tua relaxabuntur tibi. Et consurgens Aglaes confestim accepit secum Clericos et viros religiosos, et sic cum hymnis et canticis spiritualibus, et omni veneratione obviavit sancto corpori, et reposuit illud *k* ad stadia Urbis Romae quinque, in via quae Latina nuncupatur, *l* aedificans ei domum dignam passionem ejus. In quo etiam loco exuberant beneficia *m* oratione sancti Martyris usque in hodiernum diem; ita ut etiam daemones expellantur: *n* et omnes varias infirmitates repellit, quibus detinetur hominum genus. Martyrizatus est autem Beatus Bonifacius *o* quarta decima die mensis Madii.

k
f
sepeliturque via
Latina mira-
culis clarum,

m
n
o

p
et vitam san-
cte peragens

q
miraculis
claret.

r
s

13 Beata autem Aglaes abrenuntiavit mundo et pompis ejus, universa quae possidebat distribuens *p* egenis. Relaxans autem et universam familiam suam diversi sexus et aetatis a iugo servitutis, sic cum paucis puellis alrenuntians, famulata est Christo; et sic facta est *q* magna, ut etiam gratiam a Deo mereretur accipere, et daemones expelleret, et diversas infirmitates curaret. Supervixit autem Beata Aglaes in habitu sanctimoniali annis *r* tredecim; et sic obdormivit in Domino, et in pace sepulta *s* est. Sic quoque decertavit gloriosus Martyr Bonifacius, victoriae coronam assumens, in gloriam et laudem Dei Patris et unigeniti Filii ejus, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in cuncta secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Aliqua MSS. attendentes et intendentes. MS. Vat. 6075. Sed erat intendens.

b MS. Windberg. infundi ei.

c MS. Vatic. 6075 in numero electorum tuorum. MS. Lateran. cum electis tuis.

d MS. Vatic. 6075. Ut lapidarent Judicem. MS. Lateran. Et contra Judicem lapides miserunt.

e MS. Windberg. non est hesus. MS. Vatic. 1195 et MS. S. Mariae majoris, non est molestus.

f MS. Vatic. 6075 quemdam Commentariensem D MS. Vatic. 1195 et MS. S. Marimini fratrem de Commentariensibus MS. Lateran. fratrem de Commentaris: et Acta Graeca etiam fratrem Commentariensis habent.

g MSS. Vatic. 1191 et 6095, et Trevir. S. Marini, crassus, robustus.

h Armelausia sive Armalausia, Isidoro quasi Armeclausia, quod sit vestis tantum circa armos clausa, quod Graece ἱππομῆς, Latine superhumeralis seu scapulare posset dici.

i MS. Vatic. 1195 magis in taberna quaerendus est quam in stadio.

k MS. idem Vatic. et S. Mariae Majoris, stadiis urbe Roma quinque, et in MS. Vatic. 6075 praepositur, longe. MS. Later. cujus verba profert Aringhus: in stadio quinto longe ab Urbe. MS. Trevir. S. Marini, in loco stadiorum ab urbe Roma undecim. At Graece σταδίων πεντήκοντα τῆς πόλεως ἀπέχον. Stadiis quinquaginta procul Roma. Quia autem octostadia ex communi supputatione a Plinio confirmata unum milliare faciunt, quantum ab urbe stadium esset intra primum lapidem seu milliare, nec procul posset dici. At quinquaginta stadia conficerent paululum ultra sex miliaria seu sex milia passuum.

l MS. Vatic. 6075, donec aedificaret domum.

m MS. Lateran. per orationes. MS. S. Mariae majoris, per operationes.

n MS. idem Lateran. et ex variis infirmitatibus fideles ejusdem interventu sublevantur.

o MS. Vatic. 1195 et Bodec. pridie Idus Majas: quod coincidit. At MS. S. Marimini Nonas Junii, quo die referri in variis Martyrologiis, supra diximus.

p Aliqua MSS. addunt, monasteriis quoque et xenodochiis.

q MS. Lateran. Deo digna.

r Graeci, annos quindecim.

s Holstenius addit: apud praefatum Martyrem, sicut etiam legitur in MSS. Lectionibus, et Graeca habent τῷ μάρτυρι προσετέθη: apposita est Martyri. Ideo ejus memoria in nonnullis Fastis celebratur una cum celebritate S. Bonifacii, et hoc VI Maji et 5 Junii, et seorsim 23 Februarii, uti tam inter Praetereaissos, dictum est. Iano et Pancirolius ait ejus corpus anno 1603, una cum sacris corporibus SS. Bonifacii et Alexii inventum et repositum fuisse.

C

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

F

SECUNDIANO, QUARTO, VICTORIANO, JANUARIO, MEDIANO, ADAUCTO, DENECUTIA, MAXIMINO, ALEXANDRO, PROCULO, AFRAMO, AUDACTO, ADEODATO.

G. H.

XIV MAJI.

Notherus in suo Martyrologio ista habet: In Africa Secundiani et multorum Martyrum: quos suis nominibus exprimunt antiqua Martyrologi Hieronymiani apographa quatuor: in quibus post relatos SS. Victorem et Coronam Martyres Syriae, de his agitur, sed cum aliqua varietate. Et in codice quidem Epternacensi ista leguntur: In Africa Secundiani, Quarti, Januarii, Mediani et Adaucti. Denecutiae, Alexandri, Proculi, Aframi, Adaucti, Adeodati. In MS. Corbeiensi Parisiis excuso, hoc modo proponuntur: In Africa natalis Sancti Secundiani, Quarti, Victoriani, Januarii, Medion, Alexandri, Aframiani, Maximini, Proculi, Audacti, Adeoda-

ti. Hinc Corbeiensi codici consentiunt in numero et ordine Martyrum apographa Lucense et Blumianum, sed loco Aframiani habent cum MS. Epternacensi Aframi, uti pro Audacti habet MS. Blumianum Adaucti. Nos priorem Adauctum, posteriorem Audactum dicimus, vel inde quod particula alibi consueta item non praepositur. In alio MS. Corbeiensi necdum excuso ista leguntur: In Africa natalis S. Secundiani, Quarti, Victoriani. Verum de Secundiano movetur quaestio, num alius statuendus a Secundino, qui in MS. Epternacensi refertur. Porro MSS. Rhinoviense et Richenoviense habent: In Africa Secundiani, et additur Quarti in Richenoviensi. Interim in praefatis Martyrologiis

A *Martyrologiis supra indicatis non est nisi Secundianus*
 AUGUSTO C. II: *in quatuor MSS. et in unico Secundianus. In MS.*
Parisiensi Labbæi, absque palæstra Africa, memorantur
nomina Quarti, Secundiani, Proculi et Maximi, loco
Maximini. Eadem leguntur in MS. Augustano S. Udal-
rici, sed loca Secundiani, vitio amanensium exaratum
Sebastiani. Denique in MS. Aquisgranensi illa trodun-
tur: In Africa Victoris, Secundini, Quarti. Ex his
Victor spectat ad Syros aut Mediolanenses Martyres,
inter quos hoc die est Victor; nisi sit Victorianus, qui
horum Afrorum Martyrum est socius. Idem, omis-

sa palæstra, indicantur apud Grevenum in Auctario D
 Usnordi. In MS. Tamloctensi sunt nomina Secundini,
 Quarti, Victorini, Januarii, Madiani, Alexandri,
 Maximini, Adaeti. Item Affronindis et Pali, forsā
 loco Afraniani et Proculi; imo et Eutherii, ab aliis
 non indicati. Galesinius, citato fallacissimo suo MS.
 ista profert. Romæ beatorum Martyrum Victoris,
 Quarti et Isidori. De Victore duplici egimus, a quibus
 tertius Victor sequenti die refertur in Porto Romano
 passus. De S. Isidoro etiam agemus sequenti die.

DE SANCTIS MARTYRIBUS VICTORE, NEMORE, FELICE, RUSTICO,

G. II.

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

XIV MAJI

B *Edimus die vi hujus mensis quam plurimos*
Martyres Mediolani passos, et diximus ex S.
Ambrosia urbem Mediolanensem possidere
populos Martyrum, ex quibus hosce quatuor
arbitramur ad hunc usque diem supervisse, ac tunc
gloriosum certamen martyrii subisse. Hos antiquissim-
um Martyrologii Hieronymiani opographum Eptern-
nacense ita recenset. Mediolano Victoris, Nemoris,
Felicis, Rustici. Eadem sunt in aliis tribus ejusdem
Martyrologii apographis: sed qui hic Nemoris est, in
Lucensi et Blumiano scribitur Namoris, in Corbeiensi
Parisiis excusa Timoris. In Appendice Adonis apud
Mosondrum et Rosweidum legitur Camoris, ubique
servata eodem modo secunda et tertia syllaba: a qua
deflectit Notkerus, dum ista scribit. Mediolani Victo-
ris, Naboris, Felicis, Rustici: arbitratus forsā hos
esse illustris famæ Martyres Naborem et Felicem,
Mediolani xii Julii passos, a quibus hos alios arbitra-
mur. Interim in MS. Richenoviensi traduntur passi
hoc die, Mediolani Victor et Nabor. At, Nemore seu
Nabore amisso, tres alii in MSS. Romano Cardina-
lis Barberini, Trevirensi S. Maximini, et Adone Leo-
diensi S. Laurentii ita indicantur: In Mediolano Vi-

Nomen Nemo-
 ris varie
 scriptum,

ctoris, Felicis, Rustici. Duo ultimi, palæstra omissa, aut omissum,
 memorantur in MS. Pragensi, et cum palæstra in
 MS. Florario.

2 Adjunguntur in plerisque MSS. trecenti seu qua-
 dragenti quatuor, qui cum S. Cyrico passi sunt,
 tamquam dictorum Martyrum socii fuisseat; imo in
 MS. Vaticano, num. 5949 signota, adscribuntur Me-
 diolano trecenti quatuor Martyres. Verum in anti-
 quissimo MS. Epternacensi, post relatos Martyres Me-
 diolanenses, dicuntur alibi trecenti quatuor Martyres,
 qui cum Cyrico passi sunt. Sed hi sunt qui Tarsi
 in Cilicia, aut, ut alii habent, Antiochiæ passi sunt
 cum S. Cyrico, seu Quirico et Julitta matre ejus,
 xvi Junii. Ad hunc enim diem in dicto vetustissimo
 MS. Epternacensi ista legatur: Antiochiæ Cyrici et
 Julittæ matris ejus et aliorum cccciv. At loco Cyrici
 in variis MSS. legitur hodie Cyriaci. Hinc etiam Cy-
 riacus inter Martyres hujus diei refertur in MS. A-
 quisgranensi, et Auctario Greveni ad Usuardum.

E
 Non sunt
 jungendi 304
 aut 404.

3 Memoratur etiam hoc die translatio S. Victoris
 Mauri Mediolani o Galesinio, Molano, Ferrario, cujus
 Acto dedimus viii Aprilis; quod indicare volumus,
 ne in unum cum hoc Victore conflatur.

S. Victoris
 Mauri
 translatio.

DE SANCTA AUGIA MARTYRE APTÆ JULIÆ IN GALLIA.

G. II.

XIV MAJI.

A *pta Julia, urbs antiqua Golliar Narbonensis*
et Episcopalis, in hodiernum Provincia ad Ca-
relonem fluvium, ab Aquis-Sextiis sua Metro-
poli versus Occasum, et Avenione versus Orien-
tem media itinere sita, præter varios sue Ecclesiæ
Episcopos Sanctis adscriptos, et S. Martinum sive
Martianum Abbatem, Divosque Elzearium et Delphi-
nam, habet plures alios: sed horum fere ignota corpora
possidet in crypta inferiori altaris majoris Ecclesiæ.
Unius prodit nomen Saussayus in supplemento Marty-
rologii Gallicani ad hunc xiv Maji his verbis: Aptæ
Julia: Wlgiensium sub Metropolitana Cathedra
Aquensi, natalis est S. Augiæ Martyris pro Christi
lege et gloria, in supremo quem subiit agone lau-
reata: cujus sacrum corpus, in summa æde Ap-
tensi jam pridem conditum, perpetuam habet illic
venerationem; decerptis tamen ex pretiosa gleba
aliquibus particulis, quæ Aquis-Sextiis magno cum

Memoria
 apud Saussayum,

honore reconditæ asservantur. Philippus Ferrarius
 in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio
 Romano, ad hunc etiam xiv Maji ista habet: Aptæ in
 Gallia S. Augiæ Martyris, et in Notis addit: Ex
 Tabulis Ecclesiæ Aptensis, ubi corpus ejus condi-
 tum est, et magnam habet venerationem. Extant
 illius monumenta MSS. ex quibus eam ex Salebrona
 seu Sabrona familia fuisse liquet. Alii illam Aquis-
 Sextiis quiescere putant. Hoc tenus plura non potui-
 mus assequi: nec opere pretium putamus operosius
 inquirere, in ejusmodi MSS. monumenta: quis enim
 valde antiqua aut consideratione digna æstimabit ea,
 per quæ Salebronæ familiæ iaseritur Sancta, verosi-
 militer passa sub Imperatoribus ethnicis, adeoque haud
 paucis seculis prius, quam ex gentes occuparunt Gal-
 lias, a quibus Salebronæ nomen primum loco olueni,
 deinde passidenti eum familiæ esse cepit? quod ultimum
 credi non debet factum ante seculum xi.

et Ferrarium.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRO, COLUTHO ET BARBARO,

G. II.

CONSTANTINOPOLI HONORATIS.

XIV MAJI.

Horum trium Martyrum meminerunt varii Græcorum Fasti, ac primo MS. Synaxarium Constantinopolitanum, Parisiis in Collegio Cluromontano Societatis Jesu adservatum, ista ad hunc XIV Maji habet: Eadem die certamen sanctorum Martyrum Alexandri, Coluthi et Barbari. Celebratur eorum solennitas in æde S. Irenes ad mare. Eadem leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ signatis littera O et numero 148, et aliis Divinioneis Petri Francisci Chifletii. In hisce additur distichon, quo indicatur illis fuisse capita abscissa.

Τρίων συνάλλων τετραμήνας χάρις
Τρία Τριάς τίθησιν ἄξιον σέβειν.

B

Capitibus abscissis trium certantium

Tres Trinitas dignas coronas contulit.

Subjungimus Acta aliqua cujusdam S. Barbari militis, ejus corpus Methone in Peloponneso sepultum est. Sed num ille idem sit qui cum hisce sociis; quorum ibi non fit mentio, Constantinopoli colitur, nequimus pro certo dijudicare, proinde ab hoc illum sejungimus. Existimamus autem Venetos, apud quos excusa Menæa sunt, cum proprium Sancto isti diem ignorarent, hunc accepisse, quo ex iis discebant aliquem hujus nominis Martyrem commemorari a Græcis.

E

DE S. BARBARO MARTYRE

G. II

METHONE VENETIAS TRANSLATO.

XIV MAJI.

Memoria in
fastis variis.

Methone urbs Messeniæ in ora Australi Peloponnesi, etiamnum emporium celebre, Modon nunc dicitur, Leunclavio aliisque Muthone et Muthone. Hac in urbe S. Barbarus sen Barbarus, sub Juliano Apostata martyrio coronatus aut saltem depositus, celebratur ad hunc XIV Maji in variis Martyrologiis. Ferrarius in Catalogo generali ita hunc diem auspicatur. Methonæ in Peloponneso S. Barbari Martyris sub Juliano Apostata; ejus corpus Venetias translatus est. Addit in Notis: Ex Martyrologiis Maurolyci et Galesinii, quibus Tabulæ Ecclesiæ Venetæ, quæ corpus habent, consentiunt. Maurolycus Abbas Messanensis ista scribit: Methonæ S. Barbari Martyris, sub Juliano post varios cruciatus decollati, nunc Venetiis tumulati. Quæ eadem leguntur in Calendario sive Ephemeride historica Constantii Felicis Urbini anno MDLXXVII excusa. In Ecclesia et diocesi Venetiarum colitur officio Ecclesiastico, et dicitur corpus esse in Ecclesia S. Laurentii. Galesinius loco Peloponnesi Thraciam posuit his verbis: In Thracia S. Barbari Martyris, qui multiplici variorumque martyrii certamine nobilitatus, Juliano Imperatore, acerbissimo Christiani nominis adversario, coronatur. In Notis asserit, ejus sacras Reliquias, Venetiis in Basilica S. Laurentii reconditas, pio cultu asservari. Richardus Wilsfordus, in Martyrologio anno MDXXVI Anglice Londini excuso, ista habet: Muthone festum S. Barbari Martyris et nobilis Ducis, sub Juliano Imperatore plurima eaque crudelissima tormenta passi, quando plurimi fuerunt conversi, et potissimum S. Bacchus Dux, ejusque servi SS. Callimachus et Dionysius. Joannes Grevenus Carthusianus Coloniensis in Martyrologio Usuardi, plurimis a se additionibus aucto et Coloniæ anno MDXXV et MDXXI excuso, aliqua illi illata tormenta ita indicat: Civitate Muthonis S. Barbari Martyris: quem Julianus Imperator suspendi fecit, ventremque ejus gladio radi, donec interiora diffuerent. Curatum deinde ab Angelo jussit rotæ alligatum circumduci, igne supposito oleoque superfuso. Sed cum nec sic læderetur, extensus nervis taurinis cæditur: deinde camino ignis et bove æneo superatis capitis obtruncatione martyrium complevit. Hæc ibi. Alia plura

edita sunt in Martyrologio Germanico Petri Canisii sæpius recuso: in quibus etiam dicuntur, Bacchus et duo milites Callimachus et Dionysius ad Christi fidem conversi et capite plexi.

2 Ante hos Martyrologos vixit Petrus de Natalibus, qui Venetiis Plebanus Ecclesiæ sanctorum Apostolorum scripsit Catalogum Sanctorum, eumque absolvit anno MCCCXXI, postea ibidem in insula Æquilia, nunc destructa, Episcopus creatus. Hic optime assequi potuit, quæ in Basilica S. Laurentii de S. Barbaro aliisque Martyribus asservabantur monumenta, eoque edidit lib. 4 cap. 170. Verum possunt hæc Acta apocrypha et fide indigna æstimari, non tantum ob multiplicia miracula, per quæ sanctus inter tam varia tormenta illatus aut mox sanatus fuisse narratur: sed maxime quod apud antiquiores scriptores aut Martyrologos nulla reperiatur horum mentio, quodque nec locus nec modus passionis, cum certiore Juliani historia conveniat. Hæc præfati, ipsa Acta ex dicto Catalogo damus: et addimus, ecclesiam S. Laurentii nunc possideri a monialibus: ad quas rogatus accedere R. P. Daniel Simonetti, ejus utilissima opera, in S. Athanasio aliisque adjutum me profiteor, respondit: Eas a se diligenter rogatas, ut quidquid de sacri corporis ad ipsas translatione vel habent in scriptis vel a majoribus acceptum memoria retinent, communicare vellent; ipsas autem pollicitus quidem omnia prolixe fuisse, nihil tamen misisse, ut pollicitæ erant; idque sibi indicium certum esse, quod post multam super ea re questionem nihil potuerint reperire. De variis Sanctorum Reliquiis, ex Oriente Venetias delatis, sæpius egimus: de cultu quoque S. Marci Venetiis ob corpus eo translatus, videri possunt quæ dedimus xxv Aprilis pag. 355 et sequentibus. Colitur etiam xxix Aprilis S. Leo Episcopus, ejus corpus ex Samo insula Venetias deportatum fuit: ubi indicavimus, alia quoque Sanctorum corpora fuisse Venetias translata.

Acta martyrii apud Petrum de Natalibus

12

SIDZ APP.
TOM. VII MAJI
NOT 82 22

ACTA APOCRYPHA.

Ex catalogo Petri de Natalibus.

Barbarus Martyr passus in civitate Muthonis, sub Juliano Imperatore. Qui cum abisset in regionem Francorum

D

CENSURA.

Franci, quorum occasione Barbari virtus enituisse hic dicitur, debebant ultra Rhenum, et teste Zosimo lib. 3 uno cum Alamannis et Saxonibus ad Rhenum situs urbes XL ceperant et devastarant, anno Christi cccly, quo Julianus ab Constantio Augusto est Cæsar creatus, et Galliis præfectus; anno autem sequenti ccclvi cum Constantio Consul factus, Coloniam, a Francis ante menses decem captam, recepit; et annis sequentibus pacem cum Francorum Regibus fecit, uti ipsemet gloriatur ad Senatum populumque Atheniensem perorans: iisque similia habent Ammianus lib. 16 et 17, et Libanius Orat. 19. Verum toto eo tempore pro Christiano se gessit Julianus, proinde summa hic primum occurrit lacorum temporumque confusio. At forte post mortem Constantii, anno ccclxii, quando Julianus primis quinque mensibus fere fuit Constantinopolis; alicubi in Thracia, uti Galesinius scripsit, tormenta passus sit S. Barbarus; et corpus ejus laniatæ subductum, Methonemque delatum ac sepultum fuerit. Hoc si dicas, totam primum Legendæ hujus partem expungis, e Galliis in Thraciam Martyrium Barbari transferens. An autem subsistere saltem secunda pars poterit? Nec hæc quidem. Constat enim Julianum, nunquam pulam sævisse in Christianos: quæ autem clam fecit Antiochiæ et olim, tenebris sacrilegorum mysteriorum fuerunt occultata. Quare referenda hæc sunt, quæ circa æque commentitium S. Cyriaci Episcopi Hierosolymitani Martyrium ad diem 1 Maji diximus; et omnino tenendam, si sub Juliano pro fide subit mortem Barbarus, id alia prorsus, quam hic describitur, ratione factum. Dicamus igitur, de S. Barbaro nihil haberi verosimili scriptura aut ratione probatum, præter titulum martyrii, sub quo Methonensibus fuerit in veneratione, cum illuc appulerunt per quos translatum corpus Venetias est: cetera merum esse otiosi alienius cerebri somnium, qualia subinde expedit conspicienda proponi etiam in hac opere, ut contraria juxta se posita elucescant nugis, clortusque apporent, quamnam sint ea quæ subinde rejicimus, nolentes primi esse in protrahendis ad lucem fabulis, quæ hoc tenus lene delituerunt, quando satis est ea indice censura natasse ad cautelam, si quis forte in eas imprudens offenderit.

Sed Julianus contra Francos pugnans adhuc erat Christianus

et postea patum in neminem sœvit fidei causa.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 83 "

F

DE S. CLAUDIO MARTYRE

ROMA ANTUERPIAM translato.

D. P.

Corpus cum corpore S. Pontiani Martyris

Templum nostræ Societatis Antuerpiæ, anno mdcxv, insigni auctum splendore fuit; parietibus illud ambientibus, qua parte a scriniario superconfessionalia opere nudi usque ad primam contabulationem erant, coarvestitis candido nigroque marmore: quod cortis intervallo intro recedens, thronos quatuordecim explicat, recipiendis totidem Sanctorum corporibus destinatos. Die ergo xxv Julii instituta solennis per urbem processio est, quæ ab arde Cathedrali in nostram deduxit Lipsantheas tridécim, alibi opportunius describendus. Vacabat adhuc decimus quartus locus: quod animadvertens R. P. Guilielmus de Haël, huc Flandrobægiæ Provinciæ antea his Præpositus, a quo S. Pontiani Romani Martyris haud ita pridem acceperamus, complere voluit beneficium suum, et quod anno mdcx pariter Roma acceperat S. Claudii corpus adungere ceteris. Utrumque miserat Assistenti Germanicæ Procurator P. Laurentius Koler, impetratum ab Illustrissimo Ianocentio X Romani Pontificis Vicesgerente Alexandro Episcopo Aletrino,

extractum an. 1650 e Cæmet. Calepodii,

qui ex Cæmeterio Calepodii extraxisse se testabatur, per litteras ix Septembris signatas. Hæc cum iterum vidisset Illus rissimus Episcopus Antuerpiensis Fr. Ambrosius Capello, sicut die xxx Aprilis dicti anni mdcxv censuerat S. Pontiani sacra ossa de corpore veri Martyris, atque adeo ab omnibus colenda esse; uti dicitur ad xix Julii; ita sequenti anno, die xxiii Junii approbavit ea, quæ sub nomine S. Claudii, rite obsignato, sibi fuerunt exhibita; statuens ut Translatio ejus annue apud nos ageretur Dominica IV post Pascha, et quadraginta dierum Indulgentias proponens omnibus, qui tali die dictam ecclesiam visitantes in eadem orarent. Cum autem prædicta Dominica, ipso quo thesaurum istum acceperamus anno mdcxvi, incidisset in hanc xiv Maji, placuit hujus translationis memoriam in domestico nostro Heortologio tali diei affigere, quo commo-nerentur Sacerdotes, ad unam e proximè præcedentibus sequentibusve Dominicis celebrandum recurrere hujus Martyris festum.

translatum 1656.

DE

DE SANCTIS ABBATIBUS PACHOMIO ET THEODORO

APUD TABENNENSES IN THEBAIDE.

D. P.

§ 1 Acta utriusque a ferme coævis scripta : cultus apud Græcos et Latinos.

AN EUCLEIX
ET COULEXS. Pachomius
Sozomeno
aliisque
laudati

Illustris prorsus apud magni nominis scriptores, inque monumentis sacris, seu Græcis seu Latinis, sed in illis potissimum, est Pachomii memoria. Sozomenus *Historiæ suæ Ecclesiasticæ* Cap. 14, viros illustres sub Constantini magni Filii Monasticen in Ægypto professos recensens, hæc de Pachomio scribit : Per idem tempus ibidem (in Ægypto videlicet) philosophati sunt Pambo, Heraclides..... Pachomius denique, qui Tabennensium monachorum auctor atque institutor fuit. Dكتورum deinde monachorum habitum postquam descripsit, ita ait : Et Pachomium initio quidem solum in spelunca philosophatum esse dicunt : postea vero divinum Angelum ei apparentem monuisse, ut juniores monachos colligeret, et una cum illis versaretur. Nam illum quidem in Philosophia monastica semetipsum probe exercuisse : tempus nunc esse, ut congregationibus præsidens prodesset plurimis. Eos autem regendos esse regulis, quas ipse dedisset. Porro tabulam dedisse ei dicitur, quæ etiamnum custoditur a monachis. Hinc regulam Pachomii pergit describere, ac proseguitur : His legibus discipulos suos instituit Pachomius, vir humanissimus, Deoque admodum carus, ita ut futura prænosceret, et cum Angelis sæpenumero loqueretur. Eadem fere omnia de Pachomio tradidit Nicephorus *Hist. Eccles. lib. 9 c. 14.*

et Theodori
Acta scribit
monachus
fere coævus,

2 Acta ejus et dilectissimi discipuli ac demum successoris Theodori (quem *ἡγιασμένον* id est Sanctificatum appellat identidem Episcopus Ammon in Epistola mox indicanda) descripsit quidam Tabennensis monachus, ætate suppar, qui num. 61 scientiæ suæ fontem indicans, Nos quidem, inquit, hæc scribentes virum sanctum, in vivis degentem, non conpeximus, sed alios ejus temporis, qui ipsi superfuissent cognovimus, et hi nobis ei, quæ certo noverant, enarrarunt sigillatim. Idem num. 59 loquens de S. Athanasio, tanquam eo qui tunc, cum narrato gerebantur, sedem obtinebat, quamvis non semper tenuerit saepe expulsus, videtur insinuare quod scripserit post mortem ejusdem Athanasii, cujus etiam exemplo, scribentis vitam S. Antanii, ad similem diligentem se impulsum fatetur num. 62 ; imo et post mortem Orsiesii, quem num. 95 ait, defuncto Theodoro, consolatorius a S. Athanasio saper tam cari capitis amissione accepisse, ac deinde fratres in pace gubernasse longo tempore, ita ut is videatur usque ad annum circiter cccclxxxii vivendo pervenisse : plurium enim rerum ocalus testis, haud dubie nominatim allegandas fuisset plures, nisi abisset prius quam acta scriberentur. Idem deinde auctor, manum iterum scriptioni admovent, ea collegit quæ Paralipomena appellare placuit, et a nobis dantur post Acta præmemorata ; sicuti etiam descripta habentur in MS. Ambrosianæ Bibliothecæ Mediolani sub N littera num. 141 in folio, quamvis in MS. Florentino Bibliothecæ Medicæ S. Laurentii in antiquissimo codice plutei xi num. 1x (unde primum omnia descripta habebamus, paucis exceptis paginis, quas partim ex Vaticanano, partim ex Ambrosiano sumpsimus) interponeretur Ammonis Episcopi ad Theophilum Papam Alexandrinum epistola. Hanc malimus postremo loco dare ; tum quia serius scripta est (non enim ante annum cccclxxxvii sedere capit Theophilus, juxta Chronographiam Theophanis,

post an. 381.

ali et Pa-
ralipomena
de iisdem ;deinde Ammon
Ep. ad Theo-
philum
Patriarc.

et Sedem tenuit totis xxvii annis : tum quia potissimum agit de solo S. Theodoro, ad quem Fabrorum in Pabau tunc Præfectum adductus Ammon monasticum habitum sumpserat, auditque primo sui ingressus die, quæ narrat ut dicta, eo anno nonnihil ad finem vergente, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, qui et Constantinus Junior est dictus, ut ait num. 4, id est anno Christi cccli annos tunc solum natus xvii, post annos autem tres reversus in Ægyptum, deinde Alexandrinæ Ecclesiæ Clericus ordinatus a S. Athanasio. Nichilo tamen minoris, si non et majoris auctoritatis censendus hic scriptor : quippe qui non alia fere attingat, quam quibus interfuit, cum gererentur ; vel audiret ex iis qui gesserant.

3 Latuit hæcenus postremum hoc opusculum : quod si nobis satis notum fuisset cum S. Athanasii vitam scriberemus, non pauca de eo subministrasset notatu dignissima, quæ in Appendice ad tomum primum Maji, Lector inveniet hinc excerpta, vel saltem strictim indicata. Priora duo operi passim in manibus monacharum fuerunt : quorum aliqui solus S. Pachomii historiam ex iis in unum unius Vitæ contentum collegerunt non uno modo. Talem nactus Dionysius Erignus, Abbas Romanus, qui sub annum dxxx floruit, Latine reddidit, quomodo extat in Vitis Patrum saepe recensitis, ac novissime etiam a nostro Hieronimo Roswido illustratis : alium, aliquanto strictiorem verbis, sed rebus ampliorem, in suo MS. Patrum Græcarum Codice invenit Aloysius Lipmannus, atque a Gentiano Herveto Latinitati donatum. sexto tomo de vitis Sanctorum inseruit, ex eoque ad hanc xiv Maji suo operi inseruit Laurentius Surinus : ubi ad finem etiam leguntur hæc verba : Rogo autem eos, qui hæc legunt, ut fidem habeant huic narrationi. Si quis vero ex iis, qui legent, de iis quæ dicuntur ejus precibus, accurate interroget, dicens, Undenam vobis scriptoribus fuit harum rerum cognitio ? recordebitur eorum, quæ a nobis dicta sunt superius, quod ea ex sanctis Patribus cognovimus. cum accurate examinavissimus. Ipse enim beatus Pachomius saepe narrans Fratribus ea quæ pertinebant ad eorum utilitatem, eis quoque suas aperuit cogitationes, et abunde docuit, quemadmodum pro unaquaque petitione orare oporteat. Non solum autem eis, sed omnibus etiam advenientibus monachis suadebat credere in Christum Salvatorem, et cum diligere, et seipos conservare a turpibus cogitationibus, et carnis voluptatibus : et fugere vanam gloriam ; et orare sine intermissione, ut se invicem diligenter. Pluribus certe documentis spiritualibus ex SS. Pachomii, Orsiesii atque Theodori ore acceptis plena sunt hæc Acta, ideo omnibus vitæ spiritualis magistris utilissima : ex quibus qui postmodum Synaxaria tenuerunt sua singuli hauscerunt elogia, vix tamen absque navis per nimiam collectorum festinationem admissis, atque ad hoc solum observandis ut intelligatur, quanti referat ex ipso fonte haurire intemeratam veritatem, per plurium ora calamosque nimis quam facile alterabilem.

4 Primum et alius omnibus quæ novimus antiquius, quod ad calcem primi tomi Majalis exhibuimus, jussu Basilii Imperatoris collectum de S. Pachomio ita loquitur ad diem vi Maji : S. P. N. Pachomius, persecutionis tempore comprehensus, et in custodiam traditus est. Rudior autem cum esset, et fidei do-

E

Atque vitæ
solus Pachomii
ex iisdem
sumpta.

P

Elogia in
SynaxariisBasilii Imp.
ad 6 Maji,

etrinam

A ctrinam non satis perciperet, Deum, ut necessariam sibi de ea notitiam concedere ne gravaretur oravit. Apparens itaque Angelus omnem ei veritatis doctrinam exposuit. Cumque finem deinde accepisset persecutio, liber e custodia dimissus, in deserta Ægypti loca perrexit, vitamque sectatus est solitariam. Ad eum vero virtutis apicem attigit, ut Angelico dignatus consortio, ab eorum uno formam omnem habitumque monachorum proprium edoctus acceperit. Ex eo igitur tempore Angelica Pachomii Regula, quæ ad monachorum conversationem pertinet, tradi est cepta. Post hæc cum plurima in Dei gloriam condidisset monasteria, nec pauca prodigiose patrasset, Deoque ad extremam usque senectutem in omnibus fidele exhibuisset servitium, lætus ac gaudens ad eundem evolavit, æterni in culis regni hereditatem, et vitam adeptus immortalis et sempiternam. *Hactenus Menologium istud, in quo primum corrigas oportet causam, ex qua in custodiam datus est Sanctus: non enim id factum religionis, sed militiæ ergo; ad quam delecti juvenes sub fidei cantela ducebantur Alexandriam, transmittendi in Italiam; in quibus et Pachomius fuit: deinde dimissus, cessante, non persecutione, sed bello, quo urgente fuerat delectus habitus. Denique plurima, quæ dicitur condidisse monasteria, restringi debent ad septenarium numerum, prout ipse Sanctus coram Constantiniana Synodo professus legitur in Actis n. 71.*

et MS.
Claromontano ad 15.

5 Synaxarium Claromontanum, cum de Pachomio eadem iisdemque verbis et cum iisdem mendis proposuisset ad diem vii Maji; rursus infra hunc titulum præfert. Eodem mense die xv. Memoria S. P. N. Pachomii (quæ etiam hujus præsentis mensis die septimo præscripta fuit) et Theodori Sanctificati: deinde utrique terit hoc prolixius elogium. S. P. N. Pachomius natus est in Ægypti Thebaide inferiore, fuit magni Imperatoris Constantini temporibus. Parentes habuit idolorum cultores et adoratores; cum quibus in idolorum fanum aliquando ingressus, templi custodem sic eos ultro compellantem audivit: Amovete procul hostem deorum, qui templum hoc incolunt, infensissimum; demonio, cui sacrificia offerebant præsagiente, ut solet, futuram ejus virtutem. Sed et de vino, quod diis libatum fuerat, quodam tempore cum gustasset, nauseam passus, quidquid sumpserat rursus evomuit. Maturiore deinde natus ætatem catalogo militari inscriptus est. Verum exiguo admodum tempore militiam secutus, ea valere jussa, in superiorem sese Thebaidem contulit. Tum sacro etiam Christi lavaero expiatus, solitariae vitæ sectator extitit, et in secretiora deserti loca se penetravit. Ubi haud procul a loco quem Tabennesim nuncupant, voce ad eum cœlitus delata admonitus, loci quem dixi opportunitatem didicit. Cumque non pauci ad ejus sese institutum adjunxissent, monasterium illi condidit. Secutis porro temporibus inter alios plures, ejusdem vitæ capessendæ avidos, B. Theodorus quoque Sanctificatus adfuit. Qui Pachomii tum discipulus, tum imitator effectus, pariter cum magistro suo virtutum omnium et rerum admirandarum splendore effulsit. In illud autem, per egregiam pravaram passionum victoriam, divinæ contemplationis culmen uterque devenit, ut animarum ex hac vita migrantium status, et futura æque ac præsentia hominibus sanctissimis innotescerent, quæ aliis ipsi subinde prædicare non dubitabant. Antequam autem e vita sanctissimus Pachomius discederet, imito monachorum, qui ad ipsum ingenti multitudine convenerant, numero, virilis sexus reperti sint mille quadringenti. E quo illud ambigi nequit, hominem cum fuisse divina omnino virtute præditum, et ad cujus perfectionem vix alteri cuiquam detur pertingere. Neque deli-

ciarum ille unquam, aut eorum quæ carnem spectant commodorum (quibus tamen adeo multi, qui sua omnia Dei causa reliquerunt, tanto desiderio iuhant) rationem ullam habuit, sed abstinentiam solam et vitæ asceticæ labores spectare unice solitus, omnes qui ejus diligentius mores et normam vivendi contemplabantur, in sui admirationem rapiebat, qui et Angelicam viri conversationem emnino sibi imitandam proponebant. Mortuus deinde in Christo, sepulturæ honorem eodem in loco assecutus est. *Hæc de Pachomio et Theodoro, quod Parisiis commodato accepimus, Synaxarium. In quo non satis placet Thebaidi inferiori adscribi Pachomium: potius ad Superiorem referendus erat, quemadmodum ad Actuum 2 notabimus.*

6 In excusis Menæis eadem eodem die xv leguntur, sed in titulo solus ponitur Pachomius, de quo est reliquam diu officium cum Canone, cujus hæc est acrostichis:

Παχόμιος τὸν αἶνον εὐκρίτως πλέκω.

Pachomio laudem congruam rite cano.

Theodoro autem, in iisdem Menæis, simile cum Officio tribuitur dies xvi, et Canon præscribitur, secundum Acrostichon hujusmodi factus:

Ὑπὸ Θεοῦ σε δοῖρον ἡγιασμένον.

Donum Dei te cano Sanctificatum.

Ubi vides non tantum alludi ad etymon nominis, sed etiam ad cognominis notionem: quod iterum fit in disticho, elogium ejus præcurrente,

Δοῖρόν σε θεῖον Θεόδωρε δεικνύει

Ἐν Ἀγίοις Ἁγίος, ἡγιασμένε.

Donum Dei divinum, Theodore, te monstrat,

Qui Sanctus in Sanctis est, o Sanctificate.

Elogium perbreve est, his conceptum verbis: Beatus hic legem Dei meditans, totusque purus effectus, apparuit vas utile et sanctificatum Deo, cognominisque non minus veri, quam magni appellationem promeruit, ut Hegiasmenus, id est Sanctificatus, nuncuparetur. Magno igitur Pachomio contubernalis et moribus similis, tabernacula Æthiopum, ut cum divino David loquar, perterrefecit; et tanquam in ecstasi capita eorum contudit; multumque pro virtute desudans, ad bravium pervenit, omnem morbum omnemque infirmitatem ab hominibus pellens. *Nescio quomodo hic Psalmorum locum respiciat auctor: sensum ejus explicatum video in Strophe tertia Odes quartæ, quæ sic habet: Tabernacula Æthiopum, collectiones demonum, patientiam et humilitatem tuam formidaverunt et indefessam tuam in vigiliis perseverantiam, o dignissime laudari.*

7 Typicum Græcorum circa S. Pachomii cultum hoc solum notat xii Maji: sciendum, quod ab hodierno die incipiamus legere vitam S. Pachomii. Ex quo intelligi potest per aliquot dies sancti hujus memoriam celebrari solitam quotidiana vitæ ejus recitatione, forsitan et Officio, quod tamen Typicum non præscribit, ut faciunt citata jam Menæa impressa. Quid autem est quod diversis adeo diebus notatum occurrat S. Pachomii nomen? Synaxarium siquidem Basilii Imperatoris, nec non Medicæum, Taurinense, Chiffletianum et Mazarinianum diem Maji vi: Claromontanum vii et xv, item xv Menæa excusa cum MS. Mazariniano et Combesiano, S. Pachomii venerationi assignant. Decimo autem quarto mensis Pachon secundum Ægyptios, id est (ut Dionysius Exiguus interpretatur) secundum Romanos ad diem vii Id. Maj. sive ix Maji, mortuus et sequenti die sepultus est, prout Græca Acta fidem faciunt. Inter Latinos, sed ad hunc xiv Maji, primus cum Sanctorum Fastis adscripsit Beda, cum hoc elogio: ii Idus Maji S. P. N. Pachomii: qui cum esset factus Apostolica gratia insignis, fundatorque Ægypti cœnobiis, scripsit monasteriorum regulas, quas Angelo dictante didicerat, simul et de tempore

D

quando ipse
in Menæis
officium
habet,

E

Theodorus
autem 16,

F

In Typico
notatur Pa-
chomius 13:

mortuus 9:

Latinis fa-
stis adscri-
ptus 14.

A pore Paschali : quæ sit transcribere Usuardus, *Ado*, *Notherus*, *Rabanus* ; paucisque mutatis eadem hodierno, *Romano Martyrologio* inseruit *Baronius*, citato perperam *Menologio Græcorum*, eo scilicet quod compilavit *Sirletus*, ibi enim non ad XIV, sed ad XV notatur memoria S. P. N. *Pachomii Tabennesiotæ*, additurque ei Eodem die *Theodori Sanctificati encomium* : quem tamen, ut dixi, *Menæa* excusa, una cum MSS. *Mazarinianis* duobus, referunt ad diem XVI, quando etiam in *Kalendario Coptico* apud *Seldenum* notatur nomen *Theodori*, filii *Pachomii* ; licet ipse in *Actis* dicatur mortuus n. die mensis *Pachon*, qui XXVII Aprilis respondit *Baronius*, nescio quo auctore, *Romano Martyrologio Theodorum* inscripsit XXVIII Decembris. Nobis autem visum, quorum conjuncta habemus *Acta*, etiam memoriam tractationemque conjungere, hoc quo primus a *Latinis* colitur die, unicuique relinquendo libertatem indagandi causas tam varii cultus.

Theodorus
olius diebus
refertur.

Pachomii
corpus in
Portu Veneris.

B *Restabat* ut de sacris eorundem corporibus dicerem aliquid ; sed volentem sacculus defecit. Nam de *Theodoro* quidem nihil hactenus vel legi vel audiui : de *Pachomio* vero hec solum scio, quod *Portus Veneris* in *Liguria*, ultimus fere *Hetruriam* versus, deposito ejus gloriatur, veluti quod illuc non humana prudentia, sed divina providentia : non armigeræ classes, ut gloriosi *Præcursoris* cineres, sed propitia divini Spiritus aura ad oras illas appulit, quemadmodum od *Vitas SS. Venerii et Pachomii* *Italice abbreviatis* testatur *Julianus Lamorati*, ipso in loco *Presbyter*. Si is qui nobis primom libri partem misit propter S. *Venerium*, R. P. *Joannes Stephanus Fliscus*, *Genuensis Collegii* superioribus his annis *Rector*, tam felix fuisset ut alteram libelli partem rogatus mittere, reperire post diutinam perquisitionem potuisset ; sciremus forsitan totius *Translationis* historiam. Sed necdum despero saltem in *Appendice* dandam plenioram notitiam ; idque vel ex libello tandem reperto, vel ex ipsius loci antiquioribus monumentis, ad quæ conquirenda idem *Pater* omnem nobis addixit operam, jam non uno in casu probatam.

NOT. 10

§. II. Tabennensis et vicinorum monasteriorum situs : ætas Pachomii et Theodori.

Tabenna ex
male intellecto
Palladio

C **P**alladius *Helenopolitanus Episcopus*, *Historiæ Lausiacæ* cap. 150, agens de *Superioris Thebaidis* monachis, quos sibi videre non licuit, *Barbaris* regionem totam usque ad *Lycum* urbem infestam habentibus, Quid, inquit, dixerit aliquis de *Superiori Thebaide*, quæ est per *Syenem*, in qua sunt viri valde admirabiles et multitudo monachorum infinita, quorum non crediderit aliquis vitæ instituta, ut quæ vitam humanam superant. Hæc, et quæ sequuntur alia, de *Tabennensibus S. Pachomii* discipulis passim scriptores intelligunt ; et merito : sed idem per illa ipsa quæ citamus verba eo etiam trahuntur, ut *Tabennam* sibi putent quærentiam ad *Syenen*, atque esse insulam credant *Elephantinæ* nomine notiore antiquis : qua ratione ad extremam usque *Thebaidem* et *Æthiopiæ Blemmyarumque barbarorum* confinia abeunt. Primus videtur hoc fecisse *Abrahamus Ortelius* in sua *Ægypti antiquæ Tabula*, ita e regione adnotans, *Tabennam* hanc insulam posterioribus temporibus appellatam credo : inde *Tabennesiotas* monachos vocant primitivæ *Ecclesiæ* scriptores, quorum olim hic ingens multitudo, *Seculus Rosweidus noster*, sine alio adjuncto, *Tabennam* insulam appellavit in *Tabula*, *Vitis Patrum præfixa*. Habemas *Palladii* historiam *Græco-Latinæ impressam* : sed illius 151 capitis textus *Græcus* excidit. Haud tamen omnino difficulter videtur nobis sensum ejus colligere posse ex prævia ad *Lausum* epistola, ubi promittit de iis scribere, cum quibus versatus est in *Ægypti* solitudine, et in *Lybia*, et *Thebaide*,

ad Syenem
locata a
scriptoribus

et *Syene*, sub qua sunt etiam qui dicuntur *Tabennesiotæ*. Græce ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον ἐρήμῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Θηβαΐδῃ, καὶ Συήνῃ, ὅθ' ἦν καὶ οἱ λεγόμενοι Ταδεννοσιῶται. Cum enim *Syene* ; teste ipso *Palladio* cap. 43, sit *Principium Thebaidis* ; distinguens *Thebaidem* et *Syenen* velut duas provincias, videtur nomine *Thebaidos* simpliciter sumpto intelligere eam quæ alias *Thebais* inferior nuncupatur, et *Syenen* accipe pro *Thebaide* superiore : capite autem 150 utrumque conjunxisse, appellando *Thebaidem* superiorem quæ est infra *Syensem*, ac *Græce* scripsisse. Τί δὲ λέγῃ τις περὶ τῆς ἀνω Θηβαΐδος, τῆς ὑπὸ Συήνης.

10 Quid autem opus est conjecturis ? Habemus testem oculatum in sua *Epistola Ammonem*, qui num. 7 ubi de *Tabennesiotarum* monasterio primum loquitur, dicit ad *Tentyritem* *Nomum* pertinere : antea autem num. 1 agens de monasterio *Bau*, sive *Pabau*, quod ordine *fundationis* secundum, dignitate et amplitudine primum *Tabennensibus* fuit, uti loco non uno testantur *Acta*, dixerat illud in *Nomo Diospolitano* superiori situm esse, alias *Thebano* : nam *Diospolis* minor infra *Tentyritem* est cum suo *Nomo*. *Nomos* autem seu *Præfecturas Ægypti* enumerans *Plinius* lib. 5 cap. 9 consequenter *Tentyritem* nominat et *Diosopolitanum*, sed hunc non nisi unicum, ut incertum sit utrum intelligat superiorem an inferiorem, cum medius utriusque *Tentyrites* fuerit : quo posito satis apparet, quomodo *Tabennensis* et *Pabau*, quamvis ad diversos pertinentia *Nomos*, tam sibi vicina esse potuerint, quam indicant *Acta* num. 55, dum aiunt, quod *Theodorus*, *Tabennensi* monasterio præfectus a *Pachomio*, in more habuerit, ut diebus singulis sub vespere, rebus *Tabennæ* compositis, in *Pabau* se conferret, auditurus ibidem sermones, quos de rebus divinis proponebat *Pachomius* ; quosque ipse deinde ad suos in *Tabenna* monachos reversus exponeret, priusquam illi se ad somnum capiendum conferrent, adro ut vix amplius intervallum esse utrimque potuerit quam mille passuum. In eodem etiam utriusque *Nomi* confinio, qua *Nilus* a suo versus *Orientem* flecti retortus in *Occidentem*, de novo cursum suum versus *Boream* instaurat, notat *Ortelius* *Isidis* sacram insulam, ad quam ex utroque littorali monasterio commode potuerunt quotannis transire *Fratres*, ad colligendos pro storeis juncos, uti solitis facere indicant *Acta* num. 15 et 33. Et hujus quidem insulæ occasione a prædictis neotericis insula creditur *Tabenna* : sed *Acta*, etiam ut sunt apud *Rosweidum* et *Lipomanum*, satis clare designant insulam a monasterio diversam. Nostra autem primigenia num. 3 *Pachomium* a cella *Palrmonis* magistri sui, quæ inter *Panopolim* et *Chenabosciam* fuisse intelligitur, non ad aliquam insulam, sed ad vicum quemdam desertum, *Tabennesin* nomine, pervenisse dicunt, in solitudinem longias aliquanto progressum. Atque ita si reliqua consideres monasteria, quæ *Pachomius* condidit vel gubernanda suscepit, invenies sursum quidem non adeo multum profecisse *Sanctum*, quippe qui ultra *Lotopolitanum* *Nomum* non sciatur progressus ; sed magis se extendisse versus inferiorem *Thebaidem*, ubi juxta *Panopolim* aliud monasterium jam ante struxerat : discipulus autem ejus *Theodorus* post magistri mortem etiam ipsam inferiorem *Thebaidem* penetravit, duobus monasteriis erectis circa *Hermopolim*.

D
AUCTORE D. P.
sita fuit in
Superiori
Thebaide,

in confinis
Tentyranæ
et Thebanæ
Nomi :

ex adverso
Insulæ sacræ :

cetera autem
monasteria
ferè infra
Thebas.

11 Cetera quæ passim in hisce *Actis* occurrunt, cum duorum præcipuorum monasteriorum solum, non intra *Nilum* sed in ejus ripa dextra collocatorum, congruentia nihil attinet hac congerere : quia nihil clarius efficaciusque ad probationem adduci potest, quam *Ammonis* de locis sibi notissimis testimonium. Accedit tamen huic etiam *Serapion Tentyranus Episcopus*, quæ S. *Athanasium*, visitationis causa usque ad ipsam *Syensem* progressurum, per sææ duceses fines deducens, cum valisset *Tabennesiotarum* monachorum cætum, obviam

Tentyranus
quoque Epi-
scopus petiit
Pachomium
Presbyterum
ordinari
monachis suæ
ducesis,

A *Archipresuli suo egressorum, num. 20, eidem dixit, Monachorum in hoc loco Patrem habeo, insignem Dei famulum; cupio itaque vehementer ut omnibus eum monachis, intra curae meae limites versantibus, Patrem esse jubens et Presbyterum. Antea autem dictum fuerat, quod consilio ejusdem Trutyran Episcopi, quidni etiam auctoritate? curaverit ut in pago quodam deserto, prope Tabennam, ecclesia erigeretur, ad quam, Sabbato et Dominico quovis die, pauperes e vicinia Pastores verbum Dei audiendi causa convenirent.... eratque in ecclesia illius et peregre advenientium necessitates tandem intentus Pachomius, donec Presbyter aliquis advenit, qui hoc munus digne perageret. Sicuti autem hoc experimento viri sancti zelum et ad animarum curam idoneum spiritum cognoscens probansque Serapion, cogitavit de eo ad Presbyteratum promovendo: ita huic periculo subducere se volens Pachomius, videtur inductus, ut cum sola Tabenna non jam amplius caperet numerum monachorum, essetque in alium locum nova deducenda colonia non in Trutyran sed Diospolitano Numma eum sumeret, eorumque etiam ipse commigraret; ita futuris extra Teutyran Episcopi jurisdictionem, ut tamen a discipulis sub ea relictis non longe abesset.*

etque Patri-
chus vicinar
curam reli-
quit.

Eundem
Acta viden-
tem autem
fuisse impe-
rante Con-
stant. Mag.

ita annos
natus 25
cepisset col-
ligere mo-
nachos;

id enim ex
certo nota
etate Theo-
dori seque-
retur.

B *Eodem Acta initio ac finem S. Pachonii, atque adeo totam ejus aetatem clarissimis videntur definire characteribus: dicunt enim num. 2, viginti eum fuisse annorum cum in tirannum adscriptus numerum trahebatur ad militiam, quae ei Christianae fide cognoscendae amplectendaeque occasio fuit: hoc autem factum esse eo tempore, quo regnavit Constantinus Magnus et adversus Tyrannum quemdam bello contendens (Maxentium eum fuisse oportere) eundem debellavit: cuius victoria, exente Octobri anni cccxii relata, nuntio in Aegyptum delato, dimissis illis in superiorem Thebaidem properavit, et in Chenobasciorum ecclesia baptizatus, ad Palrmonem Anachoretam, haud longe a Panopli commorantem, se contulerit, atque apud eum sese exercuerit, donec in Tabennensi vico jussus est monasterium condere, atque ad eam disciplinam venturos homines efficere monachos, acceptaque ab Angelo regula informare. Hoc autem ex jamposito principio debuisset fecisse anno non plus quam quinto a sua conversione, aetatis ut summum vigesima sexto. Nisi cum Arianae Impietatis fama ab Nicarna synodo damnatae penetravit in Thebaidem ad aures Theodori (penetravit autem uti mox apparebit ante mortem Alexandri, quinto post synodum mense et anni cccxxvi initio defuncti) octavum inter monachos annum jam agebat Theodorus. Etiam, secundum Ammonis Epistolam num. 5 et 6, abductus ille ad Pachonium est, cum esset tredecim annorum adulescens; et attigerat vigesimum et secundum aetatis annum, quando ea circa Pachonium orantem vidit, quae ibi narrantur; ac septimo post die a quibusdam hominibus Alexandria peregre advenientibus didicit quidem de unigenito Dei filio opinionem proferrent Ariani, jussusque est oblatum sibi in visione lumen sequi: hoc autem id ei imperantis, interprete Sancto Pachomio erat Christus, qui per Alexandrum Alexandrinorum Episcopum loqui non cessat. Adeo ut Theodorus notus circa annum cccv, debuisset fuisse factus monachus anno cccxviii. Non fuit autem ipse unus ex primis Pachonii sacris, utpote in Pachonii notitiam adductus per Latopolitannum monachum, eo audiente fratribus suis exponentem, quae is dicebat se audivisse ab hominum omnium quos noverat sanctissima, Patre scilicet Pachonio, qui in Tabenna magnam monachorum, pulchras in Christo progressus facientium, multitudinem congregat, uti habent Acta num. 24. Eodem deinde num. 77 indicant mortem Pachonii accidisse eo tempore, quo sanctus Archiepiscopus Athanasius, magna sua et Dei gloria a Comitatu in Ecclesiam suam revertebatur, anno*

scilicet cccxlix, quando S. Antonius aetate jam erat supra modum proventa, utpote annorum xcviij juxta Chronotaxim Vitae ejus a nobis deductam xvii Januarii. Annos igitur solum lvi vivendo explevisset Pachomius, et senis titulus, toties et tributus in Actis, honoris solum fuisset, non aetatis.

13 Ceterum annorum xxvi hominem, annis solum quinque in monastica exercitatione versatum, rem tantam exorsum, quanta est tot monachorum collectio, non usque adeo fortasse miraberis, legens in Aprili nostro od. ii diem in supplemento Historico ad Acta S. Francisci de Paula depositiones testium, Conventus Paulani in tua referentium od annum mcccclvi, quando nos demonstramus annos duodecim novemdecim natum fuisse sanctum illius auctorem, qui ex tunc cepit adsciscere socios in ejusdem habitus vitaeque communionem, suumque novum Ordinem vult ab Archiepiscopo Consentino confirmationem post multa experimenta anno mcccclxxi, cum annum aetatis egeret xxxiii. Adderem ex die xii Maji, et Vita S. Epiphani u nobis deducta num. 11, exemplum S. Hilariionis; quem ibidem censui, annos aetatis duodecim xxii habuisse, quando de Syria et Aegypto ad eum certatim populi confluebant, ita ut multi in Christum crederent et se monachos profiterentur. Sed quia S. Hieronymus, alias fere aetatis ac vitae annos expresse enumerat, ibi autem non simpliciter dicit, quod Hilariion viginti et duos jam habebat annos, sed addit in solitudine, nec aliunde magna appareret necessitas restringendi haec verba Hieronymi ad aetatis annos; libenter eam locum mutaverim, sic ut primarii hic cepit innotescere et alios ad se venientes excipere anno xxii solitudinis suae, qui fuisset annus Christi cccxxx, vitae vero suae xxxviii: quoniam ex hoc sequi debent, quod Epiphanius prius aliquamdiu quam cum illo contraheret amicitiam, solitarius in patria sua vixerit ab anno cccxvi.

14 Sanctus, quem dixi, Franciscus de Paula, etsi tam juvenis cepit, non tamen initio illo plures quam tres eremiticarum vitae socios habuit, lentisque progressibus erexit novella plantatio intra unius eremitorii Paulani angustias, usque post obtentam ab Archiepiscopo Pyrrho confirmationem: sed neque postea, quamdiu in Italia fuit Sanctus (fuit autem usque ad annum aetatis xliii) plus quam tria, eremitoria potius quam monasteria, ordini etiam a Romano Pontifice opprobato accessere, Religiosorum numero non valde aucto. Ast Pachomius, statim ut cepit, tantam multitudinem monachorum collectam habuit, ut opus fuerit eandem per plurima contubernia sub variis Praefectis et Praefectorum vicariis partitam habere: neque diu fuit, quin etiam ad nova monasteria oportuerit colonias ducere monachorum: quae omnia ab uno summo capite et Patre in spiritualibus temporalibusque pendebant, cum subordinatione prorsus admirabili, quaque videatur exigere maturioris longe aetatis virum quam ex proposito superius calculo posset fuisse Pachomius. Adde quod auctor Actorum, non solum Constantini Magni tempore, sed etiam jussu conscriptos, atque post victoriam dimissos thronos dicat: quod nulla ratione potest consistere cum veritate: quia Aegyptus non venit in potestatem Constantinum ante extremam de Licinio victoriam, partam anno cccxxiii. Quare si, eodem contra aliquem tyrannum pagante, in militiam abreptus Pachomius est; factum id fuit jussu Maximini, Aegypto tunc imperantis et Christianis persequentis; qui in auxilium amicissimi sui Maxentii Romae regnantis, contra ipsum Constantinum copias illas collegerit; transmississetque in Italiam, si de tyranno victa non advenisset in tempore nuntius.

15 Cum ergo sic nequeamus eximere auctorem nostrum ab aliquo errore; sed debeamus excusare scribentem uno fere post Pachonii conversionem seculo, quod militiae, cui is adscriptus est, circumstantias non omnes calluerit:

sicut S.
Franciscus
de Paula
at. an. 19
exorsus est
primum suum
Conventum

At S. Serapion
cepit solum
an. aet. 38

E

rem autem
multo ma-
jorem ag-
gressum
Pachomium
non fuisse
seniorem,

F

hoc effica-
citer probant
Acta hic in
aliquo corri-
genda:

ubi si pro-
leptum ag-
noscens in
titulo Imper-
atoris,

A calluerit : nescio an non meliori jure possimus præsumere, erratum esse aliquid in iis ipsis circumstantiis, quæ faciunt ut annus vigesimus S. Pachomii videatur componi debere cum anno *Æræ* vulgaris cccxii; maxime si inveniri possint aliquæ, quibus substitutis, ipsius Constantini jussu conscriptus sit miles, et tamen Pachomius anno cccxviii, quo Theodorum recepit, majorem multo ætatem habuerit. Ad has inveniendas viam suggerit in Chronographia sua Theophanes, anno Diocletiani xii. Incarnationis cclxxxviii secundum Alexandrinos, qui secundum nos est cccxvi, quod, cum Achillem *Ægypti* invasorem Diocletianus Alexandriæ prostravit, socius expeditionis aderat Constantinus, Constantii filius, prima juventute conspicuus et bellicorum facinorum laude jam præstans : qua Diocletianus conspecta, motus invidia, necem dolis machinabatur : Deus autem præter opinionem servavit et patri reddidit incolumem. Posito autem quod Achilles fuerit tyrannus iste (neque enim quemquam nominant Acta) contra quem collecti in Thebaide tirones devrebantur in *Ægyptum* nun cum Pachomio; dici poterit Constantinus, tanquam Tribunus militum vel aliquo militari munere fungens, delectum illum imperasse.

B licet non suis sed Diocletiani auspiciis. Ita solum erraverit auctor in titulo Imperatoris, præmature enim nomen Constantini addito : qui est facillimus et maxime excusabilis error : neque mirum fuerit natum in Superiori Thebaide Pachomium tunc adhuc ignorasse mores et nomen et legem Christianorum, quod post persecutionem Diocletiani, plusquam xvi annis continuatam, vix posset videri credibile.

16 Pachomius autem anno cccxvi vicennus, anno cccxviii egerit ætatis suæ annum xlii : quæ justa omnino et matura est ætas quantumcumque magno regimini : carperit autem in constructum a se monasterium Tabennense adsciscere socios, statim post Maximianum a Licinio victum, persecutionesque finitas anno cccxiii; postquam sub Palmyrenis disciplinæ egerisset annos x vel xii, ceteros vero propriæ exercitationi in rivo Tabennensi cum fratre Joanne, demandatæ sibi calitis ædificationi intentus cum eodem minus ipsam probante, nec in multorum receptionem facile consensuro; quare eum Deus ad se recepit, uti narratur in ea quam Dionysius Eriugus Latine reddidit Vita, et nostris Actis insertum reperies num. 10. Eodem loco inducitur Pachomius querens, quod ob dilatandæ fabricæ studium reprehensus a fratre prædicto, iracundiæ motum adhuc persensit, postquam tanto tempore in ea vita se exercuit, et ita animum ad virtutem comparavit : quod de triennio aut quadriennio exercitationis monasterii haud satis commode intelligeretur, cum ipse probandis tiroibus, antequam ad interiora monasterii adsciscerentur, integrum triennium præscripserit, ut habes ex Palladio in notis ad cap. 2 litt. k. Eadem ratione, ante susceptionem Fratrum in Tabennesi et sedilia ad somnum cupiendum assumpta juxta Regulam, facile invenientur quindecim illi anni, quibus num. 9 dicitur Pachomius sic solitus somnum capere in cellula suæ medio, super lapidem aut aliud quidpiam considens, sic ut ne parieti quidem tergum admoveere sustineret. Denique eadem ratione obierit annum agens lxxiv, neque honoris tantum, sed etiam ætatis causa toties in Actis suis fuerit Senex vocatus. Ceterum, quantum ab ejus justa ætate detrahit sententia, initia monachatus Pachomii referens ad tempus rebellantis contra Constantinum Maxenti; tantum eandem excedit auctor Bedæ supposititii, nescio ex quo fonte, sic scribens : Apud Thebaidem S. Pachomii Abbatiss, tempore Arcadii et Honorii Imperatorum etc. Horum enim ita simul sumptorum tempus numerari incipit a Patris Theodosii morte, obita anno cccxcv; et tamen jam supra demonstratum est, quod sanctus Abbas vitæ suæ ultimum annum habuit eum, qui numeratur vulgaris *Æræ* cccxlix.

17 Ad Theodorum quod attinet, ut dixi, circa annum ccciv natus, totis xxviii annis fuerit Pachomio junior; quem cum Abbatem in Puban pro Orsiesio invenerit Ammon eo anno, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, ut ait num. 4, id est Christi ccccl, oportet ut inter Pachomii mortem et renuntiationem Orsiesii solum intercesserint anni duo, non autem quinque, ut videntur indicare Acta num. 83, egeritque Theodorus tempore ejusdem renuntiationis annum ætatis xlvii. Post annum autem cccxiii S. Athanasio reverenti Thebaidem occurrit ferme sexagenarius, alacritate ea quam laudavit Sanctus, et describitur Acta num. 65. Obiit denique anno cccxviii, ut colligitur ex epistola S. Athanasii, super Theodori morte Orsiesium solantis, relata num. 95, in ejus fine is sibi gratulatur, quod Paschæ et Pentecostes solennitates animo securo agere potuerit : hoc ipso indicans præcedenti anno id sibi non licuisse, persequentibus scilicet eum Valentis Præfectis. Etenim initio anni cccxvii, id est post indictum Tarsense Concilium (uti ex Sozomeni lib. 6 cap. 12 colligit Hermant in Annotatione ad cap. 16 lib. 11) edictum grave prodit de pellendis Episcopis, sub Constantio relegatis et sub Juliano restitutis : quod cum Alexandriam quoque mittendum curasset Eudocius, Ariannus Constantinopolitæ Episcopus : iterum fugere coactus Athanasius, totis quatuor mensibus in paterno monumento delituit, teste Socrate; adeoque nec Pascha nec Pentecosten agere in ecclesia sua potuit, donec facultatem ad eam redeundi fecit Valens, ceteros nihilominus Orthodoxos Episcopos modis omnibus verans et oppugnans; ut magno divino beneficio adscribere potuerit Athanasius suam per festa prædicta securitatem. Celebratum est autem Pascha dicto anno cccxviii, die xx Aprilis, adeo ut mors Theodori ii die mensis Pachon, id est xxvii Aprilis, inciderit in Octavam Paschæ, quod optime convenit cum relatis num. 93. Ibi enim dicitur, quod ægroans Heron, medio Paschate, id est hebdomada sancta, cepit ad mortem tendere : ejus oculos cum Sabbato clausisset Sanctus, et secundo deinde mane in Dominica gaudii, ipso scilicet letissimo die Paschæ, mortuum terræ mandasset; post aliquot inde dies Theodorus ipse cepit ægrotare, cum prius Fratres, qui ex omnibus monasteriis ad Pascha celebrandum conveniant, dimisisset, puta Feria iv Paschali : obiit autem, cum pro ejus vita totum triduum frustra orasset Orsiesius. Neque tardum videatur Athanasii officium, non nisi post Pentecosten (quæ tunc in viii Junii incidit) scribentis. Credibile est enim eum usum occasione Fratrum, ab Orsiesio Alexandriam missorum, et inde redeuntium confectis negotiis, quibus facile potuerunt insumi hebdomades aliquot donec Pentecoste transiret. Annum igitur ætatis suæ lxxv agebat Theodorus cum moreretur, eoque justior fuit Fratrum pluctus super eo, cui ab ætate magistri sui Pachomii integrum fere decennium deerat quo vivere potuisset.

18 Gennadius Massiliensis de Scriptor. Eccles. cap. 8 Theodorus, inquit, Presbyter, successor et gratia et Præposituræ Abbatis Pachomii. Si Presbyterum Ecclesiasticæ Ordinationis titulo intelligit, uti ea vox sumitur a Latinis, erravit insigniter : nihil enim de tali Ordinatione Theodori usquam legitur : imo num. 18 expresse dicitur, quod inter Pachomii discipulos nemo ad Ecclesiasticos Ordines promovebatur, ipso judicante hoc in canoniis perniciosum esse et semen ambitionis. Itaque ad sacra sibi faciendum uldorato e vicinia Presbytero Tabennensi uti malebat : si quis autem sibi jungeretur jam ordinatus, eum, excepta sui gradus reverentia, nulla in re habebat eximium. Invenit alicubi Gennadius Θεόδωρος τῶν πρεσβυτέρων id est senioreum dictum, respectu scilicet Theodori Alexandrini seu Politici, qui etiam ipse magni nominis inter discipulos Pachomii fuit, sed serius adjunctus, ut vocari junior etiam potuerit. Theodorus porro Senior scripsit, teste Gennadio ubi

D
AUCTORE D. P.
Theodorus
natus anno
304

obiit anno 368

E

Dominica in
Albis.

F

An etiam
Presbyter?

Scriptis epi-
stolas :

supra,

cum juvenis
Constantinus
in *Ægypto*
fuerit anno
296,

potuit Pachomius tunc
fuisse vicennus,
et cepisse
socios adsciscere
an 31;
at suæ 38,

cum annis 18
se exercuisset
solus,

et obitusse
an. æt. 74

A *supra*, ad alia monasteria epistolas, Scripturarum sanctarum sermone digestas : in quibus frequenter meminit magistri et institutoris Pachonii et doctrinae ejus et vitae proponit exempla, quae ille ut doceret Angeloadministrante didicerat ; simul et hortatur ad permanendum in proposito cordis et studii, et redire in concordiam et unitatem eos, qui post mortem Abbatis discessione facta a coetu semetipsos absciderant unitatis. Sunt autem hujus exhortationis epistolae tres : quarum unam esse illam, quae in Bibliotheca Patrum vocatur, Doctrina atque tractatus P. N. Orsiesii, sub quo etiam titulo habetur in codice Regularum Holstenii, existimat Franciscus Bivarius in opere de veteri monachatu lib. 3, cap. 6, § 2. Conveniunt ei quidem omnes ex laudes, quas Theodori epistolae Genuadius tribuit : et ex Actis num. 83 constat, ab eo, jam Orsiesii Picario, reparatum fuisse schisma, quod Monchosensis Hegumenus Apollonius inducere coeperat, res sui monasterii seorsim a ministerio magui seu generalis Oeconomii agere et habere volens. Sed cum ipse Orsiesius aliquandiu solus sustinuerit perturbatorem illum et complices ejus ; quidni vere hoc ejus potius quam Theodori opus fuerit, esto ipsum sit diversum ab eo quod praedictus Genuadius laudat, velut librum divino conditum sale, totiusque monasticæ disciplinae instrumentis constructum : in quo, ut simpliciter dicam, inquit, totum pene vetus et novum Testamentum, compendiosis dissertationibus, juxta monachorum dumtaxat necessitatem, invenitur expositum, quem, vice testamenti prope diem obitus, suis Fratribus obtulit. Liber hic utinam conservatus sit usquam, et aliquando in lucem veniat ! nam illa veteris ac novi testamenti perpetua expositio, quae in praedicta epistola nequaquam invenitur, non posset non esse utilissima monachis et rerum oeconomicarum studiosis.

§ III. Cœnobialis vitae seu perfectioris Monasticæ initium et exemplum an a S. Pachomio acceptum ?

Regularium Codici, saepius a nobis laudato et laudando, Romensis typis multo prius recuso, quam impressionis istius curator Eruditissimus Lucas Holstenius excederet e vita ; non tamen nisi post mortem ejusdem vulgato, pro Praefatione ampla, quam ille animo designaverat, praefixa est Praefationis materia, prout eam ex adversariis τοῦ πατριάρχου describere licuit, sicut Typographus ad lectorem praefatur. Quis eam aliasque utilissimas operas eodem spectantes Typographo navavit, nihil attinet quærere ; satis est scire, eruditorum omnium Mercenatem notissimum Franciscum S. R. E. Cardinalem Barberinum, sacri Collegii Decanum, id commendasse viro, cujus notæ et pluribus experimentis probata eruditioni fidebat plurimum. Hic Dissertationis Proœmialis materiam, e schedis postumis Lucæ Holstenii, in quatuor divisam capita sic exorditur. Frustra sunt qui verum et perfectum monachismum Christianismo vetustiore faciunt. Ejus in veteri testamento figura potius quam forma, praesagia totius quam exempla reperiuntur. Anachoresis Eliæ, hujus et Elisæi discipulorum convictus, Nazaraeorum et Recabitarum instituta, tum si quæ occurrant alia hujus generis, videri possunt quaedam quasi rudimenta gratiae, monachos facere exordientis. Esseni quoque, quorum Hebraei meminerunt ; uti et. quos Philo libro proprio describit (quamquam hos S. Hieronymus fuisse Christianos putat) multis, ut palam est, differentiis a monachorum instituto discrepabant. Indicat Metaphrastes initio Vitæ S. Pauli Eremitæ, non defuisse primis duobus Ecclesiae seculis multos vitae monasticæ professores... verum ut alia multa Ecclesiastica monumenta illorum temporum, sic

memoria distinctior primævæ illius vitæ Regularis Diocletiani flammis, quibus Christiana tabularia conflagrarunt, abolita fuerit : ex his certe quæ supersunt monumentis, ætati Constantini Magni vitæ regularis initia imputanda sunt : tunc scilicet per Ecclesiae pacem ea perpetuari sine interpellatione, dilatari sine obstaculo potuit... Ex hoc tempore duo laudabilia distingui monachorum genera coeperunt, solitariorum et communiter viventium... et miscebantur in illis principiis hæc duo plerumque, ut iidem ex eremo in cœnobium, ac vicissim e vita communi in solitariam transirent. Quamquam hæc cum multis experimentis esset deprehensa periculosior, coepit præ illa cœnobitica celebrari disciplina : præsertim post editam a Pachomio Regulam, exceptam dictante Angelo, quam Latine Hieronymus transtulit.

20 His verbis absolvitur Caput primum Ideæ istius præliminaris. Capite secundo explicatur Propagatio monachismi ex Ægypto in omnes terras : Capitis autem tertii hoc initium est. Ex hactenus dictis, ubique de multitudine colentium vitam monasticam in utroque sexu, facile cuipiam, vetera ex præsentibus æstimanti, persuadebitur fuisse, primis illis temporibus, diversos et certo caractere discriminatos monachorum ordines, prout postea institutum, præsertim in Mendicantibus, quorum universæ, quamvis late sparsæ familiae, sub uno peculiari capite, certis et cuique propriis officiis ac legibus Deo militant. Valde fallor, si jam tum primis sex septemve seculis iste usus invaluerat. Certe vestigia mihi quidem non apparent : qui quocumque intueor, uniformem ubique monachatus rationem, facilem ac promiscuum invicem transitum, mutuumque commeatum professionum et cœnobiorum cerno... Nihil autem adversus hanc uniformitatem instituti monastici, præscribit Regularum hoc codice relatarum numerus et diversitas. Etiam illæ a singulis, ut præsens usus poscebat, Patribus scriptæ, aliorum similia cupientium studiis descriptæ, in commune proponebantur, ut ex his quique, pro locorum et nationum differentia, vitam uniformi, quoad præcipua, disciplina temperarent. Primaria sane et quasi fundamentalis, Evangelium erat : illa inquam Christi consilia, quæ castrare seipsum propter regnum cœlorum, quæ abnegare se et crucem tollere, quæ patrem et matrem, uxorem, agros propter Christum relinquere, quæ vendere patrimonia et dare pauperibus, sicque nudos Christum sequi suadebant. Regule particulares nihil nisi illius primæ ac universalis regulæ applicationes aut declarationes, locis aut personis plerumque aptatæ, habebantur... Hæc disputari pluribus debébant. Verum metus erat ne in contentionem res abiret... certorum quippe hominum, quos abundare in suo sensu facile sinimus, obnixa in contrarium armataque studia noveramus, cum quibus rixari nunc quidem nolumus.

21 Hactenus vel suis ipse verbis Holstenius, vel alius propriis, sed ex Holstenii mente deductis.

Orba parente suo quicumque volumina ab ipsa Suscepit tumulo, meritaque in luce locavit.

Nos quoque eodem contritionum fugiendarum studio, nunc quidem explicare cum illo nolumus, quid nonnullis ante Christum, quid aliis quibusdam post eundem vitæ solitariae cultoribus defuerit ad perfectum monachatum. Ut autem præmissa omnia transcribereemus hoc loco, duplex movit causa. Prima ut clarius intelligatur justiorque appareat ea, quæ hactenus sumus usi, caute, circa sex septemve primarum seculorum Sanctos, ad statum monasticum quomodo locumque pertinentes, nullum peculiaris Ordinis seu Religiosi instanti characterem eisdem aptando. Altera, quia sententiæ Holstenianæ, quæ viris eruditissimis et nulli contententium parti obnoxii passim probatur, vitæ Regularis initia referenti ad Magni

ad Constantini M. ætatem refert.

eunike inditum dñi.

licet subvaris Regulis.

tamquam unius Evangelicæ declarationibus,

F

eum quo abstineamus ab omnibus citius distinguendis,

et quoad initia monachatus laudamus hæc Acta,

an eorum una opus quod extat sub nomine Orsiesii?

Lucas Holstenius aut ex ejus mente utius,

perfecti monachismi initia

A Magni Constantini tempora; omnino consentit Actorum S. Pachomii auctor, tam antiquus, ut fidem solus facere possit, cum dicit in Prologo, quod extremae persecutionis tempore (quæ Diocletiano et Maximiano imputatur, etiam postquam hi sese ipsos Imperia abdicarunt, in qua et Petrus Archiepiscopus, Alexandrinus passus est) monasteria coepta sunt extrui, et ascetarum habitacula in vitæ innocentia et rerum omnium abdicatione fundari: idque, ut ait ipse, exemplo potissimum S. Antonii. Ascetæ clarissimi et in omni virtutum genere excellentis, cujus ea fuit vitæ ratio, quam et magnus Elias et Elisæus et Joannes Baptista quondam tenuerunt.

ubi in Joanne et aliis agnoscitur vitæ solitariae exemplum,

22 Sed uti S. Joannem Baptistam, ob eam quam in eremo tenuisse scitur vivendi normam, recte quidem dixeris monachorum novi Testamenti Principem, Ducem, Magistrum, Normam, et plus quam monachum, propter virtutum monachis maxime propriarum excellentiam, licet ipse nullum collegerit cœtum monachorum, quibus religiosa et propria nunc status monastici vota professis, ipse cum titulo et potestate suprema præsederet, regularem vitæ normam præscripserit, imo nec ipse fuerit monachus, in ea qua nunc monachi appellantur acceptione; sic neque Eliæ neque Elisæo quidquam puto ab Holstenio detrahi eorum, quos ipsis Patres concedunt, titulum, dum verum perfectumque monachismum Christianismo negans vetustiorum, solum in iis agnoscat rudimenta gratiæ, monachos facere incipientis. Sua enim res omnis, non solum naturalis, sed etiam moralis initia habet; ab eo quod paulatim efficiuntur, dissimillima.

quod secuti, omnes quidem dicti sunt monachi;

23 Hoc vero sic a me dictum ne perperam interpretetur aliquis, ipse me explico, et nomen monachi dupliciter accipi debere dico. Primo id quod ipsum importat nomen, ut intelligatur Monachus esse, vitæ a mundano strepitu rerumque temporalium cura reductæ sectator, hujusmodi vitæ propositum seu votum externa aliqua habitationis, victus, vestitusque, a vulgari mundanoque discrepantis, singularitate professus. Secundo Monachus dicitur, et nunc fere solum intelligitur is, qui cum externorum abdicatione rerum propriæ etiam voluntatis arbitrium abdicavit, ut fiat membrum alicujus religiosi cœtus, sub obedientia viventis, cum obligationis perpetuæ vinculo, quantum ex sua quidem est parte, insolubili. Quoniam autem utrumque hoc monachorum genus, appellatione nominis non distinxerunt antiqui, infinitæ logomachiarum data nonnullis materia est, a qua qui subducere sese volet, poterit primos vocare Monachos simplices, quales etiam hodie multi sunt et nunc passim vocantur Eremitæ; secundos, Monachos Religiosos, quales nunc sunt soli Claustrales, aut qui sub Claustralis Superioris obedientia extra cœnobium solitarii vivunt, iisdem quibus cœnobitarum votis adstricti. Primis haud dubie, non item secundis, sic accensetur non tantum S. Joannes Baptista, S. Paulus Eremita, et quotquot alii ante Antonium solitudinem incolaverunt, viventes in ea solitarii, aut cum uno alterove comite habitantes arbitrata proprio, a nemine, publicam ad hoc potestatem habente, suscepti, nec cujusquam obedientiæ insolubili nemini obligati; sed etiam ipse S. Antonius, usque dum, potestate ab Alexandrino Patriarcha tacite vel expresse accepta, ex discipulis a se institutis cepit habere aliquos, sibi vel immediate vel mediate ut Superiori subjectos.

sed non omnes fuerunt monachi religiosi;

C 24 Tales an S. Antonius habuerit ante S. Pachomium merito dubites; ante cum certe non habuit veros perfectosque cœnobitas, quorum illum auctorem et institutorem primum ipsemet S. Antonius facit in hisce Actis, num. 76 sic loquens: Quo ego primum tempore ac monachum erpi agere, nullum uspiam extabat cœnobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat: sed quisque veterum monachorum, persecutiōne jam finita, privatim exercebatur: po-

quales sunt cœnobitæ, a Pachomio primum instituti,

stea vero Pater vester (Saccharum alloquitur, Pachomii discipulum) tantum bonum Deo adjuvante effecit. Alius quidem ante, cui Aote nomen, voluit tale ministerium suscipere: verum quia non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus ille eamit. Neque hoc tantum Pachomius præstitit, ut intra unius monasterii septo magnam colligeret monachorum multitudinem, sub uno Capite communiter victurum (quod et Antonius in sua Montis exterioris monasterio, et Ammonius in Nitria, et Serapion in Palastina, et alibi alii ad imitationem Pachomii fecerunt) sed etiam ut plura ejusdem formæ ac regulæ monasteria, sub unius communis Patris (Generalem nunc diceremus) colligere regimine; id quod in Occidente primi Cluniacenses, deinde alii atque alii fecerunt, ac postremum Mendicantes Religiosi. Addidit etiam tertium quidpiam, quod, tamquam plenum difficultatibus fere insuperabilibus, consequentiam et imitationem apud alios quam Tabennesiotas non habuit; ut septem monasteria virorum quæ ipse formavit, quæque usque ad decem Theodorus auxit (præter tria vel quatuor monasteria mulierum) uni, majoris in Pabau monasterii (Economia, omnem manuum laborem penderent, ab eo, ut vicissim acciperent omnia ad victum et vestitum necessaria, uti ex hisce Actis patet, ubi propterea num. 81 tota Tabennesiotarum Communitas vocatur Cœnobium. Res omnino stupenda, quæque præ aliis omnibus Aegyptiaci monachatus mirabilibus celebratur: quod testatur Hieronymus in Vita Marcellæ, ad xxxi Januarii, ubi ait num. 5, quod ab Athanasio Papa, qui persecutionem Arianae hæreseos declinans..... Romam confugerat, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachomii ac Virginum et Viduarum didicit disciplinam. Ut autem ea melius conservaretur, geminum per annos singulos conventum generalem omnium, qui abesse a monasteriis poterant, instituisse Pachomium, dicitur num. 51.

D AUCTORE D. P.

et quidem ita ut multa monasteria

unum quasi cœnobium essent, B

25 Hinc quinquaginta milia fere hominum passionis Dominicæ simul celebrare festivitatem pro suo dixit Hieronymus, in Prologo ad Regulam, ubi ait eos habere per singula monasteria Patres, et Dispensatores, et Hebdomadarios, ac ministros, et singularum domorum Præpositos; ita ut una domus quadraginta plus minusve Fratres habeat, qui obediunt Præposito, sintque pro numero Fratrum triginta vel quadraginta domus in uno monasterio. Et illi quidem, cum ad Pachomium venit, Irsisius Nitriotes, de quo Palladius Hist. Lausiacæ cap. 7, ter mille viri dumtaxat numerabantur; neque eo vivente plures universim fuisse crediderim, quia omnium usui duo solva sufficiebant navigia, uti dicitur num. 72. Post mortem vero illius, horum quoque numerus non parum est auctus, singulis monasteriis in navium fabricationem intentis, ut habes num. 92, et vixit exacto biennio, cum ad monasterium Pabau venit adolescens Ammon, ut scribit num. 1, reperit in eo solo simul congregatos monachos fere sexcentos, qui omnes in monasterii istius medio commorabantur. Creverat autem hic numerus, cum illa scripta sunt, quæ de Vita Pachomii deque Macarii Alexandrini ad eum accessu in suam historiam transtulit Palladius cap. 20 et cap. 38, ad numerum circiter mille quadringentorum virorum: cetera autem monasteria, quæ formam eandem obtinebant, erant habentia virorum circiter septem millia. At vero cum ipse Palladius, Hellenopolitanus annuum jam vigesimum Episcopus, circa annum ccccxviii Thebaidem adiit, Aegypto perlustrata; vidit Ammoniam Patrem ter mille monachorum, quos nominabat Tabennesiotas: aucto scilicet plus quam in duplum priori mille quadringentorum numero. Denique cum Joannes Cassianus Aegyptum adiit, aliquot annis post Palladium, creverat multitudo sic ut circiter annum ccccxix scribens de Tabennesiotarum cœnobio, dicat

in quibus tandem ultra 50000 monachi,

qui sub Pachomio fuerant 3000

F

a: deinde 7000,

A *dicat in eo plusquam quinque millia Fratrum sub uno Abbate regi. Tunc vero multiplicatis etiam monasteriis, in quintuplum fortassis aut septuplum, novorum plurium foundatione, potuit ad numerum quinquaginta millium, nariter ad Synaxim Paschalem convenientium (præter eos qui adesse impediebantur) excrecere multitudo monachorum, prout eam censet Hieronymus, ad cuius scripturam ab obitu Theodori xxx anni intercesserant; Palladii autem congressus cum Ammonia decennio et amplius posterior fuit morte S. Paulæ, quæ Hieronymus scripturam immediate præcesserat.*

conseruata
etiam in tanto
numero discipli-
plina,

26 Ceterum quantumcumque et quantumcumque accelerata tot canobiorum una in Provincia multiplicatio hand adeo magnam meretur admirationem, quam quod rigida illa Pachomii disciplina, in numero tam vehementer aucto sic potuerit conservari, quemadmodum Palladio Ammonas retulit. Vitæ enim agendæ institutum etiam tunc dicebat omnibus tale esse, ut n. n. nisi vultu tecto comederent, et se deorsum inclinantes, ne quis proximum comedentem aspiceret; et tantum exercerent silentium, ut viderentur esse in solitudine, unoquoque occulte peragente summi vitæ institutum; solum autem specie quadam in mensa sederent, conantes se invicem latere. Aliqui enia semel vel bis manum ori admovebant, tingentes panem vel oleum vel aliquid ex iis quæ erant apposita; et cum de unoquoque obsonio semel gustassent, contenti erant hoc alimento; alii autem panem sensim mandentes, alia autem accipientes citri similitudinem sic perseverabant; alii autem iusculum tantum degustabant, a reliquis autem abstinabant. Cassianus vero lib. 4 de Instit. cap. 1 cum dixisset, Tabennesiotarum canobium, quanto numero populosus emictis, tanto conversationis rigore districtius esse: tanta, inquit, obedientia tam prolixus monachorum numerus omni ævo suo seniori subditur, quanta non potest apud nos uni vel obedire modico tempore vel præesse. Sicut autem hæc toto serrabantur anno, ita singulariter per Quadragesimam crediderim serratam rationem, quam diversam ibi reperit S. Macarius Alexandrinus, viditque alium quidem comedere vespere, alium post duos dies, alium post quinque; alium stare per totam noctem, interdum vero sedere ad opus etc. Vestitus autem formam describit Rufinus de Vita Patrum lib. 2 cap. 3 docens, quod eis usus est indui colobii quasi saccis lineis; et pelle confecta, a collo post tergum et latus descendente, contegi; cucullis etiam caput operiri. Adde crebrum C ciliciorum usum sub lebitone seu Levitonario (ita sacrum suum seu collubum lineum appellabant, astitis superpelliceis similem, nisi quod manicis carnerit) quemadmodum de S. Theodoro legitur num. 92. Dum autem ciliciorum monachorum hæc infertor mentio, jurat etiam meminisse Epistolæ P. N. Pachomii, ad Fratres qui tondabant in deserto capras de quarum filis texuntur cilicia. Quamvis enim Saga cilicia, Ercdi xxv, vers. vii, imperata ad operiendum tectum Tabereuli, eaque Ercdi xxvi vers. xiv, de pilis caprarum, nemini non sint notissima; inventus tamen est nuper, cui n. n. risum, quod B. Albertum Patriarcham Hierosolymitanum, cuius Acta dedimus viii Aprilis, Philippus Bergomensis dixerit cappam ex Syrico dedisse Eremitis quibusdam a se regulatis, et hoc Syricum docuerim ego ex pilis caprarum contextum, quemadmodum ex iisdem etiam contextitur delicatior pannus, nobis vulgo camellotus quasi capellotus nuncupatus. Quod quia in gratiam curiosorum addidi, applicavit ille mihi censuram Canisii, Chytræum hæreticum merico explodentis, quod S. Joannis Baptiste vestimentum de pilis camelorum Matthæi VI commutaretur in vestem ex Kamelot, Latino Undulatam. Viderint partiarrii ejus quæ id sinceritate fortum, mihi est satis ostendisse, tam Syricum a Syria, quam Cilicium a Cilicia dictum, non

et vestitus
rigore,

male ex caprarum pilis contextum dici, sic ut non continuo delicias oporteat suspicari; neque propter menda Parisiensis editionis; anno 1533 curatæ, in quibus pro Syrico; quod habet originalis editio Brixiensis anni 1483, legitur Serico; aut Bergomensi aut mihi impugni debuisse crimen mendacii, ab eis præsertim qui meminisse poterant, alias quoque se redargutos, quod istum male filii editionem sequenda, Sanctorum canonizatorum numerum satis imprudenter auissent, velut ex auctoritate Bergomensis, qui nec verbum quidem de illis scripsit, multo minus nuper Canonizatos vocavit, quod est typographi Parisiensis figmentum, tituli præfixi Appendici ad Bergomensis chronicon simplicitatem ingenuum adulterantis.

27 Sed hæc occasione disciplinæ Pachomianæ ad nostram defensionem notasse sufficiat. Magis ad præsens argumentum facit observare, quod omnia istius disciplinæ, quæ dixi superius, monasteria debuerunt fuisse in sola Thebaidæ; nam ut etiam in Ægypto simili fere forma instituta sint alia, non potuerunt illa propter nimiam distantiam in eandem recipi rerum omnium et gubernationis communionem. Monet tamen, quod supra demonstrari et quod in prædicto prologo etiam asserit Hieronymus, Pachomium saltem primum fuisse, qui per Thebaidem canobiorum fundamenta jecit juxta præceptum Dei et Angeli, qui ad eum ob hanc ipsam institutionem missus fuerat. Idem Hieronymus quando eodem loco Pachomio jungens Theodorum et Orsiesium, Thebaidi quoque jungit Ægyptum, debet intelligi de exemplo, quod inde sumpserunt alii canobiorum Patres per Ægyptum; et hoc quo minus credatur ex S. Antonii testimonio fuisse novum et ante ignotum, apud æquum rerum æstimatorem non efficiet Acta SS. Juliani et Basilicæ ad xix Januarii illustrata, et propter antiquissimorum scriptorum auctoritatem (erant enim in iis S. Adelmus Scireburnensis et S. Ado Piennensis, Episcopi, qui ante mille annos floruerunt) vehementer laudata, eoque fidentius tunc recepto quod in Prologo legerebantur hæc verba: Nos quæ vidimus oculis nostris Sanctorum gesta scripsimus. Cum enim S. Antonius monachus factus sit circa annum ætatis suæ xx, Christi cclxx, ignorare non potuisset sancta monasteria a prædictis excitata, si ea fuerunt tam numerosa, ut fuerit Julianus congregationis circiter decem millium monachorum Pater, quod aiunt Acta num. 10: pro quibus in Menæis indicatur monasterium, in quo præerat duodecim circiter millibus virorum; qui omnes pro fide cremati dicuntur num. 19: et si Basilissa chorum Sanctarum Virginum numero circiter mille, ut habetur num. 15, sub sua obedientia regulariter viventium, intra dimidii anni spatium felici morte præmisit ad cælum, persequente Ecclesiam Diocletiano. Qui Januarii nostrum revocabunt ad incudem, alia hand dubie multa inveniunt, ob quæ non mereantur Actu istu censi primæ fidei, idoneaque ut aliqua majoris consequentiæ assertio super ea fundetur. Idem dictum velim de Vita S. Endociæ ad 1 Martii data, quamvis ex similis antiquitatis Codice MS. et mille annos excedente desumpta. Idem de Passione S. Niconis et sociorum monachorum centum nonaginta novem, xxiii Martii data; juxta quas etiam Trojani tempore in Palestina et sub Imperio Decii in montanis Thraciæ, Gani dictis, monasteria numerosa fuissent. Nam et hæc Vitæ, poeticam potius inventionem quam fidem historicam toto contextu præferentes; severius merentur examen quam hactenus subierunt, quia deprehenduntur, æque ac aliorum nonnullorum Sanctorum Acta, necdum justo appensa libramine, nequaquam esse auctorum tam certorum; quam subinde præferunt fallaces tituli. Si quæ porro tales Vitæ olim nos deciperunt, minus ad veri falsique discrimen exercitos, ea in posterum minus facile fallent; et leviori tunc manu tractatæ, acutiori deinceps configentur obelo; ut cum omitti

D

E
idque intra
Thebaidem.

Quæ contra
alligantur
Vitæ SS.

P

fabulosæ sunt.

A omitti fortassis non poterunt, ad hoc tantum eas dari sciat lector, quo ad primum qualemque fontem accedatur propius, et juxta ejusmodi umbram clariore luce emileant scripta vere coarvorum sinceriorumque auctorum.

Dionysius
de Hierarchia,
non est Areo-
pagita,

28 Quod ad libros de Hierarchia attinet (quorum secundus, qui de Ecclesiastica est, cap. 6 fuse de monachis agit eorumque consecratione) movere si solos istos poterunt, quibus poterit persuaderi, Ecclesiasticas omnes ceremonias atque ritus in sacrorum Ordinum collatione Sacramentorumque administratione, tam fuisse distinctos, fixos et regulatos, initio Ecclesiae; quam fuerunt deinde quarto aut quinto seculo. Ego libros illos suspicio ac veneror, ut divino spiritu scriptos; et quidquid de ipsis scriptis sit, in quibus auctor se indicat Apostolorum synchronum) istorum solum librorum compositorem, Magnum Dionysium cum Petario nostro, non Areopagitam appellaverim: atque in hac sententia ipse ille de monachis locus, si alii deforent, me confirmaret; maxime cum in totis illis libris nihil sit, quod tantum eis antiquitatem adscribendam suadeat; omnia vero Theologiae, jam plene constituta, atque (ut sic loquar) scholasticae, ad subtiliores speculationes evagantis,

B neque dex-
trina figmen-
ta vim habent
amplius.

Magistrum absolutissimum arguant. De Pseudo-derti et sequacum figmentis, quae apud eruditos viros pridem evituerunt etiam in Hispaniis, ubi primo nata, et ab hominibus non indoctis acriter defensa, placuerunt aliquamdiu, nihil opus est me loqui; quando certum est eorum auctori hoc unum fuisse cordi, ut placerent quas scripsisset fabulas: hoc autem se assecuturum credidit, tum aliis mediis, tum si quam antiquissima faceret, etiam apud Hispanos, Ordinum quorundam exordia. In quo sane spe sua minime falsum videmus: deficientibus enim ab eorum defensione Hispanis possim aliis, soli fere monachi pro illis velut pro aris ac focis, pergunt pugnare, antesignano quodam Gregorio Argiz, spissos libros verbis, non causam argumentis implente.

ACTA

Auctore supparis aevi monacho,

VIDE ACTA
GRÆCA

ex MSS. Græcis Codicibus, Interprete P. Daniele Cardono S. J.

PROLOGUS.

De initiis monachatus in Ægypto.

C Factam Abra-
hamo promissionem præs-
titit Deus,

a
Gen. 22.
Ibidem

Matth. 28
vocatis ad fi-
dem gentibus:

Dei sermo creantis omnia veritas est: ille, inquam, sermo, quem habuit ad Abraham Patrem nostrum, cum in eo denique sibi plene complacuisse, sive cum unigenitum filium suum in holocaustum offerre parato dixit; a Nisi benedicens benedixero te, et multiplicavero te sicut stellas cæli, numero plurimas. Ac rursus: In semine tuo benedicentur in te omnes gentes terræ. Qui enim hæc per servum suum Moysen et Prophetas alios aliquando dixit, idem ille ex semine Abraham homo inter homines apparens, benedictionis hujus promissionem erga omnes gentes opere ipso complevit, cum hæc ad Discipulos verba habuit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Evangelii itaque doctrina per omnem terram feliciter propagata, factum est divina dispositione, ad majorem fidei, quam in orbem intulerat, probationem, ut Imperatores gentiles non mediocrem ubique locorum adversus Christianos concitarent persecutionem. Cum ergo magna omnino Martyrum multitudo, pluribus ac diversi generis cruciatibus ad mortem usque constanter toleratis, interque eos b Petrus, Archiepiscopus Alexandrinus, gloriosam certaminum suorum coronam fuissent

adepti, magnis sane incrementis augeri, et per omnes circa regiones, omnesque insulas, constitutis ubique ecclesiis, diffundi cepit Christi fides. Tunc et monasteria cepta sunt construi, et ascetarum habitacula in vitæ innocentia et rerum omnium abdicatione fundari c. Postquam enim Martyrum d egregiam in perferendis suppliciis fortitudinem conspexerunt, qui e gentibus ad fidem et institutum monasticum fuerant conversi, eorum coeperunt vivendi rationem revocare, de quibus dictum est; Egentes, angustati, allerti, in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ. Atque ita factum est, ut severo sane vivendi genere, et laudanda plurimum pietate homines sanctissimi sese exercerent; cum dies noctesque non Christum modo crucifixum, sed eos etiam ipsos, quos in tormentis et morte conspexerant Martyres, ob oculos et in exemplum sibi haberent propositos. Patris siquidem nostri Antonii, Ascetæ clarissimi, et in omni virtutum genere excellentis, ea fuit vitæ ratio, quam et Magnus Elias, et Eliseus, et Joannes Baptista quondam tenere: quod de Antonio, postquam is e vita migraverat, orbi testatum voluit Sanctissimus Archiepiscopus Athanasius, cum præclare ab eo acta describeret; quibus etiam scriptis sancti Patris nostri c Ammon conversationem complexus est (ejus videlicet qui f primus fuit Fratrum in monte Nitriæ g solitarie degentium) uti et h Theodori, quem vitæ suæ socium Ammon habuit. Non ignoramus autem, quod in labiis tam ejus qui benedicitur, quam qui omnes benedictione replet, gratia ubertim sit diffusa: visitavit quippe terram et inebriavit eam, merorem ex illa auferens et lamenta. Inde profecto admirandi illi Patres, vitæ solitariae sectatores, ubique locorum dicendi sunt extitisse, ut jam ante a nobis dictum est; quorum nomina scripta sunt in libro viventium. Cumque elapsis retro temporibus non ita multi in Ægypto atque Thebaide monasticen fuissent professi, post motam a Diocletiano et Maximiano persecutionem poenitentia gentium ad summum perducta est in Ecclesia Dei, et, Episcopis præsertim ex Apostolorum doctrina ad Deum illas perducantibus, fructus protulit uberimos. Sed et Pachomius quidam extitit in Thebaide, qui parentibus ortus gentilibus, magna supremi Numinis erga hominem misericordia, factus est Christianus; qua in Religione cum non modicum deinde fecisset progressum, monachus evasit in paucis insignis. Istud vero mihi incumbit, ut viri hujus vitam a pueritia omnem enarrare instituiam, ad majorem Dei, omnes undique in admirabile summi lumen evocantis, gloriam et honorem.

ANNOTATA.

a Tam in hac, quam in quibusdam aliis, quæ citantur, sacræ Scripturæ sententiis, aliam quamdam versionem, quam LXX Interpretum, secutus videtur Auctor.

b Passus est S. Petrus Episc. Alexandr. sub Maximiano, et colitur 26 Novembris, ulque ex communiori sententia anno Christi 311.

c Dionysius Eriguas sententiam ita reddit: Monasteria quoque frequentissima eorum, qui contingente studentes renuntiaverunt seculo, solitudinis ipsis secreta decorabant.

d Dionysius: Hi namque, qui de gentibus in Christo crediderant, considerantes Martyrum passionem, eorumque sincerum circa Christum conversionis affectum, coeperunt et ipsi etc.

e Colitur S. Ammon 4 Octobris apud Græcos. In signem ejus pudicitiam et felicissimum ex hac vita transitum Athanasius describit in vita S. Antonii, quam edidimus illustratam 17 Januarii cap. 14. Plura de

D
EX MSS
GRÆCIS.
quæ per ipsas
persecutiones
magis crescens
c d

ad Heb. 11:
solitudines
implevit
hominibus
sanctissimis,

E

e

f

g h

Psal. 64

post Diocle-
tiani præser-
tiam et Maxi-
miani tyran-
nidem

F

eo habet Palladius Hist. Lausiace cap. 8, qui et ait, cum in Nitria creta vixisse annis 22 : infra autem ex epistola Ammonis Episcopi num. 20 constabit, cum ante annum 356 vita functum esse, ut potuerit inchoasse circa annum 330.

f Prolegomena nostra ad Vitam S. Antonii, de qua modo dicebam, passim exponunt, quæ ad aliquom saltem cognitionem faciunt montis Nitrie, et Anacho retarum in eo degentium.

g Quomodo primus, si, quod breviter insinuavimus ad 17 Januarii et 14 Aprilis, S. Frontonius Abbas fuerit septuaginta Fratrum in monte Nitrie, anno circiter Christi 150, integro ante S. Antonium seculo; Sanctus vero Ammon Antonio fuerit coævus? Uterque locus est Heuschenii nostri, moti appendicula post Vitam qua dicitur : Hæc sub Antonino (alias Antonio) Imperatore gesta sunt, tertio decimo anno Imperii ejus : fatetur autem nunquam sine scrupulo ipsam a se lectam, multaque dubitatum in Aprili an ea neglecta non esset referendus Fronto ad ætatem Ammonii : nunc vero hoc loco considerato, quem nolit violenta interpretamine torqueri, in eandem sententiam omnino transire, ac velle S. Frontoni vitam, ab eis qui recognitari

1) Apulem sunt, collocari post Martyrum die xiv occurrentium Passiones, ante vitam S. Abundii : in disquisitione autem prævia de ætate Sancti mutari num. 2, et expunctis duobus lineis, quibus in principio dubium reliquit, sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab eo anno cibi ad eum capti sunt deferri quod usque ad mortem factum est ; vult pro duabus lineis ultimas ante num. 3 hæc substitui : His ita consideratis, videtur S. Fronto floruisse seculo Christi secundo : sed quis jam tunc in Ægypto fuisse credat monachos tam numerosos, Sanctorum Pauli, Antonii, Pachomii Vitas legens, in cujus postremo Vita honoratur S. Ammon titulo Ἀρχιμωζώντης τῶν ἐν τῇ ὄρει τῆς Νετρίας ἀδελφῶν? Diærum ego, aut appendiculum istam, metum esse imperitamque glossemam ; aut potius, non integre transcriptam a librariis, misereque truncatam fuisse, et sic restituendam : Hæc sub Ammonio Nitriensium monasteriorum Prefecto ac primo institutore, et Constantio Imperatore gesta sunt, tertio decimo anno Imperii ejus, qui esset Christianæ aræ annus eccl., sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab ea anno cibi ad eum capti sint deferri, quod usque ad mortem factum est ; quam sic liceret etiam ad plures annos differre. Hinc autem dilationi faverent ex omnes collectiones, ex quibus librum primum de Vitis Patrum Rosweidus noster edidit, ubi inter postremos censetur S. Frontonius, et saltem post Paulum, Antonium, Hilarionem, Melchum.

h Hic Theodorus comes ubique jungitur Ammoni in vitis Patrum, et nunquam nisi cum laude nominatur.

CAPUT I.

Pachomii adolescentia et conversio. Monachatus sub Patremone : hujus sanctitas et mors.

Factum igitur est quodam tempore, ut pariter cum utroque parente in tantum quoddam idolorum deveniret Pachomius, in primo adhuc ætatis flore existens, demonum spectris, ad Nili fluentia sese exhibentibus sacrificaturus. Quem sacerdos, qui sacris nefariis præerat, simul atque conspexit, a confestim e loco adolescentem exturbare imperat, hanc magno furore vocem emittens ; Juratum deorum hostem vos hinc quantocius expellite. Quibus auditis Pachomii parentes magno filii sui causa mærore sunt affecti, quem videlicet eorum, qui deos se dici volunt quamvis divinum nihil habeant, inimicum denun-

tiari audiverant ; eoque etiam magisturbabantur, quod D meminissent præbitum Pachomio aliquando vinum, demonibus istis ante libatum, a puero mox cum nausea fuisse ejectum. Ac hujus quidem rei indicium fecit ipsemet Pachomius, vitam monasticam jam amplexus, et de pueritiæ suæ eventibus narrationem instituens ad monachos hac ratione : Nolite vero arbitrari a demonibus me tunc fuisse repulsum, quod illi per quamdam præscientiam odore bonitatis afflati, cognoscerent fore ut secuturis temporibus veritatem fidei misericordia divina illustratis profiterer ; sed quia mala me aversari videbant (rectum enim hominem fecit Deus) conjectantibus illis quod talis puer aliquando convertendus esset ad pietatem, ministri eorum ab eis impulsu eliminatum me volebant. [Parentes porro ejus, cum viderent hæc se non posse discernere, quieverunt, instabant autem ut Ægyptiacis imbueretur litteris, et antiquorum studiis informaretur.] Cum finem deinde accepisset persecutio regnavit Constantinus Magnus b Imperatorum Romanorum primus Christianus ; et adversus Tyrannum c quemdam bello contendens, multos etiam tirones conqueri jussit : quos inter ipse quoque in militiam abreptus est Pachomius, vigesimum tunc circiter agens ætatis suæ annum. Impositos vero navibus tirones, qui delectum curabant milites appulerunt ad civitatem Thebæorum d, ibique incluserunt : vergente autem in vespem die, non exigua erga eos commiseratione moti Christiani, cibum miseris et potum, aliaque quorum sane indigebant adjumenta abunde suppeditarunt. Quamobrem non indiligenter istud hominum genus inquirens Pachomius, certa narratione accepit, Christianorum erga advenas et peregrinos, ac omnes plane afflictos, summum esse misericordiæ affectum. Tum vero denuo interrogare institit, Ecquid tandem nominis, ecquid rei essent Christiani ? Cui responsum fuit, homines eos esse, qui Christi, unigeniti Dei Filii, nomine gaudent, ac omnibus passim quicumque possint commodi obsequii deferunt, qui spes suas omnes in cæli terreque et nostrum ipsarum conditore Deo habent repositas.

3 Hoc pulchrum adeo vitæ institutum ut cognovit Pachomius, vehemens animi ejus de Deo timor invasit et gaudium. At postquam soli esse in custodia licuit, protensis in altum manibus, hoc modo Deum orare est aggressus : Deus meus, cæli ac terræ creator, si ad me hominum omnium vilissimum respicere non dedigneris, ut te verum ac solum Deum amplius non ignorem, et ex hac tribulatione me ereptum velis : quandiu in terra hac victurus sum, non aliam quam tuam solius voluntatem venerabunde respiciam : ac singulari omnes homines amore completens, secundum tuam præceptionem, nihil non erga eos officii studebo exhibere. Hæc ubi oravit, suam cum sociis navigationem prosecutus est, atque in variis urbibus non exiguam ab itineris militiæque comitibus molestiam perpassus, cum iaudi hujus illecebras aliasque immoderatas voluptates adolescenti identidem objicerent, eorum consortium plane aversatus est, præstita sibi a Deo gratie nequaquam immemor : puritatis namque a teneris etiam annis custos et amator perpetuus extitit. Interim edicto promulgato (suos enim inimicos debellavit Constantinus) dimittebantur tirones. Tum Pachomius in superiorem Thebaidem properans, ad pagi cujusdam cui e Chenoboscia nomen, ecclesiam devenit : ubi primis Christianæ fidei elementis sufficienter instructus, sacris undis ablatus est. Ea autem ipsa nocte, qua tam salutaris ei mysterii bonum obigit, per visum cælestiquasi rore perfundi se conspexit. Cumque in manum ejus dexteram ros defluxisset ; et hic in mel concretus decidisset in terram, ea continuo ad Pachomium vox est facta : Intellectu, quod contigit

S Frontonius non sub Antonino Imp

sed sub Ammonio Ab et Constantio Imp in Nitria.

Multis adscriptus

b

c

E

d

Christianorum caritate attrahitur ad fidem,

F

et baptizatur

Cælesti visione mentutus

Hos inter Pachomius adhuc puer demoni est formidabilis.

a

A git, apprehende; tales quippe deinceps res tuæ sunt futuræ.

*petit inter
monachos
recipi.*

f

4 Mox Pachomius, vehementiore erga Deum caritate motus, qua ratione inter monachos vitam agere posset circumspexit. Posteaquam igitur de Anachoreta quodam, qui f Palæmon vocabatur, fama accepit, mox, ut solitariam cum eo vitam viveret, ad hominis cellam profectus est. Quam ut attigit, absque mora fores cœpit pulsare. At senex e sublimi despiciens; Quid vis? inquit: paucorum namque verborum erat. Respondens vero Pachomius; Fac, ait, o Pater, e Monachis unus ut fiam. Ad quem Palæmon; Non potes, dixit, inter Menachos vitam agere: neque enim hoc Dei qualecumque est opus, quod, cum multi intrepide sint aggressi, deinde tamen laboribus fracti non potuerunt prosecui. Experiemento me proba, dixit Pachomius, ac tunc quod videbitur de me statoe. Ac rursus senex: Tu prius te ipse experire ad tempus, nunc g hac nunc illa ratione: Severo quippe genere vivendi utor. Per æstatem jejuno quotidie, alternis autem diebus vescor in hieme, pane videlicet solo, quæ Dei gratia est, et sale; oleum autem vel vinum sumendi consuetudinem minime habeo: medias perpetuo noctes, quin et solidas persæpe quemadmodum sum edoctus, orationi et divinorum sermonum meditationi impendo.

B Quibus senecionis verbis auditis, h magis etiam animo confirmatus est adolescens, ut omnes cum eo vitæ solitariæ labores subiret fortiter atque perferret. Sic ergo senem affatur; Confido equidem fore ut divino auxilio ac tuis precibus, o Pater, adjutus, cuncta quæ modo dixisti constanter perferam. Aperto tunc cellulæ suæ ostio, adolescentem admisit Palæmon, ac Monachorum habitu induit. Pariter deinde monasticis sese exercitationibus et orationis studio addixerunt. Saccos texebant cilicinos, eo labore ac diligentia, ut non parva sæpe defatigatione premi eos contingeret: neque tamen suis ipsorum, sed pauperum necessitatibus tantum industriæ ac laboris impendebant, moniti Apostolici numquam immemores. Tum senex, vigilandi studio intentissimus, si quando præ nimia defatigatione vehementius in somnum se sociumque suum propendere observabat, ad loca montis magis arenosa egredi, arenam sportulis de loco in locum portare, corpus laboribus subigere, ut dum orandum esset, vigilare melius assoeceret; Vigila, inquit, Pachomi, ne tentet te satanas, et damnum patiaris. Animalversa porro insigni in Pachomio obedientia, et singulari patientia, non mediocriter animo exultabat senex, salutem ejus in tuto collocatam videns. Latissimo autem die Paschæ ait ad Pachonium: Quoniam præcipua hodie agitur festivitas Christianorum, age prandium nobis prepara.

*et a Palæmone
admissus
exercitiis
monasticis vacare incipit.*

h

C Cui Pachomius sine mora obsequens, in salem, quem ante contriverat, olei nonnihil infudit. Sic namque vesci solitos jam ante dictum est. Quandoque autem et olusculum addebatur silvestre, sine aceto et oleo; et cinerem frequenter cum sale miscebant. Parito itaque prandio, senem, ut concedat, Pachomius invitat. Is vero ad instructam propius mensam accedens, oleum conspicit sali innixtum: percussaque sibi fronte, non sine gravi gemitu ita loquitur; Dominus cruci est affixus, et ego oleum comedam? Timide autem rogante eum Pachomio, vix adductus est, ut, amotis olei acetique condimentis, de more tandem cibi aliquid sumeret. Ita Palæmon, vir sanctissimus, secundum Salvatoris vocem, crucis mortificationem magna cum animi sui demissione perpetuo circumferebat, nullo eam loco ac tempore negligens.

*Palæmonis
frugalitas
et abstinentia*

i

*Quem monentem
audire
volens quidam*

5 Nocte quadam, vigilantibus Palæmone atque Pachomio, ignis coram ipsis erat accensus. Surgens vero frater alius, qui tunc primum venerat ut habi-

Maji T. III

taret cum eis, Palæmonem ita est affatus; Qui fidei inter vos prærogativa se donatum putat, is super accensis hisce carbombus immotus consistat, dum Evangelicam k orationem recitando absolverit. Hanc Monachi vocem e superbiæ spiritu profectam esse cum non ignoraret senex, hominem graviter admonuit ac dixit; Desine, talia proferre in medium: deciperis enim. At ille, senis admonitione parum commotus, suum carbonibus pedem imposuit, constitutamque orationem recitavit. Indeque descendens, pedem quidem suum, operante id demone et Deo permittente, vidit illæsum; sed animo magis elatus est, secundum id quod scriptum est; l Ad pravos pravos vias mittit Dominus. Hoc igitur ille modo ab ipsis recedens [ac veluti exprobrans illis, aiebat, ubi est fides vestra? etc] procul inde sibi seorsim vixit. Dæmon interim, qui eum jam ante in fraudem induxerat, ut insidiis suis opportunum animadvertit, speciosæ ornatæque mulieris sumpto habitu, cellæ in qua morabatur ostium pulsant, atque aperienti Monacho: Quoniam, inquit, a creditoribus meis vehementer urgeor, qui pecunias a me, quibus non sum persolvendis, exigunt, obsecro te ut tuam me tantisper domum recipias, donec eorum persecutio desinat. E Monachus ergo, propter animi sui obdurationem, discernere nequens quid rei ageretur, mulierem admittit. Cumque dæmon homini ad peccatum stimulos vehementes subderet, eundem flagitii perpetrandi causa propius accedentem medio in conatu graviter impulit, sic ut mortuo similis in terram concideret. Aliquot deinde post diebus paululum sibi sensibusque redditus, ad Palæmonem Pachoniumque rursus se contulit, et magno cum ejulatu et timore culpam suam confessus; Ego, aiebat, calamitatis meæ causa sum, qui te, recta omnia monentem, audire nolui. Sed vos misero mihi auxilium præbete: magno quippe sum in periculo ne a dæmone in luctuosissima quæque abripiar. Monacho adhuc loquente, et viris sanctis casum ejus deplorantibus, repente a dæmone infelix abreptus, et per non exiguum montis spatium, furiosi instar decurrens, ad civitatem m Panos devenit, ubi deinde in ardentem balnei fornacem ab eodem dæmone præceps datus, defunctus est.

D
RX MSS.
GRÆCIS-

k

l

*a dæmone
misere decipitur,*

*et infelici-
ter perit.*

m

6 At Pachomius exemplo tam infausto ad majores in virtute progressus faciendos acriter incitatus, omni custodia cor suum custodire statuit, quemadmodum scriptum legimus: ita, ut optimus senex vehementer admiraretur, quod non externam solum, eamque admodum severam, vivendi rationem alacriter sustineret, sed conscientiam quoque suam omnem ad perfectissimam pietatis ac religionis regulam exigeret, spes suas omnes ac meliores in cælis habens repositas. Cumque divinorum sermonum lectioni meditationique serio incepisset vacare, non ruditer, quemadmodum solent plurimi, aut unum solummodo quidpiam, sed omnia et singula ex iis in seipso exhibere contendit; in humilitate, in mansuetudine, in veritate, illum Domini sermonem accurate observans; Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Atque hæc omnia ex antiquorum Patrum, qui cum Pachomio diu vixerunt fida narratione accepimus: illis namque ea ipsemet, post divinaram Scripturarum explanationem, frequenter commemorare fuit solitus: nos vero omnia quæ audivimus scribere nequaquam possumus, sed partem dumtaxat aliquam. Circa montem porro illum solitudo erat, spinis admodum impedita. In hanc persæpe ad ligna colligenda avellendaque missus Pachomius, cum nudis pro anni tempestate pedibus incederet, graviter eos affligebat, inhaerentibus multo cum dolore aculeis: quos ille cruciatus fortiter tolerabat, clavorum eorum non immemor, quibus Servatoris nostri pedes manusque ligno Crucis aliquando fuerunt affixæ. Con-

*Hinc Pachomius ad
virtutis
studium
magis excitatus*

F

Matt. 11, 29

*corpore ex-
cruciendo
studet,*

EX MSS.
GRÆ. 18.
et perpetua
orationi
intendit.

ii
Divino mo-
nitu ipse et
Palæmon in
Tabennam
secedunt

A suetudo illi erat, maxime cum in locis versaretur ab hominum aliorum congressu remotioribus, ut orationi multum diuque insisteret, Deum obsecrans, ut ab inimici technis ac dolis tam ipsummet, quam ceteros eriperet omnes. Ita cum Deo familiariter agere auebat.

7 In solitudinem igitur longius aliquanto progressus, ad vicum quemdam desertum, n Tabennæsin nomine, forte pervenit : ubi cum pro ea qua in Deum ferebatur caritate orationi vacaret, eamque protraheret longius : vox ad eum defertur (nullam quippe ad id usque temporis celestem visionem fuerat expertus) ita dicens : Subsiste hic, et monasterium extrue : plurimi namque monasticæ vitæ amplectendæ avidi hinc ad te accedent. [Quibus ducatum præstabis juxta Regulam, quam monstravero tibi. Et protinus apparuit ei Angelus Domini deferens ei tabulam, in qua erat omnis forma institutionis adscripta, qua docendi forent quicumque ad ejus monasterii studia pervenissent : quam Regulam Tabennæsiotæ hodieque custodiunt eodem cibo semper utentes et habitu, ipsam quoque disciplinam sollicita circumspectione servant. Nam monachi qui ibidem commorantur non solum more, sed et robore corporis et locorum situ præ ceteris longe diversi sunt ; et necesse est eos diversam quoque Regulam custodire.] Quæ voce percepta, cum a divino spiritu emissam eam esse Pachomius acutissima purissimæque mentis acie secundum Scripturas judicasset, ad Patrem suum reversus, omnem, ut contigerat, rei seriem eidem exposuit o..... [Obsecrans ut secum pariter veniret ad locum, qui posset Domini mandata implere. Qui volens eum in aliquo contristare, utnote carissimum filium, precibus ejus illico paruit.] Uterque igitur in locum designatum abiit, ubi posteaquam domunculum cum monasteriolum extruxissent ; ita Pachomium sanctus senex est allocutus : Quoniam firmiter mihi persuadeo istam tibi mentem a Deo esse injectam, age, sic inter nos statuamus, ut alter alterum nullo unquam tempore deserat, sed mutuo nos visitemus, ego semel, et tu semel p : et sic fecerunt, quanto deinde tempore germanus Christi miles Pakemon in vivis fuit.

Palæmonis
ægritantis
patientia et
obedientia

8 Post hæc vehementi splenis dolore affici Palæmon graviter cepit, inde orto, quod nimia seipsum severitate tractaret ; toto quin etiam corpore magna eum tenebat infirmitas. Sæpe quippe cibum sumere erat solitus absque ulla aquæ potu ; alias e contra solo aquæ potu contentus, nihil omnino cibi adhibebat. Sed a Fratribus et medico persuasus, ut valetudinis suæ curam admitteret, quo amissam recuperaret sanitatem ; tum quidem ea omnia quæ ad morbum levandum conducere posse videbantur, haud gravate admisit aliquo temporis spatio. Ut autem vidit e morbi sui molestia nihil admodum diminui, omnem ciborum illorum usum rejecit, dicens : Si fortissimi quondam Christi Martyres, cum membris mutilarentur, minuerentur capite, ignibus traderentur, in fide tamen Dei et Christi constanter ad ipsam usque mortem permanserunt ; ego in exiguo positus labore timeo et fugere debeo ? Equidem induci me passus ut qui conducere ad sanitatem posse videbantur, cibos comederem, nihil profeci ; ad pristinam igitur in vivendo severitatem revertar, in qua omnem meam requiem sitam esse arbitror, atque ita restituar sanitati : non enim hominum, sed Dei unius causa durum hoc vitæ institutum amplectus sum. Isto igitur modo mensis integri spatio gravissimi morbi molestias fortiter Palæmon sustinuit ; quem a Tabennæsi frequenter invisens Pachomius, et lecto ejus assidens, non aliter ac patrem fovebat amantissimum, donec senem sanctissimum Dominus ipse visitare et ad se evocare tandem est dignatus. Defuncti corpus Pachomius terræ man-

quem paulo
post mortuum
Pachomius
sepelivit.

davit, et in commorationis suæ locum deinde est reversus.

ANNOTATA.

a Dionysius Exiguus in *Vitis Patrum* : Cumque sacerdos impurissimus sacra sacrilega solito celebrare voluisset, præsentia Pachomii dæmonis prorsus evanescere præstigiæ. Tum diu multumque idem sacerdos hæsitans, in modum simulacri quod colebat mansit immobilis, vehementer admirans cur solennia dæmones responsa non redderent. Tandemque immundo spiritu revelante cognovit, pueri Pachomii causa insolita provenisse silentia, atque in hæc verba prorupit attonitus : Quid inimicus Deorum hinc venit ? Procul eum pellite et quantocius amovete. Idem sensus est apud Lipomanum ex versione Herveti.

b Christiani quidem fuerunt etiam Philippi, sed professione minus publica nec usque in Ægyptum nota.

c Maxentium appellat Laurentianus Codex, solus a Roswido inventus qui nomen exprimat : Baronius Lycinium intelligit, hoc certum Constantino ante annum 323 nihil potestatis fuisse in Ægypto, cum tamen necesse sit, multo citius notare Pachomii militiam. Nodum solvamus in Comment. prævio, indicantes Achillem, contra quem an. 296 legerit milites Constantinus, postea Imperator.

d Dionysius, ad civitatem quamdam : et postea de civitate illa profectos dicit thrones. Hervetus Appulerunt in quoddam oppidum Thebarum, et postea, navigavit ex illo oppido. Baronius Oxyrinchum fuisse existimat, civitatem in Thebaide, ubi similia, quæ hic Pachomius, Christianæ pictatis officina expertum se narrat Evagrius seu potius Rufinus vel Palladius in *Vitis Patrum* cap. 5. Sed hanc ejus opinionem refellens Rosweidus ostendit Oxyrinchum urbem mediterraneam et procul a Nilo fuisse. Ergo ex pluribus in Ægypto Thebis aliquas intelligit extra Thebaidem, Pachomii patriam : quippe quem hic dicit Dionysius ad peregrina transvectum, Hervetus in aliena regione versatum. Malin et ego πολιν τῶν Θεβαίων, Thebas et quidem Magnas intelligere : nam si solum intelligeretur aliquod Thebæorum seu Thebaidis oppidum, in textu Græco legeretur εἰς τὴν πολιν τῶν Θεβαίων. Cum autem utraqque Thebæ, id est Diospolis Magna et Parva, fuerint in superiori Thebaide, fieri non potest ut ex inferiori ortus credatur Pachomius, sicut dicunt Menæa. Quo autem remotiorem ab hic indicata civitate feceris ejusdem patriam, eo facilius capies quomodo ille ad eam secundo devectus Nilo, Christianorum miratus sit caritatem, velut antea sibi ignotorum.

e Chenoboscia, sic dicta urbs a pascendis Auseribus, teste Alexandro in prima Ægyptiorum apud Stephaum, e regione Diospolis, parvæ scilicet.

f De hoc vivo Martyrologium Romanum xi Januarii : In Thebaide S. Palæmonis Abbatis, magistri S. Pachomii.

g Græce καὶ ἔτι καὶ ἥδε, quam phrasim, alibi necdum a me lectam, nescio an apte reddiderim Latine. Hervetus, Valde in aliquem alium locum, et te exerce aliquanto tempore : deinde sic accedes, et ego te accipiam. Dionysius : Perge magis ad aliud monasterium.

h Hervetus addit : cum propter verborum gravitatem esset reveritus, non secus atque magistrum novus discipulus, majore fuit promptitudine etc : quæ Dionysius aliter videtur interpretatus : sic enim apud eum legitur : Hæc audiens Pachomius expavit, ut solent pueri magistrorum vereri præsentiam.

i Dionysius Lapsanas, retenta voce Græca, scribens, explicationis causa adludit, id est silvestria olera : in nostris

A nostro Græco λαφάνιον est diminutivum, ἀπὸ τῆς λαφάνης : sic etiam Cassianus lib. 4 Instit. : cap. xi Lapsania nominat inter monachorum edulia.

k Idem Dionysius apte interpretatur Orationem Dominicam : minus clare Hermetus, congruenter dicto Evangelico fundat preces.

l Proverbiumne hoc inter seniores illos fuerit, an ex veteri aliqua sacræ Scripturæ versio sumpta sententia, non facile dixerō.

m Primaria Panopolitanae præfecturæ seu Nomis dicebatur Panopolis, ob cultum, quem Deo Pani civitatis illius incolæ deferbant, in confinia Ægypti et Thebaidis : ex qua colligimus primam Pachomi habitationem inter Panopolim et Chenoboscia requirendam circa eorum montium tractum, qui Ægyptios Nihilcolas ab Arabicis discernunt.

n Tabennesis vicus, a Tabenna insula dicta putatur : nos de ejus situ plura jam præfati sumus.

o Græcus noster textus, hic mutilus aut depravatus, commodè ex Dionysii interpretatione suppletur, a quo et prior additio accepta, et plures deinceps sed diverso characterē accipiuntur.

B p Semel, in anno, mense, an hebdomade? credo hic deesse aliquid. Dionysius nihilo definitius rem notatam inveniens, visitatione, inquit, nos consolemur assidua, et iisdem fere verbis usus est Hermetus. Apparet ex sequentibus ad pristinae exercitationis locum rediisse Pachomonem, Pachomio apud vicum Tabennesin remanente : de omnia igitur visitatione invicem præstanda pactum hoc intellexero.

CAPUT II.

Pachomii in vivendo severitas, animi demissio, pugna adversus dæmones, cura de discipulis et monasteriis.

Joannes, Pachomii frater, fil monachus, et fratris discipulus.

a

C Accepta autem de Pachomio fama, ejus secundum carnem germanus frater, cui nomen Joanni, fratrem videndi cupidus, in vicum Tabennam profectus est. Ubi postquam conspexit Pachomium, magnam animo cœpit voluptatem; non enim suos ille propinquos revisere curaverat, ex quo tempore militia absolutus in solitudinem sese contulerat. Joannes autem cum vitæ istius rationem omnem vehementer probasset, apud fratrem manere constituit. Nullæ ambobus erant divitiæ nisi lex et testimonia Domini; tum si quid e quotidiano manuum labore supererat, id omne in egenos liberaliter distribuebatur, servato solum quod ad vitam ægre sustentandam sufficeret. Vestitu utebantur vili admodum atque contempto, sic ut lehitomen, a quem ferebant, alia numquam veste mutarent, nisi cum is esset lavandus. At S. P. N. Pachomius, ad carnem suam magis edomandam, cilicina ut plurimum veste corpus tegebat. Hoc vivendi instituto longum profecto vitæ suæ tempus exegit. Cum defatigatum nimis orandi causa vigiliis corpusculum somno tantisper recreare vellet, ita hoc facere fuit solitus, ut in cellulæ suæ medio super lapidem aut aliud quidpiam considens, ne parieti quidem tergum admoveere sustineret. Quam quidem somni capiendi rationem quindecim omnino annos servare est animadversus. Plurimi itaque e senioribus Patribus, cum eam rem sermone aliorum didicissent, vel suis ipsi potius perspexissent oculis, pro certiore animarum suarum salute adipiscenda, iisdem modis carnem suam affligere sunt conati b, utique in hoc intenti sedulo ut secundum Dei voluntatem certarent : postea vero faciebant sibi sedilia, unusquisque enim exercebatur prout vires ferebant, idque fideliter.

10 Recordatus autem Pachomius factum sibi quondam a Deo promissum, una cum fratre suo Jo-

anne monasterii limites cœpit extendere, ut quicumque ad vitam istic inter Monachos capessendam accederent, admitti haud difficulter possent. Huic operi cum uterque esset intentus, Pachomius quidem, Dei promissionem habens ob oculos, monasterii septa non parum producebat. Joannes vero, solitudinis et privatæ habitationis amantior, ædificium perpetuo coarctabat. Indignatus itaque vehementer Joannes, qui ætate superabat Pachomium; Desine, aiebat, a cœptis istis temerariis. Hac fratris correptione commotus nonnihil vir sanctus, qua rem omnino bonam impediri satis sciebat, nihil tamen contra eum protulit, sed generosus passionum suarum domitor, secuta nocte, in ædificii inferiora solus descendens, diu multumque ingemiscere cœpit, atque ita Deum precari : Adhuc, Domine, prudentia carnis suum in me dominatum exercet : carnis adhuc in vivendo legibus obsequor. Hei mihi! quia juxta id quod scriptum est, morte moriturus sum. Qui tanto tempore in hac me vita exerceui, et ita animum ad virtutem comparavi, iracundiæ adhuc motum persensi, esto ob causam bonam atque laudabilem. Mei, Domine, ut ne peream oro miserere. Si enim rem suam vel partem aliquam exignam inimicus in me repererit, nec gratia tua adversus omnem ejus conatum me communiaveris, opportunus admodum fiam ipsius insidiis. Etenim si legem tuam universam quis impleverit, cecideritque in uno, factus est omnium reus. Credo equidem, Domine, si miserationes tuæ multæ ac magnæ auxilio mihi sint, fore ut deinceps constanter insistam semitæ Sanctorum tuorum, ad anteriora omnia alacriter me extendens : illi siquidem divinæ tuæ gratiæ auxilio suffulti, merita inimicum suum ignominia affecerunt. Qua, oro, ratione leges vivendi præscribam iis, quos ad ejusdem mecum vitæ institutum vocare dignaberis, si de hostibus victoriam ante non reportavero?

16 Hæc orans, totam noctem usque dum dies illucesceret eodem in loco perstitit, eademque semper cum gemitu ad Dominum verba obsecrationesque habuit. Tantum quoque sudoris e corpore ejus eruperat (fervebat quippe æstas, et locus in quo precabatur caloribus admodum erat obnoxius) ut ad pedum ejus plantas non modica aquæ limo permixtæ copia cerneretur. Istud quoque habebat in more positum, ut, cum suas in oratione manus extendisset, non continuo, quiescendi causa, eas in naturalem situm reponeret, sed in figuram crucis protensas servans, ad vigilandum in oratione corpus durabat. [Et quamvis esset in omni virtutum genere præpotens, incredibili tamen humilitate et mira mansuetudine cum suo germano cohabitans, cum per omnia sustinebat : qui non post multum temporis vitæ præsentis cursum implevit. Cujus funus debito curavit honore Pachomius. Nam totam noctem super ejus cadaver psalmus egit hymnisque pervigilem : et animum quidem ejus Domino commendavit, cui et ipse crediderat, corpus vero solite reddidit sepulture.] Plurimas demonum tentationes homo sanctus sustinuit, modum discens ex doctrinis divinarum litterarum, præsertim Evangelii, quamvis ex parte tantum : quia omnes quidem sanctorum hominum agones singillatim non sunt expressi, cum divinarum Scripturarum, ad vitam æternam nobis concessarum, character brevis sit atque concisus. Patri quippenostro Abraham ea fuit lex data, quæ his paucis omnino vocibus absolvebatur. Ambula coram me, et esto perfectus : Sed sicuti nos, quemadmodum teneri infantes, opus habemus Patribus nostris, qui panem nobis frangant, pariter etiam debemus vobis aquam fidei propinare : quæcumque enim audivimus et cognovimus, quæque Patres nostri annuntiaverunt nobis, necesse est venturis seculis non habere occulta. Novimus quippe, sicut

D
EX MSS.
GRÆCIS.
Monasterii septa explicare aggreditur :

eum ob rem a fratre reprehensus, indignationem cohibet,

et coram Deo se humiliat.

E

Jac. 2, 10

F

Dæmonum tentationes sustinet, 1

Gen. 17, 1

Ps. 77, 43
sumus

Et somnum capere solitus fuerit Pachomius

b

xx mss
Græcis.

A sumus edocti, signa hæc esse et prodigia, quæ notantur in Psalmo ostensa sub Moyse, et successoribus ejus. Ipsorum autem Patrum antiquiorum ope atque auxilio illud etiam boni sumus consecuti, ut qui nunc sunt Patres, genuinos illorum filios esse et imitatores minime ignoremus; usque tam nobis quam venturæ deinde generationi notum sit in secula, quoniam Jesus Christus heri et hodie ipse et in secula.

mentis puritatem singularem amat.

12 Quod porro variis adeo tentationibus fuerit exercitatus Pachomius, divina factum est permissione, ut et ipsius fides magis probaretur, et nostræ etiam consoleretur utilitati. Ante enim quam monasterium extrueretur, cum solitaria sese vitæ dedisset, in id præcipuo studio erat intentus, ut ad virtutes omnes alias singularem quandam cordis puritatem adjungeret. Quod dum ardentissime studet perficere, nequaquam passus est, ut vel minimum quid subiret animum suum, unde infici is aliquo modo poterat. Dei quippe timorem, et judiciorum divinorum memoriam, et ignis æterni cruciatus perpetuo secum cogitabat: itaque cor ejus pravis cogitationibus erat impervium, ut portam æream, contra latronum insidias præclare munitam, haud absurde illud esse dixisses. Cum ergo Dominus vidisset quanta diligentia sui timorem assequi stude-ret Pachomius, ultro ei concessit petitionem Patrum ejus, uno ore rogantium, Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar. At vero demones, invidiæ non exiguæ stimulis in eum acti, cum virum sanctum omni conatu opprimere decrevissent, variis eundem præstigiis palam sunt aggressi. Pachomio namque orationi aliquando intento, ac genibus de more niti volente, lacus ingentis inanem speciem objecerunt, ut aquarum metu deterritus a genuum flexione abstinere cogeretur. Ille autem daemonum fraudibus abunde perspectis, firma in Deum fide fiduciaque confirmatus, genua in solo posuit, demones suffundens, ac Deum egregie benedicens. Fuit cum in morem procerum, Principem suum stipantium, Pachomii latera hinc illinc cingentes, una cum ipso procederent, ac talibus inter se uterentur vocibus; Date locum famulo Dei. Sed vir sanctissimus, omnem suam in Deo spem collocatam habens, illos, ut qui frustra essent, risu contemptim excipiebat.

Ps. 118. 80

Quibus cum terribilamentis et præstigiis aggressi sint demones.

13 Fuit cum vano conatu cellulam ejus sic aggressi sunt concutere, ut subita ejus ruina sanctus Anachoreta opprimendus videretur: Pachomius vero illud a Psalmista eis opposuit, Deus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis, propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Alio tempore cum ad laborandum consedisset, diversa cum ratione aggressus est tentare diabolus. Galli namque gallinæ assumpta specie, in os Pachomii cucurire institit. Rursus folium arboris in conspectum proferunt demones, ac finibus illud bene magnis et firmis adstringunt: tum gemino hinc inde facto agmine, quanta possunt vi, non secus atque si ingens movendus esset lapis, pertrahere ad se quique conantur, sublato ad invicem clamore, ut Pachomius orationi intentus in risum solveretur, itaque de ipso triumpharent. Visis autem quæ objiciebantur, ingemuit vir sanctus: ac mox, cum nihil ille amplius commoveretur, universa daemonum caterva evanuit. Cibes aliquando sumpturus ad mensam consederat, cum ecce mulierum obscenarum forma habituque, una quasi præsuri, accedunt demones: sed, cum mentis suæ purissimæ aditus omnes diligentissime oclusos haberet Pachomius, universi mox ejus adversarii disparuerunt, nulla ei labe illata. Athletæ namque suo Dominus aderat, qui dixit: Noli timere, quia ego tecum sum.

Ps. 41. 2

Gen. 26. 24

Plurima quoque alia, eaque peracerba, Dei famulus est perpeusus, ita ut e verberibus quæ corpore suo sæpe excipiebat, summosa mane usque ad vesperam cruciatus persentisceret, non alie doloris solatio, quam quod a Deo athletam suum exercente, mala tanta infligi optime ineminisset. Dum gravibus adeo molestiis ac doloribus exerceretur Pachomius, eosque fortiter sane perferret, ex antiquioribus monachis nonnemo. Hieracapolle e nomine, visitandi gratia eum accessit. Salute itaque invicem reddita acceptaque, cœpit ei Pachomius enarrare quæcumque sibi dura atque acerba acciderant. Cui Monachus; Confortare, ait, et esto robustus: non enim ignorat diabolus, si te in animi dejectionem possit pertrahere, eadem sese opera nos omnes, qui vitæ tuæ imitatores existimus, insidiis suis opportunos habiturum. Quamobrem fortiter sustine, ne et sanguis noster, si vinci te a dæmone contingat, de manu tua requiratur. Ille monachi voce magnas sibi vires addi sensit Pachomius, oraveruntque ambo ut ab invicem nullo unquam tempore sejungerentur. [Exinde memoratus Hieracapolle sæpe veniebat ad senem: qui post aliquantum temporis, dum solito Pachomium visitans paucis cum eo diebus remoratus esset, valida infirmitate correptus, humanis rebus excessit, juxta votum senis dies suos perfecta conversatione consummans. Sepelitur itaque sanctis sancti Patris manibus, psalmis ab eo et hymnis et canticis spiritualibus ex more celebratis.]

Ab Hieracapolle monacho solatium accipit.

c

E eumque deinde mortuum effert.

14 Ante autem quam perfectam divinarum rerum notitiam acquireret, tantam a Deo fidem adeptus est Pachomius, ut palam serpentes calcaret et scorpiones, ut exundantem Nilum ferasque sine metu et fidenter expectaret, nihil nocementi ab illis accipiens. [Crocodili quoque, si quando necessitas fluvium transire compelleret, eum cum summa subjectione portabant, exponentes eum ad locum quemcumque præcepisset:] quoniam in rectitudine cordis, quamvis necdum in plenitudine scientiæ, hæc omnia peragebat. Dominus namque haud mediocrem famuli sui curam habebat, per quem talia patrandi rationem edocere constituerat. Moyses certe cum virgam suam in serpentem videret conversam, viso portento extimuit, cum nondum ei Dominus ut virgam arriperet præcepisset: quod simul atque fecit, in virgam rursus serpens est conversus. Ante enim quam singularem quandam a Deo virtutem potestatemque acceperint, tinenda pertimescunt ipsi etiam Sancti; et quæ ceteris impossibilia, iisdem quoque sunt impossibilia. Eam ob rem Pachomius suam quoque agnoscens et confitens ignorantiam, ita Dominum precatus est: Tibi, Domine, qui oculos cæcorum illuminas, gratias habeo ingentes, quod in hisce etiam rebus decipi me non fueris passus, ignorantia meae te tantisper accomodans, donec quæ tua sit perfecta voluntas omnino me dignatus es edocere. Jamque non modicam vitæ partem adversus demones luctando verus Christi athleta et sanctissimi Antonii imitator insignis exegerat. Quamobrem illud a Domino petiit, ut dormiendi necessitatem quantum fieri posset, ab eo auferre ne gravaretur; utque ita noctu dinque vigiliis intentus, hostium suorum machinationes omnes everteret, sicut scriptum est; Et non convertar donec deficiant: infirmi namque sunt adversarii nostri, fidem Christi firmiter teneamus. Et sane voti sui compos per non exiguum tempus redditus, invisibilem Deum in purissima sua mente, sic quasi in speculo quodam, intuebatur.

Gratias multis donatus a Deo.

F

15 Post hæc cum Fratribus, materiem ad storeas arundineas conficiendas colligentibus, in insula degens Pachomius, vigilias de more servabat: cumque, ut secretius orationi vacaret, reliquorum se consortio

jussusque per Anglum pro animorum curare salutem,

A consortio tantisper subtraxisset, ac Dei perfectam voluntatem per orationem exquireret; Angelus ei a Domino apparuit, non aliter ac quondam factum est Manoe et uxori ejus, cum de Sampsonis futura natiuitate sunt admoniti. Ita autem edixit Angelus: Dei voluntas est, ut servias hominum generi, ipsos ei conciliando: [et multitudinem congrues monachorum, juxta formam quæ tibi præscripta est cunctos instituens d. Acceperat enim dudum tabulam e., in qua erant hæc annotata.

Singulis juxta vires suas edere concedas et bibere, et pro modo rescentium laborare compellus; et neque comedere modeste, neque jejunare prohibeas. Validioribus quidem et comedentibus validiora opera, leviora vero abstinentibus et infirmioribus imponas.

Facias autem diversas cellulas, et ternos per unam cellulam habitare constituas f.

Omnium vero cibus in uno loco paretur atque consumatur.

Somnum vero capiant, non jacentes; sed super instructas et paululum reclinatas cathedras, et velatas palliis suis, sedentes quiescant g.

Induantur autem noctibus leuitones lineas, præcincti lumbos: habeantque singuli meloten, id est, caprinam pellem confectam albam, sine qua neque comedant neque dormiant h.

Accedentes tamen ad communionem Sacramentorum Christi, et cingula solvant et meloten deponant, cucullis utentes tantummodo.

Hoc etiam præceptum erat, ut juxta numerum elementorum et Græcarum litterarum, viginti quatuor monachorum turmæ constituerentur, ita ut singulis turmæ imponerentur singularium nomina litterarum, id est ab A et deinceps usque ad Ω: ut cum interrogaret Archimandrita de aliquo in multitudine tanta, facili responsione cognosceret. Verbi gratia cum diceret qualis esset A vel Z et rursus A vel P vel Σ, proprio quodam signo nominis litteræ uniuscujusque turmæ mores exprimeret, simplicioribus et innocentioribus I nomen imponens, difficilioribus autem et tortuosis Ξ competenter accommodans: ita ut, pro modo conversationis et propositi, singulis turmæ litterarum elementa concinerent; solis spiritualibus hæc ipsa quid significarent scire valentibus.

Sed et hoc in illa tabella ferebatur adscriptum, ut peregrinus alterius monasterii, si veniret, habens habitum idiversum, nullus cum eo comederet, excepto eo qui iter agens id observare non posset.

Qui vero semel ad hoc intraret monasterium, ut ibi jugiter permaneret, per tres annos a studiis sacratoriibus arceretur; operaretur tantum opera sua simpliciter; et ita post triennium stadium certaminis introiret k.

Cum autem comederent, capita sui cucullis operirent, ne Frater Fratrem videret manducantem: et ut nullus comedens loqueretur, ne præter mensam suam alibi circumferret aspectus l.

Nec non ab Angelo, qui cum Pachomio loquebatur, hoc quoque constitutum est, ut diurnæ orationes duodecim fierent, et respertinæ duodecim, et nocturnæ duodecim m.

Cumque Pachomius diceret paucas orationes esse, respondit Angelus: Has solas constitui, quas possent infirmiores absque labore perficere: ceterum qui perfecti sunt, hæc lege non indigent: apud se namque in propriis constituti cellis orare non desinunt, qui puritate mentis et divina contemplatione pascuntur n.]

16 At ipse quæ facta erant, attentius secum ac vocem præcipue illam ter repetitum cogitans, nihilque amplius de veritate ejus Dei que beneplacito dubius, excipere cœpit omnes quicumque monasticæ vitæ studio accendi ad eum accedebant. Peracta vero debita eorumdem probatione ac parentum voluntate explorata, habitum eis monachorum conferre non

differebat, singillatim quæ observanda erant diligenter præscribens. Ac primum quidem ut mundi hujus rebus omnibus, et domesticis, et sibi etiam ipsis nuntium remitterent, itaque Salvatorem, idipsum inculcantem, studiose sequerentur: hoc enim demum esse aiebat quod dicitur: Tollere crucem suam. Pulchris adeo ac salutaribus instructi præceptionibus non poterant non magnos discipuli ejus, secundum vocationem, ut scriptum est, qua vocati erant, fructus facere. Cumque virum sanctissimum non modo in id incurrere, ut corpus suum rigide haberet, sed omnis quoque Monachorum multitudinis curam gerere animadverterent, magnopere equidem admirabantur. Quippe ubi hora advenisset prandendi, suis ipse Fratribus mensam sternebat: olera cum sevisset, manibus quoque suis eadem rigabat: si quis ad monasterii ostium pulsaret, ipse ad aperendum respondendumque accurrebat: si quem et Fratribus solito pejus habere contingeret, nocturno etiam tempore ad vilissima quæque ministeria paratum sese exhibebat. Necdum enim Fratres, præsertim juniores, ad talia invicem obsequia exhibenda prompti videbantur: sed ab omni eos cura liberos servans, sedulo ita monebat. Qua vocatione vocati estis, Fratres, satagite ut finem ejus adipiscamini: Psalmorum, aliorumque piorum librorum, sed Evangelii imprimis lectioni meditationique vos ipsos addicite. Tum ego in vobis Deo ipsi juxta divinum ejus mandatum inserviens, animo faturus sum pacato atque tranquillo.

17 Discipulorum porro ejus primi erant, Psentæsis, et Surus, et Psolis o. Quos cum de divinis sermonibus perpetuo ediceret, ad bonorum operum emulationem non parum excitabat. Quin et suis ipsi oculis, tacente quamvis Pachomio, egregia hominis sanctissimi opera, sermone omni potentius moventia, conspiciebant, admirabanturque non parum, hæc ad invicem verba proferentes: Nos existimabamus quidem, viros sanctitate conspicuos, a Deo tales effici; in ipsis, inquam, matrum suarum corporibus sanctos jam existere atque immutabiles, neque sua ad id voluntate aut conatu quidquam conferre: peccatores quoque non posse aliter vitam instituere, propterea quod ista sorte nati illi sint. Nunc vero manifesta nobis est divina bonitas erga Patrem hunc nostrum sanctissimum, qui cum e gentilibus parentibus sit progenitus, summo tamen in omnem pietatem ardore fertur, atque omnia Dei mandata observat perfectissime. Possumus igitur et nos, et quotquot sunt homines, Patris hujus vestigia premere, quemadmodum Sanctorum vestigiis ipse omnino insistit. Atque illud profecto est quod sacre nobis littere inculcant: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Cum hoc itaque homine omnia perferamus fortiter, inque ejus societate vitam exigamus, cum optima ille nos semita ad Deum conetur perducere. Ad Pachomium inde conversi; Cur, inquit, solus, o Pater, omnia monasterii hujus onera sustines? Tum Pachomius; Quis ei volvendæ machinæ jumentum suum adhibeat, sub qua non gemere modo, sed etiam concidere illud sine miseratione aspiciat? Deus autem misericordiarum, vilitatem necam benigne respiciens, vires etiam vobis sufficiet, aut alios insuper adducet, qui monasterii onera aliquando post me suscepiuntur sunt laud illibenter. Communiter quippe omnes vivebant; quamobrem certam atque securam vitam normam iis præcipuit Pachomius, addiditque præceptiones, animis eorum perficiendis admodum utiles p; ut, juxta divinas scripturas, vestitu uterentur modesto, cibum sumerent moderate, somnum decenter caperent.

D
EX MSS
GILGEGIS

Epl. 4. 1

E

o
exemplo
præsertim suo
discipulis
utilissimas:

F

Mat 11 27

quibus certam
vivendi requi-
tam præscri-
bit.

P

A

EX MSS.
GRÆCIS.

ANNOTATA.

a Addit Dionysius, explicationis causa, Lebiton autem linea vestis erat, instar colobii, qua monachi utuntur hodieque per Thebaida et Ægyptum. S. Hieronymus in præfatione ad regulam S. Pachomii aliique Lebitonarium vocant diminutive, et interpretatur genus vestimenti sine manicis. Infra autem in Appendice num. 29 ex facto Joux hortulam, Lebitonem duntaxat unum habentis, quo solum utebatur cum esset communicaturus, apparet ejus usum ad sacra institutum fuisse, qualis est superpelliceorum apud nos; et Lebitonem dictum videri quasi vestem Leviticam, in scripturis dictam Ephod lineum.

b In his quæ Dionysius et Hermetus habuerunt MSS. solum dicitur, quod ipsi, Pachomius scilicet et Joannes, diversorum Patrum instituta considerantes, dabant operam ad majora virtutis augmenta consurgere: addit Dionysius operabantur etiam sedilia, sicut alii; scilicet capillos alique utensilia, non sibi, sed ut qui empturi erant. Ast melius Hermetus sensui a nobis expresso inhæret quoad illa.

B c Ita etiam ex MS. Lipamoni Hermetus: Dionysii vero versio simpliciter Appollinea: vocat.

d Quæ sequuntur de Regula non inveniuntur in MS. Veneto, sed apud Dionysium, qui videtur ipsam vitæ tractatū, qualem in Vita Patrum apud Palladium vel Heracleum Ponticum legerat, intermisisse. Triplicem ejus versionem qui vult inter se comparatam collatamque videre, Franciscum Bivarium adeat in opere de Veteri Monachatu lib. 3, cap. 6, § 1 id præstantem: nobis satis est Dionysii versionem dare, et infra post Ammonii Epistolam, aliam quondam Regulam, in monasteriorum fundatione proponi solitam, qualem in MS. Florentino invenimus.

e Palladius in Lausiaca cap. 38, et Heracles Ponticus in Paradiso cap. 19 æneam fuisse asserit. Nicephorus addit Hist. eccl. lib. 9 cap. 14 quod ea tabula in hodiernum usque id est, suum diem, servatur: vivit autem ultra annum 900 Nicephorus: et de Angelo tubellum adferente ait, quod apparuit, ὡς εἶχε στολῆς, sicut erat stolatus. An ipsam formam habitus a monachis gestundi oculis Sancti obijciens?

f Addit Nicephorus, Domicilium ut ita circum valletur sepimento, ut id lectum cujusque caperet.

g Regula hæc apud Dionysium excidit, reponitur autem ex Palladio et Heracle.

C h Addit Palladius, Fecit autem eis cucullas melles (Nicephorus, intras lineas) tamquam pueris, in quibus jussit imponi figuram Crucis purpureæ.

i Palladius, ex monasterio alio habente formam (id est, Regulam) diversam; cum quo non comedere tantum, sed et potare et in monasterium ingredi vetat.

k Longe aliter hæc Regula apud Palladium: Eum qui semel ingreditur, nec potest cum eis ad triennium sustinere certamen, non admittes: sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat ad stadium post triennium. Ast Heracles propius ad Dionysii sensum, sed verbis longe clarioribus: Quicumque ad eos ideirco fuerit ingressus ut cum ipsis maneat, non illum, nisi triennii tempus impleverit in loca monasterii secretiora recipias: sed cum prius per triennium totum laboriosius opus duriusque perfecerit, tum receptum intrinsecus jam ei esse permittendum.

l Addit Nicephorus, Signis autem quibusdam, manuum impulsione vel nutibus rem necessariam ab eis, quibus serto obvenisset ut mensæ præessent, insinuando peterent.

m Cassianus lib. 2 Instit. cap. 4 meminit duodenarii Psalmorum numeri, tam in vespertinis quam in nocturnis solennitatibus custoditi, qui, inquit, intemeratus

unusque perdurat, quia non humana ad inventionem statutus a senioribus affirmatur, sed cœlitus Angelus magisterio Patribus fuisse delatus. Præscriptis autem addunt Palladius et Heracles: Tres autem solas ad horam nonam diei: quando vero universa multitudo conveniebat ad manducandum, unicuique ordini in singulis orationibus statuit Psalmum præcinere.

n Palladius et cum eo Heracles, non hic finiens, clariori aliquantulum phrasi hæc prosequitur: Illis ergo inquit, ista præcepi, qui nec invenire possunt nec implere quæ profuit: ut cum servili quadam necessitate compulsi, ostenderint dignam in se sub proposito disciplinam, ad fiduciam valeant divinæ notitiæ pervenire.

o Hermetus postremi nomen legit, Opsis: Dionysius Phentessus, Suris et Obsis. Horum medius, in titulis epistolarum Mysticarum S. Pachomii ad eum, dicitur Abbas monasterii quod vocatur Chraum, et una cum Pachomio atque Cornelio infra nominandis gratiam Angelicæ linguæ adeptus.

p Præter Regulam ab Angela allatam in tabula, prolixiores Constitutiones dicitur Pachomius, quæ et Regula S. Pachomii vocantur, et S. Hieronymo interprete erant in Codice Regularum Holstemi parte 1. et annotationibus eruditis illustrantur a Francisco Bivario lib. 3 cap. 6 a num. 11 usque ad finem, postquam monuit, Angelicam Regulam non tum monachis fuisse datam quam ipsi Pachomio, monachis vivendi normam præscripuero. Illis adde Pachomii epistolas et verba mystica, de quibus infra num. 62.

CAPUT III.

Prudentia in regendo: zelus et bonum exemplum Pachomii Monasteria ordinantis: Theodori novitii de matre victoria.

Ita factum est, ut, vocante Deo, et numerum Monachorum augere volente, non pauci ad idem cum Pachomio vitæ genus ducendum confluerent. Inter hos Pecusius, Cornelius, Paulus, et alter quidam Pachomius, et Joannes, sanæ ejus fidei constanti fama omnes inducti. Post paucos etiam dies Theodorus se eis adjunxit, quindecim circiter annorum adolescens, qui genuinus deinde hominis sanctissimi filius et imitator effectus est. Ex hisce qui aptiores reperiébantur publicis primum monasterii curis præfecit: numerus porro discipulorum ad centenarium jam excreverat. Ubi igitur ad peragenda sacra mysteria erat necesse, Presbyterum e vicinarum Ecclesiarum una aliqua evocabat Pachomius, itaque ipsis absolvebatur sollemnitas. Nemo quippe inter eos ad ecclesiastici Cleri ordinem adjunctus versabatur, ita ratiocinante Pachomio, et ad suos persæpe repetente, optimum videri, nullam, in cœnobis præsertim, dignitatem et excellentiam appeti, ne rerum earum causa aversiones, rixas, invidiam, amulationem, aliasque divisiones inter monachos oriri contingat. Quemadmodum enim vel exigua ignis scintilla in segetem forte incidens, si non continuo fuerit extincta, integri anni labores nata est omnino exurere, ita Clericatus initium est cogitationis de appetenda præcellentia. Nobis vero potissimum convenit, aiebat, obedire Ecclesiæ, et in quemcumque sacro Presbyteratus ordini a Patribus nostris Episcopis adscriptum inciderimus, summa eum veneratione prosequi. Non enim etiam olim omnes Judæi inter Levitas censebantur. Quod si contingat e monachis aliunde advenientibus unum quempiam Clericatus esse dignitate insignem, non continuo eum vituperio dignum judicemus, veluti honoris cupidum (absit) sed ita potius statuamus, invitum illum, et

Ambitionis
occasionem
isdem eripit:

erga Presbyteros
reverentiam
commendat:

Episcopo

A Episcopo obsequentem, et Sanctorum imitorem, ad id honoris pervenisse, si modo rite atque decenter suum ille officium peragere novit. Quin et si quis, ut homo, non injuste fortassis reprehensionem causam præbuerit, non tamen iudicio eum nostro condemnemus: est enim Deus justus iudex, qui singulis temporibus iudices, sui vicarios et Apostolorum successores, in orbe constituit, quibus ut justo iudicio cuncta discernant concessum est: nos autem moderate, benigne, et misericorditer in omnes oportet agamus. Cum autem Clericus aliquis ad virum Sanctum ut monachis adscriberetur, accedebat; ordinem quidem ejus deferrebat reverentia, quemadmodum divina nobis lex præscribit; quantum vero ad observantiam Canonis Fratres obligantis attinet, præstabat illam talis æque ac ceteri.

19 Videns porro homines ætate provecos, corporibus debiles, atque alios adhuc pueros; magna motus commiseratione, animis omnium consulere solebat. Non minori perfundeatur lætitia si quos videret notabilem in virtute progressum facere, et fide fiduciaque in Deum excellere: erant quippe omnes proficiendi studio et emulatione admodum insignes.

B Nonnullos tum constituit, qui sibi in animarum cura auxilio esse possent; et Œconomum, qui curam haberet omnium ad corpus vitamque sustentandam necessariorum; cui alium in munere eodem socium et adiutorem adiunxit. Per singula quoque contubernia ordinavit Præfectum, et in adiutorium ejus alium ab eo secundum. Primum autem contubernium minorum est Œconomorum, in quo mensam parant et cibos coquunt ipsis Præpositis. Reliqui enim Monachi promiscue habitant. Si quis autem severius vivendi genus sectari cuperet, is absque impedimento et alacriter propositum suum exequabatur. Post hæc et aliud constituit Œconomorum contubernium, in quod Fratres infirmitate aliqua pressi ad convalescendum se conferrent, servata omni qua regulis præcipiebatur munditie. Huic domui secundum etiam Præfectum dare voluit; monasterii vero foribus homines religiosos et peregrinorum amantes præesse, ut qui peregre forte advenirent, secundum merita et dignitatem benigne exciperentur; utque monasticæ vitæ candidatis sub se haberent, instruere eos de rebus ad salutem spectantibus, donec habitum recipere. Alios quoque plures, fide et pietate conspicuos, in Fratrum gratiam statuit, qui in fora excurrerent, et quæ necessaria monasterio compararent.

C Extra hoc vero ministerium quivis Præfectorum, trium contuberniorum gerebat curam, ut ternis quibusque septimanis ministrantium Fratribus vires mutarentur, et alius in ministrando atque alias semper servaretur ordo: illi vero impositum sibi a Præfecto opus perficerent, prout scirent esse mentem magni Œconomi aut totius monasterii Patris. *[Plurimus enim (sicut dictum est) ad eum venientibus, et multipliciter in opere spirituali crescentibus, nunquam quadam conversationis eorum videbatur esse diversitas: quibus senex, juxta datam sibi divinitus Regulam, gratia Christi se per omnia moderante, pro viribus et ingenii singulorum, mensuras et formas operum custodire studebat; aliis quidem ut labore manuum victum quærerent a, aliis ut Fratrum occuparentur obsequiis; nec iisdem cuncti temporibus vescerentur, sed unusquisque pro labore suo vel studio, continentiam moderamine sustineret. Universos autem commonebat,] ut ad omnem obedientiam nutum prompti essent paratique, ut propriam discerent non habere voluntatem, ut denique pulcherrimos de se fructus Deo producerent. Si monasterii universi Patrem abesse quandoque contingat, qui secundum ab eo locum b tenet sufficiens est ad res omnes curandas, donec is revertatur, idque citra fastum aut jactantiam, sed magna cum humi-*

litate et mansuetudine ad Fratrum omnium ædificationem; idemque in contuberniis singulis quoad Præpositum et ei subordinatum ordo servabatur. Statutum fuit ut monasterii Œconomus tribus per hebdomadam vicibus mysteria fidei exponeret, sabato semel, ac bis in quavis Dominica; nec non ut duo jejunia observarent contuberniorum Præfecti.

20 Ad hæc omnia magnus Pater noster Pachomius illud etiam insigniter adjecit, ut ecclesia erigeretur in pago quodam deserto, ad quam Sabbato et Dominico quovis die pauperes e vicinia pastores verbum Dei audiendi causa convenirent. Non hoc tamen a seipso consilium sumpsit Pachomius, sed e Serapionem Tentyrorum d Episcopum illud ipsum audivit suadentem. Sacras itaque constitutis horis ad congregatum populum lectiones habebat Vir sanctissimus, cum Fratribus suis ad ecclesiam progressus, propterea quod alias nullus ibi Lector, ad istud munus obeundum, designatus foret. Erat in ecclesiæ istius et peregre advenientium commoda atque necessitates tamdiu intentus Pachomius, donec Presbyter aliquis advenit, qui hoc munus digne perageret. Dum autem ad populum verba haberet, ita suam omnem promebat sapientiam, ita ostendebat pietatem, sic oculos, sic mentem, sic os atque vultum habebat compositum, ut rudes atque mundum addicti homines, cum hunc Dei famulum intuerentur, majores conciperent animos ad Christianorum fidem pietatemque amplectendam. Ferebatur quippe vir egregius incredibili quadam in omnium salutem cupiditate. Cumque in homines subinde incideret, qui nullam Dei, creatoris sui, præ se ferrent cognitionem; magnis privatim lamentis eam ob causam indulgebat, id unum desiderans, ut omnes, si fieri posset, ad salutem æternam perduceret. Erat id temporis Alexandriæ Archiepiscopus vir sanctissimus Athanasius, qui cum subjectas sibi dioceses de more lustraret, in superiore c quoque Thebaidem ad ipsam usque f Syenen ascendere statuit, Dei ecclesias in recta fide confirmaturus. Cum itaque ad Tabennesim navigio appulisset, cum fratribus suis Monachis obviam occurrit Pachomius, non sine magna lætitia psalmos hymnosque decantans (magna quippe hominum multitudo comitabatur S. Athanasium) Deoque ob ejus præsentiam gratias habebat ingentes. Postea is, quem supra nominavi Tentyrorum Episcopus ad Papam Athanasium oravit, dicens: Monachorum in hoc meo loco Patrem habeo, insignem Dei famulum; cupio itaque vehementer ut omnibus eum Monachis, intra curæ meæ limites versantibus, Patrem jubeas esse et Presbyterum. Ille vero hoc audiens, donec transisset Papa, delitescere inter Fratres studuit. Attamen diligenter attendens ipsum in navī existentem, cognovit esse verum Dei famulum; maxime ubi audivit quantas pro Evangelio et recta fide tentationes sustinuisset, g qua etiam ex causa multum secutis deinde temporibus sustinuit: [caritatem quoque, quam erga universos et maxime Monachos habebat, intento mirabatur animo eamque toto cordis affectu venerabatur.

21 Nec solum hunc diligebat ardentius, sed et omnes rectæ fidei viros summo studio præferbat. *[Hæreticos autem detestans plurimum]*, maximo odio prosequabatur Origenem, non ea solum de causis, quod ante Arium et Meletium adversus Dei Ecclesiam blasphemis et schismate grassantes, ex eadem ipse Ecclesia fuisset ejectus: h [sed etiam quia sacræ Scripturæ dogmatibus exosa atque detestanda, quæ nonnullorum corda subverterent, expositionibus suis admiscuit: et sicut solent qui venena temperant, amaritudinem melle contegere; sic proprii virus erroris castestium verborum dulcedine linctus, exitiosa rudibus dogmatibus propinquant; quapropter

D
EX MSS
GRÆCIS
Catechesim
curat, præ-
sertim pau-
perum.

c d

E

Presbyterum
tum declinat

c

f

F

q
Hæreticos,
et maxime
Origenem
detestatur.

h

varios sibi in
administra-
tione adjuvatores
deligit.

a

b

EX MSS.
GRÆCISDetractores
passim edid.

Ps. 100. 5.

Ergo consan-
guineos affe-
ctum erant.Soror ejus
fit monacha :C
eul cum mul-
te se adun-
gerent,

Visitatorem

et regulas
tradit :cautela
visitationi-
bus monacha-
rum.

A quapropter universos Fratres sollicitius admonebat, ut non solum ipsi Origenis commenta non legerent, sed neque legentibus quidem aurem penitus admovent. Unde fertur aliquando reperisse volumina ejus, et in aquas misisse continuo testatus his verbis : Nisi scirem nomen Dei in eo esse conscriptum, omnes garralitates blasphemiarum ejus ignibus concremassem : adeo rectæ fidei erat amator, emulatorque veritatis. Sicut autem inimicis Ecclesie odio adversabatur hostili, ita Catholicorum probabatur adjuvare profectibus, et ipsum Christum redemptorem omnium se in Sacerdotibus ejus in Ecclesie throno testabatur cernere. Si quando vero fratrem detrahentem cuiquam pro quolibet negotio cognovisset, non solum non credebatur ei, sed etiam avertens se mox ab eo, velati a facie serpentis, concitus abcedebat, illud Psalmographi frequenter insinuans : Detrahentem seculo proximo suo hunc persequabar. Nullus, aiebat, bonus de ore suo profert quidquam mali, nec sanctis Patribus venerando ore prorsus obloquitur. Quo de re multis quidem Scripturis, Dei demonstrabat indignantis offensam, præcipue tamen Mariæ proferebat exemplum, quæ mor ut adversus Moysen querelas obtrectationis effudit, perfusa lepro divinum judicium vitare non potuit. Hæc docens, utilitatem maximam audientibus conferebat.

22 Comperit autem germana i soror ejus institutionem sensu præclaram atque sublimem : cupiensque videre eum, ad monasterium ejus advenit. Quod ubi agnovit Pachomius, hujusmodi responsum ei per ostiarium direxit : Ecce, soror, audisti de me quod vivam et incolumis existam ; perge igitur in pace, nec contristeris quod te non videam corporalibus oculis. Quod si volueris hanc conversationem sequi quam teneo, ut possis apud Dominum misericordiam reperire, cogita tecum diligenter et tracta : et si cognovero hoc sanctum cordi tuo sedisse propositum, præcipiam Fratribus meis ut tibi procul ædificent mansionem, in qua cum disciplina verecundique persistas : nec dubito quod alius exemplo tuo Dominus advocabit, quæ tecum maneat, et per te mereatur salutis æternæ invenire subsidium : nullam namque requiem in hoc corpore mortis habere poterit homo, nisi qui piis operibus Deo placuerit. Hæc audiens soror ejus, flevit amore, et compuncta divinitus, ad exhortationem saluberrimam mox appulit animum, seque Christo serviri professæ est. Hanc ergo mentem gerantem suæ Pachomius agnoscens, Deo gratias egit, qui ei promptam largitus est voluntatem, et protinus religiosioribus imperat Fratribus, ut ei procul a se monasterium constituant. Quod ubi factum est, cum illi secundum timorem Dei vitam duceret, convenerunt ad eam alii plurimi, et brevi tempore magnæ multitudinis Mater effecta est. Quas instruens et docens, ut cor a carnalibus cupiditatibus abstrahentes, ad celestia et mensura semper attollerent, ipsa et vivendo pariter et loquendo salutis eis itinera demonstrabat. Sanctus autem Pachomius cuidam Petro, ætate jam grandævus, et veneranda senectute conspicuo, præcepit ut interdum famulus Dei visitaret, et sancta exhortatione sustolleret. Habebat enim cum mortificatione passionum omnium, etiam sermonem, sicut scriptum est, sale conditum, eratque oculis mentis et corporis valde castissimus, qui sæpe monero virginibus Christi de sanctis Scripturis loquebatur, et insinuat in quæ pertinent ad salutem. Pachomius vero descripsit eis regulas, quibus utentes, jugiter conversationis suæ momenta dirigerent. Exceptis enim melotis, quas feminæ non habent, omnis institutionis earum forma Monachis probatur esse consimilis. Si quis autem de Fratribus habebat in monasterio feminarum propinquam aliquam vel sororem, eamque visitare voluisset, mittebatur in eo unus ex senioribus probatæ vitæ : et primum quidem ridebat eam quæ Senioribus præerat : et deinde sub ejus præsentia et aliarum, quæ erant protectoris ætatis, sororem suam vel proximam Frater cum omni pudore et gratia sanctitatis cernebat, nihil ei deferens,

nec prorsus ab ea quidquam accipiens. Non enim proprium quid habebant quod sibi mutuo largirentur ; eratque satis utrisque solum visitationis officium, memoriarumque futurorum cum spe felicitatis æternæ. Si quando vero vel ad structuram, vel ad aliam rem feminæ Monachis indigerent, eligebantur magnæ conversationis, viri qui Fratribus ad quæsitæ præessent officia : et cum timore Domini laborantes, refectionis hora revertebantur ad monasterium, carentes apud eas quidquam cibi potusque percipere. Una vero regula tam virorum quam feminarum hodieque perdurat, nisi quod feminæ melotis, ut diximus, minime utuntur. Quod si defuncta esset Virgo, curantes funus ejus reliquæ, cunctaque quæ ad sepulturam pertinent adimplentes, deferrebant usque ad ripam fluminis quod utraque monasteria dividit, psalmos ex more canentes. Tunc transeuntes Monachi cum ramis palmarum et olivarum frondibus, psallentes transvehant eam, et in sepulchris suis cum hilaritate condebant.

23 Hæc talis ac tanta conversatio longe lateque crebrescens, sanctique Pachomii nomen ubique perveniens, universos ad agendas Deo gratias excitabat. Non pauci quoque contemnebant hujus mundi negotia singularem Monachorum conversationem et spiritualia studia diligebant. Inter quos et Theodorus, adolescens annorum ferme quatuordecim, Christianis ortus parentibus, et secundum seculum valde claris, hoc modo conversus est. Undecimo die mensis Tibi, id est octavo Idus Januariæ, quædam apud Egyptum celebratur ex more festivitas. Cernens itaque domum suam nimis amplam ac splendidam bonisque omnibus abundantem, per Dei gratiam corde compunctus, talia secum capit volvere : Quid tibi proderit, infelix Theodore, si totum mundum lucratus fueris, et temporalibus perfruens deliciis ab illis æternis bonis et immortalibus excludaris ? nullus enim potest et præsentibus deliciis perfrui, et perennis gloriæ præmia promereri.] Et graviter mox ingemiscens, in secretiorem domus partem sese proripit, ibique in suam se faciem prosternens, cum lacrymis hæc a Deo precatus est : Nolo, Deus, quæcumque ad mundi istius vanitatem pertinent. Te solum et misericordiam tuam volo. Posteaquam autem Theodori mater filium suum diu multumque requisivisset, dicto in loco eum tandem reperit. Cujus oculos a fletu quasi turgidos cum observasset ; Quæ tibi, ait, fili mi, doloris causa ? quo nunc loco versaris ? ego quippe et fratres tui jam dudum ad prandium te præstolabamur. At Theodorus matri respondens ; Abite, inquit, vos et prandete : ego enim cibos hand quaquam sumere statui : itaque ad vesperum usque in eodem conclavi jejuniis perstitit. Ad biduum quoque sua persæpe jejunia protraherat, per duos etiam annos. Monachi iustar, a cibis delicatioribus abstinere solitus. Post hæc suæ permissis voluntati, domo egreditur paterna, et Latopolitanum / Nomum petens, in anachoretarum istic et piissime versantium consortium abdere se constituit, annum tunc agens suæ ætatis quartum circiter et decimum.

24 Cum itaque ad instituendos de rebus piis sermones vespera quadam in unum convenissent Monachi, ex iis nonneminem de Tabernaculo Mosaico sic audivit disserentem, ut Sancta, et Sancta Sanctorum de duobus populis mystice intelligenda esse assereret, eaque hunc in modum interpretaretur. Prior namque, aiebat, ille Israelis populus per exterius Tabernaculum nobis videtur significatus, cujus omnem sacrificandi rationem et apparatus in animalium occisione, in propositione panum, in candelabro et luminaribus, aliisque nonnullis, constituisse novimus : at vero quæcumque ad fidem Christi vocatæ sunt gentes, Sancta nobis Sanctorum, id est plenitudinem legis, representare dicendæ sunt. Etenim quæ ad illas spectant, multo

Theodorus
nobis ado-
lescens,spretis deli-
ciis et domo
paterna,inter mona-
chos vitam
agit :

sunt

A sunt illustriora, quam quæ exterius illud Tabernaculum commendare poterant. Siquidem animalium loco in sacrificia mactandorum altare habent Thymiamatis, pro Mensa panum propositionis Arcam testamenti, qua panum spiritualium copia, et liber Legis, et alia quæ scitis continentur; pro Candelabri denique lumine atque splendore Propitiatorium illis, in quo sese Deus misericorditer exhibet, qui ignis consumens est, hoc est Deus-Verbum, quod, assumpta hominis natura, factum est propitiatio pro peccatis nostris, in carne scilicet nostra visibiliter nobis apparens. Hanc de Tabernaculo interpretationem ubi in medium Frater iste ac Monachus produxit, illud ad extremum addidit: Quodcumque modo ad vos dixi, jam ante ab homine omnium quos novi sanctissimo, Patre inquam nostro Pachomio, auditu ipse percepi, cum eandem Tabernaculi expositionem afferret, qui in Tabenna magnam Monachorum, pulchros in Christo progressus facientium, multitudinem congregat. Sic autem plane mihi persuadeo, fore ut vel propterea aliquid meorum delictorum condonet Dominus, quod hoc in tempore de viro sanctissimo fecerim mentionem. His auditis, vehementer animo accensus est junior Theodorus, atque ita Deum obsecravit: Si tantæ sanctitatis homo aliquis in terra versatur, fac, oro, Domine Deus, ut aspectu ejus frui, ejusque præceptionibus merear instrui, atque ita animæ meæ salutem, ipso adjuvante, consequar. Hæc porro eadem in oratione repetens Theodorus, maximam noctis illius partem exegit.

23 Illucescente autem die Pecusius quidam, vir non pietate minus quam senio venerandus, propter quamdam Fratrum necessitatem, illuc advenit. Eum igitur multis precibus rogavit Theodorus, ut sese ad Magnum Pachomium in ejus monasterium deducere secum ne gravaretur. Adolescentem itaque abduxit Pecusius: dumque arreptum iter haud indiligenter peragunt, Dominum suppliciter adorat Theodorus, ita aiens: Benedictus es Domine, qui petitionem meam benigne exaudisti. Ut autem in Patris nostri Pachonii venit conspectum, multos in ipso monasterii limine gemitus profudit ac lacrymas. Cui Pachomius: Noli, ait, flere, fili mi: ego quippe Patris tui (Deum intelligebat vir sanctissimus) sum servus. Postquam deinde in monasterium adolescens est ingressus, et auribus atque oculis inculpatam Fratrum monachorum vitam cognovit, magno ad virtutem studio est incensus. Quamobrem nullum in proficiendo modum ponens, in mandatorum divinorum observatione magis quotidie magisque confirmabatur; a Pachomio, qui Sanctorum vestigiis omnino inhærebat, viam quæ tenenda erat diligenter edoctus. Et sane ingenio præditus erat adolescens, ac tria hæc summo sibi studio comparare satagebat, animi videlicet puritatem, mediocritatem sermonis quo apte admodum grateque utebatur, et sinceram ad usque mortem obtemperandi promptitudinem. Jam vero in omnibus vitæ monasticæ exercitationibus, vigiliisque orationis causa producendis, nulli unquam visus est concedere: sed amulabatur perpetuo charismata meliora, ita ut tam consolator afflictorum, quam natu etiam majorum ad optima quæque dux et hortator existeret. Spiritus enim ubi vult spirat. Pater itaque noster Pachomius, cum insignem adeo discipuli sui profectum latissimis oculis aspiceret, ita apud animum suum statuit, fore ut, se mortuo, ad animarum regimen divinitus vocaretur Theodorus.

26 Mater porro re intellecta venit, epistolas secum ab Episcopis in deferens, quibus jubelatur, ut ei restitueretur puer. Hæc in Virginum cenobium hospitaliter recepta, litteras Episcoporum ad Pachomium T. III

mium destinat, ut saltem filium videre liceat. Adolescentem igitur allocutus Pater: Audio, inquit, tua causa tuam huc advenisse matrem. Episcoporum illa litteras attulit; ob quarum reverentiam necesse est ut a nobis abeas, matrem salutes, ac bonam ejus veniam impetres. Dic mihi, reponit adolescens, o Pater, si post tantarum rerum acceptam cognitionem, matrem salutaturus abiero, non jure meritisimo in supremi judicii die reprehendet me Dominus? ubi enim ad aliorum ædificationem fortiter agere me oportebat, scandalum nunc fio tantæ Fratrum multitudini. Filii certe Levitarum parentibus et fratribus suis mortem adferre non dubitarunt, ut Domino magis placerent, neve ejus in capita sua iram provocantes de animæ salute periclitarentur. Nec ego igitur aut matrem aut quidquam omnino meum in mundo isto habeo: præterit enim. Tunc Pachomius: Si Deum magis quam matrem diligis, numquid consiliis tuis ego obsisto? nonne potius id ut generose facias hortator accedo? Qui enim amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Hæc certe omnis est summa perfectionis. Pulcherrimum istud animi tui propositum cum Patres nostri sanctissimi Episcopi acceperint, non propterea mærore aut indignatione, sed gaudio potius summo afficiendi sunt, quando tantum te in virtute profecisse animadvertent. Nec sane vitio aut peccato verti potest, si quis in suos forte propinquos incidens, eos non ut carne aut sanguine junctos, sed ut membra Christi, non alio ac reliquos fideles omnes, amore prosequatur: caro enim non prodest quidquam. [Si quis autem passione quadam seculi captus, dicit: Parentes caro mea sunt, eos diligere debeo; audiat beatum Petrum Apostolum prædicantem. A quo quis superatur, huic et servus efficitur. Qui ergo vincitur amore carnis, servus sine dubio est carnis.] Cum ergo matri suæ sistere se Theodorus nollet, ipsa etiam, ut quæ incredibili erga filium suum amore tenebatur, ad propria reverti noluit: sed cum devotis Deo virginibus volens lubensque permansit, ita secum inquit; Hoc saltem modo vel inter alios Monachos subinde eum videre, neque hoc tantum, sed etiam animæ meæ salutem in tuto potero collocare.

ANNOTATA.

a In MS. Florentino his omnibus omissis solum legitur: Sunt et aliæ domus constitutæ cum suis Præfectis et Subpræfectis ad opificia exercenda et texturam storearum. Hactenus autem descriptæ officiorum distributioni lucis aliquid addere poterit, quod S. Hieronymus in Prologo, ad Regulam S. Pachonii a se Latine redditam, ita exponit: Nostri Fratres Egypti, hos est Tabennenses monachi, habent per singula monasteria Patres, et Dispensatores, et Hebdomadarios, ac Ministros, ac singularum domorum Præpositos: ita ut una domus quadraginta plus minusve Fratres habeat qui obediant Præposito: sintque pro numero Fratrum triginta vel quadraginta domus in uno monasterio: et ternæ vel quaternæ domus in unam tribum fœderentur, ut vel ad opera simul vadant, vel in hebdomadarum ministerio sibi succedant per ordinem: Hæc ille: quas autem Hieronymus domos vertit, Græce οὐκεία, malui vocare conuberna, rem potius, quam communem et indefinitam vocis Græcæ vim attendens.

b Dionysius et Hervetus ex suis MSS. hunc locum sic reddiderunt, quasi ipse Pachomius Flavio absente, solitus fuerit solus implere omnia.

c Zeno Aprion, Dionysio Saprion, et hoc nomen in Athanasii Apologia de fuga sua, ubi recensentur Egypti Episcopi Sardicensis Synodi Actis subscripti, secundum vetustiorē editionem etiam Saprion legitur: 39 sed

D
EX MSS.
GRÆCIS

Matt. 10, 37
E

Jo. 6, 64

quæ in Virgini-
um monaste-
rio monacha
efficitur.

F

ubi de Pa-
chomio ac-
cepta fama,

duce quodam
Pecusio ad
illum pergit,

atque sub eo
monachus,

Jo 3, 8

Matrem vide-
re ahnuat;
m

EX MSS
GRÆCIS

A sed in posterioribus correctionibus Serapion. Est tamen alius Serapion Thmneus Episcopus, cui potius quam huc Tentyrano videtur Athanasius prolixam scripsisse Epistolam, seu verius tractatum, contra dicentes, quod Spiritus sanctus creatura est, et misisse Syllogen documentorum pro sua causa facientium cum epistola de morte Arii, uti dictum in Vita ejus 2 Maji cap. 35 et 36. Vitæ Patrum editionis Coloniensis, nescio ex quo fonte, Pycerium habent.

d Tentyra et Tentyris urbs et Nomus Ægypti, inter Diospolis Magnam et Parvam, quondam Episcopalis, nunc prorsus jacet extincta.

e Quamvis Alexandrinum Patriarchatus diæcesis variis a variis limitibus accipiat; satis tamen statui potest tam ex ipsa Athanasia, Patriarcha quondam Alexandrino, quam ex Ephraimo aliisque, omnem Theb. idem eidem Patriarchæ fuisse subjectam; quam hic proinde ex munere suo videri, recte scribitur Athanasius. Videtur autem ad solius Patriarchæ officium pertinuisse ordinatio non tantum Episcoporum sed etiam Presbyterorum per omnes sibi subiectas diæceses, ita ut eos Episcopi non nisi ex ejus licentia et mandato potuerint ordinare: hoc enim probat Episcopi Tentyrani pro Pachomio, suæ diæcesis Monachus cum titulo Presbyteri præponendo.

B f Syene urbs et insula non magna, a majori altera, quæ Elephantina dicitur, et sub eodem Syenes nomine quandoque venit, interfluentis Nili brachio abjuncta, distat ab Alexandria, quam longa cum Thebaide Ægyptus est.

g Hinc colligimus facta hæc post annum 338, quo in suam Sedem ab exilio Gallieno rediit Athanasius, anno 341 ab invasore Gregorio iterum compellendus ad fugam, nec ante annum 349 restituendus suis. Baronius ad an. 328 Visitationem hanc refert, et ad ipsa aditi ab Athanasio Episcopatus initia. Nos in Vita S. Athanasii num. 378, secuti Hermantium, ad Valentis tempora et extremos sancti Episcopi annos eandem Visitationem retuleramus, necdum examinata hæc S. Pachomii vita, quod nunc correctum cupimus, quia anno 349 obisse Pachomium didicimus. Aldimus tamen etiam sub Valente, qui soli Athanasio peperit, huisse ei visitare Thebaidem, quod revera cum fecisse, cum jam Monachos regeret Theodorus, videmus infra num. 91. Nota autem Papæ titulus hic et infra sic duri Athanasio, ut cum solo Romano Pontifice communem eum habeat Archiepiscopus Alexandrinus, sicuti ex Epistola Petri Antiocheni ad Gradensem Archiepiscopum, docet Leo Allatus lib. 1 de Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis perpetua consensione cap. 18.

C h Hinc usque ad num. 30 decrant omnia in Codice Florentino, foliis aliquot evulsis mutilo, cujus defectus partem primam supplemus ex Latina versione Dionysii alteram ex MS. Medialanensi acephalo, cum quo deinde multa contulimus: neque enim potuimus omnia, cum ipsam mutilam quoque sit, evulsis foliis non tantum in principio, sed etiam in progressu.

i Ruffinus lib. 3 num. 34 habet hæc de sorore Theodori: sed hinc auctori potius credendum, quam Ruffino, qui rem pæne similem de Theodori, non sorore, sed matre eam hæc confudit.

k Esset dies vi Januarii. Et hujus forsitan diei festum est, quod vi Januarii notat Petrus Castellanus in Syntagmate de festis Græcorum, appellaturque Ἰασιόζ, ὁ ἁγίου, Accessus Isidis opud Plutarchum. Ab Ægyptis ad Græcos transisse superstitionem hanc nemo dubitaverit: notatque Diodorus Siculus lib. 1 Bibliothecæ, in hujusmodi festis tritici et hordei vascula circumferri, in memoriam eorum, quæ ab initio artificiose invenit Deus. Hoc posito, si annus brevis videtur tempus a Kalendis Decembribus, quibus lata est Constantii de abolendis Gentium ritibus, usque ad festa Osiris seu Bacchi eodem mense celebranda, ut lex ca

interim venisse in Ægyptum potuerit, sicut indicavimus D in Vita S. Athanasii num. 228, poterit lector rem ibi notatam transferre ad hoc Isidis festum, seu aliud quodcumque posterius. Ceterum mensem, qui his Tibi scribitur, Seldenus lib. 3 de Synædriis Hebræorum vocat Tuba, ejusque diem xi, cum Januarii die vi facit convenire. Sed quomodo Christiani, quales erant parentes Theodori, festum potuerunt egisse tali die? Nempe, uti Calvinistæ in Hollandia, eliminatus Sanctorum festis, non aboleverunt quarundam festivitatum puto S. Martini, S. Nicolai, Trium Regum etc. hilaritatem annuam; sic nec Christiani potuerunt statim ab ipso initio plebem abducere, a licito honestaque relaxatione, iisdem quibus Gentiles dirbus sumenda.

l Nomus seu Præfectura Latopolitana, a primaria urbe Latopoli sic dicta; uti et ipsa urbs a cultu piscis cujusdam cui Lato nomen; estque ad sinistram Nili: ipsam, inter Tentyram et Thebas, mole confusa a nonnullis cum Præfectura Latopolitana, a Latonæ nomine et cultu vocata.

m Ad Synodum aliquam Episcoporum hæc de causa accessisse videtur potens mulier.

CAPUT IV.

Pachomii moderatio erga immorigeros, delinquentes, pueros et ægros: miracula quædam et monita spiritualia: Theodori profectus.

Ante porro quam Cœnobarum numerus in majus excresceret, quidam in Pachomii disciplina versabantur Fratres, quorum animus in terrena atque carnalia adhuc erat pronus: nec enim fieri videmus ut sancto Dei timore omnes agantur æqualiter. Multis equidem illos Pachomius ad meliora omnia hortabatur, sed frustra; cum illi ad viam rectam capessendam vel intelligendam nec aures haberent, nec animos, et virum sanctum non exiguo dolore afficerent. Quamobrem in secretiora ille secedens, humi se prosternit, itaque Deum precatur: Tuum, Domine, hoc est mandatum æquissimum, ut proximos nostros non aliter atque nos ipsos diligamus. Tu itaque infelices illos benigne respice, eisque inspira ut compuncti animo timorem tuum suscipiant, et quæ tandem monachorum vita esse debeat, omnino intelligant; ut hoc modo, veluti Fratres reliqui omnes, spem suam in te solo habeant repositam. Fusa oratione, cum nihilo illos obsequentiores videret effectos, sed pertinaciter in sua permanere inobedientia, regulam iis vivendi atque agendi singularem et seorsim tradidit, ut non possent eam non observare. At illi cum viderent suæ se voluntati haudquam permitti, ut eum quem maxime vellet vitæ et actionum tenerent modum, punco quasi terrore perculsi, relicto Pachomio, in alia sese loca receperunt. Et talium vero monachorum discessu illud est consecutum boni, quod tritico videmus accidere a zizaniis recte purgato, ut lætius multo floreat et maturescat; ita quoque discipulis iis abeantibus, reliqua monachorum multitudo et numero et virtute non parum visa est excrescere. [Hæc autem retuli, valens ostendere, quia sicut nihil obest hominibus seculo deditis, si se tradiderint monachum institutis; ita nihil utilitatis affert monachis professio venerabilis, si negligentes existant; sed nec oratio paternæ, nec candescensio eos poterit adjuvare torpentes.] a Cum quodam tempore quæcumque in promptu erant egenis liberaliter contulisset Pachomius, accidit ut necessarii ad victum pines deficerent. Quamobrem constituit, ut tres storeæ, quas monachorum quidam attulerat, dividerentur, mittereturque qui frumentum pretio compararet. Ipsa vero eadem nocte sub auroram fures monasterii

E Pro immorigeris quibusdam Monachis orat Pachomius;

F sed hî disciplinam ejus deserunt

a

Pachomius prodigiose frumento juvatur

rii

A rri pulsare auditus est homo : quem intro admissum percunctatus est Pachomius, qui requireret. Cui alter, Frumentum, *b* ait; sed per alia omnia perque ipsam meam salutem assero, quod in somnis occulta quadam vi adductus sim, ut vobis eo opus habentibus illud potius afferrem, tamquam acceptissimis Deo hominibus. Tum Pachomius; Nos quidem, respondit, frumento maxime habemus opus : sed tamen terminum, intra quem istud nobis restituendum erit, constitue. Cum itaque paulo post adventum navi frumentum in monasterium fuisset illatum, magnam omnes Fratres de repentina Dei erga famulum suum cura et providentia admirationem conceperunt.

28 Fuit iisdem temporibus, post martyres pro fide occisos, Dionysius quidam Confessor, summa vir pietate, et Tentyrane Ecclesiae Œconomus, idemque Pachomio amicissimus : qui cum intellexisset, Pachonium non permittere advenientibus aliunde Monachis, ut intra ipsum monasterium una cum aliis Fratribus degant, sed ad monasterii fores loco ab aliis secreto eos excipi; indoluit amici causa, ac mox in Tabennesin ipse profectus, virum sanctum eam ob rem dictis castigare instituit. Hominis reprehensionem mansnete patienterque excipiens alter; Deus, inquit, mentis meae propositum optime habet perspectum, nec paterna tua Caritas ignorat, illud summo a me studio semper curatum, ut nullius nunquam animum offenderem. Et sane quomodo id ego contra Dominum meum auderem, qui sic nos admonet : Quamdiu fecistis uni ex iis qui in me credunt, mihi fecistis. Meosne igitur Fratres absque ulla ratione a ceterorum contubernio, sic quasi hospitio illos extrudens, semotos habeo? absit. Sed cum persæpe monasterii mei statum attente considero, varii in eo generis homines, quosdam recenter admissos, qui nullam adhuc vitæ monasticæ cognitionem habent, quosdam etiam pueros, qui dexteram inter et sinistram discrimen invenire nequeunt, alere me conspicio. Quamobrem melius me facturum existimavi, futurumque e majore commodo atque honore Patrum ac Fratrum peregre advenientium, ut constituto quidem tempore nobiscum ad sacram convenirent Synaxim, sed perfecta deinde oratione in magis decentem et quietum locum ad cibos et somnum capiendum concederent, sufficiente me ipsis quæcumque habere possunt necessaria, ad eum modum qua Patriarcha Abraham Domino sub quercu et seorsim excepto ministravit. Hisce auditis acquievit presbyter Dionysius, et nihil quod *c* non e divina esset voluntate, a Pachomio agi cognovit. Uxor erat cujusdam eo in loco degentis hominis, quæ sanguis fluxum magna sua molestia patiebatur. Hæc uxor de Pachomii sanctitate audivit, Dionysium jam memoratum, viri sancti amicum, supplex rogat, Pachonium ut accersat, quasi de magni momenti re cum eo acturus. Advocatus ergo Pachomius cum Dionysio in ecclesia disserebat, ac dicta mulier, incarnato pro nobis Deo credens, qui ad suos quondam discipulos dixit; Qui vos recipit, me recipit, cucullum quo hominis sancti caput cooperiebatur, cum fiducia attigit, et repente sanitatem obtinuit, [et procidens in faciem suam adoravit Dominum, glorificans ejus clementiam quod tanta per servos ejus beneficia credentibus contulisset. Tunc sanctus vir Dionysius factum sentiens, benedixit mulieri, et protinus ad sua repedavit.

29 Aliquando vero necessitate exegit ut seipsum munimine monasterium vallaretur : in quo opere laborantibus Fratribus ipse latus ferebat maximum auxilium]. Interim in vicino quodam monasterio, cui qui præerat Pater ad S. Pachonium consilii causa frequenter accedere erat solitus, Frater fuit, qui *d* Œconomi

munus in eo sibi monasterio deposcebat. Verum monasterii Pater, hominem eo officio ratus indignum, quando a petitione ut desisteret persuadere nequivit, callide ad Fratrem ita est locutus; Pater equidem noster Pachomius edixit, ut ne tunc isti postulationi annuerem, quoniam eo quod petis munere parum te esse dignum, optime intelligit. Hæc ille audens, non sine indignatione secum abripuit monentem, dicens; Veni, ad Pachonium una pergamus, ibique confirma quæcumque contra me modo protulisti. At monasterii Præses, metu pariter et dolore plenus, hominem sequebatur, multum dubitans, quem tandem exitum contentio illa esset habitura. Cæpta ergo via properantes, Pachonium una cum aliis Fratribus viro ad monasterium attollendo occupatum reperiunt. Quem propius Frater iste affatus; Descende, inquit, o mendax, et aliquod meum peccatum contra me, si potes, affer. Pachomio autem non continuo respondente; Olmutescis sane, adjunxit, cum nihil in tui excusationem proferre valeas. Quis vero te ad falsa dicenda compulit, cum præsertim ipse te perspicacem satis prædices, utpote qui longa te rerum contemplatione perfecisti? Talia adhuc Fratre objiciente, cum nullius in ipsum delicti conscius sibi esset Pachomius; Peccavi, inquit, o Frater, sed tu veniam mihi, oro, concede. Numquamne tu in aliquod peccatum incidisti? Hac voce perrepta, ab ira et contumeliis Frater destitit. Descendens autem ab opere Pachomius, monasterii Præsidentem de re, quam audierat, percunctatur. Quem ut lamentantem et animo vehementer anxium conspexit; Quid, ait, hocce tandem est negotii? Tunc alter; Hic, inquit, muneris cujusdam administratio-nem sibi deponit, ad quod omnino reperitur ineptus. Ego vero cum ab ea mente hominem dimovere non possem, ut qui aures mihi præbere plane negat, tuam interposui auctoritatem, ut molestus esse desisteret. Illam siquidem a Domino prærogativam tibi esse concessam non ignoramus, ut nihil te fraudis atque doli possit latere : sed ecce amens ille ac stolidus pessimis suis contumeliis virum justum ac sanctum incensere non erubuit. Tum Pachomius; An non, ait, divinam ex me voluntatem quæsiturus hucadvenisti? igitur quod dicam attende. Suam homini isti petitionem facilis concede, ut hac ratione hominis istius animam potestati demonis eripiamus. Sæpe namque accidit, ut quispiam, alioqui malus, cum beneficiis fuerit affectus, nonnullum boni honestique amorem concipiat. Hæc scilicet ratio est caritatis, quam verbo nos et exemplo Deus edocuit, ut imperfectiones mutuas magno commiserationis affectu toleremus. Sic ergo ille voti jam sui compos, noluit; et mutato statim proposito cum valde magna contritione Pachonium amplexatus, culpam ingenne est confessus; Homo Dei, inquit, superas multum famam, quam de te audivimus. Perspicere namque nobismetipsis licuit, quam egregia ratione malum in bono viceris. Si enim non ita placide clementerque, sed contra duriter atque acerbè me exrepisses, monastica statim vita valere jussa, a divino recessissem obsequio. Benedictus tu, per quem vita mihi ac salus est conservata. [Tunc allevans eum de terra venerabilis senex, hortabatur sedulo ut vitam sumere et professionem dignam, ne quando negligens perpetuo in futurum tormenta sentiret. Et osculatus eum dixit in pace : quem etiam usque ad fores monasterii prosecutus est.]

30 Ad monasterium accedens *f* quidam multis Pachonium precibus orabat, ut filiam suam, quam daemon insederat, sanare vellet. Quod ille audiens, cui moris non erat cum mulieribus agere, misit per janitorem responsum ad ostium in hæc verba : Unum ex vestibis ejus lotum huc mitte. Allatam igitur puellæ

D
EX MSB.
GRÆCIS.

Monachum
multa falso
exprobrante
patienter tolerat,

E

beneficiis
demulcet,

F

et ab apostasia
servat.

e

f

A presbytero
quodam quod
peregrinos
seorsim exci-
peret, repre-
hensus,

Matth. 25. 40.

facti sui
rationem
modeste
reddidit.

Hamorrhoi-
sam sanat.
c

Matth. 10. 40.

d

EX MSS.
GRÆCIS.
*Occultum
puellæ pecca-
tum cognoscit,*

A puellæ tunicam ut homo sanctus aspexit, sua illam benedictione impertiturus; Non est hæc, ait, puellæ, quam dicis, tunica. Affirmante altero, dictaque sua iterum atque iterum probante, esse illam filiæ suæ vestem ipsissimam; misit Pachomius qui diceret: Est quidem illa filiæ tuæ tunica, sed ipsa non servat castitatem, cum virginitatem sit professa: simul enim atque oculos in vestem conieci, intellexi non esse a labe et corruptione puram, ac propterea ad filiam tuam negavi pertinere. Sancte itaque promittat fore ut majori se inposterum diligentia ab omni immunditia puram servet, idque coram Deo qui promissiones sibi factas nunquam non audit: sic fiet ut Dei ejusdem misericordia filiam tuam sanam habeas atque incolumem. Filia ergo sua in examen vocata, indignans simul ac morrens Pater ipsiusmet confessione peccati labem cognovit, ac simul promissum ab eadem accepit, quo nihil inposterum ab ea ejusmodi perpetratum iri sancte pollicebatur. Tunc Pachomius oleum, benedictione sua consecratum misit ad patrem: qui filiam suam eodem ubi pernixit, nihil in fide hæsitans, sanitati mox pristinae videre meruit restitutam. [*Ipsa vero glorificabat*

Quam uti
et adoles-
centem quem-
dam, oleo
ac pane bene-
dicto a damo-
ne liberat

B Dominum jugiter, quod non solum damone, sed detestabili conversatione liberata, in reliquum se continentie studio per Christi mancipasset auxilium.] Quidam alius filium suum, a molestissimo genio vexatum, adduxit rogans ut sanaretur. Panemque ab eo qui erat ad januam accipiens, cum mandato ut eum commine-
ret esuriente demoniaco, frustam ejusdem panis homini porrexit. Sed nec attingere eum energumenus voluit, cum ex aliis panibus avidissime comederet. Mala deinde pumica et viridis coloris cascadeos aperiens, panis benedicti micæ iis immiscuit, ut nescius saltem demoniacus ex eo sumeret: sed cum vesari occupasset, aperissetque appositos cibos, omnia panis benedicti frustula abiecit, ne minimum quidem ex iis degustans. Quamobrem biduo eum jejunium manere voluit, donec viribus ferme destitueretur: quo elapso pulsem coxit triticeam, cui dictum jam sæpe panem immiscuit, quem benedicto insuper oleo intinxit. Continuo autem quieti sese tradens energumenus, altum cepit dormire. Cujus parens non diu post ad monasterium rediens, Deumque laudans, de recuperata a filio sanitate nuntium ipse attulit. Complures etiam alios e variis languoribus per servum suum Pachomium Deus eripuit, qui per Sanctos suos, tam inter homines mundo addictos quam inter Monachos, salutem animarum nunquam non operari dignatur. Quod si quandoque contingeret enim, pro alicujus sanitate deprecantem, minime exaudiri a Domino, nihil magnopere admirabatur, nec inde quidquam capiebat doloris; cum non ignoraret qualis sanctorum virorum in orando debeat esse mens et intentio. Itaque cum precaretur, illud repetebat identidem; Non mea sed tua voluntas fiat. Sic namque is, qui cum Patre est unum nos docuit, quoniam in omnibus ita oportet fieri g.

Magua in-
differentia
adit in
oratione

g

31 Si quis autem, eam quam homo sanctus in precando tenebat rationem ignorans, querere non dubitet, unde nobis hæc scribentibus rerum illarum data sit cognitio; is primum quidem in memoriam revocet, quod, sicuti supra dixi, ipsimet diligenter de rebus Pachomii inquirentes, ex antiquiorum Patrum narratione omnia cognoverimus, quodque ipse Pachomius in Fratrum conventu residens ut aliquid proficuum explicaret, etiam intimas cogitationes suas eis aperiebat: et quo modo in omni ad Deum petitione orationem oporteat ordinare sine invidia docens, omnes ut fidem ac spem in Domino omnem reponerent; caritatem vero non fictam exhiberent proximo, eruditabat. Dicebat autem hanc doctrinam, præter manifestas illas sanationes corporum, esse

etiam curationes animarum. Homo enim, inquit, sic animo et mente excæcatus, ut densissimis idolatriæ tenebris imersus, purum Divinitatis lumen non admittat, si postea per veram fidem ad Dominum perductus, unum verum Deum reverenter suspiciat atque cognoscat, numquid ea vere curatio et salvatio est? At rursum alius, bruti instar animalis, rebus fallacibus addictus, nec de veritate verbum profari sciens, si a Numinis supremi famulis nonnisi quæ justa sunt loqui imposterum didicerit; an non et talis spiritu sanus est effectus? Tum si alius quispiam stupore animi, divina mandata decussatis quasi manibus perficere nequaquam curet, ac mutata per Dei misericordiam voluntate pigritiam ponat, bonisque operibus sese addicat; nonne hunc egregie dicemus esse sanatum? Si fornicator, si superbus, opera alicujus e Dei famulis ad concipiendum Dei ejusdem timorem permotus, poenitentiam agat, an non ingens hoc est prodigium?

32 Dixit mihi, inquit aliquando e Fratribus nonnemo; Enarra mihi visiones aliquas a Deo tibi objectas. Cui ego: Homini quidem peccatori, qualis ego sum, visiones videre nequaquam est in votis aut desideriis: error enim esset et non secundum Dei voluntatem. Cum vero Deus id ultro et gratis dederit, in omni quod eventurum est, esto resurgat mortuus; nulla tamen seu superbiæ seu vanæ gloriæ tentatione lædatur fidelis Dei famulus, qui eum nunquam habuit, nec omnino cognovit, divinæ namque providentiæ munere gubernantur universa. Audi nihilominus, visionem magnam. Si hominem conspexeris puritate et demissione animi insignem, admirandam sane visionem conspexisti. Etenim quid majus aut admirabilius videri potest, quam si obtingat alicui invisibilem Deum in homine visibili, tamquam in Dei templo contemplari? Similiter magnum quid esse cogitemus, quod a viris sanctis interiores animorum affectiones sæpe pervideantur, quemadmodum Eliseus animum Giezi perspexit. Cum namque Dominus, qui cuncta scrutatur, aperire illis quæ secreta sunt, fuerit dignatus, tunc arcanorum fiunt consilii: sin autem Dominus non revelarit, hominum aliorum similes permanent, in hoc solum perpetua contemplatione intenti, ut Divinitatem, quantum fieri potest, mente animoque respiciant; quod ipsum e Dei famulis unus nobis quispiam tradidit dicens: Providebam Dominum in conspectu meo semper. Nec vero inde judicandus est quispiam quod abscondita penetrare nequiverit, sed quod eis similem se facere non sit veritus, quod in Psalmis condemnat spiritus divinus, ita dicens; Non proposuerant Deum ante conspectum suum. Hic porro perfectionis gradus facilius obtingit adolescentioribus; ut a prima ætate vocem Domini audientes, Dei recordatione informantur et ad anteriora extendere se perpetuo conentur, donec ad summa quæque et perfectissima, Samuelis in templo versantis exemplo, perveniant. Solum namque probe excultum facillime vites ad maturitatem profert: quæ vero tellus neglecta diu et deserta jacuit, multorum vix labore poterit expurgari, ut fructus tandem bonos proferat. Istud etiam ignorare non possumus, quod sicut terra, quantumvis bene excultæ, si deinde negligatur, fiet, ut scriptum est, deserta, licet semen optimum ei fuerit demandatum: ita quoque sterilis ante et deserta, si studio non indiligenti præparetur, digna fit quæ fructus suo tempore proferat. Curam ergo adolescentem, ut Deus nobis præscribit, habeamus non mediocre, quoniam, ut scriptum est, custodiens parvulos Dominus, animas quoque nostras ut pupillam custodiet: quæ enim mensura, inquit, mensi fueritis, remetietur vobis. Nemo vero audeat vel verbo talem aliquam animam offendere, ut ne pupillam

D
*Docet conversiones
peccatorum
habendas in
miraculis.*

*virtutes sol-
das revelat-
ionibus,*
E

*et occultorum
cognitionem ante
ponendas,*

Ps. 15, 8
F

Ps. 52, 5
*adolescentiam
virtuti ap-
tissimam,
diligenter esse
excolendam.*

Ps. 111, 6

Ps. 114, 6

A pillam oculi, numquam non in Deum justum iudicem intenti, magno suo malo eruat. Neque necesse est pluribus dicamus, qua parvuli ratione custodiendi sint : verbo si dicam sufficiet. Quisquis Dei timorem in veritate ob oculos habens, ad summum usque perfectionis animum suum et conscientiam ab omni macula expurgaverit, is suffultus Domini sui auxilio, quo in omnibus quæ agit opus habet, parvulos suos custodire facile poterit.

Theodori
obedientiam
exercet Pachomius.

33 Theodorus autem, de quo ante nobis fuit sermo, in prima adhuc ætate adolescens, summa sua voluntate veris solidisque de Deo doctrinis pascabatur, et confortabatur spiritu, Patrem suum Pachonium in omnibus sibi ad imitandum, velut exemplar quoddam perfectissimum proponens, eique haud aliter quam ipsi Deo obsequabatur. Si vero subinde accideret, ut, cum certum aliquod opus ei perficiendum tradidisset Pachomius, sive per oblivionem sive per inadvertentiam, aliquid immutaret, aut etiam diversum quid præciperet, atque insuper quasi reprehendendo diceret, Quamobrem hoc operis aggressus es? nihil admirabatur Theodorus, nihil in sui excusationem afferre conabatur; sed summo reprehensionem silentio accipiens, eam vera de causa

Jer. 72, 2

Hujus exigua
de supposito,
h

B contra se afferri existimabat, sic apud se cogitans et dicens: Homo Dei est, non temere verba mutat aut sententiam; sed fortassis a spiritu divino extra se abreptus, ita contra meam voluntatem agenda imperat, ut me adhuc imperfectum corrigat. Si enim ita res non haberet, quomodo prius ab ipso met imperata perficientem increparet? Huic quiddam non absimile apud prophetam Jeremiam reperiō, quo loco Dominus populum reprehendit ob sacrificia, quæ non in veritate offerebat: Quoniam non hæc præcepi patribus vestris; cum tamen per Moysen illa præcepisset. Quamobrem oportet me suspirare, donec Dominus cor meum rectum ac promptum faciat, ut Sanctis ejus debitam semper obtemperandi voluntatem exhibeam. Colligentibus aliquando Fratribus juncos *h* in insula, ibidem versabatur Theodorus, ad eos cibo potuque reficiendos necessaria curans. Quadam igitur vespera P. N. Pachomius, cum redisset æger a labore, eique decumbenti ac supra modum argenti cilicinam stragulam injecisset Theodorus, eategi sanctus senex omnino recusavit; Hanc, inquit, vestem, Theodore, aufer, et storea me contege, qua alii omnes Fratres uti consueverunt. Obtulit deinde Theodorus grana pauca mali Punici, ut iis vires repararet. Sed oblata senex respuens,

et magna
de Fratribus
cura
solicitudine;

C ita cum lacrymis est locutus: Justumne est et æquum, ut sumptuosius ac melius nos ipsos habeamus, propterea quod Fratrum nos laboribus atque necessitatibus moderandis a Deo simus præfecti? Ubi ergo est timor Domini? Jamne, Theodore, omnia Fratrum tuguriola *i* circumiens observasti, num quispiam ex illis infirmitate aliqua detineatur? illuc enim usque iudex est Deus. Pachomius porro accepta corlitus virtute ipsasmet animorum et corporum affectiones penetrare noverat, et qua ratione demones fidelibus Christi servis obstacula ubique ponere conentur.

k

34 Contigit quandoque ut virum Sanctum in asce-
terio suo versantem febris invaderet, qua correptus integrum unum diem jejunando traduxit, quin et secundum jejunio addidit. Jamque tertium *k* similiter parabat exigere, quando ad preces fundendas exsurgens, Deique videndi desiderio æstuans, a morbo repente liber extitit. Dato igitur per Æconomum de more ad prandendum signo, ipse etiam Pachomius, veste solita ad lumbos indutus, pariter cum Fratribus nulla infirmitate detentis mensæ accubuit, sensitque morbum e naturali aliqua causa nequaquam provenisse. Quamobrem Deo, qui vires

sibi in quavis occasione sufficeret, gratias egit infinitas. Cum vero alium quempiam in periculo videret constitutum, nihil non agebat, ut ne ab adversariis suis sineret se superari. Ipse etiam met, quamvis sanctitate eximius, cum tamen corpore esset imbecilliore, magnis animis quamecunque sibi immissam agritudinem sustinebat. Deus siquidem variis modis famulos suos novit explorare. Fratrum unus ad mortem æger, diversa in cellula decumbebat, haud ita procul a Pachomio; qui cum a contubernii Præposito paululum carnis ad nutrimentum postulasset (corpore quippe erat vehementer exhausto) ilque in solum illud tempus, quo malum tam grave affligere eum pergeret; repulsam passus, sic Fratrem quendam alloquitur: Me, quæso, o Frater, ad P. N. Pachonium quantocius hinc defer. Quod cum alter fecisset, in faciem suam æger ante Pachonii pedes se abiecit, et quid illuc eum advenire compulisset exposuit. Postulationem adeo justam, quamque obtinere æger haud esset indignus, intelligens magnus Asceta, in gemitum prorupit, ac prandii hora, cum Fratres ad comedendum convenissent, Pachomio quoque appositum est quo vesceretur. At ille, cibi nihil potiusve degustans, hanc orationem habuit: Dicite mihi, Personarum acceptores, ubi scriptum est; Diliges proximum tuum sicut teipsum? Videtisne Fratrem illum, mortuo haud multum absimilem? Quamobrem igitur, ante etiam quam suam ille necessitatem vobis indicaret, neglexistis, et non consulistis, ut oportebat? ultro autem exponentem desiderium suum cur despexistis? Dicetis forte, quoniam apud nos insolitus est ejusmodi cibus, ideo eum negleximus. Nullane igitur morbo debetur discretio? nonne omnia mundis munda? Si vero licitum illud atque conveniens esse, vestro judicio statuere non poteratis, quamobrem ad me de tota re non retulistis? Hæc cum diceret, in lacrymas est solutus: semper namque commiserationis signum sunt lacrymæ. Si quis tamen animo motus, non videtur sicut ille lacrymari occasione oblata, interius tamen lacrymatur. Hisce porro Pachonii dictis permoti Fratres, festinarunt carnes emere, emptas concidere, concisisque solari agrotantem. Tum vero etiam ipse Pachomius communem cum aliis cibo, oleribus videlicet ad ignem decoctis, sese refecit.

D
EX MSS
GRÆCIS

quam insignit
exemplo
declarat.

E

ANNOTATA.

a In MSS. quibus Dionysius et Hermetus sunt usi, desunt reliqua hujus §.

b Hinc collige mercatorem hunc Frumentarium fuisse, qui lucri causa conquiret fruges, collectasque venum exponere intendebat.

c Dionysius, in eadem Tentyrorum civitate.

d Dionysius et Zinnus ex suis MSS. dicunt Clericatus dignitatem ab hoc Fratre postulatam.

e Dionysius et Hermetus, rem sic narrant, quasi voti sui compos effectus monachus reverterit ad Pachonium jam Clericus; et sic Dionysius hic, vitam dignitate dignam scripsit: sed quia ex nostro MS. commodius dicitur ipso in vestigio conversum ambitosum renuntiassse petita et jam addictæ sibi gratiæ, malui ex Zino accipere vitam professionem, scilicet monasticam, dignam.

f Idem invenerunt, advenisse hunc hominem a longe festinum, adhuc S. Pachomio ibidem stante.

g Sequentia omnia desunt apud præcitatos interpretes, apud Hermetum quidem bona ex parte, apud Dionysium vero usque ad num. 50.

h Græce Ἰππὶς, ea passim minus nota vox Hermetum abduxit, ut verteret, Cum aliquando Fratres profecti essent in insulam, nomine Threæam ad metendum: et alibi Frondes ficuum scripsit.

A i *Extemporanea illa scilicet, quæ monachis per aliquot continuo dies in insula futuris parabantur.*

EX MS.
GRÆCIS.

k *Hervetus in MS. Lipomani reperit, quod fuit jejunus quinque dies.*

CAPUT V.

Alia tria monasteria suscipit Pachomius et in iis varia spiritualia documenta tradit.

Cum deinde monasteria se constructi spatia, monachorum multitudini recipiendæ paria nequaquam esse videret, nonnullos e suis in alium quemdam desertum locum, Pron vocatum, traduxit, quorum opera usus, aliud ibidem extruxit monasterium, lateque extendit: plurimos enim ad vitæ istius rationem capessendam a Domino vocari quotidie observabat. (Economum quoque et duos alios, qui Fratrum istic degentium curam haberent, monasterio præfecit: distinxit Præfectos contuberniorum et Subpræfectos constituit: ad formam primi in Tabennesi monasterii. Illud autem memoria ut tenerent magnopere commendavit, ne alter alteri ulla in re molestiam aut noxamentum aliquod crearet, sed intra præscriptum cuique vitæ modum ac terminum continerent sese universi. Ordo quippe in rebus humanis venustatem habet non exignam. Vir sane perfectus, etiam ubi ordo non est, recte omnia sciet disponere, quemadmodum scriptum est; Et in diebus famis saturabantur. Ceterum Pachomius etiam ipse dies noctesque monasterii utriusque commodis ac necessitatibus animum intendebat, verissimus optimi maximique Pastoris famulus existens. Post hæc cum in monasterio etiam Pron a Fratrum numerus non parum excrevisset, senex quidam asceta, qui et ipse monasterio antiquiorum Monachorum cum potestate præerat, et Eponymus vocabatur, ad Pachomium venit, utque monasterii ad id usque tempus a se administrati curam suscipere vellet, plurimum rogabat: nomen autem monasterii erat b Chenobosciorum. Hujus itaque administratione suscepta, alios etiam Fratres eo deduxit, usque ipso in loco bene præcatus, divinæ eos providentiæ commisit: statuens ut cum Fratribus, qui jam ante istic fuerant commorati, ipsi quoque habitarent, eademque uterentur vitæ regula. Ibidem similiter Economum et qui secundum ab eo locum teneret, nec non contuberniorum Præfectos et Subordinatos designavit. Quin et in quartum etiam monasterium, quod Monchosin e nuncupant, Fratres dimisit, secundum traditam aliis omnibus vivendi normam ibidem victuros. Hoc autem fecit rogatus a præcipuis asceterii illius moderatoribus, et Regulas præscripsit Monachis illis, inter quos erat etiam senex quidam d Joannes nomine, in vita spirituali admodum exercitatus. Sic autem magna cum diligentia Fratres visitans Pachomius, si quos spiritu valentiores deprehendebat, hosce per singula monasteria, quæ to tempore erat abfuturus, aliis jubebat præesse, non aliter quam in suo ipse monasterio cum potestate præerat. Accidit deinde ut cum duobus aliis Fratribus navi veheretur ad Monchosinense monasterium. In quo sub noctem receptus est: cumque cœnæsumendæ tempus jam advenisset, mensam instruxerunt Fratres. Sedentibus igitur illis ut comederent, multis et exquisitis nimium rebus, caseis nempe et ficibus, et fructibus olivarum paratam, cœnam contemplatus Pachomius, solo pane vesci est aggressus. At reliqui absque ullo discrimine in omnia quæ erant apposita manus avidas injecerunt: e quibus nemo Pachomium diligentius attendens, lacrymas eum non tenere conspexit. Cœna itaque absoluta ubi exsurrexissent, rogatus quid illæ sibi

lacrymæ tandem vellent, nihil omnino respondit; D sed denuo ut fletus sui causam proferret precibus fatigatus; Vestra, dixit, causa, Fratres, in hanc mœtitiā incidit, propterea quod temperantiæ studium inter vos parum vigeat. Sane quibus cœlestia sapiunt, ii continentibus quoque sint, nec immoderato in cibis desiderio ferantur, oportet. Anne igitur peccatum esse putabimus cibis uti, præsertim vilioribus? Sed pulebrum est, quod Apostolus monet, non vinci in aliquo. Ego vero quia peccator sum panes reperi palato jucundos, usque solis famem conspexui, alias etiam quod Dominus forte objecerit, comedere contentus. His auditis, magnum omnes a cibis non necessariis abstinendi studium incessit.

36 Multum quoque Fratribus Pachomius proderit, cum de rebus sacris dicturus, locum cepisset. Monebat primum ut in orationis et contemplationis studio irreprehensibiles sese exhiberent, ut ne inimicorum versutis haberent incognitas, sed Domini virtute abunde instructi fortiter contra illos agerent. In Deo, inquit, faciemus virtutem. Tum Scripturæ sacræ sermones iisdem exponebat, maxime si qui intellectu occurrerent difficiliore aut magis abstrusi, de Domini incarnatione, de cruce, de resurrectione. Ac de incarnatione quidam Verbi divini sic sentiebat, ut diceret eam in Lege veteri non uno argumento significatam, dicente Deo apud Isaiam: Venio congregare omnes nationes: Nec non in ipso Evangelio; quoniam Verbum caro factum est et habitavit in nobis. De Cruce disserens, arietem afferebat in medium, cornibus in veprete ac ligno Sabæe detentum, et in victimam pro Isaaco adhibitum, Abrahamo præsertim dicente: Quoniam apparuit in monte Dominus; quo haud dubie Dei Filii unigeniti obitam in cruce mortem præmonstrare voluit. In Evangelio autem omnis creatura de cruce testimonium exhibet, totis viribus declarans quod Christus Jesus crucifixus rerum omnium vere sit Dominus. De corporis vero ejus resurrectione per Isaiam dicit Deus, quod post mortem vellet eum Dominus a percussura plagæ sanare; hoc est, quod filium suum, absque ullo suo peccato pro nobis mortuum, ad vitam revocare statuerit: ac rursum in Evangelio Thomas, de mortua et resuscitata carne, in qua Deus verbum, sic quasi in templo quodam moratur, testimonium dicens; Dominus meus, inquit, et Deus meus! Hic ergo testis quoque habendus est fidelis. Quod autem ad hominum etiam aliorum resurrectionem spectat, cum Christi corpus cruci affixum, a corporibus nostris natura sua minime sit diversum; sane quemadmodum illud a morte suscitatum est, ita et nos suscitabimur: quia et eo jam suscitato, nos pariter suscitati sumus. Deus quippe Verbum a morte surrexit, et nos igitur pariter cum eo surreximus, quandoquidem ipse nos potius in eodem corpore suo suscitavit. Hæc porro Deum, quamvis per ipsos, de seipso tamen dicentem audientes: audiamus etiam ipsummet dicentem: Veniet tempus in quo omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filii hominis, et resurgent. Paulus similiter de carnis resurrectione sermonem instituens, quædam affert, ad quæ intelligenda veram solidamque scientiam afferre debemus: Unus autem ejus locus nobis sufficit; Si mortui, inquit, non resurgent, neque Christus surrexit a mortuis.

37 Cum itaque, Fratres mei, defutura ex mortuis resurrectione non dubitemus, oportet etiam et resurrectionem spirituales tantisper contemplando cognoscamus, Domino ipso dicente: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Fieri sane nequit ut sermo Domini non inveniatur verus. Omnis peccator, qui credit et mandata Domini observat, Vivet quemadmodum S. David pronuntiat; vivet anima mea

Monachos in
Pron deducti
et monasterium
ibidem
ordinat

Ps. 36, 19

a
Aliorum
etiam monasteriorum
curam
suscepit.

b

c

d

Temperantiæ
in cibo et potu
studium apud
Monachos
promoret.

Ad eosdem
de studio orationis

Ps. 39, 14

E
de Incarnatione,

Is. 66, 18.

Jo. 1, 14,

de morte,

et resurrectione Domini,
Is. 30, 26

Jo. 20, 28.
de resurrectione nostra corporali,
F

Jo. 5, 28

Cor. 15, 32.

et spirituali
sermones instituit
Jo. 11, 25.

A mea, et laudabit te. Nos ergo, Fratres, hoc non indiligenter attendamus, quo modo Dominus, cum suas nobis leges et mandata præscripsit, nunc quidem ipso facto contumeliis lacessitus, cum ei dicitur Dæmonium habes, contumeliarum nihil reponat; Aliquando autem cum Scribis et Phariseis sermone contendens, triste illud; Vae nobis, ingeminare non cesset; illosque cæcos ac dures cæcorum, et sepulcra dealbata, nominet, aliisque id genus reprehensionibus minime parcat. Etenim ut qui foveam concipit, cæcos apprehendit, ne inter eundem in præcipitum et mortem incidant; ita Dominus perversam eorum vivendi rationem sectatoribus suis et discipulis aperuit, ne hi similes Phariseorum effecti, eodem quo illi exitio perirent. Quod vero contumeliam passus, opprobria nulla in adversarios regeat, hoc ipso docere nos voluit, ut malum pro malo ne reddamus, et in tolerando patientiæ simul studiosi. Cum autem Petro dixit, Vade post me, satana; non Petrum appellasse existimandus est Dominus, sed ipsummet cæcodæmonem, cujus potissimum impulsu homines non recta sæpe cogitant et loquuntur. Cumque ita finem dicendi fecisset Pater noster Pachomius; una cum Fratribus suis ad Deum preces fudit, quibus id videlicet postulabat, ut divinorum sermonum in animarum suarum salutem nunquam non meminissent. Exinde suam quisque cellulam repetit, diutius secum meditaturus quæ audierat. Hac porro consideratione finita, in unum omnes convenire, et inter se quæ dicta erant conferre instituerunt. Locum vero inter eos invenire nullum poterat otiosa de rebus ad mundum hunc spectantibus confabulatio; sed vel Scripturæ alienius solutionem vel quomodo secundum sanctissimam Dei voluntatem in virtute proficerent disquirebant.

38 Nec agere quidquam ulli in domo fas erat absque Præpositorum suorum voluntate aut imperio; sine quibus nec Fratris sui cellulam ingredi aliquis licitum sibi putasset. Quæcumque in domibus vestes reperiiebantur minime necessariae, eas Œconomus et qui secundum ab eo locum tenebat, cella servabat separata et diligenter occlusa repositas donec seu lavandi seu gestandi gratia producendæ essent. Libri similiter omnes suis accurate loculis dispositi, ad eorum, quos dixi, duorum spectabant curam. Auri argentei nullus inter eos usus. Quin etiam reperti sunt, qui, cum finem facerent vivendi, quid aurum argentumve omnino esset, ignorarent. Soli videlicet quibus administrandi necessaria officium erat impositum, pecuniæ rationes novebant; et hi ipsi postquam ad monasterium erant reversi, nihil retinissent in manibus, ne ad diem quidem unum, sed redditam sibi pecuniam servabat. Œconomus, donec eos rursum contingeret egredi. Hac vero omnis gubernandi ratio in libro Œconomorum singillatim continetur descripta. Porro Pachomius cum monasteria lustrandi ergo nave veleretur, facto jam vespere ait ad Fratres, Vultisne noctem hanc vigilando traducamus? Qui cum respondissent; Placeat, Pater; rursum eis dixit Pachomius; Triplicem vigilandi normam a Patre nostro Palamone sum edoctus, videlicet, ut vel usque ad noctis medium vacemus orationi, ac deinde somno vires foveamus ad lucem usque matutinam; vel contra ad mediam usque noctem somno corpus, ac deinde usque in tempus matutinum oratione animum reficiamus; vel ex nunc quieti et paululum indulgeamus [deinde et oremus alterius], atque ita in lucem usque matutinam. Fratribus autem quod postremum dixerat eligentibus, eo loco remansit, aequaliter partiens somni et orationis horas, utpote vigiliarum ducendarum expertus; f ex sociis autem unus quidam in proposito deficiens, cubitum discessit; alter vero

perseveravit usque mane. Quem Pachomius sub auroram vocavit ad Synaxim; deinde etiam hic cum eo qui totam noctem dormierat, somnum capturus discessit ad ovile quolpiam; atque ita denique ad monasterium, quod non exiguo intervallo aberat, profecturi remos expeliverunt.

39 Audito Pachomii adventu g Cornelius supra memoratus, monasterii illius Œconomus, convocatis in unum Fratribus, Pachomio processit obviam; in cujus aspectum simul atque venerunt, amiceissima tam hominem sanctum quam qui cum eo advenerant Fratres salute exceperunt. E quibus unum, monasterii septa jam ingressum, percunctatus est privatim Cornelius; Quid fecit Pater noster hisce diebus? Qui respondit: Noctem hanc universam erudit nos. Cumque totius rei seriem exposuisset fusius, ita ad Fratrem Cornelius; O te imbecilem, qui ab infirmo sene pissus es te superari, cum in ætatis flore adhuc existas! Hæc dicentem Cornelium audivit Abbas Pachomius, quamvis id a sese auditum dissimularet. Sed vespertino tempore, cum ignis de more solet accendi, sic allocutus est Cornelium; Placeatne ut orationi vacemus? Illo respondente; Ut vis, Pater surrexerunt ambo ad orationem. Quam in longum sane tempus, Cornelli experiundi causa, protraxit Pachomius. Fratres vero ejus qui viri in orando constantiam præterita etiam nocte in navigio experientia ipsa eognoverant, loco excesserunt, et alibi nocturnæ sese tradiderunt quieti, dum Cornelius eum Pachomio in oratione persistit. Signo deinde ad conveniendum sub auroram dato, Pachomina alloquitur Cornelius et ait; Quid in te commisi, Pater? nihil dum aque degustavi ex quo vespere hesternæ cibos sumpsi. Cui Pachomius; Siccine, inquit, pateris, ut te homo senex in oratione producendi vincat, Corneli? Tunc intelligeas Cornelius, sermones quos vespertino tempore cum Fratre illo habuerat, a Pachomio fuisse preceptos; Peccavi, dixit, o Pater; Tu veniam mihi largire, quoniam haud recte locutus sum: est profecto sanctus in te Spiritus, et virtus quædam divina. Contigit deinde ut cum sepulcra quædam transiret, nonnullorum perciperentur lamenta. Tunc ad Theodorum, itineris sui socium; Illi, inquit vir sanctus, mortuos quidem eos deplorant, quos ad vitam revocare nullo modo possunt; nos vero primum nosmetipsos, ac proximum deinde plangamus. Forsitan, si cum lugentibus nos quoque lugeamus, a morte suscitabit Dominus: Surge enim, ait, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Nec est cur admiratione capiamur, cum gemitus ac lamenta istorum percipimus: planctus namque Sanctorum in hac suspiriorum valle instar illius est gemitus, in quem fratrum suorum causa, in eorumdem salutem proripit Joseph; vel illius, quem ob Israelitici populi captivitatem Jeremias edidit. Nec aliter homines sancti, virorum tantorum filii ac imitatores, in hoc mundo plangere sunt dicendi.

40 Fuit cum rursus ad Fratres suos orationem habuit, ut ne vana seculi hujus pulchritudine et illecebris abripi sese paterentur, neve in cibis, in vestibus, in domiciliis optima quæque spectarent aut appetere, non libros amarent seculari scientia ad persuadendum ornatos. Hominis namque fidelis pulchritudinem omnem in divinis mandatis aiebat esse constitutam, quemadmodum in Psalmo dicitur; Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Josephus certe Patriarcha, insigni licet pulchritudine juvenis, et ad Ægyptum moderandam adhibitus, non tamen ad peritura ista bona animum voluntatemque adfecit, sed suam in virtute castitatis pulchritudinem, suam in prudentia et sapientia regnum situm esse arbitrabatur: contra factum est

D
EX MSS
GRÆCIS

g
Cornelium
Monachum
humilius
de se ut
sentiat,

E

ac Theodo-
rum veram
plangendi
rationem
docet

F
Ephes. 5. 14,

De seculi
vanitate
dissert.

Ps 29. 8

A iis qui omnes suas delicias in rebus istis temporariis collocarunt, infausta namque omnes morte Amnonis ioster aut Absalonis, extincti sunt. Die quodam cum ad vescendum conedisset, ac infirmitate premeretur, rite pręparatum illi oleum apposuerunt. Quo viso, recordatus est vir sanctus salis cum cinere permixti; et ad ministrum conversus; Affer mihi, inquebat, aquę sextarium. Qui cum fuisset allatus, aquam tandem infudit, donec oleum omnino dissiparetur. Sextarium deinde Theodoro in manus tradens; Assinde, dixit, manibus meis aquam, ut laver. Postquam vero lavit, aquam vicissim Theodori pedibus ipse affudit, eosdem quasi sordibus purgaturus. Tum Theodorus; Quid agis, o Pater, sicut et cum edulio fecisti? Cui Pachomius; Edulium dilui, ut ne inter comedendum delectatione afficerer; manibus autem meis aquam mandavi affundi, ut pedes tuos abluens a conscientia mea redarguar, quod tu mihi obsequium aliquod praestes, ubi e contra omnibus debeam ministrare. Post hac contigit ut Theodoro frater germanus, cui Paphnutio nomen, monasticę vite suscipiendę causa illuc accederet. Cumque eum Theodorus, ut fratrem, non haberet (veterem quippe hominem is plane jam exuerat) ac propterea lamentaretur Paphnutius, ita Theodorum Abbas Pachomius est allocutus; Laudanda profecto res est ad aliorum infirmitatem sese tantisper demittere, nullo praesertim eorum conversionis; non aliter ac teneris adhuc arboribus convenit curam formę adhibere, eaque irrigare frequenter, donec in fide radices egerint. Hęc autem Theodorus audiens, ita fecit.

ANNOTATA.

a Monasterium quod hic o primo loci nomine vocatur Ηγοζ, est ipsum illud antiquius ceteris, ad quod catat epistola de Paschate in ejus Latino titulo Baum dictum, ut et ab Amnone et a Gennadio appellatur. Hermetus in suo MS. Pibi legit et transcripsit Ambrosianum MS. Ηζέζζ vocat tum hic tum num. 49 ubi illud describitur tanquam omnium hujus instituti monasteriorum caput. Sed et Florentinum MS. num. 31 idem ipsum Palan vocat.

b Etsi nomen hoc, Anserum pascua significans, potuerit multis in Ægypto locis commune esse; propendet tamen animus ad Chenobusiorum civitatem, de qua supra, cui monasterium illud vicinum fuerit. Roseus in indice Topographico in superiori Thebaide vicum et monasterium hujus nominis ponit, cui nullam conjecturę hujus rationem afferenti, nisi quia tibi Tabennesin fuisse credidit, diffidius assentimur, quam veteres editiones corrigenti, in quibus Cynobostium et Thynobostium legebatur.

c Hereto est Muchonse; in titulo autem epistolarum ad Abbatem ejus loci Cornelium, et ad Joannem mox nominandum, datarum, vocatur monasterium Mochanseos.

d Eidem Jonas; ejus deinde laudes hic insertas habuit Codex Lipomani. Vervor tamen ne duę confundantur personę; atque hic Joannes, quem unius contubernii Praefectum fuisse constat ex epistolis ad Abbatem ejus Cornelium datis, diversus sit a Jona, horti Praefecto.

e Gręce σήμερον, cum autem vel exidisset vel subintelligendum relinqueretur, ut simili modo oraretur; neque satis imperfectum, ut videbatur sensum assequeretur Hermetus, duas dimittat formas nocturnę orationis nominavit, omissa tertia; quę magis congrua imbecillitati humanę, ideoque a Fratribus electa fuit.

f Heretus intricatissimus hoc loco est, forte ea obscuritate Gręci quem sequebatur testas, in nostro vero Gręco res satis clara est.

g Extat ad hunc epistola prima Pachomii, a Monachis sub hoc titulo descripta: Epistola Patris nostri Pachomii ad sanctum virum Cornelium, qui fuit Pater monasterii Mochanseos; in qua loquitur juxta linguam quę ambobus ab Angelo tradita est, et cujus nos sonum audivimus, ceterum vires et sensum intelligere non possumus.

CAPUT VI.

Pachomii et Theodori dexteritas in curandis Fratrum tentatorum infirmitatibus. Hic aliique monasteriis praefecti a Sancto.

Frater erat eodem in monasterio, qui ægrius ferebat ab Abbate Pachomio salutariter sese reprehendi. Hunc ut cognovit Theodorus in illud apud animum suum devenisse consilii, ut e Fratrum contubernio se eriperet; prudenter equidem sapienterque hoc modo hominem compellat; Non ignoras, Frater, quam Senis hujus admonitiones durę audientibus accidant, omnemque excedant modum; nec satis apud me statuo, num in hoc vitę genere perseverandum mihi sit. Tunc alter animi sui molestias in Fratris sui aures fidenter exonerans; Tunc etiam, dixit, ista pateris? At Theodorus; Vehementius forsitan quam tu ipse, respondit; sed invicem, si lubet, tantisper simus solatio, donec experimento detur nobis denuo cognoscere, qualis erga nos imposterum is sit futurus. Tum si mitiorem eum habeamus, de discessu ne cogitemus amplius; sin secus accidat, locum aliquem circumspeciamus, in quo tranquillius nobis esse liceat. Audito Theodoro, novas sibi vires addi alter sensit; sed Theodorus, illo ignaro, Patrem nostrum Pachomium adiens, rem omnem eidem aperuit. Ad quem Pachomius; Recte, inquit, egisti; sed age, hominem illum ad me facito adducas, veluti pariter me de hac agendi ratione reprehensuri; ut ego, quantum Deus dederit, Fratrem illum ad meliora perducam. Ambo igitur ea quasi mente ad Pachomium ubi accesserunt, et Theodorus impositas sibi partes strenue cępit agere; Date veniam, respondit Pachomius, peccasse me fateor. Sed numquid æquum justumque est, ut Patris vestri molestias sic quasi genuini filii sustineatis? Theodoro autem rursus in querimonias prorumpente, ut sileret, Frater innuit. Bene habet, inquebat; non vulgare animo meo solatium ego quidem capio. Hoc itaque pio dolo usus Theodorus, Fratris sui animum egregie persanavit.

42 Postquam Theodorum insigni sapientia et sincero obtemperandi studio pręditum esse observavit Pachomius, alteri cuidam Fratri, propinquos ac familiares suos invisuro, comitem adjunxit. Prandii igitur hora domum, quę petebatur, ambo ingressi erant; quando Fratris, quem dixi, parentes in secreta adium parte convivium appararunt. Tum ille ad Theodorum; Age, inquit, pransum concedamus. Nequaquam autem in seculari domo cibos sumere consueverant Monachi. Intelligens Theodorus, Fratrem ad vitam monasticam minime reversurum, si morem ei gerere recusaret (ac erat is omnino apud parentes pransurus; esto, obstitisset Theodorus) parum quid degnstare in animum induxit, mente haud sane mediocriter eam ob rem commotus. Ad monasterium pariter deinde regressi, quidquid contigerat, Abbati Pachomio Theodorus sincere enarravit; quem reprehensione nulla dignum Pachomius censuit, propterea quod invitus ad comedendum processisset. Postea cum sene illo Fratre sermonem instituit Theodorus, de eo quod in Evangelio scriptum legimus; Si quis venit ad me, et non odit patrem suum et matrem suam, et quę deinceps se-

Theodorus cum tentato se quoque tentatum simulans.

E

Fratrem servat.

F

et alium, prater Regulam apud ejus parentes pransus

Luc 11 26

ac deinde se
in eo scan-
dalizatum
fingens.

A quuntur : et Tu, inquit, qui hæc intelligis, Frater ? Tum ille ; Habent hoc sacræ Litteræ ut plus æquo res exaggerent, quatenus hoc modo ad mediocritatem ut minimum possimus pertingere : nam qui fieri potest, ut parentes odio habeamus ? Sic autem respondebat, quod suos ipse consanguineos frequenter soleret invisere, nec suas de iis cogitationes depocere facile posset. Hanc Fratris doctrinam et responsionem valde astute excipiens Theodorus ; Hæccine, aiebat, fides vestra, Tabennesiota ? Abeo : ego apud vos non maneo amplius : bene nobis erit ubicunque tandem fuerimus : qui enim hic sunt Patres Evangelium negare alias non audent. Quo dicto, Quasi secessit ut alicubi delitesceret tantisper. Illi vero ad Abbatem abeunti, remque ut gesta erat, exponenti, dixit Pachomius ; An, inquit, ignoras quod tiro adhuc sit et inexercitatus ? Sine mora ad eum investigandum te accinge. Si namque is a nobis recesserit, non optimi adversum nos exorientur sermones. Theodorum ergo cum invenisset Frater, eumque multis consolaretur, respondit ei Theodorus ; Si cupis ut maneam, utque credam verum a te dici, age coram Deo ac Fratribus confitere quod

13 Evangelio omnino adhaereas. Hoc alter continuo ut faceret persuasus, ex illo eodem tempore propinquos suos invisere plane destitit.

Jo. 6, 38

Eidem Pachomius ostendit, jejunandi et orandi peritiam

43 Frater erat inter Ascetas, qui minus recte coram Deo vitam instituebat. Qua re animadversa Pachomius seorsim hominem evocat et ait : Frater carissime, Dominus dicit ; Ego descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Et tu igitur hanc Dei vocem ore meo prolata non sequitur audi : video enim diabolicæ te invidiæ esse obnoxium, atque adeo in periculo amittendi, quidquid hactenus præclare fecisti. Quapropter quando signo diurno consueto vocaberis ad vescendum, noli jejunis permanere usque in vespere, sed quinque panis frusta pariter cum Fratribus sume, nec rejice quidquid illis apponetur obsonii : attamen ne cibo te nimio obruas, præsertim si corpore vegeto es atque robusto. Sed neque privatim et extra Fratrum aliorum societatem multum te in oratione versari volo, donec vanæ gloriæ dæmonem plane subegeris : hic namque insidias tibi undique struit. Audito Pachomio, impræsentiarum quidem ille passus est sibi persuaderi : sed vetere paulo post errore abreptus ; Ubi, aiebat, scriptum legimus ; Ne jejunēs, ne cres ? Cum itaque monita ille omnia

C rejiciens, a dæmone jam esset superandus ; Theodorum ad se Pachomius evocat, et ; Nosti, inquit, quantopere Fratris istius causa affligar animo, quod monenti mihi aures præbere renuat. Vade ergo, et hominem invise, ac de rebus quas modo agit, penitus cognosce. Qui abiens, Fratrem orationi continenter vacantem reperit. Hoc ubi Pachomio reversus Theodorus renuntiavit ; Vade, respondit Senex, et eum ab oratione prohibe. Quod simul atque tentare fueris aggressus, mox apparebit quantum in animo ejus imperium dæmon habeat. Hoc ubi adverteris, observa sis hominem donec ipsemet advenero. Cum itaque Monachus iste ab orando cogere tur desistere, adversus Theodorum vociferari non parum cupit dicens ; Impie, orationi meæ impedimentum obijcere non vereris ? Theodoro autem manente, ut actiones ejus omnes observaret ; exiit ille manum fuste armatus : quem, in caput Theodori cum vellet illidere, is sibi cavens per Domini nomen hominem acriter increpuit, ac Monachus furere cessavit. Qui deinde dæmone per os ejus loquente ; Vis, inquit, cognoscere quomodo ii, qui cum voluptate cantant, non alia quam nostra id virtute præstent, ausculta sis attentius quem modo psallentem audis ; novem ille vicibus eandem iterabit præcatio-

esse a dæmone.

Maji T. III.

nem. Erat autem aliquis in cella qui Cantici Mosaici initium identidem repetebat : Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est. Hæc intelligens Theodorus, et audiens, magna tum admiratione tum timore percussus hæsit : illud animo reputans, quanta opus sit integritate vitæ, ut multiplices dæmonum machinationes eludere quis et vitare possit. Abbate autem Pachomio Deum pro salute Monachi tentati deprecante, Dominus misericordiarum dignatus est infelicem Fratrem a malo tanto sanare. Qui et ipse secuto deinde tempore sibi mentique suæ redditus, majori animum suum cura custodire instituit.

44 In monasteriorum uno lacus fuit, qui cum a sordibus esset expurgandus, assumptis secum Fratribus, ad eum accessit Pachomius. Quem senex adhuc secularis, sed ad vitam aspirans monasticam, conspicatus cum Fratribus ad lacus expurgationem peragendam descendisse, et ignorans quantum per omnia Deo credentibus robur divinitus sufficiatur, murmurare contra non est veritus, ac dicere ; Hic sane homo perquam est severus, qui filios hominum in lacus istius expurgationem adbibet, vel prima nocte morituros. Verum insectæ noctis tempore visus sibi est jam dictus senex supra ipsam quidem lacum consistere, atque alios in lacus fundo operi intentos ; quos inter medius, homo quidam versabatur gloria non mediocri insignis, ita laborantes animans, Obedientiæ et fortitudinis spiritum accipite. Et ad senem ; Tu porro, ut mereris, spiritum tibi habe incredulitatis. Nocturna ista visione exterritus senex, medium se Fratribus, ubi deinde convenerunt, intulit : et coram omnibus pronum se in faciem abiciens, quidquid acciderat ingenuè est confessus a.

45 Alio tempore una cum Pachomio versantibus Monachis, et ligna cædentibus atque eorundem transportationem in reliquum annum facientibus, subito in ecstasi raptus est vir sanctus. Atque ecce Fratrum alios ignibus undique cinctos, quorum flammæ ipsis imminere videbantur propius, cum nullus interim fugæ pateret locus ; alios autem rudibus et spinosis lignis affixos, ac nudos pedibus, negata evadendi facultate ; alios denique in altissimo videt præcipitio consistere, in cuius summitatem neque ascendere, neque in subjectum fluvium conjicere se valebant, observantibus eos crocodilis, et e summis aquis continuo exilientibus. Cum tali spectaculo extra se factus Pachomius interest, conspicati eum sunt Fratres ab injuncto sibi opere revertentes, projectisque in terram sarcinis, orationi pariter cum eo vacare coeperunt. In qua cum tempus haud modicum exegissent, ad se reversus sanctus senex cibos Fratribus dari jussit, jam quippe vespere agebatur. In unum deinde convenire jussos alloquitur, et de objecta sibi visione edocet. Qui audita ea, in magnum omnes gemitum proruperunt, timore non exiguo correpti. Rogatus autem quid rei viso isto portendi putaret, respondit ; Quemadmodum conjicio, ita post mortem meam futurum est, ut nemo prorsus sit reperiendus, qui Fratres in tribulationibus positos, ut oportet, solari in Domino et confirmare possit.

46 Anachoretarum aliquis visendi causa Pachomium accessit : cuiusque arbo ad rite instituendum sermonem consedissent, ait ad Theodorum Pachomius ; Cibos appara, ut Frater iis vesci possit. At Theodorus loco excedens, imperata minime perfecit, existimans virum sanctum dixisse ; Sine ut cum Fratre illo solus loquar. Theodoro itaque quæ mandata erant non curante, Œconomus illas forte transenti eadem imperat. Sed ille similiter, non percepto senis imperio, ad res suas abiit. Tum Pachomius, mente perquam acutum cernens, cum sui tentandi

D

EX MSS.
GRÆCIS.
Exodi 15, 1

Senex Pachomio ob-
murmurans
divinitus
emendatur.

E

a
Extasis et
visio S. Pa-
chomii ;

F

qui impa-
tentia spi-
ritum egregie
superat,

SI MS.
GRÆCIS.

A causa hoc a Deo permissum esse haud dubie intel-
ligeret, ipse alacriter assurgens necessaria ad comede-
dum paravit, et sumpto pariter cibo, hospitem
dimisit. Vocatum postea ad sese Theodorum ita in-
terrogat : Si is qui secundum carnem tibi pater est,
curanda quædam tibi demandaret, ejusne imperium
despiceres? Quam vero ob rem cibos Fratri hospiti
non præparasti? Cui Theodorus; Existimabam, Pa-
ter, ita a te dictum; Exi hinc tantisper dum homi-
nem illum alloquar. Accersitus deinde Œconomus
cum idem homini sancto responsum dedisset, inge-
muit Pachomius et dixit : Malus aliquis genius facti
hujus causa est, ut nimia nos morore deiceret. Sed
benedictus sit Dominus, qui patientiam nobis et rei
intelligentiam largitus est. Vos itaque exemplo isto
longanimitatem et tolerantiam facite ut discatis.
Persæpe quippe eas cacodæmonum percepi voces,
quibus qua inter homines ratione, quamque vario
evento versarentur, exprimebant. Erat qui sic lo-
quebatur : Negotium mihi est cum homine severi
admodum ingeni; quoties namque insidias ei meas
instruo, toties suam ille mentem ad orationem con-
vertit, unde fit ut non sine acerbo meo sensu ab op-
pugnando cogar desistere. Alterius ista fuit vox et
oratio : Hominem ego nactus sum cui nullo negotio
quidquid volo persuadeo. Huic si quid suggero, mox
obtemperat et rem perficit : quamobrem non medio-
cri illum amore complector. Vos igitur quanta po-
testis diligentia animum vestrum contra hostis insi-
dias semper custodite, et Christi nomine probe
servate communitum : quod si facitis, et sic instru-
cti adversus hostes depugnetis, nequaquam illi præ-
valere poterunt.

et Fratres
contra demo-
nem armat.

B

47 Dum hoc modo ad Fratres suos de rebus sane
perutilibus sermonem instituit Pachomius, subito in
spiritu commoveri se sensit ut coeptam orationem
abruuperet. Cujus rei causam mente sua absque
dubitatione perspicuens, monasterii Œconomum ad
se vocatum ita seorsim alloquitur : Vade ad istam
quam vides cellulam, ac vide sis, equis ille sit
Monachorum qui exiguam adeo anime sue curam
habet. Testis etiam fias quantum is sibi detrimentum
accersat, primum quidem propterea quod verbum
Dei audire neglexerit, ac deinde, quod, cum a san-
ctis de Deo sermonibus abesse non dubitaverit, mi-
nime tamen orationi, sed somno et quieti in cella
sua vacaret. Nescio sane, inquiebat, an qui talia
agere presumit, Monachi nomine dignum se pro-
bare possit. Ac ille quidem suos deinde ad parentes
reversus, Monachos Fratres valere jussit, nolens
vinum sibi aliquam afferre ut crucem Domini, quomodo
posset, suscipere ac ferre alacriter. Post hæc Fra-
tribus suis parabolam ita hominis proposuit : Si do-
mus quæpiam centum numeret cubacula seu cellulas,
e quibus unam pretio sibi comparet homo advena,
num paterfamilias impediet quo minus in suum ille,
cubiculum ingrediatur; esto in interiore domus parte
istud situm foret? Ita et de homine fidei res est :
quavis enim omnes omnino vite spiritualis fructus
jam collegerit, si tamen aut negligentia propria aut
cacodæmonis insidiis vel unum ex illis amiserit, ni-
hil amplius per eum quam amisit virtutem adversus
hostem proficiet : similiter si non advigilet sibi,
vincit eum adversarius in alio : et sic paulatim to-
tum sibi hominem subjicit, cui nihil jam boni ultra
superest. Si vero seipsum denno viriliter accinxerit,
non modo unum eum fructum quem amiserat facile
recuperabit, sed magnum etiam in via spiritus pro-
gressum faciet. Non enim una solum pietati erga
Deum constituta est mensura, sed varia et multiplex :
sunt etiam divites potentes, sunt autem velut Deca-
riones, Quinquagenarii, Centuriones et Chiliarchæ,
ac vero denique nomine Reges, quemadmodum et

Absentia
intuetur,

Fraudes cacodæ-
monis
delegit,

D ipse olim Abrahamus Regis appellationem a Deo ob-
tinere meruit; non tantum quia Rex ipse simpliciter
erat, sed quia Rex Regum in ipso tamquam in throno
residebat.

48 Fuit sane cum ab Episcopo missus ad eum est
homo quidam, ut de furto rei alienæ judicaret il-
lum, qui tamen vitam profitebatur solitariam, cili-
cio indutus. Accidit etiam ut Fratrum unus, ætate
multum proventus, mali omnis expers, et virtutis
admodum studiosus, Mavus nomine, ex ordine ve-
terum Præfectorum id temporis, quasi morbo et
mæstitia domi detentos, cum aliis Fratribus ad li-
gna et virgolia cadenda non exierit : tristitiæ vero
causam præbuerat habita vespertino tempore adbor-
tatio. De Fratri ergo imbecillitate certior factus
Pachomius, non pauca quæ ad salutem hominis fa-
cerent, verba protulit. Quibus auditis magna eum
cepit admiratio, ignarum videlicet fraudis et machi-
nationis quam contra nos adversarii nostri perpe-
tuo molinatur; atque ad se dirigi adhortationem
illum videns, Quamobrem vero, inquit, nos confir-
mandas senex iste suscipit? tamquam in singula
momenta casuros : perstitit deinde eandem ob cau-
sam, propter quam affligebatur, intra cellam se
continere. Videns ergo eum sic affectum Theodorus,
ait Œconomus : Curam hominis hujus habere, donec
ingrediatur Pachomius; magnum enim virum et
sanctum esse video. Una igitur cum Fratribus mo-
nasterium ingreſſente Pachomio, obviam tam ipse
quam alii omnes processerunt. Quæ de culpa sua
confessum, singulari sui in discernendis spiritibus
prærogativa correxit, istud quod scriptum est usur-
pans; In multis offendimus omnes : attamen Deo,
misericordiarum Patri, supplices accedamus, qui vi-
tia nostra absque dubitatione sanabit; deinceps au-
tem diligenti nos ipsos custodia observemus. Ista
ubi senior Mavus addidit, non satis potuit admirari
summam in homine sancto judicandi spiritualia fa-
cultatem. Quamobrem quæ vesperi dixerat credidit,
atque Deum laudavit.

a cuius decep-
tione Fratrem
liberat

E

Jac 3, 2

49 Paucis inde elapsis diebus, Theodorum ad se
evocatum sic alloquitur Pachomius, Simul atque a
cæna vespere consurgent Fratres, tu alteri cuidam
administrationis tuæ vices committe, et sine mora
adeum te locum confer, in quem Dominica quavis
ad pias institutiones percipiendas solemus conve-
nire. Accedenti porro ad catechesin Theodoro ita
imperat Pachomius; Age, in medio Fratrum hoc
nunc loco consiste, et verbum Domini, uti apud nos
est moris, pro me annuntia. Paruit ille, quamvis
animus nonnihil repugnaret; et ea cœpit in medium
allerre, quæ Dominus menti ejus suggerebat. Omni-
bus igitur et ipso etiam Abbate Pachomio, tamquam
uno ex ceteris ad auscultandum consistentibus; qui-
dam ex his indignati, in spiritu superbiæ ad suas re-
cesserunt cellulas, ut non audirent : erat enim
Theodorus, si corporis atque oris habitum spectares,
juvenis admodum. Catechesi porro et oratione finita,
resedit ut consueverat Pachomius, et cœpit in hunc
modum loqui; Andistis quæ dicta sunt : cujus ea
esse putatis? num Theodori, an potius loquentis
per ipsum Domini? Qui autem recesserunt indignan-
tes, quæ alia ex causa id fecerunt, quam quia juve-
nis est? Invenimus tamen puerum, et de eo dicen-
tem Dominum; Qui suscepit unum parvulum ta-
lem in nomine meo, me suscipit. Nonne et ipsemet
iis quæ dicebantur attendens adstiti, non aliter at-
que e vobis unus? Sancto autem affirmo, me non
specie solum tenui, sed vere atque ex toto corde
auscultasse, sic quasi ad fontes aquarem sitiens an-
helarem; omni quippe dignus acceptione est sermo
Domini, veluti scriptum legitur; infelices autem
quicumque ab ejus se auditione removeant, et seipsos
quasi

Seniorum
quorundam
superbiam
castigat.

F

Mat. 18, 5

1 Tim 4, 9

A quasi alienos atque ineptos reddunt miserationis divinae gratiis recipiendis: quod si ab ista sua superbia non destiterint, difficile eis erit vitam consequi: prope enim est Dominus corde contritis, et humiles spiritu ipse salvat.

Tabennensi
monasterio
Theodorum
praeficit.

50 Posthaec, cum Theodorum spiritu sufficienter confirmatum esse deprehendisset Pachomius, Tabennensi eum monasterio cum potestate Oeconomum praeesse iussit, annos tunc numerantem circiter triginta. Ipse vero Abbas Pachomius in maiori, quod Pron vocatur asceterio et a quo aliorum monasteriorum omnium gubernatio pendebat, commorari institit. Theodorus interim Tabennensibus cum potestate praefectus, sic tamen quasi praefectus non fuisset, extincto prorsus voluntatis suae arbitrio, sese gerebat. Ita namque ejus animum sermo divinus accenderat, ut nonnisi ad ea quae supra nos sunt cogitanda mentem obfirmasse videretur. In eo autem totus versabatur, ut, quemadmodum lex divina praecipit, ex omni corde Deum diligeret. Ulterius quin etiam progrediens, Fratrum ubique necessitatibus subveniebat, magna enim valebat gratia in dicendo. Cornelius quoque et Psentaesius, et Psoes, et Pecusius, et alter Pachomius et Paulus, et Joannes, et Paphnutius, et alii plures, quorum hic omnium nomina recensere superfluum fore arbitror, hi inquam universi fortes erant spiritu et robusti, ac Christi reipsa athletae. Horum igitur omnium vitam rectam esse sciens magnus Pachomius, plerosque eorum Hegumenos et Patres aliis in monasteriis praefecit. Illi quoque, qui secundo post illos ordine et loco habebantur, magno in Deum ferebantur amore; e quibus nonnemo Abbas Tithoes b sacris Virginibus moderandis adhibitus, sanctitate insignis, divini-que miserationibus sic quasi adipe pinguis effectus, multis evasit perutilis, veluti de Abbate etiam Joanne c jam ante diximus. Eorum autem, quos modo dicebam, aliqui non solummodo in eo se exercebant, ut neque sani, neque in infirmitate positi, septuaginta etiam annorum Monachi, vinum omnino gustarent: sed reperti inter eos luere, qui permittere recusarunt orantibus, ut sese, morbi molestia oppressos, e sedili in grabatum deferri paterentur, eo saltem tempore quo a morte haud parum putabantur abesse, quatenus hoc modo decentius sepulturae mandari possent; verum ipsi in eo, in quo primum se composuerant sedili, mortem praestolari atque etiam oppetere potius elegerunt. Haec porro si omittenda sint, propterea quod orationem nostram in longum producerent; digna certe sunt putanda, quorum mentio hoc loco non praetermitteretur. Petronius d etiam quidam fuit, qui ex quo tempore e domo et cognatione sua abiit, non modo nunquam ad sua suosque est reversus, donec extremum vitae spiritum Deo tradidit; sed etiam cum in vivis adhuc ageret, omnes domus ac familiae suae viros feminasque, patrem, fratres, sorores, famulos, ut inter Monachos adscribi vellent effecit: qui omnes venientes bonam mortem obierunt. Quaecumque autem pater ejus, cui Psenebo nomen, possidebat bona (nescimus profecto quibus virum tantum laudibus digne possimus prosequi) boves et oves, omnisque generis suppellectilem secum deferens, universa in cœnobii usum et commodum transtulit. Patris nostri Pachomii causa; cui et eam, quam Thebeu e dicunt, commorationem liberaliter attribuit. Vivebant autem ibi Fratres secundum regulam et institutum aliorum monasterium. Haec siquidem, ante quam illud initium cepisset, jam constituta erant.

et alios ex
discipulis
prastantiores
alibi:

b

c

Petronius
cum omni us
suis adjungi-
tur ordini.

d

e

turque mentio Silvanii, cujus egregia conversio et felix progressus narrantur infra num. 65. Rem, ut ex Herveti versione habetur, hic accipe: Acridit quodam die post officium matutinum, ut descendens Pachomius vocaret Fratrem, qui erat in foribus, et diceret: Sautne aliqui, qui velint mundo renuntiare? Dicit ei; Sunt. Unus senex, et ex histrionibus alius, nomine Silvanns. Dicit autem magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus vero senex procidit ad pedes ejus, et magna voce confessus est, dicens; Rogo vos; Vespere cum unus ex Fratribus descendisset in puteum, videns valde sum miratus, et male de te cogitavi, dicens apud me; Hic homo est homicida, qui Fratres inducit hac hora, ut descendant in puteum (jusserat enim ut se mundaret vespere) Vidi vero in somnis, me quidem in medio Fratrum; virum autem quemdam in veste splendida eis dicentem; Accipite vos spiritum obedientiae; mihi autem dicit; Accipe spiritum incredulitatis. Rogo ergo vos, ut oretis pro me. Cum itaque orasset, et cum instituisset, ipsum quoque in conventum spiritalem coopravit. Et cum Silvannum vocasset, dicit ei: Vide Frater; labor est, et opus est sobrii et attenta anima et modesta cogitatione, ad hoc ut possis post Dei gratiam, ei qui affligit resistere, maxime cum pristina consuetudo te vocet ad id quod est deterius. Cumque is promississet se omnia facturum esse ex doctrina magni Pachomii, eum Pater admisit.

b Tithoes aliquis in Menais Graecorum commemoratur 26 Augusti: sed et alius infra hujus nominis in monasterio Pron seu Pabau Praefectus valetudinarii, num. 52.

c Joannes aliquis nominatur inter primos num. 18, sed de eo nihil additur singulare: ceciderit ergo quidquid ul est, quod de eo dixisse se indicat auctor.

d Hunc moriens Pachomius pro se instituit Archimandritam, ut infra legemus.

e MS. Ambrosianum. Τῆσδ.

CAPUT VII.

Alia monasteria suscepta: Fratres varie instructi et adjuti a Pachomio et Theodoro.

Episcopus erat urbis Panensis, Arius u quidem nominatus, sed fide omnino Ortholoxus, asceta et Christi minister sane strenuus: qui ubi Fratrum, una eademque ratione inter se viventium, odorem percepit fragrantissimum, sine mora Abbatem Pachomium ad se advocari iussit: a quo ut sub urbis suae moenia monasteria nonnulla constituerentur, enixe per Deum obtestatus est. Pachomio itaque cum Fratribus futuri operis adjutoribus accedenti ad urbem propius, aptum aedificationi locum assignavit Episcopus, atque ita maceriam aedificare coepit. Nonnulli vero Divinae providentiae ordinem minime attendentes, atque invidiae insuper stimulis agitati, nocturno tempore quicquid aedificatum fuerat everterunt. Sed invicta sancti Patris nostri patientia animatae operae, et a Domino per Angeli visionem, suo quasi digito murum in ignis forma circumscribentis, b monasterii aedificationem ad finem feliciter perduxerunt. In hoc Samuelem c quemdam Pater noster Oeconomum constituit, hominem spiritu et mente hilarem, sed et continentia clarum; cui alios quoque socios, necessariis animi corporisque dotibus sufficienter instructos, propterea quod non procul ab urbe commorandum ipsis esset, adjunxit: ipse etiam cum iis aliquandiu manere voluit, quoad usque plene firmati essent. Philosophorum porro urbem eam incolentium unus, experiri volens quales demum homines illi essent, ad monasterium venit, et ait: Vestrum huc Abbatem ad me vocate

D
EX MSS.
GRAECIS.

B

a

A Panopolitano Episcopo invitatus Pachomius in ejus dioecesi monasteria erigit,

b

c

ANNOTATA.

a In MS. Lipomani eadem res sic narratur, addi-

EX MESS.
GRÆCIS.
ejus discipuli
Philosophos
urbis
confundunt.

A vocante, ut cum eo tantisper colloqui possim. Audiens hoc Pachomius Cornelium ire jubet, qui homini respondeat. Cui Philosophus; Ea de vobis fama percrehuit, quod Monachi sitis qui multa et subtiliter intelligere, et sapienter profari possitis. Quidam aliunde adveniens oleas Panopoli venales exposuit cum ipsa urbs hac specie abundet. Tuam Cornelius; Auditum est etiam quod Panopolitanae oleae satis quidem olei, sed nihil admodum salis proferant. Nos itaque salis rationem gerimus, et ad vos saliendo huc accessimus. Percepto Cornelii responso ad suos reversus Philosophus, quæ audiverat enarravit. Unus autem eorum, Istane, inquit, sola interrogatione experiri illos contentus fuisti? Ibo sane ipsemet, atque egregium experimentum sumam, quo intelligam quam probe sacrarum Litterarum arcana percipiant. Theodorum porro Abbas Pachomius evocat, et Philosopho ad monasterii septa accedenti obviam mittit. Ac Theodorus quidem, quemadmodum nobis ipse enarravit, cum adversus Philosophum concertandi causa progredieretur, non mediocri in timore versabatur, quæ cum ratione reprimeret: Cornelium namque molto sese prædicabat esse sapientiorum. Philosophus interim quæsitum illi proposuit difficillimum, dicens: Quis, cum natus fuerit nunquam, mortem nihilominus obiit? Quis autem more ceterorum natus, nunquam deinde est mortuus? Quis denique, mortuos nunquam fœtuit? Ad quæ cum Theodorus reposuisset, hominem, mortuum quidem, sed nunquam natum, dici posse Adamum; ac natum quidem, sed mortuum, nequaquam esse Enochum; Lothi denique uxorem post mortem suam nihil emisisse fœtoris, quæ scilicet in statuam salis sit conversa; Hæc, inquam, cum diceret Theodorus, mox eum deserens Philosophus e loco discessit. Erat in eo monasterio vir sanctus, idemque spiritu pariter et corpore robustus, et veluti alter quidam Jibus per multa et varia probatus; nomen homini Palmas, exercitatione spiritus et vigiliis ad mortem usque constantissime sese excolens.

d
Alia plura monasteria Pachomius regit et ordinat.

52 Alia quoque monasteria in partem corarum suscepit [Pachomius]: et illud quidem quod Tale d nuncupant, aliquanto ante tempore, ac deinde ipsum quod ad Panos urbem spectat, et Tebeu, et Tismene, ac post aliquod tempus aliud, quod dicitur e Pichni superius, circa Lattopolim. Hæc sunt quæ ordinavit Pachomius; et habitaverunt ibi Fratres, præpositis sibi cum imperio Patribus ut alibi subditi, quibus necessaria ad sustinendam vitam subministrabat Pachomius. Maximum namque erat monasterium f Pabau, cui qui præfectus Œconomus, rerum omnium Monachis necessariorum copia abundabat. Sic igitur, divina providentia adjuncte, cuncta suis temporibus in eorum usum curabat Œconomus ille, vicissim accipiens ibidem facta opera. Singulis quoque annis bis Præfecti illi omnes ad majus monasterium, ubi morabatur Pachomius, convenire erant soliti, in Paschate scilicet et Mesore g mense. Pascha autem celebrabant omnes pariter, sanctis de Deo sermonibus et mutuae caritati cum gaudio intenti. Mense vero Mesore habebant in more positum ut convenirent, operum suorum supremo Œconomus reddituri rationem, sigillatim eam describentes. Cujuscumque autem monasterii Pater Ordinem volebat suscipere, agebat cum Pachomio, qui ei ordinabat Præfectum et Subpræfectum. Ea vero præcipua famulo Dei erat cura, ut singula ipse monasteria lustrando obiret, confirmans eos qui variarum cogitationum fluctibus agitabantur, et docens qua ratione per continuam de Deo meditationem molestias illas superare facile possent, addebatque ea omnia quæ ad animos eorum componendos juvandesque facere quoquo modo posse videbantur.

53 Monachus erat, fortis sane Christi pugil, et ad sanguinem usque contra peccatum decertans, cui nomen Tithoi, eorum Œconomorum Præfectus, qui in monasterio Pabau Fratrum male habentium juvandis animis corporibusque erant constituti. Die igitur quodam, cum præpararet congrua refectioi infirmorum, accedens cacodæmon in peccati errorem pertrahere Christi famulum est conatus; suggerens ei ut de cibis, qui in usum infirmorum parabantur, nonnihil ipse prægustaret. Sed non prævaluit ei tentator: ita enim comparatum est ut per ipsa certamina, ad Dei gloriam majorem, potissimum probentur fideles. Ille certe non modo non gustavit ex illis, sed nec vesperi quidem accessit ad mensam conesturus. Volens autem etiam diem alterum continere jejuniis, stetit in oratione, et plorans dixit: Domine, non a cibis modo abstinere sum paratus, ut amoris tui partem aliquam consequar: sed quamvis certissimum mihi sobeundum foret martyrium, meque comburent, non tamen a regulis temperantiæ, in qua Sanctorum tuorum gloriatio potissimum sita est, vel tantillum recedere est constitutum: sanctum itaque tui timorem in me perficias oro. Sic ergo is ab omni labe purus et veri nominis Monachus vivendi tandem tempus implevit.

54 Accidit etiam ut, inferentibus bellum Barbaris, Monachorum aliorum quispiam deprehensus et in captivitatem abductus fuerit. Cumque eorum aliqui cibum essent sumpturi; Surge, inquit; ac necessaria nobis ministra; sed et vinum prius diis nostris libes volumus quam illud bibamus. Recusante illo facere imperata, accedebant Barbari necem Monacho illaturi. Quamobrem timore nimio percussus, diis libavit h. Foga deinde e manibus Barbarorum elapsus, ad monasterium ipsumque Pachomium confestim se contulit, quæque sibi contigerant omnia enarravit. Quibus non sine magno animi sui mœrore auditis, Pachomius ita Monachum est allocutus: Qualis oblata tibi fuit corona martyrii, atque illam admittere neglexisti! Cur non potius generoso animo mortem oppetiisti, pro ejus nomine et gloria, qui nostri causa mori nequaquam dubitavit? Est igitur cur majora verearis supplicia. Nec tamen spem omnem plane deponas volo, Dominus siquidem poenitentiam nostram, non mortem, requirit. Poenitentiam ergo pro viribus tuis agas suadeo, non corde solum contrito et spiritu humiliato, sed corporis etiam afflictatione et labore delicta expians; ut in te feliciter impletum videre possimus, quod scriptum est: Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimitte universa delicta mea. Hoc modo Pachomius a se dimisit Monachum spe bona plenum et gaudentem.

55 Cum stoream aliquando texeret Pater noster Pachomius, puer quidam e Tabennesi, hebdomadarii ministerii causa, ad monasterium accessit. Qui ut operi intentum diligentius observavit, sic eum afflatur; Non ita, inquit, Pater, non ita vertendæ sunt storearum oræ; alium nos texendi modum Abba Theodorus edocuit. Confestim autem assurgens; Age sis, inquit; ac me quoque modum illum texendi edoceas. Quod cum fecisset puer, ille cum gaudio sese ad suum opus perficiendum composuit, vincens superbiam spiritum: si enim secundum carnem sapuisset, non curasset monitionem pueri, sed eum potius ut immoderate loquacem corripuisset. Eidem alias storeis conficiendis impedito dæmonis species fuit objecta, Christum se esse asserentis; utique nutu divino, sine quo dæmonibus nulla non modo est potestas alicui sese in quavis specie obijciendi, sed ne pravam quidem immitendi cogitationem. Cum autem Sanctus haberet spiritum discretionis, ita ut qui boni, qui mali sint, dignoscere

D
In quorum uno Monachus quidam egregie seipsum vincit

E
Fratrum unus in idolatriam lapsus emendatur a Pachomio,

h

Ps. 24, 18
F

optimo spirituum discretore,

haud

A haud difficulter posset, veluti scriptum est, sic apud se absque dubitatione statuit, quod in visionibus Sanctorum, in eo, cui obicitur visio, cogitationes pravæ deficiant penitus, nihilque aliud quam objectæ sibi personæ sanctitatem intueri valeat. Atque ecce hæc ego cum videam, humana tamen adhuc cogito : clarum est quia visio hæc fallax est, neque talis qualis Sanctorum esse solet. Ilæc vero cogitare eum videns dæmon, mentem ejus varie cœpit distrahere. Ipse autem cum fide in Christum exurgens, manum extendit quasi illum apprehensurus, atque in faciem ejus insufflavit : quo facto omnis mox visio disparuit i.

B 36 Consuetudo erat Theodoro ut diebus singulis sub vesperam, rebus in Tabennesi compositis, in Pabau sese conferret, auditurus ibidem sermones quos de rebus divinis e Scripturis sacris proponebat Pachomius, quosque ipse deinde ad suos in Tabenna Monachos reversus exponeret, prius quam illi se ad somnum capiendum conferrent. Morem hunc non exiguo observavit tempore. Factum est aliquando, ut, cum ex more suo advenisset, Pachomium nequaquam ut solebat repererit. Ascendit igitur in domum ubi conventus haberi consueverat, hominis sancti in divinas Scripturas expositionem ruminaturus. Meditante autem illo intremuit locus in quo erat. Cogitans igitur quid rei hoc esset, in oratorium ivit preces facturum. Sed neque hic subsistere valuit, præ eo quem ibi quoque inveniebat timore, et toto corpore vehementer inhorruit. Cumque magis etiam magisque ingravesceret timor, foras sese absque mora proripuit, quid rei istud esset ignarus. Mane deinde post Synaxim Abbatem Pachomium reperit, senioribus Patrum seorsim enarrantem, quo modo vitam finire atque extremum spiritum tradere cogitasset. Hac enim, aiebat, nocte, cum precationi insisterem in oratorio, visiones quædam supra modum horrendæ, mihi fuerunt objectæ, et ingenti præ timore haud multum fui mortuo absimilis. Atque oravi Dominum, ut metus iste tam meum quam Fratrum meorum animum perpetuo occuparet, memor seniorum istorum, qui ad radices montis Sinai Moysem comitati, ignem aliaque horrenda tunc prodigia spectarunt. Cum autem in hac pressura essem, nescio quis audax locum eundem ingressus est, qui in magna felicitatis suæ parte illud ponere debet, quod quam celerrime inde excesserit. Tum Theodorus; Ego, inquit, ille sum. Etenim cum hora vespertina nullibi te reperirem, in domum de rebus sacris meditaturus tantisper secessi : verum illa repentino motu concussa, ut orationi quietius vacarem descendi : qua in re cum denuo objectum esset impedimentum, fuga me inde quoque eripui. Talia cum Theodorus narraret, magna omnes qui aderant invasit admiratio, illud secum potissimum reputantes, quo modo Pachomius, quoties arcana quædam divinitus ei spectanda exhibebantur, nullum tamen eorum suis detegeret, nisi ad Fratrum confirmandam fidem et bonam ædificationem spectare omnino videretur. Viris namque sanctitate conspicuis id unice proprium esse scimus, ut mente ac cogitatione sua cœlos perpetuo inhabitent.

37 Contigit aliquando, præscribente illo leges ac traditiones in publicum a Tabennesiotis Monachis servandas, ut in pistrino nonnullo laboribus intenti, ea hora inter sese confabularentur, qua non conveniebat loqui, sed meditari secundum salutarem illius regulam. Qui quamvis a loco abesset longius, spiritu tamen cognovit, traditam a se istic regulam violari. Theodorum igitur vocat (erat namque is monasterio cum potestate tunc præpositus) et; Vade, inquit, mature et cuncta perscrutare, ac vide sis, num quidpiam contra statutam a nobis regulam, boris ve-

spertinis in pistrino sermones inter se miscere audiant. Rediligenter examinata, non paucos hujus prævaricationis reos esse deprehendit, factumque Pachomio indicavit. Ad quem Abbas Pachomius; Hi, credo, existimant leges a nobis latas, humanis solummodo cogitationibus esse attribuendas. Sane quamvis hæc non magni sæpe momenti rem præscribere videantur, magni tamen ipsæ sunt momenti. Tanta hominum multitudo urbem Jericho circumiens septem diebus, prout mandatum ipsis fuerat, silentium magna accuratione servavit; postquam autem iterum mandatum eis fuit clamare, promptis omnes animis imperio divino obsecuti sunt, quamvis non nisi per hominem ad se delato. Ad hunc modum etiam illi observent imposterum, quæ sibi tradita sunt, et ignoscetur eis quod factum est. Si non fuisset utilis regula illa, utique non præscripsissem eam.

38 Die quodam Theodorus apud Pachomium de capitis sui dolore quæstionem proposuit. Cui ille respondens; Putasne, inquit, absque nutu et voluntate divina tale quidpiam alicui evenire? Quamobrem patienter sustine, et Deus, cum voluerit, sanitatem tibi prorsus restituet. Si tamen diutius etiam experiri te voluerit, est cur gratias illi indesinenter persolvas. Exemplo sit Jobus, inter viros perfectos haud postremus : qui, cum omnia quæ accidisse illi gravia non ignoramus, fortiter constanterque toleraret. Dominum non cessabat benedicere, pulchra illa voce usus : Sit nomen Domini benedictum. Qui namque crucem suam bajulat, quamvis aliunde nihil magnopere patiatur, crux tamen illi sua et vita ascetica sufficit : potest igitur aliquis, ex morbo decumbens, amplius quid facere quam sanus, constantia animi patientiaque utendo; atque ita duplicem coronam talis reportabit. Pulchrum sane est cum silentio sustinere morbum aliquem, etiam ad decennium, et nihil queri. Hæc audiens Theodorus egregie confirmatus est. Dicunt autem ipsum monasteria visitantem sæpius dicere solitum in medio Fratrum : Ego et Theodorus uno eodemque ministerio fungimur coram Deo : nam habet etiam ipse potestatem, ut Patris instar præcipiat Fratribus. Si quando igitur veniebat ad monasteria Theodorus, videntes eum Fratres omnes exultabant in spiritu : siquidem, ut jam ante diximus, multam a Domino gratiam in hoc acceperat. Pachomius autem Pater noster, quamvis perfectus esset in omnibus, nonnihil tamen formidabilis atque subtristis erat, semper commemorans animas in tormentis constitutas, sicuti de divite epulone audivimus. Sæpe igitur oppressus siti cum vehementior urgeret æstas, et aquæ sextarium bibendi causa arripuisset, non modo non bibebat ad satietatem, sed modicum dumtaxat ex eo libabat. Versabatur aliquando in uno monasteriorum Theodorus, cum ecce Fratrem coram eo adducunt, quem furti perpetrati aiebant reum; rogantque ut e monasterio hominem expelli jubeat. Furtum porro non ipse, sed alius quispiam, sinistra nulla suspitione laborans, et, ut hominibus quidem apparebat, integræ omnino fidei, commiserat. Prior autem in furti suspicionem adductus fuerat, propterea quod magis e plebe esse videbatur. Furti ergo reus, cum admisso a se priore delicto non solum teneri, sed alium etiam sua causa in tanto versari periculo vidisset, seorsim Theodorum convenit, dicens : Ego sum qui crimen istud commisi. Respondit Theodorus; Postquam hujus te criminis conscientia obstrinxisti, illud deinde a te expurgatum scias, ubi hominem innocentem suspicioni et periculo exemisti. Ac mox jussu ad se accedere altero; Scio, inquit, furtum istud a te non fuisse commissum; sed nunc si duriora quædam a Fratribus fueris perpessus, cum furti nullius

D
EX MSS.
GRÆCIS.

Theodorum
male ha-
bentem so-
latur.

E

Job. 1, 21

Frates
præsentia
sua recrea-
re solitus.

F

nec solito
sua secreta
narrare aliis
nisi causa
utilitatis
alicujus

Idem silen-
ti legem
accurate
servari
præcipit.

EX MESS.
63.5.18.

quadam et-
iam ab iis
scripto nota-
ta colligit,

Ex. 19, 9

1 Cor. 4, 16

Mat. 24, 28
exemplo
Athanasii
scribentis
Vitam S.
Antonii :

b

usus etiam
ipsius Pa-
chomii Episto-
lis mysticis.

c

d

o

Monachos
murmura-
tores jejuniis
suo emendat
Pachomius

A ut intercedatis oro. Neque enim inter Prophetas, aut Patriarchas, aut Apostolos locum sibi ille vindicabat: sed genuinus erat eorum filius, quemadmodum et reliqui omnes, qui ejus per diversa loca regulam normamque vivendi deinceps sunt secuti. Sanguis enim Domini nostri Jesu Christi omnem olim terram emundavit et etiamnum emundat, proque spiritalibus quas ferebat ac tribulis salutari eam Dei cognitione replevit.

63 Quoniam autem sapius ad Fratres suos Dei verbum loquebatur Abbas Pachomius, nonnulli qui magno enim amore prosequerentur, multas ejus in divinam Scripturam cogitationes litteris mandarunt: sicut etiam cum viso quopiam insolito aut revelatione cœlius dignatur, illamque magni quod incolebat monasterii Patribus secreto indicasset ad fidem utilitatemque audientium. Solet quippe Deus servos suos glorificare, velati ipsemet Moysi quondam significavit dicens: Ut credant tibi in perpetuum. Nos autem ipsa temporis experientia edocti, quod non omnibus datum sit credere, præsertim Monacho, licet viam Sanctorum ingrediatur, sicut scriptum est: Imitatores mei estote (facilis enim et expedita omnibus patet via) ideo hæc colligemus scribentes,

B ut et nos possimus sine jacturæ illius metu, eorum quæ hic dicuntur fructus referre: certoque intelligamus, quod etiam nunc Deus dicat: Ego glorificantes me glorificabo. Scimus etiam quod vel unius psalmi consideratio nobis ad solatium sufficiat, quando igitur magis ipse Dominus dicens: Ego reficiam vos? Hoc quoque tempore in Ecclesia Dei ordines Patrum varii admodum sunt et multiplices: primum Episcopi, deinde Presbyteri, tum Diaconi, et alii deinceps, nec non et Monachi: verumtamen Beati omnes qui timeant Dominum. Hominis autem cuiusvis perfecti vita, si non ab hominibus, certe a Deo in cœlis conscribitur. Nos quoque cum Vitam hanc scriberemus, non tam scriptionem ipsam, quam rerum gestarum memoriam extare aliquam volumus: sicut et de sanctis Episcopis ac Patribus in aliorum commodum et utilitatem epistolæ conscriptæ extant, puta B. Antonii Vita, ad eos qui in b Nene morabantur Fratres transmissa fuit, qui hoc petierant a sanctissimo Patre nostro Athanasio. Si cut igitur ille nactus Monachos, rerum ad illum pertinentium optime conscios, Vitam istam scripsit: nos quoque, non tamquam illi, tam sublimem gradum obtinenti, nos assimilantes, utpote peccatores; sed tamquam filii, Patrum a quibus educati fuerunt meminisse desiderantes, operam dedimus scriptioni. Ipse quin etiam Pater, cum adhuc in vivis ageret, suapte consilio describi curavit, non eas tantum leges et eaque instituta quæ ad meliorem cœnobii administrationem spectare poterant: sed multas insuper epistolas ad monasteriorum Patres dedit, in quibus nomina elementorum omnia, ab A ad usque Ω; hoc scribendi modo, sic quasi per linguam spiritus d passim incognitam, Patres istos arcuorum istorum non imperitos, ad animas recte gubernandas instruens, quando otium ac tempus non erat ipsosmet per sese adeundi. Ipse quoque, cum viri spirituales essent, simili modo eidem respondebant: ut sic per singula arcana lingua deducti paulatim, qua via potissimum esset incedendum, cognoscerent, et scriptura eos deduceret ad perfectionem, quatenus haberentur digni fieri ipsimet liber spiritualium litterarum e.

64 Decem erant e senioribus Monachis in Pabau, quod ad corpus quidem attinet puri atque irreprehensibiles, sed ad murmurationem proclives, qui non ea qua portebat fide Pachomii excipiebant sermones. Is autem, ut erat patientia et caritate insignis, maximo erga eos pro quorum salute non parum la-

boris exhauserat, licet admonitionibus hortationi- D busque usus esset aliquamdiu frustra, baud quaquam tamen eorum curam sibi dimittendam ratus, pœnitentiæ coram Domino agendæ seipsum addixit, animam suam in jejuniis humilians, et senis continuis diebus cibi somnique expers per tempus dierum quadraginta: unde non mediocriter vires corporis exhaustæ, ipsumque plane redditum est imbecillum. Tunc vero Dominus eum exaudivit, fecitque ut singuli eorum ad medelam delicti sui querendam pro viribus converterentur: et sic ad meliora, conversi in Domino obdormiverunt. Frater fuit, qui, ut exercitatione spiritus admodum erat proventus, tolerantiam Pachomii sancta æmulatione assequi conabatur. Hunc itaque quodam tempore orationi intentum scorpium in pede momordit: is vero affectum pedem scorpium imponens, ita oravit, Quis vulnere huic medebitur, si Deus me sanare noluerit? Cumque ejus in tolerando constantiam sub initium probare Deus statuisset, fortiter ille pati est aggressus, quamvis veneni vis ad cor penetraret, parumque abesset quin vitam in cruciatu amitteret. In eo potro statu perseverans, veneni vehementiam forti animo superare perrexit, donec synaxeos celebrandæ advenisset hora.

65 Hanc etiam ad Fratres suos orationem Pachomius habuit, qua quiddam visioni f cœlitus oblata laud absimile continetur. Conspexi, aiebat, aliquando locum ingentem, columnis sane compluribus visendum, magnamque in eo multitudinem hominum, exitum e loco minime reperientium. Horum nonnulli circum columnas in orbem continenter itabant, cum interim multum a se viæ confectum existimarent, ut ad lumen pervenirent. Ex omni autem parte talis quadam personabat vox: Respice, hic verum tibi lumen ostenditur. At illi protinus in viam se dederunt, ut lucem eam apprehenderent. Eadem denuo voce personante, eodem quoque ipsi evadere sunt conati: nec sane modicam videre erat laborantium in vanum afflictionem. Lux denique oculis meis obijcitur, quæ præcipuos eorum quosdam, illosque non paucos, præcedere videbatur. Horum quatuor intentos in oblatam lucem oculos perpetuo defigebant, quos reliqui omnes pariter sequebantur, proximorum sibi humeris innixi singuli, ut ne per tenebras errare illos contingeret. Si tamen fieret ut præcedentis se vestigia quispiam dimitteret, una cum omnibus ipsum sequentibus in certum adducebatur errorem. Hic ego cum ex omni numero agnovissem duos, qui propierea quod præcedentium sese vestigia deseruissent, a recto tramite deflectebant, quanta potui voce exclamavi: Apprehendite prægredientes, ne et vos ipsos et alios vobiscum in perniciem trahatis. Luce itaque illa monstrante viam, quicumque ductum ejus sequi voluerunt, in eam per angustam portam sunt ingressi. Hoc suum visum quibusdam singillatim ipse retulit, a quibus deinde post non exiguum temporis intervallum nos ipsi illud audivimus, cum hac ejusdem expositione. In hunc, inquit, modum tenebris obsitus est mundus, propter variarum hæresum deceptionem, quarum unaquæque rectam a se teneri viam persuadere conatur. Fax autem illa fidem in Christum designat, qua recte et ut oportet credentes ad salutem sine errore perveniunt, et in regnum cœlestis tuto perducuntur. In monasterio obierat aliquis: nec tamen Pachomius passus est ut in monte ad cadaver psallerent Fratres, velut moris est: sed neque sacrificium g Missæ pro eo factum est. Vestimenta autem ejus colligens, in medio monasterii exurijussit, salutari suos timore complens, ne vitam suam negligerent. Qua autem ratione Fratrem eum, donec moreretur, tolerare voluerit, haud scimus: hoc novimus, a sanctis Dei famulis nihil

A Scorpium
morsus
Frater ejus
tolerantiam
imitatur.

E

f
visio circa
hæreses et
veram fidem
eidem objecta.

F

g
mortuus justis
funeribus
privatur.

unquam

A unquam agi, quod noxæ quidpiam aliis afferre possit. Eorum siquidem in agendo severitas et bonitas, commensæ sunt ei quam habent ex Deo scientiæ.

66 Silvanus quidam fuit, ætate juvenis, cui, ante quam in monasterium suseiperetur, certas vivendi leges Pachomius dederat: verum post aliquod a conversione tempus, cum sancti Patris præcepta negligere et in jocos risumque effundere animum suum cœpisset, hominem accersi jubet et ita affatur: Numquid non dixi tibi, quod magna res sit Monachum fieri? Numquid non in vestibulo præmonui, Vide, inquit, ne forte non possis id esse quod cupis? Tu contra coram Deo testaberis, quod omnino Monachos fieres. Quid ergo tibi non attendis, si vere æternam vitam desideras, sed dissolvis cor tuum? Sed quoniam judicia divina salutarem Dei timorem incutere tibi non possunt, surge age, et parentum tuorum domum repete, neque amplius in consortio nostro cōspiciaris. Audito Pachomio adolescens in fletus magnos prorupit, seculum a se repeti posse omnino negans, et multis obtestatus, verum se Monachum futurum promisit. Quamobrem patienter eum tolerare statuens Pachomius, magnæ virtutis Monachum ad se evocat, cui Psenamoni nomen: quem ita, puero tantisper amoto, compellat: Scimus quod non exiguum ætatis partem in laboribus asceticis modo peregeris: itaque per Deum hunc adolescentem suscipiens, compatere ei per omnia, donec salvetur: non enim ignoras quantis ego curis, Fratrum causa distinear.

67 Storeis igitur conficiendis operam uterque suam strenue impendebant, statis quoque temporibus vigiliis jejuniisque, ut oportebat, adhibentes. Silvanus vero, cum ut homini ei obtemperaret mandatum accepisset, ita eidem exacte in omnibus paruit, ut sine petita acceptaque ab eo facultate ne folium quidem oleis degustare præsumeret. Tanta etiam animi erat demissione et mansuetudine, ut raro loqueretur, fixoque obtutu neminem intueretur, utique egregie se exercens: per seipsum vero sic profecit in vigilandi assiduitate, ut eum satis superque orando fatigatus esset, in cellule suæ medio considens, per noctem storens plecteret, hac ratione somni necessitatem exolvens. Quid plura? Factus est Silvanus homo spiritus vivens. Quadam igitur die considentibus Fratribus, orsus est dicere Abbas Pachomius; Virum novi, cui, ex quo tempore Monachorum vitam profiteor, similem vidi neminem: veluti enim lana alba cum purpureum semel colorem suscepit, admissam tincturam amplius hand dimittit, ita huic animæ contigisse omnino videtur, postquam divini spiritus virtute semel fuit delibuta. Licet namque, audito insigni adeo testimonio, de se sermonem esse intelligeret, non tamen efferretur gaudio; neque, si vituperaretur, noxio deieceretur incore; sed idem semper maneret atque inmutabilis. Tum respondens Theodorus dixit ad Pachomium; Virum eum nobis, o Pater, exhibe: numquid is Petro-nio aut Cornelio dicendus est major? Cui Pachomius; Quid alios, Theodore, in medium adducis? Te quoque ipsius homo ille superat. Fateor equidem, si vitæ vestre annos, si exercitationem monasticam, si rerum quæ in vobis est, cognitionem consideremus, Patrum auctoritatem locumque apud eum tenetis: verum quod ad profundissimam ejus humilitatem, quod ad puritatem conscientiæ attinet, magnus profecto is est habendus. Vos quidem belluam illam, quam nunquam non humano generi est infesta, pedibus vestris victores subjecistis; si tamen contingat de salute vestra fieri vos negligentiores, divino illa nutu rursus soluta, ferocius etiam quam ante vos invadet. At vero Silvanus vires ejus impetusque

omnes plane extinxit. Qui potquam septem omnino annos sic vivendo transegisset, inter mortales esse desiit; multumque super eo gavisus est Sanctos. Et alii quidem tantum in virtute et perfectione faciebant progressum, quantum efficere poterat laudantia mutuarum virtutum æmulatio; cum præsertim perpetuo haberent ob oculos hominem illum, spiritu et exercitatione fortissimum, in quo Christus erat.

ANNOTATA.

a Romanos intelligo, ex Constantinopolitano Patriarchatu advenas: qui supra sub uno externorum nomine, æque ac subjecti Antiocheno Patriarcha, opponuntur Alexandrini Ægypti indigenis, quamvis alia id est Græca lingua utentibus, cum Tabennesiotæ ceteri æque ac Pachomius ipse sola Ægyptia, nunc Coptica lingua, loquerentur. Postea vero adjuncti sunt eisdem etiam ex Romano Patriarchatu Latini, ipsam quoque Græcam linguam ignorantes. Ideo ad Hieronymum, sicut in Prologo ad Regulam præfatur, homo Dei Silvanus Presbyter direxit libros ab Alexandria: quos etiam injungeret transferendos. Aiebat enim in Thebaidis cœnobiis et in monasterio Metanæ (quod de Canobo, in Pœnitentiam, felici nominis conversione, mutatum est) habitarent plurimi Latinorum, qui ignorarent Ægyptiacum Græcumque sermonem, quo Pachonii et Theodori et Orsiesii præcepta conscripta sunt. Si tamen a Canobo, Alexandria vicina urbe nomen prius habuit monasterium, quod hic solum nominatur et ibi situm fuit, non est credibile ipsum pertinuisse ad Tabennesiotarum communionem, quæ non videtur extra Thebaidem se extendere potuisse.

b Diximus in Vita S. Athanasii cap. 31, eum S. Antonii vitam scripsisse extremis vitæ suæ annis, puta circa an. Christi 365, et quidem ad Monachos in Xene monasterio, ut credimus sic proprie appellato.

c Patris nostri Pachonii, hominis Dei, qui fundavit conversationem cœnobiolorum a principio per mandatum Dei, hoc est exordium præceptorum: atque sub hoc titulo deinceps Latine reddita singula a S. Hieronymo, notis illustrantur hand ineditis a Francisco Bivario lib. 3 de Veteri monachatu a 1. 271, habenturque tum alibi tum novissime in Codice Regularum Holstenii. De epistolis ait Gennadius cap. 7. Pachomius Monachus... scripsit ad collegas præposituræ suæ Epistolas, in quibus Alphabetum mysticis tectum sacramentis, velut humanæ consuetudinis excedens intelligentiam, clausit; solis, credo, eorum gratiæ vel meritis manifestatum, etc. Tales Gennadius nominat duas ad Abbatem Syrum: et ad Abbatem Cornelium plures, una cum familiaribus aliis, exhibet Lucas Holstenius in Codice Regularum, quas sancti Patres Monachis et Virginibus sanctimonialibus servandas præscribere. Ipsas vero Ænigmaticas loquendi formulas fuscæ explicat Athanasius Kircherus S. J. in supplemento Prodomi et Lexici Coptici cap. 1 pag. 303 et sequentibus.

d Jam supra vidimus dici gratiam Angelicæ linguae accepisse eos qui eam norant.

e Utrumque in iis fuerit ipse auctor, non definio: frustra certe talium epistolarum meminisset hoc loco, nisi indicatum voluisset, ex iisdem epistolis vel se, vel alios multa de Pachomio, ejusque discipulis cognovisse, quæ hic referantur.

f Eodem viso ut initio conversionis oblata, et Theodoro soli narrata, refertur ab Ammone in epistola num. 6.

g Græce Ηποστροφά. Plenius autem res eadem narrabitur in Appendice, ubi præmittitur ea quæ hic sequitur narratio de Silvano, longe distinctius explicata, quamvis et hic aliquid sit, quod istuc non exprimitur.

Silvani a
Sancto ad-
moniti se-
ria emen-
datio

et sub cura
Psenamoni
profectus
singularis

Pachonii
insigni te-
stimonio
declaratur.

D
EX MSS
GRÆCIS.

E

F

A

EX MSS.
GRÆCIS.

CAPUT IX.

Theodori ex nova probatione profectus. Pachomii in Synodo Latopolitana vexatio, morbus, obitus.

*Imperandi
spiritu tenta-
tus Theodorus*

Theodorus interim, ut aate diximus, a Pachomio ad id constitutus erat, ut simul cum ipso animas Fratrum solaretur. Quo in munere cum septennium explesset, ingens ei oblatus est certandi campus, Domino ad maiorem viri probationem id permittente. Seniores siquidem Patrum ac precipui monasteriorum Rectores in unum convenientes, cum Abbas Pachomius morbo detineretur, ita inter se consilium inierunt: Ne forte contingat præter expectationem a Domino visitari Patrem nostrum Pachomium, eoque orbatum in multas magnasque incidamus calamitates; age, quoniam nullus e nobis, ita ut tu, Pachomii in agendo rationes omnes habet exploratas, sanete illud volumus promittas, quod, si is ex vita discedat, petitionem nostram minime sis rejecturus, qua in ejus te successorem postulamus, ut ne **B** Fratrum multitudo misere dissipetur. Theodorus itaque, post iteratas sæpius preces ac supplicationes, cum aliter ab eorum molestia eximere se nequiret, quod flagitabant, factorum se promisit. Remdeinde auditam Abbas Pachomius non approbavit, sed convocatis monasteriorum Hegumenis Suro, Psenthaesio, Paphnutio, Coraelio, ipsoque met Theodoro: Suum, inquit, quisque defectum palam confiteatur, quemadmodum ego prior memi. Fateor ego, Fratrum visitationem et consolationem a me negligi, quia foris diu dego in insula, agri culturæ intentus, ut de alimento prospiciam: Fames namque ea tempestate erat. Nunc et tu, Theodore, de teipso, fateor. Tum Theodorus; Anni, ait, jam suat septem, ex quibus ad lustranda monasteria, eorumque rationes eadem qua tu ipse potestate ordinandas a te constitutus sum, neque tamen in eam unquam cogitationem veni, ut munus Superioris post mortem tuam expetendum ullo modo putarem: sed nunc illa me cogitatio importune vexat, neque hactenus eam superare satis potui. Belle, respondit Pachomius, nullius, ut video, prave affectionis adhuc Dominum assecutus es: hominum te turbæ aliquando subtrahit, ut id ignoscatur tibi. Surrexit itaque tristitia non modica affectus Theodorus, et in cellulam quietam abiit, ut multis cum gemitibus magnoque planctu seipsum lugeret, magnopere metuens ne faciem suam Deus ab sese averteret, quia famulum ejus contristarat, quem credebatur perfectum et insuperabilem esse.

*C
et penitentiam
solitarius agit
annis 2,*

*deinde recreatur
parabola
se ei prompte
obedientis,*

69 Duos porro annos in hac sui afflictatione exegit Theodorus Fratrum præcipuis solatium illi persæpe afferentibus, quoniam ex ipsorum sententia nullius peccati maculam ex eo quod gestum fuerat contraxisse videbatur, sed illud intellexisse quod scriptum est, Quoniam ego cum ipso sum. Hæc autem cum in finem gesta sunt a Pachomio, quod Theodorum omni ex parte perfectum vellet, ambitionisque prorsus expertem, quam eandem ob causam reprehendere eum volebat. Ante vero quam Pachomius abiret, ait ad eum Theodorus; Quoniam in Monchosensi monasterio aliqua mihi restant perficienda, illuc ut cum festinatione properem, mihi quæso permitte. Misit ergo eum solum: qui per viam illeus, Domine, inquit, num vere me poenitet delicti mei? Ad Chenobosciorum portum deinde progressus, navem conscendit. Duo hac pariter vehabantur senes, quorum alter de Theodori laudibus ad alterum cepit disserere; Beatus, inquit, iste Monachus. Cui alter; Quid hominem infelicem appel-

las beatum? noadum frumentarii mensuram attigit. **D** Quænam, inquit alter, ea mensura? Tum prior: Colonus, inquit, quidam fuit severæ adeo iadolis, ut rari essent qui unius anni spatio commorari cum eo sustinerent. Tandem exurgens aliquis ad eum venit dicens, Ego tecum operabor. Cui colonus; Ita fiat. Eo igitur tempore quo solum erat irrigandus; Noctu, dixit, et non interdiu ad irrigandum agrum aquam comparemus. Respondit alter; Factum sapieater, ut ne seu homo seu bestia seu aliud quidpiam ex aquæ ductu nostro libere valeat. Ille iterum ei: Sulco uni frumentum, alteri hordeum, tertio legumea, quarto denique cicer, et ita deinceps aliis alia committamus semina. Qui dixit; Hæc equidem sapiens cogitatio priorem illam longe superat, sementis quippe nostra florum varietate invenietur jucunda visu. Postquam herba extra semen fuit; Eamus, inquit, collecturi messem. Eamus, sollicit ille, magnum id paleæ lucrum est, nam pulchre virentes inveniantur fruges. Post trituram vero: Adduc, inquit, frumentarium *a*, ut mensuratas fruges inferamus: Hoc enimvero, subiecit alter, omnium quæ hactenus mandata sunt, longe est sapientissimum, quoniam sic etiam palea conservatur. **E** Posteaquam autem eum sic probavit, reperitque per omnia indiscriminatim morigerum; Non amplius, inquit, mihi mercenarius eis, sed filius et heres. Itaque si iste quoque Frumentarii mensuram impleverit, poterit consequi ut beatus dicatur.

70 Hic vero seniorum alter; Quoniam, ait, parabolam nobis proposuisti, nunc ejus quoque intelligentiam aperi. Ad quem prior: Colonus, dixit, Deus est; durus, ut videtur, et asper, postquam, ut crucem quisque suam bajulet imperavit; non autem sequatur animi libitum. Hujus enim Moachi Pater Pachomius, Dei vocibus per omnia obediens, acceptus illi placitusque omnino extitit. Si igitur ipse quoque perseveraverit, profecto similiter consequetur hereditatem. Talia audiens Theodorus, tam dicta ipsa, quam qui ea proferebant summopere obstupuit. In terram deinde exscendens, nunquam eos amplius conspexit: Angeli namque hac forma a Domino missi apparuerant, ad ædificationem et solatium Theodori, quemadmodum ipse post hæc testatus est Abbas Pachomius. Regressus vero in Paban Theodorus, auditos in itinere sermones Fratribus enarravit, magna quoque ipse consolatione fuit repletus. Tristabatur autem, non tua quia fuerat castigatus, sed quod omnino ejusmodi cogitationem admississet aliquando, ipse potissimum, qui toties ex Pachomio audiverat; Sicut vita functus, ad alios similiter mortuos nequaquam dicet; Vestrum ego caput sum: ita nec ego vel apud animum meum unquam dixero; Fratrum meorum Pater sum. **E** Dei famulis porro nonneo Theodorum sibi tantisper concedi ab Abbate Pachomio postulavit, dicens; Oculos præ nimio fletu male affectos habet Theodorus. Permittas igitur, ut Alexandriam pariter cum illo navigem? Cui Pachomius; Permitto, inquit: Theodorus itaque quamdiu navigatum est, et quocumque versabatur loco, hesterni iastar, novitique Monachi se gerebat, demissione animi et mansuetudine eximia ornatus. Quare de eo postea testatus est Abbas Pachomius, singulari Numinis dono ei esse concessum, quod septulo maiorem quam ante in spiritu progressum fecerit.

71 Ipse autem Pachomius coatuberali, in quo manebat. Præposito magna cum humilitate, plus etiam quam alii omnes, audientem sese præbebat, sicuti scriptum est; Terra montosa *b* et humilis. Quo etiam tempore catechesis instituebatur, in aliorum Fratrum turba consistere fuit solitus, attente excipiens quæcumque dicebantur. Lebitonaria quo-

*ab Angelis, in
specie Monachorum
et militantibus,
audita,*

*f
et in septu-
plum profect.*

*Pachomius
omnibus se
ultra subiecit.
Deut. 11, 11
h*

A que ejus omnia communicella servabantur, sub potestate Præfecti; tantaque agebat cum simplicitate, ut non haberet liberam facultatem ab Œconomo ea etiam quæ ad corporis necessitatem pertinebant accipiendi: æterna enim supplicia suscepisset libentius, quam dimoveri se sivisset a filii Dei, Domini nostri Jesu Christi, humilitate et mansuetudine. Quodam die exeuntibus a prædico Fratribus, et Cornelium, de quo diximus, ex consuetudine ante eorum, qui istic morabantur, fores excipientibus, etiam ipse in partem officii hujus venit. Inde in domum secedentem secutus est supra memoratus Alexandrinus Theodorus, qui etiam ipse exceperat Cornelium. Cumque venisset ad locum in quo conederat Sanctus, ita ex eo quærere instituit; Audi de Cornelio quod ab continentia singularis cum sit integræ unius synaxeos tempore mentem suam in alia, quam in divina, evagari minime patiatur. At ego hac ipsa hora, quantumvis conatum magnum adhibeam, vix tamen orationes ternas perago, mente omnino collectus. Qui ergo possum, sive dum sermonibus intersum divinis, sive dum precibus intendo, mentem non habere sursum abstractam? Ille autem parabolam protulit. Qui secundum carnem servus est, si hominem conspiciat liberum, quamvis pauperem, libertatem tamen concupiscit: pauper vero si Principem videt, Princeps quoque desiderat esse; Regem denique si Princeps, regnare mallet. Cornelius igitur post certamina non parca, per Dei gratiam, istud obtinuit: et tu similiter laborans, crede quod accipies prout dignum fuerit. Longe porro lateque diffusa de Pachomio fama, multus erat de eo sermo: et alii quidem quæ vera erant loquebantur, alii etiam supra modum efferebant omnia.

Cornelium
laudat.

In Synodo
Lafopolitana
interrogatus

72 Cumque aliquando sermones incidissent dubii, eo quod diceretur dignoscere occulta, et in Ecclesia Latorum non pauci in unum convenissent Monachi et Episcopi; ipse etiam Pachomius, senioribus quibusdam Fratribus comitatus adfuit, vocatus ut hoc manifestaret. Videns autem eos qui circa se contendebant, silentium diu tenuit. Tandem ab Episcopis Philone et Mobe, ut se quaque defenderet, jussus, hoc modo respondit: Numquid ante etiam quam Episcopatus curam susciperetur, Monachi mecum degebatis in monasterio? An ignoratis, divine gratiæ auxilio non minus a me Deum tunc amatum et curam pro salute Fratrum gestam, quam a vobismetipsis? Nescitis qua ratione Moysen, filium ejus qui Magdolos dicitur, dæmone inessum, et in subterraneos specus non absque mortis periculo abreptum, per Dei gratiam innoxium servaverim? ut alia quæ feci plurima omittam. Tum alii; Dei te famulum esse non diffitemur, nec ignoramus intrepide cum dæmonibus congressum, coegisse ut ab animabus discederent. Quod vero ad rerum occultarum cognitionem spectat, quoniam ea grande quid est, iterum edissere nobis, ut obmurmurantes compescere possimus. Et respondit eis: An non frequenter ex me audistis, quod e Gentilibus natus sim parentibus quid Deus esset omnino ignorans? Cujus igitur beneficio Christianus evasi? nonne ipsius benignis simi Dei? Præterea ubi paucissimi Monachi, seorsim inveniuntur duo, vel quique, vel decem ut summum, et hi non absque ingenti labore, invicem sese in Dei timore gubernant: nos autem, qui tanta modo sumus multitudine, et novem omnino monasteria complemus, noctes diesque id unice curamus, ut animas nostras nulli reprehensioni obnoxias per Dei misericordiam servemus: quod vosmet ipsi sane fateri debetis, qui gesta a nobis adversus immundos spiritus non ignoratis. Idem porro Deus ac Dominus, ubi et quando visum ei fuerit hoc nobis dedit prærogativæ, ut perspicere non dubie possimus quis sincere quis simulate vitam instituat.

fateretur datam
divinitus sibi
gratiam cognoscendi
secreta
cordium,

Verum mittamus tantisper singularem a Deo prærogativam: nonne tamen fieri videmus, ut qui juxta carnem prudentes sunt et perspicaces, si vel paucis diebus in media hominum turba versentur, de unoquoque judicium ferre et quomodo animis affecti sint, cognoscere valeant? Ipse autem qui suum pro nobis sanguinem non dubitavit profundere, quique Patris supremi est Sapientia, si forte aliquem viderit qui proximi, ac multorum potissimum, perditionem toto conatu studeat impedire, an non illi daturus est, ut eos servet irreprehensibiles, sive spiritus id sanctioris indicio, sive animorum ipsorum cognitione fieri dicamus, ubi divinæ id fuerit voluntati placitum? Neque enim quotiescumque libet, ea quæ ad nostram salutem faciunt, mihi perspicere est concessum; sed quando is, cujus nutu omnia reguntur, id mihi concesserit. Omnis quippe homo sibi relictus, similis factus est vanitati; qui si Deo, ut oportet, fuerit subjectus, non jam vanum quiddam, sed divinitatis sacrarium dicendus est, ipsomet Deo sic pronuntiante: Inhabitabo in eis. Non in omnibus, sed in solis sanctis habitaturum se promisit; in vobis, inquam, et omnibus, nec non in ipso Pachomio, si fecerit voluntatem ejus. Hæc ubi dicentem audiverunt, hominis tum libertatem, tum humilitatem admirati sunt. Vix autem sermonem finierat, cum a malo genio actus quispiam et machara armatus, virum sanctum interfectorum irrupit: sed auxilio presentium salvavit eum Dominus. Tumultu dein intra conventum exorto, aliis aliter sententibus loquentibusque, cum salvi evasissent Fratres, iverunt in monasterium novissime susceptum, quod Pachnum appellatur, et intra Latorum civitatis fines situm est.

73 Postquam vero Alexandria rediit navigium (duo autem solum habebantur in Communitatis totius usum, alterum pro storeis ad Fratrum sustentationem et alias necessitates dividendis, alterum propter debitorum eorumdem) advenientes Zachæus et Theodorus, Pachonium et Fratres reliquos salutarunt: ex quibus Pachomius, quo in statu Ecclesia versaretur sollicite quesivit. Magnopere quippe ejus causa affligebatur, quia impiissimi Ariani cum Gregorio e quodam in eandem violente irruerant: et hanc ob causam multis Deum precibus fatigabat, graviter dolens propter populum Dei, tantis affectum injuriis, et Archiepiscopo suo Athanasio, viro vere Christifero destitutum. Veruntamen, inquit, credimus Deo, qui cuncta hæc in suorum fidelium probationem fieri permittit, fore ut cito de inimicis nostris sumatur ultio, nec diu differatur vindicta. Deinde vero afflictionem illis exposuit, quam Lafopoli passus erat; Deoque gratias reddidit, addens quoniam omnis nobis tentatio patienter toleranda est, cum nocuum nihil inferat. Siquidem qui in vitam nostram moresque inquisiverunt, Patres Fratresque, Orthodoxi omnes sunt: quamvis inimicus nonnullos etiam e nostris perverterit, ut sese septis, id est regulæ, ad tempus subducerent: attamen tam nos quam illos Deus salvos voluit esse et incolumes. Ipse autem sanctissimus Pontifex, tantas tacto tempore persecutiones sustinens, vere dicendus est beatus, nec adversus eum quidpiam proficient adversarii, propterea quod Deum habeat fidei suæ defensorem. Quia et in eo implebitur illud quod scriptum est, f Quicumque contra te voce sua insurgent, in judicium illis erit, et universis hostibus evades superior. Itaque factum est; non enim multum abierat temporis, quando magna cum gloria g in ecclesiam suam est reductus.

74 Solennitate Paschatis h ad finem perducta, morbus insolitus, divino nutu, Fratres invasit, ita ut in omnibus monasteriis centum ac plures, qui e malo

D
EX MSS.
GRÆCIS.

eamque non
perpetuam
sed ad Dei
nutum.

2 Cor 6, 10

E

d
De ecclesia
Dei sollicitus

e

f

Athanasium
cito reditum
prædicat.

f

g

h

Multis monachis peste extinctis,

Pachomius eadem corripitur.

A malo obierant, numerarentur : ipse etiam Pachomius infirmabatur. Morbus autem erat contagiosus, et quemcumque febris pestilens corripuerat, ille omnem prioris mox coloris amittebat vigorem, oculos exhibebat sanguine suffusos, ac suffocari sibi perpetuo videbatur, donec spiritum tandem supremum exhalaret. Tunc Syrus obiit, Monachorum in Pachnum Hegumenus; obiit Cornelius, monasterio Moncholeosi praefectus; nec non Paphnutius omnium in Pabau monasteriorum (Economus; obierunt plures alii magni nominis Fratres. Theodorus porro omni obsequiorum genere prosequabatur Pachomium, cujus corpus gravissimi morbi diuturnitate supra modum attenuabatur, circum vero ejus cor et in oculis accensus quasi fervebat ignis. Biduo itaque ante quam e vita abiret, omnium monasteriorum Patres aliosque Hegumenos advocari jubet, ac tali eos oratione compellat : Ecce haud amplius obscurum esse potest, quod Dominus me visitare statuerit. [Vos ergo mementote verborum quae a me frequenter audistis, et vigilantes in precibus, sobrii estote in operibus vestris. Nulla sit vobis conjunctio cum sectatoribus Meletii vel Arii vel Origenis : cum illis autem conversamini qui Dominum metuant, et possunt prodesse vobis conversatione sancta, et amantibus vestris spiritualia praestare solatia : ego namque jam delibor et tempus resolutionis meae instat]. Unum ergo aliquem e vobis eligit, qui ceteris cum potestate auctoritateque in Domino praesse possit. Tunc ipse Orsisiun quemdam, e Chenobosciorum monasterio, magnae fidei virum et humilitate ac caritate insignem, propius ad se vocatum, jubet ex omnibus sigillatim seiscitari, e quem in Patrem suum eligant. Paret ille, ac singulorum exquirat suffragia. Cunctis autem non absque gemitu exclamantibus; Quoniam ex quo tempore nos tibi subesse Deus voluit, nullum praeter unum est invenire, qui hoc muneris cum dignitate exequatur; respondit vir Sanctus; dicenti mihi volo credatis; Petromum, si modo in vivis permaneat, Fratrum regimini haud fore ineptum. Comuni siquidem morbo Petronius pariter detinebatur in eo quod curabat monasterio, quodque Men vocabatur, et situm erat juxta civitatem Panos.

C 75 Precibus jam et votis expletis abierant alii, cum Abbas Pachomius Fratri cuidam; Hoc mihi, ait, o Frater, caritatis officium exhibe. Stragulum affert paulo commodius : quo enim modo tegor, graviusculum est, nec corporis mei vires tantum pondus facile sustinent dies quippe nunc sunt elapsi quadraginta, ex quibus gravi hac infirmitate premor; sed gratias Deo maximas persolva. Sine mora itaque in Oeconomium pergit Frater, et stragulum ex optimis atque levissimis unum adfert, quo et Pachomium mox opernit. Is porro, cum, quantum huic et alteri illi quo prius tegebatur discriminis inesset, deprehendisset, rursus ad Fratrem; Istud, inquit, straguli absque mora hinc aufer; non enim aequum est ut in re quapiam melius mihi sit quam Fratribus ceteris. Ut namque modo dicebam, donec spiritum extremum reddidit, non parum certaminis habuit : amanterque apprehensa Theodori barba, ad eum dixit; Cum ossa mea absconderint, transfer ea inde. Existimante autem Theodoro, quod imperabat ei ut ne corpus ejus illo relinqueretur loco, quo alii condendum judicassent, sed nemine conscio transferret alio; dixit Pachomius; Quoniam non istud solummodo tibi significatum volui; sed et hoc; idque tertio dixit ipsi, Videlicet, ut Fratrum in Dei servitio negligentiorum, curam ipse non deponeret, sed legis divinae adjumento usus, eosdem ad bene vivendum excitaret. Cui Theodorus; Optime. Atque ita decimoquarto die mensis Pachon i vivere desiit. Noctem deinde totam lectione et preca-

et moritur.

D tione transigentibus Monachis, viri sancti corpus de more curatum, et cum psalmis in montem fuit delatum, ac sepulturae tradituro. Descendentibus porro de monte aliis omnibus, Theodorus, et tres cum eo Fratres, corpus refossum in alium locum deportarunt, in quo in hunc usque diem servatur. Interim qui missi fuerant ut Abbatem Petronium accerterent, eundem adhuc aegrotantem adduxerunt. Is autem cum infirmitatis vehementia supra modum esset exhaustus, et paucos omnino dies Fratribus regendis sese impendisset; divinis praeceptis et Sancti ipsorum Patris memoria omnes instruens, ex hac vita migravit, septimo k et vigesimo die ejusdem mensis. Ante vero quam spiritum Creatori redderet, convocatis in unum Monachis, Abbatem sibi petiit designari successorem. Subjicientibus porro illis hanc ad ipsummet pertinere curam, Abbati Orsisi, qui cum reliquis aderat, et de quo jam ante a nobis dictum est, vices suas demandavit. Verum is non sine multo gemitu quod offerebatur suscepit, identidem inclamans, tanto sese oneri imparem esse atque ineptum Petronii exinde corpore ad sepulturam composito, precibus et hymnis de more adhibitis, in monte illud terrae mandarunt. l [Haec vero nos ex pluribus pauca scripsimus, et pro maximis ejus factis et operibus minima; non ut laudem demus sanctis Patribus (nostrum enim honorem aut gloriam non appetunt. Sufficit enim eis aeterna laus, qua afficiuntur a Domino et Angelis, et erit perfectior; fulgebunt enim sicut sol Christi lumine perfusi; qui semper eos glorificat, qui eum glorificant) sed ut nos quoque eos imitemur pro viribus, ex auditione inducti ad eorum imitationem, precibus et intercessionibus sanctorum Prophetarum, Apostolorum, et Martyrum; propter quos Dominus noster Christus glorificatur; cui gloria, et potentia in secula seculorum. Amen.]

Petronius succedit et mox e vita abit.

k

l

ANNOTATA.

a Praepostera, ut vides praecepta haec sunt omnia, maxime autem quod frumentum, ut ab ore sublatum est, necdum eventilatis palens, metiri jubet.

b Juxta lxx Terra montana et campestris : quibus epithetis commendatur a Deo terra Israeli promissa, id est, optima.

c Scilicet monasteria Tabennesios et Pabau sive Bau, Chenobosciorum, Monchoseas, Tismene sive Mene juxta Panopolim, Thebe et Pachnum sive Chnum in Latopolitano Nomo assumptum recentius, universim septem, praeter muliebre monasterium : quibus postea sub Orsisi et Theodoro tria alia accesserunt, cum altero feminarum, ut infra dicitur num. 83 ad Hermopolim Cajos et Obi atque unum prope Hermuthim; ut fuerint virorum monasteria universim decem, sicut asserit Ammon Episcopus in sua Epistola num. 13 undecimum denique juxta Ptolemaidem extractum indicans num. 17.

d Lebitonaria scilicet linea, cum essent multa et mutanda saepius, necesse erat paratam in flumine semper haberi navim, qua nova et munda distribuissentur per singula monasteria et contubernia.

e De hac Gregorii Ariani contra Ecclesiam irruptione et Athanasii fuga, in hujus Vita est caput 14; pertinet autem ea res ad Pascha anni 341.

f Nescio quis hic Scripturae locus indicetur.

g Anno scilicet 349, mortuo Gregorio. Gloriam autem hujus reditus ex Nazianzeno deduximus cap. 28, unde colligas anno 348 gesta haec esse.

h Anno 348 celebratum fuit Pascha ii Aprilis.

i Pachon Coptis, apud Seldenum Bashnes, inchoatur vi Kal. Maji, unde Dionysius, Quartodecimo mensis Pachin secundum Aegyptios, quod est juxta Romanos ad vii diem Iduum Majarum.

k

A *k* Id est Mensis Maji 21 die : quo mirum est nullis Sanctorum fastis ascriptum inveniri hunc Petronium.

1 Hanc quoque appendiculam ex Lipomani MS. et Herveti interpretatione hic inserere placuit, omissa adhortationum Pachomianarum synopsi, ex supra relatis petita : quam apud Lipomanum et Surium legere poterit qui volet.

CAPUT X.

Orsisii in monasteriorum supremum regimen succedentis laus et vigilantia : Theodori sub eo conversatio humilis.

Abbas porro Orsisius vir erat summa virtute summaque humilitate praeditus, ac singula monasteria, Fratres visendi solandique causa, sedulus obibat, non ignarus ad quam excelsum perfectionis gradum aliquando pertigisset Abbas Pachomius, quando in ejus ipse disciplina versabatur. Hujus itaque insistens vestigiis, seu stans seu sedens, non cessabat de rebus divinis ad eos habere sermonem, itaque animabus eorum prodesse, mentionem frequenter faciens verborum Pachomii cum in Chenobosciorum monasterio praefecturam ageret. Quamvis autem tantam Dei nondum erat assecutus cognitionem, in parabolis tamen ad eos verba faciebat; parabola autem vim efficaciamque addebat Dens.

B Quaecumque vero in medium proferebat, ipse etiammet egregie evolvere noverat, ita ut Fratres universi vehementer admirarentur. E pluribus porro una fuit quam subjicio. Non ignoramus, Fratres, quam perfecta nos rerum coelestium cognitione per Scripturas sanctas venerandus ille noster Pater solitus sit imbuiere. At ego, quantum quidem mea mihi mediocritas suggerit, sic existimo, hominem, nisi magna cura diligentiaque animum suum custodierit, omnium quae dici utiliter aliquando audierit facile oblivisci, et in segnitiam prolabi. Ita deinde sit, ut cum animum ejus vacuum nanciscatur daemon, suas abque difficultate insidias struat. Quemadmodum si quis in lampadem, debite ad lucendum praeparatam atque expositam, oleum infundere forte neglexerit, sensim eam extinguere est necesse, ac tenebras in lucis vicem succedere videmus; neque istud modo, sed adrepens quandoque musculus ellychnium absumere saepe tentat. Ante vero quam lampas arde-
a

a re omnino desinit, irritum id ille tenat conatu; verum ubi observat non modo flammam, sed omnem etiam ignis sensum esse extinctum, tunc ellychnium sine metu arrodere atque vorare, et lampadem huc illuc jactare aggreditur; quae, si fictilis sit, in frusta comminuitur; si aenea, a patrefamilias sine luce inventa, ut denuo lucere possit praeparatur. Eadem est ratio animae de sua salute parum curantis, quando sanctus ab eo Spiritus paulatim recedere animadvertitur, donec ad extremum divino omni calore plane destituatur. Tunc itaque adversarius omnem ab ea anima alacritatem expellit, ac variis etiam languoribus corpus reddit obnoxium. Quod si is animo quidem in iis quae Dei sunt recte sit constitutus, sed a subrepente negligentia simpliciter supplantatus, tunc misericorde Deo animae illi timorem suum suppliciorumque aeternorum memoriam incutiente, vigilat, imposterum magna sese accuratione conservans, quoad eam Dominus visitare dignabitur. Atque hic loquendi finem faciens Orsisius, ad preces concipiendas surrexit; cum sua ista parabola non exiguum Fratribus attulisset utilitatem. Ceterum Orsisius Abbas ita inter Fratres versabatur, utquam studiosissime imitari Abbatem Pachomium ab omnibus observaretur. Hic enim illum aliquamdiu secum habuit; cumque eundem Chenobosciis Patrem

praefecisset, nonnullique de eo mormurarent, ut nimium juvene ad ejusmodi gradum; re audita Pachomius de ipso ait: Ne putetis, Fratres, quod regnum coelorum senioribus solummodo debeat. Quinimo senior aliquis adversus fratrem mormurans, non modo ille senior non est, sed neque monasticae adhuc vitae jecit fundamentum. Nihil siquidem ab hominibus Deus exigit aliud, quam ut eum amando timeant et timendo ament. Caritas autem nihil adversus proximum molitur mali. Dico vobis; Tam insignes in vita monastica progressus faciens Orsisius, lampadis instar aureae splendorem diffundit per domum Domini, atque ad ipsum spectabit quod scriptum est; Despondi vos uni vero virginem castam exhibere Christo.

77 Quo tempore sanctus Archiepiscopus Athanasius magna sua et Dei gloria a Comitatu in Ecclesiam suam *b* revertebatur, factum est, ut, cum Alexandriam versus navigationem instituerent Fratres, de Beato Patre nostro Antonio fama acciperent, enim in monte *c* exteriori degere. Quo audito, cursum illuc instituerunt, ut viri tanti conspectu recrearentur, utque ab egregio Dei famulo benedictionem reciperent. Is porro ut Fratres adventare audivit, non sine magna sua difficultate de loco surrexit (atque quippe jam erat supra modum *d* provecta) ac foras progressus peramanter eos salutavit, rogans quo modo ageret ac valeret Abbas Pachomius: illis autem lamentantibus, intellexit Antonius eum obiisse, et dixit: Nolite flere: omnes vos facti estis sicut Abbas Pachomius. Equidem affirmo, Magnum is suscepit ministerium, cum tantam Fratrum multitudinem in suam admisit disciplinam. Apostolorum viam ingressus. Respondit Abbas Zacchaeus; Quin tu potius ipse, o Pater, mundi, qua patet, lumen clarissimum dicendus es, cujus ad ipsos usque Imperatores fama pervasit, qui tua causa debitas Deo laudes persolvere minime dubitant. Cui Antonius; Non ita, Zacchae, sentio. Etenim quo ego primum tempore Monachum capi agere, nullum uspiam extabat coenobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat; sed qui-que antiquorum Monachorum, persecutione jam finita, privatim in vita sese monastica exercebat. Postea vero Pater vester tantum bonum, Deo adjuvante, efflerit. Alius quidem ante, cui Aotae nomen, voluit tale ministerium suscipere: verum quia non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus ille caruit. De Abbate porro vestro multorum sermonibus accepi, in divinis enim Litteris apprimè fuisse versatum. Equidem serio et saepe volui illum corporali praesentia cernere, sed forte dignus haud fui per Dei tamen gratiam in regno coelorum invicem videbimus; sed et omnes alios, sanctos Patres, ipsumque imprimis Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum. Animos ergo sumite, confortamini, et pleno cursu ad perfectionem tendite. Istud quoque mihi nunc indicate, ecquem sibi in munere et dignitate successorem designavit. Subjicientibus, Abbatem Petronium a Pachonio ad id delectum; ac Petronio post non multum temporis vita functo successisse Orsisium, respondit Antonius; Non Orsisium, sed Israelitam, illum vocetis oro. Tum si ad Episcopum Athanasium, virum gradu eo dignissimum, vobis est iter, sic ipsum a me compellabit; Haec tibi commendat Antonius; Curam habe de filiis Israelitae. Quo dicto, ac sua illis benedictione impertita, non sine commendatitiis ad magnum Athanasium litteris ab sese demisit. Qui ut Alexandriam pervenerunt a sanctissimo Pontifice, propter beati praesertim Antonii commendationem, magna benevolentiae significatione excepti fuerunt; non enim quantus esset Antonius latere poterat Athanasium.

D

EX MS. GREEC.

2 Cor. 11

b

c

E

d

quem obiisse intelligens s. Antonius,

laudat eum,

F

eique suffectum Orsisium.

Succedens Orsisius,

Fratres solenter instruit,

nocens quatione animum nostrum et quando cacoda mom occupet,

Idem olim laudatus est a Pachomio;

EX MES.
GRACIN.
Theodorus
in Pachnum
missus,

instur novi-
tū se gerit.

Orsisius
Pachomii
instituta
promovet,

multis dis-
cipulorum
adhuc vi-
ventibus,

Ps. 18, 9

cum Theodoro
ad ipsum om-
nia referente,

A 78 Theodorum deinde Orsisius jussit fabrorum in Paban morantium praefecturam ad tempus gerere: Macarius autem quidam, Pater monasterii in Pachnum post Abbatem Surum, Theodorum ab Orsio petiit, ut secum hominem abduceret, ejusque in pinsendis panibus opera tantisper uteretur, quod ei concedendum ad solamen fuit. Paschate igitur celebrato ad monasterium una cum Patre illo perrexit Theodorus: cumque navigio adhuc uterque veheretur, accedens propius ad Theodorum Frater quidam, vidensque eum velut novitium taciturnum humilemque, ita compellat: Quantum nunc temporis est, quod inter Fratres vitam agis? Cui Theodorus; Perparum respondit. Ac rursus alter: Num ante quam inter Monachos vivere coepisti, panes noveras pinsere? Noveram, reponit Theodorus, Tum Monachus; Quando, inquit, in pistrinum veperis, si forte videre te contingat Fratrem in risum immoderatus effusum, aut rursus alium in pugnas et verbera proclivem, ut sunt diversi genii et ingenii in eo monasterio homines, ne scandalum tibi inde aut offensio oriatur; sed tibi et melioribus solum Fratribus fac attendas. Ad quem Theodorus; Faciam, ait, quod recte mones. Postquam monasterii locum navigando attigerunt, audito adventu Theodori, quotquot in eo degebant Monachi, non sine magnis laetitiae signis in ejus occursum properarunt: noverant namque eum ab eo tempore, quo cum Patre nostro Pachomio solandis animis intendebat. Tum is, qui veluti cum novitio, sermones cum eo inter navigandum habuerat, intuens quanta a Fratribus veneratione exciperetur, haud mediocriter erubuit, exterritusque est quod tali ac tanto ita fuisset ausus loqui. Abbas porro Orsisius, secundum acceptam a Deo gratiam, Fratres suos egregie in vita spiritus educabat; quin etiam sermonum ejus vis ac robur perpetuo videbatur accrescere, in Fratrum consolationem: neque nudas modo in spiritualibus colloquiis parabolas, sed earum etiam expositionem proferbat, illud identidem inculcans, ut quam in totius monasterii meliorem gubernationem, regulam, dum adhuc superesset, Pachomius praescripserat, nec non constitutiones Patrum, Praefectorumque et Subpraefectorum ordinem exacte servarent. Bina quoque per anni decursum tempora statuit conveniendi, Paschatis scilicet et Magnae remissionis, quando ratio rerum omnium ad necessitatem corporalem spectantium initur, operum item et expensarum, ut majoris monasterii (Economus, qua ratione munus sibi commissum exequeretur, posset habere perspectum.

C 79 Ita eos Dominus, unius ejusdemque sententiae ac caritatis vinculo conjunctos, veluti ante, custodiebat: necdum quippe omnes omnino senes occubuerant, in quorum numero censebantur Psentaeus, Samuel, Paulus, Joannes, et Hieracapolus: qui ut a nobis supra relatum est, Patrem nostrum Pachomium, in afflictione constitutum, egregie confirmavit, nec non magnus Tithoes et Jonas, et alii plures, et Theodorus et Politicus. Ad quos omnes accedebat Theodorus, quem Dominus per magnum Pachomium spiritu accenderat, ut fieret vas electionis. Cum igitur tot praeclari viri, non aliter ac clarissima quaedam lumina essent inter Fratres, tenebrae apparebant nullae. Praeceptum siquidem Domini lucidum, illuminans oculos. Mortuo deinde magno Paphnutio, eodemque monasterii Pabau magno (Economo, alium Orsisius substituit Psarphim dictum; numeri tanto obeundo promptum, et patientem laborum senem. Illic autem et alii cum eo Fratres, religiose colloquendi causa, persape Theodorum regabant, ut aliquam Abbatis Pachomii visionem eis enarraret. Verum Theodorus; Ecce, aiebat,

D Patrem nostrum Orsisius: si quid audire desideremus, ex ipso sciscitemur oportet. Nostris ille postulatis faciet satis; Pater namque nobis divino consilio is est datus. Consuetudo autem illis jam inde ab initio erat, circa vespeream, manuali opere ac coena peractis, in unum simul considerare ad scrutandas Scripturas, ab omni alia solitudine tunc liberi, praeterquam ab ea, quae salutem eorum concernebat. Quibus vero praecipua rei hujus cura fuerat demandata, fortes in spiritu magistri, ut ministros Dei decebat, munus suum exequabantur. Quamdiu enim, ait Dominus, fecistis uni ex minimis qui in me credunt, mihi fecistis. Sedente igitur Orsio, et pulchris sermonibus Fratres confirmante, in promiscua turba aderat Theodorus, optimi instar filii, ita intra se dicens: Nullius equidem facti dictive mihi sum conscius, quo aut Deum aut Patrem nostrum Pachomium in commissis mihi tunc negotiis unquam offenderim. Tanta quoque erat animi demissione, ut Abbas Pachomius de eo absente pronuntiare solitus sit, quod septuplum profecerit eo studio supra id quod fuerat.

E 80 Haec porro sunt quae dicebat Pater noster Orsisius: Nonnullos vestrum video, quibus magni nominis fama, et in alios potestas atque imperium, utque vel Domestici vel muneris alterius dignitatem consequantur, in votis est ac desiderio. Aliud profecto, Patre nostro vivente, erat Monachorum studium, quando nonnisi per insignem obediendi promptitudinem magnus quis studebat dici, veritus alioquin ne in caelorum regno inter postremos haerendum sibi aliquando esset. Mihi quoque cum Petronius Abbas, ut de vobis curam gererem, demandaret; lacrymae eruperunt ac gemitus, consideranti periculum, in animarum gubernatione situm. Neque ego modo, sed omnes omnino Sancti ita sensere. Primus omnium Propheta Moyses, a Deo ad Populum Israelis liberandum regendumque missus, magna animi demissione Deum obtestatus est, ne eam ob rem irasci sibi vellet, ac tum demum ministerium suscepit. Nos itaque similiter, Fratres, quotiescumque pronuntiari illud audiverimus; Qui se exaltat, humiliabitur; ab omni ambitionis labe alieni esse studeamus. Non omnium est in regimine animarum cum laude versari, sed eorum solummodo qui perfectione inter alios eminere cognoscuntur. Parabola est. Later incocatus, si haud procul a flumine aedificio extruendo substernatur, ne diem unum futurus est utilis; sin autem diligenter idem coquatur, durissimi lapidis rationem obtinebit. Ita hominibus, carnalia adhuc sapientibus, contingere videmus, ut, nisi divinorum Sermonum igne, ad Josephi istius exemplum, ante accendantur, ipso etiam conatu suorum initio, dissolvi misere incipiant. Multarum namque tentationum fluctibus agitari eos est necesse, qui in media hominum multitudine vitam instituunt. Rem vero laude dignam praestat is, qui propriae mediocritatis admodum conscius, impositum sibi onus exentere non segniter contendit, ne in pericula majora incidat. Quicumque in fide haud quaquam vacillant, ii in omni eventu firmi sunt ac stabiles. De Josepho autem, homine sanctissimo, si quis ut sermo instituitur desiderat, terrenis illum rebus minime sciat fuisse delectatum. Quantas ille tentationes sustinuit, et quibus in regionibus? In iis utique ubi nullum tunc erat verum religionis vestigium. Sed Deus Patrum ipsius, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, in omnibus ei adfuit, e tribulationibus salvum eduxit, ac nunc in caelesti aula pariter cum Patribus is versatur et exultat. Nos quoque, qui quam parum possimus, haud sumus ignari; fortiter certemus, Fratres; ac nescio equidem, an vel hac ratione Dei judicia

Mat. 25, 40

eosque hor-
tatur ad
humilitatem

Luc 18, 14

F

et constan-
tiam in ten-
tationibus.

A judicia declinari satis poterimus. Multa alia horum similia cum dixisset, oravit : et ad suas se cellulas Fratres contulerunt.

ANNOTATA.

a De hoc Gennadius lib. de script. Eccles. cap. 9 sic ait; Orsiesis Monachus, Pachomii et Theodori Collega, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus.

b Anno 349 revocatus a Constantio Athanasius, ipsum prius adiit, quam Alexandriam triumphabundus ingrederetur.

c De duplici Eremita et monte S. Antonii, egimus ante ejus vitam § 2, quorum interior Arabiam versus difficili erat aditu, nec minori quam trium dierum itinere obtinebatur venientibus ab exteriori, qui fluvio imminebat. Cum autem hic esset, frequenti fruebatur monachorum undique ad se venientium visitatione, istic vero non nisi paucos admittebat : hæc ergo opportunitas etiam Tabennesiotus ad eum allexit.

d Annorum scilicet 98 aut plurium : annorum enim 103 erat, cum obiit anno Christi 356.

B e Theodorus Politicus, an idem qui cap. 8 Alexandrinus?

CAPUT XI.

Theodorus ab Orsio in Vicarium assumptus, sedat turbas subortas, monasteria auget et visitat.

Crescente interim supra modum numero Monachorum, per agros et silvas causa cibi pro tanta hominum multitudine quaerendi, carperunt dispergi : et quantum curæ aliæ multiplicabantur, tantum negligentiae coepit in singulis monasteriis irrepere. Pater igitur quidam Monchosensis monasterii, Apollonius nomine, contra quam in commune lata patiebatur regula a, coepit suo monasterio necessaria per se abunde comparare. Hac de causa multis ab Orsio Abbate monitus atque increpitus, agro animo quæ dicebantur exceperit, in illud ab adversario consilium inductus, ut suum monasterium a communitate abstraheret; persuasitque pluribus ibidem præcipuis ut hoc probarent. Quorum exemplo sane pernicioso ex aliis quoque monasteriis non pauci in labem eandem inciderunt, cum Apollonium absque fronte Abbati resistentem cernerent : dicebat enim, Quia per rationem vivendi in commune nihil differimus a Fratribus Cumque ab Orsio Abbate persuaderi sibi nequaquam pateretur, magis etiam tentationis turbo invaluit. Cernens igitur Orsiesius quantis in angustiis res constituta esset (multum quippe effluxerat temporis, ex quo molestias illas coactus erat perferre) quamvis ad mortem usque eas sustinere laud gravate statuisset; attamen circumspiciens quem sibi potissimum in gubernando socium adjungeret, in solitarium tantisper locum sese abdidit : atque suspensis istic continuis indulgens, quemadmodum ipse nobis met deinde narravit, in has ad Deum voces erupit; Hoc mihi, Domine, Abbas Petronius famulus tuus moriens commendavit, ut Fratres plurimos ad asceticum vite institutum et salutem conarer adducere. Sed paucos admodum, qui dictis nostris aures præbeant, datur reperire : unusquisque enim post cordis sui desideria abit, eos si excipias, qui sincera omnino fide tibi deserviunt, quique duce ac magistro Pachomio in vita sese ascetica strenue exercuerunt, ac si qui alii timorem tui habent. Mihi vero molestissimum accidit, cum universam communitatem in tantas turbas conjectam conspicer, non mea quidem culpa aut

incuria, cum nemini, ut tute ipse optime nosti, ullam unquamurbationis ansam præbuerim; neque id tu, Domine, ignorare potes. Quin neque istud solum monasterium solitudinem mihi injicit, sed etiam aliorum causa in angustiis sum, ne forte accepta hac occasione, ab ea quæ jam inde a principio inter ipsos fuit animorum conjunctione caritateque recedant. Nunc itaque, Domine, non possum diutius sustinere solus : virum ergo mihi aliquem promptum animo atque robustum indica, et nominabo ipsum illis, ne animarum, quæ forte periturae sunt, reus ego habear.

82 Eadem igitur ipsa nocte insomnium ipsi est oblatum, visusque sibi est videre lectos geminos, e quibus alter pretiosus quidem, sed vetustate tritus; alter pretio haud impar priori, sed firmior longe atque solidior. Exinde ita sibi mandari audivit : Lectum hunc firmiorem continuo occupes. Tum vero secum reputans intellexit, grabatum illum esse Theodori, qui cum Abbate quondam Pachomio una quasi anima esse videbatur : exortoque mane, quasi tribulatione levatus, eo præsertim quod valde amaret Theodorum, quem egregia omnino humilitate præditum, et ad sustinendas hominum obmurmurationes fortissimum esse non ignorabat; omnium E monasteriorum Hegumenos in unum convenire jussos, Theodoro non evocato, hac oratione compellat : Non ignotum vobis esse scio, quantum postremis hisce diebus apud nos turbarum fuerit. Sustinui tantisper, ea solummodo spe inductus, fore ut omnis ea tempestas sensim evanesceret : sed econtra, ut ipsimet videre potestis, accidit, ac malum in immensum auctum est. Necesse itaque habeo fateri, solum me tantis curis ac solitudinibus minime esse parem. Quamobrem ita mihi persuasum habeo, fore ut e vobis nemo cogere me ad ulteriorem oneris tanti excusationem velit. Quoniam vero certissimum mihi est, parum admodum a me in hoc negotio posse profici, nec esse unde sive a Deo sive a Patrum senioribus timeam reprehendi, quibus scilicet insufficientia mea abunde est perspecta; ita statuo, Theodorum eum esse, qui muneri huic omnino sufficiat, quem et a longo jam tempore haud secus ac Patrem nostrum reveriti sumus. His dictis, secuta deinde nocte in Chenobosciorum monasterium recessit, in coque mansit. Fratres porro universi, magno cum gaudio hoc audientes, Theodorum in Patrem suum acceperunt. At ille eorum se voluntate negavit statutum, donec de re tota cum Abbate F Orsio contulisset, tres interim dies cibi omnis ac potus expers traducens.

83 Postquam ergo hic accersitus adfuit, rursum ejus causa in unum coactis Fratribus, inquit ei Abbas Orsiesius : Nos te constituimus : Pater noster huic te muneri jam dudum destinavit, quando, tua barba apprehensa, tertio dixit : Memineris, Theodore, ne ossa mea eo loco relinquant ubi fuerint lumata. Quo audito, Abbas Theodorus, quod ulterius opponeret, non habuit. Itaque Fratribus eum tradidit Orsiesius, et ipse in Chenoboscia denno abiit; Theodorus vero ordinatus est. Omnium autem monasteriorum Fratres, hæc audientes, magno universi gaudio sunt repleti, ii præsertim qui non ignorabant, Theodorum jam inde a susceptæ vitæ monasticæ initio genuinum extitisse magni Pachomii filium, quantumque ejus sermo vim haberet ad levandos animos in tribulatione. Porro tam mirabiliter subjectus erat Abbati Orsio, ut sæpe is diceret, vere quietis omnis lectus est homo iste. Neque enim ex quo ordinationem suscepit, dies noctesque de Fratrum salute in Domino sollicitus, unquam putabat se omnium esse Patrem, memor reprehensionis antiquæ; sed vicarium se dumtaxat et administrum Abbatis Orsiesii

D
EX MSS
GREGG.

altum peti
quem sibi
substituat ;

ostensumque
sibi in visu
Theodorum,

declarat
vicarium :

qui suscepto
munere

Pravo Mon-
chosensium
exemplo

a

augeri tur-
bas videns
Orsiesius :

inter que-
rulas preces

EX ASS
GREGIS.
nil sine Orsirii
consilio agit.

A sisii ferebat, quamvis ille a regimine procul ageret. Si quando ergo quidpiam a Dei famulo statuendum esset, non exiguum itineris spatium conficiebat Theodorus, Orsirii exquisiturus voluntatem. Sane postquam omnem alius imperandi cupiditatem animo suo Theodorus expulit, ad meliora quæque, ac ipsam etiam perfectionem a Deo instructus, factum est, ut non Orsirii modo, sed quotquot reperiabantur Fratres, in ejus virtute acquiescerent, sic ut Orsirii diceret: Ego adhuc rego, non aliter quam cum solus eram.

Monachos ad
primævum
spiritum con-
servandum
excitat,

84 Cum itaque Fratres ad primam catechesim convocasset, sic eos est allocutus: Ubi modo sunt seniores? Confortamini in Domino: et in hoc conspiremus, ut mutuo compatiamur, ne adversarius omnem Patris nostri laborem evertat. Neque enim ignotum vobis esse potest, quam is genere contra omnes daemonum insultus, dum in tribulatione quapiam esset, sese gesserit; donec discere mereat virtutem Domini nostri Jesu Christi, cujus præsentia timori illis est atque horrore. At ecce nondum quintus *b* annus est elapsus, et gaudii illius ac tranquillitatis, qua quondam inter nos potiebamur, omnino quasi obliti degimus. Etenim ea sub Patre nostro agebamus ratione, ut non aliud quam Dei verbum, melle ac fave dulcior, siue animo admitteremus, siue ore proloqueremur; nulloque rerum terrenarum sensu, quasi non in terra, sed ipso in cælo jucundissimam traderemus vitam. Homo namque, frigoris et gelu vehementia adactus cursum tandiu prosequitur, donec optati caloris remedium tandem cum gaudio consequatur. Ita etiam fiebat, ut quanto olim majore desiderio querebamus Deum, tanto nobis suavior ac jucundior bonitas ejus præstantiaque accideret. Nunc vero quo in statu versari nos putamus? Omnes pariter a Deo aversi degimus. Nihilominus convertimur omnes, confidamusque quod nos innovabit Dominus secundum magnas suas miserationes. Hæc ubi dixit, in gemitus deinde erupit: secutusque omnium qui aderant planctus longe etiam extra conventus locum fuit exauditus. Oratione postremum instituta, ac Fratribus dimissis navem conscendit, nonnullos secum assumens; quibus comitantibus aliorum monasteriorum Fratres invisit confirmavitque. Tandem etiam, post non exiguum laborem, et omnem qua valebat in spiritu adhibitam industriam, monasterii prædicti Abbatem Apollonium ut a cogitatis desisteret permovit, pace cum inter ac Fratres firmiter constituta. Atque hoc modo pudor injectus est ei, qui eos tentare aggressus erat, hosti.

tarbus sedat,

85 Summa itaque abstinence et moderationis fama ubique versabatur Abbas Theodorus, omnibus privatim, adinstar medici peritissimi, apta ad solatium et vigorem animorum remedia præscribens. Nullus porro inter Fratres reperiabatur, qui formidaret animum suum ei secreta confessione aperire, et indicare qua quisque ratione adversus inimicum decertaret. Ipse autem Theodorus quo modo vincendus esset hostis, longa experientia in Domino, cujus voce ad audiendum excitamur, edoctus, modum omnibus suggerebat, quo alienis cogitationibus resisterent, ut legitime certantes, secundum Pauli vocem, coronam consequantur. Sin aliquem parum de salute sua sollicitum cerneret, multa cum longanimitate eum docebat, quam terribilia sint judicia Dei, horrendum siquidem est incidere in manus Dei viventis. Attamen, inquebat, etiam domi peccatores Deus punit, beneficium illis et bonitatem non vulgarem exhibet; vult namque omnes salvos fieri et ad perpetuam requiem pervenire. Dixitque rursum: Si quis propter eum qui recta suadentem contemnit scandalizetur, ego futurus sum in causa.

et Fratrum
animos perite
tractat.

Quamobrem minime sibi quiescendum ratus, magna cum diligentia curam suam omnem in Dominum coniecit, orans ac dicens: Magnum onus alicui est impositum vel de seipso rationem reddere, quid ergo de pluribus? Hinc non ignoro, quasdam nos potius esse umbras quam veros custodes animarum, neque enim ad illud perfectionis devenimus. Tu vero qui omnium singulatim hominum corda finixisti, tam nos, quam mundum hunc universum contra acerbam daemonum invidiam defendas; quoniam nemo salvare nos potest, nisi tu Domine, Domine, Deus gloriæ. Quotiescumque autem sive in viis, sive in monasteriis, a demone quempiam insessum aut aliter male habentem offerebant homines seculares, sic eos affari erat solitus: Non est quod nos existimetis idoneos, qui miserorum illorum causam apud Deum agamus, cum ipsi etiam met a peccatis non vivamus liberi. Si tamen Deo, ad miserendum prono, visum fuerit quos ipse creavit, sanos reddere; potestas ei est quod vult faciendi, quemadmodum ergi omnes, secundum magnam suam bonitatem, agere quotidie non cessat. Multis ergo undique accurrentibus, utque Deum pro se deprecaretur, vehementer orantibus, id postulare erat solitus, ut Dei in omnibus voluntas, et quod e majori hominum esset utilitate, fieret. Quibus precibus permotus Dominus, non paucos sanitati restituit. Hæc porro omnia efficiebat non immemor ejus, a quo in rebus sacris fuerat institutus, sancti, inquam, Pachonii, qui viam Sanctorum nunquam interrupto cursu perfecerat.

Energumenos
et alios male
habentes cu-
rat.

86 Denique etiam alia monasteria illis quæ prius fuerant addidit: circa Hermopolim *c* duo, quibus e Patris nostri Orsirii sententia, appellationes datæ Caius et Obi. In hisce, secundum communis regulam, et aliorum monasteriorum usum Patres constituit, abstinence et religione insignes, et qui secundum in monasterio ab eis locum tenerent, nec non Præfectos contuberniorum et eorum Subpræfectos. Prope Hermothim quoque aliud monasterium condidit, cui præclaros imprimis Hegumenos et Fratres ad inhabitandum imposuit, ac regulas vivendi præscripsit. Inde in pago, quem Bedire dicunt, Virgum extruxit cœnobium, ad milliaris unius intervallum a monasterio Pabau situm, quale in Mene jam ante erigi Pachomius Abbas, commissa sibi loca obiens, curaverat. Ceterum hæc monasteria sufficere poterant ad pallia lanea, et storeas, reliquaque omnia necessaria conficienda: et pannos ex lino crudo, quæ majoris deinde monasterii Œconomus ad lebitones conficiendos tradebantur. Is autem quid in unoquoque monasterio confici oporteret, solitus erat præscribere, eam in rem usus opera Abbatis earum Epouychi, hominis sancti et austeri, post obitum Petri Abbatis Senioris Tabennensi asceterio præpositi.

c
Monasteria
condit,

etiam virgi-
num.

87 Quia autem Abbas Theodorus murmur et tumultum intellexerat, quem diximus concitatum fuisse adversus Pachonium, quod occulta is perspicere dictus fuisset (eo namque tempore Theodorus Alexandriam navigans, aberat) cœperat ipse ex tunc occultare, si quid Deo volente per visionem cognoscebat: intellexit enim hoc utilius esse: de qua re etiam Fratribus sic locutus est: Quid majus reperiri potest aut sublimius quam Spiritum sanctum animo suo recepisse, quando recta fide institutus quispiam et Dei mandata accurate observans, dignus invenitur, ut Numini supremo dicatum evadat templum? Manifestissimum porro est, omnem ibi potestatem libertatemque reperiri, ubi non dubia est Dei præsentia. Etenim quid in regio quocumque palatio splendidum non est atque magnificentum? Ita antiquis temporibus sacrum Deo Tabernaculum,

Verba habet
ad Fratres de
gratia visio-
num

A ad Dei ejusdem gloriam majorem nihil non continebat perfectionis. Nemo autem de egregiis Dei famulis aliter atque oportet opinetur, cum cœlesti eos viso dignatos fuisse audit, quoniam is in eorum animo moratur, cujus beneficio visiones omnes scientur offerri. Sed non mediocri in hac re opus est circumspectione. Neque enim propterea roagnum quid de se homo sentiat, cum nihil sit, neque in eum se errorem ab adversario sinat deduci, ut visionum gratia donari magnopere exoptet; ne, quod multis accidisse scimus, in fumos ac umbras omnis ejus pietas ac religio abeat. Hoc autem non tantum qui ad hunc perfectionis gradum necdum pervenit, sed et qui eum attingit, dictum sibi intelligat, ut simul omnes de nobis ac rebus nostris humiliter sentiamus, eoque preces dirigamus, ut æternum duratura supplicia evitare possimus. Hoc et Sanctissimi quique suis ad Deum precationibus contendebant, quorum unus: Custodi, inquit, animam meam et libera eam. Ac rursum: Gratias ago Domino. Et Paulus de salute quam consecutus erat, ita dixit; Ereptus sum de ore leonis rugientis ad devorandum animas. Valde equidem versipellem nacti sumus adversarium, qui errorem atque mendacium haud aliter atque ipsam veritatem quandoque exhibet. Unde fit ut, qui ejus machinationibus impetitur, nisi magnæ discretionis dono ornatus sit, facillime in fraudem impellatur: is autem non decipitur, qui Deo et Sanctis Dei famulis absque exceptione in omnibus obedit. Hæc porro, Fratres mei, cum probe habeamus perspecta, datam sibi a Deo mensuram gratiæ unusquisque diligenter servet, sive qui Pastoris animarum, sive qui ovis nomine censetur. Universi autem oremus, in numero ovium ut habeamur. Nullus namque verus pastor est habendus, nisi is qui dixit; Ego sum pastor bonus. Sed postquam, e prædicatione Davidis ac præmonstratione, Dominus Deus nobis apparuit, ac Verbum divinum in habitu specieque humana inter mortales conspectum est, et singulari prorsus beneficio, per veræ fidei cognitionem, in certæ salutis semita nos collocavit; in cœlum deinde ascendens, successores sibi substituit Apostolos, hac Petrum ratione compellans; Pasce agnos meos, et pasce oves meas: etiam nunc opus habemus animarumstrarum pastoribus, a quibus pascamur in Domino, qui ait: Ego sum vobiscum. Scimus profecto post Apostolos in Patrum dignitatem ac locum successisse Episcopos. Quicumque autem Christi per eos loquentis vocem audiunt, ii sunt filii Christi, quamvis in Clericorum aut Ecclesiasticorum numero non censeantur. Ceterum Abbas Theodorus, ex quo audivit (ipse enim non aderat) quod B. Antonius Fratres excepisset ut filios, quodque Sanctissimus Pontifex duos ad se missos amore fuerat complexus eodem aut etiam majore quo ipsum Pachomium; converso ad Fratres sermone; Memori, inquit, animo adhuc retineo, quo modo, vobis Patrum senioribus presentibus, hæc e Patre nostro Pachomio verba audiverim; Futurum est ut nostris quoque temporibus tria in Ægypto præclara omnino, et a Deo late diffusa intueamur, in laborantium omnium commodum et utilitatem: Athanasium videlicet Episcopum, fidei pro Christo defensorem fortissimum; Abbatem Antonium, solitariæ vitæ sectatorem et exemplar perfectissimum. Hanc denique universam Fratrum in commune viventium multitudinem, quæ omnibus iis qui animas ad Deum perducere et ad extremum usque spiritum recte dirigere cupiunt, in exemplum et normam proposita est.

88 Post hæc omnia contigit, ut, cum Sanctus Pontifex Athanasius a Constantio Imperatore ubi-

Maji T. III.

que apprehendendus *d* quæreretur, fraudibus atque insidiis Arianorum, Christi hostium, potestas data sit Artemio *e* cuidam Præfecto militum. Hic omnia ubique loca nequidquam perscrutatus, famaque accipiens, fieri forsau posse ut inter Monachos Tabennesiotas Sanctus Episcopus occultum se haberet (siquidem eos diligebat) navem conscendit ut istic eum investigaret. Qui cum sursum navigaret, casu factum est, ut Theodorus, monasteria sibi subdita inspecturus, illac descenderet. Hic circa Hermopolim existens, et monasterio, cui Caio nomen, appropinquans, vidit ascendentem Ducem: quodque futurum erat divinitus cognoscens, Fratribus id suis palam fecit. Volentibus igitur Fratribus cœptum iter relegere, ac Ducis prævenire adventum, ne repentina ejus præsentia qui monasterium Pabau incolebant Monachi, nimio terrore percellerentur, Theodorus restitit dicens; Is cujus causa tantum jam itineris a nobis est perfectum, ut visitatione nostra famulos ejus recreemus, potens est hoc quidquid imminet tempestatis a capitibus nostris absque molestia ulla avertere. Quo dicto, cœptum ad monasteria sua visenda iter prosecutus est. Posteaquam itaque ad monasterium Pabau propius accessit Artemius, non secus atque si bellum gereretur armatis illud militibus omni ex parte observari ea ipsa nocte præcepit. Hinc ipsemet cum Præpositis militiæ monasterium subiens, extra tamen synaxeos locum constitit, sagittariis hinc et inde per series suas dispositis. Insolito sane armorum conspectu haud parum Fratres fuere perterriti. Versabatur eo loco sanctitate insignis quidam Monachus, jam ante a nobis memoratus, qui Pecusius dicebatur: is animos Fratribus facere non cessabat, ne terri nimium se paterentur. Dux itaque interprete usus; Quo, ait, loco Pater omnium vestrum modo versatur? Respondet Abbas Pecusius; Monasteria sua lustraturus a nobis discessit. Ac Dux; Ubi ergo est qui secundum ab eo locum obtinet? Tum exhibent Duci Abbatem Psarphium, magnum Æconomum. Cui Dux seorsim; Habeo, inquit, Imperatoris mandatum adversus Athanasium Episcopum, qui inter vos quæsisisse sibi latebras dicitur. Respondit Abbas Psarphius et dixit: Ipse quidem Patris apud nos nomen et auctoritatem jam dudum habet, attamen ejus ego faciem necdum aspexi. Ecce, istic est monasterium. Dux igitur diligenter omnia perscrutatus, posteaquam nulla Athanasii vestigia deprehendere potuit, ad Fratrum congregationem progressus; venite, dixit, et orate super me. Qui cum dixissent, nefas sibi esse id agere, propterea quod hoc a Patre suo accepissent mandatum, ut ne cum aliquo orarent qui communicat Arianis (in Ducis namque comitatu hominem versari conspexerant, qui Episcopi speciem *f* præferbat) abentibus illis, solus Dux oravit. Cuique ad plures dies in eodem loco esset moratus, e somno aliquando exurgens, repertus est sanguinem e naribus mittere et conturbatus. Quid homini acciderit certo haud sciebamus, sed magno apparuit terrore percussus. Auditus quoque est cum diceret, Ea sane mihi oblata est visio, in qua mortem divino miseratione vix effugi: itaque e monasterio recessit. Theodorus interim Abbas ad suos reversus, ut omnem rei seriem cognovit, divini bonitati gratias et laudes detulit.

89 Multis deinde Fratribus mortem obeantibus, sic ut unus aut duo in dies singulos finem vivendi facerent, cum die quodam demortuorum corpora in montem deferrent sepulture mandanda, magno sunt labore confecti, quod ascendens *g* Nili aqua vicinos omnes agros occupare cœpisset. Quamobrem ad Theodorum; Quid, inquit, nobis erit

agendum,

D
EX MSS.
GRÆCIS.
Artemius
Arianus ad
capiendum
Athanasium
missus,
d
e

Theodorus
futurorum
præscio,

E

cum inter
Tabennesio-
tas scrutatur
frustra,

F
et divinitus
perterrefactus
discedit.

Theodorus
sua in Deum
fiducia mor-
tali tatem
sedat.

g

ps. 24, 20

B
2 Tim 1. 17
de dignoscen-
dis spiritibus,

deque subje-
ctione respec-
tu superiorum.
Jo. 11, 4

Joa. 21, 15,
16, 17.

Mat 28, 20

C
Pachomii de
SS. Athana-
sio, Antonio
et Tabenne-
siotis elogium.

EX MSS.
GRÆCIS.ad salutarem
Dei timorem
suos excitat,

Ps. 55, 2

propositis,
quæ salutem
nostram
impediunt
periculis;in quibus si
quis labitur
per peniten-
tiam habet
regressum.

Ps. 71, 2.

A agendum, si Fratrum fortassis quempiam e vita adhuc migrare contingat, nec enim apta navigationi erit opportunitas, propterea quod minus altæ reperiuntur aquæ. Quibus Theodorus; Pro fidei quam habuerimus magnitudine Deus nobis parciturus est. Quod ubi pronuntiavit, nemo amplius e Fratribus prius obiit quam aquæ denuo decrescerent. Miraculo rei commoti Fratres; Quid hoc, aiebant, est prodigii? Ad quos famulus Dei Theodorus; Vineæ quæpiam cogitatione fingi potest: ex hujus fructibus si quis botrum uvarum decerptum expresserit, dulcissimum inde vinum profluet. Sic et fidelis Dei famulus, sive re, sive verbo, sive cogitatione in tribulationem aliquam adductus, non alium ex ea fructum studebit referre quam ipsissimam sermonum divinorum utilitatem. At vero homo carnalis nec animo suo satis imperans, non nisi amaros et parum profuturos fructus de se profert. Dico autem vobis, ipse ego qui modo ad vos de hisce dissero, in metu sum ne gratia Dei excidam, quando ad certamen cum jurato generis nostri hoste subeundum quotidiana experientia accingor. Tota, inquit ille, die impugnans tribulavit me. Si enim Angelorum, si Prophetarum, si Apostolorum nonnulli, nec solum Judas, sed ex Apostoli Pauli discipulis complures e sublimiori gratiæ statu cecidisse conspecti sunt, a quibus tamen veri in Apostolico pulvere athletæ prodierunt; multo equidem magis æquum est timore nos et horrore concuti. Vultis in medium proferam, quo ad Dei timorem magis excitemini? Petram cogitate ad ipsas usque nubes sublimem, quæ semitam præbeat plane angustam, et ad quatuor solum cubitos contractam: præcipitium interim ex utroque latere concipiatur altissimum: rupes porro ipsa longissimo ab Occidente in Orientem spatio procureat. Huic insistere faciamus hominem, baptismo initiatum et vitam professum Monasticam, qui sacrosancto Crucis signo munitus, Orientem versus contendat: sic necesse est statuamus, ut, sive præcipitia utrimque sese offerentia, sive ipsam semitæ angustiam consideremus, fieri aliter nequeat, quin per eam gradiens, si vel tantillum ad unam magis partem declinaverit, in certissimam sit ruinam præcipitandus, nullo sui vestigio nullaque ad posteros memoria relicta. Quod itaque a rupis, quam dixi, sinistro latere est præcipitium, pravam hominum cupiditatem; quod a dextro, superbiam eorundem exhibet. Sed si sollicite quis et non absque Dei timore, firmis ad Orientem vestigiis progreditur, ubi ad itineris metam pertigerit, Salvatorem orbis sublimi in sedio sedentem reperiet, multis Angelorum legionibus undique stipatum, nec paucas circa eum immarcescibiles coronas, bene recteque ambulanti-
bus destinatas deprehendet.

C 90 At, reponet fortassis quispiam, si vel semel ab uno aliquo vitio superari aut decipi quempiam contingat, jam funditus homo ille periit, nec ullus penitentiae locus est relictus. Huic ego fidenter responsurus sum; Hominem vera penitentia ductum, si cum omni diligentia in rectæ fidei professione et mandatorum divinorum observatione constanter persistit, fieri non posse, ut quamvis subinde nonnihil de pristino fervore remittens, in non exiguo cadendi periculo versetur, omnino tamen eum perire sinat Dominus. Scriptum quippe est: Mei autem pœne moti sunt pedes. Quod tunc accidere putandum est, cum seu morbi seu tristitiæ alicujus immis-
sione, vel ipsa peccati nostri vererundia id agitur, ut divinæ gratiæ auxilio ad semitæ illius angustissimæ medium redeat, donec eum inoffenso pede totam decurrat, neque amplius falsum ullum figat vestigium, propterea quod ad quatuor solum cubitos qua inceditur viæ latitudo pateat. Hac porro qui

excidit, similem se facit Judæ proditori, quem multis adeo beneficiis affecerat Dominus: qui idem tot tantaque signa et prodigia, et ipsos etiam mortuos ad vitam revocatos, videre meruit: qui denique cum loculos haberet, divinæ gratiæ donum beneficiumque neglexit: quamobrem a recto is tramite declinans, per avaritiam et proditorem turpissimum, ad extremum misere periit. Qui autem recte vitam instituunt, quamvis, ut homines sunt soique juris, parum subinde quiddam in rebus ad salutem facientibus negligant; attamen velut argentum quod per ignem probatur, sordes omnes ac quicquid habent veneni tandem expellunt. Eam ob rem canebat Propheta regius: Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam. Si igitur vir tantus hæc de se ait, quanto æquius est nos, miseros homunciones, ita et sentire et loqui?

91 Hanc quoque non modicam utilitatem nobis obventuram recte intelligamus, quam e sacrarum Litterarum penna Pater noster depromere frequenter solebat. Hominem videlicet cum a peccato quopiam expurgari cupit, ab ira exempli causa, si impetitus contumeliis, apud animam suam dicat: Ecce hodie nummum lucratus sum argentum; et cum deinde injuria afficitur, hoc ipsum in lucro etiam majori ponat; non posse amplius provocari ad iram. Etenim si quadam veluti violentia ita seipsum assuescat ferendis injuriis, quid eum non præclare putamus facturum, si deinde ac sæpius etiam afficiatur opprobrio? Vere namque mandata Dei velut aurum sunt et lapides pretiosi, et dulciora super mel et favum, ut scriptum reperimus. Verumtamen quod minus illa nos aut capiamus aut etiam curemus, in causa est omnis nostra cogitatio, in carnem et sensus prona. Quis autem homini panem candidum jacenti dicat; Tu ipse eum volo tollas, sin vero illum mihi pergas objicere, oculum tibi utrumque eruas? Numquid eum potius ut suum amicum, vel nolentem amabit? Eadem est ratio egregiorum Dei servorum; hi nempe persecutores suos non modo sustinebant fortiter, sed etiam pro iisdem Deum exorare nitentur, quemadmodum, ut faceremus, ipse nobis Servator præscripsit; unde hæreditatem quoque ejus consecuti tandem sunt, ut scriptum est; Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Quid, oro, tantopere fecisti, o homo, quod dignus habere qui Dei adeas hereditatem? an quod persecutionem, quod mortem ejus causa toleraveris? Annon igitur in hujus rei præmium sufficere poterat ea quam vel in hoc mundo reportasti gloria? Etenim quis reperiatur qui verum Dei famulum, ac multo etiam magis Christi Martyrem, meritis laudibus non prosequatur? Magna profecto ac prorsus singularis dicenda est divina bonitas: Deus vero similis homini, qui ita nos compellaret: Eia, quotquot apud vos vasa reperiuntur fictilia, mihi ultro concedite, ut pro libitu ac voluntate in frusta ea comminuam; pro quibus vasa isthæc aurea, pretiosis exornata lapidibus, accipite. Anne ignoramus quoniam scriptum est, Homo in honore positus non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis. Contingat, quæso, supremi Numinis gratia et beneficio, sobrios vos fieri et continentis.

ANNOTATA.

a Regula illa indicatur num. 51, ubi uni magno OEconomo, habitanti in monasterio Pabau, dicitur incumbere cura prospiciendi monasteriis omnibus.

b Ita signaretur annus Christi 353, quo hæc dicta sunt, cum tamen ex Annone constet Theodorum ab anno 351, quo scilicet Cæsar creatus est Gallus, Abbatem fuisse: mallem igitur legere tres anni, et credere ex una littera

D

Ps. 5. 8.

Docet pravas
animi affectio-
nes superan-
das,

E

Ps. 18, 11.

Rom. 8, 17
et quanta
sit merces
justorum

F

Ps. 48. 11
et 21.

A littera numerali pro altera, ζ pro δ, perperam scripta, hanc obrepisse diversitatem.

c Hermopolis in confiniis superioris Ægypti et Thebaidis inferioris. Hermuthis, vero seu Hermonthes urbs inter Latopolim et Thebas in Thebaide superiori.

d Ab anno 356 usque ad 361 inter Monachos delituit Athanasius, uti in ejus Vita descripsimus cap. 24.

e Artemium, quamvis communicantem cum Arianis et Georgii crudelitates non impedientem, haud tamen omnino impium fuisse apparet e.e religioso illo modo quo monachos tractavit, orari pro se petiit, solus oravit, fortassis et in visu, de quo mor, præsagium accepit sanguinis pro Christiana religione fundendi, quemadmodum docet Martyrii historia dando 20 Octobris. Fuit autem Ægypto Dux præfectus post Sebastianum circa an. 359.

f Ipse verosimiliter Georgius, Alexandrinæ Sedis invasor, hic fuit.

g Plinius lib. 5 cap. 9 Incipit crescere Nilus luna nova quæcumque post solstitium est, sensim modiceque, Cancrum sole transeunte (mense Junio); abundantissime autem Leonem : et residet in Virgine, eisdem quibus accrevit modis : in totum autem revocatur intra ripas in Libra (seu Septembri), ut tra-

dit Herodotus, centesimo die.

CAPUT XII.

Theodorus S. Athanasio acceptissimus, ab eodem, Orsisiū et Fratres post ejus obitum consolante, laudatur.

His diebus, Episcopo Athanasio obviam est progressus; fama namque acceperat per Nilum in Thebaidem a eum ascendere. Patrum ergo præcipuis et Fratribus ad Dei laudes concinendas valentioribus secum assumptis, iter ingressus Abbas Theodorus; Athanasium reperit, cum in Hermopoliten domum is necdum advenisset. Hunc ut procul Fratres conspexerunt, festino ad eum gradu properarunt. Utramque igitur fluvii ripam innumerabilis occupaverat hominum multitudo : Episcopi inter hos non pauci, Clerici, et e locis omnibus Monachi permulti. Quos ut a longe videre et cognoscere Athanasius potuit, non se continuit quin istud de Monachis olim dictum pronuntiaret : Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbæ eum pullis ad me feruntur? Salute dein omnibus exhibita priusquam sciret quis eorum esset Abbas Theodorus (neque enim is primus Pontificem propius accedere aut salutare, sed a Patrum senioribus atque insignioribus id officii voluerat exhiberi) simul atque eum agnovit, manum arripuit, et Quomodo, inquit, Fratres? Cui Theodorus; Sanctissimis tuis orationibus, valemus Pater. Hinc auditæ voces Fratrum religiose psallentium, qui ad centum omnino erant; sed præ multitudine nemo proximum sibi agnoscebat. Abbas interim Theodorus, asinum Pontificis manu ducens, procedebat ante eum cum Fratribus psallentibus; lucernæ autem et faces ex utroque latere. Pontifex porro videns Theodorum spiritu ferventem, non in promiscua solum multitudine pedibus incedere, sed ab accensis undique facibus prope aduri, tantamque præ se ferre alacritatem et animi robur; ad Episcopos alios conversus ait : Videte, quanto nos labore præcedat ille tot tantorumque Monachorum Pater. Nos Patres non sumus; eorum Patres, humilitati subjectionique propter Deum studentes. Beati profecto et benedictione omni dignissimi, qui nunquam non Domini sui crucem gestant, quorum omnis gloria in solo est contemptu sita et requies in labore, donec coronentur. Postquam autem paucas ibi egisset dies, ut Antinoo Hermopolique sermonis sacri officium

impenderet, ad perlustranda denique monasteria ascendit. Cumque egregiam prorsus Fratrum conversationem observasset, magnis incessit letitiis ac debitam Deo gloriam reddidit. Circumiens autem in unoquoque monasterio, synaxeos et comestionis loca ac singularum ædium cellulas, ad ipsa usque sedilia, non sine admiratione dixit : Opus profecto egregium a vobis, Theodore, perfectum est, sic curantibus requiem animarum : potissimum autem monasticam vestram regulam celebrari audivimus ; sed pulchra valde apud vos omnia. Deinde gratia, inquit, Dei in vobis per Patrem vestrum habitat. Te sane cum video, ipsum Christum me videre credo. Dies itaque non multos istic commoratus, dixit ad Theodorum : Quoniam prope est Pascha, Fratres, ut apud vos moris est, accipe : ego autem, quod Dominus dederit, hoc efficiam. Tum salutato Theodoro, e monasterio recessit, litteris interim ad Abbatem Orsisiū et Fratres exarans, quibus hæc continebantur : Vidi, tuum in administratione socium et Fratrum Abbatem Theodorum, atque in eo Dominum intuitus sum Patris nostri Pachonii ; neque id sine summo animi mei gaudio, quod tantæ Fratrum multitudinis conspectus mihi peperit : Dominus autem remunerator eorum est. Cumque ad vos discessurus esset Theodorus ; Mei, aiebat, memento. Et ego : Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea ; adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminerō tui. Navigium porro una cum Fratribus Pontifici concedens Theodorus, dixit : Quocumque voluerit, itote cum eo : habet enim potestatem etiam in nostra corpora.

93 Ceterum Abbas Theodorus super ea, quam passus quondam fuerat spiritus, afflictione, Orsisiū egregie solatus, insistere etiam non nihil cœpit ut in monasterium Paban redire ne gravaretur, Fratres, ut prius, visitaturus : vivebat enim in Monchois. Persuasum igitur Orsisiū eo deducens præcucurrit, jussitque Hebdomadariū dato signo b convocare Fratres, itaque eum excepit. Ille autem, sicut tunc erat, Catechesin fecit in medio eorum (hora enim ejus habendæ erat) stabatque auscultans Theodorus Abbas tamquam illius Vicarius. Post hæc vero, propter mutuam erga se invicem caritatem, noluit Orsisius ab eo removeri : sed erant ambo tamquam homo unus. Universi autem Fratres vivificam eorum admirabantur bonitatem, qui ut sic unirentur fuerant divinitus edocti. Secundus porro ab Orsisiō Theodorus erat, et illum interrogabat ad singula. Rursam igitur abiit Orsisius visitatum monasteria : Theodorus autem, per eam quam habebat curam, minime otīabatur. Quoniam vero, ut supra etiam monimus c, agrorum complurium ad eos quos ante possidebant facta erat accessio, et navigiorum deinde numerus non parum auctus ; singulis monasteriis in navium fabricationem intentis, majore quam unquam ante solitudine et gravioribus curis distinebantur Fratres. Quando autem sub Pachonii versabantur disciplina, nec tanto erant numero, id scilicet spectabant unice, ne terrenarum rerum fæce et pondere gravari se sinerent, cum jugum Dei leve sit ac facile. Animadvertens ergo Abbas, non paucos esse qui antiquiorum Fratrum in vivendo rationem mutare contenderent, in magnum propter ipsos dolorem est adductus. Jejunia itaque biduana continuans, et cum profundis gemitibus vigiliis in oratione conjungens, nec non et cilicium infra Lebitonem indutus, divinam implorabat opem. Qua agendi ratione animadversa, Fratres facileprehenderunt, non solito illum modo affici. Frequenter itaque furtim in eum se montem subducebat, in quo demortuorum Fratrum sepulcra visebantur, miliaribus fere tribus a monasterio dissitum. Cumque die

D
EX MSS.
GRÆCIS.
et monasterium visit

ipsumque per litteras Orsisiō commendat.

E

Orsisiū ad Fratres secum gubernandos inducit Theodorus

b

F

c
idem pro salute subditorum ardentem Deum obsecrat.

Theodorus excipit Athanasium,

a

Is. 60, 8

qui ejus humilitatem laudat,

EX MSS.
GRÆCIS.

A die quopiam aliquis e Fratribus Abbatis fuisset vestigia secutus, vidit eminus illum, consensu Patris nostri Pachomii monumento, orationi vacantem. Nec vidit solum, sed etiam, quæ is precabatur audivit atque extimuit. Hæc porro hominis sancti erat oratio : Deus Patris nostri Pachomii, cuius ego nunc sepulcro orans insisto, complaceat tibi, obsecro, ut visites me, si ea est voluntas tua sanctissima : nostræ namque negligentiae mensura modo est completa, neque recte quidquam apud nos agitur. Attamen famulos tuos, Domine, ne derelinquas : et licet in tuo nunc servitio negligentius versemur, tu nihilominus æternorum suppliciorum memoria animos mentesque nostras excita, et tribue ut quotquot inter nos versantur viam tuam bonam et salutarem alacriter percurrant : quoniam tu, Domine, nos formasti, et Filio tuo unigenito non pepercisti, ut pro salute omnium nobis eum donares. Multum vero in hac oratione temporis expendit : deinde e monte ad monasterium reversus est.

Heroni animam agenti adest, et mortem suam prædicit.

d

e
Ægrotare incipit.

Orsisio et Fratribus pro eo frustra deprecantibus,

sancte moritur,

f

B 94 Adolescens quidam urbanus aliquamdiu inter Fratres egerat, cui Heroni nomen, secundum a Theodoro Politico locum obtinens. Is, medio jam Paschate d visus est a morte haud multum abesse. Ipsius igitur sabbati vespera, cum synaxim Fratres instituerent, urgebatur ad finem. Quamobrem e loco synaxeos abiens Theodorus, illum in extremis agentem reperit : verbisque supremis eum solatus, oculos morientis ipse clausit, ac dixit : Frater iste, qui modo ex hac vita migravit, alterius cuiusdam, de quo minime putamus, morituri, signum nobis certum reliquit, Fratres itaque ad defuncti corpus vigilias egerunt, intenti lectioni sacræ. Secuto deinde mane, in Dominica e Gaudii, inter gressallentium Fratrum voces mortuum terræ mandavit. Post aliquot inde dies Theodorus ipse cœpit ægrotare, cum prius Fratres qui ex omnibus monasteriis ad Pascha celebrandum convenerant, multa cum consolatione dimisisset : quæ enim ad salutem et commodum eorum spectare ullo modo poterant, summa cura diligentiaque inculcare est conatus, minime ignorans instare tempus quo ex hoc mundo migrandum sibi esset. Ægrotanti porro aderat tum ipse Orsisius, tum præcipui ex Patribus, Fratresque omnes. Orsisius porro, ut vidit Theodorum in id adductum, ut ex hac vita paulo post abiturum putaret : Fratribus in unum vocatis ad orationis locum ipse quoque se contulit, Dominum pro infirmo deprecaturus, ut ne sibi eum eripere vellet. C In faciem itaque prostratus, non sine acerbo tum suo tum Fratrum omnium gemitu, hac ratione preces fudit : Eum nobis Patrem auferre paras, Domine, qui animos nostros tentationum fluctibus agitados pacare suaviter noverat : cui autem nos imposterum regendos tradis ? Me potius e vita tolle, eumque Fratribus concede, qui eorum perfectioni et regimini feliciter potest intendere. Hunc orandi modum tribus continenter diebus servarunt : at Theodorus magis in dies inagisque ad vitæ hujus mortalis terminum appropinquabat. Abbatem ergo Orsisium, adstantibus monasterii Fratribus, ita compellat : Unquamne, Pater, seu verbo, seu aliquo meo facto, offensionis tristitiæve tibi causam præbui ? Orsisius autem ob erumpentes e pectore gemitus responsum nullum poterat reddere. Tum denuo æger : Conscius mihi certe non sum unquam aut te aut Fratrum quempiam mœrore a me affectum : non enim quantum in me fuit, vel de mea, vel de Fratrum meorum salute curam cogitationemque ullo tempore deposui. Hoc tamen ipsum volo. Ecce enim in cœlo testis meus, et conscius meus in excelsis. Quo dicto, spiritum suum Creatori reddidit, secundo die mensis f Pachon.

95 Tunc amplius continere se Fratres nequiverunt, quin planctus eos eaderent, quorum clamor trans ipsum flumen audiretur : neque nobis possibile est ea, quæ tunc contigerunt perscribere. Vigiliis igitur de more actis, sequenti mane Theodori corpus ad sepulturam rite compositum, in montem cum multo psalmorum cantu detulerunt terræque mandarunt. Ubi vero omnis Fratrum multitudo in plana descendit, quidam e senioribus, cui Napharsai nomen, quique in monasterio Paban Secundi munereungebatur, una cum aliis nonnullis in montem reversus, Theodori corpus juxta Pachomii Abbatis ossa tumulavit. Fratres porro dies non paucos magno animi mœrore traluxerunt, una voce testati : Quoniam nos eum tristitia affecimus, Dominum ille perpetuo obsecrare non destitit : atque ecce in alteram is nunc vitam, nobis relictis, concessit. Cumque insignem viri probitatem et quo Deum reverebatur, timorem memoria sua perpetuo versarent, haud mediocri ob ejus ex hac vita discessum dolore angebantur. Tantum quippe temporis toto animi conatu Deo inserviens Theodorus exegerat. Abbas deinde Orsisius pristinum inter Fratres locum et ordinem denuo obtinuit, eorumque rectæ gubernationi pro viribus intendit : vir namque erat summa probitate, et magno erga Fratrum salutem desiderio flagrans. Deus siquidem vires homini ac robur sufficiebat, Scripturarum illi sanctarum intelligentiam largiter tribuens. Quamobrem non modico temporis spatio Fratribus cum summa potestate in pace g præfuit.

96 Percepta de Patris nostri Theodori obitu fama, sanctissimus Archiepiscopus Athanasius inagno fuit dolore affectus, et hasce ad Orsisium Abbatem et Fratres reliquos litteras exaravit, quibus eos in morte illius solari est conatus : Athanasius Abbati Orsisio Patri Monachorum, et universis qui cum ipso sunt solitariae vitæ cultoribus, in Dei fide stabilitis, Fratribus multum dilectis et desideratis, salutem in Domino. Audita mihi est B. Theodori dormitio, ac magnam profecto sollicitudinem tristis ille nuntius mihi peperit, cum probe scirem quam vir iste vobis utilis, quam necessarius esset. Si itaque Theodorus non esset qui obiit, longis profecto ad vos solandos opus foret sermonibus, imo et lacrymis, cum de iis institueretur oratio quæ homini post mortem accidunt. Quoniam autem Theodorus e vita migravit, quem vos, quem ego cognitum omnino habuimus atque perspectum, quid me scribentem opus est dicere, quam quod Theodorus sit beatus, qui non abiit in concilio impiorum ? Etenim si, qui Dominum timet, dicendus est beatus, cur enim modo beatum dicere non audeamus, de quo absque dubitatione pronuntiare illud possumus, quod securam in stationem delatus, vitam modo agat curæ omnis ac solitudinis expertem ? Utinam unicuique nostrum hoc contingat ! utinam vitæ nostræ curriculum exoptato adeo fine claudamus ! utinam quicumque in mundi hujus Oceano navigat, unicam suam navim ad portum illum tempestatis omnis immunem deducat, ut in eandem cum Patribus requiem admissus dicere possit : Hic habitabo, quoniam elegi eam. Nolite igitur, Fratres dilectissimi et desideratissimi, Theodori mortem lacrymis et planctu prosequi. Nemo, cum illius recordatur, plorandum sibi esse existimet, sed ejus potius vitam pro viribus initari satagat : neque enim par est, ut vices illius doleamus, qui ad locum doloris omnis expertem migravit. Atque hæc quidem omnibus communiter scripta sunt : Tibi tamen singulariter, dilecte et desideratissime Orsisie, ut, cum Theodorus in pace modo quieverit, omnem in te curam et sollicitudinem recipias, ejusque locum in monasteriis Fratribusque moderaodis subeas. Etenim cum in vivis adhuc Theodorus ageret, tamquam unus

D
Monachorum ob ejus mortem dolor.

E
Orsisius de-novo ad Fratres moderandos accedit.

Hunc et Monachos solatur Athanasius,

F

Orsisium præcipit, cui Fratrum regimen commendat.

eratis ;

A eratis; uno enim absente implebatur dunrum ministerium : simul autem existentes uno quasi ore loquebamini dilectis vestris ad salutem. Ita nunc fac, itaque faciens scribe, et de tua ac Fratrum salute certior me redde. Hoc vero universim omnes rogo, ut in suis ad Deum precibus firmiorem Ecclesiis pacem a Domino impetrare contendunt. Nunc enim illud nobis fuit concessum, quod Paschæ h et Pentecostes solennitates securo animo celebrare poterimus : quæ quidem Dei ac Domini nostri beneficia magno nos gaudio perfundunt. Hæc igitur vobis scripsimus. Salutate omnes qui verum Dei timorem habent. Salutant vos qui merum sunt. Valere vos omnes in Domino jubeo, Fratres dilectissimi et desideratissimi i.

ANNOTATA.

a Mortuo Juliano pacatam primum Ecclesiam nactus Athanasius, potuit ad Thebaidem visitandam excurrere, an. 365 uti tenet Hermant in ejus Vita Gallica; sic tamen ut, quod hic de prior excursionem sub Pachomio intelligit, lib. 11 cap. 9, intelligatur de secunda sub Theodoro: qui ad ingressum Thebaidis occurrere debuit Athanasio: nam ibi sunt civitates Antinous et Hermopolis, max nominanda.

b Nihil hactenus legimus de acquisitione agrorum : exciderit iis, quos secuti sumus, codicibus describendis ejusmodi locus aliquis.

c Juxta Regulam 3 ex Hieronymi interpretatione, signum tubæ dabatur, sic eum habet, Cum audierit vocem tubæ, ad collectam vocantis, statim egrediatur cellulam suam.

d Paschatis nomine venit tota Hebdomada sancta, ut jam supra diximus.

e Dominica Gaudii dicitur ipsa Dominica Paschæ, toti Ecclesiæ letissima et totius anni festivissima, etiam apud monachos, uti apparet ex facto Palæmonis supra num. 4. Neque mireris tam læta die curatum funus : Dominicis enim curare funera leuit monachis fuisse solenne, quia tunc etiam uiderant qui alias extra monasterium in opere aliquo debebant.

f Id est 27 Aprilis.

g Nescio an hic non sit is, qui in MS. Synaxario Chiffletiano dicitur Ortisius, et disticho uno laudatur 15 Junii, ut qui tunc in pace quieverit.

h Hinc colligimus mortuum esse Theodorum anno 368 Dominica in Albis.

C i Sequebantur in MS. Florentino quædam ex præceptis S. Pachonii : quæ neque negligenda omnino censui, eo quod ab editis differunt in non paucis, etsi communia habeant multa; neque hoc loco interponenda historicis de eodem Sancto descriptionibus : sed ponenda ad calcem, ubi ea Latine reddita inveniet Lector, ne quod tanti Patris vestigium obliteretur, cujus notitia ad nos pervenit.

PARALIPOMENA

De SS. Pachomio et Theodoro.

Ex iisdem MSS. eodem interprete.

Quæ de S. Pachomio sunt conscripta, ad utilitatem legentium sufficere quidem posse arbitror; inhærere tamen eisdem nequaquam inutile fuerit : quia ad eadem recurrens diligentior facit auditorem ad narratorum contemplationem; propter desiderium autem eadem scribere recusans, haud leve sibi periculum creat. Itaque ad eundem sermonem me referens, exponam pauca prioribus affinia.

Et hæc quidem in MS. Ambrosiano inveniebantur priorihistoriæ immediate subjuncta, sub hoc titulo, Vita

ex Asceticis de iisdem capita XIV : utrobique autem D notabantur etiam tituli seu argumenta capitum. De S. Theodoro et sic de ceteris usque ad finem. EX MSS. GRÆCIS.

CAPUT I.

Variis varie delinquentes utiliter a S. Pachomio castigati.

Mos erat Fratribus Deo carissimi et sancti Patris nostri Pachonii, ut quavis vespera in constitutum monasterii locum ad ejus percipiendam doctrinam convenirent. Quodam igitur vespere, universis in unum de more congregatis, ut magnum Pachomium audirent disserentem, Theodoro cuipiam, viginti solum annorum adolescenti monacho, ut ad Fratres verba faciat, pro auctoritate imperat. Atque is confestim nullo inobedientis animi signo edito, de rebus ad salutem Fratrum spectantibus cepit disserere. Nonnulli autem seniorum, quod fiebat intuitu, Theodorum audire omnino renuerunt, hoc ad invicem sermone nisi : Quoniam hic junior est ac rerum divinarum rudis, eum minime audiamus. Quo dicto, e Fratrum aliorum cœtu abeuntes, in suas sese cellulas absque mora receperunt. Cum Fratres deinde a concione dimisisset magnus Pachomius, eos qui interesse noluerant senes ad se advocari jubet; atque ad se venientes allocutus : Qua, inquit, de causa, cœtu nostro relicto, in cellas vestras abistis? Qui dixerunt : Quia Monachum novitium gravium adeo senum ac reliquorum Fratrum doctorem statuisti. His auditis ingemuit magnus Pachomius, dixitque : Scitis vos unde malorum omnium in hoc mundo principium sit petendum? Quibus rogantibus; Unde? respondit vir sanctus : A superbia videlicet, propter quam e cœlo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur, et allisus est in terram : propter quam eandem Rex Babylonis Nabuchodonosor cum teris habitare fuit coactus. An non audistis quod scriptum est, Abominatio est Domino vir omnis alto corde? Omnis quippe qui se exultat humiliabitur. Omnia nunc virtutum ornamenta diabolus vobis eripuit, nescientibus quod malorum omnium initium sit superbia. Neque enim, cum e concione abistis, Theodorum tam a vobis contemptum, putare debetis, quam spreto relictoque Dei verbo, sanctum ex animis vestris Spiritum fugatum; magna sane hanc ob rem commiseratione digni et vere infelices. Quo modo non intellexistis satanæ machinationem, qua inducti estis ut Deum ac divina desereretis? O rem admiratione dignissimam! Deus seipsum humiliavit factus obediens usque ad mortem, idque nostra causa : at nos, qui natura viles sumus atque abjecti, superbia intumescimus. Inversus a nobis est omnis ordo. Qui magnitudine et potentia universas superat creaturas, mundum sibi per humilitatem acquisivit, cum vel solo oculorum nutu consumere incenso valeret omnia : ac nos interim, homines nihili, superbia extollimur, non cogitantes quod sic agende in terram penitus nos ipsos demergamus. Quid? non me quoque ipsum ad Theodori verba auscultantem observastis? Veritatem eloquar, si dixerò, non mediocriter ex ejus sermone me profecisse; neque enim loqui eum ad nos jussi, experimenti solum sumendi causa : sed ut ipse etiam, per ea quæ dicturus erat, auxilium solatiumque acciperem. Quanto igitur vos magis oportebat magna cum aviditate et humilitate verbis ejus interesse? Vere dico; Ego ipse, qui Patris apud vos nomen et auctoritatem obtineo, non aliter Theodorum audivi loquentem, quam si vilissimus fuisset homuncio, qui, quid dexteram suam inter et sinistram sit discriminis, nequit intelligere. Sic igitur vobis coram Deo assero, si magna hanc culpam vestram penitentia

Theodori juvenis instructionem audire recusantes senes

E

de superbia redarguit Pachomius,

Mat 23

F

suo eos exemplo confundens.

EX MSS.
GRÆCIS.ob remissum
fervoremejiciendus
Silvanuspromissam
emendationem
egregie præ-
stat,magna cum
humilitate
indolenter
lacrymans.

A tia son expiaveritis, ita ut pro impetranda venia plo-
retis et lugeatis vosmetipsos, in certissimam ruere
vos perniciem.

2 Fuit inter Fratres nonnemo, cui nomen Sil-
vano, vigesimum in habitu Monachico annum agens.
Fuerat hic e minorum numero unus: sed ad me-
hora deinde conversus, in suæ renuntiationis prin-
cipio perquam studiose salutis suæ negotium cu-
rabat, vigiliis et crebris orationibus multisque humi-
litate exercitiis vitæ suæ tempus transigens. Sed
cum permultum inde temporis esset elapsum, animi
excolendi curam sensim is cepit deponere, usque
eo ut delicias facietasque sectari, et scurrilia e
theatro verba, veluti in tragœdia, inter Fratres pro-
ferre non erubesceret. Hunc cum evocasset sanctus
Pater noster Pachomius, in cœtu Fratrum veste exui
monastica, et seculari indutum habitu e monasterio
per Fratres expelli mandavit. Ille vero suppliciter ad
pedes hominis sancti accidens, sic eum deprecaba-
tur: Si me, o Pater, retinere etiam hac vice in mo-
nasterio volueris, seria, spero, me penitentia circa
hæc quæ perperam egi emendatum brevi conspicias,
ita ut magnum tibi sit gaudium mea in melius muta-
tio allatura. Respondens itaque S. Pachomius di-
xit: Non ignoras quam te patienter hactenus tole-
raverim, quam multis sæpe te admonuerim, ut etiam
adhuc verbera, qui nunquam ea de causa vel
manu leviter attingere quemquam solitus sum;
quamvis id tunc ad animæ tuæ salutem visum est
necessarium, ut ea te ratione a peccatis ad rectiora
omnia revocarem. Si tamen tot admonitionibus,
nihilò sis melior effectus, si precibus etiam adhibi-
tis conversus non sis, si denique castigationibus non
fueris permotus, quo modo fieri potest ut tibi adhuc
indulgeam? Sed cum nihilominus a precando Silva-
nus non desisteret, et sancte polliceretur meliorem
se imposterum vitam acturum: tum Pachomius fi-
dejussionem ab eo postulavit, fore ut post condona-
tionem in pristina delicta non relaberetur. Pro cu-
jus promissis cum se Petronius quidam obtulisset
sponsorem, eidem hominem corrigendum magnus
permisit Pachomius. Impetrata igitur erratorum
venia, Silvanus sic toto animo salutis suæ rebus in-
tendit, ut Fratribus universis perfectis atque imper-
fectis ad omne pietatis studium exemplo esset ac
stimulo.

3 Virtutum porro ejus summa in singulari qua-
dam humilitate erat sita, perpetuisque oculi ejus la-
crymissis manabant, ut vel ipso quo comedendum erat
tempore ab eis temperare non posset, sed lacrymas
suas cum cibo potuque permisceret. Quapropter a
Fatribus admonitus ut ne præsentibus saltem ho-
spitibus ac peregrinis ita fletui indulgeret, religiose
asseveravit, se eandem ob causam suas sæpe lachry-
mas voluisse inhibere, at minime valuisse. Sub-
jicientibus rursum illis, fieri sane posse ut cum in
oratione sua quis compungitur, lacrymis habenas
permittat; de cetero autem Fratrum reliquorum in
morem agat; in mensa porro, quando corpus cibo
reficitur, Fratrum animos salutariter posse tristitia
compungi, quamvis nullæ in vultibus eorum lacrymæ
conspiciantur: Scire igitur cupinus, inquebant,
quid causæ sit, quod ita perpetuo lacrymis indul-
geas, ut e nobis non pauci ob rei novitatem com-
moti a cibis sumendis avertantur. Quibus ille re-
spondit: Prohibere vultis ne plangam, cum tot mihi
homines sanctos ministrare videam, quorum ego
pulverem pedum abstergere dignus non sum? An
non penitentiam me agere par est, qui, cum e mi-
nistris quondam unus ad vos accesserim, a viris adeo
sanctis servitium mihi præstari videam? Plango ita-
que Fratres mei, magnopere timens ne subito me
dehiscens terra, quemadmodum Dathan olim et A-

biron, devoret: cum præcipue ex ignorantiae tene-
bris ad rerum meliorum cognitionem perductus, D
mere tamen animæ salutem adeo neglexerim, ut in
periculo fuerim, ne ex sanctorum Fratrum consortio
indignus veluti expellerer; et fide-jussores dari
necesse cum religiosissimis pollicitationibus, fore ut
nunquam deinceps ita negligenter agerem. Hoc ip-
sum facit, ut ea quæ dixi, fateri non erubescam.
Nota siquidem mea mihi sunt peccata, in quorum
expiationem si vel vita ponenda esset, haud foret
abnuenda conditio.

4 Tam strenue itaque Silvano decertante, tale de
eo coram universo Fratrum cœtu testimonium dedit
magnus Pachomius: Ecce, coram Deo sincere pro-
fiteor, Fratres, quod ex quo tempore vitam commu-
nem institimus, nemo omnium qui mecum sunt
Fratrum vitæ meæ rationem imitando expressit,
nisi dumtaxat unus. His auditis, Fratrum alii, unum
eum, quem designabat Sanctus, putare Theodorum.
alii Petronium vel Orsisiu cogitare. Cumque Theo-
dorus, de quo sermonem habuisset, ex Pachomio
quereret; respondere ei vir Sanctus noluit. Urgan-
tibus autem responsum Fratribus aliis, et eorum E
præcipuis multum obsecrantibus, ut quem designas-
set, palam faceret; tandem magnus Pachomius: Si
inquit, scirem vanæ gloriæ vitio fore obnoxium qui
a me laudandus est, non equidem illum apud vos
commendarem: sed cum probe sciam, quod, cum
laudatur, magis se ipse humiliare noverit et vilipen-
dere, hinc, fit, ut, quos ejus vos vivendi rationem
imitari melius possitis, absque ullo metu laudare
eum præ reliquis minime dubitem. Tu itaque, Theo-
dore, et quicumque in monasterio non segniter pro
salute vestra decertatis, diabolum ad instar capti
passerculi tenetis alligatum, et sic quasi pulverem
pedibus quotidie vestris proteritis; sed si contingat
remissius in salutis negotio a vobis agi, exurgens,
quem nunc sub pedibus tenetis, diabolus fugam ar-
ripit: Silvanus vero, quamvis novitius, et paulo,
ante e monasterio, ob suam in vivendo negligenti-
am, tantum non expulsus, ita captivum detinet ca-
codæmonem, itaque contrivit, ut coram eo amplius
comparere nequaquam audeat, insigni ejus humili-
tate victus prorsus atque prostratus. Vos quidem
quando humilitatis operibus insistitis, ut qui opera
justitiæ et progressum quem in virtute facitis non
ignoratis, sic humiles vos ac viles agnoscitis, ut ta-
men fiduciam aliquam in iis quæ cum virtute egistis
habeatis: Silvanus autem quanto in monastica sua
professione magis decertat, tanto sibi vilior et ab-
jectior ipse apparet, sincere inutilem sese et vilem
servum esse cogitans. Propterea igitur ita ei in
promptu sunt lacrymæ, quod veram de sua vilitate
habeat opinionem; seque indignum reputet, qui re-
bus hisce aspectabilibus fruatur. Addo, necessaria
rerum cognitione et tolerantia et compluribus ad-
versus cacodæmonem conflictibus longe vos esse su-
periores, cum ipse interim veræ humilitatis studio
superior vobis sit. Nilil quippe est quod ita omnes
dæmoni vires eripit, atque sincerum sese reipsa de-
primendi studium. Hæc itaque ratione octo anno-
rum spatio decertans Silvanus, agonem suum absol-
vit, vivendi faciens finem, ita ut de ipsius ex hac
vita emigratione fidenter pronuntiaret servus Dei
Pachomius, quod infinita Angelorum multitudo, ma-
gna cum lætitia et psalmorum cantu, animam Sil-
vani susceperit; eamque, non aliter atque electum
sacrificium et humanis mentibus incognitum thym-
iama, ante conspectum Dei obtulerit.

5 Contigit alias ut sanctus Pater noster Pacho-
mius in aliud pergeret monasterium, Fratres in eo
commorantes visitaturus. Proficiscenti igitur Fratris
nescio cujus, eodem in monasterio defuncti, oblatum
per

quem sibi
virtutis gradu
a qualem
professus Pa-
chomius,laudat coram
omnibus ut
humilitate
eximium.Ejus post
octennium
felix mors.Super mor-
tuum Fratrem
psalli retans
Pachomius

A per viam est funus, comitantibus illud universis monasterii Fratribus cum solenni psalmorum cantu : amici quoque et parentes Fratris demortui fenebris intererant. Simul autem atque S. Pachomium ad sese venientem a longe observarunt Fratres, in terram deposuerunt feretrum, ut cum advenisset vir Sanctus, suas super defuncto preces persolveret. Subsistebant ergo Fratres atque una cum secularibus psalmos decantabant. Adveniens deinde B. Pachomius, cum aliquandiu orationi vacasset, Fratribus edixit, ut ne amplius psalmos pro defuncto concinerent. Tum vestes defuncti in medium afferri, easque in omnium conspectu cremari præcepit ; quo facto, cadaver tolli et absque ulla psalmodia terræ mandari voluit. At vero Fratres ejus et propinqui ad pedes Pachomii se abjicientes, summis contendebant precibus, ut non sine solito psalmorum cantu mortuus sepeliretur, quos tamen Pachomius non audit. Propinquis itaque defuncti hoc sermone virum Sanctum incusantibus : Quid agis, o Pater, novi atque insoliti operis, contra filium nostrum adeo severe insurgens ? non decet istam tuæ sanctitatis famam, ut inimitem adeo erga hunc defunctum te exhibeas, cujus aspectus ipsorum etiam barbarorum animos ad misericordiam potens esset influere. Quin et juratos ejus inimicus, si modo cadaver illud, vocis motusque omnis expertus jacere conspiceret, non dubium quin miseratione tangeretur. Novum certe quiddam inter Christianos hodie videre sumus coacti, cum nempe severitatem, quæ nec inter Barbaros locum unquam habuit. Opprobrium familiæ nostræ inferi, quod nullo unquam tempore deleri poterit. Utinam te hodie non vidissemus, ne æternam domus nostra infamiam incurreret ! Utinam filius hic noster miserimus severum adeo vivendi institutum nunquam fuisset amplexus ! tunc sane sempiternum hunc de se dolorem ad nos et posteros nostros non transmisisset. Veruntamen te obsecramus, ut, quoniam vestes ejus tuo nunc mandato sunt exustæ, psalmorum saltem cantum ne prohibeas.

consanguineis
nequidquam
deprecantibus,

B

declarat se
id facere
ex misericor-
dia erga eum.

6 His vocibus cum uterentur, sic tandem ad eos Pachomius : Vere dicam, Fratres, major me hujus defuncti, quam vosmetipsos capit misratio ; cumque majorem de ipso curam, adinstar patris amantissimi suscipiam, omnia quæ vidistis ut fierent mandavi. Vos siquidem corporis solum exanimis cura facit sollicitos, at ego ut animæ ejus bene sit, unice laboro. Si enim cum psalmorum cantu ei parentare volueritis, plures defunctum et graviores cruciatus excipient, cum de recitatis super eum psalmis ratio sit reposcenda ab eo, qui psalmorum gratia et virtute destitutus obiit. Si itaque ad æternos ejus cruciatus adjicere non parum vultis, psalmos eidem persolvatis licet, quia per istud officii genus quanto excrucietur magis, tanto gravioribus vos maledictis prosequetur. Ego sane, cum quid animæ ejus potissimum expediat, non ignorem, parum equidem de corpore ejus sum sollicitus. Certe si psalmos a vobis decantari permisero, a Deo, veluti qui hominibus placere cupiam, severius judicabor, quoniam humani respectus gratia rationem non habuerim anime in districto judicio aliquando examinandæ. Deus enim, cum sit bonitatis omnis fons, occasiones querit, per quas gratiæ suæ fluentia in nos effundere possit plenissime. Si itaque nos, qui divinam medendi scientiam accipere ab eo digni sumus habiti, conveniens pro mali ratione remedium adhibere neglexerimus ; merito illud quod scriptum est nobis exprobrabitur : Videte contemptores et admiramini et obstupescite. Eam ob rem rogo vos, ut, si cruciatus defuncti cupitis reddere leviores, sine psalmis eum sepultorie mandetis : posset enim Deus, cum bonus sit et misere-

cui honor
cessurus sit
augmentum
parvarum.

lib. 15

ricors, ob hanc ei factam ignominiam, requiem aliquam eidem præbere. Quod si monitionibus meis sat frequentibus audientem se præbuisset, nunquam ad tantum pervenisset calamitatem. Hæc ubi dixit vir Sanctus, in montem b sine psalmorum cantu delatus est defunctus, et sepultus.

7 Alio quoque tempore, cum de salute animæ verba ad Fratres faceret magnus Pachomius, accedens monasterii jam or dicit : Insignes quidam Anachoretæ huc advenerunt, tuncque expetunt alloquium. Respondit Pachomius : Homines huc intro advoca. In monasterium ergo ingressos humaniter cum Fratribus salutavit vir Sanctus. At illi, postquam universam Fratrum turbam considerassent, et cellulas eorum perlustrassent omnes, privatum cum Pachomio colloquium petierunt. In cella ergo a reliquis omnibus remota ubi consederunt, magnam sibi ab iis afflari fœtorem senex venerandus persensit. Latebat autem eum tetri adeo odoris causa, cum adversa eos facie alloqueretur, et post fusas ad Deum preces, nihil hujus rei intelligeret. Curque prodatos ab eis sermones de sacrarum Litterarum arcanis clarius percepisset, de pestiferi, quem dixi, odoris causa dubius magis esse cœpit. Postquam ergo longam e Scripturis sacris colloquutionem vir Sanctus cum eis habuisset, ac nona jam diei hora instaret, surrexerunt Anachoretæ ad propria reversuri. Rogante autem Pachomio ut cibum istic sumerent, nequaquam assensi sunt ; festinabant siquidem ut ante occasum solis in suas reverti sedes possent. Bene ergo precati sibi invicem et vale dicto abierunt. At magnus Pachomius, ut tanti fœtoris causam demum intelligeret, in cellam suam ingressus, Deum obsecravit, rei hujus arcanum sibi ut patefaceret. Descendens itaque Angelus Domini : Perversa, inquit, impietatis dogmata annis suis illi imbibebant Origenis scilicet, fœdina adeo odorem de se exhalantia. Sed mitte confestim qui viros ad te revocent, eosque instanter mone ut ne imposterum perniciosius et in animarum jacturam inventis doctrinis insistant, quoniam interitum sectatoribus suis certum allatura sunt. Sine mora igitur e cella sua progressus Pachomius, Fratri cuidam imperat, ut abeuntes anachoretas insequatur et ad se reducat. Quo facto, sic eos Pachomius est allocutus : Est quod e vobis queram. Qui dixerunt : Licet quæras. Et ille rursum : Hominis, quem Origenem nuncupant, scripta vos lectitatis. Quod illi ut audierunt, inficiati sunt, dicentes. Nequaquam legimus. Tum Sanctus ad eos : Ecce, testimonium ego vobis coram Deo perhibeo, quod omnis qui Origenis scripta lectitat, et placita ipsius suscipit, in profundum inferni certo est præcipitandus, ipsiusque hereditas erant tenebræ exteriores, ubi planctus et stridor dentium. Quod itaque divinitus mihi revelatum est, meo vobis testimonio notum feci. Innocens ergo coram Deo ego sum hac super re. Vos videritis. Ecce ipsam audistis veritatem. Attamen mihi si credere, et veram in Deo requiem adipisci velitis, universos Origenis quos habetis libros in flumen conjicite, neque illos deinceps legite aut tantis blasphemis attendite. Quo dicto illos a se dimisit.

D
EX MSS
GRÆCIS
a
b

Magnum ex
duobus i.
pitibus fœto-
rem sentiens.

E

intelligit ab
Angelo Orige-
nistæ esse,

F
et muneret
ut impios
libros abje-
ciant

ANNOTATA.

a Pœnam scilicet nonnulli levorem faciendo : alius nulla est in inferno redemptio ; quare expiatio, tamquam præter mentem auctoris vel Sancti ipsius, qui loquens indicitur, adjecta hæc verba ; et in eam quæ superne datur vitam revocare : nec enim video quomodo hæc possint habere Catholicum sensum

b Jam alibi vidimus ad montem offerri mortuos ; causam vero legendi in montibus cimiteriis, facile quis intelligit

A *tellyit fuisse exundantium Nili, a quo tutos mortuorum tumulos præstabat editior locus.*

CAPUT II.

Discretionis donum diversis occasionibus in Pachomio elucens : item visiones.

*Monachus
martyrium
temere ap-
petens*

Frater fuit e præcipuis unus, qui suo se arbitrio exercebat. Is cum de vita plane eximia magni Pachomii audisset, ut in cœnobium ejus admitteretur contendit. In quod posteaquam a magno Pachomio fuisset receptus, et non multum temporis inter Fratres egisset, martyrii desiderio incendi cœpit, cum tamen mundus universus in pace esset, Ecclesiaque Dei incrementum caperet, extra omnem procellam constituta, beato et Christi amantissimo Constantino Imperium moderante. Hic ergo Monachus beato Pachomio incessanter supplicabat dicens; Deum pro me, o Abba, deprecare, ut martyrii coronam consequar. At Pachomius eum contra monebat dicens; Noli, Frater, tales in animum meum cogitationes immittere; hæc insuper ei inculcans: Quas vita se- cum monastica adfert molestias, genere et absque prævaricatione, Frater, tolera, secundum beneplacitum divinum tuam recte vitam instituens: quod si feceris eadem cum sanctis Martyribus in cœlo gloria perfrueris. At cum Monachus per dies singulos magis magisque ad martyrium subeundum anhelaret, et virum sanctum perpetuo urgeret, ut eum in finem pro sese Deum deprecaretur, importunitate hominis victus Pachomius, tandem dixit, Ita fiat: ego preces tua causa apud Deum effundam, et, quoniam ita cupis, a Barbaris comprehenderis. Verumtamen diligentem omnino tui curam habe, ne cum martyrii tempus advenerit, pro eo quod fidem tuam intrepide fateri deberes, impie Christum deprehendaris abnegasse: absque enim dubitatione deciperis, cum in eam te tentationem conjicere cogitas. Quæ cum dixisset, iterum monuit, sese ut diligenter custodiret, ac simile quid ne cogitaret imposterum.

*II
a Barbaris
capitur*

2 Cor. 5, 2

*et diis eorum
libere compul-
sus*

9 Binis deinde annis elapsis, contigit ut e Fratribus nonnulli a magno Pachomio in superiore destinarentur pagum, ad colligendos juncos pro conficiendis monasterii storeis: pagus porro ipse Barbaris iis est vicinus qui Blemmyes a vocantur. Quo loco, nec procul ab insula, in qua juncorum non exiguus reperiebatur numerus, cum versarentur Fratres, Monachum quem adeo diximus martyrii avidum, ad eosdem Fratres destinavit Pachomius, ut necessaria quædam ad illos deferret; monens denuo curam sui haberet diligentem, et sic quasi per ænigma illud quod scriptum est pronuntians: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Accepto ille asino, rebus necessariis onusto, ad Fratres iter instituit. Cumque ad desertam accessisset propius, aequum exeuntes Barbari in Monachum inciderunt. Qui mox ut ab asino descenderet imperantes, ligatis eum manibus in montem ad socios Barbaros pertraxerunt, postquam asinum ipsi et quæcumque portabantur in prædam accepissent. Monachum cum asino advenientem continuo ut viderunt Barbari, ridere hominem cœperunt et dicere: Adsis, Monache, et deos nostros ut merentur adora. Tum cæsis victimis ubi carnes idolis suis dicarunt, adductum Monachum iisdem ut libaret compellere sunt aggressi. Qui cum id se facturum negaret, magna in eum ira et strictis ensibus irruerunt, minati, nisi suis ille diis sacrificaret ac vinum libaret, mortem ei paratam instare. Nudos Barbarorum enses et vultus truculentos expavescens Monachus, accepto vino idolis libavit, atque una cum

iis de carnibus quas idolis sacraverant comedit. Sic miser corporis mortem evitare volens, immortalem animam occidere non dubitavit, rerum omnium Dominum impie abnegans.

10 Postquam autem idolis libavit, ad propria hominem dimiserunt Blemmyes. Qui ut de monte descendit, in se reversus, iniquitatem vel impietatem potius suam agnoscere cœpit; scissisque vestibus, ubi multis frontem suam verberibus percussit, ad monasterium regressus est. At B. Pachomius, non ignarus eorum quæ homini acciderant, obviam ei non sine summo mœrore processit. Conspecto Pachomio Monachus in terram se prosternens, magno cum fletu et ejulatu; Peccavi, inquit, o Pater, in cœlum et coram te, quoniam quæ salutariter adeo monebas audire detrectavi, neque hortationibus tuis obsequentem me præbui. Hoc enim si fecissem, non tam infelicitate essem prolapsus. Quibus auditis magnus Pachomius ad Monachum dixit: Surge miser, et cognosce quam lamentabiliter perieris, et a tantis ipsum te bonis exclusum feceris. Vere enim parata tibi fuit corona martyrii; at tu eam rejecisti: in promptu fuit ut sanctos inter Martyres locum acciperes, tu vero ab eorum te consortio separasti. Ad erat cum sanctis Angelis Dominus Christus, pulcherrimum capiti tuo diadema impositurus; et illud ob horulæ unius luerum respicisti: mortem denique, quam effugere tamen non poteris, nimium expavescens, Dei jacturam fecisti, vita æterna et salute excidens. Ubi nunc quibus te jactabas speciosæ voces? Ubi illa tua desideria? Respondente ad hæc Monacho: Peccavi in omnibus, o Pater; neque dignus sum qui oculos in cœlum attollam: perii omnino, o Pater, talem hujus rei eventum minime præstolans.

*suam agno-
scit culpam,*

pœnitens,

E

11 Hæc cum identidem repeteret, multumque ingemisceret, sic eum tandem magnus Pachomius est allocutus: Tu quidem, infelix, a Deo te prorsus separare veritus non es: sed bonum habemus Dominum, qui iracundiam suam peccatoribus in testimonium perpetuo ostentare non solet, quoniam misericordia magis moveri se sinit, et potens est peccata nostra universa in profundum maris immergere; etenim quantum distat cœlum a terra, tantum facere potest ut nostra a nobis peccata absint. Non vult mortem peccatoris, sed pœnitentiam; et ut qui cecidit, in peccatis suis non persistat, sed exurgat, et ad Dominum reverti non differat, sed absque mora ad meliora se transferat. Si præcisa, inquit, fuerit arbor, rursum virescet. Si igitur vel modo audire volueris quæcumque te monuero, veniam a Deo absque dubitatione consequeris. Tum ingemiscens Monachus: In omnibus ait, o Pater, imposterum me habebis aulientem. Exinde præcepit ei magnus Pachomius, ut in secretiorem sese aliquem locum recipiens, ad mortem usque cum nullo mortalium haberet commercium, et postquam diem solidum jejuniis transegiisset, sale dumtaxat et pane vesceretur, totoque vitæ suæ tempore non nisi aqua uteretur ad potum: duas insuper in dies singulos storeas conficeret, et quantum quidem valeret vigiliis et orationibus vacaret: nunquam vero a gemitu cessaret ac lacrymis. Hoc igitur modo, secundum B. Pachomii monitionem, in solitudine secedens Monachus, in duplum, quæcumque sibi mandata fuerant, executus est. Cum nullo autem, præterquam cum magno Theodoro et paucis aliis e senioribus Monachis, conversationem habuit; donec tandem post decem annorum spatium in hisce laboribus exactum obiit, egregio pœnitentiæ suæ testimonio omnibus relicto.

*suscipitur a
Pachomio*

F

*atque post
annos 10
feliciter
moritur.*

12 Interrogatus aliquando a Fratre quodam Pachomius, quid sit, quod, cum ante aggressionem

invadentis

EX MSS.
GRÆCIS.
Docet suos
Pachomius
quam utilis
sit timor
Dei ad pro-
fectum.

A invadentis nos cacodæmonis, sanam mentis aciem habentes, de continentia, de humilitate, deque aliis virtutibus egregie sentiamus et loquamur; deinde ubi tempus advenerit, quo quæ egregie diximus facienda, patientiam videlicet, cum desideriis agimur, non amittendam; injuriam oblivionem, cum irascimur, amplectendam; mentem ab omni vana gloria, cum laudamur, cohibendam; multaque alia horum similia, opere ipso exequi esset necesse, tam facile nihilominus vincamur? Huic magnus Pachomius respondens dixit: Quoniam quæ ad virtutis exercitationem potissimum spectant non implemus perfecte, hinc fit ut dæmonum nos impugnantium modos et rationes non ut oportet cognitione assequamur; utque, cum præsentiae suæ haud dubia nobis signa adversarius ostendat, perspicacior tamen animæ contemplantis actione cogitationum talium immisionem avertere minime valeamus. Necessarium itaque erit, ut in contemplantem animæ partem, quovis die, quin et hora, salutarem Dei timorem sic quasi oleum infundere non cessemus. Hic enim cum actionis omnis certum sit principium, et ad eorum, quæ animis nostris immitti contingit, natum detegendam lucerna veluti clarissima; mentem nostram stabilem reddit atque inconcussam, neque sinit nos in iram, odium, injuriarum recordationem, aut pravas alias affectiones, quæ ad peccatum inclinare solent, abripi. Hic idem Dei timor contemplantem animæ nostræ partem in rerum incorporearum regionem sublimem avehit, omnes dæmonum nos impetentium conatus ut contemnamus efficit, et promptos alacresque reddit ut serpentes et scorpiones et omnem inimici potestatem intrepide calcemus.

Mortui Fra-
tris animam
ab Angelis in
cælum ferri
cognoscit.

13 Alio tempore Fratres nonnulli in Chenobosciorum monasterio commorantes advenerunt, renuntiaveruntque S. Pachomio, Fratrem quempiam magna teneri infirmitate, nec minori Pachomium videndi, ac benedictionem antequam moreretur ab eo recipiendi desiderio flagrare. Quo nuntio audito, vir Dei in iter se cum Fratribus dedit. Sed cum duobus quasi passuum millibus a monasterio adhuc abesset, audiens homo sanctus in vicino aere sacras quasdam canentium voces, atque in altum suspiciens, Fratris illius animam, ejus sibi morbus fuerat nuntiatus, cum sanctis Angelis psallentem, ad beatæ vitæ possessionem capiendam deduci conspexit. Cumque ii qui pariter proficiscebantur nihil horum seu audirent seu viderent, longoque temporis spatio ad Orientem conversus Pachomius et in cælum intentus persisteret, sic eum compellarunt: Quid, o Pater, moras facis? absque mora abeamus oportet, si vivo etiamnum Fratri adesse cupimus. Non enim vivum videbimus, subiecit Pachomius; illic namque enim video ad sempiternam vitam perducere. Vos ergo, Filii, ad monasterium vestrum sine me abite. At illi de re omni ut edocerentur cum instantanter obsecrarent, narravit eis Pachomius, qua ratione demortui Fratris animam conspexisset, additis rei circumstantiis omnibus. Quibus illi auditis, ad monasterium suum profecti sunt: ubi postquam de tempore et hora, qua Frater is obierat, ex aliis Monachis diligenter quesiverunt, verissima deprehenderunt, quæcumque de Fratris ejusdem morte a Pachomio iis fuerant indicata.

Dæmonibus
vane Pa-
chomium
laudantibus,

14 Aleunte Pachomio in proprium monasterium atque in partes magis solitarias progresso, quibus Ammoni nomen, legiones aliquot dæmonum sese dederunt obvias, eique a dextris æque ac sinistris comites incedere ceperunt. Sed et dæmones nonnulli præcurrentes clamare: Ecce hominem a Deo benedictum. Hac autem eum in finem inclamabant, ut vane eum gloriæ obnoxium facerent. At Pachomius, cognita eorum versutia, quanto ipsi majoribus ute-

bantur vocibus, tanto ipse magis Deum invocabat, suaque confitebatur peccata. Qua ratione ubi dæmonum præstigias dissolvit, hoc ad ipsos sermone usus est: Non potestis me, o impii, ad vanæ alicujus gloriæ vitium pertrahere. Novi quippe meas iniquitates, quarum causa in æternis cruciatibus versari me et gemere perpetuo oportebat. Non igitur mendaci vestra et dolosa deceptione quidquam moveor. Hoc siquidem proprium vobis opus est, ut animas a salute prohibeatis. Quapropter vestris ego laudibus minime capior: non enim ignota mihi est impiæ vestræ mentis astutia. Talia cum Pachomius ad ipsos diceret, non tamen eum deserebant dæmones, sed perpetuo comitabantur, donec ad suum vir sanctissimus monasterium perveniret.

15 Fratribus porro in occursum ejus predeuntibus, amiceque salutantibus, puer quidam ex eodem monasterio cum reliquis Fratribus ad virum sanctum salutandum progressus, sic eum cœpit compellare: Verum dico, o Pater; ex quo hinc ad Fratrum visitationem abiisti, neque olera nobis, neque pulmentum quisquam coxit. Cui blande respondens senex dixit: Efficiam sane ut ea hoc tempore vobis ad comedendum parentur. Lustrato igitur monasterio, in culinam quoque est ingressus, ubi coquum storeis conficiendis intentum reperiens, ex eo quæsit: Quamdiu est ex quo nulla Fratribus olera coxisti? Cui ille: Duo, inquit, sunt menses. Ac Sanctus: Quo modo hoc facis, cum statutæ vivendi leges et sancti Patres, Sabbatis atque Dominicis omnibus, olera coqui jubeant Fratribus vesci volentibus? Respondit coquus Pachomio: Vere, Pater, singulis ego diebus coquere illa volui: verum postquam observavi coctum olus a nemine comedi, Fratribus fere omnibus ab eo abstinere, neque cocti quidquam degustantibus; ne præter tantum laborem sumptus quoque omnis, nemine comedente, inutiliter fieret (Quadraginta namque olei sextarios coctioni isti per singulos dies necesse est impendi) cum, inquam, non viderem qui cocta comederet, desii coquere, indignum ratus tantas in vanum expensas facere; idcirco ne otiose tempus tererem, una cum aliis Fratribus ad storeas conficiendas accedo, unum in culina bovum ad hoc sufficere ratus ut pararet minores escas, puta olusculum cum oleo et aceto, concis que alia minutasque herbas.

16 Audito responso dixit Sanctus: Et quot interim storeas vos a coquina vacantes confecistis? Qui respondit: Quingentas. Ac Pachomius: Omnes, inquit, huc ad me affer, ut eas pro merito aestimem. Allatas igitur ad unam omnes in ignem ut conjiciantur imperat. Quibus exustis, hoc modo coquos allocutus est: Quemadmodum regulam præscriptam vobis quoad Fratrum Economiam diabolica instigatione violastis, ita ego manuum vestrarum labores contemnens feci ut exurerentur; ut sic intelligatis, quid sit statuta a Patribus ad salutem animarum leges prævaricari. Quantam Fratribus meritum segetem eripulistis, dum solita iis cibaria desistis coquere? An ignoratis, quod, ubi in cujuspiam est potestate desiderii sui obsequi, Dei tamen causa a propositis abstinere, non exiguum apud Deum mercedem consecuturus sit? qui autem abstinet quia vel potestate quod cupit faciendi careat, vel vi ac necessitate cogatur abstinere, frustra a Deo mercedem expectat. Nescitis quod cum cibaria in mensis sunt proposita, et nihil ex iis degustant Fratres, Dei causa se continentes, multum apud Deum promereri poterunt? Sin iis cibaria nulla præbeantur, quorum aspectu ad comedendum invitentur, nunquid eorum abstinentia præmio aliquo digna videbitur? Propter octoginta olei sextarios tantam Fratribus bene merendi materiam subduxistis. Omne potius quod in

D
ipse se hu-
miluat.

Idem intel-
ligens non
coqui solita
cibaria

E

propter ple-
rorumque
abstinentiam,

NOT. 18

storeas a
coquis fa-
ctas com-
buri jubet,
p

et quotidie
coqui escas
ad majus
eorum qui
abstinerent
meritum

EX MSS
GRÆCIS.
et solutiis
infirmorum

A mundo est pereat, quam ut una vel minima virtutis exercendæ occasio eripiat. Ego quidem ea mente fui, ut quotidie escas debite paratas Fratribus non parce exhiberem, ut quotidie a propositis cibis abstinentes profectum in virtute facerent non vulgarem. Si quando autem contingat ut Fratrum quispiam deterius habens ad communem tamen ægrotantium locum se non transferat, et ad mensam accedat, sumpturus quæ ex more apponi solent olera, nec inveniatur, quid tandem fieri erit necesse? nonne scandalizabitur, si in communi mensa, quæ ad victum communem necessaria sunt, minime reperiatur? An et hoc ignoratis, quod juniores præsertim in virtutis studio non ita firmiter permaneant, si non aliquid eis subinde quietis atque solatii indulgeatur? *b*

b
NOT. 19

Per visus
cognoscens,

17 Ingressis Fratribus ad orationes, ingressus et ipse explevit orationes. Et illis egredientibus ad gustandum, mansit solus in domo, in quo ex more orationes synaxis peragebat; [et claudens ostium oravit Deum supplex, ut sibi de futuro statu Fratrum indicaretur aliquid] et quæ etiam futuris temporibus evenitura ipsis forent. Ac producenti ei orationem ab hora decima quousque pulsaretur Fratribus ad nocturnam liturgiam, circa mediam noctem subito oblata ipsi est e cælo visio, indicans ipsi finem secuturi post hæc status Fratrum, et perseverantiæ in vita secundum Christum pia, dilatationisque futuræ monasteriorum. Vidit autem turbam innumerabilem Fratrum, in valle profundissima et squallida iter agentium: ac multos quidem ex iis volentes ascendere ex valle, nec id facere valentes; multos autem sibi invicem in faciem, præ densissima qua circumfundebantur caligine, occursando impingentes, nec se mutuo agnoscentes; multos etiam prolabentes ex torpore, alios vero clamantes voce miserabili: paucos denique ipsorum multa contentione tandem eluctantes ascensum ex valle, quibus simul ascenderant, lumen occurrebat. Hi quod ad lucem pervenis-

aucto re-
hementer
numero
Fratrum,

multos de-
fecturos in
spiritu pro-
pter Superi-
orum incuriam,

B Itaque ut monstraretur fore ut mali ex Fratrum numero promoverentur ad aliorum regimen; expertes homines notitiæ debitæ juris institutique monasteriorum, ambitu et certamine præfecturas occupantes; unde erat necessario secuturum, ut bona in illis Fratribus persecutionem paterentur, nec [posseat boni fidenter consistere in monasteriis, et divina ut sic loquar in humana converterentur.]

idque de-
precans,

18 Intellegens igitur Beatus talia, exclamavit cum planctu ad Deum dicens: Si sic futurum est, quare permisisti cænobia fieri? Si, inquam, temporibus illis futuri Præsides Fratrum mali erunt; quid subditis horum fiet? Nimirum si cæcus cæcis ducatum præstet, quid restat nisi ut omnes pariter in foveam cadant? Frustra laboravi. Recordare, Domine, laborum meorum, et omnium Fratrum qui nunc tota anima in sancta disciplina conversantur. Memento, Domine, promisisse te mihi, fore ut usque ad consummationem sæculi hujus remaneret mihi superstes spirituale semen. Tu scis, Domine, me ex quo indui hunc habitum monachi, numquam supra terram satiatum ulla re; ne aqua quidem. Hæc autem eo dicente, vox ad ipsum facta est dicens: Gloriaris, Pachomi, homo cum sis? Pete tibi ipsi misericordiam: quoniam omnia misericordia

juvetur sibi
ipsi miseri-
cordiam pe-
tere:

mea fiunt et conservantur. His Beatus auditis, abiciens se repente super terram, petiit misericordiam a Deo, dicens: Domine omnipotens, misericordiam tuam demitte ad me, et ne unquam illam auferas a me: nam et ego novi, sine tua misericordia consistere nihil posse. Talia ipso loquente, confestim adstiterunt ei duo Angeli Dei, quibuscum erat adolescens faciem habens, cujus exprimi dicendo pulchritudo non posset, totius vero habitus corporis decorem præferbat inenarrabilem: habebat autem impositam capiti spineam coronam. Ad Pachomium porro consurgere jussum sic sunt Angeli locuti: Quoniam petisti a Deo ut suam tibi misericordiam mitteret, En hic est misericordia ejus, Dominus gloriæ Jesus Christus, unigenitus Filius ipsius, quem misit in mundum, et crucifixistis illum, ac coronam e spinis capiti ejus imposuistis. Pachomius vero his auditis, aspexit juvenem illum, et dixit: Oro Te, Domine; non ego te cruci affixi. Ille autem vultu subridens dixit ipsi: Scio non a te crucifixum esse me: sed patres vestri cruci me affixerunt. Confide autem, quia radix seminis tui usque in sæculum non deficiet, verum usque ad consummationem sæculi hujus conservabitur super terram. Ceterum qui salvabuntur temporibus extremis, propter densam quæ tunc diffundetur caliginem, pauci reperientur in comparatione numeri eorum qui nunc summa perfectione virtutem exercent: ideo quod qui nunc te ut luminare præ oculis habent, facile possunt in virtutis studio proficere: at posterius, tenebroso quodam tempore victuri, eo quod neminem sibi præpositum habebunt a quo ad lucem veritatis deducantur, non exigua difficultate in boni operatione laborabunt. Si ergo hujusmodi arbitrio bene usi, proprio e tenebris iniquitatis conatu prosiliendi expedite emeruerint, ac lucem justitiæ adamaverint, eique vitæ suæ rationes accomodaverint, amen dico tibi, cum iis qui summa nunc diligentia disciplinam virtutis exercent, pari laudis et meriti dignitate stabunt, similiter atque hi æterna dignandi vita, et bonis cælestibus perfuantes. Atque his dictis statim ascendit in cælum subito ipsi apertum, aere omni circumresplendente mirifica luce, cujus gloria humanis exprimi verbis nequit.

et a Chris-
to sibi ap-
parente,

E
certificatus
de sui in-
stitutu du-
ratione,

19 Mirante autem sene super cunctis ei revelatis, ac nondum ex manifestatarum ipsi rerum vehementi admiratione ad se reverso, surrexerunt Fratres et una convenerunt ad nocturnas liturgias peragendas; quibuscum postquam perseverasset Beatus usque ad finem consuetorum ipsis officiorum, videns iis expletis considerantes illos, expectantesque ab ipso sermonem quo docerentur, aperiens os suum ipsis dixit: Fratres mei, quoad habuerimus spiritum in naribus nostris, certemus contententes pro salute nostra; ut in hora necessitatis non reperiatur frustra poenituisse: operemur alacriter virtutem, carissimi: fugiamus ab omni specie peccati; et totis viribus bonum persequamur, ut promissa sanctis bona mereamur accipere. Aio enim vos, si sciretis quæ in cælis sunt bona, et repositam Sanctis promissionem; atque, ut qui exciderunt a Deo torqueantur, quantaque ac quam acerba supplicia negligentibus reserventur, præsertim iis qui cognoverunt veritatem, nec tamen digne secundum eam conversati sunt, prout opus erat ad hereditandam paratam Sanctis felicitatem, fugiendam vero poenam tormentis horribilibus luendam; fore omnino ut omnem laborem sustineretis in perficiendis vobis consummata virtute, juxta disciplinam a Christo præscriptam. Itaque ad sepulcra et videte, hominum substantia quam nihil sit. Cur igitur gloriatur Homo pulvis existens? Cur superbit, qui nihil aliud quam fetor est? Ploremus igitur miserantes nos ipsos, dum

adhortatur
Fratres ad
perseveran-
tem poeniten-
tiam,

F

A tempus habemus: ne forte adveniente hora exitus nostri, deprehendamus tunc tempus a Deo aliud petentes ad poenitendum. Infelix vere anima illa et miserrima, quæ mundo relicto ubi seipsam Deo transcripsit, digne sua promissione non vixit. Ne ergo permittamus, Fratres, seculum hoc exiguum et vile, ac umbræ prætereuntem simile, eripere nobis beatam illam et immortalem vitam. Vere timeo, ne aliquando parentes nostri secundum carnem, in mundo conversantes, et ærumnis illic ac curis vitæ conflictati, existimantes, dum de nobis cogitant, adherere scilicet nos Deo, et inde pignus accepisse certo nobis desponsæ beatæ vitæ, ideoque expectantes auxilium a nobis in futuro seculo; delusos se denique sentiant, et reperiantur condemnantes nos, dicendo quod scriptum est: Quomodo misere laborastis confusi vehementer? magna tribulatio vestra. Ignis accensus in vos est. Inutiles facti sunt rami vestri. Propterea in pabulorum prædam cesserunt, et super eam dederunt vocem suam. Idcirco facti sunt dilecti, ut abominati; et corona de capite vestro detracta est. Civitates ad Austrum quomodo estis clausæ? non est qui aperiat vobis. Audistis enim, impias ut non videat gloriam Domini, tollatur.

20 Propterea, Fratres, contendamus ex toto corde, mortem præ oculis omni hora propositam spectantes. Ex his quippe ad sensum mens venit: et horret quidem fletus anima contemplativa; mens autem ipsam excitans a terrenis, attentam ad Deum efficit. Quia et præterea humilitatem ex hic operatur, supplicemque ac vanæ gloriæ expertem in suis oculis vitam, alienamque ab omni mundano fastu persuadet esse ipsam. Quotidie ergo, Fratres, cum tarda ista corporis nostri mole anima Philosophetur, et cum vesperi cubitum concedimus sic unumquodque corporis membrum alloquatur: O pedes, qui potestatem habetis standi atque progrediendi, antequam per mortem extendi vos contingat et immobiles fiat, state parati Domino ac Deo vestro. Ad manus deinde dicat: Tempus erit, quando solutis nervis immobiles futuræ estis, simulque constrictæ. Quapropter ante quam illa hora adveniat, manete perpetuo ad Dominum in oratione extensæ. Ad totum porro corpus hanc anima orationem habeat: O corpus, ante quam longe ab invicem separemur, ego quidem ad infernum cogar constituta mihi in tenebris vincula subitura; tu vero in antiquam tuam terræ materiam relabaris et dissolvaris, in fetorem et putredinem desinens, sta fortiter, Dominum adora, sensum mihi præbe salutarium lacrymarum, exhibe Domino debitam tuam servitutem, alacriter me ad Deum et divina defer, antequam ipsum tu ab aliis alia auferaris, ne si volueris hic quiescere et otiosi, cruciatuum me æternorum rem constituas: tempus siquidem adveniet quo profundus ille somnus te occupabit. Si me audieris, pariter hereditate æterna potiemur, sin econtra non audieris, hei mihi! quia infelici mecum vinculo conjunctum es, et ego propter te infelix ac rea efficiar. Si hoc modo singulis vos diebus ad certandum unxeritis, veri . ei templum verissime efficiemini. Cum autem suum in anis vestris domicilium Deus ceperit, quæ erit cacodæmonis ars et versutia, qua vos decipere valeat? plus enim quam mille præceptores verbum Dei quod vos inhabitat, docere valet ac clariorem sui ipsius vobis præbere cognitionem. Sane quod humanus exprimere sermo non potest, hoc omne sanctus nos Spiritus potest docere. Etenim; Quid, inquit, oremus sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Multo etiam plura hujus generis cum Dei gratia possem ac debe-

rem proferre, sed ne in eodem semper versemur argumento, ad alia orationem placet convertere.

D
EX MSS.
GRÆCIS.

ANNOTATA.

a Blemmyes populus Æthiopix, Thebaidi superiori proximæ, per Syenem magisque deorsum penetrans, hoc seculo 4 tandem ad usque inferiorem Thebaidem ipsiusque Ægypti confinia caput omnia infestu habere, ex montibus incurrens in subjectam secundum Nili ripas regionem. Idem usque in Arabiam denique progressi sequenti seculo 5 Sanctos Monachos Sinaitas occiderunt, quorum Passio illustrata est 14 Januarii.

b Sequentem visionem etiam in antiquiss. mo. Domus Professæ Romanæ Codice, ante annos 700 recarato, inveniens R. P. Petrus Possinus, pro suo in hoc opus affectu Latine reddidit, cujus verbis eam exhibemus paucis ex MS. Florentino additis, quæ in Romano deerrant, leviori autem quorundam verborum differentia dissimulata, ut cui scrupulosius notandæ non erat commodum inhærere.

NOT. 20

CAPUT III.

Procuratoris repressa cupiditas: dæmonum tentationes Pachomio revelatæ.

¶ Inno tempore Sanctus Pater noster Pachomius monasteriis præfuit, magna in Ægypto fames invaluit. Cumque nihil amplius inter Fratres superesset frumenti, quia etiam in universa Ægypto vix quidquam frumenti reperiretur; Sanctus senex e Fratribus unum dimisit, qui urbes circuitet ac vicos, ut comparandum pretio frumentum conquireret, eum in finem centum Fratri nummos numerans. Is ergo loca non pauca postquam obivit, ad quamdam devenit urbem, quam Herimuthini nuncupant: in qua, Deo sic providente, hominem reperit, ejusdem urbis incolam, pietati prorsus deditum, ac Dei timore imbutum, quique de Pachonii et Fratrum conversatione præclara multa didicerat. Huic, cum talis esset, publici frumenti cura fuerat commissa. Quem ut Frater accessit, multis hominem rogare cepit, ut centum annorum pretio frumentum sibi divenderet. Equidem, respondit ille, mi Frater, si quod penes me est frumentum meum esset, mora nulla foret, quin illud, liberis etiam meis ereptum, ultro vobis elargirer: audio enim multa de plusquam humano ac prorsus singulari vitæ vestræ instituto Attamen quæ dicturus sum audi. Publicum mihi frumentum est concreditum, neque illud Provinciæ Præses hactenus repetit. Hoc itaque si ad usque triturae tempus accipere placet, quantum spectat ad publicam, differre possum. Si ergo certus es, id temporis fore ut frumentum mihi restituere possis, accipias licet quantum volueris. Respondente autem Fratre, nequidam ita futurum, sed pro centum a Holocotinis velle emere frumentum, ejus arbitrio æstimandum. Possum, inquit alter, sane ac volo, non pro centum solummodo, sed pro ducentis etiam Holocotinis frumentum tibi tradere: magnam vero gratiam mihi reddideris, si ut Fratres pro me Deum exorent curaveris. Fratre dicente, aliud sibi quod reponeret non esse: Ne vero hac super re crucieris, excipit alter. cape frumentum, et cum solutio in promptu fuerit, pretium reddito. Facta sponsione, cum navim implevisset frumento æstimatione unius Holocotini in tredecim Artabas b, quo pretio non inveniabantur vel quinque Artabæ in Ægypto universa venales; magno cum gaudio ad suum monasterium Frater navigationem instituit.

Missum ad emendas fruges pro centum nummis

F
et pro totidem alius accipientem commodatus,

a

b

22 Audiens itaque magnus Pachomius adventare navim

ne a majoribus suis confundantur in die Judicii.

Hier. 13.

Inculcat eisdem memoriam mortis:

per quam debeant corpori videri tolerantiam.

Rom. 8, 26

EX MSS.
GRÆCIS.
inobedientiæ
et temeritatis
arguit Pa-
chomius ;

A navim frumento onustam, modumque addiscens quo comparatum illud fuerat, confestum misit ad navim qui suo nomine ediceret : Ne unum quidem frumenti istius granum in hoc monasterium invehatis volo ; qui autem illud comparavit conspectum meum nequaquam subeat, quoniam haud recte profecto munus suum ille executus est ; neque in uno hoc solum peccavit, sed etiam quod pro centum aliis nummis frumentum acceperit ; quod ut faceret, minime imperavi ; verum ipse suæ nimium prudentiæ innixus, plura omnia habere contendit, et lucri cupiditate accensus, vos omnes servituti ac solvendi debito fecit esse obnoxios. Hominis quoque qui frumentum vendidit humanitate abutens, et avaritiæ suæ quoddam præbens argumentum, plus quam opus habebamus frumenti comparavit, ac propria voluntate commodato admisit, quod unde persolvamus non habemus. Neque istud modo, sed si inter navigandum humanitas illi quiddam accidisset, si navim fregisset, quid nobis tandem restabat faciendum ? an non in servitutem eramus abducendi ? Quapropter omne quod allatum est frumentum, hominibus secularibus circa hæc partes commorantibus, eodem quo comparatæ fuerant modo tredecim Artabæ pro Holocotino ; divendatur, acceptumque inde aurum ad eum qui nobis credidit, sine mora perferat. Centum vero nostris Holocotinis quantum emi ubique solet, tantum et usu amplius afferat. Sic ergo factum est ut magnus Pachomius jusserrat, allatumque est frumentum, ad rationem quinque Artabarum cum dimidia pro Holocotino c. Ex eo autem tempore non permisit ut monasterio amplius egrederetur ad res Fratribus necessarias procurandas, sed alium quempiam ejus loco suffecit.

et superfluum
vendi ac pre-
tium reddi
jubet.

B

Eundem plu-
ris sibi com-
missa venden-
tem, quam
jussus erat,
d

23 Alias quoque idem ille Frater a d sutore per multa sandalia resque plures alias divendendas accepit. Has pluris quam imperatum erat cum vendidisset, pretium sutori reddidit. Quod acceptum sutor ubi tertia parte majus esse reperit, ad magnum continuo Pachonium abiens : Vere, inquit, o Pater, minus fecisti provide, cum Fratrem istum in rerum ad monasterium hoc spectantium administratorem elegisti, quoniam mundana nimis in eo prudentia prævalet. Huic siquidem sandalia et res quasdam alias vendendas commisi, addens quo pretio venderet. At ille pluris ea vendens, tertia parte majus quam dixeram pretium attulit. Quo audito magnus Pachomius Fratri ad se vocari jussu dixit ; Quid vero hæc ita fecisti ? Cui is respondit : Pretium, o Pater, quo vendere ea jussus eram, emptoribus indicavi. Qui responderunt : Frater mi, nisi furto ea sint ablata, majuri pretio vendenda sunt. At ego erubescens, ita ad eos dixi : Res equidem furtivæ eæ non sunt, verum ut ne pluris ea venderem mandatum accepi. Quod porro dare vultis, hoc date. Illi igitur quod lubitum fuit pretium annumerarunt, me non curante quantum ab illis lucri faisset reportatum. Tunc respondit ei magnus Pachomius : Magno te piaculo obstrinxisti, quando plura habendi amore permisisti te capi. Sed curre quantocius, et quod supra pretium constitutum accepisti, emptoribus redde. Mox autem ubi redieris, pœnitentia tuum istud crimen expia, atque privatus in monasterio confidens, quod tibi injungetur solum age. Non enim tibi expedit ut, quod hactenus, officium obeas. Tunc igitur magnus Pachomius omnia monasterii negotia a Sancto Zaccheo curari voluit, summa viro religione et omnem humanam laudem excedente bonorum operum exhibitione.

ab officio
deponit.

Ex apparente
sub forma
mulieris
demone,

24 Contigit quodam tempore, ut, dum Pachomius una cum dilecto sibi Theodoro nocturnis horis intra monasterii septa deambulet, subito et a longe visum utrique non levis romenti objiceretur, quod in

magnum sane errorem incautos erat natum inducere. Species porro objiciebatur mulieris supra modum formosæ, ita ut Theodorus eam spectans haud parum animo commoveretur et turbaretur vultu. Quem ut B. Pachomius adeo turbatum ac paventem aspexit, hoc modo affatus est ; Confortare in Domino, Theodore, neque angaris animo. Quo dicto, Sanctus orationi vacare cœpit, ut illam horrore plenissimam visionem a se abigeret. Illis vero orantibus, magis etiam magisque viris Sanctis appropinquebat impurum spectrum. Mulier ergo inverecunda cum per orationem non repelleretur, magna dæmonum caterva eam præcedente, ad viros Sanctos propius accessit, et hoc modo affata est : Frustra estis ; non enim quidquam modo adversum me potestis efficere : facultas siquidem mihi ab omnipotente Deo facta est, ut quoscunque voluero tentare valeam ; nec parum impendi temporis, hoc ut a Deo obtinerem. Cum vero Sanctus ex ea quæreretur ; Tu autem unde es, aut quæ ? et quosnam suscepisti tentandos ? illa respondens dixit : Ego filia sum diaboli, et virtus ejus universa ; mihi namque omnis dæmonum multitudo servitium præstat. Ego sum quæ præcipua inter Sanctos luminaria in terram dejeci. Ego sum quæ Judam ex Apostolorum cœtu deturbatum rapui. Potestatem ergo accepi, o Pachomi, tecum ut bello contendam ; neque enim perpeti potui tantum dæmonum opprobrium. Nemo ita vires nostras imminuit, ac tu : hoc quippe agis, ut pueris me ac senibus et adolescentulis calcandam objicias. Cumque tantam adversus me multitudinem concites, muro illos inexpugnabili circumdas, timore Domini, sic ut ministrorum meorum nullus appropinquare ulli vestrum libere audeat. Hoc autem infortunium post Verbi divini incarnationem mihi contigit ; per hanc namque potestas vobis data est omnem nostram conculcandi potentiam, nobisque illudendi.

seque virtutem
diaboli
asserente,

E

25 Interrogante eam deinde S. Pachomio ; Mene solum, an etiam alios ut tentares venisti ? respondit ; Te enimvero, et omnes qui tecum sunt. Rursus ad illam Pachomius : Nonne et Theodorum ? Tam contra te, subjicit illa, quam contra Theodorum agendi potestatem habeo, sed propius vobiscum congregi minime valeo. Quærentibus illis, Quam ob causam ? respondit : Si enim vos aggrediar, causa existam vestri potius lucri quam detrimenti, quoniam digni estis reperti, qui gloriam Dei propius intueamini. Veruntamen non omni cum eis tempore versabimini, quos modo vestris precibus sic quasi muro protegitis atque defenditis. Tempus siquidem veniet, postquam vos, qui illos nunc a mea violentia custoditis, mortem obieritis, quo plenis inter eos lætitiis versabor. Vos nempe illi estis, qui a tanta monachorum multitudine obrui me et conculcari fecistis. Cumque S. Pachomius quæreretur. Unde autem nosti, eos qui successuri nobis sunt, commissos sibi subditos, non æque ac non facinus, in Dei timore esse conservaturos, quantum quidem in ipsis futurum est ? Tum illa : Probe equidem novi. Ac rursus magnus Pachomius : Mendacium hoc ex impio tuo cerebro comminisceris, cum nihil omnino quod futurum est absque errore cognoscere valeas ; Deo siquidem soli tantum prærogativæ competit. Tum illa respondens dixit : Per præscientiam quidem, ut vere dicitis, nihil omnino novi, quod soli Deo proprium, sed conjectando præscire me quæ deinde secutura sunt asserui. Quærente porro Pachomio : Quam enim in conjectando rationem observas ? Ex iis, reponit illa, quæ facta aliquando novi, de futuris conjecturam facio. At quomodo ? interrogat Pachomius. Tunc illa : Novi, inquit, quod omnis rei principium intenso desiderio feratur in id quod propositum est, maxime ubi de hominis cum Deo conjunctione et cœlesti

intelligit, nunc
quidem parum
eum posse,

F

multis autem
prævalitum
post suam
mortem,

A lesti vocatione agitur; quam Dei voluntate, per signa et prodigia et varias virtutes firmatam, sibi quasi murum circumdant, qui ad eandem contendunt. Primum porro istud ac vehementissimum desiderium postquam temporis tractu ad quamdam veluti senectutem pervenerit, crescere mox atque augeri desinit: quod cum fit, tandem vel longitudine temporis plane interit, vel vitiis, ita ut morbis, paulatim corrumpitur, vel neglecto atque contemptu hebes redditur.

et qua ratione
viri etiam
perfecti
tententur,

26 Quid igitur est, quæsitur rursum Pachomius, quod, ut tute dicebas, ad viros sanctitate magnos ac non ad omnes potius Fratres, tentandos veneris? quoniam, ut modo etiam fatebare, proprium hoc tibi est ut animas pessumdes, et tantis supra demones omnes viribus polles, ut cum viris adeo præclaris congredi minime dubites. Ad quem illa: Jam nunc tibi dixi, quod ex quo tempore gratia ac virtus Servatoris in terra apparuit, viribus admodum debiles sumus redditi, ita ut passeris in morem a viris Deo servire volentibus constricti, a spiritalibus præsertim hominibus ludibrio habeamur. Attamen quantumvis fracti viribus, non tamen quantum in nobis est adversari vobis, ac malitiæ nobis insitæ semen in ejus qui se nobis opponit animum spargere cessamus. Quod quidem ab eo recipi cum videmus, et locus nobis datur hominem expugnandi, tum sane omnes ad voluptatem illecebras magis accendimus: econtra autem, si quod jacimus semen admittere per Dei gratiam et fidem recuset, non aliter ac fumus in aera resolvitur, ita et ipsi nos evanescentes. Hanc igitur ob rem permissum nobis non est omnes indiscriminatim aggredi, quod non omnes ea sint virtute et perfectione conspicui. Etenim si adversus omnes depugnare nobis daretur, haud sane paucos, qui vestra nunc custodia preteguntur, in frandem impulsem. Tum ad eam Sanctus: O vestram sopiri nesciam perversitatem! non cessatis humanum genus impugnare, donec divinæ gratiæ vis vestros conatus omnino dissipet. Quo dicto, visionem omnem eo quo voluerat modo fecit ut desineret, injungens impuro spiritui ut numquam deinceps monasterii septis appropinquaret. Facto deinde mane, Fratrum præcipuos in unum convocat, et quæcumque objecta sibi fuerant, quæque a tentatore demone audiverat, exponit. Quin etiam ad reliquorum omnium monasteriorum Rectores litteras exarans, proposita ob oculos universa rei ut gesta erat serie, in Dei illos timore conservavit.

Ut Romanum
linguæ suæ
ignarum
juvet sine
interprete

C 27 Rursum accidit ut, cum vir sanctus per singulas cellulas Fratres inviseret, quæque non recte sentiebant aut loquerentur corrigeret, in hominem quemdam Romanum, genere ac dignitate quondam conspicuum incideret, qui et Græco sermone admodum perite utebatur. Ad hunc ergo Sanctus deveniens, adhortationibus suis ei opem laturus, et animi ejus sensa motusque exploraturus, lingua utebatur Ægyptiaca. Sed nec Frater iste, quid Sanctus, nec Sanctus quid homo Romanus loqueretur intelligere valebat, propterea quod sermonis Græci omnino esset ignarus: quomobrem necesse fuit advocari Fratrem qui dicta utrimque interpretaretur. Verum cum, qui interpretis vicem subiret, jam adesset; noluit Romanus iste Frater animi sui arcana magno Pachomio per alium revelare, ita dicens: Te solum conscientia meæ post Deum cognitorem habere volo, nec alium quemquam. Quibus auditis, magnus Pachomius interpreti ut abiret præcepit, et manu signum edens Fratri Romano, ut donec paululum abiisset reducem sese exspectaret, tantisper privatum Deum obsecraturus abesset. Extensis deinde in cælum manibus, hoc modo Deum deprecatus est: Domine Deus omnipotens, si Fratribus auxilio esse

petit et ob-
tinet donum
linguarum.

non possim, quos a diversis mundi partibus ad me dignaris mittere, propterea quod linguam eorum penitus ignorem, quid oro utilitatis eis proventurum est? Si ergo salvos per me effici eos cupis qui sub me degunt, istud mihi, Domine, largire, ut ad recte gubernandos eorum animos, lingua quoque illorum uti valeamus. Cui rei exorandæ postquam tres omnino horas impendisset, multisque Deum hac super re esset deprecatus, repente e cælo charta ad eum conscripta fuit delata; quam ut perlegit, omnium mox nationum linguas perdidit. Quapropter gloriam debitam persolvens Patri, et Filio, et Spiritui sancto, non sine magna animi lætitia ad nominatum jam sæpe Fratrem denuo accessit, et absque ullo errore tam Romana quam Græca lingua uti apud eum cœpit, sic ut qui eum loquentem audiebat Frater, de magno Pachomio ingenue fateretur, omnes ab eo linguarum peritos longe superari. Romani ergo animum ubi prout oportebat composuit, et pro delictorum qualitate imposuit poenitentiam, Deo hominem commendans, discessit ab eo.

28 Factum deinde est ut secuto mane ad reliqua monasteria lustranda abiret. Ubi ergo ad Monchosense pervenit monasterium, illud pariter lustratus est ingressus. Mediam in eo aream ficus occupabat permagna, in quam e pueris monasterii nonnulli furtim conscendere soliti decerptos ex ea fructus comedebant. Arbori huic prior factus vir Dei Pachomius impurum in ea spiritum condisse vidit, ac gulæ demonem eum esse deprehendit. Cognoscens ergo Sanctus, ab eo spiritu pueros in fraudem impelli, hortulanum ad se vocatum monet, arborem eam ut succidat; scandalum quippe ex ea nasci hominibus, mente non satis stabili utentibus: addebat, contra decorum videri, in medio eam monasterio positam. Ob hoc præceptum non exiguo mœrore affectus est hortulanus.

Ficum ex qua
pueri furtim
comedeant
jubes succidi
E

29 Jonas hic vocabatur, qui deinde ad annum octogesimum quintum in monasterio vixit, insignem prorsus vitam ducens; solus namque fructuum omnium provenientium sustinebat curam, solus fructiferas omnes monasterii arbores ipse consererat, nec tamen ad finem usque vite ex iis quidquam gustasse visus, cum interim tam Fratres quam hospites et qui circum habitabant ad satietatem ex iis autumnii tempore comederent. Hoc porro vestimenti genere Frater iste utebatur. Tres ovinas pelles inter se nexas ad corpus omne regendum adhibebat, quibus contentus, non aliam seu hieme seu æstate vestem induebat. Quid rei esset aut nominis, requiem capere a continuo labore, plane ignorabat, propterea quod omni tempore assiduis esset laboribus intentus. Sed neque cibus unquam usus est cortis, seu legumen seu aliud quid apponeretur; verum aceto dumtaxat cum crudis herbulis utebatur, quanto tempore in vivis fuit. Universi autem Fratres de eo affirmabant, quod quis aut qualis esset ægrotantium locus publicus omnino nesciret, aut quibus rebus vescerentur infirmi. Adhæc, quemadmodum narrationibus aliorum cognovimus, quamdiu vixit, numquam tergo nitens vir sanctus somnum cepit: sed dies quidem totos horto impendebat excolendo, post solis autem occasum sumpto cibo, ac cellulam suam ingressus, inque ejus medio sedem aliquam occupans, ad synaxis nocturnæ tempus funes texebat. Quo in opere si ex naturæ humanæ necessitate tantillum somni capere eum contingeret sedendo id facere solitus, funes e manibus non dimittebat. Cum funes plecteret, sine usu luminis, in tenebris agebat, Scripturas sanctas memoria recolens. Lebitonem habuit unicum, quo uti solum consuevit, quando divinorum et incorruptibilium Christi mysteriorum fiebat particeps, ac deinde mundum eum conservans per annos

a Jona hortu-
lano, qui
semper a
fructibus
abstinens,

F

neque som-
num capere
nisi sedendo
solitus.

A nos quinque et octoginta, reponebat in cella. Res alias complures laude dignissimas sanctus ille senex præstitit.

EX MSS
GRÆCIS
NOT. 22

in eodem situ
inventus est
mortuus;

30 Hujus nos extremis temporibus viximus, quando solita eum ratione mortuum reperimus. Solita namque in sede considens, et funes de more conficiens, animam Creatori reddidit. Nec repente homo sanctus e vita migravit, ut ne minora apparerent præclara justi hujus facta, sed morbis haud aliter atque ceteri homines vexatus fuit. Nunquam tamen persuaderi potuit ut ad infirmorum sese locum conferret, propterea quod nec Fratrum ministerio, ut reliqui infirmi, nec cibis quibus ægri vescabantur, uti ipse in animum induceret. Sed neque cum ægrotaret unquam decubuit, nec sedenti pulvinar aut quid aliud, ut commodius ipsi esset, adhiberi est passus. Nemo ei cum moreretur adfuit, sed ita ut in sella conederat, ac funes etiamnum manibus retinens, et solito quasi more plectens, mortuus est reperiens. Istud vero auditu mirabile, quia scilicet illum ratione sepulture tradiderimus. Etenim cum pedes ejus extendi nequirent, propterea quod instar ligni obriguissent, neque manus corpori possent admoveri, nec pellicea sua illa veste exui ipse posset, quasi lignorum fascis sepulcro fuit inferendus.

B 31 Ad hunc ergo quem descripsi hominem conversus Pachomius, ficum ut succidat jubet. Verum is: Nequaquam ait, o Pater, ita fiat, quoniam ingentem fructuum copiam ex ea in Fratrum usum colligere solemus. Advertens autem Pachomius magnum hinc homini dolorem nasci, ne tristitiam ejus augeret, urgere amplius noluit: noverat quippe vir sanctus vitam hujus hortulani, insignem prorsus et admirandam apud præcipuos æque et infimos. Secuto deinde die ficus reperta est omnino exaruisse, sicut ne viride quidem folium aut fructus ullus in ea reperiretur. Quod simul atque beatus Jonas conspexit, majori fuit tristitia affectus, non ob iacturam arboris, sed sue inobedientiæ causa; quod, cum magnus Pachomius, ut ficus succideretur imperasset, non continuo eam excidendo fuisset obsecutus.

sicut vero
parvulum
cupiens

invenit postri-
die exaruisse.

ANNOTATA.

a Quot supra Numismata sive nummos, tot hic nominantur Holocotini: quod si verum est Artabastres, facere decem modios frumenti (sicuti in Margine notavit Hervetus apud Lipomanum) grandis pretii fuerit hoc numisma, quandoquidem ut summum quinque Artabæ pro uno Holocotino haberi poterant isto tempore per Ægyptum. Alibi talem nummum necdum nominatum inveni, ipsiusque nomen dissimulante præterivit Hervetus Ἡρόδοτος Aristoteli Olcæster est, quid si etiam ipse ejus fructus? cujus ponderi respondens par auri quantitas, solita fuerit subdividi in species minutiores: sicuti uncia (quæ Romanis est duodecima pars libræ) subdividitur varie: atque ita Holocotinus fuerit nummus, integri auri unciam vel amplius appendens, pro ratione Cotini, respectu libræ cujus hic pars aliquota sit.

b Habuit ergo navis bis mille sexcentas Artabas frumenti, id est (secundum æstimationem Herveti) modios 8666 1/3.

c Huc æstimatione pro 100 Holocotinis, habuit Pachomius Artabas 550 id est modios 1831 2/3.

d Sutor, coriarius, Græce σὺτορ a σὺτος, corium, pellis: Hervetus nescio qua ex causa Scytensem reddidit.

CAPUT IV.

Vanam gloriam in se aliisque coercescet Pachomius. Idololatriæ originem et vanitatem explicat. Athenodori leprosi virtus.

L Locum, in quem orationis causa conveniretur,

ædificari fecerat Pachomius, porticibus et columnis super bases dispositis insigniter exornatum; quamobrem non parum adamabat ædificium, sibi que plauderebat quod insigne opus ad finem perduxisset. Sed cum hanc animi sui affectionem animadverteret ex diabolica fraude ortam, ut propter exstructi Oratorii pulchritudinem lætitia efferretur; funes parari, eosque columnis aptari jussit, et instituta primum oratione, Fratrum usus opera, columnas omnes ad terram inclinari, atque ut sic curvæ manerent, imperavit. Ad Fratres deinde conversus; Oro, inquit, vos Fratres, ne manuum vestrarum opera ad ostentationem pulchra admodum esse unquam velitis; sed magis studium vestrum sit, ut, si quid aliquando in his quæ facitis, per Christi gratiam et donum, sit quod laudem mereatur; mens tamen vestra incorrupta inter laudes permanens, in prædam non cedat diabolo.

33 Monachi nonnulli hæretici, cilicio ad speciem pietatis obiecti, cum de Pachomio multa audita acceperant, in ejusdem monasterium ingressi, ita Fratres quosdam sunt allocuti: Huc ab Abbate nostro ad magnum vestrum Pachomium sumus missi, ut ei diceremus: Si vere homo Deus, et a Deo exaudientem te confidis, veni, ac pedibus solis usi flumen trajiciamus, ut pateat quis nostrum majorem in Deo fiduciam collocet. Quæ cum Fratres Pachomio renuntiassent, indignatus ille respondit: Quo modo talem eorum vos sermonem audire sustinistis? nescitis hæc propositiones a Deo et pietate nostroque vivendi instituto esse alienissimas? sed neque mundani homines qui sua sapiunt, ita sentire deprehenduntur. Quæ enim Dei lex, talia ut faciamus, præcipit? Quin etiam in sacris Evangeliorum libris Servator nobis mandat: Nesciat, dicens, sinistra tua quid faciat dextera tua. Hac profecto cogitatione nihil infelicius, ut, peccata mea plangere, et qua ratione æternos ignes effugiam perpendere desinens; puer mente efficiar, talibus propositionibus anres animumque adhibendo. Interrogantibus autem Fratribus: Qui ergo fieri potest, ut hæresi quispiam infectus atque a Deo alienus ad rem tantam te provocare audeat? Quibus ille respondens dixit: Fieri potest ut, Deo permittente, per flumen, sic quasi per aridam, quis ingrediatur cacodæmonis opera adjutus, ad confirmandam hæresis suæ impietatem; nec irritus evadat ejus conatus, ad fidem aliquam faciendam iis qui simili sunt errore decepti. Ille ergo, et talium interrogationum bajulis a me renuntiate; Quoniam hæc dicit homo Dei Pachomius; Omnis meus conatus, omne studium eo tendit, non ut pedibus flumina trajiciam, sed ut despiciam quo modo iudicium Dei possim evadere, et ejusmodi a satana immissis insultibus fieri superior. Hæc ubi dixit, Fratres una monuit ut de bonis suis operibus non magnifice sentirent, neque visiones aut daemonum spectra optarent videre, neque Deum per istiusmodi postulationes tentarent, a quo, hæc tam absurda jam diu ante prævidente, in sacris Litteris admoneamur, ubi hæc legimus, Non tentabis Dominum Deum tuum.

34 Contigit quodam tempore ut cum aliis quibusdam Fratribus in certo monasterii loco magnus sederet Pachomius, quando e Fratribus nonnemo, qui binas illo die storeas confecerat, eas ante cellam suam spectandas exposuit, versus eum potissimum locum in quo cum Fratribus agebat Pachomius. Hoc autem fecit, vanæ gloriæ captandæ desiderio abreptus, sibi que persuadens, magnopere se a Pachomio laudandum, utpote qui tantam suam diligentiam palam probaret, cum regula non nisi unani a singulis Fratribus quotidie stoream fieri jubeat. Sanctus itaque advertens ostentationis causa Fratrem

D
Docet Pachomius cavendam in ædificiis vanam gloriam,

et hospites ad miraculum provocantes repellit,

E

Mat 6, 3

demonstrans etiam hæreticis id per dæmonem licere:
F

Luc. 4 12,

Duas storeas pro una fecisse gloriantem,

A trem sic agere, et perspicue intelligens quæ illum ad hoc faciendum cogitatio impulisset, cum multis suspiriis hoc modo Fratres est allocutus : Videte Fratrem istum, qui a primo mane in hanc usque horam universum suum laborem diabolo gratis concessit, et ne particulam quidem ex eo in animæ propriæ solatium servavit, quoniam ab hominibus magis quam a Deo laudem consequi contendit. Cumque is suum quidem corpus laborando exhausserit, animam quoque suam ab omni laborum suorum fructu vacuam esse voluit. Vocatum itaque ad sese Fratrem, ut merebatur, acriter reprehendit, hoc insuper ei injungens, ut, orantibus Fratribus, binas suas storeas manibus teneas, post reliquos omnes consisteret, itaque loqueretur : Oro vos atque obsecro, Fratres, ut pro infelici anima mea Deum deprecemini, ut omnipotens Dominus delicta ejus condonare, ejusque velit misereri, ut quæ duas storeas pluris quam ipsum regnum cælorum putavit esse faciendas. Ac rursum cum ad comedendum Fratres discubissent, eadem denno ratione inter storeas suas medium consistere cum jussit, donec a mensa Fratres consurgerent. Quo peracto, ut quinque omnino mensium spatio cellulae suæ includeretur præcepit, utque per singulos dies binas conficeret storeas, ac solo pane et sale vesceretur; ac denique e Fratribus nemo ullus cum eo haberet commercium.

35 Sed necesse est, antequam ad finem perveniamus narrationis, ut mentionem quoque faciamus sancti cujusdam Fratris, a atque in omni virtutum genere exercitatissimi, et pauca quædam ad eorum qui simul vivunt ædificationem proferamus. Hic ergo felicis recordationis Frater, cum lepra esset infectus, separatam a reliquis cellam incolebat, solo panis cibatu vitam omnem transigens. Singulis porro diebus stoream conficiebat sic ut persape dum storeis conficiendis lunc aptaret, a juncis manus ejus læsæ sanguinem emitterent, et ipsa met storeæ quas confecerat sanguinis expressi notas prælerrent. In tanta autem corporis infirmitate cum degeret, nunquam a communi Fratrum cœtu absuit, neque somno unquam per diem indulsit, donec ad vitæ suæ terminum pervenit. Noctu autem, antequam ad somnum se componeret, nonnulla e sacris Litteris memoria repetere erat solitus, atque ita quieti indulgere, donec ad nocturnam conventionem pulsus daretur signum. Hunc cum Frater quidam visendi gratia convenisset, ac manus ejus, a conficiendis storeis cruentatas, esset contemplatus, dixit : Frater mi, ut quid ita laborando te occupas, cum præsertim molesti adeo morbi genere vexeris? putasne, si ab opere vaces, acediae propterea crimen apud Deum a te incursum iri? Novit profecto Dominus a laborando te a gritudine prohiberi, ac nemo unquam qui morbo simili teneretur, manuum sese laboribus addixit; cum præsertim ad laborandum a nemine compellaris. Alienos pascimus et mendicos; annon igitur magis convenit, ut tibi, homini nostro, et tanta sanctitate conspicuo, obsequium præstemus ex animo atque alacriter? Respondente autem sene; Quoniam fieri non potest, ut laborando me non occupem; rursum Frater : Si ergo tibi ita videtur; oro ut manus tuas oleo circa vesperam ungas, ut non tantopere tibi doleant. Quod Fratris consilium secutus senex, manus suas oleo perunxit. Verum post hoc remedii adhibitum, magis etiam quam ante juniorum acumine manus ejus sunt vulneratæ.

36 Tunc magnus Pachomus, hominis visendi causa cellam ejus ingressus, dixit : Putasne, Athendore, quidquam te ab oleo accepisse solati? Quis enimvero huc te adduxit, ut laboris quem subis prætextu, per oleum potius quam per Deum, salutis recuperandæ spem conceperis? numquid enim Deus

sanare te non poterat? Verum ille majus animæ tuæ bonum sapienter dispensans, hac te infirmitate premi voluit. Tum alter ad magnum Pachomium : Percavi, inquit, o Pater, et peccatum meum detestor : sed oro te, ut tuis apud Deum precibus delicti hujus veniam mihi impetres. Testati porro sunt qui cum eo vixere seniores, quod integri anni spatio admiscam a se culpam deflexerit, alternis soluna diebus cibo utens. Hunc autem antequam adeo graviter morbo illo afficeretur, magnus Pachomius mittere erat solitus ad singula monasteria, in exemplum ac confirmationem Fratrum, propterea quod cum gratiarum actione suæ infirmitatis molestias perferre noverat.

37 Instituto rursum ad Fratres sermone sic adversus Idololatriam pronuntiavit, ut eam Atheismo haud absimilem esse assereret. Sed reponet fortassis e Gentilibus nonnemo; Minime ego dæmoniis, sed ipsi Deo cultum et venerationem exhibeo. Quamvis enim idola me habere non inficiet, attamen ipsas Dei virtutes per illa, sic quasi per Deos quosdam, invocandas mihi sumo, perque has ipsum Deum. Tantæ porro majestatis Numen non est putandum dolore inde aliquo affici (est namque illud doloris omnis prorsus expertus) quod alios sub se Deos habeat. Silentio, fateor, hæc potius oratio erat involvenda, donec id genus hominum per cordis compunctionem ad cognitionem veritatis vocare Deus fuerit dignatus, quemadmodum ejus mihi miseratione factum est. Sed quoniam ita Dominus præcepit : Gratis accepistis, gratis date; quod dicendum est, alacriter eloquamur. Ipso igitur mundi hujus principio, cum divinam jussionem Adamus violare non dubitasset, misero sane errore decepti mortales scriptam in eorum animis atque conscientiis legem, ipsamque rerum omnium tam admirandarum tamque variarum molitorem Deum agnoscere haudquaquam voluerunt, atque ita ipsimet Deos sibi fabricare sunt aggressi. Cujus quidem pessimi sane consilii origo in ipso jam tum Paradiso enata est, suggerente generis nostri hoste, Eritis sicut Di. Etenim, cum magna ille genus humanum invidia prosequatur, non id agebat, ut primi nostri parentes, sed ut ipse met divinitatis rationem apud homines obtinere posset. Consequens namque erat, ut cum veri Dei sese dominationi subtraxissent mortales, non alium sibi deinceps putarent colendum, quam eum, qui Dei se hostem profitetur acerrimum. Vitæ siquidem omnis extincto principio, mors sequatur necesse est. Quapropter postquam et concupiscentia mulierum, et ante eam fratricidium, ac gigantum deinde amentia sub Nemrodo invaluisse, et sola terrenarum rerum spe firmissime tenerentur mortales, factum est infinita supremi Numinis bonitate ut futuræ aliquando resurrectionis spes etiam quædam affulgere inciperet. Enoch, homine sanctissimo, et post hunc Elia, sic quasi in cælum translatis.

38 Quæ tamen commemoravimus mala in causa fuere cur aquarum eluvione mundum hunc, servato quamvis iusto, Deus ad iracundiam provocatus punierit. Attamen cessante dein supplicio, idem longanimis et misericors Deus auxilium suum homini, libera omnino voluntate prædito, non denegavit; homini inquam libero, seu malum seu bonum eligere tandem statuat (omnia namque lient, sed non omnia expediunt) legem igitur per Moysen, qua viveret, præscripsit; ac talem quidem legem, quæ non verbo uno mandatove absolveretur, quemadmodum in Paradiso, cum dixit, De ligno scientiæ boni et mali ne comedas; sed qua Dei ipsius veluti manu duceretur homo cæcitate pressus, et singillatim edoceret, quid sentire quid loqui recte posset ac deberet: qua ratione cum bellum esset gerendum, circum-

D
EX MSS.
GRÆCIS.

Docet idololatriam Atheismo non dissimilem,

E

Mat. 10. 8.
in Paradiso habuisse principium :

F
Hinc scelera et scelorum punio.

Nova deinde lex per Moysen data.

1 Cor. 6. 12

Gen. 2. 17

acriter castigat.

a
Leprosum Fratrem

c
et nihilominus laborantem usque ad cruentandas manus,

tandemque persuasum inungere eas

docet potius abstinere ab opere.

EX MSS
GRÆCIS
NOT. 22

in eodem situ
inventus est
mortuus;

A nos quinq̄ue et octoginta. reponēbat in cella. Res alias complures laude dignissimas sanctus ille senex præstitit.

30 Hujus nos extremis temporibus viximus, quando solita enim ratione mortuum reperimus. Solita namque in sede considens, et funes de more conficiens, animam Creatori reddidit. Nec repente homo sanctus e vita migravit, ut ne minora apparerent præclara justi hujus facta, sed morbis haud aliter atque ceteri homines vexatus fuit. Nunquam tamen persuaderi potuit ut ad infirmorum sese locum conferret, propterea quod nec Fratrum ministerio, ut reliqui infirmi, nec cibis quibus ægri vescebantur, uti ipse in animum induceret. Sed neque cum ægrota- ret unquam decubuit, nec sedenti pulvinar aut quid aliud, ut commodius ipsi esset, adhiberi est passus. Nemo ei cum moreretur adfuit, sed ita ut in sella consederat, ac funes etiamnum manibus retinens, et solito quasi more plectens, mortuus est re- pertus. Istud vero auditu mirabile, qua scilicet illum ratione sepulture tradiderimus. Etenim cum pedes ejus extendi nequirent, propterea quod instar ligni obriguissent, neque manus corpori possent admo- veri, nec pellicea sui illa veste exui ipse posset, quasi lignorum fascis sepulcro fuit inferendus.

sicut vero
parvulum
cupiens

invenit postri-
die exaruisse.

B 31 Ad hunc ergo quem descripsi hominem con- versus Pachomius, fœum ut succidat jubet. Verum is: Nequaquam ait, o Pater, ita fiat, quoniam in- gentem fructuum copiam ex ea in Fratrum usum colligere solemus. Advertens autem Pachomius ma- gnum hinc homini dolorem nasci, ne tristitiam ejus auget, urgere amplius noluit: noverat quippe vir sanctus vitam hujus hortulani, insignem prorsus et admirandam apud præcipuos æque et infimos. Secuto deinde die ficus reperta est omnino exaruisse, sicut ne viride quidem folium aut fructus ullus in ea re- periretur. Quod simul atque beatus Jonas conspexit, majori fuit tristitia affectus, non ob jacturam arboris, sed suæ inobedientiæ causa; quod, cum magnus Pachomius, ut ficus succideretur imperasset, non continuo eam excidendo fuisset obsecutus.

ANNOTATA.

a Quot supra Numismata sive nummos, tot hic no- minantur Holocotini: quod si verum est Artabastres, facere decem modios frumenti (sicuti in Margine nota- vit Hervetus apud Lipomanum) grandis pretii fuerit hoc numisma, quandoquidem ut summum quinque Ar- tabas pro uno Holocotino haberi poterant isto tempore per Ægyptum. Alibi tolem minimum necdum nominatum inveni, ipsiusque nomen dissimulanter præterivit Her- vetus ἡρότων Aristoteli Oleaster est, quid si etiam ipse ejus fructus? ejus ponderi respondens par auri quanti- tas, solita fuerit subdividi in species minutiores: sicuti uncia (quæ Romanis est duodecima pars libræ) subdivi- ditur varie: atque ita Holocotinus fuerit nummus, in- tegri auri unciam vel amplius appendens, pro ratione Cotini, respectu libræ ejus hic pars aliquota sit.

C b Habuit ergo novis bis mille sexcentas Artabas fru- menti, id est (secundum æstimationem Herveti) modios 8666 1/3.

c Hac æstimatione pro 100 Holocotinis, habuit Pa- chomius Artabas 550 id est modios 1831 2/3.

d Sutor, coriarius, Græce σιδετός a Σκοτεός, corium, pellis: Hervetus nescia qua ex causa Scytensem reddi- dit.

CAPUT IV.

Vanam gloriam in se aliisque coerces Pachomius. Idololatriæ originem et vanitatem explicat. Athenodori leprosi virtus.

L Locum, in quem orationis causa conveniretur.

ædificari fecerat Pachomius, porticibus et columnis super bases dispositis insigniter exornatum; quam- obrem non parum adamabat ædificium, sibi que plau- debat quod insigne opus ad finem perduxisset. Sed cum hanc animi sui affectionem animadverteret ex diabolica fraude ortam, ut propter exstructi Ora- torii pulchritudinem lætitia efferretur; funes parari, eosque columnis aptari jussit, et instituta primum oratione. Fratrum usus opera, columnas omnes ad terram inclinari, atque ut sic curvæ manerent, im- peravit. Ad Fratres deinde conversus: Oro, inquie- bat, vos Fratres, ne manuum vestrarum opera ad ostentationem pulchra admodum esse unquam veli- tis; sed magis studium vestrum sit, ut, si quid ali- quando in his quæ facitis, per Christi gratiam et do- num, sit quod hndem æreatur; mens tamen vestra incorrupta inter laudes permanens, in prædam non cedat diabolo.

33 Monachi nonnulli hæretici, cilicio ad speciem pietatis obiecti, cum de Pachomio multa audita ac- cepissent, in ejusdem monasterium ingressi, ita Fra- tres quosdam sunt allocuti: Huc ab Abbate nostro ad magnum vestrum Pachomium sumus missi, ut ei diceremus: Si vere homo Deies, et a Deo exaudien- dum te confidis, veni, ac pedibus solis usi flumen trajiciamus, ut pateat quis nostrum majorem in Deo fiduciam collocet. Quæ cum Fratres Pachomio re- nuntiassent, indignatus ille respondit: Quo modo talem eorum vos sermonem audire sustinistis? ne- scitis hæc propositiones a Deo et pietate nostroque vivendi instituto esse alienissimas? sed neque mun- dani homines qui sua sapiunt, ita sentire deprehen- dentur. Quæ enim Dei lex, talia ut faciamus, præci- pit? Quin etiam in sacris Evangeliorum libris Ser- vator nobis mandat: Nesciat, dicens, sinistra tua quid faciat dextera tua. Hac profecto cogitatione nihil infelicius, ut, peccata mea plangere, et qua ra- tione æternos ignes effugiam perpendere desinens; puer mente efficiar, talibus propositionibus aures animumque adhibendo. Interrogantibus autem Fra- tribus: Qui ergo fieri potest, ut hæresi quispiam infectus atque a Deo alienus ad rem tantam te pro- vocare audent? Quibus ille respondens dixit: Fieri potest ut, Deo permittente, per flumen, sic quasi per aridam, quis ingrediatur cacodæmonis opera adjutus, ad confirmandam hæresis suæ impietatem; nec irritus evadat ejus conatus, ad fidem aliquam faciendam iis qui simili sunt errore decepti. Itē ergo, et talium interrogationum bajulis a me renuntiate; Quoniam hæc dicit homo Dei Pachomius; Omnis meus conatus, omne studium eo tendit, non ut pe- dibus flumina trajiciam, sed ut despiciam quo modo judicium Dei possim evadere, et ejusmodi a satana immissis insultibus fieri superior. Hæc ubi dixit, Fratres una monuit ut de bonis suis operibus non magnifice sentirent, neque visiones aut demonum spectra optarent videre, neque Deum peristiusmodi postulationes tentarent, a quo, hæc tam absurda jam diu ante prævidente, in sacris Litteris admo- nemur, ubi hæc legimus, Non tentabis Dominum Deum tuum.

34 Contigit quodam tempore ut cum aliis qui- busdam Fratribus in certo monasterii loco magnus sederet Pachomius, quando e Fratribus nonnemo, qui binas illo die storeas confecerat, eas ante cel- lam suam spectandas exposuit, versus eum potissi- mum locum in quo cum Fratribus agebat Pachomius. Hoc autem fecit, vanæ gloriæ captandæ desiderio abreptus, sibi que persuadens, magnopere se a Pa- chomio laudandum, utpote qui tantam suam diligen- tiam palam prabaret, cum regula non nisi unam a singulis Fratribus quotidie stoream fieri jubeat. Sanctus itaque advertens ostentationis causa Fra- trem

D Docet Pachomius cavendam in ædifi- ciis vanam gloriam,

et hospites ad vitaculum provocantes repellit,

E

Mat 6, 3

demonstrans etiam hæreti- cis id per dæ- monem licere.

F

Luc 4 12,

Duas storeas pro una fecisse gloriantem,

A trem sic agere, et perspicue intelligens quæ illum ad hoc faciendum cogitatio impulsisset, cum multis suspiriis hoc modo Fratres est allocutus : Videte Fratrem istum, qui a primo mane in hanc usque horam universum suum laborem diabolo gratis concessit, et ne particulam quidem ex eo in animæ propriæ solatium servavit, quoniam ab hominibus magis quam a Deo laudem consequi contendit. Cumque is suum quidem corpus laborando exhausserit, animam quoque suam ab omni laborum suorum fructu vacuum esse voluit. Vocatum itaque ad sese Fratrem, ut merebatur, acriter reprehendit, hoc insuper ei injungens, ut, orantibus Fratribus, binas suas storeas manibus tenens, post reliquos omnes consisteret, itaque loqueretur : Oro vos atque obsecro, Fratres, ut pro infelici anima mea Deum deprecemini, ut omnipotens Dominus delicta ejus condonare, ejusque velit misereri, ut quæ duas storeas plurisquam ipsum regnum cælorum putavit esse faciendas. Ac rursum cum ad comedendum Fratres discubissent, eadem denno ratione inter storeas suas medium consistere cum jussit, donec a mensa Fratres consurgerent. Quo peracto, ut quinque omnino mensium spatio cellulae suæ includeretur præcepit, utque per singulos dies binas conficeret storeas, ac solo pane et sale vesceretur; ac denique e Fratribus nemo ullos cum eo haberet commercium.

35 Sed necesse est, antequam ad finem perveniamus narrationis, ut mentionem quoque faciamus sancti cujusdam Fratris, a atque in omni virtutum genere exercitissimi, et pauca quadam ad eorum qui simul vivunt ædificationem proferamus. Hic ergo felicitis recordationis Frater, cum lepra esset infectus, separatam a reliquis cellam incolebat, solo panis cibatu vitam omnem transigens. Singulis porro diebus stoream conficiebat sic ut persæpe dum storeis conficiendis fures aptaret, a juncis manus ejus læsæ sanguineum emitterent, et ipsa met storeæ quas confecerat sanguinis expressi notas præferrent. In tanta autem corporis infirmitate cum degeret, nunquam a communi Fratrum cœtu abfuit, neque somno unquam per diem indulsit, donec ad vitæ suæ terminum pervenit. Noctu autem, antequam ad somnum se componeret, nonnulla e sacris Litteris memoria repetere erat solitus, atque ita quieti indulgere, donec ad nocturnam conventionem pulsus daretur signum. Hunc cum Frater quidam visendi gratia convenisset, ac manus ejus, a conficiendis storeis cruentatas, esset contemplatus, dixit : Frater mi, ut quid ita laborando te occupas, cum præsertim molesti adeo morbi genere vexeris? putasne, si ab opere vaces, acedia propterea crimen apud Deum a te incursum iri? Novit profecto Dominus a laborando te agridine prohiberi, ac nemo unquam qui morbo simili teneretur, manuum sese laboribus addixit; cum præsertim ad laborandam a nemine compellaris. Alienos pascimus et mendicos; annon igitur magis convenit, ut tibi, homini nostro, et tanta sanctitate conspicuo, obsequium præstemus ex animo atque alacriter? Respondente autem sene; Quoniam fieri non potest, ut laborando me non occupem; rursum Frater : Si ergo tibi ita videtur; oro ut manus tuas oleo circa vesperam ungas, ut non tantopere tibi doleant. Quod Fratris consilium secutus senex, manus suas oleo perunxit. Verum post hoc remedi adhibitum, magis etiam quam ante juniorum acumine manus ejus sunt vulneratæ.

36 Tunc magnus Pachomius, hominis visendi causa cellam ejus ingressus, dixit : Putasne, Athendore, quidquam te ab oleo accepisse solatii? Quis enim vero huc te adduxit, ut laboris quem subis prætextu, per oleum potius quam per Deum, salutis recuperandæ spem conceperis? numquid enim Deus

sanare te non poterat? Verum ille majus animæ tuæ bonum sapienter dispensans, hac te infirmitate premi voluit. Tum alter ad magnum Pachomium : Peccavi, inquit, o Pater, et peccatum meum detestor : sed oro te, ut tuis apud Deum precibus delicti hujus veniam mihi impetres. Testati porro sunt qui cum eo vixere seniores, quod integri anni spatio admisso a se culpam deflexerit, alternis soluta diebus cibo utens. Hunc autem antequam adeo graviter morbo illo officeretur, magnus Pachomius mittere erat solitus ad singula monasteria, in exemplum ac confirmationem Fratrum, propterea quod cum gratiarum actione suæ infirmitatis molestias perferre noverat.

37 Instituto rursum ad Fratres sermone sic adversus Idololatriam pronuntiavit, ut eam Atheismo haud absimilem esse assereret. Sed reponet fortassis e Gentilibus nonnemo; Minime ego demoniis, sed ipsi Deo cultum et venerationem exhibeo. Quamvis enim idola me habere non inficiar, attamen ipsas Dei virtutes per illa, sic quasi per Deos quosdam, invocandas mihi sumo, perque has ipsum Deum. Tantæ porro majestatis Numen non est putandum dolore inde aliquo affici (est namque illud doloris omnis prorsus expertus) quod alios sub se Deos habeat. Silentio, fateor, hæc potius oratio erat involvenda, donec id genus hominum per cordis compunctionem ad cognitionem veritatis vocare Deus fuerit dignatus, quemadmodum ejus mihi miseratione factum est. Sed quoniam ita Dominus præcepit : Gratis accepistis, gratis date; quod dicendum est, alacriter eloquamur. Ipso igitur mundi hujus principio, cum divinam jussionem Adamus violare non dubitasset, misero sane errore decepti mortales scriptam in eorum animis atque conscientiis legem, ipsumque rerum omnium tam admirandarum tamque variarum molitorem Deum agnoscere bandiquam voluerunt, atque ita ipsimet Deos sibi fabricare sunt aggressi. Cujus quidem pessimi sane consilii origo in ipso jam tum Paradiso enata est, suggerente generis nostri hoste, Eritis sicut Dii. Etenim cum magna ille genus humanum invidia prosequatur, non id agebat, ut primi nostri parentes, sed ut ipsemet divinitatis rationem apud homines obtinere posset. Consequens namque erat, ut cum veri Dei sese dominationi subtraxissent mortales, non alium sibi deinceps putarent colendum, quam eum, qui Dei se hostem profitetur acerrimum. Vitæ siquidem omnis extincto principio, mors sequatur necesse est. Quapropter postquam et concupiscentia mulierum, et ante eam fratricidium, ac gigantum deinde amentia sub Nemrodo invaluisse, et sola terrenarum rerum spe firmissime tenerentur mortales, factum est infinita supremi Numinis bonitate ut futuræ aliquando resurrectionis spes etiam quædam adfulgere inciperet. Enoch, homine sanctissimo, et post hunc Elia, sic quasi in cælum translatis.

38 Quæ tamen commemoravimus mala in causa fuere cur aquarum eluvione mundum hunc, servato quamvis Justo, Deus ad iracundiam provocatus punierit. Attamen cessante dein supplicio, idem longanimis et misericors Deus auxilium suum homini, libera omnino voluntate prædito, non denegavit; homini inquam libero, seu malum seu bonum eligere tandem statuât (omnia namque licent, sed non omnia expediunt) legem igitur per Moysen, qua viveret, præscripsit; ac talem quidem legem, quæ non verbo uno mandatove absolveretur, quemadmodum in Paradiso, cum dixit, De ligno scientiæ boni et mali ne comedas; sed quæ Dei ipsius veluti manu duceretur homo cæcitate pressus, et singillatim edoceret, quid sentire quid loqui recte posset ac deberet : qua ratione cum bellum esset gerendum, circum-

D
EX MESS.
GRÆCIS

Docet idololatriam Atheismo non dissimilem,

E

Mat. 10. 8.
in Paradiso habuisse principium :

F

Hinc scelera et scelus punio.

Nora deinde lex per Moysen data.

1 Cor. 6, 12

Gen. 2, 17

acriter castigat.

a
Leprosus
Fratrem

C
et nihilominus laborantem usque ad cruentandas manus,

tandemque persuasum inungere eas

docet potius abstinere ab opere.

specte

EX MSS.
GRÆCIS.et firmata
prodigiis.Propter
quod grato
animo agnos-
cendus Deus

Is. 52. 6.

Mar. 12. 31
Bar. 4, 3
et aliis in-
dicandis :

Mat. 22, 39

e

cum præsertim
non longe sit
unoquoque
nostrum,
Act. 17. 28

A specte ageret ac loqueretur : quo modo pro natis recens liberis et pecoribus, pro agrorum frugibus, pro vitibus, proque aliis fructibus, et universa possessione gratiarum actiones supremo omnium Domino persolveret; eorumdem illum suppliciorum metu exterrens, quibus homines quondam universi periire, veluti in Ægypto multas suas et magnas virtutes ostendit atque in mari Rubro, ut qui horum omnium memoriam conservarent, Dei semper timorem haberent ob oculos; maxime cum datam per Moysen legem suo ipse digito Deus exarasset. Quæ porro cum hæc daretur, admiranda contigerunt? Mons scilicet ardere est conspectus, flammæ in ipsum sese penetrabant cælum, tubarum vehementes exauditi clangores, multaque alia. Israelitas etiam non aliter ac benignissimus pater fovebat Deus, de die quidem nebula illos obumbrans, noctu autem clarissimi ignis fulgore viam ostendens; nutriendos eos, nullo eorumdem labore, pane cælitus curato, atque ita occasionem eripiens desiderandi alia ciborum genera; inde intemperantium quorundam vitio sepulcra extitere concupiscentiæ. Aquæ etiam ad potandum non semel cum defecissent, non aliter ac filios carissimos habuit, ad optima quæque per Moysen eos hortatus; qui ipse quoque imitandos sibi proposuerat Patres Abraham, Isaac et Jacob, et sanctum ipsam Joseph, eorum qui vere Patres sunt verissimam imaginem.

B 39 Verum, inquiet aliquis, cur non ab initio tantum de nobis curam suscepit Deus? Cui repono, quod eam nunquam curam Deus deponat, cum quem ipsemet in sanctitate et veritate ad imaginem suam efformavit hominem non possit non amare. Hinc et ex veteri Lege non paucis nobis adsunt rei hujus testes, Judæi potissimum, qui veritatem ut in se est, cognoscunt pariter et fatentur. Ipse enim dixit, Ego qui loquebar ecce adsum; et conscripti a Moyse libri ab ipsomet Deo initium cepere ac finem. Fateamini ergo omnes de tribu Juda, quod primitus data lex ab omnipotente Deo profecta sit. Deinde vero cum sic quasi proprium et ejusdem vobiscum tribus in non exiguam vestram gloriam ipsum Dei viventis habeatis Filium, hunc Deum avido complexu accipite, non meis solum, sed et sanctorum omnium, et prophetæ Baruch verbis persuasi, ut non exteris solum gloria hæc contingat: neque enim tibi soli Deus est habendus, cum illius te oporteat esse memorem quod scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicite, an non infidelibus id conamini persuadere, quod non alius sit Deus quam qui est unus, quodque is demones a filiis et famulis suis nequaquam haberi velit ut Deos? Etenim comminando ita scribit: c Subvertetur penitus universa nostra civitas Israel, homines et quæ in ea sunt, vendentur, quoniam omnino admittere statuit Deos qui non sunt d... Vos igitur a ventura ira tempestive fugite; imprimis autem aliunde inductam eorum pluralitatem execrantes, nostrum pariter et vestrum omnium benefactorem, Deum fateamini et adorate. Non enim longe est ab unoquoque nostrum; in ipso tamque vivimus et movemur et sumus, ut veritatis præco Paulus Atheniensibus quondam dixit. Cumque idola omnia sensus omnis ac motus videamus expertia, et a patribus acceperitis divinum quid in iis adorari, ei potius cultum hunc deferre, quem a Deo progenitum novimus, verum Deum, ac nostri causa hominem factum, Christum Jesum, qui omnes sub se Sanctos habet, Martyres, Prophetas, Apostolos, et plura solus, quam illi omnes, præstitit. Quemadmodum autem lapis pretiosus, ut valorem suum hominibus probet, duorum aut trium testimonio opus non habet (ipse namque per se adamus admirationem sui parit) ita et tu, cum homo sis, ab homine iisdem

tecum infirmitatibus naturæ obnoxio, facilius ad vitam æternam perducendus es.

40 De testimonio autem quod de ipso perhibuerunt Sancti, non pauca sunt conscripta, si modo sanum quis intellectum habeat, non solum de illius in carnem adventu et apparitione, sed de te etiam ipso qui Gentilis es. Suam namque tibi hereditatem Deus paravit, non ignorans forte ut Gentes illi sese obsequentiores præberent, quam ipsi qui non crediderunt Judæi. Noli itaque nimia illa tua incredulitate solum rerum omnium Dominum ab animo tuo repellere. Etenim si ab homine propter hominem genitus est, attamen ex natura sua habet ut unus sit, hoc est Deus, quemadmodum per ea quæ luce palam gessit, satis ac super declaravit. Sed, dices, si talis est fides et gloria Christianorum, cur inter ipsosmet rarus admodum est qui sic firmiter credat? Fatendum id equidem. Verumtamen cum sui omnino arbitrii sit homo, si non firmissima voluntate fidei adherere statuerit, neque ad sustinendum pro divinarum mandatorum observatione certamen fortiter se comparaverit, mox a carnis suæ desideriis allectus, animo cadit: sed qui vere fortis est athleta, nunquam eum respicit qui in aliquo superari se permittit; sed victores solos considerat, eosque in pulchrum et utile sibi ad similem coronam consequendam exemplum proponit, certus vel mortem ipsam victoriæ et coronæ causa oppetere. Scrutare quantum potes fide adjutus, et per omnia Domini vobis bonitas innotescet. Quin et de ipsis quoque Judæis certa nobis spes est, forent ad Patrum suorum Abraham, Isaac et Jacob fidem aliquando, si velint, revertantur, et quem olim ignorabant Deum, unigenitum Dei filium, propter homines quos ipse formaverat incarnatum, agnoscant, scrutantes quas ipsi ante nos, quasque deinde omnes pariter accepimus, Scripturas sacras: in propria siquidem venit: agnoscant, inquam, eum loquentem pariter et præsentem: sin tantum (quod absit) boni respuant, dicet ipsis; Inventus sum his qui me non requirebant; iis etiam, qui idololatriæ errore abducti erant apparui, quamvis ipsi me non quærerent.

41 Sed si quis dicat: Quoniam dicitis Deum pariter esse hominem, licet omnium existat creator, non credo; nihil ille mirum facit aut insolitum. Sic namque Moysi Prophetæ gloriosissimo contigit, in cujus faciem intueri nequibant Israelitæ: inter quos plures increduli, Prophetam eum a Deo missum negabant, et lapidibus parabant obruere. Jesus vero Nave, qui ejus plane nomen et figuram habuit, a quo dictum est, Venio congregare omnes gentes; non solum Moysi, famulo Dei credidit, sed Dominum quoque vocare non dubitavit dicens, Domine mi Moyses, populum colube: hanc ob causam Moysis quoque ille successor extitit. Similiter et Chaleb et alii complures Deo summo opere ejus causa ut placerent promeriti sunt. Ipse etiam qui Christi nomine insignitur, si non in hominem interiorem oculos mentis conjiciat, si ad exemplum Evæ ab interioribus ad exteriora concupiscenda mentem suam averterit, si non constanter virtutem et gloriam habitantis in nobis Christi cum metu et tremore perpenderit, nonne et ipse Judæorum similis est futurus, et, diversa quamvis ratione, cruci Christum affiget? tam enim perverse is aget qui secundum contempturus est legem, quam qui primam habebit contemptui, ut dicitur: In quantum feceritis. Sed eveniat ut omnes Judæi, Gentiles, Christiani, atque ipsi etiam Barbari, per Domini nostri Jesu Christi gratiam, salute potiantur: salvavit quippe eum dextera ejus et brachium sanctum ejus, ad inimici ejus confusionem. Eveniat ut ita pariter omnes inveniamur in regno cælorum, cum omnibus qui ab initio fuerint Sanctis, quique

D

et Christi
divinitas
satis clare
demonstre-
turtam iis, qui
fidem firmi-
ter tenent,
Equam ipsismet
Judæis,

F

qui propter
solum animi
obsecrationem
tantum ar-
canum non
caplunt.

A quique Deo altissimo hymnos concinaunt in secula seculorum. Hæc locutus Pater noster Pachomius, alio abiturus surrexit, lætus quod concessum sibi a Domino talentum non absconderat: factaque oratione, Fratres non minus lætos a se dimisit, quod Dei bonitatem ex dictis abunde perspexissent.

ANNOTATA.

a Apud Lipomanum cap. 87 dicitur omnem hominum laudem superare et appellari Zacchæus: quod encomium Zachæo, in locum nimis cupidi fratris ad procuracionem negotiorum suspecto, datur supra num. 23, ubi idem opud eundem Lipomanum vocatur Tachæus pro Zachæus. At infra nomen Athenodori expresse hic ponitur, omissum in MS. quo usus Hervetus.

b Græce Κελεζός, quod Hervetus mutilum vertit: sed sequestratio cellæ et morbi gravitas infra exaggerata, persuadet leprosum intelligi, qui fuerit n Fratrum convictu separandus morbi illius causa.

c Nundum inveni Scripturam unde hæc sumpta videri possint.

B d Sequuntur in Græco lineæ aliquot, ex quibus commodum sensum extundere non valens, ipsas malui feliciori conjectori relinquere, cum absque iis utcumque subsistant cetera præcedentia atque sequentia.

PRÆCEPTA S. PACHOMII

Ex Græco MS. Florentino.

Hoc est principium Foundationum.

i Quando audieris sonum appellanti te ad ecclesiam, vade meditandus usque ad januam ecclesiæ, ad hoc ut ores.

ii Nemo orantes Fratres circumspiciat.

iii Si quis riserit aut locutus fuerit in ecclesia, pœnitentiam suscipiat ante altare.

iv Qui de die ad ecclesiam venire neglexerit, pœnitentiam accipiat: qui autem noctu a trina precatione abfuerit, a pœnitentiam similiter accipiat.

v Nemo exeat ecclesia, quo tempore Fratres orant, non petita facultate.

vi Ab ecclesia dimissi, meditemini usque dum monasterium fueritis ingressi.

vii Nemo, dum meditationi vacatur, caput habeat coopertum.

viii Nemo Fratres comedentes circumspiciat, neque ad meliora manum extendat.

C ix Si quis inmodestiæ vitio abreptus, in loco comestionis riserit aut locutus fuerit, pœnitentiam accipiat.

x Qui preces persolvere neglexerit, dum comedit pœnitentiam faciat, aut jejunos revertatur.

xi Si qua re inter comedendum opus fuerit, non loqueris, sed pulsabis.

xii A mensa revertens, ne multo utaris sermone.

xiii Nemo, dum comedit, caput huc illud ad mensæ apparatus aut cibos Fratrum curiosius inspiciendos vertat.

xiv Fratri ægrotanti necessaria procuret Abbas, requirens ea pro loco infirmorum.

xv Nemo, cum ægrotat, ex iis comedat aut bibat vasis, e quibus Fratres reliqui, sed seorsim comedere jubebitur, subministratis omnino necessariis.

b xvi Si quis ad monasterium accesserit volens fieri Novitius, precationem ei Evangelicam porrigent, et psalmos docebunt. Maneat porro ad monasterii fores, ibique probetur; quidquid autem alii norunt Fratres, istic et ipse addiscat. b Quo facto, secularibus eum vestibus exuent, et Novitiorum habita vestient.

xvii Vestes quas exuerit aut alia ejus res quæ-

Maji T. III.

cumque in potestate erunt communitatis, prout monasterii Pater statuerit.

xviii Si quos homines, seu clericos seu monachos, in monasterium ingredi contigerit, hoc modo eos excipient. Pedes quidem ipsis lavabunt, quemadmodum in Evangelio præcipitur, et omnia hospitalitatis officia exhibebunt. Similiter si homines seculares ad monasterium accesserint, eodem officiorum genere excipiendi erunt.

xix Nemo in domo spirituali comedat, sed potius in dominica vel in monasterio ejusdem fidei. c

xx Quando Fratribus paratur cibus, nemo ex eo quidquam degustet, sed neque garum, d neque vinum bibant. d

xxi Nemo solus mittatur ad laborandum, sed bini semper proficiscantur.

xxii Quando ad laborandum evocabuntur Fratres, nemo ab opere excusetur; non quærant etiam quo sint egressuri: præcedit enim eos, Hegumenus, sicuti Præsident Provincie e viatores sui. e

xxiii Nemo laborantium inter cædendum ligna loquatur, sed pii quidquam meditabuntur, servato silentio.

xxiv Nemo inter laborandum sedeat, nisi jubeatur. E

xxv Nemo olus ex horto decerpit, non conscio Hortulano.

xxvi Nemo Fratrum uvam aut herbam aut quidquam ex agris sumere audeat, antequam detur sigillis.

xxvii Si forte inter herbas fructus aliquos repere- rint; illos ne comedant; sed collectos ad plantarum radices deponant, donec is qui curam habet colligat.

xxviii Nemo sibi quidquam putet permissum.

xxix Nemo rem ullam possideat præter ea quæ viritim f dantur et præter vestimentum; ut sunt, bina lebitonaria et semitrita storea, pellis, melotes, sandalia, duo cuculli, zona, et baculus. f

xxx Nemo sine Patris facultate quoquam abeat.

xxxi Nemo extra constitutam sibi cellam dormiat.

xxxii Nemo exeat monasterio absque Patris licentia.

xxxiii Nemo in eo in quo dormit loco vicinum alloquetur.

xxxiv Nemo lecto suo quidquam substernet, nisi forte stoream.

xxxv Nemo, nisi cum ægrotat, totum suum corpus perunget, neque lavabit aut absterget se g indecen- g

ter. xxxvi Nemo in tenebris cum Fratre habebit sermones.

xxxvii. Nemo alterius manum aut aliud quid apprehendet. F

xxxviii. Sive consistas sive cubules, cubiti saltem unius spatium intersit; quod, cum sedebis, similiter erit observandum.

xxxix. Nemo sine Patris licentia caput radat.

xl. Nemo, nisi ad hoc constitutus, caput alterius radat.

xli. Nemo, non requisito Patre, e rebus alterius quidquam admittat.

xlii. Nemo asinum nudum cum alio inscendat.

xliii. Nemo sine superioris venia in opificum officinas ingrediatur.

xliiv. Nemo vela proprio Fratre quidquam accipiat in depositum.

xlv. Nemo in officina Fratrum panem pansen- tium loquetur; sed taciti meditabuntur usque dum cessabunt ab opere: si qua re indigeant, non sermone sed pulsu id significant.

xlvi. Si quis Fratrum e vita migraverit, nemo excusetur ab ejus funere in montem deducendo.

xlvii. Nemo inter eundem præcedat Hegumenum.

A XLVIII. Nemo perficiat opus aliquod absque Patre; et ipsi cedant omnes h.

EX MSS.
h

XLIX. Nemo in Virginum monasterium abeat, ut quampiam illarum visat, nisi qui ad id statuti sunt seniores, qui necessaria quoque ipsis subministrant.

L. Hæc porro qui neglexerit, absque omni contradictione pœnitentiam suscipiat, ut æterno in cœlis regno potiatur in Christo. Amen.

ANNOTATA.

a In prolixioribus Regulis ab Hieronymo Latine redditus num. 10 additur causa discriminis, quoniam nocte corperis infirmitati plus aliquid conceditur: videturque agi non de iis qui a Synaxi diurna seu nocturna omnino abfuerint, sed qui tantillum serius venerint post unam aut tres orationes, eas scilicet quæ velut preparatorix sunt ad consueti Officii canonem.

b Nota est distinctio Magni et Parvi habitus; et utriusque conferendi ritum posteriori tempore ordinatum habes apud Goar in Euchologio. Parvus dabatur novitiis, Magnus post expletum probationis tempus monachis, ut vos loqueremur, professis. Ἀποστατικός autem, id est renuntians, hic intelligitur novitius.

B c Postremum hoc addi videtur propter monasterium Arianorum vel Origenistarum: quæ non potuerunt iis temporibus defuisse, maxime si monasterium intelligas in prima ac propria significatione, in quo unus aliquis solitarius degit: vel duo tantum simul aut paulo plures: Quæ autem spiritalis quæ dominica Domus dicatur non facile est divinat: fortassis Dominica dicitur hospitium seu diversorium publicum, ad Domini, puta Cæsaris jus pertineans: spiritalis autem locus aliquis deliciosus, liberum aerem undique admittens, nec satis clausus honestati.

d Sic in Regula prolixiori 44 Vinum et liquamen absque loco ægrotantium nullus contingat: dicitur autem garum a nomine piscis ex quo præstantius ad aliorum ciborum condimentum conficiebatur.

e Eccegraphum nostrum hoc loco mutilum videtur, sic enim habebat: ὁ γὰρ ἡγεμόνος προεξήτει αὐτῶν προπορεύεσθαι quod supplemus, corrigimusque per conjecturam, προεξήτει autem dici videtur a προάγω, prægredior, præcedo, unde πρόαξις progressus, et hinc προεξήτης, quod Viatorem reddidi: nam Viatores Latinis, teste Festo, dicebantur qui magistratibus apparent, unde et apparitores appellantur. Si liceret syllabam addere ut fiant προεξήτης, fascigeros seu securigeros verterem, quales Consulibus et Proconsulibus aliisque supremis magistratibus Romani jungebant, in publicum progressuris.

C f Viriim interpretor, quod Græce παρὰ τῆς κεφαλῆς quasi in caput seu capitum.

g Græce xxxviii male: ita Regula prolixior 92 Nemo Lavabitur aqua nudo corpore: quin et cum abluendæ erant vestes, monet Regula 99 Nemo lavet retractis in altum vestibus plusquam statutum est.

h Græce Μηδείς πληροποιήσῃ παρὲς τοῦ Πατρὸς, καὶ πᾶν πρόσφατον παρὲς αὐτοῦ: quod ut recte Latine reddiderimus, vereor: nam sicut πληροφόρεω vorium habet significationem: ita et de πληροποιέω, licet melioribus scriptoribus ignoto, cogitare possumus, habere hic propriam aliquam et nobis necdum compertam notionem.

EPISTOLA AMMONIS EPISC.

VIDE PAG. 63 * AD THEOPHILUM PAPAM ALEXANDRIÆ

De conversatione et particulari vita SS. Pachomii et Theodori.

Ex MS. Florentino, eodem Interprete.

Quandequidem Sanctorum Dei famulorum amator

insignis existens, eorundem queque in vivendo puritatis innocentiaque imitator egregius semper esse studuisti, sanctumque Theodorum, eorum, quos Thebæ Thabennesios vocant, Patrem, multorum sermonibus ubique commendatum, adloirari persæpe solitus es; eam mihi imposuisti curam, ut quæcumque per integri triennii spatium, quo in Monachorum illorum societate et monasterio versatus sum, sive narratione eorum qui pariter cum Sanctis Dei hominibus instituti sunt de Theodoro intellexi, sive quæ meis ipse oculis spectare haud fui indignus, ad te, Pater venerande, perscriberem. Hæc igitur ipsa tibi putavi manifestanda, Sanctorum virorum Deum suppliciter orans, ut puram atque exactam rerum quas Sanctitatis tuæ jussu, qua possum diligentia maxima, describendas sumpsi, memoriam mihi sufficiat.

CAPUT I.

A Theodoro susceptus juvenis ex suis magistris discit quædam de prophetico utriusque spiritu et arcanorum cognitione.

E

Septem omnino ac decem vitæ numerabam annos, cum, factus Christianus, beatum Pontificem Athanasium in ecclesia de Monachorum et virginitatem perpetuo servantium hominum conversatione disserentem audiui, et illius spei, quæ ipsos in cœlis manet, admiratione captum. His ego auditis magno sum desiderio accensus et beatissimam illorum solitariorum vivendi rationem adamans, eam mihi tenendam elegi. Sacro igitur regenerationis lavacro expiatus, in Monachum quemdam Thebæum haud procul ab urbe incidi: quem cum sequi omnino stavissem, mentem mutavi, transiens in sententiam Pauli beatæ memoriæ Presbyteri in Ecclesia quam Perei dicunt. Is eum, quem dixi, Monachum hæretica labe infectum vehementer suspicatus, ad Sanctum Patrem Theodorum cum litteris me misit, Theophili et Copri, hominum e Dei voluntate viventium, opera usus, quique a Theodoro ad Sanctissimum Papam Athanasium cum litteris similiter missi fuerant. Ut propius ad monasterium, in quo agebat famulus Dei Theodorus, quod Bau vocatur, et in Nomo superiori Diospolitano situm est, accessimus, ad ipsas asceterii fores Dei famulum merui habere obvium, qui postquam e loci temporisque circumstantiis sermonem habuit, et vestes meas cum aliis permutari jussit, in monasterium suum ipse me deduxit, in quo simul congregatos reperi Monachos fere sexcentos, qui omnes in monasterii istius medio commemorabantur. Theodorus autem, delecta sibi sub palma sede, et Fratribus in unum convenientibus, me, qui admirabilem rerum omnium ordinem cum stupore et verecundia spectabam, intuitus, locum juxta se ut caperem mandavit.

Ammon vitæ
monastica de-
siderio tectus

et ab ipso
Theodoro
susceptus

F

2 Tunc Monachorum unus, divino quasi spiritu actus, surgit; ac Theodorum, ut omnibus audientibus de suis se peccatis admoneat, petit. Hominem igitur fixo obtutu ille aspiciens, ita dixit: Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius et tacebit, quoniam levavit se super se. Dabit percutienti se maxillam et saturabitur opprobriis. Tu vero non nisi ægre molesteque ferre soles Christi causa illatas contumelias. Illo deinde in locum suum secedente; alius surrexit, deque suis defectibus moneri petiit. Intuitus monachum Theodorus; Scriptum, inquit, est, Hortus conclusus sponsa mea, hortus conclusus, fons signatus: Tu contra, ab omnibus viatoribus necesse habes percursari. Magna is animi dimissione ad locum suum ut abiit, alteri surgenti, eademque sibi ut dicereant roganti

Interest pu-
blicæ Fra-
trum repre-
hensionis.

D
AMMONII
EPISC. AD
THEOPH.

A roganti; Expectans, subiecit Theodorus, expectavi Dominum et intendit mihi, et exaudivit deprecationem meam, et eduxit me de lacu miserie et de luto facis, et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro. Quibus dictis, ubertim alter flens consedit, ac multi etiam alii a lacrymis non temperarunt. Tum alius surrexit, et sese pariter corripiendum palam obtulit; Cui Theodorus: Vir longanimis multus est in sapientia, pusillanimis vero valde insipiens est: ad meliora itaque omnia teipsum revoca. Ad quam vocem cum alter mæsto silentio indulgens consedisset, Horio cuidam (quem natione Libyn, et arte fabrum esse deinde cognovi) assurgenti, eademque quæ priores roganti, dixit Theodorus: Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissiones. At Herioni qui cognominatur Patelloli, verbis se quoque castigari flagitanti dixit: Alter alterius onera portate et sic adimplebitis legem Christi: Tu quoque ad meliora convertere. Illo abeunte, omnibus qui aderant Monachis ait Theodorus: Dicenti mihi credatis volo, daemouibus homo iste terrori est.

B Alteri post hunc surgenti et de se percunctanti dixit: Benedixit Deus qui docet manus meas ad prælium et digitos meos ad bellum: in hisce itaque esto vir fortis. Cum alius deinde post hunc exurgeret eadem rogans; dicit Theodorus: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiae: fortiter ergo decerta. Alteri deinde surgenti; Emundemus, ait, nosmetipsos ab omni inquinamento, non solum carnis; sed etiam spiritus: attende occultis tuis. Alii quoque, cum surrexisset; Ora, inquebat, hoc modo: Ab occultis meis munda me et ab alienis parce servo tuo: utrimque enim grave tibi instat bellum. Hæc igitur omnia cum Ægyptiaca lingua ad suos Theodorus diceret, nos audivimus; Græce, quæcumque dicebantur, interpretante Theodoro Alexandrino, in ecclesia Perei Lectore, et moribus ac lingua probatissimo, quemadmodum is a quo dictum est: Christo confixus sum cruci, vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus; quique ad hoc usque tempus in corpore isto degens, Domino placere conspicitur.

Futurum
Ecclesiæ sta-
tum ex Theo-
doro discit,

C 3 Postquam admiratus sum Abbatis Sanctissimi verba et sententias, quarum tamen vim ac robur, ob ætatis atque experientiæ mediocritatem, nondum percipere poteram; ab alio quodam interrogatus Dei famulus Theodorus Thebæus, silentio tantisper intentus et fixis in cælum oculis, surrexit. A Monachorum deinde multitudine sic quasi corona circumdatus, cum Theodoro Alexandrino interpretandi vices demandasset, ita disseruit: Novi equidem eos qui carnis studio ducuntur, si quæ dicturus sum audiant, ægre accepturos. Sed quoniam ut hæc ipsa eloquar Deus mandavit, quod res est dicam. Quæ a genere nostro sanctæ Christi Ecclesiæ persecutio imminet, magnis incrementis vires a capiet, ac non paucos in vulnere et ruinam trahet: tales namque ii etiam fuerunt, qui Sanctissimum Apostolum Paulum suis quondam insidiis impetierunt, quique non ex fidei puritate, sed ex contentione Christum prædicabant. Hæc porro persecutione ad summum adducta, e Gentilibus b Imperator repente existet, qui adversus Christi Arcana multis scelerate atque impie contendet, in eoque omnem suam operam est positurus, ut quicumque sub ejus dominatione futuri sunt Christiani, in errorem et insidias pertrahantur: verum tamen omnia ejus consilia Christum evertet: ad illum siquidem spectat quod scriptum est, Vir arrogans et contemptor nihil quidquam de consiliis

suis perficiet. Nos itaque continuis Deum precibus fatigare convenit, ut misericordiam suam ad multas Ecclesias in salutem plurimorum extendat. Rogatus a nonnimine, Ecquidam ii essent, quos ipse ex genere nostro appellaret, impios hoc nomine Arianos venire respondit, eoque dicto, sub palma rursum consedit. Itaque contigit, ut, cum locum in quo prius eram, ipse quoque permutarem, aliquo intervallo procul a Theodoro fierem. Monachis igitur qui aderant, sermone Ægyptio inter sese colloquentibus, Ælurion quidam, Christum vere indutus asceta, sic Græca me lingua compellat: Assurge, inquebat, tu, et ex homine Dei sciscitare, quando hæc omnia futura sint. Ad quam vocem cum perterriti me et tremore concuti videret, rursum dixit: Ne timeas; ecce enim benignis ille te oculis intuens, ut quæ suggessi interroges, hortatur: surgens ergo quæ dixi percunctare. Ego autem viri Sanctissimi canos c reveritus, majore adhuc metu tenebar. Conversis deinde in famulum Dei Theodorum oculis, benigno eum in beatum senem Ælurionem et in me vultu intentum conspexi. Quamobrem Ælurionis nutu denuo confirmatus, surrexi. Tum subridens Theodorus Alexandrinum ejusdem nominis Theodorum E interpretem agere jussit; per quem sic ille ad me: Quæcumque vis ex me quære; nec enim ignoras, vini te instar recens expressi inter nos versari. Hic ego majore quam ante metu perterritus; Quando, inquam, hæc erunt? Tum ille; An ait, Scripturas necdum nosti? scriptum est; Sonitus pedum d nimbi. Quapropter et ego tibi edico: vox pedum rei magnæ quam modo prædixi. Tu ipse quæ futura annuntio, oculis tuis videbis, et pars eorum futurus es, tristium et jucundorum omnium particeps. Suam porro Deus clementiam erga non paucos ostendet, ac primum ea quæ a gentilibus, deinde vero quæ ex genere e procella persecutionis Ecclesiis imminet, finem accipiet.

4 Omnium hoc loco oculis in me conversis, surgens Theodorus et aliis ad orationem reverti jussis, manu apprehensum magistris me et moderatoribus tradidit, Theodoro videlicet Alexandrino, et Ausonio cuidam, qui secundas ab eo tenebat. Ad quem Abbas: Da, inquit, operam, ut in divinarum Scripturarum intelligentia, præclare erudiatur: neque enim in monasterio is semper versabitur, sed rerum sacrarum in Dei Ecclesia minister fiet. Ab his igitur admissus et in domum perductus sum, in qua morabantur qui sub ipsis erant, Monachi Græci numero viginti. Hi in unum convenientes, invicem sciscitabantur de iis quæ et ex illis quæsierat Theodorus, et ipsemet in medium adduxerat. Ita factum est, ut, cum tam viginti illos Monachos, quam Ausonium et Theodorum Alexandrinum de iis quæ ipsi unquam intellexerant disserentes, diligenter audiverim, et in corde ac animo tenuerim, facile quæcumque scripsi, memoria potuerim tenere. Omnium siquidem quæ interrogantium singulis Theodorus responderat, sensum atque sententiam, rogatus a me Theodorus Alexandrinus, interpretari continuo est dignatus. Hæc autem dicta sunt anno eo non-nihil jam ad finem tendente f, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, qui et Constantius junior est cognominatus. Quotiescumque vero, etiam procul existens, sanctissimi Theodori voces ac verba ad aures meas perferebantur, nunc gaudio, nunc mœrore, nunc metu complebar. Quæ quidem unde acciderent admirans, et quæ essent ex aliis quærens, cognovi iisdem alios animi commotionibus, quibus ego, esse obnoxios. Ausonium ergo privatim, Ælurionem vero volentem oravi, ut quæ ad Theodorum spectarent, enarrare mihi ne gravarentur: continuis namque interrogationibus Alexandrino Theodoro molestus

et sacris
litteris ins-
trui jubetur:

F

qui ex magis-
tris suis in-
telligit,

AMMON.
EPISC. AD
THEOP.
quomodo
Theodorum
divinitus
cognovit Pa-
chomius,

A molestus esse verebar. Atque hi quidem omnes ita mihi dixerunt.

§ Pachomius quidam, monasteriorum horum auctor et moderator, Deo quondam gratissimus extitit. Hunc idem Deus multa per revelationes, ac plura per internam suam ad Pachomii animum locutionem, alia vero per ministerium Angelorum edocuit, multis eum praerogativis misericorditer exornans. Atque hic quidem Pachomius ante annos omnino sex e corpore mortali migrans, ad Dominum abiit. Qui cum aliquando inter Monachos suos versaretur, ita est locutus: Servum Dei Pecusium in Lotorum urbem misimus, infirmis istic auxilio futurum. De eo, postquam ad vos accessi, Angelus Domini ita mihi nuntiat, fore ut ipso hoc die ad nos redeat, adducens secum vas a Deo electum, hoc est, trium ac decem annorum adolescentem, Theodorum nomine, et Spiritu sancto plenum. Post solis ergo occasum ad monasterium accessit Pecusius, Pachomii amicus sincerus, cumque eo adfuit Theodorus de quo agimus, tertium decimum aetatis annum tunc, ut dixi, peragens. Quem S. Pachomius inter suos recipiens, haud aliter ac filium carissimum habuit et educavit. Qui ut vigesimum et secundum aetatis annum attigit, nescio quid a Pachomio curare jussus, dum prompte, quod erat imperatum, exequitur, et sanctum ubique Pachomium invenire satagit, quasi a divino spiritu ductus, ad eas propius aedes accessit, in quibus Fratres vesci erant soliti, quaeque monasterii templo haud longe aberant. Terrae autem motu repentino factus attentior, Pachomium audivit talibus Deo supplicantem: Deus multae misericordiae, qui peccata et malitias nostras clementer dissimulas, geueri precor humano parce, tuamque super nos misericordiam magis extende, neque in iudicium venias cum Monachis aut virginitatem perpetuam professis, requirens ab eis accuratorem mandatorum tuorum observationem. Similiter neque populum tuum, cuius mihi curam demandasti, quemque ipse magno amore terrae huic, sic quasi pulcherrimas arbores, commisisti, severius judica; verum ita nobiscum agas, ut cum genere mortali, ante quam tuus unigenitus filius se nobis exhiberet: sic enim nobiscum in iudicium non iotrabis, sed peccata nostra omnia clementer expunges. Si namque iis temporibus orbem ob scelera non perdidisti, quomodo nunc populi tui non misereberis? Miserere nostri, Domine, qui nos fecisti atque creasti, et ab ira atque furore tuo desiste, per Unigeniti tui sanguinem quo sumus redempti. Cum enim ob servos et amicos tuos Abraham, Isaac, et Jacob, Judaeis, non semel misericordiam exhibueris, quanto magis ob Christi sanguinem propitius nobis es futurus? Filii tui unigeniti famulos esse nos profitemur, cuius singulari beneficio e vilibus creaturis tui sumus filii effecti. Post haec cum solum illud suum Miserere identidem Pachomius repeteret, nec aliud quidquam adjungeret, terra coepit contremiscere, ac Theodorus vultu in solum dejecto, tandem cum omni tremore orationi indulsit, donec alacri voce in haec verba Pachomius tandem erupit: Benedictus es, Domine, qui generis nostri optimus servator existis, et laudabilis et gloriosus in secula. Amen. Terrae motu interim cessante, cum nulla adhuc lux corporeis oculis affulgeret, ostium Pachomius aperit, et Theodoro assurgenti; Magna, inquit, usus es audacia, quando hic permanere in animum induxisti. Incessanter autem ad Deum clama, ut suam nobis misericordiam non subtrahat, sine cuius auxilio creatura nulla sufficere potest. Haec interim quae fieri vidisti, quamdiu in corpore hoc futurum sum, nemini volo g annunties: nos vero deinde, post Pachomii dormitionem, Theodoro ea narrante, didicimus.

B et hunc ille
orationi vacan-
tem obser-
vavit

terra interim
tremente,

C

6 Dies abierant septem, postquam admiranda illa Theodorus conspexerat, et Pachomio aliorum monasteriorum ordinem et statum inspiciente, in monasterio Bau ea agebat Theodorus quae a Pachomio erant imperata; cum a quibusdam hominibus Alexandria peregre advenientibus docetur, qualem de unigenito Dei filio opinionem haberent ac proferrent h Arianis. Quamobrem ad orationem conversus a Deo petit, ut a tanto errore genus humanum liberaret. Dumque precibus intendit, ternas videre sibi visus et columnas igneas, eundem plane omnes conspectum de se praebentes. Tum vocem percepit, quae ita praeciperet: Objectarum tibi columnarum neque distantiam, neque inscriptionem attende, sed quomodo eadem praesus sint inter sese considera. Non enim ulla est creaturarum, cuius similitudine Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sufficienter nobis exhiberi possint. Talem Theodori visionem ex ipsomet Pachomius intelligens, haec ad eum dixit: Quemadmodum videre mirabilia et audire tibi fuit concessum, sic etiam arcana tibi ostendi et dici contigit. Ego quoque cum solitariam primum vitam coepi instituere, nunc quidem ab iis, qui Meletio i Lycopolitano adhaerebant, nunc a Marcionis sectatoribus, ut cum ipsis essem atque sentirem, invitatus, cum plures insuper haereses serpere didicissem, quarum unaquaeque penes se veritatem consistere fidenter jactabat, non parum animo sui commotus; ac multis cum lacrymis Deo supplex accidi, mihi ut ostendere dignaretur, a quorum parte veritas non fucata esset. Omnino quippe haerebam anxius. Ecce autem, dum in oratione persisto, extra me abreptus, omnem qua infra caelos patet aeriam regionem, nocte quasi densissima involutam aspicio. E diversis quoque partibus una eademque ad aures meas vox perfertur; Ecce hic est veritas: Quaque singulae excipiebantur voces, illuc mortales non paucos accurrere conspexi, in densis adeo tenebris mutua ope ad currendum adjuti. Ad unam porro mundi eamque Orientalem partem videre erat lumen in excelso positum, et stellae instar matutinae fulgentissimum. Hinc vocem exaudio, ita mihi dicentem: Ne in errorem pertrahi te sinas ab iis, qui a tenebrarum vocibus abripiuntur, sed huic potius lumini te praebere obsequentem. In ipso namque solo veritas est, erroris omnis expers. Tunc alia confestim vox ad me facta est; Hoc quod vides lumen, Luciferi ad instar clarum, splendore suo ipsum aliquando solem superabit. Ipsum enim est Evangelii Christi ubique annuntiatio, quae in sancta Christi ejusdem Ecclesia, in qua baptizatus es, instituetur. Cujus autem voce invitaris, Christus est, qui per Alexandrum Alexandrinorum Episcopum loqui non cessat. At aliae quae in tenebris voces personant sunt haereticorum, ipsiusque daemonis in uniuscujusque haereseos duce loquentis, multosque propellentis in fraudes. Inde complures splendidis indutos vestimentis, et ad lumen, quod ostendebatur, magno studio festinantes intuitus, Deum benedixi: spretisque eorum monitionibus, qui decipere me unice conabantur, cohabitavi Palæmoni, hominum sanctissimorum aemulatori egregio, donec Angelus Domini in visione quadam mihi adstans dixit: Age sis, et omnes qui ad te accesserint, eo igne fac succendas, quo tua Deus praecordia voluit flagrare. Ejusdem Angeli ductu monasteria isthaec omnia Deo propitio condidi. Hoc quoque ignorare non debes, quod Athanasius, sanctissimus Ecclesiae Alexandrinorum Episcopus, spiritu divino plenus sit. Dixit etiam nobis Pachomius: Mox ut in sedem Alexandrinam inductus est Athanasius, viri nonnulli improbi divinam circa eum dispositionem accensare coeperunt, nimiam ejus juventutem l causantes, et Ecclesiam in factiones

D ac visione
caelesti oblata
ad aversandas
haereses ani-
matus sit;

h

i
k

E quod Pachomio quoque recens converso acciderat.

F

Is ab Angelo
jubetur
Monachos
congregare.

l

nes

A nes scindere conati : mihi autem ita Spiritus sanctus dictat, quod columna is in Ecclesia Dei et lumen futurus sit, quodque pietatis in Christum causa non mediocres sustinere debeat tribulationes et fraudes atque insidias hominum. Quibus omnibus, virtutis divinæ auxilio, fortiter superatis, purissimam Evangelii veritatem in Ecclesia ad extremum palam annuntiabit.

caelesti visione
rursum recreatur
Theodorus.

7 Post hæc Theodorus una cum Pachomio in prædicto Tabennesiorum monasterio, quod ad Tentyriten Nomum pertinet, vitam egit. Nocturnis hic aliquando precibus intentus, et dormiendi necessitate gravatus, per monasterium cœpit deambulare : perque noctem a nemine observatus postquam orationi tantisper vacaverat, statuens corpori quoque moderatam aliquam quietem haud negandam, prope ecclesiæ ad monasterium spectantis fores consedit, et quantum sola naturæ exigebat necessitas somno indulsit. Tum Angelus Domini in somnis apparens dormientem excitavit dicens ; Sequere me. Surrexit Theodorus, et præeuntem Angelum secutus, in ipsam ductus est ecclesiam, quam ingenti undique lumine collucentem reperit. Angelorum etiam multitudo ingens eo in loco versabatur, in quo sua Deo sacrificia offerre Sacerdotes consueverunt. Territus simul, et simul ab Angelorum uno evocatus Theodorus, ut propior constitit, magna nescio quis gloria et splendore conspicuus, cibum quemdam peregrinum atque insolitum coxit. Quem cum in os Theodori infudisset, ut eum istic consumi pateretur mandavit. Porrectum cibum Theodorus comedens, et insolentiam saporis expertus, lucem mox omnem evanescere, et Angelos e templo recedere conspexit. Ipse porro divina quadam virtute quasi incitatus, Pachomii congressum omni studio requirebat, gaudio et hilaritate plenissimus. Cui dum quæ sibi acciderant, omnia enarrat, Pachomius, eorum quæ per revelationem portendebantur arcanorum non ignarus, dicenti suaviter arridens subiecit : Qui accepit duo talenta, quatuor deinde talenta attulit, et qui acceperat quinque, alia similiter quinque est lucratus : quamobrem succingens lumbos, ut cum gratia tibi concessa fructum facias ; temetipsum compara. Tunc ingemiscens Theodorus, a Pachomio ut Deum pro sese deprecaretur enixe flagitavit. Ex eo itaque tempore haud indignus fuit repertus, qui continuos in Domini sui causa labores et ærumnas perferret.

C

ANNOTATA.

a Cum infra num. 4 dicantur hæc acta exeunte anno quo Gallus creatus est Cæsar, apparet hic prædicti persecutionem resuscitandam a Constantio an. 333 Arelate et Mediolani, maximis vero incrementis augendam post Ariminensem Synodum anno 359.

b Julianus Apostata factus Imperator anno 360, occisus 363.

c Caniciem intelligo non Theodori (hic enim tunc annum ætatis 47 solum agebat) sed Ælurionis, loqui imperantis.

d Vulgata nostra, Sonus multæ pliviæ est : sunt autem verba Eliæ, jamjam futuram pluviam Achabo Regi prænuuntiantis : adeo ut locus hic assumi videatur ad celeritatem imminentis mali exprimendam.

e Mortuo scilicet Valente Ariano, quando sub Imperio Theodosii requievit Ecclesia post an. 378.

f Fuit is annus Christi 351 teste Idatio, post Consulatum scilicet Sergii et Nigriani, quando depositus est Vetrano viii Kal. Jannar. et levatus est Constantius Cæsar Idibus Martii.

g Hinc colligas alium hunc esse casum ab eo, qui refertur supra accidisse, cum oraret Pachomius in loco

Synaxeos, sive (ut nunc loquerentur monachi) in loco Capituli : nam quid ibi contigerit ipsemet Pachomius coram Theodoro, se deprehensum nesciente, narravit Fratribus.

h Cum hic necdum hæretici appellentur Ariani, videri possunt hæc acta esse ante Nicænum concilium, gliscentibus quam maxime inter Arium et Alexandrum contentionibus, puta circa annum 323.

i De Meletii schismate egimus in Vita S. Athanasii cap. 2 quod haud diu post annum 300 suscitatum sub S. Petro, sub ejus successoribus continuatum fuit ; donec tandem, cum Ariani conspirantes Meletiani, in unum cum ipsis coluerunt seu potius evanuerunt.

k Heresin suam Marcion produxit in lucem circa medium seculi 2, quam ad sua usque tempora etiam in Ægypto et Palaestina perdurasse narrat Epiphanius hæresi 42, scribens circa annum 375.

l Hinc confirmari potest quod de S. Athanasio diximus in Vita ejus cap. 1 tricenariam duntaxat fuisse cum ordinaretur.

CAPUT II.

Secreta cordium a Theodoro sæpe cognita et revelata.

E

Hæc nobis Pecusins, qui ea ex Pachomio audierat, post hujus in Domino dormitionem retulit. Hæc ego ipse ex Ausonio et Ælurione audiens, famulum Dei Pecosium Patris loco habere multum studui. Cumque iosuper didicissem quantam a Domino virtutem adversus dæmones accepisset, orare illum non destiti, ut quæcumque de Theodoro ex Abbate Pachomio cognoverat, mihi enarrare ne gravaretur. Qui cum nec alia nec minora proferret, magna sum admiratione captus. Et ex Ausonio quidem illud quæsi, ut e Scripturis sacris me doceret, an omnino fieri posset, ut homo alterius hominis arcana mentis perspiciat. Tunc ille : Ipsa quidem experientia hanc tibi scientiam probare facile poterimus, si quandoque eveniat, ut cordis tui arcana Theodoro Deus revelet : absque enim divina foret revelatione, jam in nullius creaturæ esset potestate, ea quæ intus et in animis hominum aguntur cognitione assequi. Quod ut e divinis Litteris perspectum plane tibi sit, audi sis Prophetam Samuelem, dum hisce verbis Saulem compellat : Veni et omnia quæ sunt in corde tuo indicabo tibi. Et de asinis quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inventæ sunt. Lege sis etiam quæ de filiis Jesse Deus aperuit Samueli, ut scias quod cum Deus famulis suis revelare aliquid voluerit, nihil non ipsis innotescat. Sin is revelare noluerit, ea quidem quæ hominibus sunt communia in semetipsis Sancti intelligunt. Hoc scies si Bibliam universam qua Regum continentur historiæ legendo percurras, et Elisæum prophetam ministro suo de pia muliere hæc indicantem audias, Quoniam in amaritudine est anima ejus, et Dominus non indicavit mihi : quemadmodum multorum ei corda patefecerat Deus. Potissimum vero ubi Elisæum eundem ad suum quondam ministrum Giezi verba facientem, et Giezi ipsam respondentem audiveris ; Quoniam non ixit famulus tuus quoquam ; ac rursus Elisæum attendas loquentem : Nonne cor meum in præsentem erat, quando reversus est Naaman Syrus de curru suo in occursum tui ? Nunc igitur accepisti argentum et accepisti vestes, ut emas hortos et oliveta et vineas, et oves et boves, et servos et ancillas : sed lepra Naamau adhærebit tibi et semini tuo usque in sempiternum. Scriptum quoque est in Proverbiis Salomonis ; Cognoscens cognoscens animas ovium tuarum, et oculum a tuum impones gregibus tuis. Ac rursum : Intelligit justus corda

Auctor circa
arcanorum
cordis cogni-
tionem ex
Scripturis
instruitur,

1 Reg. 9, 19

F

4 Reg. 5, 25

Pro. 27, 23

a

AMMON.
EPISC. AD.
THEOP.
Act. 14, 7

A corda impiorum, et in malis ridebit impius. In actis etiam Apostolorum scriptum est: Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui nunquam ambulaverat. Hic audivit Paulum loquentem: qui intuitus eum, et videns quia fidem haberet, ut salvus fieret, dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit et ambulabat: Fides quippe intus et in animo, non in vultu cernitur aut in corpore. Ita et Petrus iniquitatem Simonis Magi, non e specie et vultu corporis, sed in animo ejus intuens, dixit ei: In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse.

Act. 8, 23

et reipsa
discit Theo-
doro ea pa-
tere..

b

9 Postquam ista ex Ausonio didici et sacros codices in manus sumpsi, studiosius ea quae audiveram legendo percurri. Quodam deinde tempore circiter noctis medium, urgente necessitate, cum densae essent tenebrae, domo egredior; quando ecce Theodori ipsius voce percepta sic inhorru, ut quamvis lineo solum sacco corpus texissem, et hibernum ageretur tempus (mensis quippe is tunc labeatur quem Aegyptii Tybi b dicunt) totus sudore immaduerim. Jamque satis prompte Aegyptiorum lingua utebar, cum meo me nomine compellans Theodorus, ac juxta se ut consisterem imperans, hoc modo Thebæum quemdam Monachum Amari nomine allocutus est: Quamobrem Dei timor non magis tibi ob oculos versatur? An ignoras quod corda hominum et renes Deus scrutatur? Cur animo et mente tua modo meretrices cogitas easque complecteris, modo velut cum legitima uxore dormiens toto corpore contaminaris? Et quando bellum cogitatione tua geris, et quasi hostium victorem speciose teipsum circumspicis, et Ducibus placere contendis, ab iisque aurum accipis. Denique nihil non agis vitae quam profiteris contrarium, et reipsa efficere te arbitraris quae mente solum et cogitatione agitas. Cognitum ergo persuasumque tibi sit, quod, nisi poenitentiam agas, et Dei timore animum tuum expurges, nisi lacrymis propitium tibi Dominum reddideris, et vitae quam nunc agis propositum deserueris, viam tuam Deus haud quaquam felicem reddet, sed igni te addicet sempiterno. Ad pedes Theodori supplicem sese Monachus tunc abiciens, et omnia sic contigisse, ut vir sanctus exposuerat, ingenue confessus; poenitentiam se acturum promisit, et Theodorum ut suam apud Deum causam ageret obsecravit. Ac Theodorus; Det tibi, inquit, Deus veram tui ipsius cognitionem, et ut per viam poenitentiae ad tuam tandem salutem pertingas. Video sane in animo tuo longissime a Deo te abiisse: Verumtamen si modo voluntas tibi non desit, patet ad Deum reditus. Etenim quicumque serio ac prout oportet ad Dominum se convertunt, benigne ab eo omnes recipiuntur. Quibus dictis, et multam lacrymans, hominem dimisit. Amari porro post menses omnino quatuor, deserto monasterio, militiae sese tradidit: atque in prolixum morbum delapsus et hydrope laborans, post anni unius spatium finem vivendi fecit, et haec omnia confessus est.

C

Puella mori-
bunda precibus
Theodori et
aqua benedicta
sanatur.

10 Inde cum Theodoro aliisque Fratribus ad Tabennesiotarum monasterium, in quo celebris ea visio homini sancto fuerat oblata, sum progressus. Hic in monasterii horto ad fluvium sito una versabamur, cum rustici homines circiter triginta ad ejus sese pedes prostraverunt. Quam eorum agendi rationem non ferens Theodorus, surgere omnes continuo voluit. Lacrymantibus autem ceteris, unus quidam e toto numero opem Theodori hac oratione suppliciter imploravit: Hesternae vespere filiam meam, quinque et decem annos natam, in matrimonium collocavi: quae cum hodie cibis se reficeret, insolitis mox intestinorum doloribus coepta est

vexari, jacetque vocis omnis ac loquelae expers, D veneno, ut apparet eam spectantibus, seu cibo seu potui ejus permixto. Nunc igitur, quoniam qui apud nos reperiuntur medici omnem de ejus vita ac salute spem deposuerunt, illud te rogamus, in domum meam ut venire et Deum pro filia mea obsecrare, ne renuas. Scimus enim te, si Christum modo super eam invocare volueris, facile impetraturum ut filia mea salva sit. Sed cum Theodorus ad aedes hominis venturum se negaret, et illi lamentis ac supplicationibus instarent; Vos quidem, dixit, ut vestram in domum memet conferam, a me petistis, utque istic pro vita et salute filiae laborantis Deum deprecem; verum Deus, qui omnia continet, sufficiens est; nullo quippe loco circumscribitur. Ille igitur loco eum invocabimus, qui, quamvis hinc absentem, filiam tuam sanare poterit. Eam Theodori vocem, haud aliter quam vitae, laboranti concedendae, certum pignus aliis qui aderant recipientibus; Theodorus pariter cum iis quos secum habebat Monachis ad orationem se convertit; ac terna genuflexione exhibita, Deumque aliquamdiu ferventer precatus, et tandem ab oratione desistens, dixit: Filiae tuae vitam concessit Deus: hac fiducia domum vestram abite. Magna deinde multitudinis virorum ac mulierum juxta monasterii septa comploratio est exorta: etenim in momenta videbatur agra emoritura. Tum ex altera ripa pater puellae accurrit, sextario argenteo quem aqua impleverat onustus. Hunc cum multis suspiriis ad Theodorum deferens; Exiguam, inquit, fidem habui. Supplicem vides et fatentem. Super hac igitur aqua nomen Dei, filiae meae causa si invocaveris, credo equidem fore ut hanc ipsam aquam Deus esse jubeat potum salutis, quo filia mea in vivis maneat. Theodorus, accepto sextario, in caelum intuens, non sine lacrymis preces adhibuit, ac sacrum Crucis signum aque impressit. Recepta dein aqua domum suam cum omni multitudine pater puellae properavit, ac tribus solummodo quatuorve horis elapsis, cum paucis amicis et cognatis ad virum sanctum est reversus, Dei magnalia in filiae suae salutem facta annuntians. Retulit autem quo modo Fratrum suorum opera in os puellae parum quiddam ex aqua illa benedicta infuderit, et secuta mox inferne magna corporis purgatione omnino illa convaluerit. Silvanus autem quidam Alexandrinus, in Bendelio domicilium habens, Ariana haeresi infectus, lapidum mercatura vitam ducens, cum puellae istius marito adisset, suis ipse oculis magnalia Dei intuitus, debitam quoque gloriam ei dedit. F

11 Insecuto tempore Monachos centum et viginti in fluminis insulam Theodorus traduxit, materiam collecturos, quam throia Aegyptii nuncupant, quaeque conficiendis storeis unice inservit. Inter hos Silvanus fuit Thebæus, viginti duorum Monachorum Hegumenus, Vicarium habens Linphonem; et inter ceteros subjectum sibi Macarium cognomento Seniore, S. Theodori non ex eodem patre sed eadem ex matre fratrem. Nono post eorum egressum die e Monachis nonnemo adveniens, nuntiavit, quo modo Fratres quidam ex iis qui cum Theodoro abierant, scapha per flumen vehentes Silvanum, jamjam expiraturum, essent in fluminis portu, qui est ante monasterium Bau: nos quippe in eo tunc monasterio etiam agebamus. In horum igitur occursum progressi, per viam ipsos reperimus, Silvanum apoplexia tactum in lectica deferentes. Tertium is, ex quo tempore laborare coeperat, diem agebat, aurium ac linguae usu plane destitutus. Tres etiam alii praeterierunt dies, quibus in eodem statu persistens, cibi omnino nihil potusque sumpsit. Tunc ergo Theodorus Alexandrinus, Pecusius, Psamphius, Pseotaesius,

Paralysi per-
cussus,

D
AMMON.
EPISC. AD-
THEOP.

A Psentaesius, Ælurion, et Isidorus, homines ob vitæ innocentiam Deo gratissimi, manibus in cælum protensis, ac fuis ubertim lacrymis, Deo supplicarunt, ut Silvanus miseratione aliqua tangeretur. Adhuc illis orantibus, Silvanus, me audiente; Benedictus, inquit, Deus, qui erudit me, meique est misertus. Hic ego, cum magna quoque voce exclamarem; Benedictus Deus; alii quidem institutam orationem prosecuti sunt; Theodorus vero me ministro utens, cibo eum refocillavit. Silvanus interim sub auroræ tempus, quotquot in monasterio erant Fratres ad se convenire jussit, ac super lectum suum considens, me quidem ad latus ejus consistente, Ælurione autem ad multitudinem ea quæ ab ipso dicebantur, clariore voce pronuntiante, sic locutus est: Audite, qua ratione hoc in casu omnia se habuerint. Quarto die Sabbati, cum Theodorus in insula versaretur, et Fratribus circumstantibus divinam doctrinam proponeret, subito siluit, et e loco, in quo constiterat, nonnihil recedens, binos parvos angues monstravit oculis, jubens ut eos quispiam interficeret: dum enim coibant illi, eos

sibiique post
dies redditus,

B positos circa pedes meos abscondi, quasi cameram eis faciens pedes meos, ne quis Fratrum turbaretur. Anguibus porro e medio sublati, dicere ad nos perrexit, Angelum sibi apparuisse, asseverasseque; Quoniam nonnulli sunt, qui eandem tecum vitam professi, exigua admodum salutis suæ cura tanguntur. Aliquorum etiam nomina mihi patefecit. Quin et adversus unum eorum sententiam a Deo jam aiebat fuisse prolatam, ut e monasterio is expelleretur: in monasterio autem Bau degit ille. His ego auditis, irrisi Theodorum apud animum meum, et dixi: Nonne Macarii mei frater hic est? nonne eadem quæ Macarium mater hunc quoque genuit? Unde ei hæc inanis gloriatio? Macarius certe perquam humilis est. Hæc, ut dixi, nescio quis humana in specie, ac veste splendida indutus, vultuque supra modum terribilis, mihi visus adstare, atque ita loqui: Nullane tu Dei reverentia et metu commoveris, qui tam indigna de famulo ejus fidelissimo sentis? Hac oratione in magnam adductus verecundiam, ab eodem qui apparuerat, alapa in faciem sensi me percuti: deinde autem quo in statu fuerim, aut qua a tione huc sim delatus, omnino ignoravi, donec per divinam bonitatem pristinae denuo sanitati restitutus sum. Talia nos cum cognovissemus, meritis Deo laudes et gloriam tribuere sumus aggressi.

narrat id
sibi evenisse
dum male
sentit de
Theodoro,

occulta Mo-
nachorum
peccata no-
tante

C 12 Nec multis post diebus ad monasterium Theodorus accedens, Fratres in unum convocari præcepit: ad quod nonnulla cum dixisset, seque ut præstolarentur mandasset, ipse duobus solum e suis comitatus ad eas perrexit aedes, in quibus Fratres vesci consueverant. Hic e Monachis junioribus unum deprehensum in concameratam ædiculam pertraxit, et ut, quæcumque egisset, absque mora confiteretur voluit, hunc ipsum esse ostendens quem Angelus Domini denuntiasset, eumque extra monasterii septa haberi voluit. Verum ubi is ad peccata sua edicenda adduci non potuit, et Theodorus, quod primum deliquerat, palam protulit, ex eoque, num quis alius e Monachis rei istius esset conscius quæsit; ad pedes se Theodori reus abjiciens, ut alia sua facinora clam ceteris esse vellet enixe oravit, seque ut e monasterio dimitteret. Cui cum consensisset Theodorus, ad universam quæ convenerat Fratrum multitudinem conversus reus, fateri cœpit, omnia sua opera famulo Dei Theodoro, divina revelatione fuisse patefacta, et quo modo justissimas ob causas monasterio jussus sit expelli. Theodorus itaque hominem e Monachorum cœtu extrudi mandavit, atque ad Fratres de hoc suo consilio, quod sufficere poterat, locutus, aliorum Monachorum, quos Angelus accu-

ex divina,
ut post patuit
revelatione.

saverat, singulos privatim et noctu aggressus monere, de omnibus quæcumque post susceptum baptismum male egerant reprehendit. Cum vero quemque eorum longiori sermone, ut pœnitentia sua Deum placare niteretur, moneret, extra se quodammodo videbatur rapi. Qui ubi cognoverunt, sua Deum misericordia erga se adhuc velle uti, magno studio et festinatione omnibus delicta sua patefacere contendebant; sed a Theodoro prohibiti sunt, dicente, non posse majorem Fratrum partem ejusmodi rerum narrationes ferre; et judicante, in majus detrimentum eorum, qui juniores adhuc essent in Christi servitio, talem confessionem cessuram. Nonnullos quoque ultro denuntiantium defectus suos inhibuit, ne alicui ex imbecillioribus daretur occasio eos contumelia afficiendi, propter ea de quibus accusabantur. Ceterum sanctis illis viris qui cum Pecusio et Psentaesio erant, unusquisque secreto manifestans sese, addebat preces ut apud Dominum orarent pro se.

ANNOTATA.

E

a Nota hic et alibi veteris testamenti loco citari ab Ammone, juxta versionem LXX, quod satis est semel indicasse.

b Tybi, Coptis apud Seldenum Tuba, respondens Januario nostro, initium sumit a vi Kalendas ejusdem Januarii.

CAPUT III.

Aliorum errata prophetice cognita et sapienter correpta a Theodoro.

A tque ea quidem omnia sanctissimo Quadragesimæ tempore, ita ut narrata sunt, contingere: diebus vero sacri Paschatis, sero admodum vespere, tertia sabbatorum, cum Monachi omnes qui in decem monasteria ad Theodori curam pertinentia dispersi agebant, ad monasterium Bau convenissent (ea siquidem apud ipsos vigeat consuetudo, ut singulis annis eo confluerent universi, sacram Paschæ sollemnitate celebraturi) cumque plures, ut quas ipsi minime caperent divinorum librorum sententias explanaret, rogassent; et unicuique, prout rogabatur, id quod propositum fuerat, declarasset; Bonum, inquit, mihi jucundumque ad vos loqui: impurus enim spiritus, in nostrum se numerum inferens, unum aliquem e nobis ludibrio habuit. Nempe cum Monachi ex more convenissent ad me præterita nocte, ipse etiam eos inter versabatur qui una convenerant: ego autem eum videbam. Qui famelicum quempiam et negligenter admodum agentem deprehendens (solent namque dæmones, quando hominum passionibus insidiantur, varias eis cogitationes injicere) pravam ei indidit cupiditatem, et comedendi ardorem in eo exacuens, persuasit ut panes clam subductos, nullo etiam conscio absumeret. Et nunc quidem in medio Fratrum fur ille considet, domesticæ regulæ prævaricator effectus, velut si cum illis præstolaretur horam refectionis. Ad Monachos autem conversus Theodorus, Nemo, inquit ultra vires suas jejunandi tempus producendum sibi esse existimet, quandoquidem per assiduos exercitationum monasticarum labores corpora vestra exhauriri necesse est. Qui igitur imbecilliore utuntur valetudine circa vespere, sola Parasceve excepta, cibo se recreent. Tunc ille in media Monachorum turba surgens (plures quippe quam bis mille in locum unum convenerant) ad viri sancti pedes se abjecit. At Theodorus pallio suo vultum supplicis obtegens, non est passus, ut coram tanta multitudine innotesceret, illo

Cognoscit
eum qui
furtim comederat,

F

et confiten-
ti culpam
ignoscit.

usus

AMMON.
EPISC. AD
THEOD.
2 Cor. 11,

*Absentium
petulantia
per spiritum
cognita,*

*eos cum ce-
teris revo-
cat ad mo-
nasterium,*

*gravi ora-
tione effu-
sum nimis
risum ca-
stigans,*

Jer 15 17

A usus Pauli dicto : Quis infirmatur, et ego non infirmor.

14 Contigit etiam aliquando ut cum quadraginta Fratribus in montosis et solitariis locis beatus Theodorus ageret, lignorum quæ in operibus conficiendis usui erant colligendorum causa; quando et alios totidem Monachos ejusdem rei gratia exire voluit, iisque prefecit Isidorum, insignis mansuetudinis virum, et ejus quæ secundum Christum est sapientiæ plenissimum. Diei porro unius itinere ab invicem agebant semoti. Ac primo quidem die, quo ii qui cum Theodoro erant ligna cedere sunt aggressi, circa vesperam ab opere cessarunt. Qui cum in eundem locum ad preces consuetas convenissent, hortatione ad illos usus Theodorus dixit : Necesse quidem fuerat, ut minime ignoratis, Fratres, cujus causa hic accessimus, opus perficere. Sed, cum duodecima nobis institueretur oratio, et genibus in solum omnes procumberemus, sanctus mihi Spiritus manifestavit, quod quatuor videlicet e Fratribus, qui alio in monte lignis, ut nos, cadendis occupantur, deliquerint, qui tamen a puero bene vixerunt; quodque per meam mediocritatem correpti, omnino reversuri sint ad priorem suam contentionem. Necessarium itaque

B magis judico, ut hoc ad tempus opere relicto, tam nos, quam qui alio in monte nunc laborant, die Sabbati in monasterio Bau congregemur. Tunc binis ad sese Fratribus evocatis injunxit, ut nemini hac super re quidquam indicarent, verum ad alium montem sine mora pergerent, nuntiaturi Isidoro et qui cum eo erant omnibus, ut die Sabbati in Bau convenire ne omitterent. Itaque ipse Theodorus post solis occasum suis omnibus comitatus in monasterio adfuit; alii quoque eodem jam pervenerant. Quamobrem cum universos ad se Theodorus cognovisset, ad solitum cœtus celebrandi locum ire perrexit. Inde ubi tempus adfuit quo salutaribus Monachos suos doctrinis imbuere erat solitus, in medio eorum consistens, et Theodoro Alexandrino interprete usus, dixit.

15 Non ignoratis, Fratres, quod vita eorum qui perpetuum inter Monachos castitatem sunt professi, aliorum hominum conversationem longe superans, Angelica sit. Etenim qui sanctiorem illam vitæ rationem ineunt, et communioribus inter homines studiis renuntiant, ei vivunt qui pro ipsis mortuus est et resurrexit, suamque ipsimet vitam abnegantes, Christo se configunt cruci. Hoc nos omnes vivendi genus amplexi, parentum nostrorum egestate valere jussa, in unum convenimus. Vivere itaque nos oportet, intuentes in Christum, vitæ vitæque hujus, cui adeo jam diu assuevimus, ducem et exemplar pulcherrimum. Neque enim divinas solum Scripturas, sed horum etiam famulorum suorum vitam ac mores, veræ in Christum fidei fundamentum, ac veluti semitas quasdam certissimas ad regnum cœlorum, Deus esse voluit universis, quos ejus regni cupiditate aliqua teneri contingeret. E nostris tamen aliqui, hoc vitæ curriculum pulchro animi ardore ingressi, vacillarunt certe, si nondum ceciderint. Quatuor namque Fratres ex iis, quos ad ligna cædenda in montem ire jussimus, cum se ab aliorum consortio remotiores conspexissent, facetias inter se miscere cœperunt, in risum et cachinnos sic effusi, ut Spiritus sanctus, eorum causa contristatus, remissionem quam oportebat conversationem eorum et lapsum mihi indicavit, ut ad priorem austeritatem reversi, lacrymis atque gemitibus seipsos corrigant. Quo igitur, Fratres mei, loco eam Jeremiæ vocem habetis, qua ita Deum alloquitur? Dominus Deus omnipotens, non sedi in concilio ludantium, sed metuebam a facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam amaritudine repletus sum. Quo modo non fuistis

memores verborum Job? Si ambulabam cum irrisoribus, hæc et illa acerba mihi contingant. Ignoratisne quod minima etiam famulorum suorum delicta, ita ut maxima, Deus in certiores eorumdem salutem visitare solitus sit? Numquam audistis Salomonem dicentem? Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stultorum; et rursum, Risum dixi deceptionem; ac denuo, Melior est ira risu. Quapropter vos ipsos circumspiciatis suadeo, et Apostolum audiat monentem, Risus vester in luctum convertatur et gaudium in merorem; ut non subeatis duram illam Salvatoris sententiam: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis ac flebitis. Voluntariam vos potius poenitentiam et placentum sponte ac diligenter suscipite, dum prodesse is multum potest, ut æternos gemitus contra voluntatem vestram experiri non cogamini. Coram Deo unusquisque vestrum sincere dicat, Quoniam ego in flagella paratus sum. Hæc Theodorus adhuc cum diceret, quatuor illi Monachi, una quasi mente atque sententia, quamvis diversis omnino locis constitissent, multo cum gemitu atque lamento, ad Orientem conversi miserabiliter exclamarunt, et coram Deo in solum prostrati eos se esse confessi sunt quos merito Theodorus reprehenderat, tum reliquam Fratrum multitudinem rogarunt, vota ut pro sese et preces conciperet. Omnibus itaque magno cum gemitu Deum deprecantibus, conventus de more est solutus. Quatuor autem illi verba Theodori quasi viaticum quoddam in omnem vitam accipientes, ita emendati sunt, ut quisque eorum aliis in eodem monasterio Fratribus in formam et exemplum esset curandæ salutis: talis namque, etiam ante admissam levem illam culpam, eorum fuerat conversatio.

16 Fuit Thebæus quidam cui Moysi nomen, Silvani, de quo paulo ante mentionem fecimus, imperio subjectus. Hic igitur cum Silvano et qui huic parebant Fratribus ad quandam Nili fluminis insulam fuit missus, ut lapsanas quas vocant in eibum Monachorum colligerent et condirent. Quo in loco cum quintum jam diem versaretur, et a Theodoro ipse evocaretur solus, venturum se negavit dicens; cum Fratribus reliquis mihi hic est persistendum, donec injunctum nobis laborem expleverimus. Quamobrem vel invitatus pertractus ad monasterium, Theodorum in cellula sua acerbè gementem, eique adstantes Psentaesium et Isidorum reperit. Hominem itaque fixo diu obtutu Theodorus intuens: Quid est, inquit, quod non corporis tui potius (hoc enim levius nobis accidisset) quam animæ mors renunciata nobis sit? Nonne dies ac noctes tibi in cellula assidens exegi, cum illud tibi inculcarem: Anima tua meditatur perversa: omni peccatorum genere plenas foves cogitationes, quæ complures homines in exitium impulerunt. Cumque reponeres, genus istud cogitationum a dæmone menti tuæ injici, respondi; Non quidem permissi sunt tibi imponere eas: tu potius ligna comportans, materiam dæmonibus præbes, contra te ipsum eos attrahens, dum perversis tuis desideriis obsequeris. An non et illud addidi, fore ut in te locum haberet id quod in Proverbiis dicitur: Tamquam ager vir imprudens, et tamquam vinea homo egens sensu: si dimiseris eum defectus fiet, et silvescet totus et fit derelictus; sepes autem lapidum ejuseffodientur. Verum id nunc eloquere; Quo tetandem prava ista, quam ingressus es, semita perduxit? Respondente Monacho, non aliam in animo suo malam residere cogitationem, nisi quam ipsi modo indicasset Theodorus; dixit vir Sanctus: Cum igitur post tugurium delitesceres, quid tunc animo, quid cogitatione versabas? Ad hæc eo rursus dicente: In hoc usque tempus nulli adhuc dæmoni permissum

fuit

D
Job. 31, 5

Ecc. 7, 7 et 4

Jac. 4, 9

Luc. 6, 25

Ps. 37, 18
magno cum
animorum
motu et
emendatione
reorum:

E

alter pravis
cogitationi-
bus indulgere
solitus,

F

Prov. 4, 30
ideoque ex-
pulsus a
Theodoro
corripitur
a dæmone:

A fuit ut te affligeret : sed posteaquam talia animo tuo agitare cœpisti, et domicilium dæmonum factus es, frustra hic inter nos agis : mandatum namque nobis est, monasterio te ut expellamus. Quatuor igitur Monachis junioribus eum tradens, ad propria hominem reduci jussit. Monasterii autem januam ut attingit, a cacodæmone insessus, et tauri instar mugiens, in vicum unde ortus erat cursu contendit, ibique a quatuor Monachis arte vinculis est constrictus.

Alterius
felle mors ei-
dem revela-
tur :

17 Haud procul a Ptolemaide, urbe in Thebaide sita, cum monasterium exstrui jussisset Theodorus, ut a Monachis incoletur ellicit. Frater autem in eo fuit, Carur appellatus, quo nomine apud Thebæos qui parte aliqua mutilus est designatur. Hic in precibus nocturnis negligentius sæpe cum ageret, a Theodoro reprehensus est. Tunc autem cum longo sane intervallo a monasterio Bau, in quo Theodorus morabatur, Frater ille abesset; et post occasum solis inter suos omnes Monachos Sanctus Abbas consedisset, subita perfusus letitia hanc in vocem erupit : Annuntio vobis qui adestis magnam Dei misericordiam, quam erga Fratrem nostrum Carur, qui in Ptolemaide est, benigne præstitit. Modo enim animam ejus, a corporis solutum vinculis, multa cum gloria in cœlum perduxit, quoniam is et Ecclesiasticæ doctrinæ articulos omnes servavit, et corporis sui puritatem summam ad alia multa decora et ornamenta adjunxit : Si quæ vero reprehendenda aliquando sit habere visus, ea variis, in quos incidit, morbis et afflictionibus abunde expiavit. Octo jam dies abierant, cum duo Fratres inde advenerunt, quicquid diem et horam qua e vivis excesserat Carur, nuntiassent, omnes stupore repleti sumus.

et cujusdam
occulta hare-
sis,

18 Quædam tempore cum omnem Fratrum multitudinem in unum collectam haberet Theodorus, hoc modo Psarphium, inter ceteros qui in Bau degebant primum atque præcipuum, est allocutus : Mitte aliquem ad cellulam Patchelphii, atque illum adesse jube, pariter cum eo quem in cella sua retinet adolescentem : Filium quoque ejus seniore hinc accersere. Hi ergo ut adfuerunt, dixit ad Patchelphium Theodorus : Dic age, quid hac nocte adolescentem illum docuisti? Cui alter; Quid, oro, aliud quam Dei timorem? Ac Theodorus : Ipse, inquit, Deus per Angelum ea quæ ad te spectant aperuit. Verum itaque eloquere, si doctrina tua lux est. Recusante autem illo, omnibus dixit Theodorus : Docuit illum resurrectionem carnis non futuram, ejusdem carnis naturam ut malam traducens. Deinde cum diceret Patchelphio, Effare, numquid ita res habet, an non? ipsiusmet filius exclamavit dicens : Idem mihi dogma nocte præterita persuadere est comatus. Tunc quidam ab utero matris suæ eunuchus, cui nomen Hor, libere ad Theodorum : Hunc etiam adolescentem, qui in errorem inductus est, perscrutare. Ac Theodorus : Tam adolescentis istius quam ipsius etiam filii Patchelphii animus, durissimi instar adamantis, omnibus pestiferæ doctrinæ ictibus fortiter restitit. Tum adolescenti dixit : Generosum mentis tuæ propositum a Deo scias esse susceptum; ac Præposito contubernii, in quo junior ille morabatur, præcepit, ut ne durius illum haberet, quia noctu et furtim ac contra Præpositi mentem e contubernio se subduxerat. Hinc ad Patchelphium conversus, veram de carnis nostræ mortalis a mortuis resurrectione doctrinam e sacris Litteris fusius exposuit et stabilivit. Hanc scilicet carnem nostram mortalem, aliquando immortalitate et incorruptione ornatam, a mortuis in gloria suscitandam. Tunc coram omni multitudine in lacrymas solutus Patchelphius (sufficere namque poterant dicta a Theodoro ad veram de resurrectione carnis fidem stabilendam) in solum se prostravit, dogmata Ecclesiæ sincere amplexus, et omnium pro

quem dextere
corrigit.

se preces expetens, ut hujus etiam culpæ veniam a Deo impetrare mereretur. Omnibus ergo ad orationem cum gaudio se convertentibus, Patchelphius magna vocis contentione et fuis ubertim lacrymis, suam coram Deo improbitatem est confessus.

CAPUT IV.

Alia quædam Theodori miracula et insignes prædictiones.

Navigio alias in quamdam insulam cum nos ac Theodorus essemus devecti, ut ligna ad ignem struendum colligeremus, et omnes natione Græci adhuc in navi consisteremus (Theodorus namque ex navi alia cum pluribus Monachis excensionem fecerat, cum celeriori nos navigatione prævertisset, et cum suis tuguria cœperat exstruere) quando ecce Patricius quidam, cognomento Bupæs e Lyciæ partibus oriundus, quique eadem nobiscum navi vehebatur, auxilium miserabiliter implorare est auditus. Ad quem cum ora oculosque convertissemus, de majoribus serpentibus unum vidimus dexteri pedis Patricii talo dentes infixisse. At juvenis quidam Thebæus, nobiscum navigans, serpentem a Patricii pede vix tandem avulsum, et ad navis latera crebris ac validis ictibus contusum occisumque in flumen projecit. Doloris vehementia graviter interim ingemiscens Patricius, cum nil propius abesse videretur, quam ut animam subito efflaret, Theodorus adfuit; et locum quem venenato dente anguis læserat, sancto Crucis signo comuniens, dixit ad Patricium : In metu ne sis; Christus te sanavit. E Monachis porro nonnulli postero die dixerunt : Nos fidem negantes verbis Theodori, Patricium ea ipsa nocte e vita putabamus abiturum; quem cum sanum nunc et incolumem videamus, Christum quidem benedictionibus, ac Theodorum admiratione prosequimur, quem Christo adeo gratum acceptumque novimus. Qui autem emori serpentem coegerat adolescens, noxiæ omnis expers atque immunis permansit. Compluribus deinde Monachis e Bau ad insulam in qua eramus appulsis, trecentorum capitum numerum imple eramus, quando sub horam nonam diei sextæ et vigesimæ mensis Arthur a Theodorus nos in unum convenire atque coram se adesse jussit. Tum Alexandrinum Theodorum dictorum suorum interpretem adhibens, hoc modo loqui est exorsus : Quod jam olim mihi Deus revelavit, hodierno die ad vos proferendum esse existimo. Præcepit namque mihi ut amplius non silerem, sed modo, cum hic consisterem, voluit ut vos de hisce continuo monerem. Sunt igitur sequentia. Non pauci eorum qui post susceptum baptismum aliqua conscientiam macula fedarunt, quales fere sunt in omni loco in quo Christi nomen est annuntiatum, quique Apostolicæ fidei integritate ex animo retinentes (in quorum numero nos quoque ponimur) peccata sua peracerbe planxerunt, eorum veram poenitentiam Deus suscipiens, a delictorum suorum reatu omnes exsolvit. Quicunque ergo usque in hoc tempus vero deplorastis ea, quibus a baptismi susceptione Deum a vobis offensum meministis, de venia securos esse jubeo. Quapropter unumquemque vestrum hortor, ut postquam misericordias Domini ex corde fuerit confessus, dicat : Vertisti planetum meum in gaudium : conscidisti saccum meum, et circumledisti me letitia.

Morsum ser-
pentis signo
Crucis repente
sanat.

E

a

Jussus de-
nuntiare
suis, quod
poenitenti-
bus remissa
sunt peccata,
F

Ps. 29. 12

20 His multisque aliis sermonibus cum Fratres suos instruxisset Theodorus ad decimam fere usque diei horam, quatuor e reliquis ad se nominatim evocatos, universis nobis audientibus, sic alloquitur : Fratres nostri, qui cum Theophilo et Copre Alexandria redeunt, jam in propinquo sunt. Ne autem

adesso fra-
tres ab
Alexandria,

AMMON.
EPISC. AD
THEOP.
b

A ignari locum hunc prætervehantur, itote ad extremas insule partes, iis quosque primum adnavigantes conspexeritis, flexuram *b* fluminis indicate, ut ad insulam hanc appellant: Theophilus, qui navi et vectoribus præest, stationem qua secura est novit; in eam cursum dirigit, Abeunt igitur Fratres, qui postquam non longam in littore fecissent moram, navim conspiciunt e fluminis flexura egredientem. In ea ubi Theophilum gubernatorem non sine stupore agnoverunt, signis ac nutibus in insula Theodorum versari, utque ad eandem cursum dirigerent, indicarunt. Prægressi deinde ipsimet, ceteris adventare jam navim renuntiarunt. Quo audito, in summam omnes admirationem sunt adducti, et Theodoro, cum ad insule portum se conferret, ac Fratres e navigio exeuntes amanter exciperet, et in osculo sancto salutaret, comites se addiderunt. Fratrum ergo omnium corona cinctus Theodorus, sic eos est allocutus: Est sane, cur gandeatis: vidistis enim Patrem nostrum Antonium. Quin etiam, inquit, per nos tibi scripsit: et dederunt ei epistolam. Quam ubi Theodorus non absque magno animi sui gaudio perlegit, eandem Ælurioni tradidit, palam et coram Fratribus legendam, interpretis partes agente

ferentes Epi-
stolam a S
Antonio,

B Theodoro Alexandrino, quandoquidem idiomate Ægyptiaco erat exarata. Hæc porro scribebantur: Dilecto filio Theodoro Antonius in Christo salutem et gaudium. Sciebam equidem nullam a Domino factam iri rem, nisi aliquid inde salutis doctrinæ famulis suis prophetis inspiraverit; Nec putavi ea, quæ diu ante mihi Deus indicaverat, a me esse tibi manifestanda. Sed posteaquam Fratres tuos, qui cum Theophilo et Copre erant, videre contigit, hæc ad te scribenda duxi; et significandum, quo modo plurimi eorum, qui Christum in veritate adorant, et post susceptum rite baptismum in peccata prolabantur (quod per totum fere orbem accidit) si misericordiam Domini implorent, ac de admissis ex animo doleant, a Deo misericorditer in gratiam recipiantur, et omnia sic agentium hominum deleantur peccata; quod iis quos jam dixi omnibus in hunc usque diem benigne conceditur, quo hæc ad te epistola est conscripta. Illam itaque Fratribus tuis velim prælegas, ut ipsi quoque rem hanc intelligentes, gaudium ex ea capiant. Salutari a me Fratres cupio. Qui apud me sunt Fratres te salutant. Valere te in Domino cupio. Hæc cum omnes qui aderamus intellexissemus, nosque in faciem prostravissemus, in eos coram Deo prorupimus gemitus, ut, postquam is qui aderat presbyter finem fecisset precande, Theodorus dicere sit auditus: Affirmanti mihi, Fratres, credite, quod omnis quæ in cælis est rationis particeps creatura gaudio non modico exultaverit, ob eum quem modo propter peccata vestra dedistis planetum: obsecrationes namque nostras Deus suscipiens, aliquorum hic adstantium Monachorum, acerbæ adeo crimina sua deplorantium, culpas delevit: quos ipse diu ante cognitos habens, eundem instituit sermonem, qui et mihi ante fuit, et quem modo perscripsit Antonius. Quamobrem omnibus gaudio perfusis, ad me conversus Theodorus; Tu, ait, o Ammon, quæ arcano quodam modo a me sunt dicta, et quæcumque alia vidisti et audivisti, palam et in plateis ubique fac annunties.

c

21 Inde cum tertius mihi inter Monachos degenti ageretur annus, nonnemo e patris mei amicis, ad monasterii fores cum me una cum Bessarione, egregio Dei servo et id temporis janitore, conspexisset, multis obsecravit, nuntians qua ratione mater mea, ex quo die propinquos et familiares deserneram, magno fuisset dolore oppressa; Pater vero universa Ægypti ac Augustauicæ *c* monasteria adiens, ubi me nullibi reperire potnit, haud aliter quam vita

functum deflevisset. Quibus ego auditis, virum Dei D Theodorum oravi, Monachos mihi ut binos adjungeret, in quorum comitatu matrem videre et consolari, ac deinde cum ipsis redire ad monasterium daretur. Tam ille ad me: Matrem quidem tuam Christianis esse adscriptam scias; tu vero hisce in partibus deinceps non versabere. Quapropter auctor tibi sum in monte Nitriæ ut domicilium deligas: illo siquidem loco viri degunt sanctitate conspicui, Deoque gratissimi. Theodorum indicare volebat eum, qui cum Ammone versabatur (adhuc quippe is in vivis erat) et Ælurionem, et Ammonium, qui non diu post defuncti sunt, nec non et S. Pambonem et Dei famulum *d* Piores, qui gratias sanitatum a Domine fuerant adepti, quique præterea cum hisce degabant homines sanctissimi, quorum nomina silentio putavi prætereunda, ne longior hæc evadat epistola. A Theodoro igitur abire permissus, eumque osculatus, multis cum lacrymis ut pro me Deum deprecaretur oravi. Postquam meos deinde parentes conveni, ad montem Nitriam me contuli; sextoque post mense, cum beatus Pontifex Athanasius id temporis sub Constantio ab Arianis cum furore investigaretur, sanctique per Ægyptum et in urbe Alexandrina Monachi ac Virgines et Laici religiosiores multa sustinerent incommoda, et verberibus vulneribusque conficerentur, universa quoque Ægypte abire juberentur Episcopi, Ducis Ægyptiaci titulo tunc gaudente Sebastiano, successore Syriani, ejus jussu complures Deo per castitatem devotæ Virgines in ipsa S. Theonæ Episcopi ecclesia telis sceleratorum fuerant interemptæ: cumque sancti Episcopi sub Artemio, quem Sebastianus deinde habuit successorem, multi inter tormenta exspirassent, sanctique *e* Occidentales Episcopi acti essent in exilium, et mali omnes, Arianis prævalentibus, vix essent bonis ferendi: principem namque habebant crudelissimum Georgium: hæc inquam omnia cum fierent, Monachis cum Piore et Pambone in monte Nitria degentibus, reliquisque senioribus annuntiavi ea quæ de persecutione ista Theodorus prædixerat, quod videlicet gravis omnino esset futura, ac tranquillitas deinde consequeretur.

Auctor in
montem
Nitriam
dimissus

d

dum magna
ab Arianis
moveretur
persecutio,

E

e

22 Arianis porro mala sua magno conatu promoventibus, quatuor a Theodoro submissi Monachi cum litteris ad montem Nitriam ejusque sanctissimos incolas pervenerunt. Ili præceptis Theodori obdientes, cum me diligenter quæsitum tandem reperissent, epistolam mihi tradiderunt Sabbati vespere. Sequenti autem, id est Dominica die, missas ad me litteras privatim primum senioribus, atque horum assensu et mandato universæ Monachorum multitudini prælegi, quæ sic habebat. Carissimis Fratribus in monte Nitria existentibus, Presbyteris, Diaconis, et Monachis, Theodorus in Domino salutem. Volo cognoscatis, quo modo Arianorum superbus furor ad cælum usque et Deum se penetraverit, ac Dominus populum suum, et quas ille sustinet calamitates, aliquando respiciens, miseratione erga eum commotus sit, et suam ab hisce miseriis Ecclesiam liberare tandem statuerit. Dixit quippe de Arianis Deus; Uleiscar *f* super Babylonem, et quæ glutivit extraham de ore ejus. De Ecclesia autem: Quis ex vobis qui vidit domum istam in gloria sua prima? Quare magna erit gloria domus istius novissima super primam. Has itaque indubitatas promissiones, Fratres, cum habeatis, solatium præbete iis qui in regione vestra ab Arianis non pauca tolerant, ne fides cujuspiam forte vacillet. Salutant vos qui mecum sunt Fratres. Salvos et incolumes vos Dominus conservet, dilectissimi. Ista cum legerem, universa quidem Fratrum qui aderant manus gloriam et laudes Deo attribuerunt; atque e senioribus unus, cui nomen

litteras a
Theodoro
consolatorias accipit
F

f
Jer. 51, 41

Hagius

*prædictionum
eventu sub-
secuto con-
firmatas.*

g

h

A Hagius, mihi suaviter arridens : Et nos, inquit, ita asserimus, quoniam non ob loquelam tuam ista credimus : ipsamque epistolam accepit a me secundum Heraclidis senioris jussionem, Isaac, qui et Chrysogonus, id quidem temporis in monte Nitria Monachum agens, et ad extremum sub sanctissimo Episcopo Isidoro in minori Hermopoli Dirconus constitutus, beatissimo Episcopo Dracontio mittendam ; quam Frater Deo carissimus et Consacerdos noster Dioscorus, sancti Isidori successor, perquirens, haud difficulter puto reperiet. Persecutionis porro ejus quæ anno sexto mense nono *g* Athanasium Papam expulit, Julianus imperavit, homoidololatra. Hic sanctissimum Præsulem in Thebaide exulare jussit, multasque Christianis minas intentans, repente in Perside fato est extinctus, nihil eorum quæ minatus fuerat Christianis efficere valens : ita ut quicumque Theodorum de rebus hisce aliquando disserentem audiveramus, Deo daremus gloriam, dum post tot annorum spatia, sic cuncta vidimus evenisse, prout ea ipse prædixerat, et deinceps quieturam Arianorum adversus nos rabiem absque dubitatione expectaremus. Quod etiam post tantum temporis intervallum nunc videmus *h* completum.

*Meminit
etiam testi-
monii Theo-
doro dati ab
Athanasio,*

i

k

B 23 Atque ista quidem omnia, Sanctitatis tuæ præcepto persuasus, litteris ausus sum consignare, multa omittens quæ a Theodoro fieri consexi, quæque multorum fortassis aures offenderent, cum verear ne in manus pusillorum et in Christi servitio achuc tironum nostra hæc epistola forte deveniat. Postquam autem beatus Pontifex Athanasius, me omnium minimo, aliisque ecclesiæ Alexandrinæ Clericis præsentibus, in magnam venisset ecclesiam ; beatæ memoriæ Ammonio, qui fuit Episcopus Elæarchiæ *i*, et Hermoni Episcopo *k* Bubastensi dixit aliquid de Theodoro, quod equidem existimo Sanctitatem tuam ibidem præsentem omnino audivisse, necessarium tamen est ut ad memoriam eorum quæ dixit renovandam scribam Pietati tuæ. Nempe cum præmemorati Episcopi admirarentur B. Antonium (sapient enim cum eo egerat Antonius) dixit eis Athanasius Papa, vidi etiam temporibus hisce magnos Dei viros, Theodorum sanctificatum, Patrem Tabennesiotarum Monachorum, et Patrem Monachorum circa Antinuum, cui nomen Abbas Pammo, non ita pridem hac vita defunctos. Cum autem eo tempore me persequeretur Julianus, et aliud nihil in momenta expectarem, quam ut ab illo caperer (de hoc siquidem ab amicis fidissimis eram præmonitus) duo illi quos dixi die uno venerunt Antinuum ; et ego, sumpto consilio ut apud Theodorum laterem, ipsius navigium undique coopertum ascendi, deducente nos Paminone Abbate. Vento autem minus prospero afflante, equidem corde anxius ad preces sum conversus, qui vero cum Theodoro erant Monachi, exscensione facta, navim remulco protrahebant. Tunc Abbati Pammoni, anxium me consolari volenti, dixi : Crede affirmanti mihi, non tam secunda mente sum tempore tranquillitatis, quam persecutionis : tunc namque animos mihi facit, quod Christi causa aliquid patiar ; cujus misericordia ad omnes casus recte comparatus, quamvis in captivitatem abduci me contingeret, magnam tamen ab eo gratiam consecutum me existimarem. Sermone necdum finieram, quando fixis oculis Abbatem Pammonem Theodorus intuitus suaviter visus est subridere. Qua de causa in risum præne cum erumperet Abbas Pammo. Quid, inquam ad eos, talia me dicentem risu excipitis ? nostisne timoris causas quas habeam ? Tum Theodorus Abbati Pammoni ait : Risus nostri rationem expone. Respondit Pammo : Id ut ipsemet dicas longe est convenientius. Ac Theodorus : Hac ipsa, inquit, hora *l* in Perside e vivis aufertur Julianus : sic namque de eo prædixit

Dens, quod vir superbus et contemptor non prosperabitur in finem. Imperator porro exsurget, Christianus quidem et admodum illustris, sed qui exiguum vitæ tempus impleturus *m* est. Non itaque te necesse est cum anxietate in Thebaidem fugere ; sed clam potius in Comitatum te infer *n* : Imperatori quippe per viam occures, ab eoque debito cum honore receptus in Ecclesiam reverteris : quo facto ipse mox Imperator a Deo ex hac vita auferetur. Itaque omnia evenere. Quamobrem sic existimo, viros non paucos Deo acceptissimos in Monachorum numero latere : hi enim ipsi sic quasi obscuri prorsus latebant, quemadmodum et sanctus Ammon, et sanctus Theodorus in monte Nitria, et famulus Dei ac pulchra senectute venerandus Pambo.

24 Ammonius autem episcopus cum beatum Piorum, et Ælurionem, et Ammonium, et Isidorum Anachoretarum omnium antiquissimum, et beatum Macarium, quos omnes in monte Nitria viderat, magnopere admiraretur ; Sanctitas Tua de Sanctis in Scethi Anachoretis, Paesio, Paulo, Psolo, Paesii Fratribus, nec non de Isaia, Pesyro, Isaaco et Paulo, ac denique de Theodoro Thebeo ex me sciscitata est nam eum vidissem. Cumque trium annorum spatio huic me dicerem cohabitasse, narrare jussit, si quid a Theodoro præclare factum memoria teperem. Ubi ergo e prædictis nonnulla retuli (longo quippe sermone sanctum Papam detinere nolebam) admirans ille : Experientia, ait, doctus, eo quo dicis modo rem omnem se habere, nullus dubito.

25 Nunc postquam ea, quæ a beato Papa Athanasio audiui, ad Sanctitatem Tuam perscripsi, supplicationem adjungo, ut Deum incessanter pro me depreceris, hoc unum orans ut suam a me misericordiam Deus numquam retrahat. Saluta omnes qui tecum sunt Fratres. Qui apud me sunt Sanctitatem tuam multum salutant. Sanctissimus universorum Deus incolumem, meique in orationibus memorem, ad suam gloriam et Ecclesiarum bonum diutissime Te, Domine ac Frater sanctissime, superesse velit.

EPISTOLA

THEOPHILI PAPE ALEXANDRINI AD AMMONIUM EPISCOPUM.

D
AMMON
EPISC AD
THEOP.
et restitu-
tionem a
Joviniano
obtinendam:
m
n

*meminit et
aliorum
sanctorum
Monachorum*

E

*et epistolam
concludit :*

VIDE PAG 71 *

26 Domino et Fratri meo multum dilecto, et Consacerdoti Ammonio Theophilus in Domino salutem. Cum præclarum animi tui ardorem et pietatem minime ignorem, non possum non vehementer probare quod de sanctorum hominum gestis memoriam feceris : nam et alias sæpe nos tuis narrationibus recreasti, scripto transmittens, quæ cognoveras. Contingat igitur tibi et nobis omnibus, cum sancto Theodoro partem et communionem habere. Non enim ad nostrum solatium cunctabundus, sed in id ipsum nonnihil addens promptitudinē tuā, multum nobis profuisti, dilectissime et desideratissime. Fratres qui apud te sunt saluta. Qui necum sunt, in Domino te salutant. Vale in Domino, Frater multum dilecte.

F
*cui pro ea
gratias agit
Theophilus.*

ANNOTATA.

a Athur respondet fere nostro Novembri, a iv Kalend. incipiens : adeo ut hic notetur 22 Novembris secundum Romanos.

b Geographorum tabula omnes inter Tentyram et Thebas Nilum grandi flexu versus Orientem declinant, unde reflexus denno recta in Septentrionem fertur.

c Augustamnica dicitur dimidia fere pars Ægypti ad

*cui fugienti
indicaat
ille mortem
Juliani,*

l

A ad Orientem usque in Palæstinam, sua longitudine a
AUCTORE D. P. *Mediterræneo usque ad Mare rubrum extensa.*

d Commemorantur in MS. Chiffletiano Synaxario
S. Pior 17 Junii, et S. Pambo 18 Julii.

e Intelliguntur præcipue SS. Dionysius, Lucifer et
Eusebins.

f Caput hoc Jeremiæ quod in Vulgata est 31, apud
70 numeratur 28.

g Mensis Ægyptiorum nonus censetur Pachon,
respondens nostro Majo. Mensem ergo hic habes, alibi
non facile inveniendum, quo a tumultuante in Galliis
exercitu Augustus proclamatus Julianus diadema
sumpsit anno 360 imperiumque est auspicatus: in quo
eum sequenti anno 361 exente confirmavit mors Impe-
ratoris Constantii. Hac porro ratione primus annus
Juliani fuit annus sextus persecutionis, Athanasio
moveri captæ anno 335 post Mediolanensis Concilii
dimissionem, in qua signata ejus damnatio fuerat.

h Mortuo scilicet Valente et subrecto in Imperium
Theodosio, ejus anno 9, Christi 387, Timotheo
Alexandriæ Episcopo mortuo, 26 mensis Epiphi, id
est 20 Julii, ordinatus est in ejus locum Theophilus,
inquit Theophanes, attribuens Sedi ejus annos 28: hic
B autem est cui scribitur.

i Elearchia in Ægypto secunda, inter Alexandriam
et Thmum fere media. In Epistola S. Athanasii ad
Antiochenos appellatur Agatho Phragoneos et Elear-
chiæ Episcopus: quod Carolus a S. Paulo in Geo-
graphia sacra sic interpretatur, quasi Phragonea
civitas Episcopalis, Elearchia territorium seu Præfe-
ctura ipsa vocata fuerit.

k Bubastus, Augustamnica secundæ civitas Episco-
palis, a qua extremum Nili brachium ad Orientem
habet ut Bubasticus fluvius dicatur,

l Obiit Julianus anno 363, die 26 Junii, ut supra
dictum.

m Jovinianus hic fuit, post necem Juliani, anno
363, 26 Junii peractam, acclamatus ab exercitu Impe-
rator, martuus 17 Februarii sequentis anni 364.

n Nonnulla de hac Athanasii restitutione aliter a
nobis exposita in Vita cap. 30, ex hac epistola lumen
et correctionem cum insigni plurium etiam alibi notitia-
rum auctario debent accipere, uti in Appendice ad to-
mum 1 notavimus.

APPENDIX

DE PACHOMIO JUNIORE

C Abbate monasterii S. Antonii in Ægypto,
D. P.

CIRCA AN. CCCC

Acta cum
Vitis Patrum
edita ut Po-
stumil,

habentur
ex MSS. ma-
gis integra ut
Pachomii,

Magni Pachomii tam antiquissimis, quam mediis,
novissimisque scriptoribus laudatissimi, genuina Acta
daturi, Commentarium ad ea prævium conclusimus
profutendo, quod aliquando coacti proferre quædam Acta,
quæ nobis in totum aut ex parte suspecta vel etiam
convicta sunt de falsitate; id non alio faciamus consilio,
quam ut Lector ad ipsum qualiscunque narrationis
fontem consistens, suo ipse gustu judicare possit de
rivulis inde deductis; utque sincerorum monachorum
scripta, meliori in luce appareant juxta ejusmodi um-
brus. Consilium hoc si probes, Lector; non etiam im-
prohabis, quod hoc loco, licet non prorsus necessario,
apto tamen, proponam tibi Acta cujusdam junioris
Pachomii, sub alieno Pasthumii vel Postumii nomine
hactenus lectu inter Vitas Patrum, a S. Hieronymo
aliisque collectas, sed contractu nonnihil; magis integra
autem reperta in MSS. duobus pervetustis altero S.
Maximini Treviris sub hoc titulo Vita S. Pacomii,
hominis Dei, a S. Hieronymo edita; altero Neapoli
reperito transcriptoque a p. m. P. Antonio Beatillo,
ubi appellabatur Pachomius. Cum autem Græce scri-
batur Παχόμιος, idque melius reddatur Pachomius,

sicut reddidit Hieronymus in Vita Marcellæ, præter
D alios quosdam apud Rosweidum, merito timentem, ne
Pasthumius, quod aliæ editiones habent, ex Pachu-
mio irrepperit: ipse autem nullam dat rationem, cur
Pasthumium convertat in Posthumium, nec credo
aliam habuisse, quam quod magis ei placeret forma
Latini nominis, unius dumtaxat litteræ conversione
faciundo.

2 Idem fatetur nihil de hoc sibi occurrere vel in
tabulis ecclesiasticis vel apud Historicos, et multa
esse affinia cum Pachomio ejusque regula: quod
observans etiam potuisset formidare, ne ad quamdam S.
Pachomii Tabennensis imitationem, confictus sit hic
Pachomius Antonianorum discipulorum Pater post
Macarium constitutus, uti credere oportebit, si quid
velimus credere dictæ Vitæ, in qua Auctor quispiam
Latinus, ut videtur, solum scripsisse se profitetur, quo
ordine eum Dominus ad suam vocavit gratiam; idque
sicut referentium jactavit oratio, qui initia conver-
sationis ejus noverant. Quam enim difficulter succes-
sio illa componi potest cum certiori de S. Antonii
discipulis notitia, ut max apparebit; tam suspecta red-
ditur vel referentium vel scribentis fides, ne alterutri
cum nullo aut cum exiguo veritatis fundamento perso-
nam hanc ejusque initia sint commenti. Hieronymus
certe perperam præteritur huic Vitæ, reclamante ejus-
dem notissimo cunctis stylo. Hieronymi tamen æqualis
auctor fuisset, si talis Pachomius revera extitit in rerum
natura; et si ideo (ut præsumi posset) de morte ac fine
ejus nihil scriptum est, quia ipse adhuc inter homines
supererat: atque ex hoc capite minus esset mirandum,
ejus nomen nusquam notari in Martyrologis, qui qua
die obierit, Vita suo fine destituta non exprimit. Dedi-
mus ad xxix Martii Vitam cujusdam Marci Athenien-
sis, Eremitæ in Libya, eamque fassi sumus suspectam
nobis esse, ne fuerit ad ejus imitationem expressa, quam
de S. Paulo primo Eremita descripsit Hieronymus,
ex relatu Amathæ et Macarii, qui ex magistri sui ore
sæpius audiverant. Mutatis enim nominibus, et additis
pluribus quæ fidem difficulter obtineant paradoxis, res
eandem quoad substantiam utrobique narratur; circum-
stantiæ autem eo tantum differunt, quod in Paulo sint
omnia simplicia magis et verosimilis historiæ modum
non excedentia, in Marco contra poetice simillima
fictioni atque ad stuporem ciendum adornata. Deditimus
tamen illum Vitam, ut daretur occasio plura forsitan
eruderandi, quibus fictionis diluatur suspicio aut salva
substantia corrigantur circumstantiæ minus prudenter
adjunctæ. His autem non comparentibus, minime impro-
bamus ipsam ab opere nostro exiari, siquando Martius
recudetur: nec prima quidem vice illam daturi, si
credidissemus extituros aliquando, qui non obstante cau-
tela adhibita, auctoritatem nominis nostri ei additam
opiarentur. Sed ne iterum hoc fiat, per modum dum-
taxat Appendicis, et absque titulo Sancti, vere Sancto
Pachamio hunc, modis omnibus suspectum, adjungimus;
ne fallere pergat tot egregiis Sanctorum indubitabilem
Vitis, quot Rosweidi opus continet, permixta, et ut con-
traria juxta se posita facilius possint per comparationem
istam dijudicari, non sine utili ad similia plura Criticæ
facultatis exercitio.

3 Primum ergo quod expendi meretur, debiteque
expensum difficulter habebit fidem, est quod prædictus
S. Antonii discipulus Macarius, qui, Hieronymo S.
Pauli Vitam scribente, una cum socio Amata adhuc
erat in vivis (ut constat ex Prologo ad eandem Vitam)
quique nusquam alibi legitur super condiscipulos ullum
magistratum gessisse, dicatur ab Antonio derelictus,
quingenta fere millia Fratrum gubernanda sus-
cepisse, et Pachomium constituisse monasteriorum
Doctorem et Principem in eo loco, a quo ipse disce-
debat moriens, ubi etiam S. Antonii Reliquiis visitari
solitas haud obscure indicatur, quasi jam tunc palam
noto

sed quoad
veritatem
merito suspe-
cta,

E

sicut et Acta
Marci Athen.

F

Incitur ille
Macario,
50000 mona-
chorum Patri.

A noto ejus sepulcro. Contra quæ, præter alia quæ dici possent multa, hoc fortissimum occurrit, quàmvis negativum sit: silentium nempe Palladii Hellenopolitani Episcopi in Historia Lausiaca, cui adjungi posset similis operis auctor Ruffinus Aquileiensis, vel si major Evagrius Ponticus et Palladii interpres aut socius itineris. Si enim hic non ultra Lycum in Thebaide progressus, scripius et definite meminit ingentis numeri Tabennesiatarum, quas solo fere cognovit auditu; alibi autem reperiuntur monachorum numerum, quoties is communem modum egredi videbatur, solite expressit quomoda Aegypti solitudinem liberius scrutatus minus diligens fuisset circa discipulos S. Antonii, quorum plurimos vidit; eos præsertim qui vel ipsius monasterium incolabant, vel per circumjectam eremum sese solitarie exercentes, ipsius monasterii Abbati, tamquam communi omnium Patri, suberant, si tantam eorum invenit copiam?

(quos mirum
esset præteriri
a Palladio)

successisse
in monasterio
S. Antonii
sed quo?

exterius tene-
bat Ab. Pity-
rion;

in interiori
solus habita-
vit Sanctus,

ubi et ignoto
omnibus loco
est sepultus,

4 Quamvis autem, uti ad Vitam S. Antonii §. 2 est demonstratum, duplex est mons seu monasterium Sancti, non apparet ad utrius incolatum regimenque potuisset a Macario invitatus inductusque fuisse Pachomius: et hæc est alia difficultas. Cap. 23 Palladia narrat Cronius Presbyter Nitriae, quomodo pervenit ad montem S. Antonii et monasterium quod est prope fluvium, in quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amatas, qui etiam eum cum dormisset sepelierunt. Sed ne hic te putes legere quod monasterium istud saltem cum socio Anuta regebat Macarius; audi eundem Palladium, cum ex Thebaide rediens locum adisset, cap. 74 sic loquentem, Vidimus autem juxta Thebaidem (xx-z Græce, non ἐν in, ut male interpres) altum montem fluvio imminuentem, valde terribilem et præcipitem, et monachos illic viventes in speluncis. Eorum Pater erat Pityrion, qui fuit unus ex discipulis Antonii, tertius qui illum locum excepit, cum successisset Antonio et ejus discipulo Ammonæ. Nullo ergo hic locus Macario, neque successori ejus Pachomio: nec jam aliud restat quam ut interior salitudo intelligatur, triginta milliariis distans a fluvio. Et hanc revera indicare videntur hæc Acta, dum num. 6 inducunt Macarium, Pachomio succedentem, ut S. Antonii Anachoretarum Principis non pigritaretur visitare Reliquias. Sed et hic rursus occurrit, quod eo in loco, ut scribit S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, solum habuerit Antonius duas ejusdem mensuræ cellulas, in vivo excisas lapide, in quibus, venientium frequentiam et discipulorum contubernium fugiens, commoratus est, una scilicet pro oratorio, altera pro cubili utens; solitusque ab interiori illo (ut quandoque appellatur) monasterio seu asceterio, ad exterius prædictum, ubi reliqui sui discipuli erant, accedere, uti Palladio narravit præcitatus Cronius, aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat, pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium.

5 Tertia difficultas est, quod teste S. Athanasio in Vita num. 112 et 115. discipuli illi duo, quos ibidem ante quindecim annos instituerat Sanctus, quique ei jam senio ceperant ministrare... involutum, ut præceperat, corpus humo operientes, servaverunt mandata, de eo occultando sibi sub exitum Vitæ data, et nemo interim usque ad hanc diem, præter eos, ubi sit conditum novit. Ita Athanasius scribens circa extremos annos ætatis suæ vitæ, quam clausit anno vulgaris AEræ cccclxxi, id est xxv post mortem S. Antonii. Merito proinde dubitabit aliquis, utrum tam sancte adjuratus Macarius mandatum de secreto servando violare voluerit; qui verosimiliter nec solus quidem audebat locum revisere, ne importunus aliquis explorator, vestigia euntis redeuntisque observando, veniret in loci illius cognitionem. Et forte eadem de causa ipse ac socius post mortem magistri receperunt se ad exterius

monasterium, quia illo defuncto et corpore clam haberi jussu, nihil in interiori erat amplius quod eos ibi moraretur. In loco etiam, qui xxx P. M. remotus a fluvio, desertus plane erat et difficillimus aditu, non videntur ali potuisse, quæ hic subjiuntur Macario et post eum Pachomia quinquaginta milliæ Monachorum: multoque in hac parte moderatior est auctor ejusdem fabulosissimæ et merita suppressæ suppressæque relationis, de invento corpore S. Antonii, quam ex MS. S. Albani Treverensis habemus; cum narrat, quod Sanctus in isto suo deserto, itinere viginti quinque dierum per aspera et devio adeundo, construxit ecclesiam S. Mariæ cum tribus altaribus de crystallo, et posuit in ea viginti quatuor fratres, quibus alendis quotidie afferrentur panes ab illis ipsis duobus leonibus, qui S. Paulo primo Eremitæ sepeliendo suum commendarunt operam.

6 Dixi fabulosissimam narrationem. Fingitur enim jussu Constantini Imperatoris, a cujus uxoris filii Sophia expellendum se negabat demon nisi ablato Constantinopolim corpore S. Antonii, pro eo requirendo missus Theophilus, urbis Regis Episcopus, quadragésimo post martem Sancti anno: qui Constantinopoli Hierosolymam et inde Ephesum Aegypti adnavigans, cum ad dictum penetrasset locum, nec aliud ibi intellexisset, quam ab Hilarione et Piere discipuli clam omnibus esse defossum, post jejunium triduanum meruerit ducem accipere stellam; secutusque itinere dierum quinquaginta novem, devenit in campum amantissimum, in cujus medio fodere divinitus jussus, cum fossorio instrumento destitueretur, precando impetravit leopardos duos, et hi pedibus scalpentes terram, denudarint lapidem, sub quo jacebat incorruptum corpus, restitum cilicio coriaceo et tunica contexta de palmi, quam B. Paulus primus eremita fecit. Imperitum verioris historiarum esse oportet, qui nesciat quam ista de Constantino, Sophia, Theophilo, Hilarione atque Piere male consuta sint, nec vacat iis redurguendis immorari, ne lectoris abutar patientia. Solum significo reveri me, ne illa Macarii Pachomiique successio, in tot Fratrum ab Antonio relictorum curam, haud magis veracem auctorem habeat: sitque ejusdem figlinæ, cujus est inter Vitæ Patrum, hæc Pachomii vitam præcedens, alia, sub nomine, S. Macarii Romani servi Dei, qui inventus est juxta Paradisum, auctoribus Theophilo Sergio et Hygino, post iter pluribus fabulosisatibus quam diebus productum: quæ tamen Vita ipsius S. Hieronymi, ævo jam nota erat: de ea enim omnino loqui videtur cum ait in Prologo, ad Vitam S. Pauli, primum eremi cultorem requirens; Nonnulli et alia, prout voluntas tulit, jactitant, subteraneo specu crinitum calcaeo tenuis hominem, et multa quæ persequi otiosum est incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. Roswerthus, non ausus eam probare, excusat tamen quod passus sit ut ante fuerat impressi reculi, eo quod ad xxiii Octobris sumptam inde epitomen invenerit in Græcorum Menæis, et locum exinde citatum in Decreto Gratiani. Sed in hoc minoris forsitan fecisset Menæa, si visis quot nos vidimus MSS. Synaxaribus, ubique istiusmodi epitomen deesse cognovisset, adroque novitum additamentum istud censeret posse æque ac alia: et ut plura Synaxaria haberent eam, non aliud inde sequeretur, quam antiquissimæ fabulæ antiquitas fidem habitam a Græcorum nonnullis.

7 Sed ecce insignis quidam hujusmodi paradoxarum narrationum propagator, isto examinis curiosi rigore aliquis sibi curas opinionationes labefactas dolens, aurem mihi vellicat monetque, si sic examinentur Sanctorum Acta omnia, vix unum volumen iis quæ probare potuissemus fuisse a nobis implendum. Abi sis, et istam solitudinem deponere: quamvis enim in hactenus editis sint aliqua quæ nunc reprobaremus, præsertim in Janua-

D
AUCTORE D. P.

et magnus
numerus
ali non po-
tuisset

eum ad 24
restringit.

E
Inventio
S. Antonii

æque fabulosa
ac Vita S.
Macarii
Romani prope
Paradisum
inveni

F

Sed nullum
a talium
refutatione
præjudicium
patiantur
nostra Acta
Sanctorum.

A rio ; non ideo tamen mirus hic mensis, etiam rescissis illis, sex tomos implebit, quodcumque recudetur. Est autem ubi majori, est ubi minori opus sit examinis severitate. Quaedam enim sunt, quæ nullum ad alias historias illustrandas, stabilendas aut infirmendas momentum adferunt, quia nullam vel exiguam habent cum iis connexionem ; et hæc ut exiguam præbent examinare volenti ansam rationabilis dubii, ita leri absolvuntur iudicio : ea vero quæ admissa longam post se trahunt consequentiarum catenam in tota historia profana ac sacra, profecto nisi undique stabilita confirmataque, non sunt recipienda ; si autem sub ipso examine deficiant, magno sunt conotu rejicienda. Hujusmodi cum non sit hic Pachomius, ejus qualemcumque Vitam accipe, et ut roles utere ; modo ea non obutaris ad alia, æque ac magis dubia stabilienda ; uti fieri quandoque dolemus, etiam absque ullo ad nostras præfationes commentariosque respectu : qui si consulerentur, appareret diversissimas esse certitudinis aut verisimilitudinis gradus, secundum quos proponuntur ac disponuntur in hoc nostro opere Acta Sanctorum : neque nos ea intricare, cum posteriores lucubrationes aliquid in prioribus mutandum suggerunt aut supplendum ; sed id agere, quod ingeniorum ac veritatis amantium scriptorum est.

VITA APOCRYPHA

Ex MSS. et editione Rosweidi

PROLOCUS.

Quoniam desiderium est bonum, desiderare semper audire quæ sancta sunt ut non silentio torpeamus, ideo de operibus Domini tacere non possumus, quæ in servis suis indesinenter ostendit. Ac primum de S. Pachomio Dei servo sciendum est, quo ordine eum Dominus ad suam vocavit gratiam, sicut referentium iactavit oratio, qui initia conversationis ejus noverant. Hæc vestrae dilectioni scribere a et intimare disposui ; [ut ab initio usque in finem vitæ ejus sancto accendimini amore fidei,] quomodo per rusticos homines Dominus in se credentibus, manifestavit regni sui mysterium.

b
Pachomius
ab adoles-
centia vir-
tuti deditus,
c

2 Erat enim Pachomius natione b Memphius, genere gentiliū natus, sed ab infantia innocens, ignarus litterarum, ab omni peritia alienus ; fuerat enim c arte spartarius. Nunquam se adolescentum gregibus miscuit, nec publicas ac otiosas fabulas aliquando cognovit. Pes ejus ad saltandum non est commotus in omni vita sua : numquam de ore suo turpis sermo processit, neque avaritia in corde suo ascendit : ad feminam oculos, cum adhuc esset in seculo, non levavit : mendacium omni virtute vitavit : discordiam odio habuit semper : falsum testimonium non dixit adversus proximum suum, sed nec contra externos noverat commoveri : custodiebat pacem in animo suo, per omne tempus. Cum ergo hæc ab eodem agerentur, et annorum esset triginta et septem ; placuit Deo eripere eum de corruptione peccatorum, et ad incorruptionem vitæ æternæ vocare. Ferturque introisse ad eum Angelus Domini, d dixissetque ei : Pachomi. Et ille ait, Quis es ? Et dixit ad eum Angelus : Surge. Et surrexit, et stetit ante eum. Et rursum dixit Angelus Domini : Deum excelsum nosti ? Pachomius dixit : Domine nescio, si est Deus in colo : sum enim rusticus, et nulla est mihi sapientia. Arti meæ ab infantia mea inservio, et nihil ab hominibus urbanis audiivi quod discerem, sed publices semper fugi excessus. Et dixit ei Angelus : Ora ad Dominum, et dabit tibi sapientiam, et intellectum. Pachomius dixit : Deum non novi orare, nescio enim quid dicam. Et accepit Angelus folium lauri, et scripsit in eo verba orationis, et dedit ea Pachomio dicens : Manduca illud, et erit amarum in ore tuo sicut fel, ventrem autem tuum adim-

d
ab Angelo
docetur Deum
noscere et
orare,

plebit dulcedine sapientiæ, dabitque tibi formam D orationis et sacrae doctrinæ. Et accipiens Pachomius manducavit ; et factum est os ejus amarum : porro venter ejus adimpletus est dulcore, et mirificavit Dominum valde. Vere autem credimus in eum impletam fuisse prophetiam Ezechielis, et Joannis Apostoli dictum, qui librum de manibus Angelorum accipientes comederunt illum, et adimpleti sunt sapientia plenitudine ad prophetandum. Iterum Angelus Domini tetigit labia Pachomii, et depulsa amaritudine linguæ ejus, de Deo loquebatur ingentia. Dixitque Angelus Domini adhuc Pachomio : Fige genua in terram, et faciem pene ad Orientem, et nunc dabitur tibi a Deo quemadmodum possis orare. Et posuit Pachomius genua sua in terram, faciem quoque suam ad Orientem ; et infusa est oratio in sensum ejus, et ait :

Ex 3, 3.
Ap. 10, 10.

3 Benedicam te Domine Deus Omnipotens, Rex cælestis, qui ignorantibus te nomen tuum innotescere facis per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum manifestum, ut populum tibi congreges ex omnibus adoptivum. Volens enim mundo succurrere laboranti, propter generis humani salutem, unico filio tuo non pepercisti. Per eum obsecro tuam misericordiam, ut me perducere digneris ad tuam gratiam, et mihi cæco tribuas verum lumen in tenebris constituto. Tu enim nosti, Domine, quia nullum sciebam omnino sermonem, et dignatus es donare quod loquerer ad te, et docuisti me quibus te verbis orarem. Ex memetipso cognosco, Domine Deus meus, quia vere cæci vident, surdi audiunt, mutorum linguæ solvuntur, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur, peccatores vocantur. Quis enim eram ego, et recordatus es mei ? aut in quo prævalet apud te pusillanimitas mea, quia requisisti me ? Nunc igitur peto, ut me sordibus abluas peccatorum naturalis miseriæ meæ, quæ me longo tempore pressit. Vivebam enim a parentibus eruditus infelicitate, more gentiliū, tamquam socius jumentorum : misisti ergo mihi Angelum tuum, et percussisti femur meum, et aperuisti mihi saxeum pectus. Væ enim tacentibus de te, quia igni ustionis cruciandi tradentur in sempiternum. Ecce enim in brevi cognovi, quoniam non est gaudium ineptis apud te, nec peccatoribus lætitia post obitum veniet, et nisi hic ad te revertantur, salvi esse non possunt. Quoniam ergo non est tibi visum perdere me, Domine redeceptor humanitatis nostræ, ostende mihi in melius, ut plenius te cognoscam Dominum et Salvatorem meum Jesum : quia non est alius absque te, qui es benedictus in secula. Hæc fuit oratio sancti Pachomii prima, per quam eum introduxit Angelus Domini ad viam fidei perquirendam.

E
petitque a
Deo ut per
veram fidem
salute
atiquando
potlatur.

4 Erat autem intentus Beatus Pachomius, quando ad eum Angelus Domini remeare posset. Fixus ergo orabat, sperans quod esset eum Dominus per illum visitaturus. Cum autem pauci transissent dies, et ecce Pachomius juxta consuetudinem suam restem torquebat ex junco. Et ingressus Angelus Domini ait ad eum : Ave Pachomi. Statimque pavefactus surrexit Pachomius. Et ait illi Angelus Domini : Vis ducam te ad virum Sacerdotem Dei, qui te baptizet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ? Et respondit Pachomius : Domine mi sancte Dei, hoc est mihi optabile jucundumque valde, ut ad plenum me viam doceas Dei, quæ sit perfecta salus operum supernorum. Et apprehendit eum Angelus Domini ad verticem capilli capitis ejus, et duxit eum ad quendam Episcopum e nomine Priscum, virum justum et timentem Deum, qui vehementer memor erat operum Dei, atque illi : Hunc doce quæ sit via Dei, et sapientia, et intellectus, et baptiza eum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Porro Sacerdos Domini

F

Angeli mi-
nisterio ad
Priscum Epi-
scopum dedu-
ctus, ab eodem
baptizatur,

e

A Domini audiens hæc gratulatus est valde, sed non intellexit eum esse Angelum Domini, qui illum introduxerat ad se. Statimque Angelus Domini, splendida mutatus effigie, refulsit in faciem Sacerdotis in vestibus albis vultuque decoro : citiusque pavore Christi Sacerdos perterritus, cecidit consternatus in terram. Et ait ad eum Angelus : Ne timeas, conservus enim tuus et omnium Fratrum tuorum ego sum. Oportuit enim manifestari tibi gloriam Dei nostri, ut scias quomodo doceas verbum Domini, erudiens eum secundum salutem animæ ejus, ut vivat coram Domino in æternum. Et hæc dicens discessit ab eis. Priscus autem Episcopus acceptum secum Pachomium, locuit eum jejunare, atque indesinenter orare : cui manus imponens Catechumenum fecit, atque ita velociter baptizavit : docens eum symboli Sacramentum. Moxque ut baptizatus est Pachomius, repletus Spiritu sancto, dixit hanc orationem : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui per Spiritum sanctum tuum me reconciliare dignatus es Deo Patri, et redemisti me a pena æterna, quia non credentes in te peccatorum suorum ponderibus sunt aggravati. Sunt enim peccata plumbo graviora, a quibus ego lætor extractus, et de omnium iniquitatum necessitatibus liberatus exulto. Vere enim apud Deum personarum acceptio non est, sed misericordia multiplex. Quomodo igitur indignus ego accedere gratiæ tuæ præsumerem, nisi tu me cælesti dignatione præveniens, morbo animæ, quam in corporis materia habitare præceperas, velociter subvenires ? Inimicum legis tuæ, qui mihi in carne dominabatur subvertens, a sordibus me Spiritus sancti regeneratione mundasti : loquitur in me anima mea renovata, quæ longo tempore inter oves perditas jacebat abjecta. Accepto fidei signo lætatus sum, *f* vultui meo infixæ reparatus in gratia. Quasi mutus accepi vocem, loqui cupio filiis tuis : et hymnum narrare in confessione liberationis meæ, [canere laudes tuas in omni Ecclesia tua], quia absolvisti captivum, ignorantem quæsisisti, stulto sapientiæ viam donasti, egentem ditasti, mortuum suscitasti, longe positum appropinquare tuæ Majestati fecisti. Ideo confitebor tibi, et psallam dicam nomini tuo, cum me docueris ordinem, quo psallam tibi, et benedicam nomen tuum in secula seculorum. Amen.

Animum suum
omni genere
virtutum
ezornat,

5 Igitur Pachomius baptismo consecratus, litteras nesciebat, sed in eo nomen Domini, cum perceptæ fidei augmento et robore, de die in diem crescebat. Accendebatur fraternæ studio caritatis, humilitatis vinculo ad universos colligatus erat, castitatis jugum libenter amabat : cunctosque Fratres, qui erant ecclesiæ proxima loca habitantes, solícite requirebat : studiose psalmos dicebat, corpus suum jejuniis alligebat, in oratione ad Deum assidue pernoctabat, pulmenti calidi cocturam repudiabat, agrestibus, delectatus herbis et aqua frigida. Cilicio semper corpus opertum fatigabat per eremum, asserens esse peccatum, si aliquando ab opere vacaret. Verbositatem sermonis carebat, divinis autem libris aurem accommodabat : jurare omnino detestabatur, mundum in oratione sua plangere non desinebat. Cum frequentia pateretur corporis tentamenta, ad nota orationum subsidia convolvatur : et ne amplius quam deberet somno indulgere videretur aut mortalia fovere membra, paululum super saxa requiescebat, ut cum duritia lectuli doloribus ageretur corpus, statim ad Dei consurgeret opus. Panem etiam suum ad mensuram accipiebat, et aquam ad mensuram potabat. Numquam pleno ventre a mensa recessit, nec sitim suam satiavit, dicens non esse bonum, si carnis voluntas fuisset impleta. Obedientiam vero et fecit, et docuit. Patientia sua superbos deposuit, et iracundos homines subtiliter mitigavit. Si quando sug-

gestionibus suis Sathanas ejus cupiebat propositum impedire, oculus in eorum levabat, et statim Sanctum sibi rogabat adesse auxilium. Talis ejus vita usque in senectam fuit, qualis ab initio cœpit. Cum hæc gererentur in eo, et prorsus sic suum usquequaque despiceret corpus, si quando infirmitas febrim aut stomachi dolores graviter mentem ejus afficerent, corpus non dedit indulgentiæ ob morbum infirmitatis, nec calidis usus rebus jejunia minora vit, æstimans, quod si corpus calidiori cibo consolaretur, a Domino redemptio animæ non daretur. Nam si quando valetudo gravis debilia genua fatigaret, ita ut ad vigilias Pachomius exurgere non valeret, orando in stratu suo et psallendo non desinebat ; aut si lingua præsertim cessaret, cordis intima rugiebant proclamantia. Hæc Pachomius faciebat, ne de silentio ejus hostis animæ diabolus lætaretur, aut in opere Domini vir negligens inveniretur. Sed cum in tantæ discretionis vita Pachomius permaneret, perrexit ad baptizatorem suum, ab eo commendatitiam orationem poscens, ut sine victu *g* spirituali eremi quam concupierat non penetraret arcana ; ubi multo tempore demoratus, innumeras demonum pertulit insidias. Sed Dominus qui de mundo venerabilem converterat virum, quotidie cor ejus armabat ad sustinendas versutias spirituum malignorum. Notum igitur factum est hoc S. Macario, scilicet B. Antonii discipulo *h*, et visum est ei abire in eremum [ad requirendum Pachomium vel propositum ejus atque studium percunctandum. Eadem quoque nocte Angelus Domini apparuit Pachomio in eremo, et celerem Macarii indicavit adventum]. Hic enim Macarius, ab illustri viro Antonio derelictus, quinquaginta *i* fere millia Fratrum suscepit gubernanda. Ejusdem igitur Macarii exitus de seculo appropinquabat dies, et requirebat, Dominico gregi qui post ejus excessum magister subrogaretur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum pervenisset Pachomium, excepit eum libenter, præcipue cum ab Angelo monitus sciret, quod famam ejus subtiliter explorare atque propositum venerat.

6 Porro Macarii aspectibus Pachomius placuit, et suadere instantissime cœpit, ut S. Antonii Anachoretarum Principis non pigritaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur, et abire penitus nolisset, in somnis Pachomius siue ullo cunctamine ire jubetur. Qui, quoniam Divinæ contradicere non poterat Majestati, cum Macario aggreditur iter. Congregationem igitur multitudinis Monachorum ingressus est, quæ a Sancto gubernabatur Macario, de quo sæpe diximus *k*, quia et corpus sepelivit Magistri, et spiritus ejus requievit in eo. Qui cum se in extremo videret, istius scilicet vite temporalis, advocato ad se S. Pachomio ita exorsus est : En, Frater, tempus resolutionis meæ instat. Quapropter audiens bonum testimonium de te, et sciens finem senectutis meæ, debilitatis meæ imposui gressibus, ad pertingendum usque ad te. Nunc ergo bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno more gregem Dei regendum. Noli quærere quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. Ne ergo excuses suscipiendi oneris gratiam, mercedem a Domino recepturus tempore opportuno. Tunc S. Pachomius pedibus ejus advolutus ait : Reverendissime Pater, quomodo mihi tam magnæ multitudinis curam committis, homini rustico, litteras nescienti ? Provide igitur eis peritum hominem, qui possit tota solitudine tantum regere populum. Tunc Macarius ait Pachomio : Excusationes tuas non audio, neque causas recipio : hi enim omnes ditioni tuæ subditi manebunt, nec est aliud tantæ abstinentiæ vir, qui possit istius populi gubernationem tam solícite pertractare quam tu. Et ut citius dicam, dilectissime

D
EX MSS.

etiam senex,
etiam infirmitate
pressus,

Eremum petit.

g

E
A S. Macario,
Antonii discipulo,
invisitur.
h

i

F

k

et ab eodem,
jam monachis
Antonianis
præficitur.

EX MSS.

A lectissime Frater, te electione sua Dominus designavit, ad suscipiendum hujus ministerii locum. Ergo nequaquam poteris Domini coelestis contradicere jussioni. Nihil ex hoc Pachomius ultra locutus est Macario; sed dum ejus verba secum in animum volveret, Macarius emisit spiritum. Statimque populorum ingens turba ad tanti Patris funus cucurrit. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulcrum duceretur humandum. Nemo tamen vehementer dolebat, eo quod S. Macarius tam velociter monasterium reliquerat, quoniam similem Dominus Deus Pachomium gregi suo magistrum providerat. Tribus ergo diebus post S. Macarii excessum orabat Pachomius, ut acciperet de cælo fontem doctrinæ per Jesum Christum in Spiritu sancto, ut posset tanta populorum millia prudenter docere. Tertia igitur die venit ad eum secundum consuetudinem qui eum converterat Angelus, et locutus est ad eum, et constituit eum monasteriorum doctorem et principem in eo loco, a quo Macarius discesserat, deditque ei formam spiritualium præceptorum et abiit.

Ab Angelo
rursum
edoctus,

hortatur suos

ad obedi-
entiam,humilitatem,
temperantiam,mortifica-
tionem,

Orationem,

Caritatem Dei
et proximi

7 Porro Pachomius congregatis Fratribus cunctis aperiens os suum, locutus est eis dicens. Audite filii verbum, quod Dominus Deus locutus est ad me, et ex ore meo dignatus est vobis declarare sermone. Præceptum justitiæ et caritatis regulam volo sensibus vestris infundere: paterna enim voce loquar ad vos, in nomine Domini nostri Jesu Christi et Spiritu Dei nostri. Accepi enim formam de manu Angeli, ut dicam unicuique quæ acciderint sensui meo, ad vestram ædificationem. Intentas igitur præbete aures, quoniam ipse Deus mandavit, quod ex ore meo procedit. Prima ergo mandati consideratio est, in omnibus vos obedire majoribus. Secunda mandati est subjectio, ut infimo corde et casto serviatu Deo. Tertia propositio est, ut temperanter et pie et juste vivatis in hoc seculo. Quarta mandati est ratio, ut membra vestra alligatis per omnia, ut possitis acquirere animarum salutem, domando jejuniis mortiferam carnem, qui hæc est delectatio bonorum operum. Quinta constituto est, orationis frequentia, sicut Apostolus Paulus indesinenter orare nos jubet. Orantes quippe semper, et meditatores sive jejunantes, fidei dona in memoriis mentium tenebimus infixam, ut possimus scatentium demonum superare naturam. Insidiantur enim plurimum singulis quibusque nostrum ad animæ damnationem, scilicet per superbiam malum, quod per cuncta est cavendum. Hæc Angelos in primordio mundi de cælo projecit, ut videamus superbiam antiquum et quasi originale esse peccatum: ad quam excludendam de cogitationibus vestris, Deum semper deprecemur, ut detur nobis forma humilitatis. Accedit et alio infestatio mortis in corpore secularium vitiorum, quæ causa monachos curiosius sollicitat. Funiculum autem caritatis ante omnia inter vos habetote; fide connexum in se manens, quoniam ad regna Dei festinatis, ut in æternum cum Sanctis regnetis. Curate ergo ut disciplinæ Monachorum, in perfecta dilectione Dei et proximi atque sincera, modus sufficiens sit; quoniam qui invicem se diligunt perfecte, ipsi sunt qui manducant panem in regno Dei, et qui sine macula vivunt, nec est in eis alienæ ruga discordiæ: locati enim ibi eritis, si de mundis sacrificiis vestræ caritatis odor suavitatis cælos ascenderit. Gandeat enim tunc Dominus Jesus in vobis, si facitis fideliter quod ipse mandavit. Nam prima legis in monte Sina confederatio hæc ad Moysen data est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et ex tota mente tua: secunda; Diliges proximum tuum sicut teipsum. Evacuatur enim dilec-

tio Dei, nisi subjungatur et proximi. Plenum ergo D præceptum est veritatis, ut maneat in sensibus nostris individua regula caritatis.

8 Tunc autem dilectio vestra erit in pleno, si colla obedientiæ supposueritis proposito: obedientia quippe in Congregatione laudatur. Nihil vobis proderit, filii, si diligatis invicem, et nolitis invicem obedire. Dilectio sine obedientia, desertus et graminosus conscientia est ager. Quomodo enim gramen seminales impedit sulcos, sic inobediens homo frustra jejumat, et orationis suæ nullum percipit fructum. Igitur qui uno animo esse concupiscunt, et vivere mente communi disposuerunt, consiliis majoris inserviant, et quidquid ex consilio processerit Patrum: hoc faciant. Quod si de regione agri quæ procul est Frater oneris fascem collo suo portaverit, non quidem festinet de humero suo onus deponere, si Abbas præsens fuerit, donec ipse mandaverit. Aut si gradiens via gravem sitim habens, reprensusque aquam, stantem in sive manantem, præter Abbatis consilium diverteris ad bibendum, aut alterius Fratris tecum comitantis etiam junioris; peccatum fecisti, quia præter benedictionem aquam potasti. Quod si calor solis exarserit, et volueris bibere, et Abbas tibi propter te domandum prohibuerit; si vel mente murmuraveris, deliquisti. Deinde si viam ambulans spinam calcaveris, et dolor magis per iter fragile corpus constrinxerit, ne eam velis auferre ex corpore, donec Abbas præcipiat educere. Procul ab invicem contextum in juncis sternite, cum ad dormiendum seceditis, ita ut intervallum singulorum cubitus intercedat unus, ne dum ad invicem proximant corpora, enutrient libidinis incentiva. Porro negotium noctis, propter lucifugas dæmonas et noctipetas, spirituali opere peragatur. Expergefatis vero nulla de secularibus cura sit, donec ad galli cantum fraternarum orationum communis hora succedat. Unus alterum non Vociferet ad orandum; sed cum tondere cæperit qui prius expergefatus fuerit proprium pectus, provocetur ille qui dormit exurgere: sæpe enim sathanas cum somno communicat, et gravi somno anima captivata nocturnis involvitur tenebris, et ab orationis patrocinio separata, fit, operante diabolo, socia tenebrarum.

9 Studete igitur complacere Deo, conversationem spirituales habentes, divinaque mandata in dilectione ejus implentes. Sapientia legis et præcepta Dei in latebris vestrorum cordium sint semper, ut lux scientiæ resplendeat in mentibus vestris, et ne quid amplius aliquid sciatis nisi sanctam simplicitatem sanctarum Scripturarum. Multi enim perverse sentientes exciderunt a dilectione Dei et proximorum suorum, et non quæ Dei, sed quæ hujus mundi sunt, quærent. Audite Barnabæ Prophetam dicentem, Pax justitiæ et honor pietatis. Dilectio enim fraternitatis si incorrupta manserit inter cunctos, facit eos amicitia Domini fieri socios: quoniam qui diligunt Dominum secundum boni operis gloriam, invicem æmulantur in bono, et provocant se invicem in operibus bonis, e contra faciunt qui istius mundi profanitates et quidquid ex diabolo cogitationum malarum instigati fuerint, recipiunt, et in cordibus Dei servorum accendunt. Quoniam qui cupiunt anachoretica perfrui vita, sic corpus abdicant, ut adhuc in terra positi jam cælestibus delectentur, nihilque terrenum prorsus exquirant, vitia tenebrarum conculeantes ac prosternentes. Verum quia cælesti regioni aptatis, placere vos convenit Creatori. Virgines pariter mente et corpore permanete, fructus fidei ac linam sermonis quam maxime conservantes: nefas enim est si monachus quis reprehendat in modico vel in magno, præsertim cum irreprehensibiles

jungendam
obedientiæ,

in

E

modestiam
noctu ser-
vandam,

o

F
secularis sa-
pientia ex-
tinctionem,

Bat. 5, 4

Col. 1. 22.
et 4, 6.

A biles nos esse Apostolus doceat, et ut sermo noster in gratia conditus sit sale; eo scilicet condimento quo Apostolos Jesus condidit dicens, Vos estis sal terræ, quod peto ne in vobis evanescat: ne si in aliquo vestrum evanuerit, extra Congregationis multitudinem foras projiciatur, linguis ethnicorum conculcandus. Hoc obsecro, filioli, secundum formam quæ data est mihi de manu Angeli. fugere vos volo linguas detrahentium iniquorum: quæ ignem iniquitatis accendentes, etiam sine causa Ecclesie Christi insultare festinant. Dissensiones vero quas habetis inter vos, projicite ab invicem, scientes Deum non esse dissensionis, sed pacis. Si qua igitur scandala, inimico suggerente, Frater habet adversus Fratrem: propter obedientiam fidei, me exhortante, dimittat: quoniam ego non ex me loquor, sed ex Deo, qui per manum nuntii sui docuit me. Et si obedientiam feceritis, præcepta Dei bene impleveritis, hospitii tectum, et inopi victum, peregrinanti iter rectum dederitis, a Deo mercedem habebitis. *p.* Et, si fieri potest, nullo pacto miles Christi debet irasci, non solum ad proximos suos; verum nec etiam ad ipsos extraneos, ne secularis quisque servum Dei audeat judicare. Quæ enim erit inter te et illum distantia, si non patiaris aliquid? Ut si conjugatus tecum judicio voluerit contendere, melius est monacho injuriam sustinere, quam audiat vox militis Christi in clamore. Non decet monachum causa pecunie esse negotiatorem, sed cœlestium bonorum lucra mercantem. Prædicet verbum salutis, animas invitet ad cœlum, ad nihilum deducat seculi desiderium, pulchritudinem præsentium bonorum prorsus annulet.

10 Qui Angelorum vitam sectatur, et cupit imitator esse Sanctorum, pergat ad eremum, ut hominum desertor, sodalis avium fiat et socius ferarum. Cavenda sunt, filioli, tentamenta diaboli. Quod si quid de eo disputandum sit, attendamus ipsum primitivi seculi hominem, quem fraudulenta subtilitate decepit incautum, cui sermonis lex veteris in simplicitate cordis in auribus sonuit. Qui si suæ conditionis speciem non acrioris præcepti lege, sed ex industria custodiret, viveret. Jejunii enim legis specialis spiritualibus, nam generalis lex carnalibus est cum escis: spiritualis autem judicat omnia, et consentit omnibus bonis. Carnalis enim homo, propter hoc quod serpentine suggestioni cito consentit, spirituali non perfruitur lege, quam primus Adam transgrediendo non custodivit. Sed, filioli, tunc primæ originis morte carebimus, cum per novissimum Adam vivificati letabimur. Vita enim nostra diaboli fraudibus addicta est. Sed si mortali corpori nostro tentationum sagittas contulerit, fidei lorica armemur; ut nulla ex parte jacula intreeant tentatoris. Præcingamur super lumbos mentis nostræ gladio fidei, quod est verbum Dei; et cum nos viderit sic armatos, veterane suæ fraudis mortifera arma comprimet, et jam nihil artium suarum commutabit ad nos pervertendum. Si enim viderit nos in præcepto demorantes, timebit; si perspexerit in caritate et humilitate fundatos, longe refugiet; et cum nos viderit in Dei et proximi amore ferventes, cito tabescet. Notum autem sit vobis, quod usque ad exitum vite istius diabolus insidiari non desinet Sanctis. Verumtamen necesse est nos ei corde viriliter repugnare, non ignorantes quæ sapientissimo Job bella intulerit, quomodo Cain in fratris caedem ira excitavit, quomodo Esau ad amittenda nativitatis primogenita provocavit, quem esca delectatione a femoris paterni primatu dejecit, unde et a benedictione patris sui reprobatus est. Sic per omnia tempora mille nocendi artes exercuit, quæ uno fidei jugo de credentium mentibus distrauntur. Nam si

Maji T. III.

qua solitudine animas Christianas mortifero veneno illiciat, triumphato eo cum satellitibus suis, in nomine Domini nostri Jesu Christi cor exultat, maxime servorum Dei, quod tyrannum fraudatorem animarum, divinæ virtutis potentia, cum orationis instantia expugnarit. Quod si terrore suo Sanctos timere fecerit, currant ad auxilium Crucis, et statim ille refugiet miser: et qui terribilem se fieri existimabat, tunc terror ejus quasi muscæ morituræ erit, nihil nocere prævalens, sicut nec illa dum superedet brachio vel capiti humano. Sic ergo diabolus animæ fidei et in Domino confidenti in nullo nocebit, sed versutia ejus crebris orationibus ac jeuniis devincitur. Impietas igitur hujus atque superbie perniciēs, trinæ defensionis auxilio deponitur et annullatur. Filioli, quid ad vestram pertinet curam, si adversum vos conveniant infinita dæmonum castra? Potestis et vos multis javari agminibus Angelorum, si, cum dæmonum catervas crescere videritis, oculos vestros in cœlum levetis, dicentes; Veni Domine Jesu Christe, adjuva infirmitatem nostram. Tunc sermo vobis Elisei conveniet, dictus adversus eos qui de Syria in Samariam ad se comprehendendum venerant, quo terrenti se puero sic respondit: Aperi Domine oculos servi tui, ut videat. [Tunc videbitis sathan sicut fulgur de cœlo cadentem, ut servorum Dei pedibus substernatur, et statim vobis Angelorum Dei legiones non deerunt, qui vestræ fidei juvenamine cœlestis defensionis præerunt. Tunc et ipse Dominus Jesus Christus vobis securitatis addet affectum, ut non timeatis eos, qui corpus occidunt, animæ autem non possunt aliquid facere. Licet inferant angeli sathanæ verbera flagellorum corpori vestro; porro animæ vestræ perpetua erit salvatio. Si tamen poscatis immobile a Patre et filio et Spiritu sancto, uno ac singulari Deo, habetis concitum et perenne auxilium.]

11 Hæc, filioli, sunt mandata vite: quæ ut pusillitas mei cordis invenit, vobis de diabolicis certaminibus applanavi, volens, quæ nobis ipso imminente acciderunt, silentio præterire, ut perfecte possitis malitiosis ejus resistere fraudibus et consiliis. Mihi quadam die in monte sedenti, ingens veluti militum turba occurrit, quos dum oculis cerne venientes a longe, sathanæ Angelos statim esse cognovi. Ego autem deposito omni terrore, genibus provolutis humo, ut recederent orabam, Dominum invocans Redemptorem. Tunc vero turba quæ venerat, velut stipula quæ vento rapitur, nusquam comparuit. Gratias egi Domino per Jesum Christum Dominum nostrum, quod meo certamini finem imposuerit cito: et orationem meam celeriter exaudiverit, donans mihi victoriam suam de istorum insidiis, et persecutionibus innumeris, quam passus sum ab eis. [Reverendissimi filii, ab omni eorum impetu et viribus effeminatis, sæpe me eripuit Dominus.] Unde et vos, filioli, constantes estote [in fide. Omnes enim qui amatis Dominum, odite malignum, et Deus misericordiæ et consolationis dabit sufferentiam; ut possitis latronem justitiæ superare et adversarium fidei sathanam: conereturque eum sub pedibus vestris velociter Dominus Jesus Christus, cui est cum Patre et Spiritu sancto, laus, honor et sempiterna gloria, nunc et in æterna secula seculorum. Amen.] r

ANNOTATA.

a Roswidus, scriptis intimare curavi, et hæc deinde desunt verba hic inclusa []: quod deinceps a nobis hic servanda sciis; lectionum autem diversitatem minime scrupulose observandam, quando ea nihil in sensu mutabit.

custodiam
lingue,
Mat. 5, 13

studium pacis,

p

B

q

cautelam
contra versu-
tas demonis,

C

et fiduciam
in meritis
Christi,

EX MSS.

E
4 Reg. 6, 17

a quo in
tentatione
multiplici
se adjutum
propter ur.

F

r

A b Memphis *Ægypti superioris caput, paulo ultra inferiorem, sive famosum Δ Delta.*

c Sportarius qui sportas plectit : *Rosweidus, cum in MS. Trevir. Sportarius legisset, eum cogitavit qui e sparto restes textit : sed prætulit aliam lectionem, qua dicebatur spatarius : quia Levit. 23, 40. inter alia ramorum frondentium genera, quæ jubentur in festo tabernaculorum sumere Israelitæ, nominantur spatulae palmarum, Græce ἀλλοθρὶς σπυρίων, dicuntur autem sic Latine, quia formam habent gladio- rum : a quibus Spatarii dicuntur, qui gladios eorum Principe portant.*

d Additur apud *Rosweidum, estque etiam in MS. Trevir. quando ipse plectum de spato plectebat, unde is Spatarium dici confirmat : sed nihil tale in Neupolit. MS. et tam ipse Rosweidus quam nostra MSS. num. 4 habent quod Sanctus juxta consuetudinem suam restim torquebat ex junco, ut scilicet ex ipsa sic pleia veste formaret deinde sportum : junceos autem indicat, quas Ægyptiaria Vita Senioris Pachomii ὀπρίτζ, appellant 3 imiles, patem, restes enim fiebant ex spatatis, unde Regula Pachomiana 177 sic habet : viginti quinque orgyas Præpositus domus ac secundus debebunt de palmarum soliis texere, ut ad exemplum eorum operentur et ceteri.*

e Crediderim hunc fuisse Episcopum Memphæos, si non est gratis confictus.

f *Rosweidus, Accepto signo latus sum quasi nominis magni : census Imperatoris militi infixo reparatur in gratiam : putatque alludi ad eum morem, quo militibus imprimebatur nomen Imperatoris, scilicet in brachio, ut videre est apud Lapsium de Militia Romana. Rectius tamen hic legitur vultui, quia hinc Christiani imprimimus Ducis nostri signum, nempe Crucem. In MS. Trevir. est vultu fixo : et pro nominis magni, legitur, Numisma.*

g *Idem Rosweidus, et sine aliquo victu eremi petiit D arcana.*

h *Idem addit, conversatio Posthumii. et celebre factum est ejus nomen : deinde omittit quæ sequuntur inclusa [].*

i *Hic numerus suspectam valde hanc vitam facit.*

k *Hinc apparet auctorem hujus Vitæ etiam alias Sanctorum Vitas consarcinasse : ita Rosweidus : sed non video, cur id scripto potius dixisse quam ore intelligendus sit auctor.*

l *Hieronymus in Vita S. Pauli testes allegat Amatham et Macarium discipulos Antonii, quorum superior corpus Magistri sepelivit : qua loquendi ratione ab hoc officio excludi videretur Macarius. Sed Athanasius in Vita etiam hunc admittit, tacito tamen nomine, quando pluraliter ait num. 112 et 114, quod vocatis ad se duobus Fratribus..... qui ei jam seni cœperant ministrare..... præcepit humo Patris operire corpusculum..... ut nemo..... locum tumuli noverit. Et servaverunt, inquit, mandata discipuli : et nemo interim usque ad hunc diem, præter ipsos, ubi sit conditum novit.*

m *Rosweidus, Scativam sive germinantem, idque conatur explicare.*

n *Idem, contextas vites sternite. Tum velut novum præceptum oritur.*

o *Idem, Alterius vocis cantus alterum non excitet.*

p *Idem breviter, Et si obedientiam Prælato præbueritis, hospitalitatem peregrinanti, ex præcepto Domini facitis.*

q *Totus fere sequens numerus deest Roswido.*

r *Paucis Roswridus, Constantes estote, quia mitis est Dominus ad liberandum vos. Amate ergo Deum, odite malignum, et Deus misericordiæ erit vobiscum, ut possitis ejus insidias evadere. Amen.*

G. H.

DE SANCTO AMPELIO

EREMITA GENUÆ IN LIGURIA.

SEC. V.

C **D**uplicem Vitam S. Ampelii nacti sumus Genua a R. P. Joanne Stephano Fflisio Societatis Jesu, Professore sacræ Theologiæ, deinde et Collegii nostri Rectore, submissam; alteram idiomate Italico, alteram Latino. De hac ista scripsit die xxx Augusti anno mdcxxx. Libero fidem datam, et mitto Vitam S. Ampelii, quam describendam curavi ex antiquo manuscripto libro, ex charta pergamena confecto, qui servatur a Congregatione fabrorum ferrariorum, qui conveniunt in ecclesia Parochiali S. Stephani, monachorum Congregationis Montis-Olivetii, in qua habetur altare eidem S. Ampelio dicatum. Habemus Officia propria Genuensis Ecclesiæ anno mdcxli, excusa, et additur pagina SS Kalendarium Sanctorum, qui in particularibus Ecclesiis celebrantur, et ad diem xiv Maji ista leguntur : In Ecclesia S. Stephani festum S. Ampelii Confessoris : ubi Corpus ejus adservatur. Hunc Ferrarius in Catalogo generali ita refert : Genuæ S. Ampelii Confessoris : et in Notis addit : Ex Tabulis Ecclesiæ Genuensis. Corpus illius in æde S. Stephani Parochiali quiescit, ubi ejus nomini sacellum erectum. Artis ferrariæ advocatus est. In MS. Martyrologio Adonis, in Italia et forte Briviæ aucto, quod reperimus inter MSS. Codices Regiæ Sveciæ, ad eundem xiv Maji ista habentur : Ipso die S. Ampelii Episcopi et Confessoris. Verum non fuit Episcopus, sed solum Eremita. Et hic dies in Actis notatur esse, quo corpus

ad dictam Ecclesiam S. Stephani fuit translatum. Mortuus dicitur in Actis Latinis tertio Nonarum Octobris, in Vita autem Italica quarto Octobris, neutro vera modo reperitur in ullo Martyrologio, neque annotatur in prædicto Kalendario. Interim sub finem Vitæ dicitur ejus festum bis annuatim solennius agi; ac præterea prima Dominica cujuslibet mensis Missam cum cantu solenniter celebrari. Contigit autem translatio corporis ad dictam S. Stephani ecclesiam anno mclviii, sed Vita hæc postea est scripta, cum jam esset prædictarum solennitatum usus aliquandiu introductus. Auctor fuit monachus dicti monasterii Congregationis Montis-Olivetii, qui num. 16 allegat libellum gestorum ejus apud Consules Ferrisfabrorum asservatum : qui alius non videtur fuisse ab eo quem Italice accepimus scriptum. De tempore quo floruit constat ex Prologo, ubi dicitur anno ccccx i in Thebaide vixisse, et inde postmodum in Liguriam venisse. Hæc est traditio Genuensium, de qua, ut dicitur num. 14, Episcopus dubitans, docetur in visione veram esse. Fuimus ipsi anno mclxii Genuæ et die xiii Martii adivimus ecclesiam S. Stephani, deducente nos odcamdem venerabili ipsius monasterii Abbate, qui nobis sub ara demonstravit marmoream arcam, qua corpus Sancti claudebatur : asserebat autem ille sacrum caput etiam nunc haberi in Buldigera, ubi vitam olim solitariam duxit.

Auctor vitæ
monachus
Olivetanus.

VITA

Vita ex MS
datur.

Cultus 14
Maji.

Corpus Ge-
nuæ.]

A

VITA

Auctore monacho Olivetano

Ex MS. Genuensi.

PROLOGUS.

Pia devotionis et miræ sanctitatis almi Confessoris et Eremitæ, viri Dei beatissimi, venerabilisque Patris Ampelii ardore succensus, studui quædam ipsius prodigia virtutis et signa, dignissimis veridicorum fidelium testimoniis ad laudem Domini comprobata, summopere et ad exhortationem virtutum posteris enarrare. In cuius quidem narrationis nostræ principio adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi fecundam: virtute cuius et gratia, juxta pietatis exercitia, vir beatissimus venerabilisque Pater Ampelius Christo viriliter militando se exercuit. Temporibus namque Honorii et Theodosii minoris Augustorum, peractis a principio nativitatis Christi annis quadringentis undecim, post primos nostri sacrosancti monastici ordinis religiosæque eximie sanctitatis et vitæ viros, reverendissimosque etiam ac solidissimos Fundatores et Patres, Paulum primum Eremitam, Antonium et Hilarionem, Abbates sanctissimos, suorum virtutibus meritorum totius tunc luminaria orbis, vir Domini Beatissimus ac venerabilis Pater Ampelius miris virtutum meritis, signis, et exemplis coruscans, inter ceteros Eremicolas ac Patres Thebeates eremi clarissimos habebatur; ut a S. Petronius Bononiensis Episcopus, qui cum sex viris sanctitatis studio deditis Sanctorum Patrum vitas in Ægypto et Thebaida devote quæsit, et vidit, demumque dignæ memoria scripturæ tradidit, et nomen illius libelli Vitas Patrum posuit, in quo de hoc venerabili Patre Ampelio sic clare ait, videlicet *b*: Vidimus et alium Presbyterum (hoc est senem) in vicina regione (id est Thebaida) nomine Ampellem seu Ampellium, secundum patriæ nostræ morem quasi diminutive loquentes, et reliqua. Gennadius namque Massiliensis Presbyter, in suo libro virorum illustrium *c* cap. XL primo hoc asserit, dicens: Petronius Bononiensis civitatis Italiæ Episcopus, vir sanctæ vitæ, et monachorum studiis ab adolescentia exercitatus, scripsisse putatur Vitas Patrum Ægypti monachorum, quas velut speculum ac normam professionis suæ monachi amplectantur; et reliqua. Licet aonnulli putent Doctorum Ecclesiæ sanctæ lumen *d* Hieronymum beatissimum, præfatum de Vitis Patrum libellum scripsisse. Est tamen verissimum, quod Reverendissimorum Patrum Pauli et Hilarionis prædictorum, nec non et Malchi Monachi Vitas et Actus in eodem libro contentos tantummodo descripsit; totumque etiam pœæ librum prædictum de Vitis Patrum de Græco in Latium transtulit. Advertendum tamen est, quod de viro Dei beatissimo Ampelio præfatus Beatissimus Petronius loquitur solummodo usque ad illam partem sequentis gesti ipsius, ubi sic incipit, videlicet: Quæ cuncta ipsius sanctissimi Joannis, et reliqua. Et licet in præfato libro de Vitis Patrum, post prædicti viri Dei beatissimi Ampelii miracula, inseratur quædam egregia narratio præfati beatissimi Joannis, per ipsum Ampellium præfatus Petronius ejusque sociis facta; tamen eam hic ponere brevitate gratia reverenter omittimus, inserentes ejus loco ipsius viri Dei venerabilis Patris Ampelii gesta, quæ Domino cooperante in Italia nostris in patribus feliciter patravit. Hora jam ergo est, ut hinc surgamus, et ad gestorum ejus omnium principium accedamus: ad quod favea-

te Domiao coacitis animi gressibus summopere D festinamus.

ANNOTATA.

a Rosweidus in suis ad Vitas Patrum Prolegomenis § 7 deducit, quomodo aliqui, ut hic auctor fecit, auctorem libri 2, quem ipse § 10 Ruffino Aquilensi Presbytero attribuit, S. Petronio Episcopo Bononiensi adscribant, ibique Gennadium hic etiam citatum exponit. Colitur S. Petronius 4 Octobris.

b Sunt ista verba dicto libro 2. cap. 15, sed Apellen appellatur, qui Pulladio lib. 9 cap. 60 Apelles scribitur.

c In editionibus est cap. XL, ubi hic citata verba referuntur.

d Opiniones eorum, qui S. Hieronymo dictum librum adscribunt, proferuntur et refutantur a Rosweido § 8 in dictis Prolegomenis.

CAPUT I.

Res in vita gestæ: felix obitus.

Vidimus *a* et alium Presbyterum in vicina regione nomine Ampellium, virum justum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant Fratribus operabatur. Quodam igitur tempore dum ad fabrilis opera vigilaret in silentio noctis, conversus diabolus in formam mulieris speciosa, venit ad eum tamquam aliquid operis deferens. Tunc ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem ejus injecit. At ille clamas et ejulans aufugit, ita ut omnes Fratres, qui in circuitu commanebant, ejulatum ipsius fugientis audirent. Ex quo jam vir ille in usum habuit ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel ex suis, vel eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus aliqua enarraret. Qui tandem homo Dei multa de quodam sanctissimo viro, Joanne nomine, eremiticam vitam agente, narratione sua nobis fidelissime commendavit. Quæ *b* cuncta ipsius sanctissimi Joannis virtutum merita ia presentiarum narrare brevitate gratia reverenter omittimus, quia de præfati viri Dei venerabilis Patris Ampelii miraculis et exemplis, signis et virtutibus specialem facere sermonem intendimus: et quia easdem, quas apud nos virtutes misericorditer gessit, quæque etiam ad nostræ exiguitatis notitiam fideli narratione pervenerunt, pro devotionis studio summopere ad incitamenta virtutum posteris enarrare decrevimus. Et ideo ad ipsius viri Dei venerabilis Patris Ampelii narrandum miracula, virtutes et signa, mentem aientisque vires suppliciter inclinamus.

3 Vir igitur Domini venerabilis Pater Ampelius, ut præfertur, et ut etiam a venerandorum prædecessorum nostrorum auribus, et ab ipsis nobis fuit diligenti narratione veridice prædicatum; recedens de Ægyptiis et Thebaidis Eremis, in quibus primitus Christo vero Regi feliciter militare cœpit, ad Italiam Domino comite et duce prospere navigando pervenit. Moxque totus devotus eremum petiit, et in Riparia per universum orbem celeberrimæ *c* Januensis civitatis, apud castrum *d* Vintimiliense, in loco qui vulgo dicitur *e* Buldigera penes littus maris, constructo sibi sub quadam ejusdem saxi rupe tuguriunculo, solus soli Deo servieas habitavit. Ibi-
dem quoque corporis artus die noctuque multipliciter lacerans, mundique illecebras et lascivias viriliter calcans, pompas scilicet et divitias penitus respuebat: seque ipsum etiam sic vere abnegans, crucem propriam rite tollebat: sicque pauper et modicus in seculo,

Antiquior
Sancti noti-
tia ex Vitis
Patrum.

E

a

Faber fer-
rarius dx-
monem fer-
ro ignito
abigit:

b

F

in Italiam
venit:

c

d

e

EX 38.

eximius in
omni vir-
tute,

A seculo, erectis semper ad cœlestia mentis luminibus, Christum pauperem sequendo, vitam cœliternam et eremiticam, ut erat vir justus, felici cursu laudabiliter ducebat : quatenus, veluti fidelis servus et prudens, talenta Domino suo duplicata fideliter reportaret. Quæ quidem vita ita erat dignis moribus, virtutibus, et exemplis decenter ornata, ut cunctis illuc ad se venientibus in exemplum salutis rectissimum esset iter ad Dominum. Erat namque vita ejus in summo silentio, mores tranquilli miræque mansuetudinis, et per omnia quasi Angelici ordinis vir. Erat etiam insuper benignus, et mitis, et modestus, spiritu fervens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, hospitalitatem sectans, animo magnus, vultu placidus, fide catholicus, et caritate ditatus : humilitas quoque ejus erat immensa, et in omnibus pro nihilo semetipsum ducebat.

sola fere
Eucharistia
victitat :

B Illic ergo talibus dotatus gratiis et virtutibus, sicque in servitio Domini occupatus omne diei tempus ac noctis ; omni cum continentia et castissimis institutionibus ad summa jam merita pervenerat. Dominica namque die venerabilis quidam Presbyter ex vicina habitatione ad ejus specum ad eum semper veniebat, et ibidem pro eo Domino sacrificium offerebat. De cujus quidem manibus Domini famulus devotissime Christi sacramentum percipiebat : quo solummodo contentus ne dum tota die illa, verummodo etiam frequenter tota hebdomada, nihil aliud in cibum sumebat : Et ne in totum vitæ vires deficerent, confectum et maceratum jejuniis spiritum modico rudique cibo aliquantulum sustentabat.

fraudes dæ-
monis dete-
git :

C Illic ergo cum die quadam antiquus hostis, invaderet ejus abstinentiæ, et Sacerdotis caritatem subripere vellet, transfiguravit se in Presbyterum, qui venire ad eum solitus erat ; simulans se Sacramentorum gratia venisse. At Christi miles vigilanter intelligens ejus fraudem, cum indignatione quadam ait ad eum : O proprii persecutor honoris, et omnis auctor fraudis ! O inimice omnis justitiæ, et totius inventor nequitie ! Cur seducendo Christianorum animas ita temere ausus es ad ipsa te immergere terrificæ et sacrosanctæ mysteria, quæ Domini tantummodo ministris conveniunt. At ille inquit ; Putavi posse te ludificari sic pervertendo sensum tuum. Aitque illi Domini famulus, signo vitæ munitus : O miser, nonne talia loqui erubescis ? His namque verbis tuis te aperte dæmonem testaris, teque ipsum consequenter condemnas. Quibus dictis, cum dæmon cerneret se vere victum, seque sua fraude deceptum, rubore confusus evanuit.

pedes ejus
læsos sanat
Angelus :

6 Erat igitur ibi Domini famulus deinceps ferventius perseverans in Dei servitio, Christo sanctis operibus jugiter famulando, atque jejuniis et laboribus, lacrymis et suspiriis, vigiliis et orationibus, hymnis et psalmis et spiritualibus canticis assidue vocans. Nudis namque pedibus supra nudam humum stans raro sedebat vel jacebat, parvo quoque somno corpus stans reficiebat, et multotiens noctes insomnes ducebat. Vilissimis quippe et asperrimis indumentis corpus tegebat, nimioque etiam frigore seipsum affliciebat : ex quo factum est ut, quia multis annis pedes ejus immobiles fuerant, disrumperentur ; ita ut sanguis ex eis proflueret. O mira Dei visitatio, grata consolatio larga donorum largitio, caraque etiam erga suum servum dilectio ! Adfuit namque venerabili seni Angelus Domini, sic inquit ei : Serve Christi, Ampeli dilecte, gande, et lætare : Dominus namque Jesus Christus, susceptis orationibus tuis, et patientiæ et penitentiae tuæ meritis, corporis tui cicatrices sanat, cœlestisque verbi et scientiæ suæ affluentiam tibi donat. Moxque labia ejus ac pedes tetigit, et ex ulceribus sanum mirifice

reddidit. Indeque gratia Domini diffusa erat in labiis D ejus : alios namque in verbo Dei, alios in abstinentia, alios signis et virtutibus instruebat. Opus etiam manuum faciebat ; et operabatur, sine aliqua mercede et pretio, ferraamenta hominum ac jumentorum usibus necessaria.

7 Quodam igitur tempore claudus quidam, audiens celebre nomen et famam Ampelii Beati, desiderabat videre eum, ut ab eo curaretur. Cumque impositus jumento fuisset, ut sic ad cellulam servi Dei pergeret, contigit ut præfatum animal in cingulo fibulas ferreas, manibus hominis Dei factas, haberet : ut tamen pedes ejus illas fibulas contigerunt, illico sanatus est. Qui continuo ad Domini famulum pergens, vitæ verba ab eo in anima recepit : et ex more Patris benedictione data, remeavit ad propria. Felicem se quisque reputabat, et erat, si eum servus Domini benedicebat : omnibus namque diversarum infirmitatum ægrotis, hujus Patris communicatione seu unctione benedicti panis vel olei, sanitas integerrima restituebatur.

ipse vero
claudum et
varios ægros :

8 Huic etiam tantæ virtutis gratia inerat, ut in eo prophetiæ spiritus requiesceret, et futura quasi præsentia prædiceret. In spiritu profecto quasi præsens cognoscebat, quæ extra suam præsentiam fiebant. Conversatio ejus habitans in terris, semper erat in cœlis : fuit quoque eremita et monachus, et totus Apostolicus.

Futura et
absentia
novit.
E

9 Dum igitur adhuc vir Domini mortalem vitam, in eodem specu, cursu longævæ venerandique senectutis sic solerter expenderet ; contigit etiam ut quibusdam navigantibus mare intumesceret, quo vehementissime succrescente, navis inter procellosas mariasque undas pœne submergebatur. Tandem cernentes nautæ sibi deesse humanum auxilium, et imminere diræ mortis periculum ; ad virum Dei venerabilem Patrem Ampelium, eis jam miris meritum prodigiis notissimum, qui prope suum habebat domicilium, devote et humiliter, se tota mentis intentione totisque animi viribus converterunt, ejus auxilium instantius implorando. Quod mox ut vir Domini, gratia Dei plenus, in spiritu cognovit ; more suo caritatis ardore succensus, extra cellulam suam concite exiit, et pro eis ad Deum pias preces porrexit : elevataque etiam dexteram signum vitæ edidit, eosque benedixit, statimque etiam Salvatoris exemplo ventis et mari protinus imperavit. Mira res et vere hic Dei famulus, sequens Domini vestigia sui. Subito namque Dei voluntate dilectique sui famuli F meritis et precibus, illa sæva tempestas cessavit : et tranquillitate sedata in mari, ad portam optatum nautæ lætanter incolumes pervenerunt. Deinde autem ad hominem Dei quam citius perrexerunt, simulque cum eo, pro illorum liberatione percepta, Deo ut plurimum gratias retulerunt : ab eo namque dulcia cœlestis patriæ colloquia audierunt, et ex more Patris benedictione percepta ad propria redierunt.

Nautæ eo
invocato e
tempestate
liberantur.

10 Interea autem dum vir Dei quasi lucerna lucens omnibus clarissime luceret ; his aliisque etiam multis miris signis, meritis et exemplis (quæ cuncta conscribere et longum videretur, et præ magnitudine sua nonnullus fortasse audientium vix crederet) acceptusque etiam et carus Deo et hominibus per omnia habebatur. Instanteque etiam vocationis suæ die, cum vellet eum Dominus pro laboribus introducere in gaudium Domini sui ; sanctam et laudabilem vitam, signo sanctæ Crucis in fronte munitus et pectore f, tertio nonarum octobrium, in pace dormiens et requiescens, finivit. Cujus gloriosum corpus in eolæ regionis illius, homines devoti, moribusque religiosi, qualis vitæ vir Domini fuit memores ; in quadam satis nobili Ecclesia, quam ibidem sub ejus vocabulo quantocius

/
Die obit 5
die Octobris

depositus in
ecclesia ipsi
dicata.

A quantocius ædificaverunt, juxta honorem debitum honorifice tumularunt. Quæ quidem ecclesia cunctis cernentibus nunc usque patenter perseverat : ob cuius etiam reverentiam et miracula locus ille hucusque Caput sancti Ampelii vulgo nuncupatur. Et illa beati viri anima felicissima, deposita carnis sarcina, justorum societate vallata, cœli secreta petiit, in quo in supernorum consortium recepta, præsertim cum Christo Domino, cui semper est honor et gloria vivit. Amen.

ANNOTATA.

a *Hæc sunt eadem verba auctoris libri 2 de Vitis Patrum, et lib. 8 auctore Palladio, et uterque scribit Vidiuus. Eadem memorantur a Sozomeno lib. 6 cap. 28.*

b *Ille late in utroque libro exponuntur.*

c *Genuensis, medio ævo Januensis.*

b *Vintimilla prope Monachium, vulgo Monaco, versus Nizzam.*

e *Magino Bordighera, in Vita Italica Bordighera.*

f *In Vita Italica dicitur die quarta Octobris obiisse, sed neutro die ullum cultum habet.*

B

CAPUT II.

Miracula post gloriosum ejus obitum edita.

N^e igitur narrationis talentum, venerandorum viri Dei venerabilis Ampelii gestorum prætermittendo, in terram oblivionis sequiter abseondamus; aliqua de pluribus miraculis, post gloriosum ejus obitum ab ipso Domini virtute patrata, ad benedictionis memoriam denuo verissime relucamus. Quoddam enim præ aliis mirabile, quod eundem rustico accidit, venerandi prædecessores et Patres nostri veridica relatione fideliter referebant, dicentes : Dum agriculator quidam in campo metens, adeo somni sopore deprimeretur, ut dimissa fulce minus cante penitus obdormiret; instigatione quodammodo diabolica quidam pestifer serpens collo ejus se involvens, stringendo collum pœne suffocabat eum. Præ dolore autem et angustia excitatus homo, et vicinam necem sentiens, pro singulari remedio et liberatione, tota mentis intentione, ad virum Dei venerabilem Patrem Ampelium illico recursum habuit, eidemque se devote devovit; promittens quod quandiu viveret annuatim altare suum devotissime visitaret; propriisque etiam humeris minam unam tritici veneranter offerret. Et ut a tanto periculo liberari suis meritis et precibus impetraret, rogabat. Mirum negotium, et relatione dignissimum! Mox ut votum emisit rusticus, præfatus serpens pestifer et immanis, deposita crudeli ferocitate, a collo ejus cecidit, nihilque sibi molestiæ intulit, et pristinae restitutus libertati totaliter se illesum homo sensit. Quo viso miraculo, et liberationis gratia gratis a Domino sui dilecti famuli precibus et meritis percepta, viri Dei altare et Reliquias, summa cum reverentia devotioneque maxime, visitavit; votum etiam annuatim quandiu vixit fideliter adimplevit.

12 Non enim etiam est silentio prætereundum imo est dignæ memoriæ (aut arbitrari) commendandum, qualiter Domini famulus, ne dum cum viveret, quin potius post gloriosum ejus obitum, misericordiæ et pietatis visceribus totus semper affluebat in Domino. Et ut eorum prædecessorum et Patrum nostrorum fideli testimonio satis evidenter comperimus pia relatione, quoddam aliud ejus pietatis mirabile ab eo pie factum benigne referebant clara voce, dicentes : Quædam namque mulier vidua, simplex et recta, cum a quodam Magnate crudeliter opprime-

volo facto
liberatur;

oppressa a
Magnate

retur, qui quamdam ab ea domum propriam injuste D abstulerat, dolore nimio præventa, ante altare viri Dei, in quo ejus conditæ Reliquiæ reservabantur, reverenter et humiliter se prosternens, cum amarissimis lacrymis et suspiriis, Domini famuli suffragantibus meritis, a Deo misericordiam suppliciter implorabat, ut Christianorum moris est. Quæ demum facto voto, viri Dei meritis certa quodammodo de Domini misericordia, ab oratione, lacrymis quasi tota perfusa, surrexit; rediensque ad propria Magnati præfato obviavit. Quam ut vidit, conscientia cœlitus motus, domum sibi benigne restituit, veniamque etiam sibi de reatu misericorditer dari humiliter imploravit. Mira sunt hæc valde, et vere hic Domini servus fuit justæ pietatis piissimus amator, piæque justitiæ justissimus defensor. Mirabilis Deus, qui tot quotidie mirabilia in Sanctis suis mirifice operatur, quique etiam nullum tempus sine testimonio suæ bonitatis relinquens, diebus etiam nostris dilectum sibi famulum Ampelium beatissimum, per varia salutis signa sibi placuisse testatur. Ad cujus frequentium signorum fidelissimam relationem Domino duce iterum revertamur.

13 Christianus quidam, dum ab inimicis Crucis Christi, Saracenis videlicet, in captivitate detineretur, et diversis suppliciis crudeliter affligeretur; Domino annuente, ad memoriam sibi rediens, quod de sanctitate et miraculis viri Dei venerabilis Patris Ampelii olim audierat, cœpit eidem se devote committere, eumque humiliter exorare, et in ipso fiducialiter propria vota firmare. Benedictus Deus qui suorum meritis Sanctorum juxta est his, qui tribulato sunt corde. Nocte vero superveniente en vox dulcissima in carcere illo sonuit; Christianum nomine proprio vocavit, et dixit : Surge, fili, surge, et veni foras. At ille evigilans respondit : Domine quis es, et quo vadam? quia compedibus ferreis angustissime tencor, et carcer fortissime clausus est. At ille, quem invocasti, fili, ecce adsum : confide igitur, confide. Qui hoc tandem audito, resumptis in se viribus, omnique assumpta fiducia, confidenter egrediens, invenit portas carceris apertas, et custodibus immunitas : et sic Dei virtute dilectique famuli meritis, vinculis destructis ferreis, a carcere liberatus Christianus præfatus, in civitatem Januensem ad propria cum gaudio remeavit : et altare et Reliquias viri Dei venerabilis Patris Ampelii, apud nos antiquitus honorifice conditas, cum devotione et reverentia visitavit, et in tanti testimonium miraculi ibidem compedes ferreos reverenter obtulit. O beatissimum virum cujus tantis beneficiorum meritis quotidie gratulamur, noster populus mirabili sustentatione sæpius liberatur, Januensem civitas oppido sublevatur, et multiplici ac singulari solatio assidue gubernatur.

14 Venerabilis quidam Episcopus, Ampelii Beati valde devotus, dum in ejus festivitate ad prædicandum ipsius miracula, virtutes, et signa Christi fidelibus, a ferrifabrorum artis Consulibus, ut moris est, invitatus fuisset, et die quodam in libello gestorum ipsius, qui apud eosdem Consules reservatur, eadem miracula, virtutes, et signa legeret, contigit ut de aliquibus ipsius miraculis vehementissime dubitaret, eo quia in libro de Vitis Patrum, quasi in aliquibus ipsius miraculis, similia de quodam alio sancto viro legerat. Propter quod accersitis præfite artis Consulibus sic eos est allocutus. Fratres et amici carissimi, quæso vos ne me velitis mendacem facere, Christique fidelibus fallacia prædicare, attribuen-

EX MS.

domum ablatam recipit.

E
A Saracenis captus

e carcere liberatur;

F

Episcopus de miraculis quibusdam dubitans,

hæsito,

EX MS.

A hæsito, sermonem Christi fidelibus sollicite facere curabo. At Consules præfati, anxietate et tristitia pleni, ad propria recessere. Benedictus Deus, via semper, veritas et vita, qui in sui famuli Ampelii causa et testis extitit et iudex. Mirificavit enim servum suum, et in ipsius mirificatione dubitantium voluntates dubietatis vulnere curavit. Nocte igitur sequenti, cum præfatus Episcopus post matutinas laudes semivigilans in suo stratu quiesceret, repente lux luce diei clarior ejusdem cubuli lutebris illustravit. In cujus quidem lucis claritate vidit Regem quendam speciosissimum, innumeris comitatum militibus, in stellato solio pro tribunali sedere. Qui quidem Rex mandavit præfatum libellum capi, et in eo servi sui Ampelii miracula distincte perlegi. Moxque quidam ex militibus, stola candida in modum Crucis super pectus indutus, libellum cepit, et ut Rex imperaverat perlegit. Quibus omnibus plene perfectis et a cunctis sub silentio diligenter auditis et intellectis, quia in eo nihil falsitatis inventum est, Rex clara voce jucundaque facie ait: Ille profecto servi nostri Ampelii miracula sunt, et verissime vera sunt. Statimque ea, de quibus Episcopus dubitavit Ampelii fore miracula judicavit, digneque cuncta approbavit: sicque etiam in loco pristino libellum restituit, in eoque contenta cunctis prædicari mandavit. At Episcopus, tantæ visionis præsentia consolatus et territus est; festineque præfatae artis Consulibus ad se vocatis, visionis eis seriem enarravit quam postea etiam Christi fidelibus prædicavit. Patet igitur ex his Episcopum minus bene dubitasse: patenter quoque colligitur, etiam ea de quibus Episcopus dubitaverat, et Ampelii miracula fuisse, et vera extitisse quæ Rex ille Regum, Christus videlicet, ore proprio approbando verificavit. Quod etiam euidam ex nostris Confratribus et ipsius Confratris collegæ contigisse clarissimum est.

Mercator
Genuensis

Tolosæ ager

15 Iterum inserendum præfatis ipsius viri Dei meritis et prodigiis laudabile per omnia reputamus. Contigit namque, ut Sacerdos quidam nostri sacrosancti monasterii S. Stephani Januensis, associaret se euidam mercatori Januensi, quatenus ad S. Jacobum de Galicia peregrinaturi, suorum peccatorum veniam obtinerent; ac ut præfati sancti Apostoli precibus in Dei gratia perseverarent. Deum vero sic iter suum continuarent, et pervenissent ad partes Tolosanae civitatis, mercator ille ex gravamine itineris cepit in tibiis quam plurimum aggravari, et crescente infirmitate inflammatisque cruribus non poterat in itinere proficisci, tunc pro sanitatis remedio in prædictis partibus remanserunt, et medicamentis apposis plurimum ibidem dierum residentiam fecerunt. Tandem videntes quod sibi medicinæ non proficiebant, nulloque medicorum remedio convalescebat, sed magis ac magis infirmitas succrescebat (ut erat voluntas Domini, ut postea liquido clarnit, qui antequam fiant omnia novit, quique etiam mortificat et vivificat, volens nomen suæ majestatis in universa terra admirabile, a solis ortu usque ad occasum laudabile, in honorem dilecti sui famuli Ampelii gloriose magnificare et mirabilem in eo virtutem ostendere nutu divino) spiritu Dei inspiratus Sacerdos, Mercatori dulci sone vocis sic leniter inquit: Mi Frater dulcissime, si vero ac perfecte curari desideras, opus est ut ad singulare salutis nostræ remedium recurras; pro quo tamen facilius impetrando ad aliquem Sanctorum suorum convertere, et scito, quod in monasterio nostro S. Stephani Januensis, habentur honorifice condita, corpus et reliquiæ viri Dei venerabilis Patris Ampelii: qui, ut veraci miraculorum experientia firmissime didici, magni meriti penes Dominum potenter existit. Præterea humillime vos ipsum ad ejus

invocato
S. Ampelio,

salutiferum fidelissime reductis præsidium, ut ipse D pro nobis gratiam pie implorare dignetur a Deo: ipse enim fuit semper pius et propitius omnibus eum vere invocantibus. Tunc mercator, mente elevata confidenter ad Deum, saluberrimis Sacerdotis doctrinis edoctus, cupiensque ejus salubria monita ad effectum deducere, tamquam etiam certus de Dei misericordia; venerabilem Patrem Ampelium, Domini nostri Jesu Christi servum, cepit devotissime in seum apud Deum patrocinium invocare; promittens, ut solent Christianissimi viri, se cum primo de sua peregrinatione ad propria redierit, annuatim altare ipsius in sua solennitate, ejusque sacrosanctas reliquias celebrando devotissime visitare. O mira Christi pietas, mira clementia, miraque etiam bonitas, infirmitatis humanæ singulare præsidium omnibus invocantibus eum in veritate! Mox namque emisso voto, cum eum sopor circumdedisset, obdormiens ipsa nocte sensit quamdam in cruribus confractionem, absque dolore tamen, acsi ligna quædam frangerentur; quam etiam confractionem Sacerdos præfatus audivit, nesciens tamen quid esset. Et exiguus mercator prædictus, sensit se continuo totali liberatione mirifice liberatum. Et vocato Sacerdote lacrymabili voce, pro tanti dulcedine et admiratione miraculi, sic suaviter ait: Gratias immensas ago Deo meo humillime, qui sui famuli Ampelii meritis me plenarie liberavit, gressus meos optime reparavit, et pristinae me sanitati gratissime donavit. Verissime namque vera sunt, Frater dulcissime, quæ ex ore tuo audiui, quæque etiam tua fidelis societas de venerabili Patre Ampelio, Domini nostri Jesu Christi servo, mihi devote narravit. His namque dictis et gestis iterum et iterum ambo simul, et singillatim quamplurimum Deo gratias protulerunt, qui sui famuli merita præclara longe lateque declarat. Et sic ovantes gratiasque Deo semper agentes, festine iter proprium arripuerunt: et continuantes peregrinationem suam, sani et incolumes, ad propria redierunt: votumque etiam, et promissionem devote ac fideliter adimpleverunt: rursumque etiam Christo Regi, in Ampelii virtutibus splendide triumphanti quam plurimum gratias retulerant: cui est honor, virtus et gloria, per seculorum secula sempiterna. Amen.

CAPUT III.

Inventio et translatio corporis.

Quoniam igitur gloriosum est, eximiique etiam ac magni beneficii ac meriti, sanctorum gesta exponere seriatim; cumque summa veneratione devotissime sint percolendi; specialius tamen hi a nobis sunt digna reverentia venerandi, quorum Reliquias in nostris domiciliis possidemus. Illi enim piis orationibus suis adjuvant: cum eis autem notis familiaritas quædam est; et idcirco magnopere notandum est, quo ordine, divina permittente clementia, nostrum sacrosanctum gloriosi Protomartyris Jesu Christi Beatissimi Stephani Januensis monasterium sit viri Dei venerabilis Patris Ampelii pretiosissimis Reliquiis beate ditatum. Ut autem venerabilium Patrum antiquorumque prædecessorum nostrorum patres et antiquissimi prædecessores omnique reverentia et fide dignissimi relatione veridica et fidei præfatis prædecessoribus nostris, et ipsi nobis referre soliti erant, et uti etiam in vitæ ipsius gestis clarissime reperitur, Domini nostri Jesu Christi servus, Beatissimus videlicet Ampelius Confessor et Eremita in Ægyptiis et Thebaidis eremis cum aliis Fratribus seu Monachis aliquanto tempore habitans, vitam sanctam omnique laude dignam

E
sanatur.Reliquiæ
S. Ampelii.

in Liguria
mortui,

indicantur
anno 1140

a

b

a captivis
lytrum po-
stulatis :

B

deponuntur
in oppido S
Romuli,

anno 1258

c

A dignam feliciter duxit. Ibidem namque satis floride, quasi hortus virtutum floridus, florere incepit : deinde tamen Domino volente nos suæ clementia bonitatis, sui fidelissimi servi pretiosis venerandisque reliquiis condigne ditari, intercessionumque ejus meritis et suffragiis jugiter defendi et gubernari, vir venerabilis ad Italiam venit, et in patribus tunc Vintimilii castri habitans, et fama celebri virtuteque laudabili præpollens, sanctam et laudabilem vitam ut in præfatis vitæ ipsius gestis clare habetur, ibidem finivit.

17 Verum post multum temporis decursum, anno scilicet Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo quadragesimo; cum Januenses diu in obsidione Vintimilii civitatis, quia ejusdem civitatis cives a rebellaverant, cum magno exercitu pedestri, equestri et navali milites mitterent; Contigit, ut plerique ex hominibus castri b S. Romuli et Villæ Regiæ (quæ alio nomine Villa Ripariæ Januensis S. Stephani dicitur, eo quia præfato monasterio per omnia et in omnibus subjecitur) in eadem obsidione existentes, nonnullis de Vintimilii comitatu incolis captis, ab eisdem redemptionis eorum pretium nimis impie suppliciis severis-imis exigent. Præceptum namque in exercitu fuerat, ut quisque spolia a se capta pro libito tractaret. Sed cum illi nulum se redemptionis pretium habere faterentur, isti eis multo plus graviora supplicia minabantur, dicentes; Unum e duobus eligit, aut redemptionis vestræ pretium, aut dire vos faciemus mortis supplicio vitam finire. Illis auditis illi præ angustia spiritus gementes, divino ut creditur nutu dixerunt : Si nos liberos et immunes abire permittitis, thesaurum incomparabilem dabimus vobis. Quibus annuentibus omnes captivi voce unanimi inquirunt : Hic in loco, qui dicitur Bordighera, viri Dei Ampelii Beati Reliquiæ requiescunt : cujus reverentia et devotione nos liberos, ut promisistis, abire permittite. Tunc illi, inventis viri Dei Reliquiis et capsis, captivos illos ut promiserunt, cum omni honore liberos abire permiserunt, veniam de illatis injuriis humiliter postulantes. Tali quoque modo Domini famulus fuit captivis illis præsidium. Demum vero cum Januenses præfatam urbem suo dominio triumphaliter subjugassent, et eis tam illi de civitate quam de comitatu in perpetuum fidelitatem jurassent; mox præfatum hominis Dei corpus gloriosum seu Reliquiæ venerandæ, de prædictis Vintimilii patribus ad quemdam Prioratum seu ecclesiam, sub vocabulo S. Stephani in castro S. Romuli Albinganensis diocesis sitam, quæ per Apostolica privilegia in spiritualibus et temporalibus jure et antiquitus suberat præfato S. Stephani Januensi Monasterio, fuit satis debite translatus digueque conditus.

18 Deinde tamen demum post multorum annorum curricula, cum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo bonæ memoriæ Alexandri quarti Romani auctoritate Pontificis, inter tunc Reverendum Patrem Dominum c Gualterium Januensem

Archiepiscopum, et Monasterium præfatum de D prædicta scilicet S. Stephani ecclesia, ut supra, in EX MS castro S. Romuli sita, cum ecclesia S. Martini de via de d Bisambe, extra Januensium mœnia civitatis posita, quæ tunc suberat præfato Archiepiscopo, ad invicem permutatio fieri deberet; et volentes venerandi religiosique viri, Dominus Jacobus tunc Abbas seu Pater, et monachi præfati nostri monasterii, tanto et tam pretioso thesauro venerandarum venerabilis Ampelii Reliquiarum aliquatenus privari; præfatum ipsius gloriosissimum corpus, ipsis diligentis devotionis studio devotissime procurantibus, pie ad dictum sæpius monasterium transferri jusserunt : fuitque anno præfato secundo Idus Majarum ad Januensem civitatem honorabiliter deportatum. Et de eadem, ad tanti Patris adventum eamervatim concurrentibus Christi fidelibus viris, festinque etiam ruentibus, innumerabilibus Januensium turbis proeuntibus et jucunde subsequentibus innumeris Clericis et populis, cum luminibus e atque spirituum libus canticis, summa cum reverentia devotioneque nimia, cum gaudio et immenso jubilo, sacrum viri Dei Corpus seu Reliquias ad ecclesiam ejusdem S. Stephani. Monachi venerabiliter deposuerunt, et in altari ipsius veneranter collocaverunt : et, ad posterorum tantæ rei testimonium, epitaphium in lapide marmoreo scriptum in pariete seu muro ibidem juxta ejus altare apposerunt.

19 Ibi enim ejus festum bis annuatim solenne agitur, et cum reverentia et devotione multa habetur, et debite ab universis ferri-fabris ejusdem Januensium urbis venerabiliter colitur : omni quoque etiam prima die Dominica cujuslibet mensis totius anni, ultra præfatas solennitates, ad ejus altare Missa cum cantu solemniter celebratur, cum commemoratione ipsius saltem, ob aliarum Festivitarum seu Sanctorum officia quandoque fortassis concurrentia. Ad quam quidem Missam, cessantibus impedimentis, omnes fabri-ferrarii de more conveniunt : et ejus meritis multa miracula Deus operatus est ; qui vivit in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Petrus Bizarus lib. 1 Historiæ Genuensis hanc Vintimiliensium defectionem, et arcis a Genuensibus constructæ eversionem, et dein recuperationem describit.

b Oppidum S. Romuli, vulgo fant Remo, in eadem ora Ligustica constructum, quod cum ante Villa-Matutiana dicebatur, et ibi S. Romulus Episcopus Genuensis diem vitæ ultimum obiisset quinta Octobris, ab eo appellatum est.

c Gualterus Episcopus præfuit Ecclesiæ Genuensi ab anno 1253 ad annum 1274.

d In Vita Italica appellatur S. Martino di vio di Bisagno.

e Sub finem aliqua non potuerunt legi, ut hinc inde sensus completeretur, juxta Vita Italica.

14 Maji
Genuam ad
monasterium
S. Stephani

E
in altari
positæ,

honorantur
duplici festo,

et 1 Dominica
mensis.

F

DE S. APRUNCULO EPISCOPO

G. II.

LINGONENSI, DEIN CLAROMONTANO IN GALLIA.

CIRCA AN.
CCCLXXXVIII.S. Aprunculus Episc.
Lingonensis,apud Sidonium Apollinarem pro
fugitivo intercedit :suspectus
Burgundionibus fugit :ut Episc.
Claromontanus,

9 Martii.

Ruricio Episcopo Lemovicensi
familiaris

Seculo Christi quinto urbes ac regiones Galliarum direpte, vastatae, incensae ac dirutae fuerunt a Wandalis, Alanis, Burgundis ac Gothis. Tum harum Rex Attila creditur Lingonas diripuisse et incendisse circa annum CCCL, et inde ad Alpes transiisse, atque Aquileum obsidisse. Venit deinde urbs Lingonensis in potestatem Burgundionum. Jacobus Vignerus in Chronico Lingonensi Afflictam urbem Lingonum, inquit, recreavit novus Antistes, vir eximiae probitatis, Aprunculus, octavus a S. Desiderio, decimus a B. Senatore, tametsi ex Gregorii Turonensis assertionibus appareat, ipsum maxima ex parte Divione potius quam Lingonis, ab ruina recenti minime tutis, sedem fixisse. Hunc Apollinari Sidonio, Praefecto Galliarum pro Romanis, postea Claromontensi Episcopo, familiarem extitisse, constat ex hujus epistolis. Haec Vignerus. Memorati Desiderii Acta datus xxiii Maji, ut S. Apollinaris Sidonii Vita danda erit xxiii Augusti. Extat hujus epistola lib. 9. cap. 10 quam hac inserimus. Sidonius Domino Papae Aprunculo salutem. Reddidit tibi epistolas meas, quem mihi tuas offerre par fuerat. Nam frater noster Coelestinus, nuper ad te reversus de Biterrensi, quoddam mihi super statu Injuriosi nostri vinculum cessionis elicit. Quod quidem scripsi, non minus tua reverentia fractus quam voluntate. Namque nos ultro vestro pudori, quasi quibusdam pedibus obsequii, decuit occurrere. Quae circa me quoque volente posside indultam, sed liberaliter : nec enim, ut suspicor, plus aliquid hoc genere solatii vel ipse quaesisti. Quem litteris non commendatoriis minus quam refectoriis jam placatus insinno, sic tamen ut tibi assistat, tibi pareat, te sequatur, atque ut, si permanserit tecum, neutri nostrum judicetur famulus. Si forte discesserit, quaeratur utrique fugitivus. Memor nostri esse dignare, Domine Papa. Haec S. Sidonius Apollinaris de Injurioso, mancipium seu sermo, in gratiam S. Aprunculi libertate donato.

2 Promutatum interim regnum Francorum sub Childerico filio Merovei, cui successit circa annum CCCLXXX Chlodovus I. Huic Childerico visus officii S. Aprunculus, ac propterea, si aufugisset, a quodam, quem Burgundiones submiserant, fuisset occisus. Gregorius Turonensis rem gestam lib. 2 Historiae Francorum cap. 23 ita exponit : Interea cum jam terror Francorum resonaret in his partibus, et omnes amore desiderabili cuperent eos regnare : S. Aprunculus, Lingonensium civitatis Episcopus, apud Burgundiones cepit haberi suspectus. Cumque odium de die in diem cresceret, jussum est ut clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuntio, nocte a castro Divionensi per murum demissus, Arvernus pervenit, ibique juxta verbum Domini, quod posuit in ore S. Sidonii, undecimus datur Episcopus. Hanc ejus a Sede Lingonensi translationem ad Claromontanam celebrat Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem ix Martii his verbis : Arvernus susceptio S. Aprunculi Episcopi et Confessoris, qui ex Lingonensi Presulatu magno cum virtutum splendore transiens ad hanc Cathedram, eximii sanctitatis radiis eam illustravit, deinde sacri muneris completatus fœnoribus, coelestis aulæ perrexit ad gloriam.

3 Cum autem resideret Claromonte, habuit vicinam Episcopum Lemovicensem Ruricium, virum et nobili Auctorum prosapia et eximia doctrina illustrem : cuius extant duo libri epistolarum, ex quibus quinque

fuerunt S. Aprunculo inscriptae. Harum prima est libri secundi quadragesima octava sub hoc textu. Aprunculo Episcopo Ruricius Episcopus. Exegit mutui amoris affectus ad individuum mihi sanctitatem vestram sola ex causa litteras destinare, etiamsi non se occasio opportuna porrexerit. Unde per hominem filii mei Leontii has ad Apostolatium vestrum dedi, quibus sospitatione praelata, quam ex sententia, Deo favente, valeatis, inquiri. Quia ipsi nostis, incolumitatem vestram, nostram esse lætitiā, sperans ut redeunte praefato, nos reddatis de vestris actibus, propitia Divinitate securos, quos videtis esse [de tua] prosperitate sollicitos. Altera est numero LIV ejusdem libri 2 sic contexta. Sicut litteras sanctitatis vestrae per virum venerabilem Elogium cum gratulatione suscepi ; ita has eodem redeunte libenter remisi : quibus Apostolatui vestro debitum dependo sospitationis officium, simulque depono, ut pro nobis orare dignemini, et id a communi Domino peculiariter postulare, ut jam tandem aliquando in unum venire et nos videre mereamur : ut caritas, quæ secundum sententiam Dominicam in pectoribus nostris per absentiam, quod temporis est, refrigit, per praesentiam iterum in sopitis cineribus suscitetur ; et vivis vocibus, quasi novis flatibus, veteris amoris redivivum reparetur incendium : quod more atque virtute ignis illius, quem Dominus misit in terram, et spinas negligentiae nostrae atque desidiae vi naturae potentis exurat, et tenebras dormientis cordis illuminet.

4 Haec ibi. Sequuntur consequenter tres aliae Ruricii ad eundem, quarum prior similis est jam datis, et sequens in ultimum clarius continetur, quare et hanc subijcimus, hac phrasi propositam. Ante diem, quam litteras vestrae Sanctitatis acceperim, Compresbyterum meum, sicut ipso referente peteritis agnoscere, ad germanitatem vestram, in eadem qua mihi scripsistis causa, direxeram. Et quia mihi non solum ipse filius noster Eparchius, sed etiam frater suus flebiliter per litteras supplicarunt, Apostolatui vestro precator accedere in : cui et confessione culpa, et deprecatione veniae, et consanguinitatis affectu compulsus, indulsi ; quia vos mihi super hac re scripturos esse non credidi : sed quia humilitatem meam dignati estis, pro ea quae inter nos est, propitio Deo, caritate, consulere, ut vobis utrum justa esset vestra districtio, meis potissimum apicibus indicarem ; sciat Dominus noster, quod ego factum vestrum et probo et collando et vehementer adhaeror. Quia dum uni desperato per admonitionem gladii spiritualis pro reddenda salute intulistis dolorem, multis contulistis languentibus sanitatem. Multi etenim in Ecclesia, qui curari nequeunt verbo, sanantur exemplo. Superest severitatem misericordia consequatur, ut recipiatis lenitate patris, quem corripuistis auctoritate Pontificis. Et juxta illum Evangelicum invocantes, quem nos per omnia et sequi et imitari oportet, qui filio paternae substantiae decoctori, et facinus confitenti non solum veniam clementer impertit, verum etiam pristinam gratiam libenter indulsit : et nos condoleamus lapso, subveniamus attrito, amplectamur reversum, laetemur inventum. Quod et Apostolatium vestrum propterea fecisse certus sum, ut paululum infirmantem filium excluderetis a matre, ut eum ipsi post modicum restitueretis incolumem ; et eum contristaretis ad tempus, de quo

de ejus sanitate sollicitus,

ejus se precibus commendat, E

Mat. 24, 12 et praesentiam exoptat :

Luc. 12, 49

denique rigorem ejus laudans in re ejusdem excommunicatione

eidem misericordiam poscit,

Luc. 15, 30

gaudere

A gaudere concupiscitis in æternum. *Hæc ibi. Hinc scimus Ruricium Episcopum vixisse seculo quinto, ejusque nepotem Ruricium, post intermedios aliquot in Episcopatu successorem, floruisse seculo sexto, ut qui interfuit Conciliis Arvernensi et Aurelianensi IV.*

Natalis ejus
14 Maji.

§ Memoratus Saussayus ad hunc xiv Maji ejus Natalem hoc modo celebrat: Claromonte Arvernorum S. Aprunculi Episcopi et Confessoris, qui primum ob Apostolica decora factus Episcopus Lingonensis, cum gregem Domini in omni pietate regeret, a Burgundis, qui ipsum Francorum expetere dominationem criminabantur, Sede expulsus, eo tempore ad Arvernos se contulit, quo B. Sidonius mortalitatis stamen abruperat: ex cujus vaticinio in vacuum Cathedram evectus, lumen quod occasu tanti side-

ris extinctum putabatur, sanctitatis suæ et divinæ sapientiæ radiis explicavit: eaque afflictæ ecclesiæ solatia attulit, quibus omnem excussit nuperæ orationis mœrorem. Tantum enim moribus et doctrinis se Aprunculus præbuit, ut defuncti religionem, vigilantiam, misericordiam, doctrinam, castimoniam genuine referret, præconiaque præcellentium quorumque Mystarum vivus ac mortuus demereretur. Sepultus fuit vir beatus in basilica S. Stephani suburbana, ut moriens desiderare prodiderat. *Hæc omnia Saussayus, quæ velleus in antiquioribus scriptis legere. Restat de tempore Sedis et loco sepulture aliquid, quod per typothetæ incuriam omissum, inveniet Lector in Appendice.*

D
AUCTORE G. H.

NOT. 23

DE SANCTO BEVIGNATE

MONACHO ET ANACHORETA PERUSIÆ IN ITALIA.

B
CIRCA ANNUM D.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc xiv Maji celebrat memoriam Sancti Bevignatis monachi Perusiæ, idque uti ibidem annotat, ex Tabulis Ecclesiæ Perusinae hac die. Extare autem ait, Ecclesiam illi dicatam extra Perusiam non longe ab urbe: in qua imago illius et quædam miracula ab eo patrata conspiciuntur. Cetera ignorari. Idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ex picturis memoratæ Ecclesiæ aliqua miracula refert. At Ludovicus Jacobillus, tomo 1 de Vitis Sanctorum Umbræ ad hunc xiv Maji et in Additionibus tomo 3 excusis, accurate edidit quæ de hoc Sancto haberi potuerunt, in eamque finem legit citatque scriptores Perusinos, Pompeium Pellinum, Cæsarem Crispoltum, Cæsarem Alexium, Joannem Panzietam, Ciactum, uti et Perusinae urbis et Ecclesiæ Annales, Statuta, Kalendaria, Tabellas, aliæque monumenta. Nos ergo ex dicto Jacobillo hæc excerptimus.

Memoria in
fastis.

Acta ex Jacobillo.

Sanctus ex
monacho anachoreta
factus,

C 2 Floruit S. Bevignates seculo Christi quinto, sive tunc ex Germania advenerit, seu potius in agro Perusino natus, ibidem agriculturam exererit. At Spiritus sancti gratia illuminatus, relictis possessionibus suis, habitum monasticum sumpsit in aliquo cœnobio monachorum, qui induebantur tunica ex panno albi coloris, accincta corio cæruleo. Postea oblata moderatoris licentia secessit in silvam, prope urbem Perusinam sitam: ibique plurimis annis vitam solitariam duxit cum anstera pœnitentia, et in sanctis orationum et divinarum contemplationum exercitiis. Fama sanctitatis ejus circumquaque sparsa, multi eum inviserunt, ejusque intercessione varia Deus operatus est miracula, quæ ita a Ferrario narrantur. Cum non esset, quod advenientibus apponeret, quoque famem depelleret; ejus precibus olivæ et triticum, quorum nondum tempus advenerat, divinitus maturescunt. Duo insontes suspensi, cum se Bevignatis orationibus commendassent, liberantur. Puer etiam a lupo occisus, ad sanctum virum delatus, ad vitam per preces pro eo factas revocatur.

miraculis
claruit,

etiam post
obitum.

3 Cum jam in dicta silva diu habitasset, in parvo a se excitato tugurio diem extremum in sanctitate clausit, pridie Idus Maji, circiter annum quingentesimum. Antequam vero sepulture traderetur, plurimi infirmi et a demonibus vexati, sacri corporis tactu, liberati et sanati fuerunt. Fuit autem corpus cum debita veneratione depositum in dicto tugurio sive eremitorio, ubi Sanctus in magna pœnitentia vixerat, ejusque anima a Deo fuerat recepta: quo in loco ad ejus honorem postmodum Perusini

ecclesiam ædificaverunt, ubi anno mclxx vitam eremiticam et anachoreticam in magna perfectione egit Ranerius Fagianus Perusinus, auctor Confraternitatis Disciplinatorum, dein Minorita: cujus corpus adservatur in civitate Burgi sancti Sepulcri, ejusque memoria cum titulo Beati relata est ad diem 1x Junii. Hic in summa habuit veneratione corpus S. Bevignatis, tantumque effecit, ut illud sub altare majus reponeretur, ob singularem de ejus sanctitate revelationem factam. Erat eo tempore Perusinus Episcopus Bernardus Carinus, qui (uti scribit Ughellus in Episcopis Perusinis) auctor fuit, ut civitas legatos mitteret ad Joannem XXI Pontificem, Beati Bevignatis Perusini Canonizationem exoraturus, cui interim prope Perusium templum ædificari jussit. Jacobillus ait, id per obitum Pontificis non potuisse peragi. Interim ex consuetudine immemorabili, in civitate et diocesi Perusina, celebratur festum ejus sub ritu duplici ad hunc diem xiv Maji.

E
Ecclesia illi
erecta:

Corpus sub
altari:

cultus sub
ritu duplici:

4 Locus ipse postea cum dicta Ecclesia devenit in potestatem Equitum Templariorum, a quibus his transfertur ad Equites Hospitalares Hierosolymitanos S. Joannis, hodie Melitenses dictos: eorumque Magnus Magister ipsis Kalendis Maji anni mcccxxiv donavit Roccio Cæbolio Perusino ejusque conjugi Catharinæ sub hac obligatione, ut istic construeretur cœnobium Sanctimonialium viginti quatuor, sub Abbatisa secundum regulam statutaque S. Joannis Equitum Hierosolymitanorum. At postmodum extincto Sanctimonialium monasterio, fuit ibidem erecta Abbatia Presbyterorum secularium, quibus cum Abbatis titulo præfuit etiam Cardinalis Franciscus Rapacciolus: at postremo obtinuerunt Patres Eremitæ S. Augustini Congregationis Perusinae, ex conventu S. Mariæ Novellæ, auctoritate Urbani VIII Papæ anno mdexl eo translati. *Hæc de monasterio istic constructo.*

F
cœnobium
additum:

5 Aliquæ S. Bevignatis Reliquiæ, ex dicta ejus ecclesia, extra civitatem constructa, anno mxcix die xvi Maji ad ecclesiam Cathedralē, et propriam ad ejus honorem erectam capellam, translate fuerunt maxima cum solemnitate: in qua circumferebantur in occursum sacræ Reliquiæ S. Herculani Episcopi Perusini, et S. Petri Abbatis etiam Perusini: cui processioni dicuntur interfuisse ultra sedecim millia hominum utriusque sexus, tam ex urbe et diocesi Perusina, quam Fulginiensi, Assisiensi et aliis vicinis locis.

pars corporis
ad eam
Cathedralem
translata.

DE SANCTO BONIFACIO

EPISCOPO FERENTINO IN HETRURIA.

G. II.

SECL. VI

Acta ex S.
Gregorio :Memoria
14 Maji,

Ferentum, seu Ferentium aut Ferrentio, urbs fuit Hetruriae olim Episcopalis, cui Viterbium, ad v millia passuum distans, successit in Episcopali Cathedra, et quae denique a Viterbiensibus ob haeresim anno MXXXIV est eversa. Inter hujus urbis Episcopos fuit S. Bonifacius, cujus aliquas virtutes posterorum memoria commendavit S. Gregorius Magnus lib. I Dialogorum cap. 9. Colitur autem hoc XIV Maji S. Bonifacius Romanus, Torsi sub Diocletiano martyrio coronatus, cujus Acta cum Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 165 more suo contracta edidisset, subjunxit cap. 166 hunc titulum, De Sancto Bonifacio Episcopo, et ejus Acta ex Dialogo S. Gregorii transcripsit, atque sub finem ita conclusit : Sicque vir Domini plenus virtutibus in pace quievit. Secuti Petrum fuerunt Grevenus in Auctario Usuardi, anno MXXXV et MXXXI excuso, Canisius in Martyrologio Germanice edito, et Molanus in suis etiam Additionibus ad Usuardum anno MDLXXVIII impressis, sed hic in sequentibus editionibus omnino de hoc Bonifacio omisit. At Galesinius in suo Martyrologio, quod anno MDLXXVIII vulgatum est, ad hunc XIV Maji isto eum elogio exornat : Ferentini S. Bonifacii Episcopi : cujus jam inde ab ineunte aetate sanctimonia splendescerat, rebus a se pie mirabiliterque gestis, quas multas B. Gregorius Pontifex ad posteritatem litteris prodidit. Annotat dein Galesinius ista tracti, ex tabulis Ecclesiae Ferentinae et cod. MS. Verum cum urbs haec ab annis plusquam sexcentis fuerit excisa, suspectus nobis hic Galesinius est, saepe alias deprehensus et tabulas et MSS. citare, quae nesciam viderit. Est alia urbs Episcopalis Ferentinum in Herculis, cujus Ecclesiae Episcopus fuit S. Redemptus a nobis ad diem vii Aprilis relatus. Sed illas urbes non fuisse a Galesinio distinctas vix audeo suspicari. Baronius in Notis Martyrologii Romani ad hunc diem asserit haec inter se nomina aliquando reperiri confusa et de S. Bonifacio ista ibidem legenda praescribit : Ferenti in Tuscia S. Bonifacii Episcopi, qui, ut refert B. Gregorius Papa, a pueritia sanctitate et in iureclaruit. Elegium aliquod ex S. Gregorio tenet Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, annotatque Corpus Viterbii, quo cum Sede Episcopali translatum est, quiescere et coli uti audivit. Habemus Ordinem officii propriorum Sanctorum Ecclesiae S. Laurentii Cathedralis Viterbii, de mandato Cardinalis Biancarii Episcopi editi, sed absque mentione S. Bonifacii. Nam tamen hujus corpus in alia aliqua Ecclesia adserretur, nescimus. In perrecto MS. Martyrologio Ecclesiae S. Petri Romae ad germanum Bede lectum haec addita leguntur : Eodem die S. Bonifacii in Apennino, quae videtur de hoc Sancto intelligenda, ipsumque Herculis ad montessius vindicarent. Claruisse S. Bonifacium circa tempora Justinii Imperatoris docet Baronius : et Ferrarius ait, fere S. Gregorii Papae tempestate vixisse : is enim se gesta Bonifacii a Gaudenzio Presbytero illius nutrire audivisse scribit. Imo ab omni ejus, utpote ab eo in victu, moribus et doctrina emutro.

ELOGIUM VITAE

Ex libro I Dialogorum S. Gregorii Papae.

Fuit vir vitae venerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea civitate, quae Ferentis dicitur, Episcopatus

officium tenuit et moribus implevit. Hujus multa miracula is, qui adhuc superest, Gaudentius Presbyter narravit. Qui nutritus in ejus obsequio, tanto valet de illo quaeque veracius dicere, quanto eis contigerit et hunc interesse. Hujus Ecclesiae gravis valde paupertas inerat : quae bonis mentibus solet esse custos humilitatis, nihilque aliud ad omne stipendium, nisi unam tantummodo vineam habebat : quae quodam die ita grandine irruente vastata est, ut in ea paucis in vitibus vix parvi rarique racemi remansissent. Quam cum Dei praedictus vir reverendissimus Bonifacius Episcopus esset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit, quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustari cognovit. Sed cum jam tempus exigeret, ut ipsi quoque racemi qui remanserant maturescere potuissent, custodem vineae ex more posuit, eamque solerti vigilantia servari praecipit. Quadam vero die mandavit Constantino Presbytero nepoti suo, ut cuncta vini vascula in Episcopio, omniaque dolia, ita ut ante consueverat, piee superflua prepararet. Quod cum nepos illius Presbyter audisset, valde admiratus est, quod quasi insana praeciperet, quod vini vascula preparari faceret, qui vinum minime haberet : nec tamen praesumpsit inquirere cur talia juberet : sed jussis obtemperavit, et omnia ex more preparavit. Tunc vir Dei vineam ingressus racemos collegit, ad calcatorium delulit, omnesque exinde egredi praecipit, solisque ibi cum uno parvulo puerulo remansit : quem in eodem calcatorio deposuit, et calcari ipsos paucissimos fecit. Cumque ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret, coepit hoc vir Dei suis manibus in parvo vase suscipere, et per cuncta dolia omniaque vasa, quae parata fuerant, pro benedictione dividere : ut ex eodem vino omnia vascula vix infusa viderentur. Cum vero ex huiusmodi vini parum aliquid in vasis omnibus misisset, vocavit protinus Presbyterum, jussitque pauperes adesse. Tunc coepit vinum in calcatorio erescere, ita ut omnia quae allata fuerant pauperum vascula implerent. Quibus cum se idoneo satisfacisse conspiceret, ex calcatorio jussit puerum discedere : apothecam clausit, atque impresso sigillo proprio munitam reliquit, mox ad ecclesiam rediit. Die vero tertio praedictum Constantinum Presbyterum vocavit, et oratione facta apothecam aperuit : et vasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, ubertim vinum fundentia invenit : ita ut pavimentum omne ex crescentia vina invaderent, si ad haec Episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter Presbytero praecipit, ne, quo usque ipse in corpore viveret, hoc miraculum eququam indicaret ; pertimescens videlicet ne virtute facti favore humano pulsatus, inde intus inanesceret, unde foris honorantibus magnus appareret ; exemplum Magistri sequens, qui ut nos ad viam duceret humilitatis, de semetipso discipulis praecipit, dicens : Ut ea quae vidissent nemini dicerent, quo usque filius hominis a mortuis resurgeret...

2 Adhuc pauca aliqua, quae de Bonifacii Episcopi opere supersunt, quia ejus memoriam fecimus, exequamur. Alio namque tempore B. Proculi Martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat : qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulavit, ut cum apud beatum Martyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem

Vinea grandine vastata,

ex paucis racemis plurima dolia replet :

Matth. 17 9

Corpus an
Viterbii, an
vero in Her-
culis ?
VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOV 85 ..

Tempus vitae

importuni
joculatoris
mortem
prædicit :

A nedictionem dandam in suam domum declinaret. Vir autem Dei negare non potuit, quod ab eo ex Fortunati mente caritas poposcit. Peractis igitur Missarum solenniis, cum ad prædicti Fortunati venisset mensam, priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludendi arte cibum solent quærere, repente ante januam cum simia vir adstitit, et cymbala percussit. Quem sanctus vir dedignatus, audiens sonitum dixit : Heu, heu, mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os adhuc ad laudem Dei non aperui; et ille cum simia veniens percussit cymbala. Subjunxit quoque et ait : Itē et pro caritate ei cibum potumque tribuite : scitote tamen quia mortuus est. Qui infelix vir, dum panem ac vinum ex eadem domo percepisset, egredi januam voluit : sed saxum ingens subito de tecto cecidit, eique in verticem venit. Ex qua percussione prostratus, in manibus jam semivivus levatus est : die vero altera, secundum viri Dei sententiam, funditus vitam finivit. Qua in re pensandum est quantus sit viris sanctis timor exhibendus : templa enim Dei sunt. Et cum ad iracundiam vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum nisi ejusdem templi inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto est ira justorum, quanto et constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam ultionem quam voluerit invalidus non est.

in pauperes
distribuit
12 aureos
nepotis sui,

eosque oran-
do receptos
reddit furenti:

3 Alio quoque tempore prædictus Constantius Presbyter nepos ejus equum suum duodecim aureis vendidit : quos in propria arca ponens, ad exercendum opus aliquod discessit. Tunc subito ad Episcopum pauperes venerunt, qui importune precabantur, ut eis sanctus vir Bonifacius Episcopus ad consolationem suæ inopiæ aliquid largiri debuisset. Sed vir Dei quia quod tribueret non habebat, æstuare coepit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repente ad memoriam rediit, quia Constantius Presbyter nepos ejus equum quem sedere consueverat vendidisset, atque hoc ipsum in arca sua pretium haberet. Absente igitur eodem nepote suo accessit ad arcam, et pie violentus claustra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, eosque indigentibus, ut placuit, divisit. Itaque Constantius Presbyter reversus ex opere, arcam fractam reperit, et caballi sui pretium, quod in eam posuerat, non invenit. Coepit itaque voce magna perstreperē, et cum furore nimio clamare : Omnes hic vivunt, solus ego in domo hac vivere non possum. Ad cujus nimirum vocem venit Episcopus, omnesque qui in eodem Episcopio aderant. Cumque eum locutione blanda vir Dei temperare voluisset, coepit ille cum jurgio respondere, dicens : Omnes tecum vivunt, solus ego autem hic vivere ante te non possum : redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus Episcopus, B. Mariæ Virginis ecclesiam ingressus est : et elevatis manibus, extenso vestimento, stando coepit orare, ut ei redderet unde Presbyteri furentis insania mitigari potuisset. Cumque subito oculos ad vestimentum suum inter extensa brachia reduxit, repente in sinu suo duodecim aureos invenit, ita fulgentes, tamquam si ex igne producti eadem hora fuissent. Qui mox de ecclesia egressus, eos in sinum furentis Presbyteri projecit, dicens : Ecce habes solidos quos quæsisisti : sed hoc tibi notum sit, quia post mortem meam in hujus Ecclesiæ Episcopum non eligeris propter tuam avaritiam. Ex qua sententia veritatis colligitur, quia eosdem solidos Presbyter pro adipiscendo Episcopatu præparabat. Sed viri Dei sermo prævaluit : nam idem Constantius in Presbyteratus officio vitam finivit.

4 Alio quoque tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia venerunt, qui Ravennam se festinare professi sunt. Quibus ipse parvum vas ligneum vino plenum manu sua prebuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent : ex quo illi quoad usque Ravennam venirent, biberunt. Gothi autem aliquantibus diebus in eadem civitate morati sunt : et vinum, quod a sancto viro acceperant, quotidie in usu habuerunt. Sicque usque ac eundem venerabilem Patrem ferentes reversi sunt, ut nullo die cessarent bibere, et tamen vinum eis ex illo vasculo numquam deesset, acsi in illo vase ligneo, quod Episcopus eis dederat, vinum non augetetur, sed nasceretur.

5 Nuper quoque de ejusdem loci partibus senex quidam Clericus advenit, et ea quæ ipse de eo narrat silentio non sunt prætereunda. Nam dicit quod quadam die ingressus hortum, magna hunc erucarum multitudine invenit esse coopertum : qui omnē oles in eo deperire conspiciens, ad easdem erucas conversus dixit : Adjuro vos in nomine Domini Jesu Christi, recedite hinc, atque hæc olæ comedere nolite. Quæ statim ad viri Dei verbum ita omnes egressæ sunt, ut ne una quidem intra spatium horti remaneret. Sed quid mirum, quod hæc de Episcopatus ejus tempore narramus, quando jam apud omnipotentem Deum ordine simul et moribus creverat : dum illa magis miranda sint, quæ eum hic senex Clericus adhuc puerulum fecisse testatur. Nam ait quod eo tempore, quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnumquam sine lineo, crebro etiam sine tunica revertebatur : quia mox ut nudum quempiam invenit vestiebat, hoc se expolians, ut se ante Dei oculos illius mercede vestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueverat, dicens quod justum non esset, ut ipse inops pauperibus vestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingressa, pæne omne triticum, quod sibi in stipendium totius anni præparavit, invenit a filio suo pauperibus erogatum. Cuique semetipsam alapis pugnisque tunderet, quod quasi anni subsidia perdidisset ; supervenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis, quibus voluit, consolari coepit. Quæ cum nihil consolationis arhaitteret, hanc rogavit, ut ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inventum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinus in orationem dedit : qui post paululum egressus ab horreo, matrem redexit : quod ita tritico plenum inventum est, sicut plenum ante non fuerat, cum mater illius totius anni sumptus se congregasse gauderet. Quo viso mirabili compuncta mater, jam ipsa coepit hortari ut daret, qui sic celeriter posset quæ petiisset accipere.

6 Hæc itaque in hospitii sui vestibulo gullinas nutrire consueverat, sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam vero die dum in eodem vestibulo puer Bonifacius staret, vulpes ex more venit et gallinam abstulit. Ipse autem concitus ecclesiam intravit, et se in orationem prosternens, apertis vocibus dixit : Placet tibi Domine, ut de nutrimentis matris meæ manducare non possim : ecce enim gullinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediit, gallinam quam ore tenebat diuixit, atque ipsa moriens ante ejus oculos in terram cecidit.

7 Hæc S. Gregorius a quo qui supra num. 2 appellatus S. Proculus Martyr, judicio Baronii est Martyr Bononiensis, cujus festum celebratur Kalendis Junii, uti tunc latius dicitur.

D
EX S. GREGORIO.
vinum dat
hospitibus
per plures
dies non
deficiens :

in nomine
Jesu erucas
ex horto
pellit.
E

qui adhuc
puer pauper-
ibus dederat
vestes suas,

tritico vacuum
horreum im-
pletur orando,

F

et ablata
a vulpe gulli-
nam receperat.

Cultus S.
Proculi
Martyris.

DE SANCTO POMPONIO

EPISCOPO NEAPOLITANO.

D.P.

CIRCA
DXXXVI.

Tempus sedis.

De prioribus Episcopis Neapolitanis scripsit in Chronico Joannes Diaconus ejusdem Ecclesiae, qui vixit seculo IX temporibus S. Athanasii, Episcopi Neapolitani, cujus praeclara gesta narrando, finem suo Chronica imposuit, et pauca haec de S. Pomponio habet. Hic fecit basilicam intra urbem Neapolim, ad nomen sanctae Dei Genitricis semperque Virginis Mariae, quae dicitur Ecclesia Majoris, grandi opere constructum: qui fuit temporibus Hormisdæ Papæ et Joannis, Felicis et Bonifacii Apostolicorum, nec non et Anastasii et Justinii Augustorum. Vixerunt sancti hi Pontifices seculo Christi sexto, omnes Martyrologio Romano adscripti. Sederunt autem S. Hormisdas ab anno DXIV ad annum DXXIII, dein S. Joannes primus usque ad annum DXXVI, postea S. Felix IV usque ad annum DXXX, ac tandem S. Bonifacius usque ad annum DXXXIII. At citati Imperatores regnarunt Anastasius ab anno CCCXCVI usque ad annum DXXVIII, cui tunc subrogatus Justinus vixit usque ad annum DXXVII. Habet præterea dictus Joannes Diaconus, Pomponium præfuisse annis XXVIII diebus X. Hinc colligit Ughellus in Neapolitanis Archiepiscopis, si id verum est, illum electum fuisse circa annum DXXIII, obiisse vero anno DXXXVI. At quam construxit Ecclesiam S. Mariæ Majoris, arbitratur idem Ughellus a dicto S. Joanne primo Pontifice Romano dicatam fuisse circa annum DXXV, quando Theodorici Regis jussu coactus Constantinopolim petere Neapoli transiit, cum Cardinalium et Episcoporum, ut credibile est, comitatu. Hujus rei titulus vulgari lingua positus extat in atrio illius ecclesiae, quemadmodum in Catalogo Episcoporum scribit Bartholomæus Chioccarellus: sed errat, cum ex vetusto marmore eum a se proferri putat. Quæ enim antiquitas esse potest lapidis, vulgari lingua ibi exarati, ubi non nisi sero Latina lingua, ne dicam Italica vulgoris, capit usurpari? cum antea Græce sacra ibi fierent, et populus Græce loqueretur. Adde quod ibi dicatur Pontifex dedisse indulgentiam decies mille et sexcentorum dierum, quocumque die aliquis ante ipsum illud marmor Pater et Ave recitaret. Antiquitatum et originum ecclesiasticarum valde imperitum esse oportet, qui nunc ignoret ante XII aut XIII seculum nihil tale scribi potuisse: proinde meram esse fabulam, qua marmori isti antiquitas tanta tribuitur, ut fuerit ibi seculo VI positum; cum verba in ea sculpta ætatem centum annorum non præferant, nihil ab hodierna phrasi discrepantia.

C

2 Teste autem Cæsare Eugenio in Neapoli sacra pag. 69, corpus S. Pomponii, olim in dicta Ecclesia sepultum, etiamnum debita cum veneratione asservatur sub altari, ubi olim, ut vetus traditio fert, liquor scatebat: idque ex foramine adhuc extante in arca unde manabat, colligi videtur. Idem testatur Chioccarellus, dicens foramen illud esse in tabula marmorea, quæ est supra arcam: est autem dicta arca cancellis ferreis inclusa, in qua (uti habetur in actis visitationis anni MDLXXX) hæ litteræ insculptæ erant: Basilicam hanc Pomponius Episcopus faciendam curavit, cujus corpus hic positum est. Crebra etiam

per ipsum miracula fuisse edita indicat Ughellus. Festus ejus dies celebratur hoc XIV Maji in Ecclesia potissimum Neapolitana S. Mariæ-Majoris, et citatis tabulis Ecclesiarum Neapolitanarum refertur in hodierno Martyrologio Romano his verbis: Neapoli in Campania S. Pomponii Episcopi. Meminit ejusdem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, sed dolet ejus gesta ignorari.

3 Ex populari ergo traditione solummodo habetur, quod prædictus Chioccarellus sic narrat: Quo tempore S. Pomponius præfuit Ecclesiae Neapolitanæ, malus dæmon Neapolitanos graviter vexabat atque immaniter et supra quam credi possit insæviebat. Etenim ingentem urbis aream, horribilis apri formam assumens nocturnis horrendisque spectris affligebat. Quare ii cum tanti periculi evadendi omnis præclusa esset spes, nihil aliud remedii superesse videntes quam ad divinam opem confugere, una cum B. Pomponio Sanctis beatæque Virgini Mariæ sese intentius commendabant: eamque foeditatem B. Pomponio expiare aggresso, cum die quadam sabbati Missam celebrasset, sequenti nocte per quietem beata Virgo apparuit, a qua quid facto opus esset admonetur. Jussit enim illi ut basilicam eo in loco, ubi pannum cærulei coloris inveniret, ipsi Virgini erigeret, atque hunc in modum civitas ab illo periculo liberaretur. Pomponius autem eo loco sacris expiationibus lustrato, horrendoque inde monstro ejecto, inibi sicut jussum erat basilicam B. Mariæ extruxit.

4 Ob ejus facti memoriam Neapolitani singulis annis, in majori ecclesia, ludos quosdam perculæ, ad solatium atque animi recreationem, magna populi frequentia celebrarunt, qui a Vasallis Neapolitanæ ecclesiae, de proximis villis ac suburbiiis in festo translationis S. Januarii, mense Maji, scilicet tertio Dominica dicti mensis, populo exhibebantur: de quibus Joannes Pontanus in Dialogo Charontis, Matthæus Afflictus in cap. Investitura, § Præterea, num. 5 de feudi cognitione, et Jacobus Sannaziarus in suis Glomeris MSS. Sed quoniam maximi abusus et luxus irreperant, diebus patrum nostrorum abrogati sunt. Erit fortassis, qui recordatus quomodo in Historiis ecclesiasticis quondam legatur, ab expiatis Catholico ritu Arionorum ecclesiis, egredi visus dæmon in figura porci; quomodo etiam ad VII Aprilis de S. Georgio Mitylenes apud Lesbum Episcopo ogentes narravimus, qua ratione ibidem notum vulgo porcum occupans dæmon, eumque in Sedem Episcopalem inferens, præsignaverit (secundum explicationem S. Simonis Solitarii) hæreticum hominem sub Leone Armeno in eam promovendum. Erit, inquam, fortassis aliquis, qui talium recordatus, suspicabitur ad Hutychianam hæresim, quæ sub Imperatore Anastasio eidem implicito Ecclesiam deturpabat et conturbabat tempore S. Pomponii, pertinere istiusmodi spectrum civibus oblatum, cujus ea memoria fuerit: aut locum olim meretricis turpitudinibus infamem, divino impulsu fuisse Deiparæ consecratum, quo sub ejusmodi specie visus sit spiritus fornicationis emigrare.

Cultus 14
Maji.Dæmon sub
apri specte
infestus urbi
pulsus,

E

e usque rei
memoria
annua;F
quid notare
potuerit.Ecclesia S.
Mariæ con-
structa,an et Indul-
gentis dona-
ta fuerit?VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 85.
Corpus sub
altari

DE SANCTO BONOSIO

EPISCOPO SALERNITANO.

G. H.

XIV MAJI

Cultus 13 et
14 Maji

Salernum urbs regni Neapolitani apud Picentinos Archiepiscopalis, et Principatus ulterioris metropolis, inter Sanctos Episcopos colit S. Bonosium, quem Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiae refert ad diem xiv Maji, indicat tamen natalem illius in diem sequentem ab aliquibus referri. Citantur a Ferrario Gaspar Musca de Episcopis Salernitanis, (sed is diem nullum ejus venerationi assignat) et potissimum Tabulae Ecclesiae Salernitanæ. Habemus sub hoc titulo Officia propria festorum Ecclesiae Salernitanæ ab Illustrissimo et Reverendissimo viro DD. Mario Bolognino Archiepiscopo Salernitano, Apostolica auctoritate reformati, et anno MDXCIV Neapoli excusa. In horum Kalendurio præscribitur ad hunc diem xiv Maji-festum S. Bonosii Episcopi sub ritu duplici, et dein pag. 22 hæc leguntur: Die decima quarta Maji S. Bonosii Confessoris et Episcopi Salernitani. Omnia de Comuni Confessorum Pontificum tempore Paschali, præter Orationem sequentem. Devotum tibi populum, benignissime Deus clementer exaudi, ut, qui pio affectu venerandam Beati Bonosii Confessoris tui atque Pontificis recolit solennitatem, ejus meritis apud te peccatorum obtineat remissionem Per Dominum etc. Eadem Oratio extat apud citatum Muscam, qui illum statuit primum Ecclesiae Salernitanæ Episcopum: uti etiam fit in Constitutionibus editis ab Antonio Marsilio Columna Archiepiscopo Salernitano, in diæcesona Synodo anno MDLXXIX et anno sequenti excusis, in quibus pag. 383 indicantur Corpora et Reliquiæ Sanctorum, quæ condita reperiuntur in Metropolitana Ecclesia Salernitana, et pagina sequenti ista habentur: In altari, quod constructum est ad honorem Confessorum ex parte meridiei, requiescunt Corpora B. Bonosii Episcopi Salernitani, B. Gramatii, B. Veri, B. Eusterii, B. Gaudiosi, B. Valentini, Episcoporum Salernitanorum. Quo illos ordine recenset Gaspar Musca. Verum aliter sentiunt Antonius Caracciolus in Sacris Ecclesiae Neapolitanæ monumentis in Actis S. Gaudiosi civis Neapolitani et Episcopi Salernitani, eumque secutus Ferdinandus Ughellus tomo

Oratio propria,

Corpus in altari,

XIV MAJI

Cultus et
ecclesia ejus,
1 Beneventi,

Memoria sacra hujus sancti Episcopi est inscripta nonnullis Martyrologiis MSS. ex his est aliquod Beneventanum ante annos quingentos conscriptum, quod modo in Bibliotheca Romana servatur, numero 5949 signatum, ubi sub finem Martyrologii ad hunc xiv Maji ista leguntur: Beneventi S. Constantii Episcopi. Aliud est sub nomine Usuardi in Bibliotheca Regine Sueciæ num. 428 signatum: in quo eadem hoc modo indicantur: In Benevento S. Constantii Episcopi. Tertium servatur Romæ in ecclesia S. Petri, quod hæc habet: In Benevento S. Constantini Episcopi et Confessoris. Marius a Vipera in Catalogo Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana duplici aut semiduplici celebrat ritu, asserit S. Constantium Episcopum officio Ecclesiastico sub ritu duplici ibidem coli, eique sacram ædem Be-

vii Italiae sacra in Archiepiscopis Salernitanis columna 487 his verbis. Opinatur Caracciolus Muscam non habuisse rationem temporis in suis illis Episcopis recensendis, sed ante omnes alios, posuisse Divos, mox subjecisse Gaudentium ceterosque qui Divi non fuerunt: existimavitque Bonosium, cui successit Gaudiosus floruisse Neapoli ac Salerni multis annis post Gaudentium. Cum enim Pomponius Neapoli ædificaverit ædem S. Mariæ, cui inservivit, Gaudiosus post annum Christi quingentesimum, verisimile est diu post illum annum vixisse Gaudiosum, atque adeo etiam Bonosium ejus prædecessorem fuisse Salerni Episcopum post Gaudentium. Si conjecturis in re incomperta uti liceat, Gaudiosum atque adeo ejus prædecessorem Bonosium non multo ante Grimoaldi Salernitani Ducis tempora decessisse dixerim. Ab ipso enim Neapolitanus Dux hujus civis sui corpus petiit et obtinuit. Ergo non multæ præcesserunt ætates aut secula, atque adeo vigente ejus memoria justæ petitioni factum fuit satis. Scio posse id etiam dilucidari ex magna illa annonæ caritate, quæ eo tempore Neapolitanam civitatem invasit, et ex bello inter Salernitanos et Samnites. Hæc ex Caracciolo Ughellus. Quibus an aliquid opposuerint Salernitani necdum scire licet. Colitur S. Gaudiosus xxvi Octobris. Ast Acta S. Pomponii jam dedimus, quibus hæc de S. Bonosio subjungimus, sed absque præjudicio circa ordinem ac tempora priscorum urbis Salernitanæ Episcoporum. Porro Caracciolus scribit Ducem Grimoaldum vixisse anno DCCC, sed non satis opparet, quorsum Dux Neapolitanus non potuerit ab illo petere Corpus S. Gaudiosi, licet pluribus hic sæculis fuisset mortuus. Sed hæc poterunt accuratius discuti ad vitam S. Gaudiosi dicto xxvi Octobris: quo etiam mense, die xi colitur S. Gramatius, in cujus festo Lectio vi ita concluditur: Corpus ejus in Pontificum altari inferioris basilicæ Cathedralis Ecclesiae, ubi B. Bonosius requiescit, fuit repositum: ut quorum eadem in Pontificatu fuerat sors, ac eadem in cœlis gloria, idem quoque eorumdem esset venerationis locus.

Tempus Sedis.

E

Memoria in
Actis S.
Gramatii.

F

DE SANCTO CONSTANTIO

EPISCOPO, IN ITALIA DEPOSITO.

G. H.

XIV MAJI

Cultus et
ecclesia ejus,
1 Beneventi,

neventi excitatam esse, olim Parochialem. Hæc de ejus cultu apud Beneventanos.

2 Altera civitas, S. Constantii Episcopi patrocinio clara, est Caprea seu Caprearum urbs Episcopalis, sita in cognomine insula provincie Principatus citerioris. Capaccius, in hujus insule et civitatis descriptione, asserit, Cathedralē Ecclesiam, S. Constantio Episcopo dicatam, olim ab urbe Coprearum mille et quingentis passibus abfuisse, deinde in civitatem translaturam et S. Stephani nomine appellatam.

3 Tertia civitas Episcopalis est Massa Lubrensis, haud procul a Caprearum insula, at magis vicina Surrento metropoli, ubi in vertice montis est templum S. Constantio Massensium Patrono erectum, cujus dies festus solenni populorum concursu tam hic quam Capreis agitur xiv Maji, et utraque civitas contendit sacrum

2 Capreis,

3 Massæ
Lubrensi.

A *erum ejus corpus in suo Ecclesia conservari. Meminit deinde S. Constantii Episcopi ad hunc XIV Maji Ferrarius in Catalogo generali et in Catalogo Sanctorum Italiae, in quo ea monumentis Ecclesiae Beneventanae et Capruensis hoc elogium profert.*

Compendium
Vita ex Fer-
rario.

4 Constantinus, ex clarissimo Imperatorum stemmate procreatus, cum doctrina et vitae sanctitate praestaret, Constantinopolitanae Ecclesiae praeficitur: quo tempore Ecclesia Occidentalis ab haereticis afflictabatur: quibus sanctus Episcopus sese opponens, multos ad sanctitatem reduxit. Is et vivens et mortuus miraculis clarnit. Quidam poenitentiae causa ob gravissima delicta ferro constricti, ab eo divinitus soluti feruntur, ferreis vinculis in morem ceras resolutis. Cum mortem obisset, corpus Capreas delatum, multa ei civitati beneficia praestitit. Nam cum Agreni, vastata Calabria, classe Campaniam peterent, et Capreas applicuissent, civesque in antra metu perterriti fugissent: anus quaedam, quae fugere cum aliis nequiverat, a S. Constantio insulae Patrono, ope implorata, liberationem impetravit. Cum enim vir sanctus eam consolatus disparuisset, mox orta tempestas horribilis hostes discedere coegit: quod anno salutis MCCXCI contigisse ferunt. Hae Ferrarius, quae fere eadem habet Marius de Vipera, omissis solum, quae de vinculis ferreis dissolutis sunt narrata.

5 At monet difficultas, quomodo dicatur Archiepiscopus Constantinopolitanus, cum nullus ibidem Constantius reperiatur sedisse. Fuerunt illic Constantini tres, quorum prior sub Constantino Imperatore crudeli circa annum MCLXXVI sedit et in Menais Graecis ad diem XXIX Julii proponi videtur tamquam Sanctus, per haec verba, memoria Constantini Patriarchae Constantinopolitani, nulla re addita, pro quibus ad XXX Julii in MS Synaxario Ecclesiae CP. habetur memoria sancti Patris nostri Constantini τοῦ νέου, Junioris Patriarchae Constantinopolitani: sed hic si peregre obisset, non videretur Constantinopoli colendus fuisse. Secundus a Capronymo sibi cognomine, propter ejusdem Impietatis communionem erectus in thronum, apud eundem postea calumniam passus capitalem sententiam subiit, circa annum DCCXXVII: sed hic non meruit Fastis inscribi. Tertius denique ejusdem nominis cognomento Lichnudes seculo primo XI ad Thronum Constantinopolitanum pervenit. Cum igitur ne quidem Constantinus aliquis inveniatur, qui sub Constantii nomine in venerationem Italorum venire potuerit; restat ut vel aliqua alicubi inveniatur Constantia, cujus Episcopus hic fuerit: vel sub Constantinopolitano Patriarchatu aliam Episcopalem seu Archiepiscopalem quamcumque Sedem credatur tenuisse, ex alterutro autem capite promanavit error Constantinopolitanum Archiepiscopum facientium.

D
Sedes Episco-
pali

E

DE S. CARTHACO SEU MOCHUDDA

G. II.

EPISCOPO ET ABBATE LISMORIENSI IN HIBERNIA.

ANNO D. XXXVI

duplex Vita
ex MSS. datur.

I n Mamonia, regione Hiberniae maxime Austroli, versus plagam Orientalem est Comitatus munitissimus Waterfordiensis, et in hoc cernitur Lismoria urbs, Sede Episcopali olim nota, quae suam originem debet S. Carthaco, cognomento Mochudda; ibidem haec XIV Maji vita functo. Hujus duplicem Vitam damus: priorem ex MS. Salmanticensi et alio nobis olim ab Henrico Fitzsimon concessam, salutam in ecclesiis ad Matutinum recitari, uti etiam ex adjuncta Antiphona constat. At posterior, late deducta, nobis ex antiquo codice Hibernico descripta est. Utamque saepius allegat Jacobus Usserius in suis Britanniarum Ecclesiarum antiquitatibus, Joannes autem Colganus varia ex secunda Vita edidit in Actis Sanctorum Hiberniae mensium Januarii, Februarii et Martii. Utinam etiam quae de reliquis mensibus collegit et prae lo aptavit, essent publicae utilitati caussa! profecto plenioris nostris Annotatis lucem praerferrent. Interim velimus hanc duplicem Vitam a lectore cum aliqua discretionis suscipi, utpote non a caecis auctoribus conscriptam, et auctam hinc inde miruculis, partim ex vulgari traditione acceptis, partim aliunde ad hunc Sanctum traductis. Ceterum ipsa historica velutia, quoad loca, tempora, et personas, videtur satis apte deducta esse in secunda prolixiori Vita, et variis Sanctorum Hibernicorum Actis lucem aliquam datura: quare, etsi plura continet, quam prior epitome, quae mercantur haberi suspecta, eam quaque hic damus; quomodo dedimus S. Patricii et aliorum plurimum Hibernorum Vitas, quas si eo cum rigore, quo pleraque discutimus, expendere vellemus, vix pauci aliqui locum suum in hoc Opere tenerent. Lege ergo quae de tulibus Bollandus noster ante Januarium monet cap. 3 Prolegomenorum, § 2: quae et nos in Martii in Appendice Patriciana num. 48. Atque iis instructus monitis ad hanc quoque Vitam legendam accede.

cultus sacer,

2 Memoria sacra S. Carthaci sive Mochudda Lismorensis inscripta est hoc XIV Maji Martyrologio

Tamlachtensi et aliis Fastis Hibernicis. Item cum longo encomio refertur in Martyrologio Richardi Wifordi Anglice Londini anno MXXXVI excusa. Pridie seu die XIII Maji memoratur a Greveno in Auctario Usuardi an. MXXV et MXXVI impresso, item a Canisia in Martyrologio Germanico, a Ferrario in Catalogo generali, et ab Henrico Fitzsimon in Catalogo praecipuarum Sanctorum Hiberniae.

3 Flavit porro S. Carthacus seculo Christi sexto et septimo, auspiciatus vitam monasticam in regione Hiberniae Media dicta, aedificato Ratheniensi canobio circa annum DXC, in quo per annos quadraginta praefuit cotui monachorum plus quam octingentorum. At circa annum DCCXXX v Ratheniensi suo monasterio pulsus, Lismoriam concessit, ibidem anno DCCXXXVII vita functus, uti ex Ultoniensibus Annalibus designat supra memoratus Usserius, qui propriam a Carthaco suis monasteriis praescriptam fuisse regulam tradit pag. 919.

Tempus Vita
et mortis.

F

VITA

Ex duplici MS. Legendario

Beatissimus Dei famulus Carthacus in tantum divina gratia pollabat a pueritia, ut non solum natus, et adultus crebris coruscaret miraculis, sed et in utero matris clausum caelestis bonitas signis evidentibus, qualis futurus esset, dignata est praemonstrare. Nam dum eo concepto mater ejus sederet in quodam conventu, globus igneus, divino nutu, de caelis descendens, videntibus cunctis qui aderant, in caput illius illapsus est: cumque omnes hujus monstri miraculo detinerentur, cognoverunt divinam gratiam non in ipsam feminam, sed in utero onus gradatam. Cum ergo venerabilis infans natus esset, a suis parentibus cuidam sancto Presbytero, nomine a Aidano, ad baptizandum jussus est praesentari

Globi ignis
specie ante
nativitatem,

a

post eam
fonte ad
baptismum
scaturiente
honoratus

A sentari. Cumque infantis bajulatores iter agerent, contigit eis Presbyterum, quem quærebant, obvium habuisse: et cum rogaretur ut puerum baptizaret, fons aque lucidissimæ de sub pedibus ebullivit: in quo infante baptizato, impositoque ei nomine Carthaco, ut Angelus Domini præmonuit, in sua cum gaudio remearunt.

et tamen a
parentibus
neglectus,

2 Puer autem sanctus duodecim circiter factus annorum, corporis pulchritudine, vultus hilaritate et morum senilium probitate, dulcisque colloqui affabilitate, omnibus se amabilem præbuit. Sed ut magis divine providentiæ sollicitudo erga custodiam pueri clareret, in corda parentum, ut puerum de eo educando non curarent, immisit. Postquam vero sanctum puerum caruales parentes neglexerunt; ipse qui fecit et creavit eum Pater cœlestis, in filium assumpsit, ideoque adoptavit, ac signis miraculorum, virtutumque proliis, sapientiæque doctrina illustratum, coram Regibus et Principibus mundi honoravit. Inde vir jam factus, cujusdam b Episcopi venerabilis disciplina eruditus, ad Sacerdotii proventus est gradum. Cum vero idem Episcopus gratia virtutum, et sapientiæ doctrinæ sibi ipsum superferri conspiceret, noluit eum diutius sibi subesse, cui se meritis exigentibus subjacere videbat. Accepit ergo magistri licentia ac benedictione, sibi proprium, ut voluit divina providentiæ, monasterium construxit: in quo cum multorum servorum Dei Pater extitisset, tanta per illum virtus divina exercuit mirabilia, ut quasi solis lampas purissima, totam Hiberniæ Ecclesiam bonorum operum exemplis et doctrinæ mellifluæ c radiis repletet. Le miraculis vero, quæ Deus per eum dignativa sua bonitate dignatus est mundo ostendere, quæ nullus præ eorum multitudine potest amplecti, plurima præteriens, pauca perstringens, quæ sequuntur decerpsi.

b
ordinatur
Sacerdos:

monasterium
construit:

B 3 Vir ergo sanctus erat hiemali tempore in loco quodam sedens, in quo arborescens pœne aridam habebat ex adverso stantem. Dumque vir Dei ibidem oraret, advenit ibi quidam magus d, iniquitatis filius; cupiensque sancti viri insultare virtutibus, dixit ad eum: Vir Dei dilecte, si, ut de te fama narrat, sis Dei omnipotentis servus fidelis, hanc arborescens frondescere, deinde florere, ac demum fructus maturos jul e producere. Vir mirificus, de bonitate Dei per omnia confidens, ac virtutem ejus coram inimico ostendere volens, elevata dextera arborem benedixit, ac voluntati tentatoris per omnia satisfecit. Videns autem magus poma arboris esse pulcherrima, apprehenso uno, gustavit, probare volens, qualem in se saporem pulchra poma gestarent. Sed cum amaritudinem quandam gustui prætenderent, ad virum Dei se convertens, dixit: Optima essent poma et divina virtute digna, si non amaritudinis maculam haberent. Statimque dato benedictionis signo, inventa sunt ut mel dulcia. Magus vero videns tam stupenda miracula, non tamen credidit, sed ut lapis durus in sua malitia immobilis stetit: et cum tot signis fidem omnino non adhiberet, continuo divina justitia tactus, ignorantia suæ signo percussus, multiplicatis infirmitatibus, oculis scilicet per annum orbatus, ut sic saltem ad Deum acceleraret, in tenebris illud tempus exegit. Peracto vero anno, poenitentia ductus venit ad virum Dei, culpam humiliter cognoscens, ac veniam petens: qui fragilitatis illius misertus, sanatum eum dimisit.

c

d
ad instantiam
magi fuit
aridam arbo-
rem florere et
fructificare

et poma
ante amara
efficit dulcia.

C 4 Proinde omnes qui famam sanctitatis ejus ac miraculorum audierunt, infirmos suos variis languoribus detentos, ad virum Dei, ut a languoribus suis sanarentur, ducebant. Inter quos aderat vir, secundum seculi dignitatem famosus, sed de filii sui agitudine nimium contristabatur: qui ad pedes viri Dei humiliter corruens, affectu cordis notum vocis ex-

primens, deprecatus est virum, ut miserie sui nati cito subveniret. Sed B. Carthacus, compassionis dolore tactus, et precibus tantis inclinatus, clementer elevans virum, cepit interrogare quid quereretur, aut unde tantam in animo tristitiam conciperet. Ille vero, quatiens singultu in verba prorumpens, ait: Pater, inquit, sancte, unicum habui filium, quem Deo forsitan permittente diabolus ita invasit, ut lingue officio ablato, auribus obstruendis, intum surdumque effecerit. Ad quem vir Dei ait: Fac illum nobis presentari. Allato quoque puer, vir Dei paululum flexis genibus se in orationem dedit. Statimque ab oratione surgens, ori auribusque pueri signum salutis impressit. Mox qui infirmus fuerat, coram adstantibus clamat, et suas nunquam auditas fecit voces audiri, aliorumque verba nunquam ab eo prius audita percepit. Quod videns pater pueri, in vocem laudis cum suis sociis prorupit, atque suum servitium omnisque suæ posteritatis viro Dei in perpetuum destinavit.

5 Alio quoque tempore venit ad eum quidam leprosus, rancis petens vocibus, ut manus sanctæ tactu mundari a sua lepra mereretur. Pater vero pius, pauperis compassus miserie, in orationis consuetudine prorumpens verba, se prius prostravit Deo, postque orationem se elevans, manum misero imposuit, carnemque illius ab omni lepræ contagione mundavit. Die quoque alio venit ad ipsam quidam vir miserabilis, qui oculorum, sedibus nasique emittentia carens, totam faciem in modum tabule complanatam gerebat: cujus miseria quanto incognita, tanto ab omnibus esse misera putabatur. In quam vir pietate plene intuens, ait ad eum: Si sanctæ Trinitatis fidem firmam haberes, Deo esset possibile ut humanam figuram, quam pœne perdidisti, recuperares. Statimque miser ille ad sancti viri pedes se projiciens, et se sanctæ Trinitatis fidem habere, et in Christi nomine baptizatum esse, et omnipotenti Deo cuncta esse possible protestatus est. Tunc dilectus Deo et hominibus, solitis orationum adminiculis se muniens, signo sanctæ Crucis dato, turpem vultus planiciem depulit, et nasum oculosque et supercilia, ceteraque quæ humanæ integritati defuerant, penitus restituit. Proinde cuncti qui aderant, ac insolitum miraculum viderant, Deum omnipotentem in suo servo magnificabant.

D
EX MSS.
sanat puerum
surdum et
mutum:

leprosum
mundat:

E

faciem de-
formem re-
ducit ad
debitam fi-
guram:

6 Vir iste non solum super infirmitatum curationem, verum et super demonum expulsionem plenariam accepit potestatem. Quidam enim demonio plenus ad sancti viri presentiam ductus est, ut a vexante curaretur. Cui continuo elevata manu signum salutiferæ Crucis imprimens, immundo Spiritui imperavit in Christi nomine, ne templum, quod sibi Deus ad inhabitandum fabricavit, diutius immorando sibi usurparet. Quod imperium diabolus expavescebat, confestim illud habitaculum, quod longe ante possederat, dereliquit: et coram adstantibus de insano sanus factus est: et per hoc sancti viri reverentia et Dei gloria apud homines crevit.

F
energumenum
liberat:

7 Accidit quoque ut quadam die in amnem monasterio sancti viri propinquum, puer quidam caderet: et quia nullus qui eum aljvare posset aderat, die noctaque sub aqua latuit. Quem parentes miseri, tristesque cognati querentes, loca omnia rimari, atque per domos vicosque ac per circumjacentes agros plangentes currere non cessabant. Cumque se frustra laborare conspicerunt, totam auxilii sui spem in sancto Dei servo Carthaco fideliter posuerunt: ad quam accedentes, se illius pedibus humiliter prostraverunt, postulantes ab eo ut suum illis filium, spiritu revelante, indicaret. Qui ait ad eos: Ite ad pontem amnis, et sub propiore ejus pe-

puerum
submersum
parentibus
indicat

de

A de filium vestrum mersum invenietis. Qui illuc currentes, infantem mortuum invenerunt. Quem de aqua elevantes ad virum Dei adduxerunt, atque ad pedes ejus projecerunt. Qui invocato Christi nomine puerum resuscitavit, quem postea ipse nutriens docuit.

c **Item resuscitat Reginum et filium :**
8 In illis etiam diebus cujusdam crudelis Regis, qui e Corprens cognominabatur, tertia pars exercitus cœlesti percussa est fulmine. Tunc etiam uxor illius unicuique filius eadem cœlesti ira percussi sunt. Videns vero Rex iniquus iratum sibi Deum cœli, timens ne superveniat indignantia divina, viro Dei ad se accersito ait : Famule Dei omnipotentis Carthace, Dominum tuum mihi placatum facito, ut ultra mihi non irascatur. Si vero uxorem et filium precibus tuis recuperavero, Deo tuo et tibi cum omni posteritate mea serviemus. Cui pius Pater ait : At domandam carnis tue duritiam hoc Deus in te flagellum exercuit : sed quia vexatio dat tibi intellectum et peccatorum tuorum compunctionem, pro te rogabo divinam pietatem. Cumque vir sanctus ad locum, ubi Regina ejusque filius mortui jacebant, veniret ; invocato Christi nomine super ipsos, cunctis qui aderant admirantibus, a mortuis resuscitavit, atque pristina sospitati restituit. Quod cura præsentes viderunt, Deum cunctipotentem laudaverunt, atque suum Sanctum in digna reverentia habuerunt.

z **zona sua missa hydro-pem sanat :**
9 Eisdem temporibus mirificus Dei famulus, ad quemdam Regulum, hydropisis morbo laborantem, invitatus est ; ad quem cum commode ire non posset, zonam suam ad ægrum transmisit. Cum Regulus illa zona esset accinctus, statim noxio ventris humore exsiccato, sanus effectus est : pro quo omnipotenti Deo gratias reddidit, ac famulo suo servitutem perpetuam exhibuit. Fuit quidam vir nobilis, qui quavis sæculi [bonis] esset locuples, auribus tamen atque altero oculorum privatus, cetera quæ possidebat pro nullo propter defectum horum reputabat : qui audiens virum Dei in loco quodam vicino esse, ascenso equo ad ipsum proparavit. Cumque ad præsentiā viri Dei veniret, statim accurrens sancti viri pedibus se prostravit, petens ab eo ut quod integritati suæ præ infirmitate defuit, pro hoc invocata Dei clementia per virtutis gratiam rependere curaret. Videns clemens Pater muniam hominis devotionem, se solitis precum armis accingens, super aures ejus oculumque signa salutifera impressit. Ille vero sanatum se sentiens, in magna exultationis letitia Christo gratias reddens, semet suamque progeniem sancti viri mancipavit servitio.

C **manum dexteram puellæ lateri adhaerentem.**
10 Quodam alio tempore cum vir sanctus ad cujusdam Ducis castrum pergeret, in ejusdem platea, quosdam regios pueros puellasque, prope locum ludentes, advenit : inter quos, erat unica filia, ejus manus dextera a nativitate sua torpens et arida lateri suo adhaerebat. Ad quam vir Dei accedens, quia in ipsa novit virtutem esse agendam, pomum illi pulcherrimum monstravit ac obtulit, dicens : Accipe, dilecta, pomum quod teneo. Quæ desiderio puellari deducta, ut pomum pulcherrimum visu conspexit, manum sinistram ut consuevit porrexit. Sed pius medicus, sanitatem cum donō impendere cupiens, retracta manu sua cum pomō, ait ei, Non illam quam extendis manum porrigas, sed dexteram, si pomum vis obtinere. Quod audiens puella, desiderio pomi mota, manum petitam porrexit, ac pomum illud apprehendit. Sentiens puella vigorem in manu ad apprehendendum, ad id insolitum, currens patri nuntiavit, ac tantum virum, qui sic eam sanasset, extra stetisse nuntiavit. Gratique puellæ parentes ad Dei servum cucurrerunt, et ut dignum fuit secundum posse eum honoraverunt, ac Dei omnipotentiam glorificaverunt : puella vero quæ sanata est,

spretis mundi concupiscentiis ac deliciis, cœlesti D Sponso se conjunxit, f et sub sancti viri monitis usque ad senectutem vixit.

11 His ergo et aliis perplurimis beatissimus Christi famulus præfulgens miraculis, absentes et præsentes odore suæ famæ replebat : unde cunctorum consensu visum est, ut quem Deus odore virtutum honestaverat, gradu Episcopali sublimandus foret. Cum ergo tantæ dignitatis honorem adeptus esset, tanta bonorum virorum multitudo ad eum confluebat, ut nisi divina largitas illis necessaria sufficienter ministraret, numerositate sua vix simul possent habitare. Exceptis enim parvulis remissionisque vitæ hominibus, qui sanctis Dei veri servis in suis necessitatibus subministrabant, sanctorum monachorum numerus erat octingentorum quadraginta septem, qui omnes unius Pastoris exempla secuti, unanimiter Deo serviebant. Labor quidem illorum servitus erat difficilis, sed vim hujus laboris flamma minuebat caritatis, ut nemini eorum onus suum grave videretur. Erat autem tunc monasterium illorum in finibus Mediæ, in plebe Ferkel, in loco qui Rathin dicitur constitutum : in quo labore manuum suarum victum sibi ac pauperibus acquirerebant. Interea illius provincie nativi Clerici, facibus invidiæ diabolo stimulante succensi, beatum virum quasi alienigenam de suis finibus expellere cœperunt. Ipse enim Carthacus de Australi Hiberniæ plaga, scilicet de Moraonia, originem traxit. Illius igitur regionis in quo Rege, nomine Blaitimac, et quod magis dolendum est, Clericis ibidem, filiis Belial compellentibus eum, ut locum suum desereret, famulus Christi, Dominici memor præcepti, quo dicitur : Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam g ; cum suo sacro collegio ad natale suum cœpit iter arripere.

12 Cum ad terram sibi desiderabilem pervenisset, ad Regem illius accedens, locum in quo propriis laboribus possent vivere, et neminem gravare, sed soli Deo sine turbatione servire, postulavit. Rex vero adventu ejus suorumque exhilaratus, secundum cordis eorum desiderium, locum eis a tumultibus sæculi remotum, et ad eremiticam quam desiderabant vitam habitabilem, donavit. Inter ipsos autem, et locum datum erat h fluvius quidam impetuosus, qui cum vicini maris æstu redundaret, nullus sine rate transitus erat. Cumque vir Dei cum suis ad ripam fluminis pervenisset, ceteris dubitantibus quid agerent, magnus Patriarcha Carthacens cum duobus eximie sanctitatis viris, Colmano scilicet atque Molua, se in oratione prostravit, atque quod petiit obtinuit. Nondum enim finitis precibus divisus est fluvius in duas partes, atque siccatio inter duo profunda viam Sanctorum gressibus præbuit. Tunc veri Israelitæ siccis transientes flumen vestigiis, in cantico laudis faciem omnipotentis præoccupaverunt. Cunctis ergo Deum in Sanctis laudantibus, ad locum eis concessum, scilicet Lisimorum nomine, pervenerunt, ac cellulas contemplationi aptas sibi construxerunt.

13 Post multa ibi miracula, per virum Dei et suos peracta, viribus corporis prælabore ac senectute deficientibus, cœpit graviter infirmari. Et quia frequentiam advenientium et strepitus laborantium ferre non potuit, in secretam quæ ibi erat monasterii vallem se contulit : ibique anno uno et sex mensibus soli Deo vivens, eremiticam ducebat vitam. Post hæc videns pietatis amator alios seniores in sua visitatione laborantes, ne quid molestum intrarent, se ad superiorem jussit duci locum. Cumque in medio vallis ascensu a Fratribus deportaretur, videns sibi apertos cœlos, Angelosque tamquam in alta scala Jacob descendentes et ascendentes, se jussit deponi. Accepto ergo Corporis et Sanguinis Dominici

Ordinatur
Episcopus,

habens sub se
847 monachos,

E
cum quibus
pulsus ex
Medio,

Mat. 10. 23

g
in Momoniam
migrat :

h

f
et fluvio diviso

transit pedibus siccis :

Lisimori cernobium
construit :

seu ex in valle
18 mensibus
degit.

*sancte obit
13 Maji.*
A Dominici sacramento, post plurima salutis monita ibi data, inter sanctorum Fratrum manus, illis valedicens cunctosque deosculans, pridie Idus Maji migravit ad Christum. Cui honor et potestas in secula seculorum. Amen.

Antiphona de ea ad Magnificat.

Gloriose Præsul Christi, venerande Cartbace,
Apud Deum tuo sancto nos juva precamine,
Ut deteresa omni sorde, et abluto crimine,
In cœlesti sempiternum collætetur culmine.

ANNOTATA.

a Colitur S. Aidanus, sive Mædocus, Episcopus Fernensis 31 Januarii, cujus Acta ibidem illustravimus. Colganus ad dicta Acta in Appendice cap. 1 enumerat Sanctos Aidanos 25, quorum dies natales indicat, sed num aliquis ex iis hic censeatur, et qualis, necdum judicare possumus. Notet autem lector, quod hic de fonte per miraculum educto additur, eo majori jure fabulis annumerandum, quo de pluribus Hiberniæ Sanctis prædicatur.

b Hic Episcopus in sequentibus Actis Carthagus etiam appellatur.

B c MS. Salmantic. poculis.

d MS. Fitzsimon, iniquusque deceptor.

e Corpreus seu Corbreus Rex Lageniæ fuit, secundum Quatuor Magistros in Annalibus anno 846 mortuus, ut ad Acta filiarum ejus SS. Ethnæ et Sodelbiæ indicat Colganus 29 Martii. Sed num de hoc aliove Rege agatur, inquirent Hiberni.

f MS. Fitzsimon et sub sanctimoniali habitu vitam ducebat consensit.

g Idem, cum supradicta Sanctorum numerositate, omnique reliqua familia ad Australem pergere plagam concepit, quod factum fuisse anno 630 tradit Usserius, aut anno 631, ut volunt in Annalibus Quatuor Magistri.

h Additur in dicto MS. nomine Necius, qui alluit Lismorum, appellatur Avenmor, vulgo More.

i Anno 637.

ALIA VITA

Ex antiquo MS. Hibernico.

CAPUT I.

C Ortus prædictus : porcorum custodia : institutio sub S. Carthaco seniore Episcopo. Patria ejus virtute illustrata.

*a
Illustri prosa-
pla exortus,*
Gloriosus Episcopus Carthagus, qui vulgo vocatur Mochuda, de gente a Kiarraigh Luack, de nepotibus Fergusi specialiter, qui fuit fortissimus heros Ulthoræ, cujus nepotes sunt in diversis locis per Hiberniam, et ipse per invidiam zeli Olellæ Regis Connactorum, qui de gente Lageniensium natus est originaliter, cecidit. Pater S. Carthagi Fingen filius Guel de gente Kiarraigh erat. Mater antea ejus Mead vocabatur, quæ fuit filia Fingeni de gente Corcoduidne, quæ gens est in occidentali plaga Hiberniæ circa Oream ad fluentia piscosi fluminis Leamha. Sanctum itaque Carthagum nasciturum Angelus Domini, antequam nasceretur, sancto seniori b Comgallo prædixerat dicens : Nascetur, beate senior, filius in occidentali Hiberniæ regione, qui a fonte baptismatis Carthagus vocabitur, eo quod amabilis Deo et hominibus in cœlo et in terra erit : et post multum tempus veniet ad te incipiens Romanus ire : et ne derelinquas illum, quia hoc mandatum a Domino est : sed maneat annuum integrum tecum ; quod ita postea impletum est. Item S. Carthagus

Maji T. III

prophetatus est ab Angelo S. Brandano c, qui invenit terram repromissionis Sanctorum, dicente ei : Veniet ad te citius Frater mirabilis, qui gentem tuam hic et in futuro juvabit, et regionem Kiarraigh dividit homines, et nomen ejus erit Carthagus inter vos, et multi in solennitate ejus gaudebunt ; ipse siquidem magnam congregationem de multis gentibus ad Dominum in die judicii colliget ; et prima ejus civitas d Ragelem dicetur, posita in medio Hiberniæ in regione Midia, in plebe scilicet e Fera-keell nuncupata, et erit clara : at clarior secunda et major, et magnum principatum tenebit, quæ vocabitur Liosmor.

2 Aliquando collectis multis in uno loco in regione Kiarraigh ex utroque sexu, visus est globus igneus descendens de cœlo super matrem S. Carthagi, ipso tunc in utero illius manente, et evanuit citius nil nocens. Admirati vero illi omnes sunt, nescientes quid hoc significaret. Gratia enim Dei sanctam in utero matris suæ visitabat infantulum. Pater sancti Carthagi potens homo erat, habens duo clara castella, unum in agro in Australi latere montis Miss, alterum vero in saltibus fluminis f Mainne, et in eo natus est S. Carthagus vel Mahuttus, et utraque illa castella benedicta sunt ab illo tempore, eo quod in uno eorum sanctus Dei Carthagus conceptus est, et in altero natus est : et nobis perhibetur quod non possunt malefici homines in illis habitare. Deinde doctus est S. Carthagus ad baptismum, et obviabat portatoribus ejus vir Dei Adanus nomine, et rogaverunt eum ut infantem baptizaret. Ibi autem arida terra erat : sed dicto citius aqua de terra manavit in loco ubi fuerunt, et baptizatus est sanctus infans ibi, et fons lucidus est illic usque in hodie, et nomine infantis a fonte baptismatis Carthagus dictus est ; quod ante sic prophetatum sit ab Angelo Sanctis senioribus : sed modo ab omni vulgo Mochuda vocatur, eo quod sanctos senior g Carthagus Episcopus, Magister suus consueverat ita vocare, eum pietate ob dilectionem illum osculans et benedicens eum. Ab illo jam tempore pauci sunt, qui aliter nomen ejus nisi Mochuda [narrant] et ideo non curamus, sive Mochudam sive Carthagum scripserimus : sed vos scitote, quia ista duo nomina unam personam significant. Adanus autem baptizator S. Carthagi dixit propheticè, hic infantulus clarus Deo et hominibus in terra erit.

3 Sanctus jam Carthagus, firmus et vultu desiderabilis ut David, abstinens ab illicitis ut Daniel, initis ad populum fuit ut Moyses : at despiciebatur a parentibus suis, quia non consentiret secularibus eorum moribus : diligebatur autem a Deo, ut illi conveniret et Davidica sententia : Pater meus et mater mea dereliquerunt me Dominus autem assumpsit me. Et sicut David oves patris sui pascebat, ita B. Carthagus suos patris sui in pueritia cum aliis custodiebat. Aliquo die cum suus puer Carthagus pascebat cum ceteris in grandibus saltibus fluminis Mainne, audiit Ducem regionis Kiarraigh prope fuisse, perrexitque ad illum in quodam habitantem castello, nomine Astaddin, id est ager velox, et invenit gratiam in conspectu ejus. Dux ille Moeltuli vocabatur : et ait Dux ad sanctum puerum : Veni huc quotidie cum aliis subulcis, et honor eis dabitur propter te : desidero enim te videre. Quadam nocte manens ibi sanctus puer sedit ante Ducem : Dux vero diligenter intendebat illum tamdiu, ut increparetur a conjuge sua Nooleathan, quæ fuit filia Moeldii filii Edha-beannain Regis Mumenensium ; dicens ei : Cur istum puerum tam attente tota nocte audis ? Dixit ei tunc : Mulier, si tu vidisses, quod ego video in eo, neminem aspiceres præter eum. Video monile aureum, mirabiliter factum, circa collum ejus ; et columnam igneam a capite usque ad cœlum ; et video domum reseratam

D
EX MSS.
et S. Brandano :
c

d

e

in utero matris
præsignatus
globo igneo,

f

E

a S. Adano
baptizatur,

a scuiore Carthaco Episcopo
appellatur
Mochuda :

g

F
pascit porcos
parentum :

Ps. 26, 10

amatur a
Duce reglonis,

propter
ostentum
divina.

A reseratani sursum, quasi culmen non haberet. Ab illa ergo hora, qua vidi hæc signa de illo, ascendit dilectio ejus in cor meum. Tunc dixit ei Ductrix *h* uxor sua: Veniat ergo huc et sedeat juxta: et sic factum est.

*Sequitur S.
Carthacum
Ep. canentem
Psalmos:*

4 Deinde S. Carthagus aliquando sues custodiebat in silvis, aliquando manebat in castellis cum Duce. Quodiam die, quando venit sanctus Episcopus senior Carthagus per saltum Mainne, puer sanctus Mochuda porcos pascerebat, et canebat Episcopus cum comitibus suis Psalmos invicem per viam. Cum autem S. Mochuda psalmodiam illorum audisset, inspiratus Spiritu sancto gregem reliquit suum, et secutus est Episcopum usque ad monasterium quod dicitur Glain *i*: et cum sederet Episcopus cum suis in hospitio, sedit B Mochuda sub tecto deforis, nesciente Episcopo, et habitatoribus domus. Illa scilicet nocte inquiebat Dux Moeltuli, quod B. Carthagus ad se non venit, nesciens quid factum est de eo: et misit nuntios per regionem ad quærendum puerum: et invenit unus ex illis Mochudam sub tecto sedentem, et increpavit eum multis verbis, et direxit eum secum ad Ducem. Interrogavitque eum Dux dicens: Quare, fili mi, nocte præcedenti non venisti? Respondit sanctus puer: Ideo ad te non veni, Domine mi, quia delectavit me divinum carmen, quod audiavi a sanctis choris, et nusquam audiavi simile huic carmini, et illud indesinenter per viam et in domo usque ad tempus dormiendi cantabant, et sanctus Episcopus post eos longe nocte decantabat. Utinam ego, Domine Dux, essem cum eis ut illud carmen discerem. Tunc misit Dux ad Episcopum, ut ad se citius veniret.

B

*respuit do-
na Ducis:*

5 Interea pater sancti Mochudæ illi Duci cœnam magnam paravit. Cœnantibus autem illis in convivio jucunde Dux Moeltuli sanctum puerum Carthagum ad se vocavit, et ostendit ei gladium, scutum, et hastam, et lunam argenti et auri, et vestimenta regalia, et omnia milite istrumenta, et dixit ei: Hæc munera cape, fili, et esto meus in vice patris tui comes: sanctus autem parvi pendens terrena, respuit illa. Tunc ait Dux illi: Quid igitur vis ut dem tibi? Ait ei Sanctus: Nolo aliquid de donis tui carnalibus, sed volo vere, ut carmen quod a Sanctis Dei audiavi, discam. Et cognovit Dux, Dei gratiam in eo esse, et promisit ei dare, quod quesivit. Et postea S. Carthagus Episcopus vocatus venit ad Ducem, et commendavit ei Dux puerum juvenem Mochudam, ut legeret et disceret apud eum. Suscepitque eum sanctus Episcopus lætus, sciens eum plenum Spiritu sancto esse: mansitque S. Mochuda sub disciplina S. Carthagi Episcopi, usque dum gradum Sacerdotalem ab eo accepit.

C

*a S. Car-
thaco Sa-
cerdos con-
secratur:*

*30 Virgi-
nes ad mo-
nasterium
ducit:*

6 S. Mochuda speciosus, sicut prædiximus, fuit: et in diversis diebus in juventute sua triginta juvenculæ virgines amaverunt eum magno amore carnali, hoc non celantes. Famulus autem Dei rogavit pro eis, ut amorem carnalem mutarent in spiritualem. Quod ita est factum. Illæ enim juvenculæ, per orationem S. Mochudæ, effectæ sunt virgines: et struxerunt sibi cellas et monasteria, quæ loca sunt hodie in parochia S. Mochudæ, illæ enim sanctæ virgines seipsas cum suis cellis Deo et S. Mochudæ obtulerunt.

*baptizat
filium Fin-
tani deque
eo prophetat.*

7 Die illo quo S. Mochuda Sacerdos factus est, Fintanus cum filio suo ad sanctum Episcopum Carthagum venit, ut Episcopus baptizaret infantem illum, et offerret eum Episcopo. Et ait Episcopus ad illum: Offer filium tuum illi sancto adolescenti qui hodie consecratus est, ut ipse eum baptizet: quod sponte fecit. Et interrogavit sanctus Episcopus Fintanum, quo nomine filius suus vocaretur. Ille inquit, Fuendranus vocabitur. Ut ille infantulus baptizatus

est, prophetavit de eo S. Mochuda, teneusque manus D ejus dixit: Ista manus crudelis erit, et obtinebit obsides nepotum Forna, quæ gens est in regione Kiarraigh, a monte Kuastra usque ad mare, et filii ejus regnabunt post se in æternum, nisi me negaverint: si quando me et posteros meos negabunt, regnum ab eis deficiet: quod vaticinium sic impletum est.

8 Quodam autem die postquam Sacerdotatum S. Mochuda accepit, sanctus senex Carthagus Episcopus institutor hujus cum eo ad supradictum Ducem Moeltuli perrexit: et invenerunt Ducem in loco, qui dicitur Feorann, juxta littus Leamnhæ, in quo Doces Kiarraigh dominantur: et dixit Episcopus Carthagus Duci: Hic est, Domine Dux, optimus filius, quem abs te suscepi: bene legit et bene didicit in diversis Scripturis, et Sacerdotalem a me gradum suscepit, et Dei gratia in eo multis prodigiis apparet. Tunc dixit Dux Episcopo: Quid dabitur tibi in mercedem? Respondit sanctus Episcopus: Volo ut te ipsum offeras cum generatione tua post te semper huic adolescenti famulo Christi. Hoc primo Dux, ob juvenilem ætatem S. Mochudæ, recusavit. Tunc Episcopus inclinavit et genua flexit coram S. Mochuda, dicens ei: Ecce offero me ipsum, Ecclesiam meam cum mea parochia, Domino et tibi, fili mi, in sempiternum. Hoc videns Dux, involvit se ad pedes S. Mochudæ, et obtulit se, corpus et animam suam cum prole sua post se, Deo et S. Mochudæ in æternum. Tunc S. Mochuda calcavit collum Ducis pede suo, et mensus eum est in longitudine pedibus suis. Tunc quidam de servis Ducis increpavit S. Mochudam dicens ei: Cur calcas super Dominum nostrum Ducem? honorabile corpus est quod premis. Tunc Sanctus omisit corpus Ducis metiri, dicens: Collum, quod calcavi, non decollabitur; et corpus, quod mensus sum, non jugulabitur; et nisi me prohibuisses, Dux de semine ejus non deesset in æternum. Et dixit illi increpatori: Tu et nepotes tui semper viles eritis inter servos. Benedicens autem Ducem promisit ei cœlum et terram, et ait illi: Si quis de semine tuo offendiculum posteris meis fecerit, et debitum meum mihi non reddiderit, regnum Kiarraigh non tenebit. Hæc omnia secundum illud vaticinium complentur.

*Dux eidem
ad se redu-
cto,*

*E
S. Carthaci
Ep. exemplo
motus, se sua-
que tradit*

*et vicis-
sim ab eo
benedicitur.*

9 Postea sanctus junior Mochuda, ex suasionem sancti Magistri sui Carthagi et Ducis Moeltuli, cellam ad Australem plagam Kiarraigh, inter montem Mysis et flumen prædictum Mainne, nomine Kelltulach ædificavit, et magnas virtutes ibi fecit, et omnes honorificabant eum. Hoc videntes duo Episcopi, id est Dublinus et Domangenus, S. Carthago invidabant, et persecuti sunt eum in omnibus. Tunc S. Carthagus perrexit ad eundem Ducem Moeltuli, in suo castello juxta fretum Suningh habitantem; et narravit ei omnia, quæ sibi acciderant ab Episcopis. Audiens Dux ille venit illico cum S. Carthago ad cellam suam, et castra metatus est in cacumine montis Mysis, dormivitque ibi: et vigilans aspexit inter montem Mysis, etiam dictum Lainne; et ait S. Mochudæ: O fili mi, hunc angustum agrum invidis Episcopis: interim relinque, et iterum tuus erit cum suis habitationibus per sæculum. Et hoc consilium multum placuit S. Mochudæ: et fecit Ducem cum benedictione reverti. Relinquensque S. Carthagus cellam suam fidelibus viris, coepit ire solus in peregrinationem in Aquilonarem Hiberniæ plagam.

*Cellam a
se constru-
ctam,*

*F
relinquit in-
vidis suis:*

10 Interea Angelus Domini venit ad Congallum, virum sanctum, monasterii Beanchor Abbatem, et dixit illi: Veniet Presbyter juvenis et sanctus ad te, volens trans mare pro Christi nomine ire, quem tibi quondam prædixi antequam natus esset: et ne dimittas illum, quia hoc tibi mandat Dominus, sed maneat

A maneat tecum usque ad finem anni. S. Comgallus ad Angelum dixit : Quomodo potero eum cognoscere. Respondit Angelus : Qui retrorsum ab ecclesia usque ad hospitium ibit, ipse est. Volebat enim S. Mochuda ecclesiam Dei semper aspicere. Deinde S. Comgallus dixit discipulis suis : Veniet in hoc die hospes venerabilis ad nos, qui est Deo amabilis : Angelus enim Domini bis eum mihi indicavit. Postea S. Carthagus repente venit ad monasterium Beanchor, et fecit sicut Angelus Domini de eo prædixit, et cognoscens eum S. Comgallus, gavisus est valde. Audiensque S. Carthagus a S. Comgallo mandatum Domini sibi per Angelum suum, mansit cum illo usque ad finem anni. Finito autem anno per consilium S. Comgalli reversus est S. Carthagus ad provinciam suam, et multa loca Domino ibi ædificavit, et magnas virtutes fecit in eis, et multi homines se sibi obtulerunt, factaque est ejus parochia magna in sua patria : ipse enim Episcopatum regionis Kiarraigh accepit.

ANNOTATA.

B a Kieragia Luachra est regio antiqua Momoniæ, indicata a Quatuor-Magistris ad an. 791, teste Colgano lib. 1 Vitæ tripartitæ S. Patricii, notat. 105 ubi et alior Kieragias indicat.

b Hic est celebris Comgallus Abbas Benchorensis, ut infra mun. 10 dicitur, cujus Acta dedimus 10 Maji, sed absque mentione S. Carthagi. Illius futuram sanctitatem et foundationem monasterii traditur annis 60 ante ejus nativitatem præavisse S. Patricius. Quod simili modo plurimis Hiberniæ Sanctis attributum est, an autem semper ita contigerit, non ausim affirmare.

c S. Brandanus colitur 16 Maji, in cujus Actis non satis solidis, indicatur quæsitæ terra promissionis Sanctorum.

d Supra in priori Vita Rathen.

e Ibidem Forkell.

f Mainne in Momonia Australi.

g Acta S. Carthagi Episcopi dedimus 3 Martii, et ex hac vita illustravimus,

h Ductrix quod aliis Ducissa.

i Glain alibi Thuaim, forte Tuaim-grene in Momonia.

CAPUT II.

C Discensus in Mediam. Monasterium Rauthin constructum. Varia miracula patrata.

P ost hæc S. Carthagus loca sua et suas parochias sanctissimis viris et fidelissimis commendavit; et valedicens illis, venit cum paucis per Australem Momoniæ partem, adivitque S. Hyaranum a Episcopum, filium Fintani, qui ædificavit monasterium Roffigillain : et interrogavit eum dicens : In quo loco, Pater, major mea ecclesia erit in his partibus? Angelus enim Domini prædixit S. Comgallo, quia fundabo ecclesiam meam in Australi Hiberniæ plaga. Spiritum enim prophetiæ S. Hyaranus habebat, et respondit ei : Ibis prius, care conserve in Christo, ad nepotes Neill, et clarum ibi Domino locum ædificabis, manebisque ibi quadraginta annos, et inde postea expulsus eris, et reverteris ad Momoniam, et tunc majorem tuam ecclesiam ædificabis. Tunc S. Carthagus ait illi : Accipiam te, sancte Pater, patronum meum semper. Dixitque ei sanctus Episcopus Hyaranus; Non, mi Frater, ita erit, sed me et ecclesiam meam cum Monachis meis tibi offero in sempiternum. Et ait S. Hyaranus S. Mochudæ : Furdranus b filius meus sit in mea Sede post me : et concessit S. Mochuda. Et B. Furdranus

nus principatum post S. Hyaranum viginti annis tenuit. Deinde S. Mochuda ad regionem Nandesii ad filios Ruathani perrexit, et illi se cum sua arce S. Mochudæ obtulerunt. Item Olmanus filius Cobihaigh, Comes in eadem regione, multam terram obtulit S. Carthago. Quæ omnia fidelibus commendans sanctus Dei, ascendit inde per montem Guad, qui est in eadem regione Nandesii : et respiciens Sanctus de ejus cacumine retrorsum, vidit citra annum Angelos ascendentes inter cælum et terram, et elevabant cathedram argenteam cum imagine aurea in ea usque ad cælum. In ipso jam loco quo sanctus Angelos vidit, post multum temporis ecclesiam suam majorem fundavit, in qua ipse ad Christum migravit.

12 Post hæc S. Carthagus ad S. Moluam c, filium Cordæ, tunc habitantem in sua civitate Cluanifearta, quæ est in confinio Lageniensium et Mumenensium, perrexit : et invenit S. Moluam cum messoribus. Omnes jam discipulos suos S. Carthagus ad sua loca a se remisit, volens viriliter exire in alienam terram, nisi unum, qui ad eum ait : Pater sancte, ego volo tecum hic manere. Dixit ei S. Molua : Ego concedo tibi, si fuerit voluntas pii tui Magistri. Sanctus vero Mochuda, cum plures dimisit a se, noluit contemnere unum, et dimisit illum : et ipse solus egrediens duas lethas libris plena suis humeris imposuit. Videntes monachi S. Moluæ eum solum euntem, subridebant dicentes : Tempus esset huic seniori manere in aliquo monasterio : soli enim seniori discurrere dedecus est : ipsi autem nesciebant quod ipse esset S. Mochuda, paucis enim seipsum indicaverat. Quibus S. Molua ait, nolite, Fratres, hæc dicere : ecce veniet dies, quando nostra congregatio nostraque civitas modicæ erunt in comparatione civitatis et congregationis ipsius, quem hodie solum videtis ambulantes : ipse siquidem est Sanctus Dei Carthagus : quem plures vocant Mochudam : multi jam hodie sub eo Sancti sunt, sed plures futuri. Tunc poenituit Fratres quod subridebant eum.

13 Sancto itaque Carthago in itinere ambulante, duo Fratres occurrerunt ei dicentes ; Quo vadis Pater? Respondit Sanctus, Adeo d Colmanum. Fratres dixerunt ei, suscipe nos monachos, tibi et Domino semper servientes : apparet enim gratia Dei in vultu tuo. Suscepitque eos Sanctus. Cumque pervenissent ad S. Colmanum dixit ei S. Carthagus, Domine Pater, ego volo tecum hic habitare. Cui S. Colmanus dixit : Non ita liet : sed ibis ad quemdam locum mihi propinquum, qui dicitur e Raithin, ubi a Domino promissum est : mane ibi : et multi monachi per te Domino ibi ministrabunt : ex ipso nempe loco tuo nomine vocaberis, id est Corthach Raithin. Tum accepta benedictione a S. Colmano, cum duobus suis Fratribus S. Carthagus ad prædictum locum perrexit, et constituit Cellulam. Et frequenter invicem visitabant S. Carthagus et S. Colmanus.

14 In illo videlicet loco Raithin S. Columba Kille cellulam antea proposuit fundare, et tres fascis virgarum reliquit, dicens suis, Veniet alius post me huc, cui præfinitus est ille locus a Domino. Et de illis fascibus S. Carthagus sibi Cellulam ædificavit, ut prophetavit f S. Columba. In ipso loco maximum monasterium ædificatum est a S. Carthago, in quo ipse g quadraginta annis vixit, et in quo octingenti sexaginta septem Monachi sub eo fuerunt. Postquam S. Carthagus Ecclesiam Raithin ædificavit, agens magnas virtutes in ea; fama ejus totam Hiberniam et Britanniam implevit insulam, et multi ad se ex diversis provinciis Hiberniæ et Britanniæ venerunt, et obtulerunt se Deo et S. Carthago monachos semper. S. Carthagus fecit primitus monachos suos multis diebus sarculis arare; non capiebat enim primitus armenta a secularibus. Reges enim et Principes

D
EX MSS.

a variis
plurima obla-
ta accipit,

c
adit S. Mo-
luam in
Cluanifearta :

E

et ex con-
silio S. Col-
mani,

d

F

e
in Raithin
canobium
ædificans

f

g
vixit ibi
40 annis
habens sub se
867 monachos,

A et Duces illum terris armentisque, auro et argento, ceterisque oblationibus bonorum honorificaverant, et monachi de quibusdam Sanctis ad culturam terræ suis sarculis usi sunt. Et beatissimus Carthagus a multis Sanctis consecratus est Episcopus : et visitabant aliquando regionem ejus Kiarraigh. Vivebat autem inter monachos suos in sua peregrinitate in monasterio suo Raithin : Monachi autem et clerici semper cum eo non erant.

h 15 Quodam alio die in Hibernali *h* tempore venit quidam magus, ut tentaret famulum Dei, dicens ei Dic mihi in nomine Dei tui, ut malus ista modo producat folia. Scions S. Carthagus quod ille malignus vellet detrahere divinæ potestatis, benedixit in Christi nomine arborem, et statim produxit folia.

*in hieme
arborem poma
jubet ferre*

Secundo magus dixit : Similiter in nomine Dei tui producat florem in arbore : et signavit sanctus Pontifex malum, et illico apparuit flos. Tercio dixit magus. Quid prodest hominibus flos, nisi secunda fuerint poma ? Et tertia vice benedixit lignum, et multa apparuerunt poma in eo. Dixit magus, dic, o Christiane, ut maturescant poma in hora. Et signo sacro benedixit Sanctus Dei malum, moxque poma matura ceciderunt in terram. Et videns magus poma super terram unum ex ipsis gustavit, quod erat amarum valde, et ait : Non bonus est hic fructus, qui amaritudinem habet. Iterum sanctus Episcopus benedixit mala, et illico sapor iaelis apparuit in eis. Tum in vindictam tentationis suæ oculi per annum cæcati sunt, et veniens post annum cum pœnitentia sanavit sanctus Carthagus oculos illius, et cum gaudio reversus est ad sua.

16 Die quadam vir singularis, cum filio suo surdo et lauto, ad sanctum virum venit, et rogavit eum ut filium suum sanaret. Et oravit sanctus Pontifex pro eo ad Deum, et dixit ei : Audi, fili, et saluta nos. Et illico respondit puer dicens, Ecce offero me tibi, o homo Dei, cum hereditate mea semper. Et ex illo tempore sanus factus est sensibus et membris suis. Quadam die juvenis quidam leprosus ad S. Carthagum venit, ei ostendens miseriam suam; et illico coram omnibus sanctis orando sanavit eum a lepra sua. Item alia die, quidam vir, qui habuit tabulatam faciem, venit ad S. Carthagum : et orans vir sanctus Dominum pro illo, sanatus est ex illa hora a turpitudine vultus sui.

*varias in-
firmittates
curat :*

*pauperi
mittit 2
cervos ad
arandum :*

C 17 Alio quoque die, vernali tempore, quidam homo pauper, qui in loco proximo monasterii habitabat, ad S. Carthagum venit, et postulavit ab eo aratorem et duos boves ad arandum. In illo scilicet tempore animalia in monasterio suo S. Carthagus non accipiebat; sed sicut prædiximus monachi ejus in sarculis arabant. Vocansque vir sanctus unum servientem ad se, nomine Ædanum, dixit : In silvam propinquam exi, et duos cervos educ ad nos tibi occurrentes, et vade ad illum hominem, et ara cum illis per istud ver. Ille illico obedivit sancto Dei, et fecit sicut ipsi præceptum est : aravitque cum cervis apud illum pauperem in illo vere. Postea redeuntes ad sua loca cervi, ille minister Ædanus reversus est ad S. Mochudam.

*liberat ener-
gumenum :*

18 Quadam die homo quidam dæmoniosus ad S. Carthagum adductus est : et illico vir Dei dæmonium ab illo in nomine sanctissimæ Trinitatis abiecit : et rediit gratias agens Deo sanus ad sua.

*ne occidatur
objectu flam-
ma impedit,*

19 Alio die sanctus vir Carthagus, lassus et occupatus Fratribus in aliis rebus, ipse ad molendinum perrexit, ut pararet Fratribus annonam. Hoc scientes novem latrunculi, quiodiebant Sanctum, venerunt ut occiderent eum : et unumquemque secundum ordinem Dux mittebat ad sanctum jugulandum, scientes quod vir Dei non clamaret neque rebellaret : et nullus eorum molendinum intrare valebat,

prohibente eos flamma ignea, quæ nutu Dei, gratia D sancti viri liberandi, contra eos juxta ostium molendini intus apparebat. Sed unusquisque eorum per foramen ostii aspiciebant S. Mochudam aliquando vigilantem, aliquando leviter dormientem, somnus enim appresserat Sanctum. Dormiens vir sanctus, mola de cursu illico cessabat : iterumque vigilans, statim mola velociter currebat. Revertensque unus eorum ad suum Ducem in silva sedentem, annuntiabat ei, quæ viderat in molendino. Tum ipse Dux cum furore ad molendinum perrexit, volens impetu iræ Sanctum occidere : et ille vidit, quæ alii viderant. Reversus ad suos socios, dixit eis : Expectemus hic donec de molendino redeat, tunc jugulabimus eum. Et post breve temporis intervallum venit S. Mochuda ad cellam, portans magnam onus de farina. Currentesque illi ad Sanctum nullo modo potuerunt eum jugulare : quia volentes arma vibrare manus eorum non sinebantur. Rogavit ergo S. Mochuda ut non impedirent eum venire ad Fratres ; et promisit illis in sua fide se statim reversurum ad illos ut eum occiderent. Et demittentes Sanctum, onus suum ille posuit in coquina, et statim promptus ad martyrium, reversus est ad latrones. Discipuli putabant eum exisse in secreto loco ad orandum : ille vero tentans multis modis eum occidere non potuerunt. Ipsi hæc videntes signa, pœnitentiam egerunt et obtulerunt se Domino et S. Mochudæ, et sub cura ejus ad diem mortis perseveraverunt, quorum sancta postea et gloriosa opera narrantur.

*et alia virtus
divina :*

*latrones con-
vertuntur :*
E

20 Alia die Angelus Domini ad S. Carthagum in suo monasterio venit, et dixit ei : Mandavit tibi Dominus de cælo, ut ex eas ad filium Fridhaich, Ducem tuæ regionis Kiarraigh, ut des illi Sacrificium, quia in confinio mortis est, et citius migrabit de hoc seculo. Querimoniam faciens Sanctus ad Angelum, quomodo potuisset ire tam cito; raptus est ab Angelo in curru igneo in aera, et depositus est ad arcem istius Ducis in fine Kiarraigh. Statimque vir Dei dedit illi communionem Corporis et Sanguinis Christi, obtulitque ei Dux multa munda, et postea migravit ad cælum. Beatissimus autem Pontifex Carthagus eodem die est reductus ad suam civitatem Raithin, et invenit ibi Fratres Horam nonam celebrantes.

*ab Angelo
raptus Com-
munionem dat
moribundo :*

21 Quodam alio die S. Mochuda ad prædictum S. Colmanum venit in suo monasterio Lanneala manentem, ut veniens secum Levitianam i signaret in suo monasterio Raithin : quia mos S. Colmano erat, cum Angelis loca Levitianarum signare : et donatum est a Domino S. Colmano, ut filii mortis non assurgerent in Levitanis quas ipse signaret. Denique qua S. Colmanus S. Carthago ait : Vade ad cellam tuam, et in quinta feria post te ibo. Tunc S. Carthagus venit ad suum locum, et expectavit usque ad quintam feriam S. Colmanum, et non venit ad eum : et reversus est ad eum S. Carthagus dicens ei : Mi Pater, non implesti, quod promisisti ? Respondit ei S. Colmanus dicens : Exivi ad Levitianam cum Angelis signare ; revertere et sicut videbis signa minima constituta per senem in Australi plaga cellæ tuæ, ita constituit Levitianam : et ne tibi videatur modica, quia alia tibi major ab Angelis in tua alia civitate, in australi Hiberniæ regione, signabitur. Et reversus S. Carthagus ita invenit Levitianam signatam, sicut S. Colmanus dixit.

*reperit Levi-
tianam ab
Angelo signa-
tam :*

22 Eodem tempore quidam a fine Kiarraigh trans montem ad cellam beatissimæ Virgialis Ithæ, in regione Huaconill positam venerunt, puerque parvulus in comitatu eorum erat. Intrans S. Itha puerum flevit : et interrogaverunt Clerici Sanctam Dei dicentes, O sancta Mater, cur contristaris in adventu nostro ? Respondit eis Virgo : O feliciter hic puer

k

in qua nulum reprobum sepeliendum S. Itha prädicit.
A puer natus est, quia humus Levitianæ, in qua ipse requiescet, super filium mortis non exibat : et utinam ego in illa sepulta essem ! Dixerunt ei Clerici, in qua Levitiana iste sepelietur ! Respondit S. Itha, in Levitiana S. Mochudæ, quæ adhuc non est signata, et quando signabitur, gloriosa erit : quod ita impletum est, nam ille puer postea monachus S. Mochudæ erat, et sepultus est in Levitiana S. Mochudæ, nomine Diossmor, quæ tum non erat habitata, sicut prophetavit S. Itha.

S. Carthacus resuscitat submersum :
23 Alio quoque tempore quidam puer in civitate Raithin, quodam casu de ponte præcipitatus est, et mersus est in amne, qui est prope civitatem Raithin, et non inventum est ejus corpus die ac nocte. Crastina autem die invento ejus corpore, longe a civitate Raithin, ad S. Carthagum reductum est : et miseratus est S. Carthagus illius, quia unicus filius erat patris sui, et resuscitavit eum a morte coram omnibus, nutritique eum in seculari habitu multo tempore. Et ille cum esset adolescens, misit eum ad regionem suam S. Carthagus, et genuit filios et filias in patria sua, et ipse se cum prole sua obtulit Deo et S. Carthago in æternum : et in servitio monasterii semen illius manet.

iter impediens male precatur,
24 Quodam tempore sanctus Pontifex Carthagus, obita sua parochia, in regione scilicet Kiarraigh, cum multis muneribus revertebatur in civitatem suam Raithin ; et cum iter ageret nox super eum cecidit, juxta stagnum Maione in fine Dealhnæ. Et per viam egrediens invenit cratem stridentem et mobilem, in competiis positam, quæ ab artificibus in aquæ ductu supradicti stagni, causa lædendi facta est : et cum elevata esset cratis, magnum faciebat sonitum. Quem cum accollæ, qui in villis proximis habitabant, audissent ; venerunt veloces cum magno clamore et ululatu vocum, ut scirent incognitam rem. Talia audientes comites S. Carthagi valde timuerunt, et equi eorum in fugam versi sunt onera deponentes, et vix postea retenti sunt per devia. Sciens autem S. Carthagus veritatem istius rei, dixit artificibus dispiciens : Per diversas regiones inutiles eritis : et molendinum istud, quod a vobis fabricatur semper, non perficietur : et nepotes eorum vocantes nepotes fenna, quod sunt vagi post patres suos. Post hoc S. Carthagus pervenit ad locum, qui dicitur Cluainbiennain, et petiverunt discipuli ejus ab habitatoribus illius loci poma, quæ in illo loco abundabant : et recusante familia dare poma Sancto, dixit ipse : Ex hoc anno poma in istis lignis non nascentur, quod vaticinium in ævum completur.

ANNOTATA.

a S. Hyaranus quo die colatur necdum nobis innotuit.

b S. Furudranus, æque nobis ignotus, nisi sit quem Colganus Cap. 4 post Vitam S. Endei, ad 21 Martii num. 14 nominat, Furadranum filium Monani, et coli dicit 18 Julii.

c S. Molua sive Luanus de Cluainferta traditur coli 4 Augusti.

d Colmanus cognomento Elo, ob monasterium quod construxit in Fercallia, Land-Elo dictum.

e Raithin sive Rathenin in Occidentali Mídia, ad viii milliarium a Dearniachano S. Columbæ monasterio, Consule Usserium pag. 910.

f S. Columba Abbas colitur 9 Junii.

g Ab anno circiter 590 ad an. 630.

h Prior Vita hiemali tempore, unde correxi quod hic scriptum vernali.

i Levitianam signare, videtur cæmeterii benedictionem indicare.

k S. Ithæ Vitam vide 15 Januarii : hic perperam D scribebatur Isha, sed tempus et locus eandem esse docent.

CAPUT III.

Illustria gesta in monasterio Raithin : mortui suscitati : Absentia et futura cognita : alia miracula.

Habuit duodecim discipulos S. Mochuda in suo monasterio Raithin valde humiles, id est a Mochua filius Mellain, et ipse primus monachus in monasterio Raithin factus est ; Mochemog filius Vairt ; et tres filii Nascaïn quorum nomina, Gobbanus, et Straphanus et Lasceranus ; atque Molua, et Lughyar, et Mochemhog filius Cnaith, et Edanus, et Fiachna, et Mochemhog postea Episcopus, et Fynlughue ; et homines incredibiliter obedientes erant. Et S. Carthagus volens onus eorum alleviare, ante obitum suum constituit eis cellas, ut aliquod in senectute haberent solatium, ob nimiam obedientiam in juventute sua : et prophetavit multa bona de illis. Prophetavit siquidem S. Carthagus de supradicto Mochua filio Mellain, signans ei cellam in loco qui dicitur Cluaindachraim, in proximo civitatis Raithin, dicens : Care fili, non hic erit resurrectio tua, sed in b alio loco a Domino constituto. Sic factum est. Prophetavit quoque S. Carthagus de discipulo suo Fiachna, ordinans ei ad Coningnibh cellam, et dixit ei : Non hic erit resurrectio tua, fili mi, sed tenebis tria loca, et reliquæ tuæ apud Edanum sodalem tuum in fine nepotum Torna erunt, et ibi erit resurrectio tua, et ipse locus ex nomine tuo vocabitur. Item constituens ipsi Edano S. Carthagus Mochuda cellam, in regione nepotum Torna prope montem Luachra, prophetice dixit ei : Veniet dies quando reliquæ condiscipuli Fiachna ad te deferentur, et nomen ejus super astra cælorum erit in æternum. Quæ sic omnia completa sunt. Jam ille locus Scotice Cealb Fiachna vocatur, qui prius Cella Edani Redhaire vocabatur, et alia de aliis est vaticinatus.

26 Alio tempore infantulus, qui ex adulterio natus erat, ductus est ad civitatem Raithin, et dimissus est ibi juxta ecclesiam, et nutritus cum sanctus Episcopus Carthagus, quousque fecit eum Episcopum : et cunctis nescientibus parentes illius, ac quo nomine vocaretur, revelavit S. Carthagus, prophetiam dicens : Ille infans Dymna vocabitur, qui est filius Cornaci de semine Ethach, a quo nominati sunt nepotes Ethach : et omnes magnificabant S. Carthagi prophetiam, qui genealogium sancti infantis, nemine sibi indicante nisi Spiritu sancto, exposuit : dixitque S. Carthagus B. Dymnæ, cum esset Episcopus factus : Exi cito ad patriam tuam, id est regionem... in Australi Momoniæ parte, quia ibi resurrectio tua erit, et genus tuum parricidium de fratribus suis perficiet, si non cito veneris ad illos prohibendos. Tunc statim sanctus Episcopus Dymna ad suam regionem progressus est : et alius sanctus Episcopus nomine Cmanna, de discipulis S. Carthagi, egressus est cum eo peregrinus, plenus gratia Dei. Et S. Dymna, prædicans divinum præceptum suis, fecit eos pacificos : construxitque monasterium in sua patria, quod cum semet et sua familia Carthago Magistro suo obtulit, et vitæ suæ cursum felicem beatus Episcopus Dymna, ut S. Carthagus vaticinatus est, finivit.

27 Quodam die sanctus Antistes de sua civitate Raithin in regnum Momoniæ perrexerat, et intravit in regionem, quæ dicitur Kiarraigh. Tunc Rex c Momoniæ Corbreus filius Chrymti, in eadem regione in quodam præsidio in campo Cuyphert erat,

a
12 Discipulis valde obedientibus prædicit felicia :

E

b

expositum a se nutritum, cujus sit, novit et ordinat Episcopum.

F

c

et

EX MSS.

d
resuscitat
uxorem et
filium Regis
Corbri.

*zona submissa
sanat lenti-
gliem,*
e

*Momonie
Regi aures
et oculos
curat :*

f
g
*monasteria
construit :*

h i
k
v

*Oblato pomo
manum ari-
dam sanat
filie Ducis.*

A et vehemens procella igræ repente prostravit plurimos de nostris regnis, inter quos filius Regis nomine *d* Ædus, et Regina ejus nomine Cuinhan. duoque equi carrus Regis optimi mortui sunt. Rogavit ergo Rex sanctum Episcopum Carthagum ut resuscitaret filium suum, et Reginam, et ceteros. Videns jam sanctus Pontifex fidem illorum, oravit pro eis ad Deum, et jussit eis ut surgerent, et reddidit eos Regi vivos : et omnes dederunt honorem et Deo et S. Carthago, et obtulit ei Rex multas oblationes de terra et servis. Unus autem de illis servis decertavit superbe contra S. Carthagum, nolens ei servire : et dixit ei Pontifex propheticè : Semen tuum in æternum extinguetur ; et hereditas tua, pro qua contra me bellas, mea semper erit : et quicumque abstulerit quod mihi fuit oblatum, auferetur ab eo cælum et terra : et ille homo cum semine citius perierunt. Aliquando senior S. Mochada zonam auream cuiusdam Ducis, qui vocabatur *e* Fergus filius Cryntharin, qui lentiginem gravissimam patiebatur, cum benedictione sua misit : et ut tenuit Dux zonam benedictam a sancto Dei, circa lumbos suos, sanatus est.

B 28 Quodam tempore Cathal filius Æde, Rex Momoniensium in supradicta regione Kiarraigh Chuyrthe fuit, qui magnis doloribus multo tempore surdus et luscus effectus fuit. Veniens illuc sanctus Episcopus Carthagus, rogavit eum Rex cum suis amicis ut in Christi nomine se sanaret : et orans Sanctus Dei pro Rege sanavit eum, et oculi et aures ejus convalescerunt. Tunc Rex arcem suam, id est *f* Hyleam Culrach, et Rosbeargh, et Rosnurr, et insulam *g* Pioch in freto Cogam positam, Domino et S. Carthago obtulit in æternum. Illo jam in loco, id est Rosbeargh, Sanctus Dei quosdam Fratres posuit, ut ibi Domino cellam ædificarent, qui locus est clarus satis. In insula autem Pioch ipse S. Carthagus cepit ædificare, et mansit ibi annum integrum. Post finem anni tres de supradictis discipulis, id est tres filios Nascain, *h* Gobbanum Episcopum, et *i* Straplannum Presbyterum, et B. *k* Lasceranum, et sanctissimum Episcopum Domangenum nutriti ad eos conservandos : quia ipse ordinavit eos in conspectu sancti Carthagi Episcopi in monasterio Raithin, et duodecim Fratres cum eis reliquit ibi, et postea reversus est sanctus pater Mochuda ad suam civitatem Raithin. In illa jam insula locus est beatissimus, et viri religiosi ibi semper erant.

C 29 Transiens sanctus senior Mochuda per regionem Momoniensium transvadavit amnem, qui quondam Nemphe dicebatur, modo autem Abhaim, id est amnis magnus, dicitur : et vidit vir Dei pomum magnum in medio vadi natans, et apprehendit illud, portabatque in manu sua domum. Ab illo ergo die locus Arhnbbla vocatur, id est valum pomi, quod est in terra virorem Maighe : et auriga suus postulavit illud a S. Mochuda, et noluit ei dare dicens propheticè : Rem mirabilem de isto pomo per me faciet hodie Deus meus : inveniemus enim hodie filiam Cuannæ filii Bealcham, Ducis hujus regionis, ante castellum patris sui, quæ habet manum dextram aridam et adhaerentem lateri suo, et ipsa per hoc malum gratia Dei sanabitur, quod sic completum est. Videns S. Mochuda filiam illam ludentem cum ceteris filialibus in platea castelli, divertit ad eam et dixit ei : Accipe illud pomum. Tunc illa manum sinistram porrexit, sicut in consuetudine ejus erat. Negavitque ei dare Sanctus dicens : Non, sed porrige dexteram tuam. Illa autem repleta fide cepit aridam movere, et illico sanguine et valetudine manum solutam porrexit, et accepit malum de manu Sancti. Tunc omnes gavisii sunt admirantes miraculum. Et ait Dux Cuannus in illa nocte filiæ suæ :

Elige, filia, de regalibus Momoniæ juvenibus, quem vis sponsum habere, et inveniam eum tibi. Illa respondit dicens : Nullum alium quam qui manum meam solvit. Tunc dixit ad Pontificem, Audis, quid dicit? Respondit S. Carthagus : Da mihi illam, dabo sponsam eam filio Dei, qui sanavit manum suam. Tunc Dux Cuannus dixit : Do tibi filiam Flaunaidem hereditate, quam ipsa habuit in oppido Farth super ripam fluminis supradicti Nemphe. Deo et S. Carthago in æternum. Ille Dux Cuannus valde largus erat. Sanctus illam Virginem ad suam civitatem Raithin secum duxit, et ipsa ibi cum sanctis monialibus in cella seorsum cum magna felicitate vixit, quousque S. Carthagus cum populo suo a Rege et principibus Themoriæ a sua civitate Raithin, sicut audituri eritis, expulsus est. Ipsam enim sanctam Virginem Flaunaid cum ceteris secum duxit. Postquam autem S. Mochuda suam civitatem Liossinor fundavit, misit sanctam Virginem ad suam hereditatem, ut cellam ibi ædificaret. Et construxit S. Flaunaid cellam claram in oppido supradicti oppidi, quæ dicitur Cluain-Dablam, et ipse locus in propria parochia sancti Episcopi Carthagi constat. Manens aliquando in aliquo loco in regione Momoniensium, comitibus suis dixit : Audio hic vocem pueroræ Lageniensium de nostro monasterio Raithin, et per hoc scio, quia hic locus noster erit : quod postea sic completum fuit.

30 Alio die advenit S. Columba Kyle ad sanctum Episcopum Carthagum, in sua civitate manentem Raithin, et salutans senem dixit ei : Diligis hunc locum, sancte Pater? Respondit S. Mochuda : Vere diligo. Columba dixit : Non te conturbet quod tibi dicam. In hoc jam loco resurrectio tua non erit, invidia contra te a Rege Themoriæ, a filiis ejus, et Principibus, ob quorundam Clericorum suasionem insurget : et ipsi post tempus expellent te ex loco isto. Tunc S. Columbam, qui erat veridicus propheta, beatissimus pater interrogavit : Ubi erit resurrectio mea? S. Columba respondit : Ubi quondam magnum exercitum Angelorum super ripam fluminis Nemphe de cacomine montis Cuah vidisti, elevantem cathedram argenteam cum statua aurea in medio ejus usque ad cælum, ibi erit resurrectio tua : ecclesia tua illa argentea est, et tua vere statua aurea in medio ejus est. Scientes ambo quod ita foret, benedixerant Dominum.

31 Alio quoque die Sacerdos et monachus S. Carthagi de Aquilone Momoniæ ad monasterium Raithin advenit, et genua flexit coram sancto Patre, ut moris erat monachis de via venientibus, dicens : Complevi, Pater, ordinem regulæ ut mihi videtur, et mandata tua, ex quo die usque jam perrexi, nisi quod Fratrem meum secularem mutavi mecum huc de seculo, sine permissione tua. Respondit ei Sanctus dicens : Vade, Frater, in pace : Dico tibi vere, quod si exiisses in montem in tua regione, et exclamasses voce altissima de cacumine montis, et venissent tecum omnes quicumque vocem tuam audissent, ad sanctum habitum cum gaudio accepissem. Tunc latitudinem caritatis sancti Patris Carthagi valde admirati sunt, in isto verbo gratias Domino agentes.

32 Denique quodam die sanctus senex Carthagus, circa horam nonam, dixit monachis suis : Hodie non manducabimus, quousque quisque mihi suam confessionem revelarit : unus enim e vobis inimicitiam per odium alteri Fratri cogitat. Tunc Fratres ei suam conscientiam revelantes, unus confessus est dicens : Pater molendinatorem nostrum non diligo, imo odivi. Cum enim vado ad molendinum, ipse non vult mecum onera de equis tollere, neque vasa de farina implere, et adhuc non vult mecum super equos

D
quæ ab eo
velata,

fuit fundatrix
monasterii.

E

Ipsæ intelligit
a S. Columba
se ex Raithin
pellendum :

F

declarat se
quoscunque
petentes ad-
missurum
ad habitum.

Novit in
spiritu duorum
inter se odia,

A equos elevare, et male mihi facit in omni re, et amarus et horridus est contra me semper : Dominus scit, ego nescio quare hoc facit : et modo cogitavi, si quando venissem ad eum, et fecisset mihi similiter, percutere usque ad mortem : Tum respondit ei S. Mochuda : Audi, Frater, Prophetam dicentem : Declina a malo, et fac bonum. Igitur secundum meum consilium fac ei bonum : et ille de bonitate tua in corde pungetur, et amici eritis, quamdiu vultis. Et Frater ipse omnibus viribus suis Fratri molendinatori placebat tribus diebus, sed tamen molendinator non est de malo suo adhuc commotus, neque frater de odio. Interrogavit S. Mochuda in die tertio confessionem de illo Fratre : et ille ait : Hæc est mea confessio, molendinatore non amo. Dixit ei sanctus Pater, hæc jam nocte corde compungetur, et non comedet, usque dum venias ad eum, et comede cum eo : in ipso enim prandio amicitia replebit vos, et in vita vestra amici eritis : et omnia contigerunt. Ille monachus Spiritu sancto repletus est per doctrinam S. Carthagi, qui vocatur Colmanus filius Jonæ, et glorificaverunt Fratres divinam inspirationem in sene suo Episcopo Carthago.

Ps 36. 27.

eaque in amicitiam vertenda prædicit et curat :

a duobus mivdis in flumen mergendus,

divinitus liberatur :

33 Alio quoque die duo monachi, genere Brittones, salutarunt sese invicem, dicentes : Senex iste æger est, sed tamen cito non morietur : et dubium non est, quia coæquales in pietate et sanctitate illi nunquam invenientur hic : et jam si ipse occubisset, post eum unus e nobis eligeretur : igitur occidamus eum, quia, sicut prædiximus, non morietur per se cito. Et fecerunt consilium, ut in postrema parte noctis sequentis demergerent eum in annem propinquum occulte. Et invenientes eum solum in loco secreto orantem, sicut erat ei consuetudo, diligenter eum loris in pelle ligaverunt, et deinde inter se portaverunt ad annem. Tunc occurrit eis portantibus religiosus quidam monachus, cui erat mos sacratam in suprema noctis parte circuire Levitiam, et mirans interrogabat eos dicens : Quid portatis in hac hora? illi dixerunt : Vestimenta quorundam Fratrum ad lavandum? Ille autem instigatus Spiritu sancto non credidit, et dixit eis : Deponite, ut videam. Quo autem deposito, inventus est ibi sanctissimus Pater Patronus noster Carthagus. Ille quoque monachus Præpositus istius loci erat, et ait ad illos contristatus : Pessimum opus facere voluistis. Tunc paulisper sanctus senex Mochuda dixit : Filii, bonum esset mihi, quia inter sanctos essem connumeratus Martyres; malum autem illis, quia cum Juda proditore Domini fuissent dammati : ipsi me voluerunt occidere, ut præessent Fratribus meis, et nec ipsi malefici, nec ullus de genere eorum successores mei erunt : de gente autem Britannorum in mea civitate ridiculosi per seculum erunt : sed de genere ejus, per quem me Deus liberavit, in mea Sede semper successores mei erunt et ita sunt omnia facta. Ille enim monachus, qui Sanctum liberavit, de gente Kiarraigh erat, de qua gente sunt semper successores S. Carthagi.

34 Sicut superius diximus, multis diebus non accipiebat S. Mochuda vaccas, nec boves, neque equos : sed monachi ejus sarculis et pedibus omni anno arabant, et non nisi humeris suis onera portabant. Veniens autem S. Fintanus, cognatus S. Carthagi de Roma, increpavit eum dicens : Cur, Carthage, super homines rationales servitium irrationalium animalium imponis? causa enim hominis omnino animalia facta sunt, et numquam in hoc loco gustabo nisi liberos monachos Christi famulos ab opere indigno. Tum S. Carthagus permisit suis monachis, propter S. Fintani honorem, boves et equos habere.

permittit in suo monasterio boves et equos esse,

35 Post hæc S. Lancheanus / Abbas misertus

sancto Patri Mochudæ et monachis ejus, cum triginta vaccis et tauro, et duobus armentariis et cum duobus Iustisiis et vasis ad civitatem Raithin perrexit, et in proximo loco civitatis abscondit sua, et exivit in monasterium : simulatoque dolore quæsit lac. Statim minister indicavit S. Mochudæ, quod S. Lancheanus lac causa infirmitatis quæsisset. Tunc S. Mochuda pateram repleti aqua jussit, et benedicens illud factum est lac novum, quasi nuper mulsum, et allatum est S. Lancheano. Sanctus autem Lancheanus sciens, quod divinitus factum erat, et iterum in aquam conversum est, ait : Lac postulavi, non aquam. His dictis et factis Magister hospitum inter Sanctos ministrabat. S. Lancheanus dixit eorum omnibus, Pater noster Carthagus bonus monachus est, sed successores ejus non facient lac de aqua. Dixitque magistro hospitum : Dic S. Mochudæ, quia non manducabo in hoc loco, nisi ille elemosynam quam tuli Fratribus ejus loci, suscipiat. Et promisit S. Carthagus illam suscipere. Tunc discipuli S. Lancheani vaccas cum ceteris monachis S. Mochudæ assignarunt, et S. Mochuda ad S. Lancheanum ait : Noli a quoquam vaccas in hoc loco recipere, sed pro honore et timore tuo suscepi. Cui ait S. Lancheanus : Ab hoc die semper abundantia temporalium rerum apud tuos, et multitudo virorum religiosorum in tua civitate, in qua migrabis ad Christum, per seculum erit, de hoc enim loco eris. Post hæc Sancti invicem sese salutantes, fraternitatem inter se hic et in futuro firmaverunt.

36 In quodam autumno Præpositus quidam ad S. Carthagum venit, dicens : Pater, messores sufficientes non possumus invenire, et segetes multum maturatæ sunt. Cui respondit S. Mochuda : Vade, care, in pace, Dominus dabit vobis bonos messores. Secundum jam verbum sancti Pontificis Angeli Dei venerunt, et majorem segetem monachorum S. Carthagi messuerunt, et in unum acervum congregaverunt : Fratres tale opus videntes mirati sunt, et laudes Christo dederunt, magnificantes sanctitatem senis sui.

37 Tanta obedientia monachorum S. Carthagi erat, ut si præciperetur alteri eorum a seniore, mox se mitteret in igaem. Verbi gratia. Quidam, cum essent panes in elibano, ad minorem Fratrem dixit : Panes uruntur, adjuva eos : lamina enim ferrea, de qua panes de elibano tollebantur, tunc de suo cecidit maonbrio. Ille autem Frater, ut audivit vocem imperantis, per ignem, qui erat in ostio elibani, exiit, et panes suis manibus e calidissimo elibano projecit, et nullo modo caliditas elibani neque ignis ardens in ostio nocuit ei. Alio die cum essent monachi S. Mochudæ foris juxta rivum operantes : ubi unus senior pro necessitate ad alium Fratrem nomine Colmanum dixit : Colmane, vade in thermam. Tum mox duodecim Colmani in thermam exiverunt cum vestimentis, audientes quod Colmanus vocabatur : et ceteri ædificabantur, quod tot Fratres induti in aquam exiverunt pro una voce.

38 Patientiam magnam monachi S. Carthagi in tormentis et adversis habebant, ut probatum est in aliquo monacho, de cujus corpore vermes cadentes in vestigiis ejus coram Fratribus cadebant, et sine excusatione infirmitatis opus suum quotidianum faciebat : et ipse infirmus videbatur, et pallor et macies apparebant in illo, et de illo dolebant Fratres. Quodam autem die sanctus senex Carthagus, pro observantia Regulæ causam doloris sui quæsit ab illo. Ille Frater nolens ostendit ei latera sua lacerata. Tunc S. Mochuda dixit ei : Quis tibi hanc superstitionem et incredibilem rem fecit? Monachus respondit : Alio die lignum gravissimum a silva trahentes Fra-

D
EX MSS
Item vaccas
a S. Lanchea-
no adductas,

postquam
aquam in
lac mutasset

Angelos sibi
messores ha-
bet.

Monachos
habet ad
miraculum
obedientes,

et in doloribus
patientissimos.

tres

ex mss.

A tres, zona mea fracta est : et videns puer camisiā circa mea crura, posuit hunc torquem asperum circa latera mea : et exinde putrefactæ sunt carnes meæ. Sanctus senex ait ei : Cur non solvisti iterum? Frater respondit : Quia non est meum hoc opus, et puer qui posuit non resolvit, et erat plenus annis ex quo id contigit. Ait S. Mochuda Fratri isti : Magnum tormentum sustinuisti, Frater ideo elige, ut hodie sanus sis, an ad cælum pergas : acceptaque sancta Communione illico ad Christum migravit. Puer autem a sancto Patre et Fratribus, de amaritudine suæ indiscretionis, summopere tum correptus est.

manum lateri
adherentem
sanat

39 Mulier quædam, nomine Brigh, habens manum aridam et adhaerentem lateri sun, ad S. Carthagum cum marito suo venit, et rogavit Sanctum ut in nomine Christi, manum illius sanaret : et mulier prægnans erat. Porrexitque sanctus Pontifex suam manum cum pomo, sicut filiæ Ducis fecit, dicens ei, manum aridam ad accipiendum pomum hoc eleva. Et celeriter manus ejus sanata est, et accepit pomum, de manu Sancti : et cum gustasset illa pomum citius enixa est infantem sine dolore partus, et cum gaudio magno relierunt ad sua.

ANNOTATA.

a Colganus asserit hunc Mochuam, alio nomine appellari Cronanum et esse Abbatem et Martyrem, ac coli 10 Februarii, ubi hunc locum accuratius exhibet, ex quo correximus minus correcte scripta.

b Idem Colganus asserit eum quiescere in Ecclesia Glasmorensi prope Sirdum in Lagenia, ubi esset a Paganis, Danis aut Norwegis, glorioso martyrio consummatus. Coli etiam 21 Novembris in citato hic loco Cluin-dachrann.

c Videtur potius legendum Lageniæ, ubi Corbreus fuit Rex. In priori Vita dicitur Corpreus crudelis Rex omisso nomine regni.

d Illic Ædus aliis Aidus, videtur pater sanctarum Virginum, quas S. Aidanus seu Mardocus Episcopus Fernensis in Lagenia invisit, uti legitur in hujus Vita a nobis ad 31 Januarii edita num. 32. Colgano hæc Virgines SS. Cummania et Sodelmia, id est Pulcherrima appellantur, et referri dicuntur ad 15 Januarii et 10 Novembris.

C e Aliis Cathaldus filius Aidi dicitur et traditur decessisse anno 620 aut 624 juxta 4 Magistros in Annalibus, apud Colganum.

f Colganus ad Vitam S. Gobban, ubi hæc leguntur, habet Aileam Cathail.

g Aliis Inis-Picti, Inis-Puine, Inis-Pick dicitur.

h Gobbanus Ep. refertur a Colgano ad 17 Martii, ut tunc inter Prætermisissos monuimus.

i Straphannum Hibernis esse, aliis Stephanum opinatur Colganus.

k Lasreanus seu Lasrenus refertur ab Hibernis ad diem 25 Octobris : et Domangenus ad 29 Aprilis, ut tum inter Prætermisissos indicavimus.

l S. Lancheanus Abbas necdum nobis innotuit : inferius autem semper scribebatur Lacheanus.

CAPUT IV.

Violente pulsus e Media discedit in Momoniam, et condito Lismorensi monasterio pie moritur.

Alio jussus
migrare
cum se excu-
saret,

Sicut beatissimus Propheta Columba et alii Prophetæ prophetarunt, quod esset sanctissimus senex Carthagus in fine vitæ expulsus a sua civitate Rai-

thio, Principes Mediæ cum Rege a Themorice, et D adherentes illis Clerici, in civitate Cluam Kiarraigh, decreverunt eum inde expellere. Illi jam Principes, venientes ad civitatem Raithin, dixerunt ad S. Mochudam : De hac civitate et ista de regione vade cum tuis, et quære tibi locum in alia regione. Respondit sanctus senex : Volo hic vitam meam consummare : multis enim annis hoc in loco Domino servivi, et pœne cursum vitæ meæ consummavi, ideo de hoc loco non discedam, nisi aliquis me violenter traxerit : ne mihi ab hominibus instabilitas in hac ætate deputetur, quia dedecus est in sene hinc inde vagari. Tunc illi reversi sunt ad Regem Themoriæ b Blaithmach, filium Ædha-slanae, et accusaverunt senem coram Rege in multis mendaciis, et rogaverunt Regem ut ipse ad sanctum senem veniret ad expellendum : venitque Rex cum eis in magno comitatu. Interea beatissimus Pater Carthagus monachis suis prophetavit, dicens : Vos dilectissimi, orate et ligate onera vestra, quia cito violenta tentatio ad nos perveniet : Principes enim hujus regionis nos ex nostro clarissimo loco expellent. Venientes autem Rex Blaithmach cum Ducibus et Principibus et fratre suo Diarmoid et (ut perhibetur) cum filiis suis, castrametati sunt ad civitatem Raithin. Tunc Rex Fratrem suum cum multis Ducibus ad civitatem Raithin, ad sanctum senem expellendum, misit. Adveniens ille, S. Carthagum orantem in choro invenit. Stabat enim ipse in vestibulo chori, et interrogavit eum sanctus senex dicens : Pro qua causa huc venisti? Respondit Diarmoid : Frater meus Rex Blaithmach et Duces Mediæ miserunt me, ut manum tuam teneam, et ejiciam te cum tuis ex hac civitate. Dixit ei Sanctus : Sicut vis, parati enim sumus pro Christo omnia pati. Respondit Diarmoid, In æterum hoc nefas non faciam : Sanctus enim Dei es. Tum S. Carthagus dixit ei : Possidebis partem in cœlo, et Rex eris cito in loco tui fratris : et facies tua, quæ ante me verita est, hostes tuos non verebitur : opprobrium, quod modo dabit tibi Rex frater tuus, eo quod non perficis opus, ad quod missus es, in laudem et benedictionem erit tibi. Sed quia mihi mala cogitasti in corde tuo, et promptior eras ceteris ad me expellendum, filius tuus post te non regnabit. Tum Dominus Diarmoid ad fratrem suum Regem reversus est in castra, dicens, quod non potuit Sancto Dei nocere : et Rex per iram dixit fratri suo, Ruanaidh est iste lætus. Respondit ei Diarmoid : Verum erit quia ita mihi promisit servus Dei Mochuda.

41 Tum omnes laudantes eum una voce clamabant : Vere Ruanaidh ipse lætus est. Tum Principes inter se sortem miserunt supra dictis, ut scirent, quis eorum pro Rege teneret manum S. Carthagi de sua sede : et cecidit sors super Principem Cluanæ. Denique Rex cum Potentibus suis civitatem intravit, et invenerunt sanctum senem cum Fratribus in ecclesia collectis. Tum vir quidam dives, nomine Cronanus, alta voce dixit : Celeriter facite opus, ad quod venistis. Dixit ei sanctus Pontifex : Celerem tu merem habebis ; sed tamen quia mihi multa munera in nomine Christi obtulisti, et prius fuisti nobis usque nunc amicus, divites tuo de semine per seculum erunt : quæ ita completa sunt : ille subitam subiit mortem, et nepotes ejus divites supersunt. Alius vir, nomine Dublisuileach, oculum suum unum per illusionem clausit, irridens S. Mochudam et sanctos monachos ejus. Et aspiciens sanctus Episcopus illum, dixit illi ; Ita eris ridiculus usque ad obitum, et multi de genere tuo similiter erunt : et sic completum est. Item alius vir, nomine Caillihe, crepitum magnum faciebat de labiis suis, in subannatione S. Carthagi et suorum monachorum.

Sanctus

E
mittitur ad
eum pellen-
dum frater
Regis,

cui facinus
detrectanti
Regnum
prædicat ;

F
alteri au-
tem, illud
acciteranti,
mortem,

et aliis se
ridiculis
punitorem :

A Sanctus ait : Disenteriam citius patieris, et inde morieris : et contigit illi. Heu nefas et malum multis flebile factum.

denique ab
ipso Rege
expulsus
cum suis

42 Rex autem Blaihmeich iratus et Princeps Cluanæ, apprehendentes honorabilem manum sanctissimi et decrepiti Mochudæ Antistitis, de sua civitate Raithin sine ulla reverentia eum expulerunt, similiter et satellites eorum monachis faciebant. Tum ululatus, fletus et lamentationes, heu et vae, ab utroque sexu ab omni habitu per civitatem erant, et plures de exercitu Regis de Sanctorum miseria dolebant. In pede cuiusdam monachi podagra erat, et pro illo sanctus Episcopus totum rogavit concilium, ut infirmum monachum in nomine Christi dimitterent manere in suo monasterio : et illi omnes respuerunt. Tunc S. Carthagus vocavit ad se illum, et iussit in Christi nomine ut dolor relinqueret pedem monachi, et exiret in pedem Colmani Principis, qui valde ei resistebat : et pedem monachi reliquit, et pedem illico Colmani apprehendit, et stetit ibi fortiter in vita illius : monachus autem surrexit incolumis, et valide cum S. Carthago Magistro suo perrexit. Item alius senior monachus

unius podagra
gram trans-
fert in Col-
manum
principem,

B S. Carthagi illico in monasterio Raithin migrare optavit ad Dominum, quia ibi promiserat suam stabilitatem : et dans S. Mochuda ei licentiam, accepit ille senior Sacrificium de manu sancti Episcopi, et coram omnibus migravit ad cœlum, sepultusque est in civitate Raithin, sicut optavit.

alteri dat
facultatem
moriendi.

neque per-
mittit ut
mortui se-
cum egre-
diantur.

44 Egrediens beatissimus Carthagus de suo monasterio introivit Levitianam Fratrum mortuorum, petensque benedictionem inibi jacentium, fundensque pro eis orationem ad Christum, sepulcrum cuiusdam monachi, qui erat multo tempore ante sepultus, divino nutu apertum est : et subito coram omnibus elevans caput mortuus extra sepulcrum, exaltavit vocem, et dixit, Sanctissime noster nutritor, Domine Mochuda, benedic nobis filiis tuis, et per benedictionem nos omnes surgentes ibimus tecum. Respondit ei sanctus Pater dicens : Novum opus non faciam, id est, resurrectionem tot hominum, ante resurrectionem totius humani generis. Mortuus iterum dixit : Cur, Pater, relinquis nos promittentes unitatem tibi nostram, et tu nobis tuam? S. Mochuda ait : Audi hoc proverbium, fili, Necessitas movet decretum et consilium : sed hic requiescite in sepulcris vestris, et in die resurrectionis nostræ cum omnibus monachis meis revertar ad vos usque ad illam crucem, quæ est in hujus ecclesiæ foribus, et similiter ibimus omnes una ad iudicium Dei. Et hæc dicens Sanctus, mortuus se recollegit in sepulcro, et est firmatum super eum. Et valedicens sanctus Episcopus mortuis, egressus est foras juxta civitatem cum populo suo usque ad crucem quæ dicitur Crux Angelorum.

C est in hujus ecclesiæ foribus, et similiter ibimus omnes una ad iudicium Dei. Et hæc dicens Sanctus, mortuus se recollegit in sepulcro, et est firmatum super eum. Et valedicens sanctus Episcopus mortuis, egressus est foras juxta civitatem cum populo suo usque ad crucem quæ dicitur Crux Angelorum.

Male pre-
catus Regi,

44 Ibi conversus est sanctus senex Carthagus ad Regem, et dixit ei : Respice, o Rex, cœlum sursum et terram deorsum, neque cœlum jam possidebis, et de regno tuo terreno cito expulsus eris : et tuus frater Diarmoid, quem increpasti, eo quod dedit mihi honorem, regnabit coram te, et eris despectus ab omnibus, ita ut sine cibo in castris oblivisceris pro tua despectione : et tu cum prole tua in malo morieris, et nemo de semine tuo post brevissimum tempus erit. Et maledicens S. Mochuda Regem, pulsavit manu sua parvum cymbalum super Regem et super semen ejus : et cymbalum Scotice dicitur Clógrabbaigh Blaihmei, id est cymbalum extinguens Blaihmeich, eo quod pro pulsatione ejus Rex cum semine suo extinctus est velocius. Rex jam Blaihmeich plures filios et filias habebat; sed pro nihilo omnes per maledictionem sancti senis Carthagi cum

Maji T. III

Patre exierunt. Et dixit ad Principem, qui manum ejus tenuit : Servus eris ante obitum tuum, quia expelleris de principatu tuo, et semen tuum pœne extinctum erit : et ita illi accidit. Iterum ad alium, qui manum suam traxit, dixit : Cur meam manum tenuisti de sede mea? Ille respondit, Ne Mumenensis hic in patria tantum honorem haberes. Vir sanctus ait ei, Sub confusione facies tua semper erit, et manus quæ me extraxit maledicta erit, et illico oculus suus in capite fractus est. Posthæc S. Mochuda conversus ad Principem et populum civitatis Demaige, dixit, Discordia pessima inter vos suscitabitur, et inde damna patiemini multa; [promovistis] enim magna ex parte discordiam istam contra me : et ita illis contigit.

D
EX MSS.
et compli-
cibus ejus

ac civitati
Demaige,

45 Deinde jussus est Sanctus Dei asperrime pergere in viam suam a Rege et populo : c perrexitque Sanctus cum discipulis in viam, qui erant numero octingenti et sexaginta septem, et cœqualis numerus in civitate Raithin in sepulcris mansit, et plures per provinciam Hiberniæ in aliis locis de discipulis S. Mochudæ vivi et defuncti fuerunt : et qui secuti sunt sanctum senem Carthagum de civitate Raithin, pleni gratia Dei erant, et plures postea ex eis sancti Episcopi et Abbates facti, loca Deo ædificaverunt. Sanctus noster senex Carthagus piissimus et humanissimus erat, sicut in hac re probatur; ipse enim magnam turbam leprosorum in sua civitate in cella deorsum cum magna dignitate habebat, et quemdam corporis valetudo dimisit. Ipse frequentissime ministrabat eis : et audientes leprosi S. Mochudam tantam curam gerentem, de diversis Hiberniæ Provinciis veniebant ad eum, et recipiebant eos vir Dei : quos duxit secum ex civitate Raithin in aliam suam civitatem Liassmor, et constituit eis ibi locum in quo adhuc leprosi manent cum honore, secundum dignitatem suam a sancto Patre Mochuda [sustentati]. Pergentes in viam suam invite discipuli S. Carthagi, cum curribus et plaustis, invenerunt in quadam magna silva magnum robur transversum in via. Tum unus de turba dixit ad S. Mochudam : Pater, non possumus pergere in viam, causa magni ligni jacentis in via, quia silva densissima est in circuitu. Et signans vir Dei manu sua lignum, dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi, surge robur. Statimque surrexit arbor, et stat usque hodie in suo pristino loco, habens acervum lapidum ad radices suos in signum virtutis.

c
discedit cum
867 mona-
chis,

E

et plurimis
leprosis :

arborem
lapsam
erigit :

46 Prima S. Carthagi mansio, ut a civitate Raithin venit, erat in monasterio, quod dicitur Druym-Culium, quod est in confinio Momoniensium, Laganiensium, et Nepotum Neill, sed tamen in terra est Nepotum Neill, in plebe quæ dicitur Fearceall, in qua est etiam supradicta civitas, in quo monasterio sanctus Abbas d Barriin miraculis fulget. Deinde ad civitatem S. c Kierani Episcopi, quæ dicitur Saiger pervenit. Exiit in locum, in quo est civitas f S. Cronani Rossere, et pernoctavit ibi sine hospitio, quamvis a sanctomet Cronano invitatus : ipse enim coenam S. Mochudæ præparavit. Sed S. Mochuda noluit ad illum exire dicens : Ad virum qui hospites evitavit, et in gronna deserti cellam ædificavit [non exibo]. Hæc verba audiens S. Cronanus venit ad S. Carthagum, et per jussionem ejus S. Cronanus cellam juxta gronnam deseruit : et ipsi ambo monasterium et civitatem, quæ dicitur Rosere, in qua ipse sanctus Pater Cronanus jacet, assignaverunt. Postea S. Mochuda venit per regionem Hesse ad civitatem regalem Momoniæ g Cassel ; crastino autem die Rex Cassel nomine Failbhe, venit ad S. Mochudam, et obtulit ei locum, ut Sanctus ibi constitueret monasterium. Et ait Sanctus Regi : Adhuc non est concessum a Domino manere, sed ibimus ad

f
transit per
rara mo-
nasteria,

d
c
f

g

A locum nobis a sanctis viris indicatum. Tunc nuntii Lageniensium Regis, ad Regem Momoniae Failbhe venerunt, rogantes, ut pro societate ad adiuvandum Lagenienses exiret: omnes enim provinciae Aquilonares convenerant, ut devastarent regionem Lageniensium, ut pugnarent contra eos. Sed eo tempore Regis oculus Failbhe fractus est aliquo eventu et erat luscus, et noluit Rex exire causa voluptatis, ne videretur ab extraneis hominibus luscus. Videns sanctus Pontifex oculum Regis, benedixit illum, et illico coram omnibus sanatus est; et valedicentes sibi, Rex Failbhe et sanctus senex Mochuda unusquisque in viam suam exivit. Rex quidem congregato exercitu ad Lagenienses perrexit, et ipsi Aquilonares in fugam dederunt magnam.

In reliquo itinere discordes pacificat:

47 Pater autem S. Mochuda ad plebem Muscraigh Hirhir venit, et suscepit eum benigne. Edanus Comes ipsius plebis, et obtulit ei villam, quæ dicitur Hysseall: et benedicens vir Dei Comitem cum semine ejus, inde in regionem Nandesi venit: et pertransiens Campum Femryn, stetit in loco qui dicitur Ardbrenaind, super ripam fluminis Suiri, et convenerunt ad eum ibi Melostrieh Dux Nandesi, et alius nobilis Suibhne, aberrantes in magna iracundia de terræ alicujus contentione. Et divino nutu S. Mochuda pacificavit, et dimisit eos pacificos: et Dux ille obtulit S. Mochudæ illum agrum: et ibi vir Dei cellam assignavit, ubi est hodie magna villa, quæ dicitur Aairdlinayn, cum maxima parochia in circuitu in honorem S. Mochudæ. Interea uxor ipsius Ducis Melochtrig filii Cabhtaygh, quæ erat filia supradicti Regis Cassel Failbhe-flann, vidit somnium: scilicet colurnices plurimas volantes per aera trans Campum Femryn, et una ex illis erat excellentior et major ceteris, quæ sequebantur, seditque in gremio Ducis Melochtrig. Illa jam Domina expergefata de somnio, illico narravit marito suo Duci quod viderat. Dixitque illi Dux: Bonum somnium vidisti, o mulier, et cito implebitur. Hæc est jam interpretatio ejus: Aves volantes sunt S. Mochuda et monachi sui in cælesti conversatione: ipse autem est præcellentior et major omnibus: sedere quoque in gremio meo habet, id est locum resurrectionis in mea habebit regione, et gratia magna nobis et patriæ nostræ erit. Fidele somnium bonæ feminae apparuit; et vera interpretatio ejus, a glorioso et probato Duce Christiano est divinitus ostensa. Alio die S. Mochuda perrexit ad prædictum Melochtrig, et petivit ab eo agrum, in quo fundaret ecclesiam suam. Respondit ei Dux: Illic magnus locus non potest esse in angusto loco. Dixitque ei S. Mochuda: Deus qui nos misit ad te, ostendet tibi nobis dare aptum locum. Tum Dux dixit ei: Habeo regionem in alia alia parte montis Chuah super ripam fluvii Nemhe, bonam in silvis et piscibus: sed timeo, si est angusta. S. Mochuda ait: Non angusta sed spatiosa erit: ipsa jam terra multis diebus nobis a Domino designata est, in qua resurrectio nostra erit. Tum gloriosus Dux Melochtrig Nandesi, filius Cobhthaigh, illum regionem, in qua nunc est civitas S. Mochudæ Liassmor, coram multis testibus obtulit S. Carthago: et benedixit sanctus senex Carthagus Ducem cum uxore sua, et liberis, et populo.

Alitur cum suis triduo cervisia non minuta:

48 Accepto dein honore et licentia ab eo, iter suum trans montem Chuah direxit, et in campum Celmemin venit ad cellam, quæ dicitur Cealleho-chayr: et præparavit sanctus Pater illius loci Mochua Miannanus, secundum posse suum cœnulam S. Mochudæ cum suis omnibus, in qua quidem de genere non plus erat potandi, quam unum medium dolium cervisiæ: mansitque ibi S. Mochuda cum omni populo tribus diebus tribusque noctibus. Et ipse sanctus Abbas Mochua Miannain propinabat

cervisiam de delio ministris in crateribus sufficienter omni populo, et plenum adhuc dolium erat cervisia: crescebat enim liquor sicut oleum sanctum benedictione Heliae. Tunc unus de discipulis S. Mochudæ dixit alta voce coram omnibus: Si voverimus esse hic donec hæc cœna deficiet, longo tempore hic manebimus. Hæc enim cœna dono Domini non minuitur, sed crescit quotidie. Hoc audiens sanctus Episcopus Mochuda, ait ei: Verum dicis, Frater, tempus est nobis eundi. Jussit ut omnes in viam suam de loco exirent et S. Mochua Miannain seipsum cum suo loco Deo et sancto Mochudæ obtulit. Incipiens S. Mochuda de illo loco exire, statim in isto delio cervisia usque ad fæces decrescit.

49 Post hæc perrexit S. Carthagus per campum Chuæ ad prædictum Nemphe fluvium, ad locum qui Scotice dicitur Athmedhein, id est Vadum alvei, in quo non transvadant nisi pauci fortes, bene scientes natate in magna siccitate caloris æstivi, et cum inundatio marina plene decrescit. Inundatio enim sursum usque ad civitatem Liassmor contra fluvium quasi quinque milliaribus pervadit, et alveum fluvii cum ripis replet. Cum autem sanctus Pater Carthagus ad vadum pervenit, illo die ingens copia aquarum, torrentis instar, in fluvium excidit: quæ cum marino æstu tunc fluente sic alveum fluminis implevit, ut aquæ vix ripis continerentur solitis. Quæsit S. Carthagus, si ibi ulla navigii esset commoditas, et dixerunt, quod non. Tunc sanctus Pater, fiducia plenus, accessit ad ripam fluminis propius: imperavitque mari ac torrenti amnis, ut in nomine Domini Christi sisterent ad tempus fluxum et impetum suum, et redirent servis Domini sui. Et signo Crucis facto, findunt se æquora et aquæ, et apparuit terra et arena, instar collis arida, per medium divisi amnis: et revolutæ aquæ in latus geminum instar muri dextra et læva steterunt, nudataque tellus spoliatur aquis cognitis. Tunc S. Carthagus jussit monachos suos per viam maris incedere, et cum magna fiducia intrepidi perrexerunt: et post Sanctos turba pedestris intrat, et alii in curribus sicuti portati erant per terram per divisum fretum, secundum similitudinem Jordanis fluminis sub Josue, siccis pedibus perrexerunt. Altius et altius in modum collis surgebat flumen, similiter et mare: et cum sanctissimus senex ceteris posterior de littore venisset, benedixit illum locum, et jussit aquis in cursum suum redire: et vocatur locus ille Scotice... quod Latine sonat, Locus benedictionum. Occurrentibus aquis invicem, maximam perturbationem fecerunt.

50 Deinde gloriosus Pontifex cum suis per quemdam campulum, Scotico nomine Maghsgiats, Latino autem Senti campus, ad locum sibi prædestinatum a Domino, oblatum autem a supradicto Duce Nandesi, exivit, et castrametati sunt in eo. Postea loco benedicens sanctus Pontifex cum ceteris Sanctis, circulum civitatis assignarunt: et venit ad eos quædam Virgo, quæ cellulam habebat in eo agro, nomine Cornelli: et interrogavit eos dicens: Quid vultis hic agere servi Dei? Respondit ei S. Mochuda: In Dei voluntate paramus atrium modicum sepire circa sarcinas nostras. Et ait sancta Virgo: Non parvum sed magnum erit. Sanctus Pater Mochuda ait: Verum erit, quod dicis Christi ancilla. Nam ex hoc nomine locus semper vocabitur Liassmor Scotice, Latine autem Atrium-magnum. Et illa sancta Virgo se cum cellula sua S. Mochudæ obtulit, et sicut Colmanus Ela prædixit, Levitiana S. Mochudæ in civitate Liassmor ab Angelis assignata est, in qua ipse sepultus est, et sola Dei scientia novit numerum Sanctorum qui illic post eum sepulti sunt usque hodie. Egregia jam et sancta civitas

Liassmor,

E

fluvio in partes diviso cum suis transit:

F

et accepta cellula cujusdam Virginis,

cœnobium in Liassmor condit,

A Liassmor, cujus dimidium est asylum, in quo nulla mulier audet intrare: sed plenum est cellis et monasteriis Sanctorum, et multitudo virorum sanctorum, semper ibi manet. Viri enim religiosi ex omni Hiberniæ parte; et non solum, sed ex Anglia et Britannia confluunt ad eam, volentes ibi migrare ad Christum: et ipsa civitas posita est super ripam Australis fluminis quondam dicti Neamh, modo autem Abhanmhor, id est Annis-magnus, in plaga regionis Nandesi.

miraculis
claret,

51 Quodam die quidam magnus, cui displicebat quod S. Mochuda illuc venisset, venit ad eum tentans eum et regans, si servus Dei esset, ut aridum ramum sine cortice, quem secum tulerat, faceret in Dei sui nomine fructum habere. Videns vir sanctus quod ille divinæ potentiæ detrahare vellet, benedixit illum aridum ramum, et illico protulit corticem, folia, flores et fructus. Ut magus vidit talem potentiam, recessit. Alio die quidam pauper postulavit a S. Mochuda indiscrete lac et cervisiam. Tunc erat sanctus Pater juxta fontem, et benedixit fontem: et statim fons mutatus est in lac, deinde in cervisiam, postea in vinum: et jussit illi homini, ut tollat quantum velit.

solitarius
degit 18
mensibus.

B 52 Postea deficientibus ejus viribus præ nimio labore et magna ætate sua, cœpit tædium habere de strepitu et concursu confluentium ad se undique populorum: et inito cum Fratribus consilio, et communi eorum consensu, adivit quemdam locum secretum et tutum, ubi est clarum monasterium in valle, proxime ad Orientem magno monasterio ejus, in sua magna civitate Liassmor, ubi cum paucis ministris mansit pleno anno: et sex mensibus eremiticam vitam duxit, soli Deo vivens in theoria: et post tempus a Fratribus sanctis et decrepitis Senioribus visitabatur, quibus ipse suæ dulcissimæ doctrinæ fluentia largiter infundebat, et monita salutis uniusejusque vitæ congrua dabat. Ipse enim sanctus Patronus noster S. Mochuda erat seniorum levamen, salus infirmorum, lugentium solamen, desperantium firmamentum, dubitantium certa fides, juvenumque stabilitas.

53 Cum jam videret S. Pater Mochuda sanctos Seniores, et omnes sanctos Fratres, in vallis ascensione et descensione pro se visitando laborantes, sciensque diem obitus sui venisse; vocavit ad se Fratres sui cœnobii, et jussit se ad superiora portare ad Fratres, ne de sua visitatione semper molestiam haberent. At volens misericors et omni-

potens Deus servum suum clarissimum de molestia et ærumnis ducere, suique laboris præmio reinunerare; aperti sunt cœli et missus est exercitus Angelorum cum ineffabili triumpho ad eum. Vidensque sanctus Pater cœlos apertos, et Angelos ad se venientes, fecit se ibi in media valle deponi: narrantque sanctis Senioribus quæ videbat, jussit sibi Corpus et Sanguinem Domini offerri, et suis Fratribus divina præcepta mandabat, ubi jam fons est, ubi crux erecta est, quæ dicitur Crux migrationis. Post data vero plurima salutis monita, acceptoque corporis et sanguinis Domini Sacramento, inter sanctorum Seniorum et Fratrum multitudinem, valedicens illis, pie, modeste, cunctosque secundum ordinem deosculans, divina jussione cum Angelis piissimus noster nutritor, sanctissimus senex Mochuda Antistes, secundo Idus Maji ad Christum Dominum migravit: cui est honor, gloria, et potestas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, in secula seculorum Amen.

D
EX MSS

Viso cœlo
aperto,

moritur 13
Maji.

ANNOTATA.

a Themoria, urbs illustris Mediæ, in regione fertili erat, et olim Sedes Regum. Ejus mentio 15 Januarii in Vita S. Itæ sive Idæ Virginis num. 1.

E

b Blaitmaeus et Dermitius, e Regibus Themoriæ sive Mediæ, electi dicuntur Reges Hiberniæ anno 657, et ombo anno 664 in magna mortalitate extincti. Ita ex variis Annalibus Colganus ad Vitam S. Cataldi ad diem 8 Martii in Appendice cap. 2. De illa mortalitate et Blaitmaco Rege egimus 20 Januarii ad Vitam V. Fechini. Sed num ista sequenti narrationi satis conveniant, discutiant Hiberni, in suis antiquitatibus non satis solidi.

c Annus expulsionis statuitur ab Usserio 630, ab aliis sequens 631.

d Barryn, Barinus seu Barindeus dicitur Usserio claruisse anno 390.

e Acta S. Kierani illustravimus ad diem 5 Martii, ubi indicavimus Sedem Episcopalem Sagiriensem fuisse Roscream translata. Decessit S. Kieranus e vita circa annum 520.

f Vitam S. Cronani dedimus 28 Aprilis, ac judicavimus circa annum 640 mortem obiisse.

g Cassel, seu Casselia urbs etiamnum ampla et Archiepiscopalis in Comitatu Tripariensi.

h Failbhe seu Falbeus Rex traditur obiisse an. 633.

F

DE S. EREMBERTO EPISCOPO

TOLOSÆ ET FONTANELLÆ IN GALLIA.

D. P.

POST AN.
DCLXXX.

Natalis 14
Maji.

Translatio
30 Aprilis
recolitur.

D e Fontanellensi S. Wandregisili cœnobio in Normannia non semel egimus in hoc Opere, ac nominatim XIV Aprilis, ad Vitam S. Lamberti, ex Abbate dicti monasterii secundo facti Lugdunensis Archiepiscopi anno DCLXXXI, ubi totam Fontanellensis fundationis successionisque chronologiam denuoductam lector inveniet: si quid autem dubitationis supersit, id poterit expediri ad XXII Julii, ipsius sancti Fundatoris natalem. Nunc de hujus discipulo, illius socio S. Eremberto, ex Fontanellensi monacho Episcopo Tolosano ut tractatus monet Joannes Mabillon, asserens quod pridie Idus Maji (quando obiisse dicitur in vita) ejus memoria celebretur tum Tolosæ, tum in monasterio Fontanellæ, in quo ejus Reliquiæ honorantur. Idem quoque ante nos fecit Heribertus Rosweidus in Fastis, et Heribertum secutus

Philippus Ferrarius in Catalogo. Wion alique monasticorum Kalendariorum auctores maluerunt de eo agere die XXX Aprilis, quando in gemino Hieronymiani Martyrologii ecygrapho Blumiano et Lucensi notatur. In Gallia, Fontanella monasterio, Translatio S. Eremberti Episcopi et Confessoris: pro quibus perperam in Usuardo Bruzelliensi S. Gudulæ notatur Depositio S. Eremberti Pontificis.

2 Vitam ejus ab Andrea du Chesne, editis libris clarissimo, ex vetusto codice descriptam habuimus, eamque damus collatam cum editionibus Catelli et Mabillon: quorum hic in Actis Sanctorum Benedictinorum seculo 2, ipsam dedit: iste in Historia Languedocicæ et quidem ex Codice Moyssiensi. In hac dicitur, quod S. Erembertus post restinctum miraculo natalis vici incendium, dimisso Episcopatu volens ibi mori senex, ubi

Vita ex MSS.
danda

A ubi habitum monasticum juvenis acceperat, secessit ad monasterium Fontenellam, ubi tum temporis venerabilis præerat rector Lantbertus, ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio... feliciter migravit ad Christum. S. Lantbertus anno DCLXVII suscepit regimen monasterii post mortem S. Wandregisili, illudque tenuit usque ad annum DCLXXXI. Hinc auctor *Chronica Fontanellensis*, statuit obisse Erembertum anno DCLXXXI. Sed contra est quod in præcitata Vita dicatur notus esse S. Erembertus temporibus Dagoberti Regis incliti seu filii ejus Clodovæi : nam Dagobertus anno duntaxat DCXXII exorsus est regnare, et quidem per annos primos sex in sola Austrasia : Clodovæus incepit DCXXXVIII : quomodo igitur sub illis natus, ultimo senio confectus obiit, si obiit, non dico anno istius seculi LXXI, sed vel decennio serius?

æque ac
Chronicon
vacillat

3 Hic ego observatum velim, prædictum Chronicon nec pauca nec levia contra Chronologiam peccare : nam et S. Wulfrannus, quem demonstravimus die XX Marti ante ejus Vitam num. 7 anno duntaxat DCXXI obisse, et postea elevatum de terra a Wandone Abbate ipse, dicit anno DCCIV a Baino Abbate fuisse translatum, una cum corporibus Sanctorum Wandregisili et Ansberti, postquam annis XI requievisset in ecclesia S. Pauli. Et cum de ipso S. Wandregisilo loquitur, definiens annorum numerum quibus ibi jacuisset, circiter quadraginta assignat ex eorum sententia, qui subductis perperam rationibus docuerant obisse sanctum Fundatorem anno Christi DCLXV. Denique in anno X Childeberti Regis atque primo Joannis Papæ comparandis cum Christi DCCIV erratum est turpiter, uti in Februario jam allegato ostendimus : docentes eum fuisse annum Childeberti VII et III Joannis. Nihil autem certius, quam ipsa Chronica, procedit S. Eremberti, quam damus, Vita. Ut fere solent ea omnia quæ multis post rem gestam seculis scripta sunt : nam ipsu quoque SS. Wandregisilo et Ansberto, per Bainum translatis, conjungit S. Wulfrannum, triginta circiter annis superstitem post Bainum, qui obiit anno DCCX, quod erit ad ejus Natalem die XX Junii examinandum.

quæ melius
ordinanda

4 Omnibus igitur undequaque expensis, de S. Eremberti ætate videmur posse dicere, quod eodem fere, quo Rex Dagobertus, tempore natus circa annum DC, et filio Dagoberti Clodoveo regnante factus Monachus, Fontanella, Episcopus autem Tolosanus sub ejusdem Dagoberti nepote Clothario ante annum DCLXX, obierit haud diu post annum LXXXI septimi seculi; ne alias in Vita inepte appositum judicetur Lantberti nomen. Hoc enim non æque facile præsumi debet : cum præcipua rerum antiquitas in monasteriis descriptarum nota sint nomina Abbatum : quæ ideo expedit inviolata tueri, quamdiu certioribus temporum notandorum characteribus non repugnant. Trithemius, qui in libro de viris illustribus Ordinis S. Benedicti Abbatibus Fontanellensibus S. Erembertum accenset; sed in hoc, ut in aliis pluribus consuevit nixus conjectandi licentia exerravit : cum inter primos Fontanellenses Abbates nullum sit vacuum tempus reperire, quo rexisse potuerit. Nempe S. Wulfrannus simul etiam modo adscribitur Abbatibus Fontanellensibus, quod extremos istius vitæ annos egerit, et pro Episcopalis gradus reverentia observaretur a monachis, magno cum honore et æstimatione.

ejus corpus
a Baino
Ab. trans-
fertur circa
an. 712 :

5 De Translatione S. Eremberti, adeo celebri, ut præ Natali ipsius inscripta fuerit Martyrologiis, hæc leguntur in Chronica : Eodem loco quo B. Wandregisilus in prædicta S. Pauli Apostoli requieverat basilica, B. Erembertum Episcopum posuit S. Bainus, qui antea in inferiori loco ejusdem ecclesiæ subter arcibus tumulatus, annis plus minusve triginta tribus requieverat, die XXXI post translationem prædictam, factam pridie Kalendas Aprilis, atque adeo ultimo ipsius Aprilis, condiditque super eum repam

argento decoratam. Repam esse ornamentum sepulchrale D instar circuli aut coronæ ipsi desuper pendens, diximus in Aprilis : hic solum addimus ejusmodi ornatum, cum optabatur tumulis Sanctorum, non in media ecclesia positus, videri formam habuisse circuli dumtaxat dimidii, cujus utraque extremos parietem apprehenderet. Ad annos quod attinet, quibus in priori sepulchro S. Erembertus requieverit, de iis conjectura facienda est ex ætate Baini Abbatis, qui in Chronica dicitur præfuisse per annos novem, ab anno videlicet VII Hildeberti Francorum Regis, Christi DCCIV, usque ad decimum quintum ejusdem Regis, qui fuit annus Christi DCCXII. Si igitur erat annus X gloriosi Regis Hildeberti, quando SS. Wandregisili et Ansberti facta est translatio (qui temporis character uti usitatissimus antiquis Francis, imo solus in usu erat, ita solus videtur retinendus, aliis rejectis quos ex suo erroneo calculo accumulavit auctor Chronica) contigerit ea anno Baini IV, Christi DCCVII : Sancti autem Eremberti Transpositio, dilata in extremum Baini annum, saltem annos ab ejus morte triginta intermedios nobis relinqueret.

6 Idem porro S. Eremberti corpus, ita ut dictum est ab inferiori templi Paulini parte ad superiorem translatum, ibi per multorum requievit curricula annorum. Post quæ inde acceptum depositumque est in præcipua S. Petri Basilica, ut ad calcem Vitæ dicitur, et ibi erat cum illa scriberetur. Hujus Translationis mentionem nullam cum faciat Chronicon Fontanellense desinens in regimine Ansegisi Abbatis anno DCCCXXXII, non modo Vitam Chronico posteriorem censeo, sed etiam existimo seculo duntaxat XII aut serius scriptam. Sicut autem Monachi, Normannorum fugientes violentiam, contenti refodisse ossa SS. Wandregisili et Ansberti, non curaverunt vel curare non potuerunt de corpore S. Wulfranni in vicino tumulo quiescentis; ita et multo minus videntur solliciti fuisse de corpore S. Eremberti in diversa S. Pauli ecclesia positi. Postquam vero prius illud feliciter repertum fuit anno MXXVII solenniterque translatum, crediderim Gerardum Abbatem, restaurato a se S. Petri templo exornando, sacrisque Reliquiis locupletando intentum, venisse in memoriam S. Eremberti, quem in pridem desolata S. Pauli ecclesia tumulatum non ignorabat : atque huic etiam requirendo applicuisse animum, et repertum deposuisse in oratorio S. Martini, sed minori solennitate ac pompa; et privatis fere occultisque monachorum obsequiis; unde nec micacula emicuerunt, nec excitatus fuit populorum ad S. Erembertum concursus, qui ad S. Wulfrannum summus erat. Sicut autem tanta hujus Sancti celebritas fecit, ut isto thesauro cito spoliarentur Fontanellenses, F ipso Abba-villam translato; ita alterum obscuritas sua illis servavit. An vero Reliquiæ, quas Fontanellæ honorari scribit Mabillonius, in propatulo habeantur; et si ita; quandonam ex S. Martini oratio extractæ sint, omnino nos latet.

E
altera Trans-
latio facta
multa serius

videtur Ge-
rardo Ab.
post 1027
tribuenda.

VITA

Ex MS. Andreae Duchesne collato cum editionibus Catelli et Mabillonii.

Erembertus a igitur sanctus atque religiosus ortus est territorio Pincinacensi b, in loco nuncupato Viliolicorte, qui vicinus erat fisco quondam regio c Alpico, et fluvio magno Sequanæ, tempore Dagoberti Regis incliti, sive filii ejus Clodovæi. Deinde processu temporis seculi rebus spretis, in Fontanella monasterio, sub regimine sancti Patris Wandregisili, monachicum assumpsit habitum : sicque demum, Domino jubente, sub Rege Clothario d junio- re, filio videlicet præfati Clodovæi Regis et Bathildis e Reginæ, jussu Regum, populique electione, Tholosanæ urbis ordinatur Antistes. Consecratus ergo in

a
S. Erembertus
natus in die-
cesi Trecenti,
b
c
ex monacho

d
e
Episcopus,

A in Pontificem, indesimenter sanctæ religioni, castæque conversationi, ac imitandæ humilitati, continentiae quoque laudandæ, lectioni sacræ, atque prædicationi cum operibus concordanti summo opere curam impendebat; atque adinstar magnæ lampadis lumine suorum meritorum in domo Domini fulgebat. Cujus qualia fuerunt vitæ merita non defuere attestantia virtutum signa; ex quibus unum memorabile huic opusculo censui præferendum.

2 Quodam namque tempore egressus ab urbe, disposuerat animo patriam propinquosque inuisere, quod et fecisse contigit. Denique prospere ceptum peragens iter, pervenit ad prædictam possessionem Viliolicortem, quam tunc germanus ipsius, nomine Gamardus, ex successione parentum jure hereditario possidebat. Morante autem eo in eodem loco, ignis repente vehemens exortus, eandem possessionem exurendam invasit. Cumque furentis incendii flamma, omnem absorptura vicum, ædificia ædificiis hærentia consumendo adiret, nullaque lympharum injectio quidpiam adiutorii inferret, quin sublimior ejusdem incendii vis assurgeret; vicani omnes, jam nullam ereptionis loci spem habentes, intercessionem beatis Pontificis Eremberti contra tumidum efflagitant ignem. Erat autem in eodem loco basilica in honorem sancti Martyris atque Pontificis f Saturnini a præfato sancto Pontifice olim constructa, in qua tunc idem Præsul divinæ pietatis opem flagitabat, cum hæc ignis tempestas ingrueret. Tunc concitus clamor populi repercusso aere in altum attollitur, basilicæ fores a vulgo pulsantur, et ubi humanum deerat, divinum petebant auxilium citissime sibi afferri. At vero Antistes, aliorum casus considerans, compatiendo eorum miseretur querimoniis; ac proinde pedum suum, id est, baculum incurvum Pastorem, quem manu gestare solebat, extemplo obviam flammæ direxit furenti; iterumque humo prostratus orationi incubuit. Nec mora; in articulo suæ precis, atque in adventu baculi Pastoralis, contra ignem elatum destinati, Euris, qui vico incendium sparserat, veluti habenis post tergum revinctus, contraque Austrum reflexus, primo vim sui furoris amisit, ac mox funditus flammarum globis sopitis sedatisque compescuit. Lacrymæ deinde populi vertuntur in gaudium, mœror exultationi dedit concitæ locum, auctorem hujus miraculi cunctipotentem Christum vox populi clara cellaudat, et Erembertum Pontificem sanctum summi apud Dominum meriti fore pronuntiat.

3 Sub eodem fere tempore secessit ad monasterium Fontanellæ, ubi tum temporis præerat Rector Lantbertus: ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio, languore corripitur parvo. Quo ad extrema perductus, inter divinas laudes et colloquia dulcia exhortationesque jucundas, Viaticum sumens, ac vexillo sanctæ Crucis se muniens, ultimumque valefaciens Fratribus, feliciter migravit ad Christum pridie Idus Maji, sepultusque est venerabiliter in Ecclesia S. Pauli Apostoli, primoque in inferiori parte ejusdem basilicæ, Cum vero post aliquanta temporum intervalla honorifice g transferrentur Sanctorum corpora Confessorum, Wandregisili scilicet et Ansberti h, de præfata Basilica a S. Bains Episcopo, in ecclesiam S. Apostoli Petri; tunc in eminentiorem locum ejusdem ecclesiæ S. Apostoli Pauli positum est, ab eodem S. Bains Episcopo, corpus ejusdem sanctis-

simi Pontificis Eremberti, in apside videlicet prædictæ Basilicæ; in quo loco per multorum requievit curricula annorum, orationibus suis plebem Domini, illuc convenientem et obsecrantem in veritate Dominum, perpetim salvans, præstante omnium Salvatore Christo.

4 Consequenti quoque tempore, germanus supra dicti Præsulis Eremberti, Gamardus nomine, largitus est possessionem suam, quæ vocatur Viliolicorte, ditioni monasterii Fontanellensis; comaque capitis deposita monachus factus est: filii quoque ejus, Nammachus et Zachæus, similiter mundalium rerum ærumnis exuti, in eodem monasterio monachi effecti, cœlestia sperare didicerunt. Padum vero sancti Antistitis, in quo miraculum digne factum erat, longo annorum ævo in prædicta S. Saturnini Martyris mansit ecclesia; donec ea ruinis quassata ad vicum transferretur i Bruarium, una cum Episcopali ejusdem Pontificis vestimento. Allata vero est præfata k pedes postea ad Fontanellæ monasterium, quæ usque ad nostra mansit tempora. Ferunt quoque, quia in prædicto vico quidam Presbyter, minus religioni et honestæ deditus vitæ, vestimentum Sancti, quod in scrinio super altare pendenti servabatur, temere indui ausus est; in quo et temeritatem reatus sui et illius sanctitatem extemplo expertus est. Nam febre arreptus maxima, virtutem sancti confitebatur Antistitis: sicque diutius eadem molestia febris vexatus, tandem precibus sui Præsulis Eremberti salutem reimpetravit pristinam. Corpus vero præfati sancti Pontificis Eremberti de Ecclesia S. Pauli Apostoli translatus, requiescit nunc in Ecclesia S. Petri in oratorio S. Martini Pontificis.

ANNOTATA.

a Apparet deesse Prologum.

b Pinciaceum seu Pisciacum, S. Ludovici Regis natalibus clarum, vulgo Poissis, oppidum est agrum Parisiensem, 3 leucis Lutetia dissitum, infra Sequanæ et Oesæ confluentes, Rotomagum versus.

c Alpicum, vulgo Portaupec, distat gemina leuca Pinciaceo, proximum famoso illi Palatio quod nunc S. Germani in Lava dicitur. De hoc in Chronico Fontanellensi cap. 2 legitur, Chilbertum Regem concessisse Bains Abbati Villam quæ vocatur ad Piecum, quæ sita est in pago Pinciacensi super alveum Sequanæ.

d Clotharii 3 annus primus cudit in annum Christi 636, finiturque ejus regnum an. 670.

e S. Bathildis colitur 26 Januarii, ad quem diem Vitam illustramus.

f S. Saturninus Episc. Tolosanus et Martyr colitur 29 Novembris.

g Jam diximus Translationis istius memoriam referri posse ad annum 712.

h Auctorem Chronici simpliciter secutus hujus Vitæ auctor addiderat et Wulfranni: sed ostendimus hunc, in ipso rerum agendarum vigore constitutum, apud Fresones Evangelium prædicasse, nec nisi anno 741 abisse.

i Bruarium credo esse vicum prope Tolosam, vulgo Bruieres.

k Ita gemina impressio et egraphum nostrum: fortassis scriptum ab auctore fuerit pedi pars, cum antea constanter pedum nominetur.

D
EX MS

Frater cum
filiis mona-
chi fuit.

Vestes pro
reliquis
servatas

Sacerdos
improbis
inducens febri
corripitur.
E

Corpus
translatum.

VIDE APP-
TOM. VII MAJ
NOT. 86 **

DE SANCTO PASCHALE PRIMO

PONTIFICE ROMANO.

G. II

ANNO
DCCCLXXIV

Cultus sacer,

Vita ab Ana-
stasio Biblio-
thecario scri-
pta,Legatio ad
Ludovicum
Pium missa a
Paschale,qui ob perse-
cutionem
Leonis Arme-
ni,appellatur a
S. Theodora
Studita,

Sanctissimi Pontificis Paschalis primi celebris est in basilica Vaticana veneratio ad hunc XIV. Maji, quod sacrum ejus corpus in dicta ecclesia ab ejus obitu fuerit sepultum, atque etiamnum quiescat. Lectiones 2 Nocturni incipiunt: Beati Patris Paschalis cum reliquis de Communi Pontificis et Confessoris. Oratio Exaudi quæsumus. Missa Sacerdotes tui, et dicuntur Gloria et Credo. Sacra ejus memoria inscripta est Martyrologii Romani tabulis hoc modo. Romæ S. Paschalis Papæ, qui plurima sanctorum Martyrum corpora e cryptis levavit, et in diversis ecclesiis honorifice collocavit. Ad quæ annotavit Baronius, extare Acta ejus in veteri codice manuscripto monasterii S. Cæciliæ trans Tiberim, descripta per lectiones, sicut in Ecclesia legi consueverant. Curavimus diligenter inquiri, ut hæc Acta nancisceremur: sed semper responsum tulimus, illa ibidem non amplius extare. Damus ergo, quæ in Vita Pontificum scripsit Anastasius Bibliothecarius, fere synchronus, annis circiter quadraginta junior: et illis inserimus Sermonem seu Litteras ejus Apostolicas, de inventione et translatione corporis S. Cæciliæ et Sociorum: ut non mirum videatur si valde solennem cultum habuerit in dicta S. Cæciliæ Ecclesia. Est ejusdem S. Paschalis memoria in Bononia perstrata Masini, asserentis illustrem ejus Reliquiam asservari in ecclesia S. Francisci. Constantinus Ghinius cum inseruit suis Natalibus Sanctorum Canonicorum: ut Hion, Dorganius, Menardus, Bucclinus inscripserunt Martyrologio Benedictino, quia Leo III Papa commisit ei regendum monasterium S. Stephani Proto-martyris: sed ejus illud instituti fuerit, non indicatur.

2 Ordinatum fuisse Dominica die in festo Conversionis S. Pauli xxy Januarii anno dcccxvii, cum decesser Stephanus ante biduum abiisset, docemus in serie Chronologica Romanorum Pontificum, danda ante alteram partem Maji. De hac ordinatione Eginhardus in Annalibus de Gestis Ludovici Pii Imperatoris ad dictum annum ista scribit: Paschalis successor electus, post completam sollemniter ordinationem suam, et munera et excusatoriam Imperatori misit epistolam: in qua sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti, Pontificatus honorem velut impositum asseverat. Missa tamen alia legatione, pactum quod cum præcessoribus suis factum erat, etiam secum fieri ac firmari rogavit. Hanc legationem Theodorus Nomenclator et detulit, et ea quæ petierat impetravit.

3 Dominabatur jam tum in Orientali Imperio impiissimus iconoclasta Leo Armenus, ejus tyrannidem in Vita S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, a nobis ad diem xiii Martii illustrata, late describit Ignatius Diaconus ejus discipulus. Cumque in Patriarchæ exulantis Sedem intrusus esset Theodorus Cassitera, ausus hic fuit ad Paschalem Papam mittere apocrisarios: quos ab eo non fuisse receptos infra constabit. Habemus Vitam S. Theodori Studitæ, tunc etiam in exilium missi, a Michaele discipulo fidelissime scriptam, in qua ista de Paschale Papa leguntur: Misit etiam vir egregius quatuor Patriarchis epistolas, prudenter admodum atque opportune, antiquioris dico Romæ, et Hierosolymorum, Antiochiæ atque Alexandriæ. Quæ singulæ commemorabant, quemadmodum Christi imago contumeliose a persecutoribus tractata esset, et orthodoxi omnes in carcerem

et exilium missi, tum denique unumquemque excitabat ad defensionem opemque ferendam periclitanti fidei ac veritati, quam falsitas sic opprimebat. Hæc ibi. Verum hæc manifesta sunt epistolæ 12 libri 3, cujus est hoc exordium: Paschali Papæ Romæ. In omnibus summa virtute prædito, lumini magno, Principi Sacerdotum primo, Domino nostro Apostolico Papæ Paschali, Joannes, Theodosius, Athanasius, Joannes, Theodorus, minimi Presbyteri et Præsides eorum, qui Catharæ, Pieridii, Eucariæ et Studiani. Dein aliquibus omissis ista habentur: Audi Apostolicum caput, a Deo præposite Pastor ovium Christi, Janitor regni cælorum, Petra fidei, supra quam ædificata est Catholica Ecclesia. Petrus enim tu, Petri Sedem exornans et gubernans. Lupi graves irruperunt in caulam Domini: portæ inferi, ut olim, raptæ sunt in ipsam. Quid hoc? Persecutionem patitur Christus cum matre et ministris. Siquidem contra imaginem incursus, prototypi est persecutio. Hinc detentio Patriarchalis capitis, et exilia et relegationes Archiepiscoporum et Sacerdotum et monachorum monacharumque, et compedes et vincula ferrea, tormentaque et ad extremum mors. O horribilem auditionem! Veneranda imago Salvatoris nostri Dei, quam et dæmones perhorrescunt, contumeliis affecta et ludibrio habita est, non solum in regia urbe verum etiam in omni regione et oppido. Altaria deleta sunt, templa destructa, sacra profanata, effusus est sanguis, et effunditur eorum qui retinent Evangelium: urgentur persecutiones et exilia eorum, qui adhuc reliqui sunt. Continent omne pium os metu mortis: aperta est adversaria et blasphemia lingua: commota est omnis earo in ambiguitate versans... Huc igitur ab Occidente, o Christi imitator, resurge, et ne repellas in finem. Tibi dixit Christus Deus noster: Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Ecce tempus, ecce locus: opitulare nobis, qui es a Deo ad hoc ordinatus: porrige inanum, quantum fieri potest. Habes potestatem a Deo, eo quod omnium Princeps es, in quo positus es. Terreto, supplicamus, hæreticas feras calamo divini verbi tui. Pastor bone, pone animam pro ovibus, supplicamus etc.

4 Dolemus non extare litteras Apostolicas a S. Paschale tunc redditas, sed illarum meminit Theodorus Studita in epistola 35 ejusdem libri 2 ad Pascholem Papam, in qua sic scribit: Respexit nos Oriens ex alto Christus Deus noster, tuam in Occidente Beatitudinem, tamquam faciem quamdam divinitus lucentem, ad Ecclesiæ, quæ sub cælo est illuminationem, in Apostolica prima Sede constituens. Etenim spirituale lumen percepimus, qui in tenebris et in umbra mortis improbæ hæreseos tenebamur, et tristitiæ nebulam deposuimus, atque in spem optimam emersimus, cum didicissemus ex Fratribus et conservis nostris, quos misimus, qualia et quanta egerit et dixerit sancta Celsitudo vestra. Quando hæreticos quidem Apocrisarios velut fures, ne in sacrum quidem conspectum admisit: sed cum procul adhuc essent, merito rejecit. Nostris vero calamitatibus ex litteris, auditione et relatione Missorum compatiens, indoluit atque ingemuit Dei exemplo tamquam propriis membris. Ac re ipsa cognovimus, manifestum Apostolorum Principis successorem Romanæ Ecclesiæ præsidere: certoque nobis persuasimus

E

ut laboranti
Ecclesiæ CP.
opem ferat:

Luc. 21.

F

rejecit Apo-
crisarios hæ-
reticos,admittit Ca-
tholicos,

A suasimus Dominum Ecclesiam nostram minime deservisse : cui unum solumque a vobis auxilium hactenus, atque ab ipso exordio in occurrentibus molestiis Dei providentia concessum est. Vos igitur illimis ac sinceris ab initio fons orthodoxæ veritatis. Vos adversus omnem hæreticam procellam tranquillius sepositus portus Ecclesiæ universæ. Vos electa a Deo civitas refugii salutis.... Obsecramus ut consoletur nos sancta et Apostolica anima tua. Primum ne suas pro stabilitate et salute omnium Deum flectentes preces intermittat, obtestamur sacratissima viscera : deinde ut quæ Spiritus sancti instinctu pro humilitatis nostræ utilitate ac perpetua virtutis tuæ laude deliberavit et statuit, ad exitum Deo adjuvante perducatur. Ast Leone Armeno anno dcccxx nocte Nativitatis Christi occiso, subrogatus est Michael Balbus, cui Theodorus Studita scripsit epistolam 74 lib. 2 in qua sub finem ista habet : Nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis, ut reconciliemur nos Christo, auspice et probante pacato tuo Imperio : ut uniamur nos vertici Ecclesiarum Dei Romæ, et per eam tribus Patriarchis, ut unanimiter uno ore glorificemus Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

felici successu.

B 5 Illustramus ad diem III Februarii Acta S. Ansharii Archiepiscopi Hamburgensis et Danorum Sueonumque Apostoli et ad majorem rerum Danicarum notitiam, S. 10 deduximus viros Apostolicos, qui in conversione Danorum laborarunt, ac primo protulimus S. Willibrordum, qui inde triginta pueros abduxit : post quem Ebbo Archiepiscopus Remensis, consilio Imperatoris et Romani Pontificis auctoritate, prædicandi causa ad terminos Danorum accessit, multosque ex eis ad fidem venientes baptizavit. Uti referunt Annales Eginhardi, Bertiniani et Metenses ad annum dcccxxiii, et ad præcedentem Fuldenses. Erat tunc Romanus Pontifex S. Paschalis, cujus decretum super Missione Ebbonis edidimus ibidem S. 10, ubi inter alia sic scribit : Quia in partibus Aquilonis quasdam Gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habuere, nec sacra unda baptismatis sunt renati, sub umbra mortis existere, et magis creaturæ quam Creatori ignava mente servire cognovimus ; idcirco præsentem reverendissimum Fratrem ac Coepiscopum nostrum Ebbonem, sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopum, necessarium cum consensu fidelium duximus, illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigendum.... Collegam divinæ huic administrationis Legationi providentes, Halitgarium religiosum adjicientes, ministrum constituimus, quatenus ad Sedem Apostolicam opportuno valeat tempore, de credito negotio, facilius præstante Domino intimare. Deinde ad eis subveniendum adhortatur alios. Fuit Halitgarius postea Episcopus Cameracensis, a Ludovico Pio missus Constantinopolim ad Michaellem Balbum Imperatorem circa annum dcccxxviii.

et Halitgarium dein Episc. Cameracensem.

confirmat privilegia Ecclesiæ Ravennensis.

6 Allegantur apud Hieronymum Rubem lib. 5 Historiæ Ravennatum litteræ Paschalis Papæ, ad Petronacem Archiepiscopum ejusdem Ecclesiæ, quibus privilegia omnia, quæ a superioribus Pontificibus fuerunt comprobata, sua auctoritate confirmat. Hæ litteræ, inquit Rubens, adhuc extant in arboris cortice, cujus est longitudo duorum cubitorum, unius latitudo : exarata charactere Longobardo pulcherrimo, lineis inter se duobus transversis digitis distantibus, sed pluribus locis exesæ, scriptæ in mense Julio, Indictione XII. Proinde anno dcccxix. Illæ autem litteræ ita imperfectæ ex Rubeo extant in Tomis Conciliorum, et apud Ughellum tomo 2 Italiæ sacræ in Archiepiscopis Ravennatibus columna 344.

7 Eginhardus in Annalibus de Gestis Ludovici Pii Imp. ad annum dcccxxi meminit duarum Legationum Paschalis Papæ ad dictum Imperatorem. Priorem

excepit mense Majo Noviomagi, quam gesserunt Legati Petrus Centumcellensis Episcopus et Leo Nomenclator, qui fuerunt celeriter absoluti. Posteriores Legati Theodorus Primicerius ac Florus cum magnis muneribus venerunt Theodonis-villam mense Octobri. Quæ autem negotia per eos tractata fuerint, non indicatur. Anno postea dcccxxiii apud eundem Eginhardum Lotharius, cum secundum patris jussionem in Italia justitias faceret, et jam se ad revertendum de Italia præpararet, rogante Paschale Papa Roman venit, et honorifice ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud S. Petrum Regni coronam et Imperatoris et Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Junio ad Imperatorem venit...

8 Huic nuntiatum est Theodorum Romanæ Ecclesiæ Primicerium, et Leonem generum ejus in Patriarchio Lateranensi primo excecatos, ac deinde fuisse decollatos : et hoc ideo eis contigisse, quod se in omnibus fideliter erga partes Lotharii juvenis Imperatoris agerent. Erant et qui dicerent, vel jussu vel consilio Paschalis Pontificis rem fuisse perpetratam. Ad quod explorandum ac diligenter investigandum missi sunt Adalungus Abbas monasterii S. Vedasti, et Hunfridus Comes Curiensis. Sed antequam illi fuissent profecti, venerunt Legati Paschalis, Joannes Episcopus Silvæ candidæ, et Benedictus Archidiaconus sanctæ Sedis Apostolicæ, rogantes Imperatorem, ut illam infamiam a Pontifice auferret, qua ille in memoratorum hominum necem consensisse credebatur. Quibus cum ille, juxta quod ratio postulabat, respondisset : prædictos Legatos suos ad investigandam rei veritatem, sicut prius disposuit, Romam ire præcepit... Legati Romam venientes, rei certitudinem assequi non potuere : quia Paschalis Pontifex se ab hujus facti communiione cum magno Episcoporum numero jurejurando purgavit : et interfectores prædictorum, quia de familiæ, S. Petri erant, summopere defendens, mortuos velut majestatis reos condemnabat, jureque cæcos pronuntiabat. Atque ob hoc cum prædictis qui ad eum missi fuerant Legatis, Joannem Silvæ candidæ Episcopum ac Sergium Bibliothecarium, Quirinum quoque Subdiaconum ac Leonem Magistrum militum ad Imperatorem misit. Qui cum tam per illos quam per suos Legatos de sacramento Pontificis et excusatione rerum comperisset, nihil ultro in hoc negotio sibi faciendum ratus, memoratum Joannem Episcopum et socios ejus ad Pontificem dato convenienti responso remisit.

9 Migravit S. Paschalis e Sede sua Pontificia ad celestem gloriam anno dcccxxiv, cum præfuisset Ecclesiæ annos septem mensis quinque et dies septemdecim, scilicet a xxviii Januarii anni dcccxxvii, ad hunc xiv Maji ; quo die ejus etiam nunc festum aji supra relatum est. Errorem qui sub initium Vitæ irrepserat correximus, cum menses quinque et dies sexdecim legentur.

D AUCTORE G. II 2 legationes anno 821 mittit ad Ludovicum,

Lotharium Imp. coronat,

calumniam passus ob necem Primicerii,

E

coram Episcopis excusatur.

F moritur an. 824

VITA

Auctore Anastasio Bibliothecario.

CAPUT I.

Virtutes Pontificatus. Exornatæ ecclesiæ SS. Petri, Mariæ, Prædixis, incendium restinctum.

Paschalis, natione Romanus, ex patre Bonoso sedidit annos septem, a menses tres, dies septemdecim. Qui a primævo ætatis suæ tempore divino cultui mancipatus, atque in sacrosanctæ Ecclesiæ Patriarchio studiis divinæ salutiferæque Scripturæ imbutus, tam in Psalterio quam in sacris paginis novi ac veteris

u Excellent doctrina

A veteris Testamenti specialiter eruditus, elegans atque in omni bonitate perfectus, Subdiaconus quidem factus, et postmodum Diaconus atque Presbyter est honorifice consecratus. Erat autem vir sanctus, castus, pius, magnanimus, loquela devotus, pudicitia plenus, et nimis hilariter jucundeque in elemosynis pauperum cuncta quæ habebat opportune distribuens. In colloquiis ergo divinis frequentius cum religiosiis ac sanctis monachis sedula observatione die noctuque insistebat, et in orationibus ac vigiliis quotidianisque jejuniis humiliter atque honeste vivebat.

2 Quem dum prædecessor ejus Dominus *b* Leo ter beatissimus Papa tantis studiis pervigilem et religionis devotum conspexisset; tunc ei monasterium B. Stephani primi Martyris, juxta basilicam B. Petri Principis Apostolorum, ad regendum commisit: quia scriptum est: Nemo lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modio sed super candelabrum: ut, qui ingrediuntur, lumen videant. Unde qui sibimet vitæ hujus temporalis lucra pro æterno sobrie atque utiliter moderando correxit, exemplum bene vivendi in subditis, et correctionem pietatis religiosius exornavit. Qui etiam gratiam hospitalitatis peregrinis, qui ob amorem B. Petri Apostoli de longinquis regionibus ad ejus lumina occurrebant, utiliter præparans necessaria subministrabat, et occulte, quibus egebant, hilariter erogabat.

3 Et semper quotidie in Dei operatione crescebat, usquequo prædecessor ejus Dominus *c* Stephanus Papa de hac luce ad æternam beatitudinem migrasset. Dum ergo, per tanta bonæ operationis exempla præcipue, longe lateque fama discurreret; et omnipotens Deus regimen Ecclesiæ suæ sub piæ gubernationis cura annueret apte moderateque disponere; una concordia, una eademque voluntate, divino interveniente consulto, a cunctis Sacerdotibus seu Proceribus atque omni Clero, nec non et Optimatibus vel cuncto populo Romano, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, in Sedem Apostolicam Pontifex elevatus est. Erat enim Patrum præceptorum seu institutorum Pontificum, atque canonum, nec non legum sanctionumque decentissimus observator; et cujque justitiæ normæ, a tempore ordinationis suæ, nobilissimus promulgator: tardus ad irascendum et velox ad miserandum. Nullum malum pro malo reddens, neque vindictam secundum cujusquam commissum tribuens; sed semper misericors pia dilectione omnibus civibus, et a Deo commisso populo Romano amator et gubernator existerat. Omnium etenim Ecclesiarum Dei cum summo studio atque summa providentia pro solita religionis cura cultor, restaurator, atque in omnibus devotissimus exornator fuit. Ille beatissimus Præsul multa corpora Sanctorum requirens, invenit. Quæ et diligentius intra civitatem, ad honorem et gloriam Dei, honeste recondidit. Rogam *d* etiam omni Clero suo in Presbyterio profecto multipliciter ampliavit; et omnem thesaurum in sacrario cœlesti recondidit, maxime propter captivos et exules, eos non tantum a transmarinis *e* regionibus viros ac mulieres auro seu argento redimens, verum etiam per longinqua viarum itinera passim perquirendo, tam in Hispaniæ partibus, quamque per singula loca inveniens, sicut bonus et verus pastor, ad propria perduxit.

4 Fecit autem in sacro altari B. Petri Principis Apostolorum vestem miræ magnitudinis, pulchram et decoratam nimis, ex auro gemmisque contextam, præfigurantem historiam, qualiter idem Apostolus a vinculis per Angelum ereptus est. In ejusdem venerabili basilica ante aditum, qui ducit ad corpus,

in loco Ferraræ *f* altare constituit, in quo et venerandum B. Sixti *g* Martyris atque Pontificis corpus honestissime collocavit: ubi et desuper arcum musivo exornatum decenter instruxit. Simili modo in eadem sacratissima beati Petri Apostoli ecclesia juxta ingressum, qui ducit ad B. *h* Petronillam, oratorium summiæ magnitudinis atque pulchritudinis decoranter construxit: et super columnas in quadrifacio *i* cameram musivo pulchrisque metallis decoravit. In quo et corpora beatissimorum Martyrum *k* Processi et Martiniani, ad honorem et gloriam omnipotentis Dei, memorialiter honorificeque recondidit. In cujus absidam imaginem pulcherrimam de argento exauratam cum diversis historiis inter marmorum concrustationes ordinatas infixit, quæ pensant libras sexaginta duas et semis, simulque et lilia de argento pensantia libras decem et septem et uncias duas. Nec non et gabathas *l* ex argento purissimo numero septem, pensantes simul libras tredecim, semis, et uncias duas. Imagines etiam de argento exauratas fecit in eodem venerabili loco numero tres: unam Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et duas aliorum beatorum Martyrum Processi et Martiniani, pensantes insimul libras triginta et sex. Nec non et aliam imaginem ex auro purissimo obtulit ad ornatum jam prælati oratorii, pensantem libras tredecim et uncias tres. Simili modo canistra ex mundissimo argento numero octo, pensantia omnia libras tres et quadraginta. Pariterque et concham *m* ad spongiam, pro nocturnis diligentibus, ibidem ex argento constituit, pensantem libras septem et uncias novem. Immo et claves *n* in modum Crucis, ex auro purissimo seu gemmis miræ decorationis exornatas, in eodem venerabili loco, merito decoravit... Ubi etiam regularem *o* ordinavit, quem laminis argenteis superinduxit, pensantibus libras viginti: super quem constituit arcam duos de argento, et gammadias *p* quatuor, quæ simul pensant libras sexaginta. Propitiatorium etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit, atque sacram confessionem ejus interius exteriusque cum rugulis suis nobilissime circumstruxit... Et super altare eorundem beatissimorum Martyrum vestes duas instituit, ex quibus unam *q* de fundato cum cruce de *r* chrysoclayo, et alteram de quadrapulo mirifice exornavit. Vela quoque majora de fundato numero septem, cum periclysi *s* de blattin circumscuta, similiter decoravit.

5 Sed neque hoc silentio prætereundum esse arbitramur, quod eodem tempore diabolica operante versutia, per quorundam gentis Anglorum desiderium, ita est omnis illorum habitatio, quæ in eorum lingua *t* burgus dicitur, flamma ignis exundante combusta, ut etiam nec vestigia pristinae habitationis in eodem loco inveniri potuissent: cujus exuberantis incendio pœne totam porticum, quæ ducit ad basilicam principis Apostolorum, ignis fomes devastavit. Et dum hæc ter beatissimus Pontifex quasi hora noctis conticinio persensisset, subito propter amorem ecclesiæ B. Petri Apostoli, atque tantam peregrinorum illorum devastationem, nudis pedibus discalceatus pedester incurrit. Cui tanta omnipotentis Dei in ejus adventu misericordia adfuit, ut locum, in quo prius idem coangelicus Pontifex constitit, nequaquam ulterius impetus ignis transgredi permisit. Sed ipse Dei clementiam exorando, et multitudo fidelium qui aderant decertando, acies ignis miserante extincta est: sicque peractum est, ut totius noctis spatium usque ad auroram perseverans in eodem loco perstiterit. Unde postmodum ter beatissimus Pastor, considerans illorum peregrinorum inopiam, quæ ob insidias diabolicæ fraudis irrepsit, tanta dona tantaque beneficia, sicut semper solitus erat, in eorum necessitatibus impertivit *v* in auro et argento,

et sanctitate
vitæ:

b
præficitur
monasterio
S. Stephani.

Matth. 5

1;

deinde om-
nium con-
sensu eligitur
Pontifex,

d
transfert
Corpora

e

D

f

g

S. Sixti,

h

i

k

SS. Processi
et Martiniani

l

et horum
oratorium
varie exor-
nat:

E

m

n

o

p

q

r

F

t

incendium
in edibus
Anglorum
exortum,

exorando
extinguit:

v

*et exusta
restaurat.*
A argento, et tam corporum indumenta, quam reliqua necessaria alimenta omnia uberius subministrabat : sed et silvarum copiam pro lignorum utilitate, quatenus domicilia, sicut ante in eodem loco fuerant, utiliter restaurarent. Porticum etiam, quæ ab eadem clade vastata est, decentius quam fuerat in melius firmissime restauravit.

*In ecclesia
S. Petri of-
fert vela,*
6 Hic præclarus et venerabilis Pontifex fecit in ecclesia B. Petri Apostolorum Principis nutritoris sui, vela de chrysoclavo per arcus Presbyterii, habentia historiam de mirabilibus Apostolorum, quæ per eos Dominus operari dignatus est, numero quadraginta et sex. Ecclesiam etiam beatissimæ Christi Martyris Praxedis *x*, quæ quondam priscis ædificata temporibus, nimio jam lassata senio, ita ut a fundamentis casura, ruinam sui minaretur, idem venerabilis Pontifex (illius ruinam ante providens, eidemque ecclesiæ curam adhibens, illic pervigil sæpius existens) in alium non longe demutans locum, in meliorem eam, quam dudum fuerat, erexit statum. Absidam vero ejusdem ecclesiæ, musivo opere exornatam, variis decenter coloribus decoravit. Simili modo et arcum triumphalem ejusdem metallis mirum in modum perficiens composuit. Hic beatissimus

*x
renovat Ec-
clesiam S.
Praxedis,*
et præclarus Pontifex multa corpora Sanctorum, diutius in cœmeteriis jacentia, pia solitudine, ne remanerent neglectui, quærens, atque inventa colligens, magno venerationis affectu in jam dictæ sanctæ Christi Martyris Praxedis ecclesiam, quam mirabiliter renovans construxerat, cum omnium advocacione Romanorum, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, et Clericis laudem Deo psallentibus deportans, recondidit. Quæ dum sanctissimi atque coangelici Præsulis intima cordis vigilantia gererentur, ut reconditorum ibidem sanctorum corporum, Deo indesinenter super astris placentium, precibus apud omnipotentem Dominum juvaretur; construxit in eodem loco a fundamentis cœnobium, quod et nomine Sanctæ Praxedis Virginis titulavit: in qua et sanctam Græcorum *y* congregationem aggregans, quæ die noctuque Græcæ modulationis psalmodiæ laudes omnipotenti Deo Sanctisque illius ibidem quiescentibus sedulo persolveret, introduxit. Siquidem in eodem venerabili monasterio plurima conferens prædia, et possessionum loca urbana vel rustica, superflue atque abundanter ditavit. Quin imo et in eadem ecclesia fecit oratorium B. Zenonis et Christi Martyris, ubi et sacratissimum ejus corpus ponens, musivo amplianter ornavit. Fecit autem in eadem ecclesia ciborum *aa* ex argento,

*y
et Cœnobium
Græcis con-
struit,*
aa
bb
cc
dd
C pensans libras octingentas et decem, immo et propitiatorium *bb* sacri altaris ex argenteis laminis mirifice exornavit. Confessionem *cc* denique ejus, cum rugulis suis interius exteriusque vallatam, pulcherrime composuit atque decoravit, quæ simul pensant libras trecentas. Super ejusdem venerabilis [ecclesiæ] altare fecit regnum *dd* spanoclystum ex auro fulvo, seu diversis lapidibus exornatum, pensans libras quinque et uncias duas et semis. Et in eodem sacro altari fecit vestem de chrysoclavo, cum diversis historiis miræ magnitudinis atque pulchritudinis exornatam. Item, ubi supra, obtulit altam vestem chrysoclavam, ex auro gemmisque confectam, habentem historiam Virginum cum facibus accensis, mirifice comptam atque decoratam. Ad sacrum denique ejusdem Virginis corpus obtulit imaginem ex laminis argenteis præfiguratis, pensantem libras nonaginta et novem. Hic benignissimus Præsul fecit in jam dicto monasterio oratorium B. Agnetis Christi virginis, miræ pulchritudinis exornatum.

*ee
Ecclesiam
S. Mariæ
restaurat
et exornat:*
7 Ecclesiam *ee* denique Sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Domine nostræ, quæ appellatur Dominica, olim constructam et jam ruinæ proximam, solerti vigilantia præfatus Pontifex

D
EX ANASTASIO.
ampliorem melioremque, quam ante fuerat, a fundamentis ædificans, renovavit. Absidamque ejusdem ecclesiæ musivo mirifice decoravit. Ubi etiam et plurima obtulit dona, scilicet ciborium ex argento, pensans libras trecentas triginta et duas. Propitiatorium sacri altaris ex laminis argenteis compe decoravit. Confessionem quoque ejus cum rugulis intus et foris mirum in modum perficiens adornavit, pensantem libras centum et quindecim et uncias tres. Item, ubi supra, fecit gabatham ex auro purissimo, pensantem libras duas et uncias octo. Verum etiam et arcum ex argento, et columellas duas cum gammadiis duabus... Immo et in sacro altari fecit vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, miræ pulchritudinis exornatam. Item, ubi supra, fecit vestem de stauraci *ff* pulcherrimam cum periclysi de bl... Item aliam vestem de blattin bizantæa *gg* habentem tabulam de chrysoclavo, cum vultu sanctæ Dei genitricis, et Angeli obsequio, stantes cum periclysi de stauraci. Pariterque aliam vestem de stauraci habentem pavones, et in medio crucem de blattin. Porro et vestes duas de quadrapulo, habentes in medio crucem de blattin. Item, ubi supra, fecit vestem ex auro textam cum periclysi de blattin. Cooperatorium rubeum de serico unum. Fecit etiam in circuitu altaris vela rubra serica quatuor cum gammadiis, et Cruces de quadrapulo. Hic venerabilis Præsul obtulit in trabe ante vestibulum altaris vela Tyria tria, et de quadrapulo quinque. In arcus majores ejusdem ecclesiæ fecit vela de quadrapulo numero viginti, et per arcus Presbyterii vela parva de stauraci quatuor, simulque in ingressu Presbyterii vela Tyria duo. Hic benignissimus Pontifex fecit in ingressu jam dictæ Ecclesiæ cortinas majores de quadrapulo cum periclysi de fundato mirifico valde.

ANNOTATA.

a De his mensibus et diebus supra actum.

b Leo III Papa sedit ab anno 799 ad an. 816.

c Stephanus V, dicti Leonis successor, e vita decessit 22 Januarii anno 817, et cessasse Episcopatum duos dies asserit Anastasius.

d Roga stipendium militare, et sæpius honorarium donativum, ab erogando dicta videtur, etiam Græcis medio ævo nota: videndus de hac voce Gerardus Vossius prolixè nuctores referens et expendens lib. 3 de *Fitiis* serm. cap. 43.

e Constantinopoli scilicet et Imperio Orientali, ubi Leonem Armenum iconomachum sævisse supra dictum.

f Ferrati nomine intelligo locum peribolo ferreo circumseptum.

g Hic est Sixtus I Papa, cujus Acta dedimus 6 Aprilis, et cap. 2 de sepultura et translatione egimus, atque corrigi cupimus, quod ex Onuphrio hæc tribuerimus Paschali II, Reliqua ibidem deducuntur.

h Acta S. Petronillæ illustramus ad diem 31 hujus mensis Maji.

i Camera proprie significat fornicem.

k Coluntur SS. Processus et Martinianus, Romæ sub Nerone passi, die 2 Julii.

l Gabathas, Angelus de Nuce in notis ad cap. 27 Chronici Cassin. ltt. k intelligit Vasa escaria concava: sed cum in Leone IV Anastasius eas repræsentet pendentes ex catenulis, aliud hic non possumus intelligere quam lampadis pensilis genus, ea forma ut subtus ipsum quo oleum continetur vas, dependeat pelvis rotunda ac satis profunda iastar luncis, ad decedias guttas ne pavimentum inquinent, excipiendas: cujusmodi in vasis Romanis ecclesiis etiam hodie videri te-

A *statutur Magrius in notitia vocabulorum ecclesiasticorum: vidimus etiam nos ejusdem plane formæ pensilia candelabra.*

EX ANASTASIO.

in Concha quid sit explicat Anastasius ipse in Hilaro. Fecit lacum porphyreticum, choncha adsita in medio aquam fundente: cur autem hæc dicatur facta ad spongiam pro diligentis nocturnis, divinando varia, necdum assequor. Infra num. 15 dicitur Concham ex argento fuisse idem Pontifex, ubi et caput S. Cæcilie condidit: adeo ut pro quolibet vase, conchæ formam habente, usurpari vocem eam appareat.

n Claves intelligo Pontificias decussatas, uti nunc in Pontificum insignibus fert usus.

o Anastasius in Stephano 2 Fecit et tres Regulares argenteos super rugas. Quod autem hoc loco ruga, mox dicitur rugula: quæ non est aliud, quam velum quoniam ostis aut etiam imaginibus: ita dictum, quia dum reducitur, in rugas seu plicas coit. Sic in ordine Romanoducuntur Acolyti qui rugam conservant, eomodo quo Sacerdotes major in aula Bruzelliensi dicitur observare Cortinam. Ast, inquit, num. 20 nominantur rugæ ex argento pensantes libras 66: res igitur ex metallo fusa aut cusa significatur, non pannus argenteo filo intextus. Verum quid velit laminas argenteas solidas sic conformari, ut se invicem comprehendentes in lateribus, desuperque ex annulis pensiles, eundem plane quem cortinæ aut vela usum habeant, ac fere etiam formam eandem: Porro Magrius Regulares, putat esse virgas, per quas ducuntur annuli ex quibus dicta vela pendent. Verum Anastasius, cum in Adriano dicit ab eo curatis fieri columnas argenteas sex et regulares duos de argento purissimo; item super columnas argenteas regularem investitum argento; et Vela pendentia in regulari ante imagines, grandius aliquid et spectabilius denotat; videlicet, limbum (Cornicem seu Coronidem Architecti nuncupant) procurrentem super epistylia columnarum et annulos ac virgas sive regulos, ex quibus pendebant rugæ seu rugulæ, id est vela. Notum est autem altaria antiquitas circumduci solita velis, inter columnas infra limbum talem pendentibus.

p Gammadia seu Gammadium Magrio est vestis litteris Γ intextis, sic ut ea littera quadrupliciter locata, crucem constituat hoc modo: **Γ** ejusmodi textura in Sacerdotalibus Græcorum **Γ** casulis usitatissima est: quidni eodem modo de **Γ** scripta orbicularis scutella, ad utrumque **Γ** mini arcus cornu emittens, idem nomen hic ferat.

C d Vestis de fundato, dici mihi videtur auro intexta super fundum holosericum aut e contra: quid autem sit vestis de quadrapulo non ita prout est divinare, textura forsitan tessellata significatur.

r Crux de chrysoclavo id est ex panno Chryso sive auro-clavato.

s Periclysis haud dubie limbum circumeuntem notat, a περικλῶ circum fundo. Porro Blattin, Blattum, Blatta purpura est, Blatteus purpureus.

t Spelmannus in Glossario variam Burgi significationem proponit, tandemque etiam accipi docet praehabituaculo, sed munito seu circumsepto: quod autem Codices aliqui Baxus habeant, uti ea vox Anglosaxonibus in usu aliquo fuisse non probatur, ita merito rejicienda videtur.

v Exemplaria omnia sic legunt, tam in auro et argento vel corporum indumenta, quod placuit levi mutatione ad sensum aptiorem reducere.

x Colitur S. Praxedis 21 Julii, et soror ejus Pudentiana, et utriusque pater S. Pudens 19 Maji, ad quem diem omnium Acta referuntur.

y Eorum scilicet monachorum, qui maximo numero pellebantur ex monasteriis, iconomachorum furori obnoxii.

z Zeno Martyr Romanus cum quamplurimis sociis

inscriptus est Martyrol. Rom. ad diem ix Julii, qui videtur hic intelligi.

aa Ciborium, aliæ nationes tabernaculum fere appellant; diciturque non tantum de eo loco, in quo reconditur Christi corpus (etsi hinc primo sumptæ sit ciborii appellatio) sed etiam ubi conduntur Reliquiæ: et talia sæpe videntur Romæ, sic exstructa et elevata supra altare, ut huic pro tecto sint, quatuor columnis sustentata.

bb Propitiatorium quid fuerit in lege veteri notum est, tabula scilicet aurea, quam supra Arcam tendebant hinc inde stantes Seraphini: hic autem videtur intelligi tabula super altare erecta, et Sanctorum imaginibus distincta, ante quam disponebantur sena cum cruce candelabra: unde in usu sacrorum remansit, ut ad eandem tabulam utrinque binæ incensationes dirigantur, velut ad imagines ibi expressas. Est tamen infra etiam Propitiatorium seu Confessio, cujus ipsum videtur esse quasi pars, ipse scilicet paries, sanctorum Martyrum sepulchris prætextus sub loco altaris, et simili decore ornatus.

cc Confessio, Græcis μαρτύριον, est infra altare locus profundior, quo ingrediuntur fideles, ipsa Sanctorum corpora, sub altari post Propitiatorium jam dictum quiescentia, venerantur.

dd Regnum, id est corona: ita ad Hormisdam venisse regnum a Francorum Rege cum gemmis pretiosis- simis dicit Anastasius: hodieque etiam usus obtinet ut corona Pontificia (quæ modo est triplex) regnum appelletur. Quid autem regnum spanoclystum? ex σπῆνος rarus et κλύω fundo? æstimo coronam interrasilem reddi posse, ita scilicet ex auro fusam, ut non sint instar pilei undique clausa, sed per intervalla rareseat ornotu vario, ut solent Imperatoris coronæ pingi coenitibus superne quasi foliis floribusque instructæ. Sic infra num. 20, nominatur Propitiatorium sacri altaris Spanoclystum, id est interrasile seu transparens aut perforatum.

ee Est hæc Ecclesia in monte Cælio, vulgo jam S. Maria della Navicella dicta: in qua isti versus leguntur ex hisce Actis formati.

Ista domus pridem fuerat confracta ruinis:
Nunc rutilat jugiter variis decorata metallis:
Et decus ecce suum splendet, ceu Phœbus in orbe,
Qui post furva fugans tetra velamina noctis.
Virgo Maria tibi Paschalis, Præsul honestus,
Condidit hanc aulam lætus per secula manendam.

Ibidem pro insignibus Papæ nomen ejus hoc modo exprimitur: estque statio Quadragesimalis ibidem Dominica secunda. Consule Historiam Stationum Romanarum a Pomponio Ugonio illustratam.

ff Vestis de Staurici, id est de panno, non pompy- nis seu corymbis tortilibus intexta, uti interpretatur Vossius, quia σταυρίαι dicantur pampini; sed cruculis, ut a σταυρός crux fiat σταύραξ et hinc diminutive σταυρίκιον. Sic Anastasius in Adriano habet cortinus de palliis stauracinis seu quadrapulis et vela stauracina sen octapla: dicuntur autem quadrapula et octapla a figura scutellorum cruce signatorum quadrata vel octogona, quibus ipsas cruculas includentibus conspersa erat ejusmodi textura.

gg Bizanthea forsitan dicta hæc purpura, quia ex Bizacena Africa provincia: invenitur tamen etiam scriptum Byzantea, quasi a Byzantio: utrumque igitur, ut scriptum retinemus, donec aliunde plus lucis affulgeat.

CAPUT II.

Ecclesia S. Cæcilie constructa et ornata. Ejus et aliorum corpora inventa ac translata.

Christi omnipotentis Domini famulus, et prænominatus Pontifex, maximam Dei Ecclesiarum curam et

VIDE APP.
TOM. VII MAII
NOT. 87**

VIDE UT SUPRA
NOT. 88**

a
Ecclesiam
S. Cæcilie
de novo
construit :

A et solitudinem prævidendo indesinenter gerens, cum quadam die orationis studio ad sanctæ Dei Virginis Christique Martyris *a* Cæcilie ecclesiam adveniret, nimio jam quassatam senio, ejusque mœnia, etiam a fundamentis ruitura videos, quæ per olitana tempora defectu vetustatis marcuerant, et pæne ruinis confracta diu antiquitus lacerata manebant ; dato studio in eodem loco magnifico opere novam construere ecclesiam cœpit ; et perficere formam meliorem, quam fuerat, studuit. Sed neque illud prætereundum esse existimamus, *b* dum quadam die ad beati Petri Principis Apostolorum ecclesiam pergeret, quatenus apud eundem B. Petrum Apostolum solito more vigilias celebraret, et ante ejusdem confessionem matutinales lucescente Dominica laudes residens decantaret ; subito depressus sopore vidit assistentem sibi virginali aspectu puellam, angelicis vestibus decoratam, talia locutionis affamina protulisse : Multas tibi gratias ferimus, quia certamen, quod de me posueras, frustratorias relationibus pervulgatis aures accommodans *c* non reliquisti : quippe qui tanto penes me fuisti, uti proprio loqui invicem ore valeremus. Hæc jam sæpe

c
ab ea appa-
rente in-
structus.

B præfatus Pontifex diligenter audiens, studiose requirere cœpit, quæ esset ipsa, quæ talia illi verba diceret, vel quo nomine vocaretur. Cui illa respondit : Si nomen inquiris, Cæcilia famula Christi vocor. Ad quam summus inquirens Præsul : Quomodo hoc credere possum, eo quod olim fama relatum sit, quatenus ejusdem venerabilis Christi Martyris Cæcilie corpus ab *d* Aistulpho Longobardorum Rege, hostiliter Romam obsidente, furtim ab illius hominibus fuisset ablatum. Cui talia Venerabili Pontifici intimanti, omnipotentis Dei famula dixit : Quia me desideranter ut invenirent Longobardi quæsierunt, omnino verum est : sed Domini mei Jesu Christi opitulatione, et Domine meæ sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ auxilio, neque me invenire neque deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Et ideo sicut me quærere cœpisti, qualiter me invenias assiduo labori non desistas incumbere : quia Domino Deo, pro cujus amore et honore passa sum, placuit, ut tu me invenias, et in ecclesia quam noviter construxisti recondas. Et hæc dicens ab oculis aspicientis ablata est.

9 Tunc isdem venerandus Pontifex matutinalibus laudibus persolutis, pro tam certæ et indubitabilis revelationis indicio cœpit hac illacque operosius quærere, ubi sacratissimum ejus corpus jaceret humatum. Quod tribuente Deo dum sollicite quæreret, reperit illud in cœmeterio *e* Prætextati, sito foris portam Appiam, aureis vestitum indumentis, cum corpore venerabilis sponsi sui Valeriani : pariterque et linteamina, Martyris ipsius sanguine plena, quando ab impio percussa carnifice, Christi Domini Martyr est regnantis in secula consecrata. *f* Quæ cuncta suis pertractans manibus collegit, et cum magno honore infra muros hujus Romanæ Urbis, in ecclesia nomine ipsius sanctæ Martyris dedicata, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus cum carissimo *g* Valeriano sponso, atque Tiburtio et Maximo Martyribus ; nec non Urbano *h* et Lucio Pontificibus, sub sacrosancto altari collocavit. *i* Pro quorum Sanctorum honore videlicet et opitulatione construxit monasterium, in honorem Virginum seu Martyrum Agathæ et Cæcilie, juxta ipsius ecclesiam, in loco qui dicitur Colles jacentes. In quo et monachorum Deo servientium congregationem, pro quotidianis laudibus in præfato titulo S. Cæcilie die noctuque omnipotenti Domino decantandis constituit, et pro subsidio et luminariorum concinnatione, seu utilitate atque stipendiis monachorum, nec non et pro amore atque dilectio-

ne, quam erga prædecessorem suum piæ recordationis dominum Leonem Tertium Papam habere videbatur, hospitale S. *k* Peregrini, positum ad beatum Petrum Apostolum, in loco qui vocatur Nannachia (quod idem Prædecessor suus construxerat, et ob neglectum atque destitutionem Præpositorum, paupertatis inopia consumi videbatur) pio juvamine consulens, præfatum hospitale, cum fundis et casalibus atque massis, seu etiam colonis sive domibus, nec non familiis, et universis, quæ juste et rationabiliter secundum legum statuta, a prædecessore suo in jam præfato hospitali donata sunt ; quæque ab ipso pia devotione ad augmentum jam dicti monasterii adjuncta sunt, in agris vel vineis, sive etiam domibus, nec non rustica familia, suæ auctoritatis pagina pro jam nominata monachorum congregatione in eodem monasterio confirmavit. *l*

10 Qui Sanctissimus Præsul amore venerandorum Sanctorum fecit in ornamentis ipsius ecclesiæ absidam musivo opere decoratam, et ciborium miræ magnitudinis ex argento pensans libras quingentas et semis et uncias octo. Propitiatorum denique sacerdotum altaris, seu confessionem interius exteriusque cum regulis suis ex laminis argenteis mirum in modum perficiens compisit, quæ simul pensant libras sexaginta quatuor et uncias quinque. Ad sacrum vero ejusdem Virginis corpus obtulit imaginem ex argenteis laminis, pensantem libras nonaginta quinque. Fecit etiam ante vestibulum altaris regularem investitum ex laminis argenteis, et columnis duabus, ubi et posuit arcum unum, et gammadias duas, pensantia insimul libras centum et semis. Obtulit ibi ipse imagines argenteas deauratas tres, pensantes insimul libras quadraginta octo et semis. Sæpe fatus quoque Præsul fecit per arcus ejusdem ecclesiæ calices *m* majores ex argento viginti et sex, pensantes in simul libras centum novem et semis. Item, ubi supra, obtulit canistra ex argento duo, pensantia libras duas et uncias octo : gabatham ex auro purissimo, pensantem libras tres. Fecit jam prædictus Pontifex canistra *n* ex auro ex argento duo, pensantia libras decem : gabathas ex argento tres, pensantes libras quinque : thuribulum ex argento deauratum, pensans libram unam. Hic benignissimus Præsul obtulit in sacro altari vestem de blattin byzantæa, habentem in medio tabulam de chrysoclayo cum historia, qualiter Angelus B. Cæciliam seu Valerianum et Tiburtium coronavit, cum periclysi de chrysoclayo miræ pulchritudinis exornatum. Item *F* ibi fecit vestem de fundato *o* alythino, habentem in circuitu periclysin de *p* olovero. Ob amorem ejusdem Virginis fecit aliam vestem de fundato porphyretico, habentem in medio Crucem ex auro texto compe decoratam. Enimvero in jam dicto altari obtulit vestem albam ; sigillatam cum resulis, habentem in medio Crucem de blattin cum *q* psilliis, et periclysin de blattin byzantæa pulcherrime exornatam. Obtulit et in prænominato altari vestem de quadrapulo. Venerabilis Pontifex fecit vela alythina pendentia in cirenitu altaris quatuor, habentia Cruces et gammadias de fundato et quadrapulo. In arcellam vero, ubi venerabile caput ejusdem Virginis condidit, fecit vestem parvam de Tyrio cum periclysi de blattin. Obtulit, ubi supra, vestem de fundato *r* prasino. Immo et aliam vestem de stauraci cum periclysi de olovero, et vestem de blattin cum periclysi de fundato. Fecit etiam in arcella ad corpus jam dictæ Virginis vestem de quadrapulo cum periclysi : porro et aliam vestem de staurace cum periclysi de olovero. In jam dicta ecclesia fecit vela Tyria cum periclysi de blattin byzantæa numero viginti quinque, item vela prasina cum periclysi de olovero, numero quatuor. Obtulit ubi supra vela

D
EX ANASTASIO:*k**cuque unit*
hospitale S.
*Peregrini,**l**et ornamenta*
*varia confert.**E**m**n**F**o**p**q**r**e*
invenit
corpora SS.
Cæcilie, Va-
leriani et
*sociorum,**f*

g

h

*i**construit*
monastium,

A vela alythina cum periclysi de blattin numero tria : simulque vela de fundato parva cum periclysi de blattin numero duo : pariter vela Tyria cum periclysi de fundato duo. Hic venerabilis, et præclarus Pontifex fecit per arcus jam dictæ ecclesiæ vela de fundato numero duodecim, et de quadrapulo quatuordecim. Fecit et in arcu Presbyterii vela parva cum periclysi de blattin byzantæa numero duodecim. Hic a Deo protectus venerabilis præsul fecit in ingressu ejusdem ecclesiæ cortinam majorem, de quadrapulo et staurace pulcherrime exornatam.

ANNOTATA.

a *Acta S. Cæcilie illustrata erunt die 22 Novembris. Est autem ecclesia a S. Paschale restaurata in regione Transtiberiana situ, in qua Statio celebratur feria quarta post Dominicam secundam Quadragesimæ.*

b *Hæc ab Anastasio transcripta ex Sermone, imo litteris Apostolicis S. Paschalis Papæ ejusdem infra dandis.*

c *Baronius hæc ita scribit : quod ad incertam famam, quam de me sparsam diu frustratorias relationibus pervulgatis aures accommodare reliquisti : sed communis lectio plane convenit cum contextu dicti sermonis, et sensum non incommotum habet, si certamen interpreteris sollicitudinem, curam ; et ad verbum reliquisti addas negativam non, quæ videtur transcribentium incuria excidisse.*

d *Aistulphus Romam anno 753 per tres menses obsedit, et multa corpora Sanctorum effodiens eorum sacra cœmeteria abstulit. Ita Anastasius in Vita Stephani Papæ 3.*

e *Varia hujus loci lectio est. Apud Aringhum lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 16 titulus est de cœmeterio ad S. Cæciliam, cap. 15 ad S. Sixtum, cap. 16 de Prætextati cœmeterio, eo quod hæc omnia coincidunt. In epistola Paschalis, apud Aringhum, legitur in cœmeterio S. Sixti, in tomis Conciliorum in cœmeterio S. Sixti seu Prætextati.*

f *Expungo, tamquam e sola lectionum diversitate alicubi notata in margine ad textum transierint, hæc verba, eundem cum jam positis sensum habentia. Quibus linteaminibus sanguis sanctæ Martyris extensus ; involuta ad pedes illius corporis, sacratissimo cruore plena, de trina carnificis percussione reperta sunt.*

g *Horum trium Martyrum Acta dedimus 14 Aprilis, ubi inter Analecta diximus, illud cœmeterium etiam SS. Tiburtii et Valeriani appellari : et nonnulla circa hanc inventionem et translationem deduximus.*

h *Acta S. Urbani dantur 25 die hujus mensis Maji, at S. Lucii dedimus 4 Martii.*

i *Ubi hæc adjuncta legitur inscriptio :*

Hanc fidei zelo Pascalis primus ab imo
Ecclesiam renovans, dum corpora sacra requirit,
Elevat inventum venerandum Martyris alinæ
Cæcilie corpus, hoc illud marmore condens.
Lucius, Urbanus huic Pontifices sociantur.
Vosque Dei testes, Tiburti, Valeriane,
Maxime, cum dictis consortia digna tenetis.
Hos colit egregios devote Romæ Patronos,

k *Plures Sancti nomine Peregrini occurrunt in hoc nostro Opere. Est aliquis Romæ sub Commodi Imperatore passus, ad 25 Augusti inscriptus Martyrologio Rom. Alius S. Peregrinus Episcopus et Martyr, colitur sub ritu duplici in Basilica Vaticana xvi Maji, quod ejus ibidem corpus adservetur : eique propria est dicata Ecclesia.*

l *En ex MS. Cardinalis Baronii folio regali, character Francico antiquo, tomo primo, fol. 332 et aliis, ipsum Sermonem S. Paschalis Papæ. Summæ Apostolicæ dignitatis apex in hoc divino prospectus ni-*

tore dignoscitur præfulgere, cum in exercendis Dei laudibus impensius studet laboris exhibere certamen. Ad hæc debita nos ejusdem Apostolicæ et Pastoralis compulsi sollicitudinis cura, quæque ad stabilitatem piorum pertinere dignoscitur locorum, ubertim promulgare, et Apostolicæ institutionis censura confirmare. Et quia convenit nostro Apostolico moderamini, diversa corpora Sanctorum, quæ diu inculte jacuerant, cum summa vigilantia, ad honorem omnipotentis Dei, infra hujus almæ Urbis claustra honeste congregare, etiam corpus B. Cæcilie Martyris pervigiles omnino inquirere debemus. Sed quia jamdudum fama inter quosdam vulgaverat quod ejusdem beatissimæ Martyris corpus ab Aistolfo Longobardorum Rege furtim fuisset ablatum ; idcirco pœne oblivionis obtentu postponere credebamus. Tamen, Domini annuente clementia, quodam die dum ante confessionem B. Petri Apostoli psallentii matutinalis, lucescente Dominica, residentes observaremus harmoniam ; sopore in aliquo, corporis fragilitatem aggravante, adstitit nobis puella pulcherrima, virginali aspectu vel habitu decorata, quæ talia nobis innuens ait : Multas tibi gratias referimus, quod certamen, quod in me diu apposueras, ob frustratorias relationes pervulgantes, sine causa [non] reliquisti, qui tanto penes me fuisti quod ore proprio loqui communiter valebamus. Et dum a nobis diligenter interrogata fuisset, Tu quis es ? vel quod est nomen tuum, qui talia mihi persuadere conaris ? Si ex nomine quæris, Cæcilia inquit, famula Christi vocor. Cui subjungens dixi : Quomodo hoc credere possumus ? quia olim famula relata est, quod ejus idem sacratissimæ Martyris corpus a Loogobardis fuisset ablatum. Quæ ita respondens dixit : Veritas est, quod multum me desideranter quæsierunt, sed gratia Domine meæ semperque Virginis Dei Genitricis affuit, quod (qualiter sibi quotidie præsto sum) nullatenus me longius abire permisit. Sed sicut cœpisti perage, et sicut operaris iodesinenter operare ; quia omnipotens Deus tibi me placuit revelare. Et hæc docens abscessit. Tunc etenim pro hujus revelationis manifestatione, omni postposita difficultate, incunctanter et absque ambiguitate, ipsius venerabilis Virginis corpus inquirendum decrevimus : quod etiam, annuente Deo ejusque solito juvamine præponente, in cœmeterio S. Sixti Episcopi foris portam Appiam (sicut in sacratissima illius Passione manifeste narratur) inter Collegas Episcopos, in aureis indumentis cum venerabili sponso reperimus. Ubi etiam linteamina, cum quibus sacratissimus sanguis ejus abstersus est de plagis, quas spiculator tertia percussione crudeliter ingesserat, ad pedes beatissimæ Virginis in unum revoluta pleneque cruore invecimus : quæ omnia nostris manibus pertractantes, cum venerabili corpore honeste infra muros hujus Romanæ urbis induximus. Pro ejus desiderabili dilectione titulum, quem suo sancto nomine Christiana devotione Gregorius Papa dictaverat, et per olitana tempora defectu vetustatis marcuerat, et pœne ruinis diutinæ antiquitatis laceratus manebat, Dei annuente clementia in meliorem statum a nobis in fundamentis est restauratus ; et ad honorem omnipotentis Dei : ejusdem Virginis corpus, cum carissimo sponso atque Tiburtio et Maximo Martyribus, nec non et Urbano et Lucio Pontificibus, utrisque sub sacro altari dedicantes, collocavimus. Ibique ad laudem Creatoris monasterium, in honorem B. Gregorii atque sanctarum Virginum seu Martyrum Agathæ et Cæcilie, juxta ipsius ecclesiam, loco qui dicitur Colles-jacentes, constituentes construximus : in quo monachorum Deo servientium congregationes, quotidianis laudibus in prælato titulo S. Cæcilie, die noctuque Domino Deo nostro deprecantes

in somno
apparens S.
Cæcilia,

E

corpus suum
inventum
promittit :

F

quo reperto
ille titulum
restaurat

et monasterio
unit hospitale
S. Peregrini.

A. deprecantes, statuimus. Pro subsidio etiam et luminariorum concinnatione, seu utilitate atque stipendio monachorum, nec non pro amore atque dilectione quam erga prædecessorem nostrum piæ recordationis Dominum Leonem tertium Papam habere videmur; hospitale S. Peregrini, positum ad B. Petrum Apostolum, in loco qui vocatur Naumachia (quod idem prædecessor noster construxerat, et ob negligentiam atque destitutionem Præpositorum paupertatis inopia laborare monstratur) pio juvamine consulentes, cum fundis et casalibus atque massis, seu et colonis sive domibus, nec non familiis et universis quæ juste et rationabiliter secundum legum statuta a prædecessore nostro jam præfato hospitali donata sunt; pia devotione ad augmentum dicti monasterii adjunximus, et nostræ auctoritatis pagina pro jam nominata monachorum congregatione in eodem monasterio confirmavimus.

m *Crediderim hosce calices, sic a forma nuncupatos, fuisse lampades stantes.*

n Canistra exafoti: ita MSS. Freheriana duo et quædam Parisina: cetera Enaloti legunt. Existimo et hæc fuisse lampades stantes, referentes canistri formam, et sex ellychniis instructas per circuitum, unde ἑξῆς φω-
B τας sex luminarium lampades istæ dicebantur: qualis compositi, ab ἑν unum, absque exemplo foret.

o Fundatum quid sit jam diximus: quid autem Alythinum alibi Alithynum. Sicut mox infra dicuntur Vasa Alythina? Omnino censeo genus coloris esse: et fortassis minus recte scribitur γ, estque nomen sumptum a Græco ἀλκυς verus; ad distinctionem similis tincturæ adulterinæ et spuria, æque vulgo notæ.

p Oloverus videtur dici uti infra Holosericus, a quo tamen condistinquitur num. 12 ubi dicuntur Vela holoserica cum periclysi de oloveris.

q Psillia melius forte Psyllia, ut intelligatur purpura, parvis quibusdam maculis eleganter inspersa, quæ maculæ nomen habeant a forma pulicum, qui Græcis ψύλλοι, unde ψύλλον herba pulicaris: nisi malis ornatum illum comparare hujus herbæ foliis.

r Prasinus, idem quod viridis.

CAPUT III.

Varia Ecclesiæ exornatæ potissimum S. Mariæ majoris.

C Ipse etiam sæpedictus Pontifex monasteriis circumquaque constructis vigilanti satis animo curam gerens, quidque haberent inquirens, reperit ipse pius Pontifex monasterium a S. Sergii et Bacchi, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis positum, rebus omnibus desolatum; ita ut ancillarum Dei congregatio, quæ ibidem inerat, paupertatis inopia nullas omnipotenti Domino Sanctisque illius laudes decantare valerent. Qua venerabilis Pastor inquisitione ad pietatem commotus, famulas Dei, qualiter bene religioseque esse possint, perfecit: et in eo monachorum aggregari statuit conventionem, multis idem monasterium ditans facultatibus: et in familiis, massis, vineis, domibus, urbanis vel rusticis locis amplianter sufficienterque multiplicavit: quatenus ipsa Congregatio ibi residens, omni necessitate postposita, soli Deo Sanctisque illius laudes et hymnos nocte dieque modulariter, in venerabili ecclesia Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, sita juxta Lateranas, decantaret.

offerit munera
in oratorio
SS. Processi
et Martiniani:

12 Præterea in oratorio beatissimorum Martyrum Processi et Martiniani, sito infra ecclesiam B. Petri Principis Apostolorum, quod et idem ipse construxit, obtulit imaginem ex auro purissimo, habentem vultum Sanctæ Dei genitricis, pensantem libras decem et uncias quatuor. Ibi et ipse fecit vestem

de blatin byzantæa habentem tabulas de chrysoclavo duas, cum vultu B. Petri, et sanctorum Martyrum Processi et Martiniani, et periclysin de chrysoclavo mira pulchritudine decoratam. Illic etiam obtulit vestem holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum vultu Dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de blatin byzantæa pulcherrime comptam. Verum enimvero Sanctis eisdem vela holoserica cum periclysi de quadrapulo, et blatin byzantæa obtulit numero novem. Ubi et supra fecit vela parva de Tyrio cum periclysi de fundato numero sex; thuribulum de argento exaurato mirifice, pensans libram unam. In oratorio autem beatissimorum Martyrum Sixti et Fabiani jam nominatus Pontifex fecit gabathas ex argento tres, pensantes libras quinque et uncias sex. Ante imaginem quoque ipsius oratorii fecit velum de chrysoclavo mirifice decoratum. Supra eorum venerabile altare fecit vestem de alythino, habentem in medio Crucem de blatin byzantæa, et periclysin similiter de blatin. Simili modo in jam dicto oratorio obtulit sæpedictus Pontifex vestem holosericam, habentem in medio Cruces de chrysoclavo duas, et periclysin de stauraci diversis margaritis ornatam. Ibidem ipse fecit aliam vestem de fundato, habentem in medio Crucem de blatin. Fecit etiam ad ornatum prædicti oratorii vela de alythino, cum periclysi de blatin byzantæa, numero quatuor: simulque vela holoserica cum periclysi de quadrapulo, et de olovero numero quatuor.

13 Hic benignissimus Præsul fecit in ecclesia beatorum Martyrum b Cosmæ et Damiani in via sacra vestem de Tyrio, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum vultu Domini nostri Jesu Christi, atque beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani, cum aliis tribus fratribus, cum Cruce de auro texto, et periclysi de olovero pulcherrime comptam atque decoratam. Supra eorum denique sancto altari obtulit coopertorium de Tyrio, mirifice decoratum: immo vero ante vestibulum ipsius altaris fecit vela Tyria, cum periclysi de blatin byzantæa, numero tria.

b
in ecclesia SS.
Cosmæ et
Damiani,

14 Venerabilis etiam Pontifex fecit in monasterio Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, sito in territorio Reatino, vestem de chrysoclavo cum historia, qualiter idem Dominus noster Jesus Christus cum Archangelis et Apostolis in cælo coruscat, mira pulchritudine diversis ornatam margaritis. F Item in jam dicto monasterio, ad ornatum sacri altaris, aliam obtulit vestem de fundato, habentem Cruces de blatin byzantæa, et periclysin de chrysoclavo mirifice exornatam. Pari modo in ecclesia B. Mennæ martyris, fecit vestem de quadrapulo cum periclysi de blatin byzantæa.

S. Salvatoris
in ditione
Reatina,

15 Hic sanctissimus, et coangelicus Præsul obtulit in ecclesia beati Petri Apostoli in Centumcellis calicem et patenam ex argento deauratas, pensantes libras quatuor et uncias tres. Enimvero et in ecclesia beati Petri Apostoli, fautoris sui, fecit Evangelium cum blatin ex argento, pensans libras octo et uncias octo. Benignissimus quoque Præsul fecit in monasterio B. Stephani Protomartyris ad Sanctum Petrum vestes albas holosericas quatuor, habentes in medio Crucem de auro texto, cum diversis margaritis et periclysi de blatin mirifice decoratas. Item, ubi supra, obtulit prænominatus Pontifex vestem de fundato, habentem in medio Crucem ex auro textam et periclysin de chrysoclavo. Sæpedictus denique Præsul fecit in jam dicto monasterio vestem de fundato, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum vultu Sanctæ Dei Genitricis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et periclysin de blatin. Obtulit ibidem ipse vestes de stauraci duas, habentes

S. Petri Cen-
tumcellis,

S. Stephani,

A
EX ANASTASIO.

C
S. Michaelis,

d
S. Quiriaci.

B

In Ecclesia
S. Marie
Majoris ad
Præsepe

sedem altius
elevat :

eamque pul-
cherrimis
ornamentis
honoratiorem
reddidit :

C

habentes in medio Cruces de chrysoclavo, et periclysin de blattin. Fecit etiam ad ornatum ipsius oratorii velum majus de quadrapulo, habens in medio Cruces de auro textas tres, et periclysin de blattin. In Diaconia B. c Archangeli obtulit jam dictus Pontifex vestem de blattin byzantæa, habentem in medio Crucem de chrysoclavo, et periclysin de chrysoclavo pulcherrimæ comptam.

16 Enimvero et in ecclesia B. Cæcilie Martyris fecit concham ex argento, ubi et pretiosum ejusdem Virginis caput condidit, pensantem libras octo et semis. Simili modo et in ecclesia B. d Quiriaci martyris in Thermis obtulit prædictus Præsul vela de fundato numero octo. Hic a Deo fultus jam nominatus Pontifex fecit in oratorio Sancti Archangeli, quod quondam prædecessor ejus Dominus Leo Papa constituit atque construxit, vestem albam holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum historia Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de chrysoclavo mirifice decoratam. Item ibi obtulit aliam vestem de fundato, cum periclysi de blattin byzantæa. Fecit etiam jam dictus Pontifex in supradicto oratorio vestem aliam, de quadrapulo circumscutam, cum historia Dei Genitricis pulcherrime comptam atque decoratam.

17 Præterea idem summus Pontifex et orthodoxus, divina inspiratione pulsatus, ecclesiam sanctæ et intemeratæ Virginis Mariæ Domine nostræ ad Præsepe, cernens quondam tali more constructam, ut post sedem Pontificis mulieres ad sacra Missarum solennia stantes, prope assistere juxta Pontificem viderentur; ita ut si aliquid colloqui Pontifex cum sibi assistentibus voluisset, ex propinqua valde mulierum frequentatione nequaquam ei sine illarum interventione liceret; largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, cum cerneret, dato operis studio cœpit indesinenter agere, Sedem inferius positam sursum ponere, ut eo familiarius Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modeste declinare potuisset. Denique sedem melius quam dudum fuerat, pulcherrimis marmoribus decoratam condidit, et undique ascensus, quibus ad eam gradiatur, construxit; pavimentumque altaris erigens, pretiosissimis marmoribus stravit. Erexit sane sex inibi, ante Confessionem sacri altaris, purpureo colore columnas, quas super et candidi marmoris trabem posuit, purpureis dextra levaque marmoribus nectens illas scilicet, carlaturisque exornans, satis commode decoravit. Presbyterium quoque ipsius ecclesiæ diversis marmoribus, quam pridem fuerat, in melius reparavit. Propitiatorium vero sacri altaris, seu Confessionem, interius exteriusque cum rugulis suis ex auro purissimo mirifice decoravit, pensantibus libras centum septuaginta quatuor et uncias sex. Similiter et altare ipsius basilicæ ex argenteis laminis cum historiis diversis pulcherrime compsit atque deauravit, pensans libras trecentas octuaginta et quinque. Benignissimus etiam præclarusque Præsul obtulit ibi gabathas ex auro purissimo cum diversis gemmis numero sex, pensantes libras viginti et uncias sex. Et hoc constituit, ut semper diebus ac noctibus ante sacrosanctum altare lucernæ ardere debeant. Hic divina inspiratione fultus obtulit in jam dicta basilica arcus ex argento numero octo cum columnis sexdecim, pensantes insimul libras ducentas decem et octo et uncias octo. Fecit etiam et ante vestibulum altaris rugas majores ex argento, pensantes libras septuaginta et octo. Obtulit etiam et canthara, ubi supra, ex argento numero sex, pensantia insimul libras sexaginta et semis. Pari modo et per arcus majores sæpeditæ ecclesiæ fecit calices majores ex argento,

numero quadraginta et duos, qui omnes insimul D pensant libras ducentas octuaginta et unam. Venerabilis etenim Præsul, ob amorem ejusdem Virginis Domine nostræ, obtulit ibidem coronas ex argento numero quatuor, pensantes libras sexaginta et duas et semis et uncias tres. Item, ubi supra, canistra ex argento numero duo, pensantia libras tredecim. Fecit etiam ibidem imaginem ex argento deauratam, cum vultu beatæ Dei Genitricis Mariæ, pensantem libras decem et septem et uncias tres. Christi quoque omnipotentis Domini famulus obtulit in sacrosancto altari sæpeditæ basilicæ vestes de chrysoclavo duas, habentes historiam Dominicæ nativitatis Domini nostri Jesu Christi, cum periclysi, diversis ornatas gemmis atque margaritis mirifice decoratas.

18 Obtulit etiam ibi ipse aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter Dominus noster Jesus Christus a Joanne in Jordane baptizatus est, cum periclysi de chrysoclavo mirifice exornatam. Item, ubi supra, compsit vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, cum periclysi de chrysoclavo, diversis ornata margaritis. Beatissimus et venerabilis prænominatus Pontifex, divino amore ductus, fecit ibidem in jam præfato altari vestem similiter de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter beata Dei genitrix Maria corpore est assumpta, cum periclysi de chrysoclavo, diversis margaritis comptam atque decoratam. Fecit enim benignissimus Præsul ibi ipse aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Ascensionis Christi Domini nostri rite decoratam. Item, ubi supra, ob amorem ejusdem Virginis construxit aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter Spiritus sanctus venit super Apostolos, diversis ornata margaritis et decoratam. Immo ibidem aliam munivit vestem de chrysoclavo, cum historia Palmarum modeste comptam atque decoratam. Nec non, et ubi supra, aliam compsit jam nominatus Pontifex vestem de olovero, cum periclysi de fundato. Pariter quoque et pro quotidianis diebus obtulit vestes de fundato duas, cum periclysi de quadrapulo pulcherrime exornatas.

19 Hic divina inspiratione pulsatus fecit ipse sanctissimus Præsul, per arcus majores jam præfate basilicæ, vela de fundato quatuordecim, et de quadrapulo quatuordecim, similiter et de imizilo e quatuordecim. Domini nostri Jesu Christi famulus ob amorem ejusdem Domine nostræ per arcus Presbyterii jam dictæ ecclesiæ fecit vela de chrysoclavo, habentia historiam Domini nostri Jesu Christi, atque nativitatem seu assumptionem ejusdem intemeratæ Virginis numero viginti et sex. Pariter et per ipsos arcus obtulit vela de quadrapulo, diversis historiis circumscuta, numero viginti quatuor. Christi namque omnipotentis famulus obtulit sursum in aspectu absidæ pannum Alexandrinum, mirifice decoratum. Obtulit etiam in trabem majorem ipsius basilicæ, velum majus de fundato, habens trabes de chrysoclavo septem, et periclysin de blattin byzantæa. Fecit etiam ad ornatum ipsius basilicæ in ipsam trabem vela de quadrapulo numero sex, et de imizilo vela numero quatuor. Ipse quoque Pontifex fecit juxta vestibulum altaris in absidam vela de quadrapulo numero duodecim : ibidem de blattin vela numero sex. Venerabilis quoque Præsul fecit in ingressu jam dictæ basilicæ cortinam majorem Alexandrinam, cum diversis historiis compte decoratam. Simili modo et pro quotidianis diebus aliam ibidem obtulit cortinam Alexandrinam, mirifice exornatam. Benignissimus et præclarus Pontifex obtulit in prænominata basilica vela alba holoserica in

addit pretiosas vestes,

E

plura vela,

e

F

et cortinas :

A in trabem majorem, cum periclysi de fundato numero sex : vela alia quatuor de blattin byzantæa alba ibidem constituit mirifice. Item in absida ipsius basilicæ posuit vela alba, cum periclysi de fundato, numero sex. Et quia idem ter beatissimus Pastor tantam curam tantæque vigilantiam erga status sanctarum Dei ecclesiarum frequenter impedebat; etiam altare præsepi : jam dictæ basilicæ seu venerabilem confessionem ultro citroque ex auro purissimo cum diversis historiis mirifice compsit atque decoravit, pensantem libras centum triginta quatuor et uncias quatuor. Similiter ex argento deaurato cum variis historiis ibidem f... decem pensantia libras ducentas quinquaginta quatuor et uncias quatuor. Item ibidem obtulit præfatus Pontifex gabathas ex auro purissimo, cum gemmis diversis, numero tres, pensantes libras octo et uncias decem. Porro et vela de alythino cum periclysi de blattin byzantæa ibidem posuit.

alia dona
confert Eccle-
siis variis

B Hic sacer Antistes, ob nimium cordis amorem, fecit in ecclesia B. Cæcilie vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi mirifice depictam atque præclarus Pontifex fecit propitiatorium sacri altaris B. Petri Apostolorum Principis, ubi sacratissimum corpus ejus quiescit, spanoclystum ex auro fulvo, cum diversis historiis depictum, atque mirifice decoratum, pensans libras ducentas. Item in jam dicta ecclesia, ob amorem ejusdem Dei Apostoli fantoris sui, obtulit vela chrysoclava per arcus Presbyterii, habentia historiam Dominicæ passionis ac Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, numero quadraginta sex. Pariter et in ecclesia beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani in via sacra fecit vestem holosericam, pulcherrime comptam atque decoratam. Benignissimus etiam Præsul fecit in basilica beatæ Dei genitricis Virginis semper Mariæ Domine nostræ ad Præsepe, gabathas ex auro diversis gemmis ornatas numero duas, pensantes libras sex. Item ibi ipse obtulit gabatham Apostolicam, ex auro purissimo, pensantem libras quinque. Item, ubi supra, fecit fara-canthara g ex argento numero octo, pensantia insinul libras octuaginta duas. Ob amorem quoque ejusdem Domine nostræ obtulit in jam dicta basilica columnas quatuor et arcum unum pensantia insinul libras sexaginta. Sæpenominatos etenim Pontifex fecit in venerabili altari ipsius ecclesiæ vestem albam, habentem in medio Crucem de chrysoclavo, diversis gemmis circumsutam, et pulchritudine exornatam; aliam quoque ibidem adnectens vestem de blattin byzantæa, simili modo cum Cruce de chrysoclavo, diversis lapidibus honestissime decoratam. Fecit etiam ad ornatum præfatæ ecclesiæ vela de chrysoclavo per arcus Presbyterii, habentia historiam Dominicæ Passionis, atque Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi. Nec non et in trabem majorem sæpius dictæ ecclesiæ obtulit vela alia cum periclysi de quadrapulo numero sex. Item in trabes

ipsius basilicæ fecit vela de fundato numero septem. Obtulit etiam vela holoserica in circuitu altaris jam dictæ ecclesiæ, habentia periclysin de quadrapulo numero quatuor. Venerabilis quoque Præsul fecit in ecclesia beatæ Dei genitricis, quam vocant Dominicam, rugas ex argento, pensantes libras sexaginta sex. Fecit etiam in ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ Domine nostræ, sita Sabini h in episcopio, vestem de fundato cum periclysi de blattin byzantæa.

D
EX ANASTASIO.
et aliis locis,

21 Hic denique divina vocatione defunctus est. Sepultus vero in ecclesia beati Petri Apostoli. Fecit autem ordinationes duas, unam quidem per mensem Decembris, et aliam per mensem Martium. Presbyteros... Diaconos sex, Episcopos per diversa loca numero... Et cessavit Episcopatus ejus dies i quatuor, in mense Junio Indictione ii.

Sepelitur in
S. Petri

ANNOTATA.

a Coluntur SS. Sergius et Bacchus celeberrimi Martyres 7 Octobris.

b SS. Cosmæ et Damiani et trium fratrum memoria celebratur 27 Septembris. S. Felix Papa II, de quo egimus 30 Januarii, basilicam hanc in Via sacra consecravit, mutata veteri rde Romuli.

E

c Intelligitur ecclesia S. Angeli in Piscinæ et subintelligitur Michaelis, a Bonifacio II Papa erecta. Consule Notas Baronii ad 29 Septembris, quando de dicto Archangelo agendum erit.

d S. Quirinus seu potius Cyriacus colitur 8 Augusti, quando de ecclesia illi ab Honorio Papa erecta potest agi.

e Ionizilum, vercor ut recte scriptum, vix autem ambigo quin soltem Græco-barbarum sit, idem forte valens quod ἡμιζώνος semiaureus; ut sit pannus, duplicis generis filo contextus.

f Exemplaria omnia habent uncias, errore manifesto : sed quod sacri vasis nomen hic substitui debeat, incerta vacillat conjectura.

g Fara canthara cerostata, candelabra grandiora, quibus majores facies, instar pharorum longe lucentes, imponuntur : fortasse cum pensilibus in orbem unum candelabris, quas coronas dicimus, comparandum.

h Sabini notissimi populi, Romano Pontifici subiecti, horum Sedes Episcopalis est urbs Mantiana ad Tiberim.

i Baronius finit cum his verbis : Et cessavit Episcopatus ejus dies quatuor : Et sic, inquit Barcnius, successor ejus creatus est xiv Kalendas Junii Eugenius, ejus nominis secundus. Verum putamus integre legendum dies quatuor id mense Junio, id est usque ad v Junii. Passim quidem pro Junio, legitur scriptus Januarius : sed tum alibi, tum in Vita S. Athanasii 2 Maji num. 161 videmus, horum duorum mensium nomina facile alterari, quando abbreviate scripta occurrunt Jan. et Jun. Similiter erratur passim ab exemplaribus in numero Indictionis, quæ, non prima, sed secunda fuit.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 89 **

DE S. HALWARDO MARTYRE IN NORWEGIA.

G.H.

XIV MAJI

Priusquam de hoc Sancto dicamus quidquam, præmittenda videtur historia vitæ ac passionis, in hunc modum olim descripta Ultrajecti. Sanctus Halwardus, ex nobilibus ortus natalibus clauit : cujus pater Vebron, mater vero Thorni dicebatur. Cujus videlicet Thorni mater, ut fertur, filia fuit Gutbrandi Comitiss, qui etiam Gutbrandus ge-

Nobili genere
ortus,

nuit Ascham sancti Olavi matrem. Puer autem Halwardus crevit in domo paterna cunctis prædilectus. Erat autem primo religioni deditus Christianoæ, obediens parentibus, erga propinquos benevolus, corpore castus, honestate præpollens, justitiæ cultor. Cumque S. Halwardus in adolescentia devenisset, cœpit in re familiari procuranda patris adjutor existere.

pie educatus,

Fertur

A Fertur etiam, quod apud cunctos habetur, quod a
AUCTORE II. primævo duo pondera fecerat sibi, quo (ne aliquando
frandem faceret) sibi minus, fratri autem majus
pensaret. Cumque mercandi gratia Godlandiam ve-
niret, et sua ibidem negotia exercere cœpisset;
venit quidam terræ illius indigena vir prædives,
in Gotlandia Botwidus nomine. Hinc cum viros ignotos vidisset,
ob vultum et mores amabi- les honoratur. ad eos accedens, qui essent et unde requisivit. Cui
illi cuncta per ordinem indicabant. Hic vero cum S.
Halwardum conspexisset ait: Quis est adolescens
iste? At illi nomen et genus indicabant. Quod cum
vir prædictus audisset, ait: Video vultum tuum sin-
gularem, et præ cunctis hic stantibus honorabilem.
Certe scio, quod magni prodigii lucet in te futurum
aliquid, unde te cum tuis contribulibus ad refectionem
invito. Quod S. Halwardus gratanter acceptavit.
Ille vero suscipiens, omni humanitate exhibita, con-
vivium præparavit, et cuncta quæ in venalibus ha-
bebat comparavit, et multo plura redonavit; et tem-
pore navigandi adveniente omnia necessaria ei tri-
buit, et in pace abire permisit: sicque Sanctus salvis
omnibus cum sociis est reversus ad patriam.

2 Post modicum vero temporis, verno instante
B tempore, egressus S. Halwardus de domo patris, ut
pro suis negotiis agendis partes vicinas visitaret,
venit ad stagnum, Dram nomine, per quod iturus
erat: extrahensque modicam lintrem de alga, ascen-
dit eam. Et subito venit mulier prægnans, tremens
ac palpitans, rogans ut eam secum ferret. Et in-
terrogata quæ esset, et quo vellet, indicato nomine
se transituram per mare velle affirmavit: et ideo
cum videret hominem coitinere properantem, ne tar-
dior periret, ideo celeriter accurrisse. Jussaque mul-
lier sedit in puppi, ille vero iter arripuit navigando.
Et subito vidit ad litus quo mulier venerat, tres viros
velociter accurrentes: qui statim aliam cymbam ac-
cipientes post eos velocius navigant. Tunc S. Hal-
wardus ait: Agnoscis hos? Ait illa, Agnosco. Et
ille, Ut video te requirunt, dic mihi quid feceris?
Respondit illa: Verum est quod me persequuntur;
sed quod mihi imputant non feci: imponunt enim
super me causam furti. At ille: Potes te ex hoc
purgare ferro ardente? At illa: Possum et parata
sum, si mihi parcere velint.

3 Viri autem illi ipsos velociter insequentes dixe-
runt: Cur tu, Halvarde, talis adolescens, tam ge-
nerosis editus parentibus, tam malam feminam tuen-
dam suscepisti? Redde eam ut moriatur, quoniam
digna. Quibus Halwardus dixit: Quid enim mali
fecit? Qui dixerunt, Furata est res fratris nostri, in-
fringens domum ejus. Quibus ille ait: Et quomodo
domum infregit? Dicunt ei: Extraxit anulum de
poste, quæ tenebat seram. At ille: Hoc opus non
est mulieris, sed fortissimi viri. An aliquis inve-
nitur, qui eam viderat hoc fecisse, vel in ejus domum
sublata invenistis? Sin autem incertum est, cur mo-

rietur? [Nonne magis justum, si potest, purget se a
D crimine? Sin autem, quod legibus justum est de ea
fiat, aut redemptionem pro ea dabo, tantum ut im-
prægnantem et infantem in utero habentem ne occi-
datis, Oportet igitur vos sedari, nec temere quid
agere. Tunc illi econtra hoc furentes vociferabant.
Unus autem quisquam eorum arcum eripiens teten-
dit. Et sagitta fortiter emissa pectori Martyris infi-
gitur: quo perempto etiam mulierem occidunt et in
litore sepelierunt: ipsi vero saxum ad collum ejus
ligaverunt et in mare demerserunt: sed per divinam
gratiam et merita Martyris, corpus ejus longe post,
cum saxo super mare natans, repertum est.

4 Hactenus *Legendarium MS. Ultrojectinum Ec-
clesiæ S. Salvatoris, ad hunc xiv Maji: ad quem diem
in Doctrinali Clericorum, una cum Martyrologia San-
ctorum Lubecæ anno mccccxc excuso, ista leguntur:*
Eodem die Beati Halwardi Martyris. Quæ plane ea-
dem leguntur in *Martyrologio Coloniensis Ecclesiæ
dicto anno mccccxc etiam impresso. In MS. Florario
Sanctorum his verbis celebratur: Item Sancti Hal-
wardi Martyris. Legitur præterea memoria Halphardi
Martyris apud Hermannum Grevenum, in Auctario E
Usuardi Coloniæ anno mdxv et mxxxI excuso. Iterum
ad diem xv Maji indicatur cultus Harwaldi Martyris
in dicto Florario. Quando apud Grevenum ista legun-
tur: Halphardi Martyris, secundum alios die præ-
cedenti. Olaus Worm lib. 2 Fastorum Danicorum,
Hafnia: an. mxcxi in editorum, cap. 1 et sequentibus
meminit venerationis solennis S. Halvardi mense Mojo:
et cap. 5 pag. 99 hæc deducit Halvardi: Halvard So-
cha, Soche vero Norvægis conventum celebrem et
enœnia notat. Et hæc circa antiquum S. Halwardi
cultum.*

5 Patria hujus Sancti videtur Norwegia, cujus Rex
fuit indicatus S. Olaus, consobrinus S. Halwardi: ei-
demque Norwegiæ plane vicina regio Gothia, et huic
subjecta in mari Balthico Gothlandia, quomvis et ipsa
Gothia etiam Gothlandia videatur dicta, uti Frisia vulgo
Frislandia appellatur. In Stavangriensis apud Nor-
wegos diæcesis parte Australi est parochia Andernes
in Madalensi provincia sita, in cujus cæmeterio saxum
grande erectum conspicitur, ab Olao Worm libro 6 Mo-
numentorum Danicorum et Norwegicorum pag. 506
indicatum: in quo ista antiquis characteribus Norwe-
gicis sunt insculpta: Arinterus struxit templum hoc
supra filium sancti Olai sui cognati. Addit Olaus non
liquere, quis iste filius sit, in cujus memoriam tem-
plum hoc extructum. Quid si foret S. Halwardus F
ejus consobrinus, a posteris filius habitus? Viris eru-
ditis in ista regione hoc propositum cupimus. Visuntur
ibidem juxta mare plurima stagna, in quorum aliquo
potuit Sanctus occisus fuisse, ac dein corpus in mare
projectum. Colitur autem S. Olaus Rex die xxix Julii,
interfectus anno mxxxviii.

DE B. ÆGIDIO ORD. PRÆDIC.

SCALLABI SEU SANTIRENÆ IN LUSITANIA.

ANNO MCCLXI.

Mortuus 24
Maji,

Egregia Virginis ac Martyris Irenes, cujus se-
stium die xx Octobris annua celebritate Lusit-
anis recolendam occurrit, tanta fuit jam pri-
lem fama, ut locus sacro ejus corpore ditatus,
quem Scallabin antiquitas dixit, tredecim supra Orlisli-
ponem lencis ad Tagum fluvium, ab ea fuerit nominatus;
saltem postquam in eo, sub annum mclxxxiv Mauris
crepto, restituta Christiana sacra fuere, et antiquus
Divæ Tutelaræ cultus, quam vulgo appellant Santarem.

Eodem autem ipso tempore, quo recuperatam Scalla-
bin diai, natus est, si recte annos subduxit Georgius
Cardosus in suo *Hagiologio Lusitano*, Ægidius, no-
vam ipsi loco claritatem additurus, maxime post obitum
suum, qui annis ab inde octoginta, post Christi Incar-
nationem mclclxv dicitur occidisse. Ascensionis Domi-
nicæ glorioso die, in hunc xiv Maji tunc cadente. Ut
tamen liberius vacarent incolæ suo huic secundo Pa-
trano venerando, placuit jam olim (uti infra ex Fita
num.

jam olim
colitur Domi-
nica post
Ascension.

A num 63 constabit) ejus anniversariam memoriam in Dominicam sequentem transferre; quod hodieque observari scribit in Commentario ad hunc diem prælaudatus Cardosus; fuisse autem in usu, ut tunc diceretur Missa de omnibus Sanctis; et hunc usum durasse usque ad tempora D. Fr. Joannis de Portugallia, Episcopi Visænsis.

VIDE APP
TOM. VII MAJI
NOT. 90

Captum pro
Beatificatione
solemni agi
an. 1628,

2 Hic enim, inquit ille, cum esset B. Ægidio singulariter devotus, anno mdcxxxviii legavit Romam Fr. Augustinum a Cruce, qui deinde in Armenia Episcopus fuit, cum plena potestate agendi apud Sacram Congregationem Rituum, ut ille in Album Beatorum solenniter referretur; scripta eum in finem ad S. R. E. Cardinales, Congregationis istius Præsides, pulcherrima epistola, ejus exemplar mihi aliquando apud Visænses agenti transcriptum servo. Verum prædicti Episcopi mors bene cepti negotii cursum stitit, resque in eo mansit, ut in conventu Santirenensi Ordinis Prædicatorum coli Ægidius posset, aut ubicumque essent ejus sacrae Reliquiæ. Hoc jam antea fuisse concessum, in Catalogo Generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, ad xv Maji indicat Ferrarius, in notis sic scribens: Clarus miraculis Officio Ecclesiastico de Apostolicæ Sedis licentia colitur in Lusitania. Cum enim Ferrarius hæc habuisse se dicat ex notulis ad se Roma missis a persona fide digna, ipseque suum illum Catalogum impresserit an. mdcxxv; consequitur quod ea licentia jam antea concessa fuerit Interim. Ferrarius in eo. peccat, quod Ægidium Poncellæ cognominet a patria; cum ea Vaozela dicta sit, pagus inter Visensem et Conimbricensem urbes media fere via. Erravit etiam Tamayus Salazar, cum in suo Hispanico Martyrologio obitum Beati retulit ad xvi Maji, et librarios erroris arguit quod xiv scripserint: ita enim vere scribendum esse docet prænototi anni Pascha in v Aprilis cadens, odoreque Ascensionis festum xiv Maji referens.

B

et concessum
Officium du-
plex de com-
muni.

2 Fit autem ex eo tempore, inquit Cardosus, in dicta Dominica Officium totum duplex, cum officio de Communi Confessoris non Pontificis, et Oratione, Ecclesiam tuam Deus, sicut de B. Antonio Patavino, solo nomine mutato. Olim autem habuit Officium proprium, compositum a P. Fr. Balthasare de S. Joanne et dedicatum Mag. Fr. Georgio Vogado Priori Beneficensi: et ex hoc Officio sumptam judico Orationem sequentem. Deus qui B. Ægidium Confessorem tuum a peccati subjectione revocasti, ei perpetrati sceleris veniam impetrandi specialem gratiam tribuens: da ejus meritis tuam hic consequi misericordiam, ut nostrorum excessuum detestatione perpetrata scelera redimamus. Scelus istud fuit, quod magnæ scientiæ cito consequendæ cupidus adolescens, pactum cum demone inierit, chirographum suo sanguine signans: cujus veniam se assecutum intellexit septimo Religiosæ vitæ anno, recepto ad pedes iconis Marianæ chirographo. Cardosus ejus rei memoriam ad diem xxv Junii retulit, secutus quos in Commentario allegat auctores P. Stephanum Guericum in Thesouro pietatis Marianæ pag. 315. P. Joannem Eusebium in Trophæis Marianis lib. 4 cap. 24, aliosque, et vocat Conversionem B. Ægidii.

Conversio,
Martyrologio
Lusitano
inscripta 25
Junii,

translatio
1 Julii,

4 Tertium ejus festum, seu potius commemorationem privatam (neque enim existimo alio die quam Dominica prædicta quidquam publice in ecclesia fieri) notaturus idem Cardosus fuerat 1 Julii, quando sexto post felicem transitum anno, D. Joanna Diaz, Athaugiæ oppidi Domina, uxor Ferdinandi Fernandez Cognomii, Domini de Chaves et Præfecti Majoris Conimbricensis, Ægidii consobrina, ædiculam eidem et maritorum sepulcrum ædificavit, quæ prima per lateralem portam ingredientibus Fratrum ecclesiam occurrit. Sed solum sex Martyrologii menses absolvit ediditque Cardosus, qui si longius vivere ac scribendo

Maji T. III

progredi potuisset, haberemus nunc fortassis accuratioris notitiam monumentorum ad hanc corporis Translationem spectantium, post quam nulla alia facta scitur. Proinde, si quæ uspiam Reliquiæ extant, verosimile est eas a reliquo corpore jam tunc fuisse separatas. Os certe unum a Conventu Santirenensi jam pridem obtinuit Vaozellense oppidum, Beati patria, servaturque sub clavi a Dominis Caballariensis prædii, propter arctam consanguinitatem qua hi Beatum contingunt, inquit Cardosus: qui ex libro inquisitionum Alfonsi Regis III hæc verba profert, Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, avi istius Regis, villam de Pinheiro (est hæc Vaozellæ proxima) et forariam de Caballaria: et modo filii de Joanne Fernandez de Almeida habent ipsam hereditatem.

5 Servatur autem prædicta Reliquia in eremitorio, nomen ejus ferente et carceribus publicis sic contiguo, ut captivi in illud prospectum habeant, possintque audire quiete et reverenter sacrificium Missæ ibi fieri solitum: sicut ego ipsum ex devotione ibidem obtuli anno mdcxlv, inquit jam sæpe dictus Cardosus. Supra portam spectatur intra loculum imago Beati, an. mclxxviii sculpta ex petra, ea figura, ut sub pedibus draconem infernalem prostratum habeas, eundem lancea quam manu tenet videatur transfigere. Altare multo recentius adornatum fuit anno moclxxii, supra parvam cryptulam in quo prædicta Reliquia custoditur. Est etiam in honore conclave, in quo felici partu natus est mundo Beatus iste, intra ipsum quod dixi Caballariense prædium, conversum in sacellum, Spiritui sancto dicatum: quod cum ruinam minaretur, restauratum fuit an mdcxlv, positaque supra altare imago Sancti Fr. Ægidii. Extat præterea antiquum Regum Lusitanorum Diarium, in Tumbensi turri asservatum, in quo sic legitur: S. Ægidius Ordinis Prædicatorum migravit ad Christum, die xiv Maji an. salutis mclxv. Denique in Calendario Cathedralis Conimbricensis ista habentur. Anno a Nativitate Domini mclxv, xiv die Mensis Maji, in qua die tunc temporis occurrit festum Ascensionis Domini, obiit Mag. Ægidius, Presbyter, quondam Canonicus Thesaurarius istius ecclesiæ: qui decessit Frater Prædicatorum, et reliquit Capitulo lx libras, et pro suo anniversario hereditatem de Cernelia, cum omnibus juribus et pertinentiis suis etc. qui jacet in monasterio Fratrum Ordinis Prædicatorum apud Sanctarenum.

6 Vitæ historiam brevius scripsit auctor anonymus antiquus, post historiam miraculorum, ab Ægidio vel od Ægidii invocationem in vita atque post eam divinitus patratorum, compositam rudi ac barbara Latinitate, per auctorem multo antiquiorem, atque ipsi Beato corrum, qui Santirenensis Conventus Prior, et Fr. Petrus Paez seu Pelagius dictus fuisse intelligitur ex num. 60 et 85 ejus quam dubinus Vitæ, acceptæ et contractæ ex quatuor libris, in quos hoc argumentum, varis adiutamentis illustratum et in dialogi formam extensum, distinxit auctor, veterum MSS. fidem secutus, barbariem moderatus, Mag. Andreas Resendius. Laudat hunc in Bibliotheca Ordinis Prædicatorum Mag. Antonius Senensis pag. 18, dicitque quod fuerit vir doctissimus in politioribus litteris, linguarum notitia clarus, omnis generis antiquitatum mirus indagator, verbi Dei præco præstantissimus, et Joannis III Regis Portugalliæ concionator, qui claruit usque ad annum mclxvii. Idem, præter alia sui ingenii monumenta ibidem enumerata, et hoc de B. Ægidio opus, etiam scripsit Historias Divorum, quæ publice in templis leguntur; et Breviarium Eborensis Ecclesiæ, jussu Serenissimi Cardinalis Infantis Henrici, reformavit. Quos autem de R. Ægidio scripsit libros, eorum autographum anno mclxxxv, cum Bibliotheca ederetur,

D
AUCTORE D. P.

os in patria
ejus Vaozella

intra eremito-
rium juxta
carcerem:

E

memoria in
scriptis an-
tiquis et pu-
blicis ut Sanc-
tu.

Vita et mira-
cula olim ru-
dibus scripta,
cultus trans-
lata

ab Am'rea
Resendio,

A *servabat adhuc Conventus Sontirenensis : egraphum vero male habitum eodem fere tempore reperiens in Gallia F. Stephanus de Sampayo, traxit in occasionem edendi anno MDLXXXVI Parisiis libri, cui titulus : The-saurus arcanus, Lusitanis geminis refulgens, in quo Ægidii, magi olim, Theurgici stupenda historia, variis exculpta dialogis, atque aliorum Sanctorum Patrum Ordinis Prædicatorum ex eadem Lusitania gesta, multaue alia scitu dignissima continentur.*

edita a
Sampayo :

antiqua MSS.
frustra requi-
sita :

7 *Quid Sampayus Resendia, quid Resendus Pelugio præstiterit, in sua quisque præfatione declarat. Ego brevitatis studio resectis purergis, quibus dialogi forma exornabatur, eum continue orationis modum restitui, quem Resendus dederat, priusquam in Pyrrhi cujusdam medici colloquium venisset, unde sumpta dialogismi oc-casio. Maluisssem ipsa antiqua scripta, quantumvis barbara, invariata hic exhibere : ideoque rogaram R. P. Antonium Macedo Novitiatus nostri Obssiponensis Re-ctorem, quondam Romæ mihi notum (eum ipsum quem Regna Sueciæ Christina primum dignata est facere conscius sanctioris consilii de mutanda religione et regno abdicando, eodem per annum et amplius familiæ-rissimè usa, donec eum Romam mitteret ad Societatis nostræ Generalem, quæ in rem forent deliberaturum) rogaram, inquam, ut vetera MSS. in chortophylacio Scalubritani conventus requirenda ac transcribenda cura-ret. Sed vana ea diligentia fuit; nihil enim ejusmodi istic repertum, nec quidquam quod oleat vetustatem. Solum in Conventu S. Dominici Olissipone repertum exemplur est cujusdam examinis, in ordine ad solennem et publicam canonizationem instituti anno MDCXXVII, circa famam sanctitatis B. Ægidii, cultumque anti-quum et venerationem populorum, nec non miracula ejus intercessionis tributa. Sed cum horum ne unum quidem in particulari exprimeretur, non credidit Pater iste operæ pretium sumptus facere in istius interrogato-rii descriptionem. Nec vero erat operæ pretium : nisi quis forte præcipua probationum capita strictim vellet colligere, quemadmodum feci VII Aprilis post Vitam B. Hermannii Canonici Præmonstratensis Steinveldiæ. Nam tale quid si accepero, etiam hic libenter subne-ctam.*

alii de eodem
Beato scripto-
res.

8 *Enumerat longo ordine Cardosus scriptores, qui B. Ægidii vitam attigere. Præcipui et nobis etiam noti, sunt Abrahamus Brævius in suis Annalibus ad ann. MCCLXV, Castellius tomo 1 Historiæ S. Dominici a pag. 427 ad 433, et Tamayus de Salazar in suo Martyrologio Hispanico : qui omnes sua verbotenus fere ex editione Sampayi sumpserunt, idque lingua Latina hoc nostro seculo. Superiori autem seculo eandem Vitam Lusitanice edidit ad calcem sui operis de Sanctorum gestis, anno MDLXXXV appendice en auctis, Fr. Didacus de Rosario, vel alius pro eo, addens eam excusam sicut scripta est in libro quodam authentico, tractante de Vitis aliquot sanctorum Ordinis, viderique ex-tractam ex ea quæ scripta extat in conventu Santi-renensi : quod de Rosendii autographo non debet intel-ligi, sed de ipsiusmet Pelugii Prioris compilatione. Cum enim ad extremum ipsis auctoris verbis positum esset, qua ratione Thomarii jentaculum sumens, ab infixa gutturi spina invocato Ægidio fuerit liberatus, prout refertur a nobis num. 84, dicta Lusitana Vita sic concluditur : Non scimus quomodo vocatus fuerit iste Religiosus, qui hæc de se scripsit et hanc histo-riam compilavit (quia in libro, unde hæc vita Lusi-tanice translata est, talia non exprimuntur) videtur tamen mihi vir esse magnæ auctoritatis, qui multas earum quas narrat rerum vidit ipse, et alias a per-sonis fide dignissimis accepit. Gallica denique lingua et novo ordine Vitam ac miracula B. Ægidii digressit Fr. Joannes de Reckac a S. Maria in tomo 2 de Vitis Sanctorum Canonizatorum sui Ordinis, anno MDCXLVII. Alios qui strictius memoriam Ægidii attigere nihil*

attinet singulos commemorare, cum omnes hoc seculo scripserint, et novæ rei nihil addiderint.

D
VIDE APP.
TOM. VII MAIL
NOT. 91 **

VITA

Auctore Magistro Andrea Resendio Ord. Præ-dicatorum.

PRÆFATIO EDITORIS

Fr. Stephani de Sampayo Lusitani.

Habes in hoc volumine, pie lector, Ægidianam conversionem, multis et utilissimis tam Theologiæ quam humaniorum litterarum flosculis intextam. Quæ quanto mihi labore constiterit, in revelationem parvulorum (ut Christi verbis utar) et derisionem sapientium hujus seculi, non facile dixerim. Cum enim in quodam Pictaviorum castro diebus elapsis quasdam meas elucubrationes sollicitus quævissem, prope cœnobium Belvecuriæ forte et inopinate, inter militum manus pedesque, hanc sancti viri historiam, illuc casu delatam, et a doctissimo Ma-gistro Andrea Resendio olim conscriptam, offendi, collegi, atque redemi. Quamvis autem auctoris sui nomine et historiæ principio Græcisque carminibus deletis, adeo informis apparebat, ut non facile a me dignosci posse aut reparari videretur : communis tamen mihi cum D. Ægidio nativi soli origo ad hoc ejus resarciendum et vivificandum opus allexit. Altera deinde peculiaris ratio, quam non sine magna ingratitudinis nota subterfugere cogitarem, ad hoc me urgenter commovit. Ingenue namque meritis ejusdem Divi vitam me, vel saltem oculum dextrum, jam a multis annis salvum sanumque habere fateor. Cum enim adhuc tirunculus in religione essem, anno circiter MDLX instantibus comitiis Provincialibus nostris, in Scallabitano cœnobio ageudis, in quo sepulchrum hujus sancti Patris veneratur, a con-ventu meo Ulissiponensi illuc ire sum jussus. Est autem intra septa monasterii puteus quidam pro-fundæ altitudinis, quem antiquorum traditione vul-gus jactitat e terræ intimis, ut adhuc cernitur, effossum, ex quadrato lapide a summo usque ad deorsum a malignis spiritibus, per obedientiam D. Ægidii, unica nocte extractum esse. Hujusrei invi-sendæ causa juvenili quadam motus curiositate, cum me illuc semel proriperem, aderat illic forte familiaris quidam noster agaso, qui haustro altero duorum lon-gissimo fune pendentium, aquam ab eodem puteo hau-riebat. Cum vero jam prope medium profundæ altitu-dinis situlam unam, aqua plenam extractam pendu-lam, et tunc tenns apprebensam firmiter, e manibus incaute ruere permisit deorsum; vase pleno tanto impetu pessum eante, ut vacui alterius ascendentis uncus ferreus semicircularis a quo pendebat, per concavum dextri oculi me intruspicentem appre-henderit, atque paululum in aera elevaverit, prius-quam ego periculum cavere possem. Mentis igitur ab statu ex hac concussionem deturbatus, quasi per somnium ex prævia apprehensione. D. Ægidii nomen cœpi afflicte invocare. Accurrerunt Religiosi, et cranii fractione me in brevi morituri, vel sal-tem oculo dextro orbatum esse judicabant; non parum mirantes quod non intra puteum decidissem, in cujus humili ore ventre tenuis procumbebam. Denique trimestri spatio semivivus lecto decumbens, chirurgis medicisque de vita mea actum esse jam cogitantibus, apponebant [tantum lintea conduplica-ta, pro excipiendo pure,] ab oculi centro horrendo putore incessanter defluente. Non tamen destiti D. Ægidii, in cujus domo et ad cujus putei oram (voca-tur enim puteus Fratris Ægidii) passus fueram hujusmodi

Mat. 11, 25
Vita hæc
fortuito inven-
ta ab eo,

qui oculum
salvum
debebat,

evidenti
miraculo
B. Ægidii.

A hujusmodi læsionem, auxilium implorare. Nec vana fides. Letalis enim illa contusio et immedicabilis, contra spem omnium sanabilis in dies magis cœpit apparere : et siccato saniei fluore, centrica illa plaga hiatusque horrendus ocludi. Postea demum non solum vulnus [curatum] est, sed et cicatrix abolita fere evanuit. Testis mihi est Deus quod verum loquor, et vere cœlestem medicum, ut Salomon consulit, propter infirmitatem honoro, quæ ejus suffragiis, ut ab omnibus judicatum est, præter ordinem naturæ delusa atque exterminata fuit. Semper enim mihi persuasi, magnum ecclesiæ Dei incommodum et scandalum commentitia miracula generare. Præstat utique Divorum historias, ut vere contigerunt, vere narrare, non autem imperito vulgo eos fictionibus velle commendatiores reddere. Hæc D. Ægidii gesta quidam antiquus Pater, Scallabitani conventus Prior, fideliter, tamquam oculatus multorum testis, conscripsit; postea vero citissimo nobis tempore M. Andreas Resendus, repurgatis multis, nobis illustriora suis reliquit elucubrationibus, omnino absolutis. Quia tamen, colloquii familiaris occasione, stylo admodum mordaci et satyrico in iis utebatur, tam in gratiam lectoris quam auctoris ejusdem, multa invertere, addere, immutareque sum coactus. Erasmitica enim libertate (salva pace tanti viri) aliqua in dubium vertere voluit, sive censoria virga notare, de libris Dionysii Areopagitæ, de quibus sine gravi scandalo Galliarum nec mutire jam licet; de Templariorum exterminatione, de aliis etiam multis; quibus antidotus solutionis appositus est, quæ lector curiosus non infructuose inspiciet.

PROLOGUS AUCTORIS.

Cum diebus elapsis Almerinium peterem, aulicum in Lusitania pagum, pro Regum tantum venatione pulchre exstructum, incultis latissimisque circumseptum campis, vario ferarum genere refertis; negotio pro quo illuc perrexeram absoluto, Scallabim quoque adii urbem, quam nunc Sanctarennam dicunt, ut sepulcrum sancti Patris Ægidii, quod est in templo cœnobii nostri D. Dominici, religionis causa visitarem, simulque ut librum gestorum ejus commodato a meis cœnobitis peterem. Cupiebam enim sancti viri historiam paulo mundiori sermone conscribere, partim quod id patriæ debebam, partim etiam peculiari quodam erga illum affectu. Præerat autem conventui religiosus et bene doctus vir quidam, quicum me comiter et jucunde, pro veteri amicitia nostra, suscepisset; librum quem petebam, non modo libenti et alacri animo tradidit, verum etiam, quod ego mea sponte pollicebar, multis ipse verbis cœpit efflagitare. Spopondi tunc, me facturum; illique vale dicens, meam sum reversus in urbem. Postea vero cum circa ferias Quadragesimales, sacrarum concionum causa, Vianam me contulissem, oporteretque ter in hebdomada concionari; eo factum est, ut serius meum promissum implerem : nihilominus tamen successivis horis, quibus a concionum onere vacabam, rem sum aggressus; et sesquimense, studio interpolato, confeci. Quampridem equidem potui evulgassem; nisi incidisset occasio vertendi styli et orationis rationem immutandi, ut sermonem cum amicissimis meis super ea re habitum in literas mitterem. Nam cum rediissem in urbem, atque domum me recepissem; die quadam meridiano tempore sedebam cogitabundus, librum illum conferens cum mea nova historia; intervenit autem Loisius Pyrrhus medicus, vir mihi et eruditionis luculentæ gratia et morum facilitate non modo amicus, verum etiam jucundus. Is adventui meo cum esset gratulatus, et vidisset librum veterrimum, membrana scri-

ptum, a blattis semicomestum, Ut tu, inquit, tibi similis semper es! Sed e quibusnam latebris vetustissimam hanc prædam eruisti? E cœnobialibus, inquam, Pyrrhe. Expecto, inquit ille, thesaurum aliquem : nam tu, nisi elegantissima quæque, prædari non soles. Thesaurum sane, inquam, licet appelles : elegantiarum vero si quid expectas, audi. Deinde legi versus aliquot prodigiosæ latinitatis, imo barbariei monstrosissimæ. Erat enim liber compositus a nescio quo auctore, probo sane et religioso viro, qui, quantum apparet, virum Dei Ægidium adhuc in humanis agentem, non modo familiariter novisset, verum etiam testis oculatus admirabilis vitæ ejus fuerit. Hic igitur gesta beati viri scribere est adorsus, sermone quidem Latino, ut illius ætatis ferebat consuetudo; sed sparsim, inordinate, solœce, balbe, planeque barbare : nec alia scriptori cura fuit, quam veritatem, multis nominatis testibus, quovis modo dicere. Vitæ vero series, patria, parentes, studia et conversio, ab altero recentiore descripta sunt, eodem caractere, hoc est, plane barbare. Pyrrhus, ut est rudis sermonis insolens, Pro, inquit, Juppiter, carbonarium thesaurum! Sile, quæso te, et tu potius, quidnam barbarus iste liber contineat, eloquere. Vitam, inquam, et miracula Beati Patris Ægidii Scallabitani. Et ille, Hunc Ægidium magum ego fuisse inaudivi Atqui in hoc, inquam, divina potentia pietasque elucet vel maxime, quod perversissimos ipsorum culpa homines, reddit gratia purificante rectissimos. Est ita, inquit ille : quare, nisi tibi molestum est, cuperem vitæ ejus seriem audire, sed nitidior atque ex officina tua sermone. Multum enim detrahit rebus, alioqui eximiis, rudis et impolitus sermo. Certe barbarie et ignava compositione, etsi fides dictorum non minuitur (quamquam et id quoque) friget tamen affectus. Ea ipsa causa est, inquam, Pyrrhe, cur hoc opere suscepi. Habeant ergo Sacerdotes nostri Divi Dominici barbarum suum librum, atque in fidei testimonium servent : ego operam dedi, ut Ægidii nomen per aures eruditorum, fastidiosissimæ ætatis hujus, paulo inoffensius ire possit : tu autem animum orationi attende, tametsi ego mihi id non sumo, ut tam comptam effecturam me confidam, ut valeat sibi ipsa facere audientiam.

CAPUT I.

Adolescentia et conversio Ægidii : Vita in Ordine usque ad obitum acta.

Beatus igitur Pater Ægidius natus est anno circiter millesimo centesimo nonagesimo a ad confluentes Vagi et Zele fluminum, in oppido Vaozela, quod ab utroque flumine conflatum habere nomen videtur. Est autem oppidum in Visæensi diœcesi, juxta thermas Alaphoenses. Parentes ejus, juxta seculi dignitatem, et genere nobilissimi et moribus religiosissimi fuere, et fortunæ amplitudine inter primos clari. Nam pater, Dominus Rudericus Pelagius Valladaris nomine, Domini Suerii Pelagii Valladaris filius, de primoribus fuit aulæ Regis Sancii majoris, et illi a consiliis, adhuc Regiæ Major domus. Fuit etiam arcis et urbis Conimbrigensis Præfectus, non autem Prætor, ut male barbarus iste liber continet. Prætor enim juri dicundo est : Præfectus autem militare vocabulum. Id ita esse, ostendit inscriptio sarcophagi, quæ, me puero, Conimbrigæ in cœnobio Canoniorum S. Crucis detecta est. Ea autem hujusmodi est : Hic situs est DOMNUS RUDERICUS. PATER FRATRIS ÆGIDII, SANCTIRENENSIS, MAIOR PRÆFECTUS ARCIS ET URBS CONIMBRIGENSIS. Hoc enim sonat vocabulum Punicum Alcaide, quod erat in

D
A. ANDR.
RESEND.

miracula a
teste plerorumque
oculato,

E
et vitam
recentius
compositam
continentia.

eam Latinius
publicanda
suscipit.

F

a
l'aosela natus,

patre arcis
Conimbrigensis Præfecto.

Eccl. 38, 1

in nonnullis
correcta
editur.

Nactus vetera
de B. Ægidio
scripta,

a stylo plane
barbaro,

A. ANDR.
DESCEND.

A in inscriptione, quo etiam nunc in ea administratione Lusitani utimur. Mater vero illius Domna Terasia Gilia sive Ægidia vocabatur. Habuit et germanos duos, Pelagium Rudericum, qui patris nomen inversum habuit, et Joannem Rodericum natu majores. Ipsi vero de matris cognomine inditum nomen: patris autem nomen in cognomen transiit: nam Gilius sive Ægidius Rodericius fuit appellatus. Ita reperio in libro familiarum sive geneseon, scripto a Petro Comite Dionysii Regis notho. Consului etiam de eadem re D. Antonium Liniicum, ex nobilissima Dynastarum Liniæ familia, qui argumento simili librum confecit, sermone quidem patrio, verum accuratiore et ætati huic nostræ accommodatiore.

b
matre item
nobili:

Habuit Ægidius fratrem alium, et nescio an tantum fratrem ex priore patris uxore, an etiam germanum, Decanum ecclesiæ Olisiponensis. Mater ejus (quod ad claritatem eorum quæ dicenda sunt conducit) amicitia fuit Domnæ Joannæ Didaciæ, oppidi Ataughiæ domina, femina illustri, quæ in aula Reginam Alphonsi III uxorem comitabatur, quam habuerat in matrimonio Dominus Vernandus Vernandus Cognominus, ex qua genuerat Vernandum Vernandum minorem et Nunium Vernandum Cognominus. Is Nunius Vernandus sub Rege Dionysio regni Thalassiarcho et magni fuit nominis: Joanna vero, Nunii mater ac Ægidii consobrina, ædiculam marmoreamque sepulcrum, in quo beatus Pater Ægidius post translationem conditus est, ædificavit, religionis et necessitudinis ergo. Id ideo commemoravi, Pyrrhe, ut tam cognominis nostri, quam illustris Athaidiorum familia, in quo hereditario jure Athaugiæ oppidi dominium derivatur, intelligant ad se beatum virum non parva necessitudine pertinere.

c
ex studio
Conimbriciensi

2 Talibus ortus majoribus B. Ægidius, magistrus cepit frequentare a prima statim pueritia Conimbrigæ, in qua urbe, utpote ea tempestate Regum Lusitanorum sede, litterarum studia tunc vigebant. Suapte vero ingenio et instituto paterno philosophica studia sectatus est, præcipue autem medicinam; in qua brevi multum, etiam usque ad nominis famam, profecit. Id cum mirum et modum Regi, cui parentum causa familiariter notus erat, placuisset, cumque sibi Archiatrum d futurum jam proponeret, studia ejus liberaliter fovebat. Invenio Regis beneficio illum adhuc intra pubertatem, ecclesiarum Bracarensis, Conimbrigensis, ac Igedetanæ Canonici esse factum, ecclesiæ item Divæ Virginis ac Martyris Irenes Scallabitanæ, Cherusciensis quoque ecclesiæ fuisse Rectorem. Igitur cum ex studiis famæ dulcedinem, quam jam gustaverat, adamasset; decrevit ad celebrem Parisiorum Academiam proficisci, ut illic et litteris eruditior, et experientia plenior peritiorque in patriam rediret. Profectus itaque cum decenti comitatu, juxta generis atque fortunæ dignitatem, ex immodica famæ et nominis cupiditate cepit animo cogitare, quonam pacto apud suum Regem, supra reliquos ejus ætatis doctos homines, inclaresceret. Nec per eum stabat, ut est in perversum prout humana mens, quo minus id vel malis artibus efficeretur. Hæc secum versanti daemon, libidinis ejus auctor ac stimulator, conspicabili forma, schemate viatoris, eodem pergenti apparuit. Atque eo comiter salutato, ortoque (ut mos est iter agentibus) familiari colloquio, ille non audita profectionis ejus causa et desiderio (quod ipse tacitus succedebat) vehementer propositum illius collaudavit, sed tam longinquam et diuturnam peregrinationem non probabat; præsertim cum posset ad apicem naturalis philosophiæ et medicinæ artis, magno et viæ et temporis compendio, pervenire. Insuper occultas et pene divinas artes, quas vani quidam homines, velut illicitas per ignorautiam odiose insectarentur,

a jungente
se ei per rium
dæmonemc
transiturus
Parisios,

d

C

pollicebatur illum consecuturum, quibus et morbos depellere et rerum eventus præscire, ac mira super mortales omnes valeret operari. Non longe esse urbem Toletum, in qua illis artibus posset erudiri, modo dictis ejus obtemperaret. Intellexit Ægidius magicas sibi artes, a quibus illa tempestate in Hispaniis non abhorrebant homines, ab illo viæ comite perhiberi: et paululum quidem cogitabundus substitit, deinde autem pessime persuasus pessimo acquievit consilio. Quare onisso cæpto itinere, Toletum deflexit, seque magistris impiæ ac nequissimæ disciplinæ, loca subterranea atque ab hominum conspectu remota frequentantibus, juxta imperatas leges horrendu nefarioque sacramento addixit, seseque in animæ exitium devovit, chiographo sua manu de suo sanguine facto, in testimonium illis dato. Decurso septenni spatio, bene ad male agendam instructus, permissusque abire quo vellet, Parisiense iter, quod prius instituerat, est aggressus; et brevi, maximo totius Academiæ plausu, permissionem adeptus est, ut medicinæ artis Doctor, et vocaretur et esset. In arte autem exercenda cum partim naturalis philosophiæ exacta cognitione, partim propitiorem tunc dæmonum favore adjutus, felicissime operaretur, ac morborum crises facillime præveniret, omnes tam doctos quam indoctos in sui admirationem attraxit. Nec curationibus contentus, miracula ad nominis ostentationem edebat plurima, tum in rebus gravioribus, tum joco et ridiculi gratia: et quæcumque animo collibuisse, boni et æqui posthabita ratione, sibi permittebat.

persuadetur
Magiam Toleti
discere.Parisiis
medicinæ
doctor
creatus,

E

3 Interea appropinquavit tempus, quo Domino placuit, illud contumeliæ vas in vas honoris commutare. Contigit igitur adhuc Lutetiæ commoranti, vidisse spectrum hujusmodi. Erat quadam die in sua bibliotheca solus clausoque ostio: et ecce oblata est ei species viri armati, facti quantum videbatur ex lapide marmore, equo marmoreo insidentis, qui lanceam manu vibrans, hæc ad illum vultu terribili et minaci verba locutus est: Muta vitæ statum: Muta, inquam, tuæ vitæ statum. Et his dictis evanuit. Ille vero tunc quidem tristis et attonitus visa secum reputabat, et ex scelerum conscientia merito terrebatur: sed postea illecebris amœnioris vitæ et peccatorum vinculis irretitus, sese cepit redarguere, quasi phantasmatum ludibria religione nimia vereretur. Obdormit itaque, animumque in pristina vita sua confirmavit. Pauci intercesserunt dies, cum in bibliotheca legenti adfuit iterum armatus ille vir, simili apparatu, sed habitu oris longe terribiliori; et admissio in eum equo, Muta, Muta, Muta, inquit, vitæ tuæ statum, alioqui te interficiam. Tum vero stupefactus, Mutabo, inquit, Domine; et quæso mihi ignoscas, quod priori jussioni tuæ non maturius obedierim. Quem cum ferox ille eques demissus se gerentem vidisset, lanceæ mucrone illi pectus leviter supra cor pupugit, statimque discessit. At ille ita punctus, existimabat plagam in cor intimum descendisse. Quare flens et ejulans cepit famulos inclamare, ac imperare, ut statim abitum adornarent; velle enim ab illa terra recedere, atque in patriam remeare. Accensoque igne copioso, libros magicæ superstitionis combussit, et compositis celeriter sarcinis clam discessit, recta magnis itineribus contendens in Lusitaniam. Dumque esset in via, ex mæstitia, in inedia et lassitudine quartanam febrem incurrit: propter quam tamen profectionis contentionem numquam intermisit, utpote corde saucius, et semetipsum fugiens, incertusque animi, quid sibi potissimum esset ad salutem agendum.

gemmaque
apparitione
jussus mutare
statum
vitæ,

F

4 Interim Palentiam devenit, ubi tunc nuper admodum exorti Prædicatorii Ordinis Sacerdotes, juxta sanctissimi viri Dominici institutum, cœnobium

Prædicat.
Ordinem
Palentiz
amplectitur:

A bium ædificabant. Quos cum Ægidius vidisset in opere laborantes, cæmentariisque ac artificibus reliquis sedulo, absque ullo sanguinis, gradus et scientiæ supercilio, ministrare; optavit se illis jungere; et mane facto, Rectorem cœnobii convenit, petivitque anxie, ut ejus exciperet Confessionem. Cumque eatenus actæ vitæ labes, recensque propositum aperuisset, religiosus ille vir, lucri faciendi ejus cupidus, consulto cœnobitas suos, placeretne illum recipi. Mox magno omnium gaudio, raso capite depositisque laicis indumentis, regulari Ordinis habitu est indutus, et veniens ad ostium cœnobii, famulis ex eo facto consternatis multumque plorantibus, valedixit, omni inter illos divisa suppellectili. Ad hæc litteras ad patrem dedit, quibus ordine quæ sibi contigissent enarrabat. Ipse vero in carne sua pristinam indulgentiam puniens, totum se jejuniis et pœnitentiæ operibus dedit; ad tantam sui humiliatorem demissionemque redactus, ut ad abjectissima quæque ministeria hilarior esse videretur, quam humanæ laudis et gloriæ prius fuerat appetentior. Victu utebatur parcissimo, partim sua sponte, partim quia tanta paupertate monachi premebantur, ut fere, crassiore pane et paucillo vino exceptis, nihil illis in prandio lautius apponeretur, quam cuilibet cocti cauliculi folium, aliquando exiguo unctam oleo, nonnunquam ex aqua tantum bulliente et sale maceratum potius quam conditum. Cingulo ferreo, quatuor diffracto internodiis, sub cilicino sago, super nudam carnem se incinxit, ita fibulato ne facile aperiri defibularive posset. Id donec vixit / omnino ignorato ac latens, post obitum, dum pollinciretur, compertum est. De quo suo dicemus loco. Peracta annua catechesi, quæ antequam initiaretur juxta canonicam sanctionem præcessura erat, cum vitæ institutum vovisset, rediit in patriam; et cœnobium Scallabitanum, regulari disciplina; et gravissimorum Patrum frequentia tunc celebre, ad habitandum elegit: quod quidem cœnobium, primis exorientis Ordinis initiis, vivo adhuc sanctissimo Patre Dominico, B. Dominicus Cubensis g ejus discipulus ac socius, ab eoque in Lusitaniam missus, non multis retro annis Regio favore construxerat, ubi et sepultus requiescit.

inde Scallabim missus,

multum cruciatur propter chirographum datum dæmoni.

C in hoc ergo Ægidius mira se afflixit asperitate: graviter autem illum angebat fœdus pactum cum dæmone, et chirographum infelix, quod suo sanguine scriptum illi dederat. Quare abundante lacrymarum fluvio Christum, ut sui miseretur, anxie deprecabatur; Dei tamen genitricem, utpote Prædicatorum Ordinis specialius patronam, peculiari et ardentissimo venerabatur affectu, in quam permagnam collocaverat fiduciam fore ut ejus meritis chirographum illud deleteretur. Ideo excubitor assiduus in sacello comitis quotidianis extructo, Capituli locus vocatur, in quo pendebat demissus a turri per foramen funis, quo cymbalum pulsatur, aucte beatæ Virginis altare prostratus, totas fere noctes ducebat insomnes; cum tamen interim gravissimas dæmonum pateretur sycophantias, illum ad desperationis barathrum pertrahere molientium. Nam sicut ipse postmodum, cum ad tentationum tolerantiam juniores hortaretur, simplici animo ac familiariter referebat, varios diaboli insultus perpassus est, modo illi chaos et horribiles tenebras, modo in æternis ignibus ardescentes corporibus animas ostendentis; aliquando se nequam hostis in maximæ amplissimæque testudinis speciem objiciebat, nonnunquam trucis sagittarii imagine formidolosus eum sagittis impetentis, jam jamque immisso similis, ob oculos se ponebat: interdum vero, qui esset, confessus, probrosis vituperationibus ac maledictis illam proscindebat: ut asseveraret postea, malle se nil-

qui sub variis formis eum tentat,

lies capitalem subire sententiam, quam in spectrorum talium fœdam imaginem dæmonumque sævitiam iterum incurrere. Ad quorum improba terrimenta, multimodasque illusiones et formas, quibus se illi conspicabiles objiciebant, externatas et ex præteritorum conscientia formidolosus Ægidius, querula anxietate impendio magis ad pietissimæ Dei Genitricis confugiebat asylum. Nam post septem fere a sua conversione annos, nocturna quadam pervigilatione afflictus et importunius oranti adfuerunt dæmones, clamoribus validis nihil illud agere subinde obstrepentes: meminisset, ut pessimo se inferis auctorarat facinore, meminisset Christi per inexpiable scelus ejurati, meminisset religionis Christianæ pro nihilo habitæ; nullum jam quantævis pœnitentiæ relictum esse locum, frustra se allictare, frustra precibus fatigare oclusum sibi omnino cœlum.

G Hæc et his similia cum jactarent, quo de constantiæ gradu dejectus desperationis extremo scelere se afflictus animos impiaret; Ægidius ad Virginis statuam, quæ erat in ara, paulisper erectus; inter acerbissimos singultus, qua voce potuit, Pietissima, inquit, Regina, revera cum mea mecum scelera expendo, digna omnia meis factis, quæ objiciunt isti, egomet agnosco: sed cum omnipotentia, cum misericordiæ, cum placabilitatis filii tui, cum pietatis quoque tuæ recordor, non possum spem magnam non resumere, non possum meliora quam mereor non sperare. Ostende eos, Virgo clementissima, juxta filii tui sententiam, et mendaces esse et mendacii patres: et famulum tuum, maxima te cordis ac spiritus anxietate adorantem, ad hanc aram tuo signo venerandum confugientem, tuum cœleste numen afflictum implorantem, spe bona, et bona qua potes ope consolare. Quid multis immoramur? Inter superbe intonantium et comminantium voces, consternatas præ angustia et terrore supplex Ægidius, parum aberat quin animam efflaret. Ecce autem chirographum infelicitatis pacti ante altare Virginis apparuit, h demissum per supra memoratum foramen ab improperantibus, et vim sibi factam a beata Dei Genitrice conquerentibus. Non poterit non dico mea, quæ perexigua sane est, sed humana ulla eloquentia pro dignitate explicare lætitiæ, lacrymas, gratiarum actiones, sanamque pro divinæ matris dulcedine insaniam, quibus Ægidius afflictebatur: cui nova oculis lux cœlitus oblata est, ut intelligeret, non displicere benignissimo Patri reverentis filii sobriam pœnitentiam. Multum tamen illi in beatam Virginem auctus est affectus, qui jam antea non posse crescere videbatur. In tantum ut si rebus sacris ἐμπνεύματα i adscribere licet, non alibi ea magis, quam in uno Ægidio esse deprebenderetur: illum totum divinæ Matris amor speciali cura custodiebat. Pro septennio enim illo, perseveranti urgentium tentationum patientia exantlato, altero septennio illibatæ Virginis gratia remuneratus adeo est, quod perpetuo a Deo lucem quamdam, in modum accensæ lampadis, ubique sibi adesse conspiciebat, quasi certum ac præsens adversus nefarias potestates munimentum; donec tandem, posita fœdorum spirituum formidina, non modo ad conspectum non terrebatur, sed illis ipse potius terrori erat.

7 Tanto hoc onere, quo ratione maxima angebatur et premebatur Ægidius, per Christi gratiam et merita Genitricis ejus adempto, indes animo evadens quietior ac hilarior (non quod propterea pœnitentiæ rigorem intermiserit, aut se cupiditatibus effèrri permiserit, imo eo se deinceps macerabat amplius, quo etiam jam confidentius) sed tamen animo factus hilarior, divina sacræ theologiæ studia est adorsus, tanta aviditate, ut dies noctesque, quantum

D
A. ANDR
RESEND.

et coram
immagine B
V. orant

E

cogitur
Chirographum
restituere.
h

F

i

A. ANDR.
RESEND
De reversus
Lutetiam

k
fuit familiaris
Umberto pos-
tea Magistro
Ordinis,

qui ejus
sanctitatem
multis de-
scribit,

in libro de
Vitis Fratrum.

A quantum ab oratione vacabat, aliud nihil aut ageret aut meditaretur. Id quo ageret expeditius, Lutetiam iterum se contulit; atque a collegio Dominicalium Sacerdotum, recens quidem ibi structo, sed maximis ejus ætatis ingeniis florente, nonnihil superiore adjutus fama, et regia per litteras commendatione, benigne receptus est; et sanctæ memoriæ k Jordani, qui beato Dominico in regimine successerat, ob conspicuam vitæ sanctitatem factus carus. Familiarior tamen contraxit amicitiam cum venerabili Umberto, qui etiam post eundem Ordinem summa laude gubernavit. De sancta vero ejus tunc temporis conversatione cap. 2 quartæ partis, lib. qui dicitur, Vitæ Fratrum, nomine tamen ejus suppresso, hæc habentur. De quodam Fratre Hispano l, viro eximie sanctitatis et auctoritatis præclaræ, qui in seculo fuit in statu magno, narravit venerabilis Pater Magister Umbertus (qui ejus socius et valde familiaris fuit diu in Parisiensi conventu, et cum eodem in eadem camera infirmus) quod fuit tantarum virtutum, quod cum Fratres essent in scholis, ibat ipse ad cameras, et quas inveniebat deturpatas mundabat, et sordes infirmariæ efferebat: quæ apponebantur, quamvis contraria, et esset medicus, cum gratiarum actione sumebat. Cum aliquis eo indigebat in aliquo, statim dimissis omnibus se totum ei prompto animo et læta facie exhibebat: et non tantum corporalia, sed etiam orationem et devotionem et similia, propter fraternam caritatem, dimittenda factis et verbis docebat. Neminem offendens, majoribus in omnibus acquiescens, semper aut orans, aut legens, aut docens, aut meditans, studium minus utile et pro modico reputans, licet esset magnæ litteraturæ. Vitas Patrum et Sanctorum audiebat et referebat libenter: festinare ad prædicationem et fructum circa alios, se neglecto, plurimum reprobabat. Omnes sancta sua conversatione fortificans, ad amorem Ordinis, et sanctæ paupertatis, et vere obedientiæ animabat. Vix unquam tentati novitii ducebantur ad eum, quin multum consolati redirent. Infirmos autem ipse infirmis multum suis consolationibus recreabat, monens ut non curarent de medicinalibus; sed in fide Christi, quicquid apponeretur, lætanter acciperent; et optime proficeret illis. Quia (dicebat ille) plus potest gratia, quam natura; Christus, quam Galenus. Cum autem aliqui se fundebant per rumores vel secularia verba, tacens et aliquantulum sustinens, paulatim et insensibiliter C quasi immiscendo verba de Deo, curialissime eos transferebat ad salubriorem materiam: ita ut in ejus præsentia non possent verba otiosa durare. Vix notari poterat, quod semel in anno verbum diceret otiosum. De loco suo nunquam recedebat pro aliqua recreatione vel alias, nisi pro causa necessitatis vel utili. Erat autem ita raptus in sanctis meditationibus et contemplatione, quod interdum Fratres, supervenientes ad visitandos infirmos, sedentes quoque etiam juxta se, non advertebat: et postquam rediret de alio seculo, assurgebat eis et recipiebat gaudenter, quasi de novo venirent.

8 Hæc in libro supradicto, ex parte conscripto, ex parte approbato a Magistro Umberto. Quo studiorum socio tanta ingenii dexteritate usus est, cooperante jam quoque specialiore in illo divina gratia ut parvo temporis curriculo a Cancellario Parisiensi ad Doctoris culmen fuerit promotus, et sacrarum Litterarum, Patrum Ordinis auctoritate, per Hispaniam Lector ordinatus. De hoc, quod in historia ejus inveneram, cum aliquantulum addubitassem; liber ille, quem Fratrum Vitas inscriptum supra meminimus, me confirmavit; ejus ista sunt verba lib. 4 tit. De virtute orationis: Hæc Frater Ægidius de Portugallia scripsit, vir simplex et rectus, et timens

Deum, in seculo magnus in artibus et physica, et in Theologia in Ordine Doctor. Et item in tit. De diversis visionibus: Frater Ægidius Hispanus, qui fuit in seculo magnus in artibus et physica, et in Ordine in sacra Pagina Lector, qui Prior fuit Provincialis bis in Hispania, vir religiosus, pius et verax, socio suo, Fratri Umberto Magistro Ordinis, scripta misit hæc quæ sequuntur exempla. Ubi etiam advertendum iis est qui librum illum legunt, tam in his locis quos attuli, quam in aliis, ubi Ægidius testis in libro illo citatur, nonnulla miracula, quæ ipse Ægidius, suppresso auctoris nomine, commemorat, ab eodem ipso fuisse facta: quemadmodum patebit iis, qui ea, quæ nos scribimus, cum libro illo contulerint.

9 Reversus post hæc in Lusitaniam, agendo, docendo et prædicando, talentum sibi creditum duplicare etiam supra virilem studuit. Invidebat tantis successibus antiquus ille animorum sicarius, tantoque id magis, quanto ampliorem severioremque olim in Ægidio exercuerat dominatum: quem tandem amisisse cum torqueretur, nihil non agebat, nihil insidiarum prætermittebat. Sed cum jam aperto Marte, nequaquam proficeret adversus eum, qui spiritus virtute undequaque se communierat, occultioribus cuniculis experiebatur. Erat igitur quodam tempore vir Dei in Conimbrigensi cœnobio, divinis litteris et verbi ministerio nec indiligentem nec infructuosam operam impendens. Id quoniam displicebat illi malo, virum Dei in secreto loco meditantem, ementita monachi cujusdam imagine, est adortus; et paulatim exandescens, opprobria et injurias procacissime in illum conjecit, beato Ægidio insolentiam eam admirante plurimum, eumque inhonestissime divexavit. Non evicit tamen nebulo sycophanta quod volebat. Nam Ægidius, nihil immodeste respondens, ab illo discessit; et petito religiosi Patris Fr. Dominici Pelagii Cœnobiarchæ colloquio, facultatem discedendi Scallabim instantissime postulabat; affirmans se amplius Conimbrigæ non mansurum, nisi ex obedientia compelleretur, nullam interim de illatis injuriis mentionem faciens. Admiratus cœnobiæ Præfectus postulati novitatem, et suspicans (quod erat) aliquid indigni ei accidisse, æque instanter causam, cur id tantopere vellet, percontabatur. Tum ille, Numquam, inquit majora opprobria nec graviores vituperationes quisquam a quoquam audivit, quam ego modo a fratre quodam. Urgenti, sciscitantique, quisnam Frater ille esset; Ipse, ait, est Fr. Julianus Gallus. Fecit illum eo vocari Præfectus, et coram adstanti; Prosterne te, inquit, Patri Ægidio, et veniam ab eo postula. Prostratus Julianus, vir admodum probus et modestus; Causam, inquit, scire vellem, et quam Pater Ægidius de me conquestionem habeat. Habet, inquit Præfectus, atrocissimis a te hodie injuriis impetitus. Per sanctum Dei filium, ait Julianus, ego hodie verbum, sive bonum sive malum, Patri Ægidio nullum feci, quem ante hanc horam non sum allocutus: et meliorem spero mihi mentem dabit Omnipotens, quam ut eo vesaniæ deveniam. Mirari itaque cœperunt, denique detectæ sunt mali dæmonis præstigiæ, satagentis et publicam utilitatem impedire, et in sancti viri animo spinosi odii adversus fratrem aculeum infigere. Sed mentita illi sua est iniquitas: nam et ampliori deinceps ipsum Julianum vir Dei caritate dilexit, et magnum docendi ac prædicandi laboribus addidit cumulum, ut bono illi fuerit modica illa et suo Fratri cassa illusio.

10 Ergo augescente indies sanctitatis ejus fama, bis totius Hispaniæ m (nondum enim in Provincias divisa erat cœnobiæ administratio) Rector Provincialis, non tam suffragiis in tabellam indicem collectis

Inde reversus
in Lusitaniam,

E

convitiis
appetit a
dæmone

sub specie
Fr. Juliani
apparente,
F

et Hispaniæ
Provincialis
creatus.
m

A collectis, renuntiatus est, quam viva omnium voce consensuque proclamatus. In quo magistratu seu potius ministerio, vix dici potest quantis se laboribus exercuerit, honore numquam ad superbiam abusus; sed indies se infra se magis dejiciens; etiam adultiore jam senio, quaque Hispania est, pedibus ter faciens, nisi admodum raro vilis aselli in sessione ex fatigatione nimia sublevaretur. Posterinrem tamen hujusceinodi magistratum, quem non multos post annos, quam priorem obierat, inire compulsus est, ut sibi ejurare liceret, in Comitibus generalibus ægre impetravit; verum per nimiam senectutem gerendo parem se non esse asseveranti permissum, uti eo se abdicaret. Inde tamen ad suos Scallabin se recipiens, requiem sepulcri fesso corpori, et animæ magnis laboribus functæ cœlestis præmium, quando Deo placitum esset, lætus expectabat n.

ANNOTATA.

a Cardosus distinctius notat annum 1185 et obiisse octogenarium. Multis utilissimis, tam Theologiæ quam humaniorum litterarum flosculis, intextam hanc historiam a Resendio, scribit in sua Præfatione Sampayus. Fuerint illi non tantum judicio ejus, sed re ipsa tales tunc temporis; nunc instituto nostro parum conveniunt. Quare satius esse duxi, eos omnes foras mittere, quod curioso lectori abunde satis esse possit, si præcipuorum vel leve indicium hic fiat. Sic in Prologo cum objecisset Pyrrhus, audivisse se, quod Ægidius magnus fuerit; respondet Resendius, etiam magum fuisse S. Cyprianum Carthaginiensem Episcopum, idque auctoritatibus Gregorii Nazianzeni et Prudentii conatur persuadere. De iis nos videbimus 14 Septembris. Interim ex hac persuasione Passionem SS. Cypriani et Justinæ in Syria, qui 26 ejusdem mensis coluntur, fabulam esse pronuntiat, nb iis excogitatam, qui verebantur ne magno Cypriano decederet aliquid auctoritatis, si ante conversionem Magus fuisse diceretur. Ostendimus nos suo tempore fabulam non esse, nec paucos externos, etsi antiquos, qui forte utrumque Cyprianum confuderint, idoneos esse testes, contra certiorum et propinquiorum auctorum fidem.

b Hac occasione perstringit auctor quosdam suæ gentis nobiles, qui turpe credebant, litteras scire.

c Athagidiorum Ægidio consanguineorum mentio inducit hic interlocutentem Pyrrhum, ut meminerit de Cognominis, qui maternum genus referant ad SS. Vincentium Sabinam et Christetam Martyres 28 Novembris; et ut improbet, velut sordida ac monachilia nomina, Dominus, Domna: quæ per contractionem usurpari ostendit auctor; Deos autem Deasque ab eorum ministris Dominos, Dominasque vocari, idque ex Græcis Latinisque Poetis probat, cumque tandem dixisset, eam prænominationem majori et quasi puriori nobilitati peculiarem, arguitur a Pyrrho suggerente, eam venalem haberi pecunia. Sed hoc Regibus videndum relinquens auctor, narrat de Rege Emanuele, quod divitem ex Judæis, incertum an Christianum, pecuniam pro eo titulo offerentem, rejecerit: causam prætexens, ne is ab omnibus appellaretur Don Perro, quod canem significat, et pro convitio Judæis impingitur.

d Addit Cardosus maximæ auctoritatis id officii fuisse, quod qui eo ornabantur in Actibus publicis subscriberent immediate post Episcopos, Abbates, et Magistros Ordinum militarium; eoque allegat instrumentum datum 7 Januarii 1236 cui sic subscribit, Magister Ægidius, Physicus D. Regis: quod facilius crediderim, quam probaverim, ad hunc Beatum esse referendum, quasi fuerit eo titulo usus et officio functus, post habitum Religionis susceptum.

e Pyrrhum hic, mirantem in unam personam etiam tunc tot collata beneficia, monet auctor ejus abusus

emendationem sperandam ob inchoatis Tridenti Synodalibus sessionibus: interim suggerit notum sibi Romæ quemdam Antonium Barbarum Lusitanum, qui supra triginta ecclesias possideret. Inde divertitur auctor ad explicandum, quomodo Ecclesia Iydetana ea sit, quæ nunc Garliam translata cum Episcopo est, ex loco hodieque Idania dicto: et Scallabin fuisse docet, quæ nunc Sanctarem: indeque natum Joannem Episcopum Gerund. teste ejus Synchrono Isidoro in libro de Scriptoribus cap. 31 ejus scripta, uti et Aprigii Pacensis Episcopi, et S. Damasi Papæ, magno redempta optat nancisci Pyrrhus, quasi Damasus Vimaraniensis fuerit ex Bracarensi Comarca, et Pacensis civitas sit Pax Julia, hodie Beja dicta in Lusitania.

f Vixisse autem in Ordine ait Cardosus an. 44: oportet ergo eum an. 1265 mortuum, ingressum esse ordinem an. 1221.

g Fr. Dominicus Cobensis in Hagiologio Lusitano, sed absque titulo Beati, ponitur ad 30 Januarii: laudatur in Vita Fratrum. Infra num. 46 vocatus Sanctus Pater

h Addit Cardosus, in hujus rei memoriam diu servatum in Capitulo frustum fanis, cum quo ad pedes Marianæ statuæ Chirographum descendit: et 25 Junii accusat eorum negligentiam per quam illud periit. Ibidem ait, ejusdem rei memoriam, in ipsa Beati capella coloribus expressam ad parietem, ægre nunc cerni, illis propter loci humiditatem evanescentibus idem: eodem loco servari imaginem illam beatæ Virginis, ex veteri Capitulo huc tractam, et alte in loculo suo collocatam.

i Ἐρωταζέτω quin scripserit Resendius minime dubito, et amoris insaniam intellexisse, Sampayo (qui sibi videbatur legere Ἐρωταζέτω) in margine notavit arcanam scientiam significari.

k B. Jordanis Vitam dedimus 13 Februarii, ante quam § 3 egimus de Vita fratrum, ejusdem auctoritate ob Humberto conscriptis.

l Addit Sampayo in margine: Hanc historiam alteri Patri adscribit Seraphinus: is forte quem de Merodio cognominat Antonius Senensis in Bibliotheca, aitque anno 1577 adhuc viventem multas Sanctorum et Sanctarum Vitas Italice scripsisse. Quod tamen expresse hic dicatur Frater iste fuisse Medicus, multum pro Ægidio facit.

m Prima quidem vice, inquit Cardosus, post obitum Fr. Suerii Gomez, primi in Hispania Provincialis. Michael Pius ait, rexisse eum Provinciam an. 1221, quando obierit tacet. Hac autem prima vice successorem Ægidius habuit juxta Cardosum Fr. Petrum de Osca, quo cito moriente coactus ille sit regimen resumere.

n Hic finem primi libri faciens auctor, prælibat argumentum secundi: cui postridie intervenire facit Egnatium Morelem, attractum ob recens funus alumni ac discipuli sui D. Duartis, Bracarensis Episcopi designati ante duos dumtaxat menses a patre suo Joanne 3 Rege, qui eum ante matrimonium genuerat.

CAPUT II.

B. Ægidii amor erga Deum extaticus, frequentis ac diuturno raptu testatus.

Hesteruo sermone, cum Ægidii nostri acta pœne ab incunabulis, ut ita dicam, ad perfectum usque deduxissem, pollicitus sum conversationem et virtutes ejus particularius me hodie narraturum. Unde igitur aptius exordiar quam ab illius caritate maxima, qua erga Deum ita afficiebatur, ut sæpe vehementi supernorum desiderio languorem incurreret, nec a lecto per dies aliquot surgere valeret; nullam languoris causam habens aliam, nisi cupere dissolvi

D

A. ANDR-
RESEND.

E

F

B. Ægidius
caritate flagranssecunda
vice absolvi
petit et
impetrat.

A. ANDR
RESEND.

Extases cie-
bras patitur.

A dissolvi et esse cum Christo, cui solum jam vivere Christus erat et mori lucrum? Certe quoties aut se orationi daret, aut paulo attentius divina contempleretur, frequentissimas patiebatur extases; nonnumquam a terra duobus cubitis elevatus, ignem illum spiritum et divino amore flagrantem animam, corporea mole prope jam nihil gravante: et cum vix post multarum horarum spatium a somno contemplationis evigilaret, dolebat sibi dulcem illam spiritus ebrietatem fuisse sublatam. Sive autem procumbens oraret, sive flexis et positus in terra genibus, sive erectus ac stans, sive expansis manibus, et denique quovis alio corporis statu habituque esset, eo cum rapiebatur, immobilis permanebat: nec tum erat ei vox, neque anhelitus, neque sensus ullus exterior. Tantum ubi ad humanitatis sensum, ex illa divine contemplationis dulcedine, redire animus cogebatur, crebra suspiria et gemitus etiam procul audiebantur, quasi ægre ferentis animæ ad corporeas functiones reverti: quo pacto dolet et conqueritur infans, si in summo lactis desiderio, a carissimæ nutricis uberibus avellatur. Et sicut ipse, in contemplatione, suavitate maxima fruebatur, sic alios ad illam hortabatur ipsemet; asserebatque contemplationem de supernis ubilibet nullo esse pacto deserendam; sed quocumque in loco eam Deus menti inderet, Divinitati parendum. Secessum quidem magis idoneum, si commode habere possit, quarendum; si non possit, cavendum, ne dum commodior locus queritur, languescat ardor animum succedens, et amittatur dulcissimus ille fructus. Referam exempla nonnulla, ut dictu miranda, ita etiam audita jucunda.

Ita raptus
Scallabi,

12 Venerabilis Pater Frater Petrus Oscensis, Rector provincialis Hispaniæ, cum visitandorum cœnobiolorum causa Scallabum devenisset, et Fratribus mirabiles beati viri raptus narrantibus nequaquam crederet; contigit quadam solenni die, post peractum salutare Sacrificium, virum sanctum in odeo, hoc est chori loco, qui eo capacior quam prius construebatur, juxta consuetudinem suam solum remanere; cumque stans rectus oraret, vehementi contemplationis vi absorptus et raptus est. Quod ubi aliquot ex monachis cumperissent, festine adierunt Rectorem; et num vellet de eo quod non credebat certior fieri, interrogabant. Ille cum nihil se aliud malle respondisset, accurrit; et extendens aurem, ad os, et ad nares a sensibus alienati admovit. Cumque neque anhelitum, neque respirationem ullam percepisset; malleo fabri lignarii, ibi inter reliqua fabrilis instrumenta relicto propter diei celebritatem, in tabulato juxta virum Dei sæpe iteratis ictibus ingentes sonos et strepitus fieri præcepit, attamen incassum. Tum vero manibus illum contrectans, et huc atque illuc frequentur et vi magna impellens, et denique irrita conata fatigatus, tandem in pias lacrymas prorumpens, Sinamus, inquit, illum sibi in suo excessu feliciter quiescentem. Suspendium utique felix elegit anima ejus, et partem optimam, quam ab eo auferri equidem periniquum esse censeo. Et abiit, eo adhuc in illa mentis a corpore jucundissima abstractione perdurante.

C
nulla vi aut
strepitu reduci
ad se potuit:

idem accidit
legenti librum
S. Dionysii,

13 Alia quidem die, cum in cubiculo legendis beati Dionysii libris vacaret, quorum lectione supra modum afficiebatur, incidit in eum locum, ubi scriptor ille, ecstaticum et singularem, ad hæc dulcem et illuminatorium, divinum esse amorem commemorat. Ibi Ægidius paulisper immoratus, subito in voluptuosissimum mentis raptum abstractus est. Venit interea socius ejus et minister, frater Petrus Joannides, illumque a terra toto corpore elevatum supra mensam, in qua liber apertus erat, manibus ad Deum protensis, invenit: et ex pagina

aperti libri intellexit ecstasis occasionem. Cumque per vestium fimbrias trahens illum deponere nitetur, nec ullo modo valeret; egressus cubiculum, festinus cœpit quærere cœnobii Rectorem, Fr. Stephanum; ut ei quæ viderat nuntiaret, ac tam miræ rei testem adhiberet. Et cum diutius quærendo moraretur, Fr. Petrum Crutium et Fr. Alphonsum Toletanum, sibi occurrentes, eo deduxit: sed virum Dei jam in sella iterum legentem reppererunt a. Serio et ex animo doluit Frater iste Petrus, quod admirando illo spectaculo caruisset, suæque indignitati eam infelicitatem imputabat: processu tamen temporis datus in socium sancto viro, simile quiddam videre meruit. Erat domicilio viri Dei contiguus hortulus, altis parietibus circumseptus, quem illi Rex (nam in magno apud illum honore et in magna habebatur reverentia) ædificari et plantari fecerat, ut vel relaxandi animi et quietius contemplandi causa illo Ægidius commearat. Ergo post vespertinam synaxim, quam receptus ecclesiarum usus Completorium appellat, prædictus Frater Petrus in templo post orationem paulisper remansit, et veniens ad cubiculum viri Dei, ipsum in hortulo sub dio ac in aere pendentem invenit, junctis ante faciem manibus et sursum erectis. Quem ita conspiciatus ac frustra anxius ne caderet, adiit concitum Fr. Marcum Martinium Cœnobii Supra-septum, et relatis quæ viderat secum illum reduxit, ut deificati hominis speciem contempleretur, simul ut juvaret sacrum illud sine sensibus corpus in lectulo collocare. Igitur uterque, ex utroque latere huc et illuc impellentes, ægre tandem movere potuerunt: quare nihildum sentientem, per pedes et caput quo valuerunt modo trahentes, ad lectulum deduxerunt, ac detractis calceis, cum Jesu dilecto quiescere siverunt.

et in horto
ambulant;

14 Quoties dulcissimum Jesu nomen nominari ab aliis audiret aut nominaret ipse, quod solitus erat frequentissime, incredibile dictu est quam tota ejus anima liquebat. Ergo cum ex more visitaret locum ubi ægroti procurantur (monachi vocant infirmariam, nos valetudinarium, aut si vobis non displicet νοσοκομείον aut νοσοτροφείον Græce dicamus) percursis omnibus, tam ex arte medicinæ (consummatus enim erat medicus, ut priore sermone ostensum est) quam ex promptuario spiritali, aliis ægritationem, aliis ægritudinem etiam levaret; assedit cuidam Fr. Martino Olissiponensi, quem ab exasperato morbo urgeri acius animadvertit: atque inter consolatoria verba (nam singularem ei contulerat gratiam Deus, in affectis aut dolore aut morore animis ad tolerantiam et æquanimitatem excitandis) contigit ut ægrotus vehementia doloris, O Jesu! diceret gemebundus. Conversus ad illum Ægidius, Scisne, inquit, Frater, quam dulce nomen protuleris, Jesu, Jesu, Jesu? Et hæc dicens surrexit, ac stans baculum quem manu gestabat cubito supposuit. Tum Jesu nomen iterare non cessans, coram omnibus qui aderant in tantam mentis abstractionem est raptus, ut nec impulsiones, nec attractiones ullas vel minimum sentiret b. Erat in eodem Scallabitane cœnobia quidam Fr. Vincentius Olissiponensis, medicinæ artis peritissimus (Regius enim medicus fuerat) qui adduci nequaquam poterat, ut crederet hæc quæ de viro sanctissimo narrabantur. Manente illo igitur adhuc in eo mentis excessu, quem modo exposuimus, Vincentius festinanter eo est advocatus. Venit, vidit: et parum suis fidem oculis, baculum cui vir sanctus inniti videbatur, velociter illi substraxit, sperans subtracto illo, subito ruiturum: sed cum eodem corporis statu permanensse admiraretur, impellere cœpit hinc inde, et apprehensas nares convellere, nondum a felici somno evigilantis

et Jesu
nomen audien-
ti;

h
et coram
medico Regio

*acus et
candelam
admovente.*
A evigilantis. Inde arrepta acu manus beati viri crebro et vehementer pupugit, non probantibus qui aderant huiusmodi duritatem. At ille ex contumaci savior effectus, accensam candelam adhibens, digitos adurebat nihil omnino sentienti. Tum demum post tam sævam experientiam, præfractus ille animus acquievit, et pœnitentia facti periculi durius multum se cœpit redarguere.

*Item Lerenæ
multis spe-
ctatum accu-
rentibus :*
15 Quodam tempore cum pergens Conimbrigam, devenisset Lerenam, quod oppidum æquis fere spatiis Scallabi distat et Conimbriga, divertit apud nobilem et religiosam matronam Pichenam nomine. Cumque ad solis occasum cubiculum ingressus, in sponda lecti sedens aliquantulum meditaretur; ecce derepente tam vehementer absorptus est, ut terra elevatus, nullo sustentante, penderet immobilis. Quod cernens socius ejus Frater Andreas Petreius Scallabitanus, harum insolens rerum, accita matrona et familiaribus domus, aliquot frustra impulsione et attractionibus illum nitebatur deponere: non enim modo moveri de loco non potuit, sed nec etiam vel leviter inclinari. Quod ubi innotuit vicinæ, tanta subito accurrit multitudo, ut cum

et Cauca,
neque cubiculum neque januæ turbam caperent, tectum ipsum effractum detectumque sit a tam miræ rei videndæ studiosis. Atque eo sic ad multum jam noctis perdurante, qui spectatum advenerant, partim exorati, partim irrepente jam somno admoniti, domum quisque suam se receperunt. Postea vero quam ille evigilans a socio rescivit quid sibi contigisset, ingenuo magis quam necessario pudore, multum doluit se a vulgo deprehensum; et cavens ne vel minima subreperet humanæ laudis dulcedo, si exorta die videndi sui copiam faceret, statim de tertia vigilia, nocte adhuc concubia, discessit. Cauca urbs est citerioris Hispaniæ, quam posteriores pinguiori appellatione Conquam dixerunt: ad hanc cum beatus Pater Ægidius, tunc Rector Provincialis, exigente officio devenisset, et postridie in civitate verbum Dei proponeret prædicare; initio noctis, accepta ab hospite Petro Garcia candelam ad studendum, cubiculum est ingressus; et paululum meditabundus, ut solent in proximo concionaturi, inventionis utique aut firmandæ memoriæ causa, obambulavit. Inde lecto acclinis, cum se lectioni dedisset, ex intentiori divinarum rerum meditatione præsensit animæ vim sensim ad Divinitatem contemplandam sibi evocari. Proterea ne a quocumque videretur, protenso brachio candelam in pavimento sub lecto posuit, sed negligentius, cum stragula a fulcro pendentia ardentis lucernæ flamma pertingeret. Animadverterunt eam rem socii ejus Fr. Joannes Romus natione Callæcus, et Fr. Petrus Bellocius; ex reverentia tamen sancti viri eo appropinquare ausi non sunt. Quadruplex ibi contigit miraculum. Nam et ipse usque mane in suo raptu permansit, et tantundem temporis arsit candelam, vix alioqui duarum horarum spatio duratura; et cum tandiu arsisset, nulla omnino facta est diminutio: ad hæc stragula, ex tam longo flammæ contactu, non modo non adusta, sed ne vaporata quidem comperta sunt.

et Ottiliæ
16 In pagu Ottilia, Conimbrigensis diœceseos, cum religionis causa ad templum perrexisset, et genibus ante aram flexis oraret, in subitum mentis excessum est absorptus. Aderat Domna Marina, matrona nobilissima, uxor Domni Causalvii Menendii Regii Cancellarii, ac ipsius sancti viri consobrini, ac quatuor ejus filii, viri militari disciplina non instrenui, et ex famulis ac stipulatoribus plerique. Ingens omnes tenuit admiratio, et præstolabantur quonam res esset evasura. At ille tandiu a sensibus alienatus perduravit, quoad Fr. Bartholomæus ejus

D socius accessit, et stringens ac trahens vi magna ægre illum tandem excitavit, veritus ne longiore mora gravarentur qui aderant, cum pene prandendi hora præterita ob reverentiam expectarent. Similem abstractionem passus est in Parthenone Arocensi, instituti Cisterciensis, præsentis toto monachorum cœtu, gaudentium et mirantium rem tam insolitam. Similem etiam Scallabi, cum aliquando Fr. Bartholomæum Petreum, Fr. Matthæum, Fr. Joannem Dominicum, Fr. Matthæum Gaudinum, qui ex seculari nobilitate convenerant, nonnullosque alios adhuc in religione et religiosa conversatione novitios doceret, ac de divinis instrueret (nam inter verba vehementi divinorum desiderio correptus, ad insolitam rei faciem attonitos diu moratus est) tandem post longam expectationem, obdormivisse rati, discesserunt. Si vero ut antea grossam Patrum nostrorum Minervam audire non graveris, ausculta. Frater quidam (refertur sic in libro Vitæ fratrum dicto) qui socius ejus in vita fuerat, dixit Magistro Umberto, quod ipsum aliquando viderat in via sedentem, subito raptum in spiritu, non attendentem exteriora, et post redeuntum ad se cum multo gemitu, quasi dolens de eo quod ab illis supernis et internis illuminationibus abstraheretur. Ipse etiam sanctus Pater, adhuc vivens, scripsit de Hispania eidem Magistro, quod erat quedam lux intrinseca, qua etiam in hac vita illuminatur corda Sanctorum; sicut exteriores oculi exteriori luce; et de hoc certus esset, quod non assereret sic, nisi fuisset expertus.

17 In cœnobio Scallabitano, antequam inter mortales esse desiisset, annis fere viginti, cum die quadam in odeo sive choro esset monachorum, et post sanctifici corporis Christi solenne sacrificium, familiarem illam in Deum spiritus attractionem instare præsentiret; quodam quasi impetu est egressus ut locum magis accommodum quæreretur, in quo ab irridente in se divina vi, ex hominum conspectu secretius et sine interpellatoribus, occuparetur. Itaque cum sacrarum vestium et reliquæ templaris supellectilis reconditorium, sacristiam cœnobitæ vocant, adire institisset, furesque invenisset oclusas; sedili januæ conjuncto incubuit, totus jam pœne absorptus. Erat e regione ostiolum, et in ejus foribus fenestella reticulata, ut ibi ab iis qui in templo essent, ædituus, ostiolo clauso, de iis quæ muneris sui essent, honestius posset conveniri. Accidit autem in eo ipso articulo Elviram Durandam, lectissimam et religiosam feminam, sive casu, sive ut aliquid ædituo mandaret, sive divina id agente voluntate, ostiolo accedere, et per fenestellam quod beato viro contingerat conspiciari. Quare religiosa curiositate mota, attentius inspectare cœpit, quonam res illa deveniret. Ecce autem columna splendidissimæ lucis in Ægidium descendit, quæ ita totum ejus corpus visibiliter penetrans collustravit, ut non aliter quam crystallum purissimum, solari perstrictum luce, radiaret. Perstitit mulier stupefacta, donec post duas ferme horas paulatim discessit lux, et evigilavit Ægidius magno emisso gemitu, sicut facere consueverat, quoties a somno contemplationis excitabatur: ac surgens ut abiret, cœpit tamquam cæcus palpare parietem: quod etiam illi semper eveniebat, longiusculo post divinas has ecstases spatio, veluti contingere solet iis qui ab splendidissima et perspicua solis luce tenebrosus locum aliquem ingrediuntur. Intellexit prudens femina, non frustra sibi quasi otiosæ spectatrici ostensum esse divini præmii arrhabonem illum: atque ideo, tametsi in castissimo viveret cœlibatu, spreto seculo, et mutato quod ætatis reliquam fuit in æternæ vitæ institutum, vigiliis, inedia, et assidua carnis maceratione, reliquisque

atque Aroca :

alias item in via.

et in sacristia Scallabitano.

ubi etiam visus totus ignescere.

A. ANDR.
RESEND.

A caritatis operibus Ægidium satagebat æmulari, aut si nimium hoc est, certe sectari conclusa in arcta cellula, juxta templum sanctæ Trinitati sacrum: quæ autem de illo sibi Deus ostendisset, non prius revelavit, quam ille humanitatem exiit. Tunc enim, jam non ad hominis gratiam, sed ad honorem talia per sibi dilectos operantis Dei, rem omnino coram multis testibus pateferit sanctissimo viro Bernardo, de quo longior merito sermo habendus esset, nisi nos ad alia narrationis ordo evocaret c.

ANNOTATA.

a Hic proliatissima digressionem agebatur, de libris Dionysio Areopagitæ adscriptis, et an hic fuerit Parisiorum Apostolus, cum SS. Rustico et Eleutheria passus: in qua re potissimum correctione sua utendum putavit Sampayo. Nos de istis videbimus 9 Octobris.

b Interfatus hoc loco Egnatius Italos quosdam Poetas perstringit, in quos Catalogum Poetarum scribens, his versibus luserat:

Ite procul, quibus est odio venerabile Christi
Nomen, et in versu subformidatis Iesum
Ponere, mentiti causas peregrinaque verba.

B Pyrrhus insuper Longolium ridet, qui contra Lutherum disputans, oratione excusa Romæ Jesus, Jesus, Jesui, Jesuem, Jesue declinare maluerit, quam indeclinabile Jesus ex more Ecclesiæ usurpare.

c Quæ plura hic de Bernardo extorquet scriptori Egnatius, requirere ad diem 8 Maji, quo de ipsa ejusque duobus discipulis egimus.

CAPUT III.

Visiones Sanctorum et futurorum prædictiones.

C Gravis hæc sarcina humani corporis, cum hereditario originis vitio in non paucis rebus aliis nobis multum incommodaverit, in hac certe cum prius nocet, quod quoadmodum in tenebroso hoc carnis domicilio includitur et continetur anima, non modo mentis acies, offusa quadam caligine, deprimitur, verum corporeus ipse etiam obtutus a rebus diviniorebus prohibetur. Etsi enim subobscure concipi ac intelligi aliquatenus Majestas illa potest, fragili tamen sensu conspici ullo modo non potest. Purgatoribus tamen mentibus, uti ampliorem sui notionem atque intelligentiam Deus semper indidit ac consignavit, ita et iis qui excellenti animi virtute innocentiaque fuerunt præditi, quive abstinentia omni et continentia corpus adeo attenuarunt, ut omnino spiritus imperio regeretur, saepe aliqua mortalibus oculis conspicua forma sese, alioqui invisibilis, non est dedignatus ostendere: saepe iisdem inconcretas et incontractabiles substantias, quas, sacrarum Scripturarum more, Angelos appellamus, videre, alloqui, et contractare donatum est: cujus divini muneris incapacia sunt, largior cibus et crapula, et vitæ impuritas. Cum igitur noster Ægidius adhuc in corpore quasi extra corpus jam ageret, cælestia frequenter illi objecta sunt visa, etiam vigilantibus; et separatas illas a nostro conspectu mentes, ipsis corporeis oculis nonnumquam vidit. In cœnobio Olissiponensi, cum die quadam per meridianam quietem in lecto jacet supinus, sublatis in cælum oculis Jesum servatorem nostrum, et illibatam Virginem ejus matrem sibi supereminentes conspexit: et subito tam ingenti affectus est gaudio, ut vir alioqui severitatis admirandæ, in effusum risum solveretur, ac subinde manus comploderet immenso jubilo. Denique protendens sursum manus, in has etiam voces gestibundus erupit, O mi Jesu! o dulcissime Jesu! o in ipso corde scribende ac gestande Jesu! O Maria piissima, piissimi Domini

In extasi
videt Jesum
et Mariam.

mei mater! o sanctissima Dei genitrix! o virgo gloriosissima, terræ cœlique regina! quas miser ergo homuncio vobis gratias agam? Hæc cum ita secum exultans replicaret defixis in tectum oculis, socius ejus Frater Petrus, qui seorsum cubabat, rei novitate pavefactus accurrit, et simplici animo quærens, Quid, inquit, rei est, Pater Ægidi, quod ita rides, plaudis, gestis, et loqueris? quidquamne vides? Et ille, Abi, Frater, et dormi: quid ad te? Sic increpatus recessit, nec ausus est amplius interrogare. Ex verbis tamen quæ audierat, pro comperto habuit id quod res erat, ob piissimi Jesu et superbenedictæ Virginis præsentiam, interno externoque illo gaudio exultasse.

19 Filiam habuit Rex Sancius, Sanciam a nomine, non minus ceteris virtutibus, quam devota Christo virginitate illustrem; cujus, etsi vitæ sanctitas et innocentia erat percelebris, ea tamen modestia ac prope animi demissione fuit, ut si quos religio et virtus commendaret, eos non tantum miro affectu coleret ut pios, diligeret ut patres, sed etiam susciperet ut a Christo missos, suspiceret et veneraretur ut Dominos. Talem se exhibuerat erga beatos illos, sanctissimi Patris Francisci discipulos, qui postea in Africa b Martyres effecti sunt, talero se etiam Ægidio nostro præbebat, cui tantum semper honorem habuit, ut non modo venienti assurgeret, verum etiam positus genibus suppliciter illi procumberet, addens protinus. Bene precare mihi, Pater: benedic mihi, Pater: ora Deum pro me, Pater. Hæc posteaquam ad cælestis Sponsi nuptias ex hac vita migravit, quasi cum Ægidio certare adhuc vellet beneficiis, leviter dormitanti, nec dum sopito; apparuit; et in amplexum descendit ad ipsius jam præsentiam vigilantis. Turbatus aliquantulum a principio est Ægidius; sed mox ut illam agnovit Ecquid, ait, o Sanciam, rectene vales? Ego vero, inquit illa, Christi gratia et precationibus tuis, o amice, rectissime valeo. Pax tibi: et faciem illius osculata discessit. Tantam viam habuit virginalis congressus ille, et allocutio hæc feminae jam factæ immortalis, ut motum omnem rebellantis carnis non jam in mente, unde etiam olim affectus is exulabat, sed ne vel leviter quidem in corpore, multo postea tempore senserit Ægidius: quemadmodum ipsemet secreto retulit Fr. Bartholomæo socio suo, viro religioso et fide digno, qui hoc post ejus obitum enarravit.

20 Olissipone in cœnobio Regularium Sacerdotum Divi Augustini, vixit illo tempore conspicuæ sanctitatis vir, Consalvus c Menendus: qui a pueritia Deo dicatus, cum annos plurimos innocentissime vitam egisset, meritis exigentibus, Cœnobiarcha factus est. In qua administratione cum neque potentia neque pravis cupiditatibus ullis efferretur, more eorum qui honoribus ad voluptates et superbiam abutuntur; sed potius sese componens, ut indies melior sanctiorque evaderet, tandem post quadraginta annorum curriculum, quibus in sanctæ conversationis stadio desudaverat, ad palmam cælestem vocatus est. In hora obitus ejus contigit, virum Dei Ægidium in cœnobio Scallabitano sacris altaribus operari. Et ecce in subitam mentis abstractionem raptus, vidit Consalvi a nobis modo memorati animam, terrena mole jam deposita fulgentissima luce radiantem, per immensi aeris hujus spatia Angelorum manibus sursum ferri. Quo viso mirum in modum voluptate affectus, posteaquam in illa raptu immoratus aliquandiu fuerat, rediit ad se; nec præ gaudii magnitudine risus poterat continere. Rector cœnobarum, qui ad raptum ejus videndum ab ædificio fuerat advocatus, cum et contra suavitatis suæ morem, et contra raptum aliorum consuetudinem, post quos crebra semper suspiria et gemitus exau-

D

a

E

b

Visitatus ab
anima San-
cia Regina

liberatur a
stimulo
carnis.

F

c

Videt animam
Consalvi Me-
nendii

in cælum ferri.

A diri solere supra commemoravimus, eum mood risseadmiraretur; peracto Sacrificio illum non modo obnixè rogando, verum etiam ex auctoritate interrogando urgebat, ut causam intempestivi risus indicaret. Tum ille simplici animo retulit quod viderat; et notata hora compertum est, eadem virum illum Deo earum ex hac vita migrasse. Is qui ante nos sancti viri Vitam conscripsit, ait, se a Martino ecclesiæ Olissiponensis Archidiacono, viro doctissimo et in dietis ac factis optimæ spectatissimæque fidei, hoc audivisse, in frequenti Sacerdotum et multorum aliorum hominum corona, rem ita se habuisse confirmante.

Ab anima
Dominici
Comesii
monetur

21 Cœnobium Scallabitanum, sicut antiquitate et conditoribus illustre est, ita sanctissimorum olim Patrum frequentia tam gloriari potuit, quam quod ubique terrarum maxime. Inter hos igitur, cum venerabili Patri Dominico Alfonso, ipsius cœnobii Subpræfecto, post emeritum religiosæ militiæ cursum, extrema vitæ hora instaret, et ad illum monachi concurrissent, ac juxta morem litania perageretur; eam rem sanctus Pater Ægidius, et quod noctu derepente accidisset, et quod ipse longius separatum haberet cubiculum, ignorabat. Ecce autem cubanti apparuit religiosissimus Pater Dominicus Comesius, ejusdem cœnobii olim Præfectus, jam defunctus, cujus etiamdum sancta et recens erat memoria; et apprehenso brachio viri Dei, clamoribus illum excitavit, atque ut ocius in *προσφορῶν* pergeret admonuit, Suppræfectum eniã animam jam agere, et cunctis ibi Fratribus congregatis, eum solum abesse, quem ille potissimum adesse cupiebat. Corripuit se e strato Ægidius, et inclamato ministro, Matthæe, inquit, surge festinus, et eamus ad Subpræfectum, qui nos, statim moriturus, præstolatur. Et minister, bene omniaare, Pater. Non moritur. Et ille, Bene, inquit, ominor, quoniam ad Christum migrat: et ut eo protinus properarem, hortatus est Fr. Dominicus Comesius, qui modo ad me venit. Euntes igitur ita invenerunt, ut in visione illi fuerat ostensum. Ubi itaque Ægidius, supremo dicto vale, Divorum pacem morienti Christiano more esset precatus, respondentibus qui aderant, Amen, ille animam exhalavit.

ut moribundo
Suppriori as-
sistat.

22 Usque eo gradum promoverat Ægidius, ut non modo divina hæc illi visa familiariter communicarentur, sed etiam horrendas formas ac imagines, quibus ei dæmones insultare nitebantur, quibusque diu afflictus initio fuerat, jam omnino fiducia magna contemneret. Cum provinciam Hispaniam regeret, et a Cæsaraugusta (quod loci ad provincialem conventum agendum profectus erat) in Lusitaniã rediret cum socio itineris Fr. Andræa medico; dies aliquot in Zamorensi cœnobio substitit, partim officii, partim affectæ aliquantulum ex itinere valetudinis gratia. Ibi cum solus in valetudinario sederet, lectioni ac meditationi otium illud solitarium more suo impendens; surrexit subito, et arreptum utraque manu pallium, cœpit dextrorsum lævorsumque vehementer ventilando motare, tamquam importunas muscas linteo quopiam abigeret. Supervenit interea socius, et admirans cassum illum opinionem sua laborem, eo quod locus a muscis vacuus omnino videbatur; Quid est, inquit, Pater, quod te ad istum modum fatigas? Et ille, non vides, ait, quam multi dæmones convenere, qui me gestibus derident, inhonestisque dietis impetunt? Ego vero eadem in illos maledicta retorquens, hinc abigere procaces et excludere vi satago. Hoc ita contigisse, idem Fr. Andreas postmodum constantissime cum referret, is qui ante nos hæc scriptis mandavit, se audivisse ab eo pro certo asseverat.

Dæmones ut
muscas abigit.

23 Nec latuisse Ægidium nostrum multa, quæ

quisque apud se tamquam maxime secreta et nullis facta arbitris conservaret, inter sancti Fr. Bernardi miracula scriptum reperi. Certo præscivisse illum futura, vel ex præcognitis, adversus novitium quemdam dæmonis insidiis, quas referemus, cum de efficacia orationis paulo inferius agetur, vel exemplo quod modo subjiciam, probari potest. Non ignorare vos arbitror, Sancium *d* hoc nomine posteriorem, virum sane non malum, Regem fuisse non bonum: quod cum dico nequaquam tyrannum quempiam intelligatis (neque enim suoapte ingenio talis erat) sed ab optionis regni auspiciis, non sine veneficii suspitione, in tantam animi pusillanimitatem socordiamque prolapsus, ut Palatinis quibusdam, quos ad potentiam plus justo nimiam evexerat, addictus, arbitrio eorum et libidine quasi ex præscripto cuncta gereret, nulla boni aut æqui habita ratione, nulla justitiæ adminstrandæ cura. Eo, posteaquam ad Lusitanæ reipublicæ conquestiones crebras Honorius III *e*, et post eum Gregorius IX *f*, et Innocentius IV summi Pontifices, admonendo nihil proficiebant; necesse fuit in Lugdunensi *g* Concilio, destinato adjutore *h* ac successore, lacerato et collabenti Regno consulere, sicut ex historiis nostris, et ex rubrica illa de supplenda negligentia Prælatorum, cap. Grandi, in sexto, scire potuistis. In his cum a Legatis et Episcopis Ægidio esset imperatum, ut privatim prius, mox etiam publice in concionibus Pontificias litteras evulgaret; quidam Martinus Rool, ex iis qui adulationibus et prava consuetudo Regiæ facilitati illuserant, sæviterio virum sanctum, contumeliis jaciendis exarsit. Silentio et patientia impetum ad ulteriora progressuri fregit vir beatus: ac conversus ad Fr. Andreã medicum, qui illi comes aderat, Crede, inquit, mihi Frater, homini huic teterrimus atque violentus instat exitus, quem propediem non effugiet. Nec longo post temporis intervallo, homo ille jussu Regis actus in patibulum, laqueo fractis cervicibus, interiit.

D
A. ANDR.
RESEND.
Spiritu pro-
phetiæ do-
natus,

d

e f

g

h

E

prædicat ir-
risoris sui
mortem:

24 Diligentibus Deum, omnia in bonum cedere, testatur Paulus, iis videlicet qui secundum Dei ipsius propositum vocati sunt sancti: nam quos præscivit, inquit, et prædestinavit, conformes fieri imaginis filii sui: quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; et quos justificavit, hos et magnificavit. In genere locutus est Apostolus: sed si erga Ægidium nostrum Dei propositum dispensationemque animo attentiore pensitemus, non facile occurret, ubi pressius hoc liceat intueri. Etenim cum cognoscat Dominus qui sunt ejus, præscivit Ægidium, magnum olim in ecclesia sua futurum, atque ita præscitum ad magna prædestinavit. Quod sine dubio Dei propositum, sicut vocationem præcedebat, ita demum eandem vocationem sequi re ipsa etiam oportebat: at cum vocanti præsto affuisset vocati obedientia, non in longam moram est dilata justificatio. Porro justificatum quam magnificaverit amplissima justificantis largitas, elucebit opinor considerantibus, ut semper quasi ad manum Deum habuerit, posteaquam illi cœpit, ut ita dicam, familiarescere. Hinc illi ad postulata nunquam fallens præsentia Numinis, et preces ad Deum, non dico jam exorari se sinentem, sed ad exorandum ultro invitantem nequaquam effectu cassæ. Sub Capitis primi finem adnotavimus, Ægidium sacrorum studiorum causa ad urbem Parisiorum Lutetiam denuo regressum, ubi eminentis scientiæ ac compertæ sanctitatis merito Doctoris titulum, quem tamen non ambibat, coactus est accipere: impositoque publice per Hispanias docendi munere, cum reversionem faceret, una cum socio pervenit ad Pictavorum fines. Cum autem a summo diluculo ad horam usque sextam iter facientes esurire cœpis-

Ad Rom. 8. 29

F

et in gravi
famis pe-
riculo,

sent;

A. ANDR.
RESEND.

A sent; Ægidius, qui ob abstinence consuetudinis rigerem imbecilliori erat corpore, lassitudine magis quam inedia premebatur. Consulebat igitur ut ad vicinum vicum, quamquam parum frequentem, deflecterent, ubi ostiatim mendicatio cibo paulum a fatigatione interquiescerent. Contra socius, quod et habitior et corpulentior esset, cum minus esset fessus magis autem esuriret, e re dicebat esse ulterius progredi ad pagum frequentiore copiosioreque: nam ignobili illo viculo quid sperandum, quo presenti necessitati utcumque consoleretur: tum si naturæ minus fieret satis, periculum fore, ne viæ non sufficerent vires. Ægidius, animo ne collabatur, admonet; potentem utique Deum in tam exiguo loco, etiam supra quam indigerent, suppeditare. Ille potentem sane fatebatur: non tamen ita consuevisse. Ne time, ait, carissime, hic nobis affatim suppeditabit Christus.

i
a nobili
juvene co-
piose refo-
cillatus,

25 Dum inter se ita consultant, supervenit nobilis heroina, castri S. i Maxentii in Pictavensi territorio Domina, magno comitatu alio pergens. Quæ ex Prædicatoria familia, in quam religiose propensa erat, eos esse vestitu agnoscens, substitit; ac dicta officiose salute, cum Ægidio, quem ætas pro-
B vectior et aspectus gravitas commendabat, aliquantisper confabulata, ex verborum pondere viri sanctitatem facile intellexit. Et conversa ad filium qui una veniebat, Petre fili, inquit, Dei servos hos, iter faciendo admodum defessos, ob Dei reverentiam et amorem mei procura: et venerabunda discessit. Adolescens vero, ad mandatum matris statim discedens, parato competenti meridiationis loco, deductos ad castrum convivio copioso refecit. Pastilla namque optima, piscibus bonis sarcita, quæ suæ matri erant parata, accepit; et vinum, et caseum, et ova, et panem quoque recentem, et alios pisces obtulit Fratribus abundanter; et non tantum famulos ministrare faciens, ipse etiam alacriter et stabat ad cyathos et cursitabat ad fercula, invitans et obsecrans, ut cum gaudio susciperent oblata, quandoquidem Christi essent pauperes, restaretque eis via difficilis ac laboriosa. Igitur laute refocillati, cum gratias egissent Deo, Oremus, inquit ad socium Ægidius, Dominum Deum et clementissimam Virginem, ut juvenem hunc qui tam effuse nobis ministravit, benignitate sua custodiant sibi faciant peculiarem. Inde positis genibus, ac dicto Hymno, Veni creator Spiritus, et Antiphona, Salve regina, cum accommodatis juxta morem orationibus, valedixerunt illi. Transacto post hæc triennio, vir Dei Ægidius, cum Provinciale cœnobiorum magistratum gereret, ex Hispania Lutetiam, ad Comitiam generalia Sacerdotum Prædicatoriæ institutionis, eo loci indicta, profectus est. In qua profectione cum ad Pictaviense cœnobiū devenisset, adolescens ille, jam monachum professus, cognito ex fama dissipata adventu ejus, accurrit; et præ gaudio lacrymans, præse cœnobii Præfecto, accidit illi ad genua; atque, Nostine, inquit, me, Pater ac Patrone? Ad quem Ægidius: Non satis equidem, Frater, nisi quod faciem videor internoscere: sed ubinam te gentium viderim, memoria non teneo. Ecquid, ait adolescens, meministi Domine castri S. Maxentii et Petri filii ejus, pro quo flexis genibus orasti? Ecce me, et precibus tuis effectum credo, ut in sanctam hanc societatem fuerim cooptatus. Quibus auditis Ægidius summa alacritate illum ad pacis osculum admisit, cohortatusque est ad virtutum et religionis studium.

eumdem
religiosum
futurum
prasagit.

h

C

26 Cum ex Officio cœnobiū Barcinonense visitasset, et Majoricam, alteram ex Balearibus insulam, adire proponeret, navem conscendit cum socio et aliquot aliis, qui honoris et observantiæ causa se illi adjunxerant. Sublatis ergo anchoris cœperant

vela facere, cum ex vectoribus quispiam clare sternutavit. Id sternutamentum navicularius et mercatores nonnulli qui una vehebantur, ceu inauspicatum lomen accipientes, navem ad littus flectere decreverunt. Tum vir Dei cœpit admonere omnes mirifica doctrina, tenerent cursum; nihil metuentum, ex eo quod sternuisset ille; somnia et anguria rem esse vanitatis plenissimam, adeoque ab iis qui Christum professi essent oportere esse animo alienam. Obtemperatum illi est: pudore tamen magis, quam voluntate. Jam se penitus in salum dederant; et ecce, diaboli, ut credo astutia, consurrexere venti, et mare ab imo commotum est, inusitato more aquarum montibus intumescens. Fœda igitur tempestate horsum illorsum jactati, cum saluti desperarent, ex mercatoribus unus, quem ceteris impudens insania promptoque ad facinus ingenium fecit audacior; iracundo ac insolenti vultu virum Dei ejusque socins probis incessere est adortus, nullis parcens verbis, quantumcumque inhenestas ac contumeliosus; se et ceteros multum redarguens, qui stulti cucullati unius sermonibus persuasi in præsens et inevitabile mortis periculum devenissent, nec credidissent sternutationibus, rei multis antea experimentis comprobata. Ergo stultitiæ dignas se pœnas dare: stultiores essetamen nimiumque ignavos, qui in suæ mortis ante oculos positæ auctores neque vindicarent neque ad unum omnes illos monachos in mare projicerent. Vixque sacrilegas manus a scelere temperabat. Hæc Ægidius cum audisset, videretque informem undique tempestatem, expandens manus ad cœlum, Placetne, ait, tibi Domine, ut sævissima hac maris procella obruamur, et vincat malignus auguriorum ostentator? Succurre, quæso, servis tuis, Domine Jesu, cujus potentissima est manus, sive in terra sive in mari, ad dandam in extrema desperatione salutem.

D

l
Omne sinistro spreto
navigans,

E

subortum
tempestatem
sedat:

27 Hæc ubi erectis sursum oculis, audientibus cunctis, verba protulit; repente a furore suo stetit mare, et silentibus ventis undæ resederunt. Ad tam miram rem attoniti qui in navi erant omnes, paulatim a metu respirantes accurrerunt ad virum Dei, atque alii manum ad oscula ut porrigeret deprecabantur, alii vero sinubus tetigisse pallii satis utique habebant; præter tamen omnes mercator ille prius insolens, pœnitentia facti ac pudore confusus, procubuit ad genua, interque singultus maximos veniam postulabat. Ignoscere tibi, inquit Ægidius, si et ipse iis qui adversum te peccaverunt, agnoveris; siquidem homo ille inexorabiles gerebat inimicitias cum cognato quodam suo, a quo percussus in capite graviter fuerat, ita ut vulnere sopitus manserit, et ossa nonnulla craniique particula confracta adempta illi in curatione essent: et licet Episcopus civitatis, primores civium, consanguinei ac fratres, hunc frequenter cognato placare laboraverint, nullis tamen ejuscumque precibus potuit exorari, sed sui ulciscendi tempus et occasionem odio capitali observabat. Ac nunc vitæ, quæ desperata paulo ante fuerat, restitutus, ad hæc tactus religione, et in peccati sibi ignoscendi spem sublatus, animi duritiam fregit, veteremque offensam cognato in sancti viri gratiam gratis remisit. Amplexus hominem est Ægidius, et tam illum, quam reliquos omnes, ut Dei erga se misericordiam collaudarent, hortabatur: tum deinde leni prosperoque flatu commodam insperato nacti tempestatem, Majoricam sunt delati.

F

et injuriam
sibi factam
condonans,
cognoscit
et curat
inveteratum
odium.

28 Scallabi cum esset, quodam tempore socio utebatur Fr. Geraldo, viro bene litterato, qui postmodum sacræ Theologiæ Doctoris titulo, meritis exigentibus, est insignitus. Contigit ergo sero quodam, a Geraldo sui erudiendi causa sanctum Patrem familiariter interpellatum, ad multum jam noctis sermonem

monem

A monem protraxisse. Domicilio tandem, quod longiuscule separatum, illi fuisse, jam diximus, cum juxta morem speculatum egrederetur, rectene essent omnia dormientibus monachis; tantus subito fragor terribilibus vocibus insonuit, ut Geraldus, qui illi prælucebat, terrore prope corruerit attonitus; et funale quod accensum gestabat, trementie manu ceciderit. Ac ille. Ne pave, inquit: Ovili nostro insidias fecit rapax ille lupus: aliquem e cœnobio extrahere molitur quem devoret. Imperavit ergo, ut funale accenderet, ac sequeretur. Inter hæc Fr. Dominicus Alfonsus, cœnobii Suppræfectus, de quo paulo egimus prius, lamentans supervenit; indicavitque gemitibus multis atque singultibus, quemdam ex catechumenis sive novitiis, inter tenebras consensu tecto aufugisse. Erat is indolis ingenique admodum excellentis, et non exigua virtutis significatione in maximam spem omnium animos erexerat: cujus cœptis egregiis inimicus invidens, illum, sub professionis instantis diem, tam vehementi tentatione concussit, ut impulerit nocturno silentio per tegulas exire. Hæc cum Suppræfectus delamentaretur, Non me, inquit Ægidius, rugiens leo fefellit: sed cohibete lacrymas (flebant enim qui una aderant) jam ego injusta præda ac spolio, quo frustra lætatur, latronem exuam. Statimque procumbens, suppliciter reditum Fratris a Deo institit cum fiducia postulare, nec nisi voti compos victorque destitit. Nam fugitivus, qui supra tecta evaserat, notatis prius ac animadversis effugii futuri locis, diu vertigine quadam circumerrans, ubi tandem ad desiliendum venit, ante desulturam mente reddita, cœpit quasi de scripto ante oculos posito ita hæc secum: Quo nunc proditor? Hoccine erat propter quod, cum te huc contulisti, S. Ægidii jacens ad genua, in suam ut te fidem reciperet, supplex adorasti? Hoccine propter quod divinum hominem, ad Deum pro te exorandum, toties sollicitasti? Revertere ad patronum inconsulte cliens: sterne te patri, fili fugitive. Non ille tibi, etsi mereris, consuetæ pietatis occludet semitam. Et subita animi mutatione, qui trepidanter silentio abierat, deposito timore ejulatione magna rediit ad claustrum; atque ad beati viri domicilium properans, adhuc illum pro se in oratione prostratum reperit. Narratoque, fletu uberrimo, quod sibi accidisset, die sequenti volens ac libens sacræ servitutis voto se adstrinxit, nomenque dedit; et pristinae, quam sustinebat, expectationi magnis indies incrementis nequaquam defuit.

ANNOTATA.

a Vitam Sanctæ ejusque sororis Teresiæ, quas vulgo Sanctas Reginas appellant, Cisterciensium institutum professas, anno 1667 Romæ scripsit ediditque Fr. Franciscus Macedo, ibidem pro Canonizatione eundem tunc agens. Quo res nunc loco sit nescimus, aliquid agendum de Sancia fuisset n. Aprilis: licebit id facere 17 Junii, quando obiit Teresia. Interim hic noto obiisse Sanciam an. 1229.

b Sunt hi SS. Berardus, Otto, Petrus, Accursius, Adjutus, anno 1220 apud Maurocchium passi, quorum Acta per Joannem Tisserandum in Lectiones contracta dedimus 16 Januarii: antiquiora scripta a Petro Infante Lusitanæ, Matthæo Episcopo Olissiponensi, ac diffusiore cum Miraculis Legendam a Tisserando citatam, cupidissime petimus nobis querri et communicari, pro futuro hujus operis supplementa.

c Egimus 18 Februarii de S. Theotónio, suulatore monasterii sanctæ Crucis Conimbricæ an. 1134: hinc, recepta anno 1147 Olisipona, deductam eo Coloniam istius instituti credimus. In hujus autem Conventus libro Obituari, ut vocant, ita scribitur, viii Kal. Martii

obiit D. Gundisalvus Menendi, Prior S. Vincentii an. 1249: quem ob ea quæ hic de illo norrantur in suum Hagiologium retulit Cardosus ad diem 22 Februarii.

d Patri suo Alphonso II successit filius major natu Sancius II, an. 1233 annos natus 26, sed tenuissima corpus valetudine; cui curandæ intentus totus, et Regiæ Massiæ Lopezæ de Haro blanditiis obnoxius, olivæ libidini regnum relinquere præ discordia accusabatur.

e Obiit Honorius III an. 1227, nihil ergo hic negotii cum Sancio habuit.

f Gregorium IX scribit Vasconcellius Legatum misisse ad hoc Episcopum Sabinensem, qui dum in Lusitania fuerit promissam emendationem tenere Rex visus sit, eo regresso reversus etiam ipse ad ingenium. Gregorio successit Innocentius IV an. 1243.

g Concilium Lugdunense celebravit idem Innocentius an. 1215.

h Scilicet Alfonso III, Sancti fratre natu minore, quem Blanca amita Gulliæ Regina conjunxerat cum Mathilda Bononiensi Comitissa, vidua Philippi Crispi, eodem quo vir suus Ludovicus III patre Philippo Augusto geniti.

i S. Maxentii Castrum, pauculis leucis distans a portu quem vulgo Porteau vocant, e regione Insulæ Dei, opportuno ad transmittendum in Lusitaniam.

k Anno 1241 celebratum est Parisiis Capitulum 21 Ordinis, in eoque Generalis electus Joannes Teutonicus.

l Cælius Rodiginus lib. 4 antiq. lection. cap. 27 a Timotheo Atheniensium Duce originem accersit superstitionis hujus observationis.

CAPUT IV.

Miraculosæ sanationes, ad præsentis vel absentis invocationem impetratæ.

Autequam Olisipone cœnobium esset extractum, nonnulli qui prædicandi gratia ab Ægidio missi illuc erant, hospitio utebantur Domnæ Urrachæ, matronæ potentis, quæ propterea adiuva partem alteram illis cesserat, quod et dives, et mater esset Fr. Dominici Martini, qui eidem religioni etiam nomen dederat. Fuit itaque Olissipone mulier honesto genere, quæ annos nuleviginti asperrimam spontanei sanguinis fluxionem patiebatur, contumaci morbo et omni curatione superiore. Convenit hæc Urracham, et multis precibus ab ea contendit commonefieri, quando vir Dei Ægidius venisset; eam se concepisse fiduciam, vestis modo ejus contactu staturum diuturnum profluvium. Gestus mox fuit afflictæ: nuntiatoque advenisse sanctum virum, cum accurrisset, illi procidit ad pedes, atque imas vestes deosculabatur. Abigebat eam Ægidius, non quod mulierem despicere, sed quod ex modestia impensam dignationem aversaretur. Verum excusantem factum, ad quod nun tam temeritate quam desiderio et spe remedii facta esset audax, juverunt qui una aderant, obsecrantes ut probæ muliereculæ ac supplici opitulari ne gravaretur. Opituletur, inquit, illi Christus. Abi, filia, et juxta fidem tuam fiat tibi. Abiens mulier, illico profluentem sanguinem sensit inhiberi, nec eo incommodo præter statam mensium legem ulterius est conflictata.

30 Matrona nobilis, Maria Antiocha nomine, cum per decennium sterilis mansisset, et (ut mulierum liberos desiderantium fert natura) medicamentis conceptioni conferentibus inani se opera diu fatigasset; tandem medicorum animadversa frustratione, sterilitatis remedia potius a Deo quærenda existimavit. Erat ei singularis religionis ac pietatis affectus erga

Divinitus
intelligens
novitium
fugere.

D
A. ANDR
RESEND.

E

mox redi-
turum pro-
mittit.

Libera
mulierem a
fluxu sangui-
nis,
F

duabus ste-
ritibus pro-
lem impetrat,

A. ANDRÉ
RÉSEND.

A erga sanctissimum Patrem Dominicum, Prædicatorum instituti conditorem, nuperrime eo tempore inter Divos *a* relatum : erat et adversum nostrum hunc Ægidium similis, ac pœne par. Quare multis precibus ab eo contendit, ut sanctum Patrem Dominicum, ad opem diuinæ sterilitati ferendam, exoraret; et si utriusque meritis filium impetrasset, illum se D. Dominico sub ipsius Ægidii disciplina consecraturam. Nec frustrata spes est mulierem, nec fiden pollicitorum mulier. Concepit enim peperitque filium, cui nomen fecit Dominicum : quem is qui ante me gesta hæc conscripsit, testatur, in religiosa conversatione e vidisse adolescentem spectatæ indolis. Fama vero impetrati miraculo conceptus dissipata, occasionem cepere et aliæ infœcundæ similia postulandi. Redibant Hispani frater Stephanus Virducus, et frater Martinus Consalvius Olissiponenses : cumque Pharaam devenissent, oppidum agri Turdetani ad promontorium *b* Cunnæum, atque ad Diodocum *c* Alfonsinni castri Præfectum hospitio excepti diverterent; uxor ejus Mecia seorsum ductis ad colloquium narrabat, se a puellaribus annis Prædicatorum Ordinis perquam esse studiosam, propensamque ad bene de eis omnibus merendum; Ægidium tamen, cujus celebris tunc fama haberetur, nec de facie notum, neque unquam visum, miro animi affectu speciatim observare, quæque de illo relationibus audivisset admirari ac revereri. Tunc fieri certior valde cupere, numnam Maria Antiocha quædam filium ejus precibus obtinisset. Id cum pro re comperta asseverarent, Utinam, ait, tantumdem apud illum preces meæ valeant, nam multos jam annos in infœcundo sum matrimonio, vereorque ne viro propterea odiosa sim, conjugii alioqui bono. Illi, bono ut esset animo cohortati, recesserunt, postulata se ejus ad Ægidium delaturos. Cum ita Olissiponem pervenissent, juxta promissum, beato viro et benignitatem hospitii, et honestæ domus orbitatem, et religiosæ matronæ in Prædicatorum Ordinem atque adeo in ipsum Ægidium animi propensionem exposuerunt. Motus ad misericordiam Ægidius, Eia, inquit, Oremus clementissimam Dei matrem Virginem, ut huic adsit familiæ, et mæstos conjuges concessa prole consoletur. Flexis igitur genibus ante Virginis aram, Fratres qui aderant omnes jussit, Salve Regina, decantare, subjungens ipse orationem. Nocte insecuta, sicut postmodum compertum est, concepit mulier; et cum filium peperisset, lustrali sancti baptismatis die Diodocum Ægidium appellavit, indito patris nomine, cognomine vero de nomine sancti viri, cujus illum orationibus concepisse nequaquam dubitabat.

31 Fuit viro Dei Ægidio frater, ætate junior, ecclesie Olissiponensis Decanus, cujus erat pagus Azoia in Scallabitano territorio, quo in gratiam fratris non raro ventitabat Ægidius, sacrarum concionum causa. Ergo cum ibi aliquando esset, et non solum in templo de rebus divinis et virtute dissereret, verum sub dio etiam quocumque loci ad se audiendum aliquos convenisse animadverteret; contigit ut gallus gallinaceus, proxime illum concionem habentem cucurrere non cessans, obstreperet obturbaretque: quem ut fugaret Ægidius scipione emisso, ictu certiore quam volebat, in capite percussum interfecit. Interfectum, de corona quidam procul ab aspectu removerunt, ne qua propter id tristitia vir sanctus afficeretur: sed ille peracta concione percontatus est, ubinam esset gallinaceus quem percussisset. Respondentibus esse mortuum, imperavit afferri; et ante pedes posito, cœpit se redarguere, O sancta Maria, profecto ego male feci, quod in alitem ratione vacuum sic excanduerim. Tunc cœlum suspiciens, paulisper intra se oranti similis, scipione jacentem gallum pulsavit di-

gallum gal-
linaceum
mortuum
suscitat.

cens, Age surge jam modo, surge, et fungens solito
voci officio, cantu creatorem tuum lauda. Surrexit
continuo gallus, et complosis alis cantum replicans,
perjucundum miranti turbæ spectaculum fuit. In li-
bro qui Vitæ-fratrum inscribitur, invenio cuidam
innominato Fratri, hoc apud Majoricam contigisse,
dum se ad concionem habendam pararet coram So-
roribus, quæ habitum a beato Patre Dominico acce-
perant : sed cum ibi dicatur, hoc a Fr. Ægidio
Hispano, viro sancto et vero, inter cetera fuisse scrip-
tum; sæpe mecum dubitavi, an vitandæ gloriæ cau-
sa Ægidius, quod ipse fecerat, non nominato auctore
scripserit, sicut alias consuevisse illum, priori volumi-
ne adnotavimus; an reipsa simile omnino alii Fra-
tri contigerit Majoricæ. Nam hoc quod de Ægidio hic
narravimus, apud Azoian territorii Scallabitani pa-
gum contigisse legitur, præsentibus Fratre Bernardo
Morlanensi viro sancto, Fr. Bartholomæo Petreio,
Fr. Dominico Siseriensi, Fr. Petro Crucio, Fr. Joanne
de Marbilla, Fr. Joanne Turrio, qui post sancti viri
obitum rem ita gestam asseverabant : quod etiam is
qui ante nos hæc collegit, se audivisse testatur ab
Hermensa muliere proba, ejus pagi incola, quæ mi-
raculo interfuerat.

32 Medicum peritissimum fuisse Ægidium, dictum non semel est quare quotidie a diversis conveniebatur, confluentibus ad eum, cum propter peritiam et morum facilitatem gratuitamque curationem, tum propter sanctitatem ejus, a qua medicam prodire opem persuasissimum habebant. Die quadam igitur pariter venerunt ad illum duo homines, alter ex nimia continuaque oculorum destillatione tam gravi lippitudine, tam profligata visus acie, tam albuginosis, depilibus, languidisque orbibus magis quam luminibus, ut ab omnino cæco minimo minus distaret; alter inveterato nec uniusmodi morbo acri gubhere adeo incurvus, ut nullo pacto nec pectus erigere, nec caput ultra quam obstipum sursum movere, nec obtueri valeret. Utrumque miseratus vir Dei, paululum suppresso sermone constitit : deinde Fratri Joanni ostiario, Vade, ait, Frater, et affer olei paucillum. Allatum brevi precatione signo Crucis sanctificavit Ægidius, illoque oculos prope intermortuos illevit, mirante Fratre Consalvo medico qui aderat, et curam contra medicinæ placita medicus absolutus faceret, interrogante. Ad quem ille, Hoc, inquit, arti prævalet fides. Quid? An non etiam contra medicorum regulas Christus noster Into cæci oculos inunxit? an non mortifera venena ipsi fidentibus bibenda prædixit sine noxa? Oleo igitur huic, F ad sui nominis invocationem, medendi vim dignabitur conferre. Et fiducia magna intincto pollice, scapulas et pectus alterius Cruce signavit, sicut alterius pœne deploratos oculos : nec fidem fefellit eventus. Protinus enim ille in proceritatem erecto corpore, sibi redditus ac liber, cælum suspexit ; huic, importuna lacrymatione compressa reformatisque luminibus, clara videndi acies est restituta.

33 Conimbrigæ juvenis adhuc impubes Consalvus,
nomine Joannes Pelagii, honesti civis filius, Sacer-
dotio divi Bartholomæi destinatus, importuno stru-
marum morbo tantum gutturis tumorem contraxerat,
ut prodire in publicum sæpenumero illum puderet.
Cui cum post diutinam et inanem curationem nihil
superesset opis in medicis, nec modico sane condu-
ctis, persuasus a quopiam, deformitatem ætatis ejus
miserante, et quid facere deberet edoctus, ad cœno-
bium venit. Quem Fr. Stephanus Besa deduxit ad
Ægidium. Ille se peti animadvertens, Quid, inquit,
bone adolescens, quæris? Cui puer procumbens ad pe-
des, ac ostendens pessime affectum locum, Ecce,
ait, Domine, gravi hoc morbo premor, nec ulla est
jam spes in medicis mihi reliqua : ad fidem humani-
tatemque

oleo benedicto
curat gibbosum
et lippientem.

sanat strum-
sum,

A tatemque tuam supplex confugio : nam tuæ manus contactum, si tangere non dedignaberis, certum mihi fore remedium certo ego scio. Non se difficilem vir beatus ostendit, sed inpresso adolescentis gutturi signaculo Crucis, jussit ut abiret. Paucissimis inde diebus strumæ, in putrem vomitum erumpentes, discussæ omnino sunt, et juvenis perfecte sanatus, cicatricibus solummodo in signum remanentibus, Atque ut a Conimbriga non discedamus, Maria Gaudina, Gaudini Pelagii junioris honesti hominis filia, gravissima diuturna que detinebantur infirmitate, quæ omnem medicorum diligentiam eatenus eluserat, ad maciem extremam attenuato mulieris corpore. Ejus mater, Major Sueria, cum illam ad Ægidium deducere cogitasset, sed a familiaribus negotiis vacationem commodam opperiretur, ac ideo remissione animo in longum rem protraheret; correpta et ipsa vehementi corporis concussione et febris, tandem cum filia ad virum Dei venit, atque obnixius sanctæ manus impositionem deprecabatur. Promptus semper ad misericordiam Ægidius, dextra manu super earum capita Crucis signum efflinxit, et utrique protinus integram restituit sanitatem.

B 34 Prandeat die quadam officii causa Ægidius apud Martinum Consalvium Cancinum, consobrinum suum, equestris Ordinis de summa nobilitate virum. Qui tanti hospitis, maxime consanguinei, exultatus adventu, more hominum qui in splendidiore agunt fortuna, accersitis aliquam multis, ex piscaria copia, eo quod virum Dei a carniū esu ex instituto abstinere non ignorabat, convivium effusissime struendum curavit. Tracto longiuscule convictu, dum huc illuc covivator circumspicit, dum hortatur, dum poscit, bolum inconsideratus cum acutissima spina deglutivit, sed mox a faucibus versa in gutture spina vehementer hæsit. Quam cum neque trajicere neque rejicere valeret ullo modo, et protuberantibus oculis interclusoque spiritu, extrema spe vitæ stetit; omnes qui in illa epularum accubatione aderant, hujusmodi casu turbati, mœrebant. Ægidius vero protensa manu guttur ejus tetigit, ac pollice Crucis signum faciens, Age, inquit, in Christi nomine, tussi, Martine frater. Tussit ægerrime, ut potuit; et subito bolus cum spina rejectus est; et homo, libere admissa anima, cruciatus omni solutus. Casu simili periclitatus est Fr. Vincentius, ille medicus, quem refractariolum ad credenda quæ de Ægidio constanti fama dicebantur, supra exposuimus.

C Nam tametsi acerbo illo ac sævo experimento viri Dei virtutem pro comperta satis habere debuisset; tamen rusticiore quadam hæsitazione, nonnumquam narrantibus difficilem se præbebat, vir alioqui bonus. Contigit ergo tempestate quadam, cum in Conimbrigensi esset cœnobio, aliquot honestos cives, affectu religionis liberalius obsonatos, cum cœnobitis prandere; quibus honoris causa accedebat Vincentius, utpote senescentis ætatis et litteraturæ meritis in numero primorum eo tempore habitus. Cujus similiter gutturi inter comedendum spina piscis dura et oblonga infixæ est, adeo ut neque sæpius tussiendo, neque pocillando, quidquam proficeret: quin retro ad cœnationis parietem reclinans, caput præ anxietudine demutato colore exalbuit; rogatusque ab hospitibus cur non comederet, non tam verbo quam signis, se non posse ac mirabiliter cruciari, respondit. Sed quoniam interdum, juxta Esaiæ vaticinium, sola vexatio dat intellectum; subiit cogitare, quoties duritia sua parum fidei accommodasset narrantibus, quantam Deus gratiam Ægidio tribuisset ad gutturis affectiones sanandas. Igitur cum torqueri modo se merito suo judicaret, cœpit ita secum; Succurre mihi, Christe, per servi tui Ægidii immortalia merita, ut ego mirabilem te in

illo, victa denique obstinatione, deprædicem. Hæc tantum precatus, levī tussī spinam sanguine cruentam eiecit, et prandio finito, eequid sibi accidisset narrato, spinam cunctis ostensam in futuri temporis testimonium penes se diu servavit.

35 In pago Azola, quem paulo superius Scallabiani esse territorii diximus, quidam plebeius homo, cum bubuli pulmenti jure se avidius sorbendo ingurgitaret; fragmen ossis, non quidem altrinsecus, sed utrimque acutissimum, gulam totam occupavit; adeo ut arteriam etiam, qua meat spiritus, oppido angustaverit. Id ubi multos jam dies perdurans fixius inhæreret, miser nec loqui poterat, nec alimentum quidpiam demittere: quin intumescendo in gravem collectionem gutture, ac vix spiritu commeanente, parum aberat quin omnino præfocatus interiret. Jumento igitur impositus, Scallabium deductus est a necessariis: qui ad januam cœnobii cum homine jam deplorato venientes, viri Dei colloquium cum lacrymis postulaverunt; expositoque quod acciderat, orabant tanto malo remedium. Aderat viro Dei sanctus ille Fr. [Bernardus Vasco et Fr.] d Petrus Crucius, ipsius Patris Ægidii eo tempore socius, E Conversus tunc ad Bernardum vir sanctus. Quid, inquit, Frater, huic homini possumus facere, ut salvetur? Et ille, Subveniat illi fides tua, Pater: nam ex medicinæ professione, quid illi aut opis aut spei supersit aliud, non equidem video. Nihil tamen secius Ægidius buccellas aliquot panis dari jussit, ut si devoraret, etiam os una descenderet. Sed cum ea re adeo nihil proficeret, ut potius oppilato gutture ac spirandi tramite intercepto, majori noxa homo confictaretur; oleum poposcit, intinctoque pollice abscessum Crucis signo inunxit. Dein, Ducite istum, ait, intus ad sacrarium, et curate ut imponatur illi pallium sancti Patris Dominici: id enim pallium, quod monachi cappam vocant, Ægidius cum provinciam Hispaniam regeret, a sanctæ memoriæ Joanne, sancto viro qui miraculis corruscavit post mortem, natione Teutonico, generali Ordinis Magistro, dignationis et familiaris amicitiae causa, dono Bononiæ datum, Scallabium deportarat, ubi et nunc reverenter asservatur. Ergo cœperant simul templum ingredi, cum homini tussicula oborta, tota illa collectio interius discussa est, atque inter erumpentis putoris nondum maturi redundantiam, ossis illud fragmen sanguine cruentatum rejecit. Quodque magis admirari conveniat, cœgit hominem Ægidius, ad divi Patris Dominici contingendum pallium accedere: quasi vero non ipsius meritis tam insperata salus obvenisset. Non dubito, quin admiratione dignum, ut revera est, vobis merito videatur, tanta floruisse apud Deum gratia et familiaritate mortalem quempiam, ut perlevi nonnumquam precationicula, maximas res longe supra naturam efficeret.

36 Quanto autem illud mirabilius, Ægidio absente, necdum mortalitatem exuto, impetrasse alios quæ a Deo, Ægidio nominato, postulassent, aut aliquid etiam frivolum, modo tamen ejus fuisset, cum reverentia et fide postulatum, penes se haberent! ceu vero aut alicui obærata teneretur Divinitas, ut humanis meritis repositi ad respondendum jure queat; aut si merita ulla sunt, non ab ipso Deo id habeant quod probantur. Sancio Regi, de quo paulo ante retulimus, successit Alfonsus frater, accitus ex Belgis, ubi ducta uxore Bononiensem tenebat Comitatum ad Morinos et littus Gessoriacum, vir ingentis animi, et reipublicæ, quæ sub fratre pessum ibat, non modo fulciendæ, verum etiam erigendæ satis idoneus. Is tantum Ægidio deferebat, ut in familiari colloquio scipionem illi, quo ætate confecta membra sustentabat, dono petierit. Nam cum vehementer podagrosis esset pedibus, speravit abituram podagram,

D

A. ANDR.
JUSEND.

alteri os similiter hærens.

d

E

admota
cappa
D. Dominici

F

Alfonsi Regis podagram levat:

matremque
et filiam a
febris.Spinæ piscium gutturi
inhærentes
duobus eximit:

A ANDR.
RESEND.
donato scil-
pione suo:

A gram, si sancti senis baculum gestitans, ægris pedibus gradi niteretur. Nec spe minus illi evenit : nam post aliquantulum temporis desiit omnino morbus. Rex tamen non jam necessitate, sed religione, scipione illo frequenter in domesticis ambulationibus utebatur. Quam ego potissimam causam fuisse crediderim, ut idem Rex, quinto post anno quam in patriam redierat, tertio quam regnabat, insigne cœnobium Olissiponense cœperit ædificare ; cui de cœnio absoluto, et ea quæ ad Divinitatis cultum pertinerent, et illa quibus monachorum necessarius usus indigebat, ut tunc paupertatem professis satis superqueerat, regia munificentia providit ; de qua re exstat ibi in peristylis inscriptio hæc :

Strenuus Alfonsus, Rex quintus Portugalensis,
Illustris Dominus Comitatus Boloniensis,
Qui dilatavit regnum patris, et reparavit,
Ac exstirpavit pravos, hostes superavit :
Istius ecclesiæ jecit fundamina magnis
Sumptibus egregiæ, complevit quinque bis annis.
Annos millenos Domini deciesque vigenos
Ac quinquagenos minus uno collige plenos,
Cum Rex incipiens opus hoc produxit id esse,
Annos tres faciens, ex quo Rex cœperat esse.

B Vinum ac-
cidum suo sa-
pori resti-
tuit,

B 37 Quodam tempore cum vir sanctus iret Conimbrigam, comite Fr. Bartholomæo Petreio, divertit ad Canonicorum S. e Augustini sodalitiū, in pago quem vocant Colmenas : quem loci ejus Canonici cum magno honore atque hilaritate recipientes, inter ministrandum ignosci sibi postulabant, quod mutatum illi vinum propinabant. Accidisse enī sibi vini f annonam, nec de facili posse aliunde provideri. Gratias egit illorum studio Ægidius, præterque nihil opus : defecto cibo ac potione ventri suaviora conquiri, præcipuum esse horum condimentum ipsum desiderium et optimam hospitum voluntatem, operosiores epulas minime se morari nec ambiciosius sitire. Mansuetudo et facilitas viri Dei unum ex illis, vinariae cellæ Præpositum, altiori religione tetigit : et captata occasione, cum nescio quid illum suere vidisset, tamquam aliud ageret, utendam acuo sibi ut commodaret rogavit. Inde ingressus in cellam, ad capacissimam cupam, qua vinum omne erat conditum, quod spontaneo fervore corruptum paulatim etiam ab acore vappescebat : En, inquit, Christe omnipotens, in tuo nomine et famuli tui Fr. Ægidii acum hanc, quam manus ejus tractaverunt, in cupam injicio : per ejus te oro merita, ut vinum hoc emendare clementia tua digneris, ne Sacerdotes famulique tui, in hoc loco tibi inservientes, penuria et incommodo annui curriculi afficiantur : et injecta acu abiit. Postridie cum in usum prompsisset vinum, gustu suavissimum est repertum. Tum rei novitatem admirantibus, protinus et quæ ipse fecisset, et quam ampliter et magnifice Christus pro Ægidio vicem hospitalis beneficii rependisset, palam exposuit.

C et spinam
gutturis exi-
mit invo-
catus semel,

C 38 Fr. Michael Joannides Portuensis et Fr. Robertus, ad pagum Ansidium Canonicorum S. Augustini juxta Durinm devenientes, hospitio accepti sunt, et humaniter procurati. Cumque honoris causa multi cum eis sederent ad mensam, et comederent piscem g alosam, quibus illic Durius abundat, quidam ex una comedentibus, suavitate piscis illectus (nam Durium Miniumque subeunt alosæ, ceteris ceterorum aminum Hispaniæ tum magnitudine tum sapore jure præferuntur) cum avidiuscule ingurgitaret, spina durior in buccella semimansa gutturi ejus inhæsit. Quam cum rejicere tussiendo nequaquam posset, et ore toto rubuisset, ac emissis oculis præfocari videretur ; turbatis hoc casu, qui aderant, Age, inquit Michael, nomina Frater, qua voce potes, Fratrem Ægidium, et illius meritis subveniet

tibi Deus. Cumque, licet regre, nominasset ; rejecit D continuo cum buccella spinam, protinusque liberatus convivis amissam hilaritatem restituit. Crevit autem cunctis religio, et erga Ægidium absentem auctus est pietatis affectus. Duo sunt in Turdulis h vetustioribus oppida, quorum utrique Turres nomen est : h iterum differentie tamen causa, illud Turres veteres, hoc Novas appellant : ego libentius Græce Palæopyrgos ac Neopyrgos dicerem, si imponendorum oppidis nominum legislationem mihi permetteret aut litteratorum consensus, aut aliquando placabilis illitteratorum factio. Neopyrgis igitur, vel si hoc non impetro, Turribus novis agebat Pelagus quidam Martinus, qui exactoribus vectigalium Regiæ in eodem nomo i Præpositus erat. Nam per nomos distribui Præpositos hos, qui vectigalia vel ab exactoribus jam collecta vel a redemptoribus adhuc debita cogunt, si vos nescitis, ad vicinum hunc meum vos deducam : unde hæc ego nuper didici, cum oratum ad illum issem, ut mitius ageret, cum quibusdam k reliquatoribus, neve miseros omnibus fortunis nudaret. Qui mihi tunc titulos aliquot legis Regiæ, impositaque sibi necessitatem urgendi l mancipis qui relinquerentur ostendit, ac tam enucleate digessit capita singula, ut ego quoque jam me arbitrer posse strenuum præstare vectigalibus cogendis Præfectum. Is ergo Pelagus Martinus monachis ad oppidum prædicationis gratia venientibus comiter ac perhumane præbebat hospitium. Discumbens igitur die quadam cum Fratre Michael Martinio et alio quodam, osse piscis vehementer infixo maxime cœpit cruciari. Subjecerunt illi monachi hospites, ut Fr. Ægidium nominaret. Nominavit quo potuit modo, et subito cum Ægidii nomine tussiens, os cruentum rejecit, ac tertio quartoque sanguinem screavit.

39 Alacri portum m, Transtaganie hujus provincie oppidum lanificio nobile, prædicationis gratia devenerunt Fr. Durandus Stephanus et Fr. Nunnus, utebanturque hospitio Domni Andreæ, primi ecclesiæ Virginis Dei matris ibi n Sacerdotis. Cumque die quadam discubitu esset, appposito pisce hoc alosa, gulosorum castigatore ; quidam de Sacerdotibus una accumbentibus, Dominicus Joannides, dum inconsideratius epulatur, noxam contraxit deerrante a gula in arteriam bolo cum spina duriuscula. Quam cum prius leviter, deinde toto nisu tussiendo, rejicere non valeret, et spiritus difficillime commearet ; surgere coactus est, et sedens foris ad F ostium præ anxietate sudare cœpit et tremere, et ronchos magis quam clamores edere : pæne enim suffocabatur. Quem cum magna jam ex transeuntibus et vicinis corona cinxisset, firetque tumultus ; convivæ turbati casu surrexerunt et convenerunt ad illum. Durandus itaque videns hominem in tanto vitæ discrimine, Eia, inquit, salutare Crucis signaculum fac super guttur, et nomina Fr. Ægidium, cui peculiarem Deus in gutturalibus his noxis gratiam contulit. Signavit pollice locum, et rauca inconditaque voce cum dicere cœptasset, Sancte Frater Ægidi succurre mihi, ad nomen ejus, cruentam atque recurvam in modum hami rejecit in manum ori appositam : quam cunctis ostendit, gratias agens Deo, et absentem extollens Ægidium, mirantibus qui illic aderant universis mortalem adhuc hominem : nam multis post hoc factum annis sanctus Pater supervixit, et absentem (in tanta apud Deum erat gratia) liberavit. Testes miraculi citantur iidem Durandus et Nunnus, et Fr. Petrus Vernandus, cum socio Fr. Dominico, qui postridie ad oppidum devenerunt : et Frater Joannes Alacriportuensis, qui puer, quo tempore hoc contigit, præsens fuit.

A

ANNOTATA.

a Canonizatus est S. Dominicus Gregorii Noni anno 8, Christi 1235.

b Cunæum, aliis Sacrum promontorium, vulgo Capo di S. Maria, ad quod est oppidum Faro, Turdetani autem fuerunt, quod nunc regnum Algarbiæ.

c Diodocus ab auctore, barbararum vocum fugitante, videtur accipi pro nomine Didaci, id est Jacobi, ex quadam effectatione Græcismi, quomodo etiam Diadochum scribere potuisset.

d Supplendum fuisse sensum, his quæ exciderant verbis restitutis, ex sequentibus colligo.

e Joannes Teutonicus, iv Magister generalis, obiit 4 Novembris, quando licebit inquirere an et qualem cultum in Ordine habeat.

f Quia passim vox Annona usum in re frumentaria habet, occasionem sumit Pyrrhus opponendi, quod ita in scholis didicerit a ludimagistro, explicante istud Davi Terentiani, Tum annona cara est. Objectioni autem satisfacit auctor phrasi Varronis et Columellæ, quorum hic lactis, iste macelli annonam dixit, atque etiam longius quæsitæ huc addit, ex ff ad l. Julianam de Annona. Sed de verbo extra controversiam Latino, an de quacumque copii dici possit sollicitus; melius ad suum illud acidisse reflexisset oculos et quæxivisset, an Latine dicatur acideo vel acidescere, ut inde formari possit præteritum acidi: a verbis enim in eo fieri quidem frequentativa in esco, et commune cum primitivis suis præteritum habere, notum est: et sic Ulpianus in ff l. 1 de peric. et comm. rei vend. dixit, Si vinum venditum acuerit damnum erit emptoris: similiter ab iisdem verbis in eo fiunt adjectiva in idus, ut ab acea, acidus; sed hinc nova formatione verbum in eo aut esco deductum nemo quod sciam usurpavit; puta a pallidus, pallideo, aut pallidescere. Infra num. 92 legitur recte, acuisset.

g Alosa, Teutonicum vocabulum ac velut augmentativum ab al anguilla, etiam Gullis usurpatum piscis nomen. Græci post Aristotelem Thrissas, dixere, quas Alosas interpretatur Gaza: easdemque Plinius Clupeas vocasse putatur, quas Itali hodie Chieppe dicunt: sed has easdem esse cum illis Alosis seu Thrissis, negat a Pyrrho interpellatus auctor: quod Clupeam Plinius pisciculum vocet, Alosas autem apud Gallos cubiti magnitudinem interdum superare, et in Durio Minioque frequenter librarum pondus æquare notum sit. Adhuc deinde auctorem suum, barbure ante annos 250 scribentem, vocasse Sabalum: quin et sabogas et sabellas dici minutius, spinosius, et insipidius quoddam ejusdem piscis genus, de eoque locutum putat Ausonius in Mossella cum dixit.

Stridentesque focis obsonia plebis Alosas. citantur etiam Paulus Jovius, Franciscus Massarius, Petrus Gilius, et Guilielmus Rondeletius, medici et docti et diligentes, longis editis commentariis super hac questione.

h Turduli Ptolomæo et Melæ populi sunt Hispaniæ Bæticæ in regno Granatensi; Lusitani tamen, teste Vasconcello, eos ad se trahunt inter Mundam et Durium, ubi nunc Beira collocatur.

i Lusitania in Comarcas dividitur, pro qua voce, utpote barbara, Nomos dicere Resendius mavult; antiquitatem imitatus, cui in Nomos Ægyptus dividitur, sumpto a pascuis nomine: sic Germani regiones pascuosas præfixo fluviorum interfluentium nomine, in Govias seu Gaviās distribuunt Ryngaw, Brisgaw, Argaw, Turgow etc. Comarca autem dicitur, addito præcipuæ alicujus civitatis seu Marcæ nomine, a qua circumjecta regio jus petit; Comarca d'Aveiro, Comarca de Coimbra etc: minus autem late patent hæc nomina quam diæceses, quæ singulæ plures Comarcas continent.

k Reliquationem dici invenies, l. 44 ff de admin. Maji T. III

tut. id quod subductis rationibus deberi ac veluti relinquatur invenitur: et qui sic manet in debito appellatur reliquator, unde Tertulliano reliquatrix anima lib. de anima cap. 35.

l Manceps a manucapiendo, dicitur emptor seu redemptor alienius pecuniæ exigendæ, etiam apud Ciceronem pro Roscio Amer. et in 3 Verrina.

m Port-alegre, urbs hodie Episcopalis, 30 circiter leucis distans Olissipone ad confinia Castellæ; quod autem Alacri-portum vocet, quam Amalam dixit Ptolomæus, Latiorum veterum exemplo se facere subjungit Resendius, qui Sacri portum, Boni portum, Pulcri-portum dicere: sed qua ratione dicetur portus ea urbs, quæ neque mari neque fluvio saltem navigabili adjacet, in monte sita? Portam ergo dicere maluissem, si Portalegra displicuisset, quales scilicet inter montium angustias concipiuntur, pro transitu ex Lusitania in Castellam.

n Archiepresbyterum indicat, cum scilicet superiori primum seculo a Joanne III primus Episcopus ibi constitutus sit Julianus Albius, hac occasione a Resendio hic nominatus.

CAPUT V.

Revelationes de Ægidii Sanctitate, ante et post pium ejus obitum.

Gloriam virtutis esse umbram, quæ etiam invitos comitetur, sententiosissimus auctor Annæus Seneca per translationem dixit, virtutemque nulli non et vivo et mortuo gratiam retulisse, qui modo se non exornarit ac pinxerit, sed bona fide secutus illam fuerit. Consonat sententia hæc divina Servatoris nostri philosophiæ: nam eos qui sine aliquo fuce, serio ac propter Deum, religionem et virtutem colunt, certissima indubitabilisque manet gloria; non modo ea quæ speratur a solo Deo, posteaquam in suum cælum, unde illi initia, receptus fuerit animus; verum ea etiam, quam sancti viri tamquam virtutis præmium obtinent, videlicet exserente se suis studio et quasi prodigente fidelissimi remuneratoris largitate. Id erga Ægidium affatim præstitit Deus, cujus per universam Hispaniam eminens inclaruerat virtus, in Gallias quoque et Italianam nonnulla ex parte jam pervaserat, sed inter suos, hoc est inter monachos. Id non satis visum divinæ bonitati, nisi etiam exteris innotuisset. Romæ igitur tempestate illa, vir notæ sanctitatis agebat in secessu vitam, quod genus homines ἀσκησις Græci appellant. Is cum aliquando ante crepusculum matutinum orationi et contemplationi vacaret, levi somno correptus, vidit apertos cælos, et Servatorem nostrum Jesum stantem, illique adsistentem matrem Virginem, erectis manibus quasi adorantem; sub ejus dextro brachio videbat quemdam in habitu Prædicatorii instituti, mira luce fulgentem, qui brachium Virginis quasi suppositis manibus sustentaret, veluti cum Aaron et Hur Moysis crantis brachia sustentabant. Admirans anachoreta, quinam ille esset, qui in tanto honore haberetur, ut Virginis Dei matris brachium sustineret; responsum accepit istiusmodi ab eadem ipsa Virgine: Ille quem in tanta apud me familiaritate vides, Frater est Ægidius Lusitanus, ex Prædicatorum Sacerdotum Ordine, filii mei servus et mihi peculiaris: atque sicut ipse meum brachium sustinet, sic Prædicatorum Ordo per orationes ejus et merita sustentatur et aurescit. Visum hoc ille secum reputans, desiderabat de Ægidio plenius edoceri. Quare cum aliquantos post dies esset coram Cardinale quodam et multis aliis gravibus personis, conspicatus Lusitanos aliquot qui aderant, quorum unus erat Magister

D
A. ANDR.
RESEND.

E

Deo Ægidium
etiam procul
glorificante,

in visu pio
cremitæ of-
fatur, ut
D. Virginis
crantis bra-
chia susten-
tans, F

A. ANDR.
RESEND.
prout Roma
reversus
quidam re-
tulit qui
audierat :

A Petrus Vincentius, Bracarenſis eccleſiæ canonicus ; rogabat equid Fratrem Ægidium Portugalenſem ex Ordine Prædicatorum nosſent : et reſpondenti- bus, optime noſſe ; formam illis, habitudinemque corporis, atque ætatem Ægidii graphice admodum depinxit. Aientibus, ita rem ſe habere, ille coram Cardinale et qui aderant omnibus, quod ſibi oſtenſum fuerat, cum omnium admiratione retulit. Quod prædictus Magiſter Petrus, reversus poſtmodum in Luſitaniam, vivente etiamdum Ægidio, religioſis Patribus, videlicet Fr. Martino Martino Præfecto cœnobii Conimbrigensis, Fr. Lupo ſacræ Theologiæ Doctori, Fr. Bartholomæo Petreio, Fr. Ægidio Thomarienſi, et Fr. Stephano Ratensi, ceteriſque cœnobii ejusdem monachis, ſacramento confirmandis enarravit.

et quantum
mortem de-
sideraret

41 Inter animam ac corpus naturalem quandam vehementemque adeo eſſe amicitiam, ut ægerrime alterum ab altera ſeparetur, et philoſophi docue- runt, et nos diutina ac pœne quotidiana experientia intelligimus. Magna tamen intercedit diſtantia, quod animæ quæ ſe voluptatibus corporeis-que illecebris dediderunt, quaſi mancipia corporibus obnoxie tenentur, neque ad futuræ longeque melioris vitæ ſpem eriguntur : bene vero conſtitutæ, quæque terrenis ſe labibus non manciparunt, ſurſum quaſi ignis emicant, originis ſuæ memores. Accedit quod illæ, ex contractis ſordibus et male actæ vitæ conſcientia trepidæ, exire e corpore ad ſupplicium reformidant ; iſtæ vero nullis pollutæ maculis, ſed tutæ innocentia, ad divinum præmium debitum vir- tuti feſtinant. Eoque fit, ut quamdiu in corpore hoc agunt, non tam ſe in domicilio vivere, quam in vin- culis et custodia exiſtiment definiri. Ægidius ergo, ultra quam quod ſenio et laboribus ad vitæ ſatieta- tem devenerat, tædio peregrinationis hujus, diſſolvi anhelabat, Chriſtoque jam non per fidem et in ænigmate, ſed clara et aperia viſione conjungi : quam rem etiam ad ſervi ſui gloriam oſtendere mundo Deus voluit. Fuit Oliſipone tempore illo ma- trona nobilis et dives, Stephanæ Bochara, quæ defuncto viro quod reliquum ætatis fuit in viduitate, qualem deſcribit Apoſtolus, perſeverans, etiam uſque ad ſanctitatis opinioneu creverat. Hæc reſpectu Dei, domi ſuæ in cellula ſeparatim alebat quemdam cæcum, Stephanum nomine, non quidem mendicum ex iis qui eſtiam vium proclamant ſtentorea voce et firmis lateribus ut præconium

alteri reve-
latur :

C facere videantur, ſed modestia honeſtum ; qui etſi corporeis oculis cæcus erat, mentem certe illumina- tam habebat, ut qua ſibi eundem eſſet ad Deum probe admodum cerneret. Is igitur Dei ſervus cum die quadam in oratione perſisteret, viſus eſt apertos videre cœlos, et lucidiſſimum ignis globum de terra ad cœlum impetu rapidiſſimo aſcendentem : quem ubi ad ſummi cœli confinia propinquaret, quidam Angelus mantili candidiſſimo ventilans, ab ingreſſu repellebat, iterum atque iterum in terram deprimens. Admiranti quaſi certamen ſubvolantis ignis et de- pellentis Angeli, eique prolixius oranti, ut quid ſibi ea vellet viſio doceretur, ita reſpondit ille An- gelus : Globus hic igneus, quem vides, anima eſt Fr. Ægidii Luſitani, quæ tota divini amoris igne ſuccenſa, jugiter Deum contemplatur, et ad Deum properans terrenam molem deponere feſtinat. Ego autem miſſus ſum, ut faciam anhelantem expectare tantisper, dum multas animas ille Deo lucretur, ampliori gloria ex ea mora coronandus. Hoc viſum ſumma cum alacritate cæcus mox patronæ ſuæ Ste- phanæ retulit, et illa ei qui hanc ante nos hſtoriam ſcripſit, ac ſimul Fr. Conſalvo Martino Scallabi- tano. Supervixit autem Ægidius poſt hoc integrum fere quinquennium.

42 Hoc quod modo retuli exemplo, indicatum eſt D fervens Ægidii deſiderium remeandi ad cœlum fuiſſe ſuppreſſum, lucrandarum animarum gratia. Alterum modo referam, quo inſtantem ei exilii hu- jus terminum edito oraculo Deus ſignificavit. Non procul a Alcobacia mons eſt, Ceira vulgo appellatus, et in monte fanum D. Martino ſacrum. Solitariam inibi vitam agebat vir quidam admodum pius ac ſpectatæ innocentia, Martinus nomine. Is cum more ſuo ab humilibus hiſ rebus abductum animum ad cœleſtis vitæ contemplationem advocaſſet ; in cogi- tationem Ægidii ſanctitatis incidit, quam et per ſe ipſe viderat, et plurimis eſſet argumentis expertus ; et cum in ore omni eſſet populo, indies augereſcere audiebat. Nihil tamen ſecius cum fieri adhuc cer- tior optaret, divinum ſuper ea re vel reſponſum vel indubitatum aliquod indicium expetebat. Igitur levi poſt orationem capto ſomno, aulam quandam vitream luce inenarrabili coruſcantem intrare ſibi videbatur, in cujus medio Patrem Ægidium in ſella pulcherrima ſedentem inveniebat. Ad cujus pedes cum lætus procubiſſet, de interiori conclavi egregia forma adoleſcentem exeuntem conſpexit : qui vene- rabundus totuſque renidens, ubi ad Ægidium acces- ſiſſet, ita illum eſt allocutus ; Veni, Fr. Ægidi, veni, quia vocariſ. Proſiluit a ſella feſtinanter Ægidius, et viatorem b qui ſe accerſiverat ſumme letuſ comitabatur. Cumque propinquaſſent ad aper- tum conclavis oſtium, apparuit aula, priore illa longe capaciſ, et admirabiliſiori varietate adornata. Tum juvenis, intra, inquit, Fr. Ægidi. Quo intromiſſo, anachoreta, qui illuc uſque fuerat pone ſecutuſ, totis viribus anheluſ ſatagebat ingredi poſt Ægi- dium. At alter ſimili forma juvenis, qui quantum videbatur c Admiſſionalis fungebatur officio, repulit illum, dicens, Abi tu, et expecta : non enim modo introiſbis : et clauſo interiori oſtio foris reliquit, non parum anxium de repulſa. Cum autem vocem doloris indicem tentaret emittere, excitatuſ a ſomno eſt, intellexitque virum Dei propediem ad patriam mi- graturum, et repositam ſummæ ſanctitati ſummam gloriam adepturum. Atque ita reipſa contigit. Nam vix biſmeſtri ſpatio poſtea completo, vita ſanctuſ Pater exceſſit. Hæc probuſ ille vir ac innocenſ ana- choreta ſæpe, cum lacrymis gaudio intermixtiſ, viva voce referebat.

43 Sed ego cum narrandi voluptate ſupra modum afficiar, vereor ne injuriuſ ſim beati viri vita diutius protrahenda, in qua ille commorari tam diu ſane quam acerbum duxiſſet, niſi Dei nutum et arbitrium per patientiam expectaret. Quare cum ſermonem hodiernum de iis quæ in vita geſſit ſatiſ jam longum fecerim, commodiſ ad ejusde vita exceſſum, tranſ- eamus. Igitur quemadmodum ſub prioris voluminiſ finem diximus, Scallabi privatam quietamque agens extremam ſenectutem, cum diem deſtinatum ſibi operiretur, octogenario jam major, in morbum levem incidit : quo gratari ſibi admodum cœpit, quando- quidem ex illo, ad perpetuam malique omnibus carentem vitam ſe tranſiturum, intelligebat. Præco- gnita vero inſtantis obituſ hora, in ſtratum ſe cilicinum deponi juſſit, ac Chriſtianæ pietatiſ ritu ſuſceptiſ cum reverentia Sacramentiſ, mœrentes Fratres blandiſſime conſolatuſ, omnibuſque ad Dei cultum et veræ pietatiſ ſtadium commonitiſ valedi- ceniſ, manuſ extendit in cœlum, pronuntians, nihil labante voce, In manuſ tuas, Chriſte Deus, com- mendo ſpirituſ meum. Inde compoſitiſ in modum Crucis collabentibuſ jam brachiis, ſine ullo mortis ſenſu, quaſi obdormiſſet, extremum vitæ ſpirituſ edidit ; ac, ut Chriſtiane potiuſ quam Ciceroniane loquar, vitam commutavit, anno a nato ſervatore noſtro mclxv d, anniſſaria die qua ad cœloſ aſcendiſſe

a
et tertio
proximuſ
ejuſ tranſi-
tuſ.

E

f.

c

F
Octogenariuſ
morbo corri-
pitur

anno 1265
et pie obiit

d

A ascendisse Christum, religio Christiana commemorat. Cujus cadaver neque torvitate vel minima deforme, neque fœda quapiam proluvio maculatum, sed potius gratum naribus, nescio quid supra terrenum odorem spirans : pollinctores, magis consuetudine quam quia indigeret, cum abluere institissent : cingulum illud ferreum, de quo in priore volumine egimus, reppererunt : quod etiam nunc argento tectum adservatur, in magnoque est usu parturientibus, sive utero supra vestem applicatum, sive collo suspensum, sive manibus cum fiducia contactum. Humatus frequentissimo Scallabitanorum ejusque modi conventu, translatus postea est ad ædiculam et marmoreum cælatum monumentum, curante sua pecunia Joanna Nunii Vermandi Cognominii matre, femina illustri et ipsius beati viri consobrina, ut in principio prioris voluminis jam diximus.

cingulo ferreo adstrictus.

Eodem tempore Conimbricæ duobus Patribus ea mors innotescit per visum :

44 Illius e vita excessum piis aliquot hominibus, cum Scallabi tum etiam locorum intervallo non modico inde divisus, significationibus, et quidem minime ambiguis, Deus aperuit. In cœnobio Conimbrigensi Fr. Dominicus Mansillinus, vir integer et perspectæ multos jam annos probitatis, sub crepusculum illucescentis diei, quo sanctus vir curriculum vitæ confecit, cum ab oratione leviter obdormisset ; videre sibi visus est templum cœnobii Scallabitanum, aulæis bombycinis versicoloribus mire totum adornatum, stratumque tonsilibus tapetis varietate simili pavementum : tum equum pulcherrimum sine fræno, sine ephippio, per mediam Scallabim incedentem, qui modo huc, modo illuc, alacritate summa lætis-que hinnitibus sese obversans, populum demirantem spectandi gratia cunctum post se trahebat ; donec egressus urbis portis, ac ad cœnobium quod juxta exterius pomerium situm est, sequente populo deveniens in templum, uti dixi adornatum, se conderet. Hoc visum Mansillinus secum expendens, neque quid portenderet adhuc sciens, tacuit. At religiosus Pater Michael Suerius, eo tempore ejusdem Conimbrigensis cœnobii Præfectus, cum eademmet nocte circa matutinam synaxim quiesceret semisomnis, putabat se videre beatum virum Ægidium in prima odei sede, quæ Cœnobiarcharum est, consistentem, et ad matutinas laudes dulci admodum sono præcinentem, Deus in adiutorium meum intende. Ipse autem Præfectus, propter sancti viri auctoritatem, illi et loco et præcinendi officio cedere videbatur, electa ad sinistram ejus sede altera. Secum tamen tacitus ita cogitabat. Quidnam ego novæ rei video ? C Pater Ægidius, qui tam impense Prælatos consuevit honorare, me præsentem meam sedem et præcinendi munus occupavit ? Cumque ita miraretur, evigilavit ; reputansque quod viderat, non levem illi visum hoc suspicionem movit, quasi prædictio revera esset, non autem insomnium. Quam rem cum postea ipsa eadem die Fratribus nonnihil anxius retulisset ; Mirum, inquit, est, nisi Pater Ægidius aut migravit ad Dominum, aut cito est migraturus. Tunc ante dictus Mansillinus etiam quod ostensum sibi fuerat explicavit, sicque auctum suspicionem die exinde tertia confirmavit superveniens nuntius, qui sub lucem Dominicæ Adscensionis virum beatum e vita abiisse detulit.

Item pio viro Sancti Irenæ,

44 Scallabi in parœcia divæ Virginis ac Martyris Irenes habitabat Joannes Stephanus, homo probus et inculpatis moribus. Hic eodem crepusculo, quo beatus Pater Ægidius de vita migravit, non gravi sopore pressus, videbatur sibi a templo Prædicatorum egredi, atque in exteriori sepulchro, quod Christiana consuetudine cœmeterium appellamus, tres præclara forma adolescentes habere obviam, qui sceptrâ cubitalia manibus gestantes, Regios apparitores schemate imitabantur. Quorum inusitata forma et ad-

ventus novitate permotus, videbatur illos ad hunc D modum interrogare, Cujusmodi estis homines ? Ad quem illi, Statores sumus Regis, qui nos huc misit, ut Fratrem hunc Ægidium mox illi sistamus, paulo post illum alterum accersituri. Ad quod responsum cum se circumflecteret homo, conspiciebat sanctum virum Ægidium, immensa luce præfulgentem, obviam illis procedere ; et Fratrem alterum, semi oblecta facie eo etiam prodire conantem. Conversus autem homo ad juvenes, Cujus, inquit, Regis statores vos esse perhibetis ? Et illi, Cœlestis scilicet ac sempiterni. Ad hæc homo, Fratrem hunc Ægidium nos sanctum inter nos hominem ac Deo carum semper existimavimus. Non sunt in toto terrarum ambitu, tres eo meliores, inquirunt. Idque te nosse volumus : qui ad hujus sepulchrum misericordiam implorarint, potentem esse eum experientur, apud Regem cœlorum orando, opem et auxilium ferre. His dictis, Ægidium excipientes, ad planitiem quamdam herbidam, floribusque odoratis undique virentem ac pictam cum devenissent ; homo qui sequebatur, cernebat innumeram multitudinem, in stolis tum candidis tum purpureis Ægidii adventui gratulatum venientem, turmam quoque copiosam virorum instituti Prædicatorii veste indutorum, qui quodam more ceteris præire in occursum ejus festinabant. Quod cum homo ille admirandus conspiceret, accedens ad tres adolescentes, Obsecro vos, divini statores, aiebat, quænam turmæ sunt istæ, quæ Fratri Ægidio tam lætæ occurrunt ? Et nuntii isti, Qui procedunt, Angeli sunt et ceteri Beati ; turma vero illa præfestina, monachi sunt Prædicatores, ex quibus ipse multos ad id vitæ institutum disciplinamque deluxit : omnes autem hi honoris causa convenere, ut Fratrem Ægidium nobiscum Domino repræsentent. In hæc verba excitatus homo, dum lætus visum reputaret, audivit in cœnobio Prædicatorum tintinnabulum pulsari diutiuscule, ut solet in obitu monachorum. Tum ille vocata uxore, Eia, inquit, conjux, surgamus ; Pater Ægidius modo defunctus est. Cui illa, Et tu unde id rescisti ? Et ille visa narravit Ordine : Et ecce, inquit, tintinnabulum inibi pulsatur. Surrexerunt confestim, et ad cœnobiū venientes, sancti viri exanimatum jam corpus in feretro collocatum in chori loco, quod Græca voce expeditius ὠδεῖον supra diximus, invenerunt, et monachos circum affusos lacrymis psalmos decantantes. Justis autem funebribus de more confectis, homo religiosissimo seni, Fr. Joanni Pelagio, qui noxarum ipsius arcanam confessionem excipere erat solitus, rei hujus seriem exposuit : sancto etiam viro Fr. Bernardo, ejus in superioribus mentionem non semel fecimus, Menendo quoque Suerio D. Irenes Sacerdoti, et Elviræ Dirandæ, quæ sancta femina intra septum se brevis cellulae cohibebat, multisque aliis idem retulit. Qui hæc litteris ante me mandavit, testatur se eundem Joannem Stephanum sæpe de his interrogasse, diversis tamen temporibus, an variaret, tentandi gratia ; sed cum semper eundem diceret, eodemque modo, habitam illi fidem esse. Cumque paucos post dies obiisset religiosissimus senex Fr. Joannes Pelagius, a nobis modo memoratus, intellectum est, fuisse eum Fratrem illum alterum, quem cœlestes nuntii se paulo post Ægidium evocaturus significarant.

A. ANDR. RESEND.

E

F

46 In superioribus diximus, sanctum virum socio fuisse nonnumquam usum Fr. Andrea Medico, viro docto et gravi. Hunc sicut mortalis vitæ et actionum habuerat testem, ita quoque adeptæ immortalitatis et gloriæ voluit spectatorem efficiere. Nam die quadam leviter sopito, post matutinam synaxim, vultu pulcherrimo et splendenti admodum facie

Fratri socio,

A. ANDR.
RESEND.ac mulieri
devotæ.

g

A facie albissimisque vestibus apparuit, illumque renidens compellare videbatur. Ad quem Andreas, Ecquid, Pater Ægidi, nonne mortuus jam es? Et Ægidius, Ne erres, inquit: nequaquam enim mortuus sum, sed vivo: et nunc relicta Scallabi, vado ut per oppida et pagos circumquaque verbum Dei prædicem, quibus dictis abscessit. Intellexit Frater hisce verbis, non modo gloriæ viri Dei certiores fieri, verum admoneri etiam Officii quod forte lentius exequeretur. Elviræ Pelagiæ viduæ, sanctæque conversationis mulieri, quæ habitabat Scallabi ad D. Nicolai, non dissimile superioribus visum contigit, statim post obitum sancti Patris Ægidi. In atrio cœnobii Scallabitani, e regione tumuli ejus, cernebat scalam latam atque erectam, et ab atrii e prothyro ad cœlorum usque altitudinem pertingentem, et in gradibus scalæ non longe a terra, duos Angelos mirabili pulchritudine præfulgentes: in imo autem scalæ pede videbat sanctum Patrem Ægidium, et S. Dominicum Cubensem, magni Patris Dominici discipulum et cœnobii Scallabitani conditorem, cujus priori volumine mentionem fecimus, qui ante Ægidium plusculos jam annos vita cesserat, stantes multo anro purpuraque indutos; audiebatque Angelos in hunc modum eos alloquentes; Venite, Fratres, ascendite: vocat enim vos Dominus. Illi ita appellati, alter hinc, illinc alter, dextros pedes ad gradum terræ contiguum admoverunt: et apprehensa scala festinanter scanderunt, præeuntibus Angelis, in cœlumque recepti sunt. Hoc visum f proba illa vidua sepe, cum summa sanctorum virorum veneratione jucundaque recordatione, referebat, sicut per Dei attestationem adjurata retulit, præsentibus sancto viro Fr. Bernardo, et Fr. Martino Petreio, et auctore historiæ hujus, multisque aliis fide dignis, g

ANNOTATA.

a Alcobaza celebre Benedictini Ordinis monasterium, duabus ab oceano leucis in Comurca Leiriensi, leucis autem 7 distans Santirena.

b Cicero de Senect. A villa in Senatum accersebantur Senes, ex quo qui eos accersebant Viatores nominati sunt: hi deinde proprie assistebant Tribunis plebis, ut Consulibus Lictores, ad nuntia deferenda parati.

c Lampridius in Alexandro Admissionales dixisse primus invenitur eos, qui introducendis ad Imperatorem hominibus præerant.

b Anno 1265, Cyclo solis 14 lunæ 12 litt. Domin. D. Pascha 5 Aprilis, adeoque Ascensionis festum 14 Maji celebratum fuit.

e Protathyron Latine Præliminare, vulgo Portale.

f Addit Cardosus visionem hanc, una cum aliis quibusdam vitæ ejus miraculosæ successibus, pictam etiam nunc cerni in tabula altaris capellæ ejus, subinde innovata.

g Hic finis imponitur secundæ diei colloquio, et inauditur tertium in villa futurum ad fontem: quo egressi Resendius, Phyrrius atque Egnatius ad conferendum de miraculis, notant eos, qui hac calamitosa tempestate, in Divorum cultum tepidiuscule affecti, miraculorum ab iis patratorum studiosi parum, impendere se malunt inculcandis Divi hujus aut illius peregrinationibus, sapienter dictis, fortiter factis, Apollonianum Philostratum imitati; potius quam recensendis mirabilibus, quæ per illorum intercessionem operatur Deus. Atque hic futetur Resendius obiter a se perstriggi amicum suum Erasmum, cujus tamen manu scriptas ad se epistolas, ut jucundum hominis χαρακτήρων, apud se servet; sed memor ejus quod a Pericle dictum

ipsemet Erasmus habet in Chiliadibus, Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν. Amicis commodandum obtemperandumque, verum usque ad aras.

CAPUT VI.

Miracula primo post obitum Ægidi anno patrata.

Superiori sermone multa, quæ noster Ægidius etiam vivens fuerat operatus, cum persecuti jam simus; ad illa nunc orationem conferamus, quæ post mortem sive ipse, sive pro eo et per eum Deus edidit. Ab ipsius Ægidi patriæ et cognatione initium capiamus. Apud a thermas Alaphoenses nobilis matrona, Domna Therasia Martinia, consobrina beati Ægidi, uxor Roderici Alfonsii Caponis cognomine, equestri Ordinis viri, domi suæ tamquam adoptatium nutriebat Petrum puerum, filium Laurentii Alphonsii Caponis, leviri sui. Is puer, una cum altero puella suo consanguineo, cum infantilli simplicitate ad thermas appropinquasset, amboque ad crepidinem lacus balnearum satis profundi per gradus incautius luderent, ceciderunt in aquam. Petrus omnino submersus est: alter cum adhuc juxta gradus summa aqua fluitans nunc innataret, nunc mergeretur, a supervenientibus quibusdam semianimis extractus est, et pro mortuo domum ad suos delatus. Suspensus itaque per pedes, haustam aquam paulatim emovebat: Petrus autem in imo submersus, horæ unius spatio delituit, donec puer ille alter et sensum et loquelam recuperavit, parvo accepto ex aque calore nocumento, quod ea in summo lacu ex aeris perflatu tepidior efficitur, et quod ante noxam sublatus est. Qui interrogatus ubi socium Petrum reliquisset, se ambos dixit, per gradus lacus cecidisse: quid de illo factum esset postea, se nescire. Cucurrit ad thermas famula quædam, et ex radiis solaribus perspicuam aquam inveniens, vidit Petrum in fundo jacentem. Ejulatibus ergo et muliebri vociferatione rediens examinata, quod erat, retulit. Accurrerunt multi ad lacum; et cum vehementem aquæ calorem vererentur (natura siquidem tam calida est, ut in ea et ova coquantur, et gallinæ anseresque sine ullo negotio plumis pinnisque nudentur) Sacerdos quidam nobilis, Domini Juliani filius, se exuens descendit per gradus, apprehensumque puerum extraxit non modo jam mortuum, verum facie et tota corporis cute denigratum ac lividum, et ferme semioctum. Hoc ubi Therasiæ nuntiatum est, clamorosa lamentatione et ipsa devenit: vidensque mortuum puerum, quem tenerime diligebat, super illum procubuit, tundens pectus, capillum vellens, radens unguibus genas, et præ dolore terram mordens. Cumque a circumstantibus, ne indecenter ageret, admoneretur, collegit sese; et flexis humi genibus, o Domine, inquit, Pater Frater Ægidi, si sanctus et Deo dilectus es, ut te certo esse credebamus, da mihi puerum hunc, quem pro filio educabam: credo enim et confido, modo velis, posse te mihi eum vivum restituere. Vix finierat, cum puer præter omnium spem cœpit hiare, et ore aquam rejicere: et post paulum, apertis oculis clare loquens, matrem suam appellavit et altricem. Admirationem et gaudium cunctorum, tacente me, conicere potestis ipsi. At pater vivum videns puerum, Tibi pater sancte, inquit, Ægidi, et Ordini Prædicatorum, puerum hunc devoveo, ex meque emancipo, ut ubi per ætatem reddite a te vitæ licerit, religiosam servitutem serviat. Tradidit ergo filium litteratori: deinde Scallabim veniens, cum multis equestri loco viris, amicis et consanguineis, qui miraculi testes fuerant, ad sepulcrum S. Ægidi Præfecto cœnobii, Fr. Dominico

a
Puer in
thermis
fervidis
submersus,

E

F

invocato
Ægidio re-
viviscit,et Ordini
offeritur.

A nico Calarogitano, Divi Patris Dominici consanguineo, praesentibus cœnobitis puerum obtulit, et totam rei gestæ seriem exposuit. Fuerunt præterea tanti miraculi testes, Dominus Julianus, Sacerdotis prædicti pater, qui puerum defunctum in manibus tenuit; et Sacerdos idem, qui eum de lacu extraxerat; Domna quoque Therasia ante dicta, et Domna Maria Sarriana pueri mater, et universa circumquaque vicinia. Puer autem, quoad postea vixit, pallida ac decolore fuit facie, tametsi bene valeret; in signum credo his qui non viderant, quasi pallore illo ac decoloratione gestum miraculum proclamaret.

Item alii
mortui duo.

48 Olisipone in parœcia D. Justæ puer nobilis cum graviter ægrotaret, sero quodam, morbo invalescente, spiritum exhalavit. Cujus obitum et avia, quæ illum ut summas delicias suas diligebat, et parentes ultra modum moestis lamentabantur; et juxta cadaver pernoctantes, acerbo planctu diem expectabant, ut munus supremum dilecto persolverent. Interea tintinnabili pulsu, dato apud cœnobium Prædicatorum ad synaxim matutinam signo, circumstantium animos tetigit religio, subitque recordatio cum fiducia meritorum sancti Patris Ægidii. A cœnobio igitur suppliciter accersiti qui sancti viri Reliquias afferrent, has cum frigido cadaveri apposuisent, et orantes cum lacrymis aliquamdiu expectarent, resumpta subito anima redivivus surrexit puer; cui parentes et universa familia, pro expectatis jam solis funeralibus, soteria in Prædicatorum templo exorta die celebraverunt. Perhibuere miraculo testimonium tam ipsi quam turba vicinorum frequens, officii gratia ad eos congregata. A quibus cum rem ordine accepissent viri graves, Fr. Petrus Vernandus et Fr. Paschasius, cum ipsi Patrum Fratrumque congregationi retulerunt. Apud b Sthermocium, nobile ac urbi nostræ vicinum oppidum, juvenis quidam, cum valida infirmitate correptus et attenuatus morbo ingravescente defunctus esset; longoque spatio a parentibus comploratus, tandem pollinctoribus esset traditus, ut ablueretur, et funebria exequiæque pararentur; matrona nobilis Domna Anna, defuncti parentibus unici morte consternatis compatiens, ingressa eo est, afferens particulam quamdam corporis sancti Patris Ægidii, quam apud se veneratione summa, tamquam pretiosum thesaurum, custodiebat. Et accedens ad cadaver defuncti, religiose venerabunda Ægidium implorans, mortuo imposuit. Mirares. Surrexit continuo adolescens vivus ac valens, et post expletam parentum paulo ante desolatorum lætitiā, fidemque factam ad miraculi stuporem concurrenti frequentiæ, iter Scallabim acceleravit cum suis, et sepulcho sancti Patris affusus, coram Fr. Alfonso, F. Joanne Suerio, Fr. Joanne S. Juliani, Fr. Martino ædituo, Fr. Joanne Scallabitano, aliisque non paucis, miram hanc anastasin enarravit. Ego inquebat, cum mortuus essem, adstare mihi venerabilem Patrem Ægidium in Prædicatorum habitu aspexi, qui meam a corpore separatam jam animam imperio ad me reduxit: et ecce vivo, meique Patroni in præsentia omnium vestrum magnitudinem effero, cui secundum Deum hanc me gratiam debere profiteor.

Ad funus
ejus negli-
gens accedere

49 Intelligitis, opinor, Ægidii nostri excellentem in suscitandis mortuis potestatem. Restat nunc illa, quæ minus stupenda vulgo putantur, quæ tamen eadem ipsa excellens vis et potestas divina, præter supraque naturam, operatur. Ipsa eadem die qua sanctus Pater carnis vinculis est laxatus, anniversario videlicet Dominicæ Ascensionis, cum cives omnes ad justa solvenda se ad cœnobitas contulissent; quidam Martinus Consalvius Quecha, qui ad portam urbis, Punico vocabulo Thamarnam dictam, habitabat, rei suæ familiaris negotio quodam sancti

virī exequiis antelato, extra urbem perrexit; sed subito invasit eum pestifer et acutus anginæ morbus, ac intolerabilis faucium ac pectoris dolor, cum nimia læsarum partium inflatione, in tantum ut intercluso et illiso spiritu pœne strangularetur. Ad istum modum sævo cruciatu ingravescente malo, tactus religione homo cœpit se redarguere, suoque ipsius merito quod patiebatur imputare, quod unus ex omnibus civibus ad funus divini hominis et veræ patriæ parentis ire neglexisset, et in publico civitatis luctu rei domesticæ, nec sine magnæ, curationem in crastinum saltem non distulisset. Vecordiam ergo et contemptum ipse suum incensans, junco quem forte reperit collum circumvinxit, votoque se obligavit, in hæc verba: Si Fr. Ægidius sanctus et Deo dilectus est, ipse me dignetur a præsentē hoc mortis periculo liberare; et ego ceream faculam, ad istius junco longitudinem, ad sepulcrum ejus deferam, in redditæ mihi sanitatis testimonium. Finierat, et spiritum libere traxit, et guttur ac pectus sensim detunnere, parvoque temporis momento omnino morbus erupit: et qui malo victum se modo putabat, eo mirabiliter jam levatus, Deo et sancto viro Ægidio gratias agendo non satiabatur: veniensque ad tumultum postridie votum solvit, et historię nostræ scriptori, simulque Fr. Dominico Abonemario et aliis, quod sibi acciderat, enarravit.

50 Eadem quoque die Scallabi ad D. Stephani sacellum hujusmodi res contigit. Petrus puer, Michaelis Graini filius, tam gravi ictu fuerat paucis ante diebus in capite percussus, ut ei a chirurgo duodeviginti ossa calvariæque fragmenta extracta fuerint, et ipsius calvariæ ad suturas deflegendas inspiciendasque variis locis incisa cutis. Procedente inde tempore, cum noxa jam in Augusto esse desineret, puer ex sanescendi meliore spe factus negligens, inquietudine puerili minus et a motu et a manibus temperabat. Nam irritato malo incisisque venis, sanguis per nares in tanta fluebat abundantia, ut suppositis vicissim manibus, ad recipiendum indesinenter decurrentem, mater non sufficeret. Quæ in tanto vitæ filii discrimine tantaque sui ipsius consternatione posita, ex inopia consilii, ut est solers in angustiis humana mens, ad divinam petendam opem animum excitavit: et revocato in memoriā Ægidio, qui tumulatus ea die fuerat, mittebat qui summa velocitate saltem de tumultu terram afferret. Supervenit in hæc virgo quædam conversationis innocentissimæ, eximie simplicitatis, et fidei spectatæ, Dominica Martinia Thomariensis, quæ apud pueri parentes hospitabatur, quæque eadem ipsa die beati viri sepulturæ interfuerat, et deligneo ferebro quo fuerat conditus, ramenta quæpiam pulvisculumque, non minimo tentantis idem turbæ negotio, asservarat. Quæ ubi hospitum anxietatem et in ædibus tumultum muliebrem animadvertit, illud quidquid erat matri pueri obtulit apponendum. Tum simul omnes ut aderant clamorem tollentes, Ægidium invocarunt, nequaquam frustra. Nam protinus ebullientis sanguinis fons exiccatus est, et puer præsentis mortis periculo liberatus statim convaleuit: quem mater ad sepulcrum sistens, horum scriptori gestorum et cœnobitis aliis grata et pia narratione miraculum retulit.

51 Apud Alanokeream, aut si mavultis ut vocat vulgus, Alanquerium c, honesta quædam mulier, cum de jumento quo vehabatur decidisset, fractis lumbis magnam ac notabilem corporis debilitatem incurrerat; ut per integrum annum decumbens, per se de lecto surgere non valeret. Quam cum matrona quædam ex vicinia pietatis causa visitasset, eique consulisset ut plena fide venerabilem Patrem Ægidium invocaret; persuasa mulier virum Dei affectu summo

D
V. ANDR.
R. SEND.

corripitur
angina, et
liberatur
voto facto:

E

eadem die
sanguis et
lusi capitis
naribus
fluens,

F
amota
sarcophagi as-
sata sistitur:

c

mulier e lum-
bis sanatur,

A. ANDR
RESEND

et ex alto
lapsa serra-
tur.

d

Sanantur
duæ mulieres
a carbunculo.

A summo cœpit invocare, ac mox sese a sua infirmitate sensit penitus liberatam. Incolumis ergo facta, itinere diei unius Scallabin venit ad sepulcrum sancti viri; ibique quod sibi contigerat, Fr. Joanni Suerio et Fr. Velasco, uberrimo fletu miraue pietate exposuit; compluresque mulieres, quæ tunc in templo aderant, ad religiosas lacrymas excitavit. Eadem postea mulier, cum aliquando in altissimo solario sederet, minus caute in caput cecidit: sed cum ex beneficii prioris memoria frequentissime in ore Ægidii nomen haberet; cadens, Sancte, inquit, Pater Ægidi, serva me. Accurrerunt ad jacentem in terra homines aliquot, et quam ex tanto casu fractis cervicibus et sperso cerebro credebant se mortuam inventuros, vivam atque incolumem reppererunt.

52 Ultra castrum Marianum, quod situm est in monte Herminio, oppidum est Valentia d, quam vocant Alcantara: ibi in familia Joannis Petreii, viri nobilis, puella Maria, Maris Sueriæ Scallabitanæ consanguinea, a gravissimo carbunculo, quem Græce ἀνθράξ, Latine Anthrax, malo acri et quod triduo segravatos anteferebat, si Plinio credimus. Is inter scapulas oritur, et

B et inflammatione in cervicem et fauces serpens, et spiritu, ad mortem usque afflictabat puellam, quæ tertium jam diem loquelam amiserat. Quod cernens patronus ejus, flexis humi genibus lacrymans, ita adoravit: Domine Pater Ægidi, concede, quæso, miseræ huic puellæ salutem, ne ex sævo hoc malo moriatur, et ego sepulcrum tuum cereis, in testimonium salutis per te datæ, colam. Emissa voto subito crepuit carbunculi pustula, et totum virulentum pus foras erupit. Exinanito ingenti affecti loci ventriculo, mox cœpit puella perfecte loqui, perlevi curatione perfectæ reddita sanitati. Qui hæc ante me condidit, testatur, se una cum Fr. Pelagio puellam vidisse, et tam ab ipsa quam ab amita Maria Sueria referentibus audivisse. Morbo simili correpta est Scallabi, in parœcia D. Bartholomæi, Justa Menendi Joannidæ uxor, exorto in collo anthrace horribili; qui sic occupatis quoquoersum partibus insano cruciata mulierem vexabat, ut intra biduum mortitura videretur. Quare accito Sacerdote, et facta in universum peccatorum Confessione, imminuentem sibi mortem in horas singulas reformidabat. Vir autem ejus, dilectæ sibi conjugis periculo anxius, consenso equo festinus ad sepulcrum sancti viri accessit, et procumbens humi cum lamentis opem uxori precabatur: inde pauxillum terræ de sepulcro accipiens, domum revertitur, pulvisculumque in linteolo uxoris collo alligavit. Continuo vitium illud, quo interitum minabatur extincto penitus dolore, desiccatum est, et mulier desperatam salutem subito adeptæ. Nec illa distulit opitulatori gratias agere: nam venit statim ad monumentum cum oblationibus et candelis, et collatum ab Ægidio beneficium testata publice est.

53 Martinus Joannides Sacerdos ecclesiæ Bolo-niensis in e Portuensi diœcesi, incurrit sævissimum sacrorum ignium genus, quod a voracitate lupum appellat quorumdam medicorum vulgus, alii honorificentius D. Antonii ignem, ea forte re quod hic Divus huic malo peculiariter medeatur. Mihi videtur referendum ulcus hoc ad illud quod Græci θηρίωνος vocant a ferina sævitia, et etiam ἑρπύλλης ἑσθίου-μενον, quoniam serpendo carnes ad ossa exedat, de quo diserte Celsus. Sacer ergo ignis ille ad vertebram sinistrae manus, cum brachium corripuisset, adeo carnem devorarat, ut nuda ossa relinqueret, manumque ab internodio jam separaret, et pæne abscissam in terram pendulam dejiceret. Cumque fœdum ulcus et malum indomitum ulterius serperet, a pastis musculis et lacertorum penitus ad ossa toris,

e
Sacerdos
ab igne D.
Antonii.

decretum erat brachium per cubitum ferro truncare, D ne serpens incessanter ignis in superiora cum totius corporis noxa transcenderet. Submonuerunt amici, ut Ægidii opem imploraret. Flexit homo genua cum gemitu et lacrymis, vovitque si a peste illa Ægidii meritis erueretur, sepulcrum ejus se visitaturum. Nec mora: post emissum votum ignis ille vorax, qui grassatus eatenus in carnem fuerat, extinctus est: et nova caro cœpit succrescere, ossaque brachii turpiter denudata vestiri, et per festinata momenta operiri. Venit ergo Scallabin, ut voverat, et procumbens ad tumulum sancti Patris, præsentibus religiosus viris, Fr. Bartholomæo Petreio, Fr. Michaeli cui cognomen erat ex pago f Cita-fueta, Fr. Geraldo Portuensi, Fr. Petro Vitale, et Michaeli Joannide, ecclesiæ beatæ Virginis ad Marvillam Sacerdote, serio rem exposuit, brachiumque tenera ac rubente etiam dum carne opertum ostendit. Aderat eo tempore in cœnobio Fr. Dominicus Calagoritannus, de quo paulo superius mentionem fecimus: is tunc Rector erat Provincialis, atque hæc litteris ad memoriam consignari fecit.

ANNOTATA.

B

a Leucis 8 a Santirena, nec procul a mari, in Comarca Leiriensi, notatur in tabulis locus as Calidæ, id est Calidæ, dictus: cum hic signari verosimile mihi est.

b Streimotium, vulgo Estremoz, S. Elisabethæ Portugalliæ Reginæ obitu nobilitatum oppidum, 18 circiter leucis Santirena distat in diœcesi Elvensi, ab Elvis autem Eboraque leucis dimittat 8 distat, ut dubium sit utram harum suam esse patriam dicat Resendius.

c Alanquier inter Santirenæ et Olissiponæ medium oppidum, suæ Comarcæ caput, Santirenæ tamen propius; nomen haud dubie suum, ut cetera inchoata ab articulo Arabico al, Arabibus ex Africa debet: quare ridiculum videtur etymon petere ab Alanis, qui huc non penetrarunt, et Teutonico Kerk, templum.

d Valenza d'Alcantara in Castella veteri, vix 4 leucis distat a Castro Marvam juxta Portalegram sito. Mons autem Erminius et populi Erminii, noti Dionii, aliis Monte della stella id est Mons-stellæ hic nominatur, qui inter Tagum et Anam protensus, Castellam novam a Lusitania determinat: Mariana contra montem cum locat inter Durium et Minium in diœcesi Brigantiniæ, ubi nunc nominantur Serra de Momil et Serra de Pehordos.

e Portus, urbs ad Durii fauces, unde Portugalliæ nomen.

f Notat in margine Sampago, prope urbem Portuensem hunc pagum esse, sed neque hic neque alius ex hactenus nominatis exprimitur in accuratissimis N. Samsonis Abbavillani Lusitanicæ tabulis anno 1634; ut perquam exigui viculi videantur æstimari, qui in hac Vita nominantur pagi.

CAPUT VII.

Aliæ miraculosæ curationes variæ.

Anno fere transacto a beati viri excessu, Petro Suerio cuidam ex pago Tancio, qui a Scallabi distat viginti passuum millibus, natum est in nasi summitate acerrimum carcinoma, vitium quod medicinam respuit; unde medici nomen illi fecerunt. Noli me tangere. Recte id quidem, nam curationibus irritatur, ut diserte ait Celsus. Inflarat fœda pustula totam faciem, et circa locum recurvatis venis turpi aspredine deformem reddiderat. Adiit homo Scallabin, et divertit apud Stephanum Nonium et Domnam Gaudinam, in parœcia beatæ Virginis ad Marvillam.

Curatur
immedicabile
in naribus
carcinoma,

A villam. Accitus eo Martinus, nobilissimus tunc chirurgus, subtilissimo scalpello eradicare adortus, usque adeo nihil profecit, ut agitando magis concitaret. Nam gravius facies intumuit, et correptis faucibus deficiente anima miserum suffocabat. Hospites afflictum miserati, portunculam tunicae sancti viri, quam ipsorum filia Maria Vincentia tanquam rem sacram apud se religiose adservabat, accipientes, super hominis faciem extenderunt: et ecce repente guttur ac facies detumuit, aegerque revaluit, et sequenti die, sexta videlicet feria, pedibus domum reversus est. Sed cum se sanum penitus a tam foedo morbo in crastino sensisset, rediit perendie Scallabin, seque hospitibus admirantibus exultans ipse plene curatum exhibuit: cum quibus tumulum adiit liberatoris sui, cum cereis et amplissima gratiarum actione. Praedicti autem hospites Stephanus et conjux ejus, postea receptis ad hospitium suum Fr. Pelagio Penso et socio Fr. Petro Crucio, per ordinem illis retulerunt, obtentam Ægidii beneficio sanitatem: a quibus omnibus conditor historiae nostrae se dicit accepisse.

admota parte tunicae.

B Chirurgus huic Magistro Martino bono fuit experimento didicisse, ut prevaleat divinitatis imploratio humanæ opi, quantumlibet magnæ. Equitabat aliquando pari gradu cum altero, cujus equus natura inquietior fremitu et lascivia colloquium chirurgi interturbabat. Sessor lascivientem castigare cupiens, retraxit lupatorum habenas, et lateribus impressit calcarea paulo inconsulius. Nam stimulatus equus ferrato recens calce, pedem chirurgi ad talum prevallida impressione ailisit. Ex qua cum vehementer pes intumisset, et homo tam gravi dolore torquebatur, ut neque dormire neque saltem quiescere in lecto posset, et neque a se neque ab aliis sibi adhibitis medicamentis vel minima parte mitius doleret; spreto tandem artis remedio, ad Ægidii, quam Petro illi viderat profuisse, opem implorandum se convertit. Fecit se ergo amicorum manibus in sella portari, et sedens in terra pedem enormiter tumentem extendit, submissa voce auxilium expetens. Nec spe frustratus est: continuo siquidem cepit pes detumescere, et dolor qui diu vexarat, conquievit. Interea cum multum populum, qui in templo erat, discurrere ad rem divinam tunc facientes animadvertisset; experiri et ipse voluit, an quoquomodo ad quodpiam ex altaribus accedere valeret. Sed surgere meticulose nitenti non modo pes cessit, verum penitus etiam timore compresso et fugato dolore vertebrae correpta, per omnes aras currebat, gratias Deo ac sancto Patri sanus ac letus agens, et miraculi præconium faciens magna voce.

Item pes ab equi calce tumens.

apostema in gutture,

C Scallabi ad S. Antonium Therasia mulier, cum diutius febrem pateretur acutam, morbi intensæ semper magnitudinis et humorum noxiorum multitudine, qui ad guttur in apostematis modum collecti erant, pæne deplorata jacebat; adeo ut a medicis destituta, ea die crederetur sine ullo dubio moritura. Id etiam asseverabat Fr. Wilhelmus, loci ejus non indoctus medicus, innuens circumstantibus ut circa eam agerent excubias, procul dubio in sequenti nocte deceduram. Quod audiens vicina quædam, quæ portunculam pallii sancti viri penes se habebat, illam super deploratæ faciem mulieris posuit, statimque motante se muliere quasi afflictanter animam ageret, instare suprema illi qui aderant existimabant: sed ecce collectio illa ex affectu gutture resoluta est, et febris omnino abscessit; et quæ jamjam moritura dicebatur, integram adeptam est sanitatem. In eodem vico Maria Martinia quædam ex diuturna aegrotatione, rugitum aurium ac tinnitum vehementem incurrebat, usque eo ut multo jam tempore neque intelligeret, quæ sibi etiam a clamantibus in aurem dicebantur, neque sonum nisi ægerrime caperet, ha-

aurium tinnitum,

bereturque pro omnino surda, et ex longo pervigilio macilentia, non diu victura crederetur. Faciebat huic rei fidem, quod ad illa duo mala tertium accesserat, noxius quidam appetitus comedendi terram: quo adeo vexabatur, ut nullius suggestione, increpatio- neve deterri posset, quin quotidie argillæ cretæque figularis quantitatem magnam comederet. Desperata igitur salus mulierem ad religionem accendit: venit ad sepulcrum sancti viri, et quanto potuit animi affectu in orationem se prostravit: statimque continua aurium tonitrua cessaverunt, et bene dormivit; et insana illa comedendæ terræ esuries in tantum sublata est, ut non modo ab ipsa deinceps abhorruerit, verum etiam recordatione nausearet, nec pati posset a quoquam mentionem argillæ ullo modo fieri. In eodem etiam vico Martinus Petreius, culcitarius, homo pauper quidem, sed probus et spiritu in Deum mire intentus; cum tibiā haberet valde inflatam et dolore vehementi affectam, scipione subnixus, ut potuit, ad beati viri sepulcrum venit; et sparsa de tumulo terra per graviter affectam tibiā, subito sanatus recessit: et post aliquantum temporis gravatus acuto lateris ac capitis dolore, ad compertam jam sibi medicinam se contulit: nam fusa ad sancti Patris tumulum oratione; protinus domum incolumis ac lætus remeavit.

D
A. ANDR
RESEND

tibia, lateris
et capitis
dolor,

E Scallabi in parœcia sancti Salvatoris Dominica Petreia, Silvestri Petreii scribæ uxor, orto in sinistra manu gravi apostemate supra dies quadraginta adeo cruciabatur, ut præ vi doloris quiescere nullo modo posset. Venit ad Ægidii monumentum, et spargens super manum ac brachium indidem terram, supplex cum lacrymis beatum virum orabat, ut qui non modo animorum sed etiam corporum in vita medicus fuerat, et multos ex medicinae arte curaverat, multos verbo et oratione; modo, cum potentior apud Deum erat, sibi supplici suæ moderi dignaretur. Inter verba hæc disruptum est sponte sua gravissimum apostema, et surgens mulier excussit manum, et projecit frustum carunculae putrefactæ, et carunculam alteram lumbrici longioris instar; statimque solidato apostematis loco sanata est.

F

apostema
in manu

F Martinus adolescentulus, horum Silvestri Petreii et Dominicæ Petreie filius, frequenter a diabolo arreptus misere vexabatur. Quem mater ad Patroni sepulcrum secum ducens, terram ex eo ad filii collum suspendit, materno affectu obsecrans, ut eadem pietate, qua se alias pessime affectam juverat, dignaretur miseram adolescentem a malo illo horribili liberare. Portavit adolescens ligatum ad collum pulvisculum, et integrum jam aurum ad horrenda mali genii vexatione immunis, amuletum pulvisculi gestare neglexit. Quod sentiens inimicus, atrocius eum aggressus tam sæviter affligebat, ut bis nonnumquam in die eum collideret ac lamaret. Comperiens mater, quod ad collum terram sepulcri minime gestaret, increpitans rogabat, ecquid de illa factum esset. Cumque ille per negligentiam se projecisse confessus esset; stimulata dolore mater ad tumulum reduit, et sumptum ex eo pulverem fiducia magna collo filii denuo alligavit, interminans ne abjiceret. Cavit sibi juvenis, et multos post annos a cacodæmonis vexatione liber et incolumis supervixit. Hoc ejus mater ad sanctum monumentum narravit, coram religiosis viris Fr. Dominico Pelagio cænobii Suprafecto, et Fr. Bartholomæo Petreio, et coram historiae hujus scriptore, coram etiam Laurentio Dominico publico tabellione, et Lucia nobili matrona, et aliis.

liberatur
energumenus,

F

G In parœcia S. Stephani, Maria Sueria, pauperula mulier, cum ab apparente sibi semel iterum quæ dæmone mirum in modum territa, ac nocturnis frequenter imaginibus ludificata, totum jam sexen-

nium

A. ANDR.
RESEND.
et spectris
diabolicis
agitata.

A nimum timorem cordis continuum pateretur, pœne incidit in amentiam; id agente cacodemone, ut ad supremum scelus miseram traheret et pessime de vita statueret. Nam interdum vocari se ad laqueum suspendiisque cernebat, interdum omnia viscera ab ingresso intro hoste effundi sibi imaginabatur, nonnunquam cæsa alapis, etiam interdum quasi impetentem fugeret domo foras exiliebatur. Ex quibus in tantam formidinem animique consternationem devenerat, ut neque color ei, neque corporis bona quæpiam inesset habitudo, sed larvali pallore ac macie consumeretur. Itabat autem ad Fr. Andream, virum bonum ac medicum peritum, et frequenti et scrupulosa nimis exomologesi ad tædium hæc narrando illum obtundebat. Cui cum neque ipse, neque item Magister Dominicus ullis increpationibus prodesse, ut animum meliorem quietioremve reciperet; tandem consuluerunt ut sancti Patris Ægidii tumulum frequentaret. Quod cum illa diligenter faceret, biduo tridnoque post ubdormienti adstitit vir beatus, præclara facie habituque pulcherrimo; ac illa accedens, apprehensa vestimentorum ejus parte ima, capiti suo imponebat, dicens; Pater sancte, miserere mei, et mali genii ludibria quæ patior a me dispelle. Ad quam Ægidius, Abi, inquebat, et ad meum sepulcrum me quære: nam ibi me invenies. Surrexit mulier, et sumptis candelis venit ad monumentum, et cum lacrymis visum retulit, exque illa hora se penitus sensit a savis his diaboli illusionibus liberatam. Contigit hoc nondum peracto mense, a transitu viri Dei.

60 In sancti Salvatoris parœcia, puella quædam antærum fere decem, Maria Dominica nomine, Mariæ Petreæ filia, gravi et insperato quodam casu loquendi usum penitus amiserat; insuper irruentibus in eam doloribus vehementissimis, cum neque loquendo quid doleret explicare posset, neque saltem clamore et querelis dolorum sævitiam mitigare; tamquam furens atque insana corpus motans manibusque se complodens, ad mortem usque anxietatibus afflictabatur. Corripiunt puellam propinqui, et ad sepulcrum Ægidii properant, sequente utriusque sexus magna multitudine, puellæ nobilis vicem miserante. Tam acriter autem vexabatur, ut putaretur prius animam efflatura, quam ad sepulcrum perveniretur. Erat tunc ædituus Fr. Joannes Petreus, homo simplicis et probatæ vitæ, ex eorum genere quos monachi Conversos appellant. Is tumultum adventantium cum vidisset, causa cognita Præfecto et cœnobitis retulit, petens ut aliquis sacris initiatus mitteretur, qui Divi Patris Dominici pallium mutæ puellæ atque arreptitiæ simili inponeret. Cui Præfectus, idem historiæ hujus conditor; Vade tu, ait, Frater, et pallium ipsum reverenter impone. Cumque iret, puellam super Ægidii tumulum procumbentem invenit, turba comitante circumvallatam. Quare omisso pallio, pulvisculum ex ipso tumulo corripiciens, illo puellæ faciem et caput manibus confricabat, partemque pulveris aqua dilutam bibendam porrexit. Quo facto penitus sublatis sunt dolores, et rabies conquievit, et puella quæ diu obmutuerat, soluto linguæ vinculo, Patris Ægidii nomen iterare non cessabat, gaudentibus ac stupentibus qui aderant universis. Neque hoc in occulto factum, sed coram Fr. Dominico Pelagio Conimbrigensi, Fr. Joanne ædituo, Fr. Joanne Alacriportuensi, et auctore hujus historiæ tunc cœnobii Præfecto, et supra quadraginta ex oppidi civibus, qui cum illa venerant, admirantibus triplex miraculum subito patratum, redditam videlicet loquelam, effugatam insanam rabiem, et continuo plenam insecutam sanitatem.

61 In eadem sancti Salvatoris parœcia, Franciscus

adolescens, Bartoletæ viduæ filius, fluxu sanguinis vehementi oppressus est: nam totos septem dies indesinenter vomere et per nares multum sanguinem rejicere non cessans, ex abundanti profluvio moriturus credebatur. Subjecerunt matri Marina Stephani Salmanticensis uxor et alii quidam, ut juvenem ad tumulum viri Dei deferri curaret. Persuasa mulier, filium super tumulum protensum jacere aliquantisper fecit: ipsa vero procumbens, uberibus lacrymis supplex orabat Ægidium, ut moribundo adolescenti opitulari dignaretur. Inde acceptam de tumulo terrulam, in os sanguinem vomentis immisit cum fiducia. Protinus importune exundans fluor ille sanguinis coercitus ac siccatus est, et juvenis sanus effectus. Casu simili periclitatus est puer, Joannes nomine, Petri Suerii Rensusini filius, nepos Martini Menendi et Dominicæ Petreæ in parœcia D. Irenes habitantium, defluente per nares sanguine tanto impetu, ut si nares compescendi fluxus causa digitis comprimerentur, unda sanguinis in os conversa vehementius erumperet. Quem mater ad cœnobium Prædicatorum manu duxit, ut a Fratribus Andrea et Bernardo medicis consilium exquireret, qui duo, et una Fr. Martinus Petreus, nosterque auctor, puerum, naribus et ore sanguinem rejectantem, ac toto trementem corpore, nec pedibus consistere valentem, cum vidissent; super ejus calamitate, ex sanguinis defluvio (ut apparebat) mox perituri, misericordia moti, dato medicinæ consilio, jusserunt ut domum properaret, quodque consuluerant, faceret. Nihilominus tamen, inquit Andreas, intra, bona mulier, templum, et Fr. Ægidium venerare, deque ejus sepulcro terram filii tui collo suspende; forte vestri miserebitur pueroque subveniet. Intravit, et invento ædituo petiit ut terram ad filii collum ligaret. Quo facto, breviterque devenerata ac supplex discessit; ut quæ medici jusserant, maturaret. Vix processerant passus triginta, cum sanguinis ille rivus constitit, domumque sospes reductus puer est, qui exspes ac prope moribundus, tamquam efferretur, domo exierat. Mulier, Major Pelagia nomine, juxta eandem sancti Salvatoris ecclesiam, cancerum habebat in ore, a quo neque a medicis cœnobii, qui bene docti et religiosi erant, neque ab aliis curari poterat. Quæ cum nocte quadam nimis affligeretur, tandem leviter sopita, videbatur sibi ad tumulum venire sancti Patris Ægidii, ac terrulam de sepulcro in affecto loco ponere, ac protinus oris cancro liberari. Quare evigilans visumque reputans, ad sepulcrum venit, et immisso in os pulvere, subito ab immedicabili morbo sanata omnino est.

62 Conimbrigæ quidam Dominicus Consalvius pictor, deformiter strumosus, secundum utrumque guttur Martino Garcie chirurgo dederat; sed diuturna et irrita curatione, sanitatis delusa spe, mœrore ac pudore semiconfectus, publico abstinebat. Atque struma super strumam subinde oriente, et vomica super vomicam, perque aperta gutturis vulnera pure continuo dimanante, eo redactus erat, ut illum etiam vitæ jam tæderet. Erat ei amicus, Bartholomæus nomine: is cum illum die quadam officii gratia invisisset: Age, inquit, amice, quando humana ope nihil haecenus promovisti, ad divinam transfuge; signo Crucis tot locis rupto gutturi cum fiducia impresso, sanctum Patrem Ægidium invoca, cujus te meritis curatum iri non ambigas. Ad Ægidii mentionem erectus homo in spem, vovit, si ejus meritis curaretur, iturum se ad ejus sepulcrum quanta maxima posset religione. Voto emisso, eodem in loco et die sanitati restitutus est: et veniens ad sepulcrum beati viri cum quibusdam aliis, Fratri Joanni Petreio cœnobii Portuensis Præfecto, qui tunc Scallabi erat, aliisque multis cœnobitis beneficium,

D
Juvantur
moribundi
duo ex fluxu
sanguinis,

E

sanantur
cancer,

F

incurabiles
strumæ

Succurritur
mutæ ar-
reptitiæ.

pulvisculo
B. Ægidii
sepulcri illi
apposito.

A neficium, sibi per sancti Patris Ægidii merita subito ac insperato collatum, pio ac grato sermone patefecit.

morbis
letalis,

63 Menendus Petreius, equestris vir Ordinis, gener Martini Dadæ Scallabitanæ arcis Præfecti, familiariter sancto viro cum adhuc in humanis esset, notus erat. Quem cum Menendus ut Sanctum pie coleret et veneraretur, quadam die conquestus in familiari colloquio apud illum est: En, inquit, Pater Ægidi, tu ad extremam senectutem devenisti, et naturæ ordine instat tibi curriculi hujus terminus, optatus tibi, mihi vitæque meæ forte incommodus. Bono te animo esse jubeo, excepit Ægidius: post meum enim hinc excessum, amplius me tibi commodaturum promitto, si quando precibus me pulsaveris. Igitur post mortem sancti Patris contigit Menendum ad mortem usque ægrotare; ad quem cum venisset Magister Vincentius medicus, ac de vita ejus desperasset, iis qui adstabant affirmabat, intra quinque proximos dies sine dubio moriturum. Quod audiens Menendus, tristis admodum effectus, pro mortuo ac deplorato propter medici auctoritatem omnino se habuit: et recordatus promissionis sibi factæ, O Pater, inquit, Ægidi, ad te confugio: pollicitationi tuæ quæso fidem facias: neque enim tu falso promittebas, neque te ego, quæ a Deo vales, impetrare potentem esse dubito. Hac peracta precatione, vir beatus habitu splendenti sese illi ostendit, et vultu alacri similisque renidenti; Ecce me, inquit, Menende, ne pave: tecum Deus est, qui te sanum ex hac hora faciet. Discessit Ægidius, et æger qui tantum non animum agebat, se penitus curatum sensit: faciensque sibi gallinam parari comedit, et surrexit sanus ac valens: et veniens post hæc ad cœnobium, ampliter obsonatus pransus cum cœnobitis est, et summa pietate ista retulit. Apud Palæopyrgos, aut Veteres-turres, Turdulorum, ut ante diximus, vetustiorum oppidum, Julianus puer, Dominici Petreii filius, gravi morbo decumbens, cum octo transissent dies ex quo nihil non modo comederat, sed ne infusum glutire quidem posset; citra ambiguitatem cum ipsa jam morte collectabatur. Anxia de filio mater, ad Patris Ægidii misericordiam, affectu vehementi et lacrymis, quantum materna pietate valuit, convertit se; vovens, si filium sibi restitueret jam deploratum, eum se ad ipsius sepulcrum adducturam. Emissa voto, puer ex insperato de lecto prosiliens, sanus et incolumis ad matrem venit; ciboque postulato refectus, subito revaluit. Quem mater, inter stuporem et gaudium vix mentis compos, protinus ad Sancti sepulcrum misit: ipsa vero secuta est, assumpta secum Maria Martinia, Geraldii Suerii uxore; et omnia quæ contigerant, tam ipsi Mariæ quam multis cœnobii Sacerdotibus, per Ordinem exposuit.

gravis hernia.

64 Fisci Regii in Conimbrigensi nomen Suppræfectus, Dominicus Martinus, cum exigendi frumenti causa, quod in collam dare aratores tenerentur, agros et areas circumiret; contigit ut die quadam, missis sociis et administris cum jumentis oneratis in cellam, solus ipse maneret. Interim ex collecto cellæ nomine frumento, in capacioreio aliquanto saccum medimnos duos, id est modios duodecim infert; ac solus connisus super grandem canterium imponere, magnitudine ponderis rupit utrumque ramices: ilibusque in scrotum impetu devolutis, vehementi dolore torquebatur, ac præpostero pudore se medicis ostendere in animum nequaquam induxit. Verum deducto distentoque indies ad enormem magnitudinem scroto, cum totos jam annos quindecim cum illo morbo conflectaretur, aliquando illa majore vi descenderunt. Cumque ultra consuetum modum inguina propellerent, tortusque longe acrius, divinam opem hoc illo

Maji T. III

modo querulus imploraret, subiit mentem miraculorum sancti Patris Ægidii recordari: et quanta potuit animi demissione, O Pater, inquit, Ægidi, ostende erga me pietatem illam tuam, quæ numquam te invocantes destituit: consule verecundiæ meæ, subveni afflicto, medere misero, in tam diutinis doloribus constituto: ut auxilio clementiæ tuæ curatus, sepulcrum tuum laus adeam, et collatum in me beneficium grata prædicatione prosequar. Respexit ad afflicti hominis preces Ægidius, et subita pendentia intestina in uterum se collegere, et inguinum rupturæ quasi modo firmo intantum consolidatæ sunt, ut nullum præteriti mali vestigium remanserit. Venit igitur Scallabim ad diem anniversarium, quo celebris beati Patris Ægidii agitur memoria, ejusque mira opera et virtutes populo prædicantur: quod fieri solet Dominica die, Ascensionis festum sequente, a quam diem tunc contigit D. Joanni Apostolo ad Latinam portam esse sacram: et accensis cereis candelis plusculis, orabat, Ægidio agens gratias. Quem cum vidisset Fr. Dominicus Pelagius Conimbrigensis, cui communis patriæ causa, notus et familiaris erat, adventus causam interrogavit. Ille rem plane narravit, præsentis historiæ hujus auctore, multisque aliis tam civibus quam ipsius cœnobii Sacerdotibus.

65 Idem etiam retulit, quod Conimbrigæ non ita pridem acciderat Dominico Joannidæ, ejusdem Regii fisci publicanorumque Præfecto. Is beatum virum adhuc in hac vita peregrinantem et familiariter dilexerat, et conspiciæ sanctitatis gratia pio cultu fuerat semper reveritus, ejusque causa erga cœnobitas munificus ac liberalis. Impetraverat autem a viro Dei magnis precibus, ut pallium, quod cappam monachi vocant, novum dignaretur accipere; et quod gestabat, usu jam tritum, sibi dono daret: datumque tamquam rem sacram domi suæ adservabat. Post aliquot itaque annos a transitu sancti Patris, contigit quemdam Dominicum Petreium, vicinum ipsius Joannidæ, ab humani generis hoste correptum incessanter vexari. Quam vexationem cum occulto Dei judicio diutius miser homo pateretur, die quadam atrocius et sævius incubante dæmone, Joannides misericordia motus, pallium istud super arreptum extendit; statimque nequam spiritus ab sævitia destitit, et cum fremitu et indignatione egressus est, nec amplius aggredi est ausus. Mansit itaque homo a sæva illa cacodæmonis tyranoide omnino liber Ægidii beneficio, in pallio, quod olim gestaverat, mirabilem virtutem suam exserentis. Utrumque hoc miraculum, a Dominico Martino sic relatum, eadem die congregato ad audiendum populo cum publice pro concione esset narratum, tantus concursus ad sepulcrum viri Dei lætis acclamationibus est factus, ut aliis aliis impellentibus, ipsa irruentium frequentia non paucas horas permanserit, et cancelli penitus efringerentur.

66 Raimundus Gallus ex oppido provinciæ Narbonensis, quod Montem-pulerium, vel Montem-pesulanum, receptiore hac tempestate nomine, vulgus etiam eruditorum appellat, cum alterum ex inguinibus indecora magnitudine ruptum haberet, peregrinationemque ad D. Jacobum adortus esset, Cæsaream b Augustam venit. Quo loci cum audisset chirurgos esse qui omni herniarum generi incisione roederentur; sanitatis desiderio bis sibi incidi inguen passus est. Nec sane incisio multum ei profuit: nam illinc Callæciam versus digresso, ex pedestris itineris fatigatione omentum in affectum inguen non modo descendit, vastiusque solito intumuit, sed alterum quoque tensione maxima protuberavit: quo malo et tarditatem incessus, et miseram incurrit valetudinem. Visitato igitur Apostoli conditorio,

D
A. ANDR.
RESEND.

a

E

Admota
Beati cappa
liberatur
obsessus.

F

Gallus ad
S. Jacobum
peregrinus.

b

A. ANDR.
RESEND.

C
ad sepulcrum
Beati sanatur
ab hernia.

A tandem in Lusitaniam venit, sperans Olisipone non defuturam navem, qua in patriam veleretur. Ingressus autem Scallabim, cum in c ptochodocheio a miserantibus de Ægidii potentia esset edoctus, sepulcrum ejus adiit, cœpitque ob illius reverentiam quotidie, dum perageretur Sacrificium, sexagies orationem Dominicam recitare. Sexta ergo die finito Sacro, cum ad sepulcrum oraret, subito se curatum sensit ac reperit; et lacrymans præ insperato gaudio, cucurrit ad fores cœnobii, ac Fr. Simeoni janitori retulit. Ille accivit eo Fr. Menendium Doctorem, Fr. Martinum Joannidem, Fr. Rodericum Vernandium, Fr. Joannem Martinium, et historiae nostræ scriptorem: quibus homo rem palam exposuit, audientibus oppidanorum plerisque, qui ad lætos ejus clamores concurrerant. Postridie divinitus curatus rediit ad sepulcrum cum cereis: et quoniam die illa agebatur memoria Translationis d sancti Patris Dominici, habendaque erat ad populum frequentem concio, miraculum e suggesto ex ordine est narratum, adstante publice homine, quodque evenerat asseverante. e

d

e

Item alius
pauper,

B 67 Scallabi ad sancti Salvatoris, Pelagius Nonius carbonarius, vir quidem pauper, sed fidei bonæ et inculpatae vitæ, cum in alenda familiola ex continui laboris magnitudine intestina per inguen alterum prolapsa essent, eo tandem devenit, ut operari nullatenus posset, quo suam paupertatem sustentaret. Communicato autem cum uxore Maria Domiuica consilio, decrevit vendere pauca ac frivola quæpiam tenuissimæ, quæ tantum supererat, supellectilis, et alio commigrare, ne consanguineos paupertatis opprobrio dehonestare inter notos videretur. Inter pudorem igitur imminenti mendicitatis et patriæ deserendæ propositum, animo fluctuanti exortum repente consilium est, ut ad sancti Patris Ægidii tumultum se conferret, a quo afflictis suis rebus opem posceret. Venit ergo, et accepto inde pulvere ruptum inguen respersit. Sequenti nocte apparuit ei nequaquam dormienti forma visibili Ægidius, et impresso vehementius in ruptum locum digito, intestina prolapsa sursum collegit, et in omentum intromisit. Violenta digiti impressione ictus homo, cœpit alta voce clamare, Hei mihi! hei! Frater Ægidi, interfecisti me! Et ille, ne pave, inquit: ecce sanus effectus es. Ad viri clamorem excitata uxor, rogabat, ecquid subito accidisset, quod sic lamentaretur. Percussit, inquit, modo mihi Fr. Ægidius læsum inguen tanta vi, ut præ dolore continere clamorem nequiverim. Et his dictis conjecta manu locum attrectavit, et penitus consolidatis tunicis et abdominis membrana, omnino sanum se invenit. Idem homo cum postea die quadam sine calceis incederet, acutissimum os alterum ejus pedem intravit, fixumque nimis alte in vola adeo læsit, ut pes totus et tali cum tibia intumuerint, ut homo de lecto surgere sine cruciatu non valeret. Memorque de pulvere monimenti sancti Patris sibi alias provenisse medicinam, eo misit, et pulvere dolentes partes, Ægidii nomen invocans, sparsit; et subito sanatus surrexit, nec erubuit coram populo utrumque hoc erga se sancti viri beneficium in concione publica confiteri.

cui et pes
læsus curatur.

C

ANNOTATA.

a Festum S. Joannis ante Portam Latinam celebratur 6 Maji: ergo erat littera Dominicalis E, et Pascha eo anno celebratum fuerat 13 Aprilis: atqui a morte B. Ægidii usque ad annum 1343 bis tantum id contigit, scilicet anno 1270, Cyclo lunæ 17 solis 19, et 1281 Cyclo lunæ 9 solis 2.

b Passim Cæsarangusta et Zarragozza, Regni Aragonici caput.

c Πτωχοδοχεῖον, Pauperum receptaculum, hospitale.

d Translatio S. Dominici facta 1233, celebratur 14 Maji.

e Hic interfatus Pyrrhus, occasione Montis-Pessulani in hoc miraculo nominati et Medicarum studiis celebrati, refellit Vadianum, Melæ commentatorem, ubi ipsum esse putat Volcarum Tectosagum Agatham, quæ quatuor inde millibus distans hodieque superest, vulgo Agde.

CAPUT VIII.

Reliqua libri tertii miracula.

Alienum a meo instituto forte videatur, si alterius quam Ægidii mira opera huic narrationi interseram: sed ita, quæ dicam modo, paulo post dicendis connexa sunt, ut etiam dari mihi hanc veniam non necesse habeam postulare. Scallabi in sancti Salvatoris parœcia habitabat Maria Vernandia, pia probisque moribus mulier, oriunda ex oppido Callæciæ, quod priscis Artabrorum portus dicebatur, citeriora secula Pontemveterem a maluerunt. Erat ei filius, Dominicus nomine, tenerrime dilectus, cum quia impubes, tum quia post viri decessum relictæ extra patriam ac suos erat unicus, quo uno viduitatem ac solitudinem consolabatur. Hujus pedem alterum pessimum id ignium sacrorum genus, de quo supra disserimus et θηρίωμα vocari a Græcis diximus, in tantum exederat, ut corruptis nervorum compagibus duodeviginti ossa illi exciderint: et cum frustra medicorum artem adhibuisset, spe sanitatis in pejus indies ruente, sprete diu ludificante opera, divinitus medelam quærebat; et beatum virum, Fr. Petrum Gundisalvium b ex Prædicatorum Ordine, qui in summo Tudensis urbis templo sepultus est, cujusque in Callæcia nomen est celeberrimum, nec in Lusitania non celebre, in urbibus maxime maritimis, quotidiana opploratione precabatur, et tamquam a conterraneo popularitatis gratia petebat fidenter opem, ne filii pes omnino deperiret. Exaudivit illam Beatus ille, et paucis diebus citra medicamentorum operam, quibus delusa sæpe ac diutius fuerat, pedem puero conservavit, integrumque ac sanum reddidit. Cujus beneficii mulier grata non immemor, Ordinem Prædicatorum impense venerabatur, filii animum his moribus condocerens, atque ut Sacerdotes instituti ejus frequentaret hortabatur. Quod juvenis cum sedulo faceret, seseque paulatim dedisset, delectatus tanta significatione venerabilis Pater Fr. Bartholomæus Silvensis Episcopus, eum secum duxit ad Turdetanos, per ea tempora nondum expulsis oppidatim Sarracenis pacatos, nec tam quotidiano, ut nunc, commercio frequentes. Ubi cum diutule mansisset, neque de eo quidquam mater sciret,angebatur suspicionibus, muliebri ac consueto matribus more.

Pueri a B.
Petro Con-
silio curati
mater,

E

a

b

F
de filio absen-
te sollicita,

69 Die igitur quadam cum anxietatem mentis pati non posset, cucurrit ad sancti Patris Ægidii monumentum, et procumbens orabat, ut saltem per visum certiore se facere dignaretur. Non sprevit maternam sollicitudinem Ægidius, sed nocte insecuta hanc speciem obtulit mulieri. Intuebatur filium in navicula quadam, sine gubernaculo, sine velis, sine remis, cum multis aliis venientem; navicula tamen intus plena erat claritate maxima. Mater autem conterrita clamabat, Heu! fili mi, quonam pacto maris procellas evades? Et filius, Ne timeas, mea mater, nobiscum it Frater Ægidius: is nos ad portum deducet incolumes. Perveniebat itaque navicula ad quemdam amœnissimum portum, et undique pratis virentibus ac floreis circumdatum, in quem expositus

cumque B.
Ægidio com-
mendans,

A positus filius recipiebatur. Nec multo post Olisiponem applicuit adolescens, unde Scallabim ad matrem venit. Pauci transierunt dies, et mater animo semper anxia pro filio, ad sancti Patris Ægidii sepulcrum flens orabat, primorem juvenis adolescentiam numini ejus commendans. Non dormienti igitur, sed plane vigilant! bujuscemodi objectum est visum. Finito dici bujus Sacrificio, sub Ægidii monumento videbat magnam subterraneam cameram, in modum sacelli factam, maxima luce splendentem, et in medio altare ad Sacrificium præparatum, ad quod accedens Frater quidam Sacerdos divinæ rei operam dabat, respondente illi et ministrante Fratre adolescente quodam, quem suum esse filium ipsa putabat, qui ad elevationem sanctificatæ Hostiæ cereolum de more accensum tenebat. Sacro autem peracto adventitiaque illa visione ablata, locus concamerationis, modo apertus, conclusus est, veluti cum liber complicatur. Ecce autem postridie, ad summum perendie, matre nec opinante, juvenis petito humiliter religionis habitu a cœnobitis receptus, utrumque visum non vanum fuisse declaravit.

B 70 Illo viso significavit Ægidius, curæ fuisse sibi juvenem a pia matre commendatum. Isto, quod modo referam, voluit declarare, quantum Dominico Juliano mercatori faverit, quantumque animæ ejus salutem procuraverit. Is erga sanctum virum adhuc viventem bene fuerat animatus, et ejus mortui memoriam venerabatur, sed lucri terreni pedicis obvinctus minorem animæ curam gerebat. Non diu igitur post viri beatissimi decessum, Domna Catharina, religiosi viri Fr. Petri Bernardii et Domnæ Mariæ Bernardiæ soror, quorum in sequentibus mentionem faciemus, hujuscemodi vidit imaginem. Intuebatur virum beatum in tunica linea talari candidissima, aurato balteo et serico paludamento superindutum, in manibusque ampullas olei sanctificati et chris-matis habentem; pueros item duos super Ordinis habitum amictos lineis albis, cerens accensos ante illum tenentes, et hinc et inde copiosam Fratrum Prædicatorum turbam: ad quos respiciens, Eamus, aiebat, ad Dominicum Julianum mercatorem ungendum. Cumque eo devenissent, peracta unctione, Ordinis habitu eum sanctus Pater induere videbatur. Unus alterve dies transierat, et mercator humanis sarcinis se exuens, ad cœnobium venit, sanctæ conversationis habitum humiliter postulavit, et cœnobiali militiæ nomen dedit.

C 71 Olisipone cum apud cœnobitas Prædicatores translationis sancti Patris Dominici memoria celebris ageretur; aurifex quidam a vicinis monitus ne ea die laboraret, potiusque una iret ad frequentem in cœnobia concionem, contempsit nec destitit ab operando. Cujus contemptum ultio est insecta: nam carbonis igniti fragmentum de fornacula exiliens, in apertum oculum ad pupillam illi hæsit: in qua protinus vesica grandiuscula exorta est, et oculus eo usque ex adustione intumuit, ut jam neque genis integeretur neque nictaret, sed ex inflatione et vehemēti dolore desilire e capite videretur. Non potuit se homo domi continere, sed clausa aurea officina appositæque super oculum manu, prodiit quasi insanus, nec satis animo constans quoniam ibat, donec acerba illa vexatio versa est in religionem. Quare qui exierat dolore amens, quo quaque impetus illum ferebat; ad cœnobium recta se contulit, invenitque monachum e suggesto concionantem. Qui cum alia ex aliis intertexens etiam ad Ægidium sermonem deflecteret, et quædam adduxisset admiratione digna; homo audientibus qui circa erant, Si vera, inquit, sunt quæ monachus iste de Fr. Ægidio asseverat, meque Frater ipso Ægidius respiciat, oculumque ex tam acri

lesione restituat, conceptis verbis voven, ut quam mox me sanarit, ita ad sepulchrum ejus pedibus ingrediar. Emissa voto cum domum se conferret, adeptum subito dolorem et solitas rediisse nictationes miratus, e speculo sanum omnino oculum, sine vesica, sine inflatione ulla, summo gaudio est contemplatus. Nec mora, antequam cibi quidquam gustaret, iter Scallabim arripuit, et ad sepulchrum accensis candelis prostratus, Ægidii in se clementiam potentiamque narravit. Miraculo testimonium perhibuere Fr. Alfonsus Zamorensis Olisiponensis, tunc cœnobii Subpræfectus, Fr. Pelagus Pensus, Fr. Stephanus Rodericius, et Fr. Joannes Joannides: qui hominem finita concione viderunt, et ut bono esset animo, bonam spem haberet, hortati sunt: scriptor etiam historiæ nostræ sanum eum se vidisse Scallabi ait, cum ad Ægidii tumulum gratias ageret.

72 Non solent Sancti, ac præcipue cum Deo regnantes illatas sibi a parum piis hominibus injurias humano more ulcisci. Quod si interdum noxios sequatur vindicta, hoc eo fit, ut flagello commoniti, intelligant suam ipsorum displicuisse Deo impietatem, et salubriter, nisi mentis deploratæ sint, resipiscant. Cuidam hoc evenit amico, qui cum die solenni quadam in ecclesia esset, ubi sanctus vir Ægidius requiescit, videretque populum frequentem ad osculandum sepulchrum ejus concurrere, cœpit primum intra se hæsitare, esset ne Sanctus cui tanta illa reverentia impenderetur. Deinde, ut diabolo malorum concitatori mos est mentes a se leviter semel impulsas ad suprema scelera atque flagitia evehere, ex hæsitazione prorupit in blasphemiam, male compresso jam murmure, indignum honore illo sepultum fraterculum, et oscula figentes lapidi plane superstitiosos. Ista dum jactat, corpore quassatus collabatur: cumque oculorum etiam lumen ingens vertigo ademisset, homo sibi minime constabat, et neque ullo modo egredi, neque paulum saltem poterat loco progredi; sed sui omnino tum animi tum corporis impos, hærebat. Tandem perculit mentem religio, ut agnosceret unde sibi subita illa contigisset afflictio: mentemque paulatim recipiens, quod in aliis ex temeritate damnaverant, consilio saniore facere ipse tentavit. Et tremens ac titubans, ægre pedibus sustentatus, corrogabat qui se opera juvarent, quo ad sepulchrum accederet: ad quod procumbens, sanctitatem sepulti fatebatur, et dementiam suam palam profusis lacrymis redarguebat; orabatque liberari, ut qui virtutis detractor fuerat, potentiae et clementiæ præco exinde fieret. Exauditus est, ac sanus et bene valens surrexit: ac deinceps quoties incidebat occasio, ut a simili caverent impietate ceteros hortabatur.

73 Benedictum puellum, filium Domnæ Majoris Vimaraniensis, quæ Scallabi extra pomerium juxta templum sanctæ Trinitatis habitabat, spectantem in hippodromo, equus incitatus acrius infreno cursu ad alteram curriculi partem deflectens, propulit ac conculcavit, brachiumque elisum ad terram confregit. Chirurgorum ergo opera ossa quidem fracta coierunt et solidata utcumque sunt; sed ex gravi nervorum læsione manus ita stupuit, ut neque illam claudere, neque digitos complicare, aut aliquid illis capere quoquomodo posset. De qua re cum ex animo doleret mater, ad sepulchrum sancti viri suppliciter accedit, et captam indidem terrulam brachio filii alligavit. Mox eodemque momento perfectam sanitatem adeptus, manum ut libitum ei esset, nunc in pugnum suppressere, nunc explicare cœpit, digitosque vel contrahere vel extendere, omnimodoque brachii ac manus usum ex arbitrio recuperavit. Idem postea puer progressu temporis pernicioso dysenteria

D
A. ANDR.
RESEND.
B. Ægidio
invocato
sanatur:

E

in hunc
blasphemus
graviter
punitur.

F

Ad sepulchrum
restituatur
contracta
manus,

gemino viso
docetur intuitu-
rum Ord. Præ-
dicatorum:

idem de
quodam
mercatore
simili visu
revelat Ægi-
dium.

Olisiponensis
aurifaber,
ob neglectum
cultum S.
Dominici,

oculum,
adustus,

A. ANDR.
RESEND.
sanatur
dysenteria
et hydrops

A dysenteriae morbo cum diutius laboraret, sive ex multa quam bibebat aqua, sive qua alia causa, adeo intumuerat, ut venter ad levem tactum, non minus quam pulsum manu tympanum, [sonaret. Qua in afflictione eadem mater Ægidii recordata], cujus clementiam erga filium jam alias experta fuerat, super tumulum prostratum jacere aliquantisper fecit. Rediit inde domum, et ecce post paucas horas detinuit inflata pueri alvus, et dysenteria quæ jam inveteraverat, compressa emendataque omnino est, penitusque puer et colore et bona corporis habitudine revaluit. At mater, mulier nobilis et pia, accepti utriusque beneficii nequaquam immemor, ad sepulcrum rediit, sanumque filium et optima valetudine tam prius quam modo palam ostendit. Utriusque miraculi oculatum se testem noster auctor cum plerisque aliis fuisse confirmat.

Per Ægidii
baculum
curatur
podagra,

74 Altero ante hunc sermone diximus Alfonsum Regem, beati Ægidii adhuc vivi baculo gravi podagra fuisse liberatum, ob idque domi apud se baculum retinuisse. Contigit ergo post sancti patris excessum, nobilem equitem Petrum Martinium, cognomen Pætarinum, Præfectum municipii c Auriensis, de numero eorum qui Regi erant a consiliis, quique illi maxime gratus erat et peculiariter amicus, podagræ morbo laborare. Quem Rex cum vidisset pedes ægerrime trahentem, misertus ejus, Cape, ait, scipionem hunc Fr. Ægidii, forsitan tibi proderit: mihi certe per istius gestationem dignatus est Dominus subvenire. Gestabat itaque Præfectus Ægidii baculum magno podagræ remedio. Interim apud idem Auriense municipium Dominicus Matthæus quidam, cum Dominica die tertio Nonas d Junii, lautius apparato prandio, carnes nimio plus avidè semimansas pergeret deglutire, os in media gula transversum inhæsit, ita ut neque descendere, neque rejicere posset, neque spiritum siceret meare. Vocatus eo est Stephanus Martinus, templi S Joannis inibi Sacerdos, ut Confessionem ejus exciperet, antequam spiritus omnino intercluderetur: sed ille nullo modo loqui potuit. Conveniunt ad subitum casum ex vicinis multi, et tumultus pervenit ad Domnam Stephanam, ipsius Præfecti Petri Martinii uxorem; quæ audita hominis angustia, scipionem illum a viro suo petiit, et gutturi prope jam suffocati apposuit: et continuo vehementer infixum os rejectum est, et homo penitus liberatus. Qui tamen crimina confiteri prius urgente necessitate nequiverat, ex religione postea statim jam liber confessus est: et qui a mensa tristicis surrexerat, ad mensam cum amicis rediit, de salute sua et exonerata conscientia lætus. Hoc sibi et Fr. Roderico Vernandio socio suo narratum scribit noster auctor ab eodem qui curatus ita fuit, et ab ipsius uxore, item a Præfecto municipii, et a Stephana ejus conjuge, a Sacerdote quoque qui Confessionem excepit, et a Joanne Vernandio Præfecti antedicti Sacrificio, a multisque aliis municipii ejusdem incolis, qui ad hominem illo tempore convenerant.

alteri item
accurrenti
ad sepulcrum

75 Simile contigit, cum eadem matrona Stephana esset apud Rivum-majorem montanum vicum, ubi mirus est fons salsissimæ aquæ, ex quo salinæ fiunt non paucæ salis candissimi, et qui marino præfertur. Nam de clientibus et stipatoribus ejus unus, Joannes Martinus Auriensis municeps, cum carnes similiter comederet, et voracius lurcando (ut solet inter nobilium assecras qui ita suæ parti recte consultum putant, si sua edacitate et ingluvie in communi mensa positæ paropside posteriores non ferant) os cum carne gulam occupavit, infixumque tenaciter gurgitem illum cruciabat miris modis, gestus nunc hos, nunc illos facientem. Ad quem cum venisset patrona; Equidem, ait, quidnam tibi remedii adhibeam, profecto non scio; sed festina quantum potes,

ad Fr. Ægidii tumulum (non multis enim millibus D vicus is distat a Scallabi) ubi spero sanaberis. Qui cum iter festinus corripuisset, et ex celeritate ac dolore lassus tantisper desedisset, dum tantillum a fatigatione interquiesceret, obdormivit: brevi tamen experrectus, penitus se sanum invenit. Quod vero sibi acciderat postmodum grato animo referebat, sicut re ipsa conditori historiæ nostræ et socio ejus retulit, coram patronis suis Auriensi Præfecto et Stephana ejus uxore, et Joanne Vernandio ipsorum Sacrificio, ac plerisque castris ejus municipibus.

76 Juvenis quidam, Aprilis nomine, Vernandi Vernandii equestri loco viri cliens, apud e Thomarium in suburbanum parumque a medicis intellectum malum incidit. Nam apprehendit eum dirus cordis et viscerum dolor, et velut phreneticus rabidusque efferatus adeo est, ut a multis hominibus teneri non posset, quin se et adstantes juxta morsu laniaret. Tam repentini mali causam nescientibus, hanc tantum significationem dabat, arreptum se a nequam aliquo spiritu videri. Ne ergo in se neve in alios per rabiem sæviret, qui aderant brachia illius, manus, ac pedes sigillatim ad ligneas columnas alligarunt, E quia et caput per capillos ad terram vinculis presserunt, ne se morsibus discerperet. Cum ita pleasque horas detentus a furore et rabie non desisteret, supervenit Dominus Laurentius Thomariensis, Procurator Conventus Fratrum militiæ Templi, vir pius et eximiæ auctoritatis: hic pulverem de sancti Patris Ægidii tumulo, quem secum gestabat, super pectus arrepti posuit juxta carnem sed interula. Cujus pulveris tactu furens ille et a malo genio obsessus omnino quievit, et placida mitique voce, O Deus magne, inquit, ego sanus effectus sum. Et sermonem convertens ad Laurentium, Vel maximam quampiam in te virtutem, Laurenti, habes, vel maximæ virtutis aliquid manu sine ambiguo portas: tactu enim tuæ manus a sævo me tormento liberasti. Ad quem Laurentius præ gaudio lacrymans, Noli, fili, mihi virtutem quampiam, quam equidem non habeo tribuere: Deo et magno servo ejus Fr. Ægidio tuam te debere sanitatem cognosce. Ostendit in te Deus, quantis meritis polleat, cujus sepulcri pulvis, per me tibi applicatus, ab horribili te vexatione liberavit. Solutus ergo adolescens a vinculis quibus attinebatur, sedebat quietus. Cum eum rursus nequam hostis aggressus, tibiam genuque illius tam valide stringebat, ut parum abfuerit quin frangeret. Tum juvenis clamare cœpit ad Laurentium, Hic quæso, hic super tibiam sancti tumuli pulverem impone, ne frangatur: id enim hostis molitur, apposito pulvere dolor ablatus est. et malignus spiritus effugatus. Verum post dies circiter quindecim, cum domum adolescens vellet ingredi, vidit intus dæmones ostium obsidentes, et ipsius ingressum expectantes: quare foris ante ostium vociferabatur, non audere se domum plenam dæmonibus ingredi. Accurrit vicinus Laurentius, et ad collum ejus terram ligavit; protinusque importunorum dæmonum turba evanuit, et juvenis deinceps liberatus est a territamentis istiusmodi.

cujus pulvere
a damone
veratus
liberatur,

etiam tertia
vice.

F

77 Altero ante hunc sermone Neopyrgis, Turdulorum oppido, habitasse diximus Pelagium Martinium vectigalibus cogendis Præfectum, qui monachos prædicationis causa eo venientes hospitio comiter excipiebat. Cum ergo esset tibi auctor hujus historiæ, una cum socio suo Fr. Roderico Vernandio, venit ad idem hospitium magno comitatu Petrus Joannides, Ataugiensis nobilis Christinæ vir, consanguineus Domnæ Joannæ ipsius oppidi Domina quam Ægidii fuisse consobrinam alibi non semel dictum a nobis est. Is habebat equum generosum, quem subortæ inter

Glandulæ equi
næ curantur,

^A inter maxillas imasque fauces majores glandulæ, synanches species veterinarii nostri olivas non pessime appellant, pœne præfocabant, ut neque comedere, neque bibere ullo modo posset. De cujus jam certa, ut apparebat, morte dolenti Domino suasit noster auctor, ut sancto Patri Ægidio supplicaret, facto visitandi sepulcri ejus voto. Quam mox votum suscepit, equus nullo fastidio hordeum cœpit comedere : et pota largiter aqua refocillatus, statim revaluit ; ita ut postridie suapristina alacritate equitem ad votum solvendum vexerit.

*infans qui
annulum
deglutiverat,*

^B 78 Scallabi in parœcia beatæ Virginis ad Marvillam, juxta domum Menendi Martinii viri nobilis, habitabant Dominicus Munio præco, et Maria Dominica ejus uxor. Erat eis filius infans duorum vixit annorum, Geraldus nomine, qui positum negligentius annulum capiens, sublata ad os suum infantili more annulum deglutivit, quo intra gulæ aretum retento infans strangulabatur. Ad cujus ploratum et matris quiritationem cum congregata esset turba, ex vicinia supervenit Maria Sueria, honesta virgo, quæ candelas ad sepulcrum sancti Patris deferebat, ut gratias ageret pro sanitate puellæ ex familia sua. Hæc ut vidit tumultum et infantis angustiam, accessit, et candelam explicans illa parvuli collum cinxit, sic adorans ; O Domine sancte, pie Pater Ægidi, en ego ad sepulcrum tuum pergo, ut hanc candelam accendam pro tuo in familiarem meam beneficio ; respice et modo, quæso, pietatem nostram et parvuli hujus innocentiam : subveni ejus necessitati, dilecti tui Servatoris nostri memor, qui infantibus divinas manus benignitate summa imponebat. Cum hæc dixisset, infantulus ab imo gutture annulum rejecit sanguine intinctum : quem parentes ad sancti Patris sepulcrum tulerunt una cum his feminis quæ adfuerant, Domna Gaudina, Maria Petreia, Maria Galdina, et Maria Sueria quam diximus ; quæ rem gestam narravit coram auctore historiæ hujus, et coram Fr. Stephano Pelagio et Fr. Joanne Dominico, osteaso palam infante et annulo adhuc sanguinolento.

angina,

^C 79 Codimbrigæ Dominicus Petreius, cognominatus Colar, habebat gravem in gutture collectionem cum dolore vehementi : quem cum visitasset Frater Petrus Crucius, suasit ei, ut voveret se Scallabimitarum ad sancti viri monumentum. Vovit homo appetente vespera, statimque tumens collectio compressa est, sedato omni dolore : ac die sequenti æger perfecte sanatus Fr. Petrum adiit, seque illi omnino curatum ostendit. Dionysius Infans, Alfonsi Lusitanorum Regis filius, Rex et ipse postmodum nulli suo tempore secundus, cum Olisipone cum parentibus suis esset, et piscem comederet, spina in illius gutture versata infixaque est. Qua cum vehementer affligeretur, totaque facie rubesceret ac mutaretur, suggererunt ei ut Fr. Ægidium nominaret. Ex templo igitur cum Fr. Ægidii nomine spina rejecta est, et puer omni periculo liberatus. Hujus rei perhibuit testimonium Domna Joanna, illustris femina, quam initio dixi consobrinam fuisse sancti Patris Ægidii, et Reginara, Alfonsi III uxorem, solitam comitari. Fr. Ægidius Hermigius in Scallabitano cœnobio cum piscem comederet, et spina tenacissime intra guttur hæsisset, afflictus venit ad tumultum ; et procumbens super illum, ore terram contingens, oravit mente (nam verbis non poterat) et mox tussiens spinam sanguine infectam rejecit. Duo ex cœnobitis, Fr. Rodericus Vernandus et Fr. Britius, cum apud Cornagam vicum juxta ^f Obidos pranderent in domo Joannis Munionis, cum ipso et Joanne cognomento Abbate, loci ipsius Sacerdote ; spina piscis ^g auratæ, quibus Obidensis lacus abundat, gutturi Fr. Roderici validissime est

*et spina
gutturi
hærentes.*

impressa. Quam cum omni adhibita diligentia nullo modo posset rejicere, et anxietatis vi æstualet, facto super guttur Crucis signaculo, nomen sancti Patris, ut potuit, nominavit ; et tussiens, rejecta protinus spina, liberatus est ^h.

^h 80 Scallabi ad Marvillam Maria Dominica, Domini Stephani mercatoris divitis et honesti civis uxor, perpetuo quinquennio sanguinis fluxione passa, a concipiendo destiterat. Quare ut consuetudo fert mulierum, maxime ætate florentium, dupliciter affligebatur : nam et morbus ipse per se periculi ac fastidii plenus erat, et privata conceptibus, parum se gratam viro propterea existimabat. Atque ita post multorum medicorum, tam laicorum quam cœnobarum Dominicanum, videlicet Fr. Andreæ ac Fr. Bernardi irritam et inane diligentiam, in desperationem sanitatis devenerat. Sabbato igitur quodam post Domini Ascensionem, cum immodica redundantiâ usque eo vexaretur, ut defectis abexinanito sanguinæ viribus putaretur moritura ; mater quæ illi aderat, En, inquit, filia mea, eras anniversaria sancti Patris Ægidii agitur memoria, eamus ad tumultum ejus, et voto suscepto, illum deprecare, ut sanitatem tibi a Deo suis meritis obtineat. Perrexit ^E quo potuit modo, matri et ancillis innixa, et jacens ad tumultum cum lacrymis oravit, dicens : Audi me, sancte Dei, Fr. Ægidi : si me Deus tuis precibus ab hac misera et ignominiosa conditione liberarit, annum tibi voveo jejunium, quod solo pane et aqua sola sine obsonio contenta, omni tempore vitæ meæ pridie anniversarii tui servabo, et quotidie ob tui nominis reverentiam ter Dominicam orationem dicam. Ubi se hoc voto obligavit, sine mora sanitas est insecuta : eadem namque die coercita, invicta prius exuberantia stetit ; et in crastinum siccato penitus redundanti humore ; ad concionem frequentis ad cœnobium populi læta venit. Ex qua die ne vestigium quidem amplius ejus morbi seorsit ; et quæ per quinquennium durante incommodo a generatione fuerat impedita, mox concipiens maritum prole nova lætum effecit. Ipsa vero fideliter implens quod voverat, transactum suum periculum, et acceptum ab Ægidio beneficium, summa animi gratitudine mixtis gaudio lacrymis, quoties incidisset occasio, prædicabat ; sicut noster auctor de ea sæpe se audivisse testatur.

*Sanguinis
fluxu restricto,*

*matronæ cui-
dam fecundi-
tas redditur,*

^E 81 Anno vertente eadem mulier, lateris alterius resolutis nervis, incidit in paralysis alterum genus, quod *ἑμιπληξία* dicunt, ut neque lateris ejus brachium sustinere, nec tollere, neque ad os aut pectus posset admove, nec aliquid operis illo facere. Expecta autem in se, quantum apud Ægidium humilis valuisse deprecatio, ad tumultum reversa est ; et opplorans etiam nunc medicinam precabatur : voto non casso redierat domum, et e vestigio insecuta sanitate, liberum et expeditum brachii modo inutilis usum recepit. Ad hunc modum sancto Patri facta jam familiaris mulier, ut aliquid imbecillioris valetudinis aut sibi aut suis suboriri præsentiret, statim ad protectorem et salutis suæ domusque columen confugiebat, lacrymis ad quidvis impetrandum efficacibus. Erat ei tredecim ferme annorum filius, Laurentius nomine, qui ex incurso morbo, diutino capitis dolore, aurium tinnitu sonituque continuo, in profundam inciderat surditatem ; ut omni audiendi sensu privatus, neque vociferationes, neque factos etiam ad aures clamores perciperet ; quin oporteret illi, non secus atque muto, si quid ex usu esset, nutibus significare. Longo igitur tractu tenporis non desinente vitio, innuit ei mater, ut cum aliis quibusdam pueris, quos mandatis instruxerat, ad sancti Patris monumentum pergeret. Perrexit, atque ut alios composito facientes aspexit, inflexis genibus

*eodem hemi-
plexia
curatur :*

*ejus filio
arctus re-
solvitur :*

A. ANDR.
RESEND

A bus et tumulto faciem et caput vulnerans confricabat, intro aurium intimarum foramina pulverem digitis mittens. Respexit matris facta sibi peculiaris fidem et pueri necessitatem beatus Pater; et pulvis qui alioqui naturali sua vi aurium impediret officium, contra naturam audiendi intermortuam facultatem aperuit, ut protinus acute quaecumque dicerentur, et sine ulla surditatis prioris significatione audiret.

i
curatur periculosa inflammatio auris

82 Martinus Stephanus Vimaraniensis i cum Scallabim devenisset, hospitio exceptus est Stephani Nonii cognati sui, in parœcia divæ virginis ad Maruillam habitantis. Is ex contusione quapiam in intima aure dextra apostema cum inflammatione passus erat: ex quo male curato inflammatio se ad faciem et cervicem gravius intendit, tanto dolore, ut neque dormire posset, neque interquiescere, quin potius febre ac vigilia in dementia interitumque præcipitaretur. Domna Gaudina, consanguinei uxor, cujus alias hodierno hoc sermone mentionem fecimus, commota hospitis affinis periculo, suasit illi, ut ad cœnobium Prædicatorum pergens, facta diligenti criminum exomologesi, pulvisculo de B. Ægidii tumulto affecta loca respergeret, ausa polliceri remedium id fore præsentaneum. Usus est mulieris probæ ac necessariæ consilio: nam detectis Sacerdoti conscientiae labibus, prostratus ad tumulam, pulverem sparsit super inflamatam aurem. Et continuo tota illa collectio celeri derivatione se avertit in sinistram alam; statimque suppurata, levissime scalpello tacta erapit; unde profluente per triduum putri sanie, mollibus linamentis impositis, homo incolumis in patriam remeavit: prædictus autem Stephanus et ejus uxor Gaudina publice hoc multis et auctori nostro retulerunt.

et insanabilis hydropists:

83 Martinus Dominicus Scallabitanus, ex vico S. Irenes, qui in Tago naviculariam faciebat, hydropis morbo contracto, curationibus irritis et rem familiarem et spem sanitatis amiserat: nam inedia et potus abstinencia diu maceratus, et novies circa pubem et supra talos incisa cute, pluribusque locis exulcerato ventre, opera Petri Martini et Mariæ Martiniæ, et Judæi cujusdam qui eo tempore hujasce rei peritissimus habebatur, usque adeo nihil profecerat, ut inveterante morbo pejns indies haberet, nec jam esset qui curandum hominem vellet suscipere, discutiendi intercutem aquam sublata in totum spe. At Martinus quidam Vernandus, vicinus ejus, vir probus et qui ex humanitate illius vicem doleret, conventum eam hortabatur Ægidii sepulcrum adire, qui a quam multis varias ac pestiferas ægrotudines depulisset. Recto vicini consilio acquievit quidem; sed cum dies non paucos procrastinando distulisset, iterum commonitus ac redargutus, quasi sua negligentia salutem ipse remoraretur, tandem paruit; et sumptis cereolis cum oblationibus ad tumultum venit, et quanta maxima potuit miseratione animique demissione precabatur benefici numinis auxilium. Cumque domum redisset fessus (nam ægre pedibus incedebat) sedit paulisper, et obdormivit. Cui per somnium objecta est imago istiusmodi. Videbatur sibi versus k Gallicanam (pagi non multum distantis id nomen est) mœstus ire, et in itinere sanctum Patrem Ægidium, monacho alio quodam comitatum, obvium dari sibi. Quem ubi vidisset pulcherrimum et præclara veste indutum, accurrens illi se ad genua submittebat, dicens, O Domine Pater Fr. Ægidi. ego ad te ibam. Et Ægidias, En ego Scallabim vado, sed quidnam est, frater, quod me vis? Ibam ad te, Pater sancte, respondebat ille, quia hydropicus valde sum, ut vides, et maxime infirmus, ut pietate tua, qua te implorantibus præsto adesse soles, mihi, ab omnibus derelicto et tantum

non deplorato, opem ferre digneris. Tam vir sanctus D apertas protendens manus, intensum ejus ventrem tangebatur, dicens, Abi a me sanus, nec de cetero medicis aut chirurgis quidquam largiaris. In hæc verba somno expergefactus, visum magno secum gaudio reputabat; et statim repentina alvi solutione correptus, crebro per triduum exiguis intermissionibus desidendo, intercutem humorem exinanivit; et tennato ventre compressaque corporis inæqualitate, ex toto sanus effectus est, mirantibus qui cum noverant subitam post illud triduum tam mali habitus curationem. Hæc vero cum palam coram cœnobitis aliisque plurimis homo viva voce retulisset, ea Fr. Bernardus pro concione omni populo exposuit, Dominica die sequenti, festo Sanctorum l Cyrici et Julittæ.

84 Is qui ante me Ægidii nostri miracula scriptis mandavit, de se ipso hæc retulit. Cum prædicationis causa Thomarii esset una cum socio Fr. Martino PetreParo, schalibus diebus in hospitio Fratrum militiæ Templi Hierosolymitani (ante illorum propudiosam m extinctionem) sederetque ad mensam cum aliis quibusdam qui dignationis gratia simul discubuerant, appositus illis est piscis ex religionis instituto. Quo cum vesceretur, et ad quæsitam nonnullorum respondere vellet, buccellam incautius deglutivit, in qua erat spina robustior: quæ tanta vi gutturi est infixa, ut neque sreatibus magnis et crebris, neque totis viribus provocata tussi expelli posset. Coactus igitur mensam deserere et foras egredi, manu per os ad tonsillas adacta, rejectionem procurabat: sed neque sic aliquid profecit. Ergo elevata dextra signum Crucis depingens, cœpit ita secum non bene prolatis verbis, Domine Pater Fr. Ægidi. Additurus erat, Adjuva me, et ab instantis mortis periculo libera; sed orationem medicina prævenit. Nam spina inter ipsa verba evanuit, nec satis illi compertum anne descenderit, non enim sensit: rejecta vero nequaquam est; comparuisset enim. Ante ad cœnobium meta mortis se recipere festinanter cogitabat; ad mensam rediit, et convivas modo mœstos exhilaravit, Deo gratias agens et sospitalem sibi collaudans Ægidium.

spina infixa guttur liberatur.

m

E

ANNOTATA.

a Portovedra ad Lerissam fluviolum, distat ab urbe Tudensi leucis fere 12 in Boream. Artabri autem olim f illud Galleciæ cornu tenuerunt, quod est inter Corniam et Baionam nobiles portus, Compostellam hinc a meridie, inde n Borea respicientes: Artabrum et Celticum promontorium dicit Plinius, vulgo Finisterræ.

b B. Petrus Gonsalvus colitur 15 Aprilis: ejus Vitam dedimus ex Sampayo, radem in requirendis ejus antiquis miraculi fortuna usi, qua nunc in miraculis S. Ægidii: quod utraque æque negligenter fuerint custodita.

c Auria, vulga Orense dici et ad Minium inter Tudiam et Lemos sitam esse, a Philippo Ferrario creditur: sed ex num. 85 apporebit eam ponendam esse inter Coninbricam et Thomarium, procul a Durio, nedum a Minio, nec nisi 4 aut 5 leucis a Santirena: proinde ipsam hic nototom eam potius dixerim esse, quæ in Samsonis tabula vocatur Orem: sed et hæc Thomario Leriam, non vero Coninbricam euntibus in via est.

d Ergo anno 1268 vel anno 1274, quibus littero Dominicalis fuit G, tertium Junii diem signans; siquidem contigit res Alfonso Rege vivente, qui obiit anno 1278.

e Thomarium 8 leucis Santirena distat proximæ huic ad Euroboream Comarcæ caput.

f

A f Olidos haud procul a mari, Santirenā ad Orientem habet, intervallo leucarum 9.

g Aurata piscis, a colore copitis flovo nomen habens, Hispanis Doradilla.

h Pergit ostendere Resendius misericordiae divinae esse, quod diversos diversis in locis Sanctos adversus varias infirmitates dederit: ita Lusitaniam S. Sebastiano debere, quod minus a peste inficiatur (cujus etiam invocatione obtentus sit Rex Sebastianus) et S. Blasium adversus faucium morbos invocari.

i Vimarānum saepe jam nominatum, vulgo Guimaranes in diocesi Brocarensi, a cujus metropoli solum 3 leucis distat: S. Damasi Papae patria creditur a Lusitanis fuisse.

k Gallicana, an quod 4 leucis supra Santirenā in tabulis notatur Goligaon?

l SS. Quiricus et Julitta coluntur 16 Junii: si igitur proximis ab obitu Beati annis res contigit, contigisse debuit anno 1269, vel 1275, aut 1280, quibus fuit littera Dominicalis F.

B m Resendii haec est parenthesis de extincto Ordine Templariorum (quod anno 1312 factum) ut occasio detur Pyrrho Resendum interrogandi, quid sentiat de causa. Hic vero non dubitat in Philippo Franciae Rege accusare avaritiam, in Clemente V obnoxiam Regiae cupiditati sententiam, ex culpis parum verosimilibus, adversus ordinem de Christiana republica ac nominatim Lusitania, optime meritum. Contra Pyrrhus, sustinere mavult Regem Pontificemque, secundum allegata et probata praesumendos processisse: quae moderatio Sumpay esse videtur, hic enim, si uspiam, promissa ab hoc correctione opus fuisse crediderim. Rex tota ad praesentem historiam nihil faciens a nobis omittitur. Atque ita finitur Resendii liber tertius: qui deinde quartum orditur ab excusatione suae per annos aliquot absentiae, aliorumque supervenientium impedimentorum, quibus retardatus sit extremus hic labor; quem citra Dialogismi formam pertexere proponit legentibus, siccam rerum ipsarum dignitatem, etiam praeter amœnora orationis diverticula aestimaturis.

CAPUT IX.

Miracula libro quarto comprehensa ab auctore.

C a Apud Ceicem, Auriensis territorii pagum religioso Dei matris templo memorandum, ceterum ignobilem, mulier Sanctia Sebastiana [nomine a]... filia, Joannis Martini uxore, cum difficillimo partu laboraret, fetu neque naturae ritu in caput, neque saltem in pedes procedente, sed complicato corporis involucre exeundi viam intercludente; tertium jam diem cruciabatur, exhaustisque omnino viribus, miserum in modum clamoribus extremum ducebat spiritum. Denique obstetrice et vicinarum mulierum turba circumstrepente: eademmet hora illac itinerantes praeteribant, a Conimbriga b Thomarium versus, Fr. Stephanus Virducus, Fr. Rodericus Vermandius, et Fr. Vincentius Portuensis: auditisque de via clamoribus et tumultu, interrogarunt, eequid rei esset. Cumque mulieris miseræ grave periculum intellexissent, misericordia moti accesserunt, tantumque non vitam exhalantem reppererunt. Tunc senior, Age, inquit, mulier, cum fiducia invoca Fr. Aegidium, ut tibi auxilietur. Cœpit illa ægerrime, sed crebro, dicere, Beate Fr. Aegidi, adjuva, quæso, me, visitandi sepulcri tui ream. Vix se voto obligaverat; Fratres, bono ut esset animo adhortantes, egressi sunt, et prae foribus eventum rei expectabant. En subito correxit se partus, et liberum fecit egressum. Quæ itaque jam triduum letaliter fluctabatur, momento illo infantem edidit masculum

Liberantur
mulieres
quinque pe-
riculose
parturientes,

puerpera, et incolumis beneficiique memor quamdiu vixit, Praedicatores Fratres pie coluit, et illac transeuntes hospitio benigne suscipiebat. In eodem Ceicensi pago Maria Petreia, Petri Joannidae uxor, in simili partus difficultate et periculo constituta, per tres continuos dies ac noctes perpetuis sine intermissione doloribus cruciata, ad momenta singula morti appropinquabat. Ad quam cum praedicta Sanctia, ut vicina et amica, devenisset; Utere, inquit, Maria, consilio meo: ego in simili periculo posita, sancti Fr. Aegidii implorata ope, et visitandi sepulcrum ejus suscepto voto, protinus a media jam morte liberata sum, et puellum illum meum peperit. Invoca igitur Fr. Aegidium, et sepulcrum ejus te vove adituram: et crede mihi, impetrabis, Mulier nihil morata, ita fecit. Moxque cunctis admirantibus filiolam peperit, et post paucos dies cum viro Scallabim ad sancti viri monumentum venit, filiolam in ulnis gestans, et cum cereolis accensis beato patri procidit venerabunda, omnia isthæc narrans coram Fr. Bernardo, et Fr. Petro Pelagio, auctore historiae nostrae. Rursus eodem in loco Maria Menendia, Laurentii Matthæi uxor, cum in simili esset periculo, ad Sanctiae praedictae suggestionem Aegidii opem implorans, filium mox peperit. Tria quæ modo retuli, et duo alia, non modo ab iisdem mulieribus earumque viris, sed ab aliis etiam vicinis etiamque finitimis, se noster auctor testatur accepisse.

86 Secundo volumine adnotatum obiter a me est, etiam rerum frivolarum, modo Aegidii fuissent, cum fide contactum multis fuisse salutarem: in tertio quoque nonnulla de vestibus ac sepulcri terra commemoravi. Quæ latius modo prosequar, deque iis medelam variis ægritudinibus efficacem prodiisse narrabo. In pago Gallicano territorii Scallabitani mulier quædam nutrebat infantem, Gondisalvi Martini equitis filium: qui gravi anginae morbo correptus, ex vehemēti gutturis inflammatione ac rubore neque comedere, neque bibere, neque mammam sugere omnino poterat. Nutrix, ut stultæ solent mulierculæ, anus garrulas ac superstitiosas circumibat: a quibus cum nihil opis reportaret, ac tristis et exanimata rediret; vidit transeuntem et circumcursantem Domna Maria, Dominici Joannidae uxor; vocatamque intro ad se, primum redarguit, quod vanitatem anilium sortilegiorum quæsisset; deinde, Habeo, inquit, mulier, apud me panniculos ex vestibus Fr. Aegidii: oremus Dominum, ut per eum et ejus merita infanti huic medeantur. Flexis itaque genibus Maria panniculum affecto gutturi imposuit: et statim persedit omnis inflatio, et fauces liberum traxere spiritum; puellusque, qui multos jam dies nec suxerat, nec comederat, nutricis papillas avidiuscule pressit, et datam pulcriculam deglutivit, noxa omni liberatus. Ibidem pusio alter, quatuor circiter annorum, Dominici cujusdam filius, assiduo corporis tremore concutiebatur, et per momenta subito exterebatur. Quem mater ad praedictam Domnam Mariam gestans, orabat ut sicut sancti Patris Aegidii pannum Consalvi Martini filio imposuerat, ita suo huic infanti dignaretur imponere. Quod illa fecit libentissime: atque exinde malus ille tremoris terrorisque subitanei habitus ademptus puero est. Ejusdem Domnae Mariae ex filia Maria Dominica neptis, urinæ difficultate, σπραγγουρία Græcis appellata, tenebatur vehementi cruciata, per multos jam dies frustra micturiens. Duci eam fecit avia, miserum in modum vociferantem; et supinam extendens, super ventrem nudatum panniculum imposuit, operuitque indusio ac vestibus. Vix finierat, et puella omni sedato dolore lotium emisit facillime. Hoc ipsa Domna Maria, matrona proba et

Panniculo
ex veste
Beati tacto
sanantur
angina,

tremor.

stranguria.

fide

- A fide digna, auctori historiæ nostræ, ac Fratri Dominico Pelagio, multisque aliis retulit.
- A. ANDR.
RESEND.
carbunculus,
- 87 Fr. Stephanus Menendus, Menendi Facundi Scallabitani filius, anniversaria Dominicæ Ascensionis die, qua sanctum virum decessisse superius enarravimus, particulam scapularis ejus sibi absciderat, et religiose servabat. Cumque mulieri cuidam in manu suborta esset ex carbunculorum furunculorumque generibus pessima et acris pustula, quam vulgus (avertendi credo omnis causa) benedictam vocat, cum tamen execrandam intelligat, et ex doloris vehementia tamquam amens egressa domum esset, subiit, ad sepulcrum sancti viri se conferre. Quam cum vidisset Frater Stephanus, particulam scapularis dolenti et male habitæ manui apposuit; ac protinus dolore, tumore, inflammatione fugientibus, pristinam sanitatem manus recuperavit. Conimbrigæ nobilis matrona, Donna Major Alfonsia, Petri cognomento Francisci uxor, cum uterum gestaret, in summa ventris cute gravissimam inflationem incurrit, sive tympanitem dicamus sive morbum similem, cum pessimo corporis totius habitu. Prægnanti autem medicinam adhibere cum nemo anderet, quod neque tutum videretur, mulier
- tympanites,
- B ex macie in tabem deveniebat. Quam cum Fr. Petrus Crucius visitasset, et illi sancti Patris Ægidii aliquot miracula recitasset; ea voto se obstruxit, sive per se ipsam, si commode posset, sive per alium sepulcrum viri sancti adituram. Aderat Dominica Martinia, soror Fratris Juliani Galli, quæ panniculum ex tunica beati Patris, quem habebat, tumori imposuit. Triduo nondum elapso malum sanatum est, cui curando annus minime sufficere videbatur. Apud Codessariam oppidulum non ignotum, appellatum a cytisi proveniente sponte per agros copia, vir quidam enormi capitis, faciei, ac gutturis inflatione vexabatur, adeo ut illius oculi vix apparerent. Erat tunc in oppido vir nobilis, Dominus Martinus Alfonsius, qui cingulum et sudarium a sancto Patre dum viveret, loco muneris, magnis precibus impetrarat, et religioso affectu servabat. Is ubi cognovit de hominis sibi noti morbo, acciri eum jussit, et sudarium super faciem illi imposuit, Ægidium apprecatus. Nec mora, tota illa collectio, rupta sub mento cute, erupit; ex qua pus largissime effluere non destitit, donec caput, facies et guttur omnino coram omnibus qui aderant defunere, impositisque linamentis levibus absque medicorum opera homo sanus evasit. Interfuere Judæi aliquot, loci incolæ, qui Domino Martino ista referente, coram Fr. Dominico de Siserico et auctore historiæ hujus, testimonium rei gestæ perhibuerant, non parum miraculo stupefacti.
- tumor capitis ac gutturis.
- C incolæ, qui Domino Martino ista referente, coram Fr. Dominico de Siserico et auctore historiæ hujus, testimonium rei gestæ perhibuerant, non parum miraculo stupefacti.
- Mulier B.
Ægidio devota
- 88 Mariam Sueriam diximus alibi, a dæmonicis vexationibus animique terroribus, ab Ægidio illi apparente fuisse liberatam. Ergo ea tamquam recepta jam in clientelam sancti Patris, ex præterito beneficio illum colebat peculiariter, vigiliis et orationibus ceterisque pœnitentiæ operibus non parum intenta, et vicissim sancti viri peculiarem favorem visa promereri. Nam cum crepusculo quodam sub lucem oraret, vidit eum per aera venientem immensa circumdatum luce, et vestibus splendidissimis indutum, et una cum eo Suerium Virgarium, Suerii filium, religiosissimæ conversationis et magnarum eleemosynarum virum jam defunctum, qui vivens sanctum Patrem miro coluerat affectu. Prostravit se mulier, sic adorans, Ora pro me, Pater sancte, ut salva fiam. Ad quam ille, Bono animo esto, inquit, filia, bonamque de animæ tuæ salute spem concipito: peccaverunt et alii multi magis quam tu ac se sceleribus polluerunt, et tamen per reversionem ad Deum et salutaris pœnitentiæ studium Do-
- mini misericordiam sunt adepti. Hilaris vehementer facta, studio pietatis in dies proficiebat, nusquam Ægidii virtutem extollens: ac sumpta de illo fiducia, sepulcri ejus terram gestabat in sacculo, unde variis ægrotis pauxillum ad collum appendebat, et revera sanabantur. Primum adolescens mulier Saracena, serva Gundisalvi Solterii, in parœcia S. Stephani, cum ægrotasset graviter, et morbo invalescente indubitata mors expectaretur, Sueria terrulam illi ad collum circumligavit in Christi nomine et famuli ejus Fr. Ægidii: et ecce subito ab imminentis jam mortis hora Saracena restituta est sanitati, et cum cereis oblationibus venit ad monumentum. Deinde post dies aliquot in eadem Consalvi sive Gundisalvi domo tres simul contigit ægrotare, Joannem Francum, Petrum Vallatam, et duobus his longe pejus Callaicum adolescentem: quibus cum terram ad colla obligasset, integri facti, terram nihilominus usque ad confirmatam valetudinem collo gestabant. Callaicus, sive casu eam amiserit, sive temeritate gestare contempserit, recidit in febrim pœne continuam: et modo horrore mimio quassabatur crepitans dentibus, modo aestu coquebatur insano, prope contingentibus se sine intermissione accessionibus. Denuo ergo alligatam terram humiliter suscipiens, sanitatem obtinuit. Quo viso, Maria Dominica Gundisalvi uxor, matrona prudens, domesticorum sanatorum nomine cereos per Sueriam ad sepulcrum misit, et illi ut ista narraret imperavit
- D
j ulvere sepulcri ejus sanat moribundam,
- E
et tres una in domo ægros.
- C
Eodem redintegratur facies
- misere exesa cum dentibus.
- 1'
- 89 Mariæ Consalviæ, incolæ pagi cui nomen Villanova, territorio c Veremundensi, consanguineæ Fratris Geraldini Dominici, sacræ Theologiæ Doctoris et inter Prædicatorii instituti cœnobitas satis noti, ex abscessu quodam in facie fistula orta est: quæ cum altius per maxillam penetrasset, nec incisionibus ustionibusve cederet, eo devenit invictum curatioribus malum, ut circumquaque putrescentes carnes paulatim deciderent, et dentes fœde nudarent, qui tamen jam corrupti ac denigrati ad unum lababant: unde pus odoris tetri ac horribilis magna copia promanabat. Quin quoties linamenta, quæ ad tegendam exesam faciem superponebat, opus esset puris expellendi causa remove, fœtoris horrorem nec ipsa mulier ferre poterat. Cum itaque eatenus chirurgorum opera apud suos nihil profecisset, hac illac discurrens ad famam cujusque sibi indicati, Scallabim etiam venit; et cœnobitis Prædicatoribus medicinæ peritis, Fr. Andræ, Fr. Gundisalvo Callico, ac Fr. Bernardo, coram multis calamitatem suam deplorans, si quid ex arte possent, ut opem ferrent deprecabatur. Sed malum longe erat superius, quam ut curationem reciperet, etiamsi dentes omnino corruptos et pœne jam inutiles evelli sibi pateretur. Anxiata sic mulier, et spe omni destituta, adiit religiosam virginem Mariam Dominicam, in cellula conclusam, cujus virtus ad famam venerat per ora vulgi, ut ejus se orationibus commendaret. Cui illa, Bona, inquit, mulier, ego te juvare non possum, sed ausculta mihi: vade ad sepulcrum Fr. Ægidii, et ut tui misereatur deprecare: confido enim Dei misericordiam per illius preces tibi non defuturam. Mulier ad sancti viri sepulcrum veniens cum lacrymis, faciem deformiter exesam sepulcro applicabat, indidem terram corrosis locis inspergens. Triduum, summum quadriduum, hoc fecerat; et dentibus confirmatis nova succrevit caro, implevitque deformem faciei lacunam; ac linamenta panniculosque, quibus fœditatem oris ab oculis mulier avertebat, rejecit, malis ad pristinum habitum exæquatis. Mira fidei vis! mira certe Ægidii potentia! cujus sepulcri terra malagmatibus atque unguentis omnibusque medicorum compositionibus felicius

A felicius efficaciusque operatur. Manserunt mulieri in summa cute leves cicatriculæ, quas in testimonium solebat ostendere, talemque eam se vidisse is, qui ante me ista prodidit, attestatur.

Sanatur item
puella infir-
ma ad mor-
tem.

il

90 Alias diximus Michaelis Graini filium, ea ipsa die qua sanctus Pater decessit, mirabiliter fuisse curatum: referam modo quod in ejusdem Michaelis domo postea contigit. Leirenæ d. mulier quædam filiam, Marinam nomine, graviter infirmantem cum haberet; et illic medicus, qui puellæ pro necessitate opitularetur, non esset; Scallabim, utpote celebriorem locum et medicis peritis abundantem, cum puella venit; divertitque ad Michaelern, sive netitiæ causa, sive necessitudinis. Ibi cum esset puella, ex jumenti quo vecta erat jactatione ac naturæ fragilitate, increscente morbo, moritura credebatur. Tunc Michaelis uxor ad matrem; Audi, mea hospita, ego cum filium meum pessimo sanguinis profluvio morti vicinum haberem, admota sepulcri Fratris Ægidii terra, protinus stante sanguine incolumem recepi. Hanc apud me serva: impone filiæ tuæ collo, forsitan curabitur, sicut et meus filius. Quid oportet, ait mulier, puellæ collum terra ista

B onerari, aut quæ inde utilitas? Magna, inquit, si fide non destitueris: crede, inquam, mihi. Ad suggestionem itaque ejus terram collo suspendit: statimque nocte insecuta puella sudore maximo perfusa est, et febre abscedente se levatam infirmitate sensit; petiitque cibum et comedit, reliquumque noctis bene dormivit. Ubi diluxit, quæ mori incipiebat, cum se insperato sanitati restitutam experiret, prægandii magnitudine lectum contempsit; et cum matre et hospita pedibus ad sepulcrum venit, gratias actura pro recepto beneficio.

ut et puer
ex cruento apo-
stemat jam
moribundus;

91 Hepatico difficili morbo laborabat Scallabi Joannes Laurentii Dominici, præcatoris Prædicatorum ac Minorum Fratrum filius, ex quo subtercutem inutilis materiæ contraxerat collectionem, per quatuor jam menses tanta duritia, ut neque cataplasmate reprimeretur, neque melliretur fomentis, neque diuturnitate aliquod suppurationis signum daret. Non illi deerat medicorum diligentia; siquidem ex Prædicatoribus cœnobitis Frater Andreas, ex Minoribus Fr. Dominicus, uterque medendi artis bene peritus, quanta poterant solertia usi, de ejus tandem salute desperarunt, brevique moriturum asseverabant; consulebantque suprema ac funeralia parari, et a jamjam animam exhalaturo non discedi: neque enim ad lucem crastinam duraturum. Pater ejus Laurentius, animo consternatus, ad sepulcrum sancti Patris festinavit: atque inde sumpta terra, timens illud durissimumque apostema respersit, Ægidium saepe vocatum implorans, perfuso tamen religione animo et aliquantisper in spem erecto. Frustra homo non fuit vel momento brevissimo: nam qui loquelam jam amiserat, et oculos jam clausos concavosque habebat, quæ sunt indubitata mortis indicia, vociferari et ejulare cœpit, Hai! Hai! Hai! valde dolentis affectum replicans. Cui pater, Quid est, fili? quid pateris? Et puer, Venit, ait, modo ad me quidam ex Prædicatorum cœnobio, forma et habitu pulcherrimus, qui tangens manu dolentem mihi locum hunc, impresso fortiter digito eum perforavit, et novum mihi fecit dolorem. Intellexit rem pater, et inter metum et spem rei eventum expectabat. Et ecce tota illa intrinseca collectio resoluta est, et salutifera dejectione per inferiores partes exinanita atque profusa: puerque, præter omnium opinionem, ex diuturno atque enecante vitio, subito convaluit.

vinum corrupti
cupæ duæ
corriguntur,

92 Apud Scallabim in parœcia D. Bartholomæi, Joannes Solerius grandem viui corrupti cupam habebat, cujus pessimus sapor, color lutulentus, teter

Maji T. III

odor, et naribus erat admodum gravis. Dolebat homini jactura rei familiaris, alioqui perangustæ, quam illius vini pretio sublevare potuisset. Cumque jam effundere cogitaret, ne ex putoris virulentia etiam vasis damnum faceret; subiit illi, ut est ingeniosa necessitas, sancti viri auxilium implorare. Pergens itaque ad sepulcrum, hujuscemodi sancto Patri oratione conquerebatur; Ægidii sanctissime, quem ego apud Deum multum posse non dubito, respice, quæso, meam tenuitatem, et dignare vinum illud corruptum et omnino deperditum tua mihi pietate restituere; ut sit unde rei familiari, quæ valde est exigua, ex parte aliqua consulatur. Abiit deinde domum, et anxius solitudine, cum vixdum horæ quievisset spatium, arrepto terebre cupam perforavit; ex qua prodiit vinum purum, meracum, defæcatum, gustu atque odore suavissimum. Admiratusque subitam mutationem, Ægidii beneficium prædicans, venale exposuit. Ad cujus tabernam propter famam concurrente turba, celerrime totum vendidit, magnamque inde sustulit pecuniam: ad significationem vero suæ gratitudinis rediit ad sepulcrum cum candelis, et ejusdem vini amphoram cœnobitis detulit. Ibidem quoque ad S. Nicolaum Andreas Petreius, cum haberet et ipse cupam ingentem vino plenam, et sponte ebulliens acuisset, cœpit etiam murescere. Quod cum effundere in terram decrevisset, uxor ejus Maria Petreia, Petri Arii filia, tacta religione, viri sancti adiit sepulcrum, et cum lacrymis cœpit rogare, ut suæ paupertatis misereretur: paulo enim antea multarum rerum amissione manserant attenuati. Inde concepta fiducia terræ pugillum sumpsit de tumulo: eam terram linteolo colligatam dimisit in cupam: postridie accedens cum vinum integerrimum ac suavissimum invenisset, præconio quanti voluit indicavit, et lucrum fecit non exiguum. Propter hæc quæ de emendate vino retuli miracula, solenne Scallabi est quibus vinum immutatur, ad Ægidii nomen confugere. Et eo usque populi devenit affectus, ut in dextro humero effigiei ipsius lapideæ, quæ super sepulcri opertorium protensa est, lacunulam excavarint, quo importatum vinum effundentes, rursus inde sumptum in dolia acescentis aut alias fugientis et pereuntis vini transfundunt; exemplo ad alias jam civitates translato, ut fere idem faciant ad pictam imaginem, quod faciunt Scallabitani ad sepulcrum. Vino etiam illo, quod in lacunula semper manet, lippientes et albuginosos inungunt oculos, illo ulcera et varie corruptas corporis partes abluunt qui ista patiuntur: et pro sua quisque fide juvatur.

exemplo jam
communi et
varius utili.

93 In his Ægidii gestis comperio, fuisse Scallabi Domnam Mariam Bernardiam viduam, cujus alibi meminimus, sororem religiosi viri Fr. Petri Bernardii, quæ uxor fuerat Consalvi Menendii: nec certum habeo, fueritne hic Consalvus Menendus, magnus ille Cancellarius, sancti Patris Ægidii consobrinus, de quo num. 16 mentionem fecimus: sed ibi Consalvi ipsius uxor Domna Marina perhibetur, et in libr. Τὸν γένεσιν Petri Comitæ, titulo 43. §. 4. Domna Marina Martinia Domni Martinii Barragani filia nominatur: hæc autem Domna Maria, cum Bernardia cognominetur, patrem habuisse Bernardum ostenditur. Aut ergo Consalvus hic Menendus alter a Cancellario illo fuit; aut si idem fuerit, hanc Domnam Mariam Bernardiam secundam fuisse uxorem oportebit. Sed fuerit, an non fuerit, non multum refert: certe et virum et uxorem illustrem, et illustri fuisse familia, ex personis hic nominatis liquido apparet. Hæc ergo nobilis vidua servum Saracenum habebat, tanta sectæ suæ Mahometicæ tenacitate addictum, ut de Christiana fide suscipienda frequenter verba facienti dominæ non

Pertinax
Saracenus,

A. ANDR.
RESEND.
B. Ægidii
scapulari
admoto,

A modo non acquiesceret, verum etiam ad illius suggestionem aures digitis obturaret. Cumque tandem gravi esset morbo correptus et in sua persisteret contumacia, hera scapulare sancti viri, quod habebat, ad caput ægro apposuit, magna cum devotione dicens, Fiduciam habede Fratris Ægidii sanctitate: nam vel ejus meritis et precibus Deus ab hoc te morbo liberabit; vel si ex eo moriturus es, baptismi fonte purgatus, hinc migrabis. Interea facto apud cœnobitas ad synaxim vespertinam signo, Bernardia eo se contulit, ut sacro visitato sepulcro, servi utramlibet salutem ab Ægidio postulare. Dum illic est, Saracenus corpit magna voce dominam suam vocare, et summa instantia baptismum efflagitare. Præsto illi fuerunt Domnus Bernardus, Giraldus Suerius, Laurentius Menendus et Domna Catharina, ipsius Domnæ Mariæ fratres; Domna quoque Gontina, et Orraca, et Gilia vicinæ. Ergo sine mora magna fide baptizatus, Christi etiam corpus miro affectu suscepit. Cumque illi extrema jam instarent, apparentes dæmones in desperationem illum inducebant: ad quorum terrores novus Christi servus signo Crucis se muniens, increpabat illos, a circumstantibus postulans ut se juvarent. Inter hæc vidit totam domum accensis cereis collucentem, et in medio Christum Servatorem nostrum ac superbenedictam Virginem ejus matrem, bonum animum habere jubentes: ad quorum adventum importuni mali genii recesserunt. Videbat etiam Consalvium Menendum berum suum, maritum Domnæ Mariæ jam defunctum, una cum filia Maria etiam defuncta, sibi adstare, utrumque pulcherrima forma et læta facie se vocantem. Aderat quoque in Prædicatorum habitu quidam splendissima luce coruscus, qui renidenti ore protendens ad illum manum, inquebat, Veni, ne timeas. Quæ omnia cum dominæ et iis qui aderant mirabundus retulisset, intellexerunt Beatum adesse Ægidium; et vestem, cum fide appositam, hominem eatenus devium ad illam gratiam perduxisse. Sic inter adhortantia ad spem impetratæ misericordiæ verba lætus requievit in pace. Qui afluerunt omnes in summa sæpe frequentia testificati palam sunt, a quibus ea noster auctor accepit.

94 Domna Gontina, ejus paulo ante obiter mentionem fecimus, sancta et venerabilis mulier, quæ post viri obitum in perpetuæ castitatis proposito perseverans, vere viduam se bonorum operum exercitatione præstabat, diu calculi atroci malo vexata est; eoque magis quod naturale verendum detegi femina neque medicaturam patiebatur. Cum itaque ad mortem, ex urina multos jam dies non profluente, devenisset; et collapsio ejus utero adhiberi medelam nequaquam ferret; Domna Maria Bernardia, quam diximus, vicina ejus, scapulare sancti Patris super illam extendit, dicens iis qui ibi aderant, Forte dignabitur sanctus Pater Ægidius ab hoc malo eam liberare; sin autem e vita inigraverit, proderit ei certe vestem illius hanc super se tenuisse. Ergo matronis aliquot una cum domesticis ibi pernoctantibus, et instantem decessus horam expectantibus, Bernardiæ, leviter dormienti sub matutinum crepusculum, hujusmodi oblatum est visum. Scala ab eadem qua ægra cubabat domo pertingebat ad cœlum; in imo ejus gradu posita illi videbatur Gontina, in superioribus vero sanctus Pater Ægidius fulgentissima luce radians, qui manu deorsum protensa Gontinam apprehensam sursum secum trahebant. Bernardia felicitati ejus cum verbis gratulari tentaret, excitata est, et visum iis qui aderant retulit, et Gontina halitum extremum efflavit placidissime. Eadem Domna Maria Bernardia, auris alterius oborta inflammatione, febrem patiebatur, dolore nimio ac vigilia cruciantem. Quare ad exper-

baptismum
suscipit,

et pulchro
visu animatur
ad mortem:

alia item
pia mulier,

tum in aliis remedium confugiens, cum isset cubitum, scapulare illud auri læsæ superposuit. Vix sopita, conspexit Fr. Ægidium ad se venientem, et ollam novam calida aqua plenam manu porrigentem atque dicentem, Appone aurem super ollam, et calidæ hujus aquæ suffitu atque vapore sine dubio curaberis. Inde accedens, ollam illi supponebat; protinusque ex aure erumpebat aquæ copia cum sanie: et re ipsa erupit sine mulieris sensu. Quæ statim præ gaudia visi expergefata, penitus se sanam et bene audientem invenit.

95 Virginum Cisterciensis instituti cœnobia est insigne in Oliveto extra muros Conimbrigæ, in loco ubi Fernandus Legionensis Rex, cum Conimbrigam obsideret, stativa castra totos septem menses habuerat; memoria causa quantum areæ fixum Regis tentorium occupabat, sacratum fuit, atque ita ædes rotunda perseverat: ipsum Parthenonem Cellas Vimaranenses appellant: reddere modo nominis hujusce rationem, negotii est a meo instituto alieni. Huc sanctus Pater, cum esset Conimbrigæ, frequenter venire consueverat, ut sacras Christo ancillas ad cœlestium amorem prædicationibus animaret: erga quem illæ vicissim religioso ac pio affectu tenebantur, illonque maxima observabant reverentia dum viveret, et deinde mortui memoriam summe venerabantur. Accidit aliquando defectu imbrum ingens anni siccitas: quare adulta ætate, necessario magis tempore, puteus unde bibere solebant penitus exaruit, cogebanturque longiuscule aqutum mittere, summa difficultate propter aque penuriam, ac labore non medioeri. In qua angustia constitutæ, in ædem unde illas vir beatus exhortari erat solitus, pariter convenientes; Præfecta verba præeunte, ceteris attente audientibus annuentibusque, precatæ ita sunt; Ægidi Pater sancte, tu nobis aquam salientem in vitam æternam abunde suppeditasti in mundo vivens; tu etiam de cœlo, ubi nunc melius vivis, nos famulas tuas tuo devotas nomini respicere dignare, et aquam istam putealem, qua mortalis nostra infirmitas carere non potest, nobis etiam subministra, Pater. Flentibus cunctis et respondentibus, Amen, ac misericordiam acclamantibus, Præfecta ut surgerent imperavit, atque ad puteum secum omnes accederent. O sanctorum ex divina largitate potentiam! Puteus, ejus ne fundi quidem glareæ, siccatis omnino venis, madebat; inventus est scatebris emicantibus prope redundare: neque solum post id aqua non defecit, sed etiam indigenti vicinæ suppeditabatur. Communi ergo consilio cœream candelam, ad altitudinis putei mensuram facientes, per cœnobii ancillam quamdam Scallabim ad sepulcrum sancti viri miserunt. Post aliquod inde tempus servi Saraceni duo, ex iis qui cœnobii ejusdem ministerio serviebant, clam fugam arripuerunt, diuque per plura loca et a pluribus perquisiti non comparuere: cumque inveniendi eos omnino perfrixisset spes, Patronum suum religiosæ feminae humiliter precabantur, uti dignaretur fugitivos valde sibi necessarios revocare. Non multi abiire postea dies, et Saraceni immutatis animis ad cœnobia sponte sua redierunt, fugæ veniam demisse obsecrantes. Lætata eorum reditu Christi ancillæ, quatuor cereos pedes per superius dictam famulam, frogi mulierem, Scallabim transmissos, ante sepulcrum beati viri suspendendos curaverunt.

96 Atque hæc sunt quæ in veterrimo illo libro, quem in principio dixi, a sæpe citato auctore scripta reperi: quibus visum est addere tria, quorum me divina bonitas spectatorem ac testem esse voluit: quæ in eodem quoque libro [ipso] quo contigerunt tempore, publici notarii fide, Lusitano idiotismo scripta continentur f: [quorum etiam testis mihi est

D
et ex aure
laborans
panno eodem
sanatur;

Cella-Vimaranenses
monachæ

E

in communis
ariditate

aquam miraculo
Beati
impetrant,

F

et servos
fugitivos
recipiunt.

His in veteri
MS inventis
addit Resend.
3 a se
visa,

Ven.

A Ven. P. Franciscus Vargus Lemius] qui et ipse iis cum fierent interfuit, quem ego pridie quam commentatus illa sum, conveni. A quo explorare cum vellem, ecquid eorum, quæ ante annos sex et quadraginta nobis adolescentibus contigerant, meminisset; comperi apud eum non modo earum rerum memoriam non esse intermortuam, verum prope etiam novam atque recentem. Igitur vertente anno post Servatoris nostri natalem millesimo quingentesimo atque vigesimo, cum ego studiorum gratia a puero cœptam peregrinationem persequi constituissem, et Olisipone, ubi tum eram, in Galliam Belgicam navigationem expectans, pestilentiae tabes cœpisset grassari; consilium mutare sum compulsus; ut videlicet Salmanticam annos aliquot me conferrem. Deveni ergo Scallabim, ubi cœnobitis præerat, non sine honoris præfatione mihi nominandus, venerabilis Pater Franciscus Vargus Lemius. Is cum specimen indolis non pessimæ datum a me eatenus non ignoraret, humanitate me retinere tentavit: sed hoc solum potuit efficere (quod autumnales pluviae aliquanto immodicæ meam proficiscendi libidinem retardabant) apud se uti manerem ad exitum usque anni. Erant cœnobio Subpræfectus Fr. Thomas Matus, cujus etsi litteræ erant non multæ, conciones tamen gratæ ac maxime populares. Illic igitur die quadam ad quartum Idus Octobris, Præfecto absente, Matus Subpræfectus a prandio me invisit, et Fr. Roebum Lemium ac Fr. Cyprianum Celtiberum ex Cervaria *g* oppido Terragensi veteri municipio vicino [habens in comitatu, invitavit] ut una secum viserem fabros, in templi porticu lapides quadrantes, ad opus quoddam quod faciendum imperaverat Leonora regina, Caroli V soror, divi Emanuelis Lusitanorum Regis tertia uxor, Mariæ hujus Principis nostræ ac heroidis incomparabilis mater, ob facile ac felix puerperium quod habuerat, apposito sancti Patris ferreo cingulo, de quo alibi.

97 Dum ibi sumus ad angulum præ foribus templi, videmus hominem super stramenta cubantem, non quidem pannosum, sed brevi peregrini habitu indutum, et honesta vultus gravitate commendabilem. Aderat ei uxor et puella quæpiam. Quæsito a *h* quadratariis, quinam illi essent, responderunt, nihil se aliud scire, quam Castellanos esse, qui a duodecim retro diebus imbrum vi eo confugerant, quod ingredi in oppidum essent prohibiti, quasi Olisipone venirent, ubi, uti diximus, pestilentiae lues grassabatur. Homo cum intellexisset sermonem de *C* de se haberi, uxore et puella juvantibus, surgere est connisus, altera corporis parte omnino sideratus: atque mulierum et scipionis ministerio, adhærens parietibus, ad nos perreptavit. Quem Suppræfectus animi miseratione excipiens, super lapidem sedere jussit innixum suis; rogavitque unde esset. Ille retracto ad aurem ore agerrime verba proferens, respondit se ex Ursaonensi Bœticæ provinciæ esse oppido: domo exisse sanum ac bene valentem, et religionis causa S. Jacobi Apostoli visitato Compostellæ oraculo, cum Olisiponem nuper ante dies duodecim se conferret, ut navigio aliquo Gaditano in patriam rediret; ante diem pridie Kalendas Octobris, e regione cœnobii quod Virginis-virtutum vocant, apoplexia tactum atque afflatum, subito corruisse; intortam vi sideris fœde faciem oris, et partem [unius lateris] totam paralyti vehementer resolutam: ad mulierumque clamores atque lamenta accurrisse aliquot ex illa vicinia, et a cœnobio accitum qui peccatorum exomologesim, utcumque facere ipse potuisset, tamquam a protinus morituro exciperet. Inde asello, quo in itinere ad sarcinulas vehendas utebantur, impositum, rediisse Scallabim, nec permissum ingredi ad stabularium quempiam,

neque saltem ad *προχοδοχίον* divertere; imbrum D cadentium vi ad locum illum, qui Christi pauperibus et egenis, ut ipse erat, sine repulsa pateret, etiam se confugisse. Commovit hominis oratio omnium qui aderant ad commiserationem animos, misitque Suppræfectus qui illi quod ederet afferrent: et cibo potuque refocillatum interrogat, num sancti Fr. Ægidii, qui illic sepultus esset, nomen apud suam gentem inaudisset. Neganti, Suppræfectus pauca narravit: denique persuasit, ut cum fide ad sepulcrum accederet. Ille incensus sanitatis desiderio, duci se postulavit.

98 Vocato igitur ædituo ut ecclesiam aperiret, inter manus et mulierum et eorum qui aderamus trahebatur; sed ita, ut bis oportuerit eum sedere et interquiescere, antequam sepulcro appropinquaremus. Ad quod cum devenit, toto procubuit corpore. Qui aderamus, flexis genibus Antipbonam, Confessor Domini, decantavimus; Suppræfecto Orationem prosecuto. Homo tum querimoniis quibus calamitatem suam deplorabat, tum lacrymis quibus Ægidii misericordiam deprecabatur, omnes permovit: nemo enim tam arido fuit ingenio, quin humanæ sorti illacrymaret. Quartam horæ unius *E* partem istiusmodi lamentationi impenderat, cum paulisper obtinuit: et ecce subito membrorum omnium tremor illum invasit, cœpitque magnis vocibus et ejulatu clamare, Heu miserum me! uror, uror; succurrite pii Sacerdotes. Turbati qui aderamus, rogavimus, quid novæ rei illi accidisset. Tactus, inquit, ardor affectas has partes a talo incipiens corripuit, ut ignem urentem æque non putem. Et his dictis intortam vultus partem cœpit utrocumque libitum esset agere, et brachium, femur, totumque ad pedem imum crus, modo curvare, modo extendere, internodiis ac nervis officio libere respondentibus: denique vigor et status resolutis membris omnino rediit. Quod ille sentiens, exiliit clamans; Christo gratia, ego sanus effectus sum, o magne Ægidi! o potens! o mirabilis! Et ex nec opinata salute, quasi mente motus, præ lætitia currebat usque ad ecclesiæ ostium. Inde celeri cursu redibat ad monumentum, et complexibus ac osculis hærens protensæ statuæ, non cessabat iteratis vicibus ingeminare, O benedicite! o sancte! o mi sospitator! Rursum ad fores, rursum ad statuam, nequaquam illud omittens, O benedicite! o sancte! o mi sospitator! nobis admiratione stupentibus. Suppræfectus autem imperavit ædituo, ut tintinnabulum crebris *F* nec usitatis ictibus compulsaret, ut solet fieri in rebus subitis, ad populum conciendum. Concurrit ergo multitudo suspicantium in cœnobio incendium esse subortum. Cumque hominis festinationem animadverterent, vocesque gratulatorias audirent, compellabant. Sed ille ad omnes surdus, soli cursuræ et statuæ complexibus intentus, nihil respondebat. Re tamen intellecta, eo quod notus jam esset ex dierum præfectorum ante fores templi cubatione, tantus sublatas est turbæ clamor et invicem loquentium strepitus, ut facere audientiam ad enarrandum neque elatis dextris possemus. At Suppræfectus de superiore loco magna voce clamans, ut vel sic audiretur, Dominica statim secutura populum ad concionem invitavit, postridie tamen adscito ad locum Capituli publico Apostolicæ Sedis Notario, productoque nomine coram cœnobitis et iis qui testimonio dicendi gratia sunt vocati, videlicet ex quadratariis Alvaro Castrio, Georgio Vernandio, Petro Joannide, Georgio Joannide, aliisque numero circiter ad triginta, instrumentum conficiendum ad posteritatis memoriam curavit.

99 Dominica insecuta cum frequens convenisset populus, et Suppræfectus pro concione rem gestam edocuisset,

D
A. ANDR.
RESEND.

adductusque
ad sepulcrum
Beati,

subito sanitatem
recepit:

an. 1520:

quo Eleonora
Reg. invocato
Beato feliciter
peperit,

et Castellanus peregrinus,

in reditu
subita paralyti
tactus,

ANNOTATA.

A ANDR.
RESEND
quod mira-
culum dum
publicatur,

mulier a
cancro.

puer ab igne
sacro sanan-
tur.

A edocuisse, hominemque in edito loco unde posset conspici jussisset stare; denuo clamor ab omnibus qui aderant, sublatus est, et impetu irruptum ad sepulcrum. Ibi duo pulcherrima in omnium oculis edita miracula. Mulier mammam habebat cancro acerrimo corrosam, ac putrem, fœtore gravi naribus intolerabilem: hæc accessit, et ex lacunula humeri statuæ, linteolum vino (quod ibi solere semper esse, supra memoravimus) madefaciens, superexpressit, linteumque expandit. Et subito, antequam se loco moveret, exesa mamma sanata est; in sponte decidit cancer loco suppleta carne; et papilla, nutriendi officio pernecessaria, uberi restituta, pristinam formam recepit, rubore tantum novam sanitatem attestante. Altera mulier in ulnis filiolum gestabat, cujus sinistrum brachium fœdarat sacri ignis species quædam, infantibus familiaris; quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo et Latino sermone compacta. Morbus etsi non nimis est perniciosus, multum tamen fœditatis habet, propter pustularum invicem concretarum aspretudinem. Porrecta ergo mulier ad lacunulam manu, intincto linteo, nudatum infantis brachium contextit domum abitura. Sed cum aliquamdiu præ turba impediretur, arefactum calore linteum voluit iterum madefacere. Quod ubi tollere tentavit, tota illa pustularum series sponte secuta est in linteo, et brachiolum purgata omni noxa sanum relictum. Ad utriusque mulieris et admirantis turbæ acclamationes accurrimus: et quæ Suppræfecti erant partes Notario imperatum, ut superiori miraculo addenda ista curaret. Tria hæc, quorum spectator ipse fui, visum est ceu coronidem historiæ huic inserere, ne per oblivionem ad posteros non venirent, ut multa que propter assiduitatem et cœnobarum negligentiam interciderunt. Nunc te, sancte Pater Ægidi, quanta animi demissione possum, oro, ut qua religione ac pietate in tuis recensendis virtutibus versatus sum, eadem tu me ad senectutis hujus extremum perducas: et si quid bene de te merui, bene, quemadmodum Christianum Sacerdotem decet, tandem ut moriar, te quæso, ut efficias.

a Jam aliquoties id contigit huic editioni, ut omissis quibusdam verbis hiaret sensus, per transcribentium; aut typothetarum incuriam. Hic nomen patris deesse intellige.

b Jam dixi Auriense territorium videri Ourem: inter Tomarium et Leiriam (non Conimbricam) sic positum ut rectam viam ab ortu in occasum tenenti vel contra relinquendum ipsum ad Meridiem sit, transeundus autem sit vicus qui in communi Atlantis Blaviani tabula vocatur Ceiza, a Sumisone autem non exprimitur: atque ita evidentius probatur Conimbricam, pro Leiria, scriptam fuisse per memoriæ lapsum, cum in portem prorsus diversam tendit Conimbrica, respectu Tomerii ad Boream sita.

c Quodnam hoc Veremundense territorium non assequor: Villas-novas plures, sed diversis cognominibus, tabula Lusitanæ repræsentat; puta Villa-nova da mil fontes ad mare in Commarca Bejensi, d'Alvito in Eborensi, de Falcoa in Lamegensi, et alibi forte alias.

d Leirena vulgo Leiria jam sæpius nominata, distat Santirena leucis 8.

e Cupta Conimbrica fuit a Ferdinando I an. 1040, qua de re Mariana lib. 9 cap. 2. Quando autem Cisterciensis Ordinis moniales eo introductæ sint nusquam reperi, solum scio, primum istius Ordinis eo in regno cœnobium, S. Joannis de Tauraca, fundatum esse an. 1132.

f Hæc aut similia festinanti typothetæ excidisse, et ex sequentibus supplenda, res ipsa loquebatur. Eadem mox licentia iterum uti coactus paulo infra, verba a me addita his notis [] secrevi.

g Inter Barcelonam et Ilerdam Catalauniæ urbes ad rivum, Cerveram dictum, Terraga est, nec procul inde versus Barcelonam Cervera oppidum notatur in tabulis.

h Quadratarius est, quadrator lapidum, lapicida: voce ea usus Sidonius Apollinaris.

DECIMA QUINTA MAJI.

SANCTI QUI IDIBUS MAJI COLUNTUR.

S	ancti Torquati, S. Ctesiphontis, S. Secundi, S. Indaletii,		S. Januarius,	{ Mart. Lamosinen-
	S. Cecillii,	{	S. Pelagia,	{ ses in Cilicia.
	S. Hesichii,	{	S. Eulitius Martyr apud Surianum in He-	
	S. Euphrasii,	{	truria.	
	S. Chrysantus,	{	S. Quirilla,	{ Virgines et Mart.
	S. Fortunatus,	{	S. Sophia,	{ Romæ adservatæ
	S. Isidorus Martyr in insula Chio.	{	S. Liberator, Martyr Beneventi depositus.	
	S. Petrus,	{	S. Achillius, Ep. Larrissen. in Thessalia.	
	S. Andreas,	{	S. Simeon,	{ Martyres in Per-
	S. Paulus,	{	S. Isaacius,	{ side sub Sapore
	S. Dionysia,	{	S. Bachtisoës,	{ Rege.
	S. Heraclius,	{	SS. Reliquiarum festum Avenione, in ædibus	
	S. Paulinus,	{	Domini de Fargues.	
	S. Benedimus,	{	S. Joannes,	
	S. Dimidrianus, Episcopus Veronensis in Italia.	{	S. Stephanus Leu.	
	S. Cassius,	{	S. Marianus,	
	S. Victorinus,	{	S. Dorus,	
	S. Maximus,	{	S. Potitus,	{ Beneventi in Ita-
	Item iv millia cclxvi,	{	S. Prosper,	{ lia.
	S. Timotheus,	{	S. Felix,	
	Virgines vii,	{	S. Cervolus,	
	S. Alexander,	{	S. Stephanus,	
	S. Dignus,	{	Item alius,	
	S. Chottia,	{	S. Primaël Sacerdos, Eremita in Britannia	
	seu Chotidia,	{	Armorica.	
	S. Simplicius, Martyr in Sardinia.	{	S. Dominus Diaconus, Placentiæ in Italia.	
	S. Rosula, Martyr Filsina.	{	S. Florentius Episc., Campiæ in Hebruria.	
	S. Præstabilis,	{	S. Hilarus, Abbas Galeatensis, in Italia.	
	S. Felix,	{	S. Dymrna Virgo,	{ Martyres Gelæ in
	S. Victor,	{	S. Gerebernus Sacerdos,	{ Brabantia.
	S. Cyrieus,	{	S. Hidelbertus vel Aribertus, Episcopus Der-	
	S. Januarius,	{	tonensis in Insubria.	
	S. Herolus,	{	S. Caesarea Virgo Martyr in Calabria.	
	S. Paulus,	{	S. Ursus, Episcopus Fanensis, in Italia.	
	S. Minervus,	{	S. Brythunus, Feu Berethunus, Abbas Be-	
	S. Aquilinus,	{	verlaci, in Anglia	
	S. Heraclius,	{	S. Rubertus Dux,	{ Bingæ in diœcesi
	S. Dionysia,	{	S. Bertha mater ejus,	{ Moguntina.
	S. Boninus,	{	S. Witesindus, Martyr Cordubæ in Hispania.	
	S. Saterius,	{	S. Nicolaus Mysticus, Patriarcha Constanti-	
	S. Paulinus,	{	nopolitanus.	
		{	B. Dorotheus Eremita, Lucæ in Italia.	
		{	S. Isidorus agricola, Madriti in Castell.	
		{	B. Maria, uxor S. Isidori, Tordelagunæ pro-	
		{	ppe Madritum.	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S	ancti Danielis, Diaconi et Martyris, Translatio Patavii memoratur a Galesinio. Vitam ejus dedimus in Januarii.	S. Sabinus, in Daletia, indicatur in Martyrologio MS. Carmelitano. Plurimi hujus nominis sunt, ex his S. Sabinus Episcopus in Apulia, S. Sabinus Ep. Neapoli et Lesinæ in Apulia, S. Sabinus Episcopus Atripaldæ in Italia (quorum forte aliquis, nomine loci male exarato, hic est) relati autem a nobis sunt
	S. Severini Episc. Septempedani olim hoc die agi depositio consuevit, ut patet ex Actis, quæ dedimus viii Januarii.	ix Febr.
	Remigii seu Remedii, Episcopi Rotomagensis, Translatio celebratur in MS. Florario. At dies natalis est xix Januarii.	Alfredus Rex Northumbriæ, quasi factus monachus Mailrosensis, ut Sanctus inscriptus est Menologio Bucelini.

- Bucelini. De eo egimus vi Februarii ad Vitam SS. Kineburgæ et Kineswithæ, et S. 4 fabulam deteximus. Iterum id fecimus, quando ab aliis refertur, inter Prætermisos* xiv Martii.
- S. Georgius Episcopus Mitylenæ indicatur in *Menologio Sirlleti. Ast alii Græci solenni cultu celebrant eum die* vii Aprilis.
- SS. Primianus et Firmianus Martyres memorantur in *Martyrologio pervetusto, caractere Longobardico exarato, et in bibliotheca Vaticana asservato, ac numero 5949 signato, quod fuit olim Ecclesiæ Beneventanæ, in quo horum nomina sub finem adscripta sunt, sed caractere etiam Longobardico. Videntur hi esse quorum corpora condita fuerunt Lesinæ in Apulia, et inde Neupolim translata, atque in Ecclesiâ Annuntiæ deposita. De quibus egimus* xxviii Aprilis.
- B. Robertus 2 Abbas Claravallensis hodie nominatur in *Kalendario Cisterciensi, de quo satis dictum inter Prætermisos ad*
- S. Marianus Martyr memoratur in *MS. Patriciano, o nobis reperto Neapoli apud Clericos Regulares. Plures istius nominis Martyres occurrunt: ita Marianus inter martyres Afros est* vi Maji.
- et Marinus seu Marianus Mart. Mediolani vi Maji.
- S. Victor Martyr Mediolani memoratur in quatuor apographis *Martyrologii Hieronymiani et alio Regine Suecicæ. Verum quia dedimus præterito die S. Victorem, cum tribus Sociis, ibidem Martyrem (quo itidem die Translatio S. Victoris Martyris inscripta est Breviario Mediolanensi anni 1539, et relata a Galesinio, Molano, Ferrario) non audemus hunc ut diversum proferre. Videtur idem Senis coli ut Advocatus. Forsan hæc translatio sex diebus post necem facta ab aliis ad hunc diem memoratur, et sic ageretur de S. Victore Mauro Martyre Mediolanensi: cujus Acta dedimus* viii Maji.
- S. Epiphanius, Episcopus Constantiensis in Cypro, refertur a *Molano in prima editione Auctarii ad Usuardum et Canisio. Vitam illustravimus* xii Maji.
- S. Pachomius, Abbas Tabennesiota, S. Theodorus Sanctificatus discipulus ejus, celebratur in *Menologio Sirlleti. Pachomius etiam in Menæis: de utroque simul egimus, quando prior a Latinis colitur, xiv Maji.*
- Harwaldus sive Harphardus Martyr proponitur in *MS. Florario, et a Greveno in Auctorio Usuardi. Vitam damus* xiv Maji.
- B. Ægidius Poncella in Lusitania indicatur a *Ferrario in Catalogo generali. Est is B. Ædigijs Ordinis Prædicatorum: cujus Acta dedimus* xiv Maji.
- Apparitio Imaginis non manufactæ in Camulianis, facta temporibus Theodosii, indicatur in dicto *MS. Synaxario Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Est Camuliana urbs Episcopalis Cappadociæ primæ sub Casarea Metropoli, etiam Justiniana nova Camulianensium, et Justinianopolis Camulianorum dicta. Fuisse autem hanc Imaginem ex Camulianis Constantinopolim delatam anno 9 Imperii Justinii II, id est anno Christi 574, testatur Cedrenus. Et occasione hujus Translationis forsân solennitas Apparitionis hodie celebratur. De hac imagine plurima edidit Gretserus in Syntagma de Imaginibus non manu factis cap. 12 et tribus sequentibus.*
- Deiparæ Virginis Dominae nostræ memoria in Pera, ad ambitum murorum scilicet urbis Constantinopolitanæ, indicatur in *MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ asservato in Collegio Parisiensi Societatis Jesu. Est autem Pera quasi suburbium Constantinopoleos, ubi degunt Latini et Catholici, inter quos resident et docent aliaque munia exercent Religiosi Societatis Jesu.*
- SS. Athanasius et Theodorus, comites S. Jacobi, adjuunguntur a *Maurolyco, Felicio, Galesinio, Ferrario. SS. Torquato et aliis Episcopis, a SS. Petro et Paulo in Hispaniam missis. Cur tamen hos duos illis in titulo non adjunxerimus, infra dicemus.*
- Nicomachus, quasi Martyr Lampsaci sub Decio, cum SS. Petro, Andrea, Paulo et Dionysio indicatur a *Maurolyco: sed is inter tormenta defecit a fide, et sic misere mortuus est. Consule infra Acta dictorum Martyrum.*
- SS. Dionysius et Christiana Martyres Lampsaceni cum SS. Petro, Andrea et Paulo referuntur in *Menologio Basilii Imperatoris, et in MSS. Menæis Mediolani et Taurini adservatis, sed solum Dionysia Virgo Christiana legi debet, uti infra in Actis dicimus.*
- S. Odori vel Odorii Martyris nomen legitur in *Kalendario, quod præfigitur MS. Ordinario Ecclesiæ Ambianensis, seu potius Ceremoniali, compilato circa annum 1197 per Everardum de Roya Cantorem: et ex hujus MS. fide inseritur primo ejusdem Ecclesiæ impresso Breviario anni 1485, et aliis deinceps annorum 1550 et 1634, nec non Massalibus annorum 1487, 1498 1506 et 1528, ac denique libro Orationum in choro ejusdem ecclesiæ recitandarum, quem Adrianus d' Honercourt Decanus an. 1500 donavit, eodemque impresso annis 1506 et 1528. His tamen non obstantibus judicat D. Scellier, desuper interrogatus a D. du Cange (qui eruditissimus ipse, non voluisset consulere nisi virum, quem ipse crederet de talibus optime judicaturum) censuit librarium esse mendum ejus, qui Ordinarium istud describens, pro Isidoro vel Isidorio, omissis primis duabus litteris, scripserit Odorium; et ceteros postea, pro summa quæ MS. illi dabatur fide, traxerit in sequelam. Hoc autem confirmat tum ex MS. Martyrologio, quo Ecclesia illa utitur, exarato sub annum 1280, ubi solum fit mentio S. Isidori, iisdem quibus apud Adonem verbis; tum ex Kalendaris Breviariorum duorum membraneorum, sub medium seculi xiv conscriptorum ex usu Ambianensis Ecclesiæ, quorum unum præfert nomen Balduini Presbyteri, alterum pro Isidori habet Isidoris: utrumque autem convincit, tum necdum usu probatum fuisse errorem ejus, qui scripserat nomen S. Odorii. Est autem S. Isidorus Martyr in Chio, cujus Acta hic dantur.*
- S. MAGNI Martyris corpus, asservatur Romæ in Ecclesia B. Andræ della Valle, e cæmeterio aliquo erutum, ejusque memoria celebratur.
- S. Marianus Martyr inscriptus est *Martyrologio MS. Patriciano, quod Neapoli apud Clericos Regulares adservatur. Plures hujus nominis Martyres occurrunt: num aliquis ex illis, an diversus statuendus, ex rudo nomine non liquet.*
- S. Auctor indicatur in *Auctario Greveni ad Usuardum, forsân Victor hoc die relatus Martyr Pingviæ, qui locus nobis ignatus. Bingium in Germania intelligit Ferrarius Certiora expectamus.*
- Raymundus Confessor et Eleemosynarius indicatur in scriptis additionibus *Carthusiæ Bruællensis ad Grevenum, absque ulteriori notitia.*
- B. Joannis, Episcopi Beneventani xxi, corpus anno 1119 die xv Maji collocavit una cum aliis Sanctorum corporibus *Landulfus Archiepiscopus, ut memorat Falco in Chronico Beneventi, qui Joannes, sicut titulus præmonstrabat triginta et tres annos in Episcopatu advixit. Incertum ubi illud nunc sit: si aliquando inveniatur Legenda, quam sua memoria visam et deperditam testatur Vipera apud Ugellum, poterunt certiora de ejus sanctitate et cultu proferri.*
- Columbanus a *Lestæo lib. 4 de Rebus gestis Scotorum, in Donaldio 53 Rege, indicatur cum variis aliis, qui Scotiam vita sancte, exemplo sincere, et doctrina solide*

solide illustrarunt. Quod sufficiebat ut eum Sanctum et Episcopum suo *Menologio* inscriberet *Camera-rius*; silet *Dempsterus* cum aliis.

Chromanus, Presbyter et Confessor, in Mernia Scotiae provincia, doctrina et miraculorum fama celebris, acerrimus Ecclesiasticorum propugnator rituum, et Paschatis Catholice celebrandi auctor, mortuus sub annum 944. Ita *Camerarius* in *Menologio Scotico*: *Dempsterus* elevationem ejus ad viii Aprilis retulit, ut ibi in *Prætermisissis* dictum.

Saranus, filius Arecharii de Inis mor, seu Insula magna, in regione de Hi macaille intra Hi-Lia-thaiu, cum tot circumstantiis inscriptus est *Martyrologio Tamtachtensi*: de quo aliud ad hunc diem non reperitur. Nomen Sarani occurrit sæpius, sed num de uno eodemque agatur, nescimus.

Dubliterius Abbas Findglassie indicatur in *Martyrologio Tamtachtensi*: et a Colgano ad *Vitam S. Albani* 16 Martii, Annotato 24, ubi dictum monasterium asseritur esse in Lugenia et diocesi Dublinensi.

Vachonna Episcopus, Memorantur in *Martyrologio Tamtachtensi*, de quibus, sub istis nominibus, nihil alibi hactenus legimus.

Popula et Bamorora ut Martyres referuntur in *MS. Tamtachtensi*, alibi ignota.

Adelgarius, Archiepiscopus Bremensis et Hamburgensis, mortuus anno 909 hisce Idibus Maji, memoratur cum titulo Sancti a Wione, Menardo et Bucelino. Verum idem Bucelinus par. 1 Germaniæ sacræ enumerans Bremenses et Hamburgenses Episcopos, tres solum honorat titulo Sancti, Willehadum, Ansharium et Rembertum. De ultimis duobus egimus in et iv Februarii: ad quorum Acta frequens hujus Adelgarii mentio facta est, ut qui illis proxime successit. Agunt de eodem Albertus Stadensis, Adamus Bremensis, Albertus Krantzius, Ioannes Letnerus in *Chronico Corbeie Saxonice*, ubi Abbas fuit, aliique; sed absque omni mentione alicujus cultus sacri.

Richardus Anglus, ex instituto Benedictione sub S. Bernardo Ordinem Cisterciensem amplexus, ut Beatus refertur a Chrysostono Henriquez et Bucelino, omittitur a Chalemoto, qui alibi dictum Henriquez sequitur.

Manardus, Abbas Duaci in Belgio, ut Sanctus indicatur a Ferrario in *Catalogo generali*, additurque in *Notis*: Ex Molano in Additionibus et Tabulis Ecclesiæ Duacensis. De eodem Molanus in Natalibus Belgii pluribus agit. Hac Ferrarius, nescio quo spiritu abreptus. Nam nullum vestigium est Manardi apud Molanum, imo ne quidem apud Raissium Duacensem, qui Tabulas Ecclesiæ Duacensis satis evoluit. Sane Ferrarius Tabulas Ecclesiarum subinde videtur ex sui conjectura proferre. Interim more suo Saussagus Ferrarii errores multiplicat, dum tale elogium excogitat: Duaci depositio S. Manardi Abbatis, multarum animarum ad Christum pædagogus, Angelorumque in vitæ puritate studiosi imitatoris. Silet de tali Abbate *Martyrologi Benedictini et Cisterciensis*.

Thomas Cantipratanus, ex Canonico Regulari in Cantiprato prope Cameracum, Ordinis Prædicatorum, et demum Episcopus Suffraganeus Episcopi Cameracensis, hoc die mortuus est, ut Veneralis sanctitate relatus a Miræo in *Faltis Belgicis*, et Raissio in *Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii*. Vitam ejus habemus ex codice *MS. Rubæ-Fal-lis*, quam Hyacinthus Choquetius edidit in libro de Sanctis Belgii Ordinis Prædicatorum. Eandem etiam conscripsit Georgius Colvenerius, et præfixit libris Apum ab eo compositis.

Margarita, sanctimonialis Ordinis Cisterciensis, anno mxcviii in monasterio Dominarum in Parco piissime mortua, cum titulo Beatæ refertur ab Henriquez, Bucelino et Arturo. Item, sed venerabilis appellata, a Raissio in *Auctario ad Natales Belgii Molani*. Prudenter omittitur a Chalemoto. Qui ultimus scripsit Saussagus Pius eam addidit.

Jacobus, Novitius monasterii Viconiensis in Hannonia Ordinis Præmonstratensis, Angelicis moribus juvenis, traditur hoc die obiisse, cujus corpus (cum a triennio post ejus obitum, ad novi templi fundamenta jacienda, terra ibidem effoderetur) incorruptum et integrum fuit repertum. Verum ubi postea fuerit sepultum plane latet. Ita Adrianus David in tractatu de dicto cænobio Viconiensi, cap. 18, ubi Jacobum titulo Beati honorat, quod etiam fecerunt Ruissius in *Auctario ad Natales Sanctorum Belgii*, Chrysostomus vander Sterre in *Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis*, et alii hoc xvi seculo.

Joannes de Hungaria et Mino-
Boguslaus, a Turcis occisi, rum
Antonius Tegrinus Spoleti anno 1313, Ordinis,
Bernardinus a Bibiena Lucæ anno 1490 nis, in-
Catharina Lopetia Tertiaria in dioc. Tolet. scripti
Martyrologio Franciscano Arturi, et Catharina
ejusdem *Gynecæo*, ubique attributo titulo Beati.

Nicolaus, Ordinis Dominicanorum Apostolicus fidei Prædicator, ab Hæreticis in Tolosano agro excoriatus, inter Pios refertur a Saussago in *Martyrologio Gallicano*.

Lucia Gonzales, tertii Ordinis S. Dominici, amore Christi in deserto degentis, relicta seculari conversatione, recessit ad antrum quoddam, abscondita ab oculis hominum, a Deo valde amata, ejusque gratia vicit diabolicas infestationes. Ita Annus sanctus Ordinis Prædicatorum hoc die.

B. Simon Anglicus civitate Burdegala, inscriptus *Florario Sanctorum*. Hic est Simon Stock, Prior Generalis Ordinis Carmelitici: cujus Acta damus sequenti die xvi Maji.

Rainaldus Abbas Cisterciensis quartus, indicatur a Saussagi inter Pios et beatæ memoriæ. Ab aliis sequenti die xvi Maji.

Orestes, Patriarcha Hierosolymorum Martyr, refertur in *MS. Florario Sanctorum*. Sufficiens quæ de eo dicuntur in *Catalogo Patriarcharum Hierosolymitanorum*: a Theodoro Pauli refertur ad xvi Maji.

S. Mancius Martyr Eboræ in Lusitania, inscriptus est *Martyrologio Romano*. Verum colitur Eboræ, quando Acta examinata dontur, xxi Maji.

B. Jacobus Philippus, Confessor Faventinus Ordinis Servorum, a Philippo Ferrario ejusdem Ordinis Generali refertur, ut hodie mortuus et colendus, in *Catalogo Sanctorum Italiae*: sed numeri errorem correxit in alio *Sanctorum Catalogo generali*, ad diem quo revera mortuus est et nos de eo agimus xxv Maji.

Colmanus, filius Hua-Laigsi sen Mac-ua Laigse, memoratur in *MS. Tamtachtensi*, item in *MSS. Dunggallensi, Mariani Gormani, et Maguir*, apud Colganum ad lib. 3 *Vita S. Columbæ Abbatis per Adamnanum* notat. 15. Verum ab Adamniano cap. 12 appellatur S. Columbanus Episcopus Mocu-Loigse, cujus animam S. Columba Abbas vidit ab Angelis ad cælum evehi. Quod latius ad *Vitam dicti Columbæ* poterit discuti ix Junii.

SS. Vitus et alii Martyres Elwangæ indicantur in *Martyrologio Germanico Canisii*. Silet de his Bruschius, Crusius, Bucelinus, ubi de hoc monasterio agunt. Arbitramur S. Vitum cum Modesto et Crescentia intelligi, et reponendum, loco xv Maji, xv Junii.

S. Bernardus Episcopus, Ordinis Canonicorum Regularium,

- gularium, in *Kalendario Breviarii* anno 1542 excusi. Ut Archidiaconus Augustæ Prætorix, indicatur a Ferrario in *Catalogo Gen. citatis Molano et Canisio item Sanssayo in supplemento*: sed hi sequenti die de eo agunt, et Eremitam oppellont. At is mortuus est, quando ejus Acta erant danda, et colitur apud *Canonicos Regulares* xv Junii.
- S. Vigilinus, Episcopus Tridentinus Martyr, indicatur in *MS. Florario et Viola Sanctorum Ingenoxæ* anno 1508 excusa. Ab aliis xxvi Junii.
- S. Sidronius, Martyr in territorio Senonico, proponitur in *MS. Carmelitano Coloniae adservato*, in *Martyrologio Coloniae et Lubecæ* anno 1490 excuso, item a *Graveno, Mauralyco, Canisio*. Verum in *Martyrol. Romano et aliis* celebratur xi Julii.
- S. Rethicius, aliis Tredicius, Protecus et Prætecus, imo Tetricius et Triticius refertur in *apographis Martyrologii Hieronymiani et aliis MSS.* Colitur Officio ix Lectionum in *Ecclesia Augustodunensi* xix Julii.
- S. Memmius, Episcopus Catalaunensis in Gallia, quasi postea prædicasset in Lusitania, ibique Martyr obiisset, refertur a *Tamoyo Salazar* in *Martyrologio Hispanico*, imo et quasi idem esset cum S. Mancio Martyr, qui colitur xxi Maji, at S. Memmius v Augusti.
- S. Wigberti primi Præpositi Frideslariensis Translatio, sub ritu Duplicis Majoris celebratur in *ecclesia Frideslariensi*: Natalis recolitur xiii Augusti.
- SS. Fortunati, Cui et Anthæ Martyrum translatio

- corporum Salernum, celebratur solenni Officio sub ritu duplici in *Ecclesia Salernitana*, et memoratur a Ferrario in *Catalogo generali*: ost dies natalis cum Octava celebratur xxviii Augusti.
- Sanctorum xx Fratrum Martyrum Beneventi translatio indicatur in *manuscriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum*. Natalis illorum dies est i Septembris.
- S. Sophia vidua et mater SS. Fidei, Spei et Caritatis, inscripta est duobus fastis MSS. non antiquis, forsitan occasione S. Sophiæ Virginis, de qua infra agimus. Vidua ipsa colitur xxx Septemb.
- S. Mannæ seu Mennæ Virginis Translatio apud Portum-Suavem in Tullensi diœcesi, facta anno mxxvi, refertur in *Gynecæo sacro Arturi, Menologio Virginum Laherii et apud Ruer lib. 1 par. 3 Antiquitatum Vosogensium*: dies ejus natalis celebratur iii Octob.
- S. Evasius, Episcopus et Martyr, indicatur in antiquo *Missali Ambrosiano* anni 1522 et *Breviario* 1539. Est is Episcopus Astensis et Patronus Casalensis, coliturque i Decembris.
- S. Cæsar, ex lxx discipulis Christi Episcopus Dyrachii, indicatur in *Catalogo generali Ferrarii ex Menologio Græcorum*: quale hoc sit nescimus. Solum est citare *Menologium Sirlleti*, in quo deest. Refertur die xxix Martii, sed tunc remisimus ad diem, quo et in dicto *Menologio et Menæis* celebratur cum aliis Christi discipulis viii et ix Decembris.

DE ADVENTU IN HISPANIAM

G. II.

SS. TORQUATI, CTESIPHONTIS, SECUNDI, INDALETHI, CÆCILII, HESICHII, EUPHRASII, EPISCOPORUM.

SECCULO I

Adventus
horum Epi-
scoporum
celebratur
i Maji,

C

Maximum quod ullis regionibus divinitus præstari potest beneficium, censei debet lumen orthodoxæ fidei Christianæ. Hinc merito initium conversionis et adventus Sanctorum, qui sacro eo lumine aliquas regiones illustrarunt, et Evangelica semina in populos sparserunt, celebratur a posteris in aliquam gratiarum actionem pro tanto dona olim accepto et hactenus conservato. Faciunt hoc Ecclesiæ Hispaniæ, quando mense Majo agunt festum septem virorum Apostolicorum, qui a SS. Petro et Paulo Apostolis in illud regnum missi, suo adventu gentiles ab idolorum superstitione ad veram Christi religionem traderunt. In *Missali et Breviario secundum Regulam B. Isidori dicto Mozarabes*, quod jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi Toletani anno md et mdii excusum fuit, præscribitur ipsis Kalendis Maji festum Torquati et sociorum ejus, Confessorum et Pontificum, ix Lectionum, et ista recitatur Oratio: Deus qui per beatissimos Pontifices tuos Torquatium, Secundum, Indaletium, Ctesiphontem, Cæcilius, Hesichium et Euphrasium, innumerum Hespericum populum ad te accersiri voluisti, præsta quesumus, ut Ecclesia tua eisdem Rectoribus gubernetur, quos ei voluisti præesse Pastores. Eodem oratio in *Breviario Burgensi* sub annum mmi impresso recitatur pro Commemoratione horum Sanctorum ad dictas Kalendas Maji, reliquum autem Officium fit de SS. Philippo et Jacobo Apostolis. In *Missali mixto secundum Ordinem Ecclesiæ Toletanæ*, quod anno mdli prodiit, recitanda Missa refertur ad Kalendas Maji adjuncta rubrico, qua indicatur Responsoria et alia omnia ut in Natali plurimorum Confessorum recitanda; in *Kalendario* autem notatur festum transferri,

5 Maji,

ad diem scilicet non impeditum. In *Festis propriis diœcesis Compostellanæ* anno mxcvi excusis, ad diem v Maji celebratur festum S. Torquati et sociorum, et recitatur Officium de Communi plurimorum Martyrum tempore Paschali.

2 Celeberrimus porro eorumdem cultus præscribitur ad hunc diem xv Maji, cum tali elogio apud *Usuardum*. Idibus Maji Natalis sanctorum Confessorum Torquati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cæcilii, Esicii, Euphrasii: qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad prædicandum verbum Dei, ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, et innumeras multitudines Christi fidei subjuggassent, Torquatus Acci, Ctesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Indalecius Urçi, Cæcilius Eliberi, Esicius Carcesi, Euphrasius Eliturgi quieverunt. Hæc *Usuardus* et passim alii cum *hodierno Martyrologio Romano*: in quo sub initium, ommissa voce Natalis, dicitur, in Hispania SS. Torquati etc. post verbum autem subjuggassent interponitur: In ea provincia diversis locis quieverunt, Torquatus Acci etc. *Wandelbertus* hoc versu eas indicat:

Pontifices septem Hesperiam simul Idibus ornant.

3 De horum adventu in Hispaniam sequenti metra inveniuntur in dicto *Breviario* seu *Missali* secundum regulam S. Isidori: quæ utrumque ipse S. Isidorus composuerit aut olim postmodum, non liquet: ipsa sic sonant:

Urbis Romulæ jam toga candida,
Septem Pontificum destina, promicat:
Missos Hesperix, quos ab Apostolis
Adsignat fidei prisca relatio.

et potissimum 15.

D

Roma ab
Apostolis
missi in Hispaniam,

Hi

A Hi sunt perspicui hominis indices
 Torquatus, Ctesiphon, atque Hesichius,
 Hic Indaletius sive Secundus,
 Juncti Euphrasio Cæcilioque sunt.
 Hi Evangelica lampade præditi,
 Lustrant Occiduae partis arentia,
 Quo sic Catholicis ignibus ardeant,
 Ut cedant facibus furva nocentia.
 Accis continuo proxima fit viris
 Bis Senis stadiis qua procul insident,
 Mittunt asseculas escua quærere,
 Ut fessa dapibus membra reficerent.
 Illic discipuli idola Gentium,
 Vanis inspiciunt ritibus excoli;
 Quos dum contemni fletibus implorant,
 Terrentur potius ausibus impiis.
 Mox insana fremens turba satellitum,
 In his cum fidei stigmata nosceret,
 Ad pontem fluvii usque per ardua,
 Incursum celeri hos agit in fugam.
 Sed pons prævalido murice fortior,
 In partes subito pronus resolvitur.
 Justos ex manibus hostium eruens,
 Hostes flumineo gurgite subruens.
 Hæc prima fidei est via plebium,
 Inter quos mulier sancta Luparia,
 Sanctos aggrediens cernit et obsecrat,
 Sanctorum monita pectore collocans.
 Tum Christi famula attendens obsequio
 Sanctorum, statuit condere fabricam,
 Quo baptisterii unda patesceret,
 Et culpas omnium gratia tergeret.
 Illic sancta Dei femina tingitur,
 Et vitæ lavacro tiocla renascitur:
 Plebs hic continuo pervolat ad fidem,
 Et fit Catholico dogmate multiplex.
 Post hæc Pontificum cara sodalitas,
 Partitur properans septem in urbibus;
 Ut divisa locis dogmata funderent,
 Et sparsis populos ignibus urerent.
 Post hos Hesperiae finibus indita
 Illuxit fidei gratia præcoci:
 Hinc signis variis atque potentia
 Virtutum homines credere provocat,
 Ex hinc justitiæ fructibus incliti,
 Vitam multiplici sænore terminant,
 Consepiti tumulis urbibus in suis:
 Sic sparso cineri una corona est.
 Hinc te, turba potens unica, septies
 Oratu petimus pectoris abdito,
 Ut vestris precibus sidus in ætheris
 Portemur socii civibus Angelis.
 Sit Trino Domino gloria, Unico
 Patri cum Genito atque Paraclito,
 Qui solus Dominus Trinus et Unus est,
 Seclorum valule secula continens. Amen.

4 Hæc tunc Hymnus ille: cui haud absimili elogio
 consonat Ado, Natale sanctorum Confessorum Tor-
 quati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cæcili, Esicii,
 Euphrasii, Qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi
 ordinati, ad prædicandum verbum Dei ad Hispan-
 ias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi
 sunt. Cumque ad civitatem Accitanam venissent, et
 propter laborem itineris modicum quiescentes, causa
 victus emendi discipulos in urbem misissent; mox
 paganorum multitudo, qui tunc forte diis suis festa
 celebrabant, eos usque ad fluvium persecuta est: in
 quo pons miræ magnitudinis et firmitatis exstructus
 transeuntibus Sanctis, Dei nutu cum omni inse-
 quentium multitudine funditus corruit. Ad quod mi-
 raculum ceteri territi, et cujusdam magna Senatri-
 cis Lupariæ (quæ divinitus inspirata eos benigne
 suscipiens credidit) exemplum secuti, relictis idolis,
 Maji T. III

Christo Domino crediderunt. Post hæc divercis ur-
 bibus evangelizantes, et innumeras multitudines
 Christi fidei subjugantes, Torquatus Accii, Ctesi-
 phon Vergii, Secundus Abulæ, Indalecius Urci,
 Cæcilius Eliberi, Esitius Cartejæ, Euphrasius Eli-
 turgi quieverunt. Extat usque hodie illustre mira-
 culum ad commendationem pretiosæ mortis eorum.
 Nam eadem solennitate apud præfatam Accitanam
 urbem ad sepulcrum S. Torquati arbor olivæ divini-
 tus florens, maturis fructibus onustatur. Hæc Ado et ex Brev
 et post eum Notkerus, ac Petrus de Natalibus lib. 5 Pinnatensi.
 cap. 3, addens olearum istarum liquor ægrotudines
 sanari. Tamayus-Salazar ex MS. Complutensi, litte-
 ris Gothicis exarato, hanc historiam latius deductam
 refert, quam lector apud eum poterit videre, cum viz
 aliquid adducat, quod non sincerius in relato jam
 Hymno et Adonis elogio reperiatur. Dedimus ad xxx
 diem Aprilis Translationem S. Indaletii, ad Pinna-
 dense S. Joannis Baptistæ monasterium in Arragonia,
 factam anno MLXXXIV. Ex ejusdem monasterio Veteri
 Breviario transcripta (quantum ex sine colligitur)
 Apostolicæ missionis historia pro trium Lectionum Of-
 ficio, et a nobis inventa est Romæ in quadam similium
 monumentorum collectione, quæ fuerat penes Cardina-
 lem Sanseverinum, et tunc apud ejus nepotem D. Jo-
 sephum Costa inveniebatur. Hanc, quia præ aliis si-
 milibus placet, dandam quoque censemus.

§ Singuli porro, quos dixi, Sancti proprium diem
 venerationi suæ dicatum habent, ac fere ut Martyres
 coluntur hodie: itaque de singulis seorsim egimus aut
 adhuc acturi sumus proprio loco, quando scilicet nominan-
 tur in vortis Fastis S. Euphrasius xiv Januarii, S.
 Cæcilius Kalendis Februarii, S. Hesichius Kalendis
 Martii, S. Ctesiphon Kalendis Aprilis, S. Indale-
 tius, die xxx ejusdem Aprilis, S. Secundus ii Maji.
 Unus qui restat S. Torquatus et reliquorum Antesigna-
 nus habetur, apud Accitanos permansit: quorum urbs
 adhuc Episcopalis est, vulgo Guadix dicta: colens in
 tota sua diocesi ad diem xiv Junii S. Torquatum
 Episcopum et Martyrem ut primarium Patronum,
 sub ritu duplici primæ classis cum Octava. Interim in
 ecclesia Auriensi ejusque diocesis, ac potissimum in mo-
 nasterio Cellæ-novæ, colitur sub ritu duplici hoc xv
 Maji; eo quod S. Rudesindus S. Torquati ossa deve-
 lerit ad dictam Cellam-novam a se fundatam, uti ante
 hujus Vitum late deduximus ad Kalendas Martii. § 1
 num. 6.

6 Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano solum
 Torquatum retulit ipsis Kalendis Maji, quibus omnes
 ab aliis referri supra indicavimus, et de ejus Reliquiis
 in Annotatis sic loquitur: Sepulcrum hujus sancti
 Confessoris Christi, mandante Philippo Prudente,
 ad supplicationem ecclesiæ Accitanæ, apertum fuit
 anno mxciii: inventumque est corpus involutum
 panuo lineo perquam subtili et candido, filis seri-
 ceis rubris intexto, atque adeo novo, quasi ipsa
 hora istic ipsum sepelivissent. Caro in cineres reso-
 luta defluerat: sed cor restabat integrum atque
 aromatibus conditura; cranium vero obvolutum
 cruento sudario, inflecti vulneris retinebat fissuram,
 unde apparuit vero martyrio consummatum fuisse,
 idemque probare potest Brachium cum manu, sua
 adhuc carne, sed exueta tectum asservatumque in mo-
 nasterio Vegiensi Ordinis Cisterciensis prope Carria-
 num: nam et hic spectatur plaga hians, inter quar-
 tum et quintum digitum: quam dicunt esse a lancea
 quæ vitam Sancto abstulit. In prædicta sepulcri aper-
 tione excepit Abbas alterius brachii cubitum, et ex
 duabus quibus componitur fistulis, alteram misit ad
 Regem pro Escuriacensi monasterio, alteram cum
 pollice donavit Cathedrali Accitanæ: Collegio quo-
 que Societatis Jesu in eadem civitate os unum obti-
 git, aliud ecclesiæ Compostellanæ, aliud denique
 Auriensis:

A Auriensi : omnibusque in locis occasione dictarum Reliquiarum devotissime Sanctus hic colitur. Quod superfuit de ceteris totius corporis ossibus, pretiosæ argenteæ arcæ inclusum, magna cum pompa translatum fuit i Martii anno moci ad capellam majorem, collocatumque e regione corporis S. Rudesindi; ut in illa religiosa opulentaque ecclesia simul ambo velut Patroni honorentur.

alterius
Torquati
corpus an.
Guimariæ?

7 Guimaranensis Plebs, cui in suis Antiquitatibus suffragatur Canonicus Gaspar Estazo, sustinet ejusdem Sancti corpus in ecclesia asservari, quam oppidum istud sub ejus nomine habet, subjectam ecclesiæ Collegiatæ; ideoque Officium de eo ibi fit etiam xv Maji. Sed ad diem xxvi Februarii ostendimus, ipsum esse corpus alterius S. Torquati: cujus inventio ibidem loci, qui aliquando Canonicorum Regularium fuit, recurat ad xiv Julii. *Hactenus Carolus: qui si alios quoque sex menses sui Hagiologii perfecisset edidissetque, plura possemus de tali inventionem dicere ad dictum Julii diem: nam is de quo egit in Februario die xxvi, ipse est de quo nos cum Tamayo egimus ejusdem mensis die xxiv, Torquatus cognomento Felix, ex Archipresbytero Toletano Episcopus Iriensis, inde Portuensis et Bracarensis, fidei causa a Saracenis occisus anno mcccxiv. Hunc autem in rerum natura fuisse, nedum, præter ætatis istius morem, et secundum hujus temporis corruptelam, de Sede in Sedem commigrasse, non possumus credere solius pseudo-Juliani mendacissimo Chronico, etiam annos Christi numerante pro eo seculo, quo ejusmodi Chronologia ignota prorsus erat Hispanis, sua Æra et tunc et diu post contentis. Si id quod Guimariæ repertum est corpus, aliunde constiterit nobis revera esse olicujus S. Torquati, de eo, quis fuerit et quando vixerit, potius fatebimur nos ignorare, quam suppositio ejusmodi scriptori fidere quidpiam.*

B Porro septem Episcopis prænominatis adjunguntur a Maurolyco, Atbanasius et Theodorus comites S. Jacobi, in Hispania relictæ, juxta Magistri sepulcrum apud Compostellam tumulati. *Maurolycum secuti Felicius, Galesinius et Ferrarius. In Officiis propriis Ecclesiæ Compostellanæ diximus ad diem v Maji referri S. Torquatam et Socios, inter quos numerantur SS. Theodorus et Atbanasius, quorum corpora collocantur in Ecclesia Compostellana At Tamayus Solazar dictum S. Atbanasium Episcopum Cæsaraugustanum fuisse asserit, et colî Kalendis Novembris. Nos utrumque seponimus, saltem usque ad Acta S. Jacobi Apostoli, ubi omnia simul accuratius examinanda erunt.*

An jungendi
SS. Athanasius
et Theodorus?

8 Porro septem Episcopis prænominatis adjunguntur a Maurolyco, Atbanasius et Theodorus comites S. Jacobi, in Hispania relictæ, juxta Magistri sepulcrum apud Compostellam tumulati. *Maurolycum secuti Felicius, Galesinius et Ferrarius. In Officiis propriis Ecclesiæ Compostellanæ diximus ad diem v Maji referri S. Torquatam et Socios, inter quos numerantur SS. Theodorus et Atbanasius, quorum corpora collocantur in Ecclesia Compostellana At Tamayus Solazar dictum S. Atbanasium Episcopum Cæsaraugustanum fuisse asserit, et colî Kalendis Novembris. Nos utrumque seponimus, saltem usque ad Acta S. Jacobi Apostoli, ubi omnia simul accuratius examinanda erunt.*

ACTA

Ex antiquo Breviario Pinnatensi in Aragonia.

P ost gloriosum Dominicæ Ascensionis triumphum, jam in Apostolis sancti Spiritus fervore regnante, tam ex Dei dispensatione, quam ex prædicandi præcepto, diversi diversa disposuerunt transmigrare loca. Ad peragendum autem tantæ salutis officium, obvis etiam ulnis Discipuli septuaginta sibi auxilio fuere, quorum septem perpetuo nomine digni, Indalesius, Torquatus, Secundus, Thesiphon, Cecilius, Hestehius, et Eufasius, Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, Beato Jacobo ad convertendas Hispanias destinato adhæserunt: quem parvo cum fructu ad colicas sedes recedentem, sibi divino nutu persuadentes, quod vivus nequierat, defunctum explere, Hispanias, superno gubernaculo comitante, detulerunt. Hinc tanti Magistri solatio destituti, debitis honore locoque sepulti, Hispania gentili errore idolorumque superstitione pollente (ne saltem

Remu ab
Apostolis
missi,

hoc unum silentio prætermittamus) Accitanam Civitatem adveniunt, qui non procul ab urbe quasi stadia duodecim fatigatis artibus resederunt, ut membris, quæ fuerant itineris prolixitate confecta, paulisper indulgerent; et se, quos longum iter attriverat, quiescendo reficerent, atque arrepto calle non lassi viriliter graderentur. Sed licet membris corporis, quibus gestabantur, viderentur attriti; erant tamen cœlesti auxilio et gratia spiritali firmati, decurrente sibimet testimonio, quod ait: Sancti qui sperant in Domino habebunt fortitudinem. Igitur cum, sicut comperimus, venerandi Antistites in loco, quem jam diximus, requiescere expetissent; ad Civitatem Accitanam, propter escarum indigentiam, se quipedes suos mittunt.

2 Agebatur ergo dies, quo Jovi et Mercurio vel Junoni ritiosa gentilitas festa celebrarent, et oblita superno in solio Residentis, nocuis et mortuis imaginibus vanissimo cultu solennia celebrata persolverent. Tunc videlicet in prædictæ urbis mœnia venerabilium Senum discipuli ingredientibus, viderunt infelicissimam turbam, deceptionis summæ laqueis irretitam, et perpetui barathri præcipitatione demersam, ut et per id, quod videbatur pollutis manibus perpetrare, crederet se posse salvari. Cumque sanctorum Senum comites eorundem hominum pestifera conventio adiisset, agnito in eis venerabili cultu religionis et piæ fidei habitu Sacerdotum, eos usque ad fluvium, in quo pons erat antiqua mole constructus, infandus hostis insequitur; ibique divino miraculo laborante, opus quod nulla ætate credi poterat dissolvendum, eodem momento comperitur mersum, et cum cruento populo in ipsius fluminis alveo seditio pagana submergitur.

Acci idolotati is punitis,

3 Tunc enim sanctis cantantibus, Equum et ascensorem projecit in mare, Dei famuli liberantur. Quem videns eventum pars maxima terrore vehementi comprimitur, inter quos fuit quædam Senatrix, rebus inclita, et inflammatione sancti Spiritus adornata, nomine Luparia: quæ ipsorum Sanctorum opinionem ut reperit, ad eos suos nuntios alacriter destinavit, per quos summis precibus postulavit, ut ad suam venirent præsentiam. Quos ubi primum mulier videre mernit, cujus interna pectoris superna jam dona ditaverant, unde sanctissimi Senes essent, audacter interrogat: et cum illi se esse a sanctis Apostolis missos, ad Dei regnum prædicandum et Evangelium, perquirenti feminæ faterentur; docentibus illis et dicentibus, Quia omnis qui credit in Christo mortem non videbit in æternum, sed vitam possidebit Angelorum; continuo sanctorum Patrum novella discipula credere acquievit, et donum sacri baptismatis postulavit; non tamen prius quam petiit quod Sancti eligerent ecclesiam fabricare. Quæ tali jussione percepta, tam diu operi curam exhibuit, quo usque omnem fabricam ad culmen perducerent. Cum autem jam perfectum opus existeret, et universa Sanctis placuissent; fontem ex more, in quo sanctæ devotionis femina salutaris lavacri unda profunderetur, construunt. Cujus sanctum sequentes exemplum cuncti populi, qui idolorum vacuum superstitionem colebant, vernosi criminis templum reliquerunt, et sanctorum Seniorum doctrinam avidis mentibus assequuntur. Ex tunc jam idolorum polluta sedes relinquitur, et ibi S. Joannis Baptistæ consecratum altare erigitur, et crescente fide Christi populus augmentatur.

convertunt
Lupariam,

4 Deinde sancti non mente segregantur, nec fide: sed pro dispensanda Dei gratia per diversas urbes dividuntur et prædicant. Beatissimus noster Indaletius, Urci potissimum (ut interim alia et loca et sanctissima gesta, brevi hac periodo non patiente, pede sicco prætermittamus) toto evangelizavit pectore.

F

et alios
plurimos

In diversis
locis prædicant
fidem
Christi.

A ctore. Torquatus autem Accii, Cecilius Eliberi, Cthesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Esitius Cartesæ, Euphrasius Eliturgi: in quibus urbibus commorantes, verbum vitæ non cessaverunt prædicare. Sicque factum est, ut dum famuli Dei cælestia prædicant dona, magnus sanctæ Ecclesiæ fructus acquireretur: unde parvum post tempus (multis jam tandem populis ad Dominum conversis) laborum suorum dignissimos triumphos, gloriosis corporibus eisdem in

locis quiescentibus reportaverunt: et ut aliis alii, B ita nobis, quantumvis indignis, nullisque nostris exigentibus meritis, suarum Reliquiarum veneranda præmia Indaletius Præsul Sanctissimus relinquere non dedignatus est. Ad cujus sacrosancta pignora, omnibus juste et qua decet devotione petentibus, omnipotentis Dei immensa beneficia, meritis ejusdem, inveniuntur et præstantur, per eum qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

DESS. CHRYSANTHO ET FORTUNATO

PRESBYTERIS PAPIÆ IN ITALIA.

G. H.

SEC. I

presbyteri a
S. Syro
ordinati,relati 15
Maji,

B **U**rbis Papiensis sive Ticinensis primus Episcopus fuit S. Syrus, ac præcipuus ejus Patronus, cujus Acta habemus illustra ex variis codicibus danda ad diem ix Decembris, eademque inveniuntur tomo 2 Mombritii, et ad xii Septembris a Surio edita. Ibi ista leguntur: Diffundebatur Dei gratia in civitate Papiæ, et divulgata sancti viri fama, ex diversis partibus multorum ad eum frequentia venit populorum: in qua felicissima urbe instituit Ecclesiasticos ordines, discipulosque suos Juventium et Pompeium Diaconos fecit, Chrysanthum vero virum illustrem et Fortunatum clarissimum Presbyteros ordinavit. Eadem fere habet Petrus de Natalibus lib. 1 cap. 50. Ex his Juventius, tertius dein Episcopus Papiensis, colitur viii Februarii, quando ejus Acta dedimus; et S. Pompeius, secundus Episcopus, xiv Decembris: at SS. Chrysanthus et Fortunatus Presbyteri, hoc xv Maji; quando etiam referantur a Ferrario in Generali Catalogo Sanctorum, item in Catalogo Sanctorum Italiæ, tam in Indice Topo-

graphico locorum Italiæ, quam in Indice Alphabetico Sanctorum. Citantur a Ferrario Tabulæ Ecclesiæ S. Gervasii Papiæ, in qua eorum corpora habentur. Quod ibi eorum corpora asserventur, in arca marmorea, una cum corporibus SS. Bonini, Soterii et Paulini Martyrum, affirmat lapis ex adverso positus, de quo infra ad trium istorum hoc pariter die colendorum notitia: simulque significat novissimam et communem omnibus quinque translationem factam esse Kal Novembris mdcxxvi. Stephanus Breventannus Papiensis lib. 2 Historiæ Papiensis cap. 2 Innocentius ab Ecclesia, lib. 1 Vitæ S. Syri Italiæ scriptæ cap. 6; et Joannes Baptista in Breviario de Vitis Sanctorum Episcoporum Papiensium, ubi de S. Syro, insuper arbitrantur, hunc acceptis ab Hermagora Episcopo Aquileiensi discipulis atque sociis, Juventio, Pompeio, Chrysantho et Fortunato, Veronam et inde Ticinium venisse. Verum, quidui SS. Chrysanthum et Fortunatum potius credamus Ticinenses fuisse, ibidemque in patria ad Christum conversos?

sepulti in
ecclesia S.
Gervasil.

E

DE S. ISIDORO MARTYRE

IN INSULA CHIO.

D. P.

§. I. Acta scripta, cultus et Reliquiæ Constantinopoli, annus Martyrii.

AN. CCL
Acta anti-
quiora in
Chio scri-
pta,

C **M**aris Ægæi insulas celebris Chios, inter Samum ac Lesbum utrimque P. M. XL distans, ubi sanctus hic Martyr moriendo professus est Christianæ fidei veritatem, nostra ætate dedit Romæ Leonem Allatum, virum de litteris et religione optime meritum; eoque tempore quo Vaticana Bibliotheca ex S. D. Alexandri VII voluntate lustranda nobis erat, in locum demortui Luca Holsteini Bibliothecæ ejusdem factum Custodem. Hic, pro suo erga Patriæ Tutelarem Sanctum affectu, sollicite nos manuit, ut in Codice 866 fol. 307 invenendam historiam Passionis describi nobis curaremus: esse enim eum non tantum copiosorem, sed etiam antiquiorem ea, quam Cardinalis Baronius ad annum 153 num. 133 laudavit ut Sinceram, quamque sub nomine Metraphrastis ediderunt Lipomanus et Surius. Quam id verum sit facile apparebit volenti ea, ut hic dabuntur Latine redditu, conferre cum hactenus editis: nostra hæc scilicet ipsa esse quæ fuerunt in insula Chio descripta alia vero Constantinopoli fuisse exornata, postquam illuc translata est Reliquiarum S. Isidori notabilis pars: qua de re sic in editis legitur, Gentiano Herveto interprete.

ante trans-
lationem
reliquiarum
CP.

2 Post gloriosam vero et pretiosam dormitionem sancti martyris Christi Isidori, et inimicissimam interemptionem tyranni Decii, et transitum persecutionis adversus Christianos; magno desiderio sau-

ciati Chii cives, in honorem et memoriam hujus Martyris, venerandas et pretiosas ædes excitaverunt in ejus nomine, et in iis deposuerunt ejus sanctas et venerandas reliquias. Sed divinæ quoque memoriæ Marcianus, qui fuit sanctus et beatus Cæronomus et Presbyter, qui venerandum templum S. Irenes et S. Anastasiæ in hac regia civitate divine excitavit, cum in posterioribus temporibus in somnis responsum accepisset a sancto Martyre (ab eo enim visus fuit sanctus Martyr, præcipiens ei, ut excitaret templum in suo nomine) a somno excitatus S. Marcianus divina fuit captus cogitatione: et extruxit venerandam ædem, in nomine et ad gloriam sancti et gloriosi martyris Christi Isidori, prope S. Irenen, quæ spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi S. Irenes. Deposuit enim sanctus et magnus vir Marcianus, in veneranda et sancta ejus capsula, partem quamdam sanctarum ejus Reliquiarum, cum aromatis et unguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempore per multa miracula ostendit propriam virtutem et in eo loco præsentiam, dans unicuique divina gratia ea quæ sunt ei conducibilia. Quamobrem et fugavit spiritus immundos, et multos liberavit ab infirmitate et a malis incurabilibus: et eos, qui in mari navigabant, a tempestate et periculo conservavit illæsos et non passos naufragium. Pro-

ad templum
S. Irenes
juxta mare,

pter

A pter hæc ergo et multa alia, mittimus gloriam, honorem et adorationem Deo, qui per Martyrem largitur omnibus curationes et miracula, ad peccatorum redemptionem, ad purificationem animarum, et ad salutem corporum; gratia et clementia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia nunc et in secula seculorum. Amen.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 94 **
ubi 14
Maji colitur
insigni totius
diei officio

3 Ex hinc celeberrimus fuit S. Isidori cultus Constantiopolitani, unde etiam transivit ad Moscos aliosque Russiæ utriusque populos, sed die XIV Maji: quando et in Typico proponitur ejus solius nomen; et in Ephemeride metrica sic scribitur.

Τῇ δὲ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ Ἰσιδωρος ἐδέσθη.

Venit Isidorus decima quartaque colendus.

Totum autem divi istius Officium in Magnis Menæis de ipso est, atque insignis Canon; cujus singulæ straphæ, exceptis Theotocis, hujus Acrostichidis litteris, ex more plerorumque non antiquissimorum Canonum, signatus habetur, sed absque auctoris nomine.

Τὸν κλεινὸν Ἰσιδωρον ὕμνῳ προφρόνως.

Clarum Isidorum mente propensa cano.

Additur epitome Passionis ex Synaxario, quod ubique tale est. Isidorus Christi Martyr fuit sub Imperio

B Decii ex urbe Alexandriæ. Cum vero Optionis munere in militia fungeretur, et in Insulam Chium profectus esset cum classe navium quibus Numerius præerat, apud hunc a Julio Centurione accusatus est esse Christianus: comprehensusque, et coram ipso adductus, et interrogatus an Christum profiteretur; Profiteor, inquit, eum esse creatorem cæli, terræ ac maris, verum Deum ac Dei filium, sine semine humano aut macula factum hominem pro hominum salute, et natum ex Maria Virgine. Quibus sermonibus ac doctrinis admirationem meruit audientium: multiplicibus tamen tormentis subjectus ac cruciatus fuit: ac tandem, probata fidei Christianæ constantia illis generose sustinendis, martyrii coronam excepit capite truncatus. Quod mortis genus, in præmissa ante elogium disticho, sic exprimitur:

Ἐσπινεν Ἰσιδωρον ἐλπίς τοῦ στέφους,

Καὶ πρὸς τομὴν ἤπειρεν ἐξ ἧς τὸ στέφος.

Omne spes coronæ movit Isidorum, impulit

Etiam ad secures, unde corona nascitur.

In succello
quod S.
Marcianus
circa an. 460
construxit,

3 Porro Marcianus iste Sanctus, qui Martyri ecclesiam divino monitu excitavit, colitur x Januarii, quando Vitam ejus dedimus: ætatem vero ejus deduximus in Annotatis ad Vitam S. Gregorii Nazianzeni ix hujus, cap. 10 litt. n, ostendentes, quomodo potuerit S.

C Anastasiæ aedes ab eo, dumtaxat Presbytero, necdum OEconomus, conditu fuisse circa annum ccccxv; factus autem Imperante Marciano Augusto circa finem Imperii ejus, id est circa an. cccclvii OEconomus, in ea dignitate perseverasse ultra annum cccclx. Quæ omnia in post facienda Januarii supplemento confirmabit Vita antiquior, o Sergio auctore corvo scripta, quam in Bibliothecæ Ducis Subaudiæ, priusquam ea deflagraret, a nobis repertam magnæ credimus fuisse felicitatis. In hac scilicet tum oha multa ejus, quæ hactenus sola extul, vitæ errata cognovimus; tum inter alia ubi num.

14 posterior ille auctor juxta versionem Herveti, in sermonem adducit templum S. Irenes quod est ad mare positum; et meminit ejus, quod est illi continens, divini scilicet Theodori: ibi habet Sergius, οἶκον τῆς ἀγίας Εἰρήνης, τῆς πρὸς θάλασσαν, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ σεβασμιον μαρτύριον τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου, S. Irenem ad mare, et quod in ipsa est venerabile S. Isidori Martyrium. Hinc corrigas licet posterioris Vitæ interpretationem (magis enim interpretis quam auctoris errarem esse crediderim) quo dicitur ædificata aedes prope S. Irenam, quæ fuit capella seu oratorium intra eandem.

4 Quod autem voluerit quidem Marcianus olibi ædificare Martyri propriam ædem; sed reliquias ejus (quas

interim in S. Irenes novo templo deposuerat) auferre prohibitus, ipso in loco ædificavit oratorium, ita ex prædicto Sergio habetur. Sic igitur affectus animo sacculus Sacerdos Marcianus erga ædificationem templorum et oratoriorum, satagebat etiam Reliquiis sancti Martyris Isidori, quas acceperat, dignam ædem extruere, eique rei idoneum perquirebat locum; interim vero thecam, sacra pignora continentem, deposuit in eo quod tunc ab ipso construebatur S. Irenes templo. Cumque eam post aliquod tempus vellet alio transportare, nemini possibile fuit eam commovere, quod impedimentum divinitus accidisse postmodum patuit. Dicitur enim ex ipsiusmet Martyris facta sibi apparitione cognovisse Marcianus, quod isto loco vellet esse contentus. Perrexit ergo præfatum S. Irenes templum fabricare in honorem gloriosi Martyris Isidori, qui etiam multis miraculis suam eo in loco præsentiam manifestat, poscentibus omnibus per Christi gratiam congrua largiens, pessimorumque dæmonum nequitiam et morbum quemlibet curans, quin et periclitantibus in mari subveniens, animas denique et corpora eorum curans, qui ad sanctum suum oratorium confugiunt.

5 Hactenus Sergius, addens defunctum esse Marcianum, priusquam ædes S. Irenes dedicaretur: antea autem dixerat, quod mortuo Patriarcha Constantinopolitano S. Gennadio (qui divinitus jussus fuerat veterem S. Irenes ædem destrui, post ejus mortem ab alio splendidius resuscitandam) Marcianus, paulo ante factus OEconomus, nova ipso in loco confirmatus visione, ea de re egerit cum sanctissimo Archiepiscopo Anatolio. Sed conversa hic transcribentium vitio Patriarcharum nomina, magnam induxerunt confusionem in Historiam; quod animadvertens is qui S. Marciani Vitam postea scripsit, ut a nobis est edita; cum priori loco nominasset Gennadium, posteriori loco omisit nomen Anatolii, contentus sanctissimum Archiepiscopum sine nomine dixisse. Verum ex ætate Imperatoris Marciani, sub quo OEconomiam Magnæ ecclesiæ Marcianus, acceptavit, et hujus mortem max secuto Anatolii Patriarchæ obitu, clarum fit, hunc esse cui facta sit revelatio; Gennadium vero ejus successorem ordinatum anno cccclviii, ædificationis novæ fuisse participem, cujus post Marciani OEconomi cito secutam mortem perficiendæ curam suscepit Verina Imperatrix, Leonis Magni uxor. Proinde dici potest S. Marcianus ipse circa annum cccclx obiisse. Colitur autem S. Irene v Maji, ubi multa quidem ex S. Marciani utraque Vita dici potuissent de dicta illius ecclesia; sed istic non magno cum incommodo per oblivionem prætermissa, non videntur ad Appendicem referenda, cum possint in Januario legi.

6 Interim ex hac tantæ vetustatis translatione; quæ priusquam fieret videtur in Chio ipsa scripta fuisse danda hic ex Vaticano Passionis historio; magnum huic auctoritatis pondus accedit; et hoc augent antiquissimi quidam Codices Latini, in quibus ipsa legitur ex Chiensi, non ex Constantinopolitano textu paraphrasticè accepta. Primus fuit monasterii S. Cæcilie, a Baronio in Notis ad Romanum Martyrologium laudatus hoc die, cujus ecgraphum in Vallicellana Bibliotheca reperimus hoc initio: Eodem tempore quo Decius sævissimus Cæsar graviter insecutus est Christianos: et præmittitur Prologus sic exordiens, Regum mundi actus Heroumque odas. Alter post Prologum ab his verbis captum, Egregius Prædicator B. Paulus Apostolus, ita inchoatur. Sub Decio Imperatore quo tempore immanis persecutio Christianis facta est. estque ea historia hic multo quam in priori contractior, et continetur in Codice Vaticano 1195 fol. 233. Utrobique vero circa finem sic legitur: depositus est autem B. Isidorus pridie Idus Majas Gallo et Ulpiano Consulibus, additque Voticanum, Sub Decio Imperatore. Baronius, quia

D
ab ipso sancto
apparente
prohibitus
ejus reliquias
alio ferre:

E
Idque non
sub Anatolio,

sed sub Gennadio Patriarcha.

F

Passionis
historia ante
in Chio
scripta,

assignat
Consules
Gallum et
Ulpianum:

D
AUCTORE D. P.

A quia in fastis Ulpianum non reperit, legit Gallum et Volusianum, sed ita notaretur unus cœli proximus post cædem utriusque Decii, quorum nominibus annus præcedens cœli insignitur.

Et autem
nuper inven-
tus est primus
Consulatus
Maximiani

7 Magnam quidem lucem Historiæ adfuerunt Consulares fasti, et studiosos antiquitatis mirifice juvant, maxime postquam eos habemus jam illustratos correctosque ab Ægudio Bucherio nostro; occurrunt tamē nonnulla interdum, quæ difficilem habeant solutionem. Sic de primo Maximiani Consulatu multum variegue disputatum fuit. Victorius cum Diocletiani secundo eum in suis Fastis composuit; sed Diocletianum anno cclxxxv una cum Aristobulo inivisse secundum suum Consulatum, constat: falli autem eos qui Aristobulum, eo quod Carino adhæsisset, exactoratum, eique suffectum Maximianum primum hunc Consulatum habuisse dicunt, patet ex Compendio Romanæ historiæ, quod Sextus Aurelius Victor scripsit, et noster Andreas Schottus vulgavit; ubi dicitur, occiso Carino, ceteris venia data, retentique hostium fere omnes per officio sua. ac maxime vir insignis Aristobulus Præfectus Prætorio: non igitur ei abrogatus Consulatus, qui etiam permissus titulum tenere quem a Carino acceperat. Perplexitati huic tandem occurrit Medicæus nummus, nuper a P. Henrico Noris insigni Commentario illustratus, Consularis simul ac Triumphalis: ejus pars Antica IMP. DIOCLETIANO. ET. MAXIMIANO. AUG. inscripta, postica IMP. DIOCLETIANO III. ET MAXIMIANO. COSS. Gessit autem Diocletianus an. cclxxxvii suum hunc tertium consulatum; cum quo Maximiani secundum perperam conjungi, multis deinde argumentis idem Noris convincit: successisse autem sequenti anno, non Marcum Aurelium Maximum II cum Pomponio Jannuario, sed Maximianum Herrulium, ex antiquis fastis tam Latinis quam Græcis Maximianum II et Jannarium notantibus, clare habetur: idque confirmat nummus Panvinianus cui inscribitur IMP. MAXIMIANUS. AUC. TR. P. II. COS. II. PP. quia Tribunitiam potestatem adeptus Kal. Aprilis anni cclxxxvii, ipso quo secundum Consulatum gessit anno, ab iisdem Kalendis cæpit annum istius Potestatis secundum numerare. Anno autem ccxc Diocletianus IV et Maximianus Herculeus III sic fuere Consules, ut deinde nulla in eorum Magistratibus supputandis difficultas occurrat.

ita, cum an.
252 Gallus II
Cos. fuerit,
cum Volusia-
no,

8 Areo intelligere quid vir iste in talibus eruditissimus, in iisque feliciter quom in Theologicis dogmatibus versatus (quamquam in his non ipse, sed alii ejus nomine larvati, saltasse extra chorum orthodoxarum videantur) expecto, inquam, quid Henricus Noris, post quam hæc legerit, de primo Galli Consulatu sit judicaturus. Quem enim in Catalogo antiquissimo Romanorum Pontificum, ubi agitur de Cornelio et Lucio, legimus Galli et Volusiani communem Consulatum, absque ullo numero; is in veteri apud Panvinium inscriptione sic notatur: ACTUM PR. KAL. AUG. IMP. DD. NN. GALL. AUG. II. ET VOLUSIANO AUG. COSS. Quærendus igitur nobis restat Galli Consulatus I, quem non cum Volusiano, sed cum Ulpiano hic nominato gesserit. Mihi in præsentiarum nihil occurrit convenientius, quam ut dicatur Gallus, post Decios merita exitio sublato, mense circiter Novembri, non solum Imperatoris assumpsisse titulum, sed etiam Consulatus, adscito in Collegam Ulpiano; itaque factum, ut qui Deciorum abominabantur memoriam, annum cœli signaverint nominibus Galli et Ulpiani, quamvis extrema solum anni parte Magistratu functorum: quod secutus is, qui scripturis S. Isidori Passionem primus materiam subministravit, eosdem Consules etiam ipse expresserit; addiderit tamen sub Decio Imperatore, ut hac etiamnum vivente et prius quam alii sufficerentur, res acta intelligeretur.

videtur annus
25, primo ejus
et Ulpiani
Consulatu
adscriptus

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 99.

§ II. Sepultura S. Isidori: Translatio corporis Venetias.

Menzæ Græca ad 11 Decembris, breviter sed illustra proponunt S. Myropes in eadem Chio Christum confessæ Acta; quibus præmissum supra S. Isidori elogium fere verbotenus inseritur, ac deinde hæc de ejus sepultura adduntur: Sancto autem in quamdam voraginem projecto ad escam volucrum, et custodibus ex mandato Ducis ad cadaver observandum positus, divino zelo stimulata S. Myrope, venit noctu cum ancillis suis; et sacrum corpus honorifice ungens, præclaro in loco posuit. Narratur deinde quomodo eadem periculum, ab irato Numerio custodibus imminens, in se overterit, raptum a se corpus satendo; eique post verbera raptationemque crudelem conjectæ in carcerem, media nocte inter choros Angelorum apparens S. Isidorus, eam ad gloriam cælestem invitavit; quæ et continuo ibidem expiravit, suavissimo odore locum et custodes complens. Ac denique dicitur: Hæc omnia sic nobis narravit is, qui tum excubabat, et singula vidit atque audivit, ideoque conversus ac baptizatus, etiam martyrii coronam suscepit. Dubites an diversus ab Ammonio, de quo dicitur in ipsis S. Isidori actis, quod cum ipsius Sancti socius fuisset, ejus corpus una cum aliis Fratribus sepelivit, ejusque consilio Hellespontum versus navigans, perfectam veri agonis coronam in Cyzicena civitate recepit. Hæc autem cum Actis S. Myropes sic videtur posse conciliari, ut ipse Ammonius unus ex custodibus fuerit; qui digressis aut dormientibus sociis ad locum accedenti S. Myropæ, commoditatem præbuerit sepeliendi corporis, imo et adjutor pii operis fuerit.

S. Myrope,

adjuvante
S. Ammonio,
sepelivit
corpus S.
Isidori:
12

10 Paraphrasis a Lipomano edita Ammonii et Myropes circa Sanctum officia conjungit: sed infeliciter. Cum enim juxta vetera quædam Acta scripsisset de Ammonio: Quidam autem Ammonius, qui erat ejus amicus, fodit in eo loco, et clanculo in eo posuit venerandum et sanctum ejus corpus, cum nemo auderet eum sepelire: sic enim jusserat iniquus Numerianus, eum non sepeliri, sed projici comedendum a volucris cœli. Deinde de S. Myrope hæc addit: post aliquot autem dies, cum venisset ex Epheso veneranda et pia Myrope, propter imminentem Christianorum persecutionem, et accepisset de sancto Martyre Isidoro, quærebat locum, in quo projectæ fuerant venerande et sanctæ ejus reliquie. Quem cum cognovisset, noctu ad locum accedens, et manus suas orando ad cælum extendens, fuit voti sui compos. Et cum invenisset venerandum et sanctum corpus Martyris, custoditum ab Angelis, et resplendens instar luminis: cum magno gaudio et lætitia apprehendens reliquias, eas unxit unguento. Et cum eas sindone munda involvisset generosa et præclara hæc mulier, cum suis ancillis eas exportavit, et tulit in domum suam, Deum laudans et glorificans. Quam male hæc cohæreant quis non videt? Nam quod ipso in loco defodit Ammonius, qui potuit sub custodia jacuisse insepultum, donec veniret Myrope et illud in domum suam inferret? Præterea domum suam haud dubie intra urbem Myrope habuit, sepultus autem sanctus Martyr est ipso in loco in quo fuerat cæsus, atque extra urbem, et (ut ait utrumque MSS. Latinum) intra cannetum: qui locus, ut habent Græca, vocatur Φαζαγγος γάλαξ, Fovea abyssi, aut (ut MS. S. Cæcilii) Augustus vicus, hoc est puteus profundus et devius.

non autem ab
Ammonio
sepultum,

in domum
suam tran-
slatit.

11 Petrus de Natalibus, lib. 5 cap. 2, Acta quædam S. Isidori habet, sed parum sincera: quippe quibus inseritur conversio Aphræ meretricis, et trium puellarum ejus atque matris, apud quas hospitatus Sanctus cum Amelio socio, post lucernam divinitus accensam, instructas

Acta apud
Petrum de
Natalibus
parum sin-
cera.

A instructas Phyloronio Presbytero tradiderit baptizandas, quasi hac causa Martyrii fuerit. Colitur illa v. Augusti, Augustæ Viudelicorum Patronæ, ubi et conuersa et passa creditur. Interim non absimile vero est, ex allatis Chio notitiis de S. Isidoro, tormentorum ab eo toleratorum genero, fusiis quoniam vetera Græca ac Latina habeant, fuisse descripta a Petro, tacito quod illa referunt exactæ linguæ cruciatu; unde hic quoque fides eorum vacillaret, nisi Menæa tam xiv Maji quam ii Decembris affirmarent, post varia tormenta gladio adjudicatum Sanctum fuisse. Petrus autem ea sic refert. Numerianus Isidorum tenuit, et primo in quatuor lignis extensum, bovinis nervis crudis graviter cædi iussit: deinde in carcerem misit. Et cum Christum constanter confiteretur, inde eductus, pedibus equo alligatur, et per asperas et montanas crepidines distrahitur: moxque virtute divina in ipso loco, per quem tractus est, aculei et spinæ in arbores gummi mastiches defluentes conversæ sunt: et in testimonium ejus martyrii manant usque in præsens, nec valent in loco altero transplantari, quin continuo desiccantur aut gummi numquam emittunt. Deinde eamino ignis inmissus, cum inde illæsus exisset, jussu Numeriani decollatus est. Corpus quoque ejus in puteo a paganis projectum, ab Amelio ejus comite et Myropa sancta matrona inde levatum, juxta eundem puteum sepultum est. Sed et supra corpus et puteum processu temporis basilica a fidelibus constructa, puteum intra sui ambitum tenet, de cujus aqua omnes ægri potantes sanantur, ut dicit Ado.

plura ejus
tormenta
describunt:

Est autem
sepultus

ad puteum
miraculis po-
steu clarum,

12 Quod scripsit Ado, accepit a S. Gregorio Turo-nensi: qui de S. Isidoro sanctissimo Martyre lib. i Miroculorum cap. 102 sic loquitur: Isidorus Martyr in insula Chio quiescit (sic enim est nomen insulæ) puteum in basilica Sancti habens, in quo et fertur injectus: de cujus aqua energumeni febri-citantesque vel reliqui infirmisæpius potati, salvantur. Dicitur etiam ibi lumen, quasi cereus ardens, a fidelibus sæpe videri. Sed et ego vidi Presbyterum, qui se affirmabat hoc lumen de ore putei sæpius contemplatum fuisse. Hinc primi Ado et Usuardus (nam genuinus Bedæ et Florus tacent) ad diem xv Maji, ex solo forsitan numeri errore, qui ad alios postea La-tinos atque etiam ad Romanum Martyrologium transit, ita scripserunt: Apud insulam Chium natalis S. Isi-dori Martyris, in ejus basilica extat puteus, in quo et fertur injectus: de cujus aqua infirmi sæpius potati salvantur. De projectione in puteum nihil qui-dem habent acta seu Græca seu Latina: verosimile tamen esse puto quod sacrum corpus, post intentam aliquot dierum custodiam, ab excubitoribus ejus officii pertæsis, revera istic injectum fuerit; iisque vel ultro dilapsis vel astu submotis, venisse cum Myrope Amma-nium, et caelesti indicio aliquo vel lumine prodigioso indientium (ut habet præcita Paraphrasis) inde extra-xisse ac reverenter tumulasse. Cujus rei indicio ad Nu-merianum perlato, cum in custodes inquireretur, latente Ammonio, se manifestavit Myrope, et coronam prome-ruerit.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 96 **

tum sec. 12
translatum
Venetias

13 Ut ut est, mansit in prædicta Sancti ecclesia ip-sius corpus (ea solum parte excepta, quæ Constantino-polim jam olim translata fuerat) usque ad sacri Belli et Calojoannis Imperatoris tempora. Cum enim a Venetis casu esset anno mxxxii Ægyptia Saracenorum Joppen obsidentium classis, et recepta sequenti mox anno Tyrus; eoque Christianorum res, Balduini Regis captivitate vehementer afflictæ, insigniter restitui capissent; felici-busque Venetorum successibus invidens Imperator Græcus, inferendo iis bello coegisset ad propria tutanda respicere. Tum scilicet redeuntibus illis, Dux eorum Dominicus Michael, post Rhodum expilatam, Chium quoque pari affecit clade, ex ipsaque insula S. Isi-

dori corpus sublatum Venetias deportandum cura-vit, quod in aurea D. Marci æde est conditum, eo quidem sacello quod a Narsete ex hostium manu-biis erectum supra ostendimus, inquit Sabellicus Decadis 1 lib. 6 sub finem. Indicat is locum libri 1, ubi dixerat Narsetem, ob egregiam in bello Gothico operam a Venetis navatam, duo in urbe adhuc nova fana suo nomine ex hostium manubiis erexisse: Theodoro Martyri unum, quod hoc tempore aurea D. Marci æde continetur; alterum, quod e regione ipsius ædis in summa area cernitur, Menæ et Geminiano sacrum. Ejusdem translationis meminerunt et alii Venetæ Historiæ scriptores, ac nominatim Joannes Ni-colaus Doglioni lib. 2 et Paulus Morosini lib. 5, uter-que Italica lingua, primus anno 1598, secundus 1637 sua vulgans. Galesinius autem ad xv Aprilis, allegotis Venetæ urbis Annalibus (iis credo quos Sabellicus scrip-sit) sic habet: Venetiis Translatio S. Isidori Mar-tyris, cum e Chio insula ejus corpus ad eam urbem asportatum est. Galesinium secutus Ferrarius in Ca-taloga generali, in notis eundem aliosque allegat, qui-bus, inquit, Tabulæ Ecclesiæ Venetæ consentiunt hac die. Verum non hac, sed sequenti die, Translationem revoli, testatur Ordo recitandi divinum Officium, juxta ritum ecclesiæ Patriarchalis et diocesis Ve-netiarum, impressus anno 1657; et hujus usus anti-quitatem dicto die confirmat MS. Usuardus apud Con-ventuales Chamberii in Sabaudia, ubi additur: eodem die S. Isidori Martyris: quod fere sic etiam legitur in nostro MS. Florario Sanctorum. In prædicto autem Ordine notatur pro ista die Officium duplex et additur quod corpus est in ecclesia Ducali S. Marci et fit solennis processio. Diem tacens, sed rem ipsam affir-mans Petrus de Natalibus, quoniam supra attingimus Pas-sionis historiam sic concludit: Tempore vero Domi-nici Michaelis Dneis Venetiarum, corpus hujus Martyris, inde a Venetis ad earum urbem transla-tum, quiescit in Ducali Basilica S. Marci.

ad adem s.
Marci

quæ translatio
colitur non
15 sed 16
Aprilis,
E

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 97 **

14 Qua auctoritate aut fide Sabellicus conditorem Sacelli Isidoriani fecerit Narsetem, ipse viderit. Ego cum rogassem R. P. Daniele Simonetti, ut me de singulis eo spectantibus accuratius informaret; ipse ex quodam opere impresso Italico de Mirabilibus Venetiarum, diviso in libros 14, descripsit sequentia, prout ea libro primo leguntur. De hac capella separatim acturos nos, supra promisimus: nunc vero absoluta descriptione omnium interiorum partium hujus fa-mosissimæ Basilicæ, omniumque altarium, fornicum, arcuum, columnarum, pilarum, ipsarumque (quod operis molestissimi fuit) historiarum musivo expres-sarum, versuumque et epigrapharum circumcirea legendarum pœne infinitarum: post hæc, inquam, omnia sic descripta, congruum existimamus hoc loco describere quasdam istius capellæ partes. Jacet illa ad latus dextrum navis majoris in crucem pro-currentis, et vocatur Capella S. Isidori Martyris; quia ejus corpus ibi jacet in pulcherrimo sepulero marmoreo, cum parvulis figuris inibi desculptis, Martyrii seriem representantibus, eumque ipsius-met Sancti statuenlo aliisque duobus SS. Marci et Joannis Baptistæ: supra ipsum vero jacet justæ magnitudinis statua, jam dictum S. Isidorum repræ-sentans. Auctorem capellæ indicat titulus supra sepulcrum positus, atque his verbis Latine concep-tus: Corpus B. Isidori præsentis arca elauditur, Ve-netias delatum a Chio per D. Dominicum Michael-lem, inclitum Venetiarum Ducem, anno Domini mxxxv: quod occulte in ecclesia S. Marci permansit usque ad inceptionem ædificationis hujus capellæ, suo nomine ædificatæ, inceptæ ducante D. Andrea Dandolo, inclito Venetiarum Duce, et tempore no-bilium virorum DD. Marci Lauredano et Joannis Delphino, Procuratorum ecclesiæ S. Marci; et completæ

in proprii
nominis sacel-
lo, et marmo-
reo tumulo,
F

sub an. 1335
absoluto.

A completæ ducante D. Joanne Gradonico, inclito Venetiarum Duce, et tempore nobilium virorum DD. Marci Lauredano, Nicolai Lion, et Joannis Delphino Procuratorum ecclesiæ S. Marci, in MCCCLV, mense Julii die x. Sub fornice porro hujus capellæ cernitur varie partita depictaque Martyrialis agonis historia : ex altera modus translati Venetias corporis, quem et subjecta lemmata explicant : primum enim sic legitur : Cerbanus a Duce reprehenditur, quod corpus B. Isidori latenter subtractum absque ipsius conscientia ad navim detulerit, ipsumque in terram deduci mandavit. Videtur autem Cerbanus hic exprimi tamquam Calogerus Græcus, custos sacri illius depositi, qui fugere cum eo sit conatus. Sub proximo quadro hæc sunt verba : Jussu Ducis corpus B. Isidori Venetias conducendum. Deinde sic scribitur : Hic corpus S. Isidori ad ecclesiam S. Marci maxima cum reverentia portatur.

ubi picta
historia
translationis.

Post Ducis
Marini Fa-
lettri suppli-
cium insti-
tuta illius pro-
cessio.

15 Hactenus ille : qui deinde lib. 12 *ogenus de omnibus processionibus, quas variis temporibus ad varia loca Dux cum Senatu universo instituit ; et singularum causas explicans, de ea quæ ad S. Isidori capellam ducitur die xvi Aprilis, sic disserit* : Solemnitas hæc a Senatu instituta est, quia tali die liberata fuit Respublica a periculosissima conspiratione Marini Falettri Ducis LIV anno MCCCLIV : qua de re Georgius Poeta Venetus sic canit :

Cur Isidori fiat solenne quotannis

En refero, usque adeo cur celebretur idem.

Privatas causas ulturus in urbe Marinus,

Faletro illustri sanguine progenitus,

Collectis aliquot navarchis prodere quosdam

Tractavit, majus jus sibi et arripere.

Re comperta, hi, tunc fuerat quibus ipsa potestas,

Comprehensum juri supposuere Ducem.

Convictus demum, capite est percussus in aula,

Quo jusjurandum præstiteratque loco,

Jure igitur finem hunc pariterque hæc justa Mari-
[nus,

Proque ausu acceperat, pro meritisque tulit.

Etenim in dicta processione ferunt Commendatores duodecim accensas faces ; representantes hoc modo dicti Ducis exequias, absolutionem ipsius capellæ supranotatam uno anno prægressas.

pars Reliquia-
rum in Ca-
talonis.

16 Antonius Vincentius Domenecus historiæ generali Sanctorum Cataloniæ Vitam S. Isidori inseruit : quia aliquas ejus reliquias magna cum veneratione asservat ecclesia parochialis Martorelli in Episcopatu Gerundensi : non tamen addit quales, aut unde, aut quando advectas. Hinc Tamagnus de Salazar in suo Martyrologio Hispanico diem xv his verbis concludit : Apud Martorellum in Catalonia Hispaniæ depositio sacrorum pignorum S. Isidori Martyris, qui agnem in Chio insula consummavit : cujus pars pignorum Venetiis, pars Martorelli honorifice quiescunt. Deinde in annotationibus subiungitur Actorum epitomæ, ex Petro de Natalibus sumpta cum eodem quod supra notam figmento de S. Aphra, per Isidorum conversa.

B. Isidorus
CP. sec 6
nobis ignotus.

17 Hujus porro Sancti militis occasione monitum lectorem velim, fuisse Constantinopoli, teste Codino in libro de Originibus, Isidori ædes, quas Beatus Isidorus Eubuli frater condidit : fuit autem (ut paulo ante apud eundem Codinum legitur) Eubulus Patricius tempore Justini Thracis, id est senioris, post initium seculi vi : Quantum autem ex præfixo titulo ὁσίου colligitur, Presbyterum fuisse oportet hunc Isidorum : sed an cultus aliquando ut Sanctus fuerit, et quo die, cum nomen in nullis fastis reperitur, incertum est mihi. Et hæc causa est quare ipsius hic fecerim mentionem, si forte indicio facto, alicunde plenior notitia offeratur.

ACTA

Ex MS. Græco Vaticano, collato cum duobus antiquis MSS. Latinis et paraphrasi edita per Lipomanum et Surium.

VIDE ACTA
GREGORII

Anno primo quo imperare cepit a Flavio Decio, cum ab eodem Imperatore, ut milites conscriberentur, decretum emanasset, quædam in Chium navis appulit, ut dicta jam conscriptio istic quoque institueretur. Tunc igitur inter milites beatus etiam Isidorus est relatus ; qui bonum atque perfectum in Christo Jesu Domino nostro certatorem sese exhibuit. Aliud deinde latum est decretum, ut quicumque Dominu Jesu Christo famulabantur, et non Imperatorum mandatis, sed ejusdem Domini Jesu Christi præceptis audientes erant, secundum prædictiones Prophetarum, abnegata in Christum religione ac pietate, ad impios dæmonum errores admittendos cogerentur. Illo quoque tempore contigit ut ad Chium orbem recenter conscripti milites accederent, Duce quodam Numerio. Beatus igitur Isidorus, cum Optionis munus et dignitatem sustineret, annonam suis omnibus ex æquo distribuebat ; omnemque mali dæmonis errorem aversabatur, nihili omnino faciens si quid contra quam æquum ac iustum erat, fuisset imperatum. E militibus porro unus, qui centurionis munere potiebatur, magna, Caini ad instar, invidia amentiaque actus, S. Isidorum apud Numerium militiæ Præfectum accusare conatus est, ut a dignitate, qua inter commilitones eminebat, eum dejiceret, rem aggressus eventu doctus.

a

b
Decio Chri-
stianos per-
sequente,

c

E

d

e

2 Centurio igitur ille, pessimi dæmonis amicus, et Judæ proditoris non absimilis, Julius nomine, a veritate excidens, et in mendacio confidens, omnisque malitiæ attingens apicem, Decii Imperatoris adversus Christianos operibus consensit, ita ut idola precibus et sacrificiis colere non erubesceret. Julius itaque Ducem militiæ / Numerium conveniens, hoc modo locutus est : Summe maximeque et præcipue Imperatoris nostri in bello Dux, hic inter nos versantur nonnulli, qui adversus Imperatoris mandata excipiunt, ejusque edictis obtemperare se posse negant, in non exiguum Prudentiæ tuæ præjudicium : vult quippe Imperator, ut nemo sit qui ejus edictis non promptissime pareat. Numerius militiæ Præfectus dixit : Numquid tu, Joli, Centurionis apud nos locum obtines ? Age ergo et nobis indica, quæ est hæc adeo obscura et ingrata plane nostri compellatio ? Quis tandem ille, cui non exiguum jure merito supplicium venit irrogandum ? aut qua ratione cognoscere potuisti, esse aliquos qui Imperatoris nostri edictis adversari audeant ? eloquere ocus. Julius dixit : Quidam Isidorus, annonæ Præfectus, iniquus ille est, qui mandata Imperatoris exequi, et diis nostris sacrificare omnino recusat. Ilanc igitur inverecundam hominis inobedientiam cum didiceris, tuæ potestatis erit efficere, ut edictis Imperatoris pareat : universi namque judicio tuo subjacent, atque hunc in finem dignitate illa et venerando honore præfulges. Numerius dixit : Cessante jam edicto, nullaque urgente necessitate, sub humanissimo Imperatore, quæ te invidia, quæ inimicitia, insane et veritatis inimice Juli, invasit ? cum peracta modo sit conscriptio militum, edicta Imperatoris executioni esse mandata nemo non videt. Cumque Isidoros militiam non recusaverit, omnes æquitatis leges implevit.

Julius
Centurio

f
Isidorum
Optionem
apud Nume-
rium, quod
Christianus
sit accusat.
F

3 Julius dixit : Nequaquam, Domine mi, tuam istam potestatem decet, ut Imperatoris causam pro-

et ut puni-
tur agit.

das

A das. Etenim si militiæ edictis universi modo pareant, hoc solum superest ut deorum sacrificia jure tuo ac pro potestate ab omnibus exigas. Numerius dixit : Metus nobis est, ne, quæ nos docere cupis, vano solum sermone sint innixa. Sed age, et dictis tuis fidem adstrue. Ecquis Isidorus? Novimus sane quantum ille Deum colat, et quod hac in parte Imperatoris edicto audiens non sit. Julius dixit : Lege cautum est, ut quicumque persuaderi sibi non sinunt, suppliciis addicantur, et diis qui in Olympo sunt sacrificent, cum ab iis quoque suum Decius Imperator genus repetat. Numerius dixit : Non est quod amplius a diis expectet nostra dignitas, ita omni ex parte salutem sui adeptus ex quo iis sacrifico. Optimum profecto consilium nobis suggessisti, Juli. Isidorum, quem dicis, hic advoca. Tunc curriculo abiens Julius, cum aliis tribus ferocioris indolis militibus, Isidorum, rerum quæ agebantur ignarum, apprehendit, et dixit : deorum nostrorum vindex justitia hoc ut facerem jussit, ob profundam in qua versaris eorum ignorantiam, diis namque oportet sacrifices, eosque religiose colas : ita quippe jubet Imperator Decius. At beatus Martyr Isidorus, gaudio plurimum

B exultans, et Spiritus sancti gratia ad certamen comparatus, modeste ait ad Julium : Ita sane fiat : pergamus alacriter ; nunc enim certaminis tempus advenit. Quapropter magna animi mei voluptate cum Belial congressurus in arenam descendo, Spiritu sancto plenus, gratiæ divini perfusus rore, nec non coronæ pulcherrimæ expectatione lætus, omnibus qui mecum sunt venturi absque hæsitazione ulla firmis ratiocinationibus præclarum ostensurus certamen ; ut Sanctorum suorum precibus permotus Deus, illum ex corde diligentibus vitam largiatur sempiternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

et ad Numerii
tribunal per-
ductus fidem
fatetur :

4 Isidorus interim a Julio et militibus comprehensus, ante Numerii Ducis militiæ tribunal fuit constitutus. Hunc simul atque Numerius est intuitus, Ecquod, ait, tibi nomen? Cui alter dixit : Isidorus. Ac Numerius : Tunc ille es qui Imperatoris edictis parere abnuis, et diis te sacrificaturum negas? B. Isidorus dixit : Quæ enim esse potest virtus aut potestas imbecillum ejus Deorum, ut iis qui nullibi sunt sacrificem? Numerius dixit : O pertinacis mentis tuæ pessimæ duritiem : Quam duris et horridis contra deos vocibus es usus! jam nunc deorum ira ad audaciam tuam puniendam concitata parataque est. Timor est ne propter blasphema illa tua dicta nobis quoque dii supplicium inferant. B. Isidorus respondit : *g* Quidcumque dixeris, nihil mihi nocumenti afferet. Christus siquidem, qui omnia creavit, et cui humanum omne genus inservit, jam in promptu est, ut te Julium et Imperatorem tuum Decium dividat medios. Numerius dixit : Videamus enim vero Dei tui judicium, et qua ratione te protegetur sit, si diis nostris sacrificare deinceps abnueris. B. Isidorus dixit : Ego sano gloriosa victoria coelestem jam nunc ex hostibus Filii Dei invisibilibus coram adeptus mihi videor. Numerius dixit : Nulla te, Isidore, molestia suppliciis possum objicere. Sed nunc te mihi audientem præbe, et secundum Imperatoris nostri edicta, diis sacrifica, ut ne ira ejus contra te erumpat. B. Isidorus dixit : Minis tuis adhuc a me resistitur. Sic namque mihi minaris acsi animam meam occidere valeres. Sed in solum corpus, non etiam in animam meam, potestas tibi est concessa : sola autem anima vivit quidquid vivit. Ceterum quod lubitum tibi fuerit effice ; numquam enim me adduces ut interminabilis lætitiæ coronam societatis amittam ; illa siquidem vitæ mihi verissimæ est adinstar. Quidquid igitur, ut dixi, animo tuo est collibitum, contra me fac : neque enim Christum ex

Numerii
minas

animo meo unquam aut mente dimittam, cui omnia in timore subjecta sunt.

5 Numerius dixit : Sine tibi persuadeam, Isidore, et diis Sacrifica ; quo facto, nihil erit quod noxiæ tibi quidquam inferre possit. Ætatis tuæ robur ac pulchritudo commiseratione digna est ; adolescens namque et grato admodum aspectu existis : nec genus tuum et dignitas, qua excellis, animo tuo excidant : quam omnibus sit jucunda insignis illa tua venustas, generis claritas et adolescentiæ vigor, tecum perpende, ut sic quasi e diis aliquem in honore ac veneratione te habeamus. B. Isidorus dixit : Ego diu nocturne misericordissimum Deum obsecro, ut ab omni errore quo tu, Numeri, laboras, quam longissime recedere universi possimus ; utque ad veritatis agnitionem pervenientes, Deum unum, rerum omnium Dominum, unanimiter colere discamus. Error siquidem, in quo versaris, mali omnis fons et principium esse convincitur. Numerius dixit : Ecquis ille tuus Deus sit, cupidus sum cognoscendi. Si namque eum cognovero, mox duræ omnis necessitatis vincula et carceres evasurum me autumo. Isidorus dixit : Audi me, Numeri, si, ut ais, discendi avidus es. Noster, hoc est, Christianorum Deus in principio creavit cælum, terram, ac maria et quidquid in iis est reperire. Hominem deinde ad propriam sui ipsius imaginem et similitudinem formavit, quem etiam rerum omnium a se creatarum dominum esse voluit ; omnia quippe subjecit pedibus ejus, ipsumque in paradiso voluptatis collocavit. Verum diabolus, tantam homini felicitatem invidens, mulieris ac conjugis ejus opera usus, eundem decepit : qui ubi divinam jussionem violare non est veritus, e paradiso voluptatis, cacadæmonis insidiis superatus, tandem ejectus fuit. Tunc Adam cognovit Evam uxorem suam, quæ geminos illi filios peperit, Cain et Abel, Cain porro erat agricola, Abel autem pastor ovium, probus ac justus. Huic quoque diabolus invidens, impium furorem et amarum zelum Caino immisit, atque in fratrem concitavit, qui et Caini manu deinde est occisus. Eodem prorsus modo te nunc diabolus per Julium impellebat, ut Dei unius legem non solum non attenderes, sed me quoque ad impium idolorum cultum traducere conareris ; ut ejus quam jam olim amplexus sum fidei bravium amitterem. Verum is qui omnia moderatur Deus sua me virtute confirmat, ut impios vestros conatus effugiens, meritam ab ipso coronam reportem.

et blanditias
generose
superat :

E
Fidei mysteria
explicat :

6 Numerius dixit : Nequaquam verbis in tuas, F Isidore, partes me transferes. Tu quidem ista clamitans Dei tui placita cupis propalare, atque insanas fabulas antiquo sermone ornatas in medium adducis : sed, ut militem decet, illustris potius nostri Imperatoris decretis obtempera : quod si renuas, flagellis ac verberibus et gladii supplicio ex hac luce vitæ expellendum te scias : si vero verbis meis persuasus, Imperatoris voluntati parueris et diis immortalibus sacrificaveris, divitias a nobis ac majores etiam honores consequere, et (quod præcipuum est) ab ipsis nostris diis rerum omnium effectoribus plurimum amaberis. B. Isidorus dixit : Christum mundi totius Dominum eum timore veneror et adoro, ut ex impiis vestris manibus me eripiat. Quis enim deos esse existimatis, metalla sunt et lapides, opera manuum hominum, quibus tamen ipsi nullo unquam tempore auxilium afferre possunt. Numerius dixit : Age videamus Dei quem jactas potestatem. Nullus profecto est, quem dicis Jesum. Sane si existeret, tibi modo non deesset, atque e manibus meis eriperet. Isidorus dixit : Scelerate, impio, et blaspheme, Dei miserationem habes contemptui, ejus ignorans providentiam et futuri judicii inevitabilem ignem, quando omnium quæ impie egisti ratio a te erit reposcenda.

in idola et
Tyrrannum
invehitur.

cruentæ

A Cruente ac veræ Divinitatis ignare, qui hominum potius quam Dei metu agis, quæcumque agis; nefarie et infelix, qui nihil spei bonæ habere potes cum insano illo Julio, per quem incorruptibilis Dei iram provocas, et mundum in perniciem præcipitas, demortuis hominibus sacrificia offerens, et in diis inanitis fiduciam collocans. Desiste ergo imposterum, nec amplius me interpella; nec minis tuis unquam me terrendum autuma. Fide namque in Christum omnia audeo, per quem ad sempiternam in cælo vitam agendam evocor. Nihil autem opis in Julio Centurione tibi est futurum.

Lingua Martyri excinditur.

h
Numerio loquelam amittente,

7 Tunc Numerius, ira et indignatione plenus, dixit: Calumniari quidem tibi nunc est proclive, verum ego sceleratam istam linguam excindi absque mora jubebo. Isidorus dixit: Si linguam meam excindi jusseris, non tamen persuadebis ut ex impiis cibis quidquam degustem: Jesum Christum siquidem, sub Pontio Pilato cruci affixum, et a mortuis redivivum, et in cælos receptum, adoro; neque aliter ut faciam persuadere unquam poteris. Tunc scelestus Numerius linguam ejus excindi h præcepit. At B. Isidorus tyrannum irridens, supplicium pertulit. Repente autem Numerius in terram prostratus, linguæ usum amisit; sic ut Numerii militiæ Ducis casum universi admirarentur, et complures in Dominum Jesum Christum crederent. Cumque hominem e terra sublevassent, linguæ usu privatum esse deprehenderunt. Tunc innuens ut pugillares adferrentur, hæc in iis scripsit: Hæc contra Isidorum lex est lata, ut, cum Imperatoris nostri edictis obtemperaturum sese neget, gladio caput amittat. Tum beatus Christi Martyr Isidorus, acceptis pugillaribus ac sententia perlecta, dixit: Gratias habeo, Domine Jesu Christe, quoniam haud procul a gratia tua absum: Psallo tibi, Domine, qui vita et spiritus meus es: psallo tibi, Domine, qui mens meæ mentis et vigor es i.

8 Lictores ergo apprehensum Isidorum ad supplicii locum perduxerunt; qui gaudio magno exultans velut agnus innocens ad occisionem pergebat: et sicut Abrahamus k Deo olim dona obtulit, ita et Isidorus morte pro Christo obita aliis se exemplum statuit. Ad locum ubi pervenit, quem Convallis l Fossam nuncuparunt, positus in terra genibus et signo Crucis omnibus corporis partibus impresso, dixit: Benedico te, Pater Domini mei Jesu Christi, quoniam tua hodie voluntate traditus sum, et ad vitæ meæ terminum, te ducente, perveni. Oro te, Domine Jesu Christe, Salvator optime, ut partem Sanctorum tuorum in vita æterna mihi ne deneges m. Hæc postquam precatus est, cervicem gladio subjecit, quo percussus vivere desiit. Ammonius n autem quidam, pius ac Deum timens, B. Isidori corpus sustulit, quod ubi diligenter curavit, et pariter cum aliis Fratribus monumentum reperit, magno deinde honore terræ mandavit. Multis porro Sanctus hic sanitatem, et quæ necessaria sunt ad vitam confert. Sed et ipse Ammonius, præclarum Isidori consilium imitatus (socius namque ei adhæserat) per Hellespontum o navigans, veri tandem certaminis coronam Cyzici est adeptus. Obiit beatissimus Martyr Isidorus pridie Idus Majas, sub militiæ Duce Numerio, Imperatore Decio, sed nobis imperante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria et imperium in secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

a Capit Imperare Decius anno 249, incertum quam provecto; verosimile est tamen annum Imperii ejus primum præcipuam sequentis 250 partem implevisse. Quod Maji T. III

autem hic dicatur Flavius Decius, non esse prænomen D scias, sed titulum, post tempora Constantini Magni EX MS. GRÆC. (qui Flavius erat) usurpari cœptum a Græcis scriptoribus, quomodo Latine scriberetur, Illustris vel Pius: qua de re pluribus alibi hoc mense. Atque hinc discimus non ante quartum seculum, et quidem satis adultum, hæc scripta fuisse.

b In MS. Latina Vatic. jussio data est procurare naves de Alexandrina civitate, in quibus numera, id est, Legiones, ferri jussa sunt: hinc paraphrastes apud Lipomanum et Synaxariorum auctor occasionem sumit scribendi, quod Isidorus erat ex civitate magni nominis Alexandria.

c Idem Paraphrastes encomium suum cum insigni S. Isidori elogio sic orditur: Cum venerandam et divinam doctrinam Domini nostri Jesu Christi, iis datam qui ipso sunt digni, diligenter et utiliter esset secutus divinus et venerandus martyr Christi Isidorus, et se per divinas Scripturas et Christi mandata omni ex parte munisset, animo fuit præclare stabilitus, spiritu confirmatus, corpore corroboratus: et fuit divina quadam motus æmulatione in eos, qui carnem ante ipsum exuerant, et martyrium pro Domino susceperant, adversus tentationes seipsum exercens, afflictionesque et minas tyrannorum. Sciebat enim, quod fuerat prædictum a divino ore Domini nostri et servatoris Jesu Christi magni Dei: nempe, quod qui diligit animam suam, perdet eam. Quocirca fidem tenens omnino immobilem, et conservans thesaurum fidei immobilem, acquirens sibi salutem et infractam portans confessionem, Deo ostendit cor integrum: eratque omnino a reprehensione alienus, justus, pius et in omnibus perfectus. Non erat enim in eo macula aut indecorum aliquid, aut instabile: non vitium, non malitia, nec quæ ex maligno sunt mala, ejus mentem reddiderunt improbam; sed moderate et pie cum honestate et temperantia suam vitam conservans, pure vivebat et citra reprehensionem.

d Option in militia Romana dicebatur Præfectus annonæ, qualem in singulis Legionibus unum fuisse colliges ex Novella 129, ubi Justinianus jubet, τοὺς ἐξάρχου τῶν μακρῶν ὁπλιτῶν ἀποδέχεσθαι τὰ εἶδη διὰ τῶν διαστροφῶν, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἐξάρχουσιν καὶ τοῖς στρατιώταις τὰς ἐν εἰδὲι χορηγουμένας ἀνάγκας. Hinc MS. S. Cæcilie de Isidoro, in tantum eum dilexerunt Cæsares ut ei annonæ militum crederentur, omnesque qui sub ipso erant sicut bonus pater familias alebat: et Vatic. MS. Isidorus locum Optionis tenens, habens F potestatem Exarchi in annona militari.

e Idem MS. Vatican. Nitebatur ut locum et actionem, quam tenebat B. Isidorus, circumveniret, additque MS. S. Cæcilie: non quia de militibus cura erat ei; sed quia, ut mercenarius, sub nomine pastoris cupiebat discernere subjectos.

f MS. Vatican. Abiit ad Numerium Magistrum militum, et probam facienti militum suggessit: ubi Probæ nomine intelliga lustrationem militarem: et sic infra in eadem MS. arguitur Julius a Numerio, quod odio in commilitonem aut invidia fureus, publicam accusationem faciat, ne proba militum secundum præceptum Imperatoris completa sit.

g MS. S. Cæcilie, in hisce colloquiis Ducis ac Martyris haud paula uliter et paraphrastice pleraque reddit, quibus annotandis non est operæ pretium immorari. MS. quoque Vaticanum valde discrepat in verbis: substantia rei est eadem.

h Hoc de exacta lingua (quale quid etiam Synaxaria indicant, ubi multiplicium tormentorum Martyri intentatorum meminerunt) neque in MS. Vaticano, neque in paraphrasi Lipomani habetur: sed utrobique iisdem quo ad sensum verbis dicitur: Tunc Numerius, videns ejus scopum immutabilem ejusque constantiam et

A fortitudinem, cum fuisset locutus et consultasset cum suis malis assessoribus, in eum tulit sententiam, sic dicens : Isidorum, qui non paruit legibus, et diis noluit sacrificare, jubent leges Decii Cæsaris ensi tradi.

i MS. S. Cæcilia longe prolixius hanc precationem extendit, ubi inter alia Deo gratias agens, qui mihi, inquit, linguam indeficientem dedisti : indicans, quod hic subintelligendum relinquitur, etiam sine lingua locutum Martyrem.

k MS. Vatic. habet, Isaac.

l MS. Utrumque Latinum addit ; intra cannetum fuisse hunc locum.

m Paraphrastes Lipomani huic orationi etiam : hæc jungit : Quicumque te invocaverit solum verum Deum in nomine meo servi tui Isidori, sive in fame, sive in tentatione, sive in iudicio, sive in periculo et afflictione hujus mundi, sive in mari, conservetur ab omni periculo remotus et pacificus : da autem ei quoque, Domine, bonam partem inter tuos electos, et fac cum eo divitem tuam misericordiam, liberans eum

ab ea, qua circumdatur, afflictione et necessitate, D propter me, qui sacrificor sancto tuo et terribili nomini : quoniam tu es Deus solus, qui ab afflictione et necessitate redimis eos qui te invocant, et te decet gloria in secula seculorum. Amen. Sed jam alias insinuarimus, hujusmodi deprecandi formulas antiquitatem non sapere, nec videri vere usurpatis a sanctis Martyribus fuisse.

n MS. Vaticanum : Ammonius socius ipsius aperuit in loco ipso foveam, eique tradidit agnum, Christi voluntate coronatum : populus autem multus colligitur in eodem loco ad salvandum, ubi exuberant et coruscant miracula Dei per S. Isidorum Martyrem usque in hodiernum diem.

o Ita MSS. Latina et Paraphrastes apud Lipomanum : egraphum nostrum Græcum videbatur solum habere ἐν Ἑλλης, τὸν τέλειον : etc. quod correximus, ἐν Ἑλλήσποντον, τέλειον.

p Paraphrastes Lipomani, postquam de Ammonio jam relata posuit, addit de S. Myrope, quæ in Comm. prævio adduximus num. 10.

B

E

DE SS. PETRO, ANDREA, PAULO, ET DIONYSIA VIRGINE,

G. H.

MARTYRIBUS LAMPSACI IN HELLESPONTO.

SUB DECIO.

Acta dantur
ex 5 MSS.Memoria in
antiquis
Martyrologiis :

Illustria horum Sanctorum Martyrum Acta habuit Laurentius Surius, uti asserit, ex antiquis MSS. codicibus, et stylum mutavit, nonnullis etiam redditis paraphrasticis. Nos eadem damus primitivo stylo ex quinque pervetustis codicibus MSS. scilicet Trevirensi monasterii S. Maximini, Bodecensi cænobii Ordinis Regularium S. Augustini in diocesi Westphaliæ Paderbornensi, Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, alio nostro insigni codice, ac demum Parisiis accepimus ex antiquo et fide digno MS. Jacobi Sirmundi, uti hujus manu adscriptum erat. Fidem hisce Actis adstruunt antiqua Martyrologia ; atque inprimis pervetusta S. Hieronymi apographa referunt passionem SS. Petri, Andreae, Pauli et Dionysiae Lampsaci, sic ut Lampsaci etiam scribatur, et pro Dionysiae in aliquo egrapho Dionysii perperam sit exaratum. Hinc colligimus ea Acta tunc in Ecclesia Latina innotuisse : ex quibus tempore Caroli Magni Florus, Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus, formavit hoc elogium : Apud Lampsacum passio SS. Petri, Pauli, Andreae et Dionysiae Virginis : quorum Petrus post diversa tormenta gladio est percussus ; Andreas et Paulus lapidibus obruti, Dionysia gladio amputata. Secuti sunt Usuardus, Ado, Notkerus, et alii passim recentiores cum hodierno Martyrologio Romano : ipsarum autem Actorum præclarum compendium edidit Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 4. Fuit Lampsacus urbs olim Episcopalis in Mysia minore ad Hellespontum ; in quo etiam tractu erat Troas, urbs similiter Episcopalis, ambæ sub Metropoli Cyzico. Proconsuli autem abituro Troadem oblatis SS. Andreae et Paulus, sed Lampsaci detenti et ibidem cum aliis sunt martyrio coronati. Aliquibus Andreae Martyris Reliquiæ sunt Bononiæ in ecclesia S. Mariæ Ægyptiæ, quæ est Scolæ piæ, uti Masimus indicat ad hunc diem : sed quis prudenter dixerit ejus esse qui Lampsaci Martyrium fecit ?

et fastis Græcis, sed minus recte.

2 Græci etiam de hisce Sanctis agunt xv, xvi et xviii Maji : sed non videntur habuisse Acta satis sincera : atque inprimis loco Dionysiae Virginis substituant Dionysium et Christinam, forte quia Dionysia valde Christiana habita, et Virgo Christiana est dicta : et sic quæ Dionysia præstitit, Christinæ tribuntur. Quia autem Dionysia fuit tradita impudicis lenonibus, hos Græci faciunt Andreæ et Paulum, quasi

tunc a Christina, uti Dionysiam appellant, fuissent conversi. Verum illi ante ob Christi fidem erant comprehensi et carceri inclusi. Dein loco Opitimi sive Optimi Proconsulis obtruditur Abidas Præses, alius Dacnus, et dicitur non abiturus Troadem, sed Athenas ingressus. Quæ minus placent, et apud Græcos legi possunt. In MSS. Menæis Divisione apud Chiffletium in Collegio Societatis Jesu adservatis non fit mentio Christinæ, et solum Dionysius non Dionysia legitur. In Menæis excusis memorantur ad diem xviii Maji, una cum SS. Heraclio, Paulino et Benedimo Athenis passis, uti mox ex illorum elogio constabit. Et ex talibus Actis videtur arrepta occasio dicendi SS. Andreæ, et Paulum abductos fuisse Athenas ; quod satis refutatur ex horum Martyrum sinceriori historia. In Synaxario Chiffletiano, ita legitur : S. Petrus Lampsaceus, in trochleas conjectus, consummatur. Græce ἐν τροχληαῖς βλήθει. Quid fuerit τροχληαῖς veteri Græciæ nolo hic disputare : evidens enim videtur hic significari tormenti genus, quod ad motum per crura ac brachia trochleis fiebat, sive ad corporis extensionem, seu potius ad ossium ipsorum corpore sic extenso confractionem : quod Acta mox danda haud satis opte sic exprimunt, jussit adolescentulum tendi in rotis, et ligna in circuitu posita, vinculis ferreis totum corpus confringi. Additur deinde in Chiffletiano hoc distichon.

Βλήθει ὁ Πέτρος ἐν τροχληαῖς μέσον.

Ξωθὲς παρήκε τοὺς τροχλοὺς τῆς ἀσπίδος.

Medius rotatis trochleis jacens Petrus,

Numquam quietæ transiit vitæ rotas.

De Paulo autem Andrea ac Dionysio (quamvis Dionysia intelligenda ; et hæc gladio consummata sit) tamquam lapidatis, hoc recitatur :

Τρεῖς συντρέβουσι πίστεως στέφρους λίθους

Παῦλον, Διονύσιον, Ἀνδρέαν λίθοις.

Lapides lapidibus tres terunt firmos fide,

Dionysium cum Petro et Andreæ simul.

ACTA MARTYRII

Ex quinque pervetustis MSS.

Apud a Lampsacum tempore b iniquo (quando certabant pro fide Christi milites Religionis Christianæ,

a b

*S. Petrus
Lampsaci
comprehen-
sus*

*delestatur
veneris cul-
tum.*

*crudeliter
torquetur.*

*capite ple-
ctitur.*

*Ex aliis tri-
bus Nicoma-
chus a fide
apostata mi-
sere perit.*

*S. Dionysia
constans in
fide,*

A stianæ, et omnis terra florebat de beatissimo sanguine Martyrum) in locis Lampsaci comprehensus quidam, Petrus nomine, valde quidem fortis in fide, animo pulcher, et speciosus corpore, et oblatus est Proconsuli. Proconsul dixit ad eum, Quis diceris? Respondit: Petrus. Cui Proconsul ait: Christianus es? Petrus respondit: Etiam, Christianus sum. Proconsul dixit: Habes ante oculos decreta invictissimorum Principum. Sacrifica ergo magnæ deæ Veneri. Petrus respondit: Miror, si persuades mihi, optime Proconsul, sacrificare impudicæ mulieri et sordidæ, quæ talia opera egit, ut confusio sit enarrare. Nam et vos turpia quæ gessit in impudiciis punitis. Et si vos impiam illam nominatis et publicam meretricem; quomodo me tam sordidam meretricem adorare, et sacrificare compellitis? Oportet ergo me magis Deo vivo et vero, Regi seculorum omnium Christo, sacrificium offerre orationis, deprecationis, compunctionis et laudis. Audiens hæc Proconsul, iussit eum adhuc ætate adolescentulum tendi in rotis, et [inter] ligna in circuitu posita, vinculis ferreis totum corpus ejus fecit constringi; ut contortus et contractus minutatim, ossa ejus comminuerentur. Quanto autem plus torquebatur famulus Dei, tanto magis fortior apparebat. Constans ergo multum et deridens stultitiam Proconsulis, ad cælum oculis porrectis dicebat: Tibi ago gratias, Domine Jesu Christe, qui mihi hanc tolerantiam dare dignatus es: da ergo fortitudinem, ut possim devincere nequissimum hostem. Tunc Proconsul videns tantam ejus perseverantiam, c ut nec in hac posset pœna superari, iussit eum gladio percuti.

2 Eodem tempore d, eunte Proconsule ad Troadem civitatem cum multa ambitione, oblatis sunt ei alii tres: Andreas, Paulus, et Nicomachus, e impatienter, cum strepitu et exclamatione. Proconsul ait Nicomacho: Quam religionem colis? Respondit: Ego Christianus sum. Proconsul dixit ad Andream et Paulum: Vos quid dicitis? Responderunt ei: Nos Christiani sumus. Proconsul Nicomacho dixit: Sacrifica diis secundum quod jussum est. Nicomachus respondit: Ut scis, Christianus non debet sacrificare dæmoniis. Itaque Proconsul iussit eum appendi et torqueri. Cumque nimium vexaretur, et jam prope esset ut redderet spiritum, exclamavit: Numquam, ait, fui Christianus, et paratus sum sacrificare. Statim fecit eum Proconsul deponi. Cum ergo sacrificasset, statim arreptus a dæmone, et in terram allisus, dentibusque linguam suam comedens, emisit spiritum.

3 Expectantibus autem turbis, quædam puella et virgo, nomine Dionysia, annos habens sexdecim, exclamavit, dicens: Miser et infelicissime homo, cur propter unius horæ spatium acquisisti perpetuam et inenarrabilem pœnam? Et cum hæc audisset Proconsul, iussit eam in medium pertrahi, et interrogavit eam, si esset Christiana. At illa respondit: Etiam, Christiana sum. Propter quod infelicem istum plango, quare momentaneam pœnam non toleravit, ut inveniret requiem perpetuam. Proconsul dixit: Hic nunc requiem, dum diis immolavit, invenit, et jussionibus Principum acquiescendo sacrificavit. Sed propter vestram vanam religionem, ne impropria sustinerer, magna Diana et Venus eum rapere digressæ sunt. Tu igitur, volo, ut sacrifices, ne turpiter te illam vivam iacendam. Dionysia respondit: Deus meus major est quam tu, ideoque

minas tuas non timeo, qui et dabit mihi de omnibus quæ intuleris tolerantiam. Tunc Proconsul tradidit eam duobus juvenibus corrumpendam: Andream vero et Paulum iussit in custodiam recludi. Juvenes ergo acceptam castissimam Dei puellam duxerunt ad suum hospitium: cumque usque ad mediam noctem insisterent, ut ei vim turpitudinis inferrent, marcescebat cupiditatis eorum libido. Circa autem mediam noctem quidam splendidus juvenis apparuit eis, illuminans totam domum. Illi vero timore percussi magno, ceciderunt ad pedes beatissimæ puellæ. At illa elevavit eos, dicens: Nolite timere: iste est enim tutor meus et custos, pro eo quod vobis a nequissimo Judice sum tradita. At illi rogabant, ut interveniret pro eis, ne quid eis male contingeret.

4 Mane itaque facto, venit proclamans omnis turba ad Proconsulem, petentes sibi tradi Andream et Paulum. Inter quos Onesicrates et Macedon, Sacerdotes Dianæ, excitabant in seditionem populum. Cumque eos præcepisset adduci Proconsul, dixit eis: Andreas et Paule, sacræ Dianæ oportet vos sacrificare. Andreas et Paulus responderunt: Nos neque Dianam, neque alia dæmonia quæ colitis deos cognovimus, f nec aliquando nisi solum Deum colimus. Cum hæc audisset turba, orabant Proconsulem ut eos traderet eis extinguendos. Videns autem Proconsul, quod nequiret Sanctorum superare perseverantiam, flagellis cæsos populo tradidit lapidandos. Illi ergo eos acceptos trahebant extra civitatem ligatis pedibus, ut lapidarentur. Et cum lapidarentur, audivit hoc virgo Dei Dionysia.

5 Clamans ergo et plerans, et de custodia se propriens, cucurrit ad locum, jactavitque se super eos, dicens: Ut vobiscum possim vivere in cælis, opto vobiscum hic mori in terris. Nuntiatur igitur Proconsuli, quod Dionysia, quæ fuerat juvenibus tradita deludenda, a quodam splendidissimo juvene fuisset servata: quodque de custodia fugiens jactaverit se supra corpora Andree et Pauli, cum ipsis lapidibus occidenda. Proconsul igitur iussit ut separaretur, et duceretur ut decollaretur: quod et factum est. Taliter igitur venerabiles Martyres hi, in uno agone certantes cum seculo et diabolo et Proconsule Opitimo, meruerunt victores effici Christo propitio. Petrus itaque diversis pœnis, Andreas et Paulus lapidibus, atque Dionysia gladio martyrizati sunt. Actum apud Lampsacum die Iduum Majarum, Decio Imperatore, g Opitimo Proconsule, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria, honor, et potestas.

ANNOTATA.

a MSS. Bodec. et nostrum, Lamosacum MSS. Ultraject. et Trevir. Lapsacum MS. Sirm. Lapsaum. Græcis, oriundus ex Lampsaco.

b MSS. Trevir. et nostrum iniquitatis, MSS. Ultraject. et Bodec. persecutionis.

c MSS. Ultraj. et Trevir. nec his eum deficere tormentis.

d MS. Ult. Præeunte, Surius Abeunte, oblatis sunt Lampsaci et ibidem martyrio affecti.

e MSS. eadem. Nicomachus autem impatienter voce magna clamabat: Ego Christianus sum.

f MS. Ultraj. Neque aliquando coluimus alium Deum, nisi Dominum nostrum Jesum Christum.

g MSS. Trevir. et nostrum Optimo Proconsule.

D
ex MSS.
tradita
lenonibus,

ab Angelo
servatur:

SS. Andreas et
Paulus postu-
lati a populo,

F
f

lapidantur:

S. Dionysia
capite ple-
ctitur.

g
F

DE SS. HERACLIO, PAULINO ET BENEDIMO

G. H.

MARTYRIBUS ATHENIS IN GRÆCIA.

XV MAJI

Horum athletarum martyrium describitur in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc modo. Eadem die xv Maji certamen sancti Martyris Heraclii et sociorum. Martyres Christi Heraclius, Paulinus et Benedimus, urbis Athenarum cives Christiani, magna cum fiducia Christi nomen palam prædicabant : omnesque idolorum cultores adhortabantur, ut a vana idololatria recedentes baptizarentur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Qua de causa comprehensi ab idololatriis sunt, et Athenarum Præsidi traditi, et de more interrogati, Christum professi, docebant ipsum verum Deum esse ac Creatorem universi. At contra idola fallacia, hominum figmenta esse, ex lapidibus et lignis confecta, ac artis opera. Proinde cum hanc veritatem loquerentur, in iram excitarunt Præsidem ; cujus jussu crudeliter cæsi sunt ac quovis alio tormento primum excruciat : postea vero cum suis discipulis in ingentem ignis fornacem projecti, martyrium consummarunt. Hucusque dictum Menologium Basilii Imperatoris.

2 Aliud aliquanto brevius elogium continetur in MS. Synaxario, quo sæpiissime utimur commodato Parisiis ex Collegio Societatis Jesu ; quod est hujusmodi : Eadem die xv Maji. Certamen sanctorum Martyrum Heraclii, Paulini et Benedimi. Hi erant Athenienses, et prædicabant verbum veritatis, et idolorum cultores adhortabantur, ut abstinerent a vano idolorum cultu. Comprehensi igitur, et Atheniensium Præsidi traditi, crudeliter cæduntur, et variis aliis tormentis cruciantur, ac tandem in fornacem ab-

jecti, martyrium consummarunt. Hæc ibi. In MSS. Menæis, Dimone olim in Burgundia apud Petrum Franciscum Chiffletium observatis, sub finem aliter nonnulla referuntur, dicunturque die xvi Maji in caminum coniecti : et cum illæsi permanerent, capitibus gladio abscissis migrasse. Dein de S. Heraclio illud adjungitur distichon.

Εἷς ἄλλος Ἡρακλεῖς σὸς πρὸς τὸ ξίφος,

*Ἄλλους καλύπτει τοὺς ὄλους Ἡρακλέους.

Unus per ensem tuus hic Heracli labor

Omnes labores Herculis obscuros facit.

Ejusdem certaminis Socii hoc deinde disticho simul laudantur.

Ὅρων, Βενεδίμε, τὸν σὸν Παυλίον

Τμηθέντα, Συμπήνῃσι φησι Παυλίονος.

Tuum minutum capite Paulinum intuens,

Benedime, Collum præbe, Paulinus ait.

E

Quoad diem hic notatum consentiunt Synaxaria Mediolani et Taurini. P. Franciscus Combesius Ordinis Prædicatorum Reformatorum Parisiis, ex domestica bibliotheca geminum nobis Synaxarium exhibuit : in quorum uno hi sancti Martyres adscribebantur diei xiv : in altero diei xvi. Quædam enim excusis Menæis tenent diem xvii ; et in his est Mazarinianum unum. Referuntur iidem in jam dictis Menæis Græcis etiam ad diem xviii Maji, subjuncti in titulo Martyribus Lampsacenis, de quibus jam egimus ; eaque ex causa censuimus in eorum quædam Acta Græco irrepsisse, quod SS. Andreas, Paulus aliique Lampsaco Athenas abducti sint.

DE SANCTO DIMIDRIANO

G. H.

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

SEC. III

Cultus.

Inter xxxvi Episcopos sanctos Veronenses, quos secundum consuetudinem Ecclesiæ, Cathedralis Officio duplici celebrari, indicat Tabula Sanctorum, Anno MDXVIII confecta. Hisce Idibus Maji S. Dimidrianum coli testatur etiam Franciscus Corna in libro quem pedestri et nativo sermone anno MCCCCLXXVII scripsit. Ejus autem sacrum corpus ; cum aliis plurium Sanctorum Episcoporum Reliquiis asservari in ecclesia S. Stephani Protomartyris, nunc Parochiali, olim (ut passim creditur) Cathedrali, constat ex Tabula vetusta membronea in sacrario dictæ ecclesiæ appensa. Quibus expositis, addit illud Vitæ elogium Augustinus Valerius, ipsius Ecclesiæ Veronensis Episcopus.

caritas erga suos :

2 Dimidrianus, Veronæ Episcopus, suis temporibus Episcopalium virtutum exemplar, est habitus virque plane divinus nominabatur, quia variis virtutum generibus hominibus numquam cessabat prodesse : cum magna caritate eximiam doctrinam

conjunxit. Obiit Idibus Maji : corpus ejus sepultum est in basilica S. Stephani. Hæc ibi. Ejus aliquæ Reliquiæ sunt apud sanctimoniales in monasterio sive ecclesia S. Mariæ Magdalensæ. Celebrat eundem S. Dimidrianum Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ, at nihil apud scriptores hosce de tempore, quo floruerit, invenitur. Onuphrius Panvinus lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 7 inter antiquos Episcopos censet S. Dimidrianum, quasi Seculo Christi tertio vixisset : ideoque septimum Episcopum eum numerant Ughellus in Episcopis Veronensibus, et Joannes Franciscus Tintus lib. 5 Nobilitatis Veronensis cap. 9, asserens, Dimidrianum mortuum xv Maji anni Christi cclxv, Sedis xxix, ac sepultum in ecclesia S. Stephani. Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Metrico, hoc eum disticho honorat : Dimidrianus opem cunctis Antistes amicam Perpetuo gratus ferre paratus erat.

F

tempus Sedis.

DE SS. CASSIO, VICTORINO, MAXIMO, ET SEX MILLIBUS,
DUCENTIS, SEXAGINTASEX

G. H.

MARTYRIBUS CLAROMONTE IN GALLIA.

CIRCA CCLXIV.

Sub Croco
Rege Arver-
norum
populante,coronatur
S. Cassius,
et ab hoc
conversus
S. Victorinus.

B

Eorum basi-
lica,corpora Cla-
romonte.

C

Memoria in
Fastis,etiam 6266
Martyrum.

Gregorius Turonensis lib. 1 *Historiæ Franco-*
rum cop. 30 et 31 de his Sanctis acturus ista
præmittit : Tricesimo septimo loco Valeria-
nus et Gallienus Romanum Imperium adep-
ti sunt, qui gravem contra Christianos persecutio-
nem suo tempore comoverunt. Horum tempore et
Chrocus ille Alamannorum Rex, commoto exercitu
Gallias pervagavit... Veniens vero Arvernos delu-
brum illud, quod Gallica lingua Vasso Galatæ vo-
cant, incendit, diruit atque divertit. Juxta hanc
urbem Lininius Antholianusque Martyres requie-
sunt. Scilicet in illa Croci persecutione occisi, uti late
diximus ad eorum diem natalem, Antholiani quidem vi
Februarii, Liminei vero xxix Martii. Quibus relatis
progreditur Turonensis : Ibi Cassius ac Victorinus, in
dilectione Christi fraterno affectu sociati, per
effusionem cruoris proprii cælorum regna pariter
sunt adepti. Nam refert antiquitas, Victorinum ser-
vum fuisse ante dicti templi Sacerdotis. Qui dum
plerumque vicum, quem Christianorum vocant, ad
persequendos Christianos adit, Cassium reperit Chri-
stianum : cujus prædicationibus atque miraculis,
motus, credidit Christo, relictisque fanaticis sordi-
bus, ac baptismo consecratus, magnus in virtutum
operatione enituit. Nec multo post per martyrium,
ut diximus, in terris sociati, ad cœlestia pariter
regna migraverunt. Hæc S. Gregorius Turonensis.

2 Hæc S. Cassio basilicam a Christianis fuisse ere-
ctam ex eodem Turonensi colligimus, dum asserit lib. 4
cap. 12, a Cautino, Episcopo pessimo, Anastasium
Presbyterum ad basilicam S. Cassii Martyris, in
crypta antiquissimaque, in sepulcro magno ex mar-
more Pario, viventem sepultum, et miro modo libera-
tum. Quæ ex Turonensi descripta narrat etiam Aimoi-
nus lib. 2 cap. 36. Joannes Savaro. Præses et Præfe-
ctus Arvernæ, edidit de sanctis ecclesiis et monasteriis
Claromontii tractatum auctore anonymo, quem arbitrat-
ur floruisse circa annum MCCCL, in quo lib. 1 cap. 9
ista leguntur : In ecclesia S. Cassii altare S. Petri :
altare S. Juliani, ubi S. Cassius, et S. Victorinus,
et S. Leogontia et S. Georgia quiescunt. Acta S.
Georgiæ, Virginis Deo devotæ, dedimus xv Februarii.
Dies natalis S. Leogontię hactenus ignoratur, et ideo
a Saussayo in Appendicem rejecta. Verum ab Arturo
in Gynæceo sacro hoc die refertur, et in Tabula Illi-
diana Virgo dicitur. Julianus Martyr sub Diocletiano
colitur xxviii Augusti, de quo num hic agatur, tunc
erit inquirendum. In Rituali libro S. Illidii a Sava-
rone citato cap. 5 ista præcipiuntur : Cum ad proces-
siones pergimus, commendationem Sanctorum faci-
mus, ante quorum ecclesias pertransimus. Et sic
in processione diei secundæ Rogationum pergitur ad
ecclesiam S. Boniti, facientes commendationem
S. Joannis Baptistæ, S. Petri, S. Hilarii, S. Cassii,
S. Christophori. Acta porro S. Boniti Episcopi dedi-
mus xv Januarii, S. Illidii etiam Episcopi datur vii
Julii.

3 Martyrologium MS. Chamberiense in Sabaudia
monasterii Conventualium, die v Maji hac phrasi hos
Martyres recolat : Arvernus SS. Cassii et Victorini.
At Kalendaria vetera et Martyrologium Claromonta-
num adjungunt Socios hoc modo : Arvernus natalis
SS. Cassii et Victorini Martyrum, cum aliis sex mil-
libus ducentis sexaginta sex. Molanus Maximum

adjungit. Apud Arvernum sanctorum Martyrum
Cassii, Victorini, Maximi et Sociorum, quorum
Actus scripsit S. Præfectus Episcopus. Citato Mo-
lano iidem tres inscripti sunt hodierno Martyrologio
Romano; et allegato Gregorio Turonensi memorantur a
Galesinio, sed nulla apud istum mentio fit Maximi :
quem Saussayus in Martyrologio Gallicano ob aliis
separat, cique duos adjungit hoc modo : Claromonte
Arvernorum Natalis SS. Cassii et Victorini, qui in
Christi dilectione fraterno affectu sociati per effu-
sionem cruoris proprii cælorum regna pariter sunt
adepti. Quibuscum Maximus, Antholianus et Au-
stremonius, alique sex mille ducenti sexaginta tres
(quorum nomina Deus scit) hac truculenta strage
prostrati, præclara pro Christi fide et gloria concer-
tatione, nec spiritu nec corpore sejuncti, occubue-
runt. Quorum memoranda trophæa B. Præfectus
Episcopus litterarum monumentis consignavit. Sa-
cra vero cadavera (partim in loco ubi nunc cernitur
S. Cassii ecclesia, partim ubi postea constructa facta
fuit S. Venerandi ædes) consepulta Deus mirificis
gloriæ, qua beatos horum spiritus in cœlo corona-
vit, ornavit clarificavitque insigniis. Hæc Saussayus.

et S. Maximi,

cum elogio
apud Saussayum.

E

4 Verum ab his separamus S. Antholianum ad vi
Februarii relatum, et S. Austremonium ad Kalendas
Novembris referendum. At S. Maximum, Cassio et
Victorino jam conjunctum in Fastis Ecclesiæ Romanæ,
sic relinquimus, ut si ita videatur lectori, sociorum
anonymorum numerus uno hoc nominato minor censi
possit. Meminit horum Auctor de Ecclesiis Claromon-
tans cap. 10 libri primi his verbis : In ecclesia S. Ve-
nerandi, altare S. Juliani, et S. Basilicæ Antiochenæ,
altare S. Quintini et S. Dionysii, altare S. Mariæ,
ubi S. Venerandus, et S. Linguinus, et S. Nepo-
tianus, et S. Avitus, et S. Clara, et alii sex millia
dacenti in corpore quiescunt, quorum nomina Deus
scit. Hæc ibi, omisso minore numero Sexaginta sex
adjunctorum. Gregorius Turonensis de Gloria Con-
fessorum cap. 35 et 36 meminit Basilicæ et Venerandi.
Sunt ibi, inquit, illustrium meritorum viri, quorum
nomina ignota incolis, scripta tamen, ut credimus
retinentur in cœlis. Acta S. Venerandi dedimus xviii
Januarii, et S. Juliani et Basilissæ Conjugum Mar-
tyrum, quibus primum altare consecratum est, illu-
stravimus ad diem ix Januarii. De S. Linguino egimus
xxix Martii, et utrum a S. Liminio distingui debeat
dubitamus. At duo sancti Episcopi Claromontani fue-
runt Aviti, quorum senior xx Septembris, junior xxi
Januarii coluntur. Nomina Nepotiani et Claræ rejecit
Saussayus in Appendicem, quod dies eorum natalis
ignoretur.

Martyrum
adjunctorum
corpora in
ecclesia S.
Venerandi.Acta a S.
Præfecto
conscripta
non extant,

5 Dedimus xxv Januarii duplicia Acta S. Præfecti,
Episcopi Claromontani et Martyris, et in posteriori-
bus num. 9 ista leguntur : Passiones Martyrum Cas-
sii, Victorini, Anatoliani et Astrebodii (aliis Au-
stremonii) ac ceterorum Sanctorum, qui in eadem
urbe sanguinem fuderunt pro Christo, glorioso elu-
cubravit stylo. Sed hactenus non potuimus ea Acta
assequi : quam autem submitit nobis Petrus Franciscus
Chiffletius noster SS. Cassii et Victorini Passionem,
parvi profecto momenti est : cum enim in his fiat men-
tio Caroli Calvi et Ludovici Regum Francorum, qui
ducentis fere annis post cædem S. Præfecti vixerunt,
non potuit eam scripsisse Præfectus. Sunt autem in ea
ex

A *ex Gregorio Thronensi desumpta pleraque supra probato : alia ex Actis S. Desiderii Episcopi Lingonensis et Martyris, sub eodem Croco Rege occisi, transcripta sunt, quæ ad diem xxiii Maji elucidamus : alia denique leguntur adjuncta de primis Galliarum viris Apostolicis, tamquam hi missi essent a S. Petro, quos alii ad tertium Christi seculum referunt; idque occasione S. Austremonii ipsis additi, qui in hisce Actis dicitur divertisse hospitandi gratia ad domum cujusdam viri, natalium splendore decorati, nomine Cassii. Erat autem hic vir elephantino morbo percussus cum suis fratribus in tantum, ut eorum vultus delonestarent : ereptosque ab ipso languore B. Austremonius secum comitari præcepit... et B. Cassium*

in his dicitur S. Cassius ab elephantiasi liberatus et Presbyter factus

Presbyterii dignitate decoravit, et secum usque ad urbem Arvernam perduxit : cui insuper curam Ecclesiæ suæ commisit, et quasi Vicarium et virtutum suarum heredem constituit. *Hæc ibi : quæ potuerunt vere contigisse, si S. Austremonius cum ceteris viris Apostolicis dicatur a S. Sixto II Papa in Gallias missus, sed de Presbyterio S. Cassii, aut etiam elephantino morbo nihil alibi legimus. Interim ex his Actis multa edidit Jacobus Branche de Sanctis Arvernæ. In monasterio Magni-loci, in diocesi Claromontana Ordinis S. Benedicti, coli SS. Cassium et Victorinum Martyres die xix Maji collegimus ex MS. Usuardo, aucto ad usum Candracensis Prioratus.*

Cultus 19 Maji.

DE S. TIMOTHEO ET VII VIRGINIBUS

G. II.

MARTYRIBUS SIRMII IN PANNONIA.

X MAJI.

S. Timotheo adjunctæ 7 Virgines,

Sirminum, Pannoniæ inferioris olim metropolis, sæpius a nobis memorata, plurimos Christo peperit Martyres : inter quos ad hunc diem occurrunt in antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi indicati primo loco hi Sancti istis verbis : Idibus Maji. Sirmio natalis Timothei et vi Virginum. Quæ plane eadem leguntur in vetustis MSS. Richenoviensi sive Augiæ-divitis prope Constantiam in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia, et in MS. Calendario Trevirensi S. Maximini. Rabanus in Martyrologio ista habet : In Sirmio natalis S. Timothei et vi Virginum. Ubi numeralis nota vitium irrepsit, quod facillime fieri sæpius in hoc Opere notavimus. Auctor Martyrologii, sub nomine Bedæ hæcenus seorsim et inter opera excusi, ad diem sequentem xvi Maji ista habet : In Sirmio natale Timothei et septem Virginum. Quem Bedæ supposititii locum citat et sequitur Galesinius.

ab aliis se-junctæ.

2 Circa hos duo occurrunt controversa, primum quod in tribus Martyrologii Hieronymiani apochis, nec non in MSS. Romanis Reginæ Sueciæ et Cardinalis Barberini ita legatur. Idibus Maji in Sirmia Timothei : et alibi vi Virginum. Item quod in MSS. Corbeiensi

et Leodiensi S. Lamberti etiam solius Timothei fiat mentio; uti etiam, sed nulla apposita palæstra, in MSS. Aquisgranensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei et alio monasterii S. Cyriaci. Sed in his ultimis plures Martyres junguntur ad sequentes classes spectantes. In prioribus est transpositio particulæ alibi, quæ in antiquissimo MS. Epternacensi ad sequentes pertinet Martyres, de quibus mox agemus. Alterum dubium est utrum de his Sanctis Virginibus actum non sit ix Aprilis, quando Usuardus ista habet : In Sirmio septem Virginum Canonicarum, quæ dato simul pretio sanguinis, vitam mercatæ sunt æternam. Verum Rabanus eodem die de illis agit, et iterum hoc die adjungit septem Virgines Timotheo, quod et nos absque ullo præjudicio facimus, donec aliquid certius ex aliis antiquis monumentis proferatur. In vetusto MS. Trevirensi S. Maximini legitur, In Sirmia Victoris : Sed suspicamur hiatum esse, et legendum, In Sirmia Timothei, et in Portu Romano Victoris, de quo infra agemus. In MS. Tam-lactensi fit mentio Timothei et septem Virginum, sed hæc adjunguntur S. Cotiæ, quæ ad sequentem classeni spectat.

Aliæ Virgines Sirmienses necatæ 9 Aprilis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. II.

ALEXANDRO, DIGNO, CHOTTIA, SEU CHOTIDIA.

XV MAJI.

Altera turba trium Martyrum in outiquo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, post S. Timotheum et septem Virgines Sirmii passas, ita proponitur : Et alibi Alexandri, Digni, Chottia. Verum, ut supra monuimus, in aliis tribus apographis particula alibi ante septem Virgines collocatur : et in MS. Corbeiensi Parisiis excuso hoc modo : In Sirmia Timothei, et alibi septem

Virginum, Alexandri, Digni, Chottia. In codice Lucensi loco Chottia est Chotitia, et in MS. Blumiano Chotidia. Verum de septem Virginibus supra cum S. Timotheo egimus. S. Dignus memoratur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei, pro quo in MS. Aquisgranensi Digna habetur. In MS. Tam-lactensi indicantur nomina SS. Alexandri, Digni, et Cotiæ.

F

DE SANCTO SIMPLICIO

MARTYRE IN 'SARDINIA.

G. II

XV MAJI.

presbyter
habetur,

Progredivimur cum opographis Martyrologii Hieronymiani: in quibus ista leguntur: In Sardinia Simplicii: at Presbyteri additur in antiquissimo Epternaccensi: item in MSS. Richenoviensi in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia, necnon in MS. Aquisgranensis Ecclesiæ, uti et apud Rabanum et Grevenum in Auctario Usuardi. Apud Notherum, In Sardinia Simplicii dumtaxat legitur: neque plus invenitur in MS. Romano Cardinalis Barberini. Præterea absque palæstra inscriptum est nudum nomen Simplicii MSS. Martyrologiis Romano monasterii S. Cyriaci, Leodiensi Ecclesiæ S. Lamberti, Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. At sequenti die XVI Maji, apud auctorem Martyrologii editi sub nomine Bedæ, ista leguntur: In Sardinia natale

B Simplicii Presbyteri, et citato Beda et codice MS. eadem habet Galesinius: ab eoque perperam junguntur Diocletianus, Florentius et Rosula. De hoc infra ogemus, de aliis duobus, Auximi in Piceno passis, egimus XI Maji.

aliis Præsul,

2 Interim Jacobus Pinto, in Digressiuncula de Martyribus Sardinia inserta libro 3 de Christo Crucifixo titulo 4 loco 12, citatis Galesinio et Beda num. 23 ita scribit: Sub iisdem Imperatoribus Diocletiano et Maximiano et Præsidente Barbaro, S. Simplicius Phausinae Ecclesiæ Præsul (Turritanae Metropolitanæ suffraganea est) pro fide Christi cum sociis Diocletiano, Florentio et Rosula varie tortus, et demum lancea transverberatus. Baronius asserit, se accepisse ejus martyrii Acta et sociorum, ex Sardinia insula

Romam delata: et omissis sociis, de S. Simplicio hoc elogium inseruit Martyrologio Romano: Phausinae in Sardinia S. Simplicii Episcopi et Martyris, qui Diocletiani tempore sub Barbaro Præsidente perfoesus lancea, martyrium consummavit.

et Episcopus:

3 At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, citatis Joanne Arca de sanctis Sardinia, et Dina Serpi in Chronico Sardinia lib. 3, scilicet cap. 16 et sequentibus, hoc Actorum compendium proponit: Simplicius Episcopus Phausinae (quæ civitas hodie Terra-nova in provincia Gallurensi in Sardinia nominatur) post SS. Gavini, Propti et Januarii passionem, ob fidem Christianam jussu Barbari Præsidis comprehensus, frustra ab ipso minis deterretur. Cumque deos dæmones esse et muta simulacra diceret; ab ipso Præsidente lancea transfixus, seminecis cadit: ac triduo, quo fideles ad supplicia fortiter pro Christo perferenda hortabatur, animam Deo reddidit Idibus Maji. circa annum salutis ccciv. Cujus corpus a Christianis ibidem conditum fuit: ubi postea templum suo nomini excitatum est: ibique Episcopi Civitatis Sedes constituta. Illum Civitatenses Patronum suum maxime venerantur. Hæc Ferrarius. Dionysius Bonfant lib. 12 Triumpho Sanctorum Sardinia cap. 24 addit, jam recenter sub Didaco Passamaro, dictæ Ecclesiæ Episcopo, corpus illius inventum fuisse. Utinam adjunxisset inscriptionem, ex qua, si ea antiqua foret, patnisset certo sciri, num Episcopus, an vero Presbyter, uti antiqui habent, sit habendus.

elogium ex
Ferrario.

E

Inventio nu-
pera

DE SANCTA ROSULA

MARTYRE FILASIANA.

G. II.

XV MAJI.

An jungenda
SS. Simplicio,
Diocletiano et
Florentio?

C Sancto Simplicio subjungimus S. Rosulam, quod hæc ab aliquibus statuatur cum illo in Sardinia passa. Ita Jacobus Pinto in supra citata Digressiuncula de Martyribus Sardinia. Nixus est auctoritate Galesinii, in suo Martyrologio ad diem XVI Maji ista scribentis: In Sardinia Sanctorum Simplicii Presbyteri, Diocletiani, Florentii et Rosulæ. Citatur a Galesinio et Pinto Martyrologium Bedæ, id scilicet quod sub nomine Bedæ excusum est: in quo ista leguntur: In Sardinia natale Simplicii Presbyteri, et Sanctæ Rosulæ, et Sanctorum Diocletiani et Florentii. Præterea allegantur gesta S. Anthimi apud Surnum ad diem XI Maji, quæ nos integra et primigenio stylo damus. In his num. 6 describitur martyrium SS. Sisinnii, Diocletiani et Florentii, quos ostendimus Auximi in Piceno passos. Videntur autem Galesinius et Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, loco Sisinnii legisse nomen Simplicii. Dein apud hosce Simplicius dicitur Presbyter, quem Sardi Episcopum volunt fuisse.

2 Sed hisce amandatis, de S. Rosula inquirimus quid sentiendum B. Rabanus Archiepiscopus Moquan-

tinus in suo Martyrologio ista habet ad hunc XV Maji Idibus. In Sirinio natalis Timothei et VI Virginum, et in Sardinia natale Simplicii Presbyteri, et in civitate Filasiana Rosulæ. Ubi æque Rosula distinguitur a Simplicio, atque hic a Timotheo. Sed restat inquirendum de civitate Filasia, ubi ea sita fuerit: quia in Sardinia tabulis antiquis et hodiernis nullum ejus reperitur vestigium. Est Filesia ad Istrum fluvium in Malachia, quæ Triphulum antiquis, teste Latio, fasset. Quid se hoc derivativum censentur a Phila, quæ Stephano est urbs Macedoniæ ad Penum fluvium? Sunt et Philæ urbs Thebaidis secundæ Episcopulis. Est etiam Filea seu Philea promontorium Thraciæ in ora maris Euxini. Sunt alia hisce fere synonyma loca, ut difficile sit aliquid certi pronuntiare. Grevenus in Auctario Usuardi, palæstra omissa, refert Rosulam et alias quatuor Virgines. Grevenum sequitur Canisius, et hoc citato Arturus in Gyneceo sacro et Ferrario in Notis, arbitratus in Germania alicubi recoli. At quæ junguntur quatuor Virgines, ab aliis dicuntur septem, Sirinii cum S. Timotheo passæ, de quibus supra egimus.

Dicitur
Filasiana pas-
sa
FAn 4 Virgines
jungenda?

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

PRÆSTABILI, FELICE, VICTORE, CYRICO, JANUARIO, HEROLO, PAULO, MINERVO, AQUILINO, HERACLIO, DIONYSIA,

IN PORTU ROMANO.

XV MAJI.

Memoria in Fastis Hieronymianis,

Quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa nobis hos Sanctos Martyres proponunt, et quod antiquitate præcellit Epternacense his eos verbis indicat: In Portu-Romano Præstabilis, Felicis, Victoris, Cyrici, Januari, Heroli, Pauli, Minervi, Aquilini, Heracli, Dionysiae. Quæ cum parva varietate referuntur in aliis tribus ejusdem Martyrologii apographis. Nam pro Cyrici in MS. Lucensi Cyriaci legitur, et in MS. Corbeiensi, Parisiis excuso, loco Heroli est Heruli: ita loco Minervi est Meneri in dicto Lucensi et Blumiano: in quibus etiam est Heracli, et in Corbeiensi Eracli, pro quo est in Epternacensi Heradi, et in hoc solo additur Dionysia. Quæ, aut certe Dionysius, in aliis refertur inter Martyres Lampsacenos. Verum eam, ob antiquitatem codicis, sub hac cautione etiam hisce Martyribus adjungi permittimus. Ex his varii in aliis antiquis fastis reperiuntur: et in Atrebatensi quidem Ecclesiæ Cathedralis et Tornacensi monasterii S. Martini ista leguntur: In portu Romano natale SS. Præstabilis, Felicis, Januarii. Quibus adduntur in MS. Vaticano S. Petri

et variis aliis.

Victor et Cyricus, in Barberiniano Gerulus et Cyrius, supra Herolus et Cyricus: qui Cyricus etiam invenitur in MS. Latiensi. Sunt autem hæc Martyrologia ex quibus aliisque tribus dedimus genuinum Martyrologium Bedæ cum uctario Flori. Omissa martyrii palæstra referuntur nomina in MS. Tamlactensi, Felicis, Victoris, Cyrici, Januarii, Pauli, Heroli, Aquilini, Minervi, Eradii, Dionysii, In MSS. Augustano, S. Udalrici et Parisiensi Labbæi, Præstabilis, Victoris, Felicis, Cyrici: in MS. Aquisgranensi, Præstabilis, Felicis: qui ultimus est in Auctario Greveni ad Usuardum. Uti et Auctor, hic Victor dictus. At Cyriacus est in MS. monasterii S. Cyriaci, nisi de eo tanquam de proprio Patrono agatur, quod non arbitramur. Illustravimus ad diem secundum Martii memoriam SS. Pauli, Heraclii, Secundulæ sive Secundolæ, Januariæ, Luciosæ, Martyrum in eodem Portu Romano, quos ab his diversos arbitramur: uti et alterum Paulum cum Primitivo seu Primitiva in eodem Portu coronatum die XXIV Februarii.

E

Alii ibidem Martyres 2 Martii

et 21 Feb

D. P.

DE SS. BONINO, SATERIO ET PAULINO

MARTYRIBUS PAPLE IN INSUBRIA.

XV MAJI.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc xv Maji ista habet: Papiæ SS. Bonini, Saterii et Paulini Martyrum. In Notis addit, Ex tabulis Ecclesiæ S. Gervasii Papiæ, in qua ipsorum corpora asservantur: cetera ignorari. Est illa ecclesia SS. Gervasio et Protasio sacra, vetustate magis et Sanctorum lipsanis, quam opulentia ædificiique magnificentia celebris, Prioratus simul et Parochiæ dignitate ornata, ministrantibus in ea Patribus tertii Ordinis S. Francisci: quemadmodum nobis scripsit anno MDCLXXIX Societatis nostræ ibidem Rector Scaranucia Vicecomes, addens quod tum horum

Martyrum quom SS. Chrysanthi et Fortunati, quorum superius meminimus, corpora servantur in arca marmorea, sinistro odæi muro post aram majorem imposita: quorum tumulo, exiguo ad apparentiam ornatu, sequens inscriptio affixa legitur.

D. O. M.

EX ADVERSO PILÆ HVIVS IN VASE LAPIDEO, IACENT CORPORA SANCTORVM CHRYSANTHI ET FORTVNATI PRESBYTERORVM. ITEM SANCTORVM BONINI, SOTERI ET PAVLINI MARTYRV. KAL. NOV. CIO DCCXXVI.

D. P.

DE SS. JANUARIO ET PELAGIA

MARTYRIBUS LAMOSINENSIBUS.

XV MAJI.

Memoria horum Sanctorum extat in MSS. codicibus Martyrologii Trecentis pro Ecclesia S. Lupi, et alterius inde transcripti atque Coloniam Francofurto delati pro Ordine Carmelitano: in quibus ista leguntur ad hunc xv Maji: In territorio Lamosinensi SS. Januarii et Pelagiæ. Maurolycus Abbas Siculus in suo Martyrologia ista scribitur: Item in agro Lamosanensi SS. Januarii et Pelagiæ. Eadem habet Constantius Felicius in suo Calendario sive Ephemeride historica, Urbini excusa. Ast ubi situm sit territorium Lamosinense aut ager

Lamosanensis, non satis liquet. Stephanus Byzantius de urbibus ista habet: λάμος ποταμός Κιλικίας, καὶ ἡ παρ' αὐτὸν χώρα λαμοσύα, τὸ ἐθνικὸν λαμούσιος. Lamos fluvius Ciliciæ, et regio circumquaque Lamusia, et gentile Lamusius. An ergo pro Lamusia, etiam Lamosia dicta, et regio seu territorium Lamosine, judicent alii. Defluit Lamus in mare prope Pompeiopolim, indeque regio seu territorium Lamotis Ptolomæo dicitur: et tam Lamus quam Pompeiopolis fuerunt urbes Episcopales sub Seleucia, ibidem metropoli.

DE

DE S. EUTITIO PRESBYTERO

D. P.

MARTYRE APUD SURIANUM IN HETRURIA.

xv MAJI.

Cultus sacer,

Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, ad hunc xv Maji refert S. Eutitium, Presbyterum et Martyrem, apud Surianum in Hetruria: et dein in Notis tradit, Surianum esse oppidum minime obscurum, apud montem Ciminum, haud longe a finibus Faliscorum, inter Viterbium et Faliscum, in mappis Geographicis Soriano dictum, quod in spiritualibus Episcopo Hortano subesse, in temporalibus cum titulo Marchionatus spectare ad dominium Ducis Altaempsii scribit Tullius Cima. Ibi, ut pergit Ferrarius, constat coli S. Eutitium ex tabulis ecclesiae Sorianensis, a qua, inquit, Acta accepimus. Addit autem agi de eo in passione SS. Gratiliani et Felicissimae Virginis, ac SS. Valentini et Hilarii Martyrum Viterbiensium: Item extare in Hortana diocesi ecclesiam S. Eutitio dicatam, quae a finitimis populis solet in ejus die festo frequentari. Idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, ex monumentis ecclesiae Hortanae et Soriani (ubi is praecipue uti Tutelariorum colitur) hoc Vitae ejus compendium edidit.

Actorum
epitome ex
Ferrario,

2 Eutitius, Presbyter Ferentii, Christianis clam in persecutione sub Claudio Imperatore ministrabat, multos ad Christum convertens, in quibus fuere Gratilianus et Felicissima. Ad quorum corpora visenda seu sepelienda cum divino admonitu Faleriam venisset, Gratiliani parentes adhuc Gentiles in Christiana fide erudit, et aquis salutaribus expiavit. Inde instantis martyrii praemonitus, Ferentium revertitur: ubi accusatus quod contra Principum decretum Christum praedicaret, et Deos negligeret, Maximo Tribuno sistitur. Cui cum Eutitius, se deos, tanquam vana et muta simulacra, quae oculos habent et non vident, contemnere respondisset; catenis constrictus in carcerem traditur. Postero die eductus (Dionysio Episcopo Ferentino, qui pro Eutitio intercesserat, fustibus caeso et extra urbem ejecto) primum blanditiis ac honorum et divitiarum promissis, ut deos coleret, a Maximo tentatur. Sed cum Christo omnium conditori renuntiare, deos autem, qui sunt hominum inventa et opera, adorare non posse, constanter responderet; verberibus affectus, in eculeo suspenditur, os lapidibus contunditur, ac demum extra urbem ductus capite truncatur. Cujus corpus a B. Dionysio Episcopo, a Clericis adjuto, noctu sepelitur in crypta: ex qua aqua infirmis sanitatem impertiens, usque in praesens scatere dicitur, et manna pluries colligi, praesertim in festo Paschatis, Pentecostes, Assumptionis, et hac die, quibus anni temporibus ad Eutitii ecclesiam (quae in Hortana diocesi constructa, haud mediocrem apud finitimos populos venerationem habet) processio fieri consuevit. Ejus Reliquiae, in scypho lapideo inter rodera inventae, ab Henrico Episcopo Hortano sub Alexandro VI Pontifice Maximo in arca marmorea decenter reconditae, in ara ecclesiae praedictae religiose asservantur.

3 Hactenus compendium Actorum apud Ferrarium: a quo indicatum Ferentium fuit urbs Hetruriae olim Episcopalis, ex cujus antiquis ruinis paulatim crevit Viterbium, ut jam diximus die praecedenti xiv Maji ad Vitam S. Bonifacii, hujus vel alterius urbis Ferentinæ Episcopi. Dolemus autem de memorato Dionysio, Episcopo etiam Ferentino, non extare ulteriorem notitiam. Alteri indicata urbs Faleria, ibidem Episcopalis fuit, sed etiam excisa et Sedes ejus Ecclesiae Civitatis Cas-

Maji T. III

tellanæ unita: in qua S. Gratilianus Martyr, uti in epitome Actorum xii Augusti apud Ferrarium legitur, ad S. Eutitium Presbyterum veniens, ab eo est baptizatus: qui cum S. Felicissimam Virginem (quae oculis capta Gratiliani oratione visum receperat) ad Christum cum matre illius vidua convertisset, utrumque Eutitius Presbyter baptizavit, ac dein fuga elapsus traditur. Habemus integra Acta ex MSS. pluribus, etiam ejus loci ubi sunt corpora: et ubique SS. Gratilianus et Felicissima dicuntur passi sub Claudio Imperatore, quarto anno Imperii ejus: quod de primo hujus nominis Imperatore intellectum notaret annum Christianæ æræ xlv. Sed hic persecutionem Christianis non indixit, solumque Judæos ab urbe expulit. Sin autem intelligas nominis istius secundum, habebis quidem persecutionis alienius tempus cæptæ anno cclxix, sed annum Imperii quartum nullum invenies: quia tyrannus iste non multo plus quam biennio regnavit, peste extinctus anno cclxx, et frater ejus atque successor declaratus Quintillus decimo septimo post die occisus est militibus, ejectusque Aurelianus qui anno cclxxii, novis edictis publicis persecutionem resuscitavit, ejus morte rursus consopitam anno cclxxv. Potuit Claudii istius et Aureliani persecutio gemina in unam fuisse confusa, eoque deceptus actor Actorum, Claudium scripsisse ubi scribendus fuerat Aurelianus. Interim Claudium etiam nominat Legenda S. Eutitii, quam ex suorum majorum chirographis nobis sub fide publica transmisit Latinum, Theseus Pennatus a Soriano, publicus Dei gratia et Apostolica auctoritate Notarius, in Archivo Romanæ Curiae descriptus, et Fori Episcopalis d. terræ Suriani in civilibus et criminalibus Cancellarius: additur autem memoria SS. Valentini Presbyteri et Hilarii Diaconi, tamquam simul cum SS. Eutitio, Felicissima et Gratiliano coronatorum. Atqui istorum Passio, danda die iii Novembris, pro Claudio nominat Maximianum, qui non nisi decimo sexto post Claudii mortem anno regnare cepit. Si ergo his patientibus in vivis adhuc erat Eutitius, idem non alius, de quo hic agimus, non solum non est is sub Claudio, sed neque sub Aureliano coronatus. Notavit hoc Doctor Tullius Cima, is qui anno mdcxlv Soriani pro Duce Altaempsio Gubernator, praedictam Legendam ex Latina fecit Italicam et deinde anno mdcxviii Ronciglione in patria sua curavit excudendam: ubi Latinum contextum fere reddens verbotenus, loco Claudii substituit Diocletianum et Maximianum Imperatores: quod profecto longe convenientius est, quam duos pro uno Eutitios substituere, quorum alter in Actis SS. Gratiliani et Felicissimae, alter in Passione SS. Valentini et Hilarii commemoratur.

4 Hac porro cum narrasset quomodo Sanctos Angelus Domini salvos de fluvio eduxit: de S. Eutitio sic loquitur: Et revertentes quaestionarii, subito nutu Dei et judicio, invasit eos ursus ferocissimus, et occidit ex eis amplius quam octo viros, et alii dilacerati fugerunt. Fugientes autem dicebant, quomodo hi servi Dei cultores veri erant Christi, sed credamus et nos in illum, in quem crediderunt et ipsi beati Martyres. Et venientes invenerunt B. Eutitium Presbyterum, perquirentes eum ubi esset absconditus, et miserunt se ad pedes ejus, dicentes: Pater bone animarum Christo credentium, libera nos per tuam sanctam doctrinam, et demonstra nobis fidem beatissimorum Martyrum Valentini et Hilarii, quos nos impie per imperium nequissimi

Baptizatis
SS. Gratiliani
et
Felicissimae,

E

sed verosimilius est quod sub Maximiano,

F

post SS. Valentinum et Hilarium,

EX MS.

A Demetrii necavimus in fluvio. At ille indixit eis junium triduanum, et die sancto Dominico baptizavit eos cum omnibus familiis suis. *Relato autem martyria SS. Valentini et Hilarii, Demetrii Proconsulis jussu ipsis illato; ista adduntur.* Post multum vero tempus dolore illi percussus est Demetrius Proconsul, qui æstuans atque anhelans cucurrit citius, et veniens ubi corpora sanctorum Martyrum quiescebant, et projiciens se in pavimento, cœpit clamare et dicere: Succurrite mihi servi Dei excelsi, et nolite me amplius torquere. Tunc Sancti dederunt ei soporem somni, et per visionem dixerunt ei: Fac venire ad te Eutitium Presbyterum, et ipse te salutem restituet: tantum monita illius serva, et noli jam amplius incredulus esse. Qui evigilans, statim misit milites suos ad montem, qui vocatur Aureus: et venientes invenerunt B. Eutitium orantem: qui dixerunt ei: Proconsul Demetrius rogat te, ut concite venias ad eum. Qui statim surrexit de pavimento, et Domino se commendans perrexit cum eis. Cum autem introisset ubi Proconsul semivivus jacebat, dixit: Lumen vitæ, quod est Christus, ipse te sanet. Ille autem amplius torquebatur. Tunc dixit ei S. Eutitius: Audi me, Proconsul, et crede Christo creatori tuo et salvus eris. Tunc dicit ei Proconsul: Credo Christum Dei filium. Tunc benedicens aquam baptizavit eum dicens: Credis in Patrem et Filium et Spiritum sanctum? Tunc ille respondit, dicens: Credo Deum omnipotentem esse verum Salvatorem meum. Statim sanus factus est, ita ut dolorem illius jam amplius nunquam sentiret. *Hæc ibi, ac dein ipsius Demetrii martyrium subjicitur.*

Redempto
Ep. apparens
prædicat

C

5 Insignis hujus Sancti memoria extat apud S. Gregorium lib. 3 *Dialog. cap. 38.* Redemptus Ferentinæ civitatis Episcopus, vitæ venerabilis vir, qui ante hos fere annos septem (*id est ante annuam*) ex hoc mundo migravit; sicut mihi adhuc in monasterio propeposito valde familiariter jungebatur, hoc quod Joannis Junioris prædecessoris mei tempore de mundi fine cognoverat, sicut longe lateque clauerat, a me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat namque quia quadam die, dum parochias suas ex more circuitet, pervenit ad ecclesiam B. Eutychii Martyris: advesperascente autem die stratum fieri sibi juxta sepulcrum Martyris voluit, atque ibi post laborem quievit. Cum nocte media ut asserebat, nec perfecte vigilare poterat, nec dormiebat; sed depressus ut solet somno, gravabatur quodam pondere vigilans animus. Atque ante eum idem beatus Martyr Eutychius adstitit dicens: Redempte, vigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait: Finis venit universæ carnis. Finis venit universæ carnis. Finis venit universæ carnis. Postquam trinam vocem visio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis ejus oculis apparebat, evanuit. Tunc vir Dei surrexit, seque in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cælum signa secuta sunt, ut hastæ atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens, de vagina suæ habitationis educta, in nostram cervicem grassata est: atque humanum genus, quod in hac terra præ nimia multitudine, quasi spissæ segetis, more, surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatæ urbes, eversa castra, concremata ecclesiæ, destructa sunt monasteria virorum ac feminarum, desolata ab hominibus prædia atque ab omni cultore destituta in solitudine vacat terra: nullus hanc possessor inhabitat, occupaverunt bestię loca quæ prius multitudo hominum tenebat. Et quid in aliis mundi partibus agatur ignoro. Nam in hac terra, in qua nos vivimus, finem suum mundus jam non nuntiat, sed ostendit.

clades a Longobardis
inferendas.

6 Hac occasione ac tempestate inter alios multos,

quos Longobardi odio fidei Catholicæ occiderunt, etiam S. Iandum, urbis Hortanæ Patronum fuisse martyrio coronatum, probabiliter nobis videri diximus die v Maji et in Appendice ad eundem diem refutabimus conjecturam eorum, qui litteras P. E. S. loterculo intra sepulcrum reperto inscriptas, sic legerunt: Presbyter Eutitius sepelivit. Illis ergo omissis optavimus petimusque nobis miti Historiam Sancti, quæ (sicut in sententia post ipsam proferenda dicitur) in festo ejus a Sacerdotibus in Matutinis et aliis Horis Canonicis legebatur, quando locum visitavit Henricus Brunus Episcopus, Alexandri VI Secretarius, et corpus S. Eutitii intulit in templum, eidem Sancto dicatum, teste Ughello. Non amplius quidem in ecclesia Sorianensi reperitur prædicta Historia, eo quod exoleverit usus ipsam ad Matutinas recitandi: vix tamen dubitant Sorianenses, quin MS. quod diximus a Thesoro Pennatio inter majorum chirographa repertum, ipsum illud sit quod quærebatur: sic enim habet veteris illius ecgraphi titulus: Martyrium S. Eutitii Ferentini extractum de Catalogo veteri, qui asservatur Viterbii in ecclesia Cathedrali S. Laurentii. Tullius etiam Cima ait, illud ipsum in archivo Episcopali Hortæ inveniri registratum, quale an. MOCXLIX Soriani reperit, cum istic Gubernatorem ageret Italiceque reddendum transcribi faceret. Huic ergo contextui sulgicimus prædictæ Translationis Instrumentum, cum nonnullis Corollariis de ecclesia ipsius Sancti ac salutifero liquore ibidem scaturiente, partim ex libello Italico jam nominati Tulli Cima, partim ex juratis depositionibus Sorianensium ad me pariter transmissis, sub fide publica Notariorum ac Magistratuum Sorianensium atque ipsius ecclesiæ Curatorum Presbyterorum quatuor.

D
Datur Legenda
ex MS
cum Instru-
mento Trans-
lationis.

E

VITA

Ex MS. Ecclesiæ Viterbiensis.

Temporibus Claudii Augusti Cæsaris persecutio magna in Christianos orta est, ut omnes compellerentur ad sacrificandum idolis, thura diis incenderent, et qui sacrificare nollent diversa in eos tormenta præmium experirentur, et postea capite punirentur. In eodem a tempore B. Eutitius Presbyter, reversus fuerat in civitatem Ferentinam de Christi negotio, quod ei revelaverat Angelus, dum post paucos dies dixit Angelus Domini ad B. Eutitium, Surge et vade ad civitatem Faleritanam, ad sanctos Martyres Gratilianum et Felicissimam, ubi corpora eorum requiescunt in sarcophago novo, et celebra in eo loco vigilas cum hymnis, atque divina mysteria Corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi: et tunc revertere ad civitatem propriam Ferentinam: quia post paucos dies debes accipere coronam, et gaudebis cum omnibus sanctis Martyribus, qui cum Christo sunt regnaturi in perpetuum.

u
Post visitata
corpora SS.
Gratiliani et
Felicissimæ
F

2 Tunc B. Eutitius Presbyter, quasi de somno evigilans, festinus perrexit ad sanctos Martyres, ubi sepulta sunt corpora eorum, et fecit ibi divina mysteria. Et venientes parentes B. Gratiliani miserunt se ad pedes B. Eutitii, dicentes, Gratias agimus tibi, Pater sancte, quia per tuam prædicationem lucratus est Dominus Deus noster Jesus Christus filium nostrum Gratilianum, et nos cum ipso insimul. Tunc B. Eutitius monuit eos de fide et doctrina Domini nostri Jesu Christi, et eadem hora discessit, et reversus est ad propriam civitatem Ferentinam. Tentus est B. Eutitius ab apparitoribus Maximi Tribuni, et offerentes eum militibus dixerunt: Ecce homo qui contempsit jussa Principum, et eorum decreta pro nihilo computat, deosque nostros blasphematur, et in suis ædibus confregit. Igitur cum audivissent

et illius parentes
in fide
confirmatos,adductus
ad Maximum
Trib

A audivissent milites, perduxerunt eum ad Maximum, et narraverunt omnia per ordinem.

arguit vani-
tatem ido-
lorum.

Prov. 8. 15

Dionysio Ep.
fustigato et
ejecto,

B

3 Tunc dixit ei Maximus Tribunus, Tunc es Eutitius, seductor magorum? qui destruis jussa D. Claudii Principis, et deos gubernatores reipublicæ pro nihilo æstimas? Respondit B. Eutitius: Computavi et pro nihilo computo idola vana, surda et muta, quæ oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt, nares habent et non odorant, os habent et non loquuntur, manus et non palpant, pedes et non moventur. Vos colitis figmenta hominum et Dominum meum Jesum Christum, qui omnia fecit, qui dignatus est plasmare nos de limo terræ, destruxistis et ignoratis. Nam omnia jussa vestra, et Principes vestri tales sunt, quasi uter vento repletus. Imperia et jussa a Domino meo Jesu Christo sunt, qui universa regit atque gubernat. Nam ipse Dominus dicit: Per me Reges regnant, et tyranni obtinent terram. Audiens hæc Maximus Tribunus jussit eum catenatum in custodia publica mitti, et præcepit ut nullus introiret ad eum.

Ps. 113. 8

in sua per-
severat
confessione,

C

4 Altera autem die jussit Maximus impiissimus in prætorio tribunal præparari: et præcepit ante se adduci omne genus tormentorum. Ante tribunal Judicis inventus est Dionysius Episcopus, qui præerat huic civitati. Hic ut cognovit quod comprehensus esset B. Eutitius Presbyter, obtulit se Maximo Tribuno dicens: Pietati tuæ suggere, sacratissime Tribune, servum Dei, qui orat pro te et pro republica, quare trucidas? Tunc jussit Maximus Dionysium Episcopum fustibus cædi, et foras civitatem emitti. Igitur Maximus tribunus interrogare cœpit B. Eutitium blandis sermonibus, cogitans mentem sanctam a bono proposito revocare, dicens B. Eutitio: Cognovisti quid sacratissimus noster Princeps Claudius per universa regna constituit? Respondit B. Eutitius Presbyter: Et vere cognovi, et scio. Jussa illius sunt sicut unius ex sceleratis hominibus, qui Creatorem suum non cognoscunt et non adorant: scilicet adorant deos ligneos et lapideos, marmoreos, gypseos, æneos, quorum imagines argenteæ vel aureæ sunt, factura manuum hominum: quæ si custoditi non sunt, fures eas evertunt et rapiunt, nec adjuvare possunt stultissimos homines qui eos adorant: de quibus Psalmista dicit, similes illis fiant qui faciunt, et omnes qui confidunt in eis.

Matth. 10. 19

Matth. 16. 25.
et 19. 29.

5 Dixit itaque B. Eutitius Maximo Tribuno, Maxime, inter imaginem et factorem ejus, quid est fortius, et quid est melius? Dixit ei Maximus: Ergo non debemus eos colere, quia manibus hominum sunt facti? Dixit ei B. Eutitius: Jam dixi illos homines fuisse miserrimos, qui tempus vitæ eorum male vixerunt, immunditiis, delectationibus et concupiscentiis mundi. Dixit ei Maximus: Ergo tu non adoras deos nostros, et jussa Principum contemnis? Blasphemasti eos, quos nos adoramus, et publice confundis? Dixit ei B. Eutitius: Dominus noster Jesus Christus nobis præcepit dicens: Dum steteritis ante Reges et Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Dixit ei Maximus: Et vos, qui pro ejus amore tormentis variis traditis corpora vestra, qualem remunerationem habebitis? Respondit B. Eutitius et dixit: Illud quod ipse promisit, dicens, Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam in æternum. Et iterum Dominus dicit in Evangelio, Qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut uxores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit.

6 Dixit ei Maximus Tribunus: Est præter istam alia vita? Dixit ad eum B. Eutitius: Est vita alia,

quæ numquam finem habet, quam et promisit Dominus diligentibus se. Tunc dicit Maximus Tribunus ad B. Eutitium: Pro salute Domini nostri invictissimi Principis Claudii, si non sacrificaris diis immortalibus, diversis tormentis te faciam interire: si autem sacrificaveris, intimabo doctrinam tuam Claudio, et multiplicaberis divitiis et facultatibus. Dicit ei S. Eutitius: Sacrificent eis qui desperaverunt de animabus suis: nam propitiabitur mihi Dominus meus Jesus Christus, pro quo pati non timeo. Sciat autem, qui in isto judicio adstatis, quia nisi a deorum cultura cessaveritis, in æterno judicio damnabimini; ubi ignis non extinguetur, et vermis non morietur; ubi peccatores sine fine lugebunt, ubi diabolus est alligatus atque innodatus, ubi peccatores cruciabuntur in secula seculorum, ubi non ardent ligna neque stipula, sed peccatorum animæ. Ad hanc prædicationem multi crediderunt in Christo Domino. Tunc impiissimus Maximus jussit eum ante se fustibus cædi, dicens: Deos et deas noli deridere, et injurias Judicibus noli temerario ore garrere, ut a cultura eorum populus discedat.

D

EX MS.
et tormenta
sibi intentata
contemnit,

7 In ipsa hora præcepit iniquissimus Maximus levare in eculeo S. Eutitium: et dum torqueretur B. Eutitius dicebat: Domine Jesu Christe, adjuva servum tuum. Tunc jussit sacrilegus Maximus eum de eculeo deponi, et cum lapidibus os ejus contundi. S. Eutitius gaudebat et exultabat in Domino, viriliter agens. Cumque vidisset Maximus, quod per tormenta vincere non posset S. Eutitium; jussit adduci eum foras civitatem non longe ab urbe et capite truncari. Ductus autem foras, ut decollarent eum, dixit spiculatoribus: Paucas mihi inducias date, ut orem pro me ad Dominum meum Jesum Christum. Tunc B. Eutitius projiciens se in terram, oculis flentibus dixit: Deus omnipotens, pater Domini nostri Jesu Christi, accipe spiritum meum, et numera me inter sanctos Martyres, quia tempus est ut condantur terra corpus meum. Precor te, Domine, ut omnes qui nomen meum invocaverint et ad te conversi fuerint, habeant partem nobiscum in æterna secula, et in isto seculo de quacumque tribulatione digne ad te clamaverint, petitiones suas impetrare mereantur, et nobis frui in futuro, quia tu es Deus, manes et regnas in secula seculorum. Amen. Tunc spiculator tenens gladium uno ictu percussit, et migravit ad Dominum sub die Iduum Maji, hoc est die decima quinta mensis Maji.

E

Post eculeum
capite plexus,

F

8 [Passio Sanctorum qui simul sunt coronati, Eutitius Presbyter, Valentinus Presbyter, Hilarius Diaconus, Gratilianus et S. Felicissima, et alii quos longum est enarrare.] b Hæc audiens B. Dionysius Episcopus, ubi erat occulte propter persecutionem paganorum, abiit noctu cum Clericis suis ad corpus B. Eutitii, et levaverunt illud cum hymnis et orationibus, et posuerunt et prædiolo suo et crypta sua, milliaribus ab urbe Ferentina plus mirum c quindecim; et jejunaverunt in eo loco, et manserunt et vigilarunt aliquos dies, gratias agendo Domino, qui in eodem loco multa mirabilia ostendit: cæci illuminantur, dæmones effugantur, et infirmi sanantur; ubi florent orationes nunc et semper et in secula seculorum d.

b

sepelitur in
suo prædiolo.

c

d

9 Post multos annos pace data Ecclesiæ Dei, cœpit religio Christianorum crescere et augeri, et ecclesiam non modicam ibi constructam ex parte parietibus adornarunt, et ex parte cryptis amplissime perfoderunt, quasi specus, id est fossas sub terra, unde emanat aqua modica. De ipsa aqua qui non sunt bene sani bibunt; et per invocationem B. Eutitii salutem confestim restituuntur. In eadem vero crypta intra ecclesiam, ad dexteram partem contra

Ecclesia su-
per sepulcrum
struitur;

Orientem

EX MS.

A Orientem posuerunt corpus B. Eutitii Presbyteri, et aliorum corpora Sanctorum cum ipso insimul : et ita corpus ejus candidis marmoreis tabulis affixerunt, ut quasi arca hinc atque illinc [videatur]. In ipso loco multa mirabilia ostendit Dominus usque in præsentem diem. Et juxta hoc corpus Eutitii, ut diximus, alia crypta est, quæ tendit in longitudinem plus minusque quam triginta pedes, ubi corpora Sanctorum in sacrophago requiescunt. Et quotidie inde modicæ aquæ guttatim currunt, quæ per intercessionem Sanctorum bibentibus auxilium præstant. In alia vero parte sinistra construxerunt altare B. Stephani Protomartyris atque Levitæ et aliorum Sanctorum et in gyrum altaris columellæ marmoreæ et capitella foliata quasi lilia, et insuper capita tabulæ marmoreæ quasi arcus ex omni magnitudine construxerunt. Per cunctam ecclesiam de loco in locum altaria construxerunt, ad honorem Sanctorum atque sanctarum Virginum Dei, quæ regnant cum Domino in perpetuum.

festo annuo
colitur.

B 10 Gaudeamus omnes in Domino, Fratres carissimi, in honorem B. Eutitii, Presbyteri et Martyris, cujus hodie festa celebrantur : qui mundum contempsit, et divitias vanas respuit : qui jussa Principum non timuit, eorum supplicia pro nihilo computavit : qui pro amore Dei certavit usque ad mortem, et multos ad fidem traxit, atque ad cœlestia regna perduxit : qui minas judicum non timuit, et terrenam gloriam non quæsivit : pro Christi amore animam suam posuit, et gladio evaginato ictu percussus est, et migravit ad Dominum, cujus potestas permanet in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Seu potius in tempore ejusdem persecutionis, mortuo jam Claudio, et Aureliano regnante ; vel denique tempore Maximiani, si vera sunt Acta Sanctorum Valentini et Hilarii.*

b *Manifestum est hanc parenthesim, præter auctoris mentem hic esse intrusam ; ideoque eam secrevimus per []*

c *Ferrarius in Lexico Geographico ait Ferentinæ urbis etiam hodie nomen Ferento superesse, et solis 5 p. m. distare Viterbio, hinc vero Sorianum non nisi 6 vel 7 p. m. abest.*

d *Hic fortassis olim finiebantur qualiacumque Acta.*

C TRANSLATIO S. EUTITII

Anno MCCCXCV facta et descripta.

Corpus inter
rudera ec-
clesiæ re-
stauranda

In nomine Domini. Amen. Cum Populus et Universitas terræ Suriani civitatis Ortanæ nostræ diœcesis, tam et relatione majorum suorum, quam etiam ex vetusta ex antiquata consuetudine, ac etiam ex compluribus miraculis in compluribus personis factis et concessis a devotissimo S. Eutitio, quem Ecclesia canonizavit, eum pro peculiari Sancto et singulari Protectore apud divinam Clementiam calere ac devota mente et animi affectu maxime venerari consueverint ; venerabilem ecclesiam, in eorum territorio extra muros Suriani situatam, sub nomine dicti Sancti, collapsam tamen vetustate, cupientes debitis honoribus resarcire, et juxta eorum facultates ædificiis exornare, liberantes et exsolventes se ab omni menda et gravamine conscientiæ ; ad nos Henricum Brunum Episcopum civitatis Ortanæ et Castellanae accesserunt, petentes dari sibi facultatem, præfatam ecclesiam debitis exornare ædificiis, ut ceremonias, devotiones, et eorum vota decentius persolvere possent. Cumque obtenta dicta licentia et facultate, complures ex præfato populo et universitate peculiari devotione

ad præfatam venerabilem ecclesiam accesserint ; et D illam evacuantes, quia ruinis repleta erat, effodiendo et evacuando partem præfatæ ecclesiæ, in qua et antiquiores et moderni homines dictæ terræ Suriani et etiam circumstantes oppidani eorum vota et ceremonias persolvebant præfato Sancto, arcam marmoream invenerint seu repperint, in qua Reliquiæ et ossa corrosa reperta sint. [Cumque etiam] Sacerdotes et litteratæ personæ dictæ terræ redditu certiores de inventione dictæ arcæ seu sepulcri, ex tabulis marmoreis confecti ad præfatam ven. ecclesiam cum historia dicti sancti accesserint, quæ singulis annis in festo d. Sancti Sacerdotibus in Matutinis et aliis Horis Canonicis legebatur ; ac cognoscentes ex historia et ex arcæ seu sepulcri compositione et signis, illa fore ossa et venerabiles Reliquias d. Sancti, maxima cum devotione ac quibus poterant ceremoniis præfatas Reliquias venerati sint. Sed quia potuissent d. Populus et Universitas subijci reprehensioni et emendationi nostræ, qui Pastoralem curam de eorum animabus gerimus, per Reverendiss. D. Cardinalem de Ursinis Sanctiss. D. N. Alexandrum VI Romanum Pontificem consuli fecerunt, ut servatis solennitatibus et diligenti indagine et perquisitione habita, super præfatis venerabilibus Reliquiis talis observetur modus, ut eo omnis mentis macula et defectus in venerandis Reliquiis abstergeretur.

in arca mar-
morea cum in-
renissent Su-
rianenses

Alexander
VI ab iis
rogatus
E

12 Hinc est quod nos Henricus Episcopus prædictus, et S. D. N. Papæ et sacri Collegii Secretarius, et in hac parte per litteras ejusdem Sanctissimi Domini nostri in formâ Brevis nobis directas, et per providos viros Petrum Pennacem, Cichum Ferracuti, Mag. Joannem Lombardum, et Sebastianum Jannotti, Officiales d. Communitatis præsentatas, Commissarius, cujus quidem Brevis tenor sequitur, et est talis. ALEXANDER PP. VI. Venerabilis Frater. Salute in et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecerunt Communitas et Homines terræ nostræ Suriani, tuæ diœcesis, quod ipsi olim repperunt in quodam pilo marmoreo, apud altare ecclesiæ S. Eutitii sito, plures et diversas Reliquias, quas licet ipsius Sancti fore arbitrentur, tamen illas publice ostendere, ac pro ipsius sancti Reliquiis affirmare non audent. Nos igitur eorum in hac parte supplicationibus inclinati, ac de præmissis certam notitiam non habentes, Fraternitati Tuæ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per presentes committimus et mandamus, ut ad d. ecclesiam te personaliter conferas, et de præmissis, an illæ sint veræ Reliquiæ ipsius Sancti, diligenter inquiras ; et si ita repperis, dictas Reliquias, infra vel post Missarum solennia, cum debita veneratione et reverentia, universo populo publices et ostendas, ac veras ipsius Sancti Reliquias esse declares, ac per universos Christi fideles venerari decernas. Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die xiv Aprilis MCCCXLVI, Pontificatus nostri anno iv.

committit
ejus inspe-
ctionem Epi-
scopo Hortan-
no :

F

13 Viso imprimis tenore dicti Brevis, ac potestate et commissione nobis ipsius vigore per Apostolicam Sedem attributa et comissa, volentes ad executionem procedere ; ad d. ecclesiam S. Eutitii nos personaliter contulimus, et diligenter ipsam et specum seu cryptam nostris oculis subijcimus, ac Historiam et Legendam d. Sancti legi facientes ; visa et diligenter perscrutata d. ecclesia et crypta, visa et audita d. Historia sive Legenda ipsius S. Eutitii, visa arca sive sarcophago ex tabulis marmoreis facto, et Reliquiis in eo existentibus, et in eadem parte ecclesiæ invento, prout ipsa narrat Historia, visis dictis et attestationibus plurimorum testium fide dignorum, super hujusmodi negotio examinerum, auditis plurimis

hic locum
adit omni-
busque exa-
minatis,

*de-
clarat esse
verum corpus
S. Eutitii*

A plurimis miraculis ibidem per summum Creatorem et Redemptorem nostrum intercessione d. Sancti factis et ostensis, visis demum omnibus ac singulis super ejusmodi negotio opportunis; Christi, gloriosissimæ ac beatæ Mariæ Virginis matris, et S. Eutitii nominibus invocatis, sedentes pro tribunali in ipsa ecclesia præfati Sancti, dicimus, pronuntiamus et declaramus, d. Reliquias in ipsa ecclesia et d. sarcophago sive arca, fuisse et esse d. Sancti Eutitii, Presbyteri et Martyris, et eas devote venerari debere, prout decet Sanctorum Reliquias; ac præmissa omnia publice et palam prædicari et populis annuntiarî. De quibus omnibus et singulis rogamus fieri publicum instrumentum per Dominos Ogerium de Gazinis de Canellis Aquensis Diœcesis, et Lucam Marzarium de Curtismilio Albensis diœcesis, Notarios publicos, et sigilli nostri impressione muniri in roboris firmitatem.

*per publicum
instrumentum.*

14 Lata, data et judicialiter facta fuit supra scripta pronuntiatio et declaratio. per præfatum Rev. D. Episcopum et Commissarium, sedentem ubi supra, ac descripta de mandato ipsius Reverendiss. Domini Commissarii in d. ecclesia per me Lucam Marzarium

B Notarium publicum, præsentibus Vener. Dominis Presbyteris, Joanne Francisco Ser-Petri, Nicolao Antonii Franchini, Petro Paschalis Lipici, omnibus de loco Suriani ac maxima parte populi Suriani, et aliis quam pluribus viris et mulieribus ex oppidis circumstantibus. Anno Dominicæ nativitatis mcccxcvi, Indictione xiv die xv mense Maji, Pontificatus S. D. N. Domini Alexandri divina providentia Papæ VI anno iv. † Ego Lucas Marzarius de Curtismilio Albensis diœcesis publicus sacri Imperii auctoritate Notarius, præmissis omnibus et singulis una cum prænominatis testibus rogatus interfui, et rogatus pariter cum præfato Ven. D. Ogerio Gazino Notario publico manu propria subscripsi, hieque me subscripsi cum appositione soliti mei signi Tabellionatus in fidem præmissorum † *Sequebatur similis subsignatio et signum alterius jam nominati Notarii. Transumptum vero exemplum anno moclxxix, xxx Aprilis, cum originali, existente in quadam capsula sive archivio scripturarum ecclesiæ gloriosissimi Martyris S. Eutitii, concordare, attestatur Andreas Guidi de Suriano Hortanæ Diœcesis, Dei gratia et Apostolica auctoritate Notarius, in Archivio Romano descriptus; cui fidem legalitatis suæ faciunt xxii Maji Priores Populi Terræque Suriani, in suo Palatio Priorali, subscribere et Surianensis Communitatis sigillum affigente, Andrea Cellio Secretario.*

ANALECTA

De ecclesia S. Eutitii et manna ibidem scaturiente, et quarundam Reliquiarum inventionem.

*Corpus post
altare*

Tullius Cima, post fidelem translationem Passionis S. Eutitii, de Latina in Italicum linguam, nulla facta mentione Actus Notarialis jam producti, quem crediderim in ejus manus nunquam venisse, uti nec Ughello contigit eum videre; ipsum opusculum suum, sicuti in titulo proposuerat, concludit per ea quæ suo tempore eo in loco notabantur mirabiliter. Ac primum a situ et positione sacrorum ossium incipiens, ait: In sinistro ecclesiæ latere est altare Sancti, et post ipsum locus concavus, duas portulas habens; quarum una ingressui, altera egressui servit. Locus iste ferrata crate versus altare ducta circumdatur, ubi asservantur reliquie S. Eutitii intra rotundam arcam, decenter fabricatam; cui similiter versus altare contigua est marmorea tabula, supradictæ crati etiam inclusa, et sequentibus insculpta litteris. Reliquias S. Eutitii

cum titulo:

Martyris, inter rudera lapideo scypho repertas, jubente Alexandro VI Pontifice Mar. Henricus Episcopus Hortinus, hic locandas curavit Idibus Maji mcccxcvi.

16 In eadem ecclesiæ parte, in qua consistit altare, intervallo circiter octo passuum, conclave est reliquo ecclesiæ pavimento aliquanto depressius, quo solent soli Sacerdotes ingredi: ubi quadrata basis cernitur, quatuor circiter palmos alta, et supra eam Tiburtini lapidis tabula, ex qua, licet naturaliter arida, manna scaturit eo tempore quo in prædicto altari celebratur Missa: quantoque major est sacrificium numerus tanto etiam copiosior liquor, adeo ut eo aliquando impleantur integra vascula; specialius die xv Maji, ipsius Sancti anniversario; quando præter ingentem accolarum et exterorum undique affluentium turbam, multi etiam Sacerdotes conveniunt, ut in ipso altari sacra peragant. Est autem manna istud ordinariæ aquæ simile quoad colorem; et per canaliculos quosdam circum petram factos derivatur in vas rotundum subtus positum, humaniterque distribuitur ipsum petentibus, ut eo contra varias infirmitates utantur: siquidem ad hoc magna valere efficacia compertum est. Sed et ex eo marmore, cui insculptam dixi epigraphen præmemoratum, dicuntur aliquando exsudasse guttæ grandiores et crebræ, colore albo notabiles; quod et ego possum, ut testis de visu, affirmare.

17 Conclavi jam descripto contiguum est cœmeterium, ubi intra maceriam circumductam conspiciuntur plurima ossa in cumulum collecta: quæ utrum censi possint Martyrum esse vel aliorum, lectori discernendum relinquitur. Cœmeterio porro adsita est cryptula, in cujus fundo extremus paries multis veluti sanguineis maculis rubere cernitur, ubi ex sola parte superiori continuo scaturiunt rubri coloris guttæ: quarum quæ causa sit ignoratur, eoque et major est spectantium admiratio. Sequitur deinde pumicosus tractus, versus minorem ecclesiæ portam, et in fine alia crypta, in cujus parte superiori notantur concavitates duæ, duos circiter palmos inter se dissitæ, et humanorum vestigiorum formam aliquam referentes. Sed quomodo eæ tali loco impressæ sint, difficulter concipitur: oporteret enim si, quem admodum sibi persuadet vulgus, ab ipsius Sancti pedibus sint) altiore multo fuisse terram in ipsa crypta, ut sic prono corpore inter orandum prostratus Eutitius, potuerit, elatis retro in altum pedibus, concamerationem attingere. Ut ut est, ex illis solis seu vestigiis seu cavitatibus, et non ex alia ulla cryptulæ parte continuo stillant guttæ aqueæ, quæ aqua a supposito lapideo vase excepta, a sanis et infirmis devote sumitur, nec minus sapide, utpote levis et grata. Est autem compertum experientia: quod cum aliqui ea sive ad coquendum sive alium finem profanum uti vellent, prodigiosis signis castigata temeritas sit, nec non suppressione miraculosi fluxus ad menses continuos aliquot. Eo autem certius prædicta aqua creditur a natura non esse, quod ipsa crypta tota intra solidum tophum, natura sua aridissimum, excavata, perquam modicam in superficie terram sustineat.

18 Itaque ad augendum Sancti tot prodigiis clarescentis cultum, instituta est ab annis non ita multis Soriani Confraternitas sub ejus nomine: cui præcipui quique regionis istius sua dederunt nomina, et eandem optimis legibus moderantur. Eoque non contenti, magnificam animi generositatem testantur, moliendo novam a fundamentis capaciorumque ecclesiam; insigni, ut creditur, specie ornatuque nulli earum, quæ in hisce partibus spectantur, cesseram. Hactenus Tullius ante annos ab hinc viginti duos, intra quos credibile est absolutam esse, quæ tunc primum inchoabatur, fabricam. Interim vixit Andreas Guidus,

*B
EX MS.*

*in vicino
sacchario lapide*

*manna su-
dans sub
Missa.*

13

*item in
crypta ex
vestigis
quibusdam*

*F
stillant guttæ
miraculosæ*

*Confraterni-
tas instituta.*

EX MS.

A *Guidus, Notarius subscriptus egrapho Instrumenti præmissi de Translatione sacrorum ossium, cui haud diu post mortuo insigne testimonium probitotis eximiar, hoc anno MDCLXXX sexto Idus Februarii, jurati scripserunt ecclesiae Parochialis S. Nicolai Suriani Rectores Curati, Gregorius Callistus, Salvator Scotolouns, Bernardinus Miccus et Eutitius Paces.*

cultus præsens,

19 *Hic Andreas Guidus, filius qn. Avenerii, in epistola ad R. P. Bernardinum Coccovaginum Societatis nostrae Sacerdotem, directa Viterbium, prosequens informationem captam a Tullio, asseruit, quod in d. ecclesia S. Eutitii ante ejus venerandas Reliquias semper ardeat lampas, sub cura pii cujusdam Eremitae istic commorantis, eo quod cellae et habitationes Conventus Suriano distent sesquimillari circiter : quodque in eadem ecclesia ministrent semper Sacellani quatuor, obligati ad celebrandam ibi Missam ter in hebdomade : præterquam quod alii multi Sacerdotes, maxime festivis diebus, eodem sacrificaturi accurrant, ad fovendam Surianensium, magna frequentia adesse solitorum, devotionem. Insuper Feria II Paschæ et simili feria Pentecostes, nec non die I et XV Maji solet dicta ecclesia ab immemorabili tempore processionaliter visitari a Clero atque a Confraternitatibus quinque, ibidem Canonice erectis, intervenientibus cum Magistratu loci præcipuae ejusque notæ personis.*

fluxu
Mannæ qui
cessarat

20 *Est autem imprimis notabile saxum Tiburtinum album, pilæ cuidam saxæ impositum, elevatumque quatuor palmis a solo pavimenti. Hoc enim, licet alias aridissimum semper inveniatur, tamen sub Missæ sacrificio, dum fiebat consecratio Corporis et Sanguinis Domini, solebat sudare palam atque conspicue, ita ut concurrentes guttæ derivatæque in præparatos ad id canaliculos fluere non desinerent usque post Communionem Sacerdotis : qua peracta cessabat stillare miraculosus humor, et ad primam siccitatem suam redibat lapis. Stitit quidem hic tam copiosus fluxus ab annis circiter viginti aut viginti quinque : sed ante triennium cœpit iterum modicum quid sudare prædicta petra, confidimusque redituram ad pristinam abundantiam. Interim solatur nos, quod illius vice copiosissime pergat sudare Marmor, erectum super altare et corpus sanctum, illud scilicet cui insculpta legitur memoria translationis factæ anno MCCCXCVI : cumque ante hos quinque dies, scilicet XV Maji anni MDCLXXXIX, ibidem sacrificaret Illustriss. D. Altaemps, collectus in phialam humor eandem implevit. Nec dissimilis, minusque ad sanitatem conferendam efficax est alius, stillans ex fornice cryptulæ, quæ creditur S. Eutitio servivisse ad orationis ac pœnitentiæ exercitia obeunda.*

ad morbos
curandos,

21 *Hoc est ergo Manna (sic enim ejusmodi miraculosi fluores passim vocantur ab Italis) cujus miracula Brautius Episcopus in suo Martyrologio Poetico celebrat hujusmodi disticho :*

Fundit aquas tumulus certis et manna diebus

Martyris, ægotis unde levamen adest.

De eodem missum ad nos instrumentum authenticum subscribitur manibus propriis decem testium, ex senioribus communitatis : qui omnes, tamquam rem oculis suis sæpe compertam, affirmant, eo quo dictum est modo e saxo scaturisse manna tempore Canonis annis anterioribus ; et ex Marmore, quod est in altari, adhuc scaturire, nec non aquam ex fornice cryptæ : cujus efficaciam probant multitudine votivorum anathematum ad aram offerentium ; unus etiam expertum se dicit, cum febre quartana, et natis inde lienis obstructionibus gravaretur. Quin et hoc ipso anno MDCLXXX, quo imprimimus quoque in lucem speramus emittere primos tomos Moji, Fr. Augustinus a Melia, strictioris Ordinis observantiæ S. Francisci et ad præsens Guardianus

S. Maria de Podio S. Mariæ Suriani die III Februarii affirmavit, et coram Notario Florigio Christophoro de Suriano testificatus est in verbo veritatis et tacto pectore more Sacerdotali hæc sequentia. Attestor me, anno MDCLXXXIX mense Julio, collatum ad S. Eutitii Martyris hujus loci, cum meo socio, et una cum P. Mag. Hilarione a Suriano Ordinis Prædicatorum, Lectore Congregationis Oratorii in urbe, et cum duobus Patribus ejusdem Congregationis Oratorii : et post absolutionem Missarum ingressum, una cum Eremita solo illius loci in cellulam, in qua media sublime lapis erigitur ; ex eodem, quem prius et postea aridum inspexi, in conspectu tres guttas (ut nominant) manna salientes effluere aspexisse, una earum altius erumpente : quas admiratus gloriam sanctissimæ Trinitatis veneratus sum.... Insuper duo alii Fratres ejusdem nostri Ordinis dixerunt mihi alias postea inspexisse manna ex eodem lapide emanare.

22 *Postero autem die videlicet IV Februarii, coram eodem Notario sistens se Ludimagister Surianensis R. D. Hieronymus Cherubinus, unus ex quatuor Capellanis Societatis S. Eutitii, cujus diligentia in his omnibus præsto fuit, tacto similiter pectore more Sacerdotali : Attestor, inquit, a me et D. Andrea Guido b. m. quondam colloquentibus de manna S. Eutitii, P. Augustinum a Melia.... valde solertem in investigatione veri, et nimis incredulum perspectum fuisse super hoc miraculo, ex parte vulgi (ut aiebat) nimis creduli ; postea vero asserentem se idem manna et vidisse et tetigisse ; et a me ita loquentem auditum ; Quatenus instar Thomæ confirmatus fui, pro veritate hujus miraculi mortem subirem. Idem autem eodem die alio instrumento, sed fide simili, Attestor, inquit, post Idus Majas anno MDCLXXXIX huc usque post Missæ absolutionem, in templo S. Eutitii in agro Surianensi, compluries me intulisse in cellulam, sub tecto ejusdem templi existentem seorsim ab altari et sepulcro Martyris aliquot passus : et sæpius nullas, modo unam, modo duas, modo tres, modo quatuor stillas mannæ, quibus lapis Tiburtinus, qui medius in eadem eminet, emanaverat, aspexisse : ac præcipue unam conficiente Sacra R. D. Octaviano Schiratto : et semel tantum lapidis sancto liquore perfusum, quantum palmæ dimidium operiret.*

23 *Similiter et Vincentius, Cherubinus, æque Sacerdos in eodem Instrumento, Attestor, inquit, fere eodem modo quo meus germanus superscriptus : et insuper semel tantum descripti lapidis sancto manna perfusum vidisse, quantum tegere queat tota palma, quo xylinum delibutum cum devotione reservo. Et die S. Stephani elapsi anni, absoluta Missa, præsentem præ ceteris quadam muliere a S. Martino, et D. Catharina uxore D. Laurentii de Patritiis, reperisse in canali, in quem influit sepulcri Epitaphium, aliquantum mannæ ; quod missum in ampullam tradidi perferendum ad R. D. Dominicum de Patritiis, Ludimagistrum in S. Martino, ægotantem Suriani : qui cum jam convalesceret, forsitan virtute mannæ remeavit ad sua munia incolumis.*

24 *Denique die VIII Februarii Theseus Pennatius Notarius præmemoratus, cum testibus Flaminio Mancino et Vincentio Cherubino Præbyteris Surianensibus, requisitus a Dominis Officialibus Confraternitatis S. Eutitii, personaliter accessit ad ejusdem D. Eutitii templum campestre territorii Suriani : Et egomet, inquit, vidi oculis meis intus illud quamdam petram lapidis Tiburtini vetustissimam, longitudinis quatuor palmorum circiter, et unius cum dimidio latitudinis circiter, existentem super quodam altari privato, in qua petra leguntur infrascriptæ litteræ, sculptæ cum signo Crucis a capite hoc modo et forma met sequente :*

D
cui attestatur
Guardianus
Recollectorumantea incre-
dulus :E
et Presbyter
Ludimagister
lociejusque frater.
FTabulæ
manna sudan-
tis mensura

A
et inscriptio.+ STEPHANUS VATES TIBI MARTYR
EUTICII PEELE MARMORIS DEDI

Non habeo quod ulterius explicationis causa addam : solum noto, per hanc inscriptionem satis clare subverti vulgarem opinionem, qui dicitur iste lapis usum sacrificialis aræ præbuisse Sancto, cui diu post mortem

oblatus sit : et huic iudicio favere ipsius saxi mensuram, in latitudine sesquipalmarem duntaxat, adeoque nequaquam sufficientem sustinendo sacrum Calicem atque Putenum, nisi forte saxum istud transversim imponebatur sacræ Mensæ.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 98**

DE SS. QUIRILLA ET SOPHIA

VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS ROMÆ ADSERVATIS.

G.H.

XV MAJI

Memoria S.
S. Quirillæ.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, hunc diem xv Maji ita aspicitur : Idibus Maji, Romæ S. Quirillæ Virginis et Martyris. Et in Notis allegat illa se habere, Ex tabulis Ecclesiæ S. Martini in Montibus, ubi ejus Reliquiæ asservantur. Ferrarium secutus Arturus du Monstier, in Gynecæo sacro Virginum, eodem habet. Antonius Philppinus Ordinis Carmelitani Prior Coaventus SS. Silvestri et Martini in Montibus Romæ, de Antiquitate dictæ Ecclesiæ cap. 16 edidit aliquam Inscriptionem marmoris inculptam, quam a ducentis circiter annis factam arbitratur Romæ similium antiquitatum accurati observatores, in qua pag. 77 ista leguntur : Temporibus Domni Sergii junioris Papæ recondita sunt in hoc sacro altari Corpora BB. Silvestri et Martini Pontificum.... cum quibus adhuc reposita fuerunt corpora BB. Sotheris, Paulinæ, Memiæ, Julianæ, Quirillæ, Theopistis ac Sophiæ Virginum et Martyrum. Mentio etiam horum omnium est apud Octavianum Pancirolium, in Thesaurò abscondito Urbis Romæ regione 2 ecclesia 41 pag. 226 ; ut loco Sophiæ scribitur Sosiæ. Interim in Auctario Greveai ad Usuardum et in Ka-

lendario Breviarii MS. quod ad partes Rhæni in usu fuit ad hunc xv Maji, celebratur memoria S. Sophiæ, additurque Virginis in Martyrologio Anglice a Richardo Wilsfordo scripto et Londini anno MDCXXVI excuso. In MS. Kalendario Carmelitarum Conventus Mechliniensis, et in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, ad titulum Virginis apponitur et Martyris. Quare ut simul memoria utriusque servetur, eas simul hic proponimus, ad ulteriorem Romanorum in-

et S. Sophiæ

quisionem, qua hæc possint probari aut improbari. 2 Memoria sacra S. Quirilli Martyris, sed cum duobus Sociis et Aziopoli in Bulgaria, celebratur ix Maji ; ut et S. Sophiæ xxx Septembris, sed viduæ et matris SS. Fidei, Spei et Caritatis Virginum : a quibus has Virgines et Martyres diversas arbitramur. Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario Romano refert S. Quirillam Virginem et Martyrem coli in ecclesia S. Martini in Montibus, ubi ejus servatur corpus. At S. Sophiæ Virginis memoria inserto est Kalendario Breviarii Moguntini anno 1495 et 1507 excusi, atque Cammensis in Pomerania anno 1521 editi, ut videatur ad hosce Idus Majas pertinere.

E

DE SANCTO LIBERATORE

EPISCOPO MARTYRE, BENEVENTI DEPOSITO.

G.H.

XV MAJI

Beneventi
cultus,

Marius de Vipera, Archidiaconus Beneventanus, edidit Neapoli anno MDCXXXV Catalogum Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana duplici ac semiduplici celebrat ritu : inter quos est S. Liberator, qui ritu duplici colitur hoc xv Maji, et ex archivio monasterii S. Sophiæ in MS. codice antiquo, ubi registrata extant nomina Sanctorum, quorum Corpora et Reliquiæ ibi asservantur, et ex inscriptione in marmore in eadem Ecclesia in pariete existente prope capellam Thesauri, hoc de S. Liberator per compendium edidit.

2 Liberator Episcopus Arianensis et Martyr, miraculorum multitudine admirandus multis locis, et præsertim Beneventi : ubi ejus Corpus condigno honore conditum in augusto templo S. Sophiæ. Ejus Acta temporum injuria exciderunt. Habet Beneventi basilicam ei dicatam extra civitatem magnæ devotionis, a qua tota illa regio dicta extat : ubi ejus festivitas magno accolarum concursu celebratur. Agitur dies festus ex devotione, civibus ab operibus servilibus cessantibus. Hæc dictus Marius de Vipera.

3 Quia Acta ejus dicuntur injuria temporum excidisse, nonnulla dubia circa Episcopatum occurrunt. Extat Romæ in bibliotheca Vaticana pervetustum Martyrologium antiquo caractere Longobardico, numero 5949 signatum, quod olim pertinuit ad Ecclesiam Beneventanam S. Sophiæ : in quo celebratur ad hunc xv

Maji memoria S. Liberatoris Martyris, nulla facta Episcopatus mentione. Eodem anno MDCXXXV, quo edidit citatum Catalogum Sanctorum Marius de Vipera, vulgavit etiam Fabius Barberius Arianensis Catalogum Episcoporum Arianorum, cum singulorum rebus gestis, quorum primum nominat Meinardum, qui sedit circa annum MCLXX : præponit tamen ista verba : S. Liberator Martyr, fuit Episcopus Ariani ex relatione a Beneventanis. Ferdinandus autem Ughellus tomo 8 Italiæ sacræ excuso anno MDCCLXII, edidit ex Fabio Barberio aliisque scripturis Arianos Episcopos ; nullaque facta S. Liberatoris mentione, primum statuit dictum Meinardum.

martyrium.

F

4 David quoque Romæus imprimendum curavit anno MDLXXVII tractatum, de Quinque Divis Custodibus ac Præsidibus urbis Surrenti, cui subiungit Indicem Divorum, qui nati et humati sunt in Neapolitano regno, in quo pagella 409 ista panca habet : In Pelignis Liberator Pont. nulla martyrii facta mentione. Sunt Peligni populi in Aprutio, inter Sagrum et Aternum fluvios, quorum urbs præcipua est Sulmo, patria Ovidii ; ab hoc autem procul distat in Hirpinis Ariannum, antiquis Tuticum, Equus Tuticus, et Equus Magnus dictum. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, edito anno MDCXIII, primo loco ad hunc xv Maji agit de S. Liberatore Episcopo et Martyre in Pelignis, asseritque se Acta ex variis locis, in quibus is colitur, curavisse pervestiganda, at nihil certi ad manus ha-

Dictus Pont.
in Pelignis :

ctenus

corpus,

basilica,

A etenus pervenisse. Interim hoc elogium formavit : S. Liberatoris, Episcopi et Martyris in Pelignis, frequens et celebris est memoria multis in locis, praesertim Sulmone, Beneventi, ubi ejus Reliquiae habentur, et Manlianæ in Sabinis, ubi Tutelaris est et templum habet, ut accepimus. Idem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum anno MDCXXV excuso ubi Idus Maji, In Pelignis, inquit, S. Liberatoris Episcopi et Martyris. Annotatque ita se scribere ex Tabulis Ecclesiae Beneventanae, ubi ejus habentur Reliquiae, et Ecclesiae Manlianæ in Sabinis, ubi is uti Patronus loci coli fertur... Extat castrum cum cœnobio S. Libe-

ratoris in diœcesi Teatina apud Buechianicum oppi- dum. Hæc ibi : nec plura de S. Liberatore obtinere ha- ctenus potuimus. Scripsit ad nos Viterbio anno MDCLXVIII Eminentissimus Cardinalis Franciscus Maria Branca- tius, se satagere ut notitias aliquas de S. Liberatore colligeret, quas ubi in ordinem redegisset, ad nos voluit mittere. Verum eas non contigit assequi. Ex omnibus jam relatis certissimo videtur dici posse, S. Li- beratorem fuisse Martyrem, ejusque sacras Reli- quas esse Beneventi, et valde probabile est fuisse Episcopum. Reliqua subjicimus judicio lectoris.

D
Castrum S.
Liberatoris.

DE SANCTO ACHILLIO

EPISCOPO LARISSENSI IN THESSALIA.

G. II.

CIRCA CCCXXX

Elogium ex
Menolog.
Basilii Imp.

B Larissa metropolis Thessaliae, quæ ab ea Pro- vincia Larissena etiam dicta fuit, inter anti- quos Episcopos habuit S. Achillum, variis Græcorum fastis inscriptum ad diem xv Maji. Menologium Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc cum exornat elogio. Achillius Thaumaturgus, floruit sub Imperio Constantini Magni. Fuit filius paren- tum Christianorum, ab his pietatem edoctus, et ex- terorum sapientium disciplina institutus, deinde etiam in divinæ Scripturæ meditatione diligenter excultus, nec non concinno sermone ac virtute debita exornatus, urbis Larissenæ fuit Archiepiscopus ini- tiatus. Postea ob multa feliciter gesta, editaque miracula, illustre nomen adeptus, non cum divinis Patribus Concilio Nicæno adfuit contra Arium hæ- reticum. Cum vero propter orthodoxam doctrinam strenne dimicasset, atque hæreticos devicisset, om- nium admirationem excitavit. Reversus postea Ni- caea ad suam Sedem, cum multa patrasset miracula, magnaque et plurima ad Dei Sanctorumque glori- am templa excitasset, gaudio plenus migravit ad Domi- num. Hæc in Menologio Basilii Imperatoris. Aliud subjungo ex MS. Synaxario Græco Ecclesiæ Constan- tinopolitanae, adservato Parisiis in Collegio Claromon- tano Societatis Jesu.

2 Eadem die memoria S. P. N. Achillii Thaumaturgi. Metropolitæ Larissenæ urbis. Vixit hic ævo

Constantini Magni, piis genitoribus natus et edu- catus : per quos pietatem eximiam cum disciplinis externis et cœlestem philosophiam edoctus, omnibus simul virtutibus animum excoluit. Tunc Archiepi- scopus secundæ Thessaliae apud Larissæos a totius Græciæ populis renuntiatus est. Evocatus etiam ad magnam Synodum Nicænam, contra Arium ejusque assecclas decertavit, eosdemque anathemate damna- vit. Reversus vero Larissam, plurima idolorum fana evertit, et dæmones ab hominum corporibus exegit : cumque plurimas sacras ædes a fundamentis exædi- ficasset et omni cultu exornasset, ipse aliis plurimis miraculis editis in pace vitam suam exegit. Hæc ibi, quæ fere eadem leguntur in Menæis excusis, et apud Maximum Cytherorum Episcopum, additurque etiam in dicto Nicæno Concilio cum aliis Patribus ad finem usque allaborasse. Fuit illud habitum anno CCCXXV, ut videatur saltem ad annum usque CCCXXX vixisse. Ejus- dem meminit Ferrarius in Catalogo generali. Elogio in Menæis excusis præmittitur distichon, affirmans sumam miraculorum, et alludeas ad nomen urbis Αχρίσσα et Αχρίαν loqui.

Αχρίη Αχρίσσα σὰς ἀριστείας ξένας.
Μνήμην ἔχουσα καὶ θανόντος σου, Ἰλάττω.
Loquitur Larissa mira virtutis tuæ,
Etiam sepultum te commemorans, Pater.

E

et Menæis.

aliud ex MS.
Synaxario

DE SS. SIMEONE, ISAACIO, BACHTISOE

MARTYRIBUS IN PERSIDE SUB SAPORE REGE.

SEC. IV

Elogium ex
Menologio
Basilii

C Nota est crudelis perscunctio Saporis Regis Per- sarum, adversus Christianos seculo Christi quarto excitata, et sapiens a nobis memorata : in qua hi Christi athleta sanguinem suum effun- dendo, mortyrio fuere coronati. Hi in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc exornantur elogio. Si- meon, Isaacius et Bachtisoes, Christi Martyres, fue- runt ex Persidis regione oriundi sub impio Sapore. Cum vero Christiani essent, comprehensi fuerunt a Persis, qui ignem adorabant; et Saponi traditi, jussi sunt Christum abnegare, et soli ignique sacrificare. Ast illi responderunt dicentes ; Christum non abne- gamus, utpote verum Deum ac rerum omnium con- ditorem : solem vero atque ignem, scilicet opera manuum ejus, plane despiciamus. Hoc responso iram Tyranni excitarunt : quapropter manibus pedibusque quatuor partibus devincti distractique, crudeliter fuerunt cæsi. Deinde in carcerem detrusi, nullum

diebus septem acceperunt cibum. Post hæc e carcere educti, cum multiplices cruciatus constanter toleras- sent, demum alacri animo sacris ac venerandis ca- pitibus obtruncati, martyrium consummarunt. Ha- ctenus Menologium Basilii Imperatoris. Aliud elogium in MS. Synaxario Constantinopolitano, Parisiis in Col- legio Societatis Jesu adservato, sic recitatur. Certamen sanctorum Martyrum Bachtisoes, Isaacii et Simeonis. Hi in Perside sub Sapore Rege fidem Christi profi- tentes, fuerunt comprehensi atque ad Præsidem de- ducti ; coram quo cum Christianos semet annuntias- sent, multa et varia sustinuerunt tormenta. Cumque Præsidi nollent consentire, cum aliis discipulis suis in ignem conjecti, coronam martyrii obtinuerunt. Hæc ibi, quæ fere eodem habentur in MSS Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et Taurinen- sibus Ducis Sabaudia, et sequenti die in Menæis excu- sis, et MSS. Divionensibus Petri Francisci Chifletii, et

ubi dicuntur
capite plexi.

Aliud ex MS.
Synaxario.

ubi dicuntur
in ignem
conjecti.

ubi in aliis
MSS.

in

A in his omnibus dicuntur in ignem coniecti. In postremis autem, Chiffletianis scilicet, idem supplicii genus, addito etiam disticho, sic inculcatur:

Πρὸς πῦρ ἐν συμπύρῳσι, τρεῖς ὁμόθρονοι,
Ἰσαάκιος, Συμεὼν τε καὶ Βαχθισαῖος.

Tres ignem ad unum mente conspirant pari
Isaacius, Symeonque cum Bachthisoos.

Interim in omnium antiquissimo Basilii Imperatoris Menologio iidem Martyres dicuntur capitibus plexi.

D Cum autem ista verba quod cum discipulis suis sint in ignem coniecti, etiam habeantur in martyrio SS. He-ractii, Paulini et Benedini, suspicari quis posset ob his ad illos ea esse per socordiam librariorum temere translata. Si Acta horum aut istorum Martyrum integra extarent, prout videntur extitisse, huic scrupulo posset fieri satis. Jam suspendimus nostrum iudicium, illudque liberum etiam lectori relinquimus.

AUCTORE G. H.

FESTUM SS. RELIQUIARUM

AVENIONE IN ÆDIBUS DOMINI DE FARGUES.

G. P.

XV MAJI.

Pontis Avenionensis fundator S. Benedictus, primam nobis occasionem dedit cognoscendi pietatem atque doctrinam nobilissimi viri D. Richardi Josephi de Cambis Domini de Fargues, cum is laborem suscepisset manu propria transcribendi omnia, quæ Sanctum istum spectant monumenta, in nostro Aprili ad xiv diem edita. Idem deinde collectum a se commenturiolum de Sanctis, quorum cultus in Avenionensi urbe præcipue viget, benignissime communicavit: in quo ad diem xv sic scribit. Domesticum ædium mearum sacellum, cum Apostolicæ Sedis assensu erectum et a magno Vicario Archiepiscopatus Avenionensis consecratum, locupletatur multis Reliquiis, insignibus plerisque, variorum Sanctorum atque Sanctarum, pro majori parte Martyrum. mihi Romæ donatis: quarum ut festum ageretur die xv Maji prædictus magnus Vicarius sanxit, per Instrumentum publicum, cuius hic est tenor.

Vicarius Avenionensis

2 Ludovicus maria de Suarez, Presbyter, I. V. Doctor, Protonotarius Apostolicus, Præpositus sanctæ Ecclesiæ Metropolitanæ Avenionensis, Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Fr. Dominici de Marinis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopi Avenionensis, et S. D. N. Papæ Assistantis, Vicarius et Officialis generalis. Universis et singulis, ad quos præsentis nostræ litteræ pervenerint, fidem facimus et testamur, quod anno et die infrascriptis nobis exhibitæ et præsentatæ fuerunt a Perillustri et Nobili Domino de Fargues, cive Avenionensi, capsulæ quædam ligneæ, in quibus continentur Sanctorum Reliquiæ, quædam auctoritate Eminentiss. et Reverendiss. Cardinalis Vicarii S. D. N. Papæ, aliæ Illustrissimorum et Reverendiss. Vicesgerentis, Sacrarum Apostolici Præfecti, et aliorum ad quos spectat approbatione confirmatæ; dictæque capsulæ erant decenter conclusæ, una cum sigillis prædictorum Cardinalis et Præsulum, ac illorum litteris debite signatis ac sigillatis.

corpus S. Eleodori Martyris

3 Quas quidem capsulas nos cum debitis, quantum in nobis fuit, honore et reverentia suscipientes, post exhibitum cultum, aperuimus: ac in una ipsarum invenimus corpus S. ELEODORI MARTYRIS, una cum iustramento authentico et publico, per Notarium signato, et sigillo Eminentiss. Cardinalis Ginetti Vicarii Papæ, sub Datum Romæ xv Novembris MDCLX, in quo fertur, quod anno MDCLXVIII die xxv Septembris, D. Alexander Argelus, Vicesgerens Eminentiss. Cardinalis Vicarii, dedit prædictum corpus D. Laurentio Jannoto Romano; deinde d. Jannotus dedit illud D. Guillelmo Leslæo Presbytero Scotæ iv Aprilis MDCLX, et d. Leslæus Domino de Fargues, una cum eisdem facultatibus sibi concessis, die xv Novembris MDCLX.

et aliorum Martyrum Reliquias,

4 In alia capsula crus S. MAXIMÆ M. cum ampulla vitrea cum sanguine ejusdem Sanctæ, cum litteris D. Ambrosii Landucci, Episcopi Porphyrien-

Maji T. III

sis, Sacrarum Apostolici præfecti. In alia brachium S. LIELEMI M. de ossibus Sanctorum PONTIANI, SECUNDINI, GAUDENTII, ANTONII, LAVINIE, et SILVIE MM. ex Cœmeterio Cyriacæ: et ab Eminentiss. Cardinali Martio Ginetto, Eminentiss. Cardinali Barberino dictæ Reliquiæ datæ sunt, ut patet ex litteris Februarii MDCLIV. et deinde ab eodem Eminentiss. Barberino, D. Richardo Josepho de Cambis donatæ, ut nobis apparuit ex Instrumento publico donationis, debite a publico Notario subscripto et Eminentiss. Cardinalis Vicarii sigillo munito. In alia brachium S. PRIMITIVI M. et partem coxendicis S. HADRIANI M. ex cœmeterio Priscillæ, cum litteris D. Marci Oddi, Episcopi Hierapolitani Vicesgerentis, sub die xvi Junii MDCLVIII. In alia vero coxendicem et de ossibus S. SEVERI M. et de capite S. CONSTANTIE M. ex cœmeterio Priscillæ, cum litteris D. Marci Oddi prædicti sub die vii Januarii MDCLIX. In duabus aliis invenimus brachium S. ANSELMII M. brachium S. VICTORIE M. cum ampulla vitrea cum sanguine ejusdem; crus S. FAUSTINE VIRG. ET MART. Maxilla cum dentibus S. JANUARI M. de ossibus S. SILVEANI M. clavicula pectoris S. EMERENTIANÆ M. de costis S. AURELIE M. duo digiti S. LICINII M. ampulla vitrea cum sanguine S. ROMANI M. de ossibus et præcordiis SS. ÆMILIANI ET SOCHII EJUS MM. ossa, cineres et dentes PLURIMORUM MARTYRUM ex cœmeteriis Cyriacæ et Priscillæ cum litteris D. Octaviani Carraffæ, Archiepiscopi Patracensis Vicesgerentis, et D. Ambrosii Landucci Episcopi Porphyriensis Sacrarum Apostoli Præfecti XIX et XXX Junii MDCLXI.

a variis Præ-latis Romæ acceptas,

5 In alia capsula de ossibus SS. SEVERINI ET JUSTINI MM. cum litteris Eminentiss. Card. Ginetti Vicarii Papæ in Novembris MDCLVIII. In alia de ossibus SS. VENANTII, ZOSIMI, VALERII, IVANALIS MM. et S. INNOCENTIE VIRG. ET MART. ex cœmeterio Priscillæ a D. Ascanio Rivaldo Vicesgerente extracta, ut in Instrumento publico XXXI Maji MDCLVIII. Item in alia ossa S. JOACHINI, TEUTONII ET ELIZEI MM. et partem capitis S. HILARIE V. M. ex cœmeterio Saturnini, una cum litteris D. Ambrosii Landucci præfati vii Junii MDCLIX. In aliis duabus capsulis pars cruris et de ossibus S. FORTUNATI M. pars cruris S. HONORATI M. pars brachii S. PROSPERI M. pars brachii et de ossibus S. CONSTANTII M. crus S. CLEMENTIS M. pars crurum S. FAUSTI M. pars humeri S. VICTORI M. pars humeri S. FELICIS M. cum litteris D. Marci Gallii Episcopi Ariminensis, Vicesgerentis Eminentiss. Cardinalis Ginetti. Item in alia de ossibus combustis S. VICTORIE, et de cineribus corporum SS. AGNETIS ET EMERENTIANÆ VV. MM. ex sacrario ecclesiæ S. Agnetis via Nomentana extra urbem Romam, ut constat ex litteris Cardinalis Antonii Barberini, Abbatis commendatarii ejusdem monasterii S. Agnetis xxx Maji MDCLVIII.

A 6 Quibus sacris Reliquiis per nos diligenter visis et consideratis, nec non litteris authenticis concessionum earundem recognitis legitime signatis et sigillatis, juxta facultatem nobis concessam in superscriptis authenticis litteris, ad satisfaciendum devotioni ejusdem Domini de Fargues, easdem in suo domestico oratorio seu sacello, in quo auctoritate Apostolica Missæ celebratio concessa reperitur, a nobis visitato et benedicto, publicæ venerationi exponere annuimus: et quod in eo quilibet Sacerdos Secularis vel Regularis possit Missam celebrare in honorem dictorum sanctorum Martyrum, quorum Reliquiæ in d. oratorio seu sacello coluntur, de communi plurimorum Martyrum, et juxta Rubricas Missalis Romani qualibet die xv mensis Maji, quam diem in honorem illorum Sanctorum festum assignamus et concedimus: nec non quod qualibet die xii mensis Octobris celebretur Missa festiva de communi unius Martyris de S. ELEODORO M. in eodem oratorio seu sacello, juxta prædictas Rubricas Missalis Romani.

statuit simul
festive hono-
randas 15 Maji

B et S. Eliodori
seorsim 12 Oct.

7 In quorum fidem præsentēs litteras sigillo Illustriss. et Reverendiss. D. Archiepiscopi Avenionensis et subscriptione nostra munitas, per Archiepiscopatus Avenionensis Secretarium fieri mandavimus. Datum Avenione in Palatio Archiepiscopali, die xx mensis Januarii anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo sexagesimo nono. Hoc Instrumento sic descripto Latine, addit iterum Gallice uti caperat ipse Dominus de Fargues: Brachium unum S. ELEODORI M. dedi Virginibus Carmelitanis Avenione, et os unum coxendicis ab eodem sancto corpore sumptum ecclesiæ Patrum Societatis Jesu, et utrobique dicta die xii Octobris Officium et Missa de ipso celebratur. Conservantur etiam in eodem sacello aliæ reliquiæ variæ, S. FRANCISCI DE SALES, S. BENEZETTI, S. PETRI LUZEMBURGH, et S. VEREDEMI EP. AVENION. nec non Sanctorum plurium aliorum: quæ omnes una cum prædictis clauduntur sub altari

Oratorii prædicti, ante quod altare noctu et interdium D foveatur lampas, perpetuo ardens ad Dei et Sanctorum prænominatorum honorem.

8 Egimus die xvii Aprilis de S. Aniceto Pontifice Romano et Martyre, narravimusque quomodo Joannes Angelus Dux ab Altaemps a Clemente VIII Pontifice Maximo acceperit ejus corpus, quod die xxii Octobris anni mdciv collocavit in sacello marmoreo, ad hoc per ipsum erecto intra Palatium suum. Meminimus etiam quod cum anno mdcxli Romæ essemus, ipso die Paschæ, tunc in xvii Aprilis cadentis, celebratum in eodem Palatio fuerit a populo Romano festum ejusdem S. Aniceti, frequenti totius civitatis concursu; nec enim nisi die illa promiscuæ plebi patet Sacellum istud. In his porro nihil magnopere mirabamur, cum tanti et Principis excellentia, et Pontificis notissima sanctitas, prærogativam istam mererentur, ut in privato hujusmodi sacello unus haberet tam sanctum pignus, alter publicum cultum semel saltem in anno obtineret. Nescimus quod alibi Romæ extet talis Privilegi exemplar: quod autem etiam privatis civibus, quibus pro suæ nobilitatis merito conceditur usus Sacelli domestici, aliquando indulgeretur ut ad Sanctorum, quas ibi conditas habent, Reliquias honorandas, annuo festo per Ordinarium instituto, suos concives invitarent, nullo hactenus comperimus exemplo. Tale igitur nunc invenientes, quod imitari possint ii omnes, qui in domesticis suis oratoriis magnam Sanctorum Reliquiarum copiam, singulari pietate ac diligentia collectam, et pulcherrimo ordine elegantibus in thecis dispositam habent (uti hic Antuerpiæ scimus habere aliquos) omnino duximus necessarium ipsum hic proponere, ad augendum Sanctorum venerationem hoc tempore, quo tam multi quotidie insurgunt novatores, qui Janseniano, ne dicam Calviniano spiritu pleni, acceptum a majoribus piæ devotionis fervorem conantur extinguere, quidquid eo spectat, frigido simulati zeli prætextu, suspectum faciendo, quasi per abusum popularem irrepserit in Ecclesiam, cum præjudicio suppremi Numinis.

exemplo pluris imitabili in casu simili.

E

DE SANCTIS BENEVENTANIS

JOANNE EPISCOPO, STEPHANO LEVITA. ITEM MARTIANO, DORO, POTITO, PROSPERO, FELICE, CERVOLO STEPHANO ET ALIO.

G. H.

F

XV MAJI.

Eorum hodie
obscura
memoria:

C Ferdinandus Ughellus tomo 8 Italiæ sacræ describit Episcopos et Archiepiscopos Beneventanos, interque illos fuisse vicesimum primum asserit Joannem, quem titulo Sancti compellat eolum. 16, uti et in Indice Chronico et in Indice Alphabetico. Eidem etiam titulum Sancti tribuit Marius de Viperis in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, et in Chronologia Episcoporum et Archiepiscoporum Metropolitanæ Ecclesiæ Beneventanæ. Verum in Elencho Episcoporum præposito et in Indice Alphabetico Rerum memorabilium sub finem adjuncto, solum compellat Beatum. Egerat is in prima sui Catalogi parte de iis solum Sanctis, quos Ecclesia Beneventana duplici ac semiduplici celebrat ritu: in secunda autem inquit Sequitur historia de aliis sanctis viris, qui nativam Beneventano e sanguine trahentes originem, patriam suam multis modis, ac præsertim vitæ sanctimonia illustrarunt: at quia eorum Acta propter multas frequentesque urbis nostræ ruinas periire, ideo nostra Beneventana Cathedralis ecclesia, nullum festum diem in eorum memoriam agit, utpote quæ adhuc usque certis historicarum fundamentis caruerit, sola nominum fama percrebrescente. Nunc autem nostra assidui laboris

industria nonnulla in diversis librorum monumentis, etiam MSS. antiquitate corrosis reperta, in præsentem librum transcribenda curavimus. Agit deinde, sub nota diei xv Maji, ad hoc ex occasione mox declaranda electi, de S. Joanne: et extabat, inquit, etiam antiquitus legenda gestorum ejus, quæ ad hæc usque tempore visa et novissime inter hominum manus deperdita est. Ejus Reliquiæ vel certe bellorum injuria deletæ sunt, vel inter illas dicendum reperiri, quæ in nova Cathedrali sub incertis nominibus conservantur. Hæc Marius et ex ipso Ughellus, Antonius Caracciolus inter antiquos Chronologos quatuor, a se Neapoli anno mdcxxvi editos, dedit in lucem Falconem Beneventanum, Notarium et sacri Palatii scribam, ab Innocentio Papa II Judicem suæ patriæ renuntiatum. Illic edidit Chronicon sui temporis, quod ab anno mci ad annum mcl continet res potissimum Beneventi gestas: ac de Inventione S. Joannis et aliorum ista commemorat.

sec. 12 scribit Falco.

2 Anno mclxix, et anno primo Pontificatus Domini Callisti secundi summi Pontificis et universalis Papæ, ... xv die intrante mensis Maji, Beneventanus Archiepiscopus Landulphus, consilio salutis inven-

An. 1119, 15 Maji inventa Corpora:

to,

A to, Corpora SS. Martiani, Dori, Potiti et Prosperi, Felicis, Cervoli atque Stephani, quæ prisco ex tempore non [...] honestæ tumbæ, qua jacuerant, coram omnibus propalavit. Corporibus namque illis taliter foras eductis, ex ossibus eorum duo in conspectu omnium civium Antistes præfatus poni magna cum reverentia, ut crederent, præcepit. Fama igitur per civitatem ventilata, concursus magnus factus est virorum ac mulierum, et cursu præcipiti, oblationibus essa illa lacrymando osculabantur: quæ vero ossa Sanctorum indignus ego osculatus sum. Biduo autem postquam corpora illa Sanctorum foras educta sunt, prædictus Antistes Presbyteros omnes Civitatis ad Episcopium vocari præcepit, quatenus de tantorum Sanctorum laudibus agendis colloquerentur. Continuo consilio assumpto, dedit in mandatis, ut primum Presbyteri Portæ summæ ad Episcopium jubilando, cereis et lampadibus descenderent, et coram Sanctorum ossibus laudes Deo et eis decantarent. Secundo quidem Presbyteri Portæ aureæ, tertio autem Portæ ruffinæ, quarto Forenses, quinto Civitatis-novæ, postremo vero Civitatis totius Presbyteri et viri, quatenus una in honore Dei et Sanctorum illorum aggregati, omnipotentis Dei misericordiam implorarent, ut eorum intercessionibus delictorum veniam consequerentur. Presbyteri autem Pastoris jussa audientes, sicuti imperaverat, executi sunt: et laudibus innumeris ordinatim ad Sanctorum corpora descendebant. Virorum autem et mulierum et pauperum canentium turbam, quæ præcedebat et sequebatur, cereis in altum positis et accensis, Lector, si cerneret, de tanto gaudio ultra humanum modum exultaret; et ex cordis profundo lacrymas rivo irriguo produceres. Processionem enim insolitam cerneret, et quod a multis annorum spatiis inauditum est, Beneventana civitas ob Sanctorum honorem amoremque modo operata est. Regem quidem testor cælorum, quod si lingua triplicatos ederet sonos, et vox incessabili plectro promeretur, tanti gaudii pondus et tantarum laudum densitatem nullo modo exarare valerem. Quis unquam civium tempore isto viventium, sic prorsus civitatem lætari, poterit recordari? Credo vero sub beati Apostoli Bartholomæi Patroni civitatis adventum ita prorsus gaudio magno civitatem impletam fuisse.

3 Nam, ut Beneventanorum memoria per duas generationes allevaretur, Abbates omnes Ecclesiarum, studio magno, lignorum machinationes, mirabili constructas artificio, composuerunt. Civitatis autem novæ Presbyteri, ut studiosiores præ omnibus viderentur, lignorum machinam quamdam, circumquaque cereis lampadibusque immensis obductam, ad Sanctorum corpora perduxere. Infra eam vero juvenes cum tympanis et cum citharis tinnientibus vidimus insultantes. Campanas namque et tintinnabula multa intra struem illam videbamus. Sacerdotes denique in albis vestiti, cum vexillis et multo cereorum comitatu, coram Sanctorum ossibus decantabant. Novissime autem Archisius Archidiaconus talem tantamque per singulas civitatis partes partiumque angulos lætitiā insolitam fieri aspiciens, consilio accepto, mirabilem quamdam lignorum structuram pro Ecclesiæ S. Laurentii honore, quam regebat, et totius civitatis præcepit componi. Illic artifices multos, Lector, si adesses, conspiceres, ibi studii manus operantes videres: sub quorum vero industria ad naviculæ instar facta est. Qua demum peracta, super illam magni ponderis campanam et multa alia metallorum genera vociferantia et cereos multos accensos imponi præcepit. Hominem etiam lyrizantem et tubas stridentes ad astra ibi associavit: et circa illam cornua crepi-

tantia, tympana mirabiliter percussa, citharæ varique generis modulationes tripudiabant. O qualem, Lector, aspiceres exultationem, quale gaudium per totius civitatis partes cerneret, si interesset: quod revera putares crederesque potius aliam vitam aliamque speciem cordis, oculi, et corporis imitari. Talibus igitur et tantis modulationibus patris, ut Archidiaconi gloria attolleretur, boves ad illam structuram injunxit, et junctis bobus usque ad S. Andreæ ecclesiam perduxere. Deinde pro densitate ædificiorum, quæ super plateas inerat, usque ad Episcopium boves illam trahere nequiverunt. Continuo ad manus virorum multorum machina ipsa sic ponderata ad Sanctorum Corpora perducta est: et ea perducta Archidiaconus ipse cum Clericorum comitatu in albis vestito coram ossibus Sanctorum vigiliis cantaverunt: quibus finitis unusquisque ad propria reversi sumus.

4 In crastinum autem prædictus Antistes, die videlicet decimo [octavo] stante mentis Maji cum Episcopo Frequentina et de Monte-Marano et Ariannensi Corpora Sanctorum collocavit, inter quos corpus associavit Beati Joannis XXI Beneventani Archiepiscopi (qui triginta et tres annos, sicut titulus testabatur, in Episcopatu advixit) item corpus Stephani Levitæ et alterius Sancti, cujus nomen ignerabatur. Corpus quidem ipsius Joannis Episcopi, et Stephani Levitæ, et alterius Sancti, ante prædictorum inventionem Sanctorum Martiani et ejus sciorum, inventum est juxta altare, in quo ipsi requiescebant. Ad quorum vero venerabilem Dedicationem Archipræsul ipse quartam partem peccatorum omnibus, qui ad Sanctorum visitationem convenerant, condonavit. Donavit id quoque omnibus aliis, qui usque ad Octavum diem Apostolorum Petri et Pauli venturum ad Dedicationem hanc convenerint. Item sub excommunicationis vinculis posuit contra omnes male facientes illis qui ad tantorum Sanctorum convenissent Dedicationem. Hoc anno Landolphus Beneventanus Archiepiscopus obiit quarta die intrante iuensis Augusti, et Roffridus electus est, qui erat tunc Archipresbyter. *Matheus Falco: cujus ecgraphum istic ubi [...] notavimus una alterave linea omissa mutilum fuisse videtur: quod nisi foret, accuratius sciretur locus unde educta Sancta corpora fuerunt.*

6 Sedes Episcopales, in fine memoratæ, scilicet Frequentina, Montis-Marani et Ariana, omnes quidem sub metropoli Beneventana sunt, de illarumque Episcopis agit Ughellus tomo 8 Italiæ: at quia Catalogi non satis exacte Episcopos referunt; quo hi tres, qui adfuerunt, compellati nomine sint, non possumus certo pronuntiare. De SS. Martino, Doro, Potito, Prospero, Felicia, Cervolo et Stephano inquirere cupientibus quando vixerint, quomodo et quo die mortem obierint, desunt hactenus monumenta. Marius de Viperis in Catalogi parte secunda (ubi de Sanctis agit, quorum Beneventana Ecclesia festum non celebrat) refert S. Stephanum Martyrem Beneventanum ad diem xix Septembris, nixus auctoritate Topographiæ Martyrum sub nomine Primi Cabilunensis Episcopi Martyrologio Maurolyci subjunctæ, in qua ista leguntur: Beneventum Italiæ civitas. Hic Jannarius Episcopus, Festus, Stephanus et Desiderius sub Diocletiano Martyres. Verum qui hic Stephanus dicitur, apud Adonem, Notkerum aliosque et in Martyrologio Romano Sosius appellatur. Sed esto etiam aliquis Stephanus, cujus in nullis Actis fit mentio, cum Jannario Episcopo passus fuisset; unde probaret Marius unum eundemque censendum esse, qui hic cum Martino aliisque recensetur?

4 Apparet nobis satis probabile, hos septem martyrio saltem fuisse coronatos, quod tamen iudicio aliorum relinquimus.

D
EX CHR.
FALCON.

collocantur-
que 18 Maji
cum aliis 3
corporibus:
E

eaque visitan-
tibus Indul-
gentiæ datur.

F

Incertum an
Stephanus cum
S. Januario,

aut potius
cum S. Mar-
tiano sit
coronatus.

ad quæ hono-
randa 17 Maji
Clerus succes-
sive descendit

maximo cum
tripudio
civitatis,

et festivarum
machinarum
apparatu:

EX CHR.
FALCON.

A *linquimus. At qui Stephanus Levita dicitur, et cujus Corpus cum corpore S. Joannis Episcopi fuit inventum, videtur hujus etiam Ecclesiæ Beneventanæ fuisse Diaconus. Referimus omnes ad hunc xv Maji, quo corpora S. Martiani et Saciorum fuerunt inventa. Arbitratur autem Marius, Joannem Episcopum floruisse circa annum ccccxix, cui tunc subrogatum ait Dorum II;*

et Dorum primum fuisse xv Episcopum circa ann. D cccx, ejusque natalem celebrari xx Novembris, uti S. Martiani Episcopi xiv Julii. Quid si alii etiam fuerint Episcopi ex undecim illis, qui ante S. Januarium sederunt, et quorum nomina hactenus latent? Id Beneventanis inquirendum proponimus.

an forte
Episcopi Be-
neventani.

DE S. PRIMAELE SACERDOTE

O. II.

EREMITA IN BRITANNIA ARMORICA.

XV MAJI

Acta ex Vita
S. Corentini.Utriusque
pium collo-
quium.Ob aquam cum
labore procul
quarendam,

Corisopitum urbs est Galliæ Episcopalis in parte occidentali Britannia Armorica, quæ Cornubia dicitur, unde et urbs ipsa Cornuallia sæpe vocatur, aut etiam Quimpercorentinum, a S. Corentino illius Episcopo quem Cathedralis Ecclesia una cum Deipara Virgine agnoscit Patronum. Dies hujus natalis est xii Decembris: in cujus Vita, ex antiquo Breviario nobis transmissa, nonnulla spectant ad S. Primaelem, de quo hic agimus, et sunt ejusmodi.

B 2 Cum S. Corentinus causa visitandi perrexisset ad Presbyterum, eremitam justum et religiosum, nomine Primael, multo colloquio et collatione facta cum eo de moribus sanctis et religione Catholica fidei, mansit ibi cum sancto Sacerdote, et accipientes simul cibum caritatis, cum gratiarum actione laudabant et benedicebant Dominum, qui eos illo die conjunxerat, et noctem sequentem in divinis laudibus, psalmis, hymnis et canticis spiritualibus diligenter impendebant. Mane autem facto, illuciente aurora, homo Dei Corentinus Missam Dei, sicut consueverat, voluit celebrare. Hospes autem eremita, sibi necessaria ad altare parare satagens, currebat ad aquam. Et cum ille claudus esset, et aqua multum remota, de necessitate multam moram faciebat. Unde vir Dei multum admirans, et in ejus occursum exiens, vidit claudum cum multo labore et fatigatione aquam deferentem, et sibi pie, sicut par erat, compassus est. Levatis igitur oculis corporis et cordis ad Deum, desiderio magno et suppliciter et devote precabatur, ut Christianissimo clau-

do, propter nimiam aquæ distantiam nimis fatigato, pius Deus et misericors fontem proximiorum misericorditer indulgeret. Nec mora: tam pius Deus pro Sancti desiderio pie satisfacit. Nam sub baculo cui innitebatur vidit fontem clarissimum erumpere et emanare; illius emanante gratia, quæ præparaverat aquam de petra in deserto. Quod ut vidit claudus et cognovit, quantum attonitus fuerit, quanta mentis lætitia et hilaritate gratias egerit Deo, vel calamo imprimere vel lingua exprimere non possem.

precibus fons
elicitur.

3 Hæc ibi: quæ eadem Albertus le Grand in suo tractatu de Sanctis Britannia Armorica in Vita S. Corentini retulit: et in Indice alphabetico sub finem libri asserit, hunc diem xv Maji venerationi S. Primaelis assignatum. In Proprio Sanctorum insignis Ecclesiæ Corisopitensis anno mdcxlii excuso, eadem in compendium contracta in Lectionibus de S. Corentino recitari solitis continentur, et præscribitur festum S. Primaelis Confessoris, sub ritu semiduplici in Ecclesia Cerisopitensi celebrandum ad hunc diem xv Maji: at reliqua fiunt de Communi Confessoris non Pontificis. Oratio Adesto. In secundo Nocturna Lectiones Deridetur justæ simplicitas. In tertio Nocturno Homilia in Evangelium Sint lumbi.

E

Cultus sacer.

4 Congressus horum Sanctorum contigit, cum S. Corentinus tantum esset Sacerdos, postea a S. Martino Episcopo Thronensi Episcopus consecratus, ut vel hinc de tempore, quo S. Primael floruit notitia aliqua haberi possit, scilicet ad seculum Christi quartam ejus ætatem spectare.

DE SANCTO DOMNINO

C

B. II.

DIACONO PLACENTIAE IN ITALIA.

F

AN. CDXLIII.

Cultus sacer,

Placentia, nobilis Galliæ Cisalpinae apud Padum fluvium, urbs Episcopalis et plurimos veneratur Sanctos indigenas, e quibus retulimus Sabinum Episcopum xvii Januarii, Gelasium iv Februarii, Victorem vi Martii, ad eorumque Acta exposuimus varia, quæ seitu opportuna hoc loco paucis attingimus, ad enodandas res gestas S. Domnini, qui sub ritu semiduplici præsentis xv Maji per totam diacresim colitur, sed ita ut omnia legantur de Communi Confessorum non Pontificum, Ferrarins in Catalogo Sanctorum Italiae, ex monumentis Ecclesiæ S. Sabini seu Savini, aliquid tale vitæ encomium edidit.

2 Dominus Placentiæ, sub S. Mauro Episcopo ejusdem civitatis, floruit: a quo ordinatus Diaconus, una cum SS. Victore et Gelasio, verbi prædicatione aliisque piis operibus, maxime vero circa divinum cultum laborans, operam dedit. Divinis officiis et animarum saluti præcipue intentus erat. Sed et seipsum jejuniis, vigiliis et orationibus assiduus exercens, dignam Deo et acceptabilem hostiam

offerebat. Cum vero in divinis exercitationibus plurimum proficeret, fama que sanctitatis ejus in dies magis percrebesceret; dilectus Deo hinc in æternam vitam translatus est Idibus Maji, in Moxiis a S. Mauro sepultus: statimque post mortem omnibus cæpit esse venerationi. Corpus ejus postea ab Everardo Episcopo in S. Savini basilicam, cum aliorum Sanctorum corporibus, translatum est, et anno Domini mccccclxxxi a Fabricio Iuco decentiori repositum. Hæc Ferrarius, qui eundem etiam celebrat in Catalogo generali.

3 De loco Moxiarum, vulgo le Mosie, egimus ad Vitam S. Victoris vi Martii; diximusque, a lacunis humili palustrique loco frequentibus ita appellatum, ac tribus ab urbe passuum millibus dissitum, qua parte ager Placentinus Orientem Naramque fluvium respicit. Hoc in loco ecclesiam Moxiarum ad honorem duodecim Apostolorum ædificatam, et a beatissimo Sabino consecratam fuisse, inquit apud Ughellum, tomo 2 Italiae sacrae in Episcopis Placentinis, Ruffinus monachus

sepultura
in Moxiis.

Elogium vitæ,

A monachus canobii S. Savini, in libello de adificatione et restauratione monasterii sui, circa annum MCLIII conscripto. At S. Savino ibidem sepulto, caput ecclesia S. Savini dici. In illa ergo ecclesia S. Dominum aliosque sepelivit S. Maurus Episcopus, S. Savini successor: de qua sepultura apud dictum Ruffinum leguntur hæc verba, ex antiquo vel sacra vel pergameno excepta: Ego Maurus ultimus Episcopus, de Lothario regno et propter Angelicam visionem veni ad propriam civitatem, et sepelivi corpus S. Sabini Episcopi XVI Kalendas Februarii: istud altare ego consecravi in suum honorem et S. Antonini Martyris. Pridie Nonas Februarii S. Gelasium sepelivi. Pridie Nonas Martii sepelivi corpus S. Victoris Diaconi. Idibus Maji recondivi corpus S. Domini. X Kalendas Januarii migravit de hoc seculo S. Victoria. Post obitum eorum vixit Maurus Episcopus annos sex, Idibus Septembris migravit. Ego Abbas Effrem sepelivi corpus ejus juxta corpus S. Sa-

bini in sinistram partem, et scripsi manu mea et D condivi hic. Et paulo superius... Fuit in alia cuba juxta Orientem sepulchrum SS. Victoris, Domini Diaconi et Gelasii infantis. Hæc Ruffinus. At Gelasius alibi puer dicitur, qui videtur aliis prædicantibus aut sacra peragentibus ministrasse.

4 S. Maurus memoratus traditur a Petro Maria Campi lib. 5 historiæ Placentinæ, eumque secuto Ughello, excessisse vivis anno CCCCLXIX, et minimum sex annis post obitum S. Domini, qui apud eundem Campi refertur ad ann. CCCCLXIII. Quia vero, teste eodem Ruffino apud Ughellum, dicta Ecclesia Moxiarum sive S. Savini anno nonagesimo secundo ab Hungaris combusta fuit, nova ecclesia S. Savini addito monasterio prope civitatem ab Everardo Episcopo constructa est, in eoque ossa S. Domini aliorumque Sanctorum an. DCCCXXXIII translata; ac demum a Fabricio Marliano Episcopo Placentino, anno MCCCCLXXXI, ut supra dictum, loco decentiori reposita.

D
ALCOTRE G. II.

obitus anno
443,

Translatio
1 an. 933,

2 an 1481

DE S. FLORENTIO EPISCOPO

CAMPILIAE IN HETRURIA.

E.
D. P.

CIRCA AN. DL.

Notitiam hujus Sancti petentibus

De SS. Florentio et Vindemiale, Episcopis Afris et Confessoribus, quarum corpora ex Corsica Tarrivium transtulit Titianus Episcopus, agentibus nobis ad diem II Maji, oblata fortuito notitia est hujus Sancti Episcopi, qui Campiliae colitur, loco ad diocesim Massæ Populoniæ pertinente, sub Pisanae reipublice olim, nunc Mogui Ducis Hetruriæ Dominatu. Distinctiorem porro notitiam petentibus nobis a R. P. Sebastiano de Comitibus, eo qui antehac Fastos Senenses vulgavit, ipsaque in id intento; opportune accidit Senis adesse ipsum Massæ Episcopum, Illustriss. ac Reverendiss. D. Nicolaum de Aciria, Senensem Patritium: qui grataiter acceptans oblatam de Sanctis bene merendi occasionem, scribi jussit ad Campiliensis ecclesiæ Parochum, adm. R. D. Laurentium Donati, ut si quæ monumenta forsitan ibidem asservarentur de ipso Sancto loci Patrono, transcribenda curaret.

responsum
olim Natalem
18 Decembris,

nunc Translationem 15
Maji coli,

2 Respondit ille, vel majorum incuria, vel injuria temporum factum esse, ut nihil nunc scriptum reperitur: videri tamen majorem aliquam et distinctiorem Sancti notitiam penes Campilienses olim fuisse, quandoquidem in eorum statutis notitum inveniatur, feriatum habendum in populo diem XVIII Decembris, ut qui sit natalis S. Florentii Episcopi. Tali autem observantia nunc abolita celebriorem quotannis cultum recurrere XV Maji, tamquam festo Translationis: quando soerum corpus cum pompa processionali deferretur ad ecclesiam S. Joannis extra oppidum Campiliense, ab ecclesia in oppido Parochiali; ubi cum magno honore asservari consuevit, habetque altare propriam, cum vetusta imagine sua, in habitu Episcopali. Solent autem ad processionem illam Campilienses procedere armati, propter contentionem quæ ipsis olim de prædicto corpore enim vicinis Plumbincisibus fuit; cui terminandæ credunt adhibitum fuisse medium, in simili casu sæpe alias usurpatum, ut scilicet indomiti invenci plastro juncti impositum plastro pignus sacrum auferre sinerentur, et quo illi rexissent istis deponeretur; pervexisse autem ad prædictum S. Joannis ecclesiam, unde ipsum deinde ad se Campilienses receperint.

3 Narrabat Episcopus, decessorem suum Illustriss. ac Reverendiss. Bandinum Accarisium, æque Senensem Patritium, cum esset ad limina Apostolorum progressus, duxisse officii sui admonere Alexandrum VII Pontificem tunc Maximum, quod Sanctus iste in sua diocesi

coleretur absque authentica ulla certa que notitia; rogareque quid sibi agendum censeret: et respondisse Pontificem sapientissimum hæc præcise verba: Relinque mundum ut invenisti. Noverat nempe Urbanum VIII, Pontificem item Maximum, in Decreto anni MUCXXV, quo modum statuebat abusibus, qui irrepere ceperant in colendis quibusdam, cum sanctitatis aut martyrii fama vel opinione defunctis, qui neque Canonizationis neque Beatificationis honore insigniti essent ab Apostolica Sede; noverat, inquam Urbanum expresse declarasse, quod per id præjudicare nollet neque intenderet in aliquo iis, qui aut per communem ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia præfate Sedis vel Ordinarii, celebrantur. Quæ cum esset Campigliæ S. Florentius, superfluum erat dubitare, quid de eo esset faciendum imposterum, propter solum scripturarum notitiarum defectum.

4 Licet interim dubitare et quærere, quis ille S. Florentius fuerit. Aiunt Campilienses, uti eorum Parochus prælaudatus scribit, ex insula Corsica miraculose advectum corpus, in marmorea arca, in qua nunc requiescit, appellisse ad litus Hetruscum inter Plumbinum et Campilum, indeque natam contentionem, eo quem supra exposuimus modo terminatam. Verum ejusmodi opinio, atque hinc nata traditio, tunc fortassis primum orta est, cum vulgatus est Petri Equilini Sanctorum Catalogus, ex quoque innotuit Sanctus ille Florentius, cujus cum S. Vindemiale Tarrivium deveci supra fecimus mentionem. Certo usitatus nihil est quam ob nominis identitatem confundi personas: nec apparet quomodo de sic allato corpore sciri potuerit locus unde fuerit odvectum. Cum præter nulum cujusque nomen, titulumque Episcopi, addito ut summum die obitus, nihil solitum fuerit inscribi laterculis plumbeis, marmoreis aut figlinis, quos Sanctorum Episcoporum corporibus contumulari mos erat, quemadmodum apparebit in S. Lucifero Episcopo Calaritano XX Maji: in ipsa autem arca nihil sculptum conspicitur, unde appareat ex Corsica adnatasse.

5 Quare placet valde prædicti Parochi conjectura, non obstante suorum Campiliensium traditione, censentis, fieri posse, ut hic sit Sanctus iste Florentius, de quo in Vita S. Cerbonii Populoniensis Episcopi, ad X Octobris danda, sic legitur. Pervenit B. Cerbonius in Populoniensem

F
Crebunt
nunc incolæ
allatum ex
Corsica,

quod parum
verosimile
est:

potius dixerim fuisse
Episcopum
Populoniæ
in Vita S.
Cerbonii
laudatum,

In quo nihil
mutandum
censuit
Alexander
P. VII

A niensem civitatem, in qua erat ecclesia Beatæ Dei genitricis Mariæ, ubi erat venerabilis Florentius Episcopus ejusdem civitatis, orans Dominum die ac nocte cum omni devotione. Venerabilis autem Florentius Episcopus, ut vidit B. Cerbonium gavisus est gaudio magno, et suscepit eum cum omni amore et honore, commorantes insimul usque dum viveret Episcopus, servientes Domino eum omni alacritate et simplicitate cordis.... Contigit autem illis diebus ut B. Florentius dormitionem acciperet in Domino, cujus animam B. Cerbonius ab Angelis ad cælum vidit deferri. *Hactenus Vita illa ex Codice Vaticano 6453 descripta : et eadem fere leguntur in membraneo Passianuli Cardinalis Barberini.*

qui obiit circa an. 550

B et inter Populoniæ ruinas sepultus delituit,

7 Floruit S. Cerbonius tempore Regis Totilæ et Vigiliæ Papæ post medium seculi VI, ita ut mors decessoris Florentii referri possit ad annum circiter DLVI : et corpus quidem ejus, in Elba insula, quo propter Longobardos fugerat, mortui, clam de mandato ejus perlatum est Populoniam, ad sepulcrum quod sibi pararat, in eaque tumulatum (uti refert S. Gregorius lib. 3 Dialog, capite 11) non tamen ibi diu mansit : sed intra pauca secula, deserta et destructa funditus Populonia, translatum fuit Massam, ad a dem insignem sub ejus nomine ibidem dedicatam; corpore S. Florentii sub ruinis Populoniæ remanente. Hoc vera si fuit postea divino aliquo indicio revelatum, inventumque eo loco ubi olim urbs steterat, medio inter Campiliam et Plumbinum; nihil pronius fuit quam ut de ejus possessione certarent inter se loci intrinsèque incolæ; et siquidem alluente mari detectus tumulus primum fuit (uti potuit contigisse) potuit etiam persuaderi hominibus, apud quos nulla

veterum Populoniæ Episcoporum ante Cerbonium memoria supererat, trans mare advectam miraculose arcam; et quarentibus unde, occurrere Corsica, ubi celebre erat S. Florentii alicujus nomen, deperdita pridem notitia corporis, ob Saracenorum incursiones latentis vel ablatis : maxime postquam in Petro de Natalibus apparuit etiam S. Florentius (licet ab utroque jam dicta verosimiliter distinctus) ex Africa ejectus, qui in Corsica cum S. Vindemiale virit.

8 Neque mirum videri debet, quod dixerim, primum Populoniæ Episcoporum memoriam cum ipsa Populonia periisse, adeo ut nec de Florentio quidem, in Vita S. Cerbonii memorato, Campilienses cogitarent. Etenim ipsa illa Vita Massanis, corpus S. Cerbonii habentibus diu nota non fuit, ut ostendit Ferdinandus Ughellus, dum tam. 3 Italiæ sacræ de Massæ-Populoniæ Episcopis ita loquitur : Adhuc, ut multum investigaverim, haud sum assecutus, quis ejus diocesis primus Episcopus fuerit, quisve illic primum Evangelium prædicarit. Constat enim ante S. Cerbonium, qui vixit anno DLXXIII, nullum omnino occurrere, qui in Populoniæ Massæque Sede floruerit. Hoc sane non accidisset, si prædicta S. Cerbonii Vita tunc fuisset in manibus. Latebat illa scilicet in aliarum ecclesiarum transcripta Legendariis : quomodo latuit Vita S. Appiani, Papæ ad Cælum aureum monachi, data a nobis IV Martii ex MS. Cardin. Barberini : dum interim, qui corpus ibidem possident et colunt nunc Augustiniani, tam Canonici quam Eremitæ, existimarent, alienjus ex Africa Episcopi id esse, quod cum S. Augustini corpore ex Sardinia fuerit allatum a Luitprando Rege.

ignoratus a posteris

æque ac ipsa illa Vita. E

DE SANCTO HILARO

ABBATE GALEATENSI IN ITALIA.

ANNO DLVIII

Galeata cænobium a S. Hilario constructum,

a Stephano concessum Episcopo Papuliensi,

ejusque Archiepiscopo diu subiectum fuit,

Galeata pagus ad radices montis Apennini, in Æmiliæ nunc Romanulæ finibus, haud procul ab hodierno Dominio Florentino, ad fluvium Bidentem, seu Bethensem, aut Uticensem, Livio Utentem dictum, qui inde defluit ad oppidulum Civitellam, ac Meldulam oppidum, ac postea supra Æmiliam viam ac Forum-Livii, quod non attingit, Ronco appellatus, Ravennam alluit, ac dein in mare Adriaticum delabitur. Debet autem Galeata suam originem S. Hilario, sive ut passim scribitur Hillaro, vel etiam Hyllaro et Illaro, de quo hic a jimus, et a quo ibidem aliquod cænobium erectum est, postmodum in Abbatiam opulentissimam conversum : ita ut Ecclesiæ parochiales sex et triginta ei subjectæ fuerint; et Abbas plurimum pagorum, ac totius fere vallis Dominus.

2 Ibi Anscausus Episcopus Foropopoliensis, in cujus territorio ipsum monasterium situm est, cum maxima honoris humilitate gravissime dicitur suscepisse Stephanum Papam II, cum anno DCCCLII Franciæ properaret regionem, ad redimendam Italiæ Provinciam simul et Ravennatum Exarchatum de manibus gentium Longobardarum, eique affluenter itineris subsidia tribuisse : qui quod concupierat consecutus per Anscauso Episcopo irrogans, prædictum monasterium diebus vitæ suæ fruendum illi concesserit : quod frater ejus atque successor Paulus confirmavit. Eo deinde mortuo agnoscens prædictum venerabile monasterium juris sanctæ Ravennatis Ecclesiæ a diuturnis existere temporibus, ideoque perpendens contra omnem rationem esse, ut ipse venerabilis locus a sancta Ravennate Ecclesia abstrahatur; ea quæ pridem pro ejus subtractione promulgata fuerant,

incongrue atque irrationabiliter, omnia irrita et invalida esse statuerit. Quam certo hæc dicantur nescio: quamvis enim Rubens librum quintum Historiarum Ravennatum exordiat a fragmento Bullæ, desuper a Paulo I editæ, in favorem ecclesiæ et Archiepiscopi Ravennatis; minime tamen securos nos facit de rei veritate, dum ipse ait Privilegium hoc signari, tamquam datum Nonis Febr. Imp. Domno Piiss. Augusto Constantino, a Leo Coronato magno Imp. an. XL et pacis (imo P. C. id est post Consulatum) ejus anno XX; sed et Leone, majore Imperatoris ejus filio, anno VII, Indict. XII. Ut enim taceam quum incongruum sit Capronymi, hæretici excommunicati, Imperio signari Pontificis Romani Bullas; prædicti omnes numeri annorum cadunt in annum Christianæ æræ DCCCLIX; cum Paulum constet anno DCCCLVII vita sanctum esse. Ipsa tamen fictia, si fictio est, annorum saltem DCCC antiquitate subnixta, facile probat veterem loci celebritatem, et nonnullam super eo inter Foropopolienses præximo, et longius remotos Ravennates controversiam, appellationemque Sancti tributam Hilario ab immemorabili tempore. Pro adstruendo autem potiori Ravennatum jure facit, quod monasterium ipsum primam suam datam primisque possessiones acceperit ab Olybrio, viro inter Ravennates perquam potente, ibidem cum filiis monachatum professo, ea verosimiliter conditione, ut Ravennati Archiepiscopo locus ipse immediate subiceretur : quod et Rex Theodoricus eidem loco singulariter potuit constituisse. Ravennatum ergo potiori juri inharens Hermenfredus Abbas Galeatensis, an. DCCCXCVII designatus, obsequium Ravennæ fidemque sacramento solemniter juravit; et anno MCLII, in porticu cænobii D. Hilari Galeatensis, Prior, Præfectus, et Monachi

a Paulo I Ravennatis Ecclesiæ restitutum.

F

Procuratorem

A Procuratorem fecerunt Palmarium Monachum, qui electum a Conventu eorum Abbatem Rainerium, Ugonis Carpingi Comitis filium, confirmari a Philippo Archiepiscopo Ravennate peteret. Iterum anno mcccxxiv Arduinus, D. Hilari Galeatensis Abbas, more majorum, genibus innixus, contracto Evangeliorum libro, Aimerico Archiepiscopo solemne obsequium præstitit. Eodem modo an. mcccxxxiv designatus cœnobii D. Hilari Galeatensis Abbas Alexander, confirmari petiit: uti ea aliæque apud Rubeum traduntur.

Acta ex MSS.

Auctore Paulo ejus discipulo.

Memoria in Fastis 15

et 13 Maji;

tempus vitæ et mortis,

et ordo monasticus.

3 Acta S. Hilari ex tribus illustribus codicibus MSS. damus: horum prima ipsi Romæ curavimus ex MS. Vaticano num. 3044 signato describi: alia ibidem nobis donavit Ferdinandus Ughellus, cui videntur ex ipso monasterio Galeatensi submissa: ultima descripsit nobis Joannes Gamansius, ex MS. Bodecensis cœnobii. Posteriora duo stylo nonnihil politiori decurrunt: primum nativam simplicitatem servat. Hoc igitur potissimum sequimur; alius utimur ad supplendos ejus defectus vel illustranda obscura quædam loca. Auctor sub finem se ibidem monachum asserit, et quæ vidit et auribus percepit Deo teste se fideliter conscripsisse. Rubeus Paulum S. Hilarii discipulum nominat, et illustre compendium suæ historię inseruit, postmodum cum Surii Vitis Sanctorum recensum. Petrus de Natalibus aliquam ex dictis Actis epitome contraxit, uti etiam Silvanus Razzius tomo 1 de sanctis Hetruscis, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc xv Maji, quo obiit: ad quem diem in antiquo MS. Martyrologio Reginæ Succie, sub nomiae Usuardi, celebratur memoria S. Hilarii monachi et eremitæ. Et iterum Ferrarius de eodem agit in Catalogo generali, citatis monumentis Ecclesiæ Galeatensis et Breviario Vallumbrosano: quibus consonat quoad diem Rubeus. Alii S. Hilariū referunt die xiii Maji, secuti Petrum de Natalibus, apud quem legitur obiisse in Idus Maji, et hi sunt Grevenus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Surius, aliique. Secutus est autem Petrus Vitæ Historiam, evidenter a transcribentibus corruptam, eo loco ubi Paulus scripserat post mortem ab Angelo prænuuntiatam die tertio, ipsis Idibus Maji Sanctum hinc emigrasse.

4 Natus est, S. Hilarus anno cccclxxvi, ut qui Consulibus Dinamio et Sifidio, an. cccclxxxviii, egerit annum ætatis duodecimum. Cum autem attigerit annum ætatis octogesimum secundum, consequens est quod in Domino obdormiverit anno dlviii; et ad conditam pridem a se ecclesiam exerit discipulos aggregare circa annum Christi ccccxcvii, utpote tunc agens ætatis suæ annum xxi. Quam porro sibi tunc præscripserit regulam, non constat. Non, Dorganius, Menardus, Bucelinus illum fastis Benedictinis adscripserunt; sed omiserunt Lucas d'Achery et Joannes Mabillon in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti: et merito. Fuit enim S. Hilarus aliquot annis senior S. Benedicto, et ante monasticam vitam amplexus, quam ille Ordinem suum auspicaretur. Certe si pauca illa Regulæ ab eodem observatæ ac traditæ capita, quorum meminit Vita, consideres; nihil dubitabis, quin hæc eadem et discipulis ejus fuerit singularis ac propria, neque scripto sed usu constituta: cui proinde Regula Benedictina facillime successerit, cum ea capit per Italiam vulgari, quod vix ante Casinensis monasterii restorationem sub S. Petronace factum fuisse videtur.

5 Collapsa postmodum, ut sunt humanæ res omnes, disciplina fuit, adeo ut in quadam Faventinæ civitatis Chronica, circa initium seculi præsentis in lucem eruta, linguaque vulgari tradita a Gregorio Zacculo, notatum inveniatur, teste Razzio, quod ab anno mclxiii usque ad mccxii Abbas S. Hilari, tamquam secularis aliquis Princeps, sæpius induxerit in Romandiolam equitum ac peditum turmas eques ipse, incursiones faciendo modo

in agros Faventinorum, modo pro his in adversariorum terras. In Commendam denique, ut appellant, Abbatia decidit, sub eoque servitute per annos sexaginta genuit, usque ad annum mcccclxxxviii, quando Camaldulensibus tradita est. Mutationem hanc secuta est innovatio loci: quæ ut collatis undique subsidiis pecuniariis procederet felicius, ipse S. Hilarus effecit, productus in lucem et soleuni translatione delatus ad aram principem, per Petrum Delfinum, Ordinis Camaldulensis Generalem. Hac de re inter ejus epistolas impressas Venetiis anno mxxxiv arte et studio Bernardini Benalii, extat in ordine nonagesima sexta, ad Franciscum Piccolomini Card. Senensem, ab avunculo Pio II creatum S. R. E. Archidiaconum, deinde Pontificem maximum anno mcm Pium III: quam manu sua nobis transcripsit Illustrissimus idemque Eruditissimus Antonius Magliabechius beneficio tanto pluris æstimando, quod rarissima inveniantur exemplaria, adeo ut agere post diuturnam inquisitionem unum petenti Alexandro VII sit inventum. Fuit autem Petrus ab anno ætatis suæ xxxiii, Christi mcccclxxxvii, Generalis, usque ad ætatis suæ annum lxxxi, Christi mxxxv: quando sanctissime obiit Venetiis, in monasterio S. Michaelis de Murano xvii Januarii: Vitam vero ejus, ex epistolis collectam, legere est apud Silvanum Rozzium, in alio de Beatis Camaldulensibus opere pag. 149 et seq.

D
AUCTORE D. P.:Translatio
ad Camal-
dulense
monasterium,a Petro
Delfino
Ord. Gen
descripta.
E

VITA

Auctore Paulo Discipulo Sancti.

Ex tribus veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Hilari anachoresis, monasterium conditum in eoque receptus cum suis Olybrius Raven-nas.

Temporibus quibus civitas Romana a Consulibus gubernabatur a Dynamio et Sifidio, fuit quidam puerulus, nomine Hilarus apud provinciam Tusciam b, et ab infantia sua timens Deum et recedens ab omni malo: qui dum apud suos parentes secrete Christiana regula uteretur, pervenerunt ad manus ejus beatissimi Pauli Apostoli c epistolæ, quibus die noctuque utebatur. Deinde dum hæc in corde ejus volverentur, qualiter a suis parentibus recederet, et ad Dei pervenire d posset culturam; divino instigante Spiritu, dum in ecclesia ad orationem ambulasset, audivit lectionem sancti Evangelii ubi dicit Dominus discipulis; Si quis vult pro me venire, et non odit patrem suum et matrem, et reliqua simul quæ possidet, et animam suam, non potest meus esse discipulus; et interrogavit quemdam senem quid hoc esset. Respondens senex dixit illi, Tu cum sis annorum e duodecim, jugiter quid hoc scrutari desideras? Ad hæc puer respondit, Pater, loquitur Dominus in sanctis Evangeliiis, Sinite parvulos, et nolite eos prohibere venire ad me. Audiens hoc senex, f quod non esset dubius Angelum Dei adfuisse, dixit ei; Fili, secundum voluntatem tuam fiat tibi sicut vis, et exposuit ei omnia quæ g oportebat de regno Dei.

2 Quo audito puer gaudio magno repletus, dixit: Domine Jesu Christe, qui es Dux castitatis, redemptor peccantium, protector innocentium, adjutor in tribulationibus, quem cœli cœlorum vix capiunt, qui es lux omnium indeficiens; te invoco, te deprecor, ut digneris Angelum tuum Sanctum destinare in itinere meo, qui vias meas dirigat per tuam sanctam virtutem, ut non possit inimicus amovere puerum tuum, qui pro nominis h tui desiderio in hoc collocatus loco, solitariam institutionem desidero ample-

a
b
c
Lectione
Scripturæ
sacræ,c
d
e
f
g
h
i

Luc. 14, 26,

e
et verbis
Evangelii
excitatus,
Mat: 10, 13
fg
petit dirigi
iter suum:

h

A. PAULO
DISCIP.
ab Angelo
confortatus,

A eti, ut possim præceptum verbi tui adimplere, qui vivis et regnas, nunc et semper, et per omnia secula seculorum. Amen. Et dum completa esset oratio, apparuit ei Angelus Domini, et confortans animum ejus, dixit : Confortare, viriliter age : omnia enim complet Deus voluntatis tuæ desideria : et ecce ego datus sum tibi custos, ut quaecumque facere volueris, prospera sint in manu tua. Eodem quoque tempore exiens a partibus Tusciæ, Æmiliæ se partibus collocavit : ubi ab Angelo demonstratum locum habitationis ejus in montibus et in desertis, qualiter ejus fuerat dilectio, prompte adeptus est.

discedit in
Æmiliam
i
et sibi eremito-
rium struit :

3 Loens autem ille qui ab Angelo fuerat demonstratus ita erat dispositus. Mons erat superius, et sub eodem fluvius Bethesse i decurrens plus minus miliario uno, ubi ei Dominus tantam gratiam donare dignatus est, ut infra tres annos in eodem monte ecclesia fabricaretur : et sub eadem ecclesia sibi speluncam construens, ibi die noctue laudes referebat. Cumque in eodem loco in k eremis collocatus fuisset, gratia Dei confisus, præcepit ibidem Dominus ei labore manuum suarum victum præbere quotidianum.

k

4 At ubi in vigesimum annum ætatis suæ pervenit, cepit regulam monasterii sollicite observare. l Erat quidam vir nomine Olybrius, potentissimus, et nobili ex genere, qui habitans in urbe Ravenna daemonio arreptus est : et cepit ex ore ejus clamare daemon et dicere, nisi videro puerum Hilarem non exeam de homine isto. Tunc flets familia vel conjux ejus interrogaverunt eum dicentes : Cujus formæ est vir, aut ubi eum invenire possumus? Quibus daemon dixit : In montibus et in deserto loco manet : ipseque mons super Betentem fluvium est constitutus, in quo monte sibi ecclesiam collocavit, in quo vero loco die noctue in Dei laudibus perseverat : annorum est circiter viginti et duorum, brevis vero staturæ, modicaque sibi barba nascitur, et comitantur cum illo Angeli Dei. Quo audito omnis pariter familia, una cum suo Domino et Domina, in eundem locum, ubi sanctus vir orationibus utebatur, pervenire festinabant, secunda die, hora nona. Dum autem ad unius jactum lapidis ad eundem propinquassent locum, cepit demon, timens et tremens gemenque rapidissimo cursu ad Dei hominem properare. Cumque ante m regias pervenisset ecclesiæ, non eum permisit Angelus Domini ingredi, usque dum Dei famulus orationis suæ regulam adimpleret : completo C autem vespertino carmine, sic eum absolvit ut ingrederetur.

l
ubi proditus
a damone
Olybrium
obsidente,

ipsum ad se
accedentem,

m

liberat,

5 Ingressus autem, tota illa nocte in vigiliis et oratione perduravit : clamabat vero daemon dicens, absolve me, beatissime Hilare, et noli flagellis ardentibus cruciari. Ad hæc B. Hilarus ita respondit : Obmutesce, maledicte et immundissime spiritus; exi ab eo. Et vera accepta sanitate, cepit B. Hilarus gratias agere Deo, dicens : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me jubes servum tuum effugare immundissimum spiritum : sed tu, bone et benedicte pater, si tua jussione hunc effugasti immundum spiritum, jube aperire oculos cordis ejus, ut cognoscat te solum esse creatorem suum, et relinquat idola vana et surda, et nullum alium adoret præter te, Domine. Et dum finita esset oratio, advolvit se ad pedes ejus Olybrius, una cum conjuge sua et filiis duobus, rogantes eum ut firmam in eis regulam Christianitatis institueret. Quod videns B. Hilarus, gaudio magno repletus, cogitare cepit qualiter eos ad baptismati gratiam aggregare posset. Unde factum est ut Domino prosperante exinde transiret quidam Presbyter, nomine Julianus, qui ab Aritio n in urbe Ravenna ambulabat. Qui dum ibidem devenisset, fecit eum o baptismo renovari : et collecta omni fa-

et cum uxore
filiis ac fami-
lia baptizari
facit,

n

o

milia una cum suo Domino, plus minus animæ quam D nonaginta, omnes baptizati sunt. Tertia vero die conjux Olybrii, Eustasia nomine, migravit ad Dominum.

6 Sed quid multa? Opus eorum et fidem narrare non est necesse : nam Olybrius, una cum filiis suis p Jobio et Eunomio, in regula monasterii perduraverunt usque ad transitum suum ; familiam vero et omnem pecuniam, quam habere potuerant, ab urbe Ravenna secum detulerunt, et in manibus ejus tradiderunt. Et quia non longe ab ipso monasterio, plus minus quasi duarum sagittarum jactus, quamvis in desertis, ejusdem Olybrii erat possessio; ibi ipsos famulos suos iniecit ad laborandum. Unde factum est, Domini gratia opitulante, ut ipsa loca, quæ in eremis fuerant deserta, infra decem annorum spatia, omnia culturarentur : et tantam opem ibi Dominus quotidianis diebus impendere dignatus est, ut pauperibus r et viduis erogarent. Cumque per eum Dominus multas virtutes faceret (nam et cæcis visum reddebat, et omnem morbum in Christi nomine curabat) conveniunt illuc phrimi, tam pro animæ quam pro corporis sanitate impetranda : et qui cum fidei integritate, de quacumque necessitate postulasset, gaudens et alacer impetrata optione revertebatur. Hanc quoque Regulam B. Hilarus Fratribus instituit, ut a mane usque ad horam nonam terræ operibus, in privatis diebus, se jejunantes occuparent : refectione autem facta ab hora nona vespertinis laudibus Deo studiosissime usque ad noctem deservirent, a media vero nocte usque ad mane in Dei laudibus perstarent ;] usque dum ei Angelus appareret t dum veram regulam in ipso loco constituisset.

p
qui cum filiis
monachus
factus,

fundos suos
ei largitur,

r

s

t

et servat Regu-
lam ab eo
constitutam.

t

ANNOTATA.

a Est is annus Æræ vulgaris 488, cum Italiæ a Barbaris occupata apud Græcos imperaret Zeno.

b Addit MS. Vaticanum Urbe Romana, fortassis Reatina.

c Ibidem B. P. A. prædicationis epistolæ.

d MS. Bodcense, Et ad Dei cultum se studiosius atque perfectius adaptaret : et sic passim phrasis utriusque MS. differt : uti et MS. Ughelluni.

e Idem MS. Bodc. Cum sic adhuc puer vix tredecim annorum, quid hoc scrutari desideras, quod vix perfecti pauci adimplere poterunt?

f Idem, Audiens hoc senex, gavisus de ejus fidei ardore, dixit :

g Idem, Quæ habebat interrogare de regno Dei.

h Idem, Pro nomine tuo desiderantem ab hominibus sequestrari.

i Deest nomen in MS. Bodc. MS. Ughelli Bidens dicitur; Bedese autem in tabulis, qui Forolivium transiens Ravennam fertur, ejusque lotus Australe alluit. Rubeus locum describit : Passibus mille juxta vicum Galigatam, Ravennatis diocesis, in præcelso atque edito monte, sub quo Vitis annis defluit, ab incolis (ut nos, quo tempore ibidem fuimus, accepimus) Bidens appellatus.

k Ecgraphum nostrum Vatic. heremnis, forsân ærumnis, Brevis hæc MS. Bodc.

l Idem MS. Vigesimo igitur ætatis suæ anno, cum jam omnem regulam eremiticæ conversationis sollicite observaret, vir quidam etc.

m MS. Ughelli ad valvas. Ast Regiæ, phrasi Italica dicuntur fores, vulgo Reggi.

n Ita etiam MS. Ughelli. In MS. Bodc. nulla fit mentio Arelii : est autem, urbs Tusciæ Episcopalis inter quam et Ravennam medius jacet Picius Galeata 30 p. in utrimque distans, seu itinere horarum 10, quod justum

VIDE A2P.
10M VII MAJ
NOT. 99"

A *justum bidui iter est homini, uxorem filiosque ducenti ei familiam capitum 90.*

o MS. Bodec. At ille continuo consecrato fonte baptizavit eos cum omni clientela numero LXXXX.

p *Ibidem* Junius pro Jolio. Rubeus etiam Junium vocat.

q MS. Vaticanum Passio, utique scriptorio mendo: MS. Ughelli prædium.

r MS. Bodec. Tantamque copiam Dominus illi loco contulit, ut pauperibus et peregrinis et omnibus inhabitantibus victus et vestitus abundanter ibi subministraretur.

s *Hæc sumpta ex MSS. Ughelli et Bodecensi: nam Vaticanum hic misere truncatum est, et regulam primam sic proponit.* Ut animæ ab hora nona ad vespertinas laudes usque prudentissime studio lectionis augebantur, et media autem nocte similiter a Dei laudibus non cessabat.

t *Addit. Bodec.* Qui quotidie eum confortabat, et quid agendum Fratribus esset annuntiabat.

CAPUT II.

B *Theodorici Regis furor contra Sanctum repressus: hujus in regimine virtutes et obitus.*

In tempore illo a veniens Rex Theodoricus, ut sibi sub ipso monte super Betentem fluvium palatium b constitueret; et dum multas angarias c populis propinquantibus imposuisset constituendo palatium, quidam ex populis, pestiferi homines, nuntiaverunt ei dicentes; d quidam vir, nomine Hilarus, sibi aggregata multitudine de familiaribus suis, nullum præceptum suæ Excellentie obedire conatur; sed neque in operibus publicis, neque in quibuslibet suis jussionibus obaudit: e et, si jubes, turbam ex militibus destinemus, quæ eum una cum familiaribus deprehensum ad tuam perducatur Clementiam: Quo audito Rex Theodoricus iratus est valde, et missa apparitione [eum] f quaterdecennioribus militum, suis aspectibus eum jussit adisti. Et ambulantes milites dum in ejus possessionunculam introire voluissent, ad ejus familiam deprædandam, dum descenderent ad ipsam vallem, videns eos B. Hilarus illuc descendere, ingressus ad orationem, ita Domino se prosternens dixit: Domine Jesu Christe, qui dignatus es mihi Angelum tuum sanctum prospere destinare in hunc locum, qui et mihi hoc habitaculum demonstravit, tibi committo causam tuam, qui iudex es omnium: esto in hac hora præsens, ut non gratuletur inimicus, qui vult servos tuos contristare. Et oratione facta continuo in aliam exerrantes viam, per biduum in montibus vagabantur.

8 Audito hoc Rex Theodoricus, ira magna repletus, rapidissimo cursu in equum ascendit: et in ipso furore dum voluisset ad hominem Dei properare, antequam ad g Cortinam ipsius monasterii ingrederetur, plus minus quasi unius jactus lapidis, ingemuit equus in semetipsum et volebat ire. Rex autem percutiebat eum; unde non dubium est, quod Angelicum vultum contremisceret equus. h Cumque equum sæpius percuteret suum, rapidissimo furore equus eum in eundem locum dejecit; unde nec Rex nec equus se movere potuit. Videns ergo Rex Theodoricus hoc signum, intellexit, quia non bonum opus facere destinaverat: misitque ad eos duos milites, rogans eum ut veniret, et absolveret eum. Quo audito famulus Dei, gaudio magno repletus, ad ejus mandatum lætus perrexit. Et ut vidit Rex eum venientem ad se, cucurrit et advolvit se ad pedes ejus, dicens: Peccavi, cogitans adversum te malum consilium, per exhortationem malorum hominum; sed

peto te ut ores pro me ad Dominum omnipotentem, ut indulgeat mihi peccatum hoc quod cogitavi. Tunc beatus Hilarus apprehendit manum ejus, et erexit eum et duxit ad speluncam suam, et oratione facta fecerunt caritatem. Ab eodem namque die multum veneravit locum illum Rex, sed et multas pecunias sen possessiones ibi donavit, multo quam habuerat.

Sed quid multa nobis est de ejus venerabili vita narrare? quamque in regula monasterii die noctuque impiger exercebatur [quam studiosus in hospitalitate, quam cautus et sollicitus in Dei servitute, quam discretus in laborum operatione, quam providus extiterit in correctione]. Omnis ordinatio ecclesiæ, in ipso aggregata monasterio, sub ejus regimine disponebatur; et ita præcepit unicuique, ut invicem sibi pedes lavarent, sive quamlibet causam obsequii invicem facerent. Ipse autem, non quasi patris-familie potestatem exercens, sed revera quasi unus ex congregatione Fratrum, similem angariam exercebat. Nullus autem ex congregatione sine ejus jussione aliquid operabatur: omnem humilitatem in alterutrum exercentes, nulla inter eos erat dissensio. Tempore autem, quo quis ad poma colligenda missus fuerat ex Fratribus, talem habebat expositam Regulam, ut usque dum ei præsentaret benedicenda, i non exinde contingeret gustando: collecta autem is, qui missus fuerat, dum ad medium adducebat, velato canistro incomedta erant: benedictione facta omnes pariter comedeant, sub velamine injicientes manum, nullus autem prospiciebat quis quantumlibet ad comedendum apprehenderet.

9 Unus autem ex Fratribus, Glycerius k nomine, dum transiret per vineam tempore quo debet nra ad maturitatem venire, et adhuc non contigerat; nam vidit uvam speciosam inter reliquas et maturitate compertam: factumque est subito in eum desiderium exinde gustandi: sed dum Cursum l suum secundum consuetudinem faceret, recordatus abiit ad B. Hilarum, dicens: Veni in animo meo gustare uvam, eo quod speciosa et nova primitiarum tempore esset. Suspiciens ergo B. Hilarus dixit: Vade, et impleas desiderium carnis tuæ; Deus enim prosperabitur, et non te derelinquet. Abiit ergo Glycerius tollere uvam, et ex ipsa uva factus est serpens immanis. Cucurrit vero citius et nuntiavit ei hoc factum. Quo audito famulus Dei citius properavit ad serpentem, nemini loquens. Et dum venisset et vidisset serpentem [stantem] in cauda sua, nemine m dubitante cognovit quod immundus esset spiritus: et jactavit se et apprehendit eum, et cepit eum trahere [post se]. Ut autem eum misit in ecclesiam dum Cursum diei adimpleret, cepit ex ore serpentis clamare daemon et dicere: O ardentissime iguis, quid me per Hilarum incendis! O furor insanabilis mihi! Vel unius horæ spatium requiem inveniam. Quare regni mei potestas per te vim patitur? Quod cogito adversus te non invenio: [vadam ergo] et huc ulterius non revertar. Ad hæc B. Hilarus dixit daemoni: Impero tibi, maledicte, per virtutem Domini nostri Jesu Christi, ut dicas mihi si tu injecisti desiderium eidem gustandi uvam. Cui daemon respondit, Si potuisses facere ut exinde gustaret, amovere eum habui a tuo servitio. Tunc B. Hilarus oratione facta [jussit serpenti ut creparet, et] crepuit serpens, et in pulvere redactus est, ita ut exierit ab eo fumus pice nigrior: videntibus autem omnibus demersit se in deserta loca, n [ut amplius neminem de Fratribus in tali concupiscentia tentaret].

10 Innumerabilia et forsitan incredibilia pussent dici de hoc sanctissimo Patre: sed quia dubiis mentibus non facile suggeritur credere quod sibi impossibile videtur: hæc quæ vidimus, et de ore ejus

D
A PAULO
DISCI.
EX MS.

Inter suos
exactam
servat di-
sciplinam,

et sobriam vi-
cius rationem:

E

k
sub botri
specie detec-
tum daemone

l

in ecclesiam
pertrahit,

m

p

suasque frau-
des fateri
cogit.

n

Jubet omnia in commune conferri :
 o A audivimus annuntiamus vobis, ut concordia Fratrum ab eo instituta, et constantia fidei quam longe proficiat o. Ilanc quoque ab initio vitæ suæ consuetudinem Regule dereliquit, ut si quis se ad eum coadunaret ad servitium Domini exercendum, omnia quæ habere poterat ad manus ejus adferebat, et erant illis omnia communia; ita ut neque datum neque acceptum cujuslibet rei sine ejus jussione ausus esset tractare.

et an. æt. 82 ab Angelo doctus diem obitus sui,
 p q II Expletis autem diebus vitæ suæ, id est annis octoginta duobus p, apparuit ei Angelus Domini q quarto idus Majas, dicens : Confortare [et viriliter age, confortans] congregationem tuam et tibi aggregatam multitudinem, quia post triduum ad te veniam, assumens te de hoc seculo. Audiens hoc B. Hilarius, gaudio magno repletus, aggregans multitudinem Fratrum dixit : Filii carissimi, constantes estote : servate quæ præcepta sunt vobis : ne quis in laqueum diabuli incidat. Quid plura? per totam diem non cessavit loqui, admonens unumquemque eorum. Alia

r vero die abiit non longe ab ecclesia fere stadia r centum, et præparari sibi locellum jussit, non mirifice factum : fecit autem qualiter ejus placuit voluntati. Post hæc autem nihil aliud gessit, nisi in eodem loco die ac nocte laudes Domino canebat. Mane autem s die tertia, [quæ erat dies] Iduum Majarum, quasi soporatus a somno, migravit a seculo. Cujus quidem corpus cum magna veneratione conditum aromatibus sepelivimus. Ego quidem t minimus omnium Fratrum hæc, quæ vidi et audiui, Deo teste, scripsi, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cum quo vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Videtur indicori annus circiter 508, Theodorici in Italia regnantis annus 16.

b Addit Rubeus : quod ex hinc magis cæpit frequentari Hilari cœnobium : ex quo Hilarus id fructus collegit, quod familiares Regis, viros nobiles, Christi ab se legem ac præcepta edoctos, monachos fecit, indiesque faciebat.

c Addit idem putare aliquos, quod ab Apennini rodicibus illuc aquam deduxerit Theodoricus. Unde Joannes Antonius Magini in tabula Romondiolæ, ad Biduentem fluvium, sic scribit, Bedese, o Ronco, già fiume del acquedotto.

C d MS. Bodec. Ecce hic in primo (forte proximo) habitat... qui... omnem eremum usurpative possidet.

e Addit Rubeus, multos ex familiaribus alienare ad seque adducere, et aliquorum suspicionem esse, per eum modum collecta egregiorum et præclare audacium satis magna manu (ut solent hujusmodi initia ab imprudentibus plerumque contemni) nonnullos ex ipsis, repentino facto impetu, Regni illius tranquillitatem ac pacem perturbaturos.

f MS. Ughelli : misso apparitore de senioribus : Ego nihil mutare præsumo : Apparitio enim recte dicitur pro apparitoribus, sicut legatio pro legatis : mallem tamen pro quater-decennionibus legere quatuor decennionibus, ut decennio dicatur sicut ternio, significeturque missos esse milites quadraginta.

g Ita etiam MS. Ughelli Cortinam, quam vocant. MS. Bodec. Ad cardinem. Italis etiam hodie Cortina dicitur rectum murispatium, inter turres seu propugnacula decurrens, et urbium mania faciens. Quidni hoc loco sic appelletur maceria monasterio circumducta?

h Addit idem MS. Sicut quondam asina, dum contra voluntatem Dei Balaam pergere vellet.

i MS. Ughelli, quibus imprimeret salutarem Crucis figuram. Addit Bodec. unde etiam verba [] inclusa

sumpsimus, Omnes enim novi fructus benedictione D sanctificabantur, antequam comederentur.

k MS. Ughelli et Vat. Clicerius, Bodec. Cliterius.

l Cursus id est, Horæ Canonice pensum. MS. Ughelli Convocatis postea juxta consuetudinem Fratribus, ille recordatus est Regulæ.

m Idem MS. Nihil sibi a quoquam metuentem.

n Quæ hic inclusimus [], sicuti et superius verba quædam ex MS. Bodecensi sunt. Vaticanum dumtaxat habebat, Longum est quidem ejus venerabilem vitam enarrare : hæc vero quæ etc.

o Vicissim desunt in MS. Bodec. reliqua hujus §. quæ quoad substantiam leguntur etiam in MS. Ughelli.

p Addit Rubeus, cum Olybrium Ravennatem in cælum præmisisset, vita sancte acta multisque miraculis editis clarissimus. Hinc Sarius titulum fecit, Vita SS. Hilari et Olybrii Confessorum Ravennatum.

q MS. Bodec. Tertio Iduum Majarum.

r MS. Bodec. prætermittit spatium definire. MS. Ughelli, Centum circiter passus.

s MS. Ughelli simpliciter die tertia, omissis ceteris. MSS. Bodec. et Vatic. tertia Iduum Majarum, quæ cum sint disjungenda, juxta id quod præcessit, addidi parenthesis; et sic etiam verba disjungenda intelligens Rubeus in secunda operis auctoris editione Sixto V dicata an. 1589, et Venetiis absoluta anno 1603, posuit Idibus Maji : cum in priori, anni 1571, quam secutus est Sarius, scripsisset, tertio Idus Maji.

t Pauli scriptoris nomen in titulo MS. suidebuit invenisse Rubius.

DE TRANSLATIONE S. HILARI

Epistola Petri Delfini Generalis Camaldulensis ad Franciscum Piccolhomineum Card. Senensem, Ordinis Protectorem.

Quoniam Religionis successibus gaudes, Domine Colendissime, referam tuæ Amplitudini, quæ per hos dies in Cœnobio quodam nostri Ordinis contigerunt. Abbatia Sancti Hilari, in valle Galeatæ sita, et a Civitella Ecclesiæ oppidulo mille fere distans passibus, per annos sexaginta Commendatariis subdita fuit. In ea servitute laboranti, ac desolatæ sicut in vastitate hostili, adeo ut haud ignobilis templi tectum corruerit, et domus tota veluti incendio conflagrata ruinas congesserit; illuxit tandem Oriens ex alto, recordatusque est Dominus misericordiæ suæ. Liberata enim primum ante annos circiter septem de manu filiorum alienorum, et restituta Ordini, hoc demum novissime ditata est munere.

13 Tertia decima mensis præteriti die, cum per multum temporis perseverasset apud incolas regionis illius opinio, et fama crevisset, jacere in ejusdem Abbatie templo corpus Beatissimi Hilari, Abbatis et Confessoris, apposuit manus loci ipsius Abbas cum aliis tribus, ad perquirendas Sancti hujus reliquias. Et quod pro miraculo habitum est, duarum aut trium horarum spatio perfecerunt opus, quod alias vix decem potuissent facere uno die. Effossa denique atque egesta multa humo, invenerunt lapidem grandem super alium lapidem, utrumque marmoreum, utrumque gravissimum. Sublatis deinceps atque amotis lapidibus, apparuit continuo capsula plumbea, in qua hæ incisæ erant literæ. Hic EST CORPUS BEATISSIMI HILARI CONFESSORIS. Aperta capsula invenerunt caput et ossa, partim integra, partim confracta. Juxta vero capsulam erat vas testaceum, pulvere plenum. Vulgari continuo cæpit factum per finitima rura, oppida, urbes, et undique virorum ac mulierum incredibilis multitudo confluere. Accersitus

Monasterio a Commendatariis ad Camaldulenses translato,

an 1495 13 Aprilis refo-
ditur corpus :

A tus ego compluribus et nuntiis et litteris oppidi Galeatani Magistratus, quos Antianos vocant : et rogatus ab eis, ut eo me cum festinatione proriperem, tum ad honorandas sacratissimas Reliquias, tum ad consulendum, quid facto opus esset super illarum custodia, feci satis petentibus. Fuit tamen præcursor noster Joannes Eremita, quem eo ad primum statim nuntium cum socio destinavi.

a
Generalis
Delfinus
Galeatam
excurrens,
b

14 Haud multo post cum aliis super alias epistolis requirerem, superatis Alpibus a eo me cum pluribus contuli. Apparuit ex occurso oppidanorum et Magistratus Prætorisque fuisse omnibus optatissimum atque expectatissimum adventum nostrum. Mansimus ibidem per dies quatuor. Occurrente b Dominico die, rogatus ab eis, ut Missarum solemnitas in eodem templo celebrarem, et beatissimi Confessoris corpus venientibus ostenderem, quemadmodum ipso die futurum divulgari pluribus ante diebus per universam regionem illam mandaverant, implevi illorum vota. Mirabilis sane Deus in Sanctis suis. Vidimus vicinos colles a sinistro vallis latere (siquidem in eminentiori et conspicuo loco Abbatia sita est) innumerabili hominum concursu opertos, ita ut ultra quindecim millia ea die convenisse creditum sit. Oblationes quoque haud tenues, tum pecuniarum tum cereorum et funalium ab adventantibus factæ sunt, peracta prius per jugum montis frequenti ac celebri supplicatione. Tandem sub altari tribunalis primarii Reliquias, ubi repertæ fuerant, cum capsula reposuimus; præpositis quatuor civibus rei ædificatoriæ, ad contegendum templum, et exornandum præcipue locum, quo decentius beata ossa conservarentur. Jam materia cœpta est conveli, et locatum Architecto opus. Speratur hac occasione, futuram facile destituti atque inhabitati loci reformationem.

ipsam sub
altari reponit
solentiter,

itaque initium
datur restan-
dando templo,

c

15 Sub Altare Dei clamasse beatum Confessorem credo, ut ex illius ruinis tandem erueretur, et ex longa oblivione atque solitudine, memoriæ ac celebritati restitueretur. Pupugit certe cor tam præclari monasterii desolatio, quod totius illius vallis caput est, et jurisdictionem habet magnam nimis. Ad fletum excitavit, venustissimi templi, ac solerti ingenio multaque impensa fabrefacti collapsum tectum. c Cogitavi mecum sæpius, quid pariant commendata Curialibus, incuria laborantibus, beneficia, dicens intra me : Profecto si liceret Summis Pontificibus, propriis hæc luminibus intueri, numquam passuros illos arbitror, ut committerentur dilaniandæ lupis oves. Fiunt tamen ista quotidie in maximum cultus divini dedecus, et sacrorum Ordinum, sub regulari vita degentium, ruinam atque interitum.

16 Verum ut eo redeam, unde digressus sum, quarto post die, quo illuc ieramus, inde profecti,

quinto demum ad Fontem-bonum incolumes rediimus, perpetuo licet comitante nos imbre, ac desuper effuso vehementissime ac ruente. Neque tamen propterea pœnituit nos itineris, in honorem Dei et Confessoris ejus potissimum assumpti; relicto præsertim nostri et sociorum apud populum illum desiderio, qui cupiunt quam maxime, ut locus ille nostris ac nostrorum regulariter viventium manibus gubernetur. Sed de hoc si oportuerit, alias latius. Satis modo sit, quod ad significandam inventionem sacri corporis, divinitus revelatam hoc navissimum tempore, pluribus forte usus sum, quam scribenti ad occupatissimum Dominum par fuerit. Hoc agit major quam pro meritis de tua erga me humanitate fiducia, cujus inter ceteros, quos ego expertus sum Prælatos et magnos viros, facile obtines principatum. Vale Domine mi colendissime. Ex Fonte-bono, die xx Maji MCCCCLXXXVI. d

D
A PAULO
DISCIP. EX MS.
et Generalis
reversus Ca-
maldulum,
scribit Car-
dinali.

d

ANNOTATA.

a Alpes vocantur ab Italis quicumque montes : itaque Apenninum hic intellige, spatium 15 milliarium interjectum inter Galeatam et Camaldulense Boni fontis, ubi Generalis tunc erat, monasterium, atque eremum eidem adjunctam.

E

b Anno 1496 Bissextili litteris Dominicalibus C B dies 13 Maji in feriam inccidit, unde sequeretur, ne od unum quidem diem cunctatum fuisse Generalem, antequam se loco moveret; cum autem contrarium supponat illa nuntiorum missorum frequentia, cogimur credere, annum accipi more Hetrusco, a 24 Martii præcedentis nostri anni initium, sic ut nobis is adhuc fuerit annus 1493, quando littera Dominicali A, 13 Aprilis fuit FERIA VI et sic potuit Generalis cunctatus fuisse diebus quatuor : Dominica autem translationis celebrata fuerit 23 Aprilis.

c Parum est in remotis ab hominum frequentia monasteriis hæc facta et fieri, vidimus ipsi an. 1660 23 Octobris, nec sine gemitu vidimus, in celeberrima Ferronensi civitate, elegantissimam S. Zenonis Basilicam amplo adjunctam monasterio, vitium trahere perstillante tecto, et ubi 50 Religiosi ante annos non adeo multos erat numerare, vix novem residuos; quibus ægre victus sufficeret, nedum ad sarta tecta curanda et novum sacris altaribus ornatum comparandum sumptus necessarius; cum interim nobilis aliquis Venetus, commendatam sibi habens Abbatiam istam, diceretur ex monasterii proventus annue percipere supra duodecim millia ducatorum.

F

d In dubio utrum Hetrusco more an communi æstimeretur annus, succurrit dies inventi corporis 13 Aprilis, et mora usque ad translationem interposita, facitque credere annum nobis tunc adhuc fuisse 1493, ut jam dictum.

DE SS. DYPNA VIRGINE ET GEREBERNO SACERDOTE

G. H.

MARTYRIBUS GELÆ IN BRABANTIA.

SEC. VII.

Gela cultu
S. Dympnæ
celebris,

Gela, populosum Brabantiae est municipium, duabus ab Herentatio oppido leucis dissitum, de quo agens Joannes Baptista Grammayus in Antiquitatibus Antuerpiæ, huic obnoxiū fuisse scribit cap. 10, asseritque vocabulo municipii locum Henricum Ducem Brabantiae (cujus nomine Duces tres vixerunt seculo Christi xii) dignatum fuisse, et libertates vitio temporum obliteratas aut oblitatas renovasse Cæsarem Carolum V. Accrevit hic locus cultu et miraculis S. Dympnæ Virginis ac

Martyris, de qua jam agimus, in Baronatum beneficio Ducum Brabantiae elevatus, attributo territorio aliquot pagorum. Dominorum ejus, inquit Grammayus, stirpes tres se reperisse, Bertholdicam ex Mechliniensibus Dominis natam, Hornanam et Merodæam, quæ hodieque rerum potitur. Ita nimirum Catharina Bertholdia, Henrici et Beatricis Wesemaliæ filia, nupta Hornano Parwysii Domino, Dominium secum traxit : cujus abnepote Henrico sine liberis defuncto, heres Elisabetha soror, Joanni Rotzelario, Domino in Vorselaer

in Barona-
tum erecta,

A selaer, Rethi et Lichtert (qui pagi exinde Baronibus accesserunt) Gelam attulit. Horum denique nepotibus vita functis sine prole, devoluta est hereditas ad Merodios, ex Aleide Hornana Henrici supradicti sorore procreatos. *Hæc Grammayus. Horum familiarium schemata genealogicæ fere eadem deducit Miræus lib. 1 Donationum Belgicarum cop. 128. Est autem ibidem, teste Grammayo, celebre xenodochium B. Elisabethæ, per Henricum Bertholdum fundatum, extantibus litteris Guilielmi Episcopi Cameracensis, anno mclxxxvi mense Aprili factum approbantis. Erant primitus Fratres in communi vita, dein ad normam tertiæ regulæ Franciscanæ, denique substitutæ Augustiniani instituti Virgines Mechlinia evocatæ. Juxta Ecclesiam visitur locus, ubi impius pater et naturam impudicitia sepultam calcans, feralem gladium in filiæ S. Dympnæ cervicem vibravit. Ex adverso hujus, titulo, sepultura, Reliquiis S. Dympnæ clara ecclesia, magnifica et ampla, in qua Joannes Merodius Baro collegium Vicariale ad peragendum rem divinam fundavit, probante litteris anni mxxxvii Paulo III Pontifice: quod auctoritatem faciente anno mlix Maximiliano a Bergis Cameracensi Episcopo, Henricus successor in Baronato mutavit in Capitulum Canoniale. Et cum phrenetici, obsessi etiam, et aliis affecti aut afflicti languoribus, ad opem D. Dympnæ recurrentes, apem sæpissime experiantur: eorum hospitio et curæ deseruit contiguum templo xenodochium, largiter a Joanne prædicto et prædecessoribus dotatum. Ne etiam domestici cum paupertate luctantes suffragiis destituantur, Joannes Baro ad annum mccccxvii vita functus, et hic ante Deiparæ aram sepultus, septingentorum annuatim et ultra florenorum eleemosynam reliquit, erogandam tam Gelæquam Westerlœ. *Hæc aliaque Grammayus.**

2 Vitam S. Dympnæ scripsit Petrus Canonicus Regularis S. Autherti Cameracensis, jussione, ut inquit in Prologo ad Miracula coactus Guidonis Episcopi Cameracensis. Est hic aut Guido de Collemedio, Guilielmi Episcopi, de quo egrens, successor ab anno mccxvi, vita functus anno mcccii, cujus Diagonus MS. de Sacramentis extare dicitur, aut Guiardus, alias Guido, de Landuno, qui præfuit ab anno mccccxviii ad an. mccccxvii. Usus hic auctor est Vita, olim vulgari idiomate scripta; quam in eloquium Latinum vertit, et ut apparet ex Historia Miraculorum, satis accurate scriptis a se repertis adhæsit; dum ibidem fatetur se neque in manifestis neque abditis monumentis reperire potuisse, quo anno aut a quo Episcopo Cameracensi corpus in novam thecam translatum fuerit. Vitam hanc, nunquam hactenus integre editam, damus ex MS. codice Ecclesiæ Gelensis, cujus duo prima capita habuimus etiam ex MS. Rubæ-Vallis prope Bruxellas. Eandem nacti sumus, sed contractam, ex MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, Extat etiam Legenda S. Dympnæ Virginis et Martyris, ante ducentos circiter annos impressa, ac dein anno mccccxvi recusa, quam Laurentius Surius, stylo nominatim aliquot locis eliminato, suis tomis de Vitis Sanctorum inseruit: sed fuerunt hæc omnia ex prioribus Actis in compendium redacta: ex quibus interim Lippelaus, Haræus et alii suas epitomas confecerunt.

C datur ex MS. 3 Harum aliquam, aut ex his Italice translata narrationem, nactus Joannes Meagh Corkagiensis Hibernus Neapoli, quo se voluntarius a patria exul, post Galliam Hispaniam atque Italiam peragratas contulerat, circa annum mcccc, melioris vitæ initium et sanguinis pro Christo aliquando fundendi spem ex eadem hausit. Rem ut gesta est narrat P. Matthios Tannerus, in libro Pragæ ad annum 1675 excuso, cui titulus Societas Jesu usque ad sanguinis et vitæ profusionem militans in Europa, Asia, Africa et America, contra

Gentiles, Mahometanos, Judæos, Hæreticos, Impios, pro Deo, Fide, Ecclesia, Pietate. *In hoc, inquam libro, quo continentur Vita et mors eorum, qui ex Societate Jesu, in causa fidei propugnata, violenta morte toto orbe sublatis sunt, post narratam desolationem collegii nostri Gutttenbergensis anno MDCXXXIX, propter impendens eidem a Suecis vicinam Pragæ obsidentibus exercitum, ita de Joanne narratur. Neapoli aliquamdiu velut securo in portu dum vivit, eodem quo Societatis Jesu primus parens eventum, in librum incidit gesta Sanctorum explicantem: quem priusquam evolveret, elevata in Deum mente ardentius petiit, ut ejusmodi Sancti Vita, fortuito volumen aperturo, obveniret, cujus exempla vivendo a se potissimum exprimi ordinasset. Sed cum explicanti librum Vita S. Dympnæ Martyris obvenisset; ratus Virginis puellæ vitam minime suæ imitationi appositam, aliam identidem nova indagine sortiri parabat: sed arcano semper impulsu retractus, nihilominus eandem, quamvis renitens, legere pergebat. In cujus decursu deprehendens, qualiter virgo regia incestuosam parentis erga se libidinem, spontanea ab regno exul effugisset, et martyrium pro fide ac virginitate subiisset; cogitare cœpit, Quid si me, ab eodem regno hæresim fugientem, velit Deus insuper peccatorum occasiones, ulteriore in quampiam religionem fuga, devitare? quid si deinde, eodem quandoque redire jubens martyrio dignetur coronare?*

4 Hactenus Tannerus: qui porro recensens inopinatas casus alios, quibus ad ineundam Societatem impulsus est; et quomodo in eam admissus ac Sacerdotio initiatus, missus in Bohemiam sit, dum maturesceret missionis Hibernicæ sibi a Generali destinata occasio: exponit denique, quomodo accepto in Hiberniam redeundi mandato, profectionem etiam fuga maturare ex prænominato collegio Mars Succicus compulerit: in qua fuga vix unum milliare promoverat cum sociis, cum repente ab insidentibus silvam hæreticis ruricolis invasus, ceteris elabentibus, ipse Litanias Lauretanæ cum socio recitans, primo statim vulnere, plumbea sclopi glande pectus trajectus, occubuit; et mortem quam in Hibernia quæsitumibat, in Bohemia reperit cum Martino Ignatio, et quodam Wenceslao Trnaska, nostræ itidem Societatis religiosi laici, die xxxi Maji: suntque Martyrii titulo eo securius donandi, quod ex secularibus, qui plurimi fugæ comites erant aut duces, violatus nemo, nemo molestia ulla affectus sit, sed suis cum rebus salvis dimissi pacifice omnes, deserviente in solos Societatis homines hæreticorum rabie, et in Reliquias sacras, quarum magnum thesaurum ferebant, tutiori loco deponendum.

5 Qua tempore martyrium S. Dymptna subierit non indicant Acta antiqua. In MS. Ultrajectino traditur caput ejus amputatum in Kalendas Junii, id est xxx die Maji, quod etiam in Legenda excusa et apud Surium legitur; quo die in MS. Florario Sanctorum ejus translatio celebratur. Verum in dicta Legenda dicitur Corporis venerandæ Virginis translatio facta decima quinta die Maji, in qua festum ejus celebratur. Ad quam diem ista leguntur in antiquo Martyrologio Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellensi: Apud Ghele villam Brabantiae natale beatorum Martyrum Gerebæni Presbyteri, et Dympnæ filiæ Regis Hiberniæ. Qui a Rege patre Virginis persecuti, simul pro Christo casis capitibus occubuerunt. Quorum Gerebænus ad Troiam Renensem, quæ Xanthis dicitur, translatus est. Corpus vero S. Dympnæ Virginis apud præfatam villam Ghele, multis miraculis coruscando, quiescit. *Hæc ibi, quibus similia sed fere pauciora leguntur in MS. Florario, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno mcccc excuso, in additionibus Greveni ad Usuardum, et de sola Dymptna in additionibus*

Societatem Jesu expetit

E

et in Bohemia Martyr obit.

F

Memoria in fustis sacris,

Hujus lectione motus Joannes Meagh

A nibus Molani, apud Canisium etiam et Galesinium cum hodierno Martyrologio Romano. *Mojora elogii habent Molanus in Natalibus Belgii, Miræus in Fastis, Saus-sayus in Martyrologio Gallicano, et passim alii. Cele-bratur ejusdem festum cum officio Ecclesiastico in antiquo Breviario Antuerpiensi cum hac Oratione.* Amator pudicitiae Deus, supplicationibus nostris tribue, ut beatæ Dympnæ Virginis et Martyris tuæ, ejus annuæ solennitatis memoriam recensemus, ejus apud et meritis et intercessionibus adjuvemur. *Ea-dem in citata Legenda legitur, cum olia de S. Ge-reberno, quæ est secunda in Breviario de uno Martyre non Pontifice.*

et Breviariis

Translatio
utriusque,Corpus S.
Gereberni
Sonsbecæ
servatur.

B In additionibus ad Grevenum factis a Carthusia Bruzelliensi assignatur ad diem xxvii Octobris, Translatio S. Dympnæ Virginis in Ghele; et ad diem xx Julii, Translatio S. Gerenbrani Sacerdotis, socii S. Dympnæ, in Sanctis supra Rhenum. At supra lau-datus Gramayus ista habet: Gelæ in ecclesia S. Dym-pnæ asservatur caput S. Herberni Sacerdotis, cor-pore Sonsbecam translato. Asservatur etiam triplici conclusum feretro corpus B. Dympnæ, a Metsio Antistite visitatum, reperto supra pectus Virginis lapide cum inscripto nomine. *Hæc ibi. Theodorus Rhay in Animabus illustribus Juliar, Cliviæ et vicina-rum provinciarum, ad hunc xv Maji ista scribit:* Sonsbeca pervetusta Cliviæ urbs, non principe sed suburbano ejus in templo, patrocinium habet S. Gerberni Martyris, quem incolæ et accolæ more majorum constanti præcipuoque bonorant. *Hæc ille, Interim infra in Vita num. 6 dicitur Gerebernus apud Zantem oppidum juxta Rhenum in magna venera-tione haberi, et in Historia miraculorum dicuntur in-colæ dicti loci Zanten, cum Beati pignoribus Gere-berni an fugisse; cumque prope Castrum Zantes accederent, moniti oppidani cum luminaribus... ad ecclesiam deportarunt. Sunt autem Santena et Sons-becca plane vicina loca: ex quibus Santena antiqua solet compellari, et est ex capitalibus Cliviæ urbibus, quæ ad Comitatus vocantur, inque iis suffragium habent. At Sonsbeca, ut scribit Molanus ex monumentis San-tensibus, non civitas sed pagus esse solebat de eorum parochia, quæ a Theodorico Comite Clivensi pro-priam obtinuit ecclesiam. Porro Theodoricum anno mcccxx concessisse Sonsbecanis privilegia de immu-nitate a telonitis ac libertate electionis Magistratus sui, tradit Teschenmacher in Annalibus Cliviæ pug. 173. Potuerunt ergo Santenses una cum Sonsbecanis sacrum corpus abstulisse, quod postmodum hisce dona-runt; ubi hoc tempore illud asservari cum Gramayo et Theodoro Rhay asserunt Molanus, Miræus, et Me-rianus in Topographia Westphaliæ, observantque per errorem vulgi non Gerebernum sed Bernardum nunc vocari: et annulis sacratis (qui contra chira-gram et febres a fidelibus gestari solent) non Gere-berni, sed Bernardi nomen impressum legi; scilicet cum Sint Gebern et contractus Sint-Bern diceretur, imperite nomen Bernardi assumptum fuisse. Solent autem sacræ Reliquiæ, cum frequentissimo populi concursu, Dominica post festum S. Margaritæ, cir-cumferri.*

Videntur
seculo 7
coronati,

7 Quo autem seculo aut seculi anno martyrium hisce illatum sit, auctor *Vita* silentio altissimo premit. *Id antiqua Legenda excusa dicuntur decollati circa annum Domini sexingentesimum, sed divinandum, num septingentesimus an vero sexcentus annus sit intelligendus. Sausayus in Martyrologio Gallicano conjicit interemptos, Carolo Martello res Gallicas administrante: quod foret aliquamdiu post annum septingentesimum. In Vita rythmo vernaculo excusa assignatur tempus Pippini Ducis, et annus sexcente-simus, post quem ille patissimum præfuit Major Do-mus Clotharii II, Dogoberti et S. Sigeberti Regum, ab*

anno circiter dcxx, usque ad annum dcxli, quo mortuus est *xxi Februarii, ad quem diem Acta ejus dedimus: et hæc tempora seculi septimi nobis maxime placent; cum loca Gelæ vicina, imo et Antuerpia, copta tunc fuerunt fidei lumine illustrari.*

8 Sed difficultas exoritur major in patre, Pagano Rege, et quidem Hiberniæ ut Acta habent, aut saltem Britanniæ, uti appellatur in MS. Ultra-jectino. Hibernia enim tota tunc Christiana erat, et fidei lumine colostrata, eodem Gallias, Germanias, Belgicamque illuminabat. Ipsa Acta Sanctorum Hiber-niæ, quæ hactenus edidimus, amplissimum hujus rei testimonium perhibent. At Britannia, jam ante ma-xima ex parte ab Anglis et Saxonibus occupat, inge-muit sub Regibus Paganis septem aut pluribus: ex qui-bus S. Ethelbertus Rex Cantii fidem Christianam suscepit sub finem seculi sexti, mortuus anno dcxvi: eoque tempore reliqui Reges adhuc Pagani erant. Nam Orientales Saxones, qui sub Seberto Rege accesserant ad religionem Christianam, post ejus mortem ad idola pristina fuerant reversi. Erant ergo tunc Pagani, Reges Australium Saxonum, Occidentalium Saxonum, Orientalium Saxonum, Orientalium Anglorum, Mer-ciorum, Nordan-humbrorum. Quare (si discussis omni-bus detur locus aliquis conjecturæ) arbitramur patrem S. Dympnæ fuisse aliquem ex dictorum Saxonum Re-gibus: qui cum postea, eo quod tota Heptarchia ad unicum Anglorum regnum esset devoluta, essent Belgis ignoti, nullos agnoscentibus Saxones nisi Germaniæ populos; videntur iidem oculos conjecisse in Hibernos tunc magis notos, quos nesciebant anterioribus seculis fidem Christianam fuisse amplexos. Conjecturæ nostræ favet nomen S. Gereberni, quod filios colligentem an-tiqua lingua Saxonico significat, et ita dicuntur Ger-winnus, Gerlarus, Gertrudis, nota inter Belgii Sanctos nomina; Osbernus scriptor, et alii similes. Accedit et illud conjecturæ nostræ favens argumentum, quod eadem fere lingua esset apud istos Anglo-Saxones, quæ vigeat Antuerpiæ, Gelæ et vicinis regionibus, ut vel ideo ad has partes peregrinati Sancti fuerint: ubi forte S. Gerebernus, aut in Gallia, fide Christiana imbu-tus, et Sacerdotio initiatus, voluerit hosce Anglo-Saxo-nes, opud quos potuit natus fuisse, fidem Catholicam docere.

9 His ita deductis reperio apud Florentium Wigar-niensem (qui circa annum mcxx floruit) ad annum mccccxxvii ista legi, Hiberniensium multarum insu-larum Regem Paganum Anlafum, a socero suo, Rege Scotorum Constantino, incitatum, ostium Humbri fluminis valida cum classe ingressum fuisse. Quæ eadem habent Dunelmensis et Westmonasterien-sis, qui Hiberniensium multarumque insularum Re-gem Paganum Anlafum appellant: at Joanni Bromton dicitur Anlaf Paganus Rex Hiberniæ multarumque insularum. *Ilic Anlafus cum in dicto bello septem Duces suos amisisset, mæstus Dublinam petiit suam-que terram appetiit, uti ista referuntur apud Chrono-logum Anglo-Saxonem, qui asserit Anlafum Regem ab Edmundo Rege in baptismo susceptum anno mccccxlii, aut sequenti, uti supra indicati auctores tra-dunt. Erat Anlafus hic ex Norwegis Regibus oriundus, filius Sitrici Regis primi Dublinensiura. Hinc jam dubitatio aliqua exoritur, num circa annum sexcen-tesimum et seculo septimo simili modo aliqui ex Danis Norwegisve Pagani Reges Hiberniam occuparint. Joun-nes Colganus in Notis ad sextam Vitam S. Patricii num. 68 affirmat, nullum auctorem bonæ fidei vel notæ, domesticum vel externum meminisse Danos, Norwegos, Nortmannos pedem fixisse in Hibernia ante annum mccccxxviii. Fuerat autem anno mccccxii classis Danorum Hiberniam aggressa, sed prælio superata fugit. Quæ si vera sunt, manet inconcussum, quod supra diximus, totam scilicet Hiberniam fuisse*

num sub pa-
tre pagano
Rege Hiberniæaut potius
Anglo-Sa-xonum?

E

an vero ex
Danis Hi-
berniam in-
vadentibus?
F

EX MSS

A *fide Christiana illustratam, cum viverent SS. Dymrna et Gerebernus; nec potest pater Sanctæ Rer Hibernæ fuisse, nisi illa multo junior fortasse fuerit, quam passim creditur.*

Corpus S.
Dympnæ
visitatum
anno 1623

et translatum
in novam ca-
psam anno
1627.

Templa 3
illi dicata,

Varia festa,

miracula
adduntur
ex originali-
bus scriptis.

10 Reverendus Dominus Joannes Ludolphus van Craywinkel, in municipio Gela educatus, et studiis humanioribus excoltus, dein Canonicus Ordinis Præmonstratensis in celebri Abbatia Tungertoensi, ac modo Pastor in pago (Eleghemo, edidit idioma Brabantico Vitam S. Dympnæ anno MDCXVIII, in eaque cap. XII scribit, corpus S. Dympnæ anno MDCXXIII die XXVII Septembris a Nicolao Zoesio Episcopo Silvæducensi visitatum fuisse, et iterum ab hujus successore Michæle Ophovio XXIX Septembris anno MDCXXVII, præsentibus Henrico vanden Leemputte Licentiatum sacre Theologiæ et Ludovico Smeyers Licentiatum utriusque Juris, Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Silvæducensis, et hominis Canonicis Ecclesiæ S. Dympnæ et Scabinis municipii Gelensis: quando sacra ossa, desumpta ex capsula lignea, et singula inspecta, in novam ac pretiosam capsam fuerunt translata, et tribus clavibus obsignata, quæ apud Capitulum Canonicorum, Ediles seu Magistros fabricæ Ecclesiæ, et apud Scabinos adservantur. Et præter hanc S. Dympnæ ecclesiam Cathedralē, altera illi dicata est in valetudinario seu nosocomio, eo ipso loco ubi S. Dymrna capite plexa martyrio creditur coronata. Tertia vero ad ejus honorem constructa est in medio campo versus Mollum vicinum, quo in loco corpus S. Dympnæ, ne a Santensibus auferretur, immobile constituisse ex pia traditione habetur. Idem Canonicus Craywinkel procuravit nobis monumento Ecclesiæ S. Dympnæ in duobus codicibus conscripta; ex quibus didicimus die XXX Maji cum Officio solenni coli festum decollationis S. Dympnæ. At præcipuo solennitas est hoc XV Maji, ob sacri corporis elevationem et translationem, quo die ob Indulgentias a Summis Pontificibus dari solitas numerantur ad sexcentos, septingentos, octingentos aut etiam plures, qui tum Sacramentis Pœnitentiæ et sacre Eucharistiæ expiantur et reficiuntur. Tertia ibidem festivitas celebratur feria tertia Pentecostes cum publica processione, in qua sacra hujus Martyris ac Virginis Reliquiæ, ut sæpius per annum, circumferuntur. Plures etiam Romani Pontifices, ibidem a malignis spiritibus et demonibus vexatos intercessionem S. Dympnæ liberari, testati in suis Bullis sunt; atque inter illos Joannes XXII, Joannes XXIII, et Eugenius IV, annis respective MCCCXXX, MCCCXXII et MCCCXXXI. Quæ aliaque miracula, quod passim nota essent, olim quidem non fuerunt descripta; ast hoc sæculo quo ab hæreticis ea solent negari, accuratius fuerunt unnotato ea quæ infro damus ex dictis codicibus Gela acceptis, ita ut ad ea singuli testes proprio manu nomina sua passim notarint. Ne autem eadem formulæ fastidium generarent, a numero XV omissis nominibus sola miracula indicantur: quibus aliquo ex libro Craywinkel adduntur. Denique approbante Urbano VIII Pontifice Maximo instituta est Confraternitas B. Dympnæ, cui inscripti circiter ad quatuor millia.

VITA

Auctore Petro Canonico S. Auberti

Ex codicibus MSS.

PROLOGUS.

Suave redolentis memoriæ viro venerabili, in Christoque carissimo, Domino Stephano de Brava, Personæ de Gela, Petrus Canonicus sancti Auberti Cameracensis, salutem in Sion et gloriam in Jerusalem. Semel aut secundo vel tertio flagitatus a vobis, ac si non esset Propheta in Israel, ut ad ædificationem Virginum et generationis venturæ devo-

Vita ex vul-
gari lingua
in Latinum
versa

tionem augendam, Matris vestræ, videlicet S. Dympnæ Virginis et Martyris, passionis historiam, quæ per eorum desidiā, qui tunc erant, nondum sacre litterarum memoriæ commendata, sub medio silentii latuerat nimis diu; de vulgari eloquio in Latinum redigerem idioma; crebro mecum deliberans acquiescere formidavi. Arbitrabar quippe satis esse præsumptuosum et indecens, si de sacre Scripturæ mysteriis enteretur disserere brutus homo: et ad ea, quæ dum legit vix intelligit, de facili corrumpere exaranda, nisi ejus insipientiam supportaret benignitas auditorum, et illius inflammaret ingenium ignis ille, qui disciplinæ fictum effugiens, Apostolorum pectora invisibiliter penetravit. Unde quia caritas suffert omnia, nec inflatur; et, Prophetæ testimonio Samuelis, esse legi obedientiam quam victimam meliorem; ne quod vobis libuerit in hac parte videar recusare, præsens opus aggredior, assimilatus simiæ, quæ fortuito gestus humanos effigiare videtur, et bestia semper manet; dum sic ego dissuctus in talibus, quasi noscar quid humanum sapere vel discretum attingere, non desisto ingenio bestiali, quod alii forte possent competentiore titulo, decorare. Mihi tamen spem adauget et diffidentiam procul pellit, quod in lege veteri ad Dei tabernaculum decorandum, inter potentum ac divitum plurima donaria, pauperes etiam pilos caprarum obtulisse leguntur, pro conficiendis velaminibus cilicinis, quorum instar ut adversus æreas potestates mentes audientium muniam et informem, pauper offero quod habeo, non ut mihi, quod non mereor adscribam præconium; sed ei qui, ut nati nomen ediceret, os aperuit Zachariæ: quia quanto per Deum ab homine gesta meliora et mirabilia narrantur, tanto amplius non homo, sed Dominus, qui virtutem suam in populis notam facit, mirabilior prædicatur. Cum ergo vilescere faciat sicut scitis materiam nobilem sermo vilis; dilectionem vestram deprecor obnixius, quatenus opus istud venerabilis Patris nostri Guidonis Cameracensium Pontificis aspectui præsentis: ut in eo quodcumque perspexerit incompositum sive rinde, quod forsitan auditori possit facere ridiculum, aut legenti, diligenter eliminet; sicque sacramentis sterilibus amputatis, uberius fructum ferat: ne dum per publicos aspectus transierit, temerarius appaream et insulsus.

Reg. 15 22

E
Exodi 31,

censuræ Guido-
nis Camerac.
Episc. offertur.

F

CAPUT I.

A patre ad incestas nuptias postulata Virgo cum Gereberno fugit in Brabantiam et Gelam moratur.

Post resurrectionis et ascensionis Domini completa mysteria, sicut ante prædixerat per Prophetas, cum in toto terrarum orbe jam per Apostolos diffusa proficeret religio Christiana, quidam fuit in a Hibernia Rex Gentilis: qui licet timore Dei contempto superstitiosis ac vanis idolorum cultibus deserviret, tamen opum gloria et militiæ secularis vigore potenti ceteros antecellens, omnibus gloriosior apparebat. Erat autem ei uxor, ex illustri orta progenie, quam Rex ipse vehementi diligebat affectu, quoniam juxta carnis humanæ putredinem tantæ erat pulchritudinis, ut illius faciei et corporis speciositas æmulanda ad se mentes et oculos alliceret inspectorum. Hi vero mundo carne filiam genuerant venusti decoris, matri valde consimilem, meritis et nomine Dympnam, ut ex sui nominis præsagio postmodum digna Deo succederet profutura. Nam cum in domo patris educata nobiliter annos pueritiæ transegisset, non, ut talis ætas assolet et exposit regalis magnificentiæ celsitudo, chorearum assultus seu joculariorias cantilenas aut secum adstantium strepitus puel-

Parentibus
gentilibus
nata,
a

c am bapti-
zatur:

A larum affectans, mundi hujus assecuta est lasciviam; immo sacri percipiens occulte virtutem baptismatis, se suavi totam subdidit iugo Christi mente simul et habita, cupiens ipsi soli pietatis diffusa visceribus in perpetuum applicari.

at matre
mortua,

3 Matre ejus interea, Regina videlicet, corporis in agritudinem decidente, postque debitum mortis, quod cavere nemo valet mortalium, persolvente; Rex pro ea supervacuis doloribus intabescens, quantum ejus amoris aestuaret incendio, velut Abraham Sara mortua, seu Job olim repentina morte filiorum audita, miserabiliter vi dolorum expressit. Lapsu tandem ex temporis, tanta Regis anxietudine delinita, ne Regine penitus in se mortem deleter oblivio, per singulas regni sui provincias et eidem contiguas nationes mitti jussit legatos, qui virginem adolescentulam, genere spectabilem et decore jam defunctæ conjugii similem, tanto Regi matrimonialiter conjungendam, diligentius inquirerent, et inventam secum cum gaudio eam adducere festinarent. Accersiti ergo Milites, moribus et eloquentia compti jussu iter arripiunt; patriasque peragrantes et urbes solerti indagine, ut edocti de Regis proposito

B quam plurimum contemplantur nobilium facies puellarum: velut erga regiam majestatem, si conceptæ legationis imperium adimplerent, ampliorem de cetero gratiam et honorem communiter obtentari. Cumque diu moras innectendo regiones plurimas circumissent, et affecti tædio quod optabant minime comperissent, omni spe solatii regiae voluntatis explendæ sublata, retroflectentes habenas redierunt ad Regem: ingressisque palatium, salutato eo hujusmodi locutionibus consimilem affatum promulgarunt: O Rex excellentissime, quod tua dudum jussit imperialis majestas, longius exulati reperire nequivimus: sed si placet, ecce nostro celeriter obsecunda consultui, et filiam tuam Dymnam, amabilem et decoram valde, adeoque matri consimilem suæ, ut in ejus imagine reviviscere mortua videatur, jube tibi quam citius nuptiarum felici commercio copulari. Quid plura? Detestabile vix hoc verbum finierant turpitudinis incentores, cum mox hostis invidus ac totius pudicitiae persecutor, qui in Loth ut filias cognosceret, et in Ammon prævaluit ut sororem suam Thamar vi opprimeret, Regis mentem execrabilis impudicitiae facibus inflammavit; quatenus sic per Regem, quod per se non poterat, ad culturam idololatriæ Virginem revocaret; et templum Dei violando per patrem, in filiam, quam exosam habebat, incestuosæ libidinis immunditiam exerceret. Ex tunc siquidem Rex puellæ vehementius inardescens amoribus, cœpit ei leniter blandiendo votum suum detegere, vestes, gazas in dotis ascriptionem, et opes innumeras, seu quodcumque visu delectabile posset ejus oculis arridere, se datum promittens, si se ei connubii vicibus alternatis nuptiali fœdere copularet. Quod dum Virgo venerabilis, quæ se totam Agni Dei transtulerat in amplexus, patris stuprum execrabile comperisset, mente simul et spiritu consternata, numquam eum in sponsum admittere se respondit: quoniam hoc non erat justitiæ neque legis, immo potius abominationis et horroris, si incestus infami commercio patris thorum macularet filia. At vero Rex nefandissimus e contrario, sicut mos est conditionis humanæ, quæ semper de facili nititur in vetitum, eandem solito vigilantius attingere conabatur; asserens nisu toto, quod si vellet aut non, sibi eam maturius oporteret acquiescere supplicanti.

et consilio
antlicorum
nefarlo

in uxorem
a proprio
patre expe-
titur,

et ad consen-
sum urgetur:

4 Dum igitur ambo simul sic verborum altercatione contenderent, neque ulla contradicendi ratio prævaleret, sed in pejus Virgo patris lenocinium erga ipsam cerneret desævire; novam stropham

comperiens (veluti quondam Judith, quæ rogata ab Holoferne ne vereretur eidem consentire, per tri-duum impetravit nocte foras eundi licentiam, quidquid in oculis ejus bonum esset facturam: se dolosa pactione promittens) quadraginta dierum petiit inducias ad cautelam, interim ornamenta seu etiam cetera quæ spectabant ad decentiam puellarum sibi dari deposcens, ac si tandem apparatu regio nitidius accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex autem hæc audiens, juxta quod credula res amor est, exultat ulterius; omnique ferocitatis et insanie spiritu in mansuetudinem mox converso, petitioni Virginis obsecundat; dieque induciarum indicta, tam puellis quam filiae omnium rerum affluentiam præ-tendendo, præcipue quidquid cultus moliebris decet usum, ex regie liberalitatis auctoritate impertiri jubet, licet ipsa regni sui dimidium petivisset: li-quido cunctis per hoc insinuans, quod totius ambi-guitatis deteresa caligine, mentem sanctam suis sponte luxuriosis affectibus crederet inclinandam. Virgo autem venerabilis, quæ teneros ætatis suæ annos maturitate morum excedens, professione pu-doris singulari complacuerat Sponso suo, ob rem nullam aliam hoc egerat, præter quod aliquantulum ira Regis et indignatione sopita, vitio libidinis æstuantem a concepta iniquitate ejus posset animum refrænare. Nam singula temporum per momenta cor ad cœlum suspendens, patriam derelinquere cogi-tabat; metuens ne Rex ipse, inverecundius quam decebat stimulis agitatus luxuriæ; quæ pueritiam subvertit, juventutem denigrat, inquietat et obruit emortuam senectutem: contra eam ut fortis arma-tus insurgeret, ac vi florem destrueret castitatis. Cum Job ergo prudens quisque cum oculis fœdus ponat, ut nec cogitet de virgine, circumspectusque videat quantum scelus periculumque turpis amor, atque quanta de libidine malignitas, et de voluptate crudelitas oriatur.

5 Interea senex quidam et Sacerdos venerabilis, in Christoque conversationis eximiae, Gerebernus nomine, illo igne succensus, quem mittere venit Christus in terram, tunc temporis in Hibernia sub absconsa chlamyde servum Christi gerebat absconditum, adeo ut nonnulli Gentilium ad eum confluerent, latenterque ab eo baptizati, eum sua consulerent de salute, donec evacuato quod ex parte gerebant viderent ad oculum, quod nunc per speculum in ænigmatibus loquebatur. Erat enim amantissimus servus ille Domini, cibo parens, castimonia præditus, sincerus eloquio, doctrina sanus, consilio perspicax, vigiliis et orationibus ardentissime deditus, ac si novus semper quondam ut Samuel accederet ad Domini servitutem: afflictorum et pauperum immemor numquam erat, et quicumque de criminum conscientia turbati veniebant ad eum, prout singulis opus erat consilium adhibens, tamquam per magni consilii Angelum confortati redibant. Tantis ergo gratiarum insignibus adornatum Dei virum, Virgo sancta sibi proximum fore desiderans, cum ad se accersiri jussit; et juxta quod utilius geruntur negotia, quæ prudentum plus aguntur consilio quam propriæ arbitrio voluntatis; a prudente requirens consilium, cordis sui reseravit arcanum; iuferens cum mœrore, qualiter pater suus Rex, ardore succensus libidinis, eam super oleum demollitis sermonibus hortaretur, ut a statu recederet castitatis, eique consentiendo corruptionis horrendæ decideret in abyssum. Quod cum servus Domini, qui se purum et mundum a puero servaverat in hoc mundo, utpote castitatis amator, penitus agnovisset; miserando puellæ condolens eventui, consolabatur eam: inquiens ut cor suum jactaret in Domino, nec a bono cessaret agendi proposito; quin potius eligeret pro servanda

b

A. PETRO
EX MSS.
impetrat
moram 40
dierum:

E

et fugam
præcipiat:

S. Gerebernum
Sacerdotem
consultit:

F

A PETRO
EX MS.

A servanda virginitate diræ mortis subjacere periculo, quam decocta pruina luxuriæ, blandimentis aut terroribus Regis diu cupitis amplexibus animum inclinaret. Sciebat enim vir sanctus, ex quo fidei disciplinis instructa fuerat, et occulte baptismi gratiam ab eo perceperat, statum ejus; ut quod ætate tene-riori mundi hujus delicias et ornatus per ipsius consilium fastidiret, actu simul et habitu ei semper se ornari desiderans, ejus forma præ filiis hominum speciosa ante ejus oculos versabatur. Unde tactus anxietudine cordis, ei non immerito condolebat, metuens ac formidans, ut scriptum est, Qui stat, videat ne cadat, ne puella venerabilis, inter notos et amicos posita, qui in aula regia voluptatum deliciis at-
fluebant, fragilitate sexus mundanaque lascivia ju-
giter blandiente, aliquo miserabili casu seu terrore decepta facilius flecteretur: quia sæpe decipitur qui nimium credit sibi. Præcipitum itaque tam imma-
ne, quod corpori et animæ Virginibus imminerebat, qualiter præcaveret, tacita secum mente deliberans propensius cogitabat; sciens quod si forte omnino vitari non possent, minus tamen jacula lædunt, quæ de longe venientia prævideatur. Ideoque ne faceret
B mora damnum, hoc ipsius consilium unum erat et persuasio uniformis, ut citius sibi fuga consuleret, et ad partes secederet alienas: sicque pauper spi-
ritu pauperem Christum, sequens, insanix locum daret, quod et Jacob fecerat in Esau fratre suo, et in Saul inimicorum pertinacissimo S. David, et mo-
nitus in somnis ab Angelo Joseph justus cum fugeret ab Herode.

6 Noctes multas igitur transigens absque somno Virgo beatissima, vices cepit temporum opportunas diligentius explorare: quibus locum patriam dimit-
tendi reperiens, viri Dei salubre consilium effectui manciparet. Inde ubi successit ad libitum ejus hora perficiendi commodius quod optabat, clandestinæ peregrinationis et exultationis accitis comitibus, fa-
miliarissimo suo, Sancto videlicet Gereberno (qui apud b Zanten oppidum juxta Rhenum, Canonicis secularibus nunc ibidem famulantibus in magna ve-
neratione habetur) et joculatore patris sui cum uxore illius, quatenus sub joculorum effigie proficisci secretius una possent, propositum iter cepit. Sicque sperans se cum suis alterius Pharaonis duritiam in-
flexibilem penitus evasisse, usque ad mare prope-
rans, mox cum illo amabili comitatu, turbulentum transfretura per aquor, ultro classem conscendit ad littora præparatam. Miras ardor animi virginei circa Christum et incredibilis audacia puellaris, quæ dimota femineæ fragilitatis et ætatis formidine, non timebat longos terræ vel æquoris interjectus, nec procellis fluctuum verebatur in deterius agitari; spem in Deum jaciens et cor totum, qui ventis et mari imperans eductos de Ægypto filios Israel sicco fecit transire vestigio mare rubrum. Vere ejus fortis ut mors dilectio, quæ non solum obliviscendo populum suum et domum patris sui, regnum mundi et orna-
tum seculi contemnebat, sed parata etiam ad omnia tuleranda pro Domino, solo nativitatæ suæ cum amicis et notis nationes barbaras præferebat. Remi-
gantibus autem illis inter icaris scopulos atque fluctus, et quibusdam ex eis ob amorem patriæ et ami-
corum affectum ad portum cernentibus, hæc aversos oculos tenebat a littore, ne videndo quæ aliquis me-
ditari nunquam potest animi sine motu, manum mittens ad aratrum, inutilem sulcum faceret, uxoris Loth non immemor, quæ dum exiret a Sodoma retro respiciens, mox in salis statuam est conversa.

7 Sulcatur interim æquor navi festinis impulsibus, et eidem omnis pigra velocitas habebatur, ac ventorum incussio tarda erat, donec auris prospe-
rantibus apud locum qui Antuerpia dicitur applicue-

runt. Exeuntesque de navi, et intrantes hospitium, D ibi moram aliquamdiu peregerunt, loci hujus ab incolis diligentius sciscitantes, quisnam eis locus esset utilior ad manendum: quo remoto gentium a tumultu Christo possent devotius famulari. Ferre quidem vulgus sane non poterat nec strepitus seculares mens in Christo devota, quæ nil aliud præter Christum desiderans gloriam fugiendo, sic volebat se servare innocuam ab hoc mundo, quod nonnumquam civium inter turmas posita, vitam suam levi saltem fame macularet. Coeptum iter iterum repetentes, et via-
rum ac nemorum dilatatam per solitudinem gra-
dientes, transeundo de gente in gentem, et de regno ad populum alterum, sub celeritate ad villam, cui Ghele est nomen olim impositum ab antiquis, vene-
runt: receptique hospitio, artus longo ex itinere fatiscientes quieti dederunt. Inter hæc enim Deus Omnipotens, qui Abrahæ domus servum Eliezer se-
niorem in domini fratris domum itinere recto duxit, ambulantium in innocentia cordis sui misertus, illo-
rum per devia semitarum et saltuum inaquosa pro-
sperum iter fecit. Nam diei alterius mane facto surgentes, vagabunda indagatione situm loci circuire cœperunt. Compertoque oratorio, in c B. Martini Pontificis veneranda memoria dedicato, non longe ab eo sepositum sibi locum utilem et quietum ad du-
cendam vitam solitariam acceptarunt, ut quandoque per contemplationis dulcedinem sursum rapti, ad eorum cor pœnitens in solitudine Dominus loqueretur. Excolebatur autem tunc temporis locus ille raro inhabitatore tantummodo quindecim hospitibus, ve-
priumque densitate refertus fere per sex millia di-
latando arborum nemorosa magnitudine præstans erat. Providente siquidem Inspectoris superni clem-
entia, locum simul a spiarum aculeis et novicis arboribus emundantes, prope dictam basilicam (in qua fidelis inter Deum et populum mediator existens vir sanctus, hostias placabiles et acceptas sæpius immolavit) parvum quidem, sed congruum satis suæ religionis d habitaculum construxerunt.

8 Ad perfectum itaque pro modulo mansionem per-
acta, jejuniis et orationibus ac nocturnis vigiliarum excubiis insudantes, de contemptu seculi et animarum salute, de pœnis gehennalibus et gaudio retri-
butionis æternæ unanimiter conferebant: et ad ea facilius obtinenda, cunctis in se mitigatis affectibus carnalium voluptatum, bonis semper operibus vigi-
lantius incumbabant: non quæ sapit ad oculum aut carnale quid redolet, amicitiam sectabantur, sed in Christi vera dilectione fundamento virginitatis lo-
cato, internos fructus dignos pœnitentiæ agebant. Quidquid pertinens ad perfectioris statum vite sacræ esset Virgini persuasum a venerabili Sacerdote, so-
licitius adimplebat; acsi aure corporea solers illud ex ore Dominico recepisset. Mysteriorum digaitate igitur et excellentiæ separata, eam partem optimam eligentem videres, tamquam Evangelicam tunc so-
rorem Mariam sacris Christi pedibus inhaerere: se-
nem vero beatissimum, summa cordis et corporis castitate vernantem, ut pudicum ac dilectum præ ceteris a Domino Evangelistam Joannem, cui Christus moriturus in cruce Matrem Virgineam commen-
davit, castis sacræ Virginis obsequiis humiliter mi-
nistrare.

ANNOTATA.

a MS. Ultrajectinum, Britannia. Molanus locum regni silet. Cetera supra discussimus.

b Imo apud Sonsbecam, haud procul Sanctis in Clivia colitur, ut etiam supra dictum.

c Colitur S. Martinus ii Novembris, ejus veneratio per Belgicas regiones fuit proximis ab obitu seculis val-
de

et inde
Ghelam:

E
c
prope orato-
rium S.
Martini
habituaculum
figit,

d
ibi omni-
um
perfecti-
onem
incumbit.

F

1 Cor. 10, 12
cui fugam
suadenti
assentitur:

b
cum eo aliis-
que comi-
tibus

C
ultra mari
navigat:

Antuerpiam
appellat:

A de promota, quod potuit per istas partes fieri per Episcopos Tungrenses et Trojectenses satis vicinos, quidni etiam tempore B. Pippini Ducis a S. Amando tunc Episcopo Apostolico, qui ante Turonibus apud S. Martinum aliquandiu substitit? Hoc autem S. Martini oratorium fuisse Capremonti, vulgo Kiuremont, loco vicino scribit Gramoyus, ibique ostendi sacram aedem S. Martino restitutam, ubi lanificum textrinae esse solebant magno numero, et solennis pannorum mercatura.

d Idem Gramayus asserit locum, ubi beatum illud par cellulam struxit, et trimestre totum vigiliis et orationibus vacans, vitam egit Angelicam, ostendi in pago Zaminalia, ab arenis nuncupata, quasi Zandt-mail. Eadem habent Molonus, Haræus, Miræus.

CAPUT II.

Quæsitâ a patre tandemque inventa frustra iterum sollicitatur.

B Pascebatur interim Rex concupiscentia cordis sui, sedusque detestabile intra suæ mentis arcanum cum inhumani voluptate componens, libidinosos affectus conabatur explere; cum subito verbum durum et asperum de recessu Virginis memorandæ diffusum per curiam, Regis usque pervolavit ad aures. Quod audiens indicibili punctus cordis amaritudine Rex turbatur: ac de tantis rumoribus securior inde factus (ut Rex David cooperto capite lamentans pro Absolon, atque dicens: Absolon fili mi, fili mi, quis mihi det ut ego moriar pro te?) sacram Christi Virginem, quid de ea acciderit ignorans, gemebundis clamoribus lamentatur. Utriusque conditionis et sexus milites et matronæ, cum puellis præcipue quæ ab infantia gesserant curam ejus, et omnibus quos amoris pariter et naturæ tangebant affectio, suspirantes per palatium obstupescunt: ac tam diri vulneris novitate et hoc ipso compassionis seu mutue dilectionis mucrone vehementer transfixæ, lacrymosis hanc vocibus prosequuntur. Pietas etenim affluens visceribus apparebat omnibus gratiosa, et ideo innata benignitas, qua tam morum quam generis nobilitate pollebat, singulorum ad se alliciens corda, ad dolorem et gemitum miserabilis excitabat. Congregatis autem magnificentia militaris magistratibus et triumvis, ut dolorem Regis delinirent, noluit eos audire; immo scissis vestibus graviolem irrupit in gemitum, acsi filiam suam Dymnam fera pessima devorasset. Amor enim illicitus, qui montium fundamenta comburit, et eorum vehementius urit mentes quos omnino procumbere sentit sibi, de impossibilitate non admittit solatium, neque ex difficultate unquam remedium capit. Recordabatur quippe, et sæpius ante mentis oculos reducebat, quemadmodum vultus ejus elegantia, et aspectus simplicitas, morumque compositio moderata vulnerabat cor ejus: et ideo stimulis impudicæ dilectionis præventus, irremediabilis urgebatur.

et mare transiens Antuerpiam appellit: filium quærit, 10 Continuis itaque lamentorum gemitibus dolori satisfaciens vis amoris, ad investigandum de filia sua per diversas gentium nationes mitti jubet legatos, qui de vita vel morte illius ipsi Regi aliquid reportarent. Quid longius immoror? Preparantur nuntii et expensæ: suscipitur labor itineris, ne regis videantur jussionibus contraire. Ad quod opus similiter exequendum et Rex ipse, militari ambitione vallatus, dictum iter arripuit, equitando per civitatum regiones et oppidaseu montium solitudines saltuosas, et quoniam via terræ non extendebatur ulterius, de cetero subeundam disposuit viam maris. Littus tandem accelerans Rex, cum suo multiplici

Maji T. III.

comitatu classem rebus necessariis oneratam conscendit. Totis nautæ viribus cum remorum gubernaculis incedentes portum linquunt, pandunt vela, altum volant per pelagus; sicque mira sub celeritate cæruleas tremuli remigando per æquoris undas, usque ad castrum, Antuerpiam nominant, freta legunt. Depositis tandem suis ad terram trieribus, præmonitus Rex a nautis egreditur: subsequitur celsitudo militaris dignitatis, equitaturas ascendunt, fit concursus populi tumultuans, ut moris est, cerne-re cupientis Regem ipsum ad hospitium festinantem. Sed amanti quia semel quesisse non sufficit, quod delectat, protelatione crescentem intentionem quærendi multiplicat in deterius æstuans vis amoris.

11 Inter spem igitur et timorem positus attin-gendi ad ea quæ sæpius meditabatur animo sitiendi, per loci illius circumjacentes provincias rursus plures prioribus nuntios ire monet, summum sibi solatium indicans et levamen, si prosperos de Vir-ginis reductione rumores audiret. Consuetum siquidem est amori, ut se semper existimet quod diligit invenire: quia sicut relatu poetico didicimus, spes est quæ nutrit amantem, et ratione caret, ignorat judicium, modum nescit, timet quod amat, nec amat quod metuit, duplicitem fugit, nam diu non sustinet, odit detractionem, expellit mæstitiam, concordiam fæderat, nec aliud cogitare præter illud quod desiderat unquam potest. Proficiscentibus ergo nuntiis ex Regis imperio per loca inhabitabilia et deserta, quidam forte illorum ad villam ruremsem, cui a Westerlo olim nomen imposuit antiquorum editio, pervenerunt, ibique recepti hospitio totam noctem gaudiosam duxerunt, veluti jam eorum animus in hac parte præsciis futurorum, quodam motu exteriori de complendo susceptæ legationis suæ negotio palam cunctis aliquid eructaret. Ut autem diei subsequentis aurora resplenduit, profecturi milites surrexerunt; vocatosque clientulos qui paratas sepellectili computarent expensas, ut cum regia liberalitate pro impensis beneficiis de pecunia quam secum attulerant hospiti satisfacerent, monuerunt. Quam receptam cum clarius intuitus fuisset hospes ille, statim eis retulit quod habebat nummos illis valde consimiles, quorum formam ac pretium et descriptionem imaginis penitus ignorabat. Ad hæc quippe legati, jam præsago spiritu quodammodo suum iter expediri aliquantulum suspicantes, a quo talem pecuniam recepisset, diligenter cum eo pertractare cœperunt. Hospes vero, nescius qua de causa hoc quærent, modum eis exposuit qualiter Virgo quædam alienigena, de Hiberniæ partibus adveniens, moraretur in loco deserto, interjectu unius miliarii ab eis seposito, quæ mittebat crebro sibi pro emendis victualibus tales nummos. Quibus rursus indagantibus qualis esset facie et statura, insuper quos et quales haberet coadjutores in suo comitatu: mox intulit, quod aspectu et corpore valde pulchra, tantummodo Sacerdotis cujusdam venerabilis senectute, ita morum ut dierum numero computata, et jocularis unius uxorem habentis consortio frueretur; adjiciens ad extremum, quod si locum exposcerent, eam possent ad oculum experiri. Vix hæc verba finierat, cum ductore itineris accersito, qui per locum horroris et vastæ solitudinis equitantes præcederet, ad habitaculum memorandæ Virginis properarunt. Quod cum summa calliditate sollicitius explorassent, et Virginem a remotis inter ceteros agnovissent, comprobantes aspectu quod auditu didicerant, Antuerpiam redierunt, tunc ipsorum reditum præstolanti Regi visa pariter et audita cum gaudio relaturi.

12 Quid gestaret interius Rex in corde, certo satis judicio vultus supplex, frequens meditatio,

D
A. PETRO
EX MSS.

per nuntios

E

a
Westertox
hospitio ex-
ceptas,

ex pecunia
simili ab ipsa
et hinc obla-
ta,

F

in notitiam
habitaculi
ejus venit:

A. PETRO
EX MSS.

A facies macilenta, et vigiliarum assiduitas exterius indicabant : æstus enim suos amor occultare non novit, et omnino si didicit, tamen vinci subito longus tepor assolet præ calore. Sic affecto igitur, ut res ipsa signis evidentibus denotabat, intercurrentium nuntiorum assertione veraci nuntiatur, illos esse pro foribus, quos antea juramento constrictos pro filia inquirenda per loca regionis illius præceperat destinandos. Necdum enim reddiderat Rex responsum, cum nuntii coram Rege protinus introducti, eo satis ut decuit honorifice salutato, sibi dari silentium postularunt : cursu quippe celeri fama volans jam in parte rem gestam auditui insinuaverat aulicorum : unde cuncti præ gaudio perstreptentes, alter alterum excitabant ad lætitiā et tumultum. Manu tamen indicto silentio loquendi facultas a Rege conceditur : sicque labor itineris onerosus Virginisque repertio memorandæ coram omnibus a legatis per ordinem explicatur. Æstimare quis posset quanto Regis tunc animus æstualet tripudio, cum filiam, quam obisse crediderat, vivam esse cognosceret et illam. His auditis Rex et omnes qui aderant admirari cœperunt, reviviscente Regis spiritu, ut audivit quod viveret Virgo sancta.

lætus filiam
adit :

B Mox cum suis iter dictum arripuit, quod ad locum ducebat, quo cum suo venerabili comitatu Virgo beatissima morabatur. Perseveravit solers ut quæreretur, et ideo contigit, ut quod diu toto corde concupierat, inveniret : desideria enim nequaquam protelatione decrescunt, immo, teste Gregorio, potius augmentantur : quæ si forte dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Ad habitaculum itaque Virginis perveniens furiosus vir Belial, vidensque Christi ancillam, salutavit eam : aspectuque famelico decoris virginei claritatem intuitos, veluti mox amoris jaculus sauciatus, corde totus infremuit, interiorēque mentis habitum extra vultus rubore perfusus satis certa significatione monstravit. Decor namque Virginis emulandus ejus mentem et oculos, in ejus pulchritudinem faciei defixos, tam amoris quam profanæ dilectionis sitibunda refectione pascebat. Meditabatur tamen et in armariolo sui cordis saepe revolvebat, quod si mentem et animum Virginis ad consensum connubii munere vel promisso inclinare non posset, recusanti terrores et mortem ad ultimum nefandissimum intonaret. Libidinosa quippe mens honestam persequitur : propterea quomodo puniat honestam et casta violenta meditatione scrutatur, quam Rex David, oculorum concupiscentia depravatus, exercuit in Uria, dum pro ejus conjugē Betsabæ per principem militiæ suæ Joab homicidium perpetravit.

connubium
ejus optat :

C

13 Rex etenim contemplata facie puellari, quæ decoris similitudinem expresserat sponsæ suæ, cum oculos ab ea paululum avertisset, impudici pectoris igne tactus, hanc affari cœpit valde dulciter hunc in modum. O filia mea Dympnæ, amoris, desiderii et dulcedinis, quæ te movit necessitas aut voluntas, ut regiæ dignitatis honore contempto, extraneis et ignotis gentibus terram nativitatis tuæ mendicando postferres? Quæ tam docta vel tam lenis persuasio te seduxit, ut filialis dilectionis oblita, patrem Regem dimitteres, istique seni decrepito Sacerdoti tamquam filia adhereres, et ipsius in omnibus obtemperares mandatis? Ut quid regni gubernaculum habitura post patrem, aulam regiā abieceris, ut domum inhabitares consitam ramusculis et etiam fœdi luti vilitate difformem? Nostro ergo celeriter acquiesce consilio, et nobiscum ad patriam, quam pueriliter dimisisti, sapienter revertere. Quoniam si paternis affectibus denegatum assensum præbueris, diademate regio laureata, super omnes principes matronas et virgines regni mei principa-

blandimentis
pellecere
nititur :

tum tenebis : inter deas insuper tibi templum de D insigni marmore fabricari præcipiam, et in eo ex auro et lapidibus pretiosis ad tuam effigiem erigi sceptiferæ imaginis statuam, ab omnibus adorandam. Hanc si servus aut liber vel persona cujuscunque conditionis aut sexus adorare neglexerit, nec eidem debitæ venerationis servitutem impenderit, prout nostra sanctio concinnabit et statuet, sufficienter indictam pro illata injuria recipiet ultionem.

14 Ad hæc statim cum vellet objicere Virgo sancta, lei servus altissimi beatissimus Gerebernus, responsionem Virginis anticipans in spiritu et virtute Helicæ, qui Ahab et Jesabel de coitu nefandissimo reprebendit, in ignominiosum Regem, sicut verum pudicitie, decuit amatorem, protinus insurrexit : vultuque simul et voce asperæ increpationis sermones contorquens, in hæc verba prorupit : O Rex sceleratissime, totius immanitatis auctor, atque cunctis virtutibus inimice, libidinis commentator ; cur incassum laboras evertere puritatis a via tam beatæ Virginis mentem sanctam? Cur infelix et vecors, Deo caram et Angelis virginitatem infestas, quæ honorem et gloriam ætatibus accommodat universis? In infantibus enim florens et pueris, innocentiam sanctam nutrit ; in adolescentibus et juvenibus cavens lapsum, extinguere nititur motus carnis ; in provectoris et senibus honestatem conservans sanctitatem acquirit. Ob hoc quippe Virginem precor, hortor, et moneo, ut hanc servet, diligat, et sequatur, et in ea semper, donec supervenerit mortis hora, constantissima perseveret. Thesaurus est siquidem in honestis utilis virginitas, quem qui semel amiserit recuperare de cetero non valebit. Ne sis ergo opprobrium et dedecus inter Reges, et ne crimen inferas majestati : non præsumas ulterius talem loqui sermonem, quem nefas est et abominatio cogitare, non pudicis et mundis tantummodo, sed etiam luxuriosis et fornicatoribus. Securus sum enim et certus, quod filiæ tuæ Dympnæ mens fidelis et pura, cui pro Deo penitus jam viluit quidquid mundus suggerit voluptatis, nec asperitate minarum terrebitur, nec promissis aut muneribus acquiescet. Et hoc ei succensus ardore libidinis forsitan suadere desisteres, si Phinees zelo ductus justitiæ gladium formidasses, quo arrepto Legis sanctæ prævaricatores iniquos, turpitudinis facibus sævientes, post eos in lupanar ingressus, simul ambos perfodit b.

S. Gerebernus
causam Vir-
ginis propu-
gnat.

E

F

ANNOTATA.

a Westerloo insignis pagus, supra indicatæ Zammaliæ vicinus, ab aliquot seculis spectans ad familiam Merodiam, a qua Philippus anno 1626 a Philippo IV Rege Catholico primus Westerloo renuntiatus est Marchio. Consule quæ diximus 3 Maji, ad Vitam S. Aulfridi Episcopi Ultrajectini, qui Ecclesiis Ultrajectinis Westerloam et vicina aliqua loca tradiderat, quæ ibidem sita dicuntur infra Comitatum Rien, tunc latius distentum, et olim Episcopo Cameracensi cum urbe Antuerpiensi subjectum.

b Additur in Legenda excusa : Monuit insuper S. Gerebernus Virginem sanctam, ut nunquam Regi consentiret, ne atermi Regis sponsi sui, cujus dulcedinem prægustaverat, indignationem incurreret.

CAPUT III.

Sanctorum Gereberni et Dympnæ Martyrium et sepultura.

Hac itaque salubri monitione completa, mox tyrannus execrabilis, vehementi furore commotus, in Domini Sacerdotem exarsit : accitusque infruitæ severitatis

Gerebernus
reus mortis
proclamat

A severitatis ministros consuluit, ut monerent quid agendum super hoc existinarent: quod per senis illius consilium Dympha ejus filia impudicis suis monitis obedire renueret, adeo quod nec metu nec rei alicujus blandimento poterat emolliri. At illi consiliatores iniqui, participes et consortes illorum, qui in Domini passione consilium inierunt ut eum occiderent, virum sanctum morte dignum clamantes, tamquam reum et maleficum ac beatæ Virginis subversorem, apud Regem pariter accusabant. Nitebatur etenim non sub modio positam, sed ardentem super candelabrum extinguere virginitatis lucernam; per hunc forte modum Christi ancillæ propositum, interempto comite, facilius arbitantes ad consensum conjugii revocandum. Quod consilium quamvis esset detestabile, Rex profanus acceptans, mox præcepit Dei servum altissimi B. Gerebernus, illicita prohibentem conjugia, a ministris detestabilibus decollari.

et decollari
jubetur:

16 Quem confestim tumidis fulgurando sermonibus adeuntes accusatores iniqui, una tamquam leonum catuli rugientes ut rapiant, super eum dentibus infrendentes, antea quæstionem atrocem propositam in hunc modum expectanti gladium deprompserunt:

B Inveterate dierum, ejus conditionis aut generis, et unde est in te tanta præsumptuosæ temeritatis audacia, quod Dominum nostrum Regem non vereris inanum verborum ambagibus attentare? Non sufficit, impudice, tibi solum, quod filiam suam Dymphnam a consensu conjugii revocans, tecum ad hanc provinciam adduxisti, nisi convitiis injuriis eum rursus ad iracundiam provocas et furorem? Decetne tuam, infelix, canitiem, ut priusquam propria dereliqueris, aliena contagia reprehendas? Numquid Rex immerito intabescit doloribus, cui amorem conceptum in animo suggestionem fallaci non permittis effectui mancipari? Lites ergo simul tuis cum verborum ambagibus amodo sopiantur, cum melius tibi prosit ut decretis regalibus obtemperes, quam rebellis et contumax, ac sapiens indiscrete, tam propectæ ætatis sustineas detrimentum. Quod audiens cultor Dei, qui nec mori timuit, nec vivere recusabat; animatus divinæ virtutis constantia, objicientibus hæc respondit: Gens absque consilio et sine prudentia, si hos lingua frustra implicat aliena, quos propria conscientia non accusat; cur me stupri scelera prohibentem, tamquam reum et maleficum criminosis objectionibus attentatis? Numquid per vos membra plane cognoscitur, quam mala in capite vestro Rege potentia dominetur? Si quis enim viderit alterum vitiosum, nonne idem summopere monendus est ut vitia derelinquat? Et si sæpe commonitus vitia non relinquit, nonne debet tamquam publicanus et ethnicus in tempore devitari? Ferro quidem asperæ monitionis abscondenda sunt membra, quæ fomenta medicinæ non capiunt, antequam pars cetera corrumpatur: delictumque feriri convenit asperius, cui celer satisfactio non succedit.

objecta sibi
concilia

modeste di-
luit:

jussus S.
Dymphnæ
conjugium
suadere,

17 Ad hæc verba dementiores effecti ministri nequitiae, Dei viro talia proferenti protinus subjunxerunt: Usquequo in te tanta latebit impostura mali? quid adhuc, insensate, non desinit lingua tua stultitiam personare? Ignoras tu, miserrime, quod Potentum interest subditorum suorum refrænare superbiam, et illius audaciam ejus adhuc crudelitas redundat in Regem ultione debita castigare. Stude ergo quam citius filiae Regis mentem, quam hucusque ab amore paterno subtraxisti, ad consensum conjugii revocare: aut te noscas in præsentia reum, si ei hoc suadere neglexeris, capitali sententia puniendum: quia cum unius excessus diligenter corrigitur, delinquendi ceteris via mala facilius obseratur. Quibus senex reverendissimuz non mucrone accin-

ctus, sed ardore fidei glorioso, respondit: Absita me, filii tenebrarum, ut puelam, quam pro posse debeo instruere ad virtutes, informem ad vitia; et cui suggerere teneor perseverantiam castitatis, incentivum suadeam libidinis et incestus. Honestatis siquidem propositum nequaquam est persuasionem pestifera dirimendum, sed paterno subsidio potius sustentandum, ne in fide dum quis fidit alterius, ab eo sit in aliquo supplantandus: et quo fructum religionis majorem recipere se æstimat, ibi debet cum fiducia ampliori quilibet seminare. Licet mihi promiseritis omnium exquisita genera tormentorum, Christi tamen vera dilectio, quæ filiali numquam ejus dividitur a timore, legem talem indixit amantibus, ut amici in Deo ad invicem pro fidei confessione injuriarum incommoda patiantur. Nam a Christi corpore se dissolvit et separat, qui permittit ab impiis opprimi Christianos, ac pro posse suo hostes fidei Christianæ viriliter non expugnat.

D
A. PETRO
ET MSS.

constanter
abnuat:

19 Viri autem sanguinum et dolosi, his auditis, tamquam Regiæ benevolentie captatores, mox in Christi Sacerdotem electum unanimiter irruerunt; manusque violentas jacentes in eum, laceratum injuriis peremerunt. Sicque martyr Domini gloriosus, de tyranno triumphum accipiens, vitæ cursum capitis memoranda plexione complexit. Quod et factum legimus de Joanne Baptista, dum Herodes sanguinem ejus pium in poculum crudelitatis absorbens, propter Herodiadem, quam tulerat fratri suo Philippo uxorem, caput ejus sanctissimum amputari præcepit. Licet ergo Christi præco Joannes major homine, par Angelis, pudicitiae titulus, beatissimum Gerebernus antecedit sanctitate et meritis; æqua tamen comparatio de duorum certamine recitatur. Hic quem manus Domini matris in visceribus consecravit, Joannes prædicans et baptizans, Christi viam in eremo præparabat: iste Christi Sacerdos probatissimus, ante mundi constitutionem prædestinatus ad vitam, in solitudine confluentes ad se populos, verbi vitæ semina partiendo, ad pœnitentiam incitabat. Verus ille Nazarenus Christi, tantum pilis camelorum indutus, vinum et siceram numquam bibit, nec immundum suæ matris ab utero manducavit; magister sanctitatis Sacerdos hic non tantum ab immundis et illicitis se abstinens, carnem suam siti, fame, cilicio maceravit. Judicis ille præco Joannes, legis vespera, gratiæ matutinum. Herodem facibus libidinis æstantem monitis non accusatione pulsavit, volens eum corrigere non perire: iste cultor Domini Gerebernus, forma justitiæ, castitatis exemplum, stupri nefas detestans, istum Regem incredulum de incestus commercio reprehendit, non odio sed amore. Ambo quippe continentes et justi ac deserti cultores, defensores utpote castitatis, Regum iram et odium incurrerunt, atque tandem pro pudoris justitia detestabilium ministrorum gladiis occumbentes, in hoc pares. capitum pœna pari, Deo sanctas animas reddiderunt. Illi sunt viri inisericordiæ, quorum justitiæ oblivionem non acceperunt: quosque vita sanctissima venerabilem duxit ad mortem, et gloriosus occasus fecit esse perennes.

capite plexus,

E

J. Baptistæ
comparatur.

F

20 Furore Rex quem vindicta minuerat paululum temperato, sponsam Christi venerabilem, S. Dymphnam suis jussit obtutibus celeriter præsentari. Tristem enim animum intus celans super patris inflexibili pravitate, plena ejus facies gratiarum rosei decoris amœnitate perfusa, cunctis tota desiderabilis apparebat. Cujus dulci serenitate percussus infelix tyrannus, inflammante cor ejus illicitæ dilectionis igniculo, prætendendo blanditias sic affari Virginem est exorsus: O filia mea Dymphna, cur pateris patrem tuum diu tantis angere doloribus? misereri cur re-nuis, et abhorres illum, quem allicit amor tuus et cruciat

S. Dymphna
patri petenti
convincitur,

A. PETRO
EX MSS.

constantem
resistit:

A cruciat indefesse? Tantummodo consentire, carissima, mihi velis, et quod opum et gloriæ mundus habet, vere tibi polliceor me daturum. Insuper et celebre nomen tuum inter deas sacratissimas, per totius regni mei confinium, cujus mecum dominaberis, præcipiam numerari. Cui Virgo devotissima, quæ potius eligebat affligi pro Domino, quam temporalis peccati habere jucunditatem, suadenti talia cum indignatione respondit: Cur, infelix tyranne, promissis fallacibus a pudoris proposito subvertere me conaris? Putas, miser, quod a stabilitate propositi resiliam appetitu gloriæ secularis, corpusque meum pelluendo, Christum meum amatorem offendam? In me ergo ne credas esse animi feminei levitatem: tunc signum gloriæ mentis pede conculco, et Domini mei Jesu Christi promissiones illas, quæ affectus superant universos, jam ex totis visceribus concupisco. Dea cerni respuo, et honorem imaginis vilipendo. Talem mihi nec præsumas ulterius soadere sermonem, cum satis sit facilius cuilibet retinere quod habet, quam cum idem amiserit revocare.

21 Tunc Rex ferus, animo libidini deditus atque cultor præcipuus idolorum, quanto magis fidem Christianitatis in ea fervere cognovit, tanto magis homine inimico superseminante zizania, contra eam totis viribus insurrexit, et inquit: Ne frivolis de cetero, malitiosa, nos fatiges: statim exple quod opto, vel paternæ dedignationis incurres offensam; sicut ille detestabilis Doctor tuus, qui rebellis et contumax erga nostram jussionis decreta male vitam hanc capitis detruncatione finivit. Flori igitur tunc consue juvenutis, in exemplum hunc habens, et deorum nostrorum altaribus sacrificans, thus impone; aut securam consistas quod confusione perpetuæ donaberis, sicque tunc perditionis exemplo Regum omnes filiae paternis imperiis adversari amodo formidabunt. Cui minas intonanti taliter et ruinam, recolendæ memoriæ Virgo sancta respondit: Qua de causa, tyranne detestabilis, jugulasti Domini Sacerdotem electum, in quo nullum facinus reperisti? Numquid cuncta cernentis arbitraris effugere judicalem sententiam? Deos deasque tuas ut figmentum detestor, et Domino Jesu Christo, cujus amore langueo, tuta me devotione committo. Ille sponsus meus, et gloria mea, salus, desiderium et dulcedo, nihil aliud desidero præter ipsum: mihi solus ille sufficit, in quem sacer ille Angelorum exercitus prospicere concupiscit. Cum igitur juris urdo videatur expetere, quod aliquis non exemplis sed legibus debeat judicari, in me quamvis exerce tyrannidem: poenas omnes, quas inferre poteris, læta mente parata sum pro Domino sustinere; illos quippe non debet separare dissimilitudo mortis nec locorum distantia, quos viventes univit per omnia vera fides et in Christo locata fideliter identitas animorum.

22 Amens quidem in responso Virginis Rex effectus: nec deceptionis suæ dedecus ultra ferens, sic locutam, ut dictum est, ad deorum suorum vindicandas injurias, eam jussit celeriter decollari. Sed cum nullus eorum qui aderant in Regis collegio tam immane præceptum adimplere præsumeret, Rex antiquæ nobilitatis, quæ superbos debellare et parere humilibus consuevit, oblitus, pietatem regiam atrocissima crudelitate commaculans, super eam irrumpit pro licetere. Verebantur enim omnes, quadam cordis pietate commoti, tam enorme sceleris molimentum sui Regis in filiam exercere: ne, dum tantam jussionem explessent, qua frendebat indignatione pacata, iram ejus incurrerent poenitentis post factum. Quod perpendens infidelis tyrannus, quo acinctus fuerat pugione funesto, sacrum caput Virginis gloriosæ, divini respectus implorantis misericordiam, amputavit: sicque simul Rex cum suo detes-

tabili comitatu remeans ad propria, carnes servorum Christi, S. Dympnæ videlicet et beatissimi Gerebenni, escas terræ bestiis atque cœli volatilibus dereliquit. O patrem sceleratissimum et crudelem, sine ullo paternæ pietatis affectu! qui nefando libidinis exagitatus ardore, sub prætextu judicialis sententiæ, per vindictam temperatis doloribus laudem quærit; atque ipso sceleris molimine semetipsum æstimans pium esse, inhumandis eorundem corporibus humanitatis officium denegavit. Grata Deo et Angelis hæc veresocietas beatorum Martyrum, qui sicut in Christo se dilexerunt in omni vita sua, ita quoque et in morte non sunt separati: immo Christi calicem passionis bibentes, pro munere meritorum in cœlestibus jam cum eo perpetua jucunditate lætantur. Cumque dies per aliquot disponente Divina clementia beatorum Martyrum corpuscula, a feris intacta et avibus, super nudam humum diu inhumata jacerent, a quibusdam habitantibus juxta locum supersanctus Martyres, quorum mortem in conspectu Domini gloriosam sciebant, pietatis diffusis visceribus terraneo sunt sub specu minus digne sepulta, quod tunc erat consuetudinis mortuorum corpora sepelire.

23 Multa vero post annorum curricula, pro stupenda ostentatione signorum, quæ a Christo propter eos operabantur ibidem quibuscumque languorum generibus occupatis; ne posita lateret diutius lucerna sub modio, utriusque generis et ætatis tam Cleri quam populi multitudine congregata, quidam Deum timentes, et qui locum didicerant sepulture, cæsa ferro Sanctorum corpuscula quæsierunt. Res mira et totius admirationis stupore vehementi dignissima, nec ab ullo mortalium auditione vel respectu alias comprehensa! Cum arreptis fossoriis fodientes, rastris humum exterius eiecissent; Angelicis manibus præparati nive candidiores et excisi de petra duo apparuerunt sarcophagi, digne satis candori virgineo congruentes, cum non essent in patria tota illa nisi petræ tantummodo fuligine nigriores. Mirum in modum extractos sine difficultate aliqua mox de terra sarcophagos, cum stupore et extasi circumquaque lucidius intuentes, nullum in eis vieturæ vel fracturæ vestigium reppererunt: immo sanos et integros ac Sanctorum pignora continentes, sicut solent in ingenti lapide calenli contineri. Ad hæc quippe tunc præsentibus qui aderant in gaudium et mœrorem conversi, se vidisse inauditum a seculo mirabantur: sed ut magis stupere attoniti de hoc facto, lacrymantes pariter et lætantes in Domino, conferebant inter se ad invicem, qualiter sine ulla dissipatione seu lapidum læsione poni potuissent interius Reliquiæ pretiosæ. Quod cernentes ad oculum, discutiendo diutius, rationis humanæ nullatenas ingenio factum esse, potestati divinæ quæ ubi vult indeficiens operatur, tam evidens attribuerunt miraculum; actiones gratiarum communiter cum gaudio referentes Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

PROLOGUS AD MIRACULA.

Multo eam sit utilius, dictatoris cujuslibet ad honorem, nullum opus injunctum suscipere, quam a cæpto postea cum dedecoris verecandia turpiter resiliire; prosequi dignum satis existimo quod incepi: ne si opus hoc viderint imperfectum invidus et susurro, mihi statim incipiant illudere conclamantes, Ecce hic est qui posito fundamento ædificare incepit nec potuit consummare. Unde etsi hominis imitandæ conversationis et vitæ patris nostri, Guidonis videlicet Cameracensis Pontificis jussione coactus, S. Dympnæ Virginis et Martyris gloriosæ passionis historiam litterarum memoriæ commendavi; multo magis

D
Corpora
utriusque
inhumata,

sepeliuntur
sub specu:

E
eadem ele-
vaturi, repe-
riunt candidis
sarcophagis
inclusa.

F

pro fide Chris-
ti parata mo-
ri:

a proprio pa-
tre occiditur:

A magis devotionis affectu præventus, ejusdem miracula usque ad finem complendo, ne processu temporis elabantur, ex debito rationis compellor in posteros propagare. Legis quidem veteris in præcepto cauda olim hostiæ in sacrificio jubebatur offerri, et talarem tunicam Joseph sanctum legimus habuisse, quarum nobis mysterio designatur, sicut Sanctus exponit Gregorius, opus bonum usque ad consummationem actionis debite perducendum. Pauca ergo de pluribus cum scribere decernamus, primo tamen sciendum est, quod et vitæ laudabilis atque bonæ conversationis opinio non in demonstratione signorum, sed in sanctis ac bonis operibus est querenda: quia multi sunt in mundo, qui non operantur virtutes, nec ab eis crebro illas operantibus merito sunt discordes. Cæruleas enim Petros turbulenti æquoris super undas siccis quondam pedibus ambulavit; et in mari, per eidem martyrio et doctrina præcipuus, naufragium Paulus tulit. Sed quoniam generatio prava signum quarrit, recitare debemus, non ut decet aut exigit multitudo signorum, quam novimus antiquorum relationis ex serie tamquam esse, ut vix possent capacitate voluminis comprehendî; imo quantum donaverit summus ille gratiarum omnium Distributor, qui disertis infantum linguas facit, et Balaam asinæ os ad loquendum mirabiliter dilatavit. Egregium namque constat et utile, sicut scitis Sanctorum certamina codicibus inserere: quibus Dei laus diffusa sic omnibus innotescat et latius diffundatur, ut in sua mirabiles majestate glorificent Jesum Christum, et ad cultum vivendi in melius Christiani fideles communiter excitentur. Hac de causa præsens opus aggredior, veritus ne detractores mordacis invidiæ, cujus olim Siculi non invenere tyranni majus tormentum, lippientes oculos vertant in me, si edoctus ab homine refero quod non vidi, cum Marcus et Lucas, cujus laus est in Evangelio, non aspectu didicerint, sed auditu Evangelium quod scripserunt. In his ergo sollicite describendis rei magis veritatem, quam narrationem simplicitate sermonis ordinare intendens, studiosos deprecor auditores, ut si rusticitate loquendi, vel Donati vel Prisciani transgressione regularum, qui non cognovi litteraturam, deliqui in aliquo, insipientiæ inesse pareant: quoniam eorum in regulis non instructus ad plenum, nec coloris rhetorici facetias nec ornatum eloquentiæ didici Tullianæ.

C HISTORIA MIRACULORUM.

Traditis sepulturæ divinitus, ut dictum est, Sanctorum corporibus, S. Dymphnæ Virginis videlicet et beatissimi Gereberni; miracula, que per eos Dominus operari mirifice dignabatur, longe lateque diffusa, tunc temporis plurimorum auditui personabant. Quisquis enim ad locum in quo sancti Martyres quiescebant, cum fidei puritate precator accederet, salutarem obtinens petitionis suæ effectum, mox ab omni læsione corporis sanabatur. Igitur cum apud Zanten, oppidum super Rhæni fluvium collocatum, tot virtutum crebris fama volans undique perveniret; dicti loci incolæ quidam, motu pietatis, communi consilio decreverunt sanctos Dei Martyres expetere; statuantes invicem, quod si possent, vi vel furto sacras secum eorum Reliquias deportarent. Nimis quippe se credebant felices, si tam sacris mererentur ditari pignoribus, que terrarum populi ex diversis regionibus venerantes habebant reverentiæ et amoris. Conglobatis itaque quam plurimis, qui potentes viribus, acriores animis habebantur, exultantes ad castrum rurense, cui Ghele nomen est, cum summa festinatione venerant: factaque oratione sub peregrinationis

prætextu, situm loci sagaciter explorantes, per dies aliquot coram sacris pignoribus exenbarunt. Nacto tandem tempore competenti, in quo possem securius votum suum effectui mancipare; illis forte qui tunc sacras Reliquias observabant intentis aliorum, pretiosa corpora cum locellis lapideis imponentes quadrigæ, cito gradu cum ingenti lætitia recesserunt. Quo comperto, incolæ dicti loci, ut dementes effecti, mox ad arma concurrunt; accensisque animis fugientes e tergo viriliter insequuntur. Sed ut sonitum immensæ multitudinis qui fugerant audierunt, exterriti Martyrum gestatores, rem videntes illis esse pro anima, duos illos sarcophagos quos sumpserant, de quadriga quæ citius sustulerunt: eosque deponentes in terram, unum solum redegerunt in frusta, sanumque et integrum averterunt celinquentes, in quo erant pignora S. Dymphnæ, cum Beati pignoribus Gereberni celeriter aufugerunt. Cumque Zantes prope castrum accederent, tunc ex via quam ex metu prosequentium fatigati steterunt, oppidanis dicti loci prosperitatem sui adventus per nuntium intimantes. Qui confestim eissimul obviam exierunt, acceptisque luminaribus cereorum, thuribus ac Cruce, cum ingenti multitudine populi corpus sanctum, exultantes in Domino, cum hymnis et Canticis spiritualibus ad ecclesiam deportarunt, ibidemque honorifice collocantes ad propria redierunt.

3 Tunc Currenses de Ghele, qui secuti eos fuerant, accedentes ad locum quo jacebant Reliquiæ pretiosæ, fracto vase beatissimi Gereberni, S. Dymphnæ locellum lapideum absque nullo læsionis vestigio repperunt. Quem cum vellent gaudentes ad propriam ecclesiam reportare, corpus stetit immobile quasi lapis, nec permisit ulterius sese moveri, acsi fixum radicibus teneretur in terra. Stupent omnes, universi mirantur, adjicientesque equos omnes nihil proficere valuerunt, super hac re quid facerent ignorantes. Erat autem annus quædam in villa eadem, que cum esset nocte quadam levi somno depressa, vox amœna insonnit ei dicens: Die crastina surges mane, adjungesque quadrigæ vitulum hunc quem habes in stabulo, imperabisque filio tuo ut reducat Virginis Dymphnæ corpus, quod illi laborantes in vanum remove non possunt. Cumque expergefæcta esset mulier, et super his quæ audierat miraretur; mane facto surrexit: vocatoque filio præfatæ visionis eventum, quam in somnis didicerat, per ordinem enarravit, jubens ei ut citius a Domino intellecta expleret. Quid cum puer audisset, matrem suam delirare credens, ut siletet amodo de re ista instantissime precabatur: asserens quod si vellet hoc facere, ambo simul in populo derisui haberentur. Cui nolens obtemperare mater ejus, statim fecit quadrigæ vitulum novellum, nuper cornua producentem et ungulas applicari; sicque viam aggrediens, quæ ducebat ad locum quo rurense attoniti circa corpus adstabant, pervenit. Sequebantur eam majores et parvuli, eam tamquam idiotam et stultam communiter reputantes, deridendoque eam mirantes tantæ rei exitum expectabant. Quid plura? Perveniens tandem ad locum, quo tam suis de viribus quam equorum diffusi vigore, solam Dei clementiam invocabant; salutatis cum gaudio, quam in visu noctis audierat, visionem exposuit; supplicando, quatenus bigæ suæ impositum corpus venerabile debite venerationis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam super hac re habentes derisui delirare credebant, donec victi precibus reluctantis, sine nullo gravamine corpus beatissimum sustulerunt: demissumque quadrigæ, cum ingenti lætitia et debito venerationis obsequio, ad propriam ecclesiam reduxerunt

A CERO
EX MSS.
sarcophagos auferunt,

et dimissa
S. Dymphna,

cum corpore
S. Gereberni
fugunt.

E

Corpus S.
Dymphnæ
immobile
prius,

F

quadrigæ a
stabulo tracta
impositum,

Ex plurimis
pauca seli-
guntur.

Ob miracula
ad furtum
execrati Zanten-
tenses,

A. P. 1760
EX MSS.
ad ecclesiam
reperitur:

et post novam
ecclesiam re-
tam,

in corpus
aureum ab
Episcopo
Cameracensi
transfertur:

a

C

in processio-
ne,

ob diffiden-
tiam unius
immobile,

oratione facta
mouetur:

A. reduxerunt. Videntes animal nulli aptum oneri seu labori, cum maxima levitate pondus ingens portare sequentesque mirari, et hoc suis pro culparum sceleribus accidisse fatentes, laudes Deo pariter referebant, qui contemptibilia elegit ut fortia confundantur.

4 Ampliata tandem ejus basilica, quæ ad instar exigui parva erat tugurii, structuræque majoris ac decentioris pulchritudine decorata, dictæ villæ majores natu, nobiliores et ditiores, congregati in unum, corpus sanctum in vas auri novum transferre concorditer decreverunt. Indecens quippe erat ut Martyris sanctæ corpus, quod tantis refulgens virtutibus latere non poterat, in vase lapideo diu clausum jaceret; et quod adhuc ad multorum salutem vivebat, in locello lapideo diutius clauderetur. Dispositis tandem suis sumptibus in argento et auro et lapidibus pretiosis, secundum propitiatorium vas ex auro mundissimo fabricari fecerunt, quo beatæ Virginis Reliquias decentius recondere pretiosas. Quo peracto decenter ad Cameracensem qui tunc erat Præsulem accedentes, de Virginis recolenda translatione tractarunt: ab eodem Præsule certa die indicta, qua hoc possent usque ad finem explere. Incidente tandem die et hora, qua hoc fieri oportebat, Præsul ipse venerabilis, Pontificalibus insignitus, coram cunctis Abbatibus et Clericis ac personis nobilibus utriusque generis et ætatis, cum immenso vulgi ignobilis comitatu, S. Dympnæ corpus honorifice de locello sublato lapideo, in novum vas aureum translocavit. Sic Moyses legislator serpentem ancum erexit in palo, ut qui erant ab ignitis percussi serpentibus in eum respicerent et a suis languoribus sanarentur. Quando autem hoc gestum sit, seu nomina personarum quæ elevationi Virginis gloriose interfuerunt, commendare non debui memorie litterarum; quia ea non potui manifestis aut abditis in voluminibus reperire: tamen scio, sicut in præsentia apparet, quod cum vi frangeretur vas saxeam, nimio candore refulgens et integrom absque ulla junctura; inventa est in eo jacens Virgo venerabilis Martyr Christi. Quam cum vellet extrahere cum ingenti timore et reverentia Præsul loci præfatus, supra pectus Virginis est repertus later rubens a, in quo erat hoc scriptum: Hic jacet sancta Virgo et Martyr Dympna. Sane quidem in marmore candido congruebat honori virgineo testimonium castitatis, et in latere rubicundo indicium passionis, quia et per candorem Virginitas, et per ruborem Martyrium designatur.

5 Iterum quedam occurrit necessitas, ut Martyris sanctæ corpus, in locello aureo decentissime collocatum, iucunde dicti loci, cum ingenti letitia et populi concione, extra suam basilicam deportarent. Quod cum esset longius efferendum, quidam homo fide fluctuans et indoctus, in hæc verba diffidentiae linguam, membrum modicum et magna exaltans, in hæc verba coram cunctis laxavit: O quam stulti omnes estis, qui feretrum hoc geritis, et utrum sit in eo an non S. Dympnæ corpus honorificum ignoratis. Ad hanc vocem dubitationis, bajuli similiter diffidentes, corpusque reverendissimum ab humeris deponentes, steterunt. Sed cum tandem illud vellent ad humeros relevare, corpus sacrum gloriosæ Martyris statim stetit immobile quasi lapis, acsi terræ infixum radici teneretur: quod cum totis viribus conarentur erigere, manu licet addita fortiori, fatigari poterant non moveri. Cumque diu laborarent in vanum, unus ex eis mox subjunxit inquam, quod pro suæ dubitationis culpa tanti sui itineris dispendia tolerabant. Quid plura? Ad hæc verba pie incensationis singuli continuo ad arma orationis concurrunt, et ad terram cum humilitate prostrati,

ut se remove permittat, humiliter gloriosam Virginem deprecantur. Suis tandem completis orationibus eriguntur, manus ponunt ad feretrum: et quod prius remove non poterant cum labore, quemcumque voluerunt in locum sine ullo ponderis gravamine portaverunt. Rei cuius gratia cunctis patet, quantum sit frequentanda oratio fidei, quæ salvat infirmum, per quam et Elizeus a Rege Syriæ destinatos currus et equos cum robore exercitus, ut ad Regem adducerent virum Dei, cæcitate percussit.

6 Consuevit vir quidam, tector lignorum basilicæ S. Dympnæ Virginis, in sabbatorum diebus de suarum manuum laboribus impendere famulatum: vetustate conscriptam aut pluvia tecturam basilicæ sæpius reparabat: in ceteris omnibus, quæ necessaria videbantur et meliorationis egebant, valde semper sollicitus erat. Gratis enim et ex ingenua devotione, non conductus præmii quantitate sive spe remunerationis alicujus temporalis, Virgini gloriosæ tam devotum impendebat obsequium erga Deum, tantummodo suæ salvationis per Martyris sanctæ preces retributionem expectans. Die vero una sabbati, cum ipse ascendisset in altum, ad opus sæpe dictæ basilicæ obsequium præstaturus, inopinato casu contigit, ut ferro instrumento, quod secum habebat, pollicem amputaret. Sed cum pars abscissa ab alto in terram corrueret, invocato nomine S. Dympnæ Virginis, particulam casam sumens mutilato pollice coaptavit, sicque statim pristinam sanitatem recepit: nam ita sanus et integer apparuit, ut in eo nullum læsionis vestigium remaneret.

7 Quidam erat b carpentator, Henricus nomine, cognomento Suagher, qui Martyri gloriosæ sedulum in opere suo servitium exhibebat. Hic a quodam domino suo capitur, trahitur, et injuste carcerali custodiæ mancipatur, catenaque crudeli in muro defixa collum ejus ab eo crudeliter catenator. Omi ergo humano præsidio destitutus, ut liberaretur per eam, sæpe cœpit S. Dympnam cum lacrymis et devotis intercessionibus invocare. Et ecce, perseverante illo in oratione nimiumque morante, gloriosa Virgo Dympna mirifice consolans eum apparuit, et confracta catena ostioque reserato liberum exire præcepit, ac sic illum de manibus sui domini potenter eripuit. Hoc potitus beneficio Henricus, Deo suæque gloriosæ Martyri et liberatrici suæ B. Dympnæ laudum præconia alacri mente persolvit.

8 Mulier autem quedam justo Conditoris nostri judicio tradita est maligno humani generis hosti, ad vexandum potius in tempore, ne suppliciis destinaretur æternis. Gavisus itaque inimicus, sese improbis motibus et horridis miserabilis femine possessorem ostentans, terrificare accedentes, voces emittere cum stridore minaci crebrius satagebat. Tum sui, animo consternati, in communi decernunt, mulierem, pessimo dæmone plenam, spe credula beatissimæ Dympnæ ad mausoleum ocus devehendam. Quid multis immoror? Cum enim illam coram beato Martyris corpore, cum multis fletibus patrocinium implorantes, deposuissent; subito divina virtute, suffragantibus meritis sacræ Virginis ac Martyris, mundatam ac sanatam ad propria cum gaudio reduxerunt.

9 Operæ pretium est silentio non suppressere magnalia Dei, quæ palam in populo intercedente B. Dympna patrata sunt in quadam sanctimoniali, quam bina vice sacer ignis horribili plaga pervaserat. Est morbus hic tabificus, sub extenta livente cute carnem ab ossibus separans et consumens; et mora temporis augmenta doloris capiens et ardoris, per singula momenta cogit miseros mori; sed desiderantibus mortem non advenit, donec depastis artibus

pollex casu
abscissus
restituitur:

b
soluitur
captivus,

energumena
liberatur,

sanatur ignis
sacer,

A artubus ignis ille celer et pestifer invadat membra vitalia. Hæc igitur sanctimonialis femina, de qua loquor, istiusmodi molestia coangustata, igne hoc dicto sacro, quod est execrabili, in quadam sui corporis parte fuerat quasi decocta. Spem tamen maximam in sancto Martyre Dymphna constituens, sepulcrum ejus adiit, et mox sanitatis gaudia reportavit, restincto quidem igne divina gratia. Postquam ad domum rediit, post tempus aliquod tantus calor in prius ægra parte pervasit, ut se iterum præfato succensam igne devorante timeret. Rursus itaque ad curatricis suæ auxilium supplici mente recurrit: quæ cum obnixis precibus iterato diutius insisteret ploratu, plenæ sanitatis antidoto est curata. Non multo autem tempore post miraculum tam jucundum, puer quidam igne infernali accensus esse dicebatur: habet enim ignis ille apud archiatros plura nomina: dicitur quippe ignis sacer, ignis Persicus, et ignis infernalis; et est qui cæster dicitur Græco eloquio; verius tamen dixerit, qui hæc præscripta, genera illius ignis appellaverit: ester vero, si pervasi corpus circumcinxerit, statim occidit. Puer autem de quo facere mentionem cœpimus, tali succensus igne, perlatus est ad corpus B. Dymphnæ, ubi Presbyter sub hoc diei articulo verbum salutis populo prædicavit. Videntes autem boni homines miseriam infantis, fuis ab eis precibus, interpellante B. Dymphna, ignis pestifer extinctus est, et parvulus pleniter est sanatus.

10 Pauci quidem videntur attendere, quod divina præcipit pagina parentibus, suis parvulis curam impendere sollicitam, ne in principio prave inconvenienterque educati, postmodum multorum criminum fascibus opprimantur. Non sic autem Sara venerabilis, Abrahamæ conjunx patriarchæ, negligens fuisse probatur, dum videret Ismaelem filium Agar ludentem cum suo filio dilecto et unico Isaac, sed justa et a Deo laudata severitate expulit hunc a domo. Eapropter curent summopere parentes principiis obsistere malis liberorum, ne postquam fuerint multis criminibus irretiti gravissima incommoda patiantur. Duo etenim pueri, quorum unus fuerat dæmoniacus, ludebant pariter, ludo non solatio vel recreabili, quia unus alteri deridendo potum dedit, et eandem infirmitatem recepit, hoc est similiter ut consors ejus a maligno spiritu est possessus. Post hunc itaque execrabilem ludum subsecutum est parentum miserabile lamentum: unde ex intimis suorum præcordiorum affectibus currunt ad beatissimæ Dymphnæ Virginis oratorium, ab ipsa benignissima patrociniū implorantes. Sed quando negaret opem miseris, quæ veraci cum beato poterit Job profari eloquio: Ab infantia mecum crevit miserratio? Mox ergo ab sponso suo omnipotente Christo impetravit, quatenus malignus ille et nequus spiritus daret gloriam Deo viro et vero, confestim a puero fugiendo. Nec mirum si Christus eam exaudit, quæ ipsum dum hic viveret vehementissime amavit: pro cuius amore non solum sanguinem fudit, sed et omnia tormentorum genera erat sustinere paratissima. Ecce jam plura signa narrata sunt: sed adhuc restat unum, ceteris majus, quod subjungo.

11 Quidam interea parvulus, incaute cursitans, ex improvise in aquam corruit, et submersus est. Quo comperto parentes pueri, cum gravi luctu suum filium ab aquis extrahentes, inconsolabili dolore affecti fuissent, nisi maximam in beata Martyre Dymphna fiduciam habuissent. Orant ergo clementissimam Virginem, ut solita pietate defuncto puero vitæ beneficium impetraret. Hoc autem illi, hoc ipsum multitudo astans fletibus et singultuosis suspiriis flagitabat. Quid plura? Non sunt utique

fraudati a desiderio suo, sed preces sacræ Virginis infantem a funere rediviū parentibus incolumem reddiderunt. Hæc autem paucula de multitudine signorum, quæ Dominus Deus noster per sanctissimam Dymphnam operari dignatus est, prout potuimus, decerpimus, ad honorem ipsius, qui Sanctos suos non solum glorificat in cœlestibus, sed etiam in præsentī nequam seculo honorificare non cessat: cui cum Deo Patre et Spiritu sancto sit laus, honor et potestas. Per infinita seculorum secula Amen.

ANNOTATA.

a Pagani non hic pro gentilibus, sed pro rusticis pagi habitatoribus sumuntur.

b Carpentator: in titulo Carpentarius: davebatur autem hæc historia in capita 11, quorum titulos superfluum fuerit attinere.

c Αἶστρο Græce, torris, titio.

MIRACULA RECENTIORA

Ex Codicibus Ecclesiæ Gelensis Latine translata.

CAPUT I.

Sanati ab anno MDCIV ad MDCXLI.

Omnibus et singulis præsentis visuris salutem. Nos Prætor et Judices (vulgo Drossardus et Scabini) municipii Gelensis certissima veritate declaramus, quod hodie coram nobis comparuerit Tilmannus Bernarts, alias Craens, civis Masecanus, qui coram nobis solenni juramento, elevatis digitis, sine ulla simulatione, inductione, vel persuasione, sed ex vero et ad futuram rei memoriam declaravit et affirmavit, sicut declarat et affirmat his præsentibus, quod ipse declarans cum filio suo Jacobo Bernarts, annorum circiter quatuordecim existente, ex devotione tertio Junii anno millesimo sexcentesimo quarto jam labente, venerit ad hoc municipium Gelense, et in valetudinarium S. Dymphnæ, eo quod filius prædictus esset plane mutus, claudus, surdus, et caligantibus oculis. Ipse autem hac spe nitebatur, fore ut Deus omnipotens intercessionem S. Dymphnæ, immaculatæ Virginis et Martyris, filium suum liberaret. Quos morbos seu naturæ vitia prædictus declarans, affirmabat filio obvenisse paulo ante festum S. Martini, anno millesimo sexcentesimo tertio præterito, nesciens qua occasione. Suspicio autem erat maleficæ femine manu filium fuisse attactum: quod tamen pro certo affirmare non audebat. Quare se contulit ad prædictum valetudinarium S. Dymphnæ tertio Junii, curans observari dietam et victus rationem secundum formulam prædictæ immaculatæ Virginis et Martyris et Patronæ S. Dymphnæ. Et octavo die observationis dictæ dietæ, scilicet decima Junii sequente, prædictus filius circa prandium, gratia et beneficio Dei, liberatus est ab omnibus suis morbis, ut non amplius esset mutus, surdus, claudus, aut caligantibus oculis; et ab eo tempore ita perfecte recuperavit loquelam, gressum, auditum, visum, acsi nunquam aliquo vitio aut morbo laborasset. Quæ omnia prædictus declarans ita esse affirmavit et deposuit sine fraude ac dolo.

2 His ita relatis nos Drossardus et Scabini municipii Gelensis suprascripti declaramus, quod die octava Junii anno millesimo sexcentesimo quarto prædictum adolescentem miserrime affectum viderimus, inter complures miseros peregrinos deportari in sede in templum S. Dymphnæ, ante feretrum et reverendum

Mutus, surdus, caligantibus oculis 7 mensibus,

sanatur 10 Junii anno 1601,

duo pueri a dæmone obsessi liberantur:

Job 31, 18

alius submersus resuscitatur.

EX MFS.
INSTR.

A reverendum corpus prædictæ Virginis et Martyris et Patronæ S. Dympnæ. Insuper declaramus nos vidisse decima Junii insequente magnum illud miraculum, prædicto adolescenti præstitum: et eadem die eum allocuti sumus, et vidimus eum liberatum, eo modo quo supra per supra-scriptum Tilmannum declarantem in his declaratum et affirmatum fuit. In quem finem Dominus Vice-Decanus, et alii Domini de Capitulo curarunt pulsari campanas, et generalem postea processionem instituerunt. In veritatis testimonium eorum, quæ prædicta sunt, nos Drossardus et Scabini municipii Gelensis commune sigillum nostri municipii hic impressimus, et hæc curavimus subsignari manu nostri jurati Secretarii, die XII Junii anno MDCIV.

Erat signatum Cauwers

*Locus † sigilli in
vidiri cera.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Omnibus et singulis has visuris aut auditoris salutem. Notum sit quod coram nobis Decano et Dominis de Capitulo S. Dympnæ, et in præsentia Domini Corneli van Couwegom Drossardi municipii et territorii Gelensis, et coram me Notario et testibus infra nominatis comparuerit Jacobus Wouters, natus in oppido Gorhio, et domicilio usus circa Rheno-Berkam. Qui sub solenni juramento, in hunc finem in manus prædicti Drossardi facto, declaravit veracissimum esse, quod circiter annos septem continuos fuerit a malignis spiritibus obsessus: et interea ut ab iis liberaretur varia loca obierit, ac nominatim fuerit Rheno-Berkæ exorcismis diversorum Sacerdotum adjuvatus; dein Zantis a quodam Societatis Jesu Presbytero, Patre Bonmart appellato, inter exorcismos fuerit a duobus malignis spiritibus liberatus, qui in suo discessu ex deponentis ore dentem, et ex fenestra quadram vitream abstulerunt. Postea in monasterio Mariæbomio, exercizante quodam Domino Michaelē, discessit alius malignus Spiritus; uti et alius, cum energumenus suas preces funderet in Ecclesia Aspricollensi. Postmodum se ab aliis adhuc malignis spiritibus obsideri experiens, in urbem Gelriam ductus est; ubi Sacerdotibus nonnullis exorcizantibus ereptus est ab infestatione sex malignorum spirituum, qui abeuntes secum deportarunt sex globulos rosarii, non tamen confracto aut dissoluto funiculo. Alii vero residui spiritus clare indicabant se loco non moturos, nisi Gelam ad S. Dympnam abducerentur. Quare ipse energumenus carruca devectus ad valetudinarium S. Dympnæ, ibidem aliquot diebus mansit. Cumque solitæ diætæ servarentur, et adhiberentur solennes exorcismi; tandem nono die migravit malignus spiritus, extrahens et secum deferens dentem aliquem angularem. Substitit vir ille circiter diebus quatuordecim in dicto valetudinario, absque ulla motione alicujus maligni spiritus, aut sensu alicujus vexationis, sed cum gratia Dei et intercessione Virginis et Martyris S. Dympnæ plene ab omni molestia ereptus. In hujus rei testimonium comparuerunt Henricus Kerkhofs et Amandus Meus, ædiles ecclesiæ S. Dympnæ, item Judocus Mertens, Anna vande Wyer et Maria Breugelmanns, administrantes dicti valetudinarij in rebus medicinalibus; et simul declararunt, et sub solenni juramento affirmarunt, verum esse, quod ipsi viderunt dictum Jacobum Wouters in carruca advehi vinctum, tali in constitutione, ut visu horribili appareret, et a quatuor aut quinque viris vix potuerit detineri: et vi illata infra reliquias Virginis et Martyris S. Dympnæ raptari et detineri debuerit. At postquam adhibitæ fuerunt in hunc finem usitæ solennitates, fuisse dictum Jacobum

Wouters a maligno spiritu liberatum: et omni molestiæ metu relevatum, libero usu sensuum et ingenii, quantum exterius apparet, frui et gaudere. Quoniam vero in re hac jam recenter facta divinum est testimonium veritatis præbere, dicti comparentes consenserunt mihi Notario, de hac testificatione actum publicum conficere. Actum in Ecclesia S. Dympnæ hæc XIX Decembris anni MDCXIX, præsentibus prædictis Dominis et testibus, ac me Notario juridice stipulante.

Quod attestor Ooms.

Item prædictus Jacobus Wouters, hodie VIII Junii anni MDCXX rursus comparuit in ecclesia S. Dympnæ, et in gratiarum actionem prædictæ liberationis ab omni malignorum spirituum vexatione, visitavit Reliquias prædictas, et liberale donarium obtulit in præsentia D. Arnoldi Bloem Coadjutoris, ædiliū ecclesiæ et multorum aliorum, et me ut Notario ad id requisito.

Quod attestor Ooms.

3 In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Tenore hujus præsentis publici instrumenti notum sit omnibus et singulis, quod hodie VIII Junii anni MDCXX coram me Notario, in Conciliis admissio, ac simul Notario Capellæ S. Dympnæ, in municipio Gela habitante, et coram testibus infra nominandis, comparuerit honesta puella Petronella vander Haghen, aliis prædictis satis cognita, ætate circiter annorum XXI, nata et hactenus morata Antverpiæ; et declaravit et sub solenni juramento in manus meas Notarii præstito affirmavit, verissimum esse, quod tribus annis continenter fuerit a maligno spiritu obsessa, ac miserrime torta et vexata, ideoque contulerit se in municipium Gelam, ad visitandas Virginis et Martyris S. Dympnæ Reliquias. Quo in loco cum aliquamdiu resideret, et quotidie dictas Reliquias visitaret, asserit se insigni cum miraculo ab omni dicti maligni spiritus infestatione liberatam paulo post festum Pentecostes præterito anno MDCXXIX, neque ab illo tempore ullum signum obsessionis sensisse, plene et integre ex his miseriis ereptam: in cujus rei testimonium et actionem gratiarum se iterum venisse ad dictas Reliquias visitandas et honorandas. Quo etiam tempore comparuerunt Amandus Meus ædilis S. Dympnæ, Arnoldus Goos, Joannes Jansen et Joannes Gillis prope dictam ecclesiam habitantes, et loco juramenti, quod præstare semper parati erant, affirmarunt sub sua virilis veritatis attestatione, sibi dictam Petronellam multis et variis vicibus visam, miserrime obsessam et a maligno spiritu vexatam, eandemque paulo post festum Pentecostes dicto anno MDCXXIX liberatam. Quia vero divinum et dignum est veritatem attestari, dicti comparentes consenserunt mihi Notario, ut juridicum instrumentum conficeretur. Actum die et anno supra indicato, præsentibus Reverendo Domino Arnoldo Bloem Coadjutore Decani, et Bartholomæo vanden Nieuwenhuisen et multis aliis in choro S. Dympnæ prædictæ Ecclesiæ.

Quod attestor W. Ooms Notarius.

4 Jussu Joannis van Hove Drossardi, et Joannis Smolderen Scabini, comparuit Paulus Vercuilen, filius Huberti, ætate circiter annorum triginta, residens in parochia Houtenisse, in territorio et jurisdictione urbis Hustalmo in Flandria, ad instantiam et requisitum Joannis Aerts et Matthæi Lanen Ædiliū Ecclesiæ S. Dympnæ, in hoc municipio Gela: declaravitque et sub solenni juramento affirmavit, uti hisce declarat et affirmat, verissimum esse, quod anno MDCXXIV circa festum S. Marci correptus fuerit

taata

E

puella Antuerpiensis obsessa 3 annis,

liberatur an. 1619,

F

alius post 2 annos an. 1626.

*A pluribus
demonibus
obsessus, ab
iis successive
locis variis:*

*C
Gela ab ultimo
liberatur
anno 1619,*

A tanta epilepsia, furore et vexatione maligni spiritus, ut continenter debuerit firmis et fortibus vinculis in manibus et pedibus ligari; et quod his non obstantibus tantum fortitudinis et violentiæ adhibuerit, ut subinde ipsa vincula et compedes confregerit, coactus nimio furore, insania et persecutione maligni spiritus, ostendendo etiamnum vestigia in manibus et brachiis, quæ sibi nimia violentia intulerat. Tandem elapsis tribus mensibus, ad instantiam Pastoris suæ parœciæ et amicorum suorum, adductus est in municipium Gelam, ut ibi gratia et auxilio Dei et intercessionem Virginis et Martyris S. Dympnæ posset ab hisce miseriis eripi. Cumque plus minus tribus hebdomadibus ibidem permansisset, atque intra illud tempus tantas vexationes et persecutiones, tantas dementationes et furores maligni spiritus passus fuisset, ut assereret, in verbis non posse exprimi; tandem tanto malo relaxatus est et liberatus, et in integrum sibi restitutus, ita ut nullas maiorum reliquias aut vel minimam vexationem amplius senserit: sed declarat se plenum quinque sensuum et memoriæ usum obtinere, uti hæc nostris quoque Scabinis videbantur apparere. Paratus ipse præterea est, ubi et quoties requisitus fuerit, ac necessitas foret, hanc suam declarationem sub juramento declarare, coram quibuscumque Dominis et in quocumque tribunali, consentiens etiam ut de his conficiatur instrumentum publicum. Actum xxii Maji anno MDCXXVI.

sensibus
destitutus
anno 1637,

5 Ego Joannes Boem, habitans in pago Waterlooos, confiteor me anno MDCXXXVII ecclesiam S. Dympnæ in municipio Gela, cum essem sensibus ac mente debilitatus, visitasse, opera amicorum meorum inductum: et cum ibidem devotas meas preces oblatassem, ac sacra Communione in eadem ecclesia essem refectus, me intercessionem sanctæ Virginis et Martyris adjutum fuisse, et in signum veritatis illud meo nomine et signatura confirmavi, in præsentia Walteri van Wyer Locum-tenentis hujus municipii, et Wilhelmi van Namen, ut testium ad illud vocatorum et imploratorum, hoc xxv Maji MDCXXXVIII. Joannes Boem. Et ego Michael Boem, frater Joannis Boem prædicti, in virtute meæ virilis veritatis loco juramenti, assevero idem verissimum esse, addita signatura manus meæ etc.

26 Maji
an. 1638

C 6 Coram Amando van Tungerloo et Nicolao Meer, ædilibus ecclesiæ S. Dympnæ, comparuit xxvi Maji anno MDCXXXVIII Dympna van Opstal vidua, habitans in Dominio Ulimmereno, et ad honorem Dei et sanctæ Virginis et Martyris declaravit, se ultra triennium circa festum Pentecostes debilitatam fuisse in mente et cerebro, et opera mariti sui adductam fuisse ad ecclesiam S. Dympnæ: et post ordinarias ejusdem ecclesiæ ceremonias adhibitas, in valetudinario ibidem depositam, fuisse per intercessionem dictæ Virginis sanata, et mentis ac sensuum suorum debitum usum recuperasse et hactenus semper conservasse. Quia vero divinum et æquum est dare veritati testimonium, maxime cum illud exigitur, dicta Dympna declarat hoc ita veraciter contigisse, parata semper, si illud rogetur, juramento confirmare, et in signum veritatis propria sua manu subscripsit, in præsentia Wilhelmi Kerckhofs et Martini van Noort, ut testibus ad id deputatis et rogatis. Actum ut supra: et subscriptum erat Dympna van Opstal, et Wilhelmus Kerckhofs ut testis, et Martinus van Noort ut testis, et me præsentem, G. Verbraecken.

mulieres
duæ,

7 Coram me Notario publico et testibus infra indicatis comparuit Maria Peeters, ætatis circiter triginta sex annorum, habitans in pago Sem territorii Silvæducensis cum marito suo Joanne van Passel et patre suo Francisco Peters: quæ ad instantiam Ar-

noldi van Tungerloo et Nicolai Meer, Ædiliū ec-
clesiæ S. Dympnæ, declaravit certissimum esse, quod ipsamet affecta fuerit epilepsia, furore et privatione sensuum, ita ut manus ejus fuerint funibus constrictæ: quodque his non obstantibus, per intercessionem Virginis et Martyris S. Dympnæ, ab hac epilepsia fuerint sanata, postquam in hoc municipio Gela, in ædibus Joannis van Passel incolæ prædicti municipii, duodecim diebus fuisset, usa interea omnibus ceremoniis in hunc finem solitis adhiberi. Affirmat denique una cum suo marito prædicto Joanne van Passel, id ita vere contigisse, paratam se esse semper coram quibuscumque Dominis et tribunalibus attestari, si illud rogata esset. Actum xxvi Maji anno MDCXXXVIII, præsentibus Waltero vande Wyer Locum tenente, et Amando Lans ut testibus, ad id rogatis et me Notario infra indicato.

Maria Peeters
Signum † Francisci Peeters
Joannes van Passel
Walterus vande Wyer
Amandus Lans
G. Verbraecken
Ita fateor Cauwegom.

D
EX MSS.
ISTR.

E

8 Ego Gerardus Petrus Reynders van Nunnen, hodie xxvi Maji anno MDCXL profiteor, me ex valetudinario S. Dympnæ exivisse plene sanum et perfecte mente et sensibus utentem, qui ad illud valetudinarium pridie festi S. Dympnæ advectus fui, tanto tunc furore, epilepsia et privatione sensuum correptus, ut debuerim arcte in manibus et pedibus ligari: sed benignitate Dei et meritis Virginis et Martyris Dympnæ ab his miseriis ereptus. Quia vero divinum est testimonium præbere veritati, affirmo id ita contigisse, paratus semper cum juramento assecurare: et in confirmationem veritatis subsignavi die et anno jam indicatis, præsentibus ut testibus Reynero Peeters et Lamberto van Dungen: et tertio declaro hanc epilepsiam fuisse ejusmodi.

item vir
anno 1640
26 Maji

Signum † Gerardi Rynders
Signum † Reineri Peeters fratris
Lambertus vanden Dungen.

Eadem dictus Gerardus Reynders confirmavit anno MDCXLVI, tunc reversus ob beneficium acceptum gratias acturus, præsentibus D. Cauwegom Decano, Patre Henrico Remmens et aliis.

9 Anno MDCXL die xxvi, Maji Maria Geerts comparendo declaravit in verbo veritatis, se ab ultimo omnium Sanctorum festo vexatam fuisse morbo, subinde mentem cerebrumque ledente, subinde cordis dolorem afferente, alias brachia aut etiam totum corpus cruciatibus afficiente, ac tandem circa medium Quadragesimæ in talem dementiam incidisse, ut manus pedesque debuerint arctis vinculis constringi, ac pluribus diebus subjecta fuerit chirurgi curationi: et sic in amentia persistens, Bergizomio vincta ipsa Dominica Lætare in valetudinarium S. Dympnæ anno MDCXL advecta venit: ibique intra paucos dies, omni amentia depulsa, plenam mentis suæ intellectusque sanitatem adeptæ, sic intercessionem Virginis et Martyris S. Dympnæ compos sui ac bene sana est reversa Bergizomium: asserens a governatore Roel, van Ost dicto, se destinatam Gelam; parata semper hæc omnia juramento confirmare, ac modo subscriptione aliqua id verissimum esse significare, coram testibus Lamberto van Dungen et Wilhelmo van Namen.

et mulier.
P.

Signum † Mariæ Geerts
Lambertus van Dungen
Signum † Wilhemi van Namen.

Eadem Maria Geerts gratias actura, in ecclesiam S. Dympnæ et ad hujus Reliquias honorandas re-

EX MSS.
INSTA.

A versa est anno MDCXLII in diebus Pentecostalibus, et anno sequenti die XXIV Maji ipso Pentecostes festo ac declaravit se plena sanitate fruitam.

Quod attestor Couwegom.

Item de-
mentis die
Pentecostes,

10 Andreas van Erum, ex pago Solderem, fuit in hoc valetudinario diebus viginti magna amentia captus, et dein XXIII Maji anno MDCXL plenam sanitatem assecutus. In veritatis hujus testimonium subnotarunt ipso die Pentecostes dicto anno MDCXL hoc signo † Reinerus van Millo, Andreas van Norim.

P. Vercuylen attestor.

et 18 Sep-
tembris :

Elizabetha Hubrechts, Beringana, debilis et mentis delirio capta, bis catenis vincta jacuit in valetudinario novem diebus, talem ex se exhalans foetorem, ut vix ullus ibidem potuerit consistere. Hæc anno MDCXL, die XVIII Septembris egressa est, satis commodam assecuta sanitatem. Cujus rei veritatem testati sunt hoc signo † Elizabetha Hubrechts, Joannes Gordansen, Anna vande Wyer hoc signo †,

B Wilhelmus van Namen.

alta 31 Maji
an. 1641.

11 Cornelia Jansen, uxor Antonii Adriansen, ex pago Osterhouto ab urbe Bredana duabus leucis dis-
sita, circa festum Ascensionis Christi an. MDCXLI mane circa horam octavam correpta est tam vehementi dementia et furore, ut debuerit vinealis constringi in manibus et pedibus : et ita afflicta, est a marito suo, et Cornelio fratre mariti, Joanna Jansens sorore, et Nicolao Ludimagistro Osterhoutano in curru aducta in municipium Gelam, et XX Maji in valetudinarium S. Dympnæ inducta ; ubi post consuetas ceremonias adhibitas ita convaluit, ut die XXXI Maji e valetudinario decesserit plane sana, et ab omni dementia libera. Cujus rei veritatem testati sunt v Junii hoc signo † Cornelia Jansen, et Lambertus van Durgenen. Eadem Cornelia anno MDCXLII die XV Maji gratias actura, est Gelam reversa, optata valetudine fruens, teste Couwegom.

CAPUT. II

Curati ab anno MDCXLI, ad MDCXLVI.

Coram Ca-
nonicis et
Scabinis,

Omnibus et singulis has visuris aut auditoris salutem. Nos Domini Arnoldus Bloem, Nicolaus Segers, Ludovicus van Couwegom, Gerardus Gossens, Petrus Vercuylen, Willebrordus Vertessen, Petrus van Dungen, et Jacobus Verschuiren, respective Decanus et Canonici collegiatae Ecclesiae S. Dympnæ in hoc municipio Gela, item Drossardus Couwegom, Joannes van Hove, Joannes Vennekens, Gerardus Goos, Petrus van Broeckhoven, Joannes Lauwen, et Wilhelmus Bertels Scabini dicti municipii Gelæ, hisce significamus et pro sincera veritate certum esse asserimus, quomodo XII Maji Dominica ante festum Pentecostes huc advectus fuerit ex pago Zeelando, in districtu Ravenstenio sito, quidam, Joannes Christiaens nomine, ætatis circiter LVII annorum, in manibus et pedibus imo et omnibus membris tanta miseria oppletus, ut nec incedere, nec stare, neque semet ullo modo movere potuerit, sed toto corpore incurvatus et immobilis debuerit jacere; ac præterea prorsus mutus ne quidem ullum verbum effari potuerit, imo instar pueruli apparuerit omni plane judicio ac modo agendi destitutus. Secundum antiquam ergo consuetudinem, uti cum aliis ejusmodi solitum est fieri, in valetudinario collocatur, spe pristinam obtinendi sanitatem, gratia et indulgentia Dei atque intercessione S. Dympnæ Virginis et Martyris ac Patronæ hujus ecclesiae.

comparuit
12 Maji
paralyticus,
mutus et
amens,

Cum ibidem decumberet durante duplici ut vocant, D novena, seu dierum octodecim continuatis precibus, subinde ab aliis. cum incedere nequiret, ad Reliquias S. Dympnæ delatus est, nempe in festo S. Dympnæ et in solennitate Pentecostali : atque intra illud tempus malum claudicationis valde diminutum est, et decessit ad aedes Gerardi Steffers, haud procul a dicta ecclesia dissitas. Quæ ejus claudicatio paulatim ita cepit desinere, ut quotidie pedes accesserit ad dictam S. Dympnæ ecclesiam, ut ibidem pia cum devotione suas Deo preces offerret. Tandem hoc die secunda Julii, in festo Visitationis beatissimæ Virginis Mariæ, prædictus Joannes Christiaens circa horam undecimam cum in eadem ecclesia sacrificio Missæ interfuisset, subito, qui hactenus mutus fuerat, loquelam prorsus perfectam recuperavit. Quo miraculo cognito omnes mox campanæ pulsatae sonuerunt, et cantica gratiarum Deo in dicta ecclesia recitata fuerunt, ob gratiam et misericordiam huic misero homini concessam. Deinde in accursu quorumcumque hominum in dicta ecclesia publice auditus et visus est loqui, et ad quascumque propositiones accurate respondere. Tunc clara voce est confessus, quod a quatuor circiter annis, ob duas suas filias peste extinctas, mœrore quodam correptus, inciderit in difficilem morbum; ex eoque claudicationem attraxerit non solum in pedibus, sed etiam in reliquis membris quamdam paralytim; adeo ut ab illo tempore neque incedere, neque pedibus consistere potuerit : cui malo a tribus annis cum dimidio accessit impedimentum linguae; quo accrescente prorsus redditus est mutus, et circa initium Octobris seu festum S. Bavonis explebitur quadriennium, quod nullum potuerit eloqui verbum. Accessit per intervalla temporum quaedam amentia et perturbatio cerebri. Adhibita interea fuerunt omnia remedia, tam humana per medicos et chirurgos, quam spiritualia per varios exorcismos a viris religiosis factos, ut prædictis morbis levamen apponeretur. Varias in eundem finem suscepit peregrinationes, et visitarat loca miraculis Deiparæ Virginis celebria, qualia sunt Duffelæ, Gemerti, Stiphouti et alibi; sed asserebat se nusquam aliquid medelæ expertum, nisi solum in municipio Gela et ecclesia S. Dympnæ : quo consilio et judicio Guardiani Velpensis erat advectus : ubi, ut supra relatum est, hoc die beneficio omnipotentis Dei sanatus est post auditam Missam solennem, et aliam subsecutam, a prædicto Domino Ludovico van Couwegom celebratam : cui ab altari descendenti occurrens hisce similia verba dixit : Bona dies, Domine Ludovice, concede mihi facultatem osculandi sacram crucem summi altaris. Quod dictus D. Ludovicus magna cum admiratione intelligens, adduxit illum ad illud altare, et præbuit illi sacram Crucem osculandam : ac dein perrexit prompte omnia eloqui.

qui claudi-
catione paulatim liber,2 Julii lo-
quelam re-
cepit,

E

ante fere a
4 annis
mutus :

F

13 Comparuerunt adhuc eodem die Anna vanden Wyer (cui omnis cura peregrinorum et ægrotorum ad nosocomium delatorum commissa erat) Gerardus Steffers et Maria Meus ejus uxor : qui quasi uno ore confirmarunt, et cum solenni juramento affirmarunt, verissimum esse, quod prædictus Joannes Christians fuerit per dies octodecim in nosocomio, eique adhibiti exorcismi solennesque ceremoniæ solitæ; imo quod eo venerit mutus, claudus et corpore incurvatus, et caput tenens tam sedendo quam jacendo inclinatum ad crura; adeoque coacti fuerint eum portare in ecclesiam, et ante et infra capsam Reliquiarum S. Dympnæ Virginis et Martyris et Patronæ nostræ. Adjunxerunt, eundem ad octo dies decubuisse, clausis et ne vel semel apertis oculis, neque ullo signo ostendisse aliquid a se desiderari; denique quod instar innocentis pueri visus illis fue-

id confirma-
runt tres
testes,

rit

A rit absque aliqua mentis interioris capacitate. Affirmarunt etiam, intra octodécim prædictos dies, paulatim vitium claudicandi fuisse diminutum, et prædicta Maria Mens adfuit hodie in ecclesia, et magna cum admiratione audivit prima verba a prædicto Joanne pronuntiari, alloquente memoratum Dominum Ludovicum van Couwegom : quod idem et alii tunc præsentés testati sunt. et hæc absque fraude et dolo. Quare ad certam hujus rei notitiam nos Decanus et Canonici prædicti Capituli, et nos Drossardus et Scabini supra memorati, curavimus nostra singulorum sigilla apponi, et per juratum Secretarium subsignari hoc ii Julii anno MDCXLI : et erat subscriptum Van Gerven, et appensa duo sigilla, alterum Capituli, et alterum Communitatis Gelensis. Ego Joannes Christians, ætatis circiter quinquaginta septem annorum, hactenus residens in pago Seelant ditionis Ravesteniæ, hoc die secundo Julii, anno MDCXLI, in festo Visitationis B. Mariæ, profiteor in ecclesia S. Dympnæ sub juramento, me liberatum esse ab omni mutitione et amentia, quibus vitiis correptus fui a triennio et medio aut quadriennio circiter : et affirmo omnia esse vera, sicut habetur in

B attestazione facta, tam apud Scabinos pagi nostri quam apud Drossardum et Scabinos municipii Gelæ, paratus idem omni tempore sub juramento declarare : et subsignavit Joannes Christians, et testes Joannes Aerts, Henricus Raeymaecker et Lambertus van Dungen : ea subscripsit Couwegom.

14 Nos simul regentes pagi Seelant in ditione Ravestenia, sub foro judiciario loci Udem, atque imprimis D. Joannes van Gemert Pastor in Seelant, Jacobus Rutten Nuntius judicialis, Arnoldus Aerts, et Joannes Joannis Aerts scabini, Henricus Lienverts et Nicolaus Direx Consules, Joannes Wilms et Petrus Direx Ædiles, Joannes Driess et Joannes Dierex Eleemosynarii, cum omni submissione indicamus omnibus hanc attestationem lectoris aut auditoris, et sub juramento sub acceptatione nostri officii præstito declaramus, quod Joannes Christians, antequam in suas miseras inciderat, fuerit vir bonus, pius, probus et Catholicus, boni nominis et famæ, a bonis, honestis et Catholicis parentibus oriundus in hoc nostro pago, in quo etiamnum multos bonos, honestos et Catholicos amicos habet : cum quibus unanimiter declaramus; quod dictus Joannes Christians inciderit in gravem morbum, eoque afflictus fuerit medio anno, atque ab eo tempore perstiterit in misero statu, imo continuo in deterius lapsus per quatuor elapsos annos, ab initio scilicet morbi huc usque. Quamobrem variis frustra adhibitis remediis, consulimus Patrem Guardianum Velleppensem prope urbem Graviam, persuadentem ut prædictum Joannem Christians adduceremus in municipium Gelam, ad probos honestosque ibidem degentes viros : quos humillime rogamus, ut dignentur opitulari huic misero homini, ut debito modo conservetur et honestam obtineat sustentationem, et addicimus plenam omnium expensarum solutionem, confisi ut ibidem recuperet sanitatem. In certum veritatis testimonium nos Scabini locorum Udem, Zeelant et Boekel, apposuvimus nostri officii sigillum. Actum x Maji anno MDCXLI. Idem Joannes Christians, pridie Pentecostes anno MDCXLII, gratias acturus, testante Couwegom Decano, rursus visitavit ecclesiam S. Dympnæ bona fruens valetudine, qua semper post relictum morbum est fructus : uti postmodum xiv Augusti anno MDCL iterum accessit, recognoscens beneficium sanitatis hic acceptæ.

15 Anno MDCXLII juvenis Adrianus Adriani, natus in pago Gilsen, Rosendalia huc advectus, cum tribus circiter hebdomadibus ibidem per amentiam

decubisset, sanus ex nosocomio egressus est xxviii Junii, ante Sacramentis Confessionis et Communionis munitus. Ita testatur Couwegom Decanus. Eodem anno Franciscus Franssen, filius Joannis, ex pago Blardoh prope Endoviam, ob amentiam vinctus est advectus, et vi quadam per circuitum ecclesiæ raptus : qui cum ultra dies viginti in valetudinario substitisset, sibi et suæ menti restitutus, post Confessionem factam et sacram Synaxim sumptam, a patre suo admodum læto reductus est vii Julii. Subscriptum a Couwegom Decano, Lamberto van Dungen, Jacobo Verschuiren, Anna vanden Wyer, atque ab ipsomet sanato Francisco, ejusque patre et fratre. Eodem anno Hubertus Matthæi, alias Tiewens, Ludimagister Sonhoviæ, ætatis annorum quatuor et viginti, per quasdam vexationes lapsus in phrenesin, vinculis constrictus et carrucæ impositus, a fratre suo Joanne et sororio Petro Tys et vicino Joanne Leis Gelam abductus est, et in valetudinario depositus : unde post duodedim dies recuperata valetudine et mentis suæ compos, facta peccatorum confessione et venerabili Eucharistia sumpta, xii Julii domum reversus est. Cujus rei testes fuerunt prædictus Hubertus sanatus, Joannes ejus frater, Ægidius Bommens Consul Sonhoviensis, et alii tres Gelenses supra nominati cum Couwegom.

16 Anno MDCXLIII die x Martii, Joanna Segers, uxor Joannis Vergouts, ætatis annorum xxxi, domicilium habens in pago Deuren, correpta est delirio, absque mentis suæ ullo usu, atque hac de causa ab amicis ducta est Antuerpiam, ut ibidem a suo morbo liberaretur, sed frustra. Imposita ergo curru in eoque vincta, Gelam advecta est plane demens; et posita in valetudinario, intra novem dies paulatim a sua insania est liberata, idque uti confidebat intercessione S. Dympnæ Virginis et Martyris. Fassa itaque est coram Dominis Canonicis xiv Aprilis, se ab omni malo sanatam, ac mentis suæ usum tam perfectum habere atque unquam habuit : ac post debitas gratias actas, et factam peccatorum confessionem sumptamque sacram Eucharistiam, subsignavit cum Decano Couwegom, et octo aliis. Eodem anno Petrus de Roey, ætatis circiter xxxvii annorum, degens in pago Uremde, circa festum Purificationis beatæ Virginis Mariæ correptus est magna phrenesi, vexationibusque et angustiis pectoris, adeo ut nec diebus nec noctibus quiescere potuerit. Quo malo accrescente debuit ligari, et in carruca vinctus advehi ad S. Dympnam : ubi diebus novem in valetudinario positus, post omnes ceremonias adhibitas, die xvi Aprilis sanitatem pristinam adeptus, comparuit coram Dominis Decano et Canonicis, et aliis viris honestis : et omnia fassus, subscripsit cum Adriano van Bauwel et Jacobo Jansen, qui illum Gelam advexerant. Subsagnarunt etiam Couwegom Decanus et alii septem.

17 Cornelia Snellarts, uxor Livini Simons civis Antuerpiensis, emota mente insana, ac compedibus constricta, Gelam est avecta, ac primum in zedes Joannis van Passel, deinde ad nosocomium S. Dympnæ, ubi novem diebus : ac dein iterum apud Joannem van Passel substitit circiter tribus mensibus. Quo tempore mira quædam et stulta peregit, tripudiando, saltando et similibus nugis exercendis, idque æque in ecclesia et platea quam domi, absque ulla discretionem aut respectu rationabili. Sed postea coacta fuit observare pias ac devotas ceremonias, in dicta ecclesia et valetudinario adhiberi solitas a similibus mente cerebroque perturbatis : et quæ fuit singularis Dei gratia, recuperavit mentis sensumque plenam sanitatem : atque post factam peccatorum confessionem et sumptam sacram Eucharistiam, comparuit coram Drossardo van Couwegom, et

D
EX MSS.
INSTR.
18 Junii,

7 Julii,

et 12 Julii,

E

anno 1643
14 Aprilis,

F

et 16 Aprilis,

anno 1645
7 Februarii,

et Canonici
ac Scabini
appositis
sigillis,

ut et ipse,
plane sanatus,

quod idem
ab ejus con-
terraneis
affirmatur.

Sanantur
alii an. 1642

EX MSS.
INSTR.

A et coram Reverendo Domino Decano et aliis Canonicis ecclesiæ collegiatæ S. Dympnæ, et aliis : qui omnes subsignarunt cum Notario publico van Hove, die vii Februarii anno MDCXLV.

18 Anna Claes, Beghina Mechliniensis, decubuit ob apostema, sub sinistro brachio instar pugni excrescens. Initio species pestis credebatur, sed malum post tres menses devolutum ad ubera, ibi ad octo aut novem annos perstitit, diminutum tamen aliquantulum, cœpit a tribus Medicis ac variis chirurgis species canceri haberi. Accessit a duobus circiter annis cum dimidio tumor, et quædam membrorum fere omnium dissolutio, nisi quod manuum usus permaneret : et tunc in sede permanens portabatur. Interim ad sex circiter hebdomadas per se repens, usum pedum aliquem habuit. et tunc diversi medici et chirurgi iudicabant aliquod maleficium aut diabolicam obsessionem sobesse : ac propterea adhibiti sunt exorcismi, quando subinde aciculas et similes reculas evomit, ac variis linguis locuta est. Tum vero eam ut certo obsessam, lecto imponi curavit Dominus Pastor, et cum carrura Gelam devehi : quo venit anno MDCXLV in Cœna Domini clauda, et tunc a tribus hebdomadis muta ; sed mentis compos, quæ lingua non poterat exprimere, scripto indicabat : atque ita præterito tempore ad novem circiter hebdomadas fuerat muta. Ducta in nosocomio, gesticulationibus et insulsis clamoribus se ostentabat, cum omnium admiratione, quasi vere esset obsessa. Tandem ita clauda et muta cœpit tertia feria Paschali loqui et incedere : et cum parvo adjumento, ob nimiam imbecillitatem, circumcirca capsam Reliquiarum, in media ecclesia expositam, processit : et sic paulatim a suis miseriis libera, tamquam prorsus recuperata sanitate, cum admiratione omnium locuta est, incessitque valens ad omnia. Quæ ita contigisse coram Dominis Decano et Canonicis declararunt ipsa Anna Claes, ejusque soror Elisabetha Claes, quæ toto morbi tempore ejus curam habuerat, et subsignarunt cum Decano Cauwegom Canonici Hildevunt et van Dungen, et alii sex testes.

anno 1646
15 Junii,

19 Margareta Ulemminx Mechliniensis, ætatis annorum xiv aut xv, anno MDCXLVI in festo Pentecostes incidit in morbum, ex quo fiebat muta, cæca et clauda : atque ex judicio Medicorum, pleuritidem esse opinantium, detractus est ex venis ejus sanguis. Verum morbo ingravescente, ac dolore ex uno in aliud membrum migrante, maleficium aliquod subesse suspicio fuit : ideoque per integram mensem bis quotidie Patres Capucini precibus sacris eam decumbentem exorcizarunt. Qui iidem tandem, perdurante morbo opinati maleficium aut diabolicam obsessionem subesse, suaserunt ut ad S. Dympnam averteretur. Venit proinde Gelam xv Junii, jacens in carruca, non absque varia gesticulatione, sæpe intumescens, ac subinde verbum eloquens : et sic fere muta et clauda, in ædibus D. Decani Cauwegom circa horam decimam matutinam deposita in sedili, post recitatas a Decano paucas preces et benedictionem acceptam, sponte sua surrexit, et ad ecclesiam S. Dympnæ perrexit : ibique post peractum per mediam hram exorcismum, omni morbo depulso sanitatem recepit, atque duodecim diebus mansit, quotidie in piis exercitiis occupata, ac sua manu subscripsit una cum Catharina Gommarts, cujus curæ erat commendata. Subsignarunt Cauwegom Decanus et tres alii.

Item demen-
tes 27 Junii.

20 Maria Fransen, in pago Son nata, ætatis circiter annorum quatuordecim, correpta phrenesi, et mentis privatione aliisque vexationibus per tres hebdomadas, ab amicis in carruca advecta est Gelam, sed ita impos mentis, ut nesciret qua ratione aut per quos eo fuerit adducta. Ibi ab amicis circum

ecclesiam S. Dympnæ ducta est : ac paulatim decrescente morbo in ipsa ecclesia devotas suas preces Deo obtulit, et sic pristinam sanitatem recepit, id testata coram Domino Decano et aliis, die xxvii Junii anno MDCXLVI, una cum Joanne Artsen Verberet ejus cognato, et Joanne Mertens, qui illam advexerant : et subsignarunt Cauwegom Decanus, duo Canonici et nonnulli alii.

CAPUT III.

Miracula patrata ab anno MDCLII ad annum MDCLXVIII.

Vivernus Adriansen, ex pago Drungen ætatis annorum xlii, correptus intolerabili phrenesi ac furore, affectus Gelam et in valetudinario constitutus, post novem dierum exorcismos recuperavit plenam mentis corporisque valetudinem : ac dein decima die, post factam peccatorum confessionem ac sumptam sacram Eucharistiam, xxv Maji anno MDCLII lætus domum est reversus, cum id propria manu signasset cum duobus testibus. Eodem anno pridie Pentecostes advectus est Gelam ex pago Lommel, Gisbertus Joannes Meys, tali phrenesi correptus, ut vinculis debuerit constringi, et vi illata os aperiri ut ablutio infunderetur. Cumque undecim diebus decubisset in nosocomio, obtinuit pristinam sanitatem ; et magna cum lætitia, Laus Deo, domum est reversus, quod ita esse testis subscripsit Decanus Vercuylen.

Anno 1652
25 Majiet aliquanto
post phrenesi
duo sanantur,
E

22 Franciscus Huiberts ex pago Gerven, xxvi circiter annos natus, ex morbo mutus, claudus et amens, in carruca delatus ad S. Dympnam, et in sede a tribus viris tertio circum ecclesiam portatus, ac dein in valetudinario positus, et novem diebus solitis exorcizatus est ceremoniis, a die quinta Augusti anno MDCLII : cumque necdum convalesceret, delatus ad ædes Gasparis Verdonck in Decanatu, et inde sæpius ad ecclesiam ductus, ut solitæ ceremoniæ adhiberentur. Tandem cum ibidem tribus circiter mensibus perstitisset, die x Decembris subito mentis et membrorum nactus est sanitatem, cum admiratione omnium præsentium, et sequentibus diebus in eadem sanitate corroboratus. In rei veritatem subsignarunt xx Decembris ipse Franciscus Huiberts, Petrus Vercuylen Decanus, memoratus Gaspar Verdonck et alii duo.

et amens 12
Decembris.

23 Clara vander Aelst, sanctimonialis Broxellis in monasterio S. Elisabethæ in monte Sion, ætatis circiter viginti quatuor annorum, correpta est incognito morbo, ex aliquo maleficio exorto, eoque ita perturbata ut de nocte non potnerit somnum capere, ac de die comedere aut bibere aut consistere in ecclesia, solita sæpe pati aliquam pectoris præfoctionem, qua resopina dejiciebatur in terram. Qua passione per triennium perdorante, et variis Medicorum consultationibus factis, etiam exorcismis diversorum Sacerdotum adhibitis, sed frustra ; cum judicaretur aliquo maleficio morbum advenisse, venit Gelam ad S. Dympnam, ut ejus intercessionem ac variis in eum finem oblatis Missæ sacrificiis et exorcismis factis, pristinam recuperaret sanitatem. Sed postea tam indecenter cœpit gesticulari, ut crederetur a malignis spiritibus obsessa : et sic per quinque consistens hebdomadas, ab omnibus plane molestiis ac vexationibus diabolicis immunis, ac pristinam assecuta sanitatem ; Bruxellas reversa est xii Januarii anno MDCLIII, prius testata rem ordine gestam : cui subscripsit Vercuylen Decanus.

F
Anno 1653
ex maleficio
agra,

24 Elisabetha Betens, in municipio Rosendalio nata, ætatis annorum xxiv, per quatuor circiter menses ægrota amiserat usum intellectus et memoria,

amentes alii
mensibus
Septembris,

riae, ideoque Gelam abducta decubuerat novem diebus in nosocomio S. Dymphnae: ubi post abhitas a Domino Decano Gaspare Claes solitas ceremonias, per intercessionem S. Dymphnae ab omnibus malis erepta, receperat usum intellectus et memoriae: et rejectis compedibus libera, anno MDCLIII die XXII Septembris, post confessionem et sacram Eucharistiam sumptam, reversa est in patriam. Cujus morbi et sanitatis receptae testes fuerunt Franciscus Raymakers et Elisabetha Verhoeven, in quorum aedibus fuerat hospitata, uti etiam ipsamet Elisabetha Betens et alii quinque.

Aprilis.

25 Adrianus Luiten, in pago Nederwyck natus, venit Gelam XIV Aprilis anno MDCLIII, correptus magno furore et insania, ut vix in lecto contineri potuerit, cupiens continuo aufugere, idemque nec dormire neque edere aut bibere valebat. Cumque inter tot lamentationes et lacrymas ibidem fuisset diebus decem, intercessione S. Dymphnae quietem assecutus est et integram sanitatem. Cui rei subscripserunt hujus juvenis pater Petrus Luiten et Decanus Petrus Vercuylen. Simili morbo correpta venit Gelam XIV Septembris dicti anni MDCLIII. Helena Smits, nata in Selim ultra Diesthemium: quae cum

x aut XII diebus fuisset in nosocomio S. Dymphnae, intercessione S. Dymphnae sanata et Sacramento penitentiae expiata ac sacra communione refecta, laeta Deo gratias agens domum reversa est: id attestante dicto Vercuylen Decano. Eodem anno die VII Octobris, ex pago Meerbeeck prope Mechliniam, in curru catenis ferreis viactus Gelam advectus est, intolerabili insania ac furore correptus, Ludovicus Verryl, annos XLVI natus, qui ejulationem summam ac lamentationem ad commiserationem omnium edebat. Hic e curru delatus in aedes Amandi Broekhoven et igni appositus, post unam horam quietis omni insania depulsa recepit pristinam sanitatem, quod bonitati divinae et intercessioni S. Dymphnae attributum est. Interim persitit novem diebus, eique omnes ceremoniae adhibitae, post quas aliasque pias exercitationes Sacramento penitentiae expiatus, ac sacra Eucharistia percepta, adscriptus est Confraternitati S. Dymphnae, et subsignavit XVII Octobris cum Domino Vercuylen Decano et aliis. Maria Wils, circiter XXX annos nata, in urbe Diesthemio, instar pueruli ad quamdam innocentiam et amentiam redacta, nequibat orare aut dormire: quae ad S. Dymphnam adducta, post solitas integro mense adhibitas ceremonias, recuperavit perfectum mentis ac memoriae usum, atque cum pleno judicio confessa peccata et sacra Communione refecta, post debitam gratiarum actionem reversa est Diesthemium, attestata beneficium cum suo marito Matthaeo van Rappel, et Decano Vercuylen X Novembris anno MDCLIII. Helena Briers, XXVIII circiter annos nata, Wesemaliae correpta horribili phrenesi ac prorsus extra omnem rationis usum posita, manibus et pedibus vineta, Gelam in Decembris anno MDCLIII advecta, perstitit in nosocomio S. Dymphnae: quae post solitas ceremonias XVIII diebus adhibitas, ab omni phrenesi liberata, integram obtinuit sanitatem: Sacramentorumque penitentiae et sacrae Eucharistiae particeps facta, subscripsit, et testes adhibiti Decanus Vercuylen et alii.

Octobris,

Novembris,

et Decembris.

Alii anno 1657.

26 Pereina Peters, phrenesi correpta, neque ullum rationis usum prodens, ligata manibus et pedibus, ex pago Sundert prope Bredam in carruca Gelam ad S. Dymphnam advecta est XVIII Junii anno MDCLVIII, et deposita in aedibus Joannis Brugelmans. Quae post adhibitos per XIV dies exorcismos et Ecclesiastica remedia, ab omni phrenesi liberata, cum aliis viris Catholicis Ecclesias visitavit: id attestantibus Vercuylen Decano, Adriana de Wocker ejus marito, Joanne Peters qui eam advexerat, et aliis

duobus. Simili modo Cornelius Andries, phreneticus et furibundus, neque ullum rectae rationis verbum eloquens, ex pago Willaer XX Maji anno MDCLIX ligatis manibus et pedibus advectus est Gelam, et ad nosocomium S. Dymphnae: cujus intercessione, post solitos exorcismos et remedia dierum novem, ab omnibus mentis malis liber, pristinam recuperavit sanitatem, confessusque communicavit, et Sacerdoti Missam celebranti inservivit: in conspectu plurimorum hominum, et Deo gratias referentium. Quod subscripsit ipsemet Cornelius Andries, cum D. Vercuylen Decano et duobus aliis.

27 Barbara Mangelers, uxor Joannis Balens, aetatis circiter triginta et octo annorum, Bruxellis aliquot mensibus vixit insana absque ullo mentis, intellectus, atque memoriae usu; ac dein ferreis catenis vineta, in aedibus Francisci Raymakers sub signo Angeli, in municipio Gela persitit, per quinque circiter hebdomadas, in eadem amentia, ut vix potuerit dormire, semper inquieta, et in omnibus actionibus prodens dictam amentiam. Praeterea novem diebus decubuit in nosocomio S. Dymphnae: cujus intercessione et Dei benignitate recuperavit mentis, memoriae, ac sensuum interiorum plenum usum: et post confessionem peccatorum saepe sacram Eucharistiam sumpsit, tribus hebdomadis ita sana Gelae morata. Quae omnia coram Notario, die XVII Julii anno MDCLIX, testata est et subscripsit ipsa Barbara Mangelers, ejusque mater Barbara Stevens, quae illi semper adstiterat. Idem testati sunt sub juramento Franciscus Raymakers ejusque uxor Elisabetha Verhoeven, in quorum aedibus dictae Barbarae substituerant; et Anna vander Wyer, sub cujus cura in nosocomio novem diebus aegra fuerat et convalescerat. Idem post duos alios attestatus Thomas van Bylen Notarius.

28 Ad majorem Dei et S. Dymphnae gloriam, per hoc publicum instrumentum cunctis pateat, quod anno MDCLIX die XV Septembris comparuerit, coram me infrascripto Notario et testibus infra nominatis, Reverendus admodum Dominus Martinus Doye Presbyter, oriundus ex oppido Athensi regionis Hannoniæ, qui sub fide Sacerdotali declaravit, ab hinc tribus circiter mensibus se non fuisse mentis, sensus et intellectus compotem, et sic a tribus mensibus recuperandae sanitatis ergo Gelam ad Reliquias S. Dymphnae adductum: atque divina affulgente clementia, et intercessione Divae Virginis et Patronae S. Dymphnae, se pristinam recuperasse sanitatem mentis et intellectus: ita ut (laus Deo) ego infrascriptus duobus mensibus continuus quotidie choram S. Dymphnae frequentaverim, divinum Officium ibidem decantaverim, saepissime Eucharistiam sumpserim, confessus fuerim etc. In quorum omnium fidem praedictus Dominus Martinus Doye subsignavit coram Reverendis Dominis Petro van Dungen et Judoco Coenen, et Joanne Leysen hospite pro illo tempore praedicti Domini comparentis. Post quorum subscriptionem idem attestatur Thomas van Bylen Notarius, qui hoc instrumentum dictis verbis Latine fecit.

29 Maria Lambrechts innupta puella in pago Dunken, jam saepius memorata phrenesi correpta, proprias vestes, et quaecumque attingebat, lacerabat et corrumpibat. Quae ligatis manibus et pedibus adducta in valetudinarium S. Dymphnae, post solitas ceremonias adhibitas novem diebus, pristinam recepit sanitatem; confessaque cum debita reverentia, Eucharistiam sumpsit. In rei veritatem subscripserunt VI Junii anno MDCLX ipsamet Maria Lambrechts, cum fratre suo, et Decano Vercuylen aliisque. Eodem modo a simili insania post solitos exorcismos liberatus est juvenis Wilhelmus Segers, ex pago

D
IX MS
INSTR.
Alii anno 1659
sub finem
Maji.

17 Julii

E

et mense
Septembri

F

anno 1660
6 Junii

anno 1661
20 Aprilis,

Pucts

xx MS.
INSTR.
anno 1662
9 Januarii,

A Puets Gelam advectus, ac post tres quatuorve dementie menses recepit pristinum mentis usum, et sacramentis Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ sumptis, subscripsit xx Aprilis anno moclxi, idemque testati sunt Decanus Vercuylen et duo alii. Jacobus Haeghmanns, triginta annos natus, Beveræ in Wasia ditione, correptus aliquot mensibus magna insania ac furore, vestes et indusia aliasque res laceraverat et corruperat, atque ideo ferreis catenis ligatus Gelam ad patrociniū S. Dympnæ fuerat advectus. Ubi post solitas a Domino Decano adhibitæ ceremonias, pristinam recuperavit sanitatem, et plenum intellectus, memoriæ et reliquorum sensuum usum: sacramentisque Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ expiatus et reffectus, subscripsit ix Januarii anno moclxi. Idem attestati Petrus van Gestel ejusque uxor Beatrix vanden Wouwer, in quorum ædibus Gelæ constiterat, et duo alii, cum Thoma van Bylen Notario.

anno 1664
21 Januarii

B 30 Franciscus van Binnenbeeck in oppido Lira natus, ætatis annorum quinque et viginti, mente captus, et memoria intellectuque privatus per octo menses, Gelam ad implorandam S. Dympnæ intercessionem adductus est mense Junio anno moclxi ad nosocomium: et post solitas eidem per novem dies adhibitæ ceremonias, translatus est circa festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ ad ædes Wilhelmi Wuyts, ubi ferreis catenis vinctus, in sua stultitia perstitit usque ad mensem Januarium anni moclxi: quo plenam recepit sanitatem, mentis compos factus, uti sub juramento coram Notario declaravit et subscripsit xxi Januarii. Idem testati sunt Wilhelmus Wuyts memoratus, Anna vande Wyer curatrix nosocomii et alii duo testes, cum Thoma van Bylen Notario. Catharina Heuvelmans Beghina Disthemiensis, ætatis annorum circiter octo et viginti, correpta sæpius indicata amentia, a duabus Beghinis Anna van Gestel et Maria Shertogem, die v Octobris anno moclxi, Gelam adducta est ad ædes Lambert van Dungen: et cum aliquando ecclesiam, ut sacrificio Missæ aut aliis divinis officiis interesset, fuisset ingressa; suis ineptiis omnia perturbabat, ut amplius extra domum egredi non permitteretur. Deposita postea in nosocomio S. Dympnæ, post solitos exorcismos recuperavit pristinam mentis quietem et sanitatem. Quod xiii Decembris testata est et subscripsit dicta Catharina Heuvelmans. Idem testati subscripserunt Gaspar Claes Decanus, qui ceremonias peregerat, Joannes Godtussen et Walterus Ooms Canonici, Lambertus van Dungen ejusque uxor Anna Verdonck, in quorum ædibus fuerat hospitalatus, ac demum conclusit Thomas van Bylen Notarius.

Anno 1665
22 Septembris,

C 31 Clara Maes, Virgo devota Antuerpiæ, ætatis circiter annorum quinque et quadraginta, amens et furibunda Gelam ad S. Dympnæ patrociniū adducta, et in nosocomio deposita, post adhibitæ a Domino Decano solitas ceremonias per octo dies, pristinam sanitatem recepit: quod elapsis dein circiter tribus hebdomadis attestata est xxii Septembris anno moclxi et sua manu subscripsit, uti etiam Walterus Buyens et Walterus Ooms Canonici, et alii tres cum Marcello Notario, Petrus Praet, Moerbeccius natus, annorum circiter xxxv ætatis, inciderat in tantum delirium, ut debuerit vinculis et compedibus constringi. Qui hospitalatus est apud Petrum van Passel, et in nosocomio S. Dympnæ: ubi post adhibitæ a Domino Decano solitas ceremonias, recuperavit pristinam sanitatem, aptus cui Ecclesiæ Sacramenta administrarentur. Quæ vera esse declaravit coram Notario et testibus xxvi Julii anno moclxi, et subscripsit ipsemet Petrus Praet, uti etiam Petrus van Passel ejusque uxor Adriana Franken, in

anno 1666
26 Julii,

quorum ædibus fuerat moratus, alii duo testes, ac D tandem Loovens Notarius

32 Similis amentie morbo vexatus Joannes van Scheurwegen, natus in pago Deuren prope Antuerpiam, ab amicis suis ultimo die Maji anno moclxi delatus Gelam, et in nosocomio S. Dympnæ depositus, post solitos impensos exorcismos, ad diem decimum tertium a suo adventu, ab omni amentie vitio liber recuperavit pristinam sanitatem. Quod scripto attestati sunt tam Joannes van Scheurwegen, quam Adriana Gerinx, alias Vranexs curatrix nosocomii, aliique testes, et confirmavit Notarius Loovens. Simili amentia correpta Maria Magdalena Cecili, Thenensis innupta, annorum circiter triginta quatuor, post novem dies exorcismorum, et alios decem aut quatuordecim, sana et incolumis ab omni phrenesi cum magna pietate sacramentis Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ confortata, ac parata semper juramento confirmare, subsignavit iii Augusti anno moclxi, cum Decano Gaspere Claes et aliis duobus. Item simili amentia et cerebri abalienatione comprehensa Anna de Truch, ex pago Eggher oriunda, est deposita in nosocomio S. Dympnæ, et consuetis per novem dies ceremoniis a Domino Plebano probata. Quæ tandem post tres circiter menses omni amentia depulsa, in plenam sanitatem restituta, sæpius pleno cum judicio sacram Eucharistiam sumpsit: parataque omni tempore sub juramento hæc confirmare, subscripsit xxx Novembris anno moclxi, quæ post tres testes testatus est Loovens Notarius.

anno 1667
mense Junio,

et 3 Augusti,

E
et 30 Novembris,

33 Jacobus Ramont, oriundus ex pago Lokera, ætatis circiter unius et viginti annorum, integro anno correptus magno delirio et quodam furore, compedibus aliisque catenis constrictus, Gelæ hospitalatus est in ædibus Petri van Passel ultra duos menses, et in valetudinario S. Dympnæ ordinariis ceremoniis per novem dies exorcizatus a Domino Decano, obtinuit pristinam valetudinem, ac mentis suæ compos sacram Eucharistiam sumpsit. Quæ omnia coram Notario et testibus confessus, subscripsit xx Junii anno moclxi, uti etiam præstiterunt Petrus van Passel, ejusque uxor Adriana Franken, in quorum ædibus fuerat hospitalatus, ac post tres testes subsignavit Loovens Notarius.

anno 1668
20 Junii.

CAPUT IV.

Miracula varia sanitarum: ex libro Craywinckel Latine reddita. F

Quidam peregrinus ex tractu Mosano adductus est xxi Junii anno moclxi Gelam in ecclesiam S. Dympnæ, vexatione malignorum spirituum adeo perturbatus, ut vix a quatuor viris potuerit contineri aut adduci, sæpe instar canis latrans: qui in nosocomio positus, nono exorcismorum die mane circa horam nonam, cum a Decano esset accepturus potum abluitionis, sæpius clamans, Hic est ultimus meus dies, ultima mea hora, debeo exire, debeo exire, cum magno fragore et dissolutis ultro catenis, liberatus est præsentem Decano, Joanne Aerts Edili, Maria et Anna vande Wyer curatricibus nosocomii. Anna Oyen, uxor Joannis Lemmens, degens in territorio Diesthemienſi in loco Caggevinne sub pago Schaffen, fuit subito anno moclxi magna amentia correpta, et credita a malignis spiritibus obsessa, continue dicens corvum nigrum a se videri, excreans in faciem cujuscumque, et similes nugas exercens. Ea in curru, adjunctis septem aut octo custodibus, aucta est Gelam, ubi ad cœmeterium S. Dympnæ cœpit insania ejus augeri et magis apparere: et cum saltando, vociferando et tumultuando exultaret, nec cohiberi aliter

Liberati emergenti anno 1614

et 1624,

A aliter posset quam virgarum percussione; tunc abscissis capillis, et vi infra capsam Reliquiarum pertracta, exorcismisque purgata, restituta est pristinae sanitati, et in patriam reversa. Cujus rei testimonium dederunt Scabini loci Caggevinne xi Martii anno mdcxxviii appposito sigillo et subscribente Buyex Secretario: quod ipsum originale testimonium habet Joannes Ludolphus van Craywinckel.

35 Henricus van Brynen, ex pagi Maerhese in territorio Silvaducensi oriundos, ætatis xxxvi annorum, correptus est magna dementia mense Februario anno mdcxix, ac ferreis catenis ligatus in manibus ac pedibus, auctus fuit Gelam ad S. Dympnæ: cujus intercessionem, post exorcismos ix dierum, recuperavit pristinam mentis, memoriæ ac sensuum sanitatem: quod subsignavit ix Maji anno mdcxxii, coram Arnaldo Bloem Decano Ecclesiæ S. Dympnæ, Jacobo van Hove et Waltero van de Wyer Scabinis, Joanne Wentelberhs et Amando Meus Edilibus, qui omnes subscripserunt, uti et Mars Notarius. Quidam juvenis, annos circiter quinque et triginta natus per duos aut tres annos continuos laboravit morbo cardiaco, et quadam per omnia membra contractione: qui expositus exorcismis ejecit uncas acicularum, fragmenta vitrorum, partes sericorum et capillorum ac similia, ac tandem sanatus est mense Octobri anno mdcxxxiv. Quo etiam anno die xxiii Novembris ex nosocomio S. Dympnæ egressus est sanus Antonius Ulemminx, qui Pera eo venerat magna insania correptus: uti etiam contigit xxxi Martii anno mdcxxxv Matthæo de Kempis, custodi Ecclesiæ Rumpstanæ.

36 Andreas Wendrix ex Heysto-monte, etiam ob insaniam exorcismis novem diebus subjectus, obtinuit sanitatem v Maji eodem anno mdcxxxv. At postea ix Maji venit Gelam ex pago Schoonbroeck Joannes de Volder, testatus se ab octo aut novem annis elapsis, ob amentiam et furorem catenis constrictum, decubuisse in nosocomio S. Dympnæ, ibidemque recuperasse suam sanitatem, qua hactenus fructus erat. Quædam femina religiosa per multos annos ægra, post varia adbibita remedia venit Gelam; ibique, post ejectas varias sordes ac fæces, octavo die sanata est xix Maji anno mdcxxxvi. Quædam mulier Turnhoutana, medio anno ægra, vix somnum capiens ac prorsus debilis, venit Gelam; ac post triduum varia sputa evomit, paulo autem post nacta pristinam valetudinem, pedes domum est reversa, mense Martio anno mdcxxxvii: ac dein quotannis in festo S. Dympnæ gratias actura revertebatur. Iisdem temporibus vir quidam ex Hova S. Laurentii prope Antuerpiam, intolerabili insania vexatus, aliquamdiu alligatus ad quercum ante ecclesiam S. Dympnæ, deductus est ad nosocomium,

ubi intra novem dies exorcismorum sanitatem recepit. Quidam pharmacopola Antuerpiensis, ob insaniam nudus instar bestię jacuit Gelæ in stramine colligatus, quod quæcumque attingeret lacerasset: at sanatus anno mdcxxxix paulo post Pentecosten, et pristinam sanitatem adeptus, domum reversus est. Eodem tempore sanitatem recepit quadam vidua, quæ ex pago Poel Gelam venerat, ibique integro anno amentis perstiterat. Eodem modo Adriana Michiels, ex minori (ut vocant) Brabantia Gelam venerat; atque post sex hebdomadas propemodum sanata, inde Kalendis Januarii anni mdcxli discessit.

37 Quædam sanctimonialis Lovaniensis a malignis spiritibus vehementer vexata, anno mdcxxxvi venit in nosocomium S. Dympnæ die vii Octobris: quæ intra paucos dies evomit multas aciculas ac clavos, et fasciculos crinium cum sanguine conglutinatos: et sic, etsi non integre sanata, melius coepit habere. Quidam conjugatus ex ipso municipio Gela, post longum morbum ac malefici præsumptionem, accessit ad ecclesiam S. Dympnæ: atque post secundum diem exorcismorum coepit concuti magno terrore, clamare, vociferari, tumultuari, ac repetere sæpius ista verba: Vir hic ad me spectat, non exibo. Ipsi Kalendis Julii anni mdcxxxvi multas sordes evomit, ac tertia Julii post ejectas fœdas ac sulphureas fæces, plenam recepit sanitatem: sed post novem aut decem menses in aliquem, sed non tam difficilem, morbum est relapsus. *Hæc ex libro circuso. Sequentia ex scriptis codicibus Ecclesiæ Gelensis.*

38 Adriana Peeters van Roosendaël, quæ hic omnino insana et turbata cerebro per novem dies jacuit in cubiculo ægrotorum, inde egressa est totaliter sanata et compos mentis, et habiliter communicavit xxx Januarii anno mdcxl. Quod attestor Cauwegom Decanus [qui his verbis hæc Latine scripsit pagina 68.] Eodem anno xxxi Januarii Gisbertus Gerts van Buel, post nonum diem sanus ex nosocomio discessit. Anno mdcxli vii Junii ingressa est nosocomium Michaelina Dessel, ex Wavera Mariæ, phrenesi intolerabili ac furore correpta; quæ post dies novem ex nosocomio abducta est ad ædes Adriani van Dael, ac post tres hebdomadas perfecte sanata. Joanna Wilboorts, eodem anno xx Julii, ex Hierenbeka Gelam ob insaniam abducta, in rheda funibus constricta, et septemdecim diebus in ædibus Wilhelmi Huybs morata, recessit plenam sanitatem adeptæ. Mencia Thys, virgo devota, phrenesi correpta, Antuerpia Gelam ad nosocomium S. Dympnæ venit xiv Octobris dicto anno mdcxli, quæ intra novem dies ad pristinam sanitatem reducta, post peractam peccatorum confessionem ac sacram communionem perceptam, reversa est Antuerpiam.

DE S. HIDELBERTO SEU ARIBERTO

EPISCOPO DERTONÆ IN INSUBRIA.

D.P.

Inter cetera humanitatis officia, quibus nos anno mdcxlii ex Italia discedentes dignatus est prosequi Illustriss. ac Reverendiss. D. Carolus Septala, Dertonensis Episcopus, fuit quod per Rev. adm. D. Joannem Baptistam Chapuis, Canonicum Theologum Cathedralis suæ diocesis Sanctis, de quibus in Dertonensi Ecclesia vel fiebat alias vel etiamnum fit Officium: præter quos sunt et alii permulti, in Episcoporum catalogo ex antiquioribus inter Sanctos adscripti, de quorum natali die non bene constat:

nam inter Episcopos Dertonenses septemdecim Sancti numerantur: quos eodem ordine, quo in Episcopalis Palatii aula depicti cernuntur, ad calcem dicti Commentarioli refert prænominatus Canonicus, describitque ad verbum, quæ de illis habet tabella Episcoporum Dertonensis ecclesiæ, apposita in Synodo anni mdcxli. Ibi autem post elogium S. Martiani, qui creditur primus fuisse Episcopus, et sub Trajano Martyr obiisse (uti od ejus natalem vi Martii dictum est) et ante S. Ammonium, qui centum fere annis post Martianum creditur floruisse, et colitur xix Januarii, de

SEC. VIII
AUT XInter 17
Episcopos
Sanctosphreneticus
anno 1622,anno 1624
energumens,

2 dementes

alii anno
1635,

1636,

1637,

D
EX MSS.
INSTR.
an 1639,

an. 1640,

E

dementes
sanati anno
1639,

1651.

F

A de aliqua ipsorum medio hæc leguntur, tamquam de secundo Episcopo Dertonensi.

proponitur
S. Hidelbertus :

2 S. Hidelbertus, non nisi octo post Divi Martiani palmam annos a populo et Clero electus est, vir omnium Pastoralium virtutum laude, atque imprimis propugnandæ fidei studio celeberrimus. Induta infula nihil habuit in optatis magis, quam, disjectis impuræ superstitionis tenebris, Christianæ religionis lucem, non modo in sibi subjecta provincia, sed etiam apud finitimos populos diffundere. Tum multam in eo defixit solitudinem, ut disciplina ecclesiastica vel lapsa resurgeret vel obsoleta refloresceret : quare ipse præibat : et qua exemplorum vi, qua concionum ardore, persecutionum quam plurimarum superata tempestate, rem Christianam mirifice propagabat. Illibatam virginitatis florem perpetuo servavit : misericordia in pauperes emicuit, quos omnibus caritatis officiis complectebatur. Postquam Ecclesiam suam quinque supra viginti annos administravit, magno omnium dolore ultimam diem clausit : communibusque suffragiis Sanctas vocatus est die xv Maji, ex Calendario Dertonensis canonicus S. Francisci.

cujus Reliquiæ
translatæ
anno 1554

B 3 *Hornæ epitomen septennio ante, tomo 4 Italiæ sacræ, dederat Ferdinandus Ughellus in Episcopis Dertonensibus ; in hoc solum varians, quod pro xv Maji ponat v, addens, quod Reliquiæ venerantur, in Cathedralem novam ecclesiam e veteri translatae. Factum id anno MDLIV ab Episcopo et Cardinali Uberto Gambora, postquam vetus ecclesia, quæ supra collem in centro civitatis sese attollebat, conversa in munitissimum arcem fuit : aliæque, in civitatis aliter conformatae nunc quoque posita centro, magnificentior assurrexit. Hujus autem Translationis, S. Marciano et aliis pluribus communis, dies recolitur xvii Julii, ejusque etiam Ughellus in Prologo meminit : sed tam hic quam ibi Aribertum nominat, et quidem in Prologo enumerans translata SS. Episcoporum corpora, Marciani, Innocentii et Ariberti, satis ostendit, eis, a quibus descripta illa translatio fuit, necdum venisse in mentem, ut proximum a S. Marciano collocarent, quem nominabant post S. Innocentium, de quo ut circa annum ccel mortuo egimus xvii Aprilis.*

Ejus ætas
incerta,

4 Se quoque de tanta, quanta præfertur, Ariberti, seu Hidelberti ætate admodum dubium hærrere, satis ostendit Ughellus, de Episcopo xlv sic scribens : Eribertus an forte idem sit cum Giberto, aliis relinquo. Nusquam Gibertum aut antea nominarat aut postea nominat : ut videatur omnino de eo agere, quem alii

dicebant Hidelbertum ; nec magis accurate nomen istud scribere, quam scripsit Eripertum pro Ariberto. Interim indicat disputatum suo tempore de illis fuisse. Ego asserentibus ita consentire velim, ut simul sustineam multum alterutrius nominis inter antiquos fuisse : cum id manifeste Longobardicum sit, nec nisi ineptissime possit seculo ii tribui. Censeo præterea eos qui inter SS. Marcianum et Ammonium interjecere Hidelbertum, id faciendi causam aliam non habuisse, quam quod diversimode scripto nomine, diversas personas indicari crederent ; quorum unus cum satis certum locum ac tempus teneret in serie non interrupta post S. Ammonium, visum est consequens ante hunc sedisse illum alterum.

et seculo 2
male attributa :

5 De Eriperto autem, sive (uti scribendum puto) Ariberto sic loquitur Ughellus : Hunc habent tabulæ sæpe citatæ floruisse anno dcccclxxxiv, sedisseque in hac ecclesia annis viii menses v, et veluti Sanctum olim in hac Ecclesia veneratum die 10 mensis Martii : de quo nulla extat memoria alia, neque de illo agit Ferrarius in Catalogo. At neque de altero : solum in Topographia Sanctarum sub nomine Dertonæ, ab eo ponitur 16 Mar. (verosimiliter loco 15 Mai. simili errore typothetarum, quo apud Ughellum 10 pro 16) Eribertus Ep. Hunc autem eundem a se haberi cum Hidelberto significat Canonici prælaudatus, dum, nulla facta Eriberti mentione, scribit, quod de Hidelberto mentionem facit Ferrarius in Topographia, eumque vocat Aribertum.

potius referenda ad
secul. 10

12

6 Cum igitur unicum dumtaxat Longobardici nominis Sanctum Episcopum, et unicum sub tali nomine quomodocumque scripto venerentur corpus ; dicamus unicum illum fuisse, et floruisse seculo x ad finem vergente : nisi dicere malis, hunc omnino non esse adnumerandum Sanctis, sed alium ejusdem aut similis nominis, qui tempore Caroli Magni floruerit, ex Longobardis ortus, et post Tonderum secundus aut tertius ex eadem gente Episcopus fuerit, cum eatenus Latini nominis omnes adeoque et sanguinis censeantur ; minus recte forsitan dictus Robertus, cui annus Christi mcccix et Sedis anni ix adscribuntur. Ex hac autem conjectura, in eo quod primum dedimus eloquia, potissimum expungendum foret Marciani nomen, et persecutionum toleratarum mentio ; et credi possent virtutes reliquæ eo meliori fundamento, nec omnino levi auctore explicatæ, quo longius removebitur a primis seculis : de quibus tam distincta cognitio, sine Vita scripta, præsumi non debet haberi potuisse.

aut sec. 8.

C

F

DE S. CÆSAREA VIRGINE

PROPE CASTRUM IN CALABRIA.

D. P.

S. Dymphae
similis,

Sanctæ hujus Virginis cultus, quam certo renatur omni anno in festo Ascensionis Domini, tam incerto vagatur die, cum ipsum festum mobile sit ; ita tamen ut fere semper cadat in Majum, raro in Junium, in Aprilem vix semel singulis seculis. Historia autem ejusdem maximam habet cum S. Dymphae historia similitudinem, quantum quidem ad patrem attinet incesto filia amore flagrantem ; eo tamen detestabiliorem, quo fedius est inter Christianos concipi patuisse crimen, quod inter Gentiles natura abhorreat. Itaque, incertus de tempore quo Cæsarea vixit, eam ipsi S. Dymphae subjungo hoc eodem die. De cultu cultusque loco certos nos reddit Antonius Galatensis, eruditus Medicus Hermolao Barbaro familiaris, et (uti nobis scripsit Beatus noster) anno mcccclxiv natus, mortuus mxxvii. Quod ideo tam expresse hic addo, ut sicubi inve-

colitur in
festis Ascen-
sionis

nias historiam, in qua S. Cæsarea nata dicatur anno Christi mccccl, prorsus incredibile id esse intelligas ; illum, qui eodem tempore vixit, Galateum audiens de ipsa loquentem, absque ullo temporis tam propinqui indicio ; sed uti solemus loqui de Sanctis antiquis. Locus, juxta quem S. Cæsarea præcipuum nunc cultum habet, appellatur Castrum in extrema Italiæ ora, distans Hydrunte sex passuum millia. Galatei de hoc illaque, in libello de situ Iapygiæ, verba hæc sunt, secundum editionem Basilicensem anni 1558 pag. 44.

prope Ca-
strum,

2 Inde Castrum est oppidum Episcopale, quod ad secundum lapidem templum habet alterum Divæ Cæsareæ : juxta est fons calidarum aquarum, quas ad complures morbos utiles esse experientia docet. Fons in antro est, quod non aliam habens aditum quam e rupibus mari imminetibus, pensilibus tabulis

A bulis et jactis pontibus aditur, nec nisi semel singulis annis Majo mense. In hoc latuisse Divam Cæsaream incolæ autumant, dum furorem patris fugeret. Nec desunt qui testantur se ibi vidisse Divam lampada ferentem. Adiri antrum non nisi placido mari potest. Orta repente tempestate perterrita mater filium ibi reliquisse perhibetur, quem Divam ipsam per annum aluisse fama est. In hanc noster Hymnus extat Sapphico et Adonico carmine, cujus hoc est principium : Diva in extrema latitans latebra etc. *Hæc ille : qui idem, pag. 38, dixerat, quod inter Tarentum et Callipolim vicus est in littore Neritono, qui a Diva Cæsarea nomen accepit, a Callipolitanis, ut aiunt, deletus.*

3 *Vetustiori huic testimonio finem addet recentius aliud, ab ipsomet Castreusi Episcopo, de his rebus interrogato, missum anno MDCLXXVI ad Lupiensis nostri Collegii tunc Rectorem Vincentium Guleota, in hæc verba : Ab urbe Castro tribus circiter p. m. si terra viam teneas, sesqui milliari si per mare, spelunca est, quam ingreditur mare, intraque eam fons grandis, aqua marina plenus, et sulphur admixtum habens. Ad eam a die Jovis sancto usque ad festum Ascensionis concurrunt populus, ex religione erga S. Cæsaream : et scabiosi atque leprosi lavantur in dicto fonte, multique sanantur. In ipsa autem Ascensionis die celebratur festum illius Sanctæ in ecclesia ipsi dicata, viginti passibus a dicta spelunca. Quæ quidem ecclesia olim grandis fuit, nunc autem diruta jacet, et in una ejus ala solum nunc superest sacellum unicum, ad quod frequentior concursus est in prædicta solennitate, idque non tantum ex vicinis locis, sed etiam ex aliis diocesisibus. Accedit autem tunc eodem et Capitulum Castrense, et nundinæ ibidem celebrantur, et Capitaneus Paranzanus eodem cum tota sua cohorte venit, sumptum necessarium præbente Communitate Cerfinianensi, qui vicus est diocesis Castrensis. In vico etiam Luconianensi, diocesis Uxentinensis, sacellum est S. Cæsareæ sacrum : et in territorio Scoranensi diocesis Hydruntinæ, feudum nunc desolatum, p. m. x distans Castro cui nomen Franca-villa.*

4 *Hæc loci vicinitas verosimile mihi facit, ipsam esse potius S. Cæsareæ patriam, quam multo remotiorem Franca-villam aliam, diocesis Uriensis : quæ tamen sua majori celebritate evicisse videtur, ut præ obscurioris jam famæ loco credatur nascentem Sanctam excepisse prima ; etiam domum ostentans conversam in sacellum, quæ eidem paternæ fuerit. Et huic opinioni consonat Vitæ auctor, fugam Sanctæ describens, et loca intermedia signans. Equidem non negaverim ea, quæ talibus in locis dicuntur exstare, vestigia Sanctæ : sed utrum hæc sint a fugiente relicta, an aliis occasionibus impressa, puto ambigi posse : nihil enim de tota re satis antiquum, imo nec verosimiliter satis excogitatum extat. Vitam tamen habemus aliquam, hoc vel superiori seculo concinnatam Italice a quodam dicti loci Archipresbytero, qualem ex schedis P. Antonii Beatulli e Societate nostra Latinam damus. Huic adjunxerat ille, in annotationunculis suis, convenire omnino narrationem cum ea, quam se puerum audisse a majoribus dicebat quidam gravis senio et doctus e Societate nostra Pater Alelii, natali sibi in Hydruntino territorio urbe, adlebatque sola traditione creditur ibi mortuam et sepultam esse Sanctam. Sed si Sanctam et patrem ejus, uti dicitur in fine, postquam ex hujus manibus elapsa est illa, nemo vidit unquam, non video, unde tam distincta personarum et actionum notitia manare in vulgus, ac tandem scripto tradi potuerit ; nisi ex ore Benigni Eremitæ, qui virginem nascituram prædixit, et de periculo ejus divinitus admonitus eidem dedit fugiendi consilium. Sed nec hic scire potuit, quæ post ejus discessum clam octa sunt inter putrem et filiam, si non ea quoque divinitus didicit :*

Maji T. III

et tunc magis mirum foret de illius morte et sepulturæ loco ac modo non aliquid pariter edoctum fuisse. Hinc fit ut verear, ne hoc solum certa retinuerit traditio, quod ad illud untrum, pudente forsitan mari viam, introgressa Cæsarea, eluso insequentis patris furore, vitam ibi egerit Dea quam hominibus notior : ceteras vero circumstantias ex verosimili addiderit humana inventio, ipsaque fortassis nomina parentum atque eremitæ similis libertas excogitarit. Judicium penes lectorum sit, ego sub hujusmodi cautela depositum redde, quale mihi commissum est, nihil ei ex me detractum vel additum volens : solumque, ad justificandam dubitationem meam, subjungens breviorē narrationem de eodem Sancta, a Castreusi Episcopo missam : quæ tanto plus videtur habere similitudinis, quanto magis abstinet ab iis explicandis, quæ an humanitus sciri potuerint jure maximo ambigimus.

VITA

Ex MS. Italico vetustiori.

Nata est S. Cæsarea Virgo honestis juxta ac opulentis parentibus, Francavillæ oppido extremæ Italiæ, qua inter Ionium et Adriaticum se porrigens mare, ab Hydrante, principe Salentinorum, urbe, Terra modo Hydruntina appellatur. Pater Aloysius, mater vero Lucretia nuncupata, cum decennium totum in infœcundo simul thoro posuissent, ut prole bearentur, effuse in egenos liberales vota sua crebra et ardenti prece cum Deo et Cœlitibus communicabant. A quibus non obscuro auditi indicio, prolis certo potiundæ firmam primum spem præconcepere. Sanctæ quippe vitæ Eremita quispiam, Josephus Benignus dictus, e proxima sua solitudine, ut fit, in oppidum interdum commeans, Lucretiam bono animo esse jussit ; et (quod ipse, utpote sacratum Deiparæ oratorium inhabitans, totus in ea colenda esset) spem non vulgarem in patrocinio misericordissimæ Dei matris ponere. Confirmata autem hujusmodi hortatu pientissima mulier, crebrius multo ferventiusque quam erat solita, magnæ cœli Reginæ eum in finem supplex fiebat. Cumque die quodam sabbatino certiore voti spe cum precibus lacrymis commiseret ; ingrediens ad eam hoc ritu supplican-tem præfatus Eremita : Tandem Lucretia, inquit, felicem te dico, quia auditæ sunt cœlo preces tuæ : filiam paries, et illo vocabis nomine, quod pro tempore et e vestigio animus suggeret. Illa vero, ad inexpectatam viri vocem et faustissima nuntia grati, lætique animi testimonium datura, sustollens in cœlum manus osculum terræ fixit : remque cum gaudio narrans marito ac vicinis contestata, palam fecit, prolem, quam sive marem sive feminam esset paritura, Deiparæ se Virgini sacraturam. Statuit ad hæc susceptam in ejus honorem jejunii sabbatini consuetudinem retinere, et manere in officio liberalitatis hactenus exercitæ in egenos.

2 Exacto igitur a conceptu solenni puerperis tempore, cum gravissimos inter dolores parturiret Lucretia, repetens animo ea quæ prædicentem antea Benignum audierat : Feminam, subito inquit, pariam, et volo ut Cæsarea appelletur. Repenteque soluta omni dolore, talem qualem dixerat partum felicissime enixa est. Sancta itaque Cæsarea, nata sub noctis medium, 8 octava Decembris die, posteaquam rite abluta fuisset lavacro Baptismatis, nutrici cuidam Catharinæ Felici, pie et amanti Deum feminae, ut educaretur tradita, ætatem annis, et propensionem in virtutis cultum non obscuris ad exemplum matris indicibus auxit. Litteras deinde, cum per ætatem earum capacem licebat, parentis cura apud probum quemdam eruditumque Francavillani oppi-

EX MS. ITALICO

E
a
Nascitur
Francavillæ
in Calabria,
b

c

er sterili
Matre pa-
trocinio
Deiparæ
impetrata,

F

et pie educata
nubere recus-
sat :

d

A di Sacerdotem didicit : et anno ætatis decimo quinto postulata a quibusdam ad conubium, ut ab hujusmodi vinculo immunis esset, ætatis non satis maturæ inferiores annos et postulante se ad castiora sponsum Christum prætexuit : rogataque qui postulari se sponsam a Christo sciret, id dictare sibi animum respondit.

ultimis a moriente matre de colenda Deipara acceptis monitis,

3 Aderat interim ultima matri Lucretiæ dies, et suscipiendam æternitatis iter, ad quod munita Sacramentis se paraverat : quare vocatam ad se filiam ultimis instructura monitis : Per dolores, inquit, quos pariens te pertuli, rogo, Deiparam Virginem semper ut matrem cole, et sabbatinum quot septimanis jejunium illi sacra. Utrumque S. Cæsarea utriusque matris amore facturam se recepit. Maritum præterea Lucretiam monuit, ut, si animus esset alterius se matrimonii vinculo adstringere, conjugem legeret, in qua non formam sed probitatem spectans similem haberet sui. Accito postremum Benigno unice commendavit Cæsaream, rogavitque ut fuis pro ea ad Deum continuis precibus habere in sua tutela vellet. Aloysius interim defuncta post hæc matre, cum reputaret secum, et fato aliquo unicam filiam sibi posse eripi, et tunc, si prulem ea non reliquisset, deesse quem ex familia opulentia suæ heredem scriberet, acrius S. Cæsaream ad matrimonium ineundum stimulare cepit. Illa vero parenti sæpe sic importuno, non alios sibi amores aut sponsum quam Christum placere, dixit : et vitans hominum consortia, domesticam solitudinem adamabat. Effundebat multa de opibus in pauperes, colebat Deiparam psalmorum recitatione continua, ante imaginem ejus quam domi habebat Virginis sacras laudes exaggerare solita : passo pro se Christo diem veneris quot septimanis jejunio sacrabat : et tunc repetendo pia commentatione, quos ille pro genere nostro cruciatus tulerat, reponere iisdem lacrymas ex oculis, et ex diverberato corpore profusum sanguinem.

patris lascivum erga se animum ab Eremita divinitus edocta,

4 Aloysius autem, cum secundarum cupiditate nuptiarum arderet, et tales facile se reperturum diffideret, quales moriens Lucretia commendaverat : animum incesta incensum libidine ad amores propriæ sobolis adjecit : illos ultroneo consensu si non impetraret, etiam vi expressurus. Quare mandavit, ut more aequalium puellarum ornaret sese, tumque sub vespere se sisteret sibi, quasi quædam sua jussa, propter morem non ingrata, acceptura. Parere coperat prompta semper ad nutum patris filia, nihil in eo tunc detestandi sceleris suspicata : sed Deus, qui probos servat in periculis, misso ad Benignum e cælis Angelo quantocius ut adiret virginem jussit, explicaretque, quantum, si maneret in paterna domo, eripiendæ a patre pudicitia periculum adiret. Advolat itaque extemplo ad virginis ille ædes, eamque in conclavi offendens animum sacra cujuspian libri lectione pascentem, ita affatur : Cæsarea, missus e cælo nuntius parentis tui nil in te boni molientis animum mihi patefecit : insidiatur lascivus pudicitia tua : nec tuta esse potes quamdiu hosce intra parietes manes : aliam celeri fuga sedem pete, et in ea salutem colloca : certo in ejus, qui hæc me dicere jubet, custodia es futura. Sancta ad hæc Cæsarea, Gratiam quidem, inquit, habeo et Deo et tibi, Benigne, quod periculum in quo ignara versor indicatis : sed sola et ignota quem ad locum contendam ? Ad eum, inquit ille, ad quem cælum te dirigit : aude modo, et ductore ac protectore Deo ibis. Hæc dicenti parens supervenit, et ille (ne quidquam eorum propter quæ venerat proderet) quasi petendæ stipis causa adfuisset, utrique bene precatus, causatusque inclinationem diei in vespere, ad eremum se recepit.

5 Aloysius deinde obseratis ædibus accersens ad se Cæsaream, et lascivos defigens in ejus ornatu formaque oculos, animo etiam defunctam in ea conjugem figurans, incestum animum in hujusmodi verba explicavit : Carissima filia, quamquam, si pateris, suaviore mihi deinceps nomine sponsa dicenda potius, paternum erga te amorem cum maritali comantavi : animus est in thoram Lucretiæ matris tuæ clam omnibus te deducere, et arcano mihi, ut paucis dicam omnia, conjugio copulare : tu inposterum me Aloysium tuum et sponsum dicito, ego vero sponsæ te et conjugis loco habebō : age, dum fieri potest, communes nobis utriusque nostrum amores faciamus. Cæsarea intrepido ad hæc responso, Itane vero, miserande, inquit, pater, ad tantum te flagitium abjicis ? non vides, vel sola designans illud cogitatione, quantum apud severum Deum supplicium tibi statuas ? Ut saturitatem invenias indamis libidinis, ea in filia quærenda est ? Vide cujus et quam castæ auribus hæc ingeras : filia tua est, et ea quæ non committet unquam ut tam infami contaminata scelere Deum in se irritet : proinde in meliora animum flecte, et cogita qui flagitio hujusmodi ignes apud inferos ardeant. Suspirantem post hæc Cæsaream ac plorantem pater minis terruit : Nihil, inquit, istæ lacrymæ tuæ moveant : amoris ejus qui tantum te amat, amores reponere debes ; et nisi facis, vim confestim quod possum paro.

D
amorem ejus repudiat :

6 Animum vero hic colligeas Cæsarea, de fuga serio cogitare cepit : eamque ut securam faceret, simulato in parentis postulata consensu, Vade, inquit, in cubile igitur ac thoram tuum, pater ; ibique me opperire, donec moræ aliquantum in abluendis pedibus pono. Hic ut parentem falleret, duas prope columbas, colligatis non arte alis, in pelvim aqua repletam conjecit ; quas strepitu plausuque alarum ut quasi lavantem se exprimerent, patri fucum facturas credebant, interea dum omnia ad fugam compararet : sed allapsus brevi ad aures ejus supposititius sonus, cum iratum e strato excivisset, Cæsarea interim, deducto dextre ab ostio domus repagulo, per tenebras fuga se proripuit. Quam ille posteaquam frustra vestigasset in domo, ratus tandem ad propinquos quopiam profugisse, singulorum ædes circumcursavit ; et nec ibi quidem quam quærebat reperiens, regressus domum gladium arripuit ; eoque, ubi ubi deprehendisset, fugitivæ necem comminatus, in dæmonem incidit humana specie civem Francavillanum ementitum. Hic percunctanti, num puellam quampiam, quæ esset filia sua, habentem hæc iter et quicum vidisset ? Vidisse se ait, et a nobili quopiam, ut apparebat, proco deductam, ultra perrexisse ; quem et dicentem audisset ; Age Cæsarea, invito etiam patre ire quo cœpimus pergamus. Pater graviore ad hæc incensus ira, cum inde non multum progressus in cursu ad assequendos fugitivos esset, ex altero obvio similiter dæmone sciscitatus quod e primo, prope ab eaquam quæreret abesse se intellexit ; diu enim non esse, quod festinans isthac antegressa fuerit : si maturaret aliquantulum, certo assecuturum esse.

E
et fuga arrepta,

7 Gradum igitur accelerans ille, non iulto post fugientem in conspectu habuit : et apud promontorium Castri, quæ arx in Hydruntino littore mari imminet, magna ac minaci clamans voce properantem ultra resistere jussit. Cæsarea autem e cum quam mox in patris irati se manibus futuram videret, nec ullo in homine collocatum periculi præsidium haberet, vota ac preces ad Deum convertit : a quo confestim in specie armati juvenis submissus Angelus adfuit. Ex cujus repentino conspectu cum timorem ipsa augeret : Bono, inquit ille, animo esto, Cæsarea : quem vides Angelus tuus tutelar is est ;

F
ab insequente occulenda,

monstratum ab Angelo Custode speciem in mari subit : armatus

A armatus veni, ut arma a te irati patris arceam : propere in eum, qui copioso intus lumine isthic collucet, rupis te hiatum abde : tutum ibi a gemino periculo et pudicitiae et vitae perfugium habes. Sed enim actis Deo ac Deiparae Virgini gratiis convolantem eo adhuc persequeretur pater : et cum districto gladio, quod opportunam jam ad ictum putaret, ferire vellet ; densa repente circumfusus nube, filiam ex oculis amisit. Quæ et eo ex tempore quo specum ab Angelo monstratam subiit, numquam deinceps, quemadmodum et pater, in hominum conspectum venit. Unde transmissa exinde ad posteros fide, persuasum habuere accolæ, parentem absorptum aquis, in quas fervore persequendi filiam se intulerat, animam infelicem inferis transscripsisse : sanctam vero Cæsaream ibidem secreto sepultam ab eo qui illuc traduxerat Angelo. Eo autem tempore, et mense Majo, et festo Ascensionis Domini, quo memorata facciderunt, locus colendæ Virginis causa a frequenti accolarum turba aditur. Et narrant aliqui, sub idem tempus ardentem in specu lampadem videri ab adeuntibus, eodem locum quo primum lumine collustrantem. Memoriam proditum etiam, quamdam mulierem, cum eo per retrogressi maris fundum petendæ salutis causa filium intulisset, circumcinctam subito affluentibus rursum aquis, eo deserto ut se servaret fugam capessivisse, puerumque vertente tandem anno salvum ibidem et incolumem reperisse. Multa in territorio Hydruntino S. Cæsareæ oratoria dicata visuntur, varii eam in tutelarem Divam adscivere ; in quibus præ ceteris ii qui Luconianum incolunt.

ANNOTATA.

a Nomen hoc Francavilla ei loco haud vetustum esse fatebitur, qui intelligit ante Normannorum dominatum meram linguam Græcam tota illa in regione usurpatam fuisse.

b Aloysii nomen retineo ut inveni, licet, ex Francico Lovys formatum, esse sciam ævi longe recentioris, quam sit nomen Ludovici : quod ipsum tamen ante nonum seculum vix audivit Italia. Suspicio autem aliquando mihi suboritur, quod ex lingua Græca, Alysii nomen, quo animi impotentia mærorumque significatur, antiquitus uptatum sit ignoti forsitan nominis viro, Cæsareæ patri.

c Neque hæc geminatio nominis et quidem ex Latina lingua, justam in illa regione antiquitatem sapit : eoque est suspecta magis, quod rursum infra nutricem Sanctæ video Catharinam Felicem dici.

d Unde hæc tam certa diei et horæ determinatio?

e Dubitat Beatillus, satisne apte per tantum loci intervallum (quod bidui esse ait) dicatur fugientem filiam, quasi uno cursu, secutus pater. Quid si per oppida vicina aliquanti temporis spatio frustra quæsitam tandem intellexerit Costri esse? ibique rursum ab ejus manibus oculisque elapsam fuerit ille secutus : ut intra oppidum specumque acta sint, quæ vult Francavilla venienti dicuntur accidisse? si tamen non est gratis excogitatus ille duorum dæmonum, fugitivam indicantium, occursus.

f Etiam de hoc dubito, magisque suspicor, tali die aut recedenti maris aqua divinitus manifestatum locum, aut alterius rei ibidem gestæ recolere anniversarium.

ALIA BREVIOR VITA

Ex MS. Italico recentiori.

In campis Salentinis, quorum caput atque metro-

polis antiquissima civitas Lupiensis, Franca-villa est : in qua humiliter nata S. Cæsarea, vitam egit sub educatione inhumani patris, tamquam inter spinas rosa vel lilium convallium. Impudico enim amore æstuans, nec ullis pudicissimæ. Virginis hortamentis abduci valens ab incesto proposito, quod a volente non potuit, voluit extorquere ab invita. Fugit ergo paterna ex domo, per campos tantum non volare visa, donec ad maris littus veniretur, cui ex eo tempore a Gallipolitanis datum S. Cæsareæ nomen, a quibus tamen destructus fuit vicus, quem accolæ struxerant, ipsius maris fertilitate, sinuumque et insularum amœnitate delectati. Hinc represso cursu triginta passuum millia terrestri itinere versus alterum maris littus emensa, Vitilianum pervenit, diœcesis Castrensensis oppidum, cui ad passus triginta mons adjacet, qui transituræ viam aperuit, unius carri capacem, usque in latus alterum, spatio integri milliaris. Hanc illa ingrediens, et ad agendas Deo gratias genua ipso ingressu flectens, eorum vestigia saxo impressit, et ad latus totam corporis sui imaginem modice excavatam, idque tribus ubi successive oravit locis. Denique per apertam rursus planitiem alia duo millia decurrens, cum ultra quo tenderet non haberet præter mare, ipsas in undas sese conjecit : a quibus terræ reddita, refugium invenit intra montem, ultro sese ei pandentem, cujus ingressum mox occupavit clausitque bituminosus fumus. Neque sic tamen satis tutam se credens Cæsarea a patris pertinaciter insequentis furore ; postulavit cælum, ut in scelestum animadverteret prius, quam illuc perveniret : quod et obtinuit. Medio enim adhuc milliari distans, sese præcipitavit in mare amens, eo loco ubi hodieque turbidæ sulfureæque fumigant aquæ, necandis potius quam curandis corporibus aptæ. Antrum in quod se abdidit Cæsarea sub eo est monte, quem Saracenum nominant, habens altitudinis ac latitudinis palmos circiter viginti. Illuc ad passus viginti se mare insinuat, deinde altius elevatur solum, protegens locum, qui ibi est exiguus, nec nisi triginta palmos in circuitu habens, scatensque sulfureis quidem, non tamen graveolentibus, sed (quod mireris) suavem odorem aspirantibus aquis, ad omne morborum genus salutaribus. Tantum autem interior retrocedit antrum ut finis non videatur, sed credatur usque Franca-villam pertingere. Divulgata mox fuit heroica Cæsareæ Virginis pro servanda castitate constantia : ideoque locus ipse, tantæ rei conscius, visitari cœpit tamquam sanctus ex tota Iapygia, conterraneis ejus in montem ascendentibus, et lacrymabili voce Cæsaream inclamantibus ; quæ videre sibi visæ sunt lumen ab antro procedens, eoque conspecto interna consolatione repleti. Nec mora, erecta in vicino ecclesia est, ubi supra majus altare etiam nunc videtur expressa effigies Sanctæ, ad illius imitationem, quam monti impressam videri diximus. Curam ejus ecclesiæ religiosi quidam aliquamdiu habuerunt ; sed coacti tandem sunt eam dimittere, propter frequentes Turcarum incursiones. Interim a multis et sæpius visa est S. Cæsarea, ex antro versus ecclesiam procedere, tamquam orandi causa, duobus stipata hinc inde speciosis juvenibus, accensam facem præferentibus. Corporis ejus nulla habetur notitia ; mortua tamen creditur ipso quo ad callos Redemptor ascendit die, quando solenniter recolitur ipsius memoria.

D
EX MS. ITALICO
Francavilla
ad littus Gal-
lipolitanum

Inde ad Cu-
strense fu-
giens,

E
saxoso monti
utroque
aperto cor-
poris sui
imprimit
lineamenta,

et antrum
ingressa,

F

exinde pro-
dure cum
luce ad vi-
cinam ec-
clesiam cer-
nuntur.

ubi mortua
et anno
accolarum
concursu
cultu.

f

desertum in
aqua puerum
loto anno
in rivis con-
servat.

DE SANCTO URSO, EPISCOPO FANENSI IN ITALIA.

G. H.

SEC. VII

Cultus 15
Maji

Ecclēsia Fanensis solenni ritu colit quatuor urbis suae Episcopos ejusque Protectores: e quibus fuit S. Eusebius, de quo egimus die xviii Aprilis, ubi plurima de ipsius urbis situ et praestitis nobis istis beneficiis retulimus, quae ibidem legi possunt. Alter e Protectoribus est S. Ursus, cujus natalis incidit in hunc xv Maji. De eo Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italiae* ista scribit: Ursus Episcopus Fanensis hac die Fani celebratur, cujus corpus una cum corpore S. Eusebii, ejusdem urbis Episcopi, in eadem arca marmorea, in propria ara et sacello majoris Ecclesiae, requiescit. Idem Ferrarius in *Catalogo generali*, Fano Fortunae, inquit, S. Ursi, ejusdem urbis Episcopi et Protectoris: annotatque Acta in quodam codice MS. contineri, B potius ex communibus quam ex propriis contexta. Ughellus tomo I *Italiae Sacrae in Fanensibus Episcopis*, eum sextum dictae urbis Episcopum numerat. Verum, inquit, haud satis constat an ante vel post S. Fortunatum floruerit, quamvis in tabulis ejusdem Ecclesiae vixisse dicatur anno dcxxv. Interim cum Ughello post S. Fortunatum collocat S. Ursum Vincentius Nolfi, in *Vitis quatuor Sanctorum Episcoporum et Protectorum Fanensium*, anno mxcxli excusis, de S. Urso pauca haec ex sola majorum traditione proferens.

2 Natus S. Ursus Romae, habuit parentes Patri-
cios, quorum majores creduntur Magistratum ges-
sisse, et dignitate Consulari honorati. Verum ipse
spreto mundano fastu, servitio divino animum ap-
plicuit, atque ab Honorio primo Pontifice Romano,
anno Christi sexcentesimo vigesimo quinto, tempore
Heraclii Imperatoris, fuit electus Episcopus Eccle-
siae Fanensis: in qua dignitate laboravit strenue,
ut si quae forent antiquae idololatriae vestigia elimi-
naret, et inde enatam superstitionem, qua pietas
omnis religiosa violatur, penitus extirparet. Quam-
diu autem vixerit, et Pastor verus suum gregem
in sanctitate vitae et operibus miraculosis paverit,
C ignoratur: credi tamen de eo videtur, quod de
Abrahamo sacra Scriptura asserit, plenum scilicet
dierum et meritum ex hac valle lacrymarum
ad coeleste gaudium decessisse, die decimo quinto
Maji.

Vita com-
pendium,

Gen. 25 8,

3 Postmodum anno millesimo centesimo decimo
tertio, uti Acto S. Fortunati habent, cum plebs Fa-
nensis perquireret, ubi hujus sui Pontificis ossa
quiescerent; placuit tandem, ut pyramidem illam
confringerent; in qua sacrum corpus cum locello
suo contineri majorum ordinatione didicerant. Igi-
tur pyramis evertitur, saxea arca detegitur, detecta
aperitur venerabilis ille thesaurus, qui quaerebatur,
intus aspicitur: et quoniam caritas Electorum
sancta semper societate congaudet, quia nec singu-
laris caritas esse potest, alii duo cum ipso reperti
sunt, quorum sacra nomina supposita scripta decla-
rant, dum alterum Eusebium, alterum Ursum vo-
cari denuntiant. Et merito tres illi Pontifices uno
mausolaeo clauduntur, qui eadem fide Trinitatis et
Unitatis instructi, eadem dignitate Pontificali subli-
mes, ejusdem Fanensis Ecclesiae sacri Rectores, ad
eamdem felicitatis gloriam perpetuam pariter perve-
nerunt. Sed detectis venerandis Reliquiis, cerneret
nivis candorem in ossibus, ut jam in illis resurre-
ctionis glorificatio praesignaretur: odoris quoque
fragrantia tanta manabat, ut myrrhae et balsami et
omnium unguentorum odora menta incomparabili
suavitate transcenderet. Haec Ughellus ex S. Fortu-
nati Episcopi Vita, a Joanne Nonantulano scripta, sed
ea integra danda est ad natalem ejus diem vii Junii.
De cultu S. Ursi, ejusque contemptum divinitus secuta
poma, ista addit Vincentius Nolfi.

4 Rusticus quidam in territorio Fanensi, cum in
die S. Ursi natali esset ab omni opere servili ab-
stineundum, aut instinctu avaritiae aut defectu debitae
pietatis, ausus fuit in agro haud procul ab urbe ara-
tro laborare. Contigit autem ut sub meridiem ab
aliquo viro magis pio admoneretur benignis verbis,
non convenire huic festo istud tunc opus servile
peragi, posse aliquod illi aut ejus familiae imminere
infortunium. Quae aliave hujus verba risu excepit
rusticus, dicendo, isti Urso se Canem oppositurum,
nam isto nomine vulgo appellabatur. Vix finierat
blasphema verba, quando boves cum aratro in pro-
fundissimam voraginem delapsi perierunt. Ipsa vo-
rago etiamnum Fossa S. Ursi appellatur.

Corpus an.
1113 in-
ventum.

E

Blasphemus
festum violans
punitur.

F

DE S. BRITHUNO SEU BERETHUNO

G. II.

ABBATE BEVERLACENSI IN ANGLIA.

AN. DCC
XXIII.Diaconus
S. Joannis
Beverlacensis,

Beverlacense in parte Orientali Ducatus Ebo-
racensis monasterium S. Joannes Archiepiscopus
Eboracensis construxit, inde Beverlacensis
dictus, uti latius ad hujus Vitam vii Maji di-
ctum est. Primus ibidem Abbas constitutus fuit S. Bri-
thunus, de quoadhuc vivo S. Beda lib. 5 Hist. Eccles.
gentis Anglorum cap. 2 dedit hoc testimonium. De Joanne
plura virtutum miracula, qui eum noverunt, dicere
solent, et maxime reverendissimus ac veracissimus
Berethun, Diaconus quondam ejus, nunc autem
Abbas monasterii, quod vocatur Indera-voda, id
est Silva Deirorum; in qua scilicet ipsum monasterium

Beverlacense situm est. Vitam S. Joannis dedimus, a
Folcardo Ecclesiae sanctae Trinitatis Cantuariensis mona-
cho seculo xi scriptam, in qua dicitur S. Joannes, re-
licto Pontificatu Eboracensi, cum consilio S. Brithuni
Abbatis sui, Beverlacum petiisse, et ibi diu in Dei
servitute persistens, Nonis Maji vitam feliciter fini-
visse, et sic ad coelestia regna conscendens, sepultus
esse in porticu S. Joannis Evangelistae in monasterio
suo, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo
vicesimo primo. Et hoc est secundum testimonium, in
quo Sancti titulo honoratur Brithunus. Tertium sug-
gerit Joannis Tinnuthensis apud Capgraviu in *Legenda*

eum sepelit:

Sanctorum

A *Sanctorum Angliæ, in qua illustre vitæ ejus compendium habetur sub hoc titulo, De S. Brithuno Abbate et Confessore.*

Abbas clarus
virtutibus,

2 Venerabilis Christi Confessor Brithunus, ex progenie Anglorum originem ducens, Diaconus S. Joannis Beverlacensis Episcopi diu permansit : quem pro vitæ sanctitate et laudabiliorum conversatione præ ceteris familiariorum et carum semper habuit, et in monasterio Deirwode, id est silvæ Deirorum (quod modo Beverlacus appellatur, ab eodem S. Joanne a fundamentis constructum) Abbatem constituit. Sanctus enim Joannes, senectute gravatus, dimisso Episcopatu, in suo monasterio præfato, Abbatis venerabilis Brithuni consilio, quatuor annis in Angelica conversatione degens, vitam finivit. Quo ad cælos translato, venerabilis Brithunus Abbas omni tempore vitæ suæ, velut bonus alumnus, Magistri imitator effectus, in omni vitæ puritate, vigiliis, jeuniis, orationibus, ceterisque bonis operibus usque ad vitæ finem perseveravit. Erat enim virtutum amator, vitiorum persecutor, mundi hujus contemptor, cælestis regni desiderator, gregis sibi commissi custos fidelis et instructor : justitiæ et pietatis

B executor indefessus, eleemosynarum largitioni et hospitalitati deditus : et in quibus Deo placere novit, sedulo ministrare et operam dare curavit. Cumque in omnibus operibus bonis usque ad decrepitam ætatem Deo serviens, sanctissimam vitam suam laudabili fine complevisset; Idibus Maji relicto sæculo

cælestia conscendit, et in suo monasterio cum magno honore sepulturam accepit. Processu vero temporis, clarescentibus ejus meritis et crebris miraculorum signis, de consensu Cleri et populi corpus ejus sanctum de terra translatum est : cujus Reliquiæ juxta feretrum Magistri sui et instructoris, S. Joannis Episcopi, ad altare suum in ecclesia Beverlaci duobus feretris divisæ reconduntur.

3 *Hactenus compendium Vitæ : ex quo et cultus et natalis scilicet xv Maji, quo die cum illustri ex hisce Actis elagio festum ejus indicatur a Richardo Wulfordo, in Martyrologio Angliæ Londini sub annum MDXXVI excuso. Eodem die refertur ab Eduardo Muirer, in Trophæis Anglicanis Ordinis Benedictini : item ab Hugone Menardo et Gabriele Bucelino in fastis suis Benedictinis, Wilsono in Martyrologio Anglicano secundæ editionis, et Michaele Alfordo in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ad annum 721 num. 8. In Monastici Anglicani tomo I pag. 170 ista traduntur : Obiit Brithunus primus Abbas Beverlacensis Idibus Maji, anno Domini DCCXXXIII, et sepultus juxta S. Joannem. Et columna 2 Anno Domini MLXXXVIII, combusta fuit ecclesia S. Joannis, in sequenti nocte post festum Matthæi Apostoli. Translata sunt eodem tempore ossa S. Brithuni, Abbatis Beverlaci. Aliqua o S. Brithuno misericordiæ opera præstita Druchwuldo Presbytero, narrantur in Vita S. Joannis num. 18, quæ ibidem legi possunt.*

D
AUCTORE D. P.
mortuus 15
Maji, miracula patrat :

fastis sacris
inscriptus,

E
transfertur
anno 1088.

DE SANCTO RUPERTO

DUCE BINGÆ IN DIOECESI MOGUNTINA,

ET B. BERTHA EJUS MATRE.

G. II.

SEC. IX

A S. Ruperto
varii Ruperti
appellati.

Vita scripta
a S. Hildegarde,

Bingium, seu Binga, olim etiam Pingia dicta, oppidum Germaniæ ad Rhenum, ubi is Navam fluvium excipit, quatuor leucis infra Moguntiam, cujus urbis Metropolitano Capitulo a ducentis propemodum annis patet. Hujus loci vicin a Nava fluvio Nachgonve seu pagus Navensis dictus, cum locis subjectis late describitur a Marquardo Frehero par. 2 Originum Palatinorum cap. 11. Ejus ditionis Dux olim post suos parentes fuit S. Rupertus, aliquibus Robertus, seu Ropertus dictus : a quo, inquit Freherus, Ruperti seu Roperti dictus : a quo, prænomen multis Palatinorum (decem enim Ruperti in hac familia numerantur) præ aliis complacuit. Et vivit etiamnum Rupertus, frater Comitis Palatini Rheni. Hujus Sancti vitam ex vera visione edocta, uti in Prologo loquitur, descripsit S. Hildegardis Abbatissa, quæ, uti scribit Trithemius in Chronico Spanheimensi ad annum MCLXVIII, in monte S. Disibodi constituta, divinitus admonita, cum decem et octo sanctis Virginibus ad Bingam transivit, et monasterium in monte trans Naham fluvium, juxta sepulcrum S. Ruperti Ducis et Confessoris ædificavit. atque ut idem Trithemius in Chronico Hirsungensi ad annum MCL addit, cœnobium pro sacris Virginibus construxit in eo loco, ubi S. Rupertus Dux, cum matre sua, Bertha nomine, sancta femina, temporibus Ludovici primi Imperatoris, castellum et mansionem habuit. Idem Trithemius in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis enumerat opera a S. Hildegarde conscripta, interque illa Vitam S. Ruperti Confessoris, hoc exordium, Nam ut in vera visione, sed defuerunt illi tres quatuorve lineæ præcedentes.

2 Eam Vitam ex MS. codice bibliothecæ Moguntinæ

Societatis Jesu edidit Joannes Busæus, ejusdem Societatis, una cum Epistolis Hincmari Archiepiscopi Remensis et Constitutionibus Caroli Magni, Moguntinæ an. MOCII. Eandem Vitam recedit Nicolaus Serrarius, lib. 2 Rerum Moguntinarum cap. 25. Eandem nostro more illustratam hic damus. Colitur S. Hildegardis xxvii Septembris, Martyrologio Romano inscripta : ejus autem Visiones habemus, quales in Bingensi ejus monasterio vidimus ipsimet propria ejus manu scriptas et tribus libris distinctas, Parisiis anno MDXIII excusus et Colonia anno MDCXXVIII recusus : a quibus merito abest Prophetia sub ejus nomine olim conficta contra Ordines mendicantes Prædicatorum atque Minorum, ac Societati nostræ calumniosius nuper aptata, de qua egimus ad Vitam S. Thomæ Aquinatis vii Martii in Notis ad Cyprianum IV. Ejusdem S. Ruperti Vitam, sed contractam, invenimus in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, et in MS. cœnobii Rubæ-vallis Canoniorum Regulæ prope Brucellæ : quam et Germanice transtulit Jacobus Kobelius, Secretarius urbis Oppenheimii ; eamque, dicatam Adelheidæ Abbatissæ monasterii in S. Ruperti monte, edidit Oppenheimii anno MDXXIV, præclaris imaginibus ornatam.

3 Sacra memoria S. Ruperti Confessoris, Comitis Palatini, ad hunc xv Maji inscripta est dictis verbis in MS. Florario Sanctorum. At Ropertus Dux Palatinus Rheni et Confessor, appellatur a Greveno Cartusiano Coloniensi in Auctario Usuardi, excuso sub nota anni MXXV et MDXXI, et a Canisio in Martyrologio Germanico, atque a Molano in additionibus ad Usuardum, a quo additur apud Bingam. Ferrarius in Catalogo generali, Bingii, inquit, in Germania superiore S. Roberti Comitis. Ita etiam Robertum appellat Saussayus in

edita a Busæo
et Serrario.

F

Compendia
in MSS.
et Germanice
edita

Memoria
in Fastis,

A in Martyrologio Gallicano, qui ex Vita longum encomium addit. Gelenius in Fastis Agrippinis inter alia scribit ista : In antiquo Bingio. . requiescit S. Rupertus, Dux Lotharingie et Comes Palatinus, ex cuius Reliquiis Colonia an. mdcxxxii translatis, articulus ex manu, in sacello S. Margarite, beneficia recuperatæ sanitatis febricitantibus impendit. Videtur tunc Reliquiæ S. Hildegardis æque ac S. Rupertibella Suevia Colonia translata. Nam anno mdcxxxiv solennis Coloniæ processio ad lucrandum Jubilæum in die Pentecostes habita est, in qua præter Reliquias Ecclesiarum Coloniensium circumlata fuerunt S. Hildegardis cor adhuc integrum et lingua, item caput S. Ruperti Ducis, adhuc carne undique fere restitutum, ut tum Antuerpiam scripsit Franciscus vander Veken. Nos anno mdcx fuimus in ipso S. Hildegardis monasterio, et inter Reliquias ejus cor adhuc integrum sumus venerati.

4 Laudatus supra Serrarius cap. 36 asserit, S. Ruperti Reliquias in eodem adhuc Virginum monasterio visas cum scriberet anno mdciv, et addit; Corpus quamvis dissolutum, pelle tamen adhuc pæne obiectum est, præsertim pedes, quorum unum argenteus continet ibidem calceus; alterum ex altero qui remanet calceo abstulisse alioque misisse dicitur Cardinalis Albertus, qui fuit Archiepiscopus Moguntinus ab anno mdciv ad annum mdcxlv. Verum olim cum ad illud monasterium S. Bernardus venisset, tum, ut scribit Trithemius in Chronica Hirsaugiensi ad an. mxcviii, Dedit S. Hildegardis viro Dei postulanti particulam Reliquiarum S. Ruperti Ducis Bingionum et Confessoris; pro quibus et ipse postea nonnulla Sanctorum capita ei remisit. Facta sunt hæc in monte S. Ruperti in præsentia Meginhardi Comitis de Spanheim, sub cuius ditione temporali præfatum cœnobium constructum est... Aderant ibi cum eo Comite præsentibus Cuno Abbas S. Disibodi, et Bernhelmus primus Abbas in Spanheim, cum multis aliis Clericis, monachis et secularibus. Ibi tunc Bernhelmus Abbas præfatus, per medium S. Bernardi, ad instantiam sui et Comitis Meginhardi, dextrum crus a genu infra usque ad pedem exclusive de corpore S. Ruperti Ducis, integrum cum cute et carnibus, a B. Hildegarde et tota ejus congregatione sanctarum Virginum obtinuit, et cum magna reverentia et honore ad suum monasterium Spanheimense introduxit : quod usque in hodiernum diem integrum habemus. Hæc Trithemius, qui valem aliquanto contractus refert in Chronico Spanheimensi, sed ad annum mcl.

5 Hujus Sancti recitatur officium Ecclesiasticum sub ritu duplici Monachii in collegio Societatis Jesu, ob sacras ejusdem Reliquias, quæ ibidem asservantur, scilicet spina dorsi sive ejusdem magna pars unciarum undecim, item aliud os 13 unciarum. Atque ibidem lecto habet : De spina dorsi, os cum carne undecim unciarum. Ita ad nos scripsit v Junii anno mdcclxxiv Simon Mair, Societatis Jesu Sacerdos et Monachii tunc Præfatus Ecclesiæ, et postea successor ejus Maximus Ponzen ad nos misit testimonium authenticum de variis hujus Sancti obtentis Reliquiis, et aliis S. Hildegardis, imo et Berthæ matris ejus, et S. Satyræ Virginis et Martyris in Bavariam translatis; ex quibus Societati Monachiensi datæ fuerunt ante indicatæ Reliquiæ. Ipsum testimonium post ipsam Vitam integrum damus. In his omnibus agnoscimus singulare beneficium admodum Reverendi Patris Christophori Scorer, qui nos Romæ tum Assistens Germaniæ et Vicarius Generalis omni cum humanitate fovit, et studia nostra promovit tam ibi quam in Bavaria et Germania superiore, quam et Provinciæ et Visitor rexit, uti et aliquoties Collegium Monachiense.

6 Videtur hic addenda memoriæ Berthæ matris S. Ruperti, quod infra in Vita, eodem modo sicut Robertus appellatur Beatus, ita et Bertha semper vocatur Beata, quæ est in filii sui sepulcro deposita et simul Reliquiæ ipsius et B. Ruperti requiescunt et infra in Instrumento æque Sanctæ titulo honoratur atque filius, et duo ossa de S. Bertha matre sunt cum aliorum Reliquiis translata : Sanctam feminam appellat Trithemius : et in Vita Germanica filii, æque et ipse cum radiis depicta est jam ab an. mdcxxiv. Demum Arthurus de Monstier in Gynecæosacro hoc etiam die S. Bertham cum debito encomio celebrat.

VITA

a S. Hildegarde Abbatisa scripta.

CAPUT I.

B. Berthæ conjugium et viduitas S. Ruperti : pia pueritia ; affectus erga pauperes.

Beatum Robertum Deus in infantia totum sua gratia perfudit, et ad bonum finem perduxit; qui clarus genere et divitiis seculi, per liberalitatem benedictionis Dei, carus Deo extitit. a Nam, ut in vera visione video, beatus Patronus noster Robertus, patre suo orbatus, cum matre sua in hoc loco vivens, et operibus bonis insudans, ac Deo in castitate, humilitate et sanctitate serviens, cum caducis et temporalibus æterna præmia mercatus est. Sicut enim vivens lumen in vera visione mihi ostendit et me docuit, sic de ipso loquar. Ubicumque opinio veræ sanctitatis fuit, ibi sanctitas stare et permanere diu potuit : ubicumque autem vera sanctitas non fuit, ibi mendacium durare diu non potuit. In Beato autem Roberto vera sanctitas fuit, quemadmodum Divina majestas aperte ostendit, cum me, quasdam sorores mecum, ad locum Reliquiarum ejus per magnum miraculum magnarum visionum transtulit, ut omnibus cernentibus et scire volentibus aperte apparet.

2 Pater ergo matris B. Roberti de b Lotharingia oriundus ibidem Princeps extitit, et magnam latitudinem prædiorum ac divitiarum, in regione nativitatis suæ et in aliis circumquaque positis regionibus, et circa fluentia Rheni in Pingis habens, magnus ac nominatus inter Principes seculi habebatur. Qui vere Catholicus existens, in temporibus Imperatoris Magni Caroli claruit; puellamque, matrem videlicet beatæ Berthæ, ex longinquis regionibus in magnis divitiis ortam, sibi in matrimonium conjunxit. Ex qua dum filiam, matrem scilicet B. Roberti, habuisset; ipsam adultam pagano et tyranno cuidam, nobili tamen et Duci secundum seculi dignitatem, Roboldo dicto, cum adhuc pagani et Christiani propter rudimentum veræ fidei simul habitarent, gloria conjugii solenniter associavit; et prædia sua, quæ circa Rhenum in Pingis habebat, eidem filæ suæ in dotem contulit; quatenus ob elegantiam generis sui, et ob amplitudinem prædiorum suorum, idem Roboldus ad Christianum nomen cogi posset : quod tamen nihil profuit. Qui dum cum ea per aliquod tempus laudabiliter vixisset, postea; honestos mores ipsius videns, graviter tulit; ac se alienis mulieribus jungens, non illam tamen more conjugii deseruit, sed tyrannidem incredulæ mentis gerens, baptismum non amavit. Unde beata mulier hæc valde cruciabatur in corde suo, Deo vovens, ut si ab illo liberaretur, thalamo alterius viri non associaretur : et ob hoc etiam suspiriis, lacrymis, orationibus ac eleemosynis sacrificium laudis Deo offerens dicebat : O! o! quando liberabor de occupatione seculi hujus, quæ animæ meæ et corpori meo amarus carcer est? De benevolentia autem B. Berthæ

D Sanctitas B. Berthæ matris.

E a Ex revelatione Vita scripta,

in monte S. Ruperti,

b mater Berthæ F

cum Bingensis domini dote,

nupta Robaldo, pagano et adultero,

A thæ magis, quam de sanctitate ejus loquamur, ut gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis sit. Nam ipsa tandem filium concepit et peperit, et si dicere liceret, pannis illum, ut beata Dei Genitrix Maria filium suum, involvit. Cujus pater, plurima gloria seculi, ut præfatum est, pollens, in monte illo, qui Lubun dicitur, castrum valde munitum habuit, et per totam provinciam illam, fere usque ad Moguntiam civitatem, Ducatum tenuit. Cumque beatus infans Robertus trium annorum esset, pater ejus in magnis præliis contra Christianos dimicans, occisus coram Deo et hominibus interiit, et B. Bertha uxor ipsius vidua remansit.

3 Quæ se a vinculo mariti et a solitudine seculi solutam videns, præfatum castrum deseruit, et ad alium locum, scilicet super Naham situm (in quo nunc Reliquiæ ipsius et B. Roberti requiescunt) se contulit, ibique ecclesiam ædificavit. Pretiositatem quoque et claritatem vestimentorum abiecit, nec ulterius dignitatem generis sui et divitiarum suarum attendit: sed vili vestitu et grosso velut sacco induta, ac cingulo cineta, deinceps in continentia viduitatis, ut diu optaverat, Deo devota serviebat.

B Multos quoque perfectos et alios quosdam bonos homines ad se collegit, ac in prædicto loco permansit; ibique vigiliis et jejuniis se macerans, orationibus etiam et eleemosynis Deo quotidie ministrans, filium suum bono exemplo in sanctitate munivit: quoniam timebat, quod per cognatos et amicos suos ad voluptatem seculi moveretur: et, ne hoc fieret, die noctuque illum Deo commendabat. Sed tamen plurimi Tyranni, tam Christum colentes quam idolis servientes, eam interim infestabant, et tam elegantiam generis et corporis ipsius amplectentes, quam divitiis et prædiis ejus inhiantes, eam sibi matrimonio conjungi affectabant. Ipsa vero omnes uno animo et una voluntate a se repellebat, et soli Deo placere studebat, et filium suum magis ad gloriam Dei quam ad honorem seculi educare laborabat. In quo dum bonas virtutes bona spe cælestis vitæ exurgere videret, animumque illius magis ad æterna quam ad caduca innixum attenderet; de plurimis donis sancti Spiritus gaudebat, quæ in ipso videbat.

4 Quoniam idem B. Robertus, cum infans et lac sugens esset, mores malitiæ infantis, plorando seu irascendo, non habuit: et a lacte abstractus in pueritia sua, in moribus suis, velut homo qui diligentissima intentione ad Deum anhelaret, fuit: quapropter

C pater suus eum odio habens, ipsum stultum et fatuum fieri multotiens affirmaverat, dum vivebat. Sed qui Deum bona et recta fide colebant, puerum hunc in pueritia sua tam benevolum existentem cernentes, valde amabant, et beatum futurum, quamvis per ignorantiam, veraciter tamen dicebant. Spiritus sanctus enim, qui Jacob Patriarcham in utero matris suæ gratia sua perfuderat, infantem istum etiam inspiravit: quia Deus miracula sua sæpius in iis etiam facit, qui præ mollitia venarum ac medullarum plenam scientiam nondum habent c.... In plena etenim benedictione fructuosæ terræ, scilicet benevolentia, Deus Jacob antequam nasceretur diligebat, et in eadem inspiratione B. Robertum in infantia ipsius visitavit. Deus namque prævidit, quod sensibilis terra hujus pueri ad Deum anhelare desideraret; et quia hoc, lac adhuc sugens, in moribus suis [ostendere] incipiebat; omnes qui eum videbant, ipsum valde diligebant; quoniam ubicumque benevolentia in homine est, ad amorem illius desideria hominum accenduntur, velut ros super gramini ad viriditatem illius cadit. Itaque d cum puer Robertus septem annorum esset, litteras discere desiderabat; quibus eum mater sua instrui faciebat: sed tamen Clericum esse volebat, sed in loco patris sui

Ducem provinciae suæ ac defensorem Ecclesiarum 1) eum esse disponebat. Ipse autem gratia Spiritus sancti misericors super pauperes erat, quod ministerium ac sustentatio benevolentia est, quemadmodum viscera homini servientes eum continent. Nam et secundum mores puerorum, ubicumque pauperes puerulos invenit, eos matri suæ obtulit, dicens: Mater, ecce filii tui. Quod factum illa benigne suscipiens, ei respondit: Fili mi, fratres tui sunt. Qui cum competenter et honeste nutriretur, aetate et sapientia coram Deo et hominibus proficiens, ad juvenilem aetatem, in sanctis moribus ac virtutibus educatus, pervenit; unctus oleo sanctitatis, ut David, oleo lætitiæ præ consortibus suis: atque gloriam totius mundi toto nisu mentis suæ sprexit, quamvis eam corporaliter coram hominibus habere videretur. In bonis namque moribus sancte vivebat, et ecclesiam piis orationibus assidue frequentabat; et quæ in sacris voluminibus docebatur, bonæ memoriæ pio studio commendabat.

7 Cumque ad duodecimum ætatis suæ annum pervenisset, mater sua ad ipsum dixit: Fili mi, quoniam plurimas facultates et divitias habemus, e oraculum in honorem Dei, et salutem animarum nostrarum faciamus. Cui ille respondit: Non mater mea, sed prius quod Evangelium habet intendamus: f et Propheta dicit: Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Et iterum: Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Quod mater ipsius audiens, quam plurimum gaudebat, quia filius ejus tam sanum consilium ipsi dederat. Nam per Spiritum sanctum bona et sancta desideria in animo illius juvenis, sicut balsamum, sudabant: et quomodo hæc quæ locutus fuerat fieri possent, secum silenter tractabat, et sic obdormiebat. Unde per admonitionem Spiritus sancti quemdam senem in somnis vidit, qui pulchram faciem habens, quosdam puerulos inlympida aqua lavit, quos postea in quoddam pomarium, omni genere florum et arborum amenissimum, et odore cunctorum aromatum plenum, inducens, candidissima veste induit. At B. Robertus, amœnitate ejusdem loci allectus, ad senem dixit: Hic manere volo. Cui senex respondit. Hic modo non permanebis, quoniam fructuosam scalam in cœlum tibi parabis, ubi socius Angelorum eris. Quapropter, quod de pauperibus disposuisti, perficere non negligas, quatenus per victum et vestitum illorum cibo vitæ pascaris; ac veste, qua Adam per inobedientiam exutus est, induaris; seculoque peregrinus mente factus, optimam partem tibi eligas. Sed postquam beatus puer Robertus evigilavit, hæc quæ in somnis viderat, matri suæ narravit. Unde illa multum gavisæ, ad Dominum genua sua flectens, orabat dicens: O Domine Deus meus, desiderium meum in filio meo implebis. Et deinde tam mater quam idem filius ejus, juxta ripam defluentium aquarum quedam habitacula domorum adificantes, inibi pauperes et nudos conservabant: quibus etiam victum et vestitum per duos fideles et sanctos viros subministrabant: quorum alter Wigbertus dictus, eis in Sacerdotio serviebat; alter vero quidam ministerialium ipsorum existens, indoctus erat. Ipse quoque B. Robertus, teneræ ætatis et nobilitatis suæ propter amorem Christi oblitus, pedes pauperum multotiens lavit, cibum et potum ipsis apposuit, ac lectos sæpius eis stravit, et sic usque ad quintum decimum ætatis suæ annum Deo fideliter servivit.

ANNOTATA.

a Hinc incipit Trithemius Vitam.

in bonis moribus adolescit,

Psal. 14. 8.

e

Isaie 58. 7.

duodennis suadet pauperes atendos:

idque, visione divina roboratus,

f

matre lactante, implet.

ei parit S. Robertum

Marito exso vidua,

in ecclesia a se structa pie vivens,

nuptias secundas respuit,

B. Robertus ab infantia sanctus,

c

d septennis litteras discit;

A. S. III.
REGARD.

A b Nomen Lotharingiæ postea natum, ac initio dictum Regnum-Lotharii, vulgo Lothar-rijck. Post cuius Lotharii Regis obitum, anno 870, divisio regni ejus facta est inter Carolum Calvum et Ludovicum Regem patruos ejus, et huic tunc accesserunt Binga et vicina loca.

c Hinc digressio longa inserta, tanquam minus necessaria, a Busæo omissa est et a Kobelio Germanice edita.

d Hinc incipiunt MSS. compendia Ultrajectinum et Rubæ-Vallis.

e Oraculum pro Oratorio sumi, sæpius annotavimus.

f Ita MSS. et perperam apud Busæum et Serrarium legitur: dicit enim Christus: est autem hic locus Isoia 58.

CAPUT II.

Peregrinatio Romana. Deliberatio de statu vitæ.

Anno 15 recedere volens,

dissuadente primum matre

dem per-mittente,

Luc. 24 peregrinatur Romam:

Et quoniam in pompa seculi per multas divitias et familiam pollebat, quibus se ad seculum trahi videbat; apud se tandem tractare cœpit, quomodo B. Alexius patrem et matrem, domum ac divitias seculi peregrinatus reliquit; et se illum in hoc imitari omnino elegit, quatenus Deo tanto liberius servire in quiete posset. Quod mater ipsius quibusdam indicibus in eo sentiens; quamvis eam hoc celaret, ipsi cum lacrymis dicebat: Fili, doloris maternorum viscerum recordare, et gemitus matris tuæ viduæ attende, et familiam tuam in te solum confidentem aspice, et ne nobis intolerabilem miseriam inferas prævide: nam de facultatibus nostris pauperibus et egenis ac omnibus indigentibus, secundum quod tibi placuerit, erogare poteris. Et quid tibi melius et utilius est, quam Deo sic servire? Hæc matre sua multis lacrymis multisque gemitibus loquente, in corde suo beatus hic juvenis valde turbatus est. Eodem quoque tempore quidam nobiles, tam de extraneis quam de consanguineis suis, ad eum veniebant dicentes: Tu qui tantum honorem Ducatus tantasque divitias seculi habes, cur te tam contemptibilem facis? His aliisque similibus verbis eum quotidie lacerabant, tentantes, si ipsum a bono proposito et a bona via sua avertere possent. Quod ille cernens, matri suæ dicebat: Ecce per suggestionem diaboli, qui proposito et vitæ meæ invidet, irretitus seculo implicabor, et post vias patris mei, quamvis nolens, ibo: nam peregrinationem ob hoc desideravi, ut soli Deo tanto liberius servire possem. Quo audito mater ipsius, quæ totam spem suam in Deo posuerat, præ timore angustata et gravata, metuebat, ne filius suus per nobilitatem generis sui illectus seculo implicaretur: malensque herede carere, quam filium suum secularibus implicamentis irretitum diabolo servire, ipsi, quantum præ dolore potuit, aiebat: Fili, quoniam video te, per multa consilia turbatum, inconvenienter ad seculum trahi; fac quod vis, et peregrinationem, quam diu optasti, aggredere; et ille cui dictum est, Tu solus peregrinus es in Hierusalem, in itinere tuo sit, teque incolumem mihi ad gloriam nominis sui remittat. At ille ex voluntate matris suæ peregrinationem arripuit, atque ad limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli cum quibusdam hominibus suis profectus est. Quem cum quibusdam regionis illius viderent, super eo admirati sunt, ad invicem dicentes: Vere hic homo nobilis est: facies enim ejus clara apparens in benevolentia lucebat, quoniam gratia Spiritus sancti ipsum perfuderat: unde et omnes, qui eum intuebantur, in am-

plexione caritatis ipsum diligebant. Nam sicut stella absque nube clarescit et clara est, sic etiam in facie hominis benevolentia conspicitur, quia idem homo in bona consuetudine Spiritus sancti est. Et cum B. Robertus se Deo meritisque Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli quotidie commendaret, per aliquod tempus ibidem moratus est.

7 Eo autem ibi moras faciente, a quibusdam religiosiis viris ejusdem regionis interrogabatur, cujus conversationis aut desiderii foret: quibus ipse omnia, quæ in corde suo habebat, aperuit. At illi consilium ei dabant, ut Evangelium hoc attenderet, ubi scriptum est: Vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me: quoniam peregrinatio ipsi bona et utilis esset, ne divitiarum nobilitatis eum ad perditionem traherent. Qui consilio eorum se subdidit, et se ita facturum in animo deliberavit. Ad matrem suam denique reversus, in prædio suo, quod latissimum fuit, villas et ecclesias in quibus locis non erant, ædificari fecit, et hominibus suis ea distribuit; quatenus inibi manentes, et matri suæ, quamdiu viverent, ministrarent, ac cunctis supervenientibus et in necessitate laborantibus in adjutorio subvenirent. Ipse vero Ducatum, matrem, familiam, et possessiones suas, et omnia quæ habebat, relinquere, et pro Christi nomine peregrinus fieri cogitabat. Possessio autem prædiorum ejus, quam hereditario jure tam a patre, quam a matre et a ceteris progenitoribus suis possederat, a loco illo, ubi Reliquiæ ipsius conditæ sunt; videlicet ubi Naha fluvius Rheno influit, sursum per ripam Rheni usque ad b Selsam fluvium se extendebat; et deinde ad alia duo flumina, quorum primum Wiza, secundum Apfla dicitur, transibat; et illic ultra Naham fluviolum Elram dictum, qui ibidem medius trium fluviorum ejusdem vocabuli est, ascendeat: et ab hinc ad c Simeram amnem dirigebatur, et inde per sylvam Sane, ubi amnis, qui Heienbach vocatur, Rheno se infundit, recurvabatur.

8 Habitatio autem, tam B. Roberti quam matris ipsius, eodem tempore, propter suavitatem defluentium aquarum, in ipso loco erat, ubi Reliquiæ eorum nunc conditæ sunt. Civitas vero ipsorum, ibidem sita et fortissimis ædificiis munita, per totam adjacentem planitiem usque ad radicem vicini montis et usque ad ripam Rheni tendebatur. Sed ex altera parte Nahæ fluvii vicus erat, in qua habitacula famulorum et piscatorum eorum, et stabula equorum ipsorum, ac horrea, ubi frumentum eorum condebatur, et torcularia, ubi vinum ipsorum exprimebatur, fuerunt. In ipsis quoque locis major celebritas et major copia divitiarum et omnium secularium dignitatum illo tempore pollebat, quam in aliis civitatibus ejusdem regionis vigeret: quoniam ibi concursus et transitus multorum hominum diversarum provinciarum assidue frequentabatur.

9 Denique cum B. Robertus juvenilem ætatem attigisset, scilicet cum jam fere viginti annorum esset, multi propinquorum et ministrorum ejus ipsum, quamvis renitentem, ad voluptatem seculi trahebant. Quos ipse, quia totus in Dei amore ardebat, a se piis et convenientibus verbis repellebat, quia Deus, qui omnia tam futura quam præterita et præsentia novit, aliud in eo præviderat. Nam cum idem Beatus, velut arbor fructuum plena, tam pinguis et elegantis naturæ esset, ut mens ipsius per generositatem et divitias seculi in contrarietatem bonorum facile perverti, et in sanctitate arescere posset (quemadmodum in quibusdam hominibus sæpe accidit, qui bona opera inceperunt, in quibus postmodum aruerunt) Deus ipsum ad se tulit. d Denique mater beati juvenis hujus Roberti, cum in viduitatis contin-

deliberat de statu vitæ;

Matth. 19. 21

ecclesias aedificat;

E

a

b dimissis possessionibus

c

in monte, habitat;

ubi Bingium olim celebre:

F

an. et. 20 frustra invitatur ad seculi deliciis:

l

nientia

A nentia Deo bonis et sanctis operibus devote serviret, somnium divina revelatione vidit, costam scilicet de latere suo cecidisse; unde multum perterrita, crebros gemitus et crebra suspiria cordis sui pertulit, sicut et postmodum non multo tempore transacto patuit. Nam filius ejus B. Robertus, cum in intentione devotionis quam Deo voverat esset, quatenus eam completeret, magnis febribus infirmari cepit.

B 10 In qua infirmitate senex, quem dudum in somnis viderat, ei apparuit, dicens; Ego antiquus dierum, qui Danieli in visu noctis apparui, sum, et nunc etiam me tibi manifesto, teque ad gloriam infinitæ beatitudinis voco: quoniam per pomerium, quod tibi olim in visu demonstravi, bona et sancta opera, quæ modo complesti, veraciter præmonstravi. Qui ut de somno evigilavit, tristitia et timore perterritus, quia libenter complexset quod Deo in desideriis suis voverat, matri suæ, quæ viderat, indicavit. Sed illa protinus maximo mœrore percussa, quantos gemitus quantosque luctus his auditis ediderit, a quolibet simile passo animadverti potest. Itaque cum beatus iste per triginta dies in præfata infirmitate laborasset, vicesimo ætatis suæ anno Deus eum, in bona confessione et in Dei timore, de hac vita tulit: ne si ad perfectam ætatem perveniret, post vias patris sui incederet; quia qui omnia novit, sic illi expedire præscivit. Deus enim illum prævenit, et ipsum in innocentia fulgentem de hac vita subtraxit. In oratorio autem, quod ipse et mater sua super Naham fluvium in supradicto prædio, suo construxerant, cum maximo concursu populorum totius regionis sepultus est: aliis quidem super eum flentibus, quoniam immaturus de præsentis vita sublatus est; aliis vero super eum gaudentibus, quia per miracula, quæ Deus ibidem per eum fecit, tota regio illa, velut dies per solem, illuminata est. Per octo namque annos Deus plurima signa et miracula, per merita hujus dilecti sui, in prædicto loco in infirmis, in claudis, et in captivis fecit; ita ut quicumque in tribulationibus vexabantur, ad sepulcrum ejus venientes, per gratiam Dei liberati sint.

C 11 Beata autem Bertha, vidua Dei electa, post felicem obitum filii sui, sanctam vitam in magna contritione cordis sui deinceps duxit; et omnia quæ habuit ad sepulcrum filii sui pro servitio Dei obtulit: et cuncta necessaria congregationi Fratrum, qui ibidem Deo in divinis serviebant, ex his pleniter ministravit. Nam post finem filii sui in omni bonitate jejuniorum, eleemosynarum, et orationum fere per viginti quinque annos vivens, multos labores pro Dei amore pie et juste consummavit; et deinde corporali infirmitate correpta, spiritum, quem semper in cœlestibus desideriis infixerat, Deo reddidit; et in pace, in sepulcro filii sui, in præfato prædio suo honorifice sepulta est.

D 12 Qua defuncta prædictus locus in honores sanctitatis, et in pace quietis usque ad tyrannidem Nortmannorum perstitit. Quibusdam etenim annis post felicem transitum Beatæ hujus Berthæ transactis, gens Nortmannorum, a finibus suis egressa, plurimas civitates circa fluenta Rheni divino judicio devastavit: *e* Treverim quoque destruxit, et sic grassando ad *f* civitatem Roboldi patris scilicet B. Roberti, ubi Naha fluvius Rheno commiscetur, de quo supra dictum est, perveniens, hanc etiam ruina et incendio ad nihilum redegit. Quo facto, cum nefarii homines isti tandem percussi, feritatem suam deposuissent, et ad terras suas redirent; incolæ præfati loci, qui superstitēs remanserant, et qui per diversa latibula dispersi fuerant, revertentes, et civitatem suam dirutam cernentes, ex altera parte Nahæ fluvii, propter munimen decurrentium fluminum et adjacentium montium, alia habitacula

sibi ædificabant: et omnia quæ in lignis et lapidibus, in ejectis fundamentis atque in aliis utensilibus, a prædicto destructo loco deferre poterant, ad alteram ripam Nahæ ad illic habitandum deportabant. Et sic prior locus, qui dudum frequentia populorum, celsitudine ædificiorum, amplitudine divitiarum pollebat, desolatus est, atque per subsequentia tempora ad majorem desolationem perductus. Unde et omnia prædia, quæ B. Robertus hereditario jure possederat, per extraneos et diversos homines in contrarietatem dissipationis distracta sunt, et nihil ex iis incon vulsum permansit, excepta ecclesia, in qua idem Dei electus, ut supra dictum est, una cum matre sua requievit, quæ et usque ad tempora nostra duravit: sic etiam, quod eam oculis nostris perspeximus, cum ad eundem locum Dei monstratione pervenissemus: et exceptis quibusdam paucis vinetis ad eandem ecclesiam pertinentibus, quæ a Domino *g* Hermannō Hildesheimensi Episcopo, et fratre ipsius nobili viro, Bernardo dicto, per nos pretio comparavimus.

ANNOTATA.

a Hunc locum totum a se descriptum edidit Freherus in *Originibus Palatinis* par. 2 cap. 11: at quod expectamus, ipsa loca et maxime fluvii ubi sint siti, non indicavit.

b Habelius in *Vita Germanica* Selsam fluvium statuit ad Ingelhemium oppidum, scilicet Sursam ad Rhenum; nec procul inde fluviali Wiza et Apfla statuuntur, vulgo Sels, Wißs, Apffel dicti.

c Simeræ urbs Ducatus titula celebris est ad amnem Simeram, qui in Navum defluit et hinc termini Ducatus S. Ruperti videntur assignandi.

d Altera hic interjecta digressio fuerat.

e Trevirensis urbis excidium contigit anno 882 et sequenti.

f Binga hic appellatur civitas Roboldi, patris S. Ruperti.

g Hermannus præfuit Ecclesiæ Hildesheimensi ab an. 1160 usque ad an. 1174, qua redux e Palæstina obiit in Italia. At S. Hildegardis vixit usque ad annum 1177.

TESTIMONIUM AUTHENTICUM

De aliquibus Reliquiis translatis.

F Nos Joannes Svicardus a Cronbeg, insignis Metropolitanæ Ecclesiæ Moguntinæ Scholasticus, ac S. Albani Præpositus, Reverendissimi ac Illustrissimi in Christo Patris ac Domini, D. Wolfgangi sanctæ Sedis Moguntinæ Archiepiscopi, S. R. Imperii per Germaniam Archicancellarii, Principis Electoris, Vicarius Generalis in spiritualibus, et ad infra scripta ab eodem specialiter deputatus Commissarius, universis et singulis, ad quos hæ nostræ pervenerint, post debita nostra promptaque officia et obsequia, notum facimus et esse cupimus, qualiter Reverendissimi ac Serenissimi Domini et Principes, D. Philippus D. G. Episcopus Ratisponensis et Ferdinandus Præpositus Argentoratensis, Palatini Rheni Comites, ac utriusque Bavarie Duces, post absolutam in hac nostra Metropolitana urbe et ecclesia, juxta statuta et consuetudinem ipsius, non sine præclaro virtutum et Religionis exemplo, residentiam, cum hinc a nobis ad sacra limina Apostolorum recedere statuerunt, pro ea qua sunt erga Deum Deique sanctos, quorum memoria in benedictione est, ardenti pietate et affectione petiverint, ut priusquam ab ecclesia et diœcesi nostra discederent, sacra loca et monasteria religiosa veneratione

EX MSS.

A visitare, ac de sacris eorum Reliquiis nonnihil secum
ferre et asportare gratioso consensu Celsitudinis
suar liceret. Quorum laudabili zelo et pietati Celsi-
tudo sua gratificari cupiens, nobis speciali mandato
commisit, ut piis votis eorum satisfaciētes, petiti-
onem quamprimum effectui mandaremus. Quod pro
debito obedientiæ nostræ obsequio exequentes, ac-
cersito ad nos Reverendo viro Vito Mileto, sacræ
Theologiæ Doctore ad S. Mauritium hoc loco Præ-
posito, cum cum litteris et mandatis Vicariatus et
Commissariatus nomine, una cum Reverendo et
eximio viro ac Domino Quirino Leonino, ejusdem
sacræ Theologiæ Licentiato, Cathedralis Ecclesiæ
Ratisponensis Canonico, Serenissimorum Principum
Theologo et moderatore, ad ecclesias et circumja-
centia loca sacra amandavimus, iisdemque plena-
riam potestatem fecimus, sacras eorum Reliquias in
archiviis et reliquiariis debita eum reverentia inqui-
rendi, aperiendi, examinandi, ac de iisdem quantum
discretioni et religioni congrueret, in timore Domini
ad nos referendi. Qui commissum sibi munus, sedulo
exequentes, prævia diligenti inspectione et informa-
tione, has ad nos ex Abbatia Virginum montis S.
B Roberti, vulgariter Rupersberg, Ordinis S. Benedi-
cti, juxta oppidum Bingam, Reliquias attulerunt,
scilicet duas costas de S. Ruperto, filio quondam
Roboaldi Comitis Palatini Rheni, ex Berta Austras-
iæ et Lotharingiæ Ducissa, adhuc carnosas : item
alia tria ossa oblonga ejusdem : item de spina
dorsi adhuc carnosa : item dentem ex ejusdem
capite, de mento superiori sub oculo dextro : item
ossa tria de S. Hildegarde, ibidem quondam
Abbatissa, Virgine nobilissima et religiosissima,
quæ spiritu prophetico plena, conscripsit opus epi-
stolarum pulcherrimum de suis visionibus sive reve-
lationibus, tempore D. Bernardi et Eugenii Papæ
terti, quos libros illius Eugenius quartus approbavit
et confirmavit; ejus natalis celebratur xvii Sep-
tembris. Item de eadem costulam unam ac de
spina ejusdem : item ossa duo de S. Bertha ma-
tre S. Ruperti, Austrasie et Lotharingiæ Ducis-
sa : item guttur cum alia particula de S. Sa-
tyria Virgine et Martyre. Quas quidem sacras
Reliquias nos debita eis reverentia accipientes et
exosculantes, accepto prius a Dominis Subcommis-
sariis solenni juramento, quod eas in locis debitis,
archiviis et reliquiariis, pro veris, certis et indubi-
tatis sacris Reliquiis, ab antiquo et ultra hominum
memoriam ab omnibus vere Christianis orthodoxe
C Catholicis semper et ubique reverenter habitas et
cultas, ac de iisdem non raro ante hac ab Archi-
episcopis Moguntinis summis Regibus et Principibus
communicari ac transmitti solitas, bona fide depre-
henderint et compererint : ita quod de earum fide

et veritate nemo vere Christianus ambigere possit D
aut debeat. Ea qua decebat reverentia animique de-
missione, nomine et ex parte Reverendissimi et Il-
lustrissimi Domini nostri Archiepiscopi et Principis
Electoris Moguntini, Serenissimis Principibus, sub
ipsa sanctæ Missæ celebratione, cum multis aliis
huic instrumento non insertis Reliquiis, præsentibus
ad hoc specialiter requisitis Notario et testibus in-
fra scriptis, in Dei nomine, ad ipsius et omnium
Sanctorum suorum gloriam tradidimus : Deum Pa-
trem Domini nostri Jesu Christi, cum quo omnes
sancti feliciter vivunt et regnant, humiliter et ex
animo precantes, ut hoc quaecumque servitutis no-
stræ obsequium illis ad gloriam et honorem, Sere-
nitatibus vero ipsorum nobisque omnibus eorum in-
tercessione ad salutem proficiat æternam. Amen. In
quorum omnium et singulorum fidem præsentibus
hasce fieri, propriaque manu subscribere, ac sigillis
Vicariatus nostri et ipsius Abbatissæ et Conventus
memorati monasterii communiri volumus. Acta sunt
hæc in Metropolitana civitate Moguntia, in Sacello
coriæ Serenissimorum Principum, sub anno nativi-
tatis Christi millesimo quingentesimo nonageno se- E
cundo, die vero x mensis Augusti, Pontificatus S. D.
N. D. D. Clementis octavi anno primo, præsentibus
ibidem Rev. Nobilib. Magnif. et eximiis viris ac Do-
minis, D. Adolpho Wolff dicto Metternich, Cano-
nico Spirensi et Præposito S. Andreae Wormatiæ,
dictorum Principum Aulæ præfecto; D. Ætherio
Hoffmant S. Theol. Doct. Collegiarum Ecclesiarum
D. Virginis ad gradus et S. Petri extra muros Mo-
guntinenses respective Decano et Cantore, almæ
Universitatis Moguntinæ pro tempore Rectore; D.
Balthasaro Bafer ab Holobus, dd. Principum Cubi-
culario; D. Joan, Hagero Bavaeo, dd. Principum
Capellano, ad præmissa specialiter requisitis et vo-
catis. Quæ omnia et singula, in jam dicto loco et
die, circa horam septimam antemeridianam, sacro
prius Missæ officio, ipsis reliquiis super altare po-
sitis, devote habito, per tunc D. Rev. Archiepiscopi
Moguntini deputatos Commissarios supra memoratos,
una ibidem adhuc existentes, tactis primo per ipsos
Sanctis Dei Evangelii, ad tenorem datarum litterarum,
vere et legitime dicta, acta, gesta, tradita fuisse,
ego Georgius Molitoris, publicus Notarius, Reveren-
dorumque Dominorum Capituli summæ ædis sacræ
Moguntinæ Secretarius, juratus, una cum testibus
supra scriptis, mecum ad hoc specialiter de novo roga-
tis, in veritatis testimonium evidentissimum, hac meæ
manus subscriptione propria ac signeto Notariatus ad
marginem solito appposito, coram universis et singu-
lis attestor.

† locus sigillorum †

G. II

DE SANCTO WITESINDO, MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

ANNO DCCCLV

Historia
martyrū,

S sanctus Martyr Enlogius, sub Maurorum tyran-
nide coronatus, scripsit *Memoriale Sanctorum*,
qui in eadem persecutione Christi fidem aut
confessionis constantia aut sanguinis etiam effu-
sione confirmarunt, ac lib. 3 cap. 13 describit marty-
rium SS. Amatoris, Petri et Ludovici, quos perem-
ptos assunt ii Kalendas Majas Æra dcccxciii, is est
annus Christi dcccclv, ut diximus ad eorum Acta xxx
Aprilis. Dein cap. 14 ista subiungit : Ea tempestate

Witesindus quidam, vir ætate jam plenus, ex pro-
vincia Egabrensi, qui nescio ob quam persecutio-
nem dudum fidei sanctæ lapsum incurrerat; dum
ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur,
abnegat se hujusmodi sacrilegio manere infectum :
et quod vel carnis infirmitate, vir circumventionem
diaboli scelus admiserat, constanti animo ejuravit
ac reprobavit. Illo momento cum talia fateretur,
sub celeri indignatione peremptus est Æra qua su-
pra.

memoria in
fastis 30
Aprilis

15 Maji.

A pra. scilicet DCCCXCIII, sive anno Christi MCCCLV. Ferrarius quia dies martyrii non indicatur, Ferrarius in Catalogo generali eum retulit cum praecedentibus tribus Martyribus ad diem etiam xxx Aprilis his verbis: Cordubæ in Hispania S. Witesindi Martyris, Egabrensis: et addit ex tabulis suæ Ecclesiæ: nam in Tabulis generalibus Ecclesiæ Cordubensis hac die agitur de S. Amatore imo et sociis. Hæc Ferrarius, ut videntur indicare tabulas Ecclesiæ Egabrensis. Addit dein a Marietta assignari natalem ad diem x ejusdem mensis Aprilis. Agit hic de eo lib. 2 de Sanctis Hispaniæ cap. 92, et expresse sub finem asserit, ab Eulogio non indicari mensem neque diem, ut passim alibi factum. Martinus de Roa libro de Sanctis Cordubensibus, eumque secutus Tamayus Salazar ad hunc xv Maji referunt S. Witesindum Martyrem,

asserentes a Romanis hunc diem ejus festo relictum esse, instante Joanne del Pino, Presbytero piissimo et devotione erga Sanctos suos conspicuo. Pro isto aliisque Sanctis, quorum quia nomina deerant Romano Martyrologio cultum intermissum esse dolebat, exhibente auctoritatem antiquorum Breviariorum, quorum unum, inquit Roa scribens anno MDCXV, penes me est, centum et viginti quatuor annis antiquius. Ambrosius Morales, in Commentario ad hanc Vitam, asserit Egabrum priscum, idipsum quod nunc Cabra est, oppidum fuisse, et Episcopum olim habuisse, et nunc Comitatus nomen et titulum præbere: distare a Corduba milliariis sex et triginta, sive (ut ait Marietta) circiter duodecim leucis. Inde ergo oriundus S. Witesindus, Cordubæ martyrii palmam est adeptus.

D
AUCTORE G. H.

DE S. NICOLAO MYSTICO

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

G. H.

ANNO
DCCCXCXV

Memoria in
MSS. fastis
Græcorum.

13
Lronis Sapientis seu Philosophi Imperatoris Constantinopolitani Mysticus fuerat S. Nicolaus, id est, non solum secretioris ejus consilii Senator, sed ipsius Senatus oculus seu Præses; et ab hoc excellenti Magistratu translatus est ad Patriarchatum Constantinopolitanum, ac tandem plenus dierum ac meritorum migravit ad Christum, hoc xv Maji: ad quem diem, sancti, sive τοῦ ἐν ἀγίοις, Patriarchæ Constantinopolitani Nicolai depositio inscripta est pervetusto Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod est Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis. Ejusdem Patriarchæ Nicolai sacra memoria ad eundem diem celebratur in Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O et num. 148, et in unis Menæis Ducis Sabaudiae: in alteris vero refertur ad diem sequentem xvi Maji, uti etiam in Parisiensibus Cardinalis Mariani. At pridie sive ad diem xiv Maji, in MSS. Divionensibus Petri Francisci Chiffletii, dicitur S. Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus in pace quievisse, adjungiturque hoc distichon.

Ὁ Νικόλαος ἐκλιπὼν στίαν βίου,

Πρὸς ἄσκιον μετέλθε φωτός χωρίον.

Umbra relinquens Nicolaus seculi,

Translatus est in nescium umbrarum locum.

C
Creatus Patriarcha anno 895.

2 Inter uxores, quas Leo Sapiens successive duxit, prima S. Theophono, quæ a Græcis refertur ad diem xvi Decembris, quarta Zoe fuit, quam in illa dignitate vixisse annum unum et menses octo, scribit Leo Grammaticus in Chronographia, hanc Zoen materlateralis suam appellans, adeo ut certior haberi uqueat auctor notitiæ de S. Nicolao postulata. Mortuo ergo S. Antonio Culea Patriarcha, ejus Acta illustravimus ad diem xii Februarii, in ejus locum Nicolaus Imperatoris Mysticus proventus est anno MCCXCV, quem creditum sapientia alios et prudentia antequam ait Cedrenus: quæ vero deinde contigerunt, ita narrant Leo Grammaticus pag. 481. Tauromenium Sicilia civitas Eustathii capta est, socordia aut verius proditiōe Eustathii classis Drungarii, et Caramali, nec non Michaelis Characti, ibidem repertorum, quamplurimis Romanorum ea in clade cæsis. Reversi in urbem ab Imperatore et Patriarcha reprehensi, et a Michaelis Characto proditiōis convicti, morte condemnati sunt: Patriarcha vero Nicolao apud Imperatorem interpellante, mors condonata: verberibusque solimmodo subjecti, bonis eorum publicatis, inter monachos detrusi sunt. Et pag. 483, E Zoe, inquit, quarta conjuge Constantinum filium Leo suscepit,

qui festo Luminum a Nicolao Patriarcha in magna Ecclesia, suscipientibus puerum e fonte Alexandro Imperatore, Samona Patricio et Proceribus cunctis, baptizatus est.... Eandem vero Zoen declaravit Augustam Imperator, quem ea propter Ecclesiæ liminibus Patriarcha prohibuit: ut exinde pariter dextera Ecclesiæ parte, via consueta penitus relictæ, ad Mitatoricum usque pertransiret. Samonas deinde Accubitor proventus est, quod ad omne facinus et pravtatem Imperatori manum præberet auxiliarem, et adversus Ecclesiam cœperunt meditari. Vocatum quippe ad se Nicolaum Patriarcham die primo Februarii, precibus instabant, ut in Ecclesiam reciperentur. Ut vero flectere non potuerunt, a convivio publico, ad quod vocatus fuerat, ejectum et per Bucolcontem ductum, lintrique impositum, in Hieriam trajecerunt: e qua pedes ad Galacrenos usque nive multa delibutus pervenit. In ejus locum Euthymius Syncellus vir gravis et temperatissimus suffectus est, quem dicunt divina revelatione id munus suscepisse. Volebat enim Imperator hæresim et legem ponere, qua viro tres quatuorve uxores ducere liceret, pluribus doctissimis viris ad id opus conferentibus. Hæc Leo agens de uxoribus successive ducendis, et consentit Cedrenus, ejus interpretes perperam interposuit simul tres quatuorve uxores ut ducere liceret. De illa olim prohibitione lata consule Matthæi monachi quæstiones matrimoniales, libro 8 tomi primi Juris Græco-Romani, et quæ Cardinalis Baronius Annalibus inseruit ad annum nongentesimum primum, ubi allegat promulgatam ab Imperatore hoc Leone constitutionem, quæ prohibuit tertium matrimonium, ut illud contrahentes poena per sacros Canones statuta plecterentur. Interim ille idem, qui hæc sanxit, post tertiam uxorem defunctam, adhuc quartam accepit. Cujus rei causa Nicolao Patriarcha ab Ecclesia ejectus est, omnesque illæ turbæ sunt subsecutæ in ejus ejectione et Euthymii subrogatione, cum schismate divisa illa Ecclesia, Nicolao alii, alii vero Euthymio inhaerent. At quomodo se habuerit quadrigamia ista Leonis Imperatoris in conjugum successionem, ex Præambulis Constantini Porphyrogeniti ad edictum unionis ex libro 2 Novellarum Juris Orientalis describit, ibidemque videri potest tomo 1 pag. 103. Sed potius ad restituendam in Sedem S. Nicolaum propinquemus: quo nos monuducens tradit Leo Grammaticus ita scribendo.

3 Cum Leo Imperator gravi morbo jactatus, successorem suum fratrem Alexandrum designasset,

E
baptizat
Constantinum
filium Leonis
Imp.

mittitur in
exilium,

* Galaerenorum monasterium a se conditum.
Cedrenus

quod obstaret
quarto conjugio Imperatoris.

F

Duobus
rebus vitam
impetrat:

Auctore G. H. Leone mortuo ab Alexandro cum Constantino imperante, restituitur Sedl.

Cum aliis Constantini Imperatoris Procurator constituitur,

A set, essetque obtestatus ut Constantium filium suum protegeret; diem extremum obiit undecimo die Maji: quem etiam diem obitus assignat Cedrenus. Mensem Majum solum indicat Zonaras: at Coropallates Scilizta ait xi Junii mensis decessisse e vita. Annus is erat nongentesimus undecimus. Tum, inquit Leo Grammaticus, imperavit Alexander una cum Constantino Leonis filio annum unum dies viginti novem: missoque ad Nicolaum ad Galacrenas nuntio, Euthymium Patriarcham deposuit, et Nicolaum secundo restituit. Habuit autem Alexander ad Magnuram Silentium, et concilium celebravit, atque Euthymium ab Agatho advocavit: eundemque cum Nicolao Patriarcha sedere jussit, iudicii assessores ejus depositioni vacabant attentius, cum dedecore venerandi et per omnia mirandi viri colendam barbam vellicantes, aliaque opprobria et injurias inferentes: quas quiete et mansuete honorabilis et sacer vir tolerabat. Ex quibus ad Agathi aedes vita functus, in proprio monasterio juxta Psamathium depositus est.... Alexander Imperator mori se praevidens, Nicolao Patriarcha, et Stephano Magistro, et Joanne Magistro Elada, et Joanne Rectore, et Euthymio, et Basilize, et Gabriele pule Procuratoribus institutis, Constantino Leonis filio reliquit Imperium.... Eo itaque Palatii potestatem adepti, Nicolaus Patriarcha rebus communibus providebat, curamque gerebat quotidianorum regni negotiorum....

a Simeone Principe Bulgariae reverenter excipitur,

C Stemonatis vice proprium capitis tegumentum ejus imposuit capiti. Denique itaque immensis et quam maximis excepti Simeon et ejus filii in patriam reversi sunt, ad invicem discordes ob praefatae pacis conditiones....

degit in Palatio,

adest nuptiis Constantini.

Romanum Lecapenum Imperatorem coronat:

3 Constantinus Imperator revocatam a matre et ad se translata Imperii potestatem omnem declaravit, et Nicolaum Patriarcham. Stephanumque Magistrum in Palatio sibi adesse mandavit.... Imperator et Patriarcha Joannem Garidam ad se vocatum Scholarum Domesticum esse jusserunt, veriti ne Phocas in rebellionem deficeret.... Nicetas autem Patricius, Romani consocer, in Palatio praefectus, Nicolaum Patriarcham inde dejecit.... Sacrum autem jejuniorum quinta hebdomade, mense Aprilis, Helenae Romani filiae contractus nuptialis arrha a Constantino Imperatore traditur, et tertia Paschatis feria, Galileae dicta, benedicuntur, et cum ea nuptialibus corollis redimitur a Nicolao Patriarcha: et tunc Romanus Imperatoris pater declaratur, et Romani vice Christophorus ejus filius Heteriarches instituitur.... Quarto vero supra vicesimum Septembris mensis, Caesaris dignitate; Decembris autem mensis decimo septimo Christi Domini Proparentum festo, Imperii diademate a Constantino

Imperatore et Nicolao Patriarcha Romanus ornatur: D Sanctorum deinde Luminum die Theodora uxorem coronat. Mox Maji mensis die decimo septimo Indictione * quinta Christophorus Romani filius Imperator renuntiatur, et ejusdem mensis vicesimo sanctae Pentecostes die festo a Constantino redimitur: istique duo soli ejusdem diei processu solenni per urbem progressi sunt. Porro Julio mense Indictione * viii, die Dominica, totius Ecclesiae a Romano inita est concordia, cunctis Metropolitibus et Clericis, qui a Nicolai et Euthymii partibus divisus steterant animis, in consensionem redeuntibus....

6 Septembri vero mense Indictione * ii, Simeon Bulgariae Princeps, copiis omnibus eductis adversus Constantinopolim, expeditionem parat. Inde Thraciam et Macedoniam depopulatur, incendia ubique spargit, evertit omnia, et ad arbores usque exscindit. Ad Blachernas praeterea devectus, Nicolaum Patriarcham et Procerum quosdam, ut de pace conferrent, ad se mitti postulavit. Datis igitur ex parte utraque obsidibus convenerunt, prius quidem Nicolaus Patriarcha, deinde Michael Patricius Stypietes, et Joannes Mysticus, qui ab Imperatore secundas tenebat. Et hi quidem cum Simeone de pace tractatum habebant: Simeon autem retro eos amandavit: ipsum vero Imperatorem videre expetiit, a multis de ejus prudentia, fortitudine et solertia certior factus.... Imperator una cum Patriarcha Nicolao ad Blachernas et sanctum loculum progressus, ad preces manus extendit: deinde pronus in terram cadens, sacrum lacrymis pavementum irrigavit; Deiparam a labie immunem obtestatus, ut inflexum et rigidum superbi Simeonis emolliret cor, et quae sunt pacis inspiraret: sacroque scrinio, quo veneranda sanctae Deiparae vestis reposita est, aperto, illam inde sublata, ex fide qua in immaculatam Dei Genitricem pollebat, velut galeam capiti circumponens Imperator, firmissimis armis monitus, classi viae comite, clypeis, et armis adornata, ad praefixum locum cum Simeone tractaturus accessit.... Simeon equo desiliens ad Imperatorem accessit, dataque invicem salute, pacis tractatum moverunt.... Simeon Imperatoris moderationem et sermones cum verecundia miratus, pacem componi annuit. Cum igitur sibi invicem valedixissent, a se mutuo disjuncti sunt....

7 Decembris autem mensis die vicesimo quinto, filios suos Stephanum et Constantinum Romanus Imperii corona cinxit: sed et Theophylactum filium Clericum totendit Patriarcha, et Subdiaconum ordinavit, tandemque Syncellum promovit, cum prius ad sanctum Ingressum cum Subdiaconis adlectus processisset.... Mensis vero Maji die decimo quinto Indictione * iii mortem obiit Nicolaus Patriarcha, post secundam renuntiationem throno potitus annos tredecim: ejusque corpus in Galacrenarum monasterio ab eo condito depositum est.

8 Hactenus Leo Grammaticus, auctor coxvus et oculatus testis in sua Chronographia, quam Indictionibus perperam definitis interturbavit incuriosus aliquis amanuensis. Nam sicut antea pag. 497 lin. 7 legebatur Indictio decima nona cum sola nona esset collocanda, ita in jam transcriptis eadem nona Indictio perperam vocatur quinta, anno scilicet mccccxxi, quo Christophorus Romani Lecapeni filius die xx Maji festo Pentecostes est Imperator coronatus. Eo scilicet anno Cyclo Lunae 10 Solis 6 littera Dominicali G Pascha celebratum fuit ipsi Kalendis Aprilis, et festum Pentecostes dicto xx Maji. Eodem errore dein Indictio octava pro decima, secunda pro undecima, et tertia pro decima tertia notatur, atque ita apud Continuatorem ix Indictione: legi observat in Notis Combefis. Mortuus ergo est S. Nicolaus xv Maji anni mccccxxv. Restitutus autem in Sede ab Alexandro Imperatore, anno mccccxi

anno 925.

aut

A ant initio sequentis. Nam is solum anno uno et diebus viginti novem regnavit : atque ita hac secunda vice Ecclesiæ præfuit S. Nicolaus annis tredecim. Appellatus est idem Nicolaus Priscus, seu ejus nominis primus, respectu eorum qui postea successerunt, fueruntque Nicolaus Chrysoberges sub Basilio Romani Leucapeni

filio post annum DCCCCLXXX ; et Nicolaus Grammaticus, sub Alexio Comneno seniore seculo XII : extat autem tomo I Juris Græco-Romani lib. 4 inter Sententias Synodales Constitutio sub titulo Nicolai Prisci, quod litteræ Patriarchales gratis concedantur petentibus eas, uti ibidem pag. 249 legi potest.

D
AUCTORE G. H.

DE BEATO DOROTHEO

EREMITA LUCAE IN ITALIA.

G. H.

XV MAJI

Franciscus Maria Florentinus, nobilis Lucensis, a quo habemus Martyrologium S. Hieronymi erudite illustratum, sequentia nobis de hoc beato Eremita communicavit. Idibus Maji in Comitatu Lucensi in Vico Cardoso, longe ab urbe Lucensi xviii millia passuum, depositio B. Dorothei Eremitæ : quem in quadam valle, proxima sacello ejusdem nominis dicato, diu ab humana consuetudine sejunctum, vigiliis, orationibus atque contemplationibus intentum, immaculatam vitam duxisse ex antiqua traditione perhibent. Addunt locum, quem incolebat pius Eremita, adeo aquis caruisse, ut necesse illi foret supplices ad Deum preces fundere, ut de opportuno latice providere tuguriolum suum dignaretur. Plenus erat fide, baculum quo nitebatur in terram defixit, et somno captus, dum expergiscitur, baculum in arborem frondibus ramisque scatentem excrevisse vidit : ad ejus radices fontem enatum admiratur

Sacello erecto
honoratur

ad ejus
viventis preces
baculus
fronduerat

perennis vividæque aquæ. Perstat adhuc fons, et plures, beati Eremitæ meritis, ex eo bibentes, a Deo sanitatis gratiam adipiscuntur. Fama est oppidi Burgensis incolas pluries observasse supra locum sepulture beati Viri nocturnos splendores, et hinc ansam accepisse, ut sanctum corpus furtim surriperent, sed improvisa cæcitate percussos abstinuisse. Celebratur quotannis ex antiquissimo instituto festum; et brachium thecæ argenteæ impositum quotannis sacra pompa ex parochiali ecclesia ad B. Dorothei sacellum defertur, Episcopo Lucensi probante. Hæc Florentinus : quæ pleraque etiam habet Franciottus de Sanctis Lucensibus pag. 507 et sequenti. Additque imaginem antiquam ejus in altari conspici, et in hoc aliquas ejus Reliquias ab Alexandro Guidiccione seniore Episcopo Lucensi repertas, ac Missas frequenter de eo celebrari.

et fons in
arido sca-
turierat.

Nocturni
splendores
post mortem.

Processio
annua.

E

DE S. ISIDORO AGRICOLA

MADRITI IN CASTELLA.

D. P

CIRCA MCXXX.

Brevem habuit nec nisi viginti novem mensium Pontificatum Gregorius Papa XV, sed multis rebus in communem Ecclesiæ utilitatem et magnam Catholici nominis commendationem sub eo gestis memorabilem. In his fuit quinque clarissimorum Sanctorum anno MDCXXII uno eodemque die XII Martii celebrata canonizatio, quando hanc communem omnibus Orationem primus cantavit Pontifex : Deus qui glorificantes te glorificas et in Sanctorum tuorum honoribus honoraris ; concede propitius ut qui Sanctorum Isidori, Ignatii, Francisci, Theresiæ et Philippi gloriosa merita colimus, eorum apud te patrocinia sentiamus. Ex his Ignatius de Loyola, Fundator Societatis Jesu, colitur xxxi Julii ; Theresia Virgo, Fratrum ac Sororum Ordinis Carmelitarum arctioris observantiæ reformatrix ac magistra, xv Octobris ; Franciscus Xaverius, e Societate Jesu Indiarum ac Japoniæ Apostolus, iii Decembris ; hoc autem mense Mayo die xxvi, Philippus Nereus, Congregationis Oratorii Fundator ; et præsentis die xv Isidorus Agricola Madritensis : de ejus veneratione atque cultu quidquid præfari possemus, longe distinctius copiosiusque continetur in iis, quæ dictam canonizationem prægressa narrabimus, post antiquiora Acta, quæ recenti adhuc plurimum miraculorum memoria conscribi jussit quidam Joannes Diaconus paulo post annum MCLXI, et insigni appendice auxit anno MCLXXV vel paulo post.

Canonizatio 12
Martii 1622
peracta.

C

Acta scripta
anno 1275,

2 Eorum vetustissimum exemplar nunc serratur, cum ipso Sancti incorrupto corpore, intra eandem pretiosissimam arcem : sed exemplar authenticum, transumptum a Notariis publicis anno MXXCV, obtinuit Excellentissimus D. Gaspar Ibanez de Segovia et Peralta

quorum au-
thenticum
exemplar
anni 1595
exhibemus,

Marchio de Mondejar atque Agropoli, ad jus gradus eminentioris Magnatum Hispaniæ, quos Grandes appellant, anno MDCLXXVIII proventus ; a quo damus submissum eciographum, illustramus Annotationibus : et subjungimus primum Analecta ex Jacobo Bleda, Ordinis Prædicatorum viro erudito, et magnæ etiam in Palatio auctoritatis, Vitam et miracula S. Isidori duobus libris Hispanice complexo ; deinde recentiora miracula, quæ idem Jacobus Bleda ex Processibus authenticis collecta similiter Hispanice dedit, ex eodem Latine reddita proferimus. Scripsit opus suum Bleda et imprimendum dedit post decretum, sed necdum celebratum Canonizationem ; ad ejusque calcem secundam uberiores editionem promittit, tractaturus in ea haud dubie de festis triumphis, Romæ atque Madriti Sancto jam canonizato exhibitis ; sed ea non videtur prodixisse in lucem. Nos certe tale nihil adhuc vidimus, uti neque de miraculis canonizationem secutis quidpiam ; quæ tamen, auctiori jam S. Isidori honore, multa ac magna credibile est accidisse, non tantum Madriti, sed per Hispaniam universam. Si autem petita per litteras aliquando nasciscamur, laud paulo amplior fortassis existet materia pro supplemento, quam quæ hic proprio loco proponitur.

F
cum Analectis
et miraculis
recentioribus
ex Jac. Bleda

3 Ante Bledam, qui Joannis Diaconi contextum operi suo verhotenus inseruit Hispanice redditum ; eundem anno MDLX Hispanice ediderat Joannes Hurtadus de Mendoza, Dominus de Fresno Torote ; et circa idem tempus ipsum priori Latinitate donaverat Petrus de Quintana Curatus Lalanzoneus, anno MDXCV vito sanctus. His succedens Mag. Alphonsus de Villegas, Sacelli Mozarabici S. Marci in ecclesia Toletana Capellanus, idem qui collegit opus Flos-
Sanctorum

Eundem Acta
ab aliis Latine
et Hispanice
edita :

A *Sanctorum nuncupatum, anno MOCXII imprimi fecit tra-*
 AUCTORE D. P. *ductionem novam Joannis Diaconi : quam mox anno*
MOCXIX Hispanice versiculis illigavit Lopez de Vega
Carpio ; contextum vero Latinum , omissis miraculis ,
Martyrologio Hispanico inseruit Joannes Tumayus de
Salazar. Præterea Melchior Ramirez de Leon, Proto-
notarius Apostolicus, ex Processibus Romam adductis ali-
quam vitæ et miraculorum historiam collegit Italice circu
tempus canonizationis prædictæ ; quam Germanice red-
ditam a May. Petro Albertal Presbytero, habemus ex-
cusam Dilingæ anno MDCXXIX. Hi sunt qui prænotatum
argumentum speciali tractarunt opere : ceteros qui idem
delibaverunt, longa serie adnotat Jacobus Bleda lib. I
cap. 2. Accesserunt autem postea plures quorum nomina
colligere tedious foret. Omittendus tamen non est Lu-
cius Marmarus Siculus, ceteris antiquior, qui Carolo I^r
Commentarios suos de rebus Hispanice anno MDCXVII de-
dicavit, et lib. 2 agens de Madritensi civitate ; Habet
etiam nunc, inquit, alumnus, virum sanctissimum,
nomine Isidorum, qui fuit agricola vir sanctissimus,
pro cuius meritis et operibus Deus multa miracula
in vita ejus et post mortem bonis hominibus osten-
dit : quæ nos in magno volumine legimus, eo scilicet
 B *quod ad S. Andreæ haberi diximus, sub nomine Jeon-*
nis Diaconi.

4 *Ad diem cultus quod attinet, is ut fixus esset mense*
 Qui nunc 4 *Majo Paulus V decrevit anno MDCXIX, cum antea cele-*
 15 Maji, *braretur annua translati primum corporis memoria Do-*
minica Quasi modo sive in Albis, uti constat ex ordina-
tionibus Confraternitatum, in honorem illius congrega-
tarum. Sic in iis quas anno MDLVII confirmavit Cardinalis
Silicans Archiepiscopus Toletanus, statuitur secundo
loco, ut festum S. Isidori, quod occurrit in Dominica
Quasi modo, quando corpus ejus fuit elevatum de
terra, celebret Capitulum cum Confratribus, qui tunc
fuerint in ecclesia S. Andreæ, aut alia quacumque
ecclesia vel monasterio, ubi talis devotio constituta
erit : in aliis autem, quas Cardinalis Quiroga appro-
bavit anno MDLXXXVI, dicitur nano loco, Ordinatus ut
Dominica Quasi-modo singulis annis fiat sollemnissi-
imum festum, cum Vesperis et Missa cantata, sicut
moris est, in ecclesia S. Andreæ, eo quod tali die
extractum de terra fuerit corpus S. Isidori. Id autem
sic esse servatum ab initio, persuadet articulus cujusdam
consultationis Capituli et Cleri Madritensis, habita anno
MCCCCXXXVIII, circa festivitatem immaculatæ Conceptionis,
S. Sebastiani et S. Isidori, ut melius observentur festa
dictorum gloriosorum Sanctorum, augeaturque fide-
lium devotio ; additurque ea sic esse ordinata, die xx
 C *Aprilis anno post Christi nativitatem MCCCCXXXVIII,*
cum Madriti in ecclesia S. Andreæ convenissent in-
tra capellam, in qua sepultum est corpus S. Isidori,
ad ejus festum celebrandum. Dicto enim anno, Cyclo
solis 19 lunæ 14 littera Dominicali E, Pascha cele-
bratum fuit xiii Aprilis, adeoque Dominica prædicta
ejusdem mensis die xx.

5 *Porro cum ex prædictis omnibus Ordinationibus*
 Locus, quo *nulla ullius alterius festivitatis Sancto celebranda no-*
 videtur 30 *titia habeatur, mirum est quid sibi velint hæc, a prælau-*
 Novembris fe- *dato Marchione ex quibusdam Confratrum ordinationibus*
 stum eius diei, *derumpta verba nobisque transmissa : E los Majordom-*
os, que escribano este anno en que estamos del
Segnor de 1487 annos, que empezo por el de Segnor
San Isidro, que es a 30 dias del mes de Noviembre
del anno 1487 annos, otorgamos e conocemos. Hæc
enim verba Latine reddita hunc sensum formant, Ma-
jores-domus qui scribuntur hoc anno, in quo sumus,
Domini MCCCCXXXVII, qui inchoatur per diem Domini
S. Isidori, qui est xxx dies mensis Novembris anni
MCCCCXXXVII, indulgemus et cognoscimus. Ego nisi
meras tenebras nihil hic video. Ut enim annus dicatur
inchoari a xx Novembris (videntur enim in istis verbis
anni initium et festum S. Isidori tali die componi) sup-

poni debet inchoari annus ecclesiastico more cum Domi-
 nica 1 Adventus. Atqui hæc ut in xxx Novembris ca-
 dat, requirit litteram Dominicalem E, talis autem
 primum fuit anno MCCCCXXXVIII, quando Adventus in-
 cipiens xxx Novemb. inchoasset ecclesiasticum annum
 MCCCCXXXIX. Sicut igitur is qui dictas ordinationes
 aliquando transcripsit, erravit ponendo numeralem cy-
 fram 7 pro 9, sic videtur omisisse quardam verba, alio-
 rum vero ordinem et sensum turbasse : qui fortassis hic
 fuit : E los Majordomos, que escribano este anno en
 que estamos del Segnor de 1489 annos, que empezo a
 30 dias del mes de Noviembre, por el dia del Segnor
 San Isidro, que es a [26 de April] del anno 1489 an-
 nos, otorgamos e conocemos. Sic enim hic foret sen-
 sus : Et Majores-domus (ita autem appellabantur Con-
 fraternitatis dictæ Rectores) qui scribuntur hoc, in quo
 sumus, anno Domini MCCCCXXXIX, inchoato a die
 xxx Novembris ; pro festo S. Isidori, quod est [xxvi
 Aprilis] anni MCCCCXXXIX, concedimus et cognosci-
 mus etc. Sicut enim in Consultatione anni MCCCCXXXVIII
 notabatur festum S. Isidori incidisse xx Aprilis, sic pro
 anno MCCCCXXXIX, qui hobiturus erat Pascha die xxix
 Aprilis, notandum erat festum xxvi ejusdem mensis. Si
 autem etiam in Novembri festum aliud celebratum ali-
 quando fuisset, credibile est distinctiorem ejus usus me-
 moriam apud posteros fuisse relinquentiam.

6 Interim Hieronymus Roman de Higuera (qui ut
 aliquando cognoscitur primus auctor fectorque fabula-
 rum sub nominibus Deatri, Maximi, Luitprandi, Ju-
 liani et Anti Hali hoc seculo productarum, permisit
 Dens plura MSS. illius venire in manus eruditorum
 virorum, quemque sola læsæ mentis præsumptio excu-
 sare potest a manifestissima alias impostura) Hierony-
 mus, inquit, de Higuera in suis ad Julianum annota-
 tionibus hactenus ineditis, Hispanice de S. Isidoro sic
 loquitur, Vitam ejus scripsit stylo simplici et parum
 limato Joannes Diaconus ecclesiæ S. Andreæ, circa
 annum MCLXV tempore Regis Alfonsi Sapientis :
 et quamvis non dicat quo tempore floruerit iste
 Sanctus, certo tamen colligitur ex Juliano Archi-
 presbytero S. Justæ, quod vivebat et mortuus est,
 quando Archiepiscopus Toletanus erat Visitanus,
 anno MCCCCXXXIII : et ultimo die Novembris celebra-
 tur ejus festivitas. Verba MSS. Hispanica misit nobis
 prælaudatus Marchio, Chimericarum Hieronymi inven-
 tionum solertissimus indagator ; de cuius fide sibi su-
 specta ne dubitare possint qui illo nomine ipsi adver-
 santur, apportune tale quidpiam a se lectum testatur
 Didacus Bleda, lib. 1 cap. 28 ; ubi nimium credulus
 Higuera sic ait : Julianus Archipresbyter S. Justæ
 Toleti, qui eodem circiter tempore (quo scilicet Jon-
 nes Diaconus scribebat) scripsit suam Recollectio-
 nem, loquens de S. Isidoro, et quod Joannes Diaconus
 S. Mariæ Madritensis ejus vitam scripserit,
 dicit quod celebrabatur ejus festum ultima die No-
 vembris, sicut refert P. Hieronymus de la Higuera.
 Eadem allegat ex Higuera Hieronymus Quintana,
 Historiæ Madritensis lib. 2 cap. 28 : sed res, inquit,
 mihi valde suspecta est, quia Julianus fuit Sancto
 contemporaneus : et siquidem eidem supervixit, ad
 diem tamen translationis quadraginta annis post
 obitum factam, quando primum colli Isidorus corpit,
 non potuit pertigisse.

7 Videmus autem in hoc exemplo, quam verum sit
 quod eruditissimus Marchio in suo discursu Historico
 pro Patronatu S. Fructuosi brevius, prolixius deinde
 prima parte Dissertationum ecclesiasticorum Dissert. 3
 cap. 4, demonstrat, Higuera fictiones suas ita compila-
 rasse, ut prius quam ex post auctoris mortem publici
 juris fierent per prælum, plurimum in iis successive
 mutaverit, addiderit, detraxerit, prout schedas suas cum
 variis frustatim communicando, eorum sententias vel
 objectiones probabat aut improbabat. Extrema enim et
 jam

D
 haud dubie
 depravatus,

translatus
 est ad Ju-
 liani scilicet
 recollectio-
 nes,

F

quas deinde
 auctori pla-
 cuit Chroni-
 con dici,

A jam perfecta MSS. sub nomine Juliani Petri, ad Bibliothecam Comitum de Olivares perlata fuerat, tamquam rarissimi pretii cimelium, indeque anno 1628 Parisiis excusa habemus (quam editionem vidisse Bleda non potuit) ea vero sic habent in Chronico n. 512 ad an. dccccxxiii. Hoc anno moritur Mageriti, quod a quibusdam falso dicitur Mantua Carpetanorum, Isidorus Agricola, vir pius et charitate fervens, 28 Novembris, vivens mortuusque miraculis multis celeberrimus. et in tota Hispania clarus. Scilicet quod in scriptis quæ Bleda vidit Recollectionis titulum ferebat, postea visum Higuera fuit Chronicon appellare: quia variorum Carminum Collectio appellandum erat figmentum aliud, impressum ante Chronicon. Mageritum pro Majorito, credi potest Parisiensium typothetarum errori vel autographi imperfectioni tribui potius debere quam auctori, sicut etiam quod dies 28 pro 30 irrepsit. Quod Joannes, qui in uno MS. dicebatur Diaconus S. Andreæ, in alio appellatur Diaconus S. Mariæ Madritensis, nescio quam causam habuerit: nisi notam jam multis auctoris fatuitatem. Cur autem ejusdem nulla jam in impressis fiat mentio, clare video. Constitutum Higuera erat finire Chronicon sui Pseudo-Juliani cum Imperatoria (si Superis placet) coronatione Alfonsi, scilicet viii filii Urracæ, peracta Anastasii Papæ auctoritate, ejus nominis quartus et ultimus vix sesqui anno sedit, defunctus in fine anni mcliv, quo tempore vulde senem concipi volebat Julianum suum, ut qui ab Alfonso VI, per similem fictionis licentiam Imperatore etiam coronato, Romam se missum comminiscitur, anno mxxxvi, cum Bernardo Archiepiscopo Toletano Hispaniarum Patriarcha, et ex ore Papæ tuac audivisse, quod semper ab Apostolicis temporibus fuerat Toletanus Archiepiscopus Patriarcha.

8 His autem positis, expungi debuit Joannis Diaconi nomen et memoria, quem ex ipso miraculorum ab eo descriptorum textu constabat sub an. mclxxv scripsisse; ut in eo quod Marchio allegat MS. Higuera censi debeat pro 1275 irrepsisse 1265 per memoriale auctoris vel transcribentis sphalma. Satis etiam praeclenter pro fatuo cavet Higuera, ne in morte S. Isidori meminisset Archiepiscopi Visitani: quippe qui in ultimum reformato Chronico confictum a se prius Toletanorum Archiepiscoporum Chronologiam pariter reformans, Visitanum e vivis exemerat anno dccccxlv. Confictam dixi, quia ab anno dcccxv, per annos trecentos sexaginta novem in Maurorum potestate Toletum fuit, teste Mariana; et anno primum mxxxvi post receptam a Christianis urbem secundo, tentata est spes deligendi novi Præsulis, quod in tanta rerum perturbatione tantisque tenebris aliquot ætatibus intermissum erat; uti scribit idem Mariana lib. 9 cap. 17. Quotquot igitur ab Urbano, sub quo urbs capta fuerat, ad Bernardum, eadem recepta ordinatum, nominantur Episcopi apud Tamajum de Salazar ad diem xxv Octobris, toti antiquitati ignoti numero triginta duo, ex Higuera somniantis cerebro profuerunt, interque illos supra nominatus Visitanus: æque ac tot Hispaniæ Imperatores, qui more Romanorum seu Germanorum Imperatorum, triplici donabantur corona, prima ferrea Toleti, secunda argentea Legione in templo S. Isidori Hispaniarum Actoris; tertia aurea Compostellæ in ecclesia S. Jacobi. O quam merito huic Pseudo-Juliani Chronico applicari potest, quod ab ore Tamaji veritas expressit de alio similis figmenti opere, ad 3 Aprilis: videmus in hisce Juliani Adversariis tot glossematum ineptias quod ferrum potius quam illa deglutire compellemur. Interim paucis rejectis, ceteris implet Martyrologium suum, et multos etiam hodie sequaces habet; quibus cum insano insanire permissis, dico, nulla verisimilitudine mortuum Sanctum fingi anno dccccxxiii; unde nec inventus est quispiam, qui in hoc Pseudo-Julianum sequeretur, etsi diem xxx No-

vembris ab eo sumptum, non esse rejiciendum putaverint aliqui.

9 Inter cetera parva quæ Toletum capto, Maurisque eo casu percussis, sub Christianorum ditionem adjuncta fuerunt oppida, idem Mariana Madritum numerat, certiora multo ad contexendam Historiam monumenta nactus, quam quæ ab Higuera sectatoribus obtruduntur figmenta. Hinc de ætate S. Isidori, qui pacata in solidum re Christiana floruit, peti potest verosimilius argumentum. Cum enim ex Joanne Diacono constet, mortui sanctitatem primum miraculis illustrari caplum quadragesimo a morte anno; idemque Joannes de miraculis istis dicat, multa quidem diversis temporibus ac diversis modis in pluribus personis esse ostensa sed quæ per culpam negligentie non sunt scripta: satis intelligere datur, quod ab obitu Sancti viri usque ad Æram mclxx, seu Christi annum mcccxxii (quando gestam primum eorum miraculorum, quæ ut suis temporibus patrata scribi jussit idem Joannes) ægre potuerint fluxisse integra duo secula, nec tamen multo minus quam seculum unum requiratur. Proinde non longe videtur aberraturus a vero, qui Sanctum diceret fuisse refossum, eo quo ab aliis mortuus statuitur anno mclxx, adeoque e vivis excessisse circa annum Christi mcccxx. Nam Relatio Cardinalis de Monte, quæ annis quadraginta serius eam mortem collocat coram Gregorio XI, ex iudicio eorum qui causam informarunt; minus verosimilem sequitur opinionem existimantium ipsum sancti Translationem ætate Joannis Diaconi ferme contigisse: quod sane ex ejus scriptis non colligitur. Quin potius ex 13 primis numeris, quibus Vita et translatio continetur, apparet, cum talia accepisse ex sola majorum traditione, non autem ex ore seniorum, qui ipsi vel Sanctum viventem cognoverint vel saltem Translationi defuncti interfuerint: alioqui non minori accuratione in istis erat notaturus Æram, quam notavit in miraculis pæne singulis. Quis enim credat veram temporis notitiam intra annos viginti, qui a Translatione ad primum miraculum fluxissent, adeo ab hominum memoria deleri potuisse, ut scriptor temporum notandorum minime negligens, discere nulla ratione potuerit, quo præcise anno facta fuerit Translatio: atque hinc ad definiendum proprium annum mortis ascendere? Quanto etiam longius a Joannis ætate removeris annum jam dictæ mortis, tanto minus miraberis veram ejus diem fuisse datum oblivioni, nec a Joanne cognosci aut scribi potuisse: qui nec ipsum diem Translationis gloriosæ indagando reperit; de quo ad nos aliud nihil jam superest, quam conjectura quod fuerit Dominica Quasi modo, quando quidem ea solitum fuerit annum S. Isidori festum instaurari, ut supra vidimus.

10 Joannes de Marietta, lib. 6 de Sanctis Hispaniæ ad initium Capitis 26, notat in Margine diem iv Aprilis; et in hoc sequacem more habuit Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum. Sed quid in eo sequi potuerit Marietta non video. Non certe annum quo scribebat, qui fuit mdcxii; ab anno enim mpxi usque ad annum mdclv numquam contigit Dominicam istam cadere in iv Aprilis. Multo minus divinaverim quomodo Fr. Joannes Ortiz, in suo Flos-Sanctorum scribere potuerit, quod sermonem de Sancto istic positum prædicaverit 1 Aprilis anni mclxxi: isto enim anno Pascha celebratum fuit die xxix Martii, adeoque Dominica Quasi-modo convenit in diem v, non 1 Aprilis. Postquam vero die xv Maji colit hunc Sanctum, etiam prius quam canonizaretur, indulsit Pontifex Paulus IV, et hunc diem festum agit universa Hispania, nequeo concipere, quæ causa inducerit Romani Martyrologi recognitores sub Urbano VIII anno mdcxxx, ut ad x Maji hæc legenda præscriberent, Madriti S. Isidori Agricole, quem Miraculis clarum Gregorius XV, una cum Sanctis Ignatio, Francisco, Teresia et Philippo in Sanctorum numerum retulit. Madriti certe

D
AUCTORE D. P.

Videtur autem obisse Sanctus

circa annum
1130, Translatus circa
1170
E

Dominica in Albis

F

Cui anni quartam

et 1 Aprilis

nul etiam
10 Maji
notarunt, non
apparet

sed expuncto nomine Joannis Diaconi,

et Visitani Archiepisc.

cui nunc inserta mentio S. Isidori ut an. 973 mortui,

A certe colitur hic Sanctus æque ac in toto Hispania die
 AUCTORE D. XV, uti constat ex ordine divinum Officium recitandi,
 quotannis imprimi solito, qualem habemus Madriti im-
 pressum pro an. 1647 et Hispali pro anno 1656. Co-
 litur autem festum ejus Hispali et Madriti ut duplex
 Majus, cum Octava, et præscribitur in Martyrologio
 primo loco ponendum nomen. Interim qui Romæ se-
 mel irrepsit error, continuatus est in nova editione anni
 MDCLXXIV, jussu Clementis X carata: quod satis fuerit
 hic monuisse eos ad quos ista res pertinet.

ACTA

Auctore Joanne Diacono ex MS.

FIDES AUTHENTICA

De stylo, vetustate, et forma Codicis originalis.

De vita et miraculis B. Isidori, Mantuani Car-
 pentani, opus Joannis Diaconi, quod retro a vetustis
 temporibus reconditum asservatur in Sacratio a ce-
 lebris Parochiæ Divi Andreæ ejusdem oppidi, exara-
 tum antiquissimis *b* characteribus. Auctor vixit
 circa annos MCCXXXII et MCCLXXV, qui testatur de his
 rebus, quibus vel ipse interfuit, vel ab illis qui in-
 terfuerunt se audivisse *c* commemorat. Stylus sim-
 plex, candidus, purus, et qui veritatem ipsam præ-
 sefert. Rerum series antiquissimis traditionibus
 hujus oppidi Madritensis, aliorum scriptorum testi-
 moniis, inscriptionibus et vetustis imaginibus, in
 quibus hujus sanctissimi viri gesta et miracula ex-
 primuntur, mirifice respondet. Ecclesiasticos hym-
 nos et cantica, quibus sanctus vir ea tempestate
 celebrabatur, continet. Quæ omnia ipseque rerum
 progressus insignem auctoris pietatem et indubita-
 tam fidem aperte ostendunt, et quod ejus historiæ
 lux veritatis assistit. Ego Antonius Vazquez Romy,
 Protonotarius Apostolicus, et vicem gerens proprii
 Parochi Doctoris Hieronymi Lupi Lassi in Parochia
 Divi Andreæ, attestor, et omnibus fidem facio, vera
 esse quæ superius continentur: in cujus rei fidem
 me subscripsi, et signo proprio munivi, manuque
 propria atque meo sigillo roboravi.

2 Ad hæc ego ipse attestor, dictum antiquissi-
 mum *d* Librum manuscriptum, cum proprio cantu,
 virgulis et punctis regulatis, ad cultus divini usum
 et proprietatem, in laudibus Domini et Divi Isidori
 decantandis, his propriis hymnis in hoc pergamineo
 quaternione cum ipsa vetustate asservatum, magna-
 que custodia in archivo ipsius ecclesiæ oclusum,
 sic ibi esse conscriptum viginti et octo foliis, at
 vero paginis quinquaginta et duobus, et aliis duobus
 foliis quæ supersunt una facie. Duæ aliæ paginæ
 conscribuntur alia forma, littera, et manu differen-
 tibus, tempore et occasione ejusdem visitationis
 corporis ipsius Sancti, et alterius ejusdem proces-
 sionis in hac villa. Quæ omnia tamquam veridica
 ab omnibus recipiuntur. Hujus beati viri miros actus
 et historiam appetentibus, ipsique Codici, ut verita-
 tem continenti, fides adhibetur *e*. Liber ipse origi-
 nalis (ut apparet in suis litteris. capitalibus et ma-
 jusculis) tam in discursu ipsius historiæ, quam pun-
 ctuatione ipsorum Ecclesiasticorum hymnorum, per
 sexaginta et septem distinctiones distenditur, prima
 facie mediocres paginæ alia manu, littera, et forma,
 ab ipso originali libro distincta, *f* conscribuntur.
 Quæ omnia coopertorio pergamineo antiquissimo,
 ipsamet folia sarcita, consutaque videntur, ad mo-
 dum Codicis, conclusi quadam cordula coriique fu-
 niculo, con un boton (ut vulgo dicitur) prout se-
 quitur.

ANNOTATA.

a Nunc autem ipsum servari in ipsamet capsula, in
 qua S. Isidori corpus sub novem clavibus custoditur,
 scripsit nobis Marchio Agropolitanus.

b Doctor Alphonsus de Villegas; inquit Bleda
 cap. 1, existimavit quod historia Joannis Diaconi,
 quæ hodie ostenditur in ecclesia S. Andreæ, sit
 translata: adeoque fieri posse ut prætermisæ inter
 transferendum sint quædam res valde notabiles
 quæ ibi non inveniuntur, puta miraculum fluvii
 sicco pede transitu a benedicta ejus uxore, annus
 nativitatis ac mortis, nec non contracti matrimonii,
 et filius ex eo natus. Sed profecto, si de translatione
 ex vernacula lingua in Latinam agitur, non est credi-
 bile Joannem alia lingua quam Latina scripsisse, eo
 tempore quæ nullus adhuc usus erat vernaculæ linguæ
 ad ejusmodi scripturas. Si quæstio est de sola trans-
 criptione, gratis assereretur non integre fuisse transcripta
 omnia; cum mirum non sit ea quæ requirit ipse fuisse
 præterita.

c Intelligendum hoc de miraculis, intra annos jam
 dictos patratis: de Vita enim et translatione Sancti
 sola traditio scribenti prætulit.

d Magnam ejus antiquitatem probat ultimum mira-
 culum, *Era* MCCXXII id est anno 1275 patratum; post
 quod olio caractere mox sequitur actus Hispanice scrip-
 tus anno 1421. Quia tamen omnia miracula Capituli
 4, descripta post Hymnos, longe succinctius exponuntur,
 quom miracula prioribus Capitulis notata; dubium est,
 an ea alterius auctoris non sint, qui Joannis Diaconi
 opus una cum Hymnis describi jusserit et addiderit ap-
 pendicem istom annorum quatuor; ultimum enim mira-
 culum ante hymnos accidit anno 1271.

e Addit Notarius initium et finem libri, uti a nobis
 edetur: initium quoque et finem duorum actuum ad cul-
 cem libri additorum.

f Dubito an sensus satis sincerus sit: mirum enim
 foret si tam accuratus Notarius omiserit observare, quot
 poginæ in principio ita discrepent a reliquo contextu:
 ver sots apparet, quid hic appelletur prima facies.

CAPUT I.

Vita sancta, et miraculis probata; eleemosynæ
 viventis.

Apod *a* Majoritum memoria Beati Isidori, Jesu
 Christi Domini nostri gloriosissimi Confessoris, qui
 cum esset simplex agricola, Deo devotus et homini-
 bus amabilis videbatur, et non negligens imo dili-
 gens sanctarum Scripturarum imitator existens,
 non temporalia spiritualibus, sed spiritualia tem-
 poralibus præponebat. Omni namque die, ut relatu
 bonorum virorum didicimus, summo mane, agricul-
 turam postponens, sanctarum Dei ecclesiarum ora-
 turus quam plurima limina visitabat: et mirum in
 modum per magnam diei partem orationibus insi-
 stens, sua per exercitia operam dantibus convici-
 nis, ultimus sed impiger opus attractans debitum,
 adjuvante Domino aliorum opem superabat, com-
 memorans illud quod ait Apostolus; Laborate ma-
 nibus vestris, ut inde possitis egenorum inopiam
 sublevare: et alibi *b*, Semper operis aliquid facito,
 ut te diabolus inveniat occupatum. In tantum enim
 gratia caritatis succensus amore flagrabat divino, ut
 non solum hominibus, quamvis dives non esset,
 tamquam nihil habens et omnia possidens, sed fame
 et frigore laborantibus avibus (prout poterat) ali-
 menta exponebat. Unde accidit quadam die hiemis
 tempore, terra nivibus cooperta, cum ad molendinum
 iret triticum moliturus, quodam se concomitante c
 filiolo

f
a
 Frequens in
 oratione ac
 templis

et strenue
 laborans,

Eph. 1, 28

b
 etiam esu-
 rantes co-
 lumbarum
 pascat,

c

A filiolo, et columbarum congeriem inspiciens ramis arborum consedentem; et easdem aves intelligens diu famis periculo cruciatus, motus misericordia circa illas, pedibus et manibus terram verrens, eodem de tritico, quod suæ necessitati paraverat, eisdem avibus apposuit abundanter. Quod videns ejus quidam consocius, moleste ferens, Beatum Isidorum irridendo, quasi stultum pro omissione tritici reputavit. Venientes autem ad molendinum nulla in ejus sacco tritici diminutio est inventa; imo quod mirum est, in tantum farina concrevit, ut amborum sarcinulas, quæ prius erant quasi dimidiæ, abundantius impleverit.

tritico per
miraculum
aucto.

Gen 3, 19
Apud Domi-
num suum
accusatus
sero venire
ad laborem,

4 Secundum ergo et præcipuum inter cetera, quod per virum Dei Isidorum dignata est operari divina providentia, dignum non est ullatenus omit- tendum. Cum enim divinæ judicio providentiæ, juxta illud quod dictum est primo parenti humani generis: In labore manuum et sudore vultus pane tuo ves- ceris, in semetipso juste rectificavit, non aliter vitam ducens, quoniam de labore manuum suarum victum quarere prælegit. Unde factus obediens in primo pa- rente Dominicæ jussioni, cujusdam Majoritensi de plebe Militis factus est sub mercede annua humilis inquilinus. Igitur cum sub hoc statu, in rure villæ proximo positus, vitam cum labore duceret uxoratus; reddebat Deo quæ Dei erant, et fraterna proximis quæ debebat. Quidam vero ex ruris convivalibus suggererunt de eo Militi cujus hereditatem sub mer- cede notoria laborabat, eum taliter accusantes: Venerande Domine, nos taliter vere esse vestri noti et subditi profitemur, quo [quæ] videmus et agnoscimus in vestram derogationem cedere, ad vestri profectum nolumus reticere. Sciatis pro certo quod Do- minus d ille Isidorus, quem in rure vestro ad vestra operanda prædia sub mercede annua elegistis, debito agriculturæ relicto opere, summo surgens diluculo, ex peregrinationis proposito vadit omnes Majoritenses Ecclesias sub orationis titulo visitan- das. Unde quia diei progressu redit serotinus ad laborem, fere debitum laboris dimidium non adim- plet. Unde ad hoc non bateatis nos de cetero male- volos aut exosos, ex quo palam suggestimus quod rat utile, et vestra domui profuturum.

offerit de suo
resarsire
daunum;

5 His auditis, miles conturbatus est animo: ac altera die pergens commotus ira, quia verum esse cognovit quod ei suggestum fuerat, ad beatum virum perveniens, ipsum insolenter subsannavit. Beatus vero Isidorus, in Christi potentia jam edoctus, verba modeste respondit hujusmodi: O carissime venerande, cujus sub patrocinio sum statutus, pando vobis fideliter, quod a Regum Rege, et San- ctorum grege, et eorum servitio, nec volo nec valeo ullatenus separari: at si pro laboris mei tarditatis initio timetis in messium fructibus ubertatem debi- tam minerari, juxta judicium vicinorum minoratio- nem adinventam de meo placet vobis in integrum restituere. Unde probitatem vestram deprecor, ut in eo quod mei juxta Domini famulatum satisfacio, et vestræ utilitati non derogo, nequaquam graviter perferatis. His auditis verbis, probus Miles modeste, cum ejus recommendatione gratiæ, tamen aliquantu- lum dubius de auditis, domum propriam repelavit. Sed quia vir Dei Isidorus domum suam super firmam petram ædificaverat, cunctis curarum seu minarum incursibus inconcussus ab usu consuetudinis, quam circa Dei ecclesias orando assidue frequentabat, in- stanter non destitit ulterius exercere, toto corde ac toto animo verbum Dei memoriter reminiscens: Primum quærite verbum Dei, et vobis necessaria non deerunt. At vero prædictus Miles, cujus jus- sioni suberat, recogitans experiri factum viri Dei, quadam die surgens summo mane, ac pergens in

Maji T. III

ab eoque de-
prehensus,

via infra quamdam speluncam se contextit, ut ocu- lorum suorum propria visione factum cerneret viri Dei. Qui cum Dei famulum tardius redire a pe- regrinatione solita respexisset, et imputaret quasi negligenter manum apponeret ad aratrum, aspexit et indoluit. Unde commotus animo incepit abire, ut cum eo super hoc acrius disceptaret.

6 Sed quia secundum verbum propheticum, Quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? in via pergente prædicto milite irritato corde contra Dei famulum, divina potentia disponente, vidit subito in eodem agro sub agriculturæ officio duo juga boum, absque suo proprio, juxta virum Dei coarantia atque colore albertia, prompte ac firmiter laborare. Qua visione commonitus et admirans, viæ a progressu substitit, stupens valde, et admirando recogitans quid hoc esset. Verumtamen jam præno- scens quod nullum habebat vir Dei humanum adju- torium, coactus credidit, laboranti viro Dei divinum adjutorium non deesse. Gaudens ergo et admirans, dum approximavit ut cognosceret, et ut approxi- mando perquireret quid hoc esset; vertens oculos ad momentum in partem aliam, et reducens in agri sui cultum, alium non respexit nisi solum Dei vi- rum Isidorum laborantem. Super quo prodigio, corde varia recogitante, tandem ad sensus pruden- tiam rediens, verbo salutationis exhibito, interro- gavit Miles satis modeste virum Dei Isidorum, in hunc modum: Rogo te, carissime, per Deum, cui fideliter famularis, ut mihi promere non desistas, in agricultura tua, qui tibi extiterunt paulo ante comi- tes adjutores? Ego enim tecum vidi quosdam alios te juvantes et insimul laborantes, sed a meo conspectu subito in ictu oculi sunt elapsi. Tunc vir Dei justus, bene sibi conscius, simpliciter sic respondit: Ante conspectum Dei, cui pro posse meo servio, vobis pando fideliter, quod in hac agricultura, nec vocavi nec vidi aliquos adjutores, nisi solum Deum; quem invoco et adimploro, et semper habeo adjutorem. Tunc Miles ille compunctus corde super his quæ vi- derat, ac cœlitus illustratus, cognovit, divinam gra- tiam circa Dei famulum inhaerere. Unde in recessu novissima dixit ei: Quidquid mihi dictum est ab ad- jutoribus vel susurronibus vilipendo, amodo enim quidquid in hoc rure possideo sub potestate tua constituo, ac etiam quæcumque facienda sunt libere tuo arbitrio derelinquo; ac deinde vale facto domum suam rediens, quod sibi contigerat multis concivi- bus propalavit. Unde inter cetera hoc miraculum usque in hodiernum diem multorum aetatis memoriæ est impressum. Item accidit quodam die festo in æstatis tempore, quod vir Dei juxta suum morem post horam nonæ adivit ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, cum devotione fundendi preces ad Dominum: qua in oratione cum devotus persisteret, supervenerunt pueri eidem celerius nuntiantes rumorem hujus- modi: Surgite, pater Isidore, et accurratis quam citius, quia ecce lupo rapidus insectatur talem ve- stram bestiolam, et fatigat, antequam ei mortis in- ferat lesionem. Tunc vero vir Dei respondit illis: Ite in pace, filii, fiat voluntas Domini. Oratione vero finita, exiens videre, quod ei casu nuntiatio acciderat; invenit lupum feralem mortuum, et juxta enim, suum sine læsione animal liberatum: quocirca divinitus consolatus statim recurrit ad ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, ad Domino gratias referendas, qui sua misericordia salvat homines et jumenta.

7 Item quia, prout viri justi Tobiae acceperat do- cumentum, admonentis suum filium, et dicentis, Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si vero exi- guum, libenter impertiri stude, veræ misericordiæ semper visceribus affluens, nunquam juxta posse ab eleemosyna desistebat. Unde accidit quadam die Sab-

D

A. IDAN.
DIAcono
EX MS. 1. 1. 2. 3.

Is. 40, 13

videtur An-
gellis adju-
toribus uti:

E

e

1'

eadem orante
necatur lupo.

Tob. 4, 9

Eleemosynam
dare volentis
jussu,

A JOAN.
DIACONO
EX MS.

vacua olla
invenitur
plena,

A bathi, quod cum de coquina suæ ferculo, juxta sui modum, aliquibus indigentibus piam eleemosynam jam fecisset; supervenit subito quædam persona miserabilis, petens ab eo quidquam eleemosynæ sibi dari. Sed quia nihil tenebat prae manibus, ductus nimia pietate, dixit uxori simpliciter: Rogo te per Deum, uxor carissima, ut si quid pulmentarii superest, huic eleemosynam impertiaris pauperi. Ipse vero, conscia nihil superfuisse residui, perrexit ut ei ostenderet, coquinae urnam esse vacuum. Sed nutu Dei piissimo volente satisfacere pii servi desiderio, invenit eandem urnam refertam pulmentario. Quod cum ipsa vidisset, subito istud tale mirabile, facta stupida, subiecit ad momentum: sed exhilarata ex tam evidenti miraculo, beneficii divini conscia, gratanter et abunde indigenti cibaria ministravit, idque viro suo intimare timuit, sciens eum inanem gloriam respuisse. Sed quia spiritu Dei ferventes in his quæ Dei sunt linguam non decet compescere, non voluit, quia non deiecit, vicinis et aliis personis idoneis, prout Dominus ostentaverat, enarrare. Et hoc, prout a fidelibus nobis narratum est testibus, dignum duximus adscribendum.

B 8 Item divina providentia disponente profecto contigit, quod (prout est in diversis terrarum partibus assuetum) Confrater existeret, et in cujusdam numero Confratriæ: et cum die statuta omnes statuerent commune prandium celebrare, vir Dei vocatus Isidorus, ut erat solitus, devota oratione ad eundem ecclesias moram facit diutinam, unde finito convivio supervenit; tamen quosdam pauperes, quos invenerat ad januam domus celebrati convivii eleemosynam expectantes, secum misericordiæ introduxit. Quod videntes ex ejus Confratribus quidam verbum hujusmodi intulerunt: Vir Dei bone, mirabile est de vobis, quod pauperes istos vobiscum mittitis, cum non supersit quidquam residui, nisi solum vobis portio reservata. Quod vir Dei verbum ferens cum patientia, sic respondit: Ex parte Dei quod nobis datum fuerit inter nos pariter partiemur. Tunc servitores mensæ adeuntes urnam, ut sibi afferrent particulam reservatam, eandem refertam pulmentario carniū plenarie reppererunt. Quod cum viderent subito factum prodigium, mirabiliter stupefacti, ad momentum temporis siluerunt; et reservantes praeconium tempori opportuno, cum hilaritate et gaudio, tam viro Dei quam pauperibus introductis, ad sufficientiam optata fercula ministrarunt. In tantum etiam fercula suffecerunt, quod aliis pauperibus de residuo porrexerunt; impleta prophetia quæ fideliter canit, inquirentes Dominum non deficient omni bono. Finito vero convivio, vir Dei levatis ad cælum manibus, nomen Domini benedixit, commemorationem pro benefactoribus non omitens: ac deinde discumbentibus vale fasciens, ad B. Mariæ Magdalensæ vicinam ecclesiam properavit, offerre Domino cum summa devotione copiosas gratias, cujus donum jam sibi praparerat, in suis necessitatibus opportuno tempore misericorditer subvenisse. Omnes illi qui domi affuerant, tam Confratres quam alii servitores, patrati miraculum factum tam subito evidentissime cognoscentes, compuncti corde, et collaudantes nomen Domini, virum Dei verum Dei esse famulum crediderunt. Unde viri Dei vero firmati miraculo, non solum per rura sed etiam per villam, multis viris multisque feminis, quod acciderat fideliter enarrarunt; ut multi testes, multi Dei fierent laudatores, qui suscitati e genum de pulvere, et de fimo elevati pauperem, ut sedeat cum principibus, et solum gloriæ teneat. Quod in isto vero Dei famulo, non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter esse cognoscimus adimpletum; cujus corpusculum gloriosum in ecclesia S. Andreæ Apostoli,

Itaque
pauperibus
ad convi-
vium du-
ctis cibus
suppedita-
tur.

ps. 33, 11

inter principes gloriosos Apostolos collocatum hodie D requiescit, pulchram humanæ gloriæ sedem tenens; et in cælis sede remuneratus gloriæ, cum sanctis omnibus perpetuo gloriatur.

ANNOTATA.

a Majoritum vulga Madrid, nomen antiquioribus incognitum. Sunt qui a Mauris inditum velint et locum ventosum eo notari; alii, quia non procul inde videtur fuisse Mantua Carpetanorum, id quoque nomen hoc seculo usurpant; eadem de Ocio Mantus filio fabulantes, quæ Mantuani in Italia; cum prudentius diceretur traductos sub Romanis colonos, a veteri in Italia patria hoc novæ sedi nomen dedisse in Hispania.

b Fortasse ouctor scripserit et alius: non enim Apostoli verba hæc sunt, sed alicujus ex antiquis monachis.

c Nomen credo filii, ut mox infra uxoris, desideravit Villegas supra citatus.

d Per ironiam sive sarcasum titulus hic ei ab invisibilis dari videtur, pro quo Tamoyus posuit Colonus. Sunt tamen in transumpto Notoriali multa scriptio- E vitia, quæ mihi fas esse velim subinde corrigere, uti supra nos taliter vere esse scripsi, ubi in cecographo nostro et Tamayi erat verum.

e Bleda cap. 19 Omnes dicunt, inquit, quod prædium istud fuerit locus qui dicitur Caramanchel inferius. Opinioni huic favet, quod teste eodem Bleda cap. 25, proximum ei adsitum sit eremitorium S. Mariæ Magdalensæ, de quo mox.

CAPUT II.

Mors, elevatio, miracula secuta.

Hic itaque cum bonis polleret moribus, legitime conjugem habens et filium, domus suæ bonus dispositor, ut oportet, laudabilem vitam ducens, laudabiliorem exitum largiente Domino, mervit obtinere. Cum vero tempus accidit quod Dominus Jesus Christus, justus iudex, ejus labores assiduos remunerare piissime decrevisset, decidit in lectulum; et cum sibi jam persentisceret vitæ præsentis diem novissimum imminere, sumpto Viatico, contestando bona sua temporalia, licet breviter, admonendo familiam suam in Domino, ut decebat, percussusque pectore, complosis manibus, compressis oculis, Factori suo, Redemptori suo, cui se totum voverat, consignatus, cum talento munere duplicato, humilem in Christo spiritum exhalavit, suorum mercedem laborum in terra viventium a Christo Domino perenniter suscepturus. Cui viro pulcherrime adaptatur illud quod in libro Sapientiae, de justi viri persona, laude egregia hujusmodi prænotatur: Justum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam Sanctorum; honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. Sepultus est autem in a Cœmeterio B. Andreæ Apostoli, a cujus ecclesia, tempore peregrinationis assiduæ ac suæ orationis a villa ultimo ad suum laborem progrediens, recedebat. Ubi corpus ejus per multa tempora jacuit, id est, quadraginta annos, quasi a nullo hominum visitatum: et ita latuit per tantum tempus, quod in tempore pluviarum, rivulus aquæ superfluen- irumpens terræ faciem, sepulturae foveam introiret. Sed Dominus miserator, qui custos est electorum suorum die ac nocte, dicens in Evangelio, Capillus de vestro capite non peribit; non est passus, servi sui fidelis capillum nec membrum aliquod deperire.

10 Divina miseratione tunc contigit, quod cui- dam suo compatri prædictæ ecclesiæ commoranti nocte apparuit, admonens et indicens, ut indicaret parochialibus viris illius ecclesiæ, corpus suum a prædicta

Pic mortuus,

f.

Sap. 10, 9

a
post humilem
annorum 40
sepulturam,

Luc. 21, 18

et geminam de
corpore ele-
vando risio-
nem,

A prædicta sepultura debere, jubente Domino, elevari; et in ecclesia B. Andreae prædicti Apostoli honorifice collocari. Ille vero suus compater, humilitatis ejus tempora reminiscens, ac bonæ fidei existens, dubius renuit admonitionem quam viderat propalare; qua de causa percussus fuit in infirmitate usque in diem translationis ejus. Disponente vero Domino secundo apparuit cuidam matronæ bonæ fidei, noctu per visionem admonens, ut dictum est, debere a populo in prædictam ecclesiam se transferri. Quod cum bonæ fidei prædicta matrona populo indicaret, quia ejus vitam justam et honestam quidam agnove-
rant seu quidam audierant, omnes unanimiter sepul-
turam viri Dei diligentius effoderunt. Quem cum in-
venirent integrum et illæsum, ac ejus velamina
sana et integra, suavem incensi odorem habentia,
magnifico Domino, qui facit mirabilia magna solus,
grates copiosissimas cum magno gaudio et gratia-
rum laudibus retulerunt, quia dignatus est sui fide-
lis humilitatem relevare, ac sui electi thesaurum
cum suis electis Principibus sociari. Unde tam probi
Milites quam omnes alii congaudentes, unanimiter
beati viri corpus in ecclesia prædicti Apostoli, juxta
beatorum Apostolorum altaria, in novo mauseolo
debita honorificentia collocarunt: per quem coope-
rante Domino, multa miracula, quæ per culpam ne-
gligentiae non sunt scripta, diversis temporibus ac
diversis modis, in personis pluribus sunt ostensa;
ex quibus nostris temporibus, juxta modum debi-
tum, quæ fideliter invenire potuimus, consequenter
scribere jussi sumus.

11 Unde revera non est licitum præterire, quod
divinae dignationi complacuit miraculose fieri. Nam
in elevatione Sancti corporis, ad S. Andreae eccle-
siam deferendi, dignatus est Dominus tale prodi-
gium declarare. Cuncta enim cymbala illius eccle-
siae, absque manu hominis, et absque ullius artis
adminiculo per se mota, usque ad depositionem cor-
poris in sepulcro, pariter sonuerunt, ac si fuissent
per manus hominum agitata. Propter quod illius
temporis tam præsentibus quam posteris, divinum pro-
digium agnoscentes, viro Dei sanctitatis titulum,
absque Pastoralis auctoritate fide tenns mancipa-
runt; unde tam siquidem a viris, quam a feminis
est generaliter Sanctus Isidorus vocitatus: impleta
Scriptura, quæ laudabiliter in ecclesia recitatur, In
fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit
eum ex omni carne, et magnificavit illum in con-
spectu Regum Dominus Deus noster. Sed nec est
etiam omittendum, quod quidam pauperes contracti
ac cæci, via publica mendicantes, villam de prope
consedentes, audito rumore tanti prodigii, fide ten-
nus congaudentes, ad sepulturæ foveam convene-
runt: de qua fideliter assumentes pulverem, et per
membra propria confricantes, divina misericordia
ad suum fidelem famulum declarandum [donum] san-
nitatis receperunt.

12 Item sub æra mclxx regnante Rege Domino
c Ferrando, cum pro defectu pluviae messes pericu-
losa ariditas mense Maji perurgeret, et de consilio
communi, tam Cleri quam populi, virum Dei a tu-
mulo extraxissent, et ante altare B. Andreae Apo-
stoli in lectum honorifice collocassent, ad divinae
bonitatis clementia terris pluviam infudisset; in
hora repositionis ejusdem in tumultum plures Cle-
ricorum circumderunt lectum, glebam sancti corpo-
ris contemplantes: ex quibus quidam Sacerdotalis
Clericus et honestus, ecclesiae S. Mariae Portiona-
rius, Petrus Garsiae nomine vocitatus, succidit ca-
pillos de Capite sancti viri, ut in ecclesia Beatae
Virginis cum reliquiis reservarentur. Unde Beati
viri corpore, expleto Divino officio, in tumultum jam
reducto, quia dies erat jejunii, videlicet sextæ Fe-

riæ, horaque cœnandi lege præterierat; prædictus
Clericus, capillos deferens, rediit domum suam; et
eosdem posuit in fenestra, proponens in animo ut
post cœnam vel die alia ad ecclesiam reportaret.
Cumque ejusdem honesta matertera, in cujus domo
erat ei conversatio, eum cogeret, ut ad mensam
discumberet, et manus jam cœpisset abluere, invasit
eum subito cordis trepidatio, mentis anxietas, cere-
bri perturbatio. Sed quia litteratus erat et discere-
tus, revolvens in animo, admirans qua de causa
hæc ei tam repentina occasio provenisset, cœlitus
illustratus recognovit, quod pro retentis domi reli-
quiis, et nec in hora qua decuit jejunus, eas ad ec-
clesiam deportare renuit, sibi hoc periculum eve-
nisse. Unde arguens semetipsum, jam ablutis mani-
bus et detergis, surrexit celeriter: et assumptis
capillorum reliquiis, cum reverentia et timore con-
festim ad ecclesiam Beatæ Virginis reportavit, et
eadem super altare in arcella decentissima colloca-
vit, honorifice conservandas. Quo facto, prædictus
Clericus alacer factus, et plenarie confortatus, re-
diens domum suam et congaudens de patrato pro-
digio, cum sua familia alacriter sumpsit cibum. Ego
quidem Joannes qualiscumque Diaconus, et plures
alii, prout ex ejus ore audivimus, præsentis schedula
sermone simplici est narratum.

13 Cumque in prædicto Mauseolo corpus Beatis-
simi Isidori per multum temporis quievisset, con-
tingit quod ad prima die Maji usque ad B. Gregorii
festivitatem, aut propter exigentiam, aut merito-
riis peccatorum nostrorum gravaminibus, Deus, qui
est creaturarum omnium procurator universalis,
congruentem pluviam terris infundere denegabat, in
tantum quod plures coloni semen frumenti terris
spargere non sunt ausi; sed homines illius loci, se-
cundum quod est consuetudinis, propter fructus
temporales et temporis opportunitatem Deum de-
precantes, ad ecclesiam B. Andreae, in honorem
beatissimi Isidori et ejusdem Apostoli, fere per spa-
tium mensis unius, cum inquietatione nimia jugiter
veniebant: rusticolæ et aliorum locorum e comar-
canei, futuri temporis caristiam metuentes, multa
loca Sanctorum incessanter visitabant; de rebus
suis, quas sibi Dominus contulerat, pauperibus ero-
gantes. Factum est itaque cum venissent ad eccle-
siam B. Andreae, in qua supradictum corpus vene-
rabiliter requiescit, eodem tempore quidam de
Minorum Fratrum Ordine, cui totaliter fides est
adhibenda, famulum Dei supradictum, dum in le-
ctulo suo nocte dormiret, provisione divina vidit
visibiliter alloquentem: Omnes, carissimi, Deum
non prætermittatis deprecari, qui dat escam omni
carni, et ipse fecit nos, et non ipsi nos, quia sua
vobis ineffabili misericordia præstabit pluviam con-
gruentem. Et hujusmodi visio, sicut bonus ille Fra-
ter viderat, fuit in propatulo divulgata, et in rei
veritatis executionem fuit nihilominus emergens.
Nam post quindecim dierum spatium, de thesauro
suo, secundum quod B. Isidorus Fratri Minori præ-
dixerat, dignatus est pluere copiose. Unde per B.
Isidorum istud evenisse universi præsumentes, ad
sepulcrum, de quo illius corpus extraxerant, vene-
rabiliter reportarunt, sub Æra millesima ducente-
sima nonagesima.

14 Divina igitur providentia disponente, accidit
quodam in veris tempore, ob meritum nequitiam
humanorum, messes necessitate pluviae ac siccitatis
articulo perurgeri. Unde tam clerus quam populus
in hoc arbitrium convenerunt, ut a sepulcro extra-
herent sanctum virum Isidorum, et ante altare B.
Andreae Apostoli coram Crucifixo in lecto digne
reponerent, et vigilando, psallendo, exorando, lu-
minaria ministrando, die ac noctu insisterent, ut
ejus

D
A. JOAN.
DIACONO
EX MS.

eos cogitur
portare ad
ecclesiam.

E

d
Magna sic-
citatæ re-
medium,

e
post appari-
tionem Sancti,

F

impetratur
an. 1252,

iterumque
alia vice
exposito
corpore.

incorruptus
refoditur,

et in eccle-
siam trans-
fertur,

campanis
ultrasonan-
tibus:

b

Ecl. 45, 1

multisque
sanatis,

c

An. 1232
corpore ad
pluviam
petendam
exposito,

auferens
capillos,

A. JOAN
DIACONO
EX MS.

In Sanctum
blasphemus,

in somnis
territus,

perhibens
necedit se-
pulerum :

cæcus illu-
minatur :

Maurus votum
implere negli-
gens

A ejus meritis et precibus, Dominus dignaretur plu-
viam terris infundere, ac humanæ necessitatis peri-
culo subvenire; quod divinæ miserationis gratia
Beati viri meritis fuit largiter adimpletum; propter
quod postea satis pluries idem fieri contigit, et non
fuerunt a suo desiderio defraudati.

15 Item regnante Rege Domino Ferdinando, cu-
jus corpus apud Hispalim requiescit, accidit, quem-
dam virum ex ejus Coria ad colligendam exactionem
Regiam, quæ vulgariter dicitur Martiniega, in tem-
pore hyemis, sub mense Decembri, Majoritum cer-
tissime advenisse: et ut dicamus ad ampliorem rei
certitudinem hospitatus fuit in suburbio, juxta ec-
clesiam B. Martini, in Petri Carrantone domibus.
Cui cum nuntiatum esset forte fortuito, post noctis
crepusculum et post cœnam sedenti cum hospitibus
juxta ignem, de bonitate et miraculis hujus sancti;
valde indigne tulit, verba contemptiva proferens in
hunc modum: Ego bene crederem, quod qui esset
filius Principis vel alicujus Magnatis posset fieri
vere Sanctus, sed virum laboritii seu ricolam, non
credo ullatenus fore Sanctum. Consequenter, prout
hora noctis exigebat, omnes in suis lectulis cubue-
runt. Post dimidiam vero noctem, dum omnes alii
placide quievissent, ille quidem nec quiescere po-
tuit, nec oculis dormitavit. Et cum se videret occa-
sione præventum, corde perturbatum, et mente
anxium, dolore vexatum; compunctus corde cogno-
vit se pererrasse in verbis contumeliæ contra San-
ctum. Unde contortus dolore animi non cessavit
ulterius proclamare, et hospites ac servulos frequen-
ter vocibus excitare, proclamando hujusmodi: Vos
hospites carissimi, o vos mei servuli, precor vos,
consurgite, et mihi afflicto celeriter subvenite; ex
quo enim accubui, totam noctem insomnis pertuli,
perturbor animo, et corpore non quiesco: Non enim
dubito mihi hanc perturbationem alias evenisse, nisi
eo quod dixerim verba insipientiæ contra sanctum
famulum virum Dei. Unde vos omnes, ut amicos, de-
precor, ut accensis luminaribus, hospite nostro
fidei prædæce, me ducatis ad tumultum viri Dei.
Quod cum audissent omnes assistentes, familia cor-
de compuncta, et ejus afflictioni compassa, accensis
luminibus summo diluculo et eum associantibus, du-
xerunt eum Beati viri cum magna reverentia ad
sepulcrum. Ille vero, prout decuit, ingemiscens et
condolens de contemptu suæ insipientiæ, persensit
sibi recuperasse veniam a Sancto et corporis sani-
tatem; unde continuo, Missarum auditis obsequiis,
C et suæ oblationis datis munusculis, recessit ad pro-
pria confortatus, promittens de cetero Isidorum ubi-
que verum Dei esse famulum promulgare.

16 Prætermittendum vero non est, quod una no-
cte vigiliarum, divina miseratione, ad Beati viri
dignam excellentiam, patratum fuit ibi miraculum.
Quidam enim cæcus, nomine Benedictus, dum prout
mos est, quidam orationis, quidam dormitionis forte
circa corpus sanctum custodiendum persisterent;
nocte media, dum orationi prope sancti viri lectum
prædictus cæcus insisteret, divina gratia miserante,
illuminatus subito proclamavit: O vos omnes qui
adesitis surgite, et videte quam operatus est virtu-
tum Dominus per hujus Sancti sui gratiam penes
me: ecce qui cæcus fueram, jam gaudens video, et
hujus Sancti gratiam, in nomine Jesu Christi, cui
fideliter deservivit, glorifico, benedico in æternum.

17 Idem reticendum non est quod mirabiliter ac-
cidit. In ipsa enim temporalis pestis maxima sicci-
tate, cum tam fideles, quam infideles pluviis peten-
dis orando persisterent, et manus Domini dare
pluviam prolongarent; quidam Maurus, Garsias no-
mine, tunc temporis, coram Mauris quibusdam et
pluribus Christianis, votum vovit coram cunctis ta-

liter: Ego promitto Deo et fidei Christianæ, quod D
si Dominus in hoc siccitatis articulo, pro quo S.
Isidorum ad impetrandam pluviam Christiani de suo
mauseolo extraxerunt, dignatus fuerit pluviam im-
pertiri, non tardabo fieri Christianus; quod si non
fecero ante dies octo, mortem pessimam non eva-
dam. Sed cum [Deus] in ipso tempestatis articulo
per Sancti sui merita dignatus fuisset pluviam in-
fundere abundanter, et vir sanctus clausus fuisset in
tumulo; prædictus miser Garsias spernens implere
quod voverat, ante finem dierum octo in nocte, quem-
dam cursum perficiens ad fluvium, morte pessima
est consumptus, gladiatorum ictibus interemptus.

18 Item bonæ memoriæ regnante Rege Domino
Ferdinando, contigit euidam adolescenti de subur-
bio Majoriti, Dominico Petri vocato, quod cum re-
diret ad suburbium de submontanis partibus cum
suis comitibus, privatus fuit in via subito membro-
rum officio ad momentum, in tantum etiam quod se
movere de loco penitus non valeret. Quod cum an-
nuntiarent consocii ejusdem domesticis, progenito-
res ejus impositum animali in domum propriam re-
duxerunt. Cum vero nullo cataplasmate, nullo un-
guento, nullo balneamine, nullo medicamine, per E
decursum longi temporis laborantes parentes ejus
eidem cernerent in aliquo se prodesse, devoverunt
eum ad sancti viri tumultum deportandum, ut ibi
de salute, vel morte ejus divina clementia definiret.
Nocte igitur insecuta, sanctus Dei famulus in som-
nis allocutus fuit adolescentulum in hæc verba:
Fili Domine, ego Isidorus, qualiscumque Dei ser-
vulus, te admoneo, ut in Christi nomine tali unguen-
to te ungi facias, et pro certo crede quod recipies
sanitatem. Quod cum facto mane adolescens suis
revelaret progenitoribus, illi quidem divinum ora-
culum acceptantes, corpus ejus cum insinuatō un-
guento diligentissime confoverunt; mirumque in
modum, post primam et unicam unctionem, prædi-
ctus adolescens in cunctis membris integram redhi-
buit sanitatem. Qui cum viderent circa suum filium
divinæ clementiæ factum prodigium, cum eodem
gaudentes, præparatis luminaribus ac oblationibus
pro posse, ad Dei viri tumultum pervenerunt; et ibi
votiva munuscula offerentes, Regi Regum copiosas
gratias persolverunt, qui talem possidet famulum,
qui cum sit in coelestibus de suo præmio jam secu-
rus, in terris non desinit subvenire laborantium lan-
guoribus miserorum.

morte pu-
nitur.

Juvenis
paralyticus,

apparente sibi
Sancto sana-
tur.

ANNOTATA.

F

a Tam prope ecclesiam, inquit Bleda cap. 28, ut
quantumcumque parum illa augetur, ipsum locum
complexura esset: quemadmodum nunc est ad ejus
ingressum: ubi cernitur ferrea crate circumductum
sepulcrum, ac supra illud erecta tumba, atque ad pa-
rietem pictura, representans Sanctum radioso cin-
ctum diademate, in actu arantis, Angelos item in
recessu arantes cum juvenis, et hujusmodi titulo:
Cum hic cœmeterium esset, sepultus jacuit per
aunos quadraginta S. Isidorus, qui modo jacet
ad dexteram altaris majoris. Tabulam autem, tum-
bam, et crates faciendas ornandasque curavit Dida-
cus de Salas Barbadillus. Idem scilicet, qui cum esset
admodum devotus S. Isidoro, impetravit a Gregorio
Papa indulgentiam obtinendam Doiminica Quasimo-
do, fuitque Procurator ad exhibitionem testium in
ordine ad canonizationem.

b Ita etiam Tamayus: quare probari non potest quod
cap. 30 Bleda vertit, non absque auctoritate Præla-
ti: contrarium enim et solo consensu populi colicaptum
ut Sanctum indicat particula fide tenus, id est, bona
fide quam Prælatorum sese non opponentium tolerantia
confirmavit.

A confirmavit. Frustra igitur hic sibi fingit Archiepiscopum Toletanum miracula S. Isidori auditis testibus comprobasse, atque ad Pontificem Romanum misisse, quæ fuerit illius temporis canonizatio.

c Est hic S. Ferdinandus, cujus Acta dedimus xxx Maji: regnavit enim ab anno 1216 ad 1252.

d Eam S. Gregorii festivitatem intellige: non quæ in die obitus, 12 Martii, nunc celebratur; sed quæ olim notior in die ordinationis, 3 Septembris.

e Commarca quid sit, explicuimus ad vitam B. Aegidii Ord. Prædicat. die præcedenti.

CAPUT III.

Alia S. Isidori miracula.

Sub æra millesima tricesima tertia, mense Julii, regnante Rege Alfonso a, Dominus similiter dignatus est aliud miraculum super quemdam puerum revelare per eundem benedictum Isidorum. Quidam vir erat cum uxore filiolum habens, cujus oculi ægitudine tanta erant obsessi, ut rubicundi fierent, sicut ignis: qui puer fere positus erat in quadriennio, et propter illam ægitudinem videre non poterat: ita quod eum videntes, cæcum penitus asserebant. Tandem parentes ejus, a bonis hominibus suggesti, votum fecerunt, ut eum ad sepulcrum felicitis Isidori per noctis vigiliis novem sine intermissione deportarent, attendentes quod Deus illius pueri miseretur, sicut aliis pluribus per istum benedictum Isidorum misertas jam fuerat, qui diversis oppressi fuerant languoribus. Contigit itaque quod mater eum detulit quadam die juxta votum ad sepulcrum, in quo venerabile corpus sepultum est: ibique dum preces effunderent, quidam Clericus vultum ipsius pueri contingere cepit cum sudario, in quo beatissimum corpus insepultum fuerat involutum. Et puerulus ille misericordia divina clamare cepit, asserens se videre: et mater ejus præ nimio gaudio, respondere cepit perquirendo, dicens: Quis te curavit, fili mi? Puer respondens dixit: Beatus Isidorus. Et puer sanatus est ex illa hora, ita quod pedes rediit sine ductore aliquo domum suam, quamvis ad ecclesiam prius venire non poterat nisi ab aliquo duceretur. Hoc autem miraculum dignatus est Dominus per servum suum facere, et cunctis ibi adstantibus visibiliter demonstrare.

20 Item in suburbio Majoriti contigit quod quedam honesta mulier, appellata b Acenia, ægitudinem oculorum patiens, per ducatam suæ ancillæ pervenit ad sancti viri tumulum; cum magna devotione a vero Dei famulo petens sanitatis auxilium, contra ægitudinem oculorum, sibi misericorditer exhiberi. Quod cum tanta devotione ac fide petiit, quod oratione finita lumen suis oculis plene sensit restitui; unde quæ cum ducatu venit, sospes et incolumis sine ducatu alicujus in domum suam cum gaudio remeavit. Verum post decursum temporis, virum ejus Joannem contigit membrorum privatum officio gravissime infirmari. Et quia nullo humano medicamine ipsum poterat sublevare, compuncta corde ad cor suum rediens, salutem oculorum, quam per sanctum Dei tam subito receperat reminiscens, confisa toto corde in Domino et Sancti sui grata clementia, papyro c mensa est membra ejus, quam cera investiens, prout decuit, adornavit. Eadem itaque die serotina post festum S. Barnabæ Apostoli, die tertia d, ipsum locatum super animal cum adjutorio sex hominum, hincque et inde in circuitu sustentantes, fecit ad Beati viri tumulum deportari. Ubi tam prædicta femina quam amici ejus, per noctem illam vigiliis, accensis candelis, solícite excubabant. Ipsa vero femina, quæ majore fide ac ardore fidei cunctis aliis

præpollebat, deprecata fuit Dominum, ut noctem illam insomnem duceret, ut de Dei et sancti viri clementia viso miraculo congauderet: quod quidem [quia] cum devota fide petiit, quod cupivit obtinere promeruit. Nam noctis hora media, vidit virum suum manus et brachia complicare, utpote sanitate recepta, et salubriter commovere, continuoque flexis genibus ad sepulcrum assurgere, et amplectendo tumulum cum summa devotione Sancti vestigia osculari. Quod cum aspiceret uxor ejus, admirans [id] tam subito Dei miraculo evenisse, præ nimio cordis gaudio excitare voluit dormientes: quod vir ejus rogatu prohibuit, ne ante matutinalem horam alicui nuntiatum. Matutinali vero tempore, cunctis videntibus ipsum erectum, ac super pedes suos firmiter gradientem, veri testes facti sunt de miraculo jam patrato. Unde tam Matutinarum quam Missarum Divino Officio celebrato, tam ipse, quam uxor et amici ejus, stupentes et congredientes, et nomen Domini in ejus famulo collaudantes, ad sua hospitium repedarunt. Verumtamen qui eum viderant præcedenti die super animal deportari, et sequenti die recuperata sanitate regredi, admirantes Dei magnalia per sancti viri gratiam humanis miseriis exhiberi, famam sanctitatis in Christo Domino extulerunt.

21 Item regnante Rege summæ laudis Domino Alfonso, sub Æra millesima tricesima quarta, tale quid memorandum accidit, quod quia divinæ laudi congruit, dignum non fuit illud silentio præterire. Quidam enim probus Presbyter Majoritensis Capituli, Dominicus Dominici nuncupatus, ex assumpto esu anguillæ noxio, incurrit languorem gravissimum oculorum. Sed quia tunc temporis tenebatur ejusdam Confratriæ tam secularibus Clericis quam Fratrum Minorum consortio, sub certo diei termino, commune convivium præparare; præ languore oculorum idem explere nequies, rogatu ejusdem ad illud præparandum aliis substitutis, appropinquato die convivii sollicitas fuit ad Clericos Confratres accedere, ne eum redarguerent de contemptu. Qui quia sub adventu alterius præcedentis ad eos perveniens, invenit eos ante fores ecclesiæ S. Andreæ residentes: qui ostensa omnibus suæ necessitatis occasione prævalida, ipsis ibidem residentibus, ipse intravit ecclesiam oraturus. Qui cum accessisset ad tumulum viri Dei, suæ infirmitati auxilium petiturus, cepit divolvere vultum suum per sepulcrum lapideum, in quo corpus sanctum integrum requiescit; et ut Presbyter prædictus nobis postea enarravit, subito tam suave persensit refrigerium, a summo capitis usque ad pedum vestigium, quod cognovit sibi Dei clementiam subvenisse. Qui relevatus animo, ac suis pedibus elevatus, aperta capsula lignea, et accepto panniculo, qui de veste funerea viri Dei rescissus fuerat, suis eundem oculis imponere procuravit. Qui divina gratia ad plenum subito illustratus, confortatus animo et letus de viso miraculo, festinavit post Confratres currere qui jam recesserant, Deique beneficium nuntiare: qui eos invenit in domo Fratrum Minorum, antequam ad mensas discumherent, congregatos. Qui cum viderent eum ad locum alacriter accedentem, gavisii sunt gaudio magno valde, quia cognoverunt eum sanum intuitum reportare; qui sumentes pariter cibum cum gaudio, nuntiavit eis de divino beneficio. Qui omnes præcordiabantur, superno Regi gloriæ copiosas laudum gratias persolventes, qui per dignum sui famulum suis indignis famulis non dedignatur digna miracula sanitatum misericorditer dispensare.

22 Item in sequenti anno, post Æram superius prænotatam, in S. Andreæ ecclesia, ubi sancti viri corpus Isidori venerabiliter conservatur, tale quidem ostentum

D

A JOAN.
DIAcono
EX MS.

E

An. 1256
Presbyter
oculis
infirmus,I
facto Sancti
sepulcro,An. 1267
sacrista S.
AndreæAn 1265
puer cæcus
tiensad contactum
sudarii illu-
minatur.b
Curatur item
mulier caca,

c

d

A JOAN.
DIACONO
EX MS

liberatur a
diabolico
phantasmate :

an 1269
sanatur
angina :

an. 1270 bis
captivus apud
Saracenos,
{

bis miracu-
lose liberatur.

A ostentum contigit, revera curiosius intuendum. Quidam enim Sacrista supradictæ ecclesiæ, Blasius nuncupatus, cum in hiemali tempore noctu sopori deditus obdormisset, quidam puer nigerrimus aspectu horribili in somnis apparuit coram eo, qui apprehendit dextræ manus ejus indicem, et in tantum cepit eum adstringere, quod ipse vehementius torquebatur. Tunc vero divina misericordia vidit e regione tumuli viri Dei virum sub monastico e habitu venientem, et coram altare Andreæ inclinato capite transeuntem, et accedens stetit intuens, defixæ intuitu in aspectum prædicti phantasmatis. Quod cum ipse malignus puer sic se intueri deprehenderet, indice dimisso, timore perterritus, quasi puer timidus sese recolligens, cepit fugiendo retrocedere festinanter usque in fundum ecclesiæ; exinde nusquam comparuit evanescens. Tunc vero prædictus Sacrista expergefactus in lectulo, stetit trepidus et admirans, in eo quod sibi contigerat stupefactus. Tandem circa se Dei beneficium recognoscens, præcordiales Deo dedit gratias, quia per sanctum suum famulum, ipsum a tentatore pessimo et ab hostili periculo dignatus est paterna clementia liberare.

B 23 Item sub Æra mcccvii, quidam Miles Domini Frederici, Guadalfararæ indigena, Petrus Dominicus nominatus, incurrit inflammationem gutturis, et nullo poterat medicinæ remedio sublevari. Sed cum jussione Domini Frederici iter coactus ageret, per Majoritum transiens, audivit famam de sudario viri Dei, quod per contactum ipsius multi liberarentur ab infirmitatibus suis. Quod cum gaudio recipiens, tota mentis devotione promptus adit, et accessit ad S. Isidori sepulcrum, petens sudarium viri Dei. Quod cum inflato gutturi superappositum tenuisset, sub ictu oculi persensit se ab inflammatione gutturis liberatum. Quocirca divinæ clementiæ agens gratias, promisit, ubicumque adesset, famam sanctitatis viri Dei publice dilatare; quod, prout ipse nobis retulit, in præsentī schedula nos curavimus annotari.

24 Item sub Æra mcccviii. Quidam vir probus, Joannes Dominici nuncupatus, urbis Cordubensis incolæ et vicinus, cum in progressu militari contra Saracenos cum aliis Christianis pugnaturus in frontariam processisset; peccatis exigentibus, ab infidelibus circumventi, et virtute hostium superati, in captivitate comprehensi acriter inciderunt. Prædictus vero Joannes Dominici, pro pœnis in quibus acriter laborabat, assidue toto corde Dominum precabatur, ut eum de manu hostium per aliquem Sanctum suum misericorditer liberaret. Quem, cum Dominus magna misericordia respexisset, nocturno tempore misit ad eum sanctum virum Isidorum, reconditum Majoriti, verba hujusmodi proferentem: Age Deo gratias, qui te misericorditer exaudivit. Missus sum ad te, ut de manu hostium liberem te. Et statim solutum a vinculis eduxit eum usque in locum, quo securus abire potuit: et sic per Dei famulum liberatus, gaudens ad domum propriam repedavit. Super quod prodigium promissionem faciens, quod cum oblatione ad viri Dei tumulum perveniret, suis familiaribus detractantibus, et etiam quod contigerat non credentibus, promissionem quam fecerat Sancto minime adimplevit. Non vero post multum decursum temporis in captivitatem iterum est deductus. Quicquid suam graviter recognoscens, flendo et ejulando instanter a Deo petiit, ut sua misericordia eum a potestate hostium, ut primitus dignanter fecerat, secundo per suum sanctum famulum liberaret: quod mirum in modum eodem modo divina clementia est impletum. Qui sub tanto prodigio liberatus domum suam rediens, consanguineis et amicis et multis aliis, quod miraculose contigerat, enarra-

vit; superadjiciens etiam, quod est mirabile dictu, D dispositionem vultus viri Dei; ac ejusdem staturæ mensuram, quem numquam viderat nec de eo quidnam audierat, enarravit; ac deinde tota promptitudine, suis necessariis præparatis, cum cereis et oblationibus iter aggrediens, pervenit alacer Majoritum, cum desiderio maximo sancti viri Dei tumulum visitaturus. Ubi votum suum cum cereis et oblationibus præcordialiter adimplendo, divinis Officiis celebratis, ac divinæ clementiæ et ejus famulo gratiis copiosis gratanter exhibitis, gaudens et incolumis ad propria remeavit; et prout vir prædictus nobis quod sibi contigerat enarravit, et ad multorum notitiam, sic dignum duximus inscribendum.

25 Item sub Æra mcccix, quædam muliercula, Maria nomine nuncupata, et rure quod dicitur Le-ganes, situm in termino Majoriti, quæ per decennium cum viro suo extiterat legitime conjugata, nullam prolem se doluit suscepisse; propter tamen famam viri Dei, quem audierat multis multipliciter subvenire, concitata, plena devotione animi pervenit ad tumulum viri Dei; ubi observans vigilias, confidenter petiit a divina clementia per ejus fidelem famulum prolem misericorditer sibi dari: Quod divina clementia sub eodem anno quod confidenter petierat impetravit. Quæ cum suscepta prole post brevitem temporis ad præsentiam sancti viri Dei rediit, copiosas grates cum oblatione lampadis, Deo, et ejus famulo totis visceribus redditura; quod totum sic ipsa publice promulgavit, sicut in præsentī schedula est notatum.

26 Item sub Æra mcccix, regnante illustrissimo Rege Domino Alfonso, ad innovandam sancti viri memoriam, divina gratia operante, tale fuit miraculum ante festum Sanctorum omnium die tertia satis publice declaratum. Quemdam enim puerum, cui nomen Dominicus, ætate pueritiæ jam provectum, hora meridiana, die veneris, repentino eventu contigit excæcari. Qui cum tutori suo atque domesticis se panderet voce timida nihil videre; improperebant eum, quod cum haberet præclaros oculos, se fingeret non videre. Quidam vero ejus consocius, cæcitati ejusdem testimonium dabat, dicens, quia cum extra villam ambo pergerent ad negotium ex mandato sui tutoris in vallum murorum, præcipitum incurrisset, nisi ejusdem ipse consocius eum manibus retraxisset, et quia ducatu ejus domum redierat nihil videns. Attamen quia oculos habebat claros, et incolumis videbatur, quod non videret ei nullatenus fides dabatur. Eodem vero puero de suæ necessitatis periculo conquerente, multarum rerum argumentis adhibitis, causa experientiæ an videret, deprehenderunt veraciter eum penitus nihil videre. Tunc noti et domestici, præcipue genitrix ac germana, ex occasione tam subita doloris jaculo sauciati, lacrymabiliter condolentes, stabant stupefacti, quid agerent nescientes. Sed quia ut scriptum est, ubi vult Spiritus Dei spirat, prædictus puer Dominicus, sub instanti periculo talem sermonem dicitur protulisse: Pro Domino ducatis me ad S. Isidorum, ut me sanet. Quod verbum qui aderant audientes, et quasi emissum cœlitus acceptantes, per ducatum manum ipsius continuo ad sancti viri Dei tumulum deduxerunt; ibique flexis genibus dolore fideli sancti viri subsidium implorantes, petierunt de sudario viri Dei, quod in capsula reservatur, ejusdem pueri excæcatis oculos contrectari, cujus contactu solitum habebatur, multis oculorum languoribus subveniri. Quo facto igitur, sub momenti paululæ, prædictus puer suis manibus proprios oculos quasi tergens, voce libera proclamavit: Gratias Deo et S. Isidoro, pro certo jam video, et circumstantes aspicio, et agnosco. Ad cujus sermonem omnes qui aderant

An. 1271
sterilis fecundatur :

E

et puer cæcus

F

Joan. 3, 8

admoto
sancti sudario illu-
minatur.

A rant admirantes, interrogaverunt de opertorio, quod de sancti viri tumultu dependebat, quid esset, aut cujusmodi coloris visui appareret. Ad quod puer protinus sic respondit : Cendatum *g* est subrubeum, colore vario virgulatum. Qui etiam super hoc hæsitantes plenarie an videret, diversarum rerum experientias proponentes, cognoverunt penitus naturalem visum ipsum plenarie recepisse. Tunc omnes Deo et Sancto ejus gratias referentes, ipsumque puerum Dei famulo commendantes, cum gaudio bonæ spei consolati ad propria redierunt. Cujus rei fama multorum auribus divulgata, tam Clerus quam populus, patratum prodigium circa puerum agnoscens, gratiosa Dei munera devotis laudibus extollebant, qui admirabili providentia per annos et tempora incessanter mirificat Sanctos suos. *h*

ANNOTATA.

a Alfonso X successit in Regnum anno 1252, et tenuit illud usque ad 1284.

b Bledæ dicitur Ovenia.

B c Ellychnium scilicet, ad conficiendas candelas : quod non intelligens Bleda vertit, accepit chartam eique ceram involvit : est autem proprie papyrus arundinum medulla, quam et in funem ad cercorum confectionem torqueri posse constat, cum sicca fuerit, uti eadem explicata antiquis præbebat usum chartæ. Sic die sequenti post vitam S. Germerii, offertur quidam curandus Sancto, facta ad sui mensuram papyro.

d Id est die 14 Junii : colitur enim S. Barnabas die ii.

e Bleda pag. 322 : In majori arca, in qua jacuit corpus priusquam transferretur in arcam argenteam, picta erat antiquo opere imago Dominae nostræ, puerum Jesum inter brachia tenentis ; ad cujus pedes genuflexus S. Isidorus cum scapulari, et prope eum mulier, cochlear manu tenens, juxtaque posita olla : quo videtur exprimi, quod Sanctus fuerit alicujus religiosi Ordinis Tertiarius : et sic idem infra num. 61 dicitur apparuisse ægro a se curando, specie viri in habitu monastico.

f Frontaria, Francis Frontiere, dicuntur confinia provinciarum. Hinc confrontari, adsitum esse, sumptu ab hominibus metaphora ; qui dum in mutuum conspectum adducuntur, dicuntur confrontari.

g Cendatum, Italis Zendado, quod auctores Vocabularii della Crusca interpretantur subtilem pannum.

C h Sequebantur Hymni, de quibus in fide authentica : sed hos satis est apud Bledam et Tamayum impressos haberi.

TRIPLEX APPENDIX. a

Miracula seculo xiv descripta.

Blasphemus
paralysi
punitur.

Quidam Clericus, Ferrandus Martini nomine, de fide B. Isidori hæsitabat, et diffidendo dicebat : Præcipitemus B. Isidori corpus, et ipsum celeriter comburamus : et si integer remanserit, et aliqua combustionis læsio in ipso non comparuerit, pro rato tenebimus, quod per ipsum Deus mirabilia operatur. Cum autem semel B. Isidori gloriam garriendo impugnaret, addidit super peccata sua blasphemiam detestandam ; atque non distulit ira Dei condignum inferre supplicium. Nam cum jam facta fuisset ejus oratio in peccatum, protinus ægrotavit, ac paralyticus est effectus, usque ad obitum finis sui.

28 Vir quidam nomine Stephanus, præ nimia angustia doloris oculorum cæcus effectus fuerat, et ipsius consanguinei ad manus ipsum trahentes,

Sanantur
cæcus,

duxerunt ad B. Isidori *b* catacumbam, et ipsius meritis lumen sibi est virtute mirabile pristinum restitutum.

29 Mulier quædam, nomine Sancia, de dextro brachio per menses quatuor paralytica fuit facta. Et pergens ad B. Isidori tumulum, mox ut illum manu dextra tetigit, sana et incolumis est effecta. Altera mulier de suburbio Majoriti, Martina nomine, per tres hebdomadas lumen amiserat oculorum ; et iens ad sepulcrum B. Isidori, oculos aperuit, et restituta est mirabiliter sanitati.

30 Vir quidam, Petrus Garsia nomine, de c moneta fuit crudeliter accusatus, et a Rege Castellano per spatium decem mensium fuit captus, et quod non a morte evaderet fuit sententia judicata. Clamabat autem Petrus Garsia prædictus : B. Isidore, succurre mihi : Pater Isidore, adjuva me, et ab hoc mortis periculo digneris me liberare. Et in nocte apparuit ei B. Isidorus dicens sibi : Petre Garsia, noli timere, quia non prævalebunt adversum te inimici, nam die crastina eris a vinculis absolutus. Et sic beati Patris merita a mortis eum faucibus liberarunt, luctumque in gaudium commutarunt.

31 Vir alius Major domus in B. Isidori Confratria, cum ipsum ex jussione Confratum sedecim pauperes reficere deberet, secundum ritum patriæ [eosque] præhabitis victualibus saturaret ; accidit quod in lebeate quodam residuum carniū superasset. Intromiserunt [autem] servitores duos pauperes, quos cum frusto carniū cibaverunt ; ac postmodum lebetem impletum carniū repererunt, quibus totidem pauperes saturarunt. Qui cum viderent subito factum prodigium, fuerunt omnes qui aderant mirabiliter stupefacti. Cumque ad momentum temporis silassent, reservantes præconium tempori opportuno, cum hilaritate et gaudio, tam viri quam pauperes Dominum laudaverunt : nam in tantum fercula suffecerunt, quod etiam pauperibus absentibus de residuo porrexerunt.

32 Cum quædam mulier per paralyticorum ægritudinem vexaretur, ipsam ad tumbam B. Isidori deduxerunt, et ibidem assecuta est quod voluit, et obtinuit quod cupivit. Vir quidam, Laurentius nomine, paralyticus tempore magno fuit ; qui ad sepulcrum B. Isidori est deductus. Nocte igitur insecuta apparuit ei Beatus Isidorus, indutus albis vestibus ipsumque allocutus est in hæc verba : Fili Laurenti, ego Isidorus, qualiscumque Dei servulus, te admotheo, ut in Christi nomine, tali unguento te ungi facias, et pro certo crede quod recipies sanitatem. Cumque facto ipse prædictus vir suis circumstantibus ea que sibi acciderant revelaret corpus ejus cum insinuatō unguento diligentissime confoverunt : et suæ oblationis datis munusculis, recessit ad propria confortatus *d*. Vir quidam Bartholomæus nomine, per septem hebdomadas fuit cæcus, et beati Patris suffragio postulatō, est ei pristina sanitas restituta. Vir alius, nomine Nunius, propter nimiam ægritudinem oculorum longo tempore cæcus fuit, et ad beati Patris Isidori catacumbam salubriter terminavit.

33 Vir quidam, nomine Petrus, dum jaceret in lectulo suo, et se sopori dedisset, apparuit ei diabolus in figura horribili et inepta : et apprehensa manu ipsius, prædictum virum posuit super collum, et ipsum volebat mergere putei in profundum. Et apparens sibi B. Isidorus, extendit brachium suum, talia verba movens : Non habebis in isto homine potestatem, quia ego ipsius sum fidejussor. Respondit sibi diabolus : Quomodo tu eris ejus fidejussor, cum sit in peccato mortali ? B. Isidorus adjecit : Quia mihi diu servivit, cum Christi adjutorio ipsum de tuis eripere

D
A. JOAN
DIACONO
EX MS.

paralytica,

cæca.

c
Liberatur
mortis ad-
judicatus,

E

carnes pau-
peribus di-
tribuenda
multipli-
cantur.

Curantur
paralytica,

et paralyti-
cus,

F

d
ac cæci duo.

Peccati
mortalis
reus a de-
monis libe-
ratur ut con-
flatur.

A eripere manibus potens ero. Et confestim ab eorum est oculis sequestratus. Dixitque B. Isidorus illi viro : Meis nunc cito monitis acquiesce, confitere peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quidquam quod veridica confessione non pandas. Mane autem facto confessus est vir : et sic fuit a dæmone liberatus.

A JOAN
DIAcono
EX MS.

Cæco illu-
minato,

pauperum
annonæ
succrescit.

34 Mira res. Vir quidam, Ferrandus Dominici nomine oculorum nomen ex toto amiserat, cæcus quidem effectus, suis promerentibus culpis, quas pœnitentiæ non studuit confessione purgare. Cum per ducatum suorum consanguineorum duceretur ad B. Isidori catacumbam, ibidem petens sanitatis auxilium contra ægri tudinem oculorum, tanta devotione, ac fide petiit, quod oratione finita, suis oculis sensit lumen restitui; et sic incolumis sine ducatu alienius in domum suam cum gaudio remeavit, et ut beati Patris honorem delatum exhiberet, fecit prandium pauperibus erogare, et quidquid vini et farinæ pro necessitate acceperant totum integraliter repererunt. Filius ejusdam Militis a nativitate cæcus, meritis B. Isidori lumen accepit optatum.

Sancto de-
votus peri-
culo eripitur,

alter a dæ-
monibus li-
beratur,

cæciliens
curatur.

Lampas di-
civilius ac-
cenditur :

35 Vir quidam de suburbio Majoriti, dum [laboraret] in vinea sua, currendo illam ecclesiam plusquam millesies circumvit. Mane autem facto inventus a Milite qui promissum rustici requirere proponebat a B. Isidoro [reprehensus] de malo proposito, ab eodem veniam postulavit, promittens sibi quod ei in perpetuum deserviret. Vir quidam, dum in extremis laboraret, vidit se multis dæmoniorum agminibus circumseptum, eo quod erat mortali vinculo irretitus. Cum B. Isidorus sicut sæpe fecerat in adjutorium invocasset, apparuit sibi B. Isidorus, qui dæmones effugavit, et ei confitendi spatium a Domino impetravit.

36 Vir quidam, Petrus Fortunii nomine, maximam infirmitatem in oculo patiebatur : qui cum a medentibus foret penitus desperatus, ad auxilium B. Isidori tota se mente convertit; et non defuit ille indefessus miserorum adjutor precibus supplicantis : nam oculum quasi amissum, mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, et lucis optatæ radiis illustravit. Vir alius, Garsias Petri nomine, ivit ad ecclesiam B. Isidori ad tenendum vigiliam; quo sopito, lampades sunt extinctæ : qui statim evigilans ivit ad quærendum lumen extra ecclesiam : et reversus contigit ut nuto divino lampadem, quæ erat coram sepulcro B. Isidori, incensam cœlitus reperiret.

C

f
illuminatur
cæcus ;

juratur no-
cturnus ter-
rores pa-
tiens ;

sanantur
cæcæ duæ,

37 Vir quidam f. Eximius Petri nomine, quasi cæcus fuerat effectus, et ipsum ad ecclesiam B. Isidori deduxerunt, et meritis ipsius B. Isidori lumen accepit optatum. Vir quidam, Joannes Petri nomine, maximus pavor ipsum arripuit, ita quod non poterat acquiescere in nocte nec in die : et promisit tenere vigiliis tres noctes coram sepulcro B. Isidori, et postulans beati viri virtutem, quam officiantem audierat ad eflugiendas aereas potestates, humiliter exoravit : et ad sepulcrum pii Patris accedens prædictus, somnus eum arripuit; quo excitato, mirifice liberatus fuit.

38 Mulier quædam, nomine Sol, cum cæca magno tempore extitisset, crevit in oculis ejus caro superflua, motum et usum impediens palpebrarum : et promisit tenere vigiliis per novem noctes ante sepulcrum B. Isidori. Quæ cum promissum adimpleret, oculos aperuit, clare vidit, devotissime adoravit, in ipsa vero adoratione voce magna proclamans : Gratias, inquit, ago Deo et B. Isidoro, quia lumen oculorum meorum mihi est cœlitus restitutum : et reversa est in domum suam cum gaudio spiritus, et lumine oculorum. Altera mulier præ nimio dolore capitis visum amiserat oculorum, ita quod

nocte et die erat nimium inquieta : et appropin- D
quans tumbæ B. Isidori, ipsam est suppliciter ample-
xata : et subito miro modo sanam se sentit, ac devo-
tissime adoravit.

39 Filius ejusdam bonæ mulieris, Joannes nomine, duobus annis de quartana fuerat infirmatus; cuiusque naturæ succumbente virtute omnis deficeret artis industria, invocato B. Isidori nomine, confestim sanus effectus est, et salubriter terminavit. Quidam juvenis, Garsias nomine, febricitavit per annum, et ad sepulcrum B. Isidori accedens, meritis ipsius protinus est curatus. Quædam mulier de Escalona, Jordana nomine, subita angustia oculos fere ex toto amiserat : nam passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculos, quod a medentibus fuerat penitus desperata : et petens B. Isidori auxilium, mirabili virtute confestim est liberata, et lucis optatæ radiis illustrata.

febrem patien-
tes,

40 Vir quidam, nomine Gundisalvus, maximum dolorem in capite passus fuit, quia præ dolore capitis lumen amiserat oculorum. Vadam, inquit, ad sepulcrum B. Isidori ibidem tenere vigiliam : qua peracta, statim sanus et incolumis est effectus. Vir alius, Dominicus Petri nomine, quartanam per annos plurimos fuit passus, et promisit ire ad S. Isidorum : et completo promisso, statim est peroptime liberatus. Vir quidam, Dominicus nomine, fuit per decem et octo menses nimium infirmatus : et ad sepulcrum B. Isidori veniens, postratus ibidem, morbi plenam consecutus est sanitatem. Vir quidam, Michael Petri nomine, patiebatur maximum dolorem in oculis, ita quod cæcus penitus videbatur et quod iret ad sepulcrum Beati Isidori a consanguineis est hortatus. Qui respondens inquit : Veniat ad me B. Isidorus : et confestim ægri tudo sibi crevit. Statim pœnituit se verba talia protulisse : et accedens ad sepulcrum B. Isidori sensit se ipsius meritis liberatum.

oculis dolentes,

E

41 Filius ejusdam boni hominis, cum diu paralyticus remansisset, ad B. Isidori mauseolum a parentibus est deductus, et ibidem plenam consecutus est sanitatem. Filia ejusdam bonæ mulieris, Flos nomine, fuit taliter ægrotata, quod muta ab hominibus videbatur : et invocato beati viri nomine restituta est ad sanitatem. Quidam Frater de Ordine Fratrum Minorum, in dentibus et molaribus dolorem maximum passus fuit, ita quod non poterat quiescere nec dormire. Et veniens ad tumulum B. Isidori salubriter terminavit.

paralyticus,

muta,

dentibus
dolens.

F

42 Inter cetera, quæ de sancto viro Isidoro nota miracula scripta sunt, prætereundum nullatenus dignum est istud divinæ dignationis miraculum, quod universo populo Majoriti, tam Clericis quam Laicis, gentique non modicæ, ex diversis partibus ad postulandam pluviam aggregatæ, sub æra millesima ac tricentesima tertiæque decimæ, in mense Martio, regnante Rege Domino Alfonso, fuit divina misericordia mirabiliter declaratum. Cum igitur sub descripto tempore per totam regionem longe lateque universum populum victualis alimentis ac panis inopia coarctaret, et mendicos ac pauperes famis oppressio profligaret, terræque jactatis seminibus de cœlo pluvia abnegaretur; diversi populi circumquaque, vexillo Crucis in antea deportato, per diversa sanctuaria cantatim incedentes, cum lacrymis ac suspirio de cœlo pluviam postulabant. Sub hoc igitur instanti calamitatis articulo Majoriti populus universus, tam Capitulum Clericorum, quam Concilium Laicorum, ac etiam Religiosorum collegium, in hoc singulare consilium unanimiter convenerunt, ut sancti viri glebam Isidori a suo sepulcro extraherent, et per eum pluviam de cœlo postularent. Quo facto viri Religiosi Fratres de Minorum Ordine, glebam

An. 1275
in magnam
siccitatem,

delato corpore
ad ecclesiam
B. Mariae,

A glebam sancti viri lecto imposito in suis humeris deportantes usque in Basilicam Beatæ Virginis, quæ a villa quasi duobus milliariis est remota, cum Clero et universo populo processionaliter magna cum honorificentia deduxerunt, ibique plebem maximam ex Illescarum *g* partibus advenisse, Beatæ Virginis *h* unagine deferentes honorifice, repere-
g
h
palamque ostenso,
pluvia impetratur.
33
An. 1421 corpus extrahitur a loco suo,
i
C
Joannes Alvarez, istius ecclesiæ Curatus.
k

43 Dominica, intrante die quarta Maji anno mccccxxi, ipsa die in ecclesiam S. Andreæ conveni-
palamque ostenso,
pluvia impetratur.
33
An. 1421 corpus extrahitur a loco suo,
i
C
Joannes Alvarez, istius ecclesiæ Curatus.
k

44 Sabbato, vigesimo septimo die Mensis Aprilis, anno Domini millesimo quatuorcentesimo vigesimo sexto, universus populus Majoriti, tam Religiosi quam Clerici, et etiam seculares tam marium quam feminarum, corpus sanctissimi Confessoris Isidori, in sua clausum theca, propter terræ ariditatem de suo mauseolo extraxerunt. Et tunc solenni proces-
ita ungue pro pluvia an. 1426,

Maji T. III

supradicti Isidori ut primitus, sic clausum remansit. D
 Et Deo, meritis sui sanctissimi Confessoris [placato],
 cælum dedit pluviam, et terra suum uberrimum fructum: et post celebrationem [Missæ] et solennem sermonem, omnes ad sua cum gaudio remearunt; claves ipsius Arcæ commendantes, primam Capitulo Clericorum, secundam Didaco de Bargas, tertiam Fernando de Bargas, quartam Roderico Martini Cordubensi, quintam Martino Sancio Clerico. l

Martinus Præbyter indignus.

FIDES AUTHENTICA.

Hinc est, quod Ego præfatus Antonius Vazquez Romay, Vicerektor et Protonotarius Apostolicus, qui supradicta omnia, et quæ in hujusmodi fidei instrumento continentur, vidi, legi, tenui, palpavi, et diligenter inspexi, recognovi, examinavi, et intellexi, ac etiam numeravi, et cuncta ipsius folia et paginas rubricavi, fidem indubiam facio, et omnibus his visuris pariter et audituris, testor (factis ad hac prius per me diligentissimis examinationibus, inquisitionibus, et diligentibus necessariis, prout qualitas negotii requirebat) ea omnia vera esse, et viribus subsistere. Unde ad instantiam et requisitionem religiosi viri Patris Fratris Dominici de Mendoza, Theologi Prædicatoris, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Filii insignis Conventus Beatæ Mariæ de Atocha extra muros hujus oppidi, in monasterio S. Thomæ ejusdem oppidi ad præsens Conventualis, et in ipsius sancti viri Canonizationis negotio Commissarii deputati, dictum præinsertum librum, et omnia et singula in eo contenta, sicut præmittitur visa et notata, correcta et collationata, tamquam veritatem et fidem indubiam continentia, meis propriis manu et signo subscripsi, et sigillavi, et roboravi in his triginta foliis, in toto et in parte scriptis, cum infra-scriptorum Notariorum testium assistentiâ, præsentia, et interventione, eorumque signis et subscriptionibus; nec non Dominorum, Doctoris Hieronymi Lupi Lassi, Rectoris dictæ Parochialis ac hujus oppidi olim Visitatoris; et Michaelis Suarez, ejusdem ecclesiæ beneficiati, et judicis Capituli Clericorum, in eadem ecclesia præfati libri Custodum et Archivistarum; et Licentiato Petro Tello de Rueda Diacono, pro testibus: qui etiam ea supradicta omnia sic fieri viderunt. Nec non etiam DD. Antonio de Lima Parochialis S. Genesii hujus Oppidi Rectore, Rolando Winchelio Regis Capellani, et Alfonso de la Serna Notario, qui se etiam subscripserunt pro testibus. Actum Madriti intus dictam ecclesiam S. Andreæ, die vigesima sexta Septembris, mxcv.

Doctor Antonius de Lima.

Doctor Rolandus Winchelius,

Alfonsus de la Serna Notarius.

In testimonium veritatis, Antonius Vazquez Romay, Protonotarius Apostolicus.

46 Nos infrascripti, Notarii publici Apostolici, fidem indubiam facimus et testamur, quatenus [is qui] supradictum instrumentum suis propriis manu, signo, subscriptione, et sigillo signavit, subscripsit, et sigillavit, est talis Vicerektor Parochialis ecclesiæ S. Andreæ hujus Oppidi Madriti, ubi corpus B. Isidori est constitutum; et publicus, fidelis, et authenticus [Proto-Notarius Apostolicus] qualem se asserit, ejusque instrumentis publicis per eum ut supra signatis, subscriptis et sigillatis, adhibita fuit et est et adhibetur plena et indubitata fides, in judicio et extra; et sigillum et signum in dicto instrumento impressa, sunt ejusdem Protonotariatus Apostolici Officii consueta, et signari et sigillari solita, quia sic vidimus multipliciter, et supradictum instru-
et legalitate attestantis,

A. JOAN.
DIACONO
EX MS.

A mentum per eum signari et sigillari in dicta ecclesia Parochiali, coram nobis et testibus infrascriptis. In cujus rei testimonium, de instantia et requisitione R. P. F. Dominici de Mendoza, Ordinis Prædicatorum Presbyteri professi et Theologi Prædicatoris, et in hujusmodi negotio Canonizationis ejusdem Sancti Commissarii deputati, etc. Actum Madriti, Toletanæ Diocesis in dicta ecclesia Parochiali Divi Andreæ, ubi asservatur corpus ipsius B. Isidori Agricola, Christi Domini Confessoris. Actum Madriti intus dictam ecclesiam sancti Andreæ, die vigesima sexta Septembris, MDCXCV.

In testimonium veritatis, Alphonsus de la Serna.

In testimonium veritatis, Joannes a Segura Manrique Notarius.

In testimonium veritatis, Petrus Blanco Zapata Notarius.

Concordat cum originali quod restitutum est archivio ecclesiæ S. Andreæ,

Franciscus Hortiz Notarius. m

ANNOTATA.

B

a *Hujus Appendicis pars prior et præcipua valde antiqua est, ab eo (ut diximus) addita, qui post an. 1275, quo ultimum miraculum hic narratum contigit, librum ipsum scribendum curavit, priusquam Æræ numerandæ usus apud Hispanos dimitteretur. Aliæ duæ partes ætatem suam ipsæ præferunt, diversa manu ipsi libro adscriptæ an. 1421 et an. 1426.*

b *Ad Catacumbas appellobatur locus, in quo corpora SS. Petri et Pauli primum composita jacuerunt, ac deinde S. Sebastianus sepultus fuit. Baronius ad 20 Januarii in notis existimat ex Græco et Latino contractam vocem, quasi xxx̄ tumbas. Sunt autem Catacumbæ in cimiterio Callisti via Appia, de quibus videndus Aringhus Romæ subterraneæ lib. 3 cap. 12.*

c *Bleda vertit de monedero, id est, tamquam monetarius; intelligens (ut mihi videtur) adulteratæ monetæ crimen.*

d *Simile et iisdem pæne verbis num. 18 legitur supra, de juvene Dominico Petri.*

e *Hoc miraculum omisit Bleda, quod deficientibus aliquot vocibus, quas supplere curavimus, sensum non agnosceret.*

f *Bleda Maximinus.*

g *Ylesca, inter Madritum et Toletum, huic quam illi vicini.*

h *Eam scilicet, ut explicat Bleda, quam B. Virginem de Atoxa vulgo nominant, creduntque ab Antiochia missam a S. Petro in Hispaniam: nominis rationem verosimiliorem alius investigandam relinquo. Videatur Guilhelmi Gumpfenbergii Atlas Marianus Imagine 243.*

i *Hispanice Aposentador, Francis Fourier.*

k *Hactenus Actus hic, totus Hispanice originaliter scriptus.*

l *Harum clavium unam, inquit Bleda pag. 247, semper habuit et habet Rectoratus Madritensis: nunc autem in more positum est, ut eam teneat senior Rector. ita ille an. 1622.*

m *Hæc ultima attestatio scripta originaliter est idiomate Hispano.*

ANALECTA

Ex Hispanico Fr. Jacobi Bleda.

Sitienti heri fontem elicit e petra

Dicitur quod cum die quadam S. Isidorum visitaret Dominus suus, Joannes de Vargas, magnoque pressus æstu vehementer sitiret; quæsierit ex eo num vicinam istic haberet aquam: ille vero exteuto

digito locum designans, Istic, inquit, est fons. Accurrens autem eo Joannes, cum petram undique siccam conspiceret, seque delusum quereretur; accepto Isidorus stimulo, quo inter arandum utebatur, quique cum ejus corpore nunc servatur, eo petram percussit, dicens: Hic habemus aquam, quando vellet Deus. Quæ mox dulcis omnino sapidaque prosiliit; quantumque profuit ad extinguendæ sitis usum, tantum valuit ad confirmandam, quam Dominus de suo Isidoro ex alias visis hauserat opinionem. Est autem locus, ubi miraculum hoc contigit, extra urbem Madritensem, trans fluvium inter duos pontes, qui Toletum et Segoviam ducunt; ubi ad perpetuam rei memoriam Imperatrix Isabella, Caroli V uxor et Philippi II mater, eremitorium construxit supra ipsum fontem, qui hodieque S. Isidori dicitur, neque ullius quantævis siccitatis tempore unquam exaruit, præterquam anno MDLXXV, cum haustam inde aquam venalem proponere cœpere quidem e facie Maurica, eadem etiam ad sacrilegos suos et superstitiosos baptismos abutentes. Quod cum vetitum iis a Magistratibus est, rediit ad locum priorem aqua, et hodie dum durat pluribus salutaris.

nunc agris salutarem,

E

48 Dicitur etiam alios variis in locis fontes excitasse aut puteos fecisse Sanctus. Puta in Longares, ad vallem Salutis; Valpermini, ad Rupem-corvi Uzetensis territorii; et subtus locum Carakis dictum, ubi, aqua similiter in potum sumpta, plurimæ curantur infirmitates. Fateor autem quoad hunc ultimum fontem, eodem fere modo quo prior excitatus dicitur, de terra productum, quod gemina tam sibi similia miracula legens, de alterutrius veritate et auctore dubitaverim. Sed considerans multitudinem testium, quibus in legitimis processibus pro canonizatione formatis incolarum utriusque loci traditio nititur, juxta quam uterque fons S. Isidoro tribuitur; nolui ultra ambigere, ne quod Moysi accidit, fieret mihi aqua contradictionis alterutra. Madriti etiam in platea majori, ubi olim campus fuit, et anno MDCXVII domum habebat Jacobus Venasque, viva in petra fontem fecit S. Isidorus seu puteum: qui etiam ipse, inde cum devotione ac fide bibentibus, salutaris est. Item in platea Toletana, quæ etiam campus olim fuit, ubi similis virtutis puteum creditur Sanctus fecisse, qui deinde fuit ædibus familiæ Veræ inclusus: ubi etiam est cavea, quam fabricasse idem Sanctus creditur: quin et in eadem platea puteus est alius in domo Mariæ et Isabellæ Falconiarum, cujus aqua hirudinum morsus sanat. Multi autem cum vellent domi suæ puteum fodere, nec aquam cavando invenirent, mox ut S. Isidorum invocaverunt, dulcem et salubrem contraque morbos utilem reppererunt. Hæc pluribus Bleda cap. 34, qui suis his ultimis verbis modeste videtur insinuare, quod existimet illos tam varios fontes ac puteos, qui S. Isidoro per vulgi traditionem attribuantur, non tam viventis labore effossos aut oratione elicitos, quam ad mortui invocationem repertos plerosque fuisse. De miraculis autem in vita per Sanctum patratis idem Bleda hæc interserit textui Joannis Diaconi, ante miraculum Æra MCLXX patratum.

simile quid creditur in Carakis fecisse,

et putei alibi ab eodem effossi.

F

49 Cum Domino S. Isidori mortuus esset equus suus, quo uti consueverat agros suos inspecturus, idque retulisset Sancto: hic accedens ad locum, in quo cadaver jacebat; ipsum brevi oratione restituit vitæ. Et hoc miraculum cernebatur pictum in ejus eremitorio, priusquam destrueretur. Præsumitur autem pictum quoque fuisse, una cum miraculis aliis pluribus, in ea parte arcæ, cujus latus propter loci humiditatem ante nonnullos annos totum defiguratum apparuit. Interim ipsum fidem suam habet a testibus, de antiqua traditione deponentibus in processu; sicut et aliud, quo dicitur Sanctus ejusdem Domini

Ejusdem heri equum mortuum

et filium resuscitat.

A Domini sui filiam unicam Mariam, ex gravi infirmitate defunctam, reduxisse ad vitam precibus suis, ac reddidisse parentibus, multum de ea jactura dolentibus.

50 Rodericus Ximenes Archiepiscopus Toletanus, qui ab anno MCCVIII usque ad MCCXLV Primatum Hispaniæ tenuit, et anno MCCXII præsens interfuit illustri isti ac prodigiosæ victoriæ, quam ad agustias, quæ vulgo las navas de Losa appellantur, die XVI Julii retulit exercitus Christianorum de Mauris; lib. 8 de rebus Hispaniæ cap. 7 describit occupatum pridie certaminis montem et castrum Ferral, sub quo sunt quædam voragine, et in rupe anfractus et scopulorum præcipitia juxta Losam: et tanta est ibi, inquit, angustia transitus, ut etiam expeditos impediât difficultas. Narrat deinde quomodo disceptantibus de modo ad hostium castra pertingendi Alphonso Castellæ, Petro Arragoniæ, et Sancio Navarræ Regibus; cum consilium nobilis Aldephonsi prævaluisset de ipsarummet angustiarum transitu tentando, ne circumcundo montem præberent ignaris speciem fugientium; Deus omnipotens, qui negotium speciali cura dirigebat, misit quemdam hominem plebeium, satis despicabilem et habitu et persona, qui olim in montanis illis pecora paverat, et cuniculorum et leporum ibidem captioni institerat. Is ostendit viam satis facilem, omnino possibilem, per declivum lateris montis ejusdem: nec oportet ab aspectu hostium custodiri: et ipsis videntibus nec impedire valentibus venire ad locum pugnae congruum poteramus, inquit Rodericus: et cap. 8 idem argumentum sic prosequitur, Sed quia in tanto discrimine tali personæ vix credi poterat, duo Principes præcesserunt; ut si invenirent esse vera quæ pastor dixerat, montem quemdam, in summitate sui planitiem habentem, occuparent. Et dante Domino sic evenit, ut ille tamquam Dei nuntius, qui infirma mundi eligit, verax inveniretur.

51 Hæc eo, qui interfuit quique anno dumtaxat MCCXLIH suam historiam absolvisse se scribit, sic narrante, nec ullam S. Isidori mentionem faciente, tacente deinde Joanne Diacono; difficile est creditu, ipsummet Regem Alphonsum paulo post istam Victoriam (annis enim duobus solum supervixit) inspicientem corpus S. Isidori, agnovisse vultum, atque dixisse; Vere hic ille Sanctus est, qui mihi in forma pastoris apparens, monstravit viam et duxit ad victoriam: ideoque faciendam curasse ejus imaginem, quam argento coopertam posuit super altare, intra sacellum proximum tumbæ, in qua jacebat ejus sanctum corpus, supra tres leones inauratos sculptos de petra. Ita tamen scripsisse in Annalibus Doctorem Carrajalium de Galiendo, Caroli V Consiliarium, et Doctorem Alfonsum de Villegas, asserit Bleda cap. 28: utque idipsum velut ex traditione confirmare multos testes, in processu per Dominicum de Mendoza formato, respondentes ad interrogationem LXXXVII; quin imo Alphonsum de Villegas in confirmationem hujus rei addere, quod S. Ferdinandus Rex, Alphonsi prædicti nepos ex filia Perengaria, cum ad persuasionem prælaudati Archiepiscopi Roderici Cathedralē Toletanam restaurasset; inter alias statuas, duas jussit fieri ex albo lapide singulas, ad mensuram hominis; posuitque in choro majori ad latus Evangelii, intra columnam quæ claudit sepulcra dicti Regis Alphonsi, aliorumque Regum ibidem tumulorum: quarum statuarum una simillima est aliis S. Isidori statuis, quæ Madriti visuntur; tamquam satis certus fuerit Ferdinandus, ipsum esse qui prædicto Regi viam ostendit ad victoriam, Similia dicuntur habere Hieronymus Quintanu in Historia Madritensi, et Joannes Martinus Carilius in suis Annalibus: quorum omnium assertio utrum aliud habeat fundamentum, quam statuas S. Isidoro a Regibus Alfonso et Ferdinando erectas, et piam

Castellanorum præsumptionem de suo Sancto, hand facile definivero.

52 Certius credere possumus Jacobo Bleda, affirmanti cap. 31, ab antiquissimis temporibus inveniri ecclesias S. Isidoro dicatas, ejusque sepulcrum a Superioribus sæpe fuisse visitatum. Nam præter eremitorium, inquit, quod Imperatrix Isabella supra fontem S. Isidori struendum curavit, juxta fluvium Manzanarem, e regione Conventus S. Francisci: aliud templum valde antiquum extat in vico de Caraquiz, eo loco ubi istic habitavisse creditur, in territorio Uzetensi, juxta fluvium Xamara. Aliud templum visitur in roboreto Gargantensi, oppidi Buytragensis sub Archiepiscopo Toletano, fontem habens baptismalem, unde intelligitur aliquando parochiale fuisse: et in omnibus S. Isidoro erectas sunt altaria cum imaginibus radiatis ipsius. Celebrantur etiam ejus festa, fiuntque stationes temporibus Litaniarum publicarum. In loco dicto Bernardos, sub jurisdictione civitatis Segoviensis, eremitorium ejusdem nominis aliud est, aliud in civitate Toletana, aliud denique invenitur in Campo-Commendatoris sub Episcopatu Legionensi. In loco autem Gargantensi etiam confraternitas est S. Isidori, cui alterique Domine nostræ de Pratis eodem in loco, pro lege fuit jam inde ab annis centum, convenire ad Vesperas in profesto Nativitatis Marianæ mense Septembri, pariterque procedere ad campum S. Isidori, ibique mactare vaccam inter pauperes distribuendam. Vetustissima autem Confraternitas hujus nominis est in ecclesia S. Andrew Madritensis, quam Confraternitati sanctissimi Sacramenti, utraque appellatione conjuncta, univit Episcopus Novariensis Nuntius Apostolicus, anno MDXXXVII.

53 Corpus quoque S. Isidori, tamquam vere Sancti, ad publicas necessitates produci solere, constat ex Instrumentis anni MCCCXXI et XXVI supra prolatis. Constat etiam ex perpetuo usu, ejusdem Sancti honori tres quotannis processiones institui, cum maxima solennitate populique concursu: primam mense Majo, quæ ducitur ab ecclesia S. Andreæ ad eremitorium Sancti, quod esse supra ejus fontem miraculosum, jam bis diximus; et huic; imaginem Sancti radiatam portanti, obviam procedit Confraternitas Sancti, quæ est in Caramanchel. Secunda fit in Octava Sanctissimi Sacramenti; in qua, ab dicta ecclesia ad prænominatum eremitorium procedente, similiter defertur imago Sancti ante thecam sanctissimi Sacramenti. Tertia celebratur in festo Assumptionis Domine nostræ, cum eadem imagine ab eademque ecclesia, versus Dominam nostram de Atocha. Denique certissimum est, in omnibus quæ pro impetranda pluvia instituuntur processionibus, imaginem Sancti circumferri.

54 Anno MDIV die XXI Junii ipsius Sancti corpus visitavit Baccalaureus Joannes de Centenera, Archiepiscopus Maquedæ, Canonicus Vicensis et Visitator generalis in Archidiaconatibus Madritensi et Guadalaxara, pro Illustriss. D. Fr. Francisco Ximenez Archiepiscopo Toletano: invenitque illud servari intra capellam ad cornu Evangelii, in prægrandi tumba, quam vulgo S. Isidori appellant. Erat tumba in circuitu picta, sic ut exprimerentur multa Sancti prædicti miracula: et tenebatur clausa quatuor clavibus, quas tunc tenebant Curatus loci, D. Maria uxor D. Joannis Luxau, Joannes de Vargas, et Joannes Ruiz de Tapia, Rectores verosimiliter Madritenses: intra arcam vero illam erat alia minor, sub una clavi, quam custodiebat Honoratus vir Garcias Alvarez, Beneficiatus in ipsa ecclesia: et huic arcæ includebatur corpus sanctum, serico subtili albo involutum, et coopertum tela quadam colorata. Ipsum vero integrum est in carne et ossibus, præterquam

D
EX HISP.
J. BLEDA
Erecta eidem
jam olim
sacella

et confraternitates
instituta:

E

annua Madriti processio triplex.

F

visitatio corporis incorrupti an. 1504,

cujus sectum brachium auferri non potuit.

Pastorem
qui viam
monstravit
ad victoriam:

Rex Alfonso
dicitur
agnovisse
S. Isidorum.

idque etiam
Ferdinandus
Rex appro-
basse

EX DISP.

J. BLEDA

A. 1111. 11

7. 11

A terquam quod rescissum a cubito brachium dexteriorum, eidem vinculo quodam adstringatur. Dicitur autem sectionis hujus auctor fuisse Domina Joanna, uxor Henrici Regis II aut IV. idque eo fine ut illud transferret alio; sed propositum exequi nequivisse. Est porro corporis statura procera: et cratis grandis ac vetus prætenditur ostio capellæ, cujus geminam clavem Clerici servant.

Argentum e
statua ad
alios usus
distractum,

55 Ex veteri etiam Inventario MS. possessionum et bonorum ecclesiæ S. Andreae habetur, quod imago lignea, quam ibi collocavit Rex Alphonsus, cooperta fuerit laminis argenteis inauratis. Has vero laminas fuisse anno mxx die xxv Aprilis sublata, ex consilio quorundam parochianorum S. Andreae, ut pro earum pretio fieret tabula majoris altaris, constat ex eodem Visitationum libro: inveniturque Actus annu mxxi, quo apparet, Franciscum Sanchez, Curatum istius ecclesiæ, argentario cuidam fabro Madritensi, Gregorio Malvenda, vendidisse triginta marcas argenti, ab imagine jam dicta sumpti, æstimatione mille ducentorum ac decem maravedisiorum in singulas marcas. Ac denique in alio instrumento anni mclm exoneratur Franciscus Sanchez, Clericus Curatus, a summa nongentorum octodecim maravedisiorum, quos videbatur expendisse in restaurando fonte S. Isidori, ipsi ecclesiæ adjuncto.

Aliæ visitationes anno
1567,

56 Anno mclxvii die xix Julii iterum inspectum fuit corpus S. Isidori, a D. Gomezio Tello de Giron, auctoritate Apostolica Gubernatoris Ecclesiæ Toletanæ in spiritualibus ac temporalibus: aperta que est tumba quatuor clavium, et arca unius. Hæc arca cooperiebatur panno aureis sericeisque figuris variato, vestita autem erat corio colorato claviculis inauratis fixo; aperta vero exhibuit sanctum corpus, serico albo tamquam sindoni involutum, alterique exteriori tegmini exlino crassiori. Quibus revolutis, apparuit integrum quoad caput (in ejus ore adhuc aliquot dentes numerabantur) mandibulas, collum, pectus, brachia, manus, digitos, ungues, tibias atque pedes; seorsim autem in phylacterio quodam sericeo clausa erat pars digiti e dextera manu. Quibus omnibus consideratis, emundata fuit arca, in ipsamque repositum sanctum corpus, et suis quinque clavibus obseratum.

anno 1595
27 Martii,

57 Hactenus ex Cap. 31. Capite autem 33 idem argumentum prosequens Bleda, ita loquitur: Qui de prædictis visitationibus fidem facit Antonius Vasquez Romay, Protonotarius Apostolicus et Vices gerens Curati S. Andreae, anno mxciv; idem anno mxcv testatur, quod Joannes Franciscus Aldobrandinus, nepos Clementis Papæ VIII, Exercitus Ecclesiastici Generalis, et tunc in ædibus Apostolici Nuntii juxta ecclesiam S. Andreae hospitatus, ex parte Magistratus Madritensis, per D. Joannem Hurtado de Mendoza Dominum Freznii de Torote, et D. Ludovicum de Toledo et Mendoza Dominum Ville-francæ, rogatus fuit ad inspiciendum corpus S. Isidori accedere; quatenus negotium Canonizationis, quod instrui cœperat, sua commendatione efficacius posset apud patrum promovere. Annuit ille, non se prius discessurum Madrito promittens, quam illo officio defungens suæ propriæ erga Sanctum devotioni fecisset satis. Itaque die xxvii Martii postridie Paschatis, post secundam horam postmeridianam ante Vesperas, cum nobili ac numeroso comitatu, accessit ad sacellum Sancti; sanctoque spectaculo fructus est, cum magna sua suorumque edificatione; qui quanto plures erant numero et auctoritate majores, tanto certius testari possent, cum Romam revertissent, quam integrum quamque suaveolens esset S. Isidori corpus.

et 22 Aprilis,

58 Eodem anno mxcv die xxii Aprilis, idem sanctum corpus visitavit Franciscus de Morejon, Cano-

nicus Toletanus, pro Alberto Cardinali Sanctæ Crucis Archiepiscopo Toletano electo; et inveniens, quod tumba clauderetur unica dumtaxat sera, alteraque pensili seu catenaria; voluit ut quinque deinceps seræ essent, quarum claves variis personis commendavit. Philippus etiam II Hispaniarum Rex corpus sanctum inspexerat, prius quam anno mxciii primas super Canonizationis negotio litteras ad Clementem VIII daret. Denique anno mxciii die vii Martii, ad comprobendam miraculosam sancti corporis integritatem et suaveolentiam, illud auctoritate Apostolica inspexerunt Illustriss. ac Reverendiss. D. Bernardus de Rojas, S. R. E. tit. S. Anastasiæ Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus; Reverendiss. D. Fr. Franciscus de Sosa, Episcopus Canariensis, ex Concilio generalis Inquisitionis; D. Joannes de Hoces, Protonotarius Apostolicus, Canonicus Ecclesiæ Cartaginensis; Judices remissoriales et Commissarii Roma ad hunc finem designati, coram Francisco de Salsedo Notario Apostolico, suæ Sanctitatis Nuntio D. Antonio Cajetano, et Duce Infantadi ac plurimis aliis: præsentibus etiam regiæ urbis Madritensis Rectoribus Didaco de Urbina, Laurentio Lopes de Castilio, et Joanne Gonzalez de Almunia.

anno 1593
et 1613.

59 Relatas his ultimis tribus numeris sacri corporis inspectiones præcesserat Translatio ejusdem in novum Sacellum, quod Episcopi nuncupant: de qua Translatione acturus Bleda, expendit facultatem ad hoc a Leone Papa X concessam Licentiato Francisco de Vargas, Caroli Regis Consiliario ac Thesaurario, referenti, quod considerans se Madriti natum, loco totius Hispaniæ celeberrimo propter Regum ibidem residentiam ordinariam; quodque eadem urbs erga S. Isidorum sit devotissima; desiderabat ei fabricare sacellum proprium, in eoque facere magnificum ac sumptuosum sepulcrum pro ejus corpore, quod eatenus in ecclesia S. Andreae loco minus ornato inveniiebatur. Hoc autem sacellum conditurum se ad latus ipsius parochiæ, dotaturumque libris, calicibus, ornamentis, et omni reliquo ad divinum Officium apparatu, pro Sacellano majori aliisque sex minoribus, servato sibi suisque jure Patronatus. Quod cum prædicto Licentiato annuisset Leo Papa, per Breve in ecclesiæ archivio inveniendum (obiit autem Leo anno mxxi) probassetque sacellum ab illo fabricandum, intra quod tanto cum honore collocari deberet sacrum corpus, appellari sacellum S. Isidori; executioni mandata sunt quæ pie cogitaverat Vargas: ab eoque et heredibus ejus constructum est sacellum, intra quod conclusa fuit vetus capella. Sed quia parietem pertundentes istic, ubi fuerat porta, per quam in capellam intrabatur, grandiore expande-runt arcum; graves hinc diuturnæque lites extiterunt, Curato et parochianis S. Andreae causantibus, ea ratione impediendos sese in suis Officiis per Sacellanos, qui in capella Sancti instituebantur. Resque eo processit, ut per Andream de la Cadena, Placentinum Canonicum Judicem Episcopalem, lata in Curatum et parochianos fuerit excommunicationis sententia: a qua appellantes ad Concilium Regium, violente obtinuerunt ut provisionaliter absol-ventur, anno mxxlii die vii Junii.

E
Pro trans-
ferendo in
novum sacel-
lum corpore

facultatem
dat Leo X:

F
unde lites
subortæ

60 Rebus autem huc usque progressis, tandem 1 Novembris ejusdem anni inita ratio concordiæ est, inter D. Joannem de Tavera Presbyterum Cardinalem Archiepiscopum Toletanum ex una, et D. Guiterium de Carvajal Episcopum Placentinum ejusque fratrem Didacum de Vargas, ambos heredes Licentiati Francisci de Vargas, ex altera parte, his conditionibus; ut Episcopus Placentinus renunciaret cuicumque juri Patronatus aut Beneficii in ecclesia S. Andreae, seque obligaret ad claudendum arcum in pariete factum lapideo aut lateritio opere, ita ut sibi

anno 1544
componuntur:

A sibi mutuo non officiant Clerici utrimque ministrantes in suis officiis; et nihilominus ipso in pariete relinquere alius arcus, modice elevatus a solo pavimento, et arcæ sancti corporis commensus; ita ut sub eo posita illa, etiam ab iis qui in ecclesia S. Andree forent, conspici posset et adorari. Hujus concordie instrumentum cum Episcopo Placentino signandum offerretur, non probavit adjectam de minori arcu conditionem, laud satis consentientem cum ea qua cautum oportebat, ne quid Clerici alterutri sese impedirent; maxime quia jam providerat locum alium intra sacellum, in quo longe decentius arca collocaretur, videlicet juxta altare ad latus Evangelii; atque sub hac moderatione signavit etiam ipse die xxii Novembris, et anno mox sequenti Moxlv a Paulo Papa III confirmationem obtinuit eorum quæ patri concesserat Leo. Vulgus tamen in usu sibi sumpsit, ut quod S. Isidori sacellum dici pater voluerat, passim sacellum Episcopi nominaretur, eo quod hic illius perficiendi orandique præcipuam sibi curam sumpsisset.

et an. 1545
approbante
Paulo 3,

transfertur
corpus in
norum monu-
mentum : B

et an. 1620
in arcam
argenteam.

61 Corpus igitur, quod ab annis viginti quatuor, aut viginti sex (ut volunt alii), interim dum fabricatur sacellum et de modo ac jure Sanctum in eo collocandi disceptatur, e priori sublatum loco, alibi servatum fuerat; non sine jactura multarum circa miracula notitiarum: denique in præparatum ab Episcopo monumentum illatum fuit, intra ligneas suas arcas, quomodo repertum est anno Moxli ut supra dictum est num. 56 Vehementer autem erravit Mag. Joannes Lopez del Hoyo, cum dixit Translationem hanc factam esse sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella: nec minus Fr. Joannes Guitierrez, Ordinis Prædicatorum in sexta Lectione, asserens eam factam sub Rege Philippo II; cum ad Imperatoris Caroli V tempora ea certo pertineat, uti ex Actis prædictis liquet. Mansit autem res in eo statu usque an annum Moxxx. Tum scilicet, occasione canonizationis pro qua instantissimo agebatur Romæ, argentarii Madritenses fecerunt sancto corpori pretiosissimam urnam, cui ad sedecim ducatorum millia impensa sunt pro argenti aurique materia: quod nisi illi operam gratis contulissent, non fuisset triginta ducatorum millibus persolutum pretium. In hanc igitur translatum fuit illud, communi corruptibilitati naturæ humanæ ereptum spoliū, de quo Marineus Siculus ita loquitur: Vidi ego S. Isidori corpus: estque adeo integrum, ut credi possit a duobus aut tribus dumtaxat mensibus vita privatum: C quodque magis admiror, cum in omni cadavere primum corrumpatur extremitas narium et oculorum albugo; utraque in eo adeo est illibata, ut mihi occurrerit locus iste Scripturæ, Capillus de capite vestro non peribit. Hactenus Bleda.

Lue. 21, 18

62 Floruit autem scripsitque Marinaeus sub Carolo V, cui obtulit de rebus Hispaniæ libros xxii usque ad annum Moxvii perductos: sed in his tale nihil reperio, ut oporteat cum alibi ejus rei meminisse: nisi forte editio Francofurtensis anni 1603 in tomis Hispaniæ illustratæ plurimis locis est mutilata. Et hoc suspicari me facit Bleda, initio cap. 34 in Margine citans ex editione anni 1539 lib. 2 fol. 13 pag. 1 de Provincia Lusitaniæ, quasi ibi loquatur de fonte per S. Isidorum excitato, cum in Francofurtensi editione sumpta ex prima Alcalensi anni 1530 vel secunda an. 1533, sub isto libro et titulo invenitur quidem cum laude nominatus Sanctus, sed de fonte verbum nullum. Ipse quidem, præmature abruptus filius libri 22, in quo de viris Hispaniæ illustribus, non solum præteritis, sed etiam tunc viventibus, numerose scripserat; satis habet Imperatores in Hispania natos enumerasse, ceteros judicio Principum suorum suppressens, ne minor sibi ex commemoratis gratia, quam ex præteritis

nascetur invidia. Sed rix est credibile istic enim egisse de Sanctis, qui de his ex professo agit lib. 3, omisso tamen Isidoro, de qua jam egerat in lib. 2. Nisi forte, postquam ille Principibus suis obtulit operis istius exemplar, juxta quod facta est Alcalensis ac dein Francofurtensis editio, post modum multa adjecit supplevitque, et ex tali MS. processerit editio anni 1539, qua de re ab eruditis Hispanis doceri cupimus.

D
EX PROCES-
SIBUS.

MIRACULA RECENTIORA

Ex Processibus collecta a Jacobo Bleda.

CAPUT I.

Post quædam miracula, gloriam sancti testantia, complures infirmi curati enumerantur.

Hic primo lectorem pium monitum velim, quod (quia materia miraculorum tam delicata est, ut in ea nihil sibi indulgere scriptor verax possit) in iis quæ scripsi hactenus et deinceps scripturus sum, presse secutus sum et sequi decreverim originalia documenta, nullum verbum addens aut tollens. Quod si ex Latino oportuerit aliquid Hispanice dare, malui verbum verbo reddere, quam styli causa mutare quidpiam. Itaque referam hic S. Isidori miracula verbotenus, prout ea reperi in Processibus. Sic ille: Nobis autem coactis eadem ex Hispanico rursum facere Latino, non libuit esse tam scrupulosos: cur enim originario contextu destituti vellemus phrasi non primogenia mordicus adhærere cum infinito legentium tædio, ex multiplicatione verborum duplo vel triplo plurimum quam opus sit, nihil causæ fuit. Sed ad Bledam redeamus, qui facta iterum mentione Processuum sic progreditur: Cum Catholicus Rex Philippus II ad suum Romæ oratorem Ducem de Sesa scripsisset anno Mpxcm die xxv Martii, Civitas et Magistratus Madritensis eodem anno vi Aprilis fecit potestatem agendi de ipsa causa Ferdinando Mendez de Ocunpo, et P. Fr. Dominico de Mendoza, et Didaco de Salas Barbadillo: cui postremo Majores-domus et Officiales Confraternitatis Sanctissimi Sacramenti, in ecclesiis SS. Petri et Andree, fecerunt potestatem, per se suosque substitutos tractandi negotium illud cum Rege suisque Consiliariis et Papa Sixto V. Hic ergo, daturus initium rei agendæ, hujusmodi supplicationem obtulit Archiepiscopo Toletano, D. Gaspari de Quiroga Cardinali, Hispaniarum Primati et Inquisitori generali, cujus hæc erat summa.

lib. 2 c. 5

E

Cap. 6

Ad agendam
canonizationis
causam elec-
tus Procura-
tor anno 1593

F

2 Illustrissime Domine, civitas hæc Madritensis, priusquam se sistat conspectui S. D. N. Clementis Papæ VIII, enim in finem ut hic permittat agi de canonizatione B. Isidori, cujus corpus honoratur in ecclesia S. Andree: Dominationi Tuæ supplicat, mandes Vicario tuo generali, apud hanc Curiam residenti, aut alicui Visitorum suorum, ut recipiant informationem de vita, fama et miraculis dicti servi Dei: ejusque sic receptæ unum alterumve exemplar ad finem prædictum nobis consignent, Madriti xiii Aprilis moxciii. Hanc supplicationem Archiepiscopo obtulit Vicarius ipse Madritensis, Doctor Neroni Abbas major ecclesiæ Alcalæ de Henarez; ab eoque accepit in mandatis, suscipere desideratam informationem, et examinare testes ex parte civitatis producendos. Primi autem producti ad hanc informationem fuerunt a d. Didaco de Salas Barbadillo, civitatis Syndico, die ii Augusti, Mag. Fr. Didacus de Alderete, Prior Conventus S. Thomæ Madritensis Ordinis Prædicatorum; et die xi, P. Fr. Dominicus de Mendoza ejusdem Ordinis. Postea vero præsentati sunt alii atque alii testes de vita et virtutibus Sancti,

impetrat a
Toletano
Archiep. de
informatione
causam ele-
vantis
mandatum,

a quo produ-
cti testes, de
corporis inte-
gritate,

A Sancti, asserentes se adfuisse visitationi ipsius corporis; illudque invenisse integrum tamque suaviter olens, ut quorumvis aromatum fragrantia delectabilius afficeret nares odor iste miraculosus.

*de Angelis
ad sepulcrum
visis,*

3 Primus deinde auditus die xxiv Augusti, fuit Franciscus Barragan, Capellanus-Mayor in sacello S. Joanni Lateranensis per Episcopum Placentinum fundato. Illic juratus deposuit, audivisse se dici a Joannes Ximenex Clerico, nepote Francisci Sanchez quondam Curato S. Andreae, quod cubitum sedens, ad sacristiam d. ecclesiae S. Andreae, ubi lectum habebat stratum, viderit Angelos evolare ex sacello antiquo, ubierat sanctum corpus; atque accipere lampadem ante illud ardentem, et circum ecclesiam ferre, ita ut celeri illo motu neque extingucretur lumen neque oleum effunderetur: mane autem ad eundem inspicendam veniens, salvo intus oleo ardentem reperit. Agebat Franciscus, cum examinaretur, annum ætatis octogesimum quartum; et depositioni suæ addidit, quod in Breviario Toletano antiquo, cujus exemplar obtinuerat, diceretur S. Isidorus fuisse pastor ille, qui Alphonsi Regis exercitum deduxit; et breviarium illud fuisse in usu totius Archiepiscopatus Toletani.

*de Officio
proprio olim
usitato,*

B 4 Gregorius deinde Barragan, civis et indigena Madritensis, annorum lxxxiii dixit, quod Hymni, qui descripti habentur in libro, olim cani solerent; et quod ipsemet, cum esset Sacrista in ecclesia S. Andreae, ipsos una cum Curato cecinerit. Item quod deficiente pluvia sæpius extrahi viderit corpus Sancti, sequente mox effectu optato: quodque ab annis circiter quinquaginta ibidem Sacristanus, quibusdam diebus per hebdomadem et præcipue Sabbatinis, inveniens extinctas lampades, ante venerabile Sacramentum et corpus Sancti ardentes; easdem paulo post ardere viderit, nemine lumen admovente. Maria Hurtado, famula quondam Archipresbyteri, retulit quod Dominum suum dicentem audiverit, solitos Sacristanos S. Andreae affirmare; quod lampas, ante corpus Sancti exposita, frequenter extincta, maneret per noctem, et mane semper inveniretur ardere. Item quod audiverit quemdam ejus ecclesiae Sacristanum, tempore Domini sui præfati, Sebastianum nomine, affirmantem perceptos a se aliquando in dicta ecclesia cœlestes cantus. Omnes autem pariter affirmant, verum esse de pluvia, ad extractionem corporis sequi continuo solita, deque suavi illius fragrantia. Similiter et cetera quæ porro describuntur miracula, habentur ex dictis juratorum testimonio per Notarios Apostolicos descriptis, quæ nolui reducere ad ordinem materiarum, ut legentes magis oblectet argumentorum varietas.

*Cap. 7
apostemate
incurabili
repente
sanato;*

C 5 Donna Catharina de Garnica, vidua qu. Francisci de Arguello civis Madritensis, dixit, quod filiæ suæ bimulae advenerit magnum apostema in gutture circa maxillam sinistram, cui frustra multi chirurgi fecerant medicinam: quodque Doctor Torres, medicus et chirurgus suæ Majestatis, jussit in diem sequentem paratum haberi foculum cum prunis ardentibus, eo quod putrefacta esset maxilla puellæ, ideoque revellenda. Itaque anxia mater properavit cum filiâ ad ecclesiam S. Andreae, puellam S. Isidoro commendans, ac rogans ut eam sanare vellet. Cumque postridie foculum apparasset, et in eo feramenta sua candefecisset chirurgus; depositis ad curationem a plaga pannis, inventa est illa persanata atque consolidata; adeo ut præter exiguum emplastrum nihil illi apponendum chirurgus censuerit, cum admiratione intelligens ex matre, quomodo parvula S. Isidoro oblata, curataque ab eodem esset. Matthæus Ordóñez, civis Madritensis annorum lx, dixit, quod audiverit quemdam Salmanticensem patriam, habitatione Madritensem, qui affirmavit taul-

*de clauda
erecta,*

tis se infirmitatibus, tam febrium quam accidentium aliorum afflictum, semper invenisse præsens remedium in eremitorio S. Isidori, bibendo de ejus fonte: accidisse autem semel, ut cum ibi esset, veniret eodem quædam mulier clauda in asino, cum furcillis axillaribus: quæ in terram descendens, cum de eadem aqua bibisset, suasque tibias lavisset, sana recessit relictis in loco furcillis.

6 Didacus Martines de Luxan Mauricus, famulus Francisci Martinez qui est scriba Senatus Madritensis, dixit quod cum famularetur priori quondam Domino suo Licentiatu Benedicto de Luxan civi Madritensi, hujus germana et quædam mulieres aliæ, sortitentes inter se Sanctorum nomina, quæsierint ex illo; num et ipse vellet in partem venire sortitionis. Quibus, irridendo eas, dixit: facerent ut vellent, nihil se talia curare. Scripserunt ergo etiam illius nomen, et miserunt ceteris; cumque sortito illi obtigisset S. Isidorus, suam ei schedam servandam dederunt. Servavit Maurus, certus, ut sibi videbatur, numquam a superstitione avita ad Christianam religionem converti, quamvis multum ad hoc sollicitaretur a domesticis, ipsoque Domino suo, promittente quod eum donaret libertate: quibus semper respondebat, Malle se Maurum vivere et servire æternum, quam Christianum frui libertate. Interim decidit in lectum infirmus ejus dominus, misitque hoc suum mancipium cum urna ad fontem S. Isidori, ad hauriendam inde aquam; ubi reperiens quemdam amicum suum, eidem multa magnalia S. Isidori narranti, suadentique ut fieret Christianus, respondit: Ista omnia pro Christianis bona fuerint, mihi nequaquam, qui nolo id esse. Nocte autem proxima, cum extincta candela cubitum concedens altum dormiret; somniavit audire se voces dicentium, Ameth, vocat te Dominus tuus; videbaturque sibi per capillos trahi exigique de lecto. In hoc terrore expergiscens, invenit cubiculum plenum lumine; accurrensque ad candelam et eam extinctam cernens, perrexit ad atrium, ut videret num eum vocarent domestici. Neminem vero audiens, rediit ad lectum. Iterum ergo dormiens, rursus eandem vocem audivit, dicentem sibi: Ameth, esto Christianus: quia S. Isidorus, ex cujus fonte aquam attulisti, hoc tibi mandat. Videbatur etiam ipsi, quod subsideret lectus, quodque vis aliqua nitebatur eum inde extrahere. Rursumque expergefactus eandem in cubiculo claritatem conspexit; ac neminem cernens, prodiit visurus num forte illuxisset: et plenam adhuc noctem esse deprehendens, magnoque timore percussus, denuo decubuit; sed frustra. Cœpit ergo intelligere Deum velle ut fieret Christianus, idque se debere meritis S. Isidori. Proinde mutata sibi esse mentem significavit Domino suo: quo curante instructus ac baptizatus, factus est Christianus, nihil inde jam commodi sperans aut volens.

*Mauro per-
tinaci, cui
Sanctus sortito
obligat,*

E

*post geminam
admonitionem*

*converso ad
fidem,*

F

*febris
curatis;*

*item de
podagra,*

7 Didacus Ramiréz, civis Madritensis, dixit, quod ipse annorum quinquaginta et Dionysius de Hispania Clericus et Curatus S. Joannis Madritensis, patiebantur febrim tertianam; iveruntque ad eremitorium, et biberunt de fonte quem Sanctus elicit; neque ullum deinde accessum illius senserunt. Petrus Ortiz, civis et natus Madriti, ostiarius cameræ suæ Majestatis, dixit, quod variis vicibus febres tertianas aut continuas patiens, quoties S. Isidorum visitabat, sanus ab ejus redibat sacello. Insuper quod ante annos tres, podagra enim in modum afflictus, ut moveri de lecto non posset, aut pedibus suis ullatenus insistere tutis sex mensibus; iisdem decursis ex animo sese devovit Sancto, surgensque ambulavit cum scipione ad eremitorium illius; iadeque vehementer relevatus domum rediit, ac brevi ab omni morbo liberatum se sensit. Joannes

Martinez

paralysi, A Martinez de Figueroa, dixit, quod cum paralyti teneretur, pater ejus ipsum curavit adscribendum Fraternitati S. Isidori, dixitque; Eia, fili, confide in Deo et S. Isidoro, te brevi sanandum, jam enim Confrater illius es. Nec plura: cum vestes petiit infirmus, surrexit, et sanus ivit ad visitandum corpus sui novi Patroni. Idem dixit, quod Didacus de Villalobos Notarius, ex interno apostemate graviter infirmus, jamque a medicis derelictus, commendavit se Sancto; atque post largum meri puris vomitum sanus extitit. Idem addidit sanari infirmos, super quos ponitur linteum, cui fuit involutum corpus Sancti, idque se conspexisse in Joanne Gomez socero suo. Matthæus autem Lopez chirurgus attestatus est, quod sanatio Didaci de Villalobos miraculosa fuerit. Et ipse Didacus denique comparuit testis. Idem addens, extremis Sacramentis munitum se ad mortem fuisse.

dolore gutturis et capitis, 8 Lucia Martinez ex Valdemorillo, civis Madritensis, dixit quod febres patiens, cum magno dolore capitis et gutturis, valdeque infirma, jussit sibi ex fonte Sancti adferri aquam: qua hausta melius sibi esse senserit, ac brevi prorsus convalescit absque alio ullo remedio.

pleuritide, B Addit quod gravi quadam tentatione oppressa, ab eadem fuerit liberata, mox atque ante sanctum corpus spirituale hanc suam necessitatem Deo commendavit. Joannes Aguirre, tonsor et chirurgus, civis Madritensis, dixit, quod Didacus Ordonez capistrarius, in foro d. civitatis, ex dolore lateris infirmabatur ad mortem, depositus a medicis: supra cujus lectum, S. Isidoro se commendantis, cum expansum fuisset linteum ejus sepulcrale, intra octavum diem sanus surrexit, ipso instanti melius habere visus. Maria Petri Garcie Vergara, uxor Garcie Machado portarii Madritensis, ex febribus ad mortem ægra, post tertium quo se Sancto commendavit diem, integre convaleuit. Petrus Caranazor civis Madritensis, eadem ex causa extrema unctione munitus, sanitatem hausit una cum aqua de d. fonte petita. Don Alfonsus de Mendoza, Dominus de Cubas et Grignon periculosa tertiana laborans, eadem aqua sumpta convaleuit. Ludovicus de Medina sartor, civis Segobiensis, uno in genu gravissimum dolorem patiens, cui nullum remedium inveniebant medici; ad d. fontem venit eques; indeque potatus postquam se Sancto commendavisset, sanus ac pedes domo revertit, quasi nihil unquam mali passus.

febris, 9 Petrus de Cuenza, civis Madritensis, dixit quod anno mxxxv veniens cum patre ac matre ad forum, quod a Porta-solis nomen habet, vidit juxta hospitale pauperem quemdam, qui duabus forcillis innixus agere se poterat commovere. Post paucos autem dies iterum illac transiens, vidit eundem magna populi turba cinctum, exilientem dicentemque, se meritis S. Isidori sanatum, in ejus eremitorio furcellas suas dimisisse. Joannes Hurtado, pistor Madritensis, febribus valde attenuatus (quanto enim plus curæ ei adhibebant medici, tanto pejus sibi esse experiebatur) allatam sibi Sancti aquam bibit, multumque mox sudavit et sanus fuit. Franciscus de Leyva, faber ferrarius, civis Madritensis, pestifera tactus febre, in ipso ejus aestu surrexit, et ut potuit ad eremitorium Sancti abiit, oravit, bibit, et absque febre sanus revertit. Ludovica Lopez, uxor Joannis Martinez de Figueroa, difficili laborans puerperio, nec liberari valens, mox ut appositum super eam est linteum sæpe dictum, vivum fœtum sana edidit. Blasius de Amor textor, civis Madritensis, venereo morbo sic affectus, ut (quoniam aliud remedium non supererat) præscienda genitalia censerentur; ivit et ipse, ut melius potuit, ad d. eremitorium, commendavitque se Sancto: et male affectas partes identidem aqua illa abluens,

tamdiu id fecit, donec sensit omnem ardorem dissipatum, possetque domum sanus reverti.

10 Mariana Osoria, vidua Petri Lopez, civis Madritensis, filium habebat binulum gravi febre laborantem, cui per duos menses adhibita medicorum remedia nihil profuerant. Tulit ergo eum ad ecclesiam S. Andreae ante corpus S. Isidori, eidem obtulit, meliusque habere incipientem domum retulit, ubi convaleuit intra unum diem. Francisca de la Paz vidua, uxor qu. Petri Fuentes, civis Madritensis, alique multi ex hisce provinciis, dixerunt, quod mox atque se commendarunt S. Isidoro, a suis infirmitatibus sospites fuerint. Catharina de Peralta, uxor Joannis Recas, civis Madritensis, pestifera fere et pustulis infirmata atque deposita a medicis, bibens de fonte Sancti, servavit vitam. Eidem tantus dolor advenit in una coxendicum, ut inde claudicanti oportuerit auferre filium quem lactabat; cum autem vovisset adire eremitorium Sancti, die postero sana eodem ambulavit. D. Francisca de Calrera, civis Madritensis, toto biennio cum febribus quartanis conflictata, cum novies visitasset ejus corpus in ecclesia S. Andreae, in fine illius observantiae libera ab iis fuit. Hieronymus Lezeanus studiosus, tanto pectoris dolore gravatus, ut nec diu nec noctu somnum caperet; dum ecclesiam S. Andreae transiens illuc esset ingressus, seque S. Isidoro commendasset; paulo post ab ore ejecit ossiculum, avellana nuce majus, et nihil deinde amplius doloris sensit. Mariana Calba, oppidi Pegna-fiel civis, duplici laborans tertiana, petiit adferri sibi de aqua d. fontis, et cum eadem sanitatem bibit.

CAPUT II

Febres aliquemorbi, usu aquæ ex fonte S. Isidori acceptæ sanati.

F Francisca Vasquez, uxor Alfonsi Davila pictoris, continuis laborans febribus plusquam duos annos, nihilque adjuncta ab iis qui curandam sumpserant medicis; decrevit ad fontem Sancti remedium querere. Ergo jumento imposita (nec enim per se illuc ire potuisset) ibique orans, bibit ex aqua, et bibendo absternit febrim; indeque revertit cum magna cibi appetentia, qua carebat antea. Maria Lopez de la Cruz, uxor Alfonsi Sanchez de la Cruz, vector sarcinarum Madriti, præteritis annis tertianis laborans, ipso in frigore abiit ad eremitorium S. Isidori, bibit de fonte, et sana domum rediit. Idemque vidit accidisse mariti sui fratri Martino Sanchez; ipsique suo marito, quem peregre iturum et tertiana impeditum commendavit Sancto, et sanum dimisit. Item Mariana de la Rosa, vidua Licentiatu Rojas medici, tertianas per tres menses ferenti, cui se commendanti S. Isidoro, allata fuit phiala aquæ de fonte ejus: hanc vero ubi exhausit, exhaustas pariter febrium vires sensit. Maria Suarez vidua, uxor quondam Bartholomæi Cortezado, dixit, quod pater suus anno mxx absque baculo incedere nequibat, quia claudicabat percussus a mula: sed tibiam lavanti ad fontem Sancti ibique oranti, absque alio remedio sanari vulnus filia vidit: et ipsa deinde cum gravem ad pectus pateretur dolorem, ex infirmitate quam bilem recoctam appellabant, mox ut sese ex animo commendavit Sancto, levamen accepit.

12 Catharina de Lerma, Deo devota, Beatam Hispani dicunt, duplici laborans tertiana, bis per diem recrudescente, sanitatem a S. Isidoro petiit: qui ei quodam die apparuit lecto assistens, nec amplius rediit paroxysmus, et exinde plene convaleuit. Maria de Azevedo, uxor Petri de Quiros ostiarii aulici, dixit, quod Hieronyma de Escobar, adeo infirmata

D
EX PRO-
CESSIONE
febris.

claudicatione.

E
pectoris
dolore

Uso fontis
S. Isidori
sanantur

F
febris variæ,

dolor pectoris,

tertiana,

EX PRO-
CESSIBUS

A firmata a febribus ut de vita medici actum dicerent, ubi bibit de aqua. d. fontis intra horam onam convaluit : idemque uno post anno similiter ægrotanti eidem usuvenit. Isabella de Zuniga, uxor Joannis Ordoñez de Montesdoca, dixit, quod ante octodecim annos passa est duplicem tertianam admodum vehementem, atque ut potuit pedes accessit ad eremitorium Sancti, et aqua sumpta convaluit. Idemque, ut testis de visu, asserit accidisse matri suæ Franciscae de Zuniga; affirmante hoc ipsum illius sorore virgine, Mariana de Zuniga. D. Isabella Tellez vidua, uxor qu. Licentiati Moralis, dixit, quod cum quidam suus nepos, Ludovicus Cornejo nuncupatus, gravi laboraret tertiana, pro ejus salute oratura ipsa accesserit ad ecclesiam S. Andreæ, viditque supra arcam sancti corporis ingentem splendorem : quando autem domum rediit, nepotem suum sanum reperit. Adidit autem virum quemdam ex Alcozer, ipsi notum, dum quartana laborans commendabat se Sancto cujus corpus spectandum extabat, convaluisse ut ipsemet vidit attestatus est.

obstructio
alvi et
vesicæ,

B

13 Joannes Perez capistrarius, dixit, quod cum lateris dolore tantam patiens totius corporis restrictionem, ut per quatuor dies nec urinam reddere nec alvum exonerare potuerit, fecit se deportari ad eremitorium et fontem S. Isidori : ex quo ut bibit, statim se sensit utrinque resolvi, et sanus domum rediit. Joannes Garcia Sutor, eadem ratione dixit se liberatum a tertiana, quam nunquam passus est post sumptam aquam illam. Isabella Garcia, vidua Franciscei Perez bibliopole, eadem aqua abegit quartanam, quæ decem mensibus, ipsam exercuerat. Isabella de Herrera, linci panni texitrix, dixit, quod quodam totius corporis frigore torpens, cum febribus et dolore capitis ac tibiærum vehementi totis sex mensibus, pota et lota ad eundem fontem absque alia medicina sanitatem recuperavit : et hoc attestando confirmavit pater ejus Arnaldus Gimbaio gallinarius, D. Ludovica de Ayala, vidua Laurentii Maldonado et filia Joannis del Monte, civis Madritensis dixit, quod dextero ex latere dolorem colicum patienti sibi adeo intumuit venter, ut respirare vix posset. Commendans ergo se Sancto votum vovit adenndi eremitorium et alia quedam faciendi, quo sese mox exolvere in comitatu D. Joannæ de Briviesca, ipsius cognatæ, lavit ipsius fontis aqua pedem unum, ita male affectum ut omnis jam sensus expers esset, deinde ex eadem devotè bibit : et quæ per octo menses infirma fuerat ac pæne muta, sequenti die clara et distincta voce asseruit, pedem se habere sanum.

dolor capitis
et tibiærum,ventris et
pedis,

C

14 Andreas de Urbina, famulus Admirantii Castellæ, dixit, quod cum ipse et uxor sua tertianis febribus laborantes lecto detinerentur, commendarunt se S. Isidoro, petieruntque aquam de fonte, ac biberunt : quo facto recessit ab eis febris et tertio post die surrexerunt sani : quod etiam asseruit uxor, Francisca Ruyz. Joannes Sanchez de Torquemada, Clericus, Promotor fiscalis in Curia Audientiæ Episcopalis Madriti, testatus est advenisse sibi dolorem in coxendice sinistra per modum ischiadis, ita ut baculo uti deberet ad gradiendum. In hoc autem statu perrexit ad eremitorium Sancti, dictaque ibidem Missa, sine baculo recessit, tam sanus totus ac si nihil omnino passus fuisset. Maria de Aguirre virgo deposuit, quod sibi febribus valde periculosis laboranti allata fuerit aqua sæpedicta : qua post preces ad eundem factas sumpta, vehementi sudore cœpit diffuere, simulque a febre liberari. Idem autem asseruit alias deinde evenisse sibi, quando similiter ægrotabat. D. Ludovica Mendez, vidua Andreæ de Esquivel, suæ Majestatis famuli, simili potu et sudore orationem secuto, liberatam se dixit tertiana febre. Francisco del Castillo, uxor Petri de la Tor-

ischiatice,

dysuria,

re, Janitoris aulici, affirmavit quod triduo toto impedita urinam reddere, eandem aquam sumens emisserit grandem calculum, moxque sanam se senserit. Affirmavit etiam quod eadem infirmitate iterum laborans iverit ad ecclesiam S. Andreæ, seque S. Isidoro commendarit, ac domum sana redierit, duos denique filios suos eodem delatos, a febribus esse liberatos.

15 D. Maria Vaca de Ocampo, uxor Andreæ de Parres, dixit, quod filiolam, sedecim menses natam et gravissima febre æstuantem, obtulerit Sancto, jussitque ad ejus sepulcrum deferri per novendies, itaque convaluerit; seipsam quoque graviter tribulatam, molestia omni liberatam esse, post preces Sancto oblatas. Maria Gonzalez, vidua Garciae Rodriguez, febre et pustulis pestilentibus ac periculosus laborans, ex urbana Sancti aqua sumpsisse et valuisse, professa est. Iterum vero cum ei una tibiærum doleret, ivisse ad eremitorium ejusdem, lavisse, et sanam se revertisse domum. Anna Maria de Mendez ex eodem fonte aquam petiit, depulitque febrem tertianam, post emissum sudorem. D. Maria Pereyra, uxor Floriani de Lugo, Imperialis Majestatis famuli, sanguinis fluxum patiens per annos tres non sine periculo, visitavit corpus S. Isidori quod expositum prostabat; atque eidem se commendans, ejecit concretam sanguinis molem, sanaque recessit. Francisca Gonzalez, vidua Joannis Palerino, febribus infirmata, potavit de fonte S. Isidori; magnaque cum devotione se eidem commendans, sanitatem recepit : quod idem accidere vidit Joanni Garciae, pileario, dum sine noctes solito ducere.

pestilens
febris,E
fluxus san-
guinis,

16 D. Maria de Montalvo, vidua Gasparis Perez de Horosco, dixit, quod febribus continuis, tertianis et quartanis sex mensibus laborans, simili haustu sanata sit. Franciscus quoque Martinez de Bel, Bibliopola, cui uxor sua Maria de Leon attestabatur, affirmavit quadriennio se passum vehementem febrem, a qua sit liberatus hausta ex fonte aqua, post vacuatum vomitu stomachum. Eleonora Hernandez Francos, ante annos quadraginta ferens duplicem tertianam, eademque incrementa sumente, derelicta a medicis, et cibi potusque expers aliquamdiu; petivit ferri sibi aquam de fonte; quæ sumpta morbum sustulit. Isabella de Quintana, uxor Didaci Moreni agricolæ, marito suo, febre ac vomitu laboranti per mensem usque ad desperationem medicorum, eandem aquam attulit : qui se commendans Sancto ac bibens, prævio sudore liberatum se utroque malo sensit. Eorundem vero filius parvulus, delatus a matre ad oratorium Sancti ac fonte lotus, post similem sudorem dictus est febrim evasisse.

diversæ
febres,

17 Franciscus Orisalva, ante annos viginti obvenisse sibi dicit apostema circa hepar, cum febribus et grandi dolore lateris; quare eidem jam desperato a medicis paratum erat linteamen funereum. Hoc autem in statu commendavit sese, ut ait, S. Isidoro, ac mox habere cœpit melius : altera vero die jussit deportari se ad illius eremitorium, ibique oravit; et hausta de fonte aqua, iterum melius se habere sensit; denique dum reportaretur, ipsa in via multam bilem evomit, et subito convaluit. Eandem fere se passum professus est Michael Perez mercator, et ejusdem aquæ potu ereptum periculo, ante annos sedecim Periculosam quoque infirmitatem et gravem admodum patiebatur Alphonsus Nunez de Valdivia, Regius minister, valdeque sublevatum se sentiens simili haustu; sumere eandem aquam perrexit, donec integre convaluit. Scriba etiam Regis, Joannes Alphonsus de Segura, eadem ratione febres depulit periculosas a filia sua Bernardina, et famula Anna, quæ etiam ipsa dominis suis testis accessit. Idemque beneficium per dictam aquam accepit Anto-

apostema
hepate,

F

nius

A nius de Laudabur sutor, prævio tamen frigore et sudore.

stillatio
occluduana
sanguinis
per nares,

18 Franciscus de Santander, scriba Regius et in Audientia Apostolici Nuntii Notarius, dixit, quod cum filiolus suus quadrimus febrim gravem patiens, sanguinem quoque per nares emitteret, die quodam inventus sit frigidus instar mortui. Videns ergo uxorem suam linteamina ad corpus involvendum parare; ipse nolens morientem puerum videre, abiit ad S. Andreæ, ibique ex animo rogavit S. Isidorum ut filio salutem impetraret a Deo. Hoc autem agenti adveniat alius filius, nuntians fraterculum suum melius habere ac loqui et cibum postulare: continuataque exinde convalescentia est usque ad plenam sanitatem. Idem miraculum postea tempore Alberti Archiducis Austriæ et Episcopi Toletani narravit multo distinctius Francisci uxor D. Menica Coello, factum id asserens anno moxciv mense Augusto, postquam puer, cui Alphonso nomen, fluxum illum sanguineum octo diebus passus erat, frustra curam suam esse, professo Doctore medico Petro Lopez: puerum autem, orante patre et Sacrum pro eo dicendum curaute, sibi redditum quæsisvisse ubinam esset pater suus, et tortulam in spiræ modum coctam postulavisse. Agnito deinde beneficio, quovis sabbatho oblatum a se fuisse lecythum olei, ad fovendam lampadem ante sepulcrum S. Isidori. Rem autem ab omnibus habitam esse pro evidenti miraculo, et puerum usque nunc sanum vivere ac valere, nulla unquam infirmitate tentatum. Accessere testes Maria de Mena, famula D. Menicæ; et D. Maria de Sant-Ander, uxor Antonii Gonzalez Notarii Apostolici et soror Francisci de Sant-Ander.

duplices
tertianæ,

19 Joannes Lopez mercator dixit, quod cum duplici tertiana quinque mensibus conflictatus, advenit una eum matre sua eremitorium S. Isidori quod est in urbe: illudque genibus flexis subiens, illi se commendavit; atque aquam de fonte hauriens, liberatus omnino sit. Postea vero cum Toleti existens ad mortis articulum esset deductus, fuerit, allata sibi aqua eadem, sanatus. Joannes Martinez Isla argentarius, civis Madritensis, febribus continuis laborans, eodem in eremitorio idem beneficium accepit, secuto post aquæ haustum vomitu. Eadem aqua ad se allata in ipso tertianæ febris paroxysmo, sanatus fuit Gregorius de Usategui, Rector hujus civitatis. Eodem modo a duplici tertiana sanata se, cum gravida esset, testata est D. Prudentia Sestique, uxor Joannis Sanchez de Mator, satellitis Cameræ Regiæ. De marito autem suo Augustino de Santillana, suæ Majestatis scriba, juravit uxor Maria de Espinosa, quod gravi laborans febris, et Sancto se commendans, atque bibens aquam, sudare cœperit ac convalescit: quodque post similem commendationem et sudorem, curatus quoque sit filius eorum, synonymus patri. Dictis autem testis accessit Isabella de Santillana, uxor Antonii Equete, cantoris capellæ Regiæ, advens eodem modo a tertiana liberatum maritum suum.

tumor faciei,

20 Isabella Ruyz, uxor Petri Fernandez, ad vitæ terminum adducta per febrim, eodem potu sanata est a periculosa febris et vultus inflatione. Idem in se filiisque varie aegris expertam se dixit Catalina Lopez de Moya, vulgo Commater Granatensis nuncupata. Item Ludovicus Morales mercator, quarto die postquam febricitans aquam sumpserat et Sancto se commendarat: nec non Maria Martinez, uxor Michaelis de Montalto sartoris, quæ non solum febribus sed etiam erysipellate pustulisque pestilentibus laborabat, ipso quo biberat die libera a febris; et exinde absque alia medicina paulatim convalescens. Et ita subito etiam se convalescere a febris, quam tribus mensibus passa erat, asseruit D. Anna Guerra, civis Madri-

erysipelas,

tensis, vidua Joannis Ariæ Oforii. Itemque Gregoria de Santander, vidua Petri Lopez, scribæ redituum hujus urbis, cum quadam vice obstructionibus, alia febribus laboraret. Immo sexies septiesve eadem aqua febrium se diluisse ante annos viginti, affirmavit Bartholomæus de Lorenzana, tractandorum armorum magister.

D
EX PRO-
CESSIBUS.

21 Maria de Madrito, uxor Joannis Baptistæ, consueudis thoracibus se sustentantis, in ipso febrili aestu accessit ad eremitorium Sancti semel iterumque; et utraque vice morbum depulit sumpta de fonte aqua. Eadem aqua binis quoque vicibus salutaris fuit Joannæ Garcia, uxori Antonii de Calsada, struendis ex argilla parietibus victum quærentis, et ntriusque filio bimulo. Magdalenæ quoque Hernandez, viduæ Bartholomæi Garcia de Cuenza quiniæ aut sexies. Antonio autem Leyton Lusitano, præter febres etiam erysipellate laboranti, salutis fuit, quod eques accesserit ad eremitorium in ripa fluminis positum; ibique audita Missa biberit ex fonte: ex tunc enim sapere ei eibus cœpit, atque convaleuit: uti et Dominus ejus Ferdinandus Martinez, eum esset in Escuriaco tertiana correptus, et aquam sibi ex eodem fonte allatam bibisset. Idemque asseveravit conservus illius Gaspar de Olivera, etiam Lusitanus: et se quoque simili haustu sanatum a febris, quæ ei mensibus duobus durarat. Tertius denique ex eodem famulatio Emanuel Martinez, febris caruit, statim ac aqua sumpta sudavit. Cum vero Beatrici Palacios, uxori Joannis Mangado, Majoris-domus officium gerentis apud uxorem Justitiarum majoris Aragoniæ, ad febrilia frigora accessisset dolor capitis, ipsaque se commendasset S. Isidoro, atque allatam sibi lodicem, in qua corpus ejus fuerat aliquando involutum, explicari supra lectum suum jussisset; sana continuo facta est: idemque accidit ejus filiæ, quatuor aut quinque annos natæ.

febres plures

22 Maria Martinez, uxor Francisci de Carrion, eum non haberet qui filiæ suæ Justæ, in febris remedium postulanti aquam de fonte S. Isidori, cui devotissima erat, ipsam adferret; communem aquam, de vase acceptam, puellæ obtulit, fingens esse qualem petebat. Et hæc quoque profuit ægrotanti; mox enim ac sumpta cum fide fuit, febris cessavit. Agros Lopez, uxor Alfonsi de Soria, scribæ Regii, ante annos sedecim, post trium mensium continuam febrim deposita a medicis, ægre mediam vitæ horam promittentibus, post haustam cum devotione aquam, frigusque febrile atque sudorem secutum, prorsus sana extitit: asseruitque, eandem contra febres valuisse priori marito suo, Alphonso de Salamanca; et filiæ suæ Petronillæ, cum febris arthriticam patienti mense integro. Mariscallus Ludovicus Nunnez Prado-Mexia, Rector civitatis Salmanticensis, cum febribus laborans et somni expers irascere tur cuidam famulæ suæ, quæ effuderat poculum aquæ, inde allatæ unde bibebat Majestas sua; puella aliam in poculo attulit, priori multo meliorem esse asserens, quia sumpta erat ex fonte S. Isidori, contra febres salubri. Bibit ergo Ludovicus, Sancto se commendans; ac mox phlegmate copioso ejecto, sanus fuit. Attestantur autem huic miraculo, oculata fide nixæ, ancillæ illius duæ; Maria de Ilolos, ipsa quæ infirmo ministrabat et aquam attulit; atque Catharina Garcia vidua, quæ præsens fuit.

mortifera,

F

23 Joannes de Hispania, sartor biduo consequenter ad eremitorium Sancti adiens et aquam ibi scatulentem bibens, secundo die rediit sine febris quam eo attulerat. De eadem aqua sumens Catharina Gonzalez, uxor Petri de Sant-juste, ipso quo bibebat momento liberam se sensit a febribus, quibus plusquam anno laboraverat, multis remediis nequidquam tentatis ad sanitatem recuperandam. Idem a se cum

et diuturnæ.

EX PRO-
CESSIBUS.

A optato successu factum in pluribus qui sibi obvene-
runt morbis, testata est D. Constantia Delgadillo, uxor Joannis Delgadillo, civis Madritensis. In loco qui Olias dicitur, febribus et erysipelate sextum jam mensem laborabat D. Didacus de Luna Poncede Leon, quando sub mediam noctem allata ei et oblata est de aqua sepedicta : qua sumpta mox levius habuit, dormivitque, et expectatus sanum se reperit. Absens similiter ab urbe et in loco Xetafe dicto decumbebat æger D. Antonius Alvarez de Toledo y Luna ; quando Sanctusese commendavit, et aquam similiter allatam bibit, addito voto de visitando illius eremitorio ; et mox alleviatum se gavisus est. Idem beneficium eadem celeritate, post ejusdem aquæ potum, bis sese adeptum juravit etiam Gonzalvus Pereyra Berettus Eques Lusitanus : et Joanna Guitierrez, uxor Francisci de Tordelaguna, duplici tertiana se laborasse, atque in ipso paroxysmo adisse eremitorium, bibisse, et Sanatam esse asseruit.

CAPUT III.

Ejusdem argumenti, ex primo Processu sumpti, prosecutio.

¹⁵ C Catharina de Moralez, uxor Ferdinandi Gomez, affirmavit excepisse se hospitem Cæsaraugustanum quemdam, valde infirmum ex febris ; qui cum se ex ea moriturnum intelligeret, petiit sibi monstrari eremitorium et fontem S. Isidori. Cum autem inde reverteretur, quesivisse se, qualis rediret ; eumque respondisse, quod sanus, post fusas preces et haustam aquam. Eodem potu et simili prece a febris continua, quæ nullis remediis eatenus dispelli potuerat, liberatam se dixit Catharina Alfonsa Lusitana, uxor Francisci Perez. Anni sunt quadraginta quod Isabella Rodriguez, vidua Joannis Mendez mercatoris, febris et ventris tumore enormi laboravit totis quinque annis ; et tandem vovit se tribus Dominicis diebus aditurum eremitorium Sancti : dixit autem prima Dominica redeuntem se melius habuisse, secunda autem omni plane febris et alio quocumque malo caruisse. Matthæus Garcias, tibialium factor, civis Madritensis, tertio quoque die vomebat sanguinem, febris laborans plus quam per tres menses. Videns ergo se periclitari de vita et multa de miraculis S. Isidori audiens, huic se devote commendavit, et melius habuit, ita ut potuerit adire ecclesiam S. Andreae : neque deinceps aut sanguinem vomuit aut febrem passus est. Michael Garcias, Clericus ex Val-lecas, fassus est, quod plus quam sesqui anno in crure enormiter tumido tres grandes plagas circumferens, frustra chirurgorum manus expertus, etiam Regii ; ad eremitorium accesserit, biberit, laverit, moxque habere melius coeperit, et intra dies quindecim absque alia curatione sanus extiterit.

²⁵ Ex eadem aqua sibi allata, ante annos viginti septem, bibisse se gravi febris laborantem, dixit Alphonsus de Puebla, caupo et mox sanum fuisse : cui attestabatur etiam uxor sua Agueda Sanchez. Idem eodem in casu usu venit Franciscus Martinez, sacristæ ecclesiæ S. Martini, qui secundo post sumptam aquam die sanus e lecto surrexit. Matthæus autem de Lucronio tonsor, purgativæ pro febribus pellendis potioni superaddens aquam de fonte Sancti, eidem se commendavit. Postquam autem vi potionis coaretatus copiose sudavisset, febrem reducem numquam sensit : uti nec Julianus Lazano, pannorum lineorum textor, febrem ultra tres menses passus, et ad eremitorium fontemque Sancti, qua melius potuit ratione progressus : neque Capitaneus Alfonsus Lara de Corduba, civis Madritensis, qui tertianam patiens, aquam inde sibi ferri jusserrat.

Tertiana quoque laborabant Joannes de Pegnafiell D. scriba Regius, uxor ejus Maria Solis, et filia Marianna de S. Dominico, nec medico sibi opus esse crediderunt, sed aqua de fonte : atque intra triduum convalescerunt. Ita testatæ sunt mater et filia. Similiter sibi evenisse, ante annos non plures quam octo, professus est Hieronymus Hernandez agricola : pater autem ejusdem nominis bis febris laborasse, bis curatum se dixit, adeundo eremitorium et de fonte bibendo.

²⁶ Bartholomæus de Uregna, ostiarius ejus loci, quem a numeranda pecunia Regia Contadoriam majorem nominant, uxorem suam Catharinam de Vega continuis febribus et sanguinis fluxu laborasse dixit ; judicantibus autem medicis ex ea infirmitate morituram, recurrisset illam per preces ad notum S. Isidori patrocinium : moxque soporatum, mane facto caruisse febris ; et sanguinis fluxu intra quatrimum cessante, de lecto sanam surrexisse. At faber quidam lignarius, Alphonsus Moreno dictus, ut liberaretur a tertiana, quam tulerat mensibus omnino tribus, libum ad eremitorium Sancti detulit, fonti intinxit atque comedit, et sanus rediit. Dolorem lateris intolerabilem ante annos viginti passam se asseruit Maria de Vaste, vidua Licentiati Espinosæ civis Madritensis : de quo curando cum desperassent medici, petisse se de fonte aquam, bibisse, et sanitatem consecutam esse. Addidit etiam de suo consanguineo Petro de Vaste, quod fœde ruptus, ita ut intestina descendencia extra ventrem prorumperent, ad eremitorium Sancti iverit, aqua laverit locum herniæ ; et restitutis mox succinctisque intestinis sanus redierit.

²⁷ Narravit Franciscus Mugnoz, quod ad puteum existentem in domo avi sui in platea Toletana, quem ipse S. Isidorus fodisse dicebatur, accesserint viri de trans Guadalaxaram, atque aquam hauserint ; quam cum eorum alter bibisset, cui hirudo per os ingressa adhærebat faucibus ; inclinavit se supra hydriam, quam eadem aqua impleverant ; ac paulo post egressa est hirudo, quartam ulnæ partem longa ac tumida. Dicebant autem venisse se motos fama, qua dicebantur hirudines ea aqua curari. Addebat alter, tribus mensibus febrem quartanam passum se, nec prius liberatum, quam in Sancti eremitorio audita Missa Christi corpus, ac deinde aquam ex fonte sumpsisset. Sic etiam Alfonsus Ramos, apparitor Confraternitatis sanctissimi Sacramenti in ecclesia S. Justæ Madriti, febrem semel se diluisse dixit in eodem eremitorio ; alias vero simplici aquæ inde allatæ haustu, attestante sibi uxore Gabriela de S. Maria. Neque alio remedio aliove labore opus contra febres fuit Joanni Guitierrez, famulo Roderici de Parras, fabri lignarii ac cæmentarii, id attestantis ; ac septenni hujus filio atque Licentiato Ribero, in cujus domo ipse testis vivebat ante annos quindecim.

²⁸ Christophorus de Arce, tonsor Celsitudinis suæ Cardinalis et Archiducis Alberti, affirmavit annos transiisse viginti, quod pestilentibus maculis toto corpore erumpentibus, cum morti jam proximus crederetur, allata aqua de fonte S. Isidori potatus a matre, eidemque Sancto commendatus, sudare cœpit et mox convaleuit. Post hunc Marianna de Rojas, uxor Alphonsi Sanchez, tonsoris atque chirurgi, deposuit, quod maritus suus, pleuritide laborans ad desperationem medicorum, mox ut male affecto lateri applicita est S. Isidori imago, cui devotissimus erat, dormire cœperit, expectatus autem dixerit sanum se esse : quod etiam confirmavit Hieronyma de Rojas, deponentis germana. Febrem deinde quartanam duplicem, qua septem mensibus laboraverat, ante annos viginti quatuor, evanuisse

fluxus sanguinis,

E dolor lateris,

gravis hernia,

hirudo faucibus inhærens,

diversæ febres.

etiam pestilens,

aliasque cum pleuritide :

Aqua ex fonte Sancti sumpta similiter curantur febres variæ,

vomitus sanguineus,

exulceratio cruris,

iterum febres,

A sibi dixit Ludovica Lopez, uxor Rochi de S. Maria fabri lignarii, cum in eremitorio Sancti de aqua bibisset : uti et Antonius de Salazar sartor, solo ejusdem aquæ haustu, quia vi febrium ad extremum vitæ jam deductus periculum, progredi illuc non poterat : idque verum esse etiam affirmavit ejus uxor Joanna Lopez de Salazar. Simili modo a vehementi febre sanata se dixit Marianna de Noriega, uxor Antonii de Caceres cultellarii.

et proximo
mortis peri-
culo :

29 Anna Maria Ruyz, uxor Gonzalvi Fernandez, de Vialo, scribæ Regii, cum abortum passa, duplici laboraret tertiana et mortis appropinquaret, servata in vivis est et sanata, postquam ei devote imposuerunt linteam, cui S. Isidori corpus fuerat involutum. Isabella Hernandez, uxor Petri de Reynaltes argentarii, affirmavit quod cum gener suus Alphonsus Gallo, maculosa peste et letargo laborans, extrema esset unctione munitus, voverit quod ipsum deferri curaret ad eremitorium Sancti ; et sensui mox restitutum monuerit ut ei se commendaret : quod ille libenter faciens, aquam de ejusdem fonte poposcerit ; sed cum adesset nemo quem eo mitteret, ipsa testis paulo post communem aquam ei porrexit, simulans illam esse : hanc vero cum æger devote bibisset, melius habuit, atque intra quatri-duum ex integro sanus surrexit ; quemadmodum etiam matri suæ contestis adducta Joanna de Reynaltes, ægri conjux, cum juramento affirmavit. Ipsa autem mater iterum in processu anni mxcvii reproducta, rem eandem affirmavit, expressius dicens contigisse septimo morbi die, et ægrum septimo item post gustatam aquam salutiferam die surrexisse de lecto : causam denique simulandi sibi fuisse, quod hyems esset, et propter frigus solito majus lutumque copiosum, nollet tam procul ipsa excurrere. Talis porro aquæ haustu, et lintei prædicti applicatione, sanata se ipsoque die surrexisse de lecto, in quo quartanæ febres eam novem mensibus tenerant, desperantibus de curatione medicis, asseruit Apollonia de Saravia, uxor Petri de Maragnon : et hoc quidem cum adhuc frigeret. In ipso vero febrili æstu eandem aquam gustando, Maria de Resa, uxor Petri Sanchez de Valverde, sanata se dixit. Solius autem applicatione lintei sanitatem a febre recepisse se testatus est Blasius Mugnoz tonsor, sed prægresso sanitatem sudore.

item aliæ
diuturnæ,

C 30 Anna de Medina, vidua Joannis de Moxica, ex famulatio Marchionis de Augnon, deposuit, quod suis pater Petrus de Medina, post quartanam febrem decem mensibus toleratam, contulerit se ad sæpe dictum eremitorium, biberitque, et sanus exinde redierit. Antonia de Perbie Biscayna, uxor quondam Bartholomæi Blanchi cerarii, affirmavit, quod ab annis viginti octo laborans febre et tibus tumidas habens, allatam de fonte aquam bibit, sudare cœpit et convaleuit. Eadem aqua potans filium, febre laborantem toto uno anno, Catharina de Vega, uxor Bartholomæi de Pina pædotribæ, sanum eum retulit ex eremitorio ubi id fecerat : simileque beneficium simili haustu ante annos quatuordecim acceptum refert Agnes de Moxica, uxor Martini Ochoa de Urbina, famuli Regii. At D. Mariæ de Castro, ut a febre et maculosa peste liberaretur, satis fuit S. Isidorum invocasse, uti testata est ejus consobrina D. Maria de Montoya, uxor Doctoris Belisæ. Joannæ vero Dominguez, filiæ Joannis Dominguez argentarii, præter febrem graves ex renibus dolores patienti, visum fuit aquam petere ; et voti ac sanitatis mox compos facta est. Idem fecit Ferdinandus Carnero de S. Joanne, apparitor hospitalis quod hac in urbe nomen habet a Passione, cum de lecto surgens ad eremitorium traxisset febre calentia membra ; et convaleuit.

aut pleuritidi
conjunctæ,

31 Augustinus de Santillana dixit, se tertiana D laborantem, et stomacho tam debilem, ut ægre tertio aut quarto quoque die cibum caperet ; aquam S. Isidori pie sumendo convalescere, æque ac uxorem suam, ad extrema deductam. Idem de se febri patienti dixit Christophorus de Yopez serarius, attestante uxore ejus Isabella de Cardenas. Gravius autem periclitum se asseruit Ferdinandus de Mena sutor, accedente ad febres pleuritide et morti proximum, cum idem remedium sibi poposcit secuto effectu : quod verum esse jurata quoque affirmavit uxor ejus Catharina de la Haya. D. Isabella de Vargas, uxor Alphonsi Lopez de Guevara, hæmorrhoidum fluxu tam molesto laborabat, ut diceret se nec sedere nec ambulare potuisse ; ivisse nihilominus ad ecclesiam S. Andreæ, indeque sanitatem orando retulisse. Addidit autem quod filius suus, ex febre moriens, sanatus sit applicito linteo supradicto. Aquam vero ex fonte allatam sibi ac patri suo Petro Dias depulisse febrem, juravit Joannes Diaz sutor. Idem evenisse sibi, cum Toleti ægrotaret febre, testatus est Domicellus Alfonsus Quintana de Villante, civis Valentinus ; atque etiam antea cum ad febrem accessisset letargus, judicio medicorum E mortalis, sed quarto post aquam sumptam die. Addidit autem et de filio suo Christophoro, quod die quinto, post fusas in eremitorio Sancti preces, sanatus fuerit a duplici tumore, inguina occupante. Eodem in loco, sumpta de fonte aqua, sanatus a colicis doloribus et cibi inappetentia fuit Licentia- colica, tus Benedictus Flores de S. Vincentio, Clericus et civis Salmanticensis. Et similem haustum subsequente sudore, febris recessit a Joanne Suarez de Canales.

fluxus san-
guinis,

letargus,

colica,

vomitum
frequens,

32 Fr. Joannes Garcias de Jesus, Administrator Collegii et domus Dominae nostræ Lauretanæ, vidisse asseruit multos infirmos, a medicis depositos, qui sanati sint allata sumptaque aqua ex fonte S. Isidori, ac nominatim Franciscum Martinez Sacristam in S. Sebastiani. Antonius Grixote agricola, cum febre accessit ad eremitorium Sancti ; atque, ut ait, hausta aqua dormivit, et sanus surrexit. Eodem deportari se petiit Clara Gonzalez, uxor Joannis Camacho, febribus, letargo et frequenti vomitu menses jam duos debilitata : ibique post aquæ salutaris potum, solito copiosorem vomitum passa est : sed sana domum reversa. Simplex vero illius aquæ haustus suffecit Gregorio Hernandez, uti testata est F filia ejus Joanna, uxor Francisci de Valladolid ensium fabricandorum magistri : addiditque seipsam maculosa peste ac pleuritide morituram, servatam in vivis imposito sibi linteo, quod olim S. Isidori corpus involverat : alias vero se convalescere a tertiana, curato in ejus honorem sacrificio Missæ. Atque hæc est ultima testium, in supra laudato processu præsentatorum per Didacum Salas Barbadillo, audiente eos Joanne Guitiarre Notario et Francisco Vargas.

33 Joanna de Zayas, uxor Dominici Martin sutoris, dixit, quod letargo sibi accedente ad febrem, item letargus, sacro Oleo inuncta fuerit, quando maritus suus aquam de fonte Sancti petitam propinavit, qua sumpta convaleuit. Similiter ad febrem pestis maculosa accesserat Alphonso Sanchez de Escobar, cantori capellæ Episcopi Placentini Madriti, et tendebat ad mortem æger ; quando allatum sibi linteam supradictum pie deosculatus est priusquam sibi injiceretur, ac paulatim sanatus sine alio medicamine. Ludovico quoque Fernandez argentario febrem auxerat gravis pleuritis : sed aquæ Isidorianæ haustum secuto vomitu sanus permansit : id autem ante annos viginti factum esse dixit. Cum vero Andreas Maldonatus chirothecarius non potuisset a febre molesta

pleuritis :

A molesta et gravi cohiberi, quo minus de lecto surgeret, atque ad eremitorium Sancti accederet et melius poterat; expertum etiam ipsum se dixit, quam salutaris aqua ibidem scaturiat. Idem testata est ejus uxor Eleonara Gomez, addens, eadem aqua simili successu se usam contra ischiadem qua laborabat, et eadem lavando coxam quæ sibi emortua erat brevi multo melius se habuisse, et intra dies quinque sanam surrexisse. Oculorum aciem impeditam habens Alfonsus de Carabias, invocato Sancto ipsam recepisse se dixit, atque in gratiarum actionem par oculorum argenteorum obtulisse. Neque pluribus opus fuit Mariæ Martel uxori Francisci Rosales argentarii, ut a colico dolore liberaretur.

34 Petrus Hernandez Tabernarius ad eremitorium abiisse se ait, et consueto ibidem hanstu effugasse a se gravem tertianam. Idem fecit Petrus de Vargas civis Madritensis, nec solum a febris, sed etiam ab arthritide, qua laborabat, liberum intra quinque dies se sensit. Eodem maritum suum Franciscum Faxardo, famulum Marchionis de Algava, quartana laborantem, deportari curavit uxor ejus Agnes Rodriguez; et oblata ei aqua sanum recepit.

B Tertiana autem febris fuit toto trimestri tolerata, quam ibidem simili remedio dimisisse se dixit Lucia de Paz, uxor quondam Alexii de Cabildes. Idemque de sua tertiana, sed duplici, affirmavit Peti-Joannes Vergel argentarius, civis Madritensis; ejusque uxor Maria de Santander, cui pestis maculosa mortem minabatur: nec non Franciscus de Quiros sutor, febrim passus. D. Andreas de Alabes, Inquisitor civitatis et Archiepiscopatus Toletani, dixit, quod cum somno ac quiete privatum se doleret, propter capitis ingentem cruciatum per sex septemvemeses productum; attulerit sibi linteum, involvendo corpori sacro quondam adhibitum: moxque cessaverit cruciatus, et dormire cœperit. Eidem corpori quondam admotus pileolus nocturnus, cum esset applicitus febrienti D. Joannæ de la Paz, sanitatem dedit; uti testabatur ejus filia D. Maria de Figueredo; de seipsa addens, quod aliquando infirmata, petierit sibi ferri aquam ex fonte S. Isidori, et sic receperit sanitatem.

35 Idem experta est Anna de Aguilar, post tres menses quibus febrim patiebatur, cum aliis remediis frustra tentatis ipsam Sancto commendasset, ac de fonte ejus bibere fecisset mater ejus Isabella Ruiz, uxor Alfonsi de Aguilar, ostiarii Aulæ: et uxori suæ hoc deponenti attestans maritus, de se fassus est, quod a pleuritide adductus in mortis discrimen, medicis desperantibus, sanatus sit, eandem aquam bibens. Quod etiam faciens ante annos sedecim D. Maria de Padilla, uxor Capitanei Francisci Duarte, cui ad maculosam pestem letargus æque periculosus accesserat, etsi similiter de vita ejus actum medici dicerent, sanata tamen est. D. Maria de Espinosa uxor Bartholomæi Rincon narravit, quod soror sua D. Maria de Ocampo ischiadem patiens, mense post morbi initium sexto commendavit se Sancto; eumque in somnis videre sibi visa, integerrime convaleuit. Nec plures quam tres annos transisse dixit Maria de Avila, in Getafensi oppido nata, uxor Joannis de Moles sculptoris, quod in ipso febris gravissimæ ardore adiens eremitorium Sancti, sanitatem bibit. Imo Mariscallus Joannes Nugnez de Prado, civis et Rector Salmanticensis, quindecim dumtaxat dies esse dixit, quod indidem petitam aquam jejunos bibit, et soporatus est: surgeus autem gavisus, quod a gravissima febre se liberum inveniret. Idem ante annos quinque acciderat Joannæ de Trivigno, uxori Martini de Lozoya, quamvis tres qui eam curabant medici affirmassent, non victuram ultra quatuor horas: sumpta enim aqua erupit toto cor-

pore sodor, et febris cum infirmitate evanuit. Sic D etiam ante biennium Maria Lopez, uxor Didaci Lopez de Nuestro, Getafæ nata, quam febris letargus junctus usque ad portas mortis deduxerat.

36 Isabella Hernandez, vidua Michaelis Sanchez, affirmavit, se quidem ante quatuor, filium vero suum Petrum Sanchez ante duos annos, a tertiana convalescere, ipso quo aquam Sancti biberent die. Gravior infirmitas fuit D. Mariæ de Nava, relicta qu. Doctoris Ferriol. Cum enim ischiade septimum mensem laborans, nullam quietis partem caperet; medicorum cura adeo nihil profecerat, ut etiam sanguinem per os emitteret diebus quadraginta. Attulerant ergo adeam vetus corporis Sancti involucrium lineum, ac supra eam posuerunt: quæ se quoque Sancto commendavit, et erumpente mox sudore cœpit melius habere, et tertio die surrexit incolumis. Huic miraculo attestati sunt pater ac mater infirmæ; atque hæc ipsa illud rite deposuit xii Decembris anni mxcvi, coram Doctore Dominico de Mandieta, Vicario Madritensi pro Illustrissimo D. Cardinali de Quiroga Archiepiscopo Toletano, hujusque ad informationes de Sancto recipiendas Commissario, attestante rursum matre Maria de Godoy, quæ prima in eodem Processu ad testificandum reproducta est, una cum filia Maria de Nava prænominata.

37 Petrus Sanchez pilearius dixit, quod ante biennium febrim per menses tres patiens, nec levamen morbi a cura medicorum accipiens, aquam de fonte Sancti petierit, et postridie sanus surrexit. Idem fecit Francisca Diaz, vidua Francisci de Tapaia scutiferi pedestris suæ Majestatis, postquam vidisset corpus S. Isidori: idemque beneficium experta est, quamvis quotidie duplicem paroxysmum pateretur. Quod etiam sibi accidisse eodemque remedio se curatum asseruit Pastora de Troxilla, uxor Joannis Garcie capistrarii. De simili liberatione a febre, quam tribus mensibus passa erat, simili modo obtentâ, gratulabatur etiam sibi Anna Sanchez, relicta qu. Laurentii Lopez: et Maria Alvarez, uxor Gregorii Rodriguez lebetarii, cum ad Sancti eremitorium pari de causa accessisset. Sed et Sebastianus de Arenas capistrarius, ante duos annos, epota illa aqua dispulit febrim, trimestri toto toleratam: et Joannes Lopez vitriarius periculosiorem febrim, licet octo solum diebus durasset, bis eadem ratione abegit, semel triennio, et iterum sesquianno prius quam testis produceretur. Huic attestans frater, ut qui rem viderat, Stephanus Sanchez, de seipso dixit, quod post decimum quintam similis morbi diem accedens ad eremitorium Sancti, in ipso febrili æstu biberit, et sanus redierit.

38 Salvator Faxardo, tractandorum armorum magister, confessus est, quod ante annos octodecim a periculosa tertiana, quæ novem omnino mensibus duraverat, fuerit liberatus usu Isidorianæ aquæ: et quod alias invocato eodem Sancto crepuerit apostema, cui aperiendo ferrum parabat chirurgus, eo quod fauces illi præcluderet. Similiter dictæ sæpius aquæ gustu febrim sibi ablatam arte annum, dixit Catharina Diaz, filia Petri Diaz sutoris. Eodem autem quo eandem bibit die, liberatam sese ante tres annos a febre per bimestre tolerata, affirmavit Isabella de Labios, vidua Petri Blas agricolæ. Ea autem, qua post mensem unum infirmitatis simili modo liberatam a triennio se juravit, tertiana fuit. Quartana vero quam a quatuor annis binis mensibus passus Petrus Fernandez Desmalo, in pecorario foro mercator: qui in ipso paroxysmo progressus ad eremitorium Sancti, bibit de fonte ejus, atque sanatus est. Anna Ruiz, uxor Didaci de Aviles scribæ Regii, ante triennium sollicita pro duodenni filiola

tertiana,

ischias cum sanguinis vomitu,

E

febris variæ,

F

apostema in faucibus,

epilepsia,

A filiola sibi cognomine, quæ stuporem (non insuetum puerili ætati malum) et epilepsiam bis quotidie patiebatur; rogavit ut portaretur ad S. Isidorem Madriti. Portata est autem ad ejus eremitorium, floitæque devotione novendiali, indidem relata est prorsus sana.

inflatio
corporis,

39 Alphonsus Sanchez sartor asseruit, quod ante menses quatuordecim febris ac vomitu septem diebus correptus, convaluerit mox ut gustata Sancti aqua coopertus est panno ejusdem funerali: quodque uxor sua, Maria Lopez, utrique depositioni contestis assistens, paucos post dies correpta morbo totum corpus inflante, cum is durasset quinque mensibus, delata fuerit a multis hominibus ad ecclesiam S. Andreæ supra gradus altaris; undemox sanadescendens, domum hilariter regressa est. Prædictam aquam in eremitorio Sancti non solum bibit febricitans Michael Nieto, pecorarii fori mercator; sed eadem etiam tibias tumentes lavit: et utroque malo liber rediit. Eodem iverunt et simili potu sanatae sunt a febribus ante annos quatuor Francisca de Montenegro, uxor Joannis Fernandez agricolæ, ejusque cognata Anna de Guita. Indidem etiam petitam a se aquam, ante annos quadraginta quinque, bibisse se dixit Maria Aguada, uxor Alvari Pizarro, ex custodia corporis Regii, cum sibi ex febribus et sanguinis fluxu morienti paratus jam esset funebris sindon, et convaluisse. Maria vero de la Paz, uxor Matthæi de Buenvezino stratoris platearum, dixit, non ipsam, quam febriciens ante annos quatuordecim petierat S. Isidori aquam, sed communem aliam per simulationem domesticorum esse oblatam, eundem tamen effectum secutum.

profluvium
sanguinis,

dolor capitis,

febres diversæ,

40 Joana Perez, vidua Benedicti Martinez agricolæ, triginta annos elapsos ait, quod molestam plurium dierum febrim depulerit aqua sæpe dicta: et idem beneficium obtigisse marito quondam suo; sed et ingentem capitis cruciatum se quasi abstersisse ad capsam sacri corporis custodem in S. Andreæ, mox atque eidem frontem affricavit. Prædictam porro aquam in ipso Sancti eremitorio degustans Franciscus Gomez, rhedarum fabricator, graves febres depulit ante annos quatuordecim. Eodemque filium sibi cognominem adduxit Toletum, ante dies viginti, Didacus del Prado, luteorum parietum structor, successuque optimo febrienti dedit potandam aquam, cujus in seipso fuerat ante annos viginti sex virtutem expertus, contra quartanam tribus mensibus toleratam: uti et Nicolaus Garcia sutor, cum ideò quod ipse fecisset; et Isabella de Leon, uxor Joannis Matthæi cæmentarii pluries in pluribus suis infirmitatibus; et contra tertianam ante annos sex Catharina de Palacios, vidua Didaci de Palacios; Francisca de la Cruz, filia Matthæi Hernandez sartoris, decimum quintum diem febris tentata, ante annos tres; Anna Gonzaley, uxor Francisci Lopez coqui Ducis Gandiæ, ante annum duplices tertianas passa menses duos; ejusque maritus ante annos duos in febrim lapsus.

diarrhæa,

angina,

41 Ante annum præterea dictam aquam bibenti Mariæ de Hita, uxori Marci Carrero ferratoris, stetit importunus alvi fluxus, et febris cessavit: uti et dolor ac tumor gutturis Ludovicæ Gonzales, uxori qu. Petri Lozano tapetiorum textoris, caput et guttur ante menses tres applicanti ad arcam in S. Andreæ. Aquam vero de fonte bibens Anna, vidua Joannis Rodriguez cauponis, depulit continuam per multos dies febrim. Eadem de causa ad eremitorium Sancti se conferebat Didacus Lopez pannorum lineorum textor: sed lassatus in via substitit, seque e vestigio commendans Sancto melius habuit, plenam adeptus sanitatem prius quam domus suæ limen attingeret. Quo exemplo mota uxor ejus Maria Her-

andez, quantum jam annum cum tertiana febris conflictans, eodem properavit, et aqua gustata convaleuit. Sicuti etiam ante annos quatuordecim Didacus de la Fuente, chirothecarius et odoramentarius Regius, postquam plusquam sexaginta diebus continua febris et sanguinis per nares stillatione laborasset: et ante annum Francisca Ruiz, vidua Ludovici Guitierrez quintum decimum diem febrim patiens. Antonius de Lerma argenti faber dixit, quod mense Julio anni MDXCVI maculosa peste ad desperationem medicorum contactus, commendavit se S. Isidoro gustataque de fonte ejus aqua, tectus sepulchrali ejusdem linteo, convaluerit; factum confirmante virgine filia Anna Xarez, fide oculata.

1) EX PRO-
CLASSICUS

stillatio
sanguinis,

1) bla trundæ
exulceratio

42 Penultimi testes fuerunt coriarii tres, quorum primus Joannes Guitierrez affirmavit tibiam sibi vehementer intumuisse, erumpente per tres plagas pure: quod cum mensem totum tolerasset, ivit ad eremitorium Sancti amicis quibusdam comitantibus; et post fusas preces ibi tibiam lavit, quæ detumesceere cœpit: idem autem facienti die abinde octava tumor ac plagæ omnes evanuerunt. Secundo, cui Joannes del Agua nomen, cuique febris continua per tres menses durarat ante quinquennium, alia medicina non porfuit, quam aqua in Sancti eremitorio gustata: uti neque tertio, Joanni Nieto ante sexennium, tertianam sex mensibus patienti: cui attestans mater sua Anna Garcia, idem in eodem loco expertam se professa est: et ultima testis Maria de Paredes, Domini Lopez etiam coriarii uxor ante annos tres. Atque hac omnia in depositionibus ducentorum ac quatuor juratorum testium fuse diducta habentur: sed brevitatis causa in compendium contracta sunt juxta fidem originalium in ecclesia S. Andreæ asservatorum, una cum hac ipsa epitome. Nunc ad alias informationes transire vellem, receptas a P. Fr. Dominico de Mendoza anno MDXCVI, ex mandato Apostolici Nuntii Camilli Cajetani, Patriarchæ Alexandrini, juxta commissionem XXI Februarii anni ejusdem expeditam: sed labore tardium parituro supersedeo, recitaturus alias, quæ receptæ sunt jussu Serenissimi Archiducis Alberti Cardinalis, annis MDXCVI et XCVII.

2)

omittuntur
depositiones
an. 1596
exceptæ.

CAPUT IV.

Miracula in secundo Processu excepta, ante annum 1598.

DIE III Decembris MDXCVII D. Leonora de Godoy, uxor Didaci de Mayuelo civis Madritensis, juridice interrogata, et premisso juramento coram Doctore Dominico de Mandieta, Canonico Uxamensi, urbis Madritensis ejusque territorii pro Serenissimo Archiduce Alberto Cardinali et Archiepiscopo Toletano, Vicario generali, ac ejusdem suæ Celsitudinis itemque Garziæ de Loaysa Administratoris illius Archiepiscopatus Commissario ad excipiendas attestaciones et informationes, quas Madritenses cives de vita, gloria, sanctitate et miraculis B. Isidori, Patroni sui, deponere voluerint, ut ejusdem Sancti Canonizatio a sua Sanctitate in Romana Curia obtineri possit; nec non coram Licentiatto Velasquez, Notario Apostolico, testata est, quod, cum ipsa et liberi ejus Ludovica de Godoy, Didacus Mayuelo, et Clara, Bilbai versarentur, mense Junio anni proxime elapsi MDXCVI; pustularum genere (quod a peste haud parum asserebant differre, quodque in ea regione admodum grassabatur) plus quam per duos menses vexati, ad illud vitæ suæ periculum deveniant, ut qui illos curabant medici, spem sanitatis adferendæ omnem deponerent. Domina quoque Leonora ejusque filia D. Ludovica sacro jam fuerant oleo

F

Ereunte
an. 1597
auditi testes,

quorum
prior deponit
de pestiferis
pustulis,

EX PRO-
CESSIBUS.

A leo perunctæ; qua de re litteræ Bilbao erant datæ Madritum ad D. Ludovicam de Godoy, D. Leonoræ matrem, ut curam suorum susciperet. Hæc igitur frustum panni, e S. Isidori lecto abscissi, litteris inclusum ad ægras destinat, mandans ut pectori illud suo imponant, utque Sancto sese Isidoro plurimum commendent, hoc modo absque dubitatione sanandas. Bilbaum deinde ipsa D. Ludovica est profecta, ubi filiam suam D. Leonoram huiusque liberos, ac suam præsertim neptem D. Ludovicam supra modum ægrotantes reperit. Ludovica namque in mortis agone constituta, non verbum profari, nonsensus ullius indicium dare poterat. Quo in statu ut sua eam avia conspexit, S. Isidori reliquiam sibi dari postulans, eandem D. Ludovicæ neptis suæ pectori imposuit, ac S. Isidorum pro nepte sua impense obsecravit, ut vitam ac sanitatem ei a Deo obtinere vellet. Ecce autem derepente sibi reddita est infirmitas, et a circumstantibus potionem sibi amygdalinam præberi petiit. Cumque omnes subitam mutationem vehementer admirarentur, avia, ecquis eam sanasset, sciscitata est, Cui infirma: Sanctus, inquit, Isidorus. Mater perro ejus D. Leonora affirmavit, ægram minime fuisse consciam quando sacra

B ei Reliquia fuit admota, et nullam ante de S. Isidoro habuisse cognitionem: jussit autem ut aliis quoque ægrotis eadem Reliquia admoveretur; sed ne dimittere illam ipsa cogeretur, in quatuor eam partes dividere placuit, ac suam cuique admovere. Quo facto, absque ulla medicinæ humanæ ope, omnes sibi restituti, duorum non amplius dierum spatio perfectam sanitatem sunt adepti, ac plane incolumes in publicum prodire. Res ea magnum apud omnes stuporem, et miraculi, ut vere fuit, rationem habuit. Ipsa etiam D. Leonora miraculum agnovit, et ex quo tempore Reliquia illa fuit adhibita, nullum amplius in domo ac familia sua ægrotum habuit, cum tamen is per eam regionem morbus grassaretur, quo cuncti facile corripiebantur et exstinguebantur non pauci. Certum quoque habet eadem D. Leonora, humanis illis medicaminibus morbum eum durari non potuisse, atque adeo iis non amplius utendum sibi statuerat; nihil autem esse verius quam S. Isidori ope se suosque convaluisse, quod pariter testata est D. Ludovica de Godoy ejus mater.

adnota
particula ex
lecto Sancti,toti uni fa-
milix curatis.Alii, quod
aquam Sancti
curata sit
scabies,et linteo se-
pulcruli
erysipelas,

44 Andreas de Cuellar, civis Madritensis, affirmavit de cognomine sibi filio, quod annum ætatis quartum vel quintum agenti advenerit scabies tam copiosa, ut leprosus videretur. Adhibebantur ei medicinæ et unctiones variae, toto tamen verno tempore duravit malum. Cum ergo de miraculis S. Isidori multum audivisset, tulit filium ad eremitorium ac fontem Sancti: et nudatum suppositum tubo ejusdem fontis, atque aqua, frigida licet, studiose ac morose lavit. Neque pluribus opus fuit: quia intra biduum puer convaluit, tale nihil deinceps passus. Postea cum alius quadriennis filiolus nomine Franciscus, post apertam sibi propter graves febres venam erysipelate sic esset inflammatus, ut malum per brachium se diffundens usque ad guttur sinistrum omne latus infectum iret, nec dubitaretur moriturus puer, mox atque illud ad cor pervenisset; pater ejus, sumpta ex prioris filii curatione experientia fectus, vovit quod hunc infirmum si servaretur in vivis adscribendum curaret Confratribus S. Isidori, atque per dies novem ferendum ad ejusdem ecclesiam, ubi quotidie Missam juberet celebrare. Tum lecto ægrotantis intravit funebre Sancti linteum: et continuo stetit erysipelatis progressus, atque intra septimum diem convaluit puer, nulla interim adhibita medicina, linteo prædicto dumtaxat supra se retento.

45 D. Isabella Duran, uxor Joannis Baptistæ del Monte y Heredia, civis Madritensis, asseruit, quod filia suæ D. Ludovicæ de Ayala, nocte quadam circa decimam obvenerit ingens dolor colicus cum tumore ventris, ita ut mori se crederet adempta respirandi facultate: verum cum sese commendasset patrocinio S. Isidori, intra horæ quadrantem cessavit tumor omnis, cum eoque periculum quod timebatur. Eadem addidit, quod præterito vere anni mxcvi D. Joanna de Virbiesca, uxor filii sui Ludovici del Monte y Heredia, maculosa peste et erysipelate sit correpta, ita ut de vita servanda desperarent medici, et in Anlam pro luctu apparando nuntius sit directus: jacebat enim expers loquelæ, ore distorta totoque latere dextro præmorta. Talem cum Madritum reportarent; lateri prædicto vita rediit, non tamen pedi quare devexerunt eam ad fontem Sancti, unde cum ad eremitorii ædiculam regrederetur, interrogata qualiter pes suus haberet, quem prius ut insensibilem trahebat post se, sanum esse dixit ad Dei laudem: nec fuit qui dubitaret, quin evidentibus miraculis hoc quoque esset adscribendum.

D

sola autem
invocatione
dolor colicus.Aqua eadem
curatur hemi-
plexia,

46 D. Major de Espinosa deposuit quod anno mxciv, famulae cuidam suæ Catharinæ Hernandez post puerperium intumuerit tibiæ una, plagamque aperuerit palmo integro commensurata: quam post irritum duorum chirurgorum conatum, incurabilem esse pronuntiavit Doctor Quixar, chirurgus etiam ipse, affirmans omnino resecandam usque ad genu tibiæ, si arceri mortem intra breve tempus adfuturam vellent. Cum ergo die quadam solito vehementiorum cruciatum sentiret Catharina, ad ecclesiam S. Andreae se contulit, ubi S. Isidori corpus omnibus inspicendum prostabat. Sed cum densior turba propiorem accessum non permetteret infirmæ ac valde claudicanti; rogavit quemdam Clericum, ut quod ei porrigebat corallinum sertum sacro corpori admoveret, et admotum redderet sibi. Quo facto Catharina sertum illud circumduxit plagæ, et mox cessavit dolor, quem grandem antea fuisse clamore questuque testabatur. Rediit autem domum nulla parte claudicans; obductaque intra dies quatuor plaga est, retento supra eam solo sertio, cui tot remedia nihil antea profuerant ad curationem. Ideoque non dubitavit prænominatus Doctor Quixar casum miraculo attribuere. Ipsa porro D. Major de Espinosa de se dixit, quod anno mxc lecto affixa menses septem totos ischiadico morbo, ita ut ægre se pateretur moveri propter doloris vehementiam, medicinis nihil proficientibus, commendaverit se Sancto; eodemque momento cessavit dolor, atque intra decimum quintum diem de lecto surrexit robusta ac sana. Item quod anno mxcv, anginam patiens cum apostemate gutturali, deposita fuerit a Doctore medico Hernandez: qui marito suo Bartholomæo Rincon dicebat, nullo opus esse medicamine, vix enim fieri absque miraculo posse ut usque ad meridiem viveret infirma: Cum ergo jam velut mortuam deploraret familia, ipsa se suo Sancto commendavit, et rupto ejectoque per os apostemate, evanuit angina; adeo ut sardas muria conditas quas petierat, sapide comederit et postero die sana surrexit.

E

serto corpori
admoto crul-
ceratio tibiæ,commendatio-
ne simplici
ischias,
Fet apostema
in gutture:

47 D. Maria Vaca de Ocanipo dixit, quod anno mxcv infantulæ cuidam, ignotis parentibus natæ, Michaelæ nomine, quam domi suæ alebat, post oculi unius dolores et stomachi crudelitatem gravis advenerit febris, ita ut medici de ea curanda spem nullam facerent. Ipsa ergo, quæ vitam puellæ vehementer cupiebat salvam, cum lacrymis eam commendavit S. Isidoro, vovens quod novem diebus continuis deferendam curaret ad Sanctum ejus corpus: et subito in se rediit ægra, multoque melius habere cœpit, ac prius quam nonus dies adesset ex toto convaluit.

voto adeundi
corporis ser-
vatur mori-
bunda,

A Julius de Pertegal, suæ Majestatis frænarius, dixit, quod anno MDLXXXVIII habuit filium, uno solum mense natum : quem eo adduxerat febris, ut sextum septimumve jam diem lac nullum suuens, a medico haberetur desperatus. Quo autem die hanc ille sententiam de infante tulit, reipsa mortuus est inter brachia ipsius testis ; qui mortuum in sinum matris projecit, et unicum eum habens plorare coepit ac S. Isidoro supplicare pro vita eidem reddenda. Puer autem aperiens oculos plorare coepit, seque commovit, et intra tres horas sanus fuit ; omnibus certum id miraculum fuisse æstimantibus, in quibus etiam Catharina de Villanueva, uxor ipsius testis et infantis mater.

et mortuus
reviviscit :

epidemico
malo correptus
sanatur,

48 Licentiatu Joannes Martinez de Aldama, Pastor in parochia sanctæ Crucis Madriti, dixit, quod anno MDCXII gravi correptus infirmitate, maculosa scilicet peste atque letargo per dies sexaginta, remediis omnibus nihil proficientibus, derelictus sit a duobus Regiis medicis, Doctore Ognate et Doctore Mercado, dicentibus ægre victurum ad quatuor horas. Aderant ea ipsa hora piæ aliquot matronæ, quæ se fatebantur insignia per S. Isidorem obtinuisse beneficia, hortabanturque infirmum, ut etiam ipse ad eundem recurreret. Ergo ultra solitas suas erga illum devotiones promisit novemdiale sacrificium in ejus eremitorium offerendum si convalesceret. Tum istæ obtulerunt ei pocillum aquæ indidem petitæ : unde cum modicum delibasset, prius quam bis Credo recitaretur, satis recepit virium, ut de lecto surgens omnem malorum humorum congeriem per secessum egereret. Factus deinde robustior votum solvit, notatque eo mense, qui Martius erat, vulgarem Madriti morbum eum fuisse ; ideoque medicos, de ejus qualitate nihil dubitantes, præcepisse ne quis ad ægrum ingrederetur præter infirmarium, atque ut cubiculi pavementum frequenti conspargeretur aceto, et aliæ consuetæ pestis tempore caute adhiberentur.

promissa
noena et
aqua sumpta,

item legato
testamentario
condito,

49 Antonius Diaz de Navarrete, Logotheta sive (ut Hispani appellant) Contador in Regio Financiarum concilio, et Rector perpetuus Madritensis, dixit, quod die v Novembris anni MDCXV eodem pestilenti morbo fuerit contactus, atque post longæ infirmitatis tempus ad extrema deductus, receptis extremis Sacramentis, et medicis vitam ejus desperantibus. Condito ergo testamento legavit ad sumptus pro S. Isidori canonizatione faciendos, ducatos duos : et uxor sua Anna de Reynosa multis cum lacrymis ab eodem petebat viri salutem. Hoc facto recessit febris, et ipse intra quatuor aut quinque dies surrexit de lecto. Non multis autem diebus post supervenit ei tertiana, ad mortem quoque eundem urgens : quod animadvertens ipse testis, nec immemor percepti antea beneficii, jussit duos prædictos ducatos continuo persolvi, seque iterum Sancto commendavit, nec alia medicina opus ultra fuit. D. Ludovica de Vargas Morisote, uxor Alphonsi Lopez de Guevara, dixit, quod utriusque filius Joseph, anno MDCXIV, tam gravi febre fuerit correptus, ut septimo morbi die moriturus crederetur, sensibus destitutus clausis jam oculis. Hunc ergo cum veluti mortuum lamentaretur, supervenit pater ejus Franciscus de Vargas, et S. Isidori linteum funebre attulit, explicuitque supra puerum ; qui mox oculos aperiens manifesta dedit receptæ sanitatis indicia. Ipsa hæmorrhoides patiens tam molestas, ut movere se præ cruciatu vix posset, dixit se visitasse corpus Sanctum, ab eoque incolumem revertisse.

et admo-
lento mor-
bundus unus,

alterque.

50 Blasius Mugnoz barbitonsor, anno MDCXII jacebat correptus gravissima febre, qua omnes eum moriturum credebant, eo quod diu antea bene sanus et corpore multum obeso fuisset. Ipse ergo, ex internis doloribus et inquietudine, quam morbus pariebat,

monitus salutis suæ consulere, Sacramenta petiit et accepit : deinde letales jam paroxismos patienti injecerunt domestici sui linteum sæpeditum, voveruntque quod sanitati redditum inducerent ad visitandum Sancti eremitorium. Quo facto intra quadrantem horæ cessavit febris, et ipse molestia omni liber surrexit e lecto, ac votum pro se factum implevit. Ludovicus Gonzalez, Hispanicæ Regiæ corporis custodiæ adscriptus, dixit, quod an. MDCXV continuas duorum mensium febres patientem, atque per dies viginti nec unam quidem buccellam trajicere valentem, cum in angustiis maximis versaretur, visitaverit amicus quidam suus, suaseritque ut petitam ex fonte S. Isidori aquam devote biberet. Hoc autem facto, prius quam manu deponeret poculum, sensisse se liberum, ac mox de lecto surrexisse, comedissee, et valuisse.

D
EX TRO-
CHES RUS

Rursum aqua
gustata sana-
tur febris
continua,

51 Isabella Ruiz, uxor Alphonsi de Aguillar portarii Madritensis, dixit quod anno MDCXVI filia sua Anna totis tribus mensibus gravi febre conflictata, nequiquam curam omnem adhibenti medico, ac tandem ad extremum deducta discrimen Sacramentis fuerit munita ad mortem. Quæ cum in horas expectaretur biduo jam toto, agonem tam difficilem patientis miserta mater, vovit quod eam, si salvaretur, esset ductura ad eremitorium S. Isidori, ibidem pervigilaturam. Quia autem de ejusdem Sancti miraculis multa audierat, atque de fonte quem istie eduxerat de rupe : ut vidit quod infirma oculis prius obscuratos et loquelam amissam recepisset, ipso quo eam Sancto devoverat momento ; porrexit ei aquam inde allatam. Placuit autem Deo ut ea gustata famem sentiens, sapide comederet ; ac die proximo de lecto surgeret : quod naturæ viribus adscribi non potuisse affirmavit medicus, ad hoc solum reversus ut intelligeret an jam mortua esset. Addidit eadem testis, quod eodem fere tempore maritus suus gravi lateris dolore correptus, accedente letali febre fuerit derelictus a medicis et velut certa morte inunctus sacro Oleo. Ipsa vero memor gratiæ a S. Isidoro recens impetratæ, eidem scyphum aquæ prædictæ porrexit : qui mox atque gustavit, Benedictus, inquit, sit Deus, quoniam dolore omni solutum me sentio : et sanus de lecto surrexit.

et puella
animum
agens,

E

ejusque pater

52 Maria de Paz, uxor Francisci Perez, qui opificio est malleator auri ; cum die quodam lignea in arca quidpiam scrutaretur, excidit illius sustentaculum ; brachiumque ejus dexterum intra arcæ latus atque operimentum ea violentia comprehensum fuit, ut ab humeri junctura dimoveretur, cum intolerabili cruciatu. In hoc quiritantem ejulantemque visitans soror : Accipe, inquit, germana, hoc ligni frustulum, quod est de arca, in qua jacuit corpus S. Isidori ; eique te commenda. Fecit illa quod monebat soror ; et mox atque assulam sacram membro dolenti applicuit, tantum in eo ardorem sensit, ut comburi videretur. Sed intra quadrantem horæ cessavit dolor, et brachium moveri ut ante cepit. Addidit etiam quod anno MDLXXIV D. Isabella Tellez, vidua Licentiatæ Martel, soror sua, postquam septem annis fuisset tam surda, ut nec campanarum quidem sonum perciperet ; cum venerabile corpus S. Isidori per octiduum prostaret spectabile, ipsa quotidie mane illuc accessit, ferens oleum pro lampadibus ejus, proque auditu recuperando supplicans. Septimo autem die expleto, vidit ipsa testis quæ comitata sororem erat, quod hæc inter orandum magno cum strepitu moveret caput, seque componeret ad Missam audiendam : qua ad Evangelium perducta cum surrexissent ambe, dixit D. Isabella videri sibi quod audiret nolum tunc forte sonantem. Finito autem Sacro redierunt domum ; et quæ surda tanto tempore non potuerat ullis remediis juvari, omnia quæ sibi dicebantur audiebat.

Frustillo
arca S. Isido-
ri brachium,
contusum,
F

et surda ad
corpus orans
curantur :

A audiebat, magna cum admiratione ipsius testis alteriusque sororis Gabrielæ Ortiz.

EX PRO-
CESSIBUS

moribunda
adnato linteo
S. Isidori,

53 Anna Maria Ruiz, uxor Gonzalvi Fernandez de Viala scribæ Regii, dixit, quod in Pentecoste anni mxcv, post abortum duplici laborans tertiana, quatuor mensibus ægrotaverit; tandemque eo redacta fuerit, ut qui eam curabat Doctor San-Pedro, intra horam diceret morituram. Habebat autem maxillarum etiam unam dislocatam, sic ut nihil posset oræ recipere, quod ad sustendam qualemcumque vitam offerebatur. Quæsitum est ergo sacrum Viaticum, in ejus comitatu adveniens ignotus quispiam, eum plorantes domesticos et funebria parantes cerneret. Quin, inquit, S. Isidori lintenum sepulcræ requiritis? Quod eum attulisset maritus, infirmæque ac pœne mortuæ, interim dum extrema Unctio expectabatur, instravisset, melius mox habens illa, Domini, inquit, videre ut hoc sit testimonium, quod S. Isidorus mihi contulerit sanitatem: quam reapse intra paucos dies integram adeptâ, surrexit de lecto.

54 Petronilla de Vendo, uxor Valeriani Confalconer, gemmarii suæ Majestatis, dixit quod anno mxcvii, mensibus Majo et Junio, duplici laboravit tertiana; sic ut quotidianis incrementis corroborante se morbo, paroxysmi mutuo se comprehenderent. Cumque in eo statu fuisset sesquimensis, neque cibum jam amplius ullum admitteret, prætersorbitunculâ calidas; qui frustra eam curaverat Doctor San-Pedro, dixit filiæ ejus Annæ, nullum sibi amplius superesse remedium, sed expectandum opus Dei ultimum circa illam. Afflixit ea denuntiatio universam familiam, ipsique ægræ spem vitæ ademit. Advenit interim vicina quædam ejus Francisca Lopez, jubens de fonte S. Isidori aquam peti, per quam ipsa quoque ab infirmitate convalescerat. Nec mora, bibitur allata aqua, invocatur Sanctus, etiam a filia infirmæ Missam in eremitorio ejus curandam vovente; et febris quæ summo in gradu erat resedit, una hora citius quam solebat, nec amplius rediit; ipsa vero infirma cibum petiit comeditque, et intra biduum triduumve incolumis surrexit. Insuper dixit, quod, cum prædictæ illius filiæ ipso eodem anno, in die quo Expectatio partus virginei solenniter colitur, gravis dolor lateris anhelitum quietemque impediret, secuta eum febris et diebus continuis octo incrementum sumente, sic ut nec comedere quidquam posset ægra; recurrit utraque ad jam expertum suffragium S. Isidori, alteramque Missam in ejus honorem in S. Andrææ curandam voverunt: et ipso instanti cessavit dolor et febris omnis.

et pleuritica
Missas
2 vovens.

Eadem
aqua utens
mulier ægra,

55 Francisca Lopez, uxor Christophori de Leon, civis Madritensis, dixit, quod anno mclxxx continua laborans febris per menses duos, cum purgativam potionem sumpsisset, eandem rejecit nihil operari valentem. Qua re offensus levir suus Michael Giron, magna cum arrogantia imperavit ut de lecto surgeret: ac mox inflatus ipsi testi est vultus instar ampullæ vinarie, tanto cum cruciatu quantum vix poterat explicare. Cum ipso die sederet ad solem magna cum febris, adveniens quidam numquam ei visus, atque tam male habentem intuitus, monuit ut se commendans S. Isidoro iret trans flumen ad ejus fontem, indeque devote biberet. Cui illa præ sanitatis desiderio sine mora obediens, arrepto pallio festina abiit, et prius quam veniret ad fontem videns rivulum ab eo manantem, implevit situlam, atque bibit; deinde ad fontem procedens ibique orans, magno frigore corripitur: quo ad mediam horam durante, iterum iterumque bibit quantum potuit. Cumque cessasset bibere, cessavit etiam frigus, et subiit desiderium cibi, cujus per octo jam dies ne buccellam quidem unicam sumere potuerat,

sanatur,

quin subeunte fastidio linqueretur animus et velut mortua reperiretur. Videns ergo redire appetitum, cessare frigora, detumescere faciem, continnis tribus diebus perseveravit illuc ire, orare, et bibere, post quos malo omni libera mansit. Dixit etiam sæpe sibi accidere, ut vix ante undecimam horam modico foco admovens ollam cum obsonio; et præ timore mariti, vehementer succensuri si hora prandii ipsum non inveniret paratum, convertens se ad S. Isidorum ac dicens, Domine mi, S. Isidore, fac ut mihi hæc olla percoquatur cito: suo semper potiaturo voto, inveniatque cibos tam bene coctos ac si quatuor horis super foco fuissent: et hoc ipsum testatæ etiam sunt duæ mulieres ante atque post illam.

solita Sanctum
pro coquendis
cito cibis
orare.

CAPUT V.

Alia anno 1598 notata, in eodem secundo Processu.

Petrus Martinez, civis Madritensis, anno mxcviii Kalendis Januarii comparens, dixit, quod ante triennium filius suus Franciscus febrim continuam passus, atque recuperata sanitate relapsus in aliam valde lentam, toto celiduo tam male ex eadem habuerit, ut jamjam moriturum existimans pater (utpote cui oculi jam fracti erant et obseurati) neque ei spectaculo interesse sustinens, dixerit uxori suæ Isabellæ de Santander, quæ plorans quærebat lintea puero sepeliendo, ire se ad quemdam consanguineum suum, ubi de morte ejus nuntium expectaret. Mansit ergo ibi toto vespere; sub noctem vero domum reversus invenit filium omnino sanum: qui interroganti quomodo se haberet, lætus respondit, Belle, quoniam S. Isidorus me sanavit. Interrogata deinde mulier quid accidisset, respondit, quod puer, mox ac pater domo egressus erat, instare cœperit ut quam citissime sibi daretur de fonte S. Isidori, hunc enim mandare, ut inde biberet: quod ipsa continuo fecerit; et viderit eum, epota aqua sibi oblata, convalescere. Hæc autem omnia tanto magis admiratus est pater, quod puer, non major quadrienni, necdum videbatur seire potuisse, quis esset S. Isidorus; eoque sanitatem tam subitam certiori miraculo adscripsit.

Admonitus
a Sancto puer
moribundus,
F

sanatur hau-
stu aquæ ejus,

57 Joannes Hieronymus, civis Madritensis, dixit, quod anno mclxxxix uxor sua Beatrix Paloma, continua febris noctu diuque vexata, cum eadem sit conflictata a mense Junio usque in Augustum; eo- que redacta, ut per totos quindecim dies nihil cibi admitteret, et extra spem vitæ prorogande eam poneret medius Doctor Torres. Ergo post extrema Sacramenta præbita, cum letales paroxysmos ei accedere, atque oculos frangi videret Joannes, duos de Societate Jesu accersivit, qui assisterent moribundæ, prius quam isti advenissent loquela destitutæ ac gelidæ. Cumque D. Joanna de Guevara, quæ infirmam curabat, vehementer tristaretur ejus morte, cœpit invocare pro ea S. Isidorum, atque ex aqua de fonte ejus petita duos fere scyphos per os infudit: quo facto mansit illa ut mortua, atque ut talem coopernerunt totam, accensis velut ad cadaver candelis duabus, ac deplorare cœperunt domestici sui. Post unam deinde horam elevavit brachia, sustulit lintenum, discooperuit vultum, quem habebat vivide coloratum ut sana; cognovit circumstantes, quorum neminem antea visa erat cognoscere, et omnes in admirationem traxit. Qui cum de tam evidenti miraculo gratias Deo sanctoque referrent, præsertim Patres Societatis, loqui incipiens, de eadem aqua poposcit atque comedit; et intra tres aut quatuor dies sana surrexit. Dixit insuper idem testis Joannes Hieronymus, quod anno mxciv filius

F
item moribun-
da mater

et filius,

suus

A suus Martinus de Morales, mense Majo toto ac medio sequenti febrim continuam patiens, cum denique a prædicto Doctore Torres relictus esset pro desperato, mater ejus Beatrix recordata beneficii quod ipsa receperat, de eadem aqua adferri poculum jussit et filio propinavit. Qui ea sumpta continuo in lectum recidit atque obrigit, matre eum ut mortuum plorante ac supra corpus ponente imaginem S. Isidori, quem pro ejus salute continuo invocabat: quo facto melius habuit adolescens.

puellaeque mor-
ti proxima,

58 Isabella Rodriguez, uxor Didaci de Abeo Villadrande argentifabri, dixit, quod anno mxcvi filia sua Maria correpta fuerit maculosa peste, a qua intra dies quindecim ad extrema deductam cum videret mater, vovit Missam si salvaretur in ecclesia S. Andreae curandam; quodque ipsam deductura esset ad eremitorium Sancti, ibi oraturam et pervigilaturam: quæ continuo melius habuit surrexitque de lecto. Verum febribus necdum ex toto cessantibus, cum die quadam gravior inculberet paroxysmus; duxit eam mater sua, in comitatu plurium suarum amicarum et consanguinearum ad ecclesiam S. Andreae, curatoque ibidem sacrificio Missæ, pater transierunt flumen versus eremitorium Sancti; ubi aqua istie effluente potata puella, a febribus libera rediit domum, cum magna gratulatione omnium, quæ conitatie infirmam, suas ad S. Isidorum preces pro ea conjunxerant. Alfonsus Hernandez, modica quam habebat substantiola consumpta in curanda quartana, ultra tredecim hebdomades durante, vovit novendiales in eremitorio prædicto preces fundendas; atque ex eo momento usque ad diem decimum quintum febris caruit. Qua deinde violentius recurrente, memor factus est voti sine causa dilati; atque ob id se puniri conjectans, ad eremitorium prorepit ut potuit; fasque ibidem oratione largiter bibit ex fonte, et simul febrile frigus cum quo venerat diluit; neque æstum subsequi solitum aut tunc aut deinceps amplius sensit, persanatus totus.

et incurabili-
ter obstructa
alvum,

59 Catharina de Santander, vidua Joannis Tellez civis Madritensis, dixit, quod Gregoria de Santander neptis sua, quam habebat domi novennem circiter aut decennem, in gravem concidit infirmitatem, ex qua remanserunt ei obstructions tam pertinaces, ut totis quatuor annis curari nequiverint. Itaque ipsa ejus amita recurrentes ad devotionem erga S. Isidorum, tamquam ad ultimum remedium, porrexit nepti suæ haustum aquæ illius: neque mora tanta intercessit, qua bis Apostolicum symbolum recitaretur, quin malis humoribus per secessum ejectis, relevaretur ægra et sana inveniretur. Idem se fecisse dixit anno mxcvii mense Aprili vel Majo, eundemque effectum expertam esse in persona Joannæ Vasquez, quæ erat uxor Michaelis Perno famuli suæ Majestatis, et intra quatuor menses, quibus passa erat duplicem tertianam, redacta est ad mortis articulum, susceptis omnibus Sacramentis. Verum cum quadraginta dies distulisset implere votum quo S. Isidoro se obligarat, ad eamque reviseret prænominata testis, reperit eam relapsam, nec dubitantem quin hæc esset suæ cunctationis poena. Cæpit ergo novendialem quam voverat devotionem, et primo quo cæpit dñe convaleuit, atque omnia prædicta suo testimonio confirmavit, nonnihil tamen varians circa materiam voti. Dicit enim se ad exhortationem Catharinæ legasse testamentum duodecim Regales nomine elemosynæ, neque meminit novenæ aut cunctationis ullius; sed redeuntibus iterum febribus se vovisse asserit Missam dicendam in eremitorio, atque unus noctis ibidem pervigilium: quod et compleverit, mox atque sumpta iterum aqua febres cessasse animadvertit.

et recidit
in duplicem
tertianam,

60 Anna de Reynaltes virgo, filia Petri de Reynaltes, affirmavit, quod anno mxcvi, erysipelate caput occupante, tumefacta sit adeo vultu, ore ac gutture, ut curantibus se medicis admirationi esset, et quarto morbi die etiam desperationi, propter æstum febris longe maximum: jamque sine motu jacenti funebria pararentur. Sic constitutæ visum est quod sibi afferretur aqua de fonte S. Isidori; atque ut melius inter angustias letales potuit, levavit se tamquam bibitura; sed frustra: merum enim phantasma id erat. Hoc ipso tamen admonita ægra quid suæ conducere sanitati, magna fiducia cæpit postero die urgere ut sibi jam dicta aqua adferretur. Qua summos inter æstus epota, convaleuit subito cibumque poposcit, narrans omnibus, quod ad Missam et pervigilium in ejus eremitorio se obligans, et aquam sumens, esset sanata.

EX PRO-
CESSIBUS
atque ex ery-
sipelate mo-
riens puella:

61 Anna Maria Martel, uxor Roderici de Lazarte argentarii, dixit, quod anno mxcvii mense Julio domi suæ hospitatus Joannes Lopez Lusitanus, graviter fuerit infirmatus, et de consilio medicorum, vitam ejus desperatam habentium, munitus extremis. Qui deinde condito testamento decem ducatos legavit pro Canonizatione S. Isidori. Cuiusque noctem habuisset gravi paroxysmo inquietissimam, jam non aliud quam mors expectabatur: sed mane a revisentibus inventus bilis totus, dixit sibi opus non esse medicis, quia erat a meliori curatus. Percunctanti autem Annæ-Mariæ, a quo? respondit, ipsa nocte adfuisse sibi turbam puerorum, cumque iis virum quemdam in habitu monastico: se vero existimantem, quod adessent petitori stipendium pro Missis quas dicendas curaverat, jussisse ipsum numerari: sed respondisse S. Isidorum: Non propter istam elemosynam venimus, sed ut visitemus te: quia ego sum S. Isidorus. Atque ex eo tempore sanus fuit, ita ut vehementer miraretur medicus, juberetque gratias agere Sancto, qui eum de maximo periculo eripuisset. Hæc deposuit superius nominata Anna-Maria Martel vii Januarii mxcviii, coram Doctore Dominico de Mandieta Vicario generali, et duobus Notariis, assistentibus Licentiatu Velasquez et Petro de Herla. Eademque omnia coram iisdem testificata est Francisca Martel, uxor Joannis de la Cerda argentifabri civis Madritensis, habitans in vico argenteorum in proportionis ædibus, ipso die et anno.

Lusitanus
agens
animam,
E

apparente
ei Sancto,
succurrit.

62 D. Francisca de Quadros, uxor Martini Alvarez de Acosta, civis Madritensis, dixit, quod anno mxciv, cum ipsa recenter ad Aulam venisset, marito suo obveniret febris per quinque menses continua, nullum fere intervallum relinquentibus paroxysmis. Quare depositum a medicis et extremis munitum jam tum velut mortuum plorabat, incipiebatque res suas componere reditura Malacam, unde erat oriunda. Hoc in statu inveniens eam vicinarum una, nomine Eugenia, intellecta doloris causa, bono animo esse jussit, et petitam ex fonte S. Isidori aquam morienti offerre. Dictum, factum; et infirmus, adjuvante uxore utcumque caput a lecto sublevans, bonum sumpsit haustum, simul vigiliam in Sancto eremitorio et Missam curandam vovens; et mox cessante febre surgere de lecto potuisset, nisi debilitas nimia obstitisset, quæ tamen intra tres dies sublata etiam ipsa est.

F
Suntantur post
febrim 5
mensium mor-
ti proximus
hausta aqua,

63 Maria Lopez, uxor Alphonsi Sanchez civis Madritensis, dixit quod mense Junio anni mxciv lapsa sit in morbum, corpus tumefacientem ac singulariter tibias, idque tam enormiter ut neque consistere pedibus posset, necdum gressus formare. Cum autem post sex menses non modo immutatum nihil sed auctum potius esset malum: contigit ut corpus S. Isidori monstrandum esset nepoti Pontificis Cle-

et tibus
tumefacta
visitato cor-
pore,

EX PRO-
CESSIBUS.et linteo
ejusdem in-
strato mori-
bundus,aqua autem
sumpta fe-
bribus emaci-
ata mulier,postea in
tibiis curata,et vir a medi-
cis depositus,

- A mentis VIII.: qua occasione D. Petrus Ponce de Leon invitavit infirmam ad spectandum venerabile illud corpus. Illo ergo curante et duabus personis sustentantibus, deducta est ante aram in qua stabat aperta arca : moxque ut a spectaculo pio recesserat nepos Pontificis, iisdem adjuvantibus subiit gradus ducentes ad altare prædictum; neque contenta ei se commendasse petendo sanitatem, etiam unum ejus pedem et stimulum, quo inter arandum utebatur Sanctus, reverenter contrectavit manu; moxque per eosdem gradus descendens multum sese sensit sublevatam; et residente paulatim tumore brevi convaluit, petiitque adscribi Confraternitati ipsius Sancti, in eleemosynam numerans triginta regales. Eadem dixit, quod anno mxcv, mense Majo, febris continua occupatus maritus suus, nihilque cibi sumere valens per dies quindecim, quod non statim revomeret; fuerit administratus extremis, quia timebat medicus ne subito moreretur. Tristis ergo, tum pro mariti periculo, tum quod se in externa regione et liberis gravatam videret, notum S. Isidori suffragium petiit, Missas ei duas dicendas vovit, linteumque sæpe dictum super ægrum extendit, et
- B aquam de fonte bibendam porrexit. Mox autem cessare febres ac vomitus; cibum petiit æger, eodemque die sanus surrexit. Rem hanc cum ipsa testis narrasset Josepho cuidam famulo D. Camilli Cajetani Apostolici Nuntii, atque is negasset Isidorum, qui needum solenni canonismo erat approbatus ut Sanctus, posse auctorem credi sanitatis marito collatæ; idem sequenti die confessus est, quod sibi visus esset in lecto suffocari a Sancto apparente; ideoque mox vovisse duas Missas curandas, petitaque verborum priorum venia, confessum sacramentaliter ad sacram accersisse Communionem, atque deinceps Sancto fore devotissimum.

64 D. Maria de Montalvo, ex Alcala de Henarez oriunda, sed Madriti habitans, uxor quondam Gasparis Perez de Orosco, dixit quod anno mxcii continua cœperit febre laborare, quæ commutata in duplicem tertianam ipsam ad mortis discrimen adduxit, ac denique degeneravit in quartanam, unde prorsus emaciata fuit, post mensem sextum infirmitatis, frustra multimodis curatæ, vix ossibus bærens. Tandem convertit se ad invocandum Sanctum; ipsaque hora qua redituram febrim expectabat, cujus indicia dabant algores prævii, ivit ad ejus eremitorium; ibique ex fonte tantum bibit, ut si alterius generis aqua fuisset, tantum non fuerit disrumpenda : et ex hoc sana omnino mansit. Dixit insuper quod anno mxciv mense Julio tantos in tibiis passa sit dolores, ut neque consistere pedibus neque quiescere in lecto posset. Ita afflictam miserata mater sua, ad S. Andream abiit, supplicatura pro filia; quæ interim subito liberata ab omni cruciatio, redeunti paulo post matri gratulabunda occurrit, et quid sibi accidisset congaudenti narravit.

65 Vincentius de Vezerra, civis Madritensis, dixit, quod anno mxcviii circa festum Deipariæ Assumptæ, contraxerit pestem maculosam cum lateris dolore conjunctam : unde eum morituum dixerunt duo medici, post quindecim dies curationi frustra insumptos : imo monuerunt ne sibi crastinum polliceretur, sed animæ suæ quam primum consulere. Interim allata est potio medica, quæ magis gravavit ægrum : quare se jamjam mori existimans, dum uxor sua cubiculo egreditur, sorbitiunculam calidam paratura, surrexit de lecto arripuitque poculum plenum aqua de fonte S. Isidori, et bibit quantum potuit, revertitque ad lectum liber ab angustiis mortalibus ipsaque febris et lateris dolore. Quæ omnia intelligens medicus, ad infirmum visendum postero die regressus, manifesto miraculo facta ju-

dicavit. Dixit idem, quod anno mxcviii mense Augusto, filia tua Anna, intra decimum et undecimum ætatis annum constituta, lentam et continuam febrim incurrit, qua incrementum quotidianum sumente vocatus decima die medicus Doctor Hernandez : Nunc, inquit, vobis advocandus eram, dum scilicet mortua puella est. Videns ergo mater abiisse medicum, nulla re præscripta, velut in re desperatissima; properavit ad ecclesiam S. Andree, cum lecytho olei, ante S. Isidorum assuri; unde post fusas cum lacrymis preces intra dimidiam horam regressa domum, filiam reperit sanam et bilarem.

66 Joannes de Almagro civis Madritensis affirmavit, quod anno mxcxi pestilenti correptus febris, et letalibus maculis totos conspersus, cum duodecimo morbi die susceptis Sacramentis se comparasset ad mortem, ex judicio medicorum jam proximam; ardentem se commendavit S. Isidoro, miraculorum ejus recordatus; et sumpto aqua illius cantharo, simul hanc simul et perfectam bibit sanitatem, quam etiam demonstrabat appetitus cibi, desueto pridem stomacho redditus. Gratia Pizarro civis Madritensis dixit, quod anno mxciii circa Natalem Domini, maritus suus Christophorus Rios tertianas incurrit, tres quatuorve paroxysmos uno eodemque die adferentes. Quare Doctor Leon, celebris in Aula medicus, toto quatrinduo quo cum visit, reperiens ægrum, nullius medicinæ sumendæ capacem, in pejus vergere, alterum sibi nihilo inferiorem Doctorem Sepulveda secum adduxit : et ambo pariter monuerunt, ut continuo provideret saluti animæ, quando jam corpori spes nulla supererat. Hac denuntiatione percussus ille, petiit adferri sibi linteum sepulcrum S. Isidori, atque post sacrum Viaticum sumptum supra se explicari : quo facto convaluit totus; et rediens sub vesperam Doctor Leon, remque omnem intelligens, non videbatur exsatiari posse deosculando sacro linteo, et omnibus suis membris devote applicando.

67 Ludovicus Garcia, Madrito oriundus, deposuit, quod circa Pentecosten anni mxciii egressus sit cum patre suo Luca, ad inspicendum prædium quoddam Monacharum Franciscanarum a Conceptione nuncupatarum, in districto Aravacensi; quodque pater suus delapsus ex mulo cui insidebat tam infeliciter fuerit, ut crederet ei intra corpus ruptum fellis folliculum, aut gravem aliam læsionem obvenisse. Corpus igitur transversim impositum jumento, revexit Madritum. Quod videns Maria de Viana uxor Locæ, atque ex medico accersito intelligens plane letalem esse casum, ipsam testem, filium scilicet suum, misit haustum aquam ex fonte S. Isidori : quam maritus, jamjam ut videbatur expiraturus, bibens, liberum sese mox a febris et suffocante pectus dolore sensit, ac sanus fuit absque alio remedio. Addidit porro, eodem successu eandem aquam sumptam esse a matre sua, graviter ægra et jam conclamata : ideoque omnes de familia sua singulis in morbis remedium ex fonte prædicto petere, nec voto frustrari.

68 Joannes de Cabezon, civis Madritensis, dixit, quod circa festum S. Petri anno mxciv continua fuerit correptus febris, cui post octo dies accesserit vomitus tam frequens, ut nihil omnino cibi retineret stomachus : unde post secundum ægritudinis mensem derelictus a medicis, et extremis monitus, petiit linteum S. Isidori adferri; eoque sibi injecto convaluit, ipso die (nisi debilitas aliud suavisset) de lecto surrecturus. Filia porro ejusdem testis Balthasara nomine, anno mxcvi quartanis febribus sic emaciata, ut sceletum similis videretur, quæ vegeta et obesa fuerat; vovit S. Isidoro trinoctium in ejus eremitorio

D
ejusque filia.

item alius;

nec non ter-
tius admoto
linteo.Curantur
eodem potu
lapsus leta-
lis,

F

et morbus
desperatus :alius item
admoto
linteo,et ad fontem
pertinax
quartana,

A eremitorio pervigilandum et Missam ibidem curandam : atque ita jumento imposita (nec enim aliter potuisset) cum pluribus eam ne caderet fulcientibus, venit ad fontem, et copiose bibit, ac sane rediit. Isabella Garcia, vidua Francisci Perez bibliopolaë Madritensis, ex ejus morte tantum concepit mœrorem anno mxciii, ut quartanam incurreret, quæ hecticam eam fecit, ventremque tam vehementer inflavit ut crepatura videretur. Hoc in statu cum biennium perseveraret, nihil proficientibus remediis applicitis, seque octo liberorum turba oneratam viderat ac pauperem, curavit ut ipsa quoque (quamvis neque pedibus consistere neque comedere quidpiam posset amplius) jumento imposita deveheretur ad fontem prædictum : unde cum devote bibisset seque composuisset ad noctem ibi pervigilem agendam ; gavisâ est febrem, cujus is dies erat, non advenisse ; post tertiam autem vigiliarum votivarum noctem detumuit venter, et dolor omnis sublatus ei est. Hæc postquam testata esset Isabella de se, addidit, quod aliquando suam istam curationem narrans cuidam Equiti Valentino, ex eodem audierit, ipsum quoque a S. Isidoro liberatum fuisse a gravi infirmitate, qua Valentia multis annis laboraverat.

item paral-
ysis invoca-
to Sancto,

69 Isabella Soriano, uxor Matthæi Duran civis Madritensis, confessa est, quod anno mxcvii mense Majo dextero crure debilitata, sic ut illud totis octo diebus neque extendere neque reducere posset, suâ matris suæ Mariæ Benedictæ, S. Isidoro se commendavit ; et mox mitigato malo, priusquam clauderetur dies ex toto sana fuit. Dixit ergo mater quod hæc gratia deberet accepta referri S. Isidoro : sed negavit filia, quod is nondum esset canonizatus. Nec impune. Nam intra primum a recepta sanitate mensem rediit prior paralysis, non jam in crus unum sed in dimidium corpus totum a cingulo deorsum, ita ut totis tribus septimanis absque alieno auxilio nec stare, nec sedere, nec corpus aliquo posset movere. Non dubitans autem quin hæc esset suæ incredulitatis pœna, veniam poposcit, vovitque duas Missas in Sancti honorem curandas et corpus ejusdem a se visitandum : moxque salutem integram consecuta est. Quemadmodum sua etiam mater, quando cruciatum grandem patiebatur in brachio dextero, qui ad humerum et pectus sese extendens, quietem ei omnem et movendi brachii potestatem abstulerat toto uno mense.

et arthritis

C 70 Petrus Ortiz, suæ Majestatis famulus, retulit, quod anno mclxxxix lecto decubuerit cum gravissimis arthritidis doloribus, quæ sextum jam mensem privatum tenebant usu membrorum atque quiete, noctu digne sæviante cruciatu, quo cogebatur etiam clamores edere. Denique remediis aliis frustra tentatis, cum ferre diutius tormentum istud nequiret, cœpit exclamare, S. Isidore, salva me : et mox aliquantulum relevatus, arripuit baculum, seque ut potuit traxit ad eremitorium Sancti, ubi hausta aqua omnem reliquum cruciatum abstulit. Alias anno mxcviii mense Januario, sanguinis fluxu tam copioso laborans, ut globos ejus concretos emitteret pugni instar grandes, et veluti per canalem diffuere omnis videretur ; cum ejus curam dimisissent Doctor Valle et alius nibilo minus expertus Medicus ; seque moriturum brevi crederet, quia intra unam diem noctemque vigesies fuerat compulsus ad sedem, sanguine mirabiliter exundante ; ipse præsentem Notario Vicarii Mandetæ, qui prioris miraculi depositionem excepturus assidebat lecto, commendavit se iterum S. Isidoro, magna cum devotione dicens, Benedicte Sancte, quandoquidem hic in tuo obsequio occupor, mihiq; in necessitatibus meis semper præsto fuisti, rogo ut me liberes hoc sanguineo fluxu. Ipsoque

de sangui-
nis fluxus.

momento stetit sanguis, et sanum sese ex toto factum gavisus est Petrus.

71 Petrus de Vargas, civis Madritensis, dixit, quod anno mclxxxix et xc molestissima arthritide per menses quatuor agrotaverit, non sine febribus : quibus malis cum multa frustra essent adhibita remedia, recordatus miraculorum S. Isidori, adferri de fonte ejus aquam jussit ; atque insciis medicis (hi enim abstinere omnino a potu jusserant) ex eo bibit, seque mox liberum fuisse testatus est. Ejusdem aquæ efficaciam expertura D. Joanna de Briviesca, uxor D. Ludovici del Monte y Ayala, civis Madritensis, ad curationem cruris pedisque, in quibus pridem præmortuis nullum sensum reducere potuerant diu frustra applicata remedia ; accessit ad eremitorium, socru sua et quadam enignata comitantibus. Ibi infirmæ crus ac pedem cum devote lavisset prædicta cognata, mox eis sensus ac vita rediit, ita ut absque consilio cujusquam domum expedita redierit Joanna. Alfonsus Martinez de Cos, civis Madritensis, dixit, andivisse se ex suo patre, quod ejus mater, avia sua, post viginti duo annos in sterili matrimonii peractos, recurrens ad S. Isidorum, post aliquot Missas in ejus honorem curatas oblationemque olei seu candelarum, foetum conceperit atque pepererit perquam feliciter, sicut optaverat. Addidit etiam quod filius suus Joannes de Cos, equum, quem die S. Joannis conscenderat spatiaturus ad ripam fluminis, calcarium uno imprudenter impacto selâserit, ut sanguis sisti nulla ratione posset ; remedium autem repererit in eremitorio S. Isidori, celeriter eo accurrens, et plagam aqua ibidem fluente lavans. Denique affirmavit familiare jam esse domi suæ, ut quoties aliquis in morbum incidit, aqua eadem petatur ac devote bibatur ; secuto ut plurimum effectum optato.

D
EX PRO-
CESSIBUS
Junantur
arthriticus
alius,

crure manca,

conjug ster-
ilis,
E

equus lusus,

72 Marcus de Burdaria, civis Madritensis, dixit, quod uxor sua Casilda de Prado, anno mclxxv aborsum passa, manibus ac tibis contracta fuerit, sic ut neque has dimovere ab invicem posset ad gradiendum consistendumve, neque illas aperire totis novem mensibus. Post quos cum Doctor Almazan incurabilem videri dixisset, eamque deseruisset ; quarto ab inde die necdum elapso sanam illam reperit testis ipse, tum necdum cum ea matrimonio junctus. Cui ad tam citam convalescentiam obstupescenti relatum est, jussisse Casildam adferri de fonte S. Isidori, eoque gustato horam integram copiose sudasse, atque exinde liberatam esse infirmitate quacumque antea tenebatur. Franciscus de Quiros, civis Madritensis, multis diebus profluvio sanguinis febribusque afflictus totusque emaciatus, cum se mori videret, vocari ad se medicum jussit ; quod citius facere paupertas vetabat ; hic autem eo viso respondit, nullum amplius esse medelæ aut spei locum. Ergo vovit S. Isidoro, quod, si eo intercedente salutem consequeretur, noctem unam vigilaret in ejus eremitorio. Vix votum pronuntiaverat, quin sese melius habere sentiens surgere voluerit ; et, uxore sua Margarita de Flores debilem mariti gressum fulciendo juvante, processit ad prædictum eremitorium : ubi mox atque de fonte bibit, libum ei intinctum, quod uxor sua clam eo attulerat, comedere potuit ; qui per multos dies nec unam quidem bucellam admiserat ; rediens autem sub noctem tantum habuit virium, ut solus absque scipione aut alio adjutorio ambularet.

tibis mani-
busque con-
tracta,

F
fluxu sangui-
nis ad extre-
mum deductus

73 Gregorius Guerrerus, Clericus Camerae D. Camilli Cajetani Apostolici Nuntii, dixit, quod anno mxcviii tertîa die Martii incurrit febres, quæ lecto affixum usua etiam rationis privarunt, sic ut nihil dicere sapienter posset, sed insulse atque insane multa. Apparuerunt deinde in ejus corpore pesti-
lentes

vi febrium
delirans.

EX HISP.
J. BLEDA

et graviter
herniosus.

A lentes maculae, quorum indicio cognovit medicus valde periculosum esse morbum. Octavo autem die quod eo in statu fuerat, nihil comedere valens, jussit de aqua S. Isidori ferri a quodam suo germano fratre : qua plenum scyphum manu tenens, bis Pater et Ave recitavit, vovitque duas Missas curandas, et duos regales ad canonizationem ejus conferendos : quo facto bibit, et liber continuo fuit ab omni infirmitate. Didacus Bravo civis Madritensis dixit, quod, cum esset Sacrista in ecclesia S. Andreae, ad eandem se receperat azylum quaerens quidam Antonius Benedictus, oriundus Valentia : qui uno in inguine graviter ruptus, cum diros pateretur cruciatus, saepe audiebatur a Doctore Joanne de Molina, Imperatricis Capellano, erumpere in ejulatus et clamores. Tandem vero, cum hernia ipsius locum unxisset oleo de lampade S. Isidori accepto, cepit clamare : Venite, Domini, ad conspiciendum miraculum, quia hernia incurabili laborantem sanavit iste Sanctus. Atque ex eo tempore, quamvis adhuc multis diebus ibidem in azylo manserit, numquam amplius ejulantem quiritantemve audivit Doctor praenominatus, in eadem ecclesia pro suo Sacristae majoris munere dormiens.

SUPREMUS HONOR

S. Isidoro ab Ecclesia impensus.

CAPUT I.

Solennis Beatificatio S. Isidori: Philippus III delato ad se corpore sanatus : festum 15 Maji solennissime peractum.

Ubi tanta miraculorum copia, gemino Processu legitime testata, Romam perlata fuit, inquit Bleda lib. 2, Tract. 2, cap. 10 ; denuo ex parte Philippi III Hispaniarum Regis institum pro canonizatione est, per Oratores Regios ; causaque ad Rotae Auditores Dominos Peniam, Littam, et Justum delata. Quia autem non consuevit Apostolica Sedes procedere ex Actis, per solam Ordinariorum potestatem confectis ; ideo, quamvis per dictorum Auditorum Relationem Paulo V Pontifici satis constaret de generali fama sanctitatis, virtutum, cultusque beato viro constanter ad ejus sepulcrum exhibiti ; idem Pontifex, mortuis interea Litta et Justo, substituit Dominos Lancellottum, et Alphonsum Manzanedum de Quignones, Rotae Auditores, qui una cum praenominato Pegna curarent Processus, Auctoritate Apostolica formandos. Hi autem delegaverunt pro se tres Judices in partibus, Illustriss. scilicet Cardinalem Bernardum de Rojas y Sandoval Archiepiscopum Toletanum, D. Fr. Franciscum de Sosa Episcopum Canariensem, et D. Joannem Hozes Thesaurarium atque Canonicum Carthaginensem, ut simul omnes vel duo eorum formarent Processus in specie, cum facultate compulsandi alios processus scripturasque authenticas eodem spectantes.

2 Fecerunt illi, quod sibi mandatum fuerat, et Romam miserunt duos praegraves Processus : quorum unus Remissorialis complectitur depositiones ducentorum sexaginta quinque testium, alter Compulsorialis, Processus omnes quos Informativos appellant, cum aliis multis scripturis bullisque et brevibus Pontificum Romanorum : ad quos conficiendos operam et praesentiam suam etiam contulerant Didacus de Urbina, qui tempore ipsius Canonizationis fuit Rectorum Madritensium Senior ; et Joannes Gonzales de Almunia, qui annis circiter quadraginta in hac causa laboravit. Curatum autem mox Romae est, ut dicti Processus ex Castellana lingua trans-

ferrentur in Latinam. Interim vero mortuus est D Pegna, et Lancellottus ad Cardinalatum evectus ; iisque substituti Auditores D. Sacratius et D. Coccius. Rex nutem et civitas Madritensis, post maturam deliberationem, totius causae specialem curam demandaverunt D. Didaco de Barrionnevo, Equiti habitus S. Jacobi, Rectori perpetuo et Vexillifero Madritensi, multam in ejus diligentia collocantes fiduciam, quod ipse per B. Isidori merita sanatum se agnosceret a podagra, quae ad tempus debilem et claudum tenuerat. Hic Romam appulsus, substituit sibi Doctorem Melchiorem Ramirez de Leon, Protonotarium Apostolicum et Canonicum Cathedralis Segoviensis : atque hujus auxilio rem eo adduxit, ut Processus omnes, tam Ordinaria quam Apostolica auctoritate formati, validi esse et in forma probanti judicarentur ab Auditoribus Rotae ; quorum consensui cum Sacra Rituum Congregatio subscripsisset, idque referente Cardinali Lancellotto, expeditum fuit Breve Beatificationis ad canonizationem praambulæ.

3 Nusquam ipsum Latine reperio, non tamen difficile fuerit ex Hispanica versione, quae Capite praecedenti apud Bledam est, ad priorem linguam reducere sensum. Est ergo ejus hic fere tenor : Paulus Papa V ad perpetuam rei memoriam. Constituti a Domino in cathedra Principis Apostolorum, quamvis indigni, libenter condescendimus et opportunis favoribus prosequimur supplicationes pias fidelium, quibus Dominus virtutum honorificatur in servis suis. Cum igitur ex parte carissimi nostri in Christo filii Philippi Hispaniarum Regis Catholici, et dilectorum filiorum Cleri ac Populi civitatis Madritensis, diocesis Toletanae, nuper propositum nobis sit, quod servus Dei Isidorus Agricola et Patronus dictae civitatis, fuerit illustratus a Domino multis et magnis donis virtutum, gratiarum et miraculorum : quapropter Rex Philippus Clerusque et Populus supradicti humiliter nobis supplicari fecerint, ut donec ab hac Apostolica Sede obtineant speratae canonizationis honorem pro dicto Isidoro Agricola, propter excellentiam meritorum ejus, possit dictus Isidorus nuncupari Beatus, de eoque Officium ac Missa recitari. Ideo, re prius per venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales pro sacris Ritibus deputatos cognita quibus commissa fuerat examinanda, de consilio dictorum Cardinalium praedictis supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica et tenore praesentium in perpetuum concedimus et indulgemus, ut dictus Isidorus Agricola possit vocari Beatus, de eoque tamquam Beatificato ad diem decimam quintam Maji (quo die celebrabitur festum suae Translationis) possit recitari Officium et Missa celebrari respective in Regnis Hispaniae, Portugalliae et Algarbiae, nec non in Indiis tam Orientalibus quam Occidentalibus : in civitate autem Madritensi praedicta sola sub ritu duplici et tamquam de Patrono, secundum Rubricas Breviarii et Missalis Romani de communi Confessorum non Pontificum : et ut possit libere ac licite poni in Martyrologio, quando recedatur denuo auctoritate Sedis Apostolicae, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis aut quibuscumque contrariis. Datum Romae ad S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, xiv mensis Junii, mdcxix, Pontificatus nostri xv.

Cardinalis S. Susannae. †

4 Hujusmodi Breve Madritum perlato, incensa totius civitatis sunt studia, ut primum quod proximo anno celebrandum esset ex Apostolica auctoritate festum, quam solennissime ageretur. Dum autem in diei statuta expectatione volvuntur menses, Olisipona rediens Rex Philippus, cum xii die Novembris pervenisset in Casarubios del monte (uti narrat Bleda

hisque in Nota receptis ac probatis,

E expeditur Breve Beatificationis,

et conceditur Missa atque officium pro 15 Maji.

F

Auctoritate Apostolica

novis factis Processibus,

Anno 1619 Rege in Casarubios infirmato,

A *cap.* 8) ibidem infirmari cœpit; et ex iudicio medicorum, periculum esse morbum consentium, coactus subsistere. Perculit ea tanta civitatem Madritensem, quæ pro salute Regis supplicabunda, solenni processione instituta, ad Regium Discalceatorum monasterium traduxit sanctam imaginem Domine nostræ de Atocha Feria vi die xv Novembris. Sabato autem die xvi ex Casarubiis venit Franciscus de Villacis, Corrector Madritensis, tristissimi nuntii huiusmodi, atque significans aggravari infirmitatem, et medicos de Regis salute ambigere. Exceptus huiusmodi nuntius fuit cum ea amoris dolorisque expressione, cuius capaces erant fidelissimorum subditorum animi; ubique singultus, ubique lamenta audiebantur per plateas: civitas autem, ad instantiam Correctoris prædicti in consilio præsentis, et totam hanc rem studiosissime dirigentis ac promoventis, in hac necessitate extrema censuit recurrendum esse ad Sanctorum suorum Patronorum auxilium: et re collata cum Illustriss. D. Ferdinando de Azebedo Consili Castelle Præsidi, constitutum fuit, ut continuo efferretur sacrum B. Isidori corpus, et eum processione generali deduceretur ad Regale monasterium ab Incarnatione dictum; Dominis Præsilibus et Consiliis singulis Ordinibusque Religiosis eandem comitantibus et cereos arduos gestantibus, magna cum devotione et lacrymis.

B 5 Igitur Mag. Alfonsus Franco, Curatus ecclesiæ S. Andreae, ubi collocatum erat sanctum corpus, sacerdotaliter indutus, Missam fecit de glorioso Sancto, primam quæ post ejus Beatificationem celebrata fuit: interim vero supervenit veredarius, solitudinem mæstitiamque communem aggravans, nuntiansque novo paroxysmo fuisse Regem extra sensum usum dimotum ad tempus. Quare visum fuit omnibus ipsum sanctum corpus deferendum esse Casarubios, et lecticæ celeriter ad id paratæ imposita capsâ, vestita serico rubeo, operta fuit pallio texturæ aureæ: comitantibusque equestri pompa ac tedas præferentibus Religiosis S. Augustini cum choro musicorum suorum, toto autem Capitulo Clericali urbisque Magistratu in rhedis, processit ex urbe sub tertiam vespertinam; atque sub decimam horam nocturnam perlatum est usque ad eremitorium S. Sebastiani, unius sagittæ jactu distans ab oppido; ut sequenti mox die cum processione solenni portaretur ad Palatium, ita rem disponente Majestate sua, quæ cum adventu Sancti magnum se ostendit percepisse solatium: quippe quæ melius habere cœperat ab undecima matutina, ipso scilicet articulo temporis quo Madriti fuerat inchoata processio.

C 6 Dominica sequenti xvii Novembris, circa tertiam postmeridianam, ordinata fuit solennis processio, toto Clero vicinorum oppidorum atque pignorum veniente cum crucibus et luminibus: fuitque ad ejus diei actum pluviali indutus Doctor Andreas Arest, Canonici doctoralis ecclesiæ Toletanæ et Vicarius generalis Madriti. Claves arcæ deferebant Don Franciscus de Villacis Corrector Madritensis, et Mag. Franco Curatus ecclesiæ S. Andreae. Ipsam arcam portabant sex Capitulares e Clero Madritensi, Licentiatus Joannes Fernandez, Licentiatus Arze, Licentiatus Serrano, Doctor Joannes de la Pegna, Don Martinus de Morales, et Licentiatus Zaballós. Ad ingressum corporis Sancti in oppidum, inclinatus ad quamdam fenestram Serenissimus Princeps D. Philippus (qui nunc feliciter regnat) ipsum præstolabatur, adstantibus sibi Illustriss. Cardinali Zapata et aliquot Magnatibus Castellæ, inter quos erant Excellentissimi Duces de Uzeda, Dux de Eufantado, Dux de Sesa, Don Petrus de Toledo Marchio de Villa franca, Dux Pastranzæ, Admirantius Castellæ, Dux

Seæ, Comes Benaventi, Marchio Veladæ, alique complures Magnates Equitesque; qui omnes sacrum corpus comitati sunt usque ad Palatium.

7 Ingredientibus in suæ Majestatis cubiculum, paratus et serico rubro contextus ante ejus lectum stabat thorus, in eoque collocata est arca, assistentibus ad regii lecti caput Serenissimis Principibus, Principissa Hispaniæ, et Serenissima Infanta D. Maria. Doctor autem Aresti provolutus in genua, arcam, tribus velamentis insignia civitatis Madritensis auro intexta præferentibus, opertam reseravit: versus quam sua Majestas oravit, petiitque exhiberi sibi stimulum Sancti: quem veneratus atque deo-oculatus est una cum Serenissimis Principibus filiis suis. Tum Doctor Aresti solvit tæniam, ex qua ad Sancti collum pendebat bursula coloris succinei auro ornata, in qua erant digitus atque tres dentes Sancti; quam sibi porrectam osculata Majestas sua, supra pectus magna cum veneratione posuit; jussitque ut ipsa arca in conclave exterius transferretur, ubi venerari etiam illam posset gynæceum regium et nobilitas cetera. Gratias autem sermone benigno ac gravi agebat Rex Clero et Magistratui Madritensi, pro cura et amore, quo tam sanctam Reliquiam ad se deferendam curarant, admissis ad manus osculum Mag. Franco Abbate Cleri, et D. Francisco de Villarecis Correctore Madritensi. His ita peractis continuata processio est ad ecclesiam parochialem S. Mariæ Palatio vicinam, cantatumque solenniter ibidem est Salve, ante imaginem Domine nostræ a Gratia nuncupatæ, quæ est Patrum Augustinianorum imago, ab his pariter allata: additaque fuit Collecta de Sancto: et Illustriss. Cardinalis Zapata, suam omnibus benedictionem impertiens, sub horam octavam vespertinam cunctos dimisit, eo quod notabiliter melius habere se Regem, notum esset.

8 Sequenti die lunæ mandavit civitas Madritensis ut ad corpus sanctum institueretur solennis novena, cantandis quotidie Missis per Mag. Francium Cleri, Abbatem et Curatum ecclesiæ S. Andreae. Quæ devotione expleta, cum sua Majestas libera jam esset a febre, petita licentia est referendi corpus sanctum ad suam ecclesiam. Annuît Rex: cumque secunda noctis hora omnes essent in equis et arca in lectica, venit Eugenius Marban, Adjutor cameræ suæ Majestatis, dicens; rediisse febrem Regi, eumque mandare ne discederent, eo quod ipsemet vellet sacri corporis reditum comitari. Relatum est ergo corpus S. Isidori ad ecclesiam parochialem, continuatæque ad illud preces per totum illud triduum quo febres dirarunt. Tum vero ingrediens Princeps ad suam Majestatem dixit: Satis est, Domine: dicunt enim quod donec reddideris suam Reliquiam Sancto, convalescere non poteris. Cui Rex: Aliud non habeo vobis dicere, quam quod ex eo momento quo ipsam mihi imposui dimisit me febris; neque regressa est, usque dum existimatis ea me impediri, posui eam ad latus cervicalis; et continuo insiluit in me febris, duravitque donec, depositæ Reliquiæ memor, eandem resumpsi: ex quo liber a febre, proposui Reliquiam non dimittere. His peractis et Rege magis magisque convalescente, visum medicis est quod itineri faciendo perire posset. Media igitur priusquam in viam se daret hora præcessit Casarubiis, eadem qua venerat pompa, sacrum corpus, circa undecimam matutinam, die Mercurii, iv Decembris: et noctem transegit in Alcoreón, Rode in Mostoles quiescente; egressique in occursum inquilini pagorum per viam cum processionibus, choreis, et luminaribus sacram arcam deduxerunt.

9 Die Jovis sequenti v Decembris, egressa a civitate Madritensi est processionalis pompa plus quam bis mille hominum in equis, cum facibus ardentibus

D
EX HISP.
J BLEDD.

excepit cum
magna reverentia,

et eaque
sumptam
Reliquiam
pectori admo-
vit.

E

Peracta ibi-
dem ad cor-
pus novena,

F
et post alios
tres dies
sanato Rege,

Madritum
relata arca,

decernit ci-
vitas corpus
S. Isidori
exponendum,

imo defe-
rendum ad
agrum;

qui melius
mox habere
incipiens,

arcam ad se
solenni pompa
delatam,

bus

EX HISP.
J. BLEDA
nobili Pro-
cessionem
excipitur,

et tum alia
generali
refertur ad
S. Andreæ.

Anno sequenti
et 15 Maji.

per urbem,
multo arcum
et altarium
apparatu
instructam,

A bus . processitque per unam leucam per campos, effusa ad spectaculum multitudine oblectos : quo factum ut ultima hæc leuca, a duodecima meridiana ad septimam nocturnam duraverit ferentibus sacrum corpus; diutius etiam duratura, nisi subsequens in sua lectica Rex, metu nocturni aeris, accelerari ingressum in urbem suasisset. Prospiciebam ego venientem eminus pompam ex una fenestrarum Palatii; vidique ingredientem in monasterium Incarnationis, ubi nocte illa et sequenti die mansit sacrum corpus supra altare, ad latus Evangelii: Sabbatho autem, id est vi Decembris, instituit civitas generalem Processionem, in qua Concilia omnia et Religiosi Conventus cum ardentibus cereis comparuerunt, referentes ad ecclesiam suam venerabile depositum, multasque Deo gratias agentes, qui per sancti sui Confessoris intercessionem certo credebatur salutem optimo Regi præstitisse: qui sane perquam reverenter erga illum se gesserat. Cum enim, antequam ad suam Majestatem transportaretur arca, quævisisset a Rege Dux del Infanto, velletne sibi adduci S. Isidorum; respondit humiliter; Numquid non satis foret, si stimulum ejus ad me deferrent? Cum autem eum in conspectu suo habuit, non fuit ausus petere ut ipsum evolverent ac sibi monstrarent; sed prædicto stimulo viso osculateque, acquievit; memor eorum quæ legerat in libro D. Sanci Davila Episcopi Jacensis de veneratione Reliquiarum, sibi dedicato sub annum MDCC.

10 Post hæc, dum expectatur integra Regis convalescentia (sicut prosequitur Bleda cap. 9) quam numquam est consecutus, dilata celebrandæ Beatificationis solennitas fuit, usque in diem xv Maji, recolendæ annuatim Translationi ejus a Paulo V definitum. In quem præparavit civitas magno cum sumptu varios arcus et currus triumphales, choreasque et ignes artificiosos. Omnibus autem plene jam instructis, et Rege ex Aranjaz cum filiis Principibus Madritum devecto, vigilia festi seu feria v choreis data fuit. Ipsa autem die xv Maji videre erat toto ante meridiem tempore occupatos Ordines Religiosos, ut suum quisque altare quam splendidissime adornaret. Ex his primi Franciscani peregrinorum in modum formavere suum, ad Crucem, positam in Foro avenario, ea specie ut aliud non esse totum videretur quam floridum reliquiarium. Mox inde juxta Conventum Franciscanarum, a Conceptione dictarum, in altero Fori ejusdem capite, ad plateam Toletanam collocaverant arcum grandem, supra quem inter cornucopiæ locati Angeli extollabant in cælum S. Isidorum. Inde Hospitale Passionis, et S. Æmilianus, atque Latina habebant altare perquam opulentum intra pyramidem octogonam atque excelsam. Patres Societatis Jesu, in eadem platea Toletana, erexerant obeliscum totum inargentatum, cum admirabilis venustatis et pretii altari. Paulo ulterius, versus Forum majus eadem in platea, aram suam statuerunt Patres de Mercede, intra turrim sublimem ac speciosam: atque haud procul inde alium arcum excitaverat civitas, supra columnas historiatis, in eoque spectabantur Sancti Pontifices Damasus et Melchisedech, quos Madritenses apud se natos fuisse credunt, complectentes S. Isidorum. Tum in ipso majori Foro Ordinis Prædicatorum Religiosi statuerunt altare inæstimabilis pretii, monilibus aureisque et argenteis vasis instructum. Via perro Argentaria ad portam Guadalaxaræ construxerant Patres Trinitarii altare, gemmis, smaragdibus et adamantibus refulgens. Patres quoque Augustiniani altare posuerunt juxta fontem, indeque varios fecerant fontes exilire odorati ex vino et aqua liquoris. Et hic tertium arcum erexerat civitas, opere

Romano cum statuis S. Isidori et famulæ Dei uxoris ejus. Descendentibus ad angiportum earum ædium in quibus habitabat Cardinalis de Rojas y Sandoval, ad angulum ipsarum, effluerant Carmelitani Patres Carmelum suum, in eoque multos sanctos Patriarchas. Denique altare suum adornarunt Minimi SS. Isidoro et Francisco de Paula, juxta parochiam S. Petri.

11 Rex ad ecclesiam S. Andreæ se contulerat: auditaque ibi Missa et concione epulum præbebat in ædibus Admirantii Castiliæ, qui tunc erat Comes de la Puebla y Benavides, vicinis ecclesiæ; unde post quartam vespertinam egressa processio est omnium statuum ordinumque, pulcherrime digesta; quam sequebatur in sua argentea arca sacrum corpus, elatum humeris Sacerdotum, et pone in habitu Officiantis Episcopus Dragonensis nomine Estebri natione Majoricensis. Pompæ autem progredienti, et ad singula altaria per viam subsistenti, applaudebant chori musicorum, choreæ tripudiantium, tibiæ, tubarum, ac tympanorum symphoniæ, cum admiratione totius Curie, in varias figuras concentusque partitæ. Postquam ad ædes Admirantii progressa est, descendit Majestas sua, cum Principibus atque Infantibus Patronum subsequens, usque ad ecclesiam S. Andreæ; itaque finita processione cœperunt accendi luminaria, ardere ignes triumphales artificio vario et admirabili, tonare fistulæ, mortariola et tormenta majora: ac tandem in Foro majori fartum nitro pulvere castrum, fabricæ sumptuosæ ac stupendæ, paulatim in ignes et aerem abiit. Tantaque fuit largitas sumptuum in hanc rem factorum, ut octo illis quibus festivitas continuabatur diebus, pulveris absumpti pretium ad quatuor millia ducatorum fuerit aestimatum: nec minor per dies singulos octavæ fuit officiorum ecclesiasticorum magnificentia, quotidie solennis Missa cum musica mane, post meridiem Vesperæ ac Completorium, atque inter hæc oratio elegans, a famosissimis concionatoribus habita, e quibus tres dedit Prædicatorum Ordo.

12 Ceterum Regis valetudo numquam plene confirmata, et ad hoc solum prorogata vita, ut S. Isidoro testimonium daret gratiæ apud Deum efficacis, decimo post hæc mense eo pervenit, ut de ea iterum diffidentes medici, juberent de obeunda Christiana morte cogitare pientissimum et pridem paratissimum Regem. Qui tamen, ne deficientibus humanis, neglexisse superbhumanam videretur remedia; voluit adferri sibi Reliquias Sancti. Quibus die xxx Martii ante meridiem allatis, magna cum devotione acceptis, primum gratias egit Sancto pro sanitate sibi apud Casarubios decumbenti collata: deinde ignosci sibi postulavit, quod eam non ita impendisset quem admodum nunc optabat; deque sua in regendis commissis sibi populis nimia indulgentia, nata ex caritate qua metuebat cuiquam esse molestus: denique vovit eidem erecturum se magnificentissimum sacellum et regia majestate omnino dignum, si ejus intercessione iterum consequeretur valetudinem, rebus utcumque agendis idoneam. Verum quia Deus hic ei laborum sustinendorum terminum et initium percipiendorum præmiorum statuerat; noluit Sanctus sese denuo interponere, sed festinavit etiam ipse ad suam societatem recipere eum, a quo fuerat tam gloriose honoratus in terris. Obiit igitur Rex Catholicus Philippus III die Mercurii xxxi Martii anno mdcxxi sub nonam matutinam: et filio suo Philippo IV morte sua vacuum thronum reliquit.

circumlatum
corpus,

E
Rex cum filiis
sequitur,

et per octiduum protrahitur festum.

Postea Rex
pius pie
moritur

F

An 1621
31 Martii.

A

CAPUT II.

Prima relatio pro Canonizatione, coram Gregorio XV habita.

Interim Didacus de Barroviento, novis Philippi III adhortationibus stimulatus, post valetudinem Casarubiis utcumque recuperatum; tantum institit apud Pontificem, ut progressurus ad Canonizationem, de novo omnia examinari jusserit. Quem in finem sacra Congregatio nominavit Dominum de Torres Protototarium; et in Promotorem fidei ac Fiscalem hujus causæ, qui omnibus propositionibus præsens adesset, Joannem Baptistam Spada Advocatum Consistorialem, cui pro singulis deputationibus dabatur in scripto Dubium proponendum, signatum manu Cardinalis Muti, substituti in locum defuncti Cardinalis Lancellotti. Ad cujus relationum cum habita fuisset Congregatio una, decessit e vivis Paulus V, eique successit est Gregorius XV anno MDCXXI, vii Februarii. Ille novis novi Regis Philippi IV supplicationibus inclinatus, progredi Congregationem Rituum in negotio jussit, quæ Relationem Auditorum Rotæ novo subiecit examini, et judicavit secure procedi a sua Sanctitate posse ad canonizationem S. Isidori. Itaque Consistorium secretum celebratum est coram Pontifice die lunæ XIX Januarii an. MDCXXII, ad quod Franciscus Maria Episcopus Portuensis S. R. E. Cardinalis a Monte in hunc modum peroravit.

14 Relaturus, Beatissime Pater, coram hoc Sacro Senatu, jussu Sanctitatis Vestre, quo statu sit causa Canonizationis Beati Isidori Agricole de Matrito, quam ab hac sancta Sede Piissimus juxta ac Potentissimus Hispaniarum Rex obnixè postulat; eam omnem in tres partes distribuam. Primo loco dicam, cur suscepta sit, et quæ ad hanc usque diem in ea Apostolica auctoritate gesti sint: secundo, quæ fuerit vitæ sanctitas et excellentia virtutum, quibus B. Isidorus inclaruit: tertio illustriora quædam miracula, quæ Deus per illum operatus est: ut his consideratis, Sanctitas Vestra quid in re tanti ponderis deinceps agendum sit, prudenter et legitime constituere possit.

15 Floruit Isidorus Matriti, quod nunc Regum Hispanorum sedes est, circa annum Domini centesimum et quinquagesimum supra millesimum. Inde ad hæc usque tempora nomen ejus, tamquam hominis vitæ sanctitate et miraculorum gloria illustris, uro omnium Hispanorum ore celebratum est. Post annum vero millesimum ducentessimum decimum, occasione, quam dicam, Isidoro ejusmodi honores habiti sunt, ejusmodi in Ecclesia Catholica solis Beatis et Sanctis tribuuntur. Ille Sancti nomine passim vocatus est, in ejus honorem oblata munera, dicata festa, processiones et supplicationes decretæ, celebratæ Missæ, dicti hymni, recitata Officia, habitæ conciones, erectæ capellæ, institutæ confraternitates, concessæ Indulgentiæ, imagines cum diademate pictæ, et cum aliis imaginibus Sanctorum circumportatæ, sepulcrum donariis pretiosis et luminariis ornatum, et demum in publicis necessitatibus ejus imploratum subsidium, tamquam hominis vere beati et sancti. Fama vitæ innocenter actæ, et miraculorum frequentia, cum eximia ista veneratione conjunctæ, Philippo Tertio Hispaniarum Regi, cui pietate et religione nihil unquam fuit antiquius, de legitima beati viri Canonizatione spem injecerunt. Quare misso Romam processu, auctoritate ordinaria formato, de vita et miraculis Isidori Paulum V fel. record. enixe rogavit, ut eum canonico ritu inter Sanctos referret.

16 Paulus precibus benigne auditis, injunxit tribus antiquioribus Auditoribus Rotæ, ut conjunctim procedendo, acta omnia et probationes reciperent, et tandem referrent quid ipsi sentirent. Fuerunt hi ab initio Franciscus Penia tunc Rotæ Decanus, Horatius Lancellotus et Alphonsus Manzanedo. Verum post Penia defuncto, et Lancellotto ad Cardinalatum assumpto, in eorum locum Franciscus tunc Archiepiscopus Damascenus, nunc Cardinalis Sacatus, et Joannes Baptista Coccinus Decanus, subrogati sunt. Auditores, re pro dignitate considerata, censuerunt, ultra processum auctoritate ordinaria formatum, alterum Apostolica auctoritate formari debere. Et Pontifice jubente dederunt litteras compulsorias et remissorias, cum articulis et interrogatoriis pro parte Fiscalis, ad bonæ mem. Reverendiss. Bernardum de Rojas et Sandoval S. R. E. Cardinalem Archiepiscopum Toletanum, ad D. Franciscum de Sosa Episcopum Canariensem, et ad D. Joannem de Hores Thesaurarium et Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Carthaginensis. Hi juribus compulsatis et examinatis testibus, absoluto juridico processu, eum de mense Julii anni MDCXXII Romam miserunt ad Auditores: quibus Paulus in mandatis dedit, ut ad ulteriora in causa procederent, quid ipsis videretur ad Sanctitatem suam mox relaturi. Illi causa serio, et frequentur discussa, tam processus quam probationes legitimas censuerunt. Retuleruntque sanctitatem et miracula beati viri copiose justificata fuisse, eumque tuto posse inter Sanctos referri. Sed Paulus Mense Martio MDCXXII eorum relationem misit ad sacram Rituum Congregationem, nosque de tota hac causa iterum cognoscere jussit. Nos autem, Beatissime Pater, frequenter congregati, quo par erat studio ac diligentia, Auditorum assertiones et assertionum pondera examinavimus, tandemque in eorum sententiam omnes unanimes ivimus. Fide vero probationum et legalitate processum constituta, dico jam, quid ex eis constiterit nobis, de origine, vitæ ratione, et sanctitate morum hujus beati viri.

17 Natus est Isidorus in oppido Matriti Toletanæ Diœcesis, ex parentibus humilibus quidem, sed catholicis et piis. Ab eis in timore Dei egregie enutritus, usque ab ineunte ætate pietatem, caritatem, patientiam, humilitatem, abstinentiam, virtutesque ceteras virili quadam gravitate colere cœpit. Adultior factus, sibi et familiæ labore, et industria victum quæsiturus, ceteris artibus neglectis, agriculturæ se dedit, quod humilior, laboriosior, et tutior aliis omnibus videretur. Hanc toto vitæ suæ tempore ita exercuit, ut nulla unquam die ejus causa ullum minimum pietatis et religionis officium prætermitteret, ex iis quæ semel susceperat. Numquam ad aratrum accessit, nisi visitatis ecclesiis, Missa audita, precibusque ad Deum et Beatam Virginem ex imo pectore fuis. Quas gratissimas fuisse sibi frequenter quidem declaravit Deus, sed maxime occasione quam dico. Civem quemdam Isidorus delegat sibi, cui laboraret: apud quem a vicinis accusatus est, quod exercitiis spiritualibus occupatus, quotidie justo serius opera capesseret. Homo vehementer iratus, ad agrum iter arripit, Isidorum de fraudata opera severe castigaturus. Sed eo ubi venit, agrum suum triplici jugo boum arari vidit, quorum duo regebant juvenes duo albis vestiti, tertium servus Dei medius inter illos: qui hero appropinquante evanuerunt. Atque ita demum intellexit, quod ei sæpe dixerat Isidorus, non perire sibi tempus, quo Domino suo vir devotus serviret. Rursus, cum in ecclesia B. Magdalænæ orationi vacaret, nuntiatum ei est a nonnullis, ejus asinam esse jam in faucibus lupi, neque evadere posse nisi subveniret: quibus vir bonus imperturbatus respondit; Ite

in

D

EX HISP.
J. BLFDÆ
post legitime
formatos pro-
balosque Pro-
cessus.

E

exponit pie-
tatem et
constantiam
in Dei cultu.

F

Mortuo
Paulo V,

coram Gre-
gorio XV,

Relator
Cardinalis
de Monte

trifariam
divisa re-
latione, de
B. Isidoro,

semper apud
Hispanos
culto,

EX HISP.
J. BLAD.E.

A in pace, filii, fiat voluntas Domini. Ceterum oratione finita egressus ab ecclesia, asinam incolumem reperit, et lupum apud eam in terra mortuum, Deo pro gratissimis precibus vicariam operam illi rependente.

caritatem erga proximo,

18 Proximos, egenos præsertim, dilexit semper sicut semetipsum: et pauper ipse ac inops aliquid detrahebat quotidie usibus suis, ut quotidie haberet unde pauperibus et egentioribus subveniret. Deus vero ejus caritate adeo oblectabatur, ut aliquando vocare maluerit ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, quam ut servo suo deesset quod largiretur. Semel enim, postquam parata omnia pauperibus distribuera, alius quidam mendicus supervenit eleemosynam petens. Isidorus tristis, quod pauper jejunos abiturus esset, uxorem videre jussit, num aliquid superfuisset in olla. Ea negante, iterum rogavit ut scrutaretur: que dum marito obtemperat, vas, quod vacuum reliquerat, mirabiliter pulmento plenum reperit: quo pauper abunde obsonatus est. Neque intra fines humanæ naturæ continebat se caritas Isidori, sed porrigebatur etiam ad ratione carentia. Summa hieme, dum nivibus et glacie omnia rigere, ferebat triticum ad molendinum: quando visis columbis, quæ arboribus insidebant, misericordia motus, quod nive escam prohibente non haberent quo vescerentur; nive terram deterisit, ibique tantum tritici sparsit, quantum columbis satis esse putavit. Factum displicuit socio Isidori, et ideo illum acriter corripuit: sed non displicuit Deo, qui virtute sua triticum, quod superfuerat, adeo auxit, ut postquam ad molendinum venire, nihil sacco extractum videretur. Injuriis major, inoffensum, quamvis offensum, erga proximum semper animum gessit. Quare nihil commotus in eos, qui de fraudata pietatis causa hero debita opera illum insinulaverant; judicio et arbitrio ipsorum paratum se ad satisfaciendum hero, pacate et amice respondit.

fiduciam in Deum,

19 Vix explicari potest, quanta fuerit fiducia ejus in Deum, quæ in altissima fide fundata, efficiebat ut de Divina benignitate nihil nunquam, difficile licet et arduum, non speraret. Suppeditat quidem vita beati viri innumera hujus virtutis exempla: sed ex eis unum tantum vel alterum seligemus. Festo quodam raptus dulcedine orationis, cui in ecclesia se dederat, ad socios, qui pium de more convivium agebant, non descendit nisi eo finito; neque solus, sed pauperum grege stipatus, qui eum tanquam patrem sequebantur. Prudentibus nihil penitus superfuerat, præter nam ejus portionem, quam ministri societatis seorsim servaverant. Quare ubi socii eum viderunt, turbati et tristes quod eam multitudinem famelicorum secum adduxisset, dixerunt ei quidnam superesset, et quid esset hoc inter tantos. Sed servus Dei, qui jactabat cogitatum suum non in urnam, sed in Deum, eos bono animo esse jussit; asserens, quicquid in nomine Domini eis datum fuisset, id inter omnes distributum iri. Quo audito, ministri accesserunt ad vas, in quo portionem solam Isidori reliquerant; illudque pulmento redundare viderunt tanta cum affluentia, ut non modo præsentium fames large et copiose depelli potuerit, sed absentium etiam esuriei pars aliqua reservari. Castitatem conjugalem perpetuo coluit. Jejunia Ecclesiastica, quamvis laboribus fractus, nunquam violavit. Morti proximus, præeunte poenitentia et humili confessione peccatorum, sacramentum Eucharistiæ summa cum devotione suscepit: et postquam domesticos ad pietatem et caritatem quanta potuit efficacia cohortatus est, vitæ sanctitate et miraculis clarus, obdormivit in Domino, anno ab ejus Nativitate millesimo

et piam ejus mortem,

centesimo septuagesimo. Hæc fuit vita, Beatissime Pater, hi mores Isidori. Venio nunc ad miracula.

20 Media æstate, quando arescunt omnia, herus Isidori venit ad agrum, quem servus Dei arabat; et sitibundus quæsit, quoniam loco invenire posset aquam, qua sitim levaret. Isidorus manu locum signavit: sed herus eo profectus, aquam non invenit: quare ad eum reversus, graviter conqueri cœpit, quasi delusus fuisset. Isidorus, Eamus, inquit, Et cum illo perrexit ad vicinum montem, in quo nullum aquæ vestigium apparebat, sed undequaque sicca et arida omnia; et stimulo, quem gestabat, percussa terra, repente et loco percusso fons vivus manavit. Durat vero mirabilis ille fons ad hanc usque diem, fluxitque perpetuo, nullis unquam cœli ardoribus exsiccatus: immo ad ejus aquæ potum ægri undique conflunt, innumeris allecti miraculis, quæ ad intercessionem B. Isidori assidue per aquas illas operatur Deus. Non desunt alia miracula, quæ vivens fecit. Sed ego ea prætereo; tum quod satis multa sunt, quæ dixi, dum referrem vitæ sanctitatem; tum quod æquum non puto prolixiori narratione rei minus necessariæ Sanctitatem Vestram fatigare. Ad illa itaque transeo, quæ mortem beati viri secuta sunt, et sunt certiora testimonia sanctitatis. Post obitum Servi Dei, corpus ejus in cœmeterio ecclesiæ S. Andreæ humi sepultum fuit, ubi totis quadraginta annis jacuit expositum omnibus injuriis cœli, et pluviarum præsertim, quæ per serobem quasi in cloacam in sepulturam ejus confluebant. Quadragesimo autem anno elapso, amico quodam primam, sed frustra; dein matrona quadam pia in viso monita, ut corpus suum a populo, e cœmeterio in ecclesiam translaturum, honeste tumularetur; solennis ejus translatio facta est. Effossum repperunt integrum et incorruptum, involutum velaminibus integris itidem et incorruptis, odore quodam suavissimo fragrans, omnibus aromatum odoribus longe dissimili. Honorifice translatum nova et decenti sepultura condiderunt; ex qua de anno moxmi, qui fuit quadringentesimus quinquagesimus primus ab ejus excessu, mandato Delegatorum extractum, eadem integritate et fragrantia repertum fuit.

Narrat miraculum excitatum dum viveret fontis,

incorruptionem defuncti per annos 40,

ac deinceps usque ad 1613.

21 Translationem sacri corporis Deus innumeris miraculis cumulavit. Multi enim cæci, surdi, claudi, alique aliis ægrotudinibus laborantes, adhibito pulvere sepulture, statim convalescerunt: et campanæ ac cymbala omnium ecclesiarum Matrî, quamdiu processio translationis duravit, tamdiu, nemine pulsante, sonarunt. Catharina de Villancta, continuis febribus et ventris profluvio laborans, adeo graviter periclitabatur, ut medici de ejus salute penitus desperarent: sed invocato Isidoro, et aqua fontis ejus epota, statim reddita est sanitati. Catharina Fernandez, letali ulcere in crure contracto, extremis cruciatur doloribus: aliisque medicamentis frustra tentatis, sola sectione cruris vitam tueri posse videbatur. Admotis tamen ulceri coralliis quibusdam, quibus tactum fuerat corpus beati viri, et ejus intercessione implorata, statim abscedit dolor; et spatio tridui, nullo alio adhibito medicamento, penitus convalescit. Quadam die in ecclesia S. Andreæ ostendebatur corpus beati viri, a cujus intercessione pluvia sperabatur; aderatque inter ceteros cæcus quidam, nomine Benedictus: qui repente media multitudine prosiluit, videre se clamans, et benedicens Deum, qui meritis B. Isidori visum ei reddidisset. Alphonsus Gallo, febris pestilentiali et stupore mentis correptus, desperata a medicis salute, sola invocatione Isidori et aquæ potu, quam pie a matre deceptus fontis ejus esse credebat, momentis sanatur. Thesaurarius Confraternitatis

Miracula ex posterioribus panca, 1^a

A ternitatis, quæ Matriti in honorem B. Isidori erecta est, solenni quodam die, cum edulis et vino, quæ viginti pauperibus vix sufficere poterant, Isidoro invocato, tercentos ferme pauperes explet, et multa colligit quæ saturis supersunt. Ililarius Cimbron, post vomitum et dysenteriam, trium mensium febris mali moris correptus, de corporis salute penitus desperat : sed dum recepto sacramento extremæ Uctionis, viam universæ carnis ingressurus putatur, solo poculo aquæ fontis Isidori ad integram sanitatem revocatur.

Item alia
quædam,

22 Balthassara Ortiz prægnans, tres ejus filii, et una ancilla, oppressi ingenti muri ruina, omnes graviter et enormiter lesi sunt; sed B. Isidoro commendati, omnes etiam ad unum liberati fuere. Et ad miraculi cumulum Balthassara post sex menses peperit filium vivum, qui habebat tres rimas, vulnere instar, in capite, et singularum hiatus digiti magnitudine. Puer, Didacus nomine, herniosus a nativitate, pest vota Deo in honorem Isidori a matre nuncupata et reddita, absque alio medicamento sanatus est. Visitaverant animæ duodeviginti eremitorium B. Isidori, vectæ corru quem duæ mulæ trahebant. Dum vero discederent, curru tanto impetu ferri cæpit deorsum, ut nulla ratione retineri potuerit, donec impegit in rupem, quæ aminet flumini, et inde spectantibus horrendam speciem præcipitii præbet. Ibi una ex mulabos in terram collapsa, altera in aere supra flumen pendula, curru soli præcipitio hærens, pueri et femine ejulantes, viri de suo et totius familiæ extremo periculo solliciti, miserabilem aspectum omnibus exhibebant. Sed Isidorus imploratus adfoit, fecitque ut curru saxis illis præruptis hæreret, donec omnes incolumes desilirent; et funibus præcis mola in præcipitium dejecta, cetera servarentur. Morbus in Hispania dictus Garotillo, cum tribus carbunculis Hadriani adolescentuli guttur invaserat; et interclusa, neque cibo et potui, sed etiam spiritui via, ad extremum vitæ discrimen eum reiegerat; quando ipse Isidori memor, conversus ad ejus imaginem, vitam et salutem exoravit. Nec frustra: nam somno repente sopitus, certior redditus est ab Isidoro, quod ex ea agitudine convalesceret; statimque melius habere se cæpit, et paulo post integram sanitatem recuperavit. Puer quatuor annorum, Alphonsus nomine, febris continua et dysenteria laborans, calore destitutus et moribundus, Isidoro a patre commendatur; et eodem momento, utroque morbo depulso, sanatur. Augustinus della Fuente, Advocatus Matriti, acuto morbo in extremo vitæ periculo constitutus, omni humana ope desperata, ad Isidori aquam et suffragia conversus, precibus absolutis et poculo exhausto, fit sanus. Miracula ista, Beatissime Pater, omnia sufficienter et legitime in Artis probata sunt: et sunt apertissima testimonia Dei omnipotentis, qui ad fidem faciendam de Isidori servi sui sanctitate, quasi testis specialiter invocatus et rogatus, accessit.

addit suppli-
cationem
Philippi 4.

23 Habet jam Sanctitas Vestra de processibus, de vita, et miraculis Isidori ea omnia, quæ per tres assiduos annos in sacra Rituum Congregatione discussa sunt; et quibus inducti sumus ad censendum, posse Sanctitatem Vestram, si ei placuerit, canonico et legitimo ritu hunc servum Dei inter Sanctos referre. Hoc ut fieret, pro ingenita sibi pietate et in beatum virum devotione, dno vehementerque expetivit, optavit, precatus est Philippus Tertius, Hispaniarum Rex vere Catholicus. Postquam vero ille a terrestri Regno ad celeste translatus est, Philippus Quartus ejus filius, pietatis non minus quam majestatis paternæ heres, hoc ipsum non desiderat tantum, sed poscit et flagitat: neque

solus ipse, sed cum eo Rectores et Universitas Matriti, immo Hispania tota, ad sacros pedes Sanctitatis Vestræ humiliter provoluta.

D
EX HISP.
J. BLEDE

CAPUT III.

Postremi Actus in Curia, eosque secuta Canonizatio. Collegium S. Isidori Romæ.

Secundum Consistorium super hac causa habitum, idque publicum, celebratum fuit vigesima septima Februarii ejusdem anni mdcxxii; in quo D. Faustus Caffarelli, Advocatus Consistorialis in Curia Romana et utriusque Signaturæ Referendarius, habuit gravem et elegantem orationem Latinam, super vita et miraculis S. Isidori; quam conclusit de genibus, Regis et civitatis Madritensis nomine supplicans. Huic suæ Sanctitatis nomine respondit D. Joannes Campioli, Secretarius Brevium ad Principes, gratam esse supplicationem: sed quoniam maximi momenti res agebatur, mature considerandam: ideo hortari Pontificem præsentem omnes Cardinales atque Prælatos, ut jejuniis, eleemosynis et orationibus divinum adjutorium implorarent. Denique ultimum Consistorium semipublicum, cui triginta duo Cardinales, triginta et unus Patriarchæ, Archiepiscopi et Episcopi, cum aliquot Protonotariis participantibus, collegium Auditorum Rotæ, Magister sacri Palatii, Secretarii et Procurator fiscalis interfuerunt, celebratum est decimaquarta Februarii: ubi Sanctitas sua gravem ac piam habuit de proposito negotio orationem. Post hanc itum ad suffragia est quæ omnia consentanea fuerunt: quapropter Pontifex decretum condidit, cujus exemplar unum aut plura scribi sibi petiit D. Ventorelli Procurator Fiscalis: ac denique celebrandæ Canonizationi decretæ designavit diem xii Martii, S. Gregorio Papæ sacrum, proxime instantem.

Absolvitur
causa per
Consist. publi-
cum

E
et semipu-
blicum.

25 Hactenus Bleda, in designanda die publici Consistorii manifeste lapsus memoria, nisi potius in mense erratum sit et Februarii scriptus pro Januario: hujus enim mensis die xxvii celebrari potuit actus penultimus præcedens ultimum xiv Februarii celebratum. Idem Bleda, sub finem libri addens syllogen Tractatum et Capitulum sui operis, videtur secundum ejus editionem promittere; quam si aliquando fecisset existimo non solum accessurum fuisse ibidem promissum copiosorem indicem rerum memorabilium, sed etiam insigne auctarium solennitatum, quibus Hispano Natio, tam Romæ quam Madriti, Sanctum jam canonizatum honoravit. Nunc vero prætereunda mihi omnia sub silentio sunt, quia de istis vel nihil impressum est Romæ atque Madriti, vel nihil ad manus venit eorum, quos rogari ut talia diligenter quærent. Facili tamen conjectura quilibet apud sese constituet, quod quæ in Beatificatione gesta supra cap. I descripsimus, sumptu, splendore, ac majestate longe inferiora fuerint iis quæ infra et post Canonizationem sunt Acta: et utcumque poterunt æstimari ex iis, quæ de aliis quatuor Sanctis, tunc pariter canonizatis, Ignatio de Loyola, Francisco Xaverio, Philippo Nerio, Theresa de Jesu, suo tempore referuntur. Absolvit autem libri sui impressionem Bleda, ipso quo Canonizatio celebrata est anno: et mensis Junii die x, Senatu urbis Madritensis; die vero xii, Regi Philippo IV obtulit; estque hoc ultimum operum ejus, recensiturum in Bibliotheca Hispanæ, Romæ nuper edita ob illustrissimo nobisque amicissimo viro D. Nicolao Antonio, Hispanensi I. C. Ordinis S. Jacobi Equite, patræ Ecclesiæ Canonico, Regiorum negotiorum in Urbe et Romana Curia Procuratore generali.

Qua solenni-
tate excepta
canonizatio
sit

F

aliunde de-
bet æstimari;

26 Quamdiu postea vixerit Bleda incertum mihi est; crediderim non diu superfuisse, eaque de causa non potuisse pergere in capto opere. Quid autem Canoniza-

defectus Bullæ
de eadem

EX HISP.
J. BLEDE

A tionis ipsius auctor Gregorius XI? Ipso quo eam celebraverat die, de S. Theresa Bullam expedit: an etiam de S. Isidoro vel tunc vel postea, incomptum mihi est: certe in Bullario non comparet ejusmodi Constitutio: eas vero quas de SS. Ignatio, Francisco et Philippa præparavit, expedire non potuit, morte præventus vii Julii anno MDCCXIII, eisque complementum ultimum addidit successor ejus Urbanus VIII, subscribens ipsum quo creatus est diem vi Augusti. Atque hinc patet Ordinibus omnibus, ad quas Sancti isti spectabant, maximæ curæ fuisse, ne qua formalitas deesset Canonizationi, tanto molimine præcuratæ. Cessasse vero Mudritensem civitatem, quin saltem ulteriorum sequeretur exemplum, non tantum mirum, sed pæne incredibile nobis videtur. Ut ut sit, quia communis omnibus prima solennitas fuit, idem fere circa finem est tenor earum Constitutionum, quæ de quatuor Sanctorum jam dictorum canonizatione extant: quare ex Theresa Bulla, ejus quæ de S. Isidoro vel edita est vel edi debuerat, hanc clausulam accipe, mutato nomine ipsi applicatam.

27 Peractis omnibus, quæ ex sacris constitutionibus ac Romanæ Ecclesiæ consuetudine peragenda erant, iv Idus Martii in sacrosancta Principis Apostolorum basilica, cum venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, nec non Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, Romanæque Curiae prælatibus, Officialibus et familiaribus nostris, Clero seculari ac Regulari, ac maxima populi frequentia, convenimus; ubi repetitis pro Canonizationis Decreto petitionibus nomine carissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Catholici... decantatis sacris precibus et litanis, ac Spiritus sancti gratia humiliter implorata; ad honorem sanctæ et individue Trinitatis, et fidei Catholice exaltationem, auctoritate omnipotentis Dei, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, beatorum Apostolorum ac nostra, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum in Romana Curia præsentium consilio ac unanimi consensu, bonæ memoriæ Isidorum Agricolam, de cujus vitæ sanctitate, fidei sinceritate, et miraculorum excellentia plene constabat et constat, Sanctum esse definivimus, ac Sanctorum Confessorum catalogo adscribendum decrevimus, prout præsentium tenore definimus, decernimus et adscribimus; illumque universos Christi fideles, tamquam vere Sanctum, honorare et venerari mandavimus et mandamus; statuentes ut ab universali Ecclesia in ejus honorem ecclesiæ et altaria, in quibus sacrificia Deo offerantur, ædificari et consecrari; et singulis annis die decima quinta Maji, ejus officium ut de Sancto Confessore, ad præscriptum Romani Breviarii celebrari possit: eademque auctoritate omnibus Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis, qui annis singulis eodem festo die ad sepulcrum, in quo corpus ejus requiescit, visitandum accesserint, unum annum et unam Quadragenam; iis vero qui in ejusdem festi Octava, quadraginta dies, de injunctis eis seu quomodolibet debitis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxamus. Postremo gratias Deo actis, quod Ecclesiam suam insigni hoc novoque luminari illustrare dignatus esset, decantata in S. Isidori honorem solenni Sanctorum Confessorum Oratione, ad altare Principis Apostolorum Missam celebravimus, cum ejusdem Sancti Confessoris Commemoratione: omnibusque Christi fidelibus tunc præsentibus plenam omnium peccatorum suorum indulgentiam concessimus.

28 Quænam juxta hanc constitutionem S. Isidoro ædificata sint ecclesiæ per Hispaniam (neque enim extra eam multum se illius cultus extendit) quæ altaria consecrata, indicare nemo nobis curavit. De urbe Roma

apud Octavium Pancirolium in Regione 3 ecclesia 18 D quæ S. Isidori dicitur, lego quod post canonizationem ejus venerunt ex Hispania, quidam Fratres Franciscani Reformati, qui istam ecclesiam cum monasterio dedicaverunt. Idque confirmatur ex Constitutione Urbani VIII, edita tomo 4 Bullarii pag. 235, super bono regimine Fratrum reformatorum strictioris observantiæ Ordinis S. Francisci et pro feliciore ejusdem regiminis progressu, quæ incipit Romanus Pontifex data vii Martii MDCCXIV; ubi §. 4 jubetur Hospitium S. Isidori de Urbe, pro Provinciis reformatorum Discalceatorum Hispaniæ, Ministris generali subijci, qui pro sua prudentia Religiosis ex illa provincia ad Romanam Curiam vententibus prospicere valeat, reservatis omnibus juribus ecclesiæ, fundatori seu constructori quomodolibet competentibus, quatenus adsint et competant. Generalis tunc erat Fr. Benignus a Genoa, cui primum Annalium suorum tomm Lucas Waddinghus dedicavit anno MDCCXV, ad S. Petrum in monte aureo opus captum promovens. Quod quanti faceret demonstrare volens Benigni successor, Fr. Bernardinus a Senis, eidem Waddingo atque Hibernicæ nationi concessit prædictum locum; non jam hospitii, sed habitationis perpetuæ titulo habendum; quomodo Lucas ipse jam eo translatus proficetur in Dedicatoria Tomi secundi, anno MDCCXVIII exinde data; ubi hoc, tamquam ceterorum, ab eo in se profectorum beneficiorum coronidem, omnium maximum ac postremum laudans; Non mihi solum, inquit, verum et meis in universum conterraneis in me benefactum vis, dum Collegium hoc nostrum S. Isidori, in illorum usum (summo ipsorum bono, et magno, uti spero, Religionis splendori) mihi contulisti.

29 Quod autem deinde promittit futurum, ut videat Generalis, se non indignis benefecisse; neque inutilibus servis aut pigris, sed solertibus operariis, qui fructum suum dabunt in tempore suo, agrum hunc locasse; id reipsa præstiterunt ac præstare pergunt Fratres ex Hibernica natione, prout Urbs tota testari poterit. Sed nihil æque locum inquilinosque illustrat, et orbi universo celebres reddit, quum quod præstantissimum Annalium opus inde prodierit; ac porro perget prodire in lucem, curante Fr. Francisco Haroldo Limericensi, qui Waddinghi, anno MDCLVII, cum non minori sanctitatis opinione quam eruditionis laude, mortui, vices subiens; interim dum tomus Annalium nonus atque expectant præli commoditatem priorum octo tomorum Epitomen præstantissimam utilissimamque vulgavit; eique cum auctoris effigie Vitam præfixit, ubi totam Collegii Isidoriani historiam inveniet lector fusc deductam, a cap. 48 ad 58.

30 Summa universæ narrationis his titulis constringitur: Quid ante factum invenerit Lucas; qua id occasione, quo pacto ad ipsum devenerit; quid idem in area comparanda et claudenda præstiterit, quid in ædificio templi, in construendis ornandisque sacellis, in accommodando priori hospitio, in ædificio secundi claustris, in ornamento et suppellectili sacrarii, in instruenda et conservanda bibliotheca, in archivio scripturarum: quibus denique sumptibus et præcipuis benefactoribus, hæc omnia egerit. Explicatur postea per alia duodecim capita, quam fuerit felix Lucæ gubernium, quam prudens et suave, quam indifferens in vocandis junioribus, quam æquum et prudens in distribuendis Collegii muniis, quam providum in procurandis rebus necessariis; quale in exercitiis litterarum, in studio pietatis, in observantia silentii, et circa morum disciplinam; quis illi correctionis modus, quomodo suos verbo pascibat, informabat exemplo; quos denique fructus Collegium istud hactenus tulerit.

Hospitium
sub nomine
Sancti Romæ
fundatum,pro Provincia
Recollectorum
Hispaniæ,

E

a Ministro
Generi con-
ceditur
Waddingo,Annalium
Franciscano-
rum scriptori,

F

qui locum
insigniter
excoluit
et auxit.VIDE APP.
TOM. VII MSH
NOT. 100°

DE BEATA MARIA

UXORE S. ISIDORI AGRICOLÆ

TORDELAGUNÆ IN CASTELLA.

D. P.

CIRCA ANNUM
MCL.Corpus occultum usque ad
an 1596.Caput ab antiquo in
veneratione fuit :Festum 8 Sept.
agitur.

Cum S. Isidorus bonis polleteret moribus, legitime conjugem habens et filium, domus suæ bonus dispositor ut oportet, inquit supra num. 10 Joannes Diaconus, laudabilem vitam ducens, laudabiliorum exitum, largiente Domino, meruit obtinere. Hinc colligunt auctores conjugem et filium sancto viro supervivisse. De filio postea nihil uspiam legitur. De uxore constabit ex infra dicendis, fuisse quidem viro suo moribus ac virtute similem, dissimili tamen progressu auctam inter homines utriusque venerationem. Num incorrupti corporis stupendum miraculum, jam inde a quadragesimo post obitum viri sancti octavo hominum oculis subiectum, in urbe Regia adeoque regni totius celeberrimo loco, illustriorem Isidorum fecit; uxorem ejus diu occultavit ignobilis loci campestris, circa quem egit ultimos vite annos, et in quo tumultata delituit usque ad annum MOCXVI. Tunc scilicet requisitum et inventum est corpus; quod tamen jam olim fuisse translatum, tamquam Sanctæ aut Beatæ, demonstrabat caput, jam pridem a reliquis separatim ossibus, et ad publicam venerationem super altari expositum, in eodem ubi beata mulier primum sepulta fuerat eremitorio S. Mariæ, cis fluvium Xaramam. Olim illud ad jus Templariorum pertinuisse creditur; anno autem MDXI traditum fuit Fratribus Franciscanis, a Fr. Francisco Ximenez de Cisneros S. R. E. Cardinali et Archiepiscopo Toletano. Capitis illius cum magna esset per circumjectos pugos veneratio, factum ait Bleda, ut quod simpliciter dicebatur Eremitorium S. Mariæ, caperit appellari S. Mariæ de la Cabeza, id est, a Capite. Hinc porro nata opinio existimo, per quam nunc creditur uxori S. Isidori non solum fuisse nomen Mariæ (quod mihi sane dubium esse videtur, magis autem dubitabile facit Anna de Rojas num. 16 testis de miraculis audita, et usque ad id tempus rata Sanctam Toribiam appellari, fortassis ex antiqua, sed jam ferevanida majorum traditione) sed etiam cognomen de la Cabeza, quod nequaquam consonat illius ævi simplicitati, plebeiis hominibus necdum cognomina dare solita, quibus tunc soli nobiles, idque usu post annum Christum millesimum inducto, distinguebantur. Festum quidem ipsius celebrabatur annue et etiam nunc celebratur in dicto eremitorio die viii Septembris, quando mortuum fuisse voluit, qui sane dies convenit insigni ejus in excolendo Deiparæ sacello diligentia: sed Ecclesia, si ad ejus solennem Canonizationem, pro qua habentur instituti Processus; aliquando progrediatur, alium non dubie diem ejus cultui assignabit. Sunt autem tam conjuncta ipsius et viri sui virtutum, miraculorum, et cultus antiqui monumenta, ut quos Deus feliciter conjunxit in terris, difficile sit historiæ ordine separare in libris. Hac igitur venia postulata, et sub cautela, quod nomen Mariæ fortassis inventitium sit, de ea ex Jacobi Bledæ, Processus modo dictos secuti, Hispanico contextu, impresso post tractatum de S. Isidoro de illa hic annectimus tria sequentia capita. Quoniam autem sacrum beatæ mulieris caput atque ossa sunt translata ad ecclesiam Fratrum Minorum ejus loci, ad quem eremitarium ipsum pertinet, vulgo dicti Tordelaguna; huic potissime odscribimus ejus cultum, etsi late per vicina oppida sparsum; et nomen retinemus quale Castellani usurpant, etsi id Latine potuisset verti Turris-lacunæ.

CAPUT I.

Processus in genere circa Sanctitatem et cultum veterem B. Mariæ.

Agi pro canonizatione solenni cœpit opud Romam Curiam eodem fere tempore, quo pro causa S. Isidori, perurgenda exarserunt Hispanorum ac præsertim Madridensium studia. Itaque anno MOCXV Franciscus Sacratius, Archiepiscopus Damascenus, unus ex sacræ Rotæ Auditoribus et Locum-tenens, Joannes Baptista Coccinus Decanus, et Alphonsus Mançanedo de Quignones Rotæ Auditores, et a S. D. N. Paulo Papa V super canonizatione bonæ memoriæ Mariæ della Cabeza, dum in humanis ageret uxoris servi Dei Isidori Agricolæ, oppidi Madriti, Judices Commissarii specialiter deputati; Illustriss. et Reverendiss. D. Bernardo de Rojas et Sandoval S. R. E. Presbytero Cardinali, Archiepiscopo Toletano, Generali Inquisitori Hispaniarum, et Illustriss. et Reverendiss. D. Camillo Cajetano S. R. E. ejusque sanctæ Sedis Apostolicæ in Regnis Hispaniarum Nuntio cum facultatibus Legati a latere, ac Joanni de Avillaneda Episcopo Sidoniensi, Archiepiscopus Toletani Suffraganeo, Judicibus executoribus ad id infra deputatis, relato tenore libelli supplicis, Papæ oblato pro impetranda commissione ad infrascripta, et a Papa subsignati per verbum, Placet, in litteris suis Remissorialibus; exponunt, quomodo eam eis comparuerunt D. Petrus Colida, Serenissimæ et Catholicæ Majestatis in Curia Agens, et adm. R. D. Joannes de Matute, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Granatensis, Venerabilis Confraternitatis B. Mariæ Virginis, fundatæ in ecclesia eremitorii nuncupati de la Cabeza, in oppido de Tordelaguna, ejusdem Toletanæ diocesis, ac incolarum ejusdem oppidi Procuratoris; et eo nomine exposuerunt.

3 I. quod fuit, erat, et superstes extitit in hoc mundo, in oppido Madriti Diocesis Toletanæ Maria de la Cabeza, dum in humanis esset legitima uxor servi Dei Isidori Agricolæ, dicti oppidi et diocesis, nata ex honestis, Christianis et Catholicis parentibus: et a dictis suis progenitoribus secundum ritum sanctæ Matris Ecclesiæ in sacro fonte baptismatis præsentata, baptizata extitit; et de his fuit et est publica vox et fama. II. quod fuit et est publica vox et fama, generalis ac universalis et communis opinio, quod d. Maria de la Cabeza vixit ac fuit et visa fuit vitam ducere cum morum puritate, vitæ sanctitate, et eminenti perfectione fidei Catholicæ, et talium virtutum, quod universaliter et communiter fuit, erat, et est tenta et reputata pro Sancta. III. quod post ejus obitum universaliter crevit et sparsa fuit generalis fama, publica vox ac communis et universalis opinio sanctitatis d. Mariæ, taliter quod inter populos et Clerum d. oppidi et civitatis et extra, illa fuit, erat et est habita, et habetur in magna veneratione et devotione; ac communiter et universaliter habita, tenta et reputata fuit, et habetur, tenetur ac reputatur pro Sancta; venerando illius imagines et reliquias, ac visitando ejus sepulchrum

Commissarii
Pontificii

E

Judicibus a
sancta Sede
deputatis

F

exponunt
capita de
quibus sumen-
ta informatio,

EX PRO-
CESSIBUSeorumque
rogatuan. 1615
excepti testes,
post responsa
præliminaria,ad singula
capita affir-
mative res-
pondent,juxta MS.
Processum
in genere,unde hic
proponuntur
collecta no-
mina testium
auditorum
30 Sept.

A sepulcrum, tamquam sepulcrum Sanctæ, et de his faciendo publicas demonstrationes, cum orationibus, votorum affixionibus, et aliis piis et debitis actionibus. IV, quod fuit, erat et est publica vox et fama, universalis et communis opinio, non solum d. sanctitatis, sed etiam multorum et diversorum miraculorum, quæ omnipotens Deus Dominus noster sibi complacuit per intercessionem d. servæ suæ in diversis occasionibus seu occurrentiis operari. Unde ne tantæ Dei servæ memoria pereat, Procuratores præfati super præmissis inquisitionem in genere ordinari atque committi, et ad hoc Judices deputari et subdelegari, litterasque desuper opportunas et necessarias decerni et concedi, instanter postularent.

4 Quod cum prænominati Auditores fecissent: deputassentque tres supra nominatos per litteras Remissoriales, sub anno a nativitate D. N. Jesu Christi mdcxv Indict. xiii die Veneris iii mensis Julii, Pontificatus S. D. N. Pauli Papæ V annu ejus xi; cumque deputati Judices commissionem recepissent, Procuratoresque a dictis oppido et Sodalitate legitime constitutos recepissent, ac testes citassent; Madriti die Mercurii xxx Septembris anno mdcxv, in horis audientiæ assignatis, in ædibus et Palatio Archiepiscopali, coram d. Cardinali Archiepiscopo ejusque Suffraganeo, comparuit personaliter D. Don Alphonsus de Corduba, Marcio de Celada, ac Miles habitus de Calatrava, et Commendator de Castellannes, et Æconomus seu Major-domus Regis Domini nostri, ætatis xl annorum, testis citatus et productus per Don Martinum de Lazcano et Mondragon, Procuratorem hujus causæ, nomine oppidi et sodalitatis de Tordelaguna, nec non Capituli Confraternitatis B. Virginis Mariæ et S. Mariæ de la Cabeza dicti oppidi. Qui ante omnia monitus de gravitate perjurii, signanter in causis Canonizationis Sanctorum; interrogatus de nomine, cognomine, patria, ætate, genitoribus et qualitate; interrogatus etiam a quanto tempore confessus est et communicavit, et ubinam et quando ultima vice: item an sit vel fuerit unquam excommunicatus, quo tempore, per quorum mandata et qua de causa; denique an fuerit instructus et inductus ut deponat, et an aliquomodo habeat interesse in præsentī causa; postquam respondisset ad singula; deventum est ad articulos insertos in Remissoria; et ille pæne iisdem quibus interrogatio concepta est verbis, respondit ad omnia, ex auditu et fama; quoniam

C a duobus annis et citra habuit et habet notitiam prædictæ famulæ Dei, et hujusmodi tempore pendente audivit, ut supra.

5 Simili modo quoad præliminaria et articulos singulos, nihil in specie explicando, in genere deposuerunt sequentes testes, nec operæ pretium fuit ex longissimo hoc Processu cujusquam verba transcribere: satis est ipsum haberi apud eos quorum interest. Exemplar porro authenticum, a nobis inventum Romæ anno mdcxix apud P. Procuratorem Generalem Societatis nostræ, in quadam collectione Informationum, Processuum et Relationum circa Canonizationes, quarum causæ in Romana Rota vertebantur sub Paulo V Gregorio XV et Urbano VIII, nomina et conditiones testium ita refert. XXX Septembris.

II Testis don Hieronymus Funes y Mugnoz, Miles habitus S. Jacobi, et Nobilis a mensa suæ Majestatis, Dominus Baronie de Ayndar in regno Valentæ, et de Consilio suæ Majestatis, et ejus supremo Consilio Italiæ; Conservator generalis ipsius patrimonii Regii in regnis et statibus Italiæ, et Nobilis a cubiculo Sereniss. Principum Sabaudiarum, ætatis annorum xl, ex notitia habita a viginti annis et supra, quibus residet in curia suæ Majestatis.

III Don Emanuel Manrique de Lara, annorum xl,

Miles habitus S. Jacobi et Commendator de Bienvenida, Nobilis ab ore suæ Majestatis, ex notitia a decem annis et citra.

IV Hieronymus Felix Arias, annorum xl, vivens ex facultatibus suis: prout audivit, a quo gaudet usu rationis.

V Franciscus Testa, ann. xli, Scriba de numero et congregatione oppidi Madriti, deponens a quo habet usum rationis.

II Octobris. VI Licenciatus Petrus de Arce, Presbyter, annorum l, Rector et Curatus ecclesiæ Parochialis S. Joannis Madriti; a viginti annis, a quibus residet Madriti. 2 Octobris.

VII Licenciatus Garsias de Prado, Presbyter ætatis ann. lxxv, Beneficiatus ecclesiæ S. Salvatoris Madriti, a viginti annis et citra, quibus habuit magis particularem notitiam d. Servæ Dei.

VIII Gabriel de Rojas, ann. lv, Scriba Madritensis, ab annis xx et citra.

IX Don Petrus de Espinosa, ann. xlv, Miles habitus de Calatrava et Nobilis domus suæ Majestatis, a viginti annis et citra.

X Joannes Garsia, Sacristanus ecclesiæ Parochialis S. Andreæ Madriti, ann. lvi, a xxx annis et citra quibus residet Madriti. E

XI Franciscus Suarez, ann. lxxviii, Scriba Madritensis, a xl annis.

XII Bartholomæus Martinez de la Quadra, ann. xlix, Lætimagister, a xxviii annis et supra, quibus residet Madriti.

XIII Licenciatus Don Joannes de Salzedo, ann. xxxiii, Advocatus in consilio Curiae, et Alcalde Confraternitatis status nobilium oppidi de Tordelaguna, a quo fruitur usu rationis.

XIV Doctor Paulus de Moncada, Clericus Presbyter, ann. xlv, Rector et Curatus proprius ecclesiæ Parochialis S. Petri Madriti, ab annis x a quibus residet.

V Octobris. XV Doctor Antonius de Lima, Clericus et Presbyter, ann. lvi, Capellanus suæ Majestatis, Rector et Curatus proprius ecclesiæ parochialis S. Genesii Madriti, a quo usu rationis fruitur. 5 Octobris.

XVI Don Franciscus de Vargas, ann. xlii, Miles habitus S. Jacobi, a quo fruitur usu rationis.

VII Octobris. XVII Maria Alvarez, naturalis regni Portugalliæ, nata ultra centum et octo annos, vidua qu. Angeli de Barbaroto, a xl annis quibus residet Madriti. 7 Octobris.

XVIII Reverendiss. Pater Mag. Fr. Franciscus de Ribera, ann. xlv, Generalis totius Ordinis B. Mariæ de Mercede, ab annis circiter xx. F

XIX P. Mag. Fr. Alphonsus Ramon, Religiosus Sacerdos Professus et Predicator generalis Ord. B. Mariæ de Mercede, Historicus generalis d. Ordinis, ann. l, ab annis xxiv.

XX Joannes Preciado, ann. lxx, agricola, a xl annis.

XXI Don Joannes de Lujan, ann. xxxviii, Capitaneus de numero eorum, qui assistant in Curia circa personam suæ Majestatis, vivens de suis redditibus et stipendiis, a xxx annis.

XXII Georgius de Lima, ann. lxxv, Miles habitus Christi, ab annis l et amplius.

XXIII Petrus Blanco, ann. xlv, agricola, a quo fruitur usu rationis.

XXIV Licenciatus Martinus de Villaruel, Presbyter, ann. lxxii, Rector et Curatus proprius ecclesiæ parochialis S. Jacobi Madriti, a plusquam xl annis.

IX Octobris. XXV P. F. Joannes Florido, ann. xlv, Religiosus Sacerdos professus Ordinis S. Francisci, ab annis plusquam xvi. 9 Octobris.

XXVI Licenciatus Alphonsus de Ojo, Presbyter ann. lx, Capellanus in ecclesia parochiali de Tordelaguna

A laguna, a quo erat ætatis viii vel x annorum. xxvii Licentiatuſ Bernarduſ Guittierrez, Capellanus in eccleſia S. Sebaſtiani de Salamanca, ann. xl, a pluſ quam xxviii annis.

xxviii P. Fr. Joanneſ de Si, ann. xlviii, Religioſuſ Sacerdoſ profeſſuſ Ordiniſ S. Dominici, qui fuit Supprior d. Ordiniſ in Conventibuſ Conchenſi et de Galliteo, a pluſ quam xxx annis.

XII Octobriſ. xxix P. Fr. Andreaſ de Ocagna, ann. li, Religioſuſ Sacerdoſ profeſſuſ Diſcalceatuſ Ord. S. Franciſci, Guardianuſ conventuſ S. Ægidii de Ocagna, qui fuit Provincialiſ provinciæ S. Joſephi, a multis annis, de quorum numero præciſe non recordatur.

xxx P. Fr. Franciſcuſ de Moſa, xlv ann. Religioſuſ Sacerdoſ profeſſuſ Ord. S. Franciſci, Commiſſariuſ Curiaſ et Procurator Generaliſ d. Ordiniſ, qui fuit Lector Artiũ et in Theologia, et Guardianuſ conventuũ de Piritu et Cifuentes, ab anniſ xxx.

xxxı Licentiatuſ Vincentiuſ de Ayala y Salazar, ann. liv, Clericuſ Preſbyter et Curatuſ propriuſ eccleſiaſ Parochialiſ B. Mariæ oppidi de Yta diœceſiſ Toletanaſ, Viſitator in iſto Archiepiſcopatu, et in Epiſcopatibuſ Segobiensi, Conchenſi et Abulenſi, a pluſ quam xvi anniſ et ultra.

xxxii Mag. Vincentiuſ Eſpinel, ann. lxvii, Capellanuſ ſuaſ Majeſtatiſ in Hoſpitali regio S. Barbaræ civitatiſ de Ronda, et Capellanuſ D. Epiſcopi Placentini, a pluſ quam xl anniſ.

xxxiii P. Fr. Joanneſ de Solana, ann. xlvii, Sacerdoſ Religioſuſ profeſſuſ Ord. S. Franciſci, ab anniſ pluſ quam xx.

xxxiv Joanneſ Franciſcuſ de Cabrera, ann. lxv, Clericuſ Preſbyter et Curatuſ propriuſ eccleſiaſ parochialiſ S. Sebaſtiani Madriti, a quo uſu rationiſ fruitur.

xxxv Alphoſuſ de Gongora ann. xcvii, de tertio habitu S. Franciſci, a pluſ quam lx anniſ.

xxxvi Licentiatuſ Gaſſigallo, Clericuſ Preſbyter ann. lxx, ab anniſ xl.

xxxvii Gabriel Bernarduſ de Quiroſ, ann. xxxvi, Clericuſ Minoruũ Ordinuũ et Capellanuſ ſuaſ Majeſtatiſ, a quo fruitur uſu rationiſ.

XIV Octobriſ. xxxviii P. Mag. Fr. Raphael Diaz, ann. xlix, Religioſuſ Profeſſuſ Sacerdoſ Ord. Sanctiſ. Trinitatiſ, et Conſultor ſancti Officii Inquiſitioniſ, Magiſter in ſacra Theologia, qui fuit Provincialiſ provinciæ Caſtellanaſ, et Reformator ac Viſitator generaliſ provinciæ Andaluſiaſ, a quo fruitur uſu rationiſ.

xxxix Andreaſ de Uroſa, pluſ quam lx ann. Ædiliſ Madriti, a quo ipſiuſ memoria permittit.

xl P. Fr. Petruſ de Cuebaſ, ann. lx, religioſuſ Sacerdoſ profeſſuſ Ord. S. Franciſci, Vicariuſ de choro Conventuſ de Tordelaguna, qui fuit Vicariuſ Conventuũ de la Oliva et de Pinto : et reſedit in Tordelaguna per ſpatiuũ pluſ quam xx annoruũ.

6 *Post quos omnes auditos, nec plus quam in articulis proponitur exponentes; die xvi Octobriſ, Procurator petiit a Dominis Judicibus copiam authenticam, quæ transmitteretur ad Curiam: quam illi transumptari mandarunt, transumptatamque collationari uti transumptatam et collationatam attestantur Franciſcuſ Ortiz de Salcedo et Hilariuſ Zimbron Notarii, die xxix Octobriſ, ſubſcribentibuſ Dominis Judicibuſ, et Proceſſuũ clauſuũ ſigillatuũque mandantibuſ conſignari in manuſ portitoriſ ad Curiam Romanam. Quæ omnia in Romano ecgrapho implent folia ſeptuaginta. Hiſ autem copertatiſ, et (uti ex conſequentibuſ apparet) approbatuſ: earuũ auctoritate condituſ eſt Proceſſuſ in ſpecie anno mdcxvi, cujuſ indicia multa extabant in præcitata Collectione, nuſquom tamen exemplar ipſuũ: quod ne*

magnopere deſideremuſ, fecit Jacobi Bleſo ſingulariſ diligentia, quo ſuo operi de S. Iſidoro ſubjunct tractatuluũ e Proceſſibuſ excerptuũ, de Vira et miraculiſ ſamulæ Dei Mariæ de la Cabeza. hiſ eum denique verbis concludens: Ultimuſ teſtiſ in hiſce informationibuſ fuit P. Fr. Didacuſ Garcia de Belviſ, comparenſ ix Decembriſ feriæ vi anni mdcxvi, coram D. Octavio, Cajetano, Archiepiſcopo Capuano, Legato Apoſtolico et Collectore generali per regna Hiſpaniaruũ; præſente Doctore D. Joanne de Avellaneda Manrique, Epiſcopo Sidoniensi, Judicibuſ remiſſorialibuſ. Idem deinde iteruũ prodiit anno mdcxvii, xxix Maji, coram Apoſtolico Nuntio D. Martino de Lascano et Mondragon, et prædicto Epiſcopo Sidoniensi, quem conſtat poſt omneſ teſteſ auditoſ obiſſe; et ſecunduũ illiuſ, tamquam in hac cauſa Procuratoriſ, ſupplicationem, Proceſſuſ ipſe tranſcriptuſ, comprobatuſ et collationatuſ fuit, ex mandato prædicti D. Nuntii, atque per Apoſtolicoſ Notarioſ ſignatuſ.

CAPUT II.

De vita, virtutibuſ, corporiſ elevatione et cultu.

De loco natali hujus famulæ Dei multum variant opinionẽs, aliis dicentibuſ quod fuerit ex oppido Carraquiz, aliis Madritenſem facientibuſ. Quidam etiam patriam ei fuiſſe dicunt oppiduũ Tordelaguna, nonnulli Uzedam, Talamancam, Buytraguũ aut Canillejaſ: multi etiam Convenienſi oppido hanc laudem vindicant, propterea quod in ea reperiatur Cabezarum familia. Haſ autem omneſ opinionẽſ refert Fr. Dominicuſ de Mendoza, qui ex commiſſione Camilli Cajetani Apoſtolici Nuntii et Garcia de Loayſa Gubernatoriſ Toletani pro Archiepiſcopo Alberto, Regibuſ Catholiciſ Philippo II et III eoruũque Conſilio approbantibuſ, ea omnia loca tamquam Judex obivit, ad colligendãſ informationẽſ circa vitam et miracula horuũ ſanctiſſimuũ conjuguũ: quos Madriti matrimonio junctoſ, ubi unuſ Joanni de Vargas locabat operam, alia honeſta in familia ancillabatur, communior opinio habet. Hic autem eiſ natuſ eſſe putatur filiũ, de quo narrant, quod in puteuũ lapſuſ fuerit puer ac ſuffocatuſ: cumque redienſ ab agro pater ex mœſta uxore rem intellexiſſet, ſimul cum ea genua flectenſ, divinuũque auxiliuũ poſtulandũ impetravit, ut ſuccreſcenſ uſque ad oſ putei ſuperficiẽ aquæ, infantem vivuũ ac ſanuũ reſtituerit parentibuſ. Viſituſ autem hoc miraculuũ pictuũ Madriti in eccleſia S. Mariæ, et puteuſ ipſe monſtratur in ædiluſ D. Joanniſ de Luxan Equitiſ Madritenſiſ, ex ſtiꝑe Joanniſ de Vargas prognati, juxta eccleſiaũ S. Andreaſ, in platea dicta Moreria antiqua, id eſt vicuſ Mauroruũ.

8 In informationibuſ remiſſorialibuſ in ordine ad canonizationẽ hujus famulæ Dei, multi teſteſ, non ſine fundamento, affirmarunt, ipſam fuiſſe viro ſuo ſociam in devotione erga Dominam noſtram de Atocha, itemque in ſtationibuſ quas ante laborem obibat ſummo mane, viſitando cœleſte hoc ſanctuariuũ aliaque ex ordine per circuituũ eremitoria, deſinendo denique apud Dominam noſtram de Almodena, quæ eſt imago antiquæ devotioniſ in majori eccleſia Madritenſi, aliaque eccleſiaſ urbiſ et parochiaſ obeundo. Sicut autem conſtat S. Iſidoruũ tenuiſſe eundẽ vitæ tenoreũ, cum in Tordelaguna et Carraquiz morabatur, obeundo eccleſiaſ et eremitoria circumjecta: ita idẽ feciſſe Dei famulam, maxime cum in Carraquiz ſolitaria degebat, tanto certiuſ præſumi poteſt, quanto expreſſior memoria eſt in iſdeĩ lociſ, quarta leuca parte aut dimidia aut etiam integra leuca ſemotiſ. Eandẽque conſuetudinẽ

D
EX IſIDORI
PROCEſſIBUſ

et concluduſ
ſi 17.

E

incertuũ ubi
nata,

Madriti autem
S. Iſidoro nupta

resuscitare
sibi videtur
suu merſum
filioũ;

eccleſiaſ cum
marito viſita-
ta,

ac deinde
ſola habitanſ
lociſ variſ,

12 Octob

et 14 Oct.

Omnium
depositioneſ
ſignantur
mittendæ
Romam.

Anno 1616
formatuſ
Proceſſuſ
in ſpecie,

EX PRO-
CESSIBUS

A suetudinem dicitur tenuisse, cum viveret apud Dominam nostram de Belvis, quod est eremitorium in ripa Xaramæ districtus Covenensis, una lenca distans ab oppido isto, et una similiter ab oppido Paracacnellos, cui adjacet eremitorium Dominæ nostræ de Castello : item cum degeret apud Dominam nostram de Pegnahora oppidi Humanes. Nam etiam in his omnibus locis illius memoria viget.

videt etiam
arantes cum
viro Angelos,

9 Eandem participem et consciam fuisse plurium quæ circa Sanctum Deus operabatur mirabilium, verosimile ex eo fit, quod eo loco ubi inter alia Sancti miracula, circum veterem ejus tumbam depicta, exprimitur ipse terram arans inter pariter secum arantes Angelos, juxta Dominum ejus, iis visis admirandum, picta cernitur ejus uxor, corbæ manu una, altera lagenam vini portans : quasi ad significandum, quod ipsa marito jentaculum ferens, eadem fuerit visione Angelorum dignata. Quod autem Madrito migrarint Sancti conjuges, ad prædium Carakis nuncupatum districtus Uzetensis, sub Vicariatu Alcalæ de Henarez, et ibi aliquanto tempore fuerint commorati, imo et fundulum aliquem et domunculam possederint ; constat ex perpetua ipsius loci traditione. Monstrantur enim adhuc agelli, quos uxorio forsân jure possedit Sanctus, et quos hæc post ejus ac filii mortem dilecto sibi B. Mariæ eremitorio donavit ; ædesque conversæ in ecclesiam sub invocatione S. Isidori, ubi Missa sæpe pro agricolis dicitur. Hic narrant, alteri Domino servientem Isidorum, cum ille superveniens, et hinc triticum inde paleas in acervum secretas cernens, de frugum paucitate quereretur, dixisse ; Nihil istud te angat, plus daturus est Dominus ; sumptaque vanno iterum ventilasse paleas, et collecto ex iis rursum laud modico grano, rogavisse Dominum, ut quod supererat sibi largiretur. Hoc vero annuente, quia nihil credebatur relictum super, tertio excrevisse triticum copiosius quam prius. Addunt et de fonte quem sitibundo Domino eliquerit Sanctus, deque equo quem eidem resuscitaverit : sed horum miraculorum ut vera substantia sit, confusam tamen potius dixerò circumstantiam loci, quam ea geminavero. Ut enim Madriti certa superest notitia Domini quem ibi habuit, nulla alicujus possessionis ; sic in Caraciz hæc distincte monstratur, Domini nomen ignoratur : unde judices alterum solum habuisse Madriti, sicut illam dumtaxat habuit in Caraciz.

et fruges
multiplicatas
miraculo.

10 Illic autem commorantibus illis, cum Maria morem sibi fecisset frequentius etiam sine viro adeundi eremitorium Deiparæ Virginis, quod ex adverso loci est ad alteram Xaramæ ripam ; eoque deferendi quotidie oleum ac ignem in titione, pro lampade quam ibidem fovebat : hanc suam occasionem rati malevoli, accusarunt eam apud maritum, quasi prætextu devotionis velaret incestam consuetudinem, quam habebat cum pastoribus in rupe de Ariaz, ad ripam fluvii vacas observantibus : imo etiam ipse dæmon, assumpta unius illorum persona, eandem accusationem conatus fuit confirmare. Dicunt autem in Informationibus Remissorialibus testium aliqui, ex antiquissima traditione haberi, quod S. Isidorus eandem volens observare, abdiderit sese aliquo in loco circa flumen, unde videre illam sed vicissim videri non posset : vidisse vero quod illa inveniens flumen ex prægressis pluviis adeo turgidum ut vado jam transiri non posset, injecto super eam mantello, cruce sese et aquas signans, sicco pede illud traiecit, tamquam si per solum æqualiter stratum graoeretur : quo miraculo motus Isidorus ei ad genua acciderit, de ejus innocentia plene certificatus.

sicco pede
fluvium
transiit :quod sæpe
alius

11 Neque tantum hac vice id factum aiunt, sed quoties contingebat casu aliquo invadabiles aut tur-

bidiore solito esse aquas, quæ propter incurrentem D istie loci Lozoiam aliquando sic insolescunt, ut etiam navigioli, quæ tamen ibi nulla, possent periculosæ videri ; dicunt, inquam, toties eadem ratione transiisse Dei famulam, lecythum olei manu una ferentem et altera titionem ignitum, qui non exstinguebatur : idque a multis notatum sæpius, fidem fecit de longe aliis pluribus vicibus, quibus et Deo tantummodo consciis id factum sit. Quod autem accidisse dixerunt aliqui, cum viro cohabitaret in Caraciz, occasione calumniæ ei apud illum intentatæ ; id accidisse dicunt alii, cum non solum thoro (quod fortassis jam inde a primo et unico partu factum) sed etiam habitatione sejuncti essent, viro ex ejus consensu Madritum digresso ; inducuntque Dominum Isidori Joannem Vargam, quærentem ex Sancto, eccur fletet ? Hoc autem sua peccata prætexente, intulisse, aliud se opinari, scilicet sinistrum aliquid de uxore nuntiatum ; iret igitur eamque inviseret. Quocirca illum ivisse : cumque ad citeriorem Xaramæ ripam appropinquaret, venisse ex alia parte Mar am : invocatoque Deo, ad probandam viro innocentiam suam, sicco pede transivisse flumen, quamvis turgidum : cum eoque ad Deiparæ sacellum ivisse, ad gratias pariter Deo agendas. *Hactenus Bleda, qui propter istam circumstantiarum diversitatem, quoad tempus et ripam, bis accusatam, bis probatam mulierem fuisse asserit : melius forsitan idem hic dicturus, quod supra de miraculis a S. Isidoro in favorem Domini sui patris (in quorum circumstantiis simili modo variabant testes) non obstante illa varietate, dixerat ; videri quoad substantiam miraculum simplex. Sed sicut prænotata accusatio facilius cadere poterat in sejunctam a viro, ita commodius posteriori ejus statui attribuitur miraculum, cujus probatio ex antiquitate non alia habetur, quam simplex, sed receptissima apud omnes traditio ; confirmata per imagines, quibus casus iste exprimebatur, pictas primo in veteri arca sancti corporis et nunc in nova ; item in altari eremitorii S. Isidori in Caraciz, et apud Dominam nostram de Atocha atque Madriti, nec non apud Reges Philipum II ac III, atque alios plures.*

et ex simili
causa iterum
factum aiunt,

E

sed non sati
probat :

12 Ceterum morituro Sancto adstitisse piam uxorem, eique extremum ministrasse, credibile facit Joannes Diaconus, cum ait, sumpto Viatico admonuisse familiam ut decebat : Quenam enim hic familia potius, quam uxor et filius intelligeretur ? Eadem ergo etiam defuncti sepulturam curaverit, indeque in Caraciz redierit urbani fugitans strepitus, et dilectum sibi eremitorium curatura. Quanto autem supervixerit tempore, non liquet. Defuncta vero sepulta fuit in sacristia sæpe dicti eremitorii, eo loco, unde multi identidem terram petunt, ad mira curationum opera ejus meritis efficacem : idque ipsum persuadet quadratum saxum, supra duas marmoreas columnas positum, quo sepulcrum olim fuisse contactum, credibile est. Sed cum locus ille solitarius esset, metuentibus Caraciziis ne forte thesaurus hic suus furtim auferretur, refoffi corporis ossa transtulerunt, et absconderunt sub ipsis sacre ædiculæ fundamentis ; excepto Capite, quod sub pluribus clavibus super altari collocaverunt, tamquam Patronæ ipsius loci, et contra capitis dolores Advocatæ. Atque hoc in statu delituerunt illa, usque ad annum mxcvi : quando Conventus Matris Dei in Tordelaguna Ordinis Franciscani, ex consensu et mandato Principum Cleri ac Populi, considerata Reliquia capitis, imaginibusque radiatis et aliis antiqui cultus argumentis, ejus ossa, tamquam veteri ritu canonizatæ, perquirenda commisit conductis in eam rem fessoribus.

mortuo viro
in Caraciz
habitat :

F

corpus ejus
ibidem ab-
sconditur :

13 Cæperunt hi laborare circa antiquum sepulcrum

quod anno
1596 re-
quisitum

ex ipsius re-
velatione
inventur,

et probatum
convenire
cum capite

nova visione
certius
redundat,

et annuis
peregrina-
tionibus
cultum

Tordelagu-
nam trans-
fertur an.
1615.

A erum, coram Fr. Dominico de Mendoza, iudice ad hanc rem deputato et præcipuo ejus consilii auctore, die x Martii : sed quia durior terra erat, quam ut profunde satis perrumpi posset, iis quæ fuerant allata instrumentis; oportuit in alium diem differre opus. Igitur sequentem noctem inquietam et anxiam ducenti Francisco de las Cuevas Vergara Notario, super lectum suum in Tordelaguna, dolentique Judicem frustratum fuisse desiderio suo; apparuit Dei famula, eo in habitu atque figura qua illam representat tabula majoris altaris sæpe dicti eremitorii : docuitque corpus suum reperiendum in Sacristia ejusdem eremitorii, istic ubi ante annos plures quam quadringentos sepultum et oblivioni datum erat. Tertio igitur post die, xiii Martii et Feria iv post tertiam Dominicam Quadragesimæ, processit opus, assistentibus Fr. Bernardo de Frezneda Guardiano Franciscanorum Tordelagunensium aliisque Religiosis, cum Prætoribus ac Præfectis vicinorum locorum et magna utriusque sexus multitudine : qui omnes, statim ac reseratum sepulcrum fuit, tam ex ipso quam ex inventis inibi ossibus perceperunt coelestem prorsus odorem, qui etiam nunc in illis perseverat.

B 14 Repertis, ut dictum est, ossibus, cumque iis mandibula quoque inventa, quæ capiti deerat, advocati continuo sunt chirurgi ac medici, ex mandato Apostolici Judicis, singula consideraturi, an vere unius ejusdemque corporis essent omnia. Hi vero admirati sunt candorem eburneum, succulentiamque indicem medullarum intus reservatarum : eaque inter se aptantes, atque imprimis maxillam applicantes capiti, quod pridem ut dictum est servabatur in altari, pronuntiarunt in iis dubitandum esse nihil. Accidit autem ad certiore veritatis hujus comprobationem, ut octavo post die, in Conventum prædictum veniret religiosus quidam, Fr. Ludovicus de Oviedo nuncupatus : cui cum P. Fr. Franciscus Tollemosa, postea dictus Fr. Franciscus de Ribas, retulisset, qua diligentia fuissent quæsitæ, inventa, et approbata ossa famulæ Dei; ostendendo unum ex iis, et quam succulentum adhuc esset; eumque monendo, ut reverentiam illi haberet; negavit ipse credere posse, quod hæc esset vera famulæ Dei reliquia, sed alterius recentius mortui videri. Non diu autem relictus fuit in hoc errore : nocte enim sequenti apparuit ipsi evigilanti persona quædam, ipsa ut præsumere licet B. Maria, quæ ad ejus lectum accedens, fronti ejus ictum satis validum impexit, dicens : Istæ sunt Reliquiæ famulæ Dei Mariæ. Credidit ergo ipsas esse, et ut tales ab omnibus habitæ sunt. Præcipuus tamen honor deferitur sancto capiti, quod ab immemorabili tempore exhibetur per Sacerdotes fidelibus illud deosculari volentibus, non sine multiplici relatarum gratiarum fructu, et cum scientia ac tolerantia Prælatorum.

C 15 Hunc in finem, quovis anno in die S. Marci, ex Valdepliegas venit pompa processionalis; eodemque die vicus de Caraniz eleemosynam præbet panis, vini, et casei omnibus accipere volentibus, tam divitibus quam pauperibus : ita enim legito testamentario constitutum a majoribus fuit, in honorem famulæ Dei Mariæ. Urgente desiderio pluviae, ex variis sæpe locis ducuntur processiones ad sæpe dictum eremitorium, cum optato effectum. Unde etiam aliquando usque in Tordelaguna detulerunt in processione generali sacrum Caput omnes vicinorum in circuitu pagorum incolæ, postquam multis mensibus non pluisset; neque tantum copiosus tunc imber humectavit terram, sed etiam quotquot in Tordelaguna jacebant infirmi, sanati fuerunt. Quare, et præsertim quia dictum eremitorium solitarium ac sine custodibus est, impetratum fuit ab Apostolico Nun-

to et Illustriss. D. Cardinali Trejo, Protectore pro sua Majestate, ut tam caput quam ossa transferre liceret ad conventum Matris Dei in Tordelaguna : idque executioni mandatum fuit anno mxcv a Mag. Alfonso Franco Curato S. Andreæ, coram Notario Lazaro Sanchez Mense Octobri. Perdurat nihilominus Eremitorio honor antiquus, ubi ad sepulcrum famulæ Dei nihilo minus quam Tordelagunæ ad ejus Reliquias visuntur anathemata copiosa tabulæque votivæ ab iis appensæ, qui vel ad simplicem invocationem famulæ Dei gratias optatas sunt consecuti, vel sumpto de loco sepulturæ pulvere votorum compotes extiterunt.

16 Antiquitatem cultus, ab eodem fere tempore quo coli S. Isidorus cœpit, iudicio unius e testibus probat sepulcrum honorificum, Mariæ olim erectum, cum columnis marmoreis, quas lilia incisa ornant. Capsa autem Caput sacrum continens, eo solebat stare loco super altare, ubi alias poneretur custodia venerabilis Sacramenti. Illam faciendam locaverat Cardinalis Franciscus Ximenez Toletanus Episcopus, et ex parte interiori valvularum eam claudentium pingi sanctos ipsos conjuges cum epigraphie, S. ISIDORUS DE MADRITO, S. MARIA DE LA CABEZA. Simili modo invenire est eorumdem imagines, radianti ornatas diademate, in capella Dominiæ nostræ de Atocha, in parochia S. Andreæ in eremitorio S. Isidori, in aula Consilii publici, et in ædibus quas olim Apostolici Nuntii nunc autem habitant hæredes Joannis de Vargas, ubi ex devotione D. Catharinæ de Luxan, ante eas perpetuo alitur ardens lampas. Tales etiam ipsi Reges Philippus II et III miserunt Pontificibus Clementi VIII et Paulo V, cum illorum canonizationem petierunt : et pluribus aliis in ecclesiis atque eremitoriis similes conspiciuntur. Quin etiam tempore Sixti Papæ IV, Cardinales Alanus Sabinensis, Philippus Portuensis, et Angelus Prænestium Episcopi, Franciscus item tituli S. Eustachii, et Baptista tituli S. Mariæ in Porticu, magnas Indulgentias concesserunt eremitorio S. Mariæ de la Cabeza, solo intuitu hujus famulæ Dei : quemadmodum etiam fecit Rodericus de Borja Valentinus, Legatus a Latere in Regnis Hispaniæ, postea Alexander Papa VI : quæ bullæ adhuc Tordelagunæ in conventu Franciscanorum servantur.

17 In eodem eremitorio ab immemorabili tempore erecta Confraternitas fuit hominum utriusque sexus, cujus constitutiones et regulæ, accurate hactenus ab inscriptis observatæ, servantur in archivio : et singulis annis in die viii Septembris, qua in terris nata Deipara et eisdem denata creditur famula Dei Maria, solebant hujus festum ibidem celebrare Confratres, jam inde ab initio institutionis suæ : totaque vicinia eodem devotissime tunc accurrit. Reges etiam Catholici in suis privilegiis honorificam ejusdem fecerunt mentionem, nominatim Ferdinandus et Isabella, multa istic dona offerentes, et imagines pingi jubentes. Notum est autem quod Serenissima Imperatrix Maria, intuitu ejusdem famulæ Dei, miserit pretiosum vestitum pro Deiparæ Virginis ac Filii ejus imaginibus : et in conventu Statuum Leonis atque Castellæ decreta fuerunt duo millia ducatorum, in ejus canonizationem expendenda. Duces quoque del Infantado D. Joannes Hurtado de Mendoza et D. Anna de Mendoza, instruxerunt grandiore arcem, intraquam continetur eburnea arcula cum corpore ipsius Beatæ : addideruntque ei ex serico rubeo pallium speciosum cum frangiis aureis. Similiter D. Agnes de Bobadilla, Comitissa de Chinchon, pallium aliud sericeum floridi operis et coloris varii; et D. Ferdinandus de Mendoza, Ducis prænominati frater arculam eburneam

D
EX PROCES-
SIONIBUS

ut et copul
semper in-
ara elevatum,

E

cum bullis
indulgentiarum olim
daturum,

F
et Confraternitate.

EX PRO-
CESSIBUS

A neam donavit haud parvi pretii cum sera, clave, atque cardinibus inauratis : oppidum vero Tordelagunæ sub initium beneficiorum per Dei famulam receptorum curavit eremitorium ejus restaurari, sicut hodie visitur. Denique prædicta arcula conservatur intra arcum prægrandem ex nuce, cujus armatura omnis inaurata est; claves autem septem, quarum una servatur penes Cardinalem de Trejo, altera apud Ducem del Infantado, tertia et quarta sunt in potestate Provincialis et Guardiani Franciscanorum, quinta et sexta sub arbitrio Justitiæ et Magistratus in Tordelaguna, Abbatisque et Capituli Clericalis ejusdem oppidi; septima denique habetur in manu Garcia de Salzedo, Equitis habitus S. Jacobi et Praefecti Confraternitatis Dominae nostræ et benedictæ Mariæ de la Cabeza.

CAPUT III.

Gratiæ miraculosæ, attributæ intercessioni uxoris S. Isidori.

Ex 80 mi-
raculis ex-
cerpta con-
tinent.

Placuit porro Deo, per intercessionem hujus famulae suæ, plus quam octoginta miracula facere, plurimos infirmos sanando; alios, quia ejus sepulcrum visitaverant; alios, quia pulverem de eo devoto sumpserant; alios denique, quia eidem se simpliciter commendarant; ex quibus nonnulla referam magis authentica, et in Apostolicis informationibus approbata.

quomodo
curati, do-
lens capite,

19 Anno MDXCVII D. Joanna de Castro Comitissa de Pugno en rostro, per dies complures Madriti laborans dolore oculorum et capitis, accessit aliquando ad conventum S. Thomæ, et caput suum inmisit capsæ, in qua aliquando repositum fuerat caput Beatae; confidens eo facto sanitatem se consecuturam; neque spe sua frustrata est, et suavem insuper odorem intra eandem capsam percepit. Catharina del Olmo, uxor Andreae Pascual, commorantis in oppido territorii Segoviensis dicto Navalafuente, anno MDXCVI laborabat in partu fœtus præmortui, cujus solum brachium unum prodibat. Sic periclitanti a media nocte ad diem usque sequentem, tempore Sacri solennis ad eam venit Maria Fernandez, adferens Reliquiam aliquam de sepultura Mariæ : quam ubi ventri parturientis imposuit, cessarunt dolores; et citra difficultatem prodiiit cadaver, quod mortem matri credebatur allaturum, Franciscus Salzedo, natus in loco diocesis Toletanæ, Pesadilla dicto, apostema sub axilla adeo molestum patiebatur, ut socii sui necesse habuerint jumento imponere, motus omnis impotem, cupientem tamen ad eremitorium B. Mariæ accedere. Delatus autem eo, non sine fatione magna, apostema illud unxit oleo lampadis ibidem ardentis, sociis inspectantibus et exhorrescentibus ad tumorem tam lividum. Hoc facto cœpit dormire tam profunde, ut illi mortuum eum crederent; ac denique magno trahentium et vellicantium nisu experrectus; inveniunt crepuisse vomitum, atque evanuisse, nullo relicto mali prioris vestigio : cœpitque exultabundus discurrere, omnibusque narrare, quam cito fuerit persanatus.

apostemate
laborans.Item dolor
cruris,

20 Maria de Calderon, uxor Lucae de Barrio, in ejusdem diocesis loco, Porquerisæ appellato, commorantis; gravem per duos annos dolorem in uno crurum patiebatur; quo singulis mensibus recurrente, per dies quatuor aut quinque continuos sic cruciabatur, ut non nisi ægerrime et cum tormento intolerabili posset sese movere loco. Ischiadem inveteratam esse judicabant medici, nullum quod efficax foret remedium inveniētes. Quodam ergo die diutius solito afflicta, ad eremitorium S. Mariæ deferri se jussit, moxque ut crur. infirmum

supra lapidem sepulcralem posuit, persanatam sese sensit. Catharina Garcia, vidua Joannis Martinez ex Tordelaguna, guttur adeo male affectum et interne exulceratum plaga non una habebat diebus aliquot, ut neque comedere, nec nisi ægre spiritum ducere valens penitusque deficiens, derelingeretur a medicis ut cito moritura. Quod illa animadvertens, nec in humanis spem ultra inveniēns, ad divina se convertit remedia, et Reliquiam quamdam Sanctæ gutturi applicuit : et exinde solidari cœperunt plagæ, atque intra paucos dies integerrime convaluit citra aliam medicinam. Maria de Prudenas ex Tordelaguna, anno MDXCVI per mensem Augustum duplici quartana laborans atque ad articulum mortis deducta; per diem novem continuos aliquantum terræ sepulcralis aqua maceratæ sumpsit, et febribus dispulsis convaluit.

D
exulceratio
gutturis.duplex
quartana,

21 Gaspar Vasquez Pernia ex Manzaneres, convalescens a tertiana qua totis binis mensibus laborarat, Buytragum ivit, ibique in febriem vehementissimam relapsus est, non sine mortis præsentis periculo, eo quod inefficacia essent omnia consilia medicorum. Hoc in discrimine constitutum videns mater sua Francisca Pernia, modicum sepulcralis terræ, serico panniculo insuit atque ex filii collo suspendit : qui postero die inventus est carere febri, neque hac imposterum ægrotavit. Salvatoris Guittierrez de Haro, Notario et Scribæ reddituum ex decimis loci Buytragensis provenientium, filia erat Francisca, cui continuæ febres cum angina præfocante mortem proximam minabantur. Huic aliud remedium non inveniēns mater, ipsius testis oxor, filiam S. Mariæ commendatam ad ejus eremitorium detulit, et curavit ut capiti ejus admooveretur Reliquia ex capite Sanctæ : moxque cessavit dolor, et febris nunquam reditura evanuit. Rochus de Heredia, ex loco dicto Talamanca, Confraternitati ipsius beatæ Dei famulae inscriptus, ad idem eremitorium aliquando abiit, ut interesset festivitati quam Confratres ibidem quotannis celebrabant die octavo Septembris, Nativitate Virginis Deiparæ cunctis Christianis noto : sed fluvium Xarama, qui vado transiri solet, plus solito tumidum rapidumque inveniēns, dubitavit an transitum tentare expediret. Vincente tamen cupiditate festi, consueto transitus loco ingressus aquam, sensit mulam qua vehebatur torrentis illius impetu abripi, neque effugere se posse quo minus mergeretur. Ergo clausis oculis intra se reductus, invocavit eam, quæ sicco pede

et febris
continua,
Ejuvatur sub-
mergendus.

F

22 Ludovicus Sanz, ipsius eremitorii incola, quotidie dolore capitis cui obnoxius erat cruciabatur; quare morem sibi fecerat intrandi in sacristiam, seque recreandi odore, qui e sepulcro suavissimus spirabat, hoc certum mali remedium esse expertus pridem. Franciscam Martin, ex Canencia, per duos menses quartana laborantem miseratus frater suus Alfonsus Martin, pauxillum terræ de sepulcro sumptæ dedit sorori; quæ eandem aqua maceratam bibens, in perpetuum liberata a febre est. Didacus del Castillo ex Tordelaguna, febri et capitis dolore continuo noctes diesque cruciabatur, jam inde ab ætatis anno decimo usque ad decimum sextum. Soliciti ergo propter morbi diuturnitatem parentes, suadent filio ut sese ex animo commendet Sanctæ, eumque ad illius sepulturam ducunt : ubi mox atque capite suo attigit caput S. Mariæ, liberatus a febre et dolore est. Catalina de Jesu, Deo devota (Beatam Hispani nominant) everso subter se curru quo vehebatur, ex pondere arcarum sibi incumbentium male affecta mansit toto corpore, cruribus præsertim pedibusque

Curantur do-
lor capitis,

et febres,

contractio
membrorum,

A pedibusque contractis : quæ S. Isidoro ejusque uxori Mariæ se commendans, recuperavit usum membrorum expeditum.

23 Anno mpxii ad finem tendente, Catharina Perez, uxor Nicolai Martinez, lineorum pannorum lotoris, latere male affecto decumbebat lecto : neque famosi duo medici, quorum unus erat Doctor Alvarado, totidem mensibus eam curare conati quidquam profererant, etsi venam ei octies noviesque jusserint aperiri et plurima remedia applicarint. Ergo dimiserunt eam, diætâ quamdam in victu servandam præcipientes, aliud nihil, quia videbatur in horas moritura. Sic destitutâ chirurgus quidam curandâ suscepit, deprehenditque non esse pleuritim, sed tumorem apostematicum; quem lanceola aperuit, multamque eduxit saniem, interim dum infirmâ Dei famulæ se commendabat : quare miraculo curationem adscripsit chirurgus, cui non ausim suffragari; rem tamen ut accepi, sic retuli. Licentiatu Alfonso de Hoyo, Vicarius Parochi in Tordelaguna, in sua juventute patiens molestum conflictum cogitationum, non tam mundarum quam suus ordo statusque exigebant, magna cum devotione ad eremitorium venit, dictaque ibidem Missa sumpsit de sepultura Sanctæ, supplicans ut animæ suæ quies, cogitationibus munditiis optata redderetur : quod continuo impetrans per ejus intercessionem, grandi miraculo tam subitam in se mutationem attribuit.

24 Pater Fr. Joannes de Arias in monasterio Matris Dei, Ordinis S. Francisci, Tordelagunæ, febris continua et gravi morbo in vitæ discrimen adductus, ac sacro Viatico mature munitus, cum ex illius loci medico Doctore Escobar intellexisset certe se moriturum; spem omnem in B. Maria reposuit; suamque erga illam officia, quibus ossa ejus de terra levari et sepulcrum fornice desuper ducto ornat, affectuose commemorans; addidit, quod si revaleretur, præhabita Prælatorum sui Ordinis licentia, in ejus eremitorio vitam deinceps duceret solitariam more Tertiariorum sui Ordinis. Hoc voto nuncupato, perfusus insolita mentis lætitia, etiam corpori sensit multo esse melius : atque intra triduum surrexit de lecto, mensibus tribus post inventionem sacri corporis. Fama autem hujus inventionis cum in oppidum Baytagum deferretur, pervenit ad aures Didaci de Cortavilla y Sanabria, pharmaceutici Madritensis, istic cum patre suo Philippo ad artis suæ exercitium commemorantis, ætatis anno vigesimo tertio, et febris gravissima laborantis. Hæc vero cum timeretur convertenda in pestem maculosam, commendavit se precibus illius Sanctæ, cujus Reliquias se visitaturum, et oblatione aliqua honoraturum vovit. Vesper erat cum hoc ageretur : et mox levius se habere, haud parvo cum animi solatio, sensit; postridie vero incolumis et sanus, cum parentum medicorumque admiratione, surrexit de lecto.

25 D. Gregoria de Isuendi, uxor Francisci Rodriguez de Salsedo, Procuratoris Consiliorum Regiorum et civis Madritensis, paulo ante quam Madrito Valisoletum transiret Curia, id est sub annum mpxix, tribus continuis diebus tantis molarium cruciatibus patiebatur, ut a statu mentis dimovendam se crederet. Tandem remedii et consilii inops (nam plura in vanum tentarat) acceptam aliunde Sanctæ Reliquiam genæ suæ admovit, salutationem Angelicam recitans : et momento temporis liberata a malo, nullam quietis partem relinquente, immunis deinde ab eodem mansit per annos octodecim; ideoque non dubitavit, quin tam subita et certa curatio, superioris ordinis quam naturalis esset. Catharinæ de Baroana maritus Joannes de Escalona chirurgus, ex nato sibi dextro in genu carbunculo, biennium totum decubuerat ager anno mpxviii, aliis chirurgis

medicisque nequidquam tentantibus eum curare, D cum magna rei familiaris jactura, plus quam bis mille ducatorum impendio exhaustæ. Tandem Doctor Roman genu ipsum aperuit, usque ad juncturam tibie : sed nec hoc profuit. Considerans ergo uxor pia laborum ac sumptuum magnitudinem, prostravit se in genua ante eas, quas domi habebat Sanctorum imagines, Sanctam Dei famulam nominatim implorans, ut una cum S. Isidoro opitulari dignetur marito sic afflicto. Cumque id sæpius non sine devotis lacrymis faceret, anno post sectionem prædictam transacto, eidem supplicationi de more insistens; audivit vocem dicentem sibi, Assurge mulier, quia cito sanabitur maritus tuus. Sciebat illa, neque ex sua neque ex vicina domo quapiam ad aures suas allabi potuisse vocem hujusmodi; proinde certo persuasa ipsam esse de cælo, hilaris ascendit ad mariti cubiculum; et animo bono esse, ac fiduciam, ex Sanctorum Isidori atque Mariæ meritis, concipere jussit; nihil revelans de voce quam audierat : ille vero melius habere incipiens, priusquam annus ab ea die ductus efflueret, sanus omnino factus est.

26 Anna de Rojas, multum devota Dei famulæ præfatæ, maritum habebat Franciscum Sanchez tonsorem Madritensem, perquam pie affectum S. Isidoro. Hic cum anno mpxvii continua febris laborans, extremisque munitus sacramentis jaceret a medicis derelictus; accidit ut in ipso quo mors expectabatur articulo, domum ejus transiret aliquis ex iis, qui circumferentes imaginem S. Isidori solent elemosynas colligere, illius honori impendendas; cuique eam infirmus quotidie dare solebat ex voto, ex eo scilicet tempore, quo haustu salutaris aquæ ipsius tertianam pertinacem molestamque diluerat. Hominem ergo advocat Anna, imaginem petit defertque marito, monens ut beneficii prioris memor nunc quoque concepta erga Sanctum fiducia imaginem ejus lateri dolenti inponeret; moxque egressa cubiculo est, lacrymas ultra continere non valens. Tum vero recordata mœroris et afflictionis quam habuit Sancta, unicum filium suum submersum inveniens; cepit per eum ipsum dolorem supplicare, ut quæ hujus consors jam esset in periculo mariti, fieret etiam in ejus recuperata salute particeps; audii, quod ex prædicti filii resurrectione hauserat; identidem invocans S. Toribiam, hoc enim ipsi nomen esse tunc arbitrabatur, itaque appellare eam solebat. Hinc ad maritum visendum reversa, placide reperit dormientem, sub imagine imposita illi lateri, unde procedens dolor omnem quiescendi facultatem abstulerat infirmo, remedio unctionum et cataplasmatum nullo valente eam reducere. Expectatus autem ille sanum atque incolumem sese reperit. Miraculo id factum comprobavit Vicarius Madritensis, et utrique Sancto conjugii videtur posse attribui sanitas, tam insperata tamque solida; ut qui antea solebat quotannis agrotare mortaliter usque ad desperationem medicorum, exinde semper recte valuerit.

27 Modicum de sepietro Sancte devote acceperat D. Francisca de Medina, per eamque geminum beneficium retulit. Nam eadem pectori admota sedavit dolorem cardiacum gravem, qui neque quiescere neque respirare citra difficultatem sinebat; deinde cum colica passione tanta torqueretur, ut extra mortis periculum se non esse crederet; ipsam terram parti dolenti applicans, intra quadrantem horæ liberatum se gavisâ est. Nicolaus de Medrano, suæ Majestatis minister, Madritum reversus ab itinere Valentino, ex nuptiis Regiis celebratis an. mpxix, gravim paralyticum morbum incurrit, qui os distortit et auditum sustulit, febris continua comitatus. Ad hunc P. Fr. Dominicus de Mendoza capsam attulit,

EX PRO-
CESSIBUSE
febris tertiana,continua
ad mortis
discrimen,

dolor pectoris,

colica passio,

paralysis,

EX PRO-
CESSIBUS.

*erysipelas
et angina :*

*juratur
mergenda,*

A in qua caput servæ Dei fuerat custoditum ; et infirmus eidem caput brachiumque devote inseruit, osque et auditum sibi restitutum ipso momento testatus est, commodè loquens ut antea : brachium etiam cœpit attollere, ac denique morbo omni liberari. Didacus de Ledesma vexillifer, ex Cervera de Aguilar diœcesis Calagurritanæ, stipendia merens sub Comite de Lemos, anno mdcxvi initium Octobris maculosa peste contactus simul et erysipelate, cum ad priora mala etiam accessisset angina, septimo morbi die munitus extremis est, ita iubente Doctore Cespedes. Septiduo vero post, ex consilio P. Fr. Dominici præd cti, sancto beatorum conjugum pari se commendavit ; et eodem die non mediocriter relevarius, totus intra quinque dies convaleuit.

28 Præter jam dictos testis alius narravit, quomodo mulier quædam ex Lozoya, quam pannos lavantem abstulerat suffocandam solito impetuosior

fluvius (quem Xaramam fuisse credo) invocata Dei D famula fuerit a mortis periculo liberata. Deinde Fr. Thomas de Peralta, Ordinis Prædicatorum, dixit ; cum se quodam meridiano tempore aggravatum plus solito sentiret catarrho, qui sibi Confessario monachorum S. Catharinæ Senensis ex laboriosis Hebdomadæ sanctæ functionibus remanserat ; et accedente ad prius malum febre, privatum cibi potusque appetitu ac debilem valde, vim sibi intulit ut comederet aliquid. Sed brevi post colicos dolores tantos habuit, ut nullam in lecto vel extra requiem inveniens, propter pressuram Confessionem peteret, velut jam jam moriturus. Hac occasione in cellam ejus ingressus alius Frater quidam, monuit ut S. Mariæ se commendaret : quo facto mox surrexit sanus, gratias magnas Sanctæ referens : nam eosdem dolores antea sæpe passus, pluribus diebus sustinuerat, qui nunc vix ad horam duraverant.

*atque
variis mor-
bis laborans.*

DIE DECIMA SEXTA MAJI.

SANCTI QUI XVI KALENDAS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Peregrinus Episcopus Martyr Autissiodori in Gallia.
S. Peregrinus, S. Herculanus, } Martyres Anconæ in Piceno.
S. Flavianus, } Martyres in Aprutio.
S. Valentinus, } Martyres in Isauria.
S. Damianus, }
S. Aquilinus, }
S. Victorinus, }
S. Heraclius, }
S. Paulinus, }
S. Menserimus, seu Maneremus, } Martyres.
S. Diocletianus, seu Dijudicianus, }
S. Mengenes, } Martyres Ephesi in Asia.
S. Gaianus, }
S. Iduinus, }
S. Vincentius, }
S. Niderunus, }
S. Herelus, }
S. Menerus, }
S. Paulus, } Martyres Cortonæ in Hetruria.
S. Paulus alter, }
S. Aquilus, seu Aquilinus, }
S. Moxorgus, }
S. Gaius, }
S. Felix, } Martyres Uzali in Africa.
S. Gennadius, }
S. Papylinus, Martyr apud Græcos.
S. Fortis, Episcopus et Martyr, Burdegalæ in Aquitania.
S. Victorinus, Martyr in territorio Bituricensi.
S. Abdiesus Episcopus, Sancti Presbyteri xvi, Sancti Diaconi ix, Sancti monachi vi, Sanctæ Virgines vii, S. Abdas Episcopus, Sancti Presbyteri, Sancti Diaconi, Sanctæ Virgines, } xxviii

S. Eupuria, Virgo Cajetæ in Latio.
S. Hilarius Episc. Papiensis in Italia.
S. Rosius seu Rossius Episcopus Afer Confessor, in diœcesi Campaniæ Suessana.
S. Maxima, Virgo, Callidiani in Foro-juliensi Provinciæ diœcesi.
S. Carentocus, seu Cernatus, Abbas in Wallia et Hibernia.
S. Neadius Thaumaturgus, apud Græcos.
S. Fidolus Presbyter, Abbas Treceis in Campania Gallicana.
S. Germerius, Episcopus Tolosanus in Gallia.
S. Emanus Presb. } Martyres in agro Carnotensi.
S. Maurilius, }
S. Almarus, }
S. Brendanus seu Brandanus, Abbas Cluainfertensis in Hibernia.
S. Domnolus, Episcopus Cenomanensis in Gallia.
S. Honoratus, Episcopus Ambianensis in Gallia.
Sancti Quadraginta quatuor, monachi Sabaitæ, Martyres in Palæstina.
S. Regnobertus Episc. } Bajocæ in Normannia.
S. Zeno Diaconus, }
S. Alnobertus, sive Aunobertus, Episcopus Sagiensis in Normannia.
S. Petrus Martyr Constantinopoli in Blachernis.
S. Adamus, Abbas Firmii in Piceno.
S. Franconæus, monachus in diœcesi Nivernensi in Gallia.
S. Gentius Solitarius, Bausseti in Carpentoractensi Galliæ diœcesi.
S. UBARDUS, Episcopus Eugubinus in Umbria.
B. Simon Stock, Ordinis Carmelitarum Prior Generalis, Burdegalæ in Aquitania.
B. Franciscus Senensis Ord. Servorum B. Mariæ, Senis in Hetruria.
B. Joannes Nepomucenus, Canonicus Presbyter, Martyr, Pragæ et Nepomuci in Bohemia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Candida, Virgo Martyr in Hispania, ab Higuera ad hunc diem refertur, de qua nihil aliud occurrit præter illa, quæ inter Prætermisos diximus xv Martii.
S. Alexander, Episcopus Hierosolymorum, refertur in MSS. Menæis Ambrosianis et aliis, uti et Menæis excusis. Acta dedimus xviii Martii.
S. Winebandi Abbatis aliqua memoria Translationis refertur a Nicolao des Guerrois de sanctis Trecensibus, et in aliquo MS. Chamberiensi. Putam ejus dedimus vi Aprilis.

S. Georgius, Episcopus Mitylenæ, refertur in MS. Græco Synaxario et aliis MSS. Nos Acta ejus dedimus vii Aprilis.
Tricius, Episcopus Antissiodorensis et Confessor, memoratur in Martyrologio Coloniae et Lubecæ an. 1490 excuso, item apud Grevenum et Canisium, et in MS. Carmelitano quod Coloniae adservatur. Fuit S. Tetricus Episcopus Antissiodorensis, sed Martyr, cujus Acta dedimus xii Aprilis.
At Tricius, Episcopus et Confessor in Scotia, refertur in MS. Florario Sanctorum. Henricus Fitz-Simon

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 102 **

- Simon inter Sanctos Hibernos collocat ad hunc diem Tricium, et citat Martyrologium Anglicanum: verum in nulla ejus editione reperitur nomen Tricii. Deest etiam in Martyrologio Hibernico Tamlactensi.*
- S. Turibius, Episcopus Legionis in Hispania, refertur a Ferrario, citatis Tabulis Ecclesie Legionensis. Verum quia nullus inter Episcopos Legionenses traditur extitisse Turibius, videtur ibidem coli S. Turibius Episcopus Asturicensis, relatus xvi Aprilis.
- SS. Columbanus, Eustasii et Waldeberti translatio sive elevatio celebratur Luxorii, ex quibus colitur Columbanus xxi Novembris, Nos vitam S. Eustasii illustravimus ad diem xxix Martii et S. Waldeberti III Abbatibus ad diem ii Maji.
- SS. Concordius Diaconus, Jovinianus Subdiaconus, et Alexander, aliis Januarius Lector, referuntur a Galesinio, Causio, Ferrario. De his agimus infra in Actis S. Peregrini Martyris et Episcopi Antissiodorensis, cui Socii fuerunt adjuncti. At pro Concordio legitur Corcodemus, et seorsim colitur iv Maji.
- Uti S. Jovinianus, a Joviano non satis distinctus v Maji.
- Alexander, loco Joviani in Actis S. Peregrini relatus, memoratur in Actis S. Germani Antissiodorensis xxxi Julii.
- SS. Florentius et Diocletianus, Martyres Auximi in Piceno, memorantur in variis MSS. et apud Galesinium et Bedam supposititium, uti indicamus ante illorum Acta xi Maji.
- Poemenia, mater S. Alexandri Martyris ut Sancta indicatur in Gynæceo sacro Arturi. Ejus Acta continentur in Vita S. Alexandri filii xiii Maji.
- B. Magdalena, Virgo Ordinis S. Augustini, Novocomi in monasterio S. Andreæ Brunati, tamquam hodie mortua vel deposita, refertur in Novocomensi Martyrologio: sed eam moniales suæ, post translatum ad ecclesiam S. Juliani corpus, colunt, quando de ea egimus, xiii Maji.
- B. Ægidius Lusitanus, Ordinis Prædicatorum, refertur in Martyrol. Hisp. Tomaji Salazar. Vitam dedimus xiv Maji.
- SS. Petrus, Andreas, Paulus et Dionysius Martyres memorantur in MS. Casinensi, Item Andreas et Paulus in Catalogo generali Ferrarii et Menologio Græcorum. Pro Dionysio aliis est Dionysia, et simul eorum Acta dedimus xv Maji.
- S. Timotheus et septem Virgines, in Sirmio passi, proferuntur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso, et apud Galesinium. Nos de his egimus die præcedenti xv Maji.
- SS. Cassius et Victorinus Martyres apud Arvernos celebrantur in MS. Martyrol. Carmelitano Coloniae adservato, et apud Maurolycum, apud alios pridie xv Maji.
- SS. Simeon, Isaacius, et Eaclesoes, Martyres in Perside sub Sapore Rege. referuntur in Menais Græcis. Acta dedimus xv Maji.
- S. Simplicius Presbyter, Martyr in Sardinia, indicatur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso et a Galesinio. De eo egimus xv Maji.
- S. Rosula Martyr inscripta est Martyrologio Galesinii et alteri sub nomine Bedæ. De eo etiam egimus xv Maji.
- S. Peregrinus, Episcopus Martyr Interamnæ, apud Ferrarium, Ughellum et Jacobillum: sed alia nulla ejus extante vetustiori notitia, ac ne corporis quidem parte ulla; omnino putamus. Italica Interamnæ perperam attribui, id quod de Interamno Gallico legatur in actis S. Peregrini Episcopi et Martyris Antissiodorensis, a quo diem hunc auspicamur.
- S. Theobaldus, Episcopus Eugubinus, indicatur in

VIDE UT SUPRA
NOT. 103**

VIDE UT SUPRA
NOT. 104*

- MS. Florario et apud Grevenum. Est is S. Ubal-
dus, de quo hoc die agimus.
- S. Adalbertus sive Anobertus Episcopus Suessio-
nensis, refertur in Fastis monasterii S. Medardi
Suessionensis. Dubium nobis est num sit S. Anno-
bertus Episcopus Sagiensis, uti infra ad hujus Vi-
tam dicimus.
- Ecclesie S. Mariæ Majoris dedicatio in Hierosoly-
mis, indicatur in Martyrologio parvo, sed valde anti-
quo Trevirensi monasterii S. Maximini, quod propter
antiquitatem indicare volumus.
- Moyses et Clemens Confessores, Episcopi Treviren-
ses, indicantur in adjunctis notis Carthusiæ Bruxel-
lensis ad Grevenum. Apud Browerum lib. 2 Anna-
lium Trevirensium traditur Clemens creatus circa
an. 173, eique successisse circa an. 190 Moyses.
Ceterum de eorum Veneratione Ecclesiastica nihil
suggeritur.
- Fidmanius et Fidgus seu Fidgusius, fratres germani,
referuntur a Colgano in Appendice ad vitam S.
Colmani 3 Februarii cap. 2. et dicuntur ambo coli
hoc 16 Maji, prior Ratheniæ, alter in Gloscarn.
Prior in MS. Tamlachtensi appellatur Fidmannius o
Suanaici; abnepas Suanaici habitus dicto cap. 2, ubi
eorum majores per 8 generationes deducuntur ad Fia-
chrum filium Regis Hiberniæ.
- Macclarius, Abbas Benchorensis in Ultonia, indica-
tur in MS. Tamlachtensi et apud Colganum, nota-
tione 24 ad vitam S. Mochnæ 30 die Martii, citatis
4 Magistris asserentibus anno 643 obiisse. Carne-
chus de Tulen profertur in dicto MS. Tamlachten-
si, ejusque creditur mentio fieri 27 Martii in Vita S.
Corbmaci cap. 17 apud Colganum, qui addit tempore
S. Patricii floruisse, et coli in ecclesia Tulensi in
Media.
- Ernanus filius Aidi in dicto MS. Tamlachtensi adjun-
gitur. Colganus 6 Januarii ad vitam S. Dumani
Episcopi asserit hunc floruisse in Ultonia circa
annum 660 et obiisse 16 Maji: et referri in fastis
Hibernicis.
- Fintanus de Cluain-Cruaich refertur in MS. Tam-
lachtensi, et a Colgano 17 Januarii in Appendice
ad vitam S. Finiani Abbatibus de Cluain-Ednach
cap. 1: ubi 24 Sanctos Fintanos enumerat.
- Duthractus de Lietb-druiin, } indicatur in dicto MS.
Findchadus Episcopus, } Tamlachtensi, de qui-
Mochamalius, } bus nihil certi alibi
reperimus.
- Benthos Confessor indicatur in dicto Menologio Ca-
merarii, de quo alibi nihil legimus.
- SS. Fridolus et Peregrinus referuntur in Catalogo
Sanctorum Hiberniæ a Fit-Simone edito: sed vi-
dentur perperam ex Sanctis Gallicanis assumpti:
inter quos hoc die colantur S. Fidolus, hic Fridolus,
Presbyter et Abbas Trecentis; et S. Peregrinus,
Episcopus Antissiodorensis Martyr.
- Dubliterius, Abbas Finglassre in regione Muscraige
in Mononia, refertur in MS. Tamlachtensi et aliis,
apud Colganum 16 Martii in Notis ad vitam S. Ab-
batiæ num. 24.
- Avrianus, } inscripti sunt Martyrologiis Tamla-
Victoria, } chtensi in Hibernia, quod indicamus
Basilla } ad ulteriorem notitiam.
et alii xii
- Isidorus, Episcopus Trechas, indicatur cum titulo
Sancti a Maurolyco: sed apud Trecentenses non fuit
Episcopus, uti etiam observant Ferrarius.
- Eusebius, Pamiani, et Vincentis in vico Bagico me-
moria adscripta ad Grevenum a Carthusia Bruxel-
lensi. Quæ addimus, necdum legimus.
- Wilhelmus, Episcopus Malmesburiensis in Anglia,
cum titulo Beati adscriptus Greveno adservato in
Carthusia Bruxellensi. Malmesburium, non civitas,
sed

- sed monasterium est : an in eo aliquis Episcopus Sanctus obierit, inquirant Angli. Nobis non liquet.
- Domni Nicolai Papæ tertiæ sanctæ in memoriæ, translatio corporis in monumento novo, inscripta est *MS. Martyrologio S. Petri in Vaticano.*
- Eustachius Abbas de Hemmerode, Visitator cœnobii Heisterbachensis, Ordinis Cisterciensis, memoratur a Cæsario lib. 7 cap. 20. et 21, et proinde cum titulo Beati indicatur ab Henriquez, Chalemoto, Bucerino.
- Everardus ex Archidiacono Lingonensi ad Ordinem S. Dominici assumptus, in eo mortuus anno 1221, refertur in Anno sancto Ordinis Prædicatorum et Beatus Pater appellatur. Res ejus gestas ad dictum cap. 9 deducit Malvenda. Adfuit morienti B. Jordanus 2 Generalis in ejus Vita 13 Februarii num. 91 verbis hujus læta ejus mors describitur.
- Gonsalvus a Turcis occisus, }
Joannes Focaldus in Gallia an. 1472, }
Pacificus in Piceno an. 1559, }
Angela a Verveto Cæsaraugustæ sec. 16, }
lati cum titulo Beati in Martyrologio Franciscano Arturi, et Angela etiam in ejus Gynæceo. De Pacifico agens Gonzaga part. 2 in conventu S. Martini Rocæ contratæ qui est 20 Provinciæ Marchiæ, refert concursum populorum toto quo inhumatus stetit biduo ad ejus venerationem, quibus inquit ejus beatitudo certissima est : nunc autem qualiscumque certitudo ita e populorum eorundem animis erant, ut qui jam est ibidem Guardianus in hæc verba responderit, interrogatus anno 1678. Hoc quidem in Conventu est sepultus, verum quo loco omnino ignoratur : hujus indagandi causa diligentiam adhibui non vulgarem, sed rescire nihil potui : nulla ejus narrantur miracula, nulla superest in vulgo veneratio, a quo nec nominatur quidem. Intellige ergo, lector, quam merito non fidamus Arturo, nihil distinguere solito, et sæpe rix ab uno auctore cum aliquo virtutis elogio nominatos Beatitatis titulo liberaliter solito insignire, die a se definito.
- S. Possidonius colitur ut Patronus Mirandulæ et per Rhegiensem diocesim, et memoratur a Ferrario in utroque Catalogo. Verum, quia idem fertur fuisse discipulus S. Augustini et Episcopus Calamensis, eundem, uti colunt Canonici Regulares Lateranenses et Eremitæ Augustiniani, referemus xvii Maji.
- SS. Justus Episcopus et Clemens Fratres Volaterræ vitam sanctam perfecto termino concluderunt. Ita *MS. Florentinum Senatoris Strozzi.* Alii eos celebrant. v Junii.
- S. Bernardus, eremita in monte-Jovis memoratur a Greveno et Molano in Auctario Usuardi, item a Cunisio, Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, Henriquez, Ferrario, Saussay in supplemento. At mortuus est, quando ejus varia Acta erunt danda xv Junii.
- Margarita Virgo, inserta additionibus Carthusiæ Bruxellensis MSS. ad Usuardum : eadem forte quæ dicitur S. Bernardo desponsata, sed Gratianopoli sanctimonialis facta, cum titulo, Beatæ inscripta est *Gynæceo sacro Arturi du Monstier.* Acta ejus inserta sunt *Vitæ dicti Bernardi* xv Junii.
- S. Gundulphus Martyr colitur Cracoviæ in Polonia, additur esse, qui Episcopus in pago Bituricensi in *Martyrol. Romano,* sed xvii Junii.
- S. Albani Martyris in Britannia translatio indicatur in *Martyrol. Anglicano :* dies natalis est xxii Junii.
- S. Exuperius, Episcopus Bajocensis, indicatur in *Martyrologio Leodii* anno mdcxxiv *Gallice excuso.* Dies natalis est i Augusti.
- S. Peregrinus, Regis filius, inauditorum miraculorum opifex, in Apennino inter Lucam et Mutinam a lxiv Flaminia aut Emilia Episcopis elevatus, inscriptus est *Menologio Scotico Dempsteri.* Peruna testa Ferrario in propria Ecclesia colitur i Augusti.
- B. Albertus, monachus Vallumbrosanus in Italia, cum titulo Beati indicatur a Wione, et hunc secutis Dorganio, Menardo, Ferrario, Bucelino. Eudocius Locatellus lib. 2. *Historiæ Vallumbrosanæ* eum laudat, asseritque inter Beatos haberi, quorum scilicet dies natalis ignotus in Ordine, quemadmodum scripto particulari sumus edocti. Nos vero in Vallumbrosano monasterio existentes anno 1662, vidimus altare, in quod plures hujusmodi Beatorum Reliquiæ, ex loco ubi prius jacerant elevatæ, anno 1604 translatae sunt, de quibus ibidem accepimus processum authenticum, et in hoc etiam B. Albertus nominatur. Itaque de his omnibus decrevimus agendum nobis esse, ipso quo dicto Translatio facta est die i Augusti.
- S. Peregrini corpus in ecclesia Vaticana, quia nuper credi coepit esse Antissiodorensis Episcopi et Martyris, a Carolo Magno allatum Romam ad S. Leonem Papam III, ideo ibidem hodie colitur cum officio de Martyre Pontifice : sed quia Oratorium S. Peregrini ante Leonis hujus tempora Romæ fuit, omnino credo ex Romanis Martyribus unum esse, ac verosimiliter eum, ejus ibidem gloriosa passio inscribitur *Martyrologiis* ad diem, quando ejus et sociorum Acta dabimus xv Augusti.
- S. Rusticus seu Martiæ Abbatissæ Translatio indicatur in *MS. Adonæ Regiæ Sueciæ.* Natalis ejus celebratur xvi Augusti.
- SS. Theognius, Agapius et Pistus Martyres indicantur in *MS. Synaxario Græco :* et iterum ibidem atque in aliis Menæis cum *Martyrologio Romano* xxi Augusti.
- Duodecim Fratrum Martyrum Translatio memoratur in *MS. Antuerpiensi S. Michaelis.* Videntur intelligi xii Fratres Beneventi passi, quorum dies natalis est i Septembris.
- S. Aygulphi Abbatis Lerinensis et Sociorum monachorum Martyrum translatio, ab Amaruntum insula ad Lerinum, celebratur in antiquis MSS. *Breviarii Lerincusibus* apud Vincentium Barulini, Menardum et Saussayum. Dies natalis est in Sept.
- S. Zacharias Propheta, undecimus inter Minores, refertur in *MS. Synaxario Græco.* Colitur a Lotinis vi Septembris.
- S. Euphemie celebritas ad Navale portus Constantinopoli ob sanctam virtutem, seu miracula, indicatur in *MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitane et Menæis.* Meminit trium Ecclesiarum Constantinopoli ad honorem S. Euphemie erectarum Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis, de quibus agi poterit ad diem ejus natalem xvi Septembris.
- S. Gerardus Morisennus, Episcopus ac monachus, martyrizatus in Ungaria, refertur in *MS. Calendario Benedictino.* Colitur xxiv Septembris.
- Terentii, Episcopi civitatis Metensis. Translatio corporis, inscripta est MSS. *Breviario nostro, Martyrologio Montis-Sancti, et Florario,* item Auctario Greveni. Dies natalis est xxviii Septembris.
- Odranus Sacerdos indicatur in *MS. Tamblachtensi.* Videtur esse cognomento Sapiens, filius Maccrathæ, Abbas de Leitter Odhrain in Muscragia, apud Colganum 8 Martii in *Appendice ad Vitam S. Senani* cap. 3, ubi asserit potissimum coli ii Octobris
- Poncía Virgo, et post matrem suam Petronillam Abbatissa sanctimonialium de Alba-petra, in Arvernina, cum titulo Beatæ indicatur a Chrysostomo Vander Sterre in *Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis,* et Arturo du Monstier in *Gynæceo sacro.* At Joannes le Paige conjungit Vitam genitoris Gilberti, funditoris cœnobii Novem-fontium, nunc

- nunc ob eo S. Gilberti, dicti, et Petronillæ uxoris et Panciæ filiz. et illius exemplo Saussayus in Martyrol. Gallic. ad diem iii Octobris.
- SS. Placidi et sociorum ejus Martyrum Ordinis S. Benedicti translatio, ex veteri ecclesia in novum Sacellum Messanæ. anno 1388 facta, indicatur ab Octavio Cajetano. Ferrario, Menardo, Bucelino, uti et S. Flavia ejus soror in Menologio Virginum Lahierii. Dies eorum natalis celebratur v Octobris.
- S. Marsus Presbyter Confessor, socius S. Peregrini Episcopi et Martyris in fide Autissiodori prædicanda, ibique mortuus vii Junii, per ignorantiam dici hoc, quo S. Peregrinus colitur, memoratur a Galesinio, Ferrario et Canisio. Saussayus maluit eorum catalogo inserere, quorum dies nescitur. Colitur ipse Essendiæ in Westphalia, quo corpus translatum, vi Octobris.
- S. Clara. Virgo et Martyr ex Ursulanis, colitur in cœnobio B. Mariæ de Gaudio juxta Compendium, ubi sacra ossa coruscant miraculis: item in Parco Dominarum colitur in feriis Pentecostes, quo caput ejus priori cœnobio translatum est. Ita Chalemotus in Serie Sanctorum Cisterciensis Ordinis. De Ursulanis omnibus statuimus agendum esse xxi Octobris.
- Aquilinus Episcopus Coloniz Agrippinæ, qui B. Ursulam sepelivit, cum titulo beatæ memoriæ indicatur a Greveno et Canisio. Gelenius Beatum appellat, ejusque commemorationem hodie fieri ait

- propter S. Aquilinum Martyrem in Isauria. De eo agendum erit ad Vitam S. Ursulæ xxi Octobris.
- S. Moderamus, Episcopus Redonensis, inscriptus est Kalendario Breviarum Dolensis, excusi anno 1519. Hinc Ferrarius in Catalogo Generali, Menardus et Bucelinus in Menologiis Benedictinis, Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani, eundem hodie retulerunt. Colitur autem ipse in sua ecclesia Redonensi xxii Octobris.
- S. Judas Apostolus, frater S. Jacobi Apostoli, inscriptus est MS. Synaxario Græco: de quo agendum erit xxviii Octobris.
- S. Remigius, Episcopus Lugdunensis, indicatur in Catalogo generali Ferrarii. Verum mortuus est die, quo colitur, xxviii Octobris.
- Boetius, cujus nomen erat Bregbesachus filius Bronnii, indicatur in MS. Tamlichensi. Vultur esse qui lib. 1 Vitæ S. Colombæ Abbatis, auctore Magno o Donello, vocatur Beotius filius Bronaig, et dicitur a Colgano coli vii Decembris.
- Raynaldus, Abbas quartus Archimonasterii Cistercii, refertur ab Henriquez, Chalemoto et Bucelino. At Maurique ad an. 1151 num. 3 asserit obisse et inscriptum esse Martyrologio Cisterciensi ad diem xvi Decembris.
- S. Theodorus monachus, discipulus S. Pachomii in Ægypto, memoratur a Græcis in Menais excusis et manu exaratis De eo occasione Magistri egimus xiv Mart. Ast in Martyrologio Romana commemoratur die xxviii Decembris.

DE S. PEREGRINO MARTYRE, EPISCOPO AUTISSIGDORENSI IN GALLIA.

G. H.

SEC. III

Cultus sacer:

Autissiodorum urbs Galliz Episcopalis ad Icaunam flumen, in hodierno Burgundiz Ducatu, vulgo Auxerre, olim Autricus dicta est, unde et mons Autricus urbi adiaceas variis ejus Episcopis sepulturam præbuit. Primus eorum fuisse creditur et habetur S. Peregrinus, a S. Sixto Papa eo missus, qui annuntiatum a se Christi Evangelium sanguine fuso Martyr confirmavit. Ejus sacram memoriam celebrant ad hunc xvi Maji, omnia passim Martyrologia Latina, etiam antiqua Martyrologia Hieronymiani apographa his fere verbis: In Autissiodorensi, vico Baiaco, passio S. Peregrini, Episcopi primi civitatis ipsius. Quæ fere eadem leguntur apud Rabanum, Adonem, Notherum, et in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi, et sunt forsitan Flori in additamentis Bedæ. Usuardus ista habet: Apud Autissiodorum B. Peregrini Martyris et Episcopi primi civitatis ipsius, qui capitali sententia mulctatus, coronam meruit sempiternam. Eadem leguntur in hodierno Martyrologio Romano, interpositis hisce, quod a B. Sixto Papa in Gallias cum aliis Clericis missus prædicationis munus explevit. Omittimus alia ex Actis desumpta elogia, ex quibus longiora sunt in quodam antiquo MS. Reginz Sueciz, quod videtur apud Fuldenses aut alicubi ad Rhenum esse conscriptum: item in MS. Adone Ecclesiæ Marinorum et Leodiensi monasterii S. Laurentii: nec non apud Saussayum in Martyrologio Gallicano. In Ecclesia autem Cornotensi colitur hoc die S. Emarus Martyr cum Commemoratione S. Peregrini Episcopi et Martyris. Wandelbertus vero, per aliquem forsitan errorem, ad xvii Maji sive xvi Kalendas Junii, eundem inscripsit Metrico sua Martyrologia.

2 Acta Vitæ et Passionis S. Peregrini habuimus in quomplurimis vetustis et optimæ notæ codicibus MSS. scilicet Andemaropolitano. Aroasiensi et Trevirensi S. Maximini: ex Bellovacensi etiam a Petro Floreto sub-

misso: et in duplici Reginz Sueciz e codicibus signatis numero 13 et 569, item in illustri quodam Legendario nostro. Eadem denique ex Compendiensi codice submisit anno MDCLXVI Ludovicus Nicqueus Cælestinus Snessionensis: omnia autem contulimus cum iis quæ edidit Philippus Labbe tomo 1 Novæ bibliothecæ pag. 526 et sequentibus. Eadem sed contracta sunt in pervetustis Breviariis Ecclesiæ Autissiodorensis, nobis donata a Petro le Venier Penitentiario Ecclesiæ ejusdem, cujus benevolentiam ipsi Autissiodori anno MDCLXII experti fuimus, ejusque illustrem bibliothecam admirati. Aliud nos Vitæ compendium, a Petro Calo confectum, descripsimus Romæ: quod plene idem extat apud Vincentium Bellovacensem lib. 10 Speculi historialis cap. 75, et paucis mutatis in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris. At ipsum magis contractum habet Petrus de Natalibus lib. 5, cap. 5, ex quibus aliqua de Translatione corporis ejus damus. Extat Historia Episcoporum Autissiodorensium a memorata Philippo Labbe eruta, et in eadem Nova bibliotheca excusa: quæ de S. Peregrino ita incipit: S. Peregrinum B. Sixti, Apostolicæ Sedis Primatis, intercessionibus simul et meritis consecratum Episcopum, textus Passionis ipsius scire cupientibus fideliter educet. Subjunguntur deinde varia de persecutionibus Christianorum in Gallis, ac potissimum quas passi sunt Autissiodori sub Aureliano Imperatore SS. Priscus ejusque socii, quorum Acta martyrii damus infra xxvi hujus mensis Maji. At tandem compendium Vitæ et passionis S. Peregrini subnectitur.

3 Tempus hujus missionis ac martyrii diversum assignatur. Ac primo supra relatus Vincentius Bellovacensis, indicato cap. 75 libri 10, simul collocat in titulo Passionem S. Sixti Papæ 1 et Peregrini Autissiodorensis, et in textu addit Hadrianum Cæsarem, cujus in reliquis apographis non fit mentio. Dedimus ad diem

ex Breviario Autissiodorensi,

F Vitæ compendia.

Missus juxta nonnullos a Sixto 1.

A VI Aprilis Acta S. Sixti I Papæ, diximusque eum obiisse Martyrem sub Hadriano Imperatore, anno Imperii IX, Christi CXXVI. Bellovacensem more suo secutus est Antoninus in Chronico par. I tit. 7 cap. 5, et utrumque Baronius ad annum 142 ann. 12. Franciscus Bosquetus lib. 2 Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ cap. I asserit dici, a Sixto primo in Gallias missos Peregrinum, qui sedit Autissiodori; Genulphum, qui Cadureis; at hunc tribui Sixto II, fortassis etiam et illum oportere. *Certe antiquissima Acta ex MS. S. Maximini S. Peregrinum missum trahunt temporibus Valeriani et Gallieni, sub quibus præfuit Ecclesiæ S. Sixtus Papa II ab anno CCLV, usque ad VI Augusti anni CCLVIII, uti diximus in nostro Commentario de primis Pontificibus Romanis ante totum I Actorum mensis Aprilis. Eodem modo Historia Episcoporum Autissiodorensium sub finem elogii adjungit, ista esse gesta Imperatoribus Gallieno et Valeriano, Æmiliano et Basso Consulibus, id est anno CCLIX, quo Valerianus captus et abductus a pluribus dicitur. Arbitramur autem S. Peregrinum dicto anno non occubuisse Martyrem, sed Autissiodori capisse Christum annuntiare, et superfuisset ad tempora Claudii vel Aureliani, qui sub isto cum plena potestate in Gallias exercitum duxit, ac postea Imperator eodem fuit profectus, sub quo et Probus aliique plurimi sunt Autissiodori martyrio coronati. Alius prædictæ missionis S. Sixti II tribuendæ auctor est Robertus, aut, quocumque nomine appelletur, monachus cœnobii S. Mariani apud Autissiodorum, in sua Chronologia Parisiis anno MDCIX excusa, qui pag. 43 ista tradit: Romæ Stephano martyrium passio, Sixtus, scilicet secundus, in Pontificatum succedit. Hic B. Peregrinum civem Romanum ordinavit Episcopum. Omitto cetera, quæ, inquit, Historia passionis ejus evidenter declarat. En duo testes domestici, qui illud ex antiquis Ecclesiæ Autissiodorensis monumentis censendi sunt hausisse cum ipsis Actis, quæ ob illis describuntur Joannes Monchiaeus Demochares, eumque secutus Joannes Chenu in Catalogis Episcoporum Autissiodorensium, dum aliam videntur tenere sententiam, hanc ultimam stabiliant. S. Peregrinus, inquit, civis Romanus, a Sixto Papa ad Gallias missus, sub Alexandro Imperatore Martyr. Quis enim alius iste Alexander quam Mammææ filius, qui unicus isto nomine inter antiquos Imperatores fuit, assumptus anno CCXXIII, id est post obitum Sixti I annis nonaginta septem, et antequam Sixtus II crearetur Papa, annis triginta duobus? Quid ergo? Viam ostendunt supra citata Acta S. Prisci Martyris, in quibus dicitur Aurelianus Imperator, ferocitatis suæ comites per omnem Galliam transmisisse, et pagus Autissiodorensis in sortem impiissimi Alexandri, sacri lateris Protectoris obvenisse. Hunc ergo Alexandrum, non Imperatorem, sed Protectorem Imperatoris, pro Aureliano Imperatore, cujus jussa exequabatur, nominatum ulicubi Demochares invenerit, pariterque confirmata quæ assignamus tempora martyrii.*

4 Citati ante Demochares et Chenu testantur, corpus S. Peregrini Episcopi Autissiodorensis asservari in monasterio S. Dionysii prope Parisios. Addit Chenu festum translationis celebrari XI Kalendas Septembris. Ad quem diem ista leguntur in MS. Martyrologio Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudicæ: Translatio corporum SS. Hilarii Episcopi et Confessoris, Innocentii Martyris, et S. Peregrini Episcopi et Martyris in Basilica S. Dionysii. Jacobus Brulius in Theatro Antiquitatum Parisiensium pag. 1107 meminit horum sacrarum corporum, asseritque S. Peregrinum esse Episcopum Autissiodorensis. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc XVI Maji post explicatum martyrium S. Peregrini, ista addit: Cujus corpus feris expositum, cum diu mansisset intactum, Angelico monitu a quodam rustico Christiano pro modulo

curatum est, deinde Autissiodorum, postquam procellam in aaram Deus convertit, summo honore delatum. Tandem regali præcepto, ut sacrarium Gallie præcipuum sua oppigneratione ditaret, ad inclitum S. Dionysii monasterium transvectum fuit: ubi cum ipso Galliarum Apostolo et sociis quiescens, condecienti decore asservatur, perennique fruitur suis debita meritis veneratione: *Hæc ibi. Verum paulo aliter refertur hæc translatio a Petro Calo, Vincentio Bellovacensi et in MS. Ultrajectino: ex quibus ista subjungimus, licet in iis appareat aliqua temporum confusio.*

5 Cum ergo ita feris expositus remansisset, ipsa nocte apparuit Angelus Domini quidam rustico Christiano ejusdem villæ, dicens: Surge et junctis curriculo duobus quos habes bobus, accipe corpus servi mei Peregrini, quod illic jacet; et apud Autissiodorum, unde Episcopus fuit, defer. Cumque ille viam se nescire dixisset: Vade, inquit, et ego conducam te. Sic fecit, et sic nutu Dei a media nocte usque ad auroram ambulavit. Summo autem mane iter agentibus obvians, quærebat, si bene Autissiodorum tenderet: et illi mirantes responderunt quod Autissiodorum relinovens, jam ad S. Dionysium prope Parisios propinquasset. Ad hoc ille vehementer admirans processit, divinam expectans voluntatem. Eadem hora vox in dormitorio monachorum S. Dionysii insonuit, dicens: Surgite et occurrere servo meo Peregrino, Autissiodorensi Episcopo, qui venit: et statim sponte concrepantibus signis ecclesiæ monachi excitati occurrentes S. Peregrino, eum solenniter exceperunt, et audito rei eventu, ipsum in capsâ argentea posuerunt. *San-Dionysium monasterium primus fundavit Rex Dagobertus post annum DCXXVIII; nec credibile est tamdiu inhumatum jacuisse sanctum Martyrem: potuit tandem clam sepultus ad usque septimum seculum delituisse, vel etiam multo diutius, donec ejus ossa auferre jussus est rusticus prædictus: potuit in ipso sepulturæ loco, corpori de terra pacatis rebus elevato erectum fuisse sacellum, in eoque suum habuisse cultum; quo erodescente, dignatus sit Deus ex loco desolato transferendum curare sacrum pignus. Quod cum adhuc apud S. Dionysium servetur, nulla verisimilitudine captum est Romæ ante annos pauciores quam centum credi, corpus S. Peregrini Martyris, quod in ecclesia Vaticana habetur, Autissiodorensis Episcopi esse, a Carolo Magno donum ex Francia allatum Leoni III, cujus Pontificatu oportet ut ibidem multo antiquius fuerit oratorium S. Peregrini, quod sacris muneribus ab eo ductum Anastasius testatur. Perosimilius pars insignis Reliquiarum S. Peregrini, ex Galhis a Carolo IV Imperatore allata Pragani anno MCCCXXXIII, dicitur in Diario Pragensis ecclesiæ.*

6 Ceterum quia S. Peregrinus, zelo fidei succensus, vicinam Autissiodoro locum adiit, cultu et templis idolorum celebrem, qui Interamnus dicebatur, hodie fortassis dictus les Iles, id est, Insulæ; Interomnensibus in Umbria data videtur occasio, eum sibi vindicandi, eundemque cum Romano Martyre faciendi, quod testatur Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, post elogium Anconitanorum Martyrum S. Peregrini et sociorum, de quibus infra: sic enim scribit: Hac die Ecclesia Interamnensis S. Peregrinum. Presbyterum Romanum et Martyrem retulit, quem a S. Sixto Papa in Galliam missum ad prædicandum, in itinere Interamnæ prædicasse, oratoriaque construxisse ac cœmeteria; Romamque, postquam Gallos in fide confirmasset, reversum, via Appia martyrio coronatum, et apud S. Petrum sepultum fuisse asserit. Similiter in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, cum scripsisset: Interamnæ S. Peregrini Presbyteri et Martyris,

subdit

L
AUCTORE G. H.

non sine
miraculo

E

Idem cum Ro-
mano Mar-
tyre confusus.

F

et Interam-
næ in Umbria
perpetuum
attribuitur.

at potius a
Sixto II Papa:

venit Autis-
iodorum circa
an. 259,

forsan sub
Alexandro
non Imperato-
re,

sed Protecto-
re lateris
Aureliani
Imperat.

Corpus
translatum ad
monasterium
S. Dionysii

EX MSS.

A *subdit in Notis, cum se accipere ex tabulis Ecclesie Interamnensis, deinde inquit: Passus est Romæ sub Hadriano, ut habent monumenta Ecclesie prædictæ ad nos transmissa, licet Acta in aliquibus cum Actis S. Peregrini Episcopi Antissiodorensis confundantur. Nihil nos causæ habemus cur S. Peregrinum, Romæ cum sociis passum xxv Augusti, alium faciamus ab eo quem ibidem oratorium antiquitus habuisse, nunc perperam cum Antissiodorensi confundi, jam dirimus. Interamnensibus autem nullum alienius Peregrini aut corpus aut vestigium habentibus, non est cur Sanctos synonymos eodem die multiplicemus: non nec in titulo Presbyteri sibi constant. Siquidem Ughellus, vetus quoddam Kalendarium Interamnense allegans, Episcopum fuit, et quidem primum illius urbis circa annum cxxxviii; quo scilicet e vita excessit Hadrianus Imperator, cui tempore Bellovacensis eumque secuti S. Antoninus et Baranus attribuerunt Peregrinum Antissiodorensē, ra quod decepti ambiguitate Pontificatus, sub quo in Gallias missus Sanctus, Sixtum primum acceperint pro secundo. Asserit quidem Ughellus, quod ejus mentio sit in Actibus S. Sixti primi Pontificis Romani: sed tales Actus nusquam reperimus; et si reperiremus, pro commentitiis rejiceremus: quandoquidem toto antiquitas de illo aliud nihil noverit, quam ex Catalogis Pontificalibus dedimus die vi Aprilis.*

An socius
S. Marsus p

Est in Westphalia celeberrima nobilitum Virginitas Albatia Essendia, quæ triumphat hodie Reliquiis S. Marsi, ab Ottone istius nominis tertio Imperatore isto loco donatis. Cui religiosissimo Imperatori solenne fuit Divorum multorum ossa e tenebris in lucem magnifica pompa transferre, prout et Marsi hujus lipsana urnæ ex auro, tum subtilitate operis varietateque, tum gemmarum splendore visendæ, pie inseruit. Ita est Tabulis Essendiensibus Theodorus Rhay in Animabus illustribus Juliae, Cliviae, Montium etc. Testantur autem Joannes Velden de Sanctis Westphaliæ, et Gelenius in Fastis Agrippinensibus, hunc Marsum socium S. Peregrini haberi, quem hoc die referunt Galesinius, Canisius et Ferrarius, At Saussurus pag. 1240 eum Catalogo inseruit Sanctorum, quorum diem ignoravit, addens cum S. Peregrino ad hunc diem collocandum. Nobis nulla ippetet causa eosdem hic conjungendi, hoc ipsum tamen indicatum volumus.

VITA

Ex variis MSS. codicibus.

C **T**empore illo a, cum se pestifera barbarorum rabies longe lateque profudisset, et Principum sententiæ editæ Christianos ita compellerent, quatenus aut diis sacrificia debita impense solverent, aut omnino b ultio in eos decreta percurreret. Cumque tam acerba promulgata esset sententia, paucissimi viri reperiebantur, qui se Christianos esse faterentur. Sed cum hæc discriminosa c in Gallias irrupisset vesania, statimque latenter a fidelissimis Christianis ad aures Sixti Papæ urbis Romæ nuntiaretur, poscentes ut talem virum dirigeret, qui jam fidei extinctam lucernam suis deberet illuminare eloquiis, et barbarorum infidelitatem opitulante divino auxilio compesceret. Tunc memoratus vir Sixtus Papa, summæ sanctitatis perspicuus, magnum et præclarum Dei servum Peregrinum, civem quippe Romanum, ordinavit Episcopum, Marsum vero Presbyterum, d Corcodemum Archidiaconum, Levitam esse constituit, et Jovianum onere Subdiaconi mancipavit e. Jovianum etiam Lectorem, cum esset per omnia eloquens, atque in divinis Scripturis egregie eruditus, eis comitem collocavit. Qui postea Autrici, loco qui tunc temporis necdum murorum

a Sixto II
Papa creatus Episcopus:

d

e cum sociis
missus in
Gallias,

manitione cingebatur, a persecutoribus f interemptus, martyrium consummavit. Hos etenim summi Dei cultor beatissimus Papa Sixtus urbis Romæ, cum omni fiducia usque ad portum marinum perducens, verbum Domini specialius præcipiebat usque ad mortem fiducialiter prædicare; ut quos auctor mali germinis venenosa pullulante doctrina lolii sui amaritudine perdere festinaret, antidoto divini poculi recreatos ad salutem pristinam revocarent.

2 Tunc vero ab ipsis cliens ad Deum oratio funditur, ad opus cæptum felix famulans blanda lymphæ insequitur, optatumque ad portum g celeriter pervenitur. Sed cum solo jam firma vestigia cæpissent incedere, Lugdunum usque perducti celare se nullatenus potuerunt: maximeque verentes ne ad prædestinatum locum eis accedendi non tribueretur facultas, et inibi eorum adventatio non potuisset celari: quia acerbissima ubique sieviebat barbarorum interminata atque continuata Christianorum damnatio: rogatique a fidelibus fratribus ut a loco discederent, ad Autricum divina admonitione intrepidi usque pervenerunt; ubi nobilium ingens tunc, vanas deorum culturas observans, constipata resederat turba. Athletæ quippe Dei, cupientes pro Christi nomine sese cruoris sui unda perfundi, jugiter Christi nomen prædicabant. Sciscitantibus vero paganis, Christianos se esse testati sunt, et ob prædicationem verbi divini sese inibi advenisse. Tunc vero beatissimi Sacerdotes, prædicatione fulgentes, pro virtutum assiduitate, quas per ipsos divina exercebat potentia, quidquid ipsius loci fuit Primum, ad Christianitatis gratiam convolarunt. Mox et S. Peregrinus Episcopus, novum eis impertiens dogma, parvo ambitu ecclesiam construens, Christi nomini consecravit: cujus coruscante eloquio, maxima populi multitudo ad baptismum confluebat.

3 Cumque inibi restincta fuisset omnis cultura deorum, in territorio ipsius civitatis, ad locum qui h Interamnus dicitur, quondam Eolercus Jovis, Apollinis, vel multorum nefariorum portentis consecraverat. Inter quos vero sanum Eolerci quem proprie Jovis nomine dedicaverat, summis præcipue titulis pagani ambiebant, quia fanum ipsum magnopere constructum fulgebat. Sed cum ex more ad ipsius festa agmina populi convenissent, hæc summus Antistes audiens, zelo divino permotus, Autrico cunctum fratrum relinquens officium, ut ipsi cæptum opus ab illo plenius confirmarent; ipse tamen cum festinatione maxima Interamnum perrexit, et paganorum ardenter medium se immergens agminibus, cæpit Dominum Jesum Christum alta voce fortiter prædicare. Sed hæc ipso talia prædicante, vulgus iracundiæ stimulis concitatum, dixit pro tribunali: Cum universus sexus indiscrete secundum Principum sanctionem deorum ceremonias reverenter exsolvat, superveniens nunc quidam tonso capite, et jam jam senio provectus, maximum generavit errorem in populo, novum volens instituere dogma. Nam si vestræ Serenitatis præceptioni videtur, ipsum vobis facio præsentari, ne interjecto spatio, populi parte adjuncta, dissensio fiat in plebe. Cumque fuisset S. Peregrinus Judici præsentatus, venenosa ac rabida suspiratione concepta, dixit ad eum: Quia in te, ut audio, tantæ contumaciæ fomes exarsit, ut magnorum deorum culturis ausu tuæ sermocinationis fastus ingerantur blasphemiae, quaerimus ex te, cujus loci civis sis, cujusque generis stirpe descendas, vulgo præsentem edicto. S. Peregrinus dixit: Nulla mihi patria nisi Christus, nec nomen aliud quam Christianus. Verum etiam, etsi indignum, Episcopum ac servum Christi me esse profiteor, ob cujus nomen Gentibus nuntiandum huc usque adveni.

h

Interamnus abijt,

i Christum annuntians capitur:

j Judice rogatus,

k idem profiteatur:

A 4 Tunc Præses dixit ad eum. Ut religionis nostræ mos est, aut dignam satisfactionem diis solve, aut certe magnis te cruciabo tormentis. Ipso quoque reluctante et de divinis Scripturis ipsos vel deos eorum damnante, jussit eum Proconsul, i Bangiacō loco, ubi tunc temporis custodia obscurissima habebatur, vinctum retrudi in carcerem, et multis injuriis cruciari. Ipse vero inter tam acerba supplicia non desinebat Dominum Jesum Christum militibus prædicare. Ad cujus igitur prædicationem duplex causa multitudinem populi convertibat, quia virtutibus et eloquio refulgebat. Sed cum jam eum multis diebus squalidi carceris sibi vendicasset injuria, nec tamen summæ sanctitatis virum capitalis punisset sententia, Cæsari in ipsa tenebrosa reservatur custodia.

i
carceri in-
clusus

multos con-
vertit:

Ad impe-
ratorem
ductus,

5 Post aliquot vero dies ibidem adveniens Cæsar, contestatur eum publice coram universa multitudine, cur tam fuisset sollicitus, ut maiorem animi vultus mutatio testaretur. Proconsul respondit ei: Secundum vestram præceptionem universa deorum opitulatione consistent. Sed nunc quidam, Peregrinus nomine, normam novam populis impertiri cupit. B magnorum deorum execrans ceremonias: hostem se diis maxime publicavit, Christianum se incunctanter affirmans: quem etiam retrusum, et in obscurissimo carcere deputatum, vestræ clementiæ reservavi. Cumque ad imperium Imperatoris, officio percurrente, eductus vir Dei de carcere, fuisset Cæsari presentatus; ait ad eum: Multa mihi de te nefaria nuntiantur: verum etiam et contra sanctionem nostram et contra deorum nostrorum venerandam culturam agendi te conamen appetere, utrum falsa, an vera sint, edicito. S. Peregrinus Episcopus respondit: Si ea quæ a me prædicantur vestri duritia cordis susciperet, non vana nec superflua viderentur: quia qui Christum Dei filium Deique virtutem, universæque creaturæ Dominum esse testatur, contra jus fasque nefarius judicatur.

Christi fi-
dem pro-
fitemur:

munera ob-
lata con-
temnit:

6 Cumque hæc et his similia vir Dei prosequeretur, ait ei tyrannus: Vultus tui dignitas prohibet, ut in te non secundum tuam perversam nescio quam doctrinam elementia nostra desæviat. Sed si te ab hac vana assumptione volueris revocare, et diis nostris sacrificare, magnis nobiscum pollebis honoribus. S. Peregrinus respondit: Honores vestri perditiones sunt, munera autem vestra gehenna perpetua. Ego tamen Jesum Christum Dei Filium Redemptorem omnium invoco, et usque ad mortem prædicare non trepido. Nam dii vestri simulacra muta, ex auri argentique metallis constructa, quæ et voce carent, nec gressibus pollent, demonia

sunt et ex patre diabolo processerunt: cum quibus etiam vos, si conversi ad Dominum Jesum non fueritis, et baptismi unda perfusi, igni æterno et perpetuis cruciatibus deputabimini. Nos vero, etsi temporalia a vobis illata patimur supplicia, securi sumus de sempiterni Regis promissis.

D
EX MS.
æterna sup-
plicia in-
culcat:

7 Hæc S. Peregrino Episcopo proloquente, Cæsar magno repletus furore, dixit: Non solum iste diis nostris sacrificare resistit, verum etiam et nobis verborum suorum venenata sibilatione multas incussit injurias: propterea rebellis atque decrepitis justissime trucidetur. Prolata sententia, a militibus pugnis atque calcibus cæsus, de præsentia tyranni abstractus, carnificibus deputatur. Sic Sanctus Dei Peregrinus Episcopus inter licetorum manus gravissimo torquetur exitio: sed cum fere jam omnes artus defecissent in pœna, et viderent carnifices se in eum nihil proficere; abstracto a pestifero milite gladio, capite est percussus: et exinde postea a Christianis latenter furatus, propter furentium paganorum barbarorum rabiem, dicitur fuisse sepultus. Martyrizatus est autem beatissimus Peregrinus Episcopus sub die decimo septimo Kalendarum Junii, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria, imperium, et potestas in secula seculorum. Amen.

varius tor-
mentis af-
flictus

capite ple-
ctitur,

16 Maji.
E

ANNOTATA.

a MS. S. Maximini Temporibus Valeriani et Gallieni. MS. Petri de Calo Xisti temporibus.

b Labbe, ultione in ejus decreta, MS. S. Maximi ultio sententia in eis.

c MS. Aroasiense in Galliis irrepsisset.

d Acta S. Corcodemi dedimus 4 Maji. Hic aliquibus Concordius dicitur.

e Hæc in multis MSS. contracta sunt, nec satis Jovianus et Jovinianus sunt distincti, uti etiam liquet ex hujus Actis ad 5 Maji datis: imo in MS. S. Maximiani loco secundi ponebatur Alexander, qui adjungitur in Actis S. Germani Episcopi Autissiodorensis 31 Julii, ubi duo fratres Subdiaconi Alexander et Jovianus et Jovinianus Lector conjunguntur. Imo in aliis Januarius substituitur.

f Varia MSS. inter impios.

g Auctor Historiæ Episcoporum Autissiodorensium Massiliam interpretatur.

h An locus nunc les Isles dictus? Addit Belloracensis, quæ tunc civitas erat, sed modo castelli nomen retinuit. Eadem habet Petrus Calo.

F

i Idem, Vico Baugiano qui vulgo Boi dicitur.

DE SS. PEREGRINO, HERCULANO ET FLAVIANO

MARTYRIBUS ANCONÆ IN PICENO.

SUB DIOCLE-
TIANO

Cultus et
Ecclesia.

Acta ex
v. S. Anconi-
tano

Peregrino, Autissiodorensi Episcopo et Martyri, illum subjungimus Peregrinum, sed Anconæ in Piceno, sub Diocletiano cum sociis possum. Hos Ferrarius in Catalogo generali ad præsentem XVI Maji ita refert: Anconæ sanctorum Martyrum Peregrini, Herculani et Flaviani, ibique annotat eos se habere ex tabulis Ecclesiæ Anconitanæ. Passi sunt sub Diocletiano, uti Acta eorum (quorum exemplum acceperimus) denuntiant. Corpora in Ecclesia S. Peregrino dicata, condita sunt. Idem in Catalogo Sanctorum Italiæ assertit, hanc Ecclesiam esse parochialem et perantiquam: sed hoc esse desit, postquam anno MDCI tradita est Carmelitæ Discalceatis. Acta et miracula, ex archivio Ecclesiæ Anconitanæ Maji T. III

descripta, misit nobis anno MDCCLIX Henricus Lindanus, Societatis nostræ Presbyter, tunc Penitentiarius Laureti, uti postmodum Romæ ad S. Petrum; qui inde in Belgium suum reversus aliquamdiu laboravit in missione Hollandicâ, deinde in Daniam reductioni hæreticorum Hafniæ immortalis. In hisce Actis non attingitur martyriam SS. Herculani et Flaviani, sed eorum simul et S. Peregrini inventa dicuntur corpora, ac dein ad intercessionem eorum patrata miracula. Ea autem inventio, uti dicitur in Appendice, spectat ad annum MCCCXIV. Actorum Compendium, quod dictus Ferrarius assertit se proferre ex monumentis Ecclesiæ Anconitanæ ad se transmissis, est hujusmodi.

2 Peregrinus Diaconus Anconitanus, in loco Roselliano

A seliano natus, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, multos prædicando ex Judæis et Gentilibus convertit ad Christum. Sed apud Anolinum Proconsulem accusatus, ad eum perductus, cum ille fidem in Christum prædicasset, et Deorum cultum improbaret, illis usns verbis: Simulacra Gentium argentum et aurum, opera manuum hominum, et quæ sequuntur; post longam de diis et Christo disputationem, in craticula ferrea igne subjecto jubetur extendi oleoque perfundi. Verrum Peregrinus Deum illis verbis precatu, Igne me examinasti et non est inventa in me iniquitas: et illis, Libera me a pressura flammæ quæ circumdedit me; incendium illud nulla læsione percepta superavit. Quapropter Anolinus, ubi non semel, frustra tamen, ad deorum cultum Peregrinum hortatus esset, Imperatorum edicta veritus, si vivere permisisset, in illum capitis sententiam dixit. Cum quo Herculanus et Flavianus, qui a Peregrino conversi, in confessione fidei fortes persistebant, capitis abscissione palmam martyrii adepti sunt. Eorum corpora a Christianis tumulata, nunc in Ecclesia S. Peregrino dicata requiescunt.

3 *Hæc Ferrarius satis copiose, ut ex tali specimine intelligitur eam historiam, cui tam copiose inseruntur verba Scripturæ, velut a Saacto usurpata, diu post Martyrium ejus esse conscriptam, non sine ornatu rhetorico. Fuerunt anno Christi cccxv sub Diocletiano et Maximiano Consules Romani Nummius Tuscus et Annus Cornelius Anulinus. Et sicut in Galliis et Hispaniis fuerunt ab his Imperatoribus Rictiovarus et Dacianus constituti generales persecutores Christianorum, ita etiam videtur in Italia et Africa præfuisse persecutioni Christianorum Anolinus sive Anulinus. Ita Veronæ capite cæsi SS. Firmus et Rusticus sub Cornelio Annulino, Venetiæ et Istriæ Consulari. Ita Proconsul Africæ Anolinus præfuit martyrio Abitinorum Carthagine passorum: uti ea latius deduximus xxiii Martii ad Vitam S. Proculi Episcopi Veronensis numero vi. Verum si unus idemque Anolinus ubique non adfuerit, potuerunt plures ex eadem familia assumpti fuisse. Nam hæc late extentam fuisse docet Baronius in suis Annotationibus ad xxviii Julii littera D.*

4 *Ferdinandus Ughellus tomo I Italiæ sacræ, in Præfatione ad Anconitanos Episcopos coluana 370, ista habet: Ancona ditata est spiritualibus bonis. Etenim in ea ad munimen salutis plura Sanctorum Martyrum corpora conquiescunt, qui sub furente gentilitate animam profuderunt et sanguinem: ut Sancti Peregrinus, Heraclius ac Flavianus, qui Diocletiano ac Maximiano, non tam imperantibus, quam in Christianum populum debacchantibus, gloriose martyrii metam decurrerunt. Quorum passio xvi die mensis Maji, habetur celebris. Julianus Saracenus parte 2 Notitiæ Anconitanæ lib. 2 ad annum cccx, agit de martyrio S. Peregrini, asseritque Vitam hujus Græce descriptam, inclusam esse arcæ, in qua detinetur sacrum ipsius corpus, ejusque apographum asservari in archivio Patrum Minorum Conventualium Anconæ in antiquo Codice pergamenno: unde ipsam cum optaremus nancisci, spem consequendi voti nobis fecit R. P. Christophorus Segnerus Societatis nostræ Rector Anconæ, mox ubi idoneum scriptorem repererit. Addit Saracenus inde extractum compendium, in quo Rosolitanum locus natiuitatis collocatur in Græcia, ubi libenter intelligim Magnam Græciam id est Calabriam, in qua quod hodie Roglianum vocatur 12 P. M. a Consentia in meridiem intellihi comodo hoc loco potest: aut etiam Rossanum, urbs hodieque Archiepiscopalis, vicina mari per quod Anconam ascenditur, Veneticum sinum vulgo nuncupant, Ruscianum antiquis etiam dictum. Addit præterea Saracenus, Anconitanos, ob urbem intercessionem horum Martyrum a peste liberatam, anno mccccvi instituisse solennem supplicationem, cum oblatione cerei,*

camque fuisse postmodum continuatum, ut soleunius D
anna MULXXXVI.

ACTA MARTYRII

Ex MS. codice Anconitanæ Ecclesiæ.

Sub Diocletiano Imperatore, et Anolino Proconsule, in civitate Dorica, martyrizatus est quidam nomine Peregrinus, Diaconus ac Levita Christi, de loco Rosoliano. Cumque B. Peregrinus Levita Christi evangelicum sermonem in barbara natione fideliter prædicaret, et quamplures de Judæorum perfidia ac gentilitatis errore interveniente Spiritus sancti gratia quantocius ad Christianam festinarent et converterentur fidem (ex quibus et plures jam ad triumphales palmas et coronam martyrii pervenisse ostenduntur) indicatur de eo Anoline Proconsuli: qui statim B. Peregrinum fecit a suis satellitibus comprehendi, et accludi in carcere. Deinde dum sederet pro tribunali Anolinus, ante illius præsentiam oblatus est B. Peregrinus, et cœpit dicere ei Proconsul: Audivimus de te, quod seducis populum gentis nostræ, convertendo eum ad legem Christianitatis; ex quo et ipse existi rebellis legibus Diocletiani Imperatoris, et non consentis jussionibus ejus. B. Peregrinus respondens ait: Lex Dei omnipotentis et Filii ejus omnino resistit legibus vestris. Quam Christi fidem et ego prosequens, pro nihilo existimo omnem principatum et gloriam vestram: sicut scriptum est in libro Psalmorum: Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus, et eorum sequentia. Vidi impium exaltatum et elevatum super cedros Libani: transivi, et ecce non erat, nec inventus est locus ejus. Quod autem verum sit quod dico, tu ipse Proconsul considera. Ubi sunt Imperatores, ubi sunt Reges, et Principes terræ, qui ante te fuerunt? Certe quasi undæ transierunt, velut somnium evanuerunt: nunc quærantur et non sunt.

2 Anolinus Proconsul dixit: In præsentia nostra consistis, et hæc præsumis nefaria loqui, quanto magis absens locutus es male de nobis? B. Peregrinus respondit ei, et dixit: Audi Proconsul, quod loquitur Dominus meus Deus: Cum steteritis ante Reges ac Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, non enim ves estis qui loquimini sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis: ubique enim lex Dei nostri damnat maleficia vestra, et manifestat crudeles proditones universis cultoribus idolorum, quemadmodum Propheta dicit: Simulacra gentium, argentum et aurum: figuntur autem in parietibus ne cadant; quod si ceciderint, se ipsa adjuvare non poterunt: et tamen dicitis, isti sunt dii nostri: similes ergo fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis, quoniam in odium Dei vivi, et deceptiones animarum facta sunt atque errorem. Anolinus dixit: In qua ergo legis prædicatione habes fiduciam, ut contradicas nobis? Levita Christi B. Peregrinus respondit: In lege Evangeliorum, in prædicatione Apostolorum, et in auctoritate Jesu Christi Domini nostri, qui non sacrificantibus, indocilis autem sibi pure servientibus juxta Christianorum ritum, repromisit vitam æternam, quam præparavit diligentibus se ab origine mundi: et hoc est quod sanctum Evangelium justis protestatur dicens: Venite Benedicti Patris mei. Anolinus dixit, Puto te haud nescire, Peregrine, quod quicumque in hac præsumptione perseverant, jubentur carnes eorum diversis pœnis lacerari, et mala morte finire, et ex hac vita exterminari. Levita Christi S. Peregrinus sine trepidatione respondit: Ego Diocletianum Imperatorem, et te, atque omnes Principes ejus in hoc superabo

Conversis plurimis,

substitutur Anolino: 15

Ps. 36. 31

Math. 10
contemnit idololatram,

F
ps. 113. 4

et Christum profitetur:

tormenta spernit :
A superabo, si hujus temporis tormenta tolera-
vero. Inde perseverante me usque ad mortem, manifeste
cernet mundus, in omnibus te superatum esse, et
me in virtute Domini mei triumphare. Magister
namque Dominus noster Jesus Christus hoc manda-
vit nobis : Non qui inceperit, sed qui perseverave-
rit, salvus erit. Et Apostolus ejus ad hoc nos hor-
tatur, fiducialiter dicens ; Non sunt condignæ pas-
siones hujus temporis.

Rom. 8, 18

venit Anconam :
3 Anolinus inquit : Satis multa te verba facere
permisimus, jam te ulterius procedere nolumus, sed
ordinate nobis respondere. Unde huc advenisti, ut
proderes dignitatem tuam? S. Peregrinus respondit :
In Rosolanico loco habitavi, priusquam ad Ancon-
itanam Urbem venirem. Ubi ego sentivi bene pro-
ficere dignitatem meam, inter supplicia et pœnas
tuas. Nam ut scias quod non relinquo coronam,
quam præparavit mihi Dominus, ideo non requiro
hujus seculi dignitatem : quoniam illam desidero
habere in cœlis, quam promisit mihi in illum diem
justus Iudex. Verum quia sanctum Evangelium ju-
bet, ut si vere divites esse volumus, veras divitias,
id est cœlestes, amemus : propterea dereliqui, quæ
peritura sunt, ex quibus acquiritur vita æterna, et
exaltationis gaudia sine fine inveniuntur mansura.

1

Joan. 15 15.

*varie torque-
tur :*

Anolinus dixit : Hæc sunt verba, quibus jam plures
seduxisti, et in damnationem suppliciorum, sicut et
te ipsum, misisti. B. Levita respondit : Seductio no-
stra vita æterna est, et gloria triumphalis. Unde
qui cupit habere cœlestem et perpetuam dignitatem,
credat fiducialiter Jesu Christo Domino nostro, qui
de cœlo venit et clarificavit in se omnem veritatem.
Hæc namque locutus est discipulis suis : Jam non
dicam vos servos, sed amicos. Exarsit tunc Anoli-
nus : qui ideo manus et pedes ejus exungulari præ-
cepit, ardentique lampade latera ejus succendi.
Beatus autem in his pœnis gaudens, se proficere
dicebat, atque Anolino dixit, ut sibi crudeliora in-
ferret tormenta si quæ essent. Deinde conversus ad
Orientem deprecatus est Dominum Jesum Christum
ut eum ab illis pœnis liberaret, ne elatio illius filii
diaboli eum vinceret. Quæ quia Proconsulem confun-
debant, cœpit eum hortari, ut jam tandem ad ejus
voluntatem accederet, ni vellet mala morte finiri.
Cui sanctus Peregrinus respondit : Oportet me re-
sistere voluntati tuæ, et voluntati Jesu Christi fidele
officium exhibero.

*fame vexatus
iterum torque-
tur.*

4 Quibus auditis, Anolinus iterum in squalidum
ac tenebrosum carcerem detrudi jubet, ac tam diu-
tissime fame ac siti eum affligi præcepit, donec de
hoc mundo exterminaretur. Cumque B. Peregrinus
tam acriter inclusus Deum jugiter oraret, ut se con-
stantem usque ad mortem servaret; iratus Proconsul
iterum extrahi jussit et fustibus cœdi, atque ferreis
pectinibus ejus carnes lacerari, eum interim hortans
his verbis : Peregrine, dic tantum quod Diocletiani
legibus et jussionibus non resistis, et dimittimus te,
alioquin perditionis et mortis interitus tibi paratur.
Beatus respondit, Christum Jesum in passione se
imitari velle, qui sibi inde vitam æternam præparari
sciebat : illis autem eo majora præparat tormenta,
quo sunt potentiores. Audiens hæc Anolinus eum eculeo
suspendi, torqueri, atque lacerari mandavit, di-
cens : Quare stulte in infidelitate perseveras? Esto
obediens Diocletiani præceptis, et faciemus te de
ipso eculeo deponi, non enim aliter manus nostras
effugere poteris. Cumque B. Peregrinus hæc om-
nia constantissime sustineret, de eculeo depositum
denno detrudi jussit in carcerem, et non post mul-
tum temporis in foro Anconitano eum statuit. Ubi
eum ejus constantiam Anolinus ferre non posset,
Beatum in craticula extendi præcepit, et substerni
carbones accensos; ac oleum superfundi, ut totum

ejus corpus assaretur. Sed orante sancto Peregrino, D
ignis voracitas extincta, atque illæsus remansit.
Cumque adhortationibus Anolini renueret, damnatus
est gladio; quod B. Peregrino summum attulit gau-
dium, cum diceret se jam cupere dissolvi, et esse
eum Christo : quamobrem xvii Kalendas Junii gla-
dio est percussus, atque feliciter migravit ad Do-
minum.

*et capite plec-
titur.*

5 Corpora BB. Peregrini, Herculani, et Fabiani,
qui Anconæ Ecclesiam ad honorem Salvatoris nostri
construxerant, a quibusdam Sacerdotibus Ugone et
Philippo, fabrisque murariis qui ecclesiam vetustate
consumptam reficiebant, inventa sunt. Fuit vir qui-
dam, nomine Joannes, qui dum continua febris labo-
raret, vovit Deo et SS. Peregrino, Herculano, et
Fabiano, quod cum corpus in feretro jaceret exanime
a medicis derelictum, ad prædictos Sanctos ferretur.
Dormitare [autem] cœpit, ac inde expectatus non
solum loqui poterat, sed quod ad domum per se re-
dire valeret, constanter perhibebat. Mulier quædam
prædices magnis tenebatur febribus, ejus vir ad
sanctorum Peregrini, Herculani et Fabiani corpora
eam asportavit : quibus supplices preces effunden-
tibus, mulier veluti in extasim raptâ, audit : Scias
te meritis sanctorum Peregrini, Herculani, et Fa-
biani liberatam. Ab illa itaque hora de infirmitate
convaleuit. Quædam mulier filiam febricitantem ba-
bebat, quæ cum in frenesim incidisset contra ad-
stantes omnes insana verba proferebat. Accurrit ge-
nitrix ad Sanctorum corpora, ac circa eorum tumulum
dormitavit, audiens, Revertere in domum tuam, ecce
quod concepisti dudum obtines; filia tua salva facta
est. Atque ad propria rediens, natam incolumem re-
perit. Quidam vir per quinquennium claudus extitit,
ac taliter manibus contractis, ut nec ambulare, nec
quidquam manibus agere posset. Cum autem præ-
dictorum Sanctorum famam audisset, domesticorum
manibus ad eorum tumulum fuit allatus : ejus cor-
pus, brevi supplicatione peracta, illico restitutum
est sanitati. Mulier quædam podagricum morbum
incurrerat, ad quem morbum sanandum omnia in
medicis consumpserat, ac domesticorum manibus
ambulare cogebatur : cum vero Deum deprecaretur,
ut prædictorum Sanctorum meritis eam liberaret,
totius corporis valetudinem pristinam recepit. Qui-
dam puerulus dysenteriam patiebatur, teterrimum
sanguinem per secessum emittens : qua prægravatus
infirmitate, fere diebus novem sine cibo et dormi-
tatione vitam duxit. Tandem a parentibus ad San-
ctorum corpora delatus, somnum cœpit, ac in ipso
somno clamabat : Famule Dei, Peregrine, adjuva
me cum sociis tuis. Et exinde vigilans cibum sum-
psit, atque inde in totum fuit liberatus.

*Curantur
febres,**phrænesis,
E**contractio,**podagra,**dysenteria,**P**energumeni.*

6 Cujusdam Patricii colonus, cum ex fonte
aquam biberet, dæmon in eum ingressus est, ac eum
vaxare statim incœpit : sed ductus ad Sanctorum
Peregrini, Herculani, et Fabiani monumentum, dæ-
mon terribilibus cœpit clamare vocibus : Peregrine,
Herculane, et Fabiane, cur me vestris orationibus
incenditis? atque statim eo relicto, nunquam de
cetero eum vexare præsumpsit. Similiter cum alius
a pistrino recederet, diabolus lupi specie apparuit,
insidias illi præparans plurimas. Cum autem ad pu-
teum pervenisset, simul cum aqua dæmonem ip-
sum potavit. Cumque ad domum sui Domini per-
venisset, Dominus S. Peregrini ac sociorum ejus
meritis confusus, ad eorum cryptam eum adduxit.
Ubi conatus est clamare, turpiaque verba proferre.
Deus autem omnipotens, per Sanctos suos Peregri-
num, Herculanium, atque Fabianum, eum ab illo cor-
pore expulit, nec ultra dæmon hominem vexare po-
tuit.

A

APPENDIX D. P.

De inventione et translationibus Sanctorum corporum.

Annus 500
Passioni eorum male
adscriptus,

Post longum a Sanctorum Martyrio temporis spatium, amissa eorum memoria, Salvatoris templum ruinam minabatur: prudentia vero Sacerdotum Ugonis et Philippi ipsum referi denuo curavit. Cumque ipsa Basilica fanditus destrueretur renovationis causa, inventa est tumba dictorum Martyrum, et in latere hæc incisa verba: Anno Domini D. in ecclesia ista requiescunt corpora sanctorum Peregrini, Herculani atque Fabiani. Ita epitome legendæ, cum mox infra citandis documentis submissa nobis ab humanissimo Saraceno IX Aprilis anno MDCLXXVII, quem is vitæ suæ LXXVII numerabat et ultimum habuit, haud diu post Romæ, ubi morabatur, mortuus. Auctor epitome istius, quocumque vixerit tempore, haud dubie perperam extendit litteras A. D. D. (quæ solæ representantur in lapide mox exhibendo) neque enim Æra annorum Domini, primum a Dionysio Exiguo seculo VI ad medium vergente excogitata, ante seculum VIII adduci in usum publicorum monumentorum cœpit, uti plenius alibi demonstramus, et viri eruditi passim norant. Quid ergo? Inter varias annorum notandorum rationes, ante dictum Dionysium et diu post usurpatas, ex visitationibus, apud Græcos præsertim, una fuit, quam Æram Diocletiani sive Æram Martyrum appellabant, ductam a die XXIX Augusti ejus anni, quo Numerianus Imperator occisus fuit a socio suo Apro, et Diocletianus interrepto sua manu Apro dictus est ab exercitu Imperator, id est anno vulgaris Æræ CCLXXXIV.

14 Secundum hunc calculum, qui Coptis, Abyssinis et aliis per Africam populis Christianis adhuc in usu est, Annus Diocletiani quingentesimus, quem antiquitus signatum in arca putamus, imhoaretur exeunte Augusto anni secundum nos DCCLXXXIV, quando adhuc Æra Diocletiana usos esse Anconitanos, eo est credibilis quo recentior tunc nec ubique recepta erat Christiana Æra, in scripturis publicis primam usurpari capta a Longobardis, in quorum mores transire voluisse Anconitanos eo minus dicendum est, quod jugum eorum, sub quo annis XXI gemerant (alii XLVI numerant) excussissent ab anno DCCLXXIII, quando se Romanæ Ecclesiæ tradiderunt; quæ nec ipsa adhuc Christianæ Æræ usum acceptaverat. Itaque prædicta Sanctorum compositio in unam illam arcam præcessit inventionem,

videtur
juxta arcam
Diocletiani
numerari,

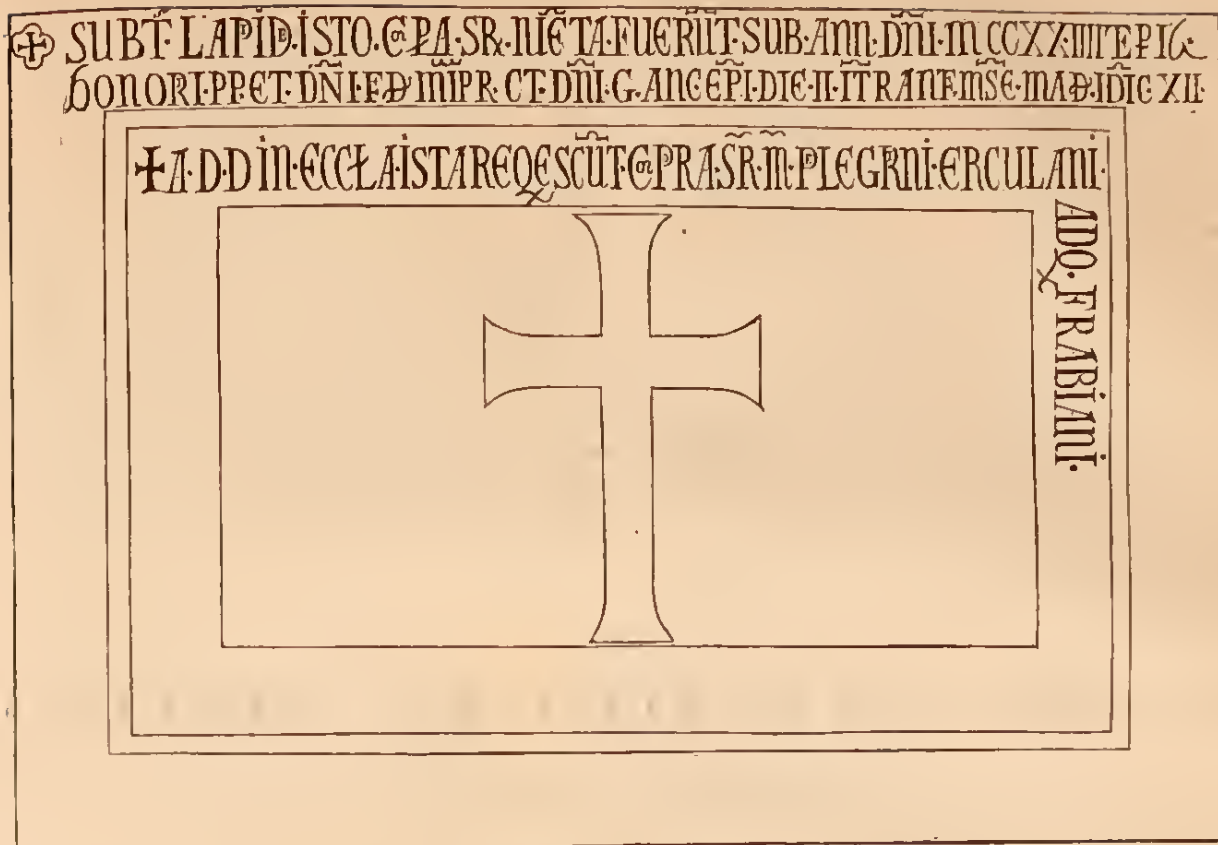
et notari
an. Chr.
781 quo
composita
sunt corpora
in unam
arcam:

a Presbyteris Ugone et Philippo factam, plus quam quatuor seculis. Nam Joannes Picchi Tancredi in epistola, super his rebus missa ad Saracenum prædictum, tunc adhuc Cononicum, dicit penes se esse historiam antiquam civitatis Anconæ, extractam ex vetustioribus scripturis quæ inter Sanctorum Reliquias asservabantur, diligentia Magnificorum Dominorum D. Francisci Scalamenti, D. Jacobi Gualtrucci, et D. Jacobi Marchetti Operariorum S. Cyriaci anno MDL, in qua dicitur, quod fabrica ecclesiæ S. Salvatoris, Kalendis Aprilis inchoata, anno MCCXIII; propter discordias inter Presbyteros Operariosque subortas, imperfecta hæserit usque ad II Maji anni MCCXXIV quando Sanctorum corpora, sub initium ædificationis inventa, primum sub altari suo condita sunt.

15 Extant adhuc utriusque asserti fundamenta, lapidibus incisa, prius quidem in arcu portæ majoris ecclesiæ S. Peregrini hisce verbis Anno MCCXIII, Indictione XII, die prima Aprilis intrante, D. Innocentio summum Pontificatum sustinente, Ottone Imperium tenente, Ugone et Philippo Presbyteris et Petro cum Dominico Operario ex... cetera legi amplius non possunt, per conjecturam tamen haud inverisimilem dicere possemus, indicatum voluisse auctores quod ex fundamentis struere cœperint novam istam ecclesiam. Sed corrigendus hic est transcribentis error, qui annum Indictionis reperiens notatum XII (more illius ævi, quo usitata non erat antiqua litteræ V forma) putavit esse XII. Cum autem Indictio XV non conveniat in annum MCCXIII, sed immediate præcedentem, apparet Anconitanos æque ac Tuscos eo tempore solitos fuisse annorum suorum initium ducere ab Incarnationis festo, communis anni initium, quod nunc habemus Kalendis Januarii, prævenientes novem mensibus. Erat igitur annus tam Pontificatus quam Imperii decimus quintus: nam Innocentio III Januarius, Otthoni IV initium Martius dedit, uno eodemque anno MCXCVIII.

16 Alterius asserti testis est lapis, cujus hic formam et figuram vides: mensuram tribus pedibus Romanis in latitudinem, duobus in altitudinem descripsi scripsit, interrogatus anno MDCLXXIX, R. P. Christophorus Segnerus Anconitani Collegii Rector: qui etiam de ipsa litterarum forma consultus, essetne talis qualem representabat ectypum, an autem (sicut Saracenus et alii appellant) Gothica; respondit omnino esse talem, id est Latinam, sed degenerantem; nec alio sensu dici Gothicam posse, quam quo passim Gothicum ab Italis nuncupatur, quidquid aliquatenus barbariem sapit.

sub lapide
altaris sunt
inventa,

Similes huic lapides in vetustis Italicis ecclesiis fortassis haud paucos reperire esset, siquis examinare vellet altaria: unum inveni apud Seraphinum Esquium in Sanctuario Sardiniae pag. 490: estque omnino ea formae ac mensura, quae veterum altarium: solum enim tres pedes Romanos in longum, duos in altum continet. Quare nihil dubito, quia etiam hae marmorea tabula post educta, quae subtus latuerant Sanctorum corpora, fuerit conformata ad usum altaris ipsis dedicandi, idque non parvo tempore operuerit (convenit enim supradicta mensura aetati illi, qua minus longae erant, quam nunc struantur arcae) postea autem cum visum esset quaedam innovare in praedicta ecclesia, ut nominatim maiorem ejus portam, cujus meminimus, muro claudere; inter alia etiam destructum sit praedictum altare, ejusque tabula adhibita ad ornandam frontem jam clausae portae, sicut hodie cernitur. Cuius autem prior atque celebrior ecclesiae innovatio fieret, et corpora sub isto lapide inventa sunt; videtur hic adhuc purus fuisse saltem a litteris, Cruce ut summum, solaque cruce et lineis insculptus: intra quas deinde una eademque manu incisus sit duplex titulus; primam, intra lineas interiores, ipse idem qui olim fuerat in latere veteris arcae expressus, quem sic ad longum lego: † Anno Diocletiani quingentesimo, in ecclesia ista requiescunt corpora sanctorum Martyrum Pelegrini, Erculani, atque Frabiani. Exteriori autem et ampliori limbo inserta est notitia inventionis, sic exprimenda. † Subtus lapide isto corpora Sanctorum inventa fuerunt, sub anno Domini MCCXXIV, temporibus Honorii Papae, et Domini Federici Imperatoris, et Domini G. Anconitani Episcopi, die secundo intrante mense Maii, Indictione duodecima.

17 In hujus explicatione scripturae, peritum chronologum necessario offendet numerus Indictionis. Si enim (uti ex titulo portae, tunc cum poneretur sculpto, recte colligitur) Anconitani praevertebant novem mensibus anni nunc communis initium; consequens est mense Maio, quo inventio contigit, anno secundum ipsos MCCXXIV, nobis solum numerandum esse annum MCCXXIII; atque adeo Indictionem fuisse non XII, sed XI dumtaxat: et nisi velinus credere, quod non est verosimile, stylum mutasse Anconitanos ipso illo decennio, quod inter facta fundamenta ecclesiae et

inventionem sanctorum corporum intercessit; dicendum erit sciolum quempiam XV aut XVI seculi (quando fortassis primum obstructa est porta, et destructo veteri altari translatus huc lapis) addidisse Indictionis numero unitatem, quae ei secundum usum sui ac nostri temporis deesse videbatur. Quod ad Episcopum Anconitanum attinet, cujus nomen per solum initialem litteram G. pro more seculi reperitur notatum; similiter notatur in Confirmatione numerum idolenarii Canoniorum, facta Anagnina a Gregorio Papa IX Idibus Julii Pontificatus anno XII, qui fuit Christi MCCXXXIX Priore et Capitulo Anconitano postulantis, in hunc modum: Nos vestris postulationibus grato concurrentes assensu, duodenarium Canoniorum numerum, te fili Priore congruato, quod bonae memoriae G. Anconitanus Episcopus in ecclesia vestra statuit, confirmamus. Atque ex hoc recte moxet Joannes Picchi Tancredi corrigendum Ughellum, qui institutionem illam, factam anno MCCXXVI, tribuit Rufino Lupato, ex Ordine Minorum Anconitano Episcopo, cujus ultra annum MCCXXII non inveniebat memoriam, eique immediate facit succedere Joannem Bonum, anno MCCXLIII; cum ex duobus istis documentis appareat, inter utrumque mediasse hunc Episcopum G. puta Guilielmum, Gregorium, Georgium aut Gerardum. Miramque est quod Saracenus, jam citatam Joannis Picchi epistolam in manibus habens, in eundem cum Ughello errorem impleverit, parte 4 Notitiarum Anconitarum pag. 533.

18 Porro a tempore elevati primum lapidis, praedicta Sanctorum corpora requieverunt intra lapideam arcam, forma ac mensura similem ei, in qua S. Dasii Martyris corpus Dorostoro allatum majores deposuerant. Formam exhibebimus ari incisam XX Novembris, quando colitur a Graecis, etiam Romano Martyrologio inscriptus, sed per errorem dictus Episcopus, cum Graeci Militem faciant, qui commilitones suos impediverit, ne ex tironibus unum Saturno sacrificarent, eaque de causa occisus sit. Duae autem arcae istae marmoreae sunt, et satis pulchrae; visebanturque olim sub loculis ad id excavatis intra duas primas pilas, tholum seu cupulam ecclesiae sustentantes: sic ut respicerent sese invicem et portam majorem, ut ait Saracenus; anno autem MDCL ad ejusdem ecclesiae cryptam seu confessionem translatae fuerunt a Patribus Carmelitis Discalceatis; iterum alio transferendae

tempore G. Episcopi, male praeteriti in Catalogis,

et posita intra marmoream arcam

cum arca S. Dasii varie translata.

an. 1223,

seu potius 1223,

A transferendæ cum dicti Patres, quibus ecclesia S. Peregrini concessa est, suum de fabricanda nova consilium impleverint. In eadem ecclesia conspiciebantur olim etiam tres statuae ex argilla coctæ pictæque, Alba ac Tunicellis indutæ omnes, tamquam Diaconi: quos esse Sanctos Peregrinum, Herculanium et Flavianum passim creditur: has vero, una cum veteri tabula, S. Dasium ut juvenem militem repræsentante, abstulit D. Christophorus Fioroni, ultimus Curatus ecclesiæ S. Peregrini, cum inde transferretur parochiæ titulus ad ecclesiam vicinam S. Philippi Neri.

19 Arcæ inscriptio, iisdem quibus superiores characteribus, atque adeo circa annum MCCXXIV efformata, hæc est: † Peregrini et Flaviani sanctorum Martyrum corpora, qui xii Kalendas Junii anno a Christo nato quingentesimo passi sunt, cum Sanctorum Innocentium Reliquiis hunc translata †. Auctores hujus inscriptionis dupliciter haud dubie decepti fuerunt: primo quod annum, in veteris arcæ luteo repertum,

crediderint esse annum Martyrii, cum esset intelligendus annus translationis; secundo quod A. D. interpretati sint Annum Domini. Tertii erroris eos accusat Joannes Picchi Tancredi quod per supinum negligentiam omiserint nomen Ereulani. An hæc accusatio vera sit, tunc demum scietur, cum ipsa arcæ aperietur, et trium corporum membra exhibebit: quod si duo solum inveniuntur, licebit conjectare, unum ex tribus reservatum fuisse ad altare aliquod instruendum, et ea de causa nomen unum omissum. Ab hac conjectura non longe abit Saracenus, pag. 60 asserens, S. Herculani corpus forsitan fuisse positum intra arcam S. Dasii: quæ conjectura an verosimilis sit pari modo deberet ejusdem arcæ reservatione probari, considerando utrum plus quam unius corporis ossa intus lateant. Nobis satis est, et venerationem Sanctorum antiquam, et multiplicem corporum intra ejusdem ecclesiæ spatium translationem exposuisse.

cur absque nomine S. Herculani?

DE SS. VALENTINO ET DAMIANO MARTYRIBUS IN APRUTIO.

Cum Philippus Ferrarius anno MDCXIII in lucem dedisset suum Catalogum Sanctorum Italiæ, et hic ejus labor magno ubique plausu celebraretur, facile ei fuit, alium Sanctorum in Romano Martyrologio non expressorum Catalogum molienti, de pluribus non tantum exteris, sed etiam Italicis Sanctis notitiam antea desideratam consequi; ipsiusque eorundem Legendas, ad quas in Annotationibus sæpe appellaret, quemadmodum ex illius editione facta anno MDCXXV luculenter apparet. Non ita tamen potuit annu ad opus tale necessaria vel utilia conscribere, quin multa eum latere pergerent, quædam etiam afferrentur serius, quam ut eorum posset suo loco meminisse. Ergo in Indice alphabetico Sanctorum ad calcem secundi Catalogi, invenias aliquos nominatos, qui in ipso contextu non reperiuntur, cum pleniori autem notitia inserendi fuissent secundæ ejusdem Catalogi editioni, si ad eam auctor processisset. Sic in jam dicto indice notantur præter alios, Valentinus Episcopus Terracinensis et Damianus Diaconus, Martyres Petræ in Aprutio xvi Maji, nomina quidem et gradum singulorum in ecclesia, titulumque Martyrii ac loci appellationem eam, quam Legenda exprimit, nobis consignans; non tamen eum diem, quo ibidem passi leguntur seu verius finguntur; sed quo eos coli monitus fuerat, ut credere libet. Ignoravit autem veteri appellationi Petræ, successisse nomen S. Valentini: cum quo ipsum locum notatum invenies in hodierni Aprutii tabulis, ad Piscariam flumen inter Sulmonam et Theate, pari fere utrimque ix aut xi miliarium intervallo.

2 Ea notitia, extra locum suum sic proposita a Ferrario, mirum non est si Ferdinandum Ughellum fugerit, anno MDCXLIV tomum I Italiæ sacræ, in eoque Terracinenses Episcopos edere parantem; donec aliunde admonitus quid in Indice haberetur, ipseque Legendam Sanctorum jam nominatorum assecutus Romæ, tomo v ejusdem operis, quem anno MDCXIII vulgavit, subjecit Appendicem ad tres priores tomos; monuitque ad primi tomii columnam 200 inserere Episcopis Terracinensibus Avitum et S. Valentinum, qui defuncto Avito Episcopus electus, et in monte Soracte a S. Silvestro Papa consecratus, verbo et exemplo sibi commissam ecclesiam strenue rexit ad Juliani Apostatæ usque tempora, sub quo una cum Ditamiano (Danaianum scribere voluit) Diacono suo nobilem tulit palmam Martyrii: cujus lipsana sacra in oppido S. Valen-

tini nuncupato in diœcesi Theatina venerantur, ubi et ejus MS. extat Vita characteribus Longobardis scripta, cujus exemplar, inquit, vidimus in bibliotheca Vallicellana, inter monumenta Cardinalis Baronii De eo etiam mentionem habet Ferrarius in Catalogo die xvi Maji. Vidimus et nos dictum exemplar, singulari Patrum Oratorii benevolentia facultatem adepti lustrandi omnia, et quidquid visum esset transcribendi: sed prius quam ipsum videremus habebamus aliud nobis transcriptum Neapoli, ex monumentis olim collectis ab Antonio Caracciolo Presbytero Regulari, et asservatis in Bibliotheca Theatinorum, ut vocant S. Pauli.

3 Est illa Vita in novem Lectiones distributa ad usum Officii ecclesiastici, quarum postremas duas, utpote solas ex certiori scriptas notitiam, habet hic dare; de ceteris postea judicaturi commodius. Habentur ex sub novo hoc titulo, Inventio et translatio seu miracula sanctorum Martyrum Valentini et Damiani: stylus tamen ita prorsus est idem, ut dubitari nequeat quin unus priorum et horum sit auctor. Lectio igitur viii est talis. Postquam divina ordinatione, gloriosissima corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani a fidelibus collecta fuere, et ut illis temporibus necessitas incumberebat, decenter sunt tradita sepulture; inculta et absque veneratione mansere usque ad tempora Longobardorum, quando tota Italia conversa, omnes homines illius Provinciæ baptismi Christi sunt consecrati. Illis denique temporibus tanta pace tota Italia lustrabatur, ut omnes cives habitarent in propriis possessionibus. Eo tempore Civitas Zappina erat destructa, et in viculis redacta et in omnibus illis viculis non erant oratoria præter oratorium S. Salvatoris, quod situm erat super flumen Piscariæ, ubi confluebant omnes habitatores illius Provinciæ ad audiendum verbum Dei, et ibi tumulabantur omnes eorum defuncti. Accidit autem ut homines, non longe ab ecclesia illa manentes, deferrent quemdam rusticum defunctum, ut in eodem loco traderent sepulture. Cum autem ire cœpissent, ingens pluvia mixta grandine ita eos occupavit, ut non valerent ultra procedere. Cumque essent in articulo mortis positi, ut nec domum reverti, neque ad ecclesiam pergere possent; jussu et voluntate Dei, subitus quamdam illicem devenere; ubi diu multumque sedentes, pluviam magis ac magis crescebant

VIDE APP. TOM. VII MAI NOT. 105**

ubi Legenda in 9 Lectiones distributa:

p unde scimus corpora sub Longobardis agnita,

A crescebant. Consilium inter se agentes cœperunt fodere subtus arborem illam, ut ibi mortuum sepelirent. Cumque non multum foderent, invenerunt tumulum, ubi corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani quiescebant, et invenerant ibi Epitaphium supra pectora eorum. Sacerdos autem quidam, qui corpus defuncti ducabat ad ecclesiam, legit titulum, in quo erat scriptum : Hic requiescunt corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani. Videntes autem hæc mirati sunt, et cœperunt Deum rogare, dicentes : Domine Jesu Christe, Deus verus de Deo vero ; si hæc quæ vidimus corpora Sanctorum sunt, resurgat hic mortuus, ut nomen tuum sanctum glorificetur in seculum. Cumque astantes respondissent, Amen ; statim surrexit defunctus, et magna serenitas cœli facta est ; illi ergo homines, cum vidissent tanta miracula, stupuerunt atque glorificaverunt Deum, et sanctos Martyres Valentinum et Damianum. Denique aliqui ex illis custodiebant corpora Sanctorum, alii vero euntes per vicos et Castella divulgaverunt omnia quæ viderant. Tunc omnes populi regionis illius simul congregati construxerunt supra sepulcrum sanctorum Martyrum parvum oratorium, et clauserunt diligenter eorum sepulcrum. Deinde cœperunt homines construere parva oratoriuncula in circuitu ejusdem oratorii, et ibi habitavere in eodem loco.

resuscitato ad
ea mortuo,

et oratorium
super ea con-
structum,

seculo 7 aut 8:

et seculo 12
aut 13

4 Gens Longobardorum, tota fere Italia dominans, conversa ad fidem Christi est seculo VII ; et duobus seculis eam tenuit cum titulo Regni ; quo deinde per Carolum Magnum extincto, non sunt extincti Principatus quos nunc Longobardi tenebant in Regno, quod nunc quo nomine Neapolitanum dicitur, donec eo potirentur Saraceni ex Africa adveкти in Siciliam atque Calabriam anno DCCCXXVII, et intra annos XV omnia occupantes usque ad Romanæ urbis portas. Hos deinde, partim Græci, partim Normanni expulerunt ; et hi quidem, pulsus etiam Græcis, Apuliam, Aprutium, Campaniam subjicientes sibi, novo Principatui dederunt principium post annum MXL, initio quidem graves Ecclesiæ, postea tamen utilissimi, rebus non tantum in Europo, sed etiam in Asia fortiter ac feliciter gestis. Sub his, quartam quintamve generationem in Italia jam numerantibus, seculo XII aut etiam XIII facta est sanctorum translatio mox referenda ; ex quo colligas auctorem vitæ qui de hac Translatione scribit, tamquam de re per solam majorum traditionem accepta, referendum esse ad seculum saltem XIV. Nec est quod pro majori dictæ Legendæ antiquitate adstruendo quæquam moveat Character Longobardus quo scriptam haberi testatur Ughellus : vixit enim hujus characteris usus in toto Neapolitano Regno usque ad ceptam impressionem, imo in omnibus Romanæ Curia scripturis etiam hodie obtinet, licet levigata haud parum forma. Nemo igitur miretur si judicemus, quod auctor tam parum instructus de veritate in iis quæ Vitam ac martyrium dictorum Sanctorum spectant, sua vel aliena commenta legenda illis tradidit, qui malebant noviter excogitatam, quam nullam omnino, Patronorum suorum historiam legere : cui quam merito non adhibetur fides, tam immerito negaretur memoria recentiori inventionis translationisque jam dictæ. Hanc igitur accipe ex Lectione IX.

sub Normannis
translata ad
Castrum
Petrae,

5 Manserunt autem corpora Sanctorum Martyrum ut supra ad tempora Normandorum : quando Trogisius egregius miles, unus ex maximis Patriicis Normandiæ, Castrum Petrae et alia plurima castella sortite et conquisite tenebat. Hic Trogisius transferre fecit corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani, de loco in quo manebant, in Oratorium, quod situm erat in Castro Petrae ; ubi virtutes innumeras Deus quotidie monstrare dignatur. Mortuo itaque Trogisio, et Roberto ejus filio, et alio Trogisio filio Roberti, Riccardus filius ejusdem

Roberti, præclaræ indolis adolescens, ex jure et consuetudine Normandorum, dignus heres successit majori. Qui cum esset juvenis, tanta audacia, nobilitate, prudentia, et bonitate splendebat, quod per totam Italiam ab omnibus honorabatur. Hujus temporibus erat quidam homo in villa, quæ dicitur Licenosum, nomine Atro, qui per quadraginta annos a dæmonio vexatus fuerat : ipse denique Dæmon, qui supradictum hominem possidebat, multa præstigia et innumeras divinationes per eundem hominem exercebat. Nam sæpius faciebat se vinciri, et a multis ligaminibus non tenebatur : positus in carnea, a centum hominibus non trahebatur. Cum volebat, ecclesiam introibat ; et quando volebat, a multis se trahi non permittebat. Hic sæpiissime ductus fuit ad limina Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Martyrum Christi : sed a nullo horum potuit liberari. Accidit autem, ut quadam die prædictus dæmoniacus sponte veniret ad oratorium, in quo sancti Martyres tumulati erant, stipatus turbis virorum ac mulierum. Cumque ingressi fuissent ecclesiam, ubi sancti Martyres Valentinus et Damianus quiescebant, cœpit dæmon clamare et dicere Valentine, tu me ejicis : Valentine, tu me ejicis. Ad hanc vocem Sacerdotes, qui aderant, orationibus et obtestationibus cœperunt insistere. Tunc dæmon, acerrime quam solebat, cœpit vexare eum : et elisus in terram, evomens volutabatur. Deinde tanto fætere ecclesia est repleta, ut cunctus populus putaret se interire. Cumque Clerici, Te Deum laudamus cantare cœpissent, tantus odor ex tumulo sanctorum Martyrum processit, ut omnes qui aderant putarent se in Paradiso Dei manere. Ille vero reversus in domum suam, diebus omnibus quibus vixit, Deum et sanctos Martyres ejus Valentinum et Damianum glorificavit.

ubi energumē-
nus annis 40,

feliciter
liberatus.

E

6 Hæc sunt quæ de Martyribus istis certiora putamus haberi et credi posse. Cum enim eorum corpora sine honore dicantur latuisse usque ad tempora Longobardorum, quod satis declarat eorumdem inventio, non sub rudibus alicujus ecclesiæ, vel intra locum serrantem habitationis humanæ vestigia, sed sub opaca arbore : cumque præter nuda nomina cum titulo Martyrum nihil in eorum arca legerit Sacerdos inventioni præsens ; nec præsumi possit, tam fabulosam, ut mox dicam, Passionem antiquiori tempore scriptam extitisse, quando adhuc corpora sine cultu latebant ; consequens est, ut, quod supra monui, existimentur cetera quoque gratis conficta, etsi alias in iis sint nonnulla quæ veresimilitudinem habere possent, si antiquiori meliorique fundamento niterentur. Tale est totius Legendæ principium, asserens quod Constantini Magni tempore Terracinae in Campania floruerit par nobile Christianorum conjugum Clarus et Flavia, ex quibus nati successore sint Valentinus, Fabricius atque Florentia ; quorum hæc marito nobili tradita sit, illorum unus post mortem parentum familiaris rei curam susceperit, alter usque primogenitus sacris studiis totum se impendens, ab Avito Episcopo ordinatus, eidem successit anno CCCXXIV, quo in Soracte monte latuisse dicitur S. Silvester Papa : idem deinde jam Episcopus a Procla vidua paupere, elemosynam petente, infantem Damianum educandum susceperit, adultumque et optime instructum, fecerit atque habuerit Diaconum suum, usque ad tempus Juliani Apostatæ, id est ad ann. CCCLXI. Quibus si solum adderetur, quod Juliano gentilismum restitueret, ab idololatriis, etiam in Italia ottollentibus cornua, vel ab idolorum Sacerdotibus occisi tumultuarie Sancti, vel etiam ab aliquo Imperialium Praefectorum prætextu alio quam religionis morti traditi narrarentur, eaque sic scripta antiquitus, dicerentur fuisse conservata in ecclesiis, eorum corpora memoriamque servantibus, potuissent videri certo cognita.

Cetera omnia
conficta
videntur

F

initio quidem
cum aliqua
veri specie,

in progressu
vero cum
evidenti
impostura.

ACTERE D. P.
uti factum
in Passione
S. Cyriaci,

persecutionem
Juliani fini-
gendo aliam
quam fuit

eamque refe-
rendo ad
14 Februarii,

A 7 Verum his, qui fingere non verentur, tam solet de-
esse verae historiae notitia, cujus imitatione saltem verosi-
milia dicant; quam adesse audacia, qua praesumunt sine
contradictione suscipiendum quicquid fuerint commenti.
Ergo facile probant ipsi sese ea miscendo, quae si
examinentur nec speciem quidem verisimilitudinis
habent. Vide sis quae de S. Cyriaci fabulosa sub Juliano
eodem passu in Hierosolymis, diximus ix Maji; eadem-
que hic applicans intellige, similem esse Valentini et
SS. Damiani passionem, atque inde discere aestimare ce-
tera. Describitur ergo hic Julianus tyrannus, plane qua-
lis Diocletianus fuit, edicta mittere per totum Imperium,
quibus morte affici jubentur quotquot idolis sacrificare
recusarint, atque ad ea crequentia Duces, Praefectos,
Tribunos, Comites quaqueversum dimittere: ex quibus
Campaniam fessus obtinere Ausidianus, et Terracinae
adveniens, delutum ab Ursacio et Irenaeo Valentinum,
fidemque confessum ac frustra cersum, dissolutis inter
verberandum brachiis ministrorum, una cum Damiano
factum arguente coniecit in carcerem; unde solutus
vinculis educti ab Angelo et aliis civitatibus jussi prae-
dicare, post triduum venerunt in Comitatum Vulturnensem
et civitatem Corfiniensem, ubi Irenaeum haemorrhoidis vi-
dum sanavit Valentinus, et quatuor hominum millia
converterit: ideoque a Pontificibus idolorum cum Dia-
cono suo cersus, raptatus, ac semivivus extra civitatem
relictus, rursusque ab Angelo sanatus, transierit usque
ad fluvium Piscariam in loco qui dicitur Pons-marmo-
reus, et sanato ibidem paralytico, ante solis occasum
venerit in magnam civitatem Zappinam, trans Ortum
flumen, inter Piscariam atque Cavinum fluvios, idolo-
latricam totam: ubi cum cepisset praedicare, a Demetrio
Proconsule accersitus, filium ejus mortuum suscitavit;

et eoque cum familia capitum quadringentorum, et duobus
millibus eorum qui miraculum spectabant, baptizatis,
edificatis ecclesiis, ordinato Clero, tentus iterum cum
suo Diacono a templorum Pontificibus, fuerit extra ur-
bem in vicina silva, prope magnam petram decollatus,
inhumatusque relictus, xvi Kalendas Martii temporibus
Juliani Imperatoris.

8 Vidit Ferrarius a S. Valentino Presbytero Ro-
mano sumptum Passionis diem xiv Februarii, uti pas-
sim alius Sanctis Valentini factum: ideoque nullam
ejus diem, licet in *Legenda* expressi, habendum sibi ra-
tionem putavit; vidit forsitan alia multa, ob quae dictu-
rus fuisset, si *Catalogo Sanctorum Italiae* cum ampliori
elogio hasce Aprutinos Martyres potuisset inserere, eo-
rum vitam multa egere correctione, sicut de aliis non-
nullis dixit. Certe antiquos ac novos Geographos consu-
lens, non dubitasset quin Zappina civitas, eoque magna
et Proconsulem habens, merum ac putum figmentum sit.
Ughellus de Zappina prudenter tacuit, sciens fieri non
posse, ut talis tantaque urbs, tam vicina Romae, si vere
in verum natura fuisset, Plinii aliorumque notitiam
effugerit; natalis, Episcopatum, etatem Valentini, ac
decessorem Avitum retulit. Sed cum ex eodem fonte pro-
cesserint haec, et ista evidentissime sint falsa, non major
avis quam alteris haberi fides potest: ideoque de Avito
et Valentino non debuisset nisi sub correctione meminisse
in *Appendice*; et Terracinaenses iudicio nostro facient
bene, si contenti Savino, quem pro anno cccxiii in Ro-
mana Synodo sub Melchiade suggerit Optatus Milevi-
tanus; et Felice, Damasi Papae coevo atque in hujus
vita memorato: antiquiores omnes Episcopos suos sibi
ignotos esse fateantur, neque catalogos eorum augeri
patiantur Avito ac Valentino, ut coevis S. Silvestri.

et civitati
Zappinae ad-
scribendum.

E

DE SS. AQUILINO ET VICTORIANO

G. H.

MARTYRIBUS IN ISAURIA.

XVI MAJI

Memoria in
antiquis fas-
tis

C Isauria, Asiae regio, pars Galatiae australis est,
Pisidiae finitima, ubi et Isaura urbs Isauropolis
in Conciliis dicta: nam Ilvarius Constantinopoli-
tano primo, et Athius Chalcedonensi interfuerunt
Episcopi Isauropolitani. In hac Isauria, seu regione,
seu forte etiam urbe, floruerunt hi duo Martyres: a
quibus tria Martyrologii Hieronymiani apographa hunc
diem ita auspiciantur: xvii Kalendas Junii in Isauria
Aquilini, Victoriani; quae eodem passim in omnibus
Martyrologiis excusis et manu exaratis habentur, cum
hodierno Martyrologio Romano. Usuardus ista scribit,
etiam primo loco: In Isauria provincia natale SS.
Aquilini et Victoriani, quorum gesta habentur. Ean-
dem leguntur apud Adonem et alios: et apud Petrum
de Natalibus sub fine libri xi, ubi Sanctos enumerat,
quorum gesta requirit naurisci; interim nam, 141 ista
tradit: Aquilinus et Victorianus Martyres, quorum
gesta habentur, in Syria, imo Isauria, provincia
passi sunt xvii Kalendas Junii. Simili modo atque hic
pro Isauria, scribitur Syria, ita etiam alibi Isauria,

Esaurea et Caesarea legitur. Uti etiam pro Victoriano,
Victorinus, Victurinus et Victoriana reperitur. Se-
junguntur in antiquissimo MS. *Epternacensi* per vul-
garem particulam alibi tres Martyres, de quibus mox
agemus: qui, omissa dicta particula alibi, in aliis apo-
graphis Martyrologii Hieronymiani his duobus adju-
guntur, et unus alterre in aliis Fastis, uti mox patebit.
In MS. *Tamlactensi* indicantur Aquilinus et Victori-
nus; uti etiam in *Gelloneusi* tomo 13 *spicilegii* ab Ache-
rio edito. In MS. *Florurio* ad diem xvi Martii, refe-
runtur SS. Aquilinus et Victorianus Martyres, quos
tunc ad hunc diem rejecimus. Sunt etiam hi duo Mar-
tyres Aquilinus et Victorianus ad diem sequentem
xvii Maji, inscripti antiquo Martyrologio Casinensi
characterem Longobardico exarato. Item ad diem xiv
Junii in antiquo *Kalendario* ante librum S. Isidori de
Officiis Ecclesiasticis, asservatum Romae apud Patres
Congregationis Oratorii. Acta vero ab Usuardo et
hunc citantibus aliis citata, nusquam hactenus compa-
ruerunt.

etiam 17 Maji
et 14 Junii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERACLIO, PAULINO, MENSERIMO SEU MANEREMO, ITEM
DIOCLETIANO, SEU DIJUDICIANO.

G. H.

XVI MAJI

Secundo loco memorantur hi sancti Martyres in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et in Epternacensi ita proferuntur : Et alibi Heradi, Paulini, Menserimi. In aliis apographis deficit particula et alibi, et loco Heradi scribitur, Heraclii, Heracli Heracri, uti loco Menserimi, est Maneremi, Manerimi, Minerimi. Ex his Eraclius sive Heraclius et Paulinus referuntur in MSS. Aquisgranensi ecclesie primariae, Parisiensi Labbæi, item a Greveno in Auctario Usuardi, Galesinni et Canisio, et solus Paulinus in MS. Colonicensi S. Mariæ ad Gradus. In MS. Tamtactensi scribuntur hæc nomina. Heradi, Paulini, Menserimi. Dedimus die præcedenti ex Synaxariis Græcorum Athenis in Sicilypassos Heraclium, Paulinum, et Benedinum, dicimusque in exemplis quæ Parisiis

P. Combefisius, Divinne P. Chiffletius nobis exhibuit, etiam ad hunc xvi Maji eos referri : proinde vehemens mihi suspicio nascitur, ne Benedini nomen librariorum errore conversum sit in Menserimum vel Maneremum ; aut contra. Magna certe affinitas est inter vetusta μ et ν , quæ littera loco β sæpius utuntur Græci, quia pronuntiantes B in V convertunt sicut etiam Hispani faciunt. Ex tamen suspicione nolo quidquam mutare. In MS. Gellonensi sive S. Guilielmi de deserto, ab Acherio tam 3 Spicilegii edito, referuntur nomina Eraclii, Paulini, Diocletiani. Iidem referuntur in MS. Augustano S. Udalrici, sed Diocletiani scribitur. In MS. S. Galli Diodeciani : in MS. Labbeano et alio vetusto apud Acherium, Dijudiciani et Dijudeciani, et præponuntur nomina Eraclii, Paulini.

E

DE SS. MENGENE, GAIANO, JOVINO

GH.

MARTYRIBUS EPHESI IN ASIA.

XVI MAJI

Tres urbis Ephesinæ Martyres referunt quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa : item Nokterus cum MS. Trevirensi S. Maximini et alio Reginæ Sueciæ ab Holstenio laudato, cum aliqua tamen varietate. Nam pro Epheso legitur in MS. Epternacensi Elera, et pro Mengenis, in codice Reginæ Sueciæ est Mingenis, opud Nokterum Miogenis. Loco Gaiani est in MSS. Corbeiensi Parisiis excuso et Blumiano Gaioni, et in Lucensi Guioni : in iisdem quoque tribus est Juvini, aliis Jovini. In alio

Corbeiensi necdum excuso celebratur memoria, in civitate Epheso Mengenis et Gaioni. In MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi Gaiani et Jovini in Epheso. In MS. Augustano S. Udalrici et Gellonensi est nomen Mengeni Martyris, pro quo in MS. Parisiensi Labbæi legitur Megethi. In MS. Tamtactensi sunt nomina Gaiani, et Joveni. Iterum xiv Junii referuntur SS. Miggenes, Gallianus, Juvinus Martyres in Epheso. uti ibidem dicitur.

DE SS. VINCENTIO, NIDERUNO, HERELO, MENIRO, PAULO, ITEM PAULO, AQUILINO, MONORGO, GAIO,

G. H.

F

C

MARTYRIBUS CORTONÆ IN IETRURIA.

XVI MAJI

Progredivimur cum antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, in quorum antiquissimo Epternacensi ista leguntur : Civitate Cortuna, Vincenti, Nideruni, Herceli, Meneri, Pauli, item Pauli, Aquilini, Minorgi. In Codice Lucensi ordine aliquantum mutato sic habetur : In civitate Cortona, Vincenti, Nideruni, Hereli, Pauli, Meneri, Aquili, item Pauli, Monorgi. Quæ plane eadem sunt in MS. Blumiano : et ferr in MS. Corbeiensi Parisiis excuso : sed civitas, Corthosa appellatur, scribiturque Vincentii et Mineri, et sub finem additur Gaii. Qui horum Martyrum est Dux et Antesignanus memoratur

absque palestra in MSS. Aquisgranensi et Labbæano et Gellonensi, item in Auctario Greveni ad Usuardum. Nokterus isto habet : In civitate Cortina Vincentii et aliorum. In MS. Tamtactensi sunt nomina, Vincentii, Niderni, Herilii, Minerii, Panli, Aquilini, Minorgi. Palæstra Cortona (pro qua etiam Cortuna, Cortina et Corthosa legitur) videtur esse, quæ antiquis notissima Ietruriæ urbs, etiamnum Episcopali Sede ornata, in dominio Magni Ducis, in confiniis agri Perusini ac ditionis Pontificiæ consistit, haud procul a Thrasymeno lacu, Romana olim clade famoso.

DE SS. FELICE ET GENNADIO

G. H.

MARTYRIBUS UZALI IN AFRICA.

XVI MAJI.

Uzalis, sive Uzala, urbs Provinciae Proconsularis in Africa, Episcopalis, mediterranea, celebravit olim duos Martyres, ad hunc XVI Maji sic relatos in Tabulis hodiernis Martyrologi Romani: Uzali in Africa sanctorum Martyrum Felicis et Gennadii. Ad quos Baronius ista annotat: Meminit horum sanctorum Martyrum auctor commentarii de Miraculis S. Stephani Protomartyris, qui Evodii Uzalensis nomine inscribitur lib. I cap. 2. Eorum ibi nuda memoria sic inscribitur: Alia autem Virgo sacra ad locum antiquorum Martyrum, in suburbio civitatis constitutorum, qui Felix et Gennadius unucupantur, videbatur sibi iter facere per sonnium, non ea via, qua de civitate pergi assolet,

compendiosa aliquantulum, devia, et flexuosa... Unde etiam stella ad locum supradictorum Martyrum ab his, qui tunc in agro fuerant, occurrisset. Igitur post quadraginta ferme dies, ex quo ista revelata sunt, in loco memoratorum Martyrum nostrorum, susceptis Reliquiis S. Stephani ad civitatem regredi coepimus. etc, Diem hodierni cultus, si in aliquo veteri scripto invenisset Baronius, non omisisset credo id annotare. Existimo igitur, quod, indecorum ratus tam certo testimonio notas Martyres per ignorantiam certæ diei latere, hunc ipsis pro sua auctoritate assignavit, factum approbante Ecclesia, cum id recepit.

B

DE SANCTO PAPYLINO

E

D. P.

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Hunc sanctum Martyrem suggerunt nobis MSS. Græca Menæo, quæ Divione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chisletum invenimus: in quibus ista leguntur: Eadem die S. Papylinus, qui gladio percussus, martyrio vitam finivit. Et adduntur hi versus

Ὁ Παπυλίνος τραῦσιν εἰρόν ἐκ ξίφους,
Πάππος πλάνης ἔπρηνσε καὶ θέρος ἄμα.
Dum Papylinus vulnus ex gladio invenit,
Papos erroris et simul messem enecat.

Sunt autem Papi sive Pappi, ad quos hic alluditur, lanugines illæ, quæ deciduis carduorum foliis succedentes, et vento deinde raptæ, mala semina late spargunt, unde ἐκπαπποῦσθαι, in pappos abire. Aptè igitur, sumpta ex nomine Papyli occasione, sanctus Martyr dicitur ipso in semine esitavisse spem novæ messis, id est erroris gentilitiæ, vilibus et volaticis ejusmodi papis sive (ut diminutive loquar) papylis jure merito comparandi.

D. P.

DE S. FORTE EPISCOPO ET MARTYRE

BURDEGALÆ IN AQUITANIA.

XXI MAJI.

In MS. Martyrologio Ecclesiæ Burdegalensis sub nomine Usuardi, quod Diviane apud Petrum Franciscum Chisletum reperimus, ista ad hunc diem leguntur: Burdegalæ S. Fortis, Episcopi et Martyris. Quæ plane eadem habet Ferrarius in Catalogo generali, Ex tabulis, ut inquit in Notis, Ecclesiæ Burdegalensis, nuper nobis transmissis: in quibus tamen nihil de tempore, quo vixit, aut sub quo Principe passus est, legitur. Nec mirum, quia de primis hujus Ecclesiæ Episcopis nihil certi constat; usque ad initium seculi IV, quo Orientalis Episcopus, et Flavius Dacenus ejus de civitate Burdegalensi interfuit Concilio I Areluteasi anno CCCXIV; a quo rursus hiatus annorum circiter quadraginta usque ad S. Delphinum, qui colitur XXIV Decembris, et anno CCCLXXXI interfuit Concilio Carsarugustano, Suessnyus in supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc XVI Maji, Burdegalæ, inquit, natalis S. Fortis Episcopi et Martyris, ibidem sacris anniversariis hac die honorati. In Festis vero propriis Ecclesiæ Burdegalensis præscribitur de eo Officium Ecclesiasticum sub ritu duplici, uti ex Calendario nobis submisso constat.

tempus incertum,

2 Habemus Ecclesiam Metropolitanam ac Primatiam S. Andreæ Burdegalensis, ab Hieronymo Lopez ejusdem Canonico Theologo anno MDCLXVIII illustra-

tam, atque octennio post ab eodem nobis benigne donatam F qui parte 2, cap. 4, nulla facta uspiam mentione S. Fortis (propterea credo, quod certum ejus tempus nullum nosset) primum Episcopum nominat Orientalem, post quem si successisset S. Fortis, posset credi sub Constantio Ariano Martyrium pertulisse eo tempore, quo is Arelate subsistens, vim faciebat convocatis e tota Gallia Episcopis, ut contra S. Athanasium subscriberent, ab Octobri anni CCCLIII usque ad ver sequentis anni: et sic utcumque impleteretur hiatus prædictus. Potuit etiam ante Orientalem fuisse, et sub Ethnicorum Imperatorum aliquo fecisse martyrium: præsumi enim debet quod Burdegala, uti juxta Romani Imperii divisionem fuit Aquitanicæ secundæ caput, et Præsidis Provinciae sedes, sic et metropolis aliarum in eadem Provincia sedium fuit, etiam sub Gentilibus. Et ipsa quidem a S. Martiale fidem sibi annuntiatam gloriatur, an seculo I et tempore Apostolorum, ac vero sub Decio, hinc non spectat definire: quod autem in epistolis, eidem Sancto suppositis, primus ab eo constitutus Episcopus nominetur Sigebertus, id Lurbæo in Chronica occasionem videtur dedisse Gilbertum, corrupto nomine, primum statuerendi in ordine Episcoporum, et Lurbæum secutis Chenu, Roberto, San-Marthanis; quorum hi videntes, fieri vix posse, ut Gilberti, æque ac Sigeberti,

æque ac primus Burdegalæ Episcopus, vide app. TOM. VII MAJI NOT. 106 "

A ti, Francicum nomen, tanto prius ante Francorum adventum Burdegala fuerit usurpatum, primum fortasse, inquit, fuisse dignitate sanctitatis, non ordine temporis.

qui male
pingitur Si-
gebertus
dictus,

3 Sed de hac ejus sanctitate nulla ex capite nobis constat; cum neque memoria ejus inveniatur in Fastis Burdegalensibus, neque ullum vel sepulcri vel reliquiarum vestigium, atque, ut dixi, ex fictitio Martialis Sigeberto natus, in historiam videatur irrepsisse. Suppositas autem S. Martiali eas esse, quæ circumferuntur, epistolas, nemo debetabit, qui consideraverit allegari in iis Scripturæ textus secundum Hieronymi versionem; quodque in ipsa de qua hic agi possit ad Burdegalenses Epistola, de mysterio sanctissimæ Trinitatis distinctissime locutus, ita de Spiritu sancto disserat; Spiritus Dei, qui vos sanctificavit credentes in ipsum, qui Filium naturalem et sibi secundum æternitatem coæqualem per omnia resuscitavit tertia die a mortuis, non est genitus sicut Verbum: quia et ipse Spiritus, in divina æqualitate gloriosus, processit ineffabiliter

ab eo qui genuit et qui genitus est: itaque Spiritus Domini non genitus, non factus, non creatus, sed procedens est a Patre et Verbo. Norunt veteris Theologiæ periti, quam artem hæc sapiant: quare nec mirabuntur eum, qui ausus est sic loquentem initio Ecclesiæ Martialem inducere, etiam de Sigeberto potuisse sic scribere: Quem vobis constitui Dei jussu, justum est a vobis conservari: ipse enim Sigebertus, qui ante consulebat dæmonia servus creaturæ; nunc in fide D. N. Jesu Christi perfectus, soli Creatori serviens, pro stercore reputat ipsa dæmonia, quibus ante serviebat. Hæc fabulator iste, ex nihilo meliori S. Martialis Vita, sub S. Aureliani nomine protrusa, in qua dicitur Sigebertus, summus gentium templorum Sacerdos et Pontifex apud Burdegalenses, per nocturnam dæmonum inter se querelam, de fide a Martiali prædicanda præmonitus, idola confregisse et evertisse templa, excepto templo Dei ignoti: qui ibidem etiam Burdegalensium Princeps appellatur, et uxor ejus Benedicta.

a SS. Martiali, et Aureliano.

B

DE SANCTO VICTORINO

MARTYRE IN TERRITORIO BITURICENSI.

E

G. H.

XVI MAJI.

Masciacum vel Massayum, Ordinis S. Benedicti diocesis Bituricensis in Archipresbyteratu Graciaci, monasterium fuisse S. Martino dicatum a Carolo Magno, tradunt Sammarthoni tomo 4 Galliarum Christianarum pag. 626. Philippus Labbe in Hagiologio Franco-Galliarum, ex antiquo Martyrologio Abbatiae S. Laurentii Bituricensis excerpto, ista scribit: In territorio Bituricensi, monasterio Masciaco, S. Victorini Martyris. In Martyrologio Carmelitano MS. quod Coloniae adservatur, item in eodem Coloniae et Lubecæ excuso anno MCCCXC, nec non apud Grevenum in Auctario Usuardi anno MDXXV et MDXXI impresso, et in Germanico Canisii ista leguntur: In territorio Bituricensi, monasterio Madiaco, Beati, seu Sancti Victorini Martyris. Ast,

monasterio omisso, reliqua habentur in MS. Florario Sanctorum, apud Ferrarium in Catalogo generali, et Saussayum in Supplemento Martyrologii Gallicani. Hæc porro sunt omnia quæ de S. Victorino in dictis octo Martyrologiis habentur: reliqua latent. Ferrarius in Notis putat eum esse, qui Arvernus cum Cassio et Maximo, die præcedenti, in Martyrologio Romano refertur. Verum corpus S. Victorini Martyris Claramontani asservatum fuisse ibidem in Ecclesia S. Cassii, ostendimus xv Maji ad horum Acta. Quare malumus hæc ad ulteriorem inquisitionem seorsim proponere. Erit forsitan quæ tempus et genus martyrii, aut certe occasionem venerationis in dicto monasterio indicabit.

C

DE S. ABDIESU EPISCOPO,

PRESBYTERIS XVI, DIACONIS IX, MONACHIS VI, VIRGINIBUS VII,

ITEM ABDA EPISCOPO,

PRESBYTERIS, DIACONIS, VIRGINIBUS XXVIII,

MARTYRIBUS IN PERSIDE.

F

G. H.

CIRCA CCCL

Encomium
ex MS. Synaxario,

A accuratissimum horum Martyrum encomium habetur in perantiquo Synaxario MS. Græco Ecclesiæ Constantinopolitanæ, spectante ad Collegium Claramontanum Societatis Jesu Parisius, et Latine expressum ita sonat: Eadem die xvi Maji, certamen sanctorum Martyrum Abdæ et Abdiesu Episcoporum, et sedecim Presbyterorum, novem Diaconorum, et sex monachorum et septem Virginum, ex patria Chaschara. S. Abdiesus Episcopus constitutus in urbe Persidos Beth-Chaschar, a proprio patrueli circumventus fuit et denunciatus Regi Persarum. Comprehensus est ergo atque ad hunc deductus, cum aliis novem et triginta Christianis. Interrogatus a Rege Christum confessus est: ac cum dictis sociis triginta novem ablegatus ad Arseth

Regis fratrem, ut ab ipso tormentis subiceretur. Ubi advenit, hunc sermonibus divinis prudenter redarguens, stupore affecit. Quocirca funibus devinctus, ac inter ligna coarctatus est, atque ossa ejus confracta. Ita et alii Sancti fuerunt tam vehementi violentia compressi, ut ex eorum ossibus sonus crepitusque prodiret. Quo tormento septies de die fuerunt afflicti: dein quasi mortui in carcerem projecti, nullo omnino jussu tyranni cibo concesso: accepto tamen pane et aqua, per aliquam mulierem per fenestram porrecto, Deum glorificaverunt. Posthæc comprehensus etiam Abdas Episcopus, cum viginti et octo, Presbyteris, et Diaconis, et Virginibus sanctis feminis, in eundem carcerem detrusus est. Unde extracti, gravibus verberibus cæsi sunt, et ora

A ora eorum lapidibus contusa; ac postea capita abscissa. Pest aliquot dies eductus Sanctus Abdiessus cum suis, et ipse capite plexus est. *Hactenus illud MS. Synaxarium.*

et aliis Menologis et Menais.

2 Eadem, hinc inde contracta, leguntur in *Menologia Græco Basilii Porphyrogeniti Imperatoris*: in quo dicuntur viginti octo cum Abda Episcopo in carcerem intrusi, atque a S. Abdiesu Episcopo instructi. Cum *Synaxario plane eadem, sed ad xv Maji, leguntur in MSS. Menais Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ signatis littera O et numero 148, et duplicibus Turinensibus Ducis Sabaudia, in quorum primis referebantur etiam ad xv Maji, in aliis ad hunc xvi, uti etiam in Menais MSS. Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium repertis. In Menais excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum tenue compendium habetur. Egimus nos ad diem xxii Aprilis de variis Martyribus Persis, et dedimus Acta martyrii ex Historia Ecclesiastica Sozomeni lib. 2, cap. 10 et tribus sequentibus, ubi num. 5 inter varios Episcopos referuntur Abdas et Abdiessus cum infinita multitudine Presbyterorum, Diaconorum, monachorum et sanctarum Virginum: nec dubitamus quin hi, a nobis ad hunc diem relati, ibidem recenseantur, et sint simul sub Sapore Rege Persarum interfecti. Verum cum habeant hunc et præcedentem diem suæ memoriæ sacratum, judicavimus eorum Acta, prout habuimus, hic referenda.*

Eorum mentio apud Sozomenum et 22 Aprilis:

3 Chiffletianum parro quod dixi MS. præ ceteris ad singulorum laudes attentum, more suo post jam relatam encomium hæc disticha subjicit:

Ἀμφὶ πρό τῶν σῶν Ἀδῶν Μάρτυς ὁμμάτων,
Τομεύς κεφαλῆς καὶ βραχίονος θεῖου στεφάνου.
Ambo præ oculis, Martyr Abda, sunt tuis
Dator coronæ cœlicæ et capitis sector.
Ἐκδούς ἐκπύον Ἀδελφίστους τῷ ξίφει,
Ὁρᾶν Ἰησοῦν ἀνίστασθαι τὸν μέγαν.
Gladio Abdiessus dum seipsum tradidit,
Videre Jesum redditus dignus fuit.
Τοὺς ἱερεῖς σου Σῶτερ ἔκτενε ξίφος,
Τὴν ἱερὰν σου μὴ προσδόντας ἀξίαν.
Gladus necavit Christe Sacerdotes tuos,
Qui dignitatem non prodiderunt tuam.
Τοὺς πριστάκους τοῖς Ἀδελφῆς τετραμμένους,
Στέφει Θεὸς δις, ὡς ἀνίστασθαι λέδοντας.
Ter tres Levitas capite multatos Deus
Bis coronavit, uti lebetas athletæ.

Ubi te meminisse oportet athleticorum præmiorum, in quibus passim nominantur lebetes. Sic *Æneas* apud *Virgilium* lib. 5 nautico certamine victoribus

Tertia dona facit geminos ex ære lebetes.

Ut autem ipsa munera coronata proponebantur, iisque athletæ victores coronam geminabant, insuper imponendo suam; sic indicatur *Deus*, qui pro novem *Levitis*, *Levitica* corona jam antea insignibus, certaverat, eisdem ut relatis a se certaminis gloriosi præmiis imposuisse coronam alteram. Universim autem inter ænia numerabantur lebetes, sic abituro *Telemacho* *Menelaus* *Odyss.* 6 offert

Ἡέ τινος τριπόδων εὐχαλῶν ἡε λεδύτων.
et apud *Ovidium* leges,

Viginti magnos operoso ex ære lebetes.

Denique ad numeros septem Virginum et sex monachorum, hoc disticha luditur.

Εἰ Παρθένων δέδωκεν ἐπτάδα ξίφει,
Πῶς οὐ παρῆξει καὶ μὴν μονῆ τὴν ἑξάδα;
Si cella septem Virgines gladio dedit,

Senarium an non poterit et numerum dare?

Est autem in voce *lusus*, quæ *oxytona* μονῆ cellam, monasterium; *paroxytona* μὴν, unica, simplex est.

4 In *Menologio* *Sirleti* ista leguntur: Sanctorum Martyrum *Audesii* (imo *Abdiessu*) Episcopi, Presbyterorum sexdecim, Diaconorum novem, Virginum septem ex patria *Charcar*, omissis sex monachis. Quo *Menologio* citato ista leguntur in hodierno *Martyrologio Romano*: In Perside sanctorum Martyrum *Audæ* Episcopi, septem Presbyterorum, novem Diaconorum et septem Virginum, qui sub *Isdegarde* Rege variis tormentorum generibus cruciati, gloriosum martyrium compleverunt. Hæc ibi. Verum S. *Abdiessu* Episcopi, non *Audæ* seu potius *Abdæ* erant socii, et quidem Presbyteri sedecim, Diaconi novem, monachi sex, Virgines septem, qui simul cum S. *Abdiessu* erant triginta novem supra relati. S. *Abdas* vero Episcopus habebat socios viginti et octo, ex Presbyteris, Diaconis et Virginibus, qui omnes capite plexi sunt. Alius ab hoc est S. *Abdas* Episcopus in Perside, multo junior et sub *Isdegarde* Rege passus, de quo egimus inter *Prætermisos* ad diem xxxi Martii, ob auctoritatem *Baconi* tunc opinantis unum eundemque esse, quod re tota melius discussa retractamus; et in *Supplemento Martii* de illo et *Beniamino* aliisque tunc martyrium passis erit agendum.

imperfecta memoria apud Sirletum et Baronium.

E

C

G. H.

DE SANCTA EUPURIA

VIRGINE CAJETÆ IN LATIO.

F

XVI AUT
XVII MAJI

Cultus sacer
17 aut potius
16 Maji.

Ferdinandus *Ughellus* tomo 1 *Italiae sacræ* enumeraturus Episcopos *Cajetanos*, præmittit notitiam Sanctorum, quorum sacra corpora in aede Cathedrali requiescunt, uti nos latius diximus die vii Maji ad Acta S. *Innocentii Episcopi Africani*, cujus sacra pignora ibidem asservantur, quando etiam de situ *Cajetanæ* urbis egimus. Inter dictos Sanctos est in titulo proposita *Eupuria*, *Ughello* *Exuperia* Virgo et Martyr dicta: qui dein addit, horum Sanctorum festum a *Cajetanis* quotannis solenni ritu frequentari: sed quis singulis sit dies natalis, non adscribit. *Ferrarius* in *Catalogo Sanctorum Italiae* refert ad diem xvii Maji, S. *Eupuriam* Virginem et Martyrem *Cajetæ*. At postea idem in *Catalogo generali*, quasi seipset ipse carrigeret, ad hunc xvi Maji ita scribit: *Cajetæ* in *Latio* S. *Eupuriæ* Virginis et Martyris: citatque in *Notis* Tabulas *Ecclesiæ Cajetanæ* quæ corpus habet. Eandem cum *Ferrario* ad hunc xvi

Maji, inseruit *Gynecæo* sacro *Arturus du Monstier*: quod et nos, cum nihil certi sciamus, sequimur.

2 Miracula ad ejus sepulcrum patrata dicuntur plurima: ex quibus aliqua scribit *Ferrarius* se vidisse in quodam MS. codice *Julii Antonii Sanctorii* Cardinalis S. *Severinæ*: quæ nos reperimus *Romæ* in *Bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii* in codice MS. littera H signato, et inde descripta hic damus, vix dubitantes quin juxta prologum plurima tam nova quam vetera pariter collecta fuerint, quorum pars maxima adhuc desideretur, et fortassis adhuc alicubi lateat. Auctor vixit circa annum dccc, ut qui contractum, tempore *Joannis Patricii* et *Boni Episcopi* meritis S. *Eupuriæ* sanatum, testetur se reperisse adhuc in vita superstitem. At *Bonus* Episcopus *Cajetanæ Ecclesiæ*, antea jam dicto, una cum *Docibile*, *Joannis Patricii* jam defuncti filio *Patricio*, B. *Erasmii* Martyris requisivit exuvias; inventas autem terra profundius occuluit,

Historia miraculorum datur ex MS.

A occuluit, et desuper adversus meridiani climatis aspectum in honorem Martyris altare construxit, cum summus Pontifex et universalis Papa Joannes sanctæ Romanæ et Apostolicæ præesset Ecclesiæ, triginta annos postquam ab Agarenorum exercitu destructæ fuissent Formiæ, et Cajetani cives corpus S. Erasmi intra urbis suæ mœnia transtulissent, et in adyto sanctæ ac Gloriosæ Dei Genitricis ac Virginis Mariæ recondidissent uti legimus in MSS. *Actis S. Erasmi, ad diem 11 Junii elucidandis*. Formiæ autem traduntur anno DCCCLX a Saracenis eversæ concidisse. At qui supra citatur Joannes Papa, fuit ejus naminis octavus, seditque ab anno DCCCLXXII usque ad annum DCCCLXXXII. Qui præterea indicatur Docibilis Joannis Patricii filius, infra curavit contractum per servos suos collocari ante tumultum sive altare B. Eupuriæ Virginis. Hæc de tempore quo miracula contigerant. Ipse autem auctor historiæ miraculorum ingenue futeatur ignorari, ex quo loco aut patria hæc Virgo oriunda fuit, aut quo modo Cajetam venerit, item quam vitam duxerit, et qualiter ex hac vita decesserit : et quod mirum, numquam Martyrem appellat ; cum tamen Martyrem vocent Ferrarius et Ughellus, et forte sic colant Cajetani.

B

HISTORIA MIRACULORUM

Ex MS. Vallicellensi Romæ.

Secretum Regis celare bonum est, opera autem Dei narrare et confiteri honorificum est : et ideo eum adjutorio summi opificis Dei, qui dixit, *Aperi es tuum, et ego adimplebo illud*, et fratrum ac civium oratione adjutus, qui hæc quæ dicenda sunt summopere hortati sunt ut scriberentur : Miracula, quæ Dominus ad laudem sui nominis et B. Eupuriæ Virginis, usque nunc ostendere dignatus est, prout certius scire possumus et ipse jusserit, scribere tentamus. Non quod idoneus sim et doctus ad hoc opus agendum ; sed quia multorum miraculorum relatio, quasi mihi vim inferat, et, si tacere voluero, minime permittat. Sunt enim præclara, et jucunda miracula, quæ quotidie divulgantur a populo, ita ut mens hominis audientis reficiatur, ac si oculis ea quæ dicuntur sedule perspiciantur. Non enim in his dubitari quemquam necesse est, quæ a pluribus referantur. Horum enim miraculorum uterque sexus testimonium reddit, quia utrisque Dominus pariter revelavit. Qua enim ex patria, vel ex quo loco, hæc

C Virgo oriunda fuit, aut quomodo huc advenerit, quam vitam duxerit, qualiter ex hac vita discesserit, nullus reperitur ex civibus, qui hæc aliquo modo scire se dixerit : sed quotidiana et antiquiora miracula procul dubio ostendant, quantæ sanctitatis eminentia prædita, quantæque bonitatis fuerit insigniis decorata. Itaque miracula, quæ per eam Dominus in hac urbe Cajetana ostendere dignatus est, prout fidelium narratione didici, multorum edificationibus profutura, scribere curabo ; tam ea quæ quotidie ab hominibus divulgantur et recentiora sunt, quam ea quæ (ut dictum est) ab honestioribus viris audire potui et scire, eaque ut Dominus dederit verbis simplicioribus explicabo. Denique, ut ad notiora et omni populo nostris temporibus cognita recurramus, quod ad tumultum ejus, temporibus D. Joannis Patricii, miraculum actum sit, subsequenti memoria retinendum mandamus.

2 Fuit in hac prædicta civitate vir quidam, nomine Martinus, Britanica gente progenitus : quem ego adhuc in vita superstitem reperi, et hæc quæ dicturus sum multorum hominum relatione cognovi. Hic prædictus vir, gravi molestia percussus est, ita ut genu pectori, crura vero femoribus, et calcanea

natibus ejus jungerentur. Qui cum senos, ut ferunt, jam in tantis doloribus annos explesset, et nullum remedium alienjus medicamenti perciperet : Tandem, ut credimus, Divina inspirante clementia, cœpit quotidiana prece Dominum deprecari, ut tantis semper ejus doloribus, tantisque infirmitatibus mederi dignaretur. Huic conjux cum filia aderat, et obsequio, quo poterant, sedule ministrabant : et quidquid ex eleemosynis poterant accipere, quæ ægro videbantur utilia, sine dilatione conferebant. Decumbens vero æger in inferioribus ædibus palatii, ubi infra scripti Patricii filius habitabat. Ibi ergo ei beata Maria Virgo, Sanctusque Joannes Baptista, et Beatus Petrus Apostolus apparuerunt, uti nomina sua per ordinem retulerunt : et ne aliquo modo formidare debeat, placida admonitione monetur. Tantus igitur splendor eadem hora emicuit, tantaque fragrantia odoris emanavit, ut multis, qui in ejusdem palatii domibus morabantur, et claritas visa sit oculis, et narium fragrantia tanti odoris respersa. Vere ibi nulla potuit esse nox, ubi tales advenire dignatur lucernæ. Qui cum miram claritatem, tamque fulgidos vultus aspiceret ; repente viribus destitutus, contremuit et expavit. Cui B. Petrus, ut est placido vultu, annuit ne timeret, eique præcepit dicens : Mitte, et accersito Patricii filium, dicitoque ei, ut mittat tecum duos servos suos Scerarium, et Firmiprum, ut te suis manibus, ad ecclesiam hujus beatissimæ Matris Dei ducant : in qua usque ad sextam feriam, quæ est ante Pascha, manebis, expectans a Domino infirmitatis tuæ copiam evadendi, et hac die scito pro certo optatam tibi a Domino sanitatem condonari. Qui lætus de eadem visione, mane expegefactus, evigilans præcepit conjugi, ut prædicti Patricii filium, nomine Docibilem, sibi sub celeritate vocaret. Quo veniente cœpit ei rei visionem per ordinem enarrare. Tunc memoratus Dux ludens, ita respondit : Existimo, Martine, quod plus solito hesternum die vino sopitus es, pro quo tibi hujusmodi apparere visa sunt somnia. Ad hæc ille : Noli, mi dulcissime Domine, tantis jam peractis in doloribus annis, ludicris, ut solitus es, verbis me deludere. Sed, ut a Sanctis Domini jussum est, instantissime perfice visionem. Erat autem omnibus audientibus hæc, incredibilis visio. In initio autem Quadragesimæ hæc quæ retulimus, acta sunt Tunc compunctus lacrymis et precibus Dux, accersitis memoratis superius servulis, jussit eum ad memoratam ecclesiam duci, et ibi diligentissime collocari. Qui in eadem ecclesia, ante tumultum seu altare B. Eupuriæ Virginis, qualiter sanitati sit redditus, subsequens sermo declarabit.

3 Cumque dies sacratissimæ Quadragesimæ transigerentur, et dies Dominicæ Passionis, in quo salus ægro promissa fuerat, immineret ; vere pius per omnia Dominus eo die salutem debili promisit et reddidit, quo omni mundo salutem veram invexit. Nocte igitur, qua promissus illucescebat dies, adest Beata Virgo Maria, cum his cum quibus prius apparuerat, id est, beatissimo Joanne Baptista et Apostolo Petro, non per somnia, sed manifesta visione. Cumque vigilantibus lectulo astitissent, unus dextera manu apprehensa, alius sinistra, super pedes consistere præceperunt, his terque dicentes : Surge. Quod eo se non valere dicente, subito a terra in altum sublevatum signo sanctæ Crucis, quæ memoratæ Virginis tumulto astabat, insertis utriusque manus digitis suspenderunt. Sic omnis nodositas et contractio corporis mox soluta est, et sanitas omnibus membris restituta. Nam, ut ipse postea referre pluribus consueverat, plurimæ Sanctorum turbæ ab ipso visæ sunt et auditæ, ut cum illi brachia ejus suspenderent, alii pedes a connexionemembrorum divellerent,

visione cœlesti montus,

defertur ante altare S. Eupuriæ Virginis :

et nova apparitione facta,

sanus redditur in cruce,

et

Ps. 80, 11

Acta non reperiuntur.

Miracula referuntur.

Contractus toto corpore,

EX MS.

ab eaque per
Ep. Bonum
deponitur,

A et deorsum attraherent. Suspenso itaque hoc modo dixerunt ei: Modo venturus est Donatus Presbyter, quia jam hora divini Officii imminet, eique dicito, ut Bono Episcopo convocato, et Sasso Presbytero, ab hac te suspensione deponant, et tanti miraculi testes existant. Quo dicto visum est eidem ecclesiae tectum aperiri, et tanta claritate elucere, ut diem vincere videretur lux illa, quae in tenebris radiat; et cum eadem luce beata Virgo Maria, cum suis Sanctis comitibus, caelo recepta est. Nec parumper mora processerat: et ecce praedictus Donatus Archipresbyter ad refocillandas lucernas convenit, eumque Cruci, uti dictum est, insertis digitis haerentem reperit: tantique rei ordinem miratus, expavit. A quo cum didicisset, ad Episcopum concitus properavit; eique tanti miraculi stupenda facta narravit. Qui mox convocantes Sassum Presbyterum, eum, ut iussum fuerat, a crucis suspendio abstulerunt. Quem diligentius perquirentes, in his quae acciderant Deo gratias retulerunt, quod tam praeclaram solennitatis festivitatem, tam lucifluo miraculo dignatus sit decorare. Sed hujus miraculi libet nobis qualitatem vel quantitatem discutere, Fratres carissimi: neque enim fas est, ut indiscussa remaneant, quae tali sunt admiratione ostensa. Quid enim necesse fuit Domino in ligno crucis infirmum hominem suspendi, et tali modo curare, qui plurimos hujus similes dissimili medicamento curare consuevit, et quotidie curat? nisi quia infirmitatem in mentis acie ex his quos vocari jusserat praeviderat, et ut dubietatis vulnera ab eorum cordibus removeret; monstrans quomodo vere salus totius mundi, per Incarnationis Christi mysterium et per Passionis ejus gratiam donata sit, ac Crucis vexillum quam gloriose a fidelibus debeat honorari ostendit.

non accurrens
ad hoc
miraculum
punitur
manu com-
busta:

4 Contigit eodem die etiam memorabile miraculum accidisse, nam cum ab omni populo utriusque sexus, tam civium quam extraneorum, qui tunc aderant, magnus concursus ad hoc spectaculum fieret; quaedam mulier quae proximo ecclesiae loco manebat, nomine Jannia, in lini opere pectinando anxie laborabat; et dum opus instantissime perficere cuperet, cum ceteris, ut debuit, ad ecclesiae limina haec visura non eueurrit; mox eam ultio divina percussit. Nam ignis lino injectus manus ejus ita cremavit, ut vix post longum tempus medelam sanitatis, etiam vix multis lacrymis impetrasset. Nihilis enim convitiis a populo affligebatur, eo quod talia facere non timeret, quae nulla alia eo die facere praesumpsisset: dicebantque ei quam plurimi, Miserrima omnium C feminarum, quare sic stulte egisti, et non cum ceteris ad hoc mirificum et praeclarum spectaculum, devota, ut decuit, properasti?

5 Alio quoque tempore, quid ad sepulcrum beatæ Virginis Eupuriae actum sit indicabo. Quedam mulier, nomine Bona, nimio daemonio vexabatur, ita ut vix a pluribus teneretur: visumque est viro et parentibus suis, ut ad tumultum memoratae Virginis

duceretur. Haec dum diu vexaretur, a propinquis ad ecclesiam deducta, ibique ante altare B. Eupuriae catenis religata est. Quae per aliquot menses ibidem ita permansit, sic enim nimio daemonio vexabatur, ut nullus ad eam ausus esset accedere. Tandem sui ad Episcopum, qui tunc aderat, accesserunt, summo opere postulant, ut pro ea supra altare beatæ Virginis Domino sacrificium offerre dignaretur; quatenus per ejusdem sacrificii oblationem, et per B. Eupuriae merita, a tali peste misera liberaretur. Pro qua cum ab Episcopo et a Presbyteris sacrificium Domino offerretur, et oratio pro salute ejus quotidie in eadem basilica effunderetur; tandem misertus Dominus creaturae suae, ut ostenderet quanti meriti esset haec Virgo, ad ejus tumultum haec aegra deducta fuerat, sanitati eam pristinae restituit, ita ut nullum deinceps hujusmodi pateretur incommodum.

6 Sanctimoniales mihi feminae retulerunt, quod quaedam mulier in Campaniae partibus habitans, incredibili daemonio quotidie vexabatur; quae audiens famam B. Eupuriae Virginis, quod multi per eam demoniaci et infirmi variis languoribus curarentur, cum viro suo veniens, coeperunt eandem Virginem lacrymis affluentibus interpellare, ut de crudeli inimici potestate eam orando eriperet. Nam dici nefas est, quam crudeliter noctu diuque cruciabatur; et quam inepta et inutilia ac ludicra verba per os ejus diabolus fatebatur, non nobis congruum videtur edicere. Asserunt denique haec audientes, quod nunquam tam turpiter et crudeliter daemonio repletum aliquando vexari conspexerint. Haec cum hic aliquandiu commorata esset, et saepius, ut dictum est, crudeliter vexaretur; per ecclesias huc illuc anxie discurrebat, ut antiqui hostis liberaretur potestate. Quae cum nullum sanitatis remedium accepisset, tandem ad sepulcrum memoratae Virginis ducta est: ubi cum aliquantisper oratum esset, a daemonio liberata est: ac Deo et B. Eupuriae Virgini gratias referens, ad solum proprium repedavit.

7 Nostris modo temporibus hoc miraculum contigisse omnibus manifestum est, nam in die Natalis ejus aqua maris, in tantam dulcedinem versa est, ut videretur de purissimo fonte, aut de clarissimo fluminis amne levata. Claruit vero hujusmodi signum hoc modo. Cum plurimi ex civitate Cajeta negotiandi causa navigassent, contigit eo die, dum quidam pauper ex accolis ejusdem civitatis, ad abluendam faciem mare introisset, ita dulce et suave repertum est, ac si (ut dictum est) de fonte aut de fluminis amne eadem hora levaretur. Quod audientes quidam ex nostris subito occurrerunt, et hujus rei veritatem agnoscentes mirati sunt, et ad hauriendum singuli eueurrerunt. Tunc pars maxima civitatis convenit ad hoc videndum miraculum, quod videntes admirati sunt, ac gratias Deo et B. Eupuriae dederunt. Reliqua desiderantur.

D
liberatur
daemona
ad altare
S. Eupuriae,

E

alia ad sepul-
crum ejus.

Die natalis
ejus aqua
maris dulcis
fit.

F

G. H.

DE SANCTO HILARIO EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA.

ANNO
CCCLXXVI

Ferdinandus Ughellus tomo primæ Italiae sacrae Papienses Episcopos proponit: inter quos recenset xvii S. Hilarium, et huc de eo refert: S. Hilarius ad eandem Sedem adlectus est anno ccclviii, decessitque ccclxxvi die xvi Maji, cujus Reliquiae honorifice adservantur in Ecclesia S. Michaelis Majoris. Hic contra Arianos saluberrimam

Synodum celebravit. Hujus meminit tantum Bossius in sua diptycha: nullus autem praeterea scriptor, nec Martyrologium quidem Romanum. Ita Ughellus. Postmodum Joannes Baptista de Gasparis edidit Breviarium Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiae, quod ipse nobis anno mdcxii Papiæ existentibus donavit. Hic in indice subjungit Catalogum Ticinensis Ecclesiae Episcoporum

A *Episcoporum de quibus non celebratur divinum Officium, atque ibidem ista scribit: S. Hilarinus Episcopus XVIII. xvi Maji ab anno cccclviii ad annum cccclxxvi. Cor-*

pus in S. Michaelis. Nec plura de eo hactenus potuimus D nancisci.

DE S. ROSIO SEU ROSSIO

EPISCOPO AFRO CONFESSORE,

IN DIOECESI CAMPANIÆ SUESSANA.

G. R.

szc. v

Ex Sede sua
Episcopali
abstractus,

B

num. 3

cum aliis
vinctus,

num. 4

varie cæsus,

num. 5

in carcere ab
Angelo con-
fortatur :

C

num. 6

non terretur
minis objectis,

Illustris fuit corona Confessorum duodecim, qui sub persecutione Wandulorum in Africa ob fidem Catholicam varie afflicti et vetustæ novi impositi, ad Campaniæ littora pervenerunt et Christianam religionem variis in locis dispersi, diversisque Ecclesiis præfecti, mirifice propagarunt : uti de illis in Martyrologio Romano legitur ad Kalendas Septembris, quo die S. Priscus unus ex illis colitur Capuæ, atque nomina aliorum recensentur ; inter quos est Rossius, de quo hic agitur. Est etiam S. Castrensis ex illo duodenario numero, cujus Acta ex variis MSS. dedimus xi Februarii, quorum duo priora capita ad totam illam gloriosam turmam spectant : et cum ibidem legi possint inde solum pauca repetimus.

2 Factum est ut catervatim ex unaquaque provincia Sanctos Dei vinctos adduci præciperent. Sed cum ingenti multitudine etiam sancti viri, moribus et vitæ honestate præfulgentes, etiamque summi Sacerdotii honore præditi, intererant, putantes se cum martyrii triumpho vitam consequi sempiternam. Ex quibus præcipue rutilabant meritis et moribus et sensus decore, Rossius, Priscus, Tammarus, et ab indole Sanctus enitens Castrensis. Quos sævi ac nefandissimi satellites in arcta custodia retruserunt, separatimque ab alterutro altero separarunt... [Deinde] Crudelissimi satellites Sanctos in unum congregari fecerunt locum, et alios virgis, alios alapis, alios cum lapidibus cædebant. Sed Sancti Dei, alacri mente in superni Regis amore permanentes, nec suspirium quidem emittere videbantur... Nec multo post Sanctos Dei in imo carceris retrudi fecerunt. Eadem nocte apparuit illis Angelus Domini, et splendor Domini circumfulsit omnes, qui erant in cubiculo carceris dixitque illis : Ecce Dominus noster Jesus Christus misit me ad vos, ut meis alloquiis corroborentur corda et corpora vestra, et antequam vos sævissimi persecutores in vasti æquoris profundum demergere tentent ; omnes sciatis, quia Rex æternus unicuique vestrum præparatum habet locum, in quo et vos ipsi in Christo quiescatis, et multitudinem in illis partibus commorantium populorum ab omni errore absolvatis. Ad hæc Sancti unanimiter dixerunt : Sit laus in altissimis Deo, suamque nobis superna pietas adimpleat voluntatem. Hoc tantum nobis conferat Divina majestas, ut quos ab uno solo pro nominis sui gloria transferre dignatur, infra unius patriæ terminos sua pietate concedat, ut nostra corpora sepeliantur. Quibus Angelus placido ore respondit : Pro certo scire vos volo, quia quidquid postulabitis, secundum vestrum votum adimplebitur. Quo dicto Angelus ab eorum oculis discessit : lux vero per totam noctem exuberavit in carcere, et Sancti per totam noctem hymnis et laudibus exultaverunt. Altera vero die infanda caterva iniquorum, cum pugionibus et virgis super Sanctos irruentes, putabant se eos suo terrore inflectere. Sed Sancti Dei, fidenter expectantes promissionem Angelicam, pro nibilo minas eorum ducebant....

3 Tunc unus, in quem corporaliter habitare sathanam creditum est... Hos, inquit, si ignis cremaverit, pulvis qui ex eis remansit iterum maculat ; sin ferrum extinxerit cruor eorum in quocumque rure ceciderit, inficiet... sint in pastum marinis belluis ; feratur vetustissima navis, in qua.... vix per pauciora spatia æquoris ambulantes, a pelagi absorbeantur faucibus... Cumque multarum abjecissent navium copiam, indicio visa est una vetustior, quæ per multorum annorum curricula solummodo ab avium stercorebus putrefacta marcuerat. Hanc unanimiter complexantes, cum læto animo ad cras maris perducere festinant, proclamantes : Hæc navis Christicolæ transportabit ad alias oras Cumque eam in æquore projecissent, simulantes se nomina Sanctorum segregatim cum honore digno vocare, ita exorsi sunt : Ingrediatur prius huc reverenda canitie et sanctitate præditus Rossius, post hunc fecundæ sobolis proles Secundinus, tertius qui jura Christi in populo audacter consparsit Heraclius : juxta eum fas est, ut Benignus et Priscus resideant, Elpidius nec non ad lateris ultimam sedeat partem. Ad intra dehinc alterius partis detineat locum Marcus, et Augustinus : Canion et Vindonius pariter cum eis recumbent. Signifer præceptor Castrensis puppis possideat arcem, ab indole qui flatibus imperavit iniquis. Tammarum fas est proram gubernare benigne.... Tunc virtus superni Regis hoc suæ præbuit virtutis indicium, ut ii, qui Sanctos Dei devinctos ad pelagum usque deduxerant ; nequaquam suarum navium mutarent remigia, donec ipsi cum suis viderent luminibus, qualiter Christus Deus noster suis in roari præberet vias et in aquis semitas. Sicque gaudentes et exultantes, atque Christo Regi seculorum grates referentes, pervenerunt in Campana littora, cum mensis Majus dies decem compleret a Kalendis.

4 Hactenus Auctor ille antiquus, qui de in S. Castrensis labores, miracula et obitum prosequitur. Utinam de S. Rossii, ubique primo, laboribus et obitu aliqua extarent monumenta. Diem ejus natalem esse hunc xvi Maji addiscimus primo ex pervetusto Martyrologio Ecclesiæ Beneventanæ, quod translatum Romam ad bibliothecam Vaticanam ibidem numero 3949 signatum asservatur : in eo enim ad hunc xvi Maji primo loco conscripta leguntur hæc verba : Beneventi natale S. Rossii Episcopi in S. Sophia. Porro, uti Ughellus in Beneventanis Archiepiscopis col. 8 scribit, Arechis Dux et primus Princeps illud ingens Sophiæ templum Regiæ pietatis insigne monumentum, a fundamentis extruxit ac magnificentissime dotavit ; in quod postea innumera propemodum Sanctorum corpora et ossa, hinc inde per diversas Italiæ mundiue partes perquisita, transtulit, quod circa annum vc, tempore Gregorii Magni factum est. Quidni et tunc sacra ossa S. Rossii translata fuerint ad dictam S. Sophiæ ecclesiam, et primariam obtinuerit venerationem hoc xvi Maji : ad quem diem etiam S. Rosii cultus indicatur in MS.

num. 8

in cariosam
navim primus
immissus,

E

num. 9

num. 10
cum aliis ad
littora Cam-
paniæ appellit.

F

Dies natalis
16 Maji
Beneventi,

an ob Reli-
quias istas
servatas?

A MS. Kalendario, apud Antonium Caracciolum Clericum Regularum Napoli adseruato, uti testatur Michael monachus in Sanctuario Capuano in Notis ad Acta S. Prisci Episcopi pag. 68. Pagina autem precedenti addit, S. Rosii fuisse Ecclesiam in diocesi Suessana, apparere in Bulla confirmationis Benedicti Episcopi Suessani, data ab Athenulfo Archiepiscopo Capuano anno MXXXII, Quam bullam deinde edidit in eodem Sanctuario a pagina 581, et ex eo Ughellus tomo 6 Italiae sacrae in Benedicto Suessano Episcopo a columna 675. Ibi Suessanae diocesis Ecclesiae sigillatim designantur, et inter alios Ecclesias naminatur Ecclesia S. Rosii. Est autem Suessa Campaniae Felicitis urbs

Ejus Ecclesia
in diocesi
Suessana:

antiqua, versus Tyrrhenum mare et partes antiqui Latii. Et quia petierant ut sua corpora infra unius patriae terminas sepelirentur, nobis valde verisimile videtur, S. Rosium, qui senex appulerat in Campaniam, in hac diocesi Suessana et provincia Capuana reliquum vitae absoluisse, et ibidem sepultum, ubi Ecclesia ejus nomini fuit dicata: at sacrum corpus aut ejus ossa fuisse deinde Beneventum translata. In adscriptis Greveno additionibus a Carthusia Brucelessi, etiam ad hanc XVI Maji refertur S. Rosius Episcopus et Confessor in Samnia, et videtur intelligi Beneventum, Samnio adscribi solitum.

D
an ibidem
sepultus?

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 107 **
D. P.

DE S. MAXIMA VIRGINE CALLIDIANI IN FOROJULIENSI PROVINCIAE DIOECESI.

XVI MAJI
Nomen in
fastis sacris.

Veneratio
publica in
diocesi Fo-
ro-JulienSI,

U suardus in suo Martyrologio de hac sancta Virgine sic loquitur: In pago Foro-JulienSI S. Maximae Virginis, quae multis clara virtutibus, in pace quieuit. Ad locum ita exprimit et in pago Foro-JulienSI, vico qui vocatur Callidianus, S. Maximae Virginis, quae multis clara virtutibus, in pace quieuit. Eadem habet Notkerus, et Adone citato haec amplificat Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 7 his verbis: Maxima Virgo in pago Forli-vienSI (imo Foro-JulienSI) vico Callidiano, virginis-tatis liliū florens, multisque et insignibus clara virtutibus, in pace quieuit decimo septimo Kalendas Junii. Genuinum Martyrologium Bedae vacat, at quod illi est suppositum, omissis locis, reliqua ex Adone profert. Denique Usuardum et Adonem passim sequuntur alii in Martyrologiis manu exaratis et excusis cum hodierno Martyrologio Romano. Porro antiquiorum istorum Martyrologorum fide, et ipsa Reliquiarum Callidiani asservatarum celebritate mota Foro-JulienSI Ecclesia, ab omni retro memoria festum S. Maximae hoc die agit per totam diocesin, quod probant antiquissimae Litaniae MSS. in numero Virginum S. Maximam invocantes: et Foro-JulienSI vetus Breviarium, excusum anno MXXXIX, ubi in Kalendario, additur nomini Crux rubra, in signum quod festum debeat celebrari ritu duplici cum tribus Lectionibus, qui in maximis quoque festis ei Ecclesiae summus est numerus: sed omnia fiunt de Communi. Quae vero paucis ab hinc annis excusa sunt ejusdem diocesis Officia propria, hanc de ipsa Orationem continent: Intercessio quæsumus, Domine, S. Maximae Virginis ab omnibus nos peccatis emundet; et quia ejus festa dignis obsequiis celebramus, ejus intercessionibus adjuvemur. Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinae et Comes Bobii, in Martyrologio Poetico hoc illum exornat disticho:

Eximio sponsi, purique pudoris amore,

Præ reliquis, sponso Maxima Virgo placet.

2 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae addit eam magnam apud Foro-JulienSI et Aquileienses totamque ejus diocesim obtinere venerationem, sed dolet se Acta propria hujus Virginis, si quae extent, incuria eorum, a quibus ea expectaverat, nondum vidisse. Nil mirum: dum enim Foro-JulienSibus jungit Aquileienses, ad quos per meram vanamque conjecturam S. Maximae cultum extendit; satis ostendit in æquivoeco laborare se, et pro Foro-JulienSI diocesi in Provincia Galliae, ad sinum Grimaldicum sub Archiepiscopatu Aquensi, intelligere Foro-JulienSI Italiae Septentrionalis tractum, inter Istriam et Tervisinum territorium, ad sinum Adriaticum, vulgo Frioul; ubi, post diligentem per se perque amicos conquisitionem,

non Italica,

neque Callidianum vicum neque S. Maximam notam esse asseruit, rescribens mihi vir patriarum antiquitatum studiosissimus, Carnioliae inferioris Archidiaconus, D. Joannes Ludovicus Schoneleben. Gallicanum Foro-Julium, vulgo Frejus, nomen a capiti sua obtinet, de qua sic loquitur Tacitus lib. 3 Histor. Forum-Julium, inter Olbim et Antipolim conditum, cujus regio Argentio flumine irrigatur, in planitie fecundissima Saliorum Maritimarum. Hinc quatuor vel quinque leucis in Septentrionem eundo, Trans Benconem fluviolum, juxta Parentiam, Callidianus vicus est, vulgo Callian: ex altera vero parte trans Argentium flumen duo inveniuntur vici, S. Maximae titulo ac patrocinio noti; quorum qui propius distat, versus Africum situs est ad sinum Grimaldicum, in promontorio S. Vincentii, atque ex adverso respicit vicum S. Torpetis vulgo S. Tropes dictum, ubi hodieque in ipso pene littore turritum quoddam propugnaculum est, sub eoque vestigia cellarum in quadrum ductarum, cavearumque et tumbarum velut monasterii alicujus: qui vero longius versus Occidentem, mediterraneus est habetque ecclesiam eidem Sanctae dicatam ab annis sexcentis aut septingentis, quantum ex vetustate structurae colligitur; de qua ecclesia D. Henriens de Suarez, ex suis ad universalem historiam ecclesiasticam observationibus MSS. suggerit, quod sita est juxta castrum de Canneto, estque Prioratus, subjacens Abbatiae S. Andreae secus Avenionem; ejusdemque ecclesiae meminit Gelasius Papa II in Bulla data Petro Abbati dicti monasterii, confirmante omnia ejus beneficia et possessiones, Arausicae. Idibus Decembris anno Pontificatus primo (fuit hic MDCIX a XXI Januarii inchoatus, uti alibi demonstrabimus) ab annis autem circiter quadringentis unita fuit Praebendae Archidiaconi Foro-JulienSI, cum opulenti in Gassinensi districtu decimis.

3 Ex istis ergo locis aut ex ipso Vico Callidiano oportuisset Putam S. Maximae petere, quod intelligo jam fecisse multos, sed frustra; adeo ut, si qua fuit unquam, omnino perisse judicanda sit. Interim constat de cultu antiquissimo et possessione sacri corporis, cujus ossa omnia anno MDCXLIII, ipso ejus die festa, jubente Petro Camelino Diacono, ex veteri in novam splendidissimamque arcam translata fuere, una cum pariter asservatis muliebris operis instrumentis, acubus, forficulis, aliisque tam puris a ferrugine nitidisque, velut si primum e fabri manibus prodissent. His accedit membrana vetus, continens Bullam Indulgentiarum, a decem Cardinalibus anno MDXIX datarum ecclesiae S. Mariae de Calliano, cum insigni memoriam Reliquiarum S. Maximae. Hujus bullae egraphum in charta, Aquensis Curiae sigillo notata, publici Notarii Bellissen

sed Gallica,
ubi corpus
habetur.

et Bulla 10
Cardinalium,

mann

A manu authenticæ subscriptum, anno MDCLXXV die XXVII Novembris fieri petiit D. Franciscus de Vitalis, Prior Calliani; fortassis ad persuasionem D. Josephi Autelmii, Canonici et Officialis Foro-Julienensis, cujus beneficio ipsum accepimus una cum prædicto veteri breviario, per manus nostri P. Caroli Faber Avenione commorantis et nostra cura satagentis apud omnes, quos novit aliquid posse conferre ad Sanctarum gloriam in hoc opere illustrandam. Est autem ipsa Bulla hujusmodi.

Callianensi
ecclesie

4. Nicolaus Albanensis et Franciscus Prenestinus, Episcopi; Antonius titulo S. Praxedis, Petrus titulo S. Eusebii, Adrianus titulo S. Sabinae, Scaramutta titulo S. Cyriaci in Thermis, et Aloisius titulo S. Clementis Presbyteri, Ludovicus S. Mariæ in Cosmedin, Marcus S. Mariæ in Vialata, et Amaneus S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi, miseratione divina sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, universis et singulis Christi fidelibus, præsentibus litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera caritatis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus. Cupientes igitur ut ecclesia parochialis, forsitan Prioratus, nuncupata B. Mariæ de Calliano, Foro-Julienensis diocesis, ad quam (ut accepimus) dilectus nobis in Christo Venerabilis vir Bartholomæus Delphin, Præcentor ecclesiæ Aquensis, et dictæ ecclesiæ parochialis Prior seu Rector, aut illius fructuum et reddituum perpetuus administrator, singularem gerit devotionem, congruis frequentetur honoribus, et a Christi fidelibus jugiter veneretur, ac in suis structuris et ædificiis debite reparetur, conservetur et manu teneatur, nec non ibris, calicibus, luminaribus, ornamentis ecclesiasticis, et rebus aliis divino cultui inibi necessariis, decenter muniatur; utque Christi fideles inibi eo libentius devotionis causa confluant ad eandem, et ad reparationem, conservationem, mantentionem, ac munitionem hujusmodi manus promptius porrigant adiutrices, quo exinde ibidem dono celestis gratiæ uberius senserint se relectos; nos Cardinales præfati, videlicet quilibet nostrum per se, supplicationibus dicti Bartholomæi, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis Christi fidelibus utriusque sexus, vere pœnitentibus et confessis, qui dictam ecclesiam in singulis, videlicet S. Maximæ (de cujus Reliquiis ipsa ecclesia, ut asseritur, decorata existit) Nativitatis S. Joannis Baptistæ, et Assumptionis B. Mariæ Virginis, ac Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non S. Honorati festivitibus et diebus, a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusive, devote visitaverint, annuatim, et ad præmissa manus perrexerint adiutrices, pro singulis festivitibus et diebus predictis quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis nunc in Domino relaxamus, presentibus perpetuis futuris temporibus duraturis: in quorum fidem litteras nostras hujusmodi fieri, nostrorumque sigillorum jussimus appensione muniri. Datum Romæ in domibus nostris, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo nono, die vero septima mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Leonis Divina providentia Papæ decimi, anno sexto.

Jo. Balteri

5. Qui primus hic nominatur Nicolaus Albanensis, ex Phiscorum Gennensium familia ab Alexandro VI primum creatus Presbyter Cardinalis tituli S. Priscæ, deinde factus Archiepiscopus Ravennas anno MDXVI; a Sammarthanis in Gallia Christiana inter Foro-Julienenses Episcopos quinquagesimus octavus cense-

Quam
illi?

tur, appellaturque perpetuus Administrator Ecclesiarum Foro-Julienensis et Tolonensis anno MDX nominatus, nec non Præposituræ Piniacensis. Ad hanc ergo, tamquam ad Ordinarium suum recurrit Bartholomæus Calliani Prior, ejusque favore obtinuit, ut ceteri quoque nomine angerent desideratas Indulgentias: propterea prius hic signat ante Franciscum Soderianum, eadem cum ipso creatione factum Cardinalem, ex Albanensis autem ecclesiæ postremo inter Cardinalatus ecclesiæ gradu, ad sublimiarem Prænestinam erectum anno MDXVI, postea etiam Ostiensem Episcopum. Antonius de Monte S. Sabini, ex creatione Julii II Presbyter Card. tit. S. Vitalis, ad titulum S. Praxedis a Leone X translatus est, tunc Sipontinus Archiepiscopus, postea Cardinalitium Episcopatum quinque titulis, id est omnibus præter Ostiensem, successive auctus. Petrus de Accoltis, ex eadem Julii II creatione, titulum S. Eusebii nactus, quamvis dignitatum fugiens Anconitano Episcopatu resignasset; plurimum tamen ecclesiarum titulos in Hispania, Gallia, Belgia, Italia, ac denique Archiepiscopatum Ravennateensem coactus est accipere, exinde in Ordine Cardinalium Episcoporum ad Albanensem, Prænestinum et Sabineensem thronum erectus. Hadrianus Gouffier Gallus, ante annos quatuor a Leone X nuncupatus Cardinalis titulo S. Petri ac Marcellini, recenter ad titulum S. Sabinae transierat. Scaramuccia Trivultius Mediolanensis, eadem creatione donatus Purpura, mansit semper in ea quem prius accepit S. Cyriaci titulo. Idem fecit Aloysius de Rubis Florentinus, ex eadem Leonis X creatione. Qui et Ludovicus ab Arragonia, Ferdinandi I Regis Arragoniæ filius, licet jam inde ab anno MCCCXCVII sub Alexandro VI Dianiam S. Mariæ in Cosmedin adeptus, altius ascendere nunquam curavit: de collega ejus Marcus Cornelius Venetus, cum huc usque perstitisset in ordine Diaconali, titulo S. Mariæ in Vialata, ad Presbyteralem postea transgressus, obtinuit titulum S. Marci, ac denique Episcopus Albanensis et Prænestinus dictus est. Præfatorum duorum collega etiam fuit hic ultimus nominatus Amaneus de Alebreto, Joannis Navarrae Regis frater, et in primo titulo S. Nicolai in Carcere perstitit etiam ipse.

Ipsa S. Ma-
xima,

6. Porro inter Dies, quibus Indulgentia addicitur, prima loca exprimitur S. Maximæ festivitas, tamquam loci Patronæ primariæ, ultimo S. Honorati, Episcopi scilicet Arelatensis qui colitur XVI Januarii, tamquam Patroni secundarii, et priusquam assumeretur patrocinium S. Maximæ forsitan aliquando primarii, ante scilicet quam crebrescentibus ad corpus et cultum S. Maximæ miraculis, sub hujus nominis appellatione celebrari ecclesia capisset (uti frequentius contigisse notamus) vel etiam amplius esset extracta ac denuo consecrata. Incerta porro hæret conjectura, utrum in vico Calliano vixerit atque abierit Sancta; an vero in littoreo, quem supra diximus, sui nominis loco conversæ ut defunctæ corpus translatum eo sit; monasterio, quod istæ extiterat, destructo ac desolato, ad primas forsitan Sarracenorum oris illis factas incursiones secula Christi VII. Ludov. du Four Societatis nostræ insignis hoc ævo in Collegio Avenioneensi Theologus (quem miraris in Bibliotheca scriptorum nostrorum, etiam post novissimam Sotuelii recognitionem, præteritum) in Vita S. Leontii Foro-Julienensis Episcopi ac Martyris, agens de Episcopali ejus Sede cap. 3 sub finem ita loquitur: Pœne exciderat S. Maxima Virgo... nisi illam mihi Pontificis Maximi vocabulum in memoriam revocasset. Eam apud Foro-Julienenses natam educatamque fuisse dubitare mihi suaderet virginum modestia, quæ natali contenta solo domus aut cubuli solitudinem querit, et vagas peregrinationes fugit, tamquam plenas periculis et subdolis pudicitiae insidiatrices: nisi S. Torpetis sororem faceret

soror S.
Torpetis
vulgo cre-
dita;

A omnium animis infixæ, et a prisco ævo ad nos usque transmissa traditio; quam abjicere non lubet. Colitur S. Torpes, Martyr insignis sub Nerone, die sequenti; et corpus ejus naviculæ impositum dicitur Angelico ductu ad Portum Sinus appulisse, et a Celerina Senatrice exceptum tumultumque, insignibus claruisse miraculis. Ubi Sinum autem nominatim sumi pro Sinu Provinciæ, sicut ipsa regio Provinciæ nomine velut proprio appellatur, contendunt Galli, contra Hispanos, hanc sibi a S. Torpetis exceptione laudem arrogantes. Qua in contentione veritatem stare penes Gallos licet verosimile sit; non ideo tamen verosimilis fit ejusmodi germanitas, nulli auctoritati innixa, sed contemni meretur velut figmentum levis vulgi, semper proxi od disparatissima quæque combinanda, occasione vicini aut conjuncti cultus.

a nonnullis male confunditur cum Maxima Afra,

B 7 Simili levitate Eremitæ quidam Augustiniani earundem partium, facta sibi unper potestate colendi inter sui Ordinis Sanctos Maximam Virginem, Wandali ejusdam in Africa ancillam, confessionis gloria sub Geiserico Rege illustrem, de quo Victor lib. 1. ait quod a tyranno dimissa, mater multarum Virginum Dei, sibi etiam nequaquam ignota fuerit: nuper, inquam, Augustiniani Eremitæ quidam præsumpserunt in sola nominis similitudine fundare conjecturam, quod quia Hunnericus, Geiserici filius, universa monasteria virorum ac puellarum sanctarum Gentilibus, id est Mauris, cum habitatoribus donari præcepit (sicut lib. 5 ejusdem Victoris dicitur) fugerit Maxima ista in Galliam cum Virginibus sibi subditis, ibique diem xvi Maji sui obitu consecravit. Sed nescio an id mereatur inter conjecturas ulcumque tolerabiles numerari. Non quia alius ei dies, scilicet xvi Octobris, ab Usuardo et Adone atque aliis eos secutis assignatur (hoc enim mero casu factum est, occasione Martyrum cclxx in Africa diu ante passorum tali die, juxta Martyrologiorum omnium vetustissimas tabulas, quæ S. Hieronymo adscribuntur) sed quia nulla est apparentin, quod Victor de fuga Maximæ in Gallias quidquam inaudierit, quam longe verosimilius est pedem numquam extulisse ex Africa, mortuo autem sub exitum anni cccclxxxiv Hunnerico et persecutione cessante, sacrarum Virginum dispersionem collegisse in aliquo desolatorum ipsiusmet Africæ monasteriorum, idque innotuisse Victori, anno post Hunnerici mortem et pacem Catholicis redditam tertio, scribenti historiam suam Constantinopoli, uti vult ejus illustrator Chiffletius, et quidquid in Africa ageretur studiose requirenti ab

C 8 Porro si parum tolerabili conjectura dicitur, in Galliis obiisse et cultum meruisse hanc Maximam; multo minus tolerabilis erit ineptior alia, qua nonnulli eorundem Eremitarum (sicuti mihi scribitur) asserunt, eam quæ Calliani colitur, fuisse S. Augustini sororem. Quia hoc ne de illa quidem potest præsumi, quam sic laudat Victor, ut videatur dicere, quod cum Italica præda post Romam anno cccclv captam, venerit in manus ejusdam Wandali, idque ætate admodum tenera: utpote quæ adhuc erat puella et corpore decora quando cum juvene Martiniano sibi desponso ejusque duobus fratribus fugit ab eo, ejus universæ domui dominabatur velut æconon: hoc enim plurimum annorum fidelem servitutem supponit, intra quos tantam dominorum suorum inierit gratiam. Adeo ut ejus necdum triennariæ fuga ad monasterium et hanc secuta præclara confessio, non videatur accidisse ante annum cccclxx; cum S. Augustinus anno ccccxxx, quando obiit, ætatis suæ annum lxxvi egerit, matri Monicæ, anno cccclxxxix mortuæ, totis quadraginta annis superstes. Atque hic finem statueram facere, cum ecce adfertur Foro Julio epistola supralaudati D. Josephi Antelmii, ibidem in ecclesia Cathedrali Canonici, multa explicans, quæ ego in pauciora contraxeram;

et pejus dicitur fuisse soror S. Augustini.

multa etiam addens, ad genus S. Maximæ et locum D habitationis ejus facientia, quæ necdum cognoveram, quæque jam refutatas inanissimas conjecturas magis evertunt: quare ipsam verbotenus ac fere integram apponendam hic censui: addita Actu seu Processu verbali de novissima Translatione Reliquiarum, quem idem ex Gallico Latinum fieri jussit, suæque subscriptione et sigillo tanquam Officialis generalis roboravit ut authenticum, in Nonas Januarii anni hujus MDCLXXX.

EPISTOLA D. J. ANTELMII

De cultu et patria S. Maximæ.

Meditanti mihi ad Paternitatem vestram scribere, Pater admodum Reverende, advenere mihi R. P. Fabri Litteræ, quibus mihi illud idem consilium datum erat, ex occasione carum quas ex parte vestra accepi nuper, quibus S. Maximæ Virginis gesta actaque omnia, quæ in hacce provincia reperiuntur, communicari postulabatur; quandoquidem ea in præsentiarum prælo paratis. Sero quidem recepi præfati R. Patris litteras: quippe quæ sub medium Aprilis Ave- E vitione datæ, Nonis Junii tantum mihi redditæ fuerunt; unde et moram meam excusandum confido, quod forte non tam festinanter, quam res exposcebat, responsum super hoc meum habueritis. Ne autem major fiat procrastinatio, colligo nunc, glomeratimque hic insero, quas in adversariis meis de sancta Maxima annotationes seposueram. Interim partium vestrarum erit hæc omnia ad libram exquisiti judicii quo polles componere; cui sane et quod sentio subdere, et quod definit tenere semper gloriabor. Itaque de S. Maxima Foro-Juliensti difficultas solum movetur ex simili urbium patronymico. Quod enim sit apud Carnos civitas hoc nomine decorata, et Martyrologia omnia S. Maximam apud Forum-Julii coli absque alia expressiore designatione tradant; jure ambigi videtur, an hæc civitas sit Forum-Julii in Phocensi nostra Provincia, an Forum-Julii in Italia. Et posito quod utrobique venerationem S. Maxima obtineat; spectato dumtaxat hodierno rerum statu, nil certi in aliam magis, quam alteram partem colligere forte dabitur: sed si ulterius inquisitio fiat, et altior investigetur antiquitas, pro nobis omnia militare huc usque videbuntur.

10 Etenim, ut primo sistam in verbis Adonis, quibus alia Martyrologia utuntur; cum ille præter Forum-Julii, vicum proximum, qui dicitur Calidianus, designet, ubi S. Maxima quiescit et colitur; demonstrandus esset, in Italia et in vicinia Foro-Juliensti civitatis hujusce nominis vicus, Calidianus nuncupatus; quamdiu enim apud eos desiderabitur, hoc supra eam momento pollebunt nostri, quod illum ipsum in diœcesi Foro Juliensi, nec longe ab urbe, indigent. Sane nondum in Foro-Juliensti tractu Italiæ Calidianum observavi, et nisi me fallunt oculi, in exactissima tabula geographica Antonii Magini non vidi Calidianum in diœcesi Aquilensi seu Udi-nensi: quod tamen præcipuum est in re de qua agitur. Sed etsi fuerit ibidem Vicus Calidianus, ejus tamen antiquitatem fumamque non ostendent illi, qualem nos ab annis ferme septingentis comprobabimus. Videlicet erat Calidianum, seu Calidianus vicus ineunte xi seculo, magni nominis, Principatusque titulo decoratus: Principesque Calidiani inter Proceres Magnatesque Provinciæ eminebant. Nam Guillelmus I Provinciæ Comes eorum affinitatem ambivit, filiamque suam Emmagardam Hugoni Principi matrimonio conjunxit, terrasque multas in dotem assignavit, de quibus iidem conjuges pia donatione, aliquam portionem concesserunt monasterio

Æquivocatio ex nomine Foro-Julii,

F tollitur addito Vico Calidiano,

ante annos 700 Principes suos habente,

A nasterio Lerinensi circa annum currentis seculi xⁱ trigessimum, cujus quidem donationis fragmentum habetur in Chronologia Lerinensi p. 2 pag. 152, fusius expressum penes Historicos Provinciae. Illi successit Fulco Dodo, cujus frequens extat memoria sub nomine supremi *Domini Principisque Calliani*, sub finem ejusdem seculi. Ejusdem Principatus nomen per consequentia deinde secula florentissimum fuit, hodieque est : tractus enim ille Calidianensis audit penes nos vocaturque *le Callianez*, sub quo multa insigniaque oppida conscribuntur.

præter quem, alium nesciunt Ado,
B Hinc colligi satis datur, quod, si *Calidiani Principatus* fuit tantæ celebritatis circa decimum seculum : Ado, qui floruit sub finem noni et hæc tempora attingit, quibus in ore famæ erant *Principes Calidiani*, non alium locum et vicum intelligere potuit, quam in Provincia erat, dum *Maximam* in *vico Calidiano* diem obiisse primus scripsit. Quod si ille sanctam Virginem in Italia mortalitatem explesse rescivisset, in ejusdem nominis oppido (cum eundem fugere non putasset in Phocensi Provincia, Viennensi in qua degebat Ado proxima, aliud celebre castrum hoc nomine censi) alia designatione rem expressisset, neque exurxisset imposterum æquivocatio, planiusque fuisset dicere : *Apud Forum-Julii in Italia S. Maximæ* etc. Rursum Petrus de Natalibus, Patria Venetus, Equilinus Episcopus, qui res patriæ suæ ignorare non poterat, Adonem ad verbum secutus est : unde, si tunc, hoc est circa an. mcccc^{lxx} quo floruit, duo ejusce nominis oppida cognovisset, haud dubie aliter locutus esset. Quod sane illum necessario scivisse fatendum est, si (quod mihi ex V. Cl. Henrico de Suæres nobili cive Avenionensi, antiquitatis patriæ scientissimo, asseveravit R. P. Faber) Petrus ille Venetus, librum suum de Vitis Sanctorum Avenione elucubravisset. Sic enim neque illi quæ patriæ suæ, in qua Episcopatum Esculanensem, seu Equilinum, Venetæ Metropoli subditum, obtinebat ; neque quæ Provinciae, in qua scribebat, singularia erant, ignota esse poterant : quod ergo indistincte *Calidianum vicum* designaverit, argumento est ; non alium ab eo qui est in Provincia nostra, intellexisse.

et Petrus de Natal.

et quem nunc ostendit familia de Grasse,

C 12 His autem plusculum immoror Rev. Pater, quod etiam nostrarum traditio sit, *S. Maximam* obiisse in Castro seu vico ad mare sinus Sambracitani, ab ejus nomine huc usque nuncupato ; inde autem ob piratarum incursionum metum a Principibus Calidiani tractui illi dominantibus extractas fuisse, et in Calidianum castrum translatas. Hinc Calidiani Toparchæ ipsam *S. Maximam* ex sua prosapia genitam volunt. Nam qui hodie ex hac stirpe ortum ducere gloriantur, quique re vera præterito seculo hac Dynastia potiebantur (sunt autem quos a *Grassa* nuncupamus, Gallice *de la maison de Grasse*, illustris sane et probatæ antiquitatis ab an. scilicet m^c, ut videre est penes Historicos Provinciae) tamquam continuata majorum ad posteros traditione, *S. Maximam* ex communi stipite ortum duxisse constanter tenent. Tamque alte illud gentis ejus animis insidebat, ut, cum ex bellorum ingruentium occasione beatæ Virginis morticina in urbem translata fuissent ; Ludovicus de Grassa, magnus Provinciae Senescallus et Vicegubernator, circa an. m^oxvii Forum-Julii manu militari, cum sex millibus peditum aut equitum (quæ erant copiae Provinciae quibus præerat) ingressus fuerit, vique extractum sanctum Corpus in *Vicum Calidianum* reportaverit ; hac unica de causa tam incensus, quod ipsa ex sua prosapia oriunda, ejusdemque esset Tutelaris. In cujus sententiæ præsidium, vidi ego in capsula reliquiarum sanctæ Virginis, quæ jubente Illustriss. Antistite Antonio Benedicto de Clermont aperta

S. Maximam ut suam Gentilem colit.

fuit anno elapso, quamdam arculam, in qua reposita D erat quedam suppellectilis ejus pars : quæ capsula ^{EX MS.} extus insignita est sento gentis de Grassa, quod constat duobus canteris coccineis in campo aureo, et insignibus civitatis Forojulii, quæ sunt crux argentea in campo rubeo, cum assuto senti capite tribus Franciæ liliis decorato. Observabam insuper nuper divertens in castro de Cabris Dioceseos Grassensis seu Antipolitanæ, cujus dominium possidet Dominus J. de Grassa, pictam imaginem *S. Maximæ* antiquissimam, manu una palmam, altera sigillum cum insignibus familiæ de Grassa exhibentis. Atque hæc imago servatur in aula domus ejusdem Toparchæ. Quæ quidem etsi hujus Gentis fidem haud usquequaque comprobent ; illud saltem evincunt, *S. Maximam*, non uti exteram, sed tamquam popularem et conterraneam a multis retru seculis cognitam fuisse ; illudque pro certo haberi debet, Principes Calidiani seu eorum posteros, aut qui ex iis jus in hunc vicum obtinuerunt, *S. Maximam* quæ ibidem decessisse tradebatur, in Patronum ac Tutelarem suscepisse.

13 Ceterum quam sit in urbe et diocesi sanctæ Virginis cultus perantiquus, paucis nunc libet expendere. Et primo adverto ejus memoriam haberi in chartulariis Capituli, in quodam instrumento permutationis inter Præpositum Forojuliensem et Abbatem Lirinensem habito, quo præfatus Abbas anno mccc^{xxii}, de consensu Monachorum, cedit Capitulo Forojulensi quæcumque habet Lirinense monasterium in tenemento *Forojulii, Pojetti, Rocabrunæ et S. Maximæ, et castri de Miramarsi*, quæ singula territoria circa sinum Forojuliensem seu Sambracitanum interjaacent ; ut nulla suspicio esse possit, tenementum *S. Maximæ* hic expressum, aliud esse ab hac parochia ad littus maris, quæ ab ea nuncupatur vulgo *S. Maxime*. Dum audit Rev. Vestra territorium illud *S. Maximæ* a Lirinensibus occupatum tum fuisse, forte hac cogitatione mecum pulsabitur, illud ex iis terris fuisse, quas *Hugo Calidiani Princeps* monasterio Lerinensi dederat ante annos ferme ducentos. Sane, ut dixi, constans traditio est tractum illum ad Calidiani Principes olim attinuisse indeque oppido firmaretur, *S. Maximæ* ibidem quiescentis sacrum corpus jure ab iisdem Dominis in alium locum, ab infestationibus maritimis seclarum reportatum esse. Sed quidquid de ea conjectura fuerit, illud constat, sanctæ Virginis nomen et memoriam xiii seculo in diocesi nostra viginisse ex chartulariis nostris et Lirinensibus. Atque his etiam antiquiora suppetunt monumenta. Nam ad Occidentem, vigesimo ab urbe milliario, extat vetustissima Basilica, cum magnis ædificiorum rudibus, ubi monasterium fuisse constanter traditur, sub *S. Maximæ* invocatione, latifundiis maximi proventus circumpositis dotata ; unde appendix Sacerdotii seu Prioratus Ecclesiæ parochialis de Caneto conflatur, e qua, utique pinguissima, certum frumenti canonem quotannis Archidiacono Forojulensi tenetur exsolvere Rector parochiæ. Porro sacellum illud, nimia vetustate pæne collapsum, ante annos septingentos constructum facile judicabit, quisquis viderit : quæ omnia his etiam temporibus antiquiorem sanctæ Virginis cultum in nostra regione satis produnt.

E Hujus antiqua memoria in chartulariis,

F per vetustis rudibus,

14 Quod superest, in Ecclesia Forojulensi ejusdem veneratio non est recentior. Viderit jam Rev. V. in Breviario nostro, cujus exemplar R. P. Fabro eidem mittendum tradideram, *S. Maximæ* festivitatem ad xvii Kalend. Junii assignari sub ritu semiduplici, qui dies ab indicto Martyrologio Romano et aliis non discrepat. Observaverit etiam ejusdem invocationem in Litaniis Breviario præfato insertis

EX MS.
et Litanis.

A insertis; sed antiquissimas nactus sum nuper in Archivo Capituli, in codice MS. membraneo optimæ notæ, qui inscribitur (sed recentiori manu) directorium Ecclesiæ Foro-Julienensis, quod in eo ordinentur Officia majoris solennitatis. Quamquam autem codex ille canæ antiquitatis videatur, et ante annos quingentos scriptus; Litanie tamen illis in alia membrana assutæ majorem antiquitatem exhibent: nam majusculo caractere, eoque in multis præ vetustate oblitterato, conscriptæ sunt. In his veneranda *S. Maximæ* memoria hoc ordine legitur. *S. Moria Magdolena, S. Perpetua, S. Felicitas, S. Agatha, S. Agnes, S. Lucia, S. Cæcilia, S. Scholastica, S. MAXIMA, S. Tecla, S. Christina, S. Margarita, S. Catharina, S. Fidis, omnes SS. Virgines, omnes SS. Viduæ et Continentes.* Ita præfatæ Litanie: quæ ex alio capite mihi etiam perantiquæ videntur, quod neque in sanctis Martyribus aut Confessoribus ibi invocatis enuntientur ulli, qui post x seculum floruerint, uti et de sanctis Virginibus observari potest. Etenim *S. Francisci* nomen subjectum fuit, adeoque et ad marginem alia manu scriptum novissime. *S. Maximæ* itaque memoria florens ultra perhibetur in Ecclesia Foro-Julienensi circa decimum seculum: B atque vel ex eo solo, nisi constaret ex Usuardo et Adone, satis colligi posset, eam obisse longe ante invasionem Saracenorum in Provinciam, hoc est ante annum dcccxc, quo ad sinum Sambracitanum arcem illam, latrociniis nominatissimam, a Fraxineti dictam, ædificarunt: imo et ante id tempus, si hic decessit, alio translatum esse corpus illius.

Vitæ acta
nulla nunc
inveniuntur:

15 Porro cum infaustis istis temporibus Ecclesia Foro-Julienensis omnia documenta sua amiserit in conflagratione civitatis, quæ a Saracenis ferro et igne ita est vastata, ut ad nihilum redacta dicatur, solo *Episcopatus* nomine in ea remanente (quæ sunt verba authentici rubei in archivo Episcopali servati, et penes Antonium de Ruffy Sammartanosque, ni fallor inserti) mirum non est si beatæ Virginis Acta in ejus chartulariis desiderentur. Inquisivi ea diligenter Calidiani in cursu visitationis D. Episcopi; in cujus comitatu, Officialis Foro-Julienensis partes sustinens, aderam. Sed neque in capsula, in qua asservantur ejus Reliquiæ, quam sedulitate maxima per integram horam volutavi; neque inter documenta prioris Ecclesiæ parochialis, quæ mihi ultro communicata sunt, quidquam de gestis ejus nactus sum, præter autographum Bullæ, cujus Rev. Vestræ jam copiam feceram. Audio penes eam transumptum ejus diplomatis multa auctoritate valere, et jure quidem: nam (quod etiam observare conveniens est) qui prior inter decem Cardinales, indulgentiam concedentes, nominatur Nicolaus Albanensis, is erat Nicolaus de Flisco Foro-Julienensis Episcopus, qui Ecclesiam illam, cujus fuerat Præpositus et Vicarius Generalis sub Urbano fratre aut Patruo, regebat ab an. mccccxcv, vigilantissimique Pastoris partes exequabatur; quique adeo res suæ dioceseos, quam sæpius lustraverat, apprime norat. Unde cum Cardinalis creatus, cum aliis Collegis, Indulgentias concedit an. mxxxix, pro *parochiali Ecclesia de Calidono*, quæ *S. Maximæ reliquiis decorata* dicitur, rem ille exponit, quam per se ipsum sciebat: et si tunc de eo dubitatum esset, haud quaquam gratiam illam impertisset vir religiosissimus, doctrina, pietate, et rerum peritia ab omnibus historicis commendatus.

quod Abbatis
fuerit
non constat:

16 Sunt qui asserant *S. Maximom*, in sinu Sambracitano ubi extat vicus et ecclesia sub ejus invocatione, rexisse per multos annos Virginum cœtum, ostensis ob id cœnobii amplioris rudibus, in villa cujusdam rustici, ubi observata sunt nuper cujus-

dam dormitorii cellarumque vestigia, quæ non nisi D communem vitam degentium habitacula esse potuerunt: in quam sententiam ecclesiæ Parochus, satis diligens rerum harum investigator sic concedit, ut pro ea tamquam pro ara et focus militet, meque ad eam scriptionis alicujus monumentis firmandam sæpius invitet. Sed etsi de cœnobio, ibi olim fundato, ei aliisque consentiam: non tamen mihi huc usque probatum fuit, ibi beatam Virginem præfuisse, idque potius Virginum quam Virorum Asceterium extitisse. Quapropter in editione Codicis proprii Sanctorum Ecclesiæ Foro-Julienensis, cui elucubrando ab Episcopo et Clero Præpositus fueram, malui *S. Maximæ* intacta vitæ Acta relinquere, et ad commune Virginum, Officium ejus assignare, quam hæc aliæque incerta prorsus vulgare. Obtinui tamen, ut sub ritu duplici celebraretur, dum Antistiti, ejus reliquiarum aperiendi capsulam, auctor fui, ut ex ea insignem quamdam earum partem in Cathedrali deponendam emeret; quod et fecit. Habemus itaque nunc unam de costis ejus, cum aliis sacrorum ejus ossium particulis. Ceterum præter præfatam Ecclesiam parochialem de Calidiano; et alteram parochialem *S. Maximæ*, in vico ab ejus nuncupatione, ad maris litus; basilicamque et sacerdotium *S. Maximæ de Caneto*, vulgo *le Canet*; non invenio in Provincia pagos aut ecclesias ab ea denominatas. Nam qui in tabula Chorographica Provincie vicus, juxta Forcalquieriense oppidum, *S. Maxime* inscribitur, de *S. Maximo Episcopo* debet intelligi, et ita intelligitur. In diocesanarum autem Ecclesiarum chartulariis, quæ in cursu Visitationis sedulo examinavi, *S. Maximæ* memoriam adverti in pervetusto Kalendario Ecclesiæ Collegiæ Barjolicensis, vulgo Barjols (ubi *S. Marcelli* Diensis Episcopi corpus quiescebat) fundatæ per Raymbaldum Arelatensem Episcopum an. MLXI, ubi ejus festivitas assignatur etiam ad xv Kalend. Junii.

hodiernus
cultus ejus
in foro-Julienensi
Cathedrali,

E

et Barjolicensi Collegiata:

17 Hæc sunt omnino, quæ hactenus inter legendum occurrerunt, Pater eruditissime: hisque qua litterarum, qua ædificiorum monumentis *S. Maximam* nostram agnoscimus; et uti gentilem nobilis stirps de Grassa, nos uti popularem invocamus, ex constantissima et supra omnem memoriam traditione. Nescio an probatiora habeant Itali, qui eam pariter suam faciunt. Sane in nullos incidi, qui aliqua auctoritate factum probarent: ipseque Ferdinandus Ughellus, qui hoc seculo Italiam sacram descripsit, cujusque opus ut vetera Ecclesiarum monumenta, quæcumque extant, investigaret, satis postulabat, dum de civitate Foro-Julienensi et Collegio Canonicorum ibi constituto satis prolixè loquitur, ait quidem, eam illustratam fuisse morte *S. Maximæ*, at non nisi Romani Martyrologii verbis sententiam firmat: quod sane arguit Ecclesiam illam meliorem hoc titulum non habere. Sed factum forte est, ut R. V. quæ undique gentium vetera documenta in rem suam conducentia inquit, de *S. Maximæ* quædam ab Foro-Julienensibus Italis communicata (si quæ tamen habent) nacta fuerit, quod sâne percu- perem; ut utraque audita parte, judicaret inter nos et illos, et contradictorie, ut aiunt, definiret, ne deinceps in hanc quam feret sententiam audeat quispiam insurgere, movereqne limites, quos ipsa posuerit: quod sane me haudquaquam molitum ire, ob eam scientiam, perspicacitatem, aliasque insignes animi dotes, historiam sacram tractantem decentes, quibus eam Venerabilemque Magistrum, studii, laboris et gloriæ ducem, eminere scio, et initio testatus sum, et finem faciens iterum testor. Nolumus, ut pie suo more dixit Augustinus libro de vera religione cap. 53, ut sit nobis religio in phantasmatibus nostris: melius est enim quaecumque verum, quam

contra hæc
nihil Itali
proferunt.
F

A *quam omne quidquid pro arbitrio fingi potest : melior est vera stipula, quam lux inani cogitatione, pro suspirantis voluntate, formata. Præstet Deus O. M. ut opus immensum, arduum et intentatum, ad maiorem ejus nominis gloriam tanta vestra laude, tanta Christianæ Reipublicæ utilitate susceptum, et ad umbilicū dimidiatum, absolvere possit : renovet ut aquila juventutem ejus, faciatque illi cum iis partem, quorum gloriam tanta cura et felicitate promovet. Ego interim, ingentium exemplorum parvulus imitator, quam nactus sum Spartam adornare satagam ; hoc est, recensionem Sanctorum Ecclesiæ et dioceseos Foro-Julienensis, vestri gratia inceptam, pro modulo meo perficere festinabo ; quo me magis semper ad obsequia omnia erga Paternitatem Vestram, quam impense colo, paralissimum esse noscatis. Foro-Julii v Id. Junii A. D. MDCLXXIX.*

TRANSLATIO

Facta anno MDCLXXII, et authentico iustrumento signata

B *N*os Andreas Leget, Presbyter, in sacra Theologia Licentiatus, Vicarius perpetuus Ecclesiæ Cathedralis civitatis Foro-Julienensis, Commissarius delegatus a Reverendo in Christo Patre D. D. Petro de Camellin, Episcopo et Domino Foro-Julienensi, notum facimus ex potestate nobis facta per decretum datum hoc præsentis an. MDCLXXII et XIX Februarii, hac subscriptione communitum Petrus Episcopus Foro-Julienensis, et infra Benoist Graphiarius ; ad instantiam et requisitionem Consulum seu Syndicorum oppidi Calidiani, e civitate Foro-Julienensi ad præfatum oppidum concessisse, die XV Maji ejusdem anni ; et postridie, hoc est XVI ejusdem mensis in quam recurrit dies festus Sanctæ Maximæ, requirantibus iisdem Syndicis ad ecclesiam Parochialem nos contulisse ; ubi post sacrosanctum Missæ sacrificium, ibidem a nobis celebratum, in præsentia D. D. Antonii Tardien Presbyteri Parochi seu Prioris, Joannis Guerin, Petri Digne Barjamonensis Presbyterorum, ecclesiæ Parochiali funulantium, Henrici Aubanelli Presbyteri Calidianensis, Frederici de Villanova Presbyteri et Prioris oppidi de Cipieres ; cum ibidem etiam astantes essent Alexander et Claudius de Villanova fratres Equites Ordinis sancti Joannis Hierosolymitani, Domicelia Francisca de Villanova, Domina de Turretis juxta Vintium Nerusiorum, nec non castri Calidiani : Domicella Francisca de Villanova, Domina de Broves et Calidiani, Domicella Claudia de Grassa, Domina de Clumans et Calidiani, Petrus Castillon, I. V. D. Judex præsentis oppidi ; Joannes Bellissen, Regius Tabellio, Antonii quondam filius, Locum-tenens seu Projudex ; Petrus Bouge, Syndicus ; Paulus Castillon et Antonius Issaurat, Assessores ; Antonius Bandonin, olim exceptor Regius ; Jacobus Leget, Petrus Felix, et Andreas Senequier, prædiorum Æstimatores, Consillique ordinarii Assessores ; Joannes Canety, Notarius Regius ; Joannes Bellissen, Chirurgus ; item Joannes Bellissen, Notarius Regius præfati Joannis filius ; Henricus Bellissen, carminator ; Andreas et Antonius Spitalier, Fratres ; Antonius Merle, Joannes Bandonin, Joannes Bouge faber serarius, Petrus et Henricus Bellissen fratres, aliique ex præcipuis oppidanis ; aperuimus armarium, ferreis cancellis munitum, in sacello Sanctæ Maximæ.

19 In quo cum invenissemus capsulam obsertam, et ad majus altare detulissemus, assuetis ceremoniis rite observatis ; præfatum capsulam reseravimus, in qua ossa et sacras Sanctæ Maximæ reliquias mox memorandas reperimus. Et primo pyxidulam figuræ rotundæ, in qua invenimus linteamen quoddam album satis amplum, in cujus pyxidulæ ambitu depicta sunt quasi insignia, Aquila, Draco, Leo, Cervus et Lepusculus ; Item aliam pyxidem ligneam, in qua erat sudarium album, cum costula, seu ossuaria quadam particula ; aliud linteolum cum taniolis, ex rubeo, viridi, croceoque coloribus ; quoddam exiguum textile, gossipio sericum acu concinnatum ; item cistulam, in qua reperta est quædam chartula scripta, quam legere non potuimus, cum quadam ossis particula, bombycino multitis involuta : quæ quidem cistula suo operculo munita est, in cujus meditullio depictus est flos lili, insuperque insignia civitatis Foro-Julienensis, quæ duos Canterios exhibent, et insignia oppidi Calidiani. Quæ linteæ, sudaria, taniolas, ossa seu reliquias in memoratis pyxidibus deprehensa in iisdem inclusimus, ut antea asservanda. Et continuo in eadem capsula reliqua Sanctæ Maximæ ossa, seu sacra reliquiæ, conspicuæ nobis fuere : videlicet ossa duarum tibiærum, totidem coxarum, item spina dorsi integra, duæ scapulæ, cæca unica, calvaria, pluresque capitis particulæ, quarum aliquæ ex parte contusæ, aliæ quibusdam dentibus adhærescunt, quorum omnium enumeratio a nobis facta, ad censum processit, haud quaquam in eo computo ossibus supra expressis comprehensis.

20 Atque sacra illæ Reliquiæ, circumstantis populi conspectui expositæ, incluse mox fuere cum duabus designatis pyxidibus in nova capsula, Universitatis sumptibus elaborata ; hancque recentem capsulam, a nobis præclusam et crystallino vitro in antica parte exornatam, in eodem armario sacelli ejusdem sanctæ Virginis reverenter deposuimus. Porro clavem qua capsula ipsa occluditur præfato Petro Bouge Syndico concedidimus : ex duabus autem, armario ferreis cancellis obducto appositis, altera præmemorato D. Tardien Parocho, altera eidem Petro Bouge commissa est, quatenus eas debite servarent. Et paulo post in generali processione, fieri solita ob festi Sanctæ Maximæ celebritatem, eadem capsula solenni pompa debitisque honore et reverentia delata est, et posthac in armario assueto locata, clavesque a Parocho et Syndico prænominatis receptæ sunt. In quorum omnium pleniorum fidem, nos Vicarius et Commissarius cum D. D. Parocho, Presbyteris, Dominis, Dominabus, Judice, Syndico, aliisque superius expressis e primoribus Calidiani, acta hæc seu processum verbalem subscripsimus, Balthazarisque Bandonin Tabellionis Regii Calidianensis subscriptione muniri curavimus. Sequuntur deinde subscriptiones singulorum, pro quibus sit attestatio interpretis his verbis concepta : Ego Josephus Viras Presbyter, in seminario Episcopali Foro-Julienensi sub titulo S. Leontii sacra Theologiæ Lector, testor, me ex commissione et mandato. R. D. Officialis Generalis Foro-Julienensis Acta Translationis S. Maximæ Virginis, in Archivo Ecclesiasticarum insinuationum asservata, ex Gallico in Latinum ad verbum sincere reddidisse : Foro-Julii decima die Dec. an. MDCLXXIX.

D
EX MSS.
apertu arca
S. Maximæ

recognoscit
et enumerat
singula in-
tus posita,

E

eaque trans-
fert in no-
vam capsu-
lam

F
condito de re
lota instru-
mento.

Vicarius
Foro-Julienensis

16 Maji

eoram mul-
tis testibus,

DE S. CARENTOCO SEU CERNATHO

O.P.

EPISC. ABBATE IN WALLIA ET HIBERNIA.

SEC. V.

Vr'a a Dugdalo cruta
ex MS. Cottoniano

In Wallia, olim Britannia secunda, aut Cambria dicta, Austrum versus, ad mare Britannicum provincia est. Ceretica quondam, nunc fere Cardiganensis Comitatus nuncupata, nri pluribus exposuimus ad Kalendos Martii ante Vitam S. Davidis Episcopus Menevensis, ex regio ibidem stemmate prognati: ex quo etiam, sed aliquanto citius, ibidem exortus est S. Carentocus; Hibernis, cum apud eos postea sanctitate vigeret, Cernathus. Hujus vitam ex Cottoniana Bibliothecae MSS. codicibus eruit, nobisque describendam curavit, optimus eruditissimusque senex Wilhelmus Dugdale Warwicensis, supremus per Angliam Rex, ut vocant, Armorum, bene de patria sua meritis editione Antiquitatum Warwicensium, et monumentorum Paulinae apud Londinenses ecclesiae, aliorumque hujus generis librorum, sed imprimis grandium tomorum, sub titulo Monastici Anglicani; cujus vel solum frontispicium consideranti apparebit, quom bene de Catholica religione, licet ipse necdum Catholicus, sentiat. Nempe supra caput SS. Gregorii atque Augustini, Apostolorum Angliæ, hinc Prisca Fides et Pietas ponitur, cognoscenda ex fructibus; inde Antiquitas, caput inter nubila tollens, lucem ex vetustis codicibus occipit; subtus vero hinc supplex ante aram Rex pius, Deo et Ecclesiae monasteria dotat extruitque; inde Rex impius, ore superbo intonans, Sic volo, spoliatarumque ac desolatarum jussu suo canonicorum ruinas minaci sceptrâ stans ostentat; uter autem omnibus placere magis debeat, declarat sumptum ex Ovidii Metamorphosi lemma.

Non omnia grandior aetas,
Quæ fugiamus, habet.

Idem cum initio tomî primi de prima monachorum institutione egisset, antiquitatem instituti sanctitatemque commendans ex Veterum sententia, eidem deinde tomo operæ pretium censuit subjungere, quid de monasteriorum subversione censuerint Neoterici etiam Reformati, ut ii scilicet appellari volunt.

2 Hic ergo Dugdatus, accepta operis nostri notitia propositoque laudato, in summa sua utilissimisque studiis occupata ætate, primum quæ noverat nobis utilia prolixo indicovit catalogo; deinde quæ ex eo deesse Musæo nostrum significavimus describi curavit, atque inter alias Sanctorum variorum Vitas, etiam S. Carentoci, ipsam illam quam Joannes Tranemuthensis contractius aliquantulo transcripserat, et Joannes Capgravius emisserat in lucem, unde eam accepit recuditque noster Michael Asfordus in Annalibus Ecclesiae Britannicæ ad annum 480 num. 7. Eundemque Camdenus in suo Britannicæ Apparatu et Usserius cap. 17 de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag. 847, allegant: nec parum ei videntur tribuere, quamvis non ignorent, ipsam ut ceteras fere Wallensium et Hibernensium Sanctorum Vitas, scriptam esse a longe posterioris ævi auctore, ex popularium traditione, non exiguum fabulositatis speciem addere solita rebus etiam verissimis, insulso prorsus modo et circumstantiis plane fatuis eas vestiando. Hinc fit ut istiusmodi Vitas non aliter operi nostro inseramus, quam ut legendas magna cum indulgentia erga simplicissimas gentes, et tandem solum tolerandas, quamdiu certiora et lectu digniora monumenta desunt, ex quibus aliqua Sanctorum illorum hauriuntur notitia; cum ad hoc saltem serviant, ut publicam earum in populo venerationem antiquam, superinductis hæreseon nebulis obscuratam, faciant iterum splendere apud

posteror, deque loco ac tempore, quibus vixerunt ac obierunt, subinde curiosum pliumque lectorem edocuant.

3 Sic ipso in principio Vitæ hujus dicitur Omnibus hominibus in Deo credentibus veneranda solennitas, quando assumptus est in cælum R. Carentocus: in fine autem quod perrexit in Hiberniam insulam (ex Ceretica scilicet patria sua) et sepultus est xvii Kalendas Junii: quem etiam cultus ejus diem assignat Martyrologium Sarisburiense apud Colganum, in Appendice ad Acta S. Patricii cap. 4 num. 8, addens hujus nepotem ex sorore Darerca fuisse, quod non facile nobis persuaserit, ottento utriusque natalium loco longe invicem dissito, et generis conditione nimium dispari. Richardus Wulfordus in Martyrologio Anglice excusæ sub annum mxxxv. Carantorum quoque ad diem xvi Maji refert; ut mirum sit quod Joannes Wilsonus in priori Martyrologii Anglicani editione omiserit S. Carentocum, in posteriori rejecerit ad sequentem xvii Maji. Ad ætatem ejus quod attinet, dicitur in Vita quod in istis temporibus, (quibus scilicet S. Carentocus comitatus est S. Patricium in Hiberniam) Scotti superaverunt Britanniam triginta annis ante natiuitatem S. David, quam cum censuerimus referendam in annum cccxlv consequens foret, dictum Sanctorum ingressum in Insulam pertinere ad annum ccccxvii. Sed hoc parum nos movet, qui in Appendice ad Vitam S. Patricii xvii Martii § 4, ostendimus fidentium non esse isti xxx annorum spatium, quo in signanda Sanctorum suorum Chronologia tam frequenter utuntur Hiberni, gratis eum ossumere in multis convicti. Ivit quidem isto anno secundum nos in Hiberniam Patricius, sed solus; et barbaris ad ejus prædicationem obturanti-bus aures, rediit unde venerat, majari potestate opus sibi esse existimans, quam ante annum ccccxviii non obtinuit. Itaque Usserius ista huc refert. Sed neque tunc plures quam novem socios in Hiberniam duxit S. Patricius. Cum igitur dicatur de ipso et Carentoco in hujus Vita, quod multi Clerici ambulabant cum illis, ita ut oportuerit ambos ab invicem separari; ad illum potius, quo S. David nutus est, omnium Carentoci ingressum in Hiberniam distulero: quia tunc, uti in Chronologi Patricianæ historię dixi, ab excursionem Romanam rediens Patricius, prædicavit in Britannia Occidentali, monasteria ordinavit, sociasque in Hibernicam messem auxiliares complures secum traxit.

4 Notandum est porro, quod qui vitam hanc in formam sermonis, sicut eam habemus, pro festivitatem Sancti redegit, exordium ejus totum abstulit, et proprium quoddam brevius composuit. Idem tamen, aut ii qui Codicem Cottonianum descripserunt, vetustius exordium, ne periret, posuerunt ad calcem: quod minime sibi sequendum ratus Tinnemuthensis, ipsum denuo loco suo restituit, sed prudenter omisit generationum seriem, per gradus viginti ductam usque ad Belum filium Annæ, quam dicunt esse consobrinam Mariæ Virginis. Nos Tinnemuthensis exemplum ita sequemur, ut neque posterius exordium omittamus, neque expungamus quidpiam, quo manifestior fiat nostræ censuræ sinceritas; meliusque discernat lector, quid et quatenus credibile sit: qui saltem nimis oblectandi causa videbit specimen ingeniorum Hibernicorum et Wallensium in camminiscendis genealogiis; quas hodieque poetæ illorum tanto cum supercilio decantant, ac si mera oracula funderent, circumducunt aures credulum vulgus et marsupia emungentes eorum, quibus suave est a tot

Cultus 16
Maji.Translit in
Hiberniam
cum S. Pa-
tricio non
an. 413

aut 433

sed 445.
FFabulosa
ejus genea-
logia.contracta
extat apud
Capgravius:qua rationem
hicea ponatur.

A *seculis repetitos majores suos recensevi, grandia nihiloque
veriora familiae suae probra audiri ab iisdem, si ma-
num contraxerint largitricem.*

VITA

Multae fabulositatis suspecta.

*Ex MS. Bibliothecae Cottonianae Londini, sub
effigie Vespasiani A 14. Fol. 90.*

EXORDIUM ANTIQUIUS.

Avi Cunedae
et genealogia
fabulosa
a

Quodam tempore fuit vir nomine Keredic. Rex erat hic vir, et habuit multos filios : quorum unus erat Carentocus nomine, filius Keredic, Mak Cunedae, Mak Ethern, Mak Patern, Pes a Ludant, Mak Tacit, Mak Kein, Mak Guorchem, Mak Doli, Mak Gurdoli, Mak Donni, Mak Guordonni, Mak Amguoloie, Mak Amguerit, Mak Omnid, Mak Duhunn, Mak Britgnerin, Mak Eugen, Mak Aballath, Mak Canabeth, Mak Beli, et Anna mater ejus, quam dicunt esse Consobrinam Mariae Virginis. Cunedae igitur filios habuit : Tipipann primogenitus, qui mortuus fuit in regione b Mann Gudodin, et non venit huc pater suus Cunedae et fratres sui : sed Meriann filius ejus divisit possessiones patris sui inter fratres suos. Secundus Ismael, tertius Kumann, quartus Dunann, quintus Keredic, sextus Abalach, septimus Emman, octavus Dugmaile, nonus Etern. Hic est terminus eorum, a flumine quod vocatur c Donbyr duin, usque ad aliud flumen quod vocatur Guonn : et tenuerunt plurimas regiones in occidentali Britannia. Keredic autem tenuit Kereditiam, et ab illo nuncupata est. Et postquam tenuerat, venerunt d Scotti, et pugnaverunt cumeis, et occupaverunt omnes regiones. Keredic autem senex erat. Et dixerunt ei seniores. Senex es, Domine, tu non potes dimicare, oportet vos unum ordinare Regem de filiis tuis. Quis est senior? [Dixit eis] Karentoc. Dixerunt : Oportet illum esse Regem. Karentoc autem plus diligebat Regem caelestem terreno regno, et Domini sui voluntatem quam humanum favorem : et ille postquam audivit, fugam iniit, ne invenirent eum. Prius autem emit meliorem e baculum cum sacculo a quodam paupere, et venit in locum qui dicitur Guerit-Carantanc, et mansit ibi per aliquod tempus, et voluit illic orare Deum. Et quando ibi esset et cum operari voluisset, venit Columba, traxit omne quod cadebat de baculo quotidie. Et ille dixit : Domine, quo trahit? Atque pepigit in mente : Vadam, et videbo quo trahit hoc. Et surrexit, quo ibat, per silvam, per saltum. Venit Columba, descendit in loco ubi est ecclesia hodie, et dimisit illic. Et ille vidit et dixit : Hic oportet me esse, quia Deus voluit : et mansit per aliquod spatium, ubi devotas Deo persolvit gratias.

Horum unus
Keredik pater
Carentoci,

qui regno
dimisso vi-
xit in de-
serto.

EXORDIUM POSTERIUS.

Veneranda est hujus diei solennitas, omnibus hominibus in Deo credentibus, quando assumptus est in caelum B. Carentocus, Ceretici filius : qui ex Christo vicinis parentibus altus est, secundum dignitatem seculi : nam facile est generationem illius deducere ad Mariam matrem Domini, quo nemo inter Reges Britonum altior habetur. Sed ad regna terrena tendere noluit.

HISTORIA VITAE.

Ab annis pueritiae habuit innocentiam, et postea abiit in speluncam Edilo, legitque lectiones Cano-

nicae de nova et veteri Lege. Deinde perrexit ad Hiberniam insulam, Patricio antecedente. Isti autem convenerunt unatim, et collati fuerunt unatim, ut dicitur, Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Consilium autem fecerunt inter se quomodo agerent : et dixerunt ut separarentur unus ad sinistram, et alter ad dexteram ; quia multi Clerici ambulabant cum illis g.... Et perrexit Carentocus ad dexteram partem, h Patricius autem ad sinistram, et dixerunt ut convenirent una vice in anno. In istis temporibus i Scotti superaverunt Britanniam ; nomina Ducum quorum, h Briscus, Thubaius, Machleves, Auxatus triginta annis ante nativitatem S. David filii i Sant. Bene Carentocus susceptus est in Hibernia : non est enim difficile Deo ducere servus suos. Angelus Domini comitabatur secum in figura columbae : et mutavit nomen ejus in lingua eorum Cernath : et exaltatae sunt ecclesiae et civitates sub nomine ejus in regione m Legen. Et quocumque isset, virtutes et prodigia faciebat innumerabilia. Ex nutu Dei sanavit multa hominum millia, variis doloribus impleta, caecos, E claudos, lunaticos, atque his similia : quem Deus summis sedibus ditavit et mercedibus, regnaturum felicibus caelorum cum principibus.

4 Beati Cernuachi opera n leguntur in Hibernia per totam patriam, sicut leguntur in Roma B. Petri Apostoli prodigia perfectaue vita. Aequatur Apostolis, ut legitur ; ite, docete omnes gentes : Et gratia quae data est Apostolis, in illo impleta est. Quaecumque solveritis supra terram, erunt soluta et in caelis, et quaecumque alligaveritis supra terram erunt alligata et in caelis. Talis itaque est timendus et adorandus, qui potens est in excelso throno ex bono opere, et potens salvare corpora in terris, ab omnibus languoribus. Fortis fuit et fidelis, in pace ministrabilis : mirum namque in modum consimilis fuit Angelis ; sub praesentia solis fortis miles, mirabilis, spiritalis, summus Abbas, longanimis praeceptor fidelitatis, justa nuntians omnibus justis, praeco regni caelestis. Vixit per annos multos : incredulis peccatorum crimina demisit, ut mererentur omnes sedere in summo poli, gratias Deo referens : precesque per dies singulos atque noctes immundas fundebat, ferventissimas, sanctas, atque saluberrimas. Hic est [Deo] carus Cernacus : adjunctus quippe caelitus ac ditatus divinitus magnis Dei muneribus, cujus nullus interitus pie fecit hominibus. Invenit vero gratiam, labore magno quaesitam, piam atque purissimam, signatam per parabolam lucernae lucidissimae ; cum Pastor Ecclesiae candelabra aurea mirifice continebat Ecclesiastica. O Pastorem levissimum ! O o Episcopum, sanctum ac pudicissimum, Petri opera sequentem in Sede Apostolica, Paulumque in doctrina, deducens multas regiones ad fidem. Sic Carentocus deduxit Regiones Hibernensium, irretitos retibus p magorum, eorum Regibus honoratus

5 Et postea q venit iterum ad suam propriam Regionem Kerediciam, ad suam speluncam cum Clericis multis : et ibi multas virtutes fecit, quas enumerare aliquis non potest. Et dedit illi Christus altare honorificabile de excelso, cujus nemo intelligebat colorem. Et postea ad Sabrinam r annem venit ut navigaret, et misit altare s in mare, quod et precedebat, ubi Deus volebat illum venire. In istis temporibus Cato t et Arthur regnabant in ista patria, habitantes in Diudraithov : et venit Arthur circueiens ut inveniret serpentem, validissimum, ingentem, terribilem, qui vastaverat duodecim partes agri v Carrum. Et venit Carentocus et salutavit Arthurum : qui gaudens accepit benedictionem ab illo. Et interrogavit Carentocus Arthurum, utrum audisset, ubi applicuisset altare suum. Et Arthur respondit : Si

1)
EX MS.
/

Ps. 132, 1.
et cum S
Patricio
transiens in
Hiberniam

g

h

i

k

l

claret u-
raculis,

m

E

et Aposto-
lica virtute.

Ad conver-
sionem
Hibernorum,
F

o

p

q

in Britan-
niam re-
versus,

r

s

t

v

dicatur ser-
pentem no-
xium agris

EX MS. A Si habuero pretium, muntiabo tibi. Et ille dixit, Quod pretium postulas? Ille respondit: Ut deducas serpentem qui prope est tibi, et videamus si servus Dei es. Tunc B. Carentocus perrexit et oravit ad Dominum. Et ilico venit serpens cum sonito magno, quasi vitulus ad matrem currens; inclinavitque caput suum ante servum Dei, quasi servus obediens Domino suo, humilis corde et lenis oculis. Et misit stolam suam circa collum ejus, et deduxit illum quasi agnum, nec exaltavit pennas neque ungulas: et erat collum ipsius, quasi collum tauri septem annorum. Quod vix poterat stola circumdari. Deinde perrexerunt una ad arcem, et salutaverunt x Catonem. Et bene suscepti sunt ab eo. Et duxit illum serpentem in media aula, et cibavit illum coram populo, et conati sunt occidere illum. Non reliquit eum occidi, quia dixit quod ex verbo Dei venisset ut deleret peccatores, qui in Carrum erant, et ut ostenderet virtutem Dei per illum. Et postea perrexit extra portam arcis, et Carentocus dissolvit illum, et imperavit illi, ut discedens nemini noceret, nec reverteretur amplius. Et exivit, hæsitque, sicut ante dixit ordinatio Dei. Et accepit altare, quod coxitaverat Arthur in mensam facere, sed quidquid apponebatur super illam, jactabatur in longinquo. Et postulasit Rex ab illo, ut reciperet Carrum in semipiterno graphio y: et postea ædificavit ecclesiam ibi.

ad sequē
vocatū
x

abegisse
verbo,

12

y

z

aa

ac denique
mortuus in
Hibernia.

bb

6 Postea venit vox illi de cælo, ut mitteret altare in mare. Deinde misit Cato Arthorum, ut interrogaret de altari; et nuntiatum est illis, quod in ostium Guellit appulerat, et dixit Rex: Item date illi duodecim partes agri, ubi altare inventum esset. Postea venit Carentocus, et ædificavit ibi ecclesiam et vocata est Civitas aa Carrov. Venit autem vox illi de cælo et dixit, ut in exilium pergeret et relinqueret familiam suam. Hic innumeri sepulti sunt ista civitate, nec nomina illorum nominantur, et ille solus perrexit ad Hiberniam insulam, et sepultus est xvi Kal. Junii in civitate sua præclara et optima præ omnibus civitatibus suis, quæ vocatur civitas bb Chernacii. Et migravit in pace: et pacem reliquit, et pacem invenit, ut legitur; Beati pacifici, quia filii Dei vocabuntur. Et iterum Propheta dicit: Pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum ejus. Memor fuit quod carnalis hujus mundi substantia fragilis est: omnia, quamvis modo sint pulchra, tamen corruptibilia. Zabulo valde extitit contrarius, multos homines lucratus. O vere vita beata! O Dei donorum digna! O vere vir beate! in quo dolus non fuit, neminem judicans, neminem contemnens, nulli malum pro malo reddens. Sæpe flebat pro blasphemantibus, qui manet sine macula, cum gaudio et gloria, inter Angelorum agmina, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Mak Hibernis filium notat, eodemque in sensu videtur hic usurpari vox Græca πῆξ: Apographum nostrum videtur Mab scribere; et apud Usserium pag. 467 Arthurus rex vocatur Mab Uther, id est filius Utheri, fortasse juxta Wallicam dialectum.

b Mannia insula inter Angliam et Hiberniam.

c An Tygy fluvius Creticam a Penbrochia et Carmardunensi Comitatu dividens? Quoniam autem hic appellatus, vix dubito quin sit fluvius, Conwy hodie dictus, ad cujus ostium civitas Aberconwy. Ita a Meridie in Septentrionem extenderetur dictio filiorum Conanæ, ad 100 eoque amplius millia Anglica, horarius autem leucas circiter 18: omnium vero Australior Cretica, ex adverso Wexfordiensis in Hibernia comitatus situ est.

d Ii scilicet qui ex Hibernia transeuntes in Britan-

niam, eam quæ trans murum Romanum erat, Pictisque juncti, totum Occiduum Insulæ partem, quæ Hiberniam respicit, infestarunt armis, et Creticam usque potuerunt suas excursions extendisse: quod fortasse acciderit circa an. 420, quando juvenis Carentocus.

e Quid si melotem et baculum legas. Ecgraphum nostrum pro sacculo habebat Sarcolum: sed cum Capgravius peram scribat, putavi corrigendum id fuisse.

f An Collatus hic dicitur, quasi conglutinator, a Francico Coller?

g Delevi sensum bonum turbantia hæc verba, Vel unusquisque pariter, præter quod requireret sanitatem.

h Ex Anglia in Hiberniam transeuntibus dextera pars Boream, sinistra Austrum spectat.

i Si tempora intelligas quibus SS. Patricius et Carentocus in Hiberniam transiverunt, non possunt illa S. Davidis nativitate præcessisse: si vero universum tempus quo vixit Carentocus, etiam prius quam mundo valediceret, omnia possunt subsistere.

k Cambdenus in Apparatu, ubi de Scotis agit, hac Vita citata, primum ex Ducibus Bricuon, ultimum vocat Auspænum.

l Alii Xanthum vocant, patrem S. Davidis.

m Legem, passim Lagenia, Walliæ objecta.

n Videtur hic indicari, viventis aut mortui miracula pleniori scripto Hibernico, quod intercidit, explicata fuisse.

o Hoc loco moti Episcopum diximus scilicet Apostolicum ad gentiliū conversionem ordinatum absque certa Sede, quales multos S. Patricius consecravit, si Vita ejus nos non fallat: et fere Abbates omnes primi in Hibernia videntur Episcopali charactere fuisse ornati, saltem pro sui monasterii subditis.

p De hisce Magis multa leges in Vita S. Patricii.

q Alfordus ad an. 489 num. 7 dicit, quod Carentocus per annos triginta fidem seminavit in Hibernia: et citat verba Capgravi, quibus aliud non dicitur, quam quod triginta annis ante nativitatem S. David Carentocus in Hibernia conversari cœpit.

r Sabrina, vulgo Severne, regiones ad Ortum Walliæ confines perfluens, et inter Monmouthensem et Gloucestriensem Comitatus mare subiens.

s Adeo multi Hibernici et Wallici Sancti laudantur a miraculis, in altari aquis supernatante patris, ut non possit non esse suspecta res ista.

t De Catone alibi nihil legit: Arthurus, scriptoribus omnibus decantatissimus Rex Britonum, quo tempore regnare cœperit prorsus ambiguum est: mortem ejus in annum 542 plerique conferunt, et juvenem an. 493 ad montem Budonicum pugnasse voluit: quare Alfordus censet initium regni ejus ad annum 508 posse differri. Oportet ergo Arthorum alium invenire Britones, qui potuerit Carentoco redeunte regnasse in aliqua parte Walliæ. Quoniam autem supra attigimus familiarem genti in confingendis genealogis futuitatem, vide etiam apud Alfordum ad an. 508 num. 8 quomodo dicatur quod Arthurus originem traxit per matrem a nobili illo decurione Joseph ab Arimathia, qui Dominum sepelivit: scribunt enim, quod Helanis nepos Joseph genuit Josue, Josue genuit Aminadab, Aminadab genuit Castellors, Castellors genuit Mavael, Mavael genuit Lambord filium, qui genuit Igeroam, ex qua Rex Uterpendracon genuit nobilem et famosum Regem Arthorum.

v Skinnerns in postrema sui Etymologici parte allegat Cambdenum, in Paralipomenis pag. 116 dicentem, quod Car Britonibus Paludem vel Alnetum significet: Car atque passim Urbs vertitur in propriis locorum nominibus.

x Videtur ergo Arthuri istius pater fuisse Caro: si vèrè hi duo aliquando regnarint: ideo paulo inferius, ubi ecgraphum perperam habebat, mitit Catonem Arthorum

D

E

F

A turum, correctionem quam Duzdallus adhibuerat nomini postremo, transtuli ad nomen prius et scripsi Cato.

y Graphia intelligo, Instrumentu publica, seu notualia ut nunc dicimus.

z Guellit ostium, an ubi nunc dicitur Kid-wellye in Carmardunensi Comitatu? inter astia Tobii et Lagorii fluviorum, hundredam Kidweliensem terminantium?

aa Carew civitas, in comitatu Devonix ponitur a Skinnero; sed videtur hic aliu ejusdem nominis in Walleu notari.

bb Velim ex Hibernis discere, an ejusmodi civitas

opud eos nota sit. Colganus in *Appendice post Vitam S. D. Kierani 5 Martii cap. 4* ex duobus Carnechis, quos fasti Hibernici nominant, eum qui colitur 16 Maji, et tempore S. Patricii virit, dicit in ecclesia Tulenensi in Media venerationem suam habere, et obibi vocat Episcopum Tulenensem: deinde ex *Kalendaria Casselensi* addit, Britannum origine, in S. Baitheai insula sepultum esse. Alfordus vero in *Indice Sanctorum*, ab eodem dictum asserit vicum Caranton, in Somersetensi agro.

DE SANCTO NEADIO

THAUMATURGO APUD GRÆCOS.

G. H.

XVI MAJI

In celeberrimo MS. Synaxario Græco Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad collegium Clavomontanum Societatis Jesu Parisiis, paucis

his verbis memoratur hic Sanctus ad XVI Maji.

1. Et memoria sancti Patris nostri Neadii. Quæ eadem

reperimus Parisiis in MSS. *Menæis Patrum Prædicatorum Congregationis S. Ludovici*, uti etiam in MSS. *Menæis* in bibliotheca Cardinalis Mozarini adservotis, et in his cognominatur Thaumaturgus. Nec plura hactenus de eo potuimus eruere.

E

DE S. FIDOLO PRESBYTERO

ABBATE TRECIS IN CAMPANIA GALLICANA.

G. H.

CIRCA AN. DXL.

Memoria in
Fastis 16 Maji

Illustris est in antiquis Ecclesiarum fastis ad diem XVI Maji memoria S. Fidoli, Presbyteri et Abbatis, apud Tricassinam seu Trecentensem Campaniæ Gallicanæ civitatem: ac primo antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis adjunctum est, post S. Peregrinum Episcopum Autissiodorensem, nomen dicti S. Fidoli: scilicet in MS. codice Epternacensi, ante mille fere annos exarato juxta vetustius exemplum a S. Willebrordo in Anglia repertum: item in MS. codice Blumiano, qui olim ad monasterium Weissenburgense in diocesi Spirensi pertinuit: denique in MS. Lucensi per Florentinum illustrato, et in MS. Corbriensi Parisiis excenso: in hoc scribitur Passio S. Fidoli, in aliis melius Depositio aut Natalis. Eodem modo nomen passim Martyrologiis plerisque MSS. insertum est, uti etiam excusis Fastis Rabani, Usuardi, Notkeri et aliorum recentiorum cum hodierno Martyrologio Romano.

In nonnullis, errore amanuensis aut lapsu memoria, dicitur Episcopus, qui solum Presbyter et Abbas fuit.

2 Acta S. Fidoli habemus duplicia: horum alia valde antiqua sunt et ante dictu Martyrologia exarata: eaque ex quatuor vetustis codicibus MSS. damus, scilicet Canoniorum Regularium canobii Aroasiensis in Artesia, urbis Suessionensis a Ludovico Nirque Canonico Præmonstratensi submisso, monasterii Longiponti in eodem urbe a D. Muldraco descripto, et alio illustri Legendario nostro. Eundem Acta edidit in Promptuario sacrarum Antiquitatum diocesis Tricassinæ Nicolaus Camuzatus, sed omisso miraculo, quod numero 9 datur, de vino benedictione S. Fidoli servato, ne efflueret, epistomio sublato: præterea videtur hinc inde stylus nonnihil correctus.

Alia Acta sunt aliquot seculis elapsis conscripta, ab homine non satis gnaro antiquitatis, qui priora Acta dilatavit verbis potius quam illustribus gestis. Hinc narratis miraculis, addit num. 15 reliqua per temporis illius Scriptorum negligentiam fuisse prætermissa. Non desunt etiam menda, quæ confirmat ex Gestis Francorum: in quibus Theoderici Regis Burgundionum, ab avia Brunehilde, incitati, bellum contra Chlotharium II Regem narratur cap. 37, et continuo captivitatem S. Fidoli ad dicta tempora retulit: sed max suam ins-

citiam manifestavit, dum S. Cemelianum, S. Lupi successorem, asserit tunc fuisse Episcopum Trecentensem; qui fere integro seculo citius floruit, et interfuit Concilio Aurelianensi, anno Christi DVM aut sequenti habito. Auctor prioris Vitæ, quæ videtur ante dicti Theoderici Regis Burgundionum tempora fuisse scripta, solum sub Theoderico Rege captivum abductum tradit, quod anno octo factum fuisse, in bello Chlodovæi contra Alaricum Regem Visigothorum, arbitramur. Tunc enim, ut scribit Gregorius Turonensis lib. 2 Historiæ Francorum cap. 37, occiso Alarico maximus Arvernorum populus et primi ex Senatoribus corruerunt, et Chlodovæus filium suum ad Arvernos direxit: qui abiens urbes illas a finibus Gothorum usque Burgundionum terminum patris sui ditionibus subjugavit. Tunc ergo S. Fidolus, nobilis juvenis et in Clericum ordinatus, ex patria Arvernorum deductus, a S. Aventino Abbate Trecis redemptus, in ejus monasterio primo monachus, tum Præpositus; dein illo in solitudinem secedente, Abbas ad obitum usque vixit, sed quantum superfuert nescitur. In Actis nihil de ejus senectute indicatur, ut videamur posse obitum ejus annum Christi circiter DXL assignare. Acta S. Aventini illustravimus ad diem IV Februarii, et de situ monasterii multa discussimus, varia ex Vitis S. Fidoli proferentes in medium. Ducherius et Mabillon tomo I Sanctorum Ordinis S. Benedicti asserunt pag. 198, se gesta S. Aventini consulto prætermisisse, ne externis historiis paginas onerent. At S. Fidoli Acta posteriora proferunt, ex scrupulo forsitan postea oborto: nec in Indice prævio saltem apponunt asteriscum, quo designant eum sibi non videri genuinum S. Benedicti abunum. Nos ea Acta, ad Vitam S. Aventini promissimus quidem danda ex tribus codicibus MSS. quæ scilicet nobis miserunt Andreas du Chesne, inde aliqua edens tomo prima Scriptorum historiæ Francorum pag. 552, et Petrus Franciscus Chiffletius Societatis nostræ, quæque ante ex Gallia acceperamus. Sed cum ea etiam Philippus Labbe tomo 2 novæ bibliothecæ MSS. librorum ex lectionibus veteris Breviarii Ecclesiastici vulgaverit; nolimus jam his excusa, nec valde probanda iterum recudere: satisque putamus esse, si in

sed filio
Chlotharii
I R. Fr.

illa Acta ex
viris MSS.
dantur.

Acta vetustiora ex MSS.

Acta posteriora ab imperito exornata:

captus S. Fidolus non sub Theoderico R. Burgundionum,

A notis aliqua exinde referamus. Inter illustriora Trecensium monasteria est Cella S. Petri Trecensis, seu canobium S. Petri de Cella in suburbio, centum circiter annis post obitum S. Fidoli constructum, de quo egimus viii Januarii ad Vitam S. Frodoberti primi Abbatis viii Januarii. In hoc canobio asservari corpus S. Fidoli, docet nos Nicolaus des Guerros, et confirmat Saussayus in Martyrologio Gallicano, qui elogium S. Fidoli concludit his verbis: Sacra ejus spolia in Cellensi monasterio ad muros urbis Tricassinæ pridem condita, illic etiamnum in sacrario asservantur, ceu pignora opitulationis et beatæ immortalitatis semina. Meminit etiam Camuzatus pag 345. In Registro beneficiorum diocesis Trecensis anno mdcxii ibidem excuso, inter Parochias Decanatus Trecensis est aliqua S. Fidolo dicato et sub ejus nomine nota, cujus beneficium præsentat Prior de Canisioco Ordinis S. Benedicti in diocesi Catalaunensi. Mentio similiter ejusdem fit in generali Registro beneficiorum Archiepiscopatus Senonensis et dioceseon Trecensis, Autissiodorensis et Nivernensis, Parisiis anno mdcxlviii excuso. Est et alia S. Fidoli parochia in Lingonensi diocesi, vulgo S. Fidol d'Estineis: cujus Patronus est Abbas monasterii S. Joannis. Ferrarius in Catalogo generali, citato Breviario Trecensi, eundem S. Fidolum celebrat ad diem xv Junii: cujus cultus causam fatemur nobis esse ignotam; nec miraremur si Ferrarium, alibi sæpe non curiosissimum, hic quoque memoria sua fefellisset, ut pro xvi Maji scriberet xv Junii.

Corpus in
Cellensi
monasterio

Parochiæ
S. Fidoli.

VITA

Ex iv codicibus MSS. et Promptuario Camuzati.

Exhortatio ad
imitationem.

Dilectissimi Fratres, gaudete in Domino, et spiritali jucunditate lætamini, qui ad solennia sanctissimi Patris, scilicet Fidoli, convenistis. Ex intimo enim cordis affectu clementiam Domini nostri Jesu Christi collaudate, qui nos per hujus sanctissimi Sacerdotis prædicationem perducere dignatus est ad agnitionem sui nominis. Sequamur unanimiter tam sancti Doctoris vestigia, quatenus sequendo mereamur conscendere cœlestia regna: qui tantam in istud miserrimum seculum nascitur sine dubio gratiam acquisisse, ut prophetico spiritu futura provitæ sanctitate mereretur conspiciere. Non simus tanti Patris degeneris filii, sed sanctitatem vitæ illius morum nobilitate imitemur.

C
Apud Arvernos
nobilitate natus

2 Hunc, unde oriundus fuit, perquirere debemus. Fuit enim ex Arvernensis, urbis incolæ, nobilique genere, qui quondam a Theodorico Rege, sceptrâ Francorum dispensante, juvenis adhuc captivus ductus fuit ad privatam sedem, alieno imperio servire coactus. Tamen patriæ præelectus a Deo, ad dominandum sibi in Trecassina urbe, prædestinatione Domini ad ipsum manifestum est pervenisse. Jamque in adolescentia constitutus, et Clericatus officio susceptus, lacrymabiliter coactus, parentes dereliquit invitus. Ibi eum divina pietas præmissa redemptione consistere voluit; ubi se, confitendo Domino, admirandis virtutibus publicaret. Eodem itaque tempore, memorabilis vir Aventinus Abbas eo in loco cum suis Fratribus, in congregatione sancta, divinis cultibus in monasterio assidue consistebat. Denique spiritualis in visu ei admonitio prænuntiabat, ut captivulum Fidolum, a regione sua exulem, ad se venientem, redimendum exciperet, et in communi consortio pari collegio retineret. Vir autem ille, dum sæpius de visione pertractaret, cernit post paululum ante ostium captivos præterire. Interrogat si haberent captivum, qui vocaretur Fidolus *b*. Illi aiunt, Domine Abba, non renuimus; si vis redimere sortitum Ecclesiæ. Qui misericordia motus, duode-

a
et in Clerum
assumptus
Trecas ad-
ducitur,

a S. Aventino
Ab. redimitur,

b

cim tribuens aureos, et cupiditati satisfacit prædonum, et captivato succurrit solatio. Quem in sinu gratiæ vir egregius amantissime connexum, æternæ vinculo caritatis suscipiens, spiritualem filium effecit de captivulo; et non ut servum, sed jam veraciter diligebat ut Dominum.

3 Hic cum libertate subditus, ac sanctissimi inhærens Patroni vestigiis, tantam divinitus devotæ compunctionis gratiam promeruit, ut quidquid sibi in cella Fratrum fuisset injectum, illico ab eo expleretur. Tantus ad excolendam obortam devotionem extitit, ut sermones seniorum per omnia et in omnibus obediens adimpleret. Ita humilitate divina officia peragebat devotus ac firmus in melius, ut Præpositi locum susciperet, et Fratres suos jure ordinario gubernaret. Eodem itaque tempore, Aventino Abbate ipsius cellulæ e discedente, fraterna conspiratione beatissimum Fidolum assensu monachorum omnes unanimes in loco eodem elegerunt Abbatem. Qui ut suscepit primæ ordinationis adiutum, ipse sibi imposuit humilitatis jugum. Semper indeficiens et clementissimus Fidolus confessor, poenitendi existens exemplum, cellulæ reclusionem inibi prostratus, mentem pariter et corporis cilicii indumento membra aptavit. Non solum exasperavit cutem exterius, sed potius animam intrinsecus confortavit. Trium edacitate panum agens tempus quadragesimum, victualia sibi censuit; poculi haustum mixtum cinere, [velut] aquæ purissimæ defæcatum, in sitim ori proprio deputavit. Crescebat in jejuniis diurnis jugiter *d* tanta cibi parcitas, ut et Coenæ Domini tempore panis integer tertius omnino superaret.

cunctisque
probatur:

creatus
Præpositus

c
ac deinde et
Abbas vitam
rigidissime
instituit,

E

d

4 Laudabilis fama circa Domini famulum vulgatur in plebe, quod in timore Domini perfectæ caritatis vir beatissimus semper haberet effectum. Ad testimonium igitur tanti viri, inspirante Domino, ex ejus mirabilibus edicamus per ordinem. Duo cæci, oculorum cæcitate constricti, cum ad sanctum Abbatem aliena manu detracti potius, quam privato pede perducti fuissent; manu sancta in nomine Redemptoris imposita, ut Crucis signaculum ab eo meruerunt suscipere, cruor squammeos aspergens oculos cœpit defluere. [sicque] *e* ad salutem reducti, luminis visi sunt gratiam recepisse, qui olim oculorum tenebras possederunt defessi. Quidam parvulus, Octavianus nomine, ab origine debilitate detentus ambulandi, ita pedum officio destitutus penitus extiterat, ut terræ solum privata planta nullo vestigio designaret. Quem parentes, reparandorum cupidine artuum claudorum, manibus propriis evectum, ad Sacerdotis pedes deposuerunt ab eo sanandum. Vir itaque misericors in suo grabato *f* recepit puerulum: jamque nocte tertia in oratione erat pervigilans, colligationisque vinculum pius Dominus per ipsius intercessionem absolvit: tantamque gratiam largitus est ei Dominus, ut qui fuerat membris compeditus, summæ incolumitati fuisset protinus restitutus.

2 cæcos illu-
minat,

e

F

sanat puerum
pedibus de-
bilem,
f

5 Homo quidam, adversi spiritus rabida specie commotus *g*, semetipsum dentibus propriis lacerabat, ita ut nullus hominum ad eum pro suscepta rabie auderet ingredi: quia quasi rabula mordax ceteros non desinebat lacerare. Quemque turba hominum superare non valebat, acies diversæ quater cincto vinculo retinebant, ligaminibusque diversis tentabant teterrimum. Frendebat dentibus, nec quidquam nocivis morsibus vianibus prævalebat. Cumque in beatissimi viri conspectu esset perductus, humanæ vocis vocabulo cœpit nuncupare venerabilem Fidolum *h*. Tunc ille triduum jejunii abstinentiam firmissima devotione exceperat, ut ne diutius miser afflictus longiori periculo subjaceret. Recluditur

g
item furibun-
dum:

h

A difur ab eo in cellula, unde advenerat laudes universas exolvens, divinæ Trinitati exultans regreditur. Quidam denique laborem perpressus, sonipedem illius subtraxit ex cellula. Qui etiam tribus diebus in itinere constitutus, totidemque noctibus, Arciacas i castrum transire volens, per orationis ambitum cursim remeat retrorsum. Denique reus aditum nullum quiescendi potuit experiri, quem oratio devinxerat Sacerdotis. Die etenim tertia, recognita demum cellula, quem non invenerat multitudo hominum, suo Domino qui fuerat furatus, equum præsentavit ablatum. Porro velut jam clavis confixus, sedebat astrictus, nec descensum habere probrosus poterat, nisi vir sanctus præcepisset. Equum protinus ascensore improbo liberavit benignus, et tremebundum a febribus usquequaque justus Dominus sanavit elisum.

6 Addendum est aliud laudibus, atque miris virtutibus adscribendum. Homo quidam, Fredulus nomine, cujus filium vir sanctus e lavacro fontis sacri baptismatis gratia spiritualis fidei susceperat, præmissa postulatione, ut domum ipsius visitaret unici, obtinuit caritas. In cuius nomine fide integra lagenam meri vini uberius servaverat plenam: benedictionibus venerabilis compatriis petiit, ut manus sancta dedicaret vasculum suo nomini deputatum. Oratione superimposita viri conjux interim detraxit ligni stipitem, et veniente eminens decidit humi duciculum. Sed divino nufu restitit unda falerni conclusa. Tum mulier ait: Quæso, Domine, et obsecro, ut galidam vini liquore abstracto, unde pariter hauriamus, tua inclita pietas, repleti jubeat. Quo dicto illa ad officium recursitat k: mustum, quod signaculo Crucis restiterat ante clausum admirabilem jucunditatem convivis exhibuit atque invitatis omnibus. Longo etiam exinde tempore universis venientibus fuit poculum præparatum, unde singulis larga portione vicinalibus diffusa semper in cumulo crescebat expensa. O illa singularis et infinita largitas, ut in usu bibendi humanitas non exinaniret! Cuidam itaque mulieri, interveniente peccato evenit lues, qua contracta visum perdidit et auditum. Et cum misera tanta oppressione se sentiret damnatam, et incessabilibus lacrymarum imbribus lamentaretur, vel quid ageret ignoraret, stupefactæ matris et parentelæ studio ad sanctum Abbatem deducta, iaox alma manu imposita l, continuo tenebras evasit inclusas, et claris oculis meruit cernere cœlestem lucernam, simulque foramen aurium et integrum recepit auditum: [illa vero] gemina cum ingenti gaudio sospitate recepta, ad propria remeavit. Debemus etiam promere labiis eminentissimum virtutis indicium.

7 Quidam denique sævissimus vir, intumetiva ordinatione procacissimus, humana elatione superbus, quemdam juvenem, furti sceleris culpa damnablem et obnoxium, retinebat in vinculis retrusum: cujus genitor condolens, lamentando cursu celeri ad Dei servum venit, et cum lacrymis et singultibus suggestionem intulit in oratione indefessi. Vir sanctus ut audivit adminiculum supplicantis, Æmilianum nomine, cum baculo, cum quo in oratione jugiter decumbebat, ad prædictum Judicem cum summa supplicatione direxit m. Quapropter impius iracundiæ furore succensus, contempsit baculum et monachi consortium sprexit; cui etiam videndi aditum denegabat. Unde magis in reum, magisque universa tormenta cruciatibus peragebat. In eculeo namque permolesto prius tortum, militibus jubet patibulo suspendere eum et interire; etiam usque in diem tertium, ut nec exanime corpus ad humanandum aliquis auderet deponere, præcepit. Ille autem, qui secundum præceptum tyranni post diem ter-

tium pendebat in ligno, videbatur quasi juvante S. D. Fidolo suis plantis ejus scapulis, stetisse suppositis sustentatus, ut nec teneritas colli ipsius, nec faucium qualitas molestiam interneccionis, nec corpus ipsius pendendo sentiret mortis dispendium. Proinde genitor adepta deponendæ prolis licentia, ut lamentabiliter corpusculum depositum quasi orbatus redderet terræ funeratum; ille cum ligamina percussit, exilit homo mortifer, cœpit gressibus gaudens perambulare tellurem, et quem mortuum sperabant, viventem repererunt: ac ceteris ille testatus est interrogantibus, se assistere liberum, quia consors Apostolorum ejus pedibus defixerat juvamentum. O judex improbe, opus manifestum mirare. Cui denegaveras indulgere noxam, misericordiam potuit obtinere, quam ruinosa infirmitas distulit exhibere: et qui impietatem incurrit tuam, meruit esse resolutus ad veniam. Quam præclarum quoque per eum cœlestis dextera ostendit miraculum, quamque pretiosum occultare non debemus silentio.

8 Furiosus quidam servus, intercedente casu injuriam suo Domino intolit. Qui iracundum pro admissio scelere Dominum pertimescens, fugibundus Sanctissimi monasterium expetiit, utque misericordiam inveniret suppliciter postulavit. Quapropter vir sanctus humili et enixa postulatione compatrem suum obsecravit, ut excusatus profugus ad pristinae servitutis jugum rediret. Cui fallax ingenii præstigiū et prava calliditas serpentino ore famulatur, n promittitque se nullum maligno supplicium adhibere. Quem post reditam acerbissimis vinculis colligatum, in o castro Tornotero, mancipavit in carcere obscurissimo. Deinde, quem nihil latuit cœlesti dono, miles Christi beatis auribus factum rei meruit audire. Cujus rei magnitudine mœstus, propria cellula in oratione persistens devotus, ut pius Dominus sibi illatam injuriam vindicaret exorator obtinuit. At ille persentiens ostium patefactum ergastuli, subito mente liber et corpore omnium vinculorum exuto ligamine, cellulam viri sancti expetens, innuit se liberum, quem et rursus non credebatur condemnandum. Et qui veniam vernaculo denegaverat, incidit in tribulationem majorem, ut magis quam ille, qui jam evaserat, existeret criminosus, ardoribus circumseptus. O virum nefarium! Ubi erat imperfecta caritas, venit repentina et superior colamitas p, ut nec panis nec poculi esum accipere potuisset cœlesti poena damnatus, nisi ad sanctum Abbatem super plaustrum veniret cæsus, qui fallaci mente modum caritatis excesserat. Longum est autem de singulis suis benevolis actibus disputare, sed nos præparemus tales in hac vita, ut præclarus Abbas et pius prædicator, scilicet Fidolus, gaudentes nos atque lætantes de sua corona, piis meritis dignetur adjuvare apud Dominum, cui est honor et glória in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Vita altera Trevis, sub Aventino Abbate, ad Clericatum promovet Fidolum, jam monachis adjunctum.

b Eadem ipsum tam ex revelatione divina quam ex speciali quadam gratia, quæ fulgebat in facie, agnatum ab Aventino in barbarorum occursum progresso et supplici prece postulatū scribit, ex ingenio suo narrationem faciens augustiorem, quod in historia merito displicet.

c MSS. decedente: sed corrigo, discedente: constat enim ex ipsius Vita eum in sua anachoresi obtisse; ideoque verosimilius est viventi adhuc suffectum esse S. Fidolum.

d Sensus in MSS. turbatus aut depravatus verborum aliquot omissione, deletis paucis visus est posse restitui: alioqui

EX MSS. 224
suspensum
servat in-
columnem.

E
Servum simulate receptum in gratiam.

n

o

sed postea
carceri inclusum liberat,

p

F
et simulatori domino immisam penam deprecatur.

equi sui rap-
torem sistit

i

et liberat a
febre,

B

servat vinum
ne effuat,

k

aut minuitur:

cacem et
surdam sanat,

l

C

reum precibus
non valens
liberare,

m

EX MSS.

A *alioqui scripta hæc erant crescebat in jejuniis diurnis jugiter cibus, tantum in sua refectione calidus : tanta parcitas ut.*

e *Vita altera addit, post duarum horarum plus minusve spatium, lucem recepisse.*

f *Eadem, super cilicium, quo cubare consueverat.*

g *Eadem, ob scelerum immanitatem a daemonio pervasum, asserit.*

h *Item addit, precabatur, ne vas suum, quod peccatis exigentibus Dei nutu invaserat, sibi præriperet, cum vel suos vel ipsum nihil unquam læsisset et cetera huic initio conformia subjunguntur, cum exhortatione ad vitæ emendationem a Sancto datum, quam energumenus liberatus reipsa præstiterit.*

i *Ibidem, Arceias, sic nominatum antiquitus ob mœnium celsa fastigia, ibidem constructa olim, nunc destructa : videtur autem indicari oppidum ad Albim, hodie Arcis dictum, et solum 6 leucis distans Trevis.*

k *Vita altera rem multum variat, quasi vasculum id solum fuisset lagena, qua casu inversa, duciculum excideret : unde et tacet cetera de muliere petente, ut qui miraculo stiterat vinum ne efflueret, nunc illud jubeat fluere ad implendum ex eo galidam, quo nomine lagenam intelliga : si tamen ipsum bene scriptum.*

B *I Eadem : Agram propius accedere jubens, cum super illius oculos signum salutiferæ Crucis expressisset, aurium quoque foramina digitos infigendo rimatur. Vix autem horæ unius spatium intercesse- rat, cum etc.*

m *Eadem addit : cui etiam itineris comites, ejusdem congregationis Fratres quosdam sociat : ac deinde in plurali de monachis vice Sancti supplicantibus loquitur.*

n *MS. Longipontanum succinctius : cui fallax promittit se etc.*

o *Altera Vita : Tornodorensis oppidum petiit. Est autem id solis 8 aut 9 leucis dissitum Trevis, vulgo Ton- nere ad fluvium Armanionem.*

p *Mortus aliquis hic videtur significari : at Vita altera cum casu inter ejus domum ignis excitatis ven-*

torum flabris vires percepisset, ut jam nec aquis nec D. alicujus posset virtute sopiri ; ita quæ illius erant universa consumpsit, ut omnium rerum factus inops, illis quoque qui ejus prius poterant invidere succes- sibus, miserabilis appareret, ac propriæ calamitatis ad virum Dei non jam falsus imo verus nuntius existeret. Neque ultra quidquam de solatio apud Sanctum invento.

q *Ibidem de sancta ejus morte, cujus nulla hic men- tio, talis additur clausula : Ceterum si quis, omissis exterioribus, puræ mentis oculum ad interiora con- vertat, quod majoris plane admirationis ac stuporis plenum sit, in vita illius reperiret ; constantiam sci- licet animi contra carnis oblectamenta, crebras de antiquo serpente victorias, resurgentes stimulos re- pressos æquanimitate, invidiam et odium vicisse caritate. Sciens quippe non sibi cum carne et san- guine esse pugnam, sed adversus principatus et po- testates et rectores tenebrarum harum, contra spi- ritales nequitas in cœlestibus, semper propheticum illud ore versavit ; Dixi nunc carpi, hæc mutatio dex- teræ excelsi. Persentiens autem sibi diem supremum appropinquare, quos prius erudierat, Pater alloqui- tur, ut quæ docuerat suis pro viribus adimplerent, post præsentis vitæ cursum cum illo præmia digna percepturi, superno lumine sine fine gauderent.... Deinde languore correptus, jamque sibi imminemem vitæ terminum cernens orationum tempus omne dedit instantiæ, Deum rogans, quod si errores suos digne non deflevit, Deus solita bonitate remitteret, ac clemens sibi condonaret. Superveniente itaque septimo decimo Kalendarum Juniarum die, felix anima terrenam relinquens habitationem, Angelorum comitata cœtibus, Creatoris sui præsentia sistitur, ubi nullo fine claudenda requie hucusque perfruitur. Illic nacta sui mercedem læta laboris, nos sibi con- cessi socios assistat honoris, largiente ipsius mise- ricordia, qui vivit et regnat per omnia secula secu- lorum. Amen.*

ornatus
virtutibus,

Psal 76, 11

E

et pie moritur
1 Maji.

DE SANCTO GERMERIO

EPISCOPO TOLOSÆ IN GALLIA.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
D.P.

CIRCA DLX.

Tolosæ recens
capit' a
Francis,Episcopus
consecratus,

C **F**rancorum Regum post receptum baptismum in propagando imperio felicissimus Chlodovæus, anno Regni sui xxv, Christi dñi, casis Vocla- densi prælio Gotthis, tota eos Aquitania a Li- geri ad Rhodanum usque expulsi, capta etiam sub veris sequentis initium Tolosa, eorundem urbe regia in Gal- lia Narbonensi, una cum Regis Alarici thesauris, sicut S. Gregorius Turonensis describit : reliquam adhuc provinciam tenentibus Gotthis, donec hanc quoque Fran- cis cederet Rex Theodatus post mortem Chlodovæi. In- terim excesserat e vivis Heruclianus, anno dñi Concilio Agathensi subscriptus : quare nulla habita Episcoporum Provincialium, Gotthis adhuc parentium, ratione ex vicina Bituricensi Provincia proximiores Episcopi in Arisitam urbem convenerunt, et in defuncti locum con- secrarunt Germerium. Tolosatibus prudem notum ac curum, et tunc ex Sanctonici agri oppido quodam, ubi Diaconali in ordine ministrabat, illuc ad sese divinitus directum ; vivente adhuc Chlodovæo, nec procul inde ca- stra palatiumque habente, dum exterminandis Gotthis invigilat : quemadmodum ex vita colligitur, quum reper- tam inter Odonis Gissæi scheius olim nobis Tolosa mi- sit Petrus Possinus, nunc Romæ Annales Societatis dignissime prosequens.

2 Qui eam Vitam seculo x vel xi transcripsit, et sui temporis miraculo auxit, de proprio apposuisse vide- tur quod Pretiosus, Sanctissimi Confessoris Germe-

rii vitam vel Actus longe post scripsisse perhibetur. F Non enim longe post vicisse potuit, qui Episcopo suo, ad octogesimum circiter ætatis annum superstiti, comes jam inde ab adolescentia fuit. Tricenarius enim erat Germerius, cum ordinaretur ; et triginta sex annis vixerat in Episcopatu, quando bonorum omnium jactura probatus fuit ; et his post multos annos re- cuperatis, aliis adhuc septem annis vixit : ut annos minimum quinquaginta debuerit in eo gradu stetisse. Nihil est sane quod cogit ante annum DLX mortuum credere ; quandoquidem primus, qui post eum ecclesiam Tolosanam rexisse noscitur, fuerit Magnulfus, per mis- sionem Matisconensi Synodo subscriptus anno DLXXXV, nerilum in ordinem Metropolitanarum Sedium restituta Tolosa, sed Aquitanis Episcopatibus adhuc succensa. Ceterum quisquis vita auctor fuit, antiquus fuit et satis accuratus : sed qui eam postea miraculis auctam transcripsit circa annum MCCXLV in libro, hanc ætatem præferente, quem vidit allegatque Guilielmus Catel in Historia Occitanie pag. 836, quemque Bernardus Gui- donis, Lodevensis Episcopus anno MCCCXXXI defunctus transcripsit paucis verbis mutatis ; pessime transcrip- sit nomina locorum propria, totamque historiam con- turbavit.

3 Nam urbem, in qua Episcopus ordinatus est San- ctus, vocavit Parisitanam ; quod auctori novarum de S. Germerio lectionum, ac deinde Carolo Cointio impo- suit,

non ante an
560 obiit.Vita antiqua
seculo 13 et 14
transcripta.

non sine mendis topographicis.

A *suit, ut crederent Parisiis rem esse actam; idque eo facilius, quod constaret Chlodovæum sub vitæ suæ suæ regni Sedem constituisse Parisiis. De Arisita, Episcopo ad confinia Galliarum Narbonensis Sede, cujus Episcopos nonnullos proposuimus 1 Februarii ante Vitam S. Sigeberti Regis num. 24, cogitavit nemo; quia ejus nec vestigia ullo nec memoria supererant. Deinde ex Incolismis, obscurius scriptis, fecit librarius Jerosolymas, Sanctamque ipsum Jerosolymis natum esse iisdem auctoribus persuasit, non attendentibus ad ejus nomen. Francicam originem manifeste ostendans. Similiter pro Bituricensi Archiepiscopo, scriptum est nomen Astaricensis, toti Christianitati ignotum. Quæ omnes differentię ortum videntur habuisse, ex majuscularum initialium obscuritate. An autem Yconium, in Santonico, ubi cum Diaconi titulo Sanctus præfuit, non debeat scribi Yonsium, vehementer dubito: vix tamen ambigo quin ipsum sit illud, quod composito nomine nunc appellatur Yonssuik. His autem sic correctis clara fore videntur omnia, neque facile invenies in tota S. Germerii legenda quidpiam, quod fidem ejus et antiquitatem reddat suspectam. Restat igitur solum ut de cultu quæramus, quem olim ille habuit hodieque habet.*

Nomen in Fastis,

B *4 MS. Martyrologium monasterii S. Sabini de Levitania in agro Turbicensi, ubi hunc XVI Aprilis, hæc habet: In vico, qui dicitur Dux, territorio Tolosensi S. Germerii. Bernardus Guidonis in MS. Pragensi, cujus habemus egraphum, exhibens Legendum veterem, in paucis quoad solum ordinem et phrasen nonnullas mutatas, sic concludit: Fertur autem corpus ejus quiescere in quadam ecclesia prope Murellum. quamvis ejus sepulcrum ibidem minime ostendatur. Castellus Muretum vocat: idque Chronographica tabula collocant quinque leucis supra hodiernam Tolosam, media autem fere via, sed Mureto propius, Tolosam veterem. Est autem Muretum sive Murellum ad confluentes Longæ et Garumnæ. Interim habet S. Germerius (uti in supplemento Gallicani Martyrologii scribit Saussayus) Prioralem ecclesiam sui nominis (scilicet in loco Ducum, Bernardi Guidonis tempore Roviniacum dicto) a monasterio Lezatensi pendentem: e qua jam multis annis (nempe ante tria aut quatuor secula) translatus fuit ad ecclesiam Parochialem S. Jacobi, intra præsignatum oppidum de Mureto primariam. Cultum vero idem Sanctus habet per totam Tolosanam diocesim, in qua Officio ecclesiastico colitur, uti invenitur in Proprio illius Ecclesiæ, jussu Caroli de Montchul Archiepiscopi recensitis anno 1647, cum*

illuc ex proprio nominis ecclesia altatum

Officium per diocesim.

C *Lectionibus vitæ epitomen continuentibus, sed quoad locum nativitatis et ordinationis, juxta jam dicta corrigendis: fortassis etiam in hoc quod dicunt, præter S. Germerii Sociorum quoque (Dulcidii scilicet et Pretiosi) reliquias religiose coli: hoc enim inceptum videtur ex conjectura Saussay, sub annum 1637 primum prodita, absque ullius antiquioris auctoris vel recentioris fidei testimonio. Si quis tamen distinctius docuerit revera haberi, et uti Sanctorum coli Reliquias eorum, etiam ipsis libenter locum inter Sanctos dubitamus.*

VITA

Ex veteri MS. Tolosano

a
b
Sub Rege Chlodovæo,

T *emporibus gloriosissimi Chlodovæi a Principis, puer b Germerius tanta suorum, utpote religiosorum, est a principio enutritus cura, ut infra trium annorum et duorum spatia mensium, omnem divinarum arripuisse feratur notitiam scripturarum. Perficiabatur enim in illo a puero solidum fundamentum, super quod nemo aliud potest ponere præter quod positum est, quod est Christus Jesus: et augebatur in eo septiformis sancti Spiritus gratia, ut tam a Deo quam ab omnibus diligeretur hominibus. Cumque*

jam ad juvenilem venisset ætatem, Dei amore præventus, patriam parentesque relinquens, transito c mari Tolosanæ partibus venit, adepturus Domino centuplam remunerationem, cum illis qui pro Christo sua omnia reliquerunt: junctis secum duobus juvenibus Clericis, quorum unus Placidius d alius Pretiosus vocabatur: ex quibus unum Sanctus a sacris fontibus assumpsit, alium suæ rei creditorem e præfecit: [quorum unus Pretiosus sanctissimi Confessoris Germerii vitam vel actus longe post scripsisse perhibetur f.]

2 Cumque beatus vir in urbe Tolosana bonis poleret moribus, ut bonæ indolis juvenis ab omnibus amabatur, ita ut summa cum caritate, quæ necessaria erant in victu et vestitu præberent. Sanctus ille de omnibus quæ sibi offerebantur tertiam partem pauperibus erogabat, duabus secum retentis; gratias Deo et omnibus sibi bona impertientibus referre gestiens. Cum vero ad legitimam pervenisset ætatem, a Domino y Gregorio, quondam sanctissimo Præsule, apud Santonicam civitatem Subdiaconatus adscitus est ad ministerium: postea vero paucis adhuc transactis temporibus, in Presbyteratu h Yconio a Provinciali Episcopo i Diaconus est ordinatus, perseverans jugiter in Dei servitio, vigiliis, jejuniis elemosynis et orationibus semper intentus, et omnium virtutum flore ornatus. In tantum autem ei erat familiaris caritatis virtus, ut plerumque prædictis sodalibus Dulcidio et Pretioso k admonendo dicere satageret: Filioli mei et Fratres, oportet nos solitudinem indigorum habere, et ea quæ nobis Dominus largitus est pauperibus distribuere; quoniam sic scriptum est, Beatius est magis dare quam accipere. Multa autem Deus in ordine Diaconi, postea dissendenda, per eum operatus est miracula.

3 Post trium autem annorum tempus Diaconatus, apparuit ei Angelus Domini, in oratione cubanti, sole splendorior. Cumque ille, more humano, timore concuteretur; Ne timeas, inquit: sed scito te mox iter accipere debere l Arisitanum: ibi enim Sacerdotii honorem assumpturus es, et ab Episcopo Tornoaldo Episcopalem benedictionem assumpturus. Tunc sanctus Dei in oratione genua figens, dixit: Domine Jesu Christe, Rex gloriæ et virtutum, exaudi orationem servi tui, quia in te est spes mea et cogitatus meus: reple os meum melle tuæ dulcedinis et laudis, quia tu es Dominus invisibilis, magni consilii, sedes super Cherubim, mundum gubernas, et regnas in secula seculorum. Amen. Et cum complisset orationem domo disposita, procuratori habere curam pauperum mandans, jussa exequens Angelica, iter aggreditur Arisitanum; secum ducens suæ fidei fautores Clericos, Dulcidium videlicet et Pretiosum. Qui cum iter caperent, ubicunque locus divertendi provenisset, sive in civitatibus vel etiam in silvis, ibi manebant, absque ulla dæmonum sive phantasmatum perturbatione. Sicque peragrantes ad civitatem, venerunt ad ecclesiam ubi Sedes Episcopalis erat: ibique tres invenerunt Episcopos, Dominum videlicet Tornoaldum et Gregorium et m Hermoaldum.

4 Videntes autem eum gavisus sunt gaudio magno, et figentes genua glorificaverunt Dominum, dicentes: Magnificare nos oportet Dominum et exaltare nomen ejus in invicem. At ille prohibebat dicens: Non oportet tantæ personæ viros homini tam invalido se subicere. Responderunt itaque Pontifices atque dixerunt: Nos, Domine Pater, oportet te venerari: quia magnus es apud Dominum et electus, et post n S. Saturninum eris Episcopus, ut permanas et gubernes te Pater tuus excelsus usque in finem. Locus autem ille in illius ingressu repletus fuit odore suavissimo: dederuntque ei juxta morem introeuntium benedictionem. Tunc Dei servus apprehensa

*EX MS
C
Tolosæ probatus,*

d

e

f

*in Santonico
Diaconus ordinatus,*

g

h

i

E

k

ac post triennium Arisitam directus ab Angelo,

l

f

m

*consecratur
Episcopus
Tolosanus*

n

A hensa coma (hic enim erat mos antiquus) obtulit se sancto altario et ejusdem ecclesiæ Reliquiis, præsentibus iisdem Episcopis : et eadem nocte mansit in civitate. Sequenti ergo die intrantes in Ecclesiam, eum ut oraret invitabant : et protinus post orationem protulerunt binas stolas et Pontificalia indumenta, cum annulo et virga. Tunc Pontifices eum consecraverunt Episcopum. Consecratus est autem beatus Confessor Sacerdotio et Pontificali dignitate ab Reverendissimo Tornoaldo secundum edictum Angelicum, præsentibus Gregorio et Hermoaldo Coepiscopis. Tunc gratias Deo reddiderunt, quod tantum Episcopum concessisset. Sanctus autem Germerius obtulit Missam in honorem sanctissimæ et individue Trinitatis, distribuens omnibus Eucharisticam portionem, cum gratiarum actione. Peracta autem Missa accepit eum Tornoaldus Episcopus honorifice in domum suam, et comederunt, Deo semper gratias agentes pro beneficiis collatis : rogabant enim eum prædicti omnes Pontifices, ut ante discessum cum eis manere dignaretur : quod et fecit.

1) 5 Peractis autem sacrarum eulogiarum diebus revertebatur cum Episcopali benedictione in partes Tolosanas, ubi domum et facultates reliquerat. Factum est autem ut cum transiret per Francorum regiam, fama illius perveniret usque ad palatium Regis Chlodovæi. Et misit Rex quæsitores ut eum sollicite quærerent, et si invenirent eum honorifice ad se ducerent. Factum est autem ut, dum pertransiret civitatem, nuntiaretur ei, quod Rex eum vellet videre. Ivit itaque ad Regem et salutavit illum humiliter. Videns autem eum Rex gavisus est, quod dignus fuisset tantum videre Sacerdotem, de quo talia audiverat : erat autem annorum triginta cum Sacerdotio est initiatus. Interrogavit autem Rex : Quis es tu ? unde ? et quod nomen habes ? Tunc respondit : Germerius a baptismo vocor, natus in civitate p Incolesmis, in territorium Tolosanum ad discendas litteras in pueritia missus, in Sanctonica civitate Subdiaconus factus, in termino Yconio Diaconus ordinatus, et in civitate Arisitana Episcopali munere inunctus, quamvis indignus : tamen in Deo confido. Tunc respondit Rex, omnis qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur. Bonus es tu, et Spiritus Dei loquitur in te.

6 Invitavit autem illum ut accumberent mensæ. Et benedictis omnibus cibis a S. Germerio assederunt mensæ : et dum accumberent dedit Regi et Principibus eulogias : et quamvis ejusdem generis essent cujus alii cibi : tamen hæ cœlestibus escis credebantur esse confectæ eulogiæ. Et gratias egerunt Deo et Regi quod servum Dei vocasset : et confirmati q in fide, et a Sancto signati confitebantur ei peccata. Dicebat ergo credentibus : Filioli, agite poenitentiam et quæ Deo promisistis, facere curate, ne pereatis in extremo judicio. Et cognovit Rex quod Sanctus esset, et rogavit eum ut pro anima sua oraret ; et dixit : Pete quod vis ex meis facultatibus, et servi mei ambulent tecum. Dixit autem S. Germerius ; Nihil peto, Domine Rex, de tuis facultatibus ; sed tantum ut mihi dones in territorio Tolosano quantum mea obumbrare potest chlamys cum Domine nostro B. Saturnino, ut sub ala ipsius meam requiescat corpusculum : ipsum enim post Dominum cœlestem habere desidero adiutorem et defensorem in Tolosano Comitatu. Et ait illi Rex : Habeto potestatem in circum loci qui dicitur Dux r per sex millia, et in sepulturam mortuorum quantum in die septem paria bonum arare consueverant.

7 Mansit autem eum Rege viginti diebus : et dedit illi Rex magnam summam, auri et argenti quingentos siclos, et cruces aureas et calices argenteos cum

patenis, et tres virgas fabricatas argento et auro, 1) et tres coronas inanratas et totidem pallia per aras ex bysso. De possessionibus autem concessis chirographum fieri jussit, quem annulo suo et Optimatum suorum signavit : et ut liberum ab omni hominum jure indivulsumque maneret, ei contradidit. Dixitque Rex circumstantibus : Quod me videritis facere, facite. Et accessit, et commendavit se capillo s capitis sui S. Germerio ; et similiter omnes fecere. Et osculatus est eum Rex et valedixit. Beatus autem Germerius iter nuper arreptum aggreditur, data Regi benedictione : comitabatur vero eum multitudo populi quo minus quatuor t millia, cum gaudio magno. Tum Sanctus cum lacrymis dixit eis, Pax vobiscum : Fratres, et perseverate in fide quam cœpistis, et revertimini ad ædes vestras et Dominus sit semper vobiscum ; et reversi sunt eum gaudio.

8 At S. Germerius migravit in Tolosanas partes, et opus sui officii ministrando intravit in civitatem. Cognovit autem illum populus, et sequebatur eum per omnes ecclesiarum orationes. Venit autem ad S. Saturnini ecclesiam, omnia illa quæ curæ [suæ commissa] erant circumiens loca : et reversus est in domum suam, in qua omnia dimiserat : et venerunt famuli dicentes : Jam diu nos dereliquisti, sed amodo te nobiscum manere optavimus : at ille gaudens renuntiavit illis utcumque de bonis quæ secum attulerat. Dulcidius vero et Pretiosus ostenderunt ei omnes thesauros et supellectilem quam eis crediderat, et agnita iterum retulerunt in thesauris suis. Gaudebat autem plebs audito adventu S. Germerii, et ipse annuntians verba salutis eos ad Confessionem incitabat, et omnes ægrotos illico sanabat. Et pergens in possessionem Ducorum, quam ipsi Rex donarat, evertit statuas idolorum quas ibi invenit, et ædificavit ecclesiam in honorem sancti Martyris Saturnini, cum tribus altaribus et consecravit eam. In cultu autem Dedicationis accensa sunt trecenta triginta luminaria cereorum vel candelarum : et Deus ea nocte multa fecit miracula per Sanctum suum Germerium, in claudis, cæcis et paralyticis, et præcipue septem leprosis : et fama illius crescebat in civitate Tolosana.

9 Gaudebant autem parentes ejus, quod Deus dignatus est sibi dare talem filium : et cum ad senectam pervenissent, solitudine ingenti premebantur et preces fundebant pro filio. Cumque turbarentur, apparuit eis Angelus Domini, sospitatis filii sui confidentiam promittens : illi autem gavis, egerunt Deo gratia pro filii et Angeli colloctione. Oravit autem Dominus Germerius et dixit : Domine Deus salutis meæ, obsecro te per clementiam tuam ut confirmes me tuo Spiritu principali : libera me de sanguinibus etc. Postea cum esset in loco Ducorum ibi struxit monasterium, et consecravit altare in honorem S. Martini Confessoris et Pontificis. Omnes itaque servos cunctamque familiam de aliis ad se collegit locis u, et omnia quæ de aliis acquisierat locis in Ducorum reposuit tabernis : et constituit super domum suam viros eleemosynas facientes. Ut autem ad prætermissa redeamus, cum adhuc Diaconus esset, multa per eum Deus fecit miracula : per orationem enim illius Deus aberrimum fontem manare fecit, et laurum siccam virescere : pro sua etiam simplicitate duos leprosos sanavit, a tribus hominibus signo Crucis dæmones ejecit, et in nomine Domini accensam domum extinxit.

10 Ipse autem Pontifex vixit jejunando, orando, eleemosynas dando per triginta sex annos, habens multos servos et ancillas. Diabolus vero, eum tentare volens, pestem in greges misit : et factum est ut unica nocte omnes perirent. Venerunt autem pastores cum lacrymis ut nuntiarent : ille autem lætus

ab Episcopo
Tornoaldo :

o
incitatus
a Rege,

p

etiam ad
mensam,

C

q

donatur
magno fun-
do,

r

et pretiosis
muneribus.

cu
et aliq

s

t

Tolosa re-
ceptus

E

struit eccle-
siam S Sa-
turnini

ejus promo-
tio parenti-
bus revela-
tur.

F

Miraculis
ante Episco-
patum clarus,

in eo probatur
peste, greges
et familiam
extingente,

A ait illis : Ploratisne peccata? aut de quibus fletis? Anne ignoratis, quod nos non sumus jam de mundo, et qui vitam habet, mortem non est gustaturus? Non ergo nos oportet seculares habere divitias: quia qui odit seculum, diligit Dominum: quia ipse dixit: Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt: talis enim tentatio ex diabolo est, et hæc pro peccatis nostris periere: quia Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Et iterum plaga ista effecit ut omnes servi et ancillæ exstinguerentur: et Sanctus contristatus est super mortuos usque ad animam. Tunc dixit Pretioso et Dulcidio: Fratres, petamus ecclesiam S. Polycarpi x Presbyteri, et oremus Deum constanter, ut ostendat clementiam suam. Et intrans ecclesiam induit cilicium, et conspersit se cinere; et perseveravit per triduum nec manducans nec bibens, cum fletu et lacrymis in oratione, gemens et tremens, Deumque obsecrans, ut se a tribulatione superventa liberaret; et ut requiem daret defunctis, Sacrificium

qui et Dominum magnificare. Accedens autem ad beatissimam glebam, oblatam summa cum reverentia stolam collo circumferens, genu flexo ait: Domine, memetipsum tibi, ante tuum altare et corpus S. Germerii, offero culpabilem: miserere mei. Et ipse cum duobus circumstantibus, tribus vicibus profectus est ad altaria: præterea cibum sibi afferri rogavit: et appositus est ei panis et vas plenum aqua, manducavit, cum a quinque diebus non manducasset: et reversus est in patrium solum, applaudentibus cunctis ob tale factum. De suppellectile vero duobus hospitalariis singula largitus est lectorum tegmina: supradicto etiam B. Germerii [corpori] opere sutorio et mirifico cortinas magni pretii contulit. Deinde vero monachi ff et loci procuratores omnia pulsare signa cœperunt, in laudem prorum-pentes Dei, qui talia per servum suum Germerium operari dignatus est miracula.

D
EX MS.

et loquelam
recipit.

ff

ANNOTATA.

a Chlodovæus I regnavit ab anno 480 usque ad 509, baptizatus a S. Remigio an. 496.

b Nomen ipsum, alterutro saltem parente, Francum fuisse comprobatur.

c More hic vocari intelligo Gorumnæ fauces, a Dordoni ostio usque ad Oceanum integrum et mox geminam leucom pateus, quod trojecisse potuit Sanctus, tutius a Burgundionum incursionibus iter habiturns Tolosam, per Novempopulaniom fluvio tutam, quam per Aquitaniam primam illis obnoxiam.

d Soussayus, nullo quod sciom exemplo, Dulcidium et Placidium vocat, et sub titulo Sanctitatis conditos, oit in supplemento ad xvi Maji: quod alibi nusquam asseritur.

e Creditor hic dici videtur pro Curator: sicuti nobiscus, in quo suppellex mensaria exponitur, vocatur credentia.

f Hæc verba [] includo, quia existimo non esse primi auctoris, sed ejus quæ postea miraculo addidit.

g Imperfectus vultu in principio est Santonensium Episcoporum Catalogus, ut nihil mirum sit in eo Gregorium hunc desiderari. Le Coûte ante Petrum collocat, anno dviij Concilio i Aurelianensi subscriptum.

h MS. Præsulatus: sed infelicem fuisse in similibus conjectorem eum qui codicem Tolosanum scripsit, pluribus constabit exemplis. Yconium nitem (forte scribendum Yonsium) omnino dici credo oppidum, Yonssac vulgo dictum, ad Singonam fluvium, sex leucis supra Santonas. Infra, Terminus (forlasse Terri-corium) Yconium dicitur.

i MS. A Provincialibus Episcopis: quod non placet.

k Hos ubique comitatos, mox indicatur.

l MS. perperam Parisitanum.

m Tornoaldum Episcopum Arisitannum fuisse, nemo jam dubitaverit (Conicaldum vocat Bernardus Guidonis) Gregorium non possum Santonicum supra memoratum credere, cum hic ad Aquitaniam secundam spectarit Burdegolensi Metropolitano subjectus, Arisito vero pertineat ad Aquitaniam primam sub Archiepiscopo Bituricensi, qui tunc erat Tetradius: cujus vices supplerunt hi Episcopi Tolosæ viciniores. Quid si eorum unus Albigenis fuerit, inter Sabinum anno 506 et Ambrosium anno 549 notos? alter Aginnensis, inter Dulcidium anno 403 et Bebianum 550 præsidentes? vel Cadurcensis, inter Boetium anno 506 et Sustratium anno 531 reperiendos, in subscriptionibus conciliorum Agathensis et Aurelianensis 2? De Rutenensi Sede non puto cogitandum: quia eam videtur tunc tenuisse S. Quintianus.

n Colitur S. Saturninus, primum Tolosatium Episcopus, 29 Novembris: apparet autem hic eum nominari

E

F

G

H

I

J

K

L

M

et denuo locupletatus pie moritur.

B Rogo ut me adscribas cum Sanctis tuis. Discipuli autem sui dicebant illi lacrymabundi: Magister, cur non comedis, et tantum te affligis? Afferemus tibi escas. Responditque, Nec esurio nec sitio: propter enim diabolum tentatorem oportet nos perseverare in orationibus et in jejuniis: et Deus conteret illum sub pedibus nostris, et omnia nobis prospere succedent. Et reddita sunt illi omnia, quæ amiserat, cum fœnore post multos y annos: et post septem annos sanctissime occubuit. Hic videntur desiderari plura miracula post mortem.

11 Accidit autem et nostris temporibus, scilicet cum Miles, nomine Godefridus, Muratiensi aa castro egressus, negotii Magnatorum causa Bituricensem bb devenisset Comitatum, ob famam ejusdem anxium: qui ab Archiepiscopo honorifice est exceptus. Sequenti ergo nocte, cum se sopori dedisset et vigilaret, mutus est effectus. Et cum interrogaretur; quomodo id factum fuisset, aut quid sibi visum fuisset: signis se nescire respondebat. Quod cum scivissent Sodales, Dei viro cc prædicto retulerunt: hic autem tantam virtutem habebat sanandi, ut plurimos signo Crucis sanitati restitueret. Quod cum ei nuntiatum esset, talari textus chlamyde, et separatus a frequentia populi, deductus est: affligebatur enim a circumstantibus, ita ut si loqui vellet eminentiora et tutiora loca peteret. Accedens igitur junxit se Militi, eum totis viribus ad loquendum compellens: et ut vidit nihil prodesse, signum Crucis opposuit, sanctificationis illum aqua aspergens, æstimans eum obsidentes obmutescere fraude. Cumque adhuc nihil prodesse se cerneret, intellexit hanc non sui meriti esse virtutem: dixitque adstantibus, non illum mereri sanitatem, asserens eum esse totius flagitii principem. Vade, inquit, et te Patrono dd præsentā alteri, et ibi sanaberis: conviatores autem ipsius hæc audientes reversi sunt ad propria.

12 Audientes autem hæc castrenses ipsius, et omnes affines terræ illius Domini ac Principes, actum cum fletu obviam ei fuerunt: et interrogantibus cuactis manu pro voce respondebat. Cumque ad sui mensuram facta esset ee papyrus, profectus est ad S. Germerium: ibique nocte illa persistens in vigiliis et obsecratione, non manducans nec bibens, a præcedenti die Veneris, qua vocem amiserat, usque ad subsequentem Mercurii, qua cœpit loqui. Illucescente autem die Clerici præsentēs novenaria sacrificia pro eo obtulerunt: et cum perfusus fuisset aqua exorcismi, quam Clerici confecerant: cum paululum requiesceret, cœpit S. Germerii precibus lingua lo-

aa
bb
Miles subito mutus effectus,

dd

ee
adducitur ad sepulcrum ejus,

A nari, sicut etiam nunc diceretur aliquis Romæ ordinarium post S. Petrum.

o Ita legere melius quam regnum. Credibile est autem Chlodorum tunc habuisse Palatium suum eis Garumna et Turni confluentes, ubi pellendis Gallia Narbonensi Gothis, qui eam adhuc totam tenebant præter Tolosam, præsentior intenderet: puta ubi nunc est Mossiacum oppidum, aut alio vicino loco, per quem Avisita Tolosam eunti erat transendum.

p MSS. ineptissime Jerosolymis.

q Erant siquidem Franci, præsertim nobiles, majori parte adhuc neophyti.

r Bernardus Guidonis: in loco Duenm, qui nunc Roviniaco dicitur: Catellus Rovinatum jam appellari ait.

s Ita quod vanitatis superstitiosæ erat, ad venerationem Episcopi vertit pietas Regis, ea ratione proficundo se filium ejus spiritualem: cujus rei exempla etiam alia suggerit Francorum historia.

t Non hominum, sed passuum, seu quatuor miliaria Italica.

u Fortassis etiam parentibus mortuis, relictam sibi ab eis hereditatem, illuc transtulisse significatur.

x Sausseyus in Supplementa meminit ad 26 Februarii monasterii S. Polycarpi in agro Narbonensi, quod existimat esse Episcopi Martyris: ego potius hic nominati Presbyteri esse crediderim, cujus memoria obscurata nunc sit, et cultus cum alterius, tota ecclesia noti, paulatim confusus: unde nec dies ejus nunc sciatur. Nisi forte est Polycarpus Presbyter Romanus, 23 Februarii, notus ex Actis S. Sebastiani, cujus Reliquiæ uti in Altum-villare diocesis Remensis monasterium illuc, cultum ejus istic stabiliverunt; sic pars alia corporis, in Narbonensem delata provinciam, eundem Tolosatibus atque reldiderit venerabilem.

y Hos annos præsumere libet septem fuisse, ut cala-

mitatis tempori respondeat tempus restitutæ felicitatis, D atque ita Episcopus fuerit totis 30 annis.

aa Mauratum in Arvernia superiori, ad Alagnouem fluvium, 30 minimum leucis Tolosa distat

bb Ecgraphum nostrum corrupte Astaracensem: utinam autem hic nominaretur, sic enim sciretur tempus vitæ transcriptæ et appendicis additæ, quum totam Bernardus Guidonis omisit.

cc Si de Archiepiscopo sermo est, habuit Metropolis illa S. Agiulfum sive Aigulfum, anno 820 et 835 notum ex publicis Actis et 11 Junii calendum; S. Rodulfum, antea Florincensium Abbatem, anno 841 clarum et 866 mortuum cujus festum 21 Julii agitur: ac denique S. Guilielmum, anno 1199 ordinatum et 1209 Vita sanctum die 10 Januarii, quando Vitam ipsius illustravimus. Si autem est alius ex iis quas civitas ista habuit atque inter sanctos colit, totum Martyrologium Sausseyi pericurrens, nullius invenio aptum tempus, nisi forte Mariani Junioris Eremitæ Spinali 19 Augusti, Silvini Confessoris 23 Septembris, Opinionis Presbyteri 12 Octobris, ætas, ignota nobis, aliquem eorum hic intelligi patiat: quod descendendi magis quam docendi causa propositum volui, ut pleniorum eorum notitiam suggerere dignetur aliquis. Hoc autem postremo modo, evidentius foret deesse aliqua, in quibus talis Dei servus fuerit nominatim designatus.

dd Ecgraphum nostrum proprio præsentia altari: sed patet tata serie alterius provincie hominem fuisse, et aliud patrocinium querere jussum, ad corpus S. Germerii adductum esse.

ee Sic in Miraculis S. Isidori Agricola, die præcedenti num. 20 litt. c, Madritensis suburbii mulier, an. 1265 viro suo paralytico opem sancti implorans. Papyro mensa est membra ejus, quam cera investiens adornavit, candulam scilicet ex ea faciens.

ff Hinc intelliges, ibi tunc monasterium fuisse.

DE S. EMANO PRESBYTERO,

MAURILIO ET ALMARO,

MARTYRIBUS IN AGRO CARNOTENSI IN GALLIA.

SEC. VI

Cultus 16
Maji

Vita ex MSS

et miracula
auctore co. rro,

Tempus Vitæ
auctum.

Carnutum sive Carnotum, antiquis Autricum, Gallia urbs Episcopalis ad fluvium Audurum et caput Belsiæ, celebrat hoc xvi Maji festum S. Emani Martyris officio Ecclesiastico tam in urbe quam reliquo diocesi sub ritu semiduplici, et tres lectiones quæ in secundo Nocturno ad Matutinum præscribuntur recitandæ, sunt desumptæ ex antiqua ejus Vita. Hanc damus ex duplici MS. Codice, cujus alterum Vindocinensem appellat Andreas du Chesne, multiplex sua eruditione clarus, qui eam inde descriptam nobis submisit; alterum Rotomago accepimus a P. Frederico Floueto, ex MS. D. Bigotii Senatoris Rotomagensis descriptam. Auctor in Prologo optans laudare Dominum in S. Emano, illius gesta nec non et passionem recolendo, asserit se ita ille fecere velle, ut nihil de supradicti Sancti actibus contineat pagina, quod non aut proprio visui monstratum, aut videntium ore sit insinuat. Quod licet præcipue de rebus et miraculis, apud Carnotenses patris, intelligitur; verum tamen esse non potest, nisi ab alio auctore additum fateamur numerum ultimum, ubi dicitur, post multa denique annorum curricula translato corpus B. Emani in civitatem Carnotum. Hic enim loquendi modus supponit scriptorem, ab ætate ipsius Sancti longius remotum. Hæc autem posito, quod multo posterior alius hæc Acta transcripserit interpolaveritque, nihil mirabris Pontificis Romani nomen, sub quo S. Ema-

nus Romæ studuit, quemque primus auctor nominare neglexerat, per exorbitantem enormiter conjecturam suppletum num. 2, designando B. Leonem, quo nomine primus seculo quinto sedit, secundus autem seculo septimo: cum interim num. 6 tunc cum in Galliam transit Sanctus, dicatur Theodebertus regnum Francorum administrasse, et num. 4 ac 10 indicetur Nectarius Episcopus Augustodunensis, qui cum Theodeberto Rege floruit sexto Christi seculo. Horum interim mentione omissa, in Breviario Carnotensi anno mcccxxxiii excuso tantum memoratur Leo Pontifex Maximus. Ipsæ Lectiones hæc sunt.

2 Emanus, Cappadox genere, optimarum artium studiis, quibus a puero incuberat, egregie eruditus est. Cum autem ex voto et pia cupiditate, Romam, ad invisenda beatorum Apostolorum Petri et Pauli monumenta, venisset; Leo Pontifex Maximus, doctrinæ et religionis nomine, eum benignissime excepit: sed et studia ejus fovens, magna ex parte felicissimam indolem sua liberalitate provexit, ut Ecclesiasticæ functioni, cui natus esse videbatur, par esse posset. Romæ sacrarum litterarum facilius adipiscendarum gratia septennio moratus, summa sui spe ac expectatione omnes implevit. Inde Mediolanum et Augustodunum religiosa devotione contendit, ut sacras Martyrum Nazarii et Symphoriani memorias veneretur. Inter alia autem multa, quæ præclare

Epitome ex
Breviario
Carnotensi.

Ædui

A *Ædui ab eo gesta sunt, hoc maxime dignum haberi potest, quod pro foribus templi excubantem claudum sanitati pristinae restitui suis precibus impetravit. Porro cum maxime posset in doctrina sana exhortari, et contradicentes arguere, divinitus in somnis admonitus est, ut ad disseminandum Dei verbum Carnotum proficisceretur. Huc itaque, vocationis suae haud immemor, absque mora properat, ad quaerenda pericula paratus, pro crediti sibi gregis tuenda salute: quin et ad mortem ipsam, si qua id postularet necessitas, subeundam. At dum mira vitae sanctimonia ac morum integritate in omnem ministerii sui curam insularet, a fidei persecutoribus, in remota quadam agri Carnotensis solitudine, una cum sociis Maurilio et Almaro misere cæsus est, decimo septimo Kalendas Junii. Hæc ibi. Qui tres simul celebrantur in MS. sub nomine Uuardi, et MS. Florario Sanctorum, et a Grævena in Auctario Uuardi.*

Qui socii in
cade fuerint?

B *3 Saussayus in Martyrologio Gallicano adhuc diem xvi Maji, omissis sociis Maurilio et Almaro, assignat unicuique, et appellat Peregrinum, cujus in Actis nulla fit mentio. Sed num Euanum appellavit Peregrinum, qui ex Cappadocia advenerat? an potius inde erratum, quia eodem die apud Carnotenses præscribitur Commemoratio S. Peregrini Episcopi et Martyris, sed Autissiodorensis. de quo hoc die egimus? Præterea apud Saussayum nulla fit mentio S. Leonis Papæ, imo neque Nectarii Episcopi aut Theodeberti Regis. Quod nos, re tota considerata, opinamur dici oportere, est; quod scriptor coævus idemque Gallicus et Carnotensis, debuerit scire sub quo præcise Rege, et a quo Episcopo in Galliam adductus Sanctus fuerit; atque etiam ejus nomen scripto suo inserere; non item nomen Romani Pontificis, qui ante tot annos sederit; ejus autem interpolatus supponendo nomen Leonis, ut celeberrimi Pontificis, locum corruerit: et sic venisset in Gallias seculo sexto, sub Theodeberto Rege; et Augustoduni fuerit, cum ibidem S. Nectarius Ecclesiæ præset. In MS. Martyrologio veteri, sub finem sic habetur ad xi Kalendas Junii: Ipsa die in pago Carnotino prope Cellam Islarem, nativitas S. Emani Martyris. Ita adscriptum ad Vitam MS. Rotomagensis, sed forte legendum ad xvi Kalendas Junii, uti ubique in Vita habetur.*

An seculo 6
floruerit?

VITA

Auctore coævo ex codicibus MSS.

PROLOGUS.

Laudis divinae frequentationem magnæ et saluberrimæ religionis esse indicat in Psalmis toties repetita ipsius laudis exhortatio. Inter cujus laudis multiplicitatem non modica illa constat laudatio, qua Dominum Deum in Sanctis ejus laudare jubemur. In eis utique, de quibus alibi legitur, mirabilis Deus in Sanctis suis. Tale igitur præceptum habentes, optemus Dominum laudare in sancto Martyre suo Emano; illas scilicet gesta, nec non et passionem, quam cum SS. Maurilio, et Almaro passus est, recolendo narrantes, et narraudo recolentes. Ecce enim etsi nimis exiles atque imperiti hujus scripturae auctores computamur, non tamen dedignatur Dominus laudes, quæ ob Sanctorum suorum devotionem ei exhibentur. Nam si priscis temporibus gratuita oblectatione erant tragœdiæ et comœdiæ, quas harum auctores multa fabulositate prosequerantur, non dubium quin Redemptori nostro et fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ in gestis Sanctorum, quæ veridico stylo produntur, complacent. Adeo enim hæc quæ narranda sunt veritatis simplicitate nitescunt, ut nihil de supradicti Sancti actibus contineat pagina, quod non aut proprio visui monstratum, aut videntium ore sit insi-

Laus Sancto-
rum in Deum
redundat.

nuatum. Unde si hæc silentii carcere tenerentur; D vereretur utique ne servi illius, talentum sub modio recondentis, discrimini subiacerem. Aggrediar itaque Deo auctore promissi operis thema: et ne prolixitatis superfluitate legentium simul et audientium animos offendam, succinctus in eo narrator haberi elaborabo.

EX MSS.

CAPUT I.

Patria Cappadocia. Acta Romæ, Mediolani, Augustoduni. Miracula.

Igitur B. Emanus Martyr, Cappadociæ regionis extitit oriundus. Qui videlicet a primis infantiae rudimentis, spiritualibus extitit eruditus doctrinis. De hinc in annis pueritiæ positus, bonis cœpit Deo complacere moribus. Quidquid enim salubre auditu percipere poterat, tenaci potius memoriæ commendabat. Cumque jam in majori proveheretur ætate, totis virium præcordiis cœpit magis ac magis ad cœlestia anhelare. Denique cum jam adolescentiæ flores subiret, divino admonitus oraculo, ut alter Abraham terram nativitatis suæ relinquens, Romam advenit; scilicet ut B. Petri et Pauli Apostolorum aliorumque ibi Sanctorum limina orando visitaret, et ut exemplis emolumentum vitæ suæ inibi caperet. Qui ibi tunc temporis a Apostolicali Cathedræ præsedebat, prædictum adolescentem benignissime suscepit, et divino cultui aptum intelligens, litteralibus eum studiis tradidit: quorum doctrina plenissime educatus, in tantum subito earum culmen enituit, ut penitus pro hoc exercitio Romanæ plebi laudabilis haberetur. Et quia potissime Spiritus sancti gratia repletus, spiritaliter agendo studiisque litteralibus discendo inserviebat: septenum annorum circulum sub hoc studio cum eodem Apostolico peregit.

In Cappadocia
natus.

E

a
Romæ cu-
rante Papa,

studet
septennia.

3 Auditis vero virtutum signis, quæ Dominus per B. Nazarium tunc temporis apud Mediolanum operabatur, sancto accensus desiderio, festinato disposuit illuc proficisci. Accedens denique ad præfatum Papam, innotuit ei causam sui desiderii. Venerabilis vero Apostolicus his auditis, gratias Deo reddidit, qui ejus hæc inspiravit cordi. Itineris quoque comineatu ei concessio munuit, ut semper quæ Dei sunt studiose perageret: denique accepta benedictione, ut diximus, et ab eodem Pontifice religiosissime valefactus, Mediolanensem urbem adiit: atque in ecclesia, qua Sancti corpus Nazarii requiescit, duobus annis perstitit.

Mediolani
moratur
biennio,
f

4 Interim autem dum inibi cohabitaret, superna visione commonetur, ut ad Augustodunensem Galliarum urbem, c S. Symphoriani suffragium imploraturus, accelerando disponderet itinerari: nam et ibidem tunc temporis per B. Symphorianum omnipotens Deus plurima miraculorum prodigia exercebat. Qua scilicet vir Dei commonitus visione, festinabat quantocius divinis obsequi mandatis. Tandem itaque eo iter accelerare cupientem omnium Consolator, auxilium consolationis ei providit: quia semper adest sperantibus in se, cunctis in se credentibus quæ justa sunt pie ministrans. Eodem itaque tempore venerandus d Nectarius, ejusdem civitatis Episcopus, S. Nazarium eodem voto causa orationis adiens, invenit ibi virum Dei Emanum: quem de ejus nativitate aut unde duxisset originem percunctans, placido ejus alloquio didicit, eum de Cappadocia provincia natum: atque interrogationi interrogationem subjungens, inquit ab eo quo pergeret. Cui vir Dei Emanus respondit: Nocturna visione commonitus sum, ut in Gallias ad S. Symphorianum Martyrem eam orare: cujus sacrum Corpus foris murum Ædus civitatis huiusmodi quies-

c
monitu divina
Augustodunum
urbs,

a
in S. Nectarii
conventu

A cit. Subiunxit ei B. Nectarius, dicens : Ego, quamvis indignus, Episcopus sum loci illius : sed si tuæ voluntatis spes est, gradiamur simul, eroque socius tui itineris. Factus itaque vir Dei Emanus comes itineris Episcopi, pervenit ad limina S. Symphoriani, uti imperatum erat illi.

ex MSS.

eo venit:

5 Ut autem jam demonstraretur mundo virtus sanctitatis, quæ latebat in B. Emano, in crastino venit ad limina S. Symphoriani claudus quidam mendicans. Expleto itaque vir Dei Emanus pro quo venerat orationum mysterio, exiens ab ecclesia vidit eundem claudum : cuius imbecillitati compassus, mox ad ecclesiam revertitur, et oratione ipsa die cum nocte occupatur. Altera vero die rediens, et apprehensa manu ejus, invocato nomine Domini, continuo ejus membrorum valetudini sanitatem diu optatam impetravit.

claudum oratione sanat.

B Elapsis autem ibidem aliquot annis a tempore peregrinationis suæ, nocte quadam cum se sopori dedisset superna visio eum afflatur, ut partes Galliarum aggrediens, Carnotum, Neustriæ urbem, prædicandi verbi Dei gratia intrepidus adiret : nam eadem tunc temporis urbs non solum cunctis operibus, verum etiam et viris illustribus pollebat valde. Tunc mature vir Dei consurgens, non post multum temporis mœnia præfatae urbis Christo annuente ingreditur. Ibi autem verbum Dei civibus prædicans, per biennium cohabitavit, multosque ad fidem Christi convertit. Ea denique tempestate præcellentissimus Rex e Theodebertus regnum Francorum strenue administrabat : qui non solum in causis civilibus, verum etiam in Ecclesiasticis disponendis valde studiosus erat. Hujus ergo incliti Regis tempore, hic vir beatissimus Gallias Domino ducente pervenit. Sed his prætermisissis ad nostræ revertamur ordinem historiæ enarrandum.

7 Dum autem in prædicta urbe Carnoto moraretur, revelatio quorundam Christi Martyrum, ipsis se revelantibus, ei apparuit, quorum passionis textus talis extitisse fertur. Quidam namque venerabilis Diaconus, suæ causa necessitatis, cum suo Clerico devenit ad vicum, qui vocatur Celsiacus : perfectisque omnibus pro quibus illuc venerat, factum est, cum exinde regrederetur, ut super ripam fluminis, cui vocabalum est f Andura, se repansare, et equos suos herbæ pabulo aliquantisper refocillare, diverteret. Accidit vero ut in eodem loco a quibusdam latronibus cum socio suo interliceretur, et in ipsam aquam projiceretur. Post paucos denique dies apparuerunt per visum viro Dei Emano, dicentes, Veni serve Christi, leva corpuscula nostra de aqua, quia ibi piscium cibus sumus : sed et lupi nos penitus devorandos inde extrahere conantur. Significantes ergo ei locum, continuo disparuerunt. Diluculo igitur vir Dei Emanus consurgens, venit ad fluvium in quo projecti fuerant. Fusa ergo pro eis oratione, corpuscula eorum de aqua protulit, et ad urbem devecta foris murum civitatis condigne sepelivit.

f
viso admonitus
corpora Mar-
tyrum sepelit.

C Post hæc cum in ipsa civitate orationibus et vigiliis assiduaretur, per visum apparuit ei B. g Andochius Martyr, dicens : Benedicte vereque a deo dilecte Emanuele, quia in numero Sanctorum jam a deo scriptus es, veni, et ostendam tibi gloriam Martyrum Dei, ac tormenta inferorum quibus cruciantur impii. Denique eum secum assumens, ostendit ei omnia quæ spouderat : et petenti ab eo quis esset, innotuit ei nomen suum, et nomina fratrum suorum, secum h pariter martyrio consecratorum. Ex qua visione vir Dei in Christo roboratus, cœpit admodum cunctis virtutibus excellere.

g
eorumque
gloriam intue-
tur :

h

8 Post hæc cum in ipsa civitate orationibus et vigiliis assiduaretur, per visum apparuit ei B. g Andochius Martyr, dicens : Benedicte vereque a deo dilecte Emanuele, quia in numero Sanctorum jam a deo scriptus es, veni, et ostendam tibi gloriam Martyrum Dei, ac tormenta inferorum quibus cruciantur impii. Denique eum secum assumens, ostendit ei omnia quæ spouderat : et petenti ab eo quis esset, innotuit ei nomen suum, et nomina fratrum suorum, secum h pariter martyrio consecratorum. Ex qua visione vir Dei in Christo roboratus, cœpit admodum cunctis virtutibus excellere.

9 Cum vero adhuc ipsius loci incolæ haberetur vir beatissimus, contigit ut euntes pastores illustris

vir Bladisti ad greges suos signandos, furtâ circummanentibus hominibus intenderent : qui capti et in ligaminibus positi, verberibusque diu affecti, tandem ducebantur ad mortem. Audiens autem B. Emanus ocus ad ipsos liberandos affuit, volens pro ipsis tradere se morti. Tunc iudex hæc audiens, misericordiæ visceribus tactus, ipsos vinculis relaxavit, et vitam pro eo habere illos permisit.

D
fures occiden-
dos liberat :

10 Cœpit interea vir sanctus jejuniis et eleemosynis et ceteris bonorum operum exhibitionibus Deo præcipue inservire : et cum siti frequentius flagraret, sal pro aqua sibi ministrabat, dicens : Accipe os insatiabile, hoc sit tibi pro dulcedine aquæ : nam et vigiliis sic attenuabat corpus, ut insonnis existeret quamplurimis noctibus. Caritatis namque gratia repletus egenis prout poterat necessaria ministrabat. Orationi vero, lectioni et meditationi ac divinis colloquiis erat jugiter, et omnimodis intentus. Quodam igitur tempore ob festivitatem S. Symphoriani Augustodunensem rursus expetens urbem, ac inibi in orationibus pernoctans, ut meritum sanctitatis ejus quoque locorum divulgaretur : cœpit per energumenos proprio nomine manifestari. Cognito autem hoc Nectarius Episcopus, iracundia simul et livore inimici succensus, jussit eum in loco, ubi nulla lux erat, includi. Quo vir Dei ingressus, pavimenti immunditias vestimento verrere cœpit : et hoc facto positus genibus orabat ad Dominum. Inter orandum vero odor suavitatis locum illum replevit, et lumen splendidum circumfulsit : cuius indicii magnificentiam occultari Divinitas non passa, ei divino nuda observata protinus patnere carceris ostia. Veniens autem Eufromius Archidiaconus, reclusit ea tertio diligenter : sed recedente eo, statim sunt patefacta. Tunc venerabilis Episcopus, cum ei nuntiatum fuisset, gratias agens Deo, virum sanctum deinceps in magna laude habere cœpit : et prostratas pedibus ejus veniam precabatur. Deinde egresso eo cœpit illi suggerere, ut honorem Clericatus acciperet : moxque acquiescens consilio ejus, percepta benedictione caput sibi tonderi in Clericali honore fecit.

In siti sal
pro aqua
sumit :

E
ab Augustodu-
nensi carcere
liberatus,

ordinatur
Clericus

ANNOTATA.

a MSS. Ibique tunc temporis B. Leo Apost. cath. præerat, qui : quod, omisso nomine Leonis ut perperam intruso, sic mutavimus, ut nihil cœvo auctore indignum lector offenderet.

F

b Colitur S. Nazarius 28 Julii.

c S. Symphoriani dies natalis est 22 Augusti.

d S. Nectarius Ep. Augustodunensis interfuit Concilio Aureliani 5, Christi anno 547, colitur 13 Septembris.

e Theodebertus, apud Austrasios regnavit ab anno 533 usque ad an. 548.

f Andura, Gallice Eure, habet ad dextram ripam vicum Cullen, deinde ad sinistram Curuam-villam, Gallis Courville ; postea Carnotum attingit.

g S. Andochius Presbyter, cum Thyrsio Diacono et Felice, martyrio coronatus Augustoduni, colitur 24 Septembri : qui hic videtur apparuisse tamquam Martyrum Gallicanorum Præcipuus, utpote a S. Polycarpo directus in Galliam.

h Pariter non tempore, sed gloria : puto enim etiam indicata nomina duorum istorum, quorum causa hæc ostensa fuerunt : quæ tamen ad posterorum notitiam non venerunt, deficientibus an eorum sepulturam miraculis, quibus ut Sancti colendi probarentur.

A

CAPUT II.

Sacerdotium. Miracula in agro Carnotino. Martyrium.

a
A. S. Eusebio
apparente mo-
natus de
reditu ad
Carnotenses :
b

B

Aurelius or-
dinalur Sacer-
dos :

ecclesiam
construit :

C

ablatum
equum et pe-
cudes recupe-
rans miraculo,
furibus ignos-
cit :

sanat cecum
et surdum :

Itaque intempestæ noctis silentio cum se sopori dedisset, videt sanctum ac venerabilem Vercellensium Episcopum, nomine a Eusebium, cum adolescentulo quodam in albis vestibus astantem, et dicentem sibi. Surge, benedicte Emanuele, redi ad urbem Carnotum, indeque ad locum ipsius pagi qui vocatur b Sibernia, et ostendam tibi ubi ecclesiam in nomine Domini construere debeas : nam de reliquo ibidem cominoraturus, verbum Dei illis in partibuste oportet prædicare : felici namque temporalis vitæ cursu expleto, felicius gloriosum martyrium inibi suscipies pro nomine Christi. Tunc vir Dei Emanueleum interrogavit : Domine, quod est nomen tuum, qui mihi talia prosequeris? Qui respondens : Ego sum, ait, famulus Christi Eusebius, Vercellensium quondam Episcopus, sicque ab eo eadem hora abscessit visio. Evigilans itaque vir Dei a somno, immensas omnium Creatori pro ostensa sibi visione gratias reddidit, et iter suæ progressionis mox acceleravit. Cumque reverteretur ab Augustodunensi oppido, ut ad locum sibi monstratum veniret, Aurelianensem civitatem ingressus est, ac tunc temporis ejusdem Sedis Episcopi aspectibus se præsentavit; quem benignissime suscipiens omnis humanitatis gratia erga eum usus est. Cognoscens itaque eum sapientia et Spiritu sancto repletum, ad ordines Ecclesiasticos promovit, sed et ordine Sacerdotii sublimavit.

12 Denique inde progressus, pervenit ad urbem Carnotum. Tunc et ad locum qui ei revelatus fuerat perveniens, ædificavit ecclesiam, ac inibi deinceps verbum Dei prædicans cohabitavit. Per idem tempus contigit ut invitaretur ad domum prædicti viri, nomine Bladisti; cumque exinde regressus proprias ædes introiret, dimisit equum suum illic, ut noctu herbarum pabulo reficeretur, faciens super eum signum Crucis. Prosecutus est autem eum unus ex parasis jam dicti viri, nomine Abbo, iniquæ cupiditatis face succensus. Furtim namque subducto eodem equo, cum tota nocte sedens super eum incederet, et viam suam recte se tenere suspicaretur, mane in eodem loco inventus est unde illum subtraxerat. Qui admiratione simul et terrore concussus, valde in hoc pœnitens, de equo descendere conabatur, ut eum relinquens aufugeret. Quod non valens omnimodis, accidit ut veniens B. Emanuel iterum vexillum Crucis super eum faceret, obsecrans ipsum hominem ut sibi retineret equum. Qui noluit, sed magis veniam postulans impetravit. Cumque abscedere vellet, dedit ei vir sanctus unde calceamenta pararet, ne vacuus ab eo rediret. Præterea idem vir Dei paucas ovium pecudes nutrebat, ob lactis copiam pro pauperum sustentamine. Nocte igitur quadam latrunculi ovile illius ingressi sunt. Arreptos denique ab ipso ovili arietes, dum eos vellent levare a terra, videbatur eis quod canes ferrent : sicque vacui exinde abeuntes, eos timore nimio divinitus percussi reliquerunt. Qui et ipsi in crastino pedibus ejus provoluti, ac reatum suum confitentes, venia consecuta recesserunt gaudentes.

13 Erat denique in Toringia quidam prædices, habens filium unicum, qui a nativitate sua auditu et visu carnerat, facultatesque plurimas medicis dare disposuerat, ut filius suus sanitatem consequeretur. Audiens autem famam B. Emanni, misit ei filium suum, quem retentum diutissime pro eo diviniæ majestatis clementiam exoravit. Quarto vero

die orationibus suis salute impetrata, vir Dei ad D patrem remisit.

EX MSS.

14 Succedente deinde tempore Urbitius quidam adolescens, dum cum aliis coætaneis in ludo exerceretur, accidit ut improvise ab uno eorum necaretur, sicque jocus puerilis versus est ei in casum mortis. Quem homicidam parentes illius qui mortuus fuerat apprehendentes, perductum in civitatem Carnotum retruserunt in carcerem. Comperto autem vir Dei quantocius adveniens, obnixè cœpit rogare ut ei vita concederetur; nam de mortis illius examine jam tractabatur, Genitrix autem ipsius mortui cum viro Dei adierat urbem, perindeque eam vir Dei precatus fuerat super vita illius qui carcere detinebatur, nec eam ad preces suas flectere poterat. Veniens autem vir sanctus ad carcerem, ubi orationem fudit, protinus comminuta sunt ligna a pedibus ejus qui tenebatur, et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Quod videntes qui indignati fuerant, permiserunt eum incontaminatum abire. Eodem vero die præfata genitrix ipsius mortui, quæ noluerat sanctum virum audire, arrepta est a dæmone. Cognati autem ejus et amici, ad pedes Sancti prostrati, postulabant, ut pro ea Dominum invocaret : qui salutem hominum magis prædesse quam obesse desiderans, fusa oratione eam restituit sanitati. Accedens autem vir Dei ad prædicti corpus defuncti, atque invocato nomine Christi, eum matri continuo viventem reddidit, sicque triuo miraculo salutis actor effectus mirabilis, et homicidam a crimine puerumque a morte, et mulierem a dæmone liberavit.

incarceratum
liberat :

E
energumenam
sanat :

mortuum
resuscitat :

15 Factum est autem insequenti tempore, ut Lando quidam vir honoratus, filiam ejusdam viri, quam Christo sacrari devoverat, in nefanda conjunctione sibi sociare vellet. Erat vero idem homo cum multis resistens ei, ne tam grave scelus committeret, et ne filiam ejus nefarie opprimeret. Qui noluit consiliis ejus acquiescere, sed hoc graviter ferens, eum occasionibus repertis posuit in carcerem cum aliis numero quadraginta. Tum deinde quadam re exigente, circumseptus militum agmine venit, ad locum qui vocatur Spinogilus : et petentibus de eo parentibus ipsius qui tenebatur, astitit ei sanctus Dei Emanuel, et tenens frenum equi illius, rogabat ut vinctum cum ceteris de carcere laxaret, ac ne filiam ejus nefande concupisceret, exorabat. Ille vero abdicato quod audiebat, cum ab eo loco quasi stadiis quindecim recessisset, subito timore magno percellitur, et magna velocitate cum duobus tantum pueris ad virum Dei reversus, atque ejus vestigiis provolutus, veniam poposcit. Hominem itaque quem in carcere detinebat, omnesque qui cum eo erant relaxavit : insuper et nefandæ concupiscentiæ malum dereliquit.

alios incarce-
ratos liberat :

16 Quidam denique vir, nomine Orfactius, manens prope fluvium Anduræ, graviter a demonio vexabatur : ita denique insania ferebatur, ut nec stare quidem juxta eum quilibet præsumeret, ac sibimet etiam dentibus labia laceraret. Audita autem fama venerabilis viri, et virtutibus quas Domino cooperante faciebat, ab amicis et cognatis ad eum adducitur. Vir autem Domini solita pietate motus, illico ad orationis pro eo confugit auxilium : meritis ergo ipsius intervenientibus sanus ad propria reversus est. Mulier vero quædam ex genere Francorum habebat in domo propinquum adolescentem, quem valde diligebat, sed a dæmonio arreptum gravissime dolebat : qui quadam die domo egressus, nullo se comitante, abiit in silvam, subiensque in arborem, casso se quærentes labore decepit. Revelatum est autem B. Emanno ubi puer ille in arbore consistebat. Accedens igitur ad locum, eumque exinde descendere cogens, sanum Dominiæ suæ reddidit.

sanat furi-
bundum,

et alium
juvenem :

EX MS

A didit. Moris siquidem erat viro Dei, ut in quemcumque virtutem sanationis exerceret, præciperet illi, ne cui auctorem eum suæ sospitatis proderet. Hoc enim, utpote humilitatis amicus, dicebat, sed ejus sancta opera prorsus reticere non poterant.

c
admonens
latrones de
emendatione
vitæ

17 Denique plurima prætermissa sunt a nobis miracula, quæ vivens in corpore Deo actore patravit : sed quia jam sermo a nobis de ipso habitus præterit, nunc ad ejus gloriosum passionis certamen convertamus stylum. Cum igitur omnipotens Dens ipsius sancti viri labores cœlesti mercede decrevisset remunerare, quadam die idem vir Dei, cum suis sociis c. Manilio et Almaro deambulabat, per ipsa opaca solitudinis, suæ cellulæ contigua loca. Erat autem illic in locis abditis latronum turba commorans non modica, ejusdem sancti viri studiis et prædicationi semper infesta, qui et sperabant eum plurimas penes se habere pecunias. Qui speculatus agnita ejus profectione, ei continuo occurrunt armati. Tunc vir Domini eos eminus appropinquare considerans, eis constanter obviam processit. Cœpit autem eos miti affatu hortari ut desisterent a malis, et viam apprehenderent Christi. Cumque ejus salutaribus doctrinis nequaquam acquiescerent, iracundiæ facibus ut jam diu conceperant, succensi, eum repente cum prædictis sociis pro fide religionis peremerunt : sicque sanctus athleta Christi ob Dei fidem vel prædicationem innocenter cum prædictis sociis passus, gloriosum sumpsit martyrium septima decima die Kalendarum Juniarum, quorum sanctæ animæ ab Angelis in cœlo evectæ, et inter sacra beatorum Martyrum consortia sunt susceptæ. Sepulti sunt autem præfati Martyres a viris religiosis ibidem in vicina Islaris-Cellæ, ubi usque in præsentem diem meritis eorum omnipotens Dens plurimas virtutes operatur, ad laudem nominis sui d.

cum 2 sociis
occiditur 16
Maji.

d

18 Post multa denique annorum curricula translatus est corpus B. Emani in civitatem Carnotum, ubi ab urbis ejusdem Christicolis in maxima veneratione habetur e. Tanto enim eum pro nobis apud

e

Deum intervenire speramus, quanto hic magis pio amore, ut sanctissimum Martyrem decet, ejus merita veneranda complectimur, ad laudem et gloriam nominis Domini nostri Jesu Christi. Palmam itaque victoriæ gloriosam ob sanctos labores vitæ et passionis consecutus a Domino, vivit nunc in cœlesti regno cum Rege Regum Christo, cui est cum Deo Patre, e Spiritu sancto æqualis honor, æqualis gloria, et æquale imperium, et ante secula, et in æternum, et ultra.

Martyris Emani Carnotis in urbe sepulti :

Passio Cara Deo feliciter est recitata.

D
transfertur
Carnotum.

ANNOTATA.

a Colitur S. Eusebius Episcopus Vercellensis 15 Decembris.

b Ita MS. Rotomagensis, et MS. Vindocin. Hibernia Saussayo Illiriensis pagus vulgo Illiers : sed hoc infra Islaris-cella dicitur.

c Saussayus horum loco jungit ei S. Peregrinum, quod supra rejecimus.

d Hic videtur finitus textus auctoris antiqui, si is vere (ut præfert titulus) cœvus fuit ; reliqua vero posterius adlita, ab eodem qui et versus composuit, quorum initio omissorum satis est specimen in fine relinqui.

e Sebastianus Rollardus in Historia Carnotensi pag. 152 ait, modo requiescere in Ecclesia collegiata S. Mauritii Martyris suburbana, in capsula aliqua una cum corporibus sociorum. Item esse jam ibi Prioratum quemdam S. Emani dependentem ab Abbacia Bonæ-vallis, ubi primo ceperat habitare : et pag. 146, inter ecclesias et capellas urbis Carnotensis non parochiales aliquam constituit S. Emani. Similia scripsit nobis Ambianis R. P. Enardus le Caron, de sui nominis Patrono, quem alii etiam Aymarum scribunt, sollicitus : cui responsum, non dubitare nos, quin sub varia descriptione sit idem qui Almarus ; sicuti Almaricus Aymericus et Emericus.

E

DE S. BRENDANO SEU BRANDANO

G. H.

ABBATE CLUAINFERTENSI IN HIBERNIA.

C

CAPUT I.

F

Ortus, educatio, institutio : monasteria constructa : S. Furseus instructus.

ANNO
DLXXXVII

Duo Sancti
Abbates
Brendani,

ambo discipuli
S. Finiani.

F'ornerant in Hibernia, duo ejusdem nominis Brendani, sive Brandani, eodem Christi seculo sexto. Horum alter monasterii Bircensis Fundator et Abbas in Momonia, colitur xxix Novembris ; alter Fundator et Abbas Cluain-fertensis monasterii, de quo hic agimus, celebrem venerationem habet hoc xvi Maji. Ambos simul adfuisse S. Kierano Episcopo Sagiriensi, traditur in hujus Vita, ad diem v Martii a nobis illustrata, num. 16. In Vita S. Nienidhii xvm Januarii cap. 7 : et S. Finiani Abbatis Cluain-Eairdensis xxiii Februarii a Colgano edita num. 19. Inter horum discipulos recensentur duo Brandani, scilicet Brandanus filius Finlogho, de quo jam agimus, et Brandanus Biorra seu Birrensis, qui Prophetia in Scholis illis et etiam Sanctorum Hibernensium habebatur. Mortuus est S. Finianus xii Decembris, circa annum dlxiii. At Brandanus Birrensis dicitur Usserio diem extremum clausisse anno dlxxi. et S. Brendanus Cluain-fertensis anno dlxxvii, alius anno præeuenti. Hinc difficultas exoritur ut

singulis propria acta assignentur. S. Finianus, Abbas Surdenfis, a Brendano seculares et divinas litteras edoctus traditur in hujus Vita, a nobis edita xvi Martii, sed quis fuerit Brendanus, ignoratur. In prima Vita S. Columbae Abbatis Hiensis apud Colganum, et a Joanne Mabillone seculo i Benedictino tributa Commineo Albo auctori antiquo, circa annum dclxviii vita functo, num. 7 ista leguntur : Quodam itidem die S. Columba summo mane suum advocat ministrum Ihermitum, inquit ita : Sacræ Eucharistiæ ministeria celeriter præparentur : hodie enim B. Brendani natalis est dies. Inquirenti ministro, cur talia præciperet, cum nullus a Scotia nuntius de ejus obitu præcessisset ; tandem ait Sanctus : Obsequere jussioni meæ : hac enim præterita nocte vidi subito apertum cœlum, Angelorumque choros S. Brendani animæ descendere obvios, quorum luminosa claritate totus eadem hora illustratus est mundus. Hæc ibi, quæ in Constantiensi apud Normannos Breviario, quod habemus mdcix excusum, et in Menologio Bucelini, et

S. Brendani
Birrensis
anima elsa
in colum
ferri.

A *a Mobillone in Indice Prætermisorum, applicantur S. Brandano qui colitur xvi Maji. Verum et Adamannus Abbas Hiensis, qui postea sed eodem seculo Vitam ejusdem S. Columbræ Abbatis libris tribus composuit, libro 3 cap. 11 in titulo asserit, esse S. Brendanum fundatorem istius monasterii, quod Scotice Birra nuncupatur. Idem postea de S. Brandano Cluain-fertensi adhuc viro agit, ut infra dicitur. At Birrano Abbate ad xxix Novembris transmissio, quæ ad Cluain-fertensem pertinent, prosequemur.*

2 *In Vita quarta S. Patricii apud Colganum num. 79, S. Patricius plenus spiritu prophetiæ, prophetavit de Sanctis, qui in illis regionibus post ejus obitum forent, et nomina eorum et tempora in quibus nascituri essent revelavit, sicut.... de S. Brandano qui cxx anno post beati viri obitum oriundus fuit. Quæ in Vita tripartita ejusdem lib. 3 cap. 47 ita narrantur: Existens in regione Luachariæ, prædixit magnum illum monachorum Patriarcham et Occidentis sidus in Occidentali parte Mumoniæ oriundum, magnum nempe Brendanum de stirpe Hua-Alta, definiens quod nasceretur cxx anno, quod impletum est. Illustravimus Acta S. Patricii ad diem xvii Martii et in Appendice § 4 egimus de similibus Prophetiis, sed de veritate ambigui, quod sæpe ab uno Sancto ad alios videantur translata, et majori ex parte ad annos xxx vel lx restringantur. Retulimus autem obitum S. Patricii ad annum Christi cccclx, cui si addantur saltem anni xx, natiuitas S. Brandani non male attribueretur anno cccclxxx; et cum in Annalibus canobii Inisfallensis, apud Hararum de Scripturibus Hiberniæ, dicatur vixisse annos xvii, ad supra indicatum annum dclxxvii obitus ejus recte referretur. Fuit autem S. Brendanus, ut Acta ejus antiquiora habent, filius Finlochæ Senatoris Alti (alii, nepotis Athil) de genere Eugenii ex Fragnili (ahis Stagnili) regione Momoniensium ortus.*

3 *Scriptis aliquam S. Brandani Vitam Augustinus Magraidia, Canonicus Augustinianus canobii Insule omnium Sanctorum, anno mcccv vita functus: qui de educatione ejus apud Colganum xvi Januarii in Appendice ad Vitam S. Ida sive Itæ cap. 3 ista refert: Nutritus pius puer Brendanus est uno anno in domo parentum suorum: finitoque anno venit sanctus Episcopus Ercus post S. Brandannum, et duxit eum secum, ut aleretur apud sanctissimam Virginem Itam in suo claro monasterio, quondam dicto Cluainchreduil, modo vero Kill ite, id est Cella-Itæ, juxta radices montis Luachra, in regione Hua Conaill Gabhra habitantem; et S. Ita cum gaudio magno suscepit sanctum infantem, et nutritivum eum quinque annis, diligebatque valde. Et videns gloriosa Virgo Itam eum jucundo frequenter animo, interrogabat eum dicens: O sancte infans, quid lætificat te, Sancte? Parvulus dicebat puerili loquela: Quia te video mihi loqui et alias tibi similes sanctas Virgines, istæ semper me lætificant, tenentes me in manibus suis. Dicebat ei Sancta: Sit de te, fili mi, gaudium in cælo. Post jam quinque annos venit supra dictus sanctus Episcopus Ercus, et perluxit S. Brandannum secum ad legendum: et erat S. Ita tristis de absentia sui alumni. Hæc ibi. At quæ deinde fecisset, ex eadem Augustino Magraidia refert Colganus xi Februarii ad Vitam S. Hierlatii sive Jarlathæ Episcopi, ubi cap. 3 ista recensentur: Puer bonæ indolis Brendanus, flagrans amore Scripturarum, ac divinorum gliscens videre exempla Sanctorum, optata Magistri veniam cogitavit, primo ut sanctum Episcopum Erlatheum visitaret, ac postea sanctos viros terræ. Sed antequam ad S. Erlatheum venisset, ad sanctam suam nutricem, nomine Itam perrexit, ut benedictionem ejus hereditate possideret: quæ ait ei: Vade, inquit, et Sanctorum regulas, qui eas opere*

compleverunt, addisce. Noli enim discere a Virginitus, ne scandalum incurras ab hominibus. Sancta igitur Ita, Spiritu sancto revelante, alumnum præmonuit; quod quidam laicus occurreret ei, qui inter Sanctos Dei computandus foret. Cumque Brandanus in viam suam pergeret, ecce, ut prædixit sancta sua nutritrix, obviam habuit quemdam virum in itinere, qui Colmanus filius Lenini vocabatur: cui S. Brandanus ait: Age homo pœnitentiam, quia Deus vocavit te ad salutem, et eris ut columba innocens in conspectu Dei: et ideo vocavit eum Colmanum, quasi columbæ manum, propter operis innocentiam.... Post hæc S. Brandanus ad S. Erlatheum Episcopum, in Connacia tunc commorantem, cum hoc sancto, viro commorans; doctrinæ salutaris pocula sitibunde hauriens permansit. Cœpit autem et ipse inter cetera dona Dei Spiritu prophetico pollere. Aliquando namque, Spiritu revelante sancto, Pontifici Jarlathæ locum sepulturæ prædixit sic: Non hic resurges, Pater, sed alibi erit resurrectio tua. Cui senior ait: O sancte puer, quare multa arcana Dei in te abscondis? Scio enim quod Spiritum sanctum habes, et multa potentia in te latet. Tu ad me venisti ut addisceres, et ex hoc nunc meus Magister eris: accipe ergo me monachum, et discipulum tibi de cetero: dic ergo locum resurrectionis meæ. Cui Brandanus ait: Versus Orientem proficiscere, et ubi rotæ currus tui ruptæ fuerint, ibi oratorium construe et mane, illic quoque multi resurgent tecum in gloria. Ascendit Pontifex sanctus currum, et iter aggrediens non longe a cella sua fractæ sunt duæ rotæ currus, et ibi constructum est monasterium, cui nomen Tuaini-da-gualund. Hæc ibi: quibus similia addit Colganus ex MS. Killkemiensi, in quo appellatur non puer sed juvenis, et sub finem ista adjunguntur: Sanctus autem Brandanus, cum oratione et benedictione S. Jarlathæ Pontificis, discessit ad alium locum. Arbitratur Colganus S. Brandannum tunc rediisse ad priorem suum Magistrum Ercum Episcopum, quem ait anno dxi obuisse. Potuit etiam adivisse SS. Nennidlium et Finnianum; quorum cum altero Brandano fuisse eum discipulum supra indicavimus.

4 *Invisit sæpius suam antricem S. Itam sive Itam, de qua supra egimus; in cujus Vita a nobis xl xv Januarii edita ista num. 21 indicantur. Interrogans S. Brandanus quodam tempore R. Itam de tribus operibus, quæ Deo magis placeant, et de tribus quæ satis displicent; ancilla Christi sic respondit: Vera credulitas corde puro in Deum, simplex vita cum religione, largitas cum caritate, hæc tria satis Deo placeant. Os autem detestans homines, affectusque malorum in corde, tenax confidentia in divitiis, hæc tria satis Deo displicent. S. Brandanus et omnes qui ibi erant, talem sententiam audientes, glorificaverunt Deum in formula sua. Præterea curavit S. Ita per S. Brandannum al se adduci duas sanctimoniales, in peccatum carnis lapsas; quæ dein diuinam pœnitentiam agentes in sanctitate preegerunt: uti indicatur num. 15 et 33.*

5 *In Vita MS. S. Brandani apud Jacobum Usse-rium, de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag. 910, dicitur Brendanus Finlochæ filius multa monasteria et cellas per diversas regiones Hiberniæ fundavisse: in quibus tria millia monachorum, ut perhibetur a senioribus, sub illo erant. De cujus Regula ita in ipsius Vita legi testatur idem Usse-rius pag. 919. Scripsit S. Brendanus regulam ab Angelo [dictatam], secundum quam ordinavit vitam suam, et illa usque hodie manet apud successores S. Brandani. Et oddi capit pag. 1030. Neque alia est illa lex Kiarani et Brendani, cujus amplificatum usum ad annum dcccxliv in Annalibus Ultomensibus observavimus.*

D
AUCTORE G. H.

etque addu-
cit Colman-
num filium
Lenini

et ipsi locum
sepulturæ
prædixit:
E

Deo magis
placeant
discit a S
Ita:
p

fundit mo-
nasteria,

regulam
describit
ex ore An-
geli:

An ortus S.
Brendani a
S. Patricio
prædictus?

a S. Ida
educatur:

Instituitur
ab Episcopis
Ercus

et S. Hier-
latio seu
Jarlathæ,

A vimus. Postea ut dicitur in *Vita ex MS. Hibernico*
AUCTORE G. II. apud nos servata, Brandanus portans secum sanctam
 regulam, ex ore Angeli scriptam, reversus ad Epi-
 scopum Ercum, recepit ab eo sacros Ordines. Post
 hæc vero populus magnus congregatus est ad eum,
 relinquens mundum et sua, et trium millium fere
 monachorum pater fuit, vir miræ abstinentiæ et vir-
 tutibus clarus. Idque, ut additur in *Lectionibus Bre-*
viarii Aberdonensis, revolutis a Christo nato trigin-
 ta duobus et quingentis annis. *Præcipuum ab eo fun-*
ditum monasterium fuit Cluain-ferta, a Wareo Clon-
ferta dicta, postmodum in Sedem Episcopalem erecta sub
Archiepiscopo Tuamensi, sita in Connacia regione et
Comitatu Gallivensi ad Sinem fluvium, qui paulo su-
pra recipit Sukicum fluvium: distat xxviii miliaribus
Anglicis a Galliva in ortum, et novem ab Arlona.

condit Cluain-
fertam.

Excepit
parentes
S. Fursei.

B Colitur S. Fursens xvi Januarii: in cuius *Vita*
secunda, a nobis illustrata, hæc traduntur cap. 3. Erat,
 Phyltano (aliis Fintano) apud Esbrem insulam pa-
 truus, nomine Brendanus, Antistes venerandus, ge-
 minia scientia morumque honestate in Dei servitio
 egregius, qui in insula, quæ Cluainferta vocatur,
 monasterium construxerat: in quo cum religiosis
 ibidem degentibus monachis ipse idem plurimum
 lectioni et orationibus vacabat. Ad hunc nepos suus
 Phyltanus cum uxore et familia sua properans, quæ
 sibi in juventute sua contigerant, multo singultu
 interrumpente verba enarravit, angustiarumque sua-
 rum remedium necessitatumque subventum humilli-
 mis precibus exoravit. Quorum passionibus venera-
 bilis Pontifex compatiens, in cella hospitum, quæ
 idonea habebatur, illos recepit: multisque ferculis et
 deliciosis cibis illos, licet communes escæ sufficere-
 sent, refocillavit. Sequenti vero nocte dum defessa
 membra soporis quiete recreassent, tanta lux de
 cælo supra domum, qua pausabant, enituit, ut pro-
 curator ejusdem hospitii contemplans claritatem,
 si et igneum calorem sensisset, totum habitaculum
 comburi putasset. Perterritus nempe et quasi in ex-
 stasi mentis positus surgit, et concito cursu anhe-
 lans Episcopum adivit: quem solita vigilia noctis
 flectendo genua orantem reperit, remque quam vi-
 derat trementibus labiis seriatim intulit. Intelligens
 vir Deo plenus cælestem custodiam esse cum hospi-
 tibus susceptis, convocatis sub silentio religiosiori-
 bus Monachis et Clericis, ad hospitium properavit:
 adveniensque claritatem quidem per totum vidit, sed
 nihil ignei caloris igneæ læsionis sensit. Introiens
 autem Præsul reverenter dormientes reperit, gau-
 densque et lætus, facto circumquaque sanctæ Crucis
 signo eis benedixit, ac deinceps pedetentim ad mo-
 nasterium rediit, assuetisque orationibus ut Deo de-
 votus incubuit...

Luce cælesti
intelligit
hunc a Deo
electum:

natum
baptizat.

et postea
instituit.

C Dum hæc agebantur completis
 mensibus suis Gelgelus peperit, beatumque partum
 venerabili Episcopo in nomine sanctæ et individue
 Trinitatis obtulit baptizandum. Sanctus quidem
 Pontifex, quoniam jam in eo per revelationem cha-
 rismata Spiritus sancti infusa cognoverat, indicto
 triduo jejunio, cum omni Clero et populo suo pue-
 rum diligenter suscepit, atque sacrosancti baptisma-
 tis fonte renatum, nomine Furseum (quod ex virtu-
 tibus in nostra locutione de Scotica lingua interpre-
 tatur) vocavit. Quem non solum divitiis carnalibus
 deinceps coaluit, verum etiam divinarum doctrinarum
 facillimo factu applicatum paginis ad plenum erudi-
 vit, nihilominusque monasticis eruditionibus insti-
 tuit. Hæc ibi, et cap. 4. num. 20. dicitur S. Furseus,
 accepta licentia a beato Præsule Brandano, ad in-
 sulam Rathmath transisse. Mabillon supra laudatus
 seculo 2 Benedictino habet priorem Vitam S. Fursei,
 ex nostro Januario aliisque MSS. recusam et hujus
 Vitæ, ex qua jam citata decerpsimus, encomiasten facit
 Arnulphum, Latiniacensis monasterii, a S. Furseo

constructi, Abbatem creatum circa annum mxxvi. D
 In quo illud displicet quod S. Brendarum Episcopum
 appellet, qui solum Presbyter erat et Abbas. Colganus
 in suis ad hanc Vitam notis non arbitratur S. Brenda-
 num patruum fuisse Phyltani sive Fintani, parentis
 S. Fursei. Præterea locum Esbrem insulæ mallet legi
 insulam Erbsen sive Orbsen, quæ est in Occidentali
 Connaciæ regione, in qua ædem sacram a S. Bren-
 dano constructam fuisse asserit tradi in Vita ejus
 Hibernica. Reliqua arbitrio lectoris relinquimus.

CAPUT II.

Illustria apud alios Sanctos gesta. Fabulosa
 Acta rejecta. Cultus sacer. Miracula.

A Adamnanus libro 3. Vitæ S. Columbæ Abbatis, cum
 cap. 11 egisset de obitu S. Brendani Birrani, ut supra
 diximus, cap. 17 meminit S. Brendani Cluainferten-
 sis, aliorumque sanctorum Abbatum, et singulari ami-
 citia junctorum, his verbis: Alio in tempore quatuor
 ad Sanctum visitandum Columbam monasteriorum
 sancti fundatores de Scotia transmeantes, in
 Hibernia eam invenerunt insula; quorum illustrium
 vocabula, Comgellus Mocu Aridi, Cainnechus Mocu
 Dalon, Brendanus Mocu Alti, Cormac nepos Lie-
 thain. Hi uno eodemque consensu elegerunt, ut
 sanctus Columba eorum ipsis in Ecclesia sacra Eu-
 charistiæ consecraret mysteria. Qui eorum obsecun-
 dans jussioni, simul cum eis, die Dominica ex mo-
 re, post Evangelii lectionem ecclesiam ingreditur:
 ibidemque dum Missarum solennia celebrarentur,
 S. Brendanus Mocu Alti, sicut post Comgello et
 Cainnecho intimavit, quendam erinosum igneum
 globum et valde luminosum de vestitu S. Columbæ,
 ante altare stantis et sacram oblationem consecran-
 tis, tam diu ardentem et instar alicujus columnæ
 sursum ascendente vidit, donec eadem perficeren-
 tur sacrosancta mysteria. Hæc Adamnanus. Quæ
 etiam in secunda Vita dicti S. Columbæ, apud Colga-
 num supra indicata Commune tributa, num. 12 tra-
 duntur; uti et lib. 2 Vitæ quintæ cap. 106, quam Latine
 edidit Colganus, Hibernice a Magna Odone llo Tirco-
 nallensi anno mxxxii conscriptam; in qua Brendanus
 Abbas Cluainfertensis nominatur, cujus avus dicitur
 Altas appellatus. Alii itineris socii sunt S. Comgallus,
 Abbas et fundator monasterii Benchorensis in Ulto-
 nia, anno dci vita functus, cujus varia Acta illustramus
 ad diem x Maji; S. Cainnechus seu Kanicus, Abbas
 Ossoriensis et Patronus Kilkeniæ, colitur xi Octabris;
 et Cormacus Abbas Durmagensis, xxi Junii.

E
 * al. Hibernia.
 * al. Hiensi.

Invisens
S. Colum-
bam Ab-
batem.

videt igneum
globum in
ejus capite

F 8 Illustravimus ad diem viii Martii Acta S. Senani
 Abbatis Inis-Cathensis, in quibus num. 20 ista legun-
 tur: Dum ibiageret, appellit navis, monachos advehens
 peregrinos. In ea namque navi deferebantur quin-
 quaginta monachi, patria Romani: quos vel ætior-
 ris vitæ vel Scripturarum peritiæ, tunc in Hibernia
 multum florentis, desiderium eo traxerat, ut ibi vi-
 vant sub magisterio quorundam sanctorum Patrum,
 quos vitæ sanctitate et monasticæ disciplinæ rigore
 intellexerant esse conspicuos. Erant autem in quin-
 que turmas, quorum quilibet decem comprehende-
 bat, divisi: quarum unam ad S. Finianum, aliam
 ad S. Senanum, tertiam ad S. Brendanum, quartam
 ad Barreum, quintam ad Kieranum trahebat voca-
 tio. Inter eos autem decretum extitit quamdiu in
 mari persisterent, ut singulæ turmæ sui Patroni ni-
 tentes protectione, per singulos dies navis et circa
 eam agendorum subeant curam. Hæc ibi, quæ in
 Notis cum aliquo scrupulo examinantur. Iterum num.
 41 ista traduntur: Cum quadam diu S. Brendanus
 et S. Kieranus ad S. Senanum venirent, ut eum,
 tanquam annis et dignitate superiorem (erat enim
 Episcopus

Excepit
monachos
Romanos:

Invisit S.
Senanum,

A Episcopus, ipsi vero Presbyteri) in Patrem spiritua-
lem et Confessarium valere accipere; contigit co-
quo nihil habere, unde vel hospites vel domesticos
Fratres reficeret. Quod enim intelligeret Nectanus
Kenn-shoda Princeps de Y figinte, suo mandat oeco-
nomo, ut omnem, quem pro mensa regia habebat,
cibi et potus apparatus, ex tempore deferat ad S.
Senanum aliosque famulos Dei in Inis-cataig. Jussa
exequitur oeconomus, et Princeps ipse mox subse-
quitur ad insulas porturo, ibique S. Senano famulis-
que Christi sua suæque posteritatis obsequia et
clientalem offert et consecrat, et ab eis humiliter
petitam, largam reportat benedictionem. *Hæc ibi et
in Vita ejusdem carmine conscripta n. m. 27. habentur,
dicunturque advenisse Angelico admoniti oracu-
lo, et a Colgano dictus Brendanus censetur Abbas
Cluain-fertensis, de quo hic agimus.*

Prædict
varia de S.
Carthaco.

B Colitur xiv Maji S. Carthacus cognomento Mo-
chudda Episcopus et Abbas Lismoriensis in Momo-
nia, cujus ortus dicitur in secunda Vita ab Angelo S.
Brendano prædictus his verbis: Item S. Carthagus
prophetatus est ab Angelo S. Brendano, qui invenit
terram repromissionis sanctorum, dicente ei: Ve-
niet ad te citius Frater mirabilis, qui gentem tuam
hic et in futuro juvabit, et regionem Kiarragh divi-
dent homines, et nomen ejus erit Carthagus inter
vos, et multi solennitate ejus gaudebunt. Ipse siqui-
dem magnam congregationem de multis gentibus ad
Doroinum in die judicii colliget, et prima ejus civitas
Ragelen dicitur, posita in medio Hiberniæ in regio-
ne Midie, in plebe scilicet Ferakeelt nuncupata, et
erit clara: at clarior secunda et major, et magnum
principatum tenebit: quæ vocabitur Liesmor. *Hæc
ibi, una cum nostris annotatis.*

S. Maclo-
vium in-
stitut ali-
quis Brenda-
nus,

10 Multa intricata sunt in Actis S. Maclovii, sive
Machuris, Episcopi Alethensis urbis in Britannia
Armorica, quæ nunc ab ipso Macloviopolis, vulga
Sint Malo dicitur: Horum Actorum aliqua edita sunt
tomo primo Actorum Sanctorum Ordinis Benedictini
pag. 217. ubi num. 1 dicitur, dum a pueritia littera-
torie traderetur disciplinæ sub Brendano, eo tem-
pore viro sanctitate et scientia famosissimo, et
superiores industria et inferiores se humilitate supe-
rabat. Alia ejus Acta erant xv Novembris apud Su-
rium auctore Sigeberto Gemblacensi, qui cap. 6 varia
ingerit de insula maris, in qua cives cæli ferebantur
habitare: et quæ supra in vita S. Carthaci, Terra
repromissionis Sanctorum appellatur: Tunc inquit

a Sigeberto
habitus
Cluain-fer-
tensis:

C Sigebertus, eum Magistri sui et Abbatis Brendani
exemplum animabat, cujus tota intentio ad felicem
insulam quærendam non minus flagrabat: quippe
qui hujus novæ peregrinationis incentor existeret et
auctor, ut scriptura Vitæ ejus demonstrat: quam si
quis desiderat legere, quid de ea æstimare debeat,
sapientum ediscat iudicio. Quod idem de institutione
dicendum de S. Gervasio, S. Maclovii in Episcopatu
successore: cujus aliqua Acta erant danda die vi Ju-
nii.

11 Sunt et tertia Acta ejusdem S. Maclovii edita a
Joanne a Bosco, in Bibliotheca Floriacensi, in qua ca-
pite I dicitur, in valle Carruana elegantissimum et
nobilissimum monasterium situm, cui Brendanus,
religiosus Confessor Christi, Abbas præerat: in quo
nocte vigiliæ sancti Paschæ mater filium suum edidit:
quem Brendanus deinde baptizans de sacro fonte
levavit, ac postea ceu spiritualement filium spiritualiter
deinceps educandum accepit: fideliterque a prima
ætate, quousque posset loqui et litteras discendo cog-
noscere et intelligere, enutrivit... Videns beatus
Magister ejus, quod jam litteras posset discere, scri-
psit ei in tabula elementa. Deinde tribus capitibus nar-
ratur, quomodo S. Machutus, ab unda maris illesus
oratione S. Brendani fuerit servatus. Postea cap. 3

indatur utriusque navigatio his verbis: Insulam, in
illis partibus famosissimam, in Oceano videlicet
positam, vocabulo Imam, cum Magistro et sociis
disposuit navigando adire. Dicebatur autem non mi-
nimam Paradisiacarum habere similitudinem deli-
ciarum. Parata itaque nave cum omnibus tantæ
navigationi opportunis et necessariis, confidentes om-
nino et sperantes in Domino Jesu Christo, cui æter-
naliter ut Unigenito Dei Patris et venti et mare
obediunt, proficiscentes nonaginta et quinque cir-
citer numero Fratres, cum una spatiosa navi com-
mittunt se pelago. Ubi hac illacque diu navigando
vagantes cum jam prolixo tempore, licet sine discri-
mine vel jactura aut exitio alicujus suorum, navigio
lassati, quam quærebant insulam invenire nequirent;
peragratis Orcadibus ceterisque Aquilonensibus in-
sulis ad patriam redeunt. Mox capite 6. Machutus
ordinatus Episcopus, ad prædictam insulam, multo-
rum ore laudabilem, in qua fama ferebatur cœlicos
cives inhabitare, cum sacro quondam suo Magistro
Brendano aliisque sacris æque vicis, aggressus est
navigare. In qua navigatione pluribus in mari ma-
nentes vel permanentes annis, ad septennium usque
perveniunt: sicque factum est, ut vicissim annali
recursu annos interpolante, septies sanctum Pascha
contingeret eis in mari celebrare; et nescio qua rela-
tione de gigante resuscitato et cete marino, immista, ca-
put 7 sic concluditur: Sic hymnis et canticis spiritua-
libus laudantes Dominum, prospero satis cursu ad
nativam tellurem atque avitas sedes iacolumes re-
patriaverunt; comitante se illo, qui ait discipulis,
suis, Ecce ego vobiscum sum usque ad consumma-
tionem seculi omnibus diebus.

12 Habes famosissimæ navigationis specimen, ex
Actis S. Maclovii sumptum, circa quod primo dubitari
posset, num Brendanus, in primis Actis relatus, non
videatur aliquis Armoricus, et plane diversus a S.
Brendano Hiberno, licet a Sigeberto alioque anonymo
scriptore per homonymiam deceptis, quæ de hujus se-
ptennali navigatione vulgo spargebantur, eidem sint at-
tributa. Deinde quæret merito aliquis, quomodo secundum
Sigeberti monitum sit iudicio ediscendum sapientium,
quid debeat æstimari de scriptura Vitæ S. Brenda-
ni. Hanc duplicem habemus ex antiquis codicibus MSS.
pluribus collectam, sed, cum Vincentio Bellovacensi
libro 21 Speculi historialis cap. 81, eam peregrina-
tionis historiam, propter apocrypha quædam deli-
ramenta, quæ in ea videntur contineri, penitus ab
opere isto resecamus. Eadem verba ex Vincentio re-
petit Molanus in suis Notis ad xvi Maji Jacobus Wa-
raus Hibernus de scriptoribus Hibernis pag. 12, as-
serit, in Vita S. Brendani multa tradi vana ficta-
que vel apocrypha deliramenta, præsertim de se-
ptennali ejus navigatione ad insulas prius incogui-
tas. Jacobus Usserius Hibernus etiam fatetur de
septennali ejus navigatione prodigiosas ferri fabu-
las. Interim Colganus conatur adstruere hanc septen-
nalem navigationem, et ad diem xxii Martii celebrat
Egressionem familiæ S. Brendani ad hanc naviga-
tionem, et late ex variis deducit initium navigationis,
prout lector ibidem videre potest. Præterea innititur
testimonio antiquæ Vitæ S. Abbatis de Mag-
harnuide, quam arbitratur ante noncentos annos com-
positam, in qua ad xvi Martii ab eo edita num. 43
ista traduntur: Alio tempore, postquam reversus
est S. Brandanus de navigio suo quærendo terram
repromissionis, volens eum interrogare de miran-
dis rebus, quas vidit in Oceano, adivit eum. San-
ctus autem Brandanus, jubente sibi Angelo Dei,
in occursum B. Abbati cum magno gaudio venit:
Sanctusque Abbanus interrogavit eum omnia quæ
voluit. Et S. Brandanus cuncta mirabilia, quæ in-
venta sunt in Oceano, ei diligenter narravit: et
per

D
AUCTORE G. H.
Eumque in
alia Vita
dicitur ha-
buisse comi-
tem, septen-
nalis navi-
gationis,

E

cujus historia
ut fabulis re-
ferta omit-
tatur.

F

A per aliquot dies una in divinis colloquiis et Angelicis visitationibus permanserunt, et fraternitatem inter se et alios Sanctos et inter pastores suos semper firmiter firmaverunt. Benedicentes autem Deum, et orantes pro seipsis, et osculantes se invicem unusquisque eorum in osculo pacis, ad suam remeavit. *Hæc ibi, quæ potuerunt vera esse : Num teste Ecclesiastico, qui navigant mare, enarrant pericula ejus : quid ni etiam, si quæ mirabilia conspexerint? sed non potuerunt apocrypha deliramenta a S. Brandano narrari, quæ initio forsitan per aliquam licentiam poeticam fuerunt adacta, ac postea historice deducta. Ita rejecimus quæ Actis S. Davidis Archiepiscopi Meneviensis intrusa erant, quasi S. Barrius insidens equo mare transivisset, eique super marinum cetum occurrisset S. Brandanus. Potuerunt navigia eorum habuisse insignia equi et ceti, indeque sumpta occasio hujus fabulæ. Plura in ista relatione displicentia in Notis ad caput 4 Vitæ dicti Davidis et Martini indicavimus.*

Obitus.

13

Cultus sacer.

13 *Usserius pag. 953 ait S. Brandano fuisse sororem, Brigam, in monasterio Enachduin dicto, in provincia Connachtorum in plebe Haabruin, ibique S. Brendanum xv Kalendas Junii spiritum emisisse, et in civitate sua Cluain-ferta sepultum, atque ita indicari ab inedito Vitæ ipsius scriptore. Quibus similia apud Wararum leguntur. Ejus venerationi post modum sacrata fuit Cluain fertana Ecclesia Cathedralis, unde ejus Episcopi, dicti fuerunt Comorbani, id est successores, S. Brandani, de qua voce egimus in Appendice ad Vitam S. Patricii §. 2 num. 16, quod hujus successores etiam Comorbani S. Patricii fuerint appellati. Eius sacra memoria celebratur in festis Hibernicis, Scoticis, Anglicanis, et passim aliis, Florario MS. Appendice Adonis, Martyrologio Colonæ et Lubecæ anno mcccxc excuso, item in Auctario Greveni et Molani ad Usuardum, et apud Canisium, Galesium, atque cum hisce omnibus in hodierno Martyrologio Romano. Celebratur officio Ecclesiastico sub ritu semiduplici in tota diocesi Constantiensi apud Normannos : in cujus Breviarii Lectione ista leguntur : Vigiliis ac jejuniis corpus macerabat, maximeque temporis partem in oratione consumebat. In Scotia multos sub regulari disciplina regebat ; quos ad fidem et pietatem hortatus, multis clarus miraculis, migravit in cælum. Quæ aliquantum amplificata leguntur apud Saussayum, cum dictæ Constantiæ tribuenti.*

C 14 *Joannes Trithemius, lib. 3 de Viris illustribus*

Ordinis S. Benedicti cap. 31 S. Brendanum suo Ordini adscripsit his verbis : Brendanus Abbas, natus in Hibernia ex parentibus generosis, vir sanctissime conversationis, qui exacerbatum a Britannis, eis maledictis, transivit ad Gallias : ubi ad normam Benedicti cum suis comitibus cepit militare, et multis clarere miraculis. Hic multos insignes fertur habuisse discipulos. Ejus festum xiv Kalendas Januarii colitur. Claruit anno Domini dccc. Hæc Trithemius, non absque mendis, ut alia multa : neque enim de exacerbatione illi facta et transitu ad Gallias aliquid solidum uspiam extat. Saussayus ad xi Januarii, eadem Beandano Abbati adscribit. Interim ad dictum xix Novembris, exemplo Trithemii, refertur in quodam MS. Calendario Benedictino, Brandanus Abbas in Scotia, de quo mira leguntur : et in Menologio Scotico Dempsteri Brandanus Abbas, quia a Mocho invitatus Septentrionis insulas circumvit et pietate imbuit. Eundem citato Trithemio celebrant ad hunc xvi Maji Fian, et hujus exemplo Dorganius, Menardus, et cum longissimo encomio Bucelinus : sed quorum aliqua spectant ad S. Brendanum Birranum, ut supra monuimus. Usserius eos, qui propriam regulam suis monachis in Hibernia præscripserunt, enumerat Columbam Abbatem Hibernensem, Comgallum Benchorensem, Carthocum Lismorensensem, Albrum Imelacensem, et S. Brendanum Cluain-fertensem, qui ex ore Angeli regulam suis præscripsit : vident igitur lector, utrum verosimile sit aut hanc dimisisse, aut Benedictinam ei superinduisse.

15 *Joannes Capgravius in Legenda Angliæ ista sub finem Vitæ S. Brandani habet : Oblatus est S. Brandano in via quidam motus ex utero matris suæ, et benedicente eo linguam ejus, statim liberatus est multos : et tam in dicta Legenda, quam in MS. Hibernico de ejus Vita traditur, eo orante, juvenis mortuus, cum ad sepulcrum traheretur, resurrexisse. Nec dubium quin pluribus claris miraculis vitam egerit, eisque a morte fulserit ; sed dolendum ea prodigiosis septennialis navigationis fabulis immista obscurari. Ad diem xiv Junii, celebratur memoria ejus in MS. Usuardo, in Alsatia aut ad Rhenum aucto, his verbis : Eodem die natale B. Brandani Abbatiss, mirabilissimi peregrini super mare. Hic natione Scotus erat. Quo itidem die refertur a Greveno, Maurolyco, Fione, Petrario, et in Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Scotico Dempsteri. Item xxiv Junii, in quodam Calendario MS. Benedictino, et Episcopus habetur, cujus mira peregrinatio legitur.*

DE SANCTO DOMNOLO

EPISCOPO CENOMANENSI IN GALLIA.

D. P.

§. 1 Vita scripta. Cultus sacer. Reliquiæ.

ANNO
DLXXXIVita a corvo
et oculato
testeet Sacerdote
Cenomanensi
scripta,

Inter Episcopos Cenomanenses in Gallia nonus habetur S. Domnolus, sive Donnolus ; cujus fortia facta et præclara trophæa, quæ novit sua ætate perpetrata, scripto reliquit auctor Vitæ, qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimum se conversatum esse testatur in Prologo, additque num. 10 se cæcum ejus meritis illuminatum sæpius vidisse, atque ab illo plura alia viri sancti miracula didicisse ; et sub finem asserit, energumenum ad sepulcrum ejus sanatum, multis annis sanum secum mansisse, imo tres cæcos se adspectante luce redintegrata incolumes abiisse, et multos alios morbis afflictos se conspiciente venisse, eosque beati viri meritis sanos inde recedere vidisse. Fuit autem is ex præcipuis Ecclesiæ Cathedralis Presbyteris, unde Ecclesiæ nostræ bona restituta, et villas indicat num. 11, 13 et 18 : ip-

samque Vitam vulgavit sub auspiciis S. Hadoini Episcopi Cenomanensis, inter quem et S. Domnolum fuerunt Badegilus et Bertigrammus. Vitam S. Hadoini dedimus in Addendis ad xx diem Januarii cum ejus testamento, in quo num. 3 basilicæ S. Vincentii, quam Domnolus sanctæ recordationis Episcopus suo labore construxit, donat Pratellum, juris sui villulam, ut vel inde ejus erga S. Domnolum affectus queat agnosci. Vitæ stylum nonnihil se emendasse ait Surinus, quem inde damus nostro modo illustratam et distinctam, quia primogenio stylo hactenus non potuit apud Cenomanos inveniri, magna licet adhibita diligentia. Hisce adjungimus aliam breviorē Vitam, ex vetusto codice monasterii Anisolani nobis a Joanne Dardes procuratam, et a Guiljelmo Quirini transmissam, utroque nostræ Societatis Sacerdote et studiorum nostrorum amantissimo.

Miracula,

memoria 14
et 24 Junii

a Surio edita.

Atque vita
brevior cum
testamento
ex MSS.

A *amantissimo. Hæc Vita post priorem, ejus meminit, scripta est eo potissimum, ut possessiones collatæ monasterio S. Vincentii accuratius explicarentur: cui subiungimus Testamentum S. Domnoli, per modum oblationis circa illud monasterium factæ Clero ecclesiæ suæ, ejus Testamenti alterum exemplar pridem habebamus, alterum ex MS. R. P. Ludovici Jacob a S. Carolo, Ordinis Carmelitani Sacerdote, ipsi Parisiis descriptum.*

Mortuus est
1 Decemb.

2 Mortuum esse S. Domnolum Kalendis Decembris indicant Acta, ad quem diem illius festum anniversaria celebritate recolitur a Cenomanensibus, et Saussayus in Martyrologio Gallicano ista scribit: Cenomanis depositio S. Domnoli, Episcopi illius urbis et Confessoris, ejus elogia expressa sunt die ejus Ordinationis, decima sexta scilicet Maji: qua die ibidem relebriori cultu ejus est illustris memoria. Idem Saussayus ad xvi Maji, post longum encomium ista habet: Abiit quidem vir divinus ad Soperos Kalendis Decembris, quo die et in sacris Cenomanensis Ecclesiæ tabulis memoria ejus fulget, proprio cultu consignata. Verum Romana omnium mater Ecclesiarum hodie sacram ejus coronam veneratur, tanti Antistitis Ordinationem etc. Verum nulla ordinationis mentio fit in Martyrologio Romano, aut apud Molanum, Galesinium Canisium et alios, sed nuda memoria proponitur hoc xvi Maji, apud Cenomanos S. Domnoli Episcopi. Nos quod et Surius fecit, ejus Vitam ad hunc diem damus. Joannes Bondonnetus, monasterii S. Vincentii a S. Domnulo constructi religiosus, in Vitis Episcoporum Cenomanensium Gallice a se editis, et Notis ad Vitam S. Domnoli asserit, a suiscoli S. Domnolum xii Octobris, veneratione ad hunc diem translata, quod primus dies Decembris, imprudenter passim cum tempore Adventus: ob quam causam potuit ab aliis eadem veneratio translata fuisse ad hunc xvi Maji: aut certe ob aliquam corporis translationem, aut elevationem.

colitur 16
Maji,

et 22 Octobris.

Corpus translatum in
capsam novam an.
1121,

iterum an.
1335.

et repositum
an. 1600,

3 Elevatum autem esse corpus S. Domnoli, anno mxxiv, et translatum in capsam argenteam inauratam ab Hildeberto Episcopo Cenomanensi, presentibus Fulcone Comite Andegavensi et magna nobilitate multitudinis, testatur Bondonnetus pag. 241, qui deinde duas alias Translationes per legitima testimonia probat: quorum prius est tale: Ego Simon Hayenove, Clericus Andegavensis diocesis, in Decretis Licentiatus, Apostolica auctoritate Notarius, fidem facio et contestor, Fratrem Benedictum Boulanger, Abbatem hujus monasterii S. Vincentii, transtulisse ex vetustissima capsula in hanc novam corpus S. Domnoli, Confessoris et Episcopi Cenomanensis et præcipui fundatoris ejusdem monasterii, vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto, presentibus ibidem venerabilibus viris, Fratre Nicolao Pivert Abbate S. Martini Sagiensis, Patre Bremondo de Ponte Priore claustrali hujus monasterii, et totius conventus Fratribus, et aliis quam plurimis tum Clericis tum secularibus, teste sigillo meo manuali hic apposito. Hæc ibi. At posterius testimonium est ejusmodi. Et ego Raphael Marie, in legibus Licentiatus, Notarius Apostolicus et Regius, Cenomanis commorans, attestor venerabilem Patrem, Fratrem Jacobum Badocheu, Abbatem hujus monasterii S. Vincentii, Missæ sacrificio solenniter celebrato, idem corpus S. Domnoli, propter tumultus bellicos ex hac nova capsula alio translatum, in eadem denuo restaurata recondidisse decima nona Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo, presentibus ibidem totius conventus Fratribus, et discretis viris, Roberto Oven Anglo, et Nicolao Noel Picardo, Presbyteris et Canonicis Cenomanensibus, et aliis quamplurimis Cenomanis commorantibus, teste sigillo meo manuali hic apposito et prædictorum. Sic signatum, Bado-

Maji T. III

cheau Abbas. R. Oven, N. Noel, Marie Notarius. Hæc ibi.

4 Est supra Parisios inter Sequanum et Matronam provincia Bria sive Brionia, et in ea oppidum Chaumesen Chomes, in cujus Ecclesia circa annum mxxx inventum fuisse corpus S. Dosmi (Gallice Dosme), ejusque caput ibidem quiescere, ac multis clarere miraculis, ac dici, fuisse Episcopum Cenomanensem, testatur Nicolaus Gallus in Annalibus Gallicis in Francisco primo Rege Francorum fol. 333 editionis Parisiensis 1617. Antonius Corvaserius in sua Episcoporum Cenomanensium Historia, arbitratur dictum corpus S. Dosmi esse S. Domnoli, quod nullum alterius nomen magis conveniat. Verum cura eodem tempore corpus S. Domnoli fuerit in ecclesia monasterii S. Vincentii Cenomanensis, et is Gallice non Dosme, sed Domnole appelletur, videtur potius S. Dosmus alius a S. Domnolo statuendus, sive is Martyr sive Confessor habetur. Fuletur Bondonnetus non adesse Cenomanis caput, ideo nec omnia ossa S. Domnoli: sed nec inde sequitur quæ desiderantur ossa, deportata fuisse ad oppidum Chaumense et istuc conficere corpus. Verum hanc utrique patri controversiam decidere ad nos relinquimus: et expectamus ut Chaumenses sua, si qua habent, documenta E

D
AUCTORE D. P.
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 109**
An corpus aut
reliquæ sint
in ecclesia
Chaumensi?

§ II. Tempus Sedis et obitus. Peracta circa obitum S. Leonardi Vendoperensis.

Habemus Historiam Francorum Gregorii Episcopi Turonensis, olim a Rosweido nostro collatam cum MS. vetustissimo codice monasterii S. Trudonis in Hasbana, in quo plurima desunt, quæ passim in excusis exemplaribus leguntur, sed forsitan a posteris inserta, ut alii ex MSS. codicibus Corbeiensi et Metensi indicant. In his MSS. desunt illi, quæ de S. Domnulo in excusa historia sic leguntur lib. 6 cap. 9. Domnolus vero Cenomanorum Episcopus ægrotare cœpit. Tempore enim Chlotharii Regis apud Parisios ad basilicam S. Laurentii gregi monasteriali præfuerat. Sed quoniam Childeberto seniore vivente, semper Chlothario Regis fidelis extitit, et nuntios ipsius ad speculandum missos crebrius occubabat, præstolabatur Rex locum, in quo Pontificatus honorem acciperet. Migrante autem Avennionensis civitatis Pontifice istum illuc dare deliberaverat. Sed B. Domnolus hæc audiens, ad basilicam S. Martini Antistitis, quo tunc Chlotharius Rex ad orationem venerat, accessit: et nocte tota in vigiliis excubans, per priores, qui aderant, Regi, suggestionem intulit, ut non quasi captivus ab ejus elongaretur aspectu, nec permitterent simplicitatem suam inter Senatores sophisticos ac Judices philosophicos fatigari. Ad hæc Rex annuens, migrante Innocentio Cenomanorum Episcopo, ipsum Ecclesiæ illi Episcopum destinavit. Jam assumpto Episcopatu, talem se tantumque præbuit, ut in somnæ sanctitatis culmen evectus, debili usum gressuum, cæco restitueret visum. Qui post viginti duos Episcopatus annos, dum se cerneret morbo regio calculoque gravissime fatigari. Theodulphum Abbatem in locum suum præelegit. Cujus assensus Rex præbuit voluntatem. Sed non multum post tempus mutata sententia, in Badegesilum domus Regiæ Majorem transfertur electio. Qui tonsuratus, gradus quos Clerici sortiuntur ascendens, post quadraginta dies migrante Sacerdote successit.

Insertum
historiæ
Gregorii
Turonensis,
elogium S.
Domnoli,

P

6 Hæc omnia desunt in prædictis MSS. et videntur postmodum inserta, et in multis refelluntur ex textu Vitæ S. Domnoli, ab auctore coævo et teste oculato scriptæ; uno et ex Vita breviori, diu postea exarata: in quibus S. Domnolus alienigena habetur, ne Romæ peregrinatus in Gallias jam tunc Episcopus, assumptusque

in aliquibus
reprobatum.

A *ad regimē Ecclesiæ Cenomanorum. Fabulosa ergo videntur quæ de Domnolo Abbate S. Laurentii dicuntur, ac forsā ab aliquo alio Domnolo gesta ad hunc Cenomanensem perperam transferuntur; idque eo facilius quo uatior erat amicitia, quæ inter S. Domnolum et S. Germanum Episcopum Parisiensem intercessit. Quid? quod ibi S. Domnolus statuatur alicujus proditiōnis reus, qui uatios Chlotharii Regis ad speculandum missos crebrius occulebat? Hujusmodisane culpa uirotam sancto non uidetur recte tribui. Accedit quod auctor uir dicit, jampridem defunctum fuisse B. Innocentium cum Cenomanos uenit Domnolus, necdum alio in eus locum subrogato. Imo Boudouartus atque scriptores Cenomanenses, allegatis uetustis chartulariis dicunt, ex iis haberi Scienfredum quemdam: qui mortuo Innocentio Sedem inuaserit, seu potius Ecclesiæ jura ac bona, quippe qui nunquam se ordinandum curauerit; unde factum sit ut in Concilio Aurelianensi v anno Childeberti xxxviii Christi dclxvii, uicinis omnibus Episcopis comparentibus per se aut missos suos, solus defuerit Cenomanensis; quem inde colligunt tunc nullum fuisse. Opturem produci chartularia illa, ex quibus Scienfredus iste cognoscitur: nam ex publicis illis, si genuina sunt, instrumentis longe certius desuiri poterit cujusque Episcopi tempus, quam ex incerta posteriorum conjectura; qui ut longa annorum spatia paucis Episcopis impleant, quos scilicet solos noverant, pluribus forte oblivione deletis, longa illis spatia annorum assignare.*

B *7 Sic in Regesto Pontificalis Ecclesiæ Cenomanensis. MS. usque ad annum Domini mclxv, habentur Gesta Domni Innocentis, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit temporibus Anastasii Imperatoris, et Chlodouæi primi Francorum Regis Christiani, et Childeberti filii ejus, diciturque quod Sedit in prædicta Sede annos xlv, menses x dies xxv, et fecit in ipsa ordinationes quinquaginta; Presbyteros enim consecravit cccxviii, et Levitas atque alios ministros quantum necesse fuit. Deinde sequuntur Gesta Domni Domnoli, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit temporibus ultimis Childeberti et Clotharii atque primo tempore Chilperici filii ipsius Clotharii, qui fuerunt Reges Francorum, et dicitur quod Sedit in prædicta Sede annos xlv menses xi dies xxiv, et fecit ordinationes lxxv, Presbyteros cclx, Diaconos ccl, et reliquos ministros sufficienter. Similiter in addendis ad xx Januarii exhibuimus Gesta Domni Haduindi, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit ultimo tempore Chlotharii filii Chilperici et tempore Dagoberti filii Clotharii, et primo tempore Chlodouæi filii ejusdem Dagoberti: circa finem autem asseritur, quod Sedit in prædicta Sede annos xxx menses xi dies xxiii. Operæ pretium esset illud Regestum integrum dari in lucem, tum propter plura singulorum Episcoporum gestis subjuncto instrumenta, Cenomanensis historiarum fundamenta et principia forsā vehementer illustratura, nec non reliquæ Gallicanæ historiæ magnum subsidium allatura; tum ad commodius judicandum de singulis: nonnulla enim certo adulterata sunt aut omnino fictitia. Interim præsumere licet, quo stylo captum est, eodem productum esse Regestum illud usque ad Domnum Gaufridum de Lauduno, cum quodresinit. Hoc autem posito, consequens etiam foret totum esse compositum sub ejus successore Domino Guilhelmo Roland, seculo xiii. juxta eam, quæ tunc habebatur satis uetusta, Francorum Regum Chronologiam; et numeros annorum, mensium, dierum, cuique Episcopatu attributorum; qui ut posterioribus seculis certi fuerint, non est credibile eos æque certos fuisse sex vel octo prioribus: imo pro primis saltem gratis esse defuitos, non solum censeo ego, sed et Boudouartus, et uerosimiliter alii apud Cenomanos eruditi uiri.*

8 In Domnolo certe id clurum est, cui anni fere

xlvi tribuuntur ab ultimis temporibus Childeberti, D *qui obiit anno regni xlix Christi dlviii, usque prima tempora Chilperici, qui cepit anno Christi dclxi. Interim anno Childeberti Regis xxx habito est Synodus Aurelianensis iv, cui Innocentius in Christi nomine Episcopus civitatis Cenomanicæ consensit et subscripsit, adeo ut hic fortassis non ante annum dclxvi excesserit e uvis. Cujus locum si aliquam multis annis tenuit nunquam ordinatus Scienfredus, poterant initia Domnoli, potius quam finis, referri ad prima tempora Chilperici: pro quo tamen rectius scriberetur nomen fratris Chariberti, Parisiense Regnum, sub quo Cenomani erant, post Chlotharii patris mortem obtinentis, sicut regnum Suessionense obtinebat Chilpericus. Paterit etiam sic verum esse, quod Gregorii Turonensis Interpolator, auctor non quidem fidelissimus, sed tamen pluribus seculis antiquior Regesto, de Domnolo scripsit, post viginti duos Episcopatus annos successorem postulasse et impetrasse. Certe prima ejus notitia anno Christi dclxvii invenitur in Synodo Turonensi ii, cui xv Kalendas Decembris, Chariberto annum sextum regnante, subscripsit Domnolus, peccator Episcopus Ecclesiæ Cenomanensis. Ostulerat huic Synodo epistolam S. Radegundis Regina, qui petit tutelam et stabilitatem instituta a se Congregationis, quam confirmarunt S. Domnolus atque Episcopi decreto suo, quod extat apud Gregorium Turonensem lib. 9 Histor. Francorum cap. 39. Inter Episcopos, qui tunc interfuerunt dicto Concilio Turonensi fuit Felix Episcopus Nannetensis, ad quem extat poema Fortunati Episcopi Pictaviensis lib. 3, num. 6, de Dedicatione Ecclesiæ suæ, cui S. Domnolum interfuisse hoc versu nuntiat.*

Domnolus hic fulget meritis. Matacharius inde, Jure Sacerdotii cultor uterque Dei.

Chariberto Rege Parisiorum mortuo sub annum dclxx, Cenomani fuerunt sub regimine Chilperici fratris ejus Regis Suessionum, cujus regni anno xi, pridie Nonis Martii, id est anno dclxxii, Instrumentum pro monasterio SS. Vincentii et Laurentii, quod infra datur, signatum est ab ipso Domnola, et a S. Germano Episcopo Parisiensi, sub annum dclxxvi uitauncto. Ab hoc autem Instrumento diversum uidetur id, quod citatur in Vita breviori num. 4, ut factum pro eodem monasterio: quia memoratus Boudouartus pag. 268 asserit hoc esse signatum Nonis Septembris, anno xx Chilperici, id est Christi dclxxxi. Hoc ergo anno si mortuum dicamus S. Domnolum (nam successor Badgisilus interfuit Concilio ii Matisconensi anno dclxxxv et juxta Gregorii interpolati cap. 39, lib. 8, quinto expleto ingrediebatur sextum sui Episcopatus, anno xi Childeberti Austrasiorum Regis, Chr. dclxxxvii) Episcopatus Domnoli non tantum initia Chilperici attigerit, sed totum fere illius tam apud Suessiones quam Parisios regnum æquauerit; nec tamen plus multo quam annis xii sederit, incipiens anno Christi dclix, et mortuus dclxxxi die i Decembris.

9 Alia rebus S. Domnoli obscuritas offunditur ex Vita S. Mauri, quam sub nomine Fausti coævi habemus, dedimusque ad xv Januarii. Ibi enim num. 16 a Beatissimo Bertigramno, Cenomanicæ urbis Episcopo, narratur legatio missa ad S. Benedictum, pro suorum colonia postulanda: qui S. Maurum discipulum cum sociis quatuor direxit in Gollum: sed hi (ut dicitur num. 33) intelligentes Aureliis B. Bertigramnum Episcopum jam migrasse ad Dominum, alioque in loco ejus jam substitutum Pontificem; ac deinde num. 33, quod locus Rupiacus, sibi ad construendum monasterium a B. Bertigramno provisus, non admodum aptus erat regulari religioni... quodque Domnolus Episcopus, nihil de hac re, quam suus decessor exorsus erat, facere uellet, respondens, se propriis magis quam alienis uelle insistere cæptis, ne

supra

uti et in
Regesto Ceno-
manensi,

ubi annis
fere 47 dicitur
sedisse,

cum initio
Chilperici
finitis,

E

F

In actis S.
Mauri Ab.
B. rtigramno
successisse

A supra alienum ædificare videretur fundamentum; hæc, in quam intelligens S. Maurus cum sociis, oblatuor in ditione Andegavensi locum acceptavit, et Glannofoliense monasterium fundavit. Interim constat Bertigramnum non præcessisse, sed successisse Majolo, post Bandigisili quinquagenam tyrannidem, et anno DLXXXIX rescripsisse Guntromno Regi in causa monachorum Pictaviensium, inter octo Episcopos ultimum, velut omnium juniorem. Nemo est igitur inter modernos scriptores, qui vitium non agnoscat obrepisse aut Odoni Abbat Glannofoliensi, Vitam S. Mauri, salva fide dictorum ac miraculorum inibi repertorum, corrigere satagentis anno DCCCLXVIII, aut hujus ipsius interpolatori: sed omnes fere in hoc conveniunt, ut pro Bertigramno, Innocentium; pro Domnolo, Scienfridum invasorem censeant esse substituendum: eo quod sibi certo persuadeant, vivente etiamnum S. Benedicto deductum esse istam discipulorum ejus coloniam, illum autem nos ostendimus obiisse anno DCXLIII.

10 Ego vero dum considero, toties inculcatum Bertigramni nomen, rursum repeti in prologo ad historiam translationis S. Mauri, quem, inquit Odo, scribens Almoda Cenomanica Ecclesie Archidiacono, a Pontifice sancte Sedis, cui heo auctore deservis, Beato scilicet Bertichramno, nostris, ut nostis, adscitum gaudemus provinciis. Hæc, inquam, dum considero, vehementer impellor, non ut Bertegramni nomen retinendum, atque ab ejus successore S. Chadoindo rejectum S. Maurum censeam (sic enim missio illa usque ad annum fere DCXVIII esset differenda, destructo ante annos ferme triginta Casinensi cœnobio, quando Maurus S. Benedicti discipulus debuisset fuisse centenarius proximus) sed potius, ut prorsum illud de S. Mauro scriptum (quod veluti ex quaterniunculis a Fausto cœvo scriptis circa S. Benedictum ejusque discipulos, ab Odone Glannofoliense acceptum expolitumque obtruditur) merum esse sequentis ævi figmentum opiner, ei simile, quod de martyrio S. Placidi et sociorum, sub nomine Gordiani eorumdem ministri, habetur, cui quid solidæ veritatis subsit, inter tot mendaciorum monstra nequeat vel per conjecturam prudentem definiri. Nisi forte placeat suspicari, paulo ante Cassinensis monasterii factam a Longobardis destructionem, id est ante annum DLXXXIX, a S. Bertegramno quidem exoratum Bonitum, non Benedictum Abbatem, sui condiscipulo Mauro, jam ætate gravi, primam trans Alpes Coloniam deducendam commisisse: Maurum vero intellecta, non morte Episcopi, sed turbis in Episcopatu suscitatis a decessoris defuncti vidua, ipsam forte Rupiæ possessionem ad se trahente, istic substituisse, ubi commodior tranquilliorque offerebatur locus novo instituti sui monasterio condendo. Istam certe contraversiarum testis est lib. 8 cap. 39 Gregorius Turonensis, saltem interpolatus, et sufficere illa poterunt disturbando primo Bertigramni consilio, quod Chadoindus successor, satis pacatum Pontificatum habens, executioni mandavit, in vico Aurion, a Rupiaco villa dependente, monasterium construens, et agmina monachorum, regulariter inibi Deo servientium, nobiliter instituens. Sed hæc plene discutienda erunt, in nova atque in duplum augenda, quam posteri curabunt, editione Januarii, multa reformatione egentis, ut sunt imperfecta rerum omnium principia.

11 Ut autem ad S. Domnolum ab importuna, quam inge ta fabula extorserunt, digressionem revertamur; præclarum testimonium eidem datur in vita S. Leonardi Anachoreta, qui in ejus diocesi sub SS. Innocentio et ipso Domnolo Episcopis floruit, et colitur xv Octobris: quod inde excerptum hic damus, et est ejusmodi: Erat S. Leonardus Deo amabilis et hominibus dilectus. Solitus namque erat S. Domnolus, Episcopus Cenomanensis, cujus et monachus erat, eum dirigere ad S. Germanum Parisiorum Episcopum, qui ambobus dilectus et credulus erat.... Obiit autem prædictus S. Leo-

nardus sub Chilperico Francorum Rege Idibus Octobris, in pace, plenus dierum, in senectute bona, et sepultus est in supra dicta cellula sua a S. Domnolo ante dicto Episcopo. Nam pridie antequam obiisset dictus S. Leonardus, venit vox divina ad Domnolum ante dictum Episcopum, præcipiens ei, ut iret Deo suis sanctissimis precibus animam commendare supra dicti Confessoris: quia de seculo crastina die eum migrare, et cum Sanctis et electis Dei animam collocari oportebat. Qui statim cum suis ministris, hoc quod ei jussu divinitus fuerat perficere non tardavit. Nam et antedictus S. Leonardus, præcæns divinitus sancti Pontificis adventum, præcepit Fratribus ut ad ejus ingressum se præpararent, et digne, ut seniore Domini Pontificem decebat, eum susciperent, et omnia necessaria administrarent. Indicavit etiam Fratribus se ipsa die, postquam præfatus Pontifex suam Deo commendasset animam, de seculo exiturum. Adveniente quoque suo Episcopo, ejusque animam commendante, mox Domina suam sanctam animam reddidit. Quo defuncto dum sancta ejus membra portabantur ad tumulum, cæci tangentes ejus vehiculum, visum receperunt pristinum. Sepulto autem eo, per electionem eorum monachorum, S. Domnolus unum ex ipsis sibi constituit et ordinavit Abbatem: qui usque in hodiernum diem eandem sub sancta religione, disponente et ordinante Episcopo, gubernat et regit cellulam. Hæc ibi. Quæ etiam, sed contracta, habet Bernardus Guidonis Episcopus Lodovensis tomo 2 de Vita Sanctorum. Locus olim Vendopera vulgo Vendœuvre dictus, nunc a S. Leonardo nomen habet, situs ad Sartam fluvium in Decanatu Fresnensi versus confinia Normanniæ.

VITA

Auctore Presbytero Cenomanensi cœvo.

PROLOGUS.

Sanctæ et individue Trinitatis freti auxilio, omniumque Sanctorum precibus fulti, tum etiam præcedentium Patrum incitati studiis, denique reverendissimi Præsulis nostri Haduini hortatu confirmati, beatissimi Patroni nostri Domnoli, Cenomanicæ urbis Episcopi, vitam illustrem, multorum utilitati profuturam, ipso nobis opitulante, scribendam suscipimus. Non enim sumus nescii, veteribus id studio fuisse, ut suæ ætatis egregios viros scriptorum suorum monumentis ad posterorum notitiam transmitterent, eorum præclare dicta et facta aut litteris consignarent, aut picturis exprimenda, aut æri insculpenda, vel marmoris spectato opere representanda curarent. Putabant enim se operæ pretium facturos, si qua in iis, vel aliis utilia, vel cognitione digna, vel ad imitationem præclara viderentur, ea sua industria et labore posteris innotescerent: ut ita neque suo seculo alieni a studio religionis et pietatis, neque erga posteritatem parum officiosi censerentur. Quod si vero hoc plerique ex illis non modo in Sanctos, sed etiam in quosdam alios ipsis caros homines declararunt: quanto magis nos sagaciter et accurate Sanctorum res gestas investigare, atque ad aliorum quoque notitiam proferre debemus, ut eorum provocati exemplis, doctrinaque informati, ad ea nos semper intendamus, quæ sint grata et accepta Deo? Cavendum certe nobis est, ne militum Christi fortia facta et præclara trophæa, ea præsertim, quibus nostra ætate insignes et illustres fuere, silentii carcere premamus: sed potius quantum ille dederit, qui est auctor omnis boni, qui oratorum aperit et linguas infantium disertas facit, quæ

AUCTORE D. P. post reputatur officium,

successorem ei constituit E

F

Sanctorum gesta ad utilitatem posterorum scripta,

De obitu S. Leonardi divinitus monitus Domnolus,

AUCTORE
CO. EYD

A quæ possint successoribus nostris esse usui, ea vel mediocri stylo conscribamus. Etsi autem nos ejusmodi operi impares esse non ignoramus (quippe quibus est ingenii, eloquentiæ et eruditionis angusta supellex) attamen satius fore arbitrati sumus, vel exiliter dicere ea pauca quæ novimus, quam cum servo pigro et desidioso, pro retenta Domini pecunia, in damnationis discrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregie perpetrata sunt, nos licet indigni, saltem utcumque commemoremus. Neque enim id facimus nostra temeritate adducti, sed, ut jam ante dictum est, voluntate et mandato venerandi Pontificis nostri Haduini : qui nos beatissimi Domnoli Episcopi vitam jussit vel rudi exarare stylo. Cujus, tamquam urbis nostræ Antistitis, jussioni libenter morem gerentes, ejus fulti precibus, ad scribendum nos accingimus; suppliciter invocantes beatissimi Domnoli habitatorem Spiritum sanctum, ut qui illi gratiam largitus est miracula et admirandas patrando virtutes, nobis copiam tribuat et facultatem eas enarrandi, ad laudem et gloriam suam et fidelium ædificationem : ut facta eximii Patroni nostri, si tamen id fieri potest, dictis exæquemus, qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimum conversati sumus : quamquam sane tantæ ejus virtutes sunt, ut eum pro dignitate laudare humana, fragilitas nequaquam possit. Cum sit autem aliud, teste Divo Hieronymo, laucis communibus laudare defunctum; et aliud, defuncti proprias narrare virtutes; nos hoc opusculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auspicabimur, quo nus glorioso adventu suo illustrare, nobiscumque manere ex Dei providentia jussus est.

In Vita S.
Hilarianis.

CAPUT I.

*Iter Romanum. Episcopatus Cenomanensis.
Monasteria constructa.*

Itaque beatissimus Domnolus, urbi Cenomanicæ a Deo destinatus Episcopus, virtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ex generosis parentibus, quod ejus probi mores et nobilis conversatio testabantur, est procreatus. Utenim ex radice fructus proficiscitur, ita ex fructus sapore radicis natura intelligitur : et quemadmodum fructus arboris, etiamsi procul asportetur, non tamen amittit suavitatem, quam ex radice accepit : sic etiam hic sacratissimus vir, undecumque sive quibuscumque ex partibus ad nos advenerit, sanctæ nobilitatis suæ dulcedinem nos celare non potuit. Etsi vero apud nos in Episcopum consecratus non fuit, ad nos tamen in multorum salutem divinitus est transmissus. Nam ad imitationem Abrahamæ patriarchæ, cui a Deo dictum est : Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstravero tibi; jam ordinatus alibi Episcopus, relicta patria et parentibus, cunctisque rebus quas possidere videbatur, Romam profectus est, limina beatissimorum Apostolorum orationis gratia visitaturus. Ubi cum animi sui devotioni fecisset satis, post longa itineris emensa spatia, Domino gubernante, ad Cenomanus appulit : quos propter obitum sui Pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Jam pridem enim B. a Innocens ad Dominum migrarat, et laboris sui erat præmia consecutus : in ejus vero locum necdum alius subrogatus fuit. Cum igitur hunc virum sanctissimum conspexissent; eumque jam Episcopum ordinatum didicissent, tam Proceres et Principes, quam Clerus universus et populus, non solum urbanus sed etiam rusticola, divino id instinctu agente, uno ore eademque animi sententia obnixè eum deprecabantur, vellet ipsos ipsorumque civitatem

Episcopus
alibi ordi-
natus,
Gen. 12ut Romam
inde ad Ce-
nomanos ;

u

a quibus
assumptus

et patriam non invitus gubernandam suscipere. D Quamvis autem in ea re valde se difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quam quod populus Deo inspirante postulavit.

3 b Suscepit igitur, sed sane invitus et compulsus, Episcopi ministerium cum multa humilitate : Dominoque cooperante, toto vitæ suæ tempore, non parum illis quibus præerat contulit. Denique qualem se quantumque illic præstiterit, ejus vitæ finis declaravit, in quo laus omnis tuto canitur. Erat vero hoc ejus nobilitatis insigne, quod Christo die ac nocte alacri et jucundo animo gratam exhibebat servituti. Neque tamen vel a generis nobilitate, vel ab operum sanctitate gloriolæ et laudis fumes captabat : sed præclara de se præbens virtutum exempla, intra se suos thesauros deposuit; et Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi hujus toto pectore contempsit. In conversatione erat humilitate conspicuus, caritatis dulcedine fervens, castitatis splendore illustris, jejuniorum pinguedini deditus : disciplinæ vero cœlesti adeo se totum addixit, ut Pontificale ministerium pro dignitate, et quidem pie et devote, sit executus. Porro autem socia caritate ac mutua benevolentia conjunctus fuit c Germano, sanctissimo Parisiorum Antistiti : quem et creberrime invisere consuevit, et ab illo itidem non raro visitatus est. Cumque se invicem divinis inflammarent adhortationibus, subjectis populis tam verbis, quam exemplis haud vulgariter profuere. Non enim immemores erant illius Dominicæ sententiæ, Quod si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quaecumque petierint, fiet illis a patre meo; itemque illius, Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

4 Extruxit autem sanctæ Ecclesiæ amator devotissimus monasterium quoddam, in suburbio civitatis suæ, tum ut ejus urbis esset munimentum, tum ut posset Domino animas lucrificare : idque in honorem sanctorum Martyrum d Vincentii et Laurentii consecravit, ipsi autem consecrationi adesse voluit memoratum Germanum Episcopum, ut amborum solenni dedicatione ad majorem populus devotionem incitaretur. In ejus vero consecratione de rebus Ecclesiæ suæ multa testamento ei legavit atque confirmavit, permittente et favente Chilperico Francorum Rege ejusque Principibus, multis etiam id ei suggerentibus Episcopis, imprimis autem S. Germano; Clero quoque populoque, ut id faceret, adhortante, quemadmodum in ejus e Actis annotatum est : subscripsit autem sua manu et approbavit beatus Germanus, pluresque alii f Episcopi. Porro in eodem ecclesiæ caput B. Vincentii Martyris, et magnam eraticulæ partem, in qua S. Laurentius assatus est, honorifice reposuit : monachos etiam sub cura et moderatione Leusi Abbatis, quem ipse præfecit, ad Regulæ præscriptum illic degere, Dominoque servire voluit. Tanto autem amore beatissimum Germanum Episcopum complectebatur, ut in ea ipsa SS. Vincentii et Laurentii Martyrum ecclesiâ, sepulturæ locum ei præpararit : ubi tamen postea, ob certas quasdam causas, non S. Germanus, sed ipsemet digne humatus est.

5 Cumque religionis monasticæ propositum mirifice complecteretur, in ea cellula, in qua S. Julianus, primus Cenomanorum Episcopus, corpore g requiescit, juxta monasterium h Victorii, quod situm est ad flumen Sartam, monasticum institutum, quod jam pridem illic florere cœperat, mirifice augmentavit, adeo ut quinquaginta fere monachos illic regulariter degere voluerit, eaque quæ ad victum pertinent, tam illorum quam peregrinorum et adventantium, magnifice suppeditavit. Aliud quoque monasteriolum et xenodochium

b

omni virtute

munus suscep-
tum implet :

E

c

amicus S.
Germani
Ep. Parisiensis.
Matt. 18

d

Construit
monasterium
SS. Vincen-
tii et Lau-
rentii,

F

e

f

dotat aliud
S. Juliani,

g

h

*condit re-
nodochium
S. Mariæ,*

A nudoehium ultra Sartam flumen, in honorem beatissimæ matris Dei et Virginis Mariæ, sapienter ædificavit, atque suæ Ecclesiæ rebus dotavit; accurate constituens, ut illic pauperes et peregrini gentesque omnes, qui intra urbem propter ejus jugem custodiam admitti non possent, reciperebantur. Porro monachos vigintiquatuor illic ad Regulæ monasticæ præscriptum vivere voluit, qui et perpetim servirent Deo, et adventantes pauperes recrearent, atque hospites comiter et congruenter acciperent. Iis autem monachis quemdam e suis probatissimæ vitæ virum, i Paduinum nomine, ecclesiæ beatorum Vincentii et Laurentii per id tempus Præpositum, Abbatem præfecit: locumque ipsum et sibi et successoribus suis subditum esse debere decrevit, adhibita etiam adjuratione et detestatione, ut hospitale ejus urbis perpetuis temporibus in Pontificum ditione esset.

*studet mor-
tificationi.*

6 Quanta autem apud vos degens vir sanctus corpus suum abstinencia affecerit, quam se perpetuis conferret vigiliis, quam in præstandis eleemosynis liberalis et profusus fuerit, solus ille ad plenum novit, cui cognita sunt omnia: nec puto quemdam mortalium facile omnia explorare et indagare potuisse, quandoquidem ejusmodi ille clam potius quam palam faciebat. Et ut paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ et quanta gesserit, non potest mortalis lingua explicare, quod supra hominem fuerit, quidquid fere gestum ab eo. Macerabat se et vigiliis et continua inedia, adeo ut etiam fortissimi juvenes ejus parsimoniam ferre non possent. Ita corpus suum redigebat in spiritus servitutum, adeoque illud mortificabat, ut posset illud Apostolicum non immerito illi accommodari: Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus. Cum equitaret in itinere, semper de Deo aut loquebatur, aut canebat. *k* Cursum vero suum (id est, pensum precum Canonicarum) per horas legitimas persolvens, reliquidiei tempore, quando opportunum videbatur, studium psallendi divina eloquia, aut leetitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad mensam ipso accedente, mox aderat lector, recitans divina eloquia: ut inter epulas, quibus caro fovebatur, spiritualibus alimoniis potius convivæ explerentur. Nul- lum omnino sibi tempus præterlabi sinebat, quo non aut prodesset aliis, aut ad suos profectus aliquid adjiceret. Quod si quis ejus facta curiosius inquisierit, innumera magnarum virtutum miracula inveniet, e quibus nos vel pauca promemus.

*Gal. 2.
orationi*

h

lectioni

bris. Vita aliquo ejus extat inter Acta Sanctorum Ordinis Benedictini seculi primi.

k Cursus, ut hic explicationis causa additur, passim pro divinis Officiis aut horis Canonicis sumitur. Ita memoratur S. Germanus solitus Cursum nudo capite dicere, uti in ejus Vita Fortunatus.

D
AUCTORE
COEVO.

CAPUT II.

Varia miracula in vita patrata.

Quodam die Dominico, cum peracto Officio solenni ad mensam pransurus ex more accederet, illatamque aquam minister in ejus manus infunderet, et lotis manibus malluvium absportaret; cæcus quidam Siagrius nomine, ei venit obviam, et aquam quæ de manibus Pontificis defluerat, sibi dari petiit, ea suos oculos abluturus. Minister id parvipendens, dedit ei aquam, ut petierat. Ea cæcus suos perfudit oculos, et in Christi nomine, meritis S. Domnoli mox restituto visu, lætus abscessit. Quem quidem cæcum sæpius ego vidi, multique e sociis nostris, atque ab illo tum istud tum plura alia sancti viri miracula didici. Perlata est autem hujus rei fama ad multorum aures, et invito Pontifice longe lateque diffusa: erat enim sanctissimus ille senex singulari præditus animi munditia et humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotentis Dei singularem misericordiam multum valeat humani cordis puritas et simplicitas, convenienter illi sententiæ Salvatoris; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

*Cæcus aqua
ablutarum
manuum vi-
sum recipit.*

8 Vir quidam nobilis, genere et opibus prædives regisque Consiliarius, in villam Ecclesiæ, cui vir Dei præerat, Tridentem vocabulo, sitam in a Conditâ Diabentica, obstinato animo invasit, eam sibi vendicans. Crebro autem illum admonuit vir sanctus, ut a suis maleficiis resipisceret, et ad meliorem frugem se reciperet. Videns autem se nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum se contulit, ut res, pro expiandis peccatis olim a fidelibus Ecclesiæ donatas, ipsi restitueret. Interim sacrilegus rerum Deo dicatarum occupator, divina ultione in eum animadvertente, febre corripitur, eademque continenter laborat. Sed neque sic tamen res male usurpatas reddere voluit, ut ejus poena fieret cumulatior. Cum autem ea febre dire afflictaretur, lecto decumbens, visus est sibi quadam nocte videre Matrem Domini (cui res ab ipso usurpatæ, unaque beatissimis Martyribus Gervasio et Protasio dicatæ erant) ferreo malleo ipsum in fronte percutientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolum misit, qui eum rogarent, ut res ipsi ablatas cum fœnore reciperet: nec tamen potuit sanitati restitui, donec S. Domnolus ad eum veniret. Ubi autem ille advenit, omnia in duplum restituit Ecclesiæ ministris, et post dies paucos meritis e preeibus beati viri salus ei reddita est: sed vulneris, ejus fronti malleo impressi, quoad vixit, vestigia permansere. Quod ideo factum est, ut ille suo exemplo a simili facinore alios absterret. Quas autem res ille duplicatas tum sancto viro restituit, eas Ecclesia nostra hactenus possidet.

E
Matth. 5

*a
Ecclesiæ bo-
na ropiens*

*et a Dei para-
castigatus,
F*

*duplum red-
dens sanatur.*

9 Quodam Quadragesimæ tempore in cellam *b* Anisolæ monasterii vir sanctus sese abdiderat, Domino in silentio et solitudine vacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, Regi valde familiaris, quamdam ejus ecclesiæ villam, Bonallam nomine, in pagu Stadinse sitam ad se rapuit. Ubi Paschalis sollemnitas præterit, eam iniquitatem vir Dei moleste ferens, dolensque se vivente suam Ecclesiam nudari facultatibus suis, duos Diaconos misit ad Francum illum sacrilegum et mire jam obstinatum: sed Diaconi nullum ab eo, quale vellet, retulere responsum.

b

ANNOTATA.

a S. Innocens sive Innocentius colitur 19 Junii.

b S. Domnolus suscepit Episcopatum, cum jam pridem, ut supra dictum, Sedes vacasset.

c Vitam S. Germani Parisiorum Episcopi domus 28 Maji.

d Appellatur etiamnum Monasterium S. Vineentii Martyris, ejus Acta dedimus 22 Januarii, et § 2 de Reliquiis S. Vincentii varia controversa proposuimus.

e Ea infra damus cum Episcoporum subscriptionibus.

f Infra in testamento memoratur Andoveus, aliis etiam Anduinus Episcopus Andegavensis.

g S. Julianus anno 1201 inde translatus est ad Ecclesiam Cathedralē: et quæ ante, ut infra dicitur, erat dicata sub nomine S. Mariæ ac SS. Gervasii et Protasii, ab eo tempore mansit S. Juliano sacra. Hujus Vitam dedimus ad diem 27 Januarii.

h S. Victorinus dicitur in Vita sequenti. Est sextus Cenomaneus Episcopus, et colitur 1 Septembris.

i Sub nomine S. Paduini, vulgo S. Pavini, est parochia in diocesi Cenomanensi, ubi colitur 15 Novem-

AUCTORE
CO. KNO
Villam ec-
clesiæ re-
petens

Rom. 18.

raptore pu-
nito,

eam recipit :
13

c
varie infirmos

et cæcos sanu-
t

vinctos liberal,

Clerici pecca-
ta occulta
novit :

A sum. Tum vero sanctus vir, corde compunctus, ani-
mo intrepidus, eo se contulit, ut res suæ fidei credi-
tas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei. Cum
igitur die quodam Francus ille solennes celebraret
epulas in villa per sacrilegium ablata, haberetque
apud se parentes et amicos, nuntiatum est ei præ-
foribus adesse sanctum Episcopum, resque ipsi a
Domino commendatas repetere. Id ut audivit ille,
valde animo commotus, jussit eum a tota villa pror-
sus excludi et ejici. At Episcopus non recalcitrans,
quemadmodum Apostolus monet, dedit locum iræ :

10 Cum enim nocte illa juxta morem sanctus Epi-
scopus in oratione persisteret, sacrilegum virum in-
vasit febris, quæ infelicem animam altero mane ex-
torsit ab illo : sicque miserrime excedens e vita,
absque luctu et sine precibus in bivio sepultus est.
Et quidem dignuserat tali morte, qui sanctum virum
ausus fuit contristare, et oblationes fidelium resque
Deo dicatas sibi vendicare. Factum est hoc meritis
beati Antistitis, ut ceteri ab hujusmodi maleficio
absterreantur, ne similia ipsis accidant. Cum sic au-
tem ille periisset, multis ecclesiis re ipsarum resti-
tutæ sunt, quas tyranni jam pridem per temerita-
tem invaserant. Num timore percussi, non fuerunt
ausi retinere illas : atque ita unius horrenda dam-
natio multis profuit ad resipiscentiam, reddiditque
penitentia emendatos. Sic nimirum omnipotens
Deus per fidelem servum suum suas restauravit
ecclesias, multique servi Dei ingentes Domino lau-
des et grates egere, jucundis vocibus cantantes :
Adjutor et protector factus est nobis Dominus in
salutem.

11 Puerulus quidam Rainarius nomine, a paren-
tibus oblatus est sancto viro. Is puer et cæcus et
surdus et mutus et claudus erat. Unxit autem eum
vir Dei oleo benedicto, et Crucis signo eum commu-
nivit, et totus revaluit. Clericus quidam c Oximen-
sis, Eleutherius nomine, videns tot admiranda fieri
a sancto viro, obtulit ei filium suum, quem diuturna
febris vehementer afflictabat. Misericordia motus vir
Dei aquam jussit adferri. Allatam, cum prius Christi
nomen invocasset, et eam Crucis consignasset, puero
bibendam obtulit. Bibit ille, et Christo propitio, me-
ritis Episcopi continuo sanus effectus est. Vir quidam
Andegavensis, Stritius nomine, in maxilla mire cru-
ciabatur ex pustula magna. Occurrit sancto Episco-
po, petit tanto malo medicinam : saliva sua pustu-
lam tetigit vir sanctus, et homo curatus est. Quodam
die in villa nostræ Ecclesiæ, quam Baladonem vo-
cant, sancto Episcopo Pontificale exequenti mini-
sterium, Magnatius quidam oblatus est, qui die
Dominico intra ipsius villæ fines ab opere se non ab-
stinens, Deo ulciscente, luminibus orbatus fuerat.
Vir sanctus sacrosanctam invocans Trinitatem, ex-
presso signo Crucis, cæcitatem depulit, visum refor-
mavit, monuitque hominem, ne quidquam ejusmodi
deinceps admitteret.

12 Exiit quandoque vir beatus extra urbem no-
stram, audivitque damnatorum voces e carcere. Mi-
sit itaque ministrum suum ad custodem carceris,
qui ei diceret, ut vinctos illos absolutos pateretur
abire. Respondit custos, non se id ausum esse, ne
ipse cogeretur in illorum locum succedere. Tum vir
Dei cum lacrymis rogavit Dominum pro illis : et
ecce die tertio sua sponte patescit carcer, exeunt-
que qui illic detinebantur, et ad nostram ecclesiam
sese conferunt. Clericus quidam, Ragnoinus nomine,
venit ad sanctum Pontificem, rogans ut Sacerdotio
initiaetur. Percontatus est autem ex illo vir sanctus,
num easte viveret, et a feminis se servaret
incontaminatum. Illo constanter respondente, se
hactenus impolluto corpore Domino serviisse, vir

beatus ei et locum, et tempus, et mulierem, libidinis
ejus sociam, indicavit. Cernens Clericus, se latere
hominem Dei non posse, propria convictus conscien-
tia, ad pedes ejus procidit, et culpam suam confessus
est. Id ubi ad aliorum notitiam pervenit, multi sa-
ceris iniuriandi ab ejus se conspectu subduxere : ma-
leque sibi conscii, non fuere ausi sacros Ordines ab
illo petere, certo persuasum habentes, non eum latere
etiam secreta cordium.

13 Est villa Ecclesiæ nostræ, quam Crisiacum
vocant, in ea cum esset vir Dei, adducti sunt ad
eum duo dæmoniaci, rogabantque eum parentes
eorum, ut suis precibus illos sanaret. Sciscitabatur
autem ex eis sanctus Antistes, cur id ipsis accidis-
set ; et per eorum ora respondebant immundi spiri-
tus, se torqueri ab ipso, nec posse coram eo celare
præstigias suas : rogabant autem eum, ut si ipsos
inde vellet ejicere, saltem sineret migrare in porcos.
Permisi hoc vir sanctus, et Crucis signo edito, pro-
fligavit illos, ita ut omnes adstantes laudarent Do-
minum, mirabilem in Sanctis suis. Sunt vero etiam
multi alii, a demonibus obsessi, ab eo liberati. Hac
autem miraculorum assiduitate fama ejus ubique di-
vulgabatur, et jam quadam die revertenti ab expedi-
tis quibusdam negotiis, quæ ad populi, ipsius curæ
commissi, utilitatem pertinerent, multa plebs ei oc-
currit, adducens ægros et male affectos, diversi-
que languoribus laborantes, qui omnes ab eo incolumes
recessere.

liberat ener-
gumenos.

E

ANNOTATA.

a Condita Diablentica, videtur esse ditio Cenomanis
contigua, Pertuensis Comitatus, versus Nogentum-Ro-
trudis : et ex voce Condita, pro regiuncula, mansisse
Francis nomen Condé, etiam hodie pluribus in Gallia
locis commune.

b Anisola sive Aninsula celebre monasterium, a S.
Carlefo tempore Childeberti Regis constructum, in infe-
riore Cenomanensi agro apud Viudocinensem urbem, ut
dirimus Kalendis Martii ad Vitam S. Suardi Abbatis
Anisolenis, latius dicturi ad Vitam S. Carlefi 1 Julii.
Videtur is mortuus ante adventum S. Mauri in Gallias,
ut vel hinc præsumi possit, quod eadem regula, quam
Anisolani servabant, sua monasteria subjecerit S. Dom-
nolus.

c Oxinum oppidum Normanniæ sub jurisdictione
Alenconensi, vulgo Hiesmes dictum.

CAPUT III.

*Virtutes S. Domnoli. Obitus, sepultura, mi-
racula.*

Etsi autem celebre esset nomen ejus et sublimis
gradus honoris, attamen major erat et insignior vir-
tus ejus. Serviebat sine offensione ei, qui prope est
omnibus invocantibus eum in veritate, et qui volun-
tatem timentium se facit, et deprecationem eorum
exaudit. Poteram quidem plura ejus commemorare
miracula, sed multa prætermisi, ne lectori fastidium
parerem. Magna autem in eo virtus inerat, et multa
verborum vis ex ejus ore promebatur. Cum populis
verbum Domini annuntiaret, vix quisquam tam fer-
reo versabatur pectore, quem ejus conciones ad la-
chrymas non moverent. Mirabantur auditores spiri-
tuales sermones ejus, qui plerumque adeo humanum
captum excedebant, ut ab Angelo proferri videren-
tur. In Episcopatus functione ita se gessit, ut ce-
lebres majores suos ipse celebriori vivendi ratione
etiam illustravit : nec tamen vel ex generis splendore,
vel Pontificia dignitate ejus animum ulla inflavit ela-
tio ; spiritu pauper prius moribus egit Pontificem,
quam

Effluat in
concionibus.

aliquis
Episcopatus.

A Quam ad Pontificis gradum esset evectus. Collatus honor tantus eum meritis conspicuum non fecit, sed invenit, virtute instructus erat antequam esset Sacerdos. Sacerdotio virtus pariter sua accepit incrementa. Tota ejus in Pontificatu vita talis fuit, quæ Pontificis officium et verbo et exemplo præstaret: nec culpa vacare putavit, iudicioque divino obnoxium se fore timuit, si qui sibi uni antea privatus vixisset, jam Episcopus non viveret universis. Inde adeo factum est, ut ipse semper aliquid adjiceret ad virtutes suas, et Dominus ad coronam. Cantans itaque Canticum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illam supernam civitatem solus ascenderet, sed socios eo sermone permultos adduceret. Atque in hac via servus Dei simpliciter prudens et severiter lenis, doctrinam vitam, mores comitate ac mansuetudine, zelum legis scientia commendavit. Unde factum est, ut illum populi favor et gratia Principum, sermones vero illius non mediocriter consecuta sit auctoritas.

studet lucro
animarum,

B 15 Inter hæc autem ille humilis et sibi constans permanebat, adversus ea omnia pervigil et circumspectus, quæ suffolari solent animi bene compositi puritatem. Eodem vultu et immoto pectore inter prosperam et adversa perdurabat. Cum Apostolo castigabat corpus suum, jejuniis et multifaria illud afflictione persequens, unde et confirmari spiritus assuesceret, et caro carnis oblivisci. Addebat his etiam sacras vigilias, quarum perpetui fuere comites et alti gemitus et frendendum gratia lacrymarum. Atque id genus studiis potioris noctis partem attribuens, iam spiritu humilitatis et animo contrito pinguissimum Deo crecabat holocaustum. Si quid interdum minus fecisset, quam par esse putaret, idque negotiis secularibus impeditus, noctu supplebat. Nox secretis precibus et divine contemplationi accommodatione, ad litandas ejuscemodi hostias viro Dei optatam adferebat opportunitatem et copiam: diem autem vel sacra concio vel publica sibi vendicabat utilitas, ita tamen ut et noctes et dies in ejus expenderet obsequiis, qui et noctes et dies condidit.

1 Cor. 9

noctu plurimum
orat:

C 16 Nihil ejus in actionibus cernebatur, quod ad Deum non pertineret: nihil in sermonibus ejus otiosum percipiebatur. Ad altare raro sine lacrymis, ad mensam nunquam sine lectore, nunquam sine convivis pauperibus accessit. Periculose corpus pasci arbitrabatur, nisi pariter et Christum in ejus membris pasceret, et ipse intus verbo Dei pascereetur. Qualis vero putandus est fuisse erga proximos, qui suarum injuriarum inamemor, etiam inimicorum injuriis dolebat? Quem ille unquam aut facto aut verbo laderet, qui etiam lesus ultro ignovit, nec iratus solem vidit occumbentem? Quid illa anima mansuetius, quæ nulli obesse, omnibus prodesse cupiens, caritatis et pacis erat domicilium? Multa animi devotione opera benignitatis et misericordiæ prosequelatur, studebatque adesse desolatis, egentes alere, vestire nudos, et si re ipsa non posset, prompta animi benevolentia omnibus ferre opem. Conversans nonnumquam cum iis, qui gloriabantur in malitia, et sermones Domini projiciunt retrorsum, Christi bonus odor permansit; unus idemque perseverans, sive cum eis, ut ad meliorem se frugem reciperent, blandiretur, sive cum obstinatos severius objurgaret. Omnia ex caritate faciebat discipulus caritatis. Nihil illi cum perversorum vitis rei erat, præter odium et castigationem vitiorum: quæ et animo insectatus est, et Pontificali auctoritate correxit. Bonos et observatores mandatorum Dei sancto et sincero complectebatur affectu, mutisque exhortationibus et profuit et profecit.

erga proximum
misericors,

et discretus,

S. Germani
familiaris

et invisabatur ab illo, et ipse illum visitabat. In eorum colloquiis et actionibus nihil verabatur, nisi quod ad animarum ipsis commissarum salutem pertineret. Invicem se Christi milites armabant, non ignorantes adversarium nostrum diabolum circuire et querere quem devoret: cui resistebant fortes in fide, veriti non se habituros Pontificum merita, si de principe tenebrarum, de quo jam ipsi triumpharent, etiam alii per ipsos non triumpharent. Itaque viri illi misericordiæ solícite eo commitebantur, ut quotidianas infestationes et insidias maligni hostis eliderent. Atque in hoc uterque totus erat, ut sive cum Martha sedulo ministrarent, sive cum Maria sederent ad pedes Jesu, regnum diaboli innuenerent, et Dei civitatem angerent. Quam etiam ob causam B. Domnolus, ex ejusdem S. Germani consilio, in civitatis suæ suburbio monasterium construxit: in quo et illi, quos tempestas hujus maris magni et spatiosi jactaverat, monastica tranquillitatis portum adepti, respirarent; et ipse certis temporibus solitudinis, quæ ex ministerio suscepto incumbebat, laborem, sanctæ contemplationis otio et refrigerio relevaret. Et, ut supra quoque diximus, ei monasterio de Ecclesiæ suæ possessionibus quasdam donavit, nihil se fecisse existimans, nisi illis, quibus domum orationis construxerat, etiam vitæ degende res necessarias assignaret.

P
AUCTORE
COENO

18 Porro autem militiæ certamine jam peracto, et impendente resolutionis ejus tempore, corpit vir pius morbo laborare, nec tamen os ejus morbi vis a laudando Deo potuit colibere. Convocans autem discipulos suos, diem et horam obitus sui illis prædixit imminere: docuitque eos, quemadmodum antiqui hostis insidias caverent, et a malo se abstineantes, bonis operibus inhaerent. Deinde ipsis Kaleadis Decembris in senectute bona vir beatissimus in pace quievit, humatusque est a discipulis suis in ecclesia beatorum Martyrum Vincentii et Laurentii, ubi longe ante sepulcrum B. Germano ipse condiderat. Eo in loco meritis et precibus ejus multi morbi gratiam sanitatis obtinent. Nam tertio die translationis ejus, ad sepulcrum ejus energumeneus quidam, qui seipsum discerpebat, adductus est; et post triduum curatus, domum cum parentibus sospes abscessit; multisque annis nobiscum sanus permanens, Dei se devotum studeat exhibere cultum. Deinde mense Februario, die sabbati, ejusdem nostræ ecclesiæ famuli uxor, quartana febre divexata, ad ejus monumentum veniens, ut in somno admonita erat, oransque illic cum luminaribus et triduo excubans, meritis beati viri salutem impetravit. Quarto etiam die cæci tres ad ejus tumulum nobis adspectantibus venire, atque inde luce reintegrata incolumes abire. Multos alios diversis afflictos morbis ad ejus sepulcrum venire conspeximus, eosdemque beati viri meritis sanos inde recedere vidimus. Nimis autem prolixi erimus, si audita et visa omnia referre velimus: possunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus sufficere.

E

moritur 1
Decembris,

P
et miraculis
claret,

19 Et nunc obsecramus eundem beatissimum Patronum nostrum S. Domnolum, ut pro superioris vitæ peccatis nostris Dei clementiam velit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, ut deinceps a malis nos abstinemus: ut sacro-sanctæ Trinitati reconciliati, etsi ejus gloriæ participes esse non mereamur, saltem peccatorum remissionem adepti, ab impiorum consurtio separemur: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et glorificatur Deus per infinita secula seculorum. Amen.

Auctor in-
vocat eum.

ALIA VITA

Ex MS. Ansolensi

Vir illustris Dominus Domnolus, Cenomanicæ civitatis Episcopus, natione alienigena nobilibusque ex parentibus ortus, successorque B. Innocentis, ejusdem urbis Præsulis; qui propter amorem Dei patriam atque omnem possessionem suam relinquens, profectus est Romam, limina beatorum Apostolorum causa orationis visitaturus. Inde quoque remeavit usque ad Cenomanicam civitatem, et in eam Domino ducente pervenit. Ipsa ergo civitate et populo ipsius parochiæ indigente Pontifice, et aliquo tempore absque ipso vacante, prædictum Dominum Domnolum, jam Pontificem ordinatum, gratulanter in Pontificatus ordinem Domino disponente susceperunt: et Principes ejusdem regionis, atque Sacerdotes sive Clerici vel nobiles omnes ipsius parochiæ, eum deprecari sunt, ut ipsam ad regendam susciperet civitatem, et Clerum et cunctum populum Episcopali ordinatione ac regimine ordinaret ac regeret, et Domino multipliciter lucraretur: qui et hoc invitatus, et a Clero vel populo coactus, licet nobilis, humilitate tamen suscepit officium; et non modicum ab omnibus cuncto tempore vitæ suæ Pontificatus administrum.

2 Hic in loco, in quo B. Julianus, primus jam dictæ urbis Episcopus, corpore requiescens, juxta monasterium scilicet S. Victorii prope fluvium Sartæ, monachorum normam, quæ dudum florere cœperat mirifice amplificavit, et ferme quinquaginta monachos ibi regulares degere constituit, pleneque eis victualia in omnibus necessitatibus eorum, sive peregrinorum atque adventantium Fratrum, adimplens docte supplevit, et eos regulariter vivere docuit. Autedictus namque beatus Domnolus Pontifex, monasteriolam in honorem SS. Vincentii et Laurentii Martyrum Christi juxta urbem constituit, et ad effectum usque perduxit. Ad dedicationem quippe ipsius monasterioli ecclesiæ B. Germanum, Parisiensis civitatis insignem Episcopum, vocavit: et cum ejus consensu et deprecatione Cleri ipsius civitatis et populi illius urbis ac parochiæ, et cum consensu eorum, de rebus S. Mariæ et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, matris ejusdem civitatis ecclesiæ, jam dictam monasterium, quod suo opere et labore a fundamento ædificavit, dotavit: et villas Episcopii ad eandem ecclesiam, quam in eodem monasterio una cum B. Germano, prædictæ Parisiensis civitatis insigni Episcopo, et in honorem sanctorum Martyrum Vincentii et Laurentii Kalendis Novembris dedicaverat, dedit: et in eo caput B. Vincentii et magnam partem craticulæ, super quam S. Laurentius assatus est, honorifice collocavit. Per chartam vero sua munera, ut dictum est, consentiente universo Clero vel populo, et Domino Germano assensum præbente, villas S. Mariæ ac SS. Gervasii et Protasii, ad eandem tradidit ecclesiam. Subscribente autem Domino Germano ipsum testamentum, suisque Sacerdotibus et Clericis ejusdem civitatis et parochiæ ipsius non paucis, sicut in eodem hactenus testamento continetur, dedit villam S. Mariæ et Sanctorum Gervasii et Protasii, Tritonem cum omni integritate, quam dudum Habundantius et Mallarius Iaconus per prædicti Episcopi Domini Domnoli beneficium tenebant; et villam Fraxinidi, quam Aper Sacerdos cum ejus beneficio habebat; et Bucces villulam sui episcopii, cum omnibus ad se pertinen-

tibus, quam Eutherus Presbyter per beneficium prædicti Domini Domnoli habebat: pari modo et pratum super fluvium Sartæ una cum campo juxta posito, quem Habundantius a Domino Domnolo jure beneficiario adipisci meruit; et alias villas quæ in prædicto testamento insertæ esse noscuntur insigniter, ad præscriptam tradidit ecclesiam. Multi etiam nobiles, tam in præsentem quam et in sequente tempore, eorum hæreditates ad prædictam ecclesiam SS. Vincentii et Laurentii legaverunt. Ipsum autem monasterium subditum, cum omnibus ad id pertinentibus, jam dictus Dominus Domnolus suæ Sedis ecclesiæ subjugavit, et suis successoribus ecclesiastico in ordine pacifice ad regendum et gubernandum dimisit, atque perennibus temporibus ad matrem civitatis ecclesiam, et Pontificibus ibidem atque Clericis Deo degentibus habere, futuris constituit temporibus.

3 Sæpe dictus scilicet Dominus Domnolus Episcopus cellulam super fluvium Sartæ, et xenodochium in honorem S. Mariæ mirabiliter ac sapienter operatus est: et eam ex rebus prædictæ matris civitatis ecclesiæ dotavit, et receptiones pauperum adventantium sive omnium indigentium, qui in ipsa civitate talem, propter custodiam civitatis, non poterant habere receptionem, sicut in illo loco, ibi prædictum fecit xenodochium: ibi enim monachos viginti quatuor sub regula degentes constituit, ut et ibi pauperes recrearent, et omnes hospites condigne et amabiliter susciperent, et ipsi sancte ac regulariter viverent. In eodem xenodochio prædicto monachum summ probatissimum, Dominum scilicet Paduinum, qui tunc Præpositus de S. Vincentio erat, Abbatem constituit: et sibi seu omnibus successoribus suis perpetualiter inibi xenodochium mirabiliter ornavit. In Hospitali, ejusdem urbis Pontificibus futuris semper temporibus et sub conjurationis de- testatione, hospitalitatem esse instituit; et sequentibus temporibus ecclesiæ suæ Sedis, cum omnibus ad se pertinentibus, subjugatum esse instituit.

4 Ipsius quoque Domini Domnoli Episcopi tempore, cellulam, una cum sua ecclesia, quæ est constituta in honore S. Martini, in eorum proprio constituerunt infra civitatem, juxta matrem videlicet ecclesiam ipsius civitatis, Eulatus Presbyter et Godomara Deo sacrata; et prædictam cellulam S. Martini hereditaverunt de villulis in Morniaci et Villula-vasta ac Popiliaco, Ciaco quoque et Veratiaco ac Muliaco, una cum aliis villis, et de rebus suis legaliter dotaverunt; et postea cum omnibus ad se pertinentibus ad matrem ipsius civitatis ecclesiam per eorum chartulas legaliter formiterque ei ipsi Domino Domnolo Episcopo tradiderunt. Præfatus igitur Dominus Domnolus Episcopus emit insuper partem villæ, ex thesauro ecclesiæ sibi commissæ: alia vero pars de suo episcopio erat, cui vocabulum est Canon, quam et per licentiam Canonicorum suorum monachis, in ecclesia S. Vincentii et S. Laurentii (quam ipse a novo fundavit) regulariter degentibus, per suum strumentum dedit. Nam ut sub potestate ipsius urbis Episcopi, tam ipsi monachi quam et ipsæ res (in eorum tamen usu disponente Episcopo) futuris persisterent temporibus, contradidit, sicut adhuc in ipso strumento traditionis inveniri potest.

5 Hic sedit in prædicta Sede annos XLVI, menses XI, dies XXIV: et fecit ordinationes LXXV, Presbyteros CCCLX, Diaconos CCL, et reliquos Ministros sufficienter. Cujus in vita multas ejus meritis Dominus virtutes ostendit, sicut in ejus Vita liquet: et post ejus obitum innumerabiles in loco sepulturæ ejus, id est in dicta S. Vincentii ecclesia, virtutes operatus est. Obiit enim prædictus B. Domnolus

subdit Episcopus
Cenomanensis;

xenodochium
cum monasterio erigit:

et præficit
Abbatem
S. Paduinum:

cellulam et
ecclesiam S.
Martini
accipit,

de ea aliisque
disponit:

claret miraculis
in vita et
post mortem,

Alienigena
licet,

constituitur
Episcopus
Cenomanensis,

dotat S.
Juliani,

et construit
monasterium
SS. Vincentii
et Laurentii:

ecclesiam
dedicat,

tribuit varias
possessiones,

*mortuus
1 Decembris.*
A in pace plenus dierum, Kalendis Decembris : qui cum Christo vivit in æternum, et cum Sanctis regnat in gloria : cum quo et nos auxiliante Domino humiliter supplicantes, vivere mereamur, per infinita secula seculorum. Amen.

TESTAMENTUM.

Venerabili Ecclesiæ Cenomanicæ Clero Domnolus Episcopus. Congruum nobis fuit, ut votum desiderabile in Caritatis vestræ notitiam poneremus : quia si consensus vester desiderium cordis nostri et decreta annuerit, credimus nullius ullo unquam tempore contrarietate a nobis pariter firmata posse convelli. Cum ergo pro salute populi vel custodia civitatis Reliquias sanctorum Martyrum Vincentii et Laurentii, intercedente præsumptione, ausi fuerimus deferre ; sicut cum Dei adiutorio vel vestro eisdem locum dignitatis ereximus in colmine, ita petimus ut vestro pariter ditetur et munere. Et si sensus vester nobis contulerit caritatem hanc, paginola donationis, quam Annulfum Diaconum perficere unanimiter rogavimus conscribendam, vestro quæsumus ut firmetur robore : ut [quidquid nos] per hanc paginolam donationis constat delegasse, nuncupata basilica habeat, teneat, possideat, [nec] quicunque loci hujus dignitatem perceperit, jure hereditario perpetualiter sibi vindicet possidendum. Si ullo unquam tempore, aut Pontifex civitatis, aut quælibet persona, a nobis donata vel tradita de dominatione basilicæ hujus abstrahere voluerit,

incurrat maledictionem pro benedictione, et D. N. D. Jesu Christi et S. Mariæ semper Virginis, et Sanctorum Apostolorum, vel omnium Sanctorum Martyrum, Confessorum atque Virginum incurrat offensam ; et voluntas nostra perpetim, auxiliante Domino, capiat firmitatem. Hoc ergo inserendum rogavi, ut qui voluntati meæ obvis esse voluerit, maledictionem illam incurrat, quam Propheta in Psalmo centesimo octavo Judæ cantavit ; et præsens pagina maneat inconvulsa, quam pro rei firmitate manu propria subscripsi, et Dominis et Fratribus meis muniendam rogavi. Actum in Cenomanica civitate, anno xi regni Domini nostri Chilperici Regis, pridie Nonas Martii.

Domnolus Episcopus subscripsit.

Germanus Episcopus rogante Clero subscripsit.

Andoveus Andegavorum Episcopus rogante

Domnolo Episcopo subscripsit.

Leodulfus Presbyter subscripsit.

Annulfus Presbyter subscripsit.

Leodericus Presbyter subscripsit.

Dinanus Presbyter subscripsit.

Drantius Presbyter subscripsit.

Injuriosus Presbyter subscripsit.

Meterius Presbyter subscripsit.

Cennius Diaconus subscripsit.

Romulus Diaconus subscripsit.

Datdeus Diaconus subscripsit.

Sennonetus Diaconus subscripsit.

Noso Diaconus subscripsit.

DE SANCTO HONORATO EPISCOPO AMBIANENSI IN GALLIA.

G. II.

CIRCA. AN. DC.

officium Ec-
clesiasticum,Corpus
Ambiani,sepultura
prima Porti.Cenobium
Abbatillæ.Ecclesia
Parisiis.

Celebris est memoria S. Honorati in antiquis Breviariis Ecclesiæ Ambianensis, quæ habemus excusa anno MDI. et MDLIV : ubi ad hunc XVI Maji præscribitur summa cum solennitate festum ejus per integram Octavam celebrandum. Asservatur ibidem sacrum ejus corpus, in ecclesia olim SS. Petro et Paulo dicata, quæ nunc dicitur S. Firmini Confessoris, in urbem translatum sub primis incursus Normannorum. Nam mortuus est in vico Comitatus Pontivi, Porto dicto, ubi et natus fuerat : unde hi versus pro prima Antiphona ad Vesperas recitantur in citato Breviario.

Quem genuit Portus, secessit ubi fuit ortus,

Is suus est hortus, isti est occasus et ortus.

Ignotus Josephus de Jesu Maria, Carmelita Discolicatus lib. I Historia Ecclesiastica Abbatillanæ cap. 52 asserit, in dicto loco olim fuisse castrum, in quo natus fuisset S. Honoratus, e Comitibus Pontivensibus (ut creditur) oriundus, si tamen ille Comitatus ab istis temporibus fuerit institutus. Ibidem addidit retro post summum altare etiamnum ostendit ejus sepulturam, olim multis miraculis illustrem : ubi ait S. Austrobertum, cum adhuc junior ex devotione eo venisset, sumptisse resolutionem se Deo consecrandi. Deditus ejus Vitæ x Februarii, in ejus capite primo traditur in Portensi ad Somonam fluvium cenobio vitam monasticam auspiciata fuisse. Gualterius de Mascon, Episcopus Ambianensis, anno MCCC fundavit apud Abbatillanos Cenobium Carthusianum, in honorem S. Honorati e suis necessaribus Episcopi Ambianensis, eisque donavit sacrum S. Honorati Patroni Ecclesiæ caput : quod argenteo capiti inclusum istuc summa cum veneratione asservatur. Celeberrimum etiam est Parisiis nomen S. Honorati, a quo longissima platea suum nomen Maji T. III

sortitur, ob ecclesiam huic Sancto dicatam, et anno MCCIV a Renoldo Cherey ejusque conjuge Sibylla constructam : de qua late agit Jacobus Brulius in Theatro antiquitatum Parisiensium lib. 3 pag. 801 et sequentibus.

2 Acta integra MSS. vitæ et miraculorum S. Honorati extant tum Parisiis in dicta S. Honorati ecclesia, quorum meminit præfatus Brulius; tum Abbatillæ in dicta Carthusia, quibus adscripta erant ista verba : Iste liber est de domo S. Honorati Ordinis Carthusiensis, juxta Abbatisvillam, in Pontivo Ambianensis diocesis. Est libellus octo foliorum in pergameno conscriptus, quem a R. P. Francisco Fuzelerio Priore acceptum, ei que postea redditum, curavit pro nobis describi R. D. Joannes de S. Martino Congregationis Foliensis, Parisiis anno MDCLXII vita sanctus, qui et aliud MS. sed non integræ vitæ ex MS. Ambianensi submiserat. Extat maxima ejus pars in citato Breviario Ambianensis Ecclesiæ, et Gallicæ a Renato Benedicto edita. Aliquod compendium habent Vincentius Beltovacensis lib. 16 Speculi historialis cap. 90, Petrus de Natalibus lib. 2 Catalogi cap. 87, ac prius relatam est in MS. Ultrajectino S. Salvatoris. Sunt etiam ex dictis Actis encomia descripta in variis Martyrologiis, potissimum in MSS. ecclesiæ Morinorum et monasterii S. Laurentii apud Leodienses, et a Saussayo in Martyrologio Gallicano. Est etiam ejus memoria in hodierno Martyrologio Romano, uti apud Grevenam, Maurulycum, Molanum, Ghinium et alios. Idem memoratur a variis ad diem XVI Januarii, adjunctus S. Honorato Archiepiscopo Arelatensi : quo etiam die colitur Fundis in Italia S. Honoratus Abbas.

3 Tempus vitæ et obitus S. Honorati valde contrahitur, nec satis videtur posse fidere dictis Actis, quod

AUCTORE G. B.
Fuit Episcopus
tempore Mauri-
tius Imp.

A appareat, ea conscripta primum esse seculo Christi XI aut XII, quando contigerunt miracula, quæ præcipuam Actorum partem constituunt. Serius etiam scripta est Appendix post num. 13, utpote in cuius fine commendatur precibus aliorum matrona Sibylla, quæ Parisiis anno MCCIV ecclesiæ S. Honorati construxit. Interim præsumere licet etiam initium ex antiquioribus Ecclesiæ monumentis acceptum fuisse ab auctore, qui Characteres temporum non prorsus inepte addiderit ex suo ingenio. Primo is indicat imperium Mauriti Imperatoris, qui regnavit a XIII die Augusti anni DLXXXII usque ad XXVII Novembris anni DCII, quo jussu Phocæ successoris est occisus. Additur a Mauritio thesaurum collatum Childeberto Regi Francorum, scilicet Austrasiorum, ut Gregorius Turonensis explicat lib. 6 Historiæ Francorum cap. 42 quinquaginta millia solidorum, ut Longobardos de Italia expelleret. Demum hoc imperite additum (Ambianenses enim non fuerunt sub Regibus Austrasiis, sed in regno Suessionensi Chilperici, et dein Clotharii filii ejus) nihil tamen contra Chronologiam peccaverit auctor, commemorans amicitiam Mauriti Imperatoris cum dicto Childeberto, qui regnavit a die XXV Decembris an. DLXXXV usque ad annum DXXVI.

Childeberti
Austrasiorum:

B Ast si credidit, uti videtur credidisse, hunc eundem Childebertum appetiisse Reliquias SS. Fusciani, Victorici et Gentiani Martyrum, a S. Honorato translata, ob isque auferendis miraculo prohibitus, donasse Clericis Ambianensibus vicum Megium, in hoc vix potest excusari; mallempque dicere, modo constaret eam donationem esse alicujus Childeberti, tertium hujus nominis notari, qui ab anno DCXCVIII ad DCCXI regnavit; et quod uno seculo post inventa sacra corpora contigit, judicarem perperam huc esse collatum. Secundo indicatur Pontificatus Pelagii II, qui beatissimum Gregorium habuit successorem. Sedit autem hic Papa a die X circiter Novembris anni DLXXXVII usque ad Februarium anni DCL, et successit S. Gregorius Magnus. Tertio horum temporibus dicitur S. Honoratus Ecclesiam Ambianensem rexisse, et annus sexcentusimus præfigitur, quo potuit adhuc superfuisse.

et Pelagii
Papæ 2,

ad annum
saltem 600

non successit
immediate S.
Firmino
Confessori,

4 Quomodo beati Confessoris Firmini successor dicatur ibidem, suas habet difficultates; de quibus accuratius agi posset Kalendis Septembris, die hujus natali. Joannes Manichæus Demochares, hos primos assignat Ecclesiæ Ambianensis Episcopos. S. Firminum Martyrem, Eulogium, Firminum Confessorem, S. Honoratum, et ita etiam hujus Sedis quartum Episcopum numerari S. Honoratum asserit Baronius in Notis ad Martyrologium. Verum non est præsumendum, quod auctor intenderit significare successionem immediatam: quare nihil obest quo minus inter utrumque intercesserint plures, non nominati in Catalogis antiquioribus. Etenim ejusmodi Catalogi videntur magna ex parte desumpti e Litanis et Martyrologiis Ecclesiæ Ambianensis, in quibus notati erant Episcopi, qui sanctitate floruerant, ceteris omissis, quorum memoria injuria bellorum aut negligentia majorum videtur intercidisse. Horum autem aliqui, ab aliis postea in notitiam revocati, ita indicantur; Leodardus, Andoenus, Elibius, et Beatus, qui interfuit Concilio Aurelianensi v, anno DCLVII habito. Memoratur ex vetustissima Martyrologio Ecclesiæ Ambianensis Deodatus Episcopus, sed quando præfuerit, ignoratur. Successit tempore supra indicato S. Honoratus, eique subrogatur S. Salvius, ut Acta hujus testantur, XI Januarii a nobis illustrat; tum Bercundus, qui postremis Clotharii II temporibus præfuisse dicitur in Actis S. Valerici Abbatis, Kalendis Aprilis. Hæc, omnibus inter se collatis, videntur nobis magis verosimilia: si quis certiora monumenta proposuerit, libenter sequemur.

5 Masius in Bononia perlastrata tradit ad hunc XVI Maji, in ecclesia S. Stephani asservari aliquas Reliquias S. Honorati Episcopi. Sed uptavemus videre

documenta, quibus probari videatur, quod ex Reliquiæ D sint hujus Episcopi Ambianensis. Centulensis in Gallia monasterii Canobitar, a S. Richario communis nuncupati, nec multo plus quam decem leucis distiti ab Ambianis, certius possessionem suam demonstrant: nam in ejus monasterii Chronico, quod Acheriani Spicilegii tomo 4 inseritur, legitur ad annum DCCCLXV lib. 3, cap. 12, quod eo anno, quo Hludovicus Pius Imperator regna filiis contulit, Odulfus, Custos ecclesiæ S. Richarii, petiit Venerabilem Hilmeradum Ambianorum Præsulem, ut sibi, ad honorem Dei et ob amorem Fratrum suorum, aliquam portionem Reliquiarum donaret: quod ei, divina gratia illustratus, animo cessit libenti, atque diem qua pro eis mitteret statuit. Prædictus vero Custos discipulum Samuelem Presbyterum Ambianis misit, qui perceptas ab Episcopo Reliquias Idus Julii Centulo deportavit. Videlicet ex Casula S. Firmini, quam habuit indutus cum interficeretur pro Christo; et de ossibus poplitum beatorum Martyrum Fusciani, Victorici atque Gentiani; nec non et partem anterioris digiti famosissimi Honorati Confessoris Christi. Tunc religiosissimi Fratres, obviam e monasterio procedentes et terra tenus adorantes, exceperunt E illas cum ingenti gaudio ac summo honore; et in capsula, qua S. Richarii caput beatum servabatur, reposuerunt. Hactenus vel Chronici inchoator Dominus Saxowalus, vel ejusdem post plures annos continuator Fr. Arnulfus, monasterii B. Richarii humilis monachus, complens opus istud humanitatis filii Dei anno MLXXXVIII. De ipso autem monasterio si quis velit plura apud nos legere, consulat prædicti S. Richarii Vitam ul XXVI Aprilis.

an aliquæ
reliquiæ
Bononiæ?

Digitus
Centulo.

VITA

Ex variis MSS. et Breviario Ambianensi.

A Anno Incarnati Verbi sexcentesimo, a tempore Pelagii Papæ, qui beatissimum Gregorium habuit successorem, Romanorum Imperator Mauritius, Phocæ Cæsaris prædecessor, Christianissimum Regem Francorum Childebertum recepit in gratiam, ita ut ei thesauros conferret non modicos, ut ad defendendum Imperium fieret Mauriti coadjutor. Quorum felicissimis temporibus, beati Confessoris Firmini successor, Ambianensium Ecclesiam regabat sanctissimus Honoratus. Qui cum se totum pietatis operibus et divino cultui mancipasset: jeuniis et vigiliis carnem domans, corpus servire faciebat spiritui promptiori; ac seipsum divinis affligens obsequiis, caritatis flamma placabile Deo sacrificium concremabat. Hanc autem sibi gratam fuisse hostiam, postmodum Christus ostendit.

Abstinencia
et pietati
deditus.

2 Quadam enim die, cum vir Dei tractaret in altari b Dominici Corporis Sacramentum, videre meruit palmam Domini consecrantis. Illud etiam gloriosis ejus meritis laud dubium est accrevisse: quod ejus temporibus pretiosa beatorum Martyrum Fusciani, Victorici, atque Gentiani corpora, plusquam c trecentis annis occulta, Fidelibus divina revelatio patefecit. Lupicinus enim Presbyter Ambianus, in somnis ab Angelo commonitus, ut corpora illa a loco abdito eruere festinaret; pergens ad locum et mandatis satagens, inventis pignoribus alta voce gaudium protestans, modulatus est Antiphonam, quam a quinto milliario urbis meruit audire beatissimus Honoratus. Patefacto igitur miracolo, cum ad locum Clerus et populus convenissent, Childeberti nuntii cum de mandato regio inventos thesauros ad Regem intenderent absportare, obstitit eorum conatibus divina potentia, ita ut sacras glebas nullatenus movere valuerit vis humana. Quo audito

b

c
corpora SS.
Fusciani,
Victorici et
Gentiani
inventa
transfert:

A audito Rex compunctus, ibidem Martyres fecit honorifice sepeliri. Nec non et ornamenta serica multa Ambianensi Ecclesiae contulit: et vicum Megium Clericis, ibidem beatos Martyres honorantibus, assignavit.

moritur in
vico Porto,

transfertur
Ambianis.

3 His et aliis insignibus clarus Antistes, consummato vitae cursu, tendens ad aeternitatis bravium, dum suam visitaret parocciam, pago Pontivensi qui dicitur Portus, depositam carnis sarcinam commendavit. Qui locus diu in honore habitus, demum exigentibus inhabitantium culpis, barbarorum incendiis expositus est et rapinis. Cautum est autem sacris Reliquiis: nam ossa beati Confessoris ad Ambianensem ecclesiam inde allata sunt, et Sedi propriae commendata. Multa autem, ante transitum ejus et post, admiranda per ipsum operatus est Deus: quæ per incuriam et simplicitatem tunc degentium non sunt litterarum apicibus annotata. Ceterum evolutis multis annorum curriculis, ut laudem et gloriam Confessoris sui Dominus dilataret in terris: nova ejus meritis increbuerunt miracula, quæ devotis auditoribus pium est aperire.

B 4 Anno itaque incarnati Verbi circiter millesimo sexagesimo, d Philippo Francorum regimen procurante, et venerabili Guidone Ambianensium Antistite, exigentibus hominum culpis, nostram et alias regni Provincias, non modicus solis fervor invasit. Arbores cum satis flamma depopulans, spem fructuum compulit defraudare. Suspiravit igitur plebs ad divinum desolata suffragium, ubi desistebat humanum. Destinavit Ambianensis Ecclesia corpus B. Honorati circa urbis claustra deferri. Sed dum ad ecclesiam B. Mariæ Virginis populus conveniret, paralyticus quidam illuc se traxit, infirma podiis membra sustentans: et dum honorifice sacrum corpus deferretur a Clero et populo, præeuntem turbam paralyticus utcumque secutus est. Sed cum usque ad ecclesiam B. Martini se totis nisibus evexisset, ibi se fessum destituit, et sanctas Reliquias sola mente consequitur: unde quod pie obsecraverat, digna meruit impetrare. Nam relictis podiis sanus consurgens, turbam cursu citato consequitur: cui quod in se factum est prædicans, cum reliquis omnibus laudem Domino clamavit. Sed quod præcipua votorum causa extiterat, nimborum copia terræ sitim compescuit, unde geminata letitia populus exultavit in Domino.

Pluvia im-
petratur:

paralyticus
sanatur:

5 Eodem die novi hujus fama solennis, duos carceri mancipatos, quid factum esset instruxit. Illi B. Honoratum inclamant, per ipsum a Domino misericordiam postulantes. Soluta sunt vincula, rupta sunt claustra: sed parantes effugere, ab ancilla domus præventi sunt, quæ firmans ostium, et ad ecclesiam festinans, factum suo Domino nuntiavit: qui domum reversus, solutos non tantum vinculis astrinxit, sed ira permotus flagris afflixit. Eo tamen ad ecclesiam repedante, soluti iterum egressum quærebant; sed ancilla, perfidiæ agitata stimulis, solutos præveniens, fugam eorum obseratis foribus impedit. O mulierem nequam et fatuam, quæ sic homini fidelem se fluxit, ut Deo se faceret infidelem! Placere magis voluit, quam prodesse: fidem Domino suo simulare noverat, fugam captorum dissimulare non novit, sed Dominum suum de ecclesia ad sæculum revocans, factum ostendit. Qui poenas acriores captis infligens, vinculis fortioribus alligavit. Tyranne vecors et perversa, quid plus gentilis perfidia perpetrasset? An manifestum Dei miraculum frustra impedire conaris? Si vincula multiplices, si compingas repagula, si turres circa ipsos aedifices; nihil potentiam retardabit divinam: istos vinculis alligas, te peccatis. Solutos autem jam tertio, quarto ligaverat cerebrosus. Quo patefacto [dare eos] ecclesiae

captivi ter-
vinctis soluti
liberantur:

compulsus est, non tamen ut vinctos dimitteret, sed ut ecclesiae satisfaceret pro delicto.

D
EX MS.

6 Eodem tempore mulier surda et muta, a parentibus ad Ambianensium urbem delata, B. Honorati meritis a Domino quod efflagitabat accepit. Decrevit autem pater exultans, ut filia sua S. Honorati fieret ancilla, Prælatorum illius ecclesiae jugo submissa. O mulier superba! Jugum servitutis indignans, et reversa ad propria, geminæ donum gratiæ, quod per B. Honoratum adeptæ fuerat, quanto citius amisit. O nimis superbam mulierem, quæ servitutem effugit, quam sexus sui conditio nequibat effugere. Non hominis vult esse ancilla, sed criminis. Effugit jugum B. Honorati, sed se subjicit jugo peccati. Nescit temeraria, quod sic servire regnare est. Sed semper propitiari promptus est Deus, qui et nos de peccatis compellit conteri, et misericorditer contritis occurrit. Nam præfata mulier, ad Dei reversa clementiam, jugo unde prius se superba excusserat, humiliter se subjecit: et amissos sensus recuperans, quamdiu vixit obtinuit.

sanantur
muta et surda,

7 In territorio Ambianensi Sacerdos, crura contractus, Missarum solennia se non posse exequi tristabatur: sed crebris S. Honorati compulsus est miraculis ut illuc se transferre disponderet. Per alveum igitur amnis in navicula ad urbem usque delatus, per B. Honoratum adeptus est sanitatem, basesque consolidatas terræ affigens, repedavit lætus ad propria.

E
et contractus:

8 f Puer, postea, Teruannensium factus Episcopus, dum negligentia nutricis aqua calida superfusus, pelle combusta pateret exanimis; spe terreni consilii destitutus est. Sed a parentibus, cœlestem implorans medicinam, in quadam ecclesia ante altare situs, Missam, in qua facta est B. Honorati memoria solennis, audivit: et nondum celebratione finita, cutis nova corpus operuit: mansere tamen quædam cicatricum vestigia quæ fidem miraculo conservarent. Ea vero postea factus Episcopus, pia intentione sæpius ostendebat, ut ad Dei laudem et B. Honorati populos invitaret honorem.

f
pelle combusta
restituitur:

9 Mulier quædam, a navitate cæca, in Ambianensi ecclesia nocturnam agens vigiliam, B. Honorato preces et vota fundebat: et dum faustum exqueretur obsequium, audivit vocem hominis se B. Honoratum esse dicentis: monebat autem mulierem, ut oculos altaris paupero detergeret. Mane autem facto ad altare se duci præcipient, quod persuasum illi fuerat adimplevit: et confestim visu recepto, magnifice Domino grates exhibuit.

cæca illumi-
natur:

10 Pastor quidam, pecudes agens per pascua, correptus a demonio, se in fluvium Sommonæ præcipitare tendebat: sed a pastoribus prohibitus est et detentus. Qui domum reversus, morsuque obvios impetens, compertus est insanire. Quem parentes ejus vinculis correptum in Ambianensem ducentes ecclesiam, pro ipso B. Honorati nomen inclamant: per cujus merita solutus a demonio, gratias Deo resipiscens exhibuit.

energumenus
liberatur:

11 Campanarum classicum, in præfati miraculi gaudio factum, audivit quædam paupercula, quæ a renibus infra membrorum officio destituta, in ecclesiam se ferri præcepit. Quæ pretiosi corporis thecam deosculans et complectens, Sanctum miseranda voce nomen inclamavit. Quæ misericordiam consecuta, ad altare proprio nisu se ferens, B. Honorati se fecit ancillam. Tantus dolor in inferioribus membris quemdam invaserat, ut cum se proprio nisu ferre nequiret, se ferri jussu in locum, ubi mulierem quamdam visum recepisse notaverat. Inde se sanum ad altare direxit: et se servum B. Honorati lætus effecit. Intravit urbem quidam tam horrendi morbi genere deformis, ut qui locum hospitii sibi

sanantur
contracta,

et contractus,

A sibi concederet nusquam inveniret. Sed pro foribus
horrendo morbo afflictus, ecclesiæ sibi lectum sternens, inde se paulo post
sanus erexit.

12 Multa præterea sunt per B. Honoratum apud
nos miracula perpetrata, quorum quædam breviori
stylo recensenda esse decrevimus, ne sermo proli-
xior infirmos aggraves auditores. Surdus quidam,
B. Honorati deposcens clementiam, recepit audi-
tum. Mulier, distorto pede [veniens] recto recessit.
Altera, dorsum incurva, domum reversa est recta.
Puella muta, licet non surda, sermonis usum se re-
cepisse gavisæ est. Mulier quædam, unius oculi
luce privata, experta est Sancti clementiam. Faber
quidam, officio pedum privatus accesserat, cui opta-
tum successit suffragium.

Inclinatione
imaginis
Cruxifixi
honoratur.

13 Nec prætereundum esse censemus illud insi-
gne miraculum, cui simile nondum apud nos est au-
ditum. Nam dum ab ecclesia vicina, in honorem
Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli fundata, in
Sedem propriam quodam die soleanni referretur;
præfatæ ecclesiæ imago, Jesum Crucifixum expri-
mens, se toto corpore inclinavit in partem, qua cor-
pus sanctissimum ferebatur. Hoc multorum tam
Cleri quam populi attestatus est aspectus: qui una
vocibus elevatis, ad Dominum gratias contulerunt.
Ad tantam igitur intercessorem dirigatur nostra
devotio, cujus sanctitatis extitit tanta probatio; cu-
jus honor non solum ab homine vel Angelo prædi-
catur, sed ab insensibili comprobatur. Hic compa-
tiens ovibus et carnem affligens, crucem cum Domino
sustulit, ut ejus verus esset discipulus, quod Cru-
cifixi species approbavit. Pontificalis honorem
Cathedræ sic moderatus est Honoratus in terris,
ut rem sui nominis consequeretur in cælis. O
virum tali dignum officio, cujus mentem nec
prospera fecere sublimem, nec adversa depressam!
Ejus fama non mendicavit dignitatis suffragium:
cum propriis virtutibus percelebris extitisset. Non
enim ipsum dignitas, sed sanctitas; non honor, sed
virtus, Honoratum fecerunt. Extitit doctrina præ-
potens, signis mirabilis, virtutibus pollens, sapien-
tia præditus, res Ecclesiæ sibi commissas feliciter
administravit. Beatus sui temporis censemus ovicu-
las, quæ tantum gavisæ sunt habere Pastorem:
beatam dicimus Ambianensem Ecclesiam, quæ tanti
viri conservat reliquias, sibi Domino præstante
commissas. Tantum igitur vigilantissime thesaurum
custodiat, tantum veneretur depositum, per quod in
C cæli curia potentissimum adeptæ est advocatum:
ad quem unanimiter vota tendamus, ut meritis ejus
evecti, stratam cæli arduam peragamus, ut cum eo
divinæ majestatis gloriam contemplemur æternam,
præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est ho-
nor et gloria in secula seculorum. Amen.

Adhortatio
ad veneratio-
nem Sancti.

ANNOTATA.

a Hi temporum characteres jam sunt explicati.

b Vita S. Salvii successoris xi Januarii num. 7.
Dum corpus Domini sacraret in terris, manum illius
meruit videre in cælis. Historia inventionis S. Fir-
mini Mart. 25 Septembris, Palmam Domini Salvato-
ris suis oculis visibiliter vidit, et pro ejus brachio
manus Domini in suis conspectibus globo igneo cæ-
litus in sacrosancto altario sacrificium consecravit.
Alia ejusdem inventionis historia. Sacrificium manu
Salvatoris consecratum accipiens, atque summa cum
devotione sumens, ab omni inquinamento carnis ac
spiritus postmodum mansit illæsus.

c Coluntur hi Martyres xi Decembris, in persecu-
tione Diocletiani occisi.

d Henrico I mortuo 4 Augusti, anni 1060 hic in-

dicati, successit Philippus I mortuus 29 Junii anni D
1108.

e Tria sequentia miracula desunt in MS. Ambia-
nensi.

f Sequentia usque ad numerum 13 desunt in citato
Breviario Ambianensi. Quid si autem memoratus hic
puer, fuerit S. Joannes anno 1099 consecratus, et us-
que ad 1130 superstes, cujus vitam dedimus 27 Janua-
rii? Ante enim ab anno 1084 sedit quidam Gerardus;
Joannem vero secutus est Milo usque ad 1138.

APPENDIX.

Multis authenticis et fidelibus testimoniis, quæ
vestris in auribus reiterata sunt, Fratres carissimi,
manifeste perpendere potestis, quantus sit gloriosus
iste Confessor Domini B. Honoratus: cujus hodie
patres nostri annuntiaverunt nobis opera, quæ
operatus est in diebus eorum et in diebus anti-
quis. Ob hoc igitur merito tripudians et exul-
tans mater Ecclesia, laudat, benedicit, et glorificat
Dominum, qui in Sanctis suis gloriosus est. Ad
augmentum etiam jucunditatis et lætitiæ, hinc præ-
cipue nobis accessit, quod cum segnius irritent ani-
mos demissa per aurem quam quæ sunt oculis sub-
jecta fidelibus; et novis assidue miraculis, quæ sub
oculis nostris fiunt, pius et misericors Dominus de-
votionem nostram excitare non cessat; ut de præte-
ritis fidem faciant præsentia, dum ad patrocinium
beatissimi Confessoris frequenter ægri veniunt et
sanantur. Cum multa igitur sint nostri temporis
miracula, de quibus multa nobis suppetunt testimo-
nia, non possunt ad plenum nostra breviori pagina
comprehendi. Unde et multa prætermittens, duo
quædam beati Confessoris miracula, quæ nuper no-
bis præsentibus et cernentibus facta sunt, scribere
dignum duximus, ut præsentibus audiant et videant,
non scripto tantum, sed et digito monstrante in fide
roborati; et ad utilitatem sequentium cognoscat ge-
neratio altera, quod vere magnus est Dominus, et
magna virtus ejus.

Excitatur
lector ut
miracula spec-
tata intelli-
gat.

15 Noverint igitur præsentibus et futuri, quod nu-
per quidam puer, cujusdam pauperis mulieris filius,
apud nos natus pariter et nutritus, et notus ab in-
fantia, et a genibus infra paralyti miserabiliter dis-
solutus, cum quotidie ad ecclesiam nostram, ad so-
latium paupertatis suæ elemosynam rogaturus ab
introeuntibus, veniret; ut scabellulis serpens tibia-
rum simul et pedum non tantum usum sed etiam
sensus penitus perdidisset; et quidem hoc certo
didicissemus experimento, quod cum in summa hie-
me per pavementum ecclesiæ prædicta membra dis-
soluta et nuda tamquam mortua post se traheret,
nullam frigoris sentiret molestiam; et ipsis nobis
præsentibus et videntibus, meritis et intercessionibus
beatissimi Confessoris, Honorati, divina mi-
rabiliter affuit misericordia. In die etenim magno
festivitatis prædicti Confessoris, qua nos, cum multa
Cleri pariter et populi frequentia, corpus sanctissi-
mi Confessoris circa claustrum nostrum deferre
consuevimus, redeuntibus nobis ad ecclesiam, cum
jam Clerus in chorum se recepisset Missarum cele-
braturus solennia; et theca beatissimi Confessoris in
medio ecclesiæ super tabulam posita, Sacerdotum
assistentium devotis servaretur obsequiis; et plebs,
ibidem in honore Domini et beati Confessoris col-
lecta, orationes suas diutius funderet et vota solve-
ret repromissa; puer prædictus ad thecam beati
prædicti Confessoris accedens, et intuens in eos qui
eam observabant, tamquam aliquid accepturus ab
eis; sensit intra se divinæ virtutis occultum mira-
culum, quod foris omnibus manifestum est in opere.
Præsentem enim matrem suam et orationibus insistentem,
clamare

F

Puer paraly-
ticus

in festo S.
Honorati,

ad tumham
subito sa-
natur:

A clamare cœpit puer, quod videbatur ei se sursum trahi: sed parum intelligens, nondum cognoscebat quæ sibi virtus divina præparasset. Cui mater in Domino confortata, respondit: Confide, fili, surge, apprehende thecam beati Confessoris. Credo enim quod ipso opitulante salvaberis. Ad quæ verba surrexit puer, et pedum pariter ac tibiarum recuperata virtute, in laudem Dei pariter conclamantes, et ecclesiæ pulsantes classicum; nos qui in choro eramus prius stupore suspenderunt horribili, ut post visu mirabili referunt. Cum enim nos clamoribus excitati populorum, quid accidisset quæreremus, et turbis irruentibus audiremus quid factum fuerat, vix fidem nobis adhibentibus, prædictus puer oblatus est sanus et incolumis. Unde nos omnes pariter et singuli oculorum testimonio fide roborata, in laudem Dei et beati Confessoris ora solventes lætabunda, benediximus et laudavimus et glorificavimus Deum cœli, qui est salus omnium: et ad nutum voluntatis suæ disponit omnia, et sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

alia plane contracta sanatur:

B 16 Continuo autem divina misericordia circa nos suam multiplicante gratiam, in hospitali vicino ecclesie nostræ, quod fidelium devotio ibidem præparavit, ut pauperes et debiles et infirmos ibidem recipiat, et alat eos in fame; contigit aliud miraculum. Nam mulier quædam in infirmitate jacens, cum ita viribus corporis esset destituta, quod nec sedere nec stare posset, solo usu manuum sibi a Domino reservato, Fratribus quorum ministerio sustentabatur, quam poterat beneficii rependebat vicissitudinem. Colum enim et fusum tenens, horis quibus operari licebat, quod stans nec sedens facere poterat, jacens operabatur, debitum hospitali pia devotione rependens obsequium. Hæc igitur in die prædictæ solennitatis, cum cessante manuum officio in

lecto infirmitatis suæ precibus jaceret intenta; audivit ecclesiam tumultuantem, et classicum. Et cum quæsisset quod factum fuerat, in Domino confortata viribus corporis sibi restitutis a Domino, sine humano auxilio, a lecto surgens ægrotudinis, cucurrit ad ecclesiam: et thecam beatissimi Confessoris tenens incolumis, Deo pariter et ipsi reddens gratias, nobis videntibus et collaudantibus Dominum, ad solatium paupertatis suæ fidelium assistantium receptis beneficiis, quia pro paupertate et infirmitate sua prius ei providere non poterat, Dei liberata virtute, et eleemosynis fidelium fulcita, ad hospitium remavit. b Hæc igitur dilectissimi recolentes miracula beatissimi Confessoris, vos commendantes precibus, vos, inquam, præcipue qui in diœcesi ejus commorantes, præ ceteris omnibus devotum ei debetis obsequium, monemus et obsecramus in Domino, et in remissionem peccatorum vestrorum vobis injungimus, ut venerabilis matronæ Sibyllæ, quæ in civitate Parisiensi nuper in honore prædicti Confessoris Honorati, honorabilem construxit ecclesiam, in orationibus vestris memoriam habeatis: ut cum ipsa mercedem recipiatis a Domino in tempore retributionis. Amen. c.

petuntur preces pro Sibylla fundatrice ecclesie S. Honorati Parisiis

ANNOTATA.

a Appendix hæc deest in MS. et Breviario Ambianensi.

b Sequentia ex MS. Parisiensi S. Honorati referuntur opud Brulium: probantque scriptam esse hanc Appendicem ante annum quo Sibylla obiit 1204.

c Annectebatur sermo de S. Honorato in MS. Abbatillano, sed in charta conscriptas, quem omittendum censuimus.

DE SANCTIS XLIV MONACHIS

D. F.

EX LAURA S. SABÆ MARTYRIBUS IN PALÆSTINA.

ANNO DCXIV

C I nter monasticas palæstras eremi Palæstiniæ emittit Laura S. Sabæ Abbatis, de qua pluribus egimus xx Martii, ad Acta Martyrum viginti, ibidem anno dcccxcvii a Saracenis occisorum; quæ a Stephano monacho Subaita præclare descripta, ad dictum diem edidimus Latine et Græce. Diu ante hæc tempora alii ibidem fuerunt Monochi martyrio sublati: quorum meminit auctor coævus, qui cum illis in eadem Laura vixit, Antiochus monachus, cujus opera extant Græco-Latina tomo I bibliothecæ veterum Patrum Parisiis anno mdcxxiv excusæ. Hic in Epistola præposita ad Eustachium Præpositum monasterii Atalinæ civitatis Ancyrae in Galatia, rogatus de horum monachorum vita et nece, duxit brevibus aperire, quæ ad illos attinent; eaque ita describit.

Martyrium scriptum ab Antiocho monacho coævo.

Viri omnes virtute eximii

2 De laudabili autem vita eorum in præsentiarum agere id temporis non postulat, nec mea lingua illa posset facile percurrere. Illud tantum dicam, quod homines erant revera divini (si homines tantum illos oportet dicere potius quam Angelos) cum in exercitatione spirituali et monastica vita et laboribus, quos pro pietate sustulerunt, a juventute sua insenuerint: senes quidem venerandi et cæcos capillos habebant, sed mente magis præstabant et humilitate, honesti, modesti, veridici, irreprehensibiles, casti, pii, ab omni turpitudine et pravitate alieni, omnibus bonis ornatu et divino repleti amore. Aliqui eorum hic ab annis quinquaginta et sexaginta supervixerant, neque unquam e Laura egres-

si fuerant. Nonnulli etiam neque ad ecclesiam processerant, nec civitatem amplius viderant, ex quo vitam monasticam fuerant amplexi. Tantis etiam virtutibus emicabant, ut viderentur terrestres Angeli et cælestes homines. Quapropter hunc finem sunt adepti et victoriæ præmium consecuti.

F

3 Cum Ismaelitæ ad nostram Lauram accessissent, una septimana antequam sancta civitas fuisset occupata; et universa sacra vasa ecclesiæ diripiissent, plerique Patres quam primum aufugerunt. Remanserunt autem in Laura, qui fortiores fuerant Christi servi, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes. Barbari vero cum illos comprehendissent, multos dies inhumane tractarunt et tormentis afflixerunt, pecunias hoc pacto sese inventuros putantes, apud quos nihil hujus seculi reperiatur; simul autem atque intellexerunt, sua se tandem spe ac proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad unum membratim beatos illos conciderunt. Qui et lætitia incredibili perfusi, ac proinde alacri vultu residentibus, omni cum actione gratiarum animas reddiderunt Domino: quippe qui non ita pridem in votis habuerant resolvi et cum Christo esse. Corpora vero plusquam tragice cæsa, cum non paucos dies in humum disiecta, sine sepulturæ beneficio jacuissent, ab Arabia illo usque properavimus. Et quidem eximius Abbas Nicomedes, spectaculum illud miserabile cæsum Patrum contemplatus, deliquo animi concidit, atque illinc re-

in irruptione Saracenorum,

membratim conciditur:

latus

AUCTORE D. P.
honeste sepe-
liuntur :

Isai. 57

Sap. 3

A latius mortuus prope est. Modestus præterea, et ipse sanctissimus, adventum nostrum cum antevertisset, et Sanctorum illorum lustrasset prius habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se proluit lacrymis : ac sanctas, quæ eatenus resederant Reliquias circumplexus, in Patrum superiorum deposuit conditoriis. Is ad hæc, ubi solennem persolvit et ex more consuetum Canonem, illud mox oraculum Isaïæ exerta voce deprompsit : Viri iusti tolluntur et nemo recogitat. A facie iniquitatis sublatus est justus. Erit in pace sepulcrum ejus. Et, spes illorum immortalitate plena. In paucis vexati, in multis bene disponuntur : quia Deus tentavit illos, et invenit illos dignos se, et quasi holocausti hostiam accepit eos, et in tempore visitationis ipsorum splendent ac refulgebunt. Et hæc de Sanctis illis cum edisseruisset, unumquemque nostrum adhortari coepit, ne quo emigraremus, loci illius nostri desertores... Nos proinde humiles et obiecti gratia primum Dei, deinde seria admodum et accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti, sedentariam hanc exigimus vitam in liberiori et tranquilliori otio, pro his etiamnum quæ paulo contingere prius actiones gratiarum persolventes et glorificantes Deum, qui et mortificat et vivificat... Numerus sanctorum Patrum, quos tyrannica sustulit impressio, est quadraginta quatuor. Horum memoria Majo mense celebratur, decima quinta mensis die.

coluntur
16 Maji,

occisi an.
614.

4 Hactenus Antiochus. Græci in MS. Synaxario et alius Menæis celebrant, non die xv, sed hoc xvi Maji, certamen monachorum in monasterio S. Sabæ occisorum. Qua eadem leguntur in Menologio Sireti, quo citato ista in hodierno Martyrologio Romano leguntur ad hunc xvi Maji : In Palestini passio sanctorum monachorum, a Saracenis in Laura S. Sabæ interfectorum. Ubi Baronius arbitratur in Notis, supra omni Antiochum, errore vel typographi vel librarii legi celebrari memoriam die xv Maji. Fuisse hos XLIV monachos occisos una hebdomada, antequam civitas sancta fuerat occupata, supra relatum est, et clarius indicat civitatis cladei Antiochus homilia 107 de Conspunctione, ubi ista scribit : Nos igitur debemus lacrymas profundere amaritudinis plenas, primum quidem quod civitas sancta Jerusalem incendio conflagravit : Crux quoque sancta Christi Dei nostri in Persidem transmigravit : in eorum item gratiam qui tot occisi bellis perierunt, nobis enim erant concorporci, et eadem nobiscum insigniebantur fide. Quæ contigerunt anno DCXIV Indictione II, Imperii Heraclii IV, uti indicatur in Chronico Alexandrino auctoris coevi : ad quem annum tota hæc Antiochi relatio est inserta Annalibus Baronii, sed tam ibidem quam in aliis editionibus omnia habentur ex interpretatione Godefridi Tilmanni Curthusiani, ubi nescimus quomodo de enormi illorum ætate sint hæc verba intrusa : Nonnulli ipsorum centum excesserunt annos et quinquaginta sex, inquieta et monastica vita cum peregisset : cum Græce sit legatur : Τῶν δὲ αὐτῶν ὑπερβέβηκότες ἀπὸ πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν καὶ ἑξαχόμενοι πεντησὺς τῆς Ἀούρας. Aliquis eorum ab annis quinquaginta aut sexaginta (scilicet in Laura) supervixerant : neque unquam e Laura egressi fuerant. Nonnulli etiam neque ad ecclesiam processerant, scilicet aliquam publicam, contenti domestico Lavrar oratorio, nec civitatem, scilicet Hierosolymam, amplius viderant.

5 Qui nominatim initio Sabaitarum viginti passionem descripsit Stephanus num. 81 S. Sabæ, Lauræ istius

conditori, gratulatur alumnos tales ; cumque dixisset, quod insolitum ei non sit discipulos instruere ad agonem et martyrio idoneos exhibere : Testor, inquit memoranda Persicæ irruptionis tempora, quando etiam intercepta sancta Christi civitas est, venerabiliaque et adoranda illa loca atque templa incendio deflagrarunt. Tunc enim ex alumnorum tuorum numero non pauciores quadraginta adduxisti ad Christum, Martyribus sociandos : in quos irruentes, ignis mithrææque insani cultores Persæ, uno in lapide simul omnes conciderunt : malentes etiam ipsos in propria Laura mori, quam a facie inimicorum abscurrere, ab eaque exulando vitam redimere fuga. Ostendebatur scilicet adhuc lapis iste, ut dubitare nequeamus quin hæc de ea circumstantiam, ab Enstachio prætermisam, ex certa suorum traditione addiderit Stephanus : atque ita in illis renovatum est exemplum cordis, ab Abimelech olim patratæ in Ephra, Judicium IX, qui occidit fratres suos, filios Jerobaal, septuaginta viros super lapidem unum.

6 Franciscus Quaresmus elucidationis Terræ sanctæ lib. 6 cap. 9 peregr. 3 ipsam Antiochi monachi epistolam exhibet, Datalenæ monasterium appellans, quod Aralinæ scriptum invenimus ; de præsentem autem ipsius lauræ statu loquens, inter alia sic habet : Ibidem in cubiculo vel capella, omnino tamen clausa vel murata, jacere corpora sexcentorum monachorum, ab infidelibus pro Christi fide interfectorum, narraverunt mihi habitantes monachi, quando sanctum locum invisi. Addideruntque, jussu ipsorum Patriarchæ locum sanctum fuisse omnino clausum ne sacra illa pignora auferrentur et in alias partes portarentur. Ita ille ; quem vereor, ne vel sua sefellerit memoria, vel ipsi res suas nimium augentes monachi, sicque ex sexaginta (quod scilicet simul rotundo numero sumpti fuerant, qui a Persis quadraginta et ab Arabibus viginti occisi erant) factos esse sexcentos : quos unicum cubiculum vel capella non potuisset per tumbas seu sepulcra digestos, in hisque spectabiles continere : sic enim collocatos fuisse, indicat cura claudendi ipsam capellam, post tot secula primum adhibita.

7 Philippus Ferrarius, in Catalogo sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, ad XXII Aprilis memoriam ponit Hierosolymis sanctorum triginta monachorum, Martyrum, sub Chosroa Rege ; allegans in notis Menologium Græcorum : et Galesinium corrigi, qui eosdem a Græcis eodem die acceperit, sed pro triginta, scripserit triginta mille Martyres. Nos isto die nec unum nec alterum numerum invenimus in ullis Græcorum Menæis et synaxariis, quamvis Mediolani et Venetiis viderimus omnia, quæ Ferrarius vidisse potuit, si vidit aliqua : vereor enim ne eadem levitate citavit Menologium, quo citat Galesinium, qui in notis ad istum diem dicit se illa xxx millia habere, non ex tabulis Græcis, quas eodem die pro S. Nearcho Martyre allegat ; sed ex MS. Cod. et Annalibus Burchardi Dominiani. Clavit hic scriptor, aliis Brocardus dictus, circa annum MCLX ; et præter descriptionem Terræ sanctæ, quam optavimus invenire, scripsit Annales de rebus Friderici Imperatoris in Terræ sancta, quibus æque careamus. Suspendimus igitur nostram de istis iudicium ; quamvis in silentio vetustiorum merito vereamur, ne, si cum numerum revera Burchardus habuit quem Galesinius exprimit, idem ipsi acciderit quod Quaresmio : nam quod ad Codicem MS. attinet, fidem exigam opud nos habet, propter Galesinii in Codicibus citandis accuratorem exigam.

D
eorum memo-
ria in Actis
20. MM Sa-
baitarum,

et apud Qua-
resmum sed
numero
confuso :
E

magis autem
apud Ferra-
rium ac Gale-
sinium,

F

DE SANCTIS CONFESSORIBUS

RAGNOBERTO EPISCOPO ET ZENONE DIACONO,

D. P.

BAJOCIS IN NORMANNIA.

SEC. VII

Acta Transla-
tionis genuinæa teste oculato
descripta :legenda sub
nomine S.
Lupi confectaab eodem
forte qui acta
Translationis
interpretavit ;

Bajocæ seu Bajocum, *Episcopalis urbs est in Normannia inferiori, cui circumjecta regio le Bessin vulgo dicitur, populi olim Bajocasses vel Biduacasses fuerunt appellati. Hæc inter alios Episcopum habuit S. Ragnobertum, aliis Ragnebertum, Regnobertum et Renobertum ; cujus et S. Zenonis ejus Diaconi corpora, quomodo ix seculo æræ Christianæ, post ternam ipsorum Sanctorum apparitionem, Bajocis abstulerit, et ad quendam S. Victoris ecclesiam transtulerit. Hervæus quispiam, descripsit gravi nec barbaro stylo sub annum DCCCLXVIII aliquis, qui præsens interfuit saltem secundæ translationi, ex dicta S. Victoris ecclesia ad novam S. Salvatoris circa annum DCCCLII, et nam. 9 narrat miraculum energumæni liberati velut a se visum. Hanc historiam damus ex MS. Belfortii, collato cum duobus perietustis Codicibus S. Vincentii Vergeias in Burgundia (quo Normannorum metu translatus tenique est corpus S. Ragnoberti, si non et Zenonis) et Autissiodorensi, per Petrum Franciscum Chiffletium communicatis. Non explicatur in ea historia, utpote in re tunc nota, ubi locorum esset ea S. Victoris ecclesia : sed spectata itineris ratione, qua Bajocis Nogerolus prope Lerorum primo die, tertio autem deventum est ad proprium ipsius Hervæi fundum, indicio etiam vicinorum ut nobis videtur locorum, nunc Belleville et Frober-ville dictorum, putamus significari ecclesiam S. Victoris in Coletibus, media inter Rotomagus et Dieppam via, quatuor utrimque Gallicis leucis distantem, quæ Clericalis eo tempore fuit, sæculo autem xi fere medio, a nobili quodam Clerico donata est monachis S. Audoeni cum titulo Prioratus, et anno MLXXIV erecta in Abbatiam, ad hoc usque seculum permaneam.*

2 *Interfuit Synodo Remensi sub Sannatio, circa annum Christi DCXXX, Ragnebertus Bajocensis : quem esse ipsam de quo agimus S. Ragnobertum nemo credo dubitaret, nisi in pluribus MSS. extarent libelli duo, ex fabulosissima quadam illius legenda et translationum historia conflati, quorum prior legendæ illius auctorem ita fingit præfari, Ego Lupus, quamvis indignus Bajocensis Ecclesiæ tertius a S. Exuperio, secundus a B. Ragnoberto Episcopus, vitam S. Exuperii vel actus B. Ragnoberti magistri mei, qui me Diaconum ordinavit, breviter tractavi : et quamvis sapienter non potuerim, aliquam tamen partem, quam indignus oculis meis vidi et auribus audiui, exponere non neglexi. Posterior libellus finitur cum tali auctoris, æque falso prætensi, clausula, in MSS. duobus præcitatis et eo quod Acherius inseruit tomo 12 spicilegi : Ego Joseph, peccator Sacerdos, omniumque servorum Christi ultimus, quondam autem Aquitanorum Regis Cancellarius, nunc inelyti Regis Hndovici liberalium litterarum etsi immeritus præceptor, atque ejusdem sacri Palatii Cancellariorum ministerio functus ; olim studiis litterarum Turonis sub eruditione Amalrici Turonensis Archiepiscopi eruditus cum Paulo Rotomagensi Archiepiscopo..... (cujus ego Joseph peccator Sacerdos, quando ad hoc scribendum provocatus styllum admovi, utrique hiprælibati Episcopi uno quoque mense præsentis caruere vita) non ut debui hæc scribere curavi, cum nec idoneus venustatis eloquentiæ fuero, sed rusticitatis insipientiæ errore perusus. Unde provolutus ad cunctorum*

fidelium pedes jacens, humiliter postulo ne meis sermonibus indignemini.

3 *Regnum Aquitanix tenuerat Pipinus Ludovici Pii secundus, usque ad annum DCCCXXXVIII, relicto successore filio etiam Pipino, quem patruus suus Carolus Calvus regno ac libertate privavit anno DCCCLII, cum filius suus Ludovicus Balbus annum ætatis ageret ix ; ipsum autem Aquitanix regnum dedit alteri filio suo Carolo, atque hoc mortuo anno DCCCLV in prædictum filium Ludovicum, annos jam natum XXIII, idem regnum transtulit : et denique anno DCCCLXXVII vita functus, habuit eum Francicæ monarchiæ heretem : huic vero successerunt filii sui Ludovicus et Carlomannus anno DCCCLXXXIX : quorum prior sesqui annum dimittat regnavit, annos minimum natus XVI cum moreretur anno DCCCLXXXI. Itaque hujus cum scriberet præceptorem se fingendo hic prætensus Joseph, videtur sese auctorem facere Translationis prænotatæ. Sed prodiit imposturam diversitas styli, quo Translatio illa vere descripta est, et quo insulsa hæc lacinia atque nonnulla usdem adjuncta ; contra vero cum iis quæ S. Lupo imputantur earundem laciniarum phrasis sic convenit, ut cogamur aut is scriptoris factum agnoscere. Ineptum quoque ingenium ejus prolixi tam alieno loco inserta mentio, Amalrici ac Pauli Archiepiscoporum, quasi eodem mense defunctorum ; quod ut verum esse sub tali testimonio crederetur (obierunt enim ambo anno DCCCLIV aut V) sensum tamen totum turbat parenthesis, nihil ad rem faciens. Quam autem indignum fuisset viro tali, sub S. Lupi nomine aut fingere quidquam, aut ab aliis confictum recipere ut verosimile ?*

4 *Habemus ipsius B. Lupi Acta, xxv Novembris danda (utnam integra !) ex MSS. Carthusiæ Confluentinæ et Coloniensis hoc principio : B. Ruffinianus, tertius a B. Exuperio Bajocensis Episcopus, S. Lupum Bajocasinæ urbis territorio oriundum, quem baptizatum studiis liberalibus mancipaverat, cum ad ordinem Diaconatus promoveret ; quidam cum eo ordinationis Leviticæ gratiam suscipiens, nomine Stephanus, excelsa voce capit præconari, dicens ; Domine Ruffiniane, hunc quem consecras Diaconum, tuum cognoscas fore successorem. Beato igitur Ruffiniano ab hac luce subtracto, totius populi et Cleri voluntas Pontificali honore B. Lupum fore dignissimum asseverat : inter quos Silvestro Rotomagensi Archiepiscopo nocte senex quidam apparuit, dicens ; Virum illustrem Lupum, quem sibi Deus elegit, absque dilatione gregi Dei Pastorem constitue. Hinc nobis certo constare potest de S. Lupi ætate ; cum Chronicon Rotomagensis, initio seculi xii scriptum et a Philippo Labbe editum, Silvestri Episcopatum referat ad annum CCCXXXIV, idque omnes recipiant et confirmet series Præsulum Rotomagensium, dum inter Silvestrum et Germanum, qui anno CCLXI Concilio Turonensi interfuit, solus Malsonus nominatur. Eodem faciunt, quas ex S. Amandi monasterio accepimus lectiones, una cum S. Lupi reliquis eo delatas, ita incipiendo : Fuit igitur, tempore quo Ægidius Rex Romanus regnabat in Galliis, vir admirandæ sanctitatis Lupus. Atqui Ægidium, Romanæ militiæ Ducem, Franci fugata Childerico Merovingi filio susceperunt anno CCCCLVIII, nec ante CCCCLXIII caulem suum revocarunt ; ut cum prænotata Silvestri ætate, cui*

et se Ludovici
3 Francornia
B. Præcepto-
rem et Cancel-
larium
mentitar.

E

ex ineptis
lacinis satis
agnoscitur

Legenda autem
illa est verio-
ribus S. Lupi
Actis
contraria,

qui seculo 5
floruit

Sedis

A Sedis anni viii vel xiii assignantur, optime conveniat tempus, quo Lupus jam Episcopus floruisse dicitur. Qui cum appellatur tertius a S. Exuperio, ita ut ipse S. Exuperius intelligatur primus, secundus Rufinianus, tertius Lupus, habetur Bajocassini Episcopatus initium ad quarti seculi finem referibile; quando etiam Abranticensis, Constantiensis, Lexoviensis, et Sugiensis in eadem regione Ecclesiarum primos suos Episcopos videntur accepisse, et Rotomagensis antiquior in Metropolitanam erecta. Majorem certe singularum antiquitatem nemo adstruit, neque nomina cujusquam qui prius sederit adferantur.

interimque
figitur sec.
2 ordinatus S.
Ragnoberto
successore,

5 Sed quam bene hæc omnia inter se conveniunt, tam iis adversantur signenta, sub nomine præfati Lupi proposita; in quibus dicitur, S. Exuperius, S. Clementis Papæ discipulus, ab eodem cum aliis (qui tamen melius forte ad Decii Imperatoris tempora a Gregorio Turonensi referantur) in Gallias missas advenisse Bajocas, ibique inter primos conversum a se baptizatumque Ragnobertum, pervenisse per omnes sacrorum Ordinum gradus usque ad Sacerdotium, una cum Zenone, cui Archidiaconatus munus injunxerit. Ragnobertus vero supra defuncti Exuperii corpus in monte construxerit ecclesiam, deinde a S. Saturnino Tolosano Episcopo divinitus monito consecratus Bajocensis Episcopus in Brivensi vico, quo eum Angelus in Saturnini occursum direxerat: unde regressus, in monte Phas, uno milliario ab urbe, ubi populus Evangelium suscipere detrectabat, construxerit oratorium S. Joannis, et intellexerit pervicaces illos non a se, sed a suo discipulo Lupo convertendos: deinde parvum in civitate ecclesiam a S. Exuperio structam destruens, majorem basilicam excitavit, aliamque in nomen S. Stephani; quibus longo post tempore partem ex rebus propriis sub testamento chartarum confirmavit; ac denique Dei jussu discipulum suum Lupum ordinavit Diaconum, eumque commendavit populo, futurum ei post se spiritualem patrem, tertioque ab inde die obierit xvii Kal. Junii, annos Episcopatus xc. vitæ cxx numerans, sepultus in Basilica S. Exuperii.

excluso S.
Ruffiniano
S. Exuperii
successore

6 Quis non vident, S. Ruffinianum hoc pacto excludi a numero Bajocensium Episcoporum, sancto autem Ragnoberto vix trecentos annos Episcopatus suffecturos, ut ordinatus a S. Clementis discipulo, ordinasse Diaconum S. Lupum, post se immediate successurum? Ex usu præterea primorum istorum seculorum, quibus vivisset et scripisset Lupus, nequaquam fuit, Sacerdotes vocare alios quam Episcopos; hic tamen sic etiam vocantur Presbyteri; et quidem in hunc gradum ordinato Zenoni dicitur inunctum Archidiaconatus Officium, quod antiquitas solis competebat Diaconis. Adde quod nomen Ragnoberti seu Renoberti Francicum sit, nec verosimiliter ante Francorum in Galliam adventum seculo v in Gallia auditum. Ut mirum sit scriptores Francos, qui Episcopatum Catalogos texuere, absque cunctatione recepisse hunc ordinem, quo sibi successerint Exuperius, Renobertus, Ruffinians, Lupus; et a Sammarthanis erroris argui eos, qui S. Renobertum a Ragnoberto, Sonnutii Remensis cœvo, non distinguunt. Tam firma scilicet præjudici faciunt scripta, sub auctoris magni nomine grandem præseferentia auctoritatem, donec accuratius examinentur: quod a nobis fieri si grave quibusdam est, sciant longe gravius eruditibus viris esse ecclesiasticam historiam accipere implexam nodis insolubilibus, quamdiu personatis illis scriptoribus non detrahatur larva, seculorum aliquot patientia nitens et favore urbium ac populorum, sua suarumque ecclesiarum principia quam antiquissima dici gaudentium et credi cupientium.

et geminato
sine causa
Ragnoberto:
qui vere sec. 7
vixit.

Ejus mira-
cula ignota,

7 Miracula et vivum et mortuum patravisse S. Ragnobertum, quorum merito sepulturam in ecclesia et cultum publicum obtinuerit, nullus dubito: sed nihil eorum scripturæ fuisse traditum etiam existimo. Quare, quod adhuc Ostiarius dicatur septem energumenos tibe-

rasse ab immundis spiritibus, invocato ejus nomine qui ipsos de Maria Magdalena exire præcepit; et a Brivensi vico rediens consecratus Episcopus, misso baculo sanasse paralyticum; ac primo in urbem Bajocensem ingressu, sanguinis fluxu laborantem mulierem multosque infirmos et energumenos, id non magni censeo faciendum. Nec pluris fecerim elogium, quod Saussayus Martyrologio Gallicano his verbis intexit, Bajocis S. Renoberti Episcopi et Confessoris, qui S. Exuperii exceptivus e sacro lavacro filius, heres etiam ob præstantis sanctimonie doles Pontificatus fieri promeruit; divinique muneris executione multorum animos ad pie agendum inflammavit, denique vitæ religiosæ actæ insignis nobilis, post multa pietatis opera quievit in Domino: hoc enim de omni sancto Episcopo dici potest. Magis proprium est, quod addit: sacra ejus spolia in Exuperii templo condita, postea irrudentibus in Neustriam Danis, Oringeium, in Vesonionis Sequanorum Metropolis finibus, translata, diem xiv Octobris ipsa translatione insignem illic reddiderunt. Sed nec hæc sine errore sunt: quod enim Oringeium vocat, Quingeium est, et pro xiv die notandus fuerat xxiv.

translatio in
Burgundiam
24. non 14
Oct. colitur,

8 Idem nihilo accuratior in Supplemento ad 2 diem Septembris, ita scribit: Bajocis translatio S. Renoberti Episcopi et Confessoris, nec non Zenonis ejus ministri: quorum corpora, in monte condita et divinitus revelata, Walfugus Episcopus humo defossa ad ecclesiam S. Victoris transvexit, apparatuque condigno reposuit veneranda. Procul a Bajocis fuit ecclesia S. Victoris, in quam illata sunt sacra illa ossa, tertio postquam fuerant refossa die v Kalendas Januarii, uti colligitur ex Actis: posterior vero Translatio, ab ecclesia S. Victoris ad novum S. Salvatoris, celebrari dicitur, et verera in MSS. aliquibus Martyrologiis notatur viii Kalendas Aprilis: et tunc cum Freculfo Lexoviensi, et Ansegando Abrincatensi, Balfridus Bajocensis præsentiam et operam suam commodavit: Walfugum autem Episcopum nulla Gallicanorum Episcopatum dyptycha noverunt. Grevenus in suis ad Usuardum additamentis et ex hoc in Germanico Martyrologio Cunsius, ad xxii Aprilis referunt memoriam Renoberti Episcopi Bajocensis, qui vitæ et miraculis clarus, xl annis in Episcopatu expletis, quievit in Domino. Ita forte reperiebatur in aliquo veteri ad Normannicæ cujusdam ecclesiæ aut ipsius Bajocensis usum scripto et aucto Usuardi exemplari. Quidni autem hic verus Natalis fuerit? dies autem hic xvi Maji assumptus a Bajocensibus sit, et a fabulatore jam confutato tumquam Natalis descriptus; qui forte fuit primæ translationis dies, ex veteri foris sepulcro ad Cathedralē Bajocensem, aut alienjuss intro eodem Cathedralē elevationis; quando in iisdem Greveni et Molani additionibus legitur primo loco, ipso die agenda commemoratio B. Renoberti, Episcopi et Confessoris, magnæ sanctitatis viri.

E
prior ad
ecclesiam S.
Victoris non
2 Septembr.

sed 28 Decemb
contigit:

altera in S.
Salvatoris
28 Martii,

natalis forte
23 Aprilis,

deratio 16
Maji.
12

Vide APP
TOM. VII MAH
NOT. 110**

TRANSLATIO CORPORUM

Bajocis ad ecclesias S. Victoris et S. Salvatoris

Auctore cœvo ex MSS.

CAPUT I.

Translatio prior, a Sanctis ter apparentibus
Hervæo mandata, et ab eodem facta.

Anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quadragesimo septimo, Indictione decima, Domino a Sergio Papa præsidente, Balfrido b Bajocensem Ecclesiam regente, apparuit cum S. Zenone Archidiacono Beatissimus Ragnobertus cuidam venerabili

a
b

viro 2

*Sanctus se
et Zenonem
transferrè
mandans
apparet
Hervæo,*

A viro, nomine Hervæo, blandisque eum in visione alloquitur sermonibus dicens : Surge vir Dei, vade ad Bajocas civitatem, et ascende locum qui vocatur Mons-Ecclesiæ, ubi quondam sepeliebantur Episcopi civitatis : invenies ibi basilicam, in honorem Dei et Exuperii, primæ ejusdem urbis Episcopi, constructam, sed jam ornatibus suis nudatam, derelictam ac solitariam, et in qua nullum persolvitur divinum officium, unde etiam casus sui ruinam prætendit. In ea beatorum Confessorum Ragnoberti Pontificis, et ministri ejus Zenonis corpora inculte requiescunt, sine ulla dignitatis aut honoris reverentia. Ideoque præcipio in numine Domini nostri Jesu Christi, et inde eos summa cum religione effossos perducere facias ad propria tui honoris loca ; custosque eorum omni tempore factus, provideas ad ipsos humandos loca nitentibus tantis digna, in quibus honorifice permanere valeant. Quibus dictis, mox evanuerunt. Ille autem consurgens, reducta visione quam viderat ad memoriam, consternatus animo, admirabilem exhorruit visum, credens se phantasmatica illusionem delusum : ideoque nulli indicavit, sed penitus oblivioni tradidit. Considerans namque multorum criminum ponderibus se subditum ; ac seculi negotiis involutum, nullo modo se credebat visionibus cœlestibus perfrui ; nec audere Sanctorum corpora de sepulcris levare, seu ad propria loca asportare. Verum peracto quodam spatio temporis, iterum isdem vir venerabilis adfuit ; eundemque Hervæum, lateri sinistro incumbentem, dextero in latere percussit ; increpans eum dure, quod prætermisisset jussionem visionis, quam ei Dominus per servos suos dignatus fuerat revelare. Qui ita correptus, tribus postea mensibus febris cruciamento vexatus est. Hæc autem secunda visio, octavo Kalendas Julii ei ostensa est : quam ipse nihilominus, veluti priorem, penitus ob suæ fragilitatis considerationem incredibiliter solvit.

*iterumque
cum immis-
sione febris,*

B

2 Adveniente autem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi sollemnissima nocte, post pullorum cantum venerunt ad præfatum Hervæum duo viri, quorum unus indutus Episcopali vestibus videbatur ; planetæ autem, quibus desuper utebantur, croceo rutilabant aspectu : quibus etiam in ipsius corporis translatione eum vidimus obvolutum, hodieque in sepulcro cum ipso corpore permanere confirmamus c. [Sanctus autem Zenon, qui cum Beato aderat Ragnoberto, obtectus vestibus præalbis Diaconi videbatur, quæ in translatione sui corporis nusquam comparuerunt.] Erat vero isdem venerabilis, terribilis aspectu, sublimis statura, compta capitis cæsarie, canicie resplendens, rubicunda facie ac modico candore suffusa. Qui ante eum adstans, terribilibus eum verbis alloquitur, dicens : Ego sum Ragnobertus cum Zenone socio meo : tertio ad te missi sumus jussu Dei omnipotentis, qui ostendit tibi per nos secretum misericordiæ suæ. Sed tu inobediens et contumax, nullo modo parere voluisti ; et quia hæc quæ tibi nuntiavimus parvipendens, non tantum oblivioni tradidisti, sed nec attendis quidem tibi cœlitus secretorum arcana revelari, spernens legationis nostræ imperium mente pertractare ; ecce complebitur super te, quod Dominus voce Prophetæ loquitur dicens ; Qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo, et induet maledictionem sicut vestimentum. Scias autem, quoniam ab isto die, nisi præceptorum jussa perficere conatus fueris, propter quod inobediens tanto tempore extitisti, languore plurimo consumeris ac tale tui corporis lues detrimentum, ut præter sanctum Job, nullus hominum ad vitam rediens tantas sui corporis pœnas exsolverit : ac per hoc castigaberis, ne amplius divinis persuasionibus admonitus sic incredibilia donorum cœlestium secreta arbitreris : quod si adhuc etiam elatissimo contu-

*et tertio
extrema
minando.*

Ps 108, 18

maciæ animo differre tentaveris, ac Dei omnipotentis jussa implere recusaveris : morbo elephantino tactus, lepra etiam toto corpore percussus, sanie ulcerum per minutissimas corporis metas scaturiente, ita percutieris, ut vix quilibet amicorum putentis corporis sufferre valeat cicatrices : ac tali perfunctus funere, in inferno sepultus eris. Ut hæc autem mente pertractes, utrum agendi tibi a Domino concedatur potestas, aut ut accepisti efficaciter implere possis, quindecim dierum tibi spatium tribuitur, Age nunc vir Dei, recordare sermonis mei, et illatam tibi cœlitus visionem mente pertracta : et quia duo tibi oblata videntur, quæ potius sunt sanitatis tuæ remedia exequenda ne negligas statare ; quoniam judicio divino aut pœnas præsentis vitæ percipies, aut futuras æternaliter persolves.

3 His dictis ab aspectu viri discesserunt. At subito perterritus, evigilans, de strato quo jacebat surrexit, et quæ viderat ratione mentis cum terrore penetravit : et ad ecclesiam, ad quam vespere venerat ob Nativitatem Domini nostri Jesu Christi celebrandam, convolvit : ac peracto in Dei laudibus festivæ noctis officio, etiam diurnum sacratissimi diei ministerium audiendo persolvit. Itaque eodem Nativitatis Dominicæ die ad eandem civitatem territus perrexit ; cupiens Balfrido Bajocensis urbis Episcopo patefacere revelata. Sed cum eum ibi non reperisset, quam celerrime d Lindis civitatem rediit : ibique Freculfo ejusdem civitatis venerabili Episcopo invento, omnia quæ viderat, indicavit. Præsul autem hæc audiens ad hæc perficienda eum corroborare studuit, dicens : Si quæ asseris, tibi vere nuntiata sunt, age, vir Dei, quantocius, ut perficias quod tibi a Domino injunctum est : Dominus enim, qui tibi hæc jussit revelari, erit in comitatu tuo, ipsumque habebis fortissimum tui operis adiutorem ; et diriget pacis suæ Angelum tecum, qui te custodiat, et per viam salutis gressus tuos incedere faciat, ut juxta imperium Domini omnia satagere queas. Sin autem phantasie illusionem quadam more somniantium caperis, et hoc conatus fueris temerarius agere ; procul dubio præsentis vitæ periculum, animæque et rerum tuarum damnum incurres atque pœnas patieris æternas.

4 Ita instructus Religiosissimi Præsulis Freculi consilio Hervæus, assumptis secum duobus venerabilibus Presbyteris, Guinemaro scilicet et Harduino, festine Bajocas civitatem, ubi Sanctorum quiescebant corpora, perrexit : tamen clam eandem urbem, propter Britonum insidias, qui eo tempore eandem terram occupaverant et multa clade regionem deprimebant, ingressus est. Ingressus autem Hervæus ejusdem civitatis ecclesiam, Domini auxilium deprecabatur. Ad vespertascente siquidem die, ut signum ad Completorii sonuit officium, intravit cum Sacerdotibus ecclesiam, in qua erant Sanctorum corpora Confessorum : et cœperunt fodere sepulcrum Beati Episcopi Ragnoberti : et inde devote cum divini muneris protectione, gaudio magno repleti, collegerunt præfati Sacerdotes ossa B Ragnoberti Pontificis : elevantesque de sepulcro cum tota devotionis reverentia, astrinxerunt cum pallio et in novo vase posuerunt. Post hæc ad Zenonis, ejus quondam discipuli, sepulcrum devenerunt : quo manus injicientes, tulerunt eum de tumulo, quo jacebat, et in alio vase concluserunt. Illucescente denique die, Sanctorum corpora cum hymnis et laudibus divinis deportantes, civitate exierunt : fuit autem eo die circa omnem regionem tam densa aeris nebula, ut vix alterutrum conspiciere possent, quod ad viæ subsidium plurimum profuit. Eodem die Balfridus, ipsius civitatis Episcopus, crimine nefando fuerat apud gloriosum Regem Carolum accusatus :

D
A COÆVO
EX MSS.

Ille perterritus

E

*d
consulto Fre-
culfo Episc.
Luzoviensi,*

*et acceptis 2
Sacerdotibus,*

F

*sacra corpora
refudit*

*et Zenonis
corpus levat*

A. CO. EVO
EX MSS.
e

A censatus : et ob id, quia ad sanctam synodum ab eo congregatam convolaverat, defuit civitati, et in synodo officium, a quo depositus fuerat, recuperavit, et etiam donis adornatus plurimis remeavit.

f
ac primum
Nogerolas,
inde in basilicam
S. Victoris
desert.

Interea pergentes præfati viri cum Sanctorum corporibus vespere facto divertunt ad quietem, in villa quæ vocatur f Nogerolas; et ibidem nocte illa quiescentes, in divinis laudibus noctem pervigilem duxerunt. Mane autem facto levantes humeris Sanctorum corpora, iter, quod Domino admonente inceperant, carpere cœperunt. Venit autem in occursum eorum plurima turba populi, et circumquaque religiosi Sacerdotes Dei : et dum secundo die pergerent jam cum multa turba, accidit ut pervenirent in locum, ubi quidam scelerati hominem nocte interemerant : ac dum sepulturæ corpus ejus daretur ob eleemosynam; cœpit Hervæus denuntiare populo, ut pro ejus anima Dei misericordiam implorarent. Factum est ut etiam cæca quædam ibi veniret a nativitate, nomine g Hedewigga, et lumen, quo semper caruerat, recepit, et ibi Domino miserante ante Sanctorum exsequias sanitatem promeruit :

g
Sanantur
cecitas,
h

quod quinto b Idus Januarii actum est. Crescere autem eorum lumina (etsi soleant illo tempore dies nimis imbris abundare) nunquam destiterunt : sed continuo et inextinguibilia permanserunt. Levantes autem eorum corpora de loco quo substituerant, pervenerunt in Basilicam, in honore B. i Victoris dicatam, quæ in proprio [genitricis videlicet] ipsius Hervæi est constructa : ibique deposuerunt ea super aram. Aurora siquidem diei surgente, dum Sanctorum fama in regione crebresceret, venit quidam homo manum habens aridam, quæ nulli usui erat apta, quam etiam ad os suum nullo modo ducere poterat, et sanatus est. Octavo denique die quædam femina, Savenildis nomine, ad sepulchra Sanctorum quadriduanis febribus vexata convolvit, et a qua tenebatur infirmitate curata est. Multi vero febribus correpti, ex vicinis circumquaque regionibus ad præfatorum corpora Sanctorum cum devotionis suæ votis advenientes, petitionis suæ effectum meruerunt, ac incolumes ad sua propria redierunt. Diversis autem infirmitatibus, variisque languoribus cruciati, vota sua deferentes advenerunt, et Domino adjuvante in eodem loco curati sunt k.

i
arida manus,

febres et
alii morbi.

k

ANNOTATA.

C

a Vereor ne ab interpolatore adjecta sit Sergii Papæ mentio : si tamen visio contigit sub anni 847 initium, potuit eodem adhuc vivente contigisse. MSS. Vergeiense et Autissiodorenses notant annum 846 : sed hic cum indictione 10 non convenit, nisi a mense Septembri : et tunc inter primam visionem et secundam, 8 Kal. Julii factam, potuisset præcise medius annus effluxisse; sicut effluxit a secunda ad tertiam factam 8 Kal. Januarii. Eadem MSS. licentius interpolata, sic habent. Anno vi Regnante Karolo Rege (est hic annus, a Junio incipiendus, utrique dictorum annorum 846 et 847 communis) filio scilicet Hludovici Imperatoris, Sergio Romanæ Ecclesiæ gubernante Apostolatus honorem, quo sub tempore capta est ecclesia B. Petri Apostolorum Principis : quod postremum absolute falsum est, nescio unde acceptum; nihil enim tale in Sergio II, de quo hic agitur, Anastasius.

b Balfridus seu Walfridus interfuit Concilio Parisiensi anno 846, dein aliis, a Normannis occisus anno 858.

c Inclusa deerant in MS. Belfortii; alibi extra locum suum scripta inveniebantur.

d Id est Lexovii, inquit ad marginem Acherius. Lexovium autem (ubi Freculphus Episcopus erat, et

unde etiam ipse ad dictum Parisiense Concilium venit, D usque in annum 853 superstes) Lindas quandoque dictum, alibi non invenio : vix tamen audeo hic librariorum mendam suspicari.

e MSS. præcitata duo, Officium quo corruerat, quia ab eo suspensus erat : potestque id factum credi in Concilio Parisiensi anni 846 juxta Sirmondum : in quo similiter suspensus fuit Ebbo Rhemensis. Alii anno 847 id factum statuunt, quos sequitur Labbe in nova Conciliorum editione.

f Nogerolæ, vulgo Norolles, unius leucæ spatio distant Lexovio, Bajocis autem totis decem leucis, ut admodum festinasse oporteat vectores, qui tantum iter intra unum diem cum sanctis corporibus confecerunt,

g Alias Bedenigga.

h Fortassis legendum v. Kalend. Januarii, ut tertius ab ejectione Sanctorum corporum dies intelligatur, sicut supra secundus, et mox infra octavus in ipso requietionis loco, constructis jam sepulchris et corporibus intus positus.

i Quæ autem ubique hic dicitur ecclesia S. Victorii infra pari Codicum consensu S. Victoris dicitur : quod sequitur Saussayus, et nos putamus præferendum : Verba autem [] inclusa ex 2. MSS. addimus. E

k Sequabatur longa digressio de miraculis gestisque Sanctorum cum fructu legendis; quam plene intrusam esse apparet. Satis est eam legi posse apud Acherium

CAPUT II.

Alia apparitio S. Ragnoberti et corporis translatio ad ecclesiam S. Salvatoris. Varia miracula.

Sub eodem tempore cæcus quidam Cenomanicæ urbis erat, nomine Hildegarius, qui per soporem noctis admonitus est, ut pergeret ad Sanctorum corpora, ob luminis sui recuperationem. Qui mox manibus ejusdam famuli sustentatus, ad eorumque monumenta perductus, Domini gratia, luminis officium, quo diu caruerat, sanus effectus, recepit. Nec illud prætereundum est, quod paralytica quædam, nomine Gisildis, per annos quinque corpore dissoluto jacebat, nec ullum membrum ad sui actus officium habere poterat : quæ dum manibus famulæ suæ allata esset, ante Sanctorum corpora prostrata requievit. Cui beatissimus Ragnobertus Pontifex, et Zenon ejus Socius apparuerunt in excessu mentis, et dixerunt ei : Surge, vade ad Hervæum, ac dic ei, ut construat ecclesiam in honore sancti Salvatoris, in loco mundo et incontaminato, quoniam nullo modo vult Dens, ut in hoc loco quiescamus a. Præfata itaque femina, dum monita audit, respondit; Quæ sum ego, ut dum hæc nuntiavero credi debeam? nullo modo de hoc credenda sum. Cui B. Ragnobertus Confessor, ait : Fac sicut tibi impero, et faciam in te credulitatis signum, per quod omnino dictis credetur tuis. Surge in nomine Domini nostri Jesu Christi, et sis ab hac qua tenebris infirmitate soluta.

Cæcus illuminatur,

sanantur paralytica.

F

a
cujus admontu,

ad ecclesiam
S. Salvatoris,

7 Illa autem de stratu suo sana consurgens, nuntiavit Hervæo quæ viderat et audierat, et quæ imperata illi fuerant. Hæc vir religiosus Hervæus audiens, cœpit mente tractare, quo loco et unde, quibusque ex sumptibus ecclesiam in honore sancti Salvatoris fundaret. Reperit siquidem locum Domino admonente ad hoc dignissimum, et propriis de sumptibus, non ut voluit, sed ut potuit, ecclesiam in honore Dei et Domini nostri Jesu Christi fundavit : et ex suæ paupertatis abundantia culminibus erexit, variisque speciebus adornavit, totumque opus Deo juvante ad perfectum usque perduxit. Jamque advenerat ejusdem ecclesiæ dedicationis tempus,

23 Martii
portantur,

b

A tempus, et beatorum corporum dies translationis, ubi aderant venerabiles et meritis præclari Præsules, scilicet Freculphus Lexoviensis Episcopus, nec non et Balfridus Bajocensis Antistes [atque Abrincatensis Ecclesiæ Ansegandus b Pontifex] qui vocati ab Hervæo, decimo Kalendas Aprilis suis cum parochiis advenerunt, et ad divini Numinis laudes celebrandas monuerunt, et cum eis totius noctis vigiliis congruis officiis solenniter consummaverunt. Aurora igitur diei surgente, induunt se vestibus sacris cum multitudine Sacerdotum Pontifices, ad transferenda Sanctorum corpora: et locum mundissimum ubi eos deponerent, præparaverunt, quo totius provinciæ populus et universus ordo Clericalis ad diem festum confluerat. Cumque universi expectarent tantæ solennitatis lætitiā; præfati Præsules B. Victoris ecclesiam, ubi Sanctorum corpora erant, intraverunt. Elevantes autem eorum corpora, cum hymnis et divinis laudibus ad noviter ædificatam domum deportaverunt: in qua Deo omnipotenti tres arte constructæ erant, quarum in medio locus ad Sanctorum corpora sepelienda aptus videbatur: et ibi in dextro pariete Beatus Confessor et Episcopus Ragnobertus sepelitur, Sanctus Zenon ad sinistram humo conditur, et ibi usque ad hodiernum diem venerantur.

B

3 altariibus
per totidem
Episcopos
consecratis,nulla pluvia
impediente,

C

Sanantur
muta,

energumena,

cæca,

8 Antequam a præfatis Præsulibus ibi portarentur, per sanctificationis gratiam domus interior et exterius consecratur, et ibidem tria altaria consecrantur, quorum primum Freculphus Lexoviensis Episcopus in honorem Domini nostri Jesu Christi benedixit: medium autem Balfridus Bajocensis Ecclesiæ Antistes in honorem S. Ragnoberti fundavit. Tertium vero Pontifex Abrincatensis Ansegandus in honorem sanctæ Genitricis Virginis Mariæ et S. Joannis Baptistæ constituit. His ita completis sepeliuntur corpora Sanctorum: unum quodque loco proprio cum laudibus et Deo dignis honoribus componentes: fit gaudium totius patriæ, ac exultationem resonant laudes et usque hodie perpes permanet lætitia. Quantus Monachorum aderat ordo! Canicorum quam plurima turba! Videlicet ex vicinis provinciis ibi confluerat omnis multitudo populi, et usque dum sepulturæ traditi sunt cum hymnis et laudibus, specialiter exultando, prosequuntur cum hymnis et canticis sive quantiscumque exultationibus. Quid autem gaudi illo die actum est, silendum nullo modo videtur. Pluvia enim totam illam regionem instar fluviorum irrigaverat, sed in loco, quo populus ad festivitatem celebrandam convenerat, nihil omnino pluit. Miro modo, aliunde venientibus imber nocuerat: ibidem vero festum agentibus nequaquam obfuerat. Sicque Sacerdotes, Sanctorum corpora absque pluviarum impetu sepelientes, ad propria cum gaudio reversi sunt.

9 Præterea quæ omnipotens Deus, eodem translationis Sanctorum ecclesiæque dedicationis die, per servorum suorum merita operari dignatus est, futuris temporibus ad multorum profectum memoriæ commendandum est. Muta quædam, Hildeburgis nomine, a nativitate, eo die locuta est. Quia enim novæ translationis, novæ ecclesiæ consecrationis dies illuxerat, novo illum Dominus miraculorum signo illustrare voluit. Aliud vero vidimus eodem die miraculum, quod recitandum est. Quædam femina, Bertruda nomine, quæ a daemonio vexabatur, ibi eodem die liberata est. Præterea cæca quædam, ad Sanctorum corporum loca, ubi prius ante translationem requieverant, residens, misericordiæ Domini postulans dona, ipso festivitatis die illuminata est. His itaque tribus Domini signis dies ista cernitur illustrata: et quoniam tria intus sunt ædificata altaria, trium miraculorum ibidem effecta sunt signa:

siquidem celebratur hæc festivitas c viii Kalendas D Aprilis. Quidam Hermericus nomine, cæcus ab ipso matris utero adveniens, visum, quo semper carnerat, ibi recepit, et in pristinam meruit reformari sanitatem: sicque luminis sui recepta claritate, gaudens ad propria remeavit. Cum autem repletus gaudio, via qua venerat laudans Deum revertitur, obviavit cuidam Sacerdoti equo sedenti, nomine d Gulsuido, illeque dixit ei: Unde venis, et quo vadis? Nonne tu ille es, qui dudum anisso lumine cum ductore per plana viarum incedeabas? Cui ille: Ego sum, qui nunquam aspectum cœli, præter hodie, videre merui; sed semper aliorum manibus, vias per quas iter habui perrexi. Ad quæ Sacerdos: Cuius tibi videtur merito hoc factum esse, ut amissum lumen reciperes? Qui respondit: Sanctorum Confessorum Ragnoberti et Zenonis merito liberatus sum. Tunc Sacerdos irridens, virga, quam manu gestabat, crus percutiens, inquit: Ita enim vero, egit, ut jactas, Dominus per hos servos suos miraculum; veluti ego modo frangam crus meum. Et dum percussit, hoc dicens, crus suam; continuo ictum dolor prosequitur, et ad terram ex equo decedens, crure facto apparuit. Quo indicio manifestatur et cæcum E liberatum esse per Sanctorum merita, et propter incredulitatem Sacerdotis, crus esse confractum. Pervenit autem sermo in omnem regionem illam, et nusquam erat locus, quo nomen Domini non inveniretur, et Sanctorum nomina et merita venerando memorarentur.

10 Fuit autem ex e Baliola villa femina quædam orta, quæ fluxum sanguinis patiebatur multo tempore. Hæc ad Sanctorum corpora sua vota detulit veniens, ab hacque liberata est ibi infirmitate, et sanitate recepta ad propria reversa est. Sed quia procedunt plurima signorum miracula, quæ Dominus per servos suos operatus est, quique etiam ad hunc eos locum deferri præcepit, et multa subsequuntur in eodem loco facta, dignum judicavimus ex plurimis pauca inserere. Quis enim enumerare valeat quanti infirmi quotidie ibidem, Domino annuente, a variis languoribus curantur? Nullus æger est, qui ibi suæ ægritudinis causa veniens, ibi non mereatur exaudiri atque curari. Quocirca hinc inde diversis vexati infirmitatibus venientes, Domino nostro Jesu Christo propitio, sanari merentur. Unde manifeste colligitur, quod dum exterius visibiliter sanantur, interior pro omnipotentis Dei pietatem a multis peccatorum nexibus solvuntur, sublevantur F delicta, abluuntur crimina, et diversa peccaminum genera, sancti Spiritus gratia illustrante, medentur. Diversis languentibus, ad eundem sanctum locum ob sanitatis gratiam confluentibus, venit etiam quidam cæcus ex villa præfata Baliola, nomine Odricus: et dum ad Beatorum Confessorum corpora pervenit, facta oratione, luminis sui claritatem recipere meruit: et qui cæcus fuerat veniens, videns gaudio repletus reversus est. Ejus etiam filia, claritate sui [luminis] carens, quam quondam habere non potuit, in die festivitatis eorum, Domino miserante, habere meruit: et velut pater, recepto suæ claritatis visu, inde exultanter ad propria remeavit. Venit præterea clauda quædam, Regnoara nomine, aliorum manibus deportata ad curationis locum, ibique membrorum suorum debiliū recepit sanitatem et propriis gressibus absque alterius suffragio, Domino gubernante, ad sua reversa est.

ANNOTATA.

a Hic interpolator commiscitur, transferri voluisse Sanctas, quia locum horruerint, sepultura promiscui vulgi, in quo etiam damnati quidam, pollutum: quod totum

D
A. COÆVO
EX MSS.c
cæcus,

d

cui non cre-
dens crure
fracto pu-
nitur:

E

e

plurimi ægri
curantur,

F

cæcus ejusque
filia cæca,et alia
clauda.

A. COEVO
EX MSS.

A totum expungere maluimus, auctoris primi verbis im-
portune admixtum.

b Ansegaudus Abrincatinæ urbis Episcopus cum
Baltfrido Bojocensis et Heirardo Lexoviensis Eccle-
siarum Episcopis interfuit Concilio Suessionensi 2, an.
883. Mortuus ergo tunc erat Freulfus, anno 882 adhuc
subscriptus privilegio monasterii S. Remigii in Synodo
Senouensi. Quid si a Carisiacensi in Picardia conventu
revertentes prædicti Antistites an. 849; et per Roto-
magensem diocesim, istic ubi ecclesiam novam ædifica-
bat Hervæus, transeuntes; ob eodem invitati sint ad
translationem proximo anno faciendam, quando novus
aliquis conventus eos in partes istas vocaret? Verba hic
[] inclusa habent MSS. 2 præcitata; et addendo esse
patet ex mox referenda enumeratione consecratorum a
singulis Episcopis altorum.

c Ita die 25 Martii refertur memoria S. Ragnoberti
in nonnullis MSS. et apud Ferrarium, sed tanquam
toli die Vergiaci in Burgundia excepti, quod hinc re-
fellitur.

d Alias Gulsuido.

e Crediderim esse Belle-ville, vix tribus horis dis-
tans a S. Victore ad Occidentem.

B

CAPUT III.

Reliqua Sanctorum miracula.

Hervæus
variis morbis
cruciatur,

Illud etiam inserere placuit, quod Beatus Confes-
sor Hervæo inobedienti suis monitis prædixit. Ter-
tio namque suæ visionis ordine, objurgando prædi-
xit, eum multa adversa passurum, eo quod suis mo-
nitis non crediderit, et jussa Domini incredulus non
impleverit, sed oblivioni cuncta tradiderit, et San-
ctorum, præcepta non attenderit: ideoque impletur
sermo Sanctorum licet sero. Venit enim super Her-
væum plaga dictu intolerabilis, tribulatio cordis mem-
brorum omnium dissolutio, in tantum ut per Iecem
et octo menses continuus cordis et corporis sequeretur
dolor: jamque pæne carne defectus, ut vix, nisi
Domino sustentante, vivere in tanta corporis debi-
litate quis valeat et ad modicum cruciamenta tole-
rare, quæ dici nec possunt, nec etiam credi. Deni-
que refrigerium neque die, sed neque nocte corporis
sensit: cibus et potus tantummodo aqua fuit: qui
nec in partem alteram declinare poterat, nec manum
ad os ducere: sicque talibus consumptus cruciamen-
tis, per præfatum diutissime tempus vexatus est.
Sed cum jam tempus misericordiæ Domini immine-
ret, ut ex tanto dolore quolibet modo reciperet suf-
fragium, recordatur præconcessam sibi licen-
tiam a Domino nostro Jesu Christo Sanctorum me-
ritis conferri. Ad Sanctorum igitur sepulcrum
delatus est: ibique Domino favente, sanitatis auxi-
lium meruit et incolumitatis suæ sanitatem. Denique
uxor illius, Milesendis nomine, bonæ religionis fe-
mina, a febribus vexata triduanis, locum sanctum
adiens, curatur atque a sua vexatione medetur.
Dæmoniaci quamplurimi ibidem adducti, per eorum
merita quotidie curantur. A dentium autem dolori-
bus, ad sancti Zenonis sepulcrum plurimi venientes,
et vota persolventes liberantur: quibuscumque enim
variis excruciatum tormentorum doloribus, ante Bea-
torum Confessorum tumulos veniam postulantes,
animarum corporumque sanitates accipere meren-
tur.

sanatur il-
lus uxor
febricitans,

et alii agri.

12 Enimvero scribere non pudet quid de incauta
rapinarum præsumptione cuidam misero contigit,
quantæque miseriarum clades eum sunsecutæ fue-
runt, et cum quo mortis suæ tormento vitam mise-
rabiliter amisit, dignam ultionis suæ poenam incur-
rens. Erat quidam miser, crudelitatem rapinarum
more bestiarum exercens, unus tyrannorum ex so-

ciis ejusdam infelicissimi Martini; qui secundum
suæ consuetudinis voluntatem sanctum locum impu-
denter aggrediens, manipulos segetum quoscumque
astringens ligamine, cœpit capere ac de eodem sancto
loco superbe rapere. Quem cum quidam servo-
rum Dei, Gotardus nomine, cella egrediens, ita agen-
tem cerneret: blandis eum verbis alloquitur dicens:
Cur, Frater, locum sanctum tam irreverenter intra-
sti? et quare spicarum congeriem, de quibus loci
hujus Fratres vivere debent, tecum niteris aspor-
tare? Ille vero ad cumulandum suæ votum malitiæ,
plenus immundo spiritu, inquit: Etsi Ragnobertus
spicarum foret manipulus, utique equo meo eum ad
comedendum dedissem. Hæc audiens Frater Gotar-
dus, cellulam festinus rediit: et clauso ostio, Domini
misericordiam implorare cœpit, atque Sanctorum
merita memorari. Tunc præfatus vir cum sege-
tis gerbis a ad villam, Promerendum b nomine
perrexit: ubi dum quamdam domum intraret, equo
manipulos ad comedendum dedit, et homini ejus
domus erat, indicavit quo loco gerbas invenerat, et
qualiter vi acceperat, quæque verba cum famulo
Dei locutus fuerat: Cui homo inquit, Contra ani-
mam tuam, miser fecisse poeniteat: vade, revert
ad sanctum locum, et reporta quæ præsumptive huc
detulisti, ac poenitentia ductus humilia te in con-
spectu Dei ac Sanctorum suorum, ne veniat super te
furor Dei, et indignatio, et consumptus a dæmonio
intereas. At ille respondens ait, nequaquam, per
salutem meam, ita faciam: sed si idem Sanctus
gerba fuisset, utique meo caballo ad comedendum
tribuerem. Ipso itaque loquente, cecidit equus et
mortuus est. Tunc correptus a dæmonio miser, mi-
sit digitos in oculo suo, et evulso illo, ait: Accipe
S. Ragnoberte oculum mihi sublatum pro gerbis
tuis. Similiter etiam eruens alium, ait: Accipe et
istum in meæ crudelitatis miseriam pro manipulis
tuis: rediit autem ad linguam, et dentibus propriis
incisam ab ore manu detraxit. Sicque trium gaudiorum
proprii corporis lege sublata, trium gerbarum
vindictam persolvit. Postremo miserabiliter sui ca-
pitis capillos rapiendo mortuus est. c

13 Addendum præterea videtur adhuc miracu-
lum, in quodam scelerato factum, qui ob suæ præ-
sumptionis execrabilia facta dignum ultionis adeptus
est meritum. Etenim servus quidam fratris Hervæi,
cui nomen erat Modingus, et nomen Domini sui
Crelion, stimulatus a diabolo, accessit audacter ad
quamdam domum segetibus plenam, latrocinii cau-
sa: et quia ostii clavem non invenit, pede ter aut
quater percussit, atque in tres partes ostium domus
fregit. Exinde trium modiorum d marsupium plenum
frande sustulit. Cui operi die tertio poenæ vindicta
mors subsecuta est: nam corpus ejus in tribus par-
tibus est divisum, et quia ostium domus in tres par-
tes divisit, tres etiam annonæ modios furtive porta-
vit, trium patrum sectione corpus illius truncatum
est, et sic tali morte dignus vitam finivit.

14 Carolus denique Rex Franciæ, Aquitaniæ,
Neustriæ gloriosissimus, dolore dentium tactus, vota
ad Beatorum Confessorum [sepulcrum] misit, et statim
remedia adeptus est, ejus nobilissima conjux Ermen-
trudis e venerabilis Regina ob munificentia suæ pie-
tatisque meritum, petiit præfati Regis munificentiam,
ut aliquid proprium largiri dignaretur sanctis Con-
fessoribus: ejus petitioni sanctæ annuit, ac suæ
proprietas donum, ob suæ venerabilissimæ conju-
gis meritum, beatis Confessoribus largitus est: at-
que per auctoritatis suæ præceptum ibidem res cum
omni integritate quasdam in beneficio habere, et
perpetuo habendas tenendasque confirmavit. Fuit
autem isdem magnificus Rex Carolus circa loca
divino cultui mancipata devotissimus, ut nullus
prædecessorum

D
Furatus ma-
nipulos sege-
tum et in S.
Ragnobertum
blasphemus,

a b

E

in furorem
raptus et
se lanians
moritur,

c

per fractis
foribus,
furatus 3
modios
frumenti,
f

d
scissus in 3
partes perit:

Carolus
Calvus
dolore
dentium
liberatus
e

possessiones
tradit.

A prædecessorum suorum, Imperatorum videlicet atque parentum aut Regum fuerit, qui tantis munitientiarum suarum rebus exornando ecclesiis contulerit: quapropter villam quæ vocatur Veteres-domus
f
g
h
i
B
k
fuisse concessum: quia hæc etiam in primo gloriosi Regis Ludovici k anno scilicet filii magni Regis Caroli et Ermentrudis nobilissimæ conjugis ejus, gloriosæque Reginæ, pro amore Dei Patris Omnipotentis et beata Confessorum Regnoberti Pontificis, sociique Zenonis veneratione contulerunt: præstante Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a Gerbæ, Francis manipulus spicarum est.

b Ea videtur esse, quæ in tabulis notatur Froberville seu Froberti-villa, 6 leucis distans a S. Pictore in Occidentem: ideo non Promerendum sed Froberti domum, vel Froberti-ædem suspicor ab auctore scriptum primitus fuisse.

c Hic rursus interpolator sensum turbarat, digrediens ad æternam sacrilegorum damnationem inculcandum. Sequebatur deinde in MS. Belfortii curatio Melisendis, sed juxta MSS. Vergeiense et Autissiodor. Hervæ uxor illa fuit, non sacrilegi hujus.

d Marsupium hic pro sacco frumentario accipitur: quia communi fortassis Normanni utuntur nomine; sicuti etiam Belgarum aliqui Boyl seu Buydel promiscue accipiunt, etiam pro crumena.

C e Ermentrudis, uxor Caroli Calvi, nupta an. 834, mortua 869.

f Veteres-domus, vulgo Vieux-maisons, juxta Petri du Val Alphabetum Francicum, est oppidum in Brionia, proxima Parisiis ad Euro-Africum ditone.

g Hibispogius, apud Chesneum tomo 2 Francicorum pag. 386 Herispogius, filius Nomengii Britonis, bellum gessit pro parte: et huic anno 862 mortuo succedens, occisus est ipse anno 866, ut in Annalibus Metensibus legitur: venit autem ad Carolum anno 863, eique cessit loca, quæ delinebat in Comitatu Andegavensi, ut scribit Argentræus lib. 2 cap. 22.

h Est hic Ludovicus Balbus, postea a patre suo 1) constitutus Rex Aquitanie an. 867.

i Hinc colligas Britones eo modo jus prætendisse in Neustriam, quo deinde Normanni, in eandem cedente Carolo Crasso admissi, prætendebant sibi deberi Britanniam, tanquam provincias jure connexas.

k De initia ejus in regno jam dicto id intelligo: patri enim solum successit anno 878.

APPENDIX.

De Reliquiis S. Ragnoberti translatis in Burgundiam.

Illustrare in Vesontioneasi Burgundiæ Archiepiscopatu est canobium Balma, a S. Euticio Abbate, cujus Acta dedimus xiii Januarii, seculo ix fundatum. Ab hoc canobia dependet Prioratus S. Ragnoberti, prope Quingeium oppidum, ita dictum quod corpus S. Ragnoberti eo delatum, hactenus super altore in capsu lapidea servetur. Dies huic translationi sacer est xxiv Octobris, et inscriptus antiquo Breviario MS. Bisuntino, et alii anno mxc excuso, sed in hoc præscribuntur omnia de Comuni Confessoris et Pontificis. Ast in monasterio Balmensi et Prioratu S. Ragnoberti sunt lectiones propriæ, quarum ultima de hac translatione hujusmodi: Præterlapsis deinceps aliquot annis, cum Nortmanni per eas regiones grassari pergerent, sanctorum Corporum custodes ac bajuli in Burgundiam perflugium habuerunt, et B. Regnoberti sacrorum ossium pars insignis in Bisuntinam diocesim illata, religioso apud Quingeium monasteriolo, ad Balmensem Abbatiam ab antiquis temporibus spectanti, nomen dedit: ubi sanctus Episcopus, non humanis tantum sanandis animis atque corporibus, sed etiam depellendis pecudum morbis se benignissimum præstat. Celebris est etiam S. Regnoberti memoria tum in Vergiacensi S. Viventii monasterio, tum etiam in oppido Varziaco Episcopatus Autissiodorensis: quas in ecclesias distributa, ac fortasse Zenonis Archidiaconi reliquiis permixta, Regnoberti Episcopi ossa in veneratione sunt. Hæc ibi. Colitur autem Vergiaci xxvi Martii et xii Augusti: at Varziaci xxi Augusti. Ferrarius in Catalogo generali S. Ragnobertum arbitratus est fuisse Episcopum Bisuntinum, quod ista in diœcesi colatur. De S. Viventio Presbytero in Pictaviensi ditone, ejusque corporis translatione in Burgundiam anno 886, non 868, facta egimus xiii Januarii, quo etiam tempore has S. Ragnoberti reliquias in Burgundiam fuisse translatas arbitramur. In Ecclesia Cathedrali Bajocensi Casula sacra, qua utebatur in sanctissimo Missæ sacrificio, cum summa veneratione servatur, et interdum in supplicationibus publicis pro necessitatibus occurrentibus non sine beneficiis cælitus datis circumfertur, uti nobis testis oculatus Jacobus de Machault Societatis nostræ Sacerdos scripsit Parisiis, addens in sacello nostro aliqua ipsa sacra ejus asseruari. S. Zenonis diem Bajocis aut alibi proprium nusquam comperi: quare suo eum magistro in titulo junximus cum quo commune habuit et vitæ tempus, et cultus atque translationis modum.

E
Prioratus
S. Ragnoberti

in eo cultus
et Reliquiæ,

uti in aliis
locis Burgundiæ

translatæ circa an. 886.

F

Casula ejus
Bajocis.

DE S. ALNOBERTO SIVE AUNOBERTO

G. II.

EPISCOPO SAGIENSI IN NORMANNIA.

SEC. VII.

Tempus Sedis :

Sagiensis seu Saiensis urbs, antiquis Vagorithum dicta, Sessuorum caput, vulgo Seez in Normannia sita, versus Cenomannicam provinciam, et Ecclesia Cathedrali exornata, inter suos Episcopos habuit S. Alnobertum, sive Aunobertum: qui interfuit Concilio Rotomagensi, anno DCCXII habito sub S. Ansberto Archiepiscopo, ut IX Februarii, in hujus Vita capite VI indicitur. Et hæc nota temporis, quo vixit, unica habetur: at quotus ejus Ecclesiæ censendus sit Episcopus, nescitur: cum Catalogi a Joanne Chenu, Claudio Roberto et Sammarthanis excusi non careant suis vitiis, dum Milchardum, quem hi longe ante S. Aunobertum collocont, post eum sedisse ostendimus ad Vitam S. Cerenici Diaconi, ad diem VII Maji illustratam.

cultus sacer
16 Maji.

B

2 Habemus Breviarium, ad usum insignis Ecclesiæ Sagiensis circa annum MDLXXXII a Ludovico Hucheto recognitum, in quo præscribitur, festum S. Alnoberti, Episcopi Sagiensis et Confessoris, celebrandum ad diem XVI Maji, Officio Ecclesiastico novem ut vocant Lectionum; et ista præscribitur Oratio: Deus qui hodiernam diem B. Alnoberti Confessoris tui atque Pontificis sacro transitu consecrasti, concede quæsumus, in ostensis per ejus instituta gressibus pergere, ut ejusdem in regione viventium mereamur gaudiis admisceri. Eodem die eundem celebrant Grevenus et Molanus, in suis Additionibus ad Usuardum, his verbis: Civitate Sagiensi, B. Alnoberti, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. Secuti dein sunt Canisius in Martyrologio Germanico, Ferrarius in Catalogo generali et Saussayus in Martyrologio Gallicano, qui hoc eum elogio exornat: Ipso die Sagii S. Alnoberti, Episcopi itidem et Confessoris, admirandæ virtutis: qui sanctitatis et doctrinæ charismatibus refulgens, Concilio Rotomagensi sub S. Ansberto hujus metropolis Antistite adfuit; piorumque laborum æstu ac sudore decoctus, compos quietis æternæ in aula cœlesti effectus est. Hæc Saussayus: qui iterum ad diem XV Junii, similem laudationis formulam præfert, asseritque eo die ejus in Episcopum Ordinationem celebrari; multiplicans errorem Galesinii, qui eum, quem celebrare ad diem XVII Kalendas Junii debebat, retulit ad diem XVII Kalendas Julii, nulla facta Ordinationis mentione. Galesinium sequitur Ferrarius, allegans tabulas Ecclesiæ Sagiensis. Verum in his, ut supra ostendimus, solum celebratur ejus memoria hoc XVI Maji sive XVII Kalendas Junii. Hippolytus Uraget, monachus Corbeiensis, misit ad nos Fostos Sanctorum monasterii S. Medardi Suessionen-

an etiam
15 Junii.

C

sis, in quibus ad hunc XVI Maji ista leguntur: S. Adalberti sive Aldoberti, Aldeberti, Anoberti, Episcopi Suessione, ante Episcopatum et post abdicationem Episcopatus fuit Abbas S. Stephani de Cocciaco; apud Sammarthanos Episcopus Suessionensis est XXIV Adalbertus, de quo præter unum nomen nihil illi sciverunt. Claudius Dormaius, in Historia Suessionensi anno MDCLXIII excusa, nihil etiam de ipso scribit, nisi quod successerit Warimberto, et successorem habuerit S. Gaudinum, de quo egimus XI Februarii, et diximus circa annum DCXX decessisse, ante quem sub initium dicti seculi sedit Adelbertus. Sed mirum esset cum celebrari ad hunc diem, idque ignorari a Dormaio, qui omnia ibidem reperta discussit. Hinc dubium nobis obortum, num ille sit Aunobertus, Episcopus Sagiensis, de quo reliqua sint intelligenda.

3 His pauculis collectis parare capi Acta S. Evermundi (qui dicitur per errorem a S. Alnoberto Abbas consecratus) edenda ad diem X Junii, ubi hic exornatur sequentibus titulis. Erat, inquit auctor, Alnobertus, totus in confessione Domini fundatus, lingua facundus, aspectu Angelicus, vultu decorus, morum honestate præclarus, sapientia præditus, castitate nitidus, hilaris in adversitatibus, in prosperitate timidus, in victu quotidiano nimis paucitati deditus, justitia insignis, fidei, spei et caritatis adornatus gemmis, meritis sanctarum virtutum percelebris. Hic ergo vir tantus, ubi famam beati viri Evermundi audivit, per Archidiaconum suum Fortunatum obtulit ei orationes et munera cum Episcopali benedictione. At reversus Archidiaconus, cum magna exultatione quæ viderat, indicavit. Episcopus autem laudes et gratias Domino referens, ad eum quantocius in eremum perrexit, atque inter sacra colloquia venerabili Patri Evermundo hanc miserrimam vitam coram Fratribus ita laudare cœpit: Beati estis, Fratres, qui huic seculo illuditis, et vitæ isti, quæ sub hora inducitur, et sub momento excluditur, abrenuntiatis. Ad illam igitur festinate vitam, cui nullus unquam evenit finis, nullus datur omnino successus.... Sic iste beatus Præsul, spiritualibus epulis repletis Fratribus, S. Evermundum secum duxit ad ecclesiam Beatorum Gervasii et Protasii, et ei curam Pastoralis officii commisit, eumque Abbatem consecravit, in loco qui Mons-majoris dicitur. Hæc ibi, quæ ex Actis S. Alnoberti, modo deperditis, arbitramur descripta: optantes ut ea aliquando inveniuntur, inserenda operis nostri Supplemento.

E

Virtutes ejus.

Consecrat
S. Evermundum Ab.

F

DE S. PETRO MARTYRE

D. P.

CONSTANTINOPOLI IN BLACHERNIS.

XVI MAJI

Loci celebritas
ex veste D. I'.

Gorgius Codinus de originibus Constantinopolitanis pag. 48, Blachernæ, inquit, dictæ sunt quasi βλάχρα, quod locus silicibus esset consitus; vel quasi λαζέρρα, quod locus esset lacunosus et abundaret aquis; vel ob Blachi cujusdam cædem. Ibidem, magnam, inquit idem, ecclesiam Blachernarum Marcianus et Pulcheria ædificarunt, variisque et pretiosis marmoribus exornarunt: atque ex hinc celebris esse locus cœpit, factus deinde celebrior,

quando illic deposita fuit ἡ ἀγία σφόδρα Sancta arca, continens vestem, seu panniculum de veste Deiparæ Virginis. Factum hoc sub Leone Sapiente et Gennadio Patriarcha; ejusque ibi depositæ festum sollemnissimum agebatur Constantinopoli II Julii, Dedicationis vero memoria die ultima ejusdem mensis. Loca huic in MS. Synaxario, quod apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum Divione reperimus, tribuitur hoc die Petrus nervis boum cæsus, hisce verbis, ὁ ἐν Βλαχέρναις Πέτρος,

ubi laqueis
cæsus Petrus,

τρος,

A τρος, βουνεύροις τυπτόμενος, τελειούται. et additur distichon :

"Ἀσειστος ὄντως πίστεως Πέτρος πέτρα,
Πρὸς ὃν τὰ νεύρα πάπυροι τὸ τοῦ Λόγου.
Immotus certe Petrus est fidei petra,

Cui pro papyro nervus : hoc Verbi est apus.

Significatur autem non pluris Petrum fecisse taureas, quam levem papyrus, qua nihil delicatius fragiliusque, utpote Ægyptiarum arundinum medulla. Refert de Constantino Copronymo Theophanes, quod anno Imperii sui xxi Andream venerabilem monachum, Calybitem dictum, ad Blachernas habitantem, δειμαστί-γων, verberibus contusum, in S. Mamantis Circo interfecit, quia ejus impietatem arguebat, Valentem Juniorem et Julianum eum vocans. Ejus autem corpus in maris fluentum projici jusserat, sed Andreæ sorores eum efferentes in Leucadii emporio sepultura mandarunt. Anno deinde Imperii xxvii comprehendit Petrum venerabilem Styliten, non obtemperantem ejus dogmatibus, colligatisque pedibus raptatum per mediam urbem, jussit viventem in Pelagia projici. Duos hos in unum personam conflavisse, atque ab uno quidem habitationis locum et genus mortis, ab altero nomen accepisse potuit. Nihil etiam repugnat ab utroque diversum alium, Petrum nomen, in Blachernis vel habitantem vel sepultum, taureis con-

sicut et
Andreas,

forte sub
Copronymo,

B

cisum sub eodem Imperatore, obiisse. Sub hoc certe rem D actam potius intelligam, quam ut in dicto Synaxario credam agi de eo Petro, cujus sub Michaelē S. Theodoræ filio meminit Leo Grammaticus, his verbis: Michael equorum stabulum, marmoribus adornatum et aquarum copia irriguum, instruxit. Eo perfecto Petrus quidam, quem Pauperem-magistrum vocabant, vir ingeniosus et dicax, erat in urbe. Hunc advocans Michael induxit in stabulum, ostendens ei ineptum domus instructæ ornatum; tamquam ab eo laudari volens, dicensque perpetuam se nominis famam sperare ob ejusmodi operis constructionem. Ipse vero Imperatori respondit, Justinianus magnam ecclesiam, auro et marmoribus pretiosis eam ornans, ædificavit: et nulla nunc ejus memoria superest: tu vero, o Imperator, sterquilinum fabricans et brutorum receptaculum, dicis propterea te futurum memorabilem? Tunc speratæ ab eo laudis fructu frustratus Michael iratusque, Pauperem-magistrum verberatum raptatumque a se expulit. Hæc Leo, ideo non credendus de eo agere, quem Synaxarion commemorat, quod Petrus iste neque fidei causa eam injuriam pertulerit, neque alias a virtute laudetur; sed λόγως καὶ σωπρωδὲς appelletur; et ipso cognomine Παυρομαχίστρου satis distingui videatur ab altero, ὁ ἐν Βλαχέρναις dicto.

nam qui sub
Michaelē, non
fuit Sanctus

E

DE SANCTO ADAMO

ORDINIS S. BENEDICTI

ABBATE FIRMII IN PICENO.

G. H.

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT 111**

CIRCA MCCIX

Notitia monasterii ejus
ex S Gregorio,

C Firmum seu Firmium urbs Piceni, post Anconam primaria, celebrat hoc die xvi Maji festum S. Adami Abbatis sub ritu duplici, ob sacrum ejus corpus, quod in Ecclesia Metropolitana conditum esse testatur Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae; sed dolet sibi hujus sancti Abbatis Acta videre non contigisse, neque si extent scire potuisse. Idem Ferrarius in Catalogo generali postmodum edito, addit S. Adamum fuisse Abbatem cœnobii S. Sabini, quod tempore S. Gregorii Papæ extitit, ut ex epistola LXXI et LXXII libri vii apparet. In priore, Papa mandat Passino Episcopo Firmiano, ut consecraret oratorium S. Sabini juxta muros civitatis Firmianæ. In posteriore vero mandat Chrysantho Episcopo Spoletano, ut sanctuaria B. Sabini Martyris concedat Valeriano Notario Ecclesiæ Firmianæ, quatenus in sancti hujus Martyris nomine constructum oratorium possit solenniter consecrari. Hinc colligimus, si monasterium, quod ibidem constructum fuit, debuerit destrui, sacrum S. Adami corpus fuisse ad Ecclesiam Metropolitanam delatum; sed periisse notitiam vitæ ac miraculorum una cum loco prioris sepulturae et cultus.

2 Hac occasione prædictus Ferrarius addit, quo ibidem, Firmi, apud Minores B. Adami, egregii quondam concionatoris et miraculis corusci, extat memoria: de quo proditum est, illum aliquando ad viam, per loca devia aberrantem, habitu a lupo apprehensum reductum fuisse: aliquando etiam hirundines, inter concionandum obstrepentes, facto illis præcepto ut tacerent, a clamore compescuisse; floruisse autem circa ann. salutis nostræ mclxxxvii. Ita illi ex Chronica Minorum lib. 5, part. 2. Eadem de eodem, sed phrasi varia, narrant Rodulfus Tossinianus fol. 257 agens de Custodia Firmana, et Lucas Wadlingus ad an. 1234 num. 11, pluraque alia adjungit miracula ex Mariano: sed in Addendis ad tommum. I, subjunctis tomo vii, agnoscit, ea spectare ad alium Adamum, cognomento Rufum, qui in Baroliano Conventu requiescit. De neutrius ecclesiastico cultu quidquam nobis constat: diem tamen, quo prioris Adami-Ferrarius meminit, ex occasione S. Adami Abbatis, arripuit Arturus in suo Martyrologio Franciscano, tamquam illius Natalem: quod satis est indicasse.

Alius Firmi
opud Francis-
canos.

F

DE S. FRANCOVÆO MONACHO

IN NIVERNENSI GALLIÆ DIOECESI.

VITA

Ex MSS. antiquis ecclesiæ Nivernensis.

XVI Maji

Pie edu-
tus,

deditus ab-
stinentiæ,
orationi,
eleemosynis,

P

cœnobium
intrat :

Sublatis
instrumentis
panem pinsit,

C

Beatus Francovæus, natione Gallus, ex quo-
dam pago comitatus Nivernensis, cui ab eo
cognomen inditum est, ortus et procreatus
est. Qui cum a tenera ætate optimis mori-
bus, actibus, et disciplinis parentum diligentia in-
structus ac imbutus esset, brevi admirabiles insti-
tuti, animique liberalis sui fructus edidit. Siquidem
in vigiliis, jejuniis, orationibus frequens fuit, ut
omnibus admirationi esset. At in eleemosynis pau-
peribus largiendis ardentior extitit, ita ut nec pa-
rentis vasis argenteis ad pauperum sublevandam
miseriam parceret. Qui cum apud se cogitaret, im-
possibile esse in maximis hujus vitæ deliciis tran-
quillam ac felicem vitam agere, omnia secularia
desideria abiciens, monasticam vitam elegit. Non
immerito igitur Francovæi nomen sortitus est, si-
quidem ab omnibus vitiis et desideriis humanis
francus ac liber, solam virtutem ac pietatem am-
plexatus est, quæ res homines francos ac liberos
efficit. Qui ut eam vivendi rationem prorsus a vo-
luptatibus alienam facilius assequeretur, cœnobium,
non longe a natali solo remotum, in honorem D.
Martini erectum, sibi, ut cum Fratribus religiose vi-
veret, elegit. Quorum collegio admissus se totum
religioni ac pietati devovit; et cum tanto ardore, ut
omnes Fratres suos assiduis jejuniis et orationibus
superaret. Unde non mediocris invidia, hostis hu-
mani generis astutia, inter quosdam Fratres dis-
seminata, in illum exarsit, ut tantam vitæ sanctita-
tem, quam imitari non valebant, invidiæ veneno
delerent et extinguerent. Cum igitur vices obedi-
entiæ adimplere conaretur, quidam invidi ac malevoli
Fratres, omnia instrumenta pistoriæ officinæ neces-
saria, ut contumeliam pateretur, occultarunt ac
surripuerunt. Sed aliter quam sperabant contigit :
nam non mente corruens, sed in Domino firmiter
confidens, munivit se signo Crucis, seque accinxit
operi, ita ut absque ullis instrumentis panes confe-
cerit, atque ad aleudos Fratres bora solita exhibue-

rit. Verum cum quorundam improborum hominum
malitia et improbitate illius cœnobium dirutum ac
funditus eversum flammisque devoratum fuisset; ob
tantas calamitates non animum abiciens et dimit-
tens, se cum fratre Antonio in locum solitarium
recepit; ubi diu herbis, radicibus, et eleemosynis
contentus vixit. At in extrema senectute natale so-
lum repetere decrevit : sed in itinere defecerant vi-
res, et cum Antonius ejus frater non haberet quo
eum vehere posset, duo tauri indomiti, colla jugo
ultra submittentes, in patriam reduxerunt; ubi ani-
mam multis miraculis claram Dei reddidit.

in eremo degit,

*in patria
moritur.*

E

ANNOTATA

Petri le Venier Pœnitentiarii Autissiodorensis.

Hanc vitam ex MSS. codicibus Ecclesiæ Niver-
nensis descriptam misit D. Cotignon, addiditque dicti
S. Francovæi Officium celebrari in eadem Ecclesia
xvi Maji : et Patronum eoli in pago sui nominis,
duobus a S. Salvio (S. Saulge) leucis. Locus in quem
se recepit adhuc nomen retinet : sed cœnobii nul-
lum est vestigium, distatque a S. Francovæo uno
milliari. Combusto vero cœnobio, quoniam gentium
se receperit, ignotum. Omnia silvis et dumis obsita.
Nullum est temporis, quo vixit, vestigium : non pa-
rentum, non familiæ nomen, non Episcopi aut Regis
aut Comitis Nivernensis mentio. In memoria tamen
æterna erit Justus.

*Hæc dictus Petrus de Venier, cultus Sanctorum pro-
curator diligentissimus, quem ipsi Autissiodori novimus,
admirati illustrem ejus in antiquitate historica scien-
tiam. In Directorio Ecclesiæ Nivernensis, pro anno
MDCXXXVII excuso, præscribitur Officium de S. Fran-
covæo Confessore, cum commemoratione S. Honorati
Episcopi, de quo jam hoc die egimus. In ecgrapho nobis
misso constanter Francovæus scribebatur, sed impressis
potius standum putamus.*

F

DE S. GENTIO SOLITARIO

BAUSSETI IN CARPENTORACTENSI GALLIÆ DIOECESI.

D. P.

XVI Maji

Ab Episcopo
facta Trans-
latio corporis:

Vindascini Comitatus in Provincia caput et ci-
vitas Episcopalis Carpentoracte, sub Archi-
episcopo Avenionensi, inter postremos tempore,
meritis primos Antistites Alexandrum Bi-
chium Senensem numerat, qui ad hanc Cathedram
promotus anno MDCXXX, tertio post anno factus est Car-
dinalis, cum Nuntium in Gallia Apostolicum ageret.
Hic diocesim suam lustrans, inveniensque ad horæ
quadrantem juxta Baussetum (quæ parochia est haud
longe ab urbe, non minus in temporalibus quam spiri-
tualibus subjecta Episcopo) eremitorium sacellum, in
quo S. Gentius honorifice tumulatus editiori tumba re-
quiescebat; censuit ad Dei gloriam majoremque Sancti

venerationem profuturum, si sacra ejus ossa, exempta
de sepulcro, transferrentur in feretrum arcamque orna-
torem, quæ et processionaliter circumferri posset, et in
ipsa parochiali loci ecclesia tutius utiliusque servari.
Quo anno id factum sit non significavit nobis, qui se-
quentia de cultu S. Gentii nos docuit, rogatus a Domino
des Fargues et P. Curolo Fabro, Montiliensis Vicarius
D. Veyzon : a quo si ipsum quoque Instrumentum præ-
dictæ Translationis accepissemus, id tanto exhiberemus
libentius, quanto minus instructi ab alia quacumque
notitia antiqua, quæ quidem scripto tradita memoriæ
sit.

2 Ex iis autem quæ nos Vicarius iste docuit, aliud
non

A non scimus, quam S. Gentium Patrum Bausseti haberi, et uniuerso festo de præcepto honorari die xvi Maji, cum Missa et Officio de Confessore non Pontifice: idem autem festum ex devotione agi Montiliis, Sancti patrio oppido, cujus Communitas antiquissimam in publicis registris memoriam seruat Processionis, ad eremitorium et capellam S. Gentii duci solitæ die præ-nominato: quod hodieque seruetur, non sine impendio summa notabilis, eam in rem publicitus erogari solitæ. Oppidum istud vulgo Monteulx dicitur. Carpenteracte versus orcasum vix amplius sesquileuca distans in sua parochiali ecclesia, itemque in sacello muris contiguo S. Gentii expositam tabulam veneratur, ubi pingitur Sanctus ore juvenili quo viginti circiter annorum ætatem referat, et in habitu Tertiarii Franciscani: quomodo etiam effingitur statua, processionaliter circumferri solita. Atque hæc verosimiliter causa est, cur Religiosi Franciscani oppidi Insulensis, quod quatuor circiter leucis Carpenteracte in meridiem distat, in sua ecclesia S. Gentio altare erexerint, ut mirum sit quod non etiam curaverint eum inscribendum secundæ saltem editioni Martyrologii Franciscani.

3 Quo tempore S. Gentius vixerit, ignoratur: et quæ popularis traditio de eo memoriter retinet, pauca sunt: videlicet quod in sua illa solitudine, quam dicitur puer a puero incoluisse, nec aquam nec vinum habens, quibus consanguineos se inuisentes quidam die refocillaret utrumque fecit effluere ex rupe, impressis in eum digitis: hodieque monstratur fons jugiter manans, istius (ut fertur) miraculi monumentum perenne. Quæ autem inde fluit aqua, habetur salutaris contra febres, ideoque ad eum huiusmodi undique accurritur. Cum vero Insulensis quidam caupo non ita pridem eodem accessisset, curiosus potius quam religiosus, et impura nescio quæ verba capisset lasciuens effutire; cessavit fluxus sancti liquoris. Hoc ille ut vidit, et simul suam culpam agnovit,

festinavit delictum expiare per Confessionem, apud D unum ex Franciscanis ibi sorte præsentibus sociendam: miratique sunt omnes qui aderant, restituta subito fonti aquam, cujus beneficio plurimi sanari se oblatione frequenti votivorum anathematum testantur.

4 Inter viventis miracula celeberrimum vulgo est, quo dicitur aratro suo junxisse lupum, quia vaccarum unam, quibus ad ogelli sui culturam Gentius utebatur, devoraverat. Hoc cum credere cunctaretur Vindascini Castri et territorii nunc Dominus, mox atque domum rediit febris correptum se sensit; nec prius ea liberatus fuit, quam invocato Sancto fidem miraculo isti se habere professus est. Simili traditione tenetur, natum fuisse Sanctum, parentibus fortunæ tenuis, sed piis: accidissee autem, cum puer prope Baussetum solitarius ageret, ut Montilienses gravi siccitate laborarent, ejusque a patria absentiam crediderint causam incommodi esse, cujus remedium frustra per publicas preces petierant. Ergo coactos a civibus parentes eum requirere: hi autem dum reducerent filium, ultroque sonantibus oppidi campanis in occursum essent pueri omnes egressi; non tulisse honorem, quem sibi videbat parari, sanctum puerum; quin et retro fuisse abiturum, nisi brachio prehensum prohibuisset mater. Tum vero pluviam mox esse impetratam. Hujusmodi etiam beneficium a suis nuper obtentum testatur Baussetensis Presbyter secundarius D. Gaudon, postquam supplicabundam ea de causa plebem ad capellam Sancti deduxisset. Atque hæc ex epistola gemina prædicti Picarii Montiliensis, data circa initium anni MDCLXXIV. Plura et distinctiora si colligantur aliquando, partim ex publicis illis scripturis, in quibus fit mentio supplicationis antiquitus institui solitæ cum expressione anni; partim ex recentiori notitia miraculorum et gratiarum, ad Sancti tam parum noti invocationem impetratarum; commendabimus ea posteris, in hujus mensis Supplemento laboraturis.

DE SANCTO UBALDO, EX PRIORE CANONICORUM REGULARIUM EPISCOPO EUGUBINO IN UMBRIA.

ANNO MCLX.

Mons Eugubino imminens nuncupatus S. Ubaldo:

Eugubium, urbs Umbriæ antiqua, et jam inde a primis pacis Christianæ temporibus inter Episcopales nata, Romanæ Sedis fuit semper immediate subjecta in spiritualibus; in temporalibus vero eandem cum ceteris Italiæ urbibus posse fortunam, ac demum Ducatus Urbinati adjuncta, cum eodem revaluto est ad Apostolicæ Sedis dominium, Roboreorum Ducum linea mascula deficiente. Ea, ut nunc est post veteres ruinas instaurata, ad montis cujusdam ab Apennino procedentis radices jacet, Ingenuum dictum antiquitus voluit: quem nostra ætas a sesqui secula et amplius S. Ubaldo montem sacrationi appellat vocabulo, postquam scilicet is locus insigni Canonicorum Regularium Congregationis Lateranensis monasterio est ornatus, tempore Julii Xet Leonis X Pontificum Romanorum. Aucto enim religionis cultu, aucta etiam est veneratio Sancti, ante plura secula eo translata, ex ea quam combustam restauraverat Prior, et Episcopus deinde locupletaverat, Canonica simul et Cathedrali ecclesia, Sanctorum Mariani atque Jacobi nominibus et corporibus sacra.

hujus Vita a Tebaldo successore scripta

2 Vitam ejus mox ab obitu scripsit, et Frederico Imperatori ejus appellationis primo Mediolanum obsidenti misit, Tebaldo successor, præfatus id se facere, quantum ex relatione fidelium, qui veraciter noverant, addiscere potuit: de miraculis post mortem... ea tantum scribere, quæ vel propriis oculis videre, Maji T. III

vel eorum relatione in quibus patrata sunt potuit agnoscere Eam Vitam hic damus, a Vincentio Armanni, viro eruditissimo et patriarum antiquitatum studiosissimo, nobis communicatam, prout a vetustissimo Codice originali, in Cancellaria Episcopali Eugubii exhibito ac producto, extracta et transumptata fuit, per Comitem Gabrielem de Gabrielibus Patritium Eugubinum, a publico et generali Consilio et Civitatis Eugubii cum mandato Procuræ electum anno MDXIII, ad hæc et alia spectantia ad eundem Sanctum produci et exhiberi, extrahi et transumptari faciendum. Creditur hæc secundis curis expolita paululum ab ipsomet Tebaldo et nonnullis additionibus aucta, cum esset mittenda Imperatori, quem prologus epilogusque appellat cum titulis Majestatis et Serenitatis. Sine talibus titulis eadem Vita scripta ad ipsos S. Mariani Canonicos, tamquam ad Fratres, solo utitur titulo Caritatis vestræ. Et hoc modo haberi eam in libro Reformationum annorum MCCCXXVI usque MCCCXXVII existente in Cancellaria Palatii d. civitatis, testatus est Octavius Castelloctus Notarius publicus, fidem faciens anno MDCXXII, quod aliis negotiis impeditus ipsam per alium sibi fidum exemplari fecit, et facta collatione concordare invenit: itaque eam Perusii imprimendam sequenti mox anno curavit Carolus Oliverius Vicentinus, Civis Eugubinus, Canon. Regul. Lateran. et in ejusdem urbis S. Ubaldi ecclesia Præ-

F datur ut est missa Frederico Imp.

Eandem ut primum scripta pro Canonicis, bis impressa.

A positus. Sed in hac editione non optima fide actum esse apprehendens prælaudatus Vincentius Armanni, operæ pretium duxit eandem, cum ipso originali sub orbitrio Cancellarii denuo collatam emendatamque, in epistola ad Magnam Etruriæ Ducissam Victoriam, inscribere 3 parti Epistolarum suarum : cui quod in altera posteriori vita accessit satis habuimus his signis [] indicare.

Eadem in
MSS. Belgici
sub nomine S.
Theobaldi,

3 Eandem Vitam, sed absque Prologo, et nomine Ubaldi in Theobaldum mutato, invenimus in MS. Carthusianorum Leodiensium ; et prius quam prædicta accepisset mus, optaveramus prælo, collatam cum MS. Ultrajetino S. Salvatoris ; in quo præter mutationem nominis, addebatur in fine nota temporis hujusmodi : Floruit autem S. Theobaldus anno Domini mccc, cujus Translatio est prima die Julii. Hoc postremum de alio, vere Theobaldo dicto, perque Galliam ac Belgium propter Reliquias varie distributas celeberrimo, de quo agemus mense Junii, verificari sciens Surius, anno mldxxiv Sanctorum Vitis recodendis inserturus hanc quoque vitam (sed mutato nonnihil stylo restitutoque Ubaldi nomine, sicuti docebat eum nescio quæ aut ubi facta impressio) diem quidem Translationis omisit, annum tamen quo floruerit ex MS. illo suo retinuit. Verum primos

B
et anno 1210
pro 1160

anni sic notandi auctores non credo aliud scripsisse quam mclx ; ubi deinde socors aliquis librarius c pro l transcribens, aliis pluribus dedit errandi occasionem. De hoc enim dubitari non sinit historia et successio Eugubinorum Episcoporum, itemque ætas tam Honorii Papæ II, sub quo Perusinum Episcopatum recusavit Ubaldus, Eugubinum hodie diu post coactus admittit ; quem Frederici Imperatoris, ad quem missa Vita. Idem confirmant marginales Additiones adscriptæ alteri vetustissimo vitæ exemplari, unde aliquam miraculorum appendicem damus, in quibus expresse dicitur, quod migravit venerabilis Pastor Episcopus Ubaldus... anno Domini millesimo centesimo sexagesimo, anno Episcopatus sui trigesimo primo. Et hoc optime convenit cum caractere expresso per Tebaldum num. 21, ubi ait, quod sequenti nocte, quam sancti Pentecostes dies Dominicus præcesserat, migravit ad Dominum, id est die xvi Maji, quem ab omni retro memoria Eugubini observant, ut Sancti sui Protectoris natalem ; ejusdem Translationem xi Septembris soliti celebrare. Nam anno mclx, et alio nullo per omnes proximas lxxviii annos, celebratum est Pascha xxvii Martii, et Pentecoste xv Maji, Cyclo lunæ ii solis xxii, litteris Dominicalibus CB.

quo Ubaldus
obit 16 Maji.

C 4 Quæ Vitæ compendia habeantur apud Petrum de Natalibus aliosque, nihil attinet commemorare ; recentiores hujus ac superioris seculi scriptores recensebimus post Vitam in Gloria postuma, ibidem etiam doctri miracula, accipienda ab Oliverio prælaudato et Michaelæ Angelo Eugenio, qui ambo Italice scripserunt edideruntque vitam, alter Perusii anno mdcxvi, alter Romæ mdcxxviii sæpius a nobis in Annotatis nominandi. Ambo autem adscribunt Sanctum Congregationi Canoniorum Regularium Lateranensium, secuti Stephanum Cremonensem uno seculo anteriorem, a quo scriptam et editam Latine vitam frustra optavit adipisci Surius, æque ac nos. Sed magis optassemus videre et obtinere, id quod dicitur Stephanus habuisse, Hieronymi Jordani Prioris Tifernatensis opusculum, quod de ejusdem S. Ubaldi vita, eodem poene vivente conscripsit. Ab hoc sane nullam fieri mentionem Lateranensium tanto sum securus magis, quanto certior S. Mariani Eugubinos Canonicos, seculi xii initio nihil minus quam Canonice viventes, deinde a S. Ubaldo adductos esse ut susciperent Apostolicæ institutionis Regulam, qualem suis in ecclesia B. Mariæ in Portu Ravennate Fratribus, præscripserat Petrus de Honestis, et Paschalis II approbaverat anno mxcv ; quamque idem S. Mariani Canonici professi tenuerunt usque

Ab Italicæ
Vitæ aucto-
ribus atte-
gatur Jar-
danus coævus :

qui certe non
adscripsit
Sanctum
Canonicis
Reg. Later.

D ad annum mdcxv, quando Leo X ipsos ab ejus observatione absolvit. Hi enim uti nunc non sunt, ita nec tunc, nec unquam antea, ulli Regulari plurimum monasteriorum Societati fuerunt devincti ; sed vixerunt uni Priori a se electo subditi, absque ullo ad alium Superiorem Regularem respectu, tam ante quam post reformationem susceptam, ab eoque (si necesse esset) ad solum Romanum appellabant Pontificem, prout ex eorum archivo, publicisque ab anno mxxix usque ad secularitatem inductum, instrumentis, demonstrare paratus est Vincentius Armanni.

5 Verum quidem est, quod idem ipse qui Portuensem Regulam approbavit Paschalis, etiam Lateranenses suos Canonicos studuerit reformare, secundum formam Luca acceptam, ab eis Clericis, qui jam inde ab initio seculi undecimi ad S. Pantalonis cæperant communem vitam ducere ; deinde ad S. Frigidiani transcentes, suori Canonice conversationis odore etiam Romanam Curiam asslarant. Verum Lateranenses illi sic reformati, nullum formabant Ordinem, id est Congregationem plurium ab uno communi capite pendentium monasteriorum ; sed ut ipsi sui erant juris et independentes a Lucensibus, a quibus tamen Priorem et socios aliquot causa instructionis commodatos acceperant : sic et Eugubini in nullo pendebant a Portuensibus, licet ab eis vitæ formam mutati : et utrique nihil commune habebant cum Lateranensibus atque Lucensibus, præter propositum vitæ in communi et ex communi ducenda, juxta ecclesiasticos Canones et Regulam Sanctorum Patrum, usu potius quam scripto comprehensam : unde fiebat ut varii varios Constitutiones sibi conderent, Quidam etiam Regulam a S. Augustino, pro Sanctimonialibus scriptam et viris qualitercumque optatam, cæperunt profiteri : quæ Regula, auctoris patris nomine quam sufficientia sua commendata, denique facta est communis omnibus Canonicam vitam Regulariter ducentibus, ex eo maxime tempore, quo disciplina ecclesiarum Canonicalium denuo collabascens, institutione Congregationum Regularium capit ad perpetuitatem certius stabiliri.

cum quibus
Eugubini
et Portuen-
ses non unie-
bantur,

E
sed sui juris
singulæ Ca-
nonicæ erant,

6 Et harum quidem Congregationem præcipua inter plures nunc est ea, quæ primum Frisionaria vel Frigilionaria dicta, a collo hujus nominis tribus ab urbe Lucensi miliaribus, ubi originem suam cepit circa annum mcccc ; et Lateranum introducta, obtinuit titulum Lateranensis anno mccccxvi. Pro qua cum D. Hippolyto, ipsius Congregationis Procuratori ac Syndico et Præposito S. Ubaldi, probandum esset anno mxcviii, quod accesserit expressus consensus Capituli et Canoniorum Eugubinorum ad imponendum et locandum novum Ordinem in d. ecclesia S. Ubaldi ; produxit Instrumentum, in publica forma rogatum a Matthæo Bartholomæi de Ponto, quo continebatur, quod Canonici Eugubini et Capitulum ipsorum consenserunt et licentiam concesserunt, ut in loco S. Ubaldi ponatur novus Ordo et nova Religio. Quidquid igitur vel Lateranenses in supplici ad Julium II libello, pro obtinendo loco isto, et in alio ad Paulum V, pro S. Ubaldo in Breviarii Kalendarium referendo direrunt ; aut ex ipsis in sua brevibus transtulerunt prædicti Pontifices ; id nullam efficaciam habet ad probandum, quod Ordini Canoniorum Regularium Lateranensium adscribendus sit S. Ubaldus, licet vero Canonicus Regularis fuerit ante Episcopatum ; fortassis etiam Regulam S. Augustini professus, quod solum et summum in Romano Breviario nunc legitur, omisso prudenter voce Lateranensis. De Regula Augustiniana legi potest Nicolaus Desnos, Prior Conventualis Magister et Administrator generalis Majoris Domus Dei Prævinctus Ordinis Canoniorum Regularium D. Augustini, in libro Parisiis impresso 1674 qui titulus Canonicus Secularis et Regularis, ubi lib. 3 cap. 22 quærit An D. Augustinus Regulam Clericis præscripserit, prout affirmat

Congrega-
tio Lateran-
ensis an.
1400.

obtinent an
1513 ejus
ecclesiam, et
ipsum sibi

A et totis nervis probare nititur *Gabriel Pennottus* lib. 1 cap. 18; concludit autem *Nicolaus* ita feminis scriptam esse, ut viris argre aptari potuerit, omnino autem insufficiens fuerit, praesertim Clericis; deinde docet, quo tempore et quo auctore epistola 109, Sanctimonialibus exarata, in Regulam Clericorum emergerit. In his autem sic Pennottum redarguit, ut hic vel maxime videatur intelligi velle (quod de eo dixit in epistola ad Lectorem, quodque non illi tantum, sed aliis etiam pluribus Eremiticorum praesertim Ordinum historicis ab *Elia*, *Augustino*, *Hieronymo* originem suam repetentibus congruat) in plerisque maximi momenti scituque necessariis siluisse; et in difficilioribus nimis probando, aliquando parum vel nil probasse.

ne Regulæ
S. Augusti-
ni arrogavit.

Agitur pro
obtineundo
officio Du-
plici,

7 Ex altera epistola D. Vincentii Armanni ad D. Carolum Carturi Advocatum Consistorialem, quo mediante etiam Opera illius liberaliter nobis donata diriguntur in Belgium, intelligitur, sub hodierno Innocentii XI Pontificatu agi per Serenissimam Ducissam Victoriam, Ferdinandi Magni Ducis viduam, Cosmi III feliciter nunc regnantis et Francisci Mariæ nunc Cardinalis Medicæi matrem, ut Officium S. Ubaldi ab universo Clero celebretur ubique ritu Duplici. Idem negotium dicitur ab eodem jam pridem agi cepisse sub Clemente Papa VIII anno mxciii, procurante ex publico mandato Comite Gabriele de Gabrielibus (qua scilicet occasione transcriptum fuit exemplum Vitæ quod sequimur) interque alia MSS. illius Comitissæ, apud ejus nepotes Michaellem-Hieronymum et Raphaellem assertum reperiri informationem, oblatam Cardinalibus sacræ Congregationi Rituum præsidentibus, ubi inter alia legitur, quod ex historia vitæ per B. Tebaldum compositæ fuit antiquitus compositum et ordinatum Officium proprium S. Ubaldi pro die Festo et per Octavam atque pro Feria III, acceptis inde Lectionibus viginti septem aliisque sacri Officii partibus: quemadmodum videre est in antiquissimo Breviario manuscripto in membranis, quod in Cathedrali ecclesia servatur. Cujus Officii usus cur fuerit ante Concilii Tridentini Decreta obragatus, vehementer miror.

quod olim
fiebatur cum
27 lectioni-
bus de Vita.

Mentio ejus
post Vitam
S. Joannis
Ep. decessor-
is:

8 R. D. Offredus, olim monasterii S. Petri de Eugubio Abbas, in Præfatione ad Annales (ut credo) Urbis Eugubinae, teste eodem Vincentio Armanni in præcitata epistola, Multis, inquit, sanctissimisque Episcopis illustratur hæc civitas, quos summam divinamque Clementiam pro populo olim sibi credito assiduis precibus orare, procul dubio credimus. Ex his fuerunt, beatæ memoriæ Joannes Laudensis, olim B. Petri Damiani discipulus, Stephanus, Ubaldus, Raphael Salutius, et priæ memoriæ Villanus, omnes Deo dante in hunc usque diem signis et miraculis præclari. Adolescentem Ubaldum a S. Secundi ecclesia ad suam S. Mariani reduxit Joannes, et voluitur die VII Septembris; cujus translationem factam anno MDCLVIII habemus Italice descriptum et impressam a Vincentio Armanni: Vitam vero compositam a Joanne Cardinali, eodem scilicet qui Episcopum faciendum curarat, ab Ughello laudatam, apud Jacobillum a nobis visam, optamus nancisci; licet habeamus aliquod ejus compendium, conscriptum ab Anonymo Manacho sanctæ Crucis fontis-Avellanæ, cum hac ab alio addita nota: Temporibus istius B. Joannis Episcopi Eugubini, B. Ubaldus juvenculus erat et virgo purissimus, et litteras ecclesiasticas bene didicit, prius in Canonica SS. Mariani et Jacobi, et postea in ecclesia S. Secundi. De Raphaelle Salutio nil nisi nomen Ughellus reperit, necdum vitæ aut cultus monumenta aliqua. De B. Villano egimus VII Maji fere ex Jacobilla, quibus addi posset hæc quoque nota, prædictæ Vitæ S. Joannis adjuncta his verbis, Circa annum Domini MCCXXX, VII [Maji] S. Villanus fuit Episcopus, in latere montis subter arces constituto.

inter suc-
cessores Be-
ati illius;

9 Sed ante omnes istos fuerat commemorandus Ro-

dolphus, a S. Petro Damiano Epistola 19 ad Alexandrum Papam II tantopere laudatus statim a morte, quam obiisse dicitur XXVI Junii MCCCX: ubi corrigendus Ughellus, laudem a S. Petro Damiano attributam Rodolpho, errore calami transferens ad ejus decessorem Theobaldum seu Tedaldum. Porro ex iis, quæ ab eodem Petro Damiano, eremi sanctæ Crucis perpetuo cultore, scripta et notata reperiuntur, colligit D. Maurus Joannis de Soperchio, Vicarius monasterii S. Petri Eugubini, in memoriis MSS. a Viacentio Armanni in epistola ad Carolum Carturi allegatis, quod inter sanctissimos complures Episcopos civitatis Eugubinae, Decentius, Gaudiosus, Fortunius et Deodatus summa doctrina et religione floruerunt, de quibus B. Hieronymus quandoque meminerit. Nos hæc nomina apud SS. Hieronymum et Petrum Damiani necdum reperimus, nec reperisse videtur Ughellus, nisi forte solius Fortunii opud Petrum. Idem vero Ughellus, in ordine Episcoporum Eugubinarum, locum VII dat Decentio; cujus tempore, scilicet anno CCCXVI quia pax desolata fuit civitas Eugubina, præsumit ipse ejus alibi pauperem vitam ducentis inopiam a S. Hieronymo indicari, in quadam Epistola, hisce verbis: Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriæ, ejusdem est Sacerdotii. Locus deinde XIV, XV, XVI datur Gaudioso, Fortunio, Deodato, ut notis anno MCC, DCIII et DCLXXX, sed sicuti Ughellus nemini istorum tribuit titulum Sancti, sic nec alicui puto cultum publicum Eugubii obtigisse.

D
AUCTORE D. P.
Rudolphus
prædecessor
laudatur a
Petro Damiano
ut Sanctus,

an etiam
alii?

E

VITA

Per Tebaldum Episcopum successorem.

Ex MS. Cancellariæ Episcopalis.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Federico Romanorum Imperatori Tebaldus, contra votum et meritum Eugubinae Ecclesiæ Electus, cælestis Regni Diadema perpetuum. Vitam scripturus et miracula viri Dei Ubaldi, quidquid memoria de eo dignum veraciter addiscere potui, Vobis fideliter destinare decrevi: cui tantam gratiam Divinæ bonitatis clementia contulit, ut ejus et suavissimo alloquio perfrui, et sacris merueritis benedictionibus roborari: cujus etiam pietas divinitus edocta, sanctitatem ejus et reverentia obsequii et oblatione protestata est muneris. Nondum viderat eum vestra Majestas coruscantem miraculis, et tamen devotissime venerata est ejus gloriam Sanctitatis. Unde gloriari Vos in Domino, et exultantius convenit gaudere, quia divini muneris fuit gratia, quod eum, qui tantis modo fulget mirabilibus vivifce mortuus, Sanctum meruisti intelligere mortaliter vivum. De cujus ego ortu, et vita, nec non et obitu, tantum scribere decrevi, quantum ex relatione fidelium, qui veraciter noverant, addiscere potui. Nam de miraculis ejus, quæ post vitalem ejus mortem propter eum Dominus fecit, ea tantum scribere volui, quæ vel propriis oculis videre, vel eorum relatione in quibus patrata sunt potui agnoscere. Pauca vero de illis etiam, istis et probis viris referentibus, in longinquis et remotis partibus veraciter facta fuisse percepi. Fideliter igitur vestra Serenitas credat, quidquid præsens scriptura de B. Ubaldo Gloriæ vestræ commendat.

F

A

CAPUT I.

Vita S. Ubaldi ante Episcopatum.

Beatus itaque Ubaldus, Eugubina Civitate progenitus, nobilis quidem genere, *a* sed nobilior effulsit integritate vitæ. Cum esset infantulus, et adhuc in cunis vagiret, patre orbatus, traditus est Deo per quemdam suum patrum, religiosum videlicet virum, nomine *b* Ubaldum. Traditus est autem nutriendus sub disciplina Ecclesiastici Ordinis, et oblatus est Priori ecclesiæ sanctorum Martyrum Mariani *c* et Jacobi. Qui cum jam factus esset docilis, litterarum studiis traditur: et in eadem ecclesia *d* divinas litteras studiose docetur. Sed cum jam ad intelligibilis ætatis tempus venisset, et illius ecclesiæ Clericos inordinate vivere, nulliusque religionis regulam servare videret, ad ecclesiam S. *e* Secundi se contulit, ibique per aliquantum temporis honestissime vixit. Tardius quippe venturæ maturitas senectutis, honestate jam gravem reddebat ætatem adolescentiæ.

B

f
recusat uxorem ducere.

2 Videns autem Beatæ memoriæ Joannes *f* Grammaticus, prædictæ Civitatis Episcopus, religiosæ conversationis adolescentem, ad ecclesiam suam eum studuit revocare: et gravitate ejus paterno amore congaudens, sæpe illum secum faciebat manere. Cui quadam die quidam amicorum suorum secretius loquenti, carnalis affectu amicitiae *g* motus, talia verba dixit: En hereditatem parentum tuorum consanguinei tui retinent; et tu nullum inde lucrum, nullumque servitium habes. Duc uxorem, quæ nobilitatem tuam deceat, et recuperatam viriliter possidebis hereditatem tuam. Ad quem vir Dei Ubaldus taliter respondit, dicens: Absit ut quam semel Domino consecravi virginitatem meam amitam, et integritatis meæ munditiam muliebri luxuria polluam. Quantum autem ad hereditatem meam spectat, portio mea in terra viventium, et pars hereditatis meæ est Deus meus.

Prior in Cathedrali factus,

C

depravatos Canonico- rum mores

3 Cum autem Dei famulus adolescentiæ annos seniliter transisset, et morum illum gravitas omnibus commendaret, in prædicta ecclesia sanctorum Martyrum Mariani et Jacobi Prior efficitur, et Prælationis Ecclesiasticæ dignitate communi omnium voto honorifice sublimatur. Et quidem suscepti Prioratus dignitas satis erat honorabilis; sed, qui suscepti fuerant ad regendum Clerici, omni honore et reverentia erant indigni. Nam in prædicta ecclesia nulla tunc temporis Ordinis observantia, nulla prorsus religionis colebatur memoria. Mercede annua erat conductus, qui campanas pulsaret in hora Officiorum: et quia Clericorum unusquisque in domo propria epulabatur et dormiebat, tota fere observantia ecclesiastici cultus custodiebatur in pulsatione. Clastrum patebat omnibus, viris scilicet ac mulieribus, nec ullo ibi tempore porta claudiebatur. Quisque habebat pellicem suam, et relicta disciplina ecclesiastici Ordinis, turpitudini et luxuriæ serviebat muliebri.

corrigen- satagit:

4 Quid igitur vir Domini faceret? unde consilium, unde adjutorium speraret? Videbat ecclesiæ suæ navim ita confractam, et tempestuosis procellis undique quassatam. Quatiebatur Deo devotus animus, fluctuans in medio tempestatum; quia in medio perversorum hominum frater erat draconum et socius struthionum. Sed Dominus, qui verbum evangelizantibus dat virtutem multam, Priori suo Ubaldo evidenter largitus est opem suam. Nam primum de omnibus illis Clericis tres sibi cum adjutorio Domini adjunxit, quos benignis suasionibus servando Ordini secum arctius copulavit: cum quibus quan-

tum poterat regulariter vivere, et clastrum, et D mensam, et dormitorium, et chorum studebat canonicè tenere.

5 Postmodum vero ad ecclesiam B. Mariæ in Portu *h* perrexit, ubi satis honeste Apostolicæ servabatur regula institutionis, et splendor in omnibus fulgebat totius sanctitatis. Ibi ergo tribus mensibus sub disciplina Fratrum illorum regulariter vixit: quatenus discipulus veritatis factus, sine errore potest doceret, quod primum visu et auditu veraciter didicisset. Scriptam itaque Canonici Ordinis regulam rediens attulit *i* [et in ipsu suo regressu, licet itinere fatigatus, nunquam jejunium solvit. Cum autem in quodam nemore cum socio dormitasset, exinde surgens codicem Regulæ oblivione dimisit, et sollicitus pro libri amissione, vel saltem devastatione, propter imbrem maximum, qui ceciderat, rediit. Librum reperit ubi dimiserat juxta viam, nec raptum ab homine, nec a pluvia madefactum] eamque Regulam Fratribus omnibus proponens, divino comitatus adjutorio servandam injunxit. Factumque, ut ex illo jam tempore cuncti regulariter viverent, et Canonicum Ordinem omnes devote custodirent.

h
et Portuen- sium regulam per trimestre expertus,

i

suos juxta eam reformat.

6 His ita compositis, civitas Eugubina ex maxima parte comburitur et terribili Dei judicio venerabilis Ubaldi Canonica funditus *k* concrematur. Cujus damni dolore acriter moestificatus, Priorem eremi *l* Fontis-Avellanæ Petrum Ariminensem adiit, cujus vita in Dei servitio admodum habebatur mirifica, et præconium sanctitatis longe lateque clarius coruscabat. Huic ergo simpliciter innuit, quia et Prioratum deserere, et locum mutare vellet. A quo benigna increpatione correptus, et rationabili exhortatione commonitus, didicit virum Dei, sicut aurum in fornace in tentationibus probari, et coronam non nisi legitime certantibus posse largiri, graveque nimis se peccatum perpetrare, si creditos sibi Fratres in tali adversitate relinqueret. Credidit homo Dei Ubaldus tanti viri exhortationibus; et festina cum alacritate rediens, coepit et combustam ecclesiam, Deo se in omnibus adjuvante, reficere, et amissarum rerum damnum solatiantibus amicis et vicinis viriliter reparare. Atque ita in brevi tempore divinitus adjutus, non solum omne damnum ecclesiæ combustæ restituit; sed etiam in prædiis et possessionibus, ceterisque humanæ vitæ necessariis, eam tantum augmentavit, ut incendium illud, non detrimentum intulisse, sed emolumentum potius et religionis et substantiæ probatum sit præstitisse.

E

k
l
Canonicam combustam

felliciter restaurat.

F

ANNOTATA.

a Dabimus infra monumenta, ex quibus probatur ad Baldasinam familiam spectare Sanctum: ibi autem Pater ejus non vocatur, Rorardus, uti Oliverius et post eum Jacobillus scribunt; sed Ronaldus: unde vero idem Oliverius acceperit Julianam, Sancti matrem, ex familia Baldescorum Pernsinorum, non reperio.

b MS. Leodiense Walericum appellat, MS. Ultraject. Theobaldum: utrumque hinc corrigas: nec enim dubitamus quin Eugubinis MSS. potior sit fides habendu. Oliverius putat eundem etiam fuisse Sancti patrum, atque ideo suum et nomen posuisse.

c SS. Mariannus et Jacobus, Martyres Afri Patroni ecclesiæ Cathedralis, de quibus egimus 30 Aprilis.

d Oliverius ad S. Secundi collocatum ait, inde traductum Fanum studiorum causa; ubi singulare ediderit modestiæ exemplum, dum in transitu cujusdam Reginæ oculos pallio velavit, ne ipsam comitesque videret. Eugenius rem pluribus exaggerat amplificatque, et Imperatricem Bertham nominat, Henrici IV uxorem, quæ Romam ibat in occursum mariti, ibidem a Clemente Antipapa coronanda cum illo. Annum hæc indicarent

Incerta quædam de S. Ubaldi pueritia.

A 1084 : quando in ejusdem Eugenii calculo (qui putat Sanctum fuisse natum anno 1074) decennis solum fuisset Ubaldu. Et ipse quidem Fancusis commorationis aliam quam studiorum causam comminiscitur, eo quod nec Universitas unquam fuerit Fani (sicut supponere videtur Oliverius) nec graviorum disciplinarum capax pueri artus. Mihi vero ut persuadeatur, ubi quam Eugubii eruditum fuisse Sanctum, antiquiori opus est teste, quam sit Stephanus Cremonensis, circa annum dumtaxat 1519 scribens. Quare nec magnam apud me fidem habet, quod iidem Oliverius et Eugenius ex eodem Stephano narrant de fonte, quem sitiienti inter Eugubium et Perusium matri, duodecim milario, in loco Vallis Ingenii dicto, excitavit puer : de quo ignorare malui, cur S. Ubaldu servet memoriam, quam divinare cum Eugenio, agnoscente nihil esse verisimilitudinis in eo quod cum matre puer fecisset itinere, siquidem hic adhuc infans fuerit, cum illa obiit, ut videtur ex eodem Stephano deduci.

e S. Secundus, Martyr Ameriensis, Eugubium translatus, colitur i Junii. Ibi, inquit apud Eugenium Vandimus in Vita MS. monstrabatur diu cellula, in qua vixit, nunc per ædificationem majoris absidis occupata : erat etiam in horto nux annosa, quæ S. Ubaldu nuncupabatur, credebaturque ejus manu plantata : idemque ait Eugenius se audivisse a senioribus, qui meminerint excusam fuisse circa annum 1590. Et in hanc Ecclesiam sub Innocentio 2 fuerunt introducti Canonici Regulares an. 1142, utique adveniente et juvante S. Ubaldo jam pridem Episcopo.

f S. Joannes Grammaticus cognominatus, a Paschale ii ordinatus anno 1105, uno solum anno et paucis mensibus præfuit, mortuus 1106 die 7 Septembris, quo colitur. Sub hoc cum adhuc Adolescentem Ubaldu appellari hic vidco, et alibi juvenulum; cogor credere, nequaquam natum esse ipsum anno (ut vult Eugenius) 1076, sed decennio aut duodennio serius. Non etiam crediderim Oliverio, facienti ipsum Vicarium Episcopalem.

g Contra tam expressam Tebuldi sententiam Eugenius sentit, sollicitationem hanc simulatam fuisse dumtaxat, ad sumendum de Sancto experimentum, an revera sic renuntiasset mundo, ut esset Professioni religiosæ faciendæ, et post hoc Ordinibus sacris suscipiendis idoneus.

h Ecclesia S. Mariæ in Portu seu Portuensis fuit in agro Ravennate, ubi vixit Petrus de Honestis, et collectis ibi a se Clericis seu Canonicis Regularibus Constitutiones scripsit, quas Paschalis ii approbavit an. 1115. Consule Pennottum parte 2, cap. 47, et quæ ad diem 23 Februarii ante Vitam S. Petri Damiani deduxit Henschenius. Obiit vero Petrus iste an. 1119. Uterque autem Petrus ab Eugenio confunditur, idemque facere videtur Oliverius, cum ait, quod S. Ubaldu tertio probationis mense inter ejus manus fecerit vota Religionis, in quo redarguitur ab Eugenio, volente quod jam pridem ea emisserit. Idem Oliverius gravius et majori jure redarguitur a Vincentio Armanni, quod textum præsumpsit alterare, sicut fecit primum num. 3, pro dignitate Prælationis ecclesiasticæ, quam consecutus erat Sanctus, in ecclesia SS. Mariani et Jacobi Prior effectus, supponens Prælationis regularis appellationem; deinde hoc loco, ubi simpliciter legitur ecclesia S. Mariæ in Portu, scribens Ecclesia S. Mariæ in Portu Ravennas Can. Reg. Later. quæ est insignis falsificatio; præ qua excusari possit, quod infra, ubi dicitur Regulam Fratribus omnibus proponens, pro Fratribus, scripserit Canonicis. Interim constat Canonicos Regulares Congregationis S. Mariæ de Frisionaria, quæ postea dicta est Lateranensis, primum sub Martino Papa V accepisse monasterium S. Mariæ in Portu, prout scribit Hieronymus Fabri parte 1 memoriarum Ravennatum.

i Quæ sequuntur, uti et cetera deinceps [] includenda, in Priori Vitæ hujus contextu non habentur : sed creduntur ab auctore addita in ejus recognitione. Ceterum liber ipse Regulæ seu Constitutionum numquam in lucem datus est, quod sciam, dignus profecto qui in Bibliotheca Sanctorum Patrum aut alia simili collectione locum habeat, ipse per se forsitan plus lucis allaturus obsuris Canonice hujus reformationis initiis, quam quæ Pennottus disputat contra alios nonnullos, haud immerita dubitantes, an S. Augustini Regula a Portuensibus, atque adeo ab Eugenio eorum exemplo informatis, fuerit recepta et observata.

k Errius Fontis-Arellanæ distat Eugubio P. M. 14 ubi post S. Petrum Damianum, anno 1072 mortuum, Joannes Grammaticus prædictus fuit Prior, et hoc ad Eugubium Episcopatum vocata, Petrus hic Ariminensis.

l Oliverius, nullo indicato auctore, addit Ubaldu facto Crucis signo restinxisse incendium, et hinc captum haberi a suis Sanctum; quod merito Eugenius reprobatur.

CAPUT II.

Perusino Episcopatu recusato ad Eugubium coactus Ubaldu, miraculis clarescit.

Interea beatæ memoriæ Perusinus a Episcopus humanum debitum solvit, et vir Dei Ubaldu eligitur ad Episcopatum a Perusinis. Sed cujus erat propositum cœlestem in omnibus sequi magistrum, sicut ille terrenum vitaverat in terris accipere regnum, ita iste Perusinum suscipere devitavit Episcopatum. Nam sicut beatus Evangelista dicit : Postquam de quinque panibus et duobus piscibus satiavit Dominus quinque millia hominum, cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum et facerent Regem, iterum solus aufugit in montem. Hoc itaque fugiendi honoris exemplum bonus discipulus imitatus, cum cognovisset, quod Perusini de se disposuerant; occulte aufugit, et in eremo, quæ b Inter-ambas partes dicitur, per aliquantum temporis se occultavit. Postea inde recedens clam Eugubium rediit, et inde quatuor Clericis assumptis, pedestes cum ipsis, sine alieujus vecturæ adminiculo, ad Romanum Pontificem ivit. Cui cum se humiliter repræsentasset, votum animi sui simpliciter innotuit; et quantum potuit per se et per suos amicos Cardinales eum suppliciter oravit, ut eum ad Episcopatum benignus Papa non cogeret, immo potius ab electione facta de ipso Apostolica auctoritate absolveret. Annuit itaque sanctæ memoriæ Honorius Papa c tam devotis petitionibus ejus, et nolens contristare, secundum Apostolum, quem in ipso videbat habitare Spiritum sanctum, suscepit preces, exaudivit votum, et complevit desiderium. Reservatus itaque vir Dei Ubaldu divina ordinatione ad Episcopatum Civibus suis, gaudens et exultans Eugubium rediit.

S Post hæc beatæ memoriæ Stephanus Episcopus d migravit ad Dominum, et Eugubium, viri scilicet Dei Ubaldu civitas, Episcopali cura viduatur. Cum autem non esset consensus Clericis civitatis eligendi Antistitem, Dei famulus cum aliquantis Romam perrexit, ut scilicet de Romana Ecclesia eligerent, quem sibi Romanus Pontifex Episcopum consecraret. Sed qui lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, esse fecit in caput anguli; famulum suum Ubaldu, a civibus quidem suis reprobatum, sed a se cognitore meritorum electum, constituit Pastorem super populum suum. Nam cum prædictus Dei famulus una cum Clericis suis peteret, quos Papa nulla ratione concedere acquievisset; ipse per se Papa divinitus edoctus,

D
S. REBAL-
SUCCESS
EX MS.

E

a
Perusinis
eum Epi-
scopum po-
stulantibus,

Joan. 6

b

excusatur
Romæ apud
Honorium 2

F

c
Eph. 4. 30

d
Eugubium
autem in
electione
dissentien-
tibus,

e

ejus fons
in via Pe-
rusina,

cella et arbor
ad S. Secundi.

13

A edoctus Ubaldum nominavit, et ut ipsum sibi Episcopum eligerent, qui aderant, Eugubinis Clericis præcepit. Igitur tam honorabiliter electus, et honorabilius postea ab eodem Romano Pontifice consecratus, Eugubium rediit, et cathedram Episcopalem regendam feliciter per secula suscepit.

9 Jam vero consecrato Episcopo, sicut creverat dignitas honoris, ita crevit virtus mansuetudinis, et omnis bonitas. Nam supra modum humanæ conversationis mansuetus erat et humilis, simplex, benignus, et affabilis. Mortificatio corporis, tolerantia laboris, atque contemptus seculi, plusquam credi possit inerat ei. Nam de patientia ejus quid dicam? cum semper eam inseparabiliter amplexatus fuerit supra mensuram humanam. Verba ejus pauca, sed semper sapientiæ sale condita. Victus parvus, sed discretus, et ideo inani gloria vacuus. Nam cum de omni genere ciborum licet parcissime sumeret, et cenodoxiam familiarem abstinentibus vitaret, pane sicco et arido magis utebatur, quo et corpusculum reficeret, et deliciosis epulis non serviret. Vestitus ejus tenuiter modicus, et magis nutriendus, quam expellens frigus: ita humiliter ac temperare abjectus, ut nec pretio carus, nec omnino vilitate foret despectus. Jam vero de lectuli sui abjectione quid referam? Ubi cum pauca palea, modico sacculo, et vili satis ac valde parvo utebatur operimento. Quando vero asperitas eum frigoris coarcebat, jaciebat super se caligas et femoralia. De frequentia vero orationis ejus silere potius quam pauca dicere decrevimus, quoniam in omni tempore omnis locus erat ei oratorium. Et quia patientem eum supra mensuram humanam diximus, justum est ut unum de multis patientiæ illius exemplum posuimus.

10 Quadam die, dum murus civitatis edificaretur, et in ipso muro quoddam ædificium cæmentarii facerent, quod vineæ *g* Episcopii, quæ muro subtus jacebat, nimis injuriosum detrimentum afferret; prohibuit, et ne vineæ suæ injuriam *h* facerent humiliter interdixit. Cujus interdictum is, qui operi præerat pertinaciter recusavit: et cum cum injuria impellens, in liquidum cæmentum, quod paratum erat, dejecit. De quo totus infectus cum surrexisset, humiliter siluit: et cum summa patientia, quasi nil passus fuisset ad episcopatum rediit. Sed cives, injuriam Episcopi non ferentes, ei qui injuriam fecerat, non solum domum destruere, et omnia quæ habebat minabantur auferre, sed etiam ipsum volebant extra civitatem longius propulsare. Episcopus autem tumultum populi benigne compescuit, et quasi eum acrius punire vellet, ad suum imperium vindictam reservavit. Ducitur itaque reus ante Episcopum, et interrogatus si ejus vellet observare mandatum, premitit se homo facturum quidquid Episcopus in eum præciperet, etiam si in eum pœnam mortis dictare vellet. Episcopus autem protestatur eum nullo modo suam servaturum sententiam, quam tantum duram in illum promere disponebat. Sed homo cum devotione multa et obtestatione horrenda promittebat se facturum, quidquid Dei vir vellet dictare in ipsum. Strepentibus itaque plurimis, et quid Episcopus præcipere cogitaret expectantibus, Beatus Ubaldus de sede suasurrexit; et ei, qui se in terram dejecerat, approximans; Da, inquit, mihi osculum, fili, et Dominus Omnipotens remittat hoc et omnia tua peccata tibi *i*.

11 Seditio dura quadam *k* die orta fuerat in platea civitatis, et civibus acriter inter se pugnantes, hinc inde multi vulnerati perimebantur. Quod cum audisset B. Ubaldus, nimium doluit; et ad locum pugnae velociter currens, anxius pervenit. Sed cum nulla ratione bellum sedare potuisset, in medias acies concertantium cursu rapidissimo proruit, et

interpugnantium gladios et lapidum grandines, quasi mortoliter vulneratus, se subito in terram dejecit. Existimante autem populo illum esse mortuum, omnia statim arma projiciunt, crines evellunt, et ad tanti patris, ut putabatur, tam tremendum funus viri et mulieres pariter currunt. Ascendit clamor plangentium ad æthera, et unusquisque se reum mortis ejus, se clamat homicidam. Ut autem vir Domini hac arte bellum illud persensisse sedatum, leniter surgens, nutu manus annuit, et quia nullius dolorem vulneris pateretur indicavit. Atque ita factum est, ut dum Episcopus se tradit morti pro populo, et populus viveret, et Episcopus non periret.

12 Hic cum apud Fontem-Avellanæ causa quietis frequenter secederet, et ex consuetudine quotidie Missam cantaret, et loci Sacristam *l*, ex eo quod sibi ad id valde habilis esset, multum diligeret; contigit, semel dum ivisset, Fratrem illum infirmari usque ad mortem. Cui cum alii dicerent: Domine, ecce quem amas infirmatur, ait ad illos: Ubi jacet? At illi dixerunt ei: Domine, veni, vide. Cumque ad eum venisset, et salutasset ex more; ait ad eum vir beatus: Licet, Frater carissime, nimium infirmaris, tamen, si tibi placet, facito nobis dari librum et vestes, et cetera quæ habemus ad Missam necesse. Cumque postulata percepisset, et inter sacra pro ægroto Dominum postulasset, eadem hora Monachus, qui moriebatur, factus est sanissimus, nec expectavit Episcopum in lectulo.

13 Equitabat cum quibusdam B. Ubaldus quadam die ad plebem *m* S. Crescentini: et cum appropinquasset plebi, quidam cæcus occurrit ei: qui ex responsione præcedentium virum Dei cognoscens, cum magnis obtestationibus clamando cœpit rogare, ut sibi manum osculandam dignaretur porrigere. Quam mox, ut cæcus oris osculo contigit, lumen, quod per quadriennium amiserat, recepit. Quo Dei famulus cognito, ei terribiliter interdixit, ne dum ipse adviveret, quod in se factum fuerat aliis intimaret. Sed non potuit manere occultum, quod ad gloriam servi sui Deus voluit esse manifestum: nam ipse, qui cæcus fuerat, multis innotuit, et dum Sanctus viveret multis manifestavit. Ad ecclesiam S. Orphiti *n* consecrandum B. Ubaldus cum aliis Episcopis advenerat, ad quam cum multitudine populi quædam paralytica in carrucula fuerat adducta. Cumque vir Dei, sicut moris est, infusus coram ea transiret; illa divinitus edocta vestimenta ejus apprehendit, et ei dum fidenter innititur, de carrucula sane surrexit.

14 Cuiusdam cæci responsum est in somnis, ut iret ad Ubaldum Episcopum Eugubii, quoniam ab ipso esset lumen recepturus. Narravit cæcus mane somnium his, qui convenerant ad Missam: et confortatus ab omnibus ne sit piger ad obediendum, venire cœpit ad civitatem Eugubii. Veniens autem divertit ad quamdam cerasum, in qua duo viri ascenderant, qui ejusdem arboris poma legebant. Quos cum vidisset puer, qui eum trahebat ad manum, innotuit ei, et hortatus est ad petendum. Rogavit itaque cæcus eos, qui stabant in arbore, ut sibi pro amore Dei de cerasis darent. Illi respondentes dixerunt: Ascende ad nos, et collige tibi, sicut et nos colligimus. Ad quorum responsum cæcus vehementer erubuit, et corde trahens suspirium, ut sui misereretur rogavit Dei virum Ubaldum. Mirabile verbum! Statim aperti sunt oculi sui: et cum undique circumspiceret, cœpit undique clare videre. Videns autem homines in arbore, dixit: Comedite vos de his cerasi pomis, quia ego gratia refectus sum divinae propitiationis. Gaudens itaque et exultans cœpit currere ante puerum, cujus prius trahebatur ad manum:

D
seditiosos
pro astu
placat,

moribundum
sanat,

E

cæcum illu-
minat,
m

curat para-
lyticam:
n

F

alius cæcus,
pro visu re-
cipiendo ad
eum missus

illuminatur
in via.

A. UBALD.
SI CESS.
EX MS.
ab eodem
nominatus
et ordinatus.

raris præ-
lucet vir-
tutibus,

Injuriose
protrusus in
liquidum
cæcem,
g

reum sul du-
cit vindi-
cta populari,

et pro pœna
osculum petit.

i
k

A num : et qui per decennium lumen cœli, non videbat, per invocationem nominis B. Ubaldi omnia clare videbat. Venit Eugebium et omnia narravit viro Dei Ubaldo : quod Dei famulus agere nimium acceperat, et increpans eum monuit, ut non suis meritis, sed tantum Divine adscriberet bonitati. Extorsit itaque ab eo multis obtestationibus, ut nemini unquam hoc præsumeret referre, quamdiu in hac communi vita ipse cum hominibus viveret. Cum ergo predictus Dei famulus migrasset ad Dominum, manifeste qui cæcus fuerat omnibus innotuit, quomodo per B. Ubaldum eum Dominus illuminavit.

Hostium
numerosum
exercitum

15 Illis temporibus undecim civitates potentes, cum tota virtute sua convenerunt in unum, et Eugebium venientes castra prope muros posuerunt. Tantusque erat populus hostium, ut vix unus de Eugubinis numeraretur ad quadraginta de illis. Ante aliquantos dies vir Dei Ubaldus cum Processione magna triduo civitatem circumiverat, et pro salute populi devotissime omnipotentem Deum deprecatus fuerat. Cum ergo dies pugnae venisset, Sanctus Dei populum suum prudenti exhortatione commonuit, et ad sperandum indubitanter de cœlo victoriam constanter animavit. Et isti quidem, Episcopi sui benedictionibus muniti, pergunt ad bellum : Episcopus autem claustrum suum ascendit tectum, locum scilicet excelsum, unde videret populum suum. Sed qui Moyse orante Amalecitas coram Israel prostravit, ipse Ubaldo deprecante coram Eugubinis omnes adversarios in fugam convertit. Nam primo congressu pugnae omnes terga vertunt, fugiunt, arma projiciunt [et dum se salvare cupiunt, omnia sua relinquentes pro nihilo ducunt. Qui enim castra Sennacherib per Angelum suum percussit, et una nocte centum octuaginta quinque millia. Regis Ezechiae precibus, interemit; ipse virtute suae potentiae innumerabilem illum populum famuli sui oratione perterrituit; et qui ante per trecentos armatos Gedeonis inestimabilem persecutus est Madianitarum multitudinem, ipse cum paucis armatis Ubaldi Eugubinorum fugavit hostes. Et quod non minus mirandum est, ita timor Domini invasit omnes, ut in domibus suis reversi tremerent, et præ pavore nimio in cubilibus suis se occultarent.]

erat digi-
tum pessime
affectum,

C ergo per visionem vir Dei Ubaldus apparuit, et faciens signum Crucis super digitum. Presbyterum liberavit. Expergefactus autem Presbyter, cum in veritate cognovisset se sanum factum; benedixit Deum et Dei virum venerabilem Ubaldum. Veniens igitur, ipsi Dei famulo omnia quae acciderant sibi narrans, et de collata sibi sanitate reverenter ei gratias referens; vir Dei eum acriter corripuit, et non sine quadam indignatione animi, ut ultra talia non diceret, interminando mandavit.

reconciliat
urbi Fred.
Imperat.

17 Gloriosus Romanorum Imperator Federicus, cum ad Theutonicas partes Roma rediret, ab inimicis civitatis ductus, venit Eugubium. Conabantur autem Eugubinorum hostes victoriosi animum Imperatoris, ad subversionem civitatis et perditionem civium, precibus et muneribus flectere. Sed Deus omnipotens, qui sub tanti Patris sollicitudine Eugubinos custodiebat, non permisit animum mansuetissimi Imperatoris destitui elementia pietatis. Nam pro salute populi sui eunti dedit Deus gratiam B. Ubaldo in conspectu serenissimi Imperatoris, vel potius Imperatori dedit Deus gratiam in conspectu B. Ubaldi, ut eum Sanctum intelligeret, reverenter susciperet, honorifice tractaret, et quae vir Dei postulasset libenter annueret ei. Cui etiam munificus

Imperator scutellam argenteam p cum multis aliis muneribus obtulit; et ejus genibus inclinatus, illius se orationibus suppliciter commendavit, atque humiliter postulatam benedictionis gratiam obtinuit. Cuique postmodum Eugubinorum obsides custodiae sancti Episcopi bonus Imperator reddere voluisset, et Episcopus quieti suae providens recipere nolisset; parvulum nepotem suum, filium scilicet nepotis sui, humiliter petiit, et absolute recepit.]

18 Ille autem Sanctus Dei, ut dignus esset cœlo purgatus omni rubigine, dure nimis sæpissime flagellatus est in mundo; his enim fracturam passus est cruris, et semel rupturam armii dextri. Multas etiam alias graves frequenter passus est infirmitates, sed nemo unquam eum in suis doloribus murmurantem audit, vel aliquod indicium murmuris ex ejus ore percepit. Gloriabatur quippe cum Paulo in infirmitatibus suis, et tunc fortior et devotior erat in mente, quando durius flagellabatur in corpore.

rariis mor-
bis exerce-
batur.

q

ANNOTATA.

a Januarius appellatur ab Ughello et Jacobello, sexto sui Episcopatus anno, Christi 1126, vita functus.

b Apud Eugenium et Armannum Inter ambas pares.

c Honorius II, exeunte anno 1124 creatus, obiit in Februario anni 1130

d Stephanus Episcopus Eugubinus dicitur obiisse anno 1128 apud Ughellum : idque fere necesse est, si Sanctus obiit anno 1160, Episcopatus sui anno 31, ut infra dicitur.

e Hinc forsitan sumpsit Eugenius, ipsum Ubaldum fuisse unum ex eis, circa quos discordabat electio : sed eo casu non existimo Sanctum, Prælatum fugientissimum, Romam fuisse profecturum. Oliverius contentionem fuisse ait inter Clerum et Populum : sed opponit Eugenius, quod jam inde ab anno 1106 per Paschalem ius suffragii Populo ablatum fuerit, multoque expressius per quamdam conventionem anni 1119 inter Calistum II et Henricum Juniores Imperatorem.

f Idem Oliverius, citato quodam Trullo Hispano, notat annum 1145, annis scilicet 15 post mortem Honorii, quod mirum est latuisse Oliverium. Eugenius assignat annum 1130 et diem 15 Martii, sabbatum ante Dominicam Passionis : sed animadvertens Honorium obiisse mense Februarii, agnoscit erratum videri in mense. Præcedens annus Pascha habuit 14 Aprilis, litteram Dominicalem F, proinde 15 Martii fuit Feria 6 ante Dominicam 3 Quadragesimæ : in Dominica autem fieri consecrationes Episcopales, notum est.

g Oliverius et Eugenius putant hanc esse ipsam eandem vineam, cujus dominium per liberalem donationem adm. R. D. Julii de Benis, nobilis Eugubini et Præpositi Fanensis, anno 1607 obtigit monasterio S. Ubaldi, ad portam hodie S. Angeli dictam.

h Injuriam in hoc fuisse idem volunt, quod ex parte fieret mentus, defluentes ex summo monte aquæ in vineam muro subjectam effundens.

i Alias injurias simili patientia toleratas addit Oliverius, puta quod consistentem in porta ecclesiarum, ostiarius tam violenter impulit, ut impacta in ostium fronte copiosus sanguis manavit : quod silentio præmi Sanctus voluerit. Item quod extra Portam, Faucis dictam, quæ in Marchiam ducit, occurrens equi eundem armato, eique dignitatis causa de via cedere recusans, tam grandi alapa percussus ab eo in maxilla fuerit, ut vultu in rupem impacto vestigium faciei suæ eidem impresserit, quod etiamnum visatur et religiosi colatur. Utrumque fabulosum videtur Eugenio, æque ac alia narrata ab Oliverio; videlicet, quod propter fastus secularis neglectum fuerit contemptui habitus a civilibus,

2 Cor 12
Alia patientia exempla incerta.

A. TEBAL.
SUCCESE.
EX MS.

A civibus, et Idolum baptizatum aliquando appellatus : item quod recusans ad eorum arbitrium aliquos vulgo exosos excommunicare, desertus ab omnibus, non habuerit qui sibi jam ad Missam parato ministraret, negata a cunctis obediuntia, et sic coactus fuerit depositis vestibus sacrificialibus domum redire.

k Eugenius a Gibellinis ortam seditionem putat, eo quod civitas parti Guelfæ id est Pontificiæ addicta, ceteras a muneribus publicis excluderet : sed ea nomina et factiones sequenti seculo potissimum invaluerunt.

l Idem Eugenius appellat Fr. Editum; an forte quia alicubi Æditus scriptus pro Sacrista?

m S. Crescentinus seu Crescentianus Martyr, Patronus Urbini, passus Tiferi, in cujus agro ecclesiam habet, in via quæ ad lacum Trasimenum seu Perusium ducit, colitur. Junii, Eugenius appellat S. Crescentinum Cantianensem, sub jurisdictione urbis Eugubinæ.

n Idem asserit hanc S. Orphiti ecclesiam fuisse in ipso loco S. Crescentini : et refutat eos qui miraculum ibi factum referunt ad dedicationem ecclesiæ S. Benedicti, hanc procul a suburbio S. Lucie, ubi olim Olivetani monachi nunc Clarissæ resident. Passus hic etiam est Tiferum, et colitur 10 Septembris.

o In Marginibus cujusdam Codicis MS. ubi habetur Vita S. Ubaldi aliquanto contractior, hæc antiquitus annotata leguntur. Imperator Fredericus, nepos Conradi Imperatoris præteriti, a Domino Hadriano Papa coronatus fuit Romæ, et rediens Spoletum obsedit, cepit eam et destruxit, quia ei rebellaverat (facta hæc anno 1155) et tunc hostes Eugubinorum procurabant ut destrueret similiter Eugubium, cum arcibus in summo montis per appendicias montis edificatum.... quia Marchiones, Comites et Milites, qui per circuitum in castellulis morabantur, et planitiem et convalles divisas inter se possidebant, timebant nec civitas crescens in pristinum dominium, sicut antiqua, reformaretur et a populis repleretur, et propter hoc ipsis auferretur potentia et districtus quos tenebant; ideo cum Eugubinis discordabant, et sic hostes Eugubinorum Imperatorem Fredericum ad disperdendum Eugubium concitabant. Sed Eugubini id prævidentes, Imperatori obsides transmiserunt, de fidelitate et subjectione ipsorum certum facientes. Demum Fredericus, supplantato Spoletum per Ducatum transiens, Terras alias subjiciendo, appropinquavit Eugubium : et cum in plano juxta S. Benedictum esset pauperulum, vallis et sepibus circumdatum, ad petitionem S. Ubaldi, Fredericus Imperator Eugubinus recepit in gratiam, et bonis eos munivit privilegiis, nec in aliquo læsit, sed sicut pater cum filiis stetit.

p Oliverius addit calicem et lipsanothecam, multis Sanctorum Reliquiis instructam : pro quibus Eugenius ponit, argenteum Imperialis capellæ instrumentum, ad usum combustæ olim ecclesiæ et nuper restauratæ (licet incendium istud acciderit ante annos 20) et digitum S. Joannis Baptistæ : quem alii tamen a Carola Magno civitati donatum asserunt.

q Hæc ei intra ultimum vitæ biennium accidisse ait Oliverius, additque abscessum in manu dextera, unde continuo manabat sanguis, dicere solito, juste hanc sibi obvenisse plagam : quia cum primum audivit se Episcopum proclamari, posita super altari iocundus protestatus est, nunquam se consensurum electioni. Item exulcerationem totius corporis, per minutissimas pustulas, adeo gravem, ut quinies de die mutandum ei indusium fuerit, neque sedere posset nisi pedibus alteri sedi impositis : quod exaggerans Eugenius, negat somnum capere potuisse nisi corpore pendulo inter duas sedes, quarum una humeros, altera tibias sustinebat.

CAPUT III.

Mors S. Ubaldi et eam secuta miracula.

Postquam B. Ubaldu ad senilem ætatem graviter pervenisset, et omnipotens Deus prærogativam ejus patientiæ et ceterarum virtutum opera ejus remunerare decrevisset ; ut in Regni cœlestis diademate margarita de terra sumpta clarius fulgeret, per biennium fere gravi eum infirmitatis molestia corripuit : et quidquid per suscepti regiminis negligentiam humanitus admisit, quidquid per remissæ mansuetudinis dissolutionem minus discrete pepereit, quidquid denique quocumque modo de terreno pulvere macularum contraxit, et intus caminus decoxit amaritudinis, et foris abluit aqua paternæ percussione. Misericordia quippe Domini, sicut scriptum est, in statera ; et ex adverso, Potus datur in lacrymis in mensura : quatenus nec misericordie libra meritum irremuneratum relinquere, nec pœnæ vindicta reatus debeat limitem præterire. Dum autem appropinquasset depositionis suæ tempus, debile ejus corpusculum totis destituebatur viribus a : unde factum est, ut derimo die ante migrationis suæ horam, ab ecclesia S. Laurentii b Martyris deportaretur ad Episcopatum suum.

21 Adveniente autem c Sabbato, quo sacri Pentecostes vigilie celebrantur, divino Spiritu ducti cives cum mulieribus ad Episcopatum veniunt, candelas accendunt, et tanti Patris gloriosum exitum summa cum devotinne præstolantur. Per totum ergo diem Sabbati et sanctum diem Dominicum, reverentissime frequentatur, colitur, et custoditur. Beatum se credit, qui ejus manus vel pedes potest osculari. Orationibus ejus omnes se suppliciter commendant : et quicumque se in eum peccasse reminiscitur, summa cum humilitate rogat, ut sibi remittere dignetur. Sequenti autem nocte, quam sancti Pentecostes dies Dominicus præcesserat, migravit ad Dominum. Delatusque in ecclesiam Beatorum Martyrum Mariani et Jacobi honorifice colitur, et celebratur. Currunt populi, non solum de vicinis villis et castris, sed etiam de longinquis urbibus : conveniunt etiam Episcopi d et clerici, Abbates, et monachi, omnis ætas utriusque sexus accurrit. Et quia vivus ab omnibus habitus fuerat Sanctus, mortuus non immerito ab omnibus adoratur. Mittunt interea boni cives legatum ad Contadinus suos, cum quibus guerram habebant ; et eos, ut ad tanti Patris obsequium securi veniant, vocant : remittant sibi vicissim culpas : et præcipue nobilibus Contadinis, omnes, quas per guerram contraxerant, offensas ignoscunt e.

21 Sed quam gloriose tam sancta anima suscepta fuisset in cœlo, manifestum factum est per corpus, quod mortuum jacebat in feretro ; et quidquid in carne vivens meruerat, per exanimata Dominus dignatus est ostendere membra. Cœpit enim divinis coruscare miraculis, qui pannis involutus jacebat humanis ; et cœlestium mirabilium ostentare virtutem, qui terreni corporis videbatur amisisse fortitudinem. Nam quædam mulier Calliensis, nomine Maria, per multum temporis ex uno latere fuerat contracta. Hæc ad lectulum, in quo Sanctus jacebat accessit, et plenam fidem mente concipiendo, languori suo misericordiam postulavit. Forte adhuc manui S. Ubaldi f manuale defuerat, quod utique, quando Pontificalibus vestimentis fuerat indutus, per oblivionem remanserat : cujus cum camerarius ejus recordatus fuisset, velociter currit, et manuale in manum S. Ubaldi, sicut moris est Sacerdotis, immisit. Mirabile dictu ! Mox ut Sanctus, quod de Pontificalibus vestimentis sibi defuerat, accepit, et infirmitatibus

D

Post biennium mortuum

Ps. 79, 6

domum relictus ab ecclesia, a b

E

c

moritur nocte post Pentecosten,

d fit concursus ad corpus

F

e expositum in templo.

f Sanatur contracta

Status Eugubii sub Frederico I tenuis.

A infirmitatibus sanitatem reddere, et ex obsessis corporibus daemones cepit effugare. Nam praedicta mulier statim Sanctum tetigit, et omnis illa contractio recessit: surrexitque illico sana, et quae antea consueverat incedere curva, coram omnibus stare cepit erecta. [Discurrebat ubique velociter, quae antea vix leviter poterat ambulare; laudes in commune Domino referuntur, campanae pulsantur, et B. UbalduS eo gloriosius Sanctus praedicatur, quo ejus sanctitas evidentibus signis manifestius ostenditur.]

et alii plurimi:

g

h

12

i

k

alibi autem puella aurium, linguam ac pedum usque privata,

l
sancto commendata a matre.

C

m

impletur ejus prophetia in electione successoris:

23 Hoc primum post depositionem ejus miraculorum signum sunt alia multa signa secuta; et sicut evidenter agnoscitur, quotidie sequuntur.] Nam per quatuor dies, quibus inhumatus jacuit, caecis visum, surdis auditum, et claudis reddidit gressum: mutos etiam fecit loqui, daemones effugavit, et alios plures diversis languoribus laborantes sanitati restituit. Mariae quippe de g Castillione de Sytria visum: et Martino, qui de sui Episcopatus dominio fuerat, reddidit auditum. Cuidam Puero de h Certaldo, qui fuerat claudus, gressum; et Mariae de Boibo, loquendi restituit officium. Cuidam etiam mulieri de suo comitatu manum per vicennium contractam restituit. Quemdam Majolum de Plebe i S. Paterniani de tumore coxae liberavit. Liberavit a daemonibus Imyam de vico Fenocleti, et aliam feminam de Colle S. Donati.

24 In castro etiam, quod Collis de Arbore dicitur h, quod videlicet castrum est in comitatu Perusino, jam septennis erat quaedam infantula, quae aurium et linguae a nativitate officio carebat, pedum quoque ita destituta erat viribus, ut nec de loco ad locum pergere, nec in loco posset per se suis pedibus stare. Hujus itaque mater, cum audivisset mirabilia, quae per B. Ualdum fiebant; oravit devotissime Dominum, ut ea in sua filia experiri mereatur. Vocantur interea mulieres, quae habitant in praedicto castello, ut portent arenas et lapides ad aedificandum murum. Cum ergo mater praefatae infantulae invitaretur a commatre, ut secum iret; conquesta est lacrymabiliter, quia non haberet, cui miseram filiam suam custodiendam relinqueret. Verum quia vox praconis sub banni l comminatione urgebat, cum injunctum non posset praetermittere servitium, commendavit filiam attentius sancto viro Dei, dicens: Meorum pignus viscerum commendo tuae custodiae, illudque tuae defensionis servandum dimitto: et, si vera sunt, quae de te dicuntur, modo in se filia mea ad tui nominis gloriam experiatur. Dixit, et abiit, et injunctum sibi servitium pro tempore persolvit. Cum autem ab opere domum rediret, invenit filiam suam salvam, et incolumem: nam et loquebatur, et audiebat, et propriis pedibus, quod nunquam fecerat, ambulabat: ad telam quippe matris accesserat, et quasi texere volens, ad eam sedebat; regressamque matrem ei gratulando respexit, et interroganti quid ageret, voce clara, rectoque sermone respondit. Quod mater, ut percepit, magno clamore Deo gratias retulit, et convocatis amicis et vicinis, non minus de sanitate filiae, quam illa mulier evangelica gavisae est de inventione dragmae. Operatus est etiam multas alias virtutes et miracula, antequam poneretur in sepulcro: et quasi medicus de caelo missus medebatur omnibus infirmitatibus. m

25 Quarto autem die mediante B. Ualdus ponitur in tumba, et per venerabilium manus Episcoporum, qui convenerant, terrae redditur quod fuerat de terra; sed ut prophetia sancti Viri de eo, quem post ipsum essent electuri, cito compleretur; eadem hora, immo eodem momento, quo Sanctus ponitur in tumba, qui eligendus erat, adveniens ingreditur ecclesiam: atque ita omnium voluntas prophetiae

sancti viri famulatur, ut nullus prorsus, qui aliud D sentiret, inveniretur. Et cum pauci essent, qui scirent quid Sanctus praedixerat: omnes omnino, qui aderant illud dicunt, illud affirmant. Saepius quippe sanctus UbalduS dicere consueverat, et sciscitantibus se aliquantis non praecipiendo, sed prophetando dicebat; Quia ille reget n Engubinam ecclesiam. Sicque factum est, ut dum ille, quem Sanctus praedixerat, sine mora eligitur; etiam prophetiae spiritu S. UbalduS claruisse videatur. Fecerunt sibi interea consuetudinem boni cives, ut per totum fere annum omni die cum candelis accensis ad S. Ualdum venirent: veniebant autem cum processione omnes pariter cantantes, viri et mulieres: et qui per se non poterant venire, adducebantur etiam infantes. Resonabat Engubina civitas voce canentium, et coruscabat a splendore luminis candelarum. Nox vertebatur in diem, et totius noctis fugabantur a lumine tenebrae: et quod de Jerusalem per Tobiam prophetatum legitur, Quia per omnes vicos ejus Alleluia cantabitur, videbatur tunc completum in Engubio, cujus per omnes plateas et vicos laudes Domino reddebantur. Per omnium ora S. Ualdus canitur, per omnium voces S. Ualdus praedicatur; et quasi non sit aliud nomen quod nominari debeat, ita S. UbalduS, S. Ualdum omnes frequentant.

26 Totus ille annus o fit Engubinis jubilaeus, totus plenus laetitia et gaudio: fit annus ille gratus omnium bonorum ubertate, fit dulcis et amabilis concordia et pace. Quo enim Priori Fontis-Avellanae ante fuerat intimatum, hoc totum completum est in Depositionis ejus anno. Nam cum idem Prior, qui post ipsum electus est, esset Aesii, p quinta decima nocte ante migrationem sancti viri, hoc saepissime verbum cepit in ejus ore, tam dormientis quam vigilantis frequentari: Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis. Quod cum duobus Fratribus suis Fontis-Avellanae mane retolisset, responsum est ab eis, quia in partibus illis ipse pacem faceret. Sed, sicut postea evidentissime claruit, de diebus B. Ualdi, et Engubina civitate, tunc significatum fuit: in cujus depositionis diebus, et abundantia pacis est orta, et justitia quae deberetur pauperibus nata: de qua scilicet justitia Propheta dicit, Dispersionis, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi. Nam in illo die et anno reformata est inter civitatem et comitatum pacis concordia, et guerra quae per multum temporis inter eos fuerat ad integrum est sedata. Misericordia etiam in pauperes tam large fiebat, ut contra consuetudinem non haberent necesse inopes rogando postulare: sed magis ipsi rogabantur ut dignarentur accipere. [Peregrini autem ad hospitandum, non solum invitabantur, sed etiam trahebantur]. Dulce satis spectaculum erat videre ducentos et tercentos, interdum quadringentos pauperes in ecclesia comedere, et omnibus quae necessaria erant affluenter abundare. Afferebantur eleemosynae de omni genere ciborum, et quaecumque necessaria erant sanis et infirmis afferebantur copiose de villis et castellis. De Engubinis civibus non est necesse aliquid dicere, quomodo pro Sancti sui amore parati erant omnia dare. Tunc ergo cepit devotum illud pauperum obsequium, quod Engubini caritatem vocant: tunc in veritate cepit pacis et justitiae pollere abundantia.

27 Sed jam ad enarranda cetera S. Ualdi miracula veniamus, et quam strictius possumus ea breviter numeremus. Ut autem fides certior edocueatur, quorundam liberatorum, et loca, unde fuerunt, et nomina ponimus. Positus itaque B. Ualdus in sacrae suae dormitionis thoro, quasi potentissimus Princeps adepto principatu, expellere cepit daemonum multitudinem, et omnes morbos omnia-

A YEBAL.
SUCCESS. EX MS.

n

et civibus annum totum festivum agentibus,

Tob. 13. 22

E

o

pax atque justitia renovatur,

p

Ps. 111. 9-

f

cum caritate erga pauperes et peregrinos.

Sepulto Sancto.

A TEBAL.
SUCCESS
EX MS.
liberantur
variis ener-
gumeni,
q

A que genera fugare infirmitatum. Liberavit quippe quamdam puellam, nomine Bonam, de Castro S. Victorini a tribus demonibus vexatam; et Bertam similiter de comitatu q Camerini, a pessimo demone obsessam. [Clarium quoque, et Flandulam de Castro Castaneæ, et aliam mulierem de Reggio nomine Mariam, atque quamdam puellam de Anxiano filiam Adalnarii. Salvavit etiam Adoleitam de Fossato, et Bertam de Sigillo. Bonam quoque feminam de Fabriano, et Mariam, et Messaram duas puellas de Postiniano. Berta quoque de Trunca, cum a demone vexaretur, audivit ab ipso demone, quem patiebatur, quod si inciperet iter ad S. Ubaldu[m] Episcopu[m], in medio itinere liberaretur. Credidit mulier dictis demonis, et cepit venire ad muros S. Ubaldi. Et quamvis diabolus sit semper mendax, et pater mendacii, in isto tamen ad gloriam hujus Sancti verax fuit: nam sicut dixerat, in medio itinere mulierem sanam dimisit, et ipsa mulier ad B. Ubaldu[m] sanissima, referens Deo gratias, venit.

et ferocior
unus in festo
Jo. Bapt.

B 28 In festivitate quoque B. Joannis Baptistæ populus innumerabilis convenerat ad ecclesiam S. Ubaldi; ad quem scilicet populum cum Electus sermonem faceret inter solennia Missarum, quædam Dæmoniaca venit ad ecclesiam, sed nulla ratione is, qui eam vexabat, intrare permittebat. Clamor populi attollitur, pro salute illius devote Domino preces offeruntur; sed clamor demonis vincebat, et superabat omnes clamores plebis. Tandem a multitudine juvenum comprehenditur, trahiturque, et usque ad S. Ubaldi corpus, licet violenter perducitur. Quo mox ut pervenit, sine mora evomit, et sanissima reddita, ad locum, ubi prædictus Electus prædicabat, perrexit. Visa est ergo ab omni populo referens Deo gratias, quæ antea visa fuerat horrendas dicere blasphemias. Sunt ergo sexdecim, quos liberavit Dominus ad vocationem nominis Sancti Ubaldi.

sanantur
diversi
infirmi:

C 29 Alios etiam, quos salvavit de diversis infirmitatibus, quanta possumus brevitate perstringere tentabimus. Erexat Bonum, hominem de vico sancti Petri in Scorceto languore guttæ et crurium, et puerum Joannem du Foroseiaprionio omnibus viribus coxarum et crurum destitutum. Reddidit loquelam Benedicto puero de vico Palcadi, quam nunquam habuerat; et Basilio de Laureto, qui eam per triduum amittere solitus erat: qui etiam cum esset paralyticus, integræ est sanitati restitutus. Gaschiliæ quoque amenti et mutæ mentem reddidit, et officium linguæ. Paulum de Colle Nucis a febre, et Mariam de Comitatu Castellano ab ingenti tremore liberavit. Reddidit visum Meldo de Sorbolongo, et cuidam mulieri, quæ vocabatur Burgha de Castello. Duobus quoque Peregrinis Geraldo et Jordano oculorum lumen restituit, quorum scilicet Geraldus penitus lucem amiserat; Jordanus vero cum uno tantum oculo parum videbat. Salvavit Pisarinum de Camerino de ulcere, quod per viginti quinque annos passus fuerat; et quamdam mulierem similiter de comitatu Calliensi, cui nomen erat Altemilia; Martinus quoque de Plano Ravennæ, cum pateretur fistulam duo capita habentem, venire cepit Eugubium rogaturus pro infirmitate sua S. Ubaldu[m]. Sed dum adhuc esset in via, voluit, sicut consueverat, mutare fistulam suam; solvens autem lentiorum r ita sanam eam reperit, ut nec aliquod signum appareret cicatricis. Similiter Himelda de Fossato, cum gravem fistulam pateretur in mamilla, veniens ad sepulcrum S. Ubaldi, cum ibi vellet curare fistulam, reperit illam sanam. Eodem modo Stephanus de Plebe Bunginiani ab eodem ulcere est sanatus ante sepulcrum S. Ubaldi. Non dissimiliter Avolina

Fanensis salva facta est de ulcere alterius generis D ad tumulum S. Ubaldi.

30 [Quædam etiam mulier, nomine Teuza, diu terribilem serpentem in ventre portaverat, cujus cruciatum tam durum patiebatur, ut horis singulis ad mortem duci videretur. Hæc auditis mirabilibus saucti viri prostravit se in terram, et Dominum oravit, fudit preces, et vovit votum, ut Dominus eam liberare dignaretur per servum suum Ubaldu[m]. Sed ut mox de terra surrexit, serpentem cum sanguine evomit; atque ita incolumis facta venit ad Sanctum Dei, votum et gratias redditura. Salvavit Mariam de Pregio, ita per paralytim trementem, ut a nescientibus demonium putaretur habere. De eodem morbo Joannem Bonelli de Montelanciani sanavit.] Bertrama de Cortona habebat nares vermibus plenas, quorum cruciatu miserabili dum laboraret, nec per diem nec per noctem poterat dormire; mox autem ut fecit votum B. Ubaldo, vermes coeperunt quiescere. Liberata autem illa cepit Deo gratias agere, et B. Ubaldo, cujus evaserat meritis, libera a vermium cruciatu. [Multa etiam alia miracula, tam in vita quam post mortem, fecit, pluresque homines utriusque sexus ab infirmitatibus liberavit; cæcos illuminavit, et ab oculorum infirmitatibus visum perditum restituit: contractos membris et claudos erexit, paralyticos, membrorum impotentia sanavit]. Pauca autem præ multitudinem gestorum vestre proposui Serenitati de his, quæ mirabiliter operatus est Deus meritis Confessoris sui Ubaldi; rogans attentius, ut si minus eleganter sunt proposita, meæ parvitati veniam non negetis, illi soli gratias agentes, qui mirabilis est in Sanctis suis, et per omnia secula seculorum vivit et regnat. Amen.

et mulier
serpentem in
ventre ferens,

et a gri omnis
generis.

ANNOTATA.

a Oliverius ait, ipso Paschali festo, id est 27 Martii, invitatum ad Missam populo dicendam, quamvis graviter decumberet, surrexisse et de celesti beatitudine atque inferni penis addidisse sermonem, quem extrema benedictione concluderet. Eugenius, more suo aliquid addens, præmittit plunctus populi consternati ad nuntium de extremo sui Pastoris discrimine, quem ille solatus sit promittendo Missam et sermonem tali die faciendum, quod sicut prædixerat ita præstiterit, viribus miraculo tantisper recuperatis.

b S. Laurentii ecclesia hodie Eugubii nulla est. F Eugenius scribit, fuisse ipso quo imprimebat tempore destructam, stetisse autem in quarterio S. Martini dicto, qui locus olim extra civitatem erat. Addit ex Vandino Sanctum illuc se recepisse, post Missam Paschalem in Cathedrali celebratam, et totis 40 diebus in camera, quam ibi habebat propriam, se parasse ad mortem. Oliverius longius abiit a mente Tebaldei quando scripsit, Sanctum post Missam in festo Ascensionis dictam, ea se contulisse, et ibi transegisse decem ultimos vitæ dies.

c Pentecoste celebratum eo anno fuit 15 Maji: ex quo recte sequitur mors obita in nocte diem 16 inchoante. De quo obitu in jam ante citatis Marginalibus Notis sic legitur: Migravit autem venerabilis Pastor Ubaldu[s], Sanctus Dei electus, et Sacerdos dignus, anno Domini millesimo centesimo sexagesimo, anno Episcopatus sui trigesimo primo. Alia autem Vita locum hunc de morte Sancti prolixius extendit, ut sequitur: Sequenti autem nocte.... B. Ubaldu[s], in manus Domini devotissime commendans animam suam, in pace migravit ad Dominum; et anima illa sanctissima, in æterna claritate assumpta a Christo et beatis spiritibus et sanctis omnibus æternaliter gloriatur: sacrumque corpus ejus in ecclesia beatorum Martyrum

A rum Mariani et Jacobi cum multa solennitate et reverentia collocatur.

d Oliverius indicat Episcopos sepulturæ præsentis, Perusinum, Calliensem et Tiferensem: fuerunt autem secundum Ughellum, Perusinus Rodolphus, anno 1154 electus; Calliensis Rogerius, cui sibi præ aliis familiari dicitur apparuisse Sanctus, rogasseque ut suo funeri interesse vellet; Tiferensis Petrus.

e Supradictæ Notæ Marginales: Post sacrum obitum B. Ubaldi Communitas et Milites et Nobiles Contadini ad pacem et concordiam cum Civibus redierunt. In olia autem Vita sic legitur: Mittunt legatos ad Contadinos suos, cum quibus guerram habuerant: eos ad tanti Patris obsequium vocant, et ut secum veniant eos certificant. Remittunt sibi vicissim Eugubini culpas suas; et præcipue Contadinis suis nobilibus et aliis omnes quas contraxerant offensas ignoscunt, et ad mutuam pacem redeunt.

f Manipulum etiam Manuale ac Manualem dixit antiquitas, ex primo ejus usu, quo sudarii vel orarii vicem præbebat e manu pendulum: itaque in veteri Romano Ceremoniali MS. legit Congius, Habendo Stolum in humero et Manuale in brachio, sicut Diaconus.

g Milliario 15 ad Euroboream in Piceno notant tabulæ Abbatiam de Sitria, haud procul a monasterio Fontis-Avellanæ, ubi etiam hoc Castilione fuisse existimo, sic dictum ad distinctionem alterius prope Callium a Sicardis cognominati, alteriusque duplo longius remoti et simpliciter dicti Castiglione.

h Certaldum, patria B. Jacobi Comaldulensis, 13 Aprilis commemorati, Hebruræ oppidum, distat Eugubio P. M. 100 et amplius.

i S. Paterniani vulgo S. Patrignano, uti Eugenius appellat. Est hic Sanctus Patronus et Episcopus Fanensis, coliturque 12 Julii: Vicus autem hic est in confiniis Perusini Comitatus cis Tiberim.

k In Tabulis Terre di Colle d'Albero, Perusio duplo propius quam Eugubio.

l Bannus hic sumi videtur pro mulcta, perbannum, id est publicæ proclamationem, indicta iis qui deessent officio: affirma ulin significata vide apud Congium.

m Oliverius cap. 13 addit Mulierem ex Acia quinquennio cæcam, ac subito illuminatam tactu sacri corporis; itemque Eugubinam, annis viginti manus unius privatam.

n Supple, ex mente Oliverii et Eugenii, ipsiusque ut videtur Tebaldi, qui cum corpus meum in sepulchro locabitur ecclesiam improvisus intrabit. Quis autem hic? Tebaldum. Vitæ auctorem intelligit Oliverius; et hoc, si non alia, suadere posset vel ipsa nomen sum reticentis modestia. Eugenius nihilominus successorem immediatum vult fuisse Bonactum, Priorem Fontis-Avellanæ: nititurque conventionem quadam Frederici Imperatoris signata 10 Novembris 1163, intra primum ab obitu Sancti biennium; Eugenium sequitur Ughellus, sed Bonactum dicit fuisse Abbatem monasterii S. Benedicti prope Eugubium: errat autem uterque cum Sanctum scribunt obisse, Eugenius anno 1161, Ughellus anno 1162. Porro Vincentius Armanni, in sua ad Horatium Petrozzium epistola parte 3 variarum pag. 468 evincit ex instrumento Cathedralis Eugubinæ, scripto per Petrum Notarium mense Novembri anni 1160, Tebaldum tunc Electum appellantis, hujus, non vero Bonacti brevem adeo fuisse Episcopatum: notatque jam tum, id est quinto post obitum mense, scribi id factum ad honorem sancti Ubaldi. Nihil certe scripsit Tebaldus, quod non videatur eodem quo Sanctus obiit anno gestum: neque convenit ut vir adeo religiosus tam honorifice appelleretur Fredericum ejusque laudaret pietatem, post annum 1163, quando jam palam constabat iniquitas schismatis, quod viribus omnibus tuebatur Imperator, in favorem Octavianum contra electionem canonicam Alexan-

dri sortam anno 1159 mense Septembri. Itaque quod Ughellus dicit obisse Theobaldum, sanctis operibus clarum, 20 Februarii 1171, eotenus correctum velim, ut substituantur 1161; et sic Episcopatus ejus solum fuerit octimestris dicique deberet paulo ante mortem Vitam sui decessaris scripsisse. Quod autem Ughellus ejus favori datum vult Canonicis Privilegium ab Alexandro III, notatum anno 1170 tertio Kal. Novembris, gratis asserit, et solum ex supposito, quia in toto illo privilegio nullus omnino Episcopus nominatur. Interim nota Tebaldum, sexto post Electionem mense et deinde cum Vitam scriberet nondum fuisse consecratum, Bonactum vero fortassis mense etiam 18 adhuc vocari Electum: quia scilicet occasione schismatis suspensæ hærebant Consecrationes Episcopales in Italia, maxime ubi Fredericus dominabatur.

o Totum ergo annum intelligo eum quo obiit Sanctus 1160, licet ejus solum superessent menses septem.

p Æsium vulga, inter Eugubium et Anconam Episcopalis civitas, sed Anconæ multo propior ad Æsim flumen.

q Camerinum urbs Episcopalis ad radices Apennini in Piceno 25 p. m. circiter Eugubio distat. Sed non putamus operæ pretium cetera loca hic indicata operosius perquirere.

r Lentiolum pro linteo, vulgo Lenzuolo.

APPENDIX.

In alio vetustissimo manuscripto, in quo inter plures alias de Vitis Sanctorum Historias habetur eodem S. Ubaldi Vita, sed absque præfatione illa Tebaldi electi, ac etiam interdum stylo suo immutato, illius sub fine hæc de eodem Sancto miracula, recenti eo tempore manu addita fuerunt, quæ ideo hic etiam sensum descripta sunt, et referuntur quoque per Stephanum Cremonensem Can. Later. tamquam desumpta a Jordano Præposito Tiphernatis ecclesiæ qui fuit coætanus S. Ubaldi, et ejus res gestas, et miracula scripsit.

31 Petrus Sacerdos de Camerino, et Maria de Urbe-veteri a S. Ubaldo de caduca passione liberati sunt. Prior S. Erasmi, qui decies in diem cadebat, statim ut in lectulo recubuit, in quo B. Ubaldo infirmus jacuit, sanus surrexit. Gualdinus de Clancano, et Laurentius de Pinna S. Marini, per Beatum Ubaldum amissum receperunt auditum. Cum nos reverteremur Equites tempore valde nocivo et aspero, invenimus duos pedites velociter abeuntes: quos cum interrogaremus, quo sic festinanter irent? dixerunt nobis, Deus et B. Ubaldo mirabilia operatus est: nam uni nostrum auditum reddidit et loquelam: de ventre alterius excussit sagittam, per tres annos ab ipso portatam: et imus cito in patriam nostram Senensem, ut illic prædicemus ista beneficia, quæ recepimus. a

32 Sex quoque viri a diversis prædonibus, diversis locis et temporibus, capti, fortiter custodiebantur: et neque per pecuniam, neque per securitatem aliquam, quam præstare possent, de vinculis exire volebant. Et isti facientes votum Deo cœli et B. Ubaldo, quod si eos liberaret, ejus servi et devoti semper existerent: Beatus vero Christi Confessor Ubaldo, in sequenti nocte eis per visum apparuit, et educens eos de carceribus, cum catenis et vinculis, per silvas et loca invia, usque ad locum sui sepulchri secure et absque errore perduxit. Unus vocabatur Albericus, alter Saxo Calliensis, tertius Tribitus de Monte Episcopi, quartus Baroncellus de Castellione Aretino, quintus Uberrus de Monticello, sextus Marcurellus de Plebe sancti Stephani de Verona.

33 Quædam navis in mare, dum a tempestate periclitaretur,

A. TEBALD.
SUCCESSOR. EX MS.

Curantur infirmi carui,

F

a

liberantur captivi sez,

Successor S.
Tebaldus ante
Bonactum.

C

A. *TEBAL-
SUCCESS,
EX MS.
et pericli-
tantes a
naufragio:*

A periclitaretur, omnes stridendo confuse clamabant, et unus eorum dixit, Eia, sancte Ubalde, adjuva morientes. Et ad hanc vocem conversi sunt omnes dicentes. B. Ubalde, adjuva morientes. Et ecce gloria Domini; statimque apparuit imago Pontificis, dicens eis: Quid turbati estis modicæ fidei? ecce vocatus veni; ecce pietas Domini vos liberavit. Statimque mare quievit, et qui loquebatur, non apparuit. Tunc ad votum universi concurrunt: tunc ad arborem navis appenditur marsupium, et magna fit oblatio fidelium.

item 35 pere-
grini a servi-
tute Sarace-
norum.

34 Cumque per mundum longe lateque B. Ubaldi fama in brevi nimium crebuisset, citra et ultra mare, triginta quinque viri, qui omnia sua reliquerant, et propter Deum Hierosolymam perrexerant, apud b Rovasiam quondam Christianorum nostris vero peccatis exigentibus pessimorum... captivi tenebantur a Saracenis. Et audientes miracula, quæ Deus per B. Ubaldum faciebat, cum lacrymis ad Deum preces fuderunt, quatenus sicut per Moysem servum suum eduxit filios Israel de Ægypto, sic per sanctum Confessorem suum Ubaldum de jugo Saracenorum durissimu erueret eos. Quid multa? Illi cito in cœlesti palatio auditi et exauditi fuerunt; statimque. S. Ubaldus a Domino missus, in habitu Pontificis descendit de cœlo, splendens sicut Angelus; illuminavit carcerem tenebrosam, paventesque consolabatur, dicens: Pax vobiscum. Ego sum Ubaldus, Eugubinus Episcopus, quem invocastis. Et statim confracta sibi sunt omnia vincula eorum, exemitque eos de custodia; sicque absque impedimento et maria transierunt, et ad propria tecta remearunt. Ex quibus unum nos vidimus, et miraculum hoc ab ipso devote recitatum conscripsimus. Quidam Sacerdos Religiosus de Gualdo Nucerinæ Diœcesis, cum diu febribus teneretur, invocato devote Beato Ubaldo, statim liberatus fuit: et ibi, et alibi plurima signa fecit.

Febres
curantur.

ANNOTATA.

a Oliverius ait, tam hoc miraculum de sagitta, quam aliud num. 30 relatum de vipera, pictum videri in claustra S. Ubaldi.

b Idem pro Rovasia scribit Vovatiâ: neutrum, ut puto, recte. Nec enim huiusmodi appellationis vestigium ullum reperio in Terra Sancta vel alibi. Si certior notitia veræ lectionis suppeteret, fortassis ea nos induceret in cognitionem temporis que scripta hæc sint. Dum tamen Saracenorum potius quam Turcorum appellationem vides, etiam intelligis perquam antiquam esse hanc appellationem, quod etiam persuadet ipsa phrasis qua dicitur factum esse miraculum, cum B. Ubaldi fama in brevi nimium crebuisset. Itaque omnia hic posui, tamquam Translationem corporis et Canonizationem progressa.

GLORIA POSTUMA

Ex variis monumentis collecta.

CAPUT I.

Canonizatio et translatio S. Ubaldi.

S. Ubaldo
Tebaldus,

Tebaldo, sicuti supra dictum est, post S. Ubaldum electo, et forsam nunquam consecrato Episcopo, suffectus Bonactus, Ecclesiæ Eugubinæ Electus intitulatur in Privilegio Frederici, quod in archivio publica servari ait Armannus, datum Laudi vi Idus Novembris anno mclxiii. Hunc accusat Ughellus, argumento forsam ex privilegio istuc dimitat sumpto, partes noxiosissimas Aenobarbi fovisse. Sed contrarium potius probari possit ex Privilegio Lucii Papæ III, apud eundem Ughel-

lum, anno mclxxxi confirmantis Priori et Canonicis D. S. Mariani libertates et immunitates a bonæ mem. huc Bonactus, B. Eugubino Episcopo ipsis concessas. Interim quod is probetur diu post annum mclxiii vixisse, nihil facile reperies; quandoquidem Engenium, qui Tebaldo priorem fecerut, refutare volens Armannus, non invenerit de eo aliud nllum manumentum, quam modo indicavimus. Quia tamen usque ad annum mclxxi nullius alterius Episcopi nomen reperitur; tempus vitæ, quod Tebaldo perperam Ughellus dederot, libenter huc Bonatto relinqueamus: sub quo Jordanus Præpositus Tiferntis ecclesiæ, qui fuit coætaneus S. Ubaldi: res ejus gestas et miracula scripserit. Hæc habuisse dicitur Stephanus Cremonensis, seculi xvi initio idem argumentum tractans; nunc autem videntur interiisse, cum in titulo Appudicis ea solum allegentur ex fide Stephani Jordanum citantis; et diligentiam Armanii, omnia scrutati ut ea nobis communicaret, effugere potuerint.

2 Qui postea Eugubinis præsedet Episcopus Offredus seu Offreduccius, Abbas antea S. Petri Eugubii et Ordinis Benedictini, anno mclxxi nominatur; et decretis Concilii Lateranensis anno mclxxix celebrati subscripsisse dicitur ab Ughello, quod mallem ex ipsis subscriptionibus, quæ latent hactenus, probatum legere, quam ita simpliciter assertum. Multo magis optarem inveniri Annales, quos idem Ughellus ab eo scriptos dicit, multaque in illis ad Eugubinam Ecclesiam pertinentia. Habuit Offredus successorum Bentivolum, anno mclxxxviii ordinatum, ut vult Ughellus. Hoc ergo annum secundum vel tertium in Cathedra illa numerante, et moriente Frederico (obit autem hic anno mxc die x Junii) Henricus filius ejus Imperium suscipiens Eugubinos tenebat, et ipsi sub eo concorditer obediebant ei. Sed cum arces duæ in summitate montis, quæ pro Imperatore tenebantur, a quibusdam Eugubinis fractæ fuissent, et plurima inde accepta; Imperator hoc audiens, conturbatus fuit: et Eugubini perterriti miserunt ad eum legatos misericordiam postulantes: et Imperator indulgit eis benigne et pie, et privilegia optima eis contulit, et districtum et comitatum eis determinavit. Ita marginales notæ ad Codicem de Vita S. Ubaldi: ipsum vero Imperatorium Diploma extat apud Ughellum, anno Domini mxcxi Indictione ix datum ante Neapolim, quam sub ferventium dierum canicularium aestu obsidebat Henricus, ita scribens; Cives Eugubinos ab annuo Imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commisere nuntios, eis sincere dimittimus, et nominatim fractam arcis Eugubini montis et res ab eis inde ablatas: et concedimus eis montem supra civitatem, positum undique cum suis appendiciis, ad ædificandam novam civitatem, quam et informare et reformare suo eis liceat arbitrio. Tum felicem negotii adeo perplexi exitum videntur Eugubini adscripsisse patrocinio sui Sancti Patroni: utque ut ei se vicissim gratos ostenderent, egerunt pro ejus canonizatione apud Cælestinum Papam III, et pergerunt quod cupiebant, huiusmodi Brevi mox impetrato.

3 Cælestinus Episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Bentivolo Episcopo et dilectis filiis B. Priori, Clero et populo Eugubino, salutem et Apostolicam benedictionem. Benedictus Deus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis, qui secundum multitudinem miserationum suarum illis, qui natura fuerant filii iræ, spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater, indulget, et homines ex lutea materia constitutos in consortium Angelorum et gloriam sua pietate assumit. Sicut factum est temporibus nostris de sanctæ recordationis Ubaldo Pontifice vestro. Qui cum pius et justus, dum in carne viveret, haberetur; post transitum a vicinis et longe positus, propter miracula quæ per merita ejus operatus est Deus, Sanctus meruit æstimari. Impletum est in

S. Ubaldo
miraculis
clarum

Ps. 44

petiit canonizari a Celestino 3

et impetrat,

ut festum ejus annue agatur.

an. 1192.

Si paulo post Translatio contigit,

neque post absolutionem novæ Cathedralis,

A in ipso, quod Propheta dixit in Psalmo : Propatribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram : memores erunt nominis tui Domine. Tu autem, Frater Episcopo, apud Sedem Apostolicam constitutus, opportune et importune, in humilitate qua decuit institisti, ut memoriam prædicti Pontificis canonizare, et ipsum adscribere Sanctorum Catalogo auctoritate Apostolica deberemus, consideratione habita ad religiosam vitam ipsius, et ad multa miracula, quæ per eum, postquam migravit a seculo, Omnipotens dignatus est operari. Nos vero opus istud intuentes, sensum et intelligentias nostras excedere (quia potius est divini judicii quam humani, cum ipse solus plene noverit qui sunt ejus) suspendimus desiderium tuum aliquamdiu, ut nobis et Fratribus nostris, quid potius agendum esset, Spiritus sancti gratia revelaret. Tua igitur tandem supplicatione inducti, et multorum Episcoporum et aliorum testimoniis inclinati, non de propriis meritis, sed de misericordia Creatoris potissimum confidentes, de communi Fratrum consilio acquievimus vetis vestris, et canonizantes prædictum Sanctum auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli, qua fungimur licet immeriti, decrevimus, ut festum transitus ipsius, sicut beatissimi Confessoris, apud vos perpetuo habeatur. Quapropter Universitatem vestram moneamus et exhortamur in Domino, quatenus non in vacuum gratiam istam recipiatis, sed exemplo beati viri renovemini spiritu mentis vestræ, et in reverentia Dei et prædicti Sancti et omnium aliorum ferventiores solito existatis; et festum ejus septimo decimo Kalendas Junii hilariter annis singulis celebrantes, solcite operemini, quod vestra circa divinum cultum devotio profecisse merito videatur, et alii de facto vestro exemplum profectus assumant, et ipse vestris motus precibus, pro totius Ecclesiæ statu apud omnipotentem Dominum intercedat. Datum Laterani quarto Nonas Martii, Pontificatus nostri anno primo.

4 Inerat Pontificatum Celestinus anno MCXCI XII Aprilis, proinde sequens annus MCXCII jam erat in cursu, quando expedita illa Bulla fuit : Bentivolus autem non diu superfuit, siquidem successor ejus Marcus, teste Ughello, una cum aliis duodecim Episcopis, interfuit consecrationi ecclesiæ monasterii Fontis-Arellanæ, ubi antea monachus fuerat anno MCXCIII. Brevi tamen illo, quod inter Canonizationem Sancti et mortem Bentivoli intercessit spatio debuisset Translatio corporis facta fuisse, si vere eo vivente facta est, uti scribunt Oliverius et Eugenius, nescio quo errore notantes annum MCXCIV. Idem causam Translationis assignant multo minus verosimilem, cum aiunt, condita nova civitate et a clivo montis in planitiem deducta, conditum etiam esse novam Cathedralē, pro ea quæ altius in monte steterat; et consequenter ex una in alteram transferendas fuisse Sanctorum Reliquias, juxta facultatem, jam inde a tempore Clementis III obtentam per Breve anni circiter MCLXXXVIII. Existimat autem Eugenius, etiam a tempore ipsius Ubaldi captam fuisse novorum murorum fabricam, talique occasione accidisse quod refertur in vitulum, 10, Verum contra est, quod Henricus Imperator Eugubini montis appendicias anno MCXCI civibus concedens, ad ædificandam novam civitatem, manifeste supponat, tunc primum ea de re sumptum fuisse consilium. Ut autem statim cõperit manus ad moveri operi, non potuit intra unum alterumve annum res tanta absolvi, quanta est fabricatio eorum qui hodieque cernuntur murorum : prius autem quam hi essent absoluti, non est credibile cogitatum fuisse de fabricandis ædibus novis, præsertim publicis. Quare omnino caistimo, insignem quæ modo cernitur SS. Mariani et Jacobi basilicam, non esse opus illius adhuc turbatissimi ævi; et Breve allegatum ab Eugenio, non esse Clementis III, sed IV, qui anno

MCCLXIV die v Februarii coronatus, ferme quadriennio Pontificatum gessit, eumque victo per Carolum Audegavensem Manfredi Siciliæ tyranno pacatum satis, et urbibus ad S. Petri patrimonium spectantibus felicem : atque ita a die dati per Henricum privilegii, usque ad consummationem novæ civitatis et ipsius denique Basilicæ, fluxissent anni ut minimum LXXIV. Res tota certius posset definiri, si Eugenius pro anno Christi, qui scriptus non erat, ab ipsoque per conjecturam definitur, notasset annum Pontificatus et Indictionis, quam Clemens III, quando coronabatur vi Januarii anno MCLXXXVIII, numerabat sextam; Clemens vero IV, decimam quartam : ex hujus enim cum anno Pontificatus convenientia haberetur decisio.

5 Difficultati circa causam Translationis et tempus, qualiter ab Oliverio et Eugenio traduntur, accedit alia circa modum. Oliverius enim sic narrationem instituit, quasi inter quatuor regiones urbis nota fuisset contentio super corpore S. Ubaldi, ad quam earum transferri deberet; quam dirempturus Bentivolus Episcopus juvencos duos adhuc indomitos jungi carro jussit : has vero in summum montis Eugubini verticem illud traxisse, ducente nemine, in capellam seu oratorium S. Gervasio sacrum. Eugenius vero negat regiones tunc adhuc fuisse distinctas, proinde contentionem istam pro figmento habet; mavultque prodigio aliquo, puta immobilitate sacri corporis, declarasse Sanctum, quod nollet in novam Cathedralē transvehi, ideoque consilium istud de juvenco Episcopo placuisse : addit autem, non capellam, sed parochiam fuisse SS. Gervasio et Protasio dicatam, ad quam corpus animalia traxerunt. Verum Vincentius Armanni, diligentissimeque in perscrutandis patriis antiquitatibus versatus, per epistolam in Octobris nuper elapsi ad me datam, significat, de ejusmodi miraculosa translatione nihil usquam a se repertum quod Oliverii veritatem superet; ipsamque eo magis suspectam sibi esse de falsitate, quod in præmemoratis vetustissimi MS. vetustis æque additionibus marginalibus, hæc quoque legatur : Procedenti tempore, cum discordia inter Dominum Papam Innocentium et Henricum Imperatorem, filium Frederici primi, exorta esset, et persecutio Hæresiarcharum contra ecclesiam, Arces Eugubinæ, in montis cacumine sitæ, pro Imperatore tenebantur : sed operatione et studio fidelium cæsi et expulsi sunt milites Imperiales, et Ecclesiastici intromissi. Qua de causa timentes Eugubini Clerici et Laici indignationem Imperatoris, ne contra eos veniret, corpus B. Ubaldi, civium Defensoris, e Canonica auferentes ad montis supercilium portaverunt juxta arcem, et ibi novam ecclesiam reverenter condiderunt, ubi requiescit usque in præsens tempus. Monachi et Canonici S. Petri et S. Secundi, in montem confugientes, in pauperculis habitaculis degabant. Ibi stabant Monachi S. Petri, ubi ecclesia S. Angeli est : et Canonici S. Secundi erant, ubi est planum Areolæ. Cur autem non etiam abstulerunt corpora SS. Mariani et Jacobi? Credo quia sub altari firmiter clausa et murata non ita facile auferri poterant, quoniam quæ palam stabat ad venerationem exposita incorrupti corporis arca.

6 In iisdem Additionibus etiam dicitur, quod uti Fredericus primus et filius ejus Henricus Eugubinis optima privilegia contulerunt, ita hoc idem fecit Otto Imperator, et Fredericus secundus Imperator similiter : nec aliquid ultra additur : quare verosimile sit quod circa annum MCCC scriptæ sint Additiones istæ, et quidem non sine aliqua confusione; dum pro Celestino III, qui Henricum prædictum anno MCXCV excommunicavit, cum eoque graves difficultates habuit, nominatur Innocentius III, non nisi tribus post Henrici mortem mensibus factus Pontifex vii Januarii anno MCXCVIII. Causa eos confundendi fuisse videtur, quod idem Innocentius sui Pontificatus initio, sicut in Vita ejus legitur, Spoletano

D
EX VARIIS.

neque propter miraculum; facta est in montem,

E

sed verosimilius propter metum Henrici Imp.

F

sub Celestino Papa 3.

EX VARIIS.

an. 1196
11 Sept.Situs hodie-
nus urbis ve-
rosimile facit,ea contineri
partem urbis
antiquæ,neque mutata
urbe etiam
esse mutatam
Cathedralem.

A letano Ducatu, qui ab Imperatorio Præfecto Conrado detinebatur patitus, interim dum Philippus Sueviæ et Ortho Saxonie Duces per schisma electi Reges inter se decertant, recuperavit etiam Perusium, Eugubium, Tudertum et Civitatem Castellum comitatibus suis, recepto juramento fidelitatis a civibus, baronibus et capitaneis. Sed hoc non impedit quominus Imperialium jugum jam ante excutere conati sint Eugubini occupatis arcibus; novæ autem suæ urbi diffusi, et adventu Henrici cum exercitu in Italiam anno mxcviii terribili, ad tutiora se receperint una cum corpore S. Ubaldi ex Canonica sublato. Neque huic causæ repugnat traditio Eugubinorum de juvenis, veteri et sæpe usitato exemplo ad eam rem adhibitis; quos non ducere sed sequi Eugubini voluerint, ubi substitissent animalia sacrum pignus deposituri. Et talis rei monumentum sit quæ in porticu ecclesiæ, nunc S. Ubaldi ecclesiæ dictæ, pendet catena, velut olim carro protrahendo nexa; et gemina ulmus, ante fores enata (ut fertur) ex stimulis bubulcorum, solo fixis, cum de carro auferenda esset arca. Ut ut est, Translationis festum annue agunt Eugubini die xi Septembris, quando illuc a Clero religioso ac seculari populoque ducitur solennis Processio.

B 7 In Theatro civitatum et Admirandorum Italiæ, per Joannem Blau Amstelodami edito fol. 97, spectatur Eugubium, delineatum elegantî manu Ignatii Cassettæ, et Vincentii Armanni stylo descriptum, eo situ quem hodie obtinet, in modum trianguli: cujus basis se extendit ad radices montis, sic ut civitas jaceat ferme tota in plano, et sola pars superior, in qua est SS. Mariani et Jacobi Basilica cum palatio Ducali et Episcopio, ex monte leniter declivi pendat; et ultra palatium atque ecclesiâ, quod superest spatium usque ad muros, in conum reductos, nec unum quidem domum habeat, sed hortos ac vineas. Murorum autem pinnatorum, et quadratarum per aequalia fere intervalla turrium eadem ubique forma, ætatem plus quam quadringentorum annorum referens, satis indicat, hunc esse illum ipsum situm, quem cepit habere civitas nova sub Henrico filio Friderici. Quanto autem eum magis considero, tanto minus apparet mihi verosimile, quod Oliverius Eugeniusque supponunt, minorem scilicet civitatem, quæ tempore S. Ubaldi conflagravit, adeo alte subductam fuisse in monte, ut mutandus fuerit situs ecclesiæ Cathedralis; potiusque dixerim, totum id quod hodiecum ex monte pendet fuisse non minimam portem veteris Eugubii, ideo tantum inclusam novo, quia continebat Canoniam atque Episcopium. Si enim producta deorsum civitate, placuisset novam alibi Canoniam novumque Episcopium condere; non id fecissent in extremo novæ civitatis angulo, sed urbe media, quo facilis undique fuisset accessus: ad hanc superessent vestigia vel saltem memoriæ aliquæ prioris ecclesiæ atque palatii, in loco extra muros prædictos editiori, quale tamen nihil indicatur a quoquam; sed contrarium potius.

C 8 Sane dum monachi S. Petri sursum fugientes dicuntur stetisse, ubi ecclesia S. Angeli est, quæ tamen vix abest 300 passibus a muro et porta in montis cucumen ducente, satis intelligitur quod ea ecclesia ut nunc, ita et tunc fuerit extra ac supra civitatem: quodque adeo ambitus veteris Eugubii, ex clivo prudentis, fuerit fere idem ex parte montis, ac nunc est, scilicet a ripa fluvii Caminiani, quo itur in Picenum, usque ad torrentem Cavorelli, seu viam quæ ducit Noceram: quidquid autem infra illos terminos longe lateque per planitiem, regioni jam defunctæ subjectam, extenditur, accesserit civitati, sub Henrico VI dilutæ. Quid? quod e regione Episcopii, ad primum assensum clivi versus hodiernam Cathedralē ducentis, est ecclesia modica S. Nicolai, primi ut dicitur titularis Patroni, priusquam corpora SS. Mariani atque Jacobi translata Eugubium, occasionem darent mutandæ appellationis. Cum igitur horum amplissimam, ut nunc est, Basili-

cam video, supra Episcopium laxiori in ore locotam: D subito cogitare, ecclesiam illam S. Nicolai esse ipsissimam illam Canoniam, quam funditus incensam S. Ubaldo restauravit adhuc Prior; quæque primam suam nomenclaturam receperit, postquam aucta jam plurimum civitatis fortuna, placuit civibus angustiore longe Basilicam in vicino, sed vacuo supra Episcopium loco collocare; ad quam demum circa annum mclxvi absolutam, facta sit translatio Sanctorum Martyrum; non autem S. Ubaldi; quia hic jam olim fuerat subvectus in montem, ex eo quæ supra diximus armati Henrici Imperatoris metu, post ejus præsidium ex arcibus dejectum, civitate nova necdum munita. Atque hæc discendi potius quam docendi causa proposita velim examini D. Vincentii Armanni aliorumque eruditorum Eugubii virorum.

CAPUT II.

Corpus cum ecclesia Canonicis Lateranensibus commissum. An digiti articulus ablatus in Germaniam.

Quomodocumque delatum ex civitate in montem sit corpus S. Ubaldi, credibile est locum depositionis hujus jam antea Deo sacrum fuisse, idque (sicut Eugubinorum traditio habet) sub invocatione Sanctorum Martyrum Gervasii atque Protasii; quibus autem documentis probari possit, quod ait Eugenius, jam tum Parochialem ibi ecclesiam extitisse, libenter discam. Interim ut verosimilius credam, exiguum dumtaxat oratorium catenus fuisse juxta arceio: donec Eugubini, pro sua erga sanctum suum Patronum religione, qui hunc dubie evidentibus indicibus ostenderit istis se velle manere et coli, novam ibi ecclesiam reverenter condiderunt, ubi requiescit usque in præsens tempus, ut inquit auctor MSS. Additionum, ante annos forsitan plures quam trecentos. Si autem istius ecclesiæ Presbytero hoc quoque honoris datum est, ut Parochi jure ac potestate gauderet; datum id ei est ut eorum qui arcem incolebant præsidiorum commoditatem. Is vero suberat Priori et Canonicis Cathedralis ecclesiæ, atque hoc in statu res permansit usque ad annum mxxii, quando ejus in melius commutandæ subnova occasio est, quam lubet ex Italico Oliverii et Eugenii Latine explicatam ducere.

10 Ægrotabat graviter gloriosæ memoriæ Pontifex Julius II, eoque increverat morbus, ut die quadam multis horis habitus pro mortuo fuerit. Aderat ægrotanti nepos Franciscus Maria della Rovere Urbinatium Dux, aderat Francisci mater et conjux: qui tali casu, ut par erat, afflicti, nihil præsentius invenere quam vota ad Deum, quibus pollicerentur, quod, si per intercessionem S. Ubaldi, familiæ suæ Patroni singularis, vitam servaret Pontifex, in ejus ecclesiam Eugubii inducerentur Canonici Regulares Congregationis Lateranensis, cum obligatione addendi dotem, justo eorum numero competentem. Audiit tunc pia vota Deus: et jam pæne deposito usque in alterius anni Februarium produxit vitam. Tum Julius, ratum habens suorum votum, decretum edidit, per quod Lateranensibus, sibi commendatis a Nepote suo, tradi jussit Oratorium S. Gervasii (sic enim appellari in ipso Brevis, ait Oliverius) una cum corpore S. Ubaldi ibidem asservato. Opus erat in Capitalum Canonicorum S. Mariani, penes quos iustitnendi in montano oratorio Presbyteri jus eatenus fuerat, hoc ipsum cederent Lateranensibus: quare Eugubium missus est Angelus Calliensis Notarius et Cancellarius Ducalis: qui requisitum consensum obtinuit die xv Novembris ejusdem anni mxxii; instrumento desuper confecto, cui subscripserunt D. Carolus Gabriellus Prior, et Canonici undecim. Itaque anno mxxiii die

E
Ecclesia S.
Eusebii in
monte, sub
cura Presbyte-
ri unius,sanato ad
illius invo-
cationem
Julio 2,F
traditur
Canonicis
Reg. Lat.

an. 1513

A IV Januarii, de mandato Ducis Eugubium veniens D. Antonius Urbani, Canonicus Urbinas, in possessionem loci ingressus est, eo fine ut ipsum traderet D. Hippolyto Canonico Regulari Lateranensi, illuc venturo cum quinque sociis; hi autem fuerunt Evangelista Brisselensis, Augustinus Ariminensis, Marcus Cremonensis, Augustinus Spoletanus, et Titus Ferrariensis: prout patet ex instrumento Notarii Eugubini Joannis Francisci qu. Petri Abbati.

cui additur
monasterium:

II Præter ecclesiam seu oratorium aliud ibi tunc non erat quam exigua domuncula, uti unius Presbyteri usibus sufficiens, sic angusta religiosi pluribus. Addidit igitur Eugubina civitas liberali dono circumjectum montis spatium; Leo autem X, Julio suffectus, expeditit Breve, quo instructi corrogarent elemosynas quantas possent, pro monasterii fabrica et ampliatione ecclesiæ. His autem pro amore S. Ubaldi aflatim collectis, cum titulo Præposituræ surrexit monasterium; et ecclesia in eam quæ modo cernitur formam est reducta: quibus denique accessit claustrum, ornatum picturis. Sancti vitam pro majori parte repræsentantibus: exindeque obtinuit ut mons ipse mons S. Ubaldi diceretur.

B

Hæc tamen non ita fieri potuerunt, quin pro conservatione ipsius loci decertandum Lateranensibus fuerit. Etenim Canonici S. Mariani, cum anno MXXIV, intercessione Francisci Mariæ Ducis prænominati, a Leone X absoluti a Regula, Seculares fierent et dicerentur: neque satis æquis oculis conspicerent Lateranensium incrementa in monte, rebellionem Urbinatum contra Ducem suam esse occasionem rati, anno MXXVI eo insolentiae progressi sunt, ut vi in illos facta, arreptos brachiis de loco expulerint. Commovit ea res populum Eugubinum, apud quem honor et cultus sui Patroni per Lateranenses insigniter refluens, gratiam maximam his conciliaverat. Quapropter convocato generali Consilio, sine mora et summa consensione suffragiorum decretum est, Lateranenses in ea possessione restituendos ac manu tenendos esse. populusque egressus turmatim in montem, contra Canonicos qui monasterium occupatum concluderant, instabat et urgebat ut sibi portæ aperirentur, et Patres expulsi reciperentur. Illis autem nequaquam cedere volentibus, inita tandem aliqua ratio concordiae est, ut monasterium atque ecclesia relinquerentur custodiæ duorum Canonicoꝝ, Lateranensis unius alteriusque Secularis, donec a superiori potestate discerneretur, cujus in ea causa jus potissimum foret.

quod an. 1516
invadentes
Canonici
Eugubini,

jure compescuntur.

C

Itum ergo est ad Urbinatis Ducatus Gubernatorem Episcopum Verulanum, Urbini, unde Dux abscesserat, residentem: qui re cognita Commissarium cum militari presidio mittens Eugubium, jussit ut Lateranensibus sua redderetur possessio: sicuti et factum est.

12 Narrantur hæc eadem in *Lycæo Lateranensi*, quod duobus tomis digestum anno MDCXLIX Romanis typis vulgavit Celsus Rosinus, prædictæ Congregationis apud Casenam Abbas, nosterque cum istuc Romam tenderemus humanissimus hospes. Narrantur autem occasione Stephani Cremonensis, cujus vita et elogium lib. 16 recitatur, et post ea quæ retulimus sic continuatur: Inter hæc et circa ea tempora, inter præcipuos operarios, qui a Lateranensium annuis Synodis de proprio cœtu conscripti fuere, ad eam coloniam pro viribus provehendam et illustrandam, atque majorem Dei in D. Ubaldo gloriam prolatandam, Stephanus Serva Cremonensis extitit. Hic jam confirmatus disciplina, jamque fortis robore, ac per satis multos annos in sua vocatione utiliter militans inter triarios, facta dogmati Lateranensi Canonicæ accessione, in ea assignari postulavit. Quippe præcipua in D. Ubaldo devotionis propensione affec-

Bo missus
Stephanus
Cremonen.

tus, tamquam jubar Ordinis splendidissimum; jamque interne se propelli sentiens, tam ad sanctissima ejus veneranda pignora, quæ ibi et integra et palpabilia et ferme vegetantia asservatur, quam ad ibi aliquid ei præstandum peculiaris obsequii, omnem movit lapidem, ut novellos inter accolæ enumeraretur. Locum plurimi comprecabantur, quos nec montis asperitas nec accessus recessusque hiemales æstivique difficiles, nec rei familiaris egestas, nec emendicatus ex parte victus, nec arcta pro ritu Canonico habitatio deterreret. Ibi totus se dedit laborioso, jugi, maximeque arduo exorcizandi engumenos exercitio, validæ efficacisque caritatis pleno, per quod et Ubaldi sanctissimi intercessio proficua apud Deum elucescebat, et Ordinis Canonici utilis disciplina spiritusque pinguedo commendabatur. Multitudo autem languentium et infirmorum cujushbet generis eo magis confluebat, quo majore sustinebantur ardore caritatis et virentiore spe atque fiducia: quæ inde accipiebant progressus et incrementa, quod perennes cernerentur restitutæ sanitates, et quoad animum melius semper se habentes redirent universi ad propria.

D

ET VARIIS.

magno vir
spiritu,

13 Ipse statim ab inchoato opere eminere super alios collaborantes cœpit Canonicos, quia pro ea gerenda omnino provincia præ omnibus factus videbatur. Ætas, doctrina, hilaritas, solertia, firmitas virium, sobrietas, visque compassiva quam miserationem dicunt, ac zelus animarum explicabantur catervatim unitæ in viro. Quin et paucorum mensium exercitatione acquisita experientia super dæmonum artibus, versutia, fallacia, technis eum ceteris quodammodo præambulum constituere præceptorem, qui constantia vere Sacerdotali et imperio tantæ fiduciæ pleno, totam adversantium potestatem rebelliumque spirituum perfrumperet obstinationem. Alia loco facta facies est annorum sex spatio ab accessu, dum pro unico seculari Presbytero, ab alieno nutu pendente, tot strenui decertant pro Dei Divique gloria. Ii quidem in moderandis Præposituræ gubernique habentis, illi in promovendis fabricis et constructione, isti in curandis solandisque miserrime afflictis, desolatis atque vexatis; omnes demum in unum conspirantes sacrificiis, oratione, jejunio, disciplina atque sacræ synaxis sacræque homologesis ministerio. Et licet adversis pluribus impeterentur, non expugnabantur tamen: sed velut aurum in camino depurabantur; addebatque vires ipsa tribulatio et apud populos confluentes experimento probabatur quanta religio esset, quæ tales operarios sancte efformabat.

E

et experientia
ad dæmonum
exorcismos,

locum insi-
genter pro-
movel:

14 Ipse Stephanus, auctus undique talentis et animo, primum gratias annotare, et mira, quæ indies ad sanctissimi Patris Ubaldi intercessionem ibi fiebant, in commentarios redigere cœpit. Deinceps ad augendam magis ac magis inter fideles devotionem atque spem, Vitæ illius conscribendæ manuum admovit. Exerebat vires mira cordis teneritudo in Divum et in illi devotos, ut scilicet honorificaretur Deus in gloria istius, et in istius glorificatione illi bona pariter et animæ et corporis indipiscerentur. Diligens assiduaque pervestigatio in ejus manus dedit opusculum, quod de ejusdem beatissimi Patris vita, eodem pene superstite, conscripserat Hieronymus Jordanus, Prior Cathedralis Tifernatis: cujus præambula luce præ ceteris securius incessit. Ut autem latius prodesse valeret, qui debitor sapientibus et insipientibus esse cum Apostolo profitebatur, Latine et Italice scripsit. Vices enim miseratus eorum, qui Transalpini sive ex Gallia sive ex Germania accedebant, longam dimensi peregrinationem, sanitate restituta repedantes in patriam, sed ob idiomatis exteri ignorantiam nequirent liberatoris benefactorisque

F

Vitam et
miracula
S. Ubaldi
scribit.

secutus Jor-
danum Sancto
coævum.

EX VARIIS.

A benefactorisque proprii celebrare actus ac merita vitæ, ea una Latine lingue præscriptione illis opportune subvenisse bonum habuit et exitus approbavit. Scripsit ergo Stephanus Vitam, Gratias et Miracula sanctissimi Patris Ubaldi Episcopi Latine et Italice, quæ cusa fuit Parmæ mxcix.

A Stephano sumpta narratio de articulo digiti,

15 Nos primo quidem idem Hieronymi Jordani opusculum optaremus consequi sincerum ac purum : tum quid aliunde acceptum addiderit Stephanus ex utriusque scripti collatione discernere ; sed nec hactenus quidem ipsius Stephani lucubrationem potuimus adipisci, cogimurque ex Oliverio Eugenioque discernere, quæ illi, Jordano nusquam in margine nominato (utpote eo æque ac nos destituti) sub Stephani nomine ediderunt. Interim omnino credimus solius Stephani esse quod ex nescio qua nominum personarumque confusione, sub ejus auctoritate, narratur miraculum, velut ad feretrum S. Ubaldi, adhuc pulam in ecclesia præstantis, gestum. Accessit ad ipsum, inquit Oliverius, famulorum unus, natione Theutonicus, dixitque : Tu mihi, Domine, adhuc vivens promisisti tantum dare, quantum sufficeret vitæ honeste tolerandæ : nunc autem et te perdo patronum dilectissimum ; neque recipio quidquam, quo senectutem meam sustentem. Hæc coram omni populo lacrymabundus cum diceret : ecce tibi, o rem miram ! qui jacebat mortuus, manum sinistram dexteræ admoveans, simul ab ea chirothecam abstulit, simul dexteræ pollicis articulum unum, deditque famulo, solam chirothecam se accipere existimanti, et vel ea sola satis læto. Hanc ergo secum in patriam abstulit, ad castrum Pineti dictum Basileensis diocesis : cui cum appropinquaret, cœperunt movente nemine pulsari campanæ omnes, stupente ad prodigii novitatem populo, nec ejus causam intelligente. Postera die chirothecam Sancti explicuit famulus, repertumque in ea articulum digiti demiratus, ostendit primoribus ipsius castelli, et quanta fuisset Patroni sui demortui sanctitas declaravit. Satis hoc fuit piis hominibus ut collatis ad fabricam eleemosynis nubile templum sub ipsius Sancti nomine conderent, instituerentque Canoniorum Collegium, cujus primus Præpositus esset idem, qui sanctam Reliquiam attulerat, haud ægre sustentandus eleemosynis, propter miraculorum frequentiam ibidem affluentibus.

In Germaniam translato,

16 Hæc si eo modo quo ipsa reddidit Oliverius, etiam scripsit Stephanus, fateamur necesse est, majori cum credulitate quam prudentia fuisse in scribendo versatum : quippe cui ipsum sanctum corpus in promptu habenti, numquam incidit explorare, an revera eidem deesset digitus, qui dicebatur in Germaniam ablatum, cum interim quotannis, ut infra apparebit, moris fuerit sacrum corpus repurgare a pulvere coram Confalonario et Consulibus, novisque vestibus illud induere. Hæc autem indagandæ veritatis negligentia multo portentosior facta est annis post scriptam a Stephano Vitam viginti quinque, quando receptum fuit, quod sequitur et in Cancellarii Communitatis Eugubinae servatur, testimonium, publica fide signatum hoc tenore. Universis etc. pateat evidenter. Anno Domini mxxlv, die vero v Aprilis pervenere ad civitatem Eugubii venerabiles DD. Joannes Udalricus et Theobaldus Sessus Cantor, Canonici ecclesiæ Collegiatae S. Theobaldi oppidi Tannensis, Basileensis diocesis, causa, ut asseruerunt, videndi visitandique ecclesiam et sanctissimum corpus S. Ubaldi, affirmantes se [venisse] dumtaxat ad d. effectum, quia in d. oppido reconditur particula digiti, prælibati gloriosissimi Numinis : sub cujus devotione maximum templum constructum apparet, et successive oppidum ob infinita miracula fuit fabricatum, nomine Tannensis (ad quam ecclesiam omnes convicini et etiam de longe infinitæ personæ utriusque sexus confluent, porrigentes ma-

anno 1544 confirmata ab inde venientibus :

nus adjutrices) et meritis seu precibus tanti Numinis, sub reverentia et devotione digiti, gratias immortales obtineri affirmant, claudos et cæcos sanando, et etiam mortuos suscitando, et a quibuscumque languoribus liberando. Est autem Tannense oppidum, a pinis vulgo Dann vocatum, ideoque ab Oliverio et Eugenio etiam Pinetum dictum in Sundgovia Alsatia, Basilea distans circiter sex leucis.

17 Fieri potuit, ut his tam certa (quemadmodum videbatur) fide relatis, neminis animam pulsaret pia curiositas, nullo labore explenda, quando iterum denudaretur sacer iste thesaurus ? maxime cum ipsius miraculi novitas non modo nihil detrudere deberet æstimationi illius, propter deficientem articulum ; sed addere plurimum, propter cultum Sancti tam procul tantaque cum celebritate diffusum ? Tandem tamen, post actos a recepto testimonio prædicto annos quinquaginta, factum est aliquid ; atque ad perpetuum rei memoriam, vulgæque jam erroris confutationem, manu Marcantonii Timatelli signatum est instrumentum, quod Eugenius ex eodem publicarum scripturarum tabulario transcriptum his verbis exhibet : In Dei nomine. Amen. Anno Domini nostri Jesu Christi mxciii, Indictione vi, tempore Pontificatus sanctissimi in Christo P. et D. Clementis, divina providentia Papæ VIII, in ecclesia Divi Protectoris nostri Ubaldi, extra civitatem Eugubii. Cum vox quædam emissa diu fuerit, et per aures multorum evolaverit, tam in hac civitate Eugubii quam extra eam, quod Reliquiis seu Corpori beatissimi gloriosissimique Protectoris nostri Ubaldi, quod reconditur in monte ab eodem Divo nuncupato, deficeret digitus unus manus dexteræ. Hinc est quod Perillustres Domini Confalonarius et Consules, translatis ad ecclesiam præfati D. Ubaldi, ad purgandum dictum corpus, juxta consuetudinem vetustissimam eorundem Dominorum, divino Spiritu moti, tam ad majorem dictarum sanctarum Reliquiarum conservationem et purgationem, quam ad majorem dilucidationem veritatis, decreverunt de hac re certiores se reddere. Et ad dictum effectum ea qua decuit reverentia corpore translato in angulo d. ecclesiæ, repositoque super una tabula lignea, cooperta candido linteamine, ad majorem commoditatem hoc pinum (opus exercere debentium : et assistentibus ibidem Perill. D. Annibale de Benis Confalonario, et D. Jo. Francisco de Leonardis, D. Antonio Milli Regis, D. Spera Traversa Consulibus, ac Illustri D. Comite Gabriele de Gabrielibus, et adm. Rev. D. Constantio Parzio ; fuit per manus R. D. Dionysii Vicentini Canonici Regularis Lateranensis, sub quorum custodia degit, et per manus R. D. Antonii Mariæ Vespasiani Capellani eorundem Perillstr. DD. Confalonarii et Consulum, omni adhibita diligentia d. Corpus a pulvere mundatum, et ad effectum prædictum fuerunt de ejusdem benedictis manibus extractæ chirothecæ, visaque manus et digiti, qui fuerunt tam a supradictis Dominis ibidem assistentes, quam a me Notario et Cancellario infra scripto, diligenter inspecti et numerati. Et fuit d. Corpus inventum intactum in cunctis suis partibus, nullo carens digito, articulo, nec alio membro : quin imo, quod mirandum est, adhuc adunt omnes ungues distincti et clari, ac si d. beatissimus Pater adhuc viveret. Et adhuc durat nævus unus sub maxilla dextera prope guttur : qui nunc ita dignoscitur, ac si paucis abhinc diebus mortuus esset. Et sic postea aptatum Corpus fuit repositum in loco suo, et gratiæ redditæ Deo Opt. Max. de tanto munere.

anno 1593

E post examen publice factum,

F

comperta est falsum :

18 Quanto hæc operosius solenniusque sunt acta, tanto videntur debuisse efficaciora esse ad penitus abolendam, si qua supererat, opinionem deficientis in sacro corpore articuli : et tamen is quem dixi Carolus Oliverius

et tamen anno 1616 adhuc credita ab Oliverio.

rius

A rius Vincentinus, anno MDCXVI ad S. Ubaldi Exorcistam, adroque solis viginti annis post rem gestam, Perusinis typis vulgavit jam saepe citatam S. Ubaldi Italianam Vitam, Consulationem et Consulibus Eugubinis dedicatam, eique cap. 13 inseruit de famulo Theutonico, qua supra ex Stephana ipsomet Lutina reddidi. Adeo difficulter excedunt animis praedictarum opinionum, quas semel communitas aliqua, nehum ratio vel religio integra, suscepit ut veras et a maioribus traditas. Quod si forte in ea prudentior quispiam, contrariae veritatis luce perstrictus, minus pervicaciter agere velit; torquet se tamen partem in omnia, ut cum totum non possit, partem aliquam fictionis teneat. Sic alter Ubaldinae vitae scriptor Eugenius, videns nequaquam ferri posse, ut in funere S. Ubaldi factum fuerit quod narratur miraculum, praesumit in successore ac Vitae scriptore Tebaldo, qui etiam ipse obierit cum opinione sanctitatis, factum id esse. Praesumptioni autem isti favet, quod praefati ex Germania Canonici, ecclesiam suam Collegiatam titulo S. Teobaldi appellant; eoque faciunt manifestum, SS. Ubaldi et Tebaldi ut nomina, sic et personas confundi.

Eugenius putavit posse de successore cum intelligi.

B nesciens a Germanis confundi SS. Ubaldum et Theobaldum

19 Sed nesciunt Eugenius, praeter Tebaldum Electum Eugubinum (me enim ausim Episcopum dicere, qui an fuerit aliquando consecratus nescio) nullo vel apud Eugubios ipsos cultu spectabilem, alium esse S. Theobaldum Eremitam Presbyterum, ut in Commentario praevio dixi, qui colitur xxx Junii: ubi ostendimus, quomodo is etiam alicubi pingatur et colatur ut Episcopus, quia fuit cum avia sua arunculo, Theobaldo Episcopo Viennensi, vel cum Ubaldo Episcopo Eugubino confusus; alibi simpliciter ut Confessor non Pontifex, pictus in habitu Eremitae. Hic vero Sanctus, uti ex Vita tunc danda constabit, oriundus territorio Senonensi, castro Pruvino educatus, variegue peregrinatus, demum in Italia prope Vicentiam Venetiae ditionis urbem vixit et obiit, jam Sacerdos ordinatus anno MLXVI. Cujus ossa (ut in Breviario Arabianensi legitur) in Galliam translata, multam multis in locis venerationem invenerunt, in diocesis scilicet Parisiensi, Remensi, Tullensi, Metensi, Trevirensi, Leodiensi, Eduensi ac Divioniensi: per quas Rebus ejus distributae sunt: quidam etiam Basileensi in Germania? Cultum enim ejus propagatum esse usque Viennam Austriacae demonstrabimus ad dictam diem xxx Junii; ibidem etiam acturi de variis aliis ejusdem nominis Sanctis, non satis distinctis ab invicem; nihil interim dubitantes, quin ille cujus Venetiis jam inde ab anno MCLXXI extat parochia, per primarum litterarum aphæresin Italici usitassimam dicti di San Boldo, non Ubaldi Eugubini sit, sed Theobaldi Vicentini.

CAPUT III.

Caroli Oliverii in S. Ubaldi cultu promovendo felix industria.

L iteranensis Lycei auctor Celsus Rosinus lib. 3 agens de Carolo Oliverio, postquam per tria alia Congregationis suae monasteria eundem deduxit, denique ad Eugubinum S. Ubaldi perveniens, breviter id describit, et ad hujusmodi, inquit, aedes translatus Carolus, concepit ipsis primis diebus devotionem venerationemque illam erga Divum Praesulem, qua postmodo tantopere floruit, quaque tutatus et adjutus est ad tot egregia omnia praestanda et absolvenda. Perpetes erant vigiliae ad sacrum tumulum, juges preces erant vite morumque directione ad majorem Dei gloriam obtinenda. Una cum Sacerdotali dignitate induitur animi fortitudine atque praestantia in exorcismorum exercitio, cum alioqui delicatior corporis temperamento a natura factus esset. Hinc paulatim cum praxi exerevit adeo capacitas, spiritus, intelli-

Ad Eugubinum monasterium missus Carolus Oliverius,

gentia, ut ardua penitus ars fiat undique obvia animo, salutem tot languentium anhelanti. Vix credibile est quae pertulerit, quae praestiterit, quot laborum myriadas libens volens obviavit, obierit, perditus in ejurationibus et exorcismis, pernox in vigiliis et oratione. Rebellem contumaciam perditissimorum hostium, nequissimorumque spirituum obstinatos conatus obsepiebat, retundebat, confringebat, constantia majore et animo plusquam ferreo vel adamantino. Octo decemve horas continuas operi sacro plusquam saepissime dabat, inter sudores et aerumnosas concertationes, orationibus, lectione, jussionibus, aliisque ex arte urgens adversarium.

21 Ex universo prope dixerim orbe Christiano, certe ex omni undique Italia ad sacra exciti intercessionem Ubaldi, cujus precibus Deus liberationem concedere maxime suevit: et perpauci ac forte nulli sunt, qui non apti incolumes ex integro, aut melius valde habentes retrocedant. Ille vero impense in Sanctum devotus, totasque in illius cultu ac devotione augenda, lapidem omnem movebat, ut Christiana vereque Sacerdotali et Canonica caritate omnibus subveniret. Hinc aquae, hinc olei speciales benedictiones, hinc ex lampade ante sacrum corpus ardente perenniter alterius olei distributi mirabiles effectus et gratiae, juxta exigentium pietatem ac devotionem. Atque ideo post annos aliquot notus ita factus est, ut in admirationem tot laborum inque amorem laborantis et in praecipuam existimationem confluerent catervatim populi. Ubique vocatus, ubique permeabat. Qui enim ligaturis, facturis, incantationibus, fascinationibus, maleficiis tenebantur, nec tamen Eugubium petere ex aliqua ratione valebant, praesentissimam opem in eo adinveniebant. Umbrorum Picenorumque imprimis oram omnem lastrabat postulatus, Insubres ipsos aliquando comprecatores habuit, et in eis Proceres ac Regulos, quorum et nos humiles epistolae efficacioraque officia aliquando novimus, quibus tamen ille parum accommodavit operae, aliter forte intus movente aliterque disponente Deo. Quare ab his similibusque aliis inculpatae vitae morumque integritatis [experimentis] moti Eugubienses, illam ex Senatus-consulto Civem Patriciumque elegerunt et creaverunt, omnique Civitatis jure liberaliter ac ultronee donarunt. Quin et Congregatio, in tot bonorum operum praemium, promovente maxime et procurante Seraphino Merlino et Hieronymo Onophrio Definitoribus, ipsum ejus monasterii Praepositura decoravit, alacriter ferentibus Provinciae Patribus, notam virtutem adhuc in externo homine munerari, etsi id esset absque exemplo, si praesentem gubernationis formam in Religione invecam attendamus.

D EX ITAL. et in officio exorcistae assiduus,

E

atque industrius,

civitate donatur ac Praetura:

F

22 Ab collatis Praeturae insignibus sibi auctos sensit stimulos ad aemulanda adhuc meliora charismata, atque incitatus currendum stadium incliti operis. Ea propter nihil remittens assueti instituti, alliciebat conciliabatque, qua Sacramentorum administratione, qua familiaribus piisque allocutionibus ac salutaribus monitis et cohortatione, quotquot devotio et pietas socios dabat miseris ab diabolica rabie vexatis. Elisabellam Brancaleonam de Ansileis, lectissimam feminam et Perusinarum matronarum decus, praecipuam sacri templi canonicaeque adjutricem imprimis habuit, beneficiorum collatorum nomine praeter ceteris commendatam. Hujus in Deum inque D. Ubaldum pietas eximia singularisque devotio, externo signorum testimonio comprobata, aeternum posteris cordi esse debet ad preces ex animi gratitudine rependendas. Haec filium, flore aetatis conspicuum et virtutibus viro patricio dignis inclitum, sed maleficio exitiose vexatum, comitata; cum ita disponente Deo, illum ibi ad meliorem vitam evocatum

ab Elisabella Brancaleona adjutus

EX ITAL.
edit vitam
et miracula
S. Ubaldi,

A tumulavit; id concepit in D. Ubaldum pietatis inque Carolum animi propensi, ut et per annos plures ad sacram ædem se dederit peregrinam, et sequestrem in pias exercitationes ac meditationes, sacrariumque pretiosa suppellectile ditavit, domumque amplam hospitalem Perusii Patribus apertam jussit. Hujus adjutrice manu animatus Carolus, sanctissimi Ubaldi vitam ac miracula, et Baculum dæmonum, composita evulgavit. Qua in se satis liquido constitit, caritatem operari omnia. Siquidem vir bonus et innocens non ea litterarum suppellectile instructus erat, e qua promi posse tale quidpiam crederetur, cum vix superficialiter libasset aliquid doctrinarum Philosophicarum, cetera vero pertasus, tamquam infantia et arida spiritui, reliquisset.

ita gratias ab
eo receptas,

23 *Hactenus de Carolo Rosinus: qui deinde in enumeratione scriptorum ejus, post librum de Vita et Miraculis D. Ubaldi, ad Vexilliferum et Consules Eugubinos anno mdcxxiii recusum Eugubii apud Marcum Antonium de Triangolis; addit Gratias ab eodem D. Ubaldum illius intercessionem supplicantibus factas, libro uno, ad Alexandrum de Monte Episcopum Eugubinum, qui, mortuo fortassis jam tum Carolo, Romæ decessit anno mdcxxviii xviii Julii, quatuor mensibus post editam Romæ, typis Pauli Massotti, alteram Italicam Vitam a Michael Angelo Eugenio Eugubino, et dedicatam Francisco Maria, hujus nominis secundo, Urbinatium Doct scito et ultimo: qui Eugenius, præter alias nobis notos et supra nominatos auctores, laudat Vitas S. Ubaldi, editas a D. Comite Francisco Falencio prosa, et Joanne Andrea Palatio verso Latino, aliamque MS. a Fr. Francisco Vandini Eugubino, atque ex omnibus collecta miracula, ordine satis commode per decem et octo Capita digerit, postquam antiquiora miracula in Actis relata num. 22 strictim, ut referuntur, percurrisset in ipsa Vita cap. 24. Cujus ordinem sequentes, quando alia quæ optaremus antiquiora scripta et edita miracula non submituntur, Latine loquentem ex Italico Eugenio inducimus, incipiendo a libri pagina 98, cap. 2.*

quod etiam
facit Michael
Angelus Eu-
genius

CAPUT IV.

Varia variis beneficia præstita præsertim energumenis liberatis.

Sacerdos
impurus ne-
quit manere
sanctum
Corpus.

C Moris erat ut pridie festi S. Ubaldi, corpus ejus, per omnia sua membra flexile, demptis veteribus indumentis, vestiretur novis. Id cum aliquando facturi essent Presbyteri, quibus ante inductos, Canonicos Regulares cura ea commissa erat, atque eum in finem alterum brachiorum sublevare vellent, rigidum illud omnino invenerunt. Attonitis ad hæc singulis, unus eorum, qui actioni huic dabant operam, conscius sibi delicti alicujus, quo corpus animamque inquinans, amiserat puritatem ejusmodi ministerio congruam, abiit e loco: et mox aliis tractabile corpus fuit. Modus autem iste exolevit, postquam id agendo quadam vice læsum nonnihil est latus dexterum: ex illo enim tempore immota perseverat, quam tunc induxerunt sacro corpori, ex subtilissima sindone cerata vestis, totum cooperiens præter faciem, manus atque pedes: nec aliud annue jam mutatur, quam planeta et mitra cum flore qui ori inseritur, et xylino quod gutturi superponitur, et ad multas infirmitates curandas utiliter postea adhibetur. Ita Stephanus Cremonensis.

Resuscitatur
parvula lapsa

25 Parentina mulier, inquit Stephanus (Placentinam facit D. Carolus) cui nomen D. Palma Mag. Antonii, filiolarum duarum grandiusculæ uniminusculam alteram servandam commiserat: quarum ista sororeculam ulnis sublevans, adeo infeliciter rem aggressa est, ut verso retro capite lapsa pumila in

saxum impeggerit subitoque obierit. Superveniens casui tam funesto mater, Sanctum invocavit Ubaldum: et mox moveri cœpit quæ videbatur extincta, ac sana apparuit. Alia mater cubitum concedens, tam parum provide infantem filiolum sibi collocarat ad latus, ut dormiens eum oppresserit, evigilansque omnino mortuum et toto corpore lividum invenerit: qui tamen, teste D. Stephano, ad votum afflictæ matris vitam vigoremque recuperavit.

26 Anno mdcxvii Foroliviensis quædam mulier Assisium ducebat filiam energumenam: quæ cum Eugubio transiens uno solum milliari abesset ab ecclesia S. Ubaldi, obvium habuit quemdam in habitu Franciscano, interrogantem quo filiam duceret. Cumque respondisset, Assisium; respondit ille, Assisii non liberantur energumeni: ducito eam ad S. Ubaldum, ibi liberabitur: ostensaque digito via, disparuit. Obedivit illa, et mox ut ingressa ecclesiam est, puellam vidit liberatam: nec dubitavit, ut scribunt Stephanus Carolusque, quin ipse S. Franciscus apparuerit, atque honorem istum S. Ubaldum cesserit. Idem referunt Nunciæ fuisse sanctimonialem, quam dæmones tres insidentes adeo crudeliter vexabant, ut aliquando raptam in aera ad triginta et plures cubitos præcipitarent, aliquando etiam immitterent in fontem monasterii submergendam. Ad varia Sanctorum loca frustra eam conducebant propinqui sui, cum denique de S. Ubaldum perlata ad eos fama est. Ad hunc ducendos se cum intelliarent dæmones, nequidquam obnixi, quod dicerent eo nullum majorem hostem se habere, nihil aliud profecerunt, quam ut certos ire magis obfirmarent in proposito; cujus hic successus fuit, ut prius quam finibus Nunciensibus exirent, liberatam se misella senserit: perducta tamen est ad S. Ubaldum, ubi plene constitit de ejus liberatione, postquam applicata essent omnia, per quæ solet peti certitudo.

27 Filius cujusdam nobilis matronæ de Montone, oppido versus Tifernum sito, stomacho et pectore male habebat opera dæmonis insidentis, et liberatus fuit: sicut et a putidis ulceribus eorumdem operatione inveteratis Joannes Antonius, inquilinus territorii Cantianensis sub Eugubina civitatis potestate; idque anno mdcxix. Ex ipso Cantianensi oppido nata Paula, plerumque furere videbatur, insessa a ter mille dæmonibus: qui adhibitis sub invocatione S. Ubaldi exorcismis excesserunt omnes, excepto uno, quem ad exercendam mulieris virtutem relinqui placuit Domino unicum quidem solum ferebat Marina Martini de S. Juliana comitatus Perusini: sed nec Romæ quidem potuerat liberari: liberata autem est ad S. Ubaldum. Simili hospite liberata est Primavera ex Burgo sancti Sepulcri, votum Deo ac Sancto nuncupans. Pasqualinus ex Comitatu Eugubino adductus est ut exorcizaretur, itaque dimitteretur a doloribus toto corpore tantis, ut nec leviter quidem tangi se pateretur; exorcizatus autem, intra unum diem liber fuit. Indidem natus Stephanus, a pari totius corporis cruciatu et scrofulis sanatus est. Impudica mulier, incurabilis canceri coxam exedentis cruciatu compuncta ad pœnitentiam prioris vitæ, mox atque adducta fuit ad S. Ubaldum, cognovit mali causam esse dæmones, quibus tradita erat; iisque expulsis mox sana apparuit.

28 Tredecim millia dæmoniorum pati dicebatur energumena quædam Eugubina, cum dolore capitis tam acerbo, ut quovis die minimum ternas defectiones pateretur, mortuæ simillima, donec intercessione S. Ubaldi mundata fuit. Anno mdcxix quinque anni fluxerant, quod frustra medicos fatigaverat mulier Perusina, ignota cuactis infirmitate laborans: sed cum esset ad S. Ubaldum adducta et exorcizata, unus

D
et infans a
matre dormiente
oppressus,

liberatur
energumena
Assisium
destinata,

E
et monacha
Nunciensis.

Sanantur
inducti a
dæmone ob-
sidente morbis
varius.

F

Alia item
ignota pas-
siones ex si-
mili causa

A ex quinque diabolis eam obsidentibus clamare cœpit, Cæsi sumus, cæsi sumus : et intra horam omnes excesserunt. Eodem adducta novennis puella, tamquam energumena, a pluribus spiritibus, post exorcismos admotos, dimissa est, uno solo remanente, qui identidem a collo ad pectus sursum ac deorsum commeans adjurantium se Sacerdotum operam ludere videbatur. Unus ergo eorum suspicatus occultum in puella latere peccatum, interrogavit parentes ejus, eoque deprehenso confessam sacramentaliter liberam dimisit. Sed cum ad idem peccatum revertisset misella, reversus ad illam etiam dæmon est : qui cum fuisset iterum simili modo ejectus, serio monita parvula est cautius ut ageret, itaque dimissa. Simili impedimento deprehensus est teneri Sanctes Andreæ ne quidquam proficerent exorcismi : cum autem gravissimum quod gerebat delictum confessione facta expiasset, subito immunem se sensit ab ignota trium annorum infirmitate, propter quam accesserat ad S. Ubaldum, alia omnia remedia frustra expertus. Sic et civis quidam Eugubinus, solitus ad biduum triduumve in furias agi, deprehensus est ideo dæmonibus traditus, quia enormia quædam crimina occultabat : mox autem atque menti suæ redditus, ea est confessus, sana deinceps mente permansit.

B

29 Bernardinus Bassettus de Caresto, Eugubini territorii castro, quinque mensibus infirmus ita manebat ut nec cibum, nec potum, nec somnum vel quietem capere ullam posset : persuasus autem a D. Stephano, eodem qui hoc et prægressa ac plura sequentia scripsit, ut ad S. Ubaldum transferri se curaret exorcizandum, consilio paruit : et manifestata mali causa, pulsus cito dæmonibus, omnia deinceps facere potuit, quæ sustentandæ naturæ sunt necessaria. Ibidem exorcismis sacris procurata Oliva de Villa nova, patefactis dæmonibus intra horam est liberata, et simul doloribus, quos toto corpore passa incruabiles erat, jam ab annis decem. Idem, iisdem Stephano et Carolo testibus, Joanninæ Bettonæ contigit. De Elisabetha Andreæ ex oppido S. Constantii diœcesis Urbinatis dicitur, quod quater centenis millibus diabolorum insessa, et ad S. Ubaldum adducta, intra quadriduum fuerit liberata. Ibidem post exorcismos consuetos et copiosi sanguinis vomitum similibus hospitibus liberatus fuit Gratiotus de familia Castalda, contractus membra, nec remedio ullo eatenus curabilis. Tribus quoque millibus dæmoniorum insessa credebatur Elisabetha Rosati tribus continuis mensibus, exorcizataque ut est, subito liberam sese experta fuit. Matrōna quædam Perusina, domo nobilis, ex voto adduxit obsessam filiam : et moræ impatiens non poterat consistere intra ecclesiam. Cum tamen tertium rediret, ipso articulo temporis, quo Sacerdos ad aram Gloria in excelsis intonabat ; cœpit ex ore puellæ clamare dæmon, Cæsi sumus : et adhibito mox exorcismo recessit, liberam puellam relinquens. At vero ut a septem spiritibus principalibus, multos jam annos Sanctimonialem quamdam Venetam occupantibus, hæc liberaretur, duodecim dierum adjurationibus opus fuit.

C

30 Joannes Christophorus, filius Mag. Joannis Antonii Tinti, peregrino plane morbo teneri visus, diligentiam et industriam medicorum pluribus exercebat annis fructu nullo ; cum identidem, nulla apparente ex causa, verteretur in fugam, ac deinde consideret medio in cursu, similis mortuo. Tandem suspicantibus id quod erat amicis, deductus ad S. Ubaldum, liberatus fuit decimo quinto die. Ipso liberationis articulo prandium sumebat pater Cremonæ (an Cremonensis ipsi tacent scriptores) sensitque portam pulsari a paupere, Dei ac S. Ubaldi nomine eleemosynam poscente. Huic cum panem jussisset

dari, mox recordatus filii ad S. Ubaldum ducti, voluit eundem pauperem habere convivam : sed a redeuntibus ad portam requisitus, ita nusquam apparuit, ut postea comperta liberatione herilis filii, eodem peracta tempore, non dubitaverint, quin ipse Sanctus voluerit, hoc esse signum beneficii, tunc familiæ isti a se collati. Puella quædam Parmensis, quam esse energumenam constabat, post votum a patre suo nuncupatum S. Ubaldo statim libera apparuit. Francisca vero Bernardini dalla Cerasa ex Mondavia, pluribus insessa dæmoniis, opus habuit ad curationem diebus quindecim.

31 Mulier, cujus nomen subticuit D. Stephanus, ut rem totam distinctius liberiusque narraret, annis multis obnoxia fuerat tribus dæmoniis, quorum immunditiis agre resistebat : sed erat perquam devota Deiparæ, quam sabbatino jejunio solebat honorare, præter stata jejunii quadragesimalis et adventualis tempora, et hanc ob causam impediabantur dæmones eam occidere, quemadmodum facere nitebantur. Hoc in statu peccatricem animam miserata Mater misericordiæ, eidem omni nocte apparebat, dicens : Vade, filia, ad S. Ubaldum, et confitere Patribus peccatum istud, quod nosti præ verecundia nunquam a te explicatum fuisse. Appropinquante autem Paschate addebat eadem : Quæso, filia, noli cum tanta spurcitie recipere corpus filii mei, magis enim expediret tibi sic pollutæ ferrum ignitum ore accipere. His mota illa ad ecclesiam S. Ubaldi accessit, confessaque est quidem, sed non integre. Desiit ergo ad mensem integrum apparere ei indignata Deipara : quia tamen devotum jejunium continuabat mulier, rursum ei apparuit, reprehendens ipsam de non integre facta confessione, et addens : Scito, filia, quod nisi ego et S. Ubaldus te servaremus, jam pridem fuisses a dæmonibus suffocata. Hoc vero ut cognosceret certius, accidit ut occasione lavandæ suppellectilis lineæ vehementer impelleretur a dæmonibus, ut filiolum suum quemdam injiceret caldariæ bullientis lixivii : sed simul audiebat ad aurem loquentis sibi Deiparæ vocem, atque a tanto scelere absterrentis tam efficaciter, ut denique portari se ad S. Ubaldum jusserit, riteque confessa plene fuerit liberata.

32 Anno mxcv mense Maji multus advenit energumenorum numerus, ex quibus brevi ad viginti duos mundati fuerunt. Quin et in ipso ad ecclesiam S. Ubaldi itinere liberatam se sensit Andreana de Frontone, territorii Eugubini loco, postquam conterrita spectris vocibusque horrendis Sancto se commendasset. Judicatum est tamen adhibendos ei exorcismos, ne forte dæmon se occultasset ad tempus : et certam esse illius liberationem constitit. Martius Govidone Fulginas, diu alium nullo capiebat cibum, Sacerdotum manibus porrectum : sed ad S. Ubaldi sepulcrum cito fuit ab ignota qua tenebatur infirmitate liberatus. Simile quid accidit cuidam annorum tredecim adolescentulo, multum fatigato : et Livio Eugubino Sancti patrocinium invocanti. Ferocius multo agitabatur decennis puer alius, Christophorus nuncupatus : quem homines plures valentes cohibere nequibant, quo minus elapsus e manibus discerperet sibi vestes, nudus per plateas discursaret, terram ibi in sepulcrum effoderet, obvios quosque correptis armis terreret, seque præcipitare niteretur, aut in luto instar porci volutare. Sed ad S. Ubaldi sepulcrum vimpassi dæmones, egredi tandem compulsi sunt. Visum a dæmonibus sublatum, applicitis sub invocatione S. Ubaldi adjurationibus, recepit D. Petrus Perusinus : simili modo Cassandra Fabrianensis adjuta fuit, ut ne ultra a dæmoniis impediretur Sacrum Missæ sacrificium audire, peccata fateri, Christi corpus suscipere.

D
EX ITAL.et Deipara
devotam sibi
peccatricem,

E

ad integre
confitendum
inducit,quæ deinde
apud S. Ubaldum
liberatur.An. 1596
alii plures
liberati,

F

et puella
novennis,ac viri duo
non rite
confessi.Item energu-
meni alii,Occasione
hujusmodi
obsessionis,sanctus in
forma paupe-
ris eleemosy-
nam petisse
visus est,

EX ITAL.
atque in his
matrona
illustris

A 33 Claudat hoc argumentum Illustriss. D. Lucertia Bufalini, quæ non contenta scriptis a Comite Frederico Falcuccio, voluit distinctius a me explicari factam sibi gratiam. Suo ergo ore narravit mihi, quodcum experientiorum exorcismorum causa ad S. Ubaldi subsisteret, die quadam inobservata omnibus descendit de cubiculo, et pedibus versus civitatem perrexit per montis declivium ad eum fontem, qui sub appellatione S. Ubaldi modicus ibi scaturit. Tum pedes denudans et aquam ingressa, maximum refrigerium solatiumque non minimum sentiens, crassam quamdam materiam instar fungi evomit. Interim supervenere domestici, clam digressam requirentes, reduxeruntque ad S. Ubal-
15 dum, ubi adhibitis mox exorcismis patuit multo levius agra esse. Non tamen his fuit plene liberata, sed in vigilia gloriosissimi istius Sancti anno MDCXVI ante sacram arcam constituta, ut sibi et puellis aliquot suis, eodem laborantibus incommodo, medelam impetraret, consecuta est integrum suæ orationis effectum. Narrat autem quod tempore adjurationum sibi adhibitarum, toties levius semper habuerit, quoties ungebatur oleo de ardente ante sacrum corpus lampade sumpto, semper enim ad vomitum mota nescio quale atramentum emittebat ex ore. Cumque eadem ex causa aliquando puellarum unam misisset, prædictum oleum a Sacrista accepturam in lance ad id parata; ivit illa redivitque ad Dominam suam, cum oleo: sed mox ut coram adstitit, elapsa de manibus scutella est, et inversa in terram venit. Sax-
20 eum erat pavementum, scutella figlina, fluidum oleum: et tamen non solum illa rupta non est, sed nec dispersum oleum; quod sublatum a terra mox usum sui liquoris præstitit, nihil differentem ab eo quem naturaliter habet.

virtutem
etiam exper-
ta olei de
lampade
sumpti.

CAPUT V.

Gravissimis vitæ periculis eruti et a variis morbis curati, invocato S. Ubaldo.

Servati, unus
ter suspensus,

alii sub ruina
arboris,

C
in præcipitio,

et torrente
periclitantes,

puer in cal-
darium lap-
sus,

Marinus Mariotti Rosellini, de Pilonico juris Perusini castro, cum esset captivus, tertio per gulam suspensus fuit, totidemque vicibus liberatus a morte, invocato D. Ubaldi auxilio: ac denique solutus a vinculis, liberatori suo in testimonium attulit statunculum cereum. Agnellus Brugnori, ex oppido Cornabeti Eugubinae diocesis, labi videns quam succidebat arborem, effugere ruinam sibi imminentem voluit nec potuit, ejusque ramos excepit inter tibiae suas; sed offensus non est, eo quod S. Ubaldu in ipso discriminis articulo invocarat. Joannes Hercu-
25 lani Eugubinus, terram sub arbore quadam culturæ causa excavans, rupta facilius quam credebat arboris illius radice, dum lapsum declinaturus corpus impetu retro agit, decidit ex monte S. Ubal dini, ubi res agebatur, in præcipitium: sed invocans Sanctum teneri sibi pedem unum sensit, itaque periculum extremum evasit; quod alteri nemini potuit acceptum referre, nemine circa apparente, quam S. Ubaldo quem cadens invocaverat. Simili modo Joannes Marchellus, pellio Eugubinus, dum operis sui causa esset in torrente ad montis pedem fluente, subito ex copia pridianarum pluviarum collectus ingens aquæ vortex de supernis affluit: contra quem frustra sibi in aliqua montis rupe prominenti refugium quæsit. Nam cum hac ipsa raptus impetu furentis elementi, periclitabatur de vita, donec S. Ubaldu invocans senem conspexit, qui per capillos arreptum in ripa salvum stitit.

35 Anno MDCXIV mulier quædam Cæsena, lavandis pannis, aquam caldariae posuerat supra ignem, et in eadem jam bullientem casu lapsus est parvulus

ejus filius: cui cum succurrere melius non posset, invocavit Sanctum, et ad caldariam accedens foras eum extraxit usquequaque illæsum. In quadam concursione militari, teli ferrum humero miles exceperat ita alte infixum, ut telum illud nulla arte extrahere valerent chirurgi: sed quod illi nequibant, propria ipse manu fecit, mox ut Sancto se commendavit facto voto. Sebastianus Boldrini, de Serra S. Abundii in territorio Eugubino, noctu deprehensus domi suæ a quodam suo inimico, cui satelliti Pergulani Præfectus adjutor venerat; nesciens qua parte eorum evaderet manus, per caminum domus subiit versus tectum: et invocato Sancto, sensit se capillis attractum educi per angustias illas, itaque evasit. Mulier quædam, Simona Eugubina nomine, dum Mariotto Oste famulans aquam de puteo esset hantura, rupto quod rotulam sustinebat ferro, di-
30 cidus funis collum ejus implicuit: et quia gravis ac longus erat, implicitam secum trahebat in puteum. Sed assistens ibi quidam vestem cadentis apprehendit, retentamque interrogans quomodo haberet, audivit quod illa vitam salvam acceptam referret Deiparæ virgini sanctoque Ubaldo, quibus se commendaverat, quique visi fuerant manum mento supposuisse. Sed hoc dicto obmutuit, mutaque mansit diebus viginti quatuor. Interim transire illac contigit D. Stephanum qui hæc scripsit, auditoque casu per consuetos exorcismos a dæmone extorsit confessionem facti, quod scilicet ipse ferrum rupisset, ut misellam deturbaret in altissimum istum puteum: quodque jam exire compelleretur per merita S. Ubaldi.

D
telum inf-
ixum gerens,

occidendus
ab inimico,

præcipitanda
in puteum,

E

36 Penon Lombardus Perusii susceperat puteum vacuandum, et in eundem minus provide introspi-
35 ciens corruerat: sed damno nullo, quia cadens voverat se S. Ubaldo. Idem ibidem fabrilis intendens operi, ruentem supra se maceriam exceperat; cumque de sepeliendo cadavere solliciti socii rudera amoliantur, quibus contritum esse totum non dubitabant, præter omnium spem eduxerunt vivum atque incolumem. Idem denique Fabriani, in quadam seditione militari captus, cum pecuniam poscenti militi dare nullam in lytrum posset, jussus est caput amputandum præbere: quod ille sic faciens ut simul S. Ubaldo se commendaret, occulta vi impeditum se sensit miles furiosus, rogavitque quem de-
40 mum ille Sanctum in suam advocasset tutelam; intelligens vero quod S. Ubaldu, Eugubii patronum; non modo a noxa inferenda abstinuit, sed manu arreptum eduxit in agrum, ne quid simile fors an alius quispiam in eum tentaret.

vir quidam
ex periculo
triplici,

F

37 Bernardinus Mengacci civis Eugubinus, cum suis mercibus alio commeans, incidit in latrones duos: quorum alter arreptum aliumque in terram jam fecerat desperare de vita, nisi, eo S. Ubaldu invocante, alius latro socium hostiliter aggressus sic implicuisset luctando, ut interim Bernardino spatium relictum fuerit fugiendi. Nihilo levius periculum evasit Ferrariensis quidam miles, insequentibus eum plus quam quiquaginta equitibus levis armaturæ. Cum enim ad ripam Padi sistere fugam cogeretur, desiliit ex equo, seque metu et armis gravem sub invocatione nominis Ubaldini comisit natatu; et rapidum illum spatiosumque fluvium permeans, feliciter adversam ripam tenuit, hostibus spe sua frustratis. Anno MDCXXXIV Bernardinus d'Agelle Tifernas, graviter vexatus a dæmoniis, bis ab iis in profundum puteum, semel in vallem Ubaldino monti subjectam est præcipitatus: semper ta-
45 men sine noxa, quia (sicuti reducentibus se consanguineis narrabat) opem tulerant periclitanti sauctissima Virgo Pontifexque Ubaldus. Denique vita servata est puero, in bullientem caldariam lapso; Canonico

lapsus in
lutrones,

alius solus
in hostes 50

et alii varie
periclitati.

A nonico ecclesiæ Ubaldinæ, multa nive suffocande; fabro cœmentario, sub muri ruinis deprehense; alteri ab ingenti queren oppresso; attestantibus omnia prædicta Stephano et Carolo, miraculorum Ubaldinorum scriptoribus, quorum etiam sunt sequentes curationes.

cuncti cæci
ac muti,

38 Bartholomæa del Franchetto Eugubina, novem annis visu privata, eundem voto facto ad S. Ubaldum recuperavit. Lullus ex comitatu Perusino sex filios habebat cæcos mutos ac surdos, quibus omnibus simili voto sensuum usum impetravit. Lucas de Schieggia, castelle juris Eugubini, a mensibus quinque mutus, cum ad S. Ubaldum venisset, intra horæ spatium recuperavit loquelam: sed reversus in domum suam, iterum eadem caruit, idque eunti et redeunti usque ad sextam vicem contigit: tunc enim ardentiori affectu S. Ubaldum exoravit, ut a maligni hostis potestate absolveretur, non loquendi tantum sed etiam excreandi facultatem impellentis, ut hominem suffocaret: et quod petiit impetravit, liber deinceps ab omni molestia. Mulier Tifernensis, decem diebus muta: et Hieronymus Philippi de Brufa et alia mulier de Crociocchio, quæ sunt gemina Perusini comitatus castella, invocato S. Ubaldo similiter loquelam receperunt. Denique Octavius Marchini, scolopetarius Romæ vicinus, ecclesiæ Canonicorum Regularium a Pace cognominatæ, ad solum contactum ebirothecæ unius, quæ S. Ubaldi fuerat, visum, loquelam et sanitatem recuperavit.

item claudi

39 Narrat D. Stephanus, quod anno moxix Eugubie Parmam proficiscens, circa Cantianum occurrit eidam Joanni Antonio misere claudicanti, qui cum de malo suo interrogatus quale esset, a medicis fornicam appellari dixisset; Non ita est, inquit Pater, sed dæmones te affligunt, vade ad S. Ubaldum, et sanaberis. Ita uterque in viam suam abiit. Bienio autem post, cum Stephanus Eugubium rediisset, advenit eodem dictus Joannes Antoninus, exorcismos expetens: quibus mœchatis, ab octodecim plagis quæ patebant in ejus crure tantus emanavit fœtor, ut quamvis ea de causa ad liberiores aerem prodiiisset cum energumeno suo exorcista, nequiret tamen sacras adjurationes præ nausea percurrere, nisi obversis in aliam partem humeris: interim vero gravius quam antea patiebatur infirmus, qui tamen intra mensem unum absque alio medicamine convaleuit ibi meritis S. Ubaldi. Eodem anno in festo S. Joannis Bapt. ex Marchia Anconitana advenit claudus alius, qui absque adjutorio nequibat ambulare: nec diu in ecclesia mansit Sanctum invocans, quin impetravit speratum beneficium. Similiter Perusinus quidam, volaticos cruciatus grandes in uno brachiorum patiens, post exorcismos orans in ecclesia, quantum uni Missæ audiendæ sufficeret, plane consumatus fuit. Matrona quoque Perusina, dolore capitis tremoreque et palpitacione cordis ac stomacho laborabat, ita ut nullam corporis sui partem tangi pateretur absque gravi molestia, cui curandæ sexennio integræ nihil non adhiberat medicaminis: sed adhibitis exorcismis intra horæ spatium tota convaleuit: sicut et alia ejus civis, quæ simili laborans malo, et intelligens quid alteri accidisset, eundem experta est medicum, et idem reperit beneficium.

et capite ac
stomacho
dolentes,

40 Anastasia de Firminiano, Urbinatis territorii castro, præter cordis stomachique dolores tantum frigus patiebatur in pedibus, ut congelati viderentur. Hæc mox ac venit ad S. Ubaldum statim liberata est duplici priori malo: sed quindecim diebus opus habuit ut liberaretur a dæmoniis pedes insidentibus, qui vix demum multo cum labore expulsi cesserunt cumque stridoribus horrendis. Simile in simili casu beneficium obtigit vigesimo deprecatione

herniosi,

nis die Bernardinæ Joannis qu. Laurentii de S. Angelo Urbinatis diœcesis. Puer quidam Eugubii, grandi laborans hernia, anxiam habebat matrem: quæ vespere quendam cubitum eum componens, conversa ad S. Ubaldi ecclesiam, petiit ut filio suo succurreret. Eadem vero nocte apparuit Sanctus, jubens ut parvulum portaret ad suum sepulcrum: quod illa postero mane factura, sanatum reperit: ivit tamen quo justa erat, ut gratiam puero factam gratulabunda enarraret, et elemosynam suæ tenuitati competentem pro eodem offerret. Eodem incommodo liberatos se ad invocationem Sancti sunt professi Joannes Benedictus Manfredini, et Barnabaus Pasquini de Gezolo.

EX ITAL.

41 Fr. Silvester de Callio Ordinis S. Mariæ de Scopeto, in canonica S. Secundi Eugubini graviter infirmatus, S. Ubaldum invocavit: qui eadem nocte ipsi apparens, Quia tam ferventer, inquit, invocas me, ecce me præsentem, quid vis ut faciam tibi? Visus est ille sibi exilisse de lecto, ac genibus flexis petiisse sanitatem: tumque ipsius Sancti manu duci per monasterium, sigillatimque ad refectorium, ubi esurientem cœnulam degustaverit, pruna et uvas, reductusque ad lectum in eo postera die sanum se invenit: quare primo mane ad S. Ubaldum venit, ibique votivo sacrificio debitas pro sanitate recuperata gratiarum reddidit actiones. Mariottus Antonii Cellini de Castano, Assisiensis diœcesis, quartanis febribus adductus ad mortem, monitusque ab adstantibus ut ad Ubaldum converteretur, quod ore non poterat fecit affectu: statimque apparuit ei Sanctus, dixitque debere eum subvenire mulieri cuidam valde egenti, atque disparuit. Eodem tempore recepit linguæ usum infirmus, jussamque advocari mulierem, quæ Blasina nuncupabatur, interrogavit de suarum rerum statu: quam vere egentem comperiens, pro modulo suo juvit, statimque convaleuit. Pisaurensis etiam civis, cui multi de sua familia obierant, et jam uxor filiusque graviter ægrotabant, in notitiam S. Ubaldi adductis a circumstantibus, ipsi commendavit se suosque, et omnes mox convalescerunt.

graviter infirmus
apparente
eis Sancto,

E

42 Maria Altimaris de Caorle, et Magdalena Gasparini Urbinas a capitis, cordis et stomachi doloribus meruerunt liberari per S. Ubaldum. Gravius periclitabatur Elisabetha Mariani Ser-Jacobi-Antonii Eugubini, phrenetica et a duodecim diebus nullo cibo refecta, unde deposita a medicis, dicebatur postridie moritura: sed ad ecclesiam S. Ubaldi delata et exorcismis procurata, convaleuit. Toto corpore cruciabatur, quandoque etiam de statu mentis dejiciebatur Petrus Baptistæ ex comitatu Fulginate: sed ad S. Ubaldum accedens, et exorcismos super se fieri petens, pulsus dæmonibus liber rediit. Blasina de Lorenzenzo male effectum caput applicans reverenter arcæ illi, in qua jacet sacrum S. Ubaldi corpus, dolorem a se repulit. Intra horum etiam, quæ ibidem fuit Marinus Angelus de Camerino liberatus est a phrenesi sæpius recurrere solita: quod et Paulo de Sanctis Eugubino accidit: et rusticus quidam Insulæ Costacciarum solutus fuit atrocissimo cruciatu brachii: et nobilis cujusdam Perusina filia, a cingulo ad pedes contracta, corporis accepit rectitudinem. Alia nobilis Cremonensis, melancholico humore prægravata, mente debilis et phrenetica apparebat: voto autem ad S. Ubaldum facto a consanguineis, exorcizata fuit, magnæque molimine expulsi dæmones liberam dimisere. Plurimi etiam epilepsia laborantes, ejusdem meritis curati sunt: ex quibus nominantur Marcus Ferrarii Parmensis, et Aloysius de Quintavalle Comitatus Eugubini.

item phrenetica.

1.

43 Scrophulas patiebatur cum dolore totius corporis

EX ITAL
varie agro-
tantes,

A poris Sebastianus, ex eodem Eugubino Comitatu; sed ad S. Ubaldi ecclesiam veniens fuit intra diem sanatus. Sic et Franciscus Fanensis convaleuit ab ischiade, et ab acerbissima febre Clara, filia D. Antonii Marioni Eugubini. Francisca autem Fabrianensis gravem excussit melancholiam, super lectum S. Ubaldi incumbens. Angela Sutriensis facto voto visitandi corporis sancti, quo tempore passim dysenteria vulgabatur, immunis a publica lue evasit: et matrona quædam professa est, quod tactu coronæ precatoriæ, quæ sacro corpori admota fuerat, liberata sit a sævissimo dolore aurium; Franciscus autem Simonis Perusinus a febre tertiana; ac denique matrona nobilis Perusina a gravi dæmonum infestatione; sicut narrant sæpius nominati Domini Stephanus et Carolus.

orphana in
fossam a
tutore in-
jecta,

44 Sub Pontificatu Alexandri VI puella decennis, magnarum facultatum hæres, orphana fuerat derelicta sub tutela cujusdam sui cognati germani: qui occasionem hanc suam esse ratus, ad ingentes opes levi periculo comparandas, eductam ad vineas innocentulam, eo loco ubi subterranea via antiquitus ducta variis per intervalla patebat spiraculis, in eorum unum præcipitavit, jacto desuper grandi saxo, quo opprimeretur. Ad lapidis cadentis strepitum excitata illa, sanctum invocavit Ubaldum ac deinceps vocem compressit nihil læsa: viditque accedentem ad se grandævum senem, cujus solius præsentia abigebantur serpentes aliaque animalia venenata, ad ipsam appropinquantia: atque ita totis novem diebus ibi mansit, nullo utens cibo. Interim contigit venatores Dominae Ducissæ Urbinatis Elisabetæ illac transire, et audire voces lamentantis puellæ: qui ad spiraculi ostium accedentes, atque ex puella quod factum fuerat intelligentes, Dominae suæ retulerunt rem totam: hæc vero mox certos homines misit, qui misellam educrent. Ergo qui missi erant, utrique extremitati funis, ad id parati, aptaverunt par equestrum stapedum, dimiseruntque in cryptam, eo modo ut positis intra stapedes pedibus, manibus funem apprehendens, haud difficulter extrahi posset. Sed longo extenuata jejunio debilior erat, quam ut ipsa se regere ac juvare posset. Opus ergo habuit adiutorio senis custodis sui, qui plantis aptaret stapedes, manibus funem, sublevatumque a terra tali componeret situ, quo opus erat ut extrahi posset. Quo facto oblata Ducissæ est, quæ bene coratam brevique restitutam sibi, caram deinceps habuit; nihil dubitans, quin senex, a puella visus, fuerit S. Ubaldus quem invocarat. Ita uterque scriptor præfatus.

nono die
salva edu-
citur:

C 45 Petrus Antonius Frederici de Marcatello Ducatus Urbinatis, cum aliis quadringentis in mari captus a Turcis, atque ad remum applicitus erat: cumque inclementius ipse ac socii haberentur, cœperunt quique invocare Sanctos quibus specialius afficiebantur, et Petrus Antonius potissime implorabat auxilium Lauretanæ Virginis, S. Ubaldi, et S. Francisci. Fluxerant a voto nuncupato tres dies, cum Petrus Antonius, tædio victus, Ah S. Ubalde, inquit, quomodo fieri potest ut non juves me, qui tibi tam devotus semper vixi? Aurora surgebat cum hæc diceret: moxque sopiri sibi visus conspexit tres Sanctos a se appellatos, qui etiam ceteris omnibus pariter apparere, dicentes sibi, Surgite et abite liberi. Tunc simul omnibus catena de pedibus exiit, ipsique constrictos somno Turcos partim provalerunt in mare, partim redegerunt in potestatem, suaque vice remigare jussis ad reditum in Italiam asi sunt. In agro degebat Antonius Joannis de Castello Sigelli; cum subito ingruens procella vehemens imbrem tonitruaque effudit cum fulmine, quod in ipsum cadens, vestes omnes ex uno latere

capti a
Turcis 100
viri,

et fulmine
ictus.

usque ad calceum absumpsit, personæ vero ipsius D noxam nullam intulit: quia invocaverat S. Ubaldum: et hoc etiam contigit filie Antonii de Cisterna.

CAPUT VI.

Auxilium obsessis, captivis, puerperis præbitum a S. Ubaldo. Injurii puniti.

Urbis Eugubinae protectorem strenuum semper se demonstravit S. Ubaldus, ac sigillatim anno MDXVII, cum omnia circum concuterentur bello, credibus, atque rapinis, civitas et territorium Eugubinum commune aliis evaserunt discrimen. Dictum exemplis magis specificis confirmo. Urbinatem Ducatum occupare volens Dux Valentinus, proposuerat Eugubinos vastare. Misit ergo ad eum finem multo cum milite ex Tribunis unum, D. Michaeletem: qui cum jam solum septem miliaribus distaret Eugubio, vocem a tergo inclamantem audivit, retrocedere minaciter jubentis. Idque testificatus est, jussus causam reddere non impleti mandati: nec divinari potest, cujus alterius vox ea fuerit, quam S. Ubaldi. Alias Capitaneus quidam, cum exercitu positus in campo circa Mondolfum, oppidum vicinum Sneogallia Ducatus Urbinatis, decreverat expugnato loco prædicto transire Eugubium ad eundem finem. Quod consilium cum quibusdam familiarioribus indicasset; Per salutem, inquit unus, tuam, ne feceris: nimis enim robustum defensorem civitas illa habet in monte sibi imminente. Risit alter objectum sibi inanem, ut credebat, terrorem, perstititque in consilio: sed eodem mane velitatum egressus, grave vulnus in tabernaculum retulit, quod vel invitum coegit dimittere expeditionem propositam. Braccius de Montone, fretus præparata ab amicis suis Eugubinis prodicione, urbem subactum ibat; resque eo processerat, ut eo jam intra mœnia recepto fugam plerique civium in montem caperent. Hi cum ad medium montem venissent, istuc ubi fons Lavelli scaturit, apparuit eis S. Ubaldus, mandans ut reverterentur in urbem, futurum enim ut recederet Braccius, simulque versus eam formavit manu signum Crucis. Illi ergo revertentes viderunt cum impetu fugientes Braccianos, acsi innumerabilis exercitus urgeret; itaque impletum est ipsius Braccii vaticinium, quo dixerat ingrediens, suam esse urbem, nisi montanus ille Senex prohiberet.

Defensum
ab hostibus
Eugubium,

E
tribus vici-
bus,

F

47 Anno MDLVII, cum victor Carolus VIII Rex Franciæ Italiam percursaret, Neapolitanum regnum a parte Aprutina ingressurus, sistere coactus fuit ad Civitellam, cujus incolæ aliquamdiu sustinuerunt vim Francorum, et iteratos eorum assultus. Sed abundante obsidentium numero lassati, nec non inopia victus ad extrema redacti, constituerunt genere erumpere et ultimas vires experiri: quod ut facerent animo magis Christiane præparato, placuit querere ejusnam Sancti dies postridie occurreret, cujus tutelæ se commendarent. Inventus est diei isti S. Ubaldus præsidere. Et cives quidem se ipsi commiserunt, postero autem mane viderunt exercitum, jussu Regis alio properantis abductum a mœniis, seque solutos periculo. Bastia Perusini agri castellum est, cujus propugnatores cum se animosius defendissent contra Hispanos, cæsis etiam aliquot ipsorum Capitaneis, seque omnes propterea trucidandos metnerent, invocaverunt S. Ubaldum, et condonata eis vita fuit. Valentini Ducis tempore obsidebatur castellum Monteccebi Nucerinæ diocesis, metuentesque incolæ, ne per vim locus caperetur, decreverant muliebris sexus turbam omnem emittendam foras. Egressæ illæ obviarunt equestri cuidam

Civitella,

Bastia,

Montec-
cium.

A cuidam turmæ, quam ducebat Petri Corazzæ filius : qui eis visis versus illas ferebatur laxatis habentis, impetu incursum, nisi ipsæ animadverso periculo S. Ubaldum invocassent. Quo facto non potuerunt equi ipsorum ultro agi calcaribus, sed retroacti coegerunt sessores suos agnoscere, quanta esset S. Ubaldi virtus, alioque deflectere, letantibus ad tam insperatam liberationem mulieribus.

48 Venit aliquando ad ecclesiam S. Ubaldi homo, aut parum credulus, aut nimium curiosus, qui sanctum corpus virga contigit, addiditque blasphemans ; Nihil hoc corpus differre videtur, a quovis alio corpore mortuo. Sed non diu dilata ultio divina est : vix enim ad montis pedem pervenerat, cum subito tremore correptus in terram corruit et expiravit. Stabant ante ecclesiam eandem ulmi duæ, quas fani est natus ex stimulis eorum qui boves minabant, sursum trahentes in carro sacrum depositum. Cum autem Ducatus Urbini esset sub regimine Illustrissimi Domini Ducis Guidonis, et ad custodiam montis Ubaldini locati præsidarii ducenti ; unus ex iis, patria Calliensis, lanceas duas manu tenens, modo unam modo alteram in dictas arbores vibrabat. Vidit hoc superveniens D. Bernardinus dalla B. Branca, tunc ecclesiæ Custos, hominemque admonuit ut cessaret a percutiendis arboribus, istic ad memoriam S. Ubaldi stantibus. Monitorem importunum proterve contempsit miles, iterumque unam lancearum evibravit : sed maximo mox dolore contractus brachia, eoque in momenta singula crescente, intra horæ spatium expiravit miser, nullo edito penitentis signo. Hæc D. Stephanus, qui et sequentia pleraque scripsit.

49 Apud Joannem Baldinacci Eugubinum hospes degebat Bononiensis quidam. Huic cum Baldinaccius laudaret ex occasione S. Ubaldum : Merito, inquit Bononiensis, cum laudas, poterat enim esse coquus S. Petronii. Verum tantus subito cruciatus in eum irruit, ut mori se crederet ; monitusque a Sancto contumeliose habito indulgentiam petere, se coniecit in genna, statimque levatus est. Quidam Eugubinus civis, Gualdensem rusticum videns arantem cum bobus, monuit tali die, qui S. Ubaldo sacer esset, cessandum ab opere. Ille vero contemptim respondit, nihil juris esse S. Ubaldo trans flumen. Neque vero Gualdenses ad eandem, ad quam Eugubini, observantiam obligantur. Vindicatus tamen contemptus fuit eadem nocte, per mortem unius e bobus illis. C Simili die Pergulana mulier sata mundabat ab inutilibus herbis, similiterque respondit, non habere Sanctum quod curet ultra montes : et ipsa nocte, subita morte extincta fuit. Propter ejusmodi etiam responsum mulier quædam Montoniensis, panem quem tali die iminiserat furno, indidem extraxit nigrum atque fætentem instar putridæ carnis, ita ut nec animantia quidem bruta gustare eam voluerint. Perusino cuidam, ad venationem egredienti, cum diceretur, ut in festo S. Ubaldi prius Missam audiret : Quid mihi, inquit, cum S. Ribaldo : et ad primum jactum crepuit ei sclopus suus, manumque abstulit.

50 Cuidam Eugubini territorii loco vehemens imminerebat imber diraque tempestas, quam mulier una paupercola formidans, ad S. Ubaldi ecclesiam se convertit dicens : O S. Ubalde ab agello meo procellam hanc averte : et ego facta messe quartam modii partem ad tuum altare offeram. Auditas preces manifestavit eventus : cum enim omnia circumquaque pessum dedisset exortus turbo pluvialis, solus ille agellus indemnis mansit, præbuitque devotæ illi unde suum promissum solveret. Territorii Perusini villa, cui nomen Bosco, annua grandine iam pluries attrita, cum vidisset toties amissam spem

future mæssis, afflicti incolæ, voverunt quotannis Missas aliquot ad S. Ubaldi honorem curandas, exindeque nil tale passi sunt. Sebastianus Bolchini de Serra S. Abundii, propter metum inimicorum quos ibi habebat, ad territorium Senogalliense amandaverat pascenda animalia sua : sed iisdem inimicis agentibus persuasum est illius urbis magistrato, ut dicta animalia, prætextu quodam colorato, addicerentur fisco. Quod intelligens Sebastianus ac vehementer dolens, flexis ad terram genibus, opem S. Ubaldi poposcit ; ipsaque nocte animalia illa, ducente nemine, ad herile stabulum redierunt.

51 Franciscus Georgii, territorii Eugubini colonus, animadverso transitu militum metuque hinc concepto, fugerat in vicinos montes ; unde vidit milites ingredi in domum suam, iisque digressis attolli ingentem ab ea fumum. Versus itaque ad ecclesiam S. Ubaldi, hunc oravit, ut sui misericordia tangeretur : et domum rediit, invenitque paleam quidem, qua lectus instratus erat, lecticamque combustam ; reliquæ tamen domui, quæ exceptis muris tota fere ligneis constabat tabulis, flammam pepercisit. Petrus-Antonius et Fridericus Pisaurienses fratres captivi tenebantur in Rupe Pisauriensi, divisi cubiculis unus supra alterum ; quando unus interrogavit alterum, quomodo se haberet. Hoc vero respondente, quod male : Fac, inquit prior, sicut ego feci votum S. Ubaldo : ecce enim hoc facienti rupta sunt vincula. Nec mora rupta sunt etiam alteri exemplum seculo, et ambo liberi evaserunt. Barnabas quidam, ex castello S. Peregrini, quod est ditionis ecclesiasticæ, ibidem detinebatur captivus, ligatis manibus pedibusque : invocato autem S. Ubaldo solutum se reperit, fugamque arripuit. Fugienti autem apparuit subito vir in habitu Canonici Regularis : qui interroganti nihil respondit, sed adeo celeriter ambulando præcessit, ut alter subsequi ægre posset ; cum vero in tutum locum jam pervenisset Barnabas, disparuit homo iste : creditusque est ipse fuisse Sanctus qui fuerat invocatus.

52 Baldantonius Evangelistæ Eugubinus, Pergulæ captus et Pisaurum adductus, periclitabatur de capite, solve nequens lytrum quod jubebatur intra triduum repræsentare, alioqui vitam letandus. Hoc in metu Sanctum invocavit Ubaldu, caputque inseruit ferreæ cuidam crati, ac denique etiam corpus totum per eam traxit, desiliitque adjutus a sene quodam, ibidem apparente viamque et modum evadendi monstrante. Franciscus Petri Andrea, eodem quo prior loco captus abductusque Senogalliam, quatuor continuis noctibus soluta sibi vincula reperit Sancto invocato. Sed fugam capiens, semperque retractus, denique et lancea in guttur percussus fuit, sine damno tamen. Quinta denique nocte ardentius Sanctum invocans, iterum solutus rediit in patriam, obstante nemine. Alii viginti sex tenebantur Pisauri omnes in cippo et catenis cum justa custodia, post primam autem somnum inventi sunt soluti, iterumque religati arctius quam ante. Sed cum etiam hac vice soluta vincula custodes viderent, noluerunt ea amplius adstringere, sed solentius detinere donec adesset lytrum quod pacti fuerant : qui hoc titulo gratias egerunt Sancto quem invocaverant. Matthæus Mag. Francisci Mantuani, Camerini victus, rogavit Sanctum, ut siquidem ipse propter peccata sua esset indignus misericordia, respiceret tamen uxorem ac filiam : et hoc dicenti subiit animum explorare portam carceris sui : quæ cum ultro aperiretur, se foras proripuit et Eugubium rediit. Thomas Jacobi Forosempronienensis, accusatus de corde socii ejusmodi sui, Pergulæ attinebatur in carcere, ubi tertio subjectus

D
EX ITAL.
reddita pecu-
des abductæ ;

restinctum
incendium ;

liberantur
a captivi
solutis vin-
culis,
E

item alii 2

F

et 26.

item alius,

et innocens
a corde sibi
imputata.

est

Puniantur
injuri in
corpus ejus,

in arbores
ante eccle-
siam stantes,

in Sanctum
ipsum,

et festum
violantes.

Aversæ tem-
pestates

EX ITAL-

A est quaestioni, cum invocato Sancto non sensisset torturam. Quadam ergo nocte innocentiam suam et magnam erga ipsum devotionem S. Ubaldo exponens, auxilium postulabat: quando ei apparuit Sanctus et manu apprehensum edixit ex carcere: ille vero conspiciens solo indusio se tectum, petiit ut sibi liceret redire vestesque sumere. Rediit autem, sed carcerem firmiter clausum reperit. Tum demum quid ageretur sentiens (nam priora quasi per somnium agi videbantur) rediit ubi dimiserat Sanctum, eique se devote inclinavit: hic autem disparuit, et liberum plane Thomam reliquit. Atque hæc omnia narravit Stephanus, et Carolus confirmavit.

juvantur par-
turientes,

33 Joannina Joannini de Murano Venetis periclitabatur in partu, anxiumque vehementer habebat meritum: quem cum una vicinarum hortaretur, ut votum S. Ubaldo pro uxore faceret, audivit intus loquentem sibi dicentemque, Condona tuo inimico quod peccavit in te, si gratiam postulas. Paruit Joanninus, et mulier peperit: sicut etiam fecit Silvestrina Jacobi Baldassini Engubii, ad primum conspectum imaginis Ubaldi. Erat forte Nurciae Antonius Mantuanus, cum intellexit mulierem quandam in puerperio periclitari quintum jam diem: misit ergo ei frustillum de petra veteris arce S. Ubaldi, ad ejus contactum statim fœtus in lucem prodiit. Quo tempore adhuc sub custodia secularis alicujus Sacerdotis corpus sanctum erat, accidit eorum uni ut arcam aperiens, in gratiam quorundam hospitum, vacuum inveniret, forsitan quia illi indigni erant aspectu rei tam sanctæ. Turbatus eo successu Sacerdos, et Engubinorum indignationem metuens, descendebat versus civitatem: jamque ad duo millia passuum processerat, quando obviam ei factus senex quispiam, intellecta mororis causa, solari eum cepit, persuasitque redire unde venerat, iterumque inspicere arcam. Ivit ergo, et in arca corpus sicut antea reperiens, vix dubitavit quin senex suus consolator, ipse S. Ubaldu fuerit.

Indigni ne-
queunt cor-
pus eulere,aliæ necessi-
tates en-
rantur,

34 Angelus Gambocci Engubinus, morti appropinquans, vocari jussit liberos suos, quibus commendavit cultum beatissimæ Virginis et S. Ubaldi; asseruitque, quod quia eorum ecclesiam omni Dominica visitaverat, eosdem habuerit visibilibus assistentes sibi in extrema contra daemones lucta, et eos valenter superaverit. Anno mxcv puella quædam ex Valle-Topina, ad S. Ubaldu ducta accessit; eo quod marito desponsa, usque tunc impediretur a daemonio eidem cohabitare: quatuor autem diebus, quibus apud S. Ubaldu mansit, absque ullo impedimento cum eodem manere, loqui, et versari potuit. Postrema hæc D. Stephani sunt, quibus ex D. Carolo adde, quod infinita fere miracula scribi possent, si enumerarentur ea quæ fiunt mediante oleo, sumpto ex lampade, ante sanctum corpus ardente: constat enim ejus usu varios fuisse liberatos a scrofulis, capitis, auriumve dolore, et infirmitatibus aliis. Neque vero de his dubitari sinit ingens multitudo eorum qui prædictum oleum pie postulavit, pro eoque exhibendo non modice fatigant custodes: quos nemo sane tali de causa inquietaret, nisi docuisset experientia, multum efficaciam oleo isti esse divinitus inditum.

etiam oleo
lampadis.

CAPUT VII.

De familia Baldassina, ex qua S. Ubaldu creditur prodierit.

In hoc nostro opere, quo explicantur Sanctorum virtutes, non solemus agere de cujusque genere atque majoribus, nisi quatenus apud Actorum scriptores anti-

quos id reperimus annotatum; eo quod experientia compererimus, nihil esse incertum magis pluribusque salubris implicatum, quam studium quo præsentis seculi inanis curiositas plerumque scriptorum præsertim in Italia exercet diligentiam, ut familias, quas laudatas cupiunt, quam antiquissimas faciant, et si fieri possit etiam cum Romanis vetustioribus connectant,isque varios Sanctos antiquos innectant. Non potui tamen Engubinorum eruditissimo Vincentio Armanni negare, quo minus de ea familia hic agerem, quæ S. Ubaldu protulisse creditur, per ipsius Sancti Aviam Prudentiam, filiam Armanni de Armannis, connecta familiæ Armanniorum. Et sane non adeo antiqua res est, ut verosimilitudinem notitiæ hactenus in publicis scriptis servata excedat. Convenit etiam servare memoriam nobilissimæ familiæ, apud Engubios jam ferme extinctæ. Ultimus fortasse Baldassinus de Baldassinis Canonicus Cydonensis in Creta vulgo Canea in Candia, anno mdc.lxx podagra chiragraque affectus et lecto afflicus, Francisco Thomassini de Costacciato Presbytero Engubino, pro se scribenti die xxix Octobris, coram Horatio Mario et Horatio Rafuelli Canonicis et Comitibus Francisco Maria Gabrielli atque Antonio Rinaldo della Branca, tamquam testibus ad id vocatis, dictavit signavitque donationem chartarum, ad familiam suam pertinentium atque apud se residuarum, in favorem prædicti Vincentii Armanni quem confidebat eas optime servaturum: utpote qui totus antiquariæ investigationis studio deditus, licet jam pridem oculis captus, ejusmodi cimeliis optime uti novit, ad res patrias illustrandas instructus plus quam mille codicibus manuscriptis.

D
Ex residuis
istius familiæ
monumentis,Vincentio
Armanni dona-
tis an. 1670,

E

36 Hic ergo Vincentius, totam quæ de Baldassina familia potuit colligi notitiam, sub hac Epitome nobis misit. Quam plurimis de Aula Serenissimi Francisci Mariæ de Ruvere sexti Ducis Urbini, ac Principis inter omnes alios sui ævi procul dubio eruditissimi et sapientissimi, notum est..... quod multa laudabiliter loquebatur de nobilitate Baldassinae familiæ, quæ illa fruebatur prisca temporibus. Nos autem nullum alium stipitem invenimus antiquiorem BALDASSINO, viro nobili ac strenuo, degente vitam Engubii anno mcccclx, ut probabilissimum est, ab ætate Patris sui filii, qui erat maritatus anno mii. Ejus uxor fuit PRUDENTIA, filia ARMANNI de Armannis Comitibus Agelli, qui dedit ei pro dote mille septingentos florenos in bonis Comitatus Castri Agelli prædicti, ut constat ex Instrumento per rogatum Leonis Fornarii Notarii et Judicis Imperialis de anno mii. Paci viro suo præfato peperit PRUDENTIA duos filios, ROVALDU et UBALDU. ROVALDU genuit D. UBALDU Episcopum Engubinum et SPERANDIAM, mulierem pariter pientissimam. Ex filiis et descenditibus UBALDI factæ sunt quam plures stirpes sub nomine BALDASSINORUM; quæ in nostra civitate aut extinctæ aut amissæ sunt, forsitan alio profectæ; sicut accidit illi quæ in Alemaniâ floruisse et adhuc florere dicitur, sub eodem cognomento BALDASSINORUM: nam ibi sumpsit initium a BALDASSINO de Engubio, qui militavit in castris Federici Aenobarbi anno mclxii, et ab ipso Imperatore honoribus ditatus fuit. Post longum temporis cursum, videlicet anno mcccc, JOANNES, de eadem posteritate supra dicti RUVALDI-UBALDI, petens Senogalliam, plantavit in illa civitate suam familiam, quæ opibus et nobilitate pollet sub ipsomet BALDASSINORUM cognomento. Familiæ tam grandis et tam vetustæ, in patria parvulo vix reliquæ supersunt de latere LUCAE, qui a suis descenditibus LUCA DEI RICORDI nuncupatus est, propter documenta quæ filiis reliquit anno mcccc. Hanc progeniem potentissimi Comites de Monte-feretro, postquam Engubium lapsus fuit in eorum ditionem; deinde Principes successores, hoc est Duces de Ruvere, et ipsum Publicum Engubi-

collecta
epitomeF
docet sancti
avum et
aviam, patrem
et patræmet posteros ex
hoc natos.

A num privilegiis atque benevolentia amplexi sunt, in honorem D. UBALDI.

57 *Ut vero appareat quibus compendiosa hæc relationitur fundamentis, plocet ipsu Ricorda, id est Memorialia prædicti Lucæ hic subungere, qualia ex originalibus, ipsius propriu manu antiquitus scripta reperit, in spissa charta otramento jam rufo atque evanescenti, et in formam probentem redegit, postridie indicatæ superius donationis Hippolytus Ronconi, Notarius publicus et Cancellarius Communitatis Eugubinae: quæ ex simplicissimo vulgari Italico Latine reddita sic sonant:*

justa Recorda
Luca Baldassini
de an. 1041.

Die vi Julii mcccci. Ego (Lucas Pocis Baldassini) commemoro filiis meis (Paci et aliis) qualiter Baldassinus fuit avus Baldi sancti. Vixit ille anno mii; et filium habuit Pacem natum anno mxx. Pax habuit filios Rovaldum et Baldum. Ex Rovaldi nati sunt Baldus Sanctus et Sperandia. Ex Baldo (S. Uboldi patruo) processit anno mxxx Baldassinus, qui genuit Baldum et Andream; Baldum anno mcviii, Andream anno mxx. Baldus genuit Giobelardinum anno mccccvi; Andeas Theodorum anno mccccix. Giobelardinus genuit Pacem et Baldassinum, Pacem anno mclx, Baldassinum anno mclxii; et hic in bello secutus est Federicum Barbarossam etc. Omissis aliis sequuntur infrascripta. Viterius vobis dico quod D. Prudentia, nata ex Armano Armanni, fuit avia Baldi sancti, et habuit dotem mille sexcentorum florenorum in fundis sitis intra territorium Agelli, sicut liquet ex instrumento rogato a Ser-Leone Fornari circa annum millesimum: et sic intellexi ex avo meo, hic autem a suis progenitoribus.

reperita an.
1608.

58 *Hactenus verba Lucæ, quæ unu cum vetustis e quibus decerpta sunt exemplaribus Vincentio Armanni tradens Baldassinus de Baldassinis sic testatur: Fidem facio prædictas scripturas fuisse a me quamdiu vixi in patria et Francisco Baldassini patre meo sollicite custoditas, tamquam certas et veraces: earumque etiam meminit prædictus pater meus in quodam suo memoriali libro sic scribens. Lucas progenitor noster reliquit memorias aliquas circa familiam nostram: quas cum invenissem penes avum meum, nec commode possem eas ipse legere, legendas exhibui Comiti Joanni Bapt. Cantahnaggio: qui mihi dixit eas concernere antiquitatem familiæ nostræ, et esse pulchras diligenterque servandas. Etiam pater Lucæ manu sua ibidem scripserat nescio quid de antiquitate suorum majorum, quod non puto magni momenti fore, postquam ego per Dei auxilium sustuli omnem difficultatem. Conservate tamen, filii, diligenter easdem chartas, ne pereant, sed teneate eas conjunctas, quandoquidem placuit Deo ut felici casu invenirentur: quod si invenissem pendente lite, quam habui cum Falcuccio, non emersissent mihi ex ea tanta incommoda et dispendia. Laudetur Deus in donis suis, hac die x Augusti mcccciii.*

quibus conso-
nat Diur-
num MS.

59 *Triennio post hæc sic dictata et tradita, sanitati suæ redditus prænominatus Canonicus Baldassinus Francisci de Baldassinis, produxit die xx Maji anni mdcclxxiii quinternum, ut ipse loquitur, antiquum, sive ut nominat Notarius Cæsar Triangolus, authenticum exemplar ejus rogatus. Diurnum de rebus domesticis de familia de Baldassinis, ubi inter alia legabatur vulgari Italicæ lingua. Quantum possum volo omnia deducere clare. vidi enim cuncta pessum ire, neque æstinari memorias antenatorum nostrorum, quas illi multas ac pulchras reliquerunt. Verumtamen dico, quod Theodorus, qui natus est anno mxxix, scriptum reliquit in suis memorialibus, quod Pax uxorem duxit Prudentiam, natam ex Armano Armandi, filio Alfonsi Armanni; Alfonsus fuit unus ex generosioribus militibus quos habuit nostra civitas Eugubii, servivitque Principibus multis in*

ex memoriis
scriptis
seculo 12

supremis functionibus: majorque nonagenario ambulabat, corpore instar caunæ erecto, portabatque gladium, et comedeat perquam modice, vixit autem centum et quinque annis, mensibusque et diebus aliquot; et funus ejus tota civitas comitata est. Prudentia autem fuit ex formosioribus puellis totius Umbræ, multum requisita a magnatibus, quia pater ejus perquam dives erat. Illa vero solum habuit fratrem unicum, qui ab omnibus diligebatur, et amicitiam ejus unusquisque ambiebat, propterea quod esset bonus gladio, nobilis valde et opulentissimus: duxit autem uxorem, nobilem Perusinam ex familia Ranerorum; totoque octiduo hospitatus est Carpiani, quod erat castellum familiæ Baldassinæ, emptum a nostris antenatis, qui tunc possidebant alia loca non longe Carpiano. Atque hoc est totum quod scriptum reliquit Theodorus in libro, qui habebat operculum ligneum, pelle male habita obductum.

D
EX ITAL.

de familia
Armanniorum,

60 Baldassinus, qui vixit anno mccccxvii, scriptum reliquit, quod Baldassinus, qui ivit ad bellum cum viginti quinque juvenibus voluntariis in Germaniam ad servitium Federici Imperatoris dicti Barbarossæ, cum armis et equis impendio proprio, fuit ruina nostræ familiæ, propter immodicas expensas quas fecit per suam ambitionem, cujus nullum alium fructum retulit, quam quod fuerit socius Imperatori in bello, sitque declaratus Comes Imperii, atque acceperit feudum unum etc. et cmissis aliis quæ sequuntur, auctor Diurni ipsum hoc modo concludit. Scripsi in principio hujus libri quantum satis est, legite ea sæpe et scribite etiam ipsi ea quæ contingent temporibus vestris. Ego senex sum et vidi aliqua, quæ mihi non parum displicuerunt: sigillatim quod mater mea, unum librorum horum habebat in angulo camini ad faciendas assaturas. Ah! considerate quam male perierint antiquæ scripturæ: nam meo tempore erant tres libri, quorum unus spectabat domum, alter continebat memorialia, relicta a Baldo Giobelardino, Baldassino, Andrea, Theodoro et aliis senioribus nostris; tertius habebat inscripta omnia instrumenta et conventiones ad familiam spectantes, cum nominibus Notariorum, sicuti videbitis jam inde ab anno mccccxii, quia ea ibi scripsit Andreas, qui natus est anno mxx, et persecutus fuit scriptionem (sicut videbitis) ultra annum mccccxii; et dicit ea sic se invenisse. Res sunt pulchræ, quas non debetis in risum vertere, quia tempus consumit et perdit omnia.

et seculo 13
E

post multas
similes am-
sas reliquis.

61 *Talia necdum erant reperta, quando Franciscus Baldassini cum Falcuccio, uti dicit, lite contendit super veritate suæ familiæ, ab eodem unde natus S. Ubaldus fuit stipite descendens; itaque agendum ei testimoniis fuit a voce communi traditioneque petitis, unde inter Acta dicti Processus etiam exhibitum est hujusmodi documentum. Die v Aprilis mdcvi per nos præsentem et infra-scriptum fit plena et indubitata fides, qualiter omni tempore vitæ nostræ audivimus semper et vulgo dici, per publicam vocem et famam, quod gloriosus S. Ubaldus fuit civis nostræ civitatis Eugubii, et ex familia Baldassinorum: neque recordamur quod unquam audiverimus dici contrarium, scilicet quod Sanctus fuerit de alia civitate aut familia. Et hoc ipsum semper audivimus, habemusque per traditionem nostrorum seniorum: a quibus etiam audivimus, quod hoc habuerint ipsi successive a majoribus suis. De qua publicissima voce et fama plenissime informati, ad instantissimam devotarum personarum approbantes quidquid supra scriptum est, propria manu subscripsimus huic chartæ; quam volumus omni loco ac tempore valere pro publica et authentica fide, tamquam si scripta esset manu Notarii. Et in fide veritatis.*

Huc accedit
traditio Eu-
gubiorum
100 testibus
armata.

EX ITAL

A 62 Ego Ludovicus Ludovici facio fidem, nomine D. Antonii Rogai, soceri mei annorum octoginta, affirmantis quantum supra, eo quod ipse propter morbum inhabilis sit ad scribendum, mihiq[ue] comisit hanc fidem faciendam.

63 Ego Bartholomæus Biscazanti, annorum sexaginta sex incirca, affirmo quantum supra. Atque in hunc modum subscribunt utriusque ad centum : ipsi vero chartæ, in iudicio exhibitæ die xxvii Julii anno mdcxxvii, subscribit Pinolus Notarius.

et processus
contra eum
qui Ubaldinos
substituerat.

64 Extat etiamnum apud Vincentium Armanni processus totus : qui si viginti annis duravit, quemadmodum videtur colligi ex tam disparatis annis scriptæ et exhibitæ attestationis prædictæ, apparet difficilem litem fuisse; neque prorsus decisam, cum scriberet Vitam S. Ubaldi Eugubius, qui propterea non sit ausus definire quidpiam; excusans se, quod nullus antiquorum scriptorum nomen familiæ certæ expresserit. Interim notatis in margine nominibus Comitum Fulvicii et D. Caroli, satis indicat hos esse, quorum alius Ubaldinæ, alius Baldassinæ familiæ sanctum adscripserit; quod fortassis prædictæ liti occasionem primam dedit. Interim agnoscit Eugenius, pro Baldassinis publicum vocem ac famam et traditionem populi Eugubini stare : de Ubaldinis vero ait constare per auctorem, qui hujus familiæ historiam accuratissime scripsit, quod ii tempore S. Ubaldi necdum sese extenderant extra Civitatem et Dominium Florentinum : quodque eorum possessiones in valle Mugelli, adeo regaliter ostentatæ tempore Frederici II, necdum se extenderint trans Apenninum usque ad mare Hadriaticum propagatæ, quando illi

transierunt Eugubium, ipsamque pro patria habere D elegerunt, ubi ab aliquot seculis usque in præsens sustinent honoratiora quæque munia.

65 Quod attinet ad Sperandiam, S. Ubaldi sororem, ea ab auctore Diurni vocatur Sancta : sed omnino existimo, factum id esse occasione nominis communis cum S. Sperandia Eugubina, nata, ut ait Jacobillus, circa annum mcccvi ex familia Sperandiorum : cujus festum ogitur Cinguli in Piceno in monasterio Benedictinarum Virginum, ab ipsa dicto S. Sperandiæ, Dominica prima Septembris, licet obierit die xi istius mensis : ad quem diem de ea agemus copiose satis, utpote a manuscriptis impressisque documentis de ejus vita et cultu optime instructi. Soror autem S. Ubaldi, longe ipsa senior, matrimonio juncta fuisse videtur; ex ejusque filio processisse parvulus Sancti Nepos, filius nepotis sui, quem solum ex omnibus Eugubinorum obsequiis humiliter petiit a Frederico et absolute recepit, ut dicitur in Vita num. 17. Sed ea progenies pridem extincta videtur fuisse, quandoquidem Eugubinarum familiarum nulla hodie prætenlat se ab Sorore sancti Protectoris descendere. De Baldo, ejusdem Sancti subpatræli, qui dicitur natus anno mcviii in eodem Diario, legitur quod fuerit appellatus Pater Patriæ, vir plane eximius; et de hujus Baldi filio Giobeldino, quod Carpiani Dominum præsentem pecunia emit, vitæ vir optimæ, generosus ad locuples : denique de Giobeldini filio Baldassino, quod socium belli habuit Horatium Baldi Armanni, consanguineum vel affinem suum, annorum xix adolescentem, vultu pulchrum, virtute cultum, animo generosum.

Soror Sancti
Sperandia

diversa a
juniore hujus
nominis
Sancta.

E

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 119**
D. P.

DE BEATO SIMONE STOK

ORDINIS CARMELITARUM PRIORE GENERALI

BURDEGALÆ IN AQUITANIA.

ANNO MCCLXV.

Cultus in
Martyrologio

Communis Martyrologii Supplementum, pro usu Carmelitani Ordinis excusum in membrana ante finem seculi xv, ad diem xvii Kalendas Junii hæc jubet addere : Civitate Burdegala B. Simonis Stok Anglici, Deiferae Virgini Mariæ singulariter devoti, ac miraculorum coruscatione gloriosi : quæ verba etiam leguntur in Additionibus Molani ad Usuardum, excensis anno mclxxxxiii. Prius autem quam Supplementum istud imprimeretur, imo prius quam ars typographica ipsa in usum reciperetur, compositum fuit Burdegalæ Officium proprium, cujus anno mccccxxv descriptum exemplar ibidem servari, per authenticas litteras edoctum se scribit Lezana. Impressum id deinde id eadem civitate fuit anno mclxxx, et nuper anno mclxxxii insertum Ordinis totius Breviario, plene sicut ipsum antea suæ Vineæ Carmelitanae inseruerat R. P. Daniel a Virgine Maria num 878, ubi, vel in Breviario legi poterit. Interim certum est, Officium de Comuni Confessoris non Pontificis, et quidem duplex, in usu fuisse saltem ab anno mcliv. Nam in Calendario Breviarii Romæ excusi sic habetur, teste Lezana, qui hanc ex eo Orationem recitat : Deus, qui nobis Sanctum dedisti Simonem Rectorem et Patrem; quem, dum viveret, Filio tuo et ejus gloriosissimæ Matri, puro corde et sincera devotione, servire voluisti; tuam imploramus clementiam, ut cujus gaudemus meritis, tranquilla prosperitate in tua jugiter laude lætemur, ejusque instruamur exemplis.

et Breviario
Ordinis.

2 Vitam scripserunt, inquit anno mclvii Joannes Balæus Centuria 4 num. 7 de scriptoribus Angliæ, Monaddus Rosarius Vasco, Rolandus Bouchier Han-

nonius, et Nicolaus Harlemensis Battavus, viri suis temporibus, id est in confinio seculi xv et xvi, eruditi. Et his solus Rolandus ad manus nostras venit, in Carmelo Valencensi, ubi is anno mclxiii prædictam Vitam scripsit loci Prior, Latine redditam per R. P. Philippum a Visitatione, ejusdem Carmeli ante hos decem annos Suppriorum, qui et petiit ut eandem his nostris Sanctorum Actis insererem. Facerem id equidem libentissime, si, quod per ipsum fortassis mihi licet, per alios ejusdem Ordinis æque liceret, addere Annotationes aliquas more nostro, quibus indicentur errata et dubia secernantur. Præterea abstinet nos ab eo consilio. Petrus Swaningthonus, B. Simonis individuus comes, et Actorum ejus scriptor, qui primus Burdigalæ, B. Simone vita functo, publicus fuit Theologiæ Professor, sicuti lego apud Theophilum Raynaudum nostrum in Scapulari Partheno-Carmelico p. 2 qu. 1 cap. I. Ita enim Acta in tablino Burdegalensis monasterii asservariasserit Joannes Cheronius pag. 163 Vindictarum privilegiati Scapularis, ex eisque producit Visionem B. Simonis, Joanni Lannoy suspectam. Cur enim post tantas circa visionis istius veritatem contentiones, adhuc supprimitur Vita illa, subtrahiturque judicio et examini publico, etiam in hac novissima et amplissima Speculi Carmelitici editione, monumentis tota Europa conquisitis aucta? Sane præ Vita Bellorossiana S. Angeli, jam quater quiniesve recusa, inseri novo speculo merebatur.

3 Nihil ei præjudicatum volo, sed neque me obligatum puto, vel credere auctori adhuc latenti, vel loco scriptoris corvi producere alterum, totis duobus seculis posteriorem. Sufficiat ergo pars elogii ex præcitato

Vita scripta
Gallice a
Rolando
Bouchier
an. 1513

F

Alia auct.
Swaningthono
corvo extare
Burdegala di-
citur,

hæc dum
expectatur

Joanne

*datur elogium
ex Grosso.*

A *Joanne Grosso Clave 3 Viridarii, quæ est de Sanctis quibusdam Ordinibus. Undecimus fuit S. Simon Stok natione Anglicus, sextus generalis Ordinis. Qui ante adventum Fratrum Carmelitarum ad Angliam spiritu prophetico illos expectavit, in trunco concavo ducens vitam solitariam, et ideo a trunco, qui vulgari Anglico Stok vocatur, SIMON Stok vulgariter nuncupatur. Postquam vero per suum ministrum intellexit, quod Domini videlicet Vesci et Grey, Barones, Fratres aliquos de monte Carmeli ad Angliam duxissent, et illos in conventibus Alnewici et Aylesfordiæ religiose fundassent, prædictam vitam solitariam remisit, et sacrum Ordinem Carmelitarum, quem diu divina revelatione expectavit, ibi cum magna devotione intravit. Processu vero temporis in quodam Capitulo generali, in Provincia Anglica celebrato, miraculose in Generalem Ordinis sui fuit electus, quem religiose et sancte rexit. Quo tempore S. Ludovicus Rex Franciæ, ratione miraculi sibi per Virginem gloriosam Mariam in mari juxta montem Carmeli ostensi, Fratres de monte ipso duxit in Franciam.... Iste Sanctus in vita sua multis claruit miraculis, de quibus aliqua in medium proferamus. Quadam namque die Missam celebrare proposuit, credens omnia requisita habere; cumque ad Calicis ministrationem pervenisset, vino destitutus, aquam, ad instar D. N. Jesu Christi, in vinum convertit, cum qua Missam celebravit inceptam. Jugiter denique ab esu carniū abstinens, quodam tempore cibum in domo germani sui sumebat : cui frater in prandio piscem coctum præsentavit : qui ad jussionem viri Dei in aquam projectus, mox natavit illæsus.... Sanctus iste Simon centesimo ætatis suæ anno, dum in Provincia Vasconiæ visitavit, xvi mensis Maji, in conventu Burdegaliæ ab hac luce migravit, ubi ejus corpus multis clarens miraculis requiescit : et ideo a quibusdam dicitur S. Simon Stok de Vasconia, a quibusdam nominatur S. Simon Stok de Burdegalia : sed S. Simon Stok de Anglia, ubi suam traxit originem, rectius dicitur et nuncupatur. Hactenus Grossus in MS. Francofurtensi.*

*Ingressus S.
Simon Ordinem an. 1240*

4 *Est Alnewicum in Northumbria, Anglicanarum provinciarum ad Boream ultima, sicut e converso Australium omnium prima est Cantia, in eaque Aylesfordia : de utraque autem fundatione habemus apud Lezanam antiquos hosce versus, pingui minerva descriptos : quibus tamen quoad tempus magis fidimus, quam Pulæonydoro aut aliis, perturbatissimam (ut alibi vidimus) Chronologiam instituentibus.*

** al. Concessi.*

Anno milleno ducenteno quadrageno,
Olim Carmelitæ capiunt ad tempora vitæ.
Carinis * cessi primis, in Borea loca Vesci.
Richard in claustris Grey primo fixit in Austro.
Quæ loca concessi Carmelitæ ego Vesci,
Perci fundavit : Deus huic sibi nos sociavit.
Verosimile est carmina hæc, vel ab ipsomet Joanne Vesci vel saltem ipsius jussu composita, sumpta esse ex marmorea aliqua tabula, exposita, more antiquarum funda-

tionum, supra portam Alnewicensis conventus ; unde constaret, fundum a Vesciis donatum fuisse, domum constructam a Perciis, quæ etiam ipsa est nobilis familia in Northumbria. Tempus autem optime convenit cum anno decretæ captæque transmigrationis, qui fuit mcccxxxviii. Neque fidem superat quod B. Simon, sanctitatis fama celeberrimus in Angliæ et annos forte natus lxxxv quando ingressus est Ordinem, tantam gratiam ei conciliaverit apud Anglos, ut festinatis incrementis auctus conventus Aylesfordiensis idoneus fuerit, qui præ aliis nobis foundationibus exciperet anno mcccxl Alanum Priorem, e Syria in Europam advenctum ad certius cognoscendas ordinandasque res Ordinis, tam feliciter capti propagari. Itaque celebratum est ibi primum in Cismarinis partibus Capitulum : in quo judicatum fuit expedire, ut hic, ubi major jam erat et sperabatur cito futurus maximus numerus Religiosorum, per conventus provinciasque plures divivendorum, esset totius Ordinis commune Caput ; pro quo in Oriente satis foret Vicarius, qui ibi foret ac solaretur Reliquiis seniorum et generosiorum, volentium in Terra sancta perseverare. Inter hos autem esse volens Alanus ipse, Prioratu cessit, et pro eo suffragiis communibus electus est Simon.

5 *Vellem nunc Acta Simonis in Generalatu, præstantiaque in vita atque post mortem miracula colligere, et de Reliquiis etiam quæ nonnullis in locis esse dicuntur disserere : sed consultius mihi multo esse videtur, omnia ista servare posteris, supplementum Maji facturis, postquam illi nacti fuerint integram Suavingthtoni narrationem. Interim videantur Speculi Carmelitani pars 4 ad hunc xvi Maji, atque inter Notata prævia ad Vitam § 6, et Appendix ad eandem Vitam ; ex qua noto quod anno mdcxlv in itinere Romano ad Capitulum sui Ordinis R. P. Jacobus Emsus, S. Theologiæ Doctor Colonensis, Polzanum divertens (oppidum id Tirolis est, vulgo Bolzen) vidit audivitque et per epistolam post reditum Colonia dotam sic testatus est : Ibi in ecclesia Patrum Prædicatorum sacellum est, S. Simoni Stok dicatum, et in eo altare pulcherrimum ipsius S. Simonis, constructum circa annum Christi mcccxxvi, ex voto per quemdam nobilem Gaudentium Botsch zu Zwingenberg, Archiducis Leopoldi felicitis memoriæ Marescalcum Tirolensem, eo fine, ut mediante intercessione B. V. Mariæ de monte Carmeli et S. Simonis, impetrare posset heredem. Contigit autem ut erecto jam altari Deus votum illius exaudiret, eidemque heredem filiam concederet. Et ecce hora qua conjux prædicti Nobilis concepit, contigit ut noctu campanula ejusdem sacelli in campanili, quod idem sacellum S. Simonis speciale habet, ultro pulsaretur. Mortuo autem eodem Nobili, eadem hora obitus, tabula seu imago S. Simonis ex altari in terram decidit : estque hoc valde apud PP. Prædicatorum ejusdem loci celebre, peperitque eidem sacello magnam inter homines devotionem, quæ etiamnum ibidem perseverat : semper enim sunt in eodem sacello frequentes homines, S. Simoni supplicantes.*

D
AUCTORE D. P.

*eodem brevi
aucto fit
Prior anno
1145.*

*ejus cultus
Bolzan
in Tirolis.*

F

DE B. FRANCISCO SENENSI

ORDINIS SERVORUM B. MARIE

SENIS IN HETRURIA.

D. P.
VIDE AD. S.
FRANCISCUM
APP. TOM. VII
MAI NOT. 114**

AN. MCCCXXV.

De hoc B.
Mariæ cul-
tore insigni

Instrumenta
antiqua
frustra
quæsitæ :

datur Vita
ex Chronico
Ordinis

et Processus
formatus
an. 1622.

Ex stylo No-
tarii col-
ligitur,

Sena vetus, civitas Virginis (hoc enim titulo dræ aliis cunctis Hetruriæ gloriatur) quòtquot sæculo Divos intulit, intulit autem plurimos, partim jam memoratos, partim memorandos deinceps in hoc Opere; totidem mundo magistros dedit insignis erga sanctissimam Dei matrem amoris. Inter hos non postremum locum deberi B. Francisco huic, Ordinis Servorum ejus Presbytero, vel a morte declaratum est lilio illo, quod ex ore defuncti efflorescens, sui admirationem auxit, foliis singulis AVE MARIA legendum offerens. Vitam ex Chronico Servorum Michaelis Pocciantii Florentini in suos ejusdem Ordinis Annales transcribens Archangelus Giannius Cent. I lib. 7 cap. 10, eam hac Annotatione conclusit anno MDCXXII; Gesta B. Francisci ab annis fere ducentis conscripsere plures, e vetustis monumentis Senensium Notariorum: omnia tamen pressius collegit circa annum MCCCCL Fr. Paulus Atavantes ad Pium II, et Nicolaus Borghesius, a quibus postea Pocciantius in Chronico. Nec multum ab his discrepat Possevinus noster in Apparatu, ubi agens de Nicolao Burgensio, Equite et Senatore Senensi (de quo nos pluribus xxx Aprilis in Analectis de S. Catharina Senensi) cum inter ejus scripta numerat Vitam B. Francisci, quam Paulus Florentinus Theologus Ordinis Servorum dicavit Pio II: ita tamen ut secundum Possevinum una eademque sit Vita, quam Nicolaus conscripsit et Paulus decavit.

2 Ut ut est, laboravimus multum per R. P. Sebastianum de Comitibus, nostri nunc Collegii Rectorum Senis, tunc, id est, anno MCLXXXIII ibidem concionatorem, ut vel Vitam istam, vel veterum Notarialium instrumentorum quidquam nancisceremur: sed frustra: quamvis Reverendissimus Pater Generalis Servorum Vincentius Luchinus, pro suo affectu in nostram Societatem, in qua tres fratres germanos habebat, totum executi jussisset archivium; omnia enim authentica Romanam oblata dicebantur, in ordine ad promovendum canonizationis negotium. Dabimus ergo Vitam ex Pocciantio, qui uno post duos prædictos sæculo scripsit, et edidit Chronicon suum anno MDLXVI; in Annotata relaturi, si quid in Gianio aliisque post editis libris eo spectans reperiatur. Dabimus deinde depositiones testium ex Italica Latinos, ex Processu qui anno MDCXXII, ut præfertur, institutus fuit in Curia Archiepiscopali Senensi, ad instantiam R. R. Patrum FF. Joannis Maria de Savinis et Philippi Monte-Boni Senensium, vice ac nomine Prioris et Confratrum S. Mariæ Servorum Senensis civitatis, agentibus Illustrissimi Batiæ Collegii deputatis Illustriss. et Excellentiss. D. Federigo de Forteguerris, et Illustriss. Don Octavio de Silvestris, duobus ex Illustrissimo illo Collegio, et Illustriss. ac Excellentiss. Don Virgilio de Verellis, a secretis Legum et Patritio Senensi; prout de eorum deputatione constare dixerunt ex decreto ejusdem Illustriss. Collegii, sub die xv mensis Julii anno MDCXXII, in libro Deliberationum fol. 30, manu Excellentis D. Venturæ de Burghesiis, ejusdem Collegii Cancellarii.

3 Cum autem testes citati, et eorum prædictis personaliter constituti, caperint audiri ipso, quem diximus, anno MDCXXII die xxii Octobris; ultimus vero eorum comparuisse legatur die vii Februarii ejusdem anni

MDCXXII; cujus depositionem die Februarii ejusdem xi secuta est inspectio sacri corporis, facta per Illustriss. D. Vicarium Generalem Judicem in causa delegatum: patet evidenter apud Senenses usque ad prædictum annum et ultra perdurasse (quin et hodieum perdurare audio) Stylum illum Notarialem, quem sæpe notavimus in variis Sanctorum ac Beatorum Episcoporum Vitis, publicisque Instrumentis eo spectantibus; morem scilicet præveniendi novem mensibus initium anni communis seu Romani; eumque auspiciandi xxv Martii, ipsius scilicet Dominicæ Incarnationis festo. Ex hoc porro consequens est, quod, cum B. Franciscus dicitur obiisse Senis anno MCCCXXVI, in Vigilia aut Festo Ascensionis Christi; onus adhuc numerari debeat more communi MCCCXXV: qui cum Pascha suam celebraverit die vii Aprilis, Ascensionem debuit celebravisse xvi Maji: adeo ut hic dies B. Francisco natalis fuerit, aut saltem dies hunc præcedens. Vigiliam notant Pocciantius et Giannius, vetustiorum (ut præsumere licet) auctorum exemplo. Diem ipsam delegati Procuratores in Processu. Differentiæ hujus causam esse existimo, vel ecclesiasticum usum, quo festum quodlibet in ordine ad Chorum inchoari censetur a Primis Vesperis; vel mutatum in Italia tota rationem numerandi horas: quæ cum olim vel a media nocte vel ab aurora initium sumerent, nunc apud Italos inchoantur a solis occasu: ita ut quæ nobis Belgis, horas nocturnas diurnasque bifariam dividenti-bus, esset die xv Maji hora post meridiem x, ea sit Italici solis occasum respicientibus hora ii diei xvi.

4 His tamen non obstantibus refero hic eum ad xvi, tum quia videri adhuc poterit cuiquam, auctorem ex quo Pocciantius scripsit, quod die illo sacro adveniente ad cælestia regna transivit Franciscus (sive is Nicolaus Burgesius fuerit seu antiquior alius) significatum voluisse, quod sub auroram ipsius festi Beatus obierit: tum quia hoc die de ipso nos acturos promisimus inter Prætermisos die ultimo Aprilis, adeoque non prorsus integrum nunc nobis id sit. Poterunt posteri, Majum recognitari, diem mutare si voluerint, et sequi anni Mariani conditorem, de quo infra; modo non mutant mensem, sequendo Ferrarium, qui diem definiens ex xxiii Martii, quo Pascha anni communis MCCCXXVI celebratum est, delegit ultimum diem Aprilis. Ceterum non in hoc solo peccavit Ferrarius, quod animum non adverterit ad specialem anni Senensis rotationem; sed in altero etiam articulo circa cultum, cum dixit, quod corpus a Senensibus quotannis invisitur die xxx Aprilis, tota civitate confluenta. Qui enim B. Franciscus exhibetur Senis publicus cultus, absque ullo ad cursum mensis respectu, mobilium festorum habita dumtaxat ratione, differtur in Dominicam infra octavam, quocumque mense aut mensis die hæc celebretur: et tunc arca ligneæ, affabre fucto, sic ut parte anteriori sublata conspiciendum per crystallos interpositas præbeatur corpus, ab altari, supra quod ipsam vidimus anno MDCLXI die xi Octobris, transfertur ad medium templum infra ornatissimum conopæum super temporarium ibi erectum altare, ad quod toto illo die sacra, sed de Dominica fiunt. Porro si Philippus Ferrarius circa diem cultus ita exorbitet, scribens de sui ipsius Ordinis (cujus postea Prior Generalis fuit) Beato satis illustri; quis nos poterit arrogantia insimulare, quod in aliis multis, sive cum Sancti aut Beati titulum alicui primus

quod obierit
Beatus
an. 1325

E

15 Maji.

non 1326,
ult. Aprilis;
F

cultus Domi-
nica post
Ascensionem.

tribuit

A tribuit, sive cum diem mensemve commutat, sequendum ipsum nobis non putemus; sed laudata Collectoris laboriosi sedulitate, scriptoris aliquanto accuratioris diligentium in eo requiramus.

5 Cetera argumenta, quibus legitimus et antiquus B. Francisci cultus probari potest, ex Depositionibus Testium patebunt. Unum hic nobis dicendum restat, quod ipse Processus (qui in egrapho nostro, chavactere minuitiori exarato, vix implet quinque folia chartæ) majori descriptus littera impleat justum Codicem, quem transcribendum singulari cum benevolentie testificatione commodavit Excellentiss. Marchio Patritius de Patritiis, causam speratæ canonizationis velut acceptam a patre avisque hereditatem amplexus, eo forsitan studiosius, quod Academici Senenses, quos Inthronatos appellant, ceperint ante hos paucos annos in dubium revocare, utrum B. Franciscus, quem vulgo Tarlatum cognominant, satis certo et secure Patritie genti, inter Senenses familias prænobili, adscribatur; unde et Joannes Baptista Ferrarius, eorumdem Academicorum unus, in Fastis Senensibus, quorum bonam partem composuit, abstinet familie Patritie titulo, vulgari Tarlati cognomine contentus. Nos item Senensibus definiendam reliquimus, solumque cognomen a patria sumptum, ex

B more prisce ætatis et Ordinis ipsius, mundanæ nobilitatis insignia respicientis, illi hic apponimus: notamus tamen Tarlati cognomen a vulgo arripi potuisse, quia corpus non ita integrum est, quin locis nonnullis appareat Tarlatum, id est, Cariosum.

VITA

Ex Chronico Servorum Michaelis Florentini ad annum Christi 1326, Religionis 94.

Hac tempestate B. Franciscus, e Senarum civitate, Arrighi Reynaldaque filius, ac sanctissimæ et immaculatæ Virginis peroptimus servus, in Vigilia Ascensionis Domini nostri (quemadmodum ipsemet prædixerat) humana relinquens cælestia petit, et in æterna collocatur requie: ejus vero gloriosum corpus, in quo anima sancta, dum hanc vitam duxerat, fuerat recondita, in quadam lignea arca, tamquam pretiosa gemma, servandum reponitur, et decreto Antistitis a Senarum super altare b majus collocari præcipitur. Nec miram profecto. Inter natos namque mulierum Senensium, interque omnes Fratres Servorum, suis diebus major semper extitit. Major equidem in jejuniis, in disciplinis, in orationibus, et in correptionibus: major in explicando verba Domini, in aperiendo sacra Dei mysteria, in liberando oppressos nedum ab impiorum manibus, sed etiam a dæmonum vexationibus et a diversarum infirmitatum languoribus: juste ac pie, quoad se, carnem domando; quoad proximum, unicuique quod suum est tribuendo; et quoad Deum, cultu interiori atque exteriori ipsum adorando: in reliquis vero parvus, humilis et abjectus, vermem et non hominem seipsum existimans, velut Dominus Nicolaus, Eques auratus, civis Senensis annotavit.

2 Quod prorsus ita se res habeat facile patebit, si quæ hujus sancti viri præcesserunt laudabilem vitam, si quæ eam sunt concomitata ac subsequuta ad memoriam revocabuntur. Nam Reynalda ejus mater, antequam talem virum mundo edidisset, se lilium parere per nocturnam quietem, ex ipsiusque radice complura alia oriri, et velut coronam contextam Deiparæ Virginis sacro capiti imponere, in somnis vidisse affirmat proprio viro. Rursus inter dormiendum videbatur videre Episcopum, Pontificalibus ornamentis ad rem divinam celebrandam insignitum, quem hæc verba sibi dixisse testata est: Ne timeas, edes lilium, quod mundi fluctuantis fæces inconta-

minatum præteribit; et his dictis pastoralis virga gravidum uterum tangens, vivificæ Crucis signaculo signavit, et evanuit. Quæ, omnia conferens in corde suo, ut altera Anna Prophetissa, de templo non discedebat; sed jejuniis et obsecrationibus serviens Deo, ipsum exorabat, ut, quæ sibi in somnis ostenderat, re efficere dignaretur. Quod tandem factum est: nam, ut aliqui asserunt, anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio sacrum lilium edidit mundo, ac filium suum genuit mater ista felix, qui statim sacro baptismo ablatus, præter naturam lætari, oculosque cum ingenti gaudio ad Virginis imaginem conjicere cœpit.

3 Puerilem deinde ætatem attingens, tanto divini cultus desiderio inflammatur, quod ecclesiam Dei sibi domum ac peculiare habitaculum existimarit; ex qua novissimus discedebat, et primus ingrediebatur. Media nocte ad Deum laudandum surgebat, quingenties Virginem salutando. Sacra vero Dei eloquia, ut audiret, cuncta postponebat. Dum vero a quodam Patre Ambrosio concionatore sanctissimo Ordinis Servorum c, illius sententiæ utilitas proponeretur, quæ dicit: Mereberis Deum, si homines effugeris; confestim decrevit, ut alter Joannes Baptista, solitariam ducere vitam, ac in aliquo asperrimo loco corpus spiritui subjugare. Quod executioni utique mandasset, ni ejus pientissima mater ad memoriam revocasset divinum præceptum de parentum dilectione. Quod quidem præceptum pro viribus adimplevit, usque ad annum ætatis suæ vigesimum secundum d; quo tempore, cum ejus mater catholice migrasset ad Dominum; probus vir iste, non inmemor verborum, quæ concionando explicaverat Servita e declamator, ea executioni mandare destinavit. Cui talia cogitanti Beata Virgo intus prædicit, inter suos Servos annumerasse. Quæ percipiens optimus Virginis servus, ipsius Servos adiit, cunctisque narratis humanissime ad Ordinem suscipitur, et maximam de se expectationem excitat. Virgineo namque habitu indutus f sic orationibus, sic jejuniis insistere, sic psalmos Davidicos laudesque Virginis decantare, sic tandem quæ non solum ad cœnobitas, verum etiam ad eremitas in eremis viventes attinent, cœpit exercere; quod non novissimus, sed antiquissimus Frater videretur. Immo universi admirantes vitam adeo gloriosam, eam imitari tamquam exemplar propositum conabantur: omnesque nervos intendebant saltem a longe sectari vestigia illius; qui hanc vitam sic laudabiliter in ingressu Religionis cooptam, in progressu et in egressu dierum suorum constanter et perseveranter insecutus est. Lectulus enim floridus, in quo ipsius corpus nedum flagellis, sed etiam vivis lapidibus afflictum quiescebat, erat arida terra: indumentum, quo carnem cooperiebat, frigoribus et jejuniis expositum, erat cilicium: thalamus denique, in quo habitabat, quædam extitit caverna, quæ adhuc in monte consistit, supra quem est ædificatum monasterium Servorum de Senis.

4 Sed quid dicendum de ipsius sapientissimis responsis? Si quæ ex corde exeunt, indicant, quid sit homo; ipsius responsa, quæ ex intimo cordis habitaculo eructabat, facile ejus indicabunt probitatem. Sæpe etenim dicere solitus erat, Cupio dissolvi et esse cum Christo: addens; Mihi vivere damnum est, et mori lucrum. Addebat quin etiam, nec orandum, nec Deo preces sine lacrymis esse fundendas: affirmabat præterea, Servo Dei curæ esse debere, illa verba evangelica: Estote parati. Interrogatus a quodam Confratre, cur tanta jucunditate ad sacrificandum accederet; Ignoscat tibi Deus, respondit vir ineffabilis, qui ita fixos oculos in me intendisti; sacrificantem namque accuratius intueri, nefas est; nec

EX CHRON.
SERVORUM

pietati deditus
fuit a puero.

c
vitamque
solitariam
cogitavit,

d

e

sed monitus
B. V. junctus
est Servis,

f

lisque exem-
plar factus
f

arctiori
penitentia,

Rerum di-
vinarum
desiderio

familia an
Patricia?

Sancte
mortuus,

a b

uti vixerat,

et sicut matri
de eo gravidæ
ostensum fuerat,

A nec itidem licet sacrificanti cernere quemvis alium :
 EX CHRON. SERVORUM. Moysis enim facies filiis Israel non permittebatur
 intueri. Percontatus ab alio, an in celebrando ali-
 quid arcani videret, dixit : Secretum meum mihi ;
 qui enim palam portat in via, prædones facit. Cum
 sapissime publice et ex tempore ad populum con-
 cionaretur, a quibusdam fuit rogatus, quonam pacto
 sibi fideret, non prius præmeditatis his, quæ ad
 reformandam vitam pertinebant ; quibus dixisse
 fertur, Benedictus Dominus dat sapientiam ex ore
 illius et gloriam *g*. Quod utique verum esse deinde
 compertum est : duæ namque virgines, eo concio-
 nante, globum igneum vidisse affirmarunt super
 ipsius caput : qui licet apud omnes in maximo habe-
 retur pretio, fuerunt tamen, ut moris est, quidam
 Judæ discipuli, de eo detrahentes, nimiam mulierum
 consuetudinem objicientes. Quo cognito Virginem
 humiliter deprecatur, ut hujuscemodi hominum offen-
 sam de medio tollere dignaretur. Nec frustra id
 precatus est, nam dum matutinis Officiis interesset,
 obscuruit illico : qua de causa quempiam ad se verba
 facturum, cum non admitteret, excusabatur. Quod
 Fratres ac cives cum ægre ferrent, vellenteque me-
 dicos adhibere ; ille omnino renuit, ac vehementer
 Deum laudavit ; a quo semper veniam petebat, si
 aliquam tantum verbo offendisset ; atque ipsum pro
 cunctis exorare non desistebat ; præcipue tamen
 pro pauperibus, quorum nonnullis sibi occurrentibus
 nudis, imitatus optimum Patrem suum Philippum,
 aliquando propria indumenta largitus est ; et multo
 ties ab infirmitatibus, quibus detinebantur, curavit ;
 velut etiam animorum infensa reconciliare studuit,
 et adeo id efficere conatus adhibuit, quod ab omnibus
 uno ore Pacialis cognominaretur, *h* quin immo Dei
 miraculum.

5 Nec id immerito ; nam sicut admirabilis fuit
 ipsius nativitas, ita admirabilis vita, simulque pre-
 tiosa mors : ad quam cum appropinquaret, factum
 est divino Dei consilio disponente, quod egressus e
 civitate *i* ad prædicandum ex consuetudine Evan-
 gelium, velut omnibus naturæ viribus destitutus,
 proficiens in terram caderet. Cui repente fit obviam
 mulier incognita, eique rosarum manipulum offert ;
 quem libentissimo animo suscipiens, surgit ; simul-
 que cum socio, sic ab eadem muliere præmonitus,
 revertitur : factaque oratione, apud B. Mariæ Vir-
 ginis effigiem rosas suspendit. Delatus inde a Fratri-
 bus in locum infirmis deputatum, alta mente repo-
 nens mysteria, nullum loquitur verbum. Interrogatus
 vero quomodo se haberet, non respondens, miram
 quamdam in facie ostendebat lætitiā. Quam læti-
 tiam denique verbis bonis, Psalmisque Davidicis,
 quos penitenciales vocant, conjunxit ; ipsosque in-
 genti omnium admiratione cœpit decantare. Quibus
 absolutis, quædam præcepta salutaria cunctis amicis
 et Fratribus reliquit, Christoque Jesu totis viribus
 deservendum esse ostendit, cui servire est regnare
 in cælo. Ad cujus portum cum se migraturum co-
 gnosceret, propterea eodem die, qui Ascensionem
 Domini nostri præcedit, percunctatus quid ageret,
 respondit : Scis, fili mi, quia Dominus noster cras
 est ascensurus in cælum ? Scio, inquit, Pater. Tum
 ille : credisne Salvatorem nostrum benignissimum
 velle me in tam fœtido vase longius commoraturum ?
 Sed subticente, subdit : Spero nempe pro largitate
 divina ex hoc tenebroso corporis carcere brevi egres-
 surum. Quod utique factum est : die illo namque
 sacro adveniente, concomitantibus Angelicis spiri-
 tibus ad cœlestia regna transivit. Cujus sancti viri
 obitu divulgato, illico frequentissima hominum mul-
 tudo confluit, ut videat atque tangat gloriosum
 corpus ; quo tacto plurimi infirmi sanitate donantur,
 sicut annotarunt publici notarii. Quæ etiam mirabi-

lia diligenter descripsit Dominus Nicolaus Burgensis, D
 e Senarum civitate Eques aureatus illustris.

6 Horum autem primum : Andreas civis Senen-
 sis, in sanctum Dei amicum linguam suam exacuens,
 ac illi honorem præbentes illudens, statim repentino
 opprimitur dolore, a quo cum humanis remediis
 minime posset liberari, propter verba iniqua id sibi
 accidisse demum cognovit. Ob id pœnitentia ductus,
 votum vovit, se scilicet, ad sacras beati viri reliquias
 nudis pedibus perrecturum, dummodo pristina resti-
 tuatur sanitati. Quo facto illico incolumis e lecto
 surgit, publiceque votum solvens, universo populo
 admirante, laudes B. Francisco decantat. Secun-
 dum : Bartholomæus quidam et ipse de hujus San-
 cti miraculis detrahebat ; cujus rei luens pœnas,
 brachium dexterum, quod contra sanctum virum
 ridiculose movere solitus erat, instar lapidis immo-
 bile redditur : quapropter temeritatem suam agno-
 scens, ad sacrum tumulum accurrit, veniam petit,
 lacrymas fundit, delictum fatetur, et denique ab in-
 firmitate liberari meretur. Tertium : Puer quidam
 juxta fontem aquæ ludens, incaute cadit et obrui-
 tur : quem parens amarissime lugens sic mortuum,
 ad sacrum tumulum B. Francisci defert, humiliter-
 que voto suscepto, commendat filium : quem ad
 vitam revocatum summa cum lætitia intuetur, et
 laudes tanti operis ubique prædicat.

7 B. P. Franciscus inter Sanctos relatus, omni
 fere miraculorum genere claret : nam corpore con-
 tractos, surdos, cæcos, a malignis spiritibus deten-
 tos, comitiali morbo laborantes, liberavit. Sic testa-
 tur Illustris Eques in laudem tanti viri : cujus cine-
 res sacri adhuc miraculis clarent, et apud Senenses
 in ecclesia Servorum in lignea arca super majus al-
 tare servantur : hujus autem festum ingenti lætitia
 a Senensibus adhuc celebratur. Ferunt nonnulli ex
 nostris majoribus, et ita ab antiquioribus accepisse
 confirmant, lilium ex ipsius ore prodixisse confestim
k quod migravit ad Christum : quod quidem lilium
 invictissimi Regis Galliæ nuntios, a Senensium Re-
 publica a Patribusque illius monasterii multis pre-
 cibus obtinuisse fatentur. Quod credere a veritate
 non videtur alienum : lilium enim parere se vidisse
 testata est mater hujus optimi Patris, qui in vetu-
 stissimis picturis et præsertim in ara veteri D. A.
 cum lilio depictus conspicitur. Ille tamen, qui cuncta
 novit antequam fiant, nobis aperiat, et nos ejus
 meritis ubi sunt lilia convallium perducatur. Hujus
 percelebris Patris Vitam adhuc in lucem edidit R.
 P. M. Paulus Florentinus, ad Pium II Pontificem
 Maximum, velut ex suo Dialogo *l* colligitur, in quo
 habetur, quod in salutiferis ejus ad populum prædi-
 cationibus, ab *m* Angelorum manibus ante ejus ocu-
 los codicem apertum teneri visum est : qui omnia,
 uti scripta erant, summa cum caritate et virtute
 efferebat. Addit præterea innumerabilia ab eo ægro-
 tantium genera curata fuisse, atque quatuor exani-
 mes pueros ad clariorem lucem reduxisse.

8 Hactenus in Chronico Michael, cujus ultimos duos
 articulos reservans Gianius ad miracula B. Francisci
 post mortem, sub novo titulo explicanda, ipsam Vitam
 finit his verbis : Ejus corpus in lignea arca honorifice
 fuit conditum super altare B. Virginis *n*, in sacello
 quod apud sacrarium a læva majoris altaris situm
 est : ubi adhuc post ter centum annos tanta integri-
 tate incorruptibiliter servatum visitur, ut omnibus
 maximæ semper admirationi venerationique fuerit :
 eo præsertim die [Dominico post festum] *o* Ascen-
 sionis Domini, quo illuc Senatus et populus ingenti
 frequentia quotannis ad ejus festum celebrandum
 confluit. Ejus vero imaginem veluti devoti viri,
 abrasa barba et extenuato corpore, habentis in altera
 manu liliorum fasciculum, in altera vero librum
 apertum

in quibus
et pœna
obrectato-
ribus ejus
inflicta,

et vita puero
merso, reddita,

et morbi plu-
res curati,

k
lilium deni-
que natum
e.e ore mor-
tui :

l

l

m

nec non in-
corruptio
corporis :

n

a

A apertum super pectus cum his verbis, Venite filii audite me, timorem Domini docebo vos, figuravit antiquitas. Quemadmodum pervetusta illius adhuc indicant exemplata apographa *p*. *Hic finiens, miracula exorditur Gianius a libro prænemorato, in cujus, inquit, quolibet folio aureis litteris legebatur AVE MARIA, tam cetera supra relatis verbis absolvit; ac subdit: Illud autem liliuin quam maxime venerantur Galli, tamquam Lutetiæ Parisiorum monumentum insigne, usque ad hæc nostra tempora patet (annum scilicet MDCXVIII quo editi Annales) cum olim multi ex ipsis, Italiani peragrantes Senasque transeuntes, sæpe postulaverint. Ubi est corpus, ubi est corpus B. Francisci Ordinis Servorum Divæ Mariæ? etc. Quare licet conjicere quam hujus beati viri fama in regionibus illis esset tunc promulgata, nec non et asserere quoque quidquid de lilio hactenus dictum est: de quo non inconsulto M. Gaspar y Venetus Poeta, Triumpho 6, cap. 6 de beatifica visione vernaculo trimetro testatur, quod ita in Latinum conversum fuit.*

Obvius in terra mihi fit, qui candida circum

Lilia purpureo projicit ore suo:

B Et niveæ frondes ex auro verba tenebant,
Tu Regina poli sanctaque Mater, Ave.

ANNOTATA.

a In epitome subscripta imagini, de qua infra, dicitur annis quadraginta jacuisse in cœmeterio: quo posito tunc Archiepiscopus fuisset Azolinus de Malavoltis, anno 1351 consecratus, et quadriennio post declaratus pro Carolo IV Imp. Vicarius ejus generalis in Etruria, mortuus vera anno 1370. Quo autem Beatus obiit anno usque ad 1350 Sedem illam tenuit Donus Dei filius Rotlandi de Malavoltis, ex eadem scilicet familia ex qua natus Raynaldus Ugnccionis de Malavoltis eandem tenuerat ab an. 1282 ad 1307: sicuti etiam Azolini successor Jacobus Ægidii de Malavoltis, unius tantum anni Episcopus.

b Sic auctor unno 1367 Florentiæ urbe vicina scribens: quare non ausim dubitare, quin ibi adhuc corpus fuerit anno illa.

c Gianius: Ambrosio San-edonio Senensi Ordinis S. Dominici. Dedimus Vitam hujus Sancti 20 Martii: qui obiit anno 1287, quando Franciscus ex supra posito nativitatis calculo agebat annum ætatis 14; sed cum nihil obsit quo minus alius Ambrosius, ex ipso Servorum Ordine, circa idem tempus concionandi fervore claruerit, nihil præsamo mutare.

d Addit idem, citato libro 4 cap. 15 suorum Annalium: Interim ut religiosam [potius] quam secularem vitam ad honorem Dei genitricis duceret, occasionem nactus B. Philippi, qui tunc Senis agebat, per ejus manus, anno ætatis duodecimo tertii Ordinis habitum suscipit, atque ob id inter ejus discipulos connumerari meruit. Eundem vero tertii Ordinis habitum domi, usque ad annum, ut dictum est, vigesimum secundum detulit.

e Idem hic iterum, Dominicanus.

f Supradicta Epitome ait, habitum sumpsisse per manus B. Lotaringi Stufa Florentini an. 1296. Fuit hic B. Philippi Vicarius usque ad an. 1285, quando eo mortuo factus est Generalis et obiit Florentiæ anno 1300, 10 Julii, ob vitæ innocentiam in Album duodecim Beatorum Ordinis relatus, ut legitur initio libri 3 Annalium Gianii. Speramus nos de ejus publico aliquo cultu specialius edocendos, ut res ab eo præclare gestas possimus operi huic inserere.

g Dicitur etiam in eadem Epitome, quod propter magnam scientiam suam a Superioribus missus est ad Concilium Viennense generale, celebratum anno 1311, una cum B. Bonaventura Senensi et doctissi-

mo Henrico Magno, discipulo alterius Henrici, cui Doctoris solennis cognomentum adhæsit, omnesque ex Ordine Servorum fuerunt. Est posterior Henricus de Gandavo, ab Honorio IV factus Archidiaconus Tornacensis, de quo Gianius lib. 3 cap. 3; de altero vero ejus discipulo meminit lib. 7 cap. 13 Sed nusquam de Bonaventura, uti neque Fasti Senenses, licet hic et Beatus et Senensis vocetur.

h Addit iterum Gianius. In cujus rei testimonium potuit Senensis quidam jure de eo hoc carmen hexastichon proferre.

Astra tenet, quoniam pacem dilexit, et illam

Servari monitis sanxit in urbe suis.

Dulcibus eloquiis placidam suadere quietem

Civibus et patriæ, sedula cura fuit.

Pacifer is quoque: nam sedavit scandala terræ,

Exulibus patrias restituitque lures.

i Testis ex infra nominandis secundus ait, iter Are-tium fuisse, vicinam urbem.

k Epitome præcitata ait, id primum apparuisse anno post sepulturam 40: sed vereor ne epitomes auctor elevationem corporis alicubi inveniens tali anno notatam, ipsam cum tempore nati lilii confuderit.

l Auctor noster in Catalogo Scriptorum Florentinorum, edito Florentiæ sub nota anni 1389 pag. 141, insigni elogio Paulum ornat, nec non Thesaurum Concionatorum excusum Mediolani an. 1479, atque aliud simile opus sub titula Paulinæ; Præterea Sermones de Sanctis et Dialogum prænotatum, de Origine Ordinis Servorum ad Petrum Cosmi filium; cujus archetypon asservatur in Bibliotheca Medicæa et incipit, Efflagitasti ex me sæpe numero, tum reliqua ejus recenset opera, in quibus et Vita B. Joachini ad Christophorum Generalem, a nobis edita 16 Aprilis, et laudata hic Vita B. Francisci; ac denique obiisse, ait, octogenarium anno 1499.

m Epitomes auctor testes allegat de visu Beatas Bartholomæam de Vacariis et Solitiam Palmeriam, aliasque virgines discipulas ejus atque Ordinis Servitarum, Prior obiit an. 1348 19 Maji, quando de ea agemus; de altera necdum potui aliquid invenire.

n Translati ad hoc altare ex majori corporis nullum in sequenti processu fieri mentionem, imo nec ab ipso Gianio, satis nequeo mirari: cum intra annum 1367 et 1618 quibus uterque auctor libros suos edidit, res deheat contigisse.

o Voces has inter imprimendum omissas fuisse, auctore vel alias occupato vel minus attento, nemo dubitabit, qui observaverit nominem esse, qui mutati festi meminert in Processu, qui tamen solis quatuor annis post editos Gianii Annales est formatus.

p His similem esse credo eam, quæ in serico tenui impressa, ex quodam Sanctimonialium cænobio, dum in hujus Beati monumenta inquirerem anno 1647, delata est ad Collegium nostrum, cum Titulo, Epitome Vitæ, et Dedicatoria, Italice omnia. Titulus erat, Vera effigies B. Francisci Patritii, Servitæ, Nobilis Senensis. Epitome habebat singularia quædam, quæ in his Annotationibus cuncta exhibuimus. Dedicatoria dirigebatur ad Illustriss. D. Joannem Patritium Senensem, cum familiæ Patritiæ perbrevis encomio, sub nomine Joannis Florinii.

q Hactenus ignotus nobis auctor iste est, multo minus scians an, ubi, quot, et quando impressi ejus Triumphii sint.

A

DEPOSITIONES TESTIUM

Super vita et miraculis B. Francisci ante annos circiter LX auditorum.

Ex MS. Exc. Comitum Patritii de Patritiis.

CAPUT I.

Articuli propositi Testibus in iudicio oblatis, et horum nomina.

Deputati ex Collegio Balia Senensis

Pro parte Illustrissimi Collegii Baliae Senensis, Triumviri, quos in praefatione nominavimus, secundum Memoriale nomine et Vice Prioris et Confratrum S. Mariae Servorum hujus Senensis civitatis oblatum anno Domini MDCXXII die vero XXVII Septembris.... editis nominibus exposuerunt, quod beata memoria Fr. Francisci de Patritiis, nobilis Senensis, Ordinis Servitarum, dum in humanis ageret, vir pietate conspicuus Christianisque virtutibus admirabiliter ornatus, multa signa sanctitatis exhibebat, et anno MCCCXXVI, die Ascensionis Domini, ab hac vita migravit. Cujus corpus ecclesiasticae sepulturae in ecclesia ejusdem Ordinis Servitarum, in civitate Senarum, traditum fuit, et decenter et honorifice asservatur et quiescit; et tam in dicta civitate quam in locis conviciis, fama sanctitatis et operatione miraculorum vigere coepit.

intendunt probare,

2 Et quia homines ad venerationem in ipsum Dei servum indies sponte feruntur, illiusque sanctitatis fama magis ac magis indies cum operatione miraculorum crescit et augetur; ideo his enarratis, materna lingua loquendo, pro testium faciliiori intelligentia, articulant, ponunt, et probare intendunt.

opinionem communem de sanctitate B. Francisci,

1 Quod gloriosus Pater Franciscus Patritius*, a tempore suae mortis usque in praesentem diem, habitus sit et reputatus, quemadmodum habetur et reputatur, ab omnibus fidelibus Christianis, praesertim in statibus Serenissimi Magni Ducis Hetruriae, vir religiosissimus, purissimus, castissimus; magnaeque abstinenciae, humilitatis et obedientiae, ardentissimae caritatis erga Deum et proximos, sanctissimis moribus rarisque dotatus virtutibus, Dei ac beatissimae Virginis Mariae servus integerrimus; ideoque solitus sit soleatque, tam in vita quam post mortem, invocari a Christi fidelibus, in eorum necessitatibus angustiis atque infirmitatibus, credendo certumque tenendo, quod cum Deo et Sanctis regnet in aeterna beatitudine: atque id totum fuisse et esse publicum et notorium.

nixam miraculis,

ii Item quod, tam in vita quam post mortem illius, Deus, per merita hujus fidelis servi sui et beatissimae Virginis, mediante intercessione ejus, dignatus sit operari multa miracula ad testificandam sanctitatem ejus.

incorruptione corporis,

iii Quod antiquis temporibus et omnem hominum memoriam excedentibus corpus gloriosi Fr. Francisci praedicti expositum et conservatum fuit in ecclesia parochiali Sanctorum Clementis et Michaelis Archangelis Servorum Senis, supra altare B. Mariae a Populo dictae, in capsula lignea: quae nostris temporibus reperta fuit, multis in eadem pictis miraculis et gestis praedicti Sancti, ad manifestandam posteris sanctitatem ejus.

picturis vetustis,

iv Quod non solum in dicta ecclesia, sed etiam in aliis diversis ecclesiis ac locis publicis, inveniantur multae picturae antiquissimae, memoriam seniorum transcendentis, referentes imaginem d. Patris, ea forma qua solent pingi imagines Sanctorum, cum radiis circum caput et titulo BEATI.

v. Quod ad sepulcrum ejus, a tempore mortis suae

usque ad praesens, fuerit semper magnus concursus populi, non solum e civitate sed etiam e locis partibusque vicinis Italiae, propter famam miraculorum et sanctitatis, quae de ipso se longe lateque diffuderat.

D concursu ad sepulcrum,

vi Quod in die ipsius festo semper maximus fuerit et etiam nunc sit concursus fidelium: et tunc de ejus miraculis laudibusque soleat haberi sermo ad papulum.

festo annuo,

vii Quod eodem die similis concursus sit ad speluncam, in quam Beatus poenitentiae causa solebat se recipere.

veneratione spelunca,

viii Quod corpus ejus servetur et videatur usque hodie incorruptum in d. ecclesia Servorum Senis.

corporis,

ix Quod tam praedictum corpus quam imagines ejus, quae variis in locis depictae visuntur, magna in reverentia habeantur a fidelibus, solitis ante has et illud inclinare caput, genua flectere, lampades cereosque accendere, affigere tabellas votivas ex argento aliave materia, in agnitionem receptarum a Beato gratiarum.

imaginum,

x Quod tanta sit ac fuerit semper populi devotio erga hunc sanctum Patrem, ut multi qui variis gravibusque et periculosis morbis tenentur, ad ipsum sese convertant, ejusque intercessionem implorent, jubendo sibi adferri flores, sacri corporis tactu consecratos: qui supra infirmos positi, per Dei omnipotentis gratiam, operati sunt quotidieque operantur plurimum sanitatem.

agrorum in ipsum fiducia, E

xi Quod olim erecta ei fuerit Sodalitas hominum secularium: quodque sub ejusdem patrocinio hodie militet Sodalitas sanctissimae Trinitatis, ab ipso erecta sub nomine Sodalitatis minoris beatissimae Virginis.

sodalitatu-tela,

xii Quod anno MDCXIX corpus praed. beati Patris solenni pompa fuerit processionaliter circumlatum, cum maximo populi undique accurrentis comitatu, numeroque cerearum facularum, et interventu plurimum confraternitatum secularium, praelatis earumdem labaris, et grandi multitudine religiosorum omnis professionis atque habitus: idque post consultationem desuper habitam in Palatio Archiepiscopali, in qua, nemine penitus discrepante, confessum in eam rem est.

processione cum corpore,

xiii Quod in Lectionibus propriis de B. Peregrino Foroliviensi summus Pontifex dictum Patrem expresse appellet BEATUM: eumque in caelis regnare approbet, quando dicit, quod B. Franciscus Senensis venerit assumpturus animam B. Peregrini, eamque ducturus in paradisum.

et titulo Beati.

3 Haec sunt interrogatoria, ab eonibus* notavimus loco, Italico idiomate concepta, et testibus proponenda: quibus subtitur, ut primo moneatur serio quilibet testis de gravitate juramenti praestandi etc. interrogetur de nomine, cognomine, patria, etc: deinde fit fides quod exhibita et producta fuere suprascripta praeparatoria et interrogatoria etc: ac denique describuntur quaedam dicta et attestations testium nonnullae, examinatae coram Illustriss. et Reverenss. D. Fabio Sergardio Patritio Senensi etc. hoc ordine.

Ad quae sita interrogati

i Anno Domini MDCXXII, die vero XXII mensis Octobris Illustriss. ac Reverendiss. P. Alexander Vasolins, Auditor Serenissimi Magni Hetruriae Ducis primus Testis inductus, productus, allegatus, nominatus, monitus, juratus, tacto pectore more Sacerdotali etc. cujus haec sunt responsiones ad praeparatoria, materna, qua ceteri quoque omnes locuti sunt, lingua. Non habui notitiam aliquam d. Patris nisi ab eo tempore, quo Florentiae legi Vitam scriptam a P. Mag. Michaeli Florentino: postea vero variis occasionibus fui et mansi Senis, et nupera quidem vice anno integro, quando multa audivi de iis quae tractabantur circa sanctitatem d. Patris.

Testes decem 28 Octob.

A II Pater Illustriss. ac Reverendiss. Don Fabius Piccolominens, Episcopus Massanns etc. *cujus* hæ sunt responsiones ad Præparatoria; Non habere eum notitiam personalem d. Patris, utpote a tot annis mortui: sed bene reliquiarum corporis sui, ex quo illud integrum vidit.... circa personam *vero* ipsius Reverendissimi Testimonii, dixit, esse Episcopus, sæpe celebrare, et ætatis annorum LIV.

29 Nov.

III Die XXIX Novembris MDCXXII Reverendiss. Mag. Benedictus de Ventanis Ordinis Prædicatorum etc. *cujus* hæ sunt responsiones ad præparatoria. Habeo notitiam P. Fr. Francisci Ordinis Servorum, propter festum quod ei quotannis agitur in civitate Senensi. Dominica infra Octavam Ascensionis, et sæpius vidi incorruptum ejus corpus.... Circa personam *vero* ipsius Testis, dixit esse ætatis annorum XI. et celebrare quotidie.

6 Dec

IV Die VI Decembris MDCXXII Illustriss. et Excellentiss. D. Mutius qu. D. Ascanii de Britionibus, Patricius Senensis, alius Testis *dixit*: Habeo notitiam d. Beati, quia legi ejus Vitam, corpus incorruptum vidi etc. et de omnibus quæ deposui est publica vox et fama apud eos qui ista noverunt.

B

V Die IV Januarii anno MDCXXII, Illustriss. D. Archangelus, qu. D. Antonii Mariæ de Archangelis.

4 et 13
Januarii.

VI Die XII Januarii MDCXXII Cosmus qu. Angeli de Carratellis Cusanus Senensis alius testis, juratus etc.... Circa personam ipsius Testis dixit, Ago ætatis annum quinquagesimum, confessus et communicatus, possidensque in bonis mille scuta et amplius.

17, 21 et 28
ejusdem,

VII Die XVII Januarii MDCXXII, admodum Magnificus et Excellentiss. D. Angelus Cardus Senensis, Artium et Medicinæ Doctor.

VIII Die XXI Januarii Reverendiss. et Eximius P. Fr. Mag. ex Comitibus Aleii, Ordinis Minorum S. Francisci....

IX Die XXVIII Januarii MDCXXII Illustriss. et Excellentiss. D. Antonius qu. D. Alexandri de Ugulinis, Patricius Senensis.

ac 7 Febr.
1622.

X Die VII Februarii MDCXXII Rev. P. Fr. Camillus de Baldis, Senensis, Ordinis S. Mariæ Servorum Baccalaureus in sacra Theologia et Philosophiæ Lector....

Horum res-
ponsa qualia?

4 His testibus fuerunt proposita interrogatoria supra relata; non sigillatim (sicut ea commoditatis majoris causa distinximus in articulos XII) sed una continua serie: quo factum, ut depositiones eorundem non respondeant accurate articulis singulis; sed iis verbis eoque ordine sint conceptæ, ut quisque meminerat se vidisse, audivisse, vel legisse; multæ etiam, quoad plures articulos, circa quos nihil particulare dicendum occurrebat, videantur esse defectuosæ. Nos, quidquid speciale ac notatu dignum unusquisque deposuit collecturi in unum, censuimus ad longum præmittendam depositionem Testis ultimi; quia de vita Francisci et viventis miraculis ceteris instructior ac præparatus magis accessit, unde non pauca alia aut aliter distinctiusque narravit quam Pocciantius, ita ut Vita per Paulum Burghesium scripta, quam idem Testis ut a se lectam allegat, multo fuisse copiosior videatur; præterea quia diligentius collegit cetera, de quibus suo tempore existentibus aut gestis poterat testari, post accuratam observationem et curiosam plurium interrogationem. Ita ergo locutus Italice scribitur.

cur ultimum
detur integrale?

CAPUT II.

Ultimi testimonii pars prior de virtutibus B. Francisci.

Scio quod corpus B. Francisci Patritii sepultum sit supra altare S. Mariæ de Populo, in nostra ecclesia Servorum Senis. Scio quod d. corpus fecerit multa miracula, sicut infra dicam. Scio quod processionaliter circumlatum fuit per d. Senensem civitatem. Scio quod d. Pater debuerit fuisse in variis locis Italiæ, puta Mediolani, Comi, Papiæ, Placentiæ, Parmæ, Bononiæ, Mutinæ, Regii, Florentiæ, Lucæ, et in aliis locis in quibus sum conversatus; Ex his autem quæ dixi et aliis quæ dicturus sum probare intendo, quod fuerit magnus Dei servus. Quod autem fuerit etiam singularis cultor B. Mariæ Virginis, clare patet ex vita ejus, diffuse scripta et in variis Italiæ locis impressa, in qua dicitur, quod Regina Angelorum atque cælorum, Patrona et Protectrix Ordinis nostri, eum per seipsam miserit ad Religionem Servorum, sæpenumero filium appellavit, sæpe cum eo familiariter tamquam amicus amico locuta sit; eumque confirmavit adjuveritque in suis necessitatibus, visitaverit in morbo, eique animam agenti paradisi a filio impetravit, ipsum illuc invitans, et magna Angelorum Sanctorumque et Sanctarum multitudine nec non Filio suo comitata gloriosam ejus animam in cælum deduxerit: quodque ipse quemadmodum in vita sua cumulativissimus fuit gratis ac meritis; sic etiam visus fuerit in conspectu Dei, vestitus clarissimo lumine gloriæ solis splendorem superante, coronatusque ditissima et fulgentissima corona ipsiusmet Virginis beatissimæ manibus, quemadmodum suo loco dicemus ex auctoribus qui de illo scripserunt, videlicet Paulo Atavanto, Nicolao Burghesio Equite, P. Dominico Guilielmo, P. Abbate Don Silvano Razzi, Mattbioli, Bernardino Florini, et Reverendiss. Philippo Generali Servorum; deque his omnibus est publica vox et fama.

Post indicia
Sanctitatis
ejus in genere,E
et singularis
affectus erga
V. M.probat
ejus illibata
virginitas,

6 Ut autem in particulari dicam aliquid de virtutibus gloriosi servi Dei in articulo contentis, dico verissimum esse quod fuit homo religiosissimus, pientissimus, castissimus: quia numquam maculavit neque coinquinavit animam aut corpus suum ullo peccato carnali, floremque virginitatis servavit illibatum, et virgo pudicus ac sanctus est assumptus in cælum, quia talis fuit promissus mundo, prædictusque devotæ matri a S. Petro Apostolo, sicut alibi dicemus. Quamvis autem verosimile sit, multis eum tentationibus et gravibus carnis stimulis sollicitatum fuisse ad hujusmodi peccata, confirmatus tamen adjutusque efficaci gratia Servatoris, vicit ac superavit immunditiam omnem, eo quod nec minimo quidem impuro delicto voluerit consentire. Verissimum est etiam quod fuerit vir summiæ abstinentiæ, intelligens hinc peti efficacissima remedia contra tentationes inimici. Hinc etiam in ætate tenera, licet nobilis et dives, consuetudinem sibi fecit duos in hebdomade dies, scilicet Mercurii Sabbatique, solo pane et aqua transigere in honorem B. Virginis: factus autem Religiosus adjunxit jejunium simile diebus Veneris in honorem et memoriam Passionis, quemadmodum Regula nostra præscribit; tempora vero Adventus Dominici et Quadragesimæ, præterquam in die Dominica, transigebat pane et aqua contentus, quandoque etiam solis leguminibus. A carne et vino longissime fuit, solitus corpus suum appellare asellum, cui tantum præcise dandum esset, quantum sufficeret ad onus ferendum.

jejunium
frequens,

7 Per eandem abstinentiæ virtutem, decurtabat somni tempora, eundem abhorrens ut nocentissi-

penitentia
rigor,

EX PROCESSU
MS.

A mum letargum : quin etiam integras sæpe noctes insonnis pervigilabat in studiis sacris, meditationibus, contemplationibus, orationibusque : sin autem volebat mediante tantillo somno partem aliquam quietis corpori dare, vigilem nihilominus mentem ad Dominum cor ejus servabat. Verberabat et flagellabat sæpe corpus suum, fugiebatque otium veluti vitium virtutibus cunctis contrarium. Lectus ejus non alius fuit quam nuda humus : et hujus rei fidem facit spelunca seu caverna sita sub conventu nostro, in qua dum vixit numquam conspectæ sunt culcitæ aut plumæ, seu cervicalia ; non animalium pelles, non stramen, fœnum aut paleæ. Pro cervicali vero erant ei petrae duræ, adeorum confusionem, quibus non sufficiunt sumptuosa palatia plumeique ac molles lecti. Pro tapetibus erant, crucees, contexta e funiculis flagella, sanguinis per muros sparsi notæ, quem e sua jugiter afflicta carne eliciebat. Pro famulis ac famulabus virtutes : societas nulla præterquam Christi, Deiparae, Angeli, Sanctique et Sanctæ. Abstemiam quoque exercuit in vestitu, non alia cappa, tunica aut scapulari utens quam ex rudi omnino panno : sub quibus induebatur longo asperoque cilicio, quod cingebat fœne nihilo delicatiori. Sæpius autem ad domandam carnem, et ne haberet occasionem superbe efflerendi cor suum, propter miracula, quæ per eum Deus operabatur et propter laudes, quibus ornabatur ab hominibus, volutabat sese inter spinas urticasque et rubos. Denique ab omni re noxia abstinentissimus fuit.

humilitas,

8 Excelluit in eodem Dei servo humilitas. Quamvis enim esset quoad seculum nobili stirpe editus, et in religione, propter virtutes singulares et rara gratiæ ornamenta, cunctis in pretio ; non ideo tamen seipsum magni facere, nedum laudare notatus est unquam : ex animo solitus affirmare præ omnibus vilem, insipientem, incompositum et peccatorem se esse : eum vero solum dici debere nobilem ac sapientem, qui ex virtute vitam duceret. Numquam passus est se præferri aliis, quamvis id ei deberetur titulo Sacerdotii : ideoque ad tria consueta religionis vota, scilicet obedientiæ, paupertatis et castitatis, adjunxit quantum humilitatis : quia non legitur quod unquam voluerit admittere qualemcumque dignitatem vel prælaturam, non Prioratus, non Provincialatus, non ipsum denique Generalatum : sed quidquid mundo huic magnum videtur contemnens, suspirabat ad cœlestia : soloque in Deo felicitatem suam omnem ad finem ultimum collocatum habens, vixit Sacerdotali contentus dignitate ; in quam suscipiendam consenserat, propter singulare gaudium animi, quo afficiebatur, Domino suo quotidie mane offerens sacrificium Missæ. Humillimum quoque se esse probavit in plurimis, quæ etiam ad longinquas regiones instituit, itineribus. Sive enim prædicandi causa sive aliorum negotiorum occasione progrediebatur extra civitatem, non lecticas aut currus equosve assuebat, sed pedibus ambulans cum scipione in manu, eleemosynam victumque et hospitium in loco ac tempore mendicabat, quemadmodum Apostoli et primi nostri Ordinis Patres faciebant. Humillimum denique se probavit in eo, quod, cum tantas gratias tantosque favores divinitus reciperet, nihil unquam eorum voluit manifestare ; urgentibus instantibusque ut aliquorum se participes faceret, solitus respondere, Secretum meum mihi. Interroganti autem aliquando socio, unde esset illud mentis jubilo, quod vultu præ se ferebat sacrificans, noluit causam indicare.

caritas erga
Deum

9 Humilitati tantæ accessit virtutum omnium regina caritas erga Deum et Proximum : amabat enim Deum supra omnia, neque potest verbis explicari, quantum communem amandi modum amor iste ex-

cesserit ; simul autem et veneraretur et timeret toto cordis affectu. Atque ideo nonnulli ex senioribus nostris gloriosum Patrem pingentium curaverunt emaciato vultu, liliū manu una ferentem, altera librum apertum cum hisce ex scriptura verbis, VENITE, FILII, AD ME, Timorem Domini Docedo vos. Et revera omnis vita ejus continuus amoris timorisque divini excessus dici poterat. Cum enim nullo non die Missæ sacrificium celebraret, quotidie multa cum effusione lacrymarum et antea orare Deum, et postea gratias solebat agere : quin et alios docere, ne unquam sine lacrymis divinæ Majestati se sisterent precaturi. Eundem amoris excessum prodebant suspiria, crebro cum hisce vocibus pronuntia, Cæpio dissolvi et esse cum Christo : quia nihil aliud optabat tantopere hic verus Dei servus, quam Domino suo uniri, et arctius arctiusque conjungi.

10 Tanta etiam caritate ferebatur erga proximum ; ut noctu diuque cogitaret, qua potissimum ratione subvenire posset ejus necessitatibus, præsertim iis quæ ad animam pertinent. Ergo instruere errantes, docere ignorantes, peccantes corrigere non desistebat ; cunctis compatiendo, pro cunctis fundendo orationes, spiritu, zelo et dilectione plenas, maxime inter concionandum, ut quotquot eum audiebant, a prioribus vitiis compuncti recederent. Ut autem de hac quoque virtute aliquid in particulari explicem, dico in auctoribus Vitæ legi, quod, cum aliud nihil suppeteret pauperibus erogandum, proprias vestes suas eisdem largiretur. Ex eadem caritate continue ministrabat infirmis : ex caritate non fatigabatur itineribus quaque versum faciendis, publice privatimque concionabundus ad vitia extirpanda virtutesque Christianæ professioni congruas inserendas : ex caritate denique intendebat pacificandis inter se civibus hujus civitatis incolis, quos si dissidere comperisset in aliquo, mox instar muri firmissimi sese interponebat partibus : et in hac tanta apud cives valebat auctoritate atque gratia, ut inimicitias capitales extinguendo, et negotia intricatissima explicando, Pacialis cognomentum sit adeptus, aut eo antonomastice appellaretur.

11 Ejus præterea oratio non fervida dumtaxat, sed fere continua erat, eidem multam temporis partem impendere soliti, cum esset adhuc secularis, frequentando ecclesias ; ad quas divinaque in eis Officia audienda veniebat primus, exhibat ultimus. Quamvis autem tunc esset omnino tener ac delicatus, post modicam tamen quietem indultam corpori, media nocte surgebat de strato, conversaque ad Deum mente, prostratus ante aliquam Deiparae effigiem quot noctibus recitabat quingentes Ave Maria. Studiosissimus quoque fuit audiendarum exhortationum sacrarum, neque ullo unquam titulo sese sinebat impediri quo minus cunctis interesset. Hoc vero illius studium Deus mercede congrua frustari noluit. Cum enim aliquando concionaretur Ambrosius Sapsedonius Ordinis Prædicatorum, eumque explicantem audivisset hæc verba, Mereberis si homines effugas ; continuo moveri se sensit ad statum vitæ religiosæ amplectendum, dimissa seculari ; firmiterque decrevit ad perfectionem quam posset maximam committi. Factus vero Religiosus, tanto cernebatur fervore orare, ut admirationi esset omnibus : quia anima ejus perpetuo adhærescebat Deo : cumque Missam celebrabat, tantum præse ferebat animi jubilo, ut cuncti obstupescerent tantum precandi ardorem, quo et sancta Cruce mediantibus multa fecit miracula, et multas divinitus obtinuit gratias, sicut infra dicemus ; multos quoque peccatores convertit, nihil denique a Deo petiit quod non impetravit. Hujus tam efficaci orationis exemplum aliquando patuit. Orabat divinam Majestatem Franciscus, ut sese dignaretur liberare

et proximum,

E

orationum
ejus fervor,

F

et efficacia,

A liberare a linguis calumniosis eorum, qui contra eum murmurabant, quasi plus æquo propensio- rem ad externam cum viris feminisque conversationem. Ecce autem media nocte precationi tali insistens obsurdit, adeo ut nec vocem ullam nec sonum quantumcumque perciperet. Volentibus autem civibus eum curandum tradere, noluit assentiri; sciens hunc esse effectum, non naturalis alicujus causæ, sed prædestinationis suæ.

paupertas

12 Fuit etiam Franciscus pauperrimus spiritu, tam in seculo quam in religione; nihil unquam habere volens quod dicere posset suum: non pecunias, quia has numquam admisit, ne quidem pro itineribus longinquis, quæ conficiebat pedibus mendicato victitans: non vestimenta, quia hæc sæpe pauperibus largiebatur: non denique proprium locum in choro aut refectorio, omnium infimum semper deligens. Imo neque invenitur neque legitur de eo, quod in Conventu, cui attributus erat, cameram haberet seu cellam; contentus ea spelunca, de qua supra diximus et dicemus inferius: quam anteferebat quantumcumque sumptuoso palatio; in qua, ut inquebat, non erant adulescentes, murmuratores, calumniatores aut alii homines scelesti; sed quies, pax, silentium, visiones et revelationes sanctæ, colloquia cum Deo, Deipara, Angelis, Cœlitibusque, omne denique bonum spirituale. Præterea devotæ Deo obedientiæ observator accuratissimus fuit servus Dei Franciscus: quandoque enim loquebatur Superior aut mandabat quidpiam, ad minimum ejus signum promptus, subito manum applicabat operi demonstrato, aut pedem movebat versus locum indicatum: si autem imperaretur ut concionaretur ex tempore, non dicebat, imparatum se non posse ad pulpitu- m scandere; sed jubentis mandato fretus, progrediebatur ad dicendum, omnibus religiosi in exemplum obedientiæ proponendus.

B
et obedientia.

CAPUT III.

Ejusdem testimonii pars posterior de insigni- bus sanctitatis ejus.

Nec defuerunt servo Dei Francisco gratiæ gratis datæ. Nam primo cum bene litteratus et sacris profanisque disciplinis perquam luculenter esset instructus, manifestavit scientiæ donum sibi inesse, quando inter Patres Concilii Viennensis assedit sub Clemente V, quemadmodum videre est in Annalibus Ordinis, et in epitome vitæ impressa sub ejus gloriosa imagine, cujus exempla publicis in foris extant fidelium plebi venalia. Item quando in lucem enisit opera quædam sub titulo Sermonum, quemadmodum mihi refert P. Gregorius de Sastia, vir venerabilis ac fide dignus, qui asserit prædicta opera in nostra bibliotheca reverenter asservari. Insuper eloquio et prædicandi verbi divini gratia valuit, utpote concionator eximius, et ut talis auditus in variis Italiæ locis, maxime in diœcesi Senensi, in qua nec civitas nec oppidum est, ubi non supersit memoria utilissimarum ejus concionum. Magnam deinde nobilitatem ejus in seculo probat familiæ Patritiæ splendor, ex qua processit: auctoritatem singularem apud omnes Italiæ Principes potissimum Senenses declarant, quæ tractavit dexterrime, publici Status negotia. Hinc ad Clementem V missus est cum socio R. P. Bernardo de S. Nuccio orator pro Clero et diœcesi Senensi, quemadmodum docemur per instrumentum in membrana scriptum, quod cum aliis nonnullis magni momenti instrumentis in archivio Conventus nostri asservatur. Invitatus etiam fuit a Cane, Principe Veronensi famoso, ad fundandos iis in parti- bus sui instituti conventus. Pro certo denique et

Scientia
sacra,auctoritas
magna,

explorato habetur, quod fundaverit conventum S. Mariæ de Scala. Ex quibus omnibus liquido apparet, verissimum esse quidquid articulo primo asseritur.

D
EX PROCESSU
18.miracula
nativitatem
prægressa,et secuta,
E

14 Plurima fuere miracula, quæ propter hujus sui servi merita operatus est Dominus, in Sanctis suis gloriosus, ante nativitatem ejus scilicet et post eandem, tum in vita ac morte atque post mortem. Et quidem ante nativitatem futura puelli sanctitas matri ejus manifestata fuit per varias visiones, in quarum una somniavit ipsa, se intra ecclesiam parturire candidissimum lilium, unde multa alia lilia nascebantur, quæ simul omnia formare videbantur speciosam coronam, ad coronandam Dei matrem; ita auctores omnes. Alias in medio noctis silentio, appa-rens ei S. Petrus in majestate et gloria ac Pontificali-ter vestitus, ceteris a choro exesse jussis, dare ei visus est benedictionem Papalem, atque prædicere, quod paritura esset lilium, quod omnes hujus mundi fœces feliciter transiens, nulla sui parte inquinaretur; quemadmodum postea reapse patuit. In nativitate porro ejus mysterio plenum esse creditum fuit, quod post baptismum sacrum puero collatum, constitutus ante effigiem beatissimæ Virginis, secundum morem hujus civitatis eidem Virgini devotissimæ, quamvis omni adhuc rationis usu rerumque sensibili-um notitia privatus, pro vagitu quem alios pueros dare natura docuit, gestire lætitia et imagini plaudere cœperit, in signum futuræ suæ erga Dominam nostram sanctissimam devotionis; quemadmodum Vitæ auctores scribunt, ac nominatim D. Eques Nicolaus Borgesius.

apparitio-
nes Deiparæ,

15 Vitam quoque ejus variis signis et miraculis exornavit Deus, sicut ordine dicemus. Ac primo multas habuit apparitiones Beatæ Virginis Mariæ, diffuse narratas a Scriptoribus Vitæ, ac nominatim, quod ei adhuc adolescentulo seculari videndam sese offerens, in mercedem repetitarum sibi toties laudum, numero servorum suorum adscriptum eum significavit; proinde dimisso mundo religiosum statum amplecteretur. Hoc autem cum ad conventum accedens narravisset, receptus ad habitum fuit a Beato nostro Philippo, tunc Ordinis Generali. Alias cum Dei famulus ad populum verba faceret, volens declarare Deus quantus tunc esset Francisci zelus, fecit apparere linguas igneas flammulasque, quæ circum et supra caput ejus volitabant, uti prædicti auctores referunt, et variis in locis pictum cernitur. Alias cum similiter prædicaret verbum Dei, visi sunt Angeli atque Cherubini circumstare, et Evangeliorum librum apertum ante eum tenere. Fuit cum gloriosus P. Franciscus, in itinere constitutus atque oppido lassus, ab avaro quodam divite pro Dei amore posceret aliquid, nec obtineret saltem commoda verba, atque in pace juberetur abire; sed multa cum maledicentia convitiisque repelleretur. Quod impu- nitum non mansit, viro enim beato vix dum digresso, præter anni tempestatem et naturæ cursum subita tempestas incubuit loco isti, fulminibus tonitruisque formidabilis, omnemque maledici homini substantiam dissipavit; sicut auctores ac nominatim Eques Borghesius narrant.

injuriæ
in Beatum
punitus,pauperes
Crucem aut
Vestium at-
tactu sanati,

16 Quoties Dei servus egrediebatur, sicut faciebat sæpe, ad infirmos variisque morbis laborantes visitandos, postquam eos hortatus ad patientiam salutaribus monitis instruxisset, plenus fide multos eorum sanabat facto super eos Crucis signo; quemadmodum testabantur tam ipsi qui fuerant curati infirmi, quam qui eisdem præsentibus aderant ad su- latium vel ministerium. Multoties etiam illud acci- dit mirabile, quod cum pauperibus eleemosynam pe- tentibus, sui Magistri exemplo, vestes proprias esset largitus, sola earum contactu iidem pauperes cura- rentur

EX PROCESSU
MS.

rentur ab infirmitatibus suis. Harum aliarumque gratiarum, Francisco divinitus concessarum cum longe lateque per omnem circa regionem diffunderetur fama; mirum est quantum ea virorum ac mulierum numerum excitavit, ad illum devote frequentandum. Sed grave illi erat toties et tam continue inturbari: itaque miraculosam a Deo obtinuit surditatem, uti jam superius dictum est, per quam deinceps quieto vivere licuit soli Deo ac sibi.

mors ei a
Deipara
prænuntiata,

17 Pergebat nihilominus ad prædicandum Dei verbum pro more egredi e civitate. Quadam ergo die idem faciens, et ipsa in via præ debilitate ac lassitudine deliquium patiens, gloriosam Virginem Mariam candidissima indutam stola conspicuam habuit, quæ rosarum fasciculum illi offerens deficientemque consolans, Regredere, inquit, famule mi Franciscæ, appropinquat enim tempus, quo ad cœlestem paradisum hinc transeas. Surrexit autem mox ille, atque in civitatem regressus cum socio et ingressus ecclesiam, ante beatissimæ Virginis imaginem se prostravit: actisque pro recepto beneficio gratis ipsum rosarum fasciculum appendit ad imaginem jam dictam, et in suam se cavernam recepit mortem expectaturus. Infirmatus autem prædixit se ad meliorem vitam transiturum in festo Ascensionis Dominicæ, sicuti revera accidit anno MCCXXVI. Denique in proximæ mortis articulo rursus ei Deipara Virgo apparuit, filio suo unigenito comitata, dixitque: Franciscæ, serve mi carissime, quid retribuam tibi pro fidei quem mihi exhibuisti famulatu, proque amore quo me semper es persecutus? Respondit autem, Jesus Christus vice Francisci: Convenit mater, ut qui te amavit, veniat æternum regnaturus nobiscum in cœlesti patria. Dein ambo in has voces proruperunt: Veni, veni, fidelis serve, in patriam cœlestem nobiscum: atque hic subito disparuit visio, et gloriosa servi Dei anima in Paradisum translata est. Ipsa autem qua vir beatus expiravit hora, nobilis ac sancta quædam Senensis matrona, conspexit eum sole splendidiorem ante conspectum sanctissimæ Trinitatis adduci, capitique ejus pretiosissimam coronam a Deipara imponi, in signum evidens quod qui in hac vita minime vulgari gratia meritisque nituerat, in cœlis quoque non ordinario gloriæ lumine ornaretur. Dum vero supra terram corpus stetit, ad ejus venerationem populus propemodum infinitus accurrit: et per universum Comitatum infirmi multi sanati sunt, variaque miracula alia acciderunt, quæ publicorum Notariorum manu excepta firmataque fuere. Natum quoque ex defuncti ore candidissimum liliū, singulis in foliis scriptum habens aureis litteris AVE MARIA.

beatitudine
ejusdem re-
velata,

et secuta
miracula:

18 Deo Sanctum suum sic exornante, fuit nobilis quidam Senensis, nomine Andreas, qui miraculis tantis incredulus, imo ipsum etiam Franciscum blasphemans, acutissimos subito cruciatus persensit, quibus eum ad mortem urgentibus, et medicis de vita ejus longius producenda desperantibus, pœnitere miserum cœpit de omnibus, quæ contra Dei servum imprudenter effutierat: seque eidem ex animo commendans, promisit quod de publico sui peccati scandalo publicam esset subiturus pœnitentiam. Cessavit illico ad hoc votum cruciatus, seque de strato attollens Andreas, complicatis brachiis in formam Crucis, ad ipsius beati viri sacrophagum accessit, miraculum in se factum narravit omnibus; seque devotum B. Francisco professus, vitam deinde sanctam atque exemplarem duxit, prout testatur Eques Borghesius. Alius, nomine Bartholomæus, Francisci nomen solitus in risum convertere et miraculis per ejus intercessionem factis detrudere, atque in signum vilipendii brachium elevatum in aere inconcinne circumagere; dum hoc die quadam

vindicta de
blasphemantibus sumpta,

agit petulantius, brachium sibi in modum petræ D cœpit obrigescere. Suum ergo delictum agnosceas, ipsum publice accusando per viam, venit ad ejus sanctas Reliquias visitandas. Quo cum pervenisset, et plangere amare cœpisset, novo miraculo gratulatus est restitutum brachio suo motum: exindeque devotus Deo ac famulo ipsius Francisco vitam cum pietate egit.

19 Accidit præterea puerum ludere circa fontem, in eumque infeliciter cadere atque submergi, nemine qui auxilium ferre posset ibidem præsentem. Extractum deinde cadaver atque ut tale cognitum ab omnibus, a patre ac matre deploratum, tandemque ad B. Francisci Reliquias delatum est: quod mox anima recepta surrexit, et redivivus puer in pedes erectus domum ambulavit absque offendiculo, teste Borghesio. Denique dicitur ab auctoribus, quatuor mortuos, per Francisci merita, rediisse ad vitam: sanitatem vero recepisse mancos, claudos, atque attractos, restitutos esse lumini cæcos, mundatos energumenos, curatos elephantiacos; auctorem vero ista sic referentium unus inquit, Franciscus, relatus inter Beatos omni fere miraculorum genere claruit.

mortui suscitati,

E

20 Vidi ego hujus Beati effigiem in variis hujus civitatis locis, scilicet in Cathedrali Senensi, in ecclesia S. Joannis sub Cathedrali, in Palatio Illustrissimæ Dominationis, in Porta Romana, atque alibi; Florentiæ item, Bononiæ ac Mediolani. Neque intra Italiam fama servi Dei jam dicti se continet, ad remotas etiam provincias diffunditur, neque externorum quispiam appellit Senas, quia veniat adoratum istud corpus sacrum; et ego per meipsum sæpe illud monstravi transmontanis plurimis, Hispanis, Francis, Imperialibus. Neque multi abierunt menses, quod Senas appulerunt Patres Jesuitæ duo e partibus remotissimis, cum eisque Japon unus, qui simul omnes revertebantur in Indias, et præclarum istud pignus demirati sunt. Vidi etiam ad ipsum venerandum venire varios multosque Prælatos Ecclesiæ sanctæ, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, multosque Principes temporales: puta Eminentissimos Cardinales Estensem, Bichium, Medicæum; Illustrissimos insuper Camillum Archiepiscopum Senensem et Archiepiscopum Petruccium, Illustrissimos quoque Archiepiscopum Pisanum cum Apostolico per Hetruriam Nuntio, denique ex seculari Ordine Serenissimos aliquot Principes et Principissas. Verissimum præterea est, quod corpus sit incorruptum, manum dextram caputque in aere paululum elevatum tenens: quod lampades et cerei luceant ante imagines Beati, et quod sepulcrum votivis quaquaversum tabellis coronatum sit.

imagines ut Beati,

Corporis venerationis,

F

21 Est etiam certissimum quod Cosmus Eusiarus, calculo gravatus, sanitatem recuperaverit: quod denique Pater quidam Franciscanus e Minoribus Conventualibus, corpore contractus, cum intellexisset corpus B. Francisci processionaliter circumferri, ei sese ex corde commendaverit, et sospes factus sit: atque hoc accidit anno MDCXIX. Laurentius Merciatius, calculum patiens, misit iadium corpori sancto adnovendum, et convaluit anno MDCXXII, Bartholomæus Joannis Dominiaci Panduoci, annorum sex puerulus, veniens cum matre ad honorandas præd. Reliquias, e scalis cecidit; sed matre Franciscum iuvocante, noxam nullam tulit. Franciscus Tercarinus, ex Ordine S. Francisci, maligna febris et cruciatu capitis ingenti laborans, votum fecit glorioso Patri, et voti compos factus est: quod idem facto voto accidit Christophoro Guasti aromatario, infirmo ad mortem deposito a medicis propter pestilentis morbi gravitatem, quam erumpentes toto corpore pustulæ nigricantes prodebant

sanitas invocantibus reddita.

A prodebant. Atque de his omnibus publica vox et fama testatur. Catharina uxor Cosmi ensiarii, ad earum contactum rosarum, quæ corpori sancto applicitæ fuerant, a gravissima ægritudine liberata est. Dominus quidam, ex nobilissima familia Reccafuori, dentium acerbo dolore solutus est, ad similis rosæ tactum. Quidquid vero dictum est supra, tamquam verum exposuit Fr Camillus Baldi.

CAPUT IV.

Anulecta ex aliorum testimonio depositionibus : inspectio corporis : Romani Consultoris iudicium.

Ordiamur a miraculis post mortem : quorum præcipuum unum, paucissimis verbis jam indicatum in fine capitis superioris, Catharinæ prædictæ maritus Cosmus, velut testis oculatus, in ordine sextus, sic enarravit, ut aliud nihilo minus evidens in propria persona gestum prolixius attexuerit. Scio quod Catharina filia Leonardii Calefati, uxor mea, recepit gratiam miraculosam. Cum enim apostema pateretur in humero, ei-
B que admoventi jussisset rosam, attactu sacri corporis sanctificatam; intra paucissimos dies convaluit, beneficiique obtenti testem tabellam fieri curavit. Ego vero ipse haud paulo maiorem mirabilioremque gratiam retuli, hac quam narrabo ratione. Ab annis circiter duodecim cœpi doloribus nephriticis torqueri calculisque in vesica concreascentibus, quorum identidem egerebam aliquos, non sine summo cruciatu : atque in eo statu permansi usque ad annum MDXVIII; quando, inrudescens gravius graviusque dolore ferre ultra non sustinens, lecto decumbere fui coactus. Tunc vocatus in auxilium medicus (fuit is Hieronymus Pinellus Neapolitanus, a curandis infirmitatibus singularibus celebris) censuit nullum malo meo remedium inveniri posse, eo quod grandior jam lapis resideret in fundo, nec posset sursum revocari medicinis ullis : addit quod mihi præparaturus esset aquam, cujus beneficio coaceretur prægravantis molis incrementum, atque ita ad menses saltem aliquot protraheretur mihi vita. Ego vero considerans tantam substantiæ partem, in medicorum ac medicamentorum pretium hæcenus insumptam, nihil profuisse, ne novas facere expensas cogere, ipsam aquam sumere recusavi.

C 23 Sic constitutus cum in officina mea essem, die XII Maji vesperi, seu potius ad horam Vesperarum ante diem Dominicam (ubi notanda venit curialis anni ac popularis differentia : quem enim ex usu vulgi, is qui loquitur, testis appellat annum MDXVIII, quo scilicet anno dies XII Maji cadebat in sabbatum; eum Curia, novem mensibus prævertere annum Romanum solita, vocasset annum MDXIX) accessit ad me Magister Guerrinus Chioccioletti, sartor, annorum sexaginta; et, Volumus, inquit, ambulare ad Dominam nostram in Porta Romana? Anni ego : atque ita pedetentim cœpimus simul ambo progredi, et ego quidem applicitam semper inguini manum tenens, propter magnos quos patiebar dolores calculi. Appropinquantibus autem nobis ad ecclesiam Servorum : Quid si ingrediamur, inquit ille, lucraturi Indulgentias hic propositas ratione Quadraginta-horarum, quarum etiam causa expositum prostat corpus B. Francisci Patritii? Etiam ad hoc me paratum obtuli, dummodo graderemur quam lentissime, alias curaturum me ut eo ducerer. Venimus ergo, tardiori, ut volebam passu, ad ecclesiam Servorum, et dixi : Volo me huic Sancto commendare : atque intro ingressus sumpsit Indulgentiam coram Sanctissimo, deinde accessi ad capsam in qua erat corpus d. Beati, eidem supplicans, ut pro me intercederet

apud Sanctissimam Trinitatem, quatenus sequenti D mane me dignaretur sanare; non pauci enim eo tempore moriebantur ex doloribus calculi. Ita completa devotione mea domum revertimus quisque nostram, pedia in via digressi ab invicem.

24 Hora erat cœnæ cum redii domum : unde post modicam cœnam denuo sum egressus in forum ad spectandos qui ibi fiebant ludos, ex persuasione uxoris meæ, optantis ut ea ratione dispellerem melancholicos humores et dolorum quos patiebar obliviscerer. Verum hi passi non sunt longas istic me moras ducere; sed brevi intervallo remensus viam, sub tertiam noctis horam jussi ut familia mea cubitum se reciperet, dum ego decumbere non valens præ cruciatu magnitudine obambulo per cubiculum usque ad horam quartam. Tunc, concedente id Deo, urinam mihi cieri sentiens, matula sumpta eandem reddidi absque gravi molestia. Audiit hoc uxor, et simul sonitum calculi urinam sequentis; atque illico dixit; Eia, sanatus es, marite mi. Non senseram ego propter dolorem (qui etsi non maximus, non tamen nullus erat) descendisse calculum; igitur, quomodo id tam fidenter asserveraret, interrogavi. Ipsa vero, Inspice, inquit, matulam, jam enim calculum E emisisti; quod ita esse cum manu injecta deprehendissem, gratias egi Deo et Sancto; positisque vestibus in lectum me recepi, et commodissime dormire cœpi. Orto deinde die ipsum calculum ad ecclesiam Servorum detuli, advocatisque Sacristano et Priore narraui gratiam mihi factam qualem petieram, atque ipsum calculum eis exhibui : qui postquam me fecissent lucrari Indulgentiam, votivam tabellam meo jussu curatam appenderunt ad aram, in qua expositum stabat corpus. Post duos vero dies, iterum ejeci duos minusculos lapillos, ab eaque hora usque modo nullum amplius sensi dolorem : et plane existimo persanatum me esse, nec ullum observo ciborum delectum.

25 Testis v inter otia dixit, quod in ecclesia Servorum Florentiæ, cui ab Annuntiata nomen, seu potius in ipsius ecclesiæ claustro, depicta cernuntur varia B. Francisci miracula, manu Andreæ del Sarto aliorumque præstantissimorum pictorum, Testis in ejusdem imaginem chartæ impressam a se visam offert. Testis vero vi, ad servandam beneficii sibi collati memoriam, imaginem ejus sibi depingi fecit in charta duriore, ac venerationis ergo domi eam asservare se dixit. Nunc quod ad reliquum B. Francisci cultum attinet, Processionis illa circumlatio anni MDXIX a Teste v his verbis describitur. Scie quod ab hinc tribus vel quatuor annis in octava Paschatis publice circumlatum fuit corpus a quatuor Sodalitatibus, deputatis pro evectione alicujus spectabilis Reliquiæ in processione generali. Dominica in Albis circumduci solita. Fuit autem a Theologis aliquibus mota difficultas, dicentibus, specialiori superioris potestatis indulto ad id opus fore, eo quod præd. corpus non esset Reliquia approbata ex præscripto Concilii Tridentini Sess. 23. Post longam autem concertationem definitum est ab omnibus hujus civitatis Theologis, legitimam esse Reliquiam, in qua deferenda scrupulus nullus ponendus esset. Testis autem iv dixerat, videri miraculosum fuisse consensum, innixum argumento certissima, quod, cum tempore Pii V missi Visitatores Apostolici severissimi, invenerint præd. corpus supra altare, in quo celebratur Missa, nihil circa ipsum innovandum censuerint, sed ipsum sic manere permiserint, quamvis in ecclesiis Senensibus multa reformaverint circa corpora super terram elevata. De Visitatione ista, facta circa an. MDLXX, egimus XII Martii in fine, ubi de B. Erico Peregrino, Persii defuncto; in cujus corpore severitatis suæ exemplum statuit Visitator, jubens illud

emissis cum
urina cal-
culis :

honorantur
imagines,

corpus in
processione
deferatum,

supra altare
servari per-
missum,

Curatur
apostema,

et intolerabilis dolor
calculi,

post visita-
tum corpus,

A illud ab altari majori ecclesiae ad sacristiam deferri, donec de origine et fundamenta talis cultus certius constaret, prout deinceps post constitit formato Processu.

26 Est ergo circumlatum B. Francisci corpus, sub novo Baldachino, uti dicit Testis IV, succollantibus D. Mutio Pecci, D. Ludovico Accarigi, D. Assone Equite Melitensi, D. Pompilio Pepucci Equite, D. Fr. Calisto Borghesio Equite Melitensi. Quocumque autem die ipsum corpus exponitur populo spectandum, ingens est concursus cupientium corollas suas precatorias admoveere eidem, aut ab aliis admovendas curare; nec non desiderantium flores intra arcam repositos. Neque plebei tantum illud ovde spectant, sed etiam spectatissimi in dignitate seculari et ecclesiastica viri. Sic memini, inquit Testis VII, ipsum anno MDCXIII visitatum fuisse venerationis ergo ab Eminentiss. Cardinali de Pondeo cum magna devotione. Idem in depositione Testis II scribitur Cardinalis de Podio. Utrobique erratum a librariis vel notariis credo, nullus enim toto Pontificatu Pauli V, ab anno MDCV ad MDCXXI, invenitur istius nominis Cardinalis. Nec tamen de veritate testimonii duplicis, ex oculata fide dati, dubitare licet. Nihil ergo verosimilius mihi esset, quam quod hic intelligatur Petrus Gondius (vulgo de Gondy) Lingonum et Parisiorum Episcopus, si probare possem, quod is anno ætatis LXXXI (quatuor enim annis octogenario major fuit, quando Parisiis obiit anno MDCXVI) potuerit volueritque sustinere labores itinerum ultro citroque ex Gallia in Italiam. Nunc aliud effugium nullum superest, si neminem ex Cardinalibus hujus seculi prætermisere Ciacconii continuatores, quam ad Petri nepotem Henricum Gondium, qui anno MDCVIII, cedente patre factus Episcopus Parisiensis, potuit ob aliqua regni Francisci negotia transiisse Senis anno MDCXIII prænominato, et hic per prolepsin appellari Cardinalis, licet hoc tantum sit factus quinquennio post.

27 Idem Testis VIII, B. Francisci corpus simili devotione visitatum asserit ab Hetruriae Ducibus, nominatim a Cosmo II gloriosæ memoriæ, et D. Justina de Medicis, atque a Sereniss. Principe Condæo: qui etiam eleemosynam reliquit. Et his aliisque Magnatibus ipsum conspiciendum extra ordinem concessum fuit. Testis vero II; Scio, inquit, quod d. corpus ultimo inspectum fuerit a D. Archiepiscopo Pisano (fuerit hic Julianus de Medicis, anno MDCXX in defuncti Francisci Bonciannii locum suspectus) coram Ascanio Vasolio, fratre meo. Quo autem in statu ipsi

C illud viderint, intelligitur ex sequenti, quo Processus clauditur, Latina instrumento. Anno MDCXXII die XI Februarii Illustriss. et Reverendiss. D. Vicarius, Judex delegatus, accessit post prandium, una cum me Notario et Cancellario infrascripto, ad ecclesiam Conventus et Fratrum S. Mariæ Servorum civitatis Senarum; et perventus ante altare majus, genuflexus adoravit sanctissimum Eucharistiæ instrumentum: factaque brevi oratione visitavit altare, sub titulo S. Mariæ del Popolo nuncupatum, situm in brachio sinistro d. ecclesiae, prope ostium sacristiæ meridiem versus: supra quod vidit adesse capsam, in forma sepulcri, lignei nucei auro ornata; in qua vidit asservari corpus d. B. Francisci de Patritiis, totum integrum, cum manibus elevatis, et præcipue sinistra, in qualibet ejus parte cum pelle et carne exsiccata undique circumdatum; excepto capite, in parte sinistra; ubi gena reperitur non undique obducta pelle, sed aliquibus foraminibus vitiata, uti etiam reperitur eadem pars in fine costarum et in summa cervice: occipitium vero detectum in modum coronæ Episcopalis. Reperitur etiam in parte dextera et in situ mamillæ foramen peramplum, oblongum per longitudinem unius digiti; et sine genitalibus. Apparet aliquantum os apertum, dentes

anteriores demonstrans. Manus et pedes habet cum unguibus: pars vero posterior remanet penitus illæsa, et undique carne pelleque obducta. Et d. corpus compositum respicitur, ut devotionem et admirationem pariter pariat.

28 In anteriori parte capsæ prædictæ depicta inspiciuntur tria miracula: scilicet Angelus, ostendens librum apertum d. B. Francisco prædicanti; nec non etiam flamma in capite ejusdem Patris prædicantis; et apparitio beatæ Virginis extra civitatem Senarum, quæ d. B. Francisco, qui in itinere defecerat, apparuit, et sensus illius revocavit. Reperitur etiam supra et in medio d. capsæ tabella depicta, in qua respicitur corpus Beati jacens vestitum in feretro, et ex ejus ore lilium surgens, undique septum circumstantibus, corpus præd. venerantibus, variis sericeis ornatum cum luminibus, hinc inde assistentibus Fratribus ejusdem Ordinis cum superpelliceis inductis, coronas et flores pro populis petentibus tangentibus etc. Actum Senis in ecclesia prædicta, coram D. Augustino de Bronzis Presbytero Volaterrano, etc. Huic tam accuratæ descriptioni addi potest ex depositione Testis I, quod arca interior muniatur crystallis transparentibus, per quas corpus conspiciatur: et ex verbis Testis V, quod sacellum, in quo est altare S. Mariæ prædictum, sit familiæ Lutorum. Magis etiam notabile est, quod Testis III appellat B. Franciscum Tarlatum, et sic ab universa civitate appellari dicat; cum ceteri omnes Patritium cognominent, præter VII, qui nominat Franciscum Patritium et Tarlatum. Denique de lilio supra memorato Testis IX osseruit, dictum sibi a quibusdam Francis, quod singulis annis in die festo B. Francisci revirescat, velut si tunc primum sit decerptum ex agro: die autem transacto denuo siccum fiat. Movit me conferentem hæc verba cum tertio Vitæ num. 7 ubi ipsum lilium dicitur Regi Galliæ, per suos nuntios id petenti, donatum, ut pui curiositate juberem quærri, an ipsum adhuc supersit Parisiis in Capella, ut vocant, Sancta, ubi ejusmodi sacra cimelia cum Spinea Domini nostri Corona servantur. Qui autem hanc curam in se suscepit P. Ludovicus Jobert Societatis nostræ, eo libentius hoc faciens, quo majori studio ab omnis plus quam viginti collegit Annum Marianum in eoque jam ad prælum fere purato de vita B. Francisci agit: hic inquam in verba respondit XXVIII Julii MDCXXIX. Illustriss. Dominis Thesaurarius Capellæ sanctæ, qui fuit olim Episcopus Constantiensis in Normannia, consultus de lilio, quod e tumultu B. Francisci Senensis prodit, negavit ullam ejus rei haberi memoriam: deinde copiam fecit totius thesauri vivendi, in quo lili simile est. Alibi quærri debet veritatis istius, si quæ supersit confirmatio.

29 Hoc processu sic formato Romamque misso, in Rotæ recepto et Auditorum olicui commendato, familiaris Theologus ab eo consultus, anno MDCXXVII die XVI Aprilis, responsum dedit: quod in magna ejusmodi rerum collectione, servata apud Procuratorem Generalem Societatis nostræ reperi fol. 320. Illustrissime et Reverendiss. Domine, ex processu formato via ordinaria coram Illustriss. D. Archiepiscopo Senensi, circa sanctitatem vitæ et certitudinem miraculorum servi Dei Francisci Patritii, Ordinis Servorum B. V. Mariæ infrascripta concluduntur.

I Quod ipse servus Dei Fr. Franciscus Patritius, nobilis Senensis, Rainalda et Henrico parentibus defunctis, ingressus fuit religionem Servorum anno MDCXCVI, discessitque ab hac vita MCCCXXVI. Qui servus Dei fuit omni genere virtutum insignitus, religiosissimus, et suæ Regulæ zelantissimus observator: et pro tali semper ab omnibus Christi fidelibus præcipue in Hetruria habitus et tentus est: et ita fuit et est: ac proinde in necessitatibus omnes ad ejus

in qua etiam
pietate miracu-
la aliqua:

item alia
de appella-
tione Tarlati,
E

et lilio in
Franciam
delato

F

Consultor
Rotæ Rom.

censet con-
stare

de opinione
sanctitatis,

EX PRO-
CESSU MS.

nec solum a
plebe

sed et a
Cardinali
quodam,

aliisque
Principibus
viris,

ultimoque a
Vicario
Archiepiscopa-
li,

aperta capsâ,

A ejus intercessionem recursum habuerunt et habent, prout super his et illius sanctitate deponunt Testes decem nominati.

vita austeritate,

II In præmissæ sanctitatis comprobationem accessit asperrima poenitentia, quam semper fecit quocumque permanserit, affligens corpus suum continuis disciplinis et abstinencia escæ ac potus; sed præcipue in spelunca subterranea, quæ subtus monasterium est posita: ubi continuis orationibus ac meditationibus vacabat Deo diu noctuque, sine lecto aut alia commoditate, sed super nudam terram quandoque præ lassitudine jacebat: ac ideo semper fuit in maxima veneratione apud omnem populum talis spelunca, et in die festo ejus magno populi concursu visitatur et veneratur: et hæc omnes præcitati Testes deponunt ac probant.

veneratione sepulchri,

III Frequentia populi ad ejus sepulcrum: non enim solum in ejus die festo, quod celebratur Dominica infra Octavam Ascensionis, visitatur et veneratur a concivibus Senensibus, concivinis populis et sæpe a Prælatibus et Principibus: sed continuo anni cursu fideles ad ejus intercessionem recurrunt et obtinent gratias: cujus rei fidem faciunt vota cerea, tabellæ, lampades accensæ ante ejus corpus, et alia quæ servi Dei indicant sanctitatem: unde Testes supra allegati probant devotionem universalem populi erga servum Dei Franciscum.

animæ beatitudine,

IV Corroboratur eadem servi Dei Sanctitas ex Lectionibus B. Peregrini Ordinis Servorum approbatis a Paulo V fel. record. in quibus legitur, animam B. Philippi et B. Francisci Senensis elevasse in cælum animam B. Peregrini. Ac proinde corpus ejus, quod usque in præsentem diem incorruptum videtur, sollemniter fuit magno populi accursu ac devotione processionaliter per civitatem delatum anno MDXIX; ac ejus imagines ab immemorabili videntur pluribus locis depictæ cum splendoribus: et Testes qui supra omnes deponunt ac probant, servum Dei vocari Beatum, ac se vidisse processionem et corpus incorruptum.

miraculis in vita

V Inter multa miracula quæ Deus operatus est in vita hujus servi sui, duo tantum brevitatis gratia proponuntur: quorum primum est, quod dum concionabatur, Angeli serviebant ei tenentes librum Evangeliorum; et in capite ejus apparebat flamma ignis. Alterum est, quod cum quadam die esset in via et præ lassitudine deficeret, occurrit illi beata Virgo confortans eum fasciculo rosarum. Sic deponunt Testis I, II et X. Post mortem ex ejus ore exivit lilium candidissimum; in cujus quolibet folio erant descripta hæc verba Ave Maria. Sic probant Testis II, IV, V et X. Ad vitam revocavit quatuor mortuos: sic præcipue Testis II, VII, IX et X.

VI Anno MDXXVIII Cosmus de Cartellis Senensis, cum per plures annos passus fuisset infirmitatem lapidis, et non invenisset remedium aliquod; casu quodam die deambulans cum socio pervenit ad ecclesiam Servorum, ubi videns corpus servi Dei Francisci expositum, dixit socio, Volo me huic Beato commendare; prout fecit toto corde, pro inpetratione sanitatis, quæ paulo post secuta est: vix enim redeundo ingressus fuit domum suam, quod mingendo emisit lapidem. Catharina ejus uxor, gravissimum dolorem apostematis in humero patiebatur: tacta nihilominus in parte a rosa, quæ olim tetigerat corpus servi Dei Francisci, liberata fuit a tali infirmitate. Super quibus deponit idem Cosmus hanc veritatem, et comprobant etiam Testis V, VI, VII, VIII, IX, X.

VII Quare videtur, sufficientia esse argumenta ad obtinendas Remissoriales, pro examinandis testibus formiter auctoritate Apostolica; tum quia ex illis constat de diligenti informatione et inquisitione super fama et universali opinione ac devotione populi in illum: tum quia contenta quæ in facto narrantur probari in d. processu, quatenus auctoritate Apostolica formiter et concludenter probentur videntur talia, quæ sufficiant nedum ad beatificationem, sed etiam ad solennem canonizationem; postquam ex illis concludi videtur, constare de fide et excellentia vitæ et sanctitatis cum operatione miraculorum ex ejus intercessione, quæ ad Canonizationem sufficere post cap. Venerab. firmat Innocentius in cap. I de Reliquiis et veneratione Sanctorum, ibique communiter omnes Canonistæ.

adeoque dandus Remissoriales ad ulteriorem Processum,

30 Remissoriales illas obtentas, ac novum Processum formatum fuisse, non habeo unde definiam. Cum enim super ea re consultissem Illustrissimum Bernardinum Casaliæ, sacræ Rituum Congregationis Secretarium, pro sua singulari humanitate affectuque erga opus hoc ultra pollicitum quidquid ex illius Congregationis tabulario placeret petere, anno MDCLXXIX die X Augusti in hæc verba respondit: Cum ex litteris datis die XIV Julii proxime præteriti cognoverim optare Reverentiam vestram a me informationem super statu causæ canonizationis B. Francisci Patritii Senensis, Ordinis Servorum B. Mariæ; et an post præsentationem processuum, auctoritate Ordinaria usque de anno MDCCXXVII, alii auctoritate Apostolica exhibiti fuerint in sacra Rituum Congregatione; ego, meo muneri satisfactorius, nihil aliud possum respondere, quam quod in Actis hujus sacræ Congregationis nullus reperiatur Processus præd. Beati, de quo per annos XVIII, quibus fui Secretarius, ulla habeatur notitia, nec unquam Patres Servitæ pro reassumptione hujus causæ institerunt.

E

quod hoc tenus intermissum est.

F

DE B. JOANNE NEPOMUCENO

ECCLESIAE METROPOL. PRAGENSIS S. VITI CANONICO

D. P.

PRESB. MARTYRE PRAGÆ ET NEPOMUCI IN BOHEMIA.

AN MCCC LXXXIII

Martyris S. Stanislao comparandi miracula

Glorioso martyrio, quo S. Stanislaus Cracoviensis Episcopus anno MLXXIX de Regis Boleslai crudelitate triumphavit, tria post secula haud valde absimile vidit Bohemia. sub Henrici IV cruento regimine. Causa quidem ac genus mortis utrique dispar fuit; nam iste ob increpitum pro Episcopuli sua obligatione Regis libidinem, ipsius manibus concisus obiit; Joannes ob servatum Confessionis penitentialis secretum, Imperatoris jussu in flumen præcipitatus interiit; similis tamen utriusque constantia fuit,

multisque a Deo confirmata miraculis; quæ si æquali felicitate fuissent conservata in scriptis, et pari assiduitate continuata, similis fortassis Joanni honor qui Stanislao ab universa deferretur Ecclesia. Sed ingruentes mox Bohemiæ a furiosis hæreticis calamitates, et Catholicæ rei subversio, quarum haud vanus rates Joannes fuisse fertur paulo ante mortem, huic Canonizationis solennis gloriam, posteris miraculorum ad sepulcrum patratorum natitiam continuationemque abstulerunt: quo factum ut qui Vitam ejus atque virtutes anno MDCLXX colligere conatus

sub hæreticis periere

conatus fuit, ex veteribus MSS. ac libris editis *Bohuslaus Balbinus*, jam pridem laudatus a nobis cum de *S. Adalberto Pragensi Episcopo ac Martyre* ageremus *xxiii Aprilis*, non æque copiosam materiam inveniret, ac reperit *Longinus*, describendis sancti sui *Patroni* magnalibus intentus. Quod tamen ille nobis commisit, cum fœnore aliquo volentes reddere; compositioni, quamvis adeo nova, nostra tamen annotata, seu potius parafrazem ex aliis collecta, non gravabimur addere.

Mors ejus 2
et 4 Maji
male ad-
scripta,

2 Annam mortis eundem omnes statuunt, millesimum scilicet trecentessimum octuagesimum tertium *Æræ vulgaris*. De die quod certi statuimus non occurrit. *Wenceslaus Hagecius* in *Chronico Bohemiæ*, postridie *S. Sigismundi*, id est, die ii *Maji*, ad *Cæsarem* vocatum, aut, sanctum hunc *Presbyterum*, atque ad revelandum *Reginæ* confessionem frustra sollicitatum, in flumen jussum precipitari; et *Hagecium* secutus est *Crugerius* noster, in *sacris memoriis Bohemiæ*, *Joannes Nadazi* in libello quem sub annum *mccclxiv Pragæ* vulgavit, vocavitque *Annum Joannis*, propterea quod omnium hujus nominis *Sanctorum* aut fama sanctitatis insignium memorias per anni dies digestos contineat, citatis *Bohemiæ* monumentis, iv diei *Joannem* adscribens, hoc die vocatum ad prodendum *Sacramenti* arcanum asserit. *Albertus Chanowski* in *Vestigio Bohemiæ* p. 17, et *Georgius Ferns* in *Fama postuma B. Joannis*, ambo *Societatis nostræ Sacerdotes*; nec non *Pragensis ecclesiæ Præpositus Georgius Bartholus Pontanus* in *Bohemia pia*, et *Decanus Thomas Joannes Pressina* in *Phosphoro*; ac denique *Balbinus* prælaudatus in *Epitome rerum Bohemicarum*, septimo post missam ad nos vitam anno edita, altum de die siluerunt, omnes *Dubravi Olomucensis Episcopi* exemplum secuti. Causa silendi potissima fuit, quod cum vetustissima quedam illius ipsius *ævi MSS.* (quæ se vidisse *Balbino* scripsit *Joannes Dianhowesky sen de Longavilla, Ecclesiæ Pragensis Præpositus et Episcopi Suffraganeus*) doceant *B. Joannem* de ponte precipitatum mersumque fuisse in pervigilio *Ascensionis Domini*, quod anno *mccclxxxiii* convenit cum *xxix Aprilis*; cumque ex alia parte *ecclesiæ Pragensis Codices MSS.* (sicut eisdem *Balbino* asseruit prædictus *Decanus Progenis*, nunc et *Samandriensis Episcopus*) *Joannis Nepomuceni* memoriam esse moveant die *S. Ubaldi xvi Maji*, difficile fuerit explicatu, quomodo hæc inter se possent conciliari, maxime cum ab i supra nominati ad initium *Maji* mortem istam referrent. Monitus de hac difficultate *Balbinus*, qui ad *Paschales* calculos non advertens animum, cum pervigilio *Ascensionis* diem *xvi Maji* conjunxerat in vita ad nos missa; consultis, quos dixi, *Præposito et Decano*, et auditis quæ pro sua uterque sententia allegabat monumentis; in eam statim mecum iit sententiam, non aliter conciliari posse utraque, quam statuendo circa initium quidem *Maji*, martyrium *Joannis* accidisse, sepulturam vero honorificam in æde *S. Viti*, vel saltem anniversariam ejus memoriam, non nisi mense ad dimidium protracto esse adscribendam: cui assertionis sufficiens fundamentum præbet historia, qua discimus eductum e fluvio corpus aliquanto tempore quiesvisse in angulo ecclesiæ sanctæ *Crucis*.

3 Recolitur interim jam dictum Martyrium *Nepomuci*, in patria ipsius sancti, proxima post *Ascensionem Dominicam*, concione de *Joannis* virtutibus ad populum habita, et omni alio usitato Sanctis cultu, solis *Missis* exceptis, quæ fiunt de sanctissima *Trinitate*, uti ad nos scripsit *Balbinus*: cur autem id fiat *Dominica* post festum, non autem in *Pervigilio*, rationem hanc aliis in litteris ita reddit: In archidiocesi *Pragensi* vicinisque ecclesiis perpetua servatur consuetudine, ut quoties Sanctus aliquis colitur in choro, non in foro (si is populo notus ac carus est) festum transferatur in *Dominicam* proximam, in eaque a *Parochis* ducatur supplicantium pompa ad illius tumulum,

sed festum
agitur Domi-
nica post:

altare, imaginea vel reliquias. Id fit bodieque cum *S. Norberto*, qui cum festum fori apud nos non habeat, proxima sequenti *Dominica* ad sacrum ejus corpus populus *Pragensis* cum supplicatione accurrit. Idem fit cum *S. Iwano Eremita*, ejus *Natalis* cum proxime *S. Joannis Baptistæ* dies celebretur, *Dominica* proxima totius *Pragæ* supplicatio ad *S. Iwani* eremum, tribus a *Praga* milliaribus dissitam, nostris *Patribus* comitantibus adornatur. Idem fiebat *S. Josepho*, antequam *Augustissimus Cæsar Leopoldus* jussisset ejus festum etiam in foro agi: idem innumeris exemplis possum adstruere. Et sic *Nepomuci* in *S. Joannis* patria, quo millia hominum quotannis ad ejus honorem confluunt, supplicatio peragitur *Dominica* post *Ascensionem Domini*: hac videlicet communi omnibus causa, ut populus et opificum turbæ, servilibus alias operibus impediendæ, vacuum et liberum tempus habeant illum Sanctum colendi. Quod igitur honor iste exhibetur *Joanni* cum respectu, non ad diem *xvi Maji*, sed ad festum *Ascensionis*; certum mihi signum videtur, circa ipsum festum, atque adeo circa initium *Maji* martyrium ejus esse peractum: licet *Canonici S. Viti* illius *Anniversarium* adscripserint diei *xvi*, sive quia tali die apud ipsos est tumultus, sive propter frequentiam festorum, juxta *Kalendarium* proprium ecclesiæ *Pragensis* jam inde a *xxix Aprilis*, quæ infra *Octavam S. Adalberti* cadit, usque ad medium *Majum* occurrentium. Nam et in libris antiquissimi *Distributionum Ecclesiæ Pragensis* (quod hisce oculis notavi sæpius) plurimorum memoriæ et anniversaria alio notantur die, quam quo obisse eos aliunde constat; propter concursum vel majoris alicujus festi, vel alterius vetustioris anniversarii eo die agendi.

4 Hactenus *Balbinus*, qui tamen *Hagecii* et *Crugerii* auctoritate movetur, ne die *xxix Aprilis*, submersum esse Sanctum indultanter assereret. Ego vero parum ea moveor: videam enim *Hagecium*, quem simpliciter secutus *Crugerius* est, decipi potuisse, quia crediderit modico temporis intervallo post auditam *Reginæ* confessionem de ea revelanda sollicitatum *Joannem*, propter secreti tenacitatem incontinenti fuisse sublatum e vivis; ipsam vero *Confessionem* præsumpsit ei factam esse in die *Ascensionis Dominicæ*, quandoquidem *Nepomuceni* cives festum agendum assumpserint proxima post eam *Dominica*. Isti autem hypothese repugnant omnino, quæ de iterata bis terre sollicitatione, non sine plurium dierum interpolatione, deducit *Balbinus*. Illa autem ego sic ordinaverim, ut primum insultum passus sit *Joannes* paulo ante vel post festum *Paschatis*, eo anno celebrati *xxii Martii*, occasione *Confessionis* juxta legem fidelium Christianorum tunc factæ; deinde cum alia occasione captus esset conjectusque in carcerem, mox vero adhibitus mensæ atque iterum iterumque sollicitatus, tandem etiam torturæ subjectus fuerit; sed promissis, minis, tormentisque superior obire permissus. Quamvis enim ad mandandas snorum cardes præceps ferretur tyrannus, in *Joanne* tamen diu cunctatum persuadet curiositatis importunæ vehementia, etiam post iteratas repulsas reprimens impetum iracundiæ, per spem efficiendi aliquando secreti. Interim *Joannes*, videns effræne desiderium *Regis* non ibi staturum, et mortem sibi ea de causa expectandam, *Dominica* iii id est *xii Aprilis* dicturus ad populum, thema sibi ex *Evangelio* sumpserit, Modicum videbitis me, et Jam non multa loquar vobiscum: quo in sermone vicinam sibi mortem, regno imminuentia ab hæresi mala prænuntiatus, valedixerit auditoribus et *Concanonicis* suis: ex eo porro die res suas domi composuerit, deinde exierit ab urbe ad *Vetero-Boleslaviensem Divam*, agonem suum Deo per alium commendaturus; denique *xxix Aprilis* *Pragam* redierit ipso *Ascensionis* pervigilio. Hunc ergo conspicatus

sicut alia
plura chori
non fori,

et anniversaria
die non
impedito.

occasione
erroris circa
2 Maji,

distinguendis
recte tempo-
ribus sublata,

dictur mor-
tuus
11 Aprilis,

A *conspicatus Rex, neque dubitans quin adesset ad Reginae Confessionem tali die audiendam, jussit eum adduci, persuasuras quacumque ratione ut illum se revelaturum polliceretur, firmum autem in proposito tenendi secreti mergi mandaverit ipsa illa nocte.*

anniversarium
habere
16 Maji.

§ Hinc ergo Nepomucenis munaverit consuetudo Dominica post Ascensionem celebrandi festum: Canonici vero S. Viti in proximum non impeditum diem transtulerint memoriam translati ad se depositique corporis, id est diem xvi Maji: si fortasse post diem a morte tertium (quod scribit Dubravins) factum id est. Sin autem toto dimidio Majo (quod est verosimilius) in æde sanctæ Crucis abjectum humatumque corpus quævit, donec cælesti odore proderet, quo ipsum honore dignum haberet, Deus, et magnificum in Cathedrali tumultum deproperassent Canonici, Regis absentia et penitentia qualicumque animati; certior etiam habebitur ratio, ob quam diei xvi Maji, adscripta memoria ista fuerit. Nobis, quibus moris non est Sanctorum in cælo natales, licet certo ex historia notos, præferre diebus cultus eorum in terris; neque integrum sequi mobilium festorum vagum per quinque hebdomadas discursum; hodie de S. Joanne elegimus agere: quia anniversaria illa apud Canonicos Pragenses memoria, licet nullo peculiari cultu decorata, quamcumque deum causam habuerit; nonnullam honoris speciem in ecclesia habet, et fixum aliquid suggerit quod teneamus, maxime excuso jam Aprili, quo potuissimus de illo egisse, diei aptioris defectu.

B

VITA

Auctore Bohuslao Balbino S. J

Ex manuscriptis typoque impressis collecta.

PROLOGUS.

In summa
temporum
corruptela

Nullum unquam tam infelix, tam bonis inimicum, ac tanta sterilitate damnatum Christianæ reipublicæ seculum illuxit, in quo nasci et crescere pietas et virtus non possent: imo quæ deteriora fuere tempora, eadem feraciora fuere sanctitatis: adversa enim virtutem non opprimunt, sed faciunt, et factam corroborant. Quod vel in Bohemia nostra Wenceslai, Caroli IV degeneris filii, Regis ac Cæsaris Imperium satis ostendit: qui cum Princeps esset ignavissimus, idemque in luto sanguine macerato (quod ei et in baptismo, et postea dum infans coronatur, ominose contigisse scribit Paulus Zidets in Chronico Bohemæ M. S.) sederet, id est libidine et crudeliter regnaret; tamen in tanta universi regni a capite suo corruptela, Ecclesia Bohemica, et præcipue Pragensis Metropolitana, tam insigni numero virorum, summa generis claritate, doctrina, rebus fortiter pro Ecclesiæ immunitate gestis, vitæ innocentia ac sanctimoniam, ceterisque magnorum Sacerdotum virtutibus eo tempore abundavit, ut non ferrea, vel lutea; sed aurea et gemma Ecclesiæ tempora rediisse viderentur. De his illustribus Pragensis Ecclesiæ viris in historia Metropolitana Pragensis Ecclesiæ egimus: nunc B. Joannis Nepomucensis vel Nepomuceni vitam et mortem felicissimam brevi compendio complectar, idque in arcani Confessionis Sacramenti (cui ille vitam suam impendit) honorem et gloriam. Ac nihil ego quidem dubitem, tanti Martyris Vitam pridem conscriptam in antiquitate fuisse: at hæresis, quæ B. Joannis mortem paulo post excepit, iisdem flammis, quibus templa et cœnobium omnia apud nos considerunt, corruptisse videtur. Quæ igitur de beato Martyre adferemus, in manuscriptis plurimis ea ætate viventium hominum (quorum mihi suppetit copia) tum in typo expressis codicibus reperta, et in unum summa fide et religione collecta, non tam dili-

non defuere
Bohemis
viri sancti.

gentiæ cuicui meæ, quam felicitati, quod inventa D sint, adscribantur.

CAPUT I.

Pueritia B. Joannis, Sacerdotium et cetera munia.

Natus est B. Joannes Nepomucensis in Bobemiæ oppido Nepomuk, vel (ut veteres appellabant) Pomuk, in Pilsnensi regione, Praga distans Bavariam versus magnis decem milliaribus. Oppidum Nepomuk argenti fodinis quondam nobile, tum religionis antiquæ vestigiis, nec minus Monte, qui oppido incumbit, et Viridis dicitur, celebratum est; quod nimirum in eo Monte (ut ex Annalibus Bohemicis a constat) S. Adalbertus Pragensis Episcopus, Roma ad Bohemos gentiles suos rediens, multis annis negatam Bohemiæ pluviam, sanctissimæ Crucis signo, cum bonis precationibus in campos late jacentes efformato, statim cælo deduxerit; ac primum hunc montem, totam deinde reliquam Bohemiam gratissimo surgentium herbarum virore recreavit; unde etiam Pomok vel Pomuk, ab immadescendo, loco nomen datum existimo. Quo anno B. Joannes editus in lucem sit, scire non possumus, ex ætate reliqua suspicamur, inter annum mcccxx et xxx ortum esse. Parentes, oppidani et mediæ fortunæ fuerunt, pietate magis quam genere et opibus illustres. Pietatis hoc indicium est, quod ætate jam senecta, cum prole omni carerent, precibus et votis fuis ad Dei Matrem (quæ in statua sua sub Viridi-monte in Cœnobio Cisterciensium, non ita procul Nepomuko; religiose a populo colebatur) impetrarint filium; cui, ut affectus erga Mariam Dei Matrem ipso nomine admoneretur, Joannis imposuere nomen. At non uno beneficio contenta Virgo Mater, quæ nuper ex utero sterili Joannem eduxerat, et prope creaverat, eadem recreavit: nam cum puellus Joannes in gravissimum incidisset morbum, voto ad ejusdem Divæ Virginis simulacrum a parentibus edito, et promissis in ætatem reliquam pro filio obsequiis, protinus surrexit incolumis.

Natus Nepomuci in Bohemia,

a

b

E

ex sterili diu
matrimonio
post votum
D. V. factum,

3 Sed ante id quoque servi sui sanctimoniam et cœlestem vitam cœlesti indicio comprobaverat Deus: nascente enim Nepomuci Joanne, serenissimæ quædam flammæ, cælo visæ descendere, amabili et innocenti luce, gratissimo civitati spectaculo, totam domum, in qua Joannes nascebatur, circumfuderant. Hoc flammæ augurium sanctissimis quibusdam viris in ortu concessum, B. Joannes noster tota reliqua vita; ardentissimis ad populum sermonibus, et ignitis ad Deum precibus approbavit: eademque flammæ cœlestes etiam mortuum sunt comitatie, et mersum in fluminis alveo prodiderunt. Sed in historia præverti non decet. Puer Joannes, ut primum scholis admotus est, formulam divino Sacrificio ministrandi exacte perdidit; eaque in usum deducta, nullo postea impellente, quotidie cum prima aurora ex oppido ad Cisterciense cœnobium decurrere, omnibus ex ordine quotquot sacra facerent Sacerdotibus ad aram ministrare, consuetudinem sibi fecit; tanta tanque pertinaci pietate, ut jam velut domesticus et Sacrificiorum stabilis administer inter altaria versaretur. Quo, parvo quidem in speciem, sed non plane futili ad extremum argumento, magnum aliquid se jam tum in puero Joanne videre prudentes credebant.

non sine indicio futuræ
sanctitatis:

F

puer ad ministrum
Misser assiduus,

4 Erat ei, cum dulci et rosea quadam ac pudibunda pietate, acre, vividum et igneum quoddam ingenium; cui ut parentes crescendi darent copiam, Zatecium ad celebres ea tempestate Latinitatis scholas miserunt. Hic prima Latinæ grammaticæ ele-

paulo post
ulterius hu-
junioribus
excolitur
Zatecii,

A. BOH.
BALDINO

A menta, ac reliquis annis sequentibus humaniores disciplinas, egregio profectu et rara ingenii commendatione percepit. Præcipue juveni ad bonas spes genito eloquentiæ studium placebat, ad quam eum natura ipsa conformarat et finxerat; plerumque enim genio cujusque impellente id in studiis nostris sequimur, quod nos assequi posse confidimus: sine spe captare profectum, irritus labor est. Cum jam Zatecii (urbs est Bohemiæ celebris) nihil restaret discedendum; ad altiores scientias, neque linguam tantum, sed pectus ipsum excolendum, Pragæ Joannes contendit. Paulo ante tempora Universitatem studiorum Pragæ excitavit c Carolus IV Imperator et Bohemiæ Rex: et conquisitis ex omnibus litteratis Urbibus, Parisiis, Bononia, Padua Magistris, omnis doctrinæ divinæ et humanæ Scholas aperuerat. Ad eos igitur sese Joannes noster applicuit, ac primum Philosophiæ d Magister inter primos, tum Theologiæ ac sacrorum Canonum et Decretorum creatus est Doctor. Theologiam ad Ecclesiam Collegiatam S. Apollinaris in Nova-Urbe Pragensi (ubi ea frequentissime docebatur: nam ex vicina Wissehradensi Ecclesia e Clerici omnes huc itabant) audivisse constat, sub optimis Magistris; ceteras scientias in quibus Collegiis perceperit, incertum est.

deinde severioribus Pragæ dat operam:

ad Sacerdotium integro mense præparatus,

magno cum plausu ac fructu concionari incipit,

3 Jam pridem ex quo dare litteris operam cœperat Joannes, ad Sacerdotium et animarum obsequia vocari se senserat: ardentius, cum jam prope metam esset, ad id etiam ferebatur. Quamvis vero studiis litterarum pietatem et virtutem semper conjunxerit; tamen cum existimaret, quo quis magis ab animi cultu comparatus ad suscipiendos Sacerdotum Ordines accesserit, eo postea feliciter in animarum salute versari; integrum mensem ab omnibus profanis negotiis vacuum, Sacerdotio præmisit: quem mensem totum in afflicto corpore, repurganda conscientia, impetrandis cœlestibus ad tantum tamque divinum munus auxiliis, piisque commentationibus et consiliis in futurum, traduxit. Ex hac solitudine egressus, et sacris initiatus Ordinibus, cum nullas ad populum phaleras et multa dicta, ut ait Comicus, sed Spiritu divino animata verba et cœlestia sensa, velut hastas amentatas, aut potius ipsos currus falcatos in subjectam concionem ex alto immitteret, et regnaret in animis; ex auditorum commendatione, motu, lacrymis, et magis emendatione vitæ, magnam sibi paravit auctoritatem, et brevi præstantis Ecclesiastæ nomen apud Pragenses est adeptus. Itaque approbatione omnium Joanni in basilica Beatissimæ Virginis ante Lætam curiam (vulgo Teinam vocant) in antiqua urbe Pragensi, primario urbis loco, concionandi munus inponitur. Difficile esse potuisset, auditores jam pridem maximis et disertissimis viris assuetos tenere dicendo. Succedebatur Conrado de Stiekna, quem unum ætatis suæ eloquentissimum Pragenses fuisse crediderant: succedebatur f Joanni Milicio, non ita pridem extincto, quo dicente, una omnes matronæ Pragenses vestium luxum abjecerant, meretrices penitentes magno numero cœnobii sese incluserant, lupanaria eives ipsi dejecerant. Tamen Joannes noster omnem illam populi expectationem implevit, et desideria superiorum concionatorum extinxit, prudentissima modestia semper abstinens a contentioso dicendi genere, et invidiosis in Ordines Mendicantes invectivis, quod magnis illis quos modo nominaveram Ecclesiasticis, ut tum erant tempora, grave apud multos odium, Romæ accusationes, ac prope exitium legimus attulisse.

et Canonici factus

6 Jam B. Joannis labor, doctriua, virtus, et parta tot meritis apud omnes auctoritas altiore merebantur gradum. Itaque Joannis Archiepiscopi commendatione, de communi sententia, in Canonicorum

Collegium sanctæ metropolitanæ Ecclesiæ Pragensis adlegitur; simulque ei in eadem S. Viti Ecclesia ante Cæsarem concionandi deferitur provincia. Primum illum honorem diu recusavit B. Joannes, diuque cum beati viri modestia pugnatum est; cum vero se eo loco indignum diceret, omnium tamen vocibus superatus est, clamantium, Tanto melior! et digniorem esse, qui non ut ceteri honores quæreretur, sed ab honoribus quæreretur. Compluribus igitur annis in Ecclesia S. Viti Bohemici Ecclesiasticæ munus B. Joannes jam Canonicus obiit: eamque non modo Rex et Aula universa, sed iidem, qui olim in Tein concionantem audierant, sequebantur. Præcipuum concionum argumentum pœnitentia scelerum fuit; tum adversus licentiam nobilium et Aule, adversus ebrietatem quæ tum invaluerat, adversus luxum ad ceteros corruptissimi illius seculi mores contentio, et pœnarum cœlitus infligendarum repræsentatio. Nondum Wenceslaus Imperator ad imum malorum devenerat. Itaque viri doctrina, sapientia, et interioribus litteris captus, et eloquentia victus, audito Joanne multa faciebat.

7 Tradunt veteres memoriæ, cum forte per id tempus Sedes Episcopalis Litomissli in Bohemia vacaret, Joannem a Rege ad eam Cathedram ante omnes fuisse destinatum: at is multis in speciem probabilibus causis allatis, Cæsarem ab ea cogitatione dimovit. Præpositi exemptæ Ecclesiæ Wissehradensis dignitas eo tempore in regno par erat dignitatibus primis: Princeps regni g Cancellarius, primus post Archiepiscopum regni Primatem, Præpositus Ecclesiæ illius (quæ ingenua uni Romano Pontifici immediate subjecta est) habebatur: adde opum ingentem vim, nam annui proventus ad octoginta florenorum Hungaricorum millie ascendebant h: summa profecto præstans, quæ, nondum apertis navigatione Indiis, alterum tantum hodie conficeret. Hæc ipsa dignitas Præpositi a Wenceslao Rege ac Cæsare B. Joanni oblata est, sed et hanc repudiavit, quod abstrahi a lucris animarum et a sacris concionibus, quibus inflammabat omnes, gravissimum duceret. Sed Eleemosynarii munus (dignitas est in Aulis Regum usitata et gratiosa) a Rege et Regina magno honore et comitate verborum oblatum, ne omnia aspernari videretur, et honorum contemptio in superbiam verteretur, accepit: eoque in munere ita sese probavit, ut ejus dexteritatem et solertiam et integritatem aulici, misericordiam pauperes, prudentiam et in distribuendo justitiam commendarent omnes.

8 Crescebat in dies viri sancti auctoritas: itaque Imperatrix, Joanna i nomine, Alberti Bavariæ Ducis et Hollandiæ Comitissæ filia, matrona candore animi, morum innocentia, pietate ac ceteris Reginarum virtutibus spectatissima, quæ B. Joannis sacra dictione mirum in modum tenebatur, et validissime ad omnem virtutem incitari se sentiebat, hunc sibi conscientiæ suæ arbitrum, hunc vitæ magistrum, hunc patrem delegit. Valuit ad plures exemplum. Religiosæ Virgines in Parthenone sacro ad D. Georgium in Arce Pragensi, et ipsæ B. Joanne ducente et docente ad summum religiosæ perfectionis apicem; non tam passibus, quam volatibus ferebantur. Veteres quædam memoriæ addunt: B. Joannem Metropolitanæ Ecclesiæ Decanum electum esse hoc tempore. At cum inscriptio sepulcri hoc titulo careat, et meliores codices non subscribant, credibile est errorem subesse k. Id certius: in B. Joanne sanctam Pragensem ecclesiam oraculum quoddam doctrinæ, atque, ut sic loquar, sententiarum magistrum habuisse. Tanta enim erat de viri virtute et sapientia apud omnes existimatio, ut quidquid B. Joannes consultus statuisset, id partes velut æquitas

D

etiam coram Cæsare,

recusatis Episcopatu E

g et Præpositura,

h

Eleemosynarum Regii munus suscipit:

F

l in Confessarium a Regina et montalibus S. Georgii assumitur:

k

tis

*multas li-
tes ut ar-
biter com-
ponit.*

A tis plenum probarent, ac sine contradictione seque-
rentur. Atque ejus rei veteres quidam codices faciunt
fidem, ubi in causis difficillimis, quæ per sententias
judicium diu finire non poterant, Joannes Nepomu-
cenus senior (nam alter Joannes Pomuk Decretorum
Doctor, Canonicus Wissehradensis et Archidiece-
seos Vicarius Generalis, primum post B. Joannis
mortem florere cepit, post annum mcccxcvi) noster,
inquam, B. Joannes arbiter, atque ut illi loquuntur,
laudator eligitur : idque Beatum virum fiducia
doctrinæ et pacis amore sæpius suscepisse, ac libere
pronuntiasse, ex sententiis ipsis, quæ recitantur,
cognoscimus.

ANNOTATA.

a Citabantur in margine Hagecius in Annalibus
Bohemiæ, Dubravius in Historia Bohemica, Pon-
tanus in Bohemia pia.

b S. Adalberti *Acta duplicia, a Balbino suppeditata*,
dedimus 23 Aprilis, in quibus hac de re nihil; quod
tamen traditioni isti non multum derogat : quia plura
alia valde nobilia in Actis omissa demonstrantur; pri-
mus autem Adalberti ad dimissum Episcopatum reditus,
ad quem hoc miraculum spectaret, accidit anno 994.

c Allegatur Archivium Universitatis Carolinæ.

d Acta Decani Philosophicæ facultatis in Univer-
sitate Pragensi MSS.

e Regula Wissehradensis Ecclesiæ MS.

f De utroque in *Epitome Rerum Bohemicarum lib.*
4 acturum se indicat auctor; et ibi inquit, leges defen-
sionem Joannis Milicii, contra Spondanum et Ray-
naldum.

g Allegatur, Summa Cancellariæ Caroli iv MS.

h Zidek in libro MS. instructionum ad Regem
Georgium.

i Weleslavinus in Genealogia Ducum et Regum
Bohemiæ. *Nadazi pro Joanna appellat Elizabetham :*
an forte in Slavica lingua vicina hæc sunt nomina? si-
cut in eadem sunt Zoffka et Offka id est Sophia et Eu-
phemia, teste Balbino in Epitome pag. 433, quod hic
dicit quibusdam dedisse occasionem variandi nomen se-
cundæ uxoris, quam post Joannam Wenceslaus duxit.

k Crugerius ad omnes Sanctos in Collegiata De-
canum facit.

CAPUT II.

B. Joannis ob servatum Confessionis arcanum
C *frustra torti ac demum in flumen mersi*
exequiæ.

*A Regina,
sæpius con-
fiteri solita,*

Interea Wenceslaus Cæsar (ut lubrica omnis ne-
quitia est, et in descensum et casum præceps) quo-
tidie seipso evadebat deterior. Reginam Joannam,
quam præsentem oderat et ferre non poterat, eam-
dem absentem misere deperibat. Præsum de se, et
præpostera educatione corruptum Wenceslai inge-
nium (ut fert multorum opinio) philtris quibusdam
magicis esleraverant, et prorsus insanum ex pravo
fecerant, scelerum regionum administri. Non est hic
locus licentiosam illam, cruentamque et maculis
foede notatam regis Vitam describendi : Annales
eorum temporum a consulantur. Annus agebatur
post Christum natum mcccxxxiii : Regina, Wen-
ceslai quotidianis sceleribus offensa, cum nullum
amplius et rebus humanis solatium caperet, neque
per mariti suspiciosos oculos capere posset; crude-
litate ejus perhorrescens (maxime quod etiam men-
sam dapesque regias, cædibus procerum et sanguine
respergere pro deliciis et bellariis habebat) quod
tutissimum videbatur, omnem mundi amorem abji-
cere, unique se Deo totam (quantum vita conjugalis
sineret) donaret constituit. Nulla res ita animum di-

vino amore semel occupatum Deo adstringit, quam
D gravis, diuturna, et quam tuo capiti continenter im-
pendere videas calamitas. Itaque Regina sacrum
tribunal adire frequentius, cum lacrymis minimas,
quasque labeculas aperire, afflicta scse, egenorum
curam suscipere, iisque dum liceret, ministrare,
Deum assidue cogitare, precari, ut meliorem Con-
jugi mentem daret, diu noctuque orare.

10 Quod Wenceslao, si saperet, placere debuerat,
id vertit in odium; incessit deinde libidinosum et ex
libidine furiosum Regem cupido, si quo pacto rescire
posset, quid Regina ad Sacerdotem expiandum af-
ferret, quas præcipue noxas haberet, quid de marito
unquam cogitaret, an quem alium amaret, aliaque
hujusmodi, quæ sibi stulta tyrannis, amore accensa,
et suspicionibus cincta, potest et solet confingere.
Sed hæc ab ipsa Regina interrogando exprimere
frustraneum erat. Vocat B. Joannem, quem unum
omnibus Reginæ consiliis intimum esse sciebat. Post
multas verborum ambages, quasi aliud ageret, men-
tione Reginæ injecta, paulatim ad Confessionem sa-
cræ delabitur; uxorem eam esse conditionem et
subjectionem, ut earum omnia maritis nota esse
oporteat, maxime in familiis Regum ac Cæsarum;
opes deinde, honores et quidquid felicitatis unquam
Joannes exspectare posset verbo regio pollicetur. si
induceret in animum, vel pauca quæ Joanni Regina
in sacro Pœnitentiæ tribunali aliquando aperisset,
uni sibi concedere; id vero sibi pro omni, in tot
Regiis Cæsareisque curis, solatio fore. Exhorruit ad
sceleratas preces vir beatus, et gravi liberaque ora-
tione quantum crimen posceretur ostenderet; dam-
naret proinde curiositatem suam Rex, et quod fieri
non posset, desiderare omitteret. Commovit objur-
gatio sancta sulphuratum, ut ita dicam, Principem:
repressit tamen sese, cum cogitaret, sæpe qui in
primo assultu et hostium conatu fortes sese proba-
rint, ad secundum, et tertium mollescere ac vinci;
primam hanc admotam esse machinam, quæ si non
processerit, fortiolem se admoturum, quæ etiam no-
lenti victoriam facile extorqueat.

11 Nec diu abfuit, quod ægrum animum exul-
ceraret magis. Forte cocus regius caponem male
assum ad mensam Regis miserat b. Ea res improvisa
in tantam egit rabiem Wenceslaum, ut naturæ hu-
manæ et omnis humanitatis oblitus, cocum protin-
us alligatum veribus, flammis admoveri jussit. Per-
culsi barbara crudelitate aulici omnes horre-
bant, pallebant, sese mutuo intuebantur : videbant,
si quid paululum titubassent eadem sibi supplicia f
constituta : sed nemo erat, qui crudelitati Regiæ
intercederet. Unus B. Joannes, qui tum versabatur
in aula, et silere et loqui in tempore doctus, postu-
lato et impetrato ad Cæsarem aditu, verbis primum
mollibus negotium tractare; cumque apud iratum
et impotentem Principem nihil valerent, gravioribus
sententiis facti atrocitatem explicare cepit. Pau-
cissima protulerat : confestim irritabilis et crudelis-
simus Princeps satellites inclamat, nullaque Sacer-
dotalis Ordinis reverentia, nullo etiam ad seipsum
et majestatem regiam respectu, Joannem rapi. et in
ultimos carceres trudi jubet. Ibi aliquot dies squal-
lore et horrere loci, tristissimisque tenebris, tum
fama et siti prope enectus exegit; in Deo solo ac-
quiescens, eoque lætus, quod pro ejus honore et
amore dignus esset habitus et carceres et contume-
liam pati. Non ignorabat B. Joannes, quo Regis ira
spectaret : nam etiam carceris custos monuerat,
unam esse salutis viam, si Cæsari morem gereret,
et ad ejus se voluntatem accommodaret. At Beatus
Martyr contra obfirmarat animum, et millies discerpi
ac mori quam verbum ex Confessione sacra efferre
decreverat.

*auditas
noxas reve-
lare rogatus,*

E
*generose
scelus re-
nuit :*

b
*et pro co-
quo assari
jussu inter-
cedens,*

*rapitur in
carcerem.*

- A 12 Pauculi intercesserant dies, cum ecce honoratus vir ex aulicis a Rege missus apparet, nuntiat; Regem eorum poenitere, quæ in Joannem illibera-
 A. BOH. BALBINO
 Iterum so-licitatus a Rege,
 B torquetur in catasta ad-
 motis faci-
 bus,
 sed frustra:
 C dimissus e carcere
 et conciones resumens,
 d
- 12 Pauculi intercesserant dies, cum ecce honoratus vir ex aulicis a Rege missus apparet, nuntiat; Regem eorum poenitere, quæ in Joannem illibera-
 lus admisisset; proinde Cæsari petenti donaret injurias, oblivisceretur quæ gesta sint, ac liber abi-
 ret; sed ut firmior esset receptus ad gratiam, cras ad mensam Regis ne gravaretur accedere. Venit Joannes, summaque honoris significatione mensæ Regis adhibetur. Remotis mensis et arbitris, Cæsar iterum cur ad so accersiri jusserit, aperit: quiescere se non posse, aperiat tandem quæ Regina in sacra exomologesi in aurem dixerit ex ordine omnia; miscet blanditias, pollicetur silentium; modo dignitates et præmia offert, modo carnificinas omnes minatur: nolit iram prius experiri quam gratiam. B. Joannes excelso animo honores perinde ac minas contemnere, Confessarii munus explicare, silentii sacrosanctam legem extollere, pœnas temporales et sempiternas iis qui secretum non tenuerint paratas exaggerare; denique Regem monere, abstinere captandis, quæ uni Deo cognoscenda servantur; siue sacrilegio talia tentari non posse; in ceteris omnibus Regis imperia adorare se, unum hoc deprecari, quod si mille mortes subeundæ essent non faceret. Rex iracundia ardens, sine mora carnificem (quem semper habebat ad manum, et patrinum per delicias appellabat) cum sociis adesse jubet: a quibus in carcerem tractus crudelissime in catasta jussu Regis extenditur, et facibus admotis torquetur. Adfuisse supplicio Cæsarem (etsi id a nemine traditum legerim) cetera ejus vita probabilem conjecturam facit; quod ejusmodi spectaculis oblectari et oculos pascere solitum accepimus, tum etiam quod sine dubio speraret in tormentis auditorum se tandem, quæ numquam ante Joannes in publicum efferre voluisset. At vir Beatos et Christi Martyr, abstracta quantum licuit a suppliciis præsentibus mente, sacra Jesu et Mariæ numina ingeminans, nullum aliud verbum prolocutus, dolores omnes suos, vitam et mortem Domino commendabat. Nihil sibi diligentiae ad summam diritatem reliquam fecere cruenti carnifices, præsertim Cæsaris urgente præsentia: omnis tamen illa carnificina intra B. Joannis patientiam fuit. Denique cum proficerent nihil, Cæsare ipso abeunte, fessi et victi desistunt, ac de catasta depositum deserunt. Veteres codices cœlesti consolatione recreatum Joannem tradunt: at qualis ea consolatio fuerit, an interna quedam ad
 C animum divinitus illapsa, an etiam externa, ex Sanctorum Angelorum colloquio, aliove cœlesti aspectu (ut sæpe aliis viris sanctis evenisse in eorum gestis legimus) non explicuerunt.

13 Posthæc Imperator, sive ne qua res emanaret veritus, sive Imperatrice agente, quæ fortassis beatum virum attineri inaudierat, quem ipsa patris loco habebat; Joannem dimittit. Joannes, quasi nihil injuriæ passus, omnes illos dolores et cruciatus silentio concoxit, nulli suorum aperiens: et curatis quæ tormenta fecerant vulneribus, processit in publicum; tum vetera sua munia, majori quam unquam ante spiritus ardore cœpit repetere, eo pacto sese comparans ad mortem, quam vel cœlesti admonitu, vel ex ipsa importunissima Wenceslai Regis natura et humani cruoris avidissima iracundia, paulo post inferendam sibi dubitare non poterat. Ad stationem itaque suam reversos, cum ad concionem in ecclesia S. Viti diceret; verba illi Christi, Modicum videbitis me d, et. jam non multa loquar vobiscum identidem repetens, vultu læto et facili, mortem sibi, pro Christi et Ecclesiæ legibus appetendam, diserte prædixit: tum cœlestibus oraculis patefacta semel via, spiritu prophetico plenus, lacrymis ubertim fluentibus, futuram Bohemiæ sta-

tum, et venturas brevi calamitates cœpit describere: D hæresin ab inferis suscitandam, cui sacra et profana perinde essent, nullumque facerent discrimen; ecclesias omnes et cœnobîa per Bohemiam arsurâ, quædam etiam dejicienda manibus; sacros et religiosos viros omnibus tormentis exercuciâtos perituros; denique exitium universæ Religionis instare. Pœne incredibilis res visa, felicem eo temporis Ecclesiæ Bohemicæ statum, et opibus et potentia summa florentem Religionem cogitantibus. Extrema oratione vale omnibus dixit, ac præcipue a Prælati et Canonicis Ecclesiæ Pragenses humillimis verbis veniam poscens, et se vitamque suam ac vitia multis accusans finivit, magno luctu, et in re tam nova et tot vaticiniis, cum admiratione omnium auditorum.

14 Paucis post diebus B. Joannes, Boleslaviam e, ad antiquissimam totius Bohemiæ Divinæ Matris effigiem, a Sanctis Slavicæ Gentis Apostolis f Cyrillo et Methodio Christianis traditam et commendatam, quæ eo loci religiosissime colitur, iter suscipit. Hic quam liquido pietatis et amoris sensu cœli Reginam (cui a primætatē consecraverat sese, et in qua spes omnes suas habebat repositas) orarit, ut sibi paulo post morituro adesset, ut Filium propitium redderet, quisque ex Joannis in Dei Matrem veteri amore, ex periculi ingruentis magnitudine, ex vicinæ mortis horrore, vel de se conjecturam facere potest. Pragæ vespertinis horis revertentem Boleslavia Joannem, Wenceslaus Cæsar, tam forte ut erat otiosus Princeps, e fenestra prospectans observat; recurrunt extemplo furioso Principi omnes illæ tristes de Regina Joanna Conjugæ imagines, dolet acceptæ toties a B. Joanne repulsæ, neque jam animum regere poterat. Ergo non hominem, sed malum dæmonem spirans, mittit continuo qui Joannem accersant: neque multis, ut in præcipiti ira, verbis est usus: Audi, inquit, Sacerdos, moriendum tibi est: nisi e vestigio jam hic conjugis meæ Confessionem, et quidquid unquam illa tibi confitens dixit, ex ordine exponas: actum est, peristi. Juro Deo, aquam potabis: mersionem in flumine ea voce Cæsar volebat intelligi. B. Joannes, indignum ratus ea de re toties obtundi, non verbis, sed toto capite et severo vultu sacrilegium aversatus est. Vix signum dederat Imperator, jam sanctissimum virom validissimi satellites circumstant, Rege vociferante; atque inter manus in aliud cubile sublimem deportant. Vetusti codices significant silentium supplicio quæsitum, et vitatum esse populum, ne quis arbiter interveniret. Nocte igitur ad Pontem, qui Pragensi flumini Moldavæ impositus urbes duas Majorem et Minorem conjungit, deducitur; tum manibus et pedibus g victis (quod diserte expensum legitur) in subjectum flumen ex ponte dejicitur in pervigilio h Ascensionis Domini anno MCCCCLXXXIII.

15 Mortem quam occultissimam esse Cæsar voluerat, cœlestia statim pondidit miracula. Ignes et flammæ, quæ olim B. Joannem nascentem significaverant, mortuum cinxerunt; totus continuo Moldava fluvius reluxit. Videre erat innumera, et miri candoris, lumina innoxie toto fluvio innatare, commodum enim id temporis excreverat flumen, et latius atque altius fluctus attollebantur corpus vero B. Martyris, secundo flumine lentissime descendens, numerosiores et exporrectæ magis comitabantur faces, inde aliæ aliæque sequebantur, quasi pompam funcri deducerent. Effusa ad spectaculum Pragensis civitas quid factum esset, aut quid fieret cogitabat. Reginam quoque Joannam, ex arce Regia despectantem, et omnis rei hactenus ignaram, tam novum spectaculum attraxit. Cursu illa ad Cæsarem maritum contendit, miracula luminum ostendit, et

mortem sibi regno instantia mala præ-nuntiat:

e
f
post visitatam B. Virginem Boleslaviam

E

iterum sollicitanti Regi parere nolens,

fluvio mergitur:

F

g

h

et nocturnis flammis indicatum: corpus

A innocenti simplicitate, quæ istud sibi ostentum ve-
lit, interrogat. Percussit illico animum sceleris con-
scientia, et viso cœlesti miraculo velut fulgure ietus
proripuit ex conspectu sese, ac seu timore seu dolo-
re, vero aut ficto, triduum publico abstinnisse dici-
tur, neminem nisi necessarium admittens. Tota illa
i nocte circum corpus beati Martyris luxerant flam-
mæ, sed dies quid factum esset ostendit : jacebat in
arena corpus exanime, suo in habitu, vultu placido
ac renidenti, decentissime compositum. Statim tota
urbe spargitur rumor, neque diu cædis auctor latere
poterat, cum plura ejus crudelitatis Cæsar edidisset
exempla : adhæc conscii, carnifices, aulici, satelli-
tes nesciebant tacere. Tandem ad Canonicos Metro-
politane Pragense Ecclesiæ atrocis rei fama perve-
nit. Ii protinus adornata supplicatione, sanctum
Fratræ sui corpus ex flumine summo honore levantes,
ad proximam ecclesiam sanctæ Crucis, Reli-
giosorum k quos vocant de Pœnitentia, tantisper
deposuerunt, dum gloriosius sepulcrum in ecclesia
Metropolitana pararetur l. Hæc Canonicorum pie-
tas, cum insigni animi fortitudine conjuncta (quis
enim cruenti et tam irritabilis Principis iram non
pertimesceret, aut suspectam habere non posset?)
sine præmio non fuit. Cum enim loculum in eccle-
sia S. Viti effodiunt, thesaurum divitem, et multa
auri argentique talenta ac rerum ceterarum pretia
defossa reperiunt; quasi sanctus vir, pro tumultu et
sepulcri honore, hanc ecclesiæ et Canonicis depu-
tasset mercedem.

16 At inferius in sanctæ Crucis ecclesia innu-
mera hominum vis ad sacrum corpus videndum afflu-
xit, primusque ille cultus beati Martyris a populo
fuit : constantiam et fortitudinem deprædicare, pe-
des manusque certatim osculari, ejus sese precibus
commendare, sacrum corpus reverenter contingere
nullum faciebant finem, præsertim cum ipsa Ascen-
sionis Domini m dies, a laboribus vacua, majus
otium et facultatem præberet. Non ita se in familia-
res tenebras abdiderat Imperator, ut quæ circa cor-
pus fierent, ignoraret. Itaque (ut sunt omnium,
qui tyrannicos habent animos, suspiciosa et violenta
consilia) ad religiosos illos viros sanctæ Crucis, sa-
tellites cum mandatis dimittit : nova re abstinerent,
tumultum non concitarent, arcerent turbam, et
Joannis Nepomucensis corpus procul e conspectu
in angulum aliquem abjicerent. Factum, quod Rex
imperarat, sollicite : sed majore B. Joannis gloria :
siquidem clausum corpus tantam ex sese cœlestis
C odoris fragrantiam effundebat, ut occultari non pos-
set, magnoque iterum hominum concursu locus
celebraretur n. Jam parata erant funeri ducendo
omnia, Canonici, Clerusque universus, comitante
innumera populi multitudine, campis tota urbe
personantibus, supplicatione instruunt, et beati viri
corpus ex sanctæ Crucis ecclesia (tanto intervallo)
ad arcem S. Wenceslai in ecclesiam Metropolitanam
deportant. Obsequendum populo petenti fuit, rur-
susque aperta funerali arca ad venerationem osten-
sus est. Ægros plurimos contactu sacri corporis
curatos vetera manuscripta testantur. Tandem, ut
aliquando finis fieret, humatus est cum lacrymis o.
Pauperes præcipue, quorum erat pater, planxerunt :
grandis lapis superjectus ; inscriptio serius apposta,
quam hodieque legimus ; Honorabilis Dominus Ma-
gister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiæ Cano-
nicus, Reginæ Confessarius, quia sacrosancti Con-
fessionis sigilli custos usque ad mortem fuit, a Wen-
ceslao IV, Bohemiæ Rege, Caroli IV filio, tormentis
tentatus, ex Ponte in Muldavam præcipitatus, mi-
raculis clarus, hic jacet sepultus. A. D. mcccclxxxiii.
Hactenus inscriptio. At Regina Joanna, posteaquam
de morte B. Joannis, quem habebat pro Patre, triste

nuntium accepit ; eamque mortem sua causa a cru-
deli conjuge illatam animadvertit ; cum præterea
nullam ex tot et tantis malis evadendi viam cerneret,
in gravem animi ægritudinem lapsa, carpi paulatim
cœpit, et quarto abhinc anno, nulla edita ex se prole,
contabuit, mortua anno mcccclxxxvii, die 1 Januarii,
ut contra Hagecium ostendit Lupacius p.

ANNOTATA.

a Allegantur Paulus Sidek in MS. ad Regem Geor-
gium et Chronicon magnum Bellicum.

b Rursus M. Emondus in magno Chronico Belgi-
co apud Marquardum Freherum.

c Ita passim Catasta pro eculeo usurpatur in Actis
Martyrum et apud scriptores Christianos ; esto aliam en-
ror significationem habuerit apud antiquiores Latinos,
de qua videndus Vossius in Etymologico.

d Verba sunt, uti notabatur in margine, desumpta ex
Evangelio Dominicæ 3 post Pascha, et verosimile fa-
ciunt, ideo ea sumpta esse in orationis argumentum, quia
supra istud Evangelicum dicebatur.

e Boleslavia vulgo Runczel duplex censetur, Vetusta
ac Nova ; una ad Gieræ in Albim influentis ostium, E
altera communiter Boleslaw dicta, duplo quam prior,
remotior Praga, id est octo milliariis Germanicis com-
munibus. Priorem tomen seu Veterem intelligi hoc
loco apparet ex Epitome rerum Bohemicarum Balbini,
qui libro 3 cap. 11 de inventione Virginis Boleslaviensis
agit, atque a Suecis cum vicino Brindisio ita destruc-
tam, ait, Veterobolesslaviam, ut jam vix pagi nomen
habere mereatur. Videri de eadem miraculosa imagine
etiam potest Atlas Marianus Gumpenbergii nostri num.
73, pag. 179.

f De his actum a nobis 9 Martii.

g Crugerius dicit, Culeo insultum, additque, eo loco
pontis præcipitationem, ubi nunc Crux stat lignea.

h Quantum aberraturus esset a vero qui Vigiliam
Ascensionis componeret cum 16 Maji, vel hinc intelli-
ges ; quia ab anno 1355 usque ad 1414 numquam ac-
cidit hic concursus ; anno autem 1383 dictum Pervi-
gilium celebratum est 29 Aprilis.

i Illa et sequenti nocte id factum scribit Hagecius :
Dubravii vero Episc. Olomucensis addit, quod fluvius
ita derepente sit arefactus, ut corpus nudaret sub-
mersi, in statuque illo triduum permanserit, donec
sepeliretur. Dubravii verba Germanice expressit Mar-
tinus Boregh Uratislaviensis, in Chronica Bohemiæ an-
no 1587 impressa Wirttembergæ. Joannes Tanner, in
Vita P. Alberti Chanowski, ex testimonio Pauli Si-
dek S. Th. Doctoris, testis oculati, asserit idem etiam
distinctius his verbis : Fluvius Moldava cursum stitit,
adeo ut siccis vestigiis totus ejus alveus posset per-
ambulari : et Imperatrix ad fenestram precibus
intenta, ternis noctibus continuis, lumen eo loci quo
mersus fuerat superstagnantis aquæ reliquias aspe-
xit : quæsitum proinde mandato ejus est, quid illic
sub aqua lateret, repertumque venerabile illud cor-
pus. His tamen non obstantibus, Balbinus od hujus
Vitæ calcem. Notandum est, inquit, Dubravium scri-
bere, quod cum B. Joannes in fluvium abjectus esset,
hic quasi indignatus fluere cessavit, et aqua minui
cœperit, sic ut vado transiri posset. Certum est id
non accidisse in morte B. Joannis, sed annis decem
post, videlicet anno mcccxciii ; cum idem Wence-
slaus Imperator Joannem Suffraganeum Archiepisco-
pi Pragense mergi jussit, ut ex MSS. codicibus ho-
minum eo tempore viventium et hoc fieri videntium
apertissime constat. Utrumque autem fuit miraculo
proximum ; fluvium in morte B. Joannis Nepomu-
ceni excrecere et tumescere insolitis fluctibus, at-
que iterum in morte alterius Joannis Suffraganei
(quem Joannkonem veteres memoriæ appellant) su-
bito

a Canonicis
defertur in
adrem S.
Crucis,

k

l

B

ubi frequen-
tatum a
populo,

m

n
in præpara-
tum ad S.
Viti sepul-
crum infer-
tur,

o

postea addi-
tur epita-
phium.

A. BOH.
BALBINO

A bito decrescere et quasi amitti. At bonus Dubravius duos Joannes in unum confudisse videtur, uti ostendimus in nostra Epitome rerum Bohemicarum lib. 4, cap. 1. *Joanacis mors attingitur in Phosphoro poj. 586, et dicitur peracta XIX Aprilis; ad quem diem totam historiam illam accurate descripsit Crugerius, et secutas Wenceslaum penas exponit, qui bis captus et Imperio quoque exutus, demum furibundus expiravit, regnum Hussitis vastandum relinquens.*

k *De his egimus 4 Maji, ad Vitam B. Michaelis Guelnorii ex eodem Ordine, in veste candida rubram supra scapulare Crucem præferente. Est autem hæc ecclesia longe infra pontem post flexum fluminis; unde colligas impetu aquarum ablutum corpus illic hæsisse, ubi illud inveniri disposuerat Deus.*

l *Ceteri scriptores, compendio usi, temporariæ hujus depositianis non meminerunt.*

m *Aut, si tribus diebus in flumine corpus latuit, Dominica ipsam consequens, eandemque tunc sanctæ Crucis festum, per se illuc invitans frequentiam, utpote titolare loci.*

n *Addit Hagecius, Rex iis cognitis in Zebrack se recepit: quod est oppidum Praga distans 6 circiter mill. Germ.*

B o *Addit idem, Ante altare Beatissimæ Virginis Mariæ.*

p *In Kalendario historico, ut notatur in margine. Hagecius annum sequentem posuerat. Crugerius in sacris memoriis regni Bohemiæ ad Kalendas Januarii hanc mortem tactus præterit: forte quia opud Crantzium legerat, Regnam sibi ipsi mortem conscivisse, quod impuram mariti vitam ferre amplius non posset: sed nihil tale scribentibus antiquis, merito Balbinus censet, hoc ad ceteras fabulosas Crantzii narrationes addi debere.*

CAPUT III.

De veneratione et cultu, qui Joanni, velut Beato et Martyri, ab omni memoria tribuitur.

Joannis
inter Patronos
Bohemiæ as-
sumti, tumulus

C Non erit abs re forsitan, priusquam ad miracula B. Joannis percensenda veniamus, pauca quædam de publico ejus apud nos cultu præmittere. Sciendum in primis est, etsi B. Joannis memoria nullo neque sacrificio neque divino Officio honoretur in templis (quod sine sanctæ Sedis Auctoritate fieri non solet) reliqua tamen omnia, quibus Divorum nomina consecrantur, ad sacrum ejus tumulum adhiberi. Itaque quoties ad salutandos sanctos Bohemiæ Patronos, Vitum, Wenceslaum, Sigismundum, Adalbertum, eorumque tumulos in Metropolitana ecclesia honorandos, Proceres, Nobiles, Sacerdotes, Prælati, Canonici, Religiosi, Matronæ, verbo, minimi maximique conveniunt, B. Joannis tumulum nunquam omitti videas, Hic proculuti in genua supplicant, preces ad eum fundunt, ejus opem implorant. Suspensa est ad tumulum tabella, Latino, Bohemico, et Germanico idiomate, in qua Oratio majusculis litteris ad B. Joannem Nepomucenum descripta est: eam recitare populus consuevit. Pendent hinc inde circa lumina, et varia anathemata; tum B. Joannis imago radiata. Tumulus cratibus ferreis duplici ordine præmunitur: laminis depictis, in quibus Joannis nomen legitur, additur vox Martyris et Beati: lampas ab omni memoria tumulo imminet, ardetque: alias facces cereas fere quotidiana piorum hominum devotio accendit: earum quædam humani corporis magnitudinem æquant: his facibus consumptis, novæ aliæ liberaliter apponuntur, ab iis præsertim, qui se ad B. Joannis tumulum cœleste aliquod beneficium accepisse lætantur. Serenissimus Leopoldus, Austriæ Archidux, candelabrum perelegans (de quo postea

etiam a
Cæsaribus
visitur:

D sermo recurret) huic Divo statuit, et in eo B. Joannis effigiem æream cum ceteris Bohemiæ Patronis aflubre fieri fecit. Reges ac Principes nostri B. Joannem coluere semper: Ferdinandus I Imperator, quoties Pragensem adiret ecclesiam, ante hunc tumulum genua ponebat: idem actitasse pium Principem Ferdinandum II atque etiam III multi meminerunt. Hic postremus, a Cardinale Archiepiscopo Pragensi Ernesto II in consilium vocato, sæpius de publico B. Joannis cultu, deque ejus ab Apostolica Sede petendo canonismo (ut vocant) egisse narratur: sed piam optimi Cæsaris mentem prius bel-
a

18 Jam vero imagines B. Joannis æri incisæ habentur in manibus: in his et Beati titulus Joanni apponitur, et capitis apex ardens cœlesti lumine ac circumfusus radiis spectatur. Neque honores isti nuper inventi, novique dici possunt: sed jam ab ipsa statim morte, et ab omni memoria hodie viventium hominum, et ab omnibus impensi. In sacrario ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis ara quædam est: super eam (ut fieri solet) depictæ in pariete antiqua manu Sanctorum Bohemiæ Patronorum, Viti, Wenceslai, Adalberti, ac ceterorum visuntur imagines: E pictura (quod appositi indicant numeri annorum, et pingendi ipsa ratio seculis nostris ignota) centum et octoginta annos superat antiquitate. Has ergo inter imagines Divorum Joannes Nepomucenus palmam sustinet manibus, radiato capite undique illustris. Neve dubitare possis, quem cogitarit artifex, et quem Canonici depingi jusserint, trabalibus litteris titulus legitur; S. Joannes Nepomucenus. Paucis passibus a B. Joannis tumulo in ecclesia Metropolitana Pragensi capella seu sacrarium est, pretiosis imaginibus ab arte, et mausoleo Berkorum b Baronum Bohemiæ antiquorum spectabile: in eo Sacrario, sub marmore porphyretico alte educto, conditus jacet Joannes Wlassimius, secundus ab Ernesto I c Archiepiscopus Pragensis. In capellæ altari venustissimo certis diebus Sacra faciunt Sacerdotes: altaris titulus, manu propria Gaspari Arsenii, sacre Theologiæ Doctoris et ecclesiæ Metropolitanæ Decani scriptus, hæc habet: Anno MDCXXI, XXVI Julii per Illustrissimum et Reverendissimum DD. Joannem ejus nominis tertium. Archiepiscopum Pragensem, consecratum est altare in capella e regione sepulcri B. Joannis de Nepomuk, Confessarii, in honorem Visitationis Beatissimæ Mariæ Virginis, ac sanctarum F Virginum et Martyrum Luciæ et d Ottiliæ, nec non S. Clementis Papæ et Martyris, et B. Joannis Nepomuceni, in quo inclusæ sunt istæ Reliquiæ etc. Hanc tabellam Arsenii a se descriptam, nuper mihi dedit in manum Reverendissimus D. Thomas Joannes de Czechorod Metropolitanæ ejusdem Ecclesiæ Decanus, Archidiœceseos Pragensis Officialis etc. vir officio, libris editis e, aliisque meritis clarus, eumque titulum in hanc historiam jussit imponi.

19 Jam et scriptorum nostrorum omnium, in asserendo B. Joannis martyrio et sanctimonia, consentit auctoritas. Videatur Dubravius Olomucensis Episcopus, Hagecius Ecclesiæ Collegiæ Boleslaviensis Præpositus, pluresque alii. Simon Fagellus, ecclesiæ Collegiæ omnium Sanctorum in castra Pragensi Decanus, qui ante centum et quod excurrit annos de sanctis Bohemiæ Patronis Hymnos scripsit f typisque vulgavit, Hymnum unum cum titulo ad B. Joannem Nepomucenum concinnavit, versu pro ætate illa non plane invenusto. Georgius Bartholdus Pontanus g, Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Præpositus, Joannem Nepomucenum Beatum Martyrem appellat. Eandem appellationem tribuunt ceteri superiorum ætatum, atque etiam hujus nostræ scriptores; ut venerabilis Pater Albertus Chanowsky, h, vir

pingitur
passim cum
radiis, palma
et titulo Beati.Altare sub
ejus nomine
consecratur
an. 1621A scriptoribus
appellatur
Martyr,

f

g

h

A vir Apostolicus (qualem Vita ejus nuper ab amicis-
simo viro R. P. Joanne Tanner edita satis ostendit) tum Georgius Ferus i ejusdem Societatis, pluresque alii.

domus natalis in sacellum vertitur,

ubi nunc nova ejus ecclesia,

cultu Joannis et miraculis celebris,

æque ac tumultus Præga.

20 Pridem narraveram B. Joannem Nepomuci in Bohemia ortum esse. Ex ea igitur domo, in qua Joannes primum vitæ lucem aspexit, oppidanorum pietas sacellum B. Joannis honori statim ab ejus morte extruxit : traduntque veteres memorie, neminem in ea domo nocturnam quietem capere potuisse, omnesque insomniis fatigatos semper coactos abscedere, donec ea in Sacrarium versa fuisset. Nostra ætate Illustrissimus Baro Franciscus de Sternberg, Nepomuci Dominus, R. P. Georgio Fero incitante, sacellum hoc, vetustate paulatim cunctidens, totum dirui jussit : novamque et formosam ecclesiam B. Joannis Nepomucensis honori magnis sumptibus extruxit. Benedici ecclesiam illam Ernestus Archiepiscopus Pragensis et Cardinalis per alios voluit, cum ipsemet per invaletudinem adesse et consecrare non posset. In summa novi hujusce templi ara B. Joannis imago radiata conspicitur, atque in veneratione habetur. Per hanc recens extructi templi causam idem R. P. Georgius Ferus anno MDCXLI libellum edidit, quem Famam postumam B. Joannis Nepomuceni inscripsit : in quo venustissimaginebus, summo pictore Carolo Screti Bohemo operam commodante, vitam et mortem B. Joannis brevissimis titulis triplici idiomate Latino, Bohemico et Germanico comprehendit. Aditur B. Joannis ecclesia multis supplicationibus : parochia multis passuum millibus ad certam diem ab operibus vacuam, Dominicis inter Pascha et Pentecosten, populum adducunt : idque agitur a tempore immemorabili. Sacra de B. Joanne non leguntur quidem, sed de sanctissima Trinitate : concio tamen ad populum de B. Joannis virtutibus habetur. Appensa visuntur ad ejus aram anathemata plurima, fatenturque diversi ejus se meritis varia beneficia cœlitus impetrasse. Pro comperto est, si campi siccitate laborent, supplicatione una alterave ad hanc ecclesiam publice ducta, pluviam impetrari celeriter. Cantio quedam pervetusta de B. Joanne per hanc viciniam circumfertur, quam plebs rustica modulatur libenter, B. Joanni pecudes suas et jumenta cetera commendare solita, openique sentire. In peste, quæ Bohemiam anno MDCXLIX pervagata gravissime afflixit, omnes qui sese Nepomuci B. Joanni commendarant, periculo sunt erepti.

21 Præga quoque B. Joannis tumulus, ut antedixeram, in summo habetur honore : et quamvis imperiti quidam et in religione nimium cauti timidique, ipsius religionis prætextu, in B. Joannis veneratione obturbare aliquid tentarint ; populus tamen ceterique omnes de constantia justæ pietatis dinoveri non potuit, rediitque semper sua B. Joanni gloria, quidquid unus et alter timidi conarentur. De ejusmodi vetusta religione et cultu Beatorum antiquo, optime dixit vir eruditissimus, et in gestis Divorum describendis et illustrandis diligentissimus, rerumque istarum peritissimus, Godefridus Henschenius : Venerationi Divorum, inquit, a tempore memoriam unius seculi excedente, Urbanus VIII, Pont. Max. nihil voluit derogatum, quominus perpetua deinceps esset. Jam B. Joannis cultu ab iniquitate probato, ad miracula, ad ejus sacrum tumulum patrata, faciamus gradum : simul illud patebit, quam merito tantus eidem a populo cultus habeatur.

ANNOTATA.

a Ernestus Adalbertus ab Harrach, Cardinalis Creatus ab Urbano VIII an. 1623, Ferdinandi II an-

no 3 : huic autem 20 anno Imperii morienti Ferdinandus III successit an. 1637, supervixitque Ernestus usque ad 1667.

b Berkanæ familiæ origines, merita, laudes pluribus locis explicat Balbinus in tribus primis suæ Epitomes libris.

c Ernestus I obiit anno 1364, 30 Junii. Insignes sanctissimi viri memorios collegit Crugerius ad istum diem : ejus Mariæ a Collegio nostro Pragensi editum est anno 1661, eique præponitur Vita ex veteri MS. fideliter descripta.

d SS. Lucia et Ottilia coluntur simul 13 Decembris.

e His accessit Phosphorus septicornis, sive Pragensis ecclesiæ majestas et gloria, tertio post hanc Vitam conscriptam anno editus, nobisque ab ipsomet dono missus ; uti et Mars Moravicus ab eodem jam Episcopo Samandriensi vulgatus an. 1677. Ipse vero, pro sua singulari humanitate, non desinit, quotiescunque rogatur, submittere notitias de Sanctis, quorum Reliquiis dives est Pragensis ecclesia, ex archivio sua manu descriptas.

f Simonis Fagelli meminit Gesnerus in Bibliotheca ; ejusque Opuscula (inter quæ Hymnorum liber V) ait esse excusa Lipsiæ an. 1538.

g Ex serie Decanorum, ab anno 1090 usque ad præsens tempus deducta in prælaudato Phosphoro pag. 608, intelligitur Georgium Decanatum gessisse usque ad an. 1594, quando ad Præpositi dignitatem ascendit : scripsit autem Bohemiam piam.

h Obiit Albertus hic 16 Aprilis an. 1618, ejus breve Elogium vide sis in nova Bibliotheca Scriptorum Societatis nostræ per Nathanaelem Sotnellum. Scripsit is Vestigium Bohemiæ piæ (quod hic allegatur in margine) idque idem qui Vita auctor Tannernus notis suis illustratum vulgavit an. 1639 : annis autem ante mortem viginti ediderat Bohemice Vitæ Christi, Beatæ Virginis, et Sanctorum in menses 12 digestorum, inchoatas prius a P. Jacobo Boscovio.

i In eadem Bibliotheca enumerantur plurima Feri opera et opuscula (quorum pars bona de Vitæ Sanctarum variorum) Bohemice edita primum, aut ex Latino reducta : in quibus ea, quæ hic citatur in margine, Fama postuma B. Joannis Nepomuceni, sub simplici istarum in 12 vulgatarum titulo, indicatur.

CAPUT IV.

Mira quædam ad B. Joannis tumulum patrata, et beneficia cœlestia omnis generis.

Tot ac tanta B. Joannis interventu beneficia cœlitus impetrata fuisse tradunt manuscriptæ memorie, ut ex iis justum librum majores nostri conferrent, qui in sacrario Pragensis ecclesiæ servabatur. Citat eum librum a Wolfgangus Chanowsky de Longavilla, ecclesiæ Metropolitanae Canonicus, vir illustris, qui anno MDCXXXIII moriens, ejus Beati amore, non procul ab ejus sacro tumulo, ut conderetur, impetravit. Scribit is, in illo miraculorum libro, B. Joannem Nepomucenum Thanmaturgum Bohemiæ appellari : cæcum ad ejus tumulum recepisse visum, alios præsentissimum opem sensisse, alios in vitæ mortisque confinio stantes, quosdam etiam ad supplicia mortis Judicium sententiis damnatos, beati viri, quem invocabant, auxilio, mirabiliter evasisse mortem. Addit, plura se non describere, quod liber sit obvis, quem tamen una mecum ecclesiæ Ministri omnes invenire non possumus, et subtractum ex oculis, ob hæresim nuper regnantem, dolemus.

23 Illud permirum, neque minus certum et pervulgatum : quicumque B. Joannis tumulum b calcant, rint,

D
A. BOH.
BALBINO

E

F

a
Periit liber olim de miraculis scriptus.

A. BOH.
BALDINO
A. 1588
tumulum
contemptum
caleans Pa-
latinus,

equo et
curru uti
negulens,
pedester re-
dire cogi-
tur,

idem ten-
tans parit
regno pu-
dore afflic-
tur,

et uer-
gemino;

A rint, praesertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere, et vitare non posse; id omnium Catholicorum Pragensem nostrae et superioris aetatis consensu, atque exemplis plurimis constat. Anno MDLXXXVIII, cum Radzivilus Princeps, Regis et Poloniae Reipublice nomine, Legationem apud Rudolphum II Caesarem obiret, accesserat Pragae Magnificus D. Christophorus Sluska Palatinus Vindobensis (Catholicus ne an haereticus a Theophilo Cristeeco, Collegii S. J. ad S. Clementem Rectore id temporis, ejus chirographum eodem anno conscriptum habeo, non trahitur) sed vir hac dignitate clarus, Metropolitanam Pragensem ecclesiam aliquando ingressus, alius ecclesiae monumentis curiose lustratis, ad sepulcrum B. Joannis adducitur. Narrat Palatino qui decebat Canonici, mirabilem hunc esse tumulum; nam si quis calcasset, eo die poenam non elligere. Risit Palatinus, et confestim pede tumulum pressit; glori sum existimans (ut ingenia sunt) quae ceteri timerent, calcare. At ecce e vestigio, quasi percussam frontem et turbam mentem sentit; turbationemque persentiscens templo egreditur. Equum et currum Domino adduxerant famuli (numero enim satellitio vir inter suos admodum potens cingebatur) equum primo nominat; sistitur. At ecce, quasi intemperiti ageretur, a dextra equi parte tentat ad-censum: ascendit denique et evadit in equum. Equus neque hortatu ullo neque stimulo moveri se loco passus est. Ergo descendere equo cogitur, currumque conscendit: sed nulla iterum vi, quidquid agerent aurigae, vel passum promovere poterant. Tandem pudore confusus Palatinus, spectante et vidente Cewaris aula ex Arce, toto illo et impedito itinere pedibus confecto, multum admirans, et quid actum esset sermone versans, ad hospitium in urbe reversus est.

24 In Vita venerabilis et Apostolici viri Alberti Chanowsky Societatis Jesu aliud exemplum legitur, quod verbis ipsius nostri scriptoris audire placebit. Dum Pragae Albertus Grammaticae daret operam, essetque annorum quatuordecim, pater ejus Joannes Chanowsky Pragae advenit, cumque eo Sanctorum ac praecipue Bohemae Patronorum Corpora venerationis ergo visitavit. Accidit vero, ut etiam ad B. Joannis Nepomuceni monumentum venirent: ubi referente patre didicit, quantae loci esset venerationis, quante martyris illius honor Deo curae, quam certa eorum poena qui terram illam proterve conculecare auderent: adeo ut virgini cuidam sacrum illud sepulcrum pede protervo calcare impudenter ausa, dum maximam inter populi frequentiam per pontem Pragensem domum rediret, exorta repente vehementi vento, quasi quodam turbine involuta vestis seu toga, in altum sit ab imo elevata cum inere libili virginis pudore c. Ad haec cogitare corpi (juvat P. Albertum haec de se scribentem audire) facile id contingere potuisse femine, sed viro aut puero qua ratione aliquid simile contingere posset? Quare experiundi gratia, cum eo tempore adhuc claustra circa sepulcrum Sancti essent rara et demissa, pedem eo data opera imposui, ita ut sepulcrum calcarem. Accidit autem, cum ad antiquam urbem per parvum pontem redirem, ambulando sequebar parentem: et ecce incidi in latentem quandam foveam usque ad genua, quae Pragae solent esse in plateis hieme ex congesta glacie et nivibus; et fere illic calcem reliqui, atque iridente me omni populo, pudore insigni fui suffusus. Et veniens ad pontem Pragensem, prope imaginem Crucifixi, illic recidi, et in luto circumquaque in pallio meo obvolutus fui; et quasi tum interius hanc vocem audiui: In hoc loco ille Sanctus de ponte in aquam fuit praecipitatus et submersus. Summo autem pudore affe-

ctes sui, mirantibus et ridentibus hominibus, quid et cur et quomodo hoc mihi accidisset. Haec venerabilis Pater Albertus Chanowsky manu propria.

25 Alia eaque longe gravior poena secuta est Calvinianum hominem, Wenceslanum Wilhelmum de Raupowa Baronem, rebellionis quae in Bohemia ab exteris fere hominibus Comite Turriano et Hohenloo, item Felsio aliisque novis Bohemis incolis, sordo incepto, ac foediori exitu meta est, baud postremum incentorem. Hic cum aliquando in ecclesia Metropolitana S. Viti, velut in profana domo, cum sociis otiosus inambularet anno MDLXXIX, in B. Joannis tumulum forte incidit. Recurrit homini vetus de eo sepulcro traditio; quare multum Catholicorum stultitiam, ut putabat, demirans et deridens, qui rebus tam vanis tenerentur; tumulum B. Joannis calcavit, et quasi nihil egisset, cetera idololatriae Catholicae, ut ipsi appellant, monumenta perlustrat, neque multo post templo egreditur. In ipso templi limine famulus anhelans cum tristi nuntio accurrit ad Dominum; filium, quem Raupowa habebat unicum, hoc momento inopinate exspirasse. Nimirum eodem temporis articulo Deus contemptum servi sui B. Joannis morte unici filii vindicavit. Discite justitiam moniti et non temnere Divos. Atque utinam hunc finem vindictae, divina habuisset ira! Constat inter omnes, post annos plurimos Raupowam haereticum actum in rabiem, dum homines stricto ferro insectatur, misere Litomericii periisse. De hac Raupowae scelerata temeritate, ne dicam magis, deque poena irrogata, est inter manus meas Testificatio legitime confecta, annulo familiae illustrissimae signata, chirographo firmata, quam Illustrissimus Comes Zdenko Wratistaw de Mitrovicz, Vilemovii, Zerofinii Dominus, et Slanensis districtus Praefectus, anno MDCLVIII confecit: qui et familiariter Raupowam novisse, et haec omnia sibi constare per animi sui conscientiam testatur.

26 Venio nunc ad narrandum exemplum, quo tristius ad B. Joannis tumulum accidit nullum. Ac nescio sane quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in B. Joannis memoriam et sepulcrum haeretici ferantur. In illo, de quo modo dixeram, haeticorum in Bohemia regno, post annum MDLXXVIII, cum Calviniani Pragense ecclesiae Metropolitanae dimidium, partem scilicet posteriorem d, occupassent, suaeque profana et umbratili Cœna contaminassent; habebant illi sine dubio praeculis sanctorum Patronorum Viti, Sigismundi, et aliorum Divorum corpora, ac ferebant placide; unius tantum B. Joannis Nepomuceni humilem tumulum videre non sustinebant. Neque modo crates circa tumulum evellere, sed ipsum beati Martyris corpus (facinus profecto etiam in quocumque humano corpore indignum!) exhumare et in communem locum abjicere statuerunt. Sed B. Joannes locum egregie tutatus est. Mittuntur ad certam diem valentissimi et confidentissimi satellites, quibus id datum erat negotii. Vix sacrilegium tentarant, et crates ferreas ligonibus convellere coeperant; cum ecce duo, quasi o cœlo percussi, repente in terram concidunt: alter omnino exanimis nunquam vitam recepit; alter operi praefectus, Anglus homo, epheborum Friderici Palatini (qui sese Regem Bohemiae ferebat) praepetor, semivivus ac aegre spirans e templo inter manus elatus, paulo post et ipse miseram animam efflavit: ceteri periculo et damno suorum admoniti, una tantum sepulcri parte cratibus dejectis, opus imperfectum reliquerunt. Res est tragica, sed eorum testimonibus firmata qui adfuere: quos inter vivit hodieque senex, campanis in ecclesia S. Viti praefectus, rei gestae olim spectator: historiaeque haec tota ante B. Joannis Nepomuceni sepulcrum, tessellato

Baro Cal-
vinianus

morte uni-
geniti puni-
tur,

E

et misere
perit:

d
p
ah! damo-
lari crates
aggressi ut
corpus ex-
humarent,

dura morte
punctatur,

A lato opere pereleganter in ligno expressa, cum admiratione peregrinorum spectatur. Recenset hoc etiam triste miraculum Germanicus liber, cui titulus est Veridici, Augustæ anno mdcxxx typis editus pag. 89 et seqq. ac primum Angli illius Calviniani, sepulcro insultantis sacrilegas voces, tum cœlestem ultionem humi alliso corpore, demum eadem nocte inter horribilas vociferationes ac ejulatus, quasi ab igne aliquo ureretur, infelicissimam mortem multis verbis describit *e*. Adjicitur in eodem libro; paulo ante decretoriam in Albo-monte pugnam, qua hæreticorum res conciderunt, cum anno mdcxx nocte quadam hæretici satellites, in eadem ecclesia, in Christi Crucifixi statuis aliisque Divorum imaginibus deji-ciendis strenue laborarent; a Catholico pioque homine, qui tum aderat et dolenter quæ gerebantur spectabat, visos tres viros humana forma angustiores e sepulcris prodire: primum cultu Regio, alterum Episcopali habitu conspicuum, tertium sacro quidem in habitu, sed ignoto. Hos convenisse una, ac stantes, quasi de futuro rerum statu capita conferrent, postea amissos ex oculis; nihil dubitari a Catholicis S. Wenceslaum Regem, et S. Adalbertum Episcopum primos duos fuisse, tertium omnes suspicari B. Joannem Nepomucenum, quem tantopere odissent hæretici, quemque exhumare etiam voluissent. Ita liber ille. In re tam recenti fides sit penes *f* auctorem: ad tumultum B. Joannis redeamus.

27 Ob hanc igitur causam, et sæva in calcantes exempla edita, cum jam pridem ferrei clathri ad unius fere ulnæ altitudinem prætentis essent, Canonici novis aliis cratibus sepulcrum cinxerunt: qui clathri facile tres ulnas altitudine æquant, ut nisi ægerrime vix esse cuiquam improbo et injurio liceat. Porro Calviniani, tam male a B. Joanne accepti, quamdiu Pragensi ecclesia sunt usi, tumultum ipsam totum, præstigias in eo latere vociferantes, ascribis et tabulis quibusdam clausere, ne ullo modo adiri, imo ne spectari posset. Obturbare illos, dum ad cœnam in templo sederent, B. Joannes videbatur; et velut mortualis umbra, nimium odiosus et non vocatus, intervenire conviviis. Jam vero hanc ipsam ecclesiæ Metropolitanæ profanationem, et stantem in loco sancto abominationem ex sacro suo tumultu B. Joannes significavit. Siquidem imminente illa ab hæreticis calamitate, sæpius nocte gemitus et lacrymosæ quædam voces ab imo templi audiebantur: Custodes autem templi, studiose gemitus illos secuti, animadverterunt non semel, ex B. Joannis tumultu exire. Nimirum dolebat beato viro (quantum Beati dolere possunt) dilectam Pragensem ecclesiam tot brevi sacrilegiis profanandam, quæ nunquam ante, ex quo a S. Wenceslao fundata erat, ne quidem Hussii aut postea Rokyczanæ temporibus, hæreticorum impuris sacris profanata fuisset. Sed plures sacri illius tumuli prærogativæ possent adferri: nam aliis quoque temporibus ecclesiæ S. Viti exhibitores, ad indicandam fortasse beati viri sanctimoniam et in cœlo gloriam, amabili quadam luce sepulchrum illud cingi, et radiis coruscare viderunt. Neque id mirum: pro thesauro est Pragensi ecclesiæ B. Joannes, ubi vero thesauri lateant, aiunt ignes emergere.

28 Præcipuus B. Joannes Nepomucenus Patronus et Tutor eorum habetur, quibus infamiæ periculum aliquod imminet, quique ne admissum scelus factumve emanet in publicum, pertimescunt: occurrit enim mirabiliter periculis, et factum abscondit. Exempla in eam rem publica dare nec possum, nec audeo: quia ut silerem, atque etiam nescirem, ipse Beatus Joannes, qui textit, effecit: sed res est inter omnes contestata: solentque eos, qui afflicti, quo se

vertant nesciunt, ad Beati sepulcrum mittere, ut timores suos exponant et commendent. Hujus festinati et toties perspecti auxilii argumento, edita typis pridem Oratio est, quæ sub B. Joannis effigie legitur hisce verbis concepta: Præsta quæsumus, omnipotens Deus, precibus nostris, quas in B. Joannis Confessoris veneratione deferimus, pium benignus auditum; ut ejus meritis et intercessione suffulti, ab infamia et confusione temporali liberati, ante mortem reatus nostros sincera Confessione expiare, salutari pœnitentia delere, et portum æternæ salutis contingere feliciter valeamus. Per D. N. Jesum Christum filium tuum. His quoque fert opem B. Joannes, qui exitiali verecundia crimina sua in sacro tribunali aperire reformidant: nam ad ejus tumultum supplicantes, audaciam quamdam ad proferenda omnia addi sibi senserunt, idque aperte Sacerdotibus sunt testati. Anathemata ad B. Joannis tumultum plurima olim pependisse meminerunt senes: hæresis Calviniana anno mdcxix laceravit omnia, aut flammis corruptit. Nostra memoria matres aliquot, ad partum gravissime laborantes; alii hydrope, alii febribus diuturnis crudelissime vexati, fuis ad B. Joannem precibus, convalescere, ut anathemata hodierna testantur. Quibusdam ipsa fides et in B. Joannem amor opem attulisse videtur: nam cum alia deessent, pulverem, ex ejus lapide sepulchrali modice abrasum, ad varios morbos valuisse senserunt.

29 Matrona Illustris (quam nominare nihil attinet) cum aliquando de Sanctis in Metropolitana ecclesia conditis mentio fieret, et nescio quæ ex domesticis puellis B. Joannem Nepomucenum inter eos numerasset; illa supercilio sublato, Quem tu, inquit, Joannem nominas? nihil de illo Roma scit: colitur ille a rudibus perperam, neque forsitan hanc venerationem meretur: nam si Sanctus esset, pridem eum Pontifices in Divorum numerum retulissent. Post aliquot dies cum eadem matrona, nihil jam de B. Joanne cogitans, oraret in templo; reperit in libello precum Beati effigiem capite radiato in habitu Canoniorum venustissimam, quam ante nunquam viderat. Paulo post cum domi in seriniolo suo aliud quærir, alia item ejusdem Beati effigies quasi sponte venit in manum. Ea res improvisa et a tenerum matronæ animum vulneravit, ut confestim in lacrymas soluta, B. Joannem Nepomucensem in-clamarit. Dieque altero ad ecclesiam Metropolitanam profecta, Confessione peccatorum præmissa, divinam Eucharistiam sumpsit; et sepulchro beati Martyris advolta, audacie veniam postulavit. Nec omit-tenda est religiosi cujusdam viri temeritas, divinitus ut videtur castigata. Hic in disceptatione cum socio sui Ordinis inita, negabat rite fieri, quod B. Joannes a populo coleretur; addebatque cum stomacho, male agere eos, qui cum facile impedire possent, cultum hominis fœni ignoti tolerarent. Nondum abierat dies, en tibi gravem ægritudinem: nulla data causa tremore artuum insolito concutitur; ac ne mali originem ignoraret, simul ultro succurrit cogitatio B. Joannem de se vindictam sumere. Neque aliud fuit: nam neque tremor neque dolor posuit, donec æger B. Joannem voto honorasset, ac veniam postulasset. Rem vero, ut secum gesta erat, ipse religiosus vir ad perpetuam memoriam scripto consignavit. Ardet ad B. Joannis tumultum suspensa lampas, ut ante dixi. Ex ea lampade Servus-capellæ (ita templi Custodem appellant) oleum omne effuderat, oleique loco aquam puram infuderat, ut socium suum (cui commissæ et nutriendæ lampas erat) vexaret. Accedit rerum omnium ignarus socius, alter videlicet Aeditimus, priore illo procul observante, et benignam sibi socii irridendi materiam oblatam gaudente.

83 Accenditur

e
et apparent
Sancti quasi
de ultione
consultantes:

*et ad con-
fessionem
pudibundus,*

*honoratur
rotlis ana-
thematis:*

*cultum ejus;
improbantes
miracula
corrumpunt.*

*ceteri ex-
emplis ter-
riti locum
teguunt.*

*unde antea
masti gemitus
crue-
rant.*

F

*Patrocina-
tur Beatus
infamiam
publicam
mutuentibus.*

*Aqua lampadi
infusa ardet:*

A. BOH.
BALBINO

A Accenditur lampas, aqua sine omni elementorum pugna exardescit, lampas nitidissime lucet. Territus rei novitate ocularis ille Servus, fatetur quid egisset : uterque agnoscit miraculum : plures ecclesiae Ministri advocantur : rem ita se habere deprehendunt, Deum in servo suo B. Joanne glorificantes.

ex candelabro
ipsi dicato
statuunculam
furati,

30 Stat super B. Joannis Tumulum candelabrum ex orichaleo ingens, ejus pedem artificiosissimis statuus puerorum undique ludentium, aliisque imaginibus aereis distinctum, inter cetera spolia, excisa urbe Mediolanensi a Friderico Barbarossa Caesare, Wladislaus Bohemiae Rex belli ejus socius, ante annos facile quingentos; quod ex Salomonis templo fuisse dicretur, Pragam attulerat, et ecclesiae S. Viti donarat. *g* Eum pedem, adjecta nova mole, jam ab annis centum octaginta, antiquitas in candelabri formam eleganter aptavit, et sepulchro B. Joannis imposuit; quod in manuscriptis templi codicibus non aliter, quam Candelabrum B. Joannis appellatur. Id candelabrum nostra memoria ornandum sibi sumpsit Serenissimus Archidux Leopoldus, Ferdinandi III Caesaris frater, et statuas omnium Sanctorum Bohemiae Patronorum, suo quemque in habitu (quos inter B. Joannes noster spectatur) itidem ex orichaleo apponi jussit, superne in orbem quasi in corona stantium gratiosissimo spectaculo effictas a bonis artificibus, ut erat Princeps artium ejusmodi amantissimus et aestimator peritissimus. Hoc opus novum, cum sacrilegis oculis quidam fuissent intuiti, et aurum esse crederent; cupiditate victi, defractam B. Joannis statuam, quae ceteris videbatur formosior, rapuere. Magnam illis sacrilegum attulit curam, quippe diu noctuque laniabatur intemperis mens, ut nec somnum nec quietem ullam capere possent. Adacti igitur a monitore et tortore assiduo, quem habebant intus, retulere statuam : et ad tumulum B. Joannis, mox ad sacrum Poenitentiae tribunal advoluti, rem omnem Sacerdotibus aperuere.

coguntur eam
restituere.

Cujus opera
ad hanc compila-
nda usus
auctor ?

31 Hactenus de B. Joannis Nepomuceni Vita et Miraculis concinnata Narratio. Porro ne quem sua laude defraudem, praecipuam mihi materiam suppeditavit Perillustris et Reverendissimus Dominus Joannes Ignatius Dlahowesky de Longavilla, Protonotarius Apostolicus, sanctae Metropolitanæ Pragensis, nec non exemptae Wissehradensis, et Collegiatae Veteroboleslaviensis ecclesiarum Canonicus : ejus verbis, ex ejus ad me litteris, hanc narrationem concludam : Mitto, quae de B. Joanne Nepomuceno invenire potui; eaque ex variis fideissimis et indubiis manuscriptis collecta, sub fide Sacerdotali communico : faxit Deus, ut quæsi honoramus in terris, ejus consortio perfruamur in caelis. Amen.

ORATIO AD B. JOANNEM NEPOMUC.

Quam tribus linguis, Bohemice, Germanice et Latine scriptam, et in tabellis ante ejus tumulum appensam, populus pie recitare consuevit, ad verbum descripta.

B. Joannes, Martyr ac Patrone, Nepomuci in regno Bohemiae oriunde, templi S. Viti in arce Pragensi Canonice; eo quod ad instantiam Wenceslai IV regis, ulcisci se de conjuge, sæpe illum de vita corrigenda monente, volentis, ante et post torturam, Confessionem Augustæ propalare recusasti, in flumen Muldavam ex Ponte praecipitatus, a luminibus, noctu supra flumen ubi corpus tuum jacuit apparentibus, certissimis tuæ innocentiae et sanctitatis testibus ostensus, solenniter ab universo Clero ac populo ad Cathedrale templum deportatus fuisti; ubi usque hodie, qui tuum sepulcrum exhonorat,

vulgi infamiam effugere non solet. Tu enim ad mirandam, inauditam, ac sempiternam memoriam secreti exomologeseos tuendi post te reliquisti. Per hæc tua merita et dona divinitus tibi concessa, precamur suppliciter ac fiducialiter, apud omnipotentem Deum eam impetra nobis gratiam, ut ira ejus conquiescat, peccatorum poenas, uti pestem, bellum, famem, aliasque tam corporis quam animæ plagas clementer avertat; et ut nos autem obitum confiteri, pro peccatis satisfacere, omne periculum et seculi dedecus, hominumque scandalum effugere, Deo placere et adhærere, vitam laudabiliter concludere, et ad vitam æternam pervenire possimus. Per Jesum Christum Dominum ac Salvatorem Nostrum. Amen.

ANNOTATA.

a *In Margine citatur MS. Wolfgangi Dlahoweskyi.*

b *Hagecius, Crucem incisam in lapide sepulchrali; Phosphori vero auctor ait pag. 583 tot exemplis, recentioribus juxta ac vetustis, ostendere se id posse, ut facile justum volumen conficerent.*

c *Testis hujus rei in margine laudatur Hagecius, qui nihil tale eo loco ubi B. Joannis martyrium narrat; an autem alibi simile quid habeat, non vacat scrutari, satis est Crugerium audire, de muliere idem ausa (nisi eadem etiam sit) similiterque punita, sic loquentem : Ubi, inquit, ex arce descendit, atque per pontem Pragam veterem redibat, turbata divinitus phantasia quasi naufragium pateretur, opem undique subvenientium implorabat : quoque facilius evaderet periculum, vestem propriam supra caput elevabat; unde propudiose, quæ natura et pudor celanda jusserant, cum aspicientium exprobratione evulgabat. Neque ante intemperie cessaverunt, quam Crucem, locum olim supplicii Nepomuceni, transgrederetur.*

d *Plenam occupationis hujus historiam, eamque prægressa et secuta prodigia, ac poenas ab auctoribus tot sacrilegiorum diversimodi sumptus, legere qui volet, habet Phosphorum, a pag. 634 ad 673 ista prosequentem, potissimum ex MSS. Arsenii Decani, de quibus pag. 664 ita loquitur : Est mihi præ manibus chirographum præmemorati Decani et Officialis, viri undequaque clarissimi et fidei integra, in quo scribit hæc omnia se habere a testibus oculatis, cum per se tum per alios diligenter examinatis, præsentibus Brosio Præposito, Macario et Cotwa Canonicis, Adolpho item Emerico I. V. Licentiate et Consistorii Archiepiscopalis Secretario Notarioque publico Apostolico et Cæsareo, ac Joanne Anticola tum quoque Universitatis Pragensis Notario : qui Notarialis officii sui causa ad hoc specialiter vocati fuerant. Qui testes mirabilia ista se vidisse et audivisse testati sunt, idque etiam jurejurando confirmarunt. Deinde post explicatum modum, quo, præ aliis scriptorum monumentis, servatis sunt libri Erectionum, grandia volumina quatuordecim; facti auctorem laudat Joannem Hrdy, qui, tunc ecclesiae S. Viti minister, Cursor postea Archiepiscopalis Consistorii fuit, et primos ætatis suæ annos ut plurimum apud Prælatos ecclesiae Metropolitanæ, potissimum Decanos Arsenium et Macarium, in servitiis traduxit, ante annos solum quinque defunctus est, inquit auctor Phosphori anno 1673 editi, ideoque multa ex his, quæ jam recensimus memoria ipse tenebat, eaque sic omnino accidisse, non semel referendo, mihi per conscientiam testabatur. Hunc vero locum ad longum hic transcribere placuit, quo certior fides constet mirabilibus iis, quæ, quia B. Joannem singularius spectant, ex eodem Phosphoro consequenter hic proferimus.*

Arsenii
Decani MSS.
quanta fidei,

In iis quæ
circa tumu-
lum confingere
narrandis

A e *Prolixiorem hanc narrationem, non ex illo Germanico libro, nec dum nobis viso, sed ex Phosphori auctore, Arsenii prædicti MSS. allegante pag. 649, hic dare placet. Sic ergo is prosequitur, post narratam vindictam sumptum de Sculteti nepote, S. Viti sepulcrum violare aggresso, ejusque sociis duobus : Vix sacrilegus iste fuerat exportatus, ecce tibi epheborum Palatini Præfectus, aliud in templo aggressurus facinus, cursorem ad Scultetum mittit, introrū in templum flagitans : moxque ei aperta est meridionalis, qua palatium Regium ascenditur et quam ille voluit, porta. Erat hic natione Anglus, homo ab infantia hæresibus innutritus, et ut Calviniani dogmatis tenacissimus, in Catholicorum sacris infensissimus : qui pridie deambulans in templo cum Berberstorffio, cum ad B. Joannis Nepomuceni sepulcrum, duplicibus ferreis cratibus, et primis quidem altioribus affabreque elaboratis circumdatum, venisset : et sciscitatus quisnam isto in loco requiesceret, ab eodem Berberstorffio intellexisset, Papistam quemdam templi hujus Canonicum istuc sepultum esse, et haberi locum a Catholicis pro sacrosancto, credique ab iis firmiter, siquis tumulum hunc calcare præsumat, eum ipsa die infamiam aliquam incurrere neque pœnam vitare posse ; quam maxime indignari, atque ore blasphemio multis probris et convitiis sanctum Martyrem præscindere cœpit ; Catholicorum credulitatem deridens, atque id sæpius cum stomacho repetens : Debetne Papista iste tantum hic occupare locum ? et quasi Rex aut Princeps esset, tam opereose septum habere sepulcrum ? Dicebat quoque se mirari plurimum, quod illi, quibus expurgandi ab idololatria Papistica templi negotium jussu Regis fuerat commissum, ejectis et toto templo eliminatis aliis Catholicorum superstitionibus et commentis, hoc tam diu intactum relinquant ; et tamquam sibi hoc insigne facinus superstes deberetur, illud quam primum et consulto aggredi constituit. Die itaque sequenti, cum in prandio, lautius quam alias epulatus, vino usque ad temulentiam pœne se ingurgitasset, una cum Berberstorffio et aliis familiarioribus (quo majores forsitan, ad patrandum tantum facinus indueret spiritus) in templum, uti diximus, venit, satellitio perditissimorum quorumque stipatus : rectaque ad sepulcrum B. Joannis contendens, ubi illud accessit, cancellos primo pedibus impetiit ; deinde ad circumstantes conversus, Debemus, inquit, prius sepes istas disjicere, si volumus hic saltare. Inter alios, quos ad hoc facinus conduxerant, erant duo fabri serarii, ignari qua causa vocarentur, juberenturque adesse cum malleis. Jussi itaque ut decuterent crates, unus ex illis, Hussita licet, religioni sibi duxit tale quidquam tentare ; fama agens publica ferri, tumulum hunc esse mirabilem, ideoque nolle se id experiri gravi aliquo, quod mox sequatur, malo suo ; sed velle potius domum redire ad laborem, a quo importune abstractus esset : hocque dicto e turba ceterorum illico sese proripuit, et cum indignatione abscessit. Alter vero, Saxo natione et religione Lutheranus, ad audendum quidquid juberetur promptior, sine ulla tergiversatione dicto paruit ; et ab altero quodam, qui cum fuste adstabat, adjutus, unam cancellorum partem iteratis mallei ictibus decussit, tanto facilius quod jam antea esset nonnihil concussa, haud dubie sub præterita imaginum atque altarum strage. Quo facto Anglus, præsentis nequitie caput, non expectans ut reliquum etiam deturbaretur, fieretque hoc modo tumulus undique pervius ; sed quasi jam de concepto facinore triumphans risuque gestiens, et in Catholicos diversa probra jactans, transgresso ab ea parte altero, sed rudiori ac demissiori sepimento, tumulum Beati au-*

dacissime insiliit. At vix terram passu attigit, repente corruit ; et ita quidem ut de tumulo, quem calcare præsumperat, foras summa vi ejectus videretur. Sic igitur divinitus, ut credi par est, prostratus ; et toto corpore, ipso etiam blasphemio ore, humo allisus ; terribili ejulatu clamabat, ita ut perhorridum de se spectaculum omnibus qui aderant exhiberet : aliud tamen ab eo nihil percipi potuit, nisi quod sibi arderent pedes. Paulo post vero surgere volens et iterum corruens, elevata ac intelligibili voce : Jam, inquit, totus ardeo, jam totus comburor. Sed neque Saxoni cratium decussori patratum facinus impune stetit : qui eodem puncto temporis factus fere exanimis, toto corpore tremuit, ac veluti gelu obrigit ; nec amplius consistere valens, gravi quoque casu pronus in terram concidit. Quo viso ceteri, maximo horrore perfosi et attonitis similes, veritique ne simili corripere plaga, celerrime diffugere omnes : diuque nullus infelices istos homines, tam prodigiose ad tumulum Beati prostratos, accedere ausus fuit. Re tandem ubique per arcem divulgata, audaciores aliqui e satellitio Palatini accurrerunt, et Anglum festine levatum extulerunt : qui eadem die sub vespere, sine intermissione ejulans, et interdum etiam blasphemans, seque a teterrimis umbris nescio quo trahi et abstrahi horrenda voce inclamans, intorto ore et oculis flammarum instar lucentibus, expiravit. Alter, modicum sibi redditus culpamque agnoscens suam, et magnis vocibus Dei misericordiam inclamans, pristinae valetudini sensim restitui visus est ; ita ut pedibus iterum valens, licet tremebundis adhuc, ad manus educi potuerit. An deinde religioni Catholicæ, hoc miraculo motus, accesserit (siquidem opifices hujusmodi, quasi volatici, fortunam ubicumque invenerint amant) mihi non constat : cautiorem tamen imposterum fuisse, et de sacris Catholicorum meliora sensisse, dubium non est. *Hactenus auctor Phosphori : qui mox domestici scriptoris Arsenii dicta, externorum quoque testimoniis succinctius eadem attingentibus confirmat.* imprimis Carafæ Nuntii Apostolici in Commentariis de Germania restaurata parte 1 ; et Joannis Adlzreitter de Tetenweir, secretioris consilii quondam apud Maximilianum Baviaræ Ducem ac Electorem Cancellarii parte 3 Annalium lib. 3, §. 71 : ac denique Joannis Tanageri in Vita P. Alberti Chanowski. *Postmodum cum narrasset, quomodo Sculteti uxor ignem ex frustis confectarum imaginum luculentius accendens, sibi amentiam, domui propriæ conflagrationem inducisset : sic prosequitur :* die sequenti, quo Christi Dei atque hominis nativitatem Ecclesia Catholica annua devotione recolit, novo iterum exemplo divina ultio injuriam, B. Joanni Martyri illatam, insigniter castigatam ostendit. Cum enim post peractam more Calvinistico cœnam, Magistra (ut communiter vocant) aulae uxoris Palatini ; femina effrons et Catholico nomini usque ad insignem linguæ petulantiam infesta, stans in templo infra regium oratorium (Palatinojam cum uxore et aulae suæ familiaribus in regiam reverso) a circumstantibus studiose perquisisset, an non hic ille tumulus esset, sepulcrum beati Martyris manu ostendens, apud quem ante biduum casus tam miserabilis cum epheborum Præfecto accidit ; cognitoque hunc ipsum esse, in multas execrationes et maledicta, quæ proximas columnas rumpere potuissent, impudentissimo ore prorupisset, id semel atque iterum repetens (horret calamus scribere) nihil melius esse quam ut magus iste effodiatur et comburatur : ecce subito ventus ingens atque ita vehemens fuit exortus, ut ab his qui aderant ruiturum templum crederetur. Hinc perterrefacti omnes, qua data porta, prorumpabant ex templo, ipsa ante alios mulier sibi metuens : quæ tamen pœnam,

D
A. BOH.
BALBINO

punitoque
etiam sacri-
legii ministro,

E

desperabundus
obit uri sibi
visus:

eundem tu-
mulum cal-
care ausa
mulier similis
F

ab ingruente
turbine

Anglus Cal-
vinista

post blasphemias
contra
Beati tumu-
lum,

et ipsius crates
defectas,

eundem
calcans mira-
culose excutitur:

A quam justo Deo vindice promeruerat, vitare non potuit. Jam portæ proxima fuit egredi festinans, cum idem ventus in turbinem versus, in eam, veluti destinatum sibi scopum, validissimo cum impetu irrumpit; deprehensamque in limine templi vi magna prostravit; et quod amplius erat et incredibili cum ipsius dedecore, elevata veste, non tantum exteriori sed etiam interula, nudam a tergo palam spectandam exhibuit. Tametsi vero ancillæ pedissequæ, sine mora accurrentes, eam obtegere summo studio, et (ut aiunt) manibus pedibusque contenderint; frustra tamen omnis labor fuit, vestibis ita firmiter capiti undique versum involuto adhærentibus, ut nulla humana vi aut industria deponi potuerint. Sic igitur denudata, et ab ancillis non sine magno labore de terra sublevata, domum ducta fuit pedetentim ad regium palatium, ubi primo cessante turbine vestis demitti et loco suo restitui potuit. Movit tandem res hæc Palatium, ut totum illum ambitum, qui est circa sanctuarium et D. Viti tumulum, ne deinceps cuique promiscue pateret eo accessus, ab utraque parte, hinc a porta templi sub oratorio regio, illinc a D. Annæ sacello, mox die sequenti lignis et asseribus sepiari claudique jussit.

B *Hoc quoque ex Arsenii Decani manuscriptis, in Phosphoro pag. 668 sic narratur certius et distinctius.* Die viii Novembris, singulari divini Numinis ope celebris illa ad Pragæ moenia in Albo monte victoria obtenta est, qua Religionis causa tamquam optima triumphavit; et quam in templo D. Viti hoc ostensum, veluti prodromus quidam, noctu antecessit. Cum enim post undecimam horam noctis templum ingenti lumine effulisset, ita ut ardere intus omnia crederentur; facile res hæc impulit milites, qui ad portam meridiei obversam excubabant, ut per rimam ejusdem portæ, quam aliquot diebus ante de industria latius exsciderant, introspicerent, experturi quid ibi fieret. Et viderunt primum tres viros, unum, regio in habitu et supra humanam statura angustiore; coronam capite auro et lapidibus undique fulgidam, sceptrum sinistra manu gestantem; alterum, senem quemdam longa talari veste, et supra Sacerdotali (ut vocant) superpellicco et stola indutum, sinistra librum tenentem; tertium, juvenem, facie pulcherrimum, Angelo magis quam homini similem, chlamyde purpurea ornatum; in medio templi e diametro portæ, ad gradus quibus ad altare summum ascenditur, stantes: et paulo post alios tres; unum regio quoque more vestitum, et corona, minori tamen, conspicuum; alterum in Pontificali apparatu; tertium cataphractum totum,

hastam præaltam et superne instar radii solis fulgidam dextra tenentem, primis tribus accedentes, unaque stantes, et, quasi de præsentis statu consilia conferrent, mutuo colloquentes. Qui visionem hanc spectabant, quinque erant: tres milites, et quidam nomine Joannes de Blumenstein cum famulo, casu illac sub id tempus noctis transiens: qui deinde tanto horrore subito correpti sunt, ut finem rei præstolari nullo modo potuerint; sed, sicut nimio metu perterritis accidere solet, quo quis poterat diffugerint. Creditum est Divorum, qui in eadem ecclesia pie quiescunt, manes fuisse: S. Wenceslai, qui viri cataphracti (sic enim passim pingitur) S. Adalberti, qui Pontificis; S. Viti, qui juvenis purpura induti; S. Sigismundi, qui Regis; et B. Joannis Nepomuceni, qui Sacerdotis, superpellicio et stola induti personam, referebant. Et quia duo apparuerunt cultu Regio conspicui; unus ex iis habitus est pro Carolo IV, ibidem gloriose quoque tumulato, et a Deo non paucis miraculis nec non revelationibus in vita post mortem vero incorruptione sui corporis diuturna clarificato, ejusdemque ecclesiæ amatore quondam summo et benefactore omnium maximo. Obierat autem hic Carolus anno 1378 die 29 Novembris, extatque Vita ejus MS. per Benessium de Weismil. Can. Pragensem coævum (qui et Chronicon Pragense reliquit) sæpius citata in Phosphoro, ejus Vitæ exemplar nancisci optamus.

g De Candelabro quando aut quomodo Mediolanum sit advectum, nihil reperio: Wenceslaum, adhuc Bohemix Ducem constat, occupato triumphali arcu seu turri, præcipuo urbis munimento, promeritum an. 1138 ut e Duce Rex diceretur: qui deinde pacis mediator optatus, eadem conclusa reversurus in patriam (sicut in monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 719 et 733 ostendit Puricellus) non vero post renovatum anno 1160 bellum et urbem captam (uti credidit Dubravius Hist. Bohem. lib. 22) ex D. Ambrosii templo Candelabrum affabre factum, quod Salomonis fuisse fertur, largitione Mediolanensium, cum decies præterea mille nummis aureis Pragæ ad ædem S. Viti asportavit. Hæc sunt ipsa Dubravii verba, in quibus dum largitioni Mediolanensium donum imputat, ipsemet ostendit ea a se relata tempore non suo; cum ejusmodi largitio civitati pacatæ, non vi captæ spoliatæque conveniat. Meminit ejusdem Candelabri, Mediolano Pragæ advecti, Æneas Silvius, Laurentianæ basilicæ Mediolani aliquando Præpositus, in Historia Boheæ, cap. 22 ad an. 1158; et Joannes Nauclerus 2 Volum. Chronographiæ, Generatione 39 versus finem, teste prædicto Puricello pag. 737.

SS. Wenceslaus, Adalbertus, Sigismundus, Joannes et Carolus IV.

A. BOR.
BALBINO

in ipsa templi
porta nudatur
turpiter.

Nocte Palati-
ni cladem
præcedente

elsi conventre
in templo

F

APPENDIX

SIVE ADDENDA AUT EMENDANDA

AD TERTIUM TOMUM MAJI.

AD DIEM XII.

Pag. 4 col. 2 post lin. 15 addatur.

NOT. 1

B. Nonius Alvarez Pereira, ex Comestabili Lusitaniæ magnoque Principe, humilis Donatus in Ordine B. Mariæ Virg. de monte Carmeli, ad hunc diem, quo obiit anno 1432, refertur a R. P. Daniele in parte 4 Speculi Carmelitani, cum Vita, ex Lusitano Hagiologio Georgii Cardosi desumpta. Sed quia æque hic atque alii scriptores Hispani et Lusitani, ipsique Carmelitani abstinebant a titulo Beati, non valde curiose quærivimus, nam idem Georgius referret aliquid, unde posset huic, quem Sanctum Comitem vulgus nominat, competere locus in hoc opere. Nunc autem viso Speculo, dignum quidem iudicamus: sed quia allegatur de ejus vita ac rebus gestis vetus et integrum Chronicon, octoginta capitibus absolutum, bis idiomate vernaculo Portugalliæ, semel Hispanice cūsum (ut ait Cardosus) sive (ut appellat P. Daniel) liber miraculorum, qui in archivio cœnobii Olisipponensis manu scriptus servatur; expectamus donec vel excusum vel transcriptum accipiamus, quod per angustias temporis modo non licuit curare; idque eo meliori jure, quod omnis, qui eidem anniversarie defertur cultus, spectet ad diem, quo et in Acie bene ordinatu differtur, 1 Novembris.

NOT. 2

Pag. 6 col. 2 post num. 8 adde: Gonsalvus Davila tomo 1 Theatri sui Ecclesiastici, ubi de Ecclesia Oromensi pag. 41, enumerans Reliquias Cathedralis istius, nominat Caput S. Domitillæ Virg. et Mart. et Capita SS. Nerei et Achillei Martyrum, de quibus libenter plura discemus.

DE S. PANCRATIO M.

NOT. 3

C. Pag. 19 post num. 8 hæc adde. In Collegiata et Parochiali ecclesia Domine nostræ de Principali Avenione, celebratur festum S. Pancratii Officio duplici, cum Indulgentia plenaria concursuque civitatis ingenti, occasione Confraternitatis ibi sub nominis istius titulo institutæ, conservantisque duos ejusdem Sancti digitos, frequentium miraculorum operatione ibidem clarescentium nobiles. Simile festum in eadem civitate celebratur in ecclesia S. Agricoli, æque Collegiata et Parochiali, occasione brachii S. Pancratii, quod quidam illius ecclesiæ Canonicus ab annis non multis Roma attulit, ibidemque honorandum collocavit: sed ipsum esse de corpore ejus, qui hodie coronatus est, quis possit cum fundamento asseverare? Celebris denique in S. Pancratii honorem undequaque instituitur peregrinatio, etiam decem leucis procul habitantium fidelium, ad locum dimidia leuca sejunctum a civitate Insulensi in Comitatu Vindascino, tribus autem leucis Avenione. Est enim ibi capella ipsi Sancto dicata, in qua singulis annis miracula propemodum infinita patrantur, in ægris, qui illuc undique afferuntur, præsertim membro aliquo manci vel debiles, sanique revertuntur: unde fit ut non solum ex agris fre-

quentes illuc ducantur processiones, sed etiam ex ipsa Insulensi civitate, quæ idem festum quotannis celebrat, procedens Capitulum Canonicorum ad eandem capellam, quamvis media, ut dixi leuca, distantem, egrediatur ad cantandum ibi solenne Sacrum. Ita D. Josephus Richardus de Cambis, Dominus de Fargues in Commentariolo MS. suo de Sanctis, Avenione et in diœcesi Avenionensi specialiter colitis.

DE S. EPIPHANIO EP.

E

Pag. 44 in fine Capituli 4 adde.

Joannes Baptista Cottelerius, Societatis Sorbonicæ Theologus, cæpit hisce annis utilissimo labore colligere varie dispersa in Bibliothecarum MSS. Græcis Ecclesiæ Græcæ monumenta, eaque Latinitati donare, ac notis illustrare. Horum primus Tomus editus Parisiis an. 1677 a pag. 368 exhibet quemdam librum, de exercitatione seu disciplina monastica beatorum Patrum: quem ipse, sumpto ex re nomine, Apophthegmata vocavit. Pagina autem 426 inchoantur puncta XVII, attributa S. Epiphанию Cypri Episcopo. Varias ea virtutes commendant; eleemosynam ultimam: extremum specimini omnium sumendo satis erit XVII. Homo ab homine vel ob paupertatem, vel ob usum abundantie fœnus accipiens et reddens, gratias quidem habet, verum pulcore affectus reddit clam. Dominus vero Deus e contrario; clam mutuo accipiens, coram Angelis, Archangelis et justis hominibus, retribuit.

NOT. 4

Apophthegmata S. Epiphani.

DE S. GERMANO PATR. CP.

Pag. 154 post num. 5 adde.

Plura scire desiderans scripsi ad Claromontani nostri in Arvernica Collegii Rectorem (erat is R. P. Joannes Courboullez) per quem ex ipso loco hoc responsi accepi. Horum duorum Sanctorum Reliquias indistinctas habemus in armario, intra parietem ecclesiæ excavato, juxta aram principem ad cornu Evaogelii; scilicet præcipua quæque corporum ossa, id est crania, maxillas, fistulas tibiarum ac brachiorum, eaque mensuræ solito longioris. Estque ad eosdem Sanctos devotio populi perquam magna, crebris in quacumque necessitate successibus miraculosis probata; unde eos etiam habemus pro loci nostri Patronis, qui honor ante S. Antonio Abbati deferebatur. Quin et triduum totum, a die vi Julii inchoandum, habemus eorum honori solenniter dedicatum, instituta ipso primo die processione sub mediam noctem, eadem qua prima translatio facta creditur hora, cum magno numero faularum ardentium, et Presbyterorum etiam ex vicinia convenientium, quorum numerum auget insignis Confraternitas, in æde Divæ Monserratis erecta. Processio ab una extremitate oppidi transit ad extimos fines suburbii, ubi est sacellum Virgini Consolatrici sacrum, excipiturque a civibus ad stata intervalla militariter distributis. Postera die, simili ordine, eadem instauratur processio

F

NOT. 5

Una cum ossibus Remedii Vapincen.

Processio cum iisdem 7 Julii.

A ccessio; in qua Presbyteri duo Sacerdotaliter vestiti ipsam sacram sanctorum ossium capsam, argenteis bracteis eleganter ornatam, humeris deferunt. *addit Recto prae dictus, velut testis de visu, duo ex prae dictis ossibus esse spectabilia prae ceteris, utpote longitudinis ut minimum sesquipedalis et candoris eximii: de modo vero Translationis eodem facta hoc solum ibi scriptum inveniri, ex traditione ut apparet, et a tempore non valde antiquo.*

Reliquiae
S. Germani,

post captam
a Latinis
Constanti-
nopolim,

Dominus Deus, cujus admirabile nomen est in omni terra, sibi complacuit in urbe Borrensi, eique sacra Sanctorum Germani et Remedii praesidia providit. Cum enim civitas Constantinopolis, ingentium facinorum atrocitate et longi schismatis impietate, divinam vindictam provocaret; eidem Domino, in cujus conspectu pretiosa est mors Sanctorum ejus, placuit ut de profana urbe Sanctorum lipsaoa et caelestes Reliquiarum thesauri in regionem sanctiorem transferrentur.* Igitur de urbe, brevi a Turcis diripienda, deque Judaea universa, nutu divino, multa Sanctorum corpora in Franciam translata sunt. Post recuperatam enim a Francis singulari fortitudine et generosi sanguinis impendio Terram sanctam, quam Dominus Jesus sua praesentia et sanguine olim consecravit; cum etiam de suis Principibus Balduinum Imperatorem Constantinopoli constituissent, quasi digna suae militiae stipendia et praemia, Deo volente, Sanctorum Reliquias elegerunt, et tam dignis exuviis onusti, triumphantes in patriam gloriose sunt reversi; et demum tam praecibus suae pietatis et beatitudinis serverum Dei trophaeis plurima loca selecta exornarunt.* Divus Germanus, Constantinopolis olim Patriarcha Sanctissimus sacrarum Imaginum defensor egregius, beatissimae Deiparae cultor praecipuus, dum in Galliam traducitur, nobilis viri pietate studioque laudabili, ipsi sancto Patriarchae divino consilio Divus Remedius, olim Wapingi in Delfinatu Praesul eximiae sanctitatis, in transitu comes adjungitur. Cumque veneranda tam Sanctorum Antistitum ossa, per Bortensem urbem trajicerentur (benedictio Deo caeli et Sanctis ejus) ecclesia Bortensis Basilicae praeceteris in sacrarium SS. Germani et Remedii et domicilium delecta est in sempiternum.* Pernoctaverat apud Bortenses ductor Reliquiarum BB. Germani et Remedii, et jam prima luce ultra pontem ad aliquot stadia sacrum onus traduxerat; ecce, fausto Bortensibus prodigio, haerere jumentum Reliquiis onustum. Hic ductor urget, sed vano conatu:

translatæ in
Franciam,

C quis enim divinae resistat voluntati? Exoneratur jumentum, inque saxo, praesente ad miraculi famam nobilitate, Reliquiarum arca deponitur. Nihil tamen secius in eodem immoto vestigio haeret animal. Denique ductori, precibus Numen sollicitanti, divinae revelationis lucet radius, Deum scilicet velle ut in templo Bortensi, ritu Christiano, colendae Sanctorum Germani et Remedii Reliquiae deponantur.* Maestus hic quidem et sollicitus impense Reliquiarum jactura ductor, se tamen divinae voluntatis indicio consolans, mittit ex illis qui monasterii Bortensis Priorem moneat prodigii. Prior accurrit: et praesentis miraculi specie obstupescens, Deum in suis Sanctis mirabilem adoratur: abique protinus in templum, cum pompa Christianae supplicationis et magno devoti populi clerique comitatu rediturus, ut Reliquiae cum cantibus et dignis honoribus deferantur*. Reversus igitur ad Reliquias Prior, cum magno Christianorum coetu, quem fama late dissipata exciverat, post preces sanctum Reliquiarum onus de saxo facillime sublevat; jumentum autem, paulo ante immobile, priorem repente ingrediendi facultatem recipit, ipso mirante laetique ductore. Religiosa vero pompa pioque triumpho elatae BB.

immobiles
haerent pro-
pe Bortum,

Germani et Remedii Reliquiae, ad maximum altare deponuntur: et precibus, votis, muneribusque oblati cultae, plurima vicissim refundunt in suos cultores beneficia: crebrisque constat miraculis, quod haec domus Dei est, et porta caeli. Atque deinceps hujus Translationis memoria semper anniversaria solennitate celebrata est.

Hæc qui misit, oppidi Bortensis Curatus, D. Joannes Noellus, indicavit etiam in sex lectiones fuisse partita, quas** distinximus: ipsasque et totum reliquum officium proprium, quod olim forte in usu fuerit, haberi significaret apud quemdam Bortensem Presbyterum, una cum enumeratione multorum miraculorum, prout omnia simul conscribenda curavit R. P. Martin, ex Societate Jesu, in Collegio Aureliacensi tunc degens. Quæ miracula, novis haud dubie accessionibus augenda, si aliquando nanciscamur, libenter dabimus in supplemento. S. Remedius colitur in Februarii, ex solis fere Martyrologiis notus, æque ac Coepiscopus ejus S. Tigrides, de quibus plura discere cupimus. Interim Bortensibus considerandum relinquo, utrum prægaudia illa duo ossa habeant proportionem cum aliis, nec forte sint alicujus tertii innominati Sancti.

D
ubi et mira-
culis clarent.

Ex his de-
scripta quæ
sunt petun-
tur.

AD DIEM XIII.

DE S. JOANNE SILENTIARIO.

E

Pag. 231 col. 1 in fine adde.

Quod ad collationem Latinæ versionis cum Græco contextu attinet: fuerat ea cepto, ut vides ex initio Notatorum ad Caput 1. Sed infortunio quodam evanuit ecgraphum, neque comparuit hactenus: quamvis autem aliud Roma petitum esset, contigit prius absolvi impressionem Latinæ versionis, quam illud afferretur, ergo correctionem ex collatione promissam hic accipe.

Pag. 232 num. 4 lin. 6 a fine. Gerocomio, adde, quod sub B. Eudocia fuit constructum. Et in Annot. 1 adde. De edificiis autem Eudociæ in Palæstina, in Vita S. Euthymii 20 Januarii legitur, quod quam plurima templa Deo, gerontocomiaque et ptochotrophia tot construxit, quot nec facile quidem numerari possunt.

Pag. 234 num. 13 lin. 6 postquam capta fuerat Amine, lege, Amida et Annot. e sic muta. Amida metropolis Mesopotamiæ, quam a situs opportunitate et indissolubili murorum firmitate laudat Theophanes, reddita fuerat Imperatoris Anastasii copiis, Persidem infestantibus, a Cabade Persarum Rege pacis obtinendæ causa an. 506, et hactenus Christianis remanserat. Veterem errorem, quo Zinnus legerat Amine, etiam notavit et correxit Baronius, ad an. 509 num. 7.

Pag. 234 col. 2 num. 17 in imis ambonis subselliis, lege, in Narthece, vel in atrio, trifariam enim dividuntur Græcorum templa, qua de re atque in primis de Narthece (quæ Protemplum Latine dici posset) videndum insigne opus Leonis Allatii de templis Græcorum recentioribus et Narthece ecclesiæ veteris, curante Bartoldo Nihusio, sicut et alia plura Allatiana, impressum Amsterdami an. 1645, octennio scilicet ante impressa Συμμετρίη. In Narthece autem collocabantur corpora defunctorum, interim dum pro iis officium funebre absolvebatur in templo, antequam esserentur tumulanda ad cæmeterium. Atque istud ad hunc locum facit.

Pag. 236 post hæc verba, sciat eas quoque fuisse opus orationis B. Sabæ, sequentia sic redde: Qui ibi et terram profundam invenerat, et abundantiam pluvialium ex torrente aquarum. Sane cum cœpissent multi secundum torrentem plantare arbores, ubi profundior terra erat, easque tota hieme sedulo rigassent, vix ad unum annum potuerunt plantatas conservare. Quod autem in Græco dicitur

ὁμφομεσίω

A ὁμῆρομίζιον ὁδῶν, nescio an non melius legeretur ὁμῆρομῖον : nam ὁμῆρομίζιον nusquam legi.

NOT. 11

Num. 28 Corrige totum chronotaxim, secundum textus Græci veritatem, quæ ad numerum annorum 104 vere nos ducit. Sic ergo lege : vigesimo octavo suæ ætatis anno Episcopus ordinatus, sicut supra dixi, absolvit in Episcopatu annos novem : deinde in laura mansit prima vice annis duodecim, quorum sex impendit ministeriō Fratrum, sex vero quieti silentii : mansit deinde in ereino Ruba annis sex, ac denique vixit reclusus in cella, in qua usque hodie quiescit, annis juvante Deo quadraginta septem. Annos sex in Ruba vel non invenit, vel inobservatos præterit Zinus aut quisquis descripsit Græca, quæ ille secutus est : quare ut ad annos 104 perveniat ipse, annos 28 ante Episcopatum extendit ad 38 ; et primæ in laura commorationis annos 12 contrahit ad annos 9.

AD DIEM XIV.

NOT. 12

Pag. 264 col. 1 lin. ult. post, Mediolani passis hoc die : adde : et sic in libro, qui Cōmes dicitur a Baluzio, editus deuno post Capitularia, notatur, u Idus Maji Natale S. Cyriaci Martyris et ccciv, qui cum eo passi sunt Mediolani.

DE S. PONTIO M.

NOT. 13

Pag. 272 col. 1 lin. 24 post Hæc Sirmundus, adde : ipsa, quæ olim civitas fuit Cemelion Plinio, et in Notitia veteri Cemela ac Cemelanensium civitas dicitur, itemque Cemeneleum et Cimeneleo, qua nomine utitur Petrus Jofredus in sua Nicæa, in qua et Episcoporum Cemelio-Niciensium, et Abbatum Monasterii S. Pontii successionem texit. Ferrarius in Lexico addit, vulgo Cimies dici.

NOT. 13

Col. 2 lin. antepenult. post ad nos transmissio, adde. Stephanus Baluzius in notis ad eadem S. Pontii Acta, tom. 2 Miscellaneorum edita ex duplici Codice Bibliothecæ Colbertinæ, indicat Puteaum MS. hodie extare in Bibliotheca Regia, miraturque Salmasium, qui hoc ipso MS. usus in suo Trebellio Pollione pag. 276, auctorem facit Eutropium, cujus nulli ibi mentio. Nos Miscellanea ista serius nacti, hic porro ex eis notabimus aliqua : uti etiam ex Nicæa Petri Jofredi prælaudati ; quam licet pridem haberemus, ab ipso auctore nobis missam, serius tamen quam oportuisset ejus sumus recordati. Hic vero auctor etiam habuit eadem vetustissima Acia ex MSS. ecclesiæ S. Pontii Lantuscæ, ab Honorato Martelli S. Pontii Abbate ad se missa, ex quibus novam ipse vitam novo stylo composuit.

NOT. 14.
Tumulus S.
Pontii :

Pag. 273 Lin. 9 post xxiii Maji, adde, Jofredus S. Syagrium appellat, et in Annotationibus ad Vitam S. Pontii pag. 82 asserit, quod tumulus S. Pontii extat in media ecclesia, in modum cryptæ efformatus, in quo præter sacra ejus ossa, creduntur etiam SS. Syagrii et Anselmi lipsana tumulata. Hunc vero Anselmum putat ipse, ex Lerinensi Abbate, ad xviii Maji recolendo, factum Episcopum Cimeliensem. De tumulo autem jam dicto ait, marmoreum esse, supraque hujus modi inscriptionem. DOMINO. KAROLO. REGE. FRANCORUM. ET. LANGOBARDORUM. PATRICIUS. ROMANORUM. DOMINO. SANCTO. PONTIO. MARTYRI. TEMPORIBUS. IMPERAT.... ADVOCATUS EP. IS.... INSTAURAV.... reliqua, inquit, æque male castigata ac barbaricis signata notis, recto sensu divinare non licuit. Ait etiam, in dicto S. Pontii monasterio haberi totum ejus Officium, ex quo antiquitatis gratia excerptur.

ANTIPHONA AD MAGNIFICAT.

D

O Martyr insignis, Beatissime Ponti, qui prædicatione divina Romanorum Principes, ad veritatis perduxisti viam, et tyrannorum superato tormento, felici victoria laureatus exultas in gloria ; nostra precamur tua intercessione lava facinora, quo tecum valeamus in æternum decantare Alleluia.

Vetus de eo
officium

AD BENEDICTUS

Athleta Martyr Pontius, bellator invictissimus, Dira ferens supplicia transvectus est in gloria. Ense truncato capite, renitens diademate, Olim consultor patriæ, jamjam senator gloriæ : Lava nostra peccamina optata prece sedula, Quo tecum laudes perpetas canamus inter Cœlites.

ORATIO IN DIE FESTO.

Deus, qui nobis venerabilem Martyris tui B. Pontii passionem annua concedis celebritate venerari ; quæsumus, ut sicut ille, constanter pro nominis tui confessione agonizaando, æternæ beatitudinis gloriam percipere meruit, ita ejus patrocinii ad immortalium triumphum mereamur pervenire. Per Dominum etc.

E

ALIA PER ANNUM.

Propitiare quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, per hujus sancti Martyris tui Pontii et aliorum Sanctorum tuorum, qui requiescunt in præsentiecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus protegamur adversis. Per Dominum etc.

Pag. 274 col. 1 post lin. 4 adde. Jofredus ; Ad littora Colobrerix in Provincia delatum esse caput ait, unde successu temporis ad monasterium S. Victoris Massiliense translatus fertur. Littora Colobrerix ubi sint nescio : Colobrious oppidum Provinciæ est, sed mediterraneum in consilio Delphinatus. De istis ergo aliisque similibus certiora et distinctiora monumenta requirimus. Nunc variantes Colbertini codicis lectiones, quæ quidem notatu digniores videntur, breviter accipe.

NOT. 15

Num. 2 lin. 21 in prope positam domum Baluz. in propriam domum.

Num. 3 lin. 17 inquiens, lege, inquirens.

Num. 5 lin. 22 ut hi qui in domo nostra sunt. Bal. quod ii.

F

Num. 6 lin. 3 erat enim annorum viginti, Colbertinus Codex unus et Jofredus, duodeviginti : quod autem in Curiam perductus dicitur, idem Jofredus amplificat et immutat dicens, quod ibi fuit, ea qua pater Romanæ Præfecturæ dignitate insignitus, sed hoc Acta non habent de alterutro, nec de filio omnino est credibile.

Lin. 8 diversa plebs : ita omnia MSS. excepto uno, unde Baluzus legit, Romana plebs.

Num. 7 lin. 6 Ipse est millesimus annus. Bal. expleto millesimo anno.

Num. 8 lin. 13 post expulsus est, addit Colbert. unus a Jano.... hospitio est receptus.

Pag. 277 col. 1 post Annot. d adde. Nobiscum hic facit Baluzius, neque putat animadversione dignum esse, quod punctum hoc desit in Mombratio, utpote mutilata solum Acta representanti.

Ibid. col. 2 num. 10 lin. 11 Cimelia, Baluzio Cymelia.

Lin. 28 piorum Principum, eidem priorum Principum.

Ibid. num. 11 lin. 18 Diis ceremoniari. Notat Baluzius ex Passione S. Cypriani eandem omnino phrasim, quam

A quam et S. Augustinus transcripsit, explicat autem alia ejusdem Passionis vetus lectio, Diis sacrificare

Pag. 277 num. 12 lin. 3 lardum, Jofredus et Baluzius cardum, MS. S. Maximini Carduos : et hos ferreos cruciatui faciendo idoneos novimus : lardum autem sive arrinam porcinam aequae ac picem liquefactam vel resinam Martyrum capitibus aut membris infundi.

Num. 13 lin. 9 cum taureis nervis. Bal. et nervicis, sic lib. Judicum 16, 7 nervicei funes nominantur, ex nervis animalium terti, sicut Taureae ex cruda tauri pelle sciuntur. Jofredus videtur in suo MS. legisse cum tauris, quando dicit quod ursi in sanctum immisi sint, quasi tauris suppetias allaturi : quod sensum nullum facit, scuticis autem incitori od cursum et rubrum feras, notum est.

Col. 2 lin. 15 elusit : plura MSS. elusit.

Pag. 278 Num. 15 lin. 6 a fine in saxo quod rivulo imminet decollate. Jofredus legit, quod multum eminet, deinde haec addit. Est id saxum imminens (ut discrete habet Vincentius Belluacen.) Pauloni, inferius de currenti ex superiori parte monasterii, extra antiqua urbis Cemenelensis moenia, eoque loci forsitan extremum damnati supplicio penas daturi ducebantur. Ibi visuntur antiqui sacelli, eidem Pontio Martyri dicati vestigia : e cujus regione aliud sacellum temporis incuria lapsum, Divo Aygulfo Martyri et Abbati Lerinensi quondam sacrum conspicitur.

DE S. PACHOMIO AB.

Pag. 289 col. 1 post, ipso in loco Presbyter ; dele sequentia, et haec substitue. Libellum ejus, Marco et Liviae Centurioni dedicatum, impressumque Genuae anno MDCLXV, misit ad nos R. P. Joannes Stephanus Fliscus, Genuensis Collegii superioribus his annis Rector : ubi haec ad calcem relata, quae Latine reddo. Post longa temporum spatia, Deo, cui venti et mare obedunt, ordinante, navis quaedam tempestate jactata pessimeque habita applicuit ad Portum-Veneris; vel potius ejusdem jam contractae trabs grandior, quae hodieque supra Fontem Baptismalem servatur, ad gratiam beneficii ea mediante accepti memoriam testandam, licet aetate marcida et cariota. Excavatus in trabe locus continebat insignes Reliquias, pluribus fasciis involutas partim, partim eburneis veteris operis et variarum formarum pyxidibus inclusas, bene multas, distinctas quasque nominibus suis in pergamento descriptis, quae pio furto subtractae manibus infidelium, civitatem Caesaream obtinentium, destinabantur in Italiam : quarum hunc catalogum accepi ex Registro Eminentissimi Domini Stephani S. R. E. Cardinalis Durratii, Archiepiscopi nostri, anno MDCXLIV die II Novembris dioecsim lustrantis.

In primis tres partes palmares de vero ligno Dominicae Crucis, quarum una, cruci aurae inclusa, ex inscriptione intelligebatur fuisse ea, quam Constantinus Magnus secum deferre solebat ad praelia : aliae duae crucibus clandehebantur argenteis, devotaque imagine Crucifixi ac variis gemmis et unionibus ornabantur.

Corpus integrum S. Pachomii Abbatis, in capsula argentea satis grandi compositum, excepto capite.

Maxilla cum tribus dentibus, in capsula argentea minori, sed pulchra, quae notabatur esse de corpore S. Simeonis justi senis.

Pars notabilis de capite S. Proto martyris Stephani, in busto argenteo.

Digitus S. Andreae Apostoli, intra manum argenteam.

Quinque capsellae eburnae, operis musivi in triginta loculos varii artificii formaeque argento interlucente distinctae, in quibus continebantur Reliquiae sequentes.

De Spongia Dominica pars nonnulla.

Deus unus S. Joannis Baptistae.

Ossa integra unum ex humero S. Petri, alterum S. Bernardi, tertium S. Laurentii : ex costis S. Luciae et Catharinae Virginum Martyrum partes notabiles; os item integrum et supra mensuram communem grande S. Christophori Martyris.

Partes notabiles ex corporibus SS. Petri, Pauli, Bartholomaei et Jacobi Apostolorum. Item SS. Martyrum Dionysii Areopagitae, Sebastiani, Januarii, Restituti, Marcellini, Luciani, Lauriani, Boni Presbyteri Romani, Crumatii, Theopbili, et unius ex quatuor Fratribus Minoribus, martyrizatis in India, atque aliorum.

De sanctis Confessoribus Hieronymo, Nicolao Episcopo, Eusebio, Gaudenzio, Episcopo, Benedicto, Francisco, et aliis.

De sanctis Virginibus Clara, Martina, Barbara, Elisabetha Candida, Christina, undecim Millibus, de sanguine S. Margaretae et lacte quod vice sanguinis ex collo S. Catharinae profluxit.

Hactenus notitia illa, explicans quo in statu et qualibus hodieque sint Reliquiae in Portu Veneris; sed nihil distinguens inter eas, quae cum corpore S. Pachomii sunt adjectae, et alias aliunde acceptas plures, quas vel ex ipsis nominibus intelligimus de transmarinis partibus non advenisse. Est etiam inter eas capsula Reliquiarum, anno MCL Hierosolymis ablatarum a Ferrondo de Lamoratis, uno ex majoribus Juliani; qui deinde addit: Eductae ex concava trabe Reliquiae, aliquanto tempore asservatae fuerunt in arca ferrea, firmiter clausa, quoad littoribus nostris pax serena fulsit, victricibus Genuensium armis acquisita; aedificataque est capella marmorea, quae hodie admirationi est advenis accolisque, ad coelestem istum thesaurum honorandum devote accurrentibus, non sine fructu multiplicium gratiarum a Sanctis relatarum. Hactenus Julianus, nullum ut facile videre est antiquum scriptum nactus, unde distinctior notitia haberetur de tempore et modo, quo trabs praedicta illuc appulit, nisi quam tradita per manus incolarum memoria conservabat.

Pag. 319 col. 1 quam servitutem miseram possumus appellare; in egrapho Graeco scriptum erat δουλῆα pro δουλῆα, quo correcto, corrigenda est etiam interpretatio hoc modo, quae fraudulenta est.

Pag. 337 num. 15 lin. 23 Quadraginta : Graece μ', mallem tamen Octoginta (ut respondeant numeris ei, quem respondens Pachomius exprimit) vel pag. sequ. col. 2 lin. 4 pro Octoginta. Graece π', legi quadraginta.

Pag. 338 num. 17 lin. 31 Intellexit quippe ista quae descripsimus etc. mallem conformius ad Graecum textum sic legi. Et ista quidem solum erunt figura eorum, quorum haec scribentes jam videmus initia, quomodo scilicet futurum sit, ut qui mali sunt promoveantur ad Fratrum regimen, et imperiti disciplinae obtingant potestatem in monasteriis et pro praelatione decertent, ac deteriores persequantur bonos, ita ut hi nequeant fidenter consistere in coenobio, divinaque (ut sic loquar) vertantur in humana.

Pap. 339 Annot. b adde : supplevimus tamen ex MS. Florentino loca duo, [] diverso caractere inclusa. Quoad Graecum hujus versionis contextum, consequens erat, ut is ex eodem MS. Romano daretur, idque factum volumus : sed intercurrente mora temporis, defluxit memoria curandae mutationis, et Florentinum egraphum prosecutus est typotheta : quare hic necessarium ducimus Romani contextus, quem Latina versio exprimit, diversum a Florentino lectionem hic consequenter subjungere.

Pag. 36* col. 2 lin. 14 post ἐθίζατε adde. Ὁ δὲ Παχόμιος

D

quibus sacellum marmoreum extractum. E

NOT. 16

Intra fragmen navis allatum Casarea

C

cum variis Reliquiis,

NOT. 17

NOT. 18 F

NOT. 19

NOT. 20

NOT. 21

A χούμιος ταῦτα ἀκούσας ἀπέβλεψεν εἰς τὸν νεανίσκον καὶ εἶπεν.

lin. 20, post οὐκ ἐκλείψει. *sie progredere* : ἀλλ' ἔως συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου διατηρηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς· πλὴν οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σῶξεσθαι ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁμίχλης ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν τὴν ἀρετὴν ἐξασκούντας ἐυρεθήσονται· διότι οἱ νῦν ἔχοντές σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν εὐχερῶς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦν δύνανται· οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἐν ἀγχορῇ τινὶ εὐρεσκόμενοι καιρῷ, ἐν τῇ μηδένᾳ καθιγεῖσθαι αὐτῶν τῶν ἐπὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ὁδηγούντων, δυσχέρειαν οὐ μικράν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν ἔξουσιν. Ἐάν οὖν οἱ τοιοῦτοι, προαιρέσει οἰκείᾳ ἀποκηδίσαντες τοῦ γνώφου τῆς δικαιοσύνης ἀγαπήσωσιν, καὶ τούτῳ ἐμδιδύσκουσιν, ἀμὴν λέγω σοι, μετὰ τῶν πάντων ἁγίων νῦν τὴν κατὰ τὴν ἀρετὴν πολιτείαν μετερχόμενοι στήσονται, ὁμοίως τούτοις τοὺς αἰωνίου ζωῆς ἀξιούμενοι, καὶ τῶν οὐρανίων ἀπολαμβάνοντες ἀγαθῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθέως ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀνεωχθέντος αὐτοῦ αὐτῷ, καὶ τοῦ ἀέρος φωτισθέντος φωτὶ, οὗ τὴν δόξαν ἀδύνατον ἀνθρωπικῶς ἐκφρασθῆναι λόγῳ. Θαυμάζοντες δὲ τοῦ γέροντος ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀποκαλυφθεῖσιν αὐτῷ, οὕτω τε τῆς τῶν φανερωθέντων αὐτῷ καταπλήξεως ἀπαλλαγέντος, ἀνέστησαν οἱ Ἀδελφοὶ τὰς νυκτερινὰς λειτουργίας ἐπιτελέσαντες· οἷς συμπαρσμεύσας ὁ Μακάριος μεχρὶ τέρατος τῶν εἰθισμένων αὐτοῖς λειτουργιῶν· ἑωρακώς τε μετὰ ταῦτα καθεσθέντας αὐτοὺς, καὶ ἐκδεχομένους παρ' αὐτοῦ διδασκαλίας λόγον, ἀνείξας τὸ στόμα αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς.

B Ἀδελφοί μου, ἕως ἄν ἔχωμεν τὴν πνοὴν ἡμῶν ἐν ταῖς ῥίσιν, ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἵνα ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης μὴ ἐυρεθῶμεν μεταμελῶμενοι ἀνώνητα· ἐργασώμεθα προθύμως τὴν ἀρετὴν ἀγαπητοί, φύγωμεν

ἀπὸ παντὸς εἶδους ἁμαρτίας, καὶ πάσῃ δυνάμει τὸ ἀγαθὸν διώξομεν, ὅπως τῶν ἐπαγγελθέντων τοῖς ἁγίοις ἀγαθῶν καταξιωθῶμεν.

Pag. 342 col. 1 post alia Annotato, adde cum respectu ad num. 29 et nonem Jonæ. Jonas hic, ex Li-
pomano innotuit Boronio, dignusque est visus, cui (nullius veteris scripturæ exemplo præeune) locum daret in hodierno Romano, diem ad id legens xi Fe-
bruarii, ubi de ipso egimus.

DE S. APRUNCULO.

Pag. 369 col. 2 post num. 5 adde
Gregorius Turonensis lib. 2 cap. 36 successorem
ejus designat S. Eufrasium Episcopum, qui quondam
Aprunculo Divionensi successerat. Et clarius utrius-
que Episcopi tempus Sedis ita indicat lib. 3 cap. 2.
Apud Arvernos, post obitum B. Aprunculi, S. Eu-
frasius duodecimus Episcopus habetur. Hic quatuor
annos post Chlodovei obitum vixit, vicesimo quinto
Episcopatus sui anno transiens. Ostendimus olibi
Chlodoveum vita functum esse xxvii Novembris anni
dix : unde inferimus S. Aprunculum ad æternam vi-
tum migrasse circa annum cccclxxxviii aut sequentem.
In tractatu de Sanctis Ecclesiis et monasteriis Claro-
montii, ab auctore Anonymo circa annum ccccl scri-
pto, et a Joanne Savarone edito lib. 1 cap. 13 de se-
pultura ejusdem sancti ista traduntur : In ecclesia S.
Stephani, altare S. Stephani, ubi S. Namacius, et
S. Quintianus, et S. Aprunculus, et S. Felix, et
alia Sanctorum corpora, quorum nomina nescimus,
quiescunt.

NOT. 23
Tempus
Sedis.
Corpus sub
altari.
E

GRÆCA TOMI TERTII

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ Π. Η. ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΔΙΩΚΤΟΥ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ xii Maji.

VIDE PAG. 26

CAPIT I

Parentibus
dilectibus et
Christianis

B

post filios
tres sub-
mersos,

Κατὰ τοὺς καιροὺς Ἀρκαδίου τοῦ Βασιλέως, ἐγένετό τις ἀνὴρ οὐνόματι Θεοδόσιος ἐν τῇ τῶν Θρακῶν ἐπαρχίᾳ, γένους μὲν τυγγάνων ἐκ τῆς τῶν Σύρων διαλέκτου· λαδῶν δὲ γυναῖκα ἐδαίσιμόν τινα, καλουμένην Αὐρίαν, ὀρωμένην τε καὶ αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν Ρωμαίων μεγαλοπόλειος. Ἦσαν δὲ ἐν εὐπορίᾳ πολλῇ, ἐν τε ὑπηρεσίᾳ οἴκου, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἅπαντα κτήματα· ἦσαν δὲ φοβούμενοι τὸν Θεόν, καὶ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐν πάσιν.

2 Ὑπάρχον δὲ αὐτοῖς υἱοὶ τρεῖς, οἱ τινες τὰ προσόντα αὐτοῖς γράμματα ἐδιδίσκον ἐν ἀγορασὶ κτηνῶν παντοίων, ἐν τε Γαλατίᾳ, Καππαδοσίᾳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἀσίᾳ, καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον διατελοῦντες ἐν τῇ πραγματείᾳ. Τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ οὖν εἰσέρχοντο, μετὰ καὶ τῆς προσούσης αὐτῆς ἀγορᾶς, ἐν τῇ πόλει Κωνσταντίνου, ὡς οὕτως ἐκείσε καὶ τῶν αὐτῶν γυνέων, ἐπιτελοῦντες ἅμα τὴν ἐορτήν. Ἐν μιᾷ δὲ τοῦ ἔτους μηνί Σεπτεμβρίῳ συνακαταλαμβάνουσας τῆς ἐορτῆς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ σταυροῦ, ἐρχομένων αὐτῶν ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Σάγγαρον, τοῦ διασπείρειν τὰ τῆς πράσεως αὐτῶν θέρμματα, αἰφνυδίως κατελθὼν ρευματώδης ὁ ποταμὸς σφόδρα, ἀφάρπασεν αὐτοὺς ἅμα τῶν θραυμάτων. Ἀπογγελλέν δὲ τὸ συμβεβηκός αὐτοῖς τῷ πατρὶ αὐτῶν καὶ τῇ μητρί, ἐλυπήθησαν λίαν, καὶ κνυχρίστησαν τῷ Θεῷ κατὰ τὸν μεγαλόψυχον Ἰωβ, λέγοντες οὕτως, Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τοῦ αἰῶνος. Τῆς δὲ λύπης τὸ κέντρον δεξιμένη ἡ μήτηρ αὐτῶν, ἀνυπομόνητος ἦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐσκέπτετο δὲ καὶ λαθρέως τοῦ ἐκείνης ἀνδρὸς ἀποδράσαι, καὶ ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὰ γυναικᾶ αὐτῆς ὥρια, ἔχοντες εἰς τὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Ὁ δὲ αὐτῆς ἀνὴρ Θεοδόσιος οὐκ ἐπαύετο, νυκτὸς καὶ ἡμέρας συναΐξει περὶ αὐτῶν ποιῶν, καὶ εὐποιῶντας πλείους.

C

nascenturus
matri præ-
dicatur:

3 Ἰδὼν οὖν ὁ Κτίστης καὶ Διαιουργὸς τὸν θερμὸν αἰτοῦ πρὸς Θεὸν πόθον, παρσυνθεῖται νυκτὸς κατ' ὄναρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Αὐρίαν, ὡς ἐν σχήματι γηραιαίου ἀνδρὸς γενομένου, καὶ λέγοντος αὐτῇ· Ἰνα τί οὕτως ἀμεταθέτως κύπτῃ περὶ τῶν τέκνων σου; ἢ οὐκ ἐπίστασαι ὅτι ὁ ἐπὶ νεκρῷ ἀνυγρίτως πενθῶν, τὸν Θεὸν παροργίζει; Καὶ πάλιν λέγει οὕτως, ὅτι Εἰ προσήλθες Κυρίῳ δουλεύειν, ἐτίμησάν σου τὴν καρδίαν σου εἰς πειρασμόν. Καὶ πάλιν γέγραπται, Εἰ ποιεῖς ἀγαθόν, δέχου καὶ τὸν εἰς τοῦτον πειρασμόν, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, καὶ παιδεύει. Ἰδὼν οὖν περιέειλε τὴν θρηνώδη σου στολὴν, καὶ διαναστάς, ἀλείψον σου τὴν κεφαλὴν ἐν ἐλέφ, καὶ ἐν ἰλαρυστάτῃ, ἀλείψον σου τὴν νῆψιν καὶ τὴν ἄψιν, καὶ περιβαλοῦ τὰ στολῖα σου τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ, καὶ φύρασον τρεῖς ἄρτους ἀπὸ σερμηδάλεως, καὶ πρόσφερε τῷ Θεῷ τὰ δῶρά σου ἐν χαρμοῦνῃ, καὶ σὺνελθε τῷ ἀνδρὶ σου, καὶ παραμύθησον αὐτόν, καὶ ἰδοὺ ἐστῶσάν σοι τὰ δῶρα εἰς ὀλοκάρπωσιν θυμιάματος. Καὶ ἀναστάς ἡ ἀληθῶς ἐκπνευσμένη τῷ θείῳ Πνεύματι, πεποιήκειν οὕτως, καὶ περιῆλεν τὸν χειρὸν αὐτῆς τὸν θρηνώδη, καὶ ἐνεδύσατο τὰ στολῖα ἐκείνης τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἤλειψεν τὴν ἐκείνης κεφαλὴν, καὶ ἐνήψατο τὴν ἐκείνης ὄψιν, καὶ ἐφύρασεν τρεῖς ἄρτους ἀπὸ σερμηδάλεως, καὶ προσέφερεν τὰ δῶρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἅμα τῷ ἐκείνης ἀνδρὶ λέγουσα οὕτως· Ζῇ Κύριος, ἀπὸ τοῦ παρόντος οὐκ ἔσται ἐν ἐμοὶ θλίψις περὶ τῶν τελευτη-

κόντων μου τέκνων· ἀλλ' ἐσώμεθα, Κύριέ μου Θεοδόσιε, ὡς ἐν τῇ νεκρᾷ ἡλικίᾳ ἡμῶν, λατρεύοντες τῷ Κυρίῳ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ διατηροῦντες πλείους· καὶ δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς δωρῆσασθαι ἡμῖν πρὸς παραμυθίαν ἐν τέκνῳ ἀντὶ τῶν τελευτησάντων ἡμῶν τριῶν τέκνων· ἐν τινι καταλύσωμεν τὸ διατηρεῖν αὐτὴν ἡμῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, καὶ ποιῶν τὰ θελήματα αὐτοῦ, τοῦτο γὰρ ἐστι πληρεῖν τοὺς φοβούμενους αὐτόν.

4 Καὶ ἡνίκα ἔγνω πάλιν Θεοδόσιος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἡ συλλαβούσα ἔτεκεν ἄρρεν, καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φίλιππον. Τοῦ δὲ παιδὸς ἀπογαλακτισθέντος καὶ γενομένου ἑπταετοῦς χρόνου, πρήκοπτεν ἐν τῇ διατριβῇ, ἐν τε παιδείᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ γνώσει. Ἦν δὲ τὸ παιδίον σὺν τῶν σφόδρα, καὶ ἀποκείραςα αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκλήρωσεν αὐτόν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ δὴ γενοῦτος αὐτοῦ εἰκοσι καὶ ἑνὸς χρόνου, κληροδοτεῖ αὐτόν Διάκονον· ἦν δὲ τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ γνώσει προκόπτων, ἄγρυπνος διαυγάζων νύκτα τὴν ὅλην ἐν τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, ἀδιαλύπτως τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδευόμενος ἐπιστήμῃ. Πολλὰ γὰρ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, τέκνον ἐμόν γλυκύτατον, εἰ ἦν σοι δυνατόν ἀπελθεῖν ἐπὶ Ρώμην, εὖθι ἅπαν μου τὸ συγγενές ἐστιν, ἐν ἔχει ἰδέσθαι τοὺς ἐκείσε ναοὺς μεγίστους, καὶ καταστάσεις ἱερῶν, καὶ μοναστῶν σύνταξιν, σύνεσιν ἀσκητῶν, ἐγκράτειον καὶ ἀγρυπνίαν καὶ διαθέσειν λαϊκῶν, ἐν φόβῳ προσερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ φρικτῶς παρισταμένους τῷ βίματι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἐπὶ βίματος Θεοῦ, οὕτως συγκλίνοντας τὰς ἐκείτων κεφαλὰς κάτω. Ἐκείσε οὐκ ἐστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μωμότης τινα εἰσελθεῖν, ἢ ψευδισμὸς τινα ἢ γέλωτος ἀψαθσι· ἀλλὰ πάντα ἐν συνέσει καὶ φόβῳ Θεοῦ παρισταμένους, ὡς προειρηκκα, ὡς αὐτῷ τῷ βίματι τῷ φρικτῷ τοῦ Θεοῦ παρισταμένους.

21 annum
agens fuit
Diaconus:edoctus a
matre pio-
tatem Ro-
manorum,

F

ejusque
coram vi-
dende mo-
tus deside-
rio,dimittitur
a patre:

5 Ὁ δὲ θείῳ ἔρωτι πυρωθεὶς, ἐτιμώσκετο αὐτοῦ ἡ καρδιά, καὶ οὐκ ἐν ὅλοις εἴλετο πόθῳ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ πάλιν συνεστέλλετο τῷ Θεῷ διὰ τὸ μὴ λυπεῖσθαι τοὺς ἐκείνου γονεῖς, εἶχον γὰρ αὐτόν παραμυθίαν πολλὴν ἀντὶ τῶν τελευτησάντων τριῶν τέκνων. Ὁ δὲ καθημένος πολ-
λάκις μετὰ τῶν ἐκείνου γυνέων, σχετικῶς ἔλεγεν, Εἴθι με ἀπελθεῖν ἐν Ρώμῃ, καὶ ἰδέσθαι τὴν σύνταξιν Πέτρου τοῦ ἀποστολικοῦ Πατριάρχου, καὶ ἀξιωθῆναι τῆς αὐτοῦ θείας μεταδόσεως, καὶ εἰ δυνατόν παραστὰς τελευτήσαι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ περὶ τούτου, καὶ ἀποστέλλει τῷ πατρὶ αὐτοῦ τινὰ ἐκ τῶν γειτνιαζόντων αὐτῷ φίλων, ποράλλησκον ποιούμενος τοῦ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ· καὶ εἶθ' οὕτως, μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι αὐτόν τῆς ἀποστολικῆς προσκυνήσεως καὶ συντάξεως, αὐτὴν ἐπανακάμπτειν εἰς τοὺς ἐκείνου γονεῖς. Ὁ δὲ Θεοδόσιος, ἰδὼν τὸν πρὸς Θεὸν ἀμετάθετον πόθον τοῦ παιδὸς, κρατήσας αὐτόν τῆς χειρὸς, καὶ εἰζάμενος αὐτῷ τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, βλέπων κατὰ αὐτολάς, ἐφθέγγετο οὕτως· Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, εἰς τὰς ἀγίους σου χειρὰς παρατίθηναι τὸν δούλόν σου, ὡς βούλει αὐτὸς ὡς ἀγαθὸς μετέτω σοι περὶ τούτου. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν, ἀπέστειλεν αὐτόν λαθρέως τῆς αὐτοῦ μητρὸς, μὴ θάρρῃσας αὐτῇ τι περὶ τούτου.

6 Ὁ δὲ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ἀποπλεύσας, φθάνει τὰ μέρη Ἰταλίας· καὶ ἐπανιστάται αὐτοῖς κλύδων τρικυμίας θαλάσσης. Καὶ σπᾶς ὁ Φίλιππος, λέγει· Κύριε ὁ Θεός,

tempestate
jactatur:

AUCTORE
EUSEBIO
EX MS.

apparente
S. Petro
Romam
pervectus

a Pontifice
ad legendum
accersitur :

ab eoque
benedictus
legit, et si
ignarus
linguae :

eamque
linguam
assecutus

a
Sacerdos
creatur :

b

c

A εἰς τὰς ἀγίας σου χειράς με παρέδωκεν ὁ ἐμὸς γεννήτωρ, μὴ συναπολέσθαι με τῇ ἀνυποστάτῳ ὑδατι τούτῳ, καθὼς, καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἐτελεύτησαν ἐν τῇ ὑδατι τοῦ χειμάρρου· ἀλλὰ, εἰ καὶ θέλημα σὸν ἐστίν, πρῶτον τύχω τῆς ἐπιθυμίας μου, καὶ εἴθ' οὕτως γενέσθω ὡς σὺ κελεύεις· καὶ μὴ διὰ τὰς ἀμαρτίας τελευτήσωσιν οἱ σὺν μοι ἄνδρες ἐν τῷ πλοίῳ τὸν σφριθμὸν ὥσπερ τρεῖς καὶ δέκα. Καὶ παραντίκα πάντες ἐτράπησαν ὡς ἐν ὑπνῳ, καὶ ἐπιφανέται αὐτοῖς ὁ Ἀπόστολος ὡς ἐν στήματι τοῦ Πάπα, λέγων τῇ ναυκλήρῳ, Θωμά· Σπεύσον, ναυκλήρε, καταλαβὲν τὴν Ρώμην, φέρων μετὰ σου καὶ Φίλιππον τὸν Διάκονον, ἐπειδὴ χρεῖαν αὐτοῦ ποιῶμαι. Καὶ παραντὰ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ διεσώθημεν πάντες τῇ πρεσβείᾳ τοῦ Ἀποστόλου.

7 Καὶ δὴ μεθ' ἡμέρας τρεῖς καταλαβόντων ἡμῶν τὴν Ρώμην ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐξελθὼν Φίλιππος ἅμα Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ, ἔρχονται ὁμοθυμαδὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ στάντων ἀμφοτέρων ἐπὶ τὰ εὐόνομα τοῦ ναοῦ, ἔνθα τὸ τέμπλον τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν, αὐθις κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἀποκαλύπτεται τῷ Πάπᾳ· καὶ ἀποστείλας ἕνα τῶν Διακόνων, λέγει αὐτῷ, Ἀπέλθε ἐπὶ τὰ εὐόνομα τοῦ ναοῦ, καὶ εὐρήσεις Διάκονον φοροῦντα φελόνιον σὺν ἐτέρῳ μοναχῷ, κάλεσον αὐτὸν λέγων, Σύνελθε ἡμῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ συλλειτουργήσου. Ὁ δὲ τὸ διαταχθέν αὐτῷ πληρώσας, κατήλθας σὺτον τῆς χειρὸς, ἤγαγεν αὐτὸν πρὸ τοῦ ἁμῶνος· οὐκ ἦν δὲ ἐπιστάμενος τῇ ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ λέξαι ῥήμα, ἀλλ' Εὐσέβιος ὁ μοναχὸς τὰ διαλεγόμενα αὐτῷ καλερμήνευεν τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, ἣν γὰρ ἐπιστάμενος καὶ Συρία· Ὁ δὲ δηλοῖ τῷ Πάπᾳ διὰ τοῦ Διακόνου, Συγγώρησιν ποιήσου Δέσποτα τῷ δούλῳ σου, ἐπεὶ οὐκ ἐπιστάμαι τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώττῃ λέξαι ῥήμα ἐν καὶ μόνον. Ὁ δὲ Πάπας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκτείνας, καὶ κατασφραγίσας αὐτὸν, λέγει· Ἐπὶ τῷ ὀνόματι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ φθέγγου ἐν τῇ διακονίᾳ σου λόγους Ῥωμαϊκοῦς. Ὁ δὲ τὸ στόμα ἀνοίξας, τὸ τὴν γλῶσσαν κινήσαι τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ, παραντὰ ἠύρεθη λέγων· Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεκθώμεν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς θείας λειτουργίας, τὰ πρὸς τὴν διακονίαν γινόμενα.

8 Ποίσας δὲ ἐν τοῖς ἐκεῖσε μῆνας τρεῖς, καὶ ἡμέρας δέκα δύο, ἦν ἐν ἀθυμίᾳ, ὅτι ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ῥήμασι Ῥωμαϊκοῖς φθέγγεται, καὶ τὰ πρὸς ἑτερόν τι πράγμα φθέγγασθαι ῥήμα οὐκ ἐξισχύει. Βουλὴν οὖν καθ' ἑαυτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ποιούμενος τοῦ προελθεῖν τοῖς ποσὶν τοῦ Πάπα, αἵτησιν παρ' αὐτοῦ γενέσθαι τοῦ ὁλοκληρώως τὴν γλῶτταν αὐτοῦ τρανωθῆναι, τοῦ διαλέγεσθαι τῇ Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ. Ὑποὶς δ' εὐθέως ὁ Πάπας τὸ μελετώμενον, λέγει αὐτῷ, Εἰσελθε ἐν τῇ ἀναγνώσει. Ὁ δὲ ἄφωτος διέμεινεν, μηδαμῶς τῇ συλλογῇ τῆς γνώσεως συστρόφας ποιήσασθαι Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ δυνάμενος. Ὁ δὲ Πάπας λέγει αὐτῷ, λάλησον καὶ αὐτὸς Διάκονε Φίλιππε, ὡς καὶ ἡμεῖς λαλοῦμεν. Καὶ παραντὰ πῦρ ἐξελθὼν ἐκ τῆς γλώττης τοῦ Πατριάρχου, ἥφατό μου α τῶν χειλέων, καὶ ἐφάνην τοῖς πᾶσιν συνυπαγάντων Ῥωμαϊκοῖς ῥήμασιν. Ὁ δὲ λαθὼν αὐτὸν, χειροτονεῖ αὐτὸν Πρεσβύτερον, ἐπιδεδωκώς αὐτῷ καὶ τόμον ἐπιγεγραμμένον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ λέγων, Ὁρον b Ἀποστολικὸν παράλαβε σήμερον, καὶ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε ἐν τῇ ὑποστροφῇ σου πρὸς τὰ νοτιέα μέρη τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας ἐν τοῖς ὅροις τοῖς ἐκεῖσε, τόπος ἐπὶκείται, οὗ τὸ ὄνομα ἐπιναλεῖται Ἀργυρίου, ἐν ᾧ πνευμάτων ἀκαθάρτων τοπικὴ μετάδοσις γέγονεν, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς πόλεως, ἐπεισελθόντος τοῦ Ναδουχοδονόσωρ ἐν τῇ πόλει, καὶ καταρράξαντων τὰς πύλας τοῦ ναοῦ, εὗρωσαν αὐτοὺς ἐν σκευαῖς χαλκοῖς ἀποκεκλεισμένους· ὑπολαβόντες δὲ ὅτι χρήματά εἰσιν, ἤνοιξαν αὐτοὺς, καὶ παραντίκα ἐξέδρασαν ἐκ τῶν ἐκεῖσε, καὶ κατοικοῦσιν ἐν στρογγαῖς πετρῶν ἐν προειρημένῳ τόπῳ τοῦ Ἀργυρίου, ἀντικρυς τοῦ ὅρου τοῦ ἐπιλεγμένου Λίτνης, ἔνθα τὸ πῦρ τὴν αἰτμαίαν ἐκπέμπει, καὶ τὴν διαρυστον φλόγαν, ἐν ᾗ μέλλῃ ὁ σατανᾶς κληρονόμος γενέσθαι σὺν τοῖς αὐτοῖς οἰκοῦσιν πνεύμασιν, καὶ σὺν πάσῃ αὐτοῦ στρατιᾷ τε καὶ δυνάμει· c τὸν δὲ ὅρον τὸν ἐπιγεγραμμένον ἐν τῷ τόμῳ τῷ ἐν τῇ χειρὶ σου κατέχων,

ὃν γέγραφαί θυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ὧν αὐτὸς αὐτοδυναμῶς, ἕως ἂν εἰς τέλος ἀφανιῖς πάντας ἕως ἐνός, ἀσυνχωρίτως ἔχεις τοῦ ἀπαυκαλῆσαι πρὸς τοὺς σοὺς γονεῖς. Τῇ δὲ Ἀποστολικῇ διατάξει προθύμως τὸ διαταχθένον ὅρος δεξάμενος ὁ Φίλιππος, καὶ συνταξάμενος τῷ Πάπᾳ, καὶ ποιήσας εὐχὴν, παραντὰ συμπαραλαβὼν Εὐσέβιον τὸν μοναχὸν μεθ' ἑαυτοῦ, εἰσῆλθε κελεύσει Θεοῦ ἐν πλοίῳ· καὶ ἀποπλεύσαντες κατέλαβον τὸ Ρῆγιον d τῆς Καλαβρίας, ἐνταπεινώσει πολλῇ ἑαυτοὺς διατηροῦντες· καὶ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ καταλαμβάνει τὰ μέρη Μεσίνης, καὶ περὶ πορῶν φθάσει ἅμα τῷ μοναχῷ εἰς τὸν ἐπιτετραμμένον αὐτῷ τόπον τοῦ Ἀργυρίου.

9 Καὶ καθύσας ἐν σπηλαίῳ τινί, ἔνθα τὸ τριστύλιον ἐστίν καὶ βαθμοὶ τρεῖς, λεξάμενοι ἐκ λίθων τελείων· ἐν ᾧ περ κατὰ συνήθειαν καθεζόμενοι, καὶ τὰς ἰάσεις ἐπιτελούν ἡμέρας β', ἀνέρχεται ἐπὶ ὅρους ὑψηλοῦ ἀντικρυς τοῦ προειρημένου ὅρου τῆς Λίτνης, ἔνθα εἰσὶν τὰ κτήματα Ἀργύρου e τοῦ Τοπάρχου· καὶ ποιήσας τὴν εὐχὴν, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, προσήνκατο πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν, καὶ Πέτρον τὸν Ἀπόστολον, λέγων· Ἐπίφανον, Κύριε, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐξαφανιοῦνται τὰ τῶν δαιμόνων στίφη. Καὶ κατασφραγίσας τῷ τόμῳ, τῷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἐφάνη τῷ μοναχῷ ἡ χορεία τῶν δαιμόνων δίκην λίθων τελείων, ὡς ἐξ ὅρου ὑψηλοῦ κυλινδουμένη. Καὶ ἐκθεύγοντες, ἔκραζον θρηνηθῆ φωνῇ, λέγοντες· Ὁὐαί ἡμῖν, ὅτι ἡ χεῖρ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πάλιν· συν-ἐφθασεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ᾧδε φάραγξιν. Ἄλλοι ἔλεγον, Ὅτι πάλιν ἀποδιωκώμεθα ἔνθεν, ὡς ἐπὶ τῇ ἐπάρσει Σίμωνος τοῦ μάγου ἀποδιώχθημεν ὑπὸ Παύλου, καὶ πάλιν διωκώμεθα ἄρτι ὑπὸ Πέτρου διὰ τοῦ Πρεσβυτέρου Φιλίπου.

10 Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ποιήσαντος αὐτοῦ f ἐκτενῆ εὐχὴν περὶ τῆς ταχίας ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων πασχόντων· ἦλθεν τις κόρη, πλουσίον ἀνδρὸς θυγάτηρ καὶ φοδουμένη τὸν Κύριον, σφόδρα βασιανισμένη ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος. Αὐθις οὖν ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὁ μακάριος Φίλιππος, καὶ ἀψάμενος αὐτῆς τῆς χειρὸς, λέγει τῷ δαίμονι· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου, ἐξέλθε. καὶ ἀναχώρησον εἰς τὸν ἵτοιμασμένον σοι τόπον. Τὸ δὲ πνεῦμα, βοήσαν φωνῇ μεγάλῃ, εἶπεν· Μὰ τὸν ὑψιστον, Φίλιππε, καὶ Πέτρον τὸν Ἀπόστολον, ἀπὸ μὲν τῆς κόρης ἐξέρχομαι, ἀπὸ δὲ τοῦ τόπου τούτου οὐκ ἐξέρχομαι ποτε, ἀλλὰ σὺν σοὶ οἰκῶ ἐνθάδε ἕως τῆς ἐσχάτης ἡμέρας. Καὶ παραντίκα πεσοῦσα ἡ κόρη εἰς τὸ ἔδαφος πρὸ ποδῶν τοῦ Τερέως Φιλίπου, ὑγιῆς γέγονε, καὶ ἀπείε εὐχαριστοῦσα τῷ Θεῷ. Ἦν γὰρ ὄχλος πολλὸς τῶν πασχόντων ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, τὸν ἀριθμὸν ὥσπερ τετρακίσιοι, οἱ τινες χάριτι τῆς ὑπερφύτου Τριᾶδος καὶ πρεσβείας τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Φιλίπου ὑγιεῖς γέγονασιν, εὐχαριστοῦντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ποιούντι μέγαν θάναμα.

11 Ὅς δὲ ἦν εὐθὺς τοῖς ἐκεῖσε ὄχλοις, πρὶν τῆς τοῦ ἁγίου ἐλεύσεως, τῷ φόβῳ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων οἱ ἄνθρωποι φερόμενοι, καὶ δῶρα αὐτοῖς παρέχειν ἠνέχοντο, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν τάφοις κατακρυβύοντες τὰς ἐαυτῶν ὑποστάσεις ἐκκαίνον. Μετασχηματιζόμενοι γὰρ οἱ δαίμονες εἰς ὁμοιώσεις ἀνθρώπων, ὡς ὅτι πατὴρ τελευτήσας ἐξήτει υἱὸν παρασχεῖν αὐτῷ ἐκ τῆς προσποιήσεως αὐτῷ ὑποστάσεως, λέγοντες, Δότε καὶ ἡμῖν, τεκνία, ἐκ τῶν παρόντων ἡμῖν ἀγαθῶν, ἵνα ἔχωμεν πρὸς ἀπόλαυσιν· ᾧ δὲ καὶ πλανόμενοι οἱ ἄνθρωποι διεκλύοντο ἀπὸ τοῦ ποιεῖν ἀγαθὸν εἰς τοὺς δεομένους, εἰς τε τοὺς γυμνατεύοντας, καὶ πενόμενους. Ὁ δ' αὐτὸς ἀξιοθαύματος ἀνὴρ ὠκοδόμηι καὶ σεπτὰς ἐκκλησίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου ἐν διαφόροις τόποις.

12 Πάλιν δὲ ἐν μιᾷ ἐξερχόμενου τοῦ ἁγίου τοῦ κατελθεῖν ἐπὶ τὰ βορινὰ μέρη τοῦ τόπου εὐχῆς χάριν, προσ-έρχεται αὐτῷ ἄνθρωπος σὺν τῇ γυναίκῃ αὐτοῦ, κοπτόμενοι κοπετὸν σφοδρὸν, καὶ λέγουσιν τῷ δικαίῳ· Ἐλέησον ἡμᾶς, Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ ἀρύσασθαι ὑδωρ ὑπὸ τὴν πηγὴν τὴν καλουμένην μαμοναίαν, γευσάμενος παρ' αὐτῆς, παραχρῆμα ἐξέφυεν,

D
et accepto
libro exorcismorum

d

Agyrium
venit.

CAPUT II

e
Expellit
dæmones e
monte

F

f
et ex corpo-
ribus multo-
rum :

F

superstitionem
aboleo :

mortuum
suscitat :

A ἐξέφυγεν. Ὁ δὲ κατασχάσας τὴν κεφαλὴν, θροναίως ἀπέ-
 ρχεται ἐπὶ τὴν πηγὴν, καὶ θεωρεῖ τὸν νεανίσκον νεκρὸν κει-
 μένον, καὶ κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς, λέγει τοῖς γονεῦ-
 σιν αὐτοῦ· Τίς καλεῖται ὁ υἱὸς ὑμῶν; Οἱ δὲ εἶπον,
 Ἰωάννης. Ὁ δὲ κατασφραγίσας αὐτὸν τῷ τόμῳ τῷ Ἀπο-
 στολικῷ, καλεῖ αὐτὸν τρίτον, Ἰωάννης, Ἰωάννης, Ἰωάν-
 νης, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἀνάστα. Καὶ εὐθέως ὁ
 νεανίσκος ἀνέστη ὡς ἐξ ὕπνου, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τῇ
 μητρὶ αὐτοῦ λέγων, Ἀπελθε, δὴ ξὺν ἀνάπνευσιν Κυρίῳ τῷ
 Θεῷ ἡμῶν, τῇ διὰ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ποιῶντι θαυμάσια.
 Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ. Σὺ δὲ πνεῦμα ἀγάθηarton,
 τὸ ἐν τῇ τόπῳ ταύτῃ ἰλῶμενον εἶναι, εἰ εἶναι θέλεις ἐν-
 ταῦθα, τινὰ βλάβην τοῖς ἀνθρώποις μὴ πρόσβαλλε· εἰ δὲ
 ἀμφισβητεῖς τῇ ἀδικίᾳ προσημένειν κατὰ τὴν σὴν αἵτησιν
 καὶ Θεοῦ συγχώρησαι, ἔστω σοι παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀπο-
 στολίου Πέτρου τὸ ἐπιτίμιον τοῦτο, τοῦ εἶναι σε δεδεμένον
 χειρὶς g σιδηραῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ Γαβριὴλ
 τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν δυνάμεων, καὶ πεπαυμένους
 ἔσει ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τοῦ οἰκεῖν ἐνταῦθα
 κατὰ τὴν σὴν αἵτησιν καὶ Θεοῦ συγχώρησαι.

13 Καθημένου δὲ αὐτοῦ, καὶ πρὸ χειρῶν τὸ Εὐαγγέλιον
 ἔχοντος, προσθίνει γραλαίᾳς τις ὀνόματι Ἀθανάσιος,
 θαχθεὶς ὑπὸ ἐχίδνης, καὶ σχεδὸν ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ
 τετρωσκομένου, καὶ εἰς ἄκραν ἀπώλειαν ἤξαντος, πίπτει
 κυλινδούμενος τοῖς ποσὶν τοῦ Ἀγίου ὀδυρομένου· ἦν
 γὰρ φιλάργυρος, καὶ δωροδέκτης, καὶ προσωπολύπτης ὁ
 αὐτός· Ἀθανάσιος· καὶ ὁ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ποιῶν,
 παρεχώρησεν τοῦτον θαχθῆναι ὑπὸ τοῦ θηρός, ἵνα πρὸς
 διόρθωσιν φθάσῃ. Εἶτα τούτου συνεχομένου, λέγει αὐτῷ
 ὁ Ἄγιος· Τί ἐστὶν τὸ συμβῆναι σοι πρεσβύτερα; Ὁ δὲ δείκ-
 νυσιν αὐτῷ τὸν μῦλον, οὗ ἦν θαχθεὶς ὑπὸ τοῦ θηρός· τῆς
 ἐχίδνης. Ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ κρατῶν αὐτὸν λέγει, Εἰ
 ὑγιὲς γένη, ἀφίστασαι ἀπὸ τῶν πονηρῶν σου; Ὁ δὲ
 μετ' ὀργῆς ἔφη, Ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν σου, δέσποτα, εἰ
 ὑγιὲς γένη, ἀφίσταμαι ἀπὸ τῆς σήμερον ἀπὸ πάντων τῶν
 πονηρῶν μου πράξεων. Ὁ δὲ πύσας εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ τῷ
 πτυελῶ τὸν χοῦν συμμείξας ἤλπιεν αὐτοῦ τὸν μῦλον, καὶ
 πᾶραυτα ὑγιὲς γέγονεν.

14 Γυνὴ δὲ τις, ἔμδρυνον ἔχουσα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς
 νεκρὸν, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράς μὴ δύναμένη τεκεῖν, εἶχετο
 ἀπολέσθαι. Παραπορευόμενος δὲ πρὸς τῆς πόλεως αὐτῆς ὁ
 ὅσιος πατήρ ἡμῶν Φίλιππος, λέγει, Τί ἐστὶν ἡ ὀδύνη τῆς
 κόρης; Οἱ δὲ ἔφησαν πρὸς αὐτόν· Ὅτι νεκρὸν ἐστὶ τὸ ἐμ-
 δρυνον αὐτῆς βρέφος, καὶ οὐ δύναται τεκεῖν. Ὁ δὲ ταῖς
 δυσίαι αὐτοῦ χειρὶν λαβὼν ὕδωρ, καὶ βαλὼν ἐν ποτηρίῳ,
 ἐκέλευσεν αὐτὴν πιεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ Φιλίπ-
 που τοῦ Ἀποστολικοῦ Πρεσβυτέρου, καὶ αὐτίκα ἐξέπεσεν
 τὸ βρέφος ὁλωςχερῶς σεσιμμένον, καὶ ἐσώθη ἡ κόρη.

C 15 Πάλιν ἐπέρχεται αὐτῷ ποιμὴν ἐν μεσιμορίᾳ λέγων,
 Ἐλέησόν με δέσποτα, ὅτι μίσθιός εἰμι τινος πλουσίου, καὶ
 διανέμω αὐτοῦ τὰ θρέμματα, καὶ ἤλθισαν θῆρες δύο
 ἄγριοι, καὶ ἀναλίσκουσιν αὐτὰ ἀγρίως, καὶ ὑπάρχει ὁ
 κύριος αὐτῶν ἀσυμπαθής, καὶ οὐ συγχωρεῖ μοι ἐξ αὐτῶν
 ἓν καὶ μόνον· καὶ τί ποιῆσαι ἦν διαπραχθῆναι οὐκ ἐπι-
 σταμαι. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων, λαβὼν χοῦν ἐκ τῆς γῆς
 καὶ τῷ τόμῳ εὐλογήσας αὐτόν, παρήγγειλεν τῷ ποιμένι
 λέγων, Ἐκχυσον αὐτὸν ἐπὶ τὸ διόρυγμα τῶν θρεμμάτων,
 καὶ ἐλθόντων τῶν θηρίων, λέγε, Ὁ ἀκραυγὸς Φίλιππος
 ὁ Πρεσβύτερος, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἐπιστάττει ὑμῖν
 οὕτως. Ἀπόστητε ἀπὸ τῆς σήμερον ἀπὸ τῶν θρεμμάτων.
 Καὶ ἐποίησεν ὁ ποιμὴν ὡς προσεσέειπε αὐτῷ, καὶ ἀπεσο-
 βίσθησαν οἱ δεινότατοι θῆρες τῇ πρεσβείᾳ τοῦ ἁγίου Ἱε-
 ρέως Φιλίππου.

16 Ἦν δὲ τις γυνή, ὁκτὸ ἔτη ῥύσιον αἵματος ἔχουσα
 ἀδιάστατον, ἥτις πάντα τὰ ἑαυτῆς καταδεδάκησεν εἰς
 τοὺς ἱατροὺς ὑγιείας ἐνεκα, τὸ ζητούμενον οὐκ ἦνυσεν. Ὡς
 δὲ ἤκουσεν περὶ τοῦ ἁγίου καὶ τρισολβίου πατρὸς ἡμῶν
 Φιλίππου, ἔρχεται ἐπὶ αὐτοῦ λειτουργοῦντος, καὶ ἵσταται
 πύρρῳθεν ὀλίγον ἔνθα ἦν, τὴν κατάθεισιν ποιούμενος τῶν
 θείων μυστηρίων· καὶ μετὰ τὸ νύψασθαι αὐτόν, παρκα-
 λεῖ τὸν ὑποδιάκονον αὐτοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ἀπόπλυμα τῶν
 τιμῶν αὐτοῦ χειρῶν, ἢ καὶ προσενέγκασα σουδάριον λι-
 νοῦν πρὸς τὸ ἐκμάξαι τὰς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρας ἐν αὐτῷ,

καὶ μετὰ τὸ νύψασθαι τὸν ἀληθῶς φωστῆρα καὶ τομώτατον
 ἱατρὸν, λαβὼν ὁ ὑποδιάκονος, δέδωκεν τῇ γυναικὶ τὸ ἀπό-
 νημα τῶν τιμῶν αὐτοῦ χειρῶν. Ἦ δὲ πίστει δεξάμενη,
 καὶ μεταλαβούσα ἐξ αὐτοῦ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, παρ-
 χρήμα ἔχθη. Καὶ τὸ σουδάριον ἔνθα ἐξέμαζεν τὰς χεῖρας
 αὐτοῦ ἄρασα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, εὐρίσκει γυναῖκα νόσῳ
 χαλεπῇ περιεπεσούσαν, καὶ ἐν κλίνῃ κατακειμένην ἔτη
 τρία, καὶ ὑπὸ ἐτέρων χειρῶν διαστρεφόμενῃ ἔνθεν καὶ
 ἔνθεν. Ἦ δὲ τὸ σουδάριον θέισασα, ἐν ᾧ τῶν ἁγίων αὐτοῦ
 χειρῶν τὴν ἔνμαξιν ἐποίησεν, λέγει· Ἐπὶ τῷ ὀνόματι
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Ἱερέως Φιλίππου, δι' οὗ
 ἴασιν εἰληκα, καὶ σὺ νῦν ἀνάστα ἐκ τῆς κλίνης σου, καὶ
 βιάδιζε ποσὶν οἰκείοις ἐπὶ τὸν σεπτὸν αὐτοῦ νάον. Ἦ δὲ
 τῷ σουδαρίῳ τὸ ὅλον αὐτῆς σῶμα κατακύψασα, πᾶραυτα
 ἔχθη· καὶ ἀναστὰσα προσέφερεν θύξιν καὶ εὐχαριστίαν
 τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ τοῖς νο-
 σοῦσιν τὰς ἰάσεις παρέχοντι.

17 Ἄνδρ' δὲ τις ἔχων θυγάτριον, ὑπὸ τῆς χαλεπωτά-
 τας κατεχόμενον νόσου, τῆς λεγομένης Ἐλεφαντίας, καὶ
 σχεδὸν παντός τοῦ σώματος αὐτῆς καταφανίζεσθαι ἐπι-
 γομένου, προσέρχεται τοῖς ποσὶν τοῦ τιμίου Ἱερέως Φι-
 λίππου κυλινδούμενος, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ λέγων, Ἱερό-
 τατε Πάτερ, δεῖξον στοργὴν οὐκ ἐκλήψεαι, καὶ διὰ σου ἰαθήτω
 ἡ σὴ παιδίσκη, ὅτι ὁ αὐτῆς ἡ μεμνείας ἔχασαι αὐτὴν βού-
 λεται, διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὴν χαλεπὴν νόσον· πλείστα
 γὰρ κατακάλωσα εἰς τοὺς ἱατροὺς ἰάσεως χάριν, καὶ τοῦ
 ζητουμένου οὐκ ἔτυχον· ἀλλὰ δέομαι σου, ἰαθήτω ἡ σὴ
 παιδίσκη διὰ τῆς ἐνθέου σου μεσιτείας. Ὁ δὲ κελεύει τῷ
 Διακόνῳ διακομισθῆναι αὐτῷ τὸν προεθίμενον τῆς Ἐκ-
 κλησίας ἰ αἶρα, καὶ ἐν αὐτῷ κατακαλυφθῆναι τὴν κόρην
 ὥσπερ ὄραν μίαν· καὶ ποιήσας ἐπ' αὐτὴν εὐχὴν, αὐτῇ τῇ
 ὥρᾳ πέφυκεν ἡ κόρη στίλβουσα χρυσίου ἐκλαμπρότερον,
 καὶ ἀπείε εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς χαίρουσα, καὶ δοξάζουσα
 τὸν Θεόν, τὸν διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ποιοῦντα μεγάλα
 θαυμάσια.

18 Πάλιν δὲ τῆς ἐορτασάμου ἡμέρας τοῦ Ἀποστόλου
 Πέτρου ἐπιτελουμένης ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ἱερέως Φιλίππου,
 καταλαμβάνει ἀνδρ' τις ὀνόματι Λεόντιος, ἔχων σπησῶνα
 μῦλον ὑπὸ τὸ ἑαυτοῦ σκέλος, καὶ ἐφρηδῶς ἔκμαζεν
 φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῖς πάντιν ὄν-
 ρεον τὰς ἱατρίας παρέχων, κέλευσον καὶ τὸν δοῦλόν σου
 ἰαθῆναι τὸ μέγα τοῦτον τραῦμα, ἐπειδὴ μίσθιος ὢν, καὶ
 ἐκ τῶν χειρῶν μου διηνεκῶς διατρεφόμενος, τραυματισ-
 θείς δὲ νῦν, ἀπρακτος διαμένω, καὶ ἐν τῷ μὴ δύνασθαι
 με μισθῶσθαι, ὡς ἀδύνατος, λιμῷ διαφθίρωμαι, καὶ
 ἰκετεύω σε ἰαθῆναι με διὰ τοῦ Κυρίου. Ὁ δὲ ἀπονιψά-
 μενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὰς τιμίας, διατάττει τῷ Διακόνῳ
 λέγων, Ἀπελθε ἐπὶ τὴν μέσσην πύλην τῆς ἐκκλησίας, καὶ
 τὸν περιεκείμενον ἐν αὐτῇ χοῦν ψυχάσας σὺν τῷ ὕδατι
 τούτῳ, ποιήσον ἐμπλαστρον τῷ πηλῷ, καὶ κατάρθης τῷ
 τραύματι τοῦ ποδὸς αὐτοῦ λέγων, Διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ
 Θεοῦ ἰαθήτω τὸ τραῦμα. Καὶ σοὶ δὲ λέγω, ἐὰν ὑπὸ τινος
 ἐρωτώμενος ἔσθ, τίς ὁ τὴν ἱασίν σοι παρασχών, λέγε,
 Ὅτι διὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μεσιτείας τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος ἔχθη, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπεκατέστη ὁ ἀνθρω-
 πος ὑγιὲς τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ μεσιτεία τοῦ ἁγίου
 Ἱερέως Φιλίππου, ὡς ἐκ γαστροῦς μητρός αὐτοῦ.

19 Μίσθιος δὲ τις ἐπιγυμνάζων ὑποζύγιον, ἄγριον
 πᾶν καὶ σωδαρόν, k ἡ τις λαῖι καὶ δάγμασιν τούτου
 ὅλον συντετλημένον ἐποίησε. Παραπορευόμενος δὲ ἡμέρας
 ἱκανάς, καὶ τοῦτο εἰς ἡμερότητα ἐνέγκαι μὴ δύναμενος,
 εἰς νοῦν ἔλθων περὶ τῶν θαυμασίων τῶν γινόμενων ὑπὸ
 τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, λέγει ἐν ἑαυτῷ· Εἴη τὸ
 ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον, αὐρίον αἶρω τὸ ἄτακτον
 ὑποζύγιον τοῦτο, καὶ ὑπὸ χεῖράς μου φέρω εἰς Φίλιππον
 τὸν Ἱερέα, τὸν καὶ δαίμωνων φυγαδευτήν, ὅπως ἐπιτρέψει
 αὐτῷ λόγῳ ἡμεροῦσθαι. Καὶ τῇ ἐπαύριον τοῦτο φέρων
 ἦκει, ὑπὸ χεῖρας ἔχων τὸ ἄτακτον ὑποζύγιον, καὶ λέγει
 τῷ Ἀγίῳ, Ἐλέησόν με ὁ τῶν νοσοῦντων θεραπευτής, ἴδε
 τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου, τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγρίου
 ζώου τούτου γινόμενον, ὅτι οὐκ ὑποφέρω τὰ ὑπ' αὐτοῦ
 κακὰ γινόμενα ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. Καὶ ὑπομυθεῖα-
 σας ὁ ὅσιος φωστῆρ, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ
 σφραγίσας

D
 AUCTORE
 EUSEBIO EX MS.
 et aliam a
 gravi in-
 firmitate,

aliam ab
 elephantico
 morbo,

E
 h

i

curat ulcus
 putridum :

F

k
 serum jumen-
 tum reddit
 mansuetum :

g

ictum a vipere
 sanat :

parturientem
 liberat :

pecora a feris
 tuta reddit :

curat mulie-
 rem a fluxu
 sanguinis,

AUCTORE
EUSEBIO EX MS.

A σφαγίσσας τὸ ζῷον, λέγει αὐτῷ, Ὑποτάγητι τῷ κυρίῳ σου, καὶ κατέλιπον αὐτῷ τὸν ἀκαμπτή σου ἀνέχον, μηκέτι δάχμασιν ἢ λαχίν αὐτὸν προσκρούων, ἀλλ' ἔσσι ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἀντίον προσδίων ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, τῇ κελεύσει τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου, γέγονεν τὸ ὑποζύγιον πρόσδετος ἡμερώτερον, καὶ ἀπείει ὁ ἀνθρώπος χαίρων καὶ δοξάζων τὸν Θεόν, τὸν μέγιστα θαυμάσια ἐπιτελοῦντα διὰ τοῦ ὁσίου Ἱερέως Φιλίππου.

caco reddit
visum :

20 Ἀφραγὰς δὲ συγγενιᾶζων ἦν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου, καὶ κατὰ συγγήρησιν Θεοῦ κατοίλει ἐν αὐτῇ πνεῦμα ἀκαθάρτον, ἥτις περὶ ὧραν ἕκτῃ τὰς ὄψεις πυροῦσθαι, μάλλον δὲ εἶπειν τυφλοῦσθαι, τῶν παραπορευομένων ἀνδρῶν ἐν αὐτῇ ἐποίει. Τινὸς δὲ πῦτε κατεχομένου ὑπὸ χαλεπῆς νόσου, ἐθάνει ἐπὶ τὸν λάρνακα πρὸς τὸ ἀναψύξει ἐπὶ ὧραν μίαν, καὶ εὐθὺς ἐπυρώθη τὰς ὄψεις. Τοῦ δὲ φωνῇ βοήσαντος, Πού ἐστιν Φιλίππος, ὁ τὰς ἰάσεις παρέχων; πυνθανόμενος τοὺς τὴν ὁδὸν ἐκείνην παραπορευομένους, ἔλεγεν, Ἐλέησάτε με, καὶ ἀπαχάρετέ με εἰς τὴν πύλην τοῦ ναοῦ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐνέγκαντες αὐτὸν χειραγρούμενον ὑπὸ τὴν πύλην τοῦ ναοῦ, ἐβόα λέγων· Ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ πολλῶν σταθίων ἐλθὼντα πρὸς σε ἰάσεως ἕνεκα, καὶ ἐπυρώθη τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἐν τῷ λάρνακι τῷ γεινιᾶζοντι τῷ τιμίῳ σου ναῷ καθεστῆς περὶ ὧραν ἕκτῃ. Ὁ δὲ Ἄγιος θυμὸς πλησθεὶς εἶπεν, Σοὶ λέγω πνεῦμα ἀκαθάρτον, τὸ τὰς ὄψεις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων ποιοῦν πυροῦσθαι, ἔσθ' ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τῆς συντελείας τυφλὸς μὴ ὀπτάζων κατοικῶν ἐνδοῦ τῆς λάρνακος, ἔξωθεν δὲ μὴ ἔχον ἐξουσίαν προσπλάξαι ἕως ἀνθρώπου καὶ κτήνους. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπηλλάχθη ὁ ἀνθρώπος τοῦ ζῆφου τῆς πυρώσεως, λαθὼν ἅμα καὶ τὴν ἰασιν τῆς νόσου· καὶ ἀπείει χαίρων καὶ δοξάζων τὸν Θεόν, τὸν λυτρούμενον τοὺς δούλους αὐτοῦ ἀπὸ πάσης νόσου, καὶ πάσης μαλακίας.

curat morsum
feræ rubidæ :

21 Ἀνθρώπους δὲ τινες τοῦ τῷ κατεχομένῳ χωρίῳ τοῦ τοπάρχου ἦν, γευόμενος λυσσίδαντος, καὶ ἐπιτάττει ὁ ἱερεὺς Φιλίππος, ἐνέγκαντες χόρτον ἐκ γέας τοῦτον συγκοῦσαι, καὶ ὕδατι ἐκπέμψαι εἰς τὰς πληγυθείσας αὐτοῦ τραυματίας· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑγιὲς γέγονεν ὁ ἀνθρώπος τῇ βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ μεσιτείᾳ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου.

viros 12 in-
juste vinclos

22 Τινὲς δὲ τῆς τῶν Ἀφρακακύνων χώρας ἄνδρες, τὸν ἀριθμὸν δύο καὶ δέκα, πλοκή ἀδίκῃ περιπεσόντες, ὡς διαδελθόντες τῷ Ἡγεμῶνι παρὰ τοῦ αὐτῶν Ἀρχοντος, ὡς τὸν Ἡγεμῶνα φαρμακάντες, ἤγοντο δέσμιοι τοῦ ἀπολέσθαι ἀδίκως. Τούτων δὲ παραπορευομένων ἐπὶ τὴν τῶν Κατακύνων πύλην, παρεκάλεισαν τοὺς ἀπάγοντας αὐτοὺς στρατιώτας, δόσαντες αὐτοῖς χρυσίον, ὥπως γένηται ἡ διαδόσις αὐτῶν διὰ τοῦ ἀγίου Ἱερέως Φιλίππου, ὥστε διὰ

et mortī
tradendos

C προσευχῆς αὐτοῦ εὐμενῇ αὐτοῖς τὸν Ἡγεμῶνα γεέσθαι· ὃ καὶ γέγονεν. Φθασάντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸν τιμίου αὐτοῦ ναόν, ἐδόκησαν φωνῇ μεγάλῃ ὁδυνηρὰ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς Ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἀδίκως σφαγῇ κατακρινόμενους, ὅτι ἀδίκως ἐστὶν ἡ κατ' ἡμῶν ἐπιφερομένη τῷ Ἀρχοντι γραφὴ, ἣν ἀποκομίζουσιν οἱ στρατιῶται. Ὁ δὲ τὸν ὀλοθυμῶν τῶν ἀνδρῶν ἐπισπλαγγισθεὶς, λέγει τοῖς στρατιώταις, Ἐνέγκατε τοὺς ἄνδρας ἐνταῦθα, ὡς πυνθάνεσθαι παρ' αὐτῶν βουλούμενος τῷ ποίῳ τρόπῳ ἀπάγονται δέσμιοι. Οἱ δὲ ἔφασαν τῷ Ἀγίῳ, ὅτι παραδίδωκεν ἡμῖν αὐτοὺς ὁ Ἀρχων, γραφὰς καὶ ἐπιστολὴν κατ' αὐτῶν, ὅπως τῇ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ αὐτοὺς ἀπολέσῃ, δείξαντες αὐτῷ καὶ τὴν πεμφθεῖσαν μολύδῳ βιβουλλομένην ἐπιστολὴν.

scripto suo
curat liberari :

Ὁ δὲ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ ἔφη, Ἔστω ὁ χάρις οὕτως ὁ ἐπιγεγραμμένος, τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, ἐνδοῦ οὕτως· Οὗτοι οἱ ἄνδρες, οἱ ἀδίκως καταδικασθέντες βουλούμενοι, ὡς ἔχλω φερόμενοι τοῦ αὐτῶν Ἀρχοντος κατ' αὐτῶν· ἀλλ' ἵλεος γένηται αὐτοῖς ὡς Ἡγεμῶν, μὴ πληξὲς τούτους, μάστιγι ἢ ξίφει τούτους παραδιδόνες, ἀλλὰ ἐλευθερωθήτωσαν οἱ ἄνδρες ἐκ τῆς ἀδίκου πλοκής, καὶ πορεύεσθαι αὐτοὺς εἰς τὰ οἰκία χαίρωντας. Εἶτα καταλαβόντες οἱ ἄνδρες τὸν τύπον ἔνθα ἦν ὁ Ἡγεμῶν, καὶ δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἀναγνούς εἶπεν· Ἀπολυθήτωσαν οἱ δέσμιοι, ὅτι ἀδίκον τι οὐ διεπράξαντο, οὔτε κατὰ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας πονηρὰ ἐδουλεύσαντο· ἀλλὰ μάλλον

D ὡς καὶ κόπον ἀδίκον ὑπομεμενηκότας, δοθήτωσαν αὐτοῖς βρώματα, καὶ παλινδρομήτωσαν εἰς τὰ οἰκία χαίροντες. Δίξαν δὲ ἀναπέρψαντες Κυρίῳ τῷ Θεῷ οἱ δεσμῶται, τὸ πρῖν τῷ διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου ἐλευθερώσαντι αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀδίκου πλοκής, ἀπῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ἴδια χαίροντες.

23 Ὁ δὲ τούτους ἀδίκως ἐξαποστείλας, ἰδὼν αὐτοὺς, καὶ καταχολέσας παραχρῆμα, κατέσχευεν αὐτὸν δαίμων πικρότατος. Τότε λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄνδρες, ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος, Ἀπελθε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου, δι' οὗ καὶ ἡμεῖς τῆς ἀδίκου σφαγῆς ἡλευθερώθημεν, καὶ σὺ δι' αὐτοῦ λυτροῦσαι τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος. Ὁ δὲ ἀνθρώπος ἔρχεται δρομέως ἐπὶ τὸν σεπτὸν αὐτῶν ναόν, καὶ λέγει, Ἐλέησον με δούλε τοῦ Θεοῦ Φιλίππε, καὶ ἐκδιωχθήτω ἀπ' ἐμοῦ διὰ τῆς σῆς ἰκεσίας τὸ περιέχον με ἀκαθάρτον πνεῦμα. Ὁ δὲ λέγει, Οὐκ εἰ ἄξιός ἴσσεως, ἔνεκεν τῶν ὑπὸ σου ἀδίκως παρὰ βραχὺ φονεύεσθαι ἐπιγομένων ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ἄγιος ἐπὶ πολὺ ὀχλούμενος ὑπὸ τοῦ πάσχοντος, δείξας σπλάγγνα ἔλεους, λέγει τῷ πνεύματι· Ἐξέλθε καὶ ἀναχώρησον ἀπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει τοῦ ἐν σταυρῷ παγέντος Ἀριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ πεσὼν ἐπὶ τὸ ἔδαφος παραχρῆμα ἴσθη, λαθὼν παρὰ τοῦ Ἀγίου ἐντολὴν, μὴ διασυνκοφαντῆσαι ποτὲ τινα ἔνεκεν δώρων. Καὶ ἀπείει καὶ αὐτὸς δοξάζων τὸν φιλήνθρωπον καὶ φιλικτήμονα Θεόν, τὸν ποιοῦντα μέγιστα καὶ ἐξέσια τέρατα διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

Ulorum
accusatorem,
dein energu-
menum, libe-
rat et emen-
dat :

E

24 Πνευματικὸν δὲ γύναιον ἦν, ἡγουμένην διέπουσα τῆς εὐαγῆς μονῆς τοῦ σεπτῶν ναοῦ τῶν Ἀγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου δεινῶς πάσχουσα· καὶ προσέρχεται τῷ Ἀγίῳ, λιτὴν αὐτοῦ ἐπιτελοῦντος· καὶ ἐφνίδιον δραξαμένη τὸν ποδῆρα τοῦ φελονίου αὐτοῦ, δάκνει ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτῆς· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ γέγονεν, τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει, ὑγιὲς, καὶ ἀπείει εἰς τὴν μονὴν αὐτῆς, ἐπαγγέλλουσα τὰς θυναστείας Κυρίου, τὰς γινόμενας διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

Ucm monta-
tem.

25 Τρεῖς δὲ τινες ἄνδρες, ἐκ χώρας τῆς λεγομένης Λυδίας, ἔρχονται ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Σικελίων ἐπαρχίας, μετὰ χρυσίου ἱκανοῦ τοῦ πορίσασθαι σίτον ὡς λιτρῶν λβ'. Καὶ ὑποδύλλει ὁ σατανᾶς ἐνὶ ἑξ αὐτῶν τοῦ λάρνα συλῆσαι καὶ κατακρύψαι τὸ χρυσίον ὃ εἶχον ἐν κοινώτῃ. Τῶν δὲ δορυδεθέντων, ὡς τὸ χρυσίον ἀπολωλεκῶν, ἀκηκοῦτες περὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, παραγίνονται σπουδῶς πρὸς αὐτόν, καὶ μετὰ κλυθμοῦ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐλέησον ἡμᾶς, δούλε Κυρίου, ὅτι χρυσίον ἐν κοινώτῃτι πραγματείᾳ ἔχοντες οἱ τρεῖς οἱ ἔλεγον· ἐσπλήθη, καὶ τί τὸ εἶπαι, ἢ τί διαπράξασθαι οὐ γινώσκουμεν. Τότε ὁ Ἄγιος, ἀνοίξας τὸ προφητικὸν αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς στόμα, ἔφη, Ἐνταῦθα τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐπὶ τὸν πλὸν τοῦ ἐδάφους, ἔνθα ἐστὶτε καὶ δραξάσθε αὐτόν. Τῶν δὲ συντόμως τὸν πλὸν δραξαμένων, λέγει αὐτοῖς πάλιν, Ἐκ δευτέρου ἐκτείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν. Τῶν δὲ δύο ἐκτείναντων τὰς χεῖρας, ἐφάνησαν ὡς ἀπονενημέναι ὕδατι καθαρῷ· τοῦ δὲ τὰ σύλα ποιήσαντος, καταξυρανηθεὶς ὁ πλὸς, κατέσχευεν αὐτοῦ τοὺς δακτύλους, μὴ ἀφείας ἀπλοῦσθαι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἄγιος, Ἀπελθε, δὸς τὸ χρυσίον τοῖς ἐταίροις σου, καὶ ἔστω ἡ χεὶρ σου ὑγιὲς ἀπὸ τοῦ νῦν. Τοῦ δὲ βοήσαντος, λέγει τῷ δούλῳ Κυρίου, Ἰαθήτω μου ἡ χεὶρ, κἀγὼ εἰμι ὁ τὸ χρυσίον ἀποκρύψας. Καὶ παραχρῆμα ἴσθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ, καὶ ἀπέδωκεν τοῖς ἐταίροις τὸ χρυσίον· καὶ ἀπῆλθον καὶ αὐτοὶ, δόξαν καὶ αἶνον ἀναπέρμποντες Κυρίῳ τῷ Θεῷ, τῷ ποιοῦντι μέγιστα θαυμάσια διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

Furatum
pecuniam
sociorum
mire detegit
et emendat :

F

26 Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἐλθόντος τοῦ ἀγίου καὶ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου σὺν Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῇ ἐν τῷ σεπτῷ ναῷ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εὐχῆς ἕνεκα, καὶ τάξαντος τὸν νοῦν πρὸς τὴν νυκτερινὴν εὐχὴν περὶ ὧραν ἕκτῃ τῆς νυκτὸς, ἀκουτίζεται φωνὴ πνεύματος ἀκαθάρτου λέγοντος, Κάτω πιθήσατε, κάτω πιθήσατε, φύγετε, ὁ Φιλίππος ὁ δίκαιος ἡμῶν ἔρχεται ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ πύραυρα πῦρ ἡμᾶς ἐξανάλισκει. Ἦν δὲ ἡ βοή τοῦ πνεύματος τοῦ ἰλαμένου κατοικεῖν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἐβόα τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ πνεύμασιν· Ἦσαν γὰρ κατακτείναντες ἐκ χώρας μακρᾶς. Τότε λέγει Εὐσεβίος πρὸς Φιλίππον τὸν

daemones
expellit
suo adventu
et precibus :

τίμιον

Α τίμιον Ἱερέα, Πάτερ τιμώτατε, τί ἐστὶν ἡ βοή αὕτη; Ὁ δὲ λέγει, ὅτι πνευμάτων ἀκαθάρτων τοπικὴ μετάδοσις γέγονεν ἐνταῦθα ἀπὸ χόρας μακρᾶς, καὶ σῶμεν ἐδραῖοι ἐν προσευχῇ, ὥπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπιτιμῇ αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ ἀποδύξῃ ἐκ τῶν ἐντευνθεν. Καὶ ἐξέφνης εὐχομένων αὐτῶν, πῦρ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ ὥστε χειμάρρου ἔλκοντος, καὶ ἐξεδύξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ τόπου ἐκεῖνον· ἢ γὰρ ὥρα ἐγένετο ἡ βοή τοῦ πνεύματος, ἢ ἐν νυκτὶ ἢ ἐν μεσημβρίᾳ εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κατωπιδοῦντες, ἐφνιδίως πτόματι δαίμονος λίθος κυλινδούμενος κατήρχετο, καὶ ἀπέκτενεν ἥτε ἄνδρα, ἥτε παῖδα, ἥτε κτήνος τὸ οἶνον· ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῇ δυνάμει τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διαμεμνῆκεν ὁ τόπος ὁ καλούμενος Κατωπιδοῦντες, ἀπρότους καὶ ὑγιεῖς πάντας διαβιβάζων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ παντοῖα κτήνη διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ τιμίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, τοῦ τῆς θαυματουργίας ἐπιτελοῦντος.

laudatus
ab Eusebio

27 Τότε λέγει αὐτῷ Εὐσέβιος ὁ μοναχός, Ἀληθῶς, Φίλιππε, μικτῆς ἀνεδείχθης τοῦ σε ἱερατεύσαντος Πέτρου, τοῦ τὴν ποιμνὴν Χριστοῦ ποιμαίνειν καταπεπιστευμένου, τοῦ ποιμαίνειν ἄνδρας ὡς πρόβατα, καὶ παῖδας ὡς ἀρνία ὁμοίως καὶ σὺ διαφυλάττεις τὴν ποιμνὴν σου ἀπὸ θηρῶν ἀγρίων καὶ πικροτάτων λύκων, ἔχου τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, λυτρούμενος πάντας πάσας κελίδας, τῇ σοφίᾳ σου αὐτῶν προνοούμενος, καὶ γε ἱερώτατε χρεωστῇ σοι πᾶν τὸ τῶν ἐσπερίων γένος τὴν σὴν θύκην ἐκ τειχέων χρυσέων ἀναπλάσαι, καὶ τῆς τοῦ σεπτοῦ ναοῦ σου ἐδαφῆς καὶ ἀσίμῃ κατιστάσαι, αὐθις τε λιτὰς προσευχῶν ἐκάστης σοι προσάγειν· οὐδὲν γὰρ ἐστὶν τὴν ὑψέλιον πᾶσαν γεραίρουσάν σοι οὐριδᾶς ἀξίους προσάγειν, καὶ τὰς πρὸς Θεὸν ἐκάστης πρὸς ἡμᾶς γινόμενας· πρεσβυτικὰς τε καὶ μεγάλαις ἀντιλήψεις. Τότε ὁ Φίλιππος ἔφη τῷ Εὐσέβει· Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ἀδελφε, τῇ ἐλευσύντῃ δωρεάν καὶ σώζοντῃ τὸν κόσμον ὅλον, οὐ γὰρ εἶς πᾶν ἀμαρτωλὸς τυγχάνοντες, οὐδενός· ἔργου ἀγαθοῦ ἰσχύος τῆς αὐτοῦ δόξης παρ' ἡμῶν ἐστὶν εἰσαγόμενον, ἢ ἰσχύιμον τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγομένων ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

omnia Deo
tribuit:

28 Ἀνθρώπος δὲ τις ἐν εὐπορίᾳ πολλῇ τυγχάνων, ἐκ τῆς τῶν Παυσανικῶν πώλειος, καὶ ἐν ατεχνίᾳ ὡν, ἐν ἀθυρίᾳ πολλῇ ὑπάρχων. Ἀκηκόως οὖν παρὶ τῶν θαυμασιῶν καὶ τεραστίων τῶν ὑπὸ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου γινομένων, καταλαβόμενος τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἀργύριον, καὶ θεωρεῖ μέγαθεν τὸν Ἄγιον, καθεζόμενον εἰς τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ, καὶ λέγει τοῖς ὑπαρέτοις αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθὴς φωστὴρ, ὃν ἰδεῖν ἐπόθουν, ὃν καὶ καθ' ὄναρ ἶδον ἀλυσσά με, καὶ χαρμονικῶς προτρεπόμενον, Ἐλθέ πρὸς ἡμᾶς· ἴδε αὐτὸς ἐστίν. Ἐάν δὲ ἐκ θελήματος Θεοῦ ἐστὶν ἡ ὥρα, ἢ ἴδον, ἀφίξις τὴν καθέδραν ἡμῶν σταθέντων ἀλῆσαι ἡμᾶς ἔχει λόγῳ ἰδίῳ, ὅτι ἔλθατε ἐν τῷ ναῷ εὐχῆς ἕνεκα, καὶ χαρμονικῶς ἐπερωτήσαι λόγον, Πόθεν παρὰ γέννατε, ἀδελφοί; καὶ τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν ἤλθατε ἐνταῦθα; Ὁ δὲ θεοφάντωρ ἀληθῶς Φίλιππος, ὡς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, αὐθις ἀναστὰς τοῦ δόφρου ἔνθα ἐκαθέζετο, λέγει Εὐσέβει τῷ μοναχῷ, Κάλεσον χαρμονικῶς τοὺς ἀπὸ μέγαθεν πόθου πρὸς ἡμᾶς ἐκλυθῆτες. Καὶ εὐθὺς ὥρμητο Εὐσέβιος, προτρεπόμενος αὐτοὺς χαρμονικῶς καὶ λέγων, καλῶς ἤλθατε, καλῶς ἤλθατε, οἱ ἐκ μέγαθεν καλεῖ ἡμᾶς ὁ πατὴρ ἡμῶν Φίλιππος ὁ Πρεσβύτερος, ὃν ποθοῦντες ἦκατε ἀπὸ μακρόθεν. Τότε ὁ ἄνθρωπος χαρὰς πλησθεὶς μερίστης, εὐχαριστεῖαν τῷ Θεῷ προσήγαγεν τῷ δωτῆρι τῶν ὅλων, ὅτι ὃν ἐζήτηι, εὗρισκεν, καὶ τοῦ ζήτουμένου τεύχθηκεν. Τοῦ δὲ κελεύσαντος αὐτὸν τοῦ ποιῆσαι εὐχὴν αὐτῷ, εἴτε καὶ δῶρα πολλὰ προσήγαγεν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνῃ· ῥίπτει οὖν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου καὶ λέγει, Πάτερ, σὺ ἐκ θείας ἐλλάμψεως οἶδας τὴν αἰτίαν, δι' ἣν παρὰ γέννα. Ὁ δὲ Ἄγιος λέγει, Ναί, ὅντως ἐπίσταμαι· ἀλλ' ὑποστρέψον εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ τοῦ ζήτουμένου τυγχάνεις κατὰ τὴν πίστιν σου.

Panormitani
civis occulto
toto

satisfacit;

29 Καὶ ὑποστρέψας ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, εὗρεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χαίρουσαν, καὶ εὐφραينوμένην, ὅτι ἀπεκαλύφθη αὐτῇ νυκτὸς ὁ Πρεσβύτερος Φίλιππος λέγων, ὅτι ἰδοὺ ἐπανύκτος τοῦ ἀνδρός σου, λήψῃ ἐν γαστρὶ

ejusque
uxori appa-
rens, addicit
illam,

ἐκ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ τέξασα υἱόν, καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φιλίππου, καὶ ἡ εὐλογία Κυρίου ἔστω μετ' ὑμῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ ἄνθρωπος αὐτῆς τὸ θαῦμα, τὸ ὡς ἀληθῶς φερόν, ἐξέστη, καὶ ἐν ἐνυκτὶ εἶπεν· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός, ὁ ποῶν θαυμάσια, ὁ καὶ τοῖς μέγαθεν οὖσιν ὡς ἐν ῥωπῇ μὲν ἐγγυστάτην ποῶν σου τὴν ἀντίληψιν, διὰ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλούμενους σε ἐν ἀληθείᾳ. Δικησάτω δὲ τῇ γυναικὶ ὁ ἄνθρωπος τὸ πῶς τὸ ἐνθύμιον αὐτοῦ προέγνωσεν, καὶ τὸ πῶς Εὐσέβιος τὸν μοναχὸν χαρμονικῶς προτρεπόμενον ἶδεν, καὶ τὸ πῶς τὴν αἰτίαν τοῦ ζήτουμένου ἐπιθυμήματος ἔγνω. Καὶ ἰδοὺ τῇ νυκτὶ ἐκεῖνῃ ἔρρω ὁ ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσχεν ἐν γαστρὶ, καὶ ἔτεκεν ὄρρον υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φιλίππου. Καὶ δὴ γεγενῆσθαι τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ὡς ἔειπεν ἡ, προσφέρει αὐτὸν τῇ ὁσῇ ἱεράρχῃ Φιλίππῳ, καὶ λέγει, Ἰδοὺ, πάτερ, ὁ πῶς τὸν εὐχῶν σου. Ὁ δὲ χαρμονικῶς λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, προσφέρει αὐτὸν τῷ ναῷ, καὶ εὐλογεῖ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀπελθε τέκνον ἐπὶ τὰ γονικά σου ὅρια, καὶ ἀναικτοδύμησον ναὸν Κυρίου, καὶ ἔσται ἡ εὐλογία αὐτοῦ μετὰ σου. Καὶ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν παῖδα ἄρα τῇ πατρὶ αὐτοῦ συντόμῳ· τελεσιουργήσαντος, ἀποκληροῦσά τὸν Διάκονον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Παυρόρου, ὁὗς αὐτῷ ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Φίλιππος ἐντύλιν, τοῦ πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ μὴ φροντίζειν χρυσίου ἢ ἀργυρίου, εἰ μὴ πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ καὶ ἐσόμενα πράγματα διοικεῖν εὐσεβῶς εἰς τοὺς πένητας. Καὶ ἐποίησεν οὕτως· καὶ ἔδωκεν δούλῳ καὶ εὐχαριστεῖαν ὁ ἄνθρωπος· ἐκείνος δὲ τῇ νύκτι αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, παρέχοντες πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἀσμένως τοῖς θεομένοις.

D
AUCTORE
EUSEBIO
EX MS.

qui ejus
jussu octennis
offerretur Deo,

E

30 Λαβόντος δὲ τοῦ παιδὸς Φιλίππου παρὰ τοῦ τιμίου Πρεσβυτέρου Φιλίππου ἕνα ἐκ τῶν τιμίων αὐτοῦ χειτῶνων, καὶ ἕνα σουδαρίον, καὶ τὸ ζωματίον, ὃ ἦν διεζωμένους τὴν χρίαν αὐτοῦ ὡσθὺν πρὸς ὑπόμνημα ἑαυτοῦ. Ἀπεργόμενος οὖν αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ εὐρίσκει ἄνθρωπον, ὑπὸ τοῦ θοράκοντος καταξηραυνθέντα, εὐκολώτερον εἰπεῖν κατεξερραμένον. Καὶ θέλων τῆς θαυματουργίας πληροφανεῖσθαι ὁ παῖς τοῦ Ἁγίου, λῦσας τὴν ζώνην, ἣν εἴληφεν παρὰ τοῦ Ἁγίου, διαζώσας τὸν ξηρὸν κείμενον ἄνδρα, λέγει αὐτῷ, Ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Φιλίππου ἀναστὰς, βιάδιζε ὑγιᾶς, καὶ ἀσινῆς. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέστη ὁ ἄνθρωπος ὑγιᾶς ὡς τὸ πρῶτον, καὶ ἐδόξασεν καὶ αὐτὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Διάκονος Φίλιππος ἐξέστη ἐπὶ τῷ γεγενῆσθαι, ὅτι οὐ σωματεμπύχους τὰς νόσους ἴαται, ἀλλὰ γε καὶ τὰ ἄμφω αὐτοῦ φυλαδεύει τὰς νόσους. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς Παυσανικῶν πώλειος, ὅτι χειτῶνας τοῦ Ἁγίου ἀποκομιζονται διὰ Φιλίππου τοῦ νέου, Διάκονου ἐν τῇ Παυσανικῶν πώλει, καὶ οὐ κίσεις ἐπιτελλοῦνται δι' αὐτῶν, ἐχάρησαν χαρὰν ἀνεκλάλητον λέγοντες· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, οὐ ἐμνήσθη ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀναξίτων ὁ ἱερώτατος Φίλιππος, τοὺς τιμίους αὐτοῦ χειτῶνας πρὸς λῦτρον ἰάσεως ἡμῶν ἐκπαστῆρας. Καὶ τί αὐτῷ ἡμεῖς αὐταμοιδοῦμεν ἀξίους προσάξωμεν; λιτὰς καὶ δεήσεις ικετηρίους πρὸς Κύριον; ἀλλ' ἡ αὐτοῦ εὐχὴ, ἡ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν γινόμενη πρὸς Κύριον, τῆς ἡμῶν ὑπερπεριτενεῖ δωρεᾶς, χρυσίου, ἢ λίθου τιμίου, καὶ σπαυρόρου τιμιωτέρου. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν ὄχλον διαλεγόμενον οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ μόνον δούξα τῷ Θεῷ, τῷ θεοζήλοντι τοῖς ἀγαπῶντες αὐτὸν· καὶ ἐγένετο χαρμονὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς αἰτὸν τὸν Θεὸν νομίζειν ὑποδέξασθαι τοὺς ἐκείως οἰκοῦντας.

et accepta
Sancti zoma

aridum sanat,

gaudentibus
Panormitanis,

F

31 Εφνιδίου δὲ τις Ἀβδα, ὑπὸ ἀκαθάρτου δαίμονος πάσχων, ἐλθόντος τοῦ Φιλίππου τοῦ παρελθῆναι τὴν πρῶτην νύκην τῆς πόλειος, ἐκράξεν, Κολῶς ἐκλύθης Φίλιππε, ὁ νέως διάκων, φέρων μετὰ σου καὶ ἐν ἀμφοῖς Φίλιππου τὸν Πρεσβύτερον· ἐγὼ γὰρ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ σπονδαίως βαδίζω πρὸς αὐτόν, ἵνα ῥυσθῶ τῆς ταλαινείας τοῦ κατέχοντός με ἀκαθάρτου πνεύματος. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Διάκωνος, Ἀπελθε τάχιστα παλινδρόμει πρὸς τὸν ἐμὸν κύριόν τε καὶ δεσπότην, τὸν ὅσιον πατέρα καὶ Πρεσβύτερον Φίλιππον, καὶ δι' αὐτοῦ ἰαθήσῃ, ὃ καὶ γέγονεν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἀβδα, εὗρεν τὸν Φίλιππον ἐν Κυρίῳ προδεδεικνῶτα.

et energumenum liberat:

32 Μετὰ δὲ τὸν θαύμαστον αὐτοῦ βίον, καὶ τὰ ἄπαντα αὐτοῦ θαύματα πρὸ ἡμερῶν μ' τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως ἐπιφαίνεται

ACCTORE
EUSEBIO
EX MS.
prescribit
sepulturam
sibi et Euse-
bio faciendam.

Α ἐπιταφίζεται ἐν τῶν μεγιστάνων τῆς γόρας, ὁνόματι Βελισσάρην· καὶ παραλαβὼν τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, τὸν καλούμενον Ἀργύριον, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ καθ' ὅναρ σταυρωτοῦσαν ἐκκλησιαστικῆς κτίσεως. Κτίσας δὲ καὶ θήκας δύο, τὴν μὲν ἀνωτάτην Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ, τῷ συγγραφάμενῳ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὰ θαύματα· τὴν δὲ κατωτάτην, τοῖς ἑαυτοῦ ἀγίοις λειψάνοις· κτίζει ὁ αὐτὸς Βελισσαριος καὶ τὸν αὐτοῦ σεπτὸν ναόν. Πρὸ γὰρ μ' ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, ἐπιτελεῖ καὶ ἐπιτάφειον τεσσαρακοστὴν τῆς ἀγίας αὐτοῦ μνήμης, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν θείων μυστηρίων ἀναπεσὼν ὁ Ὅσιος ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγίᾳ σοφῷ, ἀνοίξας τὸ θεόεθρον αὐτοῦ στήρα, ἔρη· Αὐτῇ γὰρ κατὰ παλαιὰς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Κύριε εἰς χεῖρας σου παρατίθω τὸ πνεῦμά μου· ὁ γὰρ εἰς σε εὐαγγελικῶς πιστεύων καὶ ἀποθάνει ζήσεται.

ac pie mortuus

claret mi-
raculis.

33 Αὐτῇκα δὲ Εὐσεβίος ὁ μοναχὸς, μετὰ πάσης ἐπιστήμης συγγραψάμενος ἀκριβῶς πάντα τὰ ὅσια αὐτοῦ πράγματα, διὰ τὸν φόβον Ὁρείου τοῦ τοπάρχου ἀποδράσας, ἤγχετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ παραδίδωκεν αὐτὰ Ἀπολιναρίῳ τῷ ἀγιοτάτῳ Πατριάρχῃ, τῷ συνθρόνῳ Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου, ἀνελλιπῶς τὸν ὅσιον αὐτοῦ βίον, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θαύματα διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἦνα δὲ φανῇ καὶ μετὰ θάνατον ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, πηρὶς ἐκδιύζων ἱσχύων, καταλαμβάνει τὴν αὐτοῦ σεπτὴν θήκην Εὐλάχιος ὁ μοναχός, ὁ ἐκ τῆς τῶν Πανορμητῶν πύλεις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου δεινῶς βασανιζόμενος, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ νυχτὶ εἶπεν· Ἐμε δεῖ κυλινοῦσθαι ἐν τῇ σοφῇ ἕως οὗ τύχω ἰσχύος. Καὶ παραυτὰ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ Ἄγιος ἐκφαντικῶς σὺν τῇ εὐχῇ, καὶ κατασφραγίσας αὐτόν, παραχρῆμα ὑγιὲς γέγονεν, χάριτι τῆς ὑπερφύτου καὶ ὑπερουσίου Τριάδος. Ἀκούσας δὲ γενομένης περὶ τῶν ἀμείνων αὐτοῦ θουμάτων, συνήρχετο ὄχλος πολλὸς τῶν πασχόντων ἐν τῇ σοφῇ. Φθά- νει δὲ τῇ τέσσαρσι καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ τελειώσεως, ἀνὴρ τις τοῦνομα Εὐτρόπιος, οὕτως τὸ ἡμῖν μέρος τοῦ σώματος ἦν ἑρπύς. Καὶ σταῖς ἐπὶ τὴν σοφὸν, καὶ προστρέψας ἑαυτὸν αὐθις, ὑγιὲς γέγονεν. Τοῖς δὲ προσερχομένοις τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ σοφῇ, φέβω τε καὶ πόθῳ, λυτροῦται πάντας ἐκ πειρασμῶν καὶ κινδύνων, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ διαβολῆς πονηρᾶς, καὶ ἐμφιλίου πολέμου, ἀπὸ ποικίλων νοσημάτων, καὶ ἀφορίας χωρῶν, καὶ κινδύνου ποταμοῦ καὶ θολάσσης, καὶ ἐκ θυμοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχόντων, τοὺς ἐκτελούντας τὴν αὐτοῦ ἐτήσιον μνήμην ἐν πίστει καὶ φόβῳ.

34 Ζήσας δὲ τὸν ἄπαντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη ἑξ' κεκοίμηται ἐν εἰρήνῃ. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ ἐτήσιος

μνήμη τῆς ἀγίας κοιμήσεως μηνὶ Μαρίῳ ἰβ', διὰ τῆς χά-
ριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, μεθ' οὗ δόξαν τῷ Πατρὶ
ἀναπέμφωμεν, καὶ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ καὶ Λόγῳ αὐτοῦ,
ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ANNOTATA.

a Qua ratione ipse Philippus, in prima persona de se loquens, hac dicat, non capio : deest fortassis hoc aut simile quid [et sicut ipse postea narravit] tetigit mea labia : est enim talis sytitoris satis usitata Græcis, ubi Latini periodum continuarent in tertia persona, dicerentque tetigit ipsi labia.

b Ὅρος, cum variæ significationis sit, hic accipitur pro brevi tractatu seu compendio, vel Evangeliorum (ut æstimat Cujetonius) vel exorcismorum, ut ego puto.

c In MS. erat, τῷ δὲ ὄρῳ τῷ ἐπιγεγραμμένῳ ἐν τῷ τόπῳ τὸ ἐν τῇ χεὶρὶ σου κατέχων ὃ γέγραπται, quæ ad rectam syntaxim reducere malui.

d MS. Τὸ ῥέγκον, quod Latine legcretur Rengum, quasi Regnum. Sed merito Sirmundus, pro librario sphalmate id accipiens, vertit Regium : neque enim Calabriæ Regnum dixit unquam aliquis ; et hæc provincia Regno Neapolitano sive Siculo longe serius accessit, quam ista sunt scripta.

e Sirmundus Argyrii, quasi appellative dicatur Toparcha Argyrii : sed MS, potius videtur Argryrum proprio nomine dicere, loci Dominum.

f MS. simpliciter, sed mutilo ἐκτενῶν, quasi ab ἐκτενῶς, quod non dicitur, sed ἐκτενῆς prolixus, et quasi subintelligendo εὐχῆν, quod explicite scribendum censui.

g MS. κηρίαι, quod a κῆρος cera ductum, nihil significaret : χειρὶδες autem manicæ sunt : et sæpe in MSS. confunduntur κ et γ, ει et η.

h Μερνίας, quod Sirmundo vertitur maritum, alibi legisse non memini : forte idem valet quod μυκστῆρ spon- sus, ex eadem communi radice μνάομαι memini.

i De voce ἀήρ velum sacrum significante, eundemque fere usum habente quem apud nos velum calicis, vide Meursium in Glossario : et erat forte in usu Græcorum ut carulei sive aerii coloris esset. Ut ut sit vulgo usitatum est, Cælum nominare expansum superne velum, aliamve rem similem.

k ἡ τις feminei generis dumtaxat prænomen est, in hac autem Vita pro quovis genere usurpatur.

C

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ

F

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΣΑΜΕΝΟΥ ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ

ΤΗΣ ΚΟΣΗΝΙΤΗΣ.

Ex MS. Bibliothecæ Florentinæ S. Laurentii, Pluteo 59 Codice 49 fol. 414 sub finem.

Etsi San-
ctorum vi-
tas scribere
utilissimum
sit,

Μεριστὸν εἰς ἀρετῆς παράκλησιν βίος ἰσίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν, γραφῇ τε καὶ δικήσῃ διδύμενος. Καὶ γὰρ ζήλου τι κέντρον ἐνίησι ταῖς τῶν ἀκρωμένων ψυχαῖς, καὶ πρὸς τοὺς ἰσους ἀγίους διαθερμαίνει τε καὶ διανιστᾷ, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν φυλάττων ὁμοῦ καὶ εὐεργετικόν, καὶ ὅσον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φιλετρὸν τοῖς ἀγίοις δῆλον καθίστησιν. Ὅτ' οὐ κατεγόμενοι, ὑπερεῖδον μὲν κόσμον, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, πλούτου, λέγειν, δόξης, τιμῆς, περιουσίας, συγγενείας, φιλιᾶτων, αὐτῆς σαρκὸς· ὅλον δὲ τὸν νῦν τῷ πρῶτῳ Νοῖ προσκολλῶντες ἔχων μὲν ἐκείνῳ, ἔχον δὲ αὐτοῖς ἐσταυρωμένοι τῷ κόσμῳ, καὶ ἐνθύνοντες πρὶν ἀπο-

θεῖναι μεριστάμενοι. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἥτε πολιτεία, καὶ ὁ κατὰ Θεὸν βίος μίκρον γνῶρισμα πᾶσι καὶ διάδημα, τοῖς τε γράμματα μεμαθηκόσι, καὶ τοῖς διελθοῦσι τε καὶ διερχομένοις τὰ τοῖς εὐσεβεστέροις εἰς αὐτοὺς πονηθέντα θεῖα συγγράμματα, τοῖς δὲ μανθανούσι παρὰ τῶν εἰδόντων.

2 Τοῦ δὲ γε θαυμασίου τούτου καὶ μεγάλου Πατρὸς μεγάλᾳ μὲν ὄντα τὰ κατορθώματα, ἀγνοούμενα δὲ τοῖς πολλοῖς μέχρι τοῦ νῦν, τῷ μηδέπω φθάσαι τινα τῶν λογίων ἀνδρῶν ταῦτα γραφῇ παραδοῦναι, τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἀνδρὸς καὶ πολλὰς ἀμαρτίας ἀπατροφῶς, καὶ μὴ δυναμένου πρὸς τοιοῦτους ἀγῶνας ἀποδύεσθαι τῷ περιόντι τῆς μαθίας. Ὡς γὰρ ὑπ' ἀνδρῶν τιμίων

nemo tamen
fuit qui id
faceret circa
S. Germanum:

A τιμίῳ ἐμοί γε τὰ ὑπομνήματα εἰς τὴν ἐρχὴν αὐτοῦ ἀπο-
 θλέπων ἀγροικίαν τε καὶ τὴν πρὸς ταῦτα ἀπειρίαν, τὸ
 μὲν πρῶτον τ' οὐκ εἰδῶσι παρεδεχόμενι τὰς τῶν ἀνδρῶν
 εἰσηγήσεις. Ἐπειδ' ὥς παντοῖοι μοι προσέκυντο πείθον-
 τες, βιαζόμενοι, καὶ ὡς περ ἄλλο τι χρεὸς τοὺς λόγους
 ἀπραϊτνήτως εἰσπράττοντες, ἄμικ δὲ καὶ ταῖς εὐχαῖς
 ὑποθαρρύνοντες τοῦ Ὁσίου· εἰς γὰρ τοῖς λόγοις τούτων,
 καὶ ἐμαυτὸν εἰ καὶ τολμηρὸν εἰς τούτου τὴν ἀγῶνα κα-
 τεῖκα ταῖς τοῦ Ὁσίου τε καὶ τῶν ἱερῶν θαρρήσας εὐ-
 χαῖς.

3 Καὶ γὰρ ἄτοπον εἶναι ἐλογιζόμεν, εἰ ἔμποροι μὲν
 καὶ θαλάσσης κατατολμῶσι, μακρὰ διαπερῶντες πελάγη,
 καὶ ὅσοι κατὰ γῆν ποιοῦνται τὰ συναλλάγματα ἄλλους,
 καὶ θάλλουσι, καὶ κρύουσιν, καὶ τῶν ἄλλων ὡς περ ἐπάγειν
 οὐ μικροὺς εἶωθε τοὺς κινδύνους, καὶ ταῦτα, ὅθλου τοῦ
 πράγματος ὄντος, πρὸς ἓν μόνον βλέποντες τὸ κέρδος, καὶ
 ταῖς ἐλπίσι τούτου παρ' οὐδὲν ποιούμενοι τὰ θεινά· ἐγὼ
 δ' οὔτε πελάγη διαπλέειν μέλλων μακρὰ, οὐθ' ὑπὲρ νέφη
 καὶ νιφόντα διαβαίνειν ὅρη πράγματι δυσχερεῖν, πολλὴν
 ἐμοὶ τὴν ὄψιν προξενήσουσι φανεῖν βραδύ· τε καὶ αἰ-
 καμπτος τοιούτων ἀνδρῶν παραινέσει μὴ πειθόμενος.
 Ἦπου δικαίως ἂν μοι πᾶς τις μέμφαιτο καὶ πολλὴν διεγ-
 χαλοῖν τὴν ἀνοίαν, οὐ συνορῶντι τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς
 ζηρίαν. Ταῦτα οὖν μοι στρέφοντι κατὰ νοῦν, καὶ στερόν
 ὅπλοις ἐμαυτὸν, ταῖς τε τοῦ εὐφρομένου Ὁσίου, καὶ
 ταῖς τῶν σιδασμένων ἀνδρῶν εὐχαῖς καθοπλίζοντι, θάρσος
 οἶον ἐπῆλθεν, ὅφ' οὐπὲρ τινώμενος, ὅτι μὲν πορρωτάτῳ
 διεωσάμην τὴν δειλίαν, μετὰ χρηστών δὲ τῶν ἐλπίδων
 ἐπὶ ταύτῃ τὴν ὑπόθεσιν καταβέβηκα.

4 Ἀλλὰ τί πάθω; ἐνταῦθα γὰρ τοῦ λόγου γινόμενος,
 οὐκ οἶδα ὅθιν ποιήσομαι τὴν ἀρχήν· οὐδέπω γὰρ ἄχρι καὶ
 εἰς δεῦρο δὴλὰ τι κατέστη τίς ἡ ἐγενναμένη τὸν ἀνδρα,
 οὐθ' οἱ γεγεννηότες τίνες αὐτόν. Ὡς οὖν οὐσης ἀδύλου τῆς
 κάτῳ, εἰκὸς ἐστὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἐπιμνησθῆναι τῷ
 Ἀγίῳ, ἐκεῖνος γὰρ καὶ οὗτος πολίτης ἦν καὶ ὁ Πατριάρχ-
 χης Ἀβραάμ, τὴν οὐράνιον φημι Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ πᾶν-
 τε οἱ Ἅγιοι τὸ πολίτευμα κεκτημένοι, πάροικοι τε ἦσαν
 καὶ παρεπίδημοι ἐν τῇ γῇ, ἐφ' ἧς διατρίδοντες, οὐχ ὡς
 σάρκες, οὕτω διέζων ἀγγελικὴν μάλλον ἢ ἀνθρωπίνην με-
 τερχόμενοι πολιτείαν. Τούτων εἰς καὶ ὁ θαυμάσιος Γερ-
 μανὸς ὢν, τὸν βίον ἐσχλωκῶς, καὶ τὰς ἀρετὰς πάντων
 ἀπομαζάμενος, τύπος κατέστη καὶ κανὼν ἀσκητικοῦ βίου
 τοῖς μετ' αὐτὸν ἀκριβῆς.

5 Τῇ Παλαιστίνῃ γὰρ ἐπιδοθηκῶς, οὐπω τὸν ἐφθρον
 παραλλάξας, καὶ θεοτὴς ἡμοῦ καὶ προσκύνητης τῶν αὐ-
 τόθι γινόμενος ἱερῶν τόπων, ἀφικνεῖται καὶ παρὰ τὴν τοῦ
 Προδρόμου μονὴν ἐκείνην, ἣν παραρρέει μὲν Ἰωρδάνης ὁ
 ἐν ποταμοῖς ἀγνώστατος, ἄρδει δὲ ἐς αἰὲς πιαίνων τε ὁμοῦ
 καὶ ἀγιασμοῦ τι μέρος μεταδιδοῦς. Εἰς τοῦτο τοῖνυν
 ἀφικόμενος τὸ φροντιστήριον, καὶ τὴν ἀκριβὴ καὶ ἰσάγγε-
 λον πολιτείαν τῶν ἐνασκουμένων ἐκεῖσε θεασάμενος μονα-
 χῶν, φράζει μὲν ἐρρώσθα κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ὅλος
 δὲ τῶν εἰρημένων τῆς καταστάσεως γεγονώς, πρόσεισι τῷ
 καθηγουμένῳ, καὶ θερμῶς τοῖς δάκρυσιν ἐξαίτεται, εἰς
 καὶ αὐτὸς τῶν ὁμιλιτῶν ἐκείνῳ γενέσθαι. Ὁ δὲ τίμιος
 ἐκεῖνος Πατὴρ διάπειραν τῆς τοῦ νέου προθέσεως ἐθέλων
 λαβεῖν, καὶ Δυνήσῃ, φησὶν, ὦ τέκνον, τοιαύταις σκληρα-
 γωγίαις, ὅσας ὁρᾷς τοὺς ἐνταῦθα μοναχοὺς σύμπαντας
 ἔχοντας σεαυτὸν ὑποβαλεῖν. Ὅμως πρῶτον ἡμῖν λέγε·
 Πόθεν τε ὤρμησαι, καὶ τίνων ἔφης γονεῖς; Καὶ τί τὸ
 αἶτιον τῆς ἀνὰ τὴν Παλαιστίνην διατριβῆς σου. Καὶ τότε
 εἰ ταῖς πρὸς ἡμᾶς σου ἀποκρίσειςιν ἀξίον σε κρινόμεν τὰ
 τῶν μοναχῶν ὑπελθεῖν, θάτθον ἢ λόγος ἓνα τῆς ἐνταῦθα
 πρῆξις ἀδελφότητος. Ὁ δὲ μακάριος Γερμανὸς, ὡς
 περ ἑρμαῖον τινὸς τοῦ λόγου δραξάμενος, καὶ τὸ ὄνομα
 τῆς ἐνεγκούσης αὐτὸν εὐθὺς ἀπαγγέλλει, καὶ τοὺς γεγεν-
 κῶτας τινὰς, καὶ ὅτι ποτὶ πρὸς αὐτῶν γενομένων καὶ τὰ
 ἐκεῖθεν ἀναλογιζομένων δικαιοτήρια, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ
 ὅσους ὑδρώτας οἱ Ἅγιοι καταβαλλόμενοι οἶα κομίσονται
 τὰ τούτων ἔπαθλα. Ταῦτα οὖν ἐπὶ νοῦν στρέφοντι ἐξαίφ-
 νως ἐπάταξε τὴν καρδίαν ἔως οἷος ἀκάρητος τοῦ δρα-
 μῆν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ἐνταῦθα τόπους, καὶ τῆς ἐκ
 τούτων ὀφελείας ἀπολαῦσαι, ἔπειτα δὲ καὶ ἐνὶ τῶν ὧδε

φροντιστηρίων ἑαυτὸν δοῦναι. Τοῦτο, Πάτερ ὦσαι, τῆς
 εὐθάρδε καταγωγῆς μοι τὸ αἶτιον· ἀλλὰ μὴ μέλλε, ποίει,
 δὲς τάχως ὑπὲρ τὴν σὴν ὑσώτητα λιπαροῦμεν.

6 Εἰς τὰς οὖν ταῖς τούτου λόγοις ὁ ἱερός ἐκεῖνος ἀνὴρ... α
 τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μοναχοὺς ἀθροίζει· καὶ εἰσὼ τοῦ νεοῦ σὺν
 ἐκείνοις γενόμενος, ἐπάθει τῇ Γερμανῷ τὰς συνήθεις εὐ-
 χὰς· εἶτα καὶ τὴν ῥίγαν κείρας, καὶ τὸ μοναδικὸν ἀμ-
 φιέσας σχῆμα ἓνα ποιεῖται τῆς ἀδελφότητος. Ἐπεὶ δ' ὁ
 Μακάριος οὗτος εἰς ἔργον ἐκβεβηκὸς τὰ τοῦ πύθου τε-
 θέατο, καὶ τῶν μοναχῶν εἰς καὶ αὐτὸς ἐγένετο, οὐκ ἔστιν
 εἰπεῖν οἶκον καὶ ὅσων ἐπεδείκνυτο τὴν σπουδὴν, ἐπὶ τῇ κα-
 θυποτάξει μὲν τῇ κρείττονι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, νε-
 κρώσαι δὲ πάντα τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς φησι Παῦ-
 λος, καὶ παρελθεῖν ἅπαντας τοὺς ἐκεῖσε μείζονσι τοῖς
 ἀσκητικαῖς ἀγωνίσμασι. Καὶ μέντοι δὴ καὶ ὑπερεβλίετο
 νηστεῖαις οἷας ἑαυτὸν δεδωκῶς, προσευχαῖς τε ἐπτάκις
 τῆς ἡμέρας αἰνῶν τὸν Θεόν, κατὰ τὴν Δαβὶδ τὸν θεοπά-
 τορα, ἀγρυπνίᾳ, χερμενίᾳ, κλίσσει γονάτων, καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις, δι' ὧν ἐν τῇ ὀλίγῳ τὸ κράτος κατὰ πάντων ἡνέγ-
 κατο τῶν ἐκεί. Ὁ δὲ τί μέγα πνευματικῆς ἔρει· δόξα τὸν
 Γερμανόν, καὶ ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων βιατεύοντι προσέχειν
 αὐτῷ ἐποίει τοὺς μοναχοὺς, ἢ ὑποποιεῖ τὴν ταπεινότητα,
 καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐνικτον καὶ διακονικόν· σποδὸν γὰρ
 ἑαυτὸν καὶ σκόληκα ἡγούμενός τε καὶ ὀνομάζων, τοῖς ἄλ-
 λοις πᾶσιν ὡς πολλῷ μείζονσί τε καὶ κρείττονσιν ἢ αὐτὸς
 προσεΐχεν. Οὕτως ἡ καθαρά καὶ ἀληπτος ἐκείνη ψυχὴ τὸ
 τοῦ βίου εὐτελεῖς ἡσπάζετο καὶ ἀπέριττον.

7 Ἐλεγε γὰρ πάντοτε πρὸς ἑαυτὸν· Τῶν ἱερῶν τούτων
 ἀνδρῶν πολλὴν ἤδη χρόνον κατὰ τὸ φροντιστήριον οὕτως δε-
 δουλευκῶτος Θεῷ, καὶ πολλὰ τρόπαια κατὰ τοῦ ἐχθροῦ
 ἀναστισσάμενος, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς πολλοῖς χρόνοις ὕστερον
 κατόπιν τούτων ἐκκληθῶς, πότε τὸν ἴσον αὐτοῖς ἀγῶνα
 δραμοῦμαι; Διὰ τοῦτο ὑπὲρ δύναμιν ἀγωνιζόμενος, ἦν
 σπεύδων ἑαυτὸν ἐξισοῦν τοῖς προειληφόσι τῷ συντονιστέρῳ
 τε καὶ σπουδαιοτέρῳ τῆς ἀρετῆς. Τοιούτων ἐστὶν φύσις
 σπουδαία καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἐναγώνιος. Ἄνεσιν γὰρ ἡγῆ-
 ται καὶ τρυφὴν πολλοῖς ἰδρωσὶ κενοῦσαι τὴν σάρκα· καὶ
 ῥᾶον ἴδοι τις ἂν τὸν τρυφῶντα καὶ σκαταλῶντα ἀκθῶς
 πρὸς ταῦτ' ἔχοντα, ἢ τὸν σπουδαῖον ἀπαγορεύοντα. Ὅταν
 γὰρ ἀπαξ τρωθῇ τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ὅσμηραι τῷ
 καλῷ τούτῳ πυρὶ διαθερμαζομένης αὐτῷ τῆς καρδίας,
 ὅλος ἀκαθαρτός ἐστι καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἀεικίνητος, παρὰ
 φαῦλον μὲν πάντα τὰ τῆδε τιθέμενος· ὅλκον δὲ τὴν ἐφισιν
 πρὸς τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἐσχάτων ἀνατείνων, ὁ φανταζόμενος
 νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἔξω πάσης ὑλικῆς γίνεται προσ-
 παθείας, τὸν νοῦν ἐκεῖσε ἔχων, ὅπου θεαῖαι ἀγαῖς καταλ-
 λαμπόμενος ἁρραβῶνα, οἷον κομίζεται, καὶ πρὸ τῆς τοῦ
 σώματος ἐκδημίας, τῆς θεύσεως (ἣν ἄθλον τοῦ μέλλοντος
 αἰῶνος ἐλπίζομεν) τῷ φωτί τὸν νοῦν καταλάμπεσθαι.
 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον
 ἐπανέλθωμεν.

8 Οὕτω μὲν οὖν τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ περὶ τὴν εἰρη-
 μένην ἀσκούντι μύθοσαν, καὶ καλὰς ἀναδράσεις ἐν τῇ
 καρδίᾳ διατιθεμένων, καὶ τελειώσεως ἤδη καταστάσεως
 ἀπτομένων (τριακοστὸν γὰρ ἦν γενονῶς ἔτος) θεῖα τις ὄψις
 ἐπιστάσα, ἀπαυκασθῆναι μὲν αὐτὸν ἐκεῖθεν, πρὸς δὲ τὰ
 τῆς Εὐρώπης ἀπελθεῖν μέρη διακελευέται, κἀκεῖ γεῶν ἐξ
 αὐτῶν κριτῶν ἀνεγείραντα, παρὰ τινι τῶν ἀνὰ τὴν
 Μακεδονίαν ὁρέων, ἀποτάξει τούτων τῇ Θεομήτορι. Καὶ
 οὕτω μὲν ἡ ὄψις. Αὐτὸς δ' οἰκθρὸς μὴ θεῖον εἶναι τὴν αὐ-
 τὴν, ἀλλὰ πεπλασμένην ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, καθὼς εἶωθεν
 αὐτὸς ποιεῖν, εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζων ἑαυτὸν,
 σκότος ὢν, ἡμέλει τοῦ ἐπιτάγματος.

9 Ἀμέλει τοι καὶ αὐθις ἐπιφανείσα ὑάπερ καὶ πρό-
 τερον· καὶ πρόσθεν γὰρ ὁ θαυμάσιος ἀνδρα τινὰ κατὰ τοὺς
 ὕπνους ὁρᾷν ἐδόκει, λευκὴν τε στήλην ἡμφιεσμένον, καὶ τὸ
 εἶδος ἐξαστραπτόντα· καὶ τὸ δεῦτερον ὁμοίως ἑώρα.
 Ἐπιφανείσα οὖν καὶ αὐθις ἡ ὄψις ἀνειδίξει τε αὐτῷ τὴν
 παρακοήν, καὶ χαλεπαίνοντι εἰκοικία καὶ τινὰς πληγὰς
 ἐπιτίθησιν b.... λέγουσα· Οὐ καλὰ σοι τῆς παρακοῆς
 ἐποιήσω τὰ ἐπιτίμια; Ὁ δὲ· Καὶ ποῦ γὰρ, φησι τῷ φαι-
 νομένῳ, τυγχάνει ὁ τόπος δὴ λέγεις; καὶ πῶς ἐκεῖσε ἀφί-
 ξομαι ἀγνοῶν τὴν πρὸς ἐκεῖνον φέρουσαν, ἐπιμήκη τε
 οὖσαν

D
 EN MS.
 FLORENT.

a
 et impetravit:

strenueque
se exercens

et humilitatis
præcipue stu-
dens
E

egregie pro-
fecit

ad summam
perfectionem.

F

CAP. II

Jussus in
Europa
edificare
templum
Deiparæ

et iterato visu
increptus de
mora

b

hoc ipsum
præsumit
exemplo
mercato-
rum lucrum
sectantium

fretus in-
tercessione
Sancti,

qui cujas
fuerit
ignoratur:

solum sci-
tur quod
cæli civis

et peregrinus
in Palaestina,

G

ibi in mona-
sterio ad Jor-
danem recipi
petiit

EX MS.
FLORENT
ac etiam eo
ducturam
edoctus.

1. οὖσαν ἐπὶ πολὺν, καὶ μάλιστα, ὡς ἀκούω τῶν ἐκεῖθεν ἀφιγ-
νουμένων, ἀνυπομένειν ὅλην ἐνικυρίαν; Πρὸς δὲ τούτοις καὶ
πύθεν ἔσται μοι πόρος ἀναλωμάτων, ἐπὶ τῇ ἔργῳ μηδενὸς
ὀφουλοῦ εἰσπορεύει; Καὶ δεῖ· Μὴ πολυ-τραγμῶναι, μὴ δὲ
ἀμφιέσθαι· πιστεύει δὲ, ἔφη, καὶ πάντα σοι ῥᾶν γενή-
σεται. Ὁ γὰρ Θεὸς καὶ τοῖς ἀπύροις πόρον οἶδεν εὐρίσ-
κειν, οἷς ἐμφύτοις αὐτῷ σοφίᾳ τε καὶ δυνάμει. Εἰ βούλει
δὲ καὶ τὸ ὄνομα γινώσκει τοῦ τόπου· παρὰ τὸ ἄστυ, ὃ
Χριστόπολις ὄνομα, ἀφιγμένος, ἐκεῖθεν τε ὁρμηθεὶς εὐθὺς
τοῦ ὄρους οὐδεὶς σε τὸν νεὼν ἀνεγείρει, πορεύσει. Ἀλλ' αὖτε
πράττων· εὖγε τε, καὶ μὴ διάτρεψε.

de consilio sui
Abbatis

10 Ὁ μὲν οὖν Ὅσιος, τῷ παραδόξῳ διασεισθεὶς τοῦ
θεάματος, περὶ τοῦ καὶ διημιέσθαι, καὶ ὅπως ὑπότρομος
ὢν, καὶ ὡς περὶ θριμυκίας τισὶν ἀληθοῦσι κεντούμενος, τῷ
τε εἶδει τοῦ ὁφθέντος, καὶ τῷ μάστιγι αἰεὶ ὁ φανείς αὐ-
τοῦ καθέστηκε, ἡ τάχους εἶχε, παρὰ τὸν τῆς μονῆς ἀπεισι
Προεστῶτα, καὶ τὰ τοῦ ὁράματος θαύματα σὺν σιῶν
ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ (δεινὸς γὰρ ἦν οὐ μόνον τὸ λυσιστελὲς
συλλογισσασθαι, ἀλλὰ καὶ, διακρίσεις χάρισμα κεντη-
μένος, τὰς ἐν τούτοις λύειν ἀμυχανύς) συνεδέχθη τὴν
ὄψιν θεῶν τε εἶναι, καὶ τὸν Γερμανὸν ὡς ἄξιον ταύτης
ἀξιωθῆναι, ἔθεν τοι καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῷ συγχωρεῖ, εἰ-
χοῖς πρότερον ἐφοδιάσας, καὶ ταῖς χρηστοτέροις τῶν
ἐλπίδων. Ὁ δὲ Μακάριος αὐτῷ τε τῷ Προεστῶτι συντα-
ξάμενος, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν μοναχοῖς, ἔξεισιν ὑπὸ ταῖς
ἀπάντων ὤψεσι τῆς μονῆς, δεινὰ μὲν ποιουμένων τὴν ἔξο-
δον αὐτοῦ, καὶ πασχόντων οἷα εἰκὸς ἐπὶ χωρισμῷ τοιοῦ-
του συναγωνιστοῦ (καὶ γὰρ ἴστε πάντες οἷα πάσχουσιν,
οὐ μόνον ὅσοι συμπασχέστες ἔτυχον οὕτως εὐσεως, ἀλλὰ
καὶ τῶν ὁμοτέρων.... c πλείστοι ἐπὶ χωρισμῷ τοιοῦτων
συνίθων) τῷ φέδῳ δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ μεγίστῳ τοῦ
ἀξιώματος, ὅπερ ὁ σοφὸς ἔτυχε Γερμανός, οὐκ ἀπ' ἀνθρώ-
πων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, θειότερος δ' ὤψεως ἀληθείας εἰς
ὅπερ ἐκλήθη, ἐπαναγόντων ἐκυτὸς πρὸς τὸ εὐθυμον.

iter ingre-
ditur.

c

Cumque Chri-
stopolim ap-
pulisset,

11 Ἐξελθὼν οὖν ὁ Ὅσιος ἐκεῖθεν, περιήλθει μὲν καὶ
αὐτὸς οὐ μικρῶς τὴν καρδίαν· πῶς γὰρ οὐ; συγγνώμων
διαξυγνόμενος οὕτως ἀγαθῶν, οἷς πολὺν συνδικαιόμενος
χρόνον, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν προέκοπτεν ἵλαϊαν· τῷ τοῦ
Θεοῦ δὲ προστάγματι πειθαρχῶν, καὶ ταῖς ἐλπίσι τῶν
μελλόντων παρακαλούμενος, χαίρων ἡπτετο τῆς πρὸς τὰ
Εὐρωπικὰ μέρη φερούσης. Ἦν καὶ διανύσας μακράτα
διαπερὼν πελάγη, καὶ ὅπου μὴ διαπλεῖν ἔχον, περὶ τὴν
πορείαν ποιούμενος, τοῖς ἰδίῳ αὐτοῦ γράμμασι εἰς τοῦτο
ποσὶ, φθάνει τὴν Χριστόπολιν, πόνην τε καὶ προθυμῶς
ἀπολῆ μετὰ χρονικοῦ διαστήματος τῇ ὁδοιπορίᾳ συμμε-
τρούμενος. Θεοῦ κατευθύνοντος τὰ κατὰ τὸν Δαεῖδ αὐτοῦ
διαστήματα. Πυθόμενος δὲ καὶ μαθὼν παρὰ τινος τῶν ἐπι-
χωρίων τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, ἔγνω τοῦ τ' εἶναι τὸ ἄστυ,
οὐ παρὰ τῆς ὤψεως ἐμάσθαι ἐλαύνειν εὐθὺς. Τοῦτο τοί-
νον μαθὼν διαπορεῖτο, τί ἂν διαπραΐξει, καὶ ποῖαν ὁδὸν
ἐντεύθεν ὁρμηθεὶς τράποιτο. Ὡς δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν ἔσ-
τρεψε, καὶ ὅπου τράποιτο τοῖς ὁλοῖς ἀμύχανος ἦν, ἐφίσ-
σεται πάλιν αὐτῷ κατ' ὕπνου ἡ θεὰ ὤψις ἐκεῖνη, καὶ
λύει τὴν ἀμυχανίαν αὐτῷ, εἰπούσα, παρὰ τὸ τῆς Ποι-
πολὶς ἀντικρὺ πυρεύεσθαι ὄρη, καὶ ἐπὶ γινόμενον ἐπὶ τὴν
οἰκοδομὴν τρέπεσθαι τοῦ νεῶ.

novo visu in-
structus
de loco,

12 Τούτων τοίνυν ἀκούσας ὁ Πατὴρ, ἔξεισι μὲν καὶ
τίκα τῆς Χριστουπόλεως ἀμ' ἡμέρᾳ, καὶ διὰ Φιλίππων
περιπατήσας, παρὰ τὴν ὄρη ἀφικνεῖται, ἀντικρὺ μὲν τῆς
Ποιπολὶς, ὡς ὁ φανείς καθυπέδειξε, κατὰ τὰς ἐκβολὰς
δὲ τοῦ Πάνακος κείμενον, πλεῖν ἢ πεντήκοντα σταδίους
ἀπέχον παλιγνίου τινός, ὃ ὄνομα Δράμα. Ὁ δὲ καὶ νο-
μίσας μὴ ἕτερον εἶναι, ἢ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ζητούμενον
ὑπ' αὐτοῦ, περιέρχεται διερευνῶν, εἴ ποῦ τόπον ἐπιτήδειον
εὑρεῖν τινα δυνάμει εἰς οἰκοδομὴν φροντιστηρίου. Πε-
ριελθὼν τοίνυν καὶ διασκοπήσας ἅπαν τὸ ὄρος ἐς τὰ μα-
λιστα, ἀντρωὶ τινὶ αὐτοφῶρῃ περιτυγχάνει. Οὐπερ εἶσω
γενόμενος, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος ὤψειν αὐταῖς
ἐπιτρέψας, τοιοῦτων εἶναι κρίνει ὡς καὶ ἐχέται. Ἐν-
θεν τοι καὶ ἀρξάμενος, ὅλοις τρισὶν ἔτεσιν καὶ μεσὶν ἑξ
ἀπαρτίζει τὸ ἔργον, ἐνθὺν τοῦ ἀνθρώπου νεὼν δαμάμενος,
καὶ τῇ παναγῇ Μητρί τοῦ Θεοῦ Λόγον τοῦτον ἀφιερῶ-
σας, ὡς εἶκε γὰρ, μονώτατός τε ὢν, καὶ μηδὲν ἔχων τὸν

prope oppidum
Drama

oratorum
intra antrum
extruit :

συνεπαπτόμενον αὐτῷ τοῦ ἔργου, πρόσσει τούτοις δὲ καὶ
ἄπορος ἔχων ἀναλωμάτων, αὐτοχειρὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς
ἐργαζόμενος, ἐπὶ τοσούτοις ἔτεσιν πέρους ἐδεδώκατο
ἔργῳ.

13 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν εἶχε τῷ Ἀγίῳ, καὶ ὁ
λόγος ἰδούνης ἀνάπλεος καθειστάκει, ἅτε κατὰ τὸ δοκοῦν
Θεῷ εἰς ἔργον ἐκδεχόμενος τοῦ ἐγγειργήματος, ὁ παρὰ τῆς
ὤψεως ἐπετάττετο· εἰς δευτέρους αὖθις ἀγῶνας, πρὶν καὶ
καταθέσθαι, καταβαίνειν ἀναγωνίζεσθαι παρὰ προσδοκίαν.
Ὁ γὰρ φανείς αὐτῷ Ἀγγελος κατὰ τὴν Παλαιστίνην
καὶ ἀπαξ καὶ δεύτερον, καὶ περὶ τὴν Χριστοῦ πόλιν δια-
πορουμένην ποῖαν ὁδὸν τράποιτο, ὁ αὐτὸς καὶ ταῦτα γε
ἐπιφάνειται, μὴ τὸ ὄρος εἶναι, λέγων αὐτῷ, εἰς ὃ ἐπε-
τάττετο ἀπελθεῖν, καὶ τὸν νεὼν ἀναγεῖραι· ἀλλ' ἕτερον,
ὃ Ματικία ὄνομα, πρὸς ἡ δὴ καὶ προσεύεσθαι διὰ τα-
χέων, καὶ νεὼν ἐκεῖ μεῖζον τε καὶ πολυέστερον πάσῃ
σπουδῇ τοῦ προτέρου καθιδρύνει. Τί οὖν ὁ Πατὴρ; ἄρα
ἰλιγγίᾳ πρὸς τὸ ἐπίταγμα; καὶ εἰς τὰ ὁπίσω ἔγνωκε
πορευθῆναι, καταβεβλημένος ὑπὸ τῶν προτέρων πόνων;
καὶ δεόμενος ἀναπαύσεώς τινος, ἵνα συλλέξῃ σθένος· Οὐ
μὲν οὖν· ἀλλ' εἰδὼς τῶν πολλῶν ἀγῶνων τὸ μέτρον καὶ
πολλῶν στεφάνων, μάλλον δὲ καὶ πολλαπλασίων παραί-
τιον ὢν, ἀσμένως ἐδέχετο τὰ ἐντάγματα.... d καὶ σὺν
προθυμίᾳ πολλῇ πρὸς τὸ εἰρημένον ὄρος ἐχώρει.

deinde aliud
atibi jussus
fabricare,

d
E

14 Ἀφιγμένος οὖν παρὰ τινὰ κώμην, ἥτις ἐπιχωρίως
Τζερνίστα καλεῖται, παρὰ τινὶ ξενίᾳ τῶν ἐκεῖ ἀνδρῶν,
θεοφιλεῖται καὶ περὶ πλείστου ποιουμένων τὸ διαναπαύειν
τοὺς ξένους. Παρὰ τῇ ἐκείνου τοίνυν καταλύσας οἰκίᾳ
καὶ ξενίᾳ προσκυνοῦσας ἐπιτυχῶν, πυθάνεται καὶ περὶ
τοῦ ὄρους. Ὁ δὲ Διαναπαύου, φησὶ, τίμιε Πάτερ (ἐσ-
πέρα γὰρ ἦν) καὶ αὖριον ἐγὼ σοι μέχρι τοῦ ζητουμένου
καθηγήσομαι ὄρους. Πείθεται τῷ οἰκοδεσπότην ὁ τοῦ Θεοῦ
ἀνθρωπος, καὶ τὴν νύκτα ἐκεῖνην διαναπαύσας ἐκυτὸν
ἐκεῖ, ἀμ' ἡμέρᾳ ἰγνόμενος τοῦ δηλωθέντος ἀνδρός παρὰ
τὸ ὄρος ἔρχεται. Ὡς δ' ἐγένοντο ἄμω ἐκεῖ, ὁ μὲν ἀνὴρ
ὑπέστρεψεν οἴκαδε, ὁ δὲ Ὅσιος περιελθὼν πανταχόσε τὸ
ὄρος, καὶ ἀκριβέστατα περιελθὼν παρ' ὅλης τρισὶν
ἡμέραις, εἰς τὴν δηλωθεῖσαν καὶ αὐτὸς ἐπάνεισι κώμην.
Καὶ καταλύσας αὖθις παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ καὶ πρότερον
ξενίσαντος αὐτόν, πελεκύν τε καὶ δέλελλον τὸν ἀργύτην
σίτεται, ὡς ἂν τῷ μὲν μέρος τι τῆς ὕλης ἔχων διακόπ-
τειν εἰς δίοδον, τῇδε διασκάπτειν ἔνθα τοὺς θεμελίους
ἐμελλε τοῦ νεῶ καταβάλλεσθαι. Λαθὼν οὖν τὰ σιδήρια,
καὶ τάχους εἶχεν, ἐπὶ τὸ ὄρος αὖθις ὑπέστρεψεν.

quasi
locum et
inventum

15 Ἦν δὲ δύσβατον εἰς τὰ μάλιστα, ἢ μάλλον εἰπεῖν,
καὶ παντελῶς ἄδρατον, ὕλη μυρία συνηρεσθεῖ, καὶ θηροῖς
μόνοις ἀγρίοις εἰς δίνιαν ἐπιτήδειον. Τί οὖν εἰκὸς ἦν
πάσχειν ἄνδρα, πρὸς τοσούτων πόνων γέμον ἐπίταγμα,
ξένον τε ὄντα καὶ πένητα, καὶ μηδὲν ἔχοντα τὸν συνε-
παπτόμενον αὐτῷ τοῦ ἔργου πλὴν Θεοῦ; οὐκ ἀπορῶντα
σιτέσθαι εἰς τοῖς πίσω, καὶ συγγνώμην σίτειν τὸν προσ-
τάττοντα, καὶ τῆς ἀδυναμίας, καὶ τῆς ἀπορίας; οὐκ
ἀπὸ προσώπου φεύγοντα τοῦ Θεοῦ, ὥς περ ὁ παλαίπατε
Ἰωνᾶς, ἀποπλεῖν εἰς νήσους μακράς, ὡς ἦν ἄλλος τις
καὶ τῶν δυνατωτέρων καὶ τῶν εὐπορωτέρων τὸ ἔργον
τοῦτ' ἀναδέχεται; ἀλλὰ καίπερ τοσούτου καὶ τοιούτου ἐπι-
τάγματος ὄντος ὁμῶς αὐτὸς οὐκ ἐνέδωκεν ἐκ ἀνεβάλλετο,
οὐδ' εἶπεν· Ἔχε με παρειστέμενον διὰ τὸ καὶ τὸ ἀσθενές
εἶμι, καὶ οὐκ εὐπορῶ χρημάτων πολλῶν f.... δέεται τὸ
ἔργον. Οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε εἶπεν οὔτ' ἐνενόησεν· ἀλλ' εἰ-
δὼς ὅτι πάντα τῷ πιστεύοντι δυνατὰ ἔργον εἶχεν, τὴν τε
ὕλην τέμνων, καὶ δίοδον ἐργαζόμενος Ἐπὶ πολλαῖς τοί-
νον τῷ ἔργῳ τούτῳ μετατεινόμενος ταῖς ἡμέραις, ἔξε-
καθάρσει τὴν ὁδὸν πόνῳ πολλῷ, καὶ τὸν τόπον ἐφθασεν,
εἰς ὃν ἔδῃ τὸ φροντιστήριον δομηθῆναι. Ὡς δ' ἐνταῦθ' ἐγέ-
νετο, ἐπεχείρησε σκάπτειν, ἐφ' ὃ τοὺς θεμελίους κατα-
βάλλεσθαι.

manibus suis
emundat :
F

dumque non
abstante rei
difficultate
e
f

16 Καὶ πρὶν ἢ ἐπιπολὺ τὸ τῆς γῆς ἐπίπεδον ἀναρῶν-
νύειν (θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε) ὅρᾳ θεῶν ἐκτύποιμα
σταυρικόν, ὃν ταῖς χερσὶν ἀνελόμενος περὶεπτύσετό τε
ὁμοῦ καὶ καθησπάξετο τῷ στόματι προσεγγίσας· Σταυρὲ,
λέγων, πανσεβάσμιε τοῦ Χριστοῦ· σταυρὲ Βασιλέων τὸ
κρατέωμα, Χριστιανῶν τῶν ἀπάντων τὸ καύχημα, καὶ
ἀντίληψις

fodit terram
locandis fun-
damentis

A ἀντίληψις ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἐνίσχυσον τὴν ἐμὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔργον ἀναξιώτητα, καὶ ὁδὸς τῇ δυνάμει σου τῇ μεγάλῃ πύρην, δι' οὗ ἡδυνήκαμεθα εἰς πέρας τὰ τοῦ ἐγχειρήματος ἀγαγεῖν. Ὁρῶς γὰρ τὴν ἐμὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, ὅση μόνῃ τῷ φόβῳ καὶ τῷ πόθῳ τοῦ ἐν σοὶ ὑψωθέντος, θαρρύνεις τε καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειροῦντος· ἀλλὰ μοι νῦν τὴν σὴν, εἰ καὶ ἄλλοτε ποτε, βοήθειαν ἐπιγορήγησον, ἐπικαλουμένῳ πύρην ἐν ἀμυχάνοις εὐρίσκειν. Ἐὰν δὲ ἴδωσιν καὶ δάκρυσι συμμίχτος, ἐπευξάμενος, πάλιν ἤρξατο σκάπτειν, καὶ πάλιν ἕτερον βλέπει σταυρὸν. Συνομιλῶν δὲ καὶ τούτου ἀνελόμενος εὐλαβεία, οὐκ εἶχεν ὅτι καὶ γένοιτο ὑπὸ περιγυρίας, καλῶς ἀρχῆς καὶ προοίμια τῶν προκειμένων τὴν φανέρωσιν τούτων τιθέμενος.

duas Cruces invenit;

17 Ἀμέλειτοι καὶ οὐ δικμαρτανε τῶν ἐλπίδων. Μεγάλα γὰρ τὰ ἐξ ἐκείνου θαύματα κατ' ἐκαστὴν διὰ τούτων ἐπιτελεῖτο. Τυφλοὶ γὰρ προσερχόμενοι τὸ ὅσον ἀπελάμβανον, γῶλοι τὸ ἀλλεσθαι, κωφοὶ τὸ λαλεῖν ὁμοῦ καὶ ἀκούειν, λέπροι ἐκαθαίροντο, δαίμονων τε ἐξωροσίζοντο, θάττον ἢ λόγος τῶν πνευματικῶν ἀπελευθερώμενων τῶν ἀκαθάρτων· ἐνὶ λόγῳ, ὅσα δι' ἐαυτοῦ τὰς ἐπὶ γῆς μετὰ σαρκὸς διατριβὰς ποιούμενος ὁ Σωτὴρ, καὶ ἀνθρώποις συνασπασσόμενος, τοσαῦτα καὶ διὰ τούτων ἐποίει θαύματα, ὅ καὶ τότε καὶ νῦν ὁμοίως τῆς τῶν ἀνθρώπων κηδόμενης εὐσεύς, καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν πραγματευόμενος, ὁ πλοῦσις ἐν ἐλπί, καὶ τοὺς αὐτὸν ὁδηγώντας, ἀντιπαύσκειν, καὶ μεγίσταις δωρεαῖς ἀμειβόμενος. Τοιούτων τοίνυν παραδόξων πραγμάτων ἐνεργουμένων, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον συνέρρει πλήθος τῶν ὑπὸ παντοῦ νοσημάτων δαπανωμένων. Οἱ δὲ γὰρ ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ νοσήματος κατεχόμενος, ὃς ἐπεὶ προσέλθῃ τοῖς σεβασμίνοις σταυροῖς, οὐκ εὐθέως τὸ λυποῦν ἀποτυπασσόμενος τὴν προτέραν ὑγίειαν ἀπελάμβανεν. Οὕτω ταχὺς ἐπὶ τοὺς αἰῶνας ἐπεὶ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν ὁ τῶν θαυμασίων Θεός, καὶ παρακλεῖσιν πολλὰ περικέλευσεν αὐτόν, πρὸς τε τὰ ἐξῆς τῶν ὁσίων καὶ προθυμίαν παρασχὼν παρὰ πολὺ μείζονα τῆς προτέρας.

magnum incipit fieri concursus.

cap II

Conductis operis extruatur templum,

deinde adunantur monachi:

18 Ἐντεῦθεν καὶ μετρίων εὐπορίας ἀναλωμάτων, πρὸς τε τὸ ἔργον προθυμότερος ἦν, καὶ αὐτίκα τοὺς οἰκοδομήσαντας τὴν νεὴν ἐκάλει τεχνίτας. Οἱ δὲ ἀφικόμενοι οὐ πρότερον ἐνεγείρεσαν κτίειν, ἢ περὶ μισθοῦ συνήθησιν καὶ τινα ὁμολογίαν. Ἐπεὶ δὲ συνέδισαν τῷ Πατρὶ μισθὸν τούτοις ὑπεσχημένῳ τῆς τέχνης καὶ τῶν πόρων, ἐκαστὸν δοῦναι χρυσίον, ἢ δυνάμει εἶχον ἔργον ἡπτόμετο. Περιμετρίσαντες γὰρ αὐτίκα τὸν τόπον εἶθ' ὑπορύξαντες τοὺς θεμελίους ἐπέκρινον, ὅφ' οἱ ἀρξάμενοι κτίειν Θεοῦ συναγόμενοι, νεὴν ἐδείκνυτο διαφερόντως διαπερέεσθαι, ὃς δὲ καὶ ἐς δεῦρο σωζόμενος, πάσας ὕψις θαῦμα μέγα κινεῖ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ γόροι μοναζόντων ἐν αὐτῇ τοὺς ἱεροὺς ἄδοντες ὕμνους, καὶ προσευχόμενοι ἱεροῦνται μὲν ἐκαστοί, ἱεροῦνται δὲ ἡμῶν τοὺς εὐχῶν δεομένης τὸ θεῖον, μετῴσιν ἄλλοις, Θεῷ τε καὶ ἐκαστοῖς συγγινόμενοι, οἷς ἔργον τὸ ὁπόσαι ὦραι τὰ μεγαλεῖα τοῦ κτίσαντος ἀνυμνεῖν, καὶ ταῖς θεαῖς ἐπεντροφῶν θεωρίαις, τὸ ἡγεμονικὸν καθήκοντο καὶ φοιτῶντο καὶ τελειούμενοι, οἷς μίλον τὸ ἀδικαίπτως προσεῦχέσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν μόνον ἐπὶ τῇ τῶν οὐρανῶν, μετῴσιν ἄλλου τῶν γένων λόγον ποιούμενοι· ὧν τοῖς ὑδρώσι καὶ τοῖς ἀσκητικαῖς ἀγωνίσμασι, Θεὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην πολιτεῖαν εἰργάσατο πνευματικὴν, στεῖραν τε οὖσαν πρῶην καὶ ἄγονον, νῦν δὲ εὐθηνουμένην πολλοὺς τοὺς πνευματικοὺς χερσίσμασιν.

qua in re mirabiliter elucet potentia Christi,

19 Ὡς τοῦ θαύματος! ἢ θηρίοις δείκται, νῦν ἱερῶν ἀνδρῶν καταγνώριον· ἢ ἄστροις, βάσιμος πᾶσι τοῖς διψῶσι τὴν ἐκείνου σωτηρίαν· ἢ ξηρὰ καὶ ἀνδρὸς πρῶην γῆν, νῦν ποταμοὺς ὅλους ἀναβλύζει πνευματικῶν διδασκαλῶν. Ὡς μεγάλη σοὶ, Χριστέ, ἢ φιλανθρωπία! ὡς ἀνυπερέβλητος ἢ εὐσπλαγχνία! ὡς ἀνείκειστος ὁ ἔλεος ὑφ' ἧς παρακαλούμενος, οὐ μόνον τοὺς οὐρανοὺς κλίνει καὶ καταβάς τὴν ἡμετέραν προσλαμβάνεις ἀτρέπτως καὶ ἀσυχῶς φύσιν ἐκ τῆς παναγίου σου καὶ Παρθένου Μητρός, καὶ ἀνθρώποις συνασπασσόμενος, καὶ τελώναις συνεσθῶν, καὶ ἀμαρτολοῖς, πᾶσαν μὲν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύεις, ἰώμενος τὰ συντρίμματα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀνακα-

Maji T. III.

τίζων καὶ ἀναγχεύων τὸν παλαιὸν ἥμῶν ἀνθρώπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Καὶ νῦν δὲ πύληται προσάγει διὰ τοῦ ἑυαγγελίου σου τοὺς ἀνθρώποις, καὶ τέλος πάσχεις δι' ἐμὲ τὸν κατὰ κριτὴν ὁ ἀπαθὴς τῇ θεότητι, ὑπευδισμὸς ὑπομένεις, καὶ κόλασιν καὶ ῥαπίσματι, καὶ φραγγελῶν μαστιγῶν, καὶ στίγμασιν ἐξ ἀκαθάρτων περιτίθεσαι, ὑπὸ στρατιωτῶν ἀτάκτων... ὡς βασιλεὺς δὴθεν προσκυνοῦμενος, ὁ πάσης κτίσεως τῷ ὄντι Βασιλεὺς ὁρατὴς· καὶ νοσημένους, καὶ σταυρὸν καταδέχῃ καὶ θάπτῃ. Οὐ ταῦτα μόνον διὰ τὴν ἐμὴν ἀμαρτίαν ὁ ἀνσμήρτος παθεῖν καταδέχῃ, ἵνα ἐγὼ σωθῶ καὶ τοῦ παλαιῦ πτώματος ἀνακλητῶ, ὡς φησὶν ὁ θεοφίλιμος Γρηγόριος, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παντοῖα ὁδοὺς οὐ παύη τέμνων μοι σωτηρίας, διὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ τῶν Μαρτύρων, διὰ τῶν Ἀσκητῶν, ὁδηγῶν ἡμῶν τούτους προδεδωκένους τῶν καλλίστων, ὡς ἂν κατ' ἔχοντες ἐπόμενοι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν τοῖς ἀγαπῶσι καὶ ἐκζητοῦσι τὸ σὴν ἄγιον ὄνομα, καταξωθῶμεν καὶ ἡμεῖς.

D
EX MS.
FLORENT.
pro salute
hominum
dira quaque
perpassi,

20 Τοῦ θεοῦ δὲ νεὴν πέρας· εὐαγγελίος καὶ τῇ Παρθένῳ Μαρίᾳ ἀφιερωθέντος, τοὺς ὑπεσχημένους οἱ τεχνίται μισθοῖς τὸν Ἅγιον εἰσπράτταντο. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι τούτους ἀνελπίστως, μᾶλλον δὲ πολλοστέρμους τῶν ὧν ἀποδιδόντες (δέκα γὰρ μόνων χρυσίων κύριος ἐτύγγανεν ὧν, καὶ πλέον ἢ τούτους οὐκ εἶχεν ἄλλο τι ἀποδιδόναι) ἀνάπτει τὸν θύμον τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἐαυτοῦ. Οἱ δὲ καὶ πολλὰ αὐτὸν πρότερον ὕβρισι πλήυναντες, ἀπατεῶν τε καλοῦντες, καὶ τὰ τῶν μοναχῶν ὑποκρινόμενοι, οὐκ ὄντα ταῖς ἀληθείαις τοιούτου (τοιούτου γὰρ ἐστὶ φύσις φιλόχρηστος, οὐκ οὐδὲν αἰδεῖσθαι τὰ εὐλαβεῖς δέξαι· πάντα δευτέρω τίθεται τὰ τοῖς ἄλλοις τιμώμενα, πρὸς τὸ τυχεῖν μόνον τῆς ὕλης ἢς ἡπτόμετο) ἔπειτα καὶ σπουδαίως συνδοῦσιν οὐκ ἀκούστα, ἀλλ' ἐξ ἀναγκῆς αἰτήσαντα τοῦτο, ἢ τότε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τῷ προεδναι τὸ ἀποδιδόνον καὶ γὰρ ἀκούσαντες οἶον εὐλῆγει τέλος τὸ πρᾶγμα εἰσεσθῆναι, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὸ εὐμήχανον, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Ἀνδρός πιστὴν τε καὶ βεβούνην ἐλπίδα.

Promissam mercedem nequies exhibere Germanus

vincitur a fabris

21 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ σκληροὶ καὶ ἀνελπίστοι ἐκείνοι τὸν Ὅσιον περιεργωνίσσαντες ὡς ἐπ' αἰσχρῶς εἰλον ἐσθλακῆτα, οὕτως τὸν Θεὸν φρονοῦμενοι, καὶ τὴν ἱερὰν οὐ φρονοῦντες ὅψιν ἐκείνην, τὴν εὐθὺ τοῦ ἄσπετος, ἢ ὄνομα Δράμας, ἐστέλλοντο, ἐλπίζοντες ἐκεί τοὺς μισθοὺς ἀπολῆψαι, ἰδόντες τινὸς τῶν φιλόχρηστων τὸν Ὅσιον, καὶ τῆς συμφορᾶς αὐτοῦ κακοκτενέοντος, καὶ δι' ὃν εἰλιντο χρυσὸν καταδεσθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπὶ ταύτης οὖν τῆς ἐλπίδος ὀχοῦμενοι, ἀπὸ τοῦ ὄρους κατήσαν, ἔλκοντες καὶ τὸν Ὅσιον περιεργωνίσσαντες. Ὡς δὲ κάτω πῶς περὶ τοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους ἐγένοντο, ἐνθα καὶ πεδίον ἐδόκει τις εἶναι, ἐξ ἧς ἀπαλῆτε πόα καὶ πολλὰ σφόδρα πᾶν ἀνεδίδοτο, καὶ δένδρα εἰς ὕψος τε μετεωρίζόμενα, καὶ πυκνοὺς τοὺς κλαδοὺς κομῶντα, ἱκανὴν καὶ ἐπιτελείαν σκιάν εἰς ἀναψυχὴν τοῖς ἐθέλουσιν ἐνεποιεῖ τῶν ὁδοιπορούντων ὑπ' ἐκείνους διαναπαύεσθαι, ὁρῶσιν ἀνδρὰς τινὰς τῶν ἐν αἰσθήσει, καθὼς εἰκάξειν ἐδίδου ἥτις περὶ αὐτοὺς θεράπειαν, καὶ τὸ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς πλήθος, ὑπὸ τοῖς δένδροις καθημένους, καὶ τὸν ἐκ τοῦ γένους πολὺν φλογμόν (θέρους γὰρ ἦν) ἀναψύχοντες. Οἱ δὲ ἦσαν δύο τινὲς ἐν τέλει, ὧν τῷ μὲν Νεόφυτος, θατέρῳ δὲ Νικόλαος ὄνομα, ἐκ τῆς Κωνσταντινουσίου παρὰ τοῦ τυνηκαῦτα τῶν ἱερέων κρατοῦντος, προσεβίβη πρὸς τῆς Τριεσχλῶν ἀποσταλέντες.

et ad urbem captatur:

1

quod Imperiales legati duo conspicati,

22 Καὶ τότε ἐπαινόντες καὶ αἰετὶ διαναπαυόμενοι, οὐ κατὰ τύχην, μᾶλλον ἢ προνοίας θείας οἰκονομίαν, ὡς αὐτὸν τε Ὅσιον τοῦ θεοῦ λυτρώσασθαι πειρασμοῦ, καὶ αὐτοὶ τὴν πρὸς σωτηρίαν φέρουσαν ὁδηγήσιν ὁδόν. Ἐπειδὴ γὰρ πλησίον αὐτῶν τοὺς τὸν Ὅσιον ἔλκοντες εἶδον γεγεννημένους, καὶ αὐτὸν ἐπόμενον σὺν πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ, ἐπιβαλλόντες τὰς ὕψις τῷ Ὁσίῳ περὶ ἡγότερον, καὶ κατανοήσαντες αὐτόν, τὸ τε εἶδον ἀγγελικόν, καὶ ἀγγελικώτερον τὴν διάνοιαν (ἀπὸ γὰρ τῆς ἔωθεν καταστάσεως συμβαλλειν εἶχον καὶ τὸν ἐνδοθεν πλοῦτον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ) ἐξανεστῆσαν τε παραγρημά, καὶ τραχυτέρους πρὸς τοὺς ἔλκοντας ἐχρόσαντο ῥήμασιν.

inhumanos illos reprehendunt,

II

Ὁπου

A Εὐρώπης. Δεξαμένους τε ὁ Ἡγεμὼν, πρῶτον κενὴν θυ-
σίαν ἐπεστέλει ἐν τῇ ναῷ ἐν Μαξιμιανουπόλει, ἐπιδει-
κνύων τὸν τοῦ Βασιλέως νόμον, μηδὲν δὲ ἀναγκάσας.
Τῇ δὲ ἑωθεν ὁδεύσας, ἔρχεται ἐν τῇ Τραϊκνουπόλει ὁμοίως
δὲ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἐπιδείξας τὸν νόμον τοῦ Βασιλέως,
εἰσῆλθεν ἐν τῇ ναῷ τοῦ Διὸς θυσίαν ἐπιτελεῖν, καὶ
ἐπιδείξας τὸν νόμον, ἐξέθετο γράμματα οὕτως ἐν τίτλῳ·
Κράτιστος Σαδῖνος ὁ λαμπρότατος Ἡγεμὼν, πᾶσι τοῖς
δῆμοις καὶ χώραις λαμπραῖς χαίρειν. Σύμφητοι γενομέ-
νοι ἐν ἐνὶ φρονήματι, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἀγρίσαντες πᾶν-
τες ἐαυτοὺς, ἀναλαμπάδα κρατοῦντες, εἰσέλθωμεν ἐν τῇ
ναῷ τοῦ Διὸς, γενεθλιάζοντες τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀπαθῶμεν
θυσίαν τῇ μεγάλῃ Διὶ· ὃς δὲ μὴ πεισθῇ, καὶ λαμπάδα
κρατῶν θύσει, δεινῶς κολάσσει τιμωρούμενος ἀπαθα-
νεῖται.

2 Πάντες δὲ ἐπὶ τῆς πόλεως εὐχόμενοι, εἰρήνην ἤτουν-
το. Γλυκερία δὲ τῆς Ρώμης b, θυγάτηρ Μακαρίου τριου-
πάτου οὕσα, ἐπὶ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐπ' ἐκείνης ἡμέρας
καὶ ὄρας εἰσερχομένη ἐπὶ τοῦ θωματίου, οὗτοι συνήθου-
ζοντο οἱ Χριστιανοί, ἤρπυζεν ἐαυτὴν τῷ Θεῷ καὶ τῷ
Χριστῷ αὐτοῦ, λέγουσα τοῖς πᾶσιν οὕτως· Ἀδελφοί,
ἀδελφαί, τεκνία καὶ πατέρες, καὶ ὅσαι τὸν ὄρον μητρὸς
ἔχετε, ἀκριβῶς [ὁράτε] c ποίου Βασιλέως τὸν χροακτῆρα
ἔχομεν, καὶ ποίῳ τύπῳ ἐν τῷ μετώπῳ ἐσφραγίσθη-
μεν, καὶ ποίου νομίσματος τὴν ἐπιγραφήν παρελθόν-
μεν. Γινώσκοντες οὖν, σπεύσωμεν διὰ τοῦ δεσποτικοῦ
νομίσματος ὅσῳ εὐρεθῆναι παρὰ τῇ αἰωνίῃ Βασιλεῖ,
ἔχοντες τὸν χροακτῆρα ἄσπιλον. Οἱ δὲ εἶπαν, Εὐχόμεθα
τυχεῖν τούτων ἀπάντων. Ἡ δὲ πάλιν λέγει, Ὑμῶν αἱ
εὐχαὶ πρῶται ἱερουργηθῶσι τῷ Θεῷ.

3 Πληρωθεῖσιν δὲ τῶν τριῶν ἡμερῶν, πάντες ἔτρε-
χον μετὰ λαμπάδων μακρόμενοι· ἐξῆλθεν δὲ καὶ ἡ ἀγία
Γλυκερία, ἐπιγράψας ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς τὸ σημεῖον
τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ μέσον τοῦ προσώπου πρὸς φω-
τισμὸν τῆς ψυχῆς, καὶ ὁραμύσα ἑστῆ, καὶ εἶπεν· Αὐρι-
πρότατε Ἡγεμὼν, δειξέω σοι τὴν ἀρχὴν τῆς θυσίας τοῦ
Θεοῦ, ἐπεὶ πρώτη εἰμι καὶ πατρὸς Τριουπάτου d Ρώμης.
Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει· Καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ λαμπάς σου, δι'
ἧς ὑποδείξεις μοι; Γλυκερία εἶπεν, Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου
γραφεῖσα, ἣ τις καὶ ἀσβεστός οὕσα, φωτίζει τὰς εἰδικρι-
νεῖς θυσίας ἡμῶν, καὶ προσκομίζει τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ.
Μὴ νοήσας e δὲ ὁ Ἡγεμὼν λέγει αὐτῇ· Πρὸς ἔλθε οὖν καὶ
θύσον. Ἡ δὲ ἀγία Γλυκερία εἶπεν· Ὁ αἰώνιος Βασιλεὺς
καὶ Θεὸς λαμπάδων καπνίζουσῶν χρεῖαν οὐκ ἔχει· ἀλλὰ
κέλευσον σθεσθῆναι αὐτάς· ἵνα ὄχροντες ἡ θυσία μου γέ-
νηται. Ἐκέλευσεν οὖν ὁ Ἡγεμὼν, καὶ ἐσθεσθῆσαν αἱ λαμ-
πάδες· σθεσθῆσάν δὲ αὐτῶν, ἀνεξωσμένη ἡ ἀγία Γλυκε-
ρία τὴν τῆς σωφροσύνης στηθοδεσμίδα, ἀνέειπε τὸ ὄμμα
εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ σείσασα τὴν χεῖρα τῇ ὀχλῇ λέγει·
Bλέπετε τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου μου γραφεῖσαν φωτινὴν
λαμπάδα· καὶ εἰπούσα ταῦτα, εἶδεξε τὸν σταυρὸν τοῦ
Χριστοῦ, καὶ εἶπεν· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ διὰ τοῦ
σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ σου δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν δούλων
σου, ὁ ἐμφανίσας τοῖς ὁσίοις σου παισὶ, καὶ ῥυσάμενος
αὐτοὺς ἐκ τῆς καμίνου, ὁ κλείσας τὰ στόματα τῶν λείν-
των καὶ νικηφόρον ἀναδείξας τὸν δούλόν σου Δανιὴλ, ὁ
τὸν Βῆλ καταστρέψας καὶ τὸν ὀρχακόντα ἀποκτείνας καὶ
τὴν θαιμονικὴν εἰκόνα συνθλάσας, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἄμω-
μος ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ἐλθὲ καὶ ἐπὶ ἐμοῦ τῆς ταπεινῆς, καὶ
σύντριψον τὸν ἐν τέχνῃ ἀνθρώπων ἀνασταθέντα δαίμονα
καὶ διασκόρπισον τὴν κενὴν αὐτῶν θυσίαν. Καὶ εὐθὺς
ἐγένετο βροντὴ μεγάλη, καὶ ἔπεσεν ὁ Ζεὺς, καὶ συνετρίβη,
ἥν γὰρ λίθινος.

4 Θυμομαχῶν δὲ ὁ Ἡγεμὼν καὶ πάντες οἱ μικροὶ
ἱερεῖς, ἐκέλευσαν αὐτὴν λιθαριζομένην ἀποθανεῖν. Τὰ δὲ
πλήρη τῶν ἀνόντων κατελθόντα ἀπὸ τῆς πείρας, ἔρριπτον
λίθους ἐπ' αὐτήν· οἱ δὲ λίθοι, ὡς ἐν ἀπυθνή ἀποκείμενοι,
οὕτως ἐνέτρουον αὐτὴν μὴ δ' ὅλως ἀπτόμενοι αὐτῆς. Μὴ
νοοῦντες οὖν τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, ἔλεγον ὅτι φαρμα-
κὸς g ἐστὶ, καὶ διὰ τούτου οὐχ ἀπνούνται αὐτῆς οἱ λίθοι.
Γλυκερία εἶπεν· Καλῶς λέγετε ὅτι φαρμακὸς εἰμι· τὰ γὰρ
Χριστοῦ φάρμακα, σωτήρια ὄντα, ἐνεργούντα ἐν ἐμοί,
νικῶσιν ὑμῶν τὴν πλάνην, καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ βοήθεια δια-

σκεδάζει τοὺς αἰκισμοὺς ὑμῶν. Τότε λέγει ὁ Ἡγεμὼν,
"Εὖς αὖριον ἐπὶ τῆς εἰρητῆς μενέτω, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ
γένηται, μήπως τοῖς μαγείαις ἐκφυγῇ, εἴπα βοήθειαν
ἔχειν παρὰ τῷ Θεῷ αὐτῆς, καὶ πλάνησεν πολλοὺς. Γλυ-
κερία εἶπεν· Ἀνόντε καὶ τετυφλωμένε καὶ πολλῶς ἀκα-
θαρσίας μιστὲ, οὐ νοεῖς ὅτι ὀδόμεαι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ
Θεοῦ, καὶ προσάλωμαι τῇ νόμῳ αὐτοῦ, καὶ οὐ δύναμαι
λυθῆναι· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ δεσμὸς αὐτοῦ, διακλύων καὶ
διαρρήσσων δεσμούς ὑπερηγάνων, καὶ βουλάς ἀνθεστη-
των διασκεδάζων. Καὶ ταῦτα εἰπούσα, ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν
φυλακὴν. Ἀπελθούσας δὲ αὐτῆς, Φιλοκράτης Πρεσβύτε-
ρος ἦλθε πρὸς αὐτήν, καὶ λέγει αὐτῇ ἡ Ἀγία, Συράγιστόν
με τῷ σημείῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατακλυσμίσθον με ἀπὸ
τοῦ κειμήλιου τοῦ τὸ μύρον τῆς ἀληθείας ἔχοντος, καὶ
παράθου με τῷ Βασιλεῖ, ὃ σὺ στρατεύῃ, οὐ καὶ τὸ ἄρμα
φορεῖς, ἵνα σφραγισθεῖσα αὐτῇ νικήσω τὴν τοῦ μισοκάλ-
λου κακίαν. Φιλοκράτης Πρεσβύτερος εἶπεν, Τὸ σημεῖον
τοῦ Χριστοῦ τελευτᾷ σοι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὸ κει-
μήλιον τοῦ μύρου τοῦ Χριστοῦ τὴν πύθον σου πληρῶσαι.
Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐξῆλθεν καταλείψας αὐτήν ἐν εἰρήνῃ.

5 Πρωίας δὲ γενομένης θυμομαχῶν ὁ Ἡγεμὼν, προέρ-
χεται ἐπὶ τὴν βασιλικὴν, ἵνα τιμωρῇσεται τὴν ἀγίαν
Γλυκερίαν. Κελεύει δὲ αὐτὴν ἐλθούσαν ἐρωτηθῆναι ἐὰν
θῆλῃ θύσαι, ἐὰν δὲ μὴ πεισθῇ, προστάξει αὐτὴν ἀποθανεῖν.
Ἡ δὲ ἦλθεν, καὶ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ Ἡγεμόνος φονδρόν
ἔχουσα πρόσωπον· Εἶπεν δὲ ὁ Ἡγεμὼν πρὸς αὐτήν· Γλυ-
κερία, εἰπέ μοι, εἰ ἐπείσθης θύσαι τῇ μεγάλῃ Θεῷ Διὶ, ἥ
καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ θύει; Γλυκερία εἶπεν· Καὶ πῶς θύσω
αὐτῇ, ὅτι συνετρίβη, καὶ λεπτοῦς ἐγένετο, καὶ ἐκαστὴ οὐκ ἐσθῆ-
θησε; τούτῳ κελεύεις με θύσαι τελεῖν; Ἐγὼ τὴν γνώσιν
τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ ἐπὶ τῶν οὐρανῶν καθιζομένου, ὃς
ἀντέχεταί μοι, καὶ τὴν μικρὰν ὑμῶν δύναμιν καταλύει,
τούτῳ με δεῖ θύσαι θυσιάσασθαι εὐφρόσδεκτον τελευτηθῆ-
ναι. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν· Οὐσον πρὸ τοῦ
σε τιμωρηθῆναι· Γλυκερία εἶπεν· Τιμωρηθῆναι ἔχω παρὰ
τοῦ Θεοῦ μου, ἐγὼ σου ἀκούσω. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει
αὐτῇ· Τί οὖν, αἰρήσῃ τὸ ἀποθανεῖν; Γλυκερία εἶπεν·
Σπεύδω διὰ τῶν πόνων τοῦ σώματος τὰ τῆς ψυχῆς μου
τρονύματα ἰάσασθαι.

6 Ὁ δὲ Ἡγεμὼν κελεύει αὐτὴν κρεμασθῆναι ἐκ τῶν
τριγῶν, καὶ ξερμένην ἀποθανεῖν. Ἡ δὲ κρεμασθεῖσα εἶ-
πεν· Δοῦξαι σοι, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὅτι εἶδεξας τῇ
ἀναισθητῇ Ἡγεμόνι, ὅτι οὐκ ἔχει ἴδια βασανιστήρια,
ἀλλὰ τῆς θαθείας μοι περιβολῆς ὑπὸ τῆς σῆς ἀγαθότητος
ἐλεγχόμενος ὑπ' ἐμοῦ τιμωρεῖται με· αἱ γὰρ τρίχεις αἱ δο-
θεῖσαι μοι εἰς κάλυμμα τοῦ σώματος καὶ εἰς δόξαν τὴν
σὴν παρὰ σοῦ τοῦ βοηθοῦ μου, ἃς ἀντὶ περιβολῆσόν μοι
δέδωκας, αὐταὶ βοηθοῦσί μοι κατὰ τοῦ μισοκάλου Ἡγε-
μόνος· Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπούσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ξεί-
σθαι. Ξερμένῃ δὲ αὐτῆς, ἔφη ἡ Ἀγία· Ἀνύσιε καὶ πάσης
ῥαδιουργίας ὑπερέ-α, οὐδὲν εἰσὶν αἱ βάσανοί σου, οὐ γὰρ
αἰσθάνομαι· ἔχω γὰρ τὸν πάντων δεσπότην Θεόν, τὸν διὰ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σώσαντά με. Βύτρεπί-
ζου οὖν ἐν μεζωτέραις τιμωρίαις, αὐταὶ γὰρ οὐδὲν εἰσιν.
Ταῦτα δὲ αὐτῆς εἰπούσας, ἠτόνησαν οἱ ὑπηρέται.

7 Εὐφρακῶς δὲ ὁ Ἡγεμὼν ὅτι ἡ ἀγία Γλυκερία νική-
σασθαι, ἐκέλευσεν αὐτὴν καταιρεθεῖσαν θλασθῆναι αὐτῆς
τὴν ὄψιν. Γλυκερία εἶπεν· Τὸ φῶς μου ὁ Θεός, καὶ ἡ ὑπό-
στασίς μου ὁ Χριστός, ὁ διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος στερεῶν
τοὺς λογισμοὺς τῆς δούλης σου, λάμπρυνόν μου τὸ πρό-
σωπον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν αἰκισμῶν... ἡ καὶ νεύουσόν με
ἐν τῇ ὑπομονῇ· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός, ὁ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν θλαστικὸν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπετρέων
ἐπὶ πάντας τοὺς τὸ ὄνομά σου ἀνεξάρνητον ὁμολογοῦν-
τας· ὁ πᾶσι τοῖς Ἀγίοις σου βοηθήσας, δι' ὧν τὴν πρὸς σε
γνώσιν ἐνγκρατισάμεν, ἐπάκουσον ὁ Θεός τῆς δούλης
σου, ὅτι διὰ τὸ ὄνομά σου σπεύδω ρυσθῆναι ἐκ τῆς παγί-
δος τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὀφθαλμοῦ. Καὶ
ταῦτα εἰπούσα ὑπὸ τῶν ὑπηρέτων ἐτύπτετο. Ὁ γὰρ Θεός
ἀγγέλου παρέλυσεν αὐτοὺς, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ὁ
δὲ Ἡγεμὼν λέγει αὐτῇ· Εἰπέ μοι, διατί οὐ πείθῃ τῷ
Βασιλεῖ; Γλυκερία εἶπεν· Ποίῳ βασιλεῖ; Ὁ Ἡγεμὼν λέ-
γει, Τὸ Αὐτοκράτορι, τῷ προστάξαντι τὸν νόμον τούτου.

Γλυκερία

D
EX MS.
VATICAN.carceri inclu-
sa a Philo-
crate Pres-
bytero con-
fortatur :reducta
respondet
Praxidi :
Ecrinibus
suspensa
laniatur,F
sed non sentit
tormenta.Tunduntur
oculi ejus :

h

inter verbera
ab Angelo
protegitur :Trojanopoli
a Sabino
Praside,b
s. Glyceria
Christianos
animat :

c

I:

mira animi
fortitudine
Prasidem
alloquitur :

d

e

precibus sta-
tuam Jovis
committit :lapidatur, sed
non tangitur :

g

EX MS.
VATICAN.

Λ Γλυκερία εἶπεν, Ἐγὼ τῇ παντοκράτορι Θεῷ παίθομαι, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ φυλάσσω. Ὁ Ἅγερμων λέγει, Πείσθητι, καὶ θύσον. Γλυκερία εἶπεν, Ἐγὼ οὐ θύω τὴν ὑπό σου κελευομένην θυσίαν, κενὴ γὰρ ἐστίν· ἀλλὰ θύω θυσίαν τῇ Θεῷ ἣν σύτος ἐπιζητεῖ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ἣν ὁ πατὴρ Ἀβραάμ θύσας προσεκύμισε· Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εὐπρόσδεκτος ἐγένετο παρὰ τῇ ἀληθινῇ Θεῷ, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ χάριν πολλῶν ἐθνῶν πατέρα γενέσθαι. Ὁ Ἅγερμων λέγει, Πείσθητι καὶ θύσον, μὴ πλανωμένη ὡς γυνὴ δεινῆς ἀπαθῆνης. Γλυκερία εἶπεν, Ὁ ἀγωνιστὴς Χριστὸς ἐν τῇ πνευματικῇ σταδίῳ οὐ μόνον ἀνδράς ἀθλοῦνται, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἀγωνιστομένης κατὰ τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαδόχου λαμπρῶς στεφανοῦ, κοινὸν γὰρ τὸ σκῆδιον τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῶν τρεχόντων.

reducta in
carcerem

8 Ἐκέλευσε δὲ ὁ Ἅγερμων ἀπελθεῖν αὐτὴν εἰς τὴν φυλακὴν, παραγγείλας μηδενὶ αὐτῇ βρῶμα δοῦναι. Ἀπῆλθεν δὲ χαίρουσα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν φυλακὴν δεξιᾶς σου τὸν Θεόν. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς φυλακῆς μετὰ πολλοῦ φόβου ἡσυχάζοντο αὐτὴν· ὑπλόγηι δὲ τὸν Θεόν λέγουσα, Εὐλογοῦντες εἰ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ γυνωριζόμενος διὰ τῶν Ἀγίων, τῶν τὰς ἐντολὰς σου φυλάσσόντων, ὁ ἐμψυχῶν τῇ ἁγίᾳ σου Πέτρῳ ἀπερχομένῳ ἐπὶ τὴν Ρώμην, καὶ ἐλέγξας τὸν ἀντικείμενον Σίμωνα τὸν

Β μάχην δι' αὐτοῦ, ὁ προσταθείς τῇ μεγάλῃ Δαυὶδ καὶ τὸν Γολιάθ τὸν ὑπερσυνόντα αὐτοῦ ὑποστρώσας ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτοῦ, ὁ σεμνὸς καὶ καθαρὸς Θεός, ἐπάνουσόν μου, καὶ συνέλθε τῇ δούλῃ σου, καὶ ῥύσά με ἀπὸ τοῦ μισοκάλου Ἅγερμων· Ἡμερῶν δὲ τριῶν διεληθουσῶν, εἶπεν ὁ Ἅγερμων τῇ Πρίγκιπι, δεξιᾶς σου τὸν δακτύλον τοῦτον, ἀπελθὼν σφραγίσαν τὴν φυλακὴν, ὅπου ἐστὶν ἡ μάχος ἐκείνη. Ὁ δὲ Πρίγκις ἦλθεν, καὶ εὗρεν αὐτὴν ἐν ἀσφαλείᾳ πολλῇ ὑμνοῦσαν τὸν Θεόν. Ἐλθὼν οὖν ἐσφράγισεν τὴν φυλακὴν, εἶπε τηρεῖσθαι καὶ τὰ ἔξω· Οὕτως δὲ αὐτῆς ἔσω, καὶ ὑμνοῦσας τὸν Θεόν, ἔφερον αὐτῇ τροφὴν Ἀγγελοι. Ὁ δὲ Ἅγερμων μέλλων ἐπὶ τὴν Ἡρακλείαν ἐξίέναι, ἀπῆλθε διὰ τῆς φυλακῆς θεασάσθαι αὐτὴν, ὅπως ἀκολουθήσῃ αὐτῇ. Θεασάμενος δὲ τὴν σφραγίδα ἐπικειμένην, ὑπέλαβεν αὐτὴν τεθνηκυῖαν· ἦσαν γὰρ ἡμέραι πολλαί. Ὁ δὲ ἀνοίξας, θεωρεῖ αὐτὴν λυθῆσαν, καὶ πένθη παρὰ κεί-μενον, ἐν ᾧ ἦσαν ἄρτοι, καὶ γάλα, καὶ ὕδωρ ἐπὶ κρατῆρος. Ἐκθαμβὸς δὲ γενόμενος, ἐξάγει αὐτὴν, μὴ νοήσας ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ τρέφων αὐτὴν, καὶ ἤρξατο εὐχομένη λέγειν· Δύσποτα Θεέ, ὁ χορηγὸς τῆς ἀληθείας, ὁ τὴν οἰκονομίαν τὴν σὴν χορηγῶν τῇ λαῷ σου, καὶ τῇ Δαυιδ· δι' Ἀγγέλου τροφὴν παρὰ σου, ὁ τῇ ἁγίᾳ Ἠλὶα πετεινὸν ἐν τῇ χειρὶ ἁγίᾳ τὸ θρίστον ἀποστείλας, ὁ τοὺς πλανηθέντας ἐπιστρέψας, καὶ τοὺς τυφλοὺς φωταγωγῶν, ἐμψυχῶν καὶ ἐμοῦ ὁ Θεός τῆς ταπεινῆς, καὶ ἔδωκας μοι οἰκονομίσαι ἐν τῶν ἀσέλων σου θησαυροῖς.

hoc obsignato

cibatur ab
Angelis.

Γ 9 Εἰπούσης δὲ αὐτῆς ταῦτα, ἀπῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἡρακλείας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς, καὶ ἐλυθίσεν. Ἦκουσαν δὲ οἱ Χριστιανοὶ περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπαντῶσιν αὐτῇ πάντες μετὰ τοῦ ὁσίου Ἐπισκόπου Δημετρίου ὡς ἀπὸ μελιῶν τριῶν· καὶ εὐχὴν ποιεῖ ὁ Ἐπίσκοπος λέγων οὕτως· Λαμπρὸν ἄσπεστον, ἡμε δὲ δικαιοσύνης Χριστὲ, τὸ φῶς τῶν ἐσκοτισμένων, ὁ δὴ τῶν πεπλανημένων, ὁ συνοδῶν τῇ Μωϋσῇ, καὶ τὸν Φαραὼ καταποντίσας, σύνδοξος γενεῶν τῇ δούλῃ σου ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῇ εἰς σε. Καὶ εἰπόντος ταῦτα τοῦ Ἐπισκόπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ ἁγία Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γλυκερία. Τῇ δὲ ἐξῆς κελεύει ὁ Ἅγερμων εἰσπαρῆναι τὴν Ἀγίαν, καὶ μὴ πειθόμενην πρὸς ἀνελθῆναι. Ἡ δὲ εἰσῆλθη, καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἅγερμων· Γλυκερία, τί ἐσκέψω; Γλυκερία εἶπεν, Ἐν τῇ νόμῳ γέγραπται, μὴ ἐκπειράσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ ἔστω σοι τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ· εἶπον γὰρ σοι ὅτι συνετάξαρχον τῇ Θεῷ μου, καὶ ἀπατάξαρχον τῇ δικαιοσύνῃ, ἥ σὺ δουλεύεις· πῶς οὖν συντάξαμένη τῇ Χριστῷ, δύναμαι πάλιν ἀποτάχῃ αὐτῇ, καὶ τυχεῖν ἀντὶ ζωῆς θανάτου; Ὁ οὖν θέλεις, ποίει· ἐγὼ γὰρ ἐτοιμὸς εἰμι τῶν προσκαίρων καταφρονεῖν, ἵνα τῶν ἐπουρανίων τύχω.

CAPUT II

Heraclea a
Christianis
honorifice
excipitur :

10 Ὁ δὲ Ἅγερμων κελεύει αὐτὴν βληθῆναι ἐν καμίνῳ. Ἐκκαίστε δὲ τῆς καμίνου, ἡ Ἀγία ποιήσασα τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἐσφράγισεν ἑαυτὴν, καὶ εἶπεν· Κύριε

παντοκράτωρ εὐλογοῦ σε, καὶ τὸ ὄνομά σου δοξάζω, ὅτι τὴν σήμερον ἡμέραν καὶ ὅραν ταύτην, αἰώνιαν ἀγαλλίασιν ἐμοὶ ἐδώρησόν τῇ δούλῃ σου· ἔγραψάς μου τὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων· πλήρωσον τὴν τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμίαν, καὶ δεῖξόν τῇ ἀθέῳ καὶ ἀνόμῳ Ἅγερμῳ, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀντεγόμενός μου. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐβλήθη ἐν τῇ καμίνῳ. Εὐθέως δὲ δρόσος ἀπὸ οὐρανοῦ κατήλθεν, καὶ ἔσβεσε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, καὶ ἦν ὡς ἀμνὸς ἁμώμενος ἐν τῇ καμίνῳ ἡ Ἀγία, ἄδουσα καὶ ψάλλουσα τὴν ᾠδὴν ταύτην· Ἀγίος εἶ ὁ Θεός, ὁ τῇ θεότητί σου καταπέμφας ἐπὶ τὴν ταπεινὴν δούλην σου Γλυκερίαν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν, ἵνα γνῶσιν πάντες ὅτι σοι ὑποτάσσεται τὰ πάντα, καὶ τῇ σῇ θελήματι αἱ ἀκτῖνες τῆς φλογὸς ταύτης, μὴ φέρουσαι τὴν σὴν φοβερὰν κέλευσιν, φυγῶσαι φλογίζουσαι τὴν τοῦ ἀνόμου καὶ ἀσεβεστάτου γνώμην. Καὶ ταῦτα εἰπούσα, ἐξῆλθεν τῆς καμίνου ἄσπιλος. Ἠλὶν δὲ ἐπρωτόκτισεν αὐτὴν ὁ Ἅγερμων λέγων· Τίνι θαρρόμεθα σὺ θύεις; Γλυκερία εἶπεν, Τῇ Θεῷ καὶ τῇ Χριστῷ αὐτοῦ. Ὁ Ἅγερμων λέγει, Μὴ διὰ λόγων τευχάζου καὶ ἀπάτα τοὺς πάντας. Γλυκερία εἶπεν· Ἐγὼ οὐ τευχάζομαι διὰ λόγων, ἀλλὰ δι' ἔργων ἀγαθῶν καὶ λόγων πιστοποιῶ τοὺς πάντας.

11 Ὁ δὲ Ἅγερμων ἐκέλευσε δοροτομηθῆναι αὐτὴν ἀπὸ κεφαλῆς ἕως τοῦ μετώπου. Οἱ δὲ ἔδθησαν αὐτὴν ποσὶ καὶ χερσὶ, καὶ καθὰ ἐκέλευσεν, ἐποίησαν. Ἡ δὲ ἁγία Γλυκερία δοροτομουμένη εἶπεν· Κύριε ὁ Θεός, ὁ τὸ φῶς λάμψας, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀνθίσας, διὰ τοῦ αἰκισμού τούτου ὑπόδειξον τῇ μικρῇ Ἅγερμῳ Σαβίνῳ, ὅτι πᾶς ὁ ἔφην εἰς σε τὴν ἐλπίδα σπουδάζει διὰ μεζόνων αἰκισμῶν τὸν στέφανον τῆς ὁμολογίας σου παρὰ σου κομίσασθαι· διὸ εὐχαριστῶ σοι, ὅτι διὰ τοῦ δέρματος τῆς σαρκὸς ταύτης ἀπεκάλυψας τὰ ἐν ἐμοὶ πάντα, ἵνα φωτισθῆσαι εἴπω, Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Μὴ φέρων δὲ τὴν ὕδριν ὁ Ἅγερμων, ἐκέλευσεν πάλιν ἐπὶ τὴν εἰρκτὴν ἀπελθεῖν, εἰπόν· Ἰνα ἔως ἄρτιον συνδεθῇ χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ λῖθοις ὀξέσιν ὑποστρωθῇ, ὅπως κινουμένη κακιστάτως ἀπάγῃται· ἐποίησαν οὖν οἱ ὑπρέτοι τὰ κελεύμενα αὐτοῖς, καὶ ἔθηκαν αὐτὴν οὕτως· μέσης δὲ νυκτὸς Ἀγγελος Κυρίου ἐλθὼν, ἔλυσεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ τὸ ἄσχημον τοῦ προσώπου κατέστησεν ὑγιές, μηδὲν ἐλλείπον τῇ ποιήματι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς.

12 Πρωίως δὲ γενόμενης, προῆλθεν ὁ Ἅγερμων, καὶ ἐκέλευσεν ἀγῆναι τὴν ἁγίαν Γλυκερίαν· Ἀνοίξας δὲ ὁ Καπιτῆριος, εἶδεν αὐτὴν λυθῆσαν· καὶ μὴ ἐπιγνοὺς αὐτὴν, ἡμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Παῦσαι καὶ φείσαι σεαυτοῦ· ἐγὼ γὰρ εἰμὶ ἡ ζητούμενη· Ὁ δὲ ἔντρομος γενόμενος λέγει· Ἐλέησόν με ὅπως μὴ ἀποθάνω, καὶ πιστεύω τῇ βοηθοῦντί σοι Θεῷ. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολουθεῖς οὖν τῇ τὴν σωτηρίαν χαριζομένῃ Χριστῷ. Ὁ δὲ ἐξήγαγεν αὐτὴν, καὶ περιθέμενος τὰ δεσμά αὐτῆς, ἠκολούθει. Ὁ δὲ Ἅγερμων λέγει· Τί ἐποίησας οὕτως Λαοδίκιε; ποῦ ἐστὶν ἡ παρὰ Θεοῦ σοι ἐπὶ τῶν δεσμῶν; Λαοδίκιος εἶπεν, Ἀὖτις ἐστὶν ἡ παρεστῶσα τῇ βίματί σου, ἥτις τῇ νυκτὶ ταύτῃ διὰ χερσὸς Ἀγγέλου τὸ ἐπίσημον καὶ λαμπρὸν τοῦ προσώπου τῇ τοῦ Θεοῦ φωτὶ ἀνεδέξατο, λυθῆσα ὑπ' αὐτοῦ· ἦς τὰ δεσμά ἀνεδέξαμεν, ἐνωρῶν τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια· πιστεύω δὲ, καὶ συμμέτοχός εἰμι τοῦ θανάτου αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἅγερμων λέγει· Οὕτως ἀποκεφαλίσθητι, καὶ εἰδόμεν εἰ βοηθήσῃ αὐτῇ ὁ Χριστός. Ὁ δὲ μέλλων ἀποκεφαλίσθαι λέγει· Ὁ Θεός τῶν Χριστιανῶν συγκατατίθηκός με τῇ δούλῃ σου Γλυκερίᾳ. Γλυκερία εἶπεν, Ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ λύσας τὰς ὠδύνας τοῦ θανάτου, καὶ ἐλευθερώσας τὸν ἐξωγρημένον ἄνθρωπον, ἐλευθέρωσον καὶ τὸν δούλόν σου Λαοδίκιον, καὶ τελείωσον αὐτὸν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ πρόσδεξαι με· εἰρήνης τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἀκούσας δὲ Λαοδίκιος, εἶπεν, Ἀμὴν· καὶ εἰπὼν τὸ Ἀμὴν, ἀπικεφαλίσθη· καὶ ἦρθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν.

13 Ὁ δὲ Ἅγερμων λέγει τῇ ἁγίᾳ Γλυκερίᾳ· Οἶδας, Γλυκερία, ὅτι πατὴρ τρισπύτου εἶ Ρώμης, καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς θυγάτηρ ὑπάρχεις; εἰπέ οὖν ἡμῖν τίς ἐστὶν ὁ βοηθῶν

D
jactatur in
fornacem,
qua divinitus
extincta,E
detrahatur ei
pellis capitis :sed in carcere
ab Angelo
restituatur :Laodiceus
custos credit
in Christum,

F

et capite
plectitur.signo Crucis
se muniens,

Α θῶν σοι; Γλυκερία εἶπεν, Χριστὸς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ Θεὸς πάσης παρακλησίης, ὁ τὸ ἄριστόν μοι ἀποστείλας ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ νῦν λύσας τὰ δεσμά μου, καὶ τὸν κόσμον τῷ προσώπῳ μου περιείς, αὐτὸς ἐστίν ὁ βοηθῶν μοι. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀκούσας ταῦτα, ἐκέλευσεν αὐτὴν θρηνημαχῆσαι. Ἦ δὲ ὡς ἐπὶ εὐφροσύνῃ ἀπῆλθεν χαίρουσα. Καλεσθέντος δὲ τοῦ ἡγεμῶνος εἰσῆλθεν ἡ Ἀγία, εὐσχημὴς καὶ χαϊδρὰ, καὶ ἔστη ἐν μέσῳ τοῦ στάθλου, προσδεγόμενη τὸν Χριστὸν τὸν ἰδίον βοηθόν. Οὕτως δὲ οὕτως τῆς Ἀγίας Γλυκερίας, ἀνακομήσας ὁ βραχέως ἐπαίδει τὸ κ πτερόν, καὶ ἐξέρχεται λέανια παρμεγένης βρυχωμένη, καὶ δραμούσα ἐκυλίστο ὑπὸ τοῖς πόδας αὐτῆς, λήγουσα τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς. Ἦ δὲ εἰς οὐρανὸν ἀτελίσασα τὸ ὄμμα, εἶπεν. Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων, ὁ Θεὸς τῶν οὐρανῶν, ὁ τὰ ἄγρια ζῶα ἡμερώσας πρὸς τὴν γυναικὴ τῆς θεότητος σου, ὁ τὰ δυσχερῆ εἰς εὐχέρη μοι κατανοήσας, ὁ τὴν ἀνυδρὸν εἰς πλάθος ὑδάτων ποιήσας· εἰσάκουσόν μου ὁ Θεὸς, καὶ ἀπόδος τῷ κακοτέχνῳ ἡγεμῶνι κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ, καὶ δός μοι εὐχρησθήσασθαι σοι καὶ φυλάξασθαι τὰς ἐπιτάχας σου, στεγάνου σερμῶν ἐπιτυχεῖν μετὰ τῶν ἁγίων πατέρων. Καὶ ταῦτα εἰπούσας, φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο λέγουσα, Εἰσήμεναι τῆς προσευχῆς σου, εἰσέρχου μετ' εἰρήνης, ἀνεύχασί σοι αἱ πόλεις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀπελύθη δὲ αὐτῇ λέανια ἑτέρα, ἣ τις ἐξελθοῦσα, ἔδρακεν αὐτὴν, μώλωπα οὐκ ποιήσασα αὐτῇ· καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας ἡ ἀθλοπόρος Γλυκερία, δοχθεῖσα ὑπὸ τῆς λεάνης· καὶ ἐπῆρε τὰ πτερὰ ὁ θρηνητὴρ, καὶ εἰσέρχονται τὰ ζῶα κατηγῇ ἐν ταῖς γαλέχραις. Ὁ δὲ ἡγεμὼν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εἰς ὑδροπικτραπεῖα καὶ δάμνορας πάντων, ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου παραδειγματιζόμενος ἀπέθανε.

14 Τελειωθείσας δὲ τῆς μακαρίας Γλυκερίας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ μαρτυρίου, ἔλαβε τὸ σῆμα αὐτῆς Δημέτιος ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ἔθηκεν ἐν τόπῳ σερμῶν πλάσιον τῆς πόλεως· ὅς τὴν μνήμην τελοῦμεν εὐσεβῶς μνησθῆναι ὅτις ἐστὶ κατὰ Ρώμαιοις μὲν Μάιος γ'· εὐχόμενοι καὶ ἡμεῖς κοινωνοὶ αὐτῆς γενέσθαι μετὰ δόξης. Ἐμαρτύριον δὲ ἡ Ἀγία Γλυκερία ἔμα Λαωνιδίῳ ἐπὶ βασιλείᾳ Ἀυτοκράτορος Σαδίνου· καὶ ἡμεῖς δὲ βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ πρέπει ἡ δόξα τῷ

Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1)

EX MS
VATICAN

ANNOTATA.

a *Sequentis lineas Sirletus ita legit et vertit. Ac quicumque diis ipsis sacrificia offerre nolle, is acerba morte interfici deberet.*

b *Addit Sirletus femina, cum Græci in Canone Virginem celebrent; quod propterea scripsit a nobis expunctum in Latino est.*

c *Et hoc et alia nonnulla verba, in MS. Palatini egrapho nostro deficientia, in Latina Sirleti versione reperio.*

d *Proconsulem dicere debuit aut voluit, eumque ab urbe Roma missum.*

e *Aliter Sirletus, sed minus apte. Tum Præses dixit, Age, lampadem sumens Jovi sacrificia.*

f *Idem interficit: Cum sancta illa femina Glyceria hujusmodi ad Deum preces emisisset.*

g *Idem reperit φαρμακεία quod synonymum est: utrumque vero nomen etiam in bonam partem accipitur, in quo sensu illud approbat Sancta.*

h *Expungo hanc sensum nullum facientia verba εὐχέ-
τατά σου τῶν ἐπαγομένων. Sirletus ea per conjecturam
aut ex meliori textu sic vertit. Ad injurias, quæ pro-
pter divinitatis tuæ confessionem mihi afferuntur,
excipiendas.*

i *Πρίστει Sirleto Prætor. Meursius in Glossario in hac et S. Mocii Passione Præfectum carceris putat notari: sed cum Suidas dicat Πρίστει ὁ ἑξαρχὸς τῆς τάξεως, videtur melius hic intelligi Tribunnus cohortis Prætorie, qui Proconsuli semper præsto erat: infra certe custos carceris non Πρίστει, sed usitata alibi voce Καπιτάριος dicitur.*

k *Πτερόν propriè alani aut pinnam significat, hic vero pro pinnato ostiolo sumitur, quod in carceris ferarum attolli ac dimitti moris est.*

l *In egrapho nostro deerat negatio, quam ex Sirleti versione restituendam censui.*

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ.

Ex Codice xxvii Palatino Bibliothecæ Vaticanæ. fol. 24.

Ε πὶ τῶν καίρων Μαξιμιανῶ τοῦ δυσσεβεστάτου, ἦν διωγμὸς πολὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν κατὰ πάσαν χώραν. Ἐκτόνταρχος δὲ τις, φίλος ὑπάρχων τῶν δαιμόνων, κατὰ τὴν ἐλευσιν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαξιμιανῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ τῷ Διὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως Ρώμης ὡς ἀπὸ σταθμοῦ ἑνός. Πρόσταγμα δὲ ἔθετο ὁ δούλος Μαξιμιανῶς, πάντας τοὺς εὐρισκομένους Χριστιανούς ἀναγκάζειν θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ ἐκέλευσεν πάντας εὐρεθῆναι εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ· προσέταξε δὲ κήρυκας βληθῆναι κατὰ πάσαν πόλιν κηρύσσειν καὶ λέγοντας· Ἀκούσατε ἄνδρες τῆς πόλεως καὶ φίλοι τῶν θεῶν, αὐριοὶ δὲ ὑμεῖς εὐρεθῆναι πάντας μετὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Ἀκούσαντες οὖν πάντες τῆς φωνῆς τῶν κηρύκων καὶ τῆς σάλπιγγος βοῆς, ἵτοιμάζοντο πάντες εὐρεθῆναι μετὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Πολλοὶ οὖν τῶν ἐχόντων πραγματείας, λαθόντες ἑαυτῶν τὰ ἔργα παρεγένοντο, πρὸς τὰ καὶ ταῦτα μὲν πωλῆσαι, ἅμα δὲ καὶ προσκυνῆσαι τῷ Διὶ. Ἀνὴρ δὲ τις πλούσιος σφόδρα, ὀνόματι Τιβεριανός, ἔχων στρατιώτας ἐφ' ἑαυτὸν ἀπὸ Φηλικῶς τοῦ Κόμιτος, ἐκάλεσε πάντας τοὺς στρατιώτας ἑαυτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.

σάτε ἀδελφοί, οἶδάτε ὑμεῖς, οτι πρόσταγμα ἔθετο ὁ Βασιλεὺς, ὥστε πάντας ἀνθρώπους εὐρεθῆναι αὐριοὺς εἰς τὸν ναὸν σὺν τῷ Βασιλεῖ· ἱτοιμάσατε οὖν ἑαυτοὺς καὶ ὑμεῖς παραγενέσθαι σὺν ἡμῶν εἰς τὸν ναόν. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτοὺς, ἐκινύθη αὐτοῖς ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν ναόν. Τότε μετὰ σπουδῆς ἐξῆλθον σὺν τῷ Κόμιτι πάντες ἐπὶ τῷ ναῷ ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλέως.

2 Εἰς δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν ὀνόματι Ἀλέξανδρος, ἐκ παιδῶν εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Κόμιτα, Εἰ τῷ Θεῷ τῷ ἐπουρανίῳ εἶπας παρευθῆναι ἡμᾶς, καὶ προσκυνῆσαι, καλῶς εἶπας· οὗς γὰρ ὑμεῖς λέγετε θεοὺς εἶναι, θαύμονες εἶσι, καὶ οὐ θεοί. Ἀπεκρίθη Τιβεριανός, καὶ εἶπεν, Τῷ ἐνὶ Θεῷ εἶπον τῷ Διὶ, ἄλλοι γὰρ πολλοὶ εἰσιν, οὗς σέβεται ὁ Βασιλεὺς καὶ ὑμεῖς. Ἀπεκρίθη Ἀλέξανδρος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁν ὠνόμασας Θεὸν τὸν Δία, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὐ μόνον εἰσὶ θαύμονες, ἀλλὰ καὶ πλάνοι· πλανῶσι γὰρ τοὺς προσκυνούντας αὐτοῖς, εἰς ἀπώλειαν φέροντες, καθὼς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ λέγετε, ὅτι οἱ θεοὶ ὑμῶν ποτε ἐπιθύμησαν γυναικᾶ, ἣν εὐρόντες, σὺν ἄνερ τὴν θάλασσαν ἐμίαναν ἐν τῇ πλάνῃ αὐτῶν. Τίς ἐξ ὑμῶν εἶδε Θεὸν ἀκάθαρτα ἔργα ποιῶντα;

Οὗ

VIDE PAG. 192

F

Alexander
miles Christia-
nus renuit hocJocis impuri-
tatem obicit.s. Glyceria
feris objecta

k

pro roto suo
unius levi
morsu
suffocatur

B

et colitur
13 Maji.

XIII MAJI

CAPUT I

In persecutio-
ne Maxi-
mianiad dedicatio-
nem templi
Jovis evocatus,

EX MS
VATICAN.

Α Οὐ μόνον οὖν, καθὼς εἶπον, πλάνοι εἰσίν, ἀλλὰ καὶ θαί-
μονες. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ ἱμετέρος ἀρχαῖός ἐστιν, ὅστις ἐποίη-
σεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ οὐ χρεῖσιν ἔχει τοιούτων
θυσιῶν, οἷον ὑμεῖς προσφέρετε τοῖς ἀκαθάρτοις θαύμασιν,
ἀλλὰ ζητεῖ θυσίαν καθαρὰν ἀναίμακτον. Ταῦτα ἀκούσας
ὁ Τιβεριανὸς, ἀπεκρίθη, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Μὴ μὴρίζε κα-
θυδρίζων τοὺς πάντων εὐεργέτας Θεούς, μὴ ποιεῖς μαθὼν ὁ
Λαϊκοκράτωρ, ἀγανσκητῆσθαι κατ' ἐμοῦ, ὥς ἀνεχομένου
σου.

delatus apud
Imperatorem

3 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔσπευθε σὺν τῷ Βασιλεῖ εὐρεθῆ-
ναι εἰς τὸν ναόν· ἡ γὰρ ἡμεῖς λοιπὸν ἦν, ἐν ᾧ ἠφείλε τὰς
θυσίας ὁ Βασιλεὺς ἀναφέρειν τοῖς θεοῖς. Μνησθεῖς οὖν
τῶν βλαπτῶν τοῦτων ὁ Τιβεριανὸς, προσελθὼν, εἶπεν ταῦτα
τῷ Μαξιμιανῷ, ὅτι τοὺς στρατιώτας, οὓς παρέδωκέ μοι

τὸ κράτος σου, πάντας εὖρον πειθαρχοῦντας τῇ προσταγ-
ματι ἡμῶν· εἰς δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν οὐ μόνον ἀντιπέ-
μοι, ἀλλὰ καὶ ἐνύδρισε τοῖς θεοῖς, λέγων ὅτι οὗς σέβεται
θεοὺς ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡμεῖς, θαίμονες εἰσιν ἀκαθάρτοι
καὶ οὐκ οἶδεν ὅτι πάντες οἱ ἀντιλέγοντες τῇ κοῦρῃ ἡμῶν,
διὰ τῆς χειρὸς μου ἀνακρούονται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μα-
ξιμιανὸς, ὤργισθη κατ' αὐτοῦ σφόδρα, καὶ εἶπεν πρὸς
Τιβεριανόν, ἡ καὶ ποῦ ἐστὶ, περὶ οὗν ταῦτα λέγεις; γέμει μοι
αὐτὸν ὥδε, ἵνα γινῶ τί λέγει. Ἀπεκρίθη Τιβεριανὸς, το-
σοῦτον κατεφρόνησε τοῦ πράγματός σου, Βασιλεῦ, καὶ
ἐμοῦ, ὥστε μήτε ἐνταῦθα παραγενέσθαι. Τότε ἐκέλευσεν ὁ
Μαξιμιανὸς τρισὶ στρατιώταις ἀπελθεῖν, σιδηρώσαντας
ἀρπάξαι. Cetera desiderantur.

jubetur vin-
ctus adduci.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ

VIDE PAG. 230

ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΣΑΒΑ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ.

XIII MAJI

CAPIT I
Natus Nicopo-
li Illustribus
et Christianis
parentibus,

Β Πρώτον προτίθημι τῇ λόγῳ τὸν Ἀββᾶν Ἰωάννην τὸν
τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Σάββα ἡσυχαστῆν· ὃς καὶ τῷ
χρόνῳ καὶ τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι τῶν ἄλλων ἀπάντων
προτερεῖται. Οὗτος τοίνυν ὁ πεφωτισμένος πατὴρ ἡμῶν
Ἰωάννης ὁρμάται μὲν ἐκ τῆς κατὰ Ἀρμενίαν Νικοπόλεως·
γονεῶν γενουῶς Ἐγκριτίου καὶ Εὐφροσύνης ὀνομαζομένων,
πλοῦτον δὲ καὶ περιφανείαν γένους κομῶντων, καὶ ἐν πολ-
λαῖς ἀρχαῖς πολιτικαῖς διαπρεφέντων, ἐν τε στρατηγίαις
καὶ δημαγωγίαις καὶ δυναστείαις ἐν βασιλείαις αὐλαῖς·
περὶ ὧν πλείστα περιβάλλονται δικλήματα τε καὶ κακορ-
θώματα οἱ τε Βυζαντιῶν παῖδες καὶ Ἀρμενίων· ἀπερὶ ἧν
μὴ ἐκ προσημίων κόρον τῷ δικήματι ἐμπούλωσιν, ἐκὼν ὑπερ-
βήσονται· ἐκεῖνα μόνον περὶ αὐτοῦ διηγούμενος, καὶ πᾶσι
σχεδὸν πρόδηλα ταῖς αὐτῶν ἐπιστομαῖς. Τοῖς γὰρ οὖν ἐγεν-
κήθη ὡς αὐτὸς μοι δικήσαστο, κατὰ τὴν ὁρμήν τοῦ
Ἰωαννουαρίου μνησθεῖς, τῆς ἐξ ὁδοῦ Ἰνδικιστῶνος, τῇ τετάρτῃ
ἐταίρῃ Μαρκιανῷ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλεῖος· καὶ Χριστιαν-
ῶν ὄντων τῶν γεγεννηκότων, Χριστιανικῶς ἀνήγχετο σὺν
τοῖς ἐαυτοῦ ἀδελφοῖς.

fit monachus
anno 18
actatis :

2 Χρόνου δὲ τινος διελθόντος καὶ τῶν γονεῶν ἐν Χριστῷ
τελειωθέντων, καὶ τῆς γονικῆς οὐσίας διανεμηθείσης· ὁ
θεοφύρος οὗτος ἀνὴρ τῷ Θεῷ ἐκείνῳ ἀφιέρωσεν· καὶ ὠκο-
δόμησεν ἐν αὐτῇ τῇ Νικοπόλει ἐκκλησίαν αὐτῆς παννυμ-
νίου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· καὶ ἀπετάξατο
τῆς τοῦ βίου πράγμασιν· τῇ ὠκυπικαδικῇ τῆς ἐκείνου
ἐκκλησίας· χρόνῳ καὶ προσλαβόμενος δέκα ἀδελφοὺς θέ-
λοντας σὺν ἑαυτῷ κοινῶς αὐτοῖς συνεστήσατο· ἐν παντὶ
δὲ τῷ τῆς ἐκείνου νεότητι χρόνῳ, πολλὰ ἐτίθετο σπουδὰς
γαστρὸς τε κρατεῖν, καὶ τῶν περιφρονεῖν· γινώσκων ὅτι
ὁ μὲν τῆς γαστρὸς κύρος οὐτε ἀγρυπνεῖν οἶδεν, οὐτε σω-
φρονεῖν· καὶ ὁ τῶν ἡμερῶν οὐκ ἀνέχεται· ἡ δὲ ἀσκήσις
ἀνεῖ εὐρηγορήσεως καὶ ἀρετῆς καὶ ταπεινοφροσύνης κα-
ταρτιζέσθαι οὐ δύναται. Οὕτως αὐτὸς μὲν ἐν νεαλότητι
ἐκκλησία ἡγωνίζετο καὶ τὸν νοῦν ἀμεταῖρητον φυλάττειν,
καὶ τὸν λόγον ἀκατάγνωστον ἡρτυμένον τῇ θείῃ ἀλατι-
τοῦς δὲ ὑπ' αὐτὸν λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὴν πολιτείαν τῆς
ἀσκήσεως μετετρέφετον· μήτε κατὰφροτίτων αὐτοῦ τῷ
τοῦ κοινῶς ζυγῷ υποπαγεῖς ὄντας, μήτε μὴν ἀπόντας
αὐτοῖς μένειν συγχωρῶν καὶ ἀγρυπνῶντες· ἀλλὰ κατα-
εργαζόμενος αὐτοὺς καὶ θείοις ἀρδεύων νόμασι, καρποφο-
ρεῖν ἀξίως τῆς πόλεως παρέσκευαζεν.

subditus
instruit :Ordinatus
Episcopus

3 Τοῦ μὲντοι εἰκοστῷ ὁρόδῳ τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας χρό-
νου εἰσεληλυθόντος· καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ὁπαστραπειούσης· ὁ
τῆς σεβαστοῦς μητροπολίτης, ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ σῆ-
μης δυσωπίας, καὶ ὑπὸ τῶν τῆς Κολωνίας λεγομένης
πόλεως παρὰβληθείς οἰκιστῶν· ὡς ἐπὶ ἄλλῃ πράγματι
τοῦτον μεταπεμφόμενος, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν
βουλῶν ἀκολουθίαν διεξελθόντα, χειροτονεῖ Ἐπίσκοπον
τῆς εἰρημένης πόλεως, τοῦ αὐτῆς Ἐπισκόπου τελευτή-

σαντος· καὶ οὕτως τὴν ἀρχιερωσύνην ἀκουσίως δεξαμένος,
τὸν κανόνα τῆς μοναρχικῆς πολιτείας οὐκ ἐν ἡλλασξεν·
ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἐπισκοπείᾳ ὡς ἐν μοναστηρίῳ ἡγωνίζετο·
κεκρυμμένος μάλιστα τῇ αἰνυσίᾳ εὐλαβοῦμενος οὐ μόνον
παρ' ἐτέρων ὑπαθῆναι· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν γυμνὸν θεω-
ρεῖν· ἐνθυμούμενος τὴν τοῦ Ἀδάμ γύμνωσιν καὶ τὰ ἐν
ἐκείνῳ τῷ μέρει γεγραμμένα καὶ ὑπετίθετο μίαν εἶναι τῶν
μερίστων ἀρετῶν τὸ κεκρυῆσθαι τῇ αἰνυσίᾳ καὶ ἀπλῶς·
εἰπεῖν πᾶσι τρόποις ἐποιεῖτο σπουδὴν· εἰσρεπτεῖσθαι τῷ
Θεῷ ἐν τε νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀγνότητι σώμα-
τος καὶ καρδίας καθαρότητι λογισμῶν· ἀεὶ καθαιρῶν, καὶ
πάν ὑψωμα ἐπαυρούμενον καὶ τὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.
Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Περγάρμιος, παρ' ἐκα-
τέρῳ Βασιλεῖ Ζήνωνι καὶ Ἀνταστίῳ εὐδοκίμησας· καὶ
ἀρχαῖς πλείστοις διακύνσας, ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς φωτι-
ζόμενος, πολλὰ ἐτίθετο σπουδὴν εἰσρεπτεῖν τῷ Θεῷ.
Ἀλλὰ μὲν καὶ ὁ ἀδελφεὸς αὐτοῦ Θεόδωρος, ὁ ἐνδοξό-
τατος ἀντιγραφεὺς, τὴν τοῦτου τοῦ ἐν ἀρεταῖς γηράσαντος
θεοῦ αὐτοῦ ἀσκήν δεχόμενος, καὶ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς
ἀκηχῆς φωτιζόμενος, μεγάλως εὐκρέσκει τῷ Θεῷ μετὰ
παντός τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὅστις Θεόδωρος παρὰ πάνσιν
ἐν τῇ Συγκλήτῃ βουλῇ, καὶ τῷ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν Βα-
σιλεῖ Ἰουστινιανῷ, ἐπὶ τε σύνοσι, καὶ σεμνότητι βίου, καὶ
ὁρθῇ πίστει, καὶ συμπαθείᾳ, καὶ ἐλεημοσύνῃ θαυμάζεται.
Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ
χρόνου ἐπανέρχομαι.

E
servat pristi-
num rigorem,fratri et nepo-
ti seculari ex-
emplo suo
utilis.F
ob vexationes
sororū,

4 Τοῦτον τοίνυν τοῦ θεοπαισίου Ἰωάννου ἐννέα χρόνους
ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διατελέσαντος, συνέβη τὸν ἀνδρὰ τῆς ἀδελ-
φῆς αὐτοῦ Μαρίας, Πασιόνιον καλοῦμενον, τὴν τῶν Ἀρ-
μενίων διέπειν ἀρχὴν· ὅστις ἐξ ἐνεργείας σατανικῆς ἐπε-
χειρεῖ ζημιῶν, καὶ παρασσειν τὴν τοῦτω ἐγγεμισθεῖσαν
ἐκκλησίαν· τοῖς μὲν οἰκονομοῦσιν αὐτῇ μὴ συγχω-
ρῶν τὴν θέουσαν ποιεῖσθαι φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν
πραγμάτων· τοῖς δὲ τοῖς αὐτῆς ὅροις προσφύγοντας
μετὰ βίας ἀποσπῶν, καὶ τὴν τῶν ὁρῶν λύων ἀσπλύν·
καὶ πλείστακις παροκαλοῦμενος καὶ διὰ τοῦ δούλου τοῦ
Θεοῦ νομιζομένου, χειρότερος ἀνεδείκνυτο, Μαρίας τῆς
ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ τελευτησάσης. Ἐντεῦθεν οὖν θλίψει
δεινυτάτη περιπεσὼν ὁ δίκαιος, ἀναγκάζεται ἐπὶ Κων-
σταντινουπόλιν ἀνελθεῖν. Καὶ δὴ γεγονώς αὐτόθι, καὶ τὰ
συμφέροντα τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ διανύσας, περὶ τὸ τέλος
τῆς Βασιλείας Ζήνωνος, Εὐφροσίου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
Κωνσταντινουπόλεως ὑπεραγωνισαμένου αὐτοῦ, θεάρεστον
βούλεται βουλὴν, ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ πόλιν ἀναχωρήσαι, καὶ
κατ' ἐκείνῳ ἡσυχάζειν ἀπὸ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων. Καὶ
ἀπολύσας τοὺς σὺν αὐτῷ Πρεσβυτέρους τε καὶ Κληρικούς
μετὰ τῶν ἀνυπότακτων θείων κελύμενων, καὶ λαθὼν ἀπαν-
τας, καὶ μονάτατος ἐπιβάς πλοῖον, ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα·
καὶ καταμένει ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀγίας πόλεως γηροκο-
μίᾳ, τῷ ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας γεγονότι, ἐν ᾧ γη-
ροκομεῖται

radit Constan-
tinopolimdein Hie-
rosolymam.

A ροκομείν εὐκτῆριόν ἐστι τοῦ ἁγίου μάρτυρος Γεωργίου· καὶ γεροντῶς ἐν αὐτῷ, καὶ κοσμικῇ δόξῃ αὐτοῦ θεοσάμνος, ἐλυπήθη κατὰ διάνοιαν, καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ θαυμάσιον ὁδηγηθῆναι εἰς τόπον εὐάρεστόν τε καὶ ἡσυχόν, καὶ πρὸς τὸ σιθῆναι.

B Ἐπιτιθέειν ὡς οὖν ἐν τῷ εἰρημένῳ γηροκομείῳ διέμεινεν ὁ τίμιος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, ταῖς πρὸς Θεὸν δεήσεσι διακονητέον ἐπὶ χρόνῳ ἱκανόν· ἐν μὲν νυκτὶ, ἀναπεσὼν μόνος εἰς τὸ τοῦ γηροκομείου μέσῳ λου καὶ εἰς τὸν οἶκον ἀναβλέψας, θεωρεῖ ἄνω στέρα φωτός, σταυροῦ τύπον ἔχοντα, ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν· καὶ ἀκούει φωνῆς λεγούσης ἐκ τοῦ φωτός· εἰσελθόν, εἰθέλεις σιθῆναι, σκολοῦθαι τῷ φωτὶ τούτῳ· καὶ πιστεύσας ἐξῆλθεν εὐθέως, καὶ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ἠκολούθει. Καὶ τοῦ φωτός ὁδηγούμενος, ἦλθεν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάββα, Σαλουστίου τοῦ τικινοῦτα ἱεραρχοῦντος τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ τῆς τρισεκατονταδικῆς Ἰνδικτιῶνος, τῷ τριακοντῷ ὁγδὼν τῆς αὐτοῦ ἡλικίας χρόνῳ· ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ μὲν θεοκτιστος ἐκκλησία τῆς μεγίστης ἐνεκαίνισθη λαύρας. Ὁ δὲ Ἀναστασιος τὴν Βασιλείαν, Ζήνωνος τελευτήσαντος, διεδέξατο, καθὼς τῆς αὐτοῦ ἀνάγκᾳ διακονήσας γλώσσας· γεροντῶς τοίνυν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν, εὔρε τὸν μακαρίτην Σάββα, συνοδὸν ἑατὸν πενήτην ἀναχωρητῶν ποικιλάμενον, ἐν πολλῇ δὲ τῶν σωματικῶν πτωχίᾳ διαγόντων, τοῖς δὲ πνευματικαῖς πλουτούντων χρηρίσμασιν.

B Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Σάββας τοῦτον δεξιόμενος, παραδίδωσι τῷ οἰκονόμῳ τῆς λαύρας, ὡς ἕνα τῶν ἀρχαρίων ἐπιτάσσασθαι διακονῆν, ἀρῶν τὸν ἐν αὐτῷ θησαυρόν. Μὴ θαυμάζετε δὲ τὸς, ἀπεκρύβει τῷ σεβασμίῳ γέρωντι Σάββα ὁ θησαυρὸς τῶν Ἰωάννου κατορθωμάτων· ἀλλὰ μᾶλλον λογιστέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι ὅτ' ἂν βούλεται ὁ Θεὸς ἀποκαλύψει τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ, προφηταὶ εἰσιν· ὅτ' ἂν δὲ ἀποκαλύψει θελήσῃ, καὶ ὁμοῦ τινα πάντων ὁρῶσι. Καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος, λέγων περὶ τῆς Σουμαντίδος, ὅτι κατ' ὁδὸν ἐστὶν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, καὶ Κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ γε θεσπέσιος Ἰωάννης πᾶσαν ἐπλήθυν ὑπακοῇ, τῷ τε οἰκονόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Πατράσι μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ προθυμίας ὑπηρετῶν, ὅθωρ ἐκ τοῦ χειμάρρου ἀναφύων, μαγειρεύων τοῖς οἰκονόμοις, καὶ ὑπουργοῦν αὐτοῖς ἐν τε λίθοις καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς οἰκονομίας ὑπουργίαις, ἵνα τὸ λαύρας ξενοδοχεῖον ἐκτίξεται.

C Τῷ μὲν τοι δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ ἐν τῇ λαύρᾳ παρουσίας χρόνῳ, τοῦ καστελλίου καθαρισθέντος ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων οὐκίσεως, ὡς κηθί μοι εἴρηται εἰς τὸν περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Σάββα βίον, πολλὰ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Σάββα κεκοινῶκεν αὐτοῦ σὺν ἄλλοις τισίν, ὡς αὐτὸς μοι διηγήσατο· ἵνα καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀβδᾶ Μαρκιανός, κατὰ θεῖαν ἀποκάλυψιν, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τροφὰς πεινώσι καὶ μηδενὸς πρὸς τροφὴν ἐπιτιθεῖν εὐποροῦσιν. Τοῦ δὲ καιροῦ τῆς ἀλλαγῆς τὴν διακονικὴν φθίσαντος, ἐπὶ τῆς πρώτης Ἰνδικτιῶνος, ὁ προβληθείς οἰκονόμος τοῦτον τὸν μέγαν φωστῆρα ξενόδοχον προεχάλεται καὶ μάγειρον· καὶ ταύτην μετὰ προθυμίας καὶ χαρᾶς τὴν διακονίαν διεξάμενος, πάντας τοὺς Πατέρας ταῖς ὑπουργίαις ἐθεράπευσεν, δουλεύων ἐκάστῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ἐπεικειας. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ ἐκτελούντος τὴν διακονίαν, συνέβη κατέξασθαι τὸ κατὰ βορρᾶν ἔξω τῆς λαύρας κοινῶν, πρὸς τὸ ἐκείσε τοὺς ἀποτασσόμενους τῇ βίῳ τὴν μοναχικὴν πρότερον εἰς αὐτὸ παιδεύεσθαι ἀκρίβειαν, εἰθ' οὕτως εἰς τὴν λαύραν οἰκεῖν τὸν κοινωδικὸν κανὼνα ἀκριβῶς διδασκέντας, τοῦ μακαρίου Σάββα διαδεδομένου καὶ λέγοντος, ὅτι ὥσπερ ἄνθρωπος προηγεῖται κρηποφορίας, οὕτως ὁ κοινωδικὸς βίος τοῦ ἀναχωρητικοῦ προηγεῖται. Τοῦτου τοίνυν κατεχόμενου τοῦ κοινωδίου, ἠναγκάζετο ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ, ξενόδοχος τυγχάνων, πρὸς ταῖς ἀλλαίς τοῦ ξενοδοχείου ὑπουργίαις, μαγειρεύειν τοῖς τεχνίταις, καὶ δεύτερον ἀγχοφορεῖν, καὶ βαστάζειν τὰ τε ἐφ' ἑσπέρᾳ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναλώματα, καὶ τοῖς κοπιῶσιν ἀποκομίζεον, ὡς ἐπὶ δίκᾳ σταδίων ἀπέχοντα τοῦ ξενοδοχείου.

C Τοῦ δὲ ἐν αὐτοῦ τῆς τοιαύτης πληρωθείσης διακονίας, καὶ πάντων τῶν πατέρων οἰκονομηθέντων εἰς τε τὴν

αὐτοῦ κατάστασιν καὶ σεμνότητι καὶ πνευματικῇ σύνεσιν, δίδωσιν αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἡμῶν Σάββας καλλίον πρὸς τὸ ἡσυχάζειν. Ὁ μὲν οὖν τιμωτάτος Ἰωάννης τὸ καλλίον λαβὼν, καὶ ἐπιτραπείας ἡσυχάζειν, ἔμεινε τρεῖς χρόνους, τὰς πέντε τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας μὴτε φανόμενος ἀνθρώπῳ τῇ παρᾶπαν, μὴτε τινὲς μεταλαμβάνον· τῇ μόνῃ σεβαστῇ καὶ τῇ κυριακῇ πρὸ πάντων εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πάντων ἐξέρχεται ὁσπίας, ἐμβριθὸς καὶ μετὰ εὐδίας καὶ πάσης εὐλαθείας ἱστάμενος τὸν τῆς ψαλμοῦντος κανὼνα, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, Δουλεύσατε τῇ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Τοσαῦτα δὲ αὐτῷ προσῆν κατὰ νόμους, ὥστε θαυμάσει αὐτὸν σφοδρῶς ἐν τῇ κατὰ τῆς ἀντιμάχου θυσίᾳ, καὶ μὴ ἰσχύει ἐκείνῳ κρατῆσαι, εἰς τὸ τὸν ὁρῶντα πατέρα τὴν τῶν θαυμάσιων χάριν ἐκπλήττεσθαι, καὶ δοξάζειν τὸν τῶν ἀγαθῶν ὁσπία Θεόν. Τοῦ τοίνυν τριετοῦς χρόνου πληρωθέντος ἐγγεμνίζεται τὴν τῆς λαύρας οἰκονομίαν· καὶ συνερχεῖ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν πάσι, καὶ εὐλογεῖται ἡ λαύρα, καὶ ἐπληθύνθη ἡ συνοδία ἐπὶ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

E 8 Πληρώσαντα δὲ τὴν διακονίαν ἡβουλήθη ὁ μακάριος Σάββας χειροτονῆσαι αὐτόν, ὡς ἐνάρετον καὶ τέλειον μοναχόν· καὶ λαβὼν αὐτόν εἰς τὴν ἁγίαν πλὴν ἐπὶ τῆς ἑκτῆς Ἰνδικτιῶνος, προσήγαγε τῷ μακαρίτῳ Ἰλλῇ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ τῶς αὐτοῦ ἀρετῆς διακονήσας παρεκάλει χειροτονηθῆναι αὐτόν Πρεσβύτερον. Καὶ ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος, τὰ κατ' αὐτόν ἀκούσας, προέρχεται εἰς τὸ ἅγιον Κρανίον, βουλόμενος αὐτὸν ἰδίαις χειρσὶν χειροτονῆσαι. Ὁ δὲ μέγας οὗτος Πατὴρ, κρατήθεις πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἐκφυγεῖν, μετὰ τῆς προσέσεως αὐτῷ συνέσεως, εἶπε τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ· Τίμιε Πάτερ, ἐπειδὴ τινὰ μοι ἔπεσθαι παρακλήσῃ κατ' ἰδίαν τοῖς μακαριωτάτοις ὑμῖν ἀναθέσθαι, καὶ εἰ νομίσητέ με ἄξιον εἶναι, δέχομαι τὴν χειροτονίαν. Καὶ λαβὼν αὐτόν ἐπὶ τὴν ἀνδρὸν τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ κατ' ἰδίαν, λέγει· Φεῖσαι τῆς ζωῆς μου, δέδομαι τῆς σῆς ἀγνότητος, καὶ μηδενὶ τὸ μυστήριον ἐκχερήσας, ἵνα μὴ τῆς χάριος ταύτης ὑποχωρήσω. Τοῦ δὲ πληροφρήσαντος αὐτόν, λέγει· Ἐγὼ, Πάτερ, τῆσδε τῆς πλειως Ἐπίσκοπος χειροτονῶμαι, ἀλλὰ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν μου ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ κτελίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ, προσδεχόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπὴν· δίκαιον δὲ ἡγιστάμην ὡς εἰ εἰμὶ ἐν τῇ ἰσχύει τοῦ σώματος διακονῆσαι καὶ δουλεύειν τοῖς Πατράσι, ἵνα ὅταν ἀπονήσω ἀκατάκρητος ἔσομαι ὑπὸ ἄλλων διακονούμενος. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ θαυμάσας, καλεῖ τὸν μακάριον Σάββα, καὶ λέγει· Τινὰ μοι ἐθάρρυνες, καὶ ἀδύνατον χειροτονηθῆναι αὐτόν ἀλλὰ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡσυχάζει μηδενὸς ἐνοχλοῦντος αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος, ταῦτα μόνον εἰρηκῶς, ἀπέκυσεν αὐτούς.

F 9 Ὁ μακαρίτης Σάββας λυπηθείς κατὰ διάνοιαν, ἀνεχώρησεν ὡς ἀπὸ τριακοντα σταδίων τῆς μεγίστης αὐτοῦ λαύρας, ἐκ θυσμῶν τοῦ καστελλίου, εἰς σπήλαιον, ἔνθα μετὰ ταῦτα κοινῶς συνστήσατο καὶ ρίψας ἐκείνῳ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε μετὰ θαυμάσιον· Ἰναί, Κύριε, τοσοῦτόν με ὑπερίδες, ὥστε με ἀπκηθῆναι καὶ νομίσαι ἄξιον εἶναι Ἱεροσύνης τὸν Ἰωάννην· καὶ οὖν, θέσποντα Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰ κατ' αὐτόν (οὐτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου) εἰ τὸ σκεῦος τὸ ὑπ' ἐμοῦ νομισθὲν ἡγιασμένον τε καὶ εὐχρηστον, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ μύρου ἀποδοχῆς ἄξιον, ἄγχιστον ἐνώπιον τῆς σῆς μεγαλοσύνης καθίσταται. Ἐν τοῦτοις καὶ τοῖς τοιούτοις μετὰ θαυμάσιον λόγῳ διακονητέον τῇ Ἀβδᾷ Σάββα, ἀγγελικῇ τῇ μορφῇ φαίνεται, λέγουσα· Οἶκ' ἀγχοστον, ἀλλ' ἐκλογὴ σκεῦος ὁ Ἰωάννης ἐστίν· Ἐπίσκοπος δὲ ἔδη χειροτονηθείς, Πρεσβύτερος γενέσθαι οὖν οὐ δύναται. Καὶ ἔως μὲν τούτου ἡ ὑπακοή· ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Σάββας ἐν συνουσίᾳ ὡς θεοφανείας τε καὶ ἀγγελικῆς ὁπτασίας, οὐκ ἐδεῖτο· σὺν ἀλλὰ περιχαρῆς γενόμενος, ἦλθεν εἰς τὴν κελίαν τοῦ θεοῦ Ἰωάννου, καὶ περιπευξάμενος αὐτόν ἔλεγεν· Ὁ πάτερ Ἰωάννη, σὺ μὲν τὴν ἐπὶ σε τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἀπέκρυψας ἀπ' ἐμοῦ, ὁ δὲ Κύριος ἐφανέρωσέ μοι. Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰωάννης εἶπε· Περίλυπός εἰμι, πάτερ· οὐ γὰρ ἐδολύμην τινὰ τοῦτο γενώσκειν τὸ μυστήριον· καὶ οὖν οὐ μὴ θυνήσομαι εἰς τὴν χώραν ταύτην οἰκῆσαι. Ὁ δὲ

Secedit ad
Lauram
S. Sabae :

traditur
aeconomus,

villiora mini-
steria obit :

Inservit ex-
truentibus
conobium :

D
EX MS.
VATICAN.
dem cum
triennio
vixisset
inclusus.

creatur
aeconomus :

indical Pa-
triarchae
se Episcopum
esse :

F
quod et oranti
S. Sabae
revelatur.

Α δὲ γέρον ὑπέσχετο διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, μηδενὶ τὸ σύνολον τοῦτο ἀναγγεῖλαι.

EX MS.
VATICAN.

Post 4 annos
silentii

10 Καὶ ὅπῃ τότε ἡσύχαζεν εἰς τὸ κελλίον, μήτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν προερχόμενος, μήτε τινὶ τὸ σύνολον συν-
τυγχάνων, παρεκτός τοῦ διακονούντος αὐτῷ ἐπὶ τέσσαρας
χρόνους, πλὴν τῆς ἡμέρας τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ γεγονότος
ἐν τῇ λαύρᾳ ἐπὶ τῆς ἐνάτης Ἰνδικτιόνης τοῦ σεβασμίου
οἴκου τῆς παναγίως Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας·
τότε γὰρ μόνον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰλίαν εἰς τὸν ἐγκαι-
νισμόν παραχρησάμενος, ἡσυχήσθη ἐξελεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι.
Ὅστις ὁ Πατριάρχης συντυχὼν αὐτῷ, καὶ ἐρασθεὶς
τῆς αὐτοῦ πνευματικῆς συνέσεως καὶ γλυκείας ἐντέλλεως,
ἐν τιμῇ εἶχεν αὐτὸν πάντα τὸν τῆς Ἱερραρχίης αὐτοῦ
χρόνον.

CAPUT II

vir in deserto
Rube an. 9.

11 Τοῦ δὲ τετρασεύους χρόνου πληρωθέντος, καὶ τοῦ
μοναχίου Σάββα τῆς λαύρας ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τὰ μέρη
τῆς Σκυθοπόλεως, διὰ τὴν ἀκαταστασίαν τὴν εἰς ὕστερον
τὴν νέαν λαύραν οἰκησάντων, ὁ τιμιώτατος οὗτος Ἰωάν-
νης, φεύγων τὸ τῆς ἀταξίας συνέδριον, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν
ἐρημὴν τοῦ Ρούβδ, τῇ πεντηκостῇ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας
χρόνῳ, ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης Ἰνδικτιόνης· ἡσύχασε δὲ ἐκεῖ
χρόνους ἕξ, [χωρὶς] πάσης ἀνθρωπίνης συναναστροφῆς,
ὁμιλεῖν τῷ Θεῷ ἐπιποθῶν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ τὸ τῆς διανοίας
ὀπτικὸν τῇ μακρᾷ φιλοσοφίᾳ ἐκκαθάσαι, πρὸς τῇ ἀνακε-
κλυμένῃ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου καταπρίττειν, καὶ
πάσαν τὴν σπουδὴν ποιούμενος ἀπὸ θυῆς εἰς δόξαν προ-
κόπτειν τῇ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμίᾳ. Δι' ἡμερῶν δὲ δύο
ἢ τριῶν τῇ φυσικῇ τοῦ σώματος χρειᾷ συγκαταβαίνων,
ἐξήρχετο τοῦ σπηλαίου, καὶ περιεῖε τὴν ἐρημον, συλλογῆς
ἐνεκα τῶν αὐτομάτως φουμένων μελαγχρίων, ἐξ ὧν οἱ
κατὰ τὴν ἐρημὴν τρέφονται ἀναχωρητοί. Καὶ ἐν μιᾷ τῶν
ἡμερῶν, ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, πρὶν ἐν πείρᾳ τῆς
αὐτῆς γενέσθαι ἔρμῳ, ἐξελθὼν ἐπὶ τὴν εἰρημένην συλλο-
γὴν καὶ πληνθεῖς, εἰς ἀνοδίαν κρημνὸς περιέπεσεν· καὶ
μὴ εὐρών διὰ πύας ἀνακάμψαι εἰς τὸ σπήλαιον ὁδοῦ, μήτε
μὴν ἰσχύων βαδίσειν, ἔπεσεν ὀλιγοψυχίστως. Καὶ ἰδοὺ
ἄνω, τῇ ἐπισκοπῇ τῆς θείας δυνάμεως, μετάρσιος γεγο-
νώς κατὰ τὸν προσητὴν Ἀββακοῦ, εὐρέθη εἰς τὸ ἴδιον
σπήλαιον. Τοῦ δὲ χρόνου προσκίνουτος, ἐν πείρᾳ τῆς
πανερῆμου ἐκεῖνης γερονῆς, καὶ τὸν τύπον καταμαθὼν,
ὤθεν μετάρσιος ἀπενέβη, εὗρε τὸ διάστημα μελίω
πέντε.

Inter colligen-
du ad victum
melagria
aberrans

divinitus
restituitur
spelunca suæ.

Confidens
providentiæ
divinæ,

cibus abundan-
ter accipit.

12 Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς τὸν Ρούβδ, ἔμεινε παρ' αὐτῷ,
χρόνον ὀλίγον τὸν ἀναχωρητικὸν βίον σὺν αὐτῷ μετερχό-
μενος· ὅστις ἀδελφός, κύριον λαβὼν τῆς τοιαύτης φιλοσο-
φίας, λέγει τῷ γέροντι, Ἦδη τῆς Πασχαλίας ἑορτῆς
ἐγγιζούσης, ἀνέλθωμεν δὴ εἰς τὴν λαύραν, Πάτερ, καὶ
τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν μετὰ τῶν Πατέρων ἐπιτελέσωμεν·
ὅτι οὐδὲν ἐνταῦθα βρώσιμον ἔχωμεν πλὴν τῶν μελαγχρίων
τούτων. Ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰωάννης οὐκ ἐβούλετο ἀνελθεῖν,
ἐκέῖσε τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Σάββα μὴ ὄντος, ἀλλὰ τῆς λαύ-
ρας ὡς εἴρηται ὑποχωρήσαντος· τὸν μέντοι κατεπευγόμε-
νον ἀδελφόν ἐλθεῖν, ἐν οὐβέτει λέγων· Ἠσυχάζωμεν,
ἀδελφέ, καὶ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἐν ἐρήμῳ ἐξακοσίως χι-
λιάδας διαθρέψας ἐπὶ τεσσαράκοντα χρόνους, αὐτὸς καὶ
ἡμᾶς οὐ μόνον τοῖς ἀναγκαίαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιττοῖς
διαθρέψειεν· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· Οὐ μὴ σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ
μὴ σε ἐγκαταλείπω. Καὶ ἐν τῇ εὐαγγελίῳ φησί· Μὴ με-
ριμνήσκετε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί πε-
ριβαλώμεθα; οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι
χρῆζετε τούτων ἀπάντων· πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ
Θεοῦ πρώτον καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
προσθεθήσεται ὑμῖν· ὑπόμεινον τοῖνον, τέκνον, καὶ τὴν
στενὴν ὁδὸν τῆς πλαθείας προτίμησον· ἢ μὲν γὰρ ἐνταῦθα
ἀνεῖς τὴν αἰώνιον τίκει τιμωρίαν, ἢ δὲ παρούσα κακο-
πάθεια τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐτοιμάζει ἀπόλυσιν. Τούτοις καὶ
τοῖς τοιούτοις λόγοις μὴ πεισθεὶς ὁ ἀδελφός, ἀνεχώρησε,
καὶ τὴν ἐπὶ τὴν λαύραν ὁδὸν διήλυσεν. Αὐτοῦ δὲ [ἀπο-
χωρήσαντος, ἔλθεν] ἀνθρωπὸς τις, ἄγνωστος παντελῶς,
πρὸς τὸν γέροντα ἔχων ὄνον πολλῶν ἀγαθῶν πεφορτομέ-
νον· εἶχε δὲ ὁ φόντος ἄρτους καθαρούς, καὶ θερμούς, οἶνον
καὶ ἔλαιον καὶ νεκρά τυρία καὶ ὠὰ καὶ στάμνον μελίτος,
καὶ ἀποφορτώσας ἀπῆλθεν. Καὶ ὁ μὲν τιμιώτατος Πατὴρ

ἡμῶν Ἰωάννης, ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῇ ἡγαλλίασατο·
τῷ πνεύματι· ὁ δὲ ὑποχωρήσας ἀδελφός τὴν ὁδὸν πλανη-
θεὶς καὶ ἱκανῶς, ὑπέστρεψεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, πεινῶν καὶ
ἐκλελυμένος, καὶ τὸν τῆς οἰκίας παρακοῆς ἀπολαύσας
καρπὸν, καὶ εὐρών τοσαῦτα ἀγαθὰ ἐν τῇ σπηλαίῳ. Καὶ
τῆς ἐκταυτοῦ ἀπιστίας καὶ ἀπειθείας κατηργήσας, προσ-
έπεσε μετὰ αἰσχύνης τῷ γέροντι, συγγώρησιν λαβεῖν ἀξιῶν·
ὁ δὲ γέρον συνελθὼν τῇ ἀνθρωπείᾳ ἀσθενείᾳ, καὶ τῷ
ἀδελφῷ συμπλήσας, ἀνέστησεν αὐτόν, καὶ ἐνουθέτει λέ-
γων· Γέλωσκε ἀκριβῶς, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι
τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ.

13 Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον Ἀλαμούνδαρος ὁ Σικί-
κης, βασιλεὺς ἀξίωμα τῶν ὑπὸ Πέρσας τελούντων Σαρα-
κεινῶν εἰλησῶς, ἀπῆλθε τῇ τε Ἀραβίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ
μετὰ πολλοῦ τοῦ κατὰ Ρωμαίων θυμοῦ, πάντα ληϊζόμε-
νος, καὶ κατὰ πολλὰς μυριάδας ἀνδραποδίζων, καὶ πολλὰ
ἀθέμιτα διαπραττόμενος, μετὰ τὴν Ἀμιδῆν ἄλωσιν. Τοῦ
τε πλῆθους τῶν βαρβάρων, κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην δια-
σπαρέντος, καὶ τῶν φυλαρχῶν τε καὶ φυλάττειν τὴν ἐρη-
μον τεταγμένων μηχανιστῶν τὴν τῶν βαρβάρων ἐφοδὸν
εἰς τὰ μοναστήρια ἀσφαλιζέσθαι· οἱ τῆς μεγίστης λαύ-
ρας Πατέρες ἐδήλωσαν τῷ τιμιωτάτῳ Πατρί, τῆς μὲν ἐν
τῷ Ρούβδ διαγωγῆς ἀποστήναι, εἰς δὲ τὴν λαύραν
ἀνελθεῖν, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡσυχάζειν κελλίῳ. Καὶ ὁ μὲν
θεσπέσιος Ἰωάννης, τῆς θείας γλυκύτητος διὰ τῆς ἡσυ-
χίας ἀπογευσάμενος, ταύτης ἀσπασίως εἶχετο, καὶ ἀπο-
στήναι οὐκ ἠνέσχετο, λογισάμενος ἐν ἐκταυτῇ καὶ τὰ τοιαῦτα
λέγων· Εἰ οὐ φροντίζει μου ὁ Θεός, τί καὶ ζῶ; Καὶ οὕ-
τως τὸν Ὑψίστον θέμενος καταφυγὴν ἑαυτοῦ, ἔμεινε
ἀκατάπληκτος· ὁ δὲ Θεός, ὁ πάντοτε τῶν ἑαυτοῦ κηδό-
μενος δούλων, τοῖς μὲν ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐνετείλατο κατὰ
τὴν γραφὴν τὸν ὅσιον αὐτοῦ διαφυλάξει. Πληροφορησά-
μενος δὲ αὐτὸν μικρὸν δειλίσαντα βουλήμενος, φύλακα αἰσθη-
τὸν ἀπέστειλε λέοντα περμεγεθέστατον τε καὶ φοβερώ-
τατον, φυλάττοντα αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐκ τῆς τῶν
αἰλητρίων βαρβάρων ἐπιβουλῆς. Ἀμέλει γοῦν τῇ πρώτῃ
νυκτὶ θεσπόμενος τὸν λέοντα παρακοιμήμενον, μικρὸν
ἐδειλίσεν ὡς αὐτὸς μὴ διγνήσαστο· ὡς δὲ νυκτὸς καὶ
ἡμέρας ἀκολουθοῦντα καὶ ἀναπύσπαστον ὄντα, καὶ τοῖς
βαρβάρους ἀμυνόμενον τὸν λέοντα θεσπόμενος· τὰς εὐ-
χαριστηρίους ᾠδὰς ἀνέπεμπε τῷ Θεῷ, τῇ μὴ ἀφίεντι τὴν
ράβδον τῶν ἀμαρτιῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων.

14 Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης πατὴρ ἡμῶν Σάββας, ἐλθὼν
ἀπὸ Νικοπόλεως, καὶ τὴν νέαν συστησάμενος λαύραν,
καὶ εἰς τὴν τοῦ σπηλαίου οἰκοδομὴν ἐλθὼν, ὡς ἐν τῇ
δευτέρῃ εἴρηται λόγῳ· καὶ ὑπόμνησιν λαβὼν τῆς πρὸς
αὐτὸν ποτε γενομένης ὀπτασίας περὶ τοῦ ὁσίου Ἰωάννου,
ἀπῆλθε πρὸς αὐτόν εἰς τὸν Ρούβδ, καὶ λέγει αὐτῷ. Ἰδοὺ,
ἐφύλαξέν σε ὁ Θεός ἐκ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς,
καὶ ἐπληροφόρησέν σε, αἰσθητὸν σοι φύλακα ἀποστείλας·
ἀνάστα καὶ σὺ, ποιήσον τὸ ἀνθρώπινον, καὶ φάγε ὥσπερ
οἱ πατέρες, ἵνα μὴ λογισθῇ σοι τύφος. Καὶ πολλὰς ἐτέ-
ραις πρὸς αὐτὸν χρησάμενος παρακινήσεις, ἀνῆρχεν αὐ-
τὸν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν, ἐπὶ τῆς δευτέρας Ἰνδικτιό-
νης· καὶ καθεῖρξεν αὐτόν εἰς κελλίον, πεντήκοντον ἔκτον
χρόνον τῆς ἡλικίας ἄγοντα, μηδενὸς ἐτέρου τῆς συνοδίας
γινώσκοντος, ὅτι Ἐπίσκοπός ἐστιν. Χρόνου δὲ συγγυῶ
διελθόντος, ὠκονόμησεν ὁ Θεός φανερωθῆναι τὸν κεκρυμ-
μένον Ἰωάννου θησαυρὸν, τρώπῳ τοιῷδε.

15 Ἀνὴρ τις ἐκ μὲν τῆς Ἀσιανῶν ὁρμώμενος χώρας,
Αἰθέρης δὲ κηλούμενος, [τῇ τάξει Ἀρχιεπίσκοπος ὢν]
καὶ ταύτης ἀξίως πολιτευόμενος ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα,
καὶ τοὺς σεβασμίους προσκυνήσας τόπους σὺν τῷ ζωοποιῷ
τοῦ σταυροῦ ξύλῳ, καὶ πολλὰ χρήματα διανείμας πτω-
χοῖς τε καὶ μοναστηρίοις, ἐξῆλθε τῆς ἀγίας πόλεως ἐπει-
γόμενος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καταλαβεῖν. Καὶ ἐπιθὰς
πλοῦν, καὶ μικρὸν τι τοῦ πελάγους ἐκπλεύσας, ὑπὸ τινος
ἀντανεμίας ὑπέσταψε μετὰ πολλοῦ κινδύνου εἰς Ἀσκαλίωνα.
Καὶ βουληθέντι αὐτῷ πάλαι μετὰ δύο ἡμέρας ἐκπλεύσαι,
ἐπιφανέταί κατ' αὐτὸν Ἄγγελος κυρίου λέγων· Ἀνένδεκτόν
σοι ἐστὶ πλεῦσαι· εἰς μὴ ὑποστρέψας ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει
ἀπῆλθης εἰς τὴν λαύραν τοῦ Ἀββᾶ Σάββα, καὶ συντύ-
χης τῷ Ἀββᾷ Ἰωάννῃ τῷ ἡσυχαστῇ, ἀνδρὶ δικαίῳ καὶ
ἐναρέτῳ

Saracenicæ
incurione

E

non movetur,
ut redeat ad
Lauram:

Leonem ad
custodiam
accipit.

A S Saba
reductus

a latiss anno
56.

ab Etherio
Archiepiscopo
divinitus
visitur,

*etque factus
se Episcopum
esse innoscit
anno 79.*

Α ἐνταύτῳ Ἐπίσκοπὸν ὄντι, καὶ πλοῦτῳ κομῶντι πνευματι-
κῇ, καὶ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβου καὶ πόθου πάντων τῶν
τοῦ βίου καταφρονήσαντι, καὶ τῇ ἐκουσίᾳ ἀκταμυστῇ
καὶ ἀσκήσει τσπευνώσαντι ἐκαστὸν. Τότε τοῖνυν Λιθέρνιος
ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ τὴν ὄπτασίαν δισηκρίνας,
σπουδῇ πάσῃ διερωτῶν, ἦλθεν εἰς τὴν λαύραν τοῦ Ἀββᾶ
Σάββα καὶ τὴν ὄπτασίαν τοῖς πατράσι ἀπαγγέλλας, ἡμέρηθη
πρὸς τὸν Ἰσυχαστὴν· καὶ ἀσπασάμενος αὐτῷ, καὶ μέινας
πρὸ αὐτοῦ δύο ἡμέρας, καὶ εἰς πλῆθος ἐλθὼν συντυχίνας,
ὀρμίζει αὐτὸν τὰ κατ' ἐκαστὸν ἀνυποστόλως διεκρίσασθαι
καὶ ἐξεπεῦν· καὶ οὕτω βιασθεὶς ἀπήγγειλε τὸ γένος, καὶ
τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἱερουσάλην. Καὶ ταῦτα γνούς ὁ Αἰ-
θέρμιος, καὶ υπερβαυμάσας εἶπεν, Ἀληθῶς καὶ νῦν λίθοι
ἀγριοι κυλιώντες ἐν τῇ γῇ. Καὶ οὕτως συνταξάμενος τῷ δι-
καίῳ, ἀπέηλθε πρὸς τὸν μακαρίτην Σάββα, καὶ ἐκκρίσας
αὐτῷ τε καὶ τοῖς πατράσι πάντα τὰ κατὰ τὸν θεσπέσιον
Ἰωάννην· καὶ ἀπὸ τότε ἐγνώσθη τοῖς πατράσι τότε γένος
Ἰωάννου καὶ ὁ Ἐπίσκοπός, τῇ ἐδομηκαστῷ τῆς τοῦ οὐνοῦ
τοῦ Ἰωάννου ἡλικίας γρόνῳ, εἰκοστῷ τεταρτῷ δὲ τῇ
αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ καθιεύξεως.

16 Ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἱμῶν Σάββας ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσε, μὲν Δεκεμβρίου, πέμπτῃ τῇ
δεκάτῃ Ἰουδαίου· τότε δὲ ἐλυπήθη ὁ τιμωτάτος αὐτοῦ
μαργαρίτης Ἰωάννης κατὰ δαύνοιν, ὅτι μὴ ἐξῆλθε τοῦ κοιμή-
του, καὶ ἐπέστη τῇ τελευτῇ τοῦ ἁγίου πατρὸς. Αὐτῷ τοῦ
νῦν ἐν τοιαύτῃ γιγνόντι ἀθυμίᾳ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς στερή-
σιν ὀκνεῖν ὁρῶσιν, ἐπιφάνεσαι καθ' ὕπνου ὁ πατὴρ
ἱμῶν Σάββας λέγων· Μὴ λυπηθῇς, πάτερ Ἰωάννη, περὶ
τῆς ἐμῆς τελευτῆς· εἰ γὰρ καὶ ἐχωρίσθην σου τῇ σαρκί,
ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν σοὶ εἰμί. Αὐτοῦ δὲ λέγοντος, ὁ
παρκαλέσων τὸν δεσπότην ἵνα καὶ μετ' ἐμὲ προσλάβεται, λέγει
μαργαρίτης Σάββας, τοῦτο νῦν οὐκ ἔστι δυνατόν γενέσθαι
πειρασμός γάρ σφοδρὸς ἐπέρχεσθαι μέλλει τῇ λαύρᾳ κα-
ταβουλεύεται σε ὁ Θεὸς· αἶναι ἐν τῇ σαρκὶ εἰς παραμυθίαν κα-
ταστρεγμὸν τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀνδριζομένων τε καὶ
ἀγωνιζομένων. Ταῦτα ἰδὼν καὶ ἀκούσας ὁ θεοπέσιος
Ἰωάννης, περιχαρὴς μὲν γιγνώσκει, τὴν περὶ τοῦ πατρὸς
ἀθυμίαν ἀποτινάζων, πλὴν ἐμερίμνα περὶ τοῦ μιν
λέγοντος πειρασμοῦ.

17 Ἐπιθυμῶν δὲ εἰσεδέξατο ἰδεῖν πῶς χωρίζεται
ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ἐνώσθη περὶ τοῦτον τὸν Θεὸν
παρέκαλει, ἵρπαρχῃ τῇ διανοίᾳ εἰς τὴν ἀγίαν Βαθλὲμ· καὶ
ὅρα ἐν τῇ νύκτι καὶ τῆς αἰσθητικῆς σεβασμίας ἐκκλησίᾳς ὅτι
ὅρα ξένον ἅγιον ἀνακαίμενον, καὶ τελειούμενον, καὶ τῇ
ψυχῇ αἰτοῦ ὑπὸ Ἀγγέλων παρακλησασθαι· καὶ μετὰ
θείας τιμῆς ὑμνωδῆς καὶ εὐωδίας εἰς τοὺς οὐρανοὺς
ἀναφερομένην. Καὶ ἔχεται αἰτοῖς ὅψεσιν ἰδεῖν εἰ αὐτὰ
ἔχει καὶ ἀναστὰς αὐτῇ τῇ ὄρα ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀγίαν
Βαθλὲμ· καὶ εἶπεν ὅτι κατὰ αὐτὴν τὴν ὄραν ἐξεδύμκειν
ἄνθρωπος καὶ ἀσπασόμενος τὸ ἅγιον αἰτοῦ λείψανον
καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νύκτι κινεῖσθαι, κάθετο αὐτὸ ἐν δὴ
καὶ ὁσίᾳ, καὶ οὕτως ὑπέστρεψεν εἰς τὴν κέλλαν αἰτοῦ.

18 Τοῦτου τοῦ πεποιημένου γέροντος οἱ μαθηταὶ
Θεόδωρος καὶ Ἰωάννης διαγίναντο μοι λέγοντες, οτι με-
τὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἐν ἀγίοις Σάβα, ἀπέστειλεν ἡμᾶς
γέρων εἰς ἀπύκρισιν ἐπὶ Λιδιᾶδι· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ μετὰ
περάσσει τὸν Ἰορδάνην· συνήντησαν ἡμῖν τινες λέγοντες·
Ὅρατε οτι ὁ λέων ἔμπροσθεν ὑμῶν ἐστίν. Ἡμεῖς δὲ ἐλο-
γισάμεθα ὅτι δυνατὸς ἐστίν ὁ Θεὸς διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ
αὐτοῦ ἡμῶν φυλάττει ἡμᾶς· μὴ γὰρ τῷ θελήματι ἡμῶν
τὴν ἐντολὴν ταύτην πληροῦμεν. Ταῦτα λογισάμενοι πε-
ριπατοῦμεν· καὶ ἰδοὺ ὁ λέων ἔρχεται εἰς συνάντησιν
ἡμῶν, καὶ ἐροῖθήκειν σφόδρα καὶ ἰσχυρὰ οὐχ ὑπελήλυθον
ἡμῖν καὶ παρεσθὲν θεωροῦμεν τὸν γέροντα ἀπὸ μέσου
ἀμφοτέρων ἡμῶν ἀναφαίνοντα καὶ θάρρειν κελεύοντα.
Τότε ὁ λέων, ὡς ὑπὸ μάστιγος ἐλαυνόμενος, ἀνεχώρησεν
φύγων ἀπὸ ἡμῶν· καὶ ἡμεῖς ἀδελφῶς ὑδεύσαντες κληθόμε-
νοι πρὸς τὸν γέροντα, ὅστις προλαβὼν ἡμᾶς λέγει· Ἴδετε πᾶ-
ν εὐρέθην μετὰ ὑμῶν ἐν τῇ ἀνάγκῃ· ἀλλὰ γε καὶ ἐν ταῦθα πολλὰ
ἔδεχθην τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ἰδοὺ ἐπληήσεν ἔλεος.

19 Καὶ τοῦτο δὲ εἰς τῶν μαθητῶν μοι λέγων· Ὅτι πολλὰ ἔτι ἐποιήσε τροφὴν μόνον ἄρτων λαμβάνων, καὶ τοῦτο τὸ τοῦ θυμιατηρίου σπυρίον κατέμειπεν· εἴθ' οὕτω χρῆσθαι κα

τέλειον δὲ αὐτὸν τοῦτο ποιοῦντα τρόπον τοιούτῳ. Ἐλ-
θεν ἀπαξ δοῦναι τὸ κατήγιον τῶν θυριδῶν αὐτοῦ· καὶ
θελήσας ἐγὼ τὸ εὐχάριτον δοῦναι αὐτῷ, ἀφάμενος τῆς
θυρίδος, ἰσχυρῶς καὶ εὐρίσκειν αὐτὸν τὸ θυματήριον εἰς τὸ
κατήγιον ἐκκενοῦντα. Τοῦ δὲ ἐπὶ τούτῳ πᾶν λυπηθέντος,
καταστῆλαι θέλων τὴν λύπην εἶπον· Οὐχὶ σὺ μόνος τοῦτο
ποιεῖς, πάτερ· ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῆς καθάρσεως αὐτῆς,
πληροῦντες τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν, οἱ σποδοὺ ὥσπερ
ἄρτον ἐφαγὼν· καὶ μόλις τούτοις ἡδυνήθη τοῖς λόγοις
μεταβάλλαι τὸν γέροντα.

20 Τὸ ἐνεγκαστὸν τῆς τοῦ ὁπίου τούτου γένουτος ἱλικίας χρόνῳ, κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς ἑκτῆς Ἰνδικτιόνης, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς Σκυθοπολιτῶν μητροπόλεως, ὡς κἀν μοι εἰρηται ἐν τῷ περὶ Εὐθυμίου τοῦ ἁγίου λόγῳ, ἐντολὰς λαθὼν παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλοχρίστου μητρὸς, κἀδὲν τῶν εἰς ψυχὴν συντινόντων διαπραχῆσθαι χωρὶς γνώμης καὶ ἐπιτροπῆς τούτου τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου, λέγουσά μοι, Μὴ ποτε τῇ τῶν Ὁριγενιαστῶν πλάνῃ συναπαρχθῇς, ἐκπέσῃς ἐκ προοιμίων τοῦ ἰδίου στήριγμοῦ. Ἐλθὼν τοίνυν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ἐγκρατισμὸν τῆς νέας Ἐκκλησίας τῆς πανμνητῆς θεοτόκου καὶ αἰετῆς παρθένου Μαρίας ἐπιτελέσας, ἔλθῃς εἰς τὴν λαύραν τοῦ μακαρίου Σάββα, καὶ παρέδελον τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ γέροντι, τὰ κατ' ἑμαυτὸν αὐτῷ ἀνατιθέμενος, καὶ βουλὴν θεάρεστον παρ' αὐτοῦ λαβεῖν αἰτῶν, καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ. Ὅτι εἰ βούλει σωθῆναι, τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου οἴκησιν. Ἐγὼ δὲ ὡς νέος καὶ μάταιος ὡς περιφρονήσας τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, κατήλθον εἰς τὸν Τορδάνην, βουλόμενος εἰς ἐν τῶν αὐτόθι μοναστηρίων οἰκῆσαι. Καὶ οὐ μόνον οὐ κατενυδῶθην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑξ μῆνας ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Καλαμῶνος ἡσθένεσα ἀσθενεῖα μεγάλῃ· ὡς δὲ ἐν πολλῇ λύπῃ, καὶ ἀδιμονίᾳ γεγονότι μοι διὰ τὴν ξενητείαν καὶ τὴν ἀρρώστιάν, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι με ὑποζυγὸν συνοδείας, φαίνεται μοι κατ' ὕπνου ὁ περικοπιζόμενος οὗτος γέρον, οὕτως αἰ λέγων· Παράκουσας μου τῆς ἐντολῆς, ἱκανῶς ἐπαυδούσης· ἀλλὰ νῦν ἀναστὰς, εἰσελθε εἰς τὴν Ἱερίχην, καὶ εὐρίσκεις γερόντιόν τινα μοναχὸν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Εὐθυμίου, ἀκολουθήσων αὐτῷ καὶ σωσῇ. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ παραυτίκα ἐνδυναμωθείς, καὶ τῶν ἀρχόντων μυστηρίων μεταλαβὼν καὶ γινώσκων, ἀνέβην περὶ εἰς τὴν Ἱερίχην, ὥστε θύμῳ μᾶλλον τοὺς πατέρας ἐπὶ τῇ τοσούτῃ ἀθρόα μεταβολῇ καὶ οὕτως ἀνελθὼν, ἔρευνα εἰς τὴν τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐθυμίου μονῇ μὲν Ἰουλίῳ τῆς ἑκτῆς Ἰνδικτιόνης, καὶ οὐ τότε συνεχῆς ἀπυρρόχμην πρὸς αὐτόν, πάντα τὰ κατ' ἑμαυτὸν ἀντιθέμενος. Πλὴν καὶ ἀπὸ Σκυθοπόλεως εἶγον γινώσκον πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς, παρέχλλοντας τὰ ἡμετέρῳ οἴκῳ ὡς ἰδίῳ αὐτῶν ξενοδοχεῖῳ, καὶ παρὰ τῶν ἐμῶν γονέων λαμβάνοντάς· εὐλογίαν τὰ ἐναιούσιον, τὰ τε κοινῇ τῆς λαύρας τῷ θεσπεσίῳ πατρί, πάντῃ γὰρ πρὸς αὐτὸν αὐτῷ τε καὶ τοῖς τῆς λαύρας πατράσιν· καὶ οὐπερ τῆς παρουσίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάββα οὐκ οἶκοι ἡμῶν ἡσυχία· οἷον καὶ ἡ ἐμὴ μήτηρ τὰς εἰρημύνας· ἔδοκίμει μοι ἀπολυομένῳ ἐντολὰς. Διὸ καὶ ἡμῶν παρρησιαστικότερον ἀπῶν καὶ ἀπολαύων τῆς αὐτοῦ νοθεσίας καὶ εὐχῆς, μάλιστα νῦν προτραπείς παρ' αὐτοῦ ἔχασαι τὴν τῆς νέας λαύρας οἴκησιν, καὶ τὴν μεγίστην οἰκῆσαι λαύραν, ὅπερ καὶ πεποιήκα τοῦ Θεοῦ εὐδοκούντος. Καὶ τοῦτο μὲν ὕστερον.

21 Πρὸ δὲ χρόνου τινὸς ἱκανῶς παρέδελον τούτῳ τῇ ἁγίῳ γέροντι, βραβεύεις ὑπὸ λογισμῷ τινος σατανικοῦ, καὶ τοῦτο ἀντιθέμενος αὐτῷ, καὶ εὐχὴν λαθὼν παρ' αὐτοῦ, αὐτίκα ἀνέσπευς ἔφυγον. Ἐμοῦ δὲ τῇ αὐτοῦ θυρίδι παρακληθέντος, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποκαλύψεως διδασκαλίας, Γεφωρμῆς τις ἀγαγε τὸν υἱὸν αὐτοῦ θσιμονῶντα πρὸς αὐτόν, καὶ τοῦτον ῥέψας ἔμπροσθεν τῆς θυρίδος αὐτοῦ· ἀπῆλθεν. Τοῦ δὲ παιδίου κειμένου καὶ κλειούτος, ὁ γέρον γινώσκῃ ὅτι πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει, ἐσπληρχμένον καὶ ποιήσας εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἀλείψας αὐτὸν ἑλίου τοῦ ἁγίου σταυροῦ, ἀποκατέστησεν αὐτὸ ὑγιὲς τοῦ γὰρ πονηροῦ αὐτίκα ὑποχωρήσαντος πνεύματος, ἐκκαθαρίσθη τὸ πνιδίον ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκαίντης.

22 Ὁ Ἀδάς ἔνσταλτος, ὁ τὴν τοῦ μακαρίτου Σάββα
τὴν ἡγεμονίαν πρὸ ὀλίγων τούτων ἡμερῶν διαδεχόμενος.

D
EX MS.
VATICAN.
*solo pane
cineribus mi-
sto vescitur*

CAPUT III
Cyrillo scrip-
tori suadet
habitationem.
In monasterio
S. Euthymii;

E

*ægro non
obedienti
apparet et
emendat :*

ægro non
obedienti
apparet et
emendat :

*sicut vivere in
nova Laura :*

p. ecibus
liberat ten-
tatum,

et myrrume-
num oleo san-
cti Crucis,

EX MS
VATICAN.
et vexatum
spiritu blas-
phemix.

Α Σεργίου τελευτήσαντος, ἀνὴρ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, καὶ συνέσει διαπρέπων πνευματικῇ, καὶ ὀρθῶς δόγμασι, καὶ σωφροσύνῃ βίου, διηγήσατό μοι λέγων, «Ὅτι ἐπολεμήθην ποτὲ ὑπὸ τῆς βλασφημίας θαίμονος δεινῆς, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν Ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν ἰσχυροτάτην, ἀνεθέμην τε αὐτῷ τοὺς λογισμοίς, καὶ παρεκάλουν εἰγὼν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν. Ὁ δὲ γέρονς ἀναστὰς, ἐποίησέν μοι εὐχὴν, καὶ λέγει μοι, Εὐλογητὸς Κύριος, τέκνον, ὅτι οὐ μὲν προτεγγίσει σοι ἔτι ὁ τῆς βλασφημίας ἐχθρὸς· καὶ οὕτως γέγονε κατὰ τὸν λόγον τοῦ γέροντος· καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἔτι αἰσθόμην τοῦ πονηροῦ ἐκείνου καὶ βλασφημοῦ λογισμοῦ.

23 Γυνὴ τις, Καππαδοκίσσα μὲν τῇ γένει, Βασιλίνα δὲ τῇ κλήσει, Διάκονος οὖσα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἔχουσα τινα μετ' ἐκείνης ἀνεψίον, μειζωτέρου τῶν ἐπ' ἐκείνου, ὅστις ἄλλα εὐλογίαι μὲν ὑπῆρχον, τῇ δὲ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐκ ἐκινῶναι, τὴν Σινοῦρου ἐτεροδόξου εἰσδεχόμενος. Ἡ μὲν οὖν Διάκονος πολλὴν ἐποιεῖτο σπουδὴν τὴν ἐκείνου μεταθῆναι γνώσιν, καὶ ἐνώσει τῇ καθολικῇ, Ἐκκλησίᾳ διὸ καὶ ἐκαστὸν δίκαιον ἀνδρὰ παρεκάλει εἰγὼν ποιῆσαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ τις γυνὴ ἀκούσασα περὶ τῆς τοῦ Θεοπεπίου τοῦτου Ἰωάννου χάριτος, ἐπεπείθη μὲν προσκυνῆσαι αὐτόν· μαθοῦσα δὲ ὅτι ἀνεδέκτον ἐστὶν κατέρχεσθαι γυναῖκα εἰς τὴν λαύραν, μεταστείλαμένη Θεόδωρον τὸν αὐτοῦ μαθητήν, ἀδυσώπει λαβεῖν τοῦτον, καὶ τῇ ἀγίῳ ἀπενέγκαι γέροντι πιστεύουσα τοι διὰ τῆς αὐτοῦ εἰγῆς μεταβῆλθαι ὁ εὐσεβὲς τὴν κηρίαν αὐτοῦ, καὶ ἀξιῶναι κοινωνῆσαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁν τινα λαθὼν ὁ μαθητὴς Θεόδωρος, κατήλθεν πρὸς τὸν γέροντα, καὶ κρούσας εἰς τὸ θυρίδιον κατὰ τὸ εἶδος, καὶ τοῦ γέροντος μέλλοντος ἀνοίγειν, ἔδωκεν μετὰ τούτου ἀμφότεροι καὶ τοῦ μαθητοῦ εἰπόντος, Εὐλόγησον ἡμᾶς πάτερ, ἀνοίξας ὁ γέρονς, λέγει πρὸς τὸν μαθητήν, Σὲ μὲν εὐλογῶ, οὗτος δὲ ἀνευλόγητός ἐστιν. Τοῦ δὲ μαθητοῦ λέγοντος, Μὴ οὕτως πτέρ' ἀπεκρίθη ὁ γέρονς. Ὅπως οὐκ εὐλογῶ αὐτόν, ἕως οὐ ἀποστή τοῦ φρονήματος τῶν ἀποστασιῶν, καὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καθομολογήσει κοινωνῆσαι. Ταῦτα ἀκούσας ἐκείνος, ἔξεπλῆχεν ἐπὶ τῷ τοῦ γέροντος διωρατικῷ χαρίσματι, καὶ τῷ θαύματι ἁλλοιωθεὶς, συνέθετο μετὰ πληροφορίας κοινωνῆσαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τότε ὁ γέρονς εὐλογήσας αὐτόν, καὶ ἀναστήσας, μετέδωκεν αὐτῷ πρῶτος τῶν ἀρχαίων μυστηρίων, πασαν διψυχίαν ἐκ τῆς ἐκείνου ἀποσμήξαντι καρδίᾳ.

24 Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Βασιλίνα, εἰς πλείονα πόθον ἦλθεν τοῦ θεάσασθαι αὐτῆς ὄψιν τὸν ἅγιον γέροντα, καὶ ἐλογίσατο μεταμφιάσασθαι ἀνδρῶν σῆμα, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν λαύραν κατελθεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀναθεῖναι αὐτῷ. Καὶ τοῦτου ὑπὸ ἀγγελικῆς ὁπτασίας δεικνύμενος αὐτῷ, ὁμοῦ αὐτῇ λέγων· Γίνωσκε ὅτι καὶ ἐλθὼς, οὐ θεωρεῖς με· μὴ οὖν σκυλῆς, ἀλλὰ μάλλον ὑπόμενον, καὶ ὅπου δ' ἂν διαγῆς, ἐπίστημαί σοι καθ' ὕπνου, καὶ ἀκούσω παρὰ σοῦ, καὶ ὅσα δ' ἂν ἐμβαλῇ μοι ὁ Θεός· ἐπαγγελίῃ σοι. Ταῦτα ἐκείνη ἀκούσασα, καὶ πιστεύσασα, δέχεται ἐναργῶς τὴν ὁπτασίαν· καὶ ἰδὼν φαίνεται αὐτῇ ὁ ἅγιος γέρονς καθ' ὕπνου λέγων· Ἰδοὺ ὁ Θεός ἀπέσταλκέν με πρὸς σε, ἀπάγγειλόν μοι εἴ τι βούλῃ. Ἡ δὲ τὰ καθ' ἑκείνην εἰπούσα, τὴν πρόσφορον ἀπόκρισιν ἔλαβεν, καὶ ἀπέστη εὐχαριστοῦσα τῷ Θεῷ· καὶ ἐλθόντι τῷ μαθητῇ τοῦ γέροντος, τότε σῆμα καὶ τὸν χαρακτήρα ἀπάγγειλεν. Ταῦτα δὲ ἐγὼ παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Διακόνου Βασιλίνης ἀκήκοα.

25 Ὁ τύπος, ἐν ᾧ ἐγκέλειται ὁ ἅγιος οὗτος γέρονς, κρημνὸν ἔχει κατὰ δυσμᾶς ὑψηλώτατον, τοίχου τύπου ἀποπληροῦντα, καθ' οὗ ἡ στέγη τοῦ κελλίου ἐπιστήρικται· ἡ δὲ τοῦ κρημνοῦ πέτρα τοσοῦτον ἑρωτάτη λίαν ὑπάρχει καὶ ἀνγυμῶς, ὥστε μηδ' ὀλίως νοτίον ἐμποιεῖν τῇ κελίῳ. Ἐν μίᾳ οὖν τῶν ἡμερῶν λαθὼν ὁ ἅγιος οὗτος γέρονς σπέρμα ἐνὸς σχαδίου, λέγει τοῖς ἐκείνου μαθηταῖς Θεοδώρῳ καὶ Ἰωάννῃ, Ἀνοῦσατέ μου τέκνα, ἐν ᾧ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία χαρίσεται τῷ σπέρματι τούτῳ, καὶ ταύτῃ ἡ πέτρα δύνανται πρὸς τὸ καρποποιῆσαι, γινώσκετε ὅτι

δορεᾶν χορίζεται μοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὁ ὁ Θεός· καὶ τοῦτο εἰπὼν, προσέπλασε τῇ ὀρθόκτῳ ἐκείνῃ πέτρᾳ τὴν σχάδαν. Ὁ δὲ τὴν σχάδαν Ἀσροῦν ἑκράν οὖσαν ἐκλυθῆσαι ἐπινεύσας Θεός, αὐτὸς καὶ τὴν ὀρθόκτῳ ταύτην καὶ ἑρωτάτην πέτρᾳ βλαστῆσαι ἐκέλευσε πρὸς τὸ δεῖξαι ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, ὅποιος ὁ δοῦλος αὐτοῦ τεύχῃκε χάριτος. Καὶ ἰδὼν ὁ ἅγιος γέρονς τὸν βλαστὸν, ὑψαρίσκει τῷ Θεῷ μετὰ θαυμάσιον ὅστις βλαστὸς κατὰ μικρὸν εἰς ὕψος ἐγειρόμενος, ἔφθασεν τὴν στέγην, ἣν καὶ ἀπεστῆγασαν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τῷ χρόνῳ ἰδοὺ τρεῖς σὺκα ἑκαρποφόρησαν· ἅπερ λαθὼν ὁ γέρονς, καὶ μετὰ θαυμάσιον καταφιλήσας, ἔφωγεν, εὐχαριστῶν τῷ πληροφορησάντι αὐτὸν Θεῷ, οὐδοῖς καὶ τοῖς μνηστοῖς πρὸς μικρὸν· καὶ ἰδοὺ τὸ δένδρον βοᾷ τῇ ἀρετῇ τοῦ γέροντος μαρτυροῦν· ὅφ' οὗ δὲ τὰ σὺκα ἐφαργνὸν ὁ Θεοφόρος οὗτος γέρονς, ἐτοιμάζετο πρὸς τὴν ἔξοδον.

26 Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν εἰς βαθὺ γῆρας ἔλασεν ὁ ἅγιος, ἠνέωξεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ τὸν τόπον, πρὸς τὸ διακονεῖν αὐτῷ. Ἐγὼ τοίνυν εἰσελθὼν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸ φοβερὸν τοῦ βλαστοῦ θαύμα θεασάμενος, κατενόουν ἐπιμελῶς πῶς ἐρίζωτο, καὶ τὴν σχάδαν ἔσχευεν ἡ πέτρα, καὶ εὐρεῖν οὐκ ἠδυνάμην, ὥστε με ἐκπλαγέντα εἰπεῖν, Ὡς βῆθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξικεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξικεύνητοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ· ἴσασιν γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ χρόνον τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Σάββα πεῖρον ἔχοντες, ὅτι περ αὐτὸ ἐν ἀέρι καὶ κήπῳ συκὴ γίνεσθαι, ἢ ἑτερον δένδρον διὰ τὴν πολλὴν θερμότητα καὶ ξηρότητα τῶν αἰθρῶν τῆς λαύρας. Εὐδὲ τις προφέρει τὰ δένδρα τοῦ μικροῦ τῆς λαύρας κοινοβίου τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν ὄντα, γινώσκοντες ὅτι ἐκεῖνα εἰγῆς ἔργον γεγέννηται τοῦ μακαρίου Σάββα, βῆθος τε γῆς εὐρηκότες, καὶ εὐπορίαν τῶν τοῦ χειμάρρου ὁμορομυαίων ὑδάτων, καὶ τῶν τοῦ αὐτοῦ μικροῦ κοινοβίου πατέρων, μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ χειμάρρου ὅλον τὸν χειμῶνα αὐτὰ ποτιζόντων· ἀμέλει τοι πολλὰν ἐπιχειρησάντων παρὰ τοῦ χειμάρρου φυτεῦσαι ἔνθα βῆθος γῆς ἔν, καὶ ὅλον τὸν χειμῶνα ποτιζόντων, μάλιστα ἐπὶ ἐνιαυτοῦ ἴσχυσαν κρατῆσαι τὰ φυτὰ, διὰ τὴν, ὡς εἶρηται, πολλὴν τῶν αἰθρῶν ξηρότητα, καὶ τὸ σφοδρὸν τῶν καυμάτων.

27 Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα ἀναλεξάμενος, γραφὴ παρὰ Θεοῦ, παραλείψας διηγήσασθαι τοῖς περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ ἀγῶνας, ὅσους ἐδείξατο κατὰ τὴν Ὁριγένους καὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας δογματῶν τε καὶ ὑπαποπιστῶν, καὶ τοῖς διωγμοῖς, οὓς ὑπῆνεκεν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων. Ἀλλὰ τὰ τοῦτου ἀνδραγαθήματα ἄλλοις συγγραφεῦσι παραχωρῶ διηγήσασθαι· εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοίς, ὡς εἶκός, μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποδίδωσιν σπουδασταῖον γενήσεται ἀναγράψασθαι, τοὺς τε ἀγῶνας καὶ διωγμούς, καὶ κινδύνους οὓς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τὰς νίκας, καὶ τὰς ἐνδοξάς αὐτοῦ πολιτείας, ὡς εἰπεῖν κατὰ πάσαν τὴν καθ' ἡμᾶς πολιτείαν, διὰ τὸν βίον καὶ τὰς ἀπαστραπτούσας αὐτοῦ ἀρετάς, περιφύμου καὶ περιδοῦντος γεροντότος.

28 Ὡς δὲ ἤκουσα τῆς ἀγίας αὐτοῦ γλώττης διηγούμενης, τῇ εἰκοστῇ ὁγδῶ τῆς ἐκείνου ἡλικίας χρόνῳ, Ἐπίσκοπος ἐγειρομένης, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶρηται· καὶ ἐποίησεν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ ἔτη ἑνῶν, καὶ ἔμεινα εἰς τὴν λαύραν τὸ προτερον ἔτη δώδεκα, ἐξ ὧν δικλόνου ἔτη ἔξ, καὶ ἰσχύασεν ἔτη ἔξ, καὶ ἔμεινα εἰς τὸν Ρούδαν ἔτη ἔξ, καὶ ἐν τῇ κελίῳ καθευγμένους, ἐν ᾧ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἰσχυρᾶται, ἐπλήρωσεν σὺν Θεῷ τεσσαράκοντα ἑπτὰ χρόνια· καὶ ἰδοὺ ἔφθασεν τὸν ἑκατοστόν τέταρτον τῆς ἐκείνου ἡλικίας χρόνον, καὶ ἐστὶν λίαν πρεσβύτες καὶ φαεινὸς τῷ προσώπῳ, καὶ τῇ ψυχῇ προθυμώτατος, καὶ χάριτος θείας ἐμπεικισμένος. Εὐχόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, ἵνα ὁ Θεός ἔτι μάλλον καὶ μάλλον δυναμώσῃ αὐτόν, καὶ τὸν δρόμον αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ τελεώσῃ, αὐχρῶς αὐτοῦ ἐλεῖσθαι καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς τοὺς συγγαμμένους, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος οὗτος γέρονς Ἰωάννης καὶ Ἐπίσκοπος μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἐβδόμῃ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δοῦξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

accipit m-
cus inde
productos,

cum stupore
scriptoris om-
nia perscru-
tantis:
E

multa patitur
pro fidei de-
fensione.

17

Arctius vici-
bat anno aro-
tis 1111

TYPE PAGE 279

Auctore Simeone Metaphraste,

Ex MS. Medicæo Regis Christianissimi.

411 XIV

prologus.

Καὶ τὰ τῶν ἄλλων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων ἅλλα, πολὺτε καὶ μέγα τοῖς σπουδαίοις τὸ κέρδος περιποιεῖ· τῆς τε γὰρ κοινῆς φύσεως ὑπερφυῆ καὶ μέγιστα κατορθώματα παριστά, καὶ τὸν μὲν Χριστὸν νικῶντα, τὸν ἐχθρὸν δὲ νικώμενον τε καὶ προφανῶς αἰσχυρόμενον· πρὸς τοῦτοις, τοὺς μὲν ἀσεβεῖς περιφανέστατα διελέγχει, τοῖς εὐσεβεῖς δὲ μάλλον ἐπιμνησύνει, καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀριτείλει τοὺς θεομυθεύους διερεθίζει. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπ' ἐκείνων, ἐφ' ὧν καὶ ὁ λοιπὸς βίος τῇ Μαρτυρίᾳ σύμφωνος, καὶ ἐκ παιθῶν ἢ τῆς ἀρετῆς ασκήσεις συντροφορῆς. Εἰ δέ τις ἢ τὸν βίον τὴν μὲν ἀρχὴν ἐρράχθυμικῶς, μετὰ ταῦτα δὲ τοσοῦτον ἐκλάμψας τοῖς ἀγαθοῖς, ὥς θρόνον καὶ μαρτυρίου στέφανον ὑφαρπάσαι, ποῖον ἀπολείπει τοῦτο χάριτος τοῖς εὐσεβεῖσιν ὑπερβολὴν; ἐπεὶ καὶ φύσει τὸ παρελπίδω Χριστὸν, πολὺ τοῦ συνήθους ἐπιτεροπέστερον. Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἡ τοῦ ἀπολωλὸς προβάτου ὀκλαδὴ εὐρεσις τῇ Δεσπότῃ φέρει. Τοιοῦτον οὖν καὶ Βουφάτιον ἐγνωμεν, τὸν περὶ τὸν Χριστὸν ἀθλητὴν· οἱ περ ἄρα καὶ ἄξιον μὴ τὴν ἀθλησιν παρῶν, ἀλλὰ μὴ μὴ ὡς οἷόν τε καὶ γραφῇ προσδοκῶσι. Ἔχει δὲ οὕτως.

*Aglais mulie-
ris nobi is et
opulentæ*

procurator
Bonifacius
il

ultis dedi-
tus,

sed valde
hospitālis.

ob vehementem
desiderium
Reliquiarum
in Anglorum,

αὐτῶν μαρτυρίῃ καταβέβληται ἡ κηρυξίς, εἰκομὴς διδάσκειν ὁ λόγος. "Πημὰ μὲν καὶ ἔτι ὁ κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸς, καὶ ὁ εἰδωλικὸς ἐκείνου καὶ βοήθῃς κατὰ πάσης ὥρου τῆς εὐσεβείας ἐπεκράτει ὥσως· ὑπέρχεται δὲ τὴν ἐκείνου δόξουσαν σωτήριος λογισμὸς, καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ διατρέχει δριμύς τις ἔρωσ καὶ ἄμσχος λειψάνων μαρτυρικῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ δύναν Βουφάτιον μάλλον ἡγεῖτο πιστὸν τερον, ἢ τοιούτοις ὑπουργεῖν ἐμμελέστερον, τοῦτον δὲ καὶ κοινουῦν, ὥσπερ τοῦ σαρικίου καὶ ἀτίμου, οὕτως ὅρα καὶ τοῦ ἐπινετοῦ τε μακρυῶν ποιεῖται ἐρωσ. Ἡ αὐτὴ ἰδιόζωντις ἀπολαδοῦσα, (ὁδὸς, φασίν, ἀδελφεῖ, οἷσις συνεγράφημεν ἁμαρτίαις, μηδὲν τι μᾶλλον ἡμῖν, ὅτι Θεῷ παραστήσεσθαι προσδοκῶμεν καὶ χλεπὰς τούτων ὑποσχεῖν τὰς κολάσεις· πλὴν ἀλλ' ἐπυθόμεν τινος τῶν εὐσεβιστέρων, ὡς εἰ τις τοῖς διὰ Χριστὴν παθούντας καὶ μαρτυρήσαντας διὰ τιμῆς μετέλθοι καὶ θεοσπεύς, πολλὰ τις οὐτοῦ ἐκείθεν καὶ λαμπρὰ περιμένει ἀντίδοτος, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἀπολύσει μακαριότητος. Πολλοὶ δὲ καὶ νῦν, ὡς φασίν, ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπὲρ Χριστοῦ τὸν κλον ἀγωνομαχουνοῦνται· οὐ δὲ (καὶ γὰρ κκεῖ καιρος, ὅπως περὶ ἡμᾶς ἔχει τὸν ἔμιν φανήσεσθαι Βουφάτιον) πρὸς ταῦτά μοι καθυποῦργησον, καὶ σπουδῇ τῇ πάσῃ παρακινούμενος, τῶν ἀρίων τούτων λειψάνων ἀγαγεῖν ἐπέγρητι, ὡς ἀν' ἐντίμω· οὐτὰ καταθήμενοι, καὶ ἱεροῖς ἐκδομασόμενοι οἴκους, φύλκας τε αὐτοῖς καὶ σωτήρας διππύνας ἔχομεν. Τούτοις πρὸς αὐτὸν εἰσκαυῖν, ἐπεὶ πρὸς ἐκόντων ἔλεος καὶ πρόθυμον τὴν ὑπηρεσίαν, χρυσίον ἐγγειρίζει συγγενὸς δὲ γὰρ ἐξὴν λειψάνων τι Μάρτυρος ποῖνα λαθεῖν, ἀλλὰ τοῦ πολλοῦ τῶν Χριστιανῶν περὶ αὐτὰ φιλτρον ποῖσμου τοῖς ἀρεταῖς προφασίς ἦν, καὶ πολλοῦ πρὸς ἐκείνους οὐτὰ πρέχειν ἐποῖει. Τούτου οὖν ἕνεκα, συγγενὸς τὸ χρυσίου, καὶ ἴνα καὶ πίναναι εἰς διακομὴν σαρικῶν. Συνεπόμεναι δὲ καὶ ἱππεῖς δώδεκα, μύρια τε καὶ σιὸνδονες καὶ τὰλλα ὅσα προσήκον εἰς τιμὴν τοῖς Ἀγίοις. Ἀλλὰ προσεκτέον· ἐνταῦθα γὰρ κκαμεν ἔνθα καὶ τὸ τοῦ δικηγέματος γκαρῖεσται.

F

cum multo
auro ab ea
missus,

joco prædi-
ci suum
Martyrium ;
F

et accepta
illius op-
precatione.

μετ' ἑαυτοὺς. Ἄλλως τε καὶ οἶνον μὲν ἐρωτῶν τὸ κα-
ταρχᾷ ἴσταν ἵνα οὐ μὴν τὰλλα τοιοῦτοι· ἀλλὰ καὶ
χρημάτων ὑπερόπτης κομιδῇ μεγάλουφρονήτατος, καὶ δεσ-
μίνοις ταῦτα διανοέμαι φιλοτιμώτατος, καὶ φιλοξενία
εἴπερ τις ἄλλος φιλοφρονέστατος. Ὁ πότε γούν ἴδοι τινὰς
μὲν ὁδοιπορούντων, ἢ καθύκων καὶ δόφει τακομένων, ἢ
χίτων καὶ ψύχει προσπληγνομένους, ἢ ἄλλως ἐκ τῆς ὁδοι-
πορίας βγρυνομένους, αὐτὸς ἐπισπεύδων ἰλαρῶς ὑπῆντα,
καὶ τοῦ μόχλου διανοηπώσασθαι πτερυχάει, καὶ εἰζυγας
εἰς τὴν οἰκίαν εἰσκαγαίων ἐξένιζε φιλοφρονῶς, καὶ λόγοις
ἅμα καὶ ἔργοις πᾶν ὑπερ εἶχεν ἀνδρὲν διόλου. Ταῦτα καὶ
πρὸ τοῦ μαρτυρίου ἐκόσμηι τὸν Βονιφάτιον· καὶ οἷ' ἄ-
πλως ἐκαῖνον ἀπὸ τῶν ἄλλων δοκιμαστέον, ἀλλὰ συν-
σπύου πάντως καὶ τὰ βελτίονα. Βονιφάτιος γάρ τὸ μὲν
ἴδουη, τὸ πλεῖον δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ νύμων, καὶ τὰ ἀλλήιστα
τῆς ἀρετῆς εἶδη πρὸς ἀκρίθειαν ἡγαγιώς, τὸ μὴ τίλειος
εἶναι παρὰ λόγον τοῦ καὶ σωφρονεῖν ἐκωλύετο.

3 Πάνν οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ· καὶ ὁ σπῆλος οὗτος κα-
θάπερ ὅλην καθάρσιν καὶ περιστάλλει σῶματι ἐκκαθαίρεται
καὶ ἡ ἐκ τοῦ πάθους εἰσέχουσα μείζων πολλὴν διὰ περ-
καλύπτεται. Οἱ γὰρ ἡνέσχετο Κύριος ψυχὴν οὗτου περι-
δεῖν τὰ πάντα καλῶς, ἐνὸς πάθους εἴσχει διὰ τὸ εὖ μο-
λύνεσθαι· ἀλλ' εἰ δόξασι πάντως θεοτέρων λόγων οἰκονομία,
καὶ μαρτυρικὴ σῆματι αἰουργεῖ αὐτῇ καὶ βασιλικὸν
χρῶμα περιβάλλειν. Ὅπως δὲ τοῦτο διωκονόμεναι, καὶ

4 Ὡς καὶ πορεύσῃς ἐμελλεν ὁ Βουιφάτιος ἀπεσθῆναι, εὐθὺς, ὥσπερ ὑπὸ γοημῆς τὴν ἐκτου νίκην καὶ τὸν στίφονον προσμακύνων, Εἰ δέπως ἔφα, ὦ δέσποινα, τούτῳ μὲν διαμυρτεῖν τῇ ἐγγειρώσει, δευτέρῳ δὲ ὡς φασὶ πλοῦς τὸ ἐμὸν σοι σῶμα προσσυνεγείν, ἄρα σοι ἂν τοῦτο μέτρινον εἴη τοῦ σκοποῦ περσμβύθιον, καὶ τιμῆς ἄξιον παρὰ σου νομισθεῖν; Καὶ ταῦτα μὲν ἰσως ἐκείνος παύσων πρὸς τὴν δέσποιναν ἢ σπουδᾶζων ὁ δὲ Θεὸς τὸ μᾶλλον ὥσπερ διὰ τῆς ἐκείνου προαγόρευσε γλώττης· Ἡ μέντοι Ἀγλαΐα· Οὐ κινῶν, ἔφα, Βουιφάτιε, παιδιὰς οὐδὲ λόγων τοιούτων, ὧν ἀποσχόμενον εἰλθεῶς ἔχειν προτρέπονται καὶ κοσμίως, ἐπεὶ καὶ τοιούτοις ὑπηρετεῖν μέλλεις, ὧν ἴμάς, μὴ ὅτι γελῶνται, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τοῖς ἀναξίους πάντολμον καὶ θρασύ. Τούτοις ἀρκούντως ἐπιτιμίσσας καὶ ἐν τρέψασ, καὶ ὥσπερ ἀντὶ παιδιᾶς ἀκρίβως εἰς θυβὸν εἴληγον τὴν ἐκείνου ψυχὴν καταστρίψας, εἶπα καὶ ὁ Θεὸς, ἵππειπούσας, ὁ δὲ ἴμάς μορφήν δούλου λαβὼν καὶ τὸ ἐκτου σῶμα ἐνέχεας, αἷτος παρίδοι τὰ παύσμενά μου καὶ ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον σῶτος ἐμπροσθέν σου, καὶ καθενύκει τὰ θυσθίμενά σου πρὸς τούτοις καὶ δεξιᾶν αὐτοῦ τὴν ἐκνουδον εἰξαμένην ἔξεπερψε. Τὸν δὲ Βουιφάτιον ὠντασαν μὲν οὐ μετρίως καὶ οἱ τῆς δεσποίνης λόγοι, καὶ πρὸς τὰ θεῖα τε καὶ γεδῶσιν παριδοῦν κατέστησαν, ὅταν οὔτε κρεῖν ἤπτετο κατὰ τὴν πορείαν, οὔτε μὲν οἶνον ἐχρῆται· εἰσθεῖς δὲ αἶμα καὶ λιγισμὸς, ὥσπερ παιδαγωγὸς ἀγῶνι, ὥσπερ οἷον ὀράσας, ὡς μὲλλον χειρὸν

EX MS.
B. FRANG.
assiduis precibus et jejunis vacat in itinere.

Tarsi adspiciunt
horrendos
Martyrum
cruciatos :

optat inter
Martyres
suscipi.

eorum iudice
proflatur
silem.

Α ἀνάγκη μετακομίζεσθαι. Καὶ τῇ δέῃ τούτῳ ἡμέρατι τῆς πρὸς τὸ σῶμα προσπαθείας κατωλιγώρει, καὶ ἐκαστῇ προσέχειν ἐπιείθετο· ὡς δὲ μὲν γὰρ πατὴρ προσηγορίας· ἡ δὲ γυνὴ μῆτηρ καὶ καταστάσεως, αὕτη δὲ τὴν συναίσθησιν, ὡς περ ἐν ἀγοράῳ τινὶ καὶ καθαρῷ ὕδατι, τὰ αὐτῆς σῖσιν διαδίδειν ποιεῖ· καὶ οὕτως ἀρχαὶ καὶ ῥίξαι τῆς μετανοίας φέρονται, ἡ δὲ τότε καὶ Βονιφάτιον καλῶς συνειλήσει, καὶ ἡδὴ πρὸς βίῳ ἀντίρροπον ἀπονεύων φανερός ἦν, τῆς μὲν παχυτέρας ταύτης καὶ περιττῆς τροφῆς, ὡς περ ἐρχομεν, ἀπεχόμενος, εὐχῆς δὲ ἀδιαλείπτου καὶ νηστείας κατὰ τὴν πορείαν ἐχόμενος.

Β Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπιδόξας τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ὑπομονὴν τῆς ἡλικίας Ταρσὸν ἐγένετο, ἔνθα δὲ καὶ οἱ Μάρτυρες ἡγωνίζοντο, ταῖς μὲν ἄλλοις ἐφῆκε διανοησάσθαι, αὐτοὺς τε καὶ ἱπποὺς ἐν τινὶ τῶν ἐκείθεν ξενισθέντας, αὐτοὺς δὲ μὴ δὲ τῆς ὁδοῦ τὴν κόπον ἐκτιναχόμενος, ὡς εἶχε ποδῶν ἐχρήρει τοὺς ποθομένους Μάρτυρας ἱστορήσκει. Καὶ παριὼν εἰς τὸ στάδιον, ὅρα τὸ μὲν δῆμον πολὺ τι πλήθος συνειληγμένων κατὰ θῆραν τῶν παταγμένων, βαρβάτοις δὲ τοὺς Ἀγίους ποικίλαις ἐκδιδομένους, καὶ ἐν μὲν ἐγκαλόμενους ἀπαντας τὴν εὐσέβειαν, οὐ ταῖς οὐταῖς δὲ τιμωρίαις ὑπαγομένους, ἀλλὰ τοσαύταις, ὡς σχεδὸν μηδὲν τὴν ἴσιν κατακρίνεσθαι τῇ ἐτέρῃ, καὶ τοὶ καὶ πνεύματι συνημμένοι· καὶ στόματι, οὐδὲν ἔττον τὰ αὐτὰ φεγγόμενοι. Ὁ μὲν γὰρ ἤρτητο ἐπὶ κεφαλῇ, κατώθεν δὲ αὐτοῦ πῦρ ὑπέστρωτο· ὁ δὲ ξύλοις τέσσαρσι διατέτακτο· ἄλλος ἐπὶ ῥίζῃ, ἄλλος ἐξόντων χειρῶν ἐλεπτύνετο· καὶ τοῦ μὲν ὕψους, τοῦ δὲ χειρὸς ἐξενόπυντο· καὶ τῶν μὲν διὰ τοῦ τραχήλου πάσσαλος ἐλάλει τῇ γῇ προσεπλήγνυτο, τῇ δὲ χειρὸς μὲν ὀπισθεν περιήγνυτο, ποδὸς δὲ πονηρῶς ἀνταναγκάζοντο, καὶ ἀρσενότρον οὕτως δεσμεύοντων, ῥάδοις αὐτοὺς τὰ ὡστὰ συνεκρίβετο· ἄλλον, ὃς τῆς πολλῆς μανίας τῶν ἀσέβων· καὶ χειρὰς ἦν ἰδεῖν ἅμα καὶ πύδας ἀφαιρεθῆναι, καὶ δίκην σφαίρας ἐπὶ γῆς κυλιόμενον. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάσχοντες οἱ γενναῖοι, καθάπερ οὐ βίαιόν τι καὶ λυπηρὸν ὑφίστασθαι, ἀλλ' αἰνοῦν τὰ σώματα καυιζόμενοι, καὶ τινα πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν ὑπομένοντες. ὡς περ ἄρα καὶ ἦν οὕτως ἔχαιον, τῆς θείας ὀντικρυς ἐπιδοκίμου, αὐτοῖς δυνάμει καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐνισχυούσης· οὐ γὰρ ἄλλως δυνατόν ἦν ἀνθρωπείαν φύσιν ταῦτα διενεργεῖν, καὶ τότε σὺν ἰδούῃ, μὴ τῆς ἀνωθεν χειρὸς συνεσπατομένης. Ταῦτα καὶ Βονιφάτιος ὁρῶν, καὶ οὐχ' ἀπλῶς ὁρῶν, ἀλλ' ἐπιμελῶς ἐκαστα καὶ φιλοπόνως ἐξακριβούμενος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκπληττόμενος τῆς καρτερίας τοὺς Μάρτυρας, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς στεφάνων ἀξιοθῆναι γλυχόμενος, ὅπως ἐνθους γινόμενος, πρὸς τὸ θεῶν κατὰ δόξαν, καὶ τοῖς πᾶσι ἐκαστὸν ἐπιδόκῳ παρκαχόν, εἰκοσι τοὺς Μάρτυρας οὕτως πάντας καθ' ἕνα περιδύλλει καὶ περιπτύσσει· εἶτα καὶ εἰς ἐπὶ κροῖον πάντων μεγάλῃ φωνῇ, Μέρως ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεός, μέρας ὁ τοῖς ἀθληταῖς συμπαθὼν, ἔξεδυσεν. Οὕτως εἰπὼν, τῶν Μαρτύρων αὐτῇ γεγηθῶς εἶχετο, παρεκατέχετο, ποθεινὸς τοὺς πύδας περιεπτύσσειτο, οἷς δὲ μὴ πύδας τὰ λειπόμενα μέλη τοῦ σώματος κατασπάξαιτο, μακαρίζων, ἐπιθαυρόντων, δεόμενος· μακαρίζων μὲν τῆς ἀνδρείας καὶ ἦν προπεπόνθεισαν, ἐπιθαυρόντων δὲ καὶ πρὸς ἅ παθὲν ἐρελλων, ὅτι τε βραχὺ τὸ λειπόμενον, καὶ πόνων ἀπαλλαγῇ μετ' ὀλίγων καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος· ὑπὲρ ἐκαστοῦ δὲ θεόμενος, ὡς τε καὶ κοινωνὸς αὐτοῖς τῶν ἀγῶνων καὶ συμμετοχὸς τῶν παρὰ Χριστοῦ γενέσθαι στεφάνων.

Γ Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μαθεῖν οὐχ οἶον τε ἦν, ἅτε καὶ τῆς φωνῆς ἐπὶ μείζον ἀρθείσας, ὁ Ἀρχὼν ὑψέτερον ἀτενίσας διὰ τοῦ πλήθους, καὶ τὸν Βονιφάτιον θεασάμενος· Τίς οὕτως, εἶπεν, οὕτως ἀμελῶς καὶ ἔμῳν (καὶ τῶν μεγάλων ἔχει θεῶν)· αὐτὸς τοιγαυτὴν ἐκείνος, αὐτὸς ἐγγότερος παρὰ σπᾶς λεγέτω. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρέστη, ἐρωτηθεὶς, Ἐμὶ μὲν, ἔφη, Χριστιανός, τῇ δὲ τοῦ ἐμοῦ δεσπότητος δυνάμει θαυρόντων ὑποδοσύνων τοὺς μὲν πιστοὺς φιλῶ, σοὺ δὲ καὶ τῶν σὸν, ὡς ἀγωνιῶν ὑπερφρονῶ. Καὶ ὁ Ἀρχὼν, Ταῦτα μὲν λέγειν τότε νῦν, ἐπ' ἑλέγε δε τὴν τε κλήσιν τὴν σὺν καὶ τὸ ἐπιτίθεμα. Ὁ δὲ Βονιφάτιος· Ὅνομα μὲν ἐμοὶ τὸ πρῶτον καὶ ὁ μάλλον χαίρω καλούμενος, Χριστιανός· εἰ δὲ καὶ τὸ ἐκ γυναικὸς τοῦτο βούλει μαθεῖν, Βονιφάτιος. Καὶ ὁ Ἀρχὼν, ἔτι τοῦ Ἀγίου λέγοντος ἐκκό-

ψας, Ἄγε δὲ οὖν, ἔφη, Βονιφάτιε πρὶν τῶν σαργῶν D σου καὶ τῶν ὡστῶν ἄψομαι, πείθου ποιεῖν τὰ κεκελευμένα, καὶ προτελέων θῷς τοῖς εἰμένεσι θεοῖς· τοῦτο γὰρ σοὶ πολλὰ προξενήσει τὰ ἀγαθὰ, φιλικῶν θεῶν, ἀπαλλαγῇν χαλεπῶν, καὶ παροχῇν πλοῦτος καὶ μεγίστων τιμῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ Μάρτυς, Οὐ δὲ ἀποκρίνασθαι σοί, φησι, δίκαιον· πλὴν ἀλλὰ τοῦτό γε ὁ καὶ πολλῶν ἐφῆν, ἐρῶ, Χριστιανός ἐγώ· τοῦτο μόνον παρ' ἔμῳν ἄκουε· αὐτὸς δὲ, εἰ μὴ ἀνέχη, ὅτι βούλει, τῇ σῶματι χρεῖ.

Δ Ἐπὶ ταῦτοις χαλεπήνας ὁ Ἀρχὼν, ἐπὶ κεφαλῇ αὐτὸν κρεμασθήναι κελεύει, καὶ ἰσχυρῶς μὲν ξέσθαι τὴν βάσανον δὲ παρατείνεσθαι, ἄχρι διαφανῆς τὰ ὡστὰ γένεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς περ ἐκείνος ἀνέλεγε οὕτω δὲ καὶ πρὸς τάχος τοῖς δαίμοσι ἐπαύτατο· ὁ δὲ Χριστοῦ Μάρτυς καθάπερ οὐ τὸ δισπάσθαι τὰς σάρκας, ἀλλὰ τῇ διακρίσει τῶν Ἀγίων μάλλον ἀλγῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲν ἔκλειπεν ἐπ' ἐκείνους, αὐτὴν τε τὴν ὕψιν ποδῶν, καὶ ἅμα ὡς πρὸς καλὸν παράδειγμα βλέπων τοὺς ἐκείνων διὰ Χριστοῦ ἀθλῶν· Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἀρχὼν οὐδὲν ἀπὸ τῆς βασάνου ταύτης ὑφίντα τοῦ πόνου σκοποῦ, μικρὸν ἀνεθῆναι κελεύει, καὶ πάλιν ὡς περ ἐκδιαιρέμας προσέειπεν τῷ Μάρτυρι, καὶ τοιούδε τρόπον ἀποπειράσθαι αὐτοῦ βουλόμενος, Γενέσθαι σοι, φησὶν, ὦ Βονιφάτιε, τὰ παθήματα ταῦτα, μαθήματα πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ πείραν τῶν ἀναιδέων τούτων λαθῶν ὁδῶν, ὅς γε γυνὴ, ἀθλίε, σεκυτὸν οἰκτεῖρα, τῶν μενουσῶν σε κολάσεων πρόσελθε οὕσων. Ὁ δὲ Ἀγίος· Ἐμὲ θύειν ἐπιτάττων, ἀκούετε, οἷε δύνασθαι ὅπως ἐπιχειρεῖν· Ἐγὼ θεοῖς προσελεύσομαι, ὃ μόνον τοῦτον προσεγγόρα μὴ δ' ἀκούει τωρητή·

Ε Θυμὸς πάλιν τῶν Ἀρχόντων κατέσχευ οὐκ ἀνεκτῆς, καὶ κάλαμοι ὀξυθύνοντες εἰς τὴν κατὰ τῶν ὀνύχων αὐτῶν ἐνεπείροντο. Οἱ δ' ὅτι πεπόνθατε καὶ πρὸς μόνον τὴν ἀκοήν· ἐσχάτως γὰρ ἡ βάσανος χαλεπή. Ἀλλ' ὁ Μάρτυς εἰς οὐρανὸν ἀτενὴς ἀναβλέψας, καὶ ὡς περ ὕλην ἐκεῖ μετὰ τῆς δυνάμεως θείας καὶ τὴν σῖσιν οὐ δὲ βραχὺ γυνὴ ἀφρόνιζε τῆς ὁδῶν· ἀλλ' εὐκόλως αὐτὸς ἔφερε μάλλον, ἢ ὁ Ἀρχὼν προσέειπεν· ὡς οὖν καὶ αὕτη τῇ δυσσεβεῖ διακινή· ἡ βάσανος ἐκλήγχετο, ἐτέρων αὐτῇ πικρὰν τιμωρίαν ἐξ ὠμοκτοῦς τε καὶ πονηρίας ἐπινούει, καὶ κελεύει τὸ στόμα διανοήσθαι τῇ Μάρτυρι μολυβδὸν αὐτῇ ἐγγεθῆναι σφῶδρα διακρίναι. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω τοῦτο ὁ ἀθλητής, καὶ χειρὰς ἅμα καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑψώσας, Δέσποτά μου, ἔφησεν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ κρεῖττονά με τῶν ἡδὴ προλαβουσῶν δειξάς τιμωρίων, καὶ νῦν παραστήθι μοι, μόνον ἐμοὶ παράκλησις, κουφίζων με τῆς ὁδῶν, καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ σταναῆ καὶ τοῦ Ἀρχόντος τοῦδε νίκην μοι φάνηθαι συναίρουμενος· σοὺ γὰρ ἐνεκεν καὶ τῆς σῆς δόξης, ὡς οἶδας, ὑπερασθῶ. Ταῦτα ἔλεγε καὶ τῶν Ἀγίων ἅμα ἐθεῖτο, εἰχαιῖς αὐτῷ συνεπλήψεσθαι πρὸς τὴν ἀθλήσιν. Οἱ μὲν οὖν αὐτῷ τὴν τε νίκην καὶ τὸ τοῦ μαρτυρίου τέλος ἐπεύχοντο. Γίνεται δὲ καὶ τότε τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἔργον ἀξιοθῆναι σπον. Ἐπεὶ γὰρ ἡδὴ καὶ ἡ βάσανος εὐπρεπῆς ἦν, καὶ ὁ Βονιφάτιος ὡς περ τις παλαιοστῆς γενναῖος εἰστήκει περιμένων τὸν ἀνταγωνιστήν, οἱ ἄλλοι δὲ Μάρτυρες, ὡς αὐτοὺς ἀγωνιστοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ τοῦτω ὁρῶμένων θερμοὶ θεαταῖς, καὶ μάλλον ἢ ἐκείνους ἀγωνιῶντες, τὴν νίκην, ὡς περ ἔφηνεν, συνεπλήγνυντο. Τότε δὲ τὸ συνειληγμένον πλήθος, καὶ ἄλλως καὶ τῶν προλαβόντων κατὰ μικρὸν, τοῦτο μὲν πρὸς τοὺς Μάρτυρας πληνόμενον, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸ λίαν ὡμὸν τοῦ Ἀρχόντος δισχεραίνον, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα τὴν ἐπὶ τοῖς δεινοῖς τῶν Ἀγίων οὐχ ὅσον ὑπομονὴν ἀλλὰ καὶ ἰδούην ἐκπληττόμενον, καὶ οὕτω πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν ἡδὴ χειραγωγοῦμενοι πίστιν, αἰρούσιν μὲν ἄφωι πάντες βοῇ συμμιγῇ, μὴ δὲ ἀνακράζουσι γνώμη τε καὶ φωνῇ, Μέρως ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν· μέρας εἰ, Χριστέ βασιλεῦ, πάντες εἰς σε πιεσόμεν. Ταῦτα πάντες τε ἀνέκραγον, καὶ ἅμα τὸν μὲν ἐκείσε βωμὸν κατέστρεφον, τὸν δὲ Ἀρχόντα λίθοις ἐβλάλλον· ὁ καὶ κατὰ φόβος καὶ περιδοῆς περὶ τῆς ἐκαστοῦ φυγῆς γεγονός, καὶ ὡς περ ὅσον οὐπω κινδυνεύων ἀπολωλέναι φυγῇ μόνον πιστεύει τὴν σωτηρίαν, ἐπ' αἰσχύνῃ λύσας τὸν θεάτρον.

CAPUT II

Cruelissime
caditur.

E

cruciatu acutis
calamis sub
unguibus
manuum,plumbo fervente
in os fuso.

F

Plurimis ad
Christum
conversiset Praxide
fugiente

Λ 9 Ταῦτα δὲ, ἄλλον μὲν θηριώδη τινα καὶ ἀτίθησκον πλὴν ἰσχύου, τὴν ὀργὴν ἐπέσχον ἄν, καὶ τὰ σὺν τῷ τοῖς ἄλλοις φρονῆσαι, καὶ τῷ Χριστῷ προσεβῆναι παρασχεύασεν· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν μισρὴν ἐκείνου· ἀλλὰ τοσούτου ἀπέσχεν αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἐκείνου καὶ τῆς παραδόξου ταύτης τοῦ πλήθους συμπνοίας, ὅσον ἔργον καὶ φιλονικιότερον καταστῆναι, καὶ σπουδάζειν, ὅτε καὶ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ εἰς τοῦτο παραξυνούσης, τὴν ἴπταν ἀναμνησθῆσαι. Ἐοῦθεν οὖν τοῦ βήματος προκαθίστας, καὶ ὑπ' ὧσιν αὐτῷ παραστήσας τὸν Μάρτυρα, τὴν τε εὐσέβειαν ἀνείδειε τὴν ἐκείνου, καὶ τὸ ἐσταυρωθῆναι τὸν Δεσπότην ἡμῶν ἐγγλεύσκειν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὴ εἴρων ὁ Μάρτυς πικροτέραις ὕδασι διετέλει τὸν διακόνον ἀμειβόμενος δόξαν, ὑπέχει πάλιν ῥημάτων ἀληθῶν καὶ δικαίων. Καὶ λέγει εὐλόως, πίσσας τε ἀναπλησθεὶς καὶ λάρωας ὑποκαίεις, τὸν ἀδικητὴν ὑπεδέχετο. Ἀλλὰ καὶ τοῦτου δὴ γενομένου, Θεὸς ἀνοθεὺς οὐχ ἡμέλει τὰ συνήθη θαυματουργῶν. Ἀγγέλους γὰρ ἐξ οὐρανοῦ κατεβὰς, τὸ μὲν ἐκείνου σῶμα, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν τριῶν παίδων, ἐφύλαττεν ἀπαθείας· κύκλῳ δὲ ἡ φλῆξ ἐξαπίνης περιχυθεῖσα, καὶ τινος τῶν παρεστῶτων ἀπίστου διαλαβούσα, τὰ αὐτὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πάλαι διεβηκε.

11 10 Τότε ὁ θυσσεβής τὴν μὲν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν φανεραῖς, μηδὲν δὲ μὴ δὲ οὗτου τῆς ἀσεβείας ἀνείκε, ἀλλ' ὥσπερ ἐπισχίζοντες τὸ καὶ αὐτὸς ἐκείνος μεταβλήσθαι, ἢ τὸν Ἅγιον ἐν ζωῶν ὁρᾶν ἔτι τὴν τῶν ἐκείνου θεῶν ἀσθενῆσαν διελέγχοντα, ὁ δὲ αὐτοῦ κατακρίνει, οὕτως εἰπὼν· Βουφάτιον, Βασιλέων μὲν ἀπειθήσαντα νομοῖς, ἡμετέροις δὲ λόγοις οὐδ' ἀμείβεσθαι, καὶ μὴ δὲ θῆσαι τοῖς ευμενέσι θεοῖς θελήσαντα· ἀλλὰ τῷ ἐσταυρωμένῳ μᾶλλον ὡς Θεῷ προσανέχοντα, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκμηθῆναι κελεύει. Καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ δορυφόροι παραλαβόντες, τοῦ δικαστικοῦ ἐξάγονσι βήματι. Ὁ δὲ ἀλλήλικός τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς ἔχειρε μὲν οἷον οὐκ ἐπὶ τελευτῇ· ἀλλ' ἐπὶ ζωῇ μᾶλλον ὥσπερ ἄρα καὶ ἵν' πορευόμενος. Βραχὺ δὲ αὐτῷ ἐνδοῦναι τοῖς ἀπάγοντασι κατασήμενος, σάξας πορὶς ἀνατολάς ἤνυσεν· Κύριέ μου, λέγων· καὶ Θεέ, ταχὺ προκαταλαβέτωσάν με οἱ οἰτιμοὶ σου, καὶ παραστήθι μοι καὶ νῦν βοήθεις, ἵνα μηδὲν μοι ὁ πονηρὸς ἐμπαδὼν γένῃται, διὰ τὰς ἐν ἀφροσύνῃ προγεγενημένας μοι ἀμαρτίας· ἀλλὰ προσδέξαι με τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοῖς ὑπὲρ σου τὸ αἷμα ἐκρέσας· καὶ μέχρι τέλους τὴν πίστιν διατηρήσαντι καὶ συναριθμησάν· ῥῶσαι δὲ καὶ τὸ τῷ αἵματι σου περιποιθῆναι ποίμνιον, τὸν σὸν λαὸν μου Χριστὲ τὸν περιούσιον, θυσσεβείας πάσης καὶ πλάνης ἑλληνικῆς, ὅτι εὐλογητός εἰ καὶ μένους εἰς τοῦς αἰῶνας. Ταῦτα ἡύξατο, καὶ τὴν εὐχὴν τὴν ξίφει εὐθὺς διεδέχετο· καὶ τὴν σεπτὴν ἐτέρμετο κεφαλὴν. Θαυμάσιον γάρ τι καὶ τὸν κύκλῳ Θεῷ, καὶ αἷμα ἡμῶν καὶ γὰρ τῆς τομῆς ῥύηται ποιεῖ, ὡς τὸ μὲν τῆς φύσεως εἶναι, τὸ τῆς εὐσεβείας πίστει. Καὶ οὕτως τὸ θάψμα μίγα φανέν· εἰς ἐκπλήξιν μετίζον ἄν εἰς ὠφέλειαν, ἀνθρώποις τῶν ἀπίστων πεντήκοντα καὶ πεντακοσίους b τῷ Χριστῷ πείσαν ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν εἰδωλικὴν πλάνην μισαχθέντας ἀπολιπεῖν.

11 11 Τοιοῦτο Βουφάτιον τῆς ζωῆς τὸ πέρας· οὕτως τὸ εἰκὴ καὶ ἄλλως ἐπελθὼν καὶ προῤῥήθην ὑπ' αὐτοῦ τέλους εἰληφεν. Οἱ δὲ πρὸς ζήτησιν ἐκείνῳ τῶν λειψάνων συνεκαμφθέντες, ταῦτα μὲν ἀρνοῦντες, περιερχόμενοι δὲ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἐπεὶ ζητοῦντες αὐτὸν οὐχ' εὗραν, οἴμενοι κατὰ οὐ καλῶς αὐτὸν συνήθως χαρίζεσθαι ἰδούσης, ἵππων ἐκείνης ἄρτι, πρὸς ἐκείνους ἔλεγον, ἢ πάντως γυναιξὶ σύνεστιν, ἢ καὶ προσδρεῦει ποτοῖς ὡς τὰ πολλά. Ταῦτα ἐργὸν στρέφοντες, ὥσπερ ἔσχον αὐτοὶ διεσάφησαν, συναντῶσιν τινι τῶν πολιτῶν τοῦ τότε κομενταρχίου τυγχάνοντι ἀδελφῷ, καὶ τοῦδε διαπυνθάνονται. εἰ τινος ἴδοι [ἔξινον Ρώμην] c ἔξινον μὲν τινος, ἔφασκε, τὴν χορὴν ἐν τῷ σταδίῳ τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα διαγωνίσασθαι, καὶ ξίφει τελεωθῆναι· μηδὲν δὲ μηδέπω ἀκριβῶς εἰδέναι, εἰ καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ ζητούμενος. Ἀλλ' εἰπατέ μοι, φησὶν, ὁ ποῖος τίς ἐστι καὶ τὴν ὥσιν, καὶ τινος δ' τὰ πράγματα τῆς μορφῆς. Ὡς δὲ ἐκείνους λόγῳ τὸν ἀνδρα ζωγράφον, ὅτι τὸ μὲν σῶμα σὺν τῷ βραχίῳ, ἐκνήθη δὲ ἡ θρίξ καὶ τὰλλα ὅσα χαρᾶν

ρίσαι Βουφάτιον ἱκανά. Οὕτως ἐκείνους, ἔφην, ὅν ὑμεῖς d ἔχετε, οὗτος ὅν, καὶ ἄλλους, εὐδοεῖς. Οἱ δὲ τὴν μὲν ἰσχύα ἀρχὴν δικέσσαν, καὶ ἡπατήσαν τὸν σὺνδρα ὄντος. Σὺ δὲ Βουφάτιον ἀρνοῖς, λέγοντες, καὶ οἷος ὁ βίος αὐτοῦ, πρὸς ἰδούσης μᾶλλον καὶ ἀνείκεις ἔχων, καὶ ἐν διαμέτρῳ τῷ μαρτυρικῷ βίῳ ἀπηναντίας κείμενος· Ἐπεὶ δὲ ἐκείνους μηδὲν εἶναι τὸ ἐμπαδὼν ἔλεγον ἐπὶ τῷ σταδίῳ παρελθεῖν, καὶ τῷ σῶματι σὺν τῷ προστυχεῖν, εἰδόντες ἐκείνους παρερχόμενους μὲν εἰς τὸν τόπον, τοῦ ἀνδρός οὕτως ἵκνουμένου, εἶτα καὶ τὸν νεκρὸν ἱποδείξαντος· τὰς ὁφείας ἐκείνους τῷ σῶματι προσδελόντες τῆς κεφαλῆς ἀνευ κειμένου, ὅσον ἵν' ἀπὸ τοῦτου μόνου τὸν Βουφάτιον ἀνεγνώσκον· εἶτα καὶ τὴν κεφαλὴν εὐρόντες χωρὶς τοῦ κειμένου, καὶ τῷ αὐτῆς συνάψαντες σῶματι, αὐτὸν ἐκείνους εἶναι πιστεύσαντες θάμβει συνείνοντο, καὶ δέει τὴν ψυχὴν συνεστέλλοντο· καὶ γὰρ ἐδεδόκεισαν, μὴ τι καὶ μνηστῆ αὐτοῖς, ὃν εἰς δίκανισαν αὐτοῦ κατακρίνον, ἀπὸ μόνου τοῦ παραδόξου αὐτοῦ κρύβοντες, καὶ μὴ εἰδότες ὅσα προοίμῳ βίου, οἷον τέλους ἐπέθηκεν χαριστάτου. Ἀλλ' ὅσον οὐπω καὶ τὸν σὺνδρα ὁ μάρτυς ἐξῆλε, λίαν προσσυνῶν αὐτοῖς καὶ φιλοφρόνως προσεγγίζας· ὅς γὰρ ἡ κεφαλὴ συνήθη τῷ σῶματι (τὸ εἶ πάντως κύριος Χριστὲ βασιλεῦ, ὁ δοξάζων τοὺς σε δοξάζοντας·) διακρίνει E μὲν ἡμέα τοὺς ὁφθαλμούς, ἀπειθεῖ δὲ πρὸς αὐτοῖς φιλικὸν τι καὶ ἡμεῖς, ὥσπερ εἰ φεγγημένη τῇ σελήνῃ, καὶ ἀπολῶσα, ὅτι καὶ λίαν ευμενὲς τὰ πρὸς αὐτοῖς ἔχει, καὶ οὐδὲν ὅν ἄρα καὶ ἐξύδρισαν εἰς καρδίαν μνηστῆκα. Οἱ δὲ πάντες πικρὸν ἀνακλήσαντες, καὶ δάκρυα θερμά τῶν ὁφθαλμῶν ἀποστᾶσαντες, Μὴ μνηστῆς ἡμῶν ἔφασαν, δοῦλε Κυρίου, ἀνομήν, μὴδ' ὃν γε ἡμεῖς εἰς σε τὴν θείαν οὐτος πατὴρ καὶ κεφαλὴν ἀφρόνως πεπρωνίσκαμεν. Οὕτως ἴδων τοῦ Ἁγίου τυγνύσας, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ, τὸ σῶμα τὸ φημι καὶ τὴν κεφαλὴν, χρυσίῳ ὅλῳ πεντακοσίους ἐξωνοσάμενοι, μύρις εἰσδιδάσαντες, καὶ λευκαῖς ὀθόνης περιδελόντες καὶ φιλοτίμῳ ἵλκῃ ἐνθήμενοι τὴν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὴν ἀνεγνώσκον· μηδὲν αὐτοῖς ὅλως προσήκον νομίσαντες, ἀλλ' οὐ Μάρτυρας ἀνταδελφῶν λείψανον, ἐκείνους δὲ ἔρχοντες ἔθνη τοῦ πᾶντος γυναιμένου, καὶ ὡς γρησῶς αὐτοῖς ἀσπάζεσθαι· καὶ πιστὰ διδόναι ἐντεῦθεν μαρτυρίαν τῆς ἀνοθεῖς προστάσεως.

12 Ἐν τῷ δὲ οὗτοι τὴν οἰκαστὴ ἐπορεύοντο, καὶ ὥς θεῖα τῇ Ἀγλαΐδι ἐπιφοιτᾷ, ἀγγέλους ἐξ οὐρανοῦ λέγον, Δέξαι τὸν ποτε μὲν δοῦλον ὑπάρχοντα σου, νῦν δὲ τιμότερον ἀδελφόν καὶ συλλειτουργόν. Δέξαι τὸν ποῖον μὲν καί τεκν, νυνὶ δὲ σου δεσπότην· καὶ τιμῆσου εὐλαβῶς, οἷα δὴ τῆς σῆς μὲν ψυχῆς σωτήρα, σὺλῃκα δὲ τῆς ζωῆς. Ἡ δὲ διακαστάσα σύντρομος, καὶ τινος τῶν ἐπιστάντων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου παραλαβούσα, καὶ σὺ πολλῇ τιμῇ τῷ μαρτυρικῷ αὐτοῦ σῶματι ὑπαντήσασα, δέχεται μὲν τοῦτο καὶ κατατίθεται ἄρα σεμνῶς τε καὶ φιλοτίμως, σταθείας F πενήκοντα τῆς Ρώμης ἀπέρων· οἶκον δὲ καὶ τῷ διακρίσειν ἱερὸν, τῇ τε ὕλῃ καὶ τῇ κάλλει λαμπρῶν, καὶ τοσούτου οἷον εἶναι πάντως ψυχῆς τοιαύτης σῶμα λαχέιν, ἵνα μὴ τὸ πνεῦμα μόνον σκεπὴν ἔχῃ τὴν οὐρανίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα δὴ τὸ ἐκείνου οἰκίαν ἀπολαύτῃ τῆς προσκομιδῆς· ἐν τῇ καὶ εἰς ἔτι πολλὰ τῶν παραδόξων ἐπιτελεῖται, καὶ θαίροντες μὲν ἀθρόως φηγοῦνται, νόστοι δὲ ἀσφαλίως νεύμασιν ἀπελαύνονται, εἰσι δὲ οἱ καὶ τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἔχοντες τῇ πίστει βελτίους γίνονται.

13 Καὶ ἡ μακαρία δὲ Ἀγλαΐς ἀνοθεὶς αὐτῆς τὴν ψυχὴν ὑποτιπούσας τοῦ Μάρτυρος, πάντα τὰ προσόντα ἀποδομένη καὶ διελοῦσα πτωχοῖς, οὕτω τοῦ λοιποῦ διεβίου καλῶς τε καὶ φιλοπείτως, οὐ σώφρονα μόνον καὶ παρηνικὸν βίον ἀσπασμένη, ἀλλὰ καὶ τραχυλάτην ἀσκητικὴν βίον ἀσπασμένη, καὶ τῆς παραδόξου φανότατος, ὡς κησιν ἐλομένη κατὰ τῆς παραδόξου φανότατος, ὡς καὶ χάριτος θαυμάσιον ἀξιοθῆναι, καὶ θαίροντες οὗς καὶ λείποντες εἶχε πρότερον ἐξ ἀνθρώπων ἐλαύνειν. Ὁ ὑποσας λείποντας εἶχε πρότερον ἐξ ἀνθρώπων ἐλαύνειν. Ὁ δὲ ἀσκητικὴς αὐτῆς βίος πεντηκοντάετος ἔτι, οὕτω τὸν καλὸν δὲ ἀσκητικὸν ὅσον τῷ Μάρτυρι προσεβήκεν. Τοιοῦτον Ἀγλαΐδι ὑπνώσασα ὕπνου τῷ Μάρτυρι ἀπέντησεν, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ τὴν καὶ Βουφάτιον πέρας ἀπέντησεν, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ τὴν καὶ ἄλλοις αὐτοῖς ἡλλοῦθησαν, παθῶν μὲν σαρκοῖς ἀνθρώπων δουλεύσαντες, πᾶσι δὲ ὑπερ ἀνθρώπων διὰ Χριστοῦ ὑπομείναντες, καὶ κατὰ παθῶν ἀτίμων νεκρικῶς ἀνδρισάμενοι.

missus in ferventem picem non luditur :

accepta sententia mortis

et factu oratione

capite plectitur :

et 500 in Christum credunt.

Comites itineris ignari exdis inquirunt eum :

c

adducti ad corpus exanime

veniam impetrant sollicitus.

oblatis 500 aureis defuerunt corpus Romani,

a) Aglaide precemita et atis reverenter exceptum,

F dein miraculis clarum.

Aglaia sanctam vitam seclatur,

PA MS.
B. FR. NO.

A ὁριστάμενοι, εἰς δι᾽ αὐτὸν Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὃ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a Eγγίνοια Ingenii solertia Herveto vertitur, nobis

alibi necdum lecta vox et barbariem prima sui parte D spirans.

b Hunc numerum unde acceperit Metaphrastes nescio, Latina solum indefinite dicunt quod multi.

c Deerrant hæc eegropho nostro, ex Latina versione suppleto.

BIOΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ.

Ex vetustissimo MS. Bibliothecæ Florentinæ S. Laurentii, Vaticano Romæ, et Ambrosiano Mediolanî.

Factum
Abrahamo
promissionem
præstavit Deus
Gen. 22

Ο ἄγιος, τούτα πάντα κτίσαντος Θεοῦ οληθίου, ὃ γενόμενος πρὸς τὸν πατέρα ἱμῶν Ἀβραάμ ἐπὶ τῇ τελείᾳ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐσεβότητος, καὶ ολοκλήρωσεν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, λέγοντος

τοῦ Κυρίου· Εἰ μὴ εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθυνθῶν

πληθυνῶ σε ὥσπερ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῇ πληθει· Καὶ

πάλιν, "Ὅτι ἐν τῇ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ

πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Οὗτος γὰρ μετὰ Μωϋσέα, τὸν

θεράποντα αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἄλλοις Προφῆταις λαλῶν,

φονεῖς ἀνθρώπους καὶ σπέρμα Ἀβραάμ, τὴν ἐπιγγελίαν

τῆς εὐλογίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐπλήρωσεν, τοῖς Μα-

θηταῖς λέγων· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,

βaptίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ

Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς πάσαν τὴν γῆν

τοῦ Εὐαγγελίου κηρύττονται, ἐκ συγχωρέσεως Θεοῦ, μετὰ

δοκιμῆς πίστεως αὐτοῦ, Βασιλεῖς ἐλλογες κατὰ τὴν Χρι-

στιανὴν ἐκλήσαν μέγαν πνευματικὸν διωγμὸν. Καὶ πολλῶν

Μαρτύρων διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων βασάνων ὥς θανά-

του στεφανοθέντων, σὺν Πέτρῳ τῇ Ἀλεξάνδρειᾳ Ἀρχιε-

πισκόπῳ, ὑπερβύθουν καὶ ἐκραταίνοντο ἡ πίστις τοῦ Χρι-

στοῦ ἐν πάσῃ γῶρᾳ καὶ νύκτι κατὰ τὰς Ἐκκλησίας. Ἐκεί-

θεν καὶ μοναστήρια γράσαντο γενέσθαι, καὶ ἀσκητῶν τόποι

ἀγνοεῖα καὶ σποταξίᾳ ἱτοιμάσαντο. Ἐπειδὴ τῶν Μαρ-

τύρων. ὑπομονὴν ἰδὼν οἱ ἄλλοι ἐξ ἐλλήνων γεγε-

νηότες μοναχοὶ, ἤρξαντο συννεύουσι τὴν βίον, περὶ ὧν ἐλέ-

γην. Ὑπερβύθουν, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ἐπ' ἐρη-

μίᾳς πλησύνοντες, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ τοῖς ὑπαῖς

τῆς γῆς. Καὶ αὐτοὶς ἐν τοῖς αὐτοῖς σκληροτέρας ἀσκήσει

καὶ εὐλογεῖα προεβύθη, οὐ μόνον νυκτὶς καὶ ἡμέρας τὴν

σπουδασθέντα Χριστὸν ἐν ὁμοθυμαῖς ἔχειν, ἀλλὰ καὶ οὕς

ἐωράκασι τοσούτου αγωνισαμένους Μάρτυρας. Τοῦ γὰρ

ἀκηλικωτάτου καὶ ἀληθινῶς ἐνσώτου Πατρὸς ἱμῶν Ἀντωνίου

τοιοῦτος ἦν ὁ βίος, ὡς ὁ τοῦ μεγάλου Ἠλίου, καὶ

Ἐλισσαίου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Βaptιστοῦ, καθὼς καὶ

ἐγγράφως μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, μετὰ τὴν τελευταίαν, ὃ

ἀγνίστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνάσιος, καὶ τὴν αὐτὴν δια-

γορήν ὁμοῦ διηλώσας τοῦ ἁγίου πατρὸς Ἀρσένου, ὁρχιμο-

νάζοντος ἐν τῇ ὕρει τῆς Νιτρίας Ἀδελφῶν, καὶ τοῦ σὺν

αὐτῷ Θεοδόρου. Οἰδομεν δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἐν χειρὶ τοῦ

εὐλογημένου, καὶ πάντως εὐλογούντος, ἐξεχύθη ἡ χάρις·

Ἐπεκρίψατο γὰρ τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσε αὐτὴν, ἀντὶ λύπης

καὶ στεναγμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς πάσαν γῆρην ἐγένοντο

Πατέρες θυμαστοὶ τῶν μοναζόντων ὡς καὶ προειρήνημεν,

ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βιβλίῳ ζώντων. Ἐν δὲ τῇ Λιβύτῃ

καὶ Θιβαΐδι μέγα γενομένων πολλῶν, μετὰ τὸν διωγμὸν

Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἡ μετένοια τῶν ἐθνῶν πλη-

θυνημένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῶν Ἐπισκόπων ὁμοθυμαδὸν

αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν Ἀποστόλων διδασχὴν,

σφόδρῳ ἐκσπεσφόρει. Καὶ τις ἀνὴρ ὀνομασθὲν Παχούμιος,

καὶ σὺν τοῖς ἐλλήνων γυνέων ἱερέων ἐν Θιβαΐδι, ἐλέους

σφόδρῳ τυγῶν, ἐγένετο Χριστιανός, καὶ προκίβως ἐγένετο

τέλειος Μοναχός. Ἀναγκάσιον δὲ καὶ τούτου τὸν βίον ἐκ

παυθῆναι διηγήσασθαι εἰς δι᾽ αὐτὸν Θεοῦ, τοῦ πανταχόθεν

πάντως κολούντος εἰς τὸ θυμαστὸν αὐτοῦ φῶς.

2 Καὶ ἐγένετο συμπαραγενέσθαι σὺν τοῖς γυνέων τὸν

Παῖδα εἰς εὐδαλῆον, τοῖς ἐν τῷ πνευματικῷ φροντισμῷ
δοκιμονίῳ θυσιαζέον· καὶ τοῦτον ἰδὼν ὁ ἐπὶ τῆς θυσίας
ιερεὺς, ἐποίησεν τοῦ τύπου ἐκδιωχθῆναι, καὶ ἐν μονίᾳ
αὐτῶς κράζων· Τὸν ἐχθρὸν τῶν θεῶν ἐντεύθεν ἀποδέξατε.
Καὶ ἀκούσαντες οἱ γυνεῖς αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα πρὸ
αὐτοῦ, ὡς ἐχθροῦ ὄντος τῶν λεγομένων καὶ μὴ ὄντων
θεῶν, μᾶλλον οὐ καὶ ἄλλοτε τοῦ οἴκου τῶν ἐκεῖ σπενδῶν
ἐπάτισαν αὐτόν, καὶ εὐθὺς ἐξήρασαν ὁ Παῖς ὁ πέπωκεν.
Καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν μονάζοντα, ἐκγενομένης περὶ
τῶν παιδικῶν αὐτοῦ, ἐδίδωκεν καὶ τούτου τὴν γνώσιν
τοῖς περὶ αὐτὸν μοναχοῖς λέγων· (Ὁ μὴ νομίσαιτε, ὅτι
ἐκ προγνώσεως ὁσμὴν ἀγαθῶν γινώσκοντες δαίμονες ἐποίη-
σάν με τότε διωχθῆναι, ὡς μέλλοντός μου μετὰ ταῦτα τῇ
πίστει τῆς ἀληθείας ἐκδιωχθῆναι, ἀλλ' ὁρῶντές με καὶ τότε
τὰ κακὰ μισούντα (Ὁ γὰρ Θεὸς ἐποίησεν τὸν ἀνθρώπον
εἶναι) διὰ τοῦτο στοχασόμενοι, μὴ ἄρα μετὰ τούτου ὁ παῖς
ἔσται θεοσεβής, τῇ ἐνεργείᾳ ἐδιδώχάν με οἱ ὑπέρεστι αὐ-
τῶν. Καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν ἐδασίλευσεν ὁ μέγας Κωνσταν-
τῖνος α, ἀπαρχὴ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέων Ρωμαϊκῶν
καὶ πρὸς τινα Ὑρσυνον πολέμων ἐκέλευσεν λοιπὸν πολ-
λοὺς τέκοντες συναγαγεῖν, καὶ αὐτοὺς δὲ Παχούμιος συ-
νεληλθὼν, περὶ τὰ εἴκοσι ἔτη ὄν. Καὶ καταπλέοντων τῶν
τεκόντων, οἱ κρατούντες αὐτοὺς στρατιώται δρμησαν εἰς
πόλιν τῶν Θιβαίων, καὶ ἐκεῖ ἐνέκλεισαν αὐτοὺς· Καὶ
ὥς. ὁ ἐλέγμων Χριστιανὸς κηρυκὴν αὐτοῖς φαγεῖν,
πεινῶν, καὶ ἄλλας χρειάς, καὶ ὅτι ἴσαν ἐν θλίψει. Ὁ δὲ
νεανίας ἐρωτῶν περὶ τούτου, ἤκουσεν Χριστιανούς, καὶ
πρὸς ξένους, καὶ πρὸς πάντας ἐλέμοντας εἶναι. Καὶ δεύ-
τερον πυθάνεται, Τί ἂν εἴη Χριστιανός; καὶ λέγουσιν
αὐτῷ· Ἀνθρώποι εἰσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φοροῦντες,
τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶν ἀγαθὸν πᾶσι
ποιούντες, ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρα-
νὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἡμᾶς τοῖς ἀνθρώποις.

Hos inter Pachomius adhuc puer d. c. om. est formidabilis

qui militie adscriptus,

a

b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

Matth. 28
vocatis ad
fidem gentibus

qua per ipsas
persecutiones
magis cres-
cens

ad Hebr. 11

solitudines
implevit ho-
minibus san-
ctissimis

Psalms 14.

post Diocetia-
ni praesertim
et Maximiani
Iulianum.

capitulum

Hos inter Pachomius adhuc puer d. c. om. est formidabilis

qui militie adscriptus,

a

b

c

Christianorum caritate allectur ad fidem

et baptizatur

caritate visionis incitatus

Α μέλιτος, κινουσέν τινος λέγοντος σὺ τῷ· Τὸ γινόμενον σύνες, ἔσται γὰρ σοι μετὰ ταῦτα.

4 Καὶ λοιπὸν κινούμενος τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ ἐξήγαγεν μοναχὸς γενέσθαι. Καὶ δεικνύμενος σὺ τῷ ἀσκητικῷ τινος, Παλαίμωνος ὀνόματι, πορεύμετο πρὸς αὐτόν, ἀναγερθεὶς σὺν αὐτῷ. Καὶ φθάσας ἔκρουσεν τὴν θύραν. Καὶ παρακύψας ἀνωθεν ὁ γέρων, λέγει· Τί θέλεις; ἵν' γὰρ ἀποτομός τῷ λόγῳ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Ἐρωτῶ σε, Πάτερ, ποίησόν με μοναχόν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Οὐ δύνασαι· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐστὶν τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι πολλοὶ ἦλθον, καὶ οὐχ' ὑπέμειναν. Λέγει αὐτῷ Παχούμιος· Πείρασόν με ἐν τούτῳ, καὶ ἰδε Παλιν εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ γέρων· Πρώτον σε τὸν δοκίμασον πρὸς καιρὸν, καὶ ἔπειτα ὡς θέλῃ γὰρ σκληρὰν ὁσκήσιν ἔχω. Τῇ μὲν θέρει νηστεῖω καθ' ἡμέραν, τῇ δὲ χειμῶνι διὰ δύο τρέφομαι, καὶ οὐδὲν ἐσθίω χάριτι Θεοῦ εἰ μὴ ἄρτον καὶ ἄλας· ἐλαίου δὲ καὶ οἴνου συνήθειαν οὐκ ἔχω, καὶ ἀργυρῶν, ὡς ἐδιδάχθην, οὐ μὲν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς εἰς εὐχὴν καὶ μελέτην λόγων Θεοῦ, καὶ πολλάκις ὦλκ' τὴν νύκτα. Καὶ σκούσας ταῦτα τοῦ γέροντος ὁ Νεανίας, μᾶλλον τῇ πνεύματι ἐδυναρώθη πρὸς πάντα πόνον σὺν αὐτῷ ὑπομένειν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Πιστεύω τῇ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ καὶ ταῖς εὐχαῖς σου, ὅτι ὑπομένω πάντα ὅσα εἰρηκᾶς μοι. Τότε νοήσας τὴν θύρην εἰσῆλθεν αὐτόν, καὶ ἐνέδυσεν αὐτόν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Καὶ ἵσαν ἀμφοτεροὶ ἀσκούμενοι, καὶ σχολάζοντες εἰς προσευχάς· τὸ δὲ ἔργον ἵν' αὐτοῖς νήθειν καὶ ὑστέριον σάκκους τρυφί-
 νους. Ἐργαζόμενοι δὲ ἔκρινον, οὐκ ἐνεκὸν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν μυημονεύοντες, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἀργυρῶν δὲ ὁ γέρων, ἔκρινεν ὅτι ἐδόξαί αὐτοῖς ὁ ὕπνος, ἐξέρχοντο ἀμφοτεροὶ εἰς τὴν σῆμνον τοῦ ὄρους, καὶ οὕτως σπυριδιόεις μετέφερον ἄμμον ἀπὸ τοῦ πόνου εἰς τοῦτον, κοσπονοῦντες τὸ σῶμα εἰς νίψιν εὐχῶν, λέγοντες τοῦ γέροντος· Νίψε Παχούμιε, μὴ πειράσῃ σε ὁ σκῆμας, καὶ βλαβῆς. Καὶ βλέπων τὴν εἰς πάντα ὑπακοὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν προκοπὴν τῆς ὑπομονῆς, χάριν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, κηρύττεισας ὁ γέρων. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς χάριτος μετὰ τὸ Πάσχα λέγει αὐτῷ· Ἐπειδὴ τῶν Χριστιανῶν ἑορτὴ ἐστὶν σήμερον, ἀναστὰς ἐτοίμασον ἡμῖν ἀριστήσας. Καὶ ἐτοιμάσας ἔδωκεν ἑλαίον εἰς τὴν ἄλσιν τὸ τετριμμένον. Οὕτως γὰρ ἐσθίειν αὐτοῖς προεῖρηται, ἐστ' ὅτε καὶ λαφύριον γωρὶς ἐλαίου καὶ ὀξὺς, μίσγουνσι δὲ πολλάκις σποδὸν τῷ ἄλατι. Καὶ λοιπὸν καλεῖ αὐτόν ἵνα φάγωσιν. Καὶ προσεγγίσας τοῖς παρακειμένοις, ὁρᾷ ἑλαίον ἐν τῇ ἄλσιν καὶ τυφὰς εἰς τὸ πρὸς ὄψον ἐκείνου, κρῆστο κλαίειν λέγων· Ὁ Κύριος ἐσταυρώται, καὶ ἡμεῖς ἐσθίωμεν· καὶ αὐτοῦ παρακαλοῦντος αὐτὸν μετὰ φόδου, μόγις ἠνέσχετο, ἐκκενωθέντος οὐ εἶχεν τὸ ἐμδοχίον, καθεσθῆναι φαγεῖν ὡς συνήθεια ἵν' αὐτοῖς. Οὕτως δὲ ἵν' Παλαίμων ὁ Ἅγιος, τὸν σταυρὸν φέρων αἰετ, κατὰ τὴν λόγον τοῦ Σωτῆρος, ακολουθῶν αὐτῷ μετὰ ταπεινῆς καρδίας.

5 Μὲν δὲ ἀργυρῶν αὐτῶν, πυρκαϊὰ ἐμπροσθεν ἵν'. Ἀναστὰς δὲ ἄλλος ἀδελφός, ὅστις τότε παρεγένετο μεῖναι παρ' αὐτοῖς, λέγει τῷ γέρωντι· Ἐκείνος ὁ ἔχων πίστιν ἐν ὑμῖν σταθῆτω ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ εὐχεται τὴν τοῦ Εὐαγγελίου εὐχὴν. Καὶ γνοὺς ὁ γέρων ὑπερφανείας εἶναι τὸν λόγον, ἐπετίμηκεν αὐτῷ λέγων· Παύσαι ταῦτα λαλῶν· πλανά γὰρ· Καὶ μὴ αἰσθανόμενος ὁ εἶπεν, ἐπέθηκεν τὸν πῦδα αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, λέγων αὐτῶν τὴν προσευχὴν. Καὶ κατεβὰς, ἰδὲν, ἐνεργεῖα θαυμάτων ἐκ θεῆς συγχωρήσεως, ὅτι τοῖς πύδας οὐκ ἐβλάβη, καὶ πλέον ἐπήρηθη τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Πρὸς τοὺς σχολιοὺς σχολιάς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός· καὶ οὕτως ἀποχωρήσας αὐτῶν, κατ' ἰδίαν μακρὰν ἵν' ἀναχωρῶν. Καὶ ἰδὼν ὁ ἐν τούτῳ ἐξαπατήσας αὐτόν θαύμων ὑποχείριον τοῦτον εἶναι, σχηματισθεὶς γυναικίαν μορφὴν, ὁραῖον, καὶ κεκαλλοπισμένον, ἦλθεν κρούων τὴν θύραν ὅπου ἵν'· καὶ αὐτῷ ἀνοίξαντι λέγει, Ὅτι ἐπειδὴ ὀχλοῦμαι ὑπὸ δαεστών, διωκόντων με εἰς ἀποθῶσιν μὴ ἔχουσιν, δέομαι σου ὑποδεῖσθαι με εἰς τὴν μονὴν ἕως παρῆλθωσιν. Ὁ δὲ τῇ παρώσει τοῦ συνειδήτος μὴ διακρίνας τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο, ὑποδέξατο αὐτόν. Καὶ τοῦ θαύματος εἰς ἐπιθυμίαν κακὴν τοξεύοντος αὐτόν, ἐκλινεν ἐκείνος

ἀμαρτῆσαι· καὶ τοῦτο χάριν προσελθόντα κατήρραξεν αὐτόν ἐν ἐκστάσει ὁ θαύμων, καὶ ἵν' ὡς νεκρὸς ἐπὶ γῆς. Καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς συναίσθησιν ἔλθων ὀλίγον, ἦλθεν πρὸς αὐτὸς κλαίων, καὶ τρυφῶν εἶπεν· Ἐγὼ τὰς ἐμὰς τοῦ ἀπολαύσεως οἰτίας· πολλὰ γὰρ με ἐνουθέτησας, καὶ οὐκ ἔκρινον. Ὅμως βοήθησάν μοι τῇ ἐλευσίᾳ κινδυνεύω γὰρ ὑπὸ τοῦ θαύματος ἀναιρεθῆναι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ λαλῶντος, καὶ αὐτοῦ δι' αὐτοῦ κλαίουσαν, ἐξαίφνης κυριευθεὶς ὑπὸ τοῦ θαύματος ὁμοίως ἐξεπιδύσας, καὶ τρέχων ἐπὶ τοῦ ὄρους μέγα διάστημα κατήντησεν εἰς πολλὴν καλουμένην Πύλον, καὶ οὕτως μετὰ χρόνους ἐκστατικῶν ὄντων ἔρριψεν αὐτόν εἰς τὸν ὑποκαυστήρα τοῦ βαλανερίου, καὶ ἐκάη.

6 Μᾶλλον δὲ εἰς φόβον προκαπεῖς βλέπων ταῦτα ὁ Παχούμιος, προσετίθει πάσῃ φυλακῇ τρεῖς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡς γέγραπται· ὅπως τὴν ἀγαθὴν γένοντα θυμῶσαι αὐτῶν, ὅτι οὐ μόνον τὴν φανεράν συντοκίαν ἀσκήσιν ὑπέμεινεν προθύμως, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδὸς ἐσπούδασεν πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τέλει κατηχεῖται, προσδοκῶν τὴν μεζονα ἐν ὑβρανόις ἐλπίδα. Καὶ ἀρχόμενος ἀναμνήσκων ἡ μετὰ τὸν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ στήθους, οὐκ ἀπλῶς ἢ ὡς οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην, ἐκκαθαί-
 ξετο τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ κατέχειν, ταπεινοφροσύνη, καὶ προκύπτει, καὶ ἀληθεῖα, ὡς λέγει ὁ Κύριος· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραὐς εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ. Ταῦτα δὲ ἐργαζόμενος παρὰ τῶν ἀρχαίων Πατρῶν, συναναστρεφέντων αὐτῷ χρόνους ἱκανόν· ἔκρινε γὰρ σὺ τῷ καὶ ταῦτα πολ-
 λῶς μετὰ τὰ εἰρημένα τῶν θείων γραφῶν, οὐκ ἂν δὲ δουλέμειν ὡς ἡκούσαμεν τὸ πλεῖστον γοῦσαι, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους. Περὶ δὲ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἔργον ἵν' ἀκινῶν πλῆ-
 ρης καὶ πεμπόμενος πολλάκις ἔβλεπ' ἀνυπέροιστον ἢ κομίζεον, ἀνυποδότης πρὸς χρόνους τοῖς ποδῶς αὐτοῦ, δεινῶς ἐπύκει ἀπὸ σχολοῦν ἐν αὐτοῖς τισσόμενον, καὶ ὑπέμεινεν μυη-
 μονεύων τῶν ἡλίων, τῶν χειρῶν, καὶ τῶν ποδῶν τοῦ Σω-
 τῆρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἔβλεπε δὲ ἵν' αὐτῷ, μᾶλλον δὲ ἐν ἐρήμῳ, σταθῆναι εἰς εὐχὴν, δεινῶς τῷ Θεῷ ὁμολογεῖν ἐκείνου καὶ πάντας ἀπὸ τῆς δουλοπότητος τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὕτως θεοφιλεῖς ἵν' σφόδρα.

7 Καὶ ὁδεύων νοστὲ τὴν ἔρημον ἐκεῖνον ἀπὸ διανοή-
 ματος ἱκανόν, ἦλθεν ἐπὶ κόμην τινὰ, ἔρημον οὖσαν, Τάβερνησαν λεγομένην, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης νύκτωρ, καὶ τῇ δείξει χρόνισαντα φωνὴ πρὸς αὐτόν ἐρχεται (οὐκ ὡς μόνον γὰρ ὄψον ἰδὲν ἕως ἄρτι) λέ-
 γουσα πρὸς αὐτόν· Παράμεινον ὡς, καὶ ποίησον μοναστή-
 ριον· ἐλευσονται γὰρ πολλοὶ πρὸς σε γενέσθαι μοναχοί. Καὶ ταῦτα σκούσας, καὶ διακρίνας τῇ καθαρῶτιτι τοῦ νοῦ, κατὰ τὰς γραφάς· τὴν φωνὴν εἶναι ἀγίαν, ὑπέ-
 στρεψεν πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ, καὶ διηγήσατο αὐτῷ τοῦτο. Καὶ πολλὰ πείθοντας αὐτόν, πείλουν ὄντα χάριν τοῦτον, γνῶσιον γὰρ τέκνον εἶναι αὐτόν. Ἀμφοτε-
 ροὶ οὖν ὁδεύσαν ἐκεῖ, καὶ οἰκοδομήσαντες οἰκίσκον καὶ μοῦν μικρὴν, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Γέρων· Ἐπειδὴ πι-
 στεύω πρὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι σοι τοῦτο, ταίχρων διαθήκην μετὰ τῶν ποιησόμενων, ὅπως μὴ διαχωρισθῇ ἀπ' ἀλλή-
 λων μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὅπως ἐκείνοις ἐπισκεψόμεθα, σὺ ἄπ' αὐτῶν, καὶ ὅπως. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, ὅσας ἡμέ-
 ρας ἐποίησε ζῶν ὁ ἀληθὺς ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ Πα-
 λαίμων.

8 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκσχεν τὸν σπλῆνα ἀπὸ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἀσκήσεων ὁ ἅγιος Παλαίμων, καὶ τὸ σῶ-
 μα αὐτοῦ ἵν' ἀσθενὲς ὦλον. Ἦσθιν γὰρ πολλάκις μὴ πίνων ὕδωρ, καὶ ἄλλοτε πίνων οὐκ ἠσθίεν. Καὶ συμβου-
 λευθεὶς ὑπὸ ἀδελφῶν καὶ ἱατροῦ ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτοῦ, ὅπως θεραπευθῇ, πεισθεὶς ἔφαγεν τὰ τῇ νόσῳ ἀντικείμενα πρὸς ἡμέρας. Καὶ γνοὺς ὅτι μᾶλλον ὁ πόνος ἐνρένει, κατέλειψεν ἐκεῖνα τὰ βρώματα λέγων· Εἰ οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη κατασκοπόμενοι, ἀποκεφολίζόμενοι, κατακαίόμενοι τῇ εἰς Θεὸν πίστει ἕως θανάτου ἐκαρτέ-
 ρουν, κατὰ ἐλαχίστην πόνον δειλιῶ καὶ ἐνδοῦναι ὀφείλω· Καίτοι γε πεισθεὶς φγγεῖν τὰ δοκούντα ἀναπαύειν βρώ-
 ματα, οὐδὲν ὄντα· ἐπιστρέφω ταίχρων ἐπὶ τὴν ἰσχυ-
 ρὰν ἀσκήσιν, ἐν ᾗ ἐστὶν πάσα ἀναπάνσις, ἰαθήσομαι· οὐ γὰρ κατὰ ἀνθρώπον, ἀλλὰ κατὰ Θεὸν ταῦτα ποιῶ.

Οὕτως

II
 ex his
 et infeliciter
 pervi.

Hinc Pach-
 mus ad virtu-
 ti studium
 magis excita-
 tus
 Rev. 4, 23

E
 corpori
 exercitum
 studet.

et in pectore
 orationi
 intendit

Divina monita
 ipse et Pal-
 mon in To-
 bennam
 secedunt

II

Palamoni
 agrotantis
 patientia et
 obedientia;

et a Patrimo
 ne admissus,
 exercebat
 monasticis
 vacare incipit.

Palamoni
 fragilitas et
 abstinentia

quam moni-
 chus arrogans
 monitum an-
 due nolens

a demoni-
 more decipitur,

1 Οὕτως δὲ ἀνδρείως ἀσκήσαντες μετὰ μῆνα ἐνόησαν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπισκεπτόμενῶν ἦν ἀπὸ Τρακενῆσις Παχρόμιος, καὶ πειρασθὲν ἔθαλπεν τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς αὐτὸν ἐπισκέψατο ὁ Θεός. Καὶ θάρσυνε αὐτὸν ὑπέστροφεν ὁ πατήρ Παχρόμιος εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆς ἀσκήσεως.

9 Καὶ ἀκούσας ὁ ἀδελφῶς αὐτοῦ κατὰ σάρκα, ὁνόματι Ἰωάννης, ἦλθεν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν αὐτόν, λίαν ἐχάρη. Οὐ γὰρ πρὸς τὸν εἰδίον ἐπὶ πότῃ παρεγένετο, ἀλλ' οὐ ἀπὸλυθεὶς ἀνῆλθεν. Καὶ αὐτὸς τὸν αὐτὸν βίον ἐλπίμενος, ἔμεινε σὺν αὐτῷ καὶ ἦσαν ἀμφότεροι μικρὸν ἔχοντες, εἰ μὴ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· εἰ τι γὰρ ἐκ τῶν ἔργων ἐντύπῳ τὸ περισσὸν τοῖς θεομένοις ἐδόθουν, καὶ ἐκ τούτων τὸ πρὸς τὸ ζῆν ὑπελείπμενον. Καὶ τῇ ἐνδύματι δὲ ἦσαν λίαν πτωχοί, ὥστε μὴ ταχέως εἶναι ἄλλον λευκῶνα φορέσαι, ὥς οὐκ ἐπὶ πλούσιον, οὐ ἐφόρουν. Ὁ δὲ πατήρ ἱμῶν Παχρόμιος ἐνεδιδύνατο πυλὸς τριχύνον ἱμάτιον εἰς τοσούτων τῆς σαρκὸς· ἐποίησεν δὲ αὐτῷ πολλὴν γούνα. Ὁ δ' αὖν δὲ ἠέλειν ὑπὸν ἀνσπαύσαι τὸ σῶμα, μετὰ τὸ καμῆν τῇ εἰς εὐχὴν ἀρχιπνίξ, ἦν καθήμενος ἐπὶ τινος ἐν μέσῳ, μὴ κλίνων τὸν νύκτωρ αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡς ἐπὶ αἰ' ἔτη. Καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων Πατρῶν ἀκούσαντες, μάλλον δὲ ὁρῶντες, ἐπεφύλαξαν καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια τὴν σάρκα ταπεινώσαι εἰς αὐξάνειν σωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ ἠγωνίσαντο σφόδρα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα ἐποίησαν ἐκ τούτων καθίσματα· Ἐκαστος γὰρ αὐτῶν ἠσκήειτο κατὰ δύνατον αὐτῷ μετὰ πίστεως.

10 Μνημονεύων δὲ αὐτὸς τῆς τότε ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ἤρξατο οἰκοδομεῖν σὺν τῇ ἀδελφῇ πλατύτερον τὸ μοναστήριον, ὥστε ὑποδέχασθαι τοὺς προσερχομένους τῇ βίῳ τούτῳ. Καὶ ἔτι οἰκοδομοῦντων αὐτῶν, ὁ μὲν τὸν σκοπὸν τούτου ἔργον ἐπλάτυνεν· ὁ δὲ ἀναχωρήσειως ἰδικῶς ἔργον τὴν ἐνοσίαν, ἐστῆνοι τὸν τύπον. Καὶ ἀναγκαίως ἀπὸ Ἰωάννης, μειζότερος ὢν κατὰ σάρκα, εἶπεν αὐτῷ Παῖσι, πέριπρος ὢν. Καὶ ἀκούσας παρεκινήθη ὡς ἐπὶ σφαλῇ. Οὐ μὲν τοι ἀντίπερ αὐτῷ οὐδὲν, ἀλλ' ἐγκατέστη τῆς καρδίας τυγχάνων, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταβὰς εἰς κατάβητον, μακρὰν ἤρξατο ὀδυνημένως κλαίειν, καὶ ἐρχόμενος ἔλεγεν· Ὁ Θεός, ἔτι τι φρονήμα τῆς σαρκὸς ἔστιν ἐν ἐμοί· ἔτι κατὰ σάρκα ζῶ. Οὐκ μοι ἰ μέλλω γὰρ ἀποδηύσκειν, ὡς γέροισιν· τοσαύτην ἀσκήσιν καὶ ἐποίημασιν καρδίας ἔχων πάλιν θυμῷ ἀρπαζόμεναι, καὶ ἐπὶ ἀγαθῷ. Ἐλέησόν με, μὴ ἀπώλωμαι, Κύριε· Ἐάν γὰρ εὖρη ἐν ἐμοὶ μέρες ὁ ἐχθρὸς ὅσον, ἔάν μὴ με στερήσῃς, ἔσομαι ὑποχείριος αὐτῷ. Ἐάν γὰρ πάντα τὸν νόμον σου τηρήσῃς, πείσεις δὲ ἐν ἐνὶ, γέρονε πάντων ἐναγός. Πιστεύω δὲ ὅτι ἐάν οἱ πολλοὶ σου οἰκτιρῶντες βοηθήσουσίν μοι, διδάχθωμαι λοιπὸν τὴν τῶν Ἀγίων ὁδὸν πορεύεσθαι, τοῖς ἐμπροσθεν ἐπιτετινομένοις· αὐτοὶ γὰρ, ὡς δεῖ, κατήσχυον τὸν ἐχθρὸν, παρὰ σου βοηθούμενοι. Καὶ πῶς διδάξω, Κύριε, ὡς καλεῖς σὺν ἐμοὶ τοῦτον εἰσελθεῖν τὸν βίον, μὴ πρῶτον αὐτὸς νικήσας;

11 Καὶ ταῦτα εὐχόμενος διέμεινε ὅλην τὴν νύκτα, τὰ αὐτὰ μετὰ κλυθμοῦ λέγων, ὥς οὐ διεσπασεν ἡ ἡμέρα· καὶ ἀπὸ τῶν ἰδρωτῶν (θέρους γὰρ ἦν, καὶ ὁ τόπος κατὰ θερμός) τὰ ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ γέρονεν ὡς πλῆξ. Ἦθις δὲ καὶ τοῦτο εἶχεν ἐκτείνας εἰς εὐχὴν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, μὴ ταχέως ἐκλῦσαι αὐτὰς ἀλλήλων πρὸς ἐνὸς εἰς ἀνάπαισιν, ἀλλὰ τῇ ἐκτάσει, ὡς ἐπὶ σταυροῦ, κατεπάνει εἰς νύκτιν εὐχὴν τὸ σῶμα. Πολλοὺς δὲ πειρασμοὺς τούτου διὰ μόνον ὑπέμεινε, μαθὼν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ μὲν κατὰ μέρος ἑ τοῦ ἀγίου τῶν Ἀγίων ἐγγράφως οὐκ ἐδηλώθη, συντόμῳ δὲ λόγῳ ἐκρήσαντο αἱ θεαὶ γραφαὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ὑποδεικνύμεναι. Τῇ γὰρ πατρὶ ἱμῶν Ἀδοξάμ νόμος ἦν τοιοῦτος, λόγῳ ἐνὶ τετελειώμενος, τὸ, Ἐυαρέσκει ἐνώπιόν μου, καὶ γίνου ἀμεμπτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς, ὡς νήπιοι, πατέρων ἱμῶν κλήνων τὴν ἄρτον χρειαν ἔχομεν, ὡς γέγραπται, ἅμα ποτίσαι ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τὸ πιστὸν· ὅθεν ἀκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν, αὐτὰ καὶ οἱ Πατέρες ἱμῶν διήγαγον ἡμῖν, οὐκ ἀναγκαῖον κρίναι αὐτὰ ἀπὸ γενεᾶς ἐτέρης. Οἶδαμεν γὰρ, καθὼς ἐδιδάχθημεν, ταῦτα τοῦ ψαλμοῦ εἶναι σημεῖα καὶ δυνάμεις Θεοῦ, ἐπὶ Μωϋσεως γενόμενα καὶ τῶν μετ' αὐτόν. Ἐξ αὐτῆς δὲ ὁμοίως τῆς

ἐκείνων ὠφελεῖται καὶ ἡμεῖς τούτους οὖν Πατέρας ἐπέγνωμεν τέκνα καὶ μιμητὰς ὄντας ἐκείνων, καὶ ἡμεῖς γνώσθῃ ἡμῖν καὶ τῇ ἐπερχομένῃ γενεᾷ ὥς αἰῶνας, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς γῆς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

12 Τὸ δὲ πειρασθῆναι αὐτὸν ποικίλους πειρασμοῖς, ὡς ὑπέμεινε, οὕτως ἦν ἐκ συγχωρήσεως θείας, καὶ δοκιμῆς αὐτοῦ, καὶ ἐτέρων ὠφελεῖς ἔνεκεν. Ἀναχωρῶν γὰρ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ κοινὸν, ἦν σχολάζων λίαν σὺν τοῖς ἄλλοις μακαρισμοῖς καθαρὰς τῇ καρδίᾳ εὐρεθῆναι καὶ ἀγωνιζόμενος, οὐ συνεχώρει τῇ καρδίᾳ ῥυπαρὸν λογισμὸν ἐγκατέθεσθαι ἐν αὐτῇ. Ἐμελέειτο γὰρ αἰετὶ τὸν φῶτον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μνήμην τῶν κρίσεων, καὶ τὰς βασάνους τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, καὶ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ νήφουσα τοσοῦτον, ὡς θεία χαλκὴ ἡσυχασμένη κατὰ ληστῶν. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος σφόδρα φροντίζοντα φοβεῖσθαι αὐτόν, ἐκρίνατο αὐτῷ τὸ αἵτημα τῶν πατέρων αὐτοῦ, λέγοντων· οἱ ἐνὸς πρὸς αὐτόν, Γενήθητι ἡ καρδία μου ὁμοίως ἐν τοῖς δικαίωμασί σου, ὅπως αὐτὸς μὴ αἰσχυρῇ. Οἱ δὲ θαύμαζοντες ὁρῶντες ἐφύλασσον αὐτῷ, καταβλέψαντες ἐξέλοντες, καὶ τῇ φανερῇ κήρυξαν ἀντικεισθῆναι αὐτῷ. Ἦντοτε γὰρ εὐχομένου αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος κλίνειν γόνατα, ἐποίησαν τὰ ἐμπροσθεν αὐτοῦ ὡς λήκον τῇ φαντασίᾳ, ἵνα τῷ φῶτι μὴ κλίνειν γόνατα. Καὶ αὐτὸς τῶν πειραζόντων τὰς τέχνας συνιδὼν μετὰ πίστεως ἐγρονυπῆται, κατασχύνων αἰτούς, καὶ τὸν Θεὸν εὐλογῶν. Καὶ ἄλλοτε ἐλθόντες ἐμπροσθεν αὐτοῦ, ἔθεν καὶ ἔθεν, ὡς ἐπὶ ἀρχόντος, ἐπορεύοντο λέγοντες ἀλλήλοις· Δότε τόπον ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· καὶ τῇ εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδι κατεγέλα αὐτῶν, ὡς ἀχρεῖων.

13 Καὶ ἐπιχείρουν συνσεῖσαι τὸ ἀσκητήριον αὐτοῦ φοβερίζοντες, ὡς μέλλον ἐπ' αὐτόν πεσεῖν. Καὶ ἐμελέειτο κατ' αὐτὸν τὸν ψαλμόν· Ὁ Θεός ἱμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι, τοῖς ἐυφροσύναις ἡμᾶς σφόδρα· διὰ τοῦτο οὐ φοβηθισόμεθα ἐν τῷ ταρασσέσθαι τὴν γῆν. Καὶ ἄλλοτε κατήκμενον αὐτοῦ ἐργάζεσθαι, ἦλθεν πειράσαι αὐτόν ἄλλως, καὶ τύπον ἀλέκτορος λαθόν, ἐφώνησεν εἰς τὸ πρίστωπον αὐτοῦ. Καὶ πάλιν εἰς μέσον φέρουσι φύλλον δένδρου, καὶ σχινίαν παχύν, καὶ σ δένονυσιν αὐτὸ μετὰ ἀσφαλείας, ἔθεν καὶ ἔθεν στίκοντες, ὥστε ἵνα σφύρυσιν λίθον μέγαν, ἀλλήλοις προσφωνοῦντες, ὅπως γελᾶσθαι ἐκλύσει καρδίαν, καὶ κρυεύσουσιν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἀνυστέναξε κατ' αὐτῶν καὶ μὴ προσέχοντος αὐτοῦ ἀνεχώρησαν. Καὶ καθήμενος αὐτοῦ φαγεῖν, ἤρχοντο σχήματι γυνῶν γυναικῶν συγκαταστῆναι αὐτῷ φαγεῖν. Καὶ οὕτως καμύνοντες αὐτοῦ τὸν ὀρθαλμὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἡσυχάζοντο οἱ ἐχθροί, μικρὸν κατ' αὐτοῦ ἀνοίοντες. Ὁ γὰρ Κύριος συνετήρει αὐτόν, ὁ λέγων πᾶσι τοῖς εὐθέσι· Μὴ φοβοῦ μετὰ σου γὰρ εἰμι. Καὶ ἄλλα πολλὰ πειραζόμενος σκληρὰ, ὥστε εἰς τὸ σῶμα θρῆναι καὶ ἀλγεῖν αὐτόν ἀμέτρως ἀπὸ ὧς ὥς πρωὶ, καὶ οὐδμοῦ παρσυνθίς οὐσας, εἰ μὴ μόνον ἡ μνήμη τοῦ παιδεύοντος Θεοῦ. Καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ θλιβομένου, καὶ καρτεροῦντος, ἦλθεν τις αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι μονάζων ἀρχιεπίσκοπος, ὁνόματι Ἰερωνυμὸς. Καὶ ἀντασπαύμενος αὐτόν ἤρξατο τὰ κατ' ἐαυτὸν ἀντιθέσθαι, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκείνους· Ἀνδρίζου· ἔγωγ ὁ διάβολος ὅτι ἐάν σε ὀλιγοψύχῃ καταλάβῃ, καὶ ἡμᾶς, τοὺς σε ἔχοντας σκοπὸν, ὑποχειρίους ἔξει· ὅθεν ὑπέμεινον, ἵνα μὴ ἐκζητηθῇ τὸ αἶμα ἱμῶν παρὰ σου ἡττηθέντος. Καὶ ἀκούσας ἐνεδυσσάμενος μάλλον καὶ ἠδύνατο μὴ διαχωρισθῆναι ἀπ' ἀλλήλων εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ μετὰ καιρὸν ἐκείνους ὁ ἐλθὼν ἐτελεύτησεν καλῶς ἐν τῇ κοινῳνίᾳ, ὡς ὁ Κύριος οἶδεν.

14 Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν τὴν τελεῖαν γνώσιν εἶναι, παρὰ Κυρίου τοιαύτην ἐδόκει τελεῖαν πίστιν εἶναι τὸ πνεῦμα ἐπάνω ὅφειν καὶ σκορπίων φανερώς, καὶ διακρίνει τὸν Νεῖλον ἐν ὕδατι, καὶ θηρία ἀφώδως καὶ τολμηρώς, καὶ μὴ βλάπτεσθαι ὑπ' αὐτῶν· ἐπειδὴ ἐν εὐθύτητι καρδίας ἀγνῆς, καὶ ὁππῶς ἐν τελεωτάτῃ τῆς γνώσεως ἐποίησε ταῦτα ποτε. Ἐτρεφέτο πάλιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, προσδύοντος αὐτόν διδάξαι ταῦτα, καθὼς δεῖ ποιεῖσαι· Μωϋσῆς γὰρ βλέπων τὴν ἰδίαν ῥάβδον εἰς θράκοντα μετεβληθείσαν ἐφοβήθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, μήπω προστάξαντος αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἐπιλάβεσθαι αὐτοῦ· καὶ πάλιν θράκων ῥάβδος

Mentis puritatem singulariter amat.

Psal. 118, 80

Quibus enim tunicamentis et praestigiis aggressi sunt damones. E

Psal. 11, 2

E

Gen. 26, 24

F Ab Hieracopalline monacho solatium accipit,

enimque animi mortuum effert

Gratius multis a Deo donatur.

ἐν

1x 118
quem paulo
post mortuum
Pachomius
sepelit.

CURETI

Jaannes,
Pachomii
frater sit
monachus
et Fructus dis-
cipulus,

C

ut somnium
capere solitus
fuerit Pachomius

11

Mari sterili
septu captiva
re agyrolitur.

Kam ob
eam a Fratre
reprehensus
indignationem
voluit,

et coram Deo
se humiliat
Iac. 2, 10

C

Damomum
tulationes
sustinet.

Gen. 27, 1

Psal. 77, 13

Α ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἦν. Πρὸ τοῦ γὰρ αὐτὸν ἐξουσίαν δοῦ-
ναι τοῖς Ἀγίοις, τὰ φθερὰ ἐστίν, καὶ τὰ ἀδύνατα
ἀδύνατα τοῖς ἀνθρώποις. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς γνοὺς
ἐπέμψεν τὴν ἄνοιαν ἐαυτοῦ, καὶ εὐχόμενος ἔλεγεν·
Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν τυφλῶν, εὐχαριστῶ σοι ὅτι καὶ ἐν
τούτῳ οὐ παρίδες με πλανηθῆναι, συγκαταβαίνων μου
τῇ ἀγνοίᾳ, ὥς με διδάξῃς τὸ τέλειον θέλημά σου. Καὶ
ἐπειδὴ πολὺν χρόνον ἐποίησεν πρὸς τοὺς θαύματος πνε-
υματικούς, ὡς τῆς ἀληθείας οὐρανόθεν, καθάπερ ἀγνότητος
Ἀντωνίου, δι' ἣν αἰτεῖν παρὰ Κυρίου ἡτήσατο ἀπ' αὐτοῦ
τὸν ὕπνον ἀποστῆναι, πρὸς τὸ αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν
ἀγρυπνῶν ὅσα κατατροπώσασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ὡς
γεγράφεται, Καὶ οὐκ ἀποστραφίσκομαι ἕως ἂν ἐκλείπωσιν·
Ἀδύνατοι γὰρ εἰσιν πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου. Καὶ
παρ' αὐτοῦ ἐχαρίσθη τὸ αἶτημα αὐτῷ χρόνον ἱκανόν· καὶ
ἦν ὡς ὅρων τὸν ἀόρατον Θεὸν τῇ καθαρότητι τῆς καρδίας
ὡς ἐν ἐσώπτερι.

jussusque per
Angelum pro-
ximorum va-
care salutē.

13 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν νήσῳ μετὰ Ἀδελφῶν, θροῖα
κοπιούντων εἰς ψαλίους, καὶ αὐτοῦ ἀγρυπνούντος, κατ'
ἰδίαν εὐχεσθαι τὸ θέλημα τὸ τέλειον τοῦ Θεοῦ διδωχθῆναι,
ᾧ ᾤθη αὐτῷ Ἀγγελος παρὰ Κυρίου, ὡς καὶ τῷ Μανουῇ,
καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ᾧ ᾤθη περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Σαρ-
φῶν, λέγων· Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐστίν, τὸ διακονεῖν τῷ
γένει τῶν ἀνθρώπων ἀποκαταλλάσσειν αὐτοὺς αὐτῷ. Καὶ
τρεῖς τοῦτο εἶπων, ἀπῆλθεν.

plurimos
discipulos
suscipit et
instruit

Ephes. 1. 1.

16 Καὶ διαλογιζόμενος, καὶ περὶ τῆς τότε φωνῆς, τῆς
πρὸς αὐτὸν γενομένης, καὶ πληροφορηθεὶς ἤρξατο ὑποδέ-
χεσθαι τοὺς παρ' αὐτὸν ἐρχομένους. Καὶ οὕτως μετὰ θα-
λασσίας ἀξίας αὐτῶν τε καὶ τῶν γυνών, ἐνεδίδυσκεν αὐτοὺς
τῶν Μοναχῶν τὸ σχῆμα, προδιόξας αὐτοῖς τὸν βίον
κατὰ μέρος· Πρῶτον μὲν ἵνα παντὶ τῷ κήμῳ ἀποτάξου-
ται, καὶ τοῖς ἰδίῳις, καὶ ἑαυτοῖς, καὶ οὕτως διδάσκοντι
τῷ Σωτῆρι ἀκολουθεῖν αὐτῷ· ταῦτα γὰρ ἐστὶ τὸ βαστά-
ζειν τὸν σταυρόν. Καὶ αὐτοὶ διδασκόμενοι καλῶς ὑπ' αὐ-
τοῦ, κατὰ τὰς γραφάς, ἐκαρποφόρου ἀξίως τῆς κλήσεως·
καὶ βλέποντες αὐτὸν κάμνοντα, οὐ μόνον ταῖς τοῦ σώμα-
τος κοινυρίαις, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς
μονῆς ἔχοντα, ὑπερεαυμάζον. Ἡτοίμαζεν γὰρ αὐτοῖς τὴν
τράπεζαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγεῖν, ὁμοίως καὶ λά-
χανα σπειρών ἐπάτιζεν, καὶ τῷ κορύοντι τῇ θύρᾳ ἀπελο-
γεῖτο, καὶ ἔαν τις αὐτῶν ἀσθενῆς εἴη, αὐτὸς ἐσπούδαζεν καὶ
νυκτὸς ὑπῆρέτειν αὐτῷ. Οὕτω γὰρ ἦδ' οἱ νεόφυτοι ἀδελφοὶ
ἔφθασαν εἰς διάθεσιν τοιαύτην δουλεύειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ
ἀμερόμινους παντελῶς κατέστησεν αὐτοὺς, λέγων· ἐφ' ᾧ
ἐκλήθητε, Ἀδελφοί, ἀγωνίσασθαι τυχὲν αὐτοῦ, ψαλμούς
μελεῖσθαι, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιβλίων μαθήματα,
ἐξαιρέτως δὲ τὸ Εὐαγγέλιον· κτλ. ὁ δουλεύων τῷ Θεῷ καὶ
ὑμῖν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἀναπαύομαι.

exemplo
praesertim
suo discipulis
utilissimus;

Mat. 11, 28

17 Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πρώτου ἦν Ψευδάσις, καὶ Σούρως,
καὶ Ὑβίς. Καὶ οὕτως λαλῶν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ,
ὡς εἶλε αὐτοὺς, εἰς ἕλκον ἔργων ἀγαθῶν ἄγων. Ἐώρων δὲ
αὐτοῦ, καὶ σιωπῶντος, τὴν πράξιν λόγον ἔωσαν, καὶ
ἐθαύμαζον, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Ἐνομιζομεν πάν-
τας τοὺς ἀγίους οὕτως πεποιεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκκοιλίας
μητρὸς αὐτῶν, ἀγίους καὶ ἀτρέπτους, καὶ μὴ αὐτεξου-
σίους· καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μὴ δυναμένους ἕλκ'· διὰ
τὸ οὕτως ἐκτεῖσθαι αὐτοὺς. Ἄρτι δὲ βλέπομεν τὴν ἀγα-
θότητα τοῦ Θεοῦ φανερώς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τούτου,
ὅτι ἐκ ἐλλήνων γυνών τοσαύτου θεοσεβῆς γέγονεν, καὶ πᾶ-
σας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ δεδωμένους ἐστίν. Οἱ οὖν καὶ
ἡμεῖς, καὶ πάντες δυνάμεθα ἀκολουθεῖν αὐτῷ, αὐθ' ὧν
ἀκολουθεῖ τοῖς ἁγίοις; ἄρα τὸ γεγραμμένον τοῦτ' ἐστίν·
Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι,
καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Συναπαθάνωμεν, συζησωμεν τῷ
ἀνθρώπῳ τούτῳ, οἱ ὁρθῶς ὡδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν.
Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διὰ τί μόνος κάμνεις, Πάτερ, ὅλα τὰ
ἔργα τῆς μονῆς; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τίς ζεύγνυσαι κτήνος
αὐτοῦ εἰς μηχανήν, καὶ παραβλέπει αὐτὸ κάμνειν ἕως
πέρας; καὶ οὕτως δὲ ὁ οἰκτίρμων Κύριος, ἐπιβλέπων ἐπὶ
τὴν πτωχείαν μου, στήριξαι ὑμᾶς, ἢ ἄλλους φέρει δυνα-
μένους ἀντιλαβεῖσθαι μου περὶ τὴν μέριμναν τῆς μονῆς.
Κοινῶδιν γὰρ ἦν αὐτοῖς· καὶ οὕτως ἐκατόνισεν αὐτοῖς,
τύπον ἀπρόσκοπον καὶ παραδόσεις ὡφελήμονες τῶν ψυχῶν

quibus
certam vivendi
regulam
praescribit.

συντάξας ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, τὸ ἐνδύμα αὐτῶν εὐμέ-
τρως, τὴν τροφὴν ἐν ἰσότητι, καὶ τὸ κοιμηθῆναι αὐτῶν
εὐσχημόνως.

18 Καὶ οὕτως, τοῦ Θεοῦ καλοῦντος καὶ σὺζήνοντος, CAPUT III
ἦλθον καὶ ἄλλοι ἀσκήσαι σὺν αὐτῷ, Πελέσιος, Κορνῆ-
λιος, Παῦλος, καὶ Παχούριος· ἄλλοι, καὶ Ἰωάννης,
ἀκούοντες τὴν φῆμιν τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως αὐτοῦ. Καὶ
μετ' ὀλίγου ἡμέρας ἦλθεν Θεόδωρος τις παιδίον ὡς ἐτῶν
ἰδ', καὶ ἐγένετο γνήσιον τέκνον καθ' ὁμοιωτῆτα αὐτοῦ. Καὶ
ἐτόξευε τοὺς δυναμένους αὐτῶν πρῶτον ἐπὶ τὰς φανεράς
μερίμνας τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ἐπληθύνησαν οἱ Ἀδελ-
φοὶ ὥς ῥ' ὀνομάζων. Καὶ ὅτ' ἂν γράειν ἦν προσεγρῆς,
μετακαλεῖτο Πρεσβύτερον τινα τῶν ἔγγιστα ἐκκλησιῶν,
καὶ οὕτως ἐποίει αἰτίαι τὴν ἐκτίμω. Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς
τις γενόμενος ἐν καταστάσει κλήρου ἐκκλησιαστικῷ, αὐτοῦ
λογιζομένου καὶ πολλὰκις λαλοῦντος αὐτοῖς, ἀγαθὸν εἶναι
μὴ αἰτεῖν ἀρχὴν καὶ δόξαν, ἐν κοινῇ μᾶλλον, ἵνα μὴ
τούτου ἕνεκεν ἀφορμὴ, ἔρις, καὶ ὀργὴς, καὶ ἕλκος γένηται
ἐν μέσῳ Μοναχῶν πολλῶν, καὶ λοιπὸν σχίσματα. Ὁ
τρόπον γὰρ σπινθήρ πυρὸς, ὡς ἐλάχιστος κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν ἐάν βληθῇ εἰς ἄνωγαν, μὴ τάχιον σβεσθῇ, ἀπὸ ἡ-
λυσι τοῦ ἐν αὐτῷ τοὺς πόνους· οὕτως ἀρχὴ λογισμοῦ
φιλαρχίας ὁ κληρὸς. Ὑποτάσσεται δὲ μᾶλλον ἐπὶ εἰκὼς
τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καλῶν, καὶ ὃν εὐρομεν κατὰ και-
ρὸν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν Ἐπισκόπων καταστα-
θέντα, ἔχειν αὐτὸν λειτουργῶν τῆς ἱερατείας ταύτης. Οὐ
γὰρ καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς λεύετο ἴσον. Καὶ δὲ τις τῶν
ἀλλοτρίων Μοναχῶν καταστῆθ' ἐν Κλήρῳ, πάλιν οὐκ
ἐξουθενούμεν αὐτὸν, ὡς φιλαρχον (μὴ γένοιτο) μάλιστα
ὡς ἀκούσιον λογιζόμεθα αὐτὸν πατέρι ὑπῆκοον, καὶ μι-
κροτέρῳ τῶν ἀγίων, ἐάν μόνον ἄμεμπτος τελείῃ τὴν λει-
τουργίαν. Καὶ τινα ὁμοίως ἐν μέμψει, ὡς ἀνθρώπον, γε-
νόμενον, οὐ κρίνομεν αὐτόν· καὶ γὰρ Θεός, κριτὴς ὢν,
ὑφ' αὐτοῦ ἔχει τοὺς κατὰ καιρὸν κριτάς, τοὺς διαδόχους
τῶν Ἀποστόλων, δυναμένους τῷ πνεύματι κρίναι δικαίαν
κρίσιν· ἡμεῖς δὲ οἱ μέτριοι, συμπαθεῖς, καὶ οἰκτιρμονε-
σὲς ἀλλήλοις γενέσθαι ὡφείλομεν. Τίς Κληρικὸς πρὸς αὐτὸν
βουλόμενος γενέσθαι μοναχός, τῇ μὲν τάξει νομίμως ὑπο-
τάσσεται, τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς
συστάσεως τῶν Ἀδελφῶν ἐγένετο ἐκουσίως ὡς πάντες κα-
κεῖνος.

Ambitionis
eisdem occasio-
nem eripit:

E
erga Presbyte-
teras reveren-
tiam commen-
dat:

varios sibi
in administra-
tione adjuta-
res deligit.

F

h

19 Βλέπων δὲ γέροντας ἢ ἀσθενεῖς τῷ ζώματι ἢ παι-
δείᾳ, οἰκτιρμῶν ἐλάττω τῶν ψυχῶν αὐτῶν κατὰ πάντα·
καὶ ἐπὶ τῶν προκοπόντων ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τῇ πίστει
αὐξανόμενων ἔχοιρεν· ζηλωταὶ γὰρ ἦσαν τοῦ ἀγαθοῦ
σφόδρα. Τινὰς δὲ ἔταξεν ἀντιλαβεῖσθαι αὐτοῦ εἰς πε-
ριποιήσιν ψυχῶν· ὃν μὲν Οἰκονόμον πᾶσι τῆς χρείας τῆς
σωματικῆς τῆς μονῆς, καὶ δεύτερον ὑπ' αὐτὸν σύναγον·
καὶ ἔταξεν οἰκονομῶν ἐκαστὴν οἰκίαν, καὶ δεύτερον αὐτοῦ
εἰς συνεργεῖαν. Ἡ δὲ πρώτη οἰκία τῶν μικρῶν οἰκονό-
μων ἐστίν, ἢ ἐτοιμάσσουσα τράπεζαν αὐτοῖς καὶ ἐψῆσαι
ἐψέματα κατ' αὐτοὺς (λοιπὸν γὰρ πληθὺς διαφόρων Ἀδελ-
φῶν ἦν) ἐάν δὲ τις θέλει πάλιν ἐγκρατεῦσθαι, ἐποίει
προθύμως καὶ ἀκωλύτως τὴν ἐγκρατείαν. Καὶ μετὰ τοῦτο
ἔταξεν ἄλλαν οἰκίαν οἰκονόμων, ὅπως πάντες τοῖς νο-
σούντων Ἀδελφῶν ἀναπαύωσιν ἐπιμελεῖ ἀγρησία κατὰ
τοὺς κανόνας αὐτῶν· καὶ ἐπ' αὐτοῖς οἰκονομῶν δεύτερον
κατὰ τὸ αὐτό. Πρὸς δὲ ταῖς θύραις εὐλαβεῖς, ἐστὺν μέ-
νους h, φιλοξέοντες ἔταξεν, ὅπως ὑποδέχονται τοὺς παρα-
βάλλοντας πρὸς τὸ ἄξιον ἐκαστον· καὶ τοὺς μέλλοντας γε-
νέσθαι Μοναχοὺς ἔχουσιν παρ' ἑαυτοῖς, νοσητοῦντας αὐτοὺς
τὰ τῆς σωτηρίας, ἕως αὐτοὺς ἐνδύσει τὸ σχῆμα. Ὁμοίως
καὶ ἄλλους πιστοὺς καὶ τῇ θεωσεβεῖα κοσμίους ὥρκεν,
διὰ τὸ ἔργον τῶν Ἀδελφῶν καὶ τὰς χρείας ἀγοράσαι καὶ
πωλῆσαι. Ἐκτός δὲ αὐτῆς τῆς διακονίας, οἰκονομῶν ἕκασ-
τος εἰδομάδας ἀλλὰ ἑαυτοῖς τοὺς ὑπηρετούντας τοῖς Ἀδελ-
φοῖς καὶ ἄλλοι τάγμα εἰς τοῦτο τάξει. Οὗτοι δὲ ἵνα ἐργά-
σονται τὸ ἔργον τῶν χειρῶν, ὃ ἔαν τάξεται αὐτοῖς ὁ
οἰκονομῶν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου Οἰκονομοῦ ἢ τοῦ
Πατρὸς τῆς μονῆς. Καὶ ἄλλοι οἰκίαι ἐτάχθησαν
ὑπ' αὐτοῖς σὺν τοῖς οἰκονομοῖς αὐτῶν καὶ δευτέροις, ἐργά-
σασθαι τέχναις καὶ τὸ ἔργον τῶν ψαλίων, καὶ ἐτοιμοὺς

Γ

εἰς

EK MSS.

εἰς πᾶσαν ὑπακοὴν εἶναι, μὴ ἔχειν δὲ θέλημα καρδίης ἐν οὐδενί, ἵνα καρποφορήσωσιν τῇ Θεῷ. Ἀπόντος δὲ τοῦ Πατρὸς τῆς μονῆς, ὁ Δεύτερος ἱκανὸς ἔστιν πρὸς πᾶσαν διαταγὴν ἕως ἔλθῃ, χωρὶς πάσης ὑψηλοφροσύνης καὶ καυχήσεως, ἀλλὰ ταπεινοφροσύνης καὶ πραυτικῆς εἰς οἰκοδομὴν τῶν Ἀδελφῶν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκιακοῦ καὶ δευτέρου οἰκίας. Καταγίγσεις δὲ τρεῖς ἵνα ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς ποιῇ κατὰ Σάββατον μίαν, καὶ τῇ Κυριακῇ δύο, καὶ οἱ οἰκιστοὶ τὰς δύο νκστείας.

catechesin curat, praesertim pauperum,

20 Καὶ τοῦτο ἐσπούδασεν ὁ μέγας Πατήρ ἡμῶν Παχοῦμιος, ἐκκλησίαν οἰκοδομήσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ κώμῃ, τοῖς περὶ τὸν τόπον ποιήσαι μετρίους οὔσι, ὅπως συναχθῶσιν ἐν τῇ Κυριακῇ καὶ τῇ Σάββατῳ, ἀκούσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ αὖ ἐκείνου οὐκ ἐποίησεν, σλλὰ γυνάμει Σαραπίωνος, τοῦ τῆς Τεντύρων ἐκκλησίας Ἐπισκόπου. Καὶ οὕτως ἦν ἀναγιγνώσκων αὐτοῖς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς συναξέως, ἀπερχόμενος ἐκεῖ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν διὰ τὸ μὴ εἶναι Ἀναγνώστην. Καὶ ἀνέλθοντες εἰς τὰς χρεῖστας αὐτῆς, καὶ τοῖς παραβάλλουσι ξένοις, ἕως κατεστάθῃ τις Πρεσβύτερος ἐκεῖ. Καὶ τότε δὲ ἀναγιγνώσκων αὐτοῖς αὐτὸς ὑποκύνει ἔχον τὴν τε ἐπιστήμην, καὶ τὴν εὐλάβειαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τερνὸν ὡς πρέπει, καὶ τὴν διάνοιαν σὺν τῷ στόματι. Καὶ βλέποντες οἱ κοσμητοὶ ἀνθρώπων τοῦ

B Θεοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν, μᾶλλον προθυμίαν ἔχων Χριστιανοὶ καὶ πιστοὶ γενέσθαι· πολλὴ γὰρ οἰκτεῖρμος καὶ φιλόψυχος ἦν, καὶ πολλάκις βλέπων τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐπιγινώσκοντας τὸν ποιῶντα αὐτοῦ Θεόν, κατ' ἰδίαν ἔλκειν ἱκανῶς, ἐπιθυμῶν, εἰ δυνατὸν εἶναι, σῶσαι πάντας. Ὁ δὲ ἀγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ἦν κατὰ τὸν καιρὸν ἀρχόμενος τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ εἰς τὴν αὐτῇ Θεοῦ εὐλαβείᾳ ἕως Σήμενος βουλούμενος ἀπελθεῖν, τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ στηρίζων. Καὶ διαπλέωντος αὐτοῦ τὴν Ταβερνήσιν, συνῆλθεν τοῖς Ἀδελφοῖς ἐν ἀγνολιάσει ἐμπροσθεν αὐτοῦ μετὰ ψαλμῶν (Ἦν γὰρ πολὺς ὄγκος περὶ αὐτὸν) δοξάζοντες τὸν Θεόν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ προειρημένος Ἐπίσκοπος τῆς Τεντύρων προητήσατο τὸν Πάππον Ἀθανάσιον λέγων· Ἐγὼ Πατέρα μοναζόντων ἐν τῇ τόπῳ μου καὶ Θεοῦ ἀνθρώπων ὄντα· θέλω ἵνα καταστήσεις αὐτοὺς ἐπὶ πάντων τῶν Μοναχῶν τῆς ἐνορίας μου Πατέρα καὶ Πρεσβύτερον. Διὰ τοῦτο ἀκούσας ἐκρύβη τὸν Πάππον ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς ἕως παρήλθεν. Ὅμως δὲ ἀτενίσας ἐπέβλεψεν αὐτὸν ἐν τῇ πλοίῳ ἁγίου δοῦλου τοῦ Θεοῦ· μάλιστα ἀκούων τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς, οὓς ὑπέμεινεν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν, ὅς ἐνεκεν καὶ μετὰ ταῦτα ἔπαυεν. i

Harelicos et maxime Originem detestatur.

21 Τὸν Ὀριγένην δὲ ὡς βλάσφημον καὶ ἀποστάτην σφιδρὰ ἐμίσει καὶ ἐδεδίωκετο, ὡς πρὸ Ἀρείου καὶ Μελετίου, ὑπὸ Ἡρακλᾶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπισκόπου, τῆς Ἐκκλησίας ἐρίφῃ· οὗτος γὰρ ἐν τοῖς ἰδίῳι συντάγμασιν τὰ δοκούντα πειθανά τοῖς τῆς θεῆς γραφῆς ὀρθοῖς λόγοις, ὡσπερ τινα δηλητήρια φάρμακα, συνάψας εἰς ἀπώλειαν τῶν ἀπλουστερῶν, πολλὰς βίβλους συνέφωκισεν, καὶ καθάπερ οἱ ἱατροὶ τὰ πικρότατα φάρμακα μέλιτι ἀνακινῶντες, οὕτως τὴν κακοσίτην προσφέρουσιν τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ αὐτὸς συστιάσας τὴν ἐκείνου πλάνην τοῖς ἀσθενεστέροις μετέδωκεν. Τοῖς γοῦν Ἀδελφοῖς σφιδρὰ ἐνετείλατο μὴ μόνον μὴ ἀναγνῶναι τὰ Ὀριγενέως ληρύματα, ἀλλὰ γὰρ μήτε ἐτέραν ἀναγιγνώσκοντων τολμᾶν ἀκούειν. Ὡς δὲ λέγεται βιβλίῳ αὐτοῦ ποτε εὕρισκέναι, καὶ παραχρῆμα εἰς ὕδωρ ἐμβαλεῖν, οὕτως φήσαντες, Εἰ μὴ ἴδωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γεγραμμένον ἐν αὐτῷ, ἄρα ἂν ἔκαυσεν τὰς βλασφημίας καὶ φλοισφίσας αὐτοῦ. Οὕτως ἦν, τῶν μὲν καλῶν ἐραστῆς καὶ ζηλωτῆς, ἀποστρεφόμενος δὲ τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, καὶ χρίων· αἰεὶ καὶ εὐφρανόμενος ἐπὶ τῇ τῶν ὀρθοδόξων πίστει καὶ προκοπῇ· καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν σῶτήρα ἐν τῇ θρόνῳ τῆς Ἐκκλησίας δι' αὐτῶν ὁρᾶν ἔδοκει. Εἰ ποτε δὲ τις ἐν οὐδὲ ποτε λόγῳ ἢ πράγματι καταλαλοῦντας αὐτῶν ἐπύκουεν, οὐ μόνον οὐκ ἐνέσχετο, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπὸλλοτριούτο ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὀφείων· συνεχῶς ἐπαθῶν αὐτοῖς τὰ τοῦ ψαλμοῦ καὶ λέγων, Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον· οὐδεὶς γὰρ φησὶ ἀγαθὸς προσέρει τι πονηρὸν ἐν τοῦ στόματος αὐτοῦ, μάλιστα κατὰ Πατέρων

Detractorum pessime audit

ἀγίων· ἀναμνησκῶν τοὺς αἰεὶ ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων γραφῶν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἀγανάκτησιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐκ τῆς κατασχολίας τῆς κατὰ Μωσέως παρὰ τῆς Μπαριάμ γενομένης, καὶ ἦν εὐθὺς καὶ ὠφέλιμος πᾶσιν τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

22 Ἀκούσας δὲ καὶ ἡ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὴ τὴν αὐτῷ εἰς ἄγαν ἐνάρετον πολιτείαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμῶσα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν θεάσασθαι, ἦλθεν ἐν τῇ μοναστηρίῳ. Γνοὺς δὲ αὐτῆς τὴν παρουσίαν, ἀπέστειλεν τὸν τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου κατεχειρισμένον ἀδελφὸν εἰπεῖν πρὸς αὐτήν, Ἰδοὺ κηρύσσας περὶ ἐμοῦ ὅτι ζῶν· ἀπέλθε οὖν· καὶ μὴ λυπηθῇς ὅτι οὐ γάρ σε εἰ δὲ βούληται καὶ σὺ τοῦτόν μου ζηλώσῃς τὸν βίον πρὸς τὸ εὐρεῖν ἡμᾶς ἔλεος παρὰ Κυρίου, καλῶν οἰκοδομήσουσιν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸ δύνασθαι σε καθ' ἐκείνην ἡσυχάζειν· ἴσως δὲ καλέσει Κύριος καὶ ἄλλος σὺν σοί, καὶ σωθήσονται καὶ κενεῖναι διὰ σου· οὐδεμίαν γὰρ φησὶ ἄλλαν ἀνεῖν· ἔχει ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς, πλὴν τοῦτο, ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ. Ταύτην τὴν σπουδαίαν δὲξάμενη ἐδάκρυσε, καὶ κατανυγίσασα ἔδωκεν τὴν καρδίαν αὐτῆς πρὸς τὸ σωθῆναι. Μαθὼν δὲ ὁ Παχοῦμιος τὴν προθυμίαν αὐτῆς, δοξάσας τὸν Θεόν, διετάξατο τοῖς εὐλαβεστέροις τῶν ἀδελφῶν ποιῆσαι αὐτῆς ἀπὸ διαστήματος τῆς μονῆς μικρὸν ἀσκητήριον. Ταύτης δὲ κατὰ Θεὸν ἀγωνιζομένης, συνῆλθον καὶ ἄλλαι, καὶ πληθυνόμενων αὐτῶν, μήτηρ ὑπῆρχεν αὐτῶν, διδάσκουσα ταύτας, καὶ δεικνύσα αὐταῖς πάσης τὰς πρὸς σωτηρίαν ὁδοὺς. Πέτρον δὲ τινα εὐλαβὴ καὶ σφόδρα πρεσβύτην τῇ ἡλικίᾳ ἐπέταξεν εἰς τὸ ἐπισκεπτεσθαι αὐτάς· ἦν γὰρ σὺν τῇ σπαθείᾳ καὶ ὁ λόγος τοῦ κυρίου ἀλατὶ ἡμῶν, λίαν δὲ σεμνοὶ σὺν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπῆρχον αὐτῶν· πολλάκις γοῦν ἱστάμενος, ὁμιλεῖ ταῖς ἀδελφαῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν· καὶ κανόνας δὲ γράψας ὁ Παχοῦμιος, ἀπέστειλεν αὐταῖς, ὅπως κατὰ τοὺς αὐτοὺς στοιχειωθείσαι τῆς κατὰ Θεὸν ἔχωνται πολιτείας. Εἰ δὲ τις τῶν ἀδελφῶν, ἔχων ἰδίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκητηρίῳ, ἦλθεν ἐπισκεψασθαι αὐτήν, συναπέστειλεν τοῦτῃ ἕνα τῶν γραλλέων καὶ πνευματικῶν ἀδελφῶν· καὶ οὕτως πρότερον τῇ Ἠγουμένῃ, ἔπειτα παρούσας αὐτῆς, καὶ τῶν προεχουσῶν τῆς ἀδελφότητος συνετύγγαζεν τῇ γνωρίμῃ ὁ ἀδελφὸς μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας, οὔτε κομίζων τι αὐτῇ, οὔτε λαμβάνων τι παρ' αὐτῆς· οὔτε γὰρ εἶχον ἴδιόν τι, ἀλλ' ἤρκει ἀμφοτέρους ἡ μνήμη μόνη καὶ ἔλπις τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Εἰ δὲ ποτε καὶ οἰκοδομῆς ἕνεκα ἢ ἄλλης χρεῖας ἐχρίζον τῶν ἀδελφῶν, ἐπιστάμηνά τινα καὶ εὐλαβὴ μετὰ αὐτῶν, καὶ ἄλλων ὁμοίως ἐπεμπεν ἐπὶ τοῦτῃ, καὶ τῇ ὥρᾳ ἐθίγειν ἀνάσκειν ἐν τῇ μονῇ, μὴ δὲ μίας συνόλου τροφῆς ἢ ποτοῦ ἐκτίσει μεταλαμβάνοντες. Καὶ τελευτούμενης δὲ ἀδελφῆς, συνάγονται μέχρι νῦν οἱ ἀδελφοὶ κατὰ τινα ὁρισμένον τόπον, καὶ οὕτως ψαλλόντων αὐτῶν, αἱ λοιπαὶ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος, ἐνταφιάσασθαι ταύτην καλῶς, τιθέσθαι ἐν τῇ μέσῃ· εἴθ' οὕτως λαμβάνοντες οἱ ἀδελφοὶ μετὰ σεμνῆς ψαλμωδίας, θάπτουσιν αὐτήν ἐν τῷ ὄρει μετ' εὐλαβείας πολλῆς καὶ φόβου Θεοῦ, ὡς προσήκειν θούλοις Χριστοῦ.

23 Ταύτης τῆς διαγωγῆς παυτὴ τε καὶ πανταχοῦ διαβουμένης, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παχομίου πρὸς ἅπαντας φθάνοντος, πολλοὶ μὲν ἐδοξάζον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ὀλίγοι δὲ πάλιν κατεφρόνουν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ τῇ μονῇ προσέειπον βίῳ ἐν οἷς καὶ Θεοδώρῳ τις, ὡς ἐτῶν δεκαεσσάρων, Χριστιανῶν γυνῶν ὑπάρχον καὶ λίαν περιφανῶν. Οὗτος γὰρ ἐορτῆς οὐσας ἐνδοκίχη τοῦ Ἰουβῆ μὲνός, θεοσάμενος τὴν ἐκείνου οἰκίαν θαυμαστὴν καὶ μεγάλαν οὖσαν, καὶ ἐν ταῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν εὐθύνουμένην, κατηνύγει τῇ καρδίᾳ θεῖα χάριτι, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Τί ὠφελοῦμαι ἡ κερδαίνω ὁ ἀθλιός ἐγώ, εἰ ἀπολαύσας τῶν προσκαιρῶν καὶ ἰδέων τοῦ παρόντος βίου, τῶν αἰώνιων ἀπυτύχῳ; οὐδεὶς γὰρ ἐν ἀπολαύσει τούτων γενόμενος, τῆς αἰωνίου δόξης μετασχεῖν ἠδυνήθη. Καὶ στενάχας ἐπὶ τούτοις, εἰσηλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν μέρος ἀπέκρυφον, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον μετὰ δακρύων ἔλεγεν· Κύριε ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, σὺ γινώσκεις ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ τῆς σῆς ἀγάπης προετίμησα, διὸ ἰκετεύω σε δεσποτα ὁδηγήσόν με πρὸς

Erga consanguineos affectum exult.

Soror ejus in monachis,

E cui cum multis se adjungerent,

Visitatorem

et regulas tradit.

Cautela in visitationibus monacharum.

Theodorus nobilis adolescens.

spretis deliciis et domo paterna,

EX MSS.
Hammor-
rhoissam
sanat.

Mat' 10, 40

Monachum
multa falso
exprobrantem
patienter
tolerat,

beneficiis
demulcet,

et ab opo-
stasia ser-
vat.

Occultum
puellae pec-
catum co-
gnoscit

h
quam, uti
et adolescen-
tem quemdam
oleo et pane
benedicto a
demonio liberat.

Α τοῖς, καθ' ὡς ὑπερέτρεσαν ὁ Ἀδραᾶμ τῷ Κυρίῳ ὑπὸ τὴν δρυὶν κατ' ἰδίῳν. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Πρεσβύτερος Διούσιος· ἐπέσθην, γινώσκων αὐτὸν πάντα ποιεῖν κατὰ Θεόν. Ἦν τις γυνή τῶν ἐκεῖ πολιτευομένων τινὸς αἰμορροῦσα. Καὶ ἀκούσασα περὶ τοῦ μεγάλου Παχουμίου, ἤξιώσε τὸν πρεσβερέμενον Διούσιον, ὡς φίλον αὐτοῦ, μεταπέμψασθαι τοῦτον, ὥστε συλλαλῆσαι περὶ ἀναγκαίου τινός. Μετάπεμψθεις οὖν ὁ Μέγας, ἐκάθητο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁμίλων αὐτῇ. Κἀκεῖνη πιστεύσασα τῷ ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ, καὶ εἰπόντι τοῖς Μαθηταῖς, Ὁ ὑμᾶς δεχόμενος, ἐμὲ δέχεται· προσελθούσα ἤψατο τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κουκουλίου, καὶ ἰάθη παρσυχῇμα.

29 Μετὰ τοῦτο μοναστηρίου τινὸς πλησιάζοντος ἐκεῖσε, οὗ ὁ Πατὴρ εἶχεν ἔθος παραδίδδωεν τῷ ἁγίῳ Πατρί, ἦν τις Ἀδελφὸς ἐκεῖ τὰξιν οἰκονομίας αἰτούμενος. Λογισάμενος οὖν ὁ Πατὴρ τῆς μονῆς ταύτης μὴ ἄξιον εἶναι τὸν Ἀδελφὸν τοῦ αἰτήματος, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸν πείσαι, λέγει αὐτῷ ἐμμερόδως· Ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος παρήγγειλε μὴ ποιῆσαι τοῦτο, καλῶς εἰδὼς ὅτι μήπω ἄξιός εἰ, οὐ λέγεις, αἰτήματος. Ἀκούσας δὲ ἐκεῖνος ἔστυρεν αὐτὸν μετὰ θυμοῦ λέγων· Δεῦρο, ἀγόμενος πρὸς αὐτόν, καὶ συστήσει κατ' ἐμοῦ τὸ λεγόμενον. Ὁ δὲ μετὰ φόβου καὶ λύπης ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἀπορούμενος οἶον ἄρα τέλος ἐπισυμδαίνῃ τῇ ὑποθέσει. Καὶ φθάσαντες ἐκεῖ ἐυρήκασιν αὐτὸν οἰκοδομοῦντα τεῖχος τῇ μονῇ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν. Πλησιάζσας οὖν ἐκεῖνος, μετὰ θυμοῦ μεγάλου λέγει πρὸς τὸν Παχούμιον· Κατὰθῃ, ψεύστα, καὶ παράστισον κατ' ἐμοῦ τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ αὐτοῦ σιωπῶντος, ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· Ἐνεργάγη τὸ στόμα σου μηδὲν εἰς ἀπολογία ἐυρίν· τίς δὲ σε ἀναγκάζει ψεύσασθαι, μάλλον οὐ λέγεις σεαυτὸν διορατικόν, πεπορώμενος ὢν τῇ ὁράσει; Καὶ αὐτοῦ ταῦτα λαλήσαντος λοιπὸν ἀποκρίνεται ὁ Μέγας, μηδὲν ἐγνωκώς ὢν ἔλεγεν ἐκεῖνος. Ἡμικτόν σοι, συγχωρῶν μοι. Οὐδέποτε σὺ ἐπλημμέλῃσας; Ὁ δὲ ἀκούσας ἰσχυάσεν ἀπὸ τῆς χολῆς. Καὶ καταδὸς ὁ Γέροντος ἀπὸ τοῦ ἔργου, ζητεῖ τὸν Πατέρα τῆς μονῆς ἐκεῖνης. Καὶ ἐυρίων αὐτὸν κλαίοντα καὶ συντετριμμένον τῇ καρδίᾳ, λέγει αὐτῷ. Τί ἐστὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Ἀποκρίνεται λέγων· Ἡτεῖτο ἡμᾶς οὗτος διακονίαν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν· καὶ γὰρ γινώσκω, ὅτι οὐ δύναμαι παραιτησάσθαι αὐτόν, ὡς οὐκ ἀκούοντά μου, ὠνόμασά σε ὅπως ἰσχυάσῃ. Οἶδα μὲν γὰρ ὅτι παρὰ Κυρίου ἐδόθη σοι χάρισμα τοῦ μὴ ταχέως λαθεῖν σε δουλεύοντα. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄφρων οὗτος προσέθετο μάλλον τοῖς ἰδίῳις κηκοῖς λοιδορήσασθαι δίκαιον ἄνδρα. Καὶ λέγει αὐτῷ Παχούμιος· Οὐκ ἔστιν ἐξαίτασαι με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Ἀκουσόν μου, Δὸς αὐτῷ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, ὅπως, διὰ τοῦτου, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκσπάρσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ· συμβαίνει γὰρ καὶ κακὸν ἄνδρα εἰσεργιζόμενον εἰς σίσθησίν τινα τοῦ ἀγαθοῦ ἐλθεῖν. Αὐτῷ δὲ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὸ συμπάσχειν ἀλλήλοις. Καὶ οὕτω μετὰ τὸ τυχεῖν οὐκ ἤθελεν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐκαμψεν εὐθὺς μετὰ νήψεως σφόδρα, καὶ περιπτυσσόμενος τὸν μέγαν Παχούμιον, ἐξομολογήσατο λέγων· Ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, λίαν ὑψωθείς ὑπὲρ ἃ ἠκούσαμεν. Εἶδομεν γὰρ σου τὴν νίκην ἐν τῷ ἀγῶνι, ὅτι ἐμοῦ ἐφείσω τοῦ ἄφρονος καὶ ἀμαρτολοῦ· εἴτε γὰρ μὴ ἐμακροθύμησας ἀληθῶς, ἀλλ' εἶπες τί κατ' ἐμοῦ, ἐγενόμην ἂν ἀποστάτης τοῦ μοναχικοῦ βίου, καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ. Εὐλογητός εἰ, ὅτι διὰ σου ἡ σωή μου.

30 Ἐλθὼν τις εἰς τὴν μονὴν ἠξίωσε τὸν Μέγαν ἰάσασθαι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δαιμονιζομένην. Καὶ ἀκούσας, ἐπειδὴ οὐκ ἦν αὐτῷ γυναιξὶν ὁμιλεῖν, ἐπεμψε διὰ τὸν θυρωρὸν πρὸς ταῖς θύρας λέγων· Ἐν τῶν ἱματίων αὐτῆς πεπλυμένον, ἀπόστειλόν ὧδε. Ἐνεγθένη οὖν ἐπιθλέψας αὐτῇ ὅπως εὐχεται, εἶπεν· Οὐκ ἔστιν αὐτῆς τὸ ἱμάτιον. Καὶ αὐτοῦ διαβεβαιωσαμένου πρὸς αὐτόν, αὐτῆς εἶναι, πέμπει καὶ φάσιν αὐτῷ λέγων· Αὐτῆς μὲν ἐστὶν, ἀλλ' οὐ τηρεῖ τὴν ἀγγελίαν αὐτῆς παρθελεύουσα ἢ τυγχάνουσα. Ἐπιθλέψας γὰρ αὐτῷ, συνῆκα μὴ εἶναι ταύτην ἄνθρωπον. Διὸ εἶρηκα· Αὐτῆς οὐκ ἔστιν. Ὁμολογήσῃ οὖν φυλάσσειν ἑαυτὴν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀκούοντός σου, καὶ τότε οἰκτιρήσας ἰάσεται αὐτὴν ὁ Κύριος. Καὶ οὕτως ἀνσκήναι αὐτὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς μετὰ θυμοῦ καὶ λύπης, ὡμολόγησεν τὸ ἀμάρτημα καὶ μετὰ ὁρκου

ἐπαγγεῖλατο μηκέτι πράττειν κακόν. Τότε ἀπέστειλεν αὐτὴν ἔλας εὐχῆς, καὶ ἤλειψεν αὐτὴν ἐν πίστει, καὶ ἰάθη. Ἄλλος δὲ τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤνεγκεν, σκληρὸν δαίμονα ἔχοντα, παρακαλῶν ὅπως ἰάσῃται αὐτόν. Καὶ λαθὼν ἄρτον παρ' αὐτοῦ ὁ πρὸς ταῖς θύραις, ὅπως ψωμίση αὐτόν κατὰ τὴν παραγγελίαν αὐτοῦ πεινᾶσαντος τοῦ πάσχοντος, ἤνεγκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ τὸν ἄρτον· καὶ κεῖνος οὐχ ἤψατο αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔφαγεν. Καὶ λοιπὸν ἄλλοτε ἀνοίξας φοινίκια καὶ τυρία χλωρὰ, μικρὰ κλάσματα ἄρτου ἔβαλεν ἔσω τοῦ αὐτοῖς ὅπως μὴ γινώσκων φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀρξάμενος πάλιν ἐσθίειν, ἤνοιξεν καὶ ἐξέβαλεν τὰ κλάσματα, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔφαγε. Καὶ οὕτως ἀφῆκεν αὐτόν δύο ἡμέρας ἄτροφον, ἕως ἀτονίσῃ· καὶ ποιήσας αἰθήραν ἐν ᾗ ἦν μεριγμένος ὁ ἄρτος, ἐφόμισεν αὐτόν ἀλείψας ἐλαίῳ ἁγίῳ. Καὶ εὐθὺς ἀναπαυσάμενος ὑπνωσεν. Καὶ ἐλθὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν αἰνῶν τὸν Θεὸν ἀπήγγειλεν αὐτῷ περὶ τῆς ἰάσεως τοῦ παιδός. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἰάματα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ Κύριος, ὁ οἰκονομῶν σὺν διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ τῶν ψυχῶν τὴν σωτηρίαν, καὶ ἐν τοῖς κοσμοῖς, καὶ ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς. Ἐὰν δὲ πάλιν, εὐχόμενος αὐτοῦ περὶ ὑγείας τινός, μὴ δῶ ὁ Κύριος τὸ αἶτημα, οὐκ ἐξενίξεται, οὐ δὲ ἐλύπητο, ὡς μὴ εἰσακουσθεῖς, εἰδὼς τὸν σκοπὸν τῶν ἁγίων. Καὶ αὐτὸς εὐχόμενος ἔλεγεν τῷ Γευρητίῳ τὸ θέλημα σου, καὶ μὴ τὸ ἐμόν. Ἐδίδασκεν γὰρ ἡμᾶς ἐν τούτῳ ὁ μετὰ Πατρός ὢν εἰς πάντα, ὅτι οὕτως ὀφείλει εἶναι.

31 Ἐὰν δὲ τις ἀγινώσκων τοὺς ἐκάστοτε λόγους τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ἀκούων εἴπῃ, Πόθεν ἴμιν τοῖς συγγραψαμένοις τούτων ἡ γνώσις περιήλθε; μνημονεύσῃ πρῶτον μὲν, ὅτι εἰρημένον ἐστίν, ὅτι παρὰ πατέρων ἀρχαίων ἠκούσαμεν ταῦτα, μετὰ ἀκριβεῖς ἐξετάσαντες· καὶ αὐτὸς ὁ Ἅγιος, καθήμενος ἐξηγήσασθαι τι τῶν ἀνυκλήτων ἐστὶ δ' ὅτι καὶ ἕως τοῦ λογισμοῦ αὐτοῦ ἐφανέρω αὐτοῖς, καὶ τὸ πῶς δεῖ εὐχᾶσθαι περὶ ἐκάστου αἰτήματος, ἀσφόδως διδάσκων πάντα τὴν πίστιν ἔχειν εἰς τὸν Κύριον, καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην ἔχειν μετὰ ἀληθείας εἰς τὸν πλησίον ἢ. Ἐλεγεν δὲ καὶ ταύτην τὴν διδασκίαν ὅτι μετὰ τὰ ἰάματα τὰ φανερά τῶν σωμάτων εἰσὶ καὶ πνευματικὰ ἰάματα. Ἀνὴρ γὰρ τυφλὸς τῇ διανοίᾳ, φησὶν, αὐτῷ ὢν οὐ βλέπει τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰ μετὰ ταῦτα τῇ εἰς τὸν Κύριον πίστει ὁδηγηθεὶς ἀναβλέψῃ ἐπιγινώσκων τὸν ἀληθινὸν μόνον Θεόν, ἄρα τοῦτο οὐκ ἔστιν ἴσας καὶ σωτηρία; Καὶ ἄλλος μύθος ὢν τῷ ψεύδει μὴ λαλῶν ἀληθειαν, εἰ συμβιβασθεῖς εἴη ὑπὸ ἀνθρώπων Θεοῦ λαλεῖν τὰ δίκαια, ἄρα καὶ οὗτος οὐκ ἐθεραπεύθη τῷ πνεύματι; Ἄλλος δὲ τῇ ἀρχίᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας βεβλαμμένος, ἔαν τὸ ἔλεος γένηται αὐτῷ, καὶ παυσάμενος τῆς ἀργίας ἐργάσῃται τὸ ἀγαθόν, ἄρα καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν θεραπεία; Καὶ ἕτερος πόρνος τυγχάνων τις ὢν ἡ υπερήφανος, ἔαν μετνοήσῃ φθῆναι Θεοῦ διὰ τινος δούλου αὐτοῦ, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν σχμεῖον;

32 Πρώτησέν μὲ ποτὲ τις τῶν Ἀδελφῶν λέγων· Εἶπε ἡμῖν ὁράματα ὢν βλέπει· Καὶ γὰρ ἔλεγεν αὐτῷ· Τὰ μὲν ὁράματα βλέπειν ὁ κατ' ἐμὲ ἀμαρτωλὸς οὐκ αἰτεῖται τὸν Θεόν ἰδεῖν· παρὰ τὸ θέλημα γὰρ αὐτοῦ ἐστίν, καὶ πλάνη· Θέλοντος δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐν παντὶ γινόμενῳ, ἕως ἐξεγείρη νεκρὸν, οὐ βλάπτεται δούλος Θεοῦ ὑπερηφανείᾳ ἢ καυχῇ· σὺ, ὁ ποτε γὰρ οὐκ εἶχεν, οὐκ ἂν εἶδεν ἀπλῶς· ὅτι ἡ πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα. Ἀκουσὼν δὲ ὁμοῦ περὶ μεγάλου ὁράματος. Ἀνθρώπων ἔαν ἴδῃς ἄνθρωπον καὶ ταπεινόφρονον, ὅραμα μέγα ἐστίν. Ὁράματος γὰρ τοιούτου τί μείζον ἐστίν, τῶν ἀόρατον Θεοῦ ἐν ὁρατῷ ἀνθρώπῳ κατὰ αὐτοῦ καταξιοῦσθαι ἰδεῖν; Ὁμοίως δὲ καὶ μέγα νοήσωμεν τῶν ἁγίων τὸ διορατικὸν τῶν ψυχῶν τὰ ἐνθυμήματα ὁρᾶν, ὡς ἐπὶ Ἐλισσαίου κατὰ Γιεζή. Ὅτι ἂν γὰρ ὁ ἐν αὐτοῖς Κύριος, ὁ τὰ πάντα ἐρευνῶν, ἀποκαλύπτει αὐτοῖς, διορατικοὶ εἴσιν· καὶ μὴ ἀποκαλύπτοντος, ὡς πάντες ἀνθρώποι εἴσιν· μέντοι γε ἀδιάληκτον ἕτερον διορατικὸν ἔχουσιν τὸν Κύριον ὁρᾶν, ὅπερ τις αὐτῶν δηλῶν ἡμῖν ἔλεγεν· Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός. Καὶ οὐ κρίνεται τις ὡς μὴ ὁρῶν τὰ κρύπτα· κρίνεται δὲ ἔαν τὴν ὁμοίωσιν ἔχει τῶν ἐν τῷ ψαλμῷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος καταρτιζομένων, λέγοντος αὐτοῦ· Οὐ προέβητο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.

Magna indiffer-
rentia utitur
in oratione.
E

Docet conver-
siones peccato-
rum habendas
in miraculis
h

I'

virtutes
solidas re-
velationibus

et occultorum
cognitioni
anteponendos

Psal. 13, 8

Psal. 53, 8

Adolescentiam virtutis aptissimam diligentissime excolendam.

Isal. 114, 6

A αὐτῶν. Τοῦτον δὲ τὸν βάλμον τοῖς παιδίοις μάλλον εὐκόλῳ ἐστὶν ἔχειν, ὅπως ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἀκούοντες στοιχειωθῶσι τῇ, τοῦ Θεοῦ μνήμῃ καὶ ζηλήσουσιν εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἐκτείνεσθαι, ἕως οὗ καταστήσῃσι εἰς τελείωτητα, ὡς Σαμουὴλ ἐν τῇ νου. Καθαρὰ γὰρ γῆ ἐτοίμη ἀμπελὸν φυτευθῆναι κατὰ μέρους· ἡ δὲ χέρσος διὰ πολλῶν μόγις καθαρίζεται, ἵνα φυτευθῇ σπέρρον ἀγαθόν. Οὕτως δὲ οὕτως καὶ αὐτὴ ἡ καθαρὰ γῆ ἀμεινυμένη, ὡς γέγραπται, χειρσωθήσεται, καὶ φυτευθεῖσα ἦν καλὸν σπέρμα, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου τὸ καθαρὸν ἐν ἐπιμελείᾳ σπουδῇ ἀξία γίνεται. Τηρήσωμεν οὖν τὰ παιδία ὡς θέλει ὁ Θεός, ὅπως ὁ φυλάσσων, ὡς γέγραπται, τὰ νήπια, διαφυλάξῃ καὶ τὴν ἡμῶν ψυχὴν ὡς κόρυν ὀφθαλμοῦ· ὃ γὰρ μέτρον φησὶν μετρεῖτε· ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Μηδεὶς δὲ τολμήσῃ ψυχὴν βλάψαι, καὶ λογισμῷ, ἵνα μὴ ἐξερύξῃ κόρυν ὀφθαλμοῦ βλέποντος τὸν Θεὸν τὸν δίκαιον κριτὴν. Τὸ δὲ πῶς τὰ παιδία φυλάξωμεν οὐ χρεῖα πολλῶν εἰπεῖν. Εἰς λόγος ἱκανὸς ἐστὶν πρὸς τοῦτο· Ἀνθρωπος γὰρ φῶς Θεοῦ καὶ ἀληθεῖα καθαρὶζὼν τὴν συνειδήσιν ἐκτουτοῦ ἕως τέλους, οὗτος δύναται φυλάξαι μετὰ τοῦ Κυρίου· χρεῖαν γὰρ ἔχει αὐτοῦ.

Theodori obedientiam exercet Pachomius.

B 33 Θεόδωρος δὲ, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν ἐμπροσθεν, νεότερος ὢν, ἐκόν ἀνετρέφετο γρησίοις λόγις Θεοῦ, καὶ ἐνεδυναμῶτο τὸ πνεῦματι, σκηπὼν ἐν πάσι τὸν ὁδηγῶντα αὐτὸν Πατέρα Παχρῶν ἀμεμπτον ὄντα. Καὶ ἦν ὑπὸ κατὰ αὐτῇ, ὡς τῇ Θεῷ. Καὶ ἐκόν ἐγένετο διατάσσοντα αὐτῇ ποιῆσαι τι τοῦ ἀλλόθεν, ἄλλοτε ἐκ λήθης ἢ μεταμελείας τεταγμένον καὶ μεμφομένον αὐτὸν λέγειν, Διὰ τί τοῦτο ἐποίησας; οὐκ ἐξενέετο ὁ παῖς ἡ ἐδικαιολογεῖτο εἰς σύστασιν τοῦ ἰδίου λόγου, ἀλλ' ἐσώπα, καὶ ἐπίστευεν αὐτῇ λέγοντι μέμψιν, ἐν ἐκντῇ λέγων· Ἀνθρωπος Θεοῦ οὐκ ἀλλάσσει τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀλλ' ἔσως ἐμοῦ μὴ ὄντος ὁρθοῦ, κατὰ τὸ θέλημα μου ἐτάξεν με, ὡς ἐν ἐκστάσει ὦν ἀγίου Πνεύματος. Ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως εἶχεν, πῶς μετὰ τὴν διαταγὴν ἐκείνην μέμφεται με; Εὐρίσκω γὰρ ὁμοίον ἐν Ἱερερίᾳ, μεμφομένου τοῦ Κυρίου τὸν λαὸν τῶν θυσῶν, μὴ ποιῶντα αὐτὰς ἐν ἀληθείᾳ· Ὅτι οὐκ ἐνετείλαμην ταῦτα τοῖς πατράσι ὑμῶν· καίτοι γε ἐνετείλατο διὰ Μανσῶως. Ὅθεν ὡφείλω καὶ ὡς κλαίειν, ἕως ἂν ὁ Κύριος κατενύχῃ μου τὴν καρδίαν ἀξίως τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ ὑπακοήν. Καὶ ποτε τῶν Ἀδελφῶν ἐν νύκτι ὄντων θερίσαι θροῶν, μετ' αὐτῶν ἦν Θεόδωρος, ἐτοιμάζων τὰς τραπέζας. Ὅφει δὲ ἐν μίᾳ ῥῆθην ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχρῶν ἀπὸ τοῦ ἔργου νοσήν. Καὶ κατακειμένη αὐτῇ, καὶ ῥιγῶντι ἐπέβαλεν αὐτῇ σῶμα τρίχινον ὁ Θεόδωρος. Καὶ ἰδὼν οὐκ ἠθέλησεν, λέγων· Ἄρον αὐτὸ, καὶ βάλῃ ἐπάνου μου ψάδιον, καθὼς πάντες οἱ Ἀδελφοί. Καὶ δράκων φοινίκων ἐξέτεινεν αὐτῇ ὅπως λάβῃ καὶ μὴ λαθῶν, μετὰ θαυμάσιον λέγει· Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχωμεν τῶν Ἀδελφῶν τὸν κάματον καὶ τὰς χρεῖας οἰκονομῆσαι, διὰ τοῦτο ἐξουσιάζομεν ἑαυτοῖς ἀναλίσκειν; Καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ; Ἄρα διήλθες ὅλας τὰς καλύδας τῶν Ἀδελφῶν ταύτην τὴν ὥραν, καὶ ἤρουνσας μὴ εἶναι τινὰς αὐτῶν ἀσθενούσας; καὶ ἕως τούτων γὰρ κριτὴς ὁ Θεός. Ἐδοκίμαζεν δὲ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος καὶ τὰς κράσεις διαφόρας τῶν νόμων ὁποῖας εἶναι, καθ' ὅτι οἱ θαίμονες ἐν παντὶ ἐπιχειροῦσιν ἐμπαδίζειν τοὺς πιστοὺς.

et magna de Fratribus cura ac sollicitudo;

C 34 Καὶ ποτε δὲ ἐν τῇ μονῇ κατέλαθεν αὐτὸν ὁ πυρετός, καὶ ἦν ἀνακείμενος ἄτροφος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν δευτέραν· ἐλθὼν δὲ εἰς τρίτην μὴ φαγῶν, ἦν ἐγειρόμενος κατ' ὀλίγον εἰς εὐχὴν, τὸν Θεὸν ἐπιποθῶν, καὶ ἐκνυψίθη τῆς νόσου. Καὶ κρούσας τοῦ Οἰκονόμου τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν ὡς ἔθος ἦν, περιζωσάμενος τὴν σφύν αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ὑγιαίνοντων Ἀδελφῶν φαγεῖν, αἰσθανόμενος τὴν νόσον μὴ φυσικὴν εἶναι, καὶ εὐχαρίστει τῷ Κυρίῳ τῷ ἐνδυναμώσαντι αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐκείνους ἄλλους ὁμοίως ἔχοντα διωρηθῶν αὐτὸν μὴ ἐμπέσεσθαι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ποτε πάλιν καὶ ἄγιος ἦν, ἀλλ' ἀσθενὲς τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸς ἦν φέρων τὴν ἀσθενείαν, ὅτι δοκιμαστικὸς ὁ Θεὸς τῶν δούλων αὐτοῦ ποικίλως. Ἄλλος δὲ Ἀδελφὸς κακωθεὶς εἰς θάνατον, εἰς ἑτερον κελλὶον ἦν ἐγγὺς κατακειμένος. Καὶ αἰτήσας αὐτοῦ τὸν Πατέρα τῆς μονῆς μικρὸν κρέας τραφῆναι (ἦν γὰρ τὸ

quam insigni exemplo declarat.

σῶμα ἔχον ἄσπετον) μόνον τῇ χάριτι τῆς κακώσεως, καὶ ἀποτυχῶν τῆς αἰτήσεως λέγει τινὶ Ἀδελφῷ· Κρατῶν με ἀπάγαγε πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν Παχρῶν. Καὶ πλησιάζας ἔρριψεν ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτοῦ, λέγων· τὴν αἰτίαν. Κατανοήσας οὖν ὁ Μέγας αὐτὸν ἀξίως εἶναι τοῦ αἰτήματος ἀνεστένεσθαι καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν τοῖς Ἀδελφοῖς καὶ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθὼς πάντες, τὸ τε ἂν φάγοι. Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν μηδὲν φαγῶν λέγει· Προσπονήσεται, πῶς τὸ γεγραμμένον, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν; οὐχ ὁράτε τοῦτον νεκρὸν ὄντα; διὰ τί ὅλως πρὸς τοῦ αἰτήσαι αὐτὸν οὐκ ἐφροντίστατε αὐτοῦ ἀξίως; καὶ ζητήσαντες αὐτοῦ τὸ αἶμα διὰ τι παρεδέξατε αὐτόν; Ἀλλ' ἐρεῖτε, ὅτι, ἐπειδὴ μὴ ὄντος ἔθους τροφῆς τοιούτης, ὑπερίδμεν αὐτόν. Οὐκ ἐστὶν οὖν διαφορά νόσου; οὐ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαρῶς; καὶ οὐκ ἠδυνήγητε διακρίναι, ὅτι καλὸν τοῦτο διὰ γνῶμης ὑμῶν, διὰ τι οὐκ ἐδικαιώσατέ μοι; Καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν αἰ γὰρ σημείον αἰσθήσεως ὄντος. Καὶ ἡ τις αἰσθανόμενος μὴ θαυμάζων ἐν καιρῷ καθ' ὅτις συμμαίνει, ἀλλ' ἐστὶν καὶ ἔσο τὸ θαυμάσιον. Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἐσπούδασαν ἀγροάσαντες τὴν εἰδῆς, φωμῆσαι αὐτόν καὶ πρὸς μὴ τὸν κάμνοντα. Ἐπειτα καὶ αὐτὸς ἔφαγε λάχανον ἑψτόν, ὡς ἔθος πάντων.

D
EX M-S-

35 Ἰδὼν δὲ, Ἀδελφῶν πολλῶν γενομένων, τὴν μονὴν στενοχωρουμένην, μετέβαλεν τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλην κόρυν ἔρχομεν, λεγόμενῃ Πρώτῃ, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἐπλάτυνεν τὴν μονὴν οἰκοδομῶν, πη σκηπὼν πολλῶν εἶναι τὴν κλήσιν παρὰ Κυρίου. Καὶ ἔταξεν Οἰκονόμον σὺν Δευτέρῳ ἄλλοις ἐκείνους οἰκονομήσαι τοῖς Ἀδελφοῖς, καὶ Οἰκιστοῖς, καὶ Δευτέροις, κατὰ τοὺς θεσμούς τῆς πρώτης μονῆς Ταβεννῆσεως. Καὶ ἔγραψεν αὐτοῖς εἰς μνήμην, ἵνα μὴ τις βλάβῃ τὸν πλησίον, ἀλλ' ἕκαστος τῇ ὥρᾳ αὐτοῦ στοιχήσῃ. Κατὰ γὰρ τὴν τάξιν. Ὁ μὲν τέλειος, καὶ ἐν ἀταξίᾳ πρόσκοπός ἐστιν, ὡς γέγραπται· Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορηγήσονται. Καὶ ἐπισκέπτετο νύκτα καὶ ἡμέρας τὰς δύο μονὰς ὡς δούλος τοῦ Ποιμένος τοῦ καλοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα πληθυνθέντων τῶν Ἀδελφῶν καὶ ἐν τῇ μονῇ, τῇ λεγομένῃ Πρώτῃ, μετὰ χρόνον ῥῆθην τις γρησίοις Ἀσκητῆς, Πατὴρ ἄλλου μοναστηρίου Ἀδελφῶν ἀρχαίου, ὀνόματι Ἐπώνυμος, καὶ ἔξωσεν αὐτόν, ὅπως δέξεται τὴν μονὴν αὐτοῦ λογισθῆναι τῇ κοινῇ τῶν Ἀδελφῶν. Ἡ δὲ μονὴ λέγετο Χυνοδοσκίον. Καὶ οὕτως λαθὼν καὶ ἄλλους Ἀδελφοὺς, κτενέων αὐτοῖς ἐκεῖ, καὶ ἐξάμενος ἐν τῇ τόπῃ, παρέδωκεν αὐτοῖς τῇ Θεῷ μέναι ἐκεῖ μετὰ τῶν ἄλλων, το πρώτων ὄντων Ἀδελφῶν, ὅπως τοῖς αὐτοῖς κακῶς στοιχήσουσιν. Καὶ ἐκεῖ ὁμοίως Οἰκονόμον καὶ Δευτέρον τῆς μονῆς, καὶ οἰκιστοὺς, καὶ δευτέρους οἰκῶν ἐτάξεν. Καὶ εἰς τετάρτην μετὰ ταῦτα, λεγόμενῃ Μόνχωσιν, μονὴν πάλιν ποτὶ οὖσαν, ἔλαβον τοὺς Ἀδελφοὺς ἐκεῖσε κατὰ τὸν ὅρον τῆς κοινῆς, ἀξιώθει ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς μονῆς ἐκείνης, καὶ τοὺς θεσμοὺς παρέδωκεν αὐτοῖς. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀρχαῖός τις καὶ ἅγιος μονάζων, ὀνόματι Ἰωάννης, τέλειος ἀσκητῆς. Οὗτοι ἐπισκέπτετο τοὺς Ἀδελφοὺς μετὰ πολλῆς σπουδῆς· καὶ λαθὼν δυνατοὺς τῇ πνεύματι Ἀδελφοὺς καθ' ἑκάστην μονήν, ἐτάξεν εἰς κυβερνήτην τῶν Ἀδελφῶν, ὡς ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ. Καὶ ποτε πλέων εἰς αὐτὴν τὴν Μόνχωσιν ἐν πλοισιρῶ μετὰ ἄλλων δύο Ἀδελφῶν, ὅφει τῇ ὥρᾳ τοῦ γεύεσθαι, ἵστασθαι. Καὶ καθήμενος αὐτῶν φαγεῖν, ἰδὼν ὅτι πολλὰ τὰ παρκαείμενα τῇ τραπέζῃ βρωμάτα, τυρία, συκιδία, ἐλαίαι, καὶ ἑτέρα πολλά, ἤρξατο ἄρτον μόνον ἐσθίειν. Αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως ὅσα ἐστὶν ἐπέβαλον χεῖρας· καὶ προσέχων τις εἶδεν αὐτόν θαυμάζοντα· καὶ μετὰ τὸ ἐγεῖναι, ἐξεκοθήκει, τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο, λέγει οὐδέν. Καὶ ἀξιώθει δευτέρου, εἶπεν· Δὲ ὑμᾶς λυποῦμέν, φησι, μὴ ἐγκρατεῖς ὄντες. Ὁφείλει γὰρ ὁ τὰ ἀνωφρονῶν ἐγκρατεῖσθαι ἀξίως, καὶ μὴ ἔχειν θέλημα βρωμάτων. Οὐ μέντοι ἀμαρτία ἐστὶν τὸ φαγεῖν, μάλιστα τὰ εὐτελῆ; Ἀλλὰ καλὸν τὸ μὴ ἐξουσιάζεσθαι ὑπὲρ τινος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἐγὼ δὲ ἀμαρτωλὸς υἱάνων, καὶ εὐρὼν καλοῖς τοὺς ἄσους, ἠρκέστην αὐτοῖς μόνους· καὶ ἄλλοτε πάλιν ὡς ὁ Κύριος δίδωσιν ἐσθίειν. Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἐξήλωσαν αὐτοὶ ἐγκρατεῖς τῶν βρωμάτων γενέσθαι.

C
E
Monachos in Prou deducit et monasterium ibidem ordinat.

Isal. 36, 11
Aliorum etiam monasteriorum eorum suscepit.

F
Temperantiae in cibo et potu studium apud monachos pro more.

A EX MSS. Ad eosdem de studio oratio- nis, Psal. 59, 14	36 Καὶ καθήμενον δὲ αὐτοῦ πολλάκις ἐξηγήσασθαι τοῖς Ἀδελφοῖς ὡφέλει αὐτούς. Πρῶτον μὲν ἀπέμπετους εἶναι ἐν τῇ ἐιδέναι, καὶ μὴ ἀργουεῖν τὴν πανουργίαν τῶν ἐγθρῶν· ἀντίκεισθαι δὲ αὐτῶν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου. Ἐν τῇ γὰρ Θεῷ, φησιν, ποιήσομεν δύναμιν. Καὶ λοιπὸν τὰ λόγια τῶν θείων γραφῶν ἱρμένευεν αὐτοῖς, μάλιστα τὰ μὴ εὐνόητα καὶ βλάβη, καὶ περὶ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, καὶ Σταυροῦ, καὶ Ἀναστάσεως, οὕτως λέγου· Περὶ τοῦ γενέσθαι ἀνθρώπου τὸν Θεὸν Λόγον, ἀρκεῖεν μὲν τῇ παλαιᾷ, ἐν πολλῶν ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ ἐν Ἰσαΐα, Ἐρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ, Ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Περὶ δὲ τοῦ Σταυροῦ ὁ κριὸς, ὁ κατεχόμενος τῶν κερμάτων ἐν στυγρῇ Σαδὲκ ἐβόλη ὅτι, καὶ εἰς ὁλοκλήρωσιν ἀνευχεθεῖς οὐτὶ Ἰσαάκ, ἱκανῶς, μάλιστα Ἀβραάμ, λέγοντος περὶ αὐτοῦ, Ὅτι ὠνόμαζεν Κύριος ἐν τῇ ὄρει, σκηνάων τὸν σταυρὸν τοῦ μνηστευοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ μαρτυρεῖ ἡ κτίσις ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὰς δυνάμεις, ὅτι πάντων ἐστὶ Δεσπότης ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς Ἰησοῦς. Καὶ περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ σώματος αὐτοῦ λέγει, διὰ τοῦ Ἰσάου, μετὰ τὸν θάνατον, ὅτι καὶ βούλεται ὁ Κύριος καθαρῶς αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλῆξης, τοῦτ' ἐστὶν ἀναστῆσαι αὐτόν, ἀνατίων ὄντα τοῦ θανάτου, ὑπὲρ ἡμῶν γὰρ ἀπέθανεν· καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ Θωμᾶς φησὶν τὴν σταυρωθεῖσαν καὶ ἀναστῆσαν σάρκα, ἐν ἡ Ἀβραάμ, ὡς ἐν νοτῇ, λέγει, Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου! πιστὴς ἐστὶν Μάρτυς καὶ οὗτος. Περὶ δὲ τῆς πάντων Ἀναστάσεως, ἐπειδὴ ὡς ἡμεῖς ἐστὶν τὸ σταυρωθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου, ὡς ἀνέστη, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἀναστήσόμεθα· καὶ κτλ ἀνέστημεν, αὐτοῦ ἀναστάντος. Ὁ γὰρ Θεὸς λόγος ἀνέστη· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὅτι αὐτὸς μᾶλλον ἀνέστησεν ἡμᾶς σὺν τῇ αὐτῇ σῶματι. Ταῦτα δὲ λεγόμενου κατ' ἐαυτῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ ἀκούσαντες· Ἐλεύσεται ὦρα, λέγοντες, ἐν ἡ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκπορεύσονται. Καὶ περὶ Ἀναστάσεως λαλῶν Παῦλος τινα εἰρκεν, ἀπερ χρεῖαν ἔχομεν μετ' ἐπιγνώσεως ἀληθινῆς νοεῖν, ἀλλ' ἀρκεῖ εἰς λόγος αὐτοῦ· Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγείρεται.	λίῳ κεκλεισμένῳ, ἕως χρηζουσιν αὐτῶν πλυνεῖν καὶ φρεῖν αὐτούς. Καὶ τὰ βιβλία ἐν θυρίδι κείμενα ὑπὸ τῆν φροντίδα πάλιν τοῖν δύνουν ἴσαν. Οὐδὲν δὲ ἀργύριον ἔχουσιν μῆτι γε χρυσίον· καὶ τινες αὐτῶν ἐτελεύτησαν μὴ εἰδότες ποτὲ τοιαῦτα, εἰ μὴ μόνον οἱ τῆς διακονίας πιστοὶ· κακῆνοι εἰσελθόντες εἰς τὴν μονήν, οὐδὲν μετὰ χειρὸς ἀφείωσαν πρὸς μίαν ἡμέραν· ἀλλ' ἐδίδουν τῇ Οἰκονόμῳ, ἕως πάλιν εἰ συμβῇ ἐκδῶσιν. Καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κυβέρνησις ἐν τῇ βιβλίῳ γέγραπται κατὰ μέρος τῶν Οἰκονόμων. Αὐτὸς δὲ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἐν σκαφιδίῳ πλέων εἰς τὰς μονὰς, πάλιν ὁφίσε· γενομένης, εἶπεν αὐτοῖς· Θέλετε ἀργυρησάμεν τὴν νύκτα ταύτην; Αὐτῶν δὲ εἰπόντων· Ναί· λέγει αὐτοῖς· Τρεῖς τύπους ἐδιδάχθην ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παλαίμωνος εὐχεσθαι· ἡ εὐξόμεθα ἕως μεσονυκτίου, καὶ λοιπὸν κοιμηθῶμεν ἕως πρωῒ· ἡ ὑπνώσωμεν ἕως μεσονυκτίου, καὶ εὐξόμεθα ἕως πρωῒ, ἡ ἀπ' ἄρτι κοιμηθῶμεν ὁλόγῳ, καὶ οὕτως ἕως πρωῒ. Καὶ αὐτῶν ἐκλεξαμένων τοῦτο, ἔμεινεν ἰσάξων νηφθαλμῶς τὰ ὄρατα τοῦ ὕπνου καὶ τῆς εὐχῆς, πείραν ἔχων τοῦ ἀργυρεῖν. Καὶ ὁλιγωρήσας ὁ εἰς αὐτῶν ἀπῆλθεν τοῦ κοιμηθῆναι· ὁ δὲ ἄλλος ἔμεινεν ἕως πρωῒ, καὶ τοὶ πρὸς ὄρθρον ἐκάλισεν ἐκείνους τοῦ ποιῆσαι τὴν σύναξιν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἄλλος εἰς τὸν σκῆνον, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ κοιμηθέντος τὴν νύκτα· καὶ ἤλασεν κύπας ἕως τῆς μονῆς πολὺν τὸ διάστημα.	D Pachomius noctes integras vigilando transigit.
B et Resurrex- it Domini Is. 30, 26	37 Πιστεύσαντες δὲ περὶ τῆς μελλούσης Ἀναστάσεως, Ἀδελφοί, ὀφείλομεν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάστασιν εἰδέναι, τοῦ αὐτοῦ Κυρίου εἰπόντος· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ καὶ ἀποθάνῃ ζήσεται. Καὶ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου· Πᾶς ἁμαρτωλὸς πιστεύων καὶ ποιῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ζήσεται, ὡς λέγει Δαβὶδ· Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε. Ἀσφαλίσόμεθα οὖν, Ἀδελφοί, καὶ ἐν ταύτῃ, πῶς ὁ Κύριος ἐντελλόμενος, ποτὲ μὲν διὰ τῆς πράξεως λειοθυρῶμενος· Διμιμνιον ἔχεις· οὐκ ἀντελοιδορεῖς, ποτὲ δὲ διελέγχων λόγῳ τοῖς Φαρισαίοις καὶ Γραμματεῖς ἔλεγεν τὸ Οὐαὶ ὑμῖν, καὶ τυφλοὺς ὁδηγοῖς, καὶ τάρους κεκονιασμένους τούτους ἐκάλει, καὶ τὰ ὁμοία. Ὡς περ τις βόθρον βλέπων, καὶ κρατεῖ τυφλοῦς, μὴ περιπατοῦντες πέσωσιν εἰς αὐτὸν βράχυν, εἰς θάνατον ὄντα· οὕτως ὁ Κύριος ἀπεικάλυψεν τὴν κακὴν πράξιν αὐτῶν τοῖς πιστεύουσιν, ἵνα μὴ ὁρρωθῆντες αὐτοῖς συναποθάνωσιν. Περὶ δὲ τοῦ λειοθυρῶμεν αὐτὸν μὴ ἀντελοιδορεῖν, ἐδίδασκεν ἡμᾶς μὴ ἀνταποδοῦναι καὶ ἀρετῆς ὑπομνήν. Ὅταν δὲ εἶπε Πέτρος· Ὑπαγε, Σατανᾶ, οὐκ αὐτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν, τὸν ὑποβάλλοντα τὰ τῶν ἀνθρώπων φρονεῖν καὶ λέγειν. Καὶ οὕτως μετὰ τούτους τοῖς λόγοις ἀναστὰς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παγνύμην ἠύξατο μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, τοῦ καὶ μνημονεύειν τοῖς λόγοις τοῦ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν· καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ἕκαστος εἰς τὴν ἐκείνου οἰκίαν, μελετῶντες τὰ λελεγμένα ἀπὸ στήθους. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοῖς τὰς ἐξουχίας, ἐκλήθησαν συλλαλεῖν καὶ ἀναμνησκασθαι τὸ κατ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων. Ἀδύνατον δὲ ἔστιν φθέρεσθαι τινα ῥῆμα ἄγιον τοῦ κηρύττου· ἀλλ' ἡ τὰ ἐκ· ἡ γὰρ ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς, ἡ περὶ κατορθώματος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.	39 Καὶ Κορνύλιος ὁ προειρημένος ἦν Οἰκονόμος ἐκείνης μονῆς· ἀκούσας δὲ, συνεκάλισεν τοὺς Ἀδελφούς, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες ἡσπάσαντο αὐτόν, καὶ τοὺς Ἀδελφούς· Εἰς δὲ τις αὐτῶν εἰσπερευόμενος ἡρωτήθη ἡμέρα ἀπὸ Κορνυλίου· Τί ποιεῖ ὁ Πατὴρ ἡμῶν τὰς ἡμέρας ταύτας. Καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι ὅλην τὴν νύκτα ταύτην ἐπαίδευσεν ἡμᾶς. Καὶ εἰπόντος ὅλον τὸ γεγόμενον, λέγει ὁ Κορνύλιος· Ὡς ἀσθένεια! ἀφῆκας ἄτουν γέροντα νικῆσαι σε, ὅντα νεανίσκον; Καὶ τοῦτο λαλοῦντος αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ Ἀββᾶς Παχυμίος, καὶ ἐσέγκισεν, ὡς μὴ ἀκούσας. Καὶ ὁφὲ περὶ τὴν πυρκαϊάν λέγει Κορνυλίῳ· Θέλεις ποιῆσωμεν εὐχὴν; Τοῦ δὲ αἰπόντος, Ὡς θέλεις, ἀναστάντων εὐχασθαι ἐχρόνησεν εὐχόμενος. Καὶ οὕτως ἔκοντος αὐτοῦ τὴν εὐχὴν Κορνυλίου δοκιμαζέτο· καὶ γινώσκοντες ἐκείνοι ἐκ τῆς πείρας τῆς νυκτὸς τῆς ἐν τῇ πλοίῳ, ἐξέβησαν τοῦ τόπου, καὶ ἀλλαχοῦ ἀπελθόντες ἐκοιμήθησαν· ὁ δὲ Κορνύλιος ὑπέμεινεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὅτι ἔκρουσαν εἰς τὴν σύναξιν πρωῒ, λέγει αὐτῷ ὁ Κορνύλιος· Τί ἐποίησά σοι, Πάτερ; οὐ δὲ ἐγενεσάμην ὕδωρ ὁφὲ φαρῆν. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀγείε γέροντα ἀνθρώπου νικῆσαι σε εἰς εὐχὴν, Κορνυλίε; Τότε γινώσκοντες ὅτι ἤκουσεν ὁφὲ, ὅτι εἰρκεν τῇ Ἀδελφῷ τοῦτο, λέγει αὐτῷ· Ἡμαρτον, συγχώρησόν μοι ὅτι οὐκ ὁρθῶς ἐλάλησα· τὸ γὰρ ἐν σοὶ πνεῦμα ἁγίον ἐστὶ καὶ δύναμις Θεοῦ. Καὶ παρερχόμενος τάφους ποτὲ, ἤκουσεν κλαυθῶντων τινῶν, καὶ λέγει Θεοδόρῳ, σὺν αὐτῷ πορευομένοι· Οὗτοι κλαίουσιν νεκρῶς, οὐς οὐ δύνανται ἀναστῆσαι· ἡμεῖς δὲ κλαύσωμεν πρώτον ἐκείνους, ἔπειτα τὸν πλησίον, ἵνα ἐκ τοῦ κλαίειν μετὰ κλαίοντων ἐξεγερῇ αὐτοὶ ὁ Κύριος. Ἐγείρε ὁ καθεύδων, φησὶν, καὶ ἀνάστα ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπιφύσει σοὶ ὁ Χριστός. Καὶ πολλάκις ἀκούοντες τὸ κλαίειν αὐτῶν μὴ ξενισθῶμεν, κατ' ὅτι τῶν Ἀγίων πάντων, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κλαυθμῶνος ὄντων, ὡς τοῦ Ἰωσήφ περὶ τῶν Ἀδελφῶν αὐτοῦ κλαίνοντος εἰς σωτηρίαν, καὶ οὐχ ἄπαξ καὶ Ἱερεμίου τὴν σίγμωλον αὐτοῦ, οἷ τῶς καὶ οὗτοι κλαίουσιν αἰεὶ, τέκνα αὐτῶν τυγχάνοντες.	Cornellum monet humi- lius de se ut sentiat, F et Theodo- rum de ve- ra plangen- di ratione docet. Ephes. 5, 14
Mat 10, 23 de quibus monachi deinde inter se conferunt.	38 Καὶ οὐδεὶς οὐδὲν ἐποίει ἐν τῇ οἰκίᾳ χωρὶς τῶν ἔχοντων αὐτὸν τὴν φροντίδα· οὐδὲ ἕως εἰς κελλίον εἰσελθεῖν πρὸς ἀδελφόν· καὶ ὅλα τὰ περισσεύοντα ἱμάτια ἐν ἐκάστῃ οἰκίᾳ ὁ Οἰκιστὴς ἢ ὁ Δεύτερος ἔχει αὐτὰ ἐν κελ-	40 Ἐδιδάσκον δὲ τοὺς Ἀδελφούς πάλιν μὴ προσέχειν ὁρρωπότητι καὶ κἀλλεῖ τοῦ αἵματος τούτου, οὔτε βρώματός κελου, ἢ ἐνδύματος, ἢ κελλίου, ἢ βιβλίου πειθανοῦ ἐξωθεν. Τὸ γὰρ κἀλλος τοῦ πιστοῦ, φησιν, αἰ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἐν τῇ ψαλμῷ λέγει· Κύριε, ἐν τῇ θελήματί σου πράσχω τῇ κἀλλεῖ μου δύναμιν. Ὁ γὰρ Ἰωσήφ καὶ ὁρρωπὸς ἦν τῇ εἰδὲ σφόδρα, καὶ μετῆλθεν εἰς βασιλείαν Αἰγύπτου· ἀλλ' οὐ προσεῖχεν τούτοις ἀπολλυμένοις οὖσιν, ἀργεῖαν ἔχων εἰς ὁρρωπότητα, καὶ βασιλείαν τὴν φρόνησιν. Ἐτεροι δὲ ἐν ταῖς ἐχούσας τὴν τέρψιν ἀπώλυντο θανάτῳ πανκρῶ, ὃν τρόπον Ἀμμεῶν καὶ Ἀβραάμ. Καὶ ἐσθίουσας αὐτοῦ μίαν, ὅτε ἦν ἀρρωστῶν, ἠνέγκη αὐτῷ γὰρ	De secuti va- nitate disse- rit. Psal. 20, 8 Temperantia,

A γὰρ ἔλαυνον πεποιημένον. Καὶ ἰδὼν ἐμνήσθη τοῦ ποτε ἀλα-
τος μετὰ σποδοῦ· καὶ λέγει τῇ ἐνέγκαντι αὐτὴν· Φέρε μοι
ἕστηκν ὕδατος. Καὶ ἐνεγθέντος, κατέχευεν αὐτὸ ἕως τὸ
πάν ἔλαυνον ἐκκενωθῆ. Καὶ λοιπὸν δίδωσι Θεοδώρῳ τὸν
ἕστηκν λέγων· Ἐπίθας ἐπὶ τὰς χεῖράς μου ὕδωρ· νύψομαι.
καὶ νύπτωμενος ἔβαλεν τὸ ὕδωρ ἐπὶ τοῖς πόδας Θεωδώ-
ρου, ὡς καὶ αὐτοῖς νύπτων. Καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο
ποιεῖς, Πάτερ, ὡς καὶ τῷ π φαγεῖν; Ἀπεκρίθη αὐτῷ· Τὸ
φαγεῖν, ἵνα μὴ ἔχω ἔδωκν ἐν τῇ φαγεῖν· καὶ νύπτι-
μενος τὰς χεῖρας ἐπέχεον ὕδωρ, ὡς νύπτων τοὺς πόδας
σου, ἵνα μὴ κριθῶ τῇ συνειδήσει, ὅτι δουλεύεις μοι ἀντὶ
τοῦ ἐμὲ πᾶσιν δουλεύειν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντος Ἀδελ-
φου Θεωδώρου γενέσθαι Μοναχὸν, Παφνουτίου τῷ ὀνο-
ματι, οὐκ ἠθέλησεν χρήσασθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἀδελφόν
Θεόδωρος (ἐξεδύσατο γὰρ τὸν παλαιὸν ὀνδρωπικὸν ἵδη)
καὶ ἐκείνου κλισίονος διὰ τοῦτο, εἶπεν Θεόδωρὸς ὁ Ἀββᾶς
Παχούμιος· Καλὴ ἐστὶν ἡ συγκατάθεσις μετὰ τῶν τοιού-
των κατὰ τὴν ἀρχήν, ὡς νεοφύτου δένδρου ἢ πολλῇ φι-
λοκαλίᾳ καὶ τὸ ποτίσειν ἕως ῥιζωθῇ τῇ πίστει. Καὶ
ἀκούσας Θεόδωρος ἐποίησεν οὕτως.

41 Καὶ ἦν τις Ἀδελφὸς ἐν τῇ μονῇ περιλῦπος διὰ τὸ
ἐλέγχεσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τῆς σωτηρίας χάριν.
Καὶ γνοὺς ὁ Θεόδωρος ὅτι ἐξενίσθη τῇ καρδίᾳ ἐκείνος
ἐξελεῖν τῶν ἀδελφῶν ἕνεκεν τοῦτου, φρονήμας τυγχάνων
καὶ σοφός, λέγει αὐτῷ· Τινός σε ἀρετὴ ὅτι ὁ λόγος τοῦ
γέροντος τοῦτου ἀπίστης ἐστὶν παρὰ τὸ μέτρον, καὶ οὐκ
οἶδ' εἰ δύναμαι μείναι ὧδε. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἀδελφός,
ἀπέθετο τὸ βράχος αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ λέγων· Καὶ σὺ τοῦτο
πάσχεις; Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ μᾶλλον. Ἀλλὰ γενώ-
μεθα παραμυθούμενοι ἀλλήλους, ἕως πειράσωμεν [αὐτὸν
ἔτι· ἄλλα ἄπαξ, ἐάν με γρησὶς γένηται πρὸς ἡμᾶς,
μένωμεν· ἐάν δὲ μὴ, ὑπάγωμεν] πῶποτε αναχωρεῖν
ἐαυτοῖς μετὰ ἀναπαύσεως. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσ-
χυσεν ἀπὸ ἀσθενείας. Καὶ ἀπελθόντος Θεωδώρου λάθρα
ἐκείνου πρὸς τὸν πκτήρα ἡμῶν Παχούμιον, καὶ τὴν
ὑπόθεσιν ἐπόντος, λέγει αὐτῷ· Καλῶς. Ἀλλὰ, φέρε
μοι αὐτὸν ὧδε, ὡς ἵνα μίψωσθέ με περὶ τοῦτου· καὶ ἐν
ᾧ δίδωσιν ὁ Θεὸς πείθω αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐλθόντων αὐ-
τῶν, καὶ τοῦ Θεωδώρου ὡς ἐλέγχοντος αὐτόν, ἀπεκρίθη
αὐτοῖς· Συνηρώσαστέ μοι ἡμάρτον. Οὐκ ὀφείλετε, ὡς
τέκνα, φέρειν τὸν Πατέρα ὑμῶν; Καὶ ἀρξαμένου πάλιν
Θεωδώρου ὡς ἐλέγγειν αὐτόν, νεύει αὐτῷ ὁ Ἀδελφός παῦ-
σαι· Καλῶς ἔχει· ἐγὼ γὰρ παρεκλήθη, σφόδρα. Καὶ οὕ-
τως ὠφέλησεν τὸν Ἀδελφόν μετὰ παρουργίας ἀγαθῆς.

42 Βλέπων δὲ αὐτόν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, σα-
ρὸν ὄντα καὶ ὑπὸ τῇ τῇ ἀληθείᾳ, ἐπεμψεν αὐτὸν μετὰ
ἄλλου Ἀδελφοῦ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, κισυντος αὐτοῦ
τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἰδίους. Καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν
ἐκεῖ τῇ ὁρᾷ τοῦ φαγεῖν, οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἵστασαν
αὐτοῖς φαγεῖν εἰς ἡσυχίαν τόπον τῆς οἰκίας. Καὶ λέγει
ἐκείνος Θεοδώρῳ· Ἐγείρου, ἀπέλθωμεν φαγεῖν (οὐκ ἦν
δὲ ἔθος ἐν κοίτῃ οἰκίᾳ φαγεῖν) καὶ γνοῖς ὅτι ἐάν
μὴ συγκατέβῃ αὐτῷ, οὐκ ἔτι ἔρχεται εἰς τοὺς Ἀδελ-
φοὺς (ἔμελλεν γὰρ φαγεῖν, κἂν μὴ Θεόδωρος θέλει) καὶ
οὕτως ἐγένεσθαι ὀλίγον, σφαζόμενος τῇ διανοίᾳ. Καὶ
λοιπὸν ἀνακαμψάντων αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀπήγ-
γειλεν Θεόδωρος τῷ Ἀββᾷ Παχομίῳ τὸ γινόμενον. Καὶ
οὐκ ἐμέμψατο αὐτόν, γινώσκων ὅτι μὴ θέλων ἐποίησεν
τοῦτο. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλάλησεν ἀρχαίῳ Ἀδελφῷ περὶ
τοῦ εἰρημένου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Εἰ τις ἔρχεται πρὸς με,
καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ
ἑᾶς, ὅτι πῶς ὑπολαμβάνεις τοῦτο; Καὶ λέγει αὐτῷ·
Ὅτι ἡ γραφὴ ὕψωσεν τοὺς λόγους ἵνα φθάσωμεν εἰς μέ-
ρος. Ἐπεὶ πῶς μισήσωμεν τοὺς γονεῖς; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν
ἐπειδὴ πολλάκις ἐπεσεκέπτετο τοὺς ἰδίους, καὶ μὴ δυνάμε-
νος ἀποστῆναι τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός. Μετὰ τὴν
τοσαύτην διδαχὴν λοιπὸν ἀποκρίνεται αὐτῷ Θεόδωρος
πανούργως ἀληθῶς· Λύτη ὑμῶν ἡ πίστις Ταβεννησιώται·
Ἀπέρχομαι ἔνθεν· οὐ μένω. Καλῶς ἤμην, ὅπου ἤμην
ποτέ. Οἱ γὰρ ἐκεῖ πατέρες οὐδέποτε κινήσαντο τὸ Εὐαγ-
γέλιον. Καὶ στήματι ἀνεχώρησεν πῶποτε πρὸς ὀλίγον
κρύπτεσθαι· Κἀκεῖνον ἐλθόντος πρὸς τὸν ἀββᾶ Παχού-
μιον, καὶ σημαίναντος αὐτῷ ἀπεκρίθη αὐτῷ Παχούμιος·

Οὐκ οἶδας ὅτι νεώφυτος ἐστὶν; ταχέως σπουδάσων ζῆτῃ·
σὺ αὐτόν. Ἐὼν γὰρ ἀπέλθῃ ἔνθεν, διὰ τοῦτο ἔρχη καλὴ
οὐ γενήσεται καθ' ἡμῶν. Καὶ οὕτως εὐρόντος αὐτόν, καὶ
πολλὰ παρακινουμένης, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεόδωρος· Εἰ θέλεις
ἵνα μείνῃ, καὶ ἰδὼν ὅτι ἀληθὲς ἐστὶν ὁ λέγεις, ἐξηκολόγη-
σεν ἐνώπιον Κυρίου καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι στοιχεῖς τῷ
Εὐαγγελίῳ. Καὶ ἐποίησεν τοῦτο, καὶ οὐκ ἔτι ἀπῆλθεν
πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπὸ τότε.

43 Ἦν δὲ τις ἀσκητὴς Ἀδελφός οὐ κατὰ Θεὸν δὲ
καὶ τοῦτον ἠρῶν πολλάκις ὁ Παχούμιος, κατ' οὐδὲν πα-
ρακληθεῖν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφε, εἰ ὁ Κύριος
λέγει, ὅτι κατεδέδωκεν ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐκ ἔστι ποιῆσαι
τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με·
καὶ σὺ ἀκούσων τοῦ λέγοντος τοῦτο δι' ἐμοῦ, ἐπειδὴ ὁρῶ
σε φθονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπολέσαι ὅλον τὸν κάμα-
τόν σου. Διὸ τέως ὅτε κρούουσιν ἡμέρας εἰς τὸ φαγεῖν τοῖς
Ἀδελφοῖς, μὴ μείνῃς ἕως ὅψε, ἀλλ' ἀπελθὼν ῥάγε, ὡς
πέντε κλάσματα, καὶ τὸ διδόμενον αὐτοῖς ἐψητόν γεῦσε·
καὶ μὴ πάλιν χορτασθεῖς, διὰ τὴν κλύειν τοῦ σώματος
εὐτονος ὦν. Καὶ ἐκτὸς τῶν συνάξεων τῶν Ἀδελφῶν μὴ
πολλὴ εἴχη, ἕως ἂν κυριεύσῃς τοῦ θαίματος τῆς κοινῆς
ᾧ ἐπιδουλεύεις σοι. Καὶ ἀκούσας ἐκείνος πρὸς μὲν τὸ
πορὸν ἐπέστη, ὕστερον δὲ πάλιν ἠκολούθησεν τῇ πλάνῃ,
λέγων ἐν ἐαυτῷ· Ποῦ γέγραπται· Μὴ νηστεύῃς, μὴ εἴχῃ;
καὶ οὕτως ἀπειθοῦντος αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος θαιμονισθῆ-
ναι, καλεῖ Θεόδωρον ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, καὶ λέγει
αὐτῷ· Οἶδας ὅτι σφόδρα λυποῦμαι διὰ τὸν Ἀδελφόν,
ὅτι οὐκ ἀκούει μου. Ἀπελθὼν σὺν ἐπισκέψαι αὐτόν, καὶ
γνώθῃ τί ποιεῖ. Καὶ ἀπελθὼν εὗρεν αὐτὸν συνεχῶς εὐχρί-
μενον· καὶ ἀνακάμψας ἐδύλωσεν αὐτῷ. Καὶ πάλιν λέγει·
Ὑπαγε, κώλυσον αὐτόν εὐχεσθαι· Ὅτι δὲ κωλύεις αὐ-
τόν, εὐθὺς ἔχει ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι ὁ θαίμων· καὶ ἔαν
ἴδῃς, τήρῃσιν αὐτόν ἕως ἔλθῃ. Καὶ κρατηθεὶς ἐκείνης τοῦ
μὴ εὐχασθαι, πρὸς Θεόδωρον ἔκραξε λέγων· Ἀσθεῖς,
κόλῃς με εὐχασθαι; Καὶ αὐτοῦ καθήμενον τρεῖν αὐτόν,
ἀνέστη ἔχων ξύλον μέγα, θέλων δοῦναι κατὰ τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ. Καὶ φυλάσσων ἐαυτόν ἐπατίμωσεν αὐτῷ ἐν ὀνόματι
Κυρίου, καὶ ἐπαύσατο. Καὶ λοιπὸν ὁ θαιμονισόμενος
φθισεν. Θέλεις γινῶναι ὅτι καὶ οἱ μετ' ἰδούνης ψάλλοντες,
ἐξ ἡμῶν ἐνεργείας ψάλλουσιν, πρόσχετε τῷ νῦν ἀκούεις ψάλ-
λουντι, καὶ ἔχει εἰπεῖν τὴν αὐτὴν λέξιν ἐννάκις. Ἦν δὲ
ψάλλοντες εἰς κελλὶον τὴν ἀρχὴν τῆς ὥδης Μαυρίως·
Ἰσώμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδύτως γὰρ δεδοξασται. Καὶ τότε
δοκιμάσας Θεόδωρος, καὶ οὕτως ἀκούσας, ἐδαμύαζεν καὶ
ἐφωβήθη, λογισάμενος διὰ πόσης ἀρετῆς ἐκφύγη τὰς
ποιτικίας τῶν θαιμόνων ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἐνχομένου
πολλάκις τοῦ Ἀββᾶ Παχομίου περὶ τοῦ κάματος, ὁ
οικτίρμων Κύριος ἴασατο αὐτόν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ ἐμ-
προσθεν σωφρονισθεὶς ἐφύλαξεν ἐαυτόν.

44 Καὶ ἐν μονῇ τινι λάκκος ἦν καθαρῖζεσθαι χρεῖαν
ἔχων. Καὶ λαθὼν Ἀδελφοὺς κατέβη καθαρῖσαι αὐτόν.
Γέροντες δὲ τινες χρονίσας κοσμικῶς, ἐλθὼν γενέσθαι μοναχός,
ἰδὼν αὐτὸν καταδύντα μετὰ τῶν Ἀδελφῶν εἰς τὸν λάκ-
κον, μὴ ἐπιγνοὺς τῶν εἰς πάντα πιστῶν τὴν ἀνδρείαν,
ἤρξατο γογγύζειν λέγων· Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀνελήμων
ἐστίν, λάθων κάτω εἰς λάκκον τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
νυκτὸς ἀποθνεῖν. Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη εἶδεν ἐν ὕπνοις
ἐαυτόν ἐπάνω τοῦ λάκκου, καὶ τοὺς κάτω ἐργαζομένους.
Καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρολλοχόμενον ἄνθρωπον ἐν ὀδῇ,
λέγοντα αὐτοῖς· Λαθετε πνεῦμα ὑπακοῆς καὶ θυμώμεως.
Καὶ πρὸς αὐτόν λέγοντα· Καὶ σὺ ἀξίως λάθε πνεῦμα
ἀπιστίας. Καὶ ταραχθεὶς τῷ ἐνυπνίῳ νυκτός, ἦλθεν ἐν
μέσῳ τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῇ συνάξει ἐπὶ πρόσωπον πεσών,
καὶ ἐξηκολογούμενος ταῦτα.

45 Καὶ οὕτως τῶν Ἀδελφῶν σὺν αὐτῷ ἄλλοτε, θροῖα
κοιτώντων, καὶ μίαν τὴν μεταφορὰν αὐτῶν ποιούντων
εἰς τὸ λοιπὸν, ἐξαίφνης ἐν ἐκστάσει γέγονεν, καὶ ὅρα τοὺς
Ἀδελφούς· τινὰς μὲν περιορχομένους κύλινθον πυρρολογί-
ζοντι εἰς αὐτοὺς, καὶ ὑπερδύναι μὴ δυνάμενοι, καὶ ἄλ-
λους ἐπάνω κινυθίνων ξύλων ἀνυποδέτους, καὶ ἀπὸ σκο-
λόπων ἐμπεπιγμένους, καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ ἐκδοῦναι, καὶ
ἐτέρους ἐπὶ μέσῳ κρημνοῦ ὑψηλοῦ ἐστακότες, μῆτε ἀνιᾶ-
ναι δυνάμενοι, μῆτε βαλεῖν ἐαυτοὺς εἰς ποταμόν, καὶ
τῶν

Ioh 3

Eidem Pachomius ostendit
jejunandi et
orandi perti-
nenciam.

I

esse a da mone

Exodi. 17. 1

F

seneca Pachomio obmurmurans, divinitus emendatur.

Ecstasis et visio S. Pachomii.

IX MSS.
O

Α τῶν ο κορυνοῦντων τρυφούντων αὐτοὺς, καὶ ἀλλομένων κα-
τωθεν. Καὶ ἐτι στήκοντος αὐτοῦ καὶ θεομένου, διαδαινού-
τες ὁράσιν αὐτὸν οἱ Ἀδελφοί, καὶ τὰ φορτία ἀπορρί-
ψαντες παρέτησαν αὐτῷ εἰς εὐχὴν, καὶ μετὰ πολλὴν
ὥραν εἰς ἐκπύον ἀναλθόν, καλεῖται ψωμίζεῖν τοὺς Ἀδελ-
φούς· ὅψε γὰρ ἦν ἔσθ. Καὶ μετὰ τοῦτο εἶπεν συναχθῆναι
αὐτοὺς πρὸς αὐτόν, καὶ λοιπὸν λέγοντος αὐτοῦ τὸ ὅραμα
ἐκλαίον πάντες μετὰ φόβου πολλοῦ. Καὶ ἐρωτιθεὶς, τί ἄν
εἴη τοῦτο; λέγει· Ὡς αἰσθάνομαι, ὅτι μετὰ τὴν τελευταίην
μου ἔσται τοῦτο τοῖς Ἀδελφοῖς, ὥστε μὴ εὐρεῖν αὐτοὺς
τινα ἐν δυνάμειν ὡς δεῖ ἀπὸ τῶν θλίψεων παρκαυνθῆσθαι
ἐν Κυρίῳ.

qui impatten-
tix spiritum
egregie supe-
rat,

46 Ἀδελφός δέ τις ἀναχωρήτης ἦλθεν εἰδεῖν αὐτόν,
καὶ αὐτὸν κατήκμενον ὁμιλεῖν τὰ θέοντα, λέγει Θεόδωρος·
Ἐτοίμασον ἵνα φάγῃ ὁ Ἀδελφός. Καὶ ἐλθὼν ἔξω ἐκά-
θισεν, νομίζων ὅτι ἔλεγεν αὐτῷ· Ἀφες, λαλήσω τῷ ἀδελ-
φῷ. Καὶ αὐτοῦ μὴ ἐτοιμάσαντος, λέγει ἄλλος Οἰκονόμος
διακονῶντι· κἀκεῖνος ἀνεχώρησεν, μὴ γνοὺς τί ἐστὶν ὁ
λέγει. Καὶ νηφελαιῶς ὡν ἐν τῷ πνεύματι, συνείς τοῦτο
πειρασμὸν εἶναι, ἐγερθεὶς ἡτοίμασεν τῷ Ἀδελφῷ, καὶ
συμφαγῶν ἀπέλυσεν αὐτόν. Ἐκκλέσας δὲ Θεόδωρον,
λέγει αὐτῷ· Ὁ πατήρ σου κατὰ σάρκα ἔαν τί σοι εἴποι,
παραδίδεις αὐτόν; Διὰ τί οὐκ ἡτοίμασας τῷ Ἀδελφῷ;
καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· Ἐνδομίζον, Πάτερ, ὅτι ἔλεγες
μοι· Ἐξέλθε, λαλήσω τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ τὸν ἄλλον κα-
λέσας, κἀκεῖνον τὸ αὐτὸ εἰπόντος, ἀνεστέναιξεν λέγων·
Πνεῦμα πονηρὸν ἡμεπύδισεν τοῦτο, ὅπως λυπηθῶμεν.
Ἄλλ· εὐλογητός Κύριος, ὁ τὴν λακροθυμίαν καὶ τὴν σύ-
νεσιν διδούς. Καὶ ὑμεῖς μάθετε ἀπὸ τοῦ γενομένου τὸ
μακροθυμεῖν· πολλάκις γὰρ κινουσα τῶν πονηρῶν πνευμά-
των λαλοῦντων τὰ ποικίλα αὐτῶν τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώ-
πων· Οὕτως ὁ μὲν λέγει· Πρὸς ἀνθρώπον σκληρὸν εἰμι,
καὶ ὅτ' ἂν υποδῶλλω σὺ τῷ λογισμῷ εὐθὺς στήκει εἰς εὐ-
χὴν, καὶ καίόμενος ἐξέρχομαι. Καὶ ἄλλος δαίμων λέγει·
Τίνα ἔχω εὐπειθῆ, καὶ εἰ τι συμβουλεύω αὐτῷ, ἀκούει
μου, καὶ ποιεῖ· καὶ σφόδρα ἀγαπᾷ αὐτόν. Τοιγαροῦν
τηρήσατε ἐκυτοὺς πάντοτε, καὶ σφραγίζεσθε τῷ ὀνόματι
τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ' αὐτῶν πολιτευόμενοι οὐ δυνήσου-
ται πρὸς ὑμᾶς.

Absentia in-
tuetur.

47 Καὶ ἐξηγουμένου αὐτοῦ πάλιν τοῖς Ἀδελφοῖς τὰ
συμφέροντα, παρακρήμα κατεσχέθη ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ μὴ
λαλεῖν. Καὶ συνείς τῷ πνεύματι, τίνος ἕνεκεν γέγονεν
τοῦτο, ἐκάλεσεν τὸν Οἰκονόμον τῆς μονῆς, καὶ ἡρέμα λέ-
γει αὐτῷ· Ἀπελθὼν εἰς τὸ δεῖ τὸ κελλίον, μάθε τίς ἐστὶν
ὁ καταφρονῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καὶ σὺ Μάρτυς γενεῖ πῶς
ἐδιδάχθης οὗτος, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἦλθεν ἀκούσαι τὸν λό-
γον τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνάμωθῃ κατὰ τοῦ θλίβοντος αὐτόν,
καὶ ἐκκινῶν αὐτόν· δεύτερον δὲ ὅτι καὶ οὐκ ἦλθεν ἀκού-
σαι, διὰ τί οὐκ εὐχεταὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ καθεύδῃ; Οὐκ οἶδα
εἰ οὕτως γίνεται μοναχός. Καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν
ἀδελφῶν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, μὴ παραδοὺς αὐτὸν ἐκ-
πύον βρασταῖαι τὸν σταυρὸν κατὰ δύναμιν· Καὶ ἤρξατο
αὐτοῖς παραβολὴν λέγειν· Οἰκία ἐμ' ἡ ρ' τόποι εἰσὶν ἡ
κελλία, ἐὰν ἀγοράσῃ ἀλλότριος ἐν κελλίῳ παρὰ τοῦ οἰκο-
δεσπότη, μὴ κωλύεται εἰς τὸ ἴδιον, καὶ ἡ ἐσώτερον,
εἰστέλλειν; οὕτως ὁ πιστός, ἐὰν ἡ ἔχων πάντας τοὺς καρ-
ποὺς τοῦ πνεύματος, καὶ τῇ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ
ἐχθροῦ ἀλλοθριωθῇ ἐνός αὐτῶν, οὐκ ἔσται εὐσθενής ἐκεί-
νου τοῦ καρποῦ πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἰσως δὲ ἐὰν μὴ νύφει,
νικᾷ αὐτόν καὶ ἐν ἄλλῃ, καὶ οὕτως κυριεύει τοῦ ἀνθρώ-
που ὅλου, μὴ ἔχοντος μηδὲν ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐκ-
πύον συσφίγῃ, οὐ μόνον κτήσεται τὸν ἑνα καρπὸν, οὐ ποτε
ἀπικλοτρυνθῇ, ἀλλὰ καὶ προκύψει σφόδρα, οὐ γὰρ ἐν
μέτρῳ ἐστὶ τῆς θεοσεβείας, ἀλλὰ πολλὰ. Εἰσὶν γὰρ
πλούσιοι ἀρχόντες τῷ πνεύματι, καὶ εἰσὶν ὡς δεκάδαρχοι,
πεντακύνταρχοι, ἐκακόνταρχοι, χιλιάρχοι, καὶ βασιλεῖς
τέλειοι, ὡς περ' Ἀδραάμ ἐλέγχε βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ· Οὐ
μόνον γὰρ ἦν αὐτὸς βασιλεὺς ἀπλώως, ἀλλ' ὅτι ὁ βασιλεὺς
τῶν βασιλευμένων ἐν αὐτῷ ἦν, ὡς ἐπὶ θρόνου, καθή-
μενος ρ.

Fraudes
ex codicis monis
detegit,

P

a cujus
deceptione
Fratrem
liberat,

48 Καὶ παρ' Ἐπισκόπου ποτε ἀνθρώπος ἀπεστᾶλη
πρὸς αὐτόν, ἐν αἰτίᾳ κλοπῆς, ὥστε παρ' αὐτοῦ κρηθῆναι·
καὶ αὐτὸς ἦν μονάζων, τρίχινον φορὸν ἱμάτιον. Καὶ

γέρων τις τῶν Ἀδελφῶν ἀκκιος καὶ καλὸς σφόδρα, Μαῦος D
λεγόμενος, τῶν ἀρχαίων οἰκιακῶν, τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ὡς
ἀσθενῶν καὶ λυπούμενος οὐκ ἀπῆλθεν ἔξω μετὰ τῶν
Ἀδελφῶν θείσει θροῖα· ἡ δὲ λύπη αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὁψὲ
κατηχίσεως. Ἦν ἀκούοντος τοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ λέγον-
τος λόγους ἀσφαλείας πολλῆς πρὸς τὴν σωτηρίαν, αὐτὸς
ξενηζόμενος ταῦτα, καὶ ἀγνοῶν τῶν ἐχθρῶν τὴν πανουρ-
γίαν κατὰ τῶν ψυχῶν, ἔλεγεν οὕτως, Ἰδὼν ἐκπύον ἐστη-
ρισμένον, ὅτι τί οὐν τοσαύτας ἀσφαλείας παραδίδωσιν
ἡμῖν ὁ γέρων; μέλλομεν ἄρα καθ' ὥραν πίπτειν· διὰ ταύ-
την οὖν τὴν αἰτίαν λυπούμενος ἐκοιμᾶτο ἔσω εἰς τὰς κα-
λύδας. Ἰδὼν τοιγαροῦν ἐκείνον παθόντα ὁ Θεόδωρος λέ-
γει τῷ οἰκονόμῳ· Φρόντισον τοῦ ἀνθρώπου ἕως ἃς ἔλθῃ ὁ
Πατήρ ἡμῶν· βλέπω γὰρ αὐτὸν μέγα καὶ εὐλαβῆ.
Καὶ ἐλθόντος Παχουμίου ἔσω μετὰ τῶν Ἀδελφῶν,
ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι σὺν αὐτῷ. Καὶ τῇ
διακρίσει τοῦ πνεύματος διωρθώσατο αὐτόν, μετὰ τὴν
ὁλολογίαν τοῦ σφάλματος, λέγων τὸ γεγραμμένον, Πολλὰ
γὰρ πταίμεν ἅπαντες· ἀλλ' εὐθόμιστα τῷ ἀλεῖμονι Θεῷ,
καὶ ἵσταιται ἡμᾶς, καὶ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὰ ἐμπροσ-
θεν. Καὶ ἀκούων ὁ γέρων Μαῦος ταῦτα, ἐθαύμαζεν τὴν
διακρίσιν αὐτοῦ τῷ πνεύματι, καὶ ὡς ὁψὲ ἐλάλει q ἐπεί-
σθη, καὶ ἐδοξασεν τὸν Θεόν.

Jac. 3. 2

q

Et Fratres
contra damo-
nem armat,

49 Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς καλεῖ Θεόδωρον ὁ Παχού- E
μιος καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅτε ἐξέρχονται τῆς τραπέζης οἱ
Ἀδελφοί ὅψε, πρᾶδος τὴν διακονίαν ἄλλῃ, καὶ δεῦρο
ὅπου συναγόμεθα εἰς κατήχησιν κατὰ τὴν Κυριακὴν.
Ἐλθόντι δὲ εἰς κατήχησιν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ· Μέσων τῶν
Ἀδελφῶν στήκε ἡδε, καὶ λαλήσον ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ
Κυρίου κατὰ τὸ ἔθος, ἀντ' ἐμοῦ. Καὶ ὑπενόησας ἐκεῖνος
καίπερ θέλων ἔσθῃ. Καὶ ἤρξατο λαλεῖν ὃ ὁ Κύριος ἐδω-
κεν αὐτῷ. Ἐστῶτων δὲ πάντων, καὶ αὐτῷ τοῦ Ἀβδᾶ
Παχουμίου συνεστῶτος καὶ ἀκούοντος ὡς ἐνός αὐτῶν,
ἀγανακτήσαντες τινες ἐν ὑπερηφανίᾳ ἀνέκαμψαν πρὸς τὰς
σκηνας αὐτῶν, τοῦ μὴ ἀκούειν. Ἦν δὲ ὁ Θεόδωρος τῇ
μὲν ἀνθρωπίνῃ ἡλικίᾳ νεώτερος. Μετὰ δὲ τὴν κατήχησιν
καὶ τὴν εὐχὴν ἐκαθέσθη ὡς ἔθος αὐτῷ, καὶ ἤρξατο λαλεῖν
ταῦτα Παχουμίου· Ἰκούσατε τὰ εἰρημένα, τίνος ἐστίν;
μητοῦ λαλοῦντος, ἡ τοῦ Κυρίου; Οἱ δὲ ἀγανακτήσαντες
τὴν λογισμῷ ἐπαθήσαν τοῦτο; ὅτι νεώτερός ἐστιν; Εὐ-
ρίσκομεν παιδίον, καὶ περὶ αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Κυρίου·
Ὅς ἐὰν δέξηται τοιοῦτον παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
ἐμὲ θέγεται. Μὴ ἐγὼ οὐκ ἤμην στήκων καὶ ἀκούων, ὡς
εἰς ἐξ ὑμῶν; Λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ στήκω, ἀλλ' ἐν ὅλῃ
καρδίᾳ ἤκουον, ὡς ὁ δῖψων ὕδωρ. Καὶ γὰρ πάσης ἀποδο-
χῆς ἄξιός ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὡς γέγραπται· ταλαίπο-
ροι δὲ οἱ ἀνυκάμψαντες ὡς ἑαυτοὺς ἀπαλλοτριούντες τῶν
οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἀπὸ ταύτης F
τῆς ὑπερηφανίας δύσκολόν αὐτοῖς τὸ ζῆν· Ἐγγὺς γὰρ
Κύριος τοῖς συνετριμμένοις τὴν καρδίαν, καὶ τοὺς τα-
πεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Mat. 18, 5

Tim. 4, 9

F

50 Μετὰ ταῦτα ἔταξεν αὐτόν εἰς Ταθεννήσιον Οἰκονό-
μον τῆς μονῆς, καταλαβόμενος αὐτόν ἱκανὸν εἶναι τῷ
πνεύματι (Ἦν δὲ ὡς λ' ἐτῶν) αὐτὸς δὲ ὁ Ἀβδᾶς Παχού-
μιος ἔμεινεν ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ, Πρύου λεγομένη, ὅπου
ἦν ἡ οἰκονομία πάντων τῶν μοναστηρίων. Θεόδωρος δὲ
ταχθεὶς ἐκεῖ, ὡς μὴ ταχθεὶς ἦν, καθ' ὅτι οὐκ εἶχεν θέλη-
μα ἴδιον. Ἐπύρωσεν γὰρ αὐτόν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἐστίριξεν τὰ ἄνω φρονεῖν· πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν εἶχεν
τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, κατὰ τὴν ἐντολήν. Καὶ
προκόπτων ὠφέλει τοὺς Ἀδελφούς· εἶχε γὰρ καὶ ὁ λόγος
αὐτοῦ σχαρὴν σφόδρα. Καὶ Κορνήλιος, καὶ Ψευταῆσιος, καὶ
Ψοῆς, καὶ Πεκύσιος, καὶ Παχούμιος ἄλλος, καὶ Παῦλος,
καὶ Ἰωάννης, καὶ Παφνούτιος, καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς
καθ' ἕκαστον ὀνομάσαι περισσόν, οὗτοι πάντες δυνατοὶ τῷ
πνεύματι ἦσαν, καὶ ἀληθῶς ἀγλήται τοῦ Χριστοῦ. Καὶ
τούτων οὐκ ἐκάστων τὸν βίον εἰδώς ὁ μέγας Παχούμιος
ὄρθον ὄντα ἔταξεν τὸ πλεῖστον αὐτῶν εἰς τὰς μονὰς· Ἦγου-
μένους καὶ Πατέρας· Ὅσοι δὲ μετ' αὐτοῦ ἐν δευτέρᾳ
τάξει τυγχάνοντες ἡγάπησαν τὸν Θεόν, ἀφ' ὧν εἰς ἐστί
καὶ Ἀβδᾶς Τιθοῆς, γενόμενος τῶν παρθένων Πατὴρ,
ἄγιος, καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ ὡς στέαρ πεπιαμ-
μένος καὶ χρηστός, ὡς καὶ προειρήκαμεν τὸν Πατέρα
Ἰωάννην.

Folennensi
monasterio
Theodorum
praeficit:et alios ex
discipulis
praestan-
tiores et
alibi.

Α Ἰωάννην. Τίνες δὲ τοῦτον οὐ μόνον ἀσκηταὶ ἦσαν, μήτε ὑγιαίνοντες γευσάμενοι οἴνου, μήτε ἐν τῇ νόσῳ, ὡς ἐδόμηνονταεῖς μοναχοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οὐ συνεχώρησαν τοικύτοις ἀξιοῦσιν, ὅπως ἀνεγέρωσιν αὐτοὺς, τῇ νόσῳ ὀχλουμένους, ἀπὸ τοῦ καθισματίου αὐτῶν θῆναι ἐπὶ κραβάττου τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, πρὸς τὸ θνηθῆναι καὶ καλῶς ἐνταφιασθῆναι αὐτοὺς, ἀλλ' ἔμενον, καὶ ἐν αὐτῷ συγκεκορμένον ἀπέθανον τῇ καθισματίῳ. Εἰ μὴ δὲ ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ λόγος, ἐπεὶ οὐκ ἦν βλαβερὸν καὶ αὐτῶν μυκηνοῦσαι. Ἦν δὲ τις Πετρόνιος ὀνόματι ὃς οὐ μόνον ἀφ' οὗ ἐξέβη τῆς οἰκίας τῶν γονέων οὐχ ὑπέστρεψεν ἐκεῖ, ἕως οὗ παρέθετο τὴν ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ καὶ ζῶν ἔπεισεν πάντας τοὺς τῆς οἰκίας αὐτοῦ πατέρας, ἀδελφούς, ἀδελφάς, καὶ συγγενεῖς, καὶ δούλους ἀποτάξασθαι τῇ βίῳ, καὶ προσελθεῖν εἰς τοὺς Ἀδελφούς. Καὶ ἐλθόντες ἐκκοιμήθησαν καλῶς, καὶ ὅσα εἶχεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Ψευδοὺς λεγόμενος (οὐκ οἶδαμεν πῶς καλεῖται ἐκπινέσωμεν) πάντα μετ' αὐτοῦ ἐχόμενον ἤνεγκεν βόας πρίδατα, καὶ σκευὴ παντοία, καὶ ἐχαρίσατο αὐτὰ εἰς τὸ κοινόδιον διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου· καὶ μονὴν αὐτῷ, Θεοῦ λεγομένην, ἔδωκεν. Ἐτάχθησαν οὖν καὶ ἐκεῖ οἱ Ἀδελφοὶ κατὰ τὸν θεσμὸν τῶν ἄλλων μονῶν, καὶ πρὸ ταύτης τῆς μονῆς τὰς γὰρ ἔχουσιν.

Β 51 Ἐπίσκοπός τις δὲ τῆς πόλεως Πάνος, Ἀρεῖος μὲν λεγόμενος, ὁρθοδόξος δὲ τῇ πίστει, καὶ ἀσκητὴς, καὶ ὑπηρέτης Χριστοῦ, ὁμολογῶν τὴν εὐνοίαν τῆς κοινωρίας τῶν Ἀδελφῶν, μετεπέμφατο πρὸς ἐαυτὸν τὸν Ἀββᾶν Παχουμίου, καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν διὰ λόγον Θεοῦ ποιῆσαι περὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ μοναστήρια. Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς τόπον, καὶ οὕτως ὠκοδόμησεν τὸν φραγμὸν. Καὶ τινες τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀγνοοῦντες, ἤρχοντο τῷ φθόνῳ, καὶ ὑπέστρεφον νυκτὸς τὸ οἰκοδομούμενον· ἀλλὰ τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν παρὰ Κυρίου συμβιβασθέντες, δι' ἀγγέλου ἐστηκότος, καὶ ὡς θακτύλῃ τὸ τεῖχος περιχαράσσοντες ἐν πυρὶ, ὠκοδομήθη τὸ μοναστήριον καὶ ἔταξεν ἐκεῖ ὁ Πατὴρ ἡμῶν τινα Οἰκονόμους, Σαμουὴλ λεγόμενον, ἀνθρώπον ἐκ Ἰσραὴλ, τῷ πνεύματι καὶ ἐγκρατῇ, καὶ ἄλλους σὺν αὐτῷ ἱκανοὺς, καὶ ἴδμεν ἔργους πόλεως ἦσαν· καὶ αὐτὸς παρέμενεν αὐτοῖς χρόνον τινα, ἕως ἐδρασιωθῶσιν. Φιλόσοφος δὲ τις τῆς πόλεως ταύτης ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον δοκιμάσαι αὐτοὺς, ὅποιοί τινες εἴεν, καὶ λέγει· Καλέσάτέ μοι τὸν Πατέρα ὑμῶν ὅπως λαλήσω αὐτῷ. Καὶ ἀκούσας Παχουμίου ἐπεμφεν πρὸς αὐτὸν Κορυλίον ἀπολογισασθαι αὐτῷ· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Φιλόσοφος· Φημιζέστε ὡς Μοναχοί, καὶ συνετοί, καὶ σοφὰ λαλοῦντες. Ἐλαίας ποτέ τις φέρων ἀλλαχόθεν ἐν τῇ Πάνος περὶάσκει, ὡς τῆς πόλεως τὸ εἶδος πλέον ἐχούσης. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Κορυλῖος λέγων· Ἠκούσθη δὲ ποτε, ὅτι αἱ ἐλαίαι τῆς Πάνος ποιοῦσιν ἔλαιον, οὐκ ἀλίζονται δέ. Ἡμεῖς ἐσμεν τὸ ἄλγος, καὶ ἤλθομεν τοῦ ἀλίσαι ὑμᾶς. Καὶ ἀκούσας ὑπέστρεψεν, καὶ ἀπήγγειλεν τοῖς φιλοσόφοις· Καὶ ἄλλος λέγει ἕως τοῦτου ἐστὶν τὸ ζητημὰ σου πρὸς αὐτοὺς· Ἐγὼ ἀπελθὼν δοκιμάζω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν, εἰ νοοῦσιν· καὶ ἀπελθόντος, πρὸς αὐτὸν καλεῖ Θεόδωρον ὁ Ἀββᾶς Παχουμίου, καὶ πέμπει ἐκεῖνον ἐλθόντι. Καὶ ὡς ἔρχεται ἡμῖν τοῦτο Θεόδωρος, ὅτι πεμπόμενος ἔξω ἐφοδοῦμαι πῶς ἀπολογήσομαι φιλοσόφῳ· Κορυλῖος γὰρ σοφὸς ἐστὶν πλέον ἐμοῦ. Τότε δ' οὖν ἠρώτησε ὁ φιλόσοφος δυσερμηνεύτου ζητήμα ἄλλο δυσερμηνεύτου λέγων· Τίς ὁ μὴ γεννηθεὶς ἀπέθανεν; καὶ τίς γεννηθεὶς οὐκ ἀπέθανεν; καὶ τίς ἀποθανὼν οὐκ ἐπόησεν; Καὶ αἰπύτως τοῦ Θεοδώρου, τὸν μὲν ἀποθανόντο μὴ γεννηθέντα τὸν Ἀδάμ, καὶ τὸν μὴ ἀποθανόντα γεννηθέντα τὸν Ἐνῶχ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Λῶθ μὴ ἐπόησαν στήλην ἄλλος οὐσαν, ἀποδείξάμενος ἐκεῖνος ἀνεχώρησεν. Ἦν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἐκεῖνη ἁγίος τις καὶ δυνατὸς τῷ πνεύματι καὶ τῷ σώματι ὡς Ἰωὼ ἐπειρώθη, Ταλμὰς λεγόμενος, πεπορωμένος δὲ τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ ἀνένδοτος ἕως θανάτου.

52 Ἐλθὼν δὲ καὶ ἄλλα μοναστήρια ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχουμίου καὶ πρὸ τοῦτου τὸ λεγόμενον Τασῆ, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ τῆς Πάνος τ, καὶ Τηβεῦ καὶ Τιςμυαί,

καὶ μετὰ χρόνον τὸ ἄλλο τὸ λεγόμενον Πιγνὸν ἀνω περὶ Ἀκτιῶν. Ταῦτα ἐποίησεν ὁ μακάριος Παχουμίου, καὶ ὤκησαν ἐκεῖ οἱ Ἀδελφοὶ ὁμολογῶντες ταχθέντων πατέρων αὐτοῖς· καὶ γρεῖας σωματικὰς ἔδωκεν αὐτοῖς· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ μονὴ ἡ Παβᾶ, ὅπου ὁ Οἰκονόμος ἔχει πᾶσαν χρείαν κατὰ τοὺς Μοναχοὺς. Καὶ οὕτως κατὰ καιρὸν διοικεῖ αὐτοὺς τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ Οἰκονόμος, καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν λαμβάνων· καὶ διὰ τοῦ ἐνικυτοῦ παρεγίνοντο εἰς τὴν μεγάλην μονὴν οἱ τασσόμενοι, ὅπου ἦν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχουμίου τῷ τε Πάσχῃ καὶ τῷ Μεσῳρῃ μηνί· καὶ ἐποιοῦν τὸ Πάσχῃ μετ' ἀλλήλων, ἐορτάζοντες λόγοις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγάπῃ· καὶ τῷ Μεσῳρῃ μηνί ἔθος ἦν πάλιν ἐλθεῖν αὐτοὺς, τοὺς λόγους τῶν ἔργων αὐτῶν ἀποδοῦναι τῇ μεγάλῃ Οἰκονομίᾳ, κατὰ μέρος γράφοντες αὐτοὺς. Καὶ εἰ τινα διαταγὴν ὁ Πατὴρ ἐκάστης μονῆς ἐβίλει, ἔλεγεν αὐτῷ, καὶ ἔτασσε οἰκιστὴν ἢ ἄλλον. Μάλιστα δὲ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ ἐφρόντιζεν πρὸ πάντων περιέρχεσθαι τὰς μονὰς, καὶ στειρίζειν τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ λογισμῶν ποικίλων. Ἐδίδασκεν δὲ γὰρ αὐτοὺς ἀνίστασθαι τοῖς τοῖς καὶ νύκτιν τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ, καὶ ἔτασσε αὐτοῖς πᾶν σφέλκμα τῶν ψυχῶν.

53 Ἦν δὲ τις ἀθλητὴς ἄλλος καὶ ἀνταγωνιστὴς μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, Τιθοῆς λεγόμενος, Οἰκιστὴς τῶν ἐν Παβᾶ οἰκονομῶν ταχθέντων ἀναπαύσαι τοὺς Ἀδελφούς κακονομένους. Καὶ μίαν ἐτοιμάζοντος αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀφρόντων, ἦλθεν πνεῦμα πονηρὸν πειράσαι αὐτὸν τῇ ἀπάτῃ τῆς ἀμαρτίας, ἐν τῷ φαγεῖν αὐτὸν πρῶτον ἐκ τῶν βρωμάτων ἃ τοῖς νοσοῦσι εὐτρέπιστο. Ἀλλὰ γὰρ οὐ κατίσχυσεν αὐτοῦ ὁ πειράζων, ὅτι διὰ τοῦ ἀγῶνος μάλλον δοκιμάζονται οἱ πιστοὶ εἰς δόξαν Θεοῦ. Οὐ μόνον οὖν ἐκείνων οὐκ ἀπεγέυσατο, ἀλλ' οὐδὲ ὕψι ἀπῆλθε εἰς τὴν τράπεζαν φαγεῖν, καὶ βουλόμενος καὶ τὴν αὐτοῖς συνάψαι νηστεύων ἔστη εὐχασθαι, καὶ λέγει κλαίων· Κύριε, οὐ μόνον νηστεύειν ἕως κτήσομαι τὴν σὴν ἀγάπην ἐτοιμὸς εἰμι, ἀλλ' ἀληθῶς ἐὰν καταλάβῃ με μαρτύριον, καὶ καύσωσί με, οὐκ ἐγκαταλείψω τὴν σωφροσύνην, τὸ καύχημα πάντων τῶν Ἀγίων· ἀλλὰ θεομαί σου, τελειώσόν με ἐν τῷ φόβῳ σου. Καὶ οὕτως καθαρὸς ὢν καὶ γνήσιος μονάζων ἐτελεύτησεν.

54 Καὶ ἐγένετο ποτε, τῶν Βασιλέων πολεμούντων, εὐρέθη μοναχὸς τῶν ἀλλοτρίων, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι. Καὶ τινες αὐτῶν μέλλοντες φαγεῖν λέγουσιν αὐτῷ· Ἐγειρε ὑπέρθεσον ἡμῖν, καὶ οἶνον σπείσον πρῶτον τοῖς θεοῖς πρὶν πίομεν. Καὶ μὴ θελήσαντος αὐτοῦ, ἤγγισαν αὐτῷ σφάξαι αὐτόν, καὶ φρονηθεὶς ἔσπεισεν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκφυγὼν αὐτοὺς, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀββᾶν Παχουμίου, καὶ ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ πρᾶγμα· ὁ δὲ οὐκ ἐκείνους εἶπεν αὐτῷ· Ὅποιος ἠνέχθη σοι στέφανος, καὶ οὐκ ἔλαβες αὐτόν; Διὰ τί οὐκ ἀπέθανες ἀνδρείως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος; Πλὴν ἐξημώθης σφόδρα. Ἀλλ' ἵνα μὴ τέλειον ἀπελπίσῃς σεαυτοῦ· ὁ γὰρ Κύριος βούλεται τὴν μετάνοιαν ἡμῶν ἢ τὸν θάνατον. Πένθησον ὅσον δύνη, οὐ μόνον πνεύματι συντετραμμένῳ καὶ τεταπεινωμένῳ, ἀλλὰ καὶ σώματος πόνῳ, ὅπως τὸ γεγραμμένον ἐπὶ σου πληρωθῇ· Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ ἰδοὺ τὸν μου, καὶ ἄφες πᾶσας τὰς ἀμαρτίας μου. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν τῇ ἐλπίδι χαρίων. u.

55 Τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου ὑφαίνοντος ψαλθίου μιὰ τῶν ἡμερῶν ἐν Ταβενθήσει, ἦλθεν παιδίον τὴν λειτουργίαν τῆς ἐβδόμηδος ποιοῦν ἐν τῇ μονῇ· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὑφαίνοντα, λέγει αὐτῷ· Οὐχ οὕτως, πάτερ, μὴ στρέψῃς τὸ λῶμα οὕτως· ἐπειδὴ ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος παρέδωκεν ἡμῖν ἄλλον τύπον ὑφαίνειν. Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς λέγει αὐτῷ· Καί, δίδαξόν με τὸν τύπον. Καὶ μετὰ τὸ διδάξαι αὐτὸν ἐκασθέστη ἐργασασθαι μετὰ χαρᾶς. Καὶ ἐν τοῦτο καταλαβὼν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανείας, εἰ γὰρ ἦν τῆς σαρκὸς τὸ φρόνημα ἔχων οὐκ ἐμύλετο αὐτῷ, ἀλλὰ [ἔγνω ὁ πατὴρ ἡμῶν,] καὶ ἐπέτιμα τῷ παιδίῳ ὡς παρὰ τὰ μέτρα λαλήσαντι. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ὑφαίνοντι ψαλθίου ὤφθη αὐτῷ θαίμων φανταζών, καὶ λέγων ἐαυτὸν εἶναι τὸν Χριστόν (οὐ μέντοι γε ἐξουσίαν ἔχουσιν οὐ μόνον τὸ φθῆναι τινα, ἀλλ' οὐδὲ λογισμὸν κακὸν ὑποθελεῖν ἀντὶ τοῦ συχωροῦντος Θεοῦ) καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ὁ Ἅγιος τὴν διάκρισιν τοῦ πνεύματος,

D
Monasteria
Pachomius
regit et or-
dinat.

E
In quorum
uno monachus
quidam egre-
gie seipsum
vincit.

F
Fratrum
unus in
idololatriam
lapsus emen-
datur a Pa-
chomio,

Psalm. 24, 18

u

optimo spiri-
tuum discre-
tor.

EX MSS.

A ὥστε διακρίνειν τὰ πονηρὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὡς γέγραπται, εὐθὺς ἐλογίσαστο τοῦτο, ὅτι τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ἁγίων τοῦ θεωροῦντος τὴν ὀπτασίαν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουσιν τέλος, καὶ οὐδὲν σκοποῦσιν εἰ μὴ τὴν ἁγιότητα τοῦ φαινομένου· ἀλλ' ἰδοὺ ἐγὼ βλέπων τοῦτο, φρονῶ καὶ λογιζομαι τὰ ἀνθρώπινα· ὁ δὲ οὖν ὅτι φεῖνται, οὐκ ἔστιν τῶν ἁγίων. Καὶ ἰδὼν ταῦτα αὐτὸν ἐνθυμούμενον ὁ δαίμων, ἥρξθη περιαίρειν τοὺς λογισμοὺς ἀπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀναστὰς τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὡς ἵνα κρατήσει αὐτόν, ἅμα ἐμφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐξέλειπεν.

56 Καὶ εἶχεν Θεόδωρος τοιαύτην συνήθειαν ἐλθεῖν καθ' ἡμέραν τὰ πρὸς ὧς εἰς Παβᾶν, μετὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν Ταβεννῇσι, ὅπως ἀκούσας τὰ λεγόμενα λόγια τῶν γραφῶν παρὰ τοῦ Ἀβδᾶ Παχοῦμιου, ἀνακάμψει διηγήσασθαι αὐτὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἐν Ταβεννῇσι πρὶν κοιμηθῆσιν. Καὶ τοῦτο ἐποίησεν ἐπὶ πολλὴν χάριν. Καὶ ἐγένετο ἐλθόντα αὐτὸν ἀπαξ μὴ εὔρεν αὐτόν. Καὶ ἀνέβη εἰς τὸ δῶμα τῆς συναξείας μελετᾶσαι τὰ ἐκμαθήματα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν. Καὶ μελετώντος αὐτοῦ ἐσείσθη ὁ τύπος ὅπου ἦν. Καὶ διαλογιζόμενος τί ἂν εἴη τοῦτο, κατέβη εἰς τὴν σύναξιν εὐχασθαι· καὶ εἰσελθὼν οὐκ ᾔδυνθῃ μείναι ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ οὗτος ἐκεῖ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐφρίξεν. Καὶ ἔτι περισσεύοντος κατ' αὐτοῦ τοῦ φόβου, ἐξεπήδησεν ἔξω τῆς θύρας, καὶ οὐκ οἶδα τί ἦν. Καὶ μετὰ τὴν σύναξιν πρῶτ' εὗρεκεν τὸν Ἀβδᾶ Παχοῦμιον ἐκτιγόμενον ἀρχαίως Πατρᾶσιν κατ' ἰδίαν οὕτως, ὅτι παρ' ὀλίγον ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν μου. Νυκτὸς γὰρ ἐν τῇ συναξίᾳ εὐχόμενος εὐχὴν, ἰδὼν φοβεράς ὀπτασίας τινας, καὶ τῷ πολλῷ φόβῳ ἐγεννήθη ὡς μὴ ἦν, καὶ ἐδεήθη τῇ Κυρίῳ ἵνα διαμείνῃ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ φόβος οὗτος ἕως τέλους, μνησθεὶς τῶν περὶ Μωυσέα πατέρων ὑπὸ τῷ ὄρει Σινᾶ, ὅτε ἦν τὸ πῦρ, καὶ τὰ ἀλλὰ φοβερά. Καὶ ἔτι μου ὄντος ἐν τῇ ἀνάγκῃ, ἦλθεν τις ἔσω τολμηρὸς, καὶ ἔσυχεν ἑλέους τυχὼν ἐξελθόν. Καὶ ἀπεκρίθη Θεόδωρος, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι· μὴ εὐρίσκων γὰρ σε ὧς ἐπὶ τοῦ δώματος, ἐμελέτων. Καὶ αὐτοῦ σαλευομένου κατέβη εὐχασθαι, καὶ μὴ δυνήσθεις, ἔξω ἔφυγον· Καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅτι τοῦ Κυρίου θέλοντος, ἔαν ἴδῃ τι τῶν κρυπτῶν, οὐκ ἐδήλου αὐτοῖς, εἰ μὴ τὰ φθάνοντα εἰς πίστιν καὶ οικοδομήν. Οἱ γὰρ ἅγιοι αἰεὶ ὡς ἐν οὐρανῷ εἰσιν τῇ μνήμῃ.

57 Καὶ ἐπειδὴ ἦν παραδεδοτικῶς περὶ αὐτοῦ εἰς σύστασιν τῆς κοινωνίας, ἐν Ταβεννῇσι ποτὲ, ἐν τῷ ἀρτοκοπέῳ ἐλάλῃσαν τινας, φρυγνύτες καὶ ἐργάζοντες, τῇ ὁρᾷ τοῦ μὴ λολεῖν, ἀλλὰ μελετᾶν κατὰ τὴν ἐφελοῦσαν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καὶ μακρὰν ὥν Παχοῦμιος συνήκεν τὸ πνεῦμα ὅτι παρέδωκεν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καλεῖ οὖν Θεόδωρον (αὐτὸς γὰρ ἦν τότε Πατὴρ τῆς μονῆς) καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀπέλθων εὐκαίρως ἐρευνήσον, καὶ ἴδε εἰ ὁμίλησάν τινας ὧς ἐν τῷ ἀρτοκοπέῳ παρὰ τὴν ἐντολὴν. Καὶ ἀνακρίνας πολλοὺς εὔρεν, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀβδᾶς Παχοῦμιος· Ὅτι νομίζουσιν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα εἶναι ταῦτα τὰ παράργελα καὶ περὶ ἐλαχίστου δοθῇ μέγα ἐστίν. Ἐπτα ἡμέρας σιωπῶντες τοσοῦτον πλήθος τὴν ἱερικῶ κυκλώσαντες ὑπῆκουσαν τῇ ἐντολῇ· καὶ ὅτε πάλιν ἔλαβεν ἐντολὴν τοῦ κράζειν, πάλιν ὑπακούσαντες ἐπλήρωσαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐνταλαμμένου ἑαυτοῖς. Ὁμοίως καὶ οὗτοι τηρεῖν τὴν ἐντολὴν ἐπὶ τὰ ἐμπροσθεν ἃ παρέλαβον καὶ συγχωρηθήσεται αὐτοῖς τὸ γενομένον. Εἰ μὴ δὲ ἦν ὡφέλης ψυχῶν ἡ ἐντολὴ ἐκείνη οὐκ ἂν παρεγγελάμεν περὶ αὐτῆς.

58 Ἐξήτησαν αὐτὸν μίαν Θεόδωρος διὰ πάθος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Νομίζεις ὅτι συμβαίνει τινὶ τοιοῦτόν τι πάθος ἀνεῦ τοῦ Θεοῦ; διὸ βιάσασθε, καὶ ὅτε θέλει ἰάσεται σε· εἰ δὲ τέως δοκιμάζει σε, εὐσέβητι εὐχαριστῶν αὐτῷ, ὡς ὁ τέλειος Ἰωῶ. Ὑπομένων γὰρ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, εὐλογεῖ τὸν Κύριον λέγων· Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον· καὶ γὰρ ὁ σταυροφόρος, καὶ μὴ ὁ πάσχων τι, ἀρκεῖ αὐτῷ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἀσκήσις. Καὶ δύναται δὲ κατακείμενός τις αγωνίζεσθαι ὑπὲρ ὑγιαίνοντα καρθερία ψυχῆς καὶ μακροθυμία, καὶ διπλοῦν ἔχει τὸν στέφανον ὁ τοιοῦτος. Καλὸν

οὖν τὸν πάσχοντα ποιῆσαι ὡς δέκα ἔτη σιωπῇ ὑπομένοντα **D** πάθος, καὶ μὴ λέγειν· Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσχυσεν. Εἶπεν δὲ αὐτὸν πολλάκις περιέρχεσθαι τὰς μονὰς ἐπισκεπτόμενον, καὶ ἐλάλῃσεν ἐν μέσῳ οὐτῶν καὶ λέγων· Ὅτι ἐγὼ καὶ Θεόδωρος τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῷ Θεῷ λειτουργοῦμεν, καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ ἑαυτὸς διατάξει ὡς πατήρ. Καὶ ἐρχομένου ποτὲ αὐτοῦ εἰς τὰς μονὰς οἱ Ἀδελφοὶ ὁρῶντες αὐτὸν ἡγαλλιάζοντο τῷ πνεύματι. Εἶπεν γὰρ παρὰ Κυρίου ὡς προείπαμεν χάριν πολλὴν ὁ μὲν Πατὴρ ὡς Παχοῦμιος· εἰ καὶ τέλειος κατὰ πάντα ἦν, ἀλλὰ φοβερός καὶ πενηθῆρας, αἰεὶ μνημονεύων τῶν ἐν βασάνοις ψυχῶν, ὡς περὶ τοῦ Πλουσίου ἠκούσαμεν. Καὶ πολλάκις μετὰ τὸ διψῆσαι αὐτὸν ἐν καύματι σφόδρα, λαβὼν ξηρὴν ὕδατος πινεῖν, οὐκ ἔπινεν ἕως χωρησθῆ. Καὶ ποτε εἰς μονὴν Θεοδώρου ἀλλὰ μικρὸν ἀπερεύετο τοῦτο ἀπώτονος, κινεῖσθαι αὐτῷ Ἀδελφόν, λέγοντες αὐτὸν κλέψαντά τι, ὡς ἦν ἀναδάλῃ αὐτὸν ἔξω. Οὐκ ἦν δὲ αὐτὸς, ἀλλὰ ἄλλος ἀνυπομύκτης, καὶ ὡς παρὰ ἀνθρώποις πιστός· Οὗτος δὲ ὑποπεύθη, ἐπειδὴ ὀλίγον χυδαῖος ἦν. Καὶ ὁρῶν ὁ κλέψας ὅτι οὐ νέμει, παραλαβὼν Θεόδωρον κατ' ἰδίαν, λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ εἰμι ὁ τοῦτο ποιήσας. Ἀποκρίνεται αὐτῷ λέγων· Ὅτι ἐπειδὴ ἐποίησας ἐν πλημμέλει, ἐξείληψας δὲ αὐτὸ ἐν τῇ καθαρίας ἡμῖν τὸν ἀναίτιον. Καὶ λοιπὸν καλεῖ τὸν ἄλλον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐγνων ὅτι οὐ σὺ ἐποίησας τοῦτο, ἀλλὰ καὶν ἔθλιψάν σε οἱ Ἀδελφοί, μὴ οὕτως ὑπεύθυνον αὐτοῦ, ἀλλὰ χρεώστείς τῷ Κυρίῳ ἐν ἄλλοις· διὸ εὐχαρίστει αὐτῷ, φοβούμενος αὐτόν. Καὶ λέγει τοῖς Ἀδελφοῖς περὶ τοῦτου· Οὐκ ἠνέγκασέ μοι τὸ κρίμα τοῦτο· καὶ γὰρ ἔγνων ὅτι θέλημα Κυρίου ἐστὶν συγχωρεῖν αὐτῷ, καὶ μικρὴ μνημονεύειν, πάντες γὰρ ἑλέους χρεῖαν ἔχομεν.

59 Καὶ ἀκούσας ποτὲ ἐν τῇ αἰρί φωνῇ ψαλλόντων τῶν μέλος τέρπνον λίαν καὶ εὐαίσθητον, ἐξετάζει τὸν Ἀβδᾶ Παχοῦμιον· Ἀκούεις Ἀβδᾶ; λέγει αὐτῷ· Ναί. Τί ἐστίν; φασιν. Ἀποκρίνεται λέγων· Συνέβη τινα ψυχὴν καλὴν αἰρημένην εἰς τὸν οὐρανὸν παρελθεῖν ἡμᾶς ἀπάνωθεν, καὶ ἐσχρίσθη ἡμῖν τοῦ ἀκούσαι τέως τῶν ψαλλόντων καὶ αἰνούτων τὸν Θεὸν ἐμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἀμφοτέρων καθημένων περὶ Ἀδελφῶν ὁμιλοῦμενον ἀποθανεῖν, ὥσθι αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁ τρόπος τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ οὐκ εἰρήκασιν ταῦτα ἐκόντες οὐδενὶ ἕως ἔχουσιν (μυστήρια γὰρ ἐστὶν) ἀλλ' οἱ συνόντες μεγάλοι Ἀδελφοὶ ἡσθίθησαν αὐτοῦ, ὡς ἀτινίζοντες πῶς μετὰ θαύματος ἰσχύως παρόντας Ἀγίους τινας, τῇ ὁρᾷ ὅτι ἀπέδωκεν τὴν ψυχὴν ὁ ἀνακείμενος. Ἐνίστε δὲ καὶ μέρος ὧν βλέπουν, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἐκτιγόντες, προδιδόντες τὴν μέλλουσαν ὠφέλειαν. Ἐδίδασκεν γὰρ ὁ Ἀβδᾶς Παχοῦμιος μὴ ἀνέχεσθαι ὅπως τοιοῦτου λογισμοῦ, ὥστε θέλειν τι τῶν ἀοράτων ἰδεῖν· καὶ γὰρ τὰ αὐράτα πλήρη θαύματος, εἰς φόβον τῷ ἐρευνῶντι καὶ ἀκούοντι.

60 Καὶ ἀκούσας ἄλλος τις, Θεόδωρος ὀνόματι, τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἀναγνώστης καὶ ἱερατικός, περὶ τοῦ Ἀβδᾶ Παχοῦμιου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐμβὰς εἰς πλῆθος ἦλθεν ἄνω εἰς Θεβαΐδα· καὶ ἦν καὶ αὐτὸς εὐλαβὴς καὶ ὑπῆκουσ ὡς ἐν τῶν προβάτων τοῦ Κυρίου. Καὶ οὗτος ὑποδείχμενος αὐτόν, ἐποίησεν εἶναι ἐν οἰκίᾳ παρὰ τινὶ ἀρχαίῳ Ἀδελφῷ, εἰδότε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς παρκαμυθίαν, ὥς μάθῃ ἀκούσαι καὶ τὴν Θεβαϊκὴν, καὶ ἦν προκόπτων ἐν ἀσκήσει ὑπὲρ δύναμιν· περὶ δὲ ὀρθοδοξίας φανερός ἐστιν, καθ' ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς ἀλλομένης πηγῆς εἰς ζωὴν αἰώνιον, ποτιζόμενος εἰς καρποφορίαν· λέγομεν δὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, οὐ μόνον τὸν τότε ἀγνώτατον Ἀθανάσιον (ἀλλ' οὐ καθήμενος αἰεὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικῷ θρόνῳ, οὐκ αὐτὸς καθήκει) ἀλλ' ὁ λέγων, ἐπὶ δύο καὶ ἐπὶ τριῶν συνηγμένων ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶναι, ὁ Χριστὸς ὁ Ἰησοῦς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ θεμελιώσας αὐτήν, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Καί κεινον ὑπομένοντα τὸν βίον καλῶς ἡγάπησεν αὐτὸν ὁ Ἀβδᾶς Παχοῦμιος, καὶ ἐσπούδασεν ἑλληνιστὴν μαθεῖν χάριτι Θεοῦ ἵνα εὕρῃ τὸ πῶς παρκαμυθῇ αὐτὸν πολλάκις. Καὶ λοιπὸν ἔταξεν αὐτὸν Οἰκιακὸν τῶν μετ' αὐτὸν ἐλθόντων Ἀλεξανδρέων καὶ ξενικῶν· καὶ

Fratres praesentia sua recreare solitum.

E

Celesti cantu recreatur ipse et Pachomius :

utriusque in arcanis cognoscendis prerogativa.

F

CAP. VIII.

Theodorum Alexandrinum suis adscribit Pachomius,

eumque Graecis et externis praeficit,

Idem silentii legem accurate servari praecipit.

Theodorum male habentem solatur,

dans ei praecepta regendi;

Aliis vero timorem Dei inculcans,

et quomodo blasphemiae spiritus vincendus ostendens.

A ἦν ἡ οἰκία αὐτοῦ εὐλαβείας πλήρης. Καὶ πολλὰ ἐποίησεν μετ' αὐτοῦ ὁ ἅγιος Παχρύμιος, συμβιβάζων τὸ πῶς ἀνθρώπους κυβερνήσαι, λέγων, μέγαν ἐστίν, Ἐάν ἴδῃς τινὰ τῆς οἰκίας ἀμελοῦντα σωτηρίας, μακροθυμῶν νουθετήσαν αὐτὸν κατ' ἰδίαν. Ἐάν σπαῖ ἀγκυρακτῇσαι, ἄφες, ἕως ὃ Θεὸς κατασφύξει αὐτὸν ὡσπερ τις σκόλοπα θέλων ἐξενέγκειν ἀπὸ πυθὸς τινος, καὶ ὀρύσσοντος αὐτοῦ καὶ αἰμόρροήσῃ καὶ ὀδυνηθῇ, μᾶλλον ἀφέεται, καὶ ἐμπλαστροῦ μαλακτικῶς ἐπιβληθέντος αὐτῇ ἢ ἐτέρου ὁμοίου, μετ' ἡμέρας αὐτομάτως ἐξέρχεται καὶ εὐκόλως. Μᾶλλον γὰρ ὀργιζόμενός τις, καὶ ὑπὸ τινος μὴ ἀντιλέγοντος, κερδαίνει πλέον τῇ μακροθυμίᾳ μετὰ ταῦτα, τοῦ διδασκόντος κατὰ τὸν νόμον. Ἐάν δὲ ἡ σφάλμα μέγα, δῆλωσον ἡμῖν, καὶ τς θέλει ὁ ἐλεῆμων Κύριος ποιεῖν. Ὁμοίως δὲ φρόντιζε τῶν ἀσθενῶν ὡς ἑαυτοῦ, καὶ γίνου ἐγκρατεῦμενος, καὶ τὸν στουρὸν φέρων πλέον αὐτῶν, ὡς τάξιν ἔχων Πατρίς· καὶ τοὺς κανόνας τῶν Ἀδελφῶν τήρησον πρῶτος, ἵνα καὶ αὐτοὶ τηρήσουσιν· καὶ εἰ τι ἕτερον μετὰ ταῦτα θέλων δικακῆναι, μὴ εἰδῇς χάριτι Θεοῦ, δῆλωσόν μοι, καὶ ὁμοῦ γυμνάζοντες εὐρήσωμεν ἑκάστου τῶν ζητουμένων τὴν ἀκρίβειαν. Καὶ οὕτως ἐρμηνεύων ἦν Θεόδωρος ὅτε ἐξηγεῖτο τοῖς Ἀδελφοῖς Παχρύμιος διὰ τοὺς μὴ ἀκούοντας αἰγυπτιστῇ, καὶ ἐποίησεν ἡ' ἔτη Οἰκιστὴς πρὸ τοῦ τελευτῆσαι τὸν μακάριον Παχρύμιον. Καὶ τῆς οἰκίας ἀπὸ μὲν

I Ἀλεξανδρέων πρωτότοκοι καρποφορεῖαι οἶδε εἶσαι, Αὐσόνιος ὁ Μέγας, καὶ Αὐσόνιος καὶ παιδίον Νέων ὀνόματι, καὶ Ρώμακίων Θεωφόρος, Φέρμος, καὶ Ρώμυλλος, καὶ Δομνίνος Ἀρμένιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἄγριοι. Καὶ τινες κατέλαβον τὸν Μέγαν ἐν σώματι, καὶ ἄλλοι οὐ κατέλαβον.

61 Καὶ ἀπῆλθεν ποτε ὁ Πατὴρ ἡμῶν εἰς Ταβερνησαν ἕνεκα ἀναγκαιῶν πράγματος ψυχῆς· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς Ἀδελφούς ἐκαθέσθη, ὡς ἔθος αὐτοῦ, ἐξηγήσασθαι τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσαν ἀσφάλειαν σωτηρίας κατὰ τὴν ἀντικειμένην, οὐ μόνον τῆς ἀγνείας τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ περὶ λογισμῶν διαφόρων, φιλαργίας, ὀκνηρίας, ἢ μίσους πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἢ φιλαργυρίας λέγων· Ὡσπερ τὸ πῦρ καθαρίζει πάντα ἴον, καὶ κατασκευάζει τὰ εἶδη, οὕτως ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀναλίσκει πᾶν κακὸν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατασκευάζει αὐτὸν σκεῦος εἰς τιμὴν εὐχρηστον, ἡγιασμένον, εὐάρετον τῷ Θεῷ, καὶ ἑτοιμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Ἦ δὲ τῆς βλασφημίας ὑποβολὴ τῶν ἐχθρῶν ἐάν εὐρῇ τινὰ μὴ νηφάλιον, καὶ ἢ ἀγαπῶν Θεόν, ἐάν μὴ νύψῃ ὡς δεῖ, ἢ ἐξετάσῃ τινὰ ἐπιστήμονα, καὶ μάθῃ τὸ πῶς νικῆσαι αὐτὴν διόλῳ οὖσαν, τοῦτον ἀπολέσει. Καὶ πολλοὶ ἐθανάτωσαν ἑαυτοὺς, ὁ μὲν ἐπ' ἀνωθεν πέτρας ἑαυτὸν ῥίψας ὡς ἐκστατικός, καὶ ἄλλος μαχαίρᾳ ἀπέπτυξεν τὴν κοιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἄλλοι ἄλλως· μέγα γὰρ κακὸν τὸ μὴ ἀναγγεῖλαι τοῦτο ταχέως τῇ ἔχοντι τὴν γνώσιν, πρὸ τοῦ χροῖνῆσαι τὸ πάθος. Αὕτη δὲ ἡ θεραπεία, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος διακρίσει πνεύματος, ὅτι ὅτε τὸν πλησίον μου ἐλύπουν λόγῳ, συνετριβέτο μοι ἡ καρδιά, λόγῳ Θεοῦ ἐλεγχόμενος, καὶ ἐάν μὴ ταχέως πείσω αὐτὸν οὐκ ἀναπαύομαι. Πῶς, ὦ δαίμονες ἀκάθαρτοι, λογιζομαι σὺν ὑμῖν, τοῖς ἀποστάταις, βλασφημίαν εἰς τὸν ποιήσαντά με Θεόν; Ὁμοίως δὲ τὴν καὶ διαρρήχῃτε ὑποβάλλοντες ταῦτα, οὐκ ἡττωμαι· οὐ γὰρ ἐμὰ ταῦτά ἐστιν, ἀλλ' ὑμῶν τῶν μελλόντων κολασθῆναι ἀσδέστω πυρὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐγὼ δὲ οὐ παύομαι εὐλογῶν καὶ ὑμῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντί με μὴ ὄντα, καὶ ὑμᾶς καταρώμενος· ἐπικατάρτοι γὰρ ἐστε ἀπὸ Κυρίου. Καὶ οὕτως μετὰ πίστεως λέγων ἐκλείπει τοῦτο ὡσεὶ κάπνος. Περὶ δὲ τῆς σιτίας, δι' ἣς ἦλθεν σήμερον πρὸς ὑμᾶς τὸ ζητούμενον εὐρέθη ἐν ὀστρακίνῳ κἀδῳ, ὡς αἰνιγμα λαλῶν περὶ σφάλματος ψυχῆς ἄλλου· λαλοῦντος γὰρ Ἀδῶ Παχρύμιου, ἦν τις Ἀδελφός, Ἡλίας λεγόμενος, ἀπλοῦς τῇ καρδίᾳ, καὶ πρὸ ὁρας ἀναλέξας π' σῦκα, ἔκρυπεν πῶς ταῦτα ἐν ὀστρακίνῳ κἀδῳ, ὡς νηστείαν φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀκούσας περὶ τοῦ κἀδου εὐθὺς ἀπῆλθεν, καὶ ἤνεγκεν τὸν κἀδον ἐκεῖνον, καὶ λέγει αὐτῷ εἰς μέσον τῶν Ἀδελφῶν· Λέγω σοι, Ἀδῶ, εἰ μὴ ταῦτα οὐκ ἦρκα. Καὶ ἐθαύμασεν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Ἀδελφοί· οὐ γὰρ περὶ αὐτοῦ ἐλάλει. Καὶ λοιπὸν λέγει αὐτοῖς· Ἰδετε οὖν ὅτι οὐχ' ὅτε ἡμεῖς θέλωμεν τι εἰδέναι τῶν κρυπτῶν διὰ σω-

τηρίαν βλέπομεν, ἀλλ' ὅτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ βούλεται. Δέγω γὰρ περὶ τοῦ ἐλαχίστου τούτου, ὅτι οὐκ εἶδον, ὅτε ἤκουσα παρὰ τινος· ἀλλ' ὁ Κύριος θέλων τὸν Ἀδελφόν τούτον μακρῇ κυριευθῆναι ὑπὸ βρομμάτων, ἔδειξεν ἡμῖν τὴν διόρθωσιν. Καὶ σπουδάζων ἀνακλῆμψι εἰς Παδᾶ ἀναστὰς μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ἤΰξατο, καὶ ἀπῆλθεν μὴ γευσάμενος.

62 Ταῦτα δὲ γράφωμεν ἡμεῖς, οὐ μὲν γε, ὡς προείρηται, κατελάθομεν αὐτὸν ἐν τῇ σώματι, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἶδομεν χορὸν τοιούτους ὄντας. οἱ τινες τὸ κατὰ μέρος τοῦτον διηγήσαντο ἡμῖν εἰδότες αὐτὰ ἀκριβῶς. Ἐάν δὲ εἴπῃ τις· Διὰ τί οἱ ἐγραψαν ἐκεῖνοι τὸν βίον αὐτοῦ· λέγωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι οἱ ἠκούσαμεν αὐτὸν λεγόντων πολλὰκις περὶ τῶν γράψαι, καίτοι γε τοιούτων συνετῶν ὄντων, ὡς ὁ Πατὴρ αὐτῶν· ἀλλὰ τάχα οὕτω καιρὸς ἦν. Ὅτε δὲ ἴδομεν, ὅτι χρεῖα ἐστίν, ἵνα μὴ τέλειον ἐπιλαθώμεθα ὃν ἠκούσαμεν περὶ τοῦ τελείου μονάζοντος Πατρός ἡμῶν, μετὰ τοὺς ἀγίους πάντας ἐγράψαμεν ὀλίγα ἐκ πολλῶν· οὐχ ἵνα ἐπαυέσωμεν αὐτόν· οὐ γὰρ βούλεται τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν μετὰ τῶν πατρῶν αὐτοῦ, ὅπου ὁ ἔπαινος ὁ ἀληθινός. Καὶ γὰρ περιὼν ἐν σώματι, ὡς ἠκούσαμεν, προσευχόμενος πολλὰκις οὐκ ἄξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο πρεσβεῦσαι καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ· καὶ οὕτως πρεσβεύτας ἐλάμβανεν τοὺς Ἀγίους λέγων· Οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, δεήθητε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτολοῦ. Οὐ γὰρ εἶς ἦν τῶν Προφητῶν, ἢ τῶν Πατριάρχων, ἢ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τέκνον αὐτοῦ ἐστὶν γνήσιον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοιοῦτοι κατὰ τόπον εἰσίν· τὸ γὰρ αἶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαθάρισεν πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ αὐτὶ ἀκάθιστοι καὶ τριβόλων ἐπλήθυνον τοῦ πλουτῆσαι αὐτῇ τῆς θείας γνώσεως αὐτοῦ.

63 Καὶ ἐπειδὴ ἐλάλει αὐτοῖς πολλὰκις τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδῶς Παχρύμιος, τίνες ἀκούοντες ὑπεραγαπῶντες αὐτόν, ἐγραψαν πολλὰ περὶ αὐτοῦ νοήματα τῶν γραφῶν· ὥστε καὶ εἰ ποτε ὄραμα εἶδεν ἢ ὀπτασίαν, τοῦ Κυρίου βουλομένου, κατ' ἰδίαν τοῖς μεγάλῳις εἶρκεν, εἰς πίστιν καὶ ὁφέλειαν τῶν ἀκούοντων. Αἰεὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους δούλους δοξάζει, ὡς καὶ λαλεῖ τῷ Μωϋσῇ λέγων· Ἰνα πιστεύσωσίν σοι εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡμεῖς δὲ μαθόντες κατὰ τὸν καιρὸν, ὅτι οὐ πάντων ἐστὶν τὸ πιστεύειν, μάλιστα μονάζοντι, καίτοι γε τῶν Ἀγίων τὴν ὁδὸν ἐπορεύετο, ὡς γέγραπται, Μίμηταί μου γένεσθε (ἀκόλουτος γὰρ ἡ ὁδὸς πᾶσιν) διὰ τοῦτο συνεκράσαμεν ταῦτα γράφοντες, πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς φέρειν ἀζημίως τῶν λεγομένων τὸ κέρδος, καὶ γινώμεν ἀσφαλῶς, ὅτι καὶ νῦν λέγει ὁ Θεός· Τοὺς δοξάζοντας με δοξάσω. Οἶδαμεν ὅτι εἰς ψαλμὸς ἀρκεῖ ἡμῖν· μάλιστα ὁ αὐτὸς λέγων Κύριος· Ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πολλὰ καὶ τῆς τῶν Πατρῶν· πρῶτον Ἐπίσκοποι, ἔπειτα Πρεσβύτεροι, Διάκονοι, καὶ ἄλλοι καθέξῃ, καὶ μονάζοντες πάντες καὶ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον. Καὶ ἑκάστου τελείῳ ὁ βίος ἐάν μὴ γραφῇ παρὰ ἀνθρώποις, μᾶλλον ἐγράφῃ παρὰ Κυρίου. Καὶ ἄρτι δὲ γράφοντες, οὐχ ὡς γραφῇν, ἀλλ' ὡς μνημὴν τινὰ ἐγράψαμεν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ πατρῶν ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν εἰς ὠφέλειαν, ὡς ὁ βίος τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ξένῃ Μοναχούς καὶ Ἀδελφούς αἰτοῦντας τοῦτο τὸν ἀγιώτατον πατέρα Ἀθανάσιον. Καὶ οὗτος γὰρ παραλαβὼν μονάζοντας εἰδότες τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς ἐγράφεν, οὐ παρημοιάζοντας δὲ αὐτοὺς τῷ ἀγιωτάτῳ ἔχοντι καὶ τὴν τάξιν τὴν μεγάλην ὄντες ἀμαρτωλοὶ· ἀλλ' ὡς παῖδες ἐπιθυμοῦντες τῶν ἀναορεφάντων ἡμᾶς Πατρῶν μνημονεύειν ἐσπουδάσαμεν. Καὶ εἰ δὲ ζῶν ὁ Πατὴρ ὑπαγορεύσει ἰδίᾳ ἐποίησεν γραφῆναι οὐ μόνον περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κοινοβίου λόγους καὶ θεσμούς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς Πατέρας τῶν μοναχῶν, καὶ ἐν αὐταῖς ὁνόματα γραμμάτων οἶον ἀπὸ Α ἕως Ω, σημαίνων τινὰ ἐν γλώσσῃ κρυπτῇ τοῦ πνεύματος ἐκείνοις νοοῦσιν, ἕνεκεν κυβερνήσεως ψυχῶν, ὅτε οὐ σχολὴν εἶχεν πρὸς αὐτοὺς παραγεῖναι. Καὶ αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα ἀντίγραφον αὐτῇ πνευματικοῖς ὄντες· ἵνα οὕτως ὁδηγῶν αὐτοὺς κατὰ μέρος, γράμμασι νοοῦμένοις καὶ γλώσσῃ, εἰς τελειότητα ἀγάγῃ τοὺς,

D
EX 138.

Auctor a coavis audita scribit.

E

quodam etiam ab iis scripta notata colligit.

1 Cor. 4, 16

Mat. 11, 28
F

Exemplo S. Athanasii scribentis etiam S. Antonii :

usus etiam ipsius Pachomii epistolis mysticis.

EN MSS.

Y

Monachos
murmuratores
jejunio suo
emendat Pa-
chomius :

a scorpio
morsus Frater,
ejus toleran-
tiam imitatur.

Visio circa
haereses et
veram fidem
eidem objecta.

Mortuus justis
funeribus
privatus.

Silvanii a
Sancto admo-
niti seria
emendatio,

A τούς, τοῦ ἀξιοῦναι γ' βιβλίον γενέσθαι γραμμάτων πνευματικῶν.

64 Ἦσαν δὲ δεκά Ἀδελφοὶ ἀρχαῖοι ἐν Παθᾷ τῇ μονῇ· καὶ οὗτοι μὲν τῇ σώματι ἄγνοι, ἀλλ' ἐγόγγυζον πολλάκις, καὶ μετὰ πίστεως οὐκ ἤκουον αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ μακρόθυμος καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχὰς ἐστίν, μάλιστα εἰς αὐτὸν ἐκοπίσεν, νοθεύων καὶ παρακαλῶν χρόνον, οὐκ ἠθέλησεν παραβλέπειν αὐτούς, ἀλλ' ἔδωκεν ἐκείνους ὑπὲρ αὐτῶν πνεύειν πρὸς Κύριον, ταπεινῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ νηστείᾳ, τὰς ἐξ ἡμέρας ποιῶν ἄστροφος καὶ ἀγρυπνῶν πρὸς μ' ἡμέρας, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα καὶ ἄτονον. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Κύριος ἤκουσεν αὐτοῦ, ἐν τῇ λαθεῖν ἕκαστον αὐτῶν αἰσθησιν τοῦ ἰαθῆναι ἀπὸ τοῦ σφάλματος αὐτοῦ κατὰ δύναμιν, καὶ οὕτως ἐκοιμήθησαν. Καὶ ἦν τις Ἀδελφός, δυνατὸς τῇ πνεύματι, ζηλῶν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ· καὶ αὐτὸν ποτε εὐχόμενον ἔδωκεν σκόρπιος εἰς τὸν πόδα· καὶ οὗτος ἐπιθείς τὸν δεδηγμένον πόδα ἐπὶ τὸν σκόρπιον ἠύξατο λέγων· Εἰ ὁ Θεὸς οὐκ ἰάσεται με, τίς με ἰάσεται; καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν δοκιμάζομενον αὐτοῦ ὑπομένειν, ἤρχετο ἡ ὁδὸν τοῦ ἰοῦ βασανίζουσα τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ παρ' ὀλίγον ἦν δεδοκῆς τὸ πνεῦμα· καὶ οὗτος καρτερῶν βίᾳ ἐνίκησεν τὴν βάσανον ἕως τῆς ὥρας τῆς συναξέως.

B

65 Καὶ ἔλεγεν μίαν αὐτὸς ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος τοῖς Ἀδελφοῖς τοῦτο· ὡς ὄραμα δέ ἐστιν. Ἴδον ποτὲ μέγαν τόπον, ἔχοντα στύλους πολλοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ τόπῳ μὴ βλέποντας πού ἀπὸ πλάνης, καὶ τῶν αἰτῶν κινεῦντας τοὺς στύλους νομίζοντας ὅτι ἤνοιξαν πολλὴν ὁδόν, ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς, καὶ φωνὴ πονταρχῶν· Ἴδου, τὸ φῶς ἦδὲ ἐστίν· καὶ ἀνέκαμψεν ὡς ἵνα εὐρωσιν αὐτό. Καὶ φωνὴ πάλιν γενομένης, πάλιν ἀνυψήσαντο, καὶ πολλὴ ταλαιπωρία ἦν ἐκεῖ. Καὶ ὕστερον λύγρον ὄρῳ προπορεύομενον τιῶν πολλῶν· τέσσαρες δὲ αὐτῶν ἔβλεπον αὐτόν, καὶ πάντες ἀκολουθοῦντες αὐτοῖς ἕκαστος κρατῶν τὸν ὦμον τοῦ πλησίον, μὴ πλανηθῇ τῇ σκότει· καὶ ἐάν τις ἀπολύσῃ τὸν ἔμπροσθεν, σὺν τοῖς ἀκολουθοῦσιν ἐπλανήσεται. Καὶ ἐπιγινούσ τινας δύο ἀπολύσαντας τὸ μὴ κρατεῖν, ἔκραζον αὐτοῖς· Κρατήσατε, μὴ αὐτοῖς ἀπολέσσετε καὶ ἄλλους. Καὶ τοῦ λύγρου ὁδηγούτος, ἀνέδωκεν οἱ ἀκολουθήσαντες διὰ θυρίδος εἰς τὸ φῶς τοῦτο. Ἴδων ταῦτα, εἰρκέν τισιν παρὰ μέρος, καὶ μετὰ ταῦτα παρ' αὐτῶν ἠκούσαμεν μετὰ χρόνον πολὺν καὶ τὴν σύγκρισιν. Οὕτως ὁ κόσμος οὗτος σκοτεινός ἐστιν, διὰ τὴν πλάνην ἐκαστὴς αἰρέσεως δοκούσης ἔχειν τὴν εὐθείαν ὁδόν· ὁ δὲ λύγρος ἐστίν ἡ πίστις τοῦ Κυρίου, ἡ σήζουσα τοὺς πιστεύοντας ὁρθῶς, καὶ ἀπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀπέθανεν τις ποτε ἐν τῇ μονῇ· καὶ μετὰ τοῦ κηδεύθηναι οὐκ ἀφῆκεν τοῖς Ἀδελφοῖς ψάλλειν εἰς τὸ ὄρος ἔμπροσθεν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος· ἀλλ' οὐδὲ προσφορά ἐγένετο ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐνδυμα αὐτοῦ συναξάς εἰς μέσον τῆς μονῆς ἔκασεν, φοβερίζων πάντας μὴ καταφρονεῖν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Πῶς δὲ ἠνέσχετο αὐτῷ ἕως οὐκ ἀπέθανεν, οὐκ οἶδα μὲν· τοῦτο δὲ οἶδα μὲν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν βλασφερῶν ποιοῦσιν. Τὸ γὰρ ἀπίστομον αὐτῶν καὶ ἡ χρηστότης μεμετρημένα ἐστὶ γνώσεως Θεοῦ.

C

66 Ἦν δὲ τις Σιλβανός λεγόμενος παιδίον, ᾧ ἐνετείλατο ἐντολὰς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν μονήν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀμελοῦντος αὐτοῦ, καὶ πολλὰ γελῶντος, ἐκάλειν αὐτὸν λέγων· Πῶς ἐνετείλαμην σε τότε; οὐκ οἶδας ὅτι μέγα ἐστὶν μόνυχον γενέσθαι; καὶ προεῖρκα σοι πρὸς ταῖς θύραις· Βλέπε σεαυτὸν μὴ ὅρα οὐ δύνασαι μόνυχός γενέσθαι. Καὶ ὁμολόγησας ἐνὶ πνεύματι τοῦ Θεοῦ· Ὅτι γίνωμαι. Καὶ νῦν διὰ τι οὐ προσέχεις σεαυτῷ, εἰ ἀληθῶς ποθεῖς τὴν αἰώνιον ζοὴν, ἀλλ' ἀπέλυσας τὴν καρδίαν σου; Ὅμως ἐπειδὴ οὕτω θέλεις εἰς φόβον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἔχειν· ἐγείρου, ὕπαγε πρὸς τοὺς γονεῖς σου· μηκέτι μένῃς ἥδε. Καὶ ἀκούσας ὁ παῖς ταῦτα ἔκλαυεν σφόδρα, μὴ θέλων ἀνυψήσθαι εἰς τὰ κοσμικά, καὶ ὁμολόγησας μετὰ πολλῆς παρακλήσεως γενέσθαι ὡς δεῖ μόνυχός· καὶ λοιπὸν μακροθυμῆσας ἐπ' αὐτόν, ἐκάλειν μέγαν μονάζοντα, Ψευδάμωνα λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, μὴ παρόντος τοῦ παιδός· Οἶδα μὲν ὅτι ἐπίστασαι τῇ οὐσίᾳ ἱκανὸν χρόνον. Ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν

παραλαβὼν τοῦτον τὸν παῖδα σύμπασχε αὐτῷ κατὰ πάντα, ἕως σωθῇ· οἶδας γὰρ ὅτι ἐγὼ ἀσχολοῦμαι περὶ πολλὰ τῶν Ἀδελφῶν.

67 Καὶ ἦσαν οὕτως ἐργαζόμενοι ψυχία, καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὰς εὐχὰς πληροῦντες ὡς πρέπει. Ὁ δὲ παῖς λαβὼν ἐντολὰς ὑποκοῦσαι αὐτῷ, ἤκουεν κατὰ πάντα, καὶ ἕως φύλλον λαχάνου οὐκ ἤσθιεν, ἐάν μὴ ἐξετάσει αὐτόν· καὶ οὗτος ἦν ταπεινόφρων μέγας καὶ πραῦς, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα, καὶ οὐ ταχέως ἔρεν τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ πρὸς τινα, καὶ ἡσκεῖτο ἱκανῶς. Καθ' ἑαυτὸν δὲ εἰς ἀγρυπνίαν προσεῖχεν ὥστε μετὰ τὸ κορεσθῆναι δεύσειεν καὶ κάμνειν, ἐκλήνκτο ἐν μέσῳ τοῦ κελλίου αὐτοῦ πλέκων τὴν νύκτα, καὶ οὕτως εἶχεν τοῦ ὕπνου τὴν χρεῖαν. Ἰνα μὴδε πολλὰ εἴπομεν, ἐγένετο ἀνθρώπος ζῶν. Καὶ μίαν καθημέρων τῶν Ἀδελφῶν, ἤρξατο ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος λαλεῖν, ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπος ἐν ἡμῖν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός, οὐκ ἴδον τοιοῦτον· καὶ ὥσπερ ἔριον λευκὸν βαφεῖν πορφύραν τιμίαν, καὶ οὐκ ἔτι ἡ βαφή ἐξελείφεται, οὕτως ἡ ψυχὴ ἐκείνη τῇ ἀγίῳ Πνεύματι ἐβάφθη. Καὶ ἐν μετὰ τοῦ ἀκούσαι τοιαύτην μαρτυρίαν νοήσει ὅτι περὶ αὐτοῦ ἐστὶν ὁ λόγος οὐ χαρήσεται, καὶ φερόμενος, οὐ λυπηθήσεται, ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ἀμετάβλητος. Καὶ ἀποκρίνεται Θεόδωρος, καὶ λέγει αὐτῷ· Πάτερ, δεῖξον ἡμῖν αὐτόν, μείζων ἐστὶν Πετροῦ καὶ Κορνηλίου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ἄλλους ὀνομάζει; καὶ σου αὐτοῦ μείζων ἐστίν. Κατὰ μὲν τὸν χρόνον, καὶ ἀσκήσιν, καὶ τὴν γνώσιν πατέρος αὐτοῦ ἐστὶν κατὰ δὲ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ταπεινωροσύνην καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ συνειδήτος, μέγας ἐστίν. Ὑμεῖς γὰρ δόσαντες τὸ πολεμοῦν ἡμᾶς θηρίον, ὑπεστήκατε παρὰ τοῖς ποσὶν ὑμῶν· ἐάν δὲ ἀμελήσετε, ἀνωθεν λυθὲν ἐπανίσταται ὑμῖν· Σιλβανός δὲ ἐσφαξεν αὐτόν. Καὶ ποιήσας οὕτως ἐπτά ἔτη ἐκοιμήθη, καὶ ἐχάρει ἐπ' αὐτῷ σφόδρα. Καὶ ὅσον ἐξήλουν ἀλλήλων τὰ καθορθώματα, τισσύνον καὶ προέκοπτον, μάλιστα ὁρῶντες ἔμπροσθεν αὐτῶν δυνατὸν τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ ὁ Χριστός.

et sub cura
Psenamonis
profectus sin-
gularis,

Pachomii
insigni te-
stinonio
declaratus.

CAP. IX.

Imperandi
spiritu tenta-
tus Theodorus

F

a Pachomio
corripitur

et peniten-
tiam agit
biennio :

68 Καὶ Θεόδωρος, ὡς προειρήκαμεν, ταχθεὶς ἦν παρακλήτωρ ψυχῶν τῶν Ἀδελφῶν μετ' αὐτόν. Καὶ μετὰ ἐπτά ἔτη ἐγένετο αὐτῷ ἄγων μέγας παρὰ Κυρίου εἰς δοκιμήν. Καὶ ἀρχαῖοι Πατέρες καὶ κεφαλαὶ τῶν μονῶν συναχθέντες ἐπ' αὐτόν, τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου καλουμένου, εἶπον· Μὴ ποτε ἐξέφυγας ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται τὸν Πατέρα ἡμῶν, καὶ ταλαίποροι γεννηθῆμεν. Ἐπειδὴ οὖν οὐδεὶς ἡμῶν ἐπίσταται πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ ὡς σὺ, πεισθεὶς ὁμολόγησον ἡμῖν, ὅτι ἐν τούτῳ γέννηται, οὐ παραβλέψῃ ἡμᾶς μὴ σταθῆναι διάδοχος αὐτοῦ, ἵνα μὴ σκορπισθῶσιν οἱ Ἀδελφοί. Καὶ αὐτὸς μετὰ τὰ πολλὰ παραιτήσασθαι περὶ τοῦτο, καὶ μὴ συγχωρεῖσθαι παρ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς λόγον. Καὶ λοιπὸν ὡς ἤκουσεν τοῦτο ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ καὶ καλέσας πάντας τοὺς Ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων Σούρου, Ψευθάν, Παφνούτιον, Κορνήλιον, καὶ αὐτὸν τὸν Θεόδωρον, λέγει αὐτοῖς· Εἴπη ἕκαστος ὑμῶν τὸ στέργμα· ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν πρῶτος λέγω. Ἀμελῶ τῶν Ἀδελφῶν ἐπισκέψασθαι καὶ παραμυθῆσασθαι αὐτοῖς, ὅτι ἔξω εἰμι εἰς τὴν νῆσον ἡμέρας, ἐργαζόμενος τὸν ἀγρὸν διὰ τὴν τροφὴν τῶν Ἀδελφῶν· λίμος γὰρ ἦν τότε. Καὶ σὺ, Θεόδωρε, εἶπε τὸ σόν. Καὶ λέγει· Ἐποίησα ἔτη ζ' ὑπὸ σου πεμπόμενος εἰς τὰς μονὰς ἐπισκέψασθαι, καὶ διατάσσειν πάντα ὡς σὺ, καὶ οὐδέποτε ἀνέβη τοῦτο ἐπὶ τὴν καρδίαν μου, ὅτι μετ' αὐτόν τῇ τάξει ἐγὼ εἰμι· νῦν ὀχλοῦμεν τούτῳ τῇ λογισμῷ, καὶ οὐκ ἠδυνήθη οὐποὶ νικῆσαι αὐτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος· Καλῶς. Οὐκ ἔτι ἔχεις ἐξουσίαν οὐδενὴς ἀναγῆρῃσεν σεαυτὸν πώποτε, καὶ δεήθητι τῷ Κυρίῳ, ὅπως συγχωρήσει σοι. Καὶ οὕτως ἀνέστη λυπούμενος σφόδρα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς κελλίον ἡσυχοῦν πνεύειν ἑαυτὸν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδύνης πολλῆς, φοβούμενος μήπως ὁ Θεὸς ἀπορέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐλύπησεν τὸν δούλον αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶχεν αὐτόν λείλιν καὶ ἀπῆκτον.

69 Καὶ ἐποίησεν δύο ἔτη ἐν τῇ ἐπιτίμῃ, τῶν μεγάλων ἀδελφῶν παραμυθουμένων αὐτόν πολλάκις, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς οὐκ ἦν ἀμάρτημα τὸ γενόμενον, ἀλλὰ μόνον φρονεῖν, ὅτι μετ' αὐτῷ ἐγὼ εἰμι. Θέλων δὲ αὐτόν καταστήσαι τέλειον

καὶ

Λ καὶ ἀφιλοχρον παυτελῶς, δι' ἣν αἰτίαν ἐπετίμησεν αὐτῷ. Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν ἀναχωρήσει, εἶπεν αὐτῷ, Θεόδωρος, ὅτι ἐπειδὴ ἔχω τι ἀπαλλάξαι ἐν Μωυχώσῃ, πέμψον με, καὶ ταχέως ἐλεύσομαι. Καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μόνον. Καὶ πορευόμενος ἐκλείπει λέγων· Κύριε, ἄρα ἔτι μετάνοιαν ἔχω; Καὶ φθάσας εἰς τὸ πορθμεῖον Χηνοδοσκίων ἐνέβη. Ἦσαν δὲ δύο γέροντες ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ὁ εἰς ἥρξατο ἐγκοιμίζεσθαι αὐτόν, λέγων τῷ ἄλλῳ Μακάριος οὗτος ὁ μοναχός. Καὶ ὁ ἄλλος λέγει· Τί τὸν ταλαιπώρον μακαρίζεις; οὐπω ὅλως ἐφθασεν εἰς τὸ μέτρον τοῦ ἡ μαργωνίου. Καὶ λέγει· Τί ἐστὶν τὸ μέτρον αὐτοῦ; Ἀρχεται εἰπεῖν, ὅτι γεωργός τις ἦν σκληρὸς πάνυ, μεθ' οὗ σπάνιον ἦν τινὰ δυνήθηναι ὅλον ἐνικατὶν ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ. Ἐγερθεὶς δὲ τις πορεύεται πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει· Ἐργὸν ἐργάζεσθαι μετὰ σου. Λέγει αὐτῷ. Καλῶς. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ποτίειν, εἶπεν· Ὑδραγωνήσωμεν νυκτὸς ποτίειν τὴν ἀγρόν, καὶ μὴ ἡμίρᾳ· καὶ ἀποκρίνεται ἐκεῖνος· λέγων· Σοφία ἐστὶν τοῦτο· ἵνα μὴ τις πῆν, μήτε κτήνος, μήτε ἀνθρώπος, μήτε ἄλλο τι ἐκ τοῦ ὑδραγώνου ἡμῶν. Λέγει αὐτῷ οὕτως· Σπεύρωμεν ἕνα αὐλάκην σίτου, καὶ ἄλλον κριθῆς, καὶ ἄλλον φακοῦ, καὶ ἕτερον ἄρακου, καὶ τὰ λοιπὰ οὕτως. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἡ σύνεσις αὐτῇ μείζων τῆς πρώτης ἐστίν· ὁ γὰρ σπύρος ἡμῶν ὁράτως εὐρίσκεται ἀπὸ ποικίλων ἀνθρώπων. Καὶ ὅτε ὁ χρόνος γέγονεν χωρὶς σπέρματος, Λέγει αὐτῷ, Ἀγώμεν θερίσαι. Καὶ λέγει· Ἀγώμεν· μέγα κέρδος ἐστὶν τοῦτο τοῦ ἀγύρου, καὶ γλορὴν εὐρίσκεται καὶ καλὴν. Καὶ μετὰ τὸ αλοῦσθαι λέγει αὐτῷ ἐνεγκῆν τὸ μαργωνίον· καὶ μέτρῳ μετὰφείρωμεν ἔσω τὸν ἀγρόν. Καὶ λέγει· Τοῦτο φρονιμώτερον τῶν πρώτων ἐστὶ, ὅτι καὶ τὸν ἀγρόν συντηρεῖται. Καὶ μετὰ τὸ δοκιμάσαι αὐτόν ἐν πᾶσι τούτοις, καὶ εὐρεῖν αὐτὸν ὑπὸ ἡμῶν ἀδιάκριτον, λέγει αὐτῷ· Οὐκ ἔτι μου γίνῃ μίσθιος, ἀλλ' ὡς καὶ κληρονόμος. Τοιχοῦν ἔχον καὶ οὗτος μετρήσει τῷ μαργωνίῳ, δύναται τυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ.

70 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἄλλος γέρον· Ἐπειδὴ τὴν παρὰβολὴν εἶπες, εἶπε καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς. Λέγει αὐτῷ· Ὁ γεωργός ὁ Θεός ἐστιν, ὅτι δὲ σκληρός, ἐπειδὴ σπανὴν ἐνέλλεται βλαστᾶν, καὶ οὐ θέλημα καρδίης. Παχούμιος γὰρ ὁ τοῦτου πατήρ ὑποκούσας αὐτῷ, κατὰ πάντα ἐγένετο ἐνῆρστος ἐνώπιον αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ οὗτος ὑπομένῃ, καθ' ὁμοιωτικὰ αὐτοῦ ἄρα ἔσται κληρονόμος. Καὶ ἀκούων ταῦτα ἀκνηεῦτο, θαυμάζων τὰ λεγόμενά τε καὶ τοὺς λέγοντας· καὶ ἐκδὼς ἀπὸ τοῦ πλοίου, οὐκ εἶδεν αὐτοῦς· ἦσαν γὰρ ἀπὸ Θεοῦ ἀγγελοι οὕτως αὐτῷ φανέντες· εἰς διόρθωσιν καὶ παρηγορίαν, τοῦ Ἀδελφ. Παχουμίου οὕτως μαρτυροῦντος. Μετὰ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἕως τῆς μονῆς, καὶ ἀνακλῆψας εἰς Παχάυ διελογίζετο τὰ ἀκουσθέντα αὐτῷ, καὶ παρεκλήθη Θεόδωρος· ἐλυπέτο δὲ οὐχ ὅτι ἐπετίμηθη, ἀλλ' ὅτι ὅλως ἐδέξατο λογισμὸν τοιοῦτον. Μάλιστα ἀκούσας ἦν τοῦ Ἀδελφ. Παχουμίου λέγοντος, ὅτι ὥσπερ νεκρός οὐ λέγει ἄλλοις νεκροῖς, Κεφαλὴ ἡμῶν εἰμι, οὕτως οὐδέποτε ἐλογισάμην ὅτι πατήρ εἰμι τῶν ἀδελφῶν. Ἀνθρώπος Θεοῦ ἡτήσατο Θεόδωρον πρὸς τοῦ Ἀδελφ. Παχουμίου λέγων· Οἱ ἀφελμοὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐβλάθησαν ἀπὸ τοῦ κλαίειν· θέλεις ἄρα αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν; Λέγει αὐτῷ· Ἄρα· καὶ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ παντοχρὸν ἦν ὡς νεόφυτος χηθὲς γενόμενος μοναχός· ταπεινοφροσύνη πολλὴ καὶ πραότητι κεκοσμημένος. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡμολόγησεν περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀδελφ. Παχούμιος, ὅτι ἐχρίσατο αὐτῷ ὁ Κύριος τὴν πρωτέραν αὐτῷ προκοπὴν ἐπαπαλαίουσα.

71 Ἦν δὲ αὐτός ὁ Ἀδελφ. Παχούμιος ἐπιτασάμενος Οἰκιστὴρ, ταπεινῶς πλείων πάντων, ὡς γέγραπται, Γῆ ὀρεινὴ καὶ ταπεινὴ· καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατὰ γένεσιν ἐστὶν μετὰ τῶν τῆς οἰκίας ἀδελφῶν ἀκούων, καὶ τὰ λευιτωνάριον αὐτοῦ εἰς κελλὶον ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Οἰκιστοῦ, καθ' ἁπλῆς ἀπλῶς οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν ἐκτὸς λαθεῖν πρὸς τοῦ Οἰκονόμου χρεῖαν τινὰ τοῦ σώματος. Τῶν γὰρ αἰώνων βλαστῶν μάλλον εὐλαβεῖτο τὴν ἀποξενισθῆναι τῆς ταπεινώσεως καὶ γλυκύτητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μίαν ἐξερχομένην τῶν ἀδελφῶν τοῦ φραγεῖν, καὶ λαμβανόντων Κορνήλιον, τὸν λεγόμενον, ἐμπροσθεν τῆς θύρας τῶν ἐκεῖ, ὡς ἔθος ἦν, ἦλθεν καὶ

αὐτὸς λαθεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ· καὶ ἀναχωροῦντες εἰς τὸν οἶκον ἠκολούθησεν αὐτῷ, λαθεῖν καὶ αὐτὸς Θεόδωρος ὁ πρῶτος· καὶ ἔλθον πρὸς ὅπου ἦν, καὶ καθήμενος, ἠρώτησεν αὐτοῦ λέγων· Ἦκουσα περὶ Κορνηλίου ὅτι ἐγκρατὴς ἐστὶν σφόδρα, καὶ ἐν συνάξει ὅλη μὴ ἀφιέναι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ μετεωρίζεσθαι· καὶ ταῦτα τῇ ὥρᾳ καὶ πειράσας μετὰ πολλῆς νεύσεως μύλις τρεῖς εὐχὰς ἐποίησα κατέχων μου τὸν λογισμὸν. Πῶς οὖν δύναμαι λόγον Θεοῦ ἀκούων καὶ εὐχόμενος μὴ μετώρον εἶναι τὸν νοῦν; Καὶ λέγει αὐτῷ παρὰβολῇ. Δούλος κατὰ σάρακα ὁρῶν ἐλευθερόν, καὶ ἡ πτωχός, ἐπιθυμεῖ τῆς ἐλευθερίας· καὶ πτωχὸς ἀρχοῦντα, βούλεται εἶναι ἀρχὸν καὶ ἀρχὸν βασιλεῖα, ὁμοίως ὑπεραρχεῖ βασιλεύειν. Καὶ Κορνηλίου πολλὰ ἀγωνισάμενος πρὸς τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐκτάσκατο. Καὶ σὺ καμὸν ὁμοίως πείσσεις, καὶ λήψῃ πρὸς τὴν ἀξίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ φημὶ αὐτοῦ ἐφθασεν ἕως μακρῶν καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες, τινὲς μὲν τὰ ἴσα ἐλάλουν, καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τὰ μέτρα.

72 Καὶ λεγομένης ἀμφιλογίης ποτὲ περὶ τοῦ διορατικῶν αὐτὸν λέγειν, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Λατίνων παρόντων μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων, καὶ αὐτὸς κληθεὶς γυμνάσασθαι τοῦτο, ἦλθεν ἐκεῖ μετὰ τινῶν ἀρχαίων ἀδελφῶν· καὶ βλέπων τοὺς πρὸς αὐτὸν φιλονικούντας ἐσώπησεν. Καὶ λοιπὸν ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων Φίλωνος καὶ Μοσεί· τοῦ ἀπολογίσασθαι, λέγει αὐτοῖς· Οὐδ' ὅτι ἐμοὶ ἤτις ποτὲ ἐν τῇ μοναστηρίῳ μοναχοὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἡμῶν; οὐκ αἰδοῦμαι μετὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ὑμεῖς ἀγαπῶντα τὸν Θεόν, καὶ φροντίζοντα τῶν ἀδελφῶν; ὅτε Μωυσῆς, ὁ Μαχδόλου τοῦ λεγομένου, ἐδαμιονίσθη, καὶ ἀρπαζόμενος ὑπὸ δαίμονων εἰς τὰ κατὰ γὰρ θανατωθῆναι, οὐκ ἐγινωσκε πῶς δι' ἐμοῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐδοθήσιν αὐτῷ; ἵνα μὴ εἶπω καὶ ἄλλα. Ἀποκρίνονται αὐτῷ, ὅτι ὁμολογοῦμέν σε ἀνθρώπων Θεοῦ εἶναι, καὶ γινώσκωμεν, ὅτι ἐδωκες τοὺς δαίμονας, πολεμῶν αὐτοὺς ἀποστήσαι τῶν ψυχῶν· ἀλλὰ τὸ διορατικόν, ἐπειδὴ μέγα ἐστὶν, ἀπολύγισαι πάλιν περὶ αὐτοῦ, καὶ πείσωμεν τοὺς γογγύζοντας. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ ἠκούσατέ μου λέγοντος πολλὰκις, ὅτι ἤμην παιδίον ἐξ Ἑλλήνων γονέων, μὴ εἰδὼς τί ἐστὶν Θεός; τίς οὖν ἐχαρίσατό μοι Χριστιανὸν γενέσθαι; οὐκ αὐτὸς ὁ φιλάθρωπος Θεός; Καὶ μετὰ ταῦτα ὁλόγων ὧτων μοναχῶν κατ' ἰδίαν μύλις εὐρίσκονται δύο ἢ πέντε ἢ ἑκατὸν τὸ πλῆθος, καὶ μετὰ πολλοῦ μύθου συβερνώσιν ἀλλήλους τῷ Θεῷ. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον πλῆθος οὕτως, ἕνα μοναχὴ καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζοντες τηρήσαι ἐκ τῶν ψυχῶν ἀμέμπτους διὰ τοῦ ἔλεους αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁμολογεῖτε ὑμεῖς, γινώσκοντες τὰ περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνεύματων. Ἐχαρίσατο δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο Κύριος ἐπιγινώσκων ὅτι βούλεται, τίς αὐτῶν ὁ πορευόμενος καλῶς, καὶ τίς ἐν ὑποκρίσει ὡς μοναχός. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ. Φρόνημοι κατὰ τὸν κόσμον καὶ νοήμονες ἔχον ποιήσωσιν ὁλόγως ἡμέρας ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ἑνὸς ἐκάστου διακρίνοντες οὐκ ἐπιγινώσκουσιν τὴν διάθεσιν· αὐτὸς δὲ ὁ τὸ ἴδιον πῆμα ἐκλύσας δι' ἡμᾶς, Σοφία τοῦ Πατρὸς, ἐάν ἴδῃ τινὰ ἐξ ὧν καρδίᾳ τρέμονται τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοίου, μάλιστα πολλῶν οὐ χαρίζεται αὐτῷ τὸ πῶς σώσει αὐτοὺς ἀμέμπτως· οὐ χαρίζεται ἡμῶν πνεύματος ἀγίου, ἥτοι ὑπακούει, ὅτε βούλῃτο ὁ Κύριος. Μὴ γὰρ ὅπου βούλομαι βλέπω τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀλλ' ὅτε ὁ πᾶσαν κυβερνήσων ἔχων ἐπιστωτρίαν ἡμῶν, καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν, ἦλθεν τις ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ ἐλθροῦ, ἔχων μάχαιραν σφάξει αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Ἀδελφῶν ἔσωσεν αὐτόν Κύριος. Θεοῦ γονέων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τινῶν οὖν οὕτως λαλόντων, καὶ ἄλλων ἄλλως, καὶ διασωθέντων τῶν Ἀδελφῶν, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν τὴν ἐσχάτην, τὴν λεγόμεναι Παχούμιον, οὕσαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς αὐτῆς πόλεως Λατίνων.

In Synodo Latopolitana interrogatus

fatur datam sibi divinitus gratiam cognoscendi secreta cordium,

etque non perpetua, seu ad Dei iudicium.

2 Cor 6, 10

z
deinde re-
creatur
parabola
servi prom-
pte obe-
dientis

ab Angelis
in specie
monacho-
rum comi-
tantibus
audita,

et in septu-
plum proficit.

Pachomius
omnibus se
ultra sub-
jicit.

Deut. 11, 11

Cornelium
laudat.

EX MSS.
De Ecclesia
Dei sollicitus

A 73 Καί μετὰ τὸ ἐλθεῖν τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας (δύο δὲ ἦσαν μόνα ὅλου τοῦ κοινοῦ, τὸ μὲν εἰς τὰ ψισθία πωλῆσαι εἰς τὴν διατροφὴν, καὶ τὰς ἄλλας χρεῖας, τὸ δὲ διὰ τοὺς λευίτωνας αὐτῶν) ἐλθόντες Σαχχαῖος καὶ Θεόδωρος ἡσπάσαντο αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀδελφοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Πῶς ἡ Ἐκκλησία; ἐλοπεῖτο γὰρ δι' αὐτὴν τότε. ἐπειδὴ μετὰ βίης οἱ βλάσφημοι Ἀριανοὶ μετὰ Γρηγορίου τινός, ὡς ληστὰς, ἐπανέστησαν αὐτῇ· καὶ περὶ τοῦτο ἤνυχτο τὸν Θεὸν σφόδρα ὀδυρόμενος τῇ καρδίᾳ διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, οὗτοις ἀδικούμενον, μὴ ἔχοντα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν χρηστοφόρον· καὶ ἔλεγεν, Πιστεύομεν τῷ συγχωρήσαντι τοῦτο γενέσθαι Κυρίῳ πρὸς δοκιμὴν τῶν πιστῶν, ὅτι ταχέως ἐκδικήσεις ἔσται, καὶ οὐ χρονίει. Καί μετὰ ταῦτα λέγει αὐτοῖς καὶ τὴν θλίψιν τὴν γενομένην ἐν τῇ Λατίᾳ, εὐχριστῶν καὶ λέγων· ὅτι ὀφείλομεν ὑπομένειν πάντα πειρασμῶν· οὐ γὰρ βλάπτει· οὗτοι μὲν οὖν ὁρθόδοξοι Πατέρες εἰσὶν καὶ ἀδελφοί, οἱ ἐξεθίζοντες τὰ κατὰ ἡμᾶς· καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐν τισὶν ἡμῶν ἰδίῳ ἐπονυρεύσατο ἐκ τῶς γενομένης τοῦ τείχους ἡτοῖ τοῦ νόμου πρὸς ὀλίγον· ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐσωσεν. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀνιστάς Πάππας, τοσοῦτον χρόνον ὑπὸ ἐχθρῶν πολεμούμενος, ἀληθῶς μακάριός ἐστιν, καὶ οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, ἔχοντα τὸν Θεὸν βοηθόν τῆς πίστεως αὐτοῦ, καὶ τὸ γεγραμμένον πληρωθῆσθαι ἐπ' αὐτόν, Πᾶσα φωνὴ ἡ ἐπαναστήσεται σοι εἰς χρίσιν, καὶ πάντας αὐτοὺς ἡττήσῃς. Καὶ οὕτως ἐγένετο καὶ ἀπεκατεστάθη ταχέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ θαύματος.

Athanasium
eius reditum
praedicat.

B 74 Καί μετὰ τὸ πάσχα νόσος κατέλαβεν τοὺς Ἀδελφοὺς παρὰ Κυρίου· καὶ ἐν πάσῃς ταῖς μοναῖς ἀδελφοὶ ἐκοιμήθησαν ὡς ρ' καὶ πλείον ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ αὐτὸς ἦν κακωθής. Ἡ δὲ νόσος ἡ λοιμικὴ ἐστίν· καὶ ὅτε τινα ἐλάμβανεν ὁ πυρετός, εὐθὺς ἡλλάσσετο τῷ χρώματι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ αἰματώδεις, καὶ ὡς πνιγόμενος ἦν, ἕως ἀποδῶν τὸ πνεῦμα. Καὶ τότε Σούρους ἀπέθανεν, Ἡγούμενος τῆς μονῆς Παχμοῦ, καὶ Κορνέλιος τῆς μονῆς Μωνυχώσεως, καὶ Παφνούτιος ὁ Οἰκονόμος ὅλων τῶν μοναστηρίων ἐν Παβῷ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀδελφοί. Θεόδωρος δὲ δικνώνει τῷ Ἀββᾷ Παχμουίῳ, καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ χρόνῳ ἐν τῇ νόσῳ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα· ἡ δὲ καρδίᾳ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ πῦρ καίμενον ἦν. Καὶ πρὸ ἡμερῶν δύο τοῦ τελευτήσαι αὐτόν, συγκαλεῖ τοὺς ἄλλους Πατέρας τῶν μονῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἱγουμένους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἰδοὺ, βλέπετε ὅτι ἐπισκέπτεται με ὁ Κύριος. Ἐνέλεσθε οὖν ἑαυτοὺς τὸν δυνάμενον ἐν Κυρίῳ κυβερεῖν ὑμᾶς. Καὶ καλεῖ τινα αὐτῶν τῆς μονῆς Χηνοδοσκίαν, Ὁρσίσιον λεγόμενον (καὶ αὐτὸς δὲ ἦν δυνατός τῇ πίστει καὶ ταπεινοφρῶν καὶ ἀγαθός) καὶ λέγει αὐτῷ· Περιελθὼν ἐξέσπον, τίνα αἰροῦνται. Καὶ αὐτῶν δὲ λεγόντων μετὰ κλαυθμοῦ· Ἀφ' οὗ παρέδωκεν ἡμᾶς Κύριος εἰς τὰς χεῖράς σου, οὐδὲνα οἶδαμεν εἰ μὴ σε. Λέγει αὐτοῖς·

Multis monachis peste
continctis

Pachomius
eandem cor-
ripitur;

Petronium
sibi succesor-
em designat;

C Πιστεύετε μοι τοῦτο ὅτι νομίζω, ἐὰν ζήσῃ Πετρώνιος, δύναται φροντίζειν. Ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς ἀσθενῶν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τὸ Μὲν λεγούμεν, περὶ τὴν Πάνος.

75 Καί μετὰ τὸ εὐξασθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρῆσαι, λέγει ὁ Ἀββᾶς Παχμουίῳ τινι ἀδελφῷ· Ποίησον ἀγάπην· ἐνεργαί μοι στρώμα καλόν, ὅτι τοῦτο βαρὺ ἐστίν, καὶ τὸ σῶμά μου οὐ φέρει· ἔχω γὰρ ὡς μ' ἡμέρας νοσῶν· ἀλλὰ εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖνος εἰς τὸ οἰκονομεῖον, ἔλαβεν στρώμα καλὸν ἐλαφρόν, καὶ ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδὼν τὴν διαφορὰν τοῦ στρώματος, λέγει αὐτῷ· Ἄρον αὐτό· οὐ γὰρ ὀφείλω ἐν οὐδενὶ διαφορὰν τῶν Ἀδελφῶν ἔχειν· ὡς γὰρ δὴποτε ἐκπλέκω ἕως ἂν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, καὶ ὀχλεῖ τὸ ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα, καὶ κρατεῖ παρακλητικῶς τὸν πνιγὸν Θεοδῶρον, καὶ λέγει αὐτῷ· Τὰ ὅσα μου ἐὰν κρύψωσιν, ἐξένεγκον αὐτὰ ἐκείθεν. Θεοδῶρος δὲ νομίσαντος ὅτι παραγγέλλει αὐτῷ μὴ ἀφῆναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅπου θάπτουσιν αὐτό, ἀλλὰ μεταβῆναι αὐτὸ ἄλλαν, οὐ λάθρα, λέγει αὐτῷ· Ὅτι οὐ μόνον τοῦτο λέγω σοι· ἀλλὰ καὶ τοῦτο καὶ τρεῖς παρήγγειλεν αὐτῷ. Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῦτο μὴ ἀμελεῖν αὐτὸν τῶν Ἀδελφῶν τῶν ἀμελούντων, ἀλλὰ διεγείρειν αὐτοὺς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· Καλῶς. Καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὴν ἀγίαν ψυχὴν τῇ τέσσαρα καὶ δεκάτῃ τοῦ Παχμῶν μηνός.

Καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντων περὶ αὐτῶν ἀναγνώσει καὶ προσευχαῖς, κηδεύθην τὸ σῶμα ἀπηνέχθη ὁμοίως μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐτάφη, καὶ καταδύτων αὐτῶν μετεδίθεσεν αὐτὸ Θεόδωρος καὶ ἄλλοι τρεῖς Ἀδελφοὶ εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ἕως ἄρτι. Οἱ δὲ ἀποστολέντες ἐπὶ Ἀββᾶν Πετρώνιον, ἠνέγκαν αὐτὸν νοσοῦντα· καὶ ἐν τῇ νόσῳ ἦν πάλιν ἐστυμμένος καὶ νηφάλιος σφόδρα· καὶ ποιήσας ἡμέρας ὀλίγας κυβερεῖν τοὺς Ἀδελφοὺς λόγῳ Θεοῦ καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν, ἐτελευτήσεν ἐπὶ αἱ Φι-οῦ αὐτοῦ μηνός· ἐδόμοῃ καὶ εἰκάδῃ. Καὶ μέλλων ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα ἐξήγαγεν αὐτοῖς διάδοχον αὐτοῦ Πατέρα. Εἰπόντων δὲ πάλιν τὴν μέριμναν ταύτην αὐτοῦ εἶναι, ἔταξεν αὐτοῖς τὸν Ἀββᾶν Ὁρσίσιον παρόντα, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν τὸ πρότερον. Καὶ ἀκούσας ἔκλυσεν λέγων· Οὐκ ἐστὶν μου δύναμις τοῦτο. Καὶ κηδεύσαντες τὸν ἅγιον Πετρώνιον μετ' εὐχῶν καὶ ψαλμῶν ἔταψεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος.

76 Ἀββᾶ Ὁρσίσιος δὲ ἦν λίαν ἀγαθὸς καὶ ταπεινός, καὶ περιήρχετο τὰ μοναστήρια ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς νηφάλους, γινώσκων τὸν ἅγιον ἀββᾶ Παχμουίον ἐλείων ὄντα, ὅπως περὶ αὐτῶν ἐσπούδαζεν, καὶ στήκειν ἡ κατ' ἡμῶν λαλῆσαι αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὡφέλει αὐτοὺς καὶ ἐμνημόνευεν πολλάκις τοῦ λόγου τοῦ Ἀββᾶ Παχμουίου, εἰπόντος αὐτῷ, ὅτι ἦν κεφαλὴ εἰς τὰ Χηνοδοσκία· ὅτι καὶ οὕτω ἔλαβεν πολλὴν τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶπε αὐτοῖς παραβολὴν, καὶ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ αὐτῇ. Καὶ οὕτως ἔλεγεν παραβολὰς, καὶ ἔλυεν, καὶ ἐθαύμαζον ἀκούοντες οἱ ἀδελφοί. Μία δὲ αὐτῶν ἐστὶν αὕτη λεγόντος. Οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ τῶν γραφῶν ὁ Πατὴρ ἡμῶν τῇ τελείᾳ γνώσει ἐστηρίξεν ἡμᾶς· ἀλλὰ κατὰ τὴν πτωχείαν μου νομίζω, ὅτι ἐὰν μὴ ὁ ἀνθρωπος φυλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καλῶς, πάντα ὅσα ἤκουσεν ἐπιλανθάνεται καὶ ἀμελεῖ, καὶ οὕτως ὁ ἐχθρὸς εὐρὼν ἐν αὐτῷ τόπον, καταβάλλει αὐτόν. Ὡς περὶ γὰρ λύγχοι σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἐμελεῖται λαβεῖν ἔλαιον, σβέννυται κατ' ὀλίγον, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ ἐνίοτε μὲς περὶ αὐτὸν ἐργόμενος ζητήσει τὸ ἐλλύχνιον καταφαγεῖν· πρὸ τοῦ μὲν σβεσθῆναι τέλειον οὐ δύναται, ἐὰν δὲ εἶδῃ ὅτι οὐκ ἔχει οὐ μόνον φῶς, ἀλλ' οὐδὲ θερμὴν πυρὸς τὸ ἐλλύχνιον, ἀνασπάσας φαγεῖν καταβάλλει, καὶ τὸν λύγχον συντριβῆναι ποιεῖ, καὶ ἐὰν μὲν ἡ ὀστράκινος, ἀπόλλυται, ἐὰν δὲ ἡ χαλκοῦς, εὐρεθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότης σκευάζεται ἀνωθεν. Οὕτως ψυχῆς ἀμελουμένης, ὅσον τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπ' αὐτῆς ἀναχωρεῖ, ἕως τέλειον ἀποσβεσθῇ τῆς θερμῆς αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς καταφαγεὶν τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ σῶμα σφαιρίζει κακίᾳ· καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἐκείνη τῇ διαθήσει καλῶς πρὸς τὸν Θεόν, ἀπλῶς δὲ κηρύττει ἀμελεία, ὁ Θεὸς ὁ οἰκτιρῶν βαλὼν εἰς αὐτὸν τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ τῶν κολάσεων τὴν μνήμην, νύψει ἐπὶ τὰ ἐμπροσθεν, τῶν ἑαυτοῦ μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς ἕως τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ· καὶ ταῦτα λαλήσας ἀνέστη εὐξασθαι ὡφελήσας αὐτοὺς τῇ παραβολῇ. Ἀββᾶ Ὁρσίσιος δὲ ἦν ἐν μέσῳ τῶν Ἀδελφῶν, ζήλων τὸν βίον τοῦ Ἀββᾶ Παχμουίου. Κατέλαβεν γὰρ αὐτὸν χρόνον· καὶ ὅτε ἔταξεν αὐτόν ἐν Χηνοδοσκίᾳ Πατέρα, γογγυζόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ὡς νεοφύτου ὄντος πρὸς τὴν τάξιν, Ἀββᾶ Παχμουίος ἀκούσας ἔλεγεν περὶ αὐτοῦ οὕτως· Μὴ νομίζετε ὅτι τῶν ἀρχαίων ἐστὶ μόνον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καίτοι γε ἀρχαῖος κατὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ γογγύζων, οὐκ ἐστὶν ἀρχαῖος, ἀλλ' οὐδὲ οὕτω ἔβαλεν ἀρχὴν τοῦ μοναχοῦ. Οὐδὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώπου θέλει ὁ Θεὸς εἰ μὴ φόβον καὶ ἀγάπην. Ἡ δὲ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Λέγω ὑμῖν, οὕτως προκόπτων Ὁρσίσιος, λυγρία ἐστὶν χρυσὴ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τὸ γεγραμμένον κατατίφεται αὐτόν, Ἡρμωσάμεν ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἄγγελον παραστήσαι τῷ Χριστῷ.

77 Καὶ ἐγένετο ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἀνέκαμψεν μετὰ δόξης Κυρίου ἀπὸ τοῦ Κηριτάτου, παρεργόμενος οἱ ἀδελφοί ἐν τῇ πλοῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἤκουσαν τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν μακάριον Ἀντώνιον ἐν τῇ ὁρεὶ τῷ ἔξω εἶναι, καὶ ὁρμήσαντες ἀνέβησαν ἰδεῖν αὐτόν, καὶ εὐλογηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἀνθρώπου Θεοῦ ὄντος. Καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἤκειν τοὺς ἀδελφοὺς ἑαυτὸν βιασάμενος ἀνέστη (ἦν γὰρ πρεσβύτης λίαν) καὶ ἐξελθὼν ἡσπᾶ-

D

Petronius
succedit,
et mox e
vita abit.
aa

CAPUT A.
Succedens
Orsisius.

B

Fratres soler-
ter instruit,

docens quo-
modo animum
nostrum et
quando caco-
demon occu-
pet;

F

olim laudatus
a Pachomio.

2 Cor. 11, 2

Quem obisse
intelligens S.
Antonius

eum laudat,

eiquesuffec-
tum Orsisiuni.

Theodorus
in Pachnum
missus,

instar novitii
se gerit.

Orsistus
Pachomii
institutum
promovet.

A σατο αὐτοὺς, καὶ λοιπὸν ἐξερχέται αὐτοὺς. Πῶς ὁ Ἀββᾶ Παχούμιος; αὐτῶν δὲ κλαίοντων συνήκεν ὅτι ἀπέθανεν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Μὴ κλαίετε. Πάντες ὑμεῖς ἐγεννήθητε ὡς Ἀββᾶ Παχούμιος; λέγει ὑμῖν μεγάλην ἀνευξέστα διακονίαν τὴν συναιχνησάντων τούτων Ἀδελφῶν, καὶ τὴν τῶν Ἀποστόλων ὁδὸν πορεύεται. Ἀποκρίνεται ὁ Ἀββᾶ Σακχαῖος, καὶ λέγει αὐτῶν. Σὺ μάλλον, Πάτερ, πατρὸς τοῦ κόσμου τὸ ὡς τυγχάνεις, καὶ ἡ γῆ σου ὡς τῶν Βασιλέων ἀπῆλθεν, καὶ διέδωκεν τὴν Θεοῦ διὰ σου. Καὶ εἶπεν· Ἀποκρίθω σε, Σακχαῖε· κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅτε μοναχὸς γέγονα, οὐκ ἦν κοινότης τρέφει ἄλλας ψυχὰς, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μοναχῶν μετὰ τὸν διωγμὸν κατὰ μόνους ἡσκαίτο· καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἐποίησεν τούτῳ τὸ ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου. Ἄλλος μὲν τις πρὸ αὐτοῦ ἠθέλησεν, Ἀνόως λεγόμενος, τὴν διακονίαν ταύτην κτίσασθαι· καὶ ἐπειδὴ ἐξ ὧρας καρδίᾳ οὐκ ἐσπούδαζεν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν ἤκουσεν πολλάκις καλῶς ἀναστροφόμενον κατὰ τὰς γραφάς· καὶ γὰρ ἀληθῶς πολλάκις ἐδουλόμην ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ἐν σώματι· ἀλλὰ δὲ ἄξιός οὐκ ἦμην, ὅμως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν χάριτι Θεοῦ βλέπωμεν ἀληλούς, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους Πατέρας, μάλλον δὲ τὸν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν θρασυτε οὖν, καὶ στηρίχθητε, καὶ τελειώθητε. Εἴπατέ μοι, τίνα κατέστησεν διὰδοχὸν αὐτοῦ; Καὶ αὐτῶν εἰπόντων, τίνα ἀββᾶν Πετρίωνιον, ἀκρίτως αποθνήσκων τὸν ἀββᾶν Ὁρσίσιον, λέγει· Μὴ κηλέσκατε αὐτὸν Ὁρσίσιον, ἀλλὰ Ἰσρακλήτην καὶ ἐὼν ἀπέλθιντε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν ἅγιον ἀληθῶς τῆς ἐπισκοπῆς, εἶπατε αὐτῷ. Τὰ δὲ λέγει Ἀντωνῖος· πρὸς ἑαυτὸς τέκνους τοῦ Ἰσρακλήτου. Καὶ οὕτως εὐχόμενος καὶ εὐλογῶν αὐτοὺς ἀπέστειλεν αὐτοὺς, γραψάς ἐπιστολὴν αὐτῶν δι' αὐτῶν. Καὶ λοιπὸν ἐλθόντας εἰς Ἀλεξάνδρειαν ποῖντ' ὑπεδέξατο αὐτὰς ἀγαπῶν αὐτοὺς ὁ ἅγιος Πάπας, μαλιστα διὰ τὸν λόγον τοῦ Μακαρίου, γινώσκων αὐτὸν ὅποῃς ἦν.

78 Καὶ μετὰ ταῦτα ἀββᾶ Ὁρσίσιος ἔταξεν πρῶτον καὶ Θεόδωρον Οἰκιστὴν τῶν τεκνίων Παθῶν, καὶ Μακάριος τις πατὴρ τῆς μονῆς Παχνοῦ μετὰ ἀββᾶν Σούρουν, ἠτήσατο τὸν Θεόδωρον παρὰ ἀββᾶ Ὁρσιίου ὅπως μετ' αὐτοῦ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, ὡς ἵνα κολλήσῃ τοὺς ἄρτους αὐτῶν· ἡδὲ γὰρ ὅτι εἰς παρεμβολὴν γενήσεται τοῦτο. Καὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μονήν. Καὶ ἔτι ἐν τῇ πλειῇ ὧν αὐτῶν, προσήλθεν αὐτῷ καθημένῳ ἀδελφὸς τις καὶ βλέπων ὡς νεύοντος αὐτὸν ταπεινὸν καὶ ἡσυχόν, λέγει αὐτῷ· Πόσον χρόνον ἐποίησας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς; ὁ δὲ εἶπεν· Ὀλίγον. Καὶ λέγει αὐτῷ· Οἶδας πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν αὐτοκίπτος; καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀπλῶς. Πάλιν εἶπεν αὐτῷ· Ἐὰν ἐλθὼν εἰς τὸ ἀρτοκοπεῖν, ἴδῃς τινα πλεον γελῶντα, ἢ ἕτερον μαχημένον, ὡς καὶ ἐν κοινότητι διαφοραὶ εἰσιν, μὴ σκηνδαλισθῇς, ἀλλὰ σεαυτῷ καὶ τοῖς νεφελέσι πρὸς ἑαυτόν. Καὶ λέγει· Καλῶς. Καὶ μετὰ τὸ ὁρμήσαι τὸ πλεον εἰς τὸ μοναστήριον, ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ περὶ αὐτοῦ, ἐξῆλθεν πάντες εἰς ἀπάντησιν μετὰ χοράς· εἶδον γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τότε παρακλητόρα ψυχῶν μετὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν. Κακείνους ὁ λαλήσας αὐτῷ ὡς νεοφύτῳ ἐν τῇ πλειᾷ, ἰδὼν τοὺς ἀδελφούς δοξάζοντας αὐτὸν, ἡσυχύθη καὶ ἐφοεῖτο ὡς τοιαῦτα τολμήσας λαλήσαι ἀνθρώπων τοιούτων. Ἀββᾶ Ὁρσίσιος δὲ ἔτραψε τοὺς ἀδελφούς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ, καὶ ἔτι μάλλον προσετίθη αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ λαλήσαι εἰς παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ οὐ μόνον διὰ παρεβολῶν ἐλάλει αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητῶν τὴν σύγκρισιν καὶ τοὺς κανόνας τοῦ κοινοβίου, οὓς ἔθετο ἔτι ζῶν ὁ Ἀββᾶ Παχούμιος, εἰς σύστασιν αὐτοῦ παρήγγειλεν τηρεῖν, καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Πατρῶν καὶ Οἰκιστῶν καὶ Δευτέρων τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἔταξεν αὐτοὺς κατὰ τοὺς δύο καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ Πάσχα καὶ τῇ μεγάλῃ ἀφείσει τῶν λόγων τῆς χρείας αὐτῶν τῆς σωματικῆς, καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, καὶ συαλώματος, ὅπως γινῶ ὁ Οἰκονόμος τῆς μεγάλῃς μονῆς πῶς οἰκονομεῖ.

79 Καὶ οὕτως διετῆρει αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν ὁμονομίᾳ καὶ ἀγάπῃ, καθὼς ἦσαν τὸ πρῶτον. Ὅπως γὰρ ἦσαν ἀγμῶν πολλοὶ κοιμηθέντες τῶν ἀρχαίων· οὗτοι δὲ εἰσιν

Ψεντόσιος, Σαμουὴλ, Παῦλος, Ἰωάννης, καὶ Ἰερσακ· πολλῶν, ὡς προείρηται ἐν Κυρίῳ παρεμβολήσαντος τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον ἀπὸ θλίψεως, καὶ ὁ μέγας Τιθὴς, καὶ Ἰωνᾶς, καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ Θεόδωρος ὁ πολιτικός, ἔτι δὲ σὺν τούτοις Θεόδωρος ὁ ἐπιείρως ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου ἐν πνεύματι, τοῦ γενομένου αὐτὸν σκευὸς ἐκλογῆς. Διὰ τοῦτο, τῶν τούτων λόγων ὧν ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, σκότος οὐκ ἐφάνητο· ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου τηλουγῆς, φωτίζουσα ὁμολογίας. Καὶ τοῦ μεγάλου Παφνουτίου, Οἰκονόμου μεγάλου τῆς μονῆς Παθῶν ἀποθανόντος, Ἀββᾶ Ὁρσίσιος κατέστησεν ἄλλον αὐτ' αὐτοῦ, λεγόμενον Ψαρφεῖν, οἰκονομῶν ἱσθῶς, καὶ πόνοις καυτερικῶς ἀρχαῖος. Καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀδελφῶν πολλάκις ἐξερχόμενον τὸν Θεόδωρον διὰ πνευματικῶν ῥῆμα λύνει αὐτοῖς ἡ ὁρμα τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου εἶπεν, ἔλεγεν οὕτως· Ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἡμῶν Ὁρσίσιος, ἐξετάσωμεν αὐτὸν, εἰ τι θέλομεν, καὶ λέγει ἡμῖν· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶν ὁ Πατὴρ ἡμῶν. Καὶ καθημένῳ Ἀββᾶ Ὁρσιίου λαλήσαι αὐτοῖς (ἔθος γὰρ ἦν κατ' ὥρην ἐξ ἀρχῆς, μετὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ φαγεῖν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθεσθῆναι, ἐρευνῶντες τὰς γραφάς, καθ' ὅτι ἀμερίμνοι ἦσαν κατὰ πάντα, εἰ μὴ μόνον μεριμνᾶν περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας. Οἱ δὲ τεταγμένοι φροντίζον, θανάτῳ ἐγγόν-ίζον ὡς ὑπερέκειν Θεοῦ. Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, ἡσθῶν ὁ Κύριος, ἐνὶ τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, ἐμοὶ ἐποιήσατε) καὶ λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ Ἀββᾶ Ὁρσιίου, ἦν καθηόμενος καὶ αὐτὸς Ἀεθώριος, καὶ ἀκούων ὡς πατρίῳ ἀνακτῶν, ἐν ἐντῷ λέγων· Οὐδὲν οἶδα ἐφ' ὅσον ἐλύπησα τὸν Θεὸν καὶ τὸν Πατέρα ἡμῶν, ἐν ᾧ ἐποίησα τότε. Οὕτως δὲ ἦν ταπεινός, ὡς καὶ ἐμαρτύρησεν περὶ αὐτοῦ σκότης ὁ Ἀββᾶ Παχούμιος, ὅτι ἐπαπλάσιν ἐκέρδησεν Θεόδωρος τῇ ἐπιθυμίᾳ ταύτῃ ὑπερὶ ὃ ἦν.

80 Καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Ὁρσίσιος· Ὅρῳ τις ὑμῶν θέλοντας λαθεῖν ὀνόματα, καὶ ἄρχην ἢ Οἰκιστὴν γενέσθαι, ἢ ἕτερον τι· ποτὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν εἰ μὴ δι' ὑπακοῆς ἐπὶ οὐδὲς κηλεῖν ὀνομασθῆναι μέγας, φοβούμενος μὴ ἐλάχιστος εὐρεθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅτε ἀρμὲς ἔταξεν ὁ Ἀββᾶ Πετρίωνιος ἐκλαυσα ἱκανῶς, φοβούμενος τὸν κίνδυνον τῶν ψυχῶν, οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι. Πρώτος Μωσῆς περιεβόησεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν λαόν, παρετίτο τῇ ταπεινοφροσύνῃ, εἰ μὴ ὅτι ὁμοιωθῇ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐνεκεν τοῦτο, καὶ τότε ἀνευξέστα τὴν διακονίαν. Καὶ ἡμεῖς, Ἀδελφοί, σκούντες τὸ γεγραμμένον· Ὁ ὑψὺν ἑαυτὸν ταπεινώσῃσεται· τηρήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ πάντων ἐστὶν κωδωνήσαι ψυχῆς, εἰ μὴ τεινῶν ἀνθρώπων. Ἔστιν παρεβολὴ τοιαύτη· πλείους ὡμὴ βαλλομένη εἰς θεμίλιον ἐγγυρ ποταμοῦ, οὐχ ὑπομένει μίαν ἡμέραν· ὅππῃ δὲ ὡς λίθος διαμῖνει· οὕτως ἀνθρώπος σαρκινὸν φρόνημα ἔχων, καὶ μὴ πυρωθεὶς κατὰ τὸν Ἰωσήφ τῷ λογίῳ τοῦ Θεοῦ, λυεταί εἰς ἀρχὴν μετελθόν. Πολλοὶ γὰρ τοιούτων οἱ πειρασμοὶ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ὄντων· καλὸν δὲ τίνα γινώσκῃ τὰ ἴδια μέτρα ἀποθέσθαι τὸ βάρος τῆς ἀρχῆς μετὰ κατασταθῆναι, ἵνα μὴ μάλλον κινδυνεύσῃ. Οἱ δὲ ἐδρακίῃ τῇ πίστει ἀμετακίνητοί εἰσιν. Περὶ αὐτοῦ γὰρ ἀγινώσκου Ἰωσήφ· ἐν θλίψει τις λαλήσας, λέγει ὅτι οὐκ ἐπίγειος ἦν. Πόσα ἐπειράσθη; καὶ ἐν ποίᾳ γλώσσῃ; ὅπου οὐκ ἦν ἔχνος θεοσεβείας τότε. Ἀλλὰ Θεὸς τῶν πατρῶν αὐτοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἦν μετ' αὐτοῦ, ἐξέλατο αὐτὸν ἐκ πάσης θλίψεως, καὶ νῦν ἐστὶν παρὰ τοῖς πατράσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἡμεῖς τὰ μέτρα ἡμῶν γινώσκῃς ἀγωνισόμεθα· μόγις γὰρ οὕτως ἐκφύγωμεν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἰπὼν, ὑψάτο, καὶ ἀνιχώρησαν οἱ Ἀδελφοὶ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν.

81 Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα τῶν Ἀδελφῶν πληθυνθέντων σφόδρα, καὶ ἐνεκεν τῆς τροφῆς τοῦ πλείονος ἤρξαντο πλατύνεσθαι ἐν ἀγροῖς καὶ ὕλαις πολλάς, καὶ ἐκάστη μὲν ἤρξατο ὀλίγον ἀμελεῖν, καθ' ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ ἄλλαι φροντίδες. Εἰς δὲ τις Πατὴρ μοναστηρίου Μωνώσιος, καὶ Ἀπολλώνιος ὀνόματι, ἠθέλησεν ἑαυτῷ, παρὰ τὸν κανόνα τῆς κοινότητος, ἀγοράσαι χρεῖαν περὶ σωῆς. Καὶ ἀνακρινόμενος τούτου χάριν ἀπὸ Ἀββᾶ Ὁρσιίου καὶ ἐπιτιμώμενος ἡγανάκτησεν, καὶ ἠθέλησεν τὸ μοναστήριον

D multis discipulorum ejus primorum adhuc viventibus,

Psal. 8, 9

cum Theodoro ad ipsum omnia referente,

E

eosque hortatur ad humilitatem

Luc. 18, 14

F

et constantiam in tentationibus.

caput 20

Pravo Monachosensum exemplo

EX MSS

augeri tur-
bas videns Or-
sistus,inter queru-
las Precesalium petit
quem sibi sub-
stituat;ostensumque
sibi in visu
Theodorumdeclarat
Vicarium.Qui suscepto
munerenil sine
Orsistii consi-
lio agit.

Α μοναστήριον αὐτοῦ ἀποχωρῆσαι τοῦ κοινοβίου, κατὰ πει-
ρασμὸν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἐπεισεν πολλοὺς μεγάλους τοῦ
μοναστηρίου οὕτως ποιῆσαι. Καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων μο-
ναστηρίων δι' ἐκείνου βλαδέντων, ὅτι ἀνέστη λέγων· Οὐκ
ἔτι διαφέρωμεν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Ἀδελφῶν. Καὶ μὴ ἀκού-
σαντος ἐκείνου τοῦ Ἀββᾶ Ὁρσισίου πείθοντος αὐτὸν
ἐνίσχυσεν ὁ πειρασμός· καὶ ἰδὼν ὁ Ἀββᾶς Ὁρσίσιος ὅτι
θλίβεται σφύδρα (χρόνον γὰρ ἐποίησεν ὑπομένων) καὶ
σκεπτόμενος τὰς θλίψεις καρτερεῖν ἕως θανάτου, ὕστερον
σκεψάμενος ἄλλον συνεργὸν ἔχειν πρὸς τὴν πατρικὴν αὐ-
τοῦ τάξιν, εἰσελθὼν εἰς ἡσυχον τόπον νυκτὸς ἔκλυσεν
ἱκανῶς (ὥς καὶ αὐτῷ στήματι εἴρχετο ἡμῖν) ταῦτα λέγων·
Ὁ Θεός, τοῦτο παρέδωκεν μοι Ἀββᾶ Πετρῶνιος, ὁ δοῦ-
λός σου, ἵνα κερδήσω μάλλον καὶ σώσω πολλοὺς· νῦν δὲ
βλέπω, ὅτι οὐ πολλοὶ ἀκούουσιν ἡμῶν εἰς σωτηρίαν αὐ-
τῶν. Ἐκαστος γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἐκαστοῦ καρδίᾳ, εἰ μὴ
οἱ πιστοὶ δοῦλοί σου, οἱ καλῶς ἀναστραφέντες σὺν τῷ
Πατρὶ ἡμῶν, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες τὸν φόβον σου.
Ἐγὼ δὲ θλίβω βλέπων ὅλην τὴν μονὴν ταρασσομένην, οὐκ
ἐξ ἐμοῦ (οὐδὲνα γὰρ, ὡς οἶδας, ἐθλίψα, σὺ οἶδας, Κύριε)
οὐ μόνον δὲ αὕτη ἡ μονή, ἀλλὰ φοβέσθαι διὰ τὰς ἄλλας,
μὴ λαθόντες ἀφορμὴν μηχανῇ θελήσουσιν τὴν ἐξαρχῆς ἐν
ἡμῶν ἀγάπῃ. Νῦν οὖν, Κύριε, οὐκ ἔτι δύναμαι μόνος,
δεῖξόν μοι τινα θυγάτηρ, καὶ ὀνομάσω αὐτὸν αὐτοῖς,
ἵνα μὴ ἐγὼ αἰτίως γίνωμαι ψυχῶν.

B

82 Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη εἶδεν ἐνύπνιον, καὶ ὡς βλέ-
πων ἦν δύο κραδᾶντες· καὶ ὁ μὲν εἰς κελὸς, ἀλλὰ
πᾶσι· ὁ δὲ ἄλλος καλὸς, καὶ στερεός· καὶ χρηματί-
ζεται οὕτως αὐτῷ· Ἀνάγκυσόν σε ἐπὶ τῷ στερεῷ τούτῳ.
Καὶ νοήσας τῇ πνεύματι ἐκείνου τὸν κραδᾶτον εἶναι
Θεοδώρου, τὸν ποτε μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀββᾶ Παχουμίου
ἐμίψυχον· πρῶτος δὲ γενομένης, ὡς ἔδη κοιμισθείς τῆς
θλίψεως, μάλλον ὅτι καὶ ἡγάπα αὐτὸν σφύδρα ταπεινὸν
ὄντα, καὶ εἰδὼς ὑπομένειν ἀντιλογίας ἀνθρώπων, συνή-
γαγεν πάντας τοὺς Ἑγουμένους, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς,
μὴ καλέσας Θεόδωρον, λέγων· Οὐκ ἀγνοεῖτε τὸν περιόντα
πειρασμὸν, καὶ ἔμεινα χρόνον, δοκῶν πᾶσι εἶναι αὐτόν,
καὶ ἔτι μάλλον αὐξάνει, ὡς ὁράτε. Διὰ τοῦτο ὁμολογῶ
ἡμῖν, οὐκ ἔτι δύναμαι ὑποστῆναι μόνος τὴν φροντίδα ταύ-
την· καὶ εἶδα ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν ἀναγκάζει με παραιτή-
σασθαι τοῦτο. Ἀλλ' ὅτι ἔγωγε σφαλῶς, ὅτι οὐ δύναμαι·
ὁ δὲ Θεὸς καὶ οἱ Πατέρες οὐ μέμφονται με, τὰ μέτρα
μου γινώσκοντες· ὃν δὲ βλέπω ἱκανὸν εἰς τοῦτο κατὰ πάντας
αὐτὸς ἐστίν ὁ τότε καὶ πάλιν ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος.
Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῆλθεν πάλιν νυκτὸς εἰς τὴν μονὴν
τὰ Χηνοδοσιακὰ καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ἀδελφοὶ πάντες
ἀκούσαντες, μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐκράτησαν
Θεόδωρον εἰς πατέρα· καὶ αὐτὸς δέδωκεν λόγον μὴ σῆ-
ναι, μὴ δὲ φραγεῖν, μήτε πεινὴν τρεῖς ἡμέρας ποιήσας λέ-
γων· Ἐάν μὴ ἀπαντήσω Ἀββᾶ Ὁρσισίῳ.

C

83 Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν μεταπεμφθέντα συνήχθη-
σαν πάλιν δι' αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ Ἀββᾶ Ὁρσίσιος,
ὅτι μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐτάξαμέν σε· ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἐστίν ὁ
τάξας σε, προσημαίνων ὅτε ἐκράτησεν τὸν πόνονά σου
λέγων τρίτον. Μνησθητι, Θεόδορε, μὴ ἄφες τὰ ὅσα μοι
ὅπου ἐτάχθης. Καὶ ἀκούσας τοῦτο ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος,
οὐκ ἔτι ἀντεῖπεν· καὶ οὕτως αὐτὸν παραδόντες τοῖς Ἀδελ-
φοῖς ἀπῆλθεν εἰς Χηνοδοσιακὰ πάλιν, καὶ ἐσάθη ὁ Ἀβ-
βᾶς Θεόδωρος. Καὶ ὅλων τῶν μοναστηρίων οἱ Ἀδελφοὶ
ἀκούσαντες ἡγαλλιάσαντο, μάλιστα οἱ ἐξ ἀρχῆς γινώ-
σκοντες αὐτὸν τέκνον γνήσιον τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου, καὶ
ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν εἶχεν, καὶ ἴσιν ψυχῆς ἐν θλίψει.
Καὶ οὕτως ἦν θαυμαστός ὑποτακτικός τῷ Ἀββᾶ Ὁρσι-
σίῳ, ὥστε εἰπεῖν αὐτόν, ὅτι ἀληθῶς κλίνη ἐστὶν πάσης ἀνα-
παύσεως ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἔλαθεν τὴν
τάξιν, καὶ ἔκλυεν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐνεκεν τῆς σωτηρίας
τῶν Ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ, ἡγείτο ἑαυτὸν ποτε εἶναι πατέρα
μνησκόμενος τῆς ἐπιτιμίας· ἀλλὰ διαδοχὸν ἑαυτοῦ ἐλεγεν
καὶ ὑπερέτην τοῦ Ἀββᾶ Ὁρσισίου, καὶ ἡ ἀναχωρήσας
τῆς διοικήσεως. Καὶ οὕτως ὅτε διέτασσεν τι ὁ ἄνθρωπος
τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, περιπατῶν ἤρχετο πρὸς αὐτόν δια-
στῆμα πολὺ, ἐξετάζων τὸ τί θέλεις ποιῆσω. Αὐτὸς δὲ ἐπειδὴ
τὸ φίλαρχον ἐξερίζωσεν ἀπ' ἑαυτοῦ, τέλειον παιδευθεὶς

ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐπασθεὶς εἰς τελειότητα, διὰ τοῦτο οὐ μό-
νον Ἀββᾶ Ὁρσίσιον τῇ πολλῇ αὐτοῦ χρηστότητι ἀνέπαινε
ἀλλὰ καὶ πάντας· ὥστε λέγειν Ἀββᾶ Ὁρσίσιον· Ἐγὼ
ἄρχω ἄρτι, ἢ ὅτε ἤμην μόνος.

84 Ὅτε οὖν συνήγεν τοὺς Ἀδελφούς λαλεῖν αὐτοῖς
τὴν πρώτην κατήχησιν, ἔλεγεν οὕτως· Ποῦ εἰσιν οἱ ἀρ-
χαῖοι; Ἐπισχύσατε ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁμολογήσωμεν συμπά-
σαι ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ὁ ἐχθρὸς διασκορπῇ τὸν κόμα-
τον τοῦ Πατρὸς ἡμῶν· οὐκ ἀγνοεῖτε γὰρ αὐτοῦ τὴν ὑπο-
μονὴν τῶν θλίψεων πρὸς τοὺς δαίμονας, ἕως ἐδίκαζεν τὸν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ ἡ παρρησία φόβος καὶ
φρίκη ἐστίν. Καὶ οὕτω πέντε ἔτη γέγονεν, καὶ ἐπελαθό-
μεθα τῆς τοσαύτης χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἣν ἔχομεν τότε
πρὸς ἀλλήλους. Καὶ γὰρ ἡμεθα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν μὴ
ἔχοντες μήτε ἐν τῇ καρδίᾳ, μήτε ἐν τῷ στήματι μηδὲν
ἕτερον, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπὲρ μέλι καὶ κη-
ρίον γλυκύτερον, καὶ οὐκ ἡσθαιόμεθα ὡς ἐπὶ γῆς ζῶντες,
ἀλλ' ἐν οὐρανῷ ἐσπᾶζοντες· Ἀνθρώπος γὰρ ἐν ψυχῇ καὶ
παγετῇ μεγάλῃ ὑπάρχων, ὅσον τρέχει, ἕως τὴν θερμὴν
τοῦ πυρὸς καὶ τέρπεται καὶ ἀναξῇ· οὕτως τότε καὶ ἡμεῖς
καθίσον ἐκπαινομεν τὸν Θεόν, τοσοῦτον ἡ χρηστότης αὐτοῦ
μάλλον ἐφαίνετο γλυκαίνουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν· Ἀρτι
δὲ πῶς ἐσμεν; Ὅμως πάντες ἐπιστρέφωμεν, καὶ πιστεύο-
μεν ὅτι ἀνανεώσει ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐ-
τοῦ. Καὶ ταῦτα λέγων ἔκλειεν, καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ κλαυθμοῦ
τῶν Ἀδελφῶν ἐξῆλθεν τῆς συναγωγῆς μακράν. Καὶ οὕτως
εὐχόμενος ἀπέλυσεν τοὺς Ἀδελφούς, καὶ ἐμῶς εἰς πλοῖον
μετὰ ταῦτα μετὰ Ἀδελφῶν ἐπεσκήψατο τοὺς Ἀδελφούς
τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐστίρξεν αὐτούς, Καὶ μετὰ πολλὴν
ἀγῶνα καὶ συνέσειν πνευματικὴν ἐπεισεν τὸν πατέρα τῆς
μονῆς ἐκεῖνης, Ἀπολλώνιον ὀνόματι, καὶ εὐφρόνισεν μετὰ
τῶν Ἀδελφῶν καὶ κατησχύνθη ὁ πειρασμός αὐτοῦ ἐχθρὸς.

85 Καὶ ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος νηφάλως σφύδρα περὶ
τὰς ψυχὰς παρκαρπούμενος, ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν ὡς
ἱατρὸς θεραπεύων, καὶ οὐδεὶς Ἀδελφῶν ἐφεῖδετο ἐξομο-
λογήσασθαι κατ' ἰδίαν αὐτῷ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἕκαστος
ὡς πολεμεῖ τὸν ἐχθρόν· καὶ αὐτὸς πείραν ἔχων τῆς νί-
κης ἐν Κυρίῳ τῷ λέγοντι· Θαρσεῖτε· ἐδίδασκεν αὐτοὺς
πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν αλλοτρίων λογισμῶν ἀντιστῆναι,
ὅπως ἀθλήσαντες νομίμως στεφανωθῶσιν, ὡς λέγει ὁ Παῦ-
λος· Ἐάν δὲ ἴδῃ τινα μὴ βουλόμενον ἐπιμελεῖσθαι τῇ
ἰδίᾳ ζωῇ, καὶ καταφρονοῦντα, μετὰ πολλῆς τῆς μακρο-
θυμίας ἐνουθέτει αὐτόν τὰ κρίματα τὰ φοβερά τοῦ Θεοῦ,
φοβερόν γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ ζώντος. Καὶ
κολάζων δὲ ἁμαρτωλοὺς, ὁ Θεὸς, εὐεργέτης καὶ ἀγαθός
ἐστίν· βούλεται γὰρ πάντας σωθῆναι καὶ εἰς τὴν αἰώνιον
ἀνάπαισιν χωρεῖν. Καὶ ἔλεγεν πάλιν, ὅτι ἐάν τις σκαν-
δαλισθῇ ἀπ' ἐκείνου τοῦ καταφρονούντος, ἐγὼ αἰτίως εὐ-
ρίσκομαι τούτου. Διὰ τοῦτο οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ μετὰ
σπουδῆς μεγάλῃς τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπετίρριπτεν ἐπὶ Κύ-
ριον εὐχόμενος καὶ λέγων· Μέγας ἀγὼν ἐπὶ τινα ὑπὲρ
ἑαυτοῦ λόγον δοῦναι, πόσω μάλλον ὑπὲρ πολλῶν; διὰ
τοῦτο γινώσκω ὅτι ὡς σκία ἐσμεν, καὶ φύλακες ψυχῶν
οὐκ ἐσμεν· οὐ γὰρ φθάνομεν εἰς μέτρον τοιοῦτον. Σὺ δὲ
ὁ γινώσκων καὶ ὁ πλάσας κατὰ μόνους τὰς καρδίας τῶν
ἀνθρώπων, φύλαξον ἡμᾶς καὶ πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ
τῶν φθονερῶν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ζῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ σὺ,
Κύριε, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς δόξης. Καὶ ὅτε προσήρχοντό τινες
κοσμικοὶ ἢ ἐν ὁδῷ ἢ ἐν τῇ μοναστηρίῳ περὶ τινος δαιμονι-
ζομένου ἢ ἄλλως πάσχοντος, ἔλεγεν αὐτοῖς· Μὴ γὰρ νο-
μίζεται ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν πρεσβεῦσαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ τού-
των, ἁμαρτωλοὶ ὄντες· Ἐάν δὲ θέλει ὁ Θεὸς οἰκτιρῶν
ἡμῶν, τοῦ ἰδίου πλάσματος φύσασθαι, ἐξουσίαν ἔχει, ὡς καὶ
σεῖ ποιεῖ πρὸς πάντας τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ
πολὺ ἐνοχλοῦντων καὶ ἀξιοῦντων εὐχεσθαι αὐτόν, ἡψύ-
χετο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφέρον γενέσθαι. Καὶ
οὕτως ἐθεράπευεν αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ταῦτα δὲ ἐποίει τῇ
μνήμῃ τοῦ ἀνατρέψαντος αὐτόν Πατρὸς τοῦ Ἀββᾶ Πα-
χουμίου· τὴν γὰρ ὁδὸν τῶν ἀγίων ἦν παρευόμενος ἐκείνος
ἀκλινῶς.

86 Καὶ λοιπὸν ἐποίησεν καὶ αὐτὸς ἄλλα μοναστήρια
ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἐξ ἀρχῆς. Περί τὴν Ἐρμούπολιν δύο,
λεγόμενα Καίος καὶ Ὀδί, μετὰ γνώμης τοῦ Πατρὸς
ἡμῶν

D

Monachos ad
primarium spi-
ritum conser-
vandam ex-
citat,

E

turbas sedat,

et Fratrum
animos peri-
te tractat.

F

Energumenos
et alios male
habentes curatMonasteria
condit,

Δ ἡμῶν Ὁρσιίου. Καὶ ἔταξεν ὁμοίως κατὰ τὸν νόμον τῆς κοινωνίας Πατέρας ἐκεῖ νυφάλους καὶ εὐλαβεῖς, καὶ Δευτέρους μονῆς, Οἰκιστοὺς καὶ Δευτέρους τῆς Οἰκιστῶν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Καὶ περὶ Ἑρμοθῆν ἄλλο μοναστήριον τάξας καὶ τοὺς αὐτοῦ ἡγουμένους καλοῦς ἐν αὐτῇ, καὶ Ἀδελφούς, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνους· καὶ τῶν παρθένων ἄλλην μονὴν ἐν κώμῃ λεγομένην Βηγρὲ, μακρὰν τῆς μονῆς τῆς Παρθῆς ὡς ἀπὸ μιλίου. Καὶ εἰς τὸ Μονὴν ἄλλην ἐποίησαν ὁ Ἀβδᾶ Παχούμιος περιών. Καὶ αὗται αἱ μοναὶ ἦσαν ἐπαρκῆσαι εἰς ἱμάτια ἔρεα καὶ στρώματα καὶ τὰ ἄλλα ὑφαίνουσιν, καὶ ὠμόλυνον νήθειν εἰς τοὺς λευκίτωνας, τοῦ Οἰκονόμου τῆς μεγάλης μονῆς πέμποντες αὐταῖς ἔργον διὰ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν Ἐπωνύχου, ἀγίου καὶ ἐστυμμένου ἀνδρὸς, μετὰ τὴν τελευταίαν Ἀβδᾶ Πέτρου τοῦ ἀρχαίου ἐν Ταβεννήσει.

87 Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀβδᾶς Θεόδωρος ἤκουσεν τὸν γογγυσμὸν τῶν τότε κατὰ τοῦ Ἀβδᾶ Παχουμίου περὶ τοῦ διοριστικοῦ καὶ τὴν θλίψιν (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γὰρ ἦν τότε αὐτὸς ἐν τῇ πλοίῳ) ἀπο τότε ἤρξατο κρύπτειν εἰ τι βουλήματι Κυρίου ἐν ὁράματι ἐβλεπεν. Συνηκεν γὰρ ὠφέλιμον εἶναι· καὶ οὕτως περὶ τοῦτο ἔλεγεν τοῖς Ἀδελφοῖς·

Γ Τί πλεῖον τοῦ ἔχειν Πνεῦμα ἁγίου; εἰ ὁ πιστεύων ὁρθῶς, φυλάσσων τε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἅγιος γίνεται νῶς Θεοῦ εὐρεθῆναι· ὁ δὲ ὅπου ἐστὶν Θεός, ἐκεῖ πᾶσα ἐξουσία καὶ παρρησία. Καὶ παλαιῶν τούτων βασιλέως τί ἐνδοξον οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ; οὕτως καὶ ἡ τότε σκητὴ ἦν ἔχουσα πάντα συντελούντα εἰς δόξαν Θεοῦ. Μηδεὶς ἂν ἀμφισβάζει περὶ ἀνθρώπου Θεοῦ, ἐὰν ἀκούσῃ, ὅτι ἶδεν ὄραμα, τοῦ δεῖξαντος τὰ ὁράματα ἐν αὐτῇ οἰκούντος. Ἀλλὰ ἀσφαλείας χρεῖα· καὶ ἐν τούτῳ μὴ δόξῃ τις ἐκ τούτων εἶναι τι, μηδὲν ὦν, καὶ ἐξαπατηθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδεῖν, καὶ σκελλισθεὶς ἐμπέσῃ εἰς ἔκστασιν, ὡς οἱ πολλοί, ἀλλ' ὁ μήπω εἰς ταῦτα τὰ μέτρα φθιάσας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φθιάσας, ἵνα ἔχωμεν πάντες ὁμοῦ ταπεινοφροσύνην πολλήν, εὐχόμενοι τὸ ἐκφυγεῖν τὰς αἰωνίας κολάσεις· καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τοῦτο ἠύχοντο, λέγοντες ἑνὸς· Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου καὶ λύτρωσαι αὐτήν· καὶ πάλιν· Εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ. Παῦλος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ σωτηρίᾳ λέγει· Εὐρύσθην ἐκ στόματος λέοντος τοῦ ὠρουμένου καταπείν ψυχάς. Πολὺ γὰρ δολιχὸς ἐστίν· καὶ ἐσθ' ὅτε τὸ ψεῦδος ποιεῖ ὡς ἀλήθειαν, καὶ ἐὰν μὴ ἀκρόατος διακριτικῶς εὐρεθῇ πρὸς αὐτὸν ὁ πειραζόμενος, πλανᾶται· ὁ δὲ μὴ πλανώμενός ἐστιν ὁ ἐν παντί τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις ὑπακούων ἀδικηρίως. Καὶ ἡμεῖς, Ἀδελφοί, νοήσαντες ταῦτα, τηρήσωμεν ἕκαστος τὸ ἴδιον μέτρον, ὁ δοκῶν ποιμὴν ψυχῶν εἶναι καὶ ὁ δοκῶν πρόβατον. Ὁμοῦ δὲ πάντες εὐχόμεθα πρόβατα εἶναι· οὐδεὶς γὰρ ποιμὴν εἰ μὴ αὐτὸς ὁ εἰπών· Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφάνη, προλέγοντος καὶ σημάζοντος τοῦ Δαβὶδ, ὁ Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανε ἡμῖν ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ πεφηνῶς ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς χαριζόμενος ἡμῖν τὴν γνῶσιν τῆς πίστεως, ἀνερχόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν προκατεστήσατο διὰ τῶν αὐτῶν τοῦ Ἀποστόλου, πρὸς Πέτρον λέγων, Βύσκε τὰ ἀρνία μου, καὶ τὰ πρόβατά μου ποιμένας. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ νῦν χρεῖα τῶν βοσκόντων ἐστὶν κατὰ γενεὰν τὰς ψυχὰς ἐν Κυρίῳ τῇ λέγοντι, Μεθ' ὑμῶν εἰμι· Οἶδαμεν γὰρ ὅτι μετὰ τοὺς Ἀποστόλους οἱ πατέρες Ἐπίσκοποι εἰσιν· Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀκούοντες τοῦ ἐν αὐτοῖς Χριστοῦ τέκνα αὐτοῦ εἰσιν, καὶ οἱ ἔχοντες κληρὸν ἢ τάξιν ἐκκλησιαστικὴν. Ὁ δὲ Ἀβδᾶς Θεόδωρος ἀπὸ τότε ἀκούσας (καὶ αὐτὸς γὰρ οὐ bb παρῆν) ὅτε ὁ μακάριος Ἀντώνιος ὑπεδέξατο τοὺς Ἀδελφούς ὡς τέκνα, καὶ ὁ ἅγιος Πάππας σφόδρα ἠγάπησεν τοὺς δύο, ὡς τὸν ἅγιον Παχούμιον, ἢ καὶ πλέον, λέγει τοῖς Ἀδελφοῖς· Μνησθεῖς ὅτι ἐγὼ ἤκουσα, καὶ ὑμεῖς παρήτε οἱ ἀρχαῖοι, τοῦ Πατρὸς ὑμῶν λέγοντος, ὅτι ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τρία ὄρη κεφάλαια, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνελθόμενα εἰς ὠφέλειαν πάντων τῶν νοούντων· ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πίστεως, ὁ ἅγιος Ἀβδᾶς Ἀντώνιος, τέλειος ὑπόγραμμα τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, καὶ ἡ κοινωνία αὐτῶν, τύπος ἐπὶ πάντων θελούντων συνάγειν ψυχὰς κατὰ Θεὸν ἀντιλάβεσθαι αὐτῶν ἕως ἂν τελειωθῶσιν.

Maji T. III

88 Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, ζητούμενον τοῦ ἀγίου Δ Επισκόπου Ἀθανασίου ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀριανῶν ἐξουσίαν λαβὼν ὁ στρατηλάτης, ὀνοματι Ἀρτέμιος, ἤρουνσεν πανταχοῦ δι' αὐτὸν καὶ φήμης διαδοθεῖς, μὴ ἄρα ἐστὶν παρὰ τοῖς Μοναχοῖς τοῖς Ταβεννησιώταις κρυβόμενος, ἀγαπᾷ γὰρ αὐτοὺς· ἀπέπλευσεν ὁ Δούξ ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ἀναπλέοντος αὐτοῦ, κατὰ συντυχίαν, ἦν καὶ αὐτὸς Ἀβδᾶς Θεόδωρος καταπλέον, ἐπισκέψασθαι τὰς μονὰς τῶν Ἀδελφῶν περὶ τὴν Ἑρμούπολιν. Καὶ αὐτοῦ ἐγγύσαντος τῆς ἀνωτέρας μονῆς, Καίος λεγόμενης, βλέπει ἀναπλέοντα τὸν Δούκα· καὶ συνήκεν παρὰ Κυρίῳ τὸ μέλλον γενέσθαι, καὶ ἐδύλωσεν τοῖς Ἀδελφοῖς. Καὶ θελησάντων τῶν Ἀδελφῶν ἀνακλῆσαι καὶ προλαβεῖν, αὐτόν, μὴ ταράξαι τοὺς Ἀδελφούς ἐν Παρθῷ, λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀβδᾶς Θεόδωρος· Δι' ὃν ἤλθομεν τοσοῦτον διάστημα ἐπισκέψασθαι τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἱκανός ἐστιν καὶ τοῦτο διολίσσας χωρὶς λύπης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονὰς. Ἐλθὼν δὲ Ἀρτέμιος εἰς τὴν μονὴν ἐκέλευσεν νυκτὸς τὸ στρατόπεδον περιτερῆσαι τὴν μονήν, ὥσπερ ἐν πολέμῳ καθοπλισμένους. Καὶ εἰς τὴν μονὴν καθήμενος αὐτὸς ἐξω τῆς συναΐας, ἦν μετὰ Πρεποσίτων τοξόται ἐνθεν καὶ ἐνθεν παρεστώτες αὐτῷ· καὶ βλέποντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐφοδῆσαν. Ἦν δὲ τις ἅγιος ὁ προειρημένος Πεκύσιος παρὰ τὰς μονὰς τοὺς Ἀδελφούς μὴ δειλίζον ἐν Κυρίῳ. Καὶ δι' ἐρμηνείας ἐξετάζει ὁ Δούξ· Ποῦ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἀβδᾶς Πεκύσιος λέγων· Ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονὰς. Καὶ λέγει· Ὁ μετ' αὐτὸν ποῦ ἐστίν; δεικνύσιν αὐτῷ τὸν Ἀβδᾶν Ψάρφιον, τὸν Οἰκονόμον τὸν μέγαν· καὶ λέγει αὐτῷ κατ' ἰδίαν· Ἐπειδὴ πρόσταγμα ἔχω βασιλικὸν κατὰ Ἀθανασίου τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ λέγεται παρ' ἡμῖν εἶναι. Ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Ἀβδᾶς Ψάρφιος λέγων· Αὐτὸς μὲν Πατὴρ ἡμῶν ἐστίν· οὐδέπω δὲ ἶδον αὐτοῦ πρόσωπον. Ὁμοῦ δὲ ἰδοὺ ἡ μονή. Καὶ μετὰ τὸ ἐρευνῆσαι, καὶ μὴ εὐρεῖν αὐτόν, λέγει αὐτοῖς ἐν τῇ συναΐᾳ· Δεῦτε εὐξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ λεγόντων αὐτῶν· Οὐ δύναμεθα διὰ τὸ ἔχειν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν μετ' οὐδενός εὐξασθαι συναιρουμένου Ἀρειανῶν (ἐβλεπον γὰρ τινα τῶν Ἀρειανῶν ὡς Ἐπίσκοπον μετὰ τοῦ Δουκὸς) καὶ λοιπὸν ἐξεληθόντων αὐτῶν, κῆρυται μόνος. Καὶ κοιμώμενον αὐτοῦ ἐν τῇ συναΐᾳ ἡμέρας, ἠγέρθη αἰμορρόων τὴν ῥίνα καὶ ταρασσόμενος. Οὐκ ἤδειμεν δὲ ἀσφαλῶς τί γίγνεται αὐτῷ, ἀλλ' ἦν ἐμφοδός, λέγων· Τὸ ὁράματί μοι γενομένῳ μόλις ἐλέει Θεοῦ τὸν θάνατον ἐξέφυγον. Καὶ οὕτως ἀνεχώρηεν. Ὁ δὲ Ἀβδᾶς Θεόδωρος ἀνελθὼν ἤκουσεν ταῦτα, καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

89 Καὶ τῶν Ἀδελφῶν πολλῶν ἀποθηνησκόντων, ὥστε κατ' ἡμέραν ἑνὸς καὶ δύο τελομένων, καὶ μίαν ὑπαγόντων εἰς τὸ ὄρος ἐκοπίασαν σφόδρα, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς ἀναβάσεως τὸν ἀγρὸν ἤρξατο πληρῶσαι· καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Τί ποιήσωμεν ἐὰν ἄλλος ἀποθάνῃ· οὐδὲ γὰρ δύναται πλοῖον ἀπῆλθαι διὰ τὸ μὴ εἶναι πάλιν πολλὰ ὕδατα. καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὡς πιστεύομαι φείσεται ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ἐν τούτῳ καὶ οὐκ ἔτι ἀπὸ θανάτου τις ἕως παρήλθεν ἡ ἀνάστασις. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ Ἀδελφοί, τί ἐστὶν τοῦτο· καὶ λέγει ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ· Νοεῖται ἄμπελος· καὶ ἐὰν τις λάβῃ τοῦ καρποῦ τούτης βοτρυῖν σταφυλῆς, καὶ θέλει ἐκπιάσαι αὐτόν, οὐδὲν ἐκβάλλει, εἰ μὴ οἶνον γλυκύ· τοῦτο ἐστὶν τοῦ πιστοῦ θλιεμένου ἔργον ἢ λόγῳ ἢ λόγισματι, οὐδὲν ἔχει καρποφορεῖν, εἰ μὴ τὴν χρηστότητα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, σαρκικῶς δὲ καὶ θυμῶν ὁμοίως πικρία ἐκφέρει ἀνωφελῆ. Λέγω δὲ ὑμῖν· Ἐγὼ ὁ ταῦτα λαλῶν φρονοῦμαι μὴ ἐκπέσω τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ με πειρασθῆναι πρὸς τὴν στάσιν τοῦ κατ' ἡμᾶς πολέμου τοῦ ἐχθροῦ· Ὅλον τὴν ἡμέραν, φκαῖν, πολεμῶν ἐθλιψέν με. Εἰ γὰρ Ἄγγελοι ἐξέπεσον, καὶ ἄλλοι τῶν Προφητῶν, καὶ ἄλλοι τῶν Ἀποστόλων οὐ μόνον λέγω τὸν Ἰούδαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παύλου πολλῶν τῶν μαθητῶν ἀφ' ὧν ἀγόρισεν αὐτοῖς τοὺς γυνήσους ἐν ταῖς πράξεσιν, ὁφείλομεν καὶ ἡμεῖς φοδεῖσθαι. Θελεῖτε εἰπῶ ὑμῖν ὑπόδειγμα, ἵνα φοδῶμεν τὸν Θεόν; Ὡς περὶ πέτρα ἕως τῶν νεφελῶν ὑψηλὴ καὶ στενὴ, καὶ ἐθλιμμένη ὡς τρισάκρων πηλῶν τὸ πλάτος, καὶ ἐνθεν αὐτῆς καὶ ἐνθεν ἀπὸ βραχίονος βάρους, καὶ φθάνουσα ἀπὸ θυμῶν ἕως ἀνατολῶν.

vi καὶ

etiam virgini.

Verba habet ad Fratres de gratia visionum.

Psal. 21, 20

2 Tim. 4, 17 de dignis secundis spiritibus

deque subiectione respectu superiorum Joan. 11, 11

Joan. 21, 15, 16, 17 Matth. 28, 20

bb

Pachomii de ss. Athanasio Antonio et Tabennesiotis elogium.

D ex mas. Artemius Arianus ad capiendum Athanasium missus,

Theodoro futurorum praescio,

E cum inter Tabennesiolas scrutatur frustra,

et divinitus perterrefactus d scedit.

Theodorus suu in Deum fiducia mortalitatem sedat.

F

Ad salutarem Dei timorem suos excitat,

Psal. 55. 2

propositis quae salutem nostram impediunt periculis;

EX MSS.

Α καὶ ὅτε βαπτίσεται ἄνθρωπος, εἰς ἐπαγγελία μένος τὸν μοναχὸν, λαβὼν τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματος, εἰς ἀνατολὰς ὁδεύει, λογισμέθα δὲ οὐ μόνον τὸ βᾶθος, ἀλλὰ καὶ τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ, ὥστε εἴαν τις ἐκκλινῇ ὀλίγον, ἀπώλετο, καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ οὐκ εὐρίσκεται. Ἐξ ἀριστερῶν δὲ αὐτῆς ἐπιθυμία κακῆ τῆς σαρκὸς, ἐκ δεξιῶν ὑπερηφανία καρδίας, ταῦτα ἐστὶν τὰ βᾶθη. Καὶ ὁδεύων τις καλῶς μετὰ φόβου φθάσας εἰς ἀνατολὰς εὐρίσκει ἐπὶ θρόνον τὸν Σωτῆρα, καὶ ἔνθεν αὐτοῦ καὶ ἔνθεν στρατιὰ Ἀγγέλων καὶ στέφανοι αἰώνιοι, στεφανοῦντες τὸν ὁρῶν πρὸς αὐτὸν πορευόμενον.

In quibus si quis labitur, per penitentiam habet regressum.

Psal. 72, 5

90 Ἐάν δὲ τις εἴπῃ οὕτως, ὅτι εἴ ποτέ τις ἠπατήθη ἢ ἠρπάγη ἐνὶ τούτων, ἤδη ἀπώλετο, καὶ οὐκ ἔτι ἔχει μετάνοιαν, ἐρῶ αὐτῷ ὅτι ἔχων μετάνοιαν ἄνθρωπος, καὶ γνησίαν συνειδήσιν εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μετὰ σπουδῆς τῆς προπορεύσεως εἰς τοῦτο, καὶ ἐγγίσει τοῦ ἐκπεσεῖν τῇ ἀμελείᾳ, ἀλλ' οὐκ ἀφ' αὐτὸν ὁ Κύριος τέλειον ἀπολέσθαι, ὡς περ γέγραπται, Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσκαλεύθησαν οἱ πόδες, ἐδεικνύει αὐτῷ τὴν χάριν διὰ μαστιγῆς νόσου, ἢ λύπης, ἢ αἰσχύνης τοῦ σφάλματος, ἵνα αἰσθήθῃς ἔλθῃ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς, ἕως παρῆλθῃ καὶ μνησθῇ ἐκκλινῆ βῆμα ποδός, καθ' ὅτι τεσσάρων πηγῶν ἡ ὁδὸς ἐστίν. Ὁ δὲ ἐκπίπτων τοιοῦτός ἐστιν οἷος Ἰούδας, πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Κυρίου εὐεργετήεις, καὶ ἰδὼν σημεῖα μεγάλα ἕως ἀναστάσεως νεκρῶν, ἔχων τὸ γλωσσόκομον οὐκ ἠσθήθη τῆς χάριτος, διὰ τοῦτο ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ τέλειον ἀπώλετο φιλαργυρία καὶ προσδοσία. Οἱ δὲ καλοὶ, καὶ ὡς ἄνθρωποι αὐτεξούσιοι περὶ τὸ σύμφερον ὀλίγον ἀμελήσουσιν, ἀλλ' ὡς ἄργυρος πυρούμενος καθαρρίζονται τὸν ἴον ἀποβάλλοντες. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μακάριος Δαβὶδ, Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πληθεὶ τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου. Εἰ αὐτὸς οὕτως λέγει πόσῳ μάλλον ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι;

Psal. 5, 8

Docet pravæ animi affectiones ut superandæ

Psal. 18, 11

91 Νοήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ κέρδος, ὅπερ παρὰ τοῦ Πατρός ἡμῶν ἠκούσαμεν ἐκ τῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἄνθρωπος καθαρισθῆναι θέλων ἀπὸ ἀμαρτίας τινός, οἷον ὀργῆς, εἰς μὲν ὀνειδιζόμενος εἴπῃ ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ, Ὅτι ἰδοὺ κέρδησα σήμερον νομισμάτων χρυσίου ἕνα· καὶ εἰς δεύτερον ὑβρισθῇ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν περισσὸν κέρδος, ἕως πλήθους χρυσίου, οὐ δύναται τὸ μὴ ὀργισθῆναι. Ἐάν γὰρ γένῃται ὡς βία βραχέως ὀνειδιζόμενος ἅπαξ, τί ποιήσει καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ὀνειδισμῷ, μάλλον καὶ πολλάκις; καὶ γὰρ χρυσίον ἀληθῶς καὶ λίθος τίμιος καὶ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ γλυκυτέριαι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, ὡς γέγραπται. Ἀλλ' οὐκ οἶδάμεν, οὐδ' οὕτως αἰσθόμεθα διὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Τίς δὲ ποτε καὶ λέγει ἄνθρωπος ῥίψαντι αὐτῷ καθαρὸν ἄρτον, ὅτι Βαστάξέ σοι τὸ ἅπαξ τοῦτο, καὶ εἰς προσθεῖς δοῦναί μοι, ἐκφέρω τὰς κόρας τῶν ὑψαλμῶν σου; μάλλον ἀγαπᾷ τὸν διδόντα αὐτοῦ, καὶ μὴ θέλοντα. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὕτως εἰσὶν· οὐ μόνον τοὺς διώκοντας αὐτοὺς ἔφερον καὶ κακοποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν κύχοντο, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος, οὐ ἡμελλόν τὸ χρυσίον αὐτοῦ κληρονομεῖν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Τίς δὲ ἐποίησε ἄξιον, ἄνθρωπε, κληρονόμον εἶναι τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐδικήθη; ὅτι ἀπεκτάθη δι' αὐτόν; Ὁλως ἀρκεῖ σοι εἰς μισθὸν τούτου μόνη ἡ δόξα τοῦ κόσμου. Τίς γὰρ ἄνθρωπον Θεοῦ οὐ δοῦναι, μάλιστα μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ; Ὅμοιος μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητι. Ὅμοιος δὲ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἄνθρωπον λέγοντι ἡμῖν, Δότε μοι ὅσα σκεύη τῆς οἰκίας ὑμῶν ὑστράκιναι, ἀπολέσω αὐτὰ, καὶ λαβετε αὐτὰ αὐτῶν χρυσῶν, καὶ ἀπὸ λίθων τιμίων. Καὶ οὐκ οἶδαμεν ὡς γέγραπται, Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὣν οὐ συνῆκεν, παρασκευάσθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς. Γίνονται δὲ ὑμᾶς νικαλέους εἶναι ἕως τέλους, τῇ χάριτι αὐτοῦ.

Rom. 8, 17

et quanta sit merces iustorum.

CAP. XII.

Theodorus excipit Athanasium CC

ἰδόντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν· ἦν δὲ ὄχλος ἀνυπόκριτος, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπίσκοποι πολλοὶ, καὶ κληρικοὶ, καὶ μοναχοὶ τῶν τόπων. Καὶ ὁρῶν μακρόθεν αὐτοὺς καὶ ἐπιγινώσκους, εἶπεν τὸ ῥήτον τοῦτον περὶ αὐτῶν, Τίνες οἱ δὲ ὡς νεφέλαι πέτανται, καὶ ὡς περιστέραὶ σὺν νεοσσῶς ἐπ' ἐμοί; καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, μήπω γινώσκεις τίς ἐστίν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος (οὗ γὰρ πρῶτος ἡσπάσατο τὸν Πάπαν, ἀλλ' ἔταξεν γεραίους εὐσχήμονας πρῶτον ἀσπασάσθαι αὐτόν) καὶ αἰσθηθεὶς αὐτὸν εἶναι, ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτοῦ λέγων αὐτῷ· Πῶς οἱ Ἀδελφοί; Καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῖς ἀγίαις σου εὐχαίς ὑγιαίνομεν, Πάτερ. Καὶ λοιπὸν ἤρξαντο ψάλλειν οἱ Ἀδελφοὶ (Ἐγγὺς δὲ ἦσαν ὀνομάτων ρ') καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ ὄχλου οὐδεὶς ἐγίνωσκεν τὸν πλησίον. Καὶ οὕτως ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος κρατῶν τὸν ὄνον τοῦ Πάπα, ἔμπροσθεν αὐτοῦ περιπατῶν μετὰ τῶν ψαλλόντων Ἀδελφῶν, καὶ λαμπάδες καὶ λυχναὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Βλέπων δὲ ὁ Πάπας τὸν Ἀββᾶ Θεόδωρον τῷ πνεύματι ζέοντα, καὶ μὴ φειδόμενον μέσον οὐ μόνον τῆς συνοχῆς τοῦ ὄχλου εἶναι, ἀλλὰ καὶ αἱ λαμπάδες σχεδὸν ἔκαιεν αὐτόν, καὶ τοσαύτην ἔχοντα προθυμίαν καὶ δύναμιν, λέγει τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις· Βλέπετε τὸν Πατέρα τῶν τοσοῦτων Ἀδελφῶν, πῶς κάμνει ἔμπροσθεν ἡμῶν τρέχων; οὐκ ἔσμεν ἡμεῖς Πατέρες· ἰδοὺ οἱ Πατέρες, οἱ ἔχοντες ταπεινοφροσύνην καὶ ὑποταγὴν διὰ τὸν Θεόν. Μακάριοι καὶ εὐλογημένοι οἱ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου φερούντες αἰεὶ, ὃν ἡ ἀτιμία δόξα ἐστίν, καὶ ὁ πόνος αὐτῶν ἀνάπαυσις ἕως στεφανωθῶσιν. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ὀλίγας ἡμέρας ἐν ταῖς πόλεσιν Ἀντιόχειας καὶ Ἐρμουπόλεως ὡφελούντα αὐτοὺς θείοις λόγοις, λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια· καὶ βλέπων τὴν διάθεσιν τῶν Ἀδελφῶν γνησίαν σφοδρὰ, εἰς αὐτὸν ἐχάρη δοξάζων τὸν Κύριον· καὶ περιελθὼν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, τὴν σύναξιν, τὸν τόπον τοῦ φαγεῖν, ἐκάστης οἰκίας τὰ κελλία, ἕως τῶν καθισματίων, καὶ πάντα θαυμάσας λέγει· Θεόδωρε, ἐποίησατε ἔργον μέγα, ἀναπαύοντες ψυχάς. Μάλιστα τοὺς κανόνας ὑμῶν τῶν μοναχῶν ἤκουσα, πάντα καλὰ λίαν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστίν ἐν ὑμῖν διὰ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν· ἀλλ' ὁρῶντές σε ὡς τὸν Χριστὸν ὁρῶμεν. Καὶ ἡμέρας ὀλίγας ποιήσας ἐκεῖ, λέγει τῷ Ἀββᾶ Θεόδωρῳ· ἐπειδὴ ἐγγὺς ἐστὶν τὸ Πάσχα, κατὰλαβε τοὺς Ἀδελφούς, κατὰ τὸν τύπον ὃν ἔχετε, καὶ ἐγὼ, ὡς ὁ Κύριος οἰκονομήσει με, ποιῶ· καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν σπέλυσεν, γράψας ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ τῷ Ἀββᾶ Ὀρσίσιῳ καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς, οὕτως ἔχουσαν τὴν διάνοισιν. Ἰδοὺ τὸν σύνεργόν σου καὶ πατέρα τῶν Ἀδελφῶν Θεόδωρον, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Κύριον τοῦ Πατρὸς ὑμῶν Παχουμίου· καὶ ὁρῶν ἡγχαλλισάμενον τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα, καὶ εὐφρανται ἡμέρας τῇ παρουσίᾳ· ὁ δὲ Κύριος μισθοποδοῦντας αὐτῶν ἐστίν. Μέλλων δὲ ἀποδημῆσαι Θεόδωρος πρὸς ὑμᾶς, ἔλεγεν μοι τοῦτο· Μνησθητί μου· καὶ ὡς αὐτῷ ἔλεγον, Ἐάν ἐπιλάβομαι σου Ἱερουσαλὴμ, ἐπιλιθῇ ἡ δεξιὰ μου, καλληθῇ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, εἰς μὴ σου μνησθῶ. Καὶ οὕτως τὸ πλοῦτον μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἔσχες τῷ Πάπᾳ, λέγει αὐτοῖς· Ὅπου δι' αὐτὸν θέλει ἀπέλθαι μετ' αὐτοῦ· Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει καὶ τοῦ σώματος ὑμῶν.

Is. 60, 8

qui ejus humilitatem laudat, E

monasterium visit,

cumque per litteras Orsilio commendat. F

Orsilius ad Fratres secum gubernandos inducit Theodorus;

93 Καὶ ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος παραμυθούμενος τὸν πατέρα ἡμῶν Ὀρσίσιον, διὰ τὴν ποτὲ γενομένην βλάβην καὶ ἤρξατο ἔλκεν αὐτὸν μικρὸν τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον Παβᾶ, ἵνα ὡς πρῶτον ἐπισκεψάσθαι τοὺς Ἀδελφούς· ἦν γὰρ ἐν Μωνγῳσίᾳ. Καὶ προτρέπων αὐτὸν ἤγαγεν, καὶ προλαβὼν ἐποίησεν τὸν τῆς ἐδδομάδος Κροῦσαι τοῖς Ἀδελφοῖς, καὶ οὕτως ἡσπάσατο αὐτόν. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῆς κατήχησεως ἐποίησεν ἐν μέσῳ τὴν κατήχησιν ὡς ἦν τότε· καὶ ἔστηκεν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἀκούων ὡς διάδοχος αὐτοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀλλήλους ἀγάπης οὐκ ἠθέλησεν ὁ Ἀββᾶς Ὀρσίσιος σκευθῆναι αὐτοῖς, ἀλλ' ἦσαν ὡς εἰς ἄνθρωπος ἀμφοτέροι· καὶ πάντες ἐθαύμαζον αὐτῶν τὴν σωποῖον χρηστότητα, παιδευθέντων παρὰ Κυρίου τὸ ἐν εἶναι, καὶ λοιπὸν ὡς Δεύτερος ἦν αὐτοῦ· ἡρώτα γὰρ αὐτὸν εἰς πάντα. Καὶ ἅπαξ ἀπῆρχετο Ἀββᾶς Ὀρσίσιος εἰς τὰ μοναστήρια ἐπι-

qui pro salute
subditorum
ordenter
Deum ob-
secrat.

Λ σκέψασθαι τοὺς Ἀδελφοὺς· καὶ ὁ πατήρ Θεόδωρος ἀπαξ ὁμοίως οὕκ ἦν σχολάζων, δι' ἣν εἶχεν φροντίδα. Καὶ ἐπειδὴ προειρήκαμεν ὅτι πολλοὶ ἄγριοι ἐγένοντο αὐτοῖς, καὶ πάλιν μετὰ καιρὸν πλοῖα πολλὰ, ἐκάστου μοναστηρίου ναυπηγούντος, ἐν ἀσχολίᾳ ἐγενήθησαν καὶ ἐν φροντίδι βαρεῖα. Τότε δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου ὀλίγοι ὄντες ἑαυτοὺς ἐτήρουν μὴ ἔχειν βάρος ὕλης τοῦ κόσμου· ὁ γὰρ ζυγὸς τοῦ Κυρίου ἐλαφρὸς ἐστίν. Καὶ βλέπων πολλοὺς αὐτῶν ἀρξομένους πυραλλάξαι τῶν ἀρχαίων Ἀδελφῶν τὴν πολιτείαν ἐπέβησεν περὶ αὐτῶν, καὶ νηστεύων δύο, καὶ ἀγρυπνῶν εἰς εὐχὴν μετὰ τοῦ κλαίειν, καὶ τρέχοντες ἱμάτιον ἔσωθεν τοῦ λευκίτινος αὐτοῦ φορῶν κατὰ νύκτα· καὶ πολλάκις ὀρῶντες οἱ Ἀδελφοὶ συνήκαν αὐτόν τι ἔχειν· καὶ ἐπορεύετο πολλάκις ἡμέρα εἰς τὸ ὄρος εὐξασθαι, ὅπου οἱ τάφοι τῶν Ἀδελφῶν, ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν· καὶ ἀκολουθήσας τις αὐτῷ μίαν, ἶδεν αὐτὸν μακρόθεν ἄνω στήκοντα ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Πατρὸς ἱμῶν Παχουμίου, εὐχόμενον· καὶ ἤκουσεν τί κύχεται, καὶ ἐφοδίσθη. Ταῦτα δὲ εὐχόμενος ἔλεγεν· Κύριε τοῦ δούλου σου Ἀββᾶ Παχουμίου, οὗ στήκω νῦν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εὐδόκησον τοῦ ἐπισκέψασθαι με, εἰ θέλημά σου ἐστίν· Ἐπληθύνθη γὰρ ἡ ἀμελεία ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ὅμως δὲ τοὺς δούλους σου μὴ ἐγκαταλείψεις, Κύριε·

Β καὶ ἀμελῶμεν, διέγειρον ἡμᾶς ὑπομιμνήσκων τὰς αἰωνίους βραδείας, καὶ δὲ αὐτοῖς ὁδεύειν τὴν ὁδὸν σου τὴν ἀγαθὴν, ὅτι σὺ ἔπλασας ἡμᾶς, Κύριε, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου παραδοῦναι αὐτὸν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, ἵνα σωθῶμεν. Καὶ ἐχρόνησεν σφύδρα ταῦτα εὐχόμενος, καὶ λοιπὸν κατέβη.

Heroni anti-
mam agenti
adest, et
mortem suam
predicit.

94 Καὶ πρὸ τούτου παῖς ἦν τις πολιτικός, Ἡρών λεγόμενος, Δεύτερος τοῦ Ἀββᾶ Θεοδώρου τοῦ Πολιτικοῦ· καὶ μέσον τοῦ Πάσχα προσεδόκουν αὐτὸν ἀποθανεῖν. Αὐτῷ δὲ τῷ σαββάτῳ ὅψε τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῇ συναξεῖ ὄντων, ὡχλεῖτο ἀποθανεῖν. Καὶ οὕτως ἐξεληθὼν ὁ πατήρ Θεόδωρος ἀπὸ τῆς συναξέως εὗρεν αὐτὸν ἀποδιδοῦντα τὸ πνεῦμα, καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ ἐκάμυσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· καὶ λοιπὸν εἶπεν, ὅτι ὁ Ἀδελφός οὗτος ὁ κοιμώμενος σημεῖόν ἐστιν ἄλλου ἀνυπονοήτου τινὸς μέλλοντος κοιμηθῆναι. Καὶ οὕτως ἰγρύπνησαν οἱ Ἀδελφοί, ἀναγιγνώσκοντες περὶ τὸ σκήνωμα· Καὶ πρῶτῃ τῇ Κυριακῇ τῆς Χαρας ἐνταφιάσας ἔταψεν αὐτόν, μετὰ τῶν Ἀδελφῶν φαλλόντων. Καὶ αὐτὸς ἐνόσχησεν μεθ' ἡμέρας, πρῶτον προπέμψας τοὺς Ἀδελφοὺς, εἰσελθόντας ἐν τῷ Πάσχῃ, ἐκάστου μοναστηρίου μετὰ παρχμυθίας πολλῆς. Ἐλάλησεν γὰρ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς μετὰ πολλῆς σπουδῆς, γινώσκων ἑαυτὸν μεταδεδικέναι τοῦ κόσμου ἡδῆ. Καὶ λοιπὸν νοσοῦντι παρῆν ὁ Ἀββᾶς Ὁρσίσιος, καὶ πάντες οἱ μεγάλοι, καὶ οἱ Ἀδελφοί· βλέπων δὲ αὐτόν ὅτι ἐκλινεν εἶσθαι μέρος ἐκείνου ἀπελθεῖν, συνεκάλεσεν τοὺς Ἀδελφοὺς εἰς συναξὴν εὐξασθαι περὶ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἀφῆναι αὐτόν· καὶ οὕτως ἐπὶ πρῶτον πεσὼν μετὰ κλαυθμοῦ πικροῦ, ὁμοῦ καὶ πάντων τῶν Ἀδελφῶν, ἔλεγεν οὕτως· Κύριε, τὸν ἀναπαύοντα πάντας ἡμᾶς αἰρεῖς, καὶ τινι καταλαμβάνεις ἡμᾶς; ἄρον με, καὶ ἄφες αὐτὸν θυνάμενον διόρθωσιν ποιήσασθαι καὶ οἰκονομῆσαι τοὺς Ἀδελφοὺς. Καὶ οὕτως

Agrotare
incipit.

Orsisio et Fra-
tribus pro eo
deprecantibus,

sancte moritur

Mouachorum
ob ejus
mortem dolo-

τρεῖς ἡμέρας ἐποίησαν, καὶ ὁ ἀνθρωπος ἡγγισεν ἀποδοῦναι τὴν ψυχὴν· καὶ λέγει τῷ Ἀββᾶ Ὁρσίσιῳ, τῶν ἄλλων ἐσώτων· Μὴ ἄρα ἐλπίσας σέ ποτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν διαταγῇ; καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἀπολογίσασθαι αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κλαυθμοῦ· καὶ πάλιν λέγει· Οὐκ οἶδα εἰ ἐλύπισά σε· οὐ μόνον σε, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον Ἀδελφόν· οὐ γὰρ ἠρέλπισά ποτε τῆς σωτηρίας τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ὅσον ἠδυνάμην. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐμὸν, ἀλλὰ τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ· Ἴδου ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, καὶ ὁ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις. Καὶ τοῦτ' ἐλέγων ἐπέδωκεν τὸ πνεῦμα, τῇ δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα μενόν.

95 Κτ' ἀπὸ τῆς κραυγῆς (οὐ γὰρ ἠδυνήθησαν ἐγκραθεῖς γενέσθαι κλαυθμοῦ) ἤκουσαν οἱ εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ· καὶ οὐ θυνάμεθα γράφειν ὅσα ἐγένοντο· καὶ ἀγρυπνῶντες ὁμοίως, καὶ πρῶτ' κθεύσαντες τὸ σῶμα ἀπένεγκαν μετὰ φαλμῶν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἔθαψαν. Καὶ μετὰ τοῦ ἐλθεῖν αὐτοὺς κάτω, ἀπῆλθεν ἀρχιεπίσκοπος τις τοῦ μοναστηρίου Παθῶν Δεύτερος, Ναφερσαεὶς λεγόμενος, μετὰ ἄλ-

λων, καὶ μετέθηκεν αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ σκήνωματος τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου· καὶ οἱ Ἀδελφοὶ ἐποίησαν ἡμέρας σφύδρα λυπούμενοι λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς ἐλυπήσαμεν αὐτὸν ὥς δέηθαι τοῦ Κυρίου συνεχθῆναι· καὶ ἰδοὺ ἀπῆλθεν καταλείψας ἡμᾶς. Καὶ μνημονεύοντες τῆς πολλῆς χρηστότητος πρὸς πάντας, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὃν εἶχεν, λίαν κατόδουντο ἦσαν· ἐπόησεν γὰρ τοσοῦτον χρόνον ἐξ ὕλης καρδίας λατρεύων αὐτῷ. Ἀββᾶ Ὁρσίσιος δὲ ἦν πάλιν ἔχων τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ κυβερνῶν τοὺς Ἀδελφούς κατὰ τὸ δυνατόν αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἀγαθὸς λίαν, καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχὰς τῶν Ἀδελφῶν σώσαι. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνίσχυσεν αὐτόν, πλατύνων αὐτῷ τῶν γραφῶν τὰ νόηματα, καὶ τοὺς Ἀδελφούς ἐν εἰρήνῃ κυβερνῶν χρόνον πολύν.

Θ
EX MSS.

Orsisus denuo
ad Fratres
moderandos
accredit.

Tunc Mona-
chos solatur
Athanasius,

E

96 Ἀκούσας δὲ ὁ ἀγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος περὶ τοῦ Πατρὸς ἱμῶν Θεοδώρου ἐλυπήθη, καὶ ἐπεμψεν ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τῷ Ἀββᾶ Ὁρσίσιῳ καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς παραμυθούμενος αὐτοὺς ἐπὶ τῇ κοιμῇσει αὐτοῦ οὕτως. Ἀθανάσιος Ἀββᾶ Ὁρσίσιῳ, πατρί μοναχῶν, καὶ πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ τοῖς τὸν μονῆρον βίον ἀσκούσιν, καὶ ἐν πίστει Θεοῦ ἰδρυμένοις, ἀγαπῶσι καὶ ποθεινωτάτοις Ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἦκουσα περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου, καὶ πάνυ μετὰ πολλῆς φροντίδος ἤνεγκα τὴν ἀκοήν, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ πρὸς ἡμᾶς χρήσιμον. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἦν Θεόδωρος, πολλοῖς ἂν ἡμῖν μετὰ θαυμάσιον ἐχρησάμεν λόγοις, λογιζόμενος τὰ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ δὲ Θεόδωρός ἐστιν, ὃν ἡμεῖς τε καὶ ἡμεῖς ἐγνωκάμεν, τί δεῖ γράφοντά με λέγειν ἢ; Μακάριος Θεόδωρος δὲ οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν. Ἀλλ' εἰ μακάριός ἐστιν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· νῦν γὰρ μακαρίζεται τεθαβήκαμεν, ἔχοντες ἀσφαλῆ τὸν λόγον, ὅτι καταντήσας ὡσπερ εἰς λιμένα ἀμέριμνον βίον ἔχει. Εἴθε καὶ ἐγὼ ἑκαστοῦ ἡμῶν τοῦτο ἔσθαι! εἴθε τρέχον ἑκαστος οὕτως καταντήσειεν! εἴθε πλέον ἑκαστος προσορμήσειεν ἐν τῷ ἰδίῳ σκήνῳ πρὸς τὸν ἀχειμαστὸν ἐκεῖ λιμένα, ἵνα μετὰ τῶν πατρῶν ἀναπαύομενος λέγει, Ὡς κατοικήσω, ὅτι ἤρθην αὐτήν. Οὐκ οὖν, ἀγαπῶν καὶ ποθεινώτατοι Ἀδελφοί, μὴ κλαίετε Θεόδωρον· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. Μὴ θαυμάζετε τις μνημονεύων αὐτοῦ, ἀλλὰ ζηλοῦτω τὸν βίον αὐτοῦ· οὐ δεῖ γὰρ ἐπὶ τῇ ἀπελθόντι εἰς τὸν ἄλυσον τόπον λυπεῖσθαι. Ταῦτα δὲ κοινῇ ἡμῖν γράφω· ἐξαιρέτως δέ σοι, ὃ ἀγαπῶν καὶ ποθεινώτατε Ὁρσίσιε, ἵνα κοιμηθέντος ἐκείνου σὺ τὴν ὅλην φροντίδα ἀναδέξῃ, καὶ γένῃς αὐτοῦ τοῖς Ἀδελφοῖς. Καὶ γὰρ περιόντος ἐκείνου, ἀμφοτέροι ὡς εἰς ἐπυγγάνετε· καὶ ἐνὸς ἀποδεχομένου, ἐπληροῦτο ἡ τῶν δύο χρεῖα. Καὶ τῶν δύο παρόντων ὡς εἰς ἐγένεσθε, τοῖς ἀγαπῶσι τὰ πρὸς ὡφέλειαν ὁμιλοῦντες. Οὕτως οὖν πράττε, οὕτω ποιῶν γράφε καὶ σήμαινε ἡμῖν περὶ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῆς Ἀδελφότητος σωτηρίας. Καὶ εὐχέσθαι παρακαλῶ κοινῇ πάντες, ἵνα ἐπὶ πλέον εἰρήνην βραδέως ταῖς ἐκκλησίαις ὁ Κύριος· καὶ γὰρ καὶ νῦν μεθ' εὐθυμίας ἐορτάσκαμεν τότε Πάσχα καὶ τὴν Πεντηκοστήν, καὶ εὐφραίνομεν ἐπὶ ταῖς τοῦ Κυρίου εὐεργεσίαις. Ἐγράψαμεν ἡμῖν. cc Προσαγορεύετε πάντας τοὺς φοβούμενους τὸν Κύριον. Προσαγορεύουσιν ἡμᾶς οἱ σὺν ἐμοί. Ἐρρώσθη ἡμᾶς ἐν Κυρίῳ, εὐχόμεναι, ἀγαπῶν καὶ ποθεινώτατοι Ἀδελφοί.

Orsisium
præcipue,
cui Fratrum
regimen com-
mendat.

F

ANNOTATA.

a *Præciso nimium a bibliopægis margine, lineas primas ultimasque duarum pagellarum non potuimus aliter legere quam per dimidiarum litterarum vestigia reliqua, id est, per conjecturam.*

b *Restabant adhuc litteræ α...σπντες, quas impleat quisque ut voluit.*

c *Ἀπὸ στήθους eadem phrasi dici videtur, quomodo Latine diceretur ex corde, ex animo: neque enim intelligi hoc potest eo modo quo Franci dicunt par cœur, id est, memoriter, sic infra num. 7 dicuntur discipuli digredi, dicta Pachomii μελετώντες ἀπὸ στήθους.*

d *Deest aliquid huic sensui ut clarus sit, unde existimo supplendum locum ex MSS. quibus usi interpretes priores.*

EX MSS.

A e Πλύνωσιν quasi a πλύνω nusquam legas apud antiquos, sed Πλύειν loturam seu Πλυσμόν, a πλύνω, lavo.

f Videtur hic aliquid ad perfectum sensum desiderari.

g Δένω, si recte scriptum est, pro ligo, aliunde necdum comperi.

h Ἐστυμένον qui? an arcti seu constricti circa observationem Regulæ?

i Deficiente hic codice Florentino supplementum accepimus ex MS. Vaticano 819 fere usque ad finem num. 24, deinde vero datur supplementum ex Ambrosiane, cum quo etiam nonnullos Florentini MS. partes contulimus.

k MS. Ambros. Παρθένος ὀνομαζομένη. Florentino autem iterum hic incipimus.

l Idem Ambros. MS. καμῖν laborare: aliæ diversitates lectionis multæ sunt, sed sensum non mutant, ideos eas non fuit operæ pretium singulas notare.

m Huc usque nos juvit NS. Ambrosianum, pluribus post hæc paginis mutilum.

n Φαγεῖον, alibi necdum lectum interpretor edulium.

B ο Κορκόνιος idem videtur esse, quod passim Κορκόδειλος.

p Hinc iterum recurrunt nobis fragmenta Ambrosiana cum quibus egraphum nostrum Florentinum contulimus.

q Ambros. καὶ περὶ ὧν ἐσπέρας ἐλάλει συνεῖς ἐδόξαζεν.

r Ibidem. Ἀγγελον γὰρ ἔδοξε τισιν ὀφθῆναι, ὡς δακτύλῳ τινὶ τὸ τοιοῦτον τεῖχος περιχαράσσων ἐν θείῳ πυρί.

s Nescio quid intenderit Hervetus sic Latine hæc reddens, Duce eorum constituto Samuele, Hilario quodam et Encrate. An credidit laudando Samueli non epitheta addi, sed socios duos regiminis dari, iis vocatos nominibus?

t Ambros. Μετὰ τὸ ἐν τῇ πόλει Πάνος τότε λεγόμενον Τῆθ καὶ Ὁδεὺ καὶ Ἰσμήν καὶ... Παχμοῦ περὶ τὴν Λατῶν.

u Florentinum MS. dubium faciat de monachone penitente esset sequens sermo, sic incipiens, καὶ αὐτοῦ ὑφαίνοντος, an de Pachomio: hoc vero habemus ex Ambrosiano: quare ad eundem sensum retinendum, paucis verbis additis suppleo contextum, alioquin mutilum.

x Hactenus fragmenta Ambrosiana; pro quibus si textus integer fuisset repertus, longe accuratius edi hæc Vita potuisset.

C y Nescio an satis integer hic textus sit: si deest aliquid, essent aliter intelligenda hæc verba: et forte auctor dicere voluit: ex ejusmodi epistolis in unum collectis factum haberi libellum.

z Μαργώνιος, alibi necdum nobis lecta vox, ex ipso sensu colligitur eum significare qui metiendis frugibus, priusquam in horreum conderentur, vel publice præfectus erat, vel suam privatim locabat operam. Si crederem frumenti emptorem sive propolam significari, dubitarem an translata a Latinis voce ex Mangone factus sit Μαργώνιος.

aa Ecgraphum quidem nostrum Φιτοῦ μνηός, sed errorem corrigendum monuit ipsa temporis brevis inter utriusque mortem interjecti, et monasterii unde adductus Petronius est vicinia: addens quod nullus eo nomine mensis Ægyptus sit.

bb Dixerat in ecgrapho nostro negatio οὐ, quæ prorsus videtur necessaria ad verum sensum eliciendum, et loca ubi scriptum erat ὅτε.

cc Hinc iterum MS. Ambrosiani fragmenta offeruntur usque ad finem una cum epistola Ammonis et appendice Theophili, sed ad alia festinantibus, non licuit ecgraphi nostri Florentini partem reliquam cum iis conferre verbotenus, satisque habuimus raptim

dispicere et cognoscere quod eadem utrobique contineretur sententia, sola quandoque verborum lectione variante.

PARALIPOMENA

De SS. Pachomio et Theodoro

VIDE PAG. 333

Ex iisdem MSS. Codicibus.

EK TOY BIOY

TOY ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ.

Αὐταρκῶς μὲν τὰ γραφέντα περὶ τοῦ ἀγίου, οἶμαι, πρὸς, ὠφέλειαν δύναται συμβάλλεσθαι, ἐν ἔχουσιν δὲ τῶν αὐτῶν οὐ βλαβερὸν ὅτι τὸ μὲν ἀναδραμεῖν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσφαλέστερον πρὸς τὴν θεωρίαν παρασκευάζει τῶν λεγομένων τὸν ἀκροατὴν, τὸ δὲ δι' ὄκνον παραιτεῖσθαι τὰ αὐτὰ γράφειν, κίνδυνον τῇ παραιτουμένῃ παρέχει, ὅθεν ἐπαναδραμῶντες τῷ λόγῳ, συγγενῇ τῶν πρωτέρων ὀλίγα ἐκθώμεθα.

Ι Ἐθὼς ἦν τοῖς Ἀδελφοῖς τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, κατ' ἐσπέραν εἰς ὀρισμένον τόπον τῆς μονῆς συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Συναγθέντων οὖν ἐν μιᾷ κατὰ τὸ ἔθος ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τοῦ Μεγάλου, κελεύει Θεοδώρῳ τινι, εἰκοσιέτη χρόνον ἔχοντι ἐν τῇ μονῇ, λαλῆσαι τοῖς Ἀδελφοῖς· ὃς παραχρῆμα, ἀνευ πάσης παρακλοῆς, ἐλάλησε αὐτοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαίων, ἰδόντες τὸ γενόμενον, οὐκ ἠκολούθησαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ, λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς· Ἐπεὶ ἀρχαρίος ἐστὶν καὶ διδάσκει ἡμᾶς, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ. Καὶ καταλείψαντες τὴν συσχῆν τῶν Ἀδελφῶν, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ κελία αὐτῶν. Ἀπολυθέντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ἀποστείλας ὁ Μέγας ἐκάλεσεν τοὺς ἀναχωρήσαντας· Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν Ἅγιον, ἠρώτα αὐτοὺς, τίνας ἐνεκεν καταλείψαντες ἡμᾶς ἀναχωρήσατε εἰς τὰ κελία ἑαυτῶν; Οἱ δὲ φασιν, Ὅτι παιδίον διδασκαλῶν ἡμῶν ἐποιήσας, τοσούτων γερύντων καὶ ἄλλων Ἀδελφῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας ἐστέναξεν εἰπὼν· Οἴδατε πόθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐχώρησεν εἰς τὸν κόσμον; Εἰπόντων δὲ ἐκείνων· Πόθεν; ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Τῆς ὑπερηφανίας δι' ἣν ἐξέπεσεν ὁ Ἐωσφόρος, ὁ πρωτὶ ἀνατέλλον, καὶ συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν δι' ἣν καὶ συνώκησεν μετὰ τῶν θηρίων Ναβουχοδονοσοῦρ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος· Ἡ οὐκ ἠκούσατε τὸ γεγραμμένον, ὅτι Βδέλυγμα Κυρίου ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος; πᾶς γὰρ ὁ ὑψὺν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. Ἐσκυλεύθητε τοιγαροῦν παρὰ τοῦ διαβόλου πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἀρετὴν,

ἰ ἀγνοοῦντες ὅτι μητρὶ πάντων τῶν κακῶν ἡ ὑπερηφανία ἐστίν· οὐ γὰρ Θεόδωρον καταλείψαντες ἀπῆλθατε, ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποφυγόντες ἐξεπέσατε ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἄλλοι αἰσθόμενοι καὶ πάντες οὐκ αἰσθόμενοι. Πῶς οὐκ ἐνοήσατε ὅτι σαρσνάς ἦν ὁ ἐνεργήσας ἐν ὑμῖν τοῦτο, οὐ χάριν ἀπεσχαινίσθητε τοῦ Θεοῦ; Ὁ μέγας θαύματος! Ὁ Θεὸς ἐταπεινῶσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου δι' ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς κατὰ φύσιν ὄντες ταπεινοὶ φυσιούμεθα· ἀντράπη παρ' ὑμῶν ἡ τάξις. Ὁ πανόψιστος καὶ λίαν ὑπερμεγέλης διὰ τῆς ταπεινότητος τὸν κόσμον ἑαυτῷ ἐπαγίνευσεν, δυνάμενος καὶ βλέμματι μόνῳ τὸν κόσμον καταφλέξαι· ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὄντες ὑπερηφανευόμεθα, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐν τοῦτο μάλλον ἑαυτοὺς καταδυσίχομεν εἰς τὰ κατὰ τὰς τῆς γῆς. Οὐκ ἴδετέ με ἐστῶτα καὶ ἀκροώμενον αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας; Ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν, ὅτι ὠφελήθητε μεγάλως ἀκούσας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ὡς δοκιμάζων αὐτὸν, ἐπέτρεψα αὐτὸν λαλῆσαι ὑμῖν, ἀλλ' ὡς προδοκῶν καὶ αὐτὸς ὠφελείσθαι. Πόσω οὖν ὑμᾶς μάλλον ἔδει μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἀκοῦσαι τοῦ λόγου αὐτοῦ; Ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, ὡς ἀνθρώπος μὴ εἰδὼν δεξιὰν καὶ ἀριστεράν αὐτοῦ, οὕτως ἐξ ἄλλης ψυχῆς ἠγαθώμεν αὐτοῦ. Λέγω οὖν ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐάν μὴ μέγαλιν ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου δείξητε με-

τάνοιαν

E Theodori juvenis instructionem audire recu-santes senes

de superbio redarguit Pachomius

suos eo exemplo confundens.

Α τάνοιαν, ὥστε κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ἐαυτὺς, ὥπως συ-
χωρηθῇ ὑμῖν τὸ γενόμενον, εἰς ἀπόλειαν ἔσεσθαι.

ob remissum
fervorem

2 Ἦν ποτέ τις ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς Σιλβανὸς οὐνόματι,
εἰκοσαετὴ χρόνον ἐν τῷ σχήματι τοῦ μοναχοῦ. Οὗτος δὲ
ἦν ἀπὸ μίμων· ὅστις ἐν ταῖς ἀρχαῖς μὲν τῆς ἀποταγῆς
αὐτοῦ πάντῃ ἐπεμελεῖτο τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν νησιείαις καὶ
πικραῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ τὸν
πάντα χρόνον διάγων. Χρόνον δὲ πολλοῦ παρελθόντος
ἤρξατο καταφρονεῖν τῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ὥστε βούλεσθαι
αὐτὸν σπαταλᾶν καὶ στρηναῖν, ἔτι μὲν καὶ τὰ τῆς θυμε-
λῆς ἄσμενα ῥήματα ἀδελφῶς μεταξύ τῶν Ἀδελφῶν ἐκτρα-
γωδεῖν. Τοῦτον καλέσας ὁ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν Παχρόμιος
ἐπὶ τῶν Ἀδελφῶν, ἐκέλευσεν ἀποδυθῆναι τὸ σχῆμα τοῦ
μοναχοῦ, καὶ λαθόντα αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια ἐκβλη-
θῆναι τῆς μονῆς ὑπὸ τῶν Ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πεσὼν εἰς τοὺς
πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν λέγων, ὅτι Ἐάν συγγω-
ρήσῃς μοι ἐτι τὸ ἅπαξ τοῦτο, ὦ Πάτερ, τοῦ μὴ βλαθεῖν με
ἔξω, ἔξεις με ἀπὸ τοῦ νῦν μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἐν ἀμελείᾳ
διήγον, ὥστε σε χαρῆσαι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ψυχῆς. Ὁ
δὲ Ἄγιος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Οἶδες πόσα σε ἐδόξ-
ασα, καὶ πόσα ἐνουθέτησα, ὥστε με καὶ τυπῆσαι πολ-
λάκις, ἀνθρωπον μὴ βουλομένου μήτε τὴν χεῖρα ἐκτείνειν
ποτε τοῦτῳ τῷ λόγῳ· διὰ γὰρ τὴν ἐν Θεῷ σου σωτηρίαν
τύπτειν σε ἐδόξα, ἵνα ἐκ τούτου δυνήθῃμεν διορθῶσαι σοῦ
τοῦ σφάλματος. Εἰ τοίνυν νοθετοῦμενος οὐ μετατρέπῃς,
οὐ δὲ παρακαλούμενος ἐπὶ τῷ κρείττονι μετενέχῃς, οὔτε
μὲν τυπτόμενος ἐφοβήῃς, πῶς δύναμαί σοι συγγωρεῖσθαι
ἐτι; Ἐπεικτείνοντος δὲ τὴν παρακλήσιν ἐπὶ πλεον τοῦ
Σιλβανοῦ καὶ διαβεβαιουμένου διορθῶσαι ἐαυτὸν τοῦ λοι-
ποῦ, ἐγγύς αἰτήσατο παρὰ αὐτοῦ ὁ Μέγας, μὴ μετὰ τὸ
ἀφελθῆναι αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς ἐμμεῖναι πάλιν. Πετρωίου
δὲ τινος ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἐφ' οἷς ἐπισγνέτο, συνεχώ-
ρησεν αὐτῷ ὁ Μέγας. Ὁ δὲ Σιλβανὸς τυγῶν τῆς ἀφάσεως
οὕτως ἠγωνίσαστο πάσῃ ψυχῇ αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸν ὑπὸ γρημ-
μον γενέσθαι εἰς πᾶσαν ἀρετὴν· βεβαιώσας πᾶσιν τοῖς Ἀδελ-
φοῖς, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις·

ejiciendus
Silvanus

promissam
emendationem
egregie præ-
stat,

magna cum
humilitate in-
desinenter la-
crymans :

3 Τὸ δὲ μέγα πλεονέκτημα αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν ἦν ἡ
ἐπ' ἅκρον ταπεινοφροσύνη, καὶ τοῦ μὴ διαλείπειν τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπὸ θακρύων, ὥστε καὶ ἐπιπῶντος αὐ-
τοῦ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, μὴ δύνασθαι ἐπικρατεῖν τῶν
θακρύων, ἀλλὰ συμμίσγεσθαι τῇ τροφῇ τὰ θάκρυα. Δεγνύ-
ων δὲ αὐτῷ τῶν Ἀδελφῶν τὸ μὴ ἐπὶ ξένων προσώπων
τοῦτο ποιεῖν, δυσχερῆζέτο λέγων, Ὅτι παλλάκις ἠθέλη-
μα ἐπικρατῆσαι τῶν θακρύων τούτου χάριν, καὶ οὐκ ἴσ-
χυσά. Φασκόντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι δυνατὸν ἐστὶν
κατ' ἐκείτων μὲν κλαίειν τὸν κατανευγμένον, καὶ ἐν τῇ
προσευχῇ ποιεῖν ὁμοίως μετὰ τῶν Ἀδελφῶν· ἐπὶ δὲ τῆς
τραπέζης ἐστίνωντι τῶν Ἀδελφῶν, δύναται καὶ ἡ ψυχὴ
χωρὶς τῶν φαινομένων τούτων θακρύων πάντοτε κλαίειν·
βουλομένη οὖν γινώσκει τί ἐνθυμούμενος ἀδιαλείπτως βρέγχι-
τοῖς θάκρυσι, ὥστε πολλοὺς ἐξ ἡμῶν βλέπονται σε δια-
τρέπεσθαι εἰς νόρον φασγεῖν. Ὁ δὲ φησὶν πρὸς τοὺς ἐρω-
τῶντας αὐτόν· Οὐ θέλετε ἵνα κλαύσω, βλέπων ἀγίους ὑπὴ-
ρετοῦντάς μοι, ὧν καὶ τοῦ καινουργεῖν τῶν ποδῶν οὐκ εἰμι
ἄξιος; Οὐκ ὀφείλον οὖν πενθεῖν ἐμαυτὸν, ὅτι ἀπὸ θυμελῆς
ἀνθρωπος ὑπηρετοῦμαι ἀπὸ τοιούτων ἀγίων ἀνδρῶν; Κλαίω
οὖν, Ἀδελφοί μου, φοβούμενος μήπω καταποθῶ, ὥς ὁ Δαθῶν
καὶ Ἀδελφῶν· μάλιστα ὅτι ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν
γενόμενος τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἐφρόντισα, ὥς
κινδυνεύσαι με ἐκβληθῆναι ἀπὸ τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἐγ-
γύς δοῦναι με μετὰ φρικτοδεσμάτων ὄρκων ὑπὲρ τοῦ μη-
κέτι καταφρονῆσαι τῆς ζωῆς μου. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαισ-
γύνημαι τὰ τοιαῦτα μετελεῖν· οἶδα γὰρ ἐγὼ τὰς ἀμαρτίας
μου, ὑπὲρ ὧν εἰ καὶ ἐκδοτοὶ ἦν δοῦναι τὴν ψυχὴν μου,
οὐκ ἐστὶν μοι χάρις.

quem sibi vir-
tutis gradu ex-
ualtem pro-
fessus Pachomi-
us,

4 Τούτου οὖν οὕτως ἀγωνιζομένου διεμαρτύρατο περὶ
αὐτοῦ ὁ Μέγας, ἐπὶ πάντων Ἀδελφῶν οὕτως λέγων· Ἰδοὺ
διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, Ἀδελφοί, ὅτι ἀφ' οὗ
τὸ κοινόνδιον τοῦτο γέγονεν, οὐδεὶς ἐκ πάντων τῶν συνόν-
των μοι Ἀδελφῶν ἐμιμήσατο τὸν χαρκτηρὰ μου παντε-
λῶς, εἰ μὴ εἷς μόνον. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀδελφοί,
οἱ μὲν ὦντο, τὸν ἕνα ὃν ἔλεγεν εἶναι Θεόδωρον, ἄλλοι δὲ
Πετρώνιον ἢ Ὠρσίσιον. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Θεοδώρου

τὸν Ἄγιον περὶ τίνος ἔλεγεν τοῦτο, οὐκ ἠθέλησεν ὁ
Μέγας εἰπεῖν. Ἐπειροῦντων δὲ τῶν ἄλλων τὸν μεγά-
λον Ἀδελφὸν παρακαλοῦντων μαθεῖν τίς αὐτῷ εἶναι, ἀπικρήθη
ὁ Μέγας λέγων· Ἐὶ εἶδον ὅτι κενοδοξεῖν ἔχει περὶ οὐ μέλ-
λου λέγειν ἐπαινούμενος, οὐκ ἂν συνίσταται τὸν τοιούτον·
ἀλλ' ἐπειδὴ οἶδα ὅτι ἐπαινούμενος μάλλον ταπεινοὶ ἐαυτὸν,
καὶ ἐξευτελίζει πλεον, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ὑμᾶς
τὸν τρόπον αὐτοῦ, ἀφάδως ἐπὶ πάντων ὑμῶν μακαρίζω
αὐτόν. Σὺ μὲν γὰρ Θεόδωρος, καὶ ὅσοι εἰσὶν κατὰ σε ἐν
τῇ μονῇ ἀγωνιζόμενοι, δέξαντες τὸν διάβολον ὡς περ
σπονθῆναι, ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἔθετε, καὶ καθ' ἐκάστην
καταπατεῖτε αὐτόν ὡς γῶμα· ἀλλ' ἐὰν ἀμελήσῃτε ἐαυτῶν,
ἀναστὰς ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν κείμενος διάβολος φέυγεται·
Ὁ δὲ νεώτερος Σιλβανός, ὁ πρὶ χρόνου ὀλίγου ἐκβάλλεσ-
θαι τῆς μονῆς παρ' ἐμοῦ μέλλων, διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ,
ἐχειρώσατο παντελῶς τὸν διάβολον, καὶ ἐξήφαινε αὐ-
τόν, ὥς μὴ δύνασθαι ἐτι φανῆναι παρ' αὐτῷ, τῇ ὑπερβολῇ
τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης εἰς τέλος νικήσας αὐτόν. Καὶ
ὑμεῖς μὲν ταπεινούμενοι ἐαυτοὺς, ὡς ἔργοντες ἔργα δικαιο-
σύνης, καὶ ὡς προθήκην ποιούμενοι τῆς ἐαυτῶν ἀρετῆς,
ἐαυτοὺς ταπεινοῦτε, θαρρόντες ὡς καθ' ἐμπροσθέν· οὕτως
δὲ ὅσον ἀγωνίζεται, τοσούτον ἐαυτὸν καὶ εὐτελεῖ ἐνθυμού-
μενος εἶναι· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ θακρύον προήγειρον
ἔχει ἐκ τοῦ πάντων ἐαυτὸν ἐξευτελίζειν, καὶ τῶν ὁρμυμένων
ἐαυτὸν ἀνάρχιον εἶναι λέγων· ὥστε ὑμεῖς μὲν καὶ τῇ γνώ-
σει καὶ τῇ ὑπακοῇ καὶ τοῖς κατὰ τοῦ σατανᾶ ἀμειψέτοις
αγῶσιν ὑπερέχετε αὐτοῦ, ὁ δὲ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὑπερε-
πίδρασκον ὑμᾶς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτως τὸν διάβολον ἐκνευ-
ροί ὡς ἡ μετὰ πρακτικῆς δυνάμεως ἐξ ὅλης ψυχῆς γυνο-
μένη ταπεινοφροσύνη· Οὕτως ἀγωνιζόμενος ἐν ὅλοις
ὅκτω ἔτεσιν, ἐτελείωσεν αὐτοῦ τὴν ἀγῶνα, καταπαύσας
αὐτοῦ τὸν βίον, ὡς μαρτυρῆσαι περὶ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τῷ
Θεῷ θεράποντα, ὅτι πλῆθος ἀπειρον τῶν ἀγίων Ἀγ-
γέλων, μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ ψαλμωδίας τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ λαθόντες, ὡς ἐκλεκτὴν θυσίαν καὶ ὡς παρθένον ἐν
ἀνθρώποις εὐρεθῆναι Θεοῦ θυμίσμα πρεσβύτατον τῷ Θεῷ.

laudat cor-
tam omnibus
ut humilitate
exornum,

ejus post
octennium
felix mors.

Super mor-
tuum fra-
trem psalti

volans Pa-
chomius,

consanguini-
cis nequid-
quam depre-
cantibus

5 Ἐγένετο ποτὲ τῇ ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν Παχρόμιῳ
ἀπελθεῖν εἰς ἕτερον μοναστήριον, ἐπὶ τὸ ἐπισκεψάσθαι τοὺς
ἐκεῖσε Ἀδελφούς. Ἀπερχόμενος δὲ ἀπύκνησεν προκομι-
δὴν τινος Ἀδελφοῦ, κοιμηθέντος ἐκ τῆς μονῆς ἐκεῖνης·
ἦσαν δὲ πάντες οἱ Ἀδελφοὶ τῆς μονῆς ἐκεῖνης ἀκόλου-
θοῦντες τοῦ ἐξοδίου καὶ ψάλλοντες· ἦσαν δὲ καὶ μετ' αὐτῶν
καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ κοιμηθέντος. Ἰδόντες
δὲ οἱ Ἀδελφοὶ μήκοθεν τὸν Ἄγιον ἐρχόμενον πρὸς αὐτοὺς,
ἀπέθεντο τὸν κράβεσταν εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἔλθῃ ὁ Ἄγιος
εὐχεται ἐπ' αὐτοῦ στήκοντες οὖν οἱ Ἀδελφοὶ ἐψάλλον
μετὰ τῶν κοσμηκῶν. Ἐλθὼν οὖν καὶ εὐχόμενος ὁ Μονά-
ριος, ἐκέλευσεν τοῖς Ἀδελφοῖς μάλιστα ψάλλειν ἔμπροσθεν
αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἐνεχθῆναι τὰ ἱμάτια τοῦ κοιμηθέντος
καλεῖται ἔμπροσθεν πάντων καλῶσαι αὐτόν· καὶ καυθέντων
αὐτῶν προσέταξεν αὐτῶν τὸ σκῆνωμα, καὶ αὐτὸ ψάλλου-
σας κηδεύθῃν αὐτόν. Τῶν δὲ Ἀδελφῶν καὶ τῶν γονέων
τοῦ τε τελευταίουτος ῥιψάντων ἐαυτοὺς ὑπὸ τοῖς πόδα-
ς αὐτοῦ, καὶ ἱκετεύοντων συγχορηγῆσαι ψάλλεσθαι αὐτόν,
οὐκ ἠνέσχετο. Τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ λεγόντων· Τί ποιεῖς,
ὦ Πάτερ, τὸ καινὸν καὶ ἀθέμιτον πράγμα προσάπτων τῇ
υἱῷ ἡμῶν; ἢ πρέπει τῇ σῇ ἀγιότητι τοιοῦτον ἀσπλάγγ-
ναι ἐπιδειξάσθαι εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον, ὡς καὶ βαρβάρων
ὁμότητος ἄγειν εἰς οἶκον καὶ συμπάθειαν δύναται;
ὅθεν καὶ ἐγρήρξας, ὁρῶν τοῦ ἀντιδίδου αὐτοῦ τὸ σκῆνωμα
ἀκίνητον καὶ ἀφθογον καίμενον, οἰκτερῆσαι πολλάκις
καινότερον δὲ ἅμα ἰδομεν νῦν παρ' ὑμῖν τοῖς Χριστιαν-
οῖς, ὁ οὐδὲ παρὰ Βαρβάρους ὥρθη ποτὲ διὰ τῆς τοιαύτης
ασπλάγγιας· οὐνεὶς ἀνεξάλειπτον τῷ γένει ἡμῶν προ-
σάπτεις. Εἶθε μὴ ἰδομεν σε σήμερον, ἵνα μὴ ὁ οἶκος
ἡμῶν διὰ σου αἰώνιον οὐνεὶς κληρονομήσει! εἶθε μὴ με-
τῆλθεν τὸν ἀγριώτατον βίον τοῦτον ὁ ἀθλιὸς υἱὸς ἡμῶν!
οὐ γὰρ ἂν κατέλειπεν τὴν αἰώνιον ταύτην οὐδύναν. Δεόμεθά
σου, εἰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐποίησας καλῶσαι, τὸν ψαλμὸν
συγχώρησον λεχθῆναι.

6 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· Ἀλλήως, Ἀδελφοί,
πλεον ὑμῶν οἰκτερῶ τὸν κείμενον τοῦτον, καὶ περισσοτέ-
ραν φροντίδα ποιούμενος αὐτοῦ ὁ πατὴρ προσέταξα τοῦτο
γενέσθαι·

EX MSS.

declarat se
id facere
ex miseri-
cordia erga
eum,

cui honor
ille cessu-
rus sit ad
augmentum
punarum.

Magnum ex
duobus hospi-
tibus furorem
sentiens

intelligit
ab Angelo
origeni-
stas esse,

et monet
ut impius
libros ab-
jiciat.

Α γενέσθαι· ὑμεῖς γὰρ τοῦ φαινομένου σκάνους τούτου ποιεῖτε φρονιδοῦ, ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀγωνίζομαι· ἐάν γάρ ψάλλετε αὐτῷ, πλείονες αὐτὸν διαδίδονται κολάσεις, ἀπαιτούμενον ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ λόγον, ὅτι οὐκ ἀπῆλθεν ἔχων μετ' ἐαυτὸν τῶν ψαλμῶν τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ ἀληθῶς θέλετε προσθῆναι αὐτῷ ποιῆν τῶν αἰώνιων ὀδύνων, ψάλλετε αὐτῷ, ἀλλὰ πλεον ὀδυνόμενος ἐκεῖ ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ κατακτάσεται ὑμᾶς. Εἰδὼς οὖν ἐγὼ τὸ συμ- φέρον τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, οὐκ ἐπιμελοῦμαι τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ νεκροῦ· ἐάν γάρ συγχωρήσω ὑμᾶς ψάλλειν ὡς ἀνθρώποις εὐρίσκειται παρὰ τῷ Θεῷ, ὅτι ἔνεκεν ἀν- θρωπίνης πληροφροῦν τὰ συμφέροντα τῇ μελλούσῃ ἐν κρίσει κολάζεσθαι ψυχῇ κατεφρόνησα· πηρὶ γάρ ὑπάρ- χων ἀγαθότητος ὁ Θεός, ζητεῖ προσφάσεις δι' ὧν δοξάσ- θηαι δυναθῇ τοῦ πληλύνειν εἰς ὑμᾶς τὰ τῆς ἐκτετοῦ χάριτος ῥέειν. Ἴδὼν οὖν ὑμεῖς, οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ καταξιωθέντες τῆς θείας αὐτοῦ ιατρικῆς ἐμπειροὶ εἶναι, μὴ τὸ ἐπιτήδειον βοήθημα ἐκείστῃ πάθει προσφέρωμεν, εἰκότως ἀκούωμεν κατὰ τὸ γεγραμμένον· "Ἰδετε οἱ καταφρονεῖσθαι, καὶ θου- μάσετε θουμάσια, καὶ ἀφρονίσθητε. Διὰ τοῦτο παρακλῶ ὑμᾶς, πρὸς τὸ κοινωθῆναι αὐτὸν τῆς τιμωρίας, χωρὶς ψαλμῶν ἄρατε αὐτόν· οἶδεν γάρ ὁ Θεός ἀγαθὸς ὢν ὑπὲρ τούτης τῆς γενομένης αὐτῷ ατιμίας ἀνεῖναι αὐτῷ παρασ- χεῖν· εἰ γὰρ κηκοσέν μου πολλὰκις νοουθετήθεις παρ' ἐμοῦ, οὐκ ἂν ἐφθασεν εἰς ταῦτα. Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ Μα- κάριου, ἐπικνέχθη εἰς τὸ ὄρος χωρὶς ψαλμῶν, καὶ ἐτάφη.

7 Ἄλλοτε πάλιν διαλεγόμενον τοῦ Μεγάλου τοῖς Ἀδελ- φοῖς περὶ ὡς ἐλεῖται ψυχῆς, παραγενόμενος ὁ θυρωρὸς λέ- γει αὐτῷ, ὅτι μεγάλοι ἄνδρες ἀναχωροῦντο ἐλθόντες θέλου- σιν σοὶ συντυχεῖν. Ὁ δὲ φησιν· Καλέσον αὐτοὺς ἴσθι. Εἰσελθόντων οὖν αὐτῶν εἰς τὴν μονήν, ἡσπάσατο αὐτοὺς μετὰ τῶν Ἀδελφῶν. Μετὰ δὲ τοῦ ἰδεῖν αὐτοὺς πάσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ περιελθεῖν ὅλα τὰ κελία τῶν Ἀδελ- φῶν, ἠθέλησεν αὐτῷ κατ' ἰδίαν διαλεχθῆναι. Καθισθέν- των οὖν αὐτῶν ἐν κελίῳ ἐπισυγχέοντι, ἀντελάβετο αὐ- τῶν Μεγάλως δυσωδίας ὁ Γέρον· οὐκ ἔγνω δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τοσούτης δυσωδίας αὐτῶν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον διαλεχθῆναι αὐτοῖς, καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεως τὴν αἰτίαν μαθεῖν. Ὁρῶν δὲ αὐτῶν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὴν ἐξ ἡθισμένην ἐν ταῖς γραφαῖς, ἠπύρει περὶ τῆς νοσερᾶς αὐτῶν δυσωδίας. Μετὰ δὲ τὸ πολλὰ αὐτοῖς διαλεχθῆναι ἐκ τῶν ἀγίων γραφῶν ὁ Μέγας, καὶ λοιπὸν φθάσει τὴν ὥραν τῆς ἐννάτης, ἀνέστησαν ἐπὶ τὸ ἐπελθεῖν εἰς τὰ ἰδία. Παρακληθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀγίου τὸ γεύσασθαι αὐτοὺς ἐκεῖ, οὐ συνέθεντο· σπουδῇ γὰρ εἶχον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καταλαμβάνειν τὸν τόπον αὐτῶν· εὐχόμενοι δὲ καὶ συνταξάμενοι ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Μέγας, ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς δυσωδίας ἐκεῖ- νων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελίον αὐτοῦ, καὶ παρεκάλεσεν τὸν Θεὸν τοῦ γνωρίζειν αὐτῷ τὴν τῆς δυσωδίας αἰτίαν. Καὶ ἐλθὼν Ἀγγελος Κυρίου, λέγει αὐτῷ, ὅτι δόγματι ἀσεβείας ἦν τῇ ψυχῇ αὐτῶν Ὁριγένους, τὰ τὴν τοσαύτην δυσωδίαν ποιούντα· ἀλλὰ τοχέειν πέμψας ὑπόστρεψον τοὺς ἄνδρας, καὶ διαμάρτυρε αὐτοῖς τοῦ μνηστέου ἐνέχεσθαι τῶν τοιού- των βλαβερῶν καὶ ψυχροθύρων δογμάτων, ἐπεὶ εἰς ἀπό- λειαν ἔσονται. Παραγγέλλει οὖν ἐξελθὼν ἐν τοῦ κελίου αὐτοῦ, κατεδίωξεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους διὰ τινος Ἀδελφοῦ, καὶ ὑποστρέψας αὐτοῖς λέγει αὐτοῖς· Θέλω ὑμᾶς ἐρωτῆσαι λόγον. Οἱ δὲ εἶπαν· Λέγε· Ὁ δὲ φησιν πρὸς αὐτούς· Τοῦ λεγομένου Ὁριγένους τὰ συγγράμματα ὑμεῖς ἀναγιγνώσκετε; Οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἀρνήσαντο λέγου- ντες· Οὐχί. Ὁ δὲ Ἀγιος εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ διαμαρτύ- ρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀναγι- γνώσκων Ὁριγένην, καὶ δεχόμενος τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, εἰς πυθμένα ἁδὸν μέλλει καταυτᾶν, καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἔστιν τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδύνων. Ὁ οὖν ἐγνωρίσθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμάρτυρά μου ὑμῖν· ἀνεύθυνος οὖν εἰμι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτου· ὑμεῖς ὤψεσθε· ἰδοὺ ἠκούσατε τὴν ἀλή-θειαν· εἰ δὲ πιστεῖστέ μοι καὶ θέλετε ἀληθῶς ἀναπαύσαι τὸν Θεόν, ὅλα τὰ βιβλία Ὁριγένους ἃ ἔχετε λαβόντες εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ μνηστέου θελήσατε ἀναγνῶναι αὐτὰ καὶ καθεξαίρετον τὰ βλάσφημα· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυ-σεν αὐτούς.

8 Ἦν τις Ἀδελφὸς ἀσκήσας καθ' ἐαυτὸν τὸν πᾶν ἐπιστήμων. Οὗτος ἀκούσας τὸν θεὸν βίον τοῦ μεγάλου Παχουμίου, παρεκάλεσεν δεῖξασθαι αὐτὸν εἰς τὸ κοινοῦ-εῖον. Δεξαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ Μεγάλου, ποιήσας ὀλίγον χρόνον μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἐπιθύμει μαρτυρῆσαι, τοῦ κόσμου εἰρηνεύοντος, καὶ τῆς ἐκκλησίας προκοποῦσας, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι εἰρηνευούσας, Κωνσταντίνου τοῦ μακαρίου καὶ χριστοφόρου τότε βασιλεύοντος. Οὗτος οὖν συνεχῶς παρεκάλει τὸν Μακάριον λέγων· Εὐχαῖ ὑπὲρ ἐμοῦ, Ἀδελφὲ, ἵνα γένωμαι μάρτυς. Ὁ δὲ Μέγας ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων· Μὴ συγχωρήσας εἶ τὸν λογισμόν τοῦτον ἐκδοκῆναι εἰς τὴν καρδίαν μου. Ἐλεγεν δὲ αὐτῷ· Ἀδελφὲ, ὑπόμεινον τὸν ἀγῶνα τοῦ μοναχοῦ γεναίως καὶ ἀμώμως, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνέστικτον τὸν βίον σου κατορθώσας, καὶ ἔξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ Μαρτύρων κοινωνίαν. Ἐκείνου δὲ καθ' ἐκάστην ἐπιτείνοντος τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τοῦτο, καὶ ὀγκλῶντος τὸν Ἀγιον, ἵνα εὐξή-ται ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀποσεισάμενος τὴν ὀχλήσιν αὐτοῦ ὁ Μέγας, εἶπεν αὐτῷ· Ἔστω, ἐγὼ εὐχομαι· πλὴν εἰ τοῦτο θέλεις, καταλήψετέ σε· ἀσφαλίζου δὲ ἐαυτόν, μήποτε, ἐλθούσας τῆς ὥρας, ἀντὶ τοῦ μη-υποῆσαι εὐρείας ἀρνού-μενος τὸν Χριστόν· ἀληθῶς γὰρ σφαλῆναι βουλούμενος ἐαυ-τὸν βαλεῖν εἰς πειρασμόν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-στοῦ κελεύοντος ἡμῖν προσεύχεσθαι, μὴ ἐμπιστεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ παρήγγειλλεν αὐτῷ ἀσφαλίζεσθαι ἐαυτόν, καὶ φρονεῖν τοῦτο μνηστέον.

9 Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἀποσταλῆναί τινας τῶν Ἀδελφῶν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου εἰς ἀνωτέραν αὐτῶν κώμην θροῖα συλλέξει εἰς μόγον ψαθίον τῆς μονῆς· αὕτη δὲ ἡ κώμη πρόσκειται τοῖς βαρβάρους, τοῖς λεγομένοις Βλέμ-μυες. Καὶ ὅντων ἐπὶ ἐκεῖσε τῶν Ἀδελφῶν περὶ νησόν τινα, ἐν ἧ πολλὰ θροῖα ὑπῆρχεν, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Μακάριος τὸν Ἀδελφὸν τὸν ἐπιθυμοῦντα μαρτυρῆσαι, θάπνας ὀλίγας ἀπενεργεῖν τοῖς Ἀδελφοῖς, παραγγείλας αὐτῷ ἀσφαλίσασθαι ἐαυτόν, καὶ εἰπὼν τὸ γεγραμμένον δι' αἰνίγματος, ὅτι ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία. Ὁ δὲ λαβὼν τὴν ὄνον γεγο-μωμένον θάπνας, πρὸς τοὺς Ἀδελφούς ἐπαυεῖτο. Γενο-μένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν ἔρκον, κατελθόντες οἱ βάρβα-ροι ἐπὶ τὸ ὑδρεύσασθαι, ἀπαντῶσιν αὐτῷ· καὶ κατενέγ-καυτες αὐτόν ἀπὸ τοῦ ὄνου, ἔδωκαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ λαβόντες τὸν ὄνον μετὰ τῶν σκευῶν ἀνένεγκαν αὐτόν εἰς τὸ ὄρος πρὸς τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι ἐρχόμενον αὐτόν μετὰ τοῦ ὄνου, ἤρξαντο γλεύα-ζειν αὐτόν λέγοντες· Μονάζων, ἐλθὲ καὶ προσκύνησον τοῖς θεοῖς ἡμῶν. Σφαζάντων δὲ αὐτῶν ζῶα, σπονδὰς ἐποίησεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἀγαγόντες τὸν μονα-χόν, ἡγάμαζον αὐτόν συσπεῖσαι αὐτοῖς. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι, μετὰ θυμοῦ προσῆλθον αὐτῷ κατέκοντες γυμνά τὰ ἔξω αὐτῶν, καὶ ἀπειλοῦντες, ὡς εἰ μὴ βούλοιο θῆσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν, καὶ σπεῖσαι αὐ-τοῖς σπονδὰς, εὐθὺς ἀνελὼν αὐτόν· Ὁ δὲ ἰδὼν γυμνὰ τὰ ἔξω αὐτῶν, καὶ πτωχθεὶς αὐτῶν τὸ ἄγριον, εὐθὺς λαβὼν τὸν ὄνον ἔσπειρεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν κρεῖων τῶν εἰδοληθῶν, καὶ φρονηθεὶς τὸν τοῦ σώματος θάνατον ἀπέκτεινεν τὴν θανάτου ψυχὴν, τὸν Δεσπότην ἀπάντων Θεὸν ἀρνησάμενος. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, ἀπέλυσαν αὐτόν οἱ Βλέμυες.

10 Ὁ δὲ κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἐλθὼν εἰς ἐσυ-τόν, ἔγνω τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, ἣν ἐποίησεν, καὶ σγίσας αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, μετὰ τὸ τυφαῖ πολλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν μον-ὴν αὐτοῦ. Γνωὺς δὲ ὁ Μακάριος τὸ συμβᾶν αὐτῷ, ἐξῆλ-θεν εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ, πᾶν λυπούμενος. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτόν προσερχόμενον αὐτῷ, βάλλει ἐαυτόν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, κρᾶζων μετὰ κλαυθοῦ· Ἠμαρτον τῷ Θεῷ καὶ σοι, ὦ Πάτερ, ὅτι οὐκ ἠκούσά σου τῆς ἀγαθῆς συμ-βουλίας, οὐδὲ μὴν τῆς νοουθείας σου· εἰ γὰρ ἠκούσά σου οὐκ ἂν ταῦτα ὑπέστην. Ὁ δὲ Μέγας ἀκούσας ταῦτα, καὶ κλ-λοτριώθης ἀπὸ τούτων ἀγαθῶν, ὡς ταλαίπτορος ἀληθῶς ἐπετέθη σοι στέφανος, καὶ ἀπέρριψας αὐτόν ἀπὸ σου· ἐτοι-μος

D

GAP. II
Monachus
martyrium
temere
appetens,

E

a barbaris
capitur,

et diis eo-
rum libere
compulsus

F

suam agnosci
culpam:

ei penitens **Λ** μος ὑπῆρχες συναριθμηθῆναι τοῖς ἁγίοις Μάρτυσιν, καὶ σεαυτὸν ἀπεσχόνησας τῆς μακαρίας αὐτῶν κοινωνίας· ὁ Δεσπότης Χριστὸς παρὼν μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων αὐτοῦ, τὸ διάδημα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου βουλούμενος θεῖναι, καὶ τοῦτον ἡρνήσω διὰ ῥοπὴν ὄρας· καὶ θάνατον ὃν μέλλεις ἐφίστασθαι φοβηθεὶς ἐξέπεσας τοῦ Θεοῦ, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπωλέσας. Ποῦ οἱ πρὸς τοῦτου σου λόγοι; ποῦ ἡ ὁρεξίς σου; Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ· Ὁ μαρτυρὸν κατὰ πάντα, ὦ πᾶτερ, οὐ προσεδόκουν οὕτως γενέσθαι.

suscipitur a Pachomio. **11** Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, καὶ κλαίοντος, ἔφη ὁ Μέγας πρὸς αὐτόν· Σὺ μὲν, ὦ ἄθλιε, παντελῶς τοῦ Κυρίου ἀλλοτριὸν κατέστησας σεαυτὸν· ἀγαθὸς δὲ ἐστὶν ὁ Κύριος, οὐδέποτε συνέσχεν εἰς μαρτύριον ὄργην αὐτοῦ, ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστίν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν δύναται καταποντίσαι εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ὅτι καθ' ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, οὕτως μακρύνει ἀφ' ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸν πεσόντα μὴ ἐμμένειν τῇ πτώματι, ἀλλ' ἀναστῆναι, καὶ τὸν ἀποστραφέντα μὴ μακρυνθῆναι, ἀλλ' ἐπιστρέφει διὰ τάχους πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπογνῶς σεαυτὸν· ἐστὶν γὰρ ἐλπίς σωτηρίας· ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἐκκοπῇ πᾶν δένδρον, πάλιν ἐξανθήσει· ἐὰν οὖν θελήσῃς κἄν νῦν ἀκούσά με κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπω σοι, ἐξῆς τὴν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ. *B* Ὁ δὲ κλαίων ἔλεγεν· Ἀκούω σου, ὦ Πᾶτερ, ἐν πάσιν ἀπὸ τοῦ νῦν. Καὶ κελεύει αὐτόν ὁ Μέγας ἀναχωρήσαντα εἰς ἥσυχον τόπον ἀποκλείσαι ἐκυτὸν, καὶ μηδενὶ συντυχεῖν ἕως θανάτου αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ μίαν ἐστιᾶν αὐτὸν ἄλλας καὶ ἄρτους, καὶ ὕδατος μόνον μεταλαμβάνειν ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ· δύο δὲ ψαλμοὶ ποιεῖν αὐτόν· καθιεκάστην ἡμέραν, καὶ ἀγρυπνεῖν μὲν ὅσον δύναται, εὐχέσθαι δὲ ὅσον ἰσχύει· κλαυθμοῦ δὲ μὴ ἀπολείπεισθαι καθ' ὅλου. Ὁ δὲ ἀναχωρήσας ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ Μακάριος, ἐδιπλασίαζεν πάντα ὅσα εἶπεν αὐτῷ ποιῆσαι· οὐδενὶ δὲ συνετύγχανεν εἰ μὴ μόνον τῷ μεγάλῳ Θεοδώρῳ, καὶ ὀλίγοις τῶν λοιπῶν μεγάλων γερόντων. Ποιῶντας δεκάτην χρόνον οὕτως ἀγωνιζόμενος, ἐκοιμήθη τῇ τοῦ χάριτι καλῶς μαρτυρήσας.

Docet suos Pachomius quam utilis sit timor Dei ad profectum. **12** Πρωτῆθι ποτὲ ὁ μέγας Παχούμιος παρὰ τινος Ἀδελφοῦ, διὰ τί πρὸ μὲν τῆς ἐπιστάσεως τοῦ ἐνοχλοῦντος δαίμονος σὺν ἔχοντες τὸ τῆς διανοίας φρόνημα, περὶ ἐγκρατείας τε καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς φιλοσοφοῦμεν· γενομένης δὲ ὥρας τοῦ ἐπιδείξεσθαι ἔργῳ τὰ φιλοσοφούμενα· οἶον, μακροθυμίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμοῦ, καὶ ἀμνησικακίαν ἐν τῇ κακῇ τῆς ὀργῆς, καὶ ἀκνυδοῖαν φρόνημα ἐπαινῶν προκειμένου, καὶ ἄλλα ἕτερα τοιαῦτα πολλὰ ἡστώμεθα. Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ Μέγας, εἶπεν· Ἐπειδὴ τελείως τὴν πρακτικὴν οὐ μετερχόμεθα, διὰ τοῦτο πάσων τῶν τῶν δαιμόνων ἔξιν τε καὶ μετεμπλόκην οὐκ ἐπιστάμεθα, πρὸς δύνασθαι ἡμᾶς τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν παρουσίαν σημαίνοντος, ὁξυτέρᾳ τῇ θεωρητικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀπικινῆσαι τὴν περικειμένην σύγχυσιν τῶν τοιούτων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶν καὶ ἡμέραν τε καὶ ὥραν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς, καθάπερ ἔλαττον ἐπιχέοντες τὴν πρὸς Θεὸν φέρον, ὅς τῆς πρακτικῆς ὡν ποιητικόν, καὶ λύγους πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἐπιτελλομένων ἡμῖν τυγχάνων, ἀσειστον μὲν τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπερχέσθαι πρὸς ὄργην καὶ θυμὸν καὶ μνησικακίαν καὶ ἑτερὸν τι τῶν ἐς κακίαν ἐμμοχλεύοντων ἡμᾶς παθῶν μὴ ἀρχιζόμενον· θεωρητικὸν τε καὶ μετάρσιον πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων χώρον ποιήσασθαι τοῦτον, καὶ ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργούμενον κατὰφρονεῖν ἀναγκάζει, καὶ πατεῖν παρρησιαστέον ἐπάνω ὧφεν καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Mortui fratris animam ab Angelis in calum ferri cognoscit. **13** Πλήθον ποτὲ τινες Ἀδελφοὶ τῆς ἐν τῇ Χυνοδοσκίων μονῆς, λέγοντες τῷ Ἀγίῳ Νοσῇ τις Ἀδελφός, καὶ θέλει σε ἰδεῖν, καὶ εὐλογηθῆναι πρὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποθανεῖν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτοῖς. Γενομένου δὲ ὡς ἀπὸ δύο μιλίων τῆς μονῆς ἐκεῖνης, ἀκούσας ὁ Ἅγιος φωνὴν ἱερὰν ἐν τῷ ἀέρι, ἀνανεύσας ἶδεν τὴν ψυχὴν τοῦ κακούμενου Ἀδελφοῦ μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ψάλλουσιν, καὶ εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀπαγομένην τοῦ Θεοῦ. Τῶν δὲ ἀκολουθούντων αὐτῷ

D Ἀδελφῶν μὴ ἀκούσαντων μήδε θεασσάμενων τι, ἐστῶτος αὐτοῦ καὶ ἀτενίζοντος ἐπὶ πολὺ κατ' ἀνατολάς, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Τί ἔστηκας, ὦ Πᾶτερ; ἀπέλωμεν ταχέως, ἵνα ζῶντα καταλάβωμεν αὐτόν. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς φησὶν· Οὐ καταλαμβάνομεν αὐτόν· ἐκεῖ γὰρ αὐτῷ ἐνατενίζων ἀναγομένην εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἀπέλθατε οὖν ὑμεῖς εἰς τὴν μονὴν ὑμῶν, ὦ τέκνα· Παρακαλεσάντων δὲ αὐτὸν τῶν Ἀδελφῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πῶς ἐθεάσατο τὴν ψυχὴν τοῦ τετελευτηκέντος· Ἀδελφοῦ· εἶπεν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸν τρόπον. Καὶ ἀκούσαντες ἐπορεύθησαν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν, καὶ ἀκριβέστερον τὴν ὥραν πυθόμενοι, ἣν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Μέγας, παρὰ τῶν ἐν μοναστηρίῳ Ἀδελφῶν, οὕτως ἐγνώσαν· ὅτι ἀληθὴς ἦν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀγίου λεχθέντα αὐτοῖς περὶ τοῦ κοιμηθέντος Ἀδελφοῦ.

Demonibus vane Pachomium laudantibus, **14** Τοῦ ἁγίου γέροντος Παχουμίου ἀπερχομένου εἰς ἴδιον μοναστήριον, καὶ γενομένου περὶ τὴν ἔρημον, τὴν λενομένην Ἀμνῶν, ἐπέστησαν αὐτῷ λεγόντες δαιμόνιον, ἐκ θεῶν καὶ ἐξ εὐανύμων παρακολουθοῦντες αὐτῷ, καὶ ἄλλοι προτρέγοντες καὶ λέγοντες· Ἴδε ὁ εὐλογημένος ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ἐποιοῦν κενοδοξίαν βουλόμενοι ἐπισπείρα. Ὁ δὲ γνούς αὐτῶν τὴν πανουργίαν, ὅσον ἐκείνοι ἐκραζόν, τοσοῦτον οὗτος ἀναδοῦν πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ἐαυτοῦ ἐξομολογεῖτο ἁμαρτίας, καὶ ἀναλύων τὴν πανουργίαν τῶν δαιμόνων, πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγγετο λέγων· Οὐ δύνασθέ με συναρπάσαι πρὸς κενοδοξίαν, ὦ ἀνύσιν· οἶδα γὰρ μου τὰς ἀνομίαις, δι' ἃς ὕφειλον πάντοτε κλαίειν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Οὐ δέομαι οὖν τῆς παρ' ὑμῶν ψευδολογίας καὶ δολερᾶς ἀπάτης· ὑμῶν γὰρ τὸ ἔργον ἀπόλεια ψυχῶν ἐστίν· οὐ συναρπάζομαι οὖν ὑμῶν τοῖς ἐπαίνοις· οἶδα γὰρ τὸ σῶμα τῆς ἀνοσίας ὑμῶν γνώμης. Καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Παχουμίου λέγοντος πρὸς αὐτούς, οὐ δὲ οὕτως ἐπαύσαντο τῆς ἀναιδείας αὐτῶν, ἀλλὰ παρήκοντο αὐτῷ, ἕως οὗ ἤγγισεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ ὁ Μακάριος.

Qui intelligens non coqui solita cibaria, **15** Τῶν οὖν Ἀδελφῶν ἐξεληθέντων εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἀσπαζομένων αὐτόν, παιδίον ἐκ τῆς μονῆς ἐξελθὼν μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ἀσπάσασθαι τὸν Ἅγιον, ἤρξατο ἐντυγχάνειν αὐτῷ λέγων· Ἀληθῶς, ὦ Πᾶτερ, ἀφ' οὗ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀδελφῶν ἀπῆλθες, ἕως ἄρτι, οὔτε λάχανον, οὔτε αἶμα ἢ ἐψῆλη ἡμῖν· Πρὸς ὃν χαριέντως ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ ἅγιος Τέρων· Μὴ λυποῦ, τέκνον, ἐγὼ ποιῶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐψηθῆναι ὑμῖν. Περιελθὼν οὖν τὴν μονὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, καὶ εὐρών τὸν μάγειρον ἐργαζόμενον ψαλίσ, εἶπεν αὐτῷ· Πόσον χρόνον ἔχεις μὴ ἐψῶν τοῖς Ἀδελφοῖς λάχανον; Ὁ δὲ φησὶν· Δύο μῆνας· καὶ εἶπεν ὁ Μέγας· Τί τοῦτο πεποίηκας, τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατρῶν κελευόντων κατὰ Σάββαθον καὶ Κυριακὴν ἐφεῖσθαι λάχανον τοῖς Ἀδελφοῖς; Ὁ δὲ φησὶν πρὸς αὐτόν· Ἀληθῶς, ὦ Πᾶτερ, κῆλον καὶ ἑκάστην ἡμέραν αὐτοῖς ἐψῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἶδον ὅτι ἐψοῦμενον τὸ λάχανον οὐκ ἐσθίεται, τῶν Ἀδελφῶν σχεδὸν πάντων ἐγκρατευμένων, καὶ μὴ ἐσθίωντων ἐφημα· ἵνα μὴ οὖν τὸ μετὰ τοσοῦτου κόπου γινόμενον ἀνάλωμα, μηδενὸς ἐσθίουτος, βλήθῃ ἔξω (μ' γὰρ ξίστας ἐλατὺν βλάλλομεν τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σύνθετες ἐφημα τῶν Ἀδελφῶν)· Ἐπεὶ οὖν ἶδον ὅτι οὐκ ἐσθίουσιν, οὐκ ἐψῆσαι, ἀτοπον ἰγχεσάμενος τὸ βαλεῖν τοσαῦτα ἀναλώματα ἔξω. Διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἀργὸν ἐκπῆσαι, ἐργάζομαι ψαλίσ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, λογιζάμενος ἵνα μόνον ἐπαρκέω ἐν τῷ μαγειρείῳ πρὸς τὸ καταρτῆσαι τὰ μικρὰ βρομῶν τοῖς Ἀδελφοῖς, ἅπερ ἐστὶν λαφάνια μετὰ ὄσους καὶ ἐλαίου, καὶ σκυρδῶμας, καὶ λεπτὰ λάχανα.

propter pleorumque abstinentiam, **16** Ἀκούσας δὲ ὁ Ἅγιος ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Πόσα ψαλίσ ἐποίησας ὑμεῖς, οἱ ἀπὸ τοῦ μαγειρείου σχολάζοντες τῷ ἔργῳ τούτῳ; Ὁ δὲ φησὶν· Πεντακόσια· Καὶ λέγει αὐτῷ· Φέρε μοι αὐτὰ ἥδε, ἵνα ἐγὼ μετρήσω αὐτά. Ἐνεχθέντων δὲ τῶν ψαλίσων, κελεύει αὐτὰ εἰς πῦρ βληθῆναι· καὶ καυθέντων αὐτῶν εἶπεν πρὸς τοὺς μαγείρους· Ὡςπερ τὸν κανόν, τὸν δοθέντα ὑμῖν περὶ τῆς τῶν Ἀδελφῶν οἰκονομίας, παροῖδατε διὰ τὴν σατανικὴν ἐνοσίαν, οὕτως καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἀπειθῶν κατέκυσας, ἵνα μάθῃτε τί ἐστὶ τὸ καταφρονεῖσθαι θεσμῶν πατρῶν, εἰς σωτηρίαν ψυχῆς δοθέντων· Πόσων ὠφέλειαν περιελάτε ἀπὸ τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῇ μὴ ἐψῆσαι

D
EX MSS

Demonibus vane Pachomium laudantibus,

E

ipse se humiliat.

Qui intelligens non coqui solita cibaria,

h

f

propter pleorumque abstinentiam,

i

storeus u coquis factas comburi jubet.

Α σαι ὑμᾶς· Ἦ ἀγαυοῖτε ὅτι οὗ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τοῦ ἐγείσθαι ὁ ἄνθρωπος, τοῦτον τὴν ἀποχὴν διὰ Θεοῦ ποιήσας· μισθὸν οὐκ ὀλίγον παρὰ Θεοῦ ἔχει· Ὁ δὲ τὴν δεσποτεῖαν οὐκ ἔλαβεν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ βίβα διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀπεχόμενος, μάτην ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἐπιζητεῖ· Οὐκ οἶδάτε ὅτι ἐὼν βληθὴ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ τούτου μὴ γεύσονται, διὰ τὴν Θεοῦ ἐγκατατιούμενοι οἱ Ἀδελφοί, ἐξουσίαν πολλὴν τὸν μισθὸν· ἐὰν δὲ μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἔσθια ὑπὲρ οὐκ ἶδον, ἐγκατατίεται οὐ μὴ λογισθῆσεται αὐτοῖς. Διὰ τὸ ἔστις ἐλάττω τσαύτην καρποφορίαν ἀρετῶν ἐξεκώφατε· ὅλη τὴν παντὸς κόσμου ὕλη ἀπολέσθω, καὶ μία καὶ εἰς τέλος ἀρετὴ μὴ ἐκκοπιέσθω ἀπὸ τῆς ψυχῆς· Ἐγὼ μὲν οὖν καθ' ἐκείνην ἀληθῶς ἡγουμένην ἐψῆσαι, καὶ πολλὰ παρηγοῖαι τοῖς Ἀδελφοῖς ἐδέσματα, ἵνα καθ' ἐκείνην ἐγκατατιόμενοι καὶ ἀπεχόμενοι τῶν διδωμένων αὐτοῖς, προσθήκην τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκείνην ποιήσονται. Εἰ δὲ καὶ συμβῇ τινι κακωδέει μὴ θελήσει εἰς τὸν τῶν νοσηρῶν τύπον ἀπελθεῖν, ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ κατὰ συνήθειαν διδόμενου αὐτοῖς λαχάνου, μὴ εὔρειν, τί ἐγίνετο, οὐκ ἐσκυδαλίετο ἄρα τοῦ μὴ εὔρειν ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ; Ἦ οὐκ οἶδατε ὅτι παιδεία μάλιστα οὐ δύναται παραμένειν ἐν τῇ ἀρετῇ, μὴ ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἀνέσεως ἢ μικρᾶς ποταμυδίας; ε

Β 17 Καὶ εἰσελθόντων τῶν Ἀδελφῶν εἰς τὰς εὐχὰς συναχθεῖς καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν, ἐπλήρωσεν τὰς εὐχὰς, καὶ ἐξελθόντων ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, ἔμεινεν μόνος ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ τὸς εὐχὰς συνήθειος ἐπετελεῖ τῆς συνάξεως [καὶ κλείσας τὴν θύραν προσκύβητο τῷ Θεῷ, ὁξύνων γνωσθῆναι αὐτῷ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν Ἀδελφῶν καταστάσεως] καὶ τί ἐν ταῖς μεταγενεστέροις τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς· Καὶ παρατείνοντας αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, ἀπὸ ὥρας δεκάτης ἕως οὗ κρούσουσιν τοῖς Ἀδελφοῖς τὴν νυκτερινὴν λειτουργίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἄφωι ἐφάνη αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ ὀπίσθια, γνωρίζουσα αὐτῷ τὸ τέλος τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἔξην μὲν ὡσαύτως κατὰ Χριστὸν εὐσεβῶς, καὶ τὸν μέλλοντα πλάτισμὸν γίνεσθαι τῶν μοναστηρίων. Ἐβιάσαστο δὲ καὶ πλεῖθος ἄπειρον Ἀδελφῶν, ἐν κοιλάδι βραχυτάτῃ καὶ αὐχμηρᾷ ὀδεύοντων· καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν θέλοντας ἀναθεῖναι ἐκ τῆς κοιλάδος, καὶ μὴ ἰσχύοντες, πολλοὺς δὲ κατὰ πρόσωπον ἀλλήλων ἀπὸ τῆς πολλῆς περὶ αὐτοὺς σκοτείας ἀπαντώντας, καὶ μὴ γνωρίζοντας ἀλλήλους, πολλοὺς δὲ πεσόντας ἀπὸ τῆς ἀτομίας, ἐτέρους δὲ βοῶντας ἐλεεινὴν φωνήν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν μετὰ πολλοῦ καμάτου ἰσχύσαντας ἀνελθεῖν ἀπὸ τῆς κοιλάδος ἐκείνης· καὶ ἀνελθοῦσιν εὐθὺς φῶς ὑπὸντησεν αὐτοῖς· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ φῶς εὐχαρίστησαν μεγάλως τῷ Θεῷ. Τότε ἔγνω ὁ Μακάριος τὰ συμβεβηκότα τοῖς Ἀδελφοῖς ἐπ' ἐσχάτων, καὶ τὴν μέλλουσαν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκεῖνοις ἀμείλιαν γίνεσθαι, καὶ τὴν πολλὴν πῶρωσίν τε καὶ πλάνην, καὶ τὴν τῶν ποιμένων ἐκλείψιν συμβεβησθαι αὐτοῖς, καὶ ὅτι τῶν κολῶν οἱ σήμερον σμελέστεροι κρατήσουσιν τῇ ἐαυτῶν πληθὶ νικήσαντες, καὶ τύπος μόνος ἔσται ταῦτα ὧν τὸς ἀρχὰς ἡμεῖς οἱ γραψάντες διήλθομεν, ὥστε τοὺς κακοὺς ἄρξιν τῶν Ἀδελφῶν, καὶ τοὺς μὴ εἰδότες γινώσκιν τῶν μοναστηρίων κρατήσας, καὶ μάχεσθαι περὶ ὀρχῆς, καὶ τοὺς καλοὺς παρὰ τῶν κακῶν διώκεσθαι [καὶ μὴ ἔχειν τοὺς ἀγαθοὺς παρρησίαν ἐν ταῖς μοναῖς, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον τὰ θεῖα εἰς ἀνθρώπινα μεταβάλλεσθαι.]

Γ 18 Γινόμεν οὖν ὁ Μακάριος ταῦτα ἀνεβώκησεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, λέγων· Ὁ Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὕτως ἔχει γενέσθαι, διὰ τί συνεχώρησας τὰ κοινώδεια τοῦτα γενέσθαι, εἰ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκεῖνοις οἱ μέλλοντες ἀρχεῖν τῶν Ἀδελφῶν κακοὶ ἔσονται, τί οἱ ποιμαίνοντες μέλλουσιν ἔσεσθαι; τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ὁδηγῶν ἀμφοτέροι εἰς βύθιον πεσόντων. Εἰκὴ ἐμύθησα. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καμάτων μου, καὶ πάντων τῶν Ἀδελφῶν, τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς οὖν πολιτευομένων· μνήσθητι ὅτι συνέθου μοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος τοῦτο ἀφείναι μοι τὸ πνευματικὸν σπέρμα. Σὺ οἶδας, Δέσποτα, ὅτι ἀφ' οὗ ἐνεδύθην τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, οὐδέποτε ἐκορέσθην οὐδενὸς ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε μέχρις ὕδατος· Ταῦτα δὲ λέγον-

τος αὐτοῦ, φωνὴ πρὸς αὐτὸν ἐγένετο λέγουσα· Καυχᾶσαι, Δ Παχοῦμιε, ἄνθρωπος ὧν· αἰτῆσαι σεαυτῷ ἔλεος, ὅτι τὰ σύμπαντα τῷ ἔλεει μου συνίστανται. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος, παραχρῆμα ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἠτήσατο ἔλεος παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγων· Κύριε παντοκράτωρ, τὸ ἔλεός σου κατὰπεμψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ μηδέποτε αὐτὸ ἀφίλης ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οἶδα καὶ γὰρ, ὅτι ἀνεὺ τοῦ ἔλεους σου τὰ σύμπαντα οὐ δύναται εἶναι. Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ παραχρῆμα ἐπέστησαν αὐτῷ δύο Ἀγγελοὶ τοῦ Θεοῦ· καὶ νεώτερος ἦν μετ' αὐτῶν, ἀνεκλάλητον ἔχων τὸ πρόσωπον, καὶ ἄφραστον τὴν θέαν, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανος ἔκειτο ἀκάθηνος· καὶ ἀναστήσαντες Παχοῦμιον Ἀγγελοὶ, εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ἠτήσω, τὸν Θεοῦ καταπέμψαι σοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ἰδοὺ οὕτως ἔστιν τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὁ Κύριος τῆς δόξης Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἀπέστειλεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐσταυρώσατε αὐτόν, καὶ στέφανον ἐξ ἀκαθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐθήκατε. Εἶπεν δὲ Παχοῦμιος πρὸς τὸν νεώτερον· Δέομαι σου, τῆς ἀρχάντου φύσεως Δέσποτα, οὐκ ἐσταυρώσας ἐγὼ; Ὁ δὲ νεώτερος ὀλίγον τῷ προσώπῳ μεδιόσας, εἶπεν πρὸς αὐτόν· Οἶδα καὶ γὰρ ὅτι οὐκ ἐσταυρώσας με σὺ, ἀλλὰ οἱ πατέρες ὑμῶν. Θάρσει ὅτι ἡ ῥίζα τοῦ σπέρματος σου ἕως αἰῶνος οὐ μὴ ἐκλείψει, καὶ ἕως συντελείας τοῦ αἵωνος φυλαχθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σώζεσθαι ἐν τοῖς καιροῖς ἐκεῖνοις ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁμίχλης, ὑπὲρ τοὺς ἄκρας οὖν πολιτευομένους εὐρεθήσονται, ὅτι οἱ οὖν ἔχοντες σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἐνσώρευς τῷ σῶ φωτὶ ἐπερείθμενοι πολιτεύονται· οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἐν αὐχμηρῷ τυγχάνοντες κακίῳ, ἐὰν ἀγαθὴ φρονήματι ἐξ ἐκουσίας προβέσως, μηδενὸς αὐτοὺς ὁδηγούντος, ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἀποπλήσαντες τῆς σκοτείας τὴν δικαιοσύνην μετέλθωσιν, αὐτὴν λέγω σοι, μετὰ τῶν οὖν ἄκρας καὶ ἀμέμπτως πολιτευομένων εὐρεθήσονται, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσαντες σωτηρίας. [Ὁμοίως τοῦτοις τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀξιούμενοι καὶ τῶν οὐρανίων ἀπολαύοντες ἀγαθῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθέως ἀνέλυθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀνεωχθέντος αὐτοῦ αὐτῇ καὶ τοῦ ἀέρος φωτισθέντος φωτὶ οὗ τὴν δόξαν αὐθέντου ἀνθρωπινῶς ἐκφρασθῆναι λόγῳ]· f

19 Θαυμάζοντος δὲ ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσιν αὐτῷ τοῦ Μεγάλου, εὐθὺς κρούουσιν τοῖς Ἀδελφοῖς εἰς τὴν νυκτερινὴν σὺναξιν, καὶ τελειωθείσης τῆς λειτουργίας τῆς νυκτερινῆς, ἐκάθισαν εἰς ἀρόχασιν τοῦ λόγου αὐτοῦ οἱ Ἀδελφοί· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Ἀδελφοί, ὅσον ἔχετε τὴν νύκτα ὑμῶν ἐν τῷ στόματι, ἀγωνίσασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν ὥραν ἐκείνην, ἣ μέλλομεν ἑαυτοὺς κλαίειν ἐργαζόμεθα προθύμως τὴν ἀρετὴν· λέγω γάρ, ὅτι εἰ εἴδετε τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς Ἀγίοις ἀπαγγελίαν, καὶ πῶς οἱ ἀποπεσόντες τῷ Θεῷ κολάζονται, καὶ τὰ βασανιστήρια ἃ τοῖς ἀμελήσας ἀκόμειται, μάλιστα τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ ἀξίως αὐτῆς πολιτευσαμένοις ὑπὲρ τοῦ κληρονομήσαι τὴν ἀποκειμένην ἐκείνην τοῖς Ἀγίοις μακαριότητα, ἀποφυγεῖν δὲ τὴν ἐν τοῖς βασάνοις κύλασιν, πάντα πόνον ὑπομείνατε ἂν ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ἀρετῇ τελειωθῆναι· Ἀπέλθετε γὰρ εἰς τοὺς τάφους, καὶ ἴδετε τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασιν ὅτι οὐδὲν ἔστιν. Τί οὖν κενοδοξῇ ἄνθρωπος, γοῦς τυγχάνων; τί δὲ ὑπερηφανεύεται, ὅλος δυσωδία ὑπάρχων; Κλύσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὡς καιρὸν ἔχομεν, μήποτε ἔλθουσιν τῆς ὥρας τῆς ἐξόδου ἡμῶν εὐρεθώμεν τότε, τῷ Θεῷ καιρὸν ἄλλον αἰτούντες πρὸς τὸ μετανοῆσαι· Δεικνύει ἀληθῶς ἡ ψυχὴ ἐκείνη καὶ τρισυβλήτι, ἣ τὸν κόσμον καταλείψασα καὶ ἑαυτὴν καταγράφασα τῷ Θεῷ, αἰῶς δὲ ἐπαγγέλματος αὐτῆς μὴ ζήσασα. Μὴ οὖν συχωρήσωμεν, Ἀδελφοί, τῷ αἰῶνι τούτῳ, ὀλίγω ὄντι, καὶ εὐτελεῖ, καὶ σίχα παρερχομένη εὐαγγέλιον, ἀρπάσαι τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἀφ' ἡμῶν. Ἀληθῶς φοβούμεαι μή ποτε οἱ κατὰ σάρκα ἡμῶν πατέρες ἐν τῷ κόσμῳ διατρέβοντες, καὶ περιαντλούμενοι μερίμναις καὶ περιστάσεσιν, οἰόμενοι περὶ ἡμῶν ὡς δῆθεν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ καὶ ἐντεῦθεν ἀρραβωνισθέντων πρόσοδα τῆς μακαρίας ζωῆς, ἐπεικουρίας δὲ τυχεῖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι παρ' ἡμῶν προσδοκῶντες, εὐρεθώσιν κα-

jubetur sibi ipsi misericordiam perire

et a Christo sibi apparente

NOT. 21.

E

certificatus de sui instituti li duratione,

adhortatur Fratres ad perseverantem penitentiam.

F

no a majoribus suis confundantur in die iudicii.

et quotidie coqui escas ad mojos eorum qui abstinent meritum,

per visum cognoscens fore,

ut aucto vehementer numero Fratrum,

multi defecerunt in spiritu propter Superiorem incuriam,

quod deprecans ille

Α τακρύνοντες ἑμᾶς, καὶ λέγοντες τὸ γεγραμμένον· Πῶς ἐταλαιπωρήσατε κατὰ σκηνωθέντες σφόδρα; μεγάλη ἡ θλίψις ὑμῶν· πῶρ ἀνέφη ἐφ' ὑμᾶς· ἡ χρειώθησαν οἱ κλάδοι ὑμῶν· διὰ τοῦτο εἰς προνομήν ἐγένοντο· Ἐπ' αὐτὴν ὠρύνοντο λένοντες, καὶ ἐπ' αὐτὴν ἔδωκεν φωνὴν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐγένοντο οἱ ἡγαπῆμενοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι, καὶ ὁ στεφανὸς τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ἀφῆρται· πόλεις αἱ πρὸς νότον πῶς συνεκλείσθητε; οὐκ ἔστιν ὁ ἀνοίγων ὑμῖν· ὅς ἀρδῆτω γὰρ ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου, ἡκούσατε·

inculcat
eisdem
memoriam
mortalis,

g

h

B

per quam
anima de-
beat corpori
suadere to-
lerantiam.

C

CAP. III.

Missum ad
emendas
fruges pro
100 nummis,

20 Διὰ τοῦτο, Ἀδελφοί, ἀγωνισήμεθα ἐξ ὅλης καρδίας, τὸν θάνατον πρὸς ὀφθαλμῶν ὑμῶν κατὰ πάσαν ὥραν φέροντες, καὶ τὴν φοβερὰν κόλασιν κατὰ πάσαν ὥραν φανταζόμενοι, δι' ὧν εἰς αἴσθησιν ὁ νοῦς ἔρχεται, καὶ φρίττει μὲν θαυμάσια ψυχῇ, καὶ θεωρητικὴν δὲ κατεργάζεται αὐτὴν, ἀπὸ τῶν γίνων ἀμέτεωρον κατασκευάζει αὐτὴν πρὸς τὸν Θεόν· οὐ μὴν δὲ ἄλλα καὶ ταπεινοφροσύνην ἐκ τούτων ἐργαζόμενος οὐκ ἐκτὴν τε καὶ ἀκευδοῦξον καὶ εὐτελεῖ, καὶ παντός ἀπαλλοτριωμένον ἑαυτὴν κοσμητικῷ φρονήματος ἀναπείθει αὐτὴν γενέσθαι. ἡ [Φιλοσοφείτω οὖν καθ' ἑκάστην, Ἀδελφοί, πρὸς τὸ παχύτατον σῶμα τοῦτο ἡ ψυχῇ, ὑμῶν ἐρχομένων περὶ τὴν κοίτην ὅψε, λέγουσα πρὸς ἑκάστον μέλος τοῦ σώματος· Ὡ πύδες, ὡς ἔχετε ἐξουσίαν σταθῆναι καὶ κινεῖσθαι, πρὸ τοῦ τελεῖναι ὑμᾶς καὶ ἀκινήτους εἶναι, στήκετε προθύμως τῇ Κυρίῳ ὑμῶν. Πρὸς δὲ τὰς χεῖρας λέγουσα· Ἔσται ὥρα ἐν ἧ ἔσεσθε ἐκτελεσμένοι καὶ ἀκίνητοι, καὶ δεδεμένοι ἀλλήλοις, καὶ μὴ τε μίαν κίνησιν ἔχουσιν· διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἐμπεσεῖν ὑμᾶς εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, μὴ ἐκκλινεῖτε ἐπεκτεινόμενοι πρὸς τὸν Κύριον· Πρὸς δὲ τὸ σῶμα ὅλον λεγέτω ἡ ψυχὴ οὕτως· Ὡ σῶμα πρὸ τοῦ διαχωρισθῆναι καὶ μακρυνθῆναι ὑμᾶς ἀπ' ἀλλήλων, ἐμὲ μὲν εἰς ἄθνην κατενεχθῆναι δεσμούς ἰδίους ὑπὸ ζόφου διαλαβοῦσαν, σὲ δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν οὐσίαν μεταβληθῆναι, καὶ διαλυεσθαι, εἰς τὴν δυσωδίαν καὶ σηπεδῶνα κατανάλωθεῖσαν, θαρσαλίως στήθει, προσκύνει τῷ Κυρίῳ λέγει μοι τὴν αἴσθησιν διὰ θαυμάτων γνωρίζωμένον, γνώρισον τῷ Δεσπότη τὴν ἀγαθὴν σου δουλείαν· βιάσασόν με προθύμως τῇ Θεῷ, ἐξομολογουμένην πρὸ τοῦ σε βασταχθῆναι ὑπὸ ἄλλων, μὴ θέλων κοιμάσθαι καὶ ἀνακτάσθαι εἰς αἰώνιον κόλασιν κατὰδικάσας με· ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε ὁ βαρύτατος ἐκείνος ὑπνος διαδέχεται σε μέλλει. Ἐὰν ἀκούσῃς μου, ἀπολαύσομεν ἡμεῖς τῆς μακαρίας κληρονομίας· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃς μου, οἱ μοι! ὅτι συνεδέθη μοι διὰ σε καὶ γὰρ ἡ ἀθλία κατὰδικος γίνομαι. Ἐὰν οὕτως ἔσῃς ἐκαστὸν ἑαυτοῦς ἀλείφοντες ἀληθῶς, ἀληθινὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπάρξετε, καὶ ἐνοικούντος ἐν ὑμῖν τοῦ Θεοῦ, ποία σατανικὴ μεθοδία δύναται ὑμᾶς ἀπατῆσαι; ἀντὶ γὰρ μυρίων διδασκάλων ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνοικῶν ἐν ὑμῖν πλέον διδάσκει ὑμᾶς καὶ ζοφίζει μάλλον τὴν ἑαυτοῦ γνώσιν, καὶ ὅσα ὁ ἀνθρώπινος λόγος οὐ δύναται λέγειν, ταῦτα τὸ πανάγιον Πνεῦμα διδάσκει· τὸ γὰρ τί, φησιν, προσευζόμεθα καθ' ὃ δει, οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερενυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Καὶ ἕτερα μὲν εἰπεῖν πολλὰ ὠφέλιμα, δυνατόν πρὸς ὑμᾶς τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐγγρονίσωμεν ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, ἐφ' ἕτερα ῥέψομεν τὸν λόγον.

21 Αἰμοῦ γενομένου ποτὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Πατρὸς ὑμῶν Παχουμίου, καὶ τῶν Ἀδελφῶν μὴ ἔχοντων σίτου, μάλλον δὲ σίτου μὴ εὐρισκομένου καθ' ὅλην σχεδὸν Αἴγυπτον, ἀπέστειλεν ὁ ἄγιος Γέρον τινὰ τῶν Ἀδελφῶν περιελθεῖν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, ζητοῦντα σίτον ἀγοράσαι, δειδωκὼς αὐτῷ ἐπὶ λόγῳ τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας ρ' νομισμάτα. Περιελθὼν δὲ ὁ πιστευθεὶς πολλοὺς τόπους, παραδύλακε εἰς τινὰ πόλιν λεγομένην Ἑρμούθιν· καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, κῆρεν ἐκεῖ ἀνθρώπων τινὰ πολιτεύμενον, πανὺ εὐλαβῆ καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενον, ἀκούσαντα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Παχουμίου καὶ τῶν Ἀδελφῶν. Οὕτως ὁ πολιτεύμενος δαμόσιον σίτον πεπίστευτο. Τούτῳ προσελθὼν ὁ Ἀδελφὸς παρεκάλει αὐτὸν πωλῆσαι σίτον αὐτῷ ρ' νομισμάτων· Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ἀληθῶς, Ἀδελφέ, εἰ εἶχον ἐμὸν σίτον, ἀπὸ τῶν τέκνων μου ἀναλαβὼν, ἐδίδουν ὑμῖν· ἀκούω γὰρ περὶ τῆς θείας καὶ ἐνα-

ρέτου ὑμῶν πολιτείας· ἀκούσας δὲ μου ὁ μέλλω σοι λέγειν. Δαμόσιον σίτον ἔχω κείμενον, καὶ τέως ἄρτι οὐ ζητεῖται παρὰ τοῦ Ἀρχοντος· εἰ οὖν θέλεις λαβεῖν αὐτὸν ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἀλυσος, ὑπερβέσθαι δύναμαι τὰ δαμόσια. Ἐὰν οὖν οἶδες ὅτι δύνασαι ἀποκαταστήσαι τὸν σίτον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ δὴ λάβε ὡς θέλεις. Τοῦ δὲ Ἀδελφοῦ εἰπόντος, ὅτι οὐχ οὕτως θέλω, ἀλλ' ἐὰν θέλεις τῶν ρ' ὀλοκοτίνων δοῦναί μοι οἷος θέλεις τιμῆς, καλῶς ποιεῖς. Ἐκείνος ἔφη· Ναί· δύναμαι οὐ μόνον τῶν ρ' ὀλοκοτίνων, ἀλλ' ἐὰν θέλεις, καὶ ἄλλων τοσούτων ὀλοκοτίνων λαβεῖν σίτου, χάριν μοι ποιεῖς, ἐν τούτῳ μόνον εὐχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀδελφοῦ ὅτι οὐκ ἔγωμεν εἰ μὴ τοῦτο, ὁ πολιτεύμενος ἀκούσας εἶπεν· Μὴ μελέτω σοι περὶ τούτου, λάβε τὸν σίτον, καὶ ὅτ' ἂν εὕρηται τὴν τιμὴν ἐνέγκαιέ μοι. Ἐπὶ τούτῳ οὖν τῷ ὁρῶν γομώσας πλεῖον σίτου ἐκ δεκατριῶν ἀρτάδων τοῦ ὀλοκοτίνου, μηδ' αὖ κατ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον εὐρισκομένου πέντε ἀρτάδων τοῦ ὀλοκοτίνου, κατέπλευσεν εἰς τὴν μονὴν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ Ἀδελφός.

quia pro
totidem aliis
occipit com-
modatas,

inobedientia
et temeritatis
arguit :
E

22 Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας, ὅτι ὥρμησεν τὸ πλοῖον γεγομωμένον σίτῳ, καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας μαθὼν, πέμπει εὐθὺς εἰς τὸ πλοῖον λέγων· Ἐνα κόκκον τοῦ σίτου τούτου μὴ εἰσενέγκατε εἰς τὴν μονὴν ταύτην, μήδε ὁ ἀγοράσας εἰς πρόσωπόν μου ἔλθῃ, ὅτι ἡνόμησεν πᾶν τοῦτο πεποιτικῶς, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ρ' ὀλοκοτίνων σίτου λαβὼν, ὅπερ οὐκ ἐκέλευσα αὐτῷ ποιῆσαι, τῇ ἰδίᾳ φρονήματι ὑπηρετῶν τὸ πλεονεκτήσας, καὶ τῇ τῆς φιλοκερδίας πάθει πυρῶθεις κατεδουλώσας ὑμᾶς, πάντας ποιήσας ὑποχρέους εἶναι· καὶ ἀκορῆστας μὲν φιλοκωπίας τοῦ δωδεκάτοτος χρυσάμενος, πλεονεξίας δὲ τρόπον ἐργασάμενος ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ὑμῶν κωμήσας σίτον, καὶ ἐξ αὐτεντίας ἑαυτοῦ θανεισάμενος, ὃν οὐκ ἔχομεν πᾶν ἀποδοῦναι· οὐ μὴν δὲ, ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη ἐρχομένῳ αὐτῇ ἀνθρώπινον ὑποστῆναι ναυαγίσαντος τοῦ πλοίου, τί εἴχαμεν ποιῆσαι; οὐκ ἐμέλλομεν πάντοτε δοῦναι γενέσθαι; Διὰ τοῦτο ὅσον ἤνεγκιν σίτον τοῖς περὶ τὰ μέρη ταῦτα κοσμητικῶς τυγχάνουσιν πωλεῖται, ὡς ἔλαβεν παρὰ τοῦ πιστεύσαντος αὐτῇ ἐκ τῶν ἀρτάδων τοῦ ὀλοκοτίνου, καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον κομιζέτω τῷ πιστεύσαντι αὐτῷ· τῶν δὲ ὀλοκοτίνων τῶν ἡμετέρων ὡς πωλεῖται πανταχοῦ, οὕτως ὠρυσάμενος φερέτω. Ἐποίησεν δὲ οὕτως καθὼς εἶπεν ὁ Μέγας, καὶ ἤνεγκεν τὸν σίτον ἐκ πέντε ἡμισυ ἀρτάδων τοῦ ὀλοκοτίνου ἀγοράσας, καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἔτι ἀνέγκιν αὐτὸν ἐκείνην τοῦ μοναστηρίου εἰς διακονίαν τῶν Ἀδελφῶν, τάξας ἕτερον αὐτ' αὐτοῦ.

et superfluum
vendi ac pre-
tium reddi
jubeat.

23 Ἄλλο τι πάλιν λαβὼν ὁ αὐτὸς Ἀδελφός παρὰ τοῦ σκυτεῶς σκευάγια πολλά καὶ ἑτερά τινα εἶδη, ἐπὶ τῷ διαπωλῆσαι, πλέον τῆς τιμῆς ἣς εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεὺς λαβὼν ἤνεγκεν αὐτῷ. Λαβὼν δὲ τὸ γράμμα ὁ σκυτεὺς, καὶ εὐρὼν τριπλοῦν τὸ ἀργύριον, εὐθὺς ἀπελήθην πρὸς τὸν Μέγαν, εἶπεν αὐτῷ· Ἀληθῶς, ὦ Πάτερ, κακῶς ἐποίησας τάξας τοῦτον τὸν Ἀδελφόν εἰς διακονίαν τῶν τοιούτων ἀποκρίσεων τῆς μονῆς σου, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κοσμητικὸν φρόνημα· δέδωκα γὰρ αὐτῷ σκευάγια καὶ ἑτερά τινα εἶδη ἐπὶ τῷ πωλῆσαι, εἰπὼν αὐτῷ τὴν ποσότητα τῆς τιμῆς, ὃ δὲ πλείονος πωλήσας αὐτὰ, ἤνεγκεν τριπλὴν τὴν τιμὴν παρ' ὃ εἶπον αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας, ἐκάλεσεν τὸν Ἀδελφόν, καὶ λέγει αὐτῷ· Διὰ τί οὕτως ἐποίησας; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Τὴν τιμὴν, ὦ Πάτερ, ἣν εἶπεν ὁ Ἀδελφός, εἶπον τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγοράζουσιν· οἱ δὲ λέγουσίν μοι· Ἀδελφέ, ἐὰν μὴ κλεψιμαχίᾳ εἰσιν, περισσοτέρως τιμῆς εἰσιν ἄξια· ἐγὼ δὲ διατραπέας, εἶπον αὐτοῖς· Κλεψιμαχίᾳ δὲ οὐκ εἰσιν, τοσούτων δὲ ἐκτελεύσθη πωλῆσαι αὐτὰ· ὅσον δὲ θέλετε δοῦναι, δότε. Οἱ δὲ ὅσον ἤρρεσαν αὐτοῖς ἐδίδουν, ἐμοῦ μὴ μετροῦντος τὸ παρ' αὐτοῖς διδόμενον κέρμα· Ὁ Μέγας ἀκούσας εἶπεν αὐτῷ· Μεγάλως ἡμαρτήκας, τὸ πλεονεκτήσας, ἀλλὰ ταχέως ὁρῶν τὸ περισπῶν τῆς τιμῆς ἀπὸδῶς τοῖς δεδουκόσι σοι, καὶ ἐλθὼν μετανόησον διὰ τοῦ σφάλματος σου, καὶ κἀθὼς εἰς τὴν μονὴν ἐργαζόμενος τὸ ἴδιόν σου ἔργον· οὐ συμφέρει σοι γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον ἔτι ποιεῖν. Ἐτάξεν δὲ λοιπὸν ὁ Μέγας εἰς τὴν διακονίαν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων τῆς μονῆς τὸν ἅγιον Ζαχαρίαν, ἄνδρα ἀγαθόν, καὶ πάντα ἐπαινον

eumdem,
pluris sibi
commissa
cendentem
quam jussus
erat,
I'

ab officio
deponit.

A ἀνθρώπων τῇ τῶν ἀγαθῶν πράξειν ἀποδείξει νικῶντα.

EX MSS.

Ex apparen-
te sub forma
mulieris da-
mone,

seque virtu-
tem diaboli
afferente,

B

24 Ἐγένετο ποτε τὸν μέγαν Παχούμιον καὶ Θεόδωρον, τὸν ποιοῦμενον ὑπ' αὐτοῦ, περιπατοῦντας ἐν τῇ μονῇ τὴν νύκτα, ἄφνω ἰδεῖν αὐτοὺς ἀπὸ μήκοθεν φαντασίαν τινα μεγάλην, καὶ ἀπάτης πολλῆς γέμουσαν· ἦν δὲ τὸ φανό-
μενον γυναικὸς σῆμα, κάλλος ἔχουσα ἀνεκλάλητον, ὥς τε τὸν Θεόδωρον τὴν φαντασίαν ταύτην εἰδόντα πᾶν τα-
ραχθῆναι, καὶ ἀλλοιῦσθαι τῇ προσώπῳ. Ὁν ἰδὼν ὁ Μα-
κάριος οὕτως ταραχθέντα καὶ δειλιάσαντα, ἔλεγεν αὐτῷ. Θάρρει ἐν Κυρίῳ, Θεόδωρε, καὶ μὴ ἀγωνιάσῃς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἅγιος, ἤρξατο μετ' αὐτοῦ εὐχεσθαι πρὸς τὸ ἀπελασθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐκπληκτικὴν φαντασίαν ἐκεί-
νην. Εὐχομένων δὲ αὐτῶν, μάλλον ἐχώρει κατ' αὐτῶν ἀναιδευομένη. Ἐγγιζούσης δὲ αὐτῆς μετὰ πλήθους δαι-
μόνων, προτρέχοντων ἐμπροσθεν αὐτῆς, καὶ τῆς εὐχῆς μὴ ἀποστρεφάσης αὐτήν, ἐλθούσα πρὸς αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς. Μάτην κοπιᾶτε· οὐ δύνασθε γὰρ τέως ἄρτι κατ' ἐμοῦ ποιῆν οὐδέν· ἐξουσίαν γὰρ ἔλαβεν παρὰ τοῦ παντοκρά-
τορος Θεοῦ πειράσαι οὓς βούλομαι· πολὺν γὰρ χρόνον ἔχω αἰτουμένη παρ' αὐτοῦ τοῦτο. Ἐρωτήσαντος δὲ αὐ-
τὴν τοῦ Ἁγίου καὶ εἰπόντος· Σὺ γὰρ, πόθεν εἶ; καὶ τίς εἶ; καὶ τίνας ἡλθες πειράσαι; Ἀπεκρίθη λέγουσα· Ἐγὼ εἰμι ἡ θυγάτηρ τοῦ διαβόλου, ἡ πᾶσα δύναμις αὐτοῦ λεγομένη· ἐμοὶ γὰρ πᾶσα φιλία τῶν δαιμόνων δου-
λεύει· ἐγὼ εἰμι ἡ τοὺς ἁγίους φωστήρας εἰς γῆν κα-
ταφέρουσα· ἐγὼ εἰμι ἡ συνλεύσασα τὸν Ἰουδᾶν ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς παρεμβολῆς. Πρὸς σε οὖν, Παχούμιο, ἔλαβον ἐξουσίαν πολεμῆσαι· οὐκ ἠδυνήθην γὰρ στέξει τῶν δαιμόνων τὸν οὐνειδισμόν· οὐδεὶς οὕτως ἐξενεῦρωσέν με ὥς σύ· παιδίους γὰρ καὶ γέροντας καὶ νεωτέροις πατεῖσθαι με παρασκευάσας, καὶ συνῆξας κατ' ἐμοῦ τοσοῦτον ὄχλον, τεῖχος ἀβράχιστατον φόβον τοῦ Θεοῦ περιθείς αὐτοῖς, ὥς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους ὑπρέτας μετὰ παρρη-
σίας ἐγγίξαι τινὶ ὑμῶν. Ταῦτα συνέβη μοι διὰ τὸν ἐναν-
θροπισάντα Θεοῦ Λόγον· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν ὑμῖν ἐξου-
σίαν καταπατεῖν τὴν δύναμιν ἡμῶν πᾶσαν, καὶ ἐμπαί-
ζειν ἡμῖν.

Intelligit
nunc qui-
dem pa-
rum posse,

C

25 Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ ἁγίου Παχουμίου· Ἐμὲ μόνον ἡλθες πειράσαι, ἢ ἄλλους; εἶπεν ἐκείνη· Καί σε, καὶ τοὺς κατὰ σε πάντας. Εἶπεν Παχούμιος πάλιν πρὸς αὐτήν· Οὐκ οὖν καὶ Θεόδωρον; ἢ δὲ εἶπεν καὶ πρὸς σε καὶ πρὸς Θεόδωρον ἔλαβον ἐξουσίαν, ἀλλ' οὐ δύναμαι ὑμῖν ἐγγίξαι τὸ σύνολον. Εἰπόντων δὲ αὐτῶν Διὰ τί; εἶπεν ἐκείνη· Ἐὰν πολεμήσω ὑμῖν, αἰτία ὑμῶν γίνομαι ὠφελείας μάλλον ἢ βλάβης, ὅτι κατηξιώητε θεαταὶ εἶναι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλετε σὺν αὐτοῖς, οὓς νῦν διὰ τῶν εὐχῶν τειχίζετε καὶ βοηθεῖτε· ἔσται γὰρ καιρὸς μετὰ τὸν θάνατον ὑμῶν, τῶν νῦν φρου-
ρούντων αὐτοὺς ἀπ' ἐμοῦ, ἐν ᾧ μέλλω χωρεῖν ἐν αὐτοῖς· ὑμεῖς γὰρ ἐποιήσατε καταπατεῖσθαι με ὑπὸ τοσοῦτου πλήθους μοναχῶν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Μεγάλου πρὸς αὐτήν· Πόθεν γὰρ σὺ οἶδας ὅτι οἱ μεθ' ἡμᾶς οὐκ ἐσονται μάλ-
λον ἡμῶν γνησίως τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ δύνασθαι αὐτοὺς ἀσφαλῆσθαι τοὺς μεθ' ἡμᾶς τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ; Εἶπεν ἐκείνη· Ὅτι οἶδα τοῦτο. Λέγει αὐτῇ ὁ Μέγας· Ψεύδῃ κατὰ τῆς ἀνοσίας σου κεφαλῆς, μήτε ὅπως τι προγνω-
στικὸν ἔχουσα· Θεῷ γὰρ μόνον τὸ προγνωστικὸν ἔπεται. Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· Κατὰ πρόγνωσιν μὲν κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐδὲν ἐπίσταμαι· Θεοῦ γὰρ μόνον ἴδιον ἐπιγνώμαι· κατὰ στοχασμὸν δὲ εἰπὼν σοι ὅτι οἶδα, Εἰπόν-
τος δὲ αὐτῇ τοῦ μακαρίου Παχουμίου· Πῶς στοχάζῃ; εἶπεν ἐκείνη· Ἐκ τῶν ἡδὴ προλαβόντων τὰ μηδέπω γενό-
μενα στοχάζομαι. Ὁ δὲ εἶπεν· Πῶς; ἢ δὲ φησιν πρὸς αὐτόν· Ἔγνων ὅτι πάντος πράγματος ἡ ἀρχὴ διατετα-
μένη πόθῳ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα ἔχει τὴν ἐνεδραν, μάλιστα ἐπὶ θείας φυτείας καὶ οὐρανοῦ κλήσεως, ἥτις θελήματι Θεοῦ βεβαιοῦται, τέρας καὶ σημείαις καὶ ποι-
κίαις δυνάμει τοὺς μετερχομένους αὐτὴν ἀσφαλισσο-
μένη· Θαλασσιμένη δὲ καὶ γκράσκουσα ἡ ἀρχὴ τῆς μὲν αὐξήσεως ἀποπίπτει· ἀποπίπτουσα δὲ τῆς αὐξήσεως ἡ χρόνῳ ἀναλίσκεται, ἡ νόσῳ μαραινέται, ἡ καταφρονήσει ἀμβλύνεται.

multis au-
tem pra-
valiturum
post ejus
mortem :

26 Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ Ἁγίου· Τί οὖν, ὥς

φῆς, τοὺς μεγάλους ἡλθες πειράσαι, καὶ οὐχὶ πάντας τοὺς Ἀδελφούς; εἶπερ, ὥς λέγεις, ἰδίῳ σου ἔργον ἐστὶν ἀπόβλεια τῶν ψυχῶν, καὶ ὑπερβάλλεις πάντας τοὺς θαίμονας εἰς κακίαν, καὶ τοσοῦτον ἰσχύεις, ὥς τε δύ-
νασθαι σε πρὸς τοὺς τηλικούτους ἀνδράς ἀντιτάττεσθαι; Ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· Φθάρσασα κτὴν εἰπὼν σοι, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ δύναμις τοῦ Σωτῆρος ὑμῶν Θεοῦ ἐφάνη ἐπὶ γῆς, ἐξενεῦρίσθημεν, ὥστε ἡμᾶς ὥς σερουθίου παρὰ τοῖς θείουσιν δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐμπέξασθαι καὶ καταγελάσ-
θαι παρὰ τῶν τοιούτων πνευματοφόρων ἀνδρῶν· ἀλλ' εἰ καὶ ἄττοιμα γέγοναμεν, καθ' ὃ δυνάμεθα, οὔτε μὴ ἡσυχά-
ζομεν τοῦ ἀντικεῖσθαι ὑμῖν, σπείροντες τὴν ἰδίαν μὲν κακίαν πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ· ἐὰν δὲ ἴδωμεν ὅτι ὑποδέχεται καὶ ὅπως συγχωρεῖ ἡμῖν ἐπιβλῆναι αὐτῷ, πλέον ὑπεκκείμεν τὰς ἡδονὰς· ἐὰν δὲ μὴ θελήσει ὑποδέ-
ξασθαι ἡμῶν τὸν σπῆρον, τῇ πρὸς τὸν Θεὸν πίστει αὐτοῦ, ὥς κάπως διαλύομενος εἰς αἶψα, οὕτως ἐσόμεθα αὐτῷ. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντας οὐ συνεχωρήθημεν πολεμῆσαι, διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν τελειότητα ἔχειν· εἰ γὰρ συνε-
χωρούμεν πρὸς πάντας πολεμῆσαι πολλοὺς ἂν ἐπε-
ριπομένους τῇ σῇ σκέμῃ ἐξεπάτησα. Ὁ δὲ Μακάριον εἶπεν πρὸς αὐτήν· Ὡ τῇ ἀκοιμήτῳ ὑμῶν κακίᾳ! οὐ πάνεσθε κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὥς ἂν ἡ
θεία χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξεληθῇ καταναλῶσει ὑμᾶς· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέτρεψεν ὅπου προσετέλλετο ἀπελθεῖν, παραγγείλας αὐτῇ μήτε ὅλους ἐγγίξαι τῇ μονῇ αὐτοῦ. Πρωίας δὲ γενομένης, καλέσας τοὺς μεγάλους πάντας Ἀδελφούς, παρήγγειλεν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἶδεν καὶ ἤκου-
σεν παρὰ τοῦ ὁληθρίου θαίμονος· ἀπέστειλεν δὲ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις μοναῖς μεγάλους ὑπάρχοντας, ἀσφαλιζό-
μενος αὐτοὺς διὰ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὁπτασίας γνωρίσας αὐτοῖς.

27 Ἐγένετο δὲ πάλιν τὸν Μακάριον, ἐν τοῖς κελλίοις ἐπισκεπτόμενον τοὺς Ἀδελφούς, καὶ ἐπανορθούμενον ἐκάστῳ τὰ νοήματα, παραβαλεῖν καὶ πρὸς Ρώμαϊόν τινα, ἀπὸ μεγάλου ἀξιωματος τυγχάνοντα, εἰδὸτα καὶ τὴν ἐλ-
ληνικὴν γλῶσσαν καλῶς. Ἐλθὼν οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Μέγας, ἐπὶ τὸ νοθεύειν αὐτὸν πρὸς ὠφέλειαν, καὶ γινώσκειν αὐ-
τοῦ τῆς καρδίας τὰ κινήματα, Αἰγυπτιστὶ ἐλάλει αὐτῷ ὁ Μέγας. Οὐκ ἐγίνωσκεν δὲ ὁ Ἀδελφός τί ἐλάλει αὐτῷ· οὐδὲ ὁ Μέγας ἶδει τί ἔλεγεν ὁ Ρώμαϊος, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι Ἑλληνιστὶ τὸν Μακάριον. Ὑπαγκάσθη οὖν ὁ Μέγας καλέ-
σαι Ἀδελφόν, τὸν δυνάμενον ἐρμηνεύειν τὰ παρ' ἀμφο-
τέρων λεγόμενα. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἐρμηνεύου οὐκ ἠδούλετο ὁ Ρώμαϊος τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πλημμελήματα δι' ἐτέ-
ρου εἰπεῖν τῷ Μεγάλῳ, καὶ λέγει οὕτως· Σέ μόνον βούλο-
μαι μετὰ Θεοῦ τῶν τῆς καρδίας μου κακῶν γνώστην εἶναι, καὶ οὐχ ἑτερόν τινα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μέγας, ἐ-
κέλευσεν ἀναχωρῆσαι τὸν ἐρμηνέα, καὶ νύσας αὐτῷ τῇ χειρὶ ἐκδέξασθαι ὥς οὐ ἀπέβη πρὸς αὐτόν, καταλείψας αὐτόν, ἀπῆλθεν προσεύχασθαι πρὸς ἑαυτόν ὁ Μακάριος· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν προσή-
ξατο πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὐ δύναμαι ὠφειλῆσαι τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἀποστέλλεις πρὸς με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, διὰ τὸ ἀγνοεῖν με τὰς γλῶσ-
σας τῶν ἀνθρώπων, τίς χρεῖα παραγενέσθαι αὐτούς; εἰ θέλεις σῶσαι αὐτοὺς ἐνταῦθα δι' ἐμοῦ, δῶς μοι, Δέσποτα, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰδέναι με τὴν ὁμιλίαν αὐ-
τῶν. Καὶ ἐπὶ ὥρας τρεῖς προσευχομένου αὐτοῦ, καὶ πολλὰ παρακαλοῦντος τὸν Θεὸν περὶ τοῦτο, ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ κατεπέμφθη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ ὡς ἐπιστολίου χάρτινον γεγραμμένον, καὶ ἀναγνούς αὐτοῦ ἔμαθεν πασῶν τῶν γλωσσῶν τὰς λαλίας· καὶ δόξαν ἀναπέμψας τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἔρχεται πρὸς τὸν Ἀδελφὸν ἐκείνον, καὶ ἤρξατο αὐτῷ διαλέγεσθαι καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ρώμακιστὶ ἀπταιστίως, ὥστε τὸν Ἀδελφὸν ἀκούσαντα λέγειν περὶ τοῦ Μεγάλου, ὅτι πάντας ὑπερβάλλει τοὺς σχολαστικὸς εἰς τὴν διάλεκ-
τον. Διορθωσάμενος οὖν αὐτόν καθ' ὥς ἔδει, καὶ ὑπερ-
τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ μετάνοιαν προσήκουσαν ὀρίσας αὐτῷ, παραθίμενος αὐτόν τῷ Κυρίῳ, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

28 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὐρίον ἐξελθεῖν τὸν Μακάριον εἰς ἐπίσκεψιν τῶν λοιπῶν μονῶν. Παραβαλὼν δὲ ἐν τῇ
μονῇ,

D
et qua ra-
tione viri
etiam per-
fecti ten-
tentur.

Ut Romanum
lingua suæ
ignarum juvet
sine interprete

petit et obli-
net donum
linguarum.

*Ficum ex quo
pueri furtim
comedebant
jubet succidi*

Λ μουνῇ, τῇ λεγομένῃ Μωνχώσει, εἰσεῖται ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μουνῆς ταύτης ὑπῆρχεν συκὴ μεγάλη, ἐν ἣ συκῇ ἰώθει τινὰς τῶν παιδίων λαθρέως ἀνιέναι, καὶ τίλ- λειν ἑαυτοῖς σύκα καὶ ἐσθίειν· εἰσελθὼν δὲ ὁ Μέγας καὶ ἐγγίσας τῇ συκῇ ἐκείνῃ, ὁρᾷ πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐν αὐτῇ, καὶ εὐθέως ἔγνω, ὅτι ὁ τῆς γαστριμαργίας ἐστὶ θαίμων· καὶ γνοὺς ὁ Ἅγιος ὅτι αὐτὸς ἐστὶ ὁ ἀπατῶν τὰ παιδία, καλεῖ τὸν κηπουρὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Κόψον τὴν συκὴν ταύτην, ὅτι σκάνδαλόν ἐστιν τοῖς γινώσκοντι μὴ ἔχουσι ἐδραίαν, καὶ ὅτι αἰρετὴς πράγμα ἐστὶ εἶναι αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς μουνῆς. Ὁ δὲ κηπουρὸς ἀκούσας ἐλυπήθη σφόδρα.

29 Ἰὼνας δὲ ἐλέγετο ὁ κηπουρὸς, περὶ ἔτη ἐποίησεν ἐν τῇ μουνῇ ἐκείνῃ, πᾶνυ σεμνὸν βίον ἀσκήσας, καὶ μόνος ἔχων πᾶσαν τὴν φροντίδα τῶν ὑπώρων, καὶ αὐτὸς μόνος ὅλα τὰ κάρπιμα θένδρα τῆς μουνῆς ἐκείνης φυτεύσας, οὐδέποτε ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐγεύσατο ὑπώρας οὐδεμίαν καθ' ὅλου, πάντων τῶν Ἀδελφῶν καὶ ξενῶν καὶ τῶν περιουκούντων εἰς πλησμονὴν ἐσθιόντων τῷ καιρῷ τῆς ὑπώρας. Εἶχεν δὲ τὸ ἐνδύμα ὁ Ἀδελφὸς τοιοῦτον. Τρεῖς μη- λωτάς συνάψας εἰς πᾶσαν περιβολὴν τοῦ σώματος, ταύ- ταις ἤρκειτο· οὐδέποτε περιεβάλετο στρώμα χειμῶνος ὥρας ἢ θέρους ἕτερον· οὐ δὲ ᾔδει τί ἐστιν ἀνάπαισις σώματος ἀπὸ τῆς συνεχείας τοῦ ἔργου, διὰ τὸ πάντοτε αὐτὸν ἐρ- γάζεσθαι προθύμως, ἀλλ' οὐδὲ ἐφημέριον τινὸς ἐγεύσατό ποτε, οὔτε ψακῆς, οὔτε ἐτέρου τινὸς βρώματος, ἀλλὰ μόνον ὄξους μετὰ λεπτολαγχάνων ὡμῶν ἤσθιεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ. Καὶ οἱ Ἀδελφοὶ διεβεβαίουτο περὶ αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι οὐδὲ τὸν οἶκον τοῦ νοσοκομείου ᾔδει ὁποῖος ἦν, οὐ δὲ τί ἐσθίουσιν οἱ κακούμενοι Ἀδελφοί. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν, καθὼς ἠκούσαμεν, οὐδέποτε ἐπὶ νύκτον ἐκοιμήθη ὁ Μακάριος ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἡμέ- ρας εἰργάζετο εἰς τοὺς κήπους, περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μεταλαβὼν τῆς τροφῆς, εἰσέει εἰς τὸ κελλὶον αὐτοῦ, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ δίφρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς κέλλης ἐπλεκεν σχοινία ἕως τῆς νυκτερινῆς συνάξεως, καὶ οὕτως εἰ συνέβη αὐτὸν ἀρπάσαι ὀλίγου ὕπνου διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγ- κην, καθήμενος καὶ μετὰ χειρὸς ἔχων τὰ πλεονόμενα σχοινία ἐκοιμάτο. Οὐχ ἄπτων λύχνον ἐπλεκεν τὰ σχοι- νία, ἀλλ' ἐν τῇ σκοτεινᾷ καθήμενος καὶ ἐκπηλίζων τὰς γραφάς· ἵνα δὲ λευίτωνα ἔσχεν, ὃν ἐφόρει ὅτ' ἂν ἐμελλεν μεταλαμβάνειν τῶν θείων καὶ ἀγράντων μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθέως ἀπετίθετο αὐτὸν, καθαρὸν αὐτὸν διατηρήσας αὐτῷ ἐν τοῖς περὶ ἔτεσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα ἐποίει ἐπαίνων ἄξια ὁ Μακάριος γέρον ἐκεῖνος.

*in eodem situ
inventus est
mortuus :*

30 Τοῦτον κατελάθμεν ἡμεῖς ζῶντα, καὶ νοτέρῳ τρόπῳ κοιμηθέντα. Καθήμενος γὰρ ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ καὶ πλέκων τὰ σχοινία κατὰ τὴν συνήθειαν, παρῆλθεν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν. Οὐκ ἄφνω δὲ ἐτελευτήσεν ὁ Ἅγιος οὗτος, ἵνα μὴ τὰ τοῦ δικαίου ἀνδραγαθήματα σμικρυνθῇ, ἀλλ' ἐνόσχησεν μὲν καθὼς πάντες οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἐπέστη δὲ ἀπελθεῖν εἰς τὸν τῶν νοσηρῶν τόπον, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ὑπερεῖσθαι, καθὼς καὶ οἱ λοι- ποὶ νοσηροὶ, μήδε γέυσασθαι τῶν βρωμάτων, ὧν ἤσθιον οἱ κακούμενοι Ἀδελφοί, οὔτε μὴν ἐπὶ τοῦ νύκτου αὐτοῦ ἐκοιμήθη κακούμενος, οὔτε συνεχώρησεν, καθήμενος αὐτοῦ ὑποβληθῆναι προσκεφάλαιον, ἢ ἄλλο τι εἶδος, τὸ δυνά- μενον αὐτὸν ἀναπαύσαι· οὐδεὶς δὲ παρεστῆκει αὐτῷ τε- λευτῶντι, ἀμέλει κατέχοντος αὐτοῦ τὸ ἐργόχειρον τῶν σχοινίων, καὶ πλέκοντος ἀναπαύσατο. Θανμαστὸν δὲ ἐστὶν ἀκοῦσαι πῶς ἐθάψαμεν αὐτόν· τῶν γὰρ ποδῶν αὐ- τοῦ μὴ δυνηθέντων ἐκτανυθῆναι, διὰ τὸ ἀποκλωθῆναι αὐτοῦ, μὴ δὲ δύνασθαι αὐτὸν ἀπεδυθῆναι τοῦ δέρματος ἐκείνου, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν ὡς φορτίον ξύλων οὕτως θάψαι αὐτόν.

*hicul vero
parcitur
cupiens,*

31 Πρὸς τοῦτον παραγενόμενος ὁ ἅγιος Παχούμιος, εἶπεν κόψαι τὴν συκὴν ἐκείνην. Ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν τῷ Μεγάλῳ· Μηδαμῶς, Πάτερ, ὅτι πλήθος καρπῶν ἰώθαμεν ἐκ τῆς συκῆς ταύτης ἐκλέγεσθαι τοῖς Ἀδελφοῖς. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἅγιος ὅτι ἐλυπήθη ἐπὶ τοῦτο, οὐκ ἠδουλήθη· ἀναγ- κάσαι αὐτόν, ἵνα μὴ περισσοτέρως λυπηθῇ· ᾔδει γὰρ ὁ Μέγας ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ μέγας καὶ θαυμαστός ἦν παρὰ πᾶσιν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. Ἐγένετο δὲ τῇ

ἑξῆς ἡμέρᾳ ἡνέβη ἡ συκὴ ἐκείνη οὕτως ξηρανθεῖσα, ὥς ἡ μήτε φύλλον εὐθαλὲς μήτε καρπὸν εὐρηθῆναι ἐν αὐτῇ. Τοῦτο οὖν ἐωρακὼς ὁ μακάριος Ἰὼνας, ἐλυπήθη μεγάλως, οὐ διὰ τὴν συκὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρακοὴν, ὅτι εἰπόντος τοῦ Μεγάλου παραχρῆμα οὐκ ἔκοψεν αὐτήν.

32 Οἰκοδόμησεν ὁ Μακάριος Παχούμιος εὐκτήριον οἶκον, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ στοάς καὶ στύλους διὰ πλύνθων ἐστῆσεν, καὶ πᾶνυ ἐφιλοκάλησεν αὐτόν, καὶ ἐτέρφθη ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὅτι καλῶς οἰκοδόμησεν αὐτόν, καὶ ἐλογίσαστο ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας εἶναι τὸ θαυμάσαι αὐτόν ἐπὶ τῇ ὠραϊότητι τοῦ οἴκου. Λαβὼν οὖν σχοινία, καὶ δύσας τοὺς στύλους, καὶ ποιήσας εὐχὴν παρ' ἑαυτοῦ, καὶ κελύσας τοῖς Ἀδελφοῖς ἐλκῦσαι, ἐκλινεν πάντας τοὺς στύλους, ὥς τε σκαμνοὺς αὐτοῦ ἀπομείναι· καὶ λέγει πρὸς τοὺς Ἀδελφούς· Δέομαι ὑμῶν, Ἀδελφοί, μὴ βιάζεσθε ἐπὶ τὸ καλλοπιεῖν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ μάλλον σπουδάσατε, ἵνα εἴ τι ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Χρι- στοῦ καὶ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ γένηται ἐν τῷ ἔργῳ ἐνὸς ἐκάσ- του ὑμῶν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ πατρὸς τὴν τέχνην ἐπαινῶν ὀλισθήσας ὁ νοῦς, θήραμα γένηται τῇ διαβολῇ.

33 Αἰρετικοὶ τινὲς ποτε μονάζοντες, τρέχοντα φοροῦν- τες ἱμάτια, ἀκούσαντες τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Παχουμίου, παραγενόμενοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ, εἶπαν πρὸς τινὰς τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἡμῶν πρὸς τὸν Μέγαν ὑμῶν ἀπέστειλεν ἡμᾶς, λέγων· Εἰ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ εἰ ἄνθρωπος, καὶ πέποιθας ὅτι ἀκούει σου ὁ Θεός, δεῦρο, κοινῶς τὸν ποταμὸν διαβαίνοντες τοῖς πόσι περιπατοῦντες ὅπως γινώμεν τίς ἡμῶν μάλλον ἔχει παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν. Ἀναγγειλάντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν ταῦτα, ἀγανακ- τήσας κατ' αὐτῶν εἶπεν· Ὅλως γὰρ διὰ τί κατεδέξασθε ἀκοῦσαι αὐτῶν ταῦτα φεγγομένους; οὐκ οἴδατε ὅτι ταῦτα προβλήματα ἀλλότρια εἰσὶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ξένα παντε- λῶς τῆς ἡμετέρας πολιτείας; Ἀλλ' οὐδὲ κοσμικοῖς τοῖς φρονούσιν ἴδια ταῦτα καθέστηκεν· πῶς γὰρ τοῦ Θεοῦ νόμος ἐπιτρέπει ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν; τοῦναντίον δὲ διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ἐνετέλλετο ὁ Σωτὴρ, ὅτι μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου· οὐδὲν γὰρ ἀθλιότε- ρον τῆς τοιαύτης ἀνοίας καθέστηκεν, τὸ καταλείψαι με πενθεῖν τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ πῶς ὀφείλω φυγεῖν τὴν αἰώνιον κύλασιν, καὶ νηπιάζοντα τὰς φρένας ἐπὶ τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἐλθεῖν; Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἀδελ- φοὶ εἶπαν· Πῶς οὖν αἰρετικὸς ὢν οὗτος καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ προσκαλέσασθαι σε εἰς τοῦτο ἐθαῖρῃσεν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ἠδύνατο περάσαι τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ ξήρας ὁδεύων, κατὰ συνχώρησιν Θεοῦ, ἐνεργοῦντος αὐτῷ τοῦ διαβόλου, πρὸς τὴν αἵρεσιν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, καὶ μὴ διαλύεσθαι τὸ ὄραμα τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ, πρὸς τῷ ἐμβλεῖν πίστιν τοῖς ἀπαθείσιν παρὰ αὐτοῦ· ἐξεληθύντες οὖν εἶπετε τοῖς τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν κομί- σασιν, ὅτι τάδε λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παχούμιος· Ὁ ἐμὸς ἀγὼν καὶ πᾶσα μου ἡ σπουδὴ, οὐ τὸ περάσαι ποταμὸν πεζοποροῦντα, ἀλλὰ πῶς διαφυγεῖν με τὴν κρί- σιν τοῦ Θεοῦ· ὑπερπηδᾶν τε τὰς τοιαύτας σατανικὰς μεθοδίας τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει· Καὶ εἰπὼν ταῦτα πα- ρήγγειλεν τοῖς Ἀδελφοῖς μὴ ἐπὶ τοῖς ἰδίαις κατορθώμα- σιν μεγαλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἐπιθυμεῖν ὀπτασίας ἰδεῖν, μήδε θαύματα θεάσασθαι, μὴ δὲ παραξέναι διὰ τῶν τοιούτων αἰτήσεων τὸ θεῖον, παρακλεινομένου διὰ τῶν ἁγίων γρα- φῶν κατὰ πρόγνωσιν τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντος· Οὐκ ἐκ- πειράσας Κύριον τὸν Θεόν σου.

34 Ἐγένετό ποτε, καθήμενος τοῦ Μεγάλου ἐν τόπῳ τινὶ τῆς μουνῆς μετὰ ἄλλων τινῶν Ἀδελφῶν, Ἀδελφόν τινα τῆς μουνῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δύο ψαθὰ ποιήσαντα, προήναι αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ, κατέναντι τοῦ τόπου, οὗ ἦσαν καθήμενοι μετὰ τοῦ Μακαρίου οἱ Ἀδελφοί. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν τῷ τῆς κενοδοξίας ἐπαφά- μενος λογισμῷ, οἶόμενος ἐν τοῦτο ἐπαινεθῆναι παρὰ τοῦ Μεγάλου τὴν τοιαύτην σπουδὴν ἐπιδειξάμενος, τοῦ κανόνος ἔχοντος ἐν ψαθίοις τῆς ἡμέρας ποιεῖν καθέκαστον Ἀδελφόν. Ἰδὼν δὲ ὁ Μέγας πρὸς ἐπίδειξιν τοῦτο ποιήσαντα αὐτόν, καὶ κατανοήσας τὸν εἰς τοῦτο κινουῦντα αὐτὸν λογισμόν, στενάζας μέγα, εἶπεν τοῖς συγκαθημένοις αὐτῷ Ἀδελφοῖς· Βλέπετε τοῦτον τὸν Ἀδελφόν, ἀπὸ πρῶι ἕως ἄρτι ὅλου τὸν

*D
EX MSS.
Invenit postri-
die exaruisse.*

CAP. IV.

*Docet Pachomius, caven-
dam in xdisti-
cis vanom
gloriam,*

*E
et hospites
ad miraculum
provocantes
repellit,*

*demonstrans
etiam heretici-
cis id per da-
monem licere.*

F

*Duas storeos
pro una fecisse
gloriantem,*

EX MSB
acriter
castigat:

Α τὸν κόπον αὐτοῦ τῇ διαβολῇ χαρισάμενον, καὶ μηδὲν τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰς παραμυθίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἔχοντα, ὅτι τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ ἠγάπησεν· καὶ τῇ μὲν καμάρῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀναλώσας, τὴν ψυχὴν κενὴν τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπολαύσεως κατέστησεν. Κλεῖσας οὖν τὸν Ἀδελφὸν ἐκεῖνον, ἐπετίμησεν αὐτόν, κλεῖσας ἵνα ἐν γομένῳ τῶν Ἀδελφῶν, κατέχοντα δύο ψυχὰς σταθῇ ὡς αὐτὸν, καὶ εἴπῃ· Δέομαι ὑμῶν, Ἀδελφοί, εὐξασθε ὑπὲρ τῆς ἀθλίως μου ψυχῆς, ἵνα ὁ παυσικέρμων Θεὸς συγχωρήσῃ καὶ ἐλεήσῃ αὐτήν, προκρίνασαν μᾶλλον δύο ψυχὰς ταῦτα τῆς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐσθίῃ τούτῃ Ἀδελφοί· ἐκείλευσεν τὸν ἑαυτοῦ τρόπον ἐστάναι αὐτὸν ἐν τῇ μέσῃ μετὰ τῶν ψυχῶν, ἕως οὗ ἀναστήσιν ἐκ τῶν νεκρῶν οἱ Ἀδελφοί· καὶ μετὰ ταῦτα ἐκείλευσεν αὐτόν εἰς κελλίου ἐγκλείσθαι αὐτόν ἐπὶ πενταμηνίῳ χρόνῳ, καὶ καθ' ἐκαστὴν ἡμέραν ποιεῖν δύο ψυχὰς, καὶ ἐχθίειν ἄρτον μετὰ ἁλματος μόνου, καὶ μηδὲνα τῶν Ἀδελφῶν συγγυγγάνειν αὐτῷ.

Leprosum
fratrem

35 Ἀνγκυλῶν δὲ ἐπὶ ταῦτοις πρὸ τοῦ καταπαύσαι τὸν λόγον, μνημονεύσας ἄλλου τινας Ἀγίου ἐν ταῖς Ἀδελφότης, ἁκρῶς τὴν ἀρετὴν πολιτευσάμενον, ὁλίγα τῶν αὐτοῦ βιωθέντων πρὸς οἰκονομὴν διηγήσασθαι. Οὗτος ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀδελφός, κλεῖσας ὡν τὸ σῶμα, ἀφωρισμένον εἶχεν τῶν Ἀδελφῶν τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄρτον μόνον πᾶντα τὸν βίον αὐτοῦ διακείμενος· ἐν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ποιεῖ ψυχῶν, ὡς πολλάκις πλείοντος αὐτοῦ τὰ σκηνία τὰ προχωροῦντα εἰς τὰ ψυχὰς, συμβαίνειν ὑπὸ τῶν θροῶν κεντούμενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ αἰράττεσθαι, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ψυχὰς αὐτοῦ ποιεῖ τῷ αἵματι αὐτοῦ μολύνεσθαι· καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀσθενείᾳ τυγχάνων, οὐκ ἀπελήθη ποτὲ τῆς συνάξεως τῶν Ἀδελφῶν, ἢ ἐκοιμήθη ἡμέρας ποτὲ, ἕως τῆς ἐξόδου τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἔθης δὲ ἦν αὐτῷ κατὰ νόκτα, πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι αὐτόν, ἐκτερίζειν αὐτόν τινα ἐκ τῶν θείων γραφῶν· καὶ οὕτως ἐκοιμάτο ἕως οὗ ἐκκρουσεν εἰς τὴν σύναξιν τὴν νυκτερινήν. Εἰσελθόντος δὲ ποτὲ Ἀδελφοῦ πρὸς αὐτόν, καὶ θεασάμενον τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ψυχῶν αἰμαγμένους, λέγει αὐτῷ· Ἀδελφέ, τί κοπιᾷς οὕτως ἐργαζόμενος, ἐν τοιαύτῃ ὑπάρχειν νόσῳ· μή γάρ ἐκ μὴ ἐργάζῃ, ἀργίας ἐγκλημα εἴσεις παρὰ τῷ Θεῷ; Οὐδὲν ὁ Κύριος ὅτι νοσεῖς, καὶ οὐδεὶς οὐδέ ποτε ἔχων τοιαύτην νόσον ἦπατο ἔργον· μάλιστα μηδενὸς σε ἀναγκάζοντος εἰς τὸ ἔργον. Ἀλλοὺς τρέφωμεν ἡμεῖς, ξένους καὶ πτωχοὺς, καὶ σοὶ τῷ ἰδίῳ καὶ τηλικούτῳ ἀγίῳ, ἐκ ψυχῆς καὶ μετὰ χαρᾶς πολλῆς οὐκ ὀφείλομεν δουλεύειν; Ἐκείνου δὲ εἰπόντος, ὅτι αὐδυνάτων ἐστὶ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι με, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ Ἀδελφός· Εἰ οὖν σοὶ δοκῇ, παρακαλῶ σε καὶ ἄλλοις τὰς χεῖράς σου ἐλαίῳ κατ' ὀψέ, ἵνα μὴ κοπιᾷς. Ἀκούσας δὲ ἡλείψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀδελφός· καὶ ἀπαλειφθεῖσαι αἱ χεῖρες αὐτοῦ πλέον ἐβλάθισαν ὑπὸ τῶν θροῶν κεντούμεναι.

et nihilominus
laborantem
usque ad
eructandas
manus

tandemque
persuasum in-
ungere eas

dorec potius
abstinere ab
opere.

36 Τότε παραγενόμενος ὁ Μέγας ἐπὶ τὸ ἐπισκέψασθαι αὐτόν ἐν τῷ κελλίῳ, λέγει αὐτῷ· Νομίζεις, Ἀθηνώδωρε, ὅτι τὸ ἐλαῖον σε ὠφέλει; τίς γάρ σε ἠνάγκασεν ἐργάζεσθαι, ἵνα προψᾷς τοῦ ἔργου τῷ ἐλαίῳ μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ τὰς ἐλπίδας τῆς ὑγίης ἀναλήψεως; μή γάρ αὐδυνατὸν ἦν τῷ Θεῷ θεραπεύσαι σε, ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς σου οἰκονομῶν συνεχώρησέν σοι εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ ἀσθενείᾳ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς τὸν Μέγαν· Ἠμαρτον, ὦ πάτερ, καὶ τὸ σφάλμα μου ἐπιγινώσκω· ἀλλ' εὐξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, παρακαλῶ σε, ἵνα συγχωρήσῃ μοι ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· καὶ ὡς διεβεβαίουτο οἱ συνόντες αὐτῷ πατέρες, οἱ ἐν αὐτῷ ὁλόκληρον ἐπένθει ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματός τούτου, καὶ διὰ δύο ἡμερῶν ἥσθιν. Ἰώθει δὲ ὁ Μέγας τοῦτον ἐν ταῖς ἀρχαῖς, πρὸ τοῦ σφοδρῶς αὐτόν κατακρατηθῆναι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀποστέλλειν ἐν ἐκαστῇ μονῇ, ὡς τύπον καὶ θεμέλιον τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσι γενέσθαι, διὰ τὸ εὐχαριστῶς αὐτόν φέρειν τὴν βαρεῖαν ἐκείνην τοῦ πάθους ἀσθένειαν.

Docet idololatriam
athensiam non
abstinentem,

37 Καὶ ὁμιλῶν πάλιν ἔλεγεν κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας ὅτι ἀθεότης ἐστίν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις Ἕλληνας· Οὐ λατρεύω θαιμονίους, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἔχω εἰδωλα, ἀλλὰ οὐκ αὐτῶν ἐπιλαβοῦμαι τὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ ὡς θεοὺς,

καὶ οὐδ' αὐτῶν τὸν μέγαν Θεόν· οὐ λυπεῖται δὲ ὁ μέγας, ἀλλὰ κατὰλυπτός ἐστιν, ἐὰν ὅς· ἑαυτὸν ἔχει ἄλλους Θεούς. Ἐγρήν μὲν σιωπᾷ περὶ τούτων, ἕως ὅς Θεὸς καταλύει ἐκείνους ἐπιστρέφειν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς λέγει ἡ λέξις· ὅμως δὲ τοῦ Κυρίου παραγγέλλοντος, Δωρεάν ἐλάθετε, δωρεάν δότε, συντόμως εἴπομεν· Ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου, γενομένης τῆς παραδόσεως Ἀδάμ, ἐπλανώντο οἱ ἄνθρωποι μὴ θέλοντες τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως, μηδὲ διὰ τῆς θαυμαστῆς καὶ φοβερᾶς καὶ ποιικίλης κτήσεως τῶν πάντων ποιητῆν ἐπιγινώσκοντες Θεόν, καὶ οὕτως ἑαυτοὺς Θεοὺς ἐποίησαν, ὡς καὶ ἐπὶ ἐν τῇ παραδείσῳ ἤρξατο κακῇ συμβουλίᾳ τοῦ ἐχθροῦ, συμβουλεύοντος τὸ Ἐσσεθε ὡς Θεοί. Φθονερός γὰρ ὢν, οὐκ αὐτοὺς ἤθελεν γενέσθαι, ἀλλ' ἑαυτὸν εἶναι· ἐν τῇ γὰρ μὴ εἶναι αὐτοὺς κυριευμένους τοῦ Θεοῦ τῷ Ἀγῶνι, δῆλον ὅτι αὐτὸς αὐτῶν κυριεύει ὁ ἀντικείμενος τῷ Ἀγῶνι· μὴ παρούσης γὰρ τῆς ζωῆς θανάτος ἐστίν. Διὸ καὶ ἐπιθυμία γυναικῶν, καὶ πρὸ τούτου ἀδελφοκτονία, καὶ γιγάντων ἀπόνους, ὡς ἐπὶ Νεμρώδ, καὶ ἐπιγεῖων μόνων ἢ ἐλπίς καὶ ταίγε ἐνεργητικότερον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τῶν ἐπουρανίων ἐδειγνύει καὶ τότε ἐλπίς καὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ ἀγιωτάτου Ἐνῶν, ὡς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ μετὰ ταῦτα Ἠλίεας.

in paradiso
habuisse prin-
cipium.

Gen. 3, 5

Hinc scelera et
scelerum puni-
ti.

38 Καὶ τούτων χάριν ὁρῇ κατακλυσμῶν δικαίου δὲ συνθηρθέντος ζύμης ἀληθείας ὄντος, καὶ τισούτων κακῶν γενομένων, ὁ μακροθύμως κριτὴς ἐδοθήσεται πάλιν τῷ αὐτεξουσίῳ ἀνθρώπῳ (αὐτεξουσίῳ δὲ οὐκ εἰς τὸ κακὸν μόνον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀγαθόν· Πάντα γὰρ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει) διδοῦς νόμον διὰ Μωσέως· καὶ νόμον δὲ οὐχ ἐνὶ λόγῳ ὡς ἐν τῇ παραδείσῳ τὸ, Οὐ φάγη ἐκ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκου καλὸν καὶ πονηρὸν, ἀλλὰ κατὰ μέρος ὡς τυφλὸν χειραγώνων ἕως τοῦ πῶς φρονεῖν καὶ πῶς λαλεῖν, ἕως τοῦ ἐν πολέμῳ φυλακὴν ἔχειν λόγου, καὶ τὸ πῶς εὐχαριστοῦντα λέγειν ἐπὶ γεννήσει τέκνων καὶ κτηνῶν, καὶ γέννημα τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἀμπελώνος, καὶ ὁμοίων καρπῶν, καὶ αὐτῆς τῆς κληρονομίας, φοβερίζων αὐτοὺς ἐπὶ τῇ τῶν ποτε ἐνοικούντων ἀπωλείᾳ, ὡς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ διὰ πολλῶν δυνάμεων, ἐπὶ δὲ καὶ ἐπὶ θαλάσσης, πρὸς τὸ αὐτοὺς ἔχοντας τούτων ὅλων τὴν μνήμην φοβεῖσθαι τὸν Θεόν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἡ νομοθεσία ἐργάσει θαυμάσιον αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ πόσος φοβερός· ὁρος καίμενον, πῦρ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σελήνην ἰσχύουσαν φωνᾷ σὺν τοῖς ἄλλοις· καὶ ἦν ὡς πατήρ θάλασσας αὐτοὺς, ἡμέρας μὲν σκέπων νεφέλῃ, νυκτὸς δὲ φωτίζων πυρὶ, καὶ ἀμερίμωτος οὐρανόςθεν ἐν ἄρτῳ τρέψων, καὶ ἐν τούτῳ ὁφελῶν αὐτοὺς μὴ ἔχειν ἐπιθυμίαν βρωμάτων, διὸ καὶ μνήματα ἐπιθυμίας ἄλλοις ἀκρατέσιν· καὶ ἕως τοῦ πόματος μὴ εὐρισκόμενον πολλάκις, ἐπαίδευεν αὐτοὺς ὡς τέκνα εἰς προκοπὴν κατὰ Μωσέως, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοὺς πατέρας ἐμίμειτο Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, καὶ ἀληθῶς τῶν πατέρων τὴν εἰκόνα.

1 Cor. 6, 12
Gen. 2, 17
Nova deinde
lex per Moy-
sen data,

E

et firmata
prodigiis

I'

39 Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Διὰ τί οὐκ ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ ἡμῶν τοσούτων ἐσπούδασιν; Ὁ Θεὸς αἰὶ σπουδάζει· φιλεῖ γὰρ τὸ πλάσμα τὸ ἰδίον καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν ἀγιωσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Ἰδοὺ τοιγαροῦν τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ ἄνθρωποι μάρτυρες πολλοὶ ἕως νῦν, Ἰουδαῖοι μάλιστα, τὴν ἀλήθειαν ἐξ αὐτῆς ἐνοήσαντες ὁμολογοῦσιν· ὁ λαλῶν γὰρ φησι πάρειμι· τὰ δὲ βιβλία Μωσέως ἀλήθειαν ἀρχὴν λαβόντα παρὰ Θεοῦ καὶ τέλος, συνομολογήσατε οὖν ἐκ φυλῆς Ἰουδα, ὡς τὸν πρῶτον νόμον εἶναι παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐγγύς ἔχοντες τὸν ἰδίον καὶ ὁμόφυλον εἰς δόξαν ὑμῶν, Θεοῦ ὄντος υἱόν, Θεὸν κρατήσατε, καὶ οὐκ ἐροί πεισθέντες, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀγίοις, καὶ τοῖς εἰρημένους ὑπὸ Βαρούχ, ἵνα μὴ ἐτέρους μόνους τὴν δόξαν τοῦ δῶς. Μὴ θελήσας γὰρ μόνος ἔχειν αὐτόν, μνημονεύων τοῦ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. Λέγετε, εἰ δὲ συμπεῖθοντες ὅμως τὸν ἀγνωστὸν Ἕλληνα, ὅτι οὐκ ἐστὶν Θεὸς ἄλλος εἰ μὴ εἷς, καὶ ὅτι οὐ βούλεται δαίμονας εἶναι θεοὺς τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ δούλων· καὶ γὰρ ἐπιτιμῶν γράφει, ἐξολοτρεῦσαι ὅλην τὴν πόλιν ἡμῶν τοῦ Ἰσραὴλ, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ὄντα σκευὴ ἐμποῆσαι, ὅτι ὅλως ἐνεθυμήθησαν ἔχειν θεοὺς μὴ ὄντας [καὶ ἕως τοῦ Ἀρχιερέως ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τὸν ἅγιον Μωσῆν ἀπώλειτο ἰ... ἀνδρῶν. Ἀκούσας οὖν ὁ Ἕλληνας

propter
quod grato
animo agnos-
cendus Deus
Is. 52, 6

Bar. 4, 3

Marc. 12, 21
et alius in-
dicandus:

A Ἐλλήν παρὰ τοῦ Ἰουδαίου Πεισθεῖς πιστεύετε τῷ μόνῳ Θεῷ· ἀδύνατον γὰρ ἄλλους εἶναι τοῦ μόνου ὄντος, ὡς καὶ ἐπὶ Ἀδάμ, οὐκ ὠφελήθησαν οὐδέν· καὶ ἐν τούτῳ δι' αὐτὸν ἐπιτιμῶντες ὑπὸ Κυρίου οὐ μόνον τὸ, ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ καὶ τῇ στήθει πορευέσθαι, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐλθὼν ὁ δίκαιος Κύριος μετὰ ταῦτα ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τηροῦντος τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν πύχνα συγκύψει τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ συμβουλευθεὶς τότε εἶναι Θεός, ὁ δὲ ἀνθρώπος ζῶν ἦν καὶ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου.] Καὶ ὑμεῖς φύγετε τὴν μέλλουσαν ὁργὴν, πρῶτον μὲν ἀναστάντες τῆς ἀλλοτρίας θεοποιίας, καὶ προσκυνήσετε τὸν εὐεργέτην ἱμῶν καὶ ὑμῶν πάντων, ἐν τῷ ἐπιγινώσκει Θεὸν αὐτὸν· οὐ γὰρ μακρὰν ἡμῶν ἐστίν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἔσμεν, ὡς τοῖς Ἀθηναίοις· λέγει ὁ Παῦλος, τῆς ἀληθείας ὁ κύριός. Καὶ ἐπειδὴ εἰδὼς ἀναίσθητα ὁρῶμεν ὅτι ἐκ πατρῶν εἶχετε ὡς δι' αὐτῶν τὸ θεῖον προσκυνεῖται, πιστεύσαντες μᾶλλον προσκυνεῖτε ὃν ἐγέννησεν ὁ θεσπότης ἡμῶν Θεός. Θεὸν ἀγινώσκον, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἀνθρώπον, Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἔχοντα πάντας τοὺς ἀγίους περὶ αὐτῶν Μάρτυρας, Πατριάρχας, Προφῆτας, Ἀποστόλους, καὶ πλεον πάντων τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ καθάπερ μαργαρίτης οὐ χρεῖαν ἔχει μαρτύρων δύο ἢ τριῶν εἰς σύστασιν αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ μαργαρίτης καὶ σιωπῶν θαυμάζεται, καὶ οὕτως ἀνθρώποις ὦν καὶ σὺ, ὑπὸ ὁμοιοπαθοῦς ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς ὁδηγούμενος, εὐκόλως πρὸς τὸν Θεὸν ἀπενεργήσῃ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Act. 17, 28

cum praesertim non longe sit ab unoquoque nostrum

et Christi divinitas satis clare demonstratur,

tam iis qui fidem firmiter tenent,

quam ipsis met Judæis,

qui propter solam animi oblectationem tantum arcanum non capiunt.

40 Περί δὲ τῆς μαρτυρίας τῆς περὶ αὐτοῦ τῶν μὲν ἀγίων τὰ γεγραμμένα πολλὰ ἐστὶν τῷ γνησίως νοοῦντι, οὐ μόνον περὶ τῆς ἐλευσεως καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ σου τοῦ Ἑλλήνου. Τῇ γὰρ κληρονομίᾳ ἐαυτοῦ ἡτοίμασέν σοι ὁ Θεός, προγινώσκων τὰ ἔθνη μᾶλλον ὑπακούοντα αὐτῷ, ἢ Ἰουδαίους τοὺς ἀπιστοῦντας. Μὴ ἀποδῶκεν οὖν τῇ ἀπιστείᾳ τὸν μόνον τῶν πάντων Θεσπότην· εἰ γὰρ καὶ γέγονεν καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ἔχει κατὰ φύσιν τὸ εἶναι ἐν, τοῦτ' ἐστὶν Θεός, ὡς καὶ διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐμφάνσεως ἐδείκνυτο. Ἀλλ' ἐρεῖς· Εἰ τηλικαύτη πίστις ἐστὶν καὶ δοῖα τοῖς Χριστιανοῖς, διὰ τί ἐν αὐτοῖς σπανίον εὐρηθῆναι τοιοῦτον πιστόν; Ναί. Αὐτεξούσιος ὢν ὁ ἀνθρώπος, ἐὰν μὴ παρίωι τὴν πίστιν ἐνστερνίσεται, καὶ στή ἔτοιμος εἰς τὸν προλείμενον ἀγῶνα κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ταχέως ὑπὸ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν κολληέσεται ἢ δειλιά· ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητὴς οὐχ ὁρᾷ τὸν ἡττούμενον ἐν ἐνὶ τούτῳ, ἀλλὰ ζηλοῖ τοὺς νικῶντας εἰς μίμησιν ἀγαθῶν καὶ συμφέροντων διὰ τὸν στέφανον τὸν ὁμοῖον, ἐτοίμως ἔχων καὶ ἀποθνήσκον δι' αὐτόν· Ἐρεῖς οὖν ὅσον δύνη μετὰ πίστει, καὶ ὑψήσεται σοι κατὰ μέρος ἡ χρηστότης τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύουσιν ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν τῶν πατρῶν αὐτῶν πίστιν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰ καὶ Ἰακώβ· ἐὰν θελήσωσιν· καὶ ὃν ποτε ἠγνόουν Θεόν, Θεοῦ υἱὸν μονογενῆ, ἐνανθρωπίσαντα διὰ τὸ ἴδιον πλάσμα τὸ ἀνθρώπιον γένος, ἐρευνῶντες ὡς πρὸ ἡμῶν ἔχουσιν παιδείας τε καὶ νέας γραφάς· εἰς τὰ ἴδια γὰρ ἦλθεν· εὐρήσουσιν αὐτὸν τὸν λαλοῦντα καὶ παρόντα· ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν (ὁ μὴ γένοιτο) ἐρεῖ αὐτοῖς, Εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἀλλ' εἰδωλολατρεῖα τοῖς ἀγνοοῖα πεπλανημένοις ἐμψαυῆς ἐγενόμεν, τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.

41 Ἐὰν δέ τις εἴπῃ· Ἐπειδὴ λέγετε ἀνθρώπον Θεὸν καὶν πάντα ποιῆσαι, οὐ πιστεύω, οὐδὲν ξένον ὁ τοιοῦτος ποιεῖ· καὶ γὰρ Μωϋσῇ τῷ ἐνδόξῳ προφῆτῃ αὐτόν, οὐ εἰς τὸ πρόσωπον οὐκ ἡδυνήθησαν ἀτενίσαι, οὐκ ἐπίστευον οἱ ἀπίστοι ὅτι προφῆτης Θεοῦ ἦν, καὶ ἤθελον λιθοβολῆσαι. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Μαυρῆ, οὐ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑποτύπωσιν πάσαν ἀναλαβὼν τοῦ λέγοντος, Ἐρχομαι συνχαρεῖν πάντα τὰ ἔθνη, οὐ μόνον ἐπίστευεν αὐτῷ ἀνθρώπῳ Θεοῦ ὄντι, ἀλλὰ καὶ Κύριον αὐτὸν ὀνομάζει λέγων, Κύριέ μου Μωϋσῇ κώλυσον αὐτούς· Διὰ τοῦτο καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐστίν· Ὁμοίως καὶ Χαλεῖ καὶ ἄλλοι πολλοὶ εὐρέτησαν τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς τοιούτῳ λεγόμενος Χριστιανός, ἐὰν μὴ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰδίαν ὕψαιον τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, καὶ μὴ ὡς ἡ Εὐα ἀπὸ τῶν ἔσω εἰς τὰ ἔξω εἰς ἐπιθυμίαν τῶν ὁρομένων μετέγαγεν αὐτὴν τὴν ὕψαιον, καὶ διαμείνῃ ὁρῶν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἐνοικούντος

Χριστοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, οὐχ ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ αὐτὸς τὸν Χριστὸν ἄλλως σταυρώσει· Βάν γὰρ κακὸν ποιῶν τις τὸ πλεῖον ἀθετῶν τὴν δευτέραν ἐντολὴν καὶ τὴν πρώτην ἀθετῆσαι ὡς λέγει· ἐφ' ὅσον ἐπιήσαστε. Ἀλλὰ γέ. νοῖτο πάντας Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνας καὶ Χριστιανούς καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους σωθῆναι τῷ Κυρίῳ, διὰ τοῦ Κυρίου ἱμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἔσωσεν γὰρ αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ, ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὕτως εὐρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἀγίων, ὑμνούντων τὸν ὕψιστον Θεὸν εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καὶ ταῦτα λαλήσας τοῖς Ἀδελφοῖς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχόμιος, χρίων ὅτι οὐκ ἔκρυπεν τὴν τάλαντον, ἀνέστη, καὶ εὐχόμενος ἀπέλυσεν τοὺς Ἀδελφούς, ἀγαλλισμένους ἐπὶ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a Addebatur, Καὶ εἰς ζωὴν ἀνωθεν ἀνακαλέσασθαι αὐτόν: quod expunxi ne esset offendiculo.

b Ἀθέρις pluraliter dicuntur, aristæ, spicæ: ἀθήρ vero singulariter accipi hic videtur pro pulve, confecta ex spicis seu frugis cumscumque granis integris et aqua, sicut ex oryza faciunt Indi. Dionysius cap. 43 legumen vertit.

c Σκουρδῶμας verti, concisa allia, quasi σκοροτομάς; ; verosimiliorem interpretationem si quis attulerit, libenter amplexurus, Dionysius olivas (quarum hic indicium nullum) et herbulas, reddidit.

d Δεπολάχων interpretor omne genus minutioris herbæ, quæ edi cruda possit: agitur enim hic de cibis seu herbis quæ crudæ in mensam afferuntur.

e Quæ in Florentino MS. inventa sunt, et in Romano deerant, hic signantur. []

f Hic econtra prolixius est MS. Romanum; Florentinum solum hæc pauca habet: καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέιπ.

g Non ex uno Scripturæ loco, sed pluribus hæc collecta videntur, nec plane invariata, uti apparet ex his quæ Hieremiæ 16, 18 etiam apud LXX sic leguntur: Humiliamini et sedetis: quia sublata est de capite vestro corona gloriæ vestræ. Civitates quæ ad Austrum conclusæ sunt, et non est qui aperiat. Deinde Isaie 26, 10 juxta LXX legitur. Auferatur impius etc.

h MS. Romanum, omissis sequentibus, solum addit clausulam quæ post [] sequitur, Hæc et alia plura dicens dimisit eos, atque ita absolvitur.

i Puncta notavi, quia aliquid videtur excidisse, cuius defectu imperfectus fit sensus.

F

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΜΙΟΥ.

VIDE PAG. 345

Ex MS. Florentino.

Αὕτη ἡ ἄρχη τῶν Οἰκοδομῶν.

i Ὅτι ἂν ἀκούσεις τῆς φωνῆς προσκαλουμένης σε εἰς τὴν συνάξιν, πορεύσου μελεθῶν ἄχρι τῆς θύρας τῆς συνάξεως εἰς τὸ προσεύχεσθαι.

ii Μηδεὶς περιδιδέχεται τοὺς Ἀδελφούς εὐχομένους.

iii Ἐὰν τις γελᾷ ἢ λαλήσῃ ἐν τῇ συνάξει ἐπιτιμίαν λαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

iv Ἡμέρας ὁ ἀπολειπόμενος εἰς τὴν συνάξιν ἐπιτιμίαν λαμβάνει· νυκτὸς δὲ ὁ ἀπολειπόμενος τριῶν εὐφῶν ὡσαύτως ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

v Μηδεὶς ἐξείτω τῆς συνάξεως, τῶν Ἀδελφῶν εὐχομένων, ἀνευ τοῦ ἐρωτῆσαι.

vi Τῆς συνάξεως ἀπολύμενον μελετήσας ἄχρι τῆς μονῆς.

vii Μηδεὶς ἔστω κεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν περὶ τὴν μελέτην.

EX MSS.

- A VIII Μηδεὶς περιδλέφεται τοὺς Ἀδελφοὺς ἐσθίουσας, οὐδὲ μὴ ἐκτενεῖ χεῖρα πρὸς τοῦ μειζοτέρου.
- IX Εἰ δὲ τις προπετεῖα φερόμενος λαλήσῃ καὶ γελάσῃ ἐν τῇ τόπῃ τῆς ἐστιάσεως, ἐπιτιμίαν λαμβάνει.
- X Ὁ στερῶν τῆς εὐχῆς τοῦ φαγεῖν ἐπιτιμίαν λαμβάνει, ἢ νηστικῶς ὑποστρέφει.
- XI Χρεῖα τις ἐάν γένηται ἐπὶ τῆς τραπέζης, οὐ μὴ λαλήσῃς, ἀλλὰ κρούσεις.
- XII Ἐξῶν δὲ τῆς ἐστιάσεως οὐ μὴ πολυλογήσῃς.
- XIII Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν παραλλάξει ἐσθίουν, παρὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τραπέζης, καὶ τῶν Ἀδελφῶν τὰ βρώματα.
- XIV Τῷ ἀσθενοῦντι Ἀδελφῷ ὁ Ἀββάς τὴν χρεῖαν ἀποπληρώσῃ, ἐκζητήσας τὰ τῆς χρεῖας εἰς τὸν τόπον τῶν νοσούντων.
- XV Μηδεὶς ἐστιάσει νοσερὸς ἐν ᾧ πάντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐστίουσιν, ἀλλὰ ἰδίᾳ ποιήσουσιν αὐτὸν φαγεῖν, μὴ παρορῶντες δοῦναι κατὰ τὴν χρεῖαν.
- XVI Ἐάν τις προσελθῇ τῇ μονῇ, ἐλθὼν γενέσθαι ἀποτακτικῶς, παραδώσουσιν αὐτῷ τὴν εὐχὴν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ψαλμοὺς διδάξουσιν· μενέτω δὲ πρὸς τὴν θύραν δοκιμαζόμενος, καὶ διδάξουσιν αὐτὸν πάσας τὰς ἐπιστήμας τῶν Ἀδελφῶν· μετὰ ταῦτα ἐκδύσουσιν αὐτὸν τὰ
- B κοσμικὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδύσουσιν αὐτὸν τὸ σχῆμα τὸ ἀποτακτικόν.
- XVII Ἀποδύεται ἱμάτια ἢ ἄλλο τι εἶδος, δώσει αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς κοινωνίας, ὑπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πατρὸς τῆς μονῆς.
- XVIII Ἐάν γένηται τις ἀνθρώπου εἰς τὴν μονὴν εἰσελθεῖν, εἰ μὲν κληρικὸς ἢ μοναχὸς ὤντας, οὕτως αὐτοὺς ὑποδέχονται· τοὺς μὲν πόδας αὐτῶν ὑπονήψουσιν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὴν φιλοξενίαν εἰς αὐτοὺς ποιήσουσιν· ὁμοίως κοσμικοὺς καταγθέντας εἰς τὴν μονήν, καὶ πρὸς αὐτοὺς τὴν φιλοξενίαν δεόντως ποιήσουσιν.
- XIX Μηδεὶς ἐσθιέτω ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ, ἀλλὰ μάλλον ἐν κυριακῇ ἢ ἐν μοναστηρίῳ τῆς αὐτῆς πίστεως.
- XX Ἐάν παρασκευάζωσιν αὐτοῖς φαγεῖν, οὐ μὴ γεύσωνται ἐφημέριον γεύματος, οὔτε γάρος, οὔτε οἶνον πωσωσιν.
- XXI Μηδεὶς ἀποσταλῇ μόνος εἰς πράγμα, ἀλλὰ δύο συνοδεύουσιν.
- XXII Μηδεὶς ὑπολειπέσθω, ἐάν εἰς ἐργασίαν κληθῶσιν οἱ Ἀδελφοί, οὐ μὴ ζητήσωσιν ποῦ μέλλουσιν ἐκβαίνειν· ὁ γὰρ Ἱγούμενος ὥσπερ οἱ προαχῆται αὐτῶν προπορεύεται.
- XXIII Μηδεὶς ἐργαζομένων περὶ τὰς ὕλας λαλήσῃ, ἀλλὰ μελετήσωσιν ἢ ἡσυχάσωσιν.
- XXIV Μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ἐργασίαν, χωρὶς τοῦ προσταχθῆναι.
- C XXV Μηδεὶς ἀπὸ τοῦ κήπου λάβῃ ἄφ' ἑαυτοῦ λάχανον, χωρὶς τοῦ κηπούρου.
- XXVI Μηδεὶς φάγῃ σταφυλὴν ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, οὐ δὲ στάχυν· καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηδεὶς φάγῃ πρὸ τοῦ δοθῆναι τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσιν.
- XXVII Ἐάν εὖρωσιν καρπὸς ὑποκάτω τῶν φυτῶν, οὐ φάγωσιν ἀπ' αὐτῶν, ἀλλὰ ἀναλέξαντες παραθήσουσιν εἰς τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν, καὶ ὁ προσταχθεὶς ἀναλέγῃ αὐτά.
- XXVIII Μηδεὶς ἐκὼν ἐάσαι μηδὲν.
- XXIX Μηδεὶς ἐκὼν κτήσεται μηδὲν χωρὶς τῶν δεδομένων παρὰ τῆς κεφαλῆς, παρεκτὸς τοῦ ἐνδύματος· ἅπερ εἰσὶν δύο λευκῶν ἁρίων καὶ ἡμιτριβᾶκον στρώμα, δέρμα, μιλωτὴ, σανδάλια, κουκούλλια δύο, ζώνη καὶ ῥάβδος.
- XXX Μηδεὶς ἀπέλθῃ πώποτε χωρὶς τοῦ Πατρὸς.
- XXXI Μηδεὶς κοιμηθῇ ἔκτος τοῦ καθισματίου αὐτοῦ.
- XXXII Μηδεὶς ἐξέλθῃ ἔξω τῆς μονῆς χωρὶς τοῦ Πατρὸς.
- XXXIII Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον ἐν τῇ τόπῃ ἐν ᾗ καθεῖται.
- XXXIV Μηδεὶς ὑποστρώσῃται εἰς τὸ καθισμάτιον μηδὲν, εἰ μὴ ψαθίον.
- XXXV Μηδεὶς ὅλον τὸ σῶμα ἀλείφεται χωρὶς νόσου, οὔτε λούσῃται ἢ ἀπονίψῃται κακῶς.

XXXVI Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν σκοτειᾷ.

XXXVII Μηδεὶς δέχεται τῆς χειρὸς τοῦ ἐτέρου ἢ ἄλλου εἶδους αὐτοῦ.

XXXVIII Εἴτε στήκιον, εἴτε ὀδοιπορῶν μεταξὺ διάστημα ποιήσεις ὡς πῆχυν ἕνα· ὡσαύτως καὶ καθήμενος ποιεῖτο.

XXXIX Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν κείρηται χωρὶς τοῦ Πατρὸς.

XL Μηδεὶς μηδὲν κείρῃ χωρὶς τῆς προσταξέως.

XLI Μηδεὶς λάβῃ τι εἶδος παρὰ τινος Ἀδελφοῦ χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ Πατρὸς.

XLII Μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ὄνον γύμνου μετὰ ἄλλου.

XLIII Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν χειροτέχων χωρὶς τῆς κεφαλῆς.

XLIV Μηδεὶς λάβῃ εἶδος ὡς ἐν παραθήκῃ μετὰ τοῦ ἰδίου Ἀδελφοῦ.

XLV Μηδεὶς λαλήσῃ ἐν τῷ ἀρτοκοπίῳ τῶν Ἀδελφῶν τῶν ἀρτοποιούντων, ἀλλὰ μελετήσωσιν ὥς ἂν ἀποσχῶνται· ἐάν δὲ χρίζωσιν τινος, οὐ μὴ λαλήσωσιν ἄλλα κρούσωσιν.

XLVI Μηδεὶς ἀποληφθῇ τῶν Ἀδελφῶν, ἐάν κοιμηθῇ Ἀδελφός, προπέμψαι ἐν τῷ ὄρῳ.

XLVII Μηδεὶς πορεύσῃται ἔμπροσθεν τοῦ Ἱγουμενοῦ.

XLVIII Μηδεὶς πληροποιήσῃ παρὲξ τοῦ Πατρὸς, καὶ πᾶν πρόσφατον παρὲξ αὐτοῦ.

XLIX Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἀειπαρθένων, εἰς τὸ ἐπισκέψασθαι τινος αὐτῶν, εἰ μὴ μόνοι οἱ προσταγθέντες πρεσβύται, οἱ καὶ διακονοῦντες αὐταῖς.

L Τούτων ὁ ἀμελὼν ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὑπὲρ αὐτῶν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, ἵνα κληρονομήσωσιν τὴν αἰώνιον βασιλείαν ἐν Χριστῷ. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΜΜΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ

VIDE PAG. 346

ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Επειδὴ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ θεραπόντων ἐραστῆς τυγχάνων, μιμητὴς γενέσθαι τῆς αὐτῶν καθαρῶτικος ἐσπούδαςας, τὸν τε ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον, τὸν παρὰ Θεοβάρους καλουμένον Ταβεννησίον μοναζόντων, παρὰ πολλῶν ἀκκηκῶς θαυμάζεις, τριετή χρόνον ἐν τῇ παρ' αὐτῶν μοναστηρίῳ γεγενεῖσθαι με μαθῶν, ὅσα παρὰ τῶν συνδιατρεφάντων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἔγνων περὶ αὐτοῦ ἀκκηκῶς, καὶ ἰδεῖν κατηξιώθην, γράψαι τῇ τιμωότητί σου προσέταξας, ἵκετεύσας τὸν Θεὸν τούτων μοι τὴν μνήμην ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ποιῆσαι, τῇ προσταγματι τῆς σῆς ὁσιώτικος τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι σπουδάσας, αὐτὰ ταῦτα δηλῶ.

Prologus.

I Ἐπτακαιδεκαετής ἐξελθὼν Χριστιανὸς γενόμενος, καὶ τοῦ μακαρίου Πάπα Ἀθανασίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν πολιτείαν τῶν τε μοναζούντων καὶ ἀειπαρθένων διηγουμένου, καὶ θαυμάζοντος τὴν ἀποκειμένην αὐτοῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐλπίδα, ἀκκηκῶς ἐγὼ ταῦτα αὐτοῦ διαγγέλλωντός, καὶ ἀγαπήσας, τὸν μακάριον αὐτῶν βίον ἐξελεξάμην· καὶ τοῦ λουτροῦ τυχὼν τῆς παλιγγενεσίας, Θεοβάρῳ τινὶ μοναχῷ συντυχὼν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ προθέμενος ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, τὰ καθ' ἑμαυτὸν ἀνέθιμην, γνώμης γενόμενος τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Παύλου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καλουμένῃ Περσεῦς ὅς ἀρετικὸν εἶναι τὸν μονάζοντα κατοπτεύσας, τῷ ἁγίῳ Θεόδωρῳ εἰς τὴν Θεοβαρίδα με ἀπέστειλεν, διὰ Θεοφίλου καὶ Κόπρου ἀνδρῶν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ, οἱ τινες ὑπὸ Θεοδώρου πρὸς τὸν ἅγιον Πάπαν Ἀθανάσιον μετὰ γραμμάτων ἀπεσταλμένοι ἐτύγχανον. Ὡς δὲ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἦν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος ἐπέστηκην, ὃ καλεῖται Βαῦ, ἐν τῷ ἀνὴρ Διοσπολίτῃ νόμῳ τυγχάνοντι, πρὸς τὴν πύλιν συντυχῆν μοι καταξιώσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος Θεόδωρος, καὶ ὁμιλήσας τὰ δεόντα, ἀμείψαι με ποιήσας τὴν ἐσθήτα, εἰσήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἡῦρον συνηθροισμένους μονάζοντας περίπου ἑξακοσίους, περι-

CAPUT I.

Ammon
vita monasti-
ca desiderio
tactus,

et ab ipso
Theodoro
susceptus.

μένοντας

A μένοντας ἐν μέσῳ τοῦ μοναστηρίου. Ὁς ὑπὸ φοίνικα καθεστὼς, πάντων αὐτῶν συγκαθεστήντων, ξενιζόμενόν με τὴν τάξιν αὐτῶν, καὶ ἐρυνθριῶντα ἑωρακώς, πλησίον ἑαυτοῦ καθεσθῆναι πεποιήκειν.

Interest
publicæ
Frotrum
reprehensionis.

2 Καὶ τις τῶν μοναζόντων ἀναστάς ὡς περ ἑνθους, τὸν Θεόδωρον ἡζίου εἰπεῖν αὐτοῦ τὰ πλημμελήματα ἐπὶ πάντων. Ὁς ἀτενίσας αὐτῷ προσεφώνησεν λέγων· Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρῃ ζύγῳ ἐν νεότητι αὐτοῦ· καθήσεται κατὰ μόνους, καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἔρεν ἐφ' ἑαυτόν. Δώσει τῷ παιδιόντι αὐτὸν σιαγῶν· χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν. Σὺ δὲ ἐπαχλῶς φέρεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ὀνειδισμούς. Καὶ οὕτως αὐτοῦ καθεστέντος, ἕτερος ἀναστάς ἡζίου περὶ ἑαυτοῦ ἀκούσας. Κάκεινός αὐτενίσας ἔφη· Γέγραπται· Κήπος κεκλεισμένος, Ἀδελφὴ μου νόμφη, κήπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη· Σὺ δ' ἐναντίως, ἔχων τροχάσαι ὑπὸ πάντων τῶν περπατομένων τὴν ὁδόν. Καὶ τούτου μετὰ πολλῆς κατηφείας καθεστέντος, ἑτέρῳ ἀναστάντι καὶ τὰ αὐτὰ ἐρωτήσαντι ἔφη· Ὑπομένων ὑπόμεινα τὸν Κύριον, καὶ πρόσσεχέν μοι, καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνῆργαγέν με ἐκ λάκκου ταλαιπορίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἱλῶος, καὶ ἔστησαν ἐπὶ πέτρᾳ τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνεν τὰ διαδήματά μου, καὶ ἀνέβηλιν εἰς τὸ στήμα μου ἄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Καὶ πολλὰ θαυμάσαντος καὶ καθεστέντος κάκεινου, καὶ σὺν αὐτῷ καὶ

B ἄλλων πολλῶν θαυματούτων, ἄλλῳ ἀναστάντι, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ μαθεῖν ἀξιούντι, ἔφη· Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς εὐφρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόθυρος ἰσχυρῶς ἄφρων. Καὶ διώρθωσε σεαυτὸν. Καὶ σκυθρωπώσαντος αὐτοῦ, καὶ τεθέντος Ὠρίωνι, Λιδεῦν μὲν τὸ γένος, τέκτονι δὲ τὴν τέχνην, ὡς ὕστερον ἔμαθον, ἀναστάντι, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀξιῶσαντι ἔφη· Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν, ἵνα τὸ θλιψίμα τῷ Θεῷ ποιήσαντες κομίσασθε τὰς ἐπαγγελίας· καὶ μετὰ Ὠρίωνι, Πατελλολί τούνομα, ἀναστάντι, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰπεῖν ἀξιῶσαντι, ἔφη· Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ· διώρθωσε σεαυτὸν. Καὶ ἀποστάντος αὐτοῦ, πᾶσι τοῖς παροῦσιν μονάζουσιν εἶπεν περὶ αὐτοῦ· Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, θαίμοσι φοβερός ἐστιν. Καὶ μετὰ τούτου ἄλλῳ ἀναστάντι, καὶ ἐρωτήσαντι, ἔφη· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς πράξεις, τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον. Καὶ ἐν τούτοις ἀνδρίζου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλῳ ἀναστάντι ἔφη· Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ἀγωνίζου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἑτέρῳ ἀναστάντι ἔφη· Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολισμοῦ, οὐ μόνον σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ πνεύματος· πρόσσεχε τοῖς κρυπτοῖς σου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλῳ ἀναστήσαντι ἔφη· Προσεύχου λέγων· Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἁλλοτρίων φάσαι τοῦ δούλου σου· ἐκαθήρωθεν γὰρ πόλεμον ἔχεις ἰσχυρόν. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἠκούομεν αὐτοῦ λέγοντος τῇ Αἰγυπτίῳ διαλεκτῷ, ἐρμηνεύοντος ἐλληνιστῇ Θεοδώρῳ τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἀγνωστοῦ γενομένου τῆς ἐκκλησίας Περσεῦ, ἀνδρὸς ἀγίου καὶ τῷ βίῳ καὶ τῇ γλώττῃ, καθάπερ λέγοντος· Χριστῷ συνεσταυρώμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃς μέχρι τοῦ παρόντος ἐνδεσμῶν τῷ σώματι εὐσπρέσσει τῷ Κυρίῳ.

3 Ὡς δὲ ἐξενιζόμεν τὰ λελαλημένα, μήπω νοῶν διατε τοῦ νέου τῆς ἡλικίας καὶ τὴν πολλὴν ἀπειρίαν, ὑπὸ ἄλλου ἐρωτόμενος ὁ Θεοδόσιος δεράπων τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, καὶ σιωπῶν ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, ἀνέστη, καὶ ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων γενόμενος, κυκλωθεῖσθε καθάπερ στέφανος ὑπὸ πάντων, κελεύσας τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἐρμηνεύειν ἔφη· Οἶδαμεν ὅτι ἐάν ἀκούσωσιν πάλιν οἱ σαρκικοί ἀγανακτοῦσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἰπεῖν με ὡμῖν προσέταξεν λέγων· Ὁ μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ γένους ἐπικείμενος τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διωγμός ἐπὶ πλεῖον προκόψει, καὶ ἰσχύσει πολλοὺς βλάψαι· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ καὶ τῷ ἀγίῳ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἐπιβουλεύοντες, οἱ οὐκ ἄγνωστοι, ἀλλ' ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν ἐκέρυττον. Ἀκμάζοντος δὲ τούτου τοῦ διωγμοῦ, ἐξ ἀπροσδοκήτου Ἕλληνας ἔσται Βασιλεὺς, ὃς λογιέται λογισμούς κατὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ

Χριστοῦ, καὶ σπουδάζει τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ Χριστιανοῖς ἐπιβουλεύσαι. Ὁ δὲ Χριστὸς καταισχυνοῖ αὐτοῦ τὴν βουλήν· εἶρκεν γὰρ καὶ περὶ αὐτοῦ· Ὁ δὲ κατοίρμενος καὶ καταφρονητὴς ἀνὴρ ἀλλάξων οὐδὲν οὐ μὴ περᾶν· διαβοῶν ἡμᾶς χρῆ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ ταῖς ἐκκλησίαις εἰς σωτηρίαν πολλῶν παρατείνει. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, τίνας, ἦεν οἱ ἐκ τοῦ γένους, ἔφη· Οἱ ἀδόκιμοι Ἀριανοί. Καὶ ταῦτα εἰπὼν πάλιν ὑπὸ τὸν φοίνικα ἐκάθησεν· καὶ οὕτως συμβεβέκεν ἀμείψαντά με τὸν τόπον ἐν ᾧ πρῶτον ἐκαθήμην, ὀλίγῳ διαστήματι μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι. Καὶ τῶν μοναζόντων τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἀλλήλοις διαλεγόμενων, Ἐλουρίων τούνομα, ἀνὴρ τὸν Χριστὸν ἐνδεσδυμένος, ἔφη πρὸς με τῇ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ· Ἀναστάς ἐρώτησον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, πότε ταῦτα ἔσται. Ὡς δὲ φοβούμενός με καὶ ὑποτρέμουτα ἶδεν, εἶπέν μοι· Μὴ φοβηθεῖς, ἰλαρῶ σε τῇ βλέμματι ὁρᾷ, προτρεψάμενός σε. Ἀναστάς τοίνυν ἐρώτησεν. Καὶ γὰρ τὴν πολὺν αἰδοῦμενος τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ πλεῖον συνεχώμην. Θεασάμενος δὲ τὸν θαυμάσιον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον, μετὰ μειδισμοῦ προσέχοντα τῷ τε μακρῷ γέροντι Ἐλουρίῳ καί μοι, νυττόμενος ὑπὸ Ἐλουρίωνος ἔστην, καὶ μειδίων Θεόδωρος ἐκέλευσεν τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἐρμηνεύσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἔφη πρὸς με· Λέγε ὁ βούλει, γινώσκων ὅτι πρόσφατον τριγυθεὶς γλεῦκος τυγχάνεις. Καὶ ἐπὶ πλεῖον φόβῳ συσχεθεὶς ἔφη· Πότε ταῦτα ἔσται; Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐπω, φησὶν, ἀνέγνως τὰς θείας γραφάς; γέγραπται δὲ· Φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ἕτοῦ· διὰ καὶ γὰρ σοι λέγω· Φωνὴ τῶν ποδῶν τῶν προμηνυθέντων πραγμάτων. Ὅφει δὲ ταῦτα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἔση πάσχων τάτε ἀνδεῖ καὶ τὰ ἡδέα. Οἶσαι γὰρ ὁ Θεὸς ἔλεος πολλὰς ψυχαῖς· καὶ πρῶτος οὕτω. Ἑλλήνων ἔπειτα ὁ ἐκ γένους ἐπικείμενος ταῖς ἐκκλησίαις καταλυθήσεται διωγμός.

D
EX MSS.

E
3 Reg. 18, 45

et sacris litteris instrui
jubetur;

4 Καὶ πάντων μοι ἀτενιζόντων, ἀναστάς ὁ ἅγιος Θεόδωρος, καὶ πᾶσιν προστάξας ἐπὶ προσευχῇν τραπῆναι, λαθόμενός με τῆς χειρὸς παρέδωκεν διδασκαλίαις καὶ ὁδηγόις, τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ καὶ Λυσόνιῳ τινὶ τούνομα δευτερεύοντι αὐτῷ, εἰπὼν πρὸς Λυσόνιον· Ἐπειδὴ αὐτὸν μαθεῖν τὰς θείας γραφάς· οὐ διαμένει γὰρ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' ἔσται τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ λειτουργός. Κάκεινοι περὶ αὐτῶν με, καὶ εἰσαγαγόντες εἰς τὸν οἶκον ἐν ᾧ οἱ ἐπ' αὐτῶν ὄντες ἦσαν οἰκοῦντες, μονάζοντες ἐληλυσιῆσιν τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι. Καθήσαντες ἕκαστον ἀπήνουν εἰπεῖν ἃ ἐμνημόνευσαν, ὡς ἠρωτήθη καὶ ἐλάλησεν ὁ ἅγιος Θεόδωρος. Καὶ οὕτως ἕκαστος τῶν εἴκοσι, μετ' οὗς καὶ Λυσόνιον καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀκούσας λεγόντων ἃ ἐμνημόνευσαν, συμβαλὼν ἐν τῇ καρδίᾳ μου μνημονεύσαι ταῦτα ἅπερ ἔγραψα ἡδυνήθην. Ἐρμηνεύσεν γὰρ μοι παραχρημα ἀξιωθείς παρ' ἐμοῦ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Θεόδωρος τὸν νοῦν, ὡς ἕκαστος τῶν ἐρωτησάντων εἰρήκει ὁ μέγας Θεόδωρος. Ταῦτα δὲ ἐρρέθη ἐν αὐτοῦ καὶ ὀλίγῳ πρὸς παρελκυσθέντος ἀφ' οὗ Καίσαρ ἀνηγορεύετο Γάλλος, ὁ ἐπικληθεὶς νέος Κωνσταντῖος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἴ ποτε πόρρωθεν τῆς φωνῆς τοῦ ἀγίου Θεοδώρου ἤκουον, ἢ χαρὰς, ἢ λύπης, ἢ φόβου ἐπληρούμην, καὶ τούτων, ὁπότερον τί ἂν εἴη θαυμάζων, ὡς ἔπασχον ἐπιτόμην· καὶ ἔργων ἄλλους τὸ αὐτό μοι πάσχειν, Λυσόνιον μὲν ἰδίᾳ, Ἐλουρίων δὲ καθ' ἑαυτὸν παρεκάλεσα, τὰ κατὰ Θεόδωρον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ διηγήσασθαι μοι (Οὐπω γὰρ ἐτόλμων τὸν Ἀλεξανδρεῖ Θεόδωρον συνεγῶς ἐρωτᾶν) ὡς ἕκαστος ἔφη.

F
qui ex magistris suis
intelligit,

5 Παχούμιος τις ἡγασάμενος τούτων τῶν μοναστηρίων εὐκρέστησεν τῷ Θεῷ· ὃς πολλὰ μὲν δι' ἀποκαλύψεων, πλείονα δὲ καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λαλῶν, ἔτερα δὲ δι' Ἀγγέλων ἐγνώρισεν, διαφόροις χαρίσμασι τιμήσας αὐτόν· ὃς δὴ καὶ πρὸ ἐξ τούτων ἐτὼν ἐκδημήσας τοῦ σώματος ἐνεδήμικεν πρὸς τὸν Κύριον. Οὕτως ποτε καταξάμενος τοῖς περὶ αὐτῶν μονάζουσιν ἔφη· Τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Πεκύσιον ἀπεστείλαμεν εἰς τὴν Λατίαν πόλιν ἐπικουρῆσαι τοῖς ἀδυνατοῖς ἐκεῖσε· ὃν νῦν καταξάμενός μοι ἐνηγγελήσατο Ἄγγελος Κυρίου μέλλειν σήμερον ἐρχεσθαι, ἐπαγγόμενον σκευὸς ἐκλογῆς τῷ Θεῷ· ἔστιν δὲ τοῦτο παῖς τις τρεῖς καὶ δεκάτης, Θεόδωρος καλούμενος, Πνεύματος ἀγίου πλήρης. Καὶ μετὰ θυμᾶς ἡλίου ἐπέστη τῷ μοναστηρίῳ

quomodo Theodorus divinitus cognovit
Pachomius

futurem Ecclesiam statum
ex Theodoro
discit,

EX MSS.

et hunc ille
orationi vac-
cantem obser-
vavit,terra interim
tremente,ac visione cer-
lesti oblata ad
aversandas
haereses uni-
matus sit ;quod Pachomio
quoque
recens conver-
so acciderat.

A ναστηρίῳ Πεκύσσιος, φίλος τοῦ Παχουμίου τυγχάνων
γνήσιος, ἐπιπερόμενος καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον Θεόδωρον
τρεις καὶ δέκα ἔτη τότε, ὡς ἔφην, τυγχάνοντα· ὃν ὁ ἅγιος
Παχούμιος ὑποδείχμενος, ὡς υἱὸν ἀνέτρεψεν γνήσιον.
Καὶ γενόμενος εἰκοσι καὶ δύο ἔτων Θεόδωρος, ἔπιτα-
χθεὶς τι παρὰ Παχουμίου, καὶ ἀνύσας ζητῶν τὸν ἅγιον
Παχούμιον, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδηγούμενος
γένονεν πλησίον τοῦ οἴκου ἐν ᾧ τοὺς μονάζοντας ἐστια-
σθαι ἔθος ἐστίν, πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηρίου·
καὶ σειομένης τῆς γῆς αἰσθόμενος, ἤκουσεν Παχουμίου ἐν
προσευχῇ λέγοντος· Ὁ Θεὸς, ὁ πολυέλεος, ὁ μετανοῶν ἐπὶ
ταῖς κακίαις ἡμῶν· φείσσι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ
πληθύνου ἡμῶν ἔτι μᾶλλον τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ μήτε
τοὺς μονάζοντας, μήτε τοὺς ἀειπαρόνους κρίσῃς, ἀπαι-
τῶν τὴν ἀκριβείαν τοῦ ἐπαγγέλματος· ὁμοίως μήτε τὸν
λαόν σου ὑπὲρ ὃ ἐνετίλῳ ἡμῶν, καὶ ἐνεφύτευσας ἀγα-
θῶν, ἀλλὰ κρίνων ἡμᾶς σύμφωνα τῇ κόσμῳ τῇ πρὸ
τῆς παρούσης τοῦ Μονογενοῦς σου· οὕτως γὰρ οὐκ εἴσε-
λεύσῃ εἰς κρίσιν μετ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐξαλείψῃς ἡμῶν τὰς
ἀμαρτίας. Εἰ γὰρ τὸν τότε κόσμον οὐκ ἀπόλεσας, πῶς
τὸν νῦν λαόν σου οὐκ ἐλεήσεις; Ἐλέησον ἡμᾶς, Δέσποτα,
περιποικισάμενος καὶ κτίσας παυσάμενος τῆς ὀργῆς καὶ
τοῦ θυμοῦ, καὶ διὰ τὸ οἶμα τοῦ Μονογενοῦς σου ᾧ ἐλυ-
τρίωθμεν. Εἰ γὰρ δι' Ἀδραμ καὶ Ἰσακ καὶ Ἰακώβ
Ἰουδαίους πολλάκις ἐλέησας, πῶς μᾶλλον διὰ τὸ αἷμα
τοῦ Χριστοῦ ἡμᾶς ἀπαύστως ἐλεήσεις; Δούλοί ἐσμεν τοῦ
Μονογενοῦς σου, ὡς πλάσματα αὐτοῦ ὄντες, ἡμᾶς υἱός
σου πεποιθήκεν. Καὶ λοιπὸν ἐφ' ἑξῆς τοῦ Παχουμίου λέ-
γοντος· Ἐλέησον· καὶ μηδὲν ἕτερον προστιθέντος, ἡ γῆ
ἐξείστατο· καὶ Θεόδωρος τὸ πρόσωπον ἔχων ἐπὶ τὴν γῆν
μετὰ παντός ψόβον προσήυχετο, ὥς ὃν Παχούμιος ἰλαρᾶ
τῇ φωνῇ βοήσας ἔφη· Εὐλογητός εἰ, Κύριε, ὁ σώσας τὸ γέ-
νος ἡμῶν, καὶ οἰκετὸς καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν. Καὶ τοῦ σεισμοῦ παυσάμενος, καὶ τοῦ φωτός
μυκτέτι σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρώμενος, Παχούμιος
ἀνοιξας τὴν θύραν τοῦ οἴκου, πρὸς Θεόδωρον ἀναστάντα
ἔφη· Τολμηρῶς μὲν παρέμεινας· βόα δὲ ἀπαύστως πρὸς
τὸν Θεόν, ἵνα τὰ ἐλέη αὐτοῦ παρατείνει ἡμῶν, ὧν χωρὶς
ὑπάρχει κτίσις οὐ δύναται. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ ζωῇ μου
ἐν τῷ σώματι μηδὲν ἀπαγγείλῃς· ἄπερ μετὰ τὴν Πα-
χουμίου κοίμησιν παρὰ Θεοδώρου ἠκούσαμεν.

6 Μετὰ δὲ ἡμέρας ζ' τοῦ ἑωρακέναι τὰ κατὰ Παχου-
μίου, ἐπισκεπτομένου Παχουμίου τὰ ἄλλα μοναστήρια,
Θεόδωρος ἐν τῇ μοναστηρίῳ τῷ καλουμένῳ Βαῦ πράτ-
των, ἃ ἦν αὐτῷ ἐγγειρησας ὁ ἅγιος Παχούμιος, ἀκηκόως
παρὰ τινων ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιδημησάντων ἄπερ
οἱ Ἀρειανοὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγουσιν,
ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς πλάνης τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων· καὶ ἐν τῇ προσεύχῃ αὐτοῦ ὥρακα ὥσπερ τρεῖς
στύλους φωτός, ἐξ ὧν ἴσους ταυτότητα πρὸς ἀλλήλους
ἔχοντας· καὶ φωνῆς ἤκουσεν λεγούσας πρὸς αὐτόν, Μή τε
τῇ διαστάσει τοῦ ὁρώμενου ὑποδείγματος, μήτε τῇ πε-
ριγραφῇ, ἀλλὰ μόνον τῇ ταυτότητι πρόσεχε· Οὐκ ἔστιν
γὰρ ἐν τῇ κτίσει ὑπόδειγμα ὃ δύναται παραστήσαι τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ταῦτα
Παχούμιος παρὰ Θεοδώρου ἀκηκόως, ἔφη πρὸς αὐτόν·
Ὡς ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἐχώρεις ἐδείχθη σοι καὶ ἐλαλήθη·
καὶ γὰρ ἐγὼ ἅμα τὸν μοναχὴ βίον ἐλέσθαι, ἄρτι μὲν ὑπὸ
τῶν προσκόντων Μελετίῳ τῷ Λυκοπολίτῃ, ἄρτι δὲ ὑπὸ
τῶν Μαρκιῶνος παρακαλούμενος μετ' αὐτῶν εἶναι, καὶ
τὰ αὐτῶν φρονεῖν, μαθὼν ὅτι καὶ ἄλλαι αἰρέσεις εἰσίν,
ὧν ἐκάστη ἔλεγεν παρ' ἑκτῇ τὴν ἀλήθειαν εἶναι, ἐταρατ-
τόμην· καὶ μετὰ πολλῶν θαυμάτων ἱκετεύσας τὸν Θεόν
ἀποκαλύψαι μοι παρὰ τίσιν ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· ὅλος γὰρ
συγκεχυμένος ἤμην. Καὶ ἔτι προσεχόμενος ἐγενόμην ἐν
ἐκστάσει, καὶ ἰδοὺ ὥσπερ νύκτα τὴν ὑπουράνιον ἄπασαν·
καὶ ἐκ διαφόρων μερῶν ἤκουον φωνῆς λεγούσας· Ἐνταῦθα
ἡ ἀλήθεια· καὶ ἑώρακον πολλοὺς ἐκαστῇ φωνῇ ἀκολουθοῦ-
ντας, ἐν σκοτειῇ ὑπὸ ἀλλήλους ὁδηγούμενους. Καὶ πρὸς μόνον
τῷ ἀνατολικῷ κλήματι τῆς οἰκουμένης λύχνον ἐπὶ ὑψηλοῦ
κειμένον, ὡς ἑωσφόρον λάμποντα· κατέκειθεν ἤκουον φωνῆς
λεγούσας μοι· Μὴ ἀπατάσθαι ὑπὸ τῶν εἰς τὸ σκοτὸς ἐλκόν-
των, ἀλλὰ τούτῳ τῷ φωτὶ ἀκολουθήσας· ἐν αὐτῷ γὰρ

ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Καὶ εὐθέως ἐγένετο φωνὴ λέγουσα πρὸς D
με· Ὁ λύχνος οὗτος, ὃν ὁρᾷς ὡς ἑωσφόρον λάμποντα,
λαμπήσκει ποτὲ ὑπὲρ τὸν ἥλιον. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν τὸ κη-
ρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ὃ κηρύττεται ἐν τῇ
ἀγίῳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ ἐξαπατήσθης. Ὁ δὲ καλῶν ὁ
Χριστὸς ἐστὶν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξαν-
δρείας ἐκκλησίας, αἱ δὲ ἄλλαι φωναὶ, αἱ ἐν τῷ σκο-
τει τῶν αἰρέσεων, εἰσὶν θαίμονες ἐν τῇ ἐκαστῇ αἰρέ-
σει ἡγουμένῳ φωνούντος καὶ πλανούντος πολλοὺς. Καὶ
οὕτως ἐν φωτεινῇ ἐνδύμασιν πολλοὺς ἑωρακώς τῇ λύχνῳ
προσπρέχοντας, εὐλόγησα τὸν Θεόν, καὶ τῶν ἀπατησά-
με θελησάντων κατασφονίσας, συνήγαγον τῷ ἀνθρώπῳ
τοῦ Θεοῦ Παλαίμῳ, μιμητῇ τῶν ἁγίων τυγχάνοντι,
ἕως οὗ ὁ Ἀγγελος Κυρίου ἐπιστάς μοι ἔφη· Θέρμαινε
τοὺς προσκύντας σοι ἐν τῷ πυρὶ ᾧ ἀνῆψεν σοι ὁ Θεός,
καὶ ὁδηγηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, τὰ μοναστήρια ταῦτα διὰ τοῦ
Θεοῦ συνεστησάμην. Γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ Ἀθανάσιος ὁ
Ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας πλήρης τοῦ
ἁγίου Πνεύματος ἐστίν. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν πᾶσιν Παχού-
μιος· Ἄμα τὸ κατασθῆναι Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον, οὐκ
ἀγαθοὶ ἄνδρες αἰτιῶνται τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτῷ γε-
νόμενον, προσαλλόμενοι τῆς ηλικίας αὐτοῦ τὸ νέον, καὶ
σχίσαι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ σπουδάζοντες· ἐμοὶ δὲ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶπεν, ὅτι στύλον αὐτὸν καὶ λύχνον E
ἔχειρα τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι θλίψεις πολλὰ καὶ συγκορυ-
ταὶ ἀνθρώπων, ἐνεκεν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας, μένου-
σιν αὐτόν· καὶ πάντα νικήσας πειρασμόν, μέχρι τέλους
ὑπ' αὐτοῦ δυνατούμενος, τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου
ταῖς ἐκκλησίαις κηρύξει.

7 Μετὰ δὲ ταῦτα Θεόδωρος ἅμα Παχουμίου γένονεν
ἐν τῇ προειρημένῃ μοναστηρίῳ τῶν Ταβερνησίων ἐν τῇ
Τευτυρίτῃ νύμφῃ τυγχάνοντι. Καὶ νυκτεριναῖς εὐχαῖς καθ'
ἑαυτὸν σχολάζας, καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπνοῦ βαρυθεὶς, περιπα-
τεῖν ἐν τῇ μοναστηρίῳ ἤρεστο· καὶ ὡς ἐν νυκτὶ ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων μὴ ὁρώμενος, κατ' ὀλίγον προσήυχετο. Κρίνας
δὲ λοιπὸν συμμέτρως τὸ σῶμα ἀναπαύσαι, καθίσας πα-
ρὰ τὴν θύραν τῆς ἐν τῇ μοναστηρίῳ ἐκκλησίας ἐκθέουθεν,
μόνη τῆς φύσεως ἀνάγκη τὸ ἱκανὸν ποιῶν. Καὶ Ἀγγε-
λος Κυρίου ἐπιστάς διήγειρεν αὐτόν, λέγων· Ἀκολουθεῖ
μοι καὶ ἀναστὰς, καὶ ἀκολουθήσας αὐτῇ εἰσηλθὲν εἰς τὴν
ἐκκλησίαν, καὶ ὅλην φωτὸς πεπληρωμένην ἶδεν. Καὶ
πληθὺς Ἀγγέλων σύνθηροισμένων ἐν τῇ τόπῳ ἐν ᾧ τὰς
λατρείας ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ οἱ ἱερεῖς εἰώθασιν· καὶ
ἔμφωτος γενόμενος, καὶ κληθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν συνηγμένων,
ὡς πλησίον ἐγένετο, ἐψώμησεν αὐτόν τις ἐν πολλῇ δόξῃ
τυγχάνοντα ξένου τροφῆν, καὶ ἔνισχύσας αὐτόν ἐκέλευσεν
τὸ δεδομένον εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀναλῶσαι· ἥνπερ τρο-
φὴν κατὰ πρόσταγμα τοῦ δεδοκότος αὐτῷ φαγών, καὶ F
ἔξνης γεύσεως πειρασθεὶς, τὸ μὲν φῶς καὶ τοὺς συνηγοισμέ-
νους Ἀγγέλους ἐξιώντας ἶδεν. Αὐτὸς δὲ ἐνθους ὢν, Παχου-
μίου συντυχεῖν ἐσπούθασεν, χαρὰς καὶ εὐφροσύνης πεπλη-
ρωμένος. Καὶ ταῦτα αὐτὰ διηγούμενος αὐτῷ, τὰ κρυπτὰ
αὐτοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως βλέπων, ἐν τῷ λαλεῖν ἐμειδία.
Καὶ Παχουμίου λέγοντος· Ὁ λαβὼν τὰ δύο τάλαντα,
τέσσαρα προσήνεγκεν, καὶ ὁ τὰ ε' τάλαντα λαβὼν, δέκα
προσεκόμισεν. Διὸ ἀναζωσάμενος τὴν ὁσπρὴν καρποφόρει
τῷ τὴν χάριν· σοι δεδοκότι. Θεόδωρος δὲ στεναξας,
πρεσβεύειν αὐτόν πρὸς τὸν Θεόν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡξίωσεν· καὶ
ἀπ' ἐκεῖνης τῆς ἡμέρας συνεχῶς ἀποκαμψέων παρὰ τοῦ
Κυρίου ἡξίουτο.

8 Καὶ ταῦτα ἡμῖν Πεκύσσιος, παρὰ Παχουμίου
ἀκούσας, μετὰ τὴν κοίμησιν παραδέδωκεν· ἄπερ παρὰ τε
Αὐσονίου καὶ Ἐλουρίωνος μαθὼν ἐγὼ, τὸν δούλου τοῦ
Θεοῦ Πεκύσιον πατέρα κτήσασθαι σπουδάζας· καὶ μα-
θὼν ὡς ἦν εἶχεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν κατὰ τῶν
θαίμωνων δύναμιν, ἡξίωσα ἀπαγγεῖλαι μοι, τίνα ἦν εἰ-
πὼν αὐτῷ περὶ Θεόδωρον Παχούμιος, καὶ τὰ αὐτὰ εἰ-
πόντος ἐθαύμασα. Αὐσονίου δὲ ἡξίουν, εἰ ὅλως δυνατόν
ἐστὶν ἀνθρώπου κρυπτὰ τῆς καρδίας ἀνθρώπων ὁρᾶν, ἐκ
τῶν ἁγίων γραφῶν πληροφορησάι μοι. Ὁ δὲ ἔφη παρέ-
ξομέν σοί, φησιν, τῇ πείρᾳ τοῦ γυνῶναι, ἐὰν Θεόδωρος ὁ
Θεός τὰ κρυπτὰ σου ἀποκαλύψῃ· ἀνεὺ γὰρ τοῦ ἀποκαλύ-
ψαι τὸν Θεόν οὐδεμία κτίσις τὰ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀν-
θρώπων

Is ab Angelo
jubetur mona-
chos con-
gregate.Caestis visione
rursum recrea-
tur Theodorus.CAP. II.
Auctor circa
arcanorum
cordis cogni-
tionem ex
scripturis
instruitur.

A θρώπων εἶδέναι δύναται. Ἦνα δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων γρα-
φῶν πληρωσθησῶς, ἀκούε τοῦ μὲν Προφήτου λέγοντος
Σαμουὴλ τῇ Σαούλ· Δεῦρο καὶ ἀπαγγεῖλω σοι πάντα τὰ
ἐν καρδίᾳ σου, καὶ περὶ τῶν ὄντων σου τῶν ἀπολωλυτῶν
σήμερον τριταίων, μὴ θήσεις ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν αὐταῖς,
ὅτι κῦρηνται. Ἀνάγκωθι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ὄντων
Ἰέσσαϊ πρὸς Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένω, ἵνα
γῶσι ὅτι ὅτε ἀποκαλύπτει ὁ Κύριος τοῖς δούλοις αὐτοῦ,
ὁρῶσιν· ὅτε δὲ οὐκ ἀποκαλύπτει, τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώ-
πων μέτρον ἐν ἑαυτοῖς βλέπουσιν. Ἐάν γὰρ ὅλην τὴν βέ-
βλον τῶν βασιλικῶν ιστορίων ἀναγνῶς ἀκούσῃ, καὶ τοῦ
Προφήτου Ἐλισσαίου λέγοντος τῇ ἰδίᾳ λειτουργῇ περὶ
γυναικὸς εὐσεβοῦς, ὅτι κατόδυνός ἐστιν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, ὁ
δὲ Κύριος οὐκ ἀπεκαλύψεν μοι· ὡς τοῦ Κυρίου πολλὰ
αὐτῇ ἀποκαλύψαντος καρδίαν· καὶ μάλιστα ἐξ ὧν ἀκού-
σῃ· αὐτοῦ λέγοντος, ὡς ἔφη πρὸς τὸν ἰδίον λειτουργὸν πά-
θεν Γιεχὶ, καὶ ἀποκριθέντος αὐτοῦ, ὅτι οὐ πεπορεύεται ὁ
δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα· αἰτίας εἰπόντος αὐτῇ, Οὐχ' ἡ
καρδίᾳ μου ἦν μετὰ σου ὅτε κατεπλήθισαν ἀπὸ τοῦ ἄρ-
ματος αὐτοῦ Ναιμᾶν ὁ Σύρος, εἰς συνάντησίν σου. Καὶ
νῦν ἔλαβες τὸν ἀργύριον καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ λήψεις
ἑαυτῇ· κήπους καὶ ἐλαιῶνας, καὶ ἀμπελώνας καὶ ποίμνια
καὶ βουκόλια καὶ δούλους καὶ δούλας, καὶ ἡ λέπρα
Ναιμᾶν κολληθήσεται ἐν σοί, καὶ ἐν τῇ σπέρματί σου
ἕως αἰῶνος. Γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις Σο-
λομώντος, Γνωστῶς ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίων σου, καὶ
ἐπιστήσῃς σὸν ὄμμα σαῖς ἀγέλαις. Καὶ πάλιν, Συνιεῖ
δικαίος καρδίᾳ ἀσεβῶν, καὶ φανίλλει ἀσεβεῖς ἐν κακοῖς·
γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, Καί
τις ἀνὴρ ἐν Αὐστραῖς ἐκάρητο, γλωτὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς
αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περὶ πάτησεν, οὕτως ἤκου-
σεν Παύλου λαλοῦντος, ὃς ἀτενίσας αὐτόν, καὶ ἰδὼν ὅτι
ἔχει πίστιν· τοῦ σωθῆναι, εἶπεν μεγάλην τῇ φωνῇ· Ἀνά-
στη ἐπὶ τοῦ πόδας σου ὄρθου, καὶ ἤλλατο καὶ περιεπά-
τει· πίστις γὰρ ἐν καρδίᾳ, καὶ οὐκ ἐν προσώπῳ σω-
ματικῶς ὁράται. Οὕτως καὶ ὁ Πέτρος τὴν κακίαν Σί-
μωνος τοῦ Μάγνου, οὐκ ἐν τῷ τοῦ σώματος προσώπῳ,
ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ βλέπων, εἶπεν αὐτῷ· Εἰς χολὴν πι-
κρίας καὶ σύνθεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε οὕτα.

4, Regi 5, 25

Prav. 27, 23

Act. 14, 7

Act. 8, 23

et reipsa
discit, Theodo-
ro ea patere.

9 Καὶ ταῦτα παρὰ Λυσίου ἀκηκοῦς, τὰς βίβλους
δεξιόμενος ἀνέγνω· καὶ μετὰ χρόνον, κατὰ τὸ μεσού-
τιον, χρεῖας καταπεπλησμένος καὶ σκοτεινὰ οὖσας, προήλθον
ἐκ τοῦ οἴκου καὶ ἀκηκοῦς τῆς τοῦ Θεοδώρου φωνῆς, οὗ-
τως ἐφοβήθη, ὡς σάκκον λινοῦν μόνον με ἐνδεδυμένον
ιδρῶσαι, χειμῶνος ὥρας οὖσας (ἦν γὰρ ὁ μῆν, ὃν Αἰγύπ-
τιοι καλοῦσιν Τηθί) καὶ λοιπὸν νοοῦντα με τὴν Οὐδαίων
γλωτταν καλέσας με ὀνομαστὴ, καὶ πλησίον ἑαυτοῦ στή-
σας, ἔλεγεν· τινι Οὐδαίων μονάζοντι, Ἀμρεῖ τοῦνομα,
Διὰ τί τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν;
C οὐκ αἶσθες ὅτι ἐτάζει καρδίαν καὶ νέφρον· ὁ Θεός· διὰ τί
ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτε μὲν πύργος ὄρας καὶ περιπλέκῃ,
ὅτε δὲ δῆθεν μετὰ νομίμης γυναικὸς καθεῖδης, καὶ ὅλου
το σῶμα σπυλοῖς. Εἶτα στρατεύῃ, καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν
νικητὴν τοῖς ἐνθυμήμασι ὄρας, καὶ στρατηγοῖς ἀρέσεις,
καὶ χρυσὸν παρ' αὐτῶν λαμβάνεις, καὶ πάντα τὰ ὑπεναυ-
τία τῷ ἐπαγγέλματι τῶν μοναχῶν λογιζόμενος, κέρκιος
καὶ αὐτῇ τῷ σώματι πράξει ἀπερ' λογίζῃ. Γίνωσκεν τοι-
νον ὅτι ἐάν μὴ μετανοήσῃς, καὶ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ἀρ-
γίσας σεαυτὸν δακρύσει ἐξελείψῃ τὸν Κύριον, ἐμμένεις
δὲ τῇ προθέσει ταύτῃ, οὐκ εὐδοῦσαι Κύριος τὴν ὁδόν σου,
ἀλλὰ πυρὶ αἰωνίῳ σε κατακρίνει. Ὁ δὲ πεσὼν παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ, καὶ οὕτως διακρίσθαι αὐτόν ὁμολογίσας,
μετανοεῖν ἐπαγγελάμενος, ἤξίου Θεοδώρου ὑπὲρ αὐτοῦ
προσεύξασθαι· καὶ εἶπεν Θεόδωρος· Δώδε σοί Κύριος, ἀλ-
θῶς καταγνῶναι σεαυτοῦ, καὶ μετανοήσαντα σωθῆναι· ὡς
γὰρ ὁρῶ ἀπέστη τοῦ Θεοῦ ἡ καρδίᾳ σου. Πλὴν ἐάν θέ-
λεις δύνασαι ἐπιστρέψαι· δέχεται γὰρ Θεός τοὺς γνησίως
ἐπιστρέφοντας ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐπὶ πολὺ θαυμάσας ἀπέδυσεν
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀμρεῖς μετὰ μῆνας δ' ἀποστάς τοῦ μο-
ναστήριον, καὶ ἀρταίᾳ ἐν ὄπλῳ ἑαυτὸν ἐπιδύς, νόσση πε-
ριπεσὼν πολυχρονίᾳ καὶ ὑδρωπικῇ μετὰ ἑαυτοῦ τετελεύ-
τηκεν, ταῦτα ἐξομολογούμενος.

10 Ἀπελθόντος δὲ μου μετὰ Θεοδώρου καὶ ἄλλων
Maji T. III.

Ἀδελφῶν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν καλουμένων Τελευτη-
σίων, ἐν ᾧ καὶ τὴν ὀπτασίαν ἦν ἐπαρακλῆς Θεοδώρος· Καὶ
συνήκτων ἱμῶν αὐτῇ ἐν τῇ κήπῳ τοῦ μοναστηρίου, πα-
ρακειμένου τοῦ ποταμοῦ, κοιμῆται περίπου λ' παραγεύ-
μενοι πρὸς αὐτὸν προσέπεσαν αὐτῷ καὶ ἀπαναίνόμενος
τὸ τοιοῦτον, ἀνέστησεν αὐτούς. Καὶ πάντων θαυρούντων,
εἰς ἐξ αὐτῶν ἐδέετο αὐτοῦ λέγων· Τῇ παρελθούσῃ ἐσπέρα
τὴν θυγατέρα μου, πίντε καὶ δεῖνα ἔτη τυγχάνουσα,
ἀνδρὶ παραδέδωκα, καὶ σήμερον ἀναγκασθεῖσα τροφὴν
λαβεῖν, καὶ στροφωθεῖσα κίεται ἄφωνος, δηλητηρίου, ὡς
πᾶσι φαίνεται τοῖς ὁρῶσιν, αὐτῇ ἢ τῇ τροφῇ ἢ τῷ πότῳ
ἐπιδελχθέντος· καὶ ἐπειδὴ οἱ εὐεθέστες ἐνταῦθα ἱατροὶ
ἀπηγόρευσαν αὐτῇ, δεόμεθα σου καταξέωσον ἕως τῆς
οἰκίας μου σκελῆσαι καὶ προσεύξασθαι περὶ αὐτῆς· οἶδα-
μεν γὰρ ὅτι ἐάν ἐπικαλέσῃς τὸν Χριστόν, χαρίζεται σοί
τὴν θυγατέρα μου. Ὡς δὲ οὐκ ἠθέλην εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
ἀπελθεῖν, κλαίονσιν αὐτὰς καὶ ἐκτενέουσιν ἔφη· Ὑμῶς
μὲν εἰρήνατε ἕνα εἰς τὸν οἶκον ὑμῶν ἐλθόν προσεύξασθαι
ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν· ὁ δὲ Θεός πάντα περιέχων πλη-
ροῦ· οὐ γὰρ περιγράφεται τόπων. Ἐνταῦθα οὖν αὐτὸν ἐπι-
καλεσόμεθα, καὶ ἐκεῖ οὔσαν τὴν θυγατέρα ὑμῶν ζωοποιεῖ.
Καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὡςπερ ὁρῶσάντων τῆς ζωῆς, τῆς
παιδὸς ἀκούσαντων τὸν λόγον, Θεόδωρος μετὰ πάντων
τῶν συνόντων αὐτῷ μοναζόντων ἐπὶ προσευγῇ ἐπράπη, E
καὶ τρίτον κλίνας τὰ γόνατα, καὶ ἐκτενέως τὸν Θεὸν ἱκε-
τεύσας, καὶ καταπαύσας ἔφη· Ἐχαρίσατο ὁ Θεός τῇ
θυγατρὶ ὑμῶν τὴν ζωὴν· θαυρούντες ἀπέλθετε. Καὶ φω-
νῆς γενομένης πλήθους ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν περὶ τὸ
μοναστήριον κλαίωντων (ἀποπνεῖν γὰρ προσεδόκατο) ἦκεν
ἀπὸ τοῦ πέραν ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς, ἕστηκεν ἀργυραῖον
πεπληρωμένον ὕδατος φέρων, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ Θεοδώρου
προσάχρων ἔφη· Ὁλιγπίστός εἰμι, δέσμοί σου· καὶ
γούν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐπικάλῃσαι ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ὄνομα
τοῦ Θεοῦ, πιστεύω γὰρ ὅτι εἰσπορεύσας σου ὁ Θεός ποιεῖ
τὸ ὕδωρ τοῦτο φάρμακον σωτηρίας τῇ θυγατρὶ μου. Καὶ
ὁ Θεόδωρος μὲν τὸν ἕστηκεν λαβὼν, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν καὶ μετὰ θαυμάσιον προσευξάμενος, τὸ σημεῖον τοῦ
σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ πεποίηκεν. Ὁ δὲ πατὴρ
τῆς παιδὸς λαβὼν τὸ ὕδωρ, καὶ μετὰ τοῦ ὄχλου εἰς τὸν
ἰδίον οἶκον ἀπελθὼν, μετὰ τρεῖς ἡ τίσσας ὥρας,
μετ' ὀλίγων ἡλίων καὶ συγγενῶν ἑαυτοῦ, ἐπιστρέψεν ἀπα-
γέλλων τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἃ πεποίηκεν μετ' αὐτοῦ.
Ἐλεγεν δὲ, ὅτι τῶν Ἀδελφῶν μου βίβη θυνησῶν διανοῶ-
ξαι τοῖς γαλικοῖς τῆς θυγατρὸς μου, βραχύ τι τοῦ ὕδα-
τος ἐμβάλλειν, καὶ παραχρῆμα κάτῳθεν πολλῆς ἐκκρίσεως
γενομένης ἐσώθη τὸ κοράσιον. Σιλουανὸς δὲ τις Ἀλεξαν-
δρεὺς, οἰκῶν ἐν τῇ Βενδελίῳ, Ἀρειανός, λιθέμπορος, συ-
γὼν τῷ ἀνδρὶ τῆς παιδὸς, καὶ τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ
αὐτόπτης γενόμενος, ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

D
EX MSS.
Puella mori-
bunda preci-
bus Theodori
et aqua bene-
dicta sanatur.

E

F

II Μετὰ δὲ τοῦτο Θεόδωρος περίπου ρκ' μονάζοντας
παρὰ λαβῶν, ἀπὸ γὰρ εἰς τὴν νῆσον τοῦ ποταμοῦ, συνα-
γαγεῖν ὅλην ἦν οἱ Αἰγύπτιοι θροῖα καλοῦσιν, προσχωρῶ-
σαν εἰς κατασκευὴν τῶν ψαλίων· ἐν αἷς ἦν καὶ Σιλουανός
τοῦνομα Θιβαῖος, ὃς ἦν Ἠγοούμενος κβ' μοναζόντων,
Λιούριον οὗ ἡ Δεύτερος· ἔκ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ Μα-
κάριος τοῦνομα Πρεσβύτερος, Ἀδελφός τοῦ ἀγίου
Θεοδώρου ὁμομήτριος οὐκ ὁμοπάτριος. Ἐν τῇ ἐννάτῃ
ἡμέρᾳ παραγεγόμενος τις τῶν μοναζόντων, ἐδόλωσεν ἕως
τινες, τῶν μετὰ Θεοδώρου ἀπελθόντων μοναχῶν ἀγαγόντες
ἐν σκαφίᾳ ἀποπνεῖν μέλλοντα Σιλουανὸν ἐν τῷ ὄρμῳ
εἰσὶν τοῦ ποταμοῦ, ὅτι πρὸ σεμνείας τῆς Βαῦ (ἦμεν γὰρ
λοιπὸν ἡμεῖς ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ) καὶ ἐξελθόντες εἰς
ἀπάντησιν αὐτοῦ εὐρομεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν φέροντας
Σιλουανὸν ἐπὶ κλίνας ἀπὸ πλῆκτων, μήτε ἀκούοντα μήτε λα-
λοῦντα, τρίτην ἡμέραν ἄγοντα ἀφ' οὗ ἀπεπληκτίσεν. Καὶ
τρισὶν ἡμέραις οὕτως διατελούντος αὐτοῦ, μήτε τρο-
φῆς μήτε πότου λαμβάνοντος αὐτοῦ, Θεόδωρος ὁ Ἀλεξαν-
δρεὺς, καὶ Πεκύσιος, καὶ Ψάμψιος, καὶ Ψευτάσιος,
καὶ Ἐλουρίων, καὶ Ἰσιδωρος, ἀνθρώποι εὐσεβεσθῶντες
τῷ Θεῷ, ἀνατίθεντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, μετὰ
πολλῶν θαυμάτων ἱκέτευσεν τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι Σιλουανόν·
Καὶ ἔτι προσευχομένων αὐτῶν Σιλουανός ἔφη, ἀκούοντός
μου· Εὐλόγητός εἰ ὁ Θεός, ὁ παιδεύσας με καὶ ἐλέησας

Paralysi
percussus,

sibique post 6
dies redditus,

BY MSS.

A με. Καὶ τοῦ μεγάλου τῆ φωνῆ εἰπόντος· Εὐλογητός ὁ Θεός· ἐκεῖνοι μὲν τὴν προσευχὴν ἐπλήρωσαν· Θεόδωρος δὲ ἐμὲ ὑπηρετοῦντα ἔχων, ἔτρεφεν αὐτόν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐν συνελθῆν πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρὸς ἐκείνους Σιλουανὸς ἐκέλευσεν· καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐμοῦ μὲν παρεστῶτος αὐτῷ, Ἐλουρίωνος δὲ τὰ ὑπ' αὐτῷ λεγόμενα τῷ πλήρει μετὰ μεγάλης τῆς φωνῆς ἀπαγγέλλωντος, ἔφη· Ἀκούσατε πῶς μοι τοῦτο συμβέβηκεν. Τῇ τετραδί τοῦ σαββάτου Θεόδωρος ἐστὼς ἐν τῇ νύκτι, ἐδίδασκεν τοὺς Ἀδελφοὺς κεκληκότες αὐτόν, καὶ σιωπῆσας καὶ ἀποστάς τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐστήκει, δύο μέτρας ἐχίδνας ἐδείξεν τοῖς ὀφθαλμοῖς λέγων· Φονευσάτω τις αὐτάς. Ὡς γὰρ ὠμίλουν περὶ τοῖς πύθας μου γενομένας ἵνα μὴ τις τῶν Ἀδελφῶν ταραχθῇ, ὥσπερ καμάραν ποιήσας τοὺς πύθας μου ἔκρυψεν αὐτάς· καὶ μετὰ τὸ ἀναμεθῆναι αὐτάς, ἔλεγεν Ἀγγέλου αὐτῷ ὀφθέντα εἰρηκέναι, ὅτι τις τῶν μετὰ σου μοναζόντων ὁμιλοῦσιν τῆς αὐτῶν σωτηρίας· Καὶ τινὸν εἰρκεῖν μοι τὰ ὀνόματα. Κατὰ δὲ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνεχθῆναι ἔλεγεν, ὅν ἐκέλευσεν ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου· καὶ οὗτος ἐν τῇ Βαῦ διαίγει. Ταῦτα ἀκούων ἐγὼ ἐμυκτήρισκα Θεόδωρον ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγων· Οὐκ ἔστιν Μακαρίου τοῦ ἐμοῦ Ἀδελφός; καὶ οὐχ ἡ Μακαρίου ρήτηρ καὶ τοῦτον ἐγέννησεν; πῶθεν τοῦτο ἡ κενοδοξία οὕτη; πολὺ τιμεινόμενον ἐστὶν Μακάριος. Καὶ τις ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι ἐπιστάς μοι ἐν ἐσθῇτι ἀστροπυῶσιν, φοβερός ἄγαν τῷ προσώπῳ ἔφη· Οὐδε τὸν Θεὸν αἰδοῖ, τοιαῦτα κατὰ τὸν θεράποντα αὐτοῦ ἐνοῶν; Καὶ διατραπεῖς ἐγὼ μετὰ πολλῆς σίσχυνος, ὥσπερ βάπτισμα κατὰ τοῦ προσώπου μου ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ἡσθόμην. Καὶ λοιπὸν οὐκ ἔτι ἔργων ποῦ ἤμην κείμενος, ἡ πῶς ἐνταῦθα ἦλθον, ἕως ὃ Θεός με ἰάσατο. Καὶ πάντες ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐδοξάσμεν τὸν Θεόν.

occulta Manu-chorum peccata notante,

B 12 Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐπιστάς τῷ μοναστηρίῳ Θεόδωρος, τοῖς Ἀδελφοῖς ἐκέλευσεν συναχθῆναι· καὶ ὁμιλήσας αὐτοῖς, καὶ εἰπὼν περιμεῖναι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, γέγονεν ἅμα δύοισιν τῶν μετ' ἐκείνου περὶ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἔθος ἐστὶ τοὺς μοναζόντας ἐστιασθαι. Καὶ τινὰ μοναζόντα νεανίσκον ἐξεληθόντα ἐκ τοῦ οἴκου κατασχών, εἰλκυσεν εἰς τὸν οἶκον κεκαμαρωμένον, καὶ ἡνιάμαζεν εἰπεῖν αὐτόν ἅπερ ἦν πεποικώς, αὐτὸν εἶναι δεικνύς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου καταμνησθέντα, καὶ ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου κεκλειυστο· ὃς δὲ οὐκ ἐβούλετο λέγειν, ἀρξάμενος Θεόδωρον λέγειν αὐτοῦ τὴν πρώτην πράξιν· καὶ ἐρωτῶντος εἰ οὐδένα τῶν μοναζόντων συνίστορα εἶχεν, περὶν εἰς τοὺς πύθας Θεοδώρου ἰξίου τὰς ἄλλας αὐτοῦ πράξεις σιωπῆσαι, καὶ ἐκπέμψαι τοῦ μοναστηρίου. Ὁς ὑποδειχθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου, τῷ συνεγμένῳ πλήθει τῶν Ἀδελφῶν ἐξωμολογήετο λέγων, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεός τὰ καθ' ἐαυτὸν τῷ θεράποντι αὐτοῦ ἀπεικάλυψεν, καὶ ὅτι δικαίως τοῦ μοναστηρίου ῥιφθῆναι ἐκελεύσθη. Καὶ Θεόδωρος κελεύσας αὐτόν ἐκβληθῆναι, καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς ἐφ' ἱκανὸν ὁμιλήσας, τῶν ἄλλων μοναζόντων τῶν σιτιαθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἰδίᾳ ἐκάστων νυκτὸς ἐπέστη, καὶ ἀπαγγέλλας ὅσα ἕκαστος μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐπεπλημμέλητο, καὶ ἐξέστησεν ἕκαστον πείσας λόγῳ πλείονι μετανόῃ ἐξιλεῖσασθαι τὸν Θεόν. Οἵτινες ἐπιγινώσκοντες ὅπως αὐτῶν ἐφείσατο ὁ Θεός, σπεύδοντες πάντες ἐκείνους καταφανεῖς ποιῆσαι, ἐκωλύθησαν ὑπὸ Θεοδώρου, λέγοντος μὴ δύνασθαι τοὺς πλείους τῶν Ἀδελφῶν φέρειν τοιαύτας ἀκοάς, προστιθέντος ὅτι πρὸς τὰ τοὺς ἐτι νηπιάζοντας ἐν Χριστῷ βλάπτεισθαι. Καὶ τισι τῶν ἀπαγγελλόντων οὐκ ἐχώρει παγίδα γενέσθαι ὀνειδισμοῦν ὑπὸ τινος τῶν μηδέπω παγίων πρὸς ἐπενεχθέντα αὐτοῖς· ἀλλ' ἐκείνων τοῖς ἀγίαις ἀνδράσι τοῖς περὶ Πικύσιον καὶ Ψενταχσίον ἰδίᾳ ἕκαστος ἐαυτῶν φανερώσαν δεήσεις προσέφερεν προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

CAP. III.

qua etiam cognoscit eum qui furtim comederat.

C 13 Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Τεσσαρακώστης γέγονεν. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἐσπέρως βαθείας, τῇ τρίτῃ τῶν Σαββάτων, πάντων τῶν μοναζόντων, τῶν ἐν τοῖς δέκα μοναστηρίοις τοῖς ὑπὸ Θεόδωρον ἐν τῇ Βαῦ συνηγμένων (ἔθος γὰρ αὐτοῖς κατ' ἔτος ἐκεῖ συναγομένοις ἅμα τὴν τοῦ ἁγίου Πάσχα ἑορτήν

ἐορτάζειν) πολλῶν ἀξιούτων Θεόδωρον ἐρμηνεύσαι ἃ μὴ νοούμενοι ἤσαν ῥητὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ἐκάστη ὥσπερ ἡρώτησεν σαφὲς ποιήσας τὸ ζητούμενον, ἔφη· Ἀγαθὸν χροῖεν εἰπεῖν ἐφ' ἡμῶν· Πνεῦμα ἀκάθαρτον παρεγγόμενον, ἐνδὲ ἐξ ἡμῶν κατεγέλασεν. Συνήθως γὰρ τῶν μοναζόντων τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ μοι μεταλαβόντων, καὶ οὗτος ἐν τοῖς μεταλαβούσιν ἦν (Ἐπισκεψάμενος δὲ αὐτὸν ἐγὼ νυκτὶς) καὶ εὐρὼν ὀξύπεινον καὶ ἄγαν ὀλιγορροῦντα (ἔθος γὰρ τοῖς θαίμοσι τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων παρακαθήμενοις ἐπιτίθεσθαι) ἐνθυμήσεις αὐτῷ ὑποβελών, καὶ τὴν πείναν αὐτοῦ ἐξάψας, ἐπεισεν αὐτόν ἄρτους κλέψαι, καὶ λάτρυα φαγεῖν. Καὶ νῦν ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων κἀθικται ὁ κλεπτὴς, παραβάτης τῆς οἰκείας προθέσεως γενόμενος, ὡς μετὰ αὐτῶν ὑπερβέμενος· Καὶ Θεόδωρος τοῖς μοναζουσιν ἔφη· Μὴ τις ἐκ τῶν βιαζέσθων ὑπὲρ δύναμιν νηστεῖν, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἄγαν ἀσκήσεως ἐκπρόβηκεν ἡμῶν τὰ σώματα· οἱ οὖν ἄγαν ἀσθενεῖς καθ' ἐσπέρην ἐσθιέτωσαν, πλὴν τῆς Παρασκευῆς. Καὶ ἀναστάς ἐκεῖνος ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν μοναχῶν (ἦμιν γὰρ πλείους ἢ διαχίλιοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ) προσέειπεν τοῖς ποσὶ Θεοδώρου, ἐκείνους κατὰ μνησίων· καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῇ μηλώτῃ ὁ Θεόδωρος, οἷα εἶπεν τῷ πλήθει καταφανῆ γενέσθαι, εἰπὼν· Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;

D

et consenti culpam ignoscit.

E
2 Cor. 11 29

Absentium petulantia per spiritum cognita,

F
eos cum ceteris ieracat ad monasterium.

Gravi oratione effusum nimis risum castigat.

14 Ὁμοίως ποτὲ ὁ μακάριος Θεόδωρος μετὰ μ' Ἀδελφῶν ἐν ὁρεινῶς καὶ ἀοικήτοις τόποις γενόμενος, ξύλων ἐργασίμων ἕνεκα, ἄλλους ἐξαπέστειλεν τοσοῦτους τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν ἅγιον Ἰσιδώρον, ἄνδρα πύθας πρᾶκτικος, καὶ συνέσεως τῆς κατὰ Χριστὸν πεπληρωμένον. Ἦν τὸ μετὰ τὸ διάστημα αὐτῶν ἡμέρας ἔχον ὁδὸν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ, ἐν ᾗ οἱ περὶ Θεόδωρον ἦσαν ἀρξάμενοι τῆς τῶν ξύλων κοπῆς, τὸ ἐσπερινὸν καταπαύουσιν τοῦ ἔργου, καὶ τὸ αὐτὸν νηροισμένοις ἐπὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς προτρέπων ἔφη· Χρεῖα μὲν ἤπειγεν, ἵνα οὐκ ἀγνοῖτε, πληρωθῆναι τῷ ἔργῳ, ἐφ' ᾧ παραγεγόμενα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ δωδεκάτῃ προσευχῇ, θέντων ἡμῶν τὰ γόνυ ἐπὶ τὴν γῆν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδήλωσέν μοι, ὅτι τέσσαρες τῶν ἐν τῷ ἄλλῳ ὁρεῖ μοναζόντων, καλῶς ἐκείνους ἐκ παιδῶν ἀναγαγόντες ἐσφάλησαν, οἵτινες διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος νοσηθέντες, πάντως ἐπαναθροαμούνται ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶν τοῦτο τοῦ ἔργου καταφρονήσαντας, καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐν τῷ ἄλλῳ ὁρεῖ εὐρηθῆναι ἐν τῇ Βαῦ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Καὶ καλέσας δύο τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἐντελλάμενος αὐτοῖς μηδεὶ ἐκλήψαι ταῦτα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄλλο ὄρος παραγγέλλαι τοῖς μετὰ Ἰσιδώρου ἐκεῖ οὔσιν, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἐν τῇ Βαῦ εὐρηθῆναι· καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ δυσμάς ἰλίον τῷ σαββάτῳ ἄγων τοῖς μετ' ἐκείνου πάντας, ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι προσλαβόντες. Καὶ εὐρὼν πάντας συνηγμένους, εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγέγονεν· καὶ καθ' ἡν καιρὸν εἰσβῆναι τοὺς μοναζόντας διδάσκειν, σταθείς ἐν μέσῳ αὐτῶν, Θεόδωρος τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐρμηνεύωντος ἔφη.

15 Οἶδατε, Ἀδελφοί, ὅτι τῶν μοναζόντων καὶ αἰεταρθεῖων ὁ βίος, ὑπερβαίνειν τὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν, ἀγγελικὸς τυγχάνει. Οἱ γὰρ οὕτως πολιτεύοντες, τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πολιτείᾳ ἀποθανόντες, ζῶσιν τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, ἀρνησάμενοι τὸ ἐκείνους ζῆν, Χριστῷ ἐκείνους συνσταυροῦσιν· καὶ ταύτην ἕκαστος ἡμῶν ἐλόμενος τὴν ζωὴν, τῇ πενίᾳ τῶν γονίων ἀποταξάμενος ἐνταῦθα παραγέγονεν, καὶ ζῆν ὀφείλει κατὰ Χριστόν, τύπον καὶ ὑπόγραμμον ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς ἐν ἡμῖν προσεβηκότος ἔχων. Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἀγίας γραφάς, ἀλλὰ καὶ τοῦτον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ τὸν βίον καὶ τὸ ἐδραῖωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ὥσπερ ὁδοῦς ἀπαγορεύσας εἰς τὴν βασιλείαν ἐαυτοῦ, δέδωκεν ὁ Θεός πάνσι ἡμῖν τοῖς βουλομένοις εἰς αὐτὴν καταυτῆσαι. Ἀλλὰ τινες ἐξ ἡμῶν καλῶς τρέχοντες τοῦτον τὸν δρόμον ὀλίγησαν μὲν, οὐ πεπτόκασι δέ. Τέσσαρες γὰρ τῶν Ἀδελφῶν, ὧν ἀπεστείλαμεν εἰς τὸ ὄρος, καταμόνας εἰρεβέντες· εὐτράπελα λέγειν πρὸς ἀλλήλους ἡρέκοντο καὶ γελοιάζον καὶ λαχαζον οὕτως, ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπηθῆναι ὑπ' αὐτῶν τὰς προσκορίδας αὐτῶν καὶ τὸ πταίσμα δηλώσαι· μοι, ὅπως ἐντραπέντες δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἀναλυσ-

θῶσιν

Jer. 15, 17

A δῶσιν ἐαυτούς. Ἀδελφοί, ποῦ ἔχασθε τὴν Ἱερεμίου φωνὴν λέγοντος τῷ Θεῷ· Κύριε παντοκράτωρ, οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου αὐτῶν παιζούντων· ἀλλ' εὐλαβοῦμαι ἀπὸ προσώπου χειρὸς σου καταμόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην; Πῶς οὐκ ἐμνημονεύσατε τοῦ Ἰωῶδ λέγοντος· Εἰ δὲ καὶ ἤμην πεπορευμένος μετὰ γελουστών, τὰ δέ μοι σκυθρωπά συμβαίνει; Οὐκ οἶδατε ὅτι τὰ μικρὰ τῶν ἐκν- τοῦ θούλων ἡττήματα παραχρῆμα ὅς μεγάλα ἐπισκέπτε- ται ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίας αὐτῶν; οὐκ ἠκούσατε Σολο- μῶντος; λέγοντος, Ὡς φωνὴ τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λείβετα, οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων· καὶ πάλιν, Τῷ γέλωτι εἶπα περιφράν· καὶ πάλιν, Ἀγαθὸν θυμὸς ὑπὲρ γέλωτα. Διὸ ἀνανίσψαντες ἀκούσατε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, Ὁ γέ- λως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφείτω, καὶ ἡ γὰρ εἰς κα- τήφειαν, ἵνα μὴ πειρασθῇ τῆς σκυθρωπῆς ἐκείνης ἀπο- φάσεως τοῦ Σωτῆρος λέγοντος, Οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι κλαύσετε καὶ πενθήσετε. Καὶ μᾶλλον τὸ ἐκούσιον πένθος καὶ τὸν ἐκούσιον κλαυθμὸν πρόσκαιρον ὄντα ἀναλίσσετε σπουδαίως, ἵνα μὴ τῶν ἀκουσίων, αἰωνίων ὄντων, πεί- ραν λάβετε. Εἶπατε ἕκαστος ὑμῶν τῷ Θεῷ, Ὅτι ἐγὼ εἰς μαστίγας ἔτοιμος. Καὶ ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, οἱ τέσσαρες ὡς περ ἐκ μίας γνώμης, καίτοι γε διεσπῶτες ἀλλήλων, ὁλολύζοντες καὶ κλαίοντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰς ἀνατολὰς βλέποντες, ἔρριψαν ἐαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐαυτοὺς μὲν λέγοντας εἶναι τοὺς αἰτιασθέντας, τὸ δὲ πλῆθος τῶν Ἀδελφῶν ἱκετεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν προσεύξασθαι· καὶ πάντων μετ' ἱκανοῦ κλαυθμοῦ προσευξαμένων, ἡ μὲν συναξὶς συνήθως ἐπετελεῖτο· ἐκεῖνοι δὲ ὡς περ ἐφ' ὀδίου εἰς ἅπαντα τὸν βίον τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Θεοδώρου εἰρη- μένῃ λαβόντες, αὐτοὺς ἐδελτιώθησαν, ὡς πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τύπον καὶ ὑπόγραμ- μον πρὸς σωτηρίαν· τοιαύτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ζωὴ, καὶ πρὸ τοῦ ἔλαφρου τοῦτο πταίσματις.

Magno cum
animorum
motu et emen-
tatione reo-
rum.

Alter provis
desideris in-
dulgere so-
litus,

Prov. 24 30

idēque
expulsus a
Theodoro
corripitur
a dāmonē.

B

C

16 Μωῦσῳ δὲ τις τοῦνομα, μονάζων Οὐβαίος, ὑπὸ τὸν μικρὴν πρὸσθεν μυκημονεῦθ' ἐτάσσοντο ἐτύγγανεν. Οὗτος μετὰ Σιλουανῷ καὶ τῶν ἄλλων Ἀδελφῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν εἰς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ ἀπέσταλτο ὥστε τὰς λεγομένας λαψάνας συναγαγεῖν καὶ τριχεῦσαι εἰς βρώσιν τοῖς Ἀδελφοῖς. Ὡς δὲ πέμπτην ἡμέραν διήγων ἐκεῖ, μόνος κληθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου οὐχ ὑπήκουσεν λέγων· Ἐρχομαι μετὰ πάντων τῶν Ἀδελφῶν μου, ὅτ' ἂν πλη- ρώσωμεν τὸ ἐπιτεταγμένον ἡμῖν. Οὗτος δὲ καὶ ἄκων ἀγ- θεὶς εἰς τὸ μοναστήριον, εὑρεν Θεόδωρον μὲν πικρῶς κλαίοντα ἐν κελλίῳ, Ψευτάσιον δὲ καὶ Ἰσιδώρον παρεσ- τῶτας αὐτῷ. Καὶ Θεόδωρος ἐπὶ πολὺ προσχὼν αὐτῷ εἶπεν· Δια τί μὴ τοῦ σώματός σου (ἄμεινον γὰρ ἦν) ἀλλὰ τῆς ψυχῆς σου ἀνηγγέλλῃ μοι θάνατος; Οὐχὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας μόνος σοι ἐντυγγάνων ἐν τῷ κελλίῳ σου ἔλεγον, Ἡ ψυχὴ σου κακὰ μελετᾷ, πάσας ἀμαρτίας βρυστέρας ἔχεις τὰς ἐνθυμίσεις· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσαν οἱ τοιούτοι διαλογισμοί. Καὶ λέγοντός σου, δαιμόνων εἶναι ὑποβολὰς ἐκεῖνας, τὰς παμμυάρους ἐννοίας, ἔλεγον· Οὐπω μὲν δαί- μονες συνεχωρήθησαν ἐπιθέσθαι σοι· σὺ δὲ οὕτως ὑλοθα- ρων νομῇ πολλὴν τοῖς δαίμοσιν ἐτοιμάζεις, ἐπισπόμενος αὐτοὺς κατὰ εἰς αὐτοῦ ταῖς κακοβολαῖς. Οὐκ ἔλεγον σοι; Ἐπὶ σοι πεπλήρωται τὸ τῶν προαιρέτων ῥητὸν τὸ λέγον· Ὡς περ γεώργιον ἀνὴρ ἄφρων, καὶ ὡς περ ἀμπελὶον ἀν- θρωπὸς ἐνδεὲς φρενῶν, ἐὰν ἀφῇ αὐτὸν, χειρσθησεται καὶ ὑλομανήσει ὅλους, καὶ γίνεσθαι ἐκλελιμμένος, καὶ οἱ φραγμοὶ τῶν λίθων αὐτοῦ κατασκάπτονται. Εἰπέ δὲ λοι- πόν· Ποῦ σε ἀπήγαγεν ἡ κακὴ ὁδός σου; καὶ λέγουσι αὐτῷ μηδεμίαν ἐνθυμίαν καινότεραν ἐσχηκέναι πλὴν ὧν αὐτῷ συνίδει ὁ Θεόδωρος· ἔφη πρὸς αὐτόν· Ὅπισω οὐκ τῆς καλύψεως καθήμενος, τίνα ἐλογίσω καὶ ἔστησας ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Καὶ εἰπόντι αὐτῷ δαιμόνων εἶναι ὑποβολὰς, Θεόδωρος εἶπεν ἕως ἐκεῖνης τῆς ὥρας οὐδέπω ἦν δαίμων συνεχωρήθεις ἐπιθέσθαι σοι· ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ἔστησας ἐν τῇ καρδίᾳ σου κακὰ, καὶ γέγονας δαιμόνων οἰκητήριον, μάτην ἐνταῦθα διήγεις· ἐκελεύσθης γὰρ ἐκδλη- θῆναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ παρσβὸς αὐτοῦ τέσσαρσι μονάζουσιν νεανίσκοις, ἐκέλευσεν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἀπα- γαγεῖν αὐτόν. Ὡς γενόμενος πρὸς τὴν πόλιν τοῦ μοναστη- ρίου καὶ δαιμονισθείς, ὡς περ ταῦρος μυκόμενος ἐπὶ τὴν

ἰδίαν κώμην ὤρμησεν, δεθείς ὑπὸ τῶν τεσσάρων μονα- ζόντων.

17 Πλησίον δὲ Πτολεμαίδος τῆς ἐν τῇ Θεοαίδι. ὅπου μοναστήριον οἰκοδομήσας Θεόδωρος, οἰκεῖσθαι ὑπὸ μο- ναζόντων πεποιήκεν· ἐν οἷς τις ἦν Καροῦρ ὀνόματι, ὃ λέγεται πρὸς Οὐβαίους καλοῦν· ὃ πλειστάκις εἰς τὰς νυκτερινὰς εὐχὰς ὀκνηροτέρῳ γενομένῳ ἐπέπλησεν Θεό- δωρος. Πολλοὺ δὲ πύρρῳ καὶ τῷ διαστήματι τοῦ μονα- στηρίου τοῦ καλουμένου Βαῦ, ἐν ᾧ Θεόδωρος μετὰ δυσ- μάς ἡλίου μεταξὺ πάντων τῶν Ἀδελφῶν κατήμενος, ἐξείκης περιχαρὴς γενόμενος ἔφη· Εὐαγγελίζομαι ὑμᾶς τὸ ἔλεος, ὃ πεποιήκεν ὁ Θεὸς μετὰ Καροῦρ τοῦ ἐν Πτο- λεμαίδι. Ἄρτι γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος μεταστήσας, εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δόξης πολλῆς ἀνέγα- γεν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογματικῶν ἀκρίβειαν εἶχεν, καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν ἄλλων ἐκντοῦ καλῶν πά- ναγρον ἐφύλαξεν. Τὰ γὰρ ἄλλα αὐτοῦ ἐλαττώματα νόσοις διαφόροις, οἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ, ἐξήλειπεν. Καὶ μετ' ἡμέ- ρας ὀκτώ, δύο τῶν ἐκεῖθεν Ἀδελφῶν παραγενόμενοι, καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ Καροῦρ ἐκοιμήθη ἀπαγ- γελίαντες, ἐξέστησαν ἡμᾶς πάντας.

18 Καὶ ποτε πάντας τοὺς Ἀδελφούς ἔχων Θεόδωρος, πρὸς Ψάριον τῶν πάντων πρῶτον ἐν τῇ Βαῦ ἔφη· Ἀπό- στείλον εἰς τὸ κελλὶον Πατγελφίου, καὶ ποιήσων αὐτὸν ἐλθεῖν μετὰ τοῦ νεανίσκου τοῦ εὐρισκομένου μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ· μετὰπεμψαι δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Πρὸσβύτερον. Ὡς δὲ παρεγένοντο, εἶπεν πρὸς τὸν Πα- τγελφιὸν Θεόδωρος· Εἰπέ, τίνα ἐδίδασκες τὸν νεώτερον τοῦτον διὰ τῆς νυκτὸς; καὶ εἶπεν· Τί ἐδίδασκον αὐτόν; φόβον Θεοῦ. Θεόδωρος εἶπεν· Αὐτὸς ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου κατεμήνυσέν σε. Εἰπέ οὖν τ' ἀληθεῖ, εἶπερ φῶς ἐστὶν ἡ διδασκαλία σου· τοῦ δὲ ἀρνούμενου, Θεόδωρος πρὸς πάν- τας εἶπεν· Ἐδίδασκεν αὐτόν μὴ εἶναι σαρκὸς ἀνάστασιν, κακίζων τῆς σαρκὸς τὴν φύσιν. Εἶτα πρὸς Πατγελφιὸν λέγοντος· Εἰπέ, εἰ οὕτως ἔχει, ἢ οὐ. Ὁ υἱὸς Πατγελφίου ἐδόχσεν λέγων· Κάμει τῇ παρελθούσῃ ἐσπέρα ταῦτα φρα- νεῖν ἔπεισεν. Καὶ τις εὐνοῦχος ἐκ κοιτίας μικρὸς ὑπάρ- χων, Ὡρ τοῦνομα, παρόρκοις εἶπεν πρὸς Θεόδωρον· Τὸν νεανίσκον τὸν ἀπατῶμενον ὑπόμνησον· Θεόδωρος εἶπεν· Καὶ τούτου τοῦ νεανίσκου καὶ τοῦ υἱοῦ Πατγελ- φίου ἡ ψυχὴ ὡς ἀδάμας γενημένη, οἷδεν παρεδέξατο τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Καὶ τῷ νεανίσκῳ εἶπεν· Ἀπεδέξατό σου τὴν πρόθεσιν ὁ Θεός. Καὶ τῷ Προεστώτῃ τῆς οἰκίας ἐν ᾗ ὁ νεανίσκος ὄκει παρήγγειλεν μὴ ἐπιπληξῆαι αὐτῷ, ὡς ἀπολειφθέντι νυκτὸς τῆς οἰκίας λαθρά, καὶ παρὰ γνώ- μιν αὐτοῦ. Εἶτα ἐπὶ πολὺ Πατγελφιὸν τὸν περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τῆς θνητῆς ἡμῶν σαρκὸς λόγον ἐκ τῶν ἀγίων γραφῶν παρατείνοντες, καὶ διαβεβαιούμενου ταύ- τιν ἡμῶν τὴν θνητὴν σάρκα δεῖν ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον ἐκ νεκρῶν ἐν δόξῃ ἀναστῆναι, Πατγελφιὸς θαυμάζων ἔμ- προσθεν τοῦ πλῆθους τῶν Ἀδελφῶν (ἱκανὰ γὰρ ἦν τὰ ὑπὸ Θεοδώρου εἰρημένα εἰς πίστιν αὐτὸν ἀγαγεῖν) ἔρρι- ψεν ἐκντὸν συντιθέμενος τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς δόγμασι· ἀξίων δὲ πάντας προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, ἵνα καὶ ταύ- τιν αὐτοῦ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Θεὸς ἐξαλείψῃ. Καὶ τῶν Ἀδελφῶν μετὰ χαρὰς προσευχομένων, ὁ Πατγελφιὸς ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐξωμολογεῖτο τῷ Θεῷ μετὰ πολλῶν θα- κρῶν.

19 Καὶ ποτε γενομένων ἡμῶν πλῶ μετὰ Θεοδώρου εἰς τινα νῆσον, ἀγαγεῖν ξύλα εἰς καύσιν· καὶ ἔτι ἐν τῇ πλοίῳ ὄντων ἡμῶν τῶν ἐλλεινιστῶν (Θεόδωρος μὲν ἀφ' ἑτέρου πλοίου ἐξελθὼν μετὰ μοναζόντων πλειστών· προει- λήφει γὰρ ἡμᾶς· ἤρξατο μετ' αὐτῶν σκίλιν ποιεῖν) Πα- τρῆκτος δὲ τις τοῦνομα βούπαις, ἀπὸ μέρους τῆς Λυκίας ὁρμήμενος, ἐν τῇ ἡμετέρῃ πλοίῳ βοήσας βοήθειαν ἐπι- κληῖτο· καὶ ἴδομεν ἀσπίδα μεγάλαν τοῦ οὐδοῦσιν ἐπι- λημμένῃ τοῦ ταρσοῦ τοῦ δεξιῦ ποδὸς αὐτοῦ. Νευνίας δὲ τις Θεοαῖος μονάζων σύνων ἡμῖν ἐν τῇ πλοίῳ, λαθε- μένος τῆς κέρκου τὸ θῆριον καὶ μόλις ἀποσπάσας τοῦ ποδὸς τοῦ Πατρῆκτου, τύπτων εἰς τὸν τοίχον τοῦ πλοίου, καὶ ἀνελών, εἰς τὸν ποταμὸν αὐτὸν νεκρὸν, ἔρριψεν. Καὶ Πατρῆκτου κλαίοντος καὶ πάντων ἡμῶν προσδο- κῶντων αὐτὸν ἄφω καταπίπτειν νεκρὸν, Θεόδωρος ἐπιστάς,

D
XE MSS.

alterius
felix mors
eidem reve-
latur,

E

et ejusdam
occulta ha-
resis,

quem dextere
corrigit.

F

EAP. IV.

Morsum
serpentis
signo cru-
cis repente
sanat.

xx 188.

jussus denun-
tiare suis
penitentibus
missa sint
peccata.

Psal. 29, 12

Cognoscit
aulasse Fra-
tres ab
Alexandria,ferentes
epistolam
a S. Antonio,qua eadem
confirma-
bantur.

A Ἐπιστάς, καὶ ἐπὶ τὸν τόπον τῶν ὁδόνων τοῦ θαρίου ποσέ-
σας τὸ σκεῖνον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἔφη πρὸς Πα-
τρίκιον κλαίοντα· Μὴ φύξῃς· ἰσάσθαι σε Χριστός. Καί
τινες τῶν μοναζόντων τῇ ἑξῆς ἔλεγον· Ἡρεῖς ἀπιστοῦντες
Θεοδώρῳ προσεδόκησαν· μεν Πατρίκιον διὰ τῆς νυκτὸς
ἀποθάνειν ὁρῶντες δὲ αὐτὸν ὑμνούντων, τὸν μὲν Χριστὸν
ἐλογόουν, Θεόδωρον δὲ ἐθαυμάζοντες, ὅτι οὕτω ἔστιν
εὐπρόσδεκτος αὐτῷ. Καὶ ὁ ἀποκατείνων δὲ τὸ θῆριον ἔμε-
νεν ἀπαθής. Καὶ ἄλλων πλείστων μοναχῶν ἀπὸ τῆς
Βαῦ πληρῇ τῇ νήσῳ ἐπιστάντων, καὶ οὕτων ἦμῶν τ' τὸν
ἐρίθμιον, περὶ ὁδοῦν ὄραν τῆς ἐκτεσε καὶ εἰκόσθης τοῦ
Ἀθῆρ μακρῶς, Θεόδωρος πάντας ἡμᾶς καλέσας, καὶ πρὸς
ἐαυτὸν ἀθροίσας, τῷ Ἀλεξάνδρῳ Θεοδώρῳ ἔφη ἑρμη-
νεύειν ἃ ἐμελλεν λέγειν πρὸς πάντας· Πάσαι με ἃ μοι ὁ
Θεὸς ἀπεικάλυψεν εἰπεῖν ἔχω, καὶ παρήγγειλεν μὴ τίνας
σιωπῆν· ὅρτι δὲ ἐστὶν μοι προσέταξεν εἰπεῖν ὑμῖν· ἔστιν
δὲ τούτα. Πολλοὶ τῶν μετὰ τὸν ἅγιον βαπτισμὰ ἡμαρ-
τανήτων, σχεδὸν ἐν παντί τύπῳ ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ κηρύσσεται, τὴν Ἀποστολικὴν πίστιν φυλάττοντες
(ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς ἐστήκαμεν) ἔκλαυσαν ἐφ' οἷς ἡμαρτον,
καὶ τὴν γνήσιον αὐτῶν τῆς μετανοίας ὁ Κύριος ἀποδεξά-
μενος ἐξεῖλεν σίτων τὰς ἀμαρτίας. Ὅσαι τοίνυν μέ-
χρι τῆς σήμερον ἐκλαύσατε γνησίως ἐφ' οἷς μετὰ τὸ λου-
τρὸν ἡμαρτήσατε, γινώσκετε ἀφέσεως τετυγχάνειν. Διὸ
ἐκαστος ὑμῶν ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
λεγέτω, Ἐστρεψάς τὸν κυπτήν μου εἰς χροὸν ἐμοί, διέθ-
ρίξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέξωσάς με εὐφροσύνην.

B

C

20 Καὶ λόγῳ πλείονι παρακλήσας τοὺς Ἀδελφούς,
ὡς περίπου ὥρα δεκάτη ἤμελλεν γίνεσθαι, Θεόδωρος ὀνο-
μαστί τέσσαρας τῶν Ἀδελφῶν καλέσας, πάντων ἡμῶν
ἀκούοντων ἔφη πρὸς αὐτούς· Οἱ Ἀδελφοί ἡμῶν οἱ περὶ
Θεοφίλου καὶ Κύπρου ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐρχόμενοι ἐγ-
γίζουσιν τοῖς ἐνταῦθα καὶ ἵνα μὴ σιγησύντες παρελθώ-
σιν ἡμᾶς, ἀπέλθατε εἰς τὸ ακροτήριον τῆς νήσου, καὶ τοῖς
ἐν τῇ πρώτῃ πλοῇ τῷ ἐξερχομένῳ τὴν κάμπην τοῦ πο-
ταμοῦ νεύσατε, ὥστε τῇ νήσῳ προσορμησώσιν. Θεοφίλος
δὲ κυβερνῶν οἶδεν τὸν ἀσφαλῆ ὄρμον, κακεὶ παραβάλλῃ.
Οἱ δὲ Ἀδελφοί ἀπείθοντες, καὶ ὀλίγον περιμείνοντες,
ἰδὼν ἐξελθὼν τῆς κάμπης τὸ πλοῖον, καὶ ἐπιγινώσκοντες Θεο-
φίλον κυβερνῶντα, καὶ ἐξ ἐαυτῶν γενόμενοι, νεύσαντες
αὐτοῖς, καὶ δῆλον ποιήσαντες ἐν τῇ νήσῳ Θεόδωρον εἶναι,
ἦλλον ἀπκηγέλλοντες ἐκλυθῆναι τὸ πλοῖον καὶ πάντες ἐξ
ἐαυτῶν γενόμενοι, ἡκολούθησαν Θεοδώρῳ, ἐπὶ τὸν ὄρμον
ἀπόντι, καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐξελθόντας μοναζόντας
εἰς γῆν ἀποδεξάμενῳ, καὶ ἀσπασαμένῳ ἐν ἀγίῳ φιλή-
ματι. Ὅς μετὰ τὸν ἀσπασμὸν κυκλωθεὶς ὑπὸ πάντων
ἡμῶν, ἔφη πρὸς αὐτούς· Εὐφράνητε ἐρχόμενοι· ἐωράκατε
γὰρ τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀντώνιον. Κακεῖνοι εἶπον· Ἐγρα-
φέν σοι δι' ἡμῶν καὶ ἐπιδεδώκασεν αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν.

Ὁ δὲ ἀναγνούς καὶ περιχαρὴς γενόμενος, ἐπιδεδώκεν
Ἐλουρίῳ τὰ γράμματα, κειεύσας ἀναγρῶναι τοῖς Ἀδελ-
φοῖς, ἑρμηνεύοντος πάλιν Θεοδώρῳ Ἀλεξανδρείᾳς (ἦν γὰρ
τῇ Αἰγυπτίῳ γλώσσῃ γεγραμμένη) εἶχεν δὲ οὕτως· Τῷ
ἀγαπητῷ υἱῷ Θεοδώρῳ Ἀντώνιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.
Ἦδεν μὲν ὅτι οὐ μὴ ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς πρᾶγμα,
ἐὰν μὴ ἀποκαλύψει παιδείαν πρὸς τοῖς δούλους αὐτοῦ
τούς προφῆτας· καὶ ἐνύμιζον μὴ δεῖν με δηλώσαι σοι
ἅπερ μοι ὁ Θεὸς πρὸ πολλοῦ ἀποκαλύψας ἦν. Ἐπειδὴ
ἐωράκατέ μοι τοὺς Ἀδελφούς σου, τοὺς περὶ Θεοφίλου
καὶ Κύπρου, προσέταξε γράψαι σοι, δὴλὼν ὅτι πολλοὶ
τῶν μετὰ ἀληθείας τὸν Χριστὸν προσκυνοῦντων, μετὰ τὸ
βεβαπτισθῆναι ἡμαρτανήτων, σχεδὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ,
κλαυσάντων καὶ πενθησάντων ὁ Θεὸς τὸν κλαυθμὸν καὶ
τὸ πένθος ἀποδεξάμενος, τὰς ἀμαρτίας ἐξεῖλεν πάντων
τῶν οὕτως πορευσαμένων, ὥς ἐκεῖνης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ
ἂν ἡ ἐπιστολή ταύτη ἐπιδῶθαι σοι. Ἀνάρχῳ οὖν αὐτῇ
τοῖς Ἀδελφοῖς σου, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀκούσαντες χαρισῶσιν.
Ἀσπάσατε τοὺς Ἀδελφούς. Ἀσπάζονται σε οἱ Ἀδελφοί.
Εὐχομαί σε ὑγιαίνειν ἐν Κυρίῳ. Ταῦτα πάντες οἱ πα-
ρόντες ἀκούσαντες, καὶ ρίψαντες ἐαυτοὺς ἐπὶ πρόσωπον,
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐκλαύσαμεν, ὡς τοῦ παρόντος
Πρεσβυτέρου τὴν εὐχὴν καταπαύσαντος, Θεόδωρον εἰπεῖν·
Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, ὅτι κυφράνθη πᾶσα ἡ ἐπουρά-

νιος λογικὴ κτίσις, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡμῶν τῷ κλαυθμῷ, D
Ὁ γὰρ Θεὸς προσδεξάμενος ἡμῶν τὴν δέησιν, τῶν ἐξ
ἡμῶν, τῶν ἐνταῦθα ὅρτι μοναχῶν οὕτω πικρῶς κλαυσά-
ντων, τὰς ἀμαρτίας ἐξεῖλεν· οὕς προγενέσκων οὕτως
ἐλάλησεν, ὡς καὶ ἡμεῖς εἶπον, καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἔγραψεν
Ἀντώνιος. Καὶ πολλὰς χάρας πληρωθέντων πάντων
ἡμῶν, Θεόδωρος ἔφη πρὸς με· Ἀρμυῶν, σὺ τὰ ἐνταῦθα
μυστικῶς παρ' ἡμῶν λελαλημένα, ὅσα τε ἄλλα ἴδεις καὶ
ἤκουσας παρ' ἡμῶν, δημοσίᾳ καὶ ἐν ταῖς πλατείαις λα-
λήσεις.

21 Καὶ παραγενομένου τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐν τῷ
μοναστηρίῳ παροικίας μου, φίλος τοῦ πατρὸς μου πρὸς
τὴν πόλιν τοῦ μοναστηρίου ἰδὼν με μετὰ Βησσαρίωνος
τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, κατ' ἐκείνου καιροῦ πυλωροῦ τοῦ
μοναστηρίου ὄντος, παρεκάλειν λέγων, ὅτιπερ ἡ μήτηρ
μου ἃ ἦ ἡμέρας ἐγκατέλειπον τοῖς ἰδίους πενθεῖ, καὶ
ὁ πατὴρ μου πάντα τὰ ἐν τῇ Αἰγυπτίῳ μοναστήρια καὶ τῇ
Αἰγυπτιακῇ περιελθὼν, καὶ μὴ εὐρῶν με ὡς ἀποθά-
νοντα θοῶναι ἅπερ ἀκηκόως ἐγὼ, ἡξίωσα τὸν ἄνθρωπον
τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον δύο μοναζόντας συναποσταλῆναι μοι,
ἵνα τὴν μητέρα ἴδω, καὶ παρεκάλειν ἀνέλθω σὺν αὐτοῖς.
Ὁ δὲ ἔφη πρὸς με· Ἦ μὲν μήτηρ σου γέγονεν Χριστιανή·
οὐ δὲ λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ μέλη οἰκήσεις. Διὸ συμβουλεύω
σοι ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας οἰκήσαι· εἰσὶ γὰρ ἐκεῖνοι μα-
λιστα τῷ τόπῳ ἄνδρες ἅγιοι εὐσεβεσύντες τῷ Θεῷ. E
Ἐλεγεν δὲ Θεόδωρος τὸν μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀρμυῶν (ἔτι γὰρ
ἐνθηρῶν ἦν τῷ στόματι) καὶ Ἐλουρίῳ, καὶ Ἀντώνιῳ,
οἱ μεθ' οὗ πάλιν ἐκειμήθησαν· καὶ τὸν ἅγιον Παρμεῶν καὶ
τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Πάωρ, χαρίσματα ἰσχυρῶν παρὰ
τοῦ Κυρίου λαβόντες, καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς ἁγίοις ἄνδρα-
σιν τὰ ὀνόματα παρετίωπα, ἵνα μὴ μνησθῶ τὸ γράμμα.
Καὶ προπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κατασχολήσασθαι αὐτῶν, μετὰ
πολλῶν θαυμάτων παρεκάλειν εὐχέσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ
μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτούς, ὥκησα λοιπὸν εἰς τὸ ὄρος τῆς Νι-
τρίας. Καὶ μετὰ μῆνας ἑξ τοῦ μακαρίου Πάπᾳ Ἀθανα-
σίου ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐν ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίνου
διωγθέντος, καὶ τῶν ἁγίων μοναχῶν τότε κατὰ τὴν Αἰ-
γυπτὸν καὶ Ἀλεξανδρείαν, καὶ τῶν ἀειπαρθένων καὶ τῶν
σπουδαίων λαϊκῶν πολλὰ καταπαθόντων, καὶ πληγαῖς ἀναι-
ρουμένων, τῶν τε Ἐπισκόπων τῆς Αἰγυπτου ἐξοριζομένων
ὑπὸ Σεβαστιανοῦ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Δουκῆς, τοῦ διαδεξα-
μένου Συριανόν, τὸν πολλὰς ἀπαρθέτους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τοῦ ἁγίου Θεοῦ τοῦ Ἐπισκόπου βέβαιον φρονέοντα,
καὶ ὑπὸ Ἀρτερίου, τοῦ διαδεξαμένου Σεβαστιανόν, πολ-
λῶν τε ἐν τῇ ἑξέσθαι ἀποθνήσκόντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς
δύσεως ἁγίων Ἐπισκόπων ἐξορισθέντων, καὶ ὅλως ἀνεγδη-
γίῳ κακῶν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν γινομένων (εἶχον γὰρ
ἐξάρχον τὸν ὀμότατον Γεώργιον) τοῖς περὶ τὸν ἅγιον
Πάωρ καὶ Παρμεῶν, καὶ τοῖς λοιποῖς Πρεσβυτέροις, τοῖς
ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀπύγχειλον, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος τοῦ
Θεοῦ Θεόδωρος εἰπὼν ἦν περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου, ὅτι-
περ καὶ χαλεπὸς ἔσται, καὶ πύσεται ποτε.

22 Καὶ τῶν Ἀρειανῶν ἐν κακοῖς προκοπτόντων, ἐπα-
θήμασιν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας τέσσαρες μοναζόντες, ὑπὸ
Θεοδώρου μετὰ γραμμάτων ἀποσταλέντες πρὸς τοὺς ἐν
τῷ ὄρει μοναχοὺς· οἱ τινες κατ' ἐντολὰς Θεοδώρου ἀνα-
ζητήσαντες με καὶ εὐρόντες, ἐμοὶ τὴν ἐπιστολὴν δέδωκαν
ὥς σαφέατον. Καὶ τῆς ἑξῆς κυριακῆς οὕτως πρῶτον ἰδίᾳ
τοῖς Πρεσβυτέροις, ἔπειτα κατ' ἐπιτροπὴν αὐτῶν, πάντι
τῷ πληθεὶ τῶν μοναζόντων ἀνέγνω οὕτως ἔχουσαν. Τοῖς
ἀγαπητοῖς Ἀδελφοῖς, τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας, Πρεσ-
βυτέροις καὶ διακόνους καὶ μοναχοῖς, Θεόδωρος ἐν Κυρίῳ
χαίρειν. Γινώσκειν ἡμᾶς θέλω, ὅτι ἡ υπερκαφανεία τῶν
Ἀρειανῶν ἀνέβη πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἐπισκεψά-
μενος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν τὰς θλίψεις ἃς ὑπομένει,
ἠλέησεν αὐτὸν, καὶ ἐπηγγέλατο ἡλεῶσαι καὶ ἐλευθερώσαι,
τῶν θλίψεων τούτων τὴν ἐαυτοῦ Ἐκκλησίαν. Ἔσται οὖν
καιρὸς ἐν ᾧ τῶν διωγμῶν τούτων ἡ Ἐκκλησία ἐλευθερω-
θήσεται. Εἶπεν γὰρ ὁ Θεὸς περὶ μὲν τῶν Ἀρειανῶν· Καὶ
ἐκδικήσω ἐπὶ τῇ Βαβυλώνᾳ, καὶ ἐξοίσω ἃ κατέπιεν ἐκ
τοῦ στόματος αὐτῆς. Περὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας· Τίς ἐξ
ὑμῶν, ὃς ἴδεν τὸν οἶκον τούτου τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπρο-
σθεν; Δι' ὅτι μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ
ἐσχάτη

Auctor in
montem
Nitria di-
missusdum magna
cum ab Aria-
nis moveretur
persecutio,litteras a
Theodoro
consolatorias
accipit.

Jer 51, 44

Agg. 2, 4 et 10

A ἐσχάτῃ ὑπὲρ τὴν πρώτην. Ταύτας οὖν ἔχοντας τὰς ἐπαγγελίας, Ἀδελφοί, παρακαλεῖτο τοὺς ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις θλιβομένους ὑπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ τινος ἐκκλινῇ ἡ πίστις· οὐπω γὰρ πεπληρωμένοι αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἀρειανῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ Ἀδελφοί. Ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ Κύριος διαφύλαξαι, ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί. Καὶ ταῦτα ἀναγνώντος μου, πάντες μὲν οἱ Ἀδελφοὶ τὸν Θεὸν ἐδόξασαν. Εἰς δὲ τῶν Πρεσβυτέρων ἀνὴρ, τοῦνομα Ἅγιος, ἔφη πρὸς με μειδιών· Καὶ ὑμεῖς σοὶ λέγομεν· οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλίαν ἐπιστεύμεν· καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἐδόξατο παρ' ἐμοῦ κατ' ἐντολὴν Ἡρακλίδου τοῦ Πρεσβυτέρου. Ἰσαὰκ ὁ καὶ Χρυσόγονος, τότε μὲν ἐν τῷ ὄρει τὸν Νιτρίας μονάζων, ὕστερον δὲ Διάκονος ὑπὸ τοῦ ἀγιοτάτου Ἐπισκόπου Ἰσιδώρου, τῆς ἐκκλησίας δὲ μικρὰς Ἑρμοπολῆως κατασταθεὶς, ὥστε τῷ ἀγιοτάτῳ Ἐπισκόπῳ Δρακοντίῳ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ὄντι ἀποστεῖλαι ἦν τινα ὡς οἱ μὲν δύναται ἀναζητήσας εὐρεῖν ὁ θεωριλέστατος Ἀδελφός καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Διάκονος, ὁ τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου διάδοχος. Καὶ μετὰ τὸ διωχθῆναι τὸν Παπὴν Ἀθανάσιον, τῷ ἐννάτῳ μηνί τοῦ ἔκτου ἔτους, Ἰουλιανὸς βασιλεύσας, ἀνὴρ εἰδοδιωκῆρας, τὸν μὲν Παπὴν Ἀθανάσιον εἰς τὴν Θεσσαλὶα ἐξώρισεν· πολλὰ δὲ τοῖς Χριστιανοῖς ἀπειλήσας ἐν τῇ Περσίδι σύντομον ἔοχε τὸ τέλος, οὐδὲν ἐπὶ πέρας θυνηθεὶς ἀγαγεῖν ὧν Χριστιανοὶς ἠπειλήσεν, ὡς πάντας ὑμᾶς τοὺς ἀκηκόησας Θεοδώρου δοξάσαι τὸν Θεόν, μετὰ τούτοις ἔτι ἐωρακότες πληρούμενα ἃ εἶπεν· προσδοκῆσαι δὲ ἀναμνησθῆναι καὶ τῶν Ἀρειανῶν τὴν κατ' ἡμῶν μακρίαν καταργηθῆσθαι ἅπερ μετὰ τούτοις ἔτι γενόμενα νῦν ὁρώμεν.

B 23 Καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ τῷ προστάγματι τῆς ἀγιοτήτης σου πειθαρχῶν γράφω· τετέλεσται, πολλὰ παρὲς ὧν παρὰ Θεοδώρῳ ἴδον, ἃ ἡ τῶν πολλῶν ἀκοῇ οὐ φέρει, δεδωκώς μήπως ἡ ἐπιστολή μου αὐτῇ εἰς χεῖρας μικρῶν καὶ ἐτι νηπιζόντων ἐν Χριστῷ ἔλθῃ. Ἐπειδὴ δὲ φθάσας ὁ μακάριος Πάπας Ἀθανάσιος, παρούσης τῆς ἐμῆς βραχυτέρας, καὶ ἄλλων κληρικῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῷ μακαρίῳ τῇ νύκτῃ Ἀμμωνίῳ Ἐπισκόπῳ γενόμενῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἑρμοῦ τῷ τῆς βουμαστικῶν εἰπέν τι περὶ Θεοδώρου (Νομίζω δὲ καὶ τὴν σὴν ἀγιοτήτα παρούσαν τότε ἀκηκοέναι, ἀναγκαῖον πρὸς ὑπόμνησιν τῆς σῆς εὐλαβείας ἃ εἶπεν γράφω) τῶν μνημονευθέντων Ἐπισκόπων θαυμαζόντων τὸν μακάριον Ἀντωνίου (Πολλὰς γὰρ αὐτῷ Ἀντωνίος συντυχῶν ἦν) ὁ Πάπας Ἀθανάσιος πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ἴδον καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ μεγάλους, Θεοδώρου τὸν ὀγισμένον τῶν Ταδευσσίων μοναχῶν, καὶ περὶ τὴν Ἀντωνίου μοναχῶν Πατέρα, Ἀββᾶ Πάμμων τούνομα οἱ πρὸ ὀλίγου κεκοίμηται. Ὡς γὰρ ἤμην διωχθεὶς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ, καὶ προσδοκῶν ἀναιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ (δεδηλωτο γὰρ μοι τοῦτο ὑπὸ γνωσίων φίλων) ἔλθον οἱ δύο ταῦτοι εἰς τὴν Ἀντωνίου πρὸς με ἐν μία ἡμέρᾳ. Καὶ βουλευσάμενος κρυβέναι παρὰ Θεοδώρῳ, ἐπέδην τῷ ἐκείνου πλοῖον πάντοθεν κεκαλυμμένον, προπέμποντος ὑμᾶς καὶ Ἀββᾶ Πάμμωνος. Καὶ τοῦ ἀνέμου ἀνεπιτιθίου γενόμενος, ἐγὼ μὲν ἀγωνίων τῇ καρδίᾳ προσευχόμενος· οἱ δὲ μετὰ Θεοδώρου μονάζοντες ἐξελθόντες παρεῖλον τὰ πλοῖον. Καὶ Ἀββᾶ Πάμμω ἀγωνιστὴς με παραμυθούμενος ἔλεγεν. Οἵστευσόν μοι λέγοντι, οὐχ οὕτως ἔχω πεποιθῆναι τὴν καρδίαν μου ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὡς ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς· θεοφάρμακα

γὰρ ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχω, καὶ τῷ ἐλέει αὐτοῦ δυναμύμενος καὶ ἀναιρεθῶν ἔτι μάλλον εὐρίσκω παρ' αὐτῷ ἔλεος. Καὶ ἐτι μοι λέγοντος ταῦτα Θεόδωρος ἐνατενίσας Ἀββᾶ Θάμμων ἐμειδίασεν· καὶ σχεδὸν γελᾶσάντος Ἀββᾶ Πάμμωνος, ἐγὼ μὲν πρὸς αὐτοὺς ἔφην· διατί γελᾶσατε ταῦτα μοι λέγοντος· ἄρα δειλίαις μου κατέγωντες; Θεόδωρος δὲ πρὸς Ἀββᾶ Πάμμω ἔφη. Εἰπέ αὐτῷ διὰ τί ἐμειδίασμεν. Καὶ Ἀββᾶ Πάμμωνος εἰπόντος· Σὺ εἰπεῖν ὀφείλεις. Θεόδωρος ἔφη· Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἀνιρέθη Ἰουλιανὸς ἐν Περσίδι· Προειρήκει γὰρ περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς οὕτως, ὅς θὲ κατοιόμενος καταφρονητῆς ἀνὴρ ἀλάξων οὐδὲν οὐ μὴ περαινῇ. Ἀναστήσεται δὲ Βασιλεὺς Χριστιανός, ὅστις λαμπρὸς μὲν, ὀλιγόδιος δὲ ἔσται· Διὸ οὐκ ὀφείλεις ἐπὶ τὴν Θεοφάδα σκυλλόμενος ἀπελθεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν Κομιτάτου λεληθῆτος γενέσθαι· συνεύξῃ γὰρ αὐτῇ κατ' ὁδόν, καὶ γνησίως ὑποδεχθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἐπανήξεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ οὕτως ἐκείνος ταχέως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προληφθήσεται, καὶ γέγονεν οὕτως. Ὅθεν πιστεύω πολλοὺς εὐαρεστούντας τῷ Θεῷ ἐν τοῖς μονάζουσιν μάλιστα κρύπτεσθαι. Καί τινες γὰρ λαθάνοντες ἦσαν, ὥσπερ καὶ ὁ μακάριος Ἀμμών, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος· ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας, καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ εὐγροῦτάτος Πάμμω.

24 Καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμμωνίου θαυμάζοντος τὸν μακάριον Πάπαν καὶ Ἐλευθέρων καὶ Ἀμμωνίων καὶ Ἰσιδώρων τὸν Πρεσβύτερον τῶν ἀναχωρητῶν, καὶ τὸν ἀγιον Μακάριον, οὗς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἴδον ἡ Ἀγιοσύνη σου, ἐμὲ περὶ τῶν ἀγίων ἐν τῇ Σελίᾳ ἀναχωρητῶν Παπᾶς καὶ Παύλου καὶ Ψωίδου τῶν Ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ Ἰσαίου καὶ Πησύρου καὶ Ἰσαὰ καὶ Παύλου ἰρώτα εἰ καὶ τὸν Θεοφίλου Θεοδώρου ἡμῶν ἐωρακῶς· καὶ εἰπόντι μοι, ὅτι Θεόδωρος τριετὴ χρόνῳ συνεζῆσεν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν, εἴ τι παρὰ Θεοδώρῳ ἐώρακα, καὶ εἰπόντός μου τῶν προγεγραμμένων τινὰ (ἐγὼ γὰρ πρὸς τὴν Ἀγιοσύνην αὐτοῦ συνέτεμον τὸν λόγον) ὁ Πάπας Θαυμάσας ἔφη· Πειρασθεῖς τοὺς ἀνδρὲς ταῦτα οὕτως ἔχειν πιστεύω.

25 Γράψας τῇ Ἀγιοσύνῃ σου, ἅπερ καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Πάπας Ἀθανασίου ἤκουσα, παράκλησιν προσάγω, ὅπως πάντοτε προσεύχεσθαι ὅπερ ἐμοῦ καταξίως, δεόμενος ἀπαύστως ἐπ' ἐμὲ εἶναι τὰ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Προστίπῃ τοὺς σὺν σοὶ Ἀδελφούς. Οἱ σὺν ἐμοὶ τὴν Ὁσιότητά σου προσαγορεύουσιν. Ἐρρωμένον σε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ προσευχόμενον ὁ πανάγιος τῶν ὁλῶν Θεὸς πρὸς τὴν ἐκτατοῦ δόξαν πολὺ ἔτη τῆς ἐκκλησίας διαφυλάττει, Δέσποτα ἀγνύτατε Ἀδελφέ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡ.

Κυρίῳ μου ἀγαπητῷ Ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Ἀμμωνίῳ Θεόφιλος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Τὸν ἀγαθὸν ζῆλον ἐπιστάμενος τῆς σῆς εὐλαβείας, ἀποδέχομαι μὲν σε τῆς νύκτῃς τῆς περὶ τοῦ Ἀγίου· νύφρατας δὲ ὑμᾶς καὶ τὰ πολλὰς ἐν διηγήμασιν, ἡμῖν γνωσθέντα ἐγγράφως ἐπιστείλας. Εἴη σε ταῖς καὶ ἡμᾶς ἀκνυταί· μετὰ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου τὴν μερίδα καὶ κοινωνίαν ἔχειν· οὐ γὰρ ὑπεριδὼν τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ δεδωκώς ὡφέλεις ὑμᾶς, ἀγαπητὴ καὶ ποθεινότε· Προστίπῃ τὴν σὴν παρὰ σοὶ Ἀδελφότητα· σε ἡ σὺν ἐμοὶ ἐν κυρίῳ προσαγορεύει. Ἐρρωσθαι σε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητὴ καὶ ποθεινότε Ἀδελφέ.

D
EX MSS.

cui fugienti
inducit
ille mortem
Juliani,

et restitutio-
nem a Jovi-
niano obli-
uendam

E
Meminit
et aliorum
sanctorum
monachorum,

c' Epistolam
concludit.

VIDE PAG. 355

Cui pro ea
gratias agit
Theophilus.
I'

prædictionum
eventu subse-
quuto con-
firmatas.

Meminit etiam
testimonii
Theodoro dati
ab Athanasio,

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΙΔΩΡΟΥ.

Ex MS. Vaticano signato 866 fol. 307.

Dccio Christianos persequente.

Julius Centurio

Isidorum Optionem apud Numerium, quod Christianus sit, accusant.

et ut puniatur cogit.

Ε τῆς πρώτης τῆς Βασιλείας Φλαβίου Δεκίου, κελύσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Δεκίου, ᾧθεν νῦν ἐν Χίῳ, ἐν οἷς καὶ στρατολογία προσέταται. Κατ' αὐτὸν οὖν τὸν καιρὸν ἐστρατολογήθη καὶ ὁ μακάριος Ἰσίδωρος, ὃς τέλειον ἀγῶνα τὸν τῆς στρατείας ἀπεδείξατο εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Προστάρχματος δὲ γενομένου ἐπὶ τῇ, τοῦ τῇ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῇ δουλεύοντος, καὶ μὴ πειθόμενος αὐτὸς τοῖς ἐντάλμασιν, ἀλλὰ τοῖς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντολαῖς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Προφητῶν κεκρυμμένα, ἀναγκάσθαι ὑπὸ τῆς κακοτέχνου οπᾶτος τοῦ διαδόλου ἀντίστασθαι τὴν θεοσέδειαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ συνέβη ἐπιτήρησιν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει Χίῳ τῶν νέων στρατιωτῶν, στρατηλάτου οὗτος Νουμέριου τινός. Ἦν οὖν ὁ μακάριος Ἰσίδωρος Ὀπτιώνος ἐπέχων τύπον καὶ ἀρχὴν ἐξεδίδωτο τῆς τροφῆς πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ, τὴν δὲ τοῦ πονηροῦ πλάνην ἤδη κατήργει, τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἀνέμεινον μὴδὲν λόγον ποιούμενος. Εἷς δὲ τις τῶν στρατιωτῶν, Κεντυρίωνος τύπον ἐπέχων, πολλὴ ἀπουσία χρησάμενος καὶ Κᾶν, ἐπειράθη διαδολῆναι τὸν ἄγιον Ἰσίδωρον πρὸς Νουμέριον τὸν στρατηλάτην, καὶ τὸν ἐξουσίαν, ὃς ἐκράτει ὁ μακάριος Ἰσίδωρος, αθετεῖν ἐδούλευτο ἀσέβητος ἐπιχειρήσεως γενόμενος.

2 Ἦν οὖν ὁ Κεντυρίων τοῦ κακοτέχνου διαδόλου ψίλλος, καὶ συγγνήμων Ἰουδᾶς τοῦ προδότου, καλούμενος Ἰούλιος, ἐκπεσὼν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τῷ ψεύδῳ ἐλπίσας, ἐπύρσιν πονηρίας ἐπέχων, ἀνέστη τῇ πράγματι τοῦ Βασιλέως Δεκίου κατὰ τὸν Χριστιανὸν, ὥστε θύειν καὶ τελεῖν εὐχὰς τῶς εἰδώλοις. Ἰούλιος οὖν ἐντυξεν ποικιλάμενος τῇ στρατηλᾷ Νουμερίῳ φησὶν· Θαυμασιώτατε καὶ μέγιστε, καὶ δεξιὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, στρατοπύργῳ, παρχαράφουσί τινες ἐνθάδε τοῦ Βασιλέως τὸ πρόσταγμα, καὶ ἀνυποτακτοὺσι τῇ θεσπίσει τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς νόμῳ τῆς ἀρχιερείας σου· βούλει γὰρ ὁ Αὐτοκράτωρ, μὴδὲν ἀνυπότακτον εἶναι τοῖς προσταγμένοις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, Νουμέριος ὁ στρατηλάτης εἶπεν. Ἰούλιε, οὐχὶ Κεντυρίωνος τύπον ἐπέχεις; ἀναδίδωξεν τίς ἢ τοιαύτη ἐντυξίς ἢ ἀσύστατος, καὶ πανὸς μύσους ἄξις; τίς ἄρα ἐστίν, ὃ ὠφείλον ἐκδεικνύσθαι ζομεῖνα τὴν τιμωρίαν· πλὴν εἰς ὃ κατενέτυχας εἰναί, τινες μὴ πειθόμενος τῇ προσταγμᾷ τοῦ Βασιλέως, λέγε συντόμως. Ἰούλιος ἔφη· Ἰσίδωρος τις Ὀπτιῶν ἀκαθαρσίῳ ἐστίν, μὴ βουλόμενος πείσθαι τῇ προσταγμᾷ τοῦ Αὐτοκράτορος, μὴ δὲ θύειν τοῖς θεοῖς· τοίνυν τὴν τοιαύτην ἀναίδιαν ἢ σὺ ἐξουσίαν πείσασα, ὑποτάξει τοῖς τοῦ Βασιλέως προσταγμασιν, οἱ γὰρ πάντες ὑπετάσσουσιν σοι, τούτῳ μόνῳ παρέχεις τιμὴν, καὶ ἄξιον γέρας. Νουμέριος εἶπεν, Πειθόμενος προσταγμάτων, καὶ ἀνάρχῃς τοιαύτης μηχανῇ ἐπιγούσης ὑπὸ τῆς φιλανθρώπου Βασιλείας, τίς θύονος, ἢ ποῖα ἐχθρὰ ἢ ἐν σοι χωρίσασα, Ἰούλιε ἀσύστατε καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας; ἢ γὰρ γενομένη στρατολογία ἐπὶ πάντων τὸ τοῦ Βασιλέως πεπλήρωκεν πρόσταγμα, καὶ τούτῃ ὑπηρετῶν Ἰσίδωρος τὸ τῆς καθουσίσεως τετελείωκεν πρόσταγμα.

3 Ἰούλιος εἶπεν· Ὁμολογῶ ἢ σὺ ἐξουσία κύριέ μου, μὴ προδιδόναι βασιλεῖ· εἰ γὰρ τῷ προσταγμᾷ ὑπετάσσουσιν πάντες, τὴν τοῦ θύειν μόνον παρέχεις τῇ κελύσει χάριν, καὶ ἄξιον γέρας· Νουμέριος ἔφη, Φοβούμεθα δὲ ὧν με σὺ πείθεις κενὸς λόγος, ἐφ' οἷς ἂν ἀναδιδάσκεις με, σημείον ἂν λέγεις, Ἰσίδωρος τίς ἐστίν; γινώμεν αὐτὸν ποῖον ἄρα σεβῆ Θεόν, ὅτι ἀντιστάσει τοῖς τοῦ Βασιλέως προσταγμασιν. Ἰούλιος ἔφη, Νόμος κελύει τὴν ἐν σοι ἐξουσίαν, τοῖς οὗτοι μὴ πειθόμενος τιμωρίᾳ ὑποβάλλ-

εσθαι, θύειν τε τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς, γένος γὰρ τυγχάνουσι καὶ αὐτοὶ τοῦ θεσπέτου Δεκίου. Νουμέριος εἶπεν, Οὐ τῆς τυγούσης ἐλπίδος θέλουσιν οἱ θεοὶ τὸ ἡμέτερον γέρας, οὕτω γὰρ τύχῃ σωτηρίας θύω πᾶσι τοῖς θεοῖς ἢ συμβουλία σου ὀρίστη, Ἰούλιε· καλεῖσθω ὃν λέγεις Ἰσίδωρον. Τότε ἀπελθὼν δραμαίως Ἰούλιος ἄμα τοῖς πικροτάτοις στρατιώταις, ἐν ἀγνωσίᾳ οὕτως κατασχὼν Ἰσίδωρον, ἔφη. Τάδε ἐκέλευσεν ἡ θεῶν δίκη, δίκην δὲ ἀπὸ τῆς σῆς πόλλης ἀγνωσίας· θύειν γὰρ δεῖ σε τοῖς θεοῖς, καὶ αὐτοὺς σέβειν, οὕτω γὰρ βούλεται τὸ Δεκίου κράτος. Ὁ δὲ μακάριος τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Ἰσίδωρος προθύμως χαίρων, καὶ Πνεύματος ἁγίου μεμεστωμένος, ἰσχυρῶς εἶπεν πρὸς Ἰούλιον, Ναί, παρευθόμενος ταχὺ, ἔστιν γὰρ ἤδη τοῦ ἀγῶνος ἡ παρουσία, ὅθεν ἀγαλλυνόμενος ἀντιτάσσομαι τῇ πάλῃ τοῦ βελιχρῶ, πληρούμενος Πνεύματος ἁγίου, ῥκινόμενος στύγῳσι θεαῖς, ἀνθετι τρεφεροῖς ἀγαλλυνόμενος, ἀπποκῶτως λογισμοῖς καλοῖς ἔργον ἰδὼν ἐπιδεικνύμεθα τοῖς συνερχομένοις ἡμῖν, ἵνα τῆς τῶν ἁγίων εὐχαῖς δωρήσεται ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τὴν αἰώνιον ζοὴν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

4 Ὅτε δὲ ἤνέχθη ἀπὸ Ἰουλίου καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστησαν αὐτὸν ἐνώπιον Νουμερίου τοῦ στρατηλάτου. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Νουμέριος ἔφη, Τί σοι ὄνομα; Ὁ δὲ φησιν, Ἰσίδωρος. Νουμέριος εἶπεν· Σὺ εἰ ὁ τοῖς νόμοις τοῦ Αὐτοκράτορος Δεκίου ἀπειθῶν, καὶ μὴ θέλων θύειν τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Τίς γὰρ ἐστίν ἡ δύναμις τῶν σδυνάτων αὐτοῦ θεῶν, ἵνα θύσω τοῖς οὐκ οὔσιν; Νουμέριος εἶπεν· Ὡς ἀπειθοῦς σου κακίστης ἐννοίας, πῶς πρὸς τοὺς θεοὺς ἔφρασας ἀρχήστους λόγους; ἐτόίμως γὰρ ἤδη ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν τιμωρισσασθῆαι σε ἄρα γε μὴ καὶ ἡμᾶς ἔδωκεν οἱ θεοὶ διὰ τὴν σὴν βλασφημίαν. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Οὐ βλαφεί ἡμᾶς ὁ ἔκ σου λόγος· ὁ γὰρ Χριστὸς, ὁ τὰ πάντα ποιήσας, ὃ καὶ λατρεῖται πᾶν γένος ἀνθρώπων, ἤδη ἐτοιμός ἐστιν πρίξιν σε μέσον σὺν Ἰουλίῳ καὶ Δεκίῳ τῷ Βασιλεῖ σου· Νουμέριος εἶπεν· Ἰδόμενος ἤδη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ σου, τί σε ὠφελήσει μὴ θέλοντα θύειν τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἐγὼ μὲν ἤδη τὴν νίκην τοῦ στεφάνου κρατῶ ἀνωθεν ἐξ ἀρχαίων τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Νουμέριος εἶπεν· Οὐκ ἔν μοι κόπος, Ἰσίδωρε, τιμωρίσασθαι σε νῦν οὖν θέλησόν μοι πεισθῆναι καὶ θύσαι τοῖς θεοῖς, κατὰ τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος προσταξίν, ἵνα μὴ ὀργὴ ἔλθῃ κατὰ σου. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἦδη τῇ ἀπειλῇ σου ἀντιτάσσεται, ὅτι οὕτως μοι ἀπειλεῖς ὡς δυνάμενος θανατῶσαι μου τὴν ψυχὴν· τοῦ γὰρ σώματός μου ἐξουσίαν ἔχεις, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς· ψυχὴ γὰρ μόνῃ ζῶ τὸ πᾶν. Λοιπὸν ὁ βούλει, ποιεῖ· ἀναγκάσαι γὰρ με οὐ δύνασαι ἀπολέσαι τὸ στέφος τῆς ἀκράτου τρυφῆς· αὕτη γὰρ ἐστίν μοι ἡ οὕτως ζωὴ. Λοιπὸν, ὥσπερ εἶπον, ὁ βούλει ποιεῖ· ἐγὼ γὰρ οὐ πόνομαι Χριστὸν ἐν τῇ νοί μου κρατῶν, ὃ πάντα καθ' ὑποταγὴν τρέμει.

5 Νουμέριος εἶπεν· Πείσθητι ἡμῖν, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ οὐδεὶς λόγος ἐπαναγκάζει ποτὲ, αἰκτερόν σου τὸ τῆς ἡλικίας κῆλλος, ἐτι νέος καὶ ἐπιχαρὴς τυγχάνων, μνῆμν λαθὼν σου γένους καὶ τῆς ἀρχῆς, τὸ τε ἀκμήν σου, καὶ τὸ γενναῖον τὸ πρὸς πᾶσιν ποθητὸν καὶ εὐδαλές, ἵνα σοι πάντες ὡς Θεῷ χάριν ὁμολογῶμεν. Ὁ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἐγὼ νυνὶ καὶ ἡμέρας εὐχομαι τὸν παντελῆμον Θεόν, ὅπως ἐκφύγωμεν πάντες τῆς πλάνης, ἃς ἔχεις Νουμέριε, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθόντες, ἕνα Θεὸν παντοκράτορα προσκυνεῖν μάθωμεν· αὕτη γὰρ ἡ πλάνη, ἣν ἔχεις, μήτηρ ἐστὶν ἀπάντων τῶν κακῶν. Νουμέριος εἶπεν· Τίς σοὶ ἐστίν Θεός, θέλω

Quamobrem comprehensus Isidorus

F

et ad Numerii tribunal perductus fidem fatetur :

F Numerii minas

et blanditias generose superat.

Fidei myste-
ria explicat

A θέλω μαθεῖν· ἐάν γάρ γινώσκωμι, τάχειον φεῖξομαι πι-
κρᾶς ἀνάγκης τὰ φρικτὰ δεσμωτήρια. Ἰσιδωρος εἶπεν·
"Ἀκουσόν μου, Νουμέριε, εἰ θέλεις μαθεῖν· ὁ Θεὸς ἡμῶν
τῶν Χριστιανῶν ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν
γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν οὐτοῖς, ἔπειτα
ἐπλασεν τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν,
καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· πάντα
γάρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοῖς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν
παραδείσῳ τρυφῆς. Τότε ἐφλόγκησεν αὐτῷ ὁ διάβολος, καὶ
ἠπάτησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναικὸς, καὶ πα-
ρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ παραδεί-
σου τῆς τρυφῆς διὰ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου. Τότε
ἔγνω Ἀδὰμ· Εὗρον τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ
υἱὸς δύο, τὸν Κάιν καὶ τὸν Ἀβελ· Κάιν δὲ ἦν γενητός
τῆς γῆς, Ἀβελ δὲ ποιμὴν προβάτων ἀγαθὸς καὶ οἰκίας.
Τούτῳ φθονήσας ὁ διάβολος θυμὸν ἀσεβῶ καὶ ζῆλον πι-
κρὸν ἔδωκεν τῇ Κάιν, καὶ ἐπανάστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ὡς οὕτως οὖν,
Νουμέριε, καὶ σε οὖν ὥτρυνεν Ἰουλίῳ τῷ ἀθλήτῃ, ὅπως
Θεοῦ νόμου μὴ τηρήσῃτε, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπαείσῃτε εἰδωλὰ
προσκυνησαι, ἵνα τῆς ἐκ πάλαι μου τίστειας ἀπολέσω τὸ
βραβεῖον. Θεὸς δὲ ὁ πάντα κυβερνῶν, οὕτως με στερίζει
ἐν δυνάμει, ὅπως ἐκφυγῶν ἡμῶν τὴν ἀσεβεῖν ἔννοιαν, ἀπ'
αὐτοῦ λάβω τὸ βραβεῖον.

B 6 Νουμέριος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν δυνατὸν πεισθῆναι με
λόγοις, Ἰσιδώρε, σὺ γάρ ταῦτα βοῶς, θέλω τὸ δόγμα
τοῦ Αυτοκράτορος διασκεδάσαι, πρεσβυτικούς λόγους λη-
ροῦντος μύθους προσάγων. Θέλησάν οὖν ὡς στρατιῶτες
πεισθῆναι τοῖς τοῦ καλλινίκου ἡμῶν Βασιλέως δόγμασιν,
εἰ δὲ μὴ μάστιξεν, καὶ οἰκισμοῖς ὀργάνων, καὶ ξίφους
τιμωρία τοῦ βίου τὸ φῶς καταλείπει· ἐάν δὲ πεισθῇς τοῖς
ἡμοῖς ῥήμασιν, καὶ προσέλθῃς τῇ τοῦ Βασιλέως βουλῇ,
καὶ θύσῃς τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, γρήματ' αὐτῶν καὶ προκοπὴν
καὶ ἀξιώματα λάβῃ παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὸ τῶν
τὰ πάντα δημιουργούντων θεῶν ἀγαπηθῇ· πείσῃτε οὖν
μοι καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσιδωρος εἶ-
πεν· Χριστὸν τὸν πάντων Δεσπότην αἰεὶ σέβω καὶ φοβού-
μαι, καὶ εὐχομαι, ὅπως με ῥύσεται ἐκ τῶν ἀνόντων χει-
ρῶν ἡμῶν· τούτους γάρ οὓς δοκεῖτε θεοὺς, χαλκοὶ εἰσιν
καὶ λίθινοι, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ δὲ αὐτοῖς
βοηθῆσαι δύνασθαι ποτε. Νουμέριος εἶπεν· Ἰδωμεν τὴν
δύναμιν οὗ λέγεις Θεοῦ, οὗτος γάρ οὐδεὶς ἔστιν ὃν λέγεις
Ἰησοῦν· εἰ γάρ ἦν, παρὴν, καὶ ἔρρύετό σε ἐκ τῶν χειρῶν
μου. Ἰσιδωρος εἶπεν· Ἄνομε, καὶ ἀνύσιε, καὶ βλάσφημε,
μέμφῃ τοῦ Θεοῦ τὸ συμπάσις, οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ Θεοῦ
C δημιουργίαν, ἀγνωστὴς δὲ καὶ τὸ τῆς μελλούσης κρίσεως
ἀπαρέτινον πῦρ, ὥστε ἐκείσε ἐλεγχόμενον δίκην ἀπειτῆσαι
ὑπὲρ ὧν ἐτόλμησας, αἰμοδόρε καὶ ἀγνώμων τοῦ Θεοῦ,
διὰ φόβου ἀνθρώπων ταῦτα πράττων, καὶ οὐχὶ διὰ φόβου
Θεοῦ, ἄνομε καὶ ἄθλιε, ἐλπὶδα μὴ ἔχων σὺν Ἰουλίῳ τούτῳ
τῷ ἀπονενοημένῳ, δι' οὗ σὺ παροργίζεις Θεὸν ἄφθαρτον
καὶ κόσμον κυζῖεις ἐν ἀψανισμῷ, νεκροὺς θύειν θέλων,
καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις πεποιθώς. Πέπυσσο λοιπὸν καὶ ἰού-
χασον· μὴ γάρ νομίσῃς ἐκφοβεῖν με· ἐγὼ γάρ τῇ πίστει

In idola et
Tyrannum
invehitur.

τοῦ Χριστοῦ θάρσῳ, τῇ καλοῦντί με εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν·
οὐδὲν γάρ σε ὀφελίσει Ἰούλιος ὁ Κεντυρίων.

7 Τότε Νουχέριος πλεῖς θυμὸν εἶπεν, Ὑβρίζεις καὶ
προσβλῆς, ἐγὼ σου κτελεύω ἄρτι τὴν γλώσσαν κοπῆσαι.
Ἰσιδωρος εἶπεν· Εἰ καὶ τὴν γλῶττάν μου ἀποτέμνῃς, σὺ
δὲ πείθῃς με μισροφροσύνη· ἐγὼ γάρ προσκυνῶ Ἰησοῦν
Χριστὸν τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῳ, καὶ
ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ εἰς οὐρανὸς ἀναληφέντα·
καὶ σὺ πείθῃς με τῇ σῇ συμβουλίᾳ. Τότε ἐκέλευσεν ὁ μι-
σφύρος Νουμέριος κοπῆσαι αὐτοῦ τὴν γλῶτταν. Ὁ δὲ μα-
κάριος Ἰσιδωρος προχλάσας αἵτου τὴν γλῶτταν, ὑπέ-
μεινεν τὴν τιμωρίαν. Ἄφνω δὲ πεισὼν ὁ Νουμέριος ἐπὶ
τὴν γῆν, ἄφρονος ἔβαινεν ὥστε τοῖς πάντας θουμάζειν
ἐπὶ τῇ καταπτώσει τοῦ στρατηλάτου Νουμαρίου, καὶ ἐπί-
στευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
Ἀναστεινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, οὐκ ἠδύνατο λα-
λεῖν· οἰτήσας δὲ πικακίδιον, γράφει ἐν αὐτῷ ταῦτα.
Νόμος ἔστιν Ἰσιδώρ, τούτῳ μὴ βουλομένῳ ἐπιέλθαι
τοῖς προστάγμασιν τοῦ Βασιλέως, ζῆει ἀποτέμνεται
τὴν τράχηλον. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Μάρτυς Ἰσιδωρος
δεξιόμενος καὶ ἀναγνούς εἶπεν· εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰη-
σοῦ Χριστέ, ὅτε οὐκ εἰς μακρὰν εἰμι τῆς χάριτός σου,
ψαλῶ σοι, Κύριε, τῇ πνεύματί μου· ψαλῶ σοι, Κύριε,
καὶ τῇ νοί μου.

D
EX 15
VATICAN.Lingua Mar-
tyri excindi-
tur.Numerio
loquelam
amittente,

13

8 Οἱ οὖν δῆμοι λαδόντες τὸν ἅγιον Ἰσιδώρον, ἀπή-
γαγον εἰς τὴν τόπον τῶν καλαχόμενων· ὁ δὲ μακάριος
Ἰσιδωρος χαίρων καὶ ἀγαλλιάμενος, πρὸς τὴν σφαγὴν
ἐβάδιζεν ὡς ἀνὴρ ἄσκητος, ὥσπερ Ἀβραάμ προσφέρων
τὸ θῶρον τῷ Θεῷ, οὕτως καὶ Ἰσιδωρος τῇ σφαγῇ τύπος
ἐγένετο. Ἐλλὼν δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐφ' ὃν κέκληται φά-
ραγγος χάραξ, θείς τὰ γόνατα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ τοῦ
Χριστοῦ σιμεῖον κατ' ὅλου τοῦ σώματος ποιήσας, προ-
τείνας ἑαυτόν, εἶπεν· Εὐλογῶ σε, πατὴρ τοῦ κυρίου μου
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι τῇ θελήματί σου προσδεδόμασι σήμε-
ρον, ὁδοιγῆσας με ἐπὶ τὸν τῆς ζωῆς μου χρόνον· θεομαί-
σου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀμνησίσκεσθαι τῷ, κατὰ θέ-
σόν με καὶ τῆς μερίδος τῶν ἀγίων σου εἰς τὴν αἰώνιον
ζωὴν· καὶ ταῦτα εὐχόμενος, καὶ προτείνας τὴν κεφαλὴν,
ἐτελειώθη ὑπὸ τοῦ ξίφους. Ἀμμόνιος δὲ τις θεοσεβὴς
ἀνὴρ, καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, συλλαβόμενος τὸ σῶμα
τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου, κηδεύσας αὐτὸ ἐπιμελῶς, καὶ
προνοησάμενος μνημεῖον ἅμα ἄλλοις Ἀδελφοῖς, μετὰ
δοξῆς πολλῆς κατέθετο τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου.
Ἀμέμπτως δὲ παρέρχεται ἵματ' αὐτοῦ πολλὰ, καὶ ἀποκαλύψει
πᾶσιν τὰς κατηκούσας τῷ βίῳ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μα-
κάριος Ἀμμόνιος κρατήσας τῆς αὐτοῦ συμβουλῆς, ἔται-
ρος γάρ αὐτοῦ ἐτύγγανεν, πλεύσας ἐν Ἰλλυρικοῦ, τέ-
λειον τοῦ ἀληθοῦς ἀγῶνος στέφανον ἐν τῇ πόλει Κυζίκῳ
ἐπεδείξατο· Ἐτελειώθη ὁ μακαριώτατος Μάρτυς Ἰσιδώ-
ρος τῇ πρὸ μίας Ἰδῶν Μαίῳ, ἐπὶ στρατηλάτου Νουμι-
ρίου, βασιλεύοντος Δεκίου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧ ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος
σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

gladio per-
cussus obiit.

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM

TOMI III MAJI.

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum quorum in hoc Tomo res gestæ aut memoria ex professo illustrantur, de quibus peculiaris Index confectus sub initium Tomi proponitur. Nota † præposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum illis tribui.

A

Abrunculus Archiep. Treviren. 71 c f
 Achilles invasor Ægypti sub Diocletiano 291 a
 Anolinus persecutor sub Diocletiano 562 be
 † Adalbaldu maritus S. Rictrudis 82 f, 83 c, 88 f, 89 c
 † Adalsendis filia S. Rictrudis 83 b, f, 84 f, 85 c
 Adela filia Dagoberti II 51 c
 Adelgarus Archiep. Bremensis an Sanctus 439 b
 Adelgotus Archiep. Magdeburgen. 12 sec 68 a, 70 e
 Adhobeannin Rex Mumonensium in Hibernia 378 f
 Ælurion monachus Nitriæ 354 d, 355 d
 † Æmilianus Presbyter in Hispania 168 c
 Æmilinus Episc. Beneventanus 3 a
 Aglae filia Proconsulis Romani, post peccata pœnitens 280 c f, accipit corpus S. Bonifocii, pie obit, miraculis clara 283 a
 † Agricolaus Episc. successor S. Servatii 213 c d
 Agrippinus Episc. Comensis 238 b c, 239 d
 † Aidanus Episc. Fernensis in Hibernia 377 a e
 Alamundarus Regulus Saracenorum invadit Palestinam 6 sec. 234 a, 235 a
 † Albonus M. Moguntia, ubi ecclesia 62 a, 63 b
 Albricus 2 Abb. Marchianen. 93 a f
 † Alexander Episc. Alexandrinus 348 f
 Alvisus Episc. Atrebatensis 12 sec. 108 e, 110 f
 † Amandus Ep. Trajecten. instruit S. Rictrudem et liberos 82 c d, 83 d, 86 a
 Amandus Ab. Marchianen. 12 sec. 79 c, 99 b et seqq.
 Amantius Episc. Niciensis 4 sec. 272 c
 Amatus Episc. Senonensis 7 sec. 86 c d 88 d 105 f
 † Ammon in Monte Nitria 295 e f, 354 c, 357 d
 † Ammon Episc. ad Theophilum Alexandrinum scribit laudem S. Pachonii et potissimum S. Theodori 287 c 346
 Amamonius Episc. Elæarchiæ sub S. Athanasio 355 b e
 Ammonius monachus Nitriæ 354 d, 355 d
 Ammonius juvat in sepultura S. Isidori Martyris Chiensis 443 d, e
 Anabius Assessor Præsidis sub Valeriano 277 b f
 Anastasius Pseudo-Patriarcha CP. in locum S. Germani 156 f, 157 b
 Andreas Atrebat. Episc. 12 sec. 114 e, 117 e
 Andreas Ab. Pallumbrosanus 14 sec. scriptor Vitæ S. Domitille 5 d
 Andreas Resendius Scriptor Vitæ B. Ægidii Ord. Prædicatorum 402
 Anianus Præfectus Urbis sub Trajano 13 a
 † Anno Archiep. Colonien. 21 sec. 221 a, 222 b
 Anscanus Episc. Foropoliensis 8 sec. 470 c
 † Antonina Ursulana 4 b
 † Antonius Abbas laudatur a S. Theodoro 329 c, huic ille scribit de misericordia Dei 354 b
 Maji T. III

Apollonius Abbas a morte S. Pachonii 327 b, 328 b
 Arbo sive Arbonus Episc. Feltria 11 sec. 269 d
 Arius Episc. Panensis in Ægypto 315 e
 † Arnulphus Episc. Metensis 7 sec. 53 et seqq. 82 b f
 Arnulphus vetulus Comes Flandriæ 10 sec. 93 b, 95 d
 Arnulphus Præpositus S. Maximini 12 sec. 68 e
 Artemius Arianus ad capiendum S. Athanasium, missus 329 d, 354 e
 † Asclepius Ep. Lemovicensis 161
 † Athanasius scriptor Vitæ S. Antonii dictus 4 sec. 315 b, 320 b : Laudat S. Pachonium mortuum et Orsisiu successorem 325 e : laudatur 329 c, excipitur a S. Theodoro, monasterium visit 331 : ob hujus mortem solatur Monachos 332 e : Regimen Orsisi commendat 332 f : Columna Ecclesiæ 348 f : exul. 354 d 355 a
 Athanasius an jungendus primis Apostolis Hispaniæ 442 b
 Atherius Archiep. in Asia invisit S. Joannem Silentiarium 232 c
 † Auctor Ep. Metensis 4 sec. 213 c, 214 e,
 † Auctoris Archiep. Treviren. brachium Helmwardenhusti 64 o, 67 d, 68 b, 70 f, 72 a b
 Augia mater S. Philippi Agyriensis 28 f
 Aurelianus sponsus S. Domitillæ 9 b, 11 d : curat occidi Martyres 11 d, 12 c
 † Ausia Terracinae culta, an Anthia mater S. Eleutherii Ep. Ecanæ 5 c
 Ausonius Magnus et Ausonius adolescens Monachi sub S. Pachonio 319 b
 Auspicius nutritor S. Domitillæ, quam et sepelivit 5 f
 † Austerius præfectus Bettonæ in Umbria sub Maximiano 33, 24
 † Autberthus Ep. Cameracen. 120 d, 122 c

B

Bainus Episc. Abbas Fontanellen. 389 c
 Balduinus IV Comes Flandriæ 11 sec. 92 e, 93 d
 Balduinus V Insulensis, Comes Flandriæ 11 sec. 94 a 95 d
 Balduinus VI Comes Flandriæ et Hannoniæ 92 c, 95 d
 Barryn Abbas in Hibernia 590 anno 385 f, 387 e
 Bartholomæus a Quercu Parochus, scriptor Vitæ B. Gerardi Solitarii 247 b
 † Bassus Episc. Niciensis 3 sec. 272 c
 † Bavonis prædium occupans subito extinctus, 132 d
 Beatrix mater Mathildis celeberrima, 221 d, 222 b
 † Begga vidua 51 e, 53 c, 55 a
 Bentivolus Episc. Eugubinus impetrat Canonizationem S. Ubaldi 636 637
 Berengozus Ab. S. Maximini 68 e, 70 f
 † Bernardus Ab. Claravallen. 12 sec. 110 d
 † Bernardus

- † *Bernardus Ab. obtinet aliquas Reliquias S. Ruperti Ducis* 302 b
Bertigrannus Episc. Cenomanensis 6 sec.
† *Beati Reliquiæ* 71 a 74 e
Blaithmac Rex Momoniæ 6 sec. 376 e, 384 d :
Hiberniæ 387 e
Blanca Maria Ducissa Mediolanen. 15 sec. 256 d, 257 d, 260 e
Bonifacius Papa IV 186 c
† *Bonifacii alicujus corpus Beneventi* 280 c
† *Bonosus Archiep. Treviren.* 71 c f
† *Bonus Presb. Martyr* 4 a
† *Brundannus Ab. Birrensensis in Momonia* 596 c
† *Britius 1 Episc. Spoletanus* 23 b, 25 e
Bruno Archiep. Treviren. 65 b, 67 d
Brutius scriptor antiquus, et varii Brutii 4 f
- C
- C**æcilia apparet S. Paschali, corpus invenitur, ecclesia et cœnobium construitur 395, 396, 397
Cælestinus 3 Papa adscribit Sanctis Ubaldu 636, 637
† *Cæsarius diac. Mart. Terrocinæ sepelit SS. Domitillam et socios* 5 b, 13 a b
† *Caius Papa an ob eo conversus S. Pancratius* 17 c 21 b
† *Cavolomannus Monachus Casinensis* 54 a, 55 a
Carolus IV Imperator Caput S. Victoris mittit Aquigranum 270
† *Carolus Bonus Comes Flandriæ* 103 f, 107 d, 118 f
Carolus Martellus victor de Saracenis 216 a
Carolus Oliverius promovet cultum S. Ubaldi 641
† *Carthagus Episc. in Hibernia* 377 b 378, 379
Carur Monachus sub S. Theodoro sancte moritur 353 a
† *Celsus Archiep. Treviren.* 65 f, 67 d
† *Cerbonius Episc. Populoniæ* 469 f
Chaguhus Rex Avarum tempore Mauriti Imp. 301 a
Charibertus Rex Frater Dagoberti primi 82 e, 83 f
† *Chrodobaldus Monachus Marchianensis* 153 a
† *Chrysostomi, controversia cum S. Epiphania ob libros Origenis* 44 f, 45 b
Claudius Præses sub Valeriano in Alpibus 277 b, 278
† *Clemens Papa consanguineus S. Domitillæ* 4, 5, 8
† *Clemens Ep. Metensis* 65 d, 67 d
Clementia uxor Roberti 2 Com. Flandriæ 12 sec. 100 102
Cleonicus Pater S. Pancratii Mart. 21 b
† *Clotsendis filia S. Rictrudis* 83 b, 84 f, 89 b
† *Columba-Kylle venit ad S. Carthacum* 382 e
† *Columba Abbas invisitur a S. Brandano* 598 e
Conradus Archiep. Saltzburgen. 12 sec. 68 a, 70 f
Consalvi Menendii anima in cœlum ferri visa 410 f
Constantinus necdum Imperator sub Diocletiano bellum gessit 291 a, 296 d
Constantinus Capron. Imp. baptizatus et coronatus 156 a
Constantinus Pogonatus Imp. S. Germanum postea Patr. CP. eunuchum facit, et patrem ejus occidit 154 f
Constantinus Imp. CP. Leonis filius 10 sec. 508
Copre Monachus desert epistolam S. Antonii 353 f
Corpreus Rex Lageniæ 6 sec. 376 a
† *Corentinus Episc. Corisopiti* 468 b
Cornelius Pater Monasterii sub S. Pachomio 311 d, 315 a, 316 a, 322 b, 323 a, obit peste 324 c
Craywinckel, Joan. Ludolphus, Ord. Præmonstrat. scriptor Vitæ S. Dynpnæ 478
† *Crispinus et Crispinianus Mart.* 203 f
- Crocus Rex Arverniam populatur* 422 f
† *Cronannus in Hibernia* 7 sec. 385 f 387 e
† *Cunibertus Ep. Coloniensis* 56 b, 57 b, 59 d
Cusanus, Augustinus, Cardinalis 6 b
† *Cyriacus Patriarcha CP.* 239 c e
Cyriana Mater S. Pancratii Mart. 21 b
Cyrellus Monachus Palæstinæ scriptor Vitæ S. Joannis Silentarii 231, 236 b
- D
- D**aniel Cardonus Soc. Jesu e Græca vertit Latine Vitam S. Isidori Martyris Chiensis 447
† *Dasii Martyris corpus Anconæ* 565 f
Decii initium Imperii 249 anno 449 d
Demetrius Proconsul Viterbii 3 sec. 45 c
† *Desiderius Ep. Cadurcensis* 50 c f
† *Designatus Ep. Trajecti* 5 sec. 213 d
Dionysius Episc. Ferentinus 3 sec. 457 b, 459 a f
Dionysius Presbyter pro monachis S. Pachonii 307 a
Dionysii libri de Hierarchia præclari, quando scripti 394 a b
Dioscorus Episcopus Hermopoli 4 sec. 355 a
† *Divitianus Episc. Suessionensis* 204 a, 205 d
† *Domangenus Episc. in Hibernia* 382 b
† *Dominicus de Silos visitat S. Dominicum Calciatensem* 167 a, 175 d
Dominicus Cubensis S. Dominici discipulus 405 b, 407 d
Domitilla Augusta uxor Vespasiani Imp. 9 b c
Dominus Armenius monachus sub S. Pachomio 319 b
† *Dorothei liber supposititius* 50 d e
Dracontius Episcopus in Ægypta 4 sec. 355 a
- E
- E**bbo Archiep. Remensis ad Danos missus 391 b
Eckihardus Comes Fundator Helmwordestruisen Monasterii 64 a b
Editha Abbatissa in Anglia 264 d
† *Eleodori Mart. Corpus Avenione* 465 c, 466 b
† *Eleutherius Terracinæ cultus, et Episc. Æcanæ* 5 b
† *Elias Archiep. Hierosolymis.* 5 sec. 232 e 233 a
Emma uxor Regis Franc. Lotharii 10 sec. 93 b, 95 d
Epiphanius Episc. Beneventanus 2 f
Eponychus Abbas Tabennensis 4 sec. 328 f
Erchenoaldus Major-domus Chlodovei II, 7 sec. 88 90
Erwinus Episc. Cameracensis 78 f
Ernoldus Pater S. Rictrudis 88 f
Erwinus Ab. S. Mathiæ Treviris 74 e
† *Eucharis 1 Episc. Trevirensis* 59 a e
† *Eucherius Episc. Trajecti* 3 sec. 213 d
† *Eudociæ Vita data 1 Martii suspecta* 207 e
Everhardus Archiep. Treviren. 11 sec. 221 a 222 b
† *Evergistus puer Tungrensensis* 4 sec. 211 c
† *Evermundus Abbas* 622 e
† *Eugenius Episc. Toletanus, perperam Marcellus S. Petri discipulus habetur* 10 c
Eunomiani hæretici refutati a S. Epiphania 43 b c
Euphemius Archiep. CP. 5 sec. 232 a 233 c
Euphrates Ep. Coloniensis vir illustris, perperam insertus Concilio Agrippinensi, quasi Christi divinitatem negasset 209 in Concilio Sardicensi ad Constantium Imp. missus, insigni virtute eminuit 209 d
† *Eusebia filia S. Rictrudis* 83 etc. 115 d 152 e
† *Eusebius Episc. Vercellis* 395 a
† *Eusebius Mart. Terracinæ* 5 b

- Eusebius auctor coævus Vitæ S. Philippi Presb. Agyrii 27b
† Eutyches Presb. Martyr sec. 1 11 e f
- F
- F**abianus Papa 275 e baptizat Imperatores Philippos 276 e
† Falca Ep. Trajecti 5 sec. 213 d
† Felicissima Martyr Ferentii 457 a d, 458 f
† Felicula Virgo Mart. 11 a b
† Felicis Mart. Aquileiensis Corpus in monasterio Abdinchoffensi 76 c, 78 e
† Felix Presb. Martyr Terracinæ 5 b
Felix Tribunus Romæ sub Maximiano 193 e f
Ferdinandus Episcopus Granatæ 16 sec. an Sanctus 263 d
† Ferrandus seu Ferdinandus Rex 13 sec. 515 c, 517 a
Fingen filius Guel pater S. Carthaci 377 c
† Firminus Conf. Episcopus Ambiani 610 b
Firmus Romanus monachus sub S. Pachomio 319 b
Flaccus Comes procius S. Petronillæ 10 f
Flavia Domitilla uxor T. Flavii Clementis Consul-
lis, alia a S. Flavia Domitilla Virg. Mart. 9 a
Flavius Clemens Consul Romnus avunculus S. Fla-
viæ Domitillæ 4 f, 5 e 8 f
Freculfus Episc. Luxoviensis 9 sec. 617 e
Fredericus Imp. reconciliatur urbi Eugubinæ 631 c
† Frontonis et 70 monachorum in Nitriæ monte vita
an ad tempora Constantii Imp. referenda 296 a b
Fulchardus Ab. Marchianen. 12 sec. 98, 125, 139
† Fulgentius Episc. Utricoli corpus S. Victoris in al-
tari collocat 268 f
Furius discipulus Simonis Magi 9 e f
† Furseus prædictus, baptizatus et instructus a S.
Brandano 598 b
- G
- G**alli et Ulpiani Consulatus ad 251 annum 445 b
Gamardus, Frater S. Eremberti monachus Fonta-
nellæ 389 d
† Gaudentius Episc. Ariminensis 270 f
Gaudentius Episc. Salernitanus 373 d
† Gaudiosus Episc. Salernitanus 373 c
Gentilis Episc. Auximi corpora SS. Victoris, Co-
ronæ, Philippi, advexit 268 e f
† Germanus Episc. Parisien. Familiaris S. Domnolo
Cenomanensi 604 e, 607 e
† Germanus Ab. Grandis-vallis a S. Modoaldo insti-
tutus 50 f
† Gertrudis Virgo 53 d, 54 f
† Gertrudis vidua Hamatici sec. 86 e, 101 b, 152 f
Gertrudis junior Abbatisæ Hamatici 13 sec. 101 b
Gisberta Ducissa Lotharingæ, dein Regina Franciæ
10 sec. 219 e
Gislebertus dux Lotharingæ obtinet Trajectum 219 c
Gnostici hæretici precibus evitati a S. Epiphonio
38 b
Gobbanus Episc. in Hibernia 382 b, 384 c
Godefridus Barbatu dux Lotharingæ 11 sec. 221 a,
222 b
Godefridus Decanus S. Petri Treviris 68 e
† Goswinus Ab. Aquicinctinus 12 sec. 109 d, 110 f
† Goteriæ Reliquiæ in ecclesia S. Pancratii 18 e
† Gramatius Episc. Salernitanus 373 d
† Gratilianus Martyr Ferentii 457 b e, 458 f
† Gregorius II, Papa resistit Leoni Isaurio 156 f,
158 d, pro S. Germano Patriar. CP. 158 a b
† Gregorius Ep. Ostiensis 10 sec. 167 d
† Gregorius Turonensis vindicatus 212 f, 213 a
- † Gregorii Nysseni opera defensa a S. Germano P.
CP. 159 e
Gregorius Episc. an Sanctonensis 6 sec. 589 d,
591 e
Gregorius Arianus tempore S. Pachomii 323 e
Georgius Princeps crudelissimus sub Constantio
353
Gualbertus Marchianis scribit in laudem S. Rictru-
dis 12 sec. 79 b, 117
Guido Episcopus Cameraci 2 sec. alius sec. 476 b,
478 c
Guilielmus Sirletus e Græco transtulit Acta S.
Glyceriæ 187 d, 5 Alexandri Romani Druziparæ
in Thracia passi 196 b
Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 105 b,
107 b
Gumbertus Ab. Abdinchoffensis 12 sec. 78 e
- H
- H**agius Monachus in monte Nitriæ 354 f
Hailigarius Episc. Cameraci 9 sec. 391 c
Horigerius Ab. Lobiensis scriptor Vitæ S. Servatii
214
Henricus Archiep. Remorum 12 sec. 114 e, 117 e
Henricus Episc. Suriani sub finem 16 sec. 492 a
Henricus Scarrampus Episc. Feltriæ 15 sec. 269 e
Henricus Dux Bavarior, Trajecti sanatur et sepul-
tus 226 e
Henricus I Comes Lovanien. 11 sec. 222 c, 223 f
Henricus Comes Palatinus 11 sec. 221 a 222 b
Heraclides Senior in monte Nitriæ 355 a
† Heraclius Mart. Tuderti 23 b, 25 e
Herimannus Ep. Metensis 11 sec. 65 d, 67 d
Hermengardis a Carolo Magno repudiata 185 d
Hermon Episc. Bubastensis sub S. Athanasio 355 b
Heron Monachus sub S. Theodoro moritur 332 b
† Hierlatius Episcopus instituit S. Brandanum 597 c
Hieracapollo Monachus solatur S. Pachomium 300 d
† Hilarioni familiaris S. Epiphanius 39 a c
† Hilarius Ep. Pictaviensis reducit errantes 211 a
† Hilarius Diaconus Martyr Viterbii 457 f
† Hildegardis scribit Vitam S. Ruperti Ducis 501 c,
506 b, ejus cor 502
Hilduinus Marchianensis tyrannus misere perit
137
Honorius I Papa restaurat ecclesiam S. Pancratii
18 c
† Hubertus Episcopus elevat corpus S. Servatii 217 a
Hucbaldus Monachus Elnonensis scriptor Vitæ S.
Rictrudis Marchianensis 78 c
Hugo Abbas Marchianensis 12 sec. ut Sanctus de-
scribitur 112 c
† Hyarannus Episc. Momoniæ 6 sec. 379 c
- I
- I**duberga sive Itta mater S. Gertrudis 53 a, 54 f
Ingofredrus Abbas Luxoviensis 3 b
† Irenes ecclesia CP. ad mare 444 c
† Irmina filia Dagoberti 51 c
Isaac Chrysogonus monachus in monte Nitriæ dein
Diaconus Hermopoli 355 a
Isaacus Anachoreta in Scethi 355 d
† Isidori liber de Vita et morte justorum 50 a b
† Isidorus Episc. Hermopoli 4 sec. 355 a
Isidorus anachoretarum antiquissimus in Nitria
355 d
Isidorus Constantinopolitanus sec. 6 an Sanctus
447 c
† Itta Virgo Hiberna 380 f 382 d
- J

J

- J**acobus Feltriæ et Belluni Episc. 14 sec. 269 e
 Jacobus Sirmondus interpres Vitæ S. Philippi
 Presb. Agyrii 27 b, 28 f
 Joanna filia Alfonsi Lusitanæ Regis 3 d
 † Joannes Baptista exemplar vitæ solitariæ 392 a
 † Joannes Damascenus resistit Leoni Isaurico Imp. 156 e
 † Joannes Episcopus Engubinus decessar S. Ubaldi 627 b
 † Joannes de Urtica eremita 167 b, 168 f
 Joannes Episc. Hierosolymorum 40 e, arguitur ob
 studium Origenis 41 e f
 Joannes Episc. Beneventinus XXI an Sanctus 438 f
 Joannes VIII. Episc. Caietæ 9 sec. 572 f
 Joannes Sricardus a Cronberg Vicarius Archiep. Mo-
 guntini 16 sec. 505 f
 Joannes Ab. Marchianensis 12 sec. 80 c
 Joannes Abbas IV Montis-Virginum 3 c
 Joannes Rochus Partias Ordinem Eremitarum S.
 Augustini reformat 251 c
 Joannes Frater et discipulus S. Pachomii 299 b
 Joannes Amandinus Monachus carmine edidit Vitam
 S. Rictrudis 78 f
 Joannes Vidoriensis Feltriæ construit sacellum SS.
 Victoris et Coronæ 269 d
 Joannes Scripta habitus Vitæ S. Epiphaniî qualis
 46
 Joannes Senex Monachus sub S. Pachomio 310
 312 315
 Joannes Meagh lectiane Vitæ S. Dymphæ motus
 Societatem Jesu ingressus Martyr abit 476 c e
 † Jonatus Abbas 7 sec. 84 e, 153 a
 Julia Mater S. Pontii Romani, Mart. 274 c
 † Juliani et Basilissæ ratio monastica discussa 294 e
 † Julianus Presb. Mart. Terracinæ 5 b, 13 b
 Julianus Apostatu creatus Augustus 355 a : occisus
 scribitur eadem hora in Thebade 355 a
 Julius Conturio in insula Chio sub Decio 447
 Justinianus Patricius pater S. Germani Patriarchæ
 CP. 154 a f

K

- K**ieranus Episc. Sagiriensis 385 f, 387 e

L

- L**ambertus Episc. Trajectensis 53 f
 † Lantheanus Abbas in Hibernia 383 c, 384
 † Lasreanus Episc. in Hibernia 382 b, 384 c
 Lediwinus Ab. Vedastinus 11 sec. 92 e, Marchian.
 93 a
 † Legontius Ep. Treviren. 65, 67 f
 Leo Isauricus Imp. Iconoclasta 156 : non fert S.
 Germanum Patriar. C P. 156 c
 Lea Armenus Imp. persecutor 390 c
 Leo Sapiens Imp. 9 et 10 sec. 507 e
 † Leonardus Vendoperensis 603 c
 Lietbertus Ab. Marchianensis 12 sec. 109 b, 110 f
 † Linus Papa scriptor Actorum S. Petri cum Simone
 Mago 10 d
 Litia mater S. Rictrudis 88 e
 † Livini memoria solennis 113 f, 114 b
 Lotharius Rex Francorum 10 sec. 93 b, 95 d
 Lucius Pseudo-Episc. Alexandrinus 4 sec. 205 c,
 206 c
 Ludovicus Crassus Rex Franciæ 105 b, 107 e
 Ludovicus de Vega scriptor Vitæ et Miraculorum
 S. Dominici Calceatensis 166 f

- Luparia conversa ab Episcopis in Hispaniam per
 Apostolos missis 442 e
 † Lupus Episc. Baiacensis 5 sec. 615
 Lupus Episc. Lemavicensis 2 e
 Luxurius sub Trajano 13 a

M

- M**acarîi Romani prape Paradisum inventi Vita fabu-
 losa 356 f, 357 e, 359 e f
 Macarius Ab. in Aquensi diœcesi 2 d
 Macarius ter Consul pater S. Glyceriæ Virg. Mart.
 188 c
 Macarius manachus in monte Nitriæ 355 d
 Marcellus a Simone Mago ad S. Petrum conversus
 9 e, 10 d
 † Maclovius instruitur a S. Brandano 399 b
 † Madiani Reliquiæ in ecclesiâ S. Pancratii 18 c
 Magliabechius Antonius misit documenta de Trans-
 latione S. Hilari Abbatis 471 d
 † Malchi reliquiæ in ecclesiâ S. Pancratii 18 e
 Monardus Abbas Duaci 439 b
 † Marci Atheniensis Vita suspecta 356 e
 † Marcianus construit martyrium S. Isidori Mart.
 Chiensis 444 b,
 Marcianus Archimandrit. omnium monast. 5 sec.
 233 c
 Marcion hæresiarcha 348 d, 349 d
 Marcus Senator Romæ pater S. Pontii Mart.
 274 c
 Marcus Vanden Tympel societ. Jesu a S. Servatio
 sanatus 228 f, 229 a
 † Maro Presb. Martyr 1 sec. 11 e 12 a
 † Marsus Presb. socius S. Peregrini Ep. Mart.
 558 a, 560 b
 † Martinæ Acta data 1 Januarii suspecta 207 e
 † Martini Oratorium Gelæ 7 sec. 480 e,
 Martinus Ep. Comensis 15 sec. 253 a, 254 c
 † Matildis Regina Quedelburgum extruit 218 f
 † Mauri Abbatis Acta supposititia 602 f, 603 b,
 † Maurontus filius S. Rictrudis 83 b f 85 e 88 a 89
 † Maurus Episc. Placentiæ in Italia 5 sec. 468 c
 Muzimiani Imp. Consulatus 1 ad 287 annum 445 a
 † Maximini Ep. Treviren. pallium et stola delata
 Helmworden!orf. 65 e 67 d
 Maximus Tribunus Ferentii 3 sec. 457 b, 459 c,
 † Meinwercus Ep. Paderbarneqsis 11 sec. 64, d, 65 d
 Meletii Lycopolitani schisma 348 d, 349 b
 Merwina Virgo Abbatissa in Anglia 185 f
 Michael Angelus Eugenijs edit miracula S. Ubaldi
 642 b
 Michael Florentinus scriptor Chronici Servorum, ex
 quo datur Vita B. Francisci Senensis 653
 Michael Ophovius Episc. Silvaducensis 17 sec. 478 a
 Milo Episc. Teruanen. 12 sec. 110 f
 Mobes ex discipulo S. Pachomii Episcopus 323 b
 † Molva sive Luanus Cluainfeartæ 379 d
 † Manulphus extruit ecclesiam S. Servatii 216 c, 217 b
 † Myropo Martyr in insula Chio 445 d

N

- N**ammachus nepos S. Eremberti monachus Fanta-
 nellæ 389 d
 Napharsans monachus sub S. Theodoro 332 d
 † Nazarius 2 sec. prædicat Nicîæ 272 a c : miraculis
 clarus 593 e
 † Nectarius Episc. Augustoduni 6 sec. 593 f
 Neophytus Legatus Basilii Macedonis Imp. ad Ser-
 vios, postea monachus 160 b, 165 c d
 Nicolaus Patriarcha Aquileiensis 14 sec. 270 c
 Nicolaus Legatus Basilii Macedonis Imp. ad Ser-
 vios, postea monachus 160 b, 165 c
 Nicolaus

Nicolaus Zæsius Episc. Silvaducensis 17 sec. 478 a
 † Nicamedes Presb. Mart. 1 sec. 11 b
 † Niconis et 199 sociorum rotio monastica discussa 294 f
 Normonni vastant Belgicas ditiones 6 sec. 91 c 92 c
 Normannorum barbaries apud Treviros 60 a
 Numerius dux in insula Chia sub Decia jubet occidi S. Isidorum 447

O

Obertus Ep. Leodien. 12 sec. elevat corpus S. Rolendis 243 e, 244 f
 Octavilla sepelit corpus S. Pancratii 17 b, 18 a, 21 f
 † Olaus Rex Norwegiæ consobrinus S. Halwardi 399 f, 400 e
 Olella Rex Conactorum 377 c
 Olybrius Ravennas a dæmone liberatus, cum suis baptizatus et manachus factus a S. Hilara Abbate 472 b
 Origenis hæresis in Palæstina 6 sec. 233 c : improbata a S. Epiphanio 41 e, 45 a
 Orsiesius Vicarius et successor S. Pachomii 292 a, 324 d 325 a et seqq.
 Otto Imp. transfert corpus S. Servatii Quedelinburgum 219 a, b defert corpora SS. Victoris et Coranæ Aquisgranum 269 c
 Otto 3 Imp. confirmat privilegia Helmwardeshusensis monasterii 64 c
 Otto Henrici I Com. Lovan. filius 11 sec, 222 d, 223

P

Pachomius alter monachus sub S. Pachomio 313 b
 Pachomii Jun. sive Post-humii Vita suspecta 336 357
 † Paduinus Abbas Cenomanis 605 a, 608 e
 Paesius anachoreta in Scethi 353 d
 † Palæman excipit et exeret S. Pachomium 297 : vita et mors 298 : laus 348 f
 Palladius Præfectus Ægyptii Gentilis sub Valente Imperatore 203 c, 207 e
 † Pambo monachus Nitriæ 354 d, 356 a
 Pammo Ab. circa Antinaum laudatus a S. Athanasia 355 b
 Paphnutius monachus S. Theodari 312 b, 313 b : Hegumenus 322 b : obit peste 324 a
 Paschalis II Papa, 67 e 70 e
 Patchelphius monachus a S. Theodoro ab hæresi emendatus 353 b
 † Paula excipit S. Epiphanium 39 f
 † Paulini Ep. Treviren. monasterium 61 b, 63 b
 † Paulinus, Thyrsus, Palmatus Martyres 69 f, 70 f
 Paulus anacharcta in Scethi 353 d
 Pantus monachus sub S. Pachomio 315 b
 Paulus Lulmius scriptor Vitæ Beatæ Magdalenzæ Albritiæ 251 f, 252 e
 Paulus disc. scriptor Vitæ S. Hilari Ab. Galeatensis 471 a
 Pecusius ducit Sanctum Theodorum ad Sanctum Pachonium Abbatem 305 b, 315 b, 349 e
 Pesyrus anachoreta in Scethi 353 d
 Petavii, Dionysii, labor utilis in vertendis et edendis libris S. Epiphanii 441
 † Petronillæ vita et obitus 10 f, 11 a
 † Petronius Ep. Bononien, an Vitas Patrum scripserit 363 b
 Petronius monachus sub S. Pachomio 315 c, 321 c : successor 324 f : non obit 324 d
 † Petrus Apostolus victor de Simone Mago 9 f etc : pro qualibet Romana Pontifice 29 a e

† Petrus Episc. Alexandrinus Martyr 295 c f
 Petrus Ep. Alexand. successor S. Athanasii pulsus 203 b
 Petrus Delfinus Generolis Ordinis Camaldul. 13 sec. 473 e
 Petrus Abbas senior Tabennensis 4 sec. 328 f
 Petrus Crudelis Rex Castellæ misce perit 172 d, 173
 Petrus Canonicus Regularis S. Autberti Cameraci, scriptor Vitæ S. Dymphæ Virg. et Martyris Gelæ 476 b, 478
 Petrus Swaninghtanus, scriptor Vitæ B. Simonis Stok 630 f
 Petrus Waddingus scriptor Annalium Franciscan. 346 e
 † Petrus le Venier Pœnitentiarius Autissiadorensis misit Acta S. Franconæi monachi 624
 Petrus Cotanensis laicus Carmelitar. illustris 263 c f
 † Poppe Ab. Marchianen. et Vedastinas 11 sec. 94 a, 96 d
 Philippi Imperatores ad Christum convertuntur 273, 276
 Philippus II Rex Hispan. periculose æger devotus erga S. Isidori Agricolæ corpus peracta novena sanatur 341, 342 : pie moritur 342
 Philippus Episc. Moguntinus 305 f
 Philo ex discipulo S. Pachomii Episcopus 323 b
 Philocrates Presbyter Thraciæ 2 sec. confortat S. Glyceriam 189 a
 † Phobadius Ep. Aginnensis 4 sec. 210 f, 211 a b
 Photii circa Ancoratum Epiphanii hallucinatio 43 f
 Picolamineus Franc. Card. dein Pius III Papa 471 d, 474 e
 † Pior monachus Nitriæ 354 d, 356 a
 † Pippinus Rex, pater S. Gertrudis 32 f, 34 f, 35 f
 Pippinus Rex factus auctoritate Zachariæ Papæ 34 a 35 a
 † Plautilla mater Flaviæ Domitillæ 8 f, 9 c
 Pæmenia mater S. Alexandri Rom. 193 d, 198 f, 199 f
 Polybius Ep. Salamine in Cypro 48 b : factus scriptor Vitæ S. Epiphanii 48 c
 † Pontianus Papa convertit S. Pontium, quem cum patre baptizat 274,
 Pontius Comes Tolosæ 10 sec. construit Tomeriarum monasterium 273 f
 † Poppo Episc. Cytriæ in Cypro 40 b
 Porus nomine, an Comes Lavanensis 4 sec. 211 d
 S. Projectus Ep. Claromontanus scripsit Acta Mart. 453 f
 Priscus Episc. S. Pachomium dicitur baptizasse 358 f
 Priscus discipulus Simanis Magi 9 e
 † Processi et Martiniani corpora transfert S. Paschalis Papa 392 d : munera in oratorio offert 397 c
 † Proculus Martyr, an Episc. Bononiensis 370 f, 371 f
 Psarphius monachus sub S. Theodoro 353 b
 Psenamon monachus sub S. Pachomio 321 b
 Pseutæsius monachus sub S. Pachomio 315 a : Hegumenus 322 b
 † Psenobo monachus sub S. Pachonio 315 c
 † Psœs monachus sub S. Pachomia 315 a
 Psœs anachoreta in Scethi 353 d
 † Quirillus Episc. Trajecti 3 sec. 213 d

R

Radolphus Carmelita in Anglia 13 sec. 3 c d
 Redemptus Episcopus Ferenlinus. 6 sec. 458 b
 Reinhardus Episc. Halberstaden. 12 sec. 68 a 70 e
 † Remactus Tungren. 57 b, imo Trajectensis Ep. 59 e
 † Remigius

- † *Remigius Arch. Remen. dæmoniacam liberat* 120 a, 122 b
Renatus Episcopus 2 d
 † *Resignatus Episc. Trajecti* 5 sec. 213 d
Richardus Ab. Marchianensis 11 sec. 96 d, 97 f
 † *Richarius Ab. Centulensis* 83 e, 89 b
Roboaldus Comes Palatinus Rheni, pater S. Ruperti 506 b
Rodolphus Archiep. Remensis 12 sec. 150 c, 151 a
Rodolphus Episcopus Eugubinus 11 sec. 627 d
Romanus Lecapenus Imperator CP. 10 sec. 508 c
 † *Romuli oppidum in Liguria* 367 d e
Romulus Romanus monachus sub S. Pachomio 319 b
Roibertus 1 Episc. Atrebat. 12 sec. 119 c
 † *Rotrudis Virgo perperam cum S. Rictrude habita eadem* 80 b
Rudericus Pelagius Valladaris pater B. Ægidii Ord. Prædicatorum 403 f
 † *Rufina Terracinæ culta* 3 b an *Martyr Romana* 3 c
 † *Ruffinianus Episc. Baiocensis* 6 sec. 616 b
Ruricius Episc. Lemovici scriptor 5 sec. 368, 369

S

- S**abas Ab. excipit S. Joannem Silentiarium 232, 233, moritur 234 d
Sabinus Episc. Salaminæ in Cypro 17 d
Sabinus Præses Trojanopoli sub M. Aurelio Antonino 188 b
Salustinus Episc. Hierosolym. 5 sec. 232 b, 233 c,
Samuel (Ecanomus sub S. Pachomio 315 f
Sancia Regina, Regis Lusitanæ filia, apparet B. Ægidio Ordinis Prædicatorum 410 c
Saswalo Canonicus, cui inscripta miracula S. Rictrudis sec. 12 117 f
 † *Saturnini Episc. Mort. ecclesia* 590 e
Sebastianus Dux Ægyptii sub Constantio 354 e
 † *Sebaudus Episc. Treviren.* 56 d, 59 d
 † *Secundus Martyr Ameriensis* 628 a, 629 a
 † *Senanus Abbas invisitur a S. Brandano Abbate* 598 f
 † *Serapion Abbas* 290 d
Serapion Tentyranus Episc. in Thebaide 4 sec. 289 f
 † *Sergii et Bacchi monasterium restituit S. Paschalis Papa* 397 c
Servatius Baro de Engelfluss pius erga S. Servatium 218 b
 † *Severa soror S. Modoaldi* 58 a, 59 e, 74 b
Severodus Præpositus S. Albani 61 e
Severi hæresis in Asia 6 sec. 237 a
 † *Severinus Episc. Coloniensis* 4 sec. 211 b
 † *Sigebertus Rex baptizatus a S. Amando* 82 e
Silvanus monachus sub S. Pachomio 321 a : sancte obit 321 d, 334
Silvester 2 Papa 64 b
 † *Silvia Terracinæ culta, ubi variæ Silvæ* 3 b
 † *Silvinianus Terracinæ cultus, an Servilianus Mart.* 5 b
 † *Simeon reclusus Treviris* 68 d, 70 f
Simeon Princeps Bulgarie 10 sec. 508 b e
Simplicius Iudex Tarsi sub Diocletiano 280 e
Simon Magus a S. Petro devictus 9 e
 † *Sixtus II Papa mittit in Gallias S. Peregrinum Episc. Autissiodorensem* 559 a
 † *Sixtus et Sinicius Epp. Suessionenses* 204 a, 205 a b
 † *Soteris Virgo Martyr* 10 Febru. 21 f, 22 d
 † *Sperandia Eugubina Cinguli culta* 650 d
Sperandia soror S. Ubaldi 650 d
 † *Stephuna seu Stephanina Mart. Latinis Corona* 269, 270
 † *Stephani Ecclesia sola ab Hunnis relicta* 213 a
 † *Stephanus Junior a S. Germano Patriar. CP. Baptizatus* 153 d e

- Stephanus Episc. Leodien.* 19 sec. 81 c
Stephanus Abbas S. Jacobi Leodii, scriptor Vitæ S. Modoaldi 51 e f, 63 c
Stephanus Serva Cremonensis Vitam S. Ubaldi scripsit 639
Stephanus de Sampayo edit Vitam B. Ægidii Ordinis Prædicatorum 402 b d
 † *Sulpitius Ep. Trajecti* 5 sec. 213 d
 † *Sulpitius et Servilianus Mart. sub Trajano* 6 c, 12 c f, 13 a
Syrus Hegumenus sub S. Pachomio 322 b
 † *Symphoriani Monasterium* 57 f, 59 e, 63 b
Syrus Hegumenus sub Pochomio 324 a

T

- T**almas Monachus sub S. Pachomio instar Jobi patiens 315 b
Tato Episc. Ratisponensis 10 sec. 264 d
Tebaldus Episc. Eugubinus scriptor Vitæ S. Ubaldi decessoris 623 c, 627
Terosia Gilia sive Ægidia mater B. Ægidii Ordinis Prædicatorum 404 a
 † *Thebæorum Martyrum ossa delata Helmwardenhusum* 72 b
 † *Theobaldus Presbyter eremita* 641 b
Theodericus Rex Franc. 7 sec. 86 c
Theodericus Rex Italiæ furens contra S. Hilarem Abbatem divinitus reprimitur 473
 † *Theodorus Ep. Puteolis* 5 sec. 185 b
 † *Theodorus Studita implorat S. Paschalem Papam contra hæreticos* 390 c
 † *Theodorus on jungendus primis Apostolis Hispaniæ* 442 b
Theodorus Lector Ecclesiæ Alexandriæ, monachus sub S. Pachomio 319, 354 a d
Theodorus Alexandrinus seu Politicus discipulus S. Pachonii 291 f
Theodorus comes S. Ammonis in monte Nitriæ 295 e 296 c
Theodorus Thebæus in Ægypto monachus 353 d
Theodori Mopsuesteni hæresis 6 sec. 236 d
Theodosius pater S. Philippi Agyriensis 28 f
Theophili Episc. Alexandrini Epistola ad Ammonium Episcopum 355 e
Theophili Alex. sensus circa libros Origenis 44 f, 46 b e
Theophilus Monachus defert Epistolam S. Antonii 353 f
Theophorus Romanus monachus sub S. Pachomio 319 b
 † *Theonas Ep. Alexandrinus* 206 f, 207 c, ecclesia 354 e
Thomas Cantipratanus 439 c
Tiberianus Præses sub Maximiano 192 c d, 195 a et seq.
Tietmarus Ab. Helwardiensis 51 f, 63 c, 65 a
Tithoes Abbas Sanctimonialium 315 b e
Tilthoi Præfectus OEconomorum sub S. Pachomio 316 d
Titus orat S. Petrum pro valetudine S. Petronillæ 10 f
Tobias Ep. Roffensis in Anglia 185 d
Tornaaldus Episc. Arisitanus 6 sec. 389 e, 391 f

U

- † **U**ltanus Abbas 7 sec. 86 c
Umbertus Magister Ord. Prædicatorum 406
 † *Ursicinus Ep. Trajecti* 5 sec. 213 d
Ursinus Cordinalis sub finem 16 sec. 460 d
Ursulana peregrinatio S. Rolendis 242 f, 244 d

IN VITAS SANCTORUM MAJI.

V

Valenti Imp. Venerabilis S. Epiphanius 39 b
 † Valentinus Presbyter Martyr Viterbii 457 f
 Valerius Socius Acta Martyrii S. Pontii scribit
 272 c
 † Victorinus Presb. Martyr 1 sec. 11 e, 12 a
 † Victoris Episc. Cenomanen. monasterium 604 f

W Z

Wido Abbas Vedastinus et Marchianen. 11 sec.
 94 f

Wilhelmus Iprensis Comes 12 sec. 105 b
 Willigisus edoctus de elevando corpore S. Servatii
 217 a
 Wolfgangus Archiep. Moguntinus 16 sec. 503 f
 Wulfrannus Ab. Prumiensis 12 sec. 70 f
 Zacchæus Monachus sub S. Pachomio 323 e, Abbas
 325 e
 Zacchæus nepos S. Eremberti Monachus Fontanellæ
 389 d

INDEX TOPOGRAPHICUS IN VITAS SANCTORUM

TOMI III MAJI.

A

Aegyptus, *Victor miles et Corona Martyres* 264
Aetna unde Flammivomus 29 f, 30 b
 Africa SS. *Secundianus, Quartus et alii xi nominati Martyres*, 283. *S. Præcotus seu Pancratus Martyr* 26
 Agyrina opp. Siciliæ SS. *Philippus, Presb. et Eusebius Monachus* 26
 Alexandria SS. *Aphrodisius, Agrippa et alii sex; item duo* 201. *Plurimi Sancti Martyres occisi* 203. *S. Epiphanius studet* 38 a
 Albanum in Latio *Ecclesia S. Pancratii* 153 f
 Alpicum, Portapec prope S. Germanum in Laia 388 f, 389 e
 Ambianum. *S. Honoratus Episcopus* 609
 Amola in agro Bononiensi. *S. Dammus Presbyter* 179
 Ancona. SS. *Peregrinus, Herculanius, Flavianus, Martyres* 561
 Antuerpiæ, *Corpus S. Claudii Martyris* 286. SS. *Dyaguna Hiebertus degunt*. 480 c, 481 c
 Aprutium. SS. *Valentinus et Domianus Martyres* 566
 Apta-julia urbs Gallie Narbonensis. *S. Augia Martyr* 284
 Aquisgranum. *Corpora SS. Victoris et Coronæ* 269 c
Reliquiæ S. Servatii miraculis claræ 217 f
 Aquitania. *Inde oriundus S. Modoaldus* 52 f
 Arborea urbs Sardinie Archiepiscopalis 271 b
 Arianum urbs Italiae. *Capita SS. Nerei, Achillei, Domitillæ et Pancratii creduntur esse* 6 e
 Ariminum, *Reliquiæ SS. Victoris et Coronæ*. 270 b
 Aroca Monast. Ord. Cisterciensis 409 d
 Athenæ, SS. *Heracles, Paulinus, Benedimus Martyres* 452
 Avenio, *Festum sanctarum Reliquiarum in ædibus D. de Fargues* 463
 Augustamnica pars Ægypti 354 c, 355 f
 Autissiodorum. *S. Peregrinus Mart. Episcopus* 558.
S. Marcellianus Ep. 202
 Auximum urbs Italiae, *Corpora SS. Victoris et Coronæ* 268 d

B

Baieca urbs Normannie. SS. *Ragnobertus Episc. et Zeno dia.* 613
 Bathonia, Baida, urbs Angliæ 138 c, 139 a
 Baussetum in Gallia. *S. Fentius Solitarius* 624
 Baum sive Pabau monasterium S. Pachonii 310, 353 a e
 Bechee pagus in Thebaide cum monasterio Virginum. 328 e
 Beneventum. SS. *Joannes Episc. Stephanus Levita, Martianus, Doris, Potitus, Prosper, Felix, Cervulus, Stephanus* 466. *Corpus S. Bonifacii Martyris* 280 c, *Cultus S. Constantii Episcopi*, 373. *S. Liberator Episc. Martyr depositus* 464 d
 Berœa urbs Thraciæ 498 b, 200 a
 Buti-Chaschar in Perside. *S. Abdiesus Episc. Martyr* 571

Bettona opp. Umbriæ. SS. *Chryspolitus Ep.*, *Barontius bubulcus, Tutela et 12 Mulieres Martyres* 22
 Beverlacum in Anglia. *S. Brithunus seu Berethunus Abbas* 500
 Bibania, Bevagna, Mevenia in Umbria 23 f, 25 f
 Binga oppidum ad Rhenum. *S. Rupertus Dux et B. Bertha mater* 501
 Bituriges. *S. Victorinus Martyr* 571
 Bonumusium castrum Thraciæ 196 f
 Bononia. *S. Dammus Presbyter* 179. *B. Imelda Lambertini* 181, *Caput S. Pancratii Roma* 1660 acceptum 19 a
 Bortum oppidum Aquitaniæ. *Corpus S. Germani Patriarchæ CP.* 154 e
 Besundux vicus Palæstinæ. *Patria S. Epiphani Ep.* 38 a
 Britannia Armorica. *S. Primaet Presb. Eremita* 468
 Burdegala. *S. Fortis Episc. Martyr* 570. *B. Simon Stok, vi Generalis Carmelitarum* 650
 Burtodoxium in Thracia. 198 f

C

Caieta. *S. Eupuria Virgo* 572
 Caius monasterium a S. Theodoro constructum 328 e
 Calamonis-Laura in Palæstina 235 c, 236 e
 Calaris urbs Sardinie. *An passæ SS. Justa, Justina, Heredina* 271 e f
 Calciata in Hispania. *S. Dominicus Calciatensis* 167 e f
 Callidienuum in Forojuliensi Provinciæ diœcesi. *S. Maxima Virgo* 576, 578
 Campilia in Hetruria. *S. Florentius Episc.* 469
 Cantuaria. *Reliquiæ et Ecclesia S. Pancratii* 20 b
 Cappadocia. *Patria S. Emani Presb. Martyris* 593
 Caprea in Principatu ulteriore. *Cultus S. Constantii Episcopi* 373 f
 Carnotum. *S. Emanus Presb. Martyr* 592, 596 b
 Carasura castrum Thraciæ 197 e
 Castrum opp. Calabriae. *S. Cæsarea Virgo* 496, 498 f
 Cotylæ in Sabinis. *S. Victorinus Presb. Mart.* 12 a
 Cauea seu Conqua urbs Hispaniæ 409 b
 Cella-nova in Hispania. *Corpus S. Torquati* 441 f
 Cenomannis in Gallia *S. Domnolus Ep.* 600
 Chaume opp. in Bria provincia. *An Reliquiæ S. Domnoli Ep.* 601 d
 Chenobosciorum monasterium a S. Pachomio erectum 310 b, 312 b
 Chios insula *S. Isidorus Martyr.* 443
 Chora monasterium in Ponto. *Corpus S. Germani Patriarchæ CP.* 154 d
 Christopolis urbs Macedoniæ 160 e, 163 c
 Cimella in Alpis maritimis. *S. Pontius Romanus Mart.* 272
 Clarus-mons, urbs Arvenia, *S. Aprunculus Ep.* 368. SS. *Cassius, Victorinus, Maximus et Martyres* 483
 Cluain-ferta in Hibernia. *S. Brandanus Abbas* 596
 Cleotonis

Cleotonis seu Clitumnus fluvius Umbriæ 23 f, 25 e
 Clisura urbs Thraciæ 196 f
 Colonia. *Reliquiæ S. Servatii*, 227 c, *S. Ruperti Ducis* 502 a
 Colonia urbs Armeniæ. *S. Joannes Silentarius Ep.* 230
 Compostella. *Caput S. Victoris* 270 e
 Conum urbs Insubriæ. *B. Magdalena Albricia Abbatissa* 251
 Comensis lacus. *S. Dominica Virgo* 238
 Constantia urbs Cypri. *S. Epiphanius Episc.* 36
 Constantinopolis. *S. Germanus Patriarcha* 153. *SS. Alexander, Coluthus, Barbarus Martyres* 285. *S. Petrus Martyr in Blachernis* 622. *S. Sergius in exilium actus*, 241. *Reliquiæ S. Isidori Mart. Chienensis* 443. *Oratorium et Officium proprium S. Epiphani Ep.* 37 a. *Constantini 3 Episcopi* 374 d
 Corduba. *S. Witesindus Martyr* 506
 Cortona urbs Hetruriæ, *SS. Vincentius, Niverdunus et alii vii Martyres* 569
 Consintre monasterium inconfiniis Thraciæ et Macedoniæ. *S. Gregorius Hegumenus fundator* 160, 161 a
 Cuminiana insula urbis Romanæ 21 b
 Cyzicus urbs Hellesponti. *S. Germanus Ep. post Patriarcha CP.* 155 a

D

Damascus. *An ibi passi SS. Victor et Corona* 265 f
 Bertona urbs Liguriæ. *S. Hildebertus Ep.* 495
 Diocæsareæ urbes plures. *xi Episcopi Ægyptii 4 seculo relegati.* 208 b e
 Dionantense castrum donatum *S. Servatio* 216 c
 Dologiense monasterium 51 b
 Doncheirium in Gallia. *Reliquiæ S. Onesimi Ep. Suessionensis* 203 b
 Druzipara urbs Thraciæ. *S. Alexander Romanus Martyr* 192, 199 a
 Duacum. *Reliquiæ S. Rictrudis* 81 c. *S. Onesimi Episc. Suessionen.* 203 c

E

Elwangum monast. Germaniæ. *Reliquiæ SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ Virg. Mart.* 6 c
 Ephesus. *SS. Mengenes, Gajanus, Jovinus Martyres* 569
 Eugubium urbs Umbriæ. *S. Ubaldu Episc.* 625

F

Famagusta. *Festum annuum S. Epiphani Ep.* 37 b
 Fanum urbs Italiæ. *S. Ursus Episcopus* 500
 Feltria in Marchia Trevisana. *Corpora SS. Victoris et Coronæ* 269 c
 Ferentium urbs Hetruriæ. *S. Bonifacius Episc.* 370
 Ficardum castellum Italiæ versus Auximum 268 e f
 Firmium in Piceno. *S. Adamus Abbas* 623
 Filusia. *S. Rosula Martyr* 455
 Fontanella. *S. Erembertus monachus, et relicto Episcopatu mortuus* 389 c. *Reliquiæ et ecclesia S. Servatii* 217 f
 Franca-villa in Calabria. *Sacellum S. Cæsareæ Virg.* 497 c e, 499 e
 Fulginium urbs Umbriæ. *B. Antonius Hungarus 3 Ord. S. Francisci* 250

G

Galeata pagus Italiæ. *S. Hilarus Abbas* 470
Maji T. III

Garray opp. Hispaniæ. *Reliquiæ SS. Nerei, Achillei et Pancratii* 6 d
 Gandavum. *Reliquiæ S. Pancratii an. 983 acceptæ* 19 d e
 Gela in Brabantia. *SS. Dympha Virgo et Gerebernus Sacerdos Martyres* 475
 Genua. *S. Ampelius eremita* 362
 Gerpinia in agro Namurcensi. *S. Rolendis Virgo* 241
 Gorianum in Pelignis. *S. Gemma Virgo* 180
 Goslaria ur. Saxoniæ inferioris. *Ecclesia et Reliquiæ S. Servatii* 220 c
 Guastalla opp. Longobardiæ 70 e
 Guimarana in Hispania. *Corpus S. Torquati alicujus.* 442 a

H I K

Hadrianopolis urbs Thraciæ 198 f, 200 b
 Hamaticum monaster. Gallo-Flandriæ 86 f
 Heliopolis urbs Phœniciæ 207 d
 Helmwardenhusium monasterium 63 c: nunc oppidum Hassiæ. *Reliquiæ S. Modoaldi* 51 d e
 Heraclia, urbs Thraciæ. *SS. Glyceria Virgo et Laodicius Custos Carceris* 187. *Templum S. Glyceriæ* 188 a
 Hermothim in Thebaide cum monasterio vicini 328 e
 Hibernia. *S. Carentocus Episcopus Abbas* 582
 Hispania. *Adventus SS. Torquati et sociorum ab Apostolis missorum* 440
 Isauria. *SS. Aquilinus et Victorianus Martyres* 568
 Kieragia-Luachra regio Momoniæ. 377 c, 379 b

L

Lamosina. *SS. Januarius et Pelagia Martyres* 456
 Lampsacum in Hellesponto. *SS. Petrus, Andreas, Paulus, Dionysia Virgo, Martyres* 430
 Larissa in Thessalia. *S. Achillius Episc.* 464
 Latiniacum monasterium constructum 88 f
 Latopolis et Latopolitanus Nomus Ægypti 304 f
 Laura S. Sabæ in Palæstina. *S. Joannes Silentarius* 230. *Monuchi 44 Martyres* 613
 Lemnos insula. *Reliquiæ S. Glyceriæ Virg. Mart.* 187 f, 191: *S. Euphemie* 191 d e
 Lemovicum urbs Galliæ. *Reliquiæ S. Domitillæ* 6 b
 Lerena opp. Lusitaniæ 409 a
 Libias solitudo ultra Jordanem 136 a c
 Lingones. *S. Aprunculus Episc.* 368
 Lismoria urbs Momoniæ. *S. Carthacus seu Mochuadda Episc. et Abb.* 374
 Luca urbs Tusciæ. *S. Dorotheus Eremita* 509
 Luconianensis vicus Calabriæ. *Sacellum S. Cæsareæ Virginis* 497 b, 499 b

M

Madritum. *S. Isidarus agricola* 509
 Marchianæ monast. *S. Rictrudis* 78: delctum a Normannis 91 f: male administratum 92 b
 Martorellum in Catalonia. *Reliquiæ S. Isidori Martyris Chiensis* 447 b
 Massa Lubrensis. *Cultas S. Constantii Episc.* 373
 Massilia. *An caput S. Pontii Romani Mart.* 273
 Maximianopolis urbs Thraciæ 188 c, 190 a
 Mediolanum S. Natalis Archiepisc. 240 *SS. Victor, Nemor, Felix, Rusticus Martyres* 284
 Melita insula. *Ecclesia S. Philippi Presb. Agyrionensis* 28 e
 Men monasterium S. Pachomii. 324 b, 328 c
 Methona urbs Peloponesi. *S. Barbarus Martyr* 285
 Monachium. *Reliquiæ S. Ruperti Ducis, Berthæ matris, Hildegardis et Satyriæ* 502 c, 506 b
 Monchosia

Monchosis monasterium a S. Pachomio erectum
310 c, 312 c, 327 b
Moxiæ in agro Placentino in Italia. S. Dominus
Diac. sepultus 468 f
Muretum. Corpus S. Germerii Episc. Tolosæ 589 b

N O

Neapolis S. Pomponius Episc. 372
Neocæsarea Ponti. Clerici Antioch. 4 sec. relegati 208 d
Nepomuk oppidum Bohemiæ. Patria B. Joannis
Canonic. Pragæ Martyr 665 d
Nicopolis urbs Palæstinæ 234 b, 235 b
Nicopolis urbs Armeniæ. Patria S. Joannis Silentarii 231 c
Nivernium. S. Francovæus monachus 624
Norwegia. S. Halwardus Martyr. 399
Numana urbs. posteris Humana, ad mare Adriaticum 268 f
Obi monasterium a S. Theodoro constructum 328 e
Orgiellia Provincia Hiberniæ. S. Moeldodius Ab. 245 a
Otilia in diœcesi Conimbricensi 409 c

P

Pabau sive Prou monast. S. Pachonii 316 c, 326 c
Pachuum monasterium S. Pachonii. 324 c
Panormus, S. Philippus Diaconus 26, 27 f. 32
Papua. S. Hilarinus Episcopus 574. SS. Chrysanthus et Fortunatus Presbyteri. 443. SS. Boninus, Saterius, Paulinus Martyres. 456
Peronæ monasterium constructum 88 f
Persis. SS. Abdiesus et Abdas Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Monachi, Virgines, Martyres 571. SS. Simeon Isuacius, Bachtisoës Martyres sub Sapore 464
Perusia. S. Benignus monachus et eremita 369
Perusinus Episcopatus, recusatus a S. Ubaldo 629 e
Philippopolis urbs Thraciæ 196 f
Pietavium SS. Agnes Abb. et Disciola 237
Pinciacum, vulgo Poësis, opp. Franciæ 389 e
Placentia urbs Italiæ. S. Dominicus Diaconus 468
Polentia urbs Liguriæ. SS. Victor, Saturninus, et alii viii 201
Pontia insula. S. Domitilla relegata 4 c f, 5 d, 9 d. SS. Nereus et Achilleus alique Martyres 11, 12
Populonia. an S. Florentinus Episcopus 469 f
Portia in Thracia 198 f
Portus Romanus. S. Præstabilis, Martyr cum 10 sacris et Dionysia 456
Portus Veneris in Liguria. Corpus S. Pachonii 289 a
Praga. B. Joannes Nepomucenus Canonicus Martyr 663. S. Victoris caput, et brachia. Reliquiæ S. Coronæ 270. Pars capitis S. Serratii 218 b. Reliquiæ S. Peregrini Mart. 566 d

Q R

Quindelimbürg. Ecclesia S. Servatii. Corpus eo delatum 218 f
Raithin monasterium in Media 379 f, 381 d, 382 e
Riuengæ pagus in territorio Iprensi. Cultus S. Rictrudis 108 e, 110 f
Rivogia provincia Hispaniæ. S. Dominicus Calceatensis 166
Roma. S. Pontius Senator Martyr convertit Philippos Imp. 276 S. Bonifacius Præfectus præcuratorum, Martyr Tarsi 279. Ecclesia SS. Bonifacii et Alexii 279 e. Corpora illorum 280 b, 283 e. SS.

Pancratius Mart. et Dionysius ejus patruus 17.
Ecclesia in cæmeterio Calepodii 18 a: in ea Corpus, Caput in Lateranensi 18 f SS. Quirilla et Sophia Virg. Martyres 463. SS. Cyriacus, Maximus et alii x, item anonymi lxx, Martyres. 26. Corpora SS. Nerei, Achillei et Domitillæ 5 f 6 a. Corpora SS. Victoris et Caronæ. 270 f. Mentum S. Servatii 218 b. Patria S. Alexandri Martyris Druziparæ 192. Collegium S. Isidori Agricola. 546 d
Ruba solitudo Palæstinæ 233 d, 234 b

S

Sagaris seu Sangarius fluvius Bithyniæ 28 f, 30 a
Sagium urbs Normanniæ. S. Ainabertus Episc. 622
Salamine urbs Cypri. S. Epiphanius Episc. 36
Sambronis fons in Umbria 23 f
Sandionysianum monasterium. Corpus S. Peregrini Episc. Autissiodoren. 561 c
Santirena seu Scallabis urbs Lusitaniæ. B. Ægidius Ord. Prædicatorum 400
Sardica urbs Thraciæ 196 f. 198 a
Sardinia. Justa, Justina, Heredina Martyres 271. S. Simplicius Martyr. 435
Scala urbs in Ducatu Amalphitano. Ecclesia S. Stephanianæ 271 d
Scythopolis in Palæstina 233 a
Senæ. B. Franciscus Ordinis Servorum B. Mariæ 652
Sernius flumini Thraciæ 197 d
Sirmium in Pannonia. S. Timotheus et vii Virgines Martyres 454
Sonsbeca oppidum Cliviæ. Corpus S. Gereberni Sacerdotis Martyris 477 b
Spanheimum Abbatia. Reliquiæ S. Ruperti Ducis 502 b
Suessana Campaniæ diœcesis. S. Rosius Episc. Afer 575
Suessio urbs Galliæ. S. Onesimus Ep. 203
Sulmo urbs Italiæ. S. Gemma Virgo 180
Surianum in Hetruria. S. Eulitius Presbyter Mart. 457
Syene urbs et insula Ægypti 303 e, 306 b
Synnada urbs Phrygiæ S. Pausicacus Episc. 239. Patria SS. Pancratii Mart. et Dionysii patrui 211
Syria. An ibi passi SS. Victor et Corona 365 e

T

Tabenna in superiore Thebaide 289, 290: recessus S. Patæmonis 298 a: Monasterium S. Pachonii: ei præficitur S. Theodorus 315 a
Tale monasterium S. Pachonii 316 b
Tarsus S. Bonifacius Romanus Martyr 279
Tebeu monasterium S. Pachonii 316 b
Terracina ur. Latin. SS. Flavia Domitilla, Euphrosyna et Theodora Virgines, Martyres 4, 11 d
Teruana incensa a Normannis 91 f
Thebais an S. Ampelius eremita 363 f
Themoria urbs Hiberniæ 384 d, 387 d
Tismene monasterium S. Pachonii 316 b
Toletum. An S. Natalis Episcopus: qui postea Mediolani 240 e
Tolosa. S. Erembertus Episc. 387. S. Germerius Episcopus 588
Tomeriæ monasterium Occitaniæ. S. Pontio dicatum 273 f
Tordelaguna in Hispania. B. Maria uxor S. Isidori Agricola 547, 549 e 551 d
Trajanopolis urbs Thraciæ. S. Glyceria nata, panis afflicta 188, 189
Trajectum ad Mosam. S. Servatius Episcopus 208. Alii Episcopi 213 b c
Trajectum

TOMI III INDEX HISTORICUS

Trajectum ad Scaldim	208 c, 209 a	Verona <i>S. Dimidrianus Episc.</i>	432
Trajectum ad Rhenum sive Ultrajectum	209 a	Viliolicorte in Francia. <i>Patria S. Eremberti</i>	388 f
Trecæ. <i>S. Fidolus Presbyter Abbas</i>	383	Villa magna prope Florentiam. <i>B. Gerardus solitarius tertii Ordinis S. Francisci</i>	243
Treviri <i>S. Modoaldus Archiep. 30. Corpus S. Pancratii Roma acceptum</i>	19 b, 20 a	Villarium in agro Namurcensi. <i>S. Rolendis Virgo</i>	243 b, 244 d
Tungris <i>Episcopus S. Servatius</i> 208: <i>urbis vastatio per Hunnos</i>	211 d, 213 c, 213 b	Villoria in Cantabria, <i>Patria S. Dominici Calceatensis</i>	167 c, 169 b
Turres urbs Sardiniae. <i>An. passæ SS. Justa, Justina, Heredina.</i>	271 c	Viterbium. <i>An corpus S. Bonifacii Episc. Ferentini</i>	370 c

U

Utriculum urbs Umbriae. <i>Corpora SS. Victoris Coronæ et aliorum</i>	268 f
Uzala in Africa. <i>SS. Felix et Gennadius Martyres.</i>	370

V

Valvanera monast. Hispaniae	167 c, 168 c
Vaozela in Lusitania, <i>Patria B. Aegidii Ord. Prædic.</i>	401 d, 403 f
Venetiae. <i>Corpus S. Barbari Martyris</i> 283 d. <i>S. Isidori Mart. Chiensis</i> 446. <i>Reliquiæ S. Pancratii</i>	19 a
Verniacum prope Suessiones	90 e

W

Wallia. <i>S. Carentocus Episcopus Abbas</i>	582
Wasconia, <i>Patria S. Rictrudis</i>	81 e, 89 e f
Westerloa pagus Brabantiae	-481 e, 482
Wissehradam arx, <i>Ecclesia S. Pancratii</i>	20 d

X Z

Xene monasterium Aegypti	320 b, 321 e
Zammalia pagus Brabantiae. <i>SS. Dymna et Gerebernus degunt</i>	481 a
Zantena oppidum Oliviae. <i>Cultus S. Gereberni Sacerdotis Martyris</i> 477 b: <i>corpus ejusdem furto ablatum</i>	485 c

INDEX ONOMASTICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI III MAJI.

A			
A bsida <i>absis</i>	395 d	Compulsare, <i>exhibenda in iudicio instrumenta ex-</i>	540 c
<i>Acutare acuere</i>	282 b	<i>gere</i>	543 d
<i>Admirantius Præfectus summus</i>	518 d	Compulsata <i>testimonia et jura</i>	543 d
<i>Admissionalis qui ad alloquium Principum admittit</i>	418 c	Compulsorialis <i>processus</i>	394 a
<i>Agenda Missarum celebratio Missæ</i>	219 d, 220 f	Concha, <i>vas cavum</i>	605 e
<i>Agnitudo cognitio</i>	587 f	Condita, <i>regio</i>	394
<i>Agricolans agricola</i>	125 c	Confessio, <i>conditorium Martyrum</i>	514 b
<i>Alcaldus prætor</i>	548 e	Confratria, <i>confraternitas</i>	319 b
<i>Alloodium privati juris fundus</i>	107 a	Confrontari, <i>adjacere</i>	632 e
<i>Ambivectibilis in utramque partem versatilis</i>	224 b	Contadini, <i>accolæ</i>	530 d
<i>Amplianter magnifice</i>	393 b	Contadoria, <i>ærarium</i>	219 c
<i>Angaria opus demandatum</i>	473 bd	Contectalis, <i>uxor</i>	513 b
<i>Antiani senatores</i>	475 a	Convicinalis, <i>vicinus</i>	474 c
<i>Apostolicalis Pontificalis</i>	593 e	Cortina, <i>maceria</i>	598 e
<i>Apparitio missio apparitorum</i>	473 b	Criniosus, <i>crinitus</i>	469 d
<i>Armelausia superhumcrata</i>	282 f	Cuba, <i>crypta, caveu</i>	474 d
<i>Artaba modius Ægyptus</i>	339 f	Culturare, <i>ad culturam aptare</i>	406 c
<i>Assecula assecta</i>	441 a	Curialis, <i>urbanus</i>	473 e, 605 b
<i>Assecurare affirmare</i>	489 b	D	
<i>Assiduari assiduum esse</i>	594 c	D ecennio, <i>decas</i>	474 c
<i>Augmentare augere</i>	628 e	Delibere, <i>egere</i>	108 a
B		Deratiocinari, <i>absolvere</i>	93 d
B alneamen, <i>balneum</i>	516 e	Destinus, <i>destinator</i>	440 f
<i>Bannus, jurisdictio 34 a: excommunicatio multa</i>	145 c: 633 b	Diacodium, <i>potio ex papavere</i>	130 d
<i>Barigellus, præfectus satelliti</i>	250 d	Dignativus, <i>benignus</i>	375 b
<i>Basterna, lectica, planstrum</i>	283 a	Diutinare, <i>perseverare</i>	167 d
<i>Beata, mulier Deo devota</i>	527 f	Dominica, <i>Hospitium seu caupona publica</i>	345 d
<i>Berretinus, griseus vel rufus</i>	256 c	Dominicatus, <i>dominium, jurisdictio</i>	107 b
<i>Biotum, carrus</i>	11 b	Drossardus, <i>prætor</i>	490 c
<i>Blattin, Blatteus, purpura, purpureus</i>	394 c	Drungarius, <i>cursus publici præfectus</i>	507 c
<i>Burgensis, civis</i>	111 f	Ducare, <i>Ducem agere</i>	446 f
<i>Burgus, vicus</i>	392 f	Duciculum, <i>spinula epistomii</i>	587 b
C		E	
C alcatorium, <i>torcular</i>	370 e	E minatim, <i>eminus</i>	68 a
<i>Canistrum, lampas stans</i>	397 a	Effigiare, <i>imitari</i>	478 d
<i>Cantabrum, panis fursareus</i>	12 b	Escua, <i>escæ</i>	441 a
<i>Cantatim, cum cantu</i>	522 d	Esophorium, <i>vestis exterior</i>	68 d
<i>Carpentator, faber lignarius</i>	486 e	Ester, <i>ignis sacer</i>	487 a
<i>Carur, membro aliquo mutilus Ægypt.</i>	353 a	Exafotus, <i>sex luminarium</i>	397 a
<i>Casaha, vici</i>	395 d	Exemplare, <i>transcribere</i>	625 f
<i>Cassella, domunculu</i>	11 b	Extractor, <i>violentus</i>	9 f
<i>Catacumba, sepulcrum</i>	519 d	Exhalatus, <i>exanimatus</i>	281 c
<i>Cauma, æstus</i>	110 b	Exiliatus, <i>relegatus</i>	9 d
<i>Cendatum, pannus subtilis</i>	519 a	F	
<i>Ceremoniari, sacrificare</i>	277 d	F amiliaresco, <i>familiaris fio</i>	401 f
<i>Certiorare, certum facere</i>	14 e	Fara, <i>canthara</i>	399 b
<i>Chrysoclavus, pannus</i>	394 c	Ferrata, <i>clathris septus locus</i>	393 f
<i>Ciburium, tabernaculum</i>	394 d	Flebotomare, <i>venam secare</i>	130 c
<i>Collationare, conferre cum originali</i>	521 e	Foraria	401 d
<i>Collatus, glutino unctus</i>	583 d	Formiter, <i>rite</i>	608 f, 663 d
<i>Comarca, districtus, territorium</i>	417 c	Fracta, <i>confractio</i>	656 e
<i>Commareaneus, finitimus</i>	515 e	Francus, <i>liber</i>	624 b
<i>Commendatoriæ, commendatitiæ</i>	368 a	Frontaria, <i>confinia</i>	518 b
<i>Commentariensis, custos carceris</i>	282 e	Fructificalis, <i>frugifer</i>	22 f
<i>Competiæ, catenæ</i>	381 b	Fundatum, <i>tecturæ genus</i>	394 c

G

Gabathæ, *lampades pensiles*
 Galida vini, *anophorus, lagena*
 Gammadium, *vestis intexta T*
 Garum, *liquamen potabile*
 Gerba, *merges*
 Graugia, *horreum*
 Gratialis, *grotiosus*
 Gronna, *locus palustris*
 Grossus, *rudis*
 Grotta, *crypta*
 Guerra, *bellum*

H

Hæriarches, *Princeps juventutis*
 Hilarizare, *hilariter ogere*
 Holocotonus, *nummi Ægyptii genus*
 Hursacrum, *ignis sacer, morbi genus*
 Hydropisis, *hydrops*
 Hymnizare, *decantare*

I. J.

Imizilum, *texturæ genus*
 Impossibilis, *impotens*
 Imponere, *psalnum inchoare*
 Indignantia, *indignatio*
 Indispar, *inæqualis*
 Intumetivus, *superbus*
 Innotescere, *indicore*
 Joculator, *mimus*

L

Laboritium, *agricultura*
 Lapsanæ, *olera*
 Laudator, *arbiter*
 Lebiton, *vestis linea, lebitonarium*
 Lentiolum, *linteolum*
 Letha, *clitellæ*
 Levitiana, *cæmeterium*
 Longilaterum, *quod latera protensa habet*
 Lustisium, *an mulctra?*
 Lyrizare, *lyram pulsare*

M

Major-domus, *Rector confraternitatis*
 Manuale, *manipulus sacerdotalis*
 Manutentio, *conservatio*
 Martiniega, *genus tributi in Hispania*
 Maravedisius, *monetæ Hispanæ species*
 Massa, *prædium*
 Mauseolum, *mausoleum*
 Medituriendus, *meditandus*
 Metricanus, *Poeta*
 Minorare, *minoratio, minuere, imminutio*
 Miratoricium, *sacrarium*
 Molendinator, *molitor*
 Molestari, *molestia affici*
 Murmurius, *querulus*

N

Notificare notum, *facere*
 Numera, *legiones*

O

Oblatare, *offerre*
 Obstinium, *pertinacia*
 Occurrentia, *occasio*

Officiare *juvare, valere*
 Olitanum *tempus, antiquum*
 Olovera
 Optio, *præfectus annonæ*
 Oraculum, *oratorium*

P

Paganus, *rusticus*
 Pagenses, *indigenæ*
 Parvunculus, *parvulus*
 Pascua *fem. pabulum*
 Pedes, *pedum*
 Pensare, *appendere*
 Perculæ *lusus*
 Perexsanguis, *valde exanimatus*
 Periclysis, *lymbus*
 Perventus, *qui pervenit*
 Petium, *petiolum, particula*
 Petalium, *pedum*
 Placitum, *judicium*
 Podium, *furcilla axillaris*
 Pompaticus, *superbus*
 Præcordiari, *gaudere*
 Prasinus, *viridis*
 Proba *militum, lustratio*
 Propitiatorium, *confessio*
 Procura, *procuratio*
 Prothyrum, *præliminare*
 Psallentium, *chorus, psalmodia*
 Psillium, *folium*
 Punctuatio, *interpunctio*

Q

Quadrapulium, *texturæ genus*
 Quadratarius, *latomus*
 Quadrificium
 Quitare, *persolvere*

R

Recondivi, *recondidi*
 Regiæ, *fores*
 Regnum, *corona*
 Regratiari, *gratias agere*
 Regularis, *limbus supra cortinas*
 Reliquatores, *debitores*
 Remissorialis *processus, Judex, litteræ*
 Repa, *fornix arcuatus*
 Respectus, *induciæ*
 Retornare, *vertere*
 Revestiarium, *sacrarium*
 Ricordum, *memoria*
 Riparia, *littus*
 Roga, *eleemosyna* 146 a. *stipendium militare*
 Ruga, *Rugula velum*
 Runciinus, *equus*
 Rurensis, *campestris, rusticus*
 Ruricolans, *ruricola*
 Russolembus, *muliebre pallium*

S

Sacerdotatus, *sacerdotium*
 Salutia, *monetæ genus*
 Scabinus, *senator*
 Scroellæ, *scrofulæ*
 Sequipes, *pedissequus*
 Signetum, *sigillum*
 Solatiari, *solatium capere*
 Solatiare, *solatium ferre*
 Solatiosus, *delectabilis*
 Sonoritas,

IN VITAS SANCTORUM MAJI.

Sonoritas, <i>sonus</i>	124 d	Tarlatus, <i>cariosus</i>	683 a
Sospitatio, <i>salutatio</i>	368 d	Tenementum, <i>feudum</i>	579 e
Spiritualis domus, <i>ad oblectationem lascivam instructa</i>	345 d	Terminare, <i>sanari a morbo</i>	519 f, 522 e
Spanoclytus, <i>interrosilis</i>	394 e	Titulare, <i>oppellare</i>	393 b
Speculativus, <i>curiosius</i>	396 a	Torcía, <i>sax</i>	14 f
Sportarius, <i>sportas plectens</i>	362 a	Transsumptare, <i>transcribere</i>	625 f
Stauracium, <i>pannus cruculis intextus</i>	394 f		
Stemina, <i>diadema</i>	308 c		
Strata, <i>vía</i>	167 d		
Strumentum, <i>instrumentum</i>	608 f		
Sulphurivorus, <i>qui sulphur evomit</i>	224 c		
Superventus, <i>qui supervenit</i>	389 c		
Suppressus, <i>plebeius</i>	12 d		
	T		
Tabulata facies, <i>sine naso et oculis</i>	380 b		
		U V Z	
		Ultroneitas	149 e
		Unatim, <i>simul</i>	583 d
		Vasum <i>vas</i>	14 f
		Vernaculus, <i>vernula</i>	589 e
		Villanus, <i>rusticus</i>	243 b
		Vivarium, <i>piscino</i>	105 b
		Zabulus, <i>diabolus</i>	118 e

ONOMASTICON GRÆCO-BARBARUM

Α θήρ pulles	49 * b	μαργώνιον mensura frumentaria	37 * a
Αθήρ velum	3 * e	Μεμνίας sponsus	3 * e
ἄνωνα Aunona militaris	449 e	ὀμβρομίαιος pluvialis	18 * e
Ἀποπληκτιάζω apoplecticus fio	59 *	πληροποιέω	346 c
βανάτωρ ferarum custos Bestiovius	13 * a	Πρίγκιψ Tribunus Prætorionorum	12 * b
βουλλῆειν bullare, bulla munire	4 * c	προαΐζεται viatores, apparitores	346 b
εἰγγίνοια ingenii solertia	19 * b	πετερόν ostiolum caveæ ferarum	13 * a
θροῖα junci	31 * f	ρογεύειν erogare	449 e
Καπιλάριος custos carceris	12 * e	σχάδιον, σχάδα carica	18 * d
καστέλλιον castellum	15 * b	Σκούρδωμα	49 * e
Κομιτάτος Curia	38 * f	Σουδάριον sudarium	3 * d
κορκόνιλος crocodilus	32 * a	Τέμπλον templum	2 * a
λεγεών legio	48 *	Τίτλος titulus	11 * a

INDEX MORALIS IN VITAS SANCTORUM

TOMI III MAJI.

A

Abbas Marchianensis Fulchardus, carator hospitum et pauperum 144 e. Abbatissa secundum Regulam S. Cæsariæ S. Agnes Pictavis 237 b. Abbatissa monasterium optimis legibus temperat B. Magdalena Albricia 253 d. humilitatem exerceat 253 f
Aceto calce misto potatur S. Victor 267 c
Acta Sanctorum ad utilitatem posterorum scripta 603 f
Acta S. Isidori Agricolæ scripta a teste de visu, et fide dignissimo, ex Codice perquam antiquo 512 b e.
Acta apocrypha S. Barbari Mart. cum censura 285
Acta SS. Juliani et Basilissæ in Januario data, S. Eudociæ et Niconis in Februario edita, ad Censuram revocata 294 e et S. Frontonis in Aprili excusa 296 a. Acta suspecta Pachomii Junioris sive Posthumii et Macarii Romani inter Vitos Patrum posita, et Acta Marci Atheniensis ad 29 Mortii edita 356. Acta S. Reguoberti Episc. Baiocensis sub nomine S. Lupi conficta omittuntur 615 : Uti et Acta S. Brandani de septennali navigatione fabulosa 599 d
Adolescentiam virtuti aptissimam diligenter, excolit S. Pachomius 308 f
Æqualis sibi nec gaudio effertur, nec dolore deiecitur Silvanus discip. S. Pachomii 321 a b c
Agricola S. Isidorus 512
Agrorum sterilitas amota invocata S. Rolenda 243 f
In Altari puer effeminatus saltat : alius nudus concionatur Alexandriæ sub Valente Imp. 206 a
Ambitionis occasionem suis cripiat S. Pachomius 302 f
Amentes et furiosi liberati ope S. Servatii 222 f
Angelus Custos apparens, S. Hilarii Abbatem confortat et dirigit 472 : Indicat diem obitus 474 a.
Angelus mandat S. Pachomii vacare salutis proximorum 300 f : et in tabula dat regulam 301. Angelorum monitu S. Pachomius congregat monachos, condit monasteria 348 f : eorum visione recreatur S. Theodorus 349 a. Angelis adiutoribus utitur S. Isidorus Agricola 513 d : inter arandum 550 : videntur ad sepulcrum ejus 526 a. Angelos sibi mensesores habet S. Carthacus 383 e. Angelus Custos monstrat specum in mari, ubi a lascivo patre libera vixit S. Cæsarea 498 : Angelus apparens, S. Alexandrum corroborat ducendum ad Maximianum 196 a : matrem incitat ad sequendum filium 195 : Tribunum persecutorem terret 196 : post inedium 40 dierum corroborat Alexandrum 195 f : discedit, ut gladio hic possit occidi 199. Angelus protegit alapis cæsam S. Glyceriam 189 e : eam cibant 189 : Capitis pellem detractam restituit 191 d : Angelus servat S. Dionysiam lenonibus traditam 451 d : sanat pedes læsos S. Ampeli 364 e. Angelos ferre in cælum animam monachi, cognoscit S. Pachomius 337 b. Angelus nuntiat Aglaæ adferri corpus S. Bonifacii Mart. 283 a. Angeli creduntur diem natalem S. Rictrudis celebrare 122 e
Angina curatur invocato S. Isidoro Agricola 518 b, 533 c : B. Maria uxore 554 a : ope B. Ægidii Ord. Prædicatorum 421 d, 429 b, 431 e
Anima Consalvi Menendii in cælum ferri visa a B. Ægidio Ord. Prædic. 410 f. Ab Anima Gomesii hic monetur ut assistat moribundo 411 a : Animam

morientis ab Angelis assumi et cum melodia deferri videt S. Joannes Silentiarius 234 e. Anima S. Disciolæ visa a S. Michaeli in cælum deferri 238 d
In Antro degit S. Cæsarea Virgo 499 e
Apostema incurabile sublatum ope S. Isidori Agricolæ 527 a, 528 f, 552 f, 554 f : et Mariæ uxoris 552 c
Apostemata curata ad spulcrum B. Magdalene Albricia 260 e
Apparens a morte S. Sabas, recreat S. Joannem Silentiarium 234 e : et discipulos serrat a leone 244 f
Aguas super sulphureas suspensus moritur S. Victorinus Presb. 12 a. Aquam precibus impetrat e terra aperta S. Alexander Romanus 197 f. Aquam salutarem stillat Famagustæ spelunca S. Epiphani 37 c. Aqua maris fit dulcis die natali S. Eupuriæ 574 e. Aquam in lac mutat S. Carthacus 383 d. in Aqua desertus puer toto anno in vivis servatus ope S. Cæsareæ 499 f
Arboribus alligata discinditur S. Corona 268 b. Arborem aridam florere et fructificare facit S. Carthacus 375 b, hieme poma ferre 380 :
Auferens sericum ab ærario S. Servatii ponitur 219 d
Aurium tinnitus sublatus ope B. Ægidii Ord. Prædicatorum 423 c, inflammatio 430 a
Auri argentique nullus usus, imo nulla nativitas, apud multas in monasteriis S. Pachomii 311 b

B

Baculus frondescit ad preces B. Dorothei 509 b
Blasphemus in S. Reguobertum furibundus moritur 620 d e Blasphemans SS. Rictrudem et Manrontum, et hujus festum violans sutor, manum lædens fit pauperrimus 106 b. Blasphemus, festum S. Ursi violans, punitur amissis bobus 500 e
Brachium cum manu emortuum ope S. Rictrudis sanatur 113 e. Brachium aridum sanatur ope S. Dominici Calceatensis 173 d, 175 e, ad Reliquias S. Auctoris 66 b
Bubuleus S. Barontius Martyr 23 b

C

Cæci 3 illuminati a S. Fidolo 587 b, 586 c : sex ope SS. Reguoberti et Zenonis 618, 619, 620 : decem ope S. Agricolæ pag. 18 et seqq. iterum 544 c : varii ope S. Ubaldi 645 a : S. Rolendis 243 b, 244 a e : S. Dominici Calceatensis 174 c : precibus S. Damitillæ 12 f : S. Philippi Agyriensis 31 d. Cæcus oqua ablutarum manuum S. Domnoli illuminatur 605 d : ope S. Honorati Ambianen. 611 e : duo a S. Ubaldo 630 e f. Cæcus lotis oculis ad fontem S. Rictrudis sanatur 96 e. Cæcus et claudus sanatur ad Reliquias S. Auctoris 67 a. Cæci facti tortores, illuminantur a S. Victore 267 d. Cæcus fit rusticus irreverens erga S. Dominicum Calceatensem 168 a : item furata eleemosynas oblatas : at penitens visum recipit 169 d e. Cæcitate percutitur incensurus horreum S. Rictrudis, at penitens hac apparente sanatur 100 a b c
Cæsus diu spiritum exhalat S. Eutyches Presb. 11 f 12 c

- Calculi post magnos dolores invocato *B. Francisco Senensi* cum urina emissi 661 b
- Calumniam passus ob necem *Primicerii* coram *Episcopis* excusatur *S. Paschalis Papa* 391 d
- Campanæ ultro sonant in Translatione *S. Isidori Agricolæ* 315 b. Campana in Ecclesia *S. Pancratii* in Bohemia, nullo pulsante sonare solita ad cladis alicujus præsagium 20 e
- Canonicus *Presbyter B. Joannes Nepomucenus Martyr* 663. Canonicus Regularis, non tamen Lateranensis, *S. Ubaldis Episc. Eugubinus* 626 c
- Candela vento extinctæ in translatione *S. Rictrudis* diuinitus reaccenduntur 105 d e
- Cantu celesti recreantur *SS. Pachomius et Theodorus*, forsan ob discessum animæ alicujus ad cælum 318 a
- Capite plectuntur *SS. Nereus et Achilles* 11 d : *SS. Sulpitius et Servilius* 13 a b : *S. Pancratius* 21 c : *S. Barontius* bubulcus et aliquot mulieres 25 b d. *SS. Petrus et Dionysia Virgo Lampsaci* 431 f : *S. Eutitius Presbyter* 459 e : *SS. Simeon, Isaacius, Bachtisoc* in Perside 464 f : *S. Peregrinus Episc. Autissiodorensis* 561 d : *S. Victor* 268 b : *S. Pontius* 278 d : *S. Bonifacius* 282 e : *S. Isidorus Chiensis* 449 c : *S. Gerebernus* abnuens conjugium suadere *S. Dympnæ* 483, 484 : et *S. Dympna* a proprio patre occisa 484 c : *SS. Abdius et Abdas Episcopi* cum 29 aliis 571 : Capite deorsum suspenditur per triduum *S. Victor* 267 d. Caput pueri ex alto lapsi contusum sanat *B. Gerardus solitarius* 247 f
- Captivi liberantur invocato *S. Dominico Calceatensi* 169 f, 178 b, 179 a : sex invocato *S. Ubaldo* 635 f : alii triginta 647 e f : triginta sex a servitute Saracenorum 636 : quadringenti capti a Turcis 646 c : Captivi XL in festo *S. Servatii* liberoti 223 b c : liberantur sex a *S. Dympna* apparente, confracta catena, et astio reserato 486 c : Captivus in Palæstina invocata *S. Rictrude* liberatur 112 b c : apud Saracenos bis liberatur invocato *S. Isidoro Agricolæ* 518 b : alius invocato *S. Ampelio* 365 e
- Carbunculus in inguine sublatus ope *S. Isidori Agricolæ et B. Mariæ conjugis* 553 c
- Carceri injuste mancipati ope *S. Dominici Calceatensis* eradunt 272 b c, 273 b
- Caritas erga Deum et proximum *B. Francisci Senensis* 658 c d : Caritas erga proximos *S. Isidori Agricolæ* 544 a
- Carnem, agra petenti a Fratribus negatum, jubet dari *S. Pachomius* 309 c d
- Cerevisia non diminuta *S. Carthaco et suis* 386 c
- Christus apparens *S. Pachomio* certificat sui instituti durationem 338 d : Christi divinitas clare demonstratur fidelibus et Judæis sed obstinatis in errore 344 d, e, f : Christi crucifixi imago visa inclinari versus corpus *S. Honorati* 612 a
- Christianorum caritate ollicitur ad fidem et baptizatur *S. Pachomius* 296 e
- Cibos ordinarios non coqui propter plerorumque abstinentiam a gre fert *S. Pachomius*, et jubet coquorum comburi storcas, et cibos coqui ad majus abstinentium meritum 337 d : Cibos præ agris parans ut prægustaret a dæmone tentatus se vincit, ne quidem ullum cibum assumens monachus *S. Pachonii* 316 d : Cibo præter regulam apud parentes indultus monachus prudenter servatur a *S. Pachomio* 312 e f
- Claudus sanatur a *S. Ampelio* 364 d : ope *S. Servatii* 223 d : *S. Isidori Agricolæ* 526 c, 527 b d : *S. Ubaldi* 645 b
- Clavis *S. Petri* a Pontificibus Romanis dari solita 213 d
- In Cloacam projecta Martyr *S. Felicula* moritur 11 a
- Cogitationibus pravis inhærere solitus, expulsus a *S. Theodoro*, corripitur a dæmone 352 e f
- Confessam sacrilege novitet corrigit *B. Gerardus solitarius* 248 c. Confessionis arcanum revelare negat *B. Joannes Nepomucenus* 667, 668 : varie tortus 668 : sberio mergitur 663
- Confraternitas *S. Eutitii* apud Surianum 461 f
- Conjuges *S. Isidorus Agricola et B. Maria* 509, 547
- Consanguineorum affectum exuit *S. Pachomius* 304 b
- Contractus toto corpore, visione celesti monitus, sonatur ad altare *S. Eupuriæ* 573 : varii Contracti ope *S. Honorati Ambianen.* 611 e, 613 a : *S. Ubaldi* 632 f, 633 a : ad Reliquias *S. Auctoris* 66 c
- Conversus Saracenus pertinax, admoto scapulari *B. Ægidii Ord. Præd.* 433 f. Convertitur facinorosus ad monachatum, in somnis a *SS. Rictrude et Eusebia* monitus 131
- Corporis mortificationi et orationi intendit *S. Pachomius conversus* 297 f. Corpus affligit jejuniis et cilicio *S. Rictrudis* 84 d, 89 f. Corpus *S. Bonifacii*, oblatus 500 solidis, obtinetur et aromatibus unctum defertur Romam 282 f. Corpus a canibus e fluvio extractum *S. Alexandri Romani*, a matre sepelitur 199 e. *S. Halwardi* cum saxo super mare natal. 400 d. Corpora *SS. Regnoberti et Zenonis* post tertiam illorum monitionem reperta 617 : iterum 619. Corpus *S. Dympnæ* immobile 485 e iterum 486 c. Corpora *SS. Gereberni et Dympnæ* sarcophagis candidis, forsan ab Angelis, inclasa reperiuntur 485 d. Corpus incorruptum *B. Gerardi solitarii* 245 c. Corpus *S. Isidori Agricolæ* 40 dies incorruptum transfertur 514 f : post aliquot secula 523 f, 544 d. Corpus *B. Francisci Senensis* post 300 annos incorruptum 654 f, 656 c
- Crinibus suspensa laniatur, sed non sentit tormenta *S. Glyceriæ* 189 b
- Cruce se consignans moritur *S. Modoaldus* 59 b. Crucis geminæ prodigio animatus monasterium construit *S. Germanus Ab. in Cosinitra* 164 b
- Curam de senetipso parvam, de Fratribus magnam habet *S. Theodorus manachus* 309 c
- Curvata misere sanatur ope *S. Rolendis* 244 a
- Custos carceris *Laodicus* a *S. Glyceria conversus* capite plectitur. 190 e f

D

Dæmon persuadet magiæ studium *B. Ægidio juveni*, dein Ordinis Prædic. 404 c : ei datum chirographum religiosus coram imagine *B. Mariæ* recipit 405 d : cum convitiis appetit sub specie Fratris apprensus 406 e : ab eo ut musca abigitur 411 c. Dæmoni est formidabilis *S. Pachomius* necdum Christianus 296 c : 298 d ejus tentationes sustinet monachus 299 f : a Dæmone esse pertinaciam in jejunando et orando ostendit *S. Pachomius* 313 b : contra eum suos armat 314 a : fraudes ejus detegit 314 c a deceptione liberat 314 d : se Christum asserentis fraudes novit 317 a e : ejus tentationes revelantur 340, 341. Dæmon sub apri specie infestus pellitur a *S. Pomponio* 372 d. Dæmonis præstigiæ recitato Psalmo 50 et signo Crucis pelluntur 146. Dæmonibus vane *S. Pachomium* laudantibus ipse se humiliat 337 c. Dæmonis phantasmata depulsum ope *S. Isidori Agricolæ* 518 a, 520 b. a Dæmonibus suffocantur Præses et Assessor eadem hora, qua *S. Pontius* occisus 278 d. Dæmon occupat equum in messe monasterii *S. Rictrudis* immissum 111 f. Dæmone obsessum liberat, baptizat cum familia, *S. Hilarus Abbas* 472 b : eum sub botri specie detectum extrahit in ecclesiam, et cogit fraudes foteri 473 e. Dæmones expellit de monte Æthna *S. Philippus Aggriensis* 30 b : ex corporibus 30 d 32 a b : item *S. Philippus Diaconus* 32 d

Dæmoniacy liberati ope *B. Ægidii Ord. Præd.* 423 e, et seqq. *S. Dympnæ* 486 f, 488 b, et seqq. plurimi

rimi liberantur invocata S. Ubaldo 642, 643, 644.
 S. Servatio 228 b c : 200 præter unam invocato S.
 Philippo Agyriensi 28: a S. Carthaco 375 f. 380 c:
 ad sepulcrum S. Rictrudis 91, 115 b c, 124 : SS.
 Alexii et Bonifacii 280 a: ad altare S. Eupuræ
 574 d e: a S. Domnola 606 d: ope S. Ubaldi 634
 a. liberotam baptizat S. Chrysopolitus 23 b. Dæmo-
 niacum et spiritu blasphemix vexatum precibus li-
 berat S. Joannes Silentiarius 235 e f
 Dementes plurimi sanati ope S. Dymphæ 489, 491
 etc. S. Ubaldi 645 e
 Dentium dolor sublatus ope S. Isidori Agricolæ 520
 c: B. Mariæ uxoris 553 c. Dentium dolore libera-
 tus ope S. Ragnoberti Carolus Calvus, possessiones
 tradit 620 f
 Detractores pessime odit S. Pachomius 304 a: pro
 Detractoribus et calumniantibus se orat B. Magda-
 lena Albricia 259 f
 Diarrhœa ope S. Isidori Agricolæ sanatur 533 c
 Digni S. Victoris confringuntur 266 c
 Doctrina et sanctitate vitæ excellit S. Paschalis Pa-
 pa 392
 Dysenteria ope B. Ægidii Ord. Præd. sanatur 428 a

E

Eleemosynarius Regius B. Joannes Nepomucenus
 666 e. Eleemosynas ut daret, invenit ollas plenas
 ante vacuas, et cibum suppeditatum S. Isidorus Agri-
 cola 514 a: carnes multiplicatas 519 e: annona
 succrescit 520 a: fruges multiplicari vidit uxor 550
 b: in Eleemosynis largus, aurum divinitus accipit
 S. Epiphonius 40 c d, etiam surrepto a Patriarcha
 argento 48 d. Eleemosynas S. Dominico Calcea-
 tensi oblatas surripienti, captus punitur 178 f
 Elephantiacum morbum curat S. Philippus Agyrien-
 sis 31 b
 Epilepsia sanata ope S. Isidori Agricolæ 532 f: S.
 Danni 179 f
 Episcopatus oblatos et Præposituras recusat B. Joan-
 nes Nepomucenus 666 d. Episcopatum nititur sub-
 terfugere B. Modoaldus 56 e Episcopus antiquum
 vivendi rigorem servat S. Joannes Silentiarius
 231 e f:
 Episcopatu relicto ignotus degit in Laura S. Sabæ
 et viliora ministeria obit idem Joannes 232 b
 In Equuleo suspenditur S. Pontius, eoque divinitas
 comminuto, liberatur 277 e f
 Equum ascensus Rex Persarum dorso Valeriani Imp.
 imponit pedem 278 d
 Eremita S. Primaël Sacerdos 468. B. Dorotheus
 509
 Erysipelas ope S. Isidori Agricolæ sanatur 529 c,
 534 c, 537 : B. Mariæ uxoris 554
 Eucharistia sola vivit fere S. Ampelius 364 a. Eu-
 charistiam sumere prohibita, sacram Hostiam de
 celo delapsam sumit et continuo moritur S. Imelda
 Lambertina 183 b. Eucharistia sumpta curatur a
 variis morbis Fulchardus Marchianensis 145 a
 Eunuchus factus a Constantino Pogonato Imp. S. Ger-
 manus postea Patriarcha C P. 145 f
 Exemplis Sanctorum veteris legis S. Victorem iater
 tormenta confortat S. Corona 268 a. Exemplo suo
 discipulis utilissimus S. Pachomius 301 e
 Excoriatur S. Victor implorans auxilium Dei 267 f
 Exercitus hostilis oratione S. Ubaldi in fugam verti-
 tur 631 a b
 Extases plurimas patitur caritate flagrans B. Ægidius
 Ord. Prædic. nulla vi aut strepitu ad se potens re-
 duci 408 et seqq. audiens legi libros B. Dionysii
 408 c: audito nomine Jesu 408 e: etiam acu et can-
 dela admota non reducit 409 a: videt Jesum et
 Mariam 410 c

Maji T. III

F

Faber Ferrarius S. Ampelius 363 e dæmonem ignito
 ferro abigit 363 e
 Pacibus admotis non uritur S. Alexander Romanus
 195 e
 Facies deformis reducit ad debitam figuram a S.
 Carthaco 375 c. Facies exesa redintegratur invo-
 cato B. Ægidio Ord. Prædic. 432 e
 Febres signo Crucis sanat B. Magdalena Albricia
 257 c, 260 c: per haustum aquæ ex Scypho S. Ser-
 vatii 229 a: sumpta rasura sepulcri vacui S. Modoal-
 di 61 f, ope S. Rictrudis 113 e: S. Isidori Agricolæ
 520 d, 526 f, et seqq. et B. Mariæ uxoris 553,
 554 B. Ægidii Ord. Præd. 415 a
 Festo S. Dominici Calceatensis molendinum nequil
 moveri 173 d
 Ficum, ex qua pueri furtim comedebant, jubet succidi
 S. Pachomius 341 d. hortulanus ei paritum cupiens,
 invenit postridie exaruisse 342 b. Ficus occultantem
 monachum corrigit S. Pachomius 319 d. Ficus acci-
 pit productas ex carica, inserta petra aridæ, S.
 Joannes Silentiarius inde de sua salute certificatur.
 236 b c
 In Fidei professione constans S. Victor puratus quæli-
 bet pati 266, 267
 Fiducia in Deum S. Isidori Agricolæ 544 b
 Filia Spiritualis S. Radegundis est S. Agnes Abbatis-
 sa 237 e
 Flamma prosilire visu ex ore S. Germani Patriarchæ
 CP. 155 e
 Fluvio diviso transit siccis pedibus S. Carthacus 376 f:
 cum suis 386 e. Fluvium sicco pede transit calom-
 niam passa apud S. Isidorum Agricolam uxor ejus
 B. Maria 550 c d
 Fons c petra stimulo percussa elicitur a S. Isidoro
 Agricola 522, 544 d: cuius aqua moribundi sanati
 536 b f, et omnis generis morbi 527 et seqq. Fons
 scaturit ad baptismum S. Carthaci 375 a: precibus
 S. Primaëlis 468: ad preces B. Dorothei 509 d
 In Fornacem conjecti non læduntur S. Chrysopolitus
 et Barontius 23 b
 Inter Fratres dissidium sopitur invocata B. Magdalena
 Albricia 257 e
 a Fructibus semper abstinet S. Jonas hortulanus 341 e
 Furati e messe manipulos equites, non possunt rece-
 dere, nisi restitutione facta 117. Furatum pecuniam
 sociorum detegit et emendat S. Philippus Agyriensis
 32 b c Furaturus thesaurum Marchianensem ipso
 S. Rictrudis festo, corripitur morbo, et pœnitens
 convalescit, at pedibus debilis manet 108 a
 Furor Regis Theodorici contra S. Hilarum Abbatem
 repressus 473 b c d

G

Gallinam a vulpe ablatam recuperat S. Bonifacius
 Ferentinus 371 f: restitui facit B. Gerardus solita-
 rius 248 f
 Gibbosum et lippienteæ oleo benedicto curat B. Ægi-
 dius Ordinis Prædicatorum 414 e
 Globo igneo præsignatus in utero matris S. Carthacus
 374 f, 377 d
 Gradiendi facultas datur ope S. Rictrudis 114 a
 Grando noxia avertitur invocato B. Gerarda solitario
 250 d. contra Grandinem et tempestatem patrocinium
 S. Christantiani 202 c f
 Gutturis apostema sublatus ope B. Ægidii Ordinis
 Prædicatorum 423 c

H

- H**æmorrhoida tactu cuculli *S. Pachomii* viventis sanatur 307 c
Hæreticos monitu *Angeli ex factore agnoscit S. Pachomius* 335 d: eos vitandos visione cælesti monentur *SS. Theodorus et Pachomius* 348 d. *Hæreticum agnoscit et convertit S. Joannes Silentarius* 233 f.
Hæreticos et maxime Origenem detestatur S. Pachomius 303 f. circa illos visionem habet 320 f *Hæreticos Gnosticos instanti ad Deum prece evitat S. Epiphanius* 38 b c. ad *Hæreses evitandas utiles libri S. Epiphani* 44 a c *Hæreticos apocrisarios rejicit, Catholicos admittit S. Paschalis Papa* 390 f
Hemiplexia curatur invocato *B. Ægidio Ord. Præd.* 429 c
Hernia variorum marime puerorum sanata invocato *S. Dannaio* 179: ope *S. Isidori Agricolæ* 530 e, 540 b, 545 a: *S. Ubaldi* 645 c. *S. Servatii* 227. *B. Ægidii Ord. Prædic.* 425 c, 426 a: *S. Rictrudis* 99 e, 127 f
Hians turpiter sanatur ad *Reliquias S. Auctoris* 66 d
Humilis se omnibus ultro subjicit *S. Pachomius* 322 f: *Theodorus a morte ejus instar novitri se gerit* 326 a: ad *Humilitatem et constantiam adhortatur suos Orsisius* 326 d e. *Humilitati studens ad summam perfectionem venit S. Germanus Ab. in Cozinitra* 162 c. *Humilitas B. Francisci Senensis probata* 638 b
Hydrops submissa *Zona S. Carthaci* sanatur 376 b, 382 a: ablutione *Crucis S. Servatii* 226 f: invocato *B. Ægidio Ord. Prædicatorum* 430 b

I

- I**dolum *Jovis* precibus comminuit *S. Glyceria* 188 e. in *Idololatriam* lapsus captivus monachus vinum libat diis: fuga elapsus jussus a *S. Pachomio* peccatum eluere corde contrito et corporis afflictione 313 a, 336. *Idololatriam docet atheismo in Paradiso, et scelerum originem esse S. Pachomius* 343 d f
Ignescere totus visus in extasim raptus *B. Ægidius Ord. Prædic.* 409 f: in *Ignem* projecti *SS. Heraclius, Paulinus et Benedimus* 452 d. *Simcon, Isaacius, Bachtisoës in Perside* 464 f. *Igne combustar SS. Domitilla, Euphrosyna et Theodora Virgines* 13 a. *Igni injectus S. Pontius manet illæsus* 278 a in *Ignito camino illæsus post triduum reperitur S. Victor* 266 d. *Ignis fornacis post injectam S. Glyceriam divinitus extinguitur* 190 c
Ignis sacer grassans a variis sublatus ope *S. Rictrudis* 124 d: *Ægidii Ord. Prædic.* 422 c, 436 a: *S. Dymnae* 486 f: *Deiparæ, aut S. Rictrudis* 94 f
Imaginum cultus defensus a *S. Germano Patriar. CP.* 157 c, 158 c. *Imagines profanas poni in ecclesia prohibet S. Epiphanius* 42 b. ob *Imaginum cultum in exilium actus S. Sergius* 241 a d e
Immobile plaustrum ob mergites *S. Rictrudis* adjunctos 125, 126 a. *Immota cum carro manent jumenta ob manipulos de cultura B. Rictrudis sublato, donec eis depositis exonerentur* 104 e
Immorigeri ut emendentur dum orat *S. Pachomius, disciplinam ejus deserunt* 306 e f
Impatientiæ spiritum egregie superat *S. Pachomius* 313 f
Imperatores *Romani Philippi* a *S. Pontio* ad fidem convertuntur 276: a *S. Fabiano* baptizantur 276
Ab incendio illæsa *Ecclesia S. Servatii Fontanellæ* 218 a, et *Trajecti, igne in Normannos retorto* 218 e: ab incendio *S. Rictrude* apparente liberatur ecclesia 94 e: ab incendio servata ecclesia *S. Rictrudis* 126 b: *Incendium pedo suo restinguit S. Erembertus* 389 b c: orando *S. Paschalis Papa* 392 f
Incuriam *Superiorum fore causam defectionis multorum, cognoscit S. Pachomius* 338 b

- Incuriam sibi factum condonans, curat inveteratum odium B. Ægidius Ord. Præd.* 412. *Injuriose in liquidam calcem protrusus S. Ubaldus, reum subducit vindictæ populari et propæna osculum petit* 630 b c. *Injurii in eum mortuum puniti* 647. *Injurius in S. Rictrudem onathemote percussus occiditur* 96 e. *Injuriose Miles cum 30 gladiis in Copitulum Marchianense S. Rictrudis se venturum minatus, propria lancea confoditur* 102 e f *Ob incensum moleninum excommunicatus misere perit* 104 c d *Injuste occupans prædium S. Bavonis subito extinctus* 132 d: alii *S. Rictrudi Injurii quorum unus a pediculis corrosus, alter fracta cervice expirat: tertius confoditur: quartus ad inopiam redactus* 133: alius hasta sua confoditur 134: alius ab hostibus occisus, alius suo ferro occubuit 136 a: alius prætereapejerans omens moritur cum socio suo 136: alius oro disterto perit, ejusque gener et hæres obit amens 134 e f: alius propria hasta confossus 131 c: phreneticus obit 132
Invasores prædii *S. Servatii* subita morte puniuntur 219, alius 220 f, alius ab urso occiditur 221 a b, alius ex equo lapsus moritur 221 c, alius facta restitutione convalescit 225 c d
Ischias ope *S. Isidori Agr.* curata 528 c, 532 a d 534 e
Iter *Roma Tarsum* jejunos absque carne et vino peragunt *S. Bonifacius* 281 b: in *Itinere* submergendi periculum incurrens invocata *S. Rictrude* servatur 138 d: ab *Itinere* devians invocata *S. Rictrude, evadit submisso duce* 103 b c: in *Itineribus aberrans Gualbertus* invocata *S. Rictrude* directus, scribit *Miracula* 120, 121: divinitus restituitur speluncæ suæ *S. Joannes Silentarius a via exerrans* 233 e

J

- J**ESU nomine audito rapitur in extasim *B. Ægidius Ord. Præd.* 408 c In *JESU* nomine erucas ex horlo pellit *S. Bonifacius Ferentinus* 371 d
Post *Jejunium* 40 dierum ab *Angelo* corroboratur *S. Alexander Romanus* 195 f, 196 a. *Jejunio suo emendat murmuratores S. Pachomius* 320 c. *Jejunium præmittitur ante Reliquiarum elevationem* 68 e
Judicandum nihil temere contra obtrectantes *S. Rictrudis* docetur 87 c d

L

- L**ampades divinitus accensæ in ecclesia *S. Isidori Agricolæ* 520 b, 526 b: *Lampadibus* uritur suspensus in equuleo *S. Victor* 267 c
Lapidatur, at non tangitur *S. Glyceria* 188 f: *Lapidati SS. Andreas et Paulus Lampsaci* 451 f: *Lapide ingenti onustus obit S. Maro Presb.* 12 a
Lapsu contritus a *S. Chrysopolito* sanatus baptizatur 23 d e *Lapsi ex alto invocata S. Rictrude illæsi manent* 103 d, 113 b: *Lapsus in puteo servatur ope S. Dominici Calceatensis* 173 e
A *Latronibus* occidendus evadit invocata *B. Magdalena Albricia* 258 a
Læna in *S. Glyceriam* immissa mansuescit, alterius leni morsu ex voto moritur 191 a
Leo fit itineris *Dux* liberato e carcere, invocato *S. Dominico Calceatensi* 178 b. *Leo datus ad custodiam contra Saracenos S. Joanni Silentario* 234 b: a *Leone* servat discipulos *S. Sabas* apparens 234 f
Leprosus mundatus a *S. Carthaco* 375 d
Letargus ope *S. Isidori Agricolæ* curatus 532 c, 531 f
Libidinosum juvenem convertit *B. Magdalena Albricia* 253 a
Libros impios abjiciendos monet *S. Pachomius* 335 f: Libris

Libris Dionysii auditis rapitur in extasim B. *Ægidius* Ord. *Prædic.* 408 c
 Lilium ex ore B. *Francisci Senensis* mortui enatum 654, in *Franciam* delatum 662 a
 Lingua *Latina* locutus, igne ex ore *Papæ* evolante ad labia *Philippus Agyriensis* 29 e, Lingua *Latina*, *Græca* et *Hebraica* eruditus S. *Natalis* 240 b. Linguarum donum, ut *Romanum* juvet, petit et obtinet S. *Pachomius* 341 c Lingua S. *Isidori Chiensis* excinditur jussu *Numerii* loquelam amittentis 449 ab
 Lupus necatur orante S. *Isidoro Agricola* 513 f

M

Maleficio ægra sanatur ope S. *Dympnæ* 492 f
 Manna sudat lapis S. *Eutitii* sub *Missa* 461 d
 Mansuetum efficit ferua jumentum S. *Philippus Agyriensis* 31 d
 Manus paralysi dissolutæ curantur invocata S. *Rictrude* 144 c, Manus lateri adhærens sanatur a S. *Carthaco* 376 c, 384 a manus arida 382 c
 In Mari periclitantes invocato S. *Servatio* servantur 226 a
 Mariæ *Deiparæ* oratorium, iterato visu jussus, extruit S. *Germanus Ab.* in *Cosinitra* 162 e 163 : *Sacellum* construit S. *Dominicus Calceatensis* 167, *Mariæ* patrocinio ex sterili matre nata S. *Cæsarea* 497 : eam coli jussa a matre moriente, illam jejuniis et corporis afflictatione veneratur 498 a. Mariæ moniu B. *Franciscus Senensis* Ordini *Servorum* ejus adscriptus 653 e : mors prænuntiata 660 a. Ante Mariæ statuam orans recipit chirographum dæmoni datum B. *Ægidius* Ord. *Prædic.* 405 b : A *Maria* castigatus, *Ecclesiæ* bona rapiens, duplum reddens sanatur 605 ef
 Martyres certantes *Tarsi* osculatur et pro se orari petit S. *Bonifacius* 281 bc
 Matrem videre abnuat S. *Theodorus*, nobilis spreto domo paterna factus monachus 304 def, 305 : illa exemplo mota monacha efficitur 305 e
 Matrimonii incommoda a SS. *Nereo* et *Achilleo* narrata S. *Domitillæ* 7 b c, 8 b
 Medicinæ Doctor creatus B. *Ægidius* dein Ordinis *Prædicatorum* 404 d
 Membratim conciduntur Martyres 44 monachi *Lauræ* S. *Subæ* 613 f : Membris omnibus debilis sanatur ab apparente S. *Dominico Calceatensi* 176 f, 177 a
 Memoriam judicii extremi, ne a majoribus confundantur, et mortis inculcat suis S. *Pachomius* 339 a
 Miles S. *Pachomius* sub *Constantino* necdum Imperatore 291 a, 296 d
 Miracula confirmant infirmos 59 f
 Missam celebrans dolore calculi affligitur : cui sub elevationem calculus excidit ob preces ad *Reliquias* S. *Rictrudis* 100 d. Missæ sacrificium pro monacho male mortuo offerri non sinit S. *Pachomius* 320 f. Missæ assidue inservit puer B. *Joannes Nepomucenus* 666
 Monasteria multa S. *Pachomii* quasi unum cænobium 293 d : In iis sub ipso 3000 monachi, dein 7000, tandem 50000. pag. 293 e : conservata in iis disciplina et vestitus rigor 294 a intra *Thebaidem* 294 e
 Monachi alii in vita solitaria, alii monachi religiosi seu Cænobitæ a S. *Pachomio* instituti 293 b : Monachi S. *Pachomii* e variis monasteriis in *Paschute* et alio mense conveniunt 316 b. Monachos 847 aut 867 sub se habet S. *Carthacus* 376 d, 379 f, 385 d. Monachos ad miraculum obediens et in doloribus patientissimi S. *Carthaci* 383 e Monachi *Basiliani* et *Benedictini* *Romæ* in ecclesia SS. *Bonifacii* et *Alexii* 280 b : Monachis incessanter orandum docet S. *Epiphanius* 39 d, eos in *Syria* invisit 39 e
 Monachismus perfectus sub *Constantino Magno* 292 c

Morbi molestias patienter sustinet S. *Palæmon* 298 b
 Morbis variis per biennium exercetur S. *Ubaldis* 631.

Moribunda aqua benedicta et precibus S. *Theodori* sanatur 350 c. Moribundi sanati ope S. *Isidori Agricolæ* 535 c etc. B. *Ægidii* Ord. *Prædic.* 424 d, 432 d e. S. *Dominici Calceatensis* 176 b. Mors desudrata. B. *Oegidio* Ord. *Præd.* 418 : revelata max variis 419 b, 420. Mortis suæ diem prædicat B. *Gerardus solitarius* 248 f : Mortem imminentem divinitus discit S. *Molanildus* 58 e. Morti adjudicatus liberatur apprente S. *Isidoro Agricola* 519 d, in Morte invisuntur a S. *Servatio* ei devoti, *Sacerdos*, 225 a b : S. *Gerlucus* 226 c. Maritur a S. *Salvio Albigeni* ter evorata S. *Disciola* 233 a. Moritur cingulo ferreo adstrictus octogenarius B. *Ægidius* Ord. *Prædic.* 419 a
 Mortuus puer a *Simone* mago solum motus, a S. *Petro* resuscitatus 10 a b : A Morte restitutus ope S. *Servatii*, post indulgentiam 7 annorum pœnitentiam pie *Trajecti* obiit 224 : Mortui diu suscitantur invocato B. *Ægidio* Ord. *Præd.* 420 d : S. *Servatio* invocato 227 e. B. *Francisco Senensi* 660 d : S. *Emano Presb.* 595 e. Duo ope S. *Ubaldi* 642 c : S. *Philippo Agyriensi* 30 e. Mortua filia Domini resuscitatur a S. *Isidoro Agricola* 522 f alius 535 a. Mortua fulmine percussa *Regina* cum filio resuscitatur a S. *Carthaco* 376, 382 a. Mortuos resuscitat S. *Dominicus Calceatensis* 170 b item eo invocato 173 f, 175 b, 176 b. Mortuus equus heri resuscitatur a S. *Isidoro Agricola* 522 f. Mortuum gallum gallinaceum suscitatur B. *Ægidius* Ord. *Præd.* 414 c. Mortuum se simulando volens decipere S. *Epiphanius*, revera mortuus ab eo cognoscitur 42 c d
 Morsum feræ rabidæ curat S. *Philippus Agyriensis* 31 e
 Mulierum sollicitationes constanter repellit S. *Epiphanius* 38 d
 Ad Mures seu sorices abigendos prævalet *Cruis* S. *Servatii* 227 a b
 Mutum baptizans sanat S. *Chrysopolitus* dein Martyrem 23 c, Muta loquelam accipit signo crucis et precibus S. *Domitillæ* 12 e, Mutus ad sepulcrum S. *Germerii* sanatur 591 c, ope S. *Honorati Ambianen.* 611 : S. *Ranoberti* 619 c : S. *Isidori Agricolæ* 520 : S. *Ubaldi* 645 : B. *Rolendis* 244 a. S. *Dominici Calceatensis* 174 e, 175 a, 176 a, Mutus et surdus sanatur a S. *Carthaco* 375 d. Mutus surdus et claudus sanatur invocata S. *Dymna* 487 e. Muta, cæca, clauda sanatur ope S. *Dympnæ* 492 e. Mutus paralyticus et amens ope S. *Dympnæ* testibus approbantibus 490, 491

N

Narium carcinoma sublatum ope B. *Ægidii* Ord. *Prædic.* 422 f
 In Navim cariosam inmissus ad littora *Companiæ* cum aliis appulit S. *Rostus* 575
 Nervi inciduntur S. *Victori* immoto 267 b
 Nivibus intactum sepulcrum S. *Servatii* 216 b
 Ad Nuptias sollicita incestas fugit S. *Dympna* Virgo ultra mare in *Brabantiam* 479, 480 : iterum cum blandimentis oblatus rejicit 482 c, 483 f : parata mori 484 b : ad Nuptias nobiles expetita fugit et moritur S. *Rolendis* 242 e, 243

O

Obediens S. *Theodorus* contraria sibi a *Pachomio* imperata sine murmuratione peragit 309 a b
 Oculos pœne excæcans fluxus tallitur invocata S. *Rictrude* 143 d
 Odore

- Odore et luce repletur locus in elevatione S. Servatii 217 c
- Oeconomus Laura S. Sabie creatur S. Joannes Silentarius 232 e
- Olent suave ossa transferenda B. Mag. Albrici 260 d
- Oleo ferventi, quasi aqua, perfusus refrigerat S. Victor, 267 b. Oleum sacrum stillat corpus S. Roldis 243 c. Oleum lampadis ante aram S. Servatii ardentis non consumitur, nisi furtim sublatum 217 f. Oleo benedicto puellam, cujus peccatum occultum noverat, et adolescentem a demone liberat S. Pachom. 308 a
- Optio seu Praefectus annonae sub Decio S. Isidorus Mart. Chiensis 447 e
- Orans collustratur flamma caelesti B. Gerardus solitarius 248 e. Orante S. Pachomia terra tremit 348 b. Orationis fervor et efficaciam B. Francisci Senensis 638 e. In Oratione et templis frequens, dein strenuus in labore S. Isidorus Agricola 512 f
- Ordinat Presbyterum ex caritate pro suo monasterio extra diocesim S. Epiphanius 40 f, 41 b
- Ordinis Equitum B. Joannis Hierosolymitani an fuerit Frater Serviens B. Gerardus solitarius 246 e. Ordinis S. Francisci B. Gerardus solitarius in Hetruria 248 : B. Antonius Hungarus Fulgini 250. Ordinis Carmelitarum B. Simon Stok 630. Ordinis Eremitarum S. Augustini B. Magdalena Albrici 251. Ordinis Servorum B. Mariae B. Franciscus Senensis 632. Ordo Humiliatorum olim florens in Insubria 253 f, 254 f
- P
- P**ane cimeribus misto multis annis vescitur S. Joannes Silentarius 233 a. Panem ad famem et ceras ad sitim sedandam suis impetrat B. Magdalena Albrici 256 f, 257 a
- Paralysi percussus male sentiens de S. Theodoro, post sex dies sibi redditur 351 a Paralytica S. Petronilla a S. Petro sanata 10 f. Paralyticus apparente S. Isidoro Agricola sanatur 516 d : alii quatuor 519, 520 : invocata Maria uxore 553 f. S. Honorato Ambianensi 611 b, 612 f. Paralyticus inter summos dolores invocata S. Rictrude in somnio quasi Marcianis interesset processioni convalescit 116 : etiam Guibertus scriptor 130. Paralytici ope S. Dominici Calceatensis 171 a, 173 d f, 176 c : S. Servati 223 c : B. Gerardi solitarii 250 b : ad sepulcrum B. Aegidii Ordinis Praedicatorum 435 c
- Parentes et liberi Sancti, Albalbertus maritus Martyr, Rictrudis uxor, Maurontus filius, Clotsendis, Eusebia Adelsendis filia 83 b, 89 b : cum matre sanctimoniales 84, 85
- Partus periculum amotum ope B. Magdalene Albrici 260. Parturiens x die invocata S. Rictrude liberatur 114 f : quinq. ope B. Aegidii 431 c : item Regina 435 b : S. Servatii 228 a : S. Philippi Aggriensis 31 a
- Patienter tolerat S. Pachomius reprehensionem Presbyteri, quoad peregrinos suscipiendos 307 a : et monachum falso exprobatem 307 d : hunc beneficiis demulcet et ab apostasia servat 307 ef
- In Pauperes omnibus distributis et deficiente pane, novis frumento illi oblato plena appellat 306 f : in Pauperes distributam annonam precibus suis restituit patri B. Magdalena Albrici 255 ab. Pauperibus vestes suas distribuit S. Bonifacius Firrentinus puer 371 e Pauperi viduae repleta panibus arca succurrit apparens S. Dominicus Calceatensis 177 e f
- Peccator ebriosus et adulter, sed hospitalis et misericors S. Bonifacius 280 e f. In Peccati statu Affinimesse divinitus admonita, prudenter emendat B. Magdalena Albrici 257 b. Peccatorum conversiones in miraculis habet S. Pachomius 308 d
- Pecora a feris tuta liberat S. Philippus Aggriensis 31 a
- Pecunia peregrina S. Dymnum in notitiam parentis deducit 481 e
- Pejerantes in ecclesia S. Pancratii divinitus puniuntur 18 c. Alius post direptionem bonorum S. Rictrudis, a demone arreptus, misere perit 96 f. 97 c : alius in lingua ardens, tertius ore retorto mutus perit 97 d. Pejerantes villici, amentes inexploti moriuntur 135 b c
- Peregrinationes rotivas suscipit S. Antonius Hungarus 251 b. Peregrinatus ad S. Servatium, in reditu occisus, salvatur 225 b
- Peste 40 diebus laborans, stragulum praeter ceteris melius non admittens, moritur S. Pachomius 324 a b. contra Pestem patracinium SS. Peregrini, Herculani et Flaviani Anconae 562 c Pestilentiae tempore exponitur corpus B. Gerardi solitarii 250. Pestilentia ulcera sonot signo Crucis B. Magdalena Albrici 257 c. Pestis Carbunculus eximitur ope B. Aegidii Ord. Praed. 422 a 432 a. Peste moriuntur equi, in segetem monasterii S. Rictrudis cum contumelio immissi 107 b c d
- In Picis ollam bullientem immissus non creditur S. Bonifacius 282 d
- Pietas in Dei cultu S. Isidori Agricola 543 e
- Plagis, alapis, flagris propter defensum cultum imaginum exceptus S. Germonus Patriar. CP. 157 e f
- Pleuritis sanata ope S. Isidori Agricola 530 et seq.
- Plumbatis caxi obeunt S. Nicomedes 11 b. S. Teutela et aliae mulieres 25 d. Plumbo in os fuso torquetur S. Bonifacius 282 c
- Pluvia impetratur ope S. Honorati Ambianen. 611 b. exposito corpore S. Isidori Agricola 515 ef, 521 b c
- Podagram Alfonsi Regis levat donato scipione suo B. Aegidius Ord. Praed. 413 f. : alterius 428 a : sanatur ope S. Isidori Agricola 526 f : SS. Peregrini, Herculani et Flaviani 563. Podagricus Dux Bavariae sanatur ad Reliquias S. Servatii, Trajecti sepulti 226 e
- Ad Poenitentiam perseverantem odhoratur suos S. Pachomius 338 e
- Poma amara efficit dulcia S. Carthacus 375 c
- Porcos parentum pascit S. Carthacus 377 f
- Praecepta quinquaginta S. Pachomii ex MS. edita 345, 346
- Praedicat B. Aegidius Ord. Praed. mortem sui irrisoris 411 e : juvenem religiosum futurum 412 e 427 a novitium fugientem rediturum 413 a. Praedicat se Martyrem fore S. Bonifacius 281 a. Praedicat Juliani mortem eadem hora qua occisus in Perside, S. Theodorus in Thebide 355 c. Praedicatur nasciturus S. Philippus Aggriensis 29 a
- Praegnantem mulierem defendens cum illa occiditur S. Halwardus 400 b c
- Processiones per Quadragesimam institutae per B. Gerardum solitarium 245 f
- Procuratorem in emendis pluribus, et vendendis pluris ultra commissionem, deponit S. Pachomius 339 e 340
- Providentiae divinae confidens, cibos abundanter accipit S. Joannes Silentarius 233 e f
- Psalm 113 audito incipit converti S. Pontius puer 274 e Psalterium furto ablatum invocato S. Modaldo recipitur 62 c
- In Purgatorio existentes apparent senex laicus monasterii Marchianensis, et miles ob peccata in monasterium 111
- Puteus ob vicinam sepulturam S. Isidori Mart. Chiensis miraculis clarus 446 b
- R
- R**eclusa S. Gemma Virgo 180
- Regis

Regis palatio invitus servit *S. Modoaldus* 55 f
 Regendi præcepta præscribit *S. Pachomius*, ut in patientiâ emolliant animos, iracundiâ ferant, ægros curent, regulâs ipsi observent 319 a : timorem Dei inculcent 319 c : uti *S. Theodorus* 330 a b : et *S. Pachomius* 337 a. Regendi appetitu tentatus *S. Theodorus* corripitur a *S. Pachomio*, et annis 2 solitarius pœnitentiâ agit 322 a : et dein ab Angelis visitatur 322 e : et in septuplum proficit 322 f
 Regulam certam vivendi præscribit suis *S. Pachomius*, vestitu uterentur modesto, cibum sumerent moderate, somnum decenter caperent 301 f : Regulam tradit sorori et sanctimonialibus 304 c Regula *S. Augustini* Sanctimonialibus exarata, ad Clericos translata 627 a Regula *Portuensium* a *S. Ubaldo* data Engubinis 628 d : a *Petro de Honestis* scripta 629 b. Regulam ab Angelo dictatam præscribit suis *S. Brandanus* 597 f. Regulam propriam suis præscribit *S. Hilarus Abbas* 472 e exigit exactam observationem, et sobriam victus rationem 473 d. et omnia in commune deferri 474 a
 Reliquias Martyrum impetraturus, mittitur Tarsum *S. Bonifacius* 280 f Reliquiæ *S. Modoaldi* furto ablata, sanguine ab eis stillante, referuntur 61 a in incendio manent illæsæ 61 d. ob Reliquias *S. Alexandri Romani* dissipatas peste pereunt capix *Chagani R.* 200 d. Reliquias capillorum *S. Isidori Agricolæ* auferens, nequit comedere nisi post eas restitutas 515 c d. Reliquias *SS. Rictrudis et Mauronti* nil reveritus misere perit 93 e f
 In Risum effusum monachum gravi oratione castigat *S. Theodorus* 352 c
 Sub Ruina lapidum faber reperitur incolumis invocatis *SS. Rictrude et Eusebia* 115 e
 Rusticanis parentibus nata, pecora pascit *S. Gemma* 181 a b

S

Sacerdos improbus, induens vestes *S. Eremberti*, febri corripitur 389 : erga Sacerdotes reverens *B. Magdalena Albricia* 259 b. Sacerdotum reverentiam commendat *S. Pachomius* 302 f 303 e
 Saltans per duos dies et noctes *Aurelianus tyrannus* sub *Trajano* expirat 12 f
 Sanctorum varia corpora invenit, transfert, eorum Ecclesias exornat *S. Paschalis Papa* 392, et seqq.
 Sanguine manant telæ laborantium in festo *S. Servatii* 220 e Sanguinis fluxum sistit *B. Ægidius Ord. Prædic.* 413 e : *S. Philippus Agyriensis* 31 a : *S. Isidorus Agricola* 528 e, 529 a, 532 d, 533 b d, 539 e
 Scinditur per medium *S. Chrispolutus* 25 c
 Secreta cordium cognoscendi gratiam sibi divinitus datam fatetur *S. Pachomius*, eamque non perpetuam sed ad Dei voluntatem 323 c d : Secreta revelata *S. Theodoro* 351 : etiam peccata suorum 351 c d : et plura alia 352, 353
 Senatores Romani pater et filius *S. Pontius Martyr* 274 c, 275 e
 Ob Sepultum corpus *S. Feliciæ Martyr* obit *S. Nicomedes* 11 b. rasura Sepulcri vacui *S. Modoaldi*, ægri sanantur 61 f, 62 a. in Sepulcro *S. Dominici Calceatensis* bos procumbens moritur 169 c
 Sermones instituit *S. Pachomius* de oratione, Incarnatione, morte et resurrectione Christi et de nostra corporali resurrectione 310 e f : de iis monachi inter se conferunt 311 b : item de seculi vanitate et addit exempla temperantiæ, humilitatis et discretionis 311 f.
 Serpentis morsum signo Crucis repente sanat *S. Theodorus* 353 d e : a Serpente sanat *S. Philippus Agyriensis* 30 f. Serpentem in ventre gerens sana-

tur invocato *S. Ubaldo* 634 d : a Serpente collum constrictus, voto facto *S. Ampelio*, liberatur 365 b
 Silentii legem accurate servari præcipit *S. Pachomius* 317 c. Silentium servat 4 annis *S. Joannes Silentarius* in *Laura* *S. Sabæ* 233 b : annis 9 in solitudine *Rubæ* 233 d
 Solvere censum *S. Servatio* renuens fit paralyticus 220 b
 Somni et orationis variâ, per noctem distributio apud *SS. Palamonem et Pachomium* 311 c. Somnum non capere nisi sedendo solitus, sic invenit est mortuus *S. Jonas* 341 f
 Spinis et fustibus cœditur *S. Chrysopolitus* 24 c Spinæ gutturi inhærentes eximit *B. Ægidius Ord. Præd.* 415 et seqq.
 Spiritum primarum ut serrent monachi, eos excitat *S. Theodorus* 328 a, de Spiritibus dignoscendis agit 329 b
 Sterilibus prolem impetrat *B. Ægidius Ord. Præd.* 413 f, 429 e : *B. Magdalena Albricia* 260 c *S. Isidorus Agricola* 518 d, 539 d
 Strumas sanat *B. Ægidius Ord. Præd.* 414 f, 424 e
 Submersus filius resuscitatus vidente *B. Maria uxore S. Isidori Agricolæ* 532 e : a *S. Carthaco* 375 f, 381 a : Submersus in thermis fervidis reviviscit invocato *B. Ægidio Ordinis Prædic.* 420 d e f : alius ope *S. Dymphæ* 487 c. Submersionis periculo liberati ope *S. Dominici Calceatensis* 174 a ab eodem sustentante 171 c
 Superbiam Seniorum, *S. Theodorum* juvenem adhortantem spernentium, castigat *S. Pachomius* 314 e, 333 d : Superbiæ spiritum in se vincit permittens a puero corrigi in texendis storeis 313 f
 Superstitio offerendi munera, et facultates condendi in sepulcris 30 d
 Surdi sanati ad Reliquias *S. Auctoris* 66 d. vide Muti.
 Suspensus innoxius, vivus in patibulo permanet invocato *S. Dominico Calceatensi* 170 c. Suspensus ter liberatur invocato *S. Ubaldo* 644 b

T

Tauros feroces reddit mansuetos *S. Dominicus Calceatensis* 167 e
 Temperantiam in cibo et potu commendat suis *S. Pachomius* 310 c
 Tempestatem sedat *B. Ægidius Ordinis Prædic.* 412 e : *S. Ampelius* 364 e
 Ad Templi *Jovis* dedicationem ire renuit *S. Alexander miles* 193 e : turpitudinem *Jovis* arguit 194 f
 Tentatum se simulans cum tractato, hunc servat *S. Theodorus* 312 d
 Trabs justo minor, patrocinio *S. Rictrudis* cubito longior facta 102 b c. Trabs in caput sine noxa cadit 113 d : sub ea lapsus servatur 128 e
 Tritici horreum vacuum replet *S. Bonifacius Ferentinus* 371 e Triticum per miraculum augetur, dum pascit columbas esurientes *S. Isidorus Agricola* 512 f
 Tyrannice obsidens *Calceatam* *S. Dominici*, Rex ex-citate cum exercitu punitur, penitens liberatur 173 a

U

Ulcus putridum sanat *S. Philippus Agyriensis* 31 c : lethale *S. Isidorus Agricola* 528 f : Pedissimum curatur ad sepulcrum *S. Dominici Calceatensis* 177 b
 Umbilicus ruptus sanatur ad Reliquias *S. Auctoris* 66 f
 Unguento stillant Reliquiæ *S. Glyceriæ* 191 : a mago supposita pelvi desinit stillatio 191 f
 Ungulis et calamis acutis torquetur *S. Bonifacius* 282 b

Urbis inundatio amovetur ope S. Dominici Calceat.
169 e
Ursis objectus S. Pontius non lædatur 277 f
Uvas S. Serratii carpentes pueri, fiunt immobiles
220 a

V

Vanam gloriam in se aliisque coerces S. Pachomius 342 d : gloriantem duas storeas pro una fecisse acriter castigat 342 f
Velum sacrum in convivio coram Dagoberto Rege capiti imponit S. Rictrudis 84 b, 89 f
Veneficio tactum sanot B. Gerardus solitarius 248 c
Venenato telo læsus sanatur ope B. Magdalenæ Albriciæ 261 a : Veneno bis sumpto illæsus S. Victor maleficum convertit 266 f
Inter Verbera dolorem non sentit S. Alexander Romanus 198 e
Victoriam navalem de Saracenis precibus impetrat B. Gerardus solitarius 247 c. Victoriam de Saracenis reportat Carolus Martellus die S. Servatii 216 f. ad Victoriam Regi Alfonso viam ostendit S. Isidorus Agricola 523 a c
Vidua nuptias secundas, etiam a Dagoberto Rege propositas, respuit S. Rictrudis 83 f, 89 d e
Vincula S. Vincentii Menevensis signo Crucis solvit S. Chrysopolitus 23 f

Vinum acidum saponari suo restituit B. Ægidius Ord. Præd. 416 b : corruptum corrigat 433. Vinum ne effluat aut minuat servat S. Fidulus 587 b. Vino plurima dolia ex paucis racemis replet S. Bonifacius Ferentinus 370 e. Vinum per plures dies non deficiens dat hospitibus 371 d
Virgo Deo devota extra septa monastica S. Dominica 238, 239 a. Virgines sacræ Alexandrinæ, nudæ per urbem tractæ, constupratæ, occisæ 205 f sub Virginitate perpetua consecrat Deo tres filias S. Rictrudis 84 f, 90 a. Virginitatis patronus Angelus 8 c e : Deliciæ in Christo 8 d : Virginitatis velo imposito consecratur S. Domitilla 9. Virginitatis sequendæ amore obit S. Petronilla 10 f, Virginitas illibata B. Francisci Senensis 657 e
Virtutes solidas præfert revelationibus et cognitioni occultorum S. Pachomius 308 d
Vitæ solitariæ exemplum in S. Joanne Bapt. 392 b.
Vitam S. Servatii legens servatur a periculo 223 e 228 e
In Visione cognoscit futura S. Pachomius 313 e, et absentia 314 b
Voce celesti confortatur occidendus S. Alexander Romanus 199 d
Votum factum S. Isidoro Agricolæ negligens, morte puniatur 516 c

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

[illegible]

VILLANOVA UNIVERSITY
BX4655.A2 "v.016
3 9346 00067346 9

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935

LIBRARY BUREAU

